Tupàn ze'eg

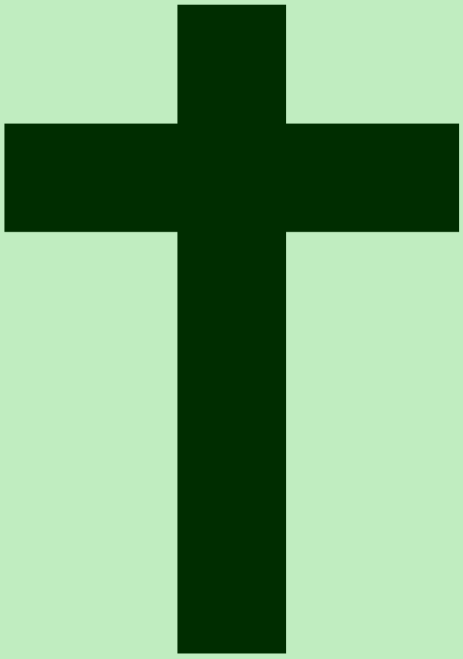

Bible without Deuterocanon in Guajajára (BR:gub:Guajajára)

Tupàn ze'eg

Bible without Deuterocanon in Guajajára (BR:gub:Guajajára)

copyright © 2007 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Guajajára

Translation by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Guajajára [gub], Brazil

Copyright Information

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.
You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

- You must give Attribution to the work.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.
Printed book ISBN 9788531109713
The Bible without Deuterocanon

in Guajajára

© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.
This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.
You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

- You include the above copyright and source information.
- You do not sell this work for a profit.
- You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2020-03-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Apr 2023 from source files dated 9 Oct 2020
0aad8539-54cc-5543-91cd-25f61502645a

Contents

FRT 1
IZYPY MEHE ARER 2
WAHEM AWER 77
EREWI 144
WAPAPAR AWER 188
IMUME'U WI HAW 241
ZUZUE 294
WANERUZE'EGAR WÀ 328
HUXI 362
1 XAMUEW 367
2 XAMUEW 413
1 TUWIHAWETE WÀ 451
2 TUWIHAWETE WÀ 497
1 WAMUME'U AWER 540
2 WAMUME'U AWER 579
EZÀRÀ 628
NEEMI 642
ETER 663
IZO 674
ZEGAR HAW 720
ZE'EG XIROGATU 843
MA'E KWAW KATU HAR . . . 878
ZEGAR HAW IPURÀG
WERA'U MA'E 890
IZAI 898
ZEREMI 997
ZEMUMIKAHY HAW 1085
EZEKIEW 1094
TANIEW 1165
OZEZ 1188
ZOEW 1201
AMOZ 1207
OPAXI 1217
ZON 1219
MIKEZ 1222
NAU 1230
AMAKUK 1234
XOPONI 1238
AZEW 1242
ZAKARI 1245
MARAKI 1260
NT
MATEW 1265
MAK 1329
IRUK 1367
ZUÀW 1430
WANEMIAPO KWER 1478
ROM 1539
1 KORIN 1570
2 KORIN 1598
KARAT 1618
EW 1629
PIRI 1641
KORO 1648
1 TEXARON 1655
2 TEXARON 1661
1 XIMOT 1665
2 XIMOT 1675
XIT 1682
PIREM 1686
EMEREW WÀ 1688
XIAK 1712
1 PET 1721
2 PET 1730
1 ZUÀW 1735
2 ZUÀW 1743
3 ZUÀW 1744
ZUT 1746
APOKARIP 1749

Tupàn Ze'eg
A Bíblia Sagrada na língua guajajara (tenetehara)
Tupàn Ze'eg
Guajajara
Tupàn Ze'eg
A Bíblia Sagrada na língua guajajara (tenetehara) do Brasil

TUPÀN ZE'EG
A Bíblia Sagrada na língua guajajara (tenetehara) do Brasil
[gub]

Primeira Edição,
O Novo Testamento na língua guajajara (tenetehara) do Brasil
© 1985, Bible League International

Primeira Edição,
A Bíblia Sagrada na língua guajajara (tenetehara) do Brasil
© 2007, Wycliffe Bible Translators, Inc.

www.ScriptureEarth.org

Creative Commons License (Atribuição-Uso não-comercial-Vedada a criação de obras derivadas 3.0 Unported)

http:// creativecommons.org/ licenses/ by-nc-nd/3.0/

ÍNDICE
ANTIGO TESTAMENTO
ZE'EGAW IAPO KATU PYR KWEHE ARER

Nomes dos Livros {tab} Números das páginas

NOVO TESTAMENTO
ZE'EGAW IAPO KATU PYR IPYAHU MA'E

Nomes dos Livros {tab} Números das páginas

Tupàn hekwe umuapyk kar uze'eg awa wanupe a'e, pape rehe a'e.Tupàn umuapyk kar tuwe a'e ze'eg pape rehe. A'e ze'eg pape reheimuapyk pyrer a'e, umu'e teko ze'eg azeharomoete har rehe a'e wà. Azeteko uzawy Tupàn hape a'e wà nehe, a'e ze'eg wexak kar putarwanemiawy kwer a'e teko wanupe a'e nehe.

Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e wà nehe, a'e ze'eg wexak kar putarwanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e teko wanupe a'e nehe. Tupàn ze'egumu'e teko ikatu ma'e iapo haw rehe a'e wà no.

(2 Ximot 3:16)

IZYPY MEHE ARER

Tupàn uzapo ma'e upaw rupi a'e

1 Izypy mehe Tupàn uzapo ywak a'e,
uzapo ywy a'e no. 2 Nuzapo kwaw Tupàn
ywy ikatuahy ma'e romo a'e 'ar rehe a'e
rihi. Naheta kwaw wikuwe ma'e a'e 'ar
mehe ywy rehe a'e rihi. Xo yryhu ohoete
ma'e zo heta. Ipytunahy haw upyk yryhu
a'e. Tupàn Hekwe wiko 'y 'aromo a'e.
3 Na'e uze'eg Tupàn. — Tuwe heta tatainy,
i'i. A'e 'ar mehe we tatainy uzypyrog
weta pà. 4 Wexak Tupàn tatainy ikatu-
ahy haw. Umunyryk kar ipytunahy haw
imono izuwi. 5 Tupàn omono her tatainy
pe. — 'Ar, i'i izupe. Omono her pytunaw pe
no. — Pyhaw, i'i izupe. Upaw pytun oho a'e.
Iku'em kury. — 'Ar ipy, i'i izupe.
6 Na'e Tupàn i'i uzeupe. — Amuza'ak
putar 'y ihe nehe kury, mokoz pehegwer
romo iapo pà ihe nehe kury, i'i uzeupe.
7 Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. Tupàn
uzapo 'y imuza'akaw a'e. Amo ipehegwer
upyta iwy pe a'e. Amo ipehegwer inugwer
upyta i'aromo a'e no. 8 Na'e Tupàn omono
her a'e 'y imuza'akaw pe a'e. — Ywak, i'i
izupe. Upaw pytun oho no. Iku'em kury.
— Mokoz haw 'ar, i'i izupe.
9 Uze'eg wi Tupàn a'e kury. — Tuwe 'y
ywak iwy pe har uzemono'og pitài 'y romo
uzeapo pà a'e nehe. Nezewe mehe ywy
uxinig ma'e uzekwa kar putar a'e nehe
no, i'i. Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete.
10 Tupàn omono her ywy uxinig ma'e pe
kury. — Ywy, i'i izupe. Omono her 'y uze-
mono'ono'og ma'e kwer pe no. — Yryhu, i'i
izupe. Tupàn wexak wemiapo kwer ikat-
uahy haw paw rupi. 11 Na'e Tupàn uze'eg
uzeupe. — Tuwe ywy umuezuz kar ma'e
tetea'u nehe. Tuwe hezuz ma'eà'yz hereko
har paw rupi a'e wà nehe. Tuwe hezuz i'a
ma'e paw rupi a'e wà nehe no, i'i. Uzeapo
ma'e ize'eg rupi katete. 12 Ywy umuezuz
kar ma'e tetea'u a'e: ma'eà'yz hereko har
paw rupi katete, ma'e'a hereko har tetea'u
no. Na'e Tupàn wexak uzeapo ma'e kwer
ikatu haw. 13 Upaw pytun oho. Iku'em
kury. — Na'iruz haw 'ar, i'i izupe.
14 Na'e Tupàn uze'eg wi kury. — Tuwe
heta tatainy ywak rehe a'e wà nehe.
Nezewe mehe 'ar uzawy putar ipytu-
naw nehe. Nezewe mehe teko ukwaw
putar agwer ma'e ihemaw wà nehe: 'ar,
kwarahy, àmàkyhaw, huwixàgaw, haku
haw, mynykawhu, mai'u hawhu. 15 A'e
tatainy uhyape katu putar ywak rehe ywy
hexak kar pà a'e wà nehe, i'i uzeupe.
Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. 16 Tupàn
uzapo mokoz tatainy uhua'u ma'e a'e wà.
Kwarahy uhua'u wera'u zahy wi a'e. Tupàn
umuigo kar kwarahy 'ar heruze'egar
romo a'e. Tupàn umuigo kar zahy pytun
heruze'egar romo a'e no. Uzapo zahytata
a'e wà no. 17 Tupàn omono a'e tatainy
ywak rehe ywy rehe wamuhyape katu kar
pà a'e wà. 18 Umuigo kar a'e tatainy 'ar
izar romo wà, ipytunaw izar romo wà no.
Nezewe umunyryk kar tatainy ipytunuhu
wi a'e. Na'e Tupàn wexak wemiapo kwer
ikatuahy haw a'e.
19 Upaw pytun oho. Iku'em kury. — 4
haw 'ar, i'i izupe. 20 Na'e uze'eg wi Tupàn.
— Tuwe 'y tynehem wikuwe ma'e 'y pe har
pupe a'e nehe. Tuwe heta wiràmiri ywak
rehe uwewe ma'e ywy rehe a'e wà nehe no,
i'i.
21 Nezewe Tupàn uzapo wikuwe ma'e
yryhu pe har uhua'u ma'e a'e wà. Uzapo
wikuwe ma'e hexakaw paw hereko har a'e
wà: 'y pupe wiko ma'e tetea'u wà, wiràmiri
wà no. Tupàn wexak wemiapo kwer
wakatuahy haw. 22 Na'e omono uze'egatu
wikuwe ma'e yryhu pupe har wanehe a'e
kury. Uze'eg nezewe wanupe. — Tuwe
peneta tetea'u nehe. Pemynehem yryhu
nehe, i'i wanupe. Uze'eg wiràmiri wanupe
no. — Tuwe peneta tetea'u ywy rehe nehe,
i'i wanupe.
23 Upaw pytun oho. Iku'em kury. — 5
haw 'ar, i'i izupe. 24 Na'e Tupàn uze'eg wi
a'e kury. — Tuwe ywy umuigo kar wikuwe
ma'e hexakaw paw hereko har a'e wà
nehe: ma'ea'yr tàpuznaw pe wiko ma'e wà,
miar ka'a pe har wà, ma'e wie rehe wata
ma'e wà. Tuwe wana'yr nuzawy kwaw
u a'e wà nehe. Tuwe nuzawy kwaw uhy
wà nehe. Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete.
25 Tupàn uzapo ma'ea'yr pitàitàigatu a'e wà.

Pitàitàigatu nuzawy kwaw u wà. Nuzawy kwaw uhy wà: ma'ea'yr tàpuznaw pe wiko ma'e wà, miar ka'a pe har wà, ma'e wie rehe wata ma'e wà. Tupàn wexak wemiapo kwer ikatu haw. 26 Na'e uze'eg wi kury. — Xiapo putar teko zane wà nehe kury. Wiko putar zanezàwe wà nehe, i'i Tupàn uzeupe. — Wanexakaw nuzawy kwaw zanerexakaw wà nehe, i'i uzeupe. — Wiko putar wikuwe ma'e paw wazar romo a'e wà nehe: ipira wazar romo wà, wiràmiri wazar romo wà, ma'ea'yr tàpuznaw pe wiko ma'e wazar romo wà, miar ka'a pe har wazar romo wà, ma'e wie rehe wata ma'e wazar romo wà, i'i uzeupe.

27 Tupàn uzapo teko wikuwe ma'e nezewe a'e wà. Umuigo kar uzezàwe nugar romo wà: Uzapo awa. Uzapo kuzà no. 28 Omono uze'egatu wanehe wanupe uze'eg pà. — Tuwe heta tetea'u pena'yr wà nehe. Tuwe pena'yr uhàuhàz ywy nànàgatu wà nehe. Tuwe wiko ywy izar romo wà nehe. Tuwe wiko wikuwe ma'e paw wazar romo wà nehe: ipira yryhu pupe har wazar romo wà, wiràmiri ywy 'aromo uwewe ma'e wazar romo wà, ma'e wie rehe wata ma'e wazar romo wà. 29 Amono putar ma'e hezuz ma'e ma'eà'yz hereko har peme upaw rupi katete ihe nehe, penemi'u ràm romo ihe nehe. Heta tetea'u putar ma'ywa 'yw peme nehe no. Amono putar i'a kwer peme penemi'u ràm romo upaw rupi katete nehe no. 30 Amono putar ka'api'i ma'ea'yr wanupe wanemi'u ràm romo ihe nehe. Amono putar ka'a wanupe wanemi'u ràm romo ihe nehe no: miar hehaite ma'e upaw rupi katete wà, wiràmiri wà, ma'e wie rehe wata ma'e upaw rupi wà, i'i wanupe. Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. 31 Tupàn wexak wemiapo kwer ikatuahy haw upaw rupi a'e. Upaw ipytunaw. Iku'em kury. — 6 haw 'ar, i'i izupe.

2

1 Nezewe Tupàn umumaw iapo haw a'e kury: ywak, ywy, ywak rehe har wà, ywy rehe har wà. 2 7 haw 'ar mehe Tupàn umumaw ma'e iapo haw upaw rupi katete. Upytu'u uma'ereko re a'e ma'e iapo re. 3 Na'e omono uze'egatu 7 haw 'ar rehe kury. Omonokatu a'e 'ar uzeupe ikatu ma'e romo, ta'e upytu'u a'e 'ar mehe ma'e paw iapo re xe. 4 Nezewe Tupàn uzapo ywak. Nezewe uzapo ywy.

Ma'etymaw En her ma'e

5 Tupàn ywak iapo mehe, ywy iapo mehe, naheta pixik kwaw ni ka'api'i ni ma'e hezuz ma'e a'e 'ar rehe rihi, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e xe, numugyr kar kwaw àmàn a'e 'ar mehe a'e rihi xe. Naheta kwaw teko ko pe uma'ereko ma'e ywy rehe a'e wà rihi. 6 Ywy wi uhem typyàkwenahy ma'e oho uwyryk pà ywy imuàkym pà. 7 Na'e Tupàn umuapu'a ywy ku'i kwer awa romo iapo pà a'e kury. Nuikuwe kwaw awa a'e rihi. Upy Tupàn awa iapygwar rupi ywytu purumuigo kar ma'e imono pà izupe kury. Nezewe mehe wiko wikuwe ma'e romo a'e kury.

8 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ma'etymaw a'e pe kury, En ywy her ma'e rehe kury, ywy kwarahy ihemaw kutyr har rehe kury. Omono wemiapo kwer awa a'e ywy rehe. 9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umutua'u kar ma'e'yw puràg eteahy ma'e tetea'u paw rupi katu a'e pe kury. I'a katu a'e pe. I'a kwer ikatuahy i'u mehe. Heta amo ma'e'yw purumuigo kar ma'e a'e pe. Amo ae ma'ywa 'yw heta a'e pe no. Aze amo u'u i'a kwer nehe, ukwaw putar ma'e nehe: ikatu ma'e, ikatu 'ym ma'e no.

10 En ywy wi uwyryk amo 'y a'e, a'e ma'etymaw imuàkym pà a'e. A'e wi uhem mehe a'e yrykaw uzemuza'aza'ak 4 yrykawhu romo. 11 'Y ipy Pizom her romo a'e. Uwyryk Awira ywy izywyr. Heta ita hekuzar katu ma'e or her ma'e a'e ywy rehe. 12 Or a'e ywy rehe har ikatuahy a'e. Naheta kwaw ywy a'e or inuromo. Heta kàpuhàg zàwenugar a'e pe no. Naheta tetea'u kwaw a'e kàpuhàg. Zawaiw katu agwer kàpuhàg hexakaw. Heta amo ae ita hekuzar katu ma'e a'e pe no. 13 Yrykaw mokoz haw a'e, Ziom her romo a'e. Uwyryk oho Kuxi ywy nànàn. 14 Yrykaw na'iruz haw a'e, Xikire her romo a'e. Uwyryk Axir ywy izywyr kwarahy heixe haw kutyr. Yrykaw zeirugatu haw a'e, Ewparat her romo a'e.

15 Na'e Tupàn umuigo kar awa ma'etymaw En her ma'e rehe a'e kury. — Ezekaiw katu hehe nehe, i'i izupe. — Ezapo ma'etymaw xe nehe, i'i izupe. 16 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e awa pe, wemiapo kar imume'u pà izupe. — Erepuner ma'e'yw i'a kwer paw i'u haw rehe nehe, i'i izupe. 17 — Xo pitài ma'e'yw i'a kwer zo nere'u kwaw nehe. E'u zo a'e ma'e'a kwer nehe, i'i izupe. A'e ma'e'a ukwaw kar ikatu ma'e purupe a'e, ukwaw kar ikatu 'ym ma'e purupe a'e no, i'i izupe. — Aze ere'u nehe, nereruzar kwaw heze'eg nehe. Aze nereruzar kwaw heze'eg nehe, a'e 'ar mehe we eremàno putar azeharomoete nehe, i'i izupe.

18 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Na'ikatu kwaw awa a'e zutyka'i heko haw, i'i. — Azapo putar ipytywàgatu har izupe nehe. Wiko putar ipehegwer zàwenugar romo izupe nehe.

19 Tupàn ywy iapo pawire kury, uzapo miar hehaite ma'e upaw rupi wà, wiràmiri paw wà no. Weraha wemiapo kwer a'e pe awa pe upaw rupi wà. — Emono waner wanupe upaw rupi nehe, i'i izupe. Omono awa waner wanupe upaw rupi. A'e waner imono pyrer wà, wiko waner azeharomoete har romo wà. 20 Omono her wiràmiri wanupe upaw rupi. Omono her ma'ea'yr tàpuznaw pe har wanupe, miar hehaite ma'e ka'a pe har wanupe no. Naheta kwaw hemireko awa pe a'e rihi. Naheta kwaw ipehegwer zàwenugar izupe.

21 Na'e Tupàn umugerete kar a'e awa. Iker mehe o'ok iàrukàgwer izuwi. Umuzeruwyk i'ok awer no. 22 Na'e Tupàn uma'ema'e a'e awa iàrukàgwer a'e, kuzà romo iapo pà a'e. Weraha awa pe kury. 23 Na'e awa i'i uzeupe,

Ikatuahy tuwe Tupàn hemiapo kwer ihewe kury.
Ko kuzà a'e, to'o hero'o wi i'ok pyrer romo hekon a'e, i'i uzeupe.
Kuzà, a'e putar izupe nehe, ta'e Tupàn o'ok awa wi a'e xe.

24 A'e rupi ko 'ar rehe awa wezar u a'e wà, wezar uhy a'e wà no, uzemono'og pà wemireko rehe we a'e wà. Pitài teko zàwenugar romo wanekon wà.

25 Awa a'e, hemireko a'e no, na'ima'e kwaw wà. Ni kamir ni topoz numunehew kwaw wà. Nezewe rehe we na'imaranugar kwaw uzewi wà.

3

Awa ipy kuzà ipy nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà

1 Uzapo Tupàn moz a'e, ma'ekwaw katu har romo a'e. Ukwaw wera'u ma'e, amogwer miar wanuwi. Upuranu wà kuzà rehe. — Azeharomoete ru'u Tupàn i'i peme a'e, — Pe'u zo ma'e'yw i'a kwer ma'etymaw pe har nehe, ni pitài zo zepe nape'u kwaw nehe, i'i ru'u peme a'e, i'i mua'u moz kuzà pe.

2 — Nan, i'i kuzà izupe. — Urupuner wyzài ma'e'yw i'a kwer i'u haw rehe ure 'y, i'i izupe. 3 — Xo pe ma'e'yw tymaw myter pe har i'a kwer zo nape'u kwaw nehe, i'i Tupàn urewe a'e ma, i'i kuzà moz pe. — Aze pe'u nehe, aze pepokok hehe nehe, pemàno putar nehe, i'i urewe, i'i moz pe.

4 — Kwa, napemàno pixik kwaw nehe, i'i mua'u moz izupe. 5 — Tupàn uze'eg nezewe a'e, ta'e ukwaw ko ma'e a'e xe. Aze pe'u 'àg ma'e'yw i'a kwer nehe, penehazawok putar nehe, peiko putar Tupàn zàwegatu nehe. Aze amo ma'e ikatu nehe, pekwaw putar ikatu haw nehe. Aze amo ma'e na'ikatu kwaw nehe, pekwaw putar ikatu 'ymaw nehe no, i'i mua'u izupe.

6 Kuzà ume'e a'e ma'e'yw rehe kury. Ipuràg eteahy izupe. — I'a kwer ikatuahy i'u mehe aipo ma, i'i uzeupe. — Aze mo akwaw katu ma'e, ikatu mo, i'i. Na'e opo'o i'a kwer imuwà i'u pà kury. Weraha amo umen pe no. U'u imen a'e no. 7 A'e 'ar mehe we hehazawokaw zàwenugar uzeapo wanupe kury. A'e rupi — Zaiko ima'e 'ym ma'e romo zane, i'i uzeupe wà. Na'e upyhyk amo ma'e'yw pi her ma'e huwer a'e wà. Umuwywyk wopoz romo iapo pà uzeupe wà kury.

8 A'e 'ar mehe we karuk mehe ywytu purumurywete kar ma'e ihem mehe awa a'e, hemireko a'e no, wenu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg mehe a'e wà kury. Ta'e

ukwaw oho iko ma'etymaw myteromo a'e xe. Na'e uzeàmim ma'e'yw myter pe izuwi wà. 9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenoz awa imuwà kury, hehe upuranu pà kury. — Ma'e pe ereiko ty, i'i izupe.

10 Awa uwazar ize'eg izupe. — Aenu neze'eg kwez ihe, ma'etymaw myteromo nekwaw mehe ihe. Akyze kwez newi, ta'e nahema'e kwaw xe. A'e rupi azeàmim kwez newi, i'i izupe.

11 A'e rupi Tupàn upuranu hehe. — Mo ukwaw kar nema'e heta 'ymaw newe a'e, i'i izupe, hehe upuranu pà. — E'u zo a'e ma'ywa nehe, a'e peme ihe. — Aipo ere'u ra'e, i'i izupe.

12 — Kuzà herehe we har ihewe neremimurer a'e, umur a'e ma'ywa ihewe i'u kar pà a'e. A'e rupi a'u ihe, i'i izupe.

13 Na'e Tupàn upuranu kuzà rehe kury, — Màràzàwe tuwe erezapo nezewe haw, i'i izupe. — Moz hemu'em ihewe, a'e rupi a'u ma'ywa, i'i Tupàn pe.

Tupàn uzepyk Ànàw rehe hemireko rehe no

14 Na'e Tupàn uze'eg moz pe kury. — Azepyk putar nerehe ihe nehe, ta'e erezapo kar heremiapo putar haw 'ym kuzà pe ne xe, i'i izupe. — Nazepyk kwaw amogwer miar wanehe nezewe nehe, xo nerehe zo amono putar heze'egaiw nehe, i'i moz pe. — Ko 'ar henataromo ereata putar ywy rehe nehe, nerie rehe nehe. Ere'u putar ywy ku'i kwer nehe no. Tuweharupi ereata iko nezewe nehe, i'i izupe. 15 — Urumuigo kar putar a'e kuzà iàmàtyry'ymar romo ihe nehe, amuigo kar putar a'e kuzà neàmàtyry'ymar romo ihe nehe no. Nezuapyapyr a'e wà nehe, wiko putar izuapyapyr waàmàtyry'ymar romo a'e wà nehe. Izuapyapyr wiko putar nezuapyapyr waàmàtyry'ymar romo a'e wà nehe no. Pitài izuapyr ukamik putar neàkàg newi nehe. Ne erexi'u putar izuapyr ipyakaza rehe ne nehe no, i'i izupe.

16 Na'e Tupàn uze'eg kuzà pe. — Nememyr wazexak kar 'ym mehe hahy wera'u putar newe nehe, i'i izupe. Uhua'u putar hahy haw newe izexak kar mehe nehe no. Nezewe rehe we neho wer putar nemen ipuhe nehe. Nemen wiko putar nereruze'egar romo a'e nehe. Wiko putar nezar romo nehe, i'i izupe.

17 Na'e Tupàn uze'eg awa pe kury. — Neremireko u'u kar a'e ma'e 'a kwer newe a'e. — E'u zo a'e ma'ywa 'yw i'a kwer nehe, a'e newe. Nezewe rehe we ere'u. Nereruzar kwaw heze'eg, a'e rupi amono putar heze'egaiw ywy rehe ihe nehe. Ywy rehe nereko mehe erema'ereko tetea'u putar tuweharupi nehe. Xo nezewe mehe zo ywy umuezuz kar putar neremi'u ràm newe nehe. 18 Ka'a tetea'u hezuz putar ywy rehe newe nehe. Xu tetea'u hezuz putar ywy rehe newe nehe no. A'e rupi ere'u putar ma'e ka'a pe hezuz ma'e nehe no, i'i izupe. 19 Erema'ereko tetea'u putar nehe. Nepirakor putar nehe no. Xo nezewe mehe zo ywy umuezuz putar neremi'u ràm newe nehe. Tuweharupi erema'ereko putar nezewe nehe. Amuapu'a ywy ihe, awa romo neapo pà ihe. Amo 'ar mehe erezewyr putar ywy rehe nehe, ywy romo nereko wi pà nehe. Xo a'e 'ar mehe eremumaw putar ywy rehe nema'ereko haw nehe, i'i izupe.

20 Na'e Ànàw omono her wemireko pe kury. — Ewà, i'i izupe. — Teko paw wahy, i'i her zaneze'eg rupi. 21 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzuka ma'ea'yr wà. Upyhyk wapirer wanuwi. Uzapo wama'e Ànàw pe, hemireko pe no. Umunehew a'e uma'e uzehe wà.

Tupàn omono kar Ànàw ma'etymaw wi hemireko rehe we kury

22 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e kury. — Awa wiko zanezàwegatete a'e kury. Aze wexak ikatu ma'e, — Ikatu ma'e, i'i izupe. Aze wexak ikatu 'ym ma'e, — Ikatu 'ym ma'e, i'i izupe. A'e rupi nupuner kwaw ma'ywa 'yw i'a kwer purumuigo kar ma'e i'u haw rehe a'e nehe kury. Nuiko kwaw tuweharupi nehe. Umàno putar nehe.

23 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar awa imono ma'etymaw En her ma'e wi a'e kury. Utym kar ma'e izupe ywy rehe, ta'e izypy mehe umuapu'a ywy a'e awa romo iapo pà a'e xe. 24 Tupàn

umuhem kar awa imono a'e ma'etymaw wi a'e. Omono kar amo weko haw pe har kerumin her ma'e a'e pe wà, ma'etymaw tupaw pe wà, kwarahy ihemaw kutyr wà. Umupu'àm takihepuku tata zàwenugar a'e pe no. A'e takihe tata zàwenugar oho ko rupi, uzewyr kwe rupi no, oho ko rupi no, uzewyr kwe rupi no. Tupàn uzapo nezewe haw a'e. Nezewe mehe zo teko noho kwaw a'e ma'e'yw purumuigo kar ma'e huwake a'e wà xe.

4

Kain Apew rehe we

1 Ànàw upurumuzàg iko wemireko Ewà rehe we a'e kury. Ipuru'a kury. Imemyr uzexak kar. Na'e uze'eg Ewà uzeupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hepytywàgatu a'e. A'e rupi uzexak kar hememyr kwez kury. Awa a'e, i'i uzeupe. Omono Kain umemyr her romo kury. 2 Uzexak kar amo imemyr Kain tywyr no. Apew her romo a'e. Tua'u mehe wiko àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar romo. Kain wiko ma'etymar romo.

3 Kwehe wanekon nezewe wà. Amo 'ar mehe Kain upyhyk wemitygwer i'a kwer heruwà Tupàn pe imono pà kury. 4 Na'e Apew upyhyk àràpuhàràna'yr weimaw wainuromo uzexak kar romo ma'e kwer ipy heruwà a'e kury. Uzuka kury. Omono ipegegwer ikatu wera'u ma'e Tupàn pe. Ikatu Apew hemimono kwer Tupàn pe. Ikatu Apew izupe no. 5 Kain hemirur kwer na'ikatu kwaw izupe. Kain na'ikatu kwaw izupe no. A'e rupi Kain wikwahy uwywyr pe huwamànoahy pà. 6 Na'e Tupàn uze'eg izupe, — Màràzàwe tuwe erekwahy ne, màràzàwe tuwe neruwamànoahy ihewe, i'i izupe. 7 — Aze mo erezapo ikatu ma'e, nerurywete mo, i'i izupe. — Erezapo ikatu 'ym ma'e. A'e rupi ikatu 'ymaw upyta neràro pà neràpuz hukenaw huwake a'e kury. Heko wer nezar romo a'e kury. Aze erepuner nehe, eityk nehe, i'i izupe.

8 Na'e Kain uze'eg uwywyr Apew pe kury. — Zaha ka'api'i heta haw pe zane nehe kury, i'i izupe. Oho a'e pe wà. Na'arewahy uzàmàtyry'ym Kain uwywyr Apew kury. Uzuka kury.

9 Nan kwehe tete Tupàn upuranu Kain rehe kury. — Ma'e pe nerywyr Apew hekon a'e, i'i izupe. — Nakwaw kwaw heko haw ihe. Aipo aiko herywyr rehe uzekaiw ma'e romo ihe, i'i izupe.

10 — Màràzàwe tuwe erezapo nezewe haw, i'i Tupàn izupe. — Nerywyr huwy kwer ywy rehe uwyryk ma'e a'e, uhapukaz iko ihewe a'e. Wenoz nerehe hezepyk àwàm ihewe a'e. 11 A'e rupi amono putar heze'egaiw nerehe ihe nehe kury. Nerepuner kwaw nema'ereko haw rehe ywy rehe kury, ta'e nerywyr izuka mehe ywy u'u huwykwer a'e xe, i'i izupe. 12 — Aze eremuhyk ywy neremitym ràm rehe nehe, nahezuz pixik kwaw ma'e newe nehe. Ereata e putar eho iko ywy nànàn nehe, puruwi nezàn pà nehe, i'i izupe.

13 Uze'eg Kain Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — Napuner kwaw hereko haw rehe ihe nehe, ta'e herehe nezepykaw ipuhuz katu wera'u ihewe xe, i'i izupe. 14 — Kutàri hemuhem kar pe iko ko ywy wi ne kury, hemuata e kar pà ne kury. Tuweharupi ata putar aha iteko ywy nànàn nehe kury. Tuweharupi àzàn putar hezeàmim pà newi ihe nehe kury. Wyzài teko heremiàwàxi ràm a'e wà nehe, ipuruzuka wer putar herehe a'e wà nehe, i'i izupe.

15 Na'e Tupàn uze'eg izupe. — Nuzeapo kwaw nezewe haw nehe. Aze amo nezuka nehe, azuka kar putar 7 iànàm ihe wà nehe, ta'e azepyk putar wanehe nezewe ihe nehe xe, i'i izupe. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukair Kain hetekwer rehe kury. — Aze amo neruwàxi nehe, nanezuka kwaw nehe, ta'e wexak putar nerehe heremimuapyk kwer nehe xe, i'i izupe. 16 Na'e Kain uhem oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henatar wi kury, Noz ywy rehe weko haw iapo pà kury. Upyta En ywy izywyr kwarahy ihemaw kutyr.

Kain izuapyapyr wà

17 Na'e Kain hemireko imemyrzexak kar kury. Awa a'e. Omono Enok izupe her romo wà. Amo 'ar pawire Kain uzapo amo tawhu kury. — Enok, i'i a'e tawhu pe, wa'yr her imono pà izupe. 18 Heta amo Enok ta'yr Iraz her ma'e izupe a'e. Heta amo Iraz ta'yr Mewzaew her ma'e izupe a'e. Heta amo

Mewzaew ta'yr Metuzaew her ma'e izupe a'e. Heta amo Metuzaew ta'yr Aramek her ma'e izupe a'e.

19 Heta mokoz hemireko Aramek pe a'e wà. Hemireko ipy Ata her romo a'e. Inugwer Zira her romo a'e. 20 Heta amo imemyr Ata pe a'e. Zamaw her romo a'e. Zamaw wiko tapi'ak imuzehu kar har ywy rehe har waipy romo a'e. Tàpuzràn pupe wanekon wà. 21 Heta tywyr Zamaw pe. Zumaw her romo a'e. Zumaw wiko xi'àm ipy har ywy rehe har paw waipy romo a'e. Wiko wioràwiràn imupu har ywy rehe har paw waipy romo a'e no. 22 Heta imemyr Zira pe a'e no. Omono Tumàwkàin izupe her romo wà. Tumàwkàin a'e, tuweharupi umupyràn itatàtà ima'ema'e pà a'e, ma'e iapo pà amogwer wanupe a'e: takihe, zapepo. Uma'ema'e mokoz itatàtà: itazu morog her ma'e, itaun per her ma'e. Heta heinyr Nààm her ma'e Tumàwkàin pe.

23 Amo 'ar mehe Aramek uze'eg wemireko wanupe.

Ne Ata Aramek hemireko ne, ne Zira Aramek hemireko ne no,
peinu katu heze'eg àwàm nehe.
Azuka awa ihe, ta'e hekutuk takihepuku pupe a'e xe.
Azuka kwàkwàmo ihe, ta'e hemugaz a'e xe, i'i wanupe.

24 Tupàn umume'u 7 teko wamàno àwàm a'e,
Kain imàno awer hekuzaromo a'e.
Aze amo hezuka nehe,
heànàm uzuka putar 77 teko hezuka har iànàm a'e wà nehe no,
i'i wanupe.

Xet Enoz rehe we

25 Heta amo ta'yr Ànàw pe hemireko rehe we a'e no. Uze'eg hemireko izexak kar ire. — Tupàn umur wi amo hememyr ihewe Apew hekuzaromo a'e, Kain hemizuka kwer hekuzaromo a'e, i'i uzeupe. Omono Xet her romo izupe. — Imur pyrer, i'i her zaneze'eg rupi.

26 Heta ta'yr Xet pe a'e no. Omono Enoz izupe her romo. A'e 'ar mehe, teko Tupàn imuwete katu mehe, uzypyrog amo her imume'u pà izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, i'i izupe wà kury.

5

Ànàw izuapyapyr wà

1 Amuapyk putar Ànàw izuapyapyr waner xe ihe nehe. 2 Awa iapo mehe kuzà iapo mehe Tupàn umuigo kar uzezàwe a'e wà. Uzapo awa a'e, uzapo kuzà a'e no. Omono uze'egatu wanehe. — Teko wà, i'i wanupe.

3 130 kwarahy hereko mehe heta amo ta'yr Ànàw pe. Ta'yr nuzawy kwaw u a'e. Omono Xet her romo izupe. 4 A'e re Ànàw umumaw we amo 800 kwarahy wiko pà. Heta we amo ta'yr izupe wà, tazyr izupe wà no. 5 930 kwarahy hereko mehe Ànàw umàno.

6 15 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Enoz her ma'e Xet pe a'e. 7 Ta'yr izexak kar ire Xet umumaw amo 87 kwarahy no. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. 8 912 kwarahy hereko mehe umàno.

9 Enoz a'e, 90 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr izupe a'e. Kàinà her romo a'e. 10 A'e re Enoz umumaw 815 kwarahy wiko pà no. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. 11 95 kwarahy hereko mehe Enoz umàno. 12 Kàinà a'e, 70 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Maararew her ma'e izupe a'e kury. 13 A'e re Kàinà umumaw we amo 840 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. 14 910 kwarahy hereko mehe umàno Kàinà a'e.

15 Maararew a'e, 65 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Zare her ma'e izupe a'e. 16 A'e re Maararew umumaw amo 830 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. 17 895 kwarahy hereko mehe umàno.

18 Zare a'e, 162 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Enok her ma'e izupe a'e. 19 A'e re Zare umumaw we amo 800 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. 20 962 kwarahy hereko mehe umàno.

21 Enok a'e, 65 kwarahy hereko mehe ta'yr uzexak kar izupe a'e. Matuzarez ta'yr her romo a'e. 22 A'e re Enok weruzar Tupàn

ze'eg, izupe uze'eg pà tuweharupi. Umumaw 300 kwarahy nezewe wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. 23 Enok umumaw 365 kwarahy wiko pà. 24 Tuweharupi weruzar Tupàn, izupe uze'eg pà. Tupàn uze'eg izupe tuweharupi no. Amo 'ar rehe ukàzym ywy wi, ta'e Tupàn weraha a'e xe.

25 Matuzarez a'e, 187 kwarahy hereko mehe ta'yr uzexak kar izupe a'e. Aramek ta'yr her romo a'e. 26 A'e re Matuzarez umumaw amo 782 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. 27 969 kwarahy hereko mehe umàno. 28 Aramek a'e, 182 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr izupe a'e. Amo 'ar mehe uze'eg Aramek amogwer wanupe a'e kury. 29 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egaiw ywy rehe a'e. A'e rupi zanema'ereko haw ipuhuz katu zanewe a'e, i'i wanupe. — Ko kwarer werur putar zanepytu'u haw zanewe a'e nehe, i'i wanupe. Na'e omono Noe wa'yr pe her romo kury. — Zanepytu'u haw, i'i her zaneze'eg rupi. 30 A'e re Aramek umumaw 595 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no. 31 777 kwarahy hereko mehe umàno.

32 Noe a'e, 500 kwarahy hereko mehe heta na'iruz ta'yr izupe a'e wà kury. Xem, Kàm, Zape ta'yr waner romo a'e wà.

6

Teko wakatu 'ymaw

1 Teko uzypyrog uhàuhàz pà ywy rehe a'e 'ar mehe a'e wà. Heta tazyr wanupe wana'yr wanehe we wà. 2 A'e 'ar mehe amo tekwe wana'yr wexak kuzà ywy rehe har a'e wà kury. — Ipuràg eteahy a'e wà, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi wexaexak amo uzeupe wemireko romo wà. 3 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg uzeupe a'e kury. — Namuigo kar kwaw teko tuweharupi ihe wà nehe. Ta'e umàno ma'e ràm romo wanekon a'e wà xe, i'i uzeupe. — Ko 'ar henataromo ni amo numumaw kwaw kwarahy tetea'u wiko pà a'e wà nehe. Xo 120 kwarahy zo upuner imumaw paw rehe a'e wà nehe kury, i'i uzeupe.

4 A'e 'ar rehe tekwe wana'yr wereko awa wanazyr wemireko romo wà. Heta wana'yr wanupe wà. Heta wanazyr wanupe wà no. A'e teko iaiha katu a'e wà. Wiko ywy rehe wà. A'e teko iaiha katu ma'e kwehe arer ikàg tuwe a'e wà. Teko tetea'u umume'u wanemiapo kwer purumupytuhegatu kar haw uzeupeupe kwehe mehe wà.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak teko wanemiapo kwer a'e 'ar rehe a'e kury. Iaiw wanemiapo kwer izupe. — Xo ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe ima'enukwaw waiko a'e wà, i'i uzeupe. 6 Uzemumikahy a'e. — Màràzàwe tuwe azapo teko ihe wà, i'i uzeupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzemumikahy tuwe a'e, ipuhuz katu ipy'a izupe. 7 A'e rupi nezewe uze'eg kury. — Amukàzym putar ko teko heremiapo kwer ywy wi ihe wà nehe. Amukàzym putar ma'ea'yr heremiapo kwer paw ywy wi ihe wà nehe: miar, wie rehe wata ma'e wà, wiràmiri wà. Ta'e azemumikahy tuwe ihe xe, i'i uzeupe.

8 Xo Noe wanemiapo kwer zo ikatu Tupàn pe.

Noe uzapo kanuhu

9-10 Na'aw Noe hemiapo kwer imume'u haw xe a'e kury. Heta na'iruz ta'yr izupe a'e wà: Xem, Kàm, Zape. Noe wiko awa ikatuahy ma'e romo a'e. Weruzar Tupàn ze'eg oho iko tuweharupi. Amogwer teko a'e 'ar rehe har a'e wà, nuputar kwaw Tupàn a'e wà. Xo Noe zo wiko Tupàn rehe we har romo a'e, izupe uze'eg pà a'e. 11 Amogwer teko paw iaiw Tupàn pe wà, heta zeàmàtyry'ymaw ywy nànàn. 12 Ume'e Tupàn ywy rehe. Tynehem ikatu 'ygwer pupe a'e, i'i uzeupe. Teko paw uzapo xo ikatu 'ym ma'e oho waiko wà.

13 Na'e Tupàn uze'eg Noe pe a'e kury. — Azuka putar teko paw rupi ihe wà nehe kury. Azuka putar tuwe ihe wà nehe. Amumaw putar ywy ihe nehe no, ta'e teko tetea'u umugaz amo teko wà xe, uzuka amo wà no xe, i'i izupe. 14 — A'e rupi ne nehe ty, emonohok ywyra ikatu ma'e eho ne nehe ty. Ezapo kanuhu uhua'u ma'e nezeupe nehe. Ezapo ipupyaikaw paw tetea'u kanuhu pupe nehe. Ewàpytym

ikwaikwar iraity zàwenugar pupe nehe no, imukatu pà ipupe nehe, ikupe pe nehe no. 15 Amume'u putar uhua'u àwàm newe nehe kury. Heta putar 133 met ipukua'u haw nehe. Heta putar 22 met iànàmaw nehe. Heta putar 13 met iaiha haw nehe no. 16 Ezapo tàpuz kanuhu i'aromo nehe. Tuwe tàpuz utyryk kanuhu heme'yw wi nehe. Emono pitài met iku'aw har rehe we tàpuz heme'yw kanuhu heme'y wamytepe nehe. Ezapo na'iruz ata haw tàpuz pupe pitàitàigatu amo ata haw i'aromo nehe no. Ezapo uken ipehegwer rehe nehe no. 17 Amo 'ar mehe amugyr kar putar àmànuhu ihe nehe, ywy ipyk kar pà izupe ihe nehe. Nezewe mehe azuka putar wikuwe ma'e ywy rehe har upaw rupi katete ihe wà nehe. Wikuwe ma'e ywy rehe har umàno putar upaw rupi katete wà nehe. 18 Azapokatu putar heze'egaw nerehe we ihe nehe kury. Eixe kanuhu pupe nehe. Eraha neremireko nezeupi nehe. Eraha nera'yr nezeupi ne wà nehe no. Eraha nera'ytaty nezeupi ne wà nehe no. 19-20 Exaexak miar pitàitàigatu ne wà nehe: pitài awa nehe, pitài kuzà nehe no: wiràmiri hexakaw paw hereko har wà, miar hexakaw paw hereko har wà, wie rehe wata ma'e hexakaw paw hereko har wà, amogwemogwer hexakaw hereko har upaw rupi katete wà. Eraha kanuhu pupe upaw rupi katete ne wà nehe, wapyro pà wamàno haw wi wamuigo kar pà ne wà nehe, i'i Tupàn Noe pe. 21 — Emono'ono'og penemi'u ràm wyzài hexakaw hereko har tetea'u ne nehe no. Nezewe mehe heta putar penemi'u ràm peme nehe, ma'ea'yr nànàn nehe no.

22 Noe uzapo ma'e paw Tupàn ze'eg rupi a'e.

7

Àmànuhu

1 A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Noe pe a'e kury. — Eixe kanuhu pupe nehe, eraha neànàm paw nezeupi ne wà nehe no. Ta'e aexak neremiapo kwer ihe xe. Xo ne zo erezapo ikatu ma'e tuweharupi, i'i izupe. 2 — Amo ma'ea'yr ikatu ihewe herenataromo izuka pyràm romo a'e wà. Eraha a'e ma'ea'yr ikatu ma'e nezeupi kanuhu pupe ne wà nehe. Pitàitàigatu eraha 7 awa ne wà nehe, eraha 7 kuzà ne wà nehe no. Amo ae ma'ea'yr na'ikatu kwaw ihewe herenataromo izuka pyràm romo wà. Eraha agwer ma'ea'yr nezeupi kanuhu pupe ne wà nehe no. Pitàitàigatu eraha pitài awa ne wà nehe, eraha pitài kuzà ne wà nehe no, i'i Noe pe. 3 — Eraha wiràmiri nezeupi ne wà nehe no. Pitàitàigatu eraha 7 awa ne wà nehe, eraha 7 kuzà ne wà nehe no. Nezewe mehe heta putar wiràmiri hexakaw paw hereko har ywy rehe tuweharupi a'e wà nehe, i'i izupe. 4 Ta'e ko 7 haw 'ar mehe amugyr kar putar àmànuhu ihe nehe. Umumaw putar 40 'ar ukyr pà a'e nehe. Ukyr putar 'aromo nehe. Ukyr putar pyhaw nehe no. Nezewe mehe azuka putar ma'e wikuwe ma'e ko ywy rehe har heremiapo kwer upaw rupi katete ihe wà nehe.

5 Na'e Noe uzapo a'e ma'e Tupàn hemiapo karer upaw rupi katete a'e kury. 6 Noe wereko 600 kwarahy a'e 'ar mehe àmànuhu ywy ipyk mehe. 7 Izepyro wer àmànuhu wi, a'e rupi wixe kanuhu pupe, wa'yr waneraha pà uzeupi no, wemireko heraha pà no, wa'ytaty waneraha pà no. 8 A'e miar Tupàn pe wenataromo izuka pyràm romo ikatu ma'e a'e wà, amogwer ma'ea'yr a'e wà no, wie rehe wata ma'e a'e wà no, wiràmiri a'e wà no, 9 wixe kanuhu pupe Noe henataromo a'e wà. Mokoz wixe a'e pe wà. A'e re amo mokoz wixe a'e pe wà. Nezewe wixe kanuhu pupe upaw rupi wà. Wixe ma'ea'yr awa, wixe a'e ma'ea'yr kuzà awa rupi no. Ta'e nezewe haw Tupàn uzapo kar Noe pe a'e xe. 10 7 'ar pawire àmànuhu ukyr tetea'u. 'Y àmànuhu imono'og pyrer uzypyrog ywy ipyk pà kury.

11 A'e 'ar mehe, Noe wereko 600 kwarahy. Umumaw pitài zahy a'e pe wiko pà wà. Umumaw amo 17 'ar kanuhu pupe wata pà wà no. A'e 'ar mehe 'yzygwar yryhu iwy pe har uzewàpytymawok upaw rupi wà. Ywak uzewàpytymawok ukenaw ài no. 12 Ukyr àmànuhu tetea'u. A'e àmànuhu umumaw 40 'ar ukyr pà ywy rehe upik 'ym pà. 13 A'e 'ar mehe Noe wixe kanuhu pupe wànàm wanupi: hemireko, a'e na'iruz ta'yr (Xem, Kàm, Zape waner

romo wà), wanemireko wà no. 14 Miar tetea'u hexakaw paw hereko har wixe kanuhu pupe wanupi wà no: ma'ea'yr tàpuznaw pe har wà, miar ka'a pe har wà, wie rehe wata ma'e wà, wiràmiri wà. 15 Paw rupi wixe oho kanuhu pupe wà, Noe rupi wà, mokomokoz wixe ipupe wà, awa wà, kuzà rehe we wà. Ta'e Tupàn umuixe kar a'e wà xe. 16 Awa xiroxirogatu wexakaw hereko har wixe ipupe wà, kuzà wexakaw hereko har xiroxirogatu wixe ipupe wà no. Ta'e nezewe haw Tupàn uzapo kar Noe pe a'e xe. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwàpytym uken kanuhu rehe har a'e kury.

17 Na'e àmànuhu umumaw 40 'ar ukyr pà. 'Y uzeupir ywy 'aromo kanuhu heraha pà kury. Uzypyrog uwyar pà. 18 Uzeupir wiwi 'y iko kury. Kanuhu wata i'aromo. 19 Uzeupir tuwe 'y. Te upyk ywytyr ywy rehe har iaiha wera'u ma'e upaw rupi katete kury. 20 Na'e uzeupir we amo 7 met oho kury. 21 A'e rupi ma'e wikuwe ma'e ywy rehe har umàno upaw rupi katete a'e wà kury: wiràmiri wà, ma'ea'yr tàpuznaw pe har wà, miar wà, ma'e wie rehe wata ma'e wà, teko wà. Ywy rehe har umàno upaw rupi katete wà. 22 Upaw rupi katete izuapyapyr umàno wà kury. Wikuwe ma'e paw ipytuhem ma'e paw umàno wà. 23 Xo Noe zo a'e, hehe we har kanuhu pupe har zo a'e wà, xo a'e zo wikuwe a'e re a'e wà. Tupàn uzuka amogwer upaw rupi katete a'e wà: teko wà, ma'e tàpuznaw pe har wà, miar wà, wie rehe wata ma'e wà, wiràmiri wà. 24 Umumaw 150 'ar a'e ma'e uzeapo pà. Xo a'e re zo 'y uzypyrog typaw pà kury.

8

Upik àmànuhu

1 Na'e Tupàn ima'enukwaw Noe rehe a'e kury, ma'ea'yr kanuhu pupe har wanehe upaw rupi a'e no. Umur kar ywytu ywy rehe kury. 'Y uzypyrog typaw pà a'e kury. 2 'Yzygwar yryhu wy pe har, uzewàpytym a'e kury. Ywak uzewàpytym uken àì no. Àmànuhu upik oho kury, ukyr ire upytu'u pà kury. 3 Umumaw 150 'ar typaw romo. Mewe katu typaw. 4 Kanuhu umumaw 6 zahy wata pà 'y rehe, amo 17 'ar imumaw pà wata pà no. Na'e upytu'u ywy Ararat her ma'e ywytyr heta haw rehe kury. 5 'Y typaw oho iko. Zahy 10 haw mehe pitài 'ar mehe uzekwa ywytyruhu àkwà kury.

6 Amo 40 'ar pawire Noe uwàpytymawok uken kanuhu rehe har wemiapo kwer a'e kury. 7 Umuwewe kar amo wiràmiri pihun ma'e a'e kury. Wiràmiri uwewe ko rupi, uwewe kwerupi no. Wekar ywy ikàgaw. Nuexak kwaw. 8 Na'e Noe umuwewe kar pykahu kury. Ipurukwaw wer ywy ixinigaw rehe, a'e rupi wekar kar pykahu pe. 9 Pykahu nuexak kwaw wapykaw. Ta'e 'y upyk ywy upaw rupi a'e rihi xe. Na'e Noe omono opo pykahu pe iapykaw romo kury. Upyhyk imuzewyr pà kanuhu pupe kury.

10 Umumaw amo 7 'ar ma'e hàro pà. Na'e umuwewe kar wi pykahu kury. 11 Karuketea'i mehe uzewyr ka'akyr herur pà uxi rehe. Ma'e'yw uriwar her ma'e huwer werur. Nezewe Noe ukwaw 'y typapaw kury. 12 Umumaw amo 7 'ar ma'e hàro pà kury. Umuwewe kar wi pykahu kury. Nuzewyr kwaw.

13 Noe 61 kwarahy hereko mehe wexak 'y ywy rehe har typapaw azeharomoete har a'e kury. Zahy ipy mehe 'ar ipy mehe Noe upiowok kanuhu kury, ipykaw henuhem pà izuwi kury. Wexak amo ywy kury, ta'e typaw 'y oho iko a'e xe. 14 Mokoz haw zahy rehe 27 haw 'ar mehe ywy ikàg tuwe a'e kury. 15 Na'e Tupàn uze'eg Noe pe kury.

16 — Ehem eho kanuhu wi nehe, neremireko rupi nehe, nera'yr wanupi nehe no, wanemireko wanupi nehe no, i'i izupe. 17 — Emuhem kar ma'ea'yr nepyr har upaw rupi ne wà nehe no: wiràmiri wà, ma'ea'yr tàpuznaw pe har wà no, miar ka'a pe har wà no, wie rehe wata ma'e wà no, i'i izupe. — Tuwe uhàuhàz ywy nànàn wà nehe, tuwe upurumuzàmuzàg wà nehe, ywy imynehem pà wà nehe, i'i izupe.

18 A'e rupi Noe a'e, hemireko a'e no, ta'yr a'e wà no, wanemireko a'e wà no, uhem oho kanuhu wi a'e wà kury. 19 Ma'ea'yr paw a'e wà no, wiràmiri a'e wà no, pitàitàigatu uhem oho kanuhu wi a'e wà no, uzezàwe har rupi a'e wà no.

Noe uzapo ma'ea'yr hapy haw Tupàn henataromo

20 Na'e Noe uzapo ma'ea'yr hapy haw a'e
pe kury, ma'ea'yr wazuka pà Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e henataromo kury. Upy-
hyk wiràmiri wà, upyhyk ma'ea'yr Tupàn
pe ikatu ma'e wà no. Wapy ma'ea'yr xirox-
irogatu hexakaw hereko har Tupàn hen-
ataromo pitàitàigatu a'e pe wà, ma'ea'yr
hapy haw rehe wà. 21 Hyàkwegatu a'e
ma'ea'yr hapy pyrer Tupàn pe kury. A'e
rupi uze'eg nezewe uzeupe kury. —
Nazapo wi pixik kwaw agwer iaiw ma'e
ywy rehe har wanupe ihe nehe, teko wane-
miapo kwer ikatu 'ygwer rehe hezepyk
pà nehe, i'i uzeupe kury. — Akwaw ko
ma'e ihe. Teko a'e wà, kwàkwàmo mehe
arer we, kuzàwaza mehe arer we, xo ikatu
'ym ma'e iapo haw rehe ima'enukwaw
a'e wà, i'i uzeupe. Nezewe rehe we na-
mono wi kwaw heze'egaiw ywy rehe nehe.
22 Nazuka wi pixik kwaw ma'e wikuwe
ma'e paw nezewe ihe wà nehe, ko 'ar
rehe har zàwe ihe wà nehe, i'i uzeupe. —
Ywy heta mehe we heta putar ma'eà'yz ity-
maw àmàn nànàn nehe, heta putar temi'u
ipo'o haw kwarahy nànàn nehe no. Heta
putar huwixàg mehe nehe, heta putar
haku mehe nehe no. Heta putar kwarahy
nehe, heta putar àmàkyhaw nehe no. Heta
putar 'ar nehe, heta putar pytunaw nehe
no, i'i tuwe uzeupe.

9

Tupàn omono uze'egatu Noe rehe

1 Na'e Tupàn omono uze'egatu Noe pe
a'e kury, ta'yr wanupe a'e no. — Tuwe
heta tetea'u pena'yr peme wà nehe. Tuwe
pezuapyapyr uhàuhàz ywy nànàn a'e wà
nehe, i'i wanupe. 2 — Ma'ea'yr paw a'e
wà, wiràmiri paw a'e wà no, ma'e wie rehe
wata ma'e paw a'e wà no, ipira paw a'e
wà no, ukyze putar pewi a'e wà nehe.
Ukyze putar azeharomoete wà nehe. Peiko
putar wazar romo nehe, pezapo kar putar
penemimutar wanupe nehe. 3 Pepuner
wano'o kwer i'u haw rehe nehe, pepuner
hezuz ma'e i'u haw rehe nehe no. Amono
agwer ma'e peme penemi'u ràm romo ihe
wà kury. 4 Amo ma'e na'u kar kwaw
peme. Ma'ero'o kwer huwykwer inuromo
har pe'u zo nehe, ta'e tuwykwer umuigo
kar tetekwer a'e xe. 5 Aze amo teko uzuka
amo nehe, azepyk putar izuka arer rehe
ihe nehe. Aze amo miar uzuka amo teko
a'e nehe, azepyk putar izuka arer rehe ihe
nehe. 6 Azapo teko hezàwenugar romo ihe
wà. A'e rupi aze amo teko uzuka amo teko
a'e nehe, amo ae uzuka putar izuka arer a'e
nehe no.

7 Tuwe heta tetea'u pena'yr peme wà
nehe, penazyr peme wà nehe no. Tuwe
pezuapyapyr uhàuhàz ywy nànàn a'e wà
nehe, i'i wanupe. 8 Na'e Tupàn uze'eg wi
Noe pe kury, ta'yr wanupe no.

9 — Azapokatu putar heze'egaw penehe
we ihe nehe kury, peme heremiapo ràm
imume'u pà ihe nehe kury, pezuapyapyr
wanupe heremiapo ràm imume'u pà ihe
nehe no, i'i wanupe. 10 — Amume'u
putar heremiapo ràm ma'ea'yr wanupe
no, pepyr arer kanuhu wi uhem ma'e
kwer wanupe: wiràmiri wanupe, ma'ea'yr
tàpuznaw pe har wanupe, miar hehaite
ma'e wanupe, ma'ea'yr ywy rehe har paw
wanupe. 11 Na'aw heze'egaw heremiapo
katu ràm xe kury. — Nazuka pixik kwaw
ma'e wikuwe ma'e àmànuhu pupe ihe wà
nehe. Namugyr wi kar pixik kwaw agwer
àmànuhu ihe nehe, ywy imumaw pà ihe
nehe. 12 Aexak kar putar ma'e peme
ihe nehe kury. Hexak mehe pekwaw
putar heremimume'u kwer azeharomo
har kury. Pekwaw putar àmànuhu pupe
pezuka pixik 'ym àwàm nehe kury, hexak
mehe nehe kury. Pekwaw putar àmànuhu
pupe ma'ea'yr wazuka pixik 'ym àwàm
nehe no, hexak mehe nehe no. 13 Amono
putar zanurape ywak rehe ihe nehe
kury. A'e zanurape a'e nehe, ukwaw
kar putar ywy rehe har wanupe heremi-
mume'u kwer peme a'e nehe. 14 Aze
azupyk ywak ywàkun pupe nehe, aze
aexak kar zanurape teko wanupe nehe,
15 a'e 'ar mehe pekwaw putar peme
miar paw wanupe heremimume'u kwer
nehe. Naheta pixik kwaw amo àmànuhu
ikyr àwàm nehe. Naheta pixik kwaw
amo ma'e wikuwe ma'e paw izuka àràm
nehe. A'e mehe hema'enukwaw putar
heze'egaw heremiapo katu kwer rehe
ihe nehe. Ta'e amume'u wazuka pixik
'ymaw ma'e wikuwe ma'e ywy rehe har

paw wanupe ihe xe. 16 Zanurape ywàkun
inuromo izexak kar mehe aexak putar
nehe. 17 Zanurape umuma'enukwaw kar
putar heremimume'u kwer rehe a'e nehe,
wikuwe ma'e ywy rehe har paw wanupe
a'e nehe, i'i wanupe.

Noe, ta'yr wà no

18 Noe ta'yr uhem kanuhu wi u rupi a'e
wà. Xem, Kàm, Zape waner romo wà. Kàm
wiko Kànàà tu romo a'e. 19 A'e na'iruz
awa a'e wà, Noe ta'yr romo wanekon a'e
wà. Wazuapyapyr uhàuhàz ywy nànàn a'e
wà. 20 Noe wiko ma'etymar romo a'e. A'e
màgypy uzapo uwà 'yw itymaw a'e. 21 Amo
'ar mehe ui'u tetea'u Noe uwà tykwer win
pupe a'e kury. Uka'u kury. U'aw oho
wemyhar 'ym pà ukamir 'ym pà wàpuzràn
pupe kury. 22 Ta'yr Kàm a'e, Kànàà tu a'e,
wexak u ima'e 'ym mehe a'e. Nupyk kwaw
u. Uhem a'e wi wyky'yr wanupe imume'u
pà. 23 Na'e Xem a'e, Zape a'e no, upyhyk
amo pàn axi'i pykaw a'e wà kury. Upyk
waxi'i pàn pupe wà. Wata oho u kutyr hehe
ume'e 'ym pà wà. Upyk u a'e pàn pupe
wà, ta'e wanu numunehew kwaw wemy-
har a'e xe. Nume'e kwaw hehe, a'e rupi
nuexak kwaw u hemyhar 'ym mehe wà.
24 Uka'u re Noe ume'e kury. Ukwaw wa'yr
Kàm hemiapo kwer a'e kury. (Kàm a'e, Noe
ta'yr ipyahu wera'u ma'e romo hekon a'e.)
25 Na'e Noe uze'eg wanupe kury.

Amono putar ze'egaiw Kànàà rehe ihe
nehe kury.
Uma'ereko e ma'e romo hekon putar
wyky'yr wanupe nehe.
Uma'ereko e ma'e uzemumikahy ma'e
romo hekon putar nehe.

26 Umume'u wi amo ma'e a'e no.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, ikatu-
ahy a'e,
ta'e Xem izar romo hekon a'e xe.
Tuwe Kànàà wiko Xem pe uma'ereko e
ma'e romo a'e nehe.

27 Tuwe Tupàn umuigo kar Zape
ywy tetea'u izar romo a'e nehe.
Tuwe Zape izuapyapyr wiko
Xem heko haw pe wà nehe.
Tuwe Kànàà wiko Zape pe
uma'ereko e ma'e romo a'e nehe,
i'i Noe a'e 'ar mehe.

28 Àmànuhu ikyr ire Noe umumaw amo
350 kwarahy. 29 950 kwarahy hereko mehe
umàno.

10

Noe ta'yr wazuapyapyr wà

1 Amume'u putar Noe ta'yr wazuapyapyr
waner xe ihe wà nehe kury, Xem, Kàm,
Zape wazuapyapyr waner imuapyk pà
xe ihe wà nehe kury. Àmànuhu ikyr ire
heta wana'yr Noe ta'yr wanupe wà, heta
wanazyr wà no.

2 Amume'u putar Zape ta'yr waner xe
ihe wà nehe kury: Komer, Makok, Manaz,
Zàwà, Tumaw, Mezek, Xiraz. 3 Na'aw
Komer ta'yr waner xe wà kury: Akenaz,
Hipat, Togarimà. 4 Zàwà ipurumuzàmuzàg
a'e wà, uhàuhàz oho waiko amo ywy rehe
a'e wà. Eriza ywy rehe, Epàn ywy rehe,
Xip ywy rehe, Hoz ywy rehe. 5 Zape
izuapyapyr a'e wà, uzapo weko haw oho
yryhu iwyr a'e wà, yrypypo'o rehe a'e wà
no. Teko pitàitàigatu a'e wà, uzeànàànàm
ma'e kwer a'e wà no, upyhyk uiwy oho a'e
wà, a'e pe weko haw iapo pà a'e wà, uze'eg
rupi uze'eg pà a'e pe a'e wà.

6 Na'aw Kàm ta'yr waner xe wà kury:
Kuxi, Ezit, Irim, Kànàà. 7 Na'aw Kuxi ta'yr
waner xe wà kury: Xewa, Awira, Xawita,
Hama, Xateka. Na'aw Hama ta'yr waner
wà: Xama, Nenà. 8 Kuxi wiko Nihoz tu
romo a'e. Nihoz wiko puruàmàtyry'ymar
ikàg ma'e ipy romo a'e. 9 Tupàn upy-
tywàgatu Nihoz a'e. A'e rupi wiko uzemi'i
kar ma'e ikàg ma'e romo. A'e rupi teko
ko 'ar rehe har uze'eg nezewe uzeupeupe
hehe a'e wà kury. — Eiko Nihoz zàwegatu
nehe ty. Ta'e Tupàn upytywà a'e xe. A'e
rupi wiko uzemi'i kar ma'e ikàg ma'e romo
a'e, i'i uzeupeupe wà. 10 Izypy mehe Nihoz
wiko amo tawhu pe har wanuwihawete
romo a'e kury: Mawiron tawhu, Erek
tawhu, Akaz tawhu. A'e na'iruz tawhu Xi-
nar ywy rehe wanuz a'e wà. 11 Na'e Nihoz
uhem oho a'e ywy wi kury, Axir ywy rehe
oho pà kury. Uzapo kar 4 tawhu a'e ywy

rehe: Nin, Heomot-Ir, Kara tawhu uhua'u ma'e, Hezem. 12 Hezem tawhu a'e, mokoz tawhu wamyter pe tuz. Nin tawhu xe kutyr Kara tawhu uhua'u ma'e pemutyr tuz a'e.

13 Heta Ezit izuapyapyr a'e wà. Na'aw a'e teko waner xe wà kury: Iri, Anam, Ereaw, Napitu, 14 Paturu, Kaziru, Kereta. Teko Piri ywy rehe har her ma'e a'e wà, Kereta izuapyapyr romo wanekon a'e wà.

15 Heta mokoz Kànàà ta'yr izupe wà: Xitom tyky'yr her romo a'e. Ete tywyr her romo a'e. 16 Heta amo Kànàà izuapyapyr a'e wà no. Na'aw waner xe kury. Zepu, Amohe, Zirikaze, 17 Ewe, Araki, Xine, 18 Ariwaxi, Zemare, Amat. 19 Kànàà izuapyapyr waiwy uzypyrog Xitom tawhu pe Zerar tawhu rehe uhyk pà a'e. Zerar tawhu Kaz ywy huwake tuz a'e. Oho kwarahy ihemaw kutyr te Xotom tawhu pe, Komor tawhu pe no, Anima tawhu pe no, Zemoim tawhu pe no. Zemoim tawhu Araz ywy huwake tuz. 20 Amume'u putar Kàm izuapyapyr waner xe ihe wà kury. A'e teko paw wereko uiwy pitàitàigatu a'e wà. Uzeànàànàm ma'e kwer wereko uiwy pitàitàigatu wà no. Uze'eg uze'eg rupi pitàitàigatu wà no.

21 Xem a'e, Zape tyky'yr a'e, teko Emerew her ma'e paw wanu romo hekon a'e. 22 Na'aw Xem ta'yr waner xe a'e wà kury: Eràw, Axur, Arapaxaz, Iruz, Àrà. 23 Na'aw Àrà ta'yr waner xe wà kury: Uz, Ur, Zeter, Maaza. 24 Arapaxaz wiko Xera tu romo a'e. Xera wiko Emer tu romo a'e. 25 Heta mokoz ta'yr Emer pe a'e wà. Tyky'yr a'e, Pereg her romo a'e. — Uzemuza'aza'ak ma'e kwer wà, i'i her zaneze'eg rupi. Ta'e a'e 'ar mehe teko ywy rehe har uzemuza'aza'ak a'e wà xe. Tywyr a'e, Zokità her romo a'e. 26 Heta ta'yr tetea'u Zokità pe wà. Na'aw waner xe wà: Awmona, Xerew, Azar-Mawe, Zer, 27 Anoniràw, Uzaw, Nikira, 28 Omaw, Amimaew, Xama, 29 Opir, Awira, Zoaw. A'e awa paw wiko Zokità ta'yr romo wà. 30 Wiko oho amo ywy rehe wà. A'e ywy uzypyrog Mez tawhu pe. Oho Xepar tawhu pe. Heta ywytyr tetea'u a'e ywy rehe. Kwarahy ihemaw kutyr a'e taw tuz. 31 Amume'u putar Xem izuapyapyr waner xe ihe wà kury. A'e teko paw wereko uiwy pitàitàigatu a'e wà. Uzeànàànàm ma'e paw wereko uiwy a'e wà no. Uze'eg uze'eg rupi pitàitàigatu a'e wà no.

32 Amumaw Noe ta'yr wazuapyapyr waner imume'u haw kwez ihe kury, waneko awer imume'u haw ihe no. Wazuapyapyr wanemiapo kwer pitàitàigatu imume'u haw amumaw kwez kury. Àmànuhu ikyr pawire teko ywy rehe har paw wiko Noe izuapyapyr romo wà.

11

Teko uzapo tàpuzaiha a'e wà

1 A'e 'ar mehe teko paw uze'eg pitài ze'eg rupi a'e wà. Ze'eg wyzài ywy rehe har nuzawy kwaw ze'eg amogwer ywy rehe har wà. 2 Amo teko uhem ywy kwarahy ihemaw kutyr har wi a'e wà, amo ae ywy ywate wera'i har Xinar rehe har pe oho pà wà, ywy apypepaw pe wà. Uzapo weko haw a'e pe wà. Upyta a'e pe wà. 3 Amo 'ar mehe amo uze'eg amogwer wanupe a'e wà kury. — Zaha ty wà, i'i uzeupeupe wà. — Xiapo ywytàtà tetea'u nehe, tata pupe imuàtà pà nehe, i'i uzeupeupe wà. Uzapo ywytàtà tetea'u wà. A'e rupi heta tetea'u ywytàtà wanupe kury, tàpuz iapo haw romo kury. — Nezewe mehe naxiapo kwaw tàpuz ita pupe zane nehe, i'i uzeupeupe wà. Nomono kwaw a'e ywy xig ma'e ywytàtà wamyter pe wà. Omono iraity zàwenugar ywytàtà wamyter pe wà. 4 Na'e uze'eg wi uzeupeupe wà kury. — Ko 'ar rehe xiapo tawhu zane nehe kury. Tawhu myter pe xiapo tàpuzuhu aiha katu ma'e nehe no. A'e tàpuzuhu aiha katu ma'e uhem putar ywak rehe a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. — Nezewe mehe teko ywy nànànar wenu putar zaneremiapo kwer imume'u haw a'e wà nehe. Nezewe mehe ni amo nazanemuhàmuhàz kwaw ywy nànàn a'e wà nehe, i'i uzeupeupe wà.

5 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wezyw wà ywy rehe a'e kury, a'e tawhu hexak pà a'e kury, a'e tàpuzuhu iaiha ma'e iapo pyr hexak pà a'e kury. 6 — 'Aw teko a'e wà, pitài teko romo wanekon a'e wà. Uze'eg pitài ze'eg rupi wà. Uzypyrog ma'e iapo pà wà kury. Tàrityka'i upuner putar wyzài wemimutar iapo haw rehe wà nehe, i'i uzeupe. 7 — Zawezyw putar wapyr nehe, waze'eg imuaiw pà nehe. Nezewe mehe

amo nuenu katu kwaw amogwer waze'eg a'e wà nehe kury. Ni amo nukwaw kwaw amogwer waze'eg wà nehe.

8 Nezewe Tupàn umuhàmuhàz a'e teko paw ywy nànàn a'e wà kury. Upytu'u a'e tawhu iapo re wà. 9 Mamew a'e tawhu her romo a'e. — Ma'e imuaiw pyrer, i'i her zaneze'eg rupi. Ta'e Tupàn umuaiw ywy rehe har waze'eg upaw rupi a'e xe, ywy nànàn teko wamuhàmuhàz pà a'e xe.

Xem zuapyapyr wà

10 Xem izuapyapyr waner amume'u putar xe ihe wà nehe kury. Umumaw mokoz kwarahy àmànuhu ikyr pawire. A'e kwarahy rehe Xem wereko 100 kwarahy. Uzexak kar ta'yr Arapaxaz izupe a'e 'ar mehe. 11 A'e re Xem umumaw amo 500 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

12 Arapaxaz a'e, 35 kwarahy hereko mehe amo ta'yr uzexak kar izupe a'e kury. Xera ta'yr her romo a'e. 13 A'e re Arapaxaz umumaw amo 43 kwarahy wiko pà a'e. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

14 Xera a'e, 30 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Emer her ma'e izupe a'e kury. 15 A'e re Xera umumaw amo 43 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

16 Emer a'e, 34 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Pereg her ma'e izupe a'e. 17 A'e re Emer umumaw amo 430 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

18 Pereg a'e, 30 kwarahy hereko mehe ta'yr Heu her ma'e uzexak kar izupe a'e kury. 19 A'e re Pereg umumaw amo 29 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

20 Heu a'e, 32 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Xerug her ma'e izupe a'e kury. 21 A'e re Heu umumaw amo 27 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

22 Xerug a'e, 30 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Naor her ma'e izupe a'e. 23 A'e re Xerug umumaw amo 200 kwarahy. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

24 Naor a'e, 29 kwarahy hereko mehe uzexak kar ta'yr Ter her ma'e a'e kury. 25 A'e re Naor umumaw 119 kwarahy wiko pà. Heta amo ta'yr izupe wà, amo tazyr izupe wà no.

26 70 kwarahy imumaw ire heta na'iruz ta'yr Ter pe wà. Na'aw waner xe wà: Àmàràw, Naor, Àrà.

Ter zuapyapyr wà

27 Na'aw Ter izuapyapyr waner xe wà kury: Àmàràw, Naor, Àrà ta'yr waner romo wà. Heta Àrà ta'yr Iro her ma'e izupe. 28 Ta'yr Àrà Mawiron ywy rehe imàno mehe Ter wikuwe a'e rihi. Àrà umàno Ur tawhu pe uzexak kar awer pe.

29 Àmàràw wereko Xaraz wemireko romo a'e. Naor wereko Miwka wemireko romo a'e. Miwka a'e, Izika a'e no, Àrà tazyr romo wanekon a'e wà. 30 Xaraz na'imemyr kwaw a'e, ta'e nupuner kwaw umemyr haw rehe xe.

31 Ter uhem oho Ur tawhu Mawiron ywy rehe har wi a'e. Oho Kànàà ywy rehe kury. Weraha wa'yr Àmàràw uzeupi no. Weraha wemimino Iro Àrà ta'yr uzeupi no. Weraha wa'yr hemireko Xaraz uzeupi no. Uhem wà Àrà pe wà kury. Upyta a'e pe wiko pà wà. 32 Ter, umàno Àrà ywy rehe. Wereko 25 kwarahy umàno mehe.

12

Tupàn wenoz Àmàràw

1 A'e 'ym mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àmàràw pe a'e. — Ehem eho xe wi neiwy wi nehe, neànàm wanuwi nehe, neru heko haw wi nehe. Aexak kar putar amo ywy newe ihe nehe. Eho a'e ywy rehe nehe, i'i izupe. 2 — Nezuapyapyr heta tetea'u putar a'e ywy rehe upuner ma'e romo wiko pà a'e wà nehe. Amono putar heze'egatu wanehe nehe. Teko ywy nànànar ukwaw putar waner a'e wà nehe, ukwaw putar waneta haw a'e wà nehe. Ne nehe, nezuapyapyr a'e wà nehe no, peiko putar ikatuahy ma'e amogwer teko wanupe nehe, i'i izupe. 3 — Aze eremono neze'egatu amo teko wanehe nehe, amume'u putar heze'egatu a'e teko wanupe ihe nehe no. Aze eremono

neze'egaiw amo teko wanehe nehe, amono putar heze'egaiw a'e teko wanehe ihe nehe no. Teko paw waneko haw ikatu wera'u putar nehe, ta'e amono heze'egatu nerehe ihe nehe xe, i'i izupe.

4 75 kwarahy hereko mehe Àmàràw uhem oho a'e ywy wi, Àrà wi a'e kury, Tupàn hemimume'u kwer rupi katete a'e kury. Iro oho hupi a'e no. 5 Àmàràw weraha amo teko uzeupi a'e wà no, amo ma'e uzeupi a'e wà no: hemireko Xaraz, i'ir Iro her ma'e, uma'e paw, wemetarer paw, uzeupe uma'ereko e ma'e paw wà, ma'e Àrà pe wemipyhyk kwer paw. A'e ma'e paw weraha uzeupi Àrà wi oho mehe kury. 6 Kànàà ywy rehe uhem mehe Àmàràw wahaw ywy, Xikez tawhu pe uhem pà. Xikez a'e, tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer a'e. Heta amo ywyra Tupàn pe imonokatu pyrer a'e pe no. More, i'i teko ywy pehegwer a'e ywyra hereko har pe wà. A'e 'ar rehe teko Kànàà izuapyapyr wiko a'e ywy rehe a'e wà. 7 A'e pe ihem mehe Tupàn uzexak kar wi Àmàràw pe kury. — Amono putar 'aw ywy nezuapyapyr wanupe ihe nehe, waneko àwàm romo ihe nehe, i'i izupe. A'e ywy rehe Àmàràw uzapo amo ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e kury. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar izupe a'e pe a'e xe. 8 A'e re Àmàràw oho ywy ywytyr heta haw pe kury. A'e ywy Metew tawhu huwake a'e tawhu wi kwarahy ihemaw kutyr tuz a'e. Umuapyk wàpuzràn a'e pe wiko pà kury. Iker haw wi kwarahy heixe haw kutyr Az tawhu tuz a'e. Àmàràw uzapo ma'ea'yr hapy haw Tupàn henataromo a'e pe no. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e pe kury. 9 A'e wi wata ko rupi amo 'ar rehe, kwe rupi amo ae 'ar rehe. Wata mehe oho iko Kànàà ywy rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr tuweharupi.

Àmàràw oho Ezit ywy rehe a'e kury

10 Amo 'ar rehe Kànàà ywy rehe upaw etea'i temi'u teko wanuwi kury. Ta'e àmàn nuhyk kwaw xe. Ima'uhez tuwe teko wà. A'e rupi Àmàràw wata oho Ezit ywy kutyr kury. — Amumaw putar amo zahy a'e pe hereko pà nehe, ta'e heta temi'u a'e pe teko wanupe xe, i'i uzeupe. 11 Ezit ywy rehe uhem etea'i mehe Àmàràw uze'eg wemireko Xaraz pe kury. — Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe, i'i izupe. — Ereiko kuzà ipuràg eteahy ma'e romo. 12 Nerexak mehe Ezit ywy rehe har uze'eg putar nezewe uzeupeupe a'e wà nehe. — Kwez kuzà a'e, Àmàràw hemireko romo hekon a'e, i'i putar uzeupeupe a'e wà nehe. A'e rupi hezuka putar wà nehe, ta'e neputar putar a'e wà nehe xe. Nanezuka kwaw wà nehe, i'i Àmàràw wemireko pe. 13 A'e rupi, — Aiko heinyr romo ihe, ere wanupe nehe. A'e rupi nahezuka kwaw wà nehe, ta'e nepuràg eteahy ne xe. Herereko katu putar wà nehe, i'i izupe.

14 Ezit ywy rehe uhem mehe a'e ywy rehe har wexak hemireko Xaraz a'e wà. — Ipuràg eteahy, i'i uzeupeupe wà. 15 Amo tuwihaw ikàg wera'u ma'e ipytywà har wexak hemireko a'e wà no. Umume'u ipuràg eteahy haw oho uwihawete pe wà. A'e rupi amo weraha hemireko tuwihawete hàpuzuhu pe wà.

16 Xaraz ipuràg eteahy tuwihawete pe, a'e rupi tuwihawete uzapo kar ikatu ma'e Àmàràw pe. Omono ma'ea'yr izupe wà: àràpuhàràn wà, tapi'ak wà, zumen wà, kawaru kupewa'a kamer her ma'e wà. Omono uma'ereko e ma'e izupe wà no: awa wà, kuzà wà no. 17 Tupàn wexak Xaraz pe uzeapo ma'e kwer. A'e rupi uzepyk a'e tuwihawete rehe kury. Uzepyk iànàm wanehe wà no. Umuma'eahy kar ma'eahy haw iaiwahy ma'e pupe wà. 18 A'e rupi tuwihawete wenoz kar Àmàràw imuwà kury. Upuranu hehe. — Màràzàwe tuwe herereko pe nezewe ne, i'i izupe, hehe upuranu pà. — Màràzàwe tuwe neremume'u kwaw Xaraz neremireko romo heko haw ihewe, i'i izupe. 19 — Hereinyr romo hekon a'e, ere ihewe. A'e rupi areko heremireko romo ihe. Nako neremireko xe. Eho xe wi heraha pà nehe, i'i tuwihawete Àmàràw pe. 20 Na'e tuwihawete uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Eraha Àmàràw Ezit ywy wi pe wà nehe kury, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. Weraha hemireko wà no, ima'e

paw heraha pà wà no.

13

Àmàràw utyryk Iro wi

1 Uhem Àmàràw oho Ezit ywy wi wemireko rupi kury, uma'e paw heraha pà no. Oho Kànàà ywy pehegwer kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe kury. I'ir Iro her ma'e oho hupi a'e no. 2 Hemetarer katu Àmàràw. Heta tetea'u ima'e: tapi'ak wà, ita parat her ma'e, ita or her ma'e. 3 Wata ko rupi amo 'ar rehe. Wata kwe rupi amo 'ar rehe. Amo 'ar mehe uhem Metew tawhu pe. A'e wi oho amo ywy rehe. A'e ywy Metew huwake Az huwake tuz a'e. Wamyter pe tuz. A'e 'ym mehe amo 'ar mehe uzapo weko haw a'e pe. 4 Uhem a'e Tupàn henataromo ma'ea'yr zuka awer pe kury, wemiapo kwer amo 'ar rehe arer pe kury. Umuwete katu wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e pe kury.

5 Iro wata oho iko Àmàràw rupi a'e no. Weraha weimaw tetea'u uzeupi wà no: àràpuhàràn, àràpuhàrànete, tapi'ak. Weraha uma'ereko ma'e uzeupi wà no. Weraha wànàm uzeupi wà no. 6 Heta tetea'u waneimaw wanupe wà, a'e rupi ka'api'i nuhyk kwaw wanupe. A'e rupi nupuner kwaw uzemono'ogaw rehe wà. 7 Àmàràw heimaw wanehe uzekaiw ma'e uzàmàtyry'ym Iro heimaw wanehe uzekaiw ma'e oho a'e wà kury. A'e 'ar rehe Kànàà izuapyapyr a'e wà, Perize izuapyapyr a'e wà no, wikuwe a'e ywy rehe a'e wà rihi. 8 Amo 'ar mehe Àmàràw uze'eg oho Iro pe a'e kury. — Aiko neànàmete romo ihe. Ereiko heànàmete romo ne. Na'ikatu kwaw zanezeàmàtyry'ymaw. Na'ikatu kwaw ihewe uma'ereko ma'e newe uma'ereko ma'e wazeàmàtyry'ymaw. 9 Zazemuza'ak kury ty. Eho amo ywy kutyr ne nehe. Aha putar amo ae ywy kutyr ihe nehe. Ai'aw ywy paw rupi. Exak amo ipehegwer nezeupe nehe. Aze ereho ko rupi nehe, aha putar kwe rupi nehe. Aze ereho kwe rupi nehe, aha putar ko rupi nehe, i'i Àmàràw Iro pe.

10 Iro ume'e ywy uzeake har rehe kury. Wexak ywyàpyznaw Zotàw yrykaw izywyr har Zoar tawhu huwake har. Ikatu izupe, ta'e heta tetea'u 'y a'e pe xe. Nuzawy kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemitygwer a'e. Nuzawy kwaw Ezit ywy. Ikatuahy a'e ywyàpyznaw a'e rihi, ta'e Tupàn numumaw kwaw Xotom tawhu a'e rihi xe, numumaw kwaw Komor tawhu a'e rihi xe. 11 A'e rupi Iro wexaexak ywyàpyznaw Zotàw yrykaw izywyr har kury. Wata oho kwarahy ihemaw kutyr kury. Nezewe utyryk uzewi wà. 12 Àmàràw upyta Kànàà ywy rehe. Iro wiko oho tawhu ywyàpyznaw Zotàw izywyr har rehe har rehe. Uzapo Iro uker haw oho iko, te uhem Xotom tawhu huwake kury. 13 Teko iaiw ma'e wiko Xotom tawhu pupe wà. Uzapo iaiwahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà, imuikwahy kar pà wà.

Tupàn umume'u uze'egatu Àmàràw rehe

14 Iro oho Àmàràw wi. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wà Àmàràw pe kury. — Xe nereko haw pe nereko mehe eme'egatu kwarahy ihemaw awyze har kutyr kury, kwarahy heixe haw awyze har kutyr no, kwarahy ihemaw kutyr no, kwarahy heixe haw kutyr no. 15 Ko ywy neremixak kwer paw amono putar newe nehe, nezuapyapyr wanupe nehe no. Peiko putar izar romo tuweharupi nehe. 16 Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Waneta haw nuzawy kwaw ywy ku'i kwer heta haw wà nehe. Ni amo nupuner kwaw ywy ku'i kwer wapapar haw rehe wà. Nezewegatete ni amo nupuner kwaw nezuapyapyr wapapar haw rehe wà nehe no. 17 A'e rupi eata eho ko ywy rehe nehe, heixe haw awyze har kutyr har wi nehe, ihemaw awyze har kutyr har pe nehe, kwarahy ihemaw kutyr har wi nehe, kwarahy heixe haw kutyr har pe nehe no, ta'e amono putar newe ihe nehe xe, i'i Tupàn Àmàràw pe.

18 A'e rupi Àmàràw umuàgà'ym wàpuzràn wata àwàm rehe kury. Uzapo weko haw oho ywyra Manire ywy rehe har Tupàn pe imonokatu pyrer huwake a'e kury. Emerom tawhu huwake upyta. A'e pe Àmàràw uzapo amo ma'ea'yr hapy haw Tupàn henataromo a'e kury.

14

Àmàràw upyro Iro

1 A'e 'ar rehe heta 4 tawhu a'e ywy rehe. Pitàitàigatu heta tawhu pe har wanuwihawete a'e wà no. Arapew wiko Xinar tawhu pe har wanuwihawete romo. Ariok wiko Erazar tawhu pe har wanuwihawete romo. Kenoraomer wiko Eràw tawhu pe har wanuwihawete romo. Xinaw wiko Koim tawhu pe har wanuwihawete romo. 2 Amo 'ar mehe a'e 4 tuwihawete uzàmàtyry'ym amo ae 5 tuwihawete oho a'e wà kury. Amume'u putar amogwer tawhu waner xe ihe wà, wanuwihawete waner xe ihe wà no. Mer wiko Xotom tawhu pe har wanuwihawete romo. Mirixa wiko Komor tawhu pe har wanuwihawete romo. Xinawe wiko Anima tawhu pe har wanuwihawete romo. Xemewer wiko Zemoim tawhu pe har wanuwihawete romo. Heta amo tuwihawete no. Mera tawhu pe har wanuwihawete romo hekon a'e. Heta amo her a'e tawhu pe no. Zoar her inugwer romo. 3 Na'e a'e 5 tuwihawete omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà kury, ywyàpyznaw Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e huwake har rehe a'e wà kury. Xinim a'e ywy her romo a'e. 4 Tuwihawete Kenoraomer her ma'e a'e, umumaw 12 kwarahy a'e 5 tawhu pe har waneruze'eg pà a'e. 13 haw kwarahy rehe a'e 5 tawhu pe har wikwahy tuwihawete Kenoraomer pe wà kury. — Naxiputar kwaw a'e tuwihawete zanezar romo zane. A'e rupi xiàmàtyry'ym zaha zane nehe kury, i'i uzeupeupe wà. Omono kar zauxiapekwer ikutyr wà. 5 14 haw kwarahy rehe Kenoraomer hemiruze'eg zauxiapekwer paw a'e wà kury, weityk a'e zauxiapekwer a'e 5 tawhu pe har a'e wà kury. Weityk zauxiapekwer Hepai her ma'e Aterot-Karanai tawhu pe wà. Weityk zauxiapekwer Zuz her ma'e Hà tawhu pe wà. Weityk zauxiapekwer Emi her ma'e Xawe-Kiriatai tawhu pe wà. 6 Weityk zauxiapekwer Ore her ma'e ywytyr Xeir Enom ywy rehe har rehe wà no. Uzuka zauxiapekwer tetea'u wà. Umuzàn kar amogwer wà. A'e zauxiapekwer uzàn ma'e kwer uzàn oho Ewpàrà ywy kutyr wà. Ywyxiguhu uzypyrog a'e pe, Ewpàrà ywy izywyr. 7 A'e re Kenoraomer hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà, inugwer zauxiapekwer wazuka arer a'e wà no, uzewyr Kanez tawhu pe a'e wà kury. A'e 'ar rehe heta amo ae her a'e tawhu pe. En-Mipat her inugwer romo. A'e zauxiapekwer uzàmàtyry'ym Amarek ywy rehe har oho wà kury, teko wazuka pà wà, wama'e ipyhyk pà uzeupe wà. Weityk Amohe ywy rehe har Azàzàw-Tamar tawhu pe har wà no. 8 Na'e a'e 5 tuwihawete omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer oho wà kury: Xotom tawhu, Komor tawhu, Anima tawhu, Zemoim tawhu, Mera tawhu. 9 Oho ywy Xinim her ma'e pe wà kury, a'e 4 tuwihawete wanemiruze'eg zauxiapekwer waàmàtyry'ym pà wà kury. Eràw tawhu, Koim tawhu, Xinaw, Erazar. Nezewe mehe 4 tuwihawete uzàmàtyry'ym inugwer 5 tuwihawete a'e wà kury. 10 Heta tetea'u ywykwar ywyàpyznaw Xinim her ma'e rehe, heta tetea'u iraityràn a'e pe no. A'e rupi Xotom pe har wanuwihaw a'e, Komor pe har wanuwihawete a'e no, uzeagaw zeàmàtyry'ymawhu wi uzàn pà a'e wà. Nupuner kwaw a'e wi uhemaw rehe wà, ta'e u'ar a'e ywykwar pupe a'e wà xe. Amogwer tuwihawete uzàn oho ywytyr kutyr wà. 11 A'e rupi a'e 4 tuwihawete a'e wà, upyhyk temi'u Xotom pe har Komor pe har upaw rupi a'e wà. Upyhyk ma'e hekuzar katu ma'e a'e tawhu pe har paw wà no. Oho a'e wi wà, a'e ma'e paw heraha pà wà. 12 Iro a'e, Àmàràw i'ir a'e, wikuwe Xotom tawhu pe a'e 'ar rehe a'e. A'e rupi a'e tuwihawete weraha Iro uzeupi wemipyhyk kwer romo a'e wà no. Weraha ima'e paw uzeupi wà no. Ipurumuigo kar wer hehe uma'ereko e ma'e romo uzeupe a'e wà.

13 Amo awa uzàn zauxiapekwer wanuwi wame'e 'ym mehe a'e. Umume'u uzeapo ma'e kwer paw oho Àmàràw pe. A'e 'ar rehe Àmàràw Emerew wikuwe ywyra Tupàn pe imonokatu pyrer huwake a'e. Manire Amohe ywy rehe har wiko a'e ywyra izar romo a'e. Manire a'e, tywyr Eko a'e no, tywyr Aner a'e no, wiko Àmàràw imyrypar romo a'e wà. 14 I'ir ipyhyk awer ikwaw mehe Àmàràw omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà kury. Paw rupi wiko

heko haw pe uzexak kar ma'e kwer romo wà. Heta 318 wà. Àmàràw oho wanupi. Uzàn oho a'e 4 tuwihawete wanaikweromo wà. A'e 4 tuwihawete umupytu'u kar wemiruze'eg Nà tawhu pe wà kury.
15 Àmàràw uhem a'e tawhu huwake a'e wà kury. Umuza'aza'ak wemiruze'eg zauxiapekwer mokoz imono'og pyrer romo wà kury. Pyhaw uzàmàtyry'ym a'e 4 tuwihawete wanemiruze'eg oho wà. Weityk amo wà. Uzuka zauxiapekwer tetea'u wà, amogwer wamuzàn kar pà Oma tawhu kutyr wà. A'e pe uzuka amo wà no. Oma tawhu a'e, Namaz tawhu huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr tuz a'e. 16 A'e pe Àmàràw upyhyk a'e ma'e wanemiraha kwer paw heruzewyr pà heruwà weko haw pe. Werur uwi'ir Iro uzeupi no, ima'e paw no, hemireko wà no, hemiaihu wà no. Upaw rupi werur weko haw pe wà.

Mekizetek omono uze'egatu Àmàràw rehe

17 A'e re, Kenoraomer heityk ire, amogwer tuwihawete waneityk ire, uzewyr Àmàràw oho iko weko haw kutyr kury. Xotom tawhu pe har wanuwihawete uwàxi Àmàràw oho ywy Xawe yrykaw izywyr har rehe a'e kury. Tuwihawete iziwy amo a'e ywy her romo a'e. 18 Mekizetek a'e, Xarez tawhu pe har wanuwihawete a'e, xaxeto Tupàn Ywate Wera'u Har henataromo har a'e, werur typy'ak a'e pe a'e kury. Werur uwà tykwer win her ma'e a'e pe no. 19 Mekizetek omono uze'egatu Àmàràw rehe kury. Nezewe i'i a'e.

Tupàn Ywate Wera'u Har a'e,
ywak iapo arer ywy iapo arer a'e,
Tuwe omono uze'egatu nerehe a'e nehe.
20 Ximume'u Tupàn Ywate Wera'u Har
ikatu haw izupe nehe,
teko wanupe nehe no.
Ta'e umur peàmàtyry'ymar kwez pepo pe
a'e wà kury xe,
i'i izupe.

Na'e Àmàràw omono ma'e wemirur kwer ikurer Mekizetek pe kury. Aze heta 10 ma'e, omono pità i izupe. Ma'e imono pyr omono izupe.

21 A'e re Xotom pe har wanuwihawete uze'eg Àmàràw pe kury. — Epyhyk ma'e neremipyhyk kwer nezeupe nehe. Xo teko heànàm zo emuzewyr ihewe ne wà nehe, i'i izupe.

22 Àmàràw uwazar ize'eg izupe kury. — Aupir hepo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe kury. Tupàn Ywate Wera'u Ma'e romo ywak ywy iapo arer romo hekon a'e. 23 Amume'uahy putar heremiapo ràm ihe kury. Napyhyk pixik kwaw ni pità i nema'e ihe nehe, ni inemu'i nehe, ni xapat ihàm nehe. Nezewe mehe — Kwa, amuigo kar Àmàràw hemetarer katu ma'e romo ihe, nerepuner pixik kwaw ne'e haw rehe nehe, i'i Àmàràw a'e tuwihawete pe. 24 — Naputar kwaw nema'e. Xo heremiruze'eg wanemi'u apyhyk kwez newi. Naputar kwaw amo. Heta na'iruz hemyrypar wà: Aner, Eko, Manire. A'e ae upuner ma'e ipyhykaw rehe pitàitàigatu uzeupe wà nehe.

15

Tupàn umume'u wemiapo ràm Àmàràw pe

1 Amo 'ar rehe Àmàràw wexak amo ma'e upuahu pe har zàwenugar a'e kury. Hexak mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wà izupe. — Ekyze zo nehe, Àmàràw. Urupyro putar ikatu 'ymaw paw wi ihe nehe. Amono putar ma'e tetea'u newe nehe, neremiapo kwer hekuzaromo nehe, i'i izupe.

2 Uwazar Àmàràw ize'eg izupe kury. — O hezar. O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ma'e neremimur ràm ikatu wewer putar ihewe nehe. Naputar kwaw nehe, ta'e naheta pixik kwaw hera'yr ihewe xe. Ni pità i naheta kwaw ihewe. Eriezer Namaz tawhu pe har a'e nehe, upyhyk putar hema'e kwer hemàno re upaw rupi a'e nehe. 3 Neremur kwaw hera'yr ihewe ne wà, a'e rupi amo ihewe uma'ereko ma'e a'e nehe, hereko haw pe uzexak kar ma'e a'e nehe, upyhyk putar hema'e kwer hemàno re a'e nehe, i'i Àmàràw Tupàn pe.

4 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e izupe. — Nera'yrete wiko putar
nema'e kwer ipyhyk àràm romo nemàno re
a'e nehe. Newe uma'ereko ma'e Eriezer
nupyhyk kwaw nema'e kwer nehe, i'i
izupe.
5 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
weraha Àmàràw hàpuz wi katu pe kury,
izupe uze'eg pà kury. — Eme'e ywate.
Epapar zahytata, aze erepuner. Azeharo-
moete nezuapyapyr waneta àwàm nuzawy
kwaw zahytata waneta haw nehe, i'i izupe.
6 Àmàràw uzeruzar tuwe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e rehe kury. A'e rupi, —
Nekatu ihewe, i'i Tupàn izupe. 7 Uze'eg
wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe, —
Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo
ihe. Kwehe mehe urupyro Mawiron ywy
wi Ur tawhu wi ihe, ta'e heporomono wer
ko ywy rehe newe nereko haw romo ihe
xe, i'i izupe.
8 — O hezar, O Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ne, i'i Àmàràw izupe. — Màràzàwe
akwaw putar ko ywy heywy romo heko
àwàm ihe nehe, i'i izupe, hehe upuranu pà.
9 Uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ize'eg izupe. — Erur amo tapi'ak kuzà xe
ihewe nehe kury. Erur amo àràpuhàràn ete
amo àràpuhàràn hawitu ma'e rehe we nehe
no, paw rupi na'iruz kwarahy hereko har
wà nehe. Erur amo pyku'i nehe no, amo
pykahu nehe no, i'i Tupàn izupe.
10 Àmàràw upyhyk a'e ma'ea'yr ize'eg
rupi katete wà kury, waneraha pà Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà kury.
Upei'ài'àg pitàitàigatu mokoz pehegwer
romo wà. Amo tapi'ak ipehegwer omono
xe, inugwer ipehegwer huwake. Nezewe-
gatete omono amo ma'ea'yr ipehegwer
inugwer pehegwer huwake. Nupei'ài'àg
kwaw wiràmiri wà. 11 Na'e apitaw uzypy-
rog wezyw pà a'e ma'ea'yr wa'aromo wà
kury. Àmàràw umuwewe kar a'e wi wà.
12 Ikaruk etea'i mehe Àmàràw uker tuwe
kury. A'e 'ar mehe we uker mehe we
ukyze tuwe kury. Ikyzeahy haw wiko izar
romo. 13 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e kury. — Ekwaw katu ko ma'e
nehe. Nezuapyapyr wikuwe putar oho
amo ae ywy rehe a'e wà nehe. A'e pe
uma'ereko e putar amo wanupe wà nehe.
A'e pe har upuraraw kar putar ma'erahy
nezuapyapyr wanupe wà nehe. Umumaw
putar 400 kwarahy a'e ywy rehe ma'erahy
ipuraraw pà wà nehe. 14 Ihe azepyk
putar teko a'e ywy rehe har wanehe ihe
nehe, nezuapyapyr wanupe ma'erahy
ipuraraw kar har wanehe ihe nehe. Amo
'ar mehe nezuapyapyr uhem putar oho
a'e ywy wi wà nehe, temetarer tetea'u
heraha pà uzeupi wà nehe, ma'e hekuzar
katu ma'e tetea'u heraha pà wà nehe
no. 15 Na'e amo 'ar mehe netua'uete
mehe nereko haw ikatuahy putar nehe,
eremàno putar nerurywete haw inuromo
nehe. Utym putar neretekwer wà nehe.
A'e re ereho putar neipy wapyr nehe,
umàno ma'e kwer wapyta haw pe nehe.
16 Nera'yr upurumuzàg putar wà nehe.
Wana'yr upurumuzàg putar wà nehe no.
Wana'yr upurumuzàg putar wà nehe no.
Wana'yr upurumuzàg putar wà nehe no. 4
haw wapurumuzàmuzàg ire nezuapyapyr
uzewyr putar xe wà nehe. Namuhem
kar kwaw xe har Amohe her ma'e ihe wà
rihi. Amo 'ar mehe, iaiw tuwe ma'e romo
waneko mehe amuhem kar putar xe wi
ihe wà nehe, ta'e a'e 'ar mehe ikatu putar
wanehe hezepyk àwàm ihewe nehe xe, i'i
izupe.
17 Pyhaw kury. Ipytunahy. Tàrityka'i
uzexak kar tàtàpyzgwer hyru a'e pe kury.
Tàtàxiner uhem wà izuwi. Uzexak kar
amo tatainy a'e pe no. A'e tàtàpyzgwer a'e,
tatainy a'e no, ukwaw oho a'e ma'ea'yr
pehegwer wamyter romo a'e wà kury.
18 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uzapokatu uze'egaw Àmàràw
rehe we kury. — Amono putar ko ywy
nezuapyapyr wanupe ihe nehe. Ko
ywy uzypyrog Ezit ywy izywyr. Oho
yrykaw Ewparat pe. 19 Nezuapyapyr
upyhyk putar ywy amo teko waneko haw
wà nehe: Kene izuapyapyr wà, Keneze
izuapyapyr wà, Kazimone izuapyapyr wà.
20 Etew izuapyapyr wà, Perize izuapyapyr
izuapyapyr wà, Hepai izuapyapyr wà,
21 Amohe ywy rehe har wà, Kànàà
izuapyapyr wà, Zirikaze izuapyapyr wà,
Zepuze izuapyapyr wà. Upaw rupi katete
waiwy amono putar newe nehe.

16

Agar Izimaew rehe we

1 Xaraz Àmàràw hemireko na'imemyr kwaw a'e rihi. Àmàràw nata'yr kwaw a'e. Heta amo kuzà uma'ereko e ma'e Ezit ywy rehe har Xaraz pe. Agar her romo a'e. 2 Amo 'ar rehe Xaraz uze'eg Àmàràw pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehemumemyr kar kwaw a'e. A'e rupi eker eho ko kuzà ihewe uma'ereko ma'e puhe nehe 'y. Nezewe mehe zo ru'u apuner hememyr haw rehe aipo ihe no 'y, i'i umen pe. — He'e, i'i imen izupe. 3 A'e rupi omono Agar umen pe kury, hemirekoagaw romo kury. A'e 'ym mehe Àmàràw umumaw 10 kwarahy Kànàà ywy rehe wiko pà. 4 Uker Àmàràw oho Agar puhe. Ipuru'a kury. Upuru'a haw ikwaw mehe Agar uzypyrog uze'eg pà upy'a pe. — Kwa, aiko wera'u Xaraz wi ihe, ta'e na'ipuru'a kwaw a'e 'y. Ihe hepuru'a ihe kury, i'i uzeupe. Ima'enukwaw zemueteahy uzar rehe. 5 Na'e Xaraz uze'eg Àmàràw pe kury. — Agar uze'eg zemueteahy iko herehe a'e, ta'e eremumuru'a ne 'y, i'i izupe. — Ihe ae amono newe ihe. Ukwaw upuru'a haw kury, a'e rupi herereko uzemueteahy haw romo a'e kury. Aze ru'u ne erezapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo, aze ru'u ihe azapo ikatu 'ym ma'e henataromo. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wikuwe Ma'e umume'u ikatu 'ym ma'e iapo arer nehe. Aze ru'u ne, aze ru'u ihe, i'i umen pe.

6 Uwazar Àmàràw ize'eg izupe. — Ne kutu erekwaw. Agar wiko newe uma'ereko e ma'e romo a'e. Ne ae erezapo kar ma'e izupe. A'e rupi ezapo neremimutar izupe nehe, i'i izupe. A'e rupi Xaraz uzypyrog ma'erahy ipuraraw kar pà Agar pe kury. Tuweharupi uzapo ikatu 'ym ma'e izupe. A'e rupi amo 'ar rehe Agar uzàn oho a'e wi izuwi. 7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weko haw pe har zàwenugar romo uzeapo ma'e kwer wexak Agar oho ywyxig heta haw pe heko mehe. Wiko amo 'yzygwar huwake a'e 'ar rehe. Xur tawhu piar izywyr hin a'e. 8 Upuranu Tupàn heko haw pe har Agar rehe kury. — Agar, Xaraz pe uma'ereko e ma'e ne, ma'e wi erezur iko ne, ma'e pe ereho putar nehe, i'i izupe. — Àzàn tuwà iteko hezar wi ihe 'y, i'i izupe.

9 A'e rupi a'e Tupàn heko haw pe har umume'u hemiapo ràm izupe kury. — Ezewyr eho nezar pe nehe, ezapo hemiapo kar upaw rupi nehe, i'i izupe.

10 Nezuapyapyr amuigo kar putar teko tetea'u romo ihe wà nehe.
Azeharomoete heta tetea'u putar wà nehe.
Ni amo nupuner kwaw wapapar haw rehe wà nehe.
11 Nepuru'a kury. Awa uzexak kar putar newe nehe.
Emono Izimaew her romo izupe nehe.
Ta'e Tupàn wenu nerehapukaz tawer ma'erahy ipuraraw mehe a'e xe.
(Izimaew a'e, — Tupàn zanerenu katu, i'i zaneze'eg rupi a'e).
12 Nememyr awa a'e nehe,
zumen hehaite ma'e zàwe hekon putar a'e nehe.
Uzàmàtyry'ym putar amogwer teko upaw rupi katete a'e wà nehe.
Amogwer teko uzàmàtyry'ym putar nememyr awa upaw rupi katete a'e wà nehe no.
Uzapo putar weko àwàm muite a'u amogwer wànàm wanuwi nehe,
i'i Tupàn heko haw pe har kuzà pe.

13 Na'e Agar omono amo ae her Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. — Tupàn ma'e hexakar, i'i a'e her pyahu. Omono a'e her izupe ta'e Tupàn uze'eg wà izupe a'e xe. Ta'e upuranu uzehe nezewe a'e xe. — Aze ru'u aexak herexakar ihe. Aipo aexak tuwe ihe, i'i uzeupe, uzehe upuranu pà. 14 A'e rupi teko a'e wà, — 'Yzygwar herexakar wikuwe ma'e, i'i izupe a'e pe a'e wà kury. Kanez tawhu huwake Mere tawhu huwake hin a'e. Wamyter pe hin.

15 Uzexak kar Agar imemyr a'e kury. Agar omono umemyr Àmàràw pe ta'yr romo kury. Omono Izimaew her romo. 16 Àmàràw wereko 86 kwarahy Izimaew izexak kar mehe.

17

Àmàràw uzapo zawaiw katu ma'e Tupàn pe

1 Umumaw amo kwarahy. Àmàràw wereko 99 kwarahy kury. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar wà izupe a'e kury. Uze'eg izupe, — Tupàn upuner wera'u ma'e romo aiko ihe. Eze'eg eho iko ihewe tuweharupi nehe. Ezapo heremimutar eho iko tuweharupi nehe no. 2 Azapokatu putar heze'egaw nerehe we nehe. Amono putar nezuapyapyr tetea'u newe ihe wà nehe, i'i izupe. 3 Na'e Àmàràw wapyk upenàràg rehe kury. Uhyk uwa ywy rehe. Uze'eg Tupàn izupe. 4 — Ko heze'egaw azapokatu putar nerehe we kutàri ihe kury. Ereiko putar teko tetea'u wanu romo nehe.

5 Tàrityka'i amono putar amo ae nerer newe nehe kury. Àmàràw, a'e iteko newe kury. Kutàrigwepe kury, Àmàrààw, a'e putar newe ihe nehe. Ko 'ar rehe nehe, amo 'ar rehe nehe no. Ta'e urumuigo kar putar teko tetea'u wanu romo ihe nehe xe. — Teko tetea'u wanu, i'i Àmàrààw her zaneze'eg rupi. 6 Amueta tetea'u putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Amo nezuapyapyr wiko putar tuwihawete romo wà nehe. 7 Azapokatu tuwe ko heze'egaw nerehe we. Nazewyr pixik kwaw izuwi nehe. Nahereharaz pixik kwaw izuwi nehe. Amume'u kwez newe. Amume'u putar nezuapyapyr wanupe nehe no. Ihe Tupàn ihe, tuweharupi aiko putar nezar romo ihe nehe, aiko putar nezuapyapyr wazar romo ihe nehe no. 8 Ereiko ko ywy rehe amo ae ywy rehe har zàwegatete. Amono putar ko ywy newe nehe, nezuapyapyr wanupe nehe no. Nezuapyapyr wiko putar Kànàà izuapyapyr waiwy nànàn wà nehe, tuweharupi wà nehe. Aiko putar wazar romo ihe nehe no, i'i izupe.

9 Uze'eg wi Tupàn izupe kury. — Ne Àmàrààw ne, ereruzar putar heze'eg tuweharupi nehe. Nezuapyapyr weruzar putar heze'eg tuweharupi wà nehe no. 10 Azapokatu tuwe heze'egaw kwez nerehe we kury, nezuapyapyr wanehe we no. A'e rupi, ezapo ma'e nezar romo hereko haw hexak kar pà nehe kury. Emonohok kar nepirera'i nezewi nehe. Awa nereko haw pe har paw omonohok kar putar upirera'i a'e wà nehe no, uzar romo hereko haw hexak kar pà purupe a'e wà nehe no. 11 Pirera'i imonohok kar haw ukwaw kar putar heze'egaw heremiapo katu kwer purupe nehe, pezar romo hereko haw hexak kar pà purupe nehe no. 12 Ko 'ar henataromo nehe, tuweharupi nehe, pemonohok kar putar pena'yr wapirera'i upaw rupi pe wà nehe. Wazexak kar ire nehe, tuwe pemumaw 8 'ar nehe. A'e mehe pemonohok kar wapirera'i nehe. Pezapo nezewegatete uma'ereko e ma'e wana'yr peneko haw pe uzexak kar ma'e ràm wanupe nehe no, uma'ereko e ma'e amo ae ywy rehe penemime'eg karer wanupe nehe no. 13 Pemonohok kwarer peneko haw pe har wapirera'i paw rupi pe wà nehe. Ni pitài nupyta kwaw imonohok 'ym pà nehe. Pirera'i monohokaw nuzawy kwaw herer wanetekwer rehe imuapyk pyrer nehe. A'e rupi teko ukwaw putar heze'egaw heremiapo katu kwer ipaw pixik 'ym àwàm a'e wà nehe. 14 Aze amo nomonohok kar kwaw upirera'i nehe, nupuner kwaw pepyr weko haw rehe nehe, ta'e numuawate kwaw heze'egaw heremiapo katu kwer a'e xe, i'i izupe.

15 A'e re Tupàn uze'eg wi Àmàrààw pe kury. — Ko 'ar rehe, — Xaraz, ere neremireko pe. Epytu'u nezewe ne'e re nehe. — Xar, ere izupe nehe kury. — Tuwihawete tazyr, i'i her zaneze'eg rupi. 16 Amono putar heze'egatu neremireko rehe nehe. Amono putar kwarera'i izupe nera'yr romo nehe. Àzeharomoete amono putar heze'egatu hehe nehe. Wiko putar teko tetea'u wahy romo nehe. Amo izuapyapyr wiko putar tuwihawete romo a'e wà nehe no, i'i izupe.

17 Wapyk Àmàrààw upenàràg rehe kury. Umuhyk uwa ywy rehe. Uzypyrog upuka pà. Uze'eg nezewe uzeupe. — Aipo heta putar ta'yr amo awa 100 kwarahy hereko har pe. Heta 90 kwarahy Xar a'e no. Aipo upuner umemyr haw rehe azeharomoete nehe, i'i uzeupe. 18 Na'e uze'eg Tupàn pe kury. — Aze mo Izimaew wiko neze'egatu hereko pà, ikatu mo ihewe, i'i izupe.

19 Uze'eg wi Tupàn izupe. — Amume'u Xar neremireko imemyr àwàm kwez newe

ihe. Umur putar kwarer newe nera'yr romo nehe. — Izak, eremono putar izupe her romo nehe. — Upuka, i'i her zaneze'eg rupi. Azapo putar ma'e heze'eg heremimume'u kwer rupi katete Izak pe nehe, izuapyapyr wanupe nehe no, tuweharupi nehe, awyze har rupi nehe. 20 Emono neze'egatu Izimaew rehe nehe, ere ihewe. Amono putar heze'egatu hehe ihe nehe no. Heta tetea'u putar ta'yr izupe wà nehe no. Heta tetea'u putar izuapyapyr izupe wà nehe no. Umuzàg putar 12 tuwihawete a'e wà nehe. Amuigo kar putar izuapyapyr teko ikàg ma'e tetea'u romo ihe wà nehe no. 21 Heze'eg heremimume'u kwer azeharomoete har rupi azapo putar ma'e Izak nera'yr pe ihe nehe. Uzexak kar putar nera'yr Izak neremireko pe ko 'ar rehe amo kwarahy rehe nehe, i'i izupe.

22 Àmàrààw pe uze'eg pawire uzeupir Tupàn a'e kury, a'e pe hezar pà a'e kury. 23 A'e 'ar mehe we Àmàrààw uzapo ma'e Tupàn ze'eg rupi katete. Omonohok wa'yr Izimaew ipirera'i oho izuwi kury. Uzapo nezewegatete amogwer awa weko haw pe har nànàn no, uma'ereko e ma'e weko haw pe uzexak kar ma'e kwer wanupe, amo ae ywy rehe wemime'eg karer wanupe no. 24 Àmàrààw wereko 99 kwarahy upirera'i imonohok kar mehe a'e. 25 Ta'yr Izimaew wereko 13 kwarahy a'e no. 26 Àmàrààw omonohok kar upirera'i. A'e 'ar mehe we omonohok wa'yr ipirera'i izuwi no. 27 Uzapo nezewegatete haw uma'ereko e ma'e nànàn no, weko haw pe uzexak kar ma'e wanupe, amo ae ywy rehe ime'eg kar pyrer wanupe no. Upaw rupi katete awa omonohok kar upirera'i a'e 'ar mehe wà.

18

Tupàn umume'u ta'yr ràm Àmàrààw pe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar Àmàrààw pe a'e kury, ywyra tyw Manire her ma'e pe a'e kury. (Teko omonokatu a'e ywyra Tupàn pe wà.) Kwarahy ywy imuaku wera'u kar mehe uzexak kar izupe. Àmàrààw wapyk in wàpuz huken huwake. 2 Ume'e pe pe kury. Wexak na'iruz awa wà. U'àm pepa'i wà. Hexak mehe uzàn oho wanuwàxi mà. Wapyk upenàràg rehe. Umuhyk uwa ywy rehe wanupe uze'eg pà kury. 3 — Hezar wà, aze hekatu penenataromo nehe, pekwaw zo hereko haw huwake pepytu'u 'ym pà nehe. Pepytu'u xe hereko haw pe nehe, i'i wanupe. 4 — Arur kar putar 'y heremiruze'eg wanupe nehe, peme nehe. A'e mehe pepuner pezepyez taw rehe nehe. A'e re pepytu'u putar xe ywyra iwype nehe, i'i wanupe. 5 — Arur putar temi'u pixik peme nehe no. Nezewe mehe pekàgaw uzewyr putar peme nehe. A'e mehe pepuner peata wi haw rehe nehe, i'i wanupe. — Hemuwete pe xe hepyr pezur mehe. A'e rupi, tuwe azapo ikatu ma'e peme nehe, i'i wanupe. Uze'eg wi izupe wà. — Ikatu. Ezapo a'e ma'e neremimume'u kwer rupi nehe kury, i'i izupe wà.

6 Uzàn Àmàrààw oho wàpuzràn pupe kury, wemireko Xar pe uze'eg pà kury. — Tàrityka'i epyhyk 10 kir arozràn imuku'i pyrer nehe, ezapo typy'ak nehe, i'i izupe.

7 A'e re uzàn tapi'ak wamono'ogaw pe kury. Wexak amo tapi'aka'yr ipyahu ma'e kury. Omono wemiruze'eg pe. Hemiruze'eg uzuka tapi'ak imuàgà'ym pà a'e awa wanemi'u ràm romo kury. 8 Àmàrààw upyhyk tapi'ak kamykwer imuazahy kar pyrer. Upyhyk tapi'ak kamykwer no. Upyhyk ma'ero'o kwer imuàgà'ym pyrer no. Weraha a'e weko haw pe uhem ma'e kwer wanupe kury. A'e pe ywyra iwype u'u kar a'e temi'u a'e na'iruz awa wanupe. Ume'e wanehe wamai'u mehe. 9 Na'e upuranu hehe wà. — Ma'e pe wiko neremireko Xar a'e, i'i izupe wà. — Heràpuzràn pupe hekon, i'i wanupe.

10 Amo i'i Àmàrààw pe. — Kwezomo kwarahy mehe azewyr wi putar xe nerexak pà ihe nehe. A'e kwarahy mehe ko zahy rehe heta putar imemyr Xar pe nehe, i'i izupe. Xar u'àm Àmàrààw hakykwepe a'e 'ar mehe we a'e, tàpuzràn hukenaw huwake a'e. Wenu waze'eg mehe. 11 Àmàrààw tua'uhez tuwe a'e, Xar ihya'uhez a'e no. A'e rupi Xar nupuner kwaw umemyr haw rehe. 12 A'e rupi Xar upuka upy'a pe kury. — Hehya'uhez ihe. Hezar itua'uhez a'e no. Aipo apuner agwer

ikatuahy haw ikwaw paw rehe hemen puhe ihe nehe, i'i uzeupe upy'a pe.

13 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuranu wi Àmàrààw rehe kury. — Màràzàwe tuwe upuka Xar a'e, i'i izupe. — Hehya'uhez wera'u ihe, a'e rupi napuner kwaw hememyr haw rehe ihe, i'i kwez uzeupe kury. Màràzàwe tuwe uze'eg nezewe, i'i Àmàrààw pe. 14 — Aipo Tupàn nupuner kwaw wyzài ma'e iapo haw rehe, i'i izupe, hehe upuranu pà. Ko ma'e amume'u kwez newe. — Kwezomo kwarahy mehe azewyr putar xe nerexak pà ihe nehe. A'e kwarahy rehe ko zahy rehe heta putar imemyr Xar pe nehe, a'e kwez newe, i'i wi izupe.

15 Ize'eg henu mehe Xar ukyze izuwi kury. — Naze'eg kwaw nezewe ihe, i'i mua'u wer izupe. — Napuka kwaw kwez ihe, i'i izupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi izupe. — Neremu'em kwez ne. Erepuka tuwe kwez ne, i'i izupe.

Àmàrààw ipurupyro wer Xotom tawhu pe har wanehe

16 Na'e a'e awa Àmàrààw heko haw pe upytu'u ma'e kwer oho amo me a'e wà kury. Àmàrààw wata oho wanupi, wanape ràm hexak kar pà wanupe. Ipurexak wer Xotom tawhu rehe wà. 17 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg uzeupe kury. — Nazumim kwaw heremiapo ràm Àmàrààw wi ihe nehe, i'i uzeupe. 18 — Izuapyapyr a'e wà nehe, heta tetea'u putar a'e wà nehe, ikàg putar a'e wà nehe no. Wanexak mehe amogwer teko ywy rehe har paw ukwaw putar hekatu haw a'e wà nehe. — Emur neze'egatu urerehe nehe, i'i putar ihewe wà nehe. 19 Aexak Àmàrààw hezeupe ihe. A'e rupi uzapo kar heremimume'u ràm wa'yr wanupe nehe, uzuapyapyr wanupe nehe no. A'e rupi izuapyapyr uzapo putar ikatuahy ma'e wà nehe, heze'eg iawy 'ym pà wà nehe. Aze weruzar tuwe heze'eg wà nehe, azapo putar heremimume'u kwer upaw rupi katete ihe nehe, ikatuahy ma'e purupe iapo pà Àmàrààw rehe ihe nehe, i'i uzeupe.

20 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àmàrààw pe kury. — Amo umume'u Xotom tawhu pe har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe wà. Umume'u Komor tawhu pe har wanemiapo kwer ihewe wà no. — Iaiw tuwe wanemiapo kwer, i'i ihewe wà. Iaiw tuwe wanemiapo ihewe. Iro ihewe. 21 Awezyw putar aha a'e pe wapyr ihe nehe kury, waneko haw hexak pà wanemiapo hexak pà ihe nehe kury. Nezewe akwaw putar a'e imume'u pyrer nehe. Aze ru'u azeharomoete, aze ru'u temu'em, i'i Àmàrààw pe.

22 Na'e mokoz awa Àmàrààw ipyr har uhem oho Xotom tawhu kutyr wà kury. Àmàrààw upyta a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe we. 23 Uhem Àmàrààw huwakea'i hehe upuranu pà. — Aipo erezuka putar teko ikatu ma'e amogwer teko iaiw ma'e wainuromo ne wà nehe, i'i izupe. 24 — Aze ru'u heta 50 teko ikatu ma'e a'e tawhu pe wà. Aze heta 50 wà nehe, aipo eremumaw putar tawhu ne nehe, i'i izupe. — Aipo nanereharaz kwaw wanemiapo kwer wi nehe, a'e 50 ikatu ma'e neremiamutar wapyro pà nehe. 25 Nerezuka kwaw ikatu ma'e ikatu 'ym ma'e wainuromo ne wà nehe. Ta'e ikatu ma'e nuzapo kwaw iaiw ma'e amogwer wazàwe wà xe. Ezuka zo a'e paw rupi ne wà nehe. Ereiko teko wanemiapo kwer ikwaw par romo ne, ikatu 'ym ma'e wanehe uzepyk ma'e romo ne. A'e rupi nerezepyk kwaw ikatu ma'e wanehe nehe, i'i Àmàrààw Tupàn pe.

26 Tupàn uze'eg wi izupe. — Aze aexak 50 teko ikatu ma'e Xotom tawhu pe ihe wà nehe, hereharaz putar a'e pe har wanemiapo kwer wi upaw rupi ihe nehe, a'e 50 teko wakatu haw hekuzaromo ihe nehe, i'i izupe.

27 Uze'eg wi Àmàrààw izupe kury. — Aze'eg wi putar nehe kury. Aze heze'eg àwàm na'ikatu kwaw nehe, ezepyk zo herehe nehe, ta'e ereiko teko paw wazar romo ne xe. Ihe aiko umàno ma'e ràm ikàg 'ym ma'e romo ihe. 28 Aze ru'u heta xo 45 teko ikatu ma'e zo wà nehe. Nezewe azo'ok 5 teko a'e 50 teko wanuwi ihe wà. Aipo eremumaw putar tawhu a'e 5 teko wanehe nehe, i'i izupe. Uze'eg wi Tupàn izupe. — Aze heta xo 45 teko ikatu ma'e zo wà nehe, naityk kwaw tawhu ihe nehe, i'i izupe.

29 — Aze heta xo 40 teko ikatu ma'e zo wà nehe, i'i izupe. Uze'eg wi Tupàn izupe. — Azamutar katu a'e 40 teko ihe wà, a'e rupi nazuka kwaw tawhu pe har ihe wà nehe, naityk kwaw tawhu ihe nehe, i'i izupe.

30 Uze'eg wi Àmàrààw izupe. — Eikwahy zo ihewe nehe, hezar, heze'eg wi haw rehe nehe. Aze heta 30 wà nehe, i'i izupe. — Aze heta 30 wà nehe, hereharaz putar tawhu pe har wanemiapo kwer wi ihe nehe, i'i Àmàrààw pe.

31 Uze'eg wi Àmàrààw. — Azeharomoete uruputupyk iteko ihe, hezar. Aze heta 20 wà nehe, i'i izupe. — Azamutar katu a'e 20 ihe wà nehe, a'e rupi naityk kwaw a'e tawhu ihe nehe, i'i Àmàrààw pe.

32 Na'e iahykaw rehe uze'eg wi Àmàrààw izupe. — Eikwahy zo ihewe nehe, hezar. Xo pitài haw zo apuranu putar ihe kury. A'e re naze'eg kwaw nehe. Aze heta 10 wà nehe, i'i izupe. — Aze heta 10 wà nehe, naityk kwaw tawhu ihe nehe, i'i izupe.

33 Tupàn Àmàrààw pe uze'eg pawire oho a'e wi izuwi kury. Uzewyr Àmàrààw weko haw pe kury.

19

Tupàn umumaw Xotom tawhu Komor tawhu a'e wà kury

1 Karuketea'i mehe uhem a'e mokoz Tupàn heko haw pe har Xotom tawhu pe a'e wà kury. Iro wapyk in pàrirogaw huwake uken huwake a'e. A'e Tupàn heko haw pe har wanexak mehe upu'àm kury, wakutyr wata pà kury, wamuixe kar pà tawhu pupe kury. Wapyk upenàràg rehe, umuhyk uwa ywy rehe. 2 Uze'eg wanupe. — Hezar wà. Aiko xe penehe hezekaiw katu ma'e romo ihe. A'e rupi peinu heze'eg nehe. Peixe heràpuz pupe nehe. Pepuner pezepyez taw rehe nehe, peker putar heràpuz me nehe. Pyhewe peme'e nehe, peata wi pà nehe, i'i wanupe. — Nan, uruker putar katu pe nahu rupi nehe, i'i izupe wà.

3 Uze'eg wiwi tuwe Iro wanupe. A'e rupi weruzar ize'eg wà, hàpuz pupe oho pà hupi wà. Iro uzapo kar wanemi'u ràm pyhaw har wanupe. Umihir kar typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym no. Umai'u katu hàpuz me uhem ma'e kwer wà. 4 Waker 'ym mehe we awa kwer Xotom tawhu pe har upaw rupi wà, kwàkwàmo wà, te tua'u kwer wà no, upu'àm Iro hàpuz izywyr wà: xe wà, pe pe wà no. 5 Wenoz Iro imuwà uzeupe wà. Upuranu hehe wà. — Ma'e pe oho a'e awa karuketea'i mehe neràpuz me uhem ma'e kwer wà, i'i izupe wà. — Erur xe urewe ne wà kury, ta'e ureker wer wapuhe ure no xe, i'i izupe wà.

6 Iro uhem weko haw wi wanupe uze'eg pà katu pe. Uwàpytym uken. Uze'eg wanupe. 7 — Hemyrypar wà. Pezapo zo iaiwahy ma'e nehe. 8 Pezeapyaka katu ko heze'eg rehe nehe. Heta we mokoz herazyr ihewe wà rihi. Awa puhe oho 'ym ma'e romo wanekon wà rihi. Arur putar xe katu pe peme ihe wà nehe. Pezapo pen-emimutar wanupe nehe. Pezapo zo ma'e ko awa wanupe nehe, ta'e heràpuz pupe heremimuixe karer romo wanekon a'e wà xe. A'e rupi napuner kwaw iaiw ma'e iapo kar haw rehe wanupe ihe, i'i wanupe.

9 Nezewe rehe we uze'eg nezewe izupe wà. — Ehem eho urerenatar wi nehe, i'i izupe wà. — Ko awa a'e, amo ae ywy rehe arer romo hekon a'e. Nezewe rehe we ipuruapo kar wer ma'e rehe zanewe a'e, i'i uzeupeupe wà. Uze'eg wi Iro pe wà. — Iaiw ma'e rehe urepurapo wer neràpuz me uhem ma'e kwer wanupe ure. Tàrityka'i uruzapo putar iaiw wera'u ma'e newe ure nehe kury, i'i izupe wà. Uzemomor awa Xotom pe har Iro kutyr wà kury. Uhem uken huwakea'i wà. Ipuruityk wer uke-naw rehe wà. 10 A'e awa Iro hàpuz me har upyhyk Iro oho wà, imutyk pà tàpuz pupe wà. Uwàpytym ukenaw wà. 11 A'e re umuigo kar awa katu pe har hehàpyhà 'ym ma'e romo tàrityka'i wà kury, kwàkwàmo wà, tua'u kwer wà no. A'e rupi nuexak kwaw uken wà.

Iro uhem oho Xotom tawhu wi a'e kury

12 Na'e a'e hàpuz me uhem ma'e kwer uze'eg Iro pe wà kury. — Aipo heta amo neànàm xe wà. Epyhyk nera'yr ne wà nehe, nerazyr ne wà nehe no, nera'ytaty ne wà nehe no, amogwer neànàm tawhu pe har ne wà nehe no. Eraha paw rupi xe wi ne wà

nehe kury. 13 Ta'e uruityk putar 'aw tawhu
imumaw pà ure nehe xe. Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e wenu iaiw ma'e xe har
wanemiapo kwer imume'u awer a'e. A'e
rupi weityk kar 'aw tawhu Xotom her ma'e
urewe a'e. 14 Na'e Iro oho a'e wi a'e kury,
wazyr wamen ràm wanupe uze'eg pà a'e
kury. — Pezemuàgà'ym tàrityka'i nehe kury,
peho xe wi nehe kury, ta'e Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e weityk putar tawhu a'e
nehe xe, imumaw pà nehe xe, i'i wanupe.
— Uzemaraz iko zanerehe a'e, i'i uzeupe-
upe wà. Nuzeruzar kwaw ize'eg rehe wà.
15 Izi'itahy iku'egwer pe a'e Tupàn heko
haw pe har uze'egahy wiwi Iro pe wà
kury. — Ezemuàgà'ym tàrityka'i kury ty,
epyhyk neremireko nehe, epyhyk nerazyr
ne wà nehe no. Pehem peho xe wi nehe
kury. Nezewe mehe napemàno kwaw
tawhu imumaw mehe nehe, i'i izupe wà.
16 Mewe katu Iro uzemuàgà'ym iko. A'e
rupi a'e Tupàn heko haw pe har upyhyk ipo
rehe wà. Upyhyk hemireko ipo rehe wà
no, upyhyk tazyr wapo rehe wà no, tawhu
wi waneraha pà wà. Ta'e Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e upuhareko Iro a'e xe.
Na'ipuruzuka wer kwaw hehe a'e. 17 Na'e
amo Tupàn heko haw pe har uze'eg Iro pe
kury. — Ezàn kury ty, ezepyro nemàno haw
wi kury ty. Eme'e zo neraikwer kutyr nehe.
Eme'e zo 'aw ywyàpyznaw rehe nehe. Ezàn
eho ywytyr pe nehe. Aze nerezàn kwaw
nehe, eremàno putar tuwe nehe, i'i izupe.
18 Uze'eg Iro izupe. — Hezar, ezapo kar zo
a'e ma'e ihewe nehe. 19 Nekatuahy ihewe
ne, hepuhareko pe kwez ne, màno haw
wi hepyro pà ne. Ywytyr muite xe wi
a'e. Iàrew putar a'e pe hehem àwàm nehe.
A'e rupi ma'e imumaw paw uhem putar
ihewe nehe, hezuka pà ywytyr pe hehem
'ym mehe we nehe. 20 Heta amo tawhu
pe pe. Aipo erexak. Namuite kwaw xe wi
a'e. Hemono kar pe a'e pe nehe, hepyro
pà màno haw wi nezewe nehe. Pixika'i a'e
taw. Erexak ipixika'i haw, i'i Iro Tupàn
heko haw pe har pe.
21 Uze'eg wi Tupàn heko haw pe har
izupe. — Ikatu. Eho pe pe a'e taw pe nehe
ty. Namumaw kwaw a'e tawhu nereko
àwàm ihe nehe. 22 Eho tàrityka'i kury. Ta'e
napuner kwaw ma'e iapo haw rehe a'e pe
nehem 'ym mehe we ihe rihi xe. — Pixika'i
a'e, i'i Iro a'e tawhu pe. A'e rupi — Zoar,
i'i teko izupe. — Pixika'i, i'i her zaneze'eg
rupi.

Tawhu wamumaw paw

23 Kwarahy uhem kury, iku'em kury. Iro
nuhem kwaw Zoar tawhu pe iku'em 'ym
mehe we a'e. Kwarahy ihem ire uhem
a'e pe. 24 Na'e, tàrityka'i, ywak rehe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e umugyr kar tata
Xotom tawhu rehe a'e kury, Komor tawhu
rehe a'e no. (Umugyr kar ita izu ma'e
ukaz ma'e enixo her ma'e hehe a'e no.)
25 Umumaw a'e mokoz tawhu kury, hapy
pà kury. Wapy tata a'e ywyàpyznaw nànàn
no, a'e ywy rehe har wazuka pà upaw rupi
no. Umumaw ka'a upaw rupi, umumaw
ywyra a'e ywy rehe har upaw rupi no.
26 Iro hemireko ume'e uwaikwer kutyr.
Tàrityka'i uzeapo xa romo kury, kuzà haga-
paw romo kury.
27 Iku'egwer pe Àmàrààw ume'e izi'itahy
a'e. Oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe uze'eg awer pe a'e. 28 Ume'e Xo-
tom kutyr, Komor kutyr, ywyàpyznaw ku-
tyr. Tàtàxiner uzeupir ywy wi, tàtàxiner
tatahu wi uhem ma'e ài. 29 Nezewe Tupàn
umumaw a'e tawhu ywyàpyznaw rehe har.
Ima'enukwaw Àmàrààw rehe. A'e rupi up-
yro Iro a'e ma'e ikaz tawer wi, heko awer
tawhu imumaw pawer wi.

Moaw izuapyapyr Amon izuapyapyr wanu

30 Iro ukyze kury. Naheko wer kwaw
Zoar taw pe. A'e rupi oho ywytyr rehe
wazyr waneraha pà kury. A'e pe wiko
amo ywykwar ywytyr rehe har pupe wà.
31 Amo 'ar rehe tazyr ihya'u wera'u ma'e
uze'eg ukypy'yr pe. — Zaneru itua'uhez
etea'i a'e. Naheta kwaw amo awa ko ywy
rehe wà. A'e rupi naheta kwaw zane-
men ràm zanewe wà nehe. Nazapuner
kwaw zanememyr haw rehe amo ae ywy
rehe har wazàwe nehe. 32 Ezur xe herupi
nehe, xi'u kar kàwiahy zaneru pe nehe,
imuka'u kar pà nehe. A'e mehe zaha ipuhe
nehe. Nezewe mehe heta putar zaneme-
myr zanewe nehe, i'i izupe.

33 A'e 'ar mehe we, pyhaw, u'u kar kàwiahy u pe wà. Tyker uker oho ipuhe. Uka'u tuwe, a'e rupi nukwaw kwaw wemiapo. 34 Iku'egwer pe i'i ukypy'yr pe kury. — Pyhaw aker zaneru puhe ihe. Ximuka'u kar wi kutàri pyhaw nehe no. Eho ipuhe nehe. Nezewe heta putar zanememyr zanewe wà nehe. Nezewe heta putar izuapyapyr izupe wà nehe no, i'i izupe.

35 Pyhaw u'u kar wi kàwiahy u pe wà. Ikypy'yr oho ipuhe. Uka'u tuwe a'e, a'e rupi nukwaw kwaw wemiapo. 36 Nezewe a'e mokoz Iro tazyr ipuru'a wà. Wanu umumuru'a wà. 37 Tyker imemyrzexak kar kury. Awa a'e. Omono Moaw izupe her romo. — Moaw izuapyapyr, za'e izuapyapyr wanupe ko 'ar rehe. — Heru izuapyr, i'i her zaneze'eg rupi. 38 Ikypy'yr imemyrzexak kar a'e no. Awa a'e no. Omono Menami izupe her romo. — Amonit, za'e izuapyapyr wanupe ko 'ar rehe. — Heànàm ta'yr, i'i her zaneze'eg rupi.

20

Àmàrààw Amimerek rehe we

1 Àmàrààw uhem Manire ywy wi a'e. Oho Kànàà ywy rehe, kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe. Wiko Kanez tawhu Xur tawhu wamyter pe. Amo 'ar rehe oho Zerar ywy rehe wiko pà kury. 2 Uze'eg iko a'e pe har wanupe. — Hereinyr a'e, i'i mua'u a'e pe har wanupe wemireko Xar rehe uze'eg pà. Na'e Amimerek Zerar pe har wanuwihawete a'e, werur kar Xar uzenataromo kury. Ipurereko wer hehe wemireko romo. 3 Pyhaw ipuahu mehe Tupàn uzexak kar Amimerek pe uze'eg pà kury. — Azepyk putar nerehe nezuka pà nehe, ta'e a'e kuzà neremirur karer a'e xe, imen ma'e romo hekon a'e xe, i'i izupe ipuahu pe.

4 Amimerek nopokok kwaw Xar rehe a'e 'ar rehe a'e rihi. A'e rupi Amimerek uze'eg Tupàn pe. — Hezar, nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe. Aipo hezuka putar pe ne nehe, aipo erezuka putar teko heremiruze'eg ne wà nehe. 5 — Hereinyr, i'i Àmàrààw ihewe a'e. — Heinyr romo aiko ihe, i'i Xar ihewe a'e no. Nakwaw kwaw Àmàrààw hemireko romo heko haw herur kar mehe ihe. A'e rupi nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, i'i izupe.

6 Uze'eg wi Tupàn izupe ipuahu pe. — Akwaw Àmàrààw hemireko romo heko haw neremigwaw 'ygwer ihe. Noromopokok kar kwaw hehe ihe, nezewe mehe nazapo kar kwaw iaiw ma'e newe herenataromo ihe. 7 Emuzewyr kar a'e kuzà imen Àmàrààw pe nehe kury. Ta'e Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e xe. Uze'eg putar ihewe nehe, nezuka 'ym àwàm henoz pà ihewe nehe. Aze neremuzewyr kar kwaw kuzà izupe nehe, amume'u putar nezuka àwàm ihe nehe. Azuka putar neremiaihu paw ihe wà nehe no, i'i izupe.

8 Iku'egwer pe Amimerek upu'àm izi'itahy kury. Wenoz wemiruze'eg paw wamuwà uzeupe wà. Umume'u uzeapo ma'e kwer upuahu parer a'e. Ukyze tuwe wà. 9 A'e re wenoz Àmàrààw uzeupe izupe uze'eg pà kury. — Iaiw ma'e erezapo. Aipo azapo amo ikatu 'ym ma'e newe. Màràzàwe tuwe eremuzepyk kar Tupàn herehe heywy rehe har wanehe ne. Ni amo nuzapo pixik kwaw agwer ikatu 'ym ma'e neremiapo kwer zàwenugar wà. 10 Ma'e rehe nema'enukwaw a'e ma'e iapo mehe ne, i'i izupe.

11 Uze'eg Àmàrààw izupe kury. — Aze ru'u ko ywy rehe har numuwete kwaw Tupàn a'e wà, a'e hezeupe ihe. — Aze ru'u hezuka putar wà nehe, heremireko ipyhyk pà wà nehe, a'e hezeupe. 12 — Azeharomoete Xar hereinyr romo hekon a'e, ta'e heru tazyr romo hekon a'e xe. Nuiko kwaw hehy imemyr romo. A'e rupi apuner imen romo hereko haw rehe. 13 Kwehe mehe Tupàn hemuhem kar heru heko haw wi a'e, ywy heremigwaw 'ym rehe hemuata kar pà a'e. A'e 'ar mehe aze'eg Xar pe ihe. — Wyzài tawhu pe wyzài ywy rehe zaneata mehe hepytywà pe nezewe nehe. — Aiko heinyr romo ihe, ere a'e pe har wanupe nehe, a'e izupe, i'i Àmàrààw Amimerek pe.

14 Na'e umuzewyr kar Amimerek Xar imen Àmàrààw pe kury. Omono ma'ea'yr izupe wà no. Àràpuhàràn, tapi'ak. Omono uma'ereko e ma'e izupe wà no: kuzà wà, awa wà no. 15 I'i izupe. — Eme'e heywy

rehe kury, Àmàrààw. Eiko wyzài ywy pehegwer neremimutar rehe nehe, i'i izupe.

16 Uze'eg Amimerek Xar pe kury. — Amono e putar 11, 5 kir ita parat nemen pe nehe. Nezewe mehe nerupi wata ma'e ukwaw putar iaiw ma'e iapo 'ymar romo nereko haw wà nehe. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i putar newe wà nehe.

17-18 A'e 'ym mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw Xar Àmàrààw hemireko herur awer a'e, Amimerek hàpuz me herur arer a'e. A'e rupi uze'eg nezewe uzeupe a'e. — Kuzà Amimerek heko haw pe har a'e wà nehe, nupuner kwaw umemyr haw rehe a'e wà nehe, i'i uzeupe. A'e rupi umupytu'u kar upaw rupi a'e wà. Na'e Àmàrààw uze'eg tuwe Tupàn pe kury, Amimerek pe ikatu ma'e hemiapo ràm henoz tà izupe kury. A'e rupi Tupàn umukatu Amimerek. Umukatu hemireko no. Umukatu kuzà izupe uma'ereko e ma'e wà no. Nezewe mehe upuner umemyr haw rehe wà kury.

21

Izak izexak kar awer

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u wemiapo ràm ikatu ma'e Xar pe a'e 'ar 'ym mehe we a'e. A'e rupi uzapo ma'e wemimume'u kwer rupi kury. 2 Ipuru'a a'e kury. Tua'uhez tuwe Àmàrààw a'e. Omono hemireko amo ta'yr izupe. Uzexak kar 'ar Tupàn hemimume'u kwer mehe a'e. 3 Àmàrààw omono Izak wa'yr her romo. 4 Izak umumaw 8 'ar wiko pà kury. Na'e Àmàrààw omonohok ipirera'i izuwi Tupàn hemiapo kar rupi. 5 Izak izexak kar mehe Àmàrààw wereko 100 kwarahy. 6 Na'e Xar i'i kury. — Tupàn uzapo ikatu ma'e kwez ihewe 'y, hemupuka kar pà kwez 'y. Teko ko ma'e henu àràm paw upuka putar heinuromo a'e wà nehe no, i'i. — Upuka a'e, i'i Izak her zaneze'eg rupi.

7 — Xar umukamu kar putar umemyr a'e nehe, ni'i pixik kwaw amo Àmàrààw pe wà. Nezewe rehe we hehya'uhez mehe amono ta'yr izupe, i'i.

8 Itua'ua'i kury. Upytu'u ukamu re. A'e 'ar mehe, ipytu'u haw 'ar mehe Àmàrààw uzapo mynykaw uhua'u ma'e izupe kury.

Xar omono kar Agar uzewi

9 Amo 'ar mehe Izimaew a'e, Àmàrààw ta'yr Agar Ezit ywy rehe har imemyr a'e, uzemaraz Izak rehe we a'e, Xar imemyr rehe we a'e. 10 Wazemaraz taw hexak mehe Xar uze'eg Àmàrààw pe kury. — Emono kar a'e kuzà uma'ereko e ma'e xe wi nehe 'y, imemyr imono kar pà xe wi nehe no 'y. Ta'e ko uma'ereko e ma'e imemyr nuiko kwaw nera'yrete romo a'e 'y, Izak hememyr zàwe a'e 'y. Nupyhyk kwaw nema'e nemàno re nehe, i'i umen pe.

11 Àmàrààw uzemumikahy ize'eg awer henu mehe. Ta'e Izimaew wiko ta'yr romo a'e no xe. 12 Tupàn uze'eg izupe. — Àmàrààw, i'i izupe. — Ezemupy'apy'a katu zo kwarer rehe nehe, ni newe uma'ereko e ma'e rehe nehe no. Eruzar Xar ze'eg paw rupi nehe, ta'e heta putar nezuapyapyr newe wà nehe. Izak izuapyapyr wiko putar nezuapyapyr romo a'e wà nehe, i'i izupe. 13 — A'e kuzà uma'ereko e ma'e imemyr a'e, nera'yr romo hekon a'e. A'e rupi izuapyapyr a'e wà nehe no, teko tetea'u ikàg ma'e romo wanekon putar a'e wà nehe no, i'i izupe.

14 Iku'egwer pe Àmàrààw upu'àm izi'itahy kury. Omono temi'u Agar pe. Umynehem amo 'yryru imono pà izupe no. Omono kwarer iaxi'i rehe kury. — Eho xe hereko haw wi nehe, i'i izupe. Oho tuwe Agar a'e wi kury. Wata e oho iko ywyxiguhu Merexewa her ma'e rehe. 15 'Y i'u pawire umuapyk kar kwarer ywyra pixika'i ma'e i'àgaw pe. 16 Wapyk ihy oho xeràna'i kury. Uze'eg in uzeupe. — Napuner kwaw hememyr imàno haw hexakaw rehe ihe, i'i uzeupe. Upyta a'e pe wapyk pà. Kwarer uzypyrog uzai'o pà.

17 Wenu Tupàn izai'o mehe. Tupàn heko haw pe har ywate har uhapukaz Agar pe kury. — Ma'e rehe nanepy'apy'a katu kwaw, Agar, i'i izupe. — Ekyze zo nehe, ta'e Tupàn wenu nememyr izai'o mehe a'e pe a'e xe. 18 Eho kury. Epyhyk kwarer ipo rehe. Amueta tetea'u kar putar izuapyapyr ihe wà nehe, i'i izupe.

19 Na'e Tupàn umume'egatu kar Agar kury. Wexak amo 'yzygwar a'e pe. Oho

'yzygwar pe 'yryru imynehem pà. Umui'u kar umemyr Izimaew kury.

20 Tupàn uzekaiw katu kwarer rehe. Itua'u kury. Wiko ywyxiguhu Pàrà her ma'e rehe. Wiko u'yw pupe ma'e izywà katu har romo a'e. 21 Ihy wexak amo kuzà Ezit ywy rehe har hemireko romo a'e. Uzereko wà.

Àmàrààw Amimirek rehe we

22 Amo 'ar mehe Amimerek uze'eg oho Àmàrààw pe kury. Hemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihawete Piko her ma'e a'e no, oho uzar rupi a'e pe a'e no. Uze'eg Amimerek Àmàrààw pe. — Tupàn nepytywàgatu tuwe a'e, wyzài ma'e iapo mehe a'e. 23 A'e rupi, xe, emume'uahy neremiapo ràm ihewe nehe, Tupàn henataromo nehe. — Naheremu'em pixik kwaw newe nehe, ni nera'yr wanupe nehe, ni nezuapyapyr wanupe nehe, ereahy ihewe Tupàn henataromo nehe kury, i'i Amimerek Àmàrààw pe. — Ihe naheremu'em pixik kwaw newe ihe, a'e rupi emume'u ihewe neremu'em pixik 'ym àwàm tàrityka'i nehe kury. Emume'u ko ywy rehe har wanupe neremu'em pixik 'ym àwàm nehe no, i'i Amimerek Àmàrààw pe.

24 — Amume'uahy tuwe a'e ma'e newe kury, i'i Àmàrààw izupe.

25 Na'e Àmàrààw umume'u ma'e Amimerek pe kury. — Heta amo 'yzygwar pe pe. Heremiruze'eg umui'u kar weimaw a'e pe wà. Neremiruze'eg uzàmàtyry'ym heremiruze'eg a'e pe a'e wà, a'e wi wamuhem kar pà a'e wà. A'e rupi naheta kwaw 'yzygwar hereimaw wanupe kury, i'i Àmàrààw Amimerek pe.

26 Uze'eg Amimerek izupe. — Nakwaw kwaw a'e ma'e iapo arer ihe wà. Neremume'u pixik kwaw a'e ma'e ihewe. Xo kutàri zo ainu imume'u haw kwez ihe kury, i'i izupe.

27 Na'e Àmàrààw wexaexak amo àràpuhàràn a'e wà kury, wexaexak amo tapi'ak a'e wà no. Omono Amimerek pe wà kury. Uzapokatu uze'egaw uzehezehe wà kury. 28 Àmàrààw umunyryk amo 7 àràpuhàràna'yr amogwer weimaw wanuwi wà kury. 29 Amimerek upuranu hehe kury. — Màràzàwe tuwe eremono'og a'e 7 àràpuhàràna'yr amogwer nereimaw wanuwi ne wà kury, i'i izupe.

30 Uze'eg Àmàrààw izupe. — Ma'e newe heremimono e ràm romo wanekon a'e wà. Aze erepyhyk a'e 7 àràpuhàràna'yr ne wà nehe, — Ereiko 'aw 'yzygwar iapo arer romo ne, ere iko ihewe. Ko àràpuhàràna'yr wexak kar 'àg 'yzygwar izar romo hereko haw purupe a'e wà kury, i'i izupe. — He'e ty, i'i Amimerek Àmàrààw pe.

31 A'e rupi — Merexewa, za'e a'e ywy pehegwer pe zane, a'e ma'e izeapo awer pe zane. — 'Yzygwar ze'egaw iapo katu awer, i'i her zaneze'eg rupi. Ta'e a'e mokoz awa umume'uahy tuwe wemiapo ràm uzeupeupe a'e pe a'e wà xe.

32 Merexewa pe uze'egaw iapo katu re Amimerek a'e, Piko a'e no, uzewyr oho weko haw Piri ywy her ma'e pe a'e wà kury. 33 Àmàrààw uzutym amo ywyra a'e pe Merexewa pe. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e tuweharupi heko haw izar a'e pe. 34 Umumaw Àmàrààw kwarahy tetea'u Piri ywy rehe wiko pà.

22

Tupàn wagaw Àmàrààw

1 Amo 'ar pawire Tupàn wagaw Àmàrààw a'e. — Àmàrààw, i'i izupe. Uwazar Àmàrààw ize'eg izupe. — Aiko xe ihe, i'i izupe.

2 Uze'eg wi Tupàn izupe. — Epyhyk Izak nera'yr tàrityka'i kury. Xo a'e zo nera'yrete romo hekon a'e, neremiamutar romo hekon a'e. Eraha Moria ywy rehe nehe kury. A'e ywy rehe aexak kar putar amo ywytyr newe nehe. Ezeupir a'e ywytyr rehe nehe. Ezuka nera'yr herenataromo a'e pe nehe. Emunyk tata hetekwer iwy pe nehe, hapy pà nehe, i'i Àmàrààw pe ha'agaw pà.

3 Iku'egwer pe upu'àm Àmàrààw izi'itahy. Omono ikupe pe har weimaw zumen ikupe pe. Omonohok zepe'aw tata ma'ea'yr hapy haw pàràm no. Oho ywytyr Tupàn hemixak karer pe. Izak a'e, mokoz uma'ereko ma'e a'e wà no, oho hupi a'e wà.

4 'Ar na'iruz haw mehe wexak Àmàrààw

wa'yr izuka àwàm kury. Muite wi wexak. 5 Na'e uze'eg uma'ereko ma'e wanupe. — Pepyta xe zumen huwake nehe. Ihe ihe, kwarer a'e no, oroho putar pepa'i ure nehe, Tupàn imuwete katu pà ure nehe. Nan kwehe tete uruzewyr putar xe nehe, i'i wanupe.

6 Upyhyk zepe'aw Tupàn henataromo ukaz ma'e ràm kury. Weraha kar Izak pe iaxi'i rehe imono pà. Upyhyk takihe. Upyhyk tata. Wata oho wa'yr rupi. 7 Nan kwehe tete kwarer uze'eg izupe. — Papaz, i'i izupe. — Ma'e, hera'yr, i'i izupe. — Heta zepe'aw zanewe. Heta tata zanewe. Ma'e pe àràpuhàràna'yr zaneremizuka ràm hekon a'e, i'i izupe.

8 Uze'eg wi Àmàrààw izupe. — Aze nuhyk kwaw ma'e zanewe nehe, Tupàn umur putar a'e ma'e zanewe nehe. Umur putar amo àràpuhàràna'yr izuka pyràm zanewe nehe, hera'yr, i'i izupe. Wata wi oho waiko uzeupi wà. 9 Tupàn hemixak kwer pe wahem mehe Àmàrààw uzapo ma'ea'yr hapy haw Tupàn henataromo har kury. Omonokatu zepe'aw i'aromo. Na'e uzàpixi wa'yr kyhàhàm pupe kury. Omono ma'ea'yr hapy haw rehe zepe'aw i'aromo. 10 A'e re upyhyk takihe wa'yr izuka àwàm kury. 11 A'e 'ar mehe we tàrityka'i Tupàn heko haw pe har uhapukaz izupe kury. — Àmàrààw, Àmàrààw, i'i izupe. — Aiko xe, i'i Àmàrààw izupe.

12 — Emuahy kar zo kwarer nehe, ezapo zo ikatu 'ym ma'e izupe nehe, i'i izupe. — Akwaw Tupàn imuwete katu har romo nereko haw ihe kury, ta'e nanerekyty'ym kwaw nera'yr rehe kwez ihewe ne xe. Xo pitài nera'yr zo heta newe. Nezewe rehe we nanerekyty'ym kwaw ihewe. 13 Uzareko Àmàrààw kury. Wexak àràpuhàràn a'e pe kury, i'ak izepokok mehe ywyra rehe kury. Upyhyk Àmàrààw oho kury. Uzuka Tupàn pe imono pyr romo wa'yr hekuzaromo kury. 14 Omono her a'e ma'ea'yr hapy haw pe. — Tupàn umur putar zanepo pe zaneremipyhyk 'ym zanewe nehe, i'i her imono pyrer. A'e rupi te ko 'ar rehe teko i'i nezewe izupe wà. — Weko haw rehe ywytyr rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur heta 'ym ma'e zanewe, i'i izupe wà.

15 Uze'eg wi Tupàn heko haw pe har ywate har Àmàrààw pe kury. 16 — Nanerekyty'ym kwaw nera'yr rehe ihewe. Xo pitài nera'yr zo heta newe. A'e rupi herer rehe amume'uahy ko heze'eg newe kury, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Azeharomoete amono putar heze'egatu nerehe ihe nehe. 17 Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Waneta àwàm nuzawy kwaw zahytata ywak rehe har waneta haw nehe. Nuzawy kwaw ywyxig yryhu izywyr har waneta haw nehe. Weityk putar waàmàtyry'ymar wà nehe no. 18 Erezapo heremiapo kar, a'e rupi amono putar heze'egatu teko ywy nànànar wanehe ihe nehe, nezuapyapyr wanupi ihe nehe, i'i izupe.

19 Uzewyr Àmàrààw izupe uma'ereko ma'e waneko awer pe kury. Paw rupi oho Merexewa pe wà. Umumaw Àmàrààw amo kwarahy a'e pe wiko pà kury.

Naor zuapyapyr wà

20 Amo 'ar pawire amo umume'u ma'e oho Àmàrààw pe wà. — Nerywyr Naor a'e, heta 8 ta'yr izupe wà, wemireko Miwka rehe we wà. 21 Ta'yr ipy Uz her ma'e uzexak kar a'e. A'e re uzexak kar tywyr wà. Muz, Kemuew waner romo wà. (Kemuew wiko Àrà tu romo.) 22 A'e re uzexak kar amo wà: Kezez, Hazo, Piwnaz, Ziriraw, Metuwew. 23 Metuwew wiko kuzà Hemek her ma'e tu romo a'e. Amume'u a'e 8 Miwka imemyr waner kwez xe ihe kury, Naor ipurumuzàmuzàg waner kwez xe ihe kury. Naor Àmàrààw tywyr romo hekon a'e. 24 Heum a'e, Naor hemirekoagaw a'e, omono 4 ta'yr izupe a'e wà. Na'aw waner xe wà: Tema, Gàà, Taaz, Maaka.

23

Xar imàno awer

1 Xar umumaw 127 kwarahy wiko pà. 2 Umàno Emerom tawhu pe wiko mehe. Kiriat-Arama tawhu her inugwer romo a'e. Kànàà ywy rehe tuz. Uzai'o Àmàrààw imàno awer rehe. 3 A'e re uhem hetekwer ipyta haw wi kury, Etew izuapyapyr wanupe uze'eg pà kury.

4 — Aiko amo ae ywy rehe arer romo peinuinuromo ihe. A'e rupi peme'eg amo peywy pehegwer ihewe nehe. A'e mehe apuner putar heremireko hetekwer itymaw rehe ihe nehe, i'i wanupe. 5 Etew izuapyapyr uwazar ize'eg izupe wà.

6 — Einu katu ureze'eg nehe. Ereiko tuwihawete ikàg ma'e romo urerenataromo ne. Ezutym neremireko hetekwer itakwar xe har ikatu wera'u ma'e pupe nehe. Ni amo xe har nahekyty'ym kwaw hetekwer itymaw rehe newe wà nehe. Wyzài teko uzutym kar putar hetekwer newe wà nehe, i'i izupe wà.

7 Na'e Àmàrààw upu'àm kury, uzemumew a'e Etew izuapyapyr wanenataromo kury. 8 — Aze pezutym kar hetekwer xe ihewe nehe, peze'eg Eperom Zoar ta'yr pe herekuzaromo nehe. 9 A'e mehe ume'eg putar itakwar Makepera her ma'e ihewe nehe. A'e itakwar upyta iziwyzaw rehe. Ame'eg kar putar tuwe ihe nehe, hekuzar paw imono pà izupe nehe. Nezewe mehe aiko putar itakwar purutymaw ko ywy rehe har izar romo ihe nehe, i'i wanupe.

10 Eperom wapyk in a'e pe wamyter pe a'e, wazemono'ogaw pe tawhu huken ruwake a'e. Uze'eg wahy haw rupi a'e pe har nànàn kury. Upaw rupi upuner ize'eg henu haw rehe wà.

11 — Nan kwaw ty, hezar. Einu katu heze'eg nehe. Amono e a'e ywy pehegwer newe. Amono e itakwar a'e ywy rehe har newe no. Heremiruze'eg wenu heze'eg wà kury. A'e rupi ukwaw ywy imono e awer neremireko hetekwer itym àwàm romo wà, i'i izupe.

12 Àmàrààw uzemumew wi Etew izuapyapyr wanenataromo kury. 13 Uze'eg wi Eperom pe. Upaw rupi wenu ize'eg mehe wà. — Einu katu heze'eg, ty. Hepurume'eg kar wer a'e ywy pehegwer rehe ihe. Emume'u hekuzar ihewe. Amono putar newe nehe. A'e re azutym putar heremireko hetekwer ipupe nehe, i'i izupe.

14 Eperom uze'eg izupe.

15 — Einu katu heze'eg, hezar. A'e ywy pehegwer hekuzar a'e, 4 kir parat ku'aw har a'e. Aze eremur ihewe nehe, aze neremur kwaw ihewe nehe, zuawygatu ihewe nehe. Ereiko hemyrypar romo. A'e rupi nazekaiw kwaw hekuzar rehe. Eho neremireko hetekwer itym pà ipupe nehe ty, i'i Àmàrààw pe.

16 — He'e, i'i Àmàrààw izupe. Upapar ita parat a'e hekuzar Eperom hemimume'u kwer amogwer wanenataromo kury. 4 kir ku'aw har ipuhuz taw a'e. Ma'eme'egar a'e wà, ma'eme'eg kar har a'e wà no, heta amo puhuz taw ha'agaw paw wanupe. Àmàrààw upyhyk a'e puhuz taw ha'agaw paw kury, hekuzar ipapar pà kury. 17 Nezewe Àmàrààw wiko ywy pehegwer Makepera pe har izar romo kury, Eperom iziwy izar romo kury. Manire tawhu ruwake kwarahy ihemaw kutyr tuz a'e. Àmàrààw wiko ywy izar romo, ywyra paw izar romo no, ate ywyzaw pe. 18 Etew izuapyapyr a'e zemono'ogaw pe wiko ma'e kwer upaw rupi a'e wà, wexak a'e ywy pehegwer ime'eg kar awer a'e wà.

19 A'e re Àmàrààw uzutym wemireko Xar hetekwer a'e kury, itakwar Makepera iziwy rehe har pupe a'e kury, kwarahy ihemaw kutyr Manire tawhu ruwake a'e kury. Emerom tawhu her inugwer a'e. Kànàà ywy rehe tuz. 20 Nezewe a'e ywy pehegwer Etew izuapyapyr wama'e kwer a'e, itakwar a'e pe har a'e no, Àmàrààw upyhyk uma'e romo kury, purutymaw romo uzeupe kury.

24

Àmàrààw wekar hemireko ràm Izak pe

1 Itua'uhez tuwe Àmàrààw kury. Tuweharupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ikatu ma'e iko izupe uze'egatu kwehe arer rupi a'e. 2 Amo 'ar mehe Àmàrààw wenoz uma'ereko ma'e itua'u wera'u ma'e imuwà uzeupe kury. A'e awa uzekaiw katu ima'e rehe upaw rupi a'e. Aze a'e teko umume'uahy kar iapo pyràm amo pe wà, omono imume'u har ipo wenugupy iwype wà. Na'e Àmàrààw uze'eg uma'ereko ma'e pe. — Emur nepo xe herenugupy wy pe kury. Emume'uahy neremiapo ràm ihewe nehe. 3 Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e wiko ywak izar romo a'e, wiko ywy izar romo a'e no. Emume'uahy neremiapo ràm henataromo kury. Eze'egahy nezewe ihewe. — Nera'yr Izak nuwereko pixik kwaw kuzà xe hereko haw pe har Kànàà ywy rehe har a'e nehe, ereahy ihewe Tupàn henataromo nehe kury, i'i izupe. 4 — Eho ywy hereko awer kwehe arer pe nehe, exaexak amo kuzà heànàm wainuromo har nehe, hera'yr Izak hemireko ràm romo nehe, i'i izupe.

5 Na'e a'e uma'ereko ma'e upuranu Àmàrààw rehe kury. — Aze aexak amo kuzàwaza nehe, aze natur wer kwaw xe herupi nehe, ma'e azapo putar nehe, i'i izupe. — Aipo araha wi putar nera'yr neiwy pe nereko awer pe nehe, i'i izupe.

6 Uze'eg wi Àmàrààw izupe. — Nan. Emuzewyr kar zo hera'yr a'e pe nehe. Eraha zo a'e pe nehe. 7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, ywak izar a'e, heru hàpuz wi heànàm waiwy wi hepyro a'e. Umume'uahy ko ywy hezuapyapyr wanupe imono e àwàm a'e. Neata mehe Tupàn umur putar weko haw pe har newe nehe, nerupi wata ma'e romo nehe. Wexak kar putar nerape ràm newe nehe. Wexak kar putar neremiapo ràm newe nehe no. Nezewe mehe erepuner amo kuzàwaza herur haw rehe hera'yr pe nehe. 8 Aze kuzàwaza natur wer kwaw xe nerupi nehe, urupyro putar ko ma'e neremimume'uahy kwer wi ihe nehe. Nazapo kar kwaw ma'e newe nehe. Emuzewyr kar zo hera'yr a'e pe nehe. Eraha zo a'e pe nehe, i'i Àmàrààw wemiruze'eg pe.

9 Na'e hemiruze'eg omono opo Àmàrààw henugupy wy pe kury, hemiapo putar haw iapo àwàm imume'uahy pà kury. — Azapo putar tuwe neremimutar ihe nehe, i'iahy izupe. 10 A'e re upyhyk 10 kawaru kupewa'a kamer her ma'e a'e wà kury, Àmàrààw heimaw a'e wà kury. Upyhyk ma'e Àmàrààw iànàm wanupe imono pyràm a'e no. Wata oho tawhu Naor heko awer pe kury, Mezopotàm ywy rehe har pe kury. 11 A'e pe uhem mehe umuapyk kar weimaw kamer wapenàràg rehe wà, 'yzygwar ruwake tawhu ruwake wà. Karuketea'i kury. Kuzàgwer a'e pe har ur 'y ipiaromo a'e mehe a'e wà. 12 Na'e Àmàrààw hemiruze'eg uze'eg Tupàn pe nezewe kury. — O Tupàn, hezar Àmàrààw izar romo ereiko ne. Emuzeapo kar ikatuahy ma'e hezar pe nehe, nekatu izupe nehe. 13 Kuzàwaza tawhu pe har ur xe 'àg 'yzygwar pupe 'y henuhem pà a'e wà. Aiko xe ihe. 14 Aze'eg putar amo kuzàwaza pe nehe. — Aze ikatu newe nehe, emuezyw kar 'yryru izupe nehe, ihewe nehe. Nezewe apuner hei'u haw rehe ihe nehe, a'e putar izupe nehe. — Ei'u 'y, amono putar 'y nereimaw kamer wanupe ihe nehe no 'y, aze i'i ihewe nehe, tuwe a'e kuzàwaza wiko Izak hemireko ràm romo a'e nehe. Aze uzeapo ma'e nezewe nehe, akwaw putar ikatu ma'e hezar Àmàrààw pe neremiapo kwer ihe nehe, i'i Tupàn pe.

15 Tupàn pe ize'eg mehe we uhem amo kuzà Hemek her ma'e a'e pe y'a herur pà waxi'i rehe kury. Metuwew tazyr romo a'e. Metuwew a'e, Naor ta'yr romo Miwka imemyr romo hekon a'e. Naor a'e, Àmàrààw tywyr romo hekon a'e. 16 Hemek wiko kuzàwaza ipuràg eteahy ma'e romo. Awa puhe oho pixik 'ym ma'e romo hekon. Ni amo awa nopokok pixik kwaw hehe wà. Wezyw 'yzygwar pe kury. Umynehem y'a. Uzeupir wi a'e wi. 17 Na'e Àmàrààw hemiruze'eg uzàn oho huwàxi pà kury. Uze'eg izupe. — Aze ikatu newe, tuwe a'u 'y pixik ney'a pupe har ihe nehe, i'i izupe.

18 — Ei'u 'y, i'i kuzà izupe. Tàrityka'i umuezyw y'a izupe. Upyhyk y'a izi'u mehe izupe. 19 Imui'u kar pawire uze'eg izupe. — Anuhem putar 'y nereimaw kamer wanupe nehe no. Amui'u kar putar wà nehe. Wai'u pawire wanupe ihyk pawire apytu'u putar imono re nehe, i'i izupe.

20 Tàrityka'i uzakook 'y wai'u haw pupe. Uzàn màràn haw katu 'yzygwar pe 'y henuhem pà kamer wanupe. 21 Izàn mehe a'e awa ume'e hehe uze'eg 'ym pà. — Aze ru'u Tupàn uzapo putar ikatu ma'e hezar Àmàrààw pe kury, heata haw rupi kury, i'i in uzeupe.

22 Kamer wai'u pawire a'e awa upyhyk

amo poapyw har ita or iapo pyrer a'e kury.
6 kàràm ipuhuz taw. Omono a'e kuzà
iapygwar rehe kury. Omono amo mokoz
zywaku'aw har or iapo pyrer izupe no.
100 kàràm ipuhuz haw. Hekuzar katu a'e.
23 A'e re upuranu kuzà rehe. — Aze ikatu
newe, emume'u neru her ihewe nehe. —
Aipo heta ker haw hàpuz me ihewe nehe,
heremiruze'eg wanupe nehe. Uruekar py-
haw ureker àwàm ure, i'i izupe.

24 — Metuwew tazyr romo aiko ihe. Heru
a'e, Naor ta'yr romo Miwka imemyr romo
hekon a'e. 25 Heta ker haw ureràpuz me.
Heta temi'u nereimaw kamer wanupe.
Heta ka'api'i wanupe no, i'i izupe.

26 Na'e a'e awa wapyk upenàràg rehe
Tupàn imuwete katu pà a'e pe. 27 — Ikat-
uahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e,
hezar Àmàrààw izar a'e, ta'e naheharaz
kwaw izuwi a'e xe, ta'e ikatuahy ihewe a'e
xe. Ta'e hererur kwez iànàm wanàpuz me
kutàri a'e xe, i'i Tupàn pe imuwete katu pà.

28 Uzàn kuzàwaza uhy hàpuz me.
Umume'u ma'e uzeapo romo ma'e kwer
izupe. 29-30 Heta amo ikywyr Àràmàw
her ma'e a'e pe no. Wexak a'e iapyg-
war rehe har a'e. Wexak ipoapyw har
weinyr pe imono e pyrer no. Wenu ma'e
uzeapo ma'e kwer imume'u mehe a'e no.
Uzàn oho Àmàrààw hemiruze'eg ipiaromo
kury. Àmàrààw hemiruze'eg upy rehe
u'àm katu pe weimaw kamer wanuwake,
'yzygwar huwake. 31 Àràmàw uze'eg izupe
kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omono uze'egatu nerehe a'e. Ezur herupi
kury. Màràzàwe tuwe ereiko xe katu pe.
Amuàgà'ym heràpuz newe. Amuàgà'ym
kamer waker àwàm kwez ihe no, i'i izupe.

32 Na'e wixe tàpuz me kury. Àràmàw wiko
katu pe. Wenuhem ma'e kamer wakupe
wi. Omono ka'api'i waker àwàm romo,
wanemi'u ràm romo no. A'e re werur 'y
Àmàrààw hemiruze'eg pe no, hupi wata
ma'e wanupe no. A'e rupi upuner uzepyez
taw rehe wà. 33 Temi'u herur mehe a'e
Àmàrààw hemimono kar uze'eg a'e pe har
wanupe kury. — Heta amo ma'e peme
heremimume'u ràm ihe. Namai'u kwaw
imume'u 'ym mehe we ihe, i'i wanupe. —
Emume'u ty, i'i Àràmàw izupe.

34 A'e rupi uze'eg nezewe kury. —
Àmàrààw pe uma'ereko ma'e romo aiko
ihe. 35 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omono uze'egatu iko hezar pe azeharo-
moete a'e. A'e rupi hemetarer katu ma'e
romo hekon a'e kury. Umur ma'ea'yr
tetea'u izupe wà: àràpuhàràn hawitu ma'e
wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà. Umur
ita hekuzar katu ma'e izupe no: parat, or
no. Umur uma'ereko e ma'e tetea'u izupe
wà no: kuzà wà, awa wà. Umur kamer
izupe wà no. Umur zumen izupe wà no.
36 Hemireko Xar a'e no, ihya'uhez mehe
tuwe umur amo ta'yr hezar pe no. Ta'yr
a'e nehe, tu imàno re wiko putar ima'e
kwer paw wazar romo a'e nehe. 37 Hezar
umume'uahy kar heremiapo ràm ihewe
a'e. Uzapo kar wemimutar ihewe. —
Nera'yr Izak nuwereko pixik kwaw kuzà
xe hereko haw pe har Kànàà ywy rehe
har a'e nehe, ereahy ihewe Tupàn hen-
ataromo nehe kury, i'i ihewe. 38 — Eho
heru iànàm waneko haw pe nehe. Ex-
aexak amo kuzà heànàm wainuromo har
nehe, hera'yr hemireko ràm romo nehe, i'i
ihewe. 39 A'e rupi apuranu hehe ihe. — Aze
kuzàwaza heremixak ràm natur wer kwaw
xe herupi nehe, ma'e azapo putar nehe, a'e
izupe. 40 Uwazar heze'eg ihewe. — Tuwe-
harupi aruzar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg aha iteko ihe. Omono kar putar
weko haw pe har nerupi nehe, a'e rupi
xo ikatuahy ma'e zo uzeapo putar newe
nehe, i'i ihewe. — Heànàm wainuromo,
heru iànàm wainuromo erexak putar amo
kuzà hera'yr pe nehe, hemireko ràm romo
nehe, i'i ihewe. 41 — Aze ereze'eg heànàm
wanupe nehe, aze na'ipurumur wer kwaw
kuzàwaza rehe hera'yr pe wà nehe, a'e
mehe urupyro putar neremimume'uahy
kwer wi ihe nehe, i'i ihewe, i'i Àmàrààw
hemiruze'eg a'e pe har wanupe.

42 — Nezewe mehe kutàri ahem tuwà
'yzygwar pe kury. A'e pe hehem mehe
aze'eg nezewe Tupàn pe ihe. — O Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ne, Àmàrààw
hezar izar ne, tuwe heremiapo ràm kutàri
àràm ikatu nehe. 43 Aiko xe 'yzygwar

huwake. Amo kuzàwaza xe tur mehe nehe, 'y henuhem mehe nehe, ainoz putar 'y izupe nehe, izy'a wi hei'u àwàm romo izupe nehe. 44 — He'e, aze i'i ihewe nehe, — Arur putar 'y nereimaw kamer wanupe ihe nehe no, aze i'i ihewe nehe, tuwe wiko hezar ta'yr hemireko ràm neremixak ràm romo nehe, a'e Tupàn pe. 45 Izupe heze'eg paw etea'i mehe ur Hemek a'e pe y'a herur pà waxi'i rehe. Wezyw 'yzygwar pupe. Na'e aze'eg izupe. — Aze ikatu newe emur 'y pixik ihewe nehe, a'e izupe. 46 Tàrityka'i umuezyw y'a ihewe uze'eg pà kury. — Ei'u 'y, amono putar 'y nereimaw kamer wanupe ihe nehe no 'y, i'i ihewe. A'e rupi ai'u ihe. Omono 'y kamer wanupe no. 47 A'e re apuranu hehe. — Mo wiko neru romo a'e, a'e izupe. — Metuwew tazyr romo aiko ihe. Heru a'e, Miwka imemyr Naor ta'yr romo hekon a'e, i'i ihewe. A'e rupi amono iapu'a ma'e iapygwar rehe. Amono mokoz poapyw har ipoapyw no. 48 Apyk hepenàràg rehe Tupàn imuwete katu pà. Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw izupe. Hezar Àmàrààw izar romo hekon a'e. Hererur tuwe herereko iànàm wanupe. Nezewe apuner hezar tywyr tazyr heraha haw rehe ta'yr pe ihe nehe. 49 Aipo peiko putar ikatu ma'e romo hezar pe nehe kury. Aipo napenemu'em pixik kwaw hezar pe nehe. Aze napepurupytywà wer kwaw hehe nehe, pemume'u penemiapo ràm tàrityka'i ihewe nehe. Nezewe mehe apuner heremiapo ràm rehe hema'enukwaw paw rehe ihe nehe, i'i wanupe.

50 Àràmàw a'e, Metuwew a'e no, uwazar ize'eg izupe a'e wà kury. — A'e uzeapo ma'e kwer paw a'e, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo a'e. A'e rupi nurupuner kwaw ma'e imume'u haw rehe ure kury. — He'e, nurupuner kwaw ure'e haw rehe ure. — Nan, nurupuner kwaw ure'e haw rehe ure no. 51 Aiko Hemek. Eraha nerupi nehe. Tuwe wiko nezar ta'yr hemireko romo nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer rupi nehe, i'i izupe wà. 52 A'e ze'eg henu mehe Àmàrààw hemiruze'eg wapyk upenàràg rehe kury. Umuhyk uwa ywy rehe. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. 53 A'e re wenuhem ma'e tetea'u parat iapo pyrer uma'eryru wi kury. Wenuhem ma'e tetea'u or iapo pyrer no. Wenuhem topoz izuwi no. Omono e Hemek pe kury. Omono ma'e hekuzar katu ma'e ikywyr pe, ihy pe no. 54 A'e hupi wata ma'e a'e wà no, umai'u a'e wà, ui'u pà a'e wà. Uker a'e pe wà. Iku'egwer pe, wapu'àm mehe Àmàrààw hemiruze'eg uze'eg a'e pe har wanupe kury. — Tuwe aha hezar heko haw pe nehe kury, i'i wanupe.

55 Hemek ikywyr a'e, ihy a'e no, uze'eg Àmàrààw hemiruze'eg pe a'e wà. — Aze mo umumaw amo 'ar urepyr, ikatu wera'u mo. Aze ru'u 10 'ar nehe. A'e re upuner oho haw rehe nerupi nehe, i'i izupe wà.

56 Àmàrààw hemiruze'eg uwazar waze'eg wanupe. — Hemupytu'u kar zo pe xe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapokatu xe hezur awer a'e. Tuwe azewyr hezar heko haw pe tàrityka'i nehe, i'i wanupe.

57 Uwazar ize'eg izupe wà. — Xinoz Hemek xe nehe. Xinu ize'eg àwàm nehe, i'i izupe wà.

58 Wenoz kuzàwaza oho imuwà wà. — Aipo neho wer ko awa rupi nehe, i'i izupe wà. — He'e, i'i wanupe.

59 A'e rupi omono kar Hemek a'e wà kury, hehe uzekaiw katu ma'e ikuzàtài mehe arer imono kar pà hupi a'e wà no. — Tuwe oho Àmàrààw hemiruze'eg rupi a'e wà nehe, i'i wà. 60 Omono uze'egatu Hemek rehe wà no.

Ne urereinyr ne, tuwe teko tetea'u wahy
romo ereiko nehe.
Nezuapyapyr wà nehe,
tuwe weityk waàmàtyry'ymar waneko
haw tawhu wà nehe,
i'i izupe wà.

61 Na'e Hemek a'e, izupe uma'ereko ma'e a'e wà no, uzemuàgà'ym a'e wà kury. Uzeupir kamer wakupepe wà, Àmàrààw hemiruze'eg rupi wata pà wà. Nezewe mehe oho a'e wi wà kury.

62 A'e 'ar rehe Izak uhem oho ywyxiguhu pe a'e kury. Uhem 'yzygwar pe

kury. Wikuwe ma'e herexakar a'e 'yzygwar her romo a'e. Wiko Izak Kànàà ywy rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe a'e. 63 Karuketea'i mehe uzekytyar oho iko kaiwer pe. Wexak kamer wanur mehe wà. 64 Hemek ume'e hehe a'e no. Hexak mehe wezyw kamer wi kury. 65 Upuranu uma'ereko ma'e rehe. — A'e awa kaiwer rehe har zanekutyr ur ma'e a'e, mo romo wiko aipo a'e, i'i izupe. — Hezar a'e, i'i Hemek pe. Na'e upyk uwa pàn pupe kury.

66 Uma'ereko ma'e umume'u wemiapo kwer paw Izak pe kury. 67 Na'e Izak weraha Hemek kury, tàpuzràn uhy Xar heko awer pe kury. Wiko hemireko romo a'e pe kury. Izak uzamutar katu tuwe Hemek. A'e rupi upytu'u uhy imàno awer rehe uzai'o re kury.

25

Amogwer Àmàrààw izuapyapyr wà

1 Àmàrààw wereko amo kuzà wemireko romo a'e kury. Ketur her romo a'e. 2 Omono amo ta'yr izupe wà. Na'aw waner xe wà: Zinihà, Zokizà, Menà, Mimà, Izimak, Xu. 3 Zokizà wiko Xewa tu romo a'e, Nenà tu romo a'e no. Nenà izuapyapyr a'e wà, Axurew, Eretuzew, Ereumew waner romo a'e wà. 4 Na'aw Minià ta'yr waner xe wà: Epa, Eper, Enok, Amina, Ewna. Ketur izuapyapyr romo wanekon upaw rupi wà.

5 Àmàrààw omono uma'e paw Izak pe. 6 Omono amo imono pyr wemirekoagaw wamemyr wanupe no. Umàno 'ym mehe we umunyryk amogwer wa'yr Izak wi a'e wà, wamono kar pà ywy kwarahy ihemaw kutyr har pe a'e wà.

Àmàrààw imàno awer

7 Àmàrààw umumaw 175 kwarahy wiko pà. 8 Itua'uhez mehe tuwe umàno a'e. Oho uwipy wainuromo uzemono'og pà, umàno ma'e kwer wapyta haw pe. 9 Ta'yr Izak a'e, ta'yr Izimaew a'e no, uzutym hetekwer itakwar Makepera her ma'e pupe wà. Manire huwake kwarahy heixe haw kutyr tuz. Eperom Zoar Etew izuapyapyr ta'yr a'e, a'e ywy izarer romo hekon a'e. 10 A'e 'ym mehe we Àmàrààw ume'eg kar a'e ywy Etew izuapyapyr wanuwi a'e. Uzutym Àmàrààw hetekwer a'e pe hemireko ipy Xar itym awer huwake wà. 11 Àmàrààw imàno re Tupàn omono uze'egatu ta'yr Izak rehe. Wiko 'yzygwar wikuwe ma'e herexakar her ma'e huwake a'e.

Izimaew izuapyapyr wà

12 Amume'u putar Izimaew izuapyapyr waner xe ihe wà nehe kury. Àmàrààw wereko wemirekoete Xar pe uma'ereko ma'e a'e, wemirekoagaw romo a'e. Agar her romo a'e. Wiko Ezit ywy rehe arer romo. Agar umur ta'yr Izimaew her ma'e Àmàrààw pe. 13 Na'aw izuapyapyr waner xe wà: Nemaiot ta'yr ipy her romo a'e. A'e re umuzàg Kenar, Amineew, Miwizàw, 14 Mizima, Numa, Maxa, 15 Anaz, Tema, Zetur, Napi, Kenema. 16 Amume'u a'e 12 Izimaew ta'yr waner xe wà kury. Pitàitàigatu uzapo weko haw amo ywy rehe wà. Omono uwer uiwy pe pitàitàigatu wà no. Pitàitàigatu wiko uzuapyapyr wanuwihawete romo wà no. 17 Izimaew wereko 137 kwarahy umàno mehe. Hekwe oho uwipy wainuromo uzemono'og pà umàno ma'e kwer wapyta haw pe. 18 Izuapyapyr wiko Hawira ywy Xur ywy wamytepe wà, Ezit ywy izywyr kwarahy ihemaw kutyr wà. Heta amo pe Axir piar her ma'e a'e pe. Uzypyrog Ezit ywy wi oho pà. Izuapyapyr uzapo weko haw a'e pe iwyr pitàitàigatu wà. Utyryk oho amogwer Àmàrààw izuapyapyr wanuwi wà.

Ezau Zako wazexak kar awer

19 Amume'u putar inugwer Àmàrààw ta'yr Izak her ma'e heko awer xe ihe nehe kury. 20 Izak wereko 40 kwarahy Hemek hereko mehe. (Metuwew tazyr romo Àràmàw heinyr romo hekon a'e.) Hemek iànàm wiko Àràm izuapyapyr romo wà. Wiko Mezopotàm ywy rehe wà. — Yrykaw wamyter pe har, i'i a'e ywy her zaneze'eg rupi. 21 Hemek nupuner kwaw umemyr haw rehe. A'e rupi Izak uze'eg Tupàn pe wemireko ipytywà àwàm henoz tà. Tupàn wenu ize'eg mehe. Ipuru'a Hemek kury. 22 Mokoz imemyr a'e wà. Uzeàmàtyry'ym hie pe wiko mehe we wà. Uze'eg wahy uzeupe. — Màràzàwe tuwe uzeapo nezewe

haw ihewe, i'i uzeupe. A'e rupi upuranu Tupàn rehe. 23 Uwazar Tupàn ize'eg izupe.

Heta mokoz teko heta tetea'u ma'e wanu
nerie pe wà.
Uzexak kar putar mokoz teko uzeàmàtyry'ym
ma'e ràm nerie wi a'e wà nehe.
Amo ikàg wera'u putar inugwer wi wà
nehe.
Tywyr wiko putar wyky'yr izar romo a'e
nehe,
i'i izupe.

24 Uhem Hemek imemyrzexak kar haw kury. Uzexak kar mokoz awa wà. 25 Uzexak kar ma'e kwer ipy a'e, ipiràg a'e. Hawku a'e, miar ipirer kamir romo iapo pyrer ài a'e. A'e rupi omono Ezau her romo wà. — Hawku ma'e, i'i her zaneze'eg rupi. 26 Tywyr a'e, uzexak kar mehe upyhyk wyky'yr ipyakaza rehe opo pupe a'e. A'e rupi omono Zako izupe her romo wà. — Ipyakaza, i'i her zaneze'eg rupi. Izak wereko 60 kwarahy Hemek imemyr wazexak kar mehe a'e.

Ezau ume'eg ta'yr ipy romo weko haw uwywyr pe

27 Itua'u kwarera'i wà. Ezau a'e, ikatu ka'a pe heko haw izupe a'e. Wiko uzemi'i kar ma'e ikatu ma'e romo a'e. Zako nuiko kwaw wyky'yr zàwe. Nahehaite kwaw. Nuata tetea'u kwaw. Wàpuz me upyta haw ikatu izupe. 28 Izak a'e, uzamutar katu wera'u Ezau a'e, ta'e hemizuka kwer ho'o kwer i'u haw ikatu izupe a'e xe. Hemek uzamutar katu wera'u Zako.

29 Amo 'ar mehe Zako umupupur amo temi'u 'y inuromo har iko a'e. Uhem Ezau ka'a wi kury. Ikene'o. 30 — Emur amo temi'u neremimupupur ipiràg ma'e tàrityka'i ihewe ty, ta'e hema'uhez katu aipo xe, i'i uwywyr pe. A'e rupi omono amo her Ezau pe wà. — Enom, i'i izupe wà. — Ipiràg, i'i her zaneze'eg rupi.

31 Uze'eg Zako izupe. — He'e ty. A'u kar putar newe ty. Amo 'ar mehe ereiko putar zaneru Izak heimaw wazar romo nehe, ta'e ta'yr ipy romo ereiko ne xe. Aze eremur wazar romo nereko haw ihewe nehe, aze hemuigo kar pe wazar ràm romo ne nehe, xo a'e mehe zo amono putar ko temi'u neremi'u ràm romo newe ihe nehe, i'i wyky'yr pe.

32 — Ikatu ty, i'i Ezau uwywyr pe. — Amàno etea'i kury. Aze amàno nehe, naiko pixik kwaw heru heimaw wazar romo ihe nehe, i'i izupe.

33 — Emume'uahy neze'eg ihewe kury, i'i tywyr izupe. Umume'uahy uze'eg izupe. A'e rupi Zako wiko Izak heimaw wazar ràm romo a'e kury. Wiko Zako ta'yr ipy zàwenugar romo, ta'yr ipy hekuzaromo kury. 34 Na'e omono Zako typy'ak wyky'yr pe kury. Omono a'e temi'u 'y pupe imupupur pyrer izupe no. Umai'u pawire ui'u pawire upu'àm kury, a'e wi oho pà kury. Nezewe umuaiw ta'yr ipy romo weko haw.

26

Izak oho Piri waiwy pe

1 Amo kwarahy rehe heta ma'uhez taw uhua'u ma'e a'e ywy rehe kury. Nuhyk kwaw temi'u teko wanupe. Pema'enukwaw ma'uhez taw Àmàrààw heko mehe arer rehe. Nezewegatete Izak 'ar mehe no. A'e rupi Izak oho Zerar tawhu pe kury, Amimerek heko haw pe kury. Piri ywy rehe har wanuwihawete romo hekon a'e. 2 A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar wà Izak pe a'e kury. Uze'eg izupe. — Eho zo Ezit ywy rehe nehe. Aexak kar putar amo ywy newe nehe. Epyta a'e ywy newe heremixak kàràm rehe nehe. 3 Ko 'ar rehe we epyta xe ko ywy rehe kury. Aiko putar nepyr ihe nehe, amono putar heze'egatu nerehe nehe. Amono putar ko ywy paw nezuapyapyr wanupe nehe. Nezewe amuhyk putar heremimume'uahy kwer neru Àmàrààw pe arer ihe nehe. 4 Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Waneta àwàm nuzawy kwaw zahytata waneta haw wà nehe. Ko ywy paw amono putar wanupe nehe. Nezuapyapyr wanupe azapo putar ikatuahy ma'e ywy rehe har nànàn ihe nehe. 5 Ta'e Àmàrààw weruzar heze'eg a'e xe. Uzapo ma'e heze'eg rupi katete. Uzapo heremimutar. Wata oho iko heze'eg rupi. Wiko heremimu'e romo, i'i Tupàn Izak pe.

6 Na'e Izak upyta Zerar ywy rehe wiko pà kury. 7 Awa a'e ywy rehe har upuranu oho hehe wà kury, hemireko rehe uze'eg pà wà kury. — Hereinyr romo hekon a'e, i'i mua'u wanupe. Ipuràg eteahy Hemek a'e. Ukyze Izak awa wanuwi. A'e rupi, — Heremireko a'e, ni'i kwaw wanupe. — Aze ru'u awa xe har hezuka putar wà nehe, heremireko ipyhyk pà uzeupe wà nehe, i'i uzeupe.

8 Umumaw Izak 'ar tetea'u a'e pe wiko pà. Amo 'ar mehe Amimerek Piri ywy rehe har wanuwihawete a'e, ume'e uken wi a'e. Wexak Izak hemireko rehe we heko haw a'e. Izak umumuràg wemireko Hemek hereko. 9 Na'e Amimerek wenoz Izak heruwà wenataromo kury. Upuranu hehe. — Neremireko romo hekon tuwe a'e. Emume'u ze'eg azeharomoete har ihewe kury. Màràzàwe tuwe — Hereinyr romo hekon, ere urewe ne, i'i izupe. — Aze'eg hezeupe ihe. — Aze — Heremireko, a'e wanupe nehe, hezuka putar wà nehe, a'e hezeupe, i'i izupe.

10 — Màràzàwe tuwe erezapo agwer ma'e urewe. Aze mo amo xe har oho ipuhe, a'e mehe eremur kar mo zepykaw urewe ne, i'i izupe.

11 Na'e Amimerek umume'u kar uze'eg oho wemiruze'eg paw wanupe kury. — Aze amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e ko awa pe wà nehe, hemireko pe wà nehe, azuka kar putar a'e teko ihe wà nehe, i'i wanupe.

12 A'e kwarahy mehe, Izak uzutym ma'eà'yz tetea'u a'e ywy rehe. Pitài ma'eà'yz itym pyrer rehe opo'o 100 a'e kury. Umueta tetea'u kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ima'e izupe a'e pe. 13 Tuweharupi upyhyk amo temetarer oho iko. Hemetarer katu ma'e azeharomoete har romo hekon kury. Ikàg ma'e romo hekon no. 14 Heta tetea'u ma'ea'yr izupe wà: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà. Heta tetea'u uma'ereko ma'e izupe wà no. A'e rupi Piri ywy rehe har hewyrowyroahy hehe wà kury. 15 A'e 'ym mehe tu Àmàrààw a'e, wiko mehe we a'e, uhàwykàz kar 'yzygwar tetea'u wemiruze'eg wanupe a'e. Izak heimaw waneta tetea'u haw hexak mehe a'e ywy rehe har umynehem a'e 'yzygwar oho ywy pupe a'e wà kury. 16 Amo 'ar mehe Amimerek uze'eg Izak pe kury. — Eho ureiwy wi nehe ty, ta'e ereiko ikàg wera'u ma'e romo urewi ne xe, i'i izupe.

17 Uhem Izak a'e wi kury. Umuapyk wàpuzràn oho ywy Zerar ywyàpyznaw rehe kury. Umumaw amo kwarahy a'e pe wiko pà. 18 Uwàpytymawok wi a'e 'yzygwar Àmàrààw 'ar rehe iapo pyrer Piri ywy rehe har wanemimuaiw kwer. Omono wi her kwehe arer a'e 'yzygwar wanupe. Tu Àmàrààw omono her a'e 'yzygwar wanupe a'e 'ym mehe. Izak ima'enukwaw waner wanehe. Omono wiwi wanupe no.

19 Amo 'ar mehe Izak pe uma'ereko ma'e wiko ywyàpyznaw rehe wà kury, amo 'yzygwar ihàwykàz pà wà kury. Wexak 'yzygwar ipyahu ma'e ikatuahy ma'e a'e pe wà. 20 Àràpuhàràn wamono'ogar Zerar ywy rehe har wà, uzàmàtyry'ym Izak hemiruze'eg oho wà. — Uruiko 'aw 'yzygwar izar romo ure, i'i Zerar rehe har Izak hemiruze'eg wanupe wà. A'e rupi Izak omono her a'e 'yzygwar pe. — Zeàmàtyry'ymaw, i'i her zaneze'eg rupi.

21 A'e re Izak pe uma'ereko ma'e uzapo amo 'yzygwar a'e wà kury. Uzàmàtyry'ym wi a'e ywy rehe har wà a'e wà no. A'e rupi — Zaneàmàtyry'ymar, i'i Zako izupe, her romo imono pà izupe.

22 Uhem Izak a'e wi. Uzapo amo 'yzygwar. A'e ywy rehe har nur kwaw waàmàtyry'ym pà wà kury. A'e rupi Izak omono amo her a'e 'yzygwar pe kury. — Zanewe ywy heta tete haw, i'i izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur ywy tetea'u zanewe kury, zanereko àwàm romo kury. A'e rupi zaiko katu putar xe zane nehe, i'i wemiaihu wanupe. 23 A'e wi oho Izak Merexewa tawhu pe kury. 24 Pyhaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar wà izupe uze'eg pà kury. — Aiko neru Àmàrààw izar romo ihe. Ekyze zo ihewi nehe, ta'e aiko nerehe we ihe xe. Amume'u izuapyapyr tetea'u heremiruze'eg Àmàrààw pe ihe wà. A'e rupi amono putar heze'egatu nerehe ihe nehe kury. Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe, i'i izupe.

25 Izak uzapo ma'ea'yr hapy haw a'e pe Tupàn henataromo. Umuwete katu Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e a'e pe. Umuapyk wàpuzràn a'e pe. Hemiruze'eg uhàwykàz amo 'yzygwar a'e pe wà.

Izak umume'uahy uze'eg Amimerek pe

26 Amo 'ar mehe Amimerek uhem Zerar
tawhu wi a'e kury, Izak pe uze'eg pà a'e
kury. Imyrypar Awzat a'e, imyrypar Piko
zauxiapekwer wanuwihaw a'e no, oho
hupi a'e wà no. 27 Upuranu Izak wanehe a'e
pe wahem mehe. — Màràzàwe tuwe pezur
xe ihewe peze'eg pà. Napeakatuwawahy
kwaw herehe pe. Hemuhem kar pe peywy
wi.
28 Uze'eg izupe wà. — Ko 'ar rehe uruk-
waw katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nerehe we heko haw ure. A'e rupi uruza-
pokatu putar ureze'egaw nerehe we nehe.
Urepurumume'uahy wer ureremiapo ràm
ikatu ma'e rehe newe ure kury. Urepurenu
wer neremiapo ràm ikatu ma'e neremi-
mume'uahy rehe ure no. 29 — Nazapo
pixik kwaw ikatu 'ym ma'e peme nehe,
ere urewe nehe. — Nuruzapo pixik kwaw
ikatu 'ym ma'e newe ure nehe, uru'e putar
newe nehe no. Uruereko katu ure. Uru-
muhem kar urereko haw wi nezuka 'ym
pà ure. A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uzapo xo ikatuahy ma'e zo newe a'e.
Uruexak hemiapo kwer ikatu haw ure, i'i
izupe wà.
30 Na'e Izak uzapo kar mynykaw kury,
mai'u haw uhua'u ma'e iapo kar pà
kury. Paw rupi umai'u katu wà, ui'u
pà wà. 31 Iku'egwer pe upu'àm izi'itahy
wà. Uzapokatu uze'egaw uzehezehe wà.
Pitàitàigatu umume'uahy wemiapo ràm
ikatu ma'e uzeupeupe wà. — Zazur rihi,
i'i Izak wanupe a'e re. Oho a'e wi wà,
umyrypar rupi wà.
32 A'e 'ar mehe we Izak pe uma'ereko
ma'e uhem wà uzar pe uze'eg pà wà. —
Uruexak 'y ywykwar ipyahu ma'e pupe ure
kury, ureremiapo romo kwer pe ure kury,
i'i izupe wà. 33 Izak omono her 'yzygwar
pe. — Xewa, i'i izupe. — Ma'e zaneremi-
mume'uahy kwer, i'i her zaneze'eg rupi.
Te ko 'ar rehe teko ukwaw a'e tawhu her
kwehe arer wà. — Merexewa, i'i izupe ko
'ar rehe wà. — 'Yzygwar ma'emume'uahy
awer, i'i tawhu her zaneze'eg rupi.

Ezau hemireko wà

34 40 kwarahy hereko mehe Ezau wereko
Zuzit Meeri tazyr wemireko romo. Wereko
Mazemat Erom tazyr wemireko romo no.
Etew izuapyapyr romo wanekon wà. 35 A'e
mokoz kuzà umuiro kar Izak heko awer a'e
wà, umuaiw kar Hemek heko awer a'e wà
no.

27

Izak umume'u uze'egatu Zako pe

1 Itua'uhez Izak kury. Nahehàpyhà
kwaw kury. Amo 'ar mehe wenoz wa'yr
ipy Ezau uzeupe kury. — Hera'yr, i'i izupe.
— Aiko xe, heru, i'i ta'yr u pe. Uze'eg wi tu
izupe.
2 — Erexak hetua'uhez taw ne. Nan
kwehe tete amàno putar nehe. 3 A'e rupi
epyhyk newyrapar nehe, neru'yw nehe.
Eho ka'a pe amo miar izuka pà ihewe nehe.
4 Emuhyk amo temi'u hete katu ma'e nehe,
heremimutar rupi nehe. I'u pawire amono
putar heze'egatu nerehe nehe, hemàno 'ym
mehe we nehe, i'i izupe.
5 Hemek wenu a'e ma'e imume'u mehe
a'e, Ezau pe Izak ize'eg mehe a'e. A'e rupi
izemi'ikar mehe 6 uze'eg oho Zako pe kury.
— Aenu neru kwez neryky'yr Ezau pe ize'eg
mehe ihe. Nezewe i'i kwez izupe. 7 — Eho
ka'a pe amo miar izuka pà ihewe nehe,
i'i kwez izupe. — Emuhyk amo temi'u
hete katu ma'e ihewe nehe, i'i kwez izupe.
— I'u pawire amono putar heze'egatu
nerehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
henataromo ihe nehe, hemàno 'ym mehe
we ihe nehe, i'i kwez izupe, i'i umemyr
Zako pe. 8 — A'e rupi, hememyr, ezeapyaka
katu heze'eg rehe nehe. Ezapo ma'e
heze'eg rupi katete nehe, i'i Hemek. 9 Eho
zanereimaw wamono'ogaw pe nehe. Erur
mokoz àràpuhàràna'yr ikatu wera'u ma'e
ne wà nehe. Amuhyk putar amo temi'u
hete katu ma'e ihe nehe, neru hemimutar
rupi ihe nehe. 10 E'u kar heraha izupe
nehe. I'u re neru omono putar uze'egatu
nerehe nehe, umàno 'ym mehe we nehe, i'i
umemyr pe.
11 — Heryky'yr haw katu a'e. Ihe na-
heraw katu kwaw ihe. 12 Aze heru opokok
herehe nehe, aze hekwaw nehe, ukwaw

putar heremu'emaw nehe. — A, erezeagaw neremu'em pà ihewe, i'i putar ihewe nehe. A'e mehe omono putar uze'egaiw herehe nehe, nomono kwaw uze'egatu herehe nehe, i'i uhy pe. 13 Uze'eg wi ihy izupe. — Aze nezewe haw uzeapo nehe, tuwe ize'egaiw u'ar herehe nehe, hememyr. Ezapo ma'e heze'eg rupi katete nehe. Erur àràpuhàràna'yr eho ihewe wà nehe, i'i Hemek umemyr Zako pe.

14 Oho Zako àràpuhàràna'yr wapyhyk pà. Werur uhy pe wà. Umuhyk temi'u hete katu ma'e Izak hemimutar zàwenugar. 15 A'e re Hemek upyhyk Ezau ikamir ikatu wera'u ma'e tàpuz me imonokatu pyrer oho. Umunehew kar Zako pe kury. 16 Uzàpixipixi àràpuhàràna'yr ipirer Zako ipo rehe iazu'yw rehe, ta'e Zako nahaw katu kwaw a'e xe. 17 A'e re omono a'e wemiapo kwer temi'u hete katu ma'e Zako pe. Omono typy'ak wemiapo kwer izupe no.

18 Na'e Zako oho u henaw pe izupe uze'eg pà kury. — Papaz, i'i izupe. — Aiko xe ihe, i'i tu izupe. — Mo romo ereiko ne, hera'yr, i'i izupe.

19 — Ezau nera'yr ipy romo aiko ihe, i'i mua'u Zako. — Azapo ma'e kwez neze'eg rupi katete ihe. Epu'àm kury. Eapyk pe pe kury. E'u miar heremizuka kwer ho'o kwer nehe. A'e re emono neze'egatu herehe nehe, i'i izupe.

20 Upuranu Izak hehe. — Màràzàwe erexak miar izuka pyr na'arewahy aipo ne. Ma'e pe erexak ra'e, i'i izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar a'e, hepytywà hexak mehe a'e, i'i mua'u u pe.

21 Na'e uze'eg wi Izak Zako pe. — Ezur xe heruwakea'i ty. Hepokok wer nerehe. Nezewe mehe akwaw putar tuwe Ezau romo nereko haw, u akwaw putar Ezau romo nereko 'ymaw, i'i izupe.

22 Uhem Zako Izak huwakea'i. Opokok Izak wa'yr rehe. — Neze'eg nuzawy kwaw Zako ze'eg. Nepo nuzawy kwaw Ezau ipo.

23 Nukwaw kwaw Zako romo heko haw, ta'e ipo haw katu a'e xe, Ezau ipo zàwegatete a'e xe. A'e rupi omono uze'egatu hehe kury. 24 Imume'u 'ym mehe we upuranu wi hehe. — Aipo hera'yr Ezau romo ereiko azeharomoete ne, i'i izupe. — He'e ty, aiko ihe ty, i'i mua'u Zako izupe.

25 Na'e i'i tu izupe. — Erur a'e miar ho'o kwer ihewe kury, i'u kar pà ihewe kury. A'e re amono putar heze'egatu nerehe nehe, i'i izupe. U'u kar Zako temi'u u pe. U'u kar ma'e'a tykwer win her ma'e izupe no. Umai'u Izak. Ui'u win pupe no. 26 A'e re i'i wa'yr pe. — Ezur xe, hera'yr. Hezurupyter pe kury, i'i izupe.

27 Uhem Zako u huwakea'i kury. Uzurupyter kury. Wetun ikamir kury, Ezau ikamir Zako hemimunehew kwer kury. A'e rupi omono uze'egatu hehe. Na'aw ize'eg awer xe:

A, aitun hera'yr. Nuzawy kwaw ka'a pe har hyàkwenaw a'e,
Ka'a Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimukatu kwer ài a'e.
28 Hera'yr, tuwe Tupàn umur zuwiri ywate har nerehe nehe,
tuwe neremitygwer hezuz katu nehe,
tuwe heta tetea'u arozràn newe nehe,
tuwe heta tetea'u win newe nehe no.
29 Tuwe ereiko teko tetea'u wazar romo nehe,
waneruze'egar romo nehe,
tuwe teko tetea'u nemuwete katu wà nehe.
Tuwe erezapo kar ma'e neànàm wanupe nehe.
Tuwe amogwer nehy izuapyapyr nemuwete katu wà nehe.
Aze amo omono uze'egaiw nerehe wà nehe,
tuwe iaiw ma'e uzeapo wanupe nehe.
Aze amo omono uze'egatu nerehe wà nehe,
tuwe ikatu ma'e uzeapo wanupe nehe,
i'i Izak wa'yr Zako pe kury.

Ezau ipurumur kar wer ze'egatu rehe u pe

30 Umumaw Izak uze'egatu imono haw a'e kury. Ta'yr Zako uhem oho a'e wi. A'e 'ar mehe we uhem Ezau wà a'e pe kury, uzemi'i kar ire kury. 31 A'e a'e no, uzapo temi'u hete katu ma'e u pe heraha pà a'e no. Uze'eg izupe. — Epu'àm ty, e'u miar ho'o kwer heremizuka kwer nehe ty. A'e re emono neze'egatu herehe nehe, i'i izupe.

32 Na'e Izak upuranu hehe kury. — Mo
romo ereiko ne, i'i izupe. — Ezau ihe,
nera'yr ipy romo aiko ihe, i'i ta'yr izupe.
33 Uzemumikahy Izak uryryryryz tà
kury. Upuranu hehe. — Amo uzuka miar
kwez a'e. Mo romo a'e. Werur temi'u kwez
ihewe. Nehem 'ym mehe we a'u kwez ihe.
Amono heze'egatu kwez hehe kury. A'e ae
wiko putar heze'egatu hereko har romo a'e
nehe, i'i izupe.
34 Ize'eg henu mehe Ezau uhapukaz
kury, ta'e iro tuwe ize'eg awer izupe a'e xe.
— Heru, emono neze'egatu herehe nehe no,
i'i u pe.
35 Uze'eg Izak izupe. — Nerywyr ur kwez
xe a'e, hemu'em kwez ihewe a'e. A'e rupi
amono heze'egatu kwez hehe. A'e rupi
napuner kwaw nerehe imono haw rehe
nehe, i'i izupe.
36 I'i Ezau izupe. — Mokoz haw hemu'em
a'e. A'e rupi azeharomoete her a'e. Zako
her romo a'e. (— Hemu'em ma'e, i'i
her zaneze'eg rupi.) Izypy mehe weraha
nera'yr ipy romo hereko haw ihewi. Kutàri
weraha ze'egatu herehe imur pyrer kwez
ihewi no. Papaz, aipo naheta we kwaw
amo neze'egatu herehe neremimur ràm, i'i
izupe.
37 Uwazar ize'eg izupe. — Amuigo kar
Zako kwez nezar romo ihe. Amuigo
kar iànàm paw hemiruze'eg romo ihe wà
no. Amume'u temi'u tetea'u ipyhyk àwàm
kwez izupe ihe no. Amume'u win tetea'u
ipyhyk àwàm kwez izupe ihe no. A'e rupi,
hera'yr, napuner kwaw ni pitài ma'e iapo
haw rehe newe ihe kury, i'i Ezau pe.
38 Nezewe rehe we uze'eg wi Ezau izupe.
— Aipo xo pitài neze'egatu zo heta newe.
Emono a'e neze'egatupixik ihewe nehe no,
i'i izupe. Uzypyrog uzai'oahy pà.
39 I'i Izak izupe.

Ereiko putar muite ywy ikatu ma'e wi
nehe.
Ereiko putar muite zuwiri ywak wi u'ar
ma'e wi nehe.
40 Takihepuku pupe puruzuka ma'e romo
ereiko putar nehe.
Nerywyr pe uma'ereko ma'e romo ereiko
putar nehe.
Amo 'ar mehe nereko haw iro putar newe
nehe.
A'e mehe erehem putar izuwi nehe,
izupe uma'ereko ma'e romo nereko re
nepytu'u pà nehe,
i'i izupe.

Zako oho Mezopotàm ywy pe

41 Na'iakatuwawahy kwaw Ezau Zako
rehe, ta'e tu omono uze'egatu Zako pe a'e
xe. A'e rupi uze'eg uzeupe kury. — Heru
umàno putar tàrityka'i nehe. Imàno haw
rehe zanezai'o pawire azuka putar hery-
wyr ihe nehe, i'i uzeupe upy'a pe.
42 Amo umume'u Ezau hemiapo ràm
Hemek pe. A'e rupi wenoz kar Zako
imuwà. A'e pe ihem mehe uze'eg izupe.
— Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe.
Neryky'yr Ezau umume'u nerehe uzepyk
àwàm a'e. Ipuruzuka wer nerehe a'e. 43 A'e
rupi, hememyr, einu katu heze'eg kury.
Kutàri eho hekywyr Àràmàw heko haw
Àrà ywy rehe har pe nehe. 44 Emumaw
amo 'ar a'e pe nereko pà nehe. Amo
'ar mehe upaw putar neryky'yr nerehe
iakatuwawahy 'ymaw nehe. 45 Heharaz
putar neremiapo kwer wi nehe. A'e mehe
erepuner nezewyr haw rehe xe nehe.
Amono kar putar amo teko newe ihe nehe,
nereruzewyr pà a'e wi a'e 'ar mehe ihe
nehe. Naputar kwaw mokoz hememyr
wazuka haw pitài 'ar mehe àràm ihe, i'i
Zako pe.
46 A'e re oho Hemek Izak pe uze'eg
pà. — A'e mokoz kuzà nera'ytaty Etew
izuapyapyr a'e wà, Ezau hemireko a'e
wà, iro ihewe a'e wà, i'i izupe. — Aze
Zako wereko amo xe har Etew izuapyapyr
wemireko romo nehe, àmàno putar ihe
nehe. Ikatu wera'u mo nezewe haw, i'i
izupe.

28

1 Na'e Izak wenoz Zako imuwà kury.
Omono uze'egatu hehe. Uzapo kar ma'e
izupe no. — Ereko zo amo kuzàwaza
ko ywy rehe har Kànàà ywy rehe har
neremireko romo nehe. 2 Ezemuàgà'ym
nehe, eho ywy Mezopotàm her ma'e pe
nehe. Epyta neràmuz Metuwew hàpuz me
nehe. Ereko amo kuzà netutyr Àràmàw

tazyr neremireko romo nehe. 3 Tuwe Tupàn ikàg wera'u ma'e omono uze'egatu nerehe nehe, tuwe umueta tetea'u kar nezuapyapyr wà nehe. Tuwe nezuapyapyr uzemono'og ma'e ràm wiko teko ikàg ma'e romo wà nehe. Nezewe mehe ereiko putar teko tetea'u wanu romo ne nehe. 4 Tuwe omono uze'egatu nerehe nehe, nezuapyapyr wanehe nehe no, neràmuz Àmàrààw rehe uze'egatu imono awer zàwegatete nehe no. Nezewe mehe nezuapyapyr wiko putar ko ywy izar romo wà nehe. Izypy mehe Tupàn umur ko ywy Àmàrààw pe. A'e ae a'e, zane ae zane no, zaiko ko ywy rehe amo ae ywy rehe har ài zane. A'e 'ar mehe nezuapyapyr wiko putar ko ywy izarete romo a'e wà nehe, i'i izupe.

5 Nezewe Izak omono kar wa'yr Zako Mezopotàm ywy rehe a'e. Wiko oho Àràmàw heko haw pe. Àràmàw a'e, Metuwew Àràm ywy rehe har ta'yr romo Hemek ikywyr romo hekon a'e. Hemek wiko Ezau ihy romo, Zako ihy romo.

Ezau wereko amo ae kuzà wemireko romo

6 Ezau ukwaw Izak Zako rehe uze'egatu hemimono kwer a'e. Ukwaw Mezopotàm pe imono kar awer no. — Exaexak amo kuzàwaza neremireko ràm romo a'e pe nehe, i'i Izak Zako pe. Ize'egatu imono mehe uzapo kar amo ma'e izupe. — Ereko zo amo kuzà xe har Kànàà ywy rehe har neremireko romo nehe, i'i izupe. Ezau ukwaw a'e ma'e paw rupi a'e no. 7 Zako weruzar u ze'eg uhy ze'eg a'e. A'e rupi oho Mezopotàm ywy rehe. Ezau ukwaw uwywyr hemiapo kwer a'e, ukwaw waze'eg heruzar awer. Ukwaw a'e ywy rehe iho awer no. 8 Ukwaw Ezau u ima'enukwaw paw a'e. — Kuzà xe har Kànàà ywy rehe har iro heru pe a'e wà, i'i uzeupe. 9 A'e rupi oho Ezau Àmàrààw ta'yr Izimaew her ma'e heko haw pe kury. Wereko Izimaew tazyr Marat her ma'e uzeupe wemireko romo kury. Nemaiot ikypy'yr romo hekon.

Upuahu Zako Metew pe

10 Uhem Zako oho Merexewa tawhu wi. Àrà pe iho wer. 11 Karuketea'i mehe uhem amo ywy pehegwer Tupàn pe imonokatu pyrer pe. Uker a'e pe. Upyhyk amo ita a'e pe har wàkàg iwy pe har uker mehe har romo. Uzepàriràg a'e pe uker pà. 12 Upuahu kury. Wexak amo myràmyràgaw a'e pe upuahu mehe. Myràmyràgaw uzypyrog ywy rehe ywak rehe oho pà. Tupàn heko haw pe har uzeupir oho hehe wà. Wezyw wà hehe wà no. 13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko huwake. Uze'eg Zako pe. — Aiko tuweharupi wiko ma'e romo ihe. Neràmuz Àmàrààw izar romo aiko. Neru Izak izar romo aiko. Ko ywy neker haw amono putar newe nereko haw romo ihe nehe. Nezuapyapyr wanupe amono putar waneko haw romo ihe nehe no. 14 Nezuapyapyr waneta àwàm nuzawy kwaw ywy imuku'i pyrer heta haw wà nehe. Uhàuhàz putar ywy rehe wà nehe: kwarahy ihemaw awyze har kutyr, kwarahy heixe haw awyze har kutyr, kwarahy ihemaw kutyr, kwarahy heixe haw kutyr. Amono putar heze'egatu teko ywy rehe har uzeànàànàm ma'e nànàn ihe nehe. Ta'e ereiko heremiruze'eg romo ne xe. Ta'e nezuapyapyr wiko heremiruze'eg romo a'e wà no xe. 15 Aiko putar nerehe we ihe nehe. Wyzài ywy rehe neho mehe urupyro putar ikatu 'ymaw wi ihe nehe. Urumuzewyr kar putar ko ywy rehe ihe nehe no. Azapo putar ma'e ko heze'eg rupi tuweharupi ihe nehe. Azapo putar ko heremimume'u kwer upaw rupi nehe, i'i izupe.

16 Ume'e upuahu re kury. Uze'eg uzeupe. — Azeharomoete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e xe hekon a'e. Karumehe nakwaw kwaw xe heko haw ihe, i'i uzeupe. 17 A'e rupi ukyze kury. — 'Aw ywy hemukyze kar a'e. Tupàn hàpuz xe hin a'e. Ywak pupe teixe haw xe hin a'e, i'i uzeupe.

18 Izi'itahy upu'àm. Upyhyk a'e ita wàkàg iwype har. Umupu'àm a'e ita a'e pe kury, Tupàn imuwete katu haw romo kury. A'e re uzakook uri kawer ita rehe, imonokatu pà Tupàn pe imuwete katu haw romo. 19 Amo tawhu a'e ywy rehe tuz. Iruz her romo a'e. Zako omono amo ae her izupe kury. — Metew, i'i her ipyahu ma'e kury.

— Tupàn hàpuz, i'i her zaneze'eg rupi. 20 A'e pe Zako umume'uahy wemiapo ràm Tupàn pe kury. — Aze ereata eho herupi nehe, aze hepyro pe ikatu 'ym ma'e wi heata mehe ko 'ar rehe nehe, aze eremur hema'e ràm ihewe nehe, aze eremur heremi'u ràm ihewe nehe, 21 aze azewyr heru heko haw pe hemàno 'ym pà nehe, a'e mehe ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ereiko putar hezar romo nehe. 22 'Àg ita nemuwete katu haw a'e nehe, neràpuz romo upyta putar a'e nehe, Tupàn. Aze eremur 10 ma'e ihewe nehe, amuzewyr putar pitài ma'e newe nehe. Nezewegatete hema'e nànàn nehe: àràpuhàràn, tapi'ak, heremetarer. Amono putar hema'e ikurer newe nehe, i'i izupe.

29

Zako uwàxi Hakew

1 Wata Zako oho iko. Uhem ywy kwarahy ihemaw kutyr har pe kury. 2 A'e ywy rehe ume'e mehe wexak amo a'e pe kury. Heta na'iruz awa àràpuhàràn imono'ogar 'yzygwar huwake a'e wà. Pitàitàigatu uzekaiw waiko weimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe wà, àràpuhàrànete wanehe wà no. Waneimaw waiwez mehe wenuhem 'y a'e 'yzygwar wi wanupe wà. Uwàpytym 'yzygwar itahu pupe tuweharupi wà. 3 Aze àràpuhàràn mono'ogar paw uzemono'og a'e pe wà, weimaw wanehe we wà, umunyryk kar itahu 'yzygwar wi wà, 'y imono pà weimaw wanupe wà. A'e re omono wi itahu 'yzygwar ikwar rehe wà, iwàpytym wi pà wà. 4 Upuranu Zako ma'ea'yr wamono'ogar wanehe kury. — Ma'e wi pezur, hemyrypar wà, i'i wanupe. — Àrà ywy rehe har romo uruiko ure, i'i izupe wà. 5 Upuranu wi wanehe. — Aipo pekwaw Àràmàw Naor ta'yr, i'i wanupe. — Urukwaw ure, i'i izupe wà.

6 — Aipo ikatu a'e, i'i wanupe. — He'e, ikatu a'e. Eme'e pe pe ty. Tazyr Hakew ur iko weimaw àràpuhàràn wanerur pà.

7 — Nuixe kwaw kwarahy a'e rihi. Aze mo pemono 'y peneimaw wanupe, pepuner mo waneraha wi haw rehe ka'api'i heta haw pe nehe. Nuhem kwaw penàpuz huwake wamono'ogaw 'ar a'e rihi, i'i wanupe.

8 — Nurupuner kwaw ure. Àràpuhàràn paw xe waneko mehe urupuner itahu imunyryk kar haw rehe 'yzygwar ikwar wi. A'e mehe oromono 'y wanupe, i'i izupe wà.

9 Uze'eg Zako iko wanupe. Ize'eg mehe we uhem Hakew a'e pe. Àràpuhàràn mono'ogar romo hekon a'e. Uhem a'e pe u heimaw wanerur pà. 10 Wexak Zako ututyr Àràmàw heimaw wanehe we tur mehe. Umunyryk kar itahu oho 'yzygwar ikwar wi kury. Omono 'y ma'ea'yr wanupe. 11 A'e re uzurupyter Zako Hakew kury. Hurywete a'e. A'e rupi uzypyrog uzai'oahy pà. 12 — Neru iànàm romo aiko ihe. Hemek imemyr ihe. Uzàn Hakew oho a'e ma'e paw imume'u pà u pe kury. 13 Wenu weinyr imemyr heko haw imume'u haw. Uzàn oho a'e wi. Zako huwàxi mehe uzàzuwàzuwàn izurupyter pà kury. Weraha wàpuz me. Zako umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer paw izupe. 14 A'e ma'e henu re — Azeharomoete ereiko hero'o romo ne, ereiko heruwy romo ne. Ereiko heànàmete romo, i'i izupe.

Zako wereko Erez wemireko romo, wereko Hakew wemireko romo no

Umumaw Zako pitài zahy a'e pe ututyr heko haw pe wiko pà. 15 Amo 'ar mehe Àràmàw uze'eg Zako pe kury. — Erema'ereko iko ihewe hekuzar 'ym pà ne, ta'e ereiko heànàm romo ne xe. Na'ikatu kwaw nezewe haw ihewe. Màràn amono putar newe nema'ereko haw hekuzaromo nehe, i'i izupe.

16 Heta mokoz tazyr Àràmàw pe wà. — Erez, tyker her romo a'e. — Hakew, ikypy'yr her romo a'e. 17 Ipuràg eteahy Erez heha. Hakew ipuràg eteahy tuwe a'e. Huwa ipuràg eteahy, hetekwer ipuràg eteahy no. 18 Uzamutar katu Zako Hakew. A'e rupi uze'eg nezewe tu pe. — Amumaw putar 7 kwarahy newe hema'ereko pà nehe, aze eremur nerazyr Hakew heremireko ràm romo nehe, i'i izupe.

19 — Àràmàw uze'eg izupe. Ikatu wera'u newe imono haw heremigwaw 'ym pe imono haw wi a'e. Epyta xe hepyr nehe, i'i izupe.

20 A'e rupi Zako umumaw 7 kwarahy
izupe uma'ereko pà Hakew hereko àwàm
hekuzaromo. Uzamutar katu a'e, a'e
rupi a'e 7 kwarahy nuzawy kwaw 7 'ar
izupe. 21 A'e 7 kwarahy imumaw ire uze'eg
Zako Àràmàw pe. — Emur Hakew ihewe
heremireko romo kury ty. A'e 7 kwarahy
zaneremimume'u kwer upaw kwez kury.
Hepurereko wer tuwe hehe heremireko
romo ihe kury, i'i izupe.

22 Uzapo Àràmàw mynykawhu izupe iz-
ereko haw rehe. Wenoz teko a'e ywy
rehe har paw wamuwà wà. 23 Pyhaw
Àràmàw upyhyk wazyr ipy Erez kury,
imono pà Zako pe kury. Uker Zako ipuhe.
24 A'e 'ym mehe we Àràmàw omono amo
kuzà uma'ereko e ma'e Ziwpa her ma'e
a'e, wazyr Erez pe a'e, izupe uma'ereko
e ma'e romo a'e. 25 Xo iku'egwer pe
zo Zako ukwaw Erez puhe uker awer.
Uze'egahy oho Àràmàw pe. — Màràzàwe
tuwe erezapo agwer iaiw ma'e ihewe.
Ama'ereko tetea'u Hakew hereko àwàm
hekuzaromo. Màràzàwe tuwe eremur ner-
azyr inugwer ihewe. Neremu'em ihewe, i'i
izupe.

26 Uze'eg Àràmàw izupe. — Xe ko ywy
rehe uruzapo nezewe haw ure. Tazyr ipy
imen a'e. Xo a'e re zo ikypy'yr upuner
umenaw rehe. 27 Ximumaw 7 'ar nezereko
haw rehe zanepynyk pà. A'e re aze ere-
mume'u amo 7 kwarahy imumaw pàwàm
ihewe nema'ereko àwàm nehe, a'e mehe
amono putar Hakew newe nehe, i'i izupe.

28 — He'e, i'i Zako izupe. A'e rupi umu-
maw 7 'ar Erez rehe we uzereko haw rehe
upynyk pà. A'e 'ar pawire Àràmàw omono
wazyr Hakew Zako pe hemireko romo
kury. 29 (A'e 'ym mehe we Àràmàw omono
uma'ereko e ma'e Mira her ma'e Hakew
pe a'e, izupe uma'ereko e ma'e romo a'e.)
30 Uker Zako oho Hakew puhe kury. Uza-
mutar katu Erez. Uzamutar katu wera'u
Hakew. Umumaw amo 7 kwarahy Àràmàw
pe uma'ereko pà.

Zako ta'yr wà

31 Zako nuwereko katu kwaw Erez.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak
Zako ima'enukwaw paw ipy'a pe har.
A'e rupi umumemyr kar Erez kury.
Hakew nupuner kwaw umemyr haw
rehe. 32 Ipuru'a Erez kury. Imemyrzexak
kar kury. Awa a'e. Humen, her romo
a'e. — Exak hememyr, i'i her zaneze'eg
rupi. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
wexak hezemumikahy awer a'e. A'e rupi
hemumemyr kar kwez kury. A'e rupi
hemen heamutar katu putar a'e nehe, i'i
uzeupe.

33 Ipuru'a wi kury. Imemyrzexak kar
wi. Awa a'e. — Ximeàw, her romo a'e. —
Herenu, i'i her zaneze'eg rupi. — Azemu-
mikahy ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
wenu heze'eg. A'e rupi umur amo kwarer
ihewe hememyr romo.

34 Ipuru'a wi Erez kury. Imemyrzexak
kar wi. Awa a'e. — Erewi, her romo.
— Zanemono'ogaw, i'i zaneze'eg rupi. —
Hemen uzemono'og wera'u putar herehe
we a'e nehe kury, ta'e amono na'iruz ta'yr
izupe ihe wà, i'i uzeupe.

35 Ipuru'a wi kury. Imemyrzexak kar wi.
Awa a'e. — Zuta, her romo. (—Muwete katu
haw, i'i her zaneze'eg rupi.) — Amuwete
katu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ihe nehe, i'i Erez uzeupe. A'e re na'imemyr
wi kwaw a'e kury.

30

1 Hakew ukwaw umemyr haw rehe up-
uner 'ymaw. A'e rupi hewyrowyroahy
wyker rehe kury. Uze'eg umen pe. — Aze
neremur kwaw hememyr ihewe amàno
putar nehe, i'i izupe. 2 Wikwahy Zako
Hakew pe. — Aipo Tupàn romo aiko ihe.
A'e ae nanemumemyr kar kwaw a'e, i'i
izupe. 3 — Nako ihewe uma'ereko ma'e
Mira her ma'e a'e 'y. Eho ipuhe nehe.
Imemyr mehe imemyr wiko putar heme-
myragaw romo nehe. Nezewe mehe aiko
putar ihy uma'ereko e ma'e inuromo nehe,
i'i izupe.

4 A'e rupi Hakew omono uma'ereko e
ma'e Mira her ma'e Zako pe hemirekoagaw
romo a'e. Uker oho ipuhe. 5 Ipuru'a Mira
kury. Omono amo ta'yr Zako pe. 6 Uze'eg
Hakew kury. — Ko kwarer a'e, — Nà, her
romo a'e, ta'e Tupàn ikatu ihewe a'e, i'i. (-
Ikatu haw iapo haw, i'i her zaneze'eg rupi.)
— Wenu heze'eg a'e, umur amo kwarer
ihewe hememyr romo a'e, i'i. 7 Ipuru'a wi

Mira. Omono amo ta'yr Zako pe. 8 Uze'eg Hakew nezewe kury. — Ko kwarer a'e, — Napitari, her romo a'e. (-Zeàmàtyry'ymaw, i'i her zaneze'eg rupi.) — Ta'e azàmàtyry'ym heryker ihe. Aityk ihe, i'i uzeupe.

9 Erez ukwaw weko haw. — Nahememyr wi kwaw ihe nehe, i'i uzeupe. A'e rupi omono uma'ereko ma'e Ziwpa her ma'e Zako pe kury, hemirekoagaw romo kury.

10 Ziwpa omono amo ta'yr Zako pe. 11 Na'e Erez uze'eg nezewe kury. — Ikatuahy ma'e uzeapo ihewe, i'i. A'e rupi — Kaz, amono putar izupe her romo. (-Ikatuahy ma'e uzeapo haw, i'i her zaneze'eg rupi.)

12 A'e re Ziwpa omono amo ta'yr Zako pe. 13 — Herurywete tuwe ihe. Amogwer kuzà umume'u putar herurywete haw a'e wà nehe. A'e rupi — Azer, kwarer her romo a'e nehe, i'i Erez uzeupe. (-Hurywete ma'e, i'i her zaneze'eg rupi.)

14 Amo 'ar mehe arozràn po'o haw 'ar mehe Humen oho ko pe a'e kury. A'e pe wiko mehe wexak amo ka'a manarak her ma'e a'e. (Kuzà imupuru'a kar har a'e, i'i teko izupe wà.) Weraha Humen a'e ka'a uhy Erez pe. Hakew wexak herur mehe. Uze'eg Erez pe. — Emur amo manarak nememyr hemirur kwer ihewe nehe, i'i izupe.

15 Uze'eg Erez izupe. — Erepyro hemen ihewi ne. Aipo nuhyk kwaw newe, i'iahy izupe. — Aipo nepurupyro wer manarak hememyr hemimur kwer rehe ihewi no, i'iahy izupe. Na'e uze'eg Hakew izupe. — Aze eremur amo manarak ihewe nehe, amuger kar putar Zako nepuhe kutàri pyhaw ihe nehe, i'i izupe.

16 Karuketea'i mehe ko wi Zako ihem mehe Erez oho huwàxi mà. Uze'eg izupe. — Kutàri pyhaw ereker putar hepuhe nehe. Hepuhe neker haw amekuzar kwez ihe, manarak hememyr hemimur kwer pupe ihe, i'i izupe. A'e 'ar mehe pyhaw uker Zako oho ipuhe. 17 Wenu Tupàn Erez ize'eg awer a'e. Ipuru'a wi kury. Omono amo ta'yr Zako pe. 5 haw imemyr haw kury. 18 Uze'eg Erez kury. — Ko kwarer a'e, Ixakar her romo a'e, ta'e Tupàn umekuzar uma'ereko ma'e hemen pe heremimono kwer ihewe a'e, i'i uzeupe. (-Hekuzar, i'i her zaneze'eg rupi.)

19 A'e re ipuru'a wi Erez no. 6 haw ipuru'a haw kury. Omono amo ta'yr Zako pe. 20 — Tupàn umur ma'e ipuràg eteahy ma'e kwez ihewe a'e. Hemen upyta putar hepyr a'e nehe kury, ta'e amono 6 ta'yr izupe ihe wà 'y, i'i Erez uzeupe. A'e rupi omono Zemurom her romo. (— Ipuràg eteahy ma'e imur awer, i'i her zaneze'eg rupi.)

21 Iahykaw rehe ipuru'a wi no. Uzexak kar imemyr kury. Kuzà a'e. Omono Zina her romo kury.

22 Na'e Tupàn ima'enukwaw Hakew rehe kury. Wenu ize'eg mehe. Umupuru'a kar kury. 23 Ipuru'a a'e. Uzexak kar imemyr kury. Awa a'e. Uze'eg nezewe kury. — Tupàn a'e, nahemumaranugar wi kar kwaw hememyr 'ymaw rehe a'e, i'i uzeupe. 24 — Tuwe Tupàn umur amo hememyr awa ihewe nehe. A'e rupi izexak kar mehe omono Zuze her romo kury. (— Amo ae imur awer, i'i her zaneze'eg rupi.)

Zako uzapokatu uze'egaw Àràmàw rehe we

25 Zuze izexak kar ire Zako uze'eg Àràmàw pe. — Tuwe azewyr heywy rehe nehe, i'i izupe. 26 — Emur hera'yr ihewe wà nehe. Emur heremireko ihewe ne wà nehe, ta'e ama'ereko newe wamekuzar pà ihe xe. Heho wer xe wi ihe. Erekwaw katu newe hema'ereko katu awer ne, i'i izupe.

27 — Epyta hepyr nehe ty. Hezar tupàn a'ua'u a'e wà, uze'eg kwez ihewe a'e wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu iko nerehe a'e, ta'e Zako wiko xe nepyr a'e xe, i'i ihewe wà. 28 Màràn ereputar xe nepyta àwàm hekuzaromo. Wyzài ma'e amono putar newe nehe, i'i Zako pe.

29 Na'e Zako uze'eg izupe. — Erekwaw hema'ereko katu awer. Azekaiw katu nereimaw wanehe ihe no. Erekwaw wanehe hezekaiw awer ne no. 30 Xe hezur 'ym mehe we naheta tetea'u kwaw ma'e newe. Hezur ire eremono'og ma'e tetea'u ne. Heta tetea'u nereimaw newe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono tuwe uze'egatu nerehe, ta'e aiko xe nepyr ihe xe. Uhyk kury. Azekaiw katu putar heànàm wanehe ihe nehe kury, i'i izupe.

31 — Màràn temetarer ereputar, i'i wi Àràmàw izupe. Uze'eg wi Zako izupe. —

Naputar kwaw temetarer. Aze erezapo ma'e heremimume'u ràm rupi nehe, azekaiw wiwi putar nereimaw àràpuhàràn wanehe ihe nehe. 32 Kutàri ame'e putar nereimaw wanehe upaw rupi ihe nehe. Aze amo àràpuhàràn ipihun wà nehe, apyhyk putar hezeupe ihe wà nehe. Aze amo àràpuhàrànete ipinipinim wà nehe, apyhyk putar ihewe ihe wà nehe. Xo a'e ma'e zo aputar heremiapo kwer hekuzaromo nehe. 33 A'e rupi erekwaw putar nerereko katu awer nehe. Aze ereme'e hereimaw wanehe nehe, aze heta ipihun 'ym ma'e wainuromo wà nehe, aze heta ipinipinim 'ym ma'e wainuromo wà nehe, erekwaw putar wanehe hemunar awer nehe, i'i izupe.

34 Ikatu ize'eg Àràmàw pe. Uze'eg Zako pe kury. — He'e ty. Neremimume'u kwer ikatu ihewe, i'i izupe. 35 Na'e Àràmàw uhaw wemimume'u kwer kury. A'e 'ar mehe we omono'og àràpuhàràn ipihun ma'e oho a'e wà kury, ipinipinim ma'e oho a'e wà no. Omono wa'yr wanupe wà, wamono'og kar pà wanupe wà. Umuzekaiw kar wanehe wà. 36 Umumaw na'iruz 'ar wata pà Zako wi utyryk pà kury. Upyta Zako amogwer Àràmàw heimaw wanehe uzekaiw pà kury.

37 Na'e Zako wekar na'iruz ma'e'yw oho kury. Wexak xopu 'yw. Wexak amen 'yw no. Wexak pàràtà 'yw no. Omonohok hàkàgwer a'e na'iruz ma'e'yw wanuwi. Nezewe umupu'ypu'yw a'e na'iruz ywyra wà. 38 Omono a'e hàkàgwer imupu'yw pyrer àràpuhàràn wanenataromo kury, wai'u haw pe no. Uzapo nezewe haw a'e, ta'e àràpuhàràn awa uzeupir àràpuhàràn kuzà wanehe wà, ui'u haw pe wà. 39 Uzeupir nezewe a'e hàkàgwer huwake waneko mehe wà, a'e rupi wamemyr uzexak kar ipinipinim ma'e romo wà, iparaparaw ma'e wà no.

40 Omono'og Zako àràpuhàràn hawitu ma'e xe wà, omono'og àràpuhàrànete pe pe wà. Umume'e kar Àràmàw heimaw weimaw ipinim ma'e wanehe wà, ipihun ma'e wanehe wà. Omono'og ipinim ma'e ipihun ma'e wanehe wà, wapyro pà amogwer Àràmàw heimaw wanuwi wà.

41 Ume'e àràpuhàràn wanehe. Aze ikàg wà, omono a'e ma'e'yw hàkàgwer wai'u haw huwake wanenataromo awa kuzà wanehe we waho mehe. 42 Aze na'ikàg kwaw wà, nomono kwaw a'e ma'e'yw hàkàgwer wanenataromo wai'u haw huwake. Ma'ea'yr awa kuzà wanehe we waho mehe wamemyr na'ikàg kwaw wà. Àràpuhàràna'yr ikàg 'ym ma'e upyta Àràmàw pe wà. Ikàg wera'u ma'e upyta Zako pe wà. 43 A'e rupi Zako hemetarer katu kury. Heta tetea'u ma'e izupe wà: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, uma'ereko ma'e kuzà wà, awa wà no, kamer wà, zumen wà no. Heta tetea'u izupe wà.

31

Zako uzàn Àràmàw wi

1 Amo 'ar rehe Àràmàw ta'yr uzypyrog uze'eg pà Zako rehe wà. — Zako upyro zaneru ima'e paw iko uzeupe a'e. Hemetarer katu ma'e romo wiko a'e, zaneru ima'e imono'og pà a'e, i'i uzeupeupe wà. Ukwaw Zako waze'eg awer a'e kury.

2 Izypy mehe Zako ikatuahy Àràmàw pe. Ko 'ar rehe, — Hemyrypar, ni'i kwaw Zako pe kury. 3 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zako pe. — Ezewyr eho neru iziwy pe nehe, nehy iziwy pe nehe, neànàm waneko haw pe nehe. Ata putar nerupi nehe, i'i izupe.

4 Zako omono kar amo uma'ereko ma'e wemireko waneko haw pe kury. — Peho ko pe Zako heko haw pe nehe. Wiko ko pe àràpuhàràn wapyr a'e, i'i uma'ereko ma'e hemireko wanupe. Oho ipyr wà. 5 A'e pe wahem mehe uze'eg Zako wanupe. — Penu nuiko kwaw hemyrypar romo ko 'ar rehe izypy mehe arer zàwe a'e. Tupàn heru izar wiko herehe we tuweharupi a'e. 6 Amumaw kwarahy tetea'u penu pe hema'ereko tetea'u pà ihe. Pekwaw hema'ereko awer. 7 Imunar hema'e rehe a'e. 10 haw uzapo hema'ereko haw hekuzar amo ae ma'e romo a'e. Nezewe rehe we Tupàn nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e izupe a'e. A'e rupi nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe. Àràmàw nahemuigo kar kwaw hemetarer 'ym ma'e

romo a'e. 8 — Àràpuhàràn ipinim ma'e
wiko putar nema'ereko awer hekuzaromo
nehe, i'i ihewe. A'e re heta imemyr ipinim
ma'e àràpuhàràn wanupe a'e wà. Na'e, —
Àràpuhàràn ipu'ypu'yw ma'e wiko putar
nema'ereko awer hekuzaromo nehe, i'i
ihewe. A'e re heta imemyr ipu'ypu'yw
ma'e àràpuhàràn wanupe a'e wà. 9 Nezewe
Tupàn upyro neru heimaw wamono'ogaw
wi a'e wà, ihewe wamur kar pà a'e wà, i'i
wemireko wanupe.

10 Amo 'ar mehe ma'ea'yr uzehezehe
uzeupir mehe apuahu heker mehe ihe.
Àràpuhàràn awa kuzà rehe uzeupir ma'e
a'e wà, ipu'ypu'yw ma'e romo wanekon a'e
wà, ipinipinim ma'e romo wà no, ipara-
paraw ma'e romo wà no. 11 Tupàn heko
haw pe har herenoz herer imume'u pà a'e.
— Aiko xe, a'e izupe. 12 Na'e uze'eg wi
ihewe. — Eme'egatu wanehe ty, i'i ihewe.
— Àràpuhàràn uzehezehe uzeupir ma'e a'e
wà, ipu'ypu'yw ma'e romo iparaparaw
ma'e romo ipinipinim ma'e romo wanekon
a'e wà. Azapo kar nezewe haw wanupe
ihe, ta'e aexak Àràmàw newe hemiapo
kwer ihe xe. 13 Aiko Tupàn Metew pe
newe uzexak kar ma'e kwer romo ihe. Ere-
monokatu ita ihewe. Erezakook uri kawer
hehe herenataromo. Ezemuàgà'ym nehe
kury. Ehem eho ko ywy wi nehe kury.
Ezewyr eho ywy nezexak kar awer pe nehe
kury, i'i Tupàn ihewe, i'i Zako wemireko
wanupe.

14 Na'e Hakew a'e, Erez a'e no, uze'eg
umen pe a'e wà kury. — Naheta kwaw
ureru ima'e kwer urewe. Aze umàno nehe,
nurupyhyk kwaw ima'e kwer ure nehe.
15 Urerereko amo ae ywy rehe har zàwe
a'e. Kwehe mehe ureme'eg a'e. Upyhyk
temetarer tetea'u urerekuzar romo. Umu-
maw a'e wemetarer paw rupi. 16 Tupàn up-
yro ureru hemetarer izuwi a'e. Hemetarer
kwer upyta putar urewe nehe kury, ure-
memyr wanupe nehe no. A'e rupi, — Ezapo
Tupàn hemiapo kar paw rupi nehe, uru'e
newe kury, i'i umen pe wà.

17-18 Uzemuàgà'ym Zako Kànàà ywy ku-
tyr wata àwàm rehe kury. Tu Izak wikuwe
a'e ywy rehe a'e rihi. Umuzeupir kar
wa'yr wemireko kamer wakupepe wà.
Omono'og uma'e paw. Uhem oho a'e
wi. Weraha weimaw ma'ea'yr Mezopotàm
ywy rehe uma'ereko haw pupe imono'og
pyrer uzeupi wà no. 19 A'e 'ar mehe
Àràmàw Hakew tu a'e, nuiko kwaw a'e pe
a'e, ta'e oho amo me àràpuhàràn hawitu
ma'e hawer imonohok pà a'e xe. Muite
heko mehe Hakew wixe hàpuz me ima'e
tupàn a'ua'u wanehe imunar pà. 20 Nezewe
Zako hemu'em Àràmàw Àràm ywy rehe har
pe. Numume'u kwaw oho àwàm izupe.
Oho zàmim izuwi. Heko 'ym mehe uhem
zàmim heko haw wi. 21 Uzàn a'e wi uma'e
paw heraha pà. Wahaw yrykaw Ewparat
her ma'e oho wà. Wata oho waiko Zireaz
ywy ywytyr heta haw kutyr wà kury.

Àràmàw oho Zako haikweromo

22 Na'iruz 'ar pawire Àràmàw ukwaw
Zako waho awer a'e kury. 23 Omono'og
wànàm Zako haikweromo oho pà wà.
Umumaw 7 'ar haikweromo wata pà wà.
Uhem huwake wà, ywytyr Zireaz ywy rehe
har pe wà. Uker huwake wà. 24 A'e 'ar mehe
pyhaw uzexak kar Tupàn oho Àràmàw
Àràm ywy rehe har pe a'e, ipuahu mehe
a'e. Uze'eg izupe. — Nema'enukwaw katu
neremiapo ràm rehe nehe. Ezapo zo ikatu
'ym ma'e Zako pe nehe, i'i izupe ipuahu pe.

25 A'e 'ar mehe Zako upytu'u Zireaz
ywy ywytyr heta haw rehe a'e. Uhem
Àràmàw huwake kury. A'e ae a'e, iànàm
a'e wà, upytu'u uker haw iapo pà a'e pe
a'e wà no. 26 Uze'eg Àràmàw oho Zako
pe kury. — Màràzàwe tuwe neremu'em
ihewe. Ereraha herazyr nerupi ne
wà, newe uma'ereko e ma'e wazàwe ne
wà, zeàmàtyry'ymawhu pe neremipyhyk
kwer wazàwe ne wà. 27 Màràzàwe tuwe
neremu'em nezàn pà ihewi, ihewe neze'eg
'ym pà nezewe. Aze mo ereze'eg ihewe,
a'e mehe mo azapo mo amo mynykaw
purumurywete kar ma'e neho haw rehe
ihe. Zazegar mo maraka pupe zane,
wioràwiràn pupe zane. 28 Nerezurupyter
kar kwaw heremimino ihewe wà. Nerezu-
rupyter kar kwaw herazyr ihewe wà. Xo
teko he'o ma'e zo uzapo agwer ma'e a'e
wà. 29 Hepurapo wer zepe ikatu 'ym ma'e
rehe peme. Nazapo kwaw. Ta'e pyhaw

Tupàn neru izar uze'eg wà ihewe a'e xe. — Nema'enukwaw neremiapo ràm rehe nehe. Ezapo zo ikatu 'ym ma'e Zako pe nehe, i'i Tupàn ihewe. 30 Erehem eho hereko haw wi, ta'e eremonokatu nereha nereko awer pe ne xe. Akwaw neho wer haw ihe. Nereiko kwaw imunar ma'e romo. A'e rupi, màràzàwe tuwe nemunar tupàn a'ua'u heràpuz me har wanehe, i'i izupe.

31 Uwazar Zako ize'eg izupe. — Akyze newi ihe. — Upyhyk putar ru'u wazyr ihewi wapyro pà a'e wà nehe, a'e heze-upe. 32 Herupi wata ma'e nuwereko kwaw tupàn a'ua'u neràpuz marer a'e wà. Aze amo wereko nehe, azuka putar a'e teko ihe nehe. Heànàm a'e wà, neànàm a'e wà no, tuwe wenu ko heze'eg heremi-mume'uahy ràm a'e wà nehe. Aze erexak wyzài nema'e xe urepyr nehe, erepuner heraha haw rehe nehe, i'i izupe. Nukwaw kwaw Hakew a'e tupàn a'ua'u waneraha awer a'e.

33 Àràmàw wixe Zako hàpuzràn pupe. A'e re wixe Erez hàpuzràn pupe. A'e re wixe uma'ereko e ma'e wanàpuz pupe. Nezewe rehe we nuexak kwaw uma'e tupàn a'ua'u wà. Na'e oho Hakew hàpuzràn pupe. 34 A'e pe wekar ko rupi, wekar kwe rupi no. Nuexak kwaw. Ta'e Hakew omonokatu a'e tupàn a'ua'u amo kamer kupepaw wype a'e wà xe. Wapyk Hakew in hehe kury. 35 Uze'eg u pe kury. — Eikwahy zo ihewe nehe. Napu'àm kwaw ta'e aiko he'ar heruwy haw rehe har rehe ihe 'y, i'i u pe. Nezewe Àràmàw wekar zepe uma'e tupàn a'ua'u wà. Nuexak kwaw wà.

36 Na'e Zako wikwahy kury. Uze'eg Àràmàw pe. — Ma'e azapo newe. Aipo azapo ikatu 'ym ma'e. Màràzàwe tuwe erezur heraikweromo neikwahy pà nezewe. 37 Tàrityka'i erema'ema'e hema'e kwez ne. Aipo erexak amo nema'e hema'e inuromo. Emur ma'e neremixak kwer xe neànàm wanenataromo heànàm wane-nataromo nehe. A'e ae umume'u putar ze'eg azeharomoete har. 38 Amumaw 20 kwarahy hema'ereko pà newe. Nereimaw àràpuhàràn hawitu ma'e a'e wà, àràpuhàrànete a'e wà no, naheta pixik kwaw wamemyr uzexak kar mehe umàno ma'e kwer a'e wà. Ni pitài nereimaw àràpuhàràn ho'o kwer na'u pixik kwaw ihe. 39 Aze zàwàruhu uzuka amo nereimaw, narur pixik kwaw newe. Ihe amono amo àràpuhàràn hereimaw a'e nereimaw hekuzaromo ihe. Aze amo imunar amo nereimaw rehe wà, tuweharupi erezur ihewe hekuzar henoz tà ihewe. 40 Nezewe hereko awer. 'Aromo hakuahy kwarahy ihewe. Pyhaw tuwixàgaw hezuka taria'i. Amumaw pytun tetea'u heker 'ym pà ihe. 41 Amumaw 20 kwarahy nereko haw pe hepyta pà. Amumaw 14 kwarahy nerazyr wamekuzar pà. Amo 6 kwarahy amumaw nereimaw ma'ea'yr wamono'og pà. 10 haw erezapo amo ae hema'ereko haw hekuzar ihewe. 42 Tupàn heipy wazar a'e, Àmàrààw izar Izak izar a'e, aze mo nuiko iwer herehe we, hemuhem kar pe mo xe wi ma'e hereko 'ym pà ne. Tupàn wexak ma'erahy heremipuraraw kwer. Wexak hema'ereko awer. A'e rupi karumehe uze'egahy newe, i'i Zako Àràmàw pe.

Zako uzapokatu uze'egaw Àràmàw rehe we

43 Uwazar Àràmàw Zako ize'eg izupe kury. — Ko kuzà a'e wà, herazyr romo wanekon a'e wà. Imemyr heremimino romo wanekon a'e wà no. Ko ma'ea'yr paw ko ma'e neremixak paw hema'e romo wanekon a'e wà no. Tupàn nupyhyk kar kwaw herazyr heremimino ihewe wà. 44 A'e rupi hepurapo katu wer heze'egaw rehe nerehe we ihe kury. Xiapo ywytyra'i ita pupe xe nehe. Nezewe zanema'enukwaw putar ko zaneremi-mume'u ràm rehe zane nehe, i'i izupe.

45 Na'e Zako upyhyk amo ita kury, imupu'àm kar pà ywyra ài a'e pe kury. 46 A'e re omono'og kar ita tetea'u wànàm wanupe. — Pezapo ywytyra'i ita pupe nehe, i'i wanupe. Uzapo ma'e ize'eg rupi katete wà. A'e re umai'u a'e ywytyra'i huwake wà. 47 — Àràmàw omono her izupe uze'eg rupi. — Zegar-Xanuta, i'i izupe. (Ywytyr zanemuma'enukwaw kar har, i'i her zaneze'eg rupi.) Zako omono amo her izupe uze'eg rupi a'e no. — Kareez, i'i izupe. (Ywytyr zanemuma'enukwaw kar har, i'i her zaneze'eg rupi a'e no.) 48 A'e re Àràmàw

uze'eg Zako pe kury. — 'Àg ita ywytyra'i iapo pyrer a'e nehe, zanemuma'enukwaw kar putar zaneremimume'u kwer rehe a'e nehe, i'i izupe. (A'e rupi, — Kareez, i'i Zako a'e ywytyra'i pe.) 49 Àràmàw omono Mipa izupe amo her romo a'e. (— Purehe ime'egatu haw, i'i zaneze'eg rupi.) — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'egatu zanerehe a'e nehe, muite zanezewizewi zanereko mehe a'e nehe. 50 Aze erezapo ikatu 'ym ma'e herazyr wanupe nehe, aze erereko amo ae kuzà ne wà nehe, aze nakwaw kwaw a'e ma'e neremiapo kwer nehe, Tupàn ume'egatu putar zanerehe a'e nehe. Nema'enukwaw katu zanerehe ime'egatu àwàm rehe nehe. 51 Ai'àg itapuku imupu'àm pyrer a'e, ai'àg ita ywytyra'i romo iapo pyrer a'e no. Upyta putar xe zanemyter pe nehe. 52 Ita ywytyra'i iapo pyrer a'e, ita puku imupu'àm pyrer a'e no, zanemuma'enukwaw kar putar ko zaneremimume'u kwer rehe a'e wà nehe. Naha pixik kwaw 'àg ita imupu'àm pyrer pemutyr ihe nehe, neàmàtyry'ym pà ihe nehe. Nerezur pixik kwaw 'àg ita ywytyra'i iapo pyrer xe kutyr nehe, 'àg ita imupu'àm pyrer xe kutyr nehe, heàmàtyry'ym pà ne nehe. 53 Tupàn neru Àmàrààw izar a'e, heru Naor izar a'e, wiko putar zaneremiapo hexakar romo nehe. Aze ikatu nehe, umume'u putar ikatu haw nehe, aze na'ikatu kwaw nehe, umume'u putar ikatu 'ymaw nehe, i'i Àràmàw. Na'e Zako umume'uahy wemiapo ràm Tupàn her rehe a'e kury, u Izak hemimuwete kwer her rehe a'e kury. 54 Uzuka amo ma'ea'yr Tupàn henataromo a'e pe, a'e ywytyr rehe. Wenoz wànàm wamuwà mai'u haw pe wà. A'e 'ar mehe pyhaw umai'u a'e ywytyr rehe wà. Uker a'e pe wà no.

55 Iku'egwer pe Àràmàw upu'àm izi'itahy. Uzurupyter wazyr wà. Uzurupyter wemimino wà no. Omono uze'egatu wanehe no. A'e re uzewyr oho a'e wi uiwy kutyr.

32

Zako ima'enukwaw Ezau huwàxi àwàm rehe

1 Wata Zako oho iko kury. Amo Tupàn heko haw pe har uwàxi oho wà. 2 Wanexak mehe Zako uze'eg wanupe. — Kwa, zauxiapekwer Tupàn hemiruze'eg wà, i'i wanupe. A'e rupi omono Mànài a'e ywy rehe her romo a'e. — Zauxiapekwer tetea'u, i'i her zaneze'eg rupi.

3 Omono Zako awa uze'eg heraha har ywy Xeir her ma'e pe wà. Enom amo ae a'e ywy her romo a'e no. — Pekar heryky'yr Ezau peho nehe, i'i wanupe. 4 Umume'u kar uze'eg heraha Ezau pe. — Ihe Zako ihe. Aiko xe newe uma'ereko ma'e ài ihe. Amumaw kwarahy tetea'u Àràmàw ipyr hereko pà ihe. 5 Heta tetea'u ma'ea'yr ihewe wà: tapi'ak, zumen, àràpuhàràn hawitu ma'e, àràpuhàrànete. Heta uma'ereko ma'e ihewe wà no: awa wà, kuzà wà no. Amono kar ko heze'eg newe ihe, ta'e aputar nepyr hemuixe katu kar àwàm ihe xe, peze Ezau pe nehe, i'i wemiruze'eg wanupe.

6 Weraha a'e awa ize'eg Ezau pe wà. Uzewyr Zako pe wà kury. — Uruiko neryky'yr Ezau ipyr ure. Ur iko xe kutyr neruwàxi pà a'e kury. Werur 400 awa wà, i'i izupe wà.

7 Wanenu mehe Zako ukyze katu. Na'ipy'apy'a katu kwaw no. — Ma'e uzeapo putar ihewe nehe, i'i uzeupe. A'e rupi umuza'aza'ak wemiaihu mokoz imono'og pyr romo wà. Umuza'aza'ak weimaw wà no: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà, kamer wà. 8 Nezewe uze'eg uzeupe. — Aze Ezau uzàmàtyry'ym amo imono'og pyrer wà wà nehe, imono'og pyrer inugwer upuner uzànaw rehe izuwi wà nehe, i'i uzeupe.

9 Na'e uze'eg Zako Tupàn pe kury. — Einu katu heze'eg nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Heràmuz izar romo ereiko ne. Heru izar romo ereiko ne. Hemono kar pe heànàm wapyr ne, heywy rehe ne. — Nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe, ere ihewe. 10 Ihe neremiruze'eg ihe, naiko kwaw ikatu ma'e romo. Nezewe rehe we erezapo kar xo ikatuahy ma'e zo ihewe. Izypy mehe yrykaw Zotàw her ma'e hahaw mehe xo ywyra àràpuhàràn mono'ogar pokokaw zo heta ihewe. Ko 'ar rehe azewyr tuwà iteko teko tetea'u wanerahapà ihe kury, ma'ea'yr tetea'u wan-

eraha pà ihe no. Heta tetea'u wà, a'e rupi amuza'aza'ak mokoz imono'og pyrer romo ihe wà. 11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, hepyro pe heryky'yr Ezau wi ne nehe. Akyze izuwi. Aze ru'u ur putar hezuka pà nehe, aze ru'u uzuka putar heremireko wà nehe, hera'yr herazyr wà nehe no. 12 Izypy mehe eremume'uahy neremiapo ràm ihewe ne. — Xo ikatuahy ma'e zo uzeapo putar newe nehe, ere ihewe. — Nezuapyapyr waneta àwàm nuzawy kwaw ywyxig yryhu huwake har waneta haw wà nehe. Teko nupuner kwaw wapapar haw rehe wà nehe, ere ihewe kwehe mehe, i'i izupe.

13 A'e 'ar mehe pyhaw Zako uker a'e pe. Iku'egwer pe wexaexak amo weimaw Ezau pe imono e pyràm romo wà. 14 Omono'og 200 àràpuhàràne te kuzà wà, 20 àràpuhàràne te awa wanehe we wà. Omono'og 200 àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà wà, 20 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wanehe we wà no. 15 Omono'og 30 kamer wà, wamemyr ukamu ma'e wanehe we wà no. Omono'og 40 tapi'ak kuzà wà, 10 tapi'ak awa wanehe we wà no. Omono'og 20 zumen kuzà wà, 10 zumen awa wanehe we wà no. 16 Umuza'aza'ak a'e ma'ea'yr wà kury. Amo imono'og pyrer upyta xe, amo upyta pe pe, amo upyta 'a pe. Umuata kar uma'ereko ma'e wanupi wà, wanehe uzekaiw ma'e romo pitàitàigatu wà. — Peho urerenataromo nehe. Amo imono'og pyrer oho. A'e re amogwer upytu'u wà. A'e re amo oho no. Nezewe pitàitàigatu uzemuza'aza'ak putar amogwer wanuwi wà nehe, i'i wanupe.

17 Uze'eg Zako uma'ereko ma'e ipy pe. — Heryky'yr Ezau neruwàxi mehe upuranu putar nerehe nehe. — Mo wiko nezar romo a'e, i'i putar newe nehe. — Ma'e pe ereho putar nehe, i'i putar newe nehe. — Mo wiko ko ma'ea'yr wazar romo, i'i putar newe nehe. 18 A'e mehe eze'eg izupe nezewe nehe. — Ko ma'ea'yr wiko neremiruze'eg Zako waneimaw romo a'e wà, ere izupe nehe. — Umur kar e iko uzar Ezau pe a'e wà. A'e ur iko xe kutyr a'e no, ere izupe nehe, i'i izupe.

19 Uze'eg nezewegatete imono'og pyrer mokoz haw rehe uzekaiw ma'e pe no. Uze'eg nezewegatete imono'og pyrer na'iruz haw rehe uzekaiw ma'e pe no. Uze'eg nezewegatete amogwer uzekaiw ma'e wanupe no. — Ezau huwàxi mehe peze'eg nezewegatete izupe nehe. 20 Peneharaz zo ko ze'eg penemimume'u ràm wi nehe. — Neremiruze'eg Zako ur iko xe kutyr a'e no, peze izupe nehe, i'i wanupe. Ima'enukwaw Zako upy'a pe nezewe. — Heremimono wapyhyk mehe nuikwahy kwaw ihewe nehe. Herexak mehe ru'u, heharaz putar heremiapo kwer wi ru'u nehe, i'i uzeupe, upy'a pe. 21 Nezewe Zako omono kar a'e ma'e paw uzenataromo wà. Uker upytu'u haw pe.

Zako Peniew pe heko awer

22 A'e 'ar mehe pyhaw Zako upu'àm kury. Wahaw yrykaw Zamok her ma'e oho. Weraha a'e mokoz wemireko wà. Weraha a'e mokoz wemirekoagaw wà no. Weraha a'e 11 wa'yr wà no. 23 Ukwaw a'e teko huwake wà. A'e re umugwaw kar weimaw paw uzeake wà no. 24 A'e ae upyta wanaikweromo. Nupyta kwaw amo hehe we wà. Na'e ur amo awa iku'apyhyk pà kury. Uzypyrog iku'apyhyk pà pyhaw a'e. Xo kwarahy ihem etea'i mehe zo upytu'u uku'apyhyk ire. 25 A'e awa nupuner kwaw Zako heitykaw rehe. A'e rupi ukwar Zako henugupy iàpytàro haw rehe kury. Henugupy uhem iàpytàro haw wi. Hahy tuwe izupe. 26 Na'e a'e awa uze'eg izupe kury. — Epuir ihewi kury ty, kwarahy uhem etea'i ty, i'i izupe. — Napuir kwaw newi ihe rihi ty. Aze eremur neze'egatu herehe nehe, xo a'e mehe zo urumuhem kar putar ihe nehe, i'i Zako izupe.

27 Upuranu awa hehe. — Ma'e nerer, i'i izupe. — Zako, i'i izupe.

28 — Amo ae nerer amono putar newe ihe nehe kury. Nereiko kwaw Zako romo ko 'ar henataromo nehe kury. Ereku'apyhyk Tupàn ne. Ereku'apyhyk awa ne wà no, waneityk pà ne wà no. A'e rupi Izaew nerer pyahu romo kury, i'i izupe. (-Uku'apyhyk Tupàn a'e, i'i her zaneze'eg rupi.)

29 — Emume'u nerer ihewe ty, i'i Zako izupe. — Màràzàwe tuwe nepurukwaw

wer herer rehe, i'i izupe. A'e rupi omono uze'egatu Zako rehe kury. 30 Na'e Zako uze'eg uzeupe. — Aexak Tupàn huwa kwez ihe. Aikuwe ihe rihi. Namàno kwaw ihe, i'i uzeupe. A'e rupi omono Peniew a'e ywy rehe her romo a'e. (-Tupàn huwa, i'i her zaneze'eg rupi.) 31 Peniew ywy wi iho mehe kwarahy uhem. Iku'em kury. Iàte'ete'e oho iko, ta'e a'e awa ukwar henugupy rehe a'e xe. 32 Te ko 'ar rehe Izaew izuapyapyr a'e wà, nu'u kwaw ma'ea'yr ho'o kwer henugupy huwake har a'e wà. Ta'e a'e awa ukwar Zako rehe a'e pe a'e xe.

33

Zako uwàxi Ezau oho

1 Zako wexak Ezau 400 awa wanupi tur haw a'e kury. Umuza'aza'ak kar wa'yr na'iruz imono'og pyrer romo wà. Imono'og pyrer ipy upyta hemireko Erez huwake. Imono'og pyrer mokoz haw upyta hemireko Hakew huwake. Imono'og pyrer na'iruz haw upyta a'e mokoz hemirekoagaw wanuwake. 2 Hemirekoagaw weraha umemyr amogwer wanenataromo wà. Erez wata umemyr wanupi wanaikweromo. Hakew wata umemyr Zuze rupi wanaikweromo. 3 Zako ukwaw wanuwake. Wata wanenataromo kury. 7 haw wapyk upenàràg rehe, uwa imuhyk pà ywy rehe. Te uhem Ezau huwake kury. 4 Ezau uzàn oho Zako huwàxi pà kury. Uzàzuwàn oho. Upyhyk uzywa pupe iazu'yw rehe. Uzurupyter. Uzai'o wà. 5 Kuzà wanexak mehe kwarearer wanexak mehe upuranu Zako rehe. — Ko teko nerupi wata ma'e a'e wà, mo romo wanekon a'e wà, i'i izupe. — Tupàn ikatuahy ihewe a'e, a'e rupi umur ko hera'yr ihewe neremiruze'eg pe a'e wà, i'i Zako izupe.

6 Na'e a'e kuzà hemirekoagaw a'e wà, wamemyr a'e wà no, uhem Ezau huwake a'e wà kury. Uzemumew henataromo wà. 7 A'e re ur Erez umemyr wanupi. Uzemumew henataromo a'e wà no. Iahykaw rehe ur Hakew umemyr Zuze rupi. Uzemumew henataromo wà no.

8 Na'e upuranu Ezau hehe kury. — Àwàxi amo teko kwez pe rupi heata mehe ihe wà. Mo romo wiko a'e wà, i'i izupe. — Amuata kar kwez herenataromo ihe wà, ta'e azemukatu kar newe nezewe ihe xe, i'i izupe. — Aze amono ma'e tetea'u izupe nehe, a'e mehe ru'u nahezuka kwaw a'e nehe, a'e kwez hezeupe, i'i izupe.

9 Uze'eg Ezau Zako pe kury. — Heta tetea'u ma'e ihewe, herywyr. Naputar kwaw nema'e ihe. Epyhyk wi nezeupe nehe, i'i Ezau izupe.

10 — Heporomono wer a'e ma'e paw rehe newe. Epyhyk nehe. Aze ru'u hekatu newe. Aexak neruwa kwez kury. Neruwa hexakaw nuzawy kwaw Tupàn huwa hexakaw ihewe. Ta'e hemuawyze pe katu haw rupi kwez ne xe, i'i Zako izupe. 11 — Arur ma'ea'yr newe wà, arur ma'e newe no. Epyhyk ne wà nehe ty. Tupàn uzapo ikatu ma'e tetea'u ihewe tuweharupi a'e. Aze nuhyk kwaw ma'e ihewe, Tupàn umur a'e ma'e ihewe. Epyhyk tuwe ne wà nehe, i'i wyky'yr pe.

12 — Ikatu ty. Zaha ty. Ata putar aha nerenataromo ihe nehe kury, i'i uwywyr pe.

13 Uze'eg wi Zako izupe. — Hezar, kwarearer kuzàtàigwer na'ikàg kwaw a'e wà. Heta àràpuhàràn imemyr ma'e a'e wà no. Heta tapi'ak imemyr ma'e a'e wà no. Aze ximuatahy kar zane wà nehe, aze ximumaw te pitài 'ar wamuatahy kar pà zane nehe, umàno putar wà nehe. 14 Neremiruze'eg romo aiko. Hezar romo ereiko. Ikatu wera'u putar herenataromo neata àwàm nehe. Ata putar aha mewe katu neraikwerupi ihe nehe. Ma'ea'yr a'e wà, kwarearer kuzàtàigwer a'e wà no, mewe katu wata a'e wà. Ata putar wazàwe ihe nehe. Amo 'ar mehe uruhem putar oroho nereko haw Enom her ma'e pe ure nehe. Urupytu'u putar a'e pe nehe, i'i wyky'yr pe.

15 — Tuwe amo ihewe uma'ereko ma'e upyta nerehe we a'e wà nehe, nerupi wata pà a'e wà nehe, i'i uwywyr pe. — Màràzàwe tuwe eremuata kar amo herupi wà nehe. Naputar kwaw ihe wà. Aze hekatu newe nehe, herurywete nehe. Xo heamutar haw aputar ihe, i'i wyky'yr pe.

16 A'e 'ar mehe uzewyr Ezau oho waikwerupi Enom ywy kutyr kury. 17 Zako

oho Xukot ywy rehe. Uzapo wàpuz a'e pe. Uzapo àmàn wi wamonokatu haw weimaw wanupe no. A'e rupi, — Xukot, i'i a'e ywy rehe wà. (— Àmàn wi zanemimaw, i'i zaneze'eg rupi.)

18 Uzewyr Zako oho Mezopotàm ywy wi Kànàà ywy rehe. Numàno kwaw wata mehe. Na'ima'eahy kwaw a'e pe uhem mehe. Ikàg a'e. Uhem Xikez tawhu pe. Uzapo weko haw a'e tawhu huwake kury. 19 Hamor a'e, Xikez tu a'e, heta amo ta'yr izupe a'e wà. A'e ywy izar romo wanekon wà. Zako ume'eg kar amo ywy pehegwer wanuwi 100 temetarer tàtà parat iapo pyrer pupe. Uzapo weko haw a'e pe. 20 Uzapo amo ma'ea'yr hapy haw Tupàn henataromo a'e pe. — Ewà, i'i izupe. (— Izaew izar, i'i her zaneze'eg rupi.)

34

Amo uzapo purumumaranugar kar haw Zina pe

1 Heta amo Zako tazyr Zina her ma'e izupe a'e. Erez wiko ihy romo. Amo 'ar mehe uzepyriko oho amo kuzàwaza a'e ywy rehe har waneko haw pe. 2 Hamor Ewe izuapyr a'e ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. Xikez ta'yr her romo a'e. Xikez wexak Zina tur mehe. Upyhyk kury. Umuger kar uzepuhe kury. 3 Ipuràg eteahy Zina izupe. Uzamutar katu. Ipuruamutar kar wer uzehe Zina pe. 4 A'e rupi uze'eg oho tu pe kury. — Emur kuzàwaza nerazyr ihewe heremireko ràm romo nehe, i'i izupe.

5 A'e 'ym mehe, — Xikez uzapo iaiw ma'e nerazyr Zina pe a'e, i'i amo Zako pe wà. A'e rupi ukwaw hemiapo kwer. Zako ta'yr wiko ka'api'i rupaw pe tapi'ak wanehe uzekaiw pà wà. A'e rupi Zako nuze'eg kwaw Xikez pe. — Tuwe hera'yr uzewyr ka'api'i rupaw wi wà rihi. A'e mehe amume'u putar ma'e uzeapo ma'e kwer paw wanupe nehe, i'i uzeupe. 6 A'e 'ar mehe we Hamor Xikez tu uze'eg oho Zako pe kury. 7 Uhem Zako ta'yr wà ka'api'i rupaw wi wà. Wenu uzeapo ma'e kwer imume'u haw wà. Wikwahy tuwe wà. — Uzapo Izaew izuapyapyr wamuwete 'ymaw iaiw ma'e kwez a'e, i'i uzeupeupe wà. — Uzapo Zako tazyr imuwete 'ymaw iaiw ma'e kwez a'e, i'i uzeupeupe wà. — Na'ikatu kwaw agwer ma'e iapo haw wà, i'i uzeupeupe wà. 8 Hamor uze'eg wanupe. — Hera'yr Xikez uzamutar katu nerazyr a'e. Tuwe upyhyk wemirekoete romo nehe, i'i wanupe. 9 — Nezewe mehe zazeànàànàm putar zane nehe. Urera'yr wereko putar penazyr wà nehe. Pena'yr wereko putar urerazyr wà nehe no. 10 Peiko xe ko ywy rehe nehe, urereko haw pe nehe. Peme'eg kar wyzài ywy pehegwer pezeupe penemimutar rupi nehe. Peme'eg ma'e xe nehe, peme'eg kar ma'e xe nehe, i'i wanupe.

11 A'e re Xikez uze'eg Zina tu pe kury, ikywyr wanupe no. — Aze pemur Zina heremireko ràm romo nehe, amono putar wyzài ma'e penemimutar peme ihe nehe, i'i wanupe. 12 — Penoz wyzài ma'e ihewe nehe, pemume'u wyzài ma'e nehe, kuzàwaza hekuzaromo nehe. Tuwe hekon heremireko romo nehe, i'i wanupe.

13 Zako ta'yr ukwaw iaiw ma'e iapo awer weinyr pe wà. A'e rupi hemu'em Xikez pe wà kury, tu pe wà no. 14 Uze'eg mua'u nezewe wanupe wà. — Neremonohok kar pixik kwaw nepirera'i ne. A'e rupi nurupuner kwaw urereinyr imono haw rehe newe neremireko romo. Nezewe mehe a'e nezewe haw uremumaranugar kar a'e. 15 Aze awakwer pepyr har paw omonohok kar upirera'i wà nehe, xo a'e mehe zo erepuner urereinyr ipyhykaw rehe neremireko romo nehe, i'i izupe wà. 16 A'e mehe pepuner urerazyr wanereko haw rehe penemireko romo nehe. Ure urereko putar penazyr ureremireko romo ure wà nehe no. Uruiko putar peinuromo ure nehe. Zaiko putar pitài teko romo zane nehe, i'i mua'u wanupe wà. 17 — Aze napezapo kwaw ko ureremimume'u kwer nehe, oroho putar xe wi ure nehe, urereinyr heraha pà ure nehe, i'i wanupe wà.

18 — He'e, uruzapo putar penemimume'u kwer ure nehe, i'i Hamor wanupe wa'yr Xikez rehe we. 19 Na'arewahy omonohok kar kwàkwàmo upirera'i, ta'e uputar tuwe Zako tazyr a'e xe. Teko a'e ywy rehe har umuwete katu wera'u Xikez a'e wà, tu iànàm nànàn a'e wà.

20 A'e re Hamor a'e, ta'yr Xikez a'e no, oho tawhu huken huwake wà. Teko uma'eme'eme'eg a'e pe tuweharupi wà. A'e pe uhem mehe uze'eg tawhu pe har wanupe wà.
21 — 'Aw teko wiko zanemyrypar romo a'e wà. Tuwe wiko xe zaneinuromo wà nehe. Tuwe uma'eme'eme'eg xe wà nehe no. Ta'e heta tetea'u ywy xe zanewe upaw rupi xe. Zapuner wanazyr wanereko haw rehe zaneremireko romo nehe, upuner zanerazyr wanereko haw rehe wà nehe no. 22 Xo pitài ma'e zo uzapo kar zanewe wà. Aze xiapo a'e ma'e nehe, upyta putar xe zaneinuromo wà nehe. Awakwer paw omonohok kar putar upirera'i wà nehe. Xo a'e ma'e zo uzapo kar zanewe. Nezewe zaiko putar wazàwe nehe, i'i wanupe wà. 23 — Xipyhyk putar waneimaw tapi'ak paw zane wà nehe. Xipyhyk putar wama'e paw zane nehe no. Aze xiapo a'e ma'e wanemimume'u kwer nehe, wiko putar xe zaneinuromo wà nehe, i'i wanupe wà.
24 A'e rupi awakwer tua'u ma'e paw uze'eg Hamor pe ta'yr Xikez pe wà kury. — He'e, i'i wanupe wà. Omonohok kar upirera'i oho wà. 25 Na'iruz 'ar pawire hahy we awakwer wanupe rihi. Mokoz Zako ta'yr Ximeàw her ma'e Erewi her ma'e a'e wà, Zina ikywyr a'e wà, upyhyk utakihepuku a'e wà. Wixe tawhu pe wà, uzexak kar 'ym pà teko wanupe wà. Uzuka awakwer paw wà. 26 Uzuka Hamor wà, uzuka ta'yr Xikez wà no. A'e re Ximeàw a'e, Erewi a'e no, weraha Zina Xikez hàpuz wi a'e wà kury. Uhem oho a'e wi wà. 27 Wazuka re amogwer Zako ta'yr imunar ma'e hekuzar katu ma'e tawhu pe har nànàn a'e wà, a'e pe har wanehe uzepyk pà a'e wà. Nezewe umekuzar weinyr imuwete 'ymaw iaiw ma'e a'e wà.
28 Weraha waneimaw wà: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàràn ete wà, tapi'ak wà, zumen wà. Weraha wama'e tawhu pe har paw wà. Weraha wama'e ko pe har paw wà no. 29 Upyro ma'e hekuzar ma'e paw wanàpuz wi wà. Weraha kuzà paw wà, weraha kwarearer kuzàtàigwer paw wà no. Umuigo kar uma'ereko e ma'e romo uzeupe wà. 30 Na'e uze'eg Zako Ximeàw pe Erewi pe kury. — Zawaiw katu putar hereko àwàm ihewe nehe kury, ta'e pezuka a'e teko paw pe wà xe, wama'e paw heraha pà pe wà xe. Kànàà pe har a'e wà nehe, Perize izuapyapyr ywy rehe har a'e wà nehe no, ko ywy rehe har paw a'e wà nehe no, na'iakatuwawahy kwaw herehe a'e wà nehe. Naheta tete kwaw awa zauxiapekwer romo ihewe wà. Aze ko ywy rehe har uzemono'og wà heàmàtyry'ym pà wà nehe, uzuka putar heànàm paw wà nehe, i'i wanupe.
31 Uwazar ize'eg izupe wà. — A'e teko wereko urereinyr kuzàwyzài ài a'e wà. Nazapuner kwaw nezewe haw iapo kar haw rehe wanupe, i'i ta'yr u pe wà.

35

Oho Zako Metew pe

1 Uze'eg Tupàn Zako pe kury. — Ezemuàgà'ym nehe, eho Metew pe nehe. Eiko a'e pe nehe. A'e pe nehem mehe ezapo amo ma'ea'yr hapy haw herenataromo nehe. Ta'e neryky'yr Ezau wi nezàn mehe azexak kar newe ihe xe, i'i izupe.
2 Na'e uze'eg Zako wànàm wanupe kury, wemiaihu wanupe no. — Pereko tupàn a'ua'u amo ae ywy rehe arer pepo pe pe wà. Peityk upaw rupi pe wà nehe kury. Pezemukatu a'e iaiw paw wi nehe. Pemunehew kamir izipiw 'ym ma'e nehe, topoz izipiw 'ym ma'e nehe. 3 Pezemuàgà'ym nehe, ta'e zaha putar Metew pe zane kury xe. A'e pe zanehem mehe azapo putar amo Tupàn henataromo ma'ea'yr hapy haw ihe nehe. Ta'e a'e ae hepytywà ma'erahy ipuraraw mehe a'e xe. Ta'e tuweharupi heata mehe wiko herehe we a'e xe, i'i wanupe.
4 A'e rupi Zako iànàm umur utupàn a'ua'u paw izupe a'e wà kury. Umur unamipor izupe a'e wà no. Uzutym tupàn a'ua'u paw ywyra kawar her ma'e iwy pe kury. Xikez tawhu huwake i'àz a'e ywyra. 5 A'e mehe oho a'e wi wà. Heta amo tawhu a'e ywy rehe. A'e wi wahem ire Tupàn umukyze kar tuwe a'e tawhu nànànar a'e wà kury. A'e rupi noho kwaw Zako haikweromo wà.
6 Nezewe mehe Zako a'e, hupi wata ma'e paw a'e wà no, uhem Iruz tawhu pe a'e wà kury. Metew, her inugwer a'e. Kànàà ywy rehe tuz. 7 A'e pe uzapo Tupàn henataromo

ma'ea'yr hapy haw. Omono her izupe. — Tupàn Metew izar, her ipyahu romo a'e kury. Ta'e Tupàn uzexak kar izupe a'e pe a'e 'ym mehe a'e xe, wyky'yr wi uzàn mehe a'e xe. 8 Amo kuzà Nemora her ma'e umàno a'e pe. A'e 'ym mehe Hemek ikuzàtài mehe Nemora uzekaiw Hemek rehe. Heta amo ywyra kawar her ma'e Metew huwake kwarahy ihemaw awyze har kutyr a'e. Uzutym Zako Nemora hetekwer a'e ywyra iwy pe. Omono amo her a'e ywyra pe. — Kawar zanerehaykwer heta haw, i'i izupe.

9 Zako Mezopotàm ywy wi izewyr mehe amo 'ar mehe uzexak kar wi Tupàn wà izupe kury. Omono uze'egatu hehe.

10 Zako nerer ne,
Amo ae nerer amono putar newe ihe nehe kury.
Kutàri, — Izaew, nerer romo kury,
i'i izupe.

Nezewe Tupàn omono Izaew her romo a'e. 11 Umume'u amo ae ma'e izupe no.

Aiko Tupàn ikàg wera'u ma'e romo ihe.
Heta tetea'u putar nera'yr newe wà nehe.
Tuwe heta tetea'u nezuapyapyr newe wà nehe.
Amo teko pitài teko romo wamono'og pyràm uhua'u ma'e uhem putar newi wà nehe.
Teko tetea'u uhem putar newi wà nehe no.
Amo nepurumuzàmuzàg wiko putar tuwihawete romo a'e wà nehe no.
12 Kwehe mehe amono amo ywy Àmàrààw pe ihe.
Amono wi a'e ywy Izak pe ihe no.
Amono wi putar a'e ywy newe ihe nehe no.
Amono wi putar a'e ywy nezuapyapyr wanupe ihe nehe no,
i'i izupe.

13 Upytu'u Tupàn Zako pe uze'eg ire kury. Oho a'e wi. 14 A'e mehe Zako upyhyk amo itapuku kury. Umupu'àm a'e pe Tupàn ize'eg awer pe. Omonokatu a'e ita Tupàn pe. Uzakook win hehe, uzakook uri kawer hehe no. 15 — Metew, i'i izupe. (—Tupàn hàpuz, i'i her zaneze'eg rupi.)

Hakew imàno awer

16 Zako a'e, iànàm a'e wà no, uhem oho Metew wi a'e wà kury. Eparat tawhu huwake wahem mehe Hakew imemyrahy a'e kury. Zawaiw katu imemyr izexak kar awer. Hahy tuwe izupe. 17 Hahy wera'u mehe kuzà ipytywà har uze'eg izupe. — Ekyze zo nehe kyn. Nememyr wi putar kury. Awa a'e, i'i izupe.

18 Zawaiw katu ihy pe. Umàno putar. Imàno etea'i mehe ipytuhemaw iahykaw rehe har rehe omono her umemyr pe. — Menoni, i'i izupe. Tu omono amo her izupe. — Mezàmi, i'i tu izupe. — Hera'yr ikàg ma'e ràm, i'i her tu hemimono kwer zaneze'eg rupi. — Hezemumikahy haw imemyr, i'i her ihy hemimono kwer zaneze'eg rupi.

19 Nezewe umàno Hakew kury. Uzutym hetekwer pe Eparat kutyr har her ma'e izywyr wà. Ko 'ar rehe, — Merez, i'i teko a'e tawhu pe wà. 20 Zako umupu'àm amo itapuku wemireko kwer itym awer i'aromo. A'e ita wexak kar itym awer purupe te ko 'ar rehe. 21 A'e re uhem Zako a'e wi. Uzapo weko haw oho tàpuzaiha Ener her ma'e ikupe kutyr.

Zako ta'yr wà

22 Amo 'ar mehe a'e pe heko mehe Zako ta'yr Humen her ma'e a'e kury, uker oho Zako hemirekoagaw Mira her ma'e puhe a'e kury. A'e ma'e ikwaw mehe wikwahy tuwe Zako. Heta 12 ta'yr Zako pe wà. 23 Heta amo ta'yr Zako pe Erez rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Humen (ta'yr ipy), Ximeàw, Erewi, Zuta, Ixakar, Zemurom. 24 Heta amo ta'yr izupe Hakew rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Zuze, Mezàmi. 25 Heta amo ta'yr izupe Mira Hakew pe uma'ereko ma'e rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Nà, Napitari. 26 Heta amo ta'yr izupe Ziwpa Erez pe uma'ereko ma'e rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Kaz, Azer. Zako ta'yr paw uzexak kar Mezopotàm ywy rehe wà.

Izak imàno awer

27 Oho Zako u pe Manire tawhu pe kury. Uzapo weko haw a'e pe. Arama tawhu her inugwer a'e. Namuite kwaw Emerom tawhu wi. A'e 'ym mehe Àmàrààw wiko

Emerom tawhu pe wa'yr Izak rehe we. 28 180 kwarahy hereko mehe 29 tua'uhez mehe umàno Izak, uwipy umàno ma'e kwer wapyr oho pà umàno ma'e kwer wapyta haw pe. Ta'yr Ezau a'e, ta'yr Zako a'e no, uzutym hetekwer a'e wà kury.

36

Ezau izuapyapyr wà

1 Amume'u putar Ezau izuapyapyr waner xe ihe wà nehe kury. (Enom Ezau her inugwer a'e.) 2 Ezau wereko mokoz kuzà Kànàà ywy rehe har a'e wà. Ana wiko hemireko ipy romo a'e. Erom Etew ywy rehe har tazyr romo hekon a'e. Wereko Oorimam inugwer wemireko romo. Ana imemyr romo, Zimeàw Ewe ywy rehe har hemimino romo hekon a'e. 3 Ezau wereko amo ae kuzà Mazemat her ma'e wemireko romo no. Izimaew tazyr romo Nemaiot heinyr romo hekon a'e. 4 Heta pitài imemyr Ana pe. Awa a'e. Eripaz her romo a'e. Heta pitài imemyr awa Mazemat pe. Hewew imemyr her romo a'e. 5 Heta na'iruz imemyr awa Oorimam pe wà. Zeuz, Zàrà, Kora, waner romo wà. A'e ta'yr uzexak kar Ezau Kànàà ywy rehe heko mehe a'e wà.

6 A'e re Ezau oho amo ywy rehe wànàm waneraha pà: wemireko wà, wa'yr wà, wazyr wà. Weraha wàpuz me har paw uzeupi wà. Nezewe uzemuza'ak uwywyr Zako wi. Weraha weimaw paw uzeupi wà no: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà, uma'e Kànàà ywy rehe hemipyhyk kwer paw wà. 7 Uhem Ezau oho a'e wi, ta'e heta tetea'u heimaw izupe a'e xe, ta'e Zako heimaw heta tetea'u a'e wà no xe. Ywy pixika'i wera'i wanupe. Heta tetea'u tapi'ak wanupe wà, a'e rupi nupuner kwaw uzeakea'i weko haw rehe wà. 8 A'e rupi oho Ezau ywy ywytyr hereko har Enom her ma'e pe, weko haw iapo pà a'e pe.

9 Na'aw Ezau izuapyapyr waner xe wà: (Enom ywy rehe har wanàmuz romo ywytyr huwake wiko ma'e wanàmuz romo hekon a'e.) Xeir (Enom ywy her inugwer romo a'e.) 10-13 Heta pitài imemyr awa Ana Ezau hemireko pe a'e. Eripaz her romo a'e. Heta 5 ta'yr Eripaz pe wà. Na'aw waner xe wà: Temà, Omar, Zepo, Kàetà, Kenaz. Heta pitài ta'yr Eripaz pe hemirekoagaw Ximina her ma'e rehe we a'e. Amarek her romo a'e. Mazemat Ezau hemireko inugwer a'e, omono umemyr awa Hewew her ma'e Ezau pe a'e. Heta 4 ta'yr Hewew pe wà. Na'aw waner xe wà: Naat, Zera, Xama, Miza.

14 Ezau wereko amo kuzà Oorimam her ma'e wemireko romo. Ana imemyr romo Zimeàw hemimino romo hekon a'e. Heta na'iruz ta'yr izupe wemireko Oorimam rehe we a'e wà. Zeuz, Zàrà, Kora waner romo wà.

15 Na'aw teko Ezau izuapyapyr waner xe wà: Ta'yr ipy Eripaz wiko 7 teko wanu romo, 7 wa'yr wanupe. Na'aw ta'yr waner xe wà: Temà, Omar, Zepo, Kenaz, 16 Kora, Kàetà, Amarek. Pitàitàigatu wiko teko tetea'u wanu romo wà. Ana Ezau hemireko izuapyapyr romo wanekon wà.

17 Na'aw teko Hewew izuapyapyr waner xe wà: Naat, Zera, Xama, Miza. A'e awa wiko Mazemat amo Ezau hemireko izuapyapyr romo wà. 18 Ezau wiko amo teko wanu romo wemireko Ana imemyr Oorimam her ma'e rehe we a'e wà. Na'aw waner xe wà: Zeuz, Zàrà, Kora. 19 A'e teko paw Ezau izuapyapyr romo wanekon wà.

Xeir izuapyapyr wà

20-21 Teko Enom ywy rehe har ipy a'e wà, wiko 'aw awa izuapyapyr romo a'e wà: Irotà, Xomaw, Zimeàw, Ana, Nizom, Ezer, Zizà. A'e paw wiko Xeir Ore ywy rehe har ta'yr romo wà.

22 Irotà wiko mokoz teko wanu romo. Na'aw waner wà: Ori, Omà. Heta amo heinyr Irotà pe no. Ximina heinyr her romo a'e.

23 Xomaw wiko 5 teko wanu romo. Na'aw waner wà: Aruwà, Manat, Emaw, Xepo, Onà.

24 Heta mokoz ta'yr Zimeàw pe wà. Aiaz, Ana waner romo wà. A'e Ana a'e, amo 'ar mehe wata oho ywyxiguhu rehe u heimaw zumen wamono'ono'og pà. A'e pe wata mehe wexak 'yzygwar ywyxiguhu mytepe. Haku 'y 'yzygwar pupe har. 25-26 Ana a'e, Nizom tu romo hekon a'e. Heta 4 ta'yr Nizom pe wà. Ta'yr wiko teko tetea'u wanu romo wà. Na'aw waner xe wà: Enà, Ezimà,

Ixirà, Kerà. Heta pitài tazyr Oorimam her ma'e Ana pe no.

27 Ezer wiko na'iruz teko wanu romo: Mirà, Zààwà, Àkà. 28 Zizà wiko mokoz teko wanu romo. Na'aw waner xe wà: Uz, Àrà.

29-30 Na'aw teko Ore izuapyapyr Enom ywy rehe har waner xe a'e wà: Irotà, Xomaw, Zimeàw, Ana, Nizom, Ezer, Zizà.

Enom ywy rehe har wanuwihawete wà

31-39 Heta tuwihawete Enom ywy rehe har wanupe wà. Amo wiko wanuwihawete romo. A'e re umàno. A'e re amo wiko wanuwihawete romo. Nezewegatete pitàitàigatu wiko tuwihawete romo a'e pe wà. Na'aw a'e tuwihawete waner xe wà: Mera, Meor ta'yr, Zinaw tawhu pe har wanuwihawete. Zoaw, Zera ta'yr, Mozira tawhu pe har wanuwihawete. Uzà, Temà ywy rehe har wanuwihawete. Hanaz, Menaz ta'yr, Awite tawhu pe har wanuwihawete. Anaz uzàmàtyry'ym Minià ywy rehe har oho Moaw ywy rehe a'e wà. (Weityk wà.) Xamira, Mazerek tawhu pe har wanuwihawete. Xau, Heomot Ewparat yrykaw izywyr har tawhu pe har wanuwihawete. Ma'aw-Hànà, Akamor ta'yr. Anaz, Pau tawhu pe har wanuwihawete. (Hemireko Meetamew her romo a'e. Meetamew wiko Materez imemyr romo. Wiko Me-Zaw hemimino romo no.)

40-43 Ezau wiko teko wamono'ogaw tetea'u wanu romo a'e. Na'aw waner xe wà: Ximina, Awiwa, Zetet, Oorimam, Era, Pinom, Kenaz, Temà, Mimzar, Maniew, Iràw. Pitàitàigatu omono uwer uiwy pe weko haw pe wà.

37

Zuze wyky'yr wanehe we

1 Zako upyta Kànàà ywy rehe weko haw iapo pà a'e pe u heko awer pe a'e. 2 Amume'u putar Zako iànàm waneko awer xe ihe nehe kury. 16 kwarahy hereko mehe Zuze uzekaiw àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe àràpuhàrànete wanehe a'e. Tyky'yr Mira imemyr Ziwpa imemyr uma'ereko hehe we a'e wà no. (Mira a'e, Ziwpa a'e no, tu hemirekoagaw romo wanekon a'e wà.) Zuze umume'u wyky'yr wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e oho u pe tuweharupi a'e.

3 Zako tua'uhez tuwe Zuze izexak kar mehe. A'e rupi uzamutar katu wera'u wa'yr Zuze amogwer wanuwi. A'e rupi amo 'ar mehe uzapo kar kamir puku izywapuku ma'e izupe. 4 Tyky'yr wexak a'e wà, a'e rupi uze'eg nezewe uzeupeupe wà. — Kwa, zaneru uzamutar katu wera'u Zuze zanewi a'e, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi na'iakatuwawahy kwaw hehe wà. Numume'u kwaw ni pitài ze'egatu izupe wà.

5 Amo 'ar mehe Zuze upuahu uker mehe. A'e re umume'u upuahu awer oho wyky'yr wanupe. A'e rupi wikwahy wera'u tyky'yr izupe wà, 6 ta'e uze'eg nezewe wanupe a'e xe. — Peinu katu heze'eg nehe ty wà. Amume'u putar hepuahu awer peme ihe nehe kury. 7 Hepuahu pe zaiko ko pe zane, arozràn ipo'o pyrer imono'og pà iàpixipixi pà zane. Na'arewahy hema'e arozràn imono'og pyrer iàpixi pyrer upu'àm a'e kury. Amogwer iàpixi pyrer a'e wà, pema'e a'e wà, uzemumew hema'e henataromo a'e wà, i'i izupe wà.

8 Na'e tyky'yr upuranu hehe wà. — A'e mehe, aipo ereiko putar ureruwihawete romo ne nehe, aipo erezapo kar putar ma'e urewe ne nehe, i'i izupe wà. A'e rupi na'iakatuwawahy kwaw hehe azeharomoete wà, ta'e wiko wanuwihawete romo upuahu pe a'e xe, ta'e umume'u upuahu awer wanupe a'e xe.

9 A'e re amo 'ar mehe upuahu wi Zuze. Umume'u wi upuahu awer wyky'yr wanupe. Uze'eg nezewe wanupe. — Apuahu wi kwez ihe. Hepuahu pe kwarahy a'e, zahy a'e no, 11 zahytata a'e wà no, uzemumew herenataromo upaw rupi a'e wà, i'i wanupe.

10 U pe wyky'yr wanupe umume'u oho. Henu mehe tu uze'egahy izupe. — Ma'in nepuahu awer. Nehy a'e, neryky'yr a'e wà no, ihe ihe no, aipo ure paw uruzemumew putar nerenataromo ure nehe, ureruwa wamuhyk pà ywy rehe nerenataromo ure nehe, i'i izupe.

11 Hewyrowyroahy tyky'yr hehe wà. Tu uzemupy'a iko ipuahu awer rehe.

Tyky'yr ume'eg Zuze wata ma'e wanupe wà

12 Amo 'ar mehe tyky'yr weraha u heimaw wamai'u haw ka'api'i heta haw pe a'e wà kury: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàràn ete wà no. Xikez tawhu huwake tuz. 13 Na'e uze'eg Zako Zuze pe. — Ezur xe ty. Oromono kar putar Xikez pe ihe nehe kury. Neryky'yr uzekaiw waiko hereimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe a'e pe wà, àràpuhàràn ete wanehe wà no, i'i izupe. — Ikatu. Heho wer tàrityka'i kury, i'i Zuze u pe.

14 I'i Zako wa'yr pe. — Eho a'e pe nehe. Ekar neryky'yr ne wà nehe. Aze ru'u ikatu paw rupi wà, aze ru'u ikatu hereimaw wà no. A'e re ezewyr xe waneko haw imume'u pà ihewe nehe, i'i izupe. Nezewe ywyàpyznaw Emerom yrykaw izywyr har wi Zako omono kar wa'yr Zuze Xikez tawhu pe kury. Oho Zuze a'e kury. 15 A'e pe uhem mehe wata oho iko amo kaiwer rupi. Amo awa a'e pe har wexak iata mehe a'e. Upuranu hehe. — Ma'e erekar iko ne, i'i izupe.

16 — Heryky'yr aekar wanereko ihe wà. Amo me wanekon wà, amo ka'api'i heta haw pe wà, heru heimaw àràpuhàràn hawitu wanehe uzekaiw pà wà, àràpuhàràn ete wanehe uzekaiw pà wà. Aipo erekwaw waneko haw, aipo erekwaw waho awer, i'i izupe.

17 Uze'eg a'e awa Zuze pe kury. — Oho xe wi a'e wà. — Zaha Notà tawhu pe nehe, i'i uzeupeupe amo 'ar mehe a'e wà, i'i Zuze pe. Na'e oho Zuze wyky'yr wanekar pà. Wexak Notà pe wà. 18 Muite iata mehe we tyky'yr wexak Zuze a'e wà. Ihem 'ym mehe we uze'eg uzeupeupe wà, Zuze pe wemiapo ràm imume'ume'u pà wà. — Xiuka nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà. 19 — Aikwez upuahu ma'e ur iko a'e, i'i zemueteahy hehe wà. 20 — Zaha ty wà, xiuka tàrityka'i nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà. Izuka re xityk hetekwer amo ywykwar pupe nehe. — Amo miar hehaite ma'e u'u kwez a'e, za'e putar amogwer wanupe nehe. Nezewe mehe xixak putar ipuahu awer ikatu haw nehe, i'i uzeupeupe wà, hehe uze'eg zemueteahy pà wà.

21 Waze'eg henu mehe Humen ipurupyro wer Zuze rehe tyky'yr wanuwi a'e kury. — Naxiuka kwaw nehe, i'i wanupe. 22 — Naxiakook kwaw huwy kwer izuwi nehe. Peityk ywykwar pupe nehe, xe ywyxiguhu pe har pupe nehe. Pezuka zo nehe, pemugaz zo nehe, i'i wanupe. Uze'eg Humen nezewe a'e, ta'e ipurupyro wer hehe tyky'yr wanuwi a'e xe, ta'e iporomono wi wer hehe u pe a'e xe. 23 Uhem Zuze wyky'yr wanuwake a'e kury. Upyhyk ikamir puku izywapuku ma'e izuwi henuhem pà wà. 24 A'e re upyhyk Zuze wà, heityk pà ywykwar pupe, 'yzygwar 'y heta 'ym ma'e pupe wà. 25 A'e re wapyk tyky'yr umai'u pà wà. A'e 'ar mehe we wexak amo teko wata ma'e a'e pe wakwaw mehe wà. Izimaew izuapyapyr romo wanekon wà. Zireaz ywy wi wanur wà, Ezit ywy rehe oho pà wà. Weraha kàpuhàg tetea'u oho weimaw kamer wakupe pe wà. Weraha amo ma'e taz zàwenugar tetea'u uzeupi wà no. 26 Na'e Zuta uze'eg wyky'yr wanupe uwywyr wanupe. — Aze xiuka zanerywyr zane nehe, aze a'e re xiumim izuka awer teko wanuwi nehe, naxipyhyk kwaw temetarer nezewe zane nehe. 27 A'e rupi naxiuka kwaw nehe. Xime'eg ko Izimaew izuapyapyr wanupe nehe. Zanerywyr a'e. Zaneruwy romo hekon a'e. A'e rupi na'ikatu kwaw izuka haw, i'i wanupe. — Ikatu, i'i tyky'yr izupe wà, i'i tywyr izupe wà no. 28 Amo ma'eme'egar Minià ywy rehe har wata oho waiko a'e ywy rehe a'e wà. Ukwaw a'e ma'eme'egar waiko Zuze tyky'yr waneko haw huwake wà kury. Tyky'yr wenuhem Zuze ywykwar wi wà, a'e Izimaew izuapyapyr wanupe ime'eg pà wà. Upyhyk 230 kàràm ita parat hekuzaromo wà. A'e Izimaew izuapyapyr weraha Zuze Ezit ywy rehe wà.

29 Na'e Humen uzewyr a'e pe kury. Ume'e oho ywykwar rehe. Wexak Zuze a'e pe heko 'ymaw kury. Uzemumikahy tuwe kury, a'e rupi umu'i ukamir kury. 30 Uzewyr oho wyky'yr waneko haw pe. Uze'eg wanupe. — Kwàkwàmo nuiko kwaw ywykwar pupe a'e, ma'e azapo putar ihe kury, i'i wanupe.

31 Na'e tyky'yr uzuka àràpuhàràna'yr wà. Omono huwykwer Zuze kamirpuku rehe.

32 A'e re weraha ikamirpuku u pe wà. Uze'eg izupe wà. — Uruexak ko kamirpuku kaiwer pe ure. Aze ru'u nera'yr ikamirpuku a'e, i'i mua'u izupe wà.
33 Zako ukwaw hexak mehe. Uze'eg wanupe. — Azeharomoete. Hera'yr ikamirpuku a'e. Azeharomoete amo miar hehaite ma'e upei'àí'àg i'u pà a'e, i'i wanupe.
34 A'e rupi umu'i Zako ukamirpuku kury, uzemumikahy haw hexak kar pà kury. Umunehew amo ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo pyrer ukamir romo. Umumaw 'ar tetea'u wa'yr rehe uzai'o pà uzemumikahy pà. 35 Ta'yr paw a'e wà, tazyr paw a'e wà no, uzeagaw imurywete kar pà a'e wà. Nuzemurywete kar kwaw wanupe. Uze'eg wanupe. — Napytu'u kwaw hera'yr rehe hezai'o re nehe, hereko mehe ihe. Xo umàno ma'e kwer wapyta haw pe heho mehe, hera'yr huwàxi mehe apytu'u putar hezai'o re nehe, i'i wanupe. Uzai'o wiwi wa'yr rehe tuweharupi. 36 A'e 'ar mehe we a'e Minià ywy rehe har ume'eg Zuze oho amo awa Poxiwar her ma'e pe wà kury. Tuwihaw romo hekon a'e. Zauxiapekwer Ezit ywy rehe har wanuwihawete rehe uzekaiw katu ma'e wanuwihawete romo hekon a'e.

38

Zuta Tamar rehe we

1 Amo 'ar mehe a'e kwarahy mehe Zuta wata oho wyky'yr uwywyr wanuwi a'e kury. Wiko oho amo awa Ira her ma'e Ànurà tawhu pe har hàpuz me. 2 A'e pe wiko mehe Zuta ukwaw amo Kànàà ywy rehe har Xuwa her ma'e tazyr a'e. Wereko wemireko romo. 3 Omono amo ta'yr izupe. Omono Er her romo. 4 Ipuru'a wi. Uzexak kar amo imemyr awa izupe. Omono Onà her romo. 5 A'e re imemyr wi no. Awa a'e. Omono Xera her romo. Zuta a'e, Keziwe tawhu pe hekon Xera izexak kar mehe.
6 Itua'u mehe Zuta omono amo kuzà Tamar her ma'e wa'yr ipy pe hemireko romo. 7 Er uzapo iaiw ma'e oho iko a'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. A'e rupi Tupàn uzuka kury. 8 Na'e Zuta uze'eg Onà pe. — Eker eho neryky'yr hemireko kwer ipuhe nehe. Nezewe eremono putar izuapyapyr neryky'yr umàno ma'e kwer pe ne wà nehe. (Nezewe waneko haw a'e 'ar rehe wà.)
9 Uzemupy'a Onà iko. — Aze ipuru'a hemireko herehe we nehe, imemyr nuiko kwaw hera'yr romo nehe. — Neryky'yr ta'yr a'e, i'i putar ihewe wà nehe, i'i uzeupe. A'e rupi wyky'yr hemireko kwer puhe oho mehe uzakook uma'e kwer ywy rehe. Ta'e na'iporomono wer kwaw ta'yr rehe wyky'yr pe a'e xe. 10 Nezewe iapo haw na'ikatu kwaw Tupàn pe. A'e rupi uzuka Onàn a'e no. 11 A'e rupi Zuta uze'eg wa'ytaty Tamar her ma'e pe kury. — Ezewyr eho neru heko haw pe kury. Eiko wiwi imen umàno ma'e kwer romo nehe. Hera'yr Xera tua'u mehe eiko hemireko romo nehe, i'i izupe. Uze'eg nezewe ta'e ukyze Tupàn wi a'e xe. — Aze ru'u Tupàn uzuka putar hera'yr Xera a'e nehe no, amogwer hera'yr wazàwe a'e nehe no, i'i uzeupe. A'e rupi oho Tamar u hàpuz me wiko pà kury.
12 Umumaw amo kwarahy wà. Amo 'ar mehe Zuta hemireko umàno a'e kury. Hehe wazai'o pawire oho Zuta Ximinat tawhu pe. A'e pe har omonohok àràpuhàràn wanawer waiko imono'og pà wà. Zuta imyrypar Ira Ànurà pe har oho hupi a'e no. 13 Amo uze'eg Tamar pe amo 'ar mehe. — Neru tywyr oho putar Ximinat pe weimaw àràpuhàràn hawer imonohok pà a'e nehe, i'i izupe. 14 A'e rupi Tamar umunehew amo wopoz oho kury, wopoz umen umàno ma'e kwer rehe uzai'o haw rehe har hezar pà imonokatu pà kury. Upyk uwa amo pàn pupe. Nezewe teko nukwaw kwaw a'e wà. A'e re wapyk oho Enaim tawhu pe heixe haw huwake kury. Ximinat piar rupi tuz. — Xera wiko awa tua'u ma'e romo a'e kury. — Ereko Tamar neremireko romo nehe, ni'i kwaw Zuta izupe rihi. Nuzapo kwaw ma'e uze'eg awer rupi a'e, i'i in uzeupe.
15 Na'e Zuta wexak Tamar a'e pe tawhu pe heixe haw huwake iapyk mehe a'e kury. — Kuzàwyzài, i'i uzeupe, ta'e umim uwa teko wanuwi a'e xe. 16 Uze'eg oho izupe pe iwyr heko mehe. Nukwaw kwaw uwa'ytaty kwer romo heko haw. — Aipo

neho wer heker haw pe hepuhe ne'aw pà, i'i izupe, hehe upuranu pà. Upuranu kuzà Zuta rehe. — Màràn temetarer eremur putar ihewe nehe, i'i izupe.

17 — Heremiruze'eg weraha putar amo àràpuhàràn etea'yr hereimaw wamono'ogaw pe har newe wà nehe, i'i izupe. — Ikatu, i'i kuzà izupe. — Emur amo ma'e ihewe kury, neremimur ràm neremimume'u kwer hekuzaromo nehe, i'i izupe.

18 — Ma'e ereputar, ma'e aezar putar nepo pe hekuzaromo, i'i izupe. — Emur nepu'yr ihewe ihàm rehe we nehe. Ereiko àràpuhàràn mono'ogar romo. Emur neiwyra nepokokaw ihewe nehe no, i'i izupe. A'e rupi Zuta omono a'e ma'e paw izupe. Uker oho ipuhe. Ipuru'a kury. 19 Uzewyr Tamar weko haw pe. Umunyryk uwa ipykaw uzewi. Umunehew wi wopoz umen umàno ma'e kwer rehe uzai'o haw no.

20 Amo ae 'ar mehe uze'eg Zuta umyrypar Ira pe kury. — Eraha àràpuhàràna'yr a'e kuzàwyzài pe nehe. Erur wi hema'e izupe heremizarer ihewe nehe, i'i izupe. Oho Ira a'e pe. Nuexak kwaw kuzà. 21 Upuranu awakwer Enaim tawhu pe har wanehe. — A'e kuzàwyzài xe har pe iwyr har a'e, ma'e pe hekon a'e, i'i wanupe. — Naheta kwaw kuzàwyzài xe, i'i izupe wà.

22 Uzewyr Ira Zuta pe a'e ma'e imume'u pà. — Naexak kwaw kuzà ihe. — Ni amo kuzàwyzài nuiko kwaw xe a'e wà, i'i awakwer a'e pe har, i'i izupe.

23 Na'e i'i Zuta izupe. — A'e mehe, tuwe wereko hema'e nehe. Nezewe mehe teko nupuka kwaw zanerehe wà nehe. Araha kar àràpuhàràna'yr newe ihe. Nerexak kwaw kuzà, i'i izupe.

24 Na'iruz zahy pawire amo uze'eg oho Zuta pe wà kury. — Nera'ytaty wiko kuzàwyzài romo a'e. Ipuru'a kury, i'i izupe wà. Uze'egahy Zuta wanupe. — Perur kuzà xe katu pe. Ximunyk tata hehe nehe, hapy pà nehe, i'i wanupe.

25 Wenuhem oho hàpuz wi. Wahem mehe kuzà umume'u amo ma'e wanupe. — Peze'eg peho hemenu pe nehe. — Hemumuru'a arer romo hekon a'e, ko ma'e izar romo hekon a'e. Peme'egatu ko mu'yr rehe nehe, ihàm rehe nehe, ko ywyra pokokaw rehe nehe. Mo wiko izar romo a'e, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. Weraha a'e ma'e Zuta pe wà. 26 Ukwaw Zuta uma'e hexak mehe. — Azeharomoete ize'eg a'e. Amume'u hera'yr Xera pe hemireko ràm romo ihe. Nazapo kwaw ma'e heze'eg awer rupi. A'e rupi uzepyk kwez herehe nezewe a'e kury, i'i a'e pe har wanupe. Nuker wi kwaw ipuhe.

27 Tamar imemyrahy mehe a'e pe har wexak imemyr mokoz wà. 28 Imemyr wazexak kar mehe we amo hie pe har omono opo katu pe. Ipytywà har kuzà a'e, uzàpixi amo pàn pehegwer ipiràg ma'e ipo rehe. — Ko imemyr ràgypy uhem inugwer henataromo a'e. Nememyr ipy a'e, i'i wahy pe.

29 Tàrityka'i umuzewyr wi opo uhy ipupe no. Imemyr inugwer uzexak kar kury. Ipytywà har kuzà uze'eg izupe. — Azeharomoete erezapo tuwe nerape nezeupe ne, i'i kwarera'i pe. A'e rupi omono Perez her romo izupe. (— Pe iapo haw, i'i her zaneze'eg rupi.) Awa a'e.

30 A'e re uzexak kar imemyr inugwer pàn pehegwer ipiràg ma'e opo pe hereko har a'e kury. Omono Zera her romo. (-Ipiràg, i'i her zaneze'eg rupi.)

39

Zuze Poxiwar hàpuz me heko awer

1 Weraha Izimaew izuapyapyr Zuze Ezit ywy rehe wà. Ume'eg amo a'e ywy rehe har pe wà. Poxiwar izar her romo a'e. Poxiwar wiko Zauxiapekwer wanuwihawete ikàg wera'u ma'e wanehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Zuze rehe we, hehe uzekaiw pà. Wiko Zuze uzar hàpuz me. Ikatuahy heko haw a'e pe. 3 Izar wexak heko haw ikatu haw. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko nerehe we a'e, umukatu neremiapo kwer upaw rupi a'e, omono uze'egatu nerehe a'e, i'i izar izupe. 4 Nezewe ikatu Zuze uzar pe. A'e rupi umuigo kar uzekaiw ma'e romo a'e kury. — Heràpuz rehe heràpuz pupe har nànàn erezekaiw putar nehe, i'i izupe. 5 A'e 'ar henataromo Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e omono uze'egatu a'e Ezit ywy rehe har heko haw rehe a'e no, ta'e Zuze ikatu izupe a'e xe. Hàpuz pupe har nànàn, ma'etymaw pe har a'e pe har nànàn Tupàn omono uze'egatu no. 6 Poxiwar omono uma'e paw Zuze ipo pe. Na'ima'enukwaw kwaw uma'e rehe a'e re. Xo wemi'u rehe ima'enukwaw. Ta'e Zuze uzekaiw katu ima'e rehe upaw rupi a'e xe. Zuze a'e, awa ipuràg eteahy ma'e romo hekon a'e. Ikatu teko nànàn. 7 Umumaw amo zahy nezewe wà. Amo 'ar mehe izar hemireko uzypyrog Zuze rehe ume'e pà a'e kury. — Ipuràg eteahy aipo ma, i'i uzeupe. Uze'eg izupe. — Zaha ker haw pe 'y, i'i izupe.

8 — Nan, i'i Zuze izupe. — Hezar a'e, na'ima'enukwaw kwaw ni pitài ma'e wàpuz pupe har rehe a'e, ta'e aiko xe ihe xe. Hemuigo kar uma'e nànàn uzekaiw ma'e romo a'e. 9 Hezar uzapo kar ma'e 'àg tàpuz me a'e. Azapo kar ma'e 'àg tàpuz me izàwegatete ihe no. Aze aputar ma'e, umur ihewe. Xo ne zo nurupyhyk kwaw. Napuner kwaw nepyhykaw rehe ihe, ta'e hemireko romo ereiko ne xe. Napuner pixik kwaw agwer iaiw ma'e iapo haw rehe ihe. Napuner pixik kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe Tupàn henataromo, i'i izupe.

10 Tuweharupi uze'eg wi kuzà izupe. — Zaha ker haw pe 'y, i'i wiwi iko. — Nan, i'i Zuze izupe. Aze kuzà uhem huwake, utyryk Zuze izuwi. 11 Amo 'ar mehe wixe tàpuz me uma'ereko haw iapo pà ta'e uzapo nezewe haw tuweharupi a'e xe. Ni amo uma'ereko ma'e nuiko kwaw a'e pe a'e 'ar mehe wà. 12 A'e rupi Poxiwar hemireko upyhyk ikamir rehe. — Zaha 'y, zaha ker haw pe 'y, i'i izupe. Uhem izuwi uzàn pà katu pe. Ikamir upyta ipo pe. 13 — Wezar ukamir hepo pe uzàn mehe a'e, i'i uzeupe. 14 A'e rupi wenoz wàpuz me uma'ereko ma'e uzeupe wà kury. — Pexak 'y wà. Hemen werur ko Emerew xe zaneràpuz me. Màràzàwe tuwe uzapo agwer purumumaranugar kar haw xe a'e. Wixe kwez heker haw pupe, ma'e iapo putar pà hepuhe a'e. Ahapukazahy kwez peme ihe. 15 Herehapukaz mehe uzàn oho a'e. Wezar ukamirpuku xe, i'i mua'u wanupe.

16 Omonokatu ikamir wàpuz me. 17 Umen izewyr mehe umume'u izupe. — Akwez Emerew a'e, newe uma'ereko e ma'e a'e, wixe heker haw pupe ikatu 'ym ma'e iapo pà ihewe a'e, i'i mua'u umen pe. 18 — Ihe ahapukazahy tuwe ihe. Uzàn oho katu pe a'e. Wezar ukamir puku xe heker haw pupe. 19 Nezewe newe uma'ereko ma'e herereko a'e, i'i mua'u izupe. A'e ma'e henu mehe Zuze izar wikwahy a'e. 20 Upyhyk Zuze, zemunehew paw pe imono kar pà. Upyta Zuze a'e pe tuwihawete hemipyhyk kwer wainuromo. 21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hehe we a'e. Omono uze'egatu hehe. A'e rupi ikatu zemunehew paw rehe uzekaiw ma'e pe a'e. 22 A'e rupi uze'eg nezewe Zuze pe. — Nekatuahy ihewe. A'e rupi amogwer xe har wanuwihawete romo urumuigo kar putar ihe kury, i'i izupe. A'e rupi Zuze uzapo kar ma'e amogwer zemunehew paw pe har wanupe a'e kury. 23 A'e rupi zemunehew paw rehe uzekaiw ma'e na'ima'enukwaw kwaw ma'e rehe kury, ta'e Zuze uzekaiw a'e ma'e rehe hekuzaromo a'e xe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hehe we a'e xe, omono uze'egatu hehe a'e xe.

40

Zuze umume'u mokoz puahu awer

1 Umumaw amo zahy nezewe wà. Amo 'ar mehe mokoz uma'ereko ma'e uze'eg zemueteahy Ezit ywy rehe har wanuwihawete rehe a'e wà. Win rehe uzekaiw ma'e romo hekon amo. Inugwer wiko typy'ak iapo har wanuwihaw romo. 2 Wikwahy tuwihawete a'e mokoz awa wanupe. 3 Omono kar zemunehew paw pe wà. Zemunehew paw a'e, zauxiapekwer wanuwihaw heko haw pe tuz a'e. Zuze wiko a'e zemunehew paw pe a'e no. 4 Umumaw zahy tetea'u a'e pe wiko pà wà. Tuwihaw umuzekaiw kar Zuze wanehe.

5 Amo 'ar mehe a'e pe zemunehew paw pe pyhaw a'e win rehe uzekaiw ma'e a'e, typy'ak iapo har a'e no, pitàitàigatu upuahu a'e wà kury. — Ma'in zanepuahu awer zanewe, i'i uzeupeupe wà. 6 Iku'em mehe Zuze wexak a'e mokoz awa a'e wà. Wexak wazemumikahy haw wà no. 7 A'e rupi

upuranu wanehe. — Màràzàwe tuwe pezemumikahy kutàri, i'i wanupe.
8 — Ure pitàitàigatu urupuahu kwez ure kury. Naheta kwaw urepuahu awer imume'u har urewe, i'i izupe wà. — Tupàn a'e, a'e ae ukwaw kar agwer ma'e teko wanupe a'e. Pemume'u pepuahu awer ihewe nehe, i'i wanupe.
9 Na'e win rehe uzekaiw ma'e umume'u upuahu awer izupe. — Nezewe hepuahu awer ihe. Heta amo uwà 'yw herenataromo a'e. 10 Heta na'iruz hàkà hehe. Hezuz huwer. Tàrityka'i hezuz iputyr. A'e re i'a kury. Na'e i'a kwer ityàro kury. 11 A'e 'ar mehe we apyhyk tuwihawete ikanek iwin hyru iteko ihe. Azàmi uwà heruwà ikanek pupe tuwihawete pe imono pà ihe, i'i izupe. 12 I'i Zuze izupe. — Amume'u putar nepuahu awer hemimume'u newe nehe kury. A'e na'iruz hàkà a'e wà, na'iruz 'ar romo wanekon a'e wà. 13 Na'iruz 'ar pawire tuwihawete nepyro kar putar xe wi zemunehew paw wi a'e nehe. Erezewyr putar nema'ereko haw pe nehe, win imono pà tuwihawete pe nehe, izypy mehe arer zàwe nehe. 14 Ikatuahy putar nereko àwàm a'e pe nehe. A'e 'ar mehe nehe, nema'enukwaw herehe nehe. Eze'eg tuwihawete pe herehe nehe. Nezewe mehe hepytywà putar pe nehe, xe wi zemunehew paw wi hepyro pà nehe. 15 Ko heze'eg azeharomo a'e. Hepyhyk Emerew ywy rehe hereko mehe a'e wà, xe Ezit ywy rehe hererur pà a'e wà. Nahezur wer kwaw xe ihe. Xe Ezit ywy rehe hereko mehe nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e. Hemur kar e xe zemunehew paw pe wà, i'i Zuze izupe.
16 Typy'ak iapo har wanuwihaw wenu hemimume'u kwer a'e. — Kwa, ikatuahy ize'eg a'e pa, i'i uzeupe. A'e rupi uze'eg Zuze pe a'e no. — Apuahu kwez ihe no. Hepuahu mehe araha na'iruz kok typy'ak hyru heàkàg rehe ihe wà. 17 Kok iapyrete har heta typy'ak tetea'u ipupe a'e, iapo har hemiapo kwer tetea'u tuwihawete pàràm a'e. Na'arewahy uhem wiràmiri a'e pe wà, a'e kok ipor i'u pà wà, i'i Zuze pe. 18 Umume'u Zuze ipuahu awer izupe. — Nezewe nepuahu awer ne. A'e na'iruz kok a'e wà, na'iruz 'ar a'e wà. 19 Na'iruz 'ar pawire tuwihawete nemuhem kar putar xe wi a'e nehe. Na'e omonohok kar putar neàkàg newi nehe. A'e re umuzaiko kar putar neretekwer amo ywyra rehe nehe. Wiràmiri u'u putar nero'o kwer a'e wà nehe, i'i izupe.
20 Na'iruz 'ar pawire tuwihawete uzapo kar mynykawhu uzexak kar awer 'ar rehe a'e kury, wàpuz me uma'ereko ma'e nànàn a'e kury. Werur kar win rehe uzekaiw ma'e wanuwihawete zemunehew paw wi kury. Werur kar typy'ak iapo har wanuwihaw no. — Perur xe mynykaw pe nehe, i'i wemiruze'eg wanupe. 21-22 Uzeapo ma'e Zuze ize'eg awer rupi katete a'e. Umuzewyr kar win rehe uzekaiw ma'e ima'ereko awer kwehe arer pe. Uzuka kar typy'ak iapo har. 23 Win rehe uzekaiw ma'e na'ima'enukwaw kwaw Zuze rehe. Heharaz tuwe izuwi.

41

Zuze umume'u tuwihawete ipuahu awer

1 Umumaw mokoz kwarahy nezewe wà. Amo 'ar mehe Ezit ywy rehe har wanuwihawete upuahu a'e kury. Upuahu haw pe upu'àm Niru yrykawhu iwyr. 2 Na'arewahy uhem 7 tapi'ak wà yrykawhu wi a'e wà kury. Ipuràgete wà. Ikyra katu wà. Uzypyrog ka'api'i yrykaw iwyr har i'u pà wà. 3 Na'arewahy uhem amo 7 tapi'ak wà yrykawhu wi wà no. Iroahy iagaiwahy pà wà. Oho amogwer 7 tapi'ak wanuwake wà, yrykawhu iwyr wà. 4 Tapi'ak iaiw ma'e ikyra 'ym ma'e u'u tapi'ak ipuràg eteahy ma'e ikyra katu ma'e a'e wà. A'e re ume'e tuwihawete kury. 5 Na'e uker wi upuahu pà kury. Wexak 7 arozràn haryw pitài romo hezuz ma'e kwer wà. Ikatu wà, tynehem arozràn pupe wà. 6 A'e re uhem amo 7 arozràn haryw a'e wà no. Uxinig wà, ta'e ywytu haku ma'e ywyxiguhu wi ur ma'e kwer umuxinig kar a'e wà xe. 7 Omokon a'e 7 arozràn haryw tynehem ma'e ikatu ma'e wà. Ume'e wi tuwihawete. — Apuahu kwez ihe kury, i'i uzeupe. 8 Iku'em mehe uzemupy'a a'e. A'e rupi wenoz kar ma'e ikwaw pyr 'ym kwaw par paw wamuwà wàpuz me a'e wà kury. Werur kar ma'e kwaw par Ezit ywy rehe har paw a'e wà no. Umume'u

upuahu awer wanupe. Ni amo ma'e kwaw par nukwaw kwaw imume'u haw izupe wà. 9 Na'e win rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw uze'eg oho tuwihawete pe a'e kury, (ta'e ima'enukwaw Zuze rehe a'e kury xe). — Ikatu 'ym ma'e azapo ihe, i'i izupe. — Amume'u putar a'e ma'e newe ihe kury. 10 Amo 'ar mehe erekwahy ihewe ne, typy'ak iapo har wanuwihaw pe ne no. Uremono kar pe zemunehew paw pe ne, zauxiapekwer wanuwihaw hàpuz pupe har pe ne. 11 Amo 'ar mehe pyhaw urupuahu pitàitàigatu ure. A'e urepuahu awer ipurumume'u wer amo ma'e rehe urewe. 12 Zemunehew paw pe uruiko amo kwàkwàmo Emerew rehe we ure. Zauxiapekwer wanuwihaw pe uma'ereko e ma'e romo hekon a'e. Urumume'u urepuahu awer a'e kwàkwàmo pe. A'e ae umume'u hemimume'u urewe. 13 Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete. Azewyr xe hema'ereko haw pe ihe. Typy'ak iapo arer erezuka kar ne, i'i tuwihawete pe.

14 A'e rupi tuwihawete werur kar Zuze zauxiapekwer wanupe kury. Tàrityka'i oho zemunehew paw wi ipyro pà wà. Upin wamutaw. Umunehew amo kamir katu ma'e. A'e re oho uzexak kar pà tuwihawete pe kury. 15 Na'e tuwihawete uze'eg izupe. — Heta amo hepuahu haw ihe. Ni amo nukwaw kwaw hemimume'u imume'u haw rehe ihewe wà. Amo uze'eg kwez nerehe. — Zuze ukwaw puahu haw imume'u haw a'e, i'i kwez ihewe wà, i'i izupe.

16 — Nakwaw kwaw ihe, i'i Zuze izupe. — Tupàn ae umume'u putar nepuahu awer newe nehe. Ikatu putar newe nehe, i'i izupe.

17 — Nezewe hepuahu awer ihe, i'i Zuze pe. — Apu'àm Niru yrykawhu iwyr. 18 Na'arewahy 7 tapi'ak ipuràg eteahy ma'e ikyra katu ma'e uhem 'y wi wà. Uzypyrog ka'api'i yrykawhu iwyr har i'u pà wà. 19 A'e re amo 7 tapi'ak uhem wà 'y wi wà no. Iaiw wà, iagaiwahy wà no. Naexak pixik kwaw tapi'ak iaiw ma'e a'e tapi'ak zàwenugar Ezit ywy rehe ihe wà. 20 Tapi'ak iaiw ma'e iagaiw ma'e omokon tapi'ak ipuràg ma'e ikyra katu ma'e wà. 21 Wa'u pawire na'ikatu wera'u kwaw tapi'ak iagaiw ma'e wà. Iaiw wiwi izypy mehe arer ài wà. A'e mehe ame'e kury. 22 A'e re apuahu wi. Aexak 7 arozràn iapo kwer haryw ihe wà. Ikatu wà, tynehem arozràn pupe wà. A'e 7 iapo kwer haryw heta pitài i'yw rehe wà. 23 A'e re uhem amo 7 arozràn iapo kwer uxinig ma'e wà. Ywytu ywyxiguhu wi ur ma'e kwer umuxinig kar a'e wà. 24 A'e 7 arozràn iapo kwer uxinig ma'e omokon inugwer 7 iapo kwer ikatu ma'e tynehem ma'e wà. Amume'u hepuahu awer ma'e temigwaw 'ym ikwaw par wanupe ihe. Ni amo nukwaw kwaw hemimume'u imume'u haw ihewe wà, i'i izupe.

25 Na'e uze'eg Zuze tuwihawete pe. — A'e mokoz nepuahu awer a'e wà, zuawygatu wanemimume'u wà. Tupàn uze'eg iko newe nepuahu pe a'e, wemiapo ràm imume'u pà newe a'e. 26 A'e 7 tapi'ak ikatu ma'e a'e wà, 7 kwarahy romo wanekon a'e wà. A'e 7 arozràn iapo kwer a'e wà no, nezewegatete a'e wà no. Mokoz nepuahu awer pitài ma'e umume'u newe wà. 27 A'e 7 tapi'ak iagaiw ma'e iaiw ma'e a'e wà, 'y wi tapi'ak ikatu ma'e wanaikweromo uhem ma'e kwer a'e wà, a'e 7 arozràn iapo kwer uxinig ma'e a'e wà no, 7 kwarahy romo wanekon a'e wà. A'e 7 kwarahy rehe nuhyk kwaw temi'u teko wanupe nehe. 28 Tupàn wexak kar wemiapo ràm newe a'e, heze'eg awer rupi katete a'e. 29 Ximumaw putar 7 kwarahy nehe. Heta tetea'u putar temi'u Ezit ywy rehe har wanupe a'e kwarahy rehe nehe. 30 A'e re ximumaw putar amo 7 kwarahy nehe. A'e kwarahy rehe nuhyk kwaw temi'u teko wanupe nehe. Ima'uhez putar wà nehe. 31 Wama'uhez tàwàm iaiw tuwe putar nehe. Ezit ywy rehe har na'ima'enukwaw kwaw kwarahy ikatu ma'e wanehe temi'u tetea'u heta awer rehe a'e wà nehe. 32 Tupàn nemupuahu kar wi a'e, ta'e uzapo putar tuwe a'e ma'e a'e nehe xe. Uzapo putar tàrityka'i nehe kury, i'i izupe.

33 Uze'eg wi Zuze tuwihawete pe. — A'e rupi, tuwihawete, exaexak amo awa ma'ekwaw katu har nehe, neiwy rehe har waneruze'egar romo imuigo kar pà nehe. Ikatuahy putar nezewe neremiapo ràm nehe. 34 Exaexak amo awa ne wà nehe no. A'e awa wata putar oho tawhu nàn ko nàn wà nehe. Aze heta 5 temi'u hyru-

por amo wanupe nehe, upyhyk putar pitài hyrupor wanuwi wà nehe, herur pà xe wà nehe, a'e 7 kwarahy ikatu ma'e imumaw 'ym mehe we wà nehe. 35 A'e 7 kwarahy ikatu ma'e rehe a'e awa omono'og putar arozràn tetea'u wà nehe, tàpuzuhu uhua'u ma'e tawhu pe har nànàn imonokatu pà wà nehe. Ne ereiko putar waneruze'egar romo nehe, agwer ma'e paw iapo kar pà wanupe nehe. 36 Nezewe mehe a'e temi'u imono'og pyràm imonokatu pyràm uhyk putar Ezit ywy rehe har wanupe a'e 7 kwarahy iaiw ma'e rehe nehe. Nezewe mehe teko numàno kwaw ma'e i'u 'ym pà wà nehe, i'i Zuze tuwihawete pe.

Zuze wiko Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo

37 Zuze ize'eg awer ikatuahy tuwihawete pe. Ikatuahy hemiruze'eg nànàn no. 38 Na'e tuwihawete uze'eg a'e pe har wanupe a'e kury. — Tupàn Hekwe wiko ko awa rehe we a'e. A'e rupi a'e weruze'eg putar heywy rehe har upaw rupi a'e wà nehe. Ni amo awa na'ikatu wera'u kwaw Zuze wi a'e. Ni amo awa nukwaw wera'u kwaw ma'e izuwi, i'i wanupe.

39 A'e re ume'e Zuze rehe izupe uze'eg pà kury. — A'e ma'e paw Tupàn wexak kar newe a'e. Ni amo nupuner wera'u kwaw newi wà, ni amo nukwaw wera'u kwaw ma'e newi wà. Ure paw uruexak nepuner haw ure. 40 A'e rupi erepureruze'eg putar heràpuzuhu pupe nehe. Heremiaihu paw weruzar putar neze'eg wà nehe. Xo ihe zo apuner wera'u putar newi ihe nehe, ta'e tuwihawete romo aiko ihe xe. 41 Ko 'ar rehe urumuigo kar Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo ihe kury, i'i tuwihawete Zuze pe.

42 A'e 'ar mehe we wenuhem ukwàku'aw har uwer hereko har ukwà wi kury, Zuze ikwà rehe imono pà kury. A'e re uze'eg uma'ereko ma'e wanupe. — Pemunehew kar kamirpuku hekuzar katu ma'e irin iapo pyrer hehe nehe, ty wà, i'i wanupe. Omono mu'yr or iapo pyrer iazuromo wà no. 43 A'e re umuzeupir kar ywyramawa rehe wà kury. Tuwihawete hekuzaromo har pe imonokatu pyr a'e ywyramawa a'e. A'e re uze'eg wi awakwer wanupe. — Peho izywyramawa henataromo nehe, teko wanupe penehapukaz pà nehe. — Tuwihaw ur iko ty wà, pehem hape ràm wi ty wà, peze peho peiko wanupe nehe, izywyramawa henataromo peata mehe nehe ty wà, i'i wanupe. Nezewe Zuze wiko Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo a'e kury. 44 Tuwihawete uze'eg Zuze pe kury. — Aiko tuwihawete romo ihe. Ereiko tuwihaw upuner ma'e romo ne no. Aze nerezapo kar kwaw ma'e nehe, ni amo Ezit ywy rehe har nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe a'e wà nehe, i'i izupe.

45-46 Omono tuwihawete amo her Zuze pe. — Zapenat Panez her pyahu romo. Omono Poxiper tazyr Azenat her ma'e hemireko romo. Poxiper a'e, xaxeto Eriopori tawhu pe har romo hekon a'e. Zuze wereko 30 kwarahy tuwihawete pe uma'ereko pà uzypyrog mehe a'e. Uhem oho tuwihawete henatar wi a'e kury, Ezit ywy pehegwer nànàn wata pà a'e kury. 47 Umumaw 7 kwarahy arozràn tetea'u ipo'o pà a'e. 48 Omono'og Zuze a'e arozràn upaw rupi a'e, tàpuzuhu arozràn hyru pupe a'e. Tawhu nànàn heta agwer tàpuzuhu. Omonokatu arozràn tawhu huwake har a'e tàpuzuhu pupe pitàitàigatu wà. 49 Omono'ono'og tuwe temi'u tetea'u a'e. Ni nuexak kwaw ipuhuz taw kury, ta'e heta tetea'u a'e xe. Nuzawy kwaw ywyxig yryhu iwyr har a'e.

50 A'e kwarahy rehe, kwarahy ma'uhez taw hereko har ihem 'ym mehe we uzexak kar mokoz ta'yr Zuze pe hemireko Azenat rehe we a'e wà. 51 Omono Manaxe her romo wa'yr ipy pe. — Ma'e wi purumueharaz kar haw, i'i her zaneze'eg rupi. Nezewe i'i Zuze. — Tupàn hemueharaz kar ma'erahy heremipuraraw kwer wi a'e, heru iànàm wanemipuraraw kwer wi a'e no, i'i amogwer wanupe. 52 Omono Eparai wa'yr inugwer pe her romo. — Ta'yr izexak kar haw, i'i her zaneze'eg rupi. — Tupàn umur hera'yr ihewe a'e wà, ywy ma'erahy ipuraraw pawer rehe a'e wà, i'i amogwer wanupe.

53 Na'e upaw a'e 7 kwarahy temi'u tetea'u heta haw Ezit ywy rehe a'e kury. 54 Uzypyrog 7 kwarahy ma'uhez taw heta haw imumaw pà wà kury, Zuze ize'eg awer rupi katete wà kury. Amogwer ywy rehe

teko ima'uhez wà. Ezit ywy rehe heta temi'u teko wanupe. 55 Aze amo Ezit ywy rehe har uzypyrog ima'uhez tà wà, oho tuwihawete pe temi'u henoz tà izupe wà. — Peze'eg peho Zuze pe nehe. Peruzar tuwe ize'eg nehe, i'i tuwihawete teko wanupe.

56 Ma'uhez taw uhua'u mehe Zuze uwàpytymawok a'e tàpuzuhu arozràn hyruhu paw rupi a'e kury. Uzypyrog arozràn ime'eg pà Ezit ywy rehe har wanupe kury. 57 Ywy nànànar ur Ezit pe temi'u ime'eg kar pà Zuze wi wà. Ta'e azeharomoete nuhyk kwaw temi'u ywy nànàn a'e xe.

42

Zuze tyky'yr oho Ezit ywy rehe wà

1 Amo 'ar mehe amo uze'eg wà Zako pe. — Heta temi'u Ezit ywy rehe, i'i izupe wà. A'e rupi uze'eg Zako wa'yr pe kury. — Màràzàwe tuwe peiko xe ma'e iapo 'ym pà, i'i wanupe. 2 — Heta temi'u Ezit ywy rehe, i'i kwez ihewe wà. Peho a'e pe arozràn ime'eg kar pà nehe. Nezewe mehe nazamàno kwaw nehe, i'i wanupe.

3 A'e rupi a'e 10 Zuze tyky'yr Zako ta'yr oho Ezit ywy rehe temi'u ime'eg kar pà wà kury. 4 Zako nomono kar kwaw wa'yr Mezàmi Zuze tywyr amogwer wa'yr wanupi a'e. — Aze ru'u iaiw ma'e uzeapo putar Mezàmi pe iho mehe nehe, i'i uzeupe. 5 Zako ta'yr a'e wà, oho amo teko wanupi temi'u ime'eg kar pà Ezit ywy rehe a'e wà. Ta'e teko Kànàà ywy rehe har paw ima'uhez waiko a'e wà xe.

6 Zuze a'e, Ezit ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. A'e rupi a'e ae ume'eg arozràn teko amo ae ywy rehe har wanupe. Amo 'ar mehe tyky'yr uhem a'e pe wà. Wapyk upenàràg rehe henataromo wà. Umuhyk uwa ywy rehe imuawate pà wà. 7 Wyky'yr wanexak mehe a'e 'ar mehe we Zuze ukwaw a'e wà. Numume'u kwaw wakwaw pawer wanupe. Uze'egahy wanupe, wanehe upuranu pà. — Ma'e wi pezur, i'i wanupe. — Kànàà ywy wi uruzur ure, i'i izupe wà. — Urepurume'eg kar wer temi'u rehe, i'i izupe wà.

8 Ukwaw Zuze wyky'yr wà. Tyky'yr nukwaw kwaw uwywyr Zuze wà. 9 Na'e Zuze ima'enukwaw upuahu awer wyky'yr rehe arer rehe kury. Uze'eg wi wanupe. — Peiko ureàmàtyry'ymar romo. Pezur xe urekàg 'ymaw hexak pà, i'i wanupe.

10 — Nan kwaw nezewe, urezar. Nuruzapo pixik kwaw agwer ma'e, urezar. Ure neremiruze'eg ure, uruzur xe temi'u ime'eg kar pà ure. 11 Ure paw pitài awa ta'yr romo uruiko ure. Nuruiko kwaw peàmàtyry'ymar romo, nuruzur kwaw xe pekàg 'ymaw hexak pà. Uruiko teko ikatu ma'e romo, ma'e rehe imunar pixik 'ym ma'e romo ure, i'i izupe wà.

12 — Nazeruzar kwaw peze'eg rehe ihe. Pezur xe ureiwy ikàg 'ymaw hexak pà, i'i wanupe.

13 — Uruiko Kànàà ywy rehe. Uruiko 12 awa romo ure pitài awa ta'yr romo ure. Pitài urerywyr ukàzym. Tywyr wiko ureru ipyr ko 'ar rehe, i'i izupe wà.

14 — Peiko heremimume'u kwer romo azeharomoete. Peiko ureàmàtyry'ymar romo urekàg 'ymaw rehe ume'e ma'e romo. 15 Aze pepuruexak kar wer ureàmàtyry'ymar romo peneko 'ymaw rehe ihewe nehe, pezapo ko heremimutar nehe. Aze penywyr nur kwaw xe nehe, napeho kwaw xe wi nehe. Amume'uahy peho 'ym àwàm heruwihawete heko haw rehe ihe kury. 16 Pexak pitài awa nehe. Pemono kar a'e awa penywyr ipiaromo nehe. Amogwer wiko putar xe zemunehew paw pe wà nehe, iho mehe wà nehe. Aze peze'eg azeharomo nehe, xo a'e mehe zo pehem putar zemunehew paw wi nehe. Aze naperur kwaw penywyr nehe, akwaw putar ureàmàtyry'ymar romo peneko haw ihe nehe. Amume'uahy ko heze'eg tuwihawete heko haw rehe ihe kury, i'i wanupe.

17 A'e rupi umunehew kar zemunehew paw pe a'e wà kury. Umumaw na'iruz 'ar a'e pe wiko pà wà. 18 Na'iruz haw 'ar mehe Zuze uze'eg wanupe. — Ihe aiko Tupàn wi ukyze ma'e romo ihe, imuwete katu har romo ihe. Napuzuka kar kwaw ihe nehe, aze pezapo amo ma'e heremimume'u ràm nehe. 19 Aze peiko teko imunar 'ym ma'e romo, a'e mehe pitài upyta xe zemunehew paw pe nehe. Amogwer upuner oho haw rehe peneko haw pe wà nehe, temi'u heraha pà peànàm

wanupe wà nehe, wama'uhez taw imumaw pà wà nehe. 20 A'e re perur penywyr ipyahu wera'u ma'e xe nehe. Nezewe mehe akwaw putar penemu'em 'ymaw ihe nehe. Aze peze'egaw azeharomoete nehe, a'e mehe napuzuka kar kwaw ihe nehe, i'i wanupe. — He'e pa, i'i izupe wà. 21 Na'e uze'eze'eg uzeupeupe wà. — Azeharomoete xipuraraw ma'erahy zane kury, ta'e xiapo iaiw ma'e zanerywyr Zuze pe zane xe. — Hepuhareko pe nehe, i'i zanewe kwehe mehe, a'e ma'e iaiw ma'e iapo mehe. Nazazekaiw kwaw ize'eg rehe. A'e rupi ko 'ar rehe xipuraraw ma'erahy zane kury, i'i uzeupeupe wà.

22 Uze'eg Humen amogwer wanupe kury. — Xiapo zo iaiw ma'e izupe nehe, a'e peme a'e 'ar mehe. Napepureruzar wer kwaw heze'eg rehe. A'e rupi ko 'ar rehe xipuraraw ma'erahy imàno awer hekuzaromo zane kury, i'i wanupe.

23 Zuze wenu katu waze'eg mehe wà. Tyky'yr nukwaw kwaw wà. Ta'e a'e 'ym mehe Zuze uze'eg wanupe amo ae ywy rehe har waze'eg rupi a'e xe. Hemiruze'eg umume'u ize'eg wanupe waze'eg rupi. A'e rupi ukwaw hemimume'u kwer wà. 24 Uhem Zuze oho wyky'yr wanuwi kury. Uzai'o kury. Izai'o pawire uzewyr wanupe. Upyhyk kar Ximeàw zauxiapekwer wanupe, iàpixipixi kar pà, amogwer wanenataromo.

Zuze tyky'yr uzewyr Kànàà ywy rehe wà

25 Tyky'yr werur ma'eryru uzeupi wà. A'e rupi Zuze uze'eg wemiruze'eg wanupe kury. — Pemynehem wama'eryru temi'u pupe nehe. — Pemuzewyr zàmim wanemetarer wanupe nehe, temi'u i'aromo imono pà nehe. Pemono temi'u wanupe nehe no, pe rupi wata mehe har romo wanemi'u ràm romo wanupe nehe no, i'i wanupe. Uzapo ma'e ize'eg awer rupi katete wà. 26 Na'e Zuze tyky'yr upir temi'u wemime'eg karer imono zumen wakupepe wà kury. Oho a'e wi wà. 27 Umumaw pitài 'ar wata pà wà. Uhem uker àwàm me wà. Amo uwàpytymawok temi'u hyru ta'e iporopoz wer weimaw wanehe xe. Wexak wemetarer temi'u i'aromo imono pyrer a'e. 28 Uze'eg uwywyr wanupe. — Peme'e ko ma'e rehe ty wà. Heremetarer xe tuz ty wà, heremi'u ràm hyru pupe ty wà. Umuzewyr heremetarer ihewe wà, i'i wanupe. Ipytuhegatu tywyr upaw rupi wà. Uryryryryz ukyze pà wà. Upuranu uzehezehe wà. — Ma'e Tupàn uzapo iko zanewe, i'i uzeupeupe wà.

29 Kànàà pe uhem mehe uze'eg oho u Zako pe wà, ma'e uzeapo ma'e kwer paw imume'u pà izupe wà.

30 — A'e awa a'e, Ezit ywy rehe har wanuwihaw upuner ma'e a'e, uzapo iaiw ma'e urewe a'e. — Peiko xe heywy rehe heàmàtyry'ymar romo urekàg 'ymaw hexak pà pe, i'i urewe. 31 — Awa ikatu ma'e romo uruiko ure. Nuruiko kwaw peàmàtyry'ymar romo pekàg 'ymaw hexakar romo ure, uru'e izupe. 32 — 12 tywyr romo uruiko, pitài awa ta'yr romo uruiko. Pitài urerywyr ukàzym a'e. Inugwer wiko ureru ipyr Kànàà ywy rehe a'e kury, uru'e izupe. 33 Tuwihaw uze'eg nezewe urewe. — Azapo putar amo ma'e ihe nehe kury. Nezewe mehe akwaw putar awa ikatu ma'e romo peneko haw ihe nehe. U akwaw putar ikatu 'ym ma'e romo peneko haw nehe. Pitài upyta putar xe hepyr nehe. Pezewyr putar peneko haw pe nehe, temi'u pixik heraha pà peànàm wanupe nehe, ta'e ima'uhez waiko a'e wà xe. 34 Perur penywyr ipyahu wera'u ma'e xe ihewe nehe. Aze napezapo kwaw heremiapo kar nehe, akwaw putar heàmàtyry'ymar romo peneko haw ihe nehe. Aze pezapo nehe, akwaw putar heàmàtyry'ymar romo peneko 'ymaw nehe. Nezewe mehe pepuner xe pezur haw rehe ma'e me'eg kar pà ihewi nehe, i'i urewe a'e, i'i u pe wà.

35 Na'e wenuhem temi'u hyru wi wà kury. Pitàitàigatu wexak wemetarer wemi'u hyru pupe temi'u i'aromo wà, ma'eryru pixika'i ma'e pupe wà. Wanu a'e, ta'yr a'e wà no, a'e temetarer hexak mehe ukyze katu tuwe a'e wà. 36 Uze'eg Zako wa'yr wanupe kury. — Aipo peraha putar hera'yr paw ihewi wà nehe. Zuze nuiko kwaw xe zanepyr a'e. Ximeàw nuiko kwaw xe a'e no. Pepurueraha wer Mezàmi

rehe ihewi no. Pepuraraw kar ma'erahy tetea'u peiko ihewe, i'i wa'yr wanupe.

37 Na'e Humen uze'eg u pe kury. — Tuwe oroho nehe. Azekaiw katu Mezàmi rehe ihe nehe. Aruzewyr wi putar newe nehe. Heta mokoz hera'yr ihewe wà. Aze narur kwaw nehe, erepuner hera'yr wazuka haw rehe nehe, i'i u pe.

38 — Hera'yr noho kwaw penupi nehe. Tyky'yr Zuze a'e, umàno a'e. Xo Mezàmi zo upyta ihewe kury. Aze amo iaiw ma'e uzeapo izupe peata mehe nehe, a'e mehe hezuka kar putar pe hezemumikahy haw pupe nehe, i'i Zako wanupe.

43

Zuze tyky'yr uzewyr Ezit ywy rehe wà

1 Kànàà ywy rehe har ima'uhez wiwi waiko wà. 2 Zako a'e, iànàm a'e wà, ta'yr iànàm a'e wà no, umumaw a'e temi'u Ezit ywy wi herur pyrer a'e wà kury. Na'e Zako uze'eg wa'yr wanupe kury. — Pezewyr Ezit pe nehe ty wà, amo temi'u ime'eg kar pà zanewe nehe ty wà, i'i izupe.

3 Zuta umuma'enukwaw kar u ma'e uzeapo ma'e kwer rehe kury. — A'e awa umume'uahy tuwe uze'eg urewe a'e. Aze urerywyr noho kwaw urerupi nehe, tuwihaw nuze'eg kwaw urewe nehe. 4 Aze eremono kar urerupi nehe, urume'eg kar putar temi'u oroho newe ure nehe. 5 Aze neremono kar kwaw nehe, noroho kwaw nehe. Nezewe uze'eg a'e awa. — Aze perur penywyr ipyahu wera'u ma'e nehe, xo a'e mehe zo aze'eg putar peme ihe nehe, i'i urewe, i'i u pe.

6 Zako uze'eg wanupe. — Màràzàwe tuwe pemu'ar kar agwer iaiw paw herehe. Màràzàwe tuwe pemume'u penywyr heko haw a'e tuwihaw pe, i'i wanupe.

7 Uze'eg u pe wà. — A'e awa upuranu tetea'u urerehe a'e, urereko haw ureànàm waneko haw imume'u kar pà urewe a'e. Upuranu nezewe urerehe. — Aipo penu wikuwe a'e rihi. Aipo heta amo penywyr, i'i urewe. Umume'u kar urereko haw urewe. Nurukwaw kwaw urerywyr rehe ipuruexak wer àwàm ure. Nurukwaw kwaw urerywyr heraha àwàm imume'u àwàm ure, i'i u pe wà.

8 Uze'eg Zuta u pe kury. — Tuwe azekaiw katu kwàkwàmo rehe nehe. Uruhem putar oroho tàrityka'i ure nehe kury. Ni amo numàno kwaw wà nehe. Ni ure, ni ne, ni urepurumuzàmuzàg wà, ni amo numàno kwaw wà nehe. 9 Azekaiw katu putar Mezàmi rehe nehe. Aze narur wi kwaw nehe, aze kwàkwàmo na'ikatu kwaw urezewyr mehe nehe, erepuner herehe nezepykaw rehe nehe. Izuka kar arer romo aiko putar neruwa rupi herekuwe mehe nehe. 10 Aze mo naximumaw iwer mo zahy tetea'u ureho 'ym pà, a'e mehe mo mokoz haw oroho mo Ezit pe ure, a'e wi uruzewyr pà mo mokoz haw ure, i'i u pe.

11 Na'e tu uze'eg kury. — Naheta kwaw amo ae zaneremiapo ràm zanewe. A'e rupi peho mehe pemono ma'e imono e pyràm a'e tuwihaw pàràm nehe. Pepyhyk ikatu wera'u ma'e ko ywy rehe har nehe, heraha pà izupe pema'eryru pupe nehe: kàpuhàg mawxàm her ma'e, hàir, temi'u inuromo imono pyr imuwe katu har. Peraha ma'e'yw hà'àzgwer i'u pyràm izupe nehe no. Peraha ma'e'yw hà'yzgwer amen her ma'e izupe nehe no. 12 Peraha a'e hemetarer peme imur pyrer izupe nehe no, imuzewyr kar pà izupe nehe no. Ta'e pexak pema'eryru pupe pe xe, arozràn i'aromo imono pyrer pe xe. Perur a'e temetarer xe. Aze ru'u amo hemiruze'eg uzawy a'e. Peraha amo temetarer izupe nehe no, amo temi'u ime'eg kar pà izuwi nehe no. 13 Peraha penywyr pezeupi nehe no. Na'arewahy peàwàxi wi a'e awa peho nehe. 14 Tuwe Tupàn ikàg wera'u ma'e pepuhareko kar izupe nehe. Nezewe mehe umuzewyr kar putar penywyr inugwer xe peneko haw pe Mezàmi rehe we nehe. Ihe ihe nehe, aze hera'yr ukàzym ihewi wà nehe, ma'e apuner iapo haw rehe nehe, i'i Zako wa'yr wanupe.

15 A'e rupi Zako ta'yr upyhyk a'e ma'e tuwihaw pe imono pyràm wà kury. Upyhyk wemetarer imuzewyr pyrer wà. Upyhyk amo wemetarer wà no. Weraha Mezàmi wà no. Ezit ywy rehe uhem mehe uze'eg na'arewahy Zuze pe wà. 16 Uhem henataromo wà. Mezàmi wiko wainuromo henataromo. Hexak mehe uze'eg Zuze wàpuz rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw pe

kury. — Eraha ko awa heràpuz me ne wà nehe. Ezuka amo ma'ea'yr nehe, emuhyk temi'uhu nehe. Umai'u putar hepyr a'e wà nehe, kwarahy wapytepe hin mehe a'e wà nehe, i'i izupe.

17 A'e tuwihaw weruzar ize'eg. Weraha tyky'yr hàpuz kutyr wà, tywyr heraha pà no. 18 A'e pe wahem mehe ukyze a'e wà. Uze'eg uzeupeupe wà. — Zanererur xe a'e wà, a'e temetarer zanema'eryru pupe imono pyrer rehe a'e wà. Azeharomoete zanepyhyk putar wà nehe, zanepetepetek pà wà nehe. Upyro putar zanereimaw zumen zanewi wà nehe. Zanemuma'ereko kar putar uma'ereko e ma'e romo wà nehe, i'i uzeupeupe wà.

19 Tàpuz hukenaw pe uhem mehe uze'eg a'e tuwihaw pe wà.

20 — Ezeapyaka katu ureze'eg rehe, tuwihaw. Amo 'ar mehe uruzur xe temi'u ime'eg kar pà. 21 Xe wi ureata mehe urupytu'u amo me ureker pà. Uruwàpytymawok ureremi'u hyru. Pitàitàigatu uruexak ureremetarer ma'eryru pupe arozràn i'aromo. Ureremetarer paw uruexak. Kutàri urerur wi a'e temetarer paw imuzewyr pà peme ure. 22 Urerur amo ae ureremetarer xe amo ae ureremi'u ràm ime'eg kar pà ure no. Nurukwaw kwaw a'e temetarer urema'eryru pupe imono arer ure, i'i izupe wà.

23 Na'e a'e tuwihaw uze'eg wanupe. — Pezemumikahy zo nehe, pekyze zo nehe. Tupàn pezar a'e, penu izar a'e no, a'e ru'u omono a'e temetarer pema'eryru pupe peme a'e. Ta'e ihe apyhyk penemetarer penemi'u hekuzarer ihe xe, i'i wanupe. 24 A'e re weraha tàpuz pupe wà. Omono 'y wanupe wazepuez taw romo. Omono temi'u waneimaw zumen wanupe no. 25 Zuze tyky'yr umuhyk a'e ma'e herur pyrer wà kury, Zuze pe imono pyràm wà kury. — Ximono izupe kwarahy wapyter pe hin mehe tur mehe nehe, i'i uzeupeupe wà. Ta'e ukwaw a'e pe tur àwàm imai'u àwàm a'e wà xe. 26 Na'e uhem Zuze wàpuz me kury. Tyky'yr omono a'e ma'e herur pyrer izupe wà. Wapyk upenàràg rehe henataromo wà. Umuhyk uwa ywy rehe wà. 27 — Pekatu aipo. Aipo oho katu ma'e paw rupi, i'i Zuze wanupe. — Penu a'e, ihewe penemimume'u kwer a'e, aipo ikatu a'e. Aipo wikuwe a'e rihi, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

28 — Ureru a'e, newe uma'ereko e ma'e ikàg 'ym ma'e a'e, wikuwe a'e rihi. Ikatu a'e, ikàg a'e, i'i izupe wà.

29 Uzareko Zuze, a'e pe har wanehe ume'e pà. Wexak uwywyr Mezàmi a'e kury. (Tu ta'yr a'e, ihy imemyr a'e no.) Uze'eg amogwer wanupe. — Aipo kwez awa penywyr kurer romo hekon a'e, penemimume'u kwer romo a'e, i'i wanupe wanehe upuranu pà. (-He'e, i'i izupe wà.) — Tuwe Tupàn umur uze'egatu nerehe, hera'yr, i'i Mezàmi pe.

30 Uwywyr hexak mehe iamutar katu haw uhua'u ipy'a pe. A'e rupi izai'o wer. A'e rupi uhem oho uker haw pe kury, a'e pe uzai'o pà kury. 31 Nan kwehe tete upytu'u uzai'o re kury. Uhez uwa no. Uhem wi uker haw wi amogwer wanupe oho pà. Uze'eg uma'ereko ma'e wanupe kury. — Pemuapyk ureremi'u ràm ywyrapewhu rehe kury ty wà, i'i wanupe.

32 Omono temi'u Zuze pe amo ywyrapewhu rehe wà. Omono temi'u tyky'yr wanupe amo ae ywyrapewhu rehe wà. Omono temi'u Ezit ywy rehe har a'e pe har wanupe amo ae ywyrapewhu rehe wà. Ta'e Emerew numuwete kwaw tupàn Ezit rehe har wazar a'e wà xe. A'e rupi Ezit ywy rehe har numai'u kwaw Emerew wanuwake wà. 33 Tyky'yr wapyk Zuze henataromo wà. — Eapyk xe, i'i amo pe. — Eapyk pe pe, i'i amo pe. Pitàitàigatu Zuze umuapyk kar wyky'yr ywyrapewhu huwake wà. Wanyky'yr wapyk xe, tywyr ipy wapyk huwake. Nezewegatete watua'u haw rupi umuapyk kar Zuze wyky'yr wà. Utua'u haw kwaw paw hexak mehe tyky'yr ume'e uzehezehe wà. — Màràzàwe tuwe ukwaw zanezexak kar awer 'ar a'e, i'i uzeupeupe wà, uzehezehe upuranu pà wà. 34 Omono uma'ereko ma'e temi'u ikatu ma'e Zuze pe wà. Nezewegatete omono temi'u ikatu ma'e tyky'yr wanupe wà no. Omono pitài temi'u hyru ipor wanupe pitàitàigatu wà. Omono 5 temi'u hyru ipor Mezàmi pe wà. Ui'u win tetea'u pupe Zuze ipyr wà. Te hurywete paw wà.

44

Zuze kanek

1 Na'e Zuze uze'eg wàpuz rehe uzekaiw ma'e pe a'e kury. — Emynehem wama'eryru wanemirurer temi'u pupe nehe. Emynehegatu nehe. Emono wanemetarer wama'eryru pupe pitàitàigatu nehe. 2 Wanywyr ima'eryru pupe emono hekanek parat iapo pyrer nehe, hemetarer temi'u hekuzarer rehe we nehe, i'i izupe. A'e uma'ereko ma'e weruzar ize'eg paw a'e kury. 3 Izi'itahy Zuze tyky'yr uhem oho a'e wi wata pà weimaw zumen rupi wà kury. 4 Tawhu wi wahem ire muite waho 'ym mehe we uze'eg wi Zuze wàpuz rehe uzekaiw ma'e pe kury. — Ezàn eho a'e awa wanaikweromo nehe. Wanuwake nehem mehe eze'eg nezewe wanupe. — Màràzàwe tuwe pezapo ikatu 'ym ma'e ikatu ma'e hekuzaromo, ere wanupe nehe. 5 — Màràzàwe tuwe pemunar hezar ikanek parat iapo pyrer rehe. Izi'u haw a'e kanek a'e. Uzeapo ma'e kwer imume'u haw romo a'e kanek wereko a'e. Iaiw ma'e pezapo kwez a'e kanek rehe pemunar mehe, ere mua'u wanupe nehe, i'i Zuze wemiruze'eg pe.

6 Oho hemiruze'eg wanaikweromo. Uhem wanuwake. Uze'eg wanupe Zuze hemimume'u kwer rupi katete. 7 — Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe urewe. Nurupuner pixik kwaw agwer ma'e iapo haw rehe ure. 8 Urerur a'e temetarer urema'eryru pupe ureremixak kwer pitàitàigatu ure. A'e rupi, màràzàwe tuwe mo uremunar ma'e nezar hàpuz me har rehe ure. 9 Aze erexak ikanek urema'e inuromo nehe, uruzuka putar hereko har ure nehe. Uruiko putar newe uma'ereko e ma'e romo tuweharupi ure nehe, i'i izupe wà.

10 Zuze hemiruze'eg uze'eg wi tyky'yr wanupe. — Peze'eg ikatu ihewe. Xo kanek hereko har zo wiko putar ihewe uma'ereko e ma'e romo tuweharupi nehe. Amogwer upuner oho haw rehe xe wi wà nehe.

11 Na'e tàrityka'i umuezyw temi'u hyru ywy rehe wà. Uwàpytymawok uma'eryru pitàitàigatu wà. 12 Zuze hemiruze'eg wekar kanek wama'eryru pupe pitàitàigatu a'e. Wekar wanyky'yr wama'eryru pupe. Nuexak kwaw. Pitàitàigatu wama'eryru pupe wekar. Iahykaw rehe wekar Mezàmi ma'eryru pupe. Wexak kanek a'e pe temi'u i'aromo. 13 Tyky'yr umu'i ukamir puku wà, uzemumikahy haw hexak kar pà wà. Upir wi uma'e weimaw zumen wakupepe wà, tawhu pe uzewyr pà wà.

14 Zuta a'e, tyky'yr paw tywyr paw a'e wà no, uhem Zuze hàpuz me a'e wà. Zuze wikuwe a'e pe wahem mehe. Wapyk upenàràg rehe henataromo wà. Umuhyk uwa ywy rehe wà. 15 Na'e upuranu Zuze wanehe. — Màràzàwe tuwe pezapo agwer ma'e. Aiko ma'e ikwaw pyr 'ym kwaw par romo ihe. Aipo napekwaw kwaw hekàgaw, i'i wanupe.

16 Uze'eg Zuta izupe kury. — Ma'e urumume'u putar newe, tuwihaw, i'i izupe. — Ma'e urumume'u putar newe urekatu haw hexak kar pà newe nehe. Tupàn wexak ureremiapo kwer iaiw ma'e a'e. Uruiko xe kury. Newe uma'ereko e ma'e romo uruiko ure kury. Nekanek hereko har a'e no, newe uma'ereko e ma'e romo hekon a'e no, i'i Zuta Zuze pe.

17 — Nan kwaw pa, i'i Zuze izupe. — Nazapo pixik kwaw agwer ma'e ihe. Xo hekanek heraha arer wiko putar ihewe uma'ereko e ma'e romo a'e nehe. Amogwer upuner u heko haw pe uzewyr haw rehe a'e wà nehe, i'i izupe.

Zuta uze'eg uwywyr Zuze pe Mezàmi rehe

18 Na'e Zuta uhem Zuze huwake kury, uze'eg pà izupe kury. — Tuwihaw, i'i izupe. — Eikwahy zo ihewe, ta'e tuwihawete ài ereiko ne xe. 19 Erepuranu urerehe. — Aipo heta penu peme, ere urewe. — Aipo heta amo penywyr peme, ere urewe. 20 — He'e pa, heta ureru urewe, itua'uhez tuwe a'e. Heta urerywyr kurer urewe no. Uzexak kar ureru itua'uhez mehe a'e, uru'e newe. — Tyky'yr a'e, umàno a'e. Xo a'e zo heta we uhy pe. Tu uzamutar katu a'e, uru'e ure. 21 A'e re ereze'eg urewe. — Perur penywyr xe nehe, ta'e hepuruexak wer hehe ihe xe, ere urewe. 22 — Nupuner kwaw uhemaw rehe u wi a'e, uru'e newe. — Ta'e aze wezar u nehe, tu umàno putar nehe,

uru'e newe. 23 — Aze nur kwaw xe nehe, napumuixe kar kwaw xe herenataromo nehe, ere urewe.

24 Urereko haw pe urehem mehe urumume'u neze'eg awer paw ureru pe. 25 A'e re uremur kar wi xe. — Peme'eg kar wi temi'u nehe, i'i urewe. 26 — Nurupuner kwaw ureho haw rehe, uru'e ureru pe. — A'e awa na'uremuixe kar kwaw wenataromo a'e nehe, aze urerywyr ipyahu wera'u ma'e noho kwaw urerupi a'e nehe. Aze urerywyr ipyahu wera'u ma'e oho urerupi nehe, xo a'e mehe zo oroho putar ure nehe, uru'e ureru pe. 27 Na'e ureru uze'eg wi urewe. — Pekwaw ma'e uzeapo ma'e kwer pe. Heremireko Hakew umur mokoz hera'yr ihewe wà. 28 Pitài uhem oho ihewi. Naexak pixik kwaw a'e re ihe. Aze ru'u miar uzuka wà, hetekwer ipei'ài'àg pà wà. 29 Aze peraha tywyr ihewi nehe, aze amo iaiw ma'e uzeapo izupe nehe, hezuka kar putar pe hezemumikahy haw pupe nehe, i'i urewe.

30-31 — A'e rupi, aze azewyr hereko haw pe herywyr heraha 'ym pà nehe, aze heru nuexak kwaw wa'yr nehe, a'e 'ar mehe we umàno putar nehe. Ta'e wikuwe wa'yr heko haw rehe a'e xe. Aze nureraha kwaw urerywyr urerupi nehe, ureru itua'uhez ma'e izuka àràm romo uruiko putar nehe. Ta'e izemumikahy haw uzuka putar a'e nehe xe. 32 — Azekaiw katu putar tuwe hehe nehe, a'e heru pe, heremiapo ràm imume'uahy pà izupe. — Aze narur wi kwaw kwàkwàmo xe nehe, herekuwe mehe aiko putar izuka arer ài neruwa rupi nehe, a'e heru pe. 33 A'e rupi ainoz ko ma'e newe ihe kury, tuwihaw. Tuwe aiko xe kwàkwàmo hekuzaromo newe uma'ereko e ma'e romo ihe nehe. Tuwe uzewyr oho wyky'yr rupi weko haw pe nehe. 34 Ta'e napuner kwaw hezewyr haw rehe hereko haw pe xe, aze kwàkwàmo noho kwaw herupi nehe. Nahepurexak wer kwaw heru rehe ihe nehe, ko ma'e iaiw ma'e rehe uzemumikahy haw rehe imàno mehe ihe nehe, i'i tyky'yr Zuze pe.

45

Zuze uzemume'u wyky'yr wanupe kury

1 Izai'o wer tuwe Zuze a'e kury. Nupuner kwaw uzai'o 'ymaw rehe uma'ereko ma'e wanenataromo. A'e rupi uhapukaz wanupe. — Pehem peho xe wi upaw rupi ty wà, i'iahy wanupe. A'e rupi, wyky'yr wanupe weko haw imume'u mehe ni amo uma'ereko ma'e nuiko kwaw huwake wà. 2 Uzai'oahy a'e. Ate Ezit ywy rehe har wenu izai'o mehe wà. Umume'u oho tuwihawete pe wà. 3 I'i Zuze wyky'yr wanupe. — Aiko Zuze romo ihe. Aipo heru wikuwe a'e rihi, i'i wanupe. Henu mehe tyky'yr ipytuhegatu tuwe wà. Nupuner kwaw ma'e imume'u haw rehe wà. 4 Na'e i'i Zuze wanupe. — Pezur xe heruwake nehe ty wà, i'i wanupe. Uhem huwake wà. Uze'eg wi wanupe. — Aiko penywyr Zuze romo ihe. Kwehe mehe heme'eg pe amo wata ma'e wanupe. Hererur xe Ezit ywy rehe wà. 5 Kwehe mehe heme'eg pe amo xe kutyr wata ma'e wanupe. Pezemumikahy zo nehe. Peikwahy zo pezeupeupe heme'eg awer rehe nehe, xe hemur kar awer rehe nehe. Tupàn hemur kar xe a'e, teko tetea'u wapyro pà ma'uhez taw wi a'e. 6 Ximumaw mokoz kwarahy temi'u ihyk 'ym mehe zane kury. Amo 5 kwarahy ximumaw putar nehe no. A'e kwarahy rehe teko numa'ereko kwaw ywy rehe wà nehe, nopo'o kwaw arozràn wà nehe. 7 Tupàn hemur kar penenataromo a'e. Nezewe mehe pepyro ma'uhez taw wi xe a'e, pemumàno kar 'ym pà a'e. Nezewe mehe heta putar pezuapyapyr a'e wà nehe kury, ta'e heta temi'u peme a'e xe. 8 Napeiko kwaw xe hemur kar arer romo. Tupàn ae hemur kar xe a'e. Hemuigo kar tuwihawete hemiruze'eg ikàg wera'u ma'e romo a'e. Azekaiw katu hàpuzuhu rehe ihe. Aiko Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo ihe.

9 Peho tàrityka'i penu heko haw pe nehe. Peze'eg nezewe izupe hexak mehe nehe. — Nera'yr Zuze uze'eg nezewe urewe a'e. — Emume'u ko ma'e penu pe nehe, i'i urewe. — Tupàn hemuigo kar Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo a'e. Ezur tàrityka'i herexak pà nehe. Epyta zo a'e pe nereko haw pe nehe. 10 Ereiko putar Kozem ywy pehegwer rehe nehe. Nezewe mehe ereiko putar xe heruwake nehe. Ne nehe, nera'yr

a'e wà nehe no, neremimino wà nehe no, nereimaw àràpuhàràn hawitu ma'e a'e wà nehe no, nereimaw àràpuhàràànete a'e wà nehe no, nereimaw tapi'ak a'e wà nehe no, nema'e paw a'e wà nehe no, upaw rupi katete wiko putar xe heruwake a'e wà nehe. 11 Ma'uhez taw umumaw putar amo 5 kwarahy nehe. Aze peiko Kozem ywy pehegwer rehe nehe, heruwake nehe, amono putar temi'u newe nehe, neànàm wanupe nehe no, nereimaw wanupe nehe no. Nezewe mehe uhyk putar ma'e peme nehe, i'i u pe, a'e ma'e imume'u kar pà wyky'yr wanupe.

12 Uze'eg wi wanupe. — Pe paw rupi, herywyr Mezàmi a'e no, herexak pe kury. Aiko ihe romo azeharomoete ihe. Zuze romo tuwe aiko ihe, peme uze'eg ma'e romo ihe. 13 Pekwaw hekàgaw xe Ezit ywy rehe har. Pemume'u peho penu pe nehe. Pemume'u penemixak kwer paw izupe nehe. Peho tàrityka'i heru herur pà xe nehe kury, i'i wanupe.

14 Zuze uzàzuwàn uwywyr. Uzai'o kury. Wyky'yr Zuze iàzuwàn mehe uzai'o Mezàmi a'e no. 15 Na'e uzai'o wiwi mehe Zuze uzàzuwàn wyky'yr pitàitàigatu a'e wà no. A'e re tyky'yr uze'eg izupe wà.

16 Amo umume'u uzeapo ma'e kwer tuwihawete hàpuzuhu pe wà. — Zuze tyky'yr uhem xe a'e wà, i'i teko oho Ezit ywy rehe har wanuwihawete hàpuz me har wanupe wà. Hurywete tuwihawete a'e ma'e henu mehe. Hurywete hemiruze'eg wà no. 17 Uze'eg tuwihawete oho Zuze pe kury. — Eze'eg nezewe neryky'yr wanupe nehe, i'i izupe. — Peupir temi'u hyru peneimaw waku'az nehe, Kànàà ywy rehe pezewyr pà nehe, ere wanupe nehe. 18 — Perur penu xe nehe, perur peànàm xe wà nehe no. Amono putar ywy pehegwer Ezit rehe har ikatu wera'u ma'e peme nehe. Pe'u putar temi'u ko ywy rehe har ikatu wera'u ma'e nehe no, ere wanupe nehe, i'i tuwihawete Zuze pe. 19 — Emono ywyramawa wanupe nehe. Nezewe mehe upuner wemireko wanerur haw rehe wà nehe. Upuner wa'yr wazyr wanerur haw rehe wà nehe no. Upuner u herur haw rehe ywyramawa pupe wà nehe no, i'i izupe. 20 Upuner uma'e paw hezar haw rehe a'e pe wà nehe, ta'e amono putar ma'e Ezit ywy rehe har ko ywy rehe har ikatu wera'u ma'e wanupe xe wahem mehe ihe nehe xe, i'i tuwihawete Zuze pe.

21 A'e rupi Zako ta'yr weruzar ize'eg wà. Zuze omono ywyramawa wanupe tuwihawete ze'eg rupi katete. Omono temi'u pe rupi i'u pyràm wanupe no. 22 Omono kamir ipyahu ma'e wanupe no. Omono 3,5 kir parat Mezàmi pe. Omono 5 kamir katu izupe no. 23 Umynehem kar 5 ma'eryru zumen ikupe pe har ma'e Ezit ywy rehe har ikatuahy wera'u ma'e pupe a'e no, u pe imono kar pà a'e no. Umynehem kar 10 ma'eryru zumen kupe pe har arozràn pupe no. Omono typy'ak no, omono amo ae temi'u pe rupi i'u pyràm romo no. 24 — Zazur rihi, i'i tyky'yr izupe wà. A'e wi wahem etea'i mehe uze'eg wi Zuze wanupe. — Pezeàmàtyry'ym zo pe rupi peata mehe nehe, i'i wanupe.

25 Uhem oho Ezit ywy wi wà, wata pà wà. Uhem oho Kànàà ywy rehe wà, u Zako hàpuz me wà. 26 Uze'eg izupe wà. — Zuze wikuwe a'e. Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo hekon a'e, i'i izupe wà. Iàkàzym tària'i Zako kury. Nupuner kwaw waze'eg rehe uzeruzar haw rehe. 27 Umume'u Zuze ze'eg awer paw izupe wà. Wexak ywyramawa paw no. Ta'e tuwihawete werur kar iànàm Ezit pe a'e ywyramawa pupe a'e wà xe. A'e ma'e paw henu mehe a'e ma'e paw hexak mehe hurywete Zako a'e kury. 28 Uze'eg wa'yr wanupe. — Azeharomoete peze'eg. Hera'yr Zuze wikuwe a'e rihi. Hepurexak wer tuwe hehe hemàno 'ym mehe we ihe, i'i wanupe.

46

Zako oho Ezit ywy rehe wànàm wanupi

1 Na'e Zako a'e kury, oho weko haw wi a'e kury. Weraha uma'e paw wànàm paw weimaw paw uzeupi wà. Uhem Merexewa tawhu pe wà. Uzuka Zako ma'ea'yr Tupàn pe a'e pe a'e wà, u Àmàrààw izar pe a'e wà. 2 Pyhaw Tupàn uze'eg izupe, ipuahu zàwenugar pupe. Uze'eg nezewe izupe. — Zako, Zako, i'i izupe. — Aiko xe ihe, i'i Zako izupe.

3 — Aiko Tupàn romo ihe, neru izar romo ihe. Ekyze zo Ezit ywy rehe neho àwàm wi nehe. Ta'e a'e pe nereko mehe amuigo kar putar nezuapyapyr teko tetea'u ikàg ma'e romo ihe wà nehe xe. 4 Aha putar Ezit pe nerupi nehe. Amo 'ar mehe arur wi putar nezuapyapyr xe ko ywy rehe ihe wà nehe. Nemàno mehe Zuze wiko putar nepyr a'e nehe, i'i Tupàn Zako pe.

5 Na'e uhem Zako oho Merexewa tawhu wi kury. Ta'yr omono u ywyramawa Ezit ywy rehe har wanuwihawete hemimur karer pupe a'e wà. Weraha wemireko a'e ywyramawa wapupe wà no. Weraha wa'yr pixika'i ma'e wapupe wà no, wazyr pixika'i ma'e waneraha pà wapupe wà no. 6 Nezewe Zako a'e, iànàm paw a'e wà no, oho Ezit ywy rehe a'e wà kury. Weraha weimaw tapi'ak paw uzeupi wà no, uma'e paw heraha pà uzeupi wà no, Kànàà ywy rehe imono'og pyrer paw heraha pà wà no. 7 Weraha Zako uzuapyapyr paw wà: wa'yr wà, wazyr wà, wemimino wà.

8 Amume'u putar Izaew izuapyapyr waner paw xe ihe wà kury, Ezit ywy rehe oho ma'e kwer waner paw xe ihe wà kury. Humen, Zako ta'yr ipy her romo a'e. 9 Humen ta'yr wà no: Enok, Paru, Ezerom, Karimi. 10 Ximeàw. Ta'yr wà no: Zemuew, Zamim, Owaz, Zakim, Zoar, Xau. Xau a'e, amo kuzà Kànàà ywy rehe har imemyr romo hekon a'e. 11 Erewi. Ta'yr wà no. Zeroxon, Koat, Merari. 12 Zuta. Ta'yr wà no: Xera, Perez, Zera. (Ta'yr inugwer umàno Kànàà ywy rehe a'e 'ym mehe wà. Er, Onà umàno ma'e kwer waner romo wà.) Na'aw Perez ta'yr waner xe wà: Ezerom, Amu. 13 Ixakar. Ta'yr wà no: Tora, Puwa, Zazuwe, Xinirom. 14 Zemurom. Ta'yr wà no: Xerez, Erom, Zareew. 15 A'e Zako ta'yr a'e wà, hemireko Erez umur Zako pe Mezopotàm ywy rehe wiko mehe a'e wà. Umur pitài umemyr kuzà Zina her ma'e izupe a'e pe no. Zako izuapyapyr Erez rehe we har a'e wà, heta 33 a'e wà.

16 Kaz. Ta'yr wà no: Zipiàw, Agui, Xuni, Ezewom, Eri, Arozi, Areri. 17 Azer. Ta'yr wà no: Imina, Iziwa, Iziwi, Meri. Tazyr no: Xera. Heta mokoz ta'yr Meri pe wà no: Emer, Mawkiew waner romo wà. 18 Zako izuapyapyr hemireko Ziwpa rehe we har a'e wà, heta 16 a'e wà. Izypy mehe Àràmàw umur Ziwpa wazyr Erez pe a'e, izupe uma'ereko e ma'e romo a'e.

19 Zako hemireko Hakew a'e, umur mokoz ta'yr izupe a'e wà: Zuze, Mezàmi waner wà. 20 Zuze ta'yr hemireko Azenat rehe we har wà, mokoz wà: Manaxe, Eparai waner wà. Uzexak kar Ezit ywy rehe wà. Azenat a'e, Poxiper tazyr romo hekon a'e. Poxiper a'e, Heriopori tawhu pe har waxaxeto romo hekon a'e. 21 Na'aw Mezàmi ta'yr waner xe wà: Mera, Meker, Azimew, Zer, Mààmà, Ei, Oroz, Mupim, Upim, Areze. 22 Zako izuapyapyr Hakew rehe we har a'e wà, heta 14 a'e wà.

23 Nà. Ta'yr a'e: Huzim. 24 Napitari. Ta'yr a'e wà: Zazeew, Kuni, Zezer, Xirem. 25 Zako izuapyapyr Mira rehe we har a'e wà, heta 7 a'e wà. Izypy mehe Àràmàw umur Mira wazyr Hakew pe uma'ereko e ma'e romo.

26 Zako izuapyapyrete Ezit ywy rehe oho ma'e kwer a'e wà, 76 waneta haw a'e wà. Napapar kwaw ta'yr wanemireko xe ihe wà. 27 Zuze ta'yr a'e wà, mokoz a'e wà, uzexak kar Ezit ywy rehe a'e wà. Nezewe Zako izuapyapyr Ezit ywy rehe oho ma'e kwer a'e wà, 70 waneta haw a'e wà.

Ezit ywy rehe wahem awer

28 Uze'eg Zako Zuta pe kury. — Eho urerenataromo nehe. Erur Zuze urekutyr nehe, ureruwàxi kar pà Kozem ywy pehegwer rehe nehe. Uhem Zako Kozem ywy rehe wà kury. 29 Umuàgà'ym kar Zuze ywyramawa wemiruze'eg wanupe kury. Na'e oho Kozem pe kury, u huwàxi pà kury. Uzeàwàxi a'e pe wà. Wa'yr Zuze hexak mehe Zako uzàzuwàn kury. Uzai'o kury. Uzàzuwàn kwehea'u kury. 30 Na'e uze'eg Zako izupe. — Apuner hemàno haw rehe ihe nehe kury, ta'e uruexak kwez ihe xe, ta'e akwaw nerekuwe haw ihe xe, i'i izupe.

31 A'e re uze'eg Zuze wyky'yr wanupe kury, u iànàm wanupe no. — Aze'eg putar Ezit ywy rehe har wanuwihawete pe ihe nehe. — Heryky'yr a'e wà, heru iànàm a'e wà no, Kànàà ywy rehe wiko ma'e kwer a'e wà, ur kwez xe hepyr wiko pà a'e wà kury, a'e putar izupe nehe. 32 — Àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe àràpuhàrànete wanehe uzekaiw ma'e romo

wanekon a'e wà. Tapi'ak mono'ogar romo wanekon a'e wà, a'e putar izupe nehe. — Werur weimaw àràpuhàràn kwez uzeupi wà. Werur weimaw tapi'ak kwez uzeupi wà no, a'e putar izupe nehe, i'i u pe. 33 Aze ru'u tuwihawete upuranu putar penehe a'e nehe. — Ma'e iapo har romo peiko, aze ru'u i'i putar peme nehe. 34 — Uruiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e romo ure, peze izupe nehe. — Nuruzapo pixik kwaw amo ae ma'e ure. Tuweharupi uruiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e romo. Ureràmuz a'e wà no, tuweharupi wiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e romo a'e mehe a'e wà no, peze tuwihawete pe nehe, aze upuranu penehe nehe, i'i wanupe. — Nezewe mehe pepuner ywy pehegwer Kozem her ma'e rehe peneko haw rehe nehe, ta'e Ezit ywy rehe har na'iakatuwawahy kwaw àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e wanehe a'e wà xe, i'i wyky'yr wanupe.

47

1 Na'e Zuze oho tuwihawete pe a'e ma'e imume'u pà kury. — Heru a'e, heryky'yr a'e wà no, ywy pehegwer Kozem her ma'e rehe wanekon a'e wà kury. Uzekaiw waiko weimaw àràpuhàràn wanehe tapi'ak wanehe a'e pe wà. Weraha uma'e paw kwez a'e pe wà, i'i izupe.

2 A'e re weraha 5 wyky'yr tuwihawete pe wanexak kar pà wà kury. 3 Upuranu tuwihawete wanehe. — Ma'e rehe pema'ereko, i'i wanupe. — Tuwihawete, i'i izupe wà. — Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e romo uruiko ure, ureipy wazàwegatete ure. 4 Uruzur xe ko ywy rehe uruiko pà ta'e Kànàà ywy rehe naheta kwaw ka'api'i urereimaw wanupe xe. Ma'uhez haw a'e pe har uhua'u a'e, iaiw tuwe a'e. Tuwe uruiko xe ywy pehegwer Kozem her ma'e rehe nehe, uremuigo kar pe xe ne, i'i izupe wà.

5 Tuwihawete uze'eg Zuze pe kury. — Neru ur nepyr wiko pà kury. Neryky'yr nezewegatete wà no. 6 Exak wyzài ywy pehegwer waneko àwàm romo nehe. Upuner Ezit ywy rehe wiko pà wà nehe. Emono ywy pehegwer Kozem her ma'e wanupe nehe. Ywy Ezit ywy rehe har ikatu wera'u ma'e a'e. Tuwe wiko a'e pe wà nehe. Aze upuner wà nehe, tuwe omono'og hereimaw tapi'ak wà nehe no, i'i tuwihawete Zuze pe.

7 A'e re Zuze weraha u Zako a'e pe no, tuwihawete pe hexak kar pà no. Zako omono uze'egatu tuwihawete rehe. 8 Tuwihawete upuranu Zako rehe. — Màràn kwarahy erereko, i'i izupe.

9 — Areko 130 kwarahy ihe kury. Amumaw kwarahy tetea'u heata pà ko rupi, kwe rupi no. Na'arewahy a'e hekwarahy upaw oho iko. Amumaw kwarahy tetea'u zawaiw katu haw rehe hereko pà. Heipy umumaw kwarahy tetea'u wera'u ihewi a'e wà. Waneko awer zawaiw katu hereko haw zàwe a'e wà, i'i Zako tuwihawete pe.

10 Omono uze'egatu tuwihawete rehe. A'e re oho a'e wi izuwi. 11 Omono Zuze ywy pehegwer ikatu ma'e u pe, wyky'yr wanupe no, uwywyr pe no. A'e ywy ikatuahy a'e. Tawhu Hamexe her ma'e huwake tuz. Ta'e tuwihawete uzapo kar nezewe haw izupe a'e xe. Wiko a'e ywy izar romo wà. Wikuwe a'e pe wà. 12 Omono Zuze temi'u u pe, wyky'yr wanupe no, wànàm wanupe no. Uhyk wanupe pitàitàigatu no.

Zuze Ezit ywy rehe har wanuwihaw romo heko haw

13 Naheta kwaw temi'u amo ae ywy rehe. Uhua'u wera'u ma'uhez taw tuweharupi. Ezit ywy rehe har a'e wà, Kànàà ywy rehe har a'e wà no, iagaiwahy oho waiko wà. Ta'e naheta kwaw temi'u wanupe xe. 14 Teko ume'eg kar temi'u waiko wà. Zuze omono'og hekuzarer temetarer paw tuwihawete hàpuzuhu pe heraha pà a'e. 15 Na'e upaw temetarer Ezit rehe har. Upaw temetarer Kànàà rehe har no. Oho teko Ezit rehe har Zuze pe uze'eg pà wà kury. — Emur temi'u urewe ty. Uremumàno kar zo pe ty. Ta'e upaw ureremetarer urewi kury xe, i'i izupe wà.

16 Uwazar Zuze waze'eg wanupe. — Aze naheta kwaw temetarer peme nehe, perur peneimaw tapi'ak ihewe nehe. Amono putar temi'u peme peneimaw wanekuzaromo ihe nehe, i'i wanupe.

17 A'e rupi Ezit ywy rehe har werur weimaw Zuze pe wà: kawaru wà, àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete

wà, tapi'ak wà, zumen wà. Upaw rupi wanerur izupe wà. Omono Zuze temi'u wanupe waneimaw wanekuzaromo, a'e kwarahy rehe. 18 Upaw a'e kwarahy. Inugwer kwarahy mehe uze'eg wi oho izupe wà no.

19 — Upaw ureremetarer. Nurupuner kwaw ipaw pawer imimaw rehe newi. Urereimaw paw oromono newe. Upyta nepo pe upaw rupi wà. Naheta kwaw amo ma'e newe imono pyràm kury. Xo ureretekwer zo, xo ureiwy zo heta we urewe kury. Uremumàno kar zo pe nehe ty. Epyhyk ureiwy tuwihawete pe nehe, uremuigo kar pe tuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo nehe. Wiko putar ureiwy izar romo nehe. Emur temi'u urewe ureiwy hekuzaromo ureretekwer wanekuzaromo nehe. Emur temi'u urewe nehe. Nezewe mehe nurumàno kwaw nehe. Emur ma'eà'yz urewe nehe no. Uruzutym putar nehe. Nezewe mehe ywy nuzeapo kwaw ywyxiguhu romo nehe, i'i teko Zuze pe wà.

20 Na'e Zuze ume'eg kar ywy Ezit rehe har upaw rupi a'e kury, tuwihawete pe imono pà a'e kury. Ezit ywy rehe har paw ume'eg uiwy izupe wà, ta'e ima'uhez tuwe a'e wà xe. Nezewe tuwihawete wiko ywy paw izar romo kury. 21 Zuze umuigo kar Ezit ywy rehe har paw tuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo a'e wà no. 22 Xo xaxeto waiwy zo nume'eg kar kwaw. Nume'eg kwaw uiwy izupe wà, ta'e tuwihawete omono e amo temi'u wanupe a'e xe. A'e rupi heta temi'u wanupe. A'e rupi numekuzar kar kwaw temi'u uiwy pupe wà.

23 Na'e uze'eg Zuze teko wanupe. — Tuwihawete wiko peiwy izar romo kury. Wiko pezar romo no. Ta'e apume'eg kar izupe ihe xe. Pepyhyk ma'eà'yz xe nehe, ko pe izutym pà nehe. 24 Pepo'o putar i'a kwer nehe. Aze pepo'o 5 ma'e, pemono pità tuwihawete pe nehe. Inugwer 4 ma'e'a upyta putar pepo pe nehe. Pezutym wi amo nehe, pe'u ikurer nehe. Nezewe heta putar temi'u peme nehe, pena'yr wanupe nehe no, pepyr wiko ma'e wanupe nehe no, i'i wanupe.

25 Uwazar ize'eg izupe wà. — Ereiko ikatu ma'e romo urewe ne. Urepyro pe uremàno haw wi. Uruiko putar tuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo ure nehe, i'i izupe wà.

26 Nezewe Zuze weruzar kar tuwihawete ze'eg teko wanupe. Ate ko 'ar rehe teko weruzar a'e ze'eg wà. Nezewe i'i a'e ze'eg. — Ezit ywy nàn nehe, aze amo opo'o 5 arozràn wà nehe, omono putar pità tuwihawete pe wà nehe. Xo xaxeto waiwy zo tuwihawete nupyhyk kwaw.

Zako umume'u kar ma'e Zuze pe

27 Izaew izuapyapyr a'e wà, upyta Ezit ywy rehe a'e wà, ywy pehegwer Kozem her ma'e rehe wiko pà a'e wà. Ume'eg kar ywy a'e pe wà. Heta tetea'u ta'yr wanupe a'e pe wà. Heta tetea'u tazyr wanupe a'e pe wà no. 28 Zako umumaw 17 kwarahy Ezit ywy rehe wiko pà. Umumaw 147 kwarahy wiko pà. 29 Na'e ukwaw umàno àwàm 'ar ihem etea'i haw kury. Wenoz wa'yr Zuze imuwà uzeupe. — Azapo kar putar ma'e newe. Emono nepo herenugupy iwype kury. Emume'uahy neremiapo ràm ihewe nehe. — Azapo putar heremimume'u azeharomoete ihe nehe, ere ihewe nehe. — Naheremu'em kwaw newe nehe, ere ihewe nehe. Heutym zo pe xe Ezit ywy rehe nehe. 30 Hemàno mehe nehe, eraha heretekwer Ezit ywy wi nehe. Heutym heipy watym awer pe nehe. Tuwe apytu'u wanuwake nehe, i'i Zako wa'yr Zuze pe. — Azapo putar tuwe a'e ma'e nereminozgwer ihe nehe, i'i tuwe Zuze u pe kury.

31 — Emume'uahy, i'i Zako izupe. Umume'uahy Zuze a'e ma'e iapo pyràm u pe. Na'e Zako uzeàpàrirog uker haw i'aromo. Uze'eg Tupàn pe kury.

48

Zako omono uze'egatu Zuze rehe, ta'yr wanehe

1 Amo zahy pawire teko uze'eg oho Zuze pe wà. — Neru ima'eahy, i'i izupe wà. Wexak Zuze u oho. Weraha wa'yr uzeupi wà. Mokoz wà. Eparai, Manaxe waner romo wà. 2 Amo uze'eg oho Zako pe. — Nera'yr Zuze ur kwez nerexak pà kury, i'i izupe wà. Zako uzeagaw wapyk pà uker

haw rehe. Upuner wapykaw rehe. 3 Uze'eg Zuze pe. — Tupàn upuner wera'u ma'e uzexak kar ihewe Iruz tawhu pe Kànàà ywy rehe a'e. Umur uze'egatu herehe a'e pe. 4 Uze'eg nezewe ihewe. — Amueta tetea'u kar putar nera'yr ihe wà nehe. Heta tetea'u putar nezuapyapyr a'e wà nehe no. Wiko putar teko ikàg ma'e romo wà nehe. Amono putar ko ywy nezuapyapyr wanupe nehe. Wiko putar izar romo tuweharupi wà nehe, i'i ihewe.

5 Nera'yr Eparai a'e, nera'yr Manaxe a'e no, uzexak kar xe Ezit ywy rehe xe hezur 'ym mehe we a'e wà. Hepurumuzàg romo wanekon a'e wà. Humen a'e, Ximeàw a'e no, hepurumuzàg romo wanekon a'e wà no. Nezewegatete Eparai Manaxe rehe wà no. Heremiminoete romo hera'yr zàwenugar romo wanekon a'e wà no. 6 Aze heta amo nera'yr newe wà nehe, wiko putar nezuapyr romo wà nehe. Wiko putar Eparai tywyr romo Manaxe tywyr romo wà nehe. A'e rupi upyhyk putar ywy pehegwer uwyky'yr wazàwe a'e wà nehe no. 7 Ta'e nehy Hakew umàno mokoz umemyr wazexak kar ire a'e xe. Na'imemyr wi kwaw. Mezopotàm ywy wi urezewyr mehe umàno a'e, Kànàà ywy rehe a'e, Eparat tawhu pe urehem etea'i mehe a'e. Azutym hetekwer a'e pe ihe, pe iwyr ihe, i'i izupe. (Ko 'ar rehe, — Merez, i'i teko Ewparat tawhu pe wà kury.)

8 Wexak Zako Zuze ta'yr a'e wà kury. Upuranu hehe. — Mo romo wiko kwez kwàkwàmo a'e wà, i'i izupe. 9 — Hera'yr Ezit ywy rehe ihewe Tupàn hemimur karer romo wanekon a'e wà, i'i Zuze u pe. — Emunyryk xe heruwake ne wà kury, ta'e heporomono wer heze'egatu rehe wanehe ihe xe, i'i Zuze pe.

10 Itua'uhez tuwe Zako, a'e rupi nahehàpyhàgatu kwaw. Heha na'ikatu kwaw. Weraha Zuze a'e mokoz kwàkwàmo u huwakea'i wà kury. Zako uzàzuwàn wà, wazurupyter pà wà. 11 I'i Zako Zuze pe. — Naexak wi kwaw hera'yr Zuze ihe nehe, a'e hezeupe. Nezewe rehe we uruexak kwez ihe. Te nera'yr aexak kutàri ihe wà no, i'i Zako wa'yr pe.

12 Na'e Zuze umunyryk kar wa'yr u henugupy wi wà. Wapyk upenàràg rehe, uwa imuhyk pà ywy rehe. 13 A'e re upyhyk Zuze Eparai opo awyze har pupe. Upyhyk Manaxe opo ahurehe har pupe. Umupu'àm Zako huwakea'i wà. Nezewe Eparai upyta Zako iahur rehe. Manaxe upyta iawyze har rehe. 14 Upir Zako uzywa imuzepynykwaw pà kury. Omono opo awyze har Eparai iàkàg rehe. Omono opo ahurehe har Manaxe iàkàg rehe. Eparai Manaxe tywyr romo hekon a'e. Nezewe rehe we wiko tyky'yr zàwe Zako ipo iwype kury. Manaxe wiko tyky'yr romo a'e. Wiko tywyr zàwe Zako ipo ahurehe har iwype kury. 15 A'e re omono Zako uze'egatu Zuze rehe kury, Tupàn pe uze'eg pà kury.

O Tupàn, heipy Àmàrààw a'e, Izak a'e no, weruzar neze'eg oho waiko a'e wà.

Ezapo ikatuahy ma'e ko kwàkwàmo wanupe nehe.

Emono neze'egatu wanehe nehe,
ta'e erezekaiw katu herehe àràpuhàràn ài ne xe,
herekuwe mehe tuweharupi te ko 'ar rehe.

16 Amo nereko haw pe har hepyro ikatu 'ymaw paw wi a'e.

A'e ae nehe, tuwe uzapo ikatu ma'e wanupe nehe no.

Tuwe hezuapyapyr umume'u herer uzeupeupe wà nehe.

Tuwe ima'enukwaw heràmuz Àmàrààw her rehe wà nehe.

Tuwe ima'enukwaw heru Izak her rehe wà nehe no.

Tuwe heta tetea'u wana'yr wanupe wà nehe.

Tuwe heta tetea'u wazuapyapyr wanupe wà nehe no,
i'i Zako Tupàn pe.

17 Zuze wexak u ipo awyze har Eparai àkàg rehe imono awer. Na'ikatu kwaw izupe. A'e rupi upyhyk ipo kury, Eparai àkàg wi imunyryk kar pà kury, Manaxe iàkàg rehe imono pà kury. 18 Uze'eg u pe. — Nan kwaw nezewe, Papaz. Ko hera'yr a'e, tyky'yr romo hekon a'e. Emono nepo awyze har iàkàg rehe.

19 Zako na'iporomono wer kwaw hehe.
— Akwaw heremiapo ty, hera'yr. Manaxe izuapyapyr wiko putar teko tetea'u ikàg ma'e romo a'e wà nehe. Nezewe rehe we tywyr wiko wera'u putar izuwi nehe. Izuapyapyr uzemuza'aza'ak putar teko tetea'u romo wiko pà a'e wà nehe, i'i Zuze pe.
20 Nezewe Zako omono uze'egatu wanehe a'e 'ar mehe. — Ihe Izaew ihe, hezuapyapyr a'e wà nehe no, uze'egatu imume'u mehe umume'u putar nera'yr waner a'e wà nehe. — Tupàn uzapo ikatuahy ma'e Eparai pe a'e, Manaxe pe a'e. Tuwe uzapo ikatuahy ma'e newe nezewegatete a'e nehe no, i'i putar amo wanupe uze'egatu imono pà wà nehe, i'i Zako.
21 — Erexak hekàg 'ymaw. Amàno etea'i kury. Tupàn wiko putar penehe we a'e nehe, peneraha pà peipy waiwy pe a'e nehe. 22 Amono Xikez ywy newe kury. Namono kwaw neryky'yr wanupe, ni nerywyr pe. Kwehe mehe apyro Xikez ywy Amohe ywy rehe har wanuwi ihe. Azàmàtyry'ym hetakihe puku pupe ihe wà, heywyrapar pupe ihe wà, a'e ywy pehegwer ipyro pà wanuwi ihe wà.

49

Zako omono uze'egatu wa'yr wanehe

1 Wenoz Zako wa'yr uzeupe wà, wanupe uze'eg pà wà. — Peiko xe heiwyra'i nehe ty wà. Amume'u putar peneko àwàm peme ihe nehe, ma'e peme uzeapo ma'e ràm imume'u pà ihe nehe.
2 Ihe Zako ihe, pe hera'yr romo peiko pe.
Pezemono'og heruwake heze'eg henu pà nehe.
Pezeapyaka katu penu Izaew ze'eg rehe nehe kury.
3 Ne Humen ne.
Hera'yr itua'u wera'u ma'e romo ereiko ne.
Hekàgaw romo ereiko.
Hekàgaw ta'yr ipy romo ereiko.
Ereiko wera'u amogwer hera'yr wanuwi,
nekàg wera'u amogwer hera'yr wanuwi.
4 Nerehaite ykotok ài.
Nezewe rehe we nereiko kwaw amogwer wanuwihawete romo nehe.
Ta'e ereker heremirekoagaw puhe ne xe.
Maranugar haw ererur neru ker haw pe nezewe.

5 Ximeàw wiko Erewi tyky'yr romo a'e.
Erewi wiko Ximeàw tywyr romo a'e.
Uzàmàtyry'ym teko upuruzuka haw pupe wà. 6 Naiko kwaw wapyr iaiw ma'e iapo àwàm rehe waze'eg mehe ihe nehe.
Naiko kwaw wanehe we wazemono'og mehe nehe.
Ta'e wehaite haw rupi uzuka awa a'e wà xe.
Ta'e uzemaraz tapi'ak wanehe wamupàri kar pà a'e wà xe.
7 Amono heze'egaiw wanehaite haw rehe.
Ta'e ipuruzukaiwahy a'e wà xe.
Amono heze'egaiw wakwahy haw rehe.
Ta'e upuraraw kar ma'erahy tetea'u purupe a'e wà xe,
ma'ea'yr wanupe a'e wà no xe. Amuza'aza'ak putar wazuapyapyr Izaew ywy rehe ihe wà nehe.
Amuhàmuhàz putar wazuapyapyr waànàm wainuromo wamono kar pà ihe wà nehe.
8 Ne Zuta ne ty. Neryky'yr a'e wà nehe, nerywyr a'e wà nehe no,
nemuawate katu putar a'e wà nehe.
Uzemumew putar nerenataromo wà nehe.
Erepyhyk putar neàmàtyry'ymar wazu'yw rehe ne wà nehe.
9 Hera'yr Zuta a'e, nuzawy kwaw zàwàruhua'yr miar izuka mehe har a'e.
Uzeamumew u'aw pà zàwàruhu awa ài, zàwàruhu kuzà ài.
Aipo amo nukyze kwaw izuwi wà nehe,
aipo amo uputupyk putar oho wà nehe.
10 Zuta upyhyk putar ywyra'i tuwihawete romo weko haw hexak kar haw a'e nehe.
Izuapyapyr wiko putar tuwihawete romo tuweharupi wà nehe.
Teko amo ae ywy rehe har werur putar imur pyràm izupe wà nehe. Weruzar putar ize'eg a'e wà nehe.
11 Uzàpixi putar weimaw zumena'yr uwà 'yw rehe a'e nehe,
uwà 'yw ikatu wera'u ma'e rehe a'e nehe.

Uhez ukamir win pupe.
Uhez ukamirpuku win ma'eruwy kwer hexakaw hereko har pupe. q1
12 Heha ipiràg a'e, ta'e u'u win tetea'u a'e xe.
Hàz ixigatu a'e, ta'e u'u tapi'ak kamykwer tetea'u a'e no xe.
13 Zemurom wiko putar yryhu iwyr a'e nehe.
Heta putar kanuhu pytu'u haw a'e pe nehe.
Iziwy oho putar te Xitom tawhu pe nehe.
14 Ixakar nuzawy kwaw zumen ikàg ma'e ukupe pe àràm inuromo wemiraha ràm inuromo uzeàpàrirog ma'e.
15 Ywy ikatu haw wexak a'e.
— Ko ywy ikatuahy hepytu'u àwàm romo, i'i uzeupe.
A'e rupi uzemumew, wemiraha ràm imur kar pà ukupe pe.
Numume'u kwaw wemipuraraw.
Uma'ereko uma'ereko e ma'e ài.
16 Nà wiko putar uzuapyapyr wanuwihaw romo a'e nehe.
Wiko putar amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wazàwe nehe.
17 Wiko putar moz ài nehe, moz pe iwyr uzeàmim ma'e ài nehe,
mozaiw puruzuka ma'e pe rupi wiko ma'e ài nehe.
Uxi'u kawaru ipy rehe, ikupe pe har haikwerupi ywy rehe imu'ar kar pà.

18 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro pe nehe. Àro hepyro àwàm iteko.
19 Kaz a'e nehe kury.
Amo ma'e rehe imunar ma'e uzàmàtyry'ym putar Kaz a'e wà nehe.
A'e re oho putar wanaikweromo nehe.

20 Azer ywy umuezuz katu putar temi'u tetea'u a'e nehe.
Xo temi'u ikatuahy ma'e zo tuwihawete u'u a'e wà.
Azer ywy umuezuz putar agwer temi'u a'e nehe.

21 Napitari a'e, arapuha kazer her ma'e iàpixi pyr 'ym ài hekon a'e.
Memyr ipuràg eteahy ma'e hereko har ài a'e.

22 Zuze wiko ma'e'yw ytyzuzàmaw huwake izutym pyrer ài a'e.
I'a katu. Hàkàgwer uzeupir pari rehe.
23 Iàmàtyry'ymar uzàmàtyry'ym tuwe oho a'e wà.
Uzàn haikweromo u'yw heraha pà uwyrapar heraha pà wà.
24 Nezewe rehe we ywyrapar ikàg a'e. Izywa ikàg wiwi no.
Ta'e Tupàn ikàg ma'e Zako izar umukàg kar a'e xe.
Tupàn àràpuhàràn mono'ogar zàwenugar a'e,
itahu Izaew wapyro har zàwenugar a'e, umukàg kar putar a'e nehe.
25 Tupàn Zuze tu izar a'e nehe, upytywà putar Zuze a'e nehe.
Ma'e paw iapo har ikàg wera'u ma'e a'e nehe,
omono putar uze'egatu hehe a'e nehe.
Umur putar uze'egatu ywak rehe har nehe.
Umur putar uze'egatu 'y ywy wy pe har nehe no.
Umur putar ma'ea'yr tetea'u izupe heimaw romo wà nehe.
Umur putar ta'yr tetea'u izupe wà nehe no.
26 Umuezuz putar temi'u tetea'u izupe nehe,
umuezuz putar ma'eputyr tetea'u izupe nehe no.
Umur putar uze'egatu ywytyr kwehe arer rehe nehe,
umur putar temi'u hete katu ma'e ywytyr tuweharupi har wi nehe no.
Tuwe a'e ze'egatu paw tuz Zuze iàkàg rehe nehe,
ta'e Tupàn wexaexak wera'u Zuze a'e xe, tyky'yr wanuwi a'e xe.
Omono uze'egatu hehàpykàg rehe.

27 Mezàmi nuzawy kwaw awarahu hehaite ma'e a'e.
Ku'em mehe u'u wemizuka kwer.
Karuk mehe umuza'aza'ak wemipyhyk kwer,
i'i Zako wa'yr wanupe.

28 Nezewe Zako umume'u Izaew izuapyapyr waneko haw wà. Heta 12 ta'yr wà. Heta wazuapyapyr wanupe pitàitàigatu wà no. Umume'u a'e ze'eg wa'yr wanupe, uze'egatu imono mehe wanehe. Umume'u uze'egatu ikatuahy ma'e wanupe pitàitàigatu.

Zako imàno awer

29 Na'e Zako uzapo kar wemimutar wa'yr
wanupe kury. — Amàno etea'i ihe kury.
Aha putar teko heànàm wapyr umàno ma'e
kwer wapyta haw pe ihe nehe. Heutym pe
heipy watym awer pupe itakwaruhu pupe
nehe ty wà. Kwehe mehe teko uzutym
heipy Eperom Etew izuapyapyr ywy rehe
a'e wà. 30 Kànàà ywy rehe tuz, Manire
tawhu huwake. Itakwaruhu pupe uzutym
wà. Kwehe mehe Àmàrààw ume'eg kar
a'e itakwaruhu a'e. Ume'eg kar a'e ywy
pehegwer a'e no, wànàm wazutym àwàm
romo a'e. 31 Utym Àmàrààw hetekwer a'e
pe wà. Utym hemireko Xar hetekwer a'e
pe wà no. Utym Izak a'e pe wà, hemireko
rehe we wà. Azutym heremireko Erez a'e
pe ihe no. 32 Etew izuapyapyr ume'eg a'e
itakwaruhu Àmàrààw pe wà. Ume'eg a'e
ywy pehegwer izupe wà no, i'i Zako wa'yr
wanupe.

33 Wemiapo putar haw wa'yr wanupe
imume'u re uzeàpàrirog wi Zako uker haw
rehe umàno pà kury. Hekwe oho wànàm
wapyr teko umàno ma'e kwer wapyta haw
pe kury.

50

1 Uzemomor Zuze u hetekwer rehe kury.
Uzai'o. Uzurupyter huwa.

2 Na'e uze'eg wemiruze'eg muhàg kwaw
par wanupe. — Pemuàgà'ym hetekwer
muhàg tetea'u pupe nehe, imunem kar 'ym
pà nezewe nehe, iwàiwàn pà pàn tetea'u
pupe nehe, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà.
3 Umumaw 40 'ar hetekwer umàno ma'e
kwer imuàgà'ym pà wà, ta'e tuweharupi
teko umumaw 40 'ar a'e ma'e iapo mehe a'e
wà xe. Ezit ywy rehe umumaw 70 'ar uzai'o
pà hehe wà.

4 Hehe wazai'o haw 'ar imumaw ire
uze'eg Zuze oho tuwihaw tuwihawete
hàpuzuhu pe uzemono'og ma'e wanupe a'e
kury. — Peho tuwihawete henataromo
nehe, ko ma'e imume'u pà izupe nehe.
5 Heru imàno etea'i mehe umume'uahy kar
ma'e heremiapo ràm ihewe a'e. — Kwehe
mehe azapo heutym àwàm hezeupe ihe,
Kànàà ywy rehe ihe, i'i ihewe. — Ezutym
heretekwer a'e pe nehe, a'e newe kury, i'i
ihewe. — A'e rupi ainoz ma'e newe kury,
tuwihawete. Tuwe azutym heru hetekwer
heraha a'e pe nehe. Izutym pawire azewyr
putar xe ihe nehe, peze tuwihawete pe
nehe, i'i Zuze a'e tuwihaw wanupe.

6 (Werur kar tuwihawete Zuze uwa rupi
kury.) — Eho izutym pà nehe ty, ta'e
umume'uahy kar utym àwàm newe a'e xe,
i'i tuwihawete Zuze pe.

7 A'e rupi Zuze weraha u hetekwer izu-
tym pà Kànàà ywy rehe a'e kury. Tuwi-
haw tuwihawete hàpuz rehe uzemono'og
ma'e oho hupi a'e wà no. Ezit ywy rehe
har wanuwihaw paw oho hupi a'e wà
no. 8 Zuze iànàm oho hupi a'e wà no.
Tyky'yr iànàm oho hupi a'e wà no. Zako
ta'yr waànàm oho hupi a'e wà no. Wezar
kwarearer kuzàtàigwer Kozem ywy rehe
wà. Wezar ma'ea'yr wà: àràpuhàràn haw-
itu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà.
9 Awa kawaru ku'az har oho Zuze rupi
wà no. Awa ywyramawa rehe wata ma'e
oho Zuze rupi wà no. A'e rupi hupi
oho ma'e heta tetea'u wà. 10 Uhem Ataz
tawhu pe wà kury. Zotàw yrykaw huwake
kwarahy ihemaw kutyr tuz. Uzemono'og
upaw rupi amo ywy pehegwer arozràn
izykyz taw rehe wà, purutymaw rehe ze-
gar haw iapo pà a'e pe wà. Umumaw
7 'ar a'e pe wazai'oahy tetea'u pà hehe
wà. 11 Na'e Kànàà ywy rehe har wexak
a'e teko tetea'u wà wazai'o mehe a'e wà
kury. Wanexak mehe i'i uzeupeupe wà. —
Azeharomoete uzemumikahy a'e wà, ta'e
uzai'oahy tetea'u waiko a'e wà xe, i'i uzeu-
peupe wà. A'e rupi omono Apew-Mixiraim
her romo a'e ywy pehegwer rehe wà. (-Ezit
ywy rehe har wazai'o haw, i'i her zaneze'eg
rupi.)

12 Nezewe Zako ta'yr weruzar u ze'eg
awer paw a'e wà, hemimutar iapo pà a'e
wà. 13 Weraha hetekwer Kànàà pe wà.
Uzutym itakwaruhu Makepera her ma'e
pupe wà. Manire tawhu huwake kwarahy
ihemaw kutyr tuz. Kwehe mehe Àmàrààw
ume'eg kar a'e ywy pehegwer a'e, Eperom
Etew izuapyr wi a'e, wànàm wazutym
àwàm romo a'e. 14 Itym pawire uzewyr
Zuze Ezit ywy rehe wyky'yr uwywyr
wanupi kury, hupi wata ma'e paw wanupi
kury.

Zuze heko awer iahykaw rehe arer

15 U imàno re Zuze tyky'yr a'e wà,
uze'eg uzeupeupe wà. — Aze ru'u Zuze
na'iakatuwawahy kwaw zanerehe. Aze
ru'u uzepyk putar zanerehe zaneremiapo
kwer kwehe arer nànàn a'e nehe kury, i'i
uzeupeupe wà.
16 A'e rupi omono kar amo Zuze pe ma'e
imume'u kar pà izupe wà. — Neru imàno
'ym mehe we uze'eg nezewe urewe a'e. 17 —
Nereharaz tuwe neryky'yr wanemiapo
kwer wi nehe, nereharaz tuwe wazaiw
paw wi nehe, nereharaz tuwe ma'erahy
kwer newe wanemipuraraw karer wi
nehe, i'i newe a'e. A'e rupi uruenoz ko ma'e
newe ure kury. — Nereharaz tuwe ureaiw
paw wi nehe, ta'e uruiko Tupàn neru
izar hemiruze'eg romo ure xe, i'i izupe
wà, uze'eg imume'u kar pà amo pe wà.
Waze'eg awer henu mehe uzai'o Zuze kury.
18 Na'e tyky'yr a'e ae ur izupe wà kury.
Uzemumew henataromo wà, izupe uze'eg
pà wà. — Uruiko xe ure. Newe uma'ereko
ma'e romo, neremiruze'eg romo uruiko
ure.
19 Uze'eg Zuze wanupe. — Pekyze zo
ihewi nehe ty wà. Napuner pixik kwaw
Tupàn hekuzaromo hereko haw rehe ihe
nehe. 20 Azeharomoete pemume'u iaiw
ma'e ihewe penemiapo ràm kwehe mehe.
Tupàn uzapo iaiw ma'e ikatu ma'e romo
a'e. A'e rupi ko 'ar rehe upyro teko
tetea'u iko wamàno haw wi a'e wà kury,
a'e iaiw ma'e kwehe arer rupi a'e wà
kury. 21 Pekyze zo nehe. Azekaiw katu
putar penehe nehe, pena'yr wanehe nehe
no, i'i Zuze wyky'yr wanupe. Nezewe
umupytu'u kar ma'e wi wakyze re a'e wà.
— Azeharomoete zaneamutar katu iko a'e,
i'i uzeupe upy'a pe wà.
22 Upyta Zuze Ezit ywy rehe wiko pà a'e,
u iànàm wanehe we a'e. Umumaw 110
kwarahy umàno 'ym mehe. 23 Ate Eparai
hemimino uzexak kar izupe imàno 'ym
mehe we a'e wà. Upyhyk wemimino Makir
ta'yr u'uwaromo wamuapyk pà wà, umàno
'ym mehe we wà. Makir wiko Manaxe ta'yr
romo a'e.
24 Amo 'ar mehe uze'eg Zuze wyky'yr
wanupe. — Amàno putar tàrityka'i ihe nehe
kury. Akwaw ko ma'e uzeapo ma'e ràm
ihe. Tupàn ur putar ko ywy rehe pepytywà
pà a'e nehe. Kwehe mehe umume'u amo
ywy Àmàrààw pe, Izak pe no, Zako pe no.
Peneraha putar a'e ywy rehe a'e nehe, i'i
wanupe.
25 — Pemume'uahy ko ma'e penemiapo
ràm ihewe nehe ty wà, i'i wanupe. — Aze-
haromoete Tupàn ur putar pepytywà pà
nehe. A'e 'ar mehe nehe, peraha heretek-
wer penupi nehe, a'e ywy rehe peho mehe
nehe, i'i wanupe.
26 Wereko Zuze 110 kwarahy umàno
mehe. Uwàuwàn hetekwer pàn tetea'u
pupe muhàg tetea'u inuromo wà, hyru
pupe imonokatu pà wà, Ezit ywy rehe
imupyta kar pà wà. Upaw.

WAHEM AWER

Izaew izuapyapyr upuraraw ma'erahy tetea'u Ezit ywy rehe wà

1 Kwehe mehe Zako oho Ezit ywy rehe a'e. Ta'yr oho hupi a'e wà no, wànàm waneraha pà pitàitàigatu a'e wà no. Na'aw ta'yr waner xe wà: 2 Humen, Ximeàw, Erewi, Zuta, 3 Ixakar, Zemurom, Mezàmi, 4 Nà, Napitari, Kaz, Azer. 5 Zako ta'yr a'e wà, wapurumuzàmuzàg a'e wà no, 70 romo waneta haw a'e 'ar mehe a'e wà. Ta'yr inugwer Zuze her ma'e a'e, wiko tuwe Ezit ywy rehe wahem mehe a'e. 6 Kwarahy tetea'u imumaw ire Zuze umàno a'e. Tyky'yr tywyr paw umàno a'e wà no. Hekuwe mehe wikuwe ma'e paw umàno a'e wà no. 7 Zako izuapyapyr a'e wà, Izaew izuapyapyr her inugwer ma'e a'e wà, upurumuzàmuzàg tetea'u a'e wà. Heta tetea'u wà kury. Ikàg a'e wà kury. Uhàuhàz Ezit ywy nànàn wà.

8 Amo kwarahy mehe amo ae awa wiko Ezit ywy rehe har wanuwihawete romo a'e kury. A'e tuwihawete nukwaw pixik kwaw Zuze heko awer a'e. 9 A'e rupi uze'eg nezewe wemiruze'eg wanupe teko wanupe kury. — Peinu katu heze'eg nehe ty wà, i'i wanupe. — Izaew izuapyapyr ikàg tuwe a'e wà, heta tetea'u a'e wà no. Heta wera'u waiko zanewi wà, i'i wanupe. 10 — Aze amo ae ywy rehe har zaneàmàtyry'ym wà a'e wà nehe, Izaew izuapyapyr upuner uzemono'ogaw rehe zaneàmàtyry'ymar wanehe a'e wà nehe. Upuner zaneàmàtyry'ymaw rehe wà nehe, zaneiwy wi uhemaw rehe wà nehe. A'e rupi xikar amo ma'e iapo pyràm zane nehe kury. Ximupytu'u kar heta tetea'u wera'u ma'e romo waneko re zane nehe kury, i'i wanuwihawete Ezit ywy rehe har wanupe.

11 A'e rupi Ezit ywy rehe har omono kar tuwihaw Izaew izuapyapyr wapyr a'e wà kury. Uzapo kar ma'ereko haw ipuhuz katu ma'e wanupe wà. Upuraraw kar ma'erahy wanupe nezewe wà. Izaew izuapyapyr uzapo mokoz tawhu Ezit ywy rehe har wanupe wà. Pitom, Hamexe tawhu waner romo wà. Tuwihawete uzapo kar arozràn imono'ogaw a'e tawhu pe a'e. 12 Nuzeapo kwaw ma'e Ezit ywy rehe har wanemimutar rupi. Ma'erahy ipuraraw mehe Izaew izuapyapyr heta tetea'u wera'u wà. Aze upuraraw kar ma'erahy wanupe wà, upurumuzàmuzàg wi wi tuwe wà. A'e rupi Ezit rehe har ukyze wanuwi wà. — Ikàg wera'u putar zanewi a'e wà nehe, i'i uzeupeupe wà. 13 Umuigo kar uma'ereko e ma'e romo wà kury. Upetepetek wà, wamuahy kar pà wà. 14 A'e rupi umuaiw kar waneko haw wanupe wà. Uzapo kar ywytàtà tetea'u wanupe wà. Uzapo kar tàpuz tetea'u wanupe wà. Uzapo kar ko ma'etymaw tetea'u wanupe wà no. Wyzài ma'ereko haw iapo kar mehe umuahy kar wà, ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe wà.

15 Heta mokoz kuzà a'e pe wà. Izaew izuapyapyr kuzà wapytywà har romo wanekon wamemyr izexak kar mehe wà. Xipira, Pua a'e kuzà waner romo wà. Amo 'ar mehe Ezit ywy rehe har wanuwihawete uze'eg wanupe a'e kury.

16 — Kuzà Izaew izuapyapyr wapytywà mehe nehe, wamemyr wazexak kar mehe nehe, aze uzexak kar awa nehe, pezuka a'e imemyr nehe. Aze uzexak kar kuzà nehe, tuwe wikuwe nehe, i'i wanupe.

17 Kuzà wapytywà har umuwete katu Tupàn izuwi ukyze pà wà. A'e rupi nuweruzar kwaw uwihawete ze'eg wà. Nuzuka kwaw kwarer wà. Umuikuwe kar wà. 18 A'e rupi amo 'ar mehe tuwihawete wenoz a'e kuzà uzeupe wà kury. Upuranu wanehe. — Màràzàwe tuwe naperuzar kwaw heze'eg peiko. Màràzàwe tuwe pemuikuwe kar kwarer pe wà, i'i wanupe.

19 — Kuzà Izaew izuapyapyr a'e wà, nuiko kwaw kuzà Ezit ywy rehe har wazàwe a'e wà. Nazawaiw kwaw wamemyr wazexak kar haw wahy wanupe. A'e rupi wamemyr uzexak kar urehem 'ym mehe we wà, i'i mua'u izupe wà.

20-21 A'e kuzà ukyze Tupàn wi wà, a'e rupi Tupàn ikatuahy wanupe a'e no. Umumemyr kar a'e wà no. Izaew heta tetea'u wera'u wi wi a'e wà. Heta tetea'u a'e wà kury. 22 Waneta haw na'ikatu kwaw tuwihawete pe. A'e rupi umume'uahy ko wemimutar teko wanupe a'e kury. —

Izaew izuapyapyr wamemyr awa ko 'ar rehe uzexak kar ma'e paw wà nehe, pemomor yrykawhu Niru her ma'e pupe pe wà nehe. Wamemyr kuzà pemuikuwe kar pe wà nehe, i'i wanupe.

2

Moizez izexak awer imume'u haw

1 Amo awa Erewi izuapyapyr wereko amo kuzà Erewi izuapyapyr wemireko romo amo 'ar mehe a'e. 2 Na'e ipuru'a a'e kuzà. Uzexak kar imemyr awa. — Ipuràg eteahy hememyr, i'i uzeupe. A'e rupi umim umemyr zauxiapekwer wanuwi. Umumaw na'iruz zahy imim pà. 3 Zawaiw katu imimaw izupe. A'e rupi upupepupe ka'api'ipopok kok romo iapo pà. Uwàpytym kok ikwaikwar iraity zàwenugar pupe 'y wi. Omono kwarer kok pupe kury. Wezar kok yrykawhu iwyr ka'api'ipopok wamyter pe kury. 4 Kwarera'i heinyr upyta pe pe hehe ume'e pà. Namuite kwaw. — Ma'e uzeapo putar izupe nehe, i'i uzeupe.

5 Amo 'ar mehe Ezit ywy rehe har wanuwihawete tazyr oho yrykawhu pe uzahak pà a'e kury. Izupe uma'ereko ma'e uzekytyar waiko yrykawhu iwyr izahak mehe wà. Na'arewahy tuwihawete tazyr wexak a'e kok ka'api'ipopok wamyter pe hin mehe kury. — Eho ipiaromo kyn wà, i'i amo uma'ereko e ma'e pe. 6 Uwàpytymawok tuwihawete tazyr kok kury. Wexak kwarera'i izai'o mehe kok pupe. Upuhareko katu. — Kwarer Izaew izuapyapyr romo a'e, i'i wanupe.

7 Na'e kwarera'i heinyr upuranu tuwihawete tazyr rehe kury. — Aze ereputar amo kuzà Izaew izuapyr nehe, aha putar ipiaromo newe ihe nehe. A'e rupi upuner kwarera'i imukamu haw rehe imugakwaw paw rehe newe nehe, i'i izupe.

8 — Eho kyn, i'i izupe. A'e rupi kuzàtài oho kwarer ihyete herur pà izupe. 9 Na'e tuwihawete tazyr uze'eg a'e kuzà pe. — Eraha ko kwarera'i nereko haw pe nehe, emugakwaw ihewe nehe. Amekuzar putar nema'ereko àwàm newe nehe, i'i izupe. Weraha a'e kuzà umemyr kwarer a'e. Umugakwaw izupe a'e. 10 Itua'u kury. Amo 'ar mehe weraha kuzà kwàkwàmo tuwihawete tazyr pe. Tuwihawete tazyr umuigo kar kwàkwàmo umemyragaw romo. — Apyro 'y wi ihe, i'i izupe. A'e rupi omono Moizez her romo. — Apyro, i'i her zaneze'eg rupi.

Moizez uzàn oho Ezit ywy wi a'e

11 Kwarahy tetea'u pawire Moizez awa romo heko mehe uhem oho tuwihawete hàpuzuhu wi wànàmete wanexak pà amo 'ar mehe a'e kury. Ezit ywy rehe har uzapo kar ma'ereko haw ipuhuz katu ma'e hereko Izaew wanupe wà. Wexak Moizez wama'erekoahy haw. Amo awa Ezit ywy rehe har upetek amo Izaew izuapyr hereko a'e, amo Moizez iànàm a'e. Wexak Moizez ipetek mehe. 12 Ume'e Moizez ko rupi, ume'e kwe rupi. Naheta kwaw amo teko a'e pe wà. Na'e uzuka Moizez a'e Ezit ywy rehe har kury, hetekwer iàmim pà itym pà ywyxig pupe. 13 Iku'egwer pe uzewyr wi a'e pe. Wexak mokoz awa wà, Izaew izuapyapyr wà, wazeàmàtyry'ym mehe wà. Amo ukwaukwar iko inugwer rehe. A'e rupi Moizez upuranu hehe. — Màràzàwe tuwe erekwarekwar iko neànàm rehe ne, i'i izupe.

14 A'e awa uze'eg Moizez pe kury. — Mo nemuigo kar ureruwihaw romo a'e, mo nemuigo kar urereruze'egar romo a'e, i'i izupe. — Aipo nepuruzuka wer herehe a'e Ezit ywy rehe har neremizuka kwer ài ne, i'i izupe. Na'e Moizez ukyze katu kury. — Ukwaw heremiapo kwer a'e wà, ukwaw awa izuka awer a'e wà, i'i uzeupe. 15-16 Teko umume'u Moizez hemiapo kwer oho tuwihawete pe wà. A'e rupi ipuruzuka wer Moizez rehe. Uzàn Moizez oho Minià ywy rehe. Wiko oho a'e ywy rehe. Heta amo awa Zetoro her ma'e Minià ywy rehe a'e. Xaxeto romo hekon a'e. Heta 7 tazyr izupe wà. Amo 'ar mehe Moizez wapyk in amo 'yzygwar huwake kury. A'e 7 kuzà ur a'e pe 'y henuhem pà yzygwar wi wà. Heta àràpuhàràn hawitu ma'e wanu pe wà, heta àràpuhàrànete izupe wà no. Tazyr umynehem wai'u haw u heimaw wanupe wà. 17 Na'e uhem amo ae àràpuhàràn mono'ogar a'e pe wà no. Awa a'e wà. Umuzàn kar àràpuhàràn mono'ogar a'e kuzà a'e wi a'e wà. Wexak Moizez

a'e ma'e izeapo mehe. A'e rupi upu'àm Moizez oho kuzà wapytywà pà a'e, a'e awa wanuwi wapyro pà a'e. Umuzàn kar Moizez a'e àràpuhàràn mono'ogar wà kury. A'e re omono 'y kuzà waneimaw wanupe kury. 18 A'e re uzewyr kuzà u heko haw pe wà. Uhem kwarahy heixe 'ym mehe we wà. A'e rupi wanu upuranu wanehe. — Màràzàwe tuwe pezewyr kwarahy heixe 'ym mehe we kutàri, i'i wanupe.

19 — Amo Ezit ywy rehe har urepyro àràpuhàràn mono'ogar wanuwi a'e. A'e re wenuhem 'y 'yzygwar wi urewe imur pà. Umur 'y zanereimaw wanupe a'e no, i'i izupe wà.

20 — Ma'e pe hekon, i'i wanu wazyr wanupe. — Màràzàwe tuwe pezar a'e awa a'e pe 'yzygwar pe. Peho henoz tà nehe kury. Umai'u putar zanepyr nehe, i'i wanupe. Weruzar ize'eg oho wà.

21 Umumaw Moizez amo 'ar a'e pe wiko pà. Amo 'ar mehe Zetoro uze'eg wà izupe. — Epyta xe nehe ty, nereko àwàm iapo pà xe urepyr nehe ty, i'i Moizez pe. — Ikatu, apyta putar xe nehe, i'i Moizez izupe. A'e rupi Zetoro omono wazyr izupe hemireko romo. Zipora her romo a'e. 22 Imemyr mehe Moizez omono Zeroxon her romo. — Aiko amo ae ywy rehe har wapyr wiko ma'e romo ihe, i'i Moizez. — Amo ae ywy rehe har wapyr wiko ma'e, i'i her zaneze'eg rupi.

23 Amo kwarahy pawire Ezit ywy rehe har wanuwihawete umàno. Izaew izuapyapyr uzai'o wi wi waiko uma'erekoahy e haw rehe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i uhapukaz pà wà. Wenu Tupàn wanehapukaz tawer. 24 Wenu wazai'o mehe wà. Ima'enukwaw uze'eg kwehe arer Àmàrààw pe Izak pe Zako pe wemimume'u kwer rehe kury. 25 Wexak Izaew izuapyapyr wama'ereko e haw. — Azeharomoete upuraraw ma'erahy waiko wà. Azapo putar ma'e wapyro pà ihe nehe, i'i uzeupe.

3

Tupàn uze'eg Moizez pe

1 A'e 'ar rehe Moizez uzekaiw iko watyw Zetoro heimaw wanehe, ta'e heta àràpuhàràn hawitu ma'e izupe wà xe, heta àràpuhàrànete izupe wà no. Xaxeto Minià ywy rehe har romo hekon a'e. Amo 'ar mehe weraha Moizez heimaw paw ywyxiguhu ikupe kutyr a'e wà kury. Uhem oho ywytyr Xinaz her ma'e pe. Ywytyr Tupàn pe imono e katu pyrer a'e. 2 A'e pe amo Tupàn heko haw pe har uzexak kar Moizez pe tata romo ka'akyr myteromo a'e. Heta tata ka'a rehe. Nezewe rehe we nukaz paw kwaw. Wexak Moizez ikaz 'ymaw. 3 — Màràzàwe tuwe. Naexak pixik kwaw agwer ma'e ihe, i'i uzeupe. — Màràzàwe tuwe nukaz paw kwaw ka'a. Ahem putar huwakea'i hexak pà nehe, i'i uzeupe.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak Moizez tata huwake ihem mehe a'e. Ta'e Moizez ime'egatu wer ka'akyr rehe a'e xe. A'e rupi uze'eg izupe ka'a myter wi kury. — Moizez, Moizez, i'i izupe. — Aiko xe ihe, i'i Moizez izupe.

5 — Ehem zo ezuwà heruwake kury, i'i Tupàn izupe. — Enuhem nexapat nehe, ta'e 'aw ywy nepu'àmaw a'e xe, ihewe imonokatu pyrer romo a'e xe.

6 Aiko neipy wazar romo ihe, Àmàrààw izar romo ihe, Izak izar romo ihe no, Zako izar romo ihe no, i'i izupe. A'e re Moizez upyk uwa a'e kury, ta'e ukyze Tupàn wi a'e xe. Ukyze hehe ume'e haw wi a'e.

7 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. — Aexak teko heremiaihu Ezit ywy rehe wiko ma'e ihe wà. Upuraraw ma'erahy waiko a'e wà. Tuweharupi uhapukaz uzai'o pà, ta'e wamuma'ereko kar har upetepetek a'e wà xe. Aenu wanehapukaz mehe ihe wà. Azeharomoete azemumikahy ta'e upuraraw ma'erahy waiko a'e wà xe. 8 A'e rupi aizyw ihe kury, Ezit ywy rehe har wi wapyro pà ihe kury, a'e ywy wi amo ae ywy ikatu ma'e pe waneraha pà ihe kury. Heta putar ywy tetea'u a'e pe wanupe nehe. Heta tetea'u putar temi'u a'e pe wanupe nehe. Amo ae teko wiko a'e ywy rehe ko 'ar rehe wà: Kànàà izuapyapyr wà, Ete izuapyapyr wà, Amohe ywy rehe har wà, Perize izuapyapyr wà, Ewe izuapyapyr wà, Zepu izuapyapyr wà. 9 Ko 'ar rehe ainu Izaew izuapyapyr wazai'o mehe ihe wà kury. Aenu wanereko ihe wà. Ezit ywy rehe

har umuma'erekoahy kar wanereko wà, ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe wà. Aexak wanemipuraraw. 10 A'e rupi — Eho kury, a'e newe ihe kury. Ezur nehe, oromono kar putar wanuwihawete pe ihe nehe. — Tuwe araha Izaew Ezit ywy wi ihe wà nehe, ere tuwihawete pe nehe. — Tuwe Izaew izuapyapyr oho ko ywy wi wà nehe, ere tuwihawete pe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

11 Uze'eg Moizez Tupàn pe kury. — Mo romo aiko ihe. Naiko kwaw ikàg ma'e romo ihe. Màràzàwe tuwe hemono kar pe tuwihawete pe ne, Izaew wapyro pà Ezit ywy wi ne, i'i izupe, hehe upuranu pà.

12 — Aiko putar nerehe we ihe nehe, i'i Tupàn izupe. — Amo 'ar mehe hemuwete katu putar pe xe ko ywytyr rehe nehe, Izaew wanehe we nehe, Ezit ywy wi wapyro re nehe. Nezewe mehe erekwaw putar heze'eg azeharomoete har nehe, i'i izupe.

13 — Aha putar Izaew wapyr ihe nehe. Aze'eg putar wanupe nehe. — Tupàn penu wazar hemur kar xe pepyr a'e, a'e putar wanupe nehe. Aze ru'u upuranu putar herehe wà nehe. — Ma'e her, i'i putar ru'u ihewe wà nehe. Ma'e a'e putar wanupe ihe nehe, herehe wapuranu mehe nehe, i'i izupe.

14 Uze'eg wi Tupàn Moizez pe kury. — Aiko ihe romo wiko ma'e romo ihe, her romo a'e, ere wanupe nehe. — Aiko ihe romo wiko ma'e romo ihe her ma'e hemur kar xe a'e, ere wanupe nehe, i'i izupe. 15 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Eze'eg wi Izaew wanupe nehe. — Tupàn a'e, penu wazar a'e, Àmàrààw izar a'e, Izak izar a'e, Zako izar a'e, hemur kar xe pepyr a'e, ere wanupe nehe. Tuweharupi awyzeharupi teko ima'enukwaw putar herehe a'e wà nehe.

16 Eho nehe kury. Emono'og Izaew wanuwihaw tua'uhez kwer ne wà nehe kury. Eze'eg nezewe wanupe nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, penu wazar a'e, Àmàrààw izar Izak izar Zako izar a'e, uzexak kar ihewe a'e, nezewe uze'eg pà ihewe a'e. — Ame'egatu penehe tuweharupi ihe, ere wanupe nehe. — Ezit ywy rehe har uzapo iaiw ma'e waiko peme wà. Aexak wanemiapo kwer ihe, ere wanupe nehe. 17 — Amume'u Ezit ywy wi penemipuraraw wi pepyro àwàm ihe, amo ywy rehe peneraha àwàm imume'uahy pà ihe, ere wanupe. — Ko 'ar rehe amo teko wiko a'e ywy rehe wà. Ai'aw waner xe wà: Kànàà izuapyapyr wà, Ete izuapyapyr wà, Amohe ywy rehe har wà, Perize izuapyapyr wà, Ewe izuapyapyr wà, Zepu izuapyapyr wà. Heta tetea'u ikatuahy ma'e a'e pe.

18 Izaew wanuwihaw tua'uhez kwer a'e wà nehe, uzeapyaka katu putar neze'eg rehe a'e wà nehe. Wanupe neze'eg ire eho wanupi Ezit ywy rehe har wanuwihawete pe nehe. Eze'eg izupe nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, teko Emerew her ma'e wazar a'e, uzexak kar urewe uze'eg pà a'e. Tuwe oroho ywyxiguhu pe nehe, ma'ea'yr wazuka pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe, imuwete katu pà nezewe nehe, ere tuwihawete pe nehe. — Urumumaw putar na'iruz 'ar a'e ureata àwàm iapo mehe nehe, ere tuwihawete pe nehe. 19 Akwaw Ezit ywy rehe har wanuwihawete hemiapo ràm ihe. Aze amo ikàg ma'e nuzapo kar kwaw a'e ma'e izupe nehe, nuzapo kwaw nehe, napemono kar kwaw ywyxiguhu pe nehe. 20 A'e rupi hekàgaw rupi azapo putar purumupytuhegatu kar haw ihe nehe, iaiw ma'e tetea'u iapo pà Ezit ywy rehe har wanupe ihe nehe. A'e re pemono kar putar a'e nehe.

21 Ama'ereko putar Ezit ywy rehe har wapy'a pe ihe nehe. A'e rupi Izaew ikatu putar wanupe wà nehe. A'e rupi omono putar ma'e tetea'u Izaew wanupe waho mehe wà nehe. 22 Kuzàgwer paw rupi a'e wà, tuwe uze'eg nezewe kuzà Ezit ywy rehe har wàpuz huwake wiko ma'e wanupe wà nehe, wàpuz me wiko ma'e wanupe wà nehe no. Emur ma'e parat iapo pyrer ipuràg eteahy ma'e ihewe nehe kyn. Emur ma'e or iapo pyrer ipuràg eteahy ma'e ihewe nehe no kyn. Emur topoz ihewe nehe, emur kamir ihewe nehe, tuwe i'i wanupe wà nehe. Pepyhyk a'e ma'e hekuzar katu ma'e nehe, ta'e pemunehew putar a'e ma'e pena'yr wanehe penazyr

wanehe nehe xe. Nezewe mehe peraha putar Ezit ywy rehe har wama'e nehe, wanuwi ipyro pà nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

4

Moizez heta ipuner haw purumupytuhegatu kar haw rehe a'e

1 Na'e Moizez uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. — Teko nuzeruzar kwaw heze'eg rehe wà nehe, nuzeapyaka kwaw heze'eg rehe wà nehe, — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuzexak kar kwaw newe a'e, aze i'i ihewe wà nehe, ma'e azapo putar wanupe nehe, i'i izupe.

2 — Ma'e erepyhyk nepo pe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. — Ywyra hepokokaw ihe, i'i izupe.

3 — Eityk ywy rehe kury, i'i izupe. Weityk Moizez opokokaw ywy rehe. Moz romo uzeapo. Uzàn Moizez izuwi.

4 — Epyhyk huwaz rehe nepo pupe kury, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. A'e rupi Moizez upyho opo oho moz ipyhyk pà. Tàrityka'i uzeapo wi ywyra pokokaw romo ipo pe kury.

5 — Azapo ko ma'e ihe. Ezapo nehe kury. Nezewe mehe teko uzeruzar putar newe hezexak kar awer rehe a'e wà nehe. Aiko wanu wazar romo ihe. Àmàrààw izar romo Izak izar romo Zako izar romo aiko, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

6 Na'e uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Emono nepo nepuxi'a rehe nehe kury, i'i izupe. A'e rupi Moizez weruzar ize'eg. Upuxi'a wi henuhem wi mehe xigatu ipo iperewàtà ma'e ipo zàwe kury.

7 — Emono wi nepuxi'a rehe kury, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. Omono wi opo upuxi'a rehe. Henuhem wi mehe ikatu wi hetekwer zàwe kury.

8 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe kury. — Aze nuzeruzar kwaw neze'eg rehe wà nehe, aze nuzekaiw kwaw a'e neremiapo ràm ipy rehe wà nehe, purumupytuhegatu kar haw rehe wà nehe, uzeruzar putar ru'u neremiapo ràm mokoz haw rehe wà nehe, i'i izupe. 9 — Aze nuzeruzar kwaw a'e mokoz neremiapo ràm rehe wà nehe, aze na'ipuruenu wer kwaw neze'eg rehe wà nehe, enuhem 'y yrykawhu Niru her ma'e wi nehe, ezakook a'e 'y ywyxinig rehe nehe. A'e 'y yrykawhu wi henuhem pyràm uzeapo putar ma'eruwy kwer romo ywy rehe nehe, i'i izupe.

10 Uze'eg wi Moizez Tupàn pe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, naiko pixik kwaw uze'egatu ma'e romo ihe. Ni kwehe mehe, ni ko 'ar rehe ihewe neze'eg ire nakwaw kwaw heze'egatu haw. Mewe katu aze'eg. Nakwaw kwaw heze'egatu haw ihe, i'i izupe.

11 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Mo omono ze'egaw rehe wapuner haw purupe a'e. Mo upurumuigo kar iapyha 'ym ma'e romo uze'eg 'ym ma'e romo a'e. Mo upurumuigo kar hehàpyhàgatu ma'e romo. Mo upurumuigo kar hehàpyhà 'ym ma'e romo. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar romo aiko ihe. Aipo napuner kwaw agwer ma'e iapo haw rehe ihe, i'i izupe. 12 — Eho kury ty. Urupytywà putar neze'eg mehe ihe nehe. Urumu'e putar neremimume'u ràm rehe ihe nehe, i'i izupe.

13 — Emono kar amo ae awa herekuzaromo nehe, a'e ma'e iapo kar pà izupe nehe, i'i Moizez Tupàn pe.

14 Na'e Moizez uputupyk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Neryky'yr Àràw Erewi izuapyr a'e, ukwaw uze'egatu haw a'e. Aze ru'u uze'eg putar nerekuzaromo a'e nehe. Ur iko neruwàxi mà kury. Hurywete putar nerexak mehe nehe, i'i izupe. 15 — Eze'eg izupe nehe. Emume'u kar neze'egaw izupe nehe. Apupytywà putar peze'eg mehe ihe nehe. Apumu'e putar penemiapo ràm rehe nehe no. 16 Uze'eg putar Àràw teko wanupe nerekuzaromo nehe. Upyta putar nerekuzaromo teko wanenataromo nehe. Uze'eg putar wanupe nerekuzaromo nehe. Ereiko putar Tupàn zàwe izupe nehe, hemimume'u ràm imume'u pà izupe nehe. 17 Epyhyk ko ywyra pokokaw nepo pe nehe. Nezewe mehe erepuner ma'e purumupytuhegatu kar haw iapo haw rehe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

Uzewyr Moizez Ezit pe

18 Na'e uzewyr Moizez oho watyw Zetoro her ma'e heko haw pe a'e kury. Uze'eg izupe. — Tuwe azewyr aha heànàm Ezit ywy rehe har wanupe ihe nehe kury. Hepuruexak wer wanehe ihe. Aze ru'u amo wikuwe a'e wà rihi, i'i izupe. — Eho ty, tuwe ikatu neho àwàm nehe, i'i tatyw izupe.

19 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wà Moizez pe a'e kury, Minià ywy rehe heko mehe we a'e kury. — Ezewyr eho Ezit ywy rehe nehe ty, ta'e teko nerehe ipuruzuka wer ma'e paw umàno a'e wà xe, i'i Tupàn Moizez pe.

20 A'e rupi Moizez umuzeupir kar wemireko zumen ikupe pe kury. Umuzeupir kar wa'yr wakupe pe wà no. Uzypyrog uzewyr pà Ezit ywy kutyr wà. Weraha ywyra opokokaw Tupàn ima'e uzeupi a'e no.

21 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Ezit ywy rehe nezewyr mehe nehe, ezapo purumupytuhegatu kar haw paw rupi tuwihawete henataromo nehe, ta'e amono hekàgaw newe ihe xe. Nezewe rehe we amuigo kar wi putar heze'eg heruzar har 'ym romo ihe nehe. A'e rupi nomono kar kwaw Izaew izuapyapyr Ezit ywy wi a'e wà nehe. 22 — Eze'eg eho tuwihawete pe nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemur kar xe newe a'e, ko ze'eg imume'u kar pà ihewe a'e, ere izupe nehe. — Izaew nuzawy kwaw hera'yr ipy a'e, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe, ere izupe nehe. 23 — Emuhem kar izuapyapyr xe wi ne wà nehe. Nezewe mehe upuner hemuwete katu haw rehe a'e wà nehe, i'i newe. — Ne neremuhem kar kwaw ne wà nehe, a'e rupi azuka putar nera'yr ipy ihe nehe, i'i Tupàn iko newe, ere tuwihawete pe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

24 Wata wi Moizez oho iko. Moizez uker amo me wànàm wanehe we. Uwàxi wi Tupàn Moizez wà a'e pe kury. Tupàn oho Moizez izuka pà. (Ta'e Moizez nomonohok kwaw wa'yr ipirera'i ize'eg rupi a'e rihi xe.) 25 Hemireko Zipora upyhyk takihe ita iapo pyrer a'e kury. Omonohok umemyr ipirera'i ipupe. Opokok Zipora umen ipy rehe umemyr ipirera'i kwer pupe. — Azeharomoete ereiko hemen tuwykwer izakookar romo ihewe ne, i'i izupe.

26 — Hemen tuwykwer izakookar romo hekon a'e, i'i Zipora, ta'e Moizez omonohok kar wa'yr ipirera'i izupe a'e xe. Omonohok kar uwa'yr ipirera'i. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuikuwe kar Moizez.

27 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àràw pe kury. — Eho ywyxiguhu pe Moizez huwàxi mà nehe kury, i'i izupe. A'e rupi uwàxi Àràw Moizez oho ywytyr Tupàn pe imonokatu pyrer pe kury. Uzurupyter Àràw Moizez a'e pe. (Nezewe wanemiapo a'e 'ar mehe arer a'e wà.) 28 Na'e Moizez umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer paw Àràw pe kury. — A'e ma'e paw Tupàn umume'u kar ihewe a'e. — Emume'u ko heze'eg eho tuwihawete pe nehe, i'i ihewe, i'i Àràw pe. — Uzapo kar ma'e purumupytuhegatu kar haw ihewe a'e no, i'i izupe. 29 A'e rupi Moizez oho Àràw rupi Ezit ywy rehe Izaew waneruze'egar paw wamono'og kar pà a'e wà kury. 30 Na'e Àràw umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe hemimume'u kwer a'e kury, a'e pureruze'eg ma'e nànàn a'e kury. Uzapo purumupytuhegatu kar haw teko wanenataromo a'e no. 31 Teko uzeruzar hehe a'e wà kury. — Tupàn pepuhareko iko a'e. Wexak ma'erahy penemipuraraw iko a'e no, i'i Moizez teko wanupe. A'e ma'e henu mehe teko uzemumew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà kury, imuwete katu pà wà kury.

5

Moizez Àràw uze'eg Tuwihawete Ezit ywy rehe har pe wà

1 Na'e Moizez a'e, Àràw a'e no, oho Ezit ywy rehe har wanuwihawete pe uze'eg pà a'e wà kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew izuapyapyr wazar uze'eg iko newe a'e kury, i'i izupe wà. — Ure urumume'u putar ize'eg newe kury. — Tuwe teko heremiaihu uhem oho xe wi a'e wà nehe. Nezewe mehe upuner ywyxiguhu pe oho haw rehe wà nehe kury, mynykawhu

iapo pà herenataromo a'e wà nehe kury, i'i Tupàn iko newe, i'i tuwihawete pe wà.

2 Uze'eg tuwihawete nezewe Moizez pe Àràw pe a'e kury. — Mo romo aipo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekon a'e, màràzàwe tuwe aruzar putar ize'eg ihe nehe, màràzàwe tuwe amono kar putar Izaew ywyxiguhu rehe ihe wà nehe. Nakwaw kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, a'e rupi namono kar kwaw Izaew izuapyapyr xe wi ihe wà nehe, i'i wanupe.

3 Na'e uze'eg wi Moizez izupe Àràw rehe we kury. — Tupàn Emerew wazar uze'eg wà urewe a'e. Tuwe urumumaw na'iruz 'ar ywyxiguhu rehe ureata pà ure nehe. Nezewe mehe urupuner ma'ea'yr izuka haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar henataromo ure nehe. Aze naxiapo kwaw nezewe haw nehe, aze ru'u Tupàn uzapo putar iaiw ma'e urewe a'e nehe, ma'eahy haw imur kar pà urewe a'e nehe. Aze ru'u zauxiapekwer urezuka putar wà nehe, i'i izupe wà.

4 Ezit ywy rehe har wanuwihawete uze'eg nezewe wanupe a'e kury. — Moizez, i'i izupe. — Àràw, i'i izupe. — Màràzàwe tuwe pemupytu'u kar teko wama'ereko re. Pemuzewyr kar a'e uma'ereko e ma'e tàrityka'i wama'ereko haw pe pe wà nehe, i'i wanupe.

5 Na'e uze'eg wi tuwihawete Moizez wanupe. — Peme'egatu teko wanehe. Heta tetea'u teko Izaew izuapyapyr ko ywy rehe har a'e wà kury. Pemupytu'u kar peiko wama'ereko re pe wà. Na'ikatu pixik kwaw nezewe haw ihewe, i'i wanupe.

6 A'e 'ar mehe we tuwihawete uze'eg uma'ereko ma'e wanuwihaw wanupe kury, waneruze'egar wanupe no.

7 — Ko 'ar 'ym mehe we pemono ka'api'i teko wanupe, ywytàtà iapo kar pà wanupe. Ko 'ar henataromo nehe, tuwe a'e ae oho ka'api'i imono'og pà uzeupe a'e wà nehe, i'i. 8 — Tuweharupi pezapo kar ywytàtà tetea'u teko wanupe izypy mehe arer zàwegatete nehe. Tuwe ywytàtà tuweharupi iapo pyràm nuzawy kwaw ywytàtà tuweharupi iapo pyrer nehe. Aze nan kwaw nezewe nehe, pezepyk wanehe nehe. Iranahy a'e wà, a'e rupi uze'eg nezewe a'e wà. — Tuwe oroho ma'ea'yr izuka pà Tupàn henataromo ure nehe, i'i zanewe wà. Ta'e na'ima'ereko wer kwaw a'e wà xe, i'i tuwihawete amo tuwihaw wanupe. 9 — Pemuma'ereko kar wera'u teko pe wà nehe. Nezewe mehe uma'ereko tetea'u putar a'e wà nehe. Nezewe mehe nuzekaiw kwaw temu'emaw rehe a'e wà nehe, i'i wanupe.

10 Na'e uma'ereko e ma'e wanuwihaw a'e wà kury, waneruze'egar a'e wà no, uhem oho tuwihawete wi teko wanupe uze'eg pà a'e wà kury. — Tuwihawete uze'eg nezewe a'e kury. — Namono kwaw ka'api'i ywytàtà inuromo àràm peme ihe nehe kury, i'i peme. 11 — Pekar ka'api'i peho pezeupe nehe. Aze heta amo me nehe, pepyhyk a'e pe nehe. Aze naheta kwaw nehe, pekar peho amo ae ywy pehegwer rehe nehe. Pepytu'u zo ywytàtà iapo re nehe. Pezapo ywytàtà tetea'u izypy mehe arer zàwe nehe, i'i tuwihawete peme, i'i tuwihaw Izaew izuapyapyr wanupe wà.

12 Na'e a'e teko uhàuhàz Ezit ywy rehe paw rupi wà, ka'api'i imono'ono'og pà wà. Te ka'api'i pykwer imonohok pyrer omono'og wà. 13 Wamuma'ereko kar har umuma'erekoahy kar wi wi a'e wà. — Pezapo pema'ereko haw tuweharupi har paw nehe, izypy mehe arer zàwe nehe, ka'api'i hereko mehe arer zàwe nehe, i'i wanupe wà. 14 (Nupuner kwaw ywytàtà iapo haw rehe izypy mehe arer zàwe.) A'e rupi tuwihaw upetek Izaew izuapyapyr wama'ereko haw rehe uzekaiw ma'e a'e wà. Upuranu wanehe wà. — Màràzàwe tuwe napezapo kwaw ywytàtà kutàri izypy mehe arer zàwe, i'i wanupe wà.

15 Na'e a'e Izaew izuapyapyr ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e uze'eg oho tuwihawete pe a'e wà kury. — Màràzàwe tuwe erereko newe uma'ereko e ma'e nezewe ne wà, i'i izupe wà. 16 — Numur kwaw ka'api'i urewe wà. — Nezewe rehe we pezapo ywytàtà tetea'u nehe, i'i urewe wà. Urepetepetek waiko wà. Neremiruze'eg na'ikatu kwaw wà, i'i tuwihawete pe wà.

17 Uze'eg wi tuwihawete wanupe. — Peranahy tuwe pe. Uma'ereko katu 'ym ma'e romo peiko, i'i wanupe. — Tuwe oroho ma'ea'yr izuka pà Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe, peze peiko, ta'e napema'ereko wer kwaw pe xe, i'i wanupe. 18 — Pezewyr pema'ereko haw pe tàrityka'i nehe. Namono kwaw ka'api'i peme nehe. Ywytàtà tetea'u pezapo izypy mehe arer ài nehe, i'i wanupe.

19 Na'e Izaew izuapyapyr wanuwihaw ukwaw tuwihawete iaiw paw a'e wà kury. Ta'e — Pezapo zo ywytàtà pixik nehe. Pezapo ywytàtà tetea'u tuweharupi nehe, izypy mehe arer zàwegatete nehe, i'i wanupe a'e xe. 20 Uhem a'e awa tuwihawete wi wà kury. Wahem ire wexak Moizez a'e pe wà. Wexak Àràw a'e pe wà no. Wàro wahemaw waiko a'e pe wà. 21 Uze'eg wanupe wà kury. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e penehe nehe. Tuwe uzepyk penehe penemiapo kwer rehe nehe. Tuwihawete a'e, izupe uma'ereko ma'e a'e wà no, na'iakatuwawahy kwaw urerehe a'e wà kury, ipuruzuka wer urerehe wà kury, ta'e penoz wi wi xe wi urehem àwàm izupe pe xe, i'i a'e tuwihaw Moizez wanupe wà.

Uze'eg wi Moizez Tupàn pe

22 Uzewyr Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uze'eg pà a'e kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar. Màràzàwe tuwe erepuraraw kar agwer ma'erahy a'e teko wanupe. Aipo hemur kar xe ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe ne. 23 Tuwihawete pe heze'eg ire upuraraw kar ma'erahy a'e teko wanupe. Nerepyro kwaw a'e teko neremiaihu ne wà, ma'erahy wi ne wà, i'i Moizez Tupàn pe.

6

1 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe a'e kury. — Erexak putar tuwihawete pe heremiapo ràm ne nehe kury. Hekàgaw hexak mehe omono kar putar Izaew xe wi a'e wà nehe, ko ywy wi wamuhem kar pà a'e wà nehe, i'i izupe.

Tupàn wenuz Moizez uzeupe

2 Uze'eg wi Tupàn Moizez pe. — Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. 3 Azexak kar Àmàrààw pe ihe. Azexak kar Izak pe no. Azexak kar Zako pe no. Tupàn ikàg wera'u ma'e romo azexak kar wanupe. Ma'e paw wazar herer inugwer romo ihe. Namume'u kwaw ko herer wanupe. 4 Azapokatu heze'egaw wanehe we ihe. Amume'uahy Kànàà ywy waneko àwàm romo. Wiko a'e ywy rehe amo ae ywy rehe har zàwe a'e 'ar rehe a'e wà. 5 Ko 'ar rehe ainu wazai'o haw iteko ihe kury. Ta'e Ezit ywy rehe har umuma'erekoahy kar wanereko a'e wà xe. Naheharaz kwaw heze'eg awer wi ihe, kwehe mehe heremimume'u kwer wi ihe, i'i Tupàn Moizez pe. 6 — A'e rupi emume'u ko heze'eg eho Izaew izuapyapyr wanupe nehe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Apumuhem kar putar Ezit ywy rehe har wanuwi ihe nehe, pemuma'erekoahy kar har wanuwi ihe nehe. Peiko uma'ereko e ma'e romo wanupe ko 'ar rehe. Apumupytu'u kar putar a'e ma'e romo peneko re ihe nehe. Apyho putar hezywa ikàg ma'e ihe nehe, pepyro pà Ezit wanuwi nehe. Azepyk putar wanehe zepykaw iaiw ma'e pupe nehe. 7 Apumuigo kar putar heremiaihu romo nehe. Aiko putar Tupàn pezar romo nehe no. Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn pezar romo hereko haw nehe. Ta'e apupyro putar Ezit ywy rehe har wanuwi ihe nehe xe, uma'ereko e ma'e romo peneko re pemupytu'u kar pà ihe nehe xe. 8 Apueraha putar ywy heremimume'u kwer pe nehe. Ta'e kwehe mehe amume'uahy tuwe a'e ywy Àmàrààw pe Izak pe Zako pe ihe xe. Amono e putar tuwe peme ihe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe, ere teko wanupe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

9 Umume'u Moizez a'e ma'e paw Izaew izuapyapyr wanupe. Nuzekaiw kwaw ize'eg rehe wà. Ta'e uzemumikahy uma'erekoahy haw rehe a'e wà xe, ta'e Ezit ywy rehe har upuraraw kar ma'erahy wanupe a'e wà xe.

10 Na'e uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury.

11 — Eze'eg eho Ezit ywy rehe har wanuwihawete Parao her ma'e pe nehe kury. — Tuwe Izaew izuapyapyr oho neiwy wi a'e wà nehe kury, ere izupe nehe, i'i izupe.

12 Uze'eg Moizez Tupàn pe. — Izaew
izuapyapyr nuzekaiw kwaw heze'eg rehe
wà. Parao nuzekaiw kwaw heze'eg rehe
a'e nehe, ta'e naze'eg katu kwaw ihe xe.
13 Nezewe rehe we uze'eg wi Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe
a'e kury, Izaew wanehe a'e kury, Ezit ywy
rehe har wanuwihawete Parao her ma'e
rehe a'e no. — Peraha Izaew izuapyapyr
Ezit ywy wi pe wà nehe, i'i wanupe.

Moizez Àràw wanàmuzgwer wà

14 Amume'u putar wanu waner xe wa-
muapyk pà ko pape rehe ihe wà nehe kury.
Humen a'e, Izaew ta'yr ipy romo hekon
a'e. Enok, Paru, Ezerom, Karomi a'e wà,
Humen ta'yr waner romo wà. 15 Na'aw
6 Ximeàw ta'yr waner xe wà: Zemuew,
Zamim, Owaz, Zakim, Zoar. Xau wiko
kuzà Kànàà ywy rehe har imemyr romo.
Heta tetea'u ta'yr wanupe pitàitàigatu wà
no. 16 Na'aw na'iruz Erewi ta'yr waner xe
wà: Umuapyk uwer paw pape rehe wà.
Amugeta a'e pape a'e waner imuapyk pà
ko pape rehe ihe. Zeroxon, Koat, Mer-
ari. Erewi umumaw 137 kwarahy wiko
pà. 17 Na'aw Zeroxon ta'yr waner xe
wà: Irimini, Ximez. Heta tetea'u wapu-
rumuzàmuzàg wanupe wà no. 18 Na'aw
Koat ta'yr waner xe wà: Ànàràw, Izar,
Emerom, Uziew. Koat umumaw 133
kwarahy wiko pà. 19 Na'aw mokoz Merari
ta'yr waner xe wà: Mari, Muzi. Amumaw
Erewi ta'yr waner wamume'u haw kury,
wazuapyapyr waner wamume'u haw wà
no.
20 Ànàràw wereko u heinyr wemireko
romo. Zokemez her romo a'e. Wiko Moizez
ihy romo Àràw ihy romo a'e. Ànàràw
umumaw 137 kwarahy wiko pà. 21 Na'aw
na'iruz Izar her ma'e ta'yr waner xe wà:
Kora, Nepek, Zikiri. 22 Na'aw na'iruz
Uziew ta'yr waner xe wà: Mizaew, Ewzàpà,
Xixiri. 23 Àràw wereko Erixepa wemireko
romo. Wiko Aminanaw tazyr romo Na-
zom heinyr romo. Omono 4 ta'yr Àràw pe
wà. Nanaw, Amiu, Ereazar, Itamar ta'yr
waner romo wà. 24 Na'aw na'iruz Kora
ta'yr waner xe wà: Axir, Ewkàn, Apiaxaw.
Heta tetea'u ta'yr wanupe wà. Heta tetea'u
wanemimino wanupe wà no. Omono
uwer uzuapyapyr wanupe wà. 25 Ereazar
Àràw ta'yr wereko Puxiew tazyr wemireko
romo. Omono ta'yr Pinez her ma'e izupe.
Amumaw Erewi ta'yr waner wamume'u
haw kury. Amumaw wazuapyapyr waner
wamume'u haw kury.
26 Moizez a'e, Àràw a'e no, Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e uze'eg tuwe wanupe a'e
kury. — Peraha Izaew izuapyapyr Ezit
ywy wi pe wà nehe. Pitàitàigatu Izaew
ta'yr wazuapyapyr uzemono'og putar xe
wi wata pà wà nehe, i'i wanupe. 27 Moizez
a'e, Àràw a'e no, a'e ae oho Ezit ywy rehe
har wanuwihawete Parao her ma'e pe
uze'eg pà a'e wà kury. — Emono kar Izaew
izuapyapyr Ezit ywy wi ne wà nehe, i'i
izupe wà.

Tupàn uze'eg Moizez pe

28 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Moizez pe Ezit ywy rehe heko mehe. 29 —
Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo
teko wazar romo ihe. Emume'u herem-
mume'u kwer paw Ezit ywy rehe har
wanuwihawete Parao her ma'e pe nehe, i'i
izupe.
30 — Naze'eg katu kwaw ihe. Màràzàwe
tuwe Parao uzekaiw katu putar heze'eg
rehe a'e nehe, i'i Moizez Tupàn pe.

7

1 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Moizez pe kury. — Urumuigo kar
putar Tupàn zàwenugar romo Parao pe
ihe nehe. Neryky'yr Àràw wiko putar
neze'eg imume'u har romo a'e nehe.
2 Heremimume'u kàràm paw emume'u
Àràw pe nehe. — Emuhem kar Izaew
izuapyapyr neiwy wi ne wà nehe, ere
Parao pe nehe, ere neryky'yr Àràw pe
nehe, i'i Tupàn Moizez pe. 3 — Amuigo kar
putar Parao hereruzar har 'ym romo ihe
nehe. Azapo putar hexak pixik pyr 'ym
tetea'u Ezit ywy rehe nehe, azapo putar
purumupytuhegatu kar haw tetea'u nehe
no. 4 Nezewe rehe we nuzeapyaka kwaw
neze'eg rehe nehe. A'e rupi apuraraw
kar putar ma'erahy tetea'u Ezit ywy rehe
har wanupe ihe nehe. A'e re arur putar
heremiaihu paw ihe wà nehe, Izaew ta'yr

wazuapyapyr paw ihe wà nehe, Ezit ywy wi ihe wà nehe. 5 Azepyk putar Ezit ywy rehe har wanehe ihe nehe, heremiaihu wamuhem kar pà a'e wi ihe nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw a'e wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

6 Moizez a'e, Àràw a'e no, weruzar katu Tupàn ze'eg a'e wà. 7 Moizez wereko 80 kwarahy Parao pe waze'eg mehe. Àràw wereko 83 kwarahy a'e 'ar mehe.

Àràw ywyraihàg kury

8 Uze'eg wi Tupàn Moizez pe Àràw pe a'e kury.

9 — Ezapo amo purumupytuhegatu kar haw ihewe nehe, i'i putar ru'u Parao newe a'e nehe. Nezewe ize'eg mehe eze'eg Àràw pe nehe. — Epyhyk nepokokaw. Eityk ywy rehe Parao henataromo kury. Uzeapo putar moz romo tàrityka'i nehe kury, ere izupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

10 A'e rupi oho Moizez Parao pe Àràw rupi kury. Uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kury. Weityk Àràw opokokaw ywy rehe Parao henataromo amogwer tuwihaw wanenataromo kury. Moz romo uzeapo kury. 11 Na'e tuwihawete Parao wenoz awa ma'e kwaw katu har uzeupe a'e wà kury. Wenoz awa paze ma'e uzeupe wà no. Paze ma'e Ezit ywy rehe har uzapo purumupytuhegatu kar haw Àràw zàwegatete a'e wà no. 12 Pitàitàigatu weityk ywyra opokokaw ywy rehe wà. Pitàitàigatu ywyra uzeapo moz romo wà. Nezewe rehe we Àràw ipokokaw u'u amogwer wapokokaw a'e wà. 13 Nezewe rehe we Parao na'ipureruzar wer kwaw Tupàn ze'eg rehe ize'eg awer rupi katete. Nuzeapyaka kwaw waze'eg rehe. — Numuhem kar kwaw heremiaihu a'e wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e 'ym mehe. Azeharomoete Parao numuhem kar kwaw wiwy wi wà.

Tupàn izepykaw pitài haw: 'y uzeapo tuwykwer romo

14 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Parao nuweruzar kwaw heze'eg. Numuhem kar kwaw teko uiwy wi wà. 15 Pyhewe izi'itahy uhem putar Parao oho 'y pe nehe. Eze'eg eho izupe a'e pe ihem mehe nehe. Eàro Niru yrykawhu iwyr nehe. Epyhyk a'e ywyra moz romo wiko ma'e kwer nepo pe nehe. 16 Eze'eg nezewe izupe nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Emerew wazar hemur kar xe newe hemuze'eg kar pà a'e kury. — Emuhem kar teko heremiaihu Ezit ywy wi ne wà nehe. Hemuwete katu putar oho ywyxiguhu pe a'e wà nehe. Nezewe rehe we nereruzar kwaw heze'eg ne rihi. 17 Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe kury. Ywyra pokokaw hepo pe har pupe anupà putar yrykawhu Niru her ma'e ihe nehe. 'Y uzeapo putar ma'eruwy kwer romo nehe. Hemiapo kwer hexak ire erekwaw putar nezar romo hereko haw nehe. 18 Ipira yrykawhu pe har umàno putar wà nehe. Inem putar yrykawhu pe nehe. Ezit ywy rehe har nupuner kwaw a'e 'y pupe uwi'u haw rehe wà nehe, ere izupe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

19 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Eze'eg nezewe Àràw pe kury. — Epyhyk nepokokaw nepo pe kury. Epyho nepo 'y Ezit ywy rehe har kutyr kury: Yrykawete, yrykaw teko wanemiapo kwer, ypawete, ypaw teko wanemiapo kwer. A'e 'y paw uzeapo putar ma'eruwy kwer romo nehe. Heta putar ma'eruwy kwer yrykaw nànàn, yryhu nànàn no, y'a ywyra iapo pyrer nànàn, y'a ita iapo pyrer nànàn no, ere izupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

20 Moizez a'e, Àràw a'e no, uzapo tuwe Tupàn hemiapo karer a'e wà kury. Upir Àràw ywyra opokokaw Parao henataromo, tuwihawete rehe we har wanenataromo no. Unupà Niru yrykaw kury. 'Y paw uzeapo ma'eruwy kwer romo. 21 Ipira Niru pe har umàno wà. Yrykawhu inemahy kury. A'e rupi Ezit ywy rehe har nupuner kwaw i'y pupe uwi'u haw rehe wà. Heta tetea'u ma'eruwy kwer Ezit ywy nànàn kury. 22 Paze ma'e Ezit ywy rehe har uzapo purumupytuhegatu kar haw nezewegatete a'e wà no, ta'e ukwaw agwer ma'e iapo haw a'e wà xe.

Amogwer teko nukwaw kwaw iapo haw wà. Parao na'ipureruzar wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rehe a'e rihi, ize'eg rupi katete a'e rihi. Nuzeapyaka kwaw Moizez ze'eg rehe Àràw ze'eg rehe Tupàn hemimume'u kwer rehe. 23 Uzewyr oho wàpuzuhu pe kury. Nuzekaiw kwaw ma'eruwy kwer yrykawhu pe har rehe. 24 Ezit ywy rehe har paw u'ywykàz Niru huwake wà, 'y ikatu ma'e hekar pà wà, ta'e nupuner kwaw 'y yrykawhu pe har pupe uwi'u haw rehe wà xe.

25 Nezewe Tupàn umuaiw yrykawhu Niru her ma'e. A'e re umumaw 7 'ar uze'eg 'ym pà.

8

Izepykaw mokoz haw: zu'i wà

1 Na'e uze'eg wi Moizez pe kury. — Eho wi Parao pe neze'eg pà nehe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko nezewe newe kury, ere izupe nehe. — Emuhem kar heremiaihu neiwy wi ne wà nehe. Nezewe mehe upuner hemuwete katu haw rehe a'e wà nehe. 2 Aze neremuhem kar kwaw wà nehe, azepyk putar neywy rehe ihe nehe. Amueta tetea'u kar putar zu'i neiwy rehe ihe wà nehe. Upyk putar neywy a'e wà nehe. 3 Yrykawhu Niru tynehem putar zu'i pupe nehe. Uhem putar yrykawhu wi neràpuzuhu pupe wixe pà wà nehe, neker haw pupe wà nehe. Uzeupir putar nerupaw rehe wà nehe no. Tuwihaw nerehe we har wanàpuz pupe wixe putar wà nehe no, neiwy rehe har wanàpuz me wà nehe no. Wixe putar zàpehe pupe wà nehe no, typy'ak iapo haw pupe wà nehe no. 4 Uzeupir putar penehe wà nehe, penemiaihu wanehe wà nehe no, wanuwihaw wanehe wà nehe no, ere Parao pe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

5 Na'e uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Eze'eg Àràw pe nezewe nehe. — Epyhyk nepokokaw nehe, epyho nepokokaw yrykawhu kutyr nehe, yrykaw teko wanemiapo kwer kutyr nehe no, ypaw kutyr nehe no, zu'i wamuzeupir kar pà 'y wi Ezit ywy rehe wamono kar pà nehe, ere izupe nehe.

6 A'e mehe upyho Àràw opo 'y Ezit ywy rehe har kutyr kury. Uzeupir zu'i tetea'u ywy ipyk pà wà. 7 Nezewe rehe we paze ma'e uzapo agwer ma'e ukàgaw rupi a'e wà no. Umuzeupir kar zu'i Ezit ywy rehe a'e wà no.

8 — Perur Moizez Àràw rehe we xe ihewe pe wà nehe, i'i Parao wemiruze'eg wanupe kury. Henataromo wahem mehe uze'eg wanupe. — Peze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe ty wà. — Emono kar zu'i ihewi ne wà nehe, heremiaihu wanuwi ne wà nehe, ere izupe nehe. — A'e re amono kar putar neremiaihu ko ywy wi ihe wà nehe. Nezewe mehe upuner ma'ea'yr izuka haw rehe newe a'e wà nehe, ere Tupàn pe herekuzaromo nehe, i'i Parao Moizez pe.

9 Uze'eg Moizez Parao pe kury. — He'e. Ikatu putar neremimutar henoz tàwàm ihewe nehe. Aze'eg putar Tupàn pe nerehe nehe, tuwihaw nerehe we har wanehe nehe no, teko neremiaihu wanehe nehe no. Nezewe mehe Tupàn umuhem kar putar zu'i pewi a'e wà nehe, penàpuz wi a'e wà nehe no. Xo yrykawhu Niru her ma'e pupe har nomono kar kwaw wà nehe. Ma'e 'ar mehe aze'eg putar izupe nerehe nehe. Ne ae exak 'ar nehe, izupe heze'egaw 'ar nehe, i'i Moizez Parao pe.

10 — Pyhewe nehe, i'i Parao Moizez pe. — He'e, neze'eg rupi katete aze'eg putar izupe nehe. Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ikàgaw nehe. Naheta kwaw amo ikàg ma'e izàwe a'e wà. 11 Zu'i nerezar putar wà nehe, wezar putar penàpuz wà nehe. Wezar putar penuwihaw wà nehe, penemiaihu wà nehe. Upyta putar Niru yrykawhu pupe wà nehe, i'i Moizez Àràw rehe we Parao pe a'e.

12 Moizez uhem oho tuwihawete hàpuzuhu wi Àràw rupi kury. A'e re uze'eg Moizez Tupàn pe a'e kury, zu'i wamumaw pàwàm rehe a'e kury, ta'e a'e ae umur kar a'e zu'i Parao pe a'e wà xe. 13 Uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez heminozgwer a'e kury. Umàno zu'i tàpuz pupe har wà. Umàno zu'i katu pe har wà. Umàno zu'i ko pe har wà. 14 Omono'ono'og teko zu'i wà, ywytyra'i

romo iapo pà wà. Inem a'e pe wà. Ipihe haw uhàuhàz a'e ywy nànàn. 15 Parao wexak wamàno awer. Zu'i nuputupyk kwaw teko wà kury. A'e rupi uhaw Parao uze'eg awer. Na'ipureruzar wer kwaw Tupàn ze'eg rehe kury. Nuzeapyaka katu kwaw Moizez ze'eg rehe Àràw ze'eg rehe. Wiko Parao Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer ài.

Zepykaw na'iruz haw: kyw

16 Na'e uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe a'e kury. — Eze'eg nezewe Àràw pe nehe. — Epyho nepokokaw nehe. Enupà ywyku'i ipupe nehe. A'e mehe ywyku'i Ezit ywy rehe har uzeapo putar kyw romo nehe, ere izupe nehe, i'i izupe. 17 Weruzar ize'eg wà. Àràw upyho opokokaw kury. Unupà ywyku'i. A'e mehe ywyku'i Ezit ywy rehe har paw uzeapo kyw tetea'u romo. Upyk teko wà, upyk ma'ea'yr wà no. 18 Paze ma'e uzeagaw zepe kyw iapo pà a'e wà. Nupuner kwaw wà. Kyw upyk teko wà, upyk ma'ea'yr wà no. 19 Na'e paze ma'e uze'eg tuwihawete pe wà. — Tupàn a'e, ko ma'e iapo arer romo hekon a'e, i'i izupe wà. — Naruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg ihe nehe. Namono kar kwaw hemiaihu xe wi ihe wà nehe, i'i Parao uzeupe. Nuzeapyaka kwaw Moizez ze'eg rehe Àràw ze'eg rehe. Wiko wiwi Parao Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer zàwe.

Zepykaw 4 haw: meru

20 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi Moizez pe kury. — Eme'e nepu'àm pà izi'itahy nehe. Tuwihawete 'y pe iho mehe eho huwàxi mà nehe. Eze'eg nezewe izupe nehe. — Emuhem kar heremiaihu xe wi ne wà nehe ty, ta'e hemuwete katu putar amo me a'e wà nehe xe, i'i Tupàn iko newe, ere izupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. 21 — Aze neremono kar kwaw wà nehe, amur kar putar meru tetea'u newe nerehe hezepyk pà ihe wà nehe, tuwihaw nerehe we har wanupe ihe wà nehe no, teko neremiruze'eg wanupe ihe wà nehe no. Ezit ywy rehe har wanàpuz tynehem putar meru pupe nehe. Meru upyk putar waneko haw ywy wà nehe no. 22 A'e 'ar mehe amo ae ma'e azapo putar heremiaihu Kozem ywy rehe wiko ma'e wanupe ihe nehe. Naheta pixik kwaw meru a'e pe wà nehe. Nezewe mehe erekwaw putar nezar romo hereko haw nehe, erekwaw putar ko ywy rehe hereko haw nehe no. 23 Neremiaihu wanereko haw uzawy putar heremiaihu wanereko haw nehe. A'e ma'e purumupytuhegatu kar àwàm azapo putar pyhewe ihe nehe, ere Parao pe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

24 Uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e ma'e uze'eg rupi katete. Meru tetea'u wixe oho Parao hàpuzuhu pupe wà, tuwihawete pe uma'ereko ma'e wanàpuz pupe wà no. Ezit ywy nànàn meru umuaiw ma'e paw rupi wà.

25 Na'e Parao omono amo wemiruze'eg Moizez Àràw wanenoz tà kury. — Hepuruzuka kar wer ma'ea'yr rehe Tupàn pezar henataromo ihe wà nehe. Pezuka xe ko ywy rehe pe wà nehe, i'i wanupe.

26 Uze'eg Moizez izupe. — Na'ikatu kwaw nezewe àwàm. Ta'e Ezit ywy rehe har umuwete amo ma'ea'yr a'e wà xe. A'e ma'ea'yr uruzuka Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ure wà. Wazuka haw iro putar Ezit wanupe nehe. Aze uruzuka a'e ma'ea'yr ure wà nehe, Ezit ywy rehe har omomor putar ita urerehe urezuka pà wà nehe. 27 Urumumaw putar na'iruz 'ar ureata pà ywyxiguhu rehe ure nehe. Te uruhem putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar henataromo ma'ea'yr hapy haw pe ure nehe. Ta'e a'e ae uzapo kar nezewe haw urewe a'e xe, i'i Moizez Parao pe.

28 Uze'eg wi Parao Moizez pe. — Apomono kar putar ywyxiguhu pe ihe nehe. Pezuka ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar henataromo nehe. Peho zo muite xe wi. Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe herehe kury, i'i izupe.

29 Uze'eg wi Moizez Parao pe. — Newi hehem ire nehe, tàrityka'i aze'eg putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nerehe nehe. Meru oho putar newi wà nehe, newe uma'ereko ma'e wanuwi wà nehe no, neremiaihu wanuwi wà nehe no.

Neremu'em wi zo nehe. — Namono kar kwaw Izaew xe wi ihe wà nehe, ere wi zo nehe, i'i Moizez izupe. — Nupuner kwaw oho haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ma'ea'yr zuka pà wà nehe, ere zo nehe, i'i Moizez Parao pe.

30 Na'e oho Moizez Parao hàpuzuhu wi kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 31 Uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ma'e Moizez ze'eg rupi. Meru uhem oho Parao wi wà, hehe we har tuwihaw wanuwi wà no, hemiaihu wanuwi wà no. Ni pitài meru nupyta kwaw a'e pe wà. 32 — Naruzar kwaw Tupàn ze'eg ihe nehe. Namono kar kwaw hemiaihu xe wi ihe wà nehe, i'i Parao uzeupe.

9

Zepykaw 5 haw: ma'ea'yr wamàno haw

1 Na'e uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Eze'eg eho Parao pe nehe ty. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Emerew wazar umume'u kar ko ze'eg newe a'e, ere izupe nehe. — Emuhem kar heremiaihu xe wi ne wà nehe, ta'e ipurumuwete wer herehe a'e wà xe. 2 Aze neremuhem kar kwaw xe wi ne wà nehe, aze eremupyta kar wi xe ne wà nehe, 3 Tupàn umuma'eahy kar putar tuwe peneimaw ko pe har a'e wà nehe. Kawaru wà, zumen wà, kamer wà, tapi'ak wà, àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà. Paw rupi katete ima'eahy putar tuwe wà nehe. 4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wereko katu putar Izaew waneimaw wà nehe. Werekoaiw putar Ezit ywy rehe har waneimaw wà nehe. Ni pitài Izaew waneimaw numàno kwaw wà nehe, i'i Tupàn iko peme, ere Parao pe nehe, i'i Tupàn Moizez pe. 5 Umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e u'ar kury. — Pyhewe azapo putar a'e iaiw ma'e ko ywy rehe ihe nehe, i'i wanupe.

6 Uzapo a'e ma'e wemimume'u kwer rupi katete. Ezit ywy rehe waneimaw paw umàno wà. Nezewe rehe we ni pitài Izaew waneimaw numàno kwaw wà. 7 Omono kar Parao amo awa a'e ma'e hexak pà wà. Ume'egatu Izaew waneimaw wanehe wà. Ni pitài numàno kwaw wà. — Naruzar kwaw Tupàn ze'eg ihe nehe. Namono kar kwaw hemiaihu xe wi ihe wà nehe, i'i Parao uzeupe.

Zepykaw 6 haw: tezutezun

8 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe kury. — Penuhem tàtàpyzgwer zàpehe wi nehe. Tuwe Moizez omomor a'e tàtàpyzgwer ywate Parao henataromo a'e nehe. 9 A'e tàtàpyzgwer uzeapo putar ywyku'i zàwenugar romo Ezit ywy nànàn nehe. A'e mehe teko paw a'e wà nehe, waneimaw a'e wà nehe no, ipereperew putar a'e wà nehe, Ezit ywy nànàn a'e wà nehe. Waperew uzepupeka putar wanupe hahy pà nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

10 A'e mehe upyhyk tàtàpyzgwer zàpehe pupe har wà kury. Upu'àm oho Parao henataromo. Moizez omomor a'e tàtàpyzgwer ywate kury. Teko a'e wà, waneimaw a'e wà no, ipereperew a'e wà kury. Waperew uzepupeka wanupe hahy pà. 11 Paze ma'e nupuner kwaw uzexak kar haw rehe Moizez henataromo wà, ta'e hahy tuwe waperew wanupe a'e wà xe. Ezit ywy rehe har paw ipereperew wà no. 12 Nezewe rehe we Tupàn uma'ereko wi Parao ipy'a pupe. A'e rupi na'ipureruzar wer kwaw ize'eg rehe. Nuzeapyaka kwaw Moizez ze'eg rehe Àràw ze'eg rehe. Uzeapo iaiw ma'e Tupàn hemimume'u kwer rupi katete.

7 haw: ita àmàn

13 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Epu'àm izi'itahy nehe. Eze'eg eho Parao pe nehe, heze'eg imume'u pà izupe nehe. — Tupàn Tuwihawete Wiko Ma'e Emerew wazar uze'eg iko nezewe newe kury, ere izupe nehe. — Emuhem kar heremiaihu xe wi ne wà nehe, ta'e ipurumuwete katu wer herehe a'e wà xe. 14 Aze neremuhem kar kwaw ne wà nehe, amu'ar kar putar iaiw ma'e nerehe nehe, tuwihaw nerehe we har wanehe nehe no, teko neremiaihu wanehe nehe no. Nezewe mehe erekwaw putar hekàgaw nehe. Naheta kwaw ikàg ma'e hezàwenugar ywy rehe wà. 15 Aze mo aputar, apuner mo amo iaiw wera'u ma'e peme uzeapo ma'e imu'ar kar haw rehe ihe. Apuner mo pezuka haw rehe.

16 Napuzuka kwaw ihe. Nuruzuka kwaw ihe. Urumuigo kar wiwi ihe, ta'e aexak kar putar hekàgaw purupe ihe nehe xe. Nezewe mehe teko ywy nànànar umume'u putar hekàgaw ywy nànàn a'e wà nehe. 17 Nerepytu'u kwaw ikàg ma'e ài nereko wer ire. Neremuhem kar kwaw ne wà rihi. 18 A'e rupi pyhewe ko 'or zàwenugar mehe amugyr kar putar àmàntàtà uhua'u ma'e iaiw wera'u ma'e ihe nehe. Izypy mehe arer we te ko 'ar rehe Ezit ywy rehe har nuexak pixik kwaw àmàntàtà iaiw ma'e ko àmàntàtà zàwenugar wà. 19 A'e rupi emono kar teko ko pe ne wà nehe kury. Tuwe werur peneimaw paw pema'e paw wà nehe. — Pemonokatu peneimaw pema'e tàpuz pupe àmàntàtà wi wapyro pà nehe, ere wanupe nehe. Ta'e àmàntàtà ukyrahy putar teko nànàn ma'ea'yr nànàn ko pe upyta ma'e kwer nànàn nehe. Umàno putar a'e pe wà nehe, ere Parao pe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

20 Amo tuwihaw Parao rehe we har uzeruzar Tupàn ze'eg rehe a'e wà. Uzàn oho uma'ereko ma'e wàpuz pupe wanerur pà wà, waneimaw wanerur pà wà no. 21 Amogwer nuzeruzar kwaw wà. Wezar uma'ereko ma'e ko pe wà. Wezar weimaw ko pe wà no.

22 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Epyho nepo ywak kutyr kury. Nezewe mehe àmàntàtà ukyr putar Ezit ywy nànàn nehe, teko wanehe nehe, waneimaw wanehe nehe no, ko pe hezuz ma'e nànàn Ezit ywy nànàn nehe no, i'i Tupàn Moizez pe.

23 Upyho Moizez opokokaw ywak kutyr kury. Umuànoànog kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Umugyr kar àmàntàtà no. Uwerawеraw ywy rehe. Nezewe Tupàn umugyr kar àmàntàtà Ezit ywy rehe kury. 24 Ukyr àmàntàtà. Uwerawеraw ko rupi. Uwerawеraw kwe rupi no. Izypy mehe arer we te a'e 'ar mehe Ezit ywy rehe har nuexak pixik kwaw àmàntàtà izàwenugar wà. 25 Ezit ywy nàn àmàntàtà uzapi ko pe har paw rupi wà: teko wà, ma'ea'yr wà. Uhaw hezuz ma'e ko pe har paw no. Uhaw ywyra paw no. 26 Xo Kozem ywy rehe zo, xo Izaew izuapyapyr waneko haw pe zo nukyr kwaw àmàntàtà.

27 Na'e Parao wenoz Moizez uzeupe kury. Wenoz Àràw uzeupe no. — Azeharomoete kutàri azapo ikatu 'ym ma'e kwez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe, i'i wanupe. — Ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Nahekatu kwaw ihe. Heremiaihu na'ikatu kwaw wà no. 28 Eze'eg Tupàn pe urerehe ty. Ta'e àmàn iànoànogaw ureputupyk a'e xe. Àmàntàtà ikyr haw iaiw urewe a'e no. Apumuhem kar putar ihe nehe. Pepytu'u hàro re kury, i'i Moizez pe.

29 Uze'eg Moizez izupe. — Tawhu wi heho mehe apyho putar hepo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe heze'eg pà ihe nehe. Upytu'u putar wànoànog ire nehe. Àmàntàtà upytu'u putar ukyr ire nehe no. Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywy izar romo heko haw nehe. 30 Akwaw pepy'a ihe. Nerekyze kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi. Tuwihaw nerehe we har nukyze kwaw izuwi a'e wà, i'i Moizez Parao pe.

31 Ka'akyr irin her ma'e a'e, arozràn xewar her ma'e a'e no, upaw a'e. Xewar haryw a'e. Irin iputyr a'e no. 32 Nezewe rehe we arozràn xirik her ma'e a'e, arozràn xenetez her ma'e a'e no, nupaw kwaw a'e, ta'e nahezuz kwaw a'e 'ar rehe a'e rihi xe.

33 Na'e Moizez wezar Parao a'e pe kury, tawhu wi oho pà kury. Upyho opo Tupàn kutyr izupe uze'eg pà. Upytu'u wànoànog ire. Upytu'u àmàntàtà ukyr ire. Nukyr kwaw àmàn a'e ywy rehe kury. 34 Wexak Parao àmàn ipik awer. Wexak àmàntàtà ipik awer. Wexak àmàn iànoànog ire ipytu'u awer. Umume'u wi ikatu 'ym ma'e upy'a pe Tupàn henataromo. — Namuhem kar kwaw Tupàn hemiaihu xe wi ihe wà nehe, i'i tuwihawete. Hehe we har wama'enukwaw paw nuzawy kwaw ima'enukwaw paw. 35 Wikuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heruzar 'ym pà a'e wà. Numuhem kar kwaw Izaew izuapyapyr a'e wi wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe hemimume'u kwer rupi katete wà.

10

8 haw: tukur tetea'u

1 Na'e Tupàn Tuwihawete Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. — Eho Parao pe kury. Ta'e ama'ereko ipy'a pupe ihe xe. Ama'ereko tuwihaw hehe we har wapy'a pupe no. A'e rupi nuweruzar kwaw heze'eg wà nehe. A'e rupi apuner putar agwer purumupytuhegatu kar haw iapo haw rehe wanenataromo ihe nehe. 2 Nezewe mehe pepuner heremiapo kwer imume'u haw rehe pena'yr wanupe nehe, penemimino wanupe nehe no. — Tupàn upuka Ezit ywy rehe har wanehe a'e. Uzapo purumupytuhegatu kar haw wanenataromo no, peze pena'yr wanupe nehe, penemimino wanupe nehe no. Nezewe mehe pekwaw putar pezar romo hereko haw nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

3 A'e rupi Moizez a'e, Àràw a'e no, uze'eg oho Parao pe a'e wà kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Emerew wazar uze'eg nezewe newe kury. — Màràn 'ar eremumaw putar pezar 'ym romo hereko haw imume'u pà nehe. Emuhem kar heremiaihu xe wi ne wà nehe, ta'e ipurumuwete katu wer herehe muite xe wi a'e wà xe. 4 Aze neremuhem kar kwaw ne wà nehe, arur putar tukur tetea'u xe peywy rehe pyhewe ihe wà nehe. 5 Upyk putar ywy wà nehe. Teko nuexak kwaw ywy wà nehe, ta'e heta tetea'u putar tukur hehe wà nehe xe. Aze àmàntàtà numuaiw kwaw amo temi'u nehe, tukur u'u putar a'e temi'u wà nehe. U'u putar ywyra peko pe har paw rupi wà nehe no. 6 Umynehem putar penàpuz wà nehe, umynehem putar penuwihaw wanàpuz wà nehe no, umynehem putar Ezit ywy rehe har wanàpuz paw rupi wà nehe no. Penu a'e wà, penàmuz a'e wà no, nuexak pixik kwaw agwer ma'e ko 'ar 'ym mehe we a'e wà. Ko ywy rehe wanur mehe we te ko 'ar rehe nuexak pixik kwaw agwer ma'e a'e wà, ere Parao pe nehe, i'i Tupàn Moizez pe. Umume'u oho izupe wà. A'e re uzewyr Moizez oho Parao wi kury. 7 Tuwihaw Parao rehe we har upuranu hehe a'e wà kury. — Màràn 'ar a'e awa umumaw putar ikatu 'ym ma'e zanewe iapo haw rehe upuner ma'e romo wiko pà a'e nehe. Emuhem kar a'e teko xe wi ne wà nehe ty. Tuwe umuwete katu uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà nehe. Umuaiw Ezit a'e. Aipo nerekwaw kwaw hemiapo kwer. Aipo nerexak kwaw imuaiw pawer, i'i izupe wà.

8 Na'e amo werur wi Moizez Àràw rehe we Parao pe a'e wà kury. Uze'eg wanupe. — Peho Tupàn Tuwihawete Wiko Ma'e pezar imuwete katu pà nehe, i'i wanupe. — Mo oho putar wà nehe, i'i wanupe wanehe upuranu pà.

9 Uze'eg Moizez Parao pe. — Ure oroho putar ure nehe. Urepurumuzàmuzàg oho putar wà nehe no. Ureràmuzgwer oho putar wà nehe no. Urera'yr oho putar wà nehe no. Urerazyr oho putar wà nehe no. Urereimaw àràpuhàràn hawitu ma'e oho putar wà nehe no. Urereimaw àràpuhàrànete oho putar wà nehe no. Urereimaw tapi'ak oho putar wà nehe no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar mynykawhu urewe a'e xe. Urumuwete katu putar Tupàn mynykawhu iapo pà ure nehe, i'i izupe.

10 Uze'eg Parao kury. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko penehe we nehe. Aze mo amono kar penemireko penupi ihe wà nehe, aze mo amono kar pena'yr penazyr penupi ihe wà nehe, pezapo mo iaiw ma'e ihewe nehe. 11 A'e rupi xo awakwer zo oho putar wà nehe. Pemuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe, ta'e a'e ma'e penemiapo ràm penoz ihewe pe xe, i'i wanupe. Na'e zauxiapekwer weityk Moizez Àràw wamuzàn kar pà Parao henatar wi a'e wà kury.

12 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Epyho nepo Ezit ywy kutyr kury. Nezewe mehe tukur tetea'u uwewe putar wà ywy nànàn a'e wà nehe. Àmàntàtà umuaiw hezuz ma'e ko pe har tetea'u a'e. Tukur u'u putar ikurer a'e wà nehe kury, i'i izupe.

13 A'e rupi Moizez upyho ywyra opokokaw Ezit ywy kutyr kury. Umur kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywytu kwarahy ihemaw wi kury. Ywytu nupytu'u kwaw a'e 'ar rehe. Nupytu'u kwaw pyhaw. Iku'egwer pe ywy tynehem tukur pupe, ta'e ywytu werur a'e wà xe.

14 Uhàuhàz oho Ezit ywy nànàn wà. Heta tetea'u Ezit ywy nànàn wà. A'e 'ym mehe naheta pixik kwaw tukur waneta haw a'e 'ar mehe har zàwenugar. Naheta pixik kwaw amo 'ar mehe nehe. 15 Upyk ywy paw rupi wà. Te ywy ipihun. U'u temi'u àmàntàtà hemimumaw 'ygwer paw rupi wà. U'u ko pe har paw rupi wà. U'u ma'ywa 'yw i'a kwer paw rupi wà no. Ni amo huwyahy ma'e nupyta kwaw, ni ywyra rehe ni ka'a rehe, ni Ezit ywy nànàn.

16 Na'arewahy Parao wenoz Moizez Àràw rehe we uzeupe kury. — Ikatu 'ym ma'e azapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar henataromo ihe, peme ihe no. 17 Peneharaz wi heremiapo kwer wi nehe. Peze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar pe nehe. — Emunàn ko ma'erahy iaiw ma'e Parao wi nehe, peze izupe nehe, i'i Parao wanupe.

18 Na'e uhem Moizez Parao hàpuzuhu wi kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uze'eg pà kury. 19 Umupytu'u kar Tupàn ywytu kwarahy ihemaw wi ur ma'e kury. Umuhem kar ywytu kwarahy heixe haw wi kury. Ywytu weraha tukur paw Yryhupiràg pe wazuka pà 'y pupe wà. Nupyta kwaw ni pitài tukur Ezit ywy rehe wà kury. 20 Nezewe rehe we Tupàn nuweruzar kar kwaw uze'eg Parao pe. A'e rupi Parao numuhem kar kwaw Izaew izuapyapyr a'e ywy wi wà.

Zepykaw 9 haw: pytunahy haw

21 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Epyho nepo Ezit ywy kutyr kury. Nezewe mehe ipytunahy putar nehe kury. Ipytunahy putar azeharomoete nehe, i'i izupe.

22 A'e rupi upyho Moizez opo ywak kutyr. Ipytunahy tuwe kury. Umumaw na'iruz 'ar ipytunahy pà Ezit ywy rehe. 23 Teko nupuner kwaw amo teko hexakaw rehe wà. Nuhem kwaw wàpuz wi wà. Umumaw na'iruz 'ar kwarahy hexak 'ym pà wà. Nezewe rehe we Izaew izuapyapyr wà, weko haw nànàn upuner ma'e hexakaw rehe wà.

24 Parao wenoz wi Moizez Àràw rehe we kury. — Peho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe. Te penemireko wà, te pepurumuzàmuzàg wà no, upuner oho haw rehe penupi wà nehe. Xo peneimaw pezar xe penaikwer pe wà: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà, i'i Parao Moizez pe.

25 — Uruzuka putar ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar henataromo ure wà nehe. Uruapy putar ureremizuka kwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete haw romo ure wà nehe, i'i Moizez Parao pe. 26 — A'e rupi urueraha putar urereimaw ure wà nehe no. Ni pitài upyta ureraikwer pe wà. Ta'e uruexaexak putar amogwemogwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu àwàm romo ure wà nehe xe. Xo a'e pe urehem mehe urukwaw putar ureremizuka ràm ure wà nehe, i'i Moizez Parao pe.

27 Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo wi uma'ereko haw Parao ipy'a pupe. A'e rupi na'ipureruzar wer kwaw ize'eg rehe. Na'ipurumuhem kar wer kwaw wanehe a'e wi. 28 Uze'eg Parao Moizez pe. — Ehem eho herenatar wi kury ty. Ezewyr wi zo ezuwà nehe kury. Aze herexak pe amo 'ar mehe nehe, eremàno putar a'e 'ar mehe nehe kury, i'i Parao Moizez pe.

29 — Tuwe uzeapo ma'e neze'eg rupi katete nehe. Nuruexak wi pixik kwaw ihe nehe, i'i Moizez Parao pe.

11

Moizez umume'u Tupàn izepykaw 10 haw

1 Uze'eg Tupàn Tuwihawete Wiko Ma'e Moizez pe. — Heta we pitài ma'erahy haw heremirur ràm Parao pe nehe, Ezit ywy rehe har wanupe nehe. A'e re pemuhem kar putar xe wi a'e nehe. Pemuhem kar mehe nehe, pemono kar putar xe wi paw rupi a'e nehe. 2 A'e rupi eze'eg eho nezewe Izaew izuapyapyr wanupe nehe kury. — Peze'eg peho Ezit ywy rehe har wanupe penàpuz huwake wiko ma'e wanupe nehe, ere wanupe nehe. — Emur ma'e parat iapo pyrer ipuràg eteahy ma'e ihewe nehe kyn. Emur ma'e or iapo pyrer ipuràg eteahy ma'e ihewe nehe no kyn, peze wanupe

nehe, a'e ma'e hekuzar katu ma'e henoz tà wanupe nehe, ere teko wanupe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

3 Uma'ereko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ezit ywy rehe har wapy'a pupe. A'e rupi Ezit ywy rehe har umuwete Izaew izuapyapyr wà. Azeharomoete Moizez ikatu tuwihawete pe uma'ereko ma'e wanupe, teko paw wanupe no. — Awa ikatu ma'e romo ikàg ma'e romo hekon a'e, i'i izupe wà.

4 A'e rupi Moizez uze'eg nezewe Parao pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko nezewe newe kury. — Pyaze mehe akwaw putar aha Ezit ywy rehe ihe nehe. 5 Pitàitàigatu Ezit ywy rehe har wana'yr ipy umàno putar paw rupi wà nehe. Tuwihawete Parao ta'yr ipy a'e nehe, u imàno re tuwihawete romo wiko ma'e ràm a'e nehe, umàno putar a'e nehe. Te kuzà uma'ereko e ma'e arozràn imuku'i har imemyr awa ipy umàno putar a'e wà nehe no. Ma'ea'yr imemyr awa ipy paw umàno putar a'e wà nehe no. 6 Teko paw uzai'oahy putar tuwe Ezit ywy nànàn wà nehe. Ko 'ar 'ym mehe we nuzai'o pixik kwaw nezewe wà. Ko 'ar henataromo nuzai'o pixik kwaw nezewe wà nehe. 7 Izaew waneko haw pe nehe, ni zawar na-hehem kwaw amo awa rehe amo ma'ea'yr rehe wà nehe. Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn heko haw nehe. Werekoahy putar Ezit ywy rehe har wà nehe. Wereko katu putar Izaew izuapyapyr wà nehe.

8 Ko tuwihaw nerehe we har paw ur putar ihewe wà nehe. Uzemumew putar upenàràg rehe wapyk pà wà nehe. — Eho xe wi nehe, eraha teko neremiruze'eg paw nerupi ne wà nehe no, i'i putar ihewe wà nehe. A'e re ahem putar xe wi nehe, i'i Moizez Parao pe. Na'e Moizez wikwahy mehe uhem oho Parao wi a'e kury. 9 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Parao nuzeapyaka kwaw neze'eg rehe nehe. Nuzeruzar kwaw hehe nehe. Nezewe mehe aexak kar wera'u putar heremiapo ràm purumupytuhegatu kar àwàm Ezit ywy rehe àràm teko wanupe nehe, i'i izupe.

10 A'e ma'e purumupytuhegatu kar haw Moizez uzapo Parao henataromo Àràw rehe we. Tupàn uzapo wi uma'ereko haw Parao ipy'a pupe. A'e rupi na'ipureruzar wer kwaw ize'eg rehe. A'e rupi numuhem kar kwaw Izaew izuapyapyr uiwy wi wà.

12

Zanera'yr wazuka haw 'ym

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe Ezit ywy rehe waneko mehe we kury.

2 — Ko zahy uzeapo putar zahy ipy romo peme nehe, zahy ipy pekwarahy zaikaikaw paw romo nehe. 3 Emume'u ko heze'eg Izaew izuapyapyr wanupe kury. — Ko zahy mehe nehe, 10 haw 'ar mehe nehe, awakwer pitàitàigatu upyhyk putar àràpuhàràànetea'yr wànàm wanupe a'e wà nehe, u, upyhyk putar àràpuhàràna'yr hawitu ma'e wànàm wanupe a'e wà nehe. Tàpuz me wiko ma'e paw upyhyk putar a'e àràpuhàràànetea'yr wà nehe, u, upyhyk putar a'e àràpuhàràna'yr hawitu ma'e wà nehe. 4 Aze amo tàpuz me har naheta tete kwaw wà nehe, aze nupuner kwaw àràpuhàràna'yr paw i'u haw rehe wà nehe, tuwe uzemono'og oho amo ae tàpuz me har wàpuz huwake har wainuromo wà nehe. Wazemono'og mehe upuner i'u haw rehe paw rupi wà nehe. Tuwe pepapar penàpuz me har paw wà nehe. Nezewe pekwaw putar àràpuhàràna'yr ho'o kwer i'u pyràm nehe. 5 Amume'u putar a'e àràpuhàràna'yr penemixak ràm wanexakaw xe ihe nehe. Tuwe wiko awa pitài kwarahy hereko har romo wà nehe, ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. Pepuner àràpuhàràn hawitu ma'e wanexakaw rehe nehe. Pepuner àràpuhàràànete wanexakaw rehe nehe no. 6 Pezekaiw katu wanehe nehe. 14 haw 'ar mehe, kwarahy heixe etea'i mehe, pe Izaew izuapyapyr uzemono'og ma'e kwer pezuka putar a'e àràpuhàràànetea'yr paw pe wà nehe, u, pezuka putar a'e àràpuhàràna'yr hawitu ma'e paw pe wà nehe. 7 Peraha wanuwykwer pixik imupiripirik pà ukenaw i'aromo nehe, izywyr rehe nehe no, tàpuz àràpuhàràna'yr ho'o kwer i'u àwàm me nehe. 8 A'e 'ar mehe we pyhaw nehe, tuwe pe'u a'e àràpuhàràna'yr ho'o kwer tata pupe imihir

pyrer nehe. Tuwe pe'u ka'akyr iro ma'e inuromo typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer inuromo nehe no. 9 Pe'u zo ho'o kwer imihir pyr 'ym nehe. Pe'u zo ho'o kwer 'y pupe imupupur pyrer nehe. Pemihir tata 'aromo nehe: iàkàgwer, hetymàgwer, ipy'a kwer, hie kwer. 10 Pemonokatu zo ho'o kwer iku'egwer pe i'u pyràm romo nehe. Aze napepuner kwaw i'u haw rehe paw rupi nehe, peapy tata pupe nehe. 11 Pe'u putar nezewe nehe. Pemunehew pema'e nehe. Pemunehew pexapat pepy rehe nehe no. Pepyhyk pepokokaw pepo pe nehe no. A'e ma'e paw iapo mehe we pe'u na'arewahy nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Pakuwa a'e mynykaw her romo. (-Tupàn zane'aromo ikwaw paw, i'i her zaneze'eg rupi.) Ta'e akwaw putar pe'aromo pezuka 'ym pà ihe nehe xe.

12 A'e 'ar mehe we pyhaw akwaw putar Ezit ywy rehe ihe nehe. Azuka putar wana'yr ipy paw rupi ihe wà nehe: awa wana'yr wà nehe, waneimaw wamemyr awa wà nehe no. Azepyk putar tupàn a'ua'u Ezit ywy rehe har nànàn ihe nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe xe, ma'e paw wazar romo aiko ihe xe. 13 Àràpuhàràna'yr huwykwer ukenaw rehe har wexak kar putar heremiaihu romo peneko haw ihewe nehe. Aze huwykwer aexak nehe, akwaw putar pe'aromo hepytu'u 'ym pà nehe. Napepuraraw kwaw nehe, ma'erahy Ezit ywy rehe har wanupe ipuraraw kar mehe nehe. Nazuka kwaw pena'yr ipy wana'yr ipy wazuka mehe ihe wà nehe. 14 Kwarahy nànàn nehe, pezapo mynykawhu ko 'ar rehe nehe. Pezuapyapyr uzapo putar mynykawhu ko 'ar rehe kwarahy nànàn wà nehe no. Pepytu'u zo iapo re nehe. Awyzeharupi pezapo nehe. Nezewe mehe pe nehe, pezuapyapyr a'e wà nehe no, pema'enukwaw putar ko heremiapo kwer rehe nehe.

Mynykaw typy'ak imuapiruru pyr 'ym rehe har

15 Pemumaw 7 'ar typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym i'u pà nehe. 'Ar ipy mehe penuhem imuapiruru kar haw paw penàpuz wi nehe. 'Ar ipy mehe te 7 haw 'ar mehe nehe, aze amo u'u typy'ak imuapiruru kar pyrer nehe, nuiko kwaw Izaew izuapyr romo herenataromo nehe. 16 'Ar ipy mehe pezemono'og hemuwete katu pà nehe. 7 haw 'ar mehe pezemono'og wi hemuwete katu pà nehe no. Pema'ereko zo a'e 7 'ar rehe nehe. Pepuner temi'u iapo haw rehe teko wanupe nehe. Xo a'e zo pepuner iapo haw rehe a'e 'ar mehe nehe. Napepuner kwaw amo ae ma'ereko haw iapo haw rehe nehe. 17 Pezapo mynykawhu nehe. — Typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym, pemono a'e mynykaw pe her romo nehe. Ta'e a'e 'ar mehe apueraha putar Ezit ywy wi ihe nehe xe. Apueraha putar paw rupi ihe nehe. Pezapo mynykawhu ko 'ar rehe kwarahy nànàn nehe, awyzeharupi nehe. Pezapo kar pena'yr wanupe nehe. Pena'yr uzapo kar putar wa'yr wanupe wà nehe no. 18 Zahy ipy rehe nehe, pezypyrog 14 haw 'ar mehe typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym i'u pà nehe. Pe'u wiwi typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym peho peiko te 21 haw 'ar mehe nehe. Pe'u zo typy'ak imuapiruru kar pyrer a'e 'ar rehe nehe. 19 Pemumaw 7 'ar typy'ak imuapiruru kar haw penàpuz me heta 'ym pà nehe. Aze amo u'u typy'ak imuapiruru kar haw amo temi'u inuromo wà nehe, Izaew izuapyapyr umuhem kar putar a'e teko uzemono'ogaw wi wà nehe. Aze wiko Izaew izuapyr romo nehe, aze nan kwaw nehe, zuawygatu nehe. Pemuhem kar wamono pezewi pe wà nehe. 20 A'e rupi, a'e 'ar mehe nehe, pe'u zo ma'e typy'ak imuapiruru kar haw inuromo nehe. Tàpuz nànàn u'u putar xo typy'ak imuapiruru pyr 'ym zo wà nehe, i'i Tupàn teko wanupe.

Izaew wana'yr wazuka haw 'ym izypyrog awer

21 Na'e Moizez wenoz Izaew izuapyapyr waneruze'egar wamuwà uzeupe a'e wà kury. — Peho àràpuhàrànetea'yr, aze ru'u, àràpuhàràna'yr hawitu ma'e wanexanexak pà pe wà nehe, peànàm wanupe wamono pà pe wà nehe. Pezuka pe wà nehe. Nezewe mehe teko Izaew paw upuner pakuwa iapo haw rehe wà nehe. 22 Pepyhyk ka'akyr ixop her ma'e nehe.

Pemono'og àràpuhàràànetea'yr huwykwer, u, àràpuhàràna'yr hawitu ma'e huwykwer amo kawaw pupe nehe. Pemono a'e ka'akyr a'e huwykwer pupe nehe. A'e re pemupiripirik a'e huwykwer imono ukenaw i'aromo nehe, izywyr rehe nehe no, a'e ka'akyr pupe nehe. A'e re ni amo nuhem kwaw wàpuz wi pyhaw ipytun mehe wà nehe. 23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wata putar oho Ezit ywy nànàn nehe, wemizuka ràm wanekar pà nehe. Wata mehe wexak putar àràpuhàràn huwykwer ukenaw penàpuz me har rehe har nehe. Hexak mehe ukwaw putar pe'aromo nehe. Numuixe kar kwaw weko haw pe har zauxiapekwer zàwenugar puruzuka ma'e nehe, penàpuz pupe nehe. Nuzuka kwaw pena'yr wà nehe. 24 Peruzar ko ze'eg nehe. Pema'enukwaw ko 'ar rehe awyzeharupi nehe. Pezuapyapyr ima'enukwaw putar ko 'ar rehe awyzeharupi wà nehe no. 25 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo ywy peipy wanupe peneko àwàm romo. Amo 'ar mehe peixe putar a'e ywy rehe nehe. A'e pe pehem mehe pezapo mynykawhu ko àràpuhàràànetea'yr ho'o kwer i'u haw zàwenugar nehe, u, àràpuhàràna'yr hawitu ma'e ho'o kwer i'u haw zàwenugar nehe. 26 — Màràzàwe tuwe xiapo ko mynykawhu zane. Màràzàwe tuwe xi'u àràpuhàràànetea'yr ho'o kwer nezewe zane. Màràzàwe tuwe xi'u àràpuhàràna'yr hawitu ma'e ho'o kwer nezewe zane, i'i putar pena'yr peme wà nehe. 27 Nezewe penehe pepuranu mehe peze'eg nezewe wanupe nehe. — Xiuka àràpuhàràànetea'yr, u, xiuka àràpuhàràna'yr hawitu ma'e — Ezit ywy rehe urereko mehe, Ezit ywy rehe har wazuka mehe ukwaw Tupàn ureràpuz 'aromo a'e, urezuka 'ym pà a'e, peze wanupe nehe, i'i Moizez teko wanupe. Na'e teko uzemumew upenàràg rehe wapyk pà Tupàn hemiruze'eg romo weko haw hexak kar pà wà kury, Tupàn imuwete katu pà wà kury. 28 Izaew izuapyapyr weruzar a'e Tupàn ze'eg Moizez pe Àràw pe imume'u pyrer wà kury, iawy 'ym pà wà kury.

Zepykaw 10 haw: Ezit wana'yr ipy wazuka haw

29 Pyaze mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzuka kar Ezit ywy rehe har wana'yr ipy pitàitàigatu a'e wà kury: tuwihawete Parao ta'yr ipy tuwihawete romo wiko ma'e ràm, zemunehew paw pe wiko ma'e wana'yr ipy wà no, ma'ea'yr wamemyr awa ipy wà no. 30 Parao a'e, tuwihawete rehe we har a'e wà no, Ezit ywy rehe har paw a'e wà no, upu'àm pyhaw a'e wà kury. Uzai'o paw rupi uhapukaz tà wà. Naheta kwaw tàpuz ta'yr umàno ma'e kwer hereko 'ymar. 31 A'e 'ar mehe we pyhaw Parao wenoz kar Moizez Àràw uze-upe wà. — Pe ty wà, Izaew izuapyapyr paw wà no. Pehem peho xe wi heremiaihu wanuwi nehe ty wà. Peho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe ty wà, peneminozgwer rupi katete nehe ty wà. 32 Peraha peneimaw paw pe wà nehe: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàràànete wà, tapi'ak wà. Peho xe wi nehe, i'i Parao wanupe. — Emono neze'egatu Parao rehe nehe, peze pezar Tupàn pe nehe, i'i Parao Moizez wanupe. 33 Ezit ywy rehe har uze'eg ahyahy Izaew izuapyapyr wanupe wà no. — Pezàn na'arewahy xe wi kury, ko ywy wi kury. Aze napeho kwaw nehe, ure paw urumàno putar ure nehe, i'i wanupe.

34 A'e rupi Izaew izuapyapyr uzeànàànàm ma'e paw upyhyk typy'ak imuapiruru kar pyrer 'ym imihir pyrer 'ym a'e wà kury. Omono kawawhu pupe wà. Uwàuwàn a'e kawawhu pàn pupe wà. Upir uwaxi'i rehe heraha pà wà. 35 Uzapo ma'e Moizez ze'eg rupi katete wà. — Emur ma'e parat iapo pyrer ipuràg eteahy ma'e ihewe nehe kyn. Emur ma'e or iapo pyrer ipuràg eteahy ma'e ihewe nehe no kyn, i'i wanupe. Wenoz kamir wanupe wà, wenoz topoz wanupe wà no. 36 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uma'ereko Ezit ywy rehe har wapy'a pupe a'e 'ym mehe a'e. A'e rupi Izaew izuapyapyr ikatu wanupe wà. A'e rupi omono waneminozgwer wanupe wà kury. A'e rupi weraha Ezit ywy rehe har wama'e hekuzar katu ma'e wanuwi wà kury.

Izaew izuapyapyr uhem Ezit wi wà

37 Uzypyrog wata pà upy rehe Hamexe taw wi wà. Wata oho Xukot tawhu pe wà. Heta 600.000 awa a'e 'ar mehe wà. Heta kuzà wà no. Heta kwarearer wà, heta kuzàtàigwer wà no. Heta tua'uhez ma'e wà, heta ihya'uhez ma'e wà no. 38 Amo ae teko tetea'u oho wanupi a'e wà no. Weraha ma'ea'yr tetea'u wanupi wà no: tapi'ak wà, àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà no. 39 Weraha ma'e typy'ak iapo pyràm uzeupi wà no. Upytu'u mehe uzapo typy'ak iapiruru 'ym ma'e wà kury. Na-heta kwaw imuapiruru kar haw ipupe, ta'e Ezit ywy rehe har omono kar uiwy wi na'arewahy a'e wà xe. A'e rupi nupuner kwaw typy'ak imuhykaw rehe a'e wà. 40 Izaew izuapyapyr a'e wà, a'e 'ym mehe umumaw 430 kwarahy Ezit ywy rehe wiko pà a'e wà. 41 A'e 430 kwarahy pawire a'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu paw a'e wà, Izaew ta'yr wazuapyapyr paw a'e wà, uhem oho Ezit ywy wi a'e wà kury. 42 Tupàn ume'egatu ma'e nànàn a'e 'ar mehe pyhaw. Ume'egatu wemiaihu wamuhem kar katu pà Ezit ywy wi. A'e rupi kwarahy nànàn a'e 'ar mehe pyhaw nehe, tuwe Izaew izuapyapyr paw ima'enukwaw a'e uzeapo ma'e kwer rehe wà nehe. Nezewe mehe wazuapyapyr paw umuwete katu putar Tupàn a'e wà nehe no, awyzeharupi a'e wà nehe no.

Ze'eg Izaew wana'yr ipy wazuka 'ym awer rehe har

43 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe kury. — Pe'aromo hekwaw pawer rehe pema'enukwaw mehe nehe, Pakuwa mynykawhu iapo mehe nehe, peruzar ko ze'eg nehe, ko ma'e heremiapo kar nehe. Ni amo Izaew 'ym nu'u kwaw wà nehe. 44 Aze peme'eg kar amo awa uma'ereko e ma'e romo nehe, upuner i'u haw rehe nehe, aze pemonohok ipirera'i izuwi nehe. 45 Izaew 'ym peinuromo amo 'ar imumaw par nupuner kwaw i'u haw rehe wà. Peme temetarer rehe uma'ereko ma'e nupuner kwaw wà no. 46 Tuwe pe'u penàpuz pupe imuhyk awer pe nehe. Peraha zo ho'o kwer penàpuz wi katu pe nehe. Pezuhaw zo ikagwer nehe. 47 Tuwe Izaew izuapyapyr paw u'u ho'o kwer wà nehe, a'e 'ar rehe uma'enukwaw pà wà nehe. 48 Amo Izaew 'ym pepyr wiko ma'e nehe, aze ipuru'u wer hehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete pà wà nehe, pemonohok ipirera'i izuwi nehe. Pemonohok awa kwer hàpuz me har wapirera'i paw pe wà nehe no. Pemonohok kwarearer hàpuz me har wapirera'i paw pe wà nehe no. A'e re upuner i'u haw rehe Izaew ywy rehe uzexak kar ma'e kwer zàwe nehe. Upirera'i imonohok kar 'ymar nupuner kwaw wà. 49 Nezewegatete pezapo peinuromo wiko ma'e nànàn nehe, pepyr uzexak kar ma'e kwer nànàn nehe, amo ae ywy rehe har peinuromo wiko ma'e nànàn nehe no.

50 Izaew izuapyapyr paw weruzar a'e ze'eg wà. Uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe hemiapo karer wà. 51 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenuhem Izaew izuapyapyr uzeànàànàm ma'e a'e wà.

13

Wa'yr ipy omonokatu Tupàn pe wà

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe a'e kury.

2 — Pemonokatu Izaew wana'yr ipy paw ihewe pe wà nehe. Kuzà hie wi uhem ma'e kwer ipy paw wiko hema'e romo a'e wà: awa a'e wà, ma'ea'yr a'e wà no, i'i izupe.

Mynykaw typy'ak imuapiruru pyr 'ym rehe har

3 Na'e uze'eg Moizez teko wanupe kury. — Pema'enukwaw katu ko 'ar rehe kwarahy nànàn nehe. Ta'e ko 'ar rehe pemuhem kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ezit ywy wi a'e xe, pema'erekoahy e awer wi a'e xe. Ta'e ikàg tuwe a'e xe. Nezewe rehe we pe'u zo temi'u ma'e imuapiruru kar haw inuromo nehe. 4 Kutàri zahy Amim her ma'e rehe zahy pitài haw rehe pehem pezuwà Ezit ywy wi. 5 Amo 'ar mehe Tupàn peneraha putar Kànàà izuapyapyr waiwy pe nehe, Etew izuapyapyr waiwy pe nehe no, Amohe ywy rehe har waiwy pe nehe no, Ewe izuapyapyr waiwy pe nehe no, Zepu izuapyapyr waiwy pe nehe no. Umume'u a'e ywy peipy wanupe peneko àwàm romo.

Ikatuahy a'e ywy ma'etymaw romo. Heta tetea'u temi'u a'e pe. A'e pe peneraha mehe nehe, pema'enukwaw katu putar ko 'ar rehe nehe. Pezapo mynykawhu ko 'ar rehe ko zahy rehe kwarahy nànàn nehe. 6 Pemumaw 7 'ar typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym i'u pà nehe. 7 haw 'ar mehe pezapo mynykawhu Tupàn imuwete katu pà nehe. 7 Pe'u typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer a'e 7 'ar rehe nehe. Tuwe teko nuexak kwaw ma'e typy'ak imuapiruru kar haw inuromo har peneko haw pe wà nehe. Tuwe teko nuexak kwaw ma'e typy'ak imuapiruru kar haw peiwy rehe a'e 'ar mehe wà nehe. 8 A'e 'ar mehe peze'eg nezewe pena'yr wanupe nehe. — Azapo ko mynykaw nezewe ihe, ta'e Tupàn uzapo ikatu ma'e ihewe a'e xe, Ezit ywy wi hererur katu pà a'e xe, peze wanupe nehe. 9 Ko mynykaw nuzuawy kwaw ma'e pepo pe iàpixi pyrer nehe, penehàpykàg rehe iàpixi pyrer nehe. Nezewe mehe pemuma'enukwaw putar Tupàn ze'eg rehe pezemu'e àwàm rehe nehe. Pemume'u putar ize'eg nehe no. Tuwe pemume'u wiwi Tupàn ze'eg nehe. Ta'e Tupàn penerur Ezit ywy wi a'e xe, ukàgaw rupi a'e xe. 10 A'e rupi peruzar ko ze'eg ko 'ar rehe kwarahy nànàgatu nehe.

Ta'yr ipy

11 Tupàn peneraha putar Kànàà ywy rehe nehe. Umur putar a'e ywy peme nehe. Kwehe mehe umume'uahy a'e ywy peipy wanupe peneko àwàm romo. 12 A'e 'ar mehe a'e ywy rehe peneko mehe nehe, pemono kwarer kuzà hie wi uzexak kar ma'e kwer ipy paw Tupàn pe pe wà nehe. Peneimaw awa uzexak ma'e kwer ipy paw wiko Tupàn ma'e romo a'e wà no. 13 Pemekuzar zumen awa uzexak kar ma'e kwer ipy amo àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pupe nehe. Aze napemekuzar kwaw nehe, pezuhaw zumen iazu'yw nehe, izuka pà nehe. Pemur pena'yr ipy hekuzar heremimume'u kwer ihewe paw rupi nehe no. 14 Amo 'ar mehe pena'yr upuranu putar penehe wà nehe. — Màràzàwe tuwe pezapo ko mynykaw, i'i putar peme wà nehe. — Ukàgaw rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e werur peipy Ezit ywy wi a'e wà, wama'erekoahy e awer wi a'e wà. 15 Parao na'ipurumuhem kar wer kwaw wanehe. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzuka Ezit ywy rehe har wana'yr ipy paw rupi wà: awa wà, ma'ea'yr wà no. A'e rupi azuka ma'ea'yr ihy hie wi uzexak kar ma'e kwer ipy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe wà. Amekuzar hera'yr ipy nezewe izupe ihe no, peze pena'yr wanupe nehe. 16 A'e mynykawhu nuzawy kwaw ma'e nepo pe har ma'e nerenataromo har nehe, ma'e rehe nemuma'enukwaw kar pà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanererur Ezit ywy wi a'e, ukàgaw rupi a'e. Zanema'enukwaw putar zanererur awer rehe nehe, i'i Moizez teko wanupe.

Ywàkun upu'àm ma'e, tata upu'àm ma'e no

17 Umuhem kar Parao teko a'e wà. Wamuhem kar ire Tupàn nueraha kwaw Piri waiwy rupi. Waneraha awer ipukua'u wera'u, ta'e Tupàn uze'eg nezewe uzeupe a'e xe. — Amo 'ar mehe Piri ywy rehe har ur putar Izaew waàmàtyry'ym pà a'e wà nehe. A'e rupi Izaew izewyr wer mo Ezit ywy rehe wà. Naputar kwaw nezewe haw, i'i uzeupe. 18 A'e rupi Tupàn weraha wemiaihu amo ae pe rupi wà. Wahaw ywyxiguhu oho Yryhupiràg kutyr wà, ta'e heta pe ywyxiguhu myteromo har a'e xe. Ezit ywy wi oho mehe weraha takihepuku uzeupi wà. Aze mo amo uzàmàtyry'ym wà wà, upuner mo waàmàtyry'ymaw rehe wà. 19 Moizez weraha Zuze ikagwer uzeupi. Ta'e kwehe mehe Zuze umume'u kar ukagwer heraha àwàm a'e xe, Izaew ta'yr wanupe a'e xe. Nezewe i'i a'e. — Tupàn pepytywàgatu putar a'e nehe. A'e 'ar mehe nehe, peraha hekagwer xe wi nehe, i'i Zuze wyky'yr wanupe.

20 Na'e uhem oho Xukot wi wà kury. A'e wi uhem ire uzapo uker haw ywyxiguhu huwake Età ywy rehe wà. 21 'Ar romo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wata wanenataromo ywàkun upu'àm ma'e romo waho àwàm hexak kar pà wanupe. Pyhaw wata wanenataromo tata upu'àm ma'e romo. Nezewe uhyape katu pyhaw. A'e rupi upuner wape ràm hexakaw rehe wà.

Nezewe mehe upuner wata haw rehe pyhaw wà. Upuner wata haw rehe 'aromo wà no. 22 A'e ywàkun u'àm ma'e 'ar romo har noho pixik kwaw teko wanenatar wi. A'e tata u'àm ma'e pyhaw har noho pixik kwaw wanenatar wi.

14

Izaew wahaw Yryhupiràg wà

1 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. 2 — Eze'eg nezewe Izaew izuapyapyr wanupe nehe ty, i'i izupe. — Pezewyr xe wi Pi-Airot tawhu kutyr peho pà nehe ty wà. Pezapo pepytu'u àwàm henataromo nehe. A'e tawhu Miginow tawhu Yryhupiràg wamyter pe tuz a'e. Pezapo pepytu'u àwàm yryhu huwake nehe, Ma'aw Zepon tawhu huwake nehe. 3 Nezewe mehe Parao uze'eg putar uzeupe nezewe nehe. — Izaew izuapyapyr wata e waiko kwe rupi wà. Nukwaw kwaw oho àwàm wà, ta'e ukyze ywyxiguhu rehe wata àwàm wi a'e wà xe, i'i putar uzeupe nehe. 4 — Azapo putar hema'ereko haw Parao ipy'a pupe ihe nehe. A'e rupi oho putar Izaew wanaikweromo nehe, wapyhyk wi pà nehe. Nupyhyk kwaw wà nehe, ta'e azepyk putar hehe ihe nehe xe. Azepyk putar hemiruze'eg zauxiapekwer wanehe ihe nehe no. Nezewe mehe teko Ezit ywy rehe har ukwaw putar hekàgaw a'e wà nehe. Ukwaw putar teko wazar romo hereko haw a'e wà nehe no, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. A'e rupi Izaew izuapyapyr uzapo ma'e Tupàn ze'eg rupi katete a'e wà kury.

5 Amo teko uze'eg oho Ezit ywy rehe har wanuwihawete pe wà. — Izaew izuapyapyr uzàn oho xe wi a'e wà, i'i izupe wà. A'e rupi Parao a'e, hehe we har tuwihawete a'e wà no, uze'egahy uzeupeupe wà kury. — Ma'e xiapo zane. Màràzàwe tuwe ximuhem kar xe wi zane wà, i'i uzeupeupe wà. — Ximuhem kar xe wi zane wà. A'e rupi nazapuner kwaw wamuma'ereko kar e haw rehe zanewe zane nehe kury, i'i ahyahy uzeupeupe wà.

6 A'e rupi umuhyk kar ywyramawa zauxiapekwer wanupe kury. Weraha wemiruze'eg zauxiapekwer paw uzeupi wà. 7 Weraha 600 ywyramawa ikatu wera'u ma'e uzeupi wà. Weraha inugwer ywyramawa Ezit rehe har paw uzeupi wà no, zauxiapekwer tetea'u waneraha pà wà no, wanuwihaw waneraha pà uzeupi wà no. 8 Uzapo wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uma'ereko haw Parao Ezit ywy rehe har wanuwihawete ipy'a pupe a'e kury. A'e rupi uzàn oho Izaew izuapyapyr wanaikweromo kury, zauxiapekwer paw waneraha pà uzeupi kury. Izaew izuapyapyr wata waiko ukyze 'ym pà a'e wà. 9 Ezit ywy rehe har weraha ma'e tetea'u oho mehe wà: kawaru Parao heimaw paw wà, zauxiapekwer kawaru kupe pe har paw wà no, zauxiapekwer ywyramawa pupe wata ma'e paw wà no. Paw rupi katete uzàn oho Izaew wanaikweromo wà. Uhem wanuwake wà. Yryhu iwyr Pi-Airot tawhu huwake, Ma'aw Zepo tawhu huwake wanekon Izaew a'e 'ar rehe wà.

10 Uhem Parao Izaew wanuwake wemiruze'eg wanehe we wà kury. Izaew izuapyapyr ume'e zauxiapekwer wanehe wà. Wexak a'e Ezit ywy rehe har wà. — Ur waiko zanepyhyk pà a'e wà, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi ukyze katu wanuwi wà. Uhapukaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uze'eg pà wà. 11 Na'e uze'eg Moizez pe wà kury. — Màràzàwe tuwe urererur pe xe ywyxiguhu pe ne. Aipo naheta kwaw tywypaw zanetymaw uhyk ma'e Ezit ywy rehe zanewe, i'i urywahyahy izupe wà. — Iaiw ma'e erezapo urewe Ezit ywy wi urererur mehe, i'i izupe wà. 12 — Urerezar pe xe nehe. Tuwe uruma'ereko e Ezit ywy rehe har wanupe nehe, uru'e newe ure. Aze mo urupyta a'e pe wanupe uruma'ereko e pà, ikatu wera'u mo urewe. Urumàno putar xe ywyxiguhu rehe ure nehe kury, i'i izupe wà.

13 Nezewe rehe we uze'eg Moizez wemiaihu wanupe. — Pekyze zo nehe. Peiko ikàg ma'e romo nehe. Nezewe mehe pexak putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàgaw nehe, ta'e pepyro putar a'e nehe xe. Ezit ywy rehe har kutàri har penemixak a'e wà nehe, uzeàmim putar a'e wà nehe. Napexak wi pixik kwaw pe wà nehe. 14 Tupàn uzàmàtyry'ym putar a'e za-

uxiapekwer penekuzaromo a'e wà nehe. Pepyta ma'e iapo 'ym pà nehe, i'i Moizez teko wanupe.

15 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. — Màràzàwe tuwe erehapukaz iko ihewe. Emuata wi kar Izaew izuapyapyr wamono ne wà nehe kury. 16 Eupir nepokokaw. Epyho nepo yryhu 'aromo. Nezewe mehe 'y uzemuza'ak putar mokoz pehegwer romo nehe. Nezewe mehe Izaew upuner putar yryhu hahaw paw rehe ywy ikàg ma'e rehe wata pà a'e wà nehe kury. 17 Ama'ereko putar Ezit ywy rehe har wapy'a pupe ihe nehe. A'e rupi oho putar Izaew wanaikweromo yryhu pupe wà nehe. Aexak kar putar hekàgaw nehe, iaiw ma'e iapo pà Parao pe nehe, hemiruze'eg zauxiapekwer wanupe nehe no, ywyramawa wanupe nehe, hemiruze'eg kawaru kupe pe har wà no. 18 Ezit ywy rehe har waneityk mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw wà nehe.

19 Na'e amo Tupàn heko haw pe har ikàg ma'e a'e, zauxiapekwer Izaew izuapyapyr wanenataromo wata ma'e a'e, uzewyr wanaikweromo a'e kury. Ywàkun upu'àm ma'e a'e, Izaew wanenataromo har a'e, uzewyr wà wanaikwerupi a'e no. 20 Nezewe mehe ywàkun upyta Ezit ywy rehe har Izaew izuapyapyr wamyter pe kury. Pyhaw kury. A'e ywàkun upu'àm ma'e umupihun kar ywak Ezit ywy rehe har wanupe. Uhyape katu Izaew izuapyapyr wanupe. A'e rupi pyhaw Ezit ywy rehe har noho kwaw Izaew wakutyr wà.

21 Na'e Moizez upyho opo yryhu 'aromo kury. Pyhaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar ywytuhu heruwà kwarahy ihemaw wi kury. Ywytuhu umumaw pytun gatu 'y 'yryhu pe har imunyryk pà. Umuzekwa ywy yryhu iwype har kury. Ikàg kury. Uzemuza'ak 'y mokoz pehegwer romo. 22 A'e rupi Izaew izuapyapyr u'yahaw ywy ikàg ma'e rehe wata pà wà. Aiha katu 'y wahurehe. Aiha katu 'y wawyze har rehe no. Wata 'y myter rupi ywy ikàg ma'e rehe wà. 23 Ezit ywy rehe har oho wanaikweromo wà. Kawaru Parao heimaw paw wà, zauxiapekwer kawaru ku'az har paw uma'e ywyramawa rehe we wà no, zauxiapekwer kawaru ku'az har paw wà no, wata oho ywy yryhu iwy pe har rehe wanaikweromo wà kury. 24 Izi'itahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wapyk in a'e ywàkun rehe a'e tata upu'àm ma'e rehe. Ume'e zauxiapekwer Ezit ywy rehe har wanehe kury. Umukyzeahy kar tetea'u wà kury. 25 Zawaiw katu ywyramawa iata haw ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umupyta kar iapu'a ma'e xe. Na'e Ezit ywy rehe har uze'eg uzeupeupe wà kury. — Zàzàn zaha Izaew wanuwi nehe kury ty wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneàmàtyry'ym iko a'e xe, wapytywà pà a'e xe, i'i uzeupeupe wà.

26 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Epyho nepo yryhu 'aromo kury. Nezewe mehe 'y uzewyr putar Ezit ywy rehe har wamim pà nehe, ywyramawa wa'aromo nehe no, zauxiapekwer kawaru kupe pe har wa'aromo nehe no, i'i izupe.

27 Upyho Moizez opo yryhu 'aromo kury. Kwarahy ihem etea'i mehe yryhu uzewyr wà kury. Ezit ywy rehe har uzeagaw 'y wi uhemaw rehe a'e 'ar mehe wà. Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omomor zauxiapekwer paw 'y pupe wà. 28 Uzewyr 'y wà ywyramawa paw wapyk pà, zauxiapekwer kawaru ku'az har wapyk pà no. Zauxiapekwer Parao hemiruze'eg Izaew wanaikweromo oho ma'e kwer paw umàno yryhu pupe wà kury. Ni amo nuhem kwaw umàno haw wi wà. 29 Izaew a'e wà, wahaw yryhu ywy ikàg ma'e rehe wata pà wà. 'Y aiha katu ma'e wahurehe hin a'e. 'Y aiha katu ma'e wawyze har rehe hin no.

30 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro Izaew Ezit ywy rehe har wanuwi a'e wà. Izaew wexak Ezit ywy rehe har umàno ma'e kwer paw yryhu iwyr ywyxig rehe wanuz mehe wà. 31 Wexak Izaew Tupàn ikàgaw a'e wà, ta'e uzuka Ezit ywy rehe har paw a'e wà xe. A'e rupi ukyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà kury. Uzeruzar hehe wà. Uzeruzar hemiruze'eg Moizez rehe wà no.

15

Moizez uzegar a'e

1 Na'e Moizez a'e, Izaew izuapyapyr a'e wà no, uzegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ko zegar haw imuzàg pà a'e wà kury.

Azegar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe,
ta'e weityk tuwe wàmàtyry'ymar a'e wà xe.
Kawaru a'e wà, zauxiapekwer iku'az har a'e wà no, Tupàn weityk yryhu pupe a'e wà.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hepytywà har ikàg ma'e romo.
Wiko hepyro har romo. Hezar romo hekon.
Amume'u putar ikat u haw nehe. Heru izar romo hekon.
Amume'u putar ikàgaw hezegar pà nehe.
3 Puruityk ma'e romo hekon.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her romo a'e.
4 Ywyramawa Parao ima'e a'e wà,
zauxiapekwer Parao hemiruze'eg a'e wà no,
Tupàn weityk yryhu pupe a'e wà.
Tuwihaw Parao rehe we har ikatu wera'u ma'e a'e wà,
uzeapypyk Yryhupiràg pupe a'e wà.
5 'Y ohoete ma'e upyk a'e wà.
Wezyw 'y pupe ita zàwe wà.

6 Nepo awyze har ikàg a'e, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Teko wexak nekàgaw wà.
Nepo awyze har, Tupàn, uhauhaw neàmàtyry'ymar wà.
7 Nekàgahy haw rupi ereityk neàmàtyry'ymar ne wà.
Nereikwahy haw nuzuawy kwaw tata,
Wapy neàmàtyry'ymar ka'akyr ài.
8 Nepytuhemaw neapygwar wi uhem ma'e kwer umupu'àm 'y yryhu pe har.
'Y upu'àm ma'e nuzuawy kwaw pàrirogaw tàtà ma'e.
'Y yryhu iwype har tàtàahy neàmàtyry'ymar wanupe.
9 Neàmàtyry'ymar uze'eg nezewe a'e wà.
Zaha putar wanaikweromo nehe.
Xipyhyk putar zane wà nehe.
Xipyhyk putar wama'e paw nehe.
Xipyhyk putar wyzài wama'e heremimutar nehe.
Apyhyk putar hetakihepuku nehe.
Ximumaw putar zane wà nehe, i'i uzeupeupe wà.
10 Nezewe rehe we erezupy ne.
A'e rupi yryhu upyk neàmàtyry'ymar a'e wà.
Wezyw ita ipuhuz katu ma'e xum her ma'e ài wà, yryhu uhua'u ma'e pupe wà.

11 Ma'enugar tupàn a'ua'u wiko ne ài a'e wà. Ma'enugar ikatu ne ài wà. Ma'enugar ikàg ne ài wà. Ma'enugar uzapo hexak pyr 'ym ne ài wà.
Ma'enugar uzapo purumupytuhegatu kar haw ne ài wà.
12 Erepyho nepo awyze har ne.
A'e rupi ywy omokon ureraikweromo ur ma'e wà.

13 Erezamutar katu neremiaihu ne wà.
A'e rupi ereruze'eg putar neremipyro kwer ne wà nehe.
Nekàgaw rupi ereraha putar a'e teko nereko haw ikatuahy ma'e pe ne wà nehe.
14 Teko amogwer ywy rehe har uryryryryz waiko ukyze pà wà.
Piri ywy rehe har ukyze katu wà.
15 Enom ywy rehe har wanuwihaw a'e wà nehe,
ukyze putar tuwe newi a'e wà nehe.
Moaw ywy rehe har upuner ma'e a'e wà nehe,
uryryryryz putar newi ukyze pà a'e wà nehe.
Kànàà ywy rehe har paw uryryryryz waiko wà.
16 Ma'e wi wakyze haw u'ar wanehe.
Wexak nepuner haw uhua'u ma'e wà.
Upytu'u uzemumyz 'ym pà ita ài wà.
Te neremiaihu ukwaw waneko haw rupi wà.
Neremipyro kwer wahaw waiwy wà.
17 Ereraha putar neremiaihu a'e pe ne wà nehe.
Eremuigo kar putar neremiruze'eg ywytyr nema'e rehe ne wà nehe,
Ta'e erexak a'e ywytyr nereko haw romo ne xe.
Ne ae erezapo a'e neràpuzuhu.

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
putar tuwihawete romo tuwe-
harupi nehe, awyzeharupi nehe,
i'i a'e zegar haw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe iapo pyrer.

Mirià uzegar a'e

19 Izaew izuapyapyr wahaw yryhu ywy
ikàg ma'e rehe wata pà wà. Kawaru Parao
ima'e a'e wà, ywyramawa Parao ima'e a'e
wà no, zauxiapekwer kawaru kupe pe har
a'e wà no, iho wer zepe wanaikweromo
yryhu rupi a'e wà. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e weruzewyr 'y wa'aromo a'e. 'Y
upyk a'e wà.
20 Na'e amo kuzà Tupàn ze'eg imume'u
har Mirià her ma'e a'e, Àràw heinyr a'e,
upyhyk amo maraka opo pe a'e kury.
Amogwer kuzà upyhyk maraka'i a'e wà no,
upynyk pà izàwegatete a'e wà no. 21 Nezewe
uzegar Mirià.

Zazegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
nehe.
Ta'e wiko ywate a'e 'y.
Weityk kawaru a'e wà.
Weityk ikupe pe har a'e wà no.
Yryhu pupe waneityk pà a'e wà.

'Y iro ma'e

22 Na'e Moizez weraha Izaew izuapyapyr
Yryhupiràg wi a'e wà kury. Wata oho
ywyxiguhu Xur her ma'e rehe wà. Umu-
maw na'iruz 'ar ywyxiguhu rehe wata pà
wà. Nuexak kwaw 'y wà. 23 Mara pe uhem
mehe nupuner kwaw 'y a'e pe har i'u haw
rehe wà, ta'e iroahy a'e xe. A'e rupi Mara i'i
teko izupe wà. — Iro, i'i her zaneze'eg rupi.
24 A'e rupi teko uze'egahy Moizez pe wà.
— Ma'enugar 'y pupe urui'u putar nehe, i'i
izupe wà.
25 Uze'eg Moizez Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe uwahy haw rupi kury. Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar amo
ywyra hàkàgwer Moizez pe. Weityk Moizez
ywyra hàkàgwer 'y pupe. Hete katu 'y
kury. A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omono amo uze'eg wanupe. Umume'u
wemimutar wanupe. Wagaw Tupàn Izaew
izuapyapyr a'e pe wà. 26 Uze'eg nezewe
wanupe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pezar romo aiko ihe. Apuraraw kar
ma'eahy haw iaiw ma'e Ezit ywy rehe har
wanupe ihe. Aze pezeapyaka katu heze'eg
rehe nehe, aze pezapo heremimutar
nehe, aze penu heremimume'u ràm nehe,
napuraraw kar kwaw agwer ma'eahy haw
peme ihe nehe. Ta'e pezar romo aiko ihe
xe. Ta'e pemukatu har romo aiko ihe xe, i'i
Tupàn teko wanupe.
27 Na'e uhem Erim pe a'e wà kury. Heta
12 ytyzuzàmaw a'e pe wà. Heta 70 ma'e'yw
inaza 'yw zàwenugar a'e pe wà no. Uzapo
upytu'u haw uker haw a'e pe 'y huwake wà.

16

Tupàn omono temi'u teko wanupe

1 Izaew izuapyapyr paw uhem oho Erim
wi a'e wà kury. Ezit ywy wi uhem ire
umumaw pitài zahy wata pà wà. Umumaw
amo 15 'ar wata pà wà. Amo ywyxiguhu
Xin her ma'e a'e, Erim tawhu Xinaz ywytyr
wamyter pe tuz a'e. Uhem a'e ywyxiguhu
pe wà kury. 2 Teko paw uze'eg zemueteahy
Moizez pe Àràw pe wà. 3 — Aze mo Tupàn
urezuka Ezit ywy rehe urereko mehe we
ikatu wera'u mo urewe. A'e pe urereko
mehe uruwapyk kawawhu huwake ure.
Tynehem kawawhu ma'ero'okwer pupe.
Heta tetea'u temi'u urewe. Uhyk urewe.
Pe. Urererur pe xe ywyxiguhu rehe peà.
Ure paw urumàno putar uremai'u 'ym pà
urema'uhez tà ure nehe, i'i wanupe wà.
4 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg Moizez pe kury. — Amu'ar kar
putar typy'ak ywak wi peme ihe nehe kury.
Tuweharupi teko uhem putar wàpuzràn wi
a'e typy'ak a'e 'ar rehe i'u pyràm imono'og
pà wà nehe. Nezewe agaw putar teko ihe
wà nehe. Aze ru'u weruzar putar heze'eg
wà nehe. 5 6 haw 'ar mehe omono'og
putar mokoz 'ar rehe i'u pyràm imuhyk pà
wà nehe, ta'e 7 haw 'ar mehe nomono'og
kwaw wà nehe.
6 A'e rupi Moizez uze'eg Izaew wanupe
Àràw rehe we kury. — Kutàri karuk mehe
pekwaw putar Tupàn Ezit ywy wi penerur
arer romo heko haw nehe. 7 Ku'em
mehe pexak putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hereko haw heny katu haw
nehe, ta'e wenu peze'eg zemueteahy haw
a'e xe. Nuruiko kwaw ikàg ma'e romo.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko pezar romo. Napeze'eg zemueteahy kwaw urerehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe peze'eg zemueteahy, i'i Moizez teko wanupe.

8 — Pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo heko haw nehe, ma'ero'okwer imur mehe peme karuk etea'i mehe nehe. Pekwaw putar pezar romo heko haw nehe, typy'ak imur mehe peme ku'em mehe nehe. Ta'e wenu uzehe peze'eg zemueteahy awer a'e xe. Ure nuruiko kwaw ikàg ma'e romo. Urerehe peze'eg zemueteahy mehe azeharomoete peze'eg zemueteahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar rehe, i'i Moizez teko wanupe.

9 Na'e Moizez uze'eg Àràw pe kury. — Eze'eg eho Izaew izuapyapyr wanànàn nehe kury. — Pezur Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe kury, ta'e wenu peze'eg zemueteahy awer a'e xe, ere wanupe nehe, i'i izupe.

10 Uze'eg Àràw oho Izaew wanànàn kury. Ize'eg mehe we teko ume'e ywyxiguhu kutyr wà. Tupàn heny katu haw uzexak kar a'e pe a'e ywàkun inuromo. 11 Uze'eg Tupàn Moizez pe kury.

12 — Aenu Izaew herehe waze'eg zemueteahy awer ihe. A'e rupi eze'eg nezewe wanupe nehe. — Karuk etea'i mehe pe'u putar ma'ero'okwer nehe. Ku'em mehe pe'u putar typy'ak nehe. Penewykàtà putar nehe. Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn pezar romo hereko haw nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

13 A'e 'ar mehe we karuk etea'i mehe ur pykahu zàwenugar tetea'u waneko haw pe wà. Upyk waneko haw wà. Ku'em mehe zuwiri upyk waneko haw. 14 Zuwiri ikàg ire amo ma'e pira pekwer zàwenugar uzexak kar ywyxiguhu rehe. Nuzawy kwaw 'ytàtà ywy rehe har. 15 Izaew izuapyapyr wexak a'e ma'e wà. — Ma'e a'e, i'i uzeupeupe wà, ta'e nukwaw pixik kwaw wà xe. — Typy'ak penemi'u ràm Tupàn hemimur kwer a'e, i'i Moizez wanupe. 16 Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko peme. — Teko pitàitàigatu omono'og putar wemi'u ràm a'e 'ar mehe àràm wà nehe. Peraha mokoz zutahyky'a por teko penàpuz me har wanupe pitàitàigatu nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peme, i'i Moizez teko wanupe.

17 Izaew izuapyapyr weruzar a'e ze'eg a'e wà. Amo omono'og temi'u tetea'u wà. Amo omono'og temi'u pixik wà. 18 A'e re upapar temi'u imono'og pyrer wà, kawaw pupe wà. Temi'u imono'og pyrer uhyk temi'u tetea'u imono'og arer wanupe. Temi'u imono'og pyrer uhyk temi'u pixika'i imono'og arer wanupe no. Uhyk katu teko wanupe pitàitàigatu. Naheta kwaw ikurer. Ni amo na'ima'uhez kwaw wà.

19 Na'e uze'eg wi Moizez teko wanupe. — Pe'u paw kutàri nehe. Pemonokatu zo temi'u pyhewe i'u pyràm romo nehe, i'i wanupe.

20 Amo teko nuweruzar kwaw ize'eg wà. Omonokatu temi'u ikurer pyhaw wà, izi'itahy àràm romo wà. Iku'em mehe heta tetea'u merua'yr a'e temi'u rehe wà. Inem. Ipihe. Wikwahy Moizez ikwaw mehe. 21 Ku'em nànàn teko omono'og wemi'u ràm wà. Te uhyk wanupe. Ikurer upyta ywy rehe. Kwarahy haku mehe typyràn ukàzym pà ywy rehe.

22 6 haw 'ar mehe omono'og mokoz 'ar rehe àràm wà, 4 zutahyky'a por teko wanupe pitàitàigatu wà. Wanuwihaw ur Moizez pe a'e ma'e imume'u pà wà. 23 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar nezewe haw a'e, i'i wanupe. — Pyhewe pepytu'u nehe. 'Ar pepytu'u haw pemonokatu ihewe nehe. A'e 'ar uzawy amogwer 6 'ar a'e. A'e rupi pema'ereko zo a'e 'ar rehe nehe. 6 haw 'ar rehe pemihir penemi'u ràm nehe, pemupupur penemi'u ràm nehe. Pemonokatu penemi'u ràm mytu'u 'ar rehe àràm pezeupe nehe, i'i Tupàn iko peme, i'i Moizez wanupe.

24 Weruzar ize'eg wà. Omonokatu temi'u ikurer a'e 'ar rehe wà. Iku'em mehe na'inem kwaw. Naheta kwaw merua'yr hehe. 25 — Pe'u kutàri kury, i'i Moizez teko wanupe. — Ta'e kutàri mytu'u haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e xe. A'e rupi naheta kwaw temi'u ywy rehe kutàri. 26 6

'ar rehe pemono'og temi'u nehe. 7 haw 'ar mehe mytu'u haw 'ar mehe naheta kwaw nehe.
27 Amo teko uhem oho 7 haw 'ar mehe temi'u imono'og pà a'e wà. Nuexak kwaw wà. Naheta kwaw. 28 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Emume'u ko heze'eg teko wanupe nehe. — Màràn 'ar pemumaw putar heze'eg heremimume'u kwer heruzar 'ym pà nehe. 29 Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe. Apumupytu'u kar ihe. Amur mytu'u haw 'ar peme ihe. A'e rupi 6 haw 'ar mehe amono temi'u mokoz 'ar rehe àràm peme. Tuwe teko paw upyta wàpuz me 7 haw 'ar mehe wà nehe. Ni amo nuhem kwaw wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe, teko wanupe.
30 A'e rupi teko upytu'u 7 haw 'ar mehe wà.
31 Izaew izuapyapyr a'e wà,-Mana, i'i a'e typy'ak pe a'e wà. — Ma'e romo a'e, i'i her zaneze'eg rupi. Nuzuawy kwaw ma'eà'yzgwer xig ma'e pixika'i ma'e. Nuzuawy kwaw typy'ak hàir inuromo iapo pyrer. 32 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe a'e, i'i Moizez teko wanupe. — Pemono'og mokoz zutahyky'a por nehe. Pemonokatu nehe. Nezewe mehe pezuapyapyr amo ae kwarahy rehe àràm upuner hexakaw rehe wà nehe. Nezewe mehe wexak putar typy'ak heremimono kwer wà nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono 'àg temi'u ureipy wanupe a'e, Ezit ywy wi wanerur mehe a'e, ywyxiguhu rehe wata mehe a'e, i'i putar uzeupeupe wà nehe, i'i Tupàn wanupe. 33 A'e rupi Moizez uze'eg Àràw pe. — Epyhyk amo kawaw nehe. Emynehem mokoz mana zutahyky'a por pupe nehe. Emuapyk a'e kawaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. Teko omonokatu putar a'e kawaw por uzuapyapyr wanupe nehe. Hexak mehe wazuapyapyr ima'enukwaw putar uzar rehe wà nehe, i'i izupe.

34 Weruzar Àràw Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer. Omono a'e mana Tupàn Ze'eg Hyru henataromo kury, nezewe imonokatu pà kury. 35 Izaew izuapyapyr umumaw 40 kwarahy mana i'u pà wà. Ywy teko heta haw pe uhem mehe upytu'u i'u re wà. Kànàà ywy iwyr uhem mehe upytu'u i'u re wà. 36 Tuweharupi teko omono'og pitài kawaw por uzeupe pitàitàigatu wà. Heta mokoz zutahyky'a por a'e kawaw pupe.

17

Tupàn umuhem kar 'y itahu wi a'e

1 Izaew izuapyapyr paw uhem oho ywyxiguhu Xin her ma'e wi a'e wà kury. Amo 'ar mehe upytu'u xe wà. Amo ae 'ar mehe upytu'u pe pe wà. Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umupytu'u kar amo me wà, upytu'u a'e pe wà. Amo 'ar mehe uzapo uker haw Hepinim pe wà. Naheta kwaw 'y a'e pe wanupe. 2 A'e rupi teko uze'egahy Moizez pe wà. — Emur 'y urewe nehe, ta'e ureiwez ure no xe, i'i izupe wà. — Màràzàwe tuwe ereze'egahy ihewe. Màràzàwe tuwe peagaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hereko, i'i Moizez teko wanupe.
3 Iziwez tuwe teko a'e pe wà. A'e rupi uze'egahy wiwi Moizez rehe uhapukaz tà wà. — Màràzàwe tuwe urererur pe Ezit ywy wi ne. Aipo urezuka putar pe ureiwez kar pà xe. Urera'yr ne wà nehe no, urereimaw àràpuhàràànete ne wà nehe, àràpuhàràn hawitu ma'e ne wà nehe no, aipo erezuka putar paw rupi katete xe ne wà nehe.
4 Uze'eg Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wahy haw rupi upytywà àwàm henoz tà izupe kury. — Ma'e azapo putar ko teko wamurywete kar pà nehe. Nan kwehe tete ipuruzuka wer putar herehe ita imomor pyr pupe wà nehe, i'i izupe.
5 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Eata teko wanenataromo nehe. Eraha amo tuwihaw nerupi ne wà nehe. Kwehe mehe erenupà Niru yrykawhu ywyra nepokokaw pupe ne. Eraha a'e ywyra nepokokaw nepo pe kutàri nehe no. 6 Erehem putar ezuwà amo itahu Orew her ma'e huwake nehe. A'e pe nehem mehe apu'àm putar nerenataromo itahu i'aromo Xinaz ywytyr rehe ihe nehe. Enupà a'e itahu nehe. 'Y uhem putar izuwi nehe. Teko upuner putar ipupe ui'u haw

rehe wà nehe, i'i Tupàn izupe. A'e rupi Moizez weruzar a'e ize'eg oho kury, Izaew wanàmuzgwer wanenataromo kury.

7 Omono Moizez mokoz her izupe. — Maxa, i'i izupe. — Merima, i'i izupe no. — Puragaw, i'i Maxa zaneze'eg rupi. — Ze'eg ahyahy haw, i'i Meripa zaneze'eg rupi. Ta'e Izaew izuapyapyr uze'eze'egahy Moizez pe a'e pe wà xe. Ta'e wagaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e pe wà no xe. — Aipo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko zaneinuromo azeharomoete a'e, i'i uzeupeupe wà, uzehezehe upuranu pà wà.

Izaew uzàmàtyry'ym Amarek izuapyapyr wà

8 Na'e teko Amarek izuapyapyr her ma'e uzàmàtyry'ym Izaew wà a'e wà kury, Hepinim pe waneko mehe a'e wà kury. 9 Uze'eg Moizez Zuzue pe kury. — Exaexak amo awa ne wà nehe kury. Pyhewe izi'itahy eraha a'e awa Amarek izuapyapyr waàmàtyry'ym pà ne wà nehe. Pyhewe apu'àm putar ywytyr apyr ihe nehe, ywyra hepokokaw Tupàn pe imonokatu pyrer ipyhyk pà hepo pe ihe nehe, i'i izupe.

10 A'e rupi Zuzue uzàmàtyry'ym Amarek izuapyapyr oho a'e wà kury, Moizez ze'eg rupi katete a'e wà kury. Moizez a'e, Àràw a'e no, Ur a'e no, uzeupir oho ywytyr apyr a'e wà kury. 11 Upir Moizez opo wàkàg 'aromo kury. Hupir mehe Izaew uzuka katu Amarek izuapyapyr wanereko wà. Opo imuezyw mehe Amarek izuapyapyr uzuka katu Izaew wanereko wà. 12 Ikene'o mehe Moizez nupuner kwaw opo imupyta kar haw rehe wàkàg 'aromo. A'e rupi hehe we har upyhyk amo ita wà kury. Umuapyk kar Moizez hehe wà. Àràw upyhyk ipo. Ur upyhyk ipo inugwer. Umupyta kar ipo iàkàg 'aromo wà. Te kwarahy wixe kury. 13 Nezewe mehe Zuzue a'e, zauxiapekwer Izaew izuapyapyr a'e wà no, weityk zauxiapekwer Amarek izuapyapyr a'e wà. (Uzuka zauxiapekwer tetea'u wà. Umuzàn kar wakurer wà.)

14 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. — Emuapyk ko ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u haw pape rehe nehe. Nezewe mehe teko ima'enukwaw putar hehe wà nehe. — Tupàn umumaw putar tuwe Amarek izuapyapyr a'e wà nehe, ere Zuzue pe nehe.

15 Uzapo Moizez amo ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e pe kury. — Amo zauxiapekwer waàmàtyry'ym mehe zauxiapekwer weraha pàn pehegwer uwihawete her hereko har uzeupi wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko a'e pàn pehegwer zàwenugar ihewe a'e, i'i. 16 A'e re uze'eg nezewe. — Peupir katu pàn pehegwer Tupàn her hereko har ywate nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzàmàtyry'ym putar Amarek izuapyapyr tuweharupi wà nehe, i'i Moizez.

18

Oho Zetoro Moizez hexak pà

1 Zetoro a'e, xaxeto Minià ywy rehe har a'e, wenu Moizez pe Izaew pe Tupàn hemiapo kwer paw imume'u awer a'e. Wenu Tupàn hemiapo kwer Ezit wi Izaew wapyro awer imume'u awer no. Moizez tatyw romo hekon. 2 A'e 'ym mehe we Moizez omono kar wemireko Zipora tu heko haw pe. Zetoro umuhem kar katu wazyr imuwà wàpuz me. Weraha Zipora mokoz Moizez ta'yr uzeupi u heko haw pe uzewyr mehe wà. 3 Amo ta'yr a'e, Zeroxon her romo a'e. Ta'e — Amo ae ywy rehe har ài aiko ko ywy rehe ihe, i'i Moizez izexak kar mehe. — Amo ae ywy rehe har a'e ywy rehe wiko ma'e, i'i Zeroxon zaneze'eg rupi. 4 — Eriezer inugwer ta'yr her romo. — Tupàn heru izar wiko hepytywà har romo a'e. Hepyro Parao wi a'e, nahezuka kar kwaw izupe a'e, i'i Moizez. A'e rupi omono Eriezer wa'yr her romo. — Tupàn hepytywà har, i'i Eriezer zaneze'eg rupi.

5 Moizez tatyw Zetoro a'e, Moizez hemireko a'e no, ta'yr a'e wà no, ur hexak pà ywyxiguhu rehe heko mehe a'e wà kury. Ta'e upytu'u Moizez ywytyr Tupàn pe imonokatu pyrer huwake a'e xe. (Zetoro heko haw namuite kwaw a'e wi.) 6 Omono kar Zetoro uze'eg Moizez pe kury. — Ihe ihe, neratyw Zetoro ihe, azur tuwà newe neremireko rupi mokoz imemyr wanupi ihe kury, i'i izupe. 7 A'e rupi uwàxi Moizez watyw oho kury. Uzemumew

upenàràg rehe wapyk pà henataromo imuwete pà. Uzurupyter. — Nekatu ty, nekatu ty, i'i uzeupeupe wà. Wixe tàpuzràn pupe wà. 8 Umume'u Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer Parao pe arer Ezit ywy rehe arer parer paw watyw pe kury. — Tupàn uzapo a'e ma'e ta'e uzamutar katu teko Izaew izuapyapyr a'e wà xe, i'i izupe. Umume'u ma'erahy ipuraraw pawer pe rupi wata mehe arer paw izupe no. — Tupàn urepyro a'e ma'e nànàn a'e, i'i izupe. 9 Hurywete tuwe Zetoro Tupàn hemiapo kwer ikatu ma'e paw henu mehe, ta'e Tupàn upyro Izaew Ezit ywy rehe har wanuwi a'e wà xe. 10 — Ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ta'e pepyro Ezit ywy rehe har wanuwi Parao wi a'e xe, i'i Zetoro izupe. 11 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u tupàn a'ua'u wanuwi a'e. Akwaw ikàg wera'u haw ihe kury. Ta'e upyro Izaew Ezit ywy rehe har wanuwi a'e wà xe. Ta'e Ezit ywy rehe har werekoahy Izaew a'e mehe a'e wà xe, i'i Zetoro.

12 Na'e Zetoro Moizez tatyw werur amo ma'e hapy paw pyràm Tupàn henataromo kury. Uzuka amo ma'ea'yr henataromo wà no. Àràw a'e, Izaew izuapyapyr wanàmuzgwer paw a'e wà no, ur typy'ak i'u pà Moizez tatyw ipyr Tupàn henataromo a'e wà kury.

Wexaexak Moizez upytywà àràm wà

13 Iku'egwer pe wapyk Moizez tuwihawete henaw rehe kury, pureruze'eg ma'e romo wiko pà teko wanupe kury. Teko tetea'u upu'àm huwake wà. Izi'itahy wiko a'e pe wà. Kwarahy heixe mehe wiko a'e pe wà no. 14 Tatyw wexak ma'e teko wanupe Moizez hemiapo kwer paw a'e. Hexak mehe uze'eg nezewe izupe. — Màràzàwe tuwe erezapo agwer ma'e neremiaihu wanupe. Xo ne zo ereiko pureruze'eg ma'e romo wanupe. Teko tetea'u upyta xe neruwake wà, izi'itahy wà, te kwarahy heixe mehe wà, i'i izupe.

15 Uze'eg Moizez izupe. — Azapo agwer ma'e ihe, wanemiapo kwer ikatu haw imume'u pà ikatu 'ymaw imume'u pà ihe, ta'e teko ur ihewe Tupàn hemimutar ikwaw pà a'e wà xe. 16 Aze amo ipurumume'u wer amo ikatu 'ym ma'e rehe amo ae rehe, ur xe ihewe. Aenu wanemimume'u. Amupytu'u kar waàmàtyry'ym ire. Amume'u Tupàn ze'eg wanupe. Amume'u Tupàn hemimutar wanupe no, i'i Moizez watyw pe.

17 Uze'eg wi Zetoro wàzywen pe. — Na'ikatu kwaw nezewe haw iapo haw. 18 Nekene'o wera'u putar nehe. Newe ma'e imume'u har ikene'o putar a'e wà nehe no. A'e ma'e iapo haw a'e nema'ereko haw ipuhuz katu wera'u putar newe nehe. Ne zutyka'i nerepuner kwaw a'e ma'e paw iapo haw rehe nehe. 19 Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe kury. Amume'u katu putar neremiapo ràm newe ihe nehe kury. Nezewe mehe Tupàn wiko putar nerehe we a'e nehe. Ne ereiko teko wanekuzar har romo Tupàn henataromo. Eremume'u wanupe ikatu 'ym ma'e uzeapo ma'e kwer ne, Tupàn pe ne. 20 Emume'u Tupàn ze'eg wanupe nehe. Emume'u Tupàn hemimutar wanupe nehe no. Emu'e waneko katu àwàm rehe ne wà nehe. Emu'e Tupàn pe wanemiapo ràm rehe ne wà nehe no. 21 Exaexak amo awa ma'e kwaw par ne wà nehe, teko wanehe we har ne wà nehe. Tuwe wiko Tupàn wi ukyze ma'e romo ikatu ma'e romo wà nehe. Tuwe wiko ma'e rehe imunar 'ym ma'e romo hemu'em 'ym ma'e romo wà nehe. Emuigo kar a'e awa teko waneruze'egar romo ne wà nehe. Aze heta 10 teko wà nehe, emuigo kar pitài awa waneruze'egar romo nehe. Aze heta 50 teko wà nehe, emuigo kar amo ae awa a'e 50 teko waneruze'egar romo nehe no. Aze heta 100 teko wà nehe, emuigo kar amo ae awa a'e 100 teko waneruze'egar romo nehe no. Aze heta 1.000 teko wà nehe, emuigo kar amo ae awa a'e 1.000 teko waneruze'egar romo nehe no. Imono'og pyr nànàn heta putar tuwihaw wà nehe. 22 Emuigo kar a'e awa teko waneruze'egar romo ne wà nehe. Weruze'eg putar wemiruze'eg wanereko tuweharupi wà nehe. Aze amo zeàmàtyry'ymaw zawaiw katu wera'u wanupe nehe, tuwe werur newe wà nehe. Aze nazawaiw kwaw waneruze'egaw nehe, a'e ae umuàgà'ym putar wà nehe. Nezewe mehe upyhyk

putar nema'ereko haw ikurer a'e wà nehe. Nezewe mehe erema'ereko wera'i nehe, nekene'o 'ym pà nehe. 23 Aze Tupàn uzapo kar nezewe haw iko newe, aze erezapo nehe, erepuner nema'ereko haw iapo haw rehe nehe. Nanekene'o kwaw nehe. A'e rupi teko hurywete putar wà nehe. Ta'e amo weruze'egatu a'e wà xe. Ta'e amo umuàgà'ym wama'e a'e xe, i'i tatyw Moizez pe.

24 Wenu Moizez watyw ze'eg. Uzapo ma'e ize'eg rupi katete. 25 Wexaexak amo awa ikatu ma'e Izaew izuapyapyr paw wanehe we har wà, pureruze'egar romo wamuigo kar pà wà: amo 1.000 teko waneruze'egar romo wà, amo 100 teko waneruze'egar romo wà no, amo 50 teko waneruze'egar romo wà no, amo 10 teko waneruze'egar romo wà no. 26 A'e awa weruze'eg wemiruze'eg waiko tuweharupi wà. Aze zawaiw katu amo wazeàmàtyry'ymaw imukatu haw, werur Moizez pe wà. Zawaiw 'ym ma'e a'e zutyka'i umuàgà'ym wà.

27 Na'e — Zazur rihi, i'i Moizez watyw pe hape rupi iho mehe. A'e rupi Zetoro uzewyr oho uiwy pe kury.

19

Tupàn uzapo uze'egatu haw Xinaz rehe

1-2 Izaew izuapyapyr oho Hepinim wi wà. Na'iruz haw zahy rehe 'ar ipy mehe Ezit ywy wi uhem ire uhem ywyxiguhu Xinaz her ma'e pe wà kury. Upytu'u a'e pe wà, uker haw iapo pà a'e pe wà, ywytyr Xinaz her ma'e izypy pe wà. 3 Na'e Moizez uzeupir oho ywytyr rehe Tupàn huwàxi pà kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg izupe ywytyr rehe uhapukaz tà. — Eze'eg nezewe Zako izuapyapyr wanupe nehe, Izaew izuapyapyr wanupe nehe, i'i izupe. 4 — Pe ae pexak heremiapo kwer Ezit ywy rehe arer. Wyràhu weraha umemyr upepo wamytepe uwewe pà. Nezewegatete apuerur xe Ezit ywy wi ihe, xe heruwake ihe. 5 Aze peruzar tuwe heze'eg nehe, aze pezapo tuwe heremimutar nehe, peiko putar tuwe heremiaihu ikatu ma'e romo nehe, amogwer teko wazàwe 'ym nehe. Aiko ywy paw izar romo ihe. 6 Nezewe rehe we peiko putar herenataromo har romo nehe. Apomonokatu putar teko ikatuahy ma'e romo ihe nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, i'i izupe.

7 A'e rupi wezyw Moizez ywytyr wi teko wanupe oho pà kury. Omono'og teko waneruze'egar paw uzeake wà. Umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo putar paw a'e pureruze'eg ma'e wanupe. 8 Teko paw uze'eg izupe pitài 'ar mehe wà. — Uruzapo putar tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar paw ure nehe, i'i izupe wà. A'e rupi umume'u Moizez waze'eg awer oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

9 I'i Tupàn Moizez pe.

— Ahem putar neruwake ywàkun ipihun ma'e pupe ihe nehe. Nezewe mehe teko wenu putar newe heze'eg mehe wà nehe. A'e rupi tuweharupi uzeruzar putar nerehe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. Na'e Moizez umume'u teko wanemimume'u kwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. 10 Uze'eg wi Tupàn Moizez pe kury. — Eze'eg eho teko wanupe kutàri nehe kury. — Kutàri, pyhewe nehe no, tuwe pezemukatu Tupàn imuwete haw rehe nehe. Pepyhez pema'e nehe no, ere wanupe nehe. 11 Tuwe wazemuàgà'ymaw uhyk putar wanupe pyhegwepe paw rupi nehe. Ta'e a'e 'ar mehe awezyw putar aha ywytyr Xinaz rehe ihe nehe, teko nànàn hezexak kar pà wanupe ihe nehe. 12 Exak kar waho àwàm wanupe nehe. Exak kar waho 'ym àwàm wanupe nehe no. — Petyryk zo ywytyr huwake nehe, ere wanupe nehe. — Pezeupir zo ywytyr rehe nehe. Pepokok zo ywytyr izypy rehe nehe, ere wanupe nehe. — Aze amo teko opokok ywytyr rehe nehe, tuwe pezuka a'e teko nehe, ere wanupe nehe. 13 Teko uzuka putar a'e teko ita tetea'u pupe iapiapi pà wà nehe. U, uzywà putar u'yw pupe wà nehe. Tuwe teko nopokok kwaw a'e teko rehe wà nehe. Aze awa opokok a'e ywytyr rehe wà nehe, aze ma'ea'yr uhyk a'e ywytyr rehe wà nehe, nupuner kwaw

wikuwe haw rehe wà nehe. Àràpuhàràn awa i'ak kwer uxi'àm romo iapo pyrer ipy mehe nehe, xo a'e mehe zo teko upuner a'e ywytyr rehe uzeupir haw rehe wà nehe, i'i Tupàn.

14 Uwezyw wi Moizez ywytyr wi kury, teko wapyr oho pà kury. Pezemuàgà'ym Tupàn imuwete katu àwàm rehe nehe, i'i teko wanupe. Upuez ukamir wà, upuez wopoz wà. 15 Na'e uze'eg wi Moizez teko wanupe kury. — Pezemuàgà'ym pekatu àwàm iku'egwer pe àràm rehe nehe. Peker zo penemireko wapuhe nehe. Peker zo pemen wapuhe nehe, i'i wanupe.

16 Na'iruz haw 'ar mehe iku'em mehe amo ywàkun uzexak kar ywytyr rehe kury. Wànoànog. Uwerawerawahy a'e no. Teko wenu amo ma'e'ak kwer xi'àm romo iapo pyrer ipyahy mehe wà. Teko a'e pe har paw uryryryryz wà. 17 Na'e Moizez weraha teko wapytu'u haw wi wà kury, Tupàn huwàxi mà wà kury. Upyta ywytyr izypy huwake upytu'u pà wà. 18 Xinaz ywytyr paw umuhem kar tàtàxiner a'e, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwezyw hehe tata inuromo a'e xe. Tàtàxiner uzeupir izuwi tatahu wi uhem ma'e kwer àì. Ywytyr paw uryryryryz. 19 Na'e upyahy wera'u ma'e i'ak kwer xi'àm romo iapo pyrer. Na'e uze'eg Moizez a'e kury. A'e re Tupàn uwazar ize'eg izupe ànoànogaw inuinuromo. 20 Uwezyw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà ywytyr Xinaz iapyr kury. Wenoz Moizez uzeupe, — Ezur ywytyr apyr kury, u'e pà izupe. A'e rupi uzeupir Moizez. 21 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Ewezyw teko wapyr nehe, wanupe neze'eg pà nehe. — Peho zo ywytyr huwake Tupàn hexak pà nehe ty wà. Aze amo oho wà nehe, a'e mehe umàno putar wà nehe, ere wanupe nehe. 22 — Te xaxeto a'e wà nehe no, tuwe uzemukatu ihewe uzemonokatu pà a'e wà nehe no. Aze nuzemukatu kwaw wà nehe, azuka putar ihe wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

23 Uze'eg Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — Teko nupuner kwaw Xinaz rehe uzeupir haw rehe wà nehe. — Amonokatu 'àg ywytyr ikatuahy ma'e romo ihe. Pemuwete nehe, ere urewe. — Exak kar waho àwàm teko wanupe nehe, ere ihewe. — Tuwe teko noho kwaw neremixak karer ikupe pe wà nehe, ere ihewe, i'i Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

24 I'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. — Ewezyw nehe. Ezewyr Àràw herur pà nehe. Xaxeto a'e wà, teko a'e wà no, nupuner kwaw ywytyr huwake ur haw rehe heruwake uhem pà wà nehe. Aze ur wà nehe, azuka putar ihe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

25 A'e rupi Moizez uwezyw wi teko wanupe kury. Umume'u a'e Tupàn ze'eg awer wanupe.

20

Tupàn umume'u wemiapo kar Moizez pe a'e

1 Tupàn uze'eg nezewe a'e, uze'eg imume'u pà Moizez pe a'e.

2 — Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe. Apuerur Ezit ywy wi ihe. Peiko uma'ereko e ma'e romo a'e ywy rehe har wanupe. Apupyro wanuwi.

3 Hemuwete katu pe nehe. Pemuwete zo amo tupàn a'ua'u herekuzaromo pe wà nehe.

4 Pezapo zo ma'e hagaw paw nehe: ni ywak rehe har hagapaw, ni ywy rehe har hagapaw, ni 'y pe har hagapaw. 5 Peapyk zo penàràg rehe ma'e hagaw paw henataromo nehe, imuwete katu pà nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo aiko ihe xe. Naputar kwaw amo tupàn pezar romo ihe wà. Aze amo na'iakatuwawahy kwaw herehe wà nehe, azepyk putar wanehe nehe. Azepyk putar wana'yr wanehe nehe. Azepyk putar wanemimino wanehe nehe no. 6 Aze amo heamutar katu wà nehe, aze weruzar heze'eg wà nehe, azamutar katu ta'yr ihe wà nehe, azamutar katu hemimino ihe wà nehe no. Azamutar katu putar izuapyapyr te 1.000 haw ihe wà nehe no.

7 Peze'eg zemueteahy zo herer imume'u mehe nehe, ta'e aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe xe. Aze amo numuwete kwaw herer wà nehe, azepyk putar wanehe nehe.

8 Pema'enukwaw katu mytu'u haw 'ar rehe nehe. Pemonokatu ihewe nehe.

9 Pemumaw 6 'ar pema'ereko pà nehe, pema'ereko haw iapo pà nehe. 10 7 haw 'ar pemonokatu ihewe mytu'u haw 'ar romo nehe, ta'e aiko Tupàn pezar romo ihe xe. A'e 'ar mehe pema'ereko zo nehe. Ni pe, ni pena'yr wà, ni penazyr wà, ni peme uma'ereko e ma'e awa wà, ni peme uma'ereko e ma'e kuzà wà, ni peneimaw wà, ni amo ae ywy rehe har peinuromo wiko ma'e wà. Pemuma'ereko kar zo a'e 'ar mehe pe wà nehe. 11 Ta'e amumaw 6 'ar ma'e paw iapo pà ihe xe: ywak, ywy, yryhu, ywak rehe har paw wà, ywy rehe har paw wà, yryhu rehe har paw wà. 7 haw 'ar mehe apytu'u waapo re. A'e rupi amonokatu mytu'u haw 'ar. Amonokatu hezeupe no. Amupytu'u kar teko a'e 'ar mehe ihe wà.

12 Pemuwete penu pehy wanehe we pe wà nehe. Nezewe mehe ipukua'u putar peneko àwàm ywy peme heremimur e ràm rehe nehe.

13 Pepuruzuka zo nehe.

14 Peker zo penemireko 'ym wapuhe nehe, peker zo pemen 'ym wapuhe nehe.

15 Pemunar zo ma'e rehe nehe.

16 Penemu'em zo amo pe penapi har hemiapo kwer rehe nehe.

17 Penewyrowyroahy zo penapi har hàpuz rehe nehe. Peputar zo penapi har hemireko nehe. Peputar zo hemiruze'eg uma'ereko e ma'e awa nehe. Peputar zo hemiruze'eg uma'ereko ma'e kuzà nehe. Peputar zo heimaw tapi'ak nehe. Peputar zo heimaw zumen nehe. Peputar zo wyzài ima'e nehe. Upaw Tupàn ze'eg teko wanupe imume'u pyrer xe kury.

Teko ukyze katu wà

18 Teko wenu ywytyruhu iànoànog mehe. Wexak iwerawerаw mehe wà. Wenu ma'e'ak kwer xi'àm romo iapo pyrer ipy mehe wà. Wexak tàtàxiner ywytyr ipyk mehe wà. A'e rupi uryryryryz ukyzeahy pà wà. A'e rupi upyta pepa'i muitea'i izuwi wà. 19 Uze'eg Moizez pe wà. — Aze eze'eg urewe nehe, uruzeapyaka katu putar neze'eg rehe nehe. Aze Tupàn uze'eg urewe nehe, urumàno putar nehe, i'i izupe wà.

20 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Pekyze zo nehe. Tupàn ur penagaw pà a'e. Nezewe mehe hehe pekyze haw upyta putar pepy'a pe nehe. Nezewe mehe napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e nehe. Napezapo kwaw hemimutar 'ym nehe, i'i wanupe.

21 Upyta teko muite ywytyr wi wà. Xo Moizez zo utyryk oho wanuwi ywytyr kutyr, ywàkun ipihunahy ma'e Tupàn heko haw huwake uhem pà.

Ze'egatu haw ma'ea'yr izuka haw rehe

22 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Aze'eg peme ywak wi ihe. Pexak heze'eg mehe. 23 Pezapo zo tupàn a'ua'u pe wà nehe. Pemuwete zo herekuzaromo pe wà nehe. Pemuapu'a zo parat tupàn a'ua'u iapo pà nehe. Pemuapu'a zo or tupàn a'ua'u iapo pà nehe. 24 Pema'ema'e ywy ma'ea'yr hapy haw iapo pà herenataromo nehe. Pezuka ma'ea'yr hehe wanapy pà pe wà nehe: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, tapi'ak wà. Pezuka a'e ma'ea'yr herenataromo pe wà nehe. Nezewe mehe nazepyk kwaw penehe nehe. Amuawate katu kar putar herer peme ywy nànàn ihe nehe. Aze pemuawate katu herer nehe, wyzài taw pe wyzài ywy rehe nehe, azur putar pepyr nehe. Amume'u putar heze'egatu peme nehe. 25 Aze pema'ema'e ita ma'ea'yr hapy haw romo iapo pà herenataromo nehe, pemugamugaz zo ita imoxorokaw pupe nehe. Ta'e aze pemugamugaz a'e ita nehe, pemuaiw putar nehe. Na'ikatu kwaw a'e ita ihewe nezewe mehe nehe. 26 Pezapo zo myromyrogaw ma'ea'yr hapy haw ipeheg-wer rehe. Nezewe mehe teko nuexak kwaw temyhar 'ym ma'e romo peneko haw a'e wà nehe.

21

Ze'egatu haw uma'ereko e ma'e wanehe

1 — Emume'u ko heze'eg teko wanupe nehe kury, i'i Tupàn Moizez pe kury.

2 Aze ereme'eg kar amo uma'ereko e ma'e nehe, aze Emerew romo hekon a'e nehe, umumaw putar 6 kwarahy newe uma'ereko pà a'e nehe. 7 haw kwarahy mehe emuhem kar newe ima'ereko e haw wi nehe. Erepytu'u putar izar romo nereko re nehe. Uzar romo wiko putar a'e nehe.

Enoz zo temetarer izupe hekuzaromo nehe. 3 Aze wiko hemireko 'ym ma'e romo newe ur mehe nehe, a'e zutyka'i oho putar newi imuhem kar mehe nehe. Aze wiko hemireko ma'e romo ur mehe nehe, weraha putar wemireko newi oho mehe nehe. 4 Aze izar omono amo kuzà izupe hemireko romo nehe, aze hemireko omono ta'yr izupe nehe, aze omono tazyr izupe nehe, a'e kuzà a'e nehe, imemyr a'e wà nehe no, wiko putar izar pe uma'ereko e ma'e romo a'e wà nehe. Xo imen zo uhem putar uzar wi nehe. 5 — Azamutar hezar ihe, azamutar katu heremireko ihe no, azamutar katu hera'yr herazyr wanehe we ihe wà no. Nahehem wer kwaw hezar wi nehe, aze i'i a'e awa nehe, 6 a'e mehe izar weraha putar tàmuzgwer wanenataromo nehe. A'e pe izar weraha a'e awa Tupàn imuwete haw pe nehe. Umunyryk putar inami uken rehe nehe, u, izypy ikokaw rehe nehe. Ukutuk putar inami takihe pixik pupe nehe. A'e re a'e awa wiko putar uzar pe uma'ereko e ma'e romo awyzeharupi nehe. Xo umàno re zo upytu'u putar nehe.

7 Aze amo awa ume'eg wazyr amo pe uma'ereko e ma'e romo a'e nehe, tazyr nuhem kwaw uzar wi awa ài a'e nehe. 8 Aze na'ikatu kwaw uzar pe nehe, izar ume'eg wi putar tu pe nehe. Izar nupuner kwaw ime'egaw rehe amo ae ywy rehe har pe nehe, ta'e nuwereko katu kwaw a'e kuzà a'e xe. Ikatu 'ym ma'e romo wiko a'e kuzà pe a'e. 9 Aze ume'eg kar a'e kuzà wa'yr pe hemireko romo nehe, tuwe wereko katu wazyr zàwegatete nehe. 10 Aze upyhyk amo ae kuzà wemireko romo nehe, tuwe omono wiwi temi'u wemireko ipy pe izypy mehe arer zàwe nehe. Tuwe omono wiwi ima'e izupe izypy mehe arer zàwe nehe no. Nupytu'u kwaw hemireko romo wiko re. 11 Aze nomono kwaw a'e na'iruz ma'e wemireko ipy pe nehe, tuwe umuhem kar uzewi nehe. Tuwe nuenoz kwaw temetarer izupe nehe, ima'ereko e haw wi ihemaw hekuzaromo nehe.

Ze'egaw ikwahy haw rehe

12 Aze amo umugaz amo nehe, aze a'e re imugaz pyrer umàno nehe, tuwe pezuka izuka arer nehe. 13 Nezewe rehe we aze amo uzuka amo nehe, aze na'ipuruzuka wer kwaw hehe nehe, izuka arer upuner ma'ea'yr hapy haw pe uzànaw rehe nehe. Ihe Tupàn ihe, amume'u putar iho àwàm ihe nehe. Wiko putar izuka 'ym pyràm romo a'e pe nehe. 14 Aze amo wikwahy amo pe nehe, aze ipuruzuka wer amo rehe nehe, aze a'e re uzuka tuwe nehe, aze uzàn ma'ea'yr hapy haw pe uzepyro pà nehe, nezewe rehe we peraha izuka arer ma'ea'yr hapy haw wi nehe, pezuka nehe.

15 Aze amo upetek u nehe, aze upetek uhy nehe, pezuka a'e teko nehe.

16 Aze amo upyhyk amo ae teko nehe, aze a'e re ume'eg a'e teko amo pe uma'ereko e ma'e romo nehe, pepyhyk ipyhyk arer nehe, pezuka nehe.

17 Aze amo uze'egaiw u rehe uhy rehe nehe, pezuka uze'egaiw ma'e kwer nehe.

18 Aze teko uzàmàtyry'ym wà nehe, aze amo uzapi amo ita pupe nehe, aze ukwar opo pupe nehe, aze a'e re iapi pyrer numàno kwaw nehe, aze umumaw màràn 'ar uker haw wi uhem 'ym pà nehe, 19 aze a'e re uhem uker haw wi nehe, wata pà ywyra opokokaw heraha pà nehe, pezuka zo iapi arer hehe ukwar ma'e kwer nehe. Iapi pyrer umumaw màràn 'ar uma'ereko 'ym pà. A'e rupi iapi arer omono putar temetarer izupe nehe, ipytu'u haw imekuzar pà nehe. Upytywà putar wemiapi kwer nehe, te ikatu wi putar nehe.

20-21 Aze amo awa unupànupà uze-upe uma'ereko e ma'e a'e nehe, aze a'e uma'ereko e ma'e umàno a'e re nehe, pezepyk izar rehe nehe. Aze numàno kwaw a'e 'ar mehe nehe, aze xo amo 'ar pawire zo umàno nehe, pezepyk zo izar rehe nehe, ta'e uma'ereko e ma'e imàno haw nuzawy kwaw zepykaw izar pe xe. Pezapo nezewegatete haw uma'ereko e ma'e kuzà wanupe nehe no.

22 Aze awa uzeàmàtyry'ym waiko wà nehe, aze a'e mehe ukwar amo kuzà ipuru'a ma'e rehe wà nehe, aze imemyr uzexak kar u'ar 'ym mehe we umàno pà a'e nehe, aze kuzà na'ima'eahy kwaw nehe, imen wenoz putar temetarer hehe ukwar ma'e kwer pe nehe. Tàmuzgwer umume'u putar hekuzar wanupe nehe. Hehe ukwar

ma'e kwer omono putar temetarer izupe wà nehe. 23 Aze a'e kuzà ima'eahy tuwe a'e zeàmàtyry'ymaw wi nehe, — Umàno putar ru'u aipo, aze amo hehe uzekaiw ma'e i'i izupe nehe, pezepyk hehe ikwar ma'e kwer wanehe nezewe nehe: aze umàno nehe, pezuka izuka arer pe wà nehe. 24 Aze umuaiw heha nehe, pemuaiw ukwar ma'e kwer heha nehe. Aze umuaiw hàz nehe, pemuaiw ukwar ma'e kwer hàz nehe. Aze umuaiw ipo nehe, pemuaiw ukwar ma'e kwer ipo nehe. Aze umuaiw ipy nehe, pemuaiw ukwar ma'e kwer ipy nehe. 25 Aze wapy nehe, peapy hapy arer pe nehe. Aze ukixi nehe, pekixi ikixi arer nehe. Aze umugaz nehe, pemugaz imugaz tarer nehe.

26-27 Aze amo izar umuaiw uma'ereko e ma'e heha nehe, u awa nehe, u kuzà nehe, tuwe izar umuhem kar a'e uma'ereko e ma'e nehe, heha hekuzaromo nehe. Aze amo uhaw uzeupe uma'ereko e ma'e awa hàz izuwi nehe, aze uhaw kar kuzà hàz izuwi nehe, tuwe umuhem kar a'e uzeupe uma'ereko e ma'e nehe, hàz hekuzaromo nehe.

Teko ima'eahy e haw

28 Aze amo tapi'ak ukutuk amo awa u'ak pupe nehe, aze ukutuk amo kuzà u'ak pupe nehe, aze a'e ikutuk pyrer umàno nehe, pezuka a'e tapi'ak iapiapi pà ita tetea'u pupe nehe. Ni amo nu'u kwaw ho'o kwer wà nehe. Pezepyk zo tapi'ak izar rehe nehe. 29 Nezewe rehe we aze tapi'ak wiko purukutuk ma'e romo nehe, aze izar ukwaw heko haw nehe, aze a'e re numunehew kwaw nehe, aze a'e tapi'ak uzuka amo awa nehe, u uzuka amo kuzà nehe, pezuka tapi'ak iapiapi pà ita tetea'u pupe nehe. Pezuka izar nehe no. 30 Aze peputar nehe, izar upuner weko haw imekuzar haw rehe nehe. Pemume'u hekuzar izupe nehe. Umur putar nehe. 31 Aze tapi'ak uzuka kwarer nehe, aze uzuka kuzàtài nehe, pezapo ma'e izar pe ko ze'eg rupi katete nehe. 32 Aze tapi'ak ukutuk awa uma'ereko e ma'e u'ak pupe nehe, aze ukutuk kuzà uma'ereko e ma'e u'ak pupe nehe, a'e uma'ereko e ma'e izar upyhyk putar amo parat nehe. Heta putar 340 kàràm a'e parat ipuhuz taw nehe. Pezuka tapi'ak iapiapi pà ita tetea'u pupe nehe no.

33 Aze amo wenuhem ytyzuzàmaw iwàpytymaw izuwi nehe, aze ru'u uzapo amo ytyzuzàmaw nehe, aze a'e re nomono kwaw iwàpytymaw i'aromo nehe, aze a'e re amo tapi'ak aze ru'u amo zumen u'ar ipupe nehe, 34 a'e mehe ytyzuzàmaw izar omono putar a'e ma'ea'yr hekuzar a'e ma'ea'yr izar pe nehe. A'e re wiko a'e ma'ea'yr umàno ma'e kwer izar romo nehe. 35 Aze amo awa heimaw tapi'ak ukutuk amo ae awa heimaw tapi'ak u'ak pupe nehe, aze ikutuk pyrer umàno nehe, peme'eg tapi'ak wikuwe ma'e nehe. Pemuza'aza'ak hekuzarer mokoz pehegwer romo nehe. Pemono pitài pehegwer a'e mokoz awa wanupe pitàitàigatu nehe. Pemuza'aza'ak tapi'ak umàno ma'e kwer ho'o kwer mokoz pehegwer romo nehe no, pitài pehegwer a'e mokoz awa wanupe imono pà pitàitàigatu nehe no. 36 — Tapi'ak purukutuk ma'e a'e, ma'e kutuk ma'e a'e, aze teko i'i a'e tapi'ak wikuwe ma'e pe wà nehe, aze izar numunehew kwaw pàrirogaw pupe nehe, a'e mehe omono putar amo tapi'ak wikuwe ma'e inugwer awa pe nehe. A'e mehe tapi'ak ma'e kutuk ma'e izar wiko putar a'e tapi'ak umàno ma'e kwer izar romo nehe.

22

Teko wama'e imuaiw haw rehe ze'egaw xe a'e kury

1 Aze amo awa imunar amo heimaw tapi'ak rehe nehe, aze a'e re uzuka nehe, u, aze ume'eg amo pe nehe, a'e mehe umekuzar putar a'e tapi'ak amo 5 tapi'ak imono pà izarer pe nehe. Aze amo awa imunar amo heimaw àràpuhàràn rehe nehe, aze a'e re uzuka nehe, u, aze ume'eg amo pe nehe, a'e mehe umekuzar putar a'e àràpuhàràn hawitu ma'e amo 4 àràpuhàràn hawitu ma'e wamono pà izarer pe nehe. 2-4 Imunar ma'e umekuzar putar wemipyhyk kwer wà nehe. Aze naheta kwaw ma'e izupe nehe, aze nahemetarer kwaw nehe, peme'eg a'e teko amo ae teko wanupe uma'ereko e ma'e romo nehe. Aze amo imunar amo ma'ea'yr rehe nehe, aze pepyhyk a'e imunar ma'e a'e

ma'ea'yr hereko mehe nehe, imunar ma'e umekuzar putar wemipyhyk kwer mokoz haw nehe. Aze upyhyk pitài tapi'ak nehe, omono putar mokoz tapi'ak hekuzaromo wà nehe. Aze upyhyk pitài zumen nehe, omono putar mokoz zumen hekuzaromo wà nehe. Aze upyhyk pitài àràpuhàràn nehe, omono putar mokoz àràpuhàràn hekuzaromo wà nehe. Aze amo teko wixe amo hàpuz me pyhaw amo ma'e rehe imunar pà nehe, aze amogwer teko upyhyk a'e pe wà nehe, pezepyk zo izuka arer wanehe nehe. Nuiko kwaw puruzuka ma'e romo herenataromo nehe. Aze uzuka 'aromo wà nehe, pezepyk wanehe nehe, ta'e wiko puruzuka ma'e romo herenataromo a'e nehe xe.

5 Aze amo awa weraha weimaw amo ko pe wà nehe, u, amo uwà tyw pe wà nehe, wamumai'u kar pà a'e pe wà nehe, aze omono kar weimaw amo ae awa iko rehe hemipo'o kwer i'u kar pà izupe wà nehe, a'e awa umekuzar putar weimaw wanemi'u kwer nehe, ko izar pe nehe. Upyhyk putar hezuz ma'e ikatu wera'u ma'e oko pe har nehe, u, upyhyk putar uwà ikatu wera'u ma'e wemitygwer parer imono pà inugwer pe nehe.

6 Aze amo umunyk tata amo me nehe, aze tata uhàuhàz xu rehe nehe, aze a'e re uhàuhàz arozràn imono'og pyrer rehe nehe, u, aze arozràn ko pe hezuz ma'e ukaz nehe, a'e mehe tata imunyk arer umekuzar putar wemimuaiw kwer ko izar pe nehe.

7 Aze amo awa omono amo ma'e wapi har pe imonokatu kar pà izupe nehe, u, aze omono wemetarer izupe imonokatu kar pà izupe nehe, Aze a'e re amo ae imunar a'e ma'e rehe hapi har hàpuz wi nehe, a'e mehe imunar ma'e umekuzar putar mokoz haw nehe. 8 Aze napepyhyk kwaw imunar ma'e nehe, a'e mehe peraha a'e tàpuz izar Tupàn imuwete haw pe nehe. — Aipo ne a'e ma'e rehe imunar ma'e romo ereiko ne, i'i putar tàmuzgwer izupe wà nehe. — Hemuzekaiw kar hehe. Nezewe rehe we nahemunar kwaw hehe, i'i putar tàmuzgwer wanupe uze'eg imume'uahy pà nehe.

9 Wyzài tapi'ak rehe, wyzài zumen rehe, wyzài àràpuhàràn hawitu ma'e rehe, wyzài kamir rehe, wyzài ma'e uzeàmim ma'e kwer rehe nehe, aze amo uze'eg nezewe nehe, — Hema'e a'e, aze i'i izupe nehe, aze hereko har a'e nehe no, — Hema'e, aze i'i a'e ma'e pe a'e nehe no, a'e mokoz oho putar tàmuzgwer wanenataromo a'e wà nehe. — Ereiko imunar ma'e romo ne, aze i'i Tupàn amo pe nehe, a'e teko umekuzar putar wemipyhyk kwer mokoz haw nehe.

10 Aze amo awa omono weimaw wapi har pe nehe: zumen, tapi'ak, àràpuhàràn hawitu ma'e, wyzài ma'ea'yr, imonokatu kar pà izupe nehe, aze a'e re a'e ma'ea'yr umàno nehe, u, aze ipàri nehe, u, aze amo imunar hehe ka'api'i pe heko mehe hexak 'ym pà nehe, 11 a'e mehe uzekaiw ma'e umume'u putar katu 'ym ma'e romo weko 'ymaw izar pe nehe. — Napokok kwaw nereimaw rehe ihe, i'iahy putar tuwe izar pe Tupàn henataromo nehe. — He'e, i'i putar izar nehe. Nuenoz kwaw hekuzar hehe uzekaiw ma'e pe nehe. 12 Aze amo imunar tuwe a'e ma'ea'yr rehe tàpuz huwake nehe, a'e uzekaiw ma'e wi nehe, a'e mehe uzekaiw ma'e omono putar hekuzar heimaw izar pe nehe. 13 Aze amo miar hehaite ma'e uzuka heimaw nehe, ipei'ài'àg pà nehe, hehe uzekaiw ma'e werur putar ipegegwer izar pe hexak kar pà nehe. A'e mehe numekuzar kwaw nehe.

14 Aze amo awa i'i nezewe wapi har pe nehe, — Tuwe nereimaw umumaw amo 'ar hereko haw pe wiko pà nehe, aze i'i izupe nehe, aze a'e re uzeapo amo hahy haw heimaw pe nehe, u, aze umàno nehe, aze izar nuiko kwaw a'e pe a'e ma'e izeapo mehe nehe, a'e mehe hehe uzekaiw ma'e umekuzar putar izar pe nehe. 15 Aze izar wiko a'e ma'ea'yr huwake a'e ma'e izeapo mehe nehe, a'e mehe uzekaiw ma'e numekuzar kwaw nehe. Aze a'e ma'ea'yr uma'ereko amo pe temetarer rupi nehe, a'e temetarer umekuzar putar a'e iaiw ma'e uzeapo ma'e kwer nehe.

Ikatuahy haw 'ym rehe ze'egaw

16 Aze amo awa uze'eg amo kuzà imen 'ym ma'e pe nehe, aze a'e kuzà wiko awa pe imume'u pyr 'ym romo nehe, aze wiko kuzà awa puhe oho pixik 'ym ma'e romo nehe, — Eker ezuwà hepuhe nehe, aze i'i

izupe nehe, aze a'e re uker uzepuhepuhe wà nehe, a'e mehe a'e awa omono putar temireko hekuzar tu pe nehe. A'e kuzà wiko putar hemireko romo nehe. 17 Aze tu na'iporomono wer kwaw wazyr rehe izupe hemireko romo nehe, nezewe rehe we a'e awa omono putar hekuzar tu pe nehe. Kuzà awa puhe oho pixik 'ym ma'e kwer hekuzar omono putar tu pe nehe.

18 Pezuka wyzài kuzà paze ma'e ikatu 'ym ma'e nehe. — Tuwe wikuwe nehe, peze zo nehe.

19 Aze amo awa uzeupir amo ma'ea'yr rehe wemireko ài nehe, pezuka a'e awa nehe. Aze amo kuzà umuzeupir kar amo ma'ea'yr uzehe nehe, umen ài nehe, pezuka a'e kuzà nehe.

20 Aze amo teko uzuka amo ma'ea'yr amo tupàn a'ua'u imuwete katu pà nehe, pezuka a'e teko nehe.

21 Aze heta amo ae ywy rehe har pepyr nehe, pezapo zo ikatu 'ym ma'e izupe nehe. Pepuraraw kar zo ma'erahy izupe nehe. Ta'e pe no xe, peiko amo ae ywy rehe har romo Ezit ywy rehe peneko mehe pe no xe. Zawaiw katu a'e ywy rehe peneko awer. 22 Pezapo zo ikatu 'ym ma'e kuzà imen umàno ma'e kwer pe nehe. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e kwarer tu 'ym ma'e ihy 'ym ma'e pe nehe, kuzàtài tu 'ym ma'e ihy 'ym ma'e pe nehe. 23 Aze pepuraraw kar ma'erahy agwer teko wanupe nehe, aze a'e teko uze'eg ihewe wà nehe, ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe nehe, ainu putar waze'eg mehe ihe nehe. Apytywà putar ihe wà nehe. 24 Aikwahy putar ihe nehe. Apuzuka putar takihepuku pupe nehe. Penemireko wiko putar kuzà imen umàno ma'e kwer romo wà nehe. Pena'yr penazyr wiko putar tu 'ym ma'e romo wà nehe no.

25 Aze pemono temetarer amo heremiaihu penehe we har hemetarer 'ym ma'e pe nehe, — Amo 'ar mehe emuzewyr ihewe nehe, aze peze izupe nehe, peiko zo hemetarer mono'ogar ài nehe. Penoz zo penemetarer imemyr izupe nehe. 26 Aze nerapi har wenoz temetarer newe nehe, aze umur ukamirpuku hekuzaromo nehe, aze nupuner kwaw a'e hekuzar imuzewyr kar haw rehe newe a'e 'ar mehe nehe, emuzewyr ikamirpuku izupe kwarahy heixe mehe nehe. 27 Ta'e xo a'e ikamirpuku zo heta izupe a'e xe. Ma'e uzapo putar pyhaw uker mehe nehe, uwixàgahy mehe nehe, aze nuwereko kwaw ukamirpuku nehe. Ihapukaz mehe ainu putar ize'eg nehe, ta'e purupuhareko katu ma'e romo aiko ihe xe.

28 Pemono zo iaiw paw tuwihaw wanehe nehe. Pemono zo ze'egaiw penemiaihu wanuwihaw wanehe nehe.

29 Perur penemi'u ipehegwer imonokatu pyrer nehe, i'ar mehe nehe: arozràn, win, uri kawer. Pemur pena'yr ipy ihewe imonokatu pyràm pe wà nehe. 30 Nezewegatete pemur peneimaw tapi'ak imemyr awa ipy ihewe wà nehe, pemur peneimaw àràpuhàràn imemyr awa ipy ihewe wà nehe no. Tuwe umumaw 7 'ar uhy rehe we upyta pà wà. 8 haw 'ar mehe pemur ihewe nehe.

31 Peiko teko ikatu 'ymaw wi uzemonokatu ma'e romo herenataromo nehe. A'e rupi aze miar hehaite ma'e upei'ài'àg amo ma'ea'yr wà nehe, pe'u zo ho'o kwer nehe. Peityk imono zawar wanupe nehe.

23

Ikatu haw azeharomoete har

1 Neremu'em zo nerapihar heko haw rehe nehe. Neremu'em zo ma'e rehe tàmuzgwer wanenataromo awa iaiw ma'e ipytywà pà nehe. 2 Aze teko tetea'u uzapo ikatu 'ym ma'e waiko wà nehe, ezapo zo a'e ma'e nehe, wazàwe nehe. Aze tàmuzgwer nerenoz uzenataromo wà nehe, ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u kar pà newe wà nehe, neremu'em zo teko iaiw ma'e wazàwe nehe. 3 Aze tàmuzgwer upuranu nerehe wà nehe, neremu'em zo ni hemetarer 'ym ma'e ipytywà pà nehe.

4 Aze erexak neàmàtyry'ymar heimaw tapi'ak nehe, u, zumen nehe, aze wata e uzar wi nehe, emuzewyr kar izar pe nehe. Aze ru'u amo 'ar mehe erexak putar heimaw zumen nehe. 5 Aze ru'u heimaw zumen u'ar putar nehe, ta'e ma'e ikupe pe har ipuhuz katu wera'u izupe a'e nehe xe. Eho zo a'e wi ipytywà 'ym pà nehe. Epytywà izar weimaw imupu'àm kar mehe nehe.

6 Aze hemetarer 'ym ma'e oho tàmuzgwer
wanenataromo nehe, tuwe nuwerekoahy
kwaw wà nehe. 7 Aze amo hemu'em
tàmuzgwer wanenataromo nehe, — Aze-
haromoete, ere zo hehe nehe. — Hemu'em
iko a'e, ere tàmuzgwer wanupe nehe.
Pezuka zo teko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar
nehe. Pezuka zo teko ma'e rehe imunar
'ym ma'e nehe. Aze amo uzuka amo
ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar nehe, azepyk
putar izuka arer rehe ihe nehe. — Ikatu
ma'e romo ereiko, na'e pixik kwaw izupe
nehe. 8 Ne pureruze'eg ma'e ne, aze amo
uze'eg nezewe newe nehe, — Amono putar
temetarer newe nehe, aze neremu'em
hepytywà pà tàmuzgwer wanenataromo
nehe, aze i'i newe nehe, epyhyk zo
hemetarer nehe. Ta'e agwer temetarer
umuigo kar teko hehàpyhà 'ym ma'e
zàwenugar romo wà xe. Hehàpyhà 'ym ma'e
nuexak kwaw ma'e wà. Nezewegatete a'e
teko nukwaw kwaw ikatu ma'e iapo haw.
Nezewe mehe ni amo nukwaw kwaw ze'eg
azeharomoete har wà nehe. Nezewe mehe
erezapo mo ikatu 'ym ma'e teko ikatu ma'e
wanupe.

9 Pezapo zo ikatu 'ym ma'e amo ae ywy
rehe har pepyr wiko ma'e pe wà nehe. Ta'e
pekwaw waneko haw pe no xe. Ta'e peiko
amo ae ywy rehe har romo Ezit ywy rehe
peneko mehe kwehe mehe pe no xe.

7 kwarahy 7 'ar

10 Pemumaw 6 kwarahy ma'e itym pà
peko pe nehe, ma'e ipo'o pà peko pe nehe.
11 7 haw kwarahy mehe pezutym zo ma'e
a'e ywy rehe nehe. Tuwe a'e ywy tuz a'e
ae nehe. Tuwe upytu'u nehe. Nezewe
mehe hemetarer 'ym ma'e pepyr har up-
uner wemi'u ràm ipo'o haw rehe a'e ko pe
wà nehe. Aze heta we ikurer nehe, miar
upuner i'u haw rehe wà nehe no. Pezapo
nezewe haw penemitygwer uwà tyw pe
nehe, uri tyw pe nehe no.

12 Pemumaw 6 'ar pema'ereko pà nehe.
7 haw 'ar mehe pema'ereko zo nehe.
Nezewe mehe peneimaw tapi'ak a'e nehe,
peneimaw zumen a'e nehe no, upuner up-
ytu'u haw rehe a'e wà nehe no. Uma'ereko
e ma'e neràpuz me uzexak kar ma'e kwer
a'e nehe, amo ae ywy rehe har nepyr
wiko ma'e a'e nehe no, upuner ukàgaw
imuzewyr kar pà a'e wà nehe no.

13 Pezapo ma'e heremimume'u kwer
paw rupi katete nehe. Pemuwete zo tupàn
a'ua'u pe wà nehe. Penoz zo ma'e wanupe
nehe. Pemume'u zo tupàn a'ua'u waner
amo wanupe peze'eg mehe nehe.

Na'iruz mynykaw uhua'u ma'e

14 Kwarahy nànàn pezapo mynykawhu
herenataromo na'iruz haw nehe.
15 Pezapo Mynykawhu Typy'ak Imuapiruru
Kar Pyr 'Ym her ma'e nehe. Pemumaw 7
'ar typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym i'u pà
nehe, heze'eg awer rupi katete nehe. Zahy
Amim her ma'e rehe nehe, i'ar mehe nehe,
pezapo a'e mai'u haw nehe. Ta'e a'e zahy
rehe pehem Ezit ywy wi pe no xe. Tuwe ni
amo uzexak kar herenataromo ma'e ihewe
imur pyràm herur 'ym pà wà nehe.

16 Pezapo Mynykawhu Temi'u Ipo'o Haw
her ma'e nehe no. Penemi'u ràm ipo'o
mehe, penemipo'o ràm ipy pemur ihewe
nehe. Pezapo Mynykawhu Temi'u Paw
Imono'ogaw her ma'e kwarahy iahykaw
rehe har rehe nehe no. Ta'e a'e 'ar rehe pe-
mono'og uwà paw herur pà penàpuz me xe.
Pemono'og amo ma'e'a kwer ityw pe har
paw herur pà penàpuz me no. 17 Kwarahy
nànàn na'iruz haw awakwer paw ur putar
hemuwete katu pà wà nehe.

18 Ma'ea'yr herenataromo izuka mehe
nehe, pemur zo ma'e typy'ak imuapiruru
kar haw inuromo har ihewe nehe.
Ma'ea'yr herenataromo izuka mehe nehe,
ikawer hapy mehe nehe, tuwe ikawer paw
ukaz a'e 'ar mehe nehe. — Xiapy ko ikawer
pyhewe nehe, peze zo nehe.

19 Ma'e peko pe hezuz ma'e kwer
ikatu wera'u ma'e ipy perur heràpuz me
nehe, ta'e aiko pezar romo ihe xe. Aze
pezuka àràpuhàràna'yr penemi'u ràm
romo nehe, pemupupur zo ho'o kwer ihy
ikamykwer inuromo nehe. Nezewegatete
àràpuhàràna'yr hawitu ma'e no.

Ma'e imume'u haw, purumuranu haw

20 Amono kar amo hereko haw
pe har iteko penenataromo nehe.
Pepyro putar ikatu 'ymaw wi peata
mehe nehe. Peneraha putar peneko
àwàm heremimuàgy'ygwer pe nehe.

21 Pezeapyaka katu ize'eg rehe nehe. Peinu katu nehe. Peruzar ize'eg nehe. Aze pepytu'u heruzar ire nehe, nahe-haraz kwaw penemiapo kwer wi nehe, ta'e herer hekuzaromo uzapo ma'e a'e xe. Uzepyk putar penehe nehe. 22 Aze pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe, aze pezapo heremimume'u kwer paw nehe, aiko putar peàmàtyry'ymar waàmàtyry'ymar romo ihe nehe. Àzàmàtyry'ym putar peàmàtyry'ymar ihe wà nehe no. 23 Hereko haw pe har oho putar penenataromo nehe. Peneraha putar teko tetea'u waneko haw pe nehe: Amohe ywy rehe har waneko haw pe, Ewe izuapyapyr waneko haw pe, Perize izuapyapyr waneko haw pe, Kànàà izuapyapyr waneko haw pe, Iw izuapyapyr waneko haw pe, Zepu izuapyapyr waneko haw pe. Amumaw putar a'e ywy rehe har paw ihe wà nehe no. 24 Pezemumew zo wazar tupàn a'ua'u wanenataromo nehe. Pemuwete zo wazar tupàn a'ua'u pe wà nehe. A'e ywy rehe har uzapo iaiw ma'e tupàn a'ua'u wamuwete pà wà. Pezapo zo agwer ma'e nehe. Pemumaw a'e tupàn a'ua'u pe wà nehe. Pezukazuka ita tupàn a'ua'u pe imonokatu pyrer nehe no. 25 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe. Hemuwete katu pe nehe. Nezewe mehe amono putar heze'egatu penehe nehe, penemi'u ràm imono pà 'y imono pà peme nehe no. Amunyryk kar putar ma'eahy haw pewi nehe no. 26 Kuzà na'imemyrxak kar kwaw i'ar 'ym mehe nehe. Imemyr numàno kwaw nehe. Ni amo kuzà peywy rehe har nuiko kwaw imemyr 'ym ma'e romo wà nehe. Apumumaw kar putar pekwarahy paw peneko mehe ihe nehe no. Pereko putar kwarahy tetea'u pitàitàigatu nehe. Napemàno kwaw pe'ar 'ym mehe nehe.

27 Amukyze kar putar peàmàtyry'ymar ihewi ihe wà nehe. Teko penemiàwàxi ràm nukwaw kwaw ma'e iapo haw a'e wà nehe. Uzàn putar pewi wà nehe. 28 Amono putar kaw penenataromo nehe. Nezewe mehe Ewe ywy rehe har a'e wà nehe, Kànàà ywy rehe har a'e wà nehe no, Ete ywy rehe har a'e wà nehe no, uzàn putar oho penenatar wi wà nehe. 29 Namuzàn kar kwaw a'e teko paw a'e wi pitài kwarahy rehe ihe wà nehe. Aze mo azapo nezewe haw, a'e mehe mo naheta iwer mo teko a'e pe wà, a'e mehe mo miar hehaite ma'e heta tetea'u wera'u mo pewi wà. Napepuner iwer mo wazuka haw rehe paw rupi. 30 Amuzàn kar putar amo amo 'ar rehe ihe wà nehe. Amuzàn kar putar amo amo ae 'ar rehe ihe wà nehe no. Peneta wewera'i putar amo 'ar rehe nehe. Peneta wera'u putar amo ae 'ar rehe nehe. Nezewe mehe pepuner a'e ywy paw ipyhykaw rehe nehe, imynehem pà nehe. 31 Amuapyk putar peneko àwàm ywyzaw xe ihe nehe. Oho putar Ak yrypo wi nehe. Oho putar Ewparat yrykawhu pe nehe. Oho putar Mezitehàn yryhu wi nehe. Oho putar ywyxiguhu pe nehe. Amono putar hekàgaw peme nehe. A'e mehe peiko teko a'e ywy rehe har wazar romo nehe. Pepy-hyk putar a'e ywy nehe. Pemuhem kar a'e teko a'e ywy wi pe wà nehe. 32 Pezapokatu zo peze'egaw a'e ywy rehe har wanehe we nehe. Pemuwete zo wazar tupàn a'ua'u pe wà nehe. 33 Pemuigo kar zo a'e teko peywy rehe pe wà nehe. Aze upyta peywy rehe wà nehe, uzapo kar putar iaiw ma'e peme herenataromo a'e wà nehe. Aze pemuwete wazar tupàn a'ua'u pe wà nehe, wamuwete haw nuzawy kwaw puruzuka haw peme nehe.

24

Tupàn ze'egatu haw Izaew wanehe iapo katu pyrer

1 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi Moizez pe kury. — Aze'eg putar peme ihe nehe kury: Àràw, Nanaw, Amiu, pe 70 Izaew waneruze'egar pe no. Peze-upir ywytyr herenataromo pezur pà kury. Hemuwete katu pe pepa'i nehe. Pehem zo heruwakea'i nehe. 2 Ne Moizez, xo ne zo erehem putar heruwakea'i nehe. Amog-wer nuhem kwaw heruwakea'i wà nehe. Teko nupuner kwaw uhemaw rehe nerupi wà nehe, i'i izupe.

3 Umume'u Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg paw oho teko wanupe kury. Umume'u hemiapo putar haw paw wanupe no. Teko paw uze'eg nezewe pitài teko àì wà.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer paw uruzapo putar ure nehe, i'i Moizez pe wà.

4 Na'e Moizez umuapyk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer paw pape rehe. Iku'egwer pe ku'em mehe uzapo ma'ea'yr hapy haw ywytyruhu izypy pe. Umupu'àm 12 itahupuku a'e pe no. Pitàitàigatu itahu upyta Izaew ta'yr wazuapyapyr wanehe purumuma'enukwaw kar haw romo wà. 5 Na'e Moizez omono kar kwàkwàmo Izaew wanehe we har a'e pe wà kury. Umunyk tata ma'ea'yr hapy pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e pe wà. Uzuka tapi'aka'yr awa a'e pe wà no, Tupàn rehe we uzeàmàtyry'ymaw imumaw paw romo no. 6 Upyhyk Moizez huwykwer ikurer a'e kury. Omono amo huwykwer kawawhu pupe. Ikurer umupiripirik ma'e zuka haw rehe. 7 Na'e upyhyk pape Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hereko har kury, teko wanupe imugeta pà kury. — Uruzapo putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar paw rupi ure nehe. Ureruzar putar ize'eg nehe, i'i wà.

8 Na'e Moizez upyhyk ma'ea'yr huwykwer kury. Umupiripirik teko wanehe. — Ko ma'eruwy kwer penehe imupiripirik pyrer umuaze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'egaw penehe we iapo katu pyrer. Tupàn uzapo putar wemimume'u kwer nehe, ta'e wexak ko ma'eruwy kwer penehe a'e xe.

9 Moizez, Àràw, Nanaw, Amiu. A'e 70 tuwihawete wà no, uzeupir ywytyr rehe oho wà kury. 10 Wexak Tupàn Izaew wazar wà. Itapew xapir her ma'e zàwenugar Tupàn ipy iwy pe tuz. A'e itapew huwy ywak àì. 11 Tupàn nuzuka kwaw a'e Izaew wanuwihaw wà. Wexak Tupàn a'e wà. A'e re umai'u uzehe we wà, ui'u uzehe we wà no.

Moizez uzeupir oho ywytyr Xinaz rehe

12 Na'e uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Ezur xe heruwake ywytyr rehe nehe kury. Epyta xe. Amono putar itapew heze'eg imuapyk pyrer hereko har newe nehe. Amuapyk heze'eg hehe, heremimutar imume'u pà teko wanupe. Nezewe mehe upuner heze'eg rehe uzemu'e haw rehe a'e wà nehe, i'i izupe.

13 Na'e Moizez uzypyrog wata pà uzehe we har Zuzue rupi kury. Uzypyrog ywytyr Tupàn pe imonokatu pyrer rehe uzeupir pà. 14 Uze'eg Moizez tàmuzgwer wanupe. — Pepyta xe ureràro pà nehe. Uruzewyr putar xe pepyr nehe. Àràw a'e, Ur a'e no, xe pepyr wanekon a'e wà kury. Aze heta amo ma'e penemigwaw 'ym nehe, peho wanupe peze'eg pà nehe, wanehe pepuranu pà nehe, i'i wanupe.

15 Ywytyr apyr kutyr izeupir wiwi mehe ywàkun upyk ywytyr kury. 16-17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heny katu haw wezyw Xinaz ywytyr rehe kury, i'aromo wapyk pà kury. Nuzawy kwaw tata ywate ukaz ma'e Izaew wanupe. Ywàkun umumaw 6 'ar ywytyr ipyk pà. 7 haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhapukaz Moizez pe kury, ywàkun wi uze'eg pà kury. 18 Na'e Moizez wixe ywàkun pupe ywytyr apyr kutyr uzeupir wiwi mehe kury. Umumaw 40 'ar ywytyr rehe upyta pà. Upyta a'e pe pyhaw no.

25

Mynykaw Tupàn Ràpuzràn pe har

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

2 — Eze'eg nezewe Izaew wanupe nehe. — Pemur e ma'e heruwà ihewe nehe, ere teko wanupe nehe. Epyhyk a'e ma'e imur pyràm herekuzaromo nehe, awa wanuwi pitàitàigatu nehe, aze ipurumur wer ma'e rehe ihewe wà nehe. 3 Agwer ma'e epyhyk wanuwi nehe: itazu or, itaxig parat, itazu morog, 4 inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e, pàn ikatuahy ma'e irin her ma'e, pàn àràpuhàràànete hawer iapo pyrer, 5 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wapirer imumiràg pyrer, ma'epirer ikatuahy ma'e, ywyra akaz her ma'e, 6 uri kawer tatainy pupe àràm romo, kàpuhàg ma'e kawer inuromo har, yhyk zàwenugar, 7 ita ipuràg

eteahy ma'e unik her ma'e, amo ae ita ipuràg eteahy ma'e xaxeto wanuwihawete kamirpuku rehe àràm, ipuxi'a rehe har rehe àràm. A'e ma'e paw emono'og wanuwi nehe. 8 Na'e ezapo kar amo tàpuzràn imonokatu pyràm wanupe nehe, hereko àwàm romo nehe. Ta'e aiko putar teko wainuromo ihe nehe xe.

9 Ezapo a'e tàpuzràn nehe, ipupe har nehe no. Amono putar hexak àwàm hagapaw newe ihe nehe kury. Ezapo ma'e hexak àwàm hagapaw zàwegatete nehe.

Tupàn Ze'eg Hyru

10 Upyhyk putar ywyra akaz her ma'e wà nehe. Ukixikixi putar a'e ywyra amo ma'e hyru iapo pà wà nehe. Pitài met 10 xenxim rehe we ipuku haw nehe. 66 xenxim ipuku haw iaikwer nehe. 66 xenxim ipupykanapaw puku haw nehe. 11 Ezapeao ma'eryru iape itazu or pupe nehe. Ezapeao ipupe har ipupe nehe no. Emono or hehe heme'ywyr imupuràgaw romo nehe no. 12 Emuapu'a or 4 iapu'a ma'e iapo pà nehe. Ezomog a'e 4 iapu'a ma'e hehe wà nehe, mokoz amo ipehegwer rehe nehe, mokoz inugwer pehegwer rehe nehe no. 13 A'e re ekixi akaz ywyra mokoz a'e ma'e hyru i'yw iapo pà nehe. Epyao a'e ywyra or pupe nehe no. 14 Emono i'yw iapu'a ma'e ikwar rupi nehe, hupir haw romo heraha haw romo nehe. 15 Tuwe i'yw upyta iapu'a ma'e ikwar rupi tuweharupi nehe. Penuhem zo izuwi nehe. 16 A'e re emonokatu a'e itapew heze'eg hereko har a'e ma'eryru pupe nehe. Amono putar a'e itapew heze'eg hereko har newe ihe nehe.

17 Emupyràn or ikatu ma'e a'e ma'eryru ipyk àwàm iapo pà nehe. 110 xenxim ipuku haw nehe. 66 xenxim ipuku haw iaikwer ma'e nehe. 18 Ezapo mokoz hereko haw pe har kerumin her ma'e wanagaw paw ne wà nehe, or imuapu'apu'a pà nehe. Emupu'àm a'e kerumin wanagapaw a'e ma'eryru ipykaw rehe ne wà nehe, ipuku haw iapyr ne wà nehe. 19 Emupu'àm kar pitài kerumin pitài ipykaw ipuku haw iapyr nehe. Emupu'àm kar inugwer kerumin inugwer ipuku haw iapyr nehe no. Ezomogatu wanagapaw a'e ywyrapew rehe ne wà nehe. Tuwe pitài ma'e romo wanuz wà nehe. 20 Tuwe kerumin wanagapaw ipepozaz wà nehe. Nezewe mehe wapepo upyta putar ipykaw i'ar romo wà nehe. Tuwe kerumin uzenataromo u'àm wà nehe, ipykaw rehe ume'e pà wà nehe. 21 Emono a'e mokoz itapew heze'eg hereko har newe heremimono ràm a'e ma'eryru pupe nehe. A'e re emono a'e ipykaw i'aromo hehe nehe. 22 Aiko putar a'e pe ipykaw 'aromo nehe, kerumin wanagapaw wamyter pe nehe, heze'eg itapew rehe har hyru 'aromo nehe. Uruàwàxi putar a'e pe ihe nehe. Amume'u putar heremimutar paw newe a'e pe nehe, Izaew wanupe heremimume'u kar ràm paw newe a'e pe nehe.

Ywyrapew typy'ak imuapykaw Tupàn henataromo har

23 Ekixikixi ywyra akaz her ma'e amo ywyrapew iapo pà nehe. Tuwe ipuku haw heta 88 xenxim nehe. Tuwe ipuku haw iapyr heta 44 xenxim nehe. Tuwe iaiha haw heta 66 xenxim nehe. 24 Epyao a'e ywyrapew or pupe nehe. Ezapo imupuràgaw hemat her ma'e heme'ywyr nehe no. 25 Ezapo heme'ywyr har ywyrapew izywyr nehe. Tuwe heta 4 nekwà ipupir haw nehe. Ezapo hemat or iapo pyrer heme'ywyr har rehe nehe no. 26 Emuapu'a or 4 iapu'a ma'e iapo pà nehe no. Emono a'e iapu'a ma'e ywyrapew hetymà wanuwake nehe. 27 Emono a'e iapu'a ma'e heme'ywyr har huwake. Emono mokoz ywyra i'yw romo a'e iapu'a ma'e wanupe wà nehe. 28 Ekixikixi kar ywyra akaz her ma'e a'e ywyrapew i'yw iapo pà nehe. Ezuwàzuwàn a'e ywyrapew 'yw or pape zàwenugar iapo pyrer pupe nehe. Teko upyhyk putar i'yw heraha mehe wà nehe. 29 Ezapo a'e ywyrapew rehe hin ma'e paw nehe: kawaw, kanek, kanek puku, y'a win hyru ràm. Emuapu'a or a'e ma'e paw iapo pà nehe. Emono zo amo ae ita a'e or inuromo iapo mehe nehe. 30 Emuapyk a'e ywyrapew heze'eg hyru henataromo nehe. Tuweharupi emono typy'ak ihewe imur katu pyrer a'e ywyrapew rehe nehe.

Tatainyhu

31 Emuapu'a or tatainy henaw iapo pà nehe. Enupànupà or ipy iapo pà nehe. Enupànupà or i'yw iapo pà nehe no. Ezapo ma'eputyr hagapaw nehe: iputyr hagapaw nehe, iputyr rupi'a hagapaw nehe no. Ezomogatu a'e ma'eputyr hagapaw tatainy henaw rehe pitài ma'e romo iapo pà nehe. 32 Heta putar 6 tatainy wà nehe no. Na'iruz tatainy upyta putar ipehegwer rehe wà nehe. Na'iruz tatainy upyta putar inugwer ipehegwer rehe wà nehe. A'e tatainy upyta putar a'e 6 izywa zàwenugar apyr wà nehe. 33 Heta putar na'iruz ma'eputyr hagapaw izywa wanehe pitàitàigatu wà nehe. Ma'e'yw amen her ma'e iputyr zàwe ezapo a'e ma'eputyr hagapaw ne wà nehe. Ezapo waputyr rupi'a hagapaw ne wà nehe no. Ezapo waputyr hagapaw ne wà nehe no.

34 Ezapo 4 amen iputyr hagapaw ne wà nehe, waputyr rupi'a wanehe we waputyr wanehe we ne wà nehe no. Ezomog a'e amen iputyr hagapaw tatainy i'yw rehe ne wà nehe. 35 Ezomog pitài amen iputyr hupi'a a'e tatainy henaw izywa iwype pitàitàigatu nehe. 36 Enupànupà or a'e ma'eputyr hagapaw iapo pà nehe, iputyr rupi'a iapo pà nehe no, izywa iapo pà nehe no. Ezomogatu a'e ma'e paw i'yw rehe nehe, pitài zo ma'e romo nehe. 37 Ezapo 7 tatainy a'e tatainy henaw izywa iapyr wamono pà nehe. Tuwe uhyape katu wenataromo har wanehe nehe. 38 Emuapu'a or zepinaw inemo tatainy pupe har imonohok àwàm iapo pà nehe, ikaiwer imono'og àwàm iapo pà nehe no. 39 Emono'og or a'e tatainy henaw iapo pà nehe, a'e ma'e hehe imog pyràm iapo pà nehe no. Tuwe heta 34 kir a'e or nehe.

40 Aexak kar a'e ma'e neremiapo ràm hagapaw paw rupi newe ihe, ywytyr rehe nereko mehe ihe. Ezapo ma'e paw a'e hagapaw zàwegatete nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

26

Tupàn Hàpuzràn iapo haw

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Epyhyk pàn ikatu ma'e irin her ma'e nehe. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e nehe no. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e nehe no. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e nehe no. Ema'ema'e a'e ma'e paw 10 pànuhu imuzaiko pyrer heràpuzràn pupe har iapo pà nehe. Emuwywyk kerumin wanagapaw iapo pà a'e pàn rehe nehe. 2 A'e pànuhu paw a'e wà nehe, tuwe heta 12 met 50 xenxim rehe we ipuku haw pitàitàigatu nehe. Tuwe 1,80 met heta ipuku haw iaikwer nehe. 3 Emuwywyk 6 pàn wanehe we nehe, pitài pànuhu iapo pà nehe. Emuwywyk inugwer 5 pàn pitài pànuhu iapo pà nehe no. 4 Epyhyk pàn huwy ma'e a'e pànuhu iàpixipixi haw iapo pà nehe. Ezomog a'e iàpixipixi haw hehe nehe, katu pe har rehe nehe. 5 Ezapo 50 iàpixipixi haw pànuhu ipy heme'ywyr har pe nehe. Ezapo 50 iàpixipixi haw pànuhu iahykaw rehe har heme'ywyr har pe nehe no. Tuwe pitài iàpixipixi haw upyta amo henataromo nehe pitàitàigatu nehe. 6 Emuapu'a or 50 ma'e kokaw iapo pà nehe no. Emono'og a'e mokoz pànuhu iapo pyrer a'e 50 ma'e kokaw pupe nehe no, pitài ma'e romo iapo pà nehe. 7 Ezapo amo heràpuzràn ipyk àwàm nehe. Emono'og 11 pàn pehegwer àràpuhàràànete hawer ipupepupe pyrer nehe, a'e heràpuzràn ipyk àwàm iapo pà nehe. Emuwywyk a'e 11 pehegwer pitài pànuhu iapo pà nehe. 8 A'e 11 pàn pehegwer wà nehe, tuwe uzeawyawygatu uhua'u haw wà nehe. Heta putar 13,30 met wapuku haw pitàitàigatu nehe. Heta putar pitài met 80 xenxim ipupir pitàitàigatu nehe. 9 Emono'og 5 pàn wamuwywyk pà nehe, pitài pànuhu iapo pà nehe. Emono'og inugwer 6 pàn amo pànuhu iapo pà nehe no. Ekanakanaw a'e 6 haw pehegwer heràpuzràn henataromo nehe. 10 Ezapo 50 ihàm imuzekumàkumànaw pànuhu ipy ipehegwer iahykaw rehe har izywyr nehe. Ezapo amo 50 ihàm imuzekumàkumànaw inugwer pànuhu izywyr nehe no. 11 Emuapu'a ita morog 50 ma'e kokaw iapo pà nehe. Ezàpixipixi a'e imuzekumàkumànaw a'e ma'ekokaw rehe we nehe. Nezewe mehe emono'og a'e

mokoz pànuhu pitài tàpuzràn ipykaw iapo pà nehe. 12 Pànuhu upyta ma'e kwer uzaiko putar tàpuzràn ikupe kutyr nehe. 13 Heta we putar 45 xenxim ipehegwer rehe nehe. Heta putar 45 xenxim inugwer ipehegwer rehe nehe no. Upyta putar tàpuzràn ipehegwer rehe nehe, amo ipehegwer rehe nehe no, ipykaw romo nehe.

14 Epyhyk àràpuhàràn pirer imupiràg pyrer nehe. Ezapo amo tàpuzràn ipykaw ipupe nehe. Ezapo amo tàpuzràn ipykaw nehe no, ma'epirer ikatuahy ma'e iapo pà nehe no.

15 Ekixikixi ywyra akaz her ma'e nehe, heràpuzràn izyta iapo pà nehe. 16 Heta putar 4,45 met izyta ipuku haw pitàitàigatu nehe. Heta putar 67 xenxim ipupir nehe no. 17 Heta putar mokoz ikwar a'e izyta wanehe pitàitàigatu nehe. Nezewe mehe erepuner wamomogaw rehe nehe. Ezapo ikwar a'e izyta nànàn nehe. 18 20 izyta neremiapo kwer u'àm putar heràpuzràn pupe kwarahy hemaw awyze har kutyr har rehe wà nehe. 19 Emuapu'a parat 40 kawawpew iapo pà izypy ikokaw romo nehe. Emono mokoz kawaw izyta izypy ikokaw romo pitàitàigatu nehe. Nezewe mehe i'yw izyta romo iapo pyrer nuixe kwaw ywy pupe wà nehe. 20 20 izyta neremiapo kwer u'àm putar heràpuzràn pupe kwarahy hemaw ahurehe har kutyr har rehe wà nehe no. 21 Emono 40 kawaw parat iapo pyrer izyta izypy ikokaw romo nehe, mokoz kawaw pitài izyta pe pitàitàigatu nehe. 22 Ezapo 6 izyta kwarahy heixe haw kutyr har rehe wamu'àm kar pà ne wà nehe. 23 Ezapo amo 2 izyta tàpuzràn izekanaw haw rehe wamupu'àm kar pà nehe no. 24 Emomog a'e mokoz izyta waipy wanehe nehe, pitài izyta romo iapo pà nehe. Pitài ma'e romo iapo pyrer uzeupir putar iapu'a ma'e pe nehe. Ezapo nezewe haw mokoz haw nehe. 25 Nezewe mehe heta putar 8 izyta wà nehe. Heta putar 16 kawaw parat iapo pyrer izyta izypy ikokaw romo pitàitàigatu wà nehe no.

26 Ezapo 15 iapyteraromo har ywyra akaz her ma'e iapo pyrer nehe. Emono 5 iapyteraromo har ipehegwer rehe nehe. 27 Emono amo 5 inugwer amo ipehegwer rehe nehe no. Emono amo 5 haikwer pe nehe no. 28 Iapyteraromo har wamyter pe har oho amo izyta myter wi amo ae izyta myter pe nehe, pitàitàigatu tàpuzràn pehegwer wi inugwer pehegwer pe nehe. Iapyteraromo har myter pe har oho iaiha haw ku'aw a'e, amo ipehegwer rehe a'e. 29 Epyao a'e izyta or pupe ne wà nehe. Emono iapu'a ma'e or iapo pyrer wanehe nehe no. I'yw wixe putar a'e iapu'a ma'e rupi a'e nehe. Epyao a'e iapu'a ma'e or pupe nehe no. 30 Emupu'àm heràpuzràn nehe, hagapaw newe ywytyr rehe heremixak karer zàwegatete nehe.

31 Epyhyk pàn hekuzar katu ma'e irin her ma'e nehe. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e nehe no. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e nehe no. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e nehe no. Emuwywyk kerumin wanagaw paw a'e pàn rehe nehe. A'e ma'e paw nepo pe hereko mehe ezapo pànuhu imuzaiko pyrer nehe. 32 Emuzaiko a'e pàn 4 ywyra izyta wanehe nehe. Ekixi ywyra akaz her ma'e a'e izyta iapo pà nehe. Epyao a'e izyta or pupe nehe. Heta putar ma'e pyhykaw or iapo pyrer hehe nehe. Ezomog a'e izyta 4 ma'ekokaw parat iapo pyrer 4 kawaw wazypy ikokaw romo iapo pyrer wanehe wà nehe. 33 Emuzaiko a'e pànuhu a'e ma'ekokaw iwy pe nehe. A'e pànuhu haikwer pe emuapyk heze'eg hyru nehe. A'e mokoz itapew heze'eg hereko har a'e ma'eryru pupe wanuz wà. A'e pànuhu uzaiko a'e pe mokoz ipupy romo. Amo ipupyaikawhu ipy a'e, Tupàn Henaw Ikatuahy Ma'e her romo a'e. Ipupyaikawhu inugwer a'e, Tupàn Henaw Ikatuahy Wera'u Ma'e her romo a'e. 34 Emono ipykaw heze'eg hyru rehe i'aromo nehe, herenaw ikatuahy wera'u ma'e pe i'àm ma'e ipyk pà nehe. 35 Herenaw ikatuahy wera'u ma'e pupe 'ym herenaw ikatuahy ma'e pupe tàpuzràn pupe emuapyk a'e ywyrapew nehe, kwarahy hemaw ahurehe har kutyr nehe. Emupu'àm a'e tatainy henaw tàpuzràn pupe kwarahy hemaw awyze har

kutyr nehe.

36 Epyhyk pàn hekuzar katu ma'e irin her ma'e nehe. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e nehe no. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e nehe no. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e nehe no. Emuwywyk ma'eragapaw ipuràg eteahy ma'e pàn rehe nehe. A'e ma'e paw nepo pe hereko mehe ezapo pànuhu imuzaiko pyràm tàpuzràn pe heixe haw pe àràm nehe. 37 Ezapo 5 imuzaiko pyràm izyta ywyra akaz iapo pyrer nehe. Ezomog 5 ma'epyhykaw or iapo pyrer a'e izyta wanehe wà nehe. Emuapu'a itazu morog 5 kawaw iapo pà a'e izyta izypy ikokaw romo ne wà nehe no.

27

Ma'ea'yr hapy haw

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Ekixikixi ywyra akaz her ma'e amo ma'ea'yr herenataromo hapy haw iapo pà nehe. Tuwe ipuku haw nuzawy kwaw ipuku haw iaikwer ma'e nehe. Heta putar 2,20 met ipuku haw nehe. Heta putar 2,20 met ipuku haw iaikwer ma'e nehe no. Heta putar 1,30 met ipupykanapaw pe nehe no. 2 Ipuku haw iapyr wanupe emono 4 i'ak nehe. A'e 4 i'ak uzemog putar ma'ea'yr hapy haw rehe wà nehe, pitài ma'e iapo pà nehe. Ezuwàzuwàn a'e 4 i'ak itazu morog pupe nehe. 3 Ezapo zapepo ma'e kawer hyru ràm romo nehe. Ezapo amo zapepo tàtàpyzgwer hyru ràm romo nehe no. Ezapo ywy imomor haw, zapepo pew, kuzeràxi, zapepo tata hyru ràm nehe no. Emuapu'a itazu morog a'e ma'e paw iapo pà nehe. 4 Ema'ema'e itazu morog nehe, zapepopew ràn ipei'ài'àg pyrer imuparipari pyrer nehe, kyhaw zàwenugar nehe. Iapyr wanehe emono 4 iapu'a ma'e itazu morog iapo pyrer ne wà nehe. 5 Ezomog a'e iapu'a ma'e ma'ea'yr hapy haw heme'ywyr iwy pe nehe. Nezewe mehe a'e itazu imuparipari pyrer uhem putar ma'ea'yr hapy haw kupe pe nehe. 6 Ekixikixi ywyra akaz her ma'e nehe, ma'ea'yr hapy haw i'yw iapo pà nehe. Ezuwàzuwàn i'yw itazu morog pupe nehe, iapeao haw iapo pà nehe. 7 Emono i'yw iapu'a ma'e wanupi wà nehe, mokoz ma'ea'yr hapy haw pehegwer wanehe ne wà nehe, teko hehe ipurueraha wer mehe nehe. 8 A'e ma'ea'yr hapy haw ywyra iapo pyrer a'e nehe, tuwe izywyz a'e nehe, hagapaw newe ywytyr rehe heremixak karer zàwegatete a'e nehe.

Tupàn Hàpuzràn izywyr har

9 Katu pe heràpuzràn huwake ezapo amo tàpuz izywyr ikatu haw nehe. Epyhyk irin ikatuahy ma'e a'e tàpuz izywyr ikatu haw imuzaiko pà nehe. Kwarahy hemaw awyze har kutyr heta putar 44 met a'e pànuhu ipuku haw nehe. 10 Emupu'àm 20 izyta a'e pànuhu imuzaiko har romo nehe. Ezapo 20 kawaw zàwenugar itazu morog iapo pyrer a'e izyta izypy ikokaw romo nehe no. Emupyràn itaxig parat hàty'àz izyta rehe har iapo pà nehe, pànuhu imuzaiko haw iapo pà nehe no. 11 Ezapo ma'e a'e ma'e zàwenugar kwarahy hemaw ahurehe har kutyr nehe no. 12-13 Heta putar 22 met tàpuz izywyr ikatu haw ipuku haw ikupe kutyr har nehe. Heta putar 22 met pànuhu kwarahy heixe haw kutyr har nehe. Heta putar 22 met pànuhu kwarahy hemaw kutyr har nehe no. Ezapo 10 ywyra a'e pànuhu izyta romo ne wà nehe. Ezapo 10 a'e ywyra wapy ne wà nehe no. 14-15 Tàpuzràn heixe haw huwake heta putar mokoz pànuhu imuzaiko pyrer wà nehe no. Heta putar 6,60 met wapuku haw wà nehe. Heta putar 3 izyta wà nehe, 3 izyta wapy wà nehe no. Pitài pànuhu uzaiko putar pitài pehegwer rehe nehe. Inugwer uzaiko putar inugwer pehegwer rehe nehe. 16 Ezapo amo pànuhu tàpuz izywyr ikatu haw ukenaw pe imuzaiko pà nehe. Heta putar 8,80 met ipuku haw nehe. Epyhyk pàn hekuzar katu ma'e irin nehe. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e nehe. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e nehe. Epyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e nehe. A'e ma'e paw ipyhyk mehe emuwywyk ma'eragaw paw pàn rehe nehe. Epupepupe a'e inemo

a'e pànuhu iapo pà nehe. 4 ywyra upyta putar a'e pànuhu izyta romo wà nehe. Heta putar 4 izyta wapy wà nehe no. 17 Izyta tàpuz izywyr ikatu haw izywyr har paw emono'og wapy parat iapo pyrer wanehe wà nehe. Emuapu'a parat hàty'àz wapo pà wà nehe. Emuapu'a itazu morog izypy ikokaw iapo pà wà nehe no. 18 Heta putar 44 met tàpuz izywyr ikatu haw ipuku haw nehe. Heta putar 22 met tàpuz izywyr ikatu haw ipuku haw iaikwer ma'e nehe no. Heta putar 2,20 met pànuhu iaiha haw nehe. Emuwywyk pàn ikatuahy ma'e irin her ma'e a'e pàn uzaiko ma'e ràm iapo pà nehe. Emuapu'a itazu morog izypy ikokaw iapo pà nehe. 19 Emuapu'a ita morog nehe, ma'e tàpuzràn pupe àràm iapo pà nehe: kawaw, zapepo, izyta tàpuz izywyr ikatu haw pe har, tàpuzràn izyta. Emuapu'a morog a'e ma'e paw tàpuzràn pe àràm iapo pà nehe.

Ma'e kawer tatainy pupe har

20 Moizez, eze'eg Izaew wanupe nehe. — Perur uri kawer ikatu wera'u ma'e ihewe nehe, tatainy pupe àràm romo nehe. Ta'e amunyk putar a'e tatainy tuweharupi karuk mehe ihe nehe xe, ere wanupe nehe. 21 Àràw a'e, ta'yr a'e wà nehe no, umuapyk putar a'e tatainy Tàpuzràn Herenaw pupe a'e wà nehe. Heze'eg hyru a'e pe hin putar nehe. Heta amo pànuhu huwake. Umuapyk putar tatainy henaw pànuhu ikupe kutyr wà nehe. A'e uri kawer ukaz putar iko herenataromo a'e nehe. Uzypyrog putar ukaz pà kwarahy heixe mehe. Xo kwarahy ihem wi mehe zo umuwew putar wà nehe. Izaew izuapyapyr a'e wà, wazuapyapyr paw a'e wà no, tuwe weruzar ko heze'eg tuweharupi wà nehe, awyzeharupi wà nehe no.

28

Xaxeto wakamir

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Enoz kar neryky'yr Àràw kury, enoz kar ta'yr ne wà nehe no. Nanaw, Amiu, Ereazar, Itamar waner romo wà. Emunyryk amogwer Izaew izuapyapyr wanuwi ne wà nehe, xaxeto romo wamuigo kar pà herenataromo ne wà nehe. 2 Ezapo xaxeto ikamirpuku ikatu ma'e neryky'yr pe nehe. Nezewe mehe ipuràg eteahy putar teko wanupe nehe. Teko umuwete putar wà nehe no. 3 Enoz teko ma'e iapo katu haw kwaw par nezeupe ne wà nehe. Akwaw kar a'e ma'e iapo haw a'e teko wanupe ihe. Ezapo kar Àràw ikamir ima'e rehe we wanupe nehe. A'e re emonokatu xaxeto romo herenataromo nehe. 4 Ezapo kar amo puxi'a iwànaw wanupe nehe. Ezapo kar xaxeto kamirpuku wanupe nehe no. Ezapo kar xaxeto iaxi'i ipykaw wanupe nehe no. Ezapo kar amo ae kamirpuku wanupe nehe no. Emuwywyk kar ma'e hagapaw ipuràg eteahy ma'e a'e kamirpuku rehe wanupe nehe no. Ezapo kar xaxeto àkàg rehe har wanupe nehe no. Ezapo kar iku'aw har wanupe nehe no. A'e teko uzapo putar kamir ikatu ma'e Àràw pe wà nehe, ta'yr wanupe wà nehe no. Ta'e Àràw a'e nehe xe, ta'yr a'e wà nehe no xe, wiko putar xaxeto romo herenataromo a'e wà nehe xe. 5 Tuwe a'e kamirpuku iapo àràm omono'og agwer ma'e wà nehe: inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e, inemo or iapo pyrer, pàn hekuzar katu ma'e irin her ma'e. Tuwe uma'ema'e a'e ma'e paw wakamirpuku iapo pà wà nehe.

Xaxeto wakamir puràg

6 A'e ma'e iapo haw kwaw par wà nehe, omono'og putar a'e ma'e wà nehe: inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e, pàn hekuzar katu ma'e irin her ma'e, inemo or iapo pyrer. Umuwywyk putar ma'eragapaw heme'yw rehe imono pà wà nehe no. 7 A'e kamir iaxi'i rehe heta putar mokoz iputàwmunehew haw nehe, kamir iaxi'i rehe imomog pyrer nehe. 8 Uzapo putar amo iku'aw har a'e ma'e paw iàpixi haw romo wà nehe no. Uzàpixi putar iku'aw har kamirpuku rehe wà nehe, pitài ma'e romo wà nehe. 9 Epyhyk mokoz

ita agata her ma'e nehe. Ekair Zako ta'yr waner a'e ita wanehe ne wà nehe. 10 Emuapyk 6 waner pitài ita rehe wà nehe. Emuapyk inugwer 6 waner inugwer ita rehe wà nehe no. Emuapyk waner nezewe nehe. Emuapyk wanyky'yr her nehe. A'e re emuapyk tywyr her nehe. Nezewe emuapyk waner wazexak kar awer wa'ar rupi paw rupi pitàitàigatu wà nehe. 11 Ekar amo or imuapu'a haw kwaw par nehe. A'e ae ukair putar Zako ta'yr waner a'e ita wanehe wà nehe. A'e ae umupyràn putar or mokoz kawaw zàwenugar iapo pà nehe. Na'e omomog putar a'e mokoz ita Zako ta'yr waner wanereko har a'e mokoz kawaw zàwenugar rehe nehe. 12 Ezomog a'e ita'i xaxeto kamirpuku iputàwmunehew paw wanehe nehe. Nezewe mehe a'e ita upyta putar 12 Izaew ta'yr wazuapyapyr wanekuzar romo wà nehe. Nezewe mehe xaxeto weraha putar a'e waner waxi'i rehe wà nehe. A'e mehe ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hema'enukwaw katu putar teko heremiaihu wanehe tuweharupi ihe nehe. 13 Emuapu'a or mokoz ita henaw iapo pà nehe. 14 Emuapu'a or mokoz kyhàhàmtàtà iapo pà nehe no. Epupepupe a'e kyhàhàmtàtà amo kyhàhàmtàtà iapo pà nehe. Erezàpixipixi putar a'e ita henaw a'e kyhàhàmtàtà pupe ne wà nehe.

Puxi'a pykaw

15 Ezapo kar xaxeto ipuxi'a iwànaw xaxeto wanuwihaw pe nehe. Umunehew putar heremimutar hekar mehe a'e nehe. Iapo àwàm nuzuawy kwaw ikamirpuku ikatuahy ma'e iapo haw nehe. Emono'og inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer nehe: huwy ma'e, ipuwy ma'e, ipiràg ma'e, pàn hekuzar katu ma'e irin her ma'e. Emuwywyk ma'eragaw paw heme'yw rehe imupuràg eteahy kar pà nehe. Ema'ema'e a'e ma'e a'e xaxeto ipuxi'a rehe ku'aw har iapo pà nehe. 16 Tuwe iaikaw paw zuawyawygatu wà nehe. Ekanaw mokoz ipehegwer romo nehe. Heta putar 20 xenxim ipuku haw nehe. Heta putar 20 xenxim ipuku haw iaikwer ma'e nehe no. 17 Ezomog ita hekuzar katu ma'e hehe 4 imuzehyiroirogatu haw iapo pà hehe nehe. Imuzehyiroirogatu haw ipy rehe ezomog na'iruz ita nehe: humi her ma'e, topaz her ma'e, karanaz her ma'e. 18 Imuzehyiroirogatu haw mokoz haw rehe ezomog na'iruz ita nehe: emeraw her ma'e, xapir her ma'e, niàmàn her ma'e. 19 Imuzehyiroirogatu haw na'iruz haw rehe ezomog na'iruz ita nehe: turukez her ma'e, agata her ma'e, amexi her ma'e. 20 Imuzehyiroirogatu haw 4 haw rehe ezomog na'iruz ita nehe: merew her ma'e, onik her ma'e, zaxipe her ma'e. Emuapu'apu'a or nehe, kawaw zàwenugar iapo pà a'e ita henaw romo nehe. 21 Ekaikair Zako ta'yr waner a'e ita rehe pitàitàigatu ne wà nehe. Waner upyta putar 12 Izaew ta'yr wazuapyapyr waner wanehe purumuma'enukwaw kar ma'e romo pitàitàigatu wà nehe. 22 Emuapu'apu'a or nehe, inemo zàwenugar romo iapo pà nehe. A'e re epupepupe a'e inemo or iapo pyrer kyhàhàm iapo pà nehe, ipuxi'a iwànaw iàpixipixi àwàm romo nehe. 23 Emuapu'a or mokoz iapu'a ma'e iapo pà nehe. Ezomog a'e iapu'a ma'e ipuxi'a ku'aw har rehe i'aromo har rehe nehe. 24 Emono a'e mokoz kyhàhàm or iapo pyrer a'e iapu'a ma'e wanehe wà nehe. 25 Ezàpixi a'e mokoz ihàm mokoz iapu'a ma'e rehe nehe. Ezomog a'e mokoz iapu'a ma'e a'e kamirpuku iaxi'i wiwe ipuxi'a rehe nehe. 26 Ezapo amo mokoz iapu'a ma'e or iapo pyrer nehe. Ezàpixi a'e iapu'a ma'e ikanapaw ywy kutyr har rehe nehe, izywyr har ipupe har rehe nehe. 27 Ezapo amo mokoz iapu'a ma'e or imupyràn pyrer nehe. Ezomog a'e iapu'a ma'e kamirpuku iaxi'i rehe nehe, ywy kutyr nehe, henataromo nehe, iku'aw har i'aromo imuwywyk awer huwake nehe. 28 Epyhyk amo kyhàhàm huwy ma'e nehe. Ezàpixipixi iapu'a ma'e ipuxi'a rehe har nehe, iapu'a ma'e kamirpuku rehe har rehe nehe. Nezewe mehe ipuxi'a rehe har nuhem kwaw xaxeto ipuxi'a wi nehe.

29 Àràw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Henaw Ikatuahy Ma'e pupe wixe mehe umunehew putar a'e upuxi'a iwànaw a'e nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, aexak putar Izaew ta'yr wazuapyapyr waner a'e ita wanehe ikaikair pyrer

ihe wà nehe. A'e mehe tuweharupi hema'enukwaw katu putar heremiaihu wanehe ihe nehe. 30 Xaxeto upyhyk putar mokoz ma'e pixika'i ma'e herehe upuranu mehe a'e wà nehe. Uri a'e ma'e ipy her romo a'e. Tumi inugwer ma'e her romo a'e. Ezomog Uri ipuxi'a iku'aw har rehe nehe. Ezomog Tumi hehe nehe no. Uri a'e, Tumi a'e no, tuwe upyta Àràw izà'à huwakea'i herenataromo heko mehe wà nehe. Herenataromo wixe mehe Àràw umunehew putar a'e upuxi'a iwànaw a'e nehe. Nezewe mehe ukwaw putar heremimutar Izaew wanupe iapo kar pyràm a'e nehe.

Amo xaxeto wakamir no

31 Xo inemo huwy ma'e epyhyk nehe, xaxeto iaxi'i ipykaw iapo mehe nehe. 32 Ezapo amo ikwar imyter pe nehe. Nezewe mehe xaxeto upuner putar wàkàg imuixe haw rehe hupi nehe. Epyao a'e ikamir izurukwar romo har pàn ipuku ma'e pupe nehe. Nezewe mehe nu'i kwaw nehe. 33-34 Emono'og inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer nehe: huwy ma'e, ipuwy ma'e, ipiràg ma'e. Ezapo ma'e'a homà her ma'e hagapaw a'e inemo pupe nehe. Emuwywyk a'e hagapaw xaxeto iaxi'i ipykaw iahykaw rehe nehe. Emomog maraka'i or iapo pyrer mokoz homà wamytepe pitàitàigatu ne wà nehe. 35 Aze Àràw wixe heràpuz me xaxeto romo nehe, tuwe umunehew a'e kamirpuku i'aromo har nehe. Tuwe umunehew a'e ma'e heràpuz wi uhem mehe nehe no, ipupe herenataromo Herenaw Ikatuahy Ma'e pupe wiko mehe nehe no. Nezewe mehe ainu putar itamaraka'i ukamir rehe har nehe. A'e rupi nazuka kwaw nehe.

36 Emuapu'a or ikatuahy ma'e amo kawawpew zàwenugar iapo pà nehe. Ekaikair ko ze'eg hehe nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imonokatu pyr. 37 Ezàpixi a'e kawawpew zàwenugar ze'eg hereko har iàkàg iàpixi haw rehe henataromo nehe, kyhàhàm àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e pupe nehe. 38 Tuwe Àràw umunehew wehàpykà rehe nehe. Nezewe mehe ma'e ihewe Izaew wanemirur ikatu putar ihewe nehe. Amuaze putar hezeupe ihe wà nehe. Nezewe mehe, aze uzawy a'e ma'e ihewe imur mehe wà nehe, nazepyk kwaw wanehe ihe nehe.

39 Epyhyk pàn irin her ma'e ikatu ma'e nehe. Emuwywyk kar a'e pàn a'e kamirpuhuz iapo pà xaxeto pe nehe. Ezapo a'e àkàg àpixi haw a'e irin ima'ema'e pà nehe no. Ezapo amo iku'aw har ma'e hagapaw hereko har izupe nehe no.

40 Ezapo kamirpuku Àràw ta'yr wanupe nehe. Ezapo ku'aw har wanupe nehe no. Ezapo àkàg àpixi haw wanupe nehe no. Nezewe mehe ipuràg eteahy putar teko wanenataromo wà nehe. Teko umuwete putar wà nehe no. Nuzawy kwaw tuwihaw teko wanenataromo wà nehe. 41 Emunehew kar a'e ma'e Àràw pe nehe, ta'yr wanupe nehe no. A'e re emonokatu hema'ereko haw pe ne wà nehe. Ezakook uri kawer waàkàg wanehe nehe, xaxeto herenataromo har romo wamuigo kar pà nehe. 42 Epyhyk pàn irin wanemyhar ràm iapoapo pà wanupe nehe, wamaranugar haw ipyk pà nehe. A'e temyhar oho waku'aw har wi wanenugupy pe wà nehe. 43 Àràw a'e, ta'yr a'e wà nehe no, tuwe umunehew a'e temyhar heràpuzràn pupe wixe mehe a'e wà nehe. Aze uhem ma'ea'yr hapy haw huwake wà nehe, herenataromo xaxeto romo wiko mehe wà nehe, tuwe umunehew a'e temyhar wà nehe. Nezewe mehe nuexak kar kwaw umaranugar haw herenataromo wà nehe. Nezewe mehe nazuka kwaw ihe wà nehe. Àràw a'e, izuapyapyr paw rupi a'e wà nehe no, weruzar putar ko heze'eg tuweharupi a'e wà nehe, awyzeharupi a'e wà nehe no.

29

Xaxeto wamonokatu haw

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe a'e kury. — Amume'u putar ma'e neremiapo ràm newe ihe kury. Ezapo a'e ma'e Àràw imonokatu pà ta'yr wamonokatu pà ihewe nehe, hema'ereko haw pe nehe. Ekar amo tapi'aka'yr awa nehe. Ekar mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar ne wà nehe no. 2 Epyhyk arozràn iku'i kwer eho

nehe no. Ezapo amo typy'ak a'e arozràn ku'i kwer pupe uri kawer inuromo har nehe. Ezapo amo typy'ak uri kawer inuromo har 'ym nehe no. Ezapo typy'ak paw imuapiruru kar haw inuromo har 'ym romo nehe. Ezapo amo typy'ak ipew katu ma'e nehe no. 3 Emono a'e typy'ak paw amo kok pupe nehe. Erur a'e kok ihewe nehe, a'e tapi'aka'yr awa izuka mehe nehe, a'e mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wazuka mehe nehe.

4 Erur Àràw heràpuzràn hereko haw henaw huken huwake ne nehe. Erur ta'yr a'e pe ne wà nehe no. Emuzahazahak kar ne wà nehe. 5 A'e re emunehew kar xaxeto ima'e Àràw pe nehe: ikamirpuku, ikamirpuku ipuhuz ma'e, iaxi'i ipykaw, ipuxi'a iwànaw, iku'aw har kamirpuku iàpixipixi haw. 6 A'e re emono iàkàg iàpixi haw hehe nehe no. Ezàpixipixi a'e kawawpew heze'eg hereko har hehe nehe no. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imonokatu pyr, i'i putar ze'eg a'e kawawpew ikaikair pyrer a'e nehe. 7 A'e re ezakook a'e uri kawer iàkàg rehe xaxeto romo imuigo kar pà nehe.

8 Erur Àràw ta'yr herenataromo ne wà nehe no. Emunehew kar wakamirpuku wanehe ne wà nehe no. 9 Emunehew kar waku'aw har wanehe nehe no. Emunehew kar waàkàg iàpixi haw waàkàg wanehe nehe no. Nezewe emonokatu Àràw ihewe ne nehe, emonokatu ta'yr ihewe ne wà nehe no. A'e ae wà, wazuapyapyr a'e wà nehe no, wiko putar xaxeto romo herenataromo tuweharupi a'e wà nehe, awyzeharupi a'e wà nehe.

10 A'e mehe erur a'e tapi'aka'yr awa heràpuzràn herenaw henataromo nehe. Àràw a'e nehe, ta'yr a'e wà nehe no, omono putar opo iàkàg rehe a'e wà nehe. 11 Ezuka a'e tapi'ak a'e pe herenataromo heràpuzràn huken huwake nehe. 12 A'e re emuàkym nekwà huwy kwer pupe nehe. Emono a'e huwy kwer nekwà rehe har ma'ea'yr hapy haw apyr wanehe nehe. Ezakook huwykwer ikurer ma'ea'yr hapy haw izypy ikokaw wanehe nehe no. 13 A'e re emunyk tata amo ho'o kwer pehegwer ma'ea'yr hapy haw rehe hapy pà paw rupi nehe, ihewe imur pyr romo herenataromo nehe: ikawer hie kwer rehe har paw, ipy'a ipehegwer ikatu wera'u ma'e, mokoz iku'azarer, ikawer wanehe har no. 14 Eraha ho'o kwer muitea'i teko waneko haw wi nehe. Eapy ho'o kwer a'e pe nehe. Eapy ipirer a'e pe nehe. Eapy hie kwer a'e pe nehe no. A'e ma'e izuka pyr a'e, umunyryk kar putar xaxeto wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e xaxeto wanuwi a'e.

15 A'e re epyhyk pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa nehe. Àràw a'e nehe, ta'yr a'e wà nehe no, omono putar opo iàkàg rehe a'e wà nehe. 16 A'e re ezuka a'e àràpuhàràn hawitu ma'e awa nehe. Emono'og huwy kwer nehe. Emupiripirik a'e huwy kwer a'e 4 ma'ea'yr hapy haw ipehegwer wanehe nehe. 17 Epei'ài'àg a'e àràpuhàràn 4 pehegwer romo nehe. Ezuhez hie kwer nehe. Ezuhez hetymà gwer nehe no. Emuapyk a'e ma'e iàkàgwer rehe amogwer ipehegwer rehe nehe. 18 Eapy àràpuhàràn paw ma'ea'yr hapy haw rehe nehe, ihewe imur pyr romo nehe. Hyàkwegatu ihewe a'e. Ikatu ihewe.

19 A'e re epyhyk inugwer àràpuhàràn nehe. Àràw omono putar opo iàkàg rehe wa'yr wanehe we nehe. 20 A'e re ezuka a'e àràpuhàràn hawitu ma'e awa nehe. Emuàkym nekwà huwy kwer pupe nehe. Emono huwy kwer pixik Àràw inami awyze har iapyr nehe, ta'yr wanami awyze har iapyr wanehe nehe no. Emono huwy kwer pixik wakwàhu wapo awyze har pe har wanehe nehe, wapyhàhu awyze har wanehe nehe no. Emupiripirik huwy kwer ikurer 4 ma'ea'yr hapy haw pehegwer rehe nehe no. 21 Epyhyk huwy kwer ma'ea'yr hapy haw rehe har nehe. Epyhyk uri kawer xaxeto rehe àràm nehe no. Emupiripirik Àràw rehe nehe, ikamir rehe nehe no, ta'yr wanehe nehe no, wakamir wanehe nehe no. Nezewe mehe eremonokatu putar Àràw ihewe ne nehe, eremonokatu putar ta'yr ne wà nehe no, eremonokatu putar wama'e paw ne wà nehe no. 22 Ezuka a'e àràpuhàràn hawitu ma'e awa herenataromo nehe, a'e awa xaxeto romo wamuigo kar pà ihewe nehe. Emono'og ikawer nehe. Epyhyk huwaz kwer nehe no. Emono'og ikawer hie

kwer rehe har nehe no. Epyhyk ipy'a pehegwer ikatu wera'u ma'e nehe no. Epyhyk iku'azarer nehe, epyhyk ikawer iku'azarer rehe har nehe no. Epyhyk henugupy awyze har nehe no.

23 Epyhyk typy'ak imuapiruru kar haw inuromo 'ymar ihewe imur pyrer a'e kok wi nehe. Hexakaw hereko har nànàn epyhyk nehe. Pitài typy'ak uri kawer inuromo iapo pyrer, pitài typy'ak uri kawer inuromo iapo 'ym pyrer no, pitài typy'ak ipew ma'e no. 24 Emono a'e typy'ak Àràw ipo pe ta'yr wapo pe nehe. — Pezapo typy'ak ikatu ma'e romo ihewe nehe, ere wanupe nehe. 25 A'e re epyhyk wi a'e typy'ak wapo wi nehe, hapy pà ma'ea'yr hapy haw i'aromo nehe. Hyàkwegatu putar ihewe imur pyràm romo ihewe nehe. Ikatuahy ihewe. 26 Na'e epyhyk àràpuhàràn ipuxi'a kwer nehe, imukatu pà ihewe nehe. Ihewe imur pyr ikatu wera'u ma'e amono putar newe neremi'u ràm romo nehe.

27 Xaxeto ihewe imonokatu mehe, emunyryk kar àràpuhàràn ipuxi'a kwer nehe, emunyryk kar henugupy kwer nehe no, ihewe imur pyr ikatu wera'u ma'e romo nehe. A'e re xaxeto upuner ipyhykaw rehe wemi'u ràm romo a'e wà nehe. 28 Tuweharupi Izaew umur putar ma'e ihewe uzemuaze kar haw romo nezewe a'e wà nehe. A'e ma'e imur mehe Àràw izuapyapyr upyhyk putar a'e ma'ea'yr ipuxi'a kwer uzeupe wemi'u ràm romo wà nehe. Upyhyk putar henugupy kwer uzeupe wà nehe no.

29 Xaxeto Àràw imàno nehe, ta'yr upyhyk putar ikamirpuku paw a'e wà nehe. Ta'yr umunehew putar a'e kamirpuku ihewe uzemonokatu mehe a'e wà nehe. 30 Amo Àràw ta'yr wiko putar xaxeto romo u hekuzaromo imàno mehe nehe. Wixe putar heràpuzràn herenaw pupe nehe. Uma'ereko putar herenataromo Tupàn Henaw Ikatuahy Ma'e pe nehe. A'e pe wixe mehe nehe, tuwe umumaw 7 'ar a'e kamirpuku imunehew pà nehe.

31 Erezuka putar àràpuhàràn hawitu ma'e awa Àràw imur katu mehe ihewe nehe, ta'yr wamur katu mehe nehe no. Tuwe umupupur ho'o kwer amo ywy pehegwer ihewe imur katu pyrer rehe nehe. 32 Tuwe u'u a'e ho'o kwer a'e typy'ak kok pupe arer heràpuzràn huken huwake wà nehe. 33 Ihewe wamur katu mehe u'u putar a'e ma'e ihewe imur pyrer katu 'ygwer wanemiapo kwer imunànaw wà nehe. Xo xaxeto zo upuner a'e ma'e i'u haw rehe wà, ta'e a'e ma'e wiko ihewe imur katu pyr romo a'e xe. 34 A'e rupi, aze numumaw kwaw a'e ma'e i'u haw a'e 'ar mehe wà nehe, wapy putar ikurer tata pupe wà nehe. Nu'u kwaw amo 'ar mehe wà nehe, ta'e umur katu a'e temi'u ihewe a'e wà xe.

35 Azapo kar wamur katu àwàm newe. A'e mehe emumaw 7 'ar Àràw imur katu pà ta'yr wamur katu pà ihewe nehe. 36 'Ar nànàn ezuka amo tapi'aka'yr awa teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe hema'enukwaw ire hemupytu'u kar pà nehe. Erezuka putar a'e ma'ea'yr teko wanemiapo kwer rehe nehe. A'e ma'e izuka haw umukatu putar ma'ea'yr hapy haw nehe, imur katu pà ihewe ikatu 'ygwer wi imunyryk kar pà nehe. 37 Emumaw 7 'ar agwer ma'e iapo pà nehe. A'e mehe ma'ea'yr hapy haw ikatu putar tuwe nehe. A'e re aze amo opokok hehe wà nehe, aze wyzài ma'e uzekok hehe nehe, upuraraw putar ma'erahy wà nehe. Ta'e ikatuahy haw ikàg putar a'e nehe xe.

Ma'e imono e pyr 'ar nànàn har

38 Tuweharupi nehe, awyzeharupi nehe, 'ar nànàgatu xaxeto uzuka putar mokoz àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har a'e wà nehe. 39 Pezuka pitài àràpuhàràn ku'em mehe nehe. Pezuka inugwer àràpuhàràn karuk mehe nehe. 40 Àràpuhàràn ipy rehe we pemur arozràn iku'i kwer nehe. Tuwe heta pitài kir ipuhuz taw nehe. Pemur uri kawer nehe no. Tuwe heta pitài zutahyky'a por nehe. Pemono a'e uri kawer inuinuromo nehe. Emynehem pitài kawaw win pupe nehe. Ezakook ihewe herenataromo nehe. 41 Karuk mehe ezuka inugwer àràpuhàràn hawitu ma'e nehe, arozràn iku'i kwer rehe we uri kawer rehe we win rehe we ku'em mehe arer zàwegatete nehe no, temi'u ihewe imur pyr romo nehe. Hyàkwegatu putar ihewe

nehe. Ikatuahy ihewe. 42 Tuweharupi nehe, awyzeharupi nehe, peapy agwer ma'e ihewe imur pyr herenataromo nehe, heràpuzràn huken huwake nehe. Àwàxi putar teko heremiaihu ihe wà nehe. Aze'eg putar newe a'e pe ihe nehe no. 43 Àwàxi putar teko Izaew izuapyapyr ihe wà nehe. A'e pe hereko haw uhyape katu putar nehe. A'e rupi a'e pe ikatuahy putar nehe. Hereko haw uhyape katu ma'e umumaw putar iaiw paw a'e wi nehe. 44 Amukatu putar heràpuzràn nehe. Amukatu putar ma'ea'yr hapy haw nehe no. Amukatu putar Àràw ihe nehe, ta'yr ihe wà nehe no, xaxeto romo wamuigo kar pà herenataromo ihe wà nehe. 45 Aiko putar teko Izaew izuapyapyr wainuromo ihe nehe. Aiko putar wazar romo nehe no. 46 Arur Ezit ywy wi ihe wà. Ta'e hereko wer wainuromo ihe xe. Ukwaw putar Ezit wi wapyro arer romo hereko haw wà nehe. Ukwaw putar wainuromo hereko wer haw wà nehe no. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Aiko wazar romo ihe no.

30

Yhyk hapy haw

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Ekixikixi ywyra akaz her ma'e nehe. Amo ywyrapew iapo pà nehe. Ereapy putar yhyk zàwenugar hehe herenataromo nehe. 2 A'e ywyrapew yhyk zàwenugar hapy haw nehe, tuwe ipuku haw nuzawy kwaw ipuku haw iaikwer ma'e nehe. Heta putar 45 xenxim ipuku haw nehe. Heta putar 45 xenxim ipuku haw iaikwer ma'e nehe no. Heta putar 90 xenxim iaiha haw nehe no. 4 Iahykaw wanehe heta putar iapyr izupe wà nehe. Ezomog a'e iapyr hehe nehe, pitài ma'e romo iapo pà nehe. 3 Ipykaw nehe, a'e 4 iapyr wà nehe no, a'e 4 ipehegwer wà nehe no, ezuwàzuwàn imupuràg eteahy kar pà or pupe nehe. Tuwe naheta kwaw ikatu 'ymaw a'e or inuromo nehe. Emuapu'a or amo iapeao haw iapo pà ywyrapew heme'y nànàgatu nehe. 4 Ezomog mokoz iapu'a ma'e a'e iapeao haw iwy pe nehe, pitài ko pehegwer rehe nehe, inugwer pehegwer rehe nehe no. Teko umuixe kar putar i'yw a'e iapu'a ma'e wanupi wà nehe, aze ipurueraha wer hehe wà nehe. 5 Ekixikixi ywyra akaz her ma'e i'yw iapo pà nehe. Emuapu'a or ipykaw iwànaw iapo pà nehe no. 6 Emuapyk a'e ywyrapew pànuhu uzeaiko ma'e henataromo nehe. A'e pànuhu upyta heze'eg hyru henataromo. Uruàwàxi a'e pe ihe nehe. 7 Ku'em mehe Àràw uzekaiw putar tatainy wanehe nehe. A'e ma'e iapo re wapy putar yhyk hyàkwegatu ma'e herenataromo nehe. 8 Kwarahy heixe re, tatainy wanapy mehe wapy wi putar yhyk nehe no. Tuweharupi awyzeharupi xaxeto wapy putar yhyk herenataromo nehe. Ta'yr uzapo putar nezewe haw wà nehe. Ta'yr wana'yr uzapo putar nezewe haw wà nehe no. Izuapyapyr paw uzapo putar nezewe haw awyzeharupi wà nehe no. 9 Peapy zo yhyk hekuzar 'ym ma'e tuweharupi har herenataromo nehe. Ezuka zo ma'ea'yr a'e ywyrapew rehe wà nehe. Emono zo arozràn hehe nehe. Ezakook zo win hehe nehe. 10 Kwarahy nànàn pitài haw Àràw uzapo putar ma'e a'e ywyrapew imukatu pà herenataromo nehe. Umuàkym putar 4 iapyr ma'ea'yr huwy kwer pupe nehe, teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wamunàn pà nehe. Tuwe xaxeto uzapo nezewe haw awyzeharupi wà nehe, pitài haw kwarahy nànàn wà nehe. Tuwe a'e ywyrapew ikatuahy herenataromo nehe. Tuwe pemunyryk kar katu 'ymaw wi ihewe nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe xe.

Ma'e ime'eg pyr imekuzar haw Tupàn hàpuzràn pe imono pyr Tupàn huwa rupi har

11 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury.

12 — Erepapar putar teko Izaew izuapyapyr ne wà nehe. Wapapar mehe, pitàitàigatu teko umur putar amo wemetarer ihewe wà nehe, wekuwe haw hekuzaromo wà nehe. Nezewe mehe nuzeapo kwaw iaiw ma'e wanupe wapapar haw iapo mehe we nehe. 13 Amume'u putar wanekuzar ràm wanupe ihe nehe. Tuwihaw umuapyk putar wanekuzar ràm parat pape rehe wà nehe. Pitàitàigatu umur putar wekuzar ihewe wà nehe.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. 14 Aze amo awa wereko 20 kwarahy wà nehe, aze itua'u wera'u 20 kwarahy hereko har wanuwi wà nehe, a'e awa umur putar wekuzar ihewe wà nehe. 15 Wekuzar imur mehe hemetarer katu ma'e umur putar wemetarer a'e pape rehe imume'u pyrer wà nehe. Hemetarer 'ym ma'e nezewegatete wà nehe no. Zuawygatu putar wanekuzar ràm wà nehe. 16 Teko Izaew izuapyapyr umur putar a'e temetarer newe wà nehe. Aze nuhyk kwaw ma'e heràpuzràn pe hema'ereko haw pe nehe, eme'eg kar a'e ma'e a'e temetarer rupi nehe. Teko Izaew umekuzar putar wekuwe haw a'e temetarer pupe wà nehe. A'e rupi hema'enukwaw putar wanehe ihe nehe. Apyro putar ma'erahy wi ihe wà nehe.

Zepuez taw morog iapo pyrer

17 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury.

18 Emuapu'a itazu morog nehe, amo kawawhu zepuez taw iapo pà nehe, izypy ikokaw iapo pà nehe no. Emuapyk a'e kawawhu tàpuzràn ma'ea'yr hapy haw wamyter pe nehe. Emono 'y ipupe nehe. 19 Àràw a'e nehe, ta'yr a'e wà nehe no, uhez putar opo upy rehe we ipupe a'e wà nehe. 20 Tàpuzràn pupe wixe 'ym mehe we ywyrapew huwake utyryk 'ym mehe we temi'u ihewe imur 'ym mehe we uhez putar opo upy rehe we wà nehe. Nezewe mehe nazuka kwaw ihe wà nehe. 21 Tuwe uhez opo upy rehe we wà nehe, uzezuka haw wi uzepyro pà wà nehe. A'e ae a'e wà nehe, wazuapyapyr a'e wà nehe no, tuwe weruzar katu ko heze'eg tuweharupi a'e wà nehe, awyzeharupi a'e wà nehe no.

Ma'e kawer àkàg rehe har

22 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury.

23-25 — Exaexak temi'u inuromo har taz zàwenugar hyàkwegatu wera'u ma'e nehe, kàpuhàg hyàkwegatu wera'u ma'e nehe no. Emono uri kawer inuromo nehe. Kàpuhàg iapo har ukwaw katu inuinuromo ima'ema'e haw wà. Ukwaw kar putar newe wà nehe. Erezakook putar a'e uri kawer hyàkwegatu ma'e awa waàkàg wanehe nehe, xaxeto romo wamuigo kar mehe nehe. Epyhyk uri kawer 3,5 zutahyky'a por nehe. Emono 6 kir miha tykwer inuromo nehe. Emono 3 kir kaner inuromo nehe no. Emono 3 kir itakwar hyàkwegatu ma'e tykwer inuromo nehe no. Emono 6 kir kaxia her ma'e inuromo nehe no. Tuwihaw wereko ma'e puhuz taw hexakaw ikatu ma'e wà. Exaexak a'e ma'e ipuhuz taw nehe, a'e hexakaw pupe nehe. 26 Ezakook a'e uri kawer ma'e inuinuromo har heràpuzràn rehe nehe. Ezakook a'e heze'eg hyru rehe nehe no. Nezewe eremurkatu putar a'e ma'e ihewe nehe. 27 Ezakook ywyrapewhu rehe nehe, hehe har rehe nehe no, tatainy henaw rehe nehe no, hehe har rehe nehe no, yhyk hapy haw rehe nehe no. 28 Ezakook a'e uri kawer ma'ea'yr hapy haw rehe nehe no, hehe har nànàn nehe no, kawawhu puhez taw rehe nehe no, i'yw rehe nehe no. 29 Nezewe mehe eremurkatu putar a'e ma'e ihewe paw rupi katete ne wà nehe. Ikatuahy putar ihewe wà nehe. Naheta kwaw iaiw paw wanehe nehe. Wyzài teko wà nehe, wyzài ma'ea'yr wà nehe, aze opokok a'e ma'e wanehe wà nehe, aze uzekok wanehe wà nehe, upuraraw putar ma'erahy wà nehe, ta'e hekatuahy haw inuromo har ikàg tuwe a'e xe. 30 Erezakook putar a'e uri kawer hyàkwegatu ma'e Àràw rehe nehe, ta'yr wanehe nehe no. Nezewe mehe eremurkatu ihewe ne wà nehe, xaxeto romo wamuigo kar pà herenataromo ne wà nehe. 31 Emume'u ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe. — Pe nehe no, pezuapyapyr wà nehe no, tuwe uzuhen agwer uri kawer ihewe imur pyr wanehe wà nehe, awyzeharupi wà nehe, hemuwete katu pà nezewe wà nehe. 32 Pezakook zo xaxeto 'ym wanetekwer wanehe nehe. Pemono zo a'e inuromo àràm inuromo nehe, amo ae ma'e iapo pà a'e uri kawer pupe nehe. Ihewe imur katu pyrer a'e. Pereko a'e ma'e hema'e ài nehe. 33 — Aze amo uzapo uri kawer ko uri kawer zàwenugar wà nehe, a'e ma'e paw imono pà inuromo wà nehe, amono kar putar a'e teko heremiaihu wanuwi ihe wà nehe. Aze amo uzakook agwer uri kawer amo xaxeto 'ym rehe wà nehe, nezewegatete ihe wà

nehe, ere teko wanupe, i'i Tupàn Moizez pe.

Yhyk imonokatu pyr

34-35 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Ezapo a'e yhyk kàpuhàg inuromo har nehe. Kàpuhàg iapo har ukwaw kar putar iapo haw newe wà nehe. Emono'ono'og ko kàpuhàg hyàkwegatu ma'e pitàitàigatu imono pyr zuawyawygatu ma'e nehe: yhyk zàwenugar mezui her ma'e, onika, yhyk zàwenugar muhàg romo iapo pyr, yhykete. Emono xa inuromo nehe. A'e mehe na'inem kwaw nehe. Upyta putar ikatuahy ma'e romo nehe.

36 Emuku'iku'i a'e yhyk nehe, te nuzawy kwaw ywyku'i nehe. A'e re eraha heràpuzràn pupe nehe. Uruàwàxi putar a'e pe ihe nehe. Emono a'e yhyk imuku'i pyrer heze'eg hyru henataromo nehe. Ikatuahy ma'e romo Tupàn pe imono pyrer romo a'e, peze izupe. 37 Aze pezapo yhyk hapy pyràm pezeupe nehe, pemono zo a'e ma'e inuromo nehe. Xo ihewe imur pyr pezapo nezewe nehe. Ikatuahy ma'e romo ihewe imurahy pyrer romo peme a'e kury. 38 Aze amo uzapo kàpuhàg nezewe uzeupe wà nehe, pemono kar muite heremiaihu wanuwi pe wà nehe.

31

Wexaexak Tupàn uma'ereko katu ma'e wà

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury.

2 — Aexaexak Mezarew Uri ta'yr Ur hemimino Zuta izuapyapyr ihe kury. 3 Amynehem Herekwe pupe ihe. Amono ma'e kwaw paw izupe. Amono ma'e iapo haw kwaw paw izupe no. Amono ma'e iapo haw kwaw katu haw izupe no. A'e rupi upuner wyzài ma'e ipuràg eteahy ma'e iapo haw rehe a'e kury. 4 Ukwaw ma'eragaw paw pape rehe pàn rehe ywyra rehe imuapykaw. Ukwaw or imuapu'a haw. Ukwaw parat imuapu'a haw no. Ukwaw itazu morog imuapu'a haw no. 5 Ukwaw ita hekuzar katu ma'e imonohokaw a'e, ukwaw ita imomogaw amo ma'e rehe no. Ukwaw ywyra ikixikixi katu haw amo ma'e iapo pà no. Wyzài ma'e iapo haw ukwaw kury. 6 Amo ae awa aexak ihe no. Aoriaw her romo a'e. Aizamak ta'yr romo Nà izuapyr romo hekon a'e. Amuma'ereko kar putar Mezarew hehe we ihe nehe. Apytywà putar ipuràg eteahy ma'e iapo har paw ihe wà nehe, ko ma'e heremiapo karer paw iapo kar pà wanupe ihe wà nehe. 7 Na'aw heremiapo karer waner xe wà: heràpuzràn, heze'eg hyru, iwàpytymaw, heràpuzràn pupe har paw, 8 ywyrapew, kawaw ywyrapew pe har paw, tatainy henaw or ikatu ma'e iapo pyrer, hehe har paw, huwake har paw, ywyrapew yhyk hapy haw, 9 ma'ea'yr hapy haw, hehe har paw, huwake har paw, kawawhu, i'yw, 10 kamir pàn ikatuahy ma'e iapo pyrer, kamir Àràw hemimunehew ràm ta'yr wanemimunehew ràm xaxeto romo ma'e iapo mehe àràm, 11 uri kawer xaxeto àkàg rehe àràm, yhyk hyàkwegatu ma'e herenaw ikatuahy ma'e pàràm. Tuwe uzapo a'e ma'e paw heze'eg awer rupi katete wà nehe.

'Ar pytu'u haw

12 Amume'u putar amo ae ma'e newe nehe kury. 13 Emume'u a'e ma'e teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe.

— Pemurkatu 7 haw 'ar 'ar hepytu'u haw ihewe nehe, pepytu'u pà nehe. Nezewe pexak kar putar herehe we pezemono'ogaw awyzeharupi nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, apomono'og heremiaihu romo ihe. Aze pepytu'u 7 haw 'ar mehe nehe, pexak kar putar pemono'ono'og awer amogwer wanupe nehe. 14 A'e rupi pepytu'u mytu'u haw 'ar rehe ihewe nehe, ta'e nezewe mehe pemur katu a'e 'ar ihewe nehe xe. Aze amo uma'ereko a'e 'ar mehe wà nehe, aze numur katu kwaw a'e 'ar ihewe wà nehe, pezuka kar a'e teko pe wà nehe. 15 Pepuner inugwer 6 'ar rehe pema'ereko haw rehe nehe. 7 haw har mehe pepytu'u pema'ereko re ihewe imur katu pà nehe. Aze amo uzapo wyzài uma'ereko haw a'e 'ar mehe nehe, pezuka kar nehe. 16 Tuwe teko Izaew izuapyapyr umurkatu a'e 'ar ihewe zanezeupeupe ze'eg awer iapo katu awer hexak kar pà wà nehe.

17 Tuweharupi awyzeharupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azemono'og Izaew wanehe we ihe. Pepytu'u àwàm wexak kar putar zanezemono'og awer teko wanupe nehe. Amumaw 6 'ar ywak ywy iapo pà ihe. 7 haw 'ar mehe apytu'u hema'ereko re ihe, a'e ma'e iapo re ihe.

18 Umumaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe uze'egaw ywytyr Xinaz rehe har kury. A'e re omono mokoz itapew izupe kury. A'e 'ym mehe we Tupàn umuapyk uze'eg hehe. Umuapyk ma'e wemimutar hehe.

32

Tapi'aka'yr or iapo pyrer

1 Iàrew tuwe Moizez ywytyr rehe. — Nuwezyw kwaw ru'u nehe, i'i teko Izaew izuapyapyr uzeupeupe wà. A'e rupi uzemono'og oho Àràw huwake wà kury. — Ne nehe ty, ezapo amo tupàn hagapaw urewe ne wà nehe ty. A'e ae oho putar urerenataromo wà nehe, ureata mehe wà nehe, i'i izupe wà. — Nurukwaw kwaw Moizez Ezit wi uremuhem kar arer pe uzeapo ma'e kwer ure, i'i teko Àràw pe wà.

2 Uze'eg Àràw teko wanupe. — Peze'eg penemireko wanupe pena'yr wanupe penazyr wanupe nehe. — Pemur penamipor or iapo pyrer urewe nehe, peze wanupe nehe. Wama'e ipyhyk mehe perur ihewe nehe, i'i Àràw wanupe.

3 A'e rupi teko paw wenuhem unamipor uzewi wà kury, Àràw pe herur pà wà kury. 4 Upyhyk Àràw wama'e wanuwi. Umupyràn a'e or ma'eragapaw iapo haw pupe paw rupi, tapi'aka'yr hagapaw iapo pà. Na'e tuwihaw uze'eg teko wanupe wà kury. — Nà'àg tupàn pezar, Izaew wà. A'e ae perur Ezit ywy wi a'e, i'i mua'u wanupe wà.

5 Na'e Àràw uzapo ma'ea'yr hapy haw a'e tapi'aka'yr hagapaw henataromo. — Pyhewe xiapo putar mynykawhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, i'i teko wanupe.

6 A'e rupi iku'egwer pe teko paw ume'e izi'itahy upu'àm pà wà kury. Uzuka ma'ea'yr wanapy pà wà. Omono ma'e a'e tapi'aka'yr pe wà. A'e re wapyk mai'u hawhu iapo pà wà. U'u kàwiahy tetea'u wà. A'e re uzeupir ikatu 'ym ma'e iapo pà wà kury, uzepuhepuhe ohooho pà wà kury.

7 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. — Ewezyw na'arewahy ywytyr wi nehe kury, ta'e teko neremiaihu a'e wà xe, Ezit ywy wi penemirur kwer a'e wà xe, iaiw ma'e romo wanekon a'e wà kury xe. Uzapo ikatu 'ym ma'e hereityk pà wà kury. 8 Amuata kar herape rupi ihe wà. Na'arewahy uhem herape wi wà. Uma'ema'e or tapi'aka'yr hagapaw uzar tupàn romo iapo pà wà. Uzemumew henataromo wà. Uzuka ma'ea'yr izupe wà. — Nà'àg Tupàn Ezit wi penerur arer xe, Izaew ty wà, i'i tuwihaw teko wanupe wà, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. 9 — Aexak a'e teko ihe wà, nahereuzarahy kwaw a'e wà, i'i Tupàn Moizez pe. 10 — Ehem xe wi ihewi kury ty. Hereko wer ihe zutyka'i xe ihe. Nezewe mehe hekwahy haw upuner putar wanapy haw rehe nehe. Nezewe mehe azuka putar wamumaw pà ihe wà nehe. A'e re amueta tetea'u putar nezuapyapyr ihe wà nehe, wanekuzar romo ihe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

11 Nezewe rehe we Moizez wenoz wi ma'e Tupàn pe kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, màràzàwe tuwe erekwahy teko neremiaihu wanupe. Ne ae ererur a'e teko Ezit ywy wi nekàgaw rupi ne wà. 12 Aze erezuka kutàri ne wà nehe, a'e mehe Ezit ywy rehe har uze'eg zemueteahy putar nerehe a'e wà nehe. — Tupàn weraha Izaew izuapyapyr Ezit ywy wi a'e wà, ta'e ipuruzuka wer wanehe ywytyruhu rehe a'e xe, i'i putar nerehe wà nehe. 13 Nema'enukwaw katu newe uma'ereko ma'e kwehe arer wanehe nehe: Àmàrààw, Izak, Izaew. — Amueta tetea'u putar pezuapyapyr ihe wà nehe. Waneta haw nuzawy kwaw zahytata ywak rehe har waneta haw wà nehe, ere wanupe nerer rupi imume'uahy pà. — Amono putar ko ywy paw wanupe heremimume'u kwer rupi ihe nehe. Wiko putar hehe awyzeharupi wà nehe, ere tuwe wanupe. A'e rupi nerepuner kwaw wazuka haw rehe kury, i'i Moizez Tupàn pe.

14 A'e rupi Tupàn upytu'u wikwahy re
kury. Nuzuka kwaw uze'eg awer rupi wà.
15 Uzewyr wi Moizez oho ywytyr wi
kury, a'e mokoz itapew Tupàn ze'eg hereko
har heraha pà kury. Heta ze'eg imuapyk
pyrer hehe a'e, ikupe pe a'e no. 16 Tupàn a'e
ae uzapo a'e itapew a'e, a'e ae ukair uze'eg
hehe a'e no.
17 Zuzue uzewyr Moizez rupi ywytyr wi.
Wenu Zuzue wanehapukaz mehe a'e wà. —
Aze ru'u teko tetea'u uzeàmàtyry'ym waiko
wà, i'i Moizez pe.
18 Uze'eg Moizez Zuzue pe. — Nan kwaw
teko ze'egaw wàmàtyry'ymar wamumaw
mehe har. Nan kwaw teko waànoànogaw
waneityk mehe har. Teko wazegar haw
ainu iteko ihe, i'i izupe.
19 Uhem Moizez teko wanàpuz huwake
waneko haw huwake kury. Wexak
tapi'aka'yr or iapo pyrer. Wexak teko
wapynyk mehe wà. Wikwahy tuwe kury.
Omomor a'e itapew heityk pà ywytyr
izypy pe. Uzeka itapew a'e pe. 20 Upyhyk
tapi'aka'yr teko wanemiapo kwer kury.
Wapy tata pupe. Umuku'i tapi'aka'yr
ywyku'i kwer zàwenugar romo. Uhàuhàz
iku'i kwer 'y rehe. A'e re u'u kar Moizez
a'e 'y Izaew izuapyapyr wanupe. 21 Uze'eg
Àràw pe. — Aipo teko uzapo iaiw ma'e newe
wà. Màràzàwe tuwe erezapo kar agwer
iaiw ma'e wanupe, i'i.
22 — Eikwahy zo ihewe ty, i'i Àràw
izupe. — Ipurapo wer ikatu 'ym ma'e
rehe tuweharupi wà. Erekwaw waneko
haw. 23 — Ezapo amo tupàn hagapaw
urewe, i'i ihewe wà. — Moizez urere-
rur Ezit ywy wi a'e, nuruexak kwaw ure
kury. Ma'e uzeapo izupe. Aze erezapo
tupàn hagapaw urewe ne wà nehe, wata
putar urerenataromo wà nehe, i'i ihewe
wà. 24 A'e rupi aze'eg nezewe wanupe
ihe. — Aze heta kuzà wamupuràgete haw
or iapo pyrer peme nehe, pemur ihewe
nehe, a'e wanupe. A'e rupi umur wama'e
or ihewe wà. Amupyràn or tata pupe.
Tàrityka'i tapi'aka'yr hagapaw opor wà tata
wi urewe, i'i mua'u Àràw Moizez pe.
25 (Àràw nueruze'eg kwaw teko wà.)
Teko hehaite wà, wyzài iaiw ma'e iapo
pà wà. Moizez wexak wanemiapo kwer.
Àràw nueruze'eg kwaw teko wà. A'e
rupi waàmàtyry'ymar upuka wanehe wà,
wanehe uze'eg zemueteahy pà wà. 26 A'e
rupi upu'àm Moizez waneko haw pe heixe
haw huwake kury, teko wanupe uze'eg pà
kury. — Aze ereiko Tupàn heruzar har
romo, ezur xe heruwake nehe, i'i wanupe
pitàitàigatu. Erewi izuapyapyr paw oho
huwake wà. 27 Na'e uze'eg wanupe kury.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, Izaew
wazar uze'eg iko nezewe a'e. — Awakwer
pitàitàigatu upyhyk putar utakihe puku
teko waker haw nànàn oho pà wà nehe.
Peata Izaew waneko haw nànàn nehe.
Pezuka penyky'yr pe wà nehe. Pezuka
penywyr pe wà nehe. Pezuka pemyrypar
pe wà nehe. Pezuka penapihar pe wà
nehe, i'i Moizez wanupe.
28 Awakwer Erewi izuapyapyr weruzar
ize'eg oho wà kury. Uzuka 3.000 awa ru'u
a'e 'ar mehe wà. 29 Na'e uze'eg wi Moizez
Erewi izuapyapyr wanupe. — Tupàn pe-
murkatu uzeupe kutàri a'e, ta'e peiko
pena'yr waàmàtyry'ymar romo pe xe, ta'e
peiko penyky'yr penywyr waàmàtyry'ymar
romo pe xe. A'e rupi omono uze'egatu
penehe we kury, i'i Moizez.
30 Iku'egwer pe Moizez uze'eg teko
wanupe. — Iaiw ma'e uhua'u ma'e pezapo
kury. Nezewe rehe we ihe aha wi putar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e huwake ihe
nehe. Aze ru'u apuner imupytu'u kar haw
rehe ikwahy re ihe nehe, i'i wanupe.
31 A'e rupi Moizez uzeupir wi ywytyr
rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe uze'eg pà. — Ko teko uzapo iaiw
ma'e uhua'u ma'e azeharomoete a'e wà.
Umuapu'a or tupàn amo hagapaw iapo
pà wà. 32 Nereharaz wanemiapo kwer wi
nehe. Emunàn a'e iaiw ma'e wanuwi nehe.
Nezewe rehe we aze nerepuner kwaw
nereharaz taw rehe wanemiapo kwer wi
nehe, a'e mehe emunàn herer nepape wi
nehe. Eremuapyk neremiruze'eg waner
a'e pape rehe ne wà. Ezepyk herehe
wanekuzaromo nehe, i'i Moizez Tupàn pe.
33 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Moizez pe. — Namunàn kwaw nerer
hepape wi nehe. Wyzài teko nehe, aze
uzapo ikatu 'ym ma'e heze'eg ihaw pà
nehe, amunàn putar her hepape wi ihe

nehe. 34 Eho nehe kury, eraha teko a'e
ywy heremimume'u kwer pe nehe kury.
Hereko haw pe har wata putar oho pe-
nenataromo nehe. Nezewe rehe we amo
'ar mehe uhem putar wanehe hezepyk
àwàm 'ar nehe. A'e 'ar mehe azepyk putar
wanehe ihe nehe, i'i Tupàn izupe.
35 A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omono kar amo ma'eahy haw iaiw ma'e
Izaew wanehe kury. Ta'e uzapo kar a'e
tapi'aka'yr hagapaw Àràw pe a'e 'ym mehe
a'e wà xe.

33

Tupàn omono kar teko Izaew Xinaz ywytyr wi wà

1 Na'e uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Moizez pe a'e kury. — Ne nehe ty,
teko Ezit ywy wi neremirur kwer paw a'e
wà nehe no ty, pehem peho xe wi ko ywy
wi nehe no ty. Kwehe mehe amume'uahy
amo ywy peipy wanupe waneko àwàm
romo ihe. Amume'u a'e ywy wanupe ihe:
Àmàrààw, Izak, Zako. — Amono putar a'e
ywy pezuapyapyr wanupe waneko àwàm
romo ihe nehe, a'e peipy wanupe, i'i Tupàn
Moizez pe. 2 — Amono kar putar amo
hereko haw pe har penenataromo ihe
nehe. A'e ae umuhem kar putar teko a'e
ywy wi wamono kar pà a'e wà nehe. Ai'aw
a'e awa waner xe wà: Amuhem kar putar
wazuapyapyr penenatar wi ihe wà nehe.
Kànàà, Amohe, Ete, Perize, Ewe, Zepu.
3 Peho putar a'e ywy kutyr nehe. Ikatuahy
a'e ywy. Heta tetea'u temi'u a'e pe no.
Nezewe rehe we ihe naha kwaw penupi
ihe nehe. Ta'e peiko heze'eg heruzar 'ymar
romo xe. Aze mo aha penupi, apuzuka mo
pe rupi peata mehe, i'i Tupàn teko wanupe.
4 A'e ze'eg henu mehe uzemumikahy
teko wà. Uzypyrog uzai'o pà wà. Kuzà
numunehew kwaw or wà, ni itapuràg wà,
ta'e nahurywete kwaw wà xe. 5 Na'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe
Moizez pe a'e. — Eze'eg nezewe Izaew
wanupe nehe, i'i Tupàn izupe. — Peiko
heze'eg heruzar 'ymar romo. Aze mo ata
penupi, aze mo amumaw xo pitài 'ar zo
penupi heata pà, a'e mehe mo apuzuka
ru'u mo ihe. Pezo'ok pemupuràgetea'i
haw penetekwer wanuwi nehe ty wà.
Amume'u putar peme heremiapo ràm
ihe nehe kury, ere Izaew wanupe nehe,
i'i Tupàn Moizez pe. A'e rupi Moizez
umume'u a'e ma'e oho Izaew izuapyapyr
wanupe kury.
6 A'e rupi Izaew izuapyapyr Xinaz
ywytyr wi uhem ire, numunehew kwaw or
wà. Numunehew kwaw itapuràg wà kury.

Tàpuzràn Tupàn teko wanehe we uzeàwàxi haw

7 Tuweharupi, Izaew uker haw
imuàgà'ym mehe Moizez umuapyk Tupàn
hàpuzràn katu pe muitea'i waker haw wi
a'e. — Tàpuzràn Tupàn Henaw, i'i teko
izupe wà. Aze amo ipuranu wer Tupàn
rehe wà, oho a'e pe wà. 8 Moizez a'e
pe iho mehe, teko paw upu'àm wàpuzràn
huwake wà, Moizez rehe ume'e pà wà, te
wixe ipupe. 9 Moizez tàpuzràn pupe heixe
mehe a'e ywàkun upu'àm ma'e wezyw a'e
pe uken huwake upyta pà. Upyta a'e pe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez
pe ize'eg mehe. 10 Aze teko wexak a'e
ywàkun tàpuzràn huken huwake ipu'àm
mehe wà, upaw rupi wapyk upenàràg rehe
wà. 11 Tuweharupi Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uhem Moizez huwakea'i izupe
uze'eg pà awa umyrypar pe uze'eg ma'e àì
a'e. A'e re Moizez uzewyr teko waker haw
pe. Ipytywà har kwàkwàmo Zuzue Nun
ta'yr her ma'e a'e, upyta a'e tàpuzràn pupe
a'e.

Umume'u Tupàn teko wapyr wiko àwàm a'e

12 Uze'eg Moizez Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe. — Tuweharupi eremume'u
ko ma'e ihewe. Eraha ko teko nehe, eiko
waneruze'egar romo nehe, ere iko ihewe
tuweharupi. Neremume'u kwaw herupi
oho ma'e ràm hepytywà àràm ihewe ne,
i'i izupe. — Urukwaw katu ihe, akwaw
katu nerer ihe, nekatuahy ihewe, ere
iko ihewe tuweharupi, i'i izupe. 13 —
Aze hekatuahy tuwe newe azeharomoete
nehe, hemu'e pe nerape rehe nehe. A'e
rupi urukwaw putar ihe nehe no. Nezewe
mehe urumurywete kar wiwi putar ihe
nehe no. Ko teko a'e wà, neremiaihu romo

wanekon a'e wà. Nema'enukwaw waneko haw rehe nehe, i'i Moizez Tupàn pe.

14 — Ihe ae aha putar nerupi ihe nehe. A'e rupi ereityk putar neàmàtyry'ymar ne wà nehe, ta'e urupytywà putar ihe nehe xe, i'i Tupàn Moizez pe.

15 Na'e Moizez uze'eg wi Tupàn pe kury. — Aze nereho kwaw urerupi nehe, uremono kar zo pe xe wi nehe, i'i izupe. 16 — Ureamutar katu pe ne. Aze nereho kwaw urerupi nehe, teko nukwaw kwaw heamutar katu haw a'e wà nehe, nukwaw kwaw ureamutar katu haw a'e wà nehe. Aze nereho kwaw urerupi nehe, uruiko putar wyzài teko ywy rehe har wazàwe ure nehe. — Wiko urezàwegatete, i'i putar teko urewe wà nehe, i'i Moizez Tupàn pe.

17 — He'e, ty. Azapo putar nereminozgwer nehe, ta'e nekatuahy ihewe ne xe, ta'e urukwaw katu ihe xe, ta'e akwaw nerer ihe xe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

18 Na'e i'i Moizez Tupàn pe kury. — Exak kar nekàgaw nepuràg eteahy haw ihewe nehe kury, i'i izupe.

19 Uze'eg Tupàn Moizez pe kury. — Amugwaw kar putar hekatu haw nerenataromo paw rupi nehe kury. Amume'u putar herer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe nerenataromo nehe no. Aze hepurupuhareko wer amo rehe nehe, apuhareko putar nehe. Aze hepuraihu wer amo rehe nehe, aihu katu putar ihe nehe.

20 Heruwa nerepuner kwaw hexakaw rehe nehe, ta'e aze amo wexak heruwa nehe, umàno putar nehe. Ni amo nupuner kwaw heruwa hexakaw rehe a'e wà. Aze amo wexak nehe, umàno putar nehe, i'i Tupàn Moizez pe. 21 — Heta nepyta haw xe heruwake. Erepuner nepyta haw rehe pepa'i a'e itahu rehe nehe. 22 Hekàgahy haw hepuràg eteahy haw ukwaw putar neruwake nehe. Ikwaw mehe nehe, oromonokatu putar itawokaw pupe nehe. Urupyk putar hepo pupe nehe, hekwaw mehe nehe. 23 A'e re amunyryk putar hepo newi nehe. A'e mehe erexak putar hekupe nehe. Nerexak kwaw heruwa nehe, i'i izupe. Na'e uzapo wemimume'u kwer kury.

34

Ze'eg pyahu, ze'egatu haw rehe har

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Emonohok wi ita mokoz itapew iapo pà a'e itapew izypy mehe arer zàwenugar nehe. Amuapyk wi putar heze'eg a'e itapew rehe nehe, itapew izypy mehe arer rehe arer zàwenugar nehe. Erezuka a'e itapew ipy, ywy rehe heityk pà. 2 Pyhewe izi'itahy ezemuàgà'ym nehe. Ezeupir Xinaz ywytyr rehe nehe. Ezexak kar ihewe a'e pe ywytyr apyr nehe. 3 Ni amo teko nupuner kwaw nerupi ur haw rehe wà nehe. Ni amo teko nupuner kwaw ywytyr rehe weko haw rehe a'e 'ar mehe wà nehe. Ni waneimaw àràpuhàràn hawitu ma'e ni àràpuhàràn ete ni waneimaw tapi'ak nupuner kwaw ywytyr huwake weko haw rehe umai'u pà wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

4 A'e rupi Moizez omonohok ita mokoz itapew iapo pà kury, izypy mehe arer zàwenugar kury. Iku'egwer pe izi'itahy ume'e upu'àm pà. Uzeupir oho ywytyr rehe Tupàn ze'eg rupi katete. Weraha a'e mokoz itapew opo pe.

5 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wezyw wà ywàkun pupe kury. Upu'àm a'e pe Moizez huwake kury. Umume'u uwer ikatuahy ma'e izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe, i'i Moizez pe. 6 Ukwaw Tupàn oho Moizez henataromo. Ukwaw mehe uze'eg nezewe uzehe kury. — Tuweharupi wiko ma'e romo aiko ihe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Apurupuhareko ihe, apuraihu ihe: Heàrew hekwahy pà. Napytu'u kwaw heremiaihu wamutar katu re. Uhua'u hepuruamutar katu haw. Teko nupuner kwaw hepuruamutar katu haw paw ikwaw paw rehe wà. 7 — Hereharaz putar pekatu 'ymaw wi penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi ihe nehe, a'e teko wanupe kwarahy nànàn ihe. Nezewe rehe we napytu'u kwaw wana'yr wanehe wamimino wanehe hezepyk ire ihe, wanu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe ihe.

8 Uzemumew Moizez ywy rehe kury. Umuwete katu uzar Tupàn a'e pe. 9 — O Tupàn hezar, aze hekatu newe, eho

urerupi nehe. Ko teko neremiaihu a'e wà, nuweruzar katu kwaw neze'eg a'e wà. Nereharaz ureremiapo kwer ikatu 'ygwer wi nehe. Nereharaz ureaiw paw wi nehe. Urereraha pe ywy ureremipyhyk ràm me nehe, i'i Moizez Tupàn pe.

Uzapokatu ze'egatu haw wà

10 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. — Amume'uahy putar heremiapo ràm peme nehe kury, heze'egaw iapokatu pà penehe we nehe kury. Neremiruze'eg wanenataromo azapo putar ma'e temixak 'ym ihe nehe. Ni amo ywy rehe har nuexak kwaw agwer ma'e heremiapo ràm zàwenugar wà. Peiko amo teko wainuromo. A'e teko wexak putar peme heremiapo ràm wà nehe. Ipytuhegatu putar hexak mehe wà nehe. 11 Peruzar heze'eg kutàri har nehe. A'e mehe amuzàn kar a'e ywy rehe har penenatar wi ihe wà nehe. Ai'aw a'e teko waner wà: Amohe ywy rehe har wà, Kànàà izuapyapyr wà, Ete izuapyapyr wà, Perize izuapyapyr wà, Ewe izuapyapyr wà, Zepu izuapyapyr wà. 12 Pezapokatu zo peze'egaw a'e ywy rehe har wanehe we nehe, ywy peneko àwàm rehe har wanehe we nehe. Aze pezapokatu peze'egaw wanehe we nehe, na'ikatu kwaw peme nehe. Uzapo kar putar iaiw ma'e peme wà nehe. Aikwahy putar peme a'e ma'e hexak mehe ihe nehe. 13 A'e teko uzapo ma'ea'yr hapy haw tupàn a'ua'u wanupe wà. Peityk wama'ea'yr hapy haw nehe. Pemumaw waita tupàn a'ua'u pe imonokatu pyr nehe no. Pemonohok ywyra tupàn ua'u ha'agapaw imupu'àm pyrer nehe no, heityk pà nehe no.

14 — Pemuwete zo amo ae tupàn pe wà nehe. Ta'e ihe Tupàn pezar azeharomoete har ihe xe, hewyrowyroahy ma'e romo aiko ihe xe. Hewyrowyroahy ma'e herer inugwer romo ihe. Hemuwete katu pe nehe. Pemuwete katu zo amo nehe. 15 Pezapokatu zo peze'egaw a'e ywy rehe har wanehe we nehe. Kuzà wyzài a'e wà, uker oho wyzài awa puhe a'e wà. Nezewegatete a'e ywy rehe har umuwete katu wyzài tupàn a'ua'u a'e wà no. Uzuka ma'ea'yr wanenataromo wamuwete katu pà wà. A'e ma'e iapo mehe wà nehe, penenoz putar wà nehe. Pe'u putar a'e ma'ea'yr ho'o kwer wainuromo nehe no. (Iro putar penemiapo ràm ihewe nehe.) 16 Pexaexak putar amo wanazyr pe wà nehe no, pena'yr wanupe wanemireko ràm romo pe wà nehe no. A'e kuzà a'e wà nehe, pena'yr wanemireko a'e wà nehe, umuwete tupàn a'ua'u wà. Pemuwete katu kar putar tupàn a'ua'u pemupytu'u kar pà hemuwete re a'e wà nehe. Umuwete katu kar putar tupàn a'ua'u pena'yr wanupe wà nehe no, umen wanupe wà nehe no.

17 Pemupyràn zo ita per nehe, tupàn a'ua'u wanagapaw iapo pà nehe. Pemuwete zo hagapaw nehe.

18 Kwarahy nànàn pezapo mynykawhu typy'ak imuapiruru kar pyrer 'ym her ma'e herenataromo nehe. Pemumaw 7 'ar typy'ak imuapiruru kar pyrer i'u pà nehe, heze'eg awer rupi katete nehe. Pezapo a'e mynykaw zahy Amim her ma'e rehe nehe, heze'eg awer rupi katete nehe. Ta'e a'e zahy rehe pehem pezuwà Ezit ywy wi pe xe.

19 Uhy wi uzexak kar ma'e kwer ipy wà nehe, wiko hema'e romo paw rupi wà nehe. Kuzà wi uzexak kar ma'e kwer ipy wà nehe, ma'ea'yr wi uzexak kar ma'e kwer ipy wà nehe no. 20 Pemekuzar zumen uzexak kar ma'e kwer ipy amo àràpuhàràn hawitu ma'e awa pupe nehe. Aze napepurumekuzar wer kwaw hehe nehe, pezuhaw iazu'yw nehe. Aze peputar pena'yr ipy pe wà nehe, pemur wanekuzar heremimume'u kwer ihewe nehe.

21 Pemumaw putar 6 'ar pema'ereko pà nehe. 7 haw 'ar mehe pepytu'u putar nehe. Ko iapo mehe nehe, temi'u ipo'o mehe nehe no, pepytu'u putar 7 haw 'ar mehe nehe.

22 Pezapo Ipo'o Haw Mynykawhu nehe, arozràn ipo'o haw 'ar ipy mehe nehe. Pezapo Mynykawhu Tàpuzràn Pixika'i Ma'e her ma'e nehe, ma'e'a ipo'o haw 'ar rehe nehe.

23 Awakwer penehe we har paw uzexak kar putar wà herenataromo wà nehe. Ta'e aiko pezar ikàg ma'e romo ihe xe. Kwarahy nànàn ur putar na'iruz haw herenataromo wà nehe, ta'e aiko Izaew wazar romo ihe xe. 24 Amuhem kar putar teko paw penenatar wi a'e ywy wi ihe wà

nehe. Amuhua'u kar putar peiwy penenataromo nehe. Aze pezexak kar pezuwà herenataromo nehe, na'iruz haw kwarahy nànàn a'e mynykaw iapo pà nehe, ni amo nuzeagaw kwaw peiwy ipyhyk pà pewi mynykaw iapo mehe wà nehe.

25 Aze pemur ma'ea'yr ho'o kwer ihewe nehe, perur zo typy'ak imuapiruru kar haw a'e ho'o kwer inuromo nehe. Aze pezapo mynykawhu Tupàn zane'aromo ikwaw pawer her ma'e nehe, pe'u ma'ero'okwer paw pyhaw nehe. Pezar zo ma'ero'okwer i'u pyr 'ym a'e pe nehe.

26 Perur temi'u ipo'o pyrer ipy ikatu wera'u ma'e heràpuz me nehe. Pemupupur zo àràpuhàràn imemyr uhy kamykwer pupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e teko wanupe.

27 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'i Moizez pe kury. — Emuapyk ko heze'eg paw nehe. Ta'e amume'uahy heremiapo ràm ko heze'eg inuromo newe ihe xe, Izaew izuapyapyr wanupe ihe no xe.

28 Moizez a'e, umumaw 40 'ar a'e pe typy'ak i'u 'ym pà a'e, 'y i'u 'ym pà a'e no. Umuapyk Tupàn ze'eg itapew rehe. Heta 10 ze'eg pehegwer. 10 Tupàn hemiapo putar haw, za'e izupe.

Wezyw Moizez Xinaz ywytyr wi

29 Wezyw Moizez Xinaz ywytyr wi a'e kury, a'e mokoz itapew Tupàn ze'eg hereko har herur pà opo pupe a'e kury. Huwa uhyape katu, heny katu. Ta'e uze'eg Tupàn pe a'e 'ar rehe a'e xe. Nukwaw kwaw uwa heny katu haw. 30 Wexak Àràw Moizez a'e kury. Izaew izuapyapyr paw wexak a'e wà no. Heny katu huwa. Ukyze izuwi wà. Na'ihem wer kwaw huwake wà. 31 Nezewe rehe we Moizez uhapukaz wanupe. A'e rupi Àràw oho huwake teko waneruze'egar wanehe we kury. Uze'eg wanupe. 32 A'e re Izaew paw uhem huwake wà. Omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg paw wanupe, ze'eg Xinaz ywytyr rehe imur pyrer wanupe. 33 Moizez a'e kury, wanupe uze'eg pawire upyk uwa pàn pupe kury. 34 Tàpuzràn pupe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uze'eg pà wixe mehe wenuhem pàn uwa iwànaw. Upyta a'e pe uwa ipyk 'ym pà. A'e wi uhem mehe umume'u Tupàn ze'eg paw Izaew wanupe. 35 Teko wexak huwa heny katu wiwi haw wà. A'e rupi Moizez upyk wi uwa pàn pupe. Xo Tupàn pe uze'eg wi mehe tàpuzràn pupe oho wi mehe wenuhem wi pàn uwa wi.

35

Mytu'u haw

1 Na'e omono'og Moizez Izaew izuapyapyr paw wanupe uze'eg pà a'e wà kury. — Ko ma'e Tupàn uzapo kar iko peme kury. 2 Pemumaw 6 'ar pema'ereko pà. 7 haw 'ar mehe pepytu'u pema'ereko re nehe. Pemonokatu mytu'u haw 'ar ihewe nehe. Pepytu'u pema'ereko re a'e 'ar mehe nehe. Pemuwete katu Tupàn nezewe nehe. Aze amo uma'ereko a'e 'ar rehe nehe, pezuka nehe. 3 Pema'ereko tata iapo mehe. A'e rupi pemunyk zo tata penàpuz me mytu'u haw 'ar mehe nehe, i'i wanupe.

Ma'e imono e pyr tàpuzràn pe har

4 Uze'eg wi Moizez Izaew izuapyapyr nànàn. — Ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar iko peme kury. 5 Pepyhyk pema'e kurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyràm romo nehe, izupe heraha pà nehe. Aze amo iporomono wer ma'e hekuzar katu ma'e rehe izupe wà nehe, tuwe weraha izupe wà nehe: or, parat, itazu morog, 6 inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e, pàn hekuzar katu ma'e irin her ma'e, 7 àràpuhàrànete hawer, àràpuhàràn hawitu ma'e awa ipirer imupiràg pyrer, ma'epirer ikatuahy ma'e, ywyra akaz her ma'e, 8 uri kawer tatainy pupe àràm, taz zàwenugar uri kawer inuromo imono pyràm, yhyk zàwenugar, 9 ita hekuzar katu ma'e unik her ma'e, amo ae ita hekuzar katu ma'e. Xaxeto Tupàn imuwete katu haw rehe ma'ea'yr zuka har omono putar a'e ita ukamirpuku inugwer kamir i'aromo har rehe wà nehe, xaxeto wanuwihaw ipuxi'a rehe har rehe wà nehe no.

Ma'ema'e tàpuzràn pupe har

10 Aze amo pepyr har ukwaw ma'e iapo
katu haw wà nehe, tuwe ur wà nehe,
ma'e iapo pà Zanezar ze'eg rupi katete wà
nehe. 11 Uzapo putar agwer ma'e paw
wà nehe. 12 Tupàn hapuzràn, ipyk àwàm
ipupe har, ipyk àwàm katu pe har no, ma'e
tàpuzràn rehe har paw: ma'ekokaw, izyta,
iapyteraromo har, i'yw, iwy pe har, Tupàn
ze'eg itapew rehe imuapyk pyrer hyru ràm,
i'yw no, ipykaw no, pàn Tupàn Henaw
Ikatuahy Ma'e Henaw Ikatu Wera'u Ma'e
wamytepe har, 13 ywyrapew, ihàm, hehe
we har paw no, typy'ak Tupàn pe imono
pyrer, 14 tatainy henaw, henaw rehe har
no, tatainy, uri kawer tatainy pupe har
no, 15 yhyk zàwenugar ikaz taw, ikaz taw
ihàm no, uri kawer purehe izakook pyràm,
yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e, pànuhu
tàpuzràn ukenaw pe har, 16 ma'ea'yr hapy
haw, hehe har imuparipari pyrer morog
iapo pyrer, ma'ea'yr hapy haw ihàm, hehe
we har paw no, 'yryru, 'yryru henaw,
17 pànuhu katu pe imuzeaiko pyrer, pànuhu
izyta no, iwy pe har no, pànuhu ipupyaikaw
pyrer hukenaw rehe har, 18 tàpuzràn izyta,
ihàm no, izywyr katu haw izyta no, ihàm
no, 19 xaxeto wama'e Tupàn henaw ikatu
wera'u ma'e pupe imunehew pyràm. Àràw
a'e, ta'yr a'e wà no, umunehew putar a'e
ma'e a'e wà nehe. (Àràw a'e, ta'yr a'e wà no,
umunehew a'e ma'e Tupàn henataromo a'e
wà.)

Teko werur ma'e imono pyr Tupàn pe

20 Na'e Izaew izuapyapyr paw uhem
oho a'e wi Moizez wi a'e wà kury.
21 Amo iporomono wer tuwe ma'e rehe
wemetarer ikurer rehe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e pe a'e wà. A'e rupi
omono izupe wà. Moizez umekuzar
Tupàn huwàxi haw iapo haw a'e temetarer
pupe, Tupàn hàpuzràn iapo haw imekuzar
pà. Omono temetarer iapo har wanupe,
umekuzar kamirpuku ipupe no, Tupàn
henataromo ma'ea'yr zuka har wanupe
no. 22 Awa wà, kuzà wà no, aze ipurumur
wer kuzà imupuràg etea'i haw rehe izupe
wà, werur wà: iputàw imunehew paw,
inamipor, kwàku'aw har, poapyw har,
wyzài ma'e or iapo pyrer. Umur uma'e
Tupàn pe wà. 23 Aze amo wereko pàn irin
her ma'e wà, werur wà: inemo àràpuhàràn
hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e,
huwy ipiràg wewer ma'e, ipiràg ma'e, pàn
hekuzar katu ma'e àràpuhàràànete hawer
iapo pyrer, àràpuhàràn hawitu ma'e awa
ipirer imupiràg pyrer, ma'epirer hekuzar
katu ma'e. 24 Parat herur arer wà, itazu
morog herur arer wà no, werur a'e ma'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imur
pà wà. Ywyra akaz her ma'e hereko har
wà no, wyzài ma'e iapo pyràm romo wà,
werur wà no, Tupàn pe imur pà wà no.
25 Kuzà inemo ipuwànaw kwaw par wà,
upuwàpuwàn inemo wà, herur pà imur pà
Tupàn pe wà: inemo àràpuhàràn hawitu
ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, ipuwy
ma'e no, ipiràg ma'e no. Uzapo pàn irin her
ma'e wà no. 26 Kuzà àràpuhàràànete hawer
ipuwànaw kwaw par paw wà no, aze
ipurupuwàn wer hehe wà, upuwàpuwàn
wà no. 27 Izaew waneruze'egar a'e wà,
werur ita onik her ma'e a'e wà, amo ita
hekuzar katu ma'e ipuràg eteahy ma'e
inuromo wà. Moizez omomog kar a'e
itapuràgete Tupàn henataromo ma'ea'yr
zuka har wakamirpuku rehe, wapuxi'a
rehe har rehe no. 28 Werur amo ma'e taz
zàwenugar wà. Werur uri kawer tatainy
pupe àràm wà no. Uzuhen teko wanehe
ma'ea'yr wanehe Tupàn henataromo wà,
imuwete katu mehe wà. Ikaz mehe
hyàkwegatu yhyk zàwenugar ài Tupàn
pe. 29 Awa Izaew izuapyapyr ma'e rehe
ipurumur wer ma'e wà, kuzà ma'e rehe
ipurumur wer ma'e wà no, paw rupi werur
ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà.
Moizez umekuzar Tupàn pe uma'ereko
haw paw a'e temetarer pupe a'e, ta'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar nezewe
haw izupe a'e xe.

Teko werur wemiapoapo kwer Tupàn Hàpuzràn pe wà

30 Na'e uze'eg Moizez Izaew wanupe
kury. — Peme'egatu Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hemiapo kwer rehe nehe.
Wexak amo awa kury. Mezarew Uri ta'yr
her romo a'e. Wiko Ur hemimino romo
a'e. Zuta izuapyapyr romo wanekon wà.
31 Tupàn umynehem Wekwe Puràg pupe.

Ukwaw kar ma'e tetea'u iapo haw izupe. Ukwaw iapo haw. Ukwaw iapo katu haw. 32 A'e rupi ukwaw ma'eragapaw iapo haw. Ukwaw or imuapu'a haw. Ukwaw parat imuapu'a haw no. Ukwaw itazu imuapu'a haw no, ma'e ipuràg eteahy ma'e iapo pà. 33 Ukwaw itapuràg hekuzar katu ma'e imonohokaw ima'ema'e haw amo ma'e rehe imomogaw. Ukwaw ywyra ikixikixi katu haw ma'e iapo pà no. Ukwaw ipuràg eteahy ma'e tetea'u iapo haw no. 34 Omono a'e ma'e iapo haw kwaw paw amo awa wanupe no. Aoriaw awa inugwer her romo. Aizamak ta'yr romo hekon a'e, Nà izuapyapyr romo a'e. A'e rupi ukwaw amogwer wamu'e haw agwer ma'e iapo haw rehe wà no. 35 Umynehem tuwe Tupàn a'e awa ma'e iapo haw kwaw paw pupe wà. Ukwaw iapo haw wà. Ukwaw ma'e iapo pyràm rehe uma'enukwaw katu haw wà no. Ukwaw pàn ipuwàpuwànaw wà no: huwy ma'e, huwy ipiràg wewer ma'e, ipiràg ma'e, pàn irin ikatuahy ma'e. Ukwaw wyzài pàn iapo haw wà. Ukwaw wyzài ma'e iapo haw rehe teko wamu'e haw wà no. Ukwaw ma'eragapaw iapo haw rehe teko wamu'e haw wà no.

36

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw kar ma'e iapo haw awa wanupe. Omono ma'e kwaw paw wanupe no. A'e rupi Mezarew a'e, Aoriaw a'e no, ma'e iapo haw kwaw par paw a'e wà no, Tupàn hàpuz iapo haw kwaw par paw a'e wà no, tuwe uzapo uma'ereko haw Tupàn ze'eg rupi katete a'e wà nehe, i'i Moizez teko wanupe.

Teko wanemimono e

2 Na'e Moizez wenoz Mezarew uzeupe kury, wenoz Aoriaw no, wenoz amogwer teko ma'e kwaw paw Tupàn wi ipyhyk arer wà no, a'e ma'ereko haw iapo haw rehe ur ma'e kwer wà no. Ipurupytywà wer hehe wà. — Pezypyrog pema'ereko pà kury, i'i wanupe. 3 Upyhyk Moizez a'e ma'e teko wanemimur kwer paw kury. A'e mehe omono a'e ma'e paw a'e iapo haw kwaw katu har wanupe. Uzapo kar tàpuzràn Tupàn imuwete katu haw a'e teko wanupe. Tuweharupi ku'em mehe teko werur e amo ae ma'e a'e pe wà. Werur ma'e tetea'u wà. 4 A'e rupi uma'ereko katu ma'e Tupàn hàpuz iapo har a'e wà kury, upytu'u uma'ereko re wà kury. 5 Uze'eg wà Moizez pe wà. — Teko werur ma'e tetea'u wà. Uhyk ma'ereko haw Tupàn hemiapo karer pe kury.

6 A'e rupi Moizez umume'u uze'eg wanupe kury. Umume'u teko ize'eg oho amogwer wanànàn wà. — Awa wà nehe, kuzà wà nehe no, pepytu'u ma'e Tupàn hàpuz me imur pyràm iapo re nehe kury, i'i wanupe. A'e rupi teko nuerur kwaw amo ma'e wà. 7 Ta'e wanemiapo kwer uhyk a'e xe, ta'e upyta ikurer a'e xe. Ta'e heta tetea'u wera'u ma'e kury xe.

Tàpuzràn Tupàn heko haw

8 A'e rupi awa ma'e iapo haw ikwaw wera'u har uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzràn a'e wà kury. Upyhyk pàn hekuzar katu ma'e irin her ma'e wà. Upyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e wà no. Upyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e wà no. Upyhyk inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e wà no. Uma'ema'e a'e ma'e paw 10 pànuhu iapo pà wà. A'e re omono'og a'e 10 pànuhu tàpuzràn iapo pà wà. Umuwywyk kerumin hagapaw iapo pà wà, a'e 10 pànuhu rehe wà. 9 A'e 10 pànuhu wà, zuawygatu wahua'u haw wà. Heta 12,5 met wapuku haw. Heta 1,80 met wapuku haw iaikwer ma'e no. 10 Umuwywyk 5 pàn pitài pànuhu iapo pà wà. Umuwywyk inugwer 5 pàn pitài pànuhu iapo pà wà no, pàn ipy zàwegatete wà no. 11 Upyhyk pàn huwy ma'e wà, ma'e àpixipixi haw iapo pà imuwywyk pà wà. Omomog a'e ma'e àpixipixi haw pàn iahykaw rehe har heme'y rehe ipehegwer katu pe har rehe wà. Uzapo nezewe haw inugwer ipehegwer rehe wà no. 12 Omomog 50 ma'e àpixi haw pàn ipy tàpuzràn pehegwer ipy heme'y rehe wà. Omomog 50 ma'e àpixi haw pàn iahykaw rehe har tàpuzràn pehegwer mokoz haw heme'y rehe wà. Nezewe ma'e àpixi haw amo pehegwer rehe har upyta ma'e àpixi haw inugwer pehegwer rehe har wanuwake wà. 13 Uzàpixipixi pànuhu

inugwer pànuhu rehe 50 pyhykaw or iapo pyrer pupe wà. Nezewe mehe a'e mokoz pànuhu uzeapo pitài pànuhu romo wà.

14 Upyhyk 11 pàn àràpuhàràànete hawer iapo pyrer wà, tàpuzràn ipykaw iapo pà wà. 15 A'e pàn uhua'u haw nuzuawy kwaw amogwer pàn uhua'u haw pitàitàigatu wà. Heta 13,30 met wapuku haw pitàitàigatu wà. Heta 1,80 met wapuku haw iaikwer pe pitàitàigatu wà. 16 Umuwywyk 5 pàn pitài pehegwer iapo pà wà. Umuwywyk inugwer 6 pàn inugwer pehegwer iapo pà wà no. 17 Omomog 50 ma'e àpixi haw pàn ipy ipehegwer iahykaw rehe har heme'y rehe wà. Omomog 50 ma'e àpixi haw inugwer ipehegwer heme'y rehe wà no. 18 A'e re umuapu'a itazu morog 50 àpixi haw iapo pà wà. Omomog a'e 50 ma'e àpixi haw a'e mokoz pehegwer rehe wà, pitài tàpuzràn ipykaw iapo pà wà. 19 Uzapo amo ipykaw wà no. Umupiràg àràpuhàràn hawitu ma'e wapirer tetea'u wà, wamuwywyk pà a'e tàpuzràn ipykaw iapo pà wà. Uzapo amo ae ipykaw wà no. Umuwywyk ma'epirer ikatuahy ma'e a'e tàpuzràn ipykaw iapo pà wà.

20 Ukixikixi ywyra akaz her ma'e tàpuzràn izyta iapo pà wà. Nezewe mehe upuner ipàrirogaw iapo haw rehe wà. 21 Heta 4,45 met izyta ipuku haw pitàitàigatu. Heta 67 xenxim izyta iànàmaw pitàitàigatu. 22 Heta mokoz ikwar a'e izyta rehe pitàitàigatu wà no. Heta ikwar izyta heixe haw romo nànàn wà. 23 Uzapo 20 izyta kwarahy hemaw awyze har kutyr har pe wà. 24 Omono 40 kawaw pew parat iapo pyrer a'e 20 izyta iwy pe har wawy pe wà. Omono mokoz py izyta iwy pe pitàitàigatu wà. Nezewe mehe izyta i'yw nuixe kwaw ywy pupe wà. 25 Uzapo amo 20 izyta tàpuzràn pehegwer kwarahy hemaw iahur rehe har kutyr har rehe wà. 26 Uzapo 40 kawaw pew parat iapo pyrer izyta iwy pe har wapy romo wà. Izyta upyta mokoz upy rehe pitàitàigatu wà. 27 Tàpuzràn hekwar rehe kwarahy heixe haw kutyr uzapo 6 izyta wà. 28 Uzapo amo mokoz izyta iahykaw rehe upu'àm ma'e ràm wà. 29 Omomog a'e mokoz izyta wapy rehe wà, pitài ma'e iapo pà wà. Uhem iapu'a ma'e i'aromo har ipy pe. Nezewe umupu'àm a'e mokoz izyta iahykaw rehe har wà. 30 Nezewe heta 8 izyta izupe wà. Heta 16 wapy parat iapo pyrer wà. Izyta u'àm mokoz upy parat iapo pyrer wanehe pitàitàigatu wà.

31 A'e re ukixikixi ywyra akaz her ma'e 15 iapyteraromo har iapo pà wà. Omono 5 iapyteraromo har pitài tàpuzràn pehegwer rehe wà. 32 Omono amo 5 inugwer ipehegwer rehe wà. Omono amo 5 ipehegwer kwarahy heixe haw kutyr har rehe wà, hekwar rehe wà. 33 Iapyteraromo har wamyter pe har ukwaw iku'aw iaiha haw pitài pehegwer wi inugwer pehegwer pe. 34 Uwàuwàn a'e izyta or pupe wà, or pàn zàwenugar iapo pyrer pupe wà. Omono iapu'a ma'e or iapo pyrer a'e izyta wanehe wà, kyhàhàm iho haw rupi wà. Uwàuwàn a'e kyhàhàm or pàn zàwenugar pupe wà no.

35 Omono'og ikatuahy ma'e wà: pàn irin her ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e. Umuwywyk a'e pàn kerumin hagapaw wamono pà hehe wà. Uzapo pànuhu uzeaiko ma'e a'e ma'e paw imunyryk pà wà. 36 Ukixikixi ywyra akaz her ma'e wà, 4 izyta iapo pà a'e pànuhu pe wà. Uwàuwàn a'e ywyra or pape zàwenugar romo iapo pyrer pupe wà. Umuapu'a or pànuhu àpixipixi haw iapo pà wà. Umuapu'a or a'e 4 izyta wapy iapo pà wà. 37 Omono'og ma'e wà: irin ikatu ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e. Umuwywyk ma'e hagapaw a'e pàn rehe wà. A'e ma'e paw pupe uzapo pànuhu tàpuzràn huken rehe har wà. 38 Uzapo 5 i'yw a'e pànuhu izyta romo imupu'àmaw romo wà. Omono ma'e àpixipixi haw i'yw wanehe wà. Uwàuwàn i'yw i'aromo har or pape zàwenugar pupe wà. Uwàuwàn izyta nezewe wà no. Umuapu'a itazu morog 5 i'yw waipy iapo pà wà no.

37

Tupàn ima'eyru ze'egatu haw

1 A'e awa Mezarew her ma'e a'e, uzapo a'e Tupàn Ze'eg Hyru a'e. Heta 1,10 met Tupàn Ze'eg Hyru ipuku haw. Heta 66 xenxim iànàmaw. Heta 66 xenxim iaiha haw. 2 Omomog or pape zàwenugar romo iapo pyrer a'e Tupàn Ze'eg Hyru pupe, ikupe pe no. Omono iapeao haw or iapo pyrer izywyr no. 3 Umuapu'a or 4 iapu'a ma'e iapo pà. Omono a'e 4 iapu'a ma'e Tupàn Ze'eg Hyru ipy wawype. Mokoz iapu'a ma'e upyta pità i pehegwer iwy pe wà. Mokoz iapu'a ma'e upyta inugwer pehegwer iwy pe wà. 4 Ukixikixi ywyra akaz her ma'e mokoz i'yw iapo pà. Uwàuwàn i'yw or pape zàwenugar romo iapo pyrer pupe wà. 5 A'e re umuixe kar i'yw a'e iapu'a ma'e Tupàn Ze'eg Hyru pehegwer rehe har wanupi wà. Nezewe mehe amo upuner heraha haw rehe wà.

6 Umuapu'a Mezarew or Tupàn Ze'eg Hyru ipykaw iapo pà. Heta 1,10 met a'e ipykaw ipuku haw. Heta 66 xenxim ipuku haw iaikwer ma'e. 7 Unupànupà or mokoz kerumin hagapaw iapo pà. 8 Omomog pità i hagapaw pità i Tupàn Ze'eg Hyru iahykaw pe. Omomog inugwer inugwer iahykaw pe. Omomogatu a'e kerumin hagapaw a'e ze'eg hyru ipykaw rehe wà. Nuzawy kwaw pità i ma'e wà. 9 A'e kerumin hagapaw a'e wà, uzuwazar romo a'e wà. Ume'e 'àm ipykaw rehe wà. Ipepozaz wà. Wapepo upyk ipykaw wà.

Ywyrapew typy'ak imuapykaw Tupàn huwa rupi har

10 Ukixikixi Mezarew ywyra akaz her ma'e ywyrapew iapo pà. Heta 88 xenxim a'e ywyrapew ipuku haw. Heta 44 xenxim ipuku haw iaikwer ma'e. Heta 66 xenxim iaiha haw. 11 Uwàuwàn a'e ywyrapew or ikatuahy ma'e pape zàwenugar romo iapo pyrer pupe. Omomog iapeao haw izywyr no. 12 Uzapo heme'ywyr har ywyrapew izywyr no. Heta 8 xenxim iànàmaw. Omomog iapeao haw or iapo pyrer a'e heme'ywyr har izywyr no. 13 Umuapu'a or 4 iapu'a ma'e iapo pà. Omono a'e 4 iapu'a ma'e 4 iahykaw pe wà, 4 ipy wanuwake wà. 14 Omomog a'e 4 iapu'a ma'e heme'ywyr har huwake wà. Umuixe kar teko i'yw wanupi wà, aze ipurueraha wer a'e ywyrapew rehe wà. 15 Ukixikixi ywyra akaz her ma'e a'e mokoz i'yw iapo pà. Uwàuwàn i'yw or pape zàwenugar romo iapo pyrer pupe wà. 16 Umuapu'a or ma'e ywyrapew rehe àràm iapo pà wà no: kawaw, kanek, kanekpuku, y'a win Tupàn pe imono pyr hyru ràm.

Tatainyhu hakamykamy ma'e

17 Unupànupà Mezarew or ikatuahy ma'e tatainy henaw iapo pà. Uzapo ipy no. Uzapo i'yw no. Uzapo ma'eputyr hagapaw tatainy henaw rehe har no, iputyr hagapaw no, iputyr rupi'a hagapaw no. Omogatu henaw rehe pità i ma'e romo iapo pà. 18 Heta 6 izywa a'e tatainy henaw rehe wà. Na'iruz upyta amo ipehegwer rehe wà. Na'iruz upyta inugwer ipehegwer rehe wà no. 19 Heta na'iruz ma'eputyr hagapaw a'e izywa wanehe pità ità igatu wà. Nuzawy kwaw ma'e'a amen her ma'e iputyr, iputyr rupi'a no.

20 Heta 4 ma'eputyr hagapaw tatainy henaw i'yw rehe wà. Nuzuawy kwaw ma'e'a amen her ma'e iputyr. Heta iputyr rupi'a. Heta iputyr hameamekwer no. 21 Heta mokoz izywa na'iruz haw. Aze heta mokoz izywa, heta pità i ma'e'a amen her ma'e iputyr hupi'a a'e izywa iwy pe no. 22 Iputyr hupi'a a'e wà, izywa a'e wà no, tatainy henaw a'e no, uzemono'og pità i ma'e or iapo pyrer romo wà. 23 Uzapo Mezarew 7 tatainy wanenaw pe wà. Umuapu'a or ikatuahy ma'e zepinaw inemo tatainy pupe har imonohokaw iapo pà. Uzapo tàtàpyzgwer imono'ogaw or ikatuahy ma'e pupe no. 24 Umumaw or tetea'u a'e tatainy henaw iapo mehe, hehe we har iapo mehe. Heta 34 kir a'e or ipuhuz taw.

Yhyk hapy haw ita imuaiha pyrer

25 Ukixikixi Mezarew ywyra akaz her ma'e ywyrapew yhyk hapy haw iapo pà. Ipuku haw nuzawy kwaw ipupy uhu haw a'e. Heta 45 xenxim ipuku haw. Heta 45 xenxim ipupy no. Heta 90 xenxim iaiha haw. Iapyr iahykaw rehe har uzemogatu ywyrapew rehe wà, pità i ma'e iapo pà wà. 26 Uwàuwàn ipykaw or ikatuahy ma'e pape

zàwenugar pupe. Uwàuwàn 4 ipehegwer wà no. Uwàuwàn 4 iapyr wà no. Uzapo iapeao haw or iapo pyrer yhyk hapy haw izywyr no. 27 Uzapo mokoz iapu'a ma'e or pupe wà no. Omomog a'e iapu'a ma'e iapeao haw iwy pe wà. Pitài upyta pitài pehegwer rehe. Inugwer upyta inugwer pehegwer rehe. Teko umuixe kar i'yw a'e iapu'a ma'e wanupi wà, aze ipurueraha wer hehe wà. 28 Ukixikixi ywyra akaz her ma'e i'yw iapo pà. Uwàuwàn i'yw or pupe wà.

Ma'ekawer yhyk rehe imono pyr

29 A'e re uzapo Mezarew a'e uri kawer Tupàn pe imonokatu pyr xaxeto wanehe izuhen pyràm. Uzapo yhyk kàpuhàg hyàkwegatu ma'e inuromo har Tupàn henataromo hapy pyràm no.

38

Ita imuaiha pyr ma'ea'yr imono e pyrer hapy haw

1 Ukixikixi Mezarew ywyra akaz her ma'e ma'e Tupàn henataromo imono pyr hapy tuwe haw iapo pà. Ipykaw ipuku haw nuzawy kwaw ipupy a'e. Heta 2,20 met ipuku haw. Heta 2,20 met ipupy no. Heta 1,30 met iaiha haw. 2 Uzapo Mezarew 4 iapyr 4 iahykaw rehe har pàràm wà. Omono'og iapyr ywyrapew rehe pitài ma'e iapo pà wà. Uwàuwàn a'e itazu morog pape zàwenugar romo iapo pyrer pupe paw rupi wà. 3 Uzapo ma'e a'e ywyrapew rehe har paw wà no: kawaw, ywy imomor haw, zapepopew, kuzeràxi, tàtàpuzgwer ima'ema'e haw. Umuapu'a itazu morog a'e ma'e paw iapo pà. 4 Upei'ài'àg itazupew imuparipari pà kyhaw zàwenugar iapo pà. Omono a'e ma'e ywyrapew heme'ywyr har iwy pe. Uhem heme'yw iaiha haw pe. 5 Uzapo 4 iapu'a ma'e to'o kwer imihir haw iapyr rehe àràm romo wà. Omomog hehe wà. Teko upuner i'yw wamuixe kar haw rehe wanupi wà. 6 Ukixikixi ywyra akaz her ma'e i'yw iapo pà. Uwàuwàn i'yw itazu morog pape zàwenugar iapo pyrer pupe wà. 7 A'e re umuixe kar Mezarew i'yw a'e 4 iapu'a ma'e wanupi wà, mokoz ywyrapew pehegwer wanehe har wanupi wà. Ukixikixi ywyra a'e ma'ea'yr hapy haw iapo pà. Izywyz a'e.

Kawahu 'yryru

8 A'e 'ar rehe kuzà Tupàn hàpuzràn ukenaw pe uma'ereko ma'e a'e wà, wereko itazupew waruwa romo iapo pyr a'e wà. Upyhyk Mezarew waruwa wanuwi a'e, zapepopew zepuez taw iapo pà ipupe a'e. Uzapo henaw no.

Tupàn hàpuzràn izywyr har

9 Mezarew uzapo amo tàpuzràn izywyr katu haw. Uzapo irin ikatu ma'e pàn imuzaiko pyr romo a'e tàpuzràn izywyr katu haw izywyr har romo. Pànuhu kwarahy ihemaw awyze har heta 44 met ipuku haw. Heta 20 izyta itazu morog iapo pyrer. 10 Heta izypy ikokaw itazu morog iapo pyrer no. Umuzaiko a'e pànuhu a'e 20 izyta rehe. Heta ma'e parat iapo pyrer izyta rehe: hàty'àz, ikokaw. 11 Uzapo Mezarew nezewegatete haw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe no. 12-13 Heta 22 met tàpuz izywyr ikatu haw ipuku haw. Heta 22 met tàpuz izywyr ikatu haw pehegwer kwarahy heixe haw kutyr har. Heta 22 met tàpuz izywyr ikatu haw pehegwer kwarahy ihemaw kutyr har. Heta 10 pànuhu i'yw wà. Heta 10 i'yw izypy ikokaw no. Umuapu'a parat hàty'àz iapo pà imuzaiko haw romo iapo pà. Uzapo ikokaw parat iapo pyrer no. Teko wixe tàpuz izywyr ikatu haw pupe ipehegwer kwarahy ihemaw kutyr har rupi wà. 14-15 Heta pànuhu mokoz tàpuz izywyr ikatu haw hukenaw iwyr rehe. Heta 6,60 met pànuhu ipuku haw. Heta na'iruz pànuhu izyta. Heta na'iruz izypykokaw wà no. 16 Umuwywyk pàn irin ikatuahy ma'e a'e pànuhu tàpuz izywyr ikatu haw iwyr har paw iapo pà wà. 17 Umuapu'a itazu morog a'e izyta izypy iapo pà. Umuapu'a parat amogwer ma'e iapo pà: hàty'àz, ikokaw, izyta apyr har. Izyta tàpuzràn izywyr katu haw izywyr har paw uzemomog uwipy ikokaw parat iapo pyrer rehe pitài ma'e romo uzeapo pà. 18 Omono'og ma'e: pàn irin ikatuahy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e. Umuwywyk ma'e hagapaw a'e pàn rehe.

Omono'og a'e ma'e paw pànuhu tàpuzràn izywyr katu haw ukenaw iwyr har iapo pà. Heta 8,80 met a'e pànuhu ipuku haw. Heta 2,20 met iaiha haw. Ipuku haw iaiha haw nuzawy kwaw pànuhu tàpuzràn izywyr ikatu haw pe har ipuku haw iaiha haw. 19 Heta 4 ywyra izyta romo. Heta 4 ipy itazu morog iapo pyrer izyta pe. Umuapu'a parat tetea'u a'e ma'e paw iapo pà: hàty'àz wà, izyta iapyr hete wazypykokaw wà. 20 Umuapu'a itazu morog tetea'u tàpuzràn izyta paw iapo pà wà, izyta katu pe har iapo pà wà no.

Ma'e heny katu ma'e tàpuzràn pupe har Tupàn uzekwaw kar haw

21 Xe amume'u putar ita tàtà hekuzar katu ma'e wapuhuz taw Tupàn hàpuzràn rehe har ihe nehe kury. Moizez omonokatu a'e 10 Tupàn ze'eg mokoz itapew rehe ikaikair pyrer a'e hàpuzràn pupe. Moizez omono'og Erewi izuapyapyr xaxeto Àràw ta'yr wà kury, wanupe uze'eg pà wà kury. Itamar xaxeto Àràw ta'yr a'e, wanuwihaw her romo a'e. — Pemuapyk ita tàtà hekuzar katu ma'e wapuhuz taw pape rehe nehe, i'i Moizez wanupe.

22 Mezarew Uri ta'yr Ur hemimino Zuta izuapyr a'e, uzapo ma'e paw Tupàn hemiapo karer Moizez pe imume'u pyrer a'e. 23 Aoriaw Aizamak ta'yr Nà zuapyr a'e, ipytywà har romo hekon a'e. Aoriaw ukwaw ma'e hagapaw pape rehe imuapykaw. Ukwaw ma'eragaw paw itatàtà rehe ikair haw no. Ukwaw pàn ikatuahy ma'e irin ipyahaw paw no. Ukwaw inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipyahaw paw no: huwy ma'e, ipuwy ma'e, ipiràg ma'e.

24 Teko omono or tetea'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hàpuzuhu iapo pyràm wà. Omono ma'e puhuz taw hexakaw rehe tuwihawete wanehe we har rehe wà. Wexak ipuhuz taw wà. Heta miw kir a'e or puhuz taw. 25 Wexak kar parat ipuhuz taw tuwihaw wanupe wà. Heta 3.430 kir a'e parat puhuz taw a'e. 26 A'e 'ym mehe awa kwer omono amo parat Tupàn pe weko haw hekuzaromo wà. Tuwihaw umume'u awa hemimono ràm awa wanupe pitàitàigatu wà. Pitàitàigatu omono wemetarer tuwihaw wanupe Tupàn pe imono pyr romo wà. Parat Tupàn hàpuzràn rehe har ipuhuz taw nuzawy kwaw parat awa kwer wanemimono kwer paw a'e. Tuwihawete upapar awa kwer a'e 'ar mehe wà. Heta 63.550 awa 20 kwarahy hereko wera'u har wà. 27 Umumaw parat 3.400 kir ipuhuz taw a'e 100 tàpuzràn ipy pànuhu ipy iapo mehe wà. Heta 34 kir ipy wanupe pitàitàigatu. 28 Uhyk katu parat. Heta we parat. Heta 30 kir ikurer ipuhuz taw a'e. Upyhyk Mezarew a'e parat kyhàhàm zàwenugar iapo pà, hàty'àz i'yw rehe har iapo pà no, i'yw izypy ikokaw iapo pà no. 29 Teko omono itazu morog tetea'u Tupàn pe wà no. Heta 2.425 kir ipuhuz taw a'e. 30 Upyhyk Mezarew Tupàn tàpuzràn ukenaw ipy iapo pà. Uzapo ma'ea'yr hapy haw a'e. Uzapo kuzeràxihu a'e no. Umuapu'a itazu morog a'e ma'ea'yr hapy haw rehe har paw iapo pà no. 31 Uzapo tàpuz izywyr ikatu haw ipy ukenaw ipy morog imuapu'a pà wà no. Tàpuzràn i'yw paw pànuhu tàpuzràn izywyr har i'yw paw uzapo morog imuapu'a pà no.

39

Xaxeto wakamir wà

1 Upyahaw inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer kamirpuku iapo pà: huwy ma'e, ipuwy ma'e, ipiràg ma'e. A'e kamir uzemonokatu Tupàn pe wà. Xaxeto umunehew a'e kamirpuku Tupàn Henaw Ikatuahy Ma'e pupe oho mehe uma'ereko mehe wà. Iapo har uzapo kamirpuku xaxeto pe Àràw pe iapo pyrer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete a'e wà.

Xaxeto wakamir 'aromo har

2 Upyahaw inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer xaxeto ikamirpuku amo ma'e i'aromo har iapo pà: huwy ma'e, ipuwy ma'e, ipiràg ma'e, pàn irin her ma'e ikatuahy ma'e, inemo or iapo pyrer. 3 Umuapu'a or kawawpew iapo pà. Ukixikixi inemo zàwenugar iapo pà. Upyahaw a'e or irin ikatu ma'e inuromo, amogwer inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer inuromo: huwy ma'e, ipuwy ma'e, ipiràg ma'e. 4 Uzapo mokoz

iputàwmunehew paw kamirpuku rehe imomog pyràm. Omomog pitài pitài pehegwer rehe. Omomog inugwer inugwer pehegwer rehe. 5 Iku'aw har a'e, kamirpuku iku'aw rehe upyta a'e. Pitài ma'e romo uzeapo hehe we a'e. Zuawygatu pàn iapo pyrer. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar nezewe haw Moizez pe a'e 'ym mehe a'e xe. 6 Umuàgà'ym ita puràg eteahy ma'e agata her ma'e wà kury. Omomog a'e agata ma'e or iapo pyrer wanehe wà. Umuapyk katu Zako ta'yr waner a'e ita wanehe wà. 7 Omomog a'e ita xaxeto kamirpuku iputàwmunehew paw wanehe wà. Upurumuma'enukwaw kar 12 Izaew ta'yr wazuapyapyr wanehe wà. Uzapo a'e ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imume'u pyrer rupi katete.

Puxi'a pykaw

8 Uzapo xaxeto ipuxi'a iwànaw nezewegatete no. Omono'og agwer ma'e wà: inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipuwy ma'e, inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ipiràg ma'e, irin ikatu ma'e. Umuwywyk a'e irin puràg eteahy ma'e, ma'e hagapaw imuapyk pà hehe wà. 9 Ipuxi'a iwànaw ipuku haw nuzawy kwaw ipuku haw iaikwer ma'e a'e. Ukanakanaw mokoz pehegwer romo wà. Heta 20 xenxim ipuku haw. Heta 20 xenxim ipupy no. 10 Omomog 4 ita hekuzar katu ma'e imuzehyrogatu pyrer hehe wà. Imuzehyrogatu haw ipy rehe omomog na'iruz ita wà: humi, topaz, karanar. 11 Imuzehyrogatu haw mokoz haw rehe omomog amo na'iruz ita wà: emeraw, xapir, niàmà. 12 Imuzehyrogatu haw na'iruz haw rehe omomog amo na'iruz ita wà: turukez, agata, amexi. 13 Imuzehyrogatu haw 4 haw rehe omomog amo na'iruz ita wà: meriw, onik, zaz. Omomog a'e ita a'e kawawpew zàwenugar wanehe paw rupi wà. 14 Umuapyk Zako ta'yr waner a'e ita wanehe wà. Heta pitài ta'yr her ita nànàn. Upurumuma'enukwaw kar Izaew ta'yr wazuapyapyr wanehe wà. 15 Upyhyk or ikatuahy ma'e inemo romo iapo pyrer wà. Upupepupe a'e inemo kyhàhàm zàwenugar iapo pà wà, xaxeto ipuxi'a iwànaw rehe har romo wà. 16 Umupyràn or mokoz iapu'a ma'e romo iapo pà wà. Uzàpixipixi a'e iapu'a ma'e xaxeto ipuxi'a rehe har rehe ywate wà. 17 Umuixe kar a'e mokoz kyhàhàm zàwenugar or iapo pyrer a'e mokoz iapu'a ma'e wanupi wà. 18 Uzàpixipixi kyhàhàm apyr kawaw zàwenugar or iapo pyrer ipuxi'a rehe har rehe wà. Omomog a'e kawaw zàwenugar kamirpuku iputàwmunehew paw wanehe wà, xaxeto henataromo har rehe wà. 19 Uzapo amo mokoz iapu'a ma'e or iapo pyrer wà no. Uzàpixipixi a'e iapu'a ma'e xaxeto ipuxi'a rehe har rehe ywy kutyr wà, ipupe wà. 20 Umuapu'a or mokoz iapu'a ma'e iapo pà wà. Omomog a'e iapu'a ma'e mokoz kamirpuku iputàwmunehew paw iapyr wanehe wà, iwy pe wà, xaxeto henataromo har rehe wà, imuwywyk awer huwake wà, iku'aw har i'aromo wà. 21 Weruze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imur pyrer wà. Uzàpixipixi a'e mokoz iapu'a ma'e ipuxi'a rehe har amo mokoz iapu'a ma'e ikamirpuku rehe har wanehe inemo huwy ma'e pupe wà. Nezewe mehe ipuxi'a iwànaw nuwezyw kwaw iku'aw har pe. Nuzekwaraw kwaw.

Amo xaxeto wakamir

22 Upyahaw xo inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e zo xaxeto iaxi'i ipyk àwàm iapo pà wà. 23 Ikwar ipyter pe. Xaxeto umuixe kar uwàkàg ikwar rupi imunehew mehe. Uzapeao izurukwaromo har pàn ipuhuz ma'e pupe wà. Nezewe mehe numu'i kar kwaw xaxeto imunehew mehe. 24 Omono'og inemo àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer wà: huwy ma'e, ipuwy ma'e, ipiràg ma'e. Uzapo ma'e'a homà her ma'e hagapaw a'e inemo pupe wà. Umuwywyk a'e hagapaw xaxeto iaxi'i ipykaw iahykaw nànàn wà. 25 Uzapo itamaraka pixika'i ma'e wà no. Uzàpixi a'e itamaraka pixika'i ma'e iaxi'i ipykaw heme'y rehe wà. Uzàpixi pitài itamaraka wà. Uzàpixi pitài ma'e'a hagapaw huwake wà. A'e re uzàpixi amo itamaraka wà. A'e re uzàpixi amo ma'e'a

hagapaw wà no. 26 Umupuràg eteahy kar
a'e iaxi'i ipykaw heme'ywyr wà. Nezewe
haw uzapo wà. Uzàpixi pitài itamaraka'i
wà. Umuwywyk pitài ma'e'a hagapaw wà.
Uzàpixi pitài itamaraka wà. Umuwywyk
pitài ma'e'a hagapaw wà. Uzapo nezewe
paw rupi wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uzapo kar nezewe haw Moizez pe a'e
xe.
27 Uzapo kamirpuku tunik her ma'e Àràw
pe ta'yr wanupe wà. 28 Amo ma'e uzapo
wanupe wà no: àkàg àpixi haw, xapew,
temyhar irin iapo pyrer 29 Upyahaw inemo
àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer
huwy ma'e inemo ipuwy ma'e rehe we
inemo ipiràg rehe we irin ikatu ma'e
rehe we wà, waku'aw har iapo pà wà.
Umuwywyk a'e pàn ma'e ipuràg eteahy
ma'e hagapaw imuapyk pà hehe wà.
Weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ze'eg Moizez pe imur pyrer iapo mehe wà.
30 Umuapu'a or ikatuahy ma'e kawawpew
iapo pà wà. Uzàpixi kawawpew xaxeto
àkàg rehe har rehe wà. Umuapyk ko ze'eg
hehe wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe imonokatu pyr, i'i. 31 Uzàpixi
kawawpew inemo àràpuhàràn hawitu
ma'e hawer iapo pyrer huwy ma'e pupe
wà. Uzàpixi kawawpew àkàg àpixi haw
ipehegwer 'ywate har rehe wà. Ta'e
nezewe uzapo kar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Moizez pe a'e 'ym mehe a'e xe.

Upaw uma'ereko haw

32 Umumaw a'e uma'ereko haw Tupàn
hàpuzràn rehe har a'e kury. Teko Izaew
izuapyapyr uzapo ma'e paw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ze'eg awer Moizez pe
imur pyrer rupi katete a'e wà. 33 Weraha
hàpuzràn Moizez pe wà. Weraha hehe we
har paw izupe wà no: iàpixipixi haw, izyta,
iapyteraromo har, i'yw, izypy ràm no.
34 Weraha ipykaw àràpuhàràn hawitu ma'e
wapirer iapo pyrer imupiràg pyrer wà no.
Weraha ipykaw ma'epirer ikatuahy ma'e
iapo pyrer wà no. Weraha pànuhu izupe
wà no. A'e pànuhu uzaikaikaw tàpuzràn
pupe har mokoz romo. — Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e Henaw Ikatuahy Ma'e,
i'i amo ipupyaikaw pyrer pe wà. — Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Henaw Ikatuahy
Wera'u Ma'e, i'i inugwer ipupyaikaw pyrer
pe wà. 35 Weraha Tupàn Ze'eg Hyru Moizez
pe wà, Tupàn ze'eg mokoz itapew rehe
ikaikair pyrer wà no. Weraha i'yw wà no,
ipykaw wà no. 36 Weraha ywyrapew izupe
wà no. Weraha hehe har paw izupe wà
no, weraha typy'ak Tupàn pe imono pyr wà
no. 37 Weraha tatainy henaw or ikatuahy
ma'e iapo pyrer izupe wà. Weraha tatainy
rehe har izupe wà no, ma'e hehe har paw
wà no, uri kawer tatainy pupe har wà
no. 38 Weraha inugwer ywyrapew or iapo
pyrer Tupàn pe imur pyrer hereko àràm
izupe wà no. Weraha uri kawer kàpuhàg
inuromo har xaxeto romo purumuigo kar
ma'e izupe wà no. Weraha yhyk zàwenugar
hyàkwegatu ma'e izupe wà no. Weraha
pànuhu tàpuzràn uken rehe har izupe wà
no. 39 Weraha itazu morog ipei'ài'àg pyrer
iparipari ma'e iapo pyrer izupe wà no.
Weraha ihàm izupe wà no, hehe har paw
wà no. Weraha zapepopewhu izupe wà,
hetymà wà no. 40 Weraha pànuhu tàpuz
izywyr ikatu haw pe har izupe wà no,
wa'yw wà no, wapy wà no. Weraha
pànuhu tàpuz izywyr ikatu haw ukenaw
rehe har izupe wà, ihàm wanehe we wà
no. Weraha tàpuzràn i'yw wà, ma'e ipupe
àràm paw wà no. 41 Weraha kamirpuku
ipuràg eteahy ma'e xaxeto wanemimune-
hew Tupàn Henaw Ikatuahy Ma'e pupe
àràm wà, kamirpuku Àràw hemimunehew
ràm ta'yr wanemimunehew ràm wà no.
42 Teko Izaew izuapyapyr uzapo ma'e
Moizez pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hemiapo karer paw wà. 43 Ume'egatu
Moizez a'e ma'e wanehe paw rupi katete
a'e. — Azeharomoete pezapo ko ma'e paw
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer
rupi katete pe wà, i'i wanupe. A'e rupi
omono Moizez uze'egatu a'e ma'e nànàn a'e
kury.

40

Omonokatu tàpuzràn Tupàn huwarupi wà

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Moizez pe kury.
2 — Zahy ipy mehe 'ar ipy mehe emuapyk
heràpuzràn nehe. 3 Emuapyk heze'eg hyru

heràpuzràn pupe nehe, emono heze'eg itapew rehe ikaikair pyrer a'e 10 heremiapo kar hyru ipupe nehe. Emupu'àm a'e pànuhu heze'eg hyru henataromo nehe. 4 Emuapyk ywyrapew heràpuzràn pupe nehe. Emono ywyrapew rehe àràm hehe nehe, hen àwàm me pitàitàigatu nehe. Emupu'àm tatainy henaw tàpuzràn pupe nehe. Emono tatainy hehe wà nehe no. 5 Emuapyk yhyk zàwenugar hapy haw or iapo pyrer ipupe nehe, heze'eg hyru henataromo nehe. Emuzaiko pànuhu heràpuzràn huken rehe nehe. 6 Emuapyk ma'ea'yr hapy haw heràpuzràn henataromo nehe. 7 Emuapyk zapepopew tàpuzràn ma'e hapy haw wamyter pe nehe. Emynehem zapepopew 'y pupe nehe. 8 A'e re emupu'àm tàpuz izywyr katu haw heràpuzràn izywyr nehe. Emuzaiko pànuhu tàpuz izywyr katu haw hukenaw rehe nehe.

9 Na'e epyhyk uri kawer xaxeto romo purumuigo kar ma'e nehe. Ezakook a'e uri kawer heràpuzràn rehe nehe, ipupe har wanehe paw rupi nehe no. Nezewe mehe emurkatu a'e ma'e paw ihewe nehe, imukatuahy pà ihewe nehe. 10 A'e re ezakook uri kawer ma'e hapy haw rehe nehe, hehe har wanànàn nehe no. Nezewe mehe ma'e hapy haw eremurkatu ihewe nehe, imukatuahy pà ihewe nehe. 11 Nezewegatete erezakook putar uri kawer zapepopew rehe nehe, hetymà rehe nehe no. Nezewe mehe eremurkatu putar ihewe nehe, imukatuahy pà ihewe nehe.

12 Eraha Àràw heràpuzràn hukenaw pe nehe. Eraha ta'yr a'e pe ne wà nehe no. Emuzepuez kar ne wà nehe. 13 Emunehew kar xaxeto kamir Àràw pe nehe. Ezakook uri kawer iàkàg rehe nehe, imurkatu pà ihewe nehe, xaxeto herenataromo har romo imuigo kar pà nehe. 14 Erur ta'yr ne wà nehe no. Emunehew kar kamirpuku tunik her ma'e wanupe pitàitàigatu no. 15 A'e re ezakook uri kawer wanehe nehe, wanu rehe hakook awer zàwegatete nehe. Nezewe mehe wiko putar xaxeto romo herenataromo wà nehe. Wiko putar xaxeto romo awyzeharomo wà nehe, a'e re wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

16 Moizez uzapo a'e ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete a'e. 17 Zahy ipy mehe, 'ar ipy mehe, umuapyk Tupàn hàpuzràn a'e pe wà. Ezit ywy wi waho awer wi te Tupàn hàpuzràn imuapykaw 'ar pe Izaew umumaw etea'i pitài kwarahy a'e wà. 18 Omono Moizez ipy ywy rehe wà. Umupu'àm izyta wà. Umupu'àm i'yw wà. 19 Upyk tàpuzràn ipykaw pupe. Omono inugwer ipykaw ipykaw ipy i'aromo, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete. 20 A'e re upyhyk a'e mokoz itapew Tupàn ze'eg hereko har wà. Omono hyru pupe wà. Umuixe kar i'yw iapu'a ma'e rupi wà. Uwàpytym ipykaw pupe no. 21 A'e re omono ze'eg hyru tàpuzràn pupe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete. Umuzaiko pànuhu Tupàn Henaw Ikatuahy Ma'e Tupàn Henaw Ikatuahy Wera'u Ma'e wamyter pe. Nezewe mehe ni amo nupuner kwaw ze'eg hyru hexakaw rehe wà kury.

22 Umuapyk Moizez ywyrapew tàpuzràn pupe kwarahy ihemaw iahurehe har kutyr har rehe, pànuhu huwake ikupe kutyr. 23 Omono typy'ak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyrer hehe, ize'eg awer rupi katete. 24 Umupu'àm tatainy henaw kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe, ywyrapew henataromo. 25 A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo umunyk Moizez tata tatainy rehe, Tupàn ze'eg rupi katete. 26 Umuapyk ywyrapew or iapo pyrer tàpuzràn pupe pànuhu henataromo. 27 Wapy yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e hehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete. 28 Umuzaiko pànuhu tàpuzràn huken rehe. 29 Umuapyk ma'e hapy haw a'e pe pànuhu henataromo. Omono ma'e hapy paw pyràm hehe. Omono arozràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyrer hehe ize'eg rupi katete no. 30 Umupu'àm zapepopew no, tàpuzràn ma'e hapy haw wamyter pe no. Umynehem 'y pupe. 31 Moizez a'e, Àràw a'e no, ta'yr a'e no, uzepuez ipupe wà. 32 Wyzài 'ar mehe, aze wixe tàpuzràn pupe wà, aze oho ma'e hapy haw huwake wà, uzepuez

ipupe wà, Tupàn ze'eg rupi katete wà.
33 Umupu'àm Moizez tàpuz izywyr ikatu
haw tàpuzràn ma'e hapy haw waiwyr har.
Umuzaiko pànuhu tàpuzràn izywyr ikatu
haw hukenaw rehe har romo no. A'e ma'e
iapo pawire umumaw uma'ereko haw
kury.

Ywàkun upyk tàpuzràn a'e kury

34 Na'e amo ywàkun upyk tàpuzràn kury.
Uhyape katu kury. Tynehem Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny
katu haw pupe kury. 35 A'e rupi Moizez
nupuner kwaw ipupe wixe haw rehe.

36 Aze a'e ywàkun uzeupir tàpuzràn wi, xo
a'e mehe zo Izaew oho amo me wà, amo
ae ywy rehe uker haw iapo pà wà. 37 Aze
nuzeupir kwaw, upyta teko a'e pe amo me
oho 'ym pà wà. 38 Wata haw nànàn wà,
'aromo wà, wexak ywàkun Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hereko haw wà, tàpuzràn
i'aromo wà. Pyhaw wexak tata i'aromo
ukaz ma'e wà no.

EREWI

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenoz Moizez uzeupe kury. Na'e uze'eg izupe tàpuzràn imonokatu pyrer pupe wiko mehe kury. 2 — Emume'u ko ze'eg ma'e ihewe imur pyràm rehe har Izaew wanupe nehe. — Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe.

Ma'ea'yr wazuka haw rehe hapy paw pyr wà

— Aze awa ipuruzuka wer ma'ea'yr rehe herenataromo nehe, upuner putar amo weimaw tapi'ak amogwer tapi'ak wainuromo har hexakaw rehe nehe. U, upuner putar amo àràpuhàràn hawitu ma'e hexakaw rehe nehe. U, upuner putar amo àràpuhàràn ete hexakaw rehe nehe. 3 Aze ipurumur wer amo weimaw tapi'ak rehe ihewe hapy pyràm romo ukaz paw ma'e ràm romo nehe, tuwe wexak amo tapi'ak awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar nehe. Ihe amuawyze putar ihe nehe, aze a'e awa weraha a'e tapi'ak awa tàpuzràn iapo katu pyrer pupe teixe haw huwake nehe. 4 A'e pe opokok putar iàkàg rehe nehe. Na'e a'e ma'ea'yr ikatu putar ihewe nehe. Nezewe mehe umunàn kar putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e uzewi ihewe a'e nehe. 5 Na'e awa uzuka putar a'e tapi'ak awa tàpuzràn henataromo nehe. Xaxeto Àràw izuapyapyr a'e wà nehe, umur putar huwykwer ihewe wà nehe. Na'e umupiripirik huwykwer 4 ma'ea'yr hapy haw tàpuzràn henataromo har iahykaw wanehe wà nehe. 6 Na'e awa upirok putar ma'ea'yr nehe. A'e re upei'ài'àg putar hetekwer nehe. 7 Xaxeto umunyk putar tata ma'ea'yr hapy haw i'aromo wà nehe. Umuàgà'ym putar zepe'aw tata rehe wà nehe. 8 Umuapyk putar tapi'ak awa tata rehe wà nehe: ho'o kwer ipei'ài'àg pyrer, iàkàgwer, ikawer hie kwer ipyk arer. 9 Awa uzuhez putar hie parer nehe, hetymàgwer nehe no. Ukaz putar ma'ea'yr hapy haw rehe nehe no. Xaxeto wapy putar tapi'ak awa nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr hyàkwegatu ma'e romo nehe.

10 Aze awa omono àràpuhàràna'yr hawitu ma'e Tupàn pe nehe, u, aze omono àràpuhàràneteа'yr izupe nehe, tuwe xo awa zo omono izupe wà nehe. Tuwe na'iperew kwaw nehe. Tuwe naheta kwaw ikatu 'ymaw hehe nehe. 11 Awa uzuka putar ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe, ma'ea'yr hapy haw izywyr kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe. Xaxeto umupiripirik putar 4 ma'ea'yr hapy haw iahykaw huwykwer pupe wà nehe. 12 A'e re izar upei'ài'àg putar ma'ea'yr nehe. Na'e xaxeto omono putar hetekwer tata ma'ea'yr hapy haw rehe har rehe nehe: ipegegwer, iàkàgwer, ikawer hie kwer ipykaw. 13 Ma'ea'yr izar uzuhez putar hie kwer nehe, hetymà gwer nehe no. Omono putar a'e ma'e Tupàn pe nehe no. Wapy putar ipegegwer paw rupi nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr hyàkwegatu ma'e romo nehe.

14 Aze awa iporomono wer wiràmiri rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, tuwe werur pyku'i nehe, u, werur pykahu nehe. 15 Xaxeto weraha putar wiràmiri ma'ea'yr hapy haw pe nehe. Omonohok putar iàkàg nehe. Na'e wapy putar ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. A'e re uwyryk putar huwykwer ma'ea'yr hapy haw ipehegwer rehe nehe. 16 A'e re ozo'ok putar hemi'uryru nehe, ipor nehe no. Weityk putar tanimuk imuapyteràkwà ma'ea'yr hapy haw izywyr har rehe nehe. 17 Na'e upyhyk putar wiràmiri ipepo rehe. Upupirar putar ipepo hetekwer ipei'àg 'ym pà nehe. Wapy putar ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Ukaz paw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr hyàkwegatu ma'e romo nehe.

2

Arozràn Tupàn pe imono pyr

1 Aze awa omono arozràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, tuwe umuku'iku'i nehe. Na'e wenuhem putar iku'i kwer ikatu wera'u ma'e amo wanuwi nehe. Na'e upyhyk putar uri kawer nehe, yhyk zàwenugar nehe no. Umupyràn putar a'e ma'e paw arozràn imuku'i pyrer inuinuromo nehe. 2 Na'e omono putar

a'e ma'e xaxeto Àràw izuapyapyr wanupe nehe. Amo xaxeto upyhyk putar opo ipor arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo yhyk zàwenugar inuromo imupyràn pyrer nehe. Wapy putar ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Nezewe mehe teko ima'enukwaw putar ko ma'e rehe wà: a'e ma'e paw teko omono Tupàn pe wà. Temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr hyàkwegatu ma'e romo wà nehe. 3 Xaxeto Àràw izuapyapyr upyhyk putar arozràn imono pyrer ikurer wà nehe. A'e ikurer ikatu wera'u Tupàn henataromo, ta'e wenuhem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyrer wi a'e wà xe.

4 Aze amo iporomono wer typy'ak zepehe pupe imihir pyrer rehe Tupàn pe nehe, tuwe uma'ema'e arozràn imuku'i pyrer ikatuahy ma'e iapo pà nehe. Nomono kwaw imuapiruru kar haw inuromo nehe. Upuner typy'ak uhu ma'e iapo haw rehe arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer pupe wà nehe. Upuner pixika'i ma'e ipew ma'e iapo haw rehe wà nehe, uri kawer pixika'i imono pà hehe wà nehe.

5 Aze iporomono wer typy'ak zàpehe pupe imihir pyrer rehe nehe, tuwe umupyràn uri kawer arozràn imuku'iku'i pyrer inuromo nehe. Nomono kwaw imuapiruru kar haw inuromo nehe. 6 Tupàn pe imono mehe nehe, upei'ài'àg putar typy'ak nehe. Uzakook putar uri kawer hehe nehe.

7 Aze iporomono wer typy'ak zapepopew rehe imihir pyrer rehe nehe, tuwe umupyràn uri kawer arozràn imuku'iku'i pyrer inuromo nehe.

8 Emono a'e arozràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Emono xaxeto pe nehe. A'e weraha putar ma'ea'yr hapy haw pe nehe. 9 Upyhyk putar imono pyr ikurer pixika'i ma'e nehe, hapy pà ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Nezewe mehe teko ima'enukwaw putar ko ma'e rehe wà nehe: Omono a'e ma'e paw Tupàn pe a'e. Temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr hyàkwegatu ma'e romo a'e. 10 Xaxeto Àràw izuapyapyr upyhyk putar arozràn imono pyrer ikurer wà nehe. A'e ikurer ikatu wera'u Tupàn henataromo, ta'e wenuhem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyrer wi a'e wà xe.

11 Pemupyràn zo imuapiruru kar haw wyzài arozràn Tupàn pe imono pyr inuromo nehe. Pemono zo imuapiruru kar haw wyzài Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr inuromo nehe. Pemono zo hàir inuromo nehe. 12 Pemono arozràn izypy mehe ipo'o pyrer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Xaxeto nuwapy kwaw a'e arozràn ma'ea'yr hapy haw rehe wà nehe. 13 Pemue katu arozràn imono pyrer xa pupe nehe. Ta'e xa upurumuma'enukwaw kar Tupàn ze'egaw rehe teko wanehe we iapo katu pyrer rehe a'e xe. Pemue katu arozràn Tupàn pe imono pyr paw rupi nehe. 14 Arozràn izypy mehe ipo'o pyrer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono mehe nehe, epyhyk arozràn haryw ikyr katu ma'e rehe har izupe nehe. Emuku'i nehe. Emihir nehe. A'e re eraha izupe nehe. 15 Emono uri kawer hehe nehe. Emono yhyk zàwenugar hehe nehe no. 16 Na'e xaxeto wapy putar a'e arozràn ikurer ma'ea'yr hapy haw rehe nehe, uri kawer rehe we nehe, yhyk zàwenugar rehe we nehe no. Nezewe mehe teko ima'enukwaw putar ko ma'e rehe wà nehe: Omono a'e ma'e paw Tupàn pe a'e, i'i putar hehe uma'enukwaw pà wà nehe.

3

Ma'e Tupàn pe imono pyr izupe purumuawyze kar haw

1 Aze awa omono ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uzemuawyze kar haw romo nehe, aze wenuhem tapi'ak amo tapi'ak wanuwi nehe, upuner tapi'ak awa henuhemaw rehe nehe. Aze ru'u upuner tapi'ak kuzà henuhemaw rehe nehe no. Tuwe naheta kwaw ikatu 'ymaw hehe nehe. 2 Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo awa opokok putar a'e ma'ea'yr iàkàg rehe nehe, izuka pà nehe. Xaxeto Àràw izuapyapyr umupiripirik putar huwykwer 4 ma'ea'yr hapy haw ipehegwer rehe wà nehe. 3 Amo xaxeto omono putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hemi'u izupe imono pyr romo

a'e: ikawer hie kwer ipykaw, 4 mokoz iku'azarer, ikawer iku'azarer ipyk awer, ipy'a ipehegwer ikatu wera'u ma'e. Xaxeto wenuhem putar a'e ipy'a kwer ipehegwer iku'azarer henuhem mehe wà nehe. 5 Xaxeto wapy putar a'e ma'e paw ma'ea'yr hapy haw rehe wà nehe, ma'e Tupàn pe imono pyrer zepe'aw rehe imono pyrer rehe we wà nehe. Temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr hyàkwegatu ma'e romo a'e nehe.

6 Aze awa iporomono wer àràpuhàràn rehe Tupàn pe nehe, uzemuawyze kar haw romo nehe, heimaw awa a'e nehe, u, kuzà nehe, tuwe naheta kwaw ikatu 'ym ma'e hehe nehe. 7 Aze iporomono wer àràpuhàràna'yr hawitu ma'e rehe nehe, 8 awa opokok putar iàkàg rehe nehe. Uzuka putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo nehe. Xaxeto Àràw izuapyapyr umupiripirik putar huwykwer 4 ma'ea'yr hapy haw ipehegwer rehe wà nehe. 9 Amo xaxeto omono putar ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hemi'u imono pyr romo nehe: ikawer, huwaz paw, ikawer hie kwer ipyk arer, 10 mokoz iku'azarer, ikawer iku'azarer ipyk arer, ipy'a kwer ipehegwer ikatu wera'u ma'e. Xaxeto wenuhem putar a'e ipy'a pehegwer iku'azarer henuhem mehe wà nehe. Omonohok putar huwaz ikupekagwer huwakea'i nehe. 11 Xaxeto wapy putar a'e ma'e paw ma'ea'yr hapy haw rehe temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr romo nehe.

12 Aze iporomono wer àràpuhàrànetea'yr Tupàn pe nehe, 13 omono putar opo ma'ea'yr iàkàg rehe izuka pà tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo nehe. Xaxeto Àràw izuapyapyr umupiripirik putar huwykwer 4 ma'ea'yr hapy haw ipehegwer rehe wà nehe. 14 Amo xaxeto omono putar ma'ea'yr ipehegwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe, temi'u izupe imono pyr romo nehe: 15 ikawer hie kwer ipyk awer, mokoz iku'azarer, ikawer iku'azarer ipyk awer, ipy'a ipehegwer ikatu wera'u ma'e. Xaxeto wenuhem putar a'e ipy'a pehegwer iku'azarer henuhem mehe wà nehe. 16 Xaxeto wapy putar a'e ma'e paw ma'ea'yr hapy haw rehe nehe, temi'u imono pyr hyàkwegatu ma'e romo a'e nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko kawer paw izar romo a'e. 17 A'e rupi Izaew wà nehe, wyzài ywy rehe wiko mehe wà nehe, nu'u kwaw ikawer wà nehe. Nu'u kwaw huwykwer wà nehe no. Peruzar ko ze'eg tuweharupi nehe. Tuwe pezuapyapyr weruzar tuweharupi wà nehe no.

4

Ma'ea'yr xaxeto wanuwihawete hemiapo kwer hekuzaromo izuka pyr

1 — Emume'u ko heze'eg teko wanupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. 2 Aze amo Izaew uzuhaw heze'eg nehe, hehe ipuruzuhaw wer 'ym pà nehe, aze nuweruzar kwaw amo ize'eg nehe, a'e teko uzapo putar ma'e wemiapo kwer hekuzaromo nehe.

3 Aze xaxeto wanuwihawete uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, aze a'e rupi umuigo kar teko paw ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo wà nehe, uzuka putar tapi'aka'yr awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà nehe. 4 Weraha putar a'e ma'ea'yr tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe. Omono putar opo ma'ea'yr iàkàg rehe nehe. Uzuka putar a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. 5 Na'e omono'og putar huwykwer ikurer nehe. Weraha putar tàpuzràn pupe nehe. 6 A'e pe umuàkym putar ukwà huwykwer pupe nehe. Na'e umupiripirik putar huwykwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo pànuhu imuzaiko pyrer henaw ikatu ma'e pe teixe haw rehe har henataromo nehe, 7 haw nehe. 7 A'e re, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo, omono putar huwykwer pixika'i yhyk zàwenugar Tupàn pe imonokatu pyrer hapy haw tàpuzràn pupe har iahykaw rehe nehe. Uzakook putar huwykwer ikurer ma'ea'yr hapy haw iwype har rehe nehe, tàpuzràn henataromo har rehe nehe. 8 Xaxeto wenuhem putar ma'ea'yr ikawer paw izuwi nehe. Aze'eg ikawer hie ipykaw rehe xe ihe. 9 Wenuhem putar mokoz

iku'azarer, ikawer iku'azarer ipyk awer, ipy'a kwer ipehegwer ikatu wera'u ma'e. Xaxeto wenuhem putar a'e ipy'a kwer ipehegwer iku'azarer henuhem mehe wà nehe. 10 Xaxeto wenuhem a'e ma'e paw tapi'ak wi a'e awa Tupàn pe uzemuawyze kar haw romo a'e. Uzapo putar nezewegatete 'aw tapi'ak pe nehe no. Xaxeto wapy putar paw rupi ma'e hapy haw rehe nehe. 11 Upyhyk putar ma'ea'yr ipehegwer nehe: ipirer, ho'o kwer paw, iàkàgwer, hetymàgwer, hie kwer, hie kwer rehe har. 12 Weraha putar a'e ma'e paw katu pe teko waneko haw wi nehe, amo ywy pehegwer Tupàn pe imukatu pyrer pe nehe, tanimuk heityk pyrer pe nehe. Wapy putar ma'ea'yr a'e pe zepe'aw rehe nehe.

Ma'ea'yr teko paw wanekuzaromo izuka pyr

13 Aze ru'u teko paw uzuhaw amo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg a'e wà nehe, hehe ipuruzuhaw wer 'ym pà a'e wà. Aze ru'u uzapo putar ikatu 'ym ma'e henataromo wà nehe. Aze uzapo ikwaw 'ym pà wà nehe, 14 aze amo 'ar mehe ukwaw wemiapo kwer ikatu 'ymaw wà nehe, weraha putar tapi'aka'yr awa izuka pyràm romo tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo wà nehe, wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà Tupàn pe wà nehe. 15 A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo tuwihaw omono putar opo ma'ea'yr iàkàg rehe izuka pà wà nehe. 16 A'e re xaxeto wanuwihawete weraha putar huwykwer ikurer tàpuzràn pupe nehe. 17 Umuàkym putar ukwà huwykwer pupe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo umupiripirik putar huwykwer pànuhu imuzaiko pyrer henataromo 7 haw nehe, Tupàn henaw ikatu ma'e pupe nehe. 18 A'e re, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo omono putar huwykwer pixika'i ywyrapew tàpuzràn pupe har iahykaw rehe nehe. Uzakook putar huwykwer ikurer ma'ea'yr hapy haw ma'e hapy haw tàpuzràn henataromo har iwype har rehe nehe. 19 A'e re wenuhem putar ma'ea'yr ikawer paw nehe. Wapy putar ikawer paw ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. 20 Uzapo ma'e ma'ea'yr pe ukatu 'ymaw imunàn kar pà Tupàn pe. Uzapo putar nezewegatete 'aw ma'ea'yr pe nehe no. Xaxeto omono putar a'e ma'e Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà Tupàn pe. Tupàn umunàn putar wanemiapo kwer ikatu 'ymaw nezewe mehe nehe. 21 Xaxeto weraha inugwer tapi'ak katu pe waneko haw wi hapy pà. Uzapo putar nezewegatete 'aw ma'ea'yr pe nehe no. Amume'u Tupàn pe imur pyr teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw kwez xe kury.

Ma'ea'yr izuka haw tuwihaw hemiapo kwer ikatu 'ygwer hekuzaromo har

22 Aze amo tuwihaw uzuhaw amo Tupàn ze'eg nehe, hehe ipuruzuhaw wer 'ym pà nehe, aze uzapo amo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiapo kar 'ym nehe, amo umume'u putar hemiapo kwer izupe nehe. 23 Henu mehe na'arewahy werur putar àràpuhàrànete awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar Tupàn pe nehe, izupe imono pyr romo nehe. 24 Awa omono putar opo iàkàg rehe nehe. Na'e uzuka putar a'e ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe, ma'ea'yr hapy haw huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe. A'e pe xaxeto uzuka ma'ea'yr hapy pyràm wà. A'e tuwihaw uzuka putar a'e ma'ea'yr wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà Tupàn pe nehe. 25 Na'e xaxeto umuàkym putar ukwà huwykwer pupe nehe, imono pà ma'ea'yr hapy haw iahykaw rehe nehe. Na'e uzakook putar huwykwer ikurer ma'ea'yr hapy haw iwype har rehe nehe. 26 Tupàn pe uzemuawyze kar haw iapo mehe wapy ikawer paw. Nezewegatete xe no. Wapy putar ikawer paw ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Nezewe mehe xaxeto omono putar a'e imono pyr Tupàn pe wemiapo kwer imunàn kar pà Tupàn pe nehe. Tupàn umunàn putar hemiapo kwer izuwi nehe.

Ma'ea'yr amo teko hekuzaromo izuka pyr

27 Aze amo teko uzuhaw amo Tupàn ze'eg a'e nehe, hehe ipuruzuhaw wer 'ym pà nehe, aze ru'u uzapo putar ikatu 'ym

ma'e henataromo nehe. Aze uzapo ikwaw 'ym pà nehe, 28 aze amo 'ar mehe amo umume'u hemiapo kwer ikatu 'ymaw izupe nehe, weraha putar àràpuhàràn ete kuzà izuka pyràm romo Tupàn pe nehe, wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà Tupàn pe wà nehe. 29 Omono putar opo iàkàg rehe nehe. Uzuka putar a'e ma'ea'yr hapy haw huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe. A'e pe xaxeto uzuka ma'ea'yr hapy pyràm wà. 30 Xaxeto umuàkym putar ukwà huwykwer pupe nehe, imono pà ma'ea'yr hapy haw iahykaw rehe nehe. Uzakook putar huwykwer ikurer ma'ea'yr hapy haw iwype har rehe nehe. 31 Wenuhem ma'ea'yr ikawer paw hapy pà hapy haw rehe Tupàn pe uzemuawyze kar haw iapo mehe. Nezewegatete wenuhem putar àràpuhàràn kuzà ikawer paw hapy pà hapy haw rehe nehe no. A'e imono pyr hyàkwegatu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Ikatu putar izupe nehe. Nezewe mehe xaxeto omono putar a'e ma'e Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà izupe nehe. Tupàn umunàn putar a'e nehe.

32 Aze amo teko werur amo àràpuhàràn ete kuzà wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà Tupàn pe nehe, tuwe naheta kwaw ikatu 'ymaw a'e ma'ea'yr rehe nehe. 33 A'e teko omono putar opo àràpuhàràn ete iàkàg rehe nehe. Na'e uzuka putar ma'ea'yr hapy haw huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe. Xaxeto uzuka ma'ea'yr hapy paw pyràm a'e hapy haw huwake nehe. Uzuka putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà Tupàn pe nehe. 34 Xaxeto umuàkym putar ukwà àràpuhàràn ete kuzà huwykwer pupe nehe, imono pà ma'ea'yr hapy haw iahykaw rehe nehe. Na'e uzakook putar huwykwer ikurer ma'ea'yr hapy haw iwype har rehe nehe. 35 Tupàn pe uzemuawyze kar haw iapo mehe wapy ikawer paw. Nezewegatete xe no. Wenuhem putar àràpuhàràn ete kuzà ikawer paw nehe. Wapy putar ikawer ma'ea'yr hapy haw rehe nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyrer romo hapy pyrer wa'aromo nehe. Nezewe mehe xaxeto omono putar a'e imono pyr Tupàn pe hemiapo kwer imunàn kar pà Tupàn pe nehe. Tupàn umunàn putar hemiapo kwer izuwi nehe.

5

Ma'e rehe teko uzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo wà

1 Amume'u putar penemiapo kwer hekuzaromo ma'e imur pyràm xe ihe nehe kury: Aze tuwihaw wenoz amo wenataromo wà nehe, — Emume'u nerapi har hemiapo kwer urewe nehe, aze i'i izupe wà nehe, aze numume'u kwaw wemixak kwer nehe, aze numume'u kwaw weminu kwer nehe, a'e mehe ikatu 'ym ma'e iapo har romo wiko putar tuwihaw wanenataromo a'e nehe. Ikatu putar hehe wazepyk àwàm nehe.

2 Aze amo nuzekaiw katu kwaw wemiapo rehe nehe, aze a'e rupi opokok amo Tupàn henataromo iaiw ma'e rehe nehe, amo ma'ea'yr umàno ma'e kwer rehe nehe, aze ru'u, amo miar umàno ma'e kwer rehe nehe, aze ru'u, amo ma'ea'yr ywy rehe uzeikyz ma'e rehe nehe, a'e mehe a'e teko wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Wiko putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo nehe.

3 Aze amo nuzekaiw katu kwaw wemiapo rehe nehe, aze a'e rupi opokok wyzài Tupàn henataromo iaiw ma'e rehe amo teko ima'e rehe nehe, wemiapo kwer ikatu 'ymaw ikwaw mehe a'e teko wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Wiko putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo nehe.

4 Aze amo nuzekaiw kwaw wemimume'u rehe nehe, aze a'e rupi umume'uahy amo wemiapo ràm nehe, ikatu ma'e nehe, aze ru'u ikatu 'ym ma'e nehe, aze umume'uahy uma'enukwaw 'ym pà nehe, a'e mehe wemimume'u ikatu 'ymaw ikwaw mehe na'arewahy wiko putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo nehe.

5 Aze amo uzapo wyzài agwer ma'e nehe, tuwe umume'u wemiapo kwer nehe. 6 Tuwe werur amo ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ukatu 'ymaw

imunàn kar pà Tupàn pe nehe no. Werur putar àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà nehe. U, werur putar àràpuhàràn ete kuzà nehe. Na'e xaxeto omono putar ma'ea'yr Tupàn pe nehe, hemiapo kwer imunàn kar pà izupe nehe.

7 Aze amo nuwereko kwaw hekuzar ràm nehe, aze nupuner kwaw ni àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà ni àràpuhàràn ete kuzà imekuzar haw rehe nehe, a'e mehe omono putar mokoz pyku'i Tupàn pe wà nehe, u, mokoz pykahu izupe wà nehe, wemiapo kwer imunàn kar pà izupe nehe. Pitài wiràmiri wiko putar hemiapo kwer imunàn aw romo nehe. Inugwer wiko putar Tupàn pe imono pyr ukaz ma'e ràm romo nehe. 8 A'e teko omono putar a'e mokoz wiràmiri xaxeto pe wà nehe. Xaxeto uzuka wiràmiri ikatu 'ygwer imunàn àwàm izypy mehe nehe. Uzuhaw putar iazu'yw iàkàg izo'ok 'ym pà nehe. 9 Umupiripirik putar ma'ea'yr hapy haw ipehegwer huwykwer ikurer pupe nehe. A'e re umuyryk kar putar huwykwer ma'ea'yr hapy haw iwype har rehe nehe. A'e izuka pyr wiko hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo a'e. 10 Na'e xaxeto omono putar inugwer wiràmiri Tupàn pe hapy pyr romo ukaz paw ma'e romo Tupàn ze'eg rupi katete nehe. Nezewe xaxeto omono putar a'e ma'e Tupàn pe a'e teko hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. Tupàn umunàn putar hemiapo kwer nehe. 11 Aze amo nuwereko kwaw temetarer nehe, aze nupuner kwaw ni mokoz pyku'i ni mokoz pykahu wame'eg kar haw rehe nehe, a'e mehe werur putar pitài kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e Tupàn pe wemiapo kwer imunàn kar haw romo nehe. Tuwe numupyràn kwaw uri kawer inuromo nehe. Tuwe numupyràn kwaw yhyk zàwenugar inuromo nehe no. Ta'e omono putar Tupàn pe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo a'e xe. 12 Xaxeto upyhyk putar arozràn a'e teko wi nehe. Upyhyk putar opo ipor hapy pà ma'ea'yr hapy haw rehe nehe, temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr i'aromo nehe. Nezewe mehe ima'enukwaw putar a'e arozràn paw Tupàn pe imono awer rehe nehe. Omono izupe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo. 13 Nezewe xaxeto omono putar a'e ma'e Tupàn pe hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. Tupàn umunàn putar hemiapo kwer nehe. Nuzawy kwaw amogwer arozràn Tupàn pe imono pyr nehe. Xaxeto upyhyk putar ikurer nehe.

Ikatu 'ym ma'e iapo e haw hekuzaromo izuka pyr

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ko ma'e Moizez pe kury.

15 Aze amo nomono kwaw ma'e imonokatu pyrer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, ikwaw 'ym pà nehe, a'e mehe omono putar hekuzar nehe. Werur putar amo àràpuhàràn ikatu 'ymaw hereko 'ymar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe henataromo izuka pà nehe. Xaxeto umume'u putar hekuzar izupe nehe, ta'e ukwaw tàpuzuhu pupe har wanekuzar a'e wà xe. A'e ma'ea'yr wiko a'e teko ikatu 'ym ma'e iapo har romo heko haw imunàn aw romo a'e. 16 A'e teko omono putar Tupàn pe imono pyr wemimono kwer 'ym xaxeto pe nehe no. Omono putar amo hekuzar ipehegwer izupe nehe no. Umuza'aza'ak putar hekuzar 5 pehegwer romo nehe. Omono putar hekuzar izupe nehe. Omono putar amo ipehegwer izupe nehe no. Xaxeto upyhyk putar àràpuhàràn hawitu ma'e awa a'e teko ikatu 'ym ma'e iapo har romo heko haw imunàn aw nehe. Omono putar Tupàn pe henataromo izuka pà nehe, hemiapo kwer imunàn kar haw romo nehe. Tupàn umunàn putar hemiapo kwer izuwi nehe.

17 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo hehe ipurapo wer 'ym pà nehe, aze nuweruzar kwaw wyzài Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg nehe, aze uzapo hemiapo kar 'ym nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e iapo arer romo Tupàn henataromo nehe. Tuwe tuwihaw uzepyk hehe wà nehe. 18 Weraha putar àràpuhàràn hawitu ma'e awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar xaxeto pe nehe, ukatu 'ymaw imunàn àwàm romo nehe. Xaxeto umume'u putar ma'ea'yr hekuzar nehe, ta'e ukwaw tàpuzuhu pupe har wanekuzar a'e wà xe. Xaxeto omono putar ma'ea'yr

Tupàn pe hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. Na'ipurapo wer kwaw a'e ma'e rehe iapo mehe. Uzapo e. 19 Wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ikatu 'ym ma'e iapo arer romo a'e. Uzuka putar a'e ma'ea'yr iapo arer romo weko haw imunàn kar haw romo nehe.

6

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ko ma'e teko Izaew izuapyapyr wanupe.

2 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe, nezewe imuwete 'ym pà nehe, omono putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hekuzaromo nehe. Amume'u putar wanemiapo ikatu 'ym ma'e xe kury: Aze amo omono ma'e amo pe nehe, — Emonokatu ihewe nehe, aze i'i izupe nehe, aze a'e re numuzewyr kar kwaw izar pe nehe, omono putar ma'e Tupàn pe nehe. — Amono putar ko temetarer newe kury. Amo 'ar mehe emuzewyr kar ihewe nehe, i'i putar amo amo pe nehe. Temetarer heraha har wezar putar amo ma'e izar ipo pe hekuzaromo nehe. Amo 'ar mehe umuzewyr kar putar hemetarer nehe. Aze temetarer izar numuzewyr kwaw ima'e izupe nehe, omono putar ma'e Tupàn pe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Aze amo imunar amo ima'e rehe nehe, omono putar ma'e Tupàn pe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Aze amo upetek amo nehe, aze ukwar hehe nehe, aze unupà nehe, aze ukutuk nehe, aze ukixi nehe, omono putar ma'e Tupàn pe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe no. 3 Aze amo weityk amo ma'e ikwaw 'ym pà nehe, aze amo ae teko wexak a'e ma'e nehe, — Naexak kwaw ihe, aze i'i mua'u nehe, a'e mehe omono putar ma'e Tupàn pe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Aze uzapo wyzài ikatu 'ym ma'e agwer ma'e zàwenugar nehe, omono putar ma'e Tupàn pe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. 4 Aze ihem wer ukatu 'ymaw wi nehe, umuzewyr putar ma'e izar pe nehe. Aze ru'u umuzewyr putar wemetarer hekuzaromo imur pyrer izar pe nehe. Aze ru'u, umuzewyr putar ma'e wahyharupi ipyro pyrer hekuzar nehe. Aze ru'u, umuzewyr putar ma'e heityk pyrer izar pe nehe. 5 Aze ru'u, umukatu putar wyzài wemimume'u mua'u kwer nehe. Omono putar ma'e Tupàn pe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Imono haw 'ar mehe omono putar a'e ma'e hekuzar izar pe nehe. Umuza'ak putar hekuzar 5 pehegwer romo nehe. Omono we putar amo pitài ipehegwer izupe nehe no. 6 Omono putar àràpuhàràn hawitu ma'e awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar Tupàn pe henataromo izuka pà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har romo weko haw imunàn pà nehe. Xaxeto umume'u putar ma'ea'yr hekuzar nehe, ta'e ukwaw ma'e tàpuzuhu pupe har wanekuzar a'e wà xe. 7 Xaxeto omono putar a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hemiapo kwer imunàn kar haw romo nehe. Tupàn umunàn putar wyzài hemiapo kwer izuwi nehe.

Ma'ea'yr izuka pyr hapy paw pyr

8 Nezewe uze'eg Tupàn Moizez pe a'e. 9 — Emume'u ko heze'eg ma'e hapy pyràm rehe har Àràw pe nehe, ta'yr wanupe nehe no. Ma'e hapy pyràm umumaw putar pytun gatu ma'ea'yr hapy haw rehe upyta pà nehe. Tuwe tata nuwew kwaw nehe. 10 Xaxeto umunehew putar wemyhar irin iapo pyrer nehe. Umunehew putar ukamir puku irin iapo pyrer nehe no. A'e ma'e ikaz pawire xaxeto wenuhem putar tanimuk a'e wi nehe. Omono putar ma'ea'yr hapy haw izywyr nehe. 11 A'e re wenuhem putar uma'e nehe. Umunehew putar uma'e uzehe harete nehe. Weraha putar tanimuk amo ywypehegwer Tupàn henataromo ikatu ma'e pe katu pe teko waneko haw wi nehe. 12 Tuwe tata ma'ea'yr hapy haw rehe har nuwew pixik kwaw nehe. Tuwe ukaz tuweharupi nehe. Tuweharupi ku'em mehe xaxeto omono putar zepe'aw tata rehe nehe. Omono putar Tupàn pe imono pyr ukaz paw ma'e ràm hehe nehe. Wapy putar ma'e Tupàn imuawyze kar haw ikawer a'e pe nehe no. 13 Tata ma'ea'yr hapy haw pe har nuwew

pixik kwaw nehe. Tuwe ukaz tuweharupi nehe.

Arozràn Tupàn pe imono pyr

14 Na'aw Tupàn ze'eg arozràn imur pyr
rehe har xe kury. Xaxeto omono putar
arozràn imono pyr Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe ma'ea'yr hapy haw hen-
ataromo wà nehe. 15 Umupyràn putar uri
kawer arozràn inuromo wà. Umupyràn
yhyk zàwenugar inuromo wà nehe no.
Amo xaxeto upyhyk putar arozràn opo
ipor nehe. Wapy putar ma'ea'yr hapy
haw rehe nehe. Nezewe mehe ukwaw
a'e ma'e paw Tupàn pe imono awer wà
nehe. Hyàkwegatu putar Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e pe nehe. 16 Xaxeto Àràw
izuapyapyr upyhyk putar arozràn ikurer
wà nehe. Uma'ema'e putar arozràn typy'ak
iapo pà wà nehe. U'u putar ywypehegwer
Tupàn henataromo ikatu ma'e rehe wà
nehe, tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer
huwake wà nehe. 17 Numupyràn kwaw
imuapiruru kar haw inuromo wà nehe.
Tupàn wiko a'e arozràn xaxeto wanemi'u
ràm izar romo a'e. A'e rupi ikatuahy hen-
ataromo. Katu 'ygwer imunànaw a'e no,
ikatu 'ym ma'e iapo har romo teko haw
imunànaw a'e no, ikatuahy henataromo
a'e wà. 18 Awa Àràw izuapyapyr upuner
a'e typy'ak i'u haw rehe tuweharupi wà
nehe. Teko omono temi'u Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e pe wà. Àràw izuapyapyr
u'u a'e ikurer wà. Aze amo teko opokok
a'e imono pyr rehe wà nehe, uzeapo putar
iaiw haw nehe. Ta'e a'e ma'e ikatuahy
Tupàn henataromo a'e xe.

Ma'ea'yr izuka pyr awa xaxeto romo imuigo kar mehe har

19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono
ko uze'eg Moizez pe. 20 Nezewe Àràw
izuapyapyr uzemukatu kar putar Tupàn
henataromo xaxeto romo wiko mehe wà
nehe. Amo xaxeto Tupàn henataromo uze-
mukatu mehe nehe, omono putar pitài kir
arozràn imuku'i pyrer izupe nehe, temi'u
imur haw tuweharupi har zàwe nehe.
Omono putar iku'aw har ku'em mehe
nehe. Omono putar inugwer iku'aw har
karuk mehe nehe. 21 Tuwe umupyràgatu
arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo
nehe. Tuwe umihir ma'e mihir haw rehe
nehe. A'e re upei'ài'àg putar typy'ak nehe.
Xaxeto omono putar Tupàn pe arozràn
imono pyr romo nehe. A'e ma'e hyàkwegatu
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.
22 Ko ze'eg teko weruzar putar tuweharupi
wà nehe: wyzài Àràw izuapyapyr nehe, aze
wiko xaxeto wanuwihawete romo nehe,
uzapo putar nezewegatete haw nehe no.
Wapy putar a'e ma'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e henataromo nehe. Ukaz paw
putar nehe. 23 Aze amo xaxeto omono
amo arozràn Tupàn pe wà nehe, ni amo
nupuner kwaw a'e arozràn i'u haw rehe
wà nehe. Wapy putar wà nehe. Ukaz paw
putar nehe.

Ma'ea'yr izuka pyr ikatu 'ygwer imunànaw

24 Uze'eg Tupàn Moizez pe kury.
25 Emume'u ko heze'eg Àràw pe nehe,
ta'yr wanupe nehe no. Na'aw Tupàn
pe imono pyr ikatu 'ym ma'e iapo awer
imunànaw rehe har xe. Xaxeto upyhyk
putar ma'ea'yr ikatu 'ygwer imunànar wà
nehe. Uzuka putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e henataromo wà nehe, ma'ea'yr
hapy haw izywyr kwarahy heixe haw
awyze har kutyr wà nehe. Xaxeto uzuka
ma'ea'yr Tupàn henataromo hapy pyr a'e
pe wà. A'e Tupàn pe imono pyr ikatuahy
henataromo. 26 Xaxeto a'e ma'ea'yr imono
har u'u putar ho'o kwer amo ywypeheg-
wer Tupàn henataromo ikatuahy ma'e
rehe nehe, tàpuzràn Tupàn pe imonokatu
pyrer huwake nehe. 27 Aze amo opokok
a'e ma'ea'yr ho'o kwer rehe nehe, uzeapo
putar iaiw haw izupe nehe. Ta'e a'e Tupàn
pe imono pyr ikatuahy henataromo xe.
Aze ma'ea'yr huwykwer upirik amo teko
ikamir rehe nehe, tuwe uhez a'e kamir
amo ywypehegwer Tupàn henataromo
ikatu ma'e rehe nehe. 28 Aze umupupur
ho'o kwer amo zapepo ywyzuwa iapo
pyrer pupe nehe, tuwe uzukazuka a'e
zapepo nehe. Aze umupupur zapepo
itatàtà iapo pyrer pupe nehe, tuwe ukytyk
katu nehe, ihez katu pà 'y pupe nehe.
29 Wyzài awa xaxeto iànàm upuner a'e
ma'ea'yr Tupàn pe imono pyr ho'o kwer

i'u haw rehe wà nehe. Ikatuahy a'e ma'e Tupàn henataromo. 30 Aze xaxeto weraha huwykwer tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe nehe, ikatu 'ygwer imunàn kar pà Tupàn pe nehe, ni amo nupuner kwaw ho'o kwer i'u haw rehe wà nehe. Tuwe wapy nehe. Tuwe ukaz paw nehe.

7

Ma'ea'yr izuka pyr ikatu 'ym ma'e iapo e haw hekuzaromo har

1 Na'aw Tupàn ze'eg ikatu 'ym ma'e iapo har romo teko haw imunànaw rehe har xe kury. Agwer imono pyr ikatuahy Tupàn henataromo. 2 Uzuka putar ma'ea'yr ma'ea'yr hapy haw huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà nehe. Xaxeto uzuka ma'ea'yr hapy pyràm ukaz paw ma'e ràm a'e pe wà. Umupiripirik putar huwykwer 4 ma'ea'yr hapy haw ipehegwer wanehe wà nehe. 3 Wapy putar ikawer paw Tupàn henataromo wà nehe. Wapy putar amo ma'e wà nehe no: huwaz gwer, ikawer hie ipyk awer, 4 mokoz iku'azarer, ikawer iku'azarer ipyk awer, ipy'a kwer ipehegwer ikatu wera'u ma'e. 5 Xaxeto wapy putar a'e ma'e paw ma'ea'yr hapy haw rehe temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr romo nehe. A'e ma'e imono haw umunàn ikatu 'ym ma'e iapo har romo teko haw puruwi. 6 Wyzài awa xaxeto iànàm upuner ipehegwer i'u haw rehe wà nehe. Tuwe u'u amo ywypehegwer Tupàn pe imonokatu pyrer rehe wà nehe.

7 Ze'eg ma'ea'yr hapy haw katu 'ygwer imunànaw rehe har nuzawy kwaw ze'eg ma'ea'yr hapy haw ikatu 'ym ma'e iapo har romo teko haw imunànaw a'e. Amo zauxiapekwer omono putar a'e ma'ea'yr Tupàn pe henataromo izuka pà katu 'ygwer imunànaw romo nehe. A'e xaxeto wiko putar ho'o kwer izar romo nehe. 8 Amo xaxeto omono putar amo ma'ea'yr Tupàn pe henataromo izuka pà hapy pà nehe. A'e 'ym mehe upirok putar nehe. Wiko putar ipirer izar romo nehe. 9 Amo xaxeto omono putar arozràn Tupàn pe nehe: zepehe pupe imihir pyrer, aze ru'u zapepo pupe imihir pyrer, aze ru'u imihir haw rehe imihir pyrer. A'e xaxeto wiko a'e arozràn izar romo nehe. 10 Xaxeto paw wiko putar arozràn Tupàn pe imono pyr imupupur 'ym pyr izar romo wà nehe, uri kawer inuromo har wà nehe, inuromo har 'ym wà nehe no. Pitàitàigatu upyhyk putar ikurera'i wà nehe.

Ma'e Tupàn pe imono pyr izupe purumuawyze kar haw

11 Na'aw ze'eg ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr rehe har purupe imuawyze kar haw rehe har xe kury.

12 Aze amo omono ma'e Tupàn pe nehe, ikatu haw imume'u pà izupe nehe, uzuka putar amo ma'ea'yr nehe. Omono putar typy'ak arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer izupe nehe no. Nomono kwaw imuapiruru kar haw inuromo nehe. Aze ru'u omono putar typy'ak ipew ma'e imuapiruru kar pyrer 'ym izupe nehe. Omono putar uri kawer hehe nehe. Umupyràn uri kawer inuromo iapo mehe nehe no. 13 Nezewe omono ma'e Tupàn pe imurywete kar pà nehe. A'e teko omono putar typy'ak iamuapiruru kar pyrer izupe nehe no. 14 Wenuhem putar pitài typy'ak a'e typy'ak hexakaw nànàn nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr ikatuahy ma'e romo nehe. Xaxeto ma'ea'yr hapy haw rehe ma'ea'yr huwykwer imupiripirikar wiko a'e temi'u izar romo nehe. 15 U'u putar ma'ea'yr ho'o kwer paw izuka haw 'ar mehe nehe. Nupuner kwaw ikurer imonokatu haw rehe iku'egwepe har romo nehe.

16 Aze amo werur ma'e Tupàn pe uzemuawyze kar haw romo nehe, wemimume'u kwer iapo pà nehe, aze ru'u werur e izupe nehe, xaxeto upuner ho'o kwer i'u haw rehe amo 'ar mehe nehe. Upuner ikurer i'u haw rehe iku'egwer pe nehe no. 17 Aze na'iruz haw 'ar mehe heta we ma'ero'o kwer nehe, tuwe wapy nehe. 18 Aze amo u'u ma'ero'o kwer na'iruz haw 'ar mehe har nehe, nuzemuawyze kar kwaw Tupàn pe nehe. Hemimono na'ikatu kwaw izupe nehe. Ho'o kwer na'ikatu kwaw Tupàn henataromo. Tupàn uzepyk putar i'u arer rehe nehe. 19 Aze amo umuhyk kar a'e ma'ero'o kwer Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e rehe nehe,

tuwe wapy nehe. Pe'u zo nehe. Wyzài teko Tupàn henataromo ikatu ma'e upuner ma'e imono pyr imuawyze kar haw i'u haw rehe wà nehe. 20 Aze amo Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e u'u nehe, tuwe teko omono kar umyter wi wà nehe. 21 Aze amo opokok Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e rehe nehe, teko ima'e ikatu 'ym ma'e rehe nehe, aze ru'u ma'ea'yr ima'e ikatu 'ym ma'e rehe nehe, aze a'e re u'u ma'ero'o kwer Tupàn pe uzemuawyze kar haw nehe, tuwe teko omono kar umyter wi wà nehe.

Ma'ea'yr wakawer wanuwykwer rehe we

22 Uze'eg Tupàn Moizez pe. 23 Emume'u heze'eg teko wanupe nehe. — Pe'u zo tapi'ak ikawer nehe. Pe'u zo àràpuhàràn hawitu ma'e ikawer nehe. Pe'u zo àràpuhàrànete ikawer nehe 24 Aze amo ma'ea'yr umàno e nehe, pe'u zo ikawer nehe. Aze miar uzuka amo ma'ea'yr nehe, pe'u zo ikawer nehe. Pepuner amo ma'e iapo haw rehe ikawer pe nehe. 25 Aze xaxeto uzuka ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo temi'u imono pyr romo nehe, aze amo teko u'u ikawer nehe, tuwe teko omono kar a'e teko umyter wi wà nehe. 26 Wyzài taw pe wyzài ywy rehe wiko mehe wà nehe, Izaew izuapyapyr nu'u kwaw ma'ea'yr huwykwer wà nehe. Nu'u kwaw wiràmiri huwykwer wà nehe. 27 Tuwe teko omono kar tuwykwer i'u har umyter wi wà nehe.

Ma'ea'yr ipehegwer xaxeto wanupe imono pyr

28 — Emume'u ko heze'eg teko wanupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. 29 Aze amo omono Tupàn pe uzemuawyze kar haw izupe nehe, omono putar ikurer izupe imono pyr ikatuahy ma'e romo nehe. 30 Omono putar a'e temi'u izupe opo pupe ikatuahy ma'e romo nehe: ma'ea'yr ipuxi'a, ikawer ipuxi'a ipykaw. 31 Xaxeto wapy putar ikawer ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Xaxeto wiko putar ipuxi'a izar romo wà nehe. 32 Amo xaxeto omono putar huwykwer Tupàn pe nehe. Omono putar ikawer izupe nehe no. 33 A'e xaxeto wiko putar ma'ea'yr Tupàn pe uzemuawyze kar haw romo izuka pyrer henugupy awyze har izar romo nehe. 34 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro ipuxi'a a'e. Upyro henugupy a'e no, imur pyr ikatuahy ma'e romo a'e, Izaew wanuwi a'e. Omono xaxeto Àràw izuapyapyr wanupe. Tuweharupi xaxeto upyhyk putar a'e Tupàn uzemuawyze kar haw ipehegwer wà nehe.

35 Amumaw ma'ea'yr pehegwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo izuka pyr Àràw pe izuapyapyr wanupe wamono pyr wamume'u haw kwez kury. Xaxeto wanuwihaw wexaexak putar awa xaxeto romo wamuigo kar pà amo 'ar mehe wà nehe. A'e 'ar henataromo upyhyk putar a'e ma'ea'yr pehegwer wà nehe. 36 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo kar xaxeto romo wà. A'e 'ar mehe arer we, — Pemono kar a'e ma'ea'yr pehegwer xaxeto wanupe nehe, i'i Izaew wanupe. Peruzar a'e ze'eg tuweharupi nehe. Tuwe pezuapyapyr weruzar a'e ze'eg tuweharupi wà nehe no.

37 Amumaw Tupàn ze'eg ma'e izupe imur pyr rehe har imume'u haw kwez xe kury: henataromo ukaz paw ma'e, arozràn, katu 'ygwer imunànaw, ikatu 'ym ma'e iapo har romo teko haw imunànaw, awa xaxeto romo imuigo kar haw rehe har, Tupàn pe uzemuawyze kar haw no. 38 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono a'e uze'eg Moizez pe Xinaz ywytyr rehe a'e, ywyxiguhu rehe a'e. — Pemono ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, i'i Moizez Izaew wanupe a'e 'ar mehe.

8

Àràw wiko xaxeto romo. Ta'yr wiko xaxeto romo wà no

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury.

2 Eraha Àràw tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe. Eraha ta'yr a'e pe ne wà nehe no. Epyhyk ko ma'e nehe: kamirpuku xaxeto ima'e, uri kawer ma'e rehe izakook pyr, tapi'aka'yr awa teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunànaw, mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, typy'ak imuapiruru kar haw hereko 'ymar kok ipor. 3 Emono'og teko

paw tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer herenataromo ne wà nehe, i'i izupe.

4 Uzapo Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kwer. Teko paw uzemono'og Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo wà. 5 Na'e Moizez umume'u ko ma'e wanupe kury. — Azapo putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kwer xe ihe nehe kury, i'i wanupe.

6 Na'e Moizez umunyryk kar Àràw uzeupe kury. Umunyryk kar ta'yr wà no. — Pezezuhez katu nehe kury, i'i wanupe. 7 Na'e umunehew kar kamirpuku tunik her ma'e Àràw pe kury. Umuzeku'amumyk kar no. Omono kar iaxi'i pykaw kamirpuku i'aromo. Na'e omono amo kamirpuku hehe no. Uzeku'amumyk kar wi no. 8 Omono ipuxi'a imimaw hehe no. Omomog mokoz ma'e imimaw rehe no: Uri Tumi rehe we. 9 Omono àkàg rehe har Àràw iàkàg rehe. Àkàg rehe har henataromo har rehe omono itazu or ipew ma'e romo iapo pyrer, Àràw xaxeto romo imuigo kar haw hexak kar haw romo. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar a'e ma'e. Moizez uzapo a'e ma'e paw ize'eg rupi katete.

10 Na'e Moizez upyhyk uri kawer Tupàn pe iapo katu pyrer kury. Uzakook tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer rehe. Uzakook ipupe har nànàn no. Nezewe mehe omonokatu a'e ma'e paw Tupàn imuwete haw pe. 11 Umupiripirik uri kawer ma'ea'yr hapy haw rehe 7 haw. Nezewe umuàkym ma'ea'yr hapy haw. Umuàkym ma'ea'yr hapy haw rehe har paw no. Uzakook uri kawer kawawhu rehe, iwype har rehe no, Tupàn pe imonokatu pà.

12 Na'e Moizez uzakook uri kawer Tupàn pe imukatu pyrer Àràw iàkàg rehe kury. Nezewe mehe umuigo kar xaxeto romo kury. 13 Na'e umunyryk kar ta'yr huwake wà kury. Umunehew kar tunik wanupe. Uzàpixipixi waku'aw har pupe. Umunehew kar àkàg rehe har waàkàg wanehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete.

14 Na'e Moizez upyhyk tapi'aka'yr awa teko wanemiapo kwer katu 'ym ma'e imunànaw kury. Na'e Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, opokok ma'ea'yr iàkàg rehe wà kury. 15 Uzuka Moizez tapi'aka'yr. Upyhyk huwykwer ikurer. Omono huwykwer 4 ma'ea'yr hapy haw iahykaw wanehe ukwà pupe. Nezewe umukatu ma'ea'yr hapy haw Tupàn henataromo a'e re. Uzakook ikurer ma'ea'yr hapy haw iwype har rehe. Nezewe mehe Moizez umukatu ma'ea'yr hapy haw Tupàn henataromo, izupe imonokatu pà. 16 Na'e upyhyk amo ipehegwer wà kury: ikawer hie rehe har, ipy'a kwer ipehegwer ikatu wera'u ma'e, iku'azarer wà, ikawer iku'azarer ipykaw. Wapy a'e ma'e paw ma'ea'yr hapy haw rehe. 17 A'e re weraha ma'ea'yr ikurer teko waneko haw wi katu pe hapy paw pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rupi katete: ho'o kwer, ipirer, hie kawer.

18 Na'e upyhyk àràpuhàràn hawitu ma'e awa ukaz ma'e ràm romo izuka pyràm kury. Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, omono opo iàkàg rehe wà. 19 Uzuka Moizez ma'ea'yr a'e. Umupiripirik huwykwer 4 ma'ea'yr hapy haw iahykaw wanehe. 20-21 Upei'ài'àg kury. Uhez hie kwer. Uhez hetymàgwer wà no. Wapy iàkàg. Wapy ikawer. Wapy ikurer ma'ea'yr hapy haw rehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rupi katete. 'Aw ma'e hapy pyrer a'e, temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyrer a'e, hyàkwegatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e.

22 Na'e Moizez upyhyk àràpuhàràn hawitu ma'e awa inugwer kury, awa xaxeto romo wamuigo kar haw kury. Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, opokok a'e ma'ea'yr iàkàg rehe wà. 23 Moizez uzuka ma'ea'yr. Na'e omono huwykwer pixika'i Àràw rehe ukwà pupe: inami iawyze har iapyr, ikwàhu ipo awyze har rehe no, ipyhàhu ipy awyze har rehe no. 24 Na'e umunyryk kar Àràw ta'yr uzeake wà kury. Omono huwykwer wanami apyr, wakwàhu awyze har rehe no, wapyhàhu awyze har rehe no. Na'e umupiripirik huwykwer ikurer 4 ma'ea'yr hapy haw ipehegwer rehe. 25 Na'e upyhyk àràpuhàràn awa ipehegwer kury: ikawer, huwaz wer, ikawer hie kwer ipyk awer, ipy'a pehegwer ikatu wera'u ma'e, mokoz iku'azarer, ikawer iku'azarer ipyk awer, henugupy iawyze har. 26 Upyhyk

amo typy'ak kok typy'ak imuapiruru kar pyrer 'ym pupe tynehem ma'e wi. A'e 'ym mehe omono a'e typy'ak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Upyhyk typy'ak uri kawer pupe imuàkym pyrer no. Upyhyk pitài typy'ak pixika'i ma'e no. Omono a'e na'iruz typy'ak ikawer rehe, henugupy awyze har rehe no. 27 Moizez omono a'e ma'e paw Àràw ipo pe, ta'yr wapo pe no. Na'e omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr ikatuahy ma'e romo. 28 Na'e upyhyk a'e ma'e paw wapo wi ma'ea'yr hapy haw rehe ma'e hapy pyr i'aromo hapy pà kury, xaxeto romo wamuigo kar haw romo kury. Omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe temi'u imono pyr romo. Hyàkwegatu izupe. 29 A'e re Moizez upyhyk ma'ea'yr ipuxi'a kury. Omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ma'e imono pyr ikatuahy ma'e romo kury. Moizez wiko a'e ipehegwer izar romo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer rupi katete. 30 Moizez upyhyk uri kawer ikurer kury, huwykwer ma'ea'yr hapy haw rehe har ikurer no. Umupiripirik Àràw rehe, ima'e rehe no, ta'yr wanehe, wama'e rehe no. Nezewe uzapokatu Tupàn ima'ereko haw rehe wà: Àràw, ima'e no, ta'yr wà, wama'e no.

31 Uze'eg Moizez Àràw pe ta'yr wanupe kury. — Peraha ho'o kwer tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw huwake nehe. Heta typy'ak kok xaxeto romo pemuigo kar haw rehe har hereko har pupe. Pemupupur ho'o kwer a'e pe i'u pà typy'ak a'e kok pupe har inuromo nehe. — Ezapo kar ko ma'e wanupe nehe, i'i Tupàn ihewe. A'e rupi — Pezapo nehe, a'e wanupe. 32 Peapy ho'o kwer ikurer nehe. Peapy typy'ak ikurer nehe no. 33 Pemumaw 7 'ar tàpuzràn henataromo nehe. Nezewe mehe pemumaw putar xaxeto romo pemuigo kar haw 'ar nehe. Pemumaw 7 'ar a'e pe nehe. 34 Xiapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kwer kutàri, penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà izupe. 35 Pemumaw 7 'ar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo pepyta pà nehe. Pepyta a'e pe pyhaw nehe no. Peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg paw nehe. Nezewe mehe napemànono kwaw nehe. Tupàn umume'u kar ko ze'eg ihewe a'e. Amume'u kwez peme kury.

36 Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg Moizez pe imume'u pyrer paw wà.

9

Àràw uzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo a'e wà

1 Upaw a'e 7 xaxeto romo wamuigo kar haw 'ar kwez kury. Iku'egwer pe Moizez wenoz Àràw imuwà kury. Wenoz ta'yr wà no, teko Izaew wanuwihaw wamuwà wà no. 2 Na'e uze'eg Àràw pe. — Epyhyk mokoz ma'ea'yr ikatu 'ymaw hereko 'ymar ne wà nehe kury: pitài tapi'aka'yr awa Tupàn henataromo izuka pyràm katu 'ygwer imunàn àwàm romo, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa Tupàn henataromo hapy paw pyràm romo. A'e re exak kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. 3 A'e re erur kar agwer ma'ea'yr teko wanupe nehe: pitài àràpuhàrànete awa katu 'ygwer hekuzaromo izuka pyràm romo, pitài tapi'aka'yr awa pitài kwarahy hereko har ikatu 'ymaw hereko 'ymar, pitài àràpuhàràna'yr awa pitài kwarahy hereko har ikatu 'ymaw hereko 'ymar. Wiko putar izuka pyr romo ukaz paw ma'e romo wà nehe. 4 Epyhyk kar amo ma'ea'yr wanupe ne wà nehe no: tapi'ak awa, àràpuhàràn hawitu ma'e awa no. Wiko putar Tupàn pe zemuawyze kar haw romo izuka pyràm romo wà nehe. — Pezuka 'aw ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo pe wà nehe, ere wanupe nehe. — Pemono arozràn uri kawer inuromo har izupe nehe no, ere wanupe nehe. Tuwe uzapo a'e ma'e nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar putar wanenataromo kutàri a'e nehe xe, i'i Moizez Àràw pe.

5 Teko werur ma'e Moizez hemimume'u kwer paw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe wà kury. Teko paw uzemono'og a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà. 6 Uze'eg Moizez kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ko ma'e peme a'e. Nezewe

mehe heko haw heny katu haw uzexak kar putar peme a'e nehe kury, i'i wanupe.

7 Na'e Moizez uze'eg Àràw pe. — Eho ma'ea'yr hapy haw pe ma'ea'yr katu 'ygwer imunàn kar haw imono pà Tupàn pe kury. Emono ma'e hapy pyr ukaz paw ma'e izupe nehe no. Nezewe mehe Tupàn umunàn putar neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e newi nehe. Umunàn putar neànàm wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar nezewe haw zanewe a'e xe.

8 Àràw uhem ma'ea'yr hapy haw huwake tapi'aka'yr izuka pà wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo. 9 Ta'yr weraha ma'ea'yr huwykwer izupe wà. Umuàkym ukwà huwykwer pupe. Omono 4 ma'ea'yr hapy haw iahykaw rehe. Uzakook ikurer ma'ea'yr hapy haw iwype har rehe. 10 Na'e wapy ma'ea'yr hapy haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imume'u pyrer rupi katete: ikawer, iku'azarer, ipy'a kwer ipehegwer ikatu wera'u ma'e. 11 Àràw weraha ho'o kwer ipirer rehe we katu pe teko waneko haw wi pepa'i hapy pà.

12 Na'e Àràw uzuka àràpuhàràn hawitu ma'e awa Tupàn pe imono pà hapy pyr romo ukaz paw ma'e romo kury. Ta'yr weraha ma'ea'yr huwykwer izupe wà. Umupiripirik 4 ma'ea'yr hapy haw pehegwer wanehe. 13 A'e re omono iàkàg izupe amogwer ma'ea'yr ipehegwer rehe we wà. Wapy ma'ea'yr hapy haw rehe. 14 Uzuhez hie kwer. Uzuhez hetymà kwer no. Na'e wapy a'e ma'e, inugwer Tupàn henataromo hapy pyr i'aromo.

15 A'e re Àràw omono ma'e Tupàn pe teko wanekuzaromo kury. Upyhyk àràpuhàrànete awa teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw. Uzuka Tupàn pe imono pà. A'e 'ym mehe uzapo nezewegatete wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo no. 16 Na'e upyhyk ma'ea'yr izuka pyràm hapy pyràm ukaz paw ma'e ràm kury. Omono Tupàn pe ize'eg rupi no. 17 Omono arozràn Tupàn pe imono pyr kury, henataromo kury. (Tuweharupi ku'em mehe omono ma'e hapy pyr Tupàn pe.) Na'e ko 'ar rehe upyhyk amo ae arozràn imuku'i pyrer opo ipor. Wapy ma'ea'yr hapy haw rehe. 18 Àràw uzuka tapi'ak awa teko Tupàn pe wamuawyze kar haw romo. Uzuka àràpuhàrànete awa nezewegatete no. Ta'yr weraha wanuwykwer izupe wà. Umupiripirik 4 ma'ea'yr hapy haw iahykaw wanehe. 19 Weraha amo ma'e izupe wà no: wakawer, wanuwaz wer, wakawer wanie kwer ipyk awer, waku'azarer, wapy'a kwer ipehegwer ikatu wera'u ma'e. 20 Àràw omono a'e ma'e paw wapuxi'a kwer 'aromo, ma'ea'yr hapy haw pe heraha pà. Wapy wakawer hehe. 21 Nuwapy kwaw wapuxi'a. Ni wanenugupy kwer. Àràw omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe xaxeto wanupe imonokatu pyr romo Moizez ze'eg rupi katete.

22 A'e ma'e paw Tupàn pe imono re Àràw upyho opo teko wakutyr ze'egatu imono pà wanehe kury. Na'e wezyw ma'ea'yr hapy haw wi myromyrogaw rupi. 23 Wixe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe Moizez rupi. A'e wi uhem mehe teko wanupe ze'egatu imono mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny katu haw uzexak kar teko wanupe. 24 Na'arewahy uhem tata Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henaw wi kury. A'e tata wapy henataromo imono pyrer ma'ea'yr hapy haw rehe imono pyrer kury. A'e ma'e hexak mehe teko Izaew uhapukaz urywete pà wà. Wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe wà.

10

Nanaw umàno Amiu rehe we a'e

1 Nanaw Àràw ta'yr a'e, tywyr Amiu a'e no, upyhyk yhyk zàwenugar hapy haw pitàitàigatu wà. Omono yhyk zàwenugar ipupe wà no. Umunyk tata hehe wà. Na'e omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo izupe imono pyr romo wà. Nuzapo kwaw a'e ma'e Tupàn ze'eg rupi wà. A'e rupi wanemimur kwer na'ikatu kwaw Tupàn pe. 2 Na'arewahy uhem tata Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henaw wi wazuka pà kury. Umàno a'e pe Tupàn henaw henataromo wà. 3 Uze'eg Moizez

Àràw pe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg mehe a'e ma'e rehe ipurumume'u wer a'e. — Heruwake uhem ma'e umuawate putar hekatuahy haw wà nehe. Heremiaihu hemuwete katu putar wà nehe, i'i Tupàn iko. Nuze'eg kwaw Àràw.

4 Na'e Moizez wenoz mokoz awa wamuwà uzeupe wà kury. Mizaew Ewzàpà waner romo wà. Wiko Uziew Àràw itutyr ta'yr romo wà. — Penuhem peànàm wanetekwer tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henatar wi pe wà nehe, katu pe zanereko haw wi waneraha pà pe wà nehe, i'i wanupe.

5 Oho a'e pe wà. Upyhyk wanetekwer wakamirpuku rehe wà. Weraha katu pe weko haw wi pepa'i wà, Moizez ze'eg rupi katete wà.

6 A'e re Moizez uze'eg Àràw pe kury, ta'yr Ereazar her ma'e pe no, ta'yr Itamar her ma'e pe no. — Izaew paw upuner uzemumikahy haw rehe wiko haw rehe wà nehe kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemizuka kwer wanehe uzai'o haw rehe wà nehe kury. Pepytu'u zo pe'aw imuguz re nehe. Pemu'i zo pekamir pezemumikahy haw hexak kar pà nehe. Aze naperuzar kwaw ko heze'eg nehe, pemàno putar nehe. A'e mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy putar teko paw wanupe a'e nehe. 7 Petyryk zo tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw wi nehe. Ta'e azakook uri kawer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo pemukatu haw romo ihe xe, xaxeto romo pemuigo kar pà ihe xe, i'i wanupe. A'e na'iruz awa weruzar katu ize'eg wà.

Tupàn uzapo kar ma'e xaxeto wanupe a'e

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àràw pe kury. 9 — Amume'u ko heze'eg newe kury. Ni ne nehe, ni nera'yr wà nehe, napepuner kwaw tàpuzràn ihewe imurkatu pyrer pupe peneixe haw rehe win i'u re nehe, kàwiràn xeruwez her ma'e i'u re nehe. Aze pezapo nezewe haw nehe, pemàno putar nehe. Pezuapyapyr paw weruzar putar ko heze'eg a'e wà nehe no. 10 Pekwaw herenataromo imukatu pyrer nehe. Pekwaw herenataromo imukatu pyrer 'ym nehe no. Pekwaw herenataromo ikatu ma'e nehe. Pekwaw herenataromo ikatu 'ym ma'e nehe no. 11 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe. Amume'u heze'eg paw Moizez pe. Pemu'e Izaew a'e ze'eg rehe nehe.

12 Na'e Moizez uze'eg Àràw pe kury, ta'yr Ereazar pe no, ta'yr Itamar pe no. A'e mokoz Àràw ta'yr wikuwe a'e wà. — Pepyhyk arozràn imuku'i pyrer ikurer nehe, temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyrer ikurer nehe. Pema'ema'e typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym romo iapo pà nehe. Pe'u a'e typy'ak ma'ea'yr hapy haw huwake nehe, ta'e Tupàn henataromo imukatu pyrer romo hekon a'e xe. 13 Pe'u a'e typy'ak amo ywy pehegwer Tupàn henataromo imukatu pyrer rehe nehe. Ta'e peiko a'e temi'u Tupàn pe imono pyr ikurer izar romo pe xe. Pena'yr wiko izar romo wà no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ko ma'e ihewe a'e. 14 Pe nehe, peànàm wà nehe no, pepuner ma'ea'yr pehegwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr ikatuahy ma'e pehegwer i'u haw rehe nehe: ipuxi'a kwer, henugupy kwer no. Peiko a'e Tupàn imuawyze kar haw ikurer izar romo pe xe. Pena'yr wiko izar romo wà no. Pe'u a'e ma'e ywy pehegwer Tupàn henataromo imukatu pyrer rehe nehe. 15 Izaew werur putar ma'ea'yr ipehegwer Tupàn pe ikatuahy ma'e romo wà nehe: henugupy, ipuxi'a. Xaxeto wapy putar ikawer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr ikatuahy ma'e romo wà nehe. A'e 'ar mehe Izaew werur putar a'e ipehegwer wà nehe. Peiko a'e ma'ea'yr ipehegwer izar romo. Pezuapyapyr paw wiko putar izar romo, tuweharupi wà nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar izar romo peneko haw a'e.

16 Na'e Moizez upuranu wanehe kury. — Ma'e pe àràpuhàràne te awa izuka pyràm katu 'ygwer imunàn kar haw romo har hekon a'e, i'i wanupe. — Ukaz paw kwez kury, i'i izupe wà. A'e rupi wikwahy Ereazar pe Itamar pe kury, wanehe upuranu pà kury.

17 — Màràzàwe tuwe nape'u kwaw katu 'ygwer imunàn kar haw ywy pehegwer Tupàn henataromo imukatu pyrer rehe.

Izupe imono pyr ikatuahy ma'e romo a'e. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur peme a'e. — Pezuka herenataromo teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà ihewe, i'i Tupàn peme. 18 Naperaha kwaw ma'ea'yr huwykwer tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe. Aze mo pe'u ho'o kwer a'e pe, ikatu mo. Ta'e azapo kar nezewe haw peme ihe xe, i'i wanupe.

19 Uwazar Àràw ize'eg izupe. — Teko omono ma'e imono pyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kutàri a'e wà, izupe katu 'ygwer imunàn kar haw romo a'e wà. Omono imono pyr hapy pyràm izupe wà no. Nezewe rehe we uzeapo agwer iaiw ma'e ihewe. Aze mo a'u katu 'ygwer imunànaw kutàri, aipo ikatu mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe, i'i izupe.

20 Àràw hemiwazar kwer ikatu Moizez pe.

11

Ma'ea'yr Tupàn henataromo ikatu ma'e wà, henataromo ikatu 'ym ma'e wà no

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko uze'eg Moizez pe Àràw pe no. 2 — Tuwe Izaew weruzar ko heze'eg wà nehe, i'i wanupe. Pepuner wyzài ma'ea'yr ho'o kwer i'u haw rehe nehe, 3 aze ipyàpe uza'ak mokoz ma'e romo nehe, aze u'u ka'api'i nehe no. 4-6 Napepuner kwaw 'aw ma'ea'yr i'u haw rehe nehe: kawaru kupewa'a, tapixi hehaite ma'e, tapixihu. Agwer ma'ea'yr u'u ka'api'i wà. Wapyàpe nuza'ak kwaw mokoz romo wà. Agwer ma'ea'yr na'ikatu kwaw peme wà. 7 Pe'u zo tàzàhuràn ho'o kwer nehe. Ho'o kwer na'ikatu kwaw peme. Ipyàpe uza'ak zepe mokoz romo. Nu'u kwaw ka'api'i wà no. 8 Pe'u zo agwer ma'ea'yr pe wà nehe. Pepokok zo wanehe wamàno re nehe. Paw rupi na'ikatu kwaw Tupàn henataromo wà.

9 Pepuner wyzài pira i'u haw rehe nehe, aze heta ipeporàna'i izupe nehe, aze heta ipekwer izupe nehe no. 10 Aze amo ma'e wiko 'y pupe nehe, aze naheta kwaw ipeporàna'i izupe nehe, aze naheta kwaw ipekwer izupe nehe, pe'u zo nehe. Agwer ma'ea'yr na'ikatu kwaw peme wà. 11 Pe'u zo pe wà nehe. Aze umàno nehe, pepokok zo hehe nehe. 12 Wyzài ma'ea'yr 'y pe har na'ikatu kwaw a'e nehe, aze naheta kwaw ipeporàna'i izupe nehe, aze naheta kwaw ipekwer izupe nehe.

13 Agwer wiràmiri na'ikatu kwaw Tupàn pe penemi'u romo wà no: wiràhu, apitaw, wiràhu yryhu pe har, 14 wiràmiri axor her ma'e, 15 zàpuun, 16 wiranu, pypy, wiràmiri yryhu pe har kaiwot her ma'e, kàkà, 17 kawyre, zàpuun yryhu pe har, hokohu, 18 ake'e, wapehok zàwenugar ixihu ma'e, uruhu, 19 hoko kàwànà her ma'e, hokoxig, zàpuun ikupewyahy ma'e. Pe'u zo anyra nehe no.

20 6 hetymà hereko har wata ma'e wà, 6 hetymà hereko har uwewe ma'e wà no, paw rupi na'ikatu kwaw wà. 21 Pepuner 6 hetymà hereko har opoopor ma'e i'u haw rehe nehe. 22 Pepuner wyzài tukur i'u haw rehe. Pepuner wyzài ykyzu i'u haw rehe nehe no. 23 Amogwer 6 hetymà hereko har wata ma'e uwewe ma'e na'ikatu kwaw Tupàn henataromo penemi'u romo wà.

24-28 Aze agwer ma'ea'yr umàno nehe, aze amo opokok hehe nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu wi putar nehe. Na'aw a'e ma'ea'yr waner xe wà: ma'ea'yr ipyàpe ma'e aze ipyàpe nuza'ak kwaw mokoz haw nehe, aze nu'u kwaw ka'api'i no, wyzài ma'ea'yr 4 py hereko har upy pyte rehe wata ma'e no. Aze amo opokok wyzài agwer ma'ea'yr hetekwer rehe nehe, uhez putar uma'e wetekwer rehe har nehe. Wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe, te kwarahy heixe mehe nehe. A'e mehe ikatu wi putar nehe. Agwer ma'ea'yr na'ikatu kwaw peme wà.

29-30 Agwer ma'ea'yr ywy rehe upuze ma'e na'ikatu kwaw peme penemi'u romo wà: tezuhu hexakaw nànànar wà, tezua'i hexakaw nànànar wà, aguza, tezu ywygaw pe har, kàmàriàw. 31 Aze amo opokok agwer ma'ea'yr rehe wamàno re nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu wi putar nehe. 32 Aze agwer ma'ea'yr hetekwer u'ar amo ma'e i'aromo nehe, a'e ma'e uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo a'e

'ar mehe nehe. Wyzài ma'e nehe: ywyra iapo pyrer, pàn iapo pyrer, ma'epirer iapo pyrer, ma'eryru iapo pyrer, wyzài ma'e. Tuwe amo omono 'y pupe imukatu pà nehe. Nezewe rehe we upyta putar ikatu 'ym ma'e romo a'e 'ar rehe nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu wi putar nehe. 33 Aze amo agwer hetekwer u'ar ywy'a pupe nehe, ipupe har uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo a'e 'ar mehe we nehe. Tuwe uka a'e ywy'a wà nehe. 34 Aze 'y a'e ywy'a pupe har u'ar wyzài temi'u rehe nehe, a'e temi'u uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo nehe. Wyzài 'y zàwenugar a'e ywy'a pupe har uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo a'e nehe no. 35 Aze agwer ma'ea'yr hetekwer u'ar amo ma'e rehe nehe, a'e ma'e uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo a'e nehe. Aze u'ar amo zepehe rehe nehe, amo tata henaw rehe nehe, a'e ma'e uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo a'e nehe. Tuwe ukauka wà nehe. 36 Aze agwer ma'e u'ar amo 'yzygwar pupe nehe, amo 'yryru pupe nehe, 'y a'e pe har ikatu wiwi nehe. Nezewe rehe we hetekwer rehe opokok ma'e kwer wiko putar ikatu 'ym ma'e romo nehe. 37 Aze agwer ma'ea'yr hetekwer u'ar ma'eà'yz itym pyràm rehe nehe, ikatu wiwi putar ma'eà'yz nehe. 38 Aze ma'eà'yz 'y pupe upyta nehe, aze hetekwer u'ar 'y pupe nehe, ma'eà'yz uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo a'e nehe.

39 Aze amo ma'ea'yr temi'u romo ikatu ma'e umàno e nehe, hetekwer rehe opokok ma'e wiko putar ikatu 'ym ma'e romo a'e nehe. Kwarahy heixe re zo ikatu wi putar nehe. 40 Aze amo u'u ho'o kwer nehe, tuwe uhez uma'e wetekwer rehe imunehew pyrer nehe. Wiko putar ikatu 'ym ma'e romo a'e 'ar mehe nehe. Kwarahy heixe re zo ikatu wi putar nehe. Aze amo upir hetekwer heraha pà nehe, tuwe uhez uma'e nehe. Wiko putar ikatu 'ym ma'e romo a'e nehe. Kwarahy heixe re zo ikatu wi putar nehe.

41 Pe'u zo ma'ea'yr ywy rehe upuze ma'e nehe. Agwer ma'ea'yr na'ikatu kwaw Tupàn henataromo penemi'u romo wà. 42 Pe'u zo ma'ea'yr ywy rehe upuze ma'e nehe. Aze 4 upy rehe wata wà nehe, nezewe rehe we nape'u kwaw nehe. Aze heta wera'u wapy 4 py wi nehe, pe'u zo nehe no. 43 Peiko zo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo nehe, agwer ma'ea'yr i'u pà nehe. 44 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Pezemonokatu ihewe no. Aiko pezar romo ihe. Hereruzar katu pe nehe. Ta'e aiko ikatuahy ma'e romo ihe xe. Peiko zo ikatu 'ym ma'e romo wyzài ma'ea'yr ywy rehe upuze ma'e i'u pà nehe. 45 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo Ezit ywy wi penerur arer romo ihe. Ta'e hereko wer pezar romo ihe xe. A'e rupi peiko ikatu ma'e romo nehe, ta'e aiko ikatuahy ma'e romo ihe xe.

46 Amume'u Tupàn ze'eg kwez xe peme ihe: ma'ea'yr wanehe har, wiràmiri wanehe har, ma'ea'yr 'y pe har wanehe har, ma'ea'yr ywy rehe upuze ma'e wanehe har. 47 A'e ze'eg wexak kar ikatu ma'e ikatu haw. Wexak kar ikatu 'ym ma'e ikatu 'ymaw no. Umume'u ma'ea'yr i'u pyràm peme wà. Umume'u ma'ea'yr i'u pyr 'ym peme wà no.

12

Kuzà umemyrzexak kar ire izemukatu haw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko ze'eg Moizez pe. 2 — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, i'i izupe. — Aze kuzà imemyr awa uzexak kar nehe, umumaw putar 7 'ar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo wiko pà nehe. Nezewegatete uwy haw 'ar rehe nehe no. 3 8 haw 'ar rehe xaxeto omonohok putar kwarera'i ipirera'i izuwi nehe. 4 A'e re, huwykwer heityk awer rehe nehe, umumaw putar amo 33 'ar ikatu 'ym ma'e romo wiko pà nehe no. A'e 'ar rehe nupuner kwaw Tupàn pe imonokatu pyrer rehe opokokaw rehe nehe. Nupuner kwaw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe oho haw rehe nehe no.

5 Aze uzexak kar imemyr kuzà nehe, kuzà umumaw putar 14 'ar ikatu 'ym ma'e romo wiko pà Tupàn henataromo nehe. Nezewegatete uwy haw 'ar rehe nehe no. A'e re, huwykwer heityk awer rehe nehe, umumaw putar amo 66 'ar ikatu 'ym ma'e romo wiko pà nehe no.

6 A'e zemukatu haw 'ar pawire, awa
izexak kar ire nehe, aze ru'u kuzà izexak
kar ire nehe, kuzà oho putar tàpuzràn
Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe
nehe. Omono putar àràpuhàràna'yr haw-
itu ma'e pità kwarahy hereko har xax-
eto pe nehe. Xaxeto wapy putar Tupàn
henataromo nehe. Ukaz paw putar nehe.
Omono putar pykahu izupe nehe, aze ru'u
omono putar pyku'i izupe nehe, katu 'yg-
wer imunàn kar haw romo nehe. 7 Xaxeto
omono putar a'e ma'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe nehe, kuzà hemiapo kwer
ikatu 'ymaw imunàn kar pà izupe nehe.
Nezewe mehe kuzà ikatu wi putar hen-
ataromo nehe. Amumaw Tupàn ze'eg
kuzà imemyrzexak kar ma'e kwer rehe
har imume'u haw kwez xe kury.

8 Aze naheta kwaw temetarer izupe
nehe, aze nupuner kwaw àràpuhàràna'yr
imono haw nehe, kuzà weraha putar amo
ma'e xaxeto pe nehe: mokoz pykahu wà,
aze ru'u, mokoz pyku'i wà. Pità wiràmiri
wiko putar ma'e Tupàn pe imono pyr ukaz
paw ma'e romo nehe. Inugwer wiko putar
katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe.
A'e ma'e izuka mehe xaxeto umunàn kar
putar kuzà hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
Tupàn pe nehe. Ikatu wi putar nehe no.

13

Tupàn uze'eg ma'eahy haw teko wapir rehe har rehe a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono
'aw uze'eg Moizez pe kury, Àràw pe no.

2 Aze amo teko heta ima'eahy haw ipir
rehe nehe: hezunaw, aze ru'u tezunaw,
aze ru'u pinimaw amo wanupe imono
pyràm, tuwe amo weraha a'e ima'eahy
ma'e xaxeto Àràw pe nehe, aze ru'u amo
xaxeto Àràw ta'yr pe nehe. 3 Xaxeto ume'e
putar ipir rehe nehe. Aze haw ipinimaw
rehe har ixig nehe, aze iperew oho ete
ipir rehe nehe, a'e mehe ma'eahy haw
amo wanupe imono pyràm romo a'e. —
Nepir na'ikatu kwaw Tupàn henataromo,
i'i putar xaxeto a'e teko pe nehe. 4 Aze
ipinimaw xig nehe, aze haw iperew rehe
har noho ete kwaw ipir rehe nehe, a'e
mehe xaxeto umumaw kar putar 7 'ar
izupe a'e zutyka'i imuigo kar pà nehe. 5 7
haw 'ar mehe xaxeto ume'e wi putar hehe
nehe. Aze iperew nuhàz kwaw nehe, aze
uzezuwàgatu nehe, a'e mehe umumaw kar
putar amo 7 'ar izupe a'e zutyka'i imuigo
kar pà nehe. 6 7 haw 'ar mehe xaxeto
ume'e wi putar hehe nehe. Aze iperew
ipixika'i wera'i nehe, aze nuhàz kwaw ipir
rehe nehe, a'e mehe tezunaw iaiw 'ym
ma'e a'e. Iperew ma'e uhez putar uma'e
wemimunehew nehe. — Nekatu kury,
i'i putar xaxeto izupe nehe. 7 Aze a'e
re iperew uhàz wi hehe nehe, a'e mehe
iperew ma'e oho wi putar xaxeto pe uze'eg
pà nehe. 8 Ume'e putar hehe nehe. Aze
iperew uhàz nehe, — Ikatu 'ym ma'e romo
ereiko Tupàn henataromo, i'i putar xaxeto
izupe nehe. — Erereko ma'eahy haw pu-
rupe imono pyràm ne, i'i putar izupe nehe.

9 Aze amo wereko ma'eahy haw purupe
imuhàz pyràm nehe, tuwe teko weraha
xaxeto pe wà nehe. 10 Xaxeto ume'e putar
hehe nehe. Aze heta tezunaw xig ma'e
ipir rehe nehe, aze haw hehe har xig a'e
nehe no, aze iperew uzepupeka a'e pe nehe
no, 11 a'e mehe — Ma'eahy haw purupe
uhàz ma'e ràm tàtà ma'e, i'i putar xaxeto
izupe nehe. — Ikatu 'ym ma'e romo ereiko
Tupàn henataromo, i'i putar xaxeto izupe
nehe. Numupyta kar kwaw a'e zutyka'i
nehe. Ta'e wyzài teko ukwaw putar ikatu
'ymaw a'e wà nehe xe.

12 — Nema'eahy haw uhàuhàz neretek-
wer nànàn a'e, neàkàg wi nepy pe a'e, aze
i'i izupe nehe, 13 a'e mehe ume'e putar
ima'eahy ma'e rehe nehe. Aze uhàuhàz het-
ekwer nànàn azeharomoete nehe, aze ipir
xig nehe a'e mehe a'e teko wiko ikatu ma'e
romo a'e nehe. — Nekatu, i'i putar xaxeto
izupe nehe. 14 Aze uzekwa iperew izepu-
peka nehe, na'ikatu kwaw nehe. 15 Xaxeto
ume'e wi putar hehe nehe. Aze wexak
iperew izepupeka haw nehe, — Ikatu 'ym
ma'e, i'i putar izupe nehe. Perew uzepu-
peka ma'e wexak kar ma'eahy haw pu-
rupe uhàz ma'e ràm zanewe a'e. 16 Iperew
ikatu mehe xig mehe nehe, ima'eahy ma'e
uzexak kar wi putar xaxeto pe nehe.
17 Xaxeto ume'e wi putar hehe nehe. Aze
iperew xig nehe, — Ikatu kury, i'i putar

xaxeto izupe nehe.

18 Aze heta amo tezunaw ipewer ma'e ike'e ma'e kwer nehe, 19 aze hezun a'e pe nehe, aze ixig nehe, aze ru'u pinimaw ipiràg ma'e uzekwa a'e pe nehe, ima'eahy ma'e uzexak kar putar xaxeto pe nehe. 20 Ume'e putar hehe nehe. Aze iperew oho ete wera'u ipir wi nehe, aze haw a'e pe har xigaw nehe, a'e mehe — Ikatu 'ym ma'e, i'i putar xaxeto izupe nehe. — Ma'eahy haw purupe uhàz ma'e ràm tezunaw ipewer ma'e pe uzypyrog ma'e kwer a'e, i'i putar izupe nehe. 21 Aze haw xigaw nehe, aze iperew noho ete wera'u kwaw ipir wi nehe, aze xig nehe, a'e mehe umumaw kar putar 7 'ar izupe a'e zutyka'i imuigo kar pà nehe. 22 Aze uhàz ipinimaw hehe nehe, ma'eahy haw purupe uhàz ma'e ràm romo a'e nehe. — Ikatu 'ym ma'e, i'i putar xaxeto izupe nehe. 23 Aze ipinimaw nuhàz kwaw nehe, aze upyta uzezàwe nehe, a'e mehe tezunaw ipewer ma'e wezar wenawer nepir rehe a'e, i'i putar xaxeto izupe nehe. — Nekatu kury, i'i putar izupe nehe.

24 Aze tata wapy amo nehe, aze ikaz tawer pe iperew ipiràg nehe, aze ru'u xig nehe, 25 xaxeto ume'e putar ipinimaw rehe nehe. Aze haw a'e pe har xigaw nehe, aze iperew oho ete wera'u ipir wi nehe, a'e mehe — Ma'eahy haw purupe uhàz ma'e ràm, i'i putar xaxeto izupe nehe. — Ikatu 'ym ma'e romo ereiko ne, i'i putar izupe nehe. 26 Hehe ime'e mehe nehe, aze nuexak kwaw haw xig ma'e nehe, aze iperew noho ete wera'u kwaw ipir wi nehe, aze ixig wewer nehe, a'e mehe xaxeto umumaw kar putar 7 'ar izupe a'e zutyka'i imuigo kar pà nehe. 27 7 haw 'ar mehe xaxeto ume'e wi putar hehe nehe. Aze ipinimaw uhàz nehe, a'e mehe — Ma'eahy purupe uhàz ma'e ràm, i'i putar izupe nehe. — Ikatu 'ym ma'e romo ereiko ne, i'i putar izupe nehe. 28 Aze ipinimaw nuhàz kwaw nehe, aze upyta uzezàwegatu nehe, aze uzekwa katu nehe, a'e mehe ikaz tawer hemimuezun kwer romo a'e nehe. — Nekatu kury, i'i putar xaxeto izupe nehe. Ta'e ikaz tawer tup awer kwer romo a'e xe.

29 Awa nehe, kuzà nehe no, aze iperew iàkàg rehe nehe, aze ru'u hazyw rehe nehe, 30 xaxeto ume'e putar ipir rehe nehe. Aze iperew oho ete wera'u ipir wi nehe, aze i'aw a'e pe har naheta tetea'u kwaw nehe, aze ru'u izu nehe, a'e mehe — Ma'eahy haw purupe uhàz ma'e ràm, i'i putar xaxeto izupe nehe. — Ikatu 'ym ma'e romo ereiko ne, i'i putar izupe nehe. 31 Aze iperew noho ete wera'u kwaw ipir wi nehe, aze naheta kwaw i'aw ipihun ma'e hehe nehe, a'e mehe umumaw kar putar 7 'ar izupe a'e zutyka'i imuigo kar pà nehe. 32 7 haw 'ar mehe xaxeto ume'e wi putar hehe nehe. Aze ima'eahy haw nuhàz kwaw hehe nehe, aze naheta kwaw i'aw izu ma'e hehe nehe, aze iperew noho ete wera'u kwaw ipir wi nehe, 33 a'e mehe a'e teko upin putar wàkàg nehe, aze ru'u upin putar wazyw nehe, u'aw iperew rehe har imonohok 'ym pà nehe. Xaxeto umumaw kar putar 7 'ar izupe a'e zutyka'i imuigo kar pà nehe. 34 7 haw 'ar mehe ume'e wi putar ipir rehe nehe. Aze ima'eahy haw nuhàz kwaw nehe, aze noho ete wera'u kwaw ipir wi nehe, a'e mehe — Ikatu ma'e, i'i putar xaxeto izupe nehe. Uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Ikatu ma'e romo wiko putar nehe. 35 Nezewe rehe we nehe, aze a'e re ima'eahy haw uhàz nehe, 36 Xaxeto ume'e putar ima'eahy ma'e rehe nehe. Aze uhàz azeharomoete nehe, nuekar kwaw i'aw izu ma'e nehe. — Ikatu 'ym ma'e, i'i putar izupe nehe. 37 — Nuhàz kwaw, aze i'i xaxeto nehe, aze i'aw ipihun a'e pe nehe, a'e mehe uke'e iperew a'e. — Ikatu kury, i'i putar xaxeto izupe nehe.

38 Awa nehe, kuzà nehe, aze heta pinimaw xig ma'e ipir rehe nehe, 39 xaxeto ume'e putar hehe nehe. Aze ipinimaw xig wewer nehe, nan kwaw ma'eahy haw tàtà ma'e romo nehe. A'e teko ikatu.

40-41 Aze awa i'aw uhem iàkàgape wi nehe, aze ru'u henataromo har wà nehe, àkàg ipin pyrer ma'e romo wiko putar nehe. Nezewe rehe we nuiko kwaw ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. 42 Aze ipir iàkàg rehe har i'aw 'ym ma'e rehe umuzekwa kar amo pinimaw ipiràg wewer ma'e nehe, ima'eahy haw purupe uhàz ma'e ràm wereko a'e nehe. 43 Xaxeto ume'e putar awa rehe nehe. Aze pinimaw ipiràg wewer ma'e wexak nehe, teko wapir

rehe uzekwa kar ma'e zàwenugar nehe, 44 ima'eahy haw purupe uhàz ma'e ràm wereko a'e. — Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e, i'i putar xaxeto izupe nehe. Ta'e heta ma'eahy haw iàkàg rehe xe.

45 Aze teko wereko ma'eahy haw purupe uhàz ma'e ràm upir rehe nehe, tuwe umunehew ma'e imu'i pyrer nehe. Tuwe numuguz kwaw u'aw nehe. Tuwe upyk uwa uzuru iwy pe nehe, uhapukaz pà nehe. — Ikatu 'ym ma'e romo aiko ihe, tuwe i'i oho iko nehe. 46 Ma'eahy purupe uhàz ma'e ràm hereko mehe we a'e teko wiko wiwi putar ikatu 'ym ma'e romo nehe. Tuwe wiko a'e zutyka'i wàpuz me nehe, amogwer waneko awer wi muite nehe.

Tupàn ze'eg hàwe rehe har

47 Aze uzekwa kar hàwe ma'e ma'ea'yr hawer iapo pyrer rehe nehe, 48 aze ru'u irin iapo pyrer rehe nehe, aze ru'u pàn irin iapo pyrer rehe nehe, aze ru'u pàn ma'ea'yr hawer iapo pyrer rehe nehe, aze ru'u ma'e pirer pehegwer rehe nehe, aze ru'u ma'e amo ma'e pirer iapo pyrer rehe nehe, aze ipinimaw ka'a zàwe wewer nehe, 49 aze ru'u ipiràg wewer nehe, a'e mehe hàwe a'e. Pexak kar xaxeto pe nehe. 50 Xaxeto ume'e putar a'e ma'e rehe nehe. Omono putar a'e zutyka'i nehe. Umumaw 7 'ar nezewe nehe. 51 7 haw 'ar mehe ume'e putar ipinimaw rehe nehe. Aze uhàz nehe, a'e mehe hàwe haw upuner purupe uhàz haw rehe nehe. A'e rupi — Ikatu 'ym ma'e, i'i putar xaxeto a'e ma'e pe nehe: ma'e ma'ea'yr hawer iapo pyrer, irin iapo pyrer, pàn irin iapo pyrer, pàn ma'ea'yr hawer iapo pyrer, ma'e pirer pehegwer, ma'e amo pirer iapo pyrer. 52 Xaxeto wapy putar a'e ma'e nehe, ta'e heta hàwe haw purupe uhàz ma'e ràm hehe xe. A'e rupi, tuwe umumaw tata pupe nehe.

53 Xaxeto ume'e putar a'e ma'e rehe nehe: ma'e, pàn, ma'e amo pirer iapo pyrer. Aze ipinimaw nuhàz kwaw nehe, 54 a'e mehe uhez kar putar a'e ma'e amo pe nehe. Na'e omono putar a'e zutyka'i nehe. Umumaw putar 7 'ar nezewe nehe. 55 Na'e ume'e wi putar hehe nehe. Aze ipinimaw naheta kwaw amo ae hexakaw nehe, aze nuhàz kwaw nehe, nezewe rehe we na'ikatu kwaw nehe. Wapy putar tata pupe nehe. Ta'e heta hàwe haw purupe uhàz ma'e ràm hehe xe, ipehegwer henataromo har rehe nehe, aze ru'u ikupe pe har rehe nehe. 56 Hehe ime'e mehe nehe, aze heta amo ae hexakaw ipinimaw rehe uhez re nehe, a'e mehe xaxeto umu'i putar a'e ipehegwer nehe: ma'e, ma'epirer, pàn. 57 Nezewe rehe we aze a'e re hàwe haw uzekwa wi nehe, a'e mehe — Purupe uhàz ma'e ràm, i'i putar xaxeto izupe nehe. Wapy putar nehe. 58 Aze uhez nehe, aze a'e re ipinimaw ukàzym nehe, a'e mehe uhez wi putar nehe. A'e mehe ikatu putar nehe.

59 Amumaw Tupàn ze'eg hàwe haw rehe har imume'u haw kwez xe ihe: ma'e ma'ea'yr hawer iapo pyrer rehe har, irin iapo pyrer rehe har, pàn rehe har, ma'e amo ipirer iapo pyrer rehe har. Nezewe mehe — Ikatu ma'e, upuner putar izupe u'e haw rehe nehe.

14

Teko Tupàn henataromo wamukatu haw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko uze'eg 2 teko ima'eahy haw ipir rehe har purupe uhàz ma'e ràm wi uzemukatu haw rehe har a'e, Moizez pe a'e.

Tuwe amo weraha ima'eahy ma'e xaxeto pe nehe. 3 Na'e xaxeto weraha putar ima'eahy ma'e teko waneko awer wi nehe, hehe ume'e pà nehe. Aze wexak ikatu haw nehe, 4 xaxeto werur kar putar ma'e izupe nehe: mokoz wiràmiri ikatuahy ma'e wà, ywyràkàxigyw ipehegwer, àràpuhàràn hawer imupiràg pyrer, pitài ka'akyr ixop her ma'e hàkàgwer. 5 Xaxeto uzuka kar putar pitài wiràmiri izupe nehe, ywy'a 'y 'yzygwar wi henuhem pyrer pupe tynehem ma'e i'aromo nehe. 6 Na'e upyhyk putar amogwer ma'e nehe: inugwer wiràmiri, ywyràkàxigyw ipehegwer, àràpuhàràn hawer imupiràg pyrer, ixop. Umuàkym putar wiràmiri izuka pyrer huwykwer pupe nehe. 7 Na'e umupiripirik putar huwykwer awa imukatu pyr rehe 7 haw nehe. — Nekatu kury, i'i putar izupe nehe. A'e re xaxeto umuhem kar wiràmiri wikuwe ma'e kaiwer pe nehe,

imuwewe kar pà nehe. 8 Na'e awa uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Upin putar u'aw paw nehe. Upin putar wawer haw paw nehe no. Na'e uzahak putar nehe. A'e mehe ikatu putar Tupàn henataromo nehe. A'e re wixe putar teko waneko haw pe nehe. Tuwe umumaw 7 'ar katu pe wàpuz wi upyta pà nehe. 9 7 haw 'ar mehe uzepin wi putar nehe: wàkàg, wamutaw, wehàpykàraw, amo uwaw wetekwer rehe har paw. Uhez wi putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak wi putar nehe no. A'e mehe ikatu putar Tupàn henataromo nehe.

10 Iku'egwer pe upyhyk putar mokoz àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar wà nehe. Upyhyk putar pitài àràpuhàràna'yr kuzà ikatu 'ymaw hereko 'ymar nehe no. Werur putar 3 kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Werur putar uri kawer zutahyky'a por ikurer nehe no. 11 Xaxeto weraha putar awa a'e nehe, Tupàn pe hemirur kwer nehe no, tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe. A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo 12 upyhyk putar a'e ma'e wà nehe: pitài àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa, uri kawer. Omono putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ikatu 'ym ma'e iapo har romo teko haw imunàn kar pà izupe nehe, izupe imono pyr ikatuahy ma'e romo nehe. Xaxeto wiko putar a'e ma'e izar romo nehe. 13 Xaxeto uzuka putar ma'ea'yr amo ywypehegwer Tupàn pe imukatu pyrer rehe nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har romo teko haw imunàn kar haw romo nehe. Wapy putar ma'e henataromo a'e pe nehe no. Na'e xaxeto uzuka putar àràpuhàràna'yr awa a'e ywypehegwer rehe nehe kury. Uzapo putar nezewe haw nehe, ta'e imono pyr ikatu 'ym ma'e iapo har romo teko haw imunàn kar haw nuzawy kwaw imono pyr katu 'ygwer imunàn kar haw a'e xe. Ikatuahy Tupàn henataromo. Xaxeto wiko izar romo. 14 Xaxeto upyhyk putar ma'ea'yr huwykwer ikurera'i nehe. Omono putar huwykwer awa imukatu pyr rehe nehe: inami awyze har iapyr, ikwàhu ipo awyze har rehe har rehe, ipyhàhu ipy awyze har rehe har rehe. 15 Na'e uzakook putar uri kawer ikurer opo ahurehe har mytepe nehe. 16 Umuàkym putar ukwà opo awyze har rehe har uri kawer pupe nehe. Umupiripirik putar 7 haw a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. 17 A'e re omono putar uri kawer ikurera'i awa imukatu pyr rehe ukwà pupe nehe. Omono ma'ea'yr huwykwer hehe a'e 'ym mehe. Omono putar uri kawer hehe nezewegatete nehe no: inami awyze har iapyr, ukwàhu ipo awyze har rehe har rehe, upyhàhu awyze har rehe har rehe. 18 Uzakook putar uri kawer ikurer awa iàkàg rehe nehe. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo xaxeto umunàn kar putar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Tupàn pe nehe.

19 A'e re xaxeto omono putar Tupàn pe imono pyr katu 'ygwer imunàn kar haw izupe nehe, awa imukatu pyr hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà izupe nehe. A'e re uzuka putar ma'ea'yr Tupàn henataromo ukaz paw ma'e ràm nehe. 20 Omono putar ma'ea'yr hapy haw rehe arozràn imono pyr rehe we nehe. Nezewe mehe xaxeto umunàn kar putar 'aw awa hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Tupàn pe nehe. Ikatu putar Tupàn henataromo nehe.

21 Aze a'e awa nahemetarer katu kwaw nehe, aze nupuner kwaw a'e ma'e paw imekuzar haw rehe nehe, weraha putar àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa xaxeto pe nehe, katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe. Agwer imono pyr ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Xaxeto wiko izar romo. Xo pitài kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo har zo weraha putar xaxeto pe nehe. Weraha putar uri kawer ikurer izupe nehe no. 22 Weraha putar mokoz pykahu wà nehe, aze ru'u mokoz pyku'i wà nehe, aze upuner nehe. Pitài wiràmiri wiko putar katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe. Inugwer wiko putar ma'e imono pyr ukaz paw ma'e ràm romo nehe. 23 Imukatu haw rehe 8 haw 'ar mehe nehe, awa weraha putar a'e ma'e paw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe, xaxeto pe imono pà nehe. 24 Na'e a'e pe Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo xaxeto upyhyk putar àràpuhàràna'yr awa nehe. Upyhyk putar uri kawer nehe no. Omono putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Ikatuahy a'e imono pyr Tupàn pe. Xaxeto wiko izar romo. 25 Na'e uzuka putar àràpuhàràna'yr awa nehe. Upyhyk putar huwykwer ikurera'i nehe, awa imukatu pyr rehe imono pà nezewe nehe: inami awyze har iapyr, ikwàhu ipo awyze har rehe har rehe, ipyhàhu ipy awyze har rehe har rehe. 26 Na'e uzakook putar uri kawer ikurer opo ahurehe har pupe nehe. 27 Ukwà opo awyze har rehe har umupiripirik putar uri kawer 7 haw a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. 28 Na'e omono putar uri kawer ikurera'i awa imukatu pyr rehe ma'ea'yr huwykwer imono awer rehe katete nehe: inami awyze har iapyr, ikwàhu ipo awyze har rehe har rehe, ipyhàhu ipy awyze har rehe har rehe. 29 Uzakook putar uri kawer ikurer awa iàkàg rehe nehe. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo umunàn kar putar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe nehe. 30 A'e re aze awa upuner nehe, xaxeto omono putar mokoz pyku'i wà nehe, aze ru'u mokoz pykahu wà nehe. 31 Pitài wiràmiri wiko putar katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe. Inugwer wiko putar ma'e imono pyr ukaz paw ma'e ràm romo nehe. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo xaxeto umunàn kar putar awa imukatu pyr hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe nehe. 32 Amumaw Tupàn ze'eg teko hemetarer 'ym ma'e ima'eahy haw ipir rehe har wi imukatu pyrer rehe har imume'u haw kwez xe ihe kury. Nupuner kwaw ma'e paw ime'eg kar haw rehe ize'eg rupi katete wà.

Hàwe haw tàpuz pupe har

33 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko uze'eg hàwe haw tàpuz me har rehe har Moizez pe Àràw pe a'e. 34 — Amono putar amo ywy Kànàà her ma'e teko Izaew wanupe ihe nehe. Hehe wixe re weruzar putar ko heze'eg a'e wà nehe, i'i Tupàn. Aze Tupàn umuhem kar hàwe haw amo hàpuz me nehe, 35 izar uze'eg putar oho xaxeto pe nehe. — Aexak hàwe haw heràpuz me ihe, i'i putar izupe nehe. 36 Hexak 'ym mehe we xaxeto wenuhem kar putar ma'e paw izupe hàpuz wi nehe. Aze nuwenuhem kwaw nehe, — Ikatu 'ym ma'e, i'i putar tàpuz me har nànàn pe wà nehe. Na'e xaxeto oho putar hàpuz me nehe. 37-38 Ume'e putar hàwe haw rehe nehe. Aze ipinimaw ywyok rehe har ka'a zàwe wewer nehe, aze ru'u ipiràg wewer nehe, aze nuzawy kwaw ywyok pupe wixe ma'e nehe, a'e mehe xaxeto uhem putar hàpuz wi nehe. Uwàpytym putar hàpuz nehe. Umumaw putar 7 'ar nezewe nehe. 39 7 haw 'ar mehe uzewyr putar hàpuz me hehe ume'e wi pà nehe. Aze ipinimaw uhàuhàz ywyok rehe nehe, 40 wenuhem kar putar ita hàwe hereko har nehe. — Peraha tawhu wi heityk pà nehe, ywypehegwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe, i'i putar wanupe nehe. 41 Ukytykytyk kar putar ywyok hàpuz pupe har nehe. Izar weraha putar ipykaw imuhem kar pyrer tawhu wi ywypehegwer ikatu 'ym ma'e pe heityk pà nehe. 42 Na'e omono putar ita pyahu ita hàwe ma'e hekuzaromo nehe. Upyk wi putar ywyzuwa pupe nehe no.

43 A'e ma'e paw iapo re nehe, aze uzekwa wi hàwe haw a'e pe nehe, 44 Xaxeto ume'e wi putar hehe nehe. Aze ipinimaw uhàuhàz ywyok rehe nehe, — Purupe uhàz ma'e ràm, i'i putar xaxeto izupe nehe. A'e rupi tàpuz na'ikatu kwaw. 45 Weityk putar nehe. Weraha putar hehe arer paw tawhu wi ywypehegwer ikatu 'ym ma'e pe wà nehe: ita, ywyra, ywyok ipykaw. 46 Aze uwàpytym tàpuz ikatu 'ymaw wi wà nehe, aze amo wixe ipupe a'e 7 'ar rehe nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe mehe zo ikatu wi putar nehe. 47 Aze a'e 'ar rehe amo uzeàpàrirog ipupe nehe, aze ru'u umai'u ipupe nehe, tuwe uhez uma'e wemimunehew nehe.

48 Aze xaxeto uzewyr tàpuz rehe ume'e pà ywyok ipyk wi re nehe, aze naheta kwaw hàwe haw ywyok rehe nehe, — Ikatu, i'i putar izupe nehe. Ta'e hàwe haw ukàzym izuwi azeharomoete xe. 49 Xaxeto umukatu putar hàpuz Tupàn henataromo

nezewe nehe. Upyhyk putar amo ma'e nehe: mokoz wiràmiri wà, ywyràkàxigyw hàkàgwer, àràpuhàràn hawitu ma'e hawer imupiràg pyrer, ka'akyr ixop her ma'e hàkàgwer. 50 Uzuka putar pitài wiràmiri ywy'a 'y 'yzygwar wi henuhem pyrer pupe tynehem ma'e i'aromo nehe. 51 Na'e upyhyk wi putar a'e ma'e nehe: inugwer wiràmiri, ywyràkàxigyw hàkàgwer, àràpuhàràn hawer imupiràg pyrer, ka'akyr ixop her ma'e hàkàgwer. Na'e omono putar a'e ma'e paw wiràmiri izuka pyrer huwykwer pupe nehe. A'e re omono putar 'y henuhem romo pyrer pupe nehe no. Na'e umupiripirik tàpuz rehe 7 haw nehe. 52 Nezewe mehe umukatu putar tàpuz a'e ma'e pupe nehe: wiràmiri huwykwer, 'y henuhem romo pyrer, wiràmiri wikuwe ma'e, ywyràkàxigyw hàkàgwer, ka'akyr ixop her ma'e hàkàgwer, àràpuhàràn hawer imupiràg pyrer. 53 Na'e weraha putar wiràmiri wikuwe ma'e tawhu wi nehe, kaiwer pe imuhem kar pà nehe. Nezewe xaxeto uzapo putar tàpuz imukatu haw nehe. Ikatu putar nezewe mehe nehe.

54-56 Na'aw Tupàn ze'eg teko ma'eahy haw rehe har xe kury: ipir rehe har, iàkàg rehe har, tezunaw, pir rehe pinimaw, hàwe haw kamir rehe har, hàwe haw tàpuz rehe har. 57 Aze teko weruzar ko ze'eg wà nehe, ukwaw putar ikatu ma'e ikatu haw wà nehe. Ukwaw putar ikatu 'ym ma'e ikatu 'ymaw wà nehe no. Tupàn umume'u uze'eg a'e ma'e paw rehe a'e.

15

Tupàn uze'eg ikatu 'ymaw awa wanehe har rehe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko uze'eg Moizez pe, Àràw pe no. — Emume'u ko heze'eg 2 teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe, i'i wanupe. Aze uhem ipewer amo awa ima'e wi nehe, ikatu 'ym ma'e romo hekon putar Tupàn henataromo nehe. 3 Aze uhem izuwi nehe, aze ru'u upyta hehe nehe, nezewe rehe we awa wiko putar ikatu 'ym ma'e romo henataromo nehe. 4 Aze u'aw wyzài u'apaw rehe nehe, tupaw uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo nehe. Aze wapyk wyzài tenaw rehe nehe, tenaw uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo nehe no. 5 Aze amo opokok hupaw rehe nehe, 6 aze ru'u wapyk hen awer rehe nehe, a'e teko uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe mehe zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 7 Aze amo opokok a'e awa rehe nehe, tuwe uhem uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe mehe zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 8 Aze awa upewer uzewi uhem ma'e hereko har uzenymon amo teko Tupàn henataromo ikatu ma'e rehe nehe, tuwe a'e teko uhez uma'e wemimunehew nehe. Tuwe uzahak nehe no. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe mehe zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 9 Aze a'e awa wapyk amo kawaru ikupe pe har rehe nehe no, a'e kawaru ipupe pe har uzeapo putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo a'e nehe. 10 Aze wapyk amo ma'e rehe nehe, aze amo opokok iapyk awer rehe nehe, wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu wi putar nehe. Aze amo upyhyk iapyk awer nehe, tuwe uhez uma'e wemimunehew nehe. Tuwe uzahak nehe no. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe mehe zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 11 Aze opokok amo teko rehe uzepuez 'ym mehe we nehe, a'e mehe a'e teko uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe mehe zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 12 Aze upyhyk amo ywy'a nehe, pezuka a'e ywy'a nehe. Aze y'a ywyra iapo pyrer romo nehe, pezuhez katu nehe.

13 Ukatu re tuwe umumaw 7 'ar uzemukatu àwàm hàro pà nehe. A'e 'ar ipawire, a'e teko uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar 'y 'yzygwar wi henuhem pyrer pupe nehe no. A'e mehe ikatu putar Tupàn henataromo

nehe. 14 8 haw 'ar mehe upyhyk putar mokoz pykahu wà nehe, aze ru'u mokoz pyku'i wà nehe. Oho putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe. A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo omono putar a'e mokoz wiràmiri xaxeto pe wà nehe. 15 Xaxeto omono putar Tupàn pe imono pyr romo wà nehe. Pitài wiko putar katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe. Inugwer ukaz paw putar henataromo nehe. Nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo xaxeto uzapo putar awa imukatu haw no. Ikatu putar Tupàn henataromo nehe.

16 Aze uhem e ta'yrer awa wi nehe, tuwe uzahak nehe. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe re zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 17 Aze u'ar ta'yrer wyzài kamir rehe wyzài ma'e rehe nehe, aze ru'u ma'epirer rehe nehe, tuwe uhez a'e ma'e nehe. Ikatu 'ym ma'e romo wiko putar Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 18 Aze awa oho kuzà puhe nehe, tuwe uzahak wà nehe. Ikatu 'ym ma'e romo wiko putar Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe.

Tupàn ze'eg kuzà wakatu 'ymaw rehe har

19 Aze kuzà huwy haw uhem nehe, umumaw putar 7 'ar ikatu 'ym ma'e romo wiko pà Tupàn henataromo nehe. Aze amo opokok hehe a'e 'ar rehe nehe, wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe re zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 20 Aze uzeàpàrirog amo tupaw rehe nehe, aze ru'u wapyk amo ma'e rehe nehe, a'e ma'e uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. 21-23 Aze amo opokok hupawer rehe nehe, aze ru'u iapyk awer rehe nehe, uhez putar uma'e wemimunehew nehe, Uzahak putar nehe no. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe re zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 24 Aze awa oho kuzà puhe huwy haw 'ar rehe nehe, umumaw putar 7 'ar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo wiko pà nehe. Aze uzeàpàrirog wyzài tupaw rehe nehe, a'e tupaw uzeapo putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe.

25 Aze kuzà huwy e nehe, aze ru'u umumaw 'ar tetea'u uwy pà nehe, wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe, uwy haw 'ar rehe har zàwe nehe. 26 Aze uzeàpàrirog amo tupaw rehe nehe, aze ru'u wapyk amo ma'e rehe nehe, a'e ma'e uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. 27 Aze amo opokok hupawer rehe nehe, aze ru'u iapyk awer rehe nehe, uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe re zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 28 Huwy e paw ire umumaw putar 7 'ar nehe. A'e re Tupàn henataromo ikatu ma'e romo wiko putar nehe. 29 8 haw 'ar mehe upyhyk putar mokoz pykahu wà nehe, aze ru'u mokoz pyku'i wà nehe. Oho putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe. A'e pe omono putar a'e mokoz wiràmiri xaxeto pe wà nehe. 30 Xaxeto omono putar Tupàn pe imono pyr romo wà nehe. Pitài wiko putar katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe. Inugwer ukaz paw putar henataromo nehe. Nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo xaxeto uzapo putar kuzà imukatu haw nehe. Ikatu putar Tupàn henataromo nehe.

31 Ko ze'eg umuhem kar ikatu 'ymaw Izaew izuapyapyr wanuwi Tupàn henataromo a'e. Nezewe mehe numàno kwaw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer imuaiw haw wi wà nehe. Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer upyta waneko haw myter pe a'e.

32 Amumaw ze'eg awa wi uhem ma'e hereko har rehe har imume'u haw kwez xe ihe. Amumaw awa wi ta'yrer uhem ma'e kwer rehe har imume'u haw no. 33 Amumaw ze'eg kuzà huwy haw 'ar rehe har imume'u haw kwez xe ihe. Amumaw ze'eg awa kuzà huwy ma'e puhe oho ma'e kwer rehe har imume'u haw no.

16

Kwarahy nànàn Àràw wixe Tupàn henaw pupe pitài haw a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzuka mokoz Àràw ta'yr a'e wà, ta'e omono yhyk zàwenugar Tupàn pe ize'eg rupi 'ym a'e wà xe. A'e ma'e iapo re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. 2 — Emume'u ko ma'e neryky'yr Àràw pe nehe. — Nerepuner kwaw nereixe haw rehe ipupyaikaw pyrer ikatuahy wera'u ma'e pupe wyzài 'ar mehe nehe. Pànuhu ikupe kutyr hin a'e ipupyaikaw pyrer a'e, tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe a'e, ere izupe nehe. — Aze ereixe ipupe wyzài 'ar mehe nehe, eremàno putar nehe. Ta'e Tupàn uzexak kar a'e pe ywàkun pupe a'e xe, ize'eg hyru imimaw i'aromo a'e xe. Tupàn umunàn teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer xe wanuwi a'e pe a'e, ere Àràw pe nehe, i'i Tupàn Moizez pe. 3 — Ezuka tapi'aka'yr awa teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Ezuka àràpuhàràn hawitu ma'e awa ukaz paw ma'e ràm romo nehe no. Xo a'e re zo erepuner neixe haw rehe ipupyaikaw pyrer ikatuahy wera'u ma'e pupe nehe, ere izupe nehe, i'i Tupàn Moizez pe. 4 Heixe 'ym mehe we Àràw uzahak putar nehe. Na'e umunehew putar xaxeto wanemimunehew irin iapo pyrer nehe: temyhar, kamirpuku, ku'aw har. Umunehew putar àkàg iwànaw irin iapo pyrer wàkàg rehe nehe no.

5 Na'e Tupàn omono ko uze'eg teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer imunàn kar haw 'ar rehe har Moizez pe kury. — Teko Izaew izuapyapyr omono putar mokoz àràpuhàrànete awa Àràw pe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo a'e wà nehe. Omono putar pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa izupe hapy pyr ukaz paw ma'e ràm romo nehe no. 6 Àràw upyhyk putar tapi'aka'yr wemimono ràm katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe, wànàm wanemiapo kwer hekuzaromo nehe no. 7 A'e re weraha putar a'e mokoz àràpuhàrànete awa tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe wà nehe. A'e re, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo 8 Àràw omomor putar ita'i her hereko har nehe. Pitài ita'i heta putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her hehe imuapyk pyrer nehe. Inugwer ita'i heta putar Azazew her hehe imuapyk pyrer nehe no. 9 Àràw uzuka putar àràpuhàrànete awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ima'e nehe, teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer imunàn kar pà izupe nehe. 10 Omono putar àràpuhàrànete awa Azazew ima'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wikuwe ma'e romo nehe. Na'e Àràw omono kar putar a'e àràpuhàrànete awa ywyxiguhu pe nehe, teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe.

11 Àràw upyhyk putar tapi'aka'yr wemimono ràm katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe, wànàm wanemiapo kwer hekuzaromo nehe no. Uzuka putar tapi'ak nehe. 12 Na'e Àràw upyhyk putar amo yhyk zàwenugar hapy haw nehe. Umynehem putar tanimuk ma'ea'yr hapy haw pe har pupe nehe. A'e ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo hin a'e. Upyhyk putar mokoz opo ipor yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e imuku'iku'i pyrer nehe. Na'e wixe putar Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e pupe nehe. 13 A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo omono putar yhyk zàwenugar tata rehe nehe. Nezewe mehe hàtàxiner upyk putar Tupàn Ze'eg Hyru ipykaw nehe. Nezewe mehe Àràw numàno kwaw nehe. 14 Upyhyk putar tapi'aka'yr huwykwer ikurera'i nehe. Umupiripirik putar ukwà pupe Tupàn Ze'eg Hyru ipykaw rehe kwarahy ihemaw kutyr har rehe nehe. A'e re umupiripirik putar huwykwer 7 haw Tupàn Ze'eg Hyru henataromo nehe no.

15 Na'e Àràw uzuka putar àràpuhàrànete teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo no. Weraha putar huwykwer Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e pupe nehe. Umupiripirik putar Tupàn Ze'eg Hyru ipykaw rehe nehe. Umupiripirik putar ze'eg hyru henataromo nehe no, tapi'aka'yr awa huwykwer rehe wemiapo kwer zàwe nehe. 16 Nezewe Àràw umukatu putar Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e nehe, katu 'ygwer paw imunàn pà a'e wi nehe,

wanemiawy kwer paw imunàn pà a'e wi nehe no, wakatu 'ymaw paw imunàn pà a'e wi nehe no. Uzapo putar nezewegatete haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer imukatu pà nehe no. A'e tàpuzràn upyta teko ikatu 'ym ma'e wamyter pe a'e. 17 Àràw Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e pupe heko mehe imukatu haw iapo mehe ni amo nuixe kwaw tàpuzràn pupe nehe. Àràw umunàn kar putar ikatu 'ym ma'e Tupàn pe nehe: wemiapo kwer, wànàm wanemiapo kwer, teko wanemiapo kwer. 18 A'e re uhem putar tàpuzràn wi ma'ea'yr hapy haw tàpuzràn henataromo har pe oho pà nehe. Uzapo putar ma'ea'yr hapy haw imukatu haw kury. Upyhyk putar tuwykwer ikurera'i nehe: tapi'ak huwykwer, àràpuhàràne te awa huwykwer. Omono putar wanuwykwer 4 ma'ea'yr hapy haw iahykaw rehe nehe. 19 Umupiripirik putar wanuwykwer 7 haw ukwà pupe ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Nezewe haw iapo mehe umukatu putar ma'ea'yr hapy haw Izaew wakatu 'ymaw imuhem kar pà nehe. Omonokatu putar Tupàn pe ma'ereko haw pe nezewe nehe.

20 Àràw umumaw putar imukatu haw nehe: Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e imukatu haw, tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer imukatu haw, ma'ea'yr hapy haw imukatu haw. Na'e upyhyk putar àràpuhàràne te Azazew ima'e nehe. 21 Opokok putar iàkàg rehe nehe. Na'e umume'u putar Izaew wakatu 'ymaw paw nehe, wanemiawy kwer paw nehe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw nehe. Nezewe Àràw omono putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw àràpuhàràne te awa iàkàg rehe nehe. Na'e omono kar putar àràpuhàràne te ywyxiguhu pe nehe. Wexak putar amo awa heraha àràm romo nehe. 22 A'e awa umuhem kar putar àràpuhàràne te ywyxiguhu rehe nehe. Nezewe mehe àràpuhàràne te oho putar amo ywy teko heta haw 'ym pe nehe, teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer heraha pà nehe.

23 Na'e Àràw wixe putar tàpuzràn pupe nehe. Wenuhem putar xaxeto ma'e uzewi nehe. Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e pupe wixe 'ym mehe umunehew a'e ma'e. A'e re wenuhem kury. Wezar a'e ma'e a'e pe nehe. 24 A'e ipupyaikaw pyrer ikatu ma'e pupe uzahak putar nehe. Na'e umunehew uma'e nehe. A'e re uhem putar wemimono ràm Tupàn pe imono pà nehe. Ukaz paw putar nehe. Omono putar teko wanemimono ràm izupe nehe no. Ukaz paw putar a'e nehe no. Nezewe mehe umunàn kar putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Umunàn kar putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe no. 25 Wapy putar ma'ea'yr imono pyr katu 'ygwer imunàn kar haw ikawer nehe.

26 Awa àràpuhàràne te awa ywyxiguhu pe heraha arer uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no, teko waneko haw pupe wixe 'ym mehe we nehe no.

27 Teko wanemiapo kwer imunàn kar haw iapo re nehe, Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e imukatu re nehe, tapi'aka'yr awa huwykwer hakook ire nehe, àràpuhàràne te awa huwykwer hakook ire nehe, amo weraha putar a'e ma'ea'yr katu pe wà nehe, teko waneko haw wi wà nehe: wanetekwer, wapirer, wano'o kwer, wanie kwer. Wapy putar tata pupe a'e pe wà nehe. 28 Teko waneko haw pupe wixe wi 'ym mehe awa ma'ea'yr wanapy arer uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no.

Teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer imunàn aw 'ar

29 Peruzar ko ze'eg tuweharupi nehe. — 7 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe Izaew izuapyapyr paw wà nehe, amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo wiko ma'e wà no, umumaw putar a'e 'ar umai'u 'ym pà wà nehe. Numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe no. 30 Ta'e a'e 'ar mehe xaxeto uzapo putar ma'ea'yr zuka haw teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw wà nehe. Nezewe mehe teko ikatu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà nehe. 31 A'e 'ar ikatuahy putar nehe. Kwarahy nànàn teko numai'u kwaw a'e 'ar mehe wà nehe. Numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe no. 32 Amo 'ar mehe xaxeto wanuwihaw ta'yr wiko

putar xaxeto wanuwihaw romo a'e nehe. Tu uzakook putar uri kawer wa'yr rehe tuwihaw romo imuigo kar pà nehe. Na'e ta'yr umunehew putar xaxeto hemimunehew irin iapo pyrer nehe. 33 Uzapo putar ma'e paw imukatu haw nehe: Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e, tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer, ma'ea'yr hapy haw, xaxeto wà, teko paw wà. 34 Teko weruzar putar ko ze'eg tuweharupi wà nehe. Kwarahy nànàn uzapo putar teko paw wanemiapo kwer imunàn kar haw wà nehe. Teko uzapo a'e ma'e paw Tupàn ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà.

17

Ma'ea'yr izuka pyr wanuwykwer

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi Moizez pe kury. 2 — Emono ko heze'eg Àràw pe nehe, teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe no.

3 Aze amo Izaew izuapyr uzuka amo tapi'ak nehe, aze uzuka amo àràpuhàràn hawitu ma'e nehe, teko waneko haw pupe nehe, aze ru'u katu pe muite teko waneko haw wi nehe, 4 aze nueraha kwaw a'e ma'ea'yr tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe teixe haw pe nehe, aze nomono kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, pemono kar a'e awa Izaew wamyter wi nehe. Ta'e ikatu 'ym ma'e iapo arer romo hekon a'e nehe xe. Nuzawy kwaw awa izuka arer. 5 Tuwe Izaew uzapo nezewe haw wà nehe. Nuzuka kwaw ma'ea'yr teko waneko haw pupe wà nehe. Weraha putar a'e ma'ea'yr xaxeto tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo har pe wà nehe. A'e pe uzuka putar a'e ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wamono pà izupe uzemuawyze kar haw romo wà nehe. 6 Xaxeto umupiripirik putar huwykwer ma'ea'yr hapy haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo har rehe nehe. Wapy putar ikawer a'e pe nehe. A'e ma'e imono pyr hyàkwegatu Tupàn pe. 7 Ko 'ar henataromo nehe, tuweharupi nehe, Izaew nomono pixik kwaw ma'e tekwe ikatu 'ym ma'e ywyxiguhu rehe har wanupe nehe. Aze mo uzapo nezewe haw wà, wiko mo Tupàn heruzar 'ymar romo wà.

8 Izaew izuapyapyr paw wà nehe, amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo wiko ma'e wà no, omono putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr romo wà nehe. Wapy putar a'e ma'e wà nehe. Ukaz paw putar wà nehe. Aze ru'u omono putar amo ma'e izupe wà nehe. 9 Xo tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe teixe haw pe omono putar a'e ma'e izupe wà nehe. Nomono kwaw ma'e izupe amo ywypehegwer rehe wà nehe. Aze amo nuweruzar kwaw ko ze'eg nehe, pemuhem kar pemyter wi nehe.

Ma'eruwykwer i'u 'ymaw

10 Amo Izaew izuapyr nehe, aze ru'u amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo wiko ma'e nehe, aze u'u ma'ea'yr huwykwer nehe, wiko putar Tupàn iàmàtyry'ymar romo nehe. Tupàn omono kar putar teko wamyter wi nehe. 11 Ta'e wikuwe ma'e paw hekuwe haw upyta huwykwer pupe a'e xe. A'e rupi Tupàn uzakook kar ma'ea'yr izuka pyrer wanuwykwer paw ma'ea'yr hapy haw rehe a'e, xaxeto wanupe a'e. Nezewe mehe teko umunàn kar wemiapo kwer ikatu 'ygwer Tupàn pe wà. Ta'e tuwykwer tekuwe haw romo a'e xe. Upurupyro ikatu 'ygwer imunànaw romo a'e xe. 12 A'e rupi Tupàn umume'u a'e uze'eg a'e: ni amo Izaew izuapyapyr wà nehe, ni amo amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo wiko ma'e wà nehe, nupuner kwaw ma'ea'yr huwykwer i'u haw rehe wà nehe. 13 Amo Izaew izuapyr nehe, aze ru'u amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo wiko ma'e nehe, aze uzuka miar i'u pyràm nehe, aze uzuka wiràmiri i'u pyràm nehe, tuwe uzakook huwykwer ywy rehe nehe. A'e re upyk putar ywy pupe nehe. 14 Ta'e wikuwe ma'e paw hekuwe haw upyta huwykwer pupe a'e xe. A'e rupi — Pe'u zo ma'e huwykwer nehe, i'i Tupàn Izaew wanupe. Ta'e tuwykwer a'e xe, tekuwe haw romo a'e xe. Aze amo u'u tuwykwer nehe, teko omono kar putar Izaew wamyter wi nehe.

15 Wyzài Izaew izuapyr nehe, wyzài amo ywy rehe har nehe, aze u'u ma'ea'yr umàno

e ma'e kwer ho'o kwer nehe, aze ru'u amo miar uzuka a'e ma'ea'yr nehe, tuwe uhez uma'e wemimunehew nehe. Tuwe uzahak nehe. Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe re zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. 16 Aze nuhez kwaw wemimunehew nehe, aze nuzahak kwaw nehe, tuwihaw uzepyk putar a'e teko rehe nehe.

18

Pezapo heremiapo kar nehe, i'i Tupàn teko wanupe

1 Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, 2 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe. 3 Pezapo zo ma'e teko Ezit ywy rehe har wazàwe nehe. Pemumaw kwarahy tetea'u waiwy rehe peneko pà. Pezapo zo ma'e teko Kànàà ywy rehe har wazàwe nehe. Apueraha penereko waiwy pe ihe. Peiko zo a'e teko wanàmuz waze'eg rehe nehe. 4 Nan. Peruzar heze'eg nehe. Pezapo heremiapo kar nehe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe. 5 Aze peruzar heze'eg nehe, aze pezapo heremiapo kar nehe, peikuwe putar nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko uze'eg awa Izaew izuapyapyr wanupe. Eker zo kuzà neànàmete ipuhe nehe, a'e ma'e iapo pà hehe we nehe. 7 Ezapo zo a'e ma'e nehy puhe nehe, neru imumaranugar kar pà nehe, nehy imumaranugar kar pà nehe. 8 Ezapo zo a'e ma'e wyzài neru hemireko puhe nehe. 9 Ezapo zo a'e ma'e nereinyr puhe nehe: ni neru tazyr nehy imemyr puhe nehe. Aze wiko neràpuz me imugakwaw pyrer romo nehe, eho zo ipuhe nehe. Aze uzemugakwaw amo tàpuz me nehe, nezewe rehe we eho zo ipuhe nehe. Ta'e nereinyr romo hekon a'e xe. 10 Ezapo zo a'e ma'e neremimino puhe nehe, nezemumaranugar kar pà nehe. 11 Ezapo zo a'e ma'e nereinyr neru tazyr nehy imemyr 'ym puhe nehe. Ta'e nereinyrete romo hekon a'e xe. 12-13 Ezapo zo a'e ma'e neru heinyr puhe nehe. Ezapo zo a'e ma'e nehy tyker puhe nehe, ni nehy ikypy'yr puhe nehe. 14 Ezapo zo a'e ma'e netutyr hemireko puhe nehe. Ta'e nezaihe romo hekon a'e xe. 15 Ezapo zo a'e ma'e nera'ytaty puhe nehe. 16 Ezapo zo a'e ma'e neryky'yr hemireko puhe nehe, ni nerywyr hemireko puhe nehe. Neryky'yr imaranugar putar nehe. Nerywyr imaranugar putar nehe no. 17 Aze ereker amo kuzà ipuhe nehe, eker zo imemyr ipuhe nehe no. Eker zo hemiàriro ipuhe nehe. Aze ru'u wiko neànàmete romo. Agwer iapo haw na'ikatu kwaw Tupàn pe, iro izupe. 18 Ereko zo neremireko tyker neremireko romo nehe. Ereko zo neremireko ikypy'yr neremireko romo nehe, aze neremireko wikuwe nehe. Uzeàmàtyry'ym mo wà.

19 Eker zo neremireko puhe huwy haw 'ar rehe nehe. 20 Eker zo amo awa hemireko puhe nehe. Ereiko mo ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo. 21 Ni amo awa nomono kwaw wa'yr tupàn ua'u Morok pe uma'ereko ma'e romo nehe. Nomono kwaw wazyr tupàn ua'u Morok pe uma'ereko ma'e romo nehe. Nezewe haw iapo haw uzeapo mo maranugar haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her ikatu ma'e pe nehe. 22 Tuwe awa nuzapo kwaw a'e ma'e amo awa puhe nehe. Agwer iapo haw iroahy Tupàn pe. 23 Tuwe ni awa ni kuzà nuzapo kwaw a'e ma'e ma'ea'yr pe nehe. Iro Tupàn pe. Iapo har wiko ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo wà.

24 Uze'eg wi Tupàn teko Izaew izuapyapyr wanupe. — Pezapo zo agwer ma'e nehe. Aze pezapo nehe, peiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Amono putar amo ywy peme nehe. A'e ywy rehe har uzapo agwer ma'e waiko wà. Amuhem kar putar waiwy wi ihe wà nehe. A'e re amono putar a'e ywy peme nehe. 25 A'e teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer umuaiw waneko haw ywy a'e. Na'ikatu kwaw herenataromo. A'e rupi azepyk a'e ywy rehe. A'e rupi a'e ywy umuhem kar a'e teko a'e wi wà, uhuhuk ma'e ài wà. 26 Pe paw rupi pe, pe Izaew izuapyapyr wà, amo ywy rehe arer peinuromo har wà no, peruzar heze'eg nehe. Pezapo heremiapo kar nehe no. Pezapo zo agwer iro ma'e nehe. 27 Awa a'e ywy rehe wiko ma'e uzapo agwer ma'e

wà. A'e rupi a'e ywy uzeapo ikatu 'ym ma'e romo herenataromo. 28 Pemuaiw zo a'e ywy nehe. Umuhem kar a'e pe har uzewi wà. Tuwe napemuhem kar kwaw uzewi nehe. 29 Aze amo uzapo agwer ma'e nehe, amuhem kar putar a'e teko Izaew wamyter wi ihe nehe. 30 Peruzar heremiapo kar paw nehe. Pezapo zo ma'e teko a'e ywy rehe har wanemiapo nehe, a'e pe peneko 'ym mehe har wanemiapo nehe. Peiko zo ikatu 'ym ma'e romo herenataromo nehe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe.

19

Amo Tupàn hemiapo kar

1 — Emume'u ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe, 2 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Peiko ikatu ma'e romo nehe, ta'e ihe Tuweharupi Wiko Ma'e pezar aiko ikatu ma'e romo ihe xe. 3 Pitàitàigatu pezeruze'eg pehy wanehe nehe, pezeruze'eg penu wanehe nehe no. Pe paw rupi pepytu'u mytu'u haw 'ar rehe nehe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe.

4 Pemuwete zo tupàn a'ua'u pe wà nehe. Pema'e zo ita tàtà ma'e tupàn a'ua'u wanagapaw romo nehe. Ihe aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe.

5 Aze pezuka ma'ea'yr herenataromo nehe, pezemuawyze kar haw romo nehe, pezapo ma'e heze'eg awer rupi katete nehe. Nezewe mehe penemimur ikatu putar ihewe nehe. 6 Tuwe pe'u ma'ea'yr izuka pyrer ho'o kwer izuka haw 'ar mehe nehe, aze ru'u iku'egwer pe nehe. Aze heta we ikurer na'iruz haw 'ar mehe nehe, peapy nehe. 7 Ta'e uzeapo ikatu 'ym ma'e romo herenataromo a'e xe. Aze amo u'u ho'o kwer a'e 'ar mehe nehe, namuawyze kwaw hemimur kwer nehe. 8 Pezepyk i'u arer rehe nehe. Ta'e umuaiw ihewe ikatu ma'e a'e xe. Pemuhem kar a'e teko Izaew wamyter wi nehe.

9 Arozràn imono'og mehe pepo'o zo haryw ko ywy rehe har nehe. Aze napepo'o kwaw amo haryw nehe, pezewyr zo ipo'o pà nehe. 10 Pezapo zo uwà po'o haw mokoz haw ityw rehe nehe. Pepo'o zo haryw upyta ma'e kwer nehe. Napezewyr kwaw ywy rehe u'ar ma'e kwer imono'og pà nehe. Pezar a'e uwà ywy rehe hemetarer 'ym ma'e wanupe nehe, amo ywy rehe arer peinuromo wiko ma'e wanupe nehe no. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe.

11 Nemunar zo ma'e rehe nehe. Neremu'em zo nehe. Neremu'em zo amo wanupe wama'e rehe nemunar pà nehe. 12 Emume'uahy zo neremiapo ràm herer rehe nehe, aze nerezapo kwaw a'e ma'e nehe. Ta'e nezewe haw iapo haw umuaiw herer a'e xe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe.

13 Nemunar zo amo ma'e rehe nehe. Epuraraw kar zo ma'erahy amo wanupe wama'e rehe nemunar pà nehe. Aze amo umumaw pitài 'ar newe uma'ereko pà nehe, emono hekuzar izupe a'e 'ar mehe nehe. Emono zo izupe iku'egwer pe nehe. 14 Eze'eg zemueteahy zo ma'e henu 'ymar rehe nehe. Emono zo ma'e hehàpyhà 'ym ma'e henataromo imuzepyapi kar pà nehe. Ezeruze'eg herehe nehe, ta'e aiko nezar romo ihe xe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

15 Aze uzeàmàtyry'ym ma'e ur nerenataromo wà nehe, — Ma'enugar uzawy a'e, aze i'i newe wà nehe, erereko katu ne wà nehe. Neremu'em zo hemetarer 'ym ma'e wamukàg e kar pà nehe. Neremu'em zo upuner ma'e nemyrypar romo wamuigo kar pà nehe. Emuàgà'ym wama'e ikatu haw pupe nehe. 16 Neremu'em zo eho iko teko wamyter pe nehe. Neremu'em zo amo imàno haw pe imono pà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

17 Emonokatu zo Izaew rehe neakatuwawahy 'ymaw nehe. Emume'u katu hemiawy kwer izupe nehe. Nezewe mehe nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe. 18 Ezepyk zo neànàm wanehe nehe. Neakatuwawahy 'ym zo amo neànàm rehe nehe. Ezamutar katu amogwer nezeamutar katu haw zàwe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

19 Peruzar heze'eg nehe. Pemuzàg kar zo amo ma'ea'yr amo ae ma'ea'yr peneimaw pe nehe. Pezutym zo amo ma'eà'yz amo ae ma'eà'yz ko pe nehe. Pemunehew zo ma'e

amo pàn iapo pyrer amo ae pàn iapo pyrer rehe we nehe.
20 Aze awa umume'u amo uzeupe uma'ereko e ma'e amo awa pe hemireko ràm romo nehe, aze nomono kwaw izupe a'e rihi, aze ru'u izar ràm numekuzar kwaw a'e rihi, aze izar uker oho a'e kuzà puhe nehe, pezepyk a'e awa rehe nehe. Pezepyk a'e kuzà rehe nehe no. Pezuka zo pe wà nehe, ta'e awa numuhem kar kwaw a'e rihi xe. 21 A'e awa omono putar àràpuhàràn hawitu ma'e awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, wemiapo kwer hekuzaromo nehe. Weraha putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe. 22 A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo xaxeto uzuka putar àràpuhàràn awa Tupàn pe nehe. Nezewe mehe umunàn kar putar a'e awa hemiapo kwer Tupàn pe nehe.

23 Kànàà ywy rehe peneko mehe nehe, ma'ywa 'yw izutym mehe nehe, pemumaw na'iruz kwarahy i'a kwer i'u 'ym pà nehe. A'e i'a kwer na'ikatu kwaw herenataromo nehe. 24 4 haw kwarahy rehe pemur i'a kwer ihewe imur pyr romo hekatu haw imume'u haw romo nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. 25 5 haw kwarahy rehe pepuner i'a kwer i'u haw rehe nehe. Nezewe mehe i'yw i'a tetea'u wera'u putar kwarahy nànàn nehe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe.

26 Pe'u zo ma'ero'okwer huwykwer hereko har nehe. Pezeagaw zo uzeapo ma'e ràm ikwaw paw rehe nehe. Pezapo zo paze ma'e wanemiapo nehe. 27 Pemonohok zo pe'aw peàkàg ipehegwer rehe har nehe. Pemonohok zo peamutaw ipehegwer rehe nehe. 28 Aze pezai'o amo imàno mehe nehe, pezekixi zo nehe. Pekair zo penetekwer rehe takihe pupe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

29 Pemono zo penazyr kuzà wyzài romo wamuigo kar pà tupàn a'ua'u wanàpuzuhu pe har romo nehe. Ta'e nezewe pemumaranugar kar pe wà xe. Nezewe haw iapo haw umynehem mo ywy tupàn a'ua'u wamuwete haw pupe, iro haw pupe no. 30 Pepytu'u mytu'u haw 'ar mehe nehe. Ta'e 'ar ihewe imonokatu pyr romo a'e xe. Pezeruze'eg hemuwete haw rehe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

31 Aze amo uze'eg umàno ma'e kwer wanekwe pe wà nehe, pezepytywà kar zo wanupe nehe. Agwer iapo haw na'ikatu kwaw ihewe. Iapo har wiko putar ikatu 'ym ma'e romo herenataromo wà nehe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe.

32 Pepu'àm teko tua'uhez ma'e wanenataromo nehe. Pezeruze'eg wanehe nehe. Hemuwete pe nehe. Aiko pezar romo. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

33 Perekoahy zo amo ywy rehe arer peywy rehe wiko ma'e pe wà nehe. 34 Pereko Izaew wazàwe pe wà nehe. Pezamutar amo ywy rehe har peinuromo har pe wà nehe. Ta'e peiko amo ywy rehe arer Ezit ywy rehe peneko mehe xe. Tuwe wamutar haw nuzawy kwaw pezeamutar haw nehe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe.

35 Pemunar zo amo wama'e rehe puku haw hagapaw iawy haw pupe nehe, aze ru'u puhuz haw hagapaw azeharomoete har 'ym pupe nehe, aze ru'u uhu haw hagapaw iawy haw pupe nehe. 36 Pema'ereko puku haw hagapaw azeharomoete har pupe nehe, puhuz haw hagapaw azeharomoete pupe nehe no, uhu haw hagapaw azeharomoete pupe nehe no. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo. Apupyro Ezit ywy wi ihe.

37 Peruzar heze'eg nehe. Peruzar heremiapo kar nehe no. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

20

Amogwemogwer ikatu 'ym ma'e iapo haw hekuzaromo har, teko wanehe Tupàn izepykaw

1 — Emume'u ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe, 2 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Amo Izaew izuapyr nehe, u, amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo wiko ma'e nehe, aze omonokatu wa'yr tupàn ua'u Morok pe uma'ereko ma'e romo nehe, pezuka a'e awa ita tetea'u pupe iapiapi pà nehe. 3 Aiko putar a'e awa iàmàtyry'ymar romo nehe.

Amono kar putar teko wamyter wi nehe no. Omono wa'yr tupàn ua'u Morok her ma'e pe uma'ereko ma'e romo a'e. A'e rupi umuaiw tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer a'e. Aikuwe a'e pe. Umuaiw herer ikatuahy ma'e a'e no. 4 Aze teko numume'u kwaw hemiapo kwer ikatu 'ymaw wà nehe, aze nuzuka kwaw wà nehe, 5 ihe ae aiko putar iàmàtyry'ymar romo nehe. Aiko putar iànàm waàmàtyry'ymar romo nehe no. Amono kar putar heremiaihu wamyter wi nehe. Aze amo weruzar ize'eg wà nehe, aze umuwete Morok wà nehe, amono kar putar a'e teko heremiaihu wamyter wi ihe wà nehe no.

6 — Hepytywà pe nehe, aze amo i'i umàno ma'e kwer wanekwe pe uze'eg ma'e wanupe nehe, aze ru'u uzeapo ma'e ràm imume'u har pe nehe, aiko putar a'e teko iàmàtyry'ymar romo hemiapo kwer rehe nehe. Amono kar putar teko wamyter wi nehe. 7 Peiko heremiruze'egete romo nehe. Peiko zo amo hemiruze'eg romo nehe. Peiko ikatu ma'e romo nehe. Ta'e aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe xe. 8 Peruzar heze'eg nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Apuenuhem amogwer teko wanuwi, heremiruze'eg romo pemuigo kar pà.

9 Aze amo omono uze'egaiw u rehe nehe, uhy rehe nehe, pezuka a'e teko nehe. Wiko putar uzezuka kar ma'e kwer romo nehe. Ta'e omono uze'egaiw u rehe uhy rehe xe.

10 Aze awa uker amo hemireko puhe nehe, pezuka a'e awa nehe. Pezuka a'e kuzà nehe no. 11 Aze awa uker u hemireko puhe nehe, umuaiw putar u her nehe. Pezuka a'e awa nehe. Pezuka a'e kuzà nehe no. Wiko putar uzezuka kar ma'e kwer romo a'e wà nehe. 12 Aze awa uker wa'yraty puhe nehe, pezuka pe wà nehe. Ta'e iaiw ma'e iapo arer romo wanekon a'e wà xe. Wiko putar uzezuka kar ma'e kwer romo wà nehe. 13 Aze awa uker amo awa puhe nehe, pezuka pe wà nehe. Wanemiapo kwer iro ihewe. Wiko putar uzezuka kar ma'e kwer romo wà nehe. 14 Aze awa wereko amo kuzà wemireko romo nehe, aze wereko ihy nehe no, ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e iapo har romo wanekon putar wà nehe. Peapy a'e na'iruz teko wanekuwe mehe we pe wà nehe. Pemunàn a'e iro haw iaiw ma'e teko wanuwi nehe. 15 Aze awa uker ma'ea'yr puhe nehe, pezuka pe wà nehe. Pezuka awa nehe. Pezuka ma'ea'yr nehe no. 16 Aze kuzà uker ma'ea'yr puhe nehe, pezuka kuzà nehe, pezuka ma'ea'yr nehe no. Wiko putar uzezuka kar ma'e kwer romo wà nehe.

17 Aze awa wereko weinyr wemireko romo nehe, aze a'e kuzà wiko tu tazyr romo nehe, aze ru'u, tu tazyr uhy rehe we har romo nehe, pemono kar awa heinyr rehe we nehe, teko wamyter wi nehe. Aze awa wereko weinyr, uzapo maranugar haw. Pezepyk hehe nehe. 18 Aze awa uker kuzà puhe huwy haw 'ar rehe nehe, pemono kar awa teko wamyter wi nehe. Pemono kar kuzà teko wamyter wi nehe no. Mokoz wiko ikatu 'ym ma'e romo herenataromo wà. Ta'e uzuhaw heze'eg kuzà huwy ma'e imukatu haw rehe har wà xe. 19 Aze awa uker uhy ikypy'yr puhe nehe, aze ru'u tyker puhe nehe, aze ru'u u heinyr puhe nehe, pezepyk wanehe nehe, ta'e wiko wànàm romo wà xe. 20 Awa u heinyr puhe uker ma'e umumaranugar kar u tyky'yr a'e, u tywyr a'e. Pezepyk a'e awa rehe nehe. Pezepyk a'e kuzà rehe nehe no. 21 Aze awa uker wyky'yr hemireko puhe nehe, wywyr hemireko puhe nehe, umumaranugar kar putar wyky'yr a'e nehe, wywyr a'e nehe no. Agwer iapo haw iro ihewe. Umàno putar wa'yr 'ym pà wà nehe, umemyr 'ym pà wà nehe.

22 Peruzar heze'eg nehe. Peruzar heremiapo kar nehe no. Nezewe mehe ywy peneko àwàm napemuhem kar kwaw nehe. Apueraha penereko a'e ywy kutyr ihe. Peiko putar izar romo nehe. 23 Amono kar putar teko a'e ywy rehe har waiwy wi ihe wà nehe. Peiko zo wazàwe nehe. Pezapo zo wanemiapo nehe. Pepyhyk putar a'e ywy peho peiko nehe. Ipyhypyhyk mehe amonomono kar putar hehe har izuwi nehe. Aikwahy wanupe, ta'e uzapo iro ma'e wà xe. 24 — Amono putar a'e ywy peme nehe, a'e peme kwehe mehe. Peiko putar izar romo nehe. Ikatuahy a'e. Hezuz katu ma'e hehe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe. Apuenuhem kar amogwer teko wanuwi ihe. 25 A'e

rupi, petyryk wiràmiri ihewe ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe, ma'ea'yr ihewe ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe. Xo ikatu ma'e zo pe'u nehe. Xo wanehe zo pepokok nehe. Ihe ame'e ma'ea'yr wanehe ihe: wiràmiri, miar, ywy rehe upuze ma'e. Amume'u wakatu haw. Amume'u wakatu 'ymaw. — Pe'u zo wyzài ihewe ikatu 'ym ma'e nehe, a'e peme. Nezewe mehe napeiko kwaw ikatu 'ym ma'e romo herenataromo nehe. 26 Peiko ikatu ma'e romo nehe, ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ikatuahy ma'e romo ihe xe. Apuenuhem amogwer teko wanuwi ihe, pemuigo kar pà heremiruze'eg romo ihe, amo hemiruze'eg romo pemuigo kar 'ym pà ihe.

27 Wyzài awa nehe, wyzài kuzà nehe, aze wenoz ma'e umàno ma'e kwer wanekwe pe nehe, aze uzapo paze ma'e hemiapo nehe, pezuka ita tetea'u pupe iapiapi pà nehe. A'e teko wiko putar uzezuka kar ma'e kwer romo nehe.

21

Tupàn hemiapo kar xaxeto wanupe

1 — Emume'u ko heze'eg xaxeto Àràw izuapyapyr wanupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Tuwe ni amo xaxeto nopokok kwaw wànàm umàno ma'e kwer hetekwer rehe wà nehe. Ta'e ikatu 'ym ma'e romo uzeapo putar nezewe mehe wà nehe xe. 2 Xo wànàmete rehe zo upuner opokokaw rehe: uhy, aze ru'u wa'yr, 3 wazyr, wyky'yr, wywyr, weinyr wàpuz me wiko ma'e. 4 Tuwe nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e romo weinyr imen ma'e kwer umàno ma'e kwer rehe opokok awer rehe nehe.

5 Tuwe xaxeto nupin kwaw wàkàg wà nehe. Tuwe nomonohok kwaw wamutaw wà nehe. Nuzekixi kwaw umàno ma'e kwer rehe uzemumikahy haw hexak kar pà wà nehe. 6 Uzeruzar putar Tupàn uzar rehe wà nehe. Nuzeruzar kwaw amo rehe wà nehe. Nuze'eg zemueteahy kwaw Tupàn her rehe wà nehe. Omono putar temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr izupe wà nehe. A'e rupi, tuwe uzeruzar katu hehe wà nehe. 7 Uzemonokatu Tupàn ima'ereko haw rehe wà nehe. A'e rupi nupuner kwaw kuzà wyzài hereko haw rehe wemireko romo wà nehe. Nuwereko kwaw kuzà amo awa puhe oho ma'e kwer wà nehe. Aze kuzà wiko amo awa hemireko romo nehe, aze imen upuir izuwi nehe, xaxeto nuwereko kwaw a'e kuzà wà nehe. 8 Xaxeto omono temi'u Tupàn pe imono pyr izupe. A'e rupi teko katuahy, i'i a'e xaxeto pe wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, hekatuahy ihe. Aexaexak Izaew izuapyapyr ihe wà, ikatuahy ma'e romo wamuigo kar pà ihe wà.

9 Aze amo xaxeto tazyr umuaiw uwer kuzà wyzài romo wiko pà nehe, umumaranugar kar putar u nezewe mehe a'e nehe. Peapy hekuwe mehe wà nehe.

10 Xaxeto wanuwihaw wiko xaxeto romo a'e, amo xaxeto uri kawer Tupàn henataromo imukatu pyrer izakook mehe iàkàg rehe a'e, xaxeto wama'e imunehew pà uzehe a'e. A'e rupi, tuwe nupytu'u kwaw u'aw imuguz re a'e nehe. Tuwe numu'i kwaw uma'e uzemumikahy haw hexak kar pà nehe. 11 Tuwe nopokok kwaw umàno ma'e kwer hetekwer rehe nehe. Ni u hetekwer rehe ni uhy hetekwer rehe nopokok kwaw nehe. Wiko mo ikatu 'ym ma'e romo aze mo opokok hehe. 12 Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe heixe mehe umuaiw mo tàpuzràn. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. 13 Xo kuzà awa puhe oho pixik 'ym ma'e hereko haw rehe zo xaxeto wanuwihaw upuner putar nehe. 14 Nuwereko kwaw kuzà imen umàno ma'e nehe. Aze kuzà wiko amo awa hemireko romo nehe, aze imen upuir izuwi nehe, nuwereko kwaw a'e kuzà nehe. Nupuner kwaw kuzà wyzài romo wiko ma'e hereko haw rehe nehe. Upuner xo kuzà Izaew izuapyr awa puhe oho pixik 'ym ma'e hereko haw rehe zo wemireko romo nehe. 15 Nezewe mehe izuapyapyr wiko putar ikatu ma'e romo Tupàn henataromo wà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Ihe amuigo kar a'e awa xaxeto romo ihe.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e Moizez pe kury.

17 — Emume'u ko ma'e Àràw pe nehe. — Wyzài izuapyr a'e, aze heta amo ixiro haw hehe nehe, nupuner kwaw temi'u

ihewe imur pyr imur haw rehe ihewe nehe. Ko heze'eg peruzar tuweharupi nehe. Pepytu'u zo heruzar ire nehe. 18 Ni amo awa uxiro ma'e nupuner kwaw ma'e imur pyr imur haw rehe herenataromo wà nehe: hehàpyhà 'ym ma'e, wata 'ym ma'e, huwaxiro ma'e, hetekwer iapar ma'e, 19 hetymà upen ma'e, izywa upen ma'e, 20 ikupeapar ma'e, iaikwer ma'e, heha rehe ima'eahy ma'e, ipir rehe izuhazuhar ma'e, wyzài perew hereko har, hapi'a hereko 'ymar. 21 Ni amo Àràw izuapyr agwer ixiro ma'e nupuner kwaw temi'u imur pyr ihewe imur haw rehe wà nehe. Aze heta ixiro haw hehe nehe, nupuner kwaw temi'u herenataromo imur haw rehe nehe. 22 A'e awa upuner a'e temi'u ikurer i'u haw rehe nehe, imonokatu pyrer nehe, imonokatu pyrer 'ym nehe no. 23 Nupuner kwaw pànuhu herenaw ikatuahy ma'e izywyr har huwake uhemaw rehe nehe. Nupuner kwaw ma'ea'yr hapy haw huwake uhemaw rehe nehe. Ta'e heta ixiro haw hehe xe. A'e rupi umuaiw mo a'e ma'e. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Amonokatu a'e ma'e paw hezeupe.

24 Moizez umume'u a'e ma'e Àràw pe, ta'yr wanupe no, teko Izaew izuapyapyr nànàn no.

22

Tupàn pe imono pyr ikatu haw

1 — Emume'u ko ma'e Àràw pe nehe, ta'yr wanupe nehe no, 2 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Pezeruze'eg teko Izaew ihewe wanemimur nànàn nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Pemuaiw zo herer ikatu ma'e nehe. 3 Aze wyzài pezuapyr wiko ikatu 'ym ma'e romo herenataromo nehe, teko Izaew ihewe wanemimur herenataromo imur mehe nehe, a'e awa nupuner pixik kwaw xaxeto romo weko haw rehe nehe. Peruzar ko heze'eg tuweharupi nehe. Pepytu'u zo heruzar ire nehe.

4 Wyzài Àràw izuapyr a'e nehe, aze ipir rehe heta ma'eahy haw purupe uhàz ma'e ràm nehe, aze ru'u heta ima'e wi uhem e ma'e nehe, nupuner kwaw ihewe imur pyr ikatu ma'e ikurer i'u haw rehe nehe. Xo ukatu wi mehe zo upuner putar nehe. Xaxeto uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo aze opokok ikatu 'ym ma'e rehe nehe, aze a'e ma'e uzeapo ikatu 'ym ma'e romo umàno ma'e kwer rehe opokok pà a'e nehe. Wiko putar ikatu 'ym ma'e romo aze uhem e ta'yrer izuwi nehe. 5 Wiko putar ikatu 'ym ma'e romo aze opokok ma'ea'yr Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e rehe nehe, aze ru'u amo teko ikatu 'ym ma'e rehe nehe. 6 Wiko putar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. Xo kwarahy heixe re zo uhem putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. Xo uzahak ire zo upuner putar ma'e imur pyr ikatu ma'e i'u haw rehe nehe. 7 Xo kwarahy heixe re zo ikatu wi putar nehe. A'e mehe upuner ma'e imur pyr ikatu ma'e i'u haw rehe nehe. Ta'e hemi'u romo a'e xe. 8 Nupuner kwaw ma'ea'yr umàno e ma'e kwer i'u haw rehe nehe. Nupuner kwaw ma'ea'yr miar wanemizuka kwer i'u haw rehe nehe no. Aze u'u nehe, ikatu 'ym ma'e romo hekon putar Tupàn henataromo nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

9 Xaxeto paw weruzar putar heze'eg heremimono kwer wà nehe. Aze nuweruzar kwaw wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har romo wiko putar wà nehe. Umàno putar wà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Amonokatu a'e xaxeto hezeupe ihe wà.

10 Xaxeto a'e nehe, iànàm a'e wà nehe no, xo a'e zo upuner ma'e imur pyr ikatu ma'e i'u haw rehe wà nehe. Xaxeto hàpuz me wiko ma'e wà, izupe uma'ereko ma'e a'e wà no, nupuner kwaw i'u haw rehe wà nehe. 11 Xaxeto pe uma'ereko e ma'e wà, upuner a'e ma'e imur pyr i'u haw rehe wà nehe: hemime'eg kar kwer wà, hàpuz me uzexak kar ma'e kwer wà no. 12 Aze xaxeto tazyr imen nuiko kwaw xaxeto romo nehe, a'e kuzà nupuner kwaw ma'e imur pyr ikatu ma'e i'u haw rehe nehe. 13 Aze wiko imen umàno ma'e kwer romo nehe, aze ru'u imen upuir izuwi nehe, aze na'imemyr kwaw nehe, aze uzewyr u hàpuz me wiko pà kuzàtài ài nehe, a'e mehe upuner ma'e imur pyr ikatu ma'e i'u haw rehe nehe. Xaxeto a'e wà, iànàm a'e wà no, xo a'e zo upuner a'e imur pyr i'u haw rehe

wà nehe.
14 Aze amo nupuner kwaw i'u haw
rehe nehe, aze nezewe rehe we u'u ik-
waw 'ym pà nehe, omono putar a'e ma'e
hekuzar xaxeto pe nehe. Upei'àg putar
hekuzar 5 pehegwer romo nehe. Omono
putar amo pitài ipehegwer izupe nehe
no. 15 Xaxeto numuaiw kar kwaw ma'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imur pyr
amo wanupe nehe. 16 Nu'u kar kwaw a'e
ma'e amo teko wanupe nehe, aze a'e teko
nupuner kwaw i'u haw rehe wà nehe. Aze
a'e teko u'u wà nehe, wiko putar ikatu 'ym
ma'e iapo har romo wà nehe. Pezepyk
wanehe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e romo. Amukatu ma'e ihewe
imur pyr ihe.

Tupàn hemiapo kar ma'ea'yr izuka pyr wanehe har

17 Emume'u ko heze'eg Àràw pe nehe,
ta'yr wanupe nehe no, teko Izaew
izuapyapyr nànàn nehe no, 18 i'i Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Amo
Izaew izuapyr nehe, aze ru'u amo ywy
rehe arer Izaew wainuinuromo wiko ma'e
nehe, aze umur ma'ea'yr hapy pyràm ukaz
paw ma'e ràm Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe nehe, aze wiko hemimume'u kwer
romo nehe, aze ru'u wiko imur e pyr romo
nehe, 19 tuwe ma'ea'yr awa wiko ikatu
'ymaw hereko 'ymar romo nehe. Nezewe
mehe Tupàn umuawyze putar a'e ma'ea'yr
nehe. Upuner tapi'ak awa herur haw
rehe nehe, àràpuhàràn hawitu ma'e awa
herur haw rehe nehe no. 20 Tuwe naheta
kwaw ikatu 'ymaw hehe nehe. Aze werur
ma'ea'yr ikatu 'ymaw hereko har nehe,
Tupàn numuawyze kwaw nehe. 21 Aze
amo umur ma'e Tupàn pe uzemuawyze
kar haw romo nehe, aze wemimume'u
rehe ipurapo wer nehe, aze ru'u ipurumur
e wer izupe nehe, tuwe naheta kwaw ikatu
'ymaw ma'ea'yr rehe nehe. Nezewe mehe
Tupàn umuawyze putar nehe. Upuner
tapi'aka'yr awa herur haw rehe nehe. Aze
ru'u upuner àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà
herur haw rehe, aze ru'u àràpuhàrànete
kuzà herur haw rehe nehe no. Nupuner
kwaw ikatu 'ymaw hereko haw rehe nehe.
22 Pemono zo ma'ea'yr hehàpyhà 'ym ma'e
nehe, ni wata 'ym ma'e nehe, ni ixiro
ma'e nehe, ni iperew ohoete ma'e hereko
har nehe, ni ipereperew ma'e nehe, ni
amo ma'eahy haw ipir rehe hereko har
nehe. Tuwe nuerur kwaw ma'ea'yr agwer
ikatu 'ymaw hereko har Tuweharupi Wiko
Ma'e pe temi'u romo wà nehe. 23 Pepuner
ma'ea'yr ixiro ma'e imur e haw rehe Tupàn
pe nehe: tapi'ak awa, àràpuhàràn hawitu
ma'e awa. Napepuner kwaw ma'ea'yr
ixiro ma'e imur haw rehe penemimume'u
kwer iapo pà nehe. 24 Pemono zo ma'ea'yr
Tupàn pe nehe, aze heta hapi'a ikatu 'ym
ma'e izupe nehe: inupà pyrer, iakamik
pyrer, izo'ok pyrer, imonohok pyrer.
Nerepuner kwaw agwer ma'ea'yr imur
haw rehe Tupàn pe Izaew ywy rehe nehe.
25 Pemur kar zo ma'ea'yr agwer ikatu
'ymaw hereko har amo ywy rehe har pe
nehe, temi'u Tupàn pe imur pyr romo
nehe. Agwer ma'ea'yr heta ixiro haw
wanupe wà. Tupàn numuawyze kwaw wà.

26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u amo ma'e Moizez pe no. 27 Aze
amo ma'ea'yr uzexak kar nehe: tapi'aka'yr
awa, àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa,
àràpuhàrànetea'yr awa, umumaw putar 7
'ar uhy rehe we upyta pà nehe. 8 haw
'ar henataromo pepuner imono haw rehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe temi'u
imono pyr romo nehe. 28 Aze pezuka
tapi'ak kuzà nehe, pezuka zo imemyr
tapi'aka'yr a'e 'ar mehe we nehe. Aze
pezuka àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà
nehe, pezuka zo imemyr a'e 'ar mehe we
nehe. Aze pezuka àràpuhàrànete kuzà
nehe, pezuka zo imemyr a'e 'ar mehe
we nehe. 29 Ma'e hekatu haw imume'u
har ihewe imur mehe nehe, peruzar
heze'eg ma'e ihewe imur pyr rehe har
nehe. Nezewe mehe amuawyze putar ihe
wà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e romo. 30 Pe'u ihewe imur pyr izuka
haw 'ar mehe nehe. Tuwe naheta kwaw
ikurer iku'egwer pe nehe. Aiko Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

31 Peruzar heze'eg nehe. Aiko Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e romo. 32 Pezapo
zo ma'e herer ikatu ma'e imuaiw pà
nehe. Tuwe teko Izaew izuapyapyr paw
umume'u hekatuahy haw wà nehe. Aiko

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Apomonokatu hezeupe ihe. 33 Apupyro Ezit ywy wi ta'e hereko wer pezar romo ihe xe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

23

Mynykaw Tupàn pe iapo pyr

1 — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, 2 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Aze'eg putar wanupe mynykaw uhua'u wera'u ma'e wanehe ihe nehe. Teko uzemono'og a'e mynykaw iapo pà hemuwete katu pà wà. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

Mytu'u haw 'ar

3 Heta 6 'ar pema'ereko haw romo peme. 7 haw 'ar mehe amonokatu peme pepytu'u haw romo ihe. Pezemono'og hemuwete katu pà a'e 'ar mehe paw rupi nehe. Pema'ereko zo a'e 'ar mehe nehe. Izaew waneko haw nànàn omonokatu mytu'u haw 'ar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà.

Mynykawhu zaneipy izuka 'ym awer her ma'e. Mynykawhu typy'ak imuapiruru kar pyrer 'ym her ma'e no

4 Amume'u putar mynykawhu waner xe ihe wà nehe kury. Teko uzemono'og putar a'e 'ar rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà wà nehe. Teko uzapo putar a'e mynykawhu i'ar katu mehe wà nehe.

5 Mynykawhu zaneipy izuka 'ym awer her ma'e uzypyrog kwarahy heixe mehe pitài haw zahy rehe 14 haw 'ar mehe.

6 15 haw 'ar a'e zahy rehe har rehe uzypyrog mynykawhu typy'ak imuapiruru kar pyrer 'ym her ma'e. Teko ima'enukwaw katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw rehe a'e 'ar rehe wà. Pemumaw 7 'ar typy'ak iapo pà imuapiruru kar haw imono 'ym pà inuinuromo nehe. 7 A'e mynykaw rehe pitài haw 'ar mehe ni amo numa'ereko kwaw wà. Paw rupi uzemono'og Tupàn imuwete katu pà wà. 8 A'e 7 'ar rehe pemono temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. 7 haw 'ar mehe pezemono'og Tupàn imuwete katu pà nehe. A'e 'ar mehe ni amo numa'ereko kwaw wà nehe.

Mynykawhu arozràn ipo'o pyr ipy her ma'e

9 — Emume'u ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe, 10 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Ywy peme heremimono ràm rehe peixe mehe nehe, arozràn ipo'o haw ipy iapo mehe nehe, peraha pitài penemipo'o haryw xaxeto pe nehe. 11 Pemumaw mytu'u haw 'ar nehe. Iku'egwer pe xaxeto omono putar a'e arozràn haryw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, pemuawyze kar pà izupe nehe. 12 A'e 'ar mehe we pemono àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har ikatu 'ymaw hereko 'ymar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, imono pyr ukaz paw ma'e ràm romo nehe. 13 Pemono mokoz kir arozràn uri kawer inuromo imupyràn pyrer izupe nehe no. A'e imono pyr hyàkwegatu putar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Pemono pitài zutahyky'a por win izupe nehe no. 14 Pe'u zo arozràn ikyr ma'e haryw a'e ma'e Tupàn pe imono 'ym mehe we nehe, ni haryw imihir pyrer nehe, ni typy'ak nehe. Wyzài ywy rehe peneko mehe peruzar putar ko ze'eg tuweharupi nehe. Pezuapyapyr weruzar putar ko ze'eg tuweharupi wyzài ywy rehe wiko mehe wà nehe no.

Ma'etyàro rehe zegar haw

15 Pemono arozràn haryw ipy Tupàn pe nehe. Pezypyrog 'ar ipapar pà a'e 'ar mehe nehe. Pepapar 49 'ar nehe. 16 Na'e, iku'egwer pe, arozràn haryw imono re 50 'ar ipaw ire pemono amo arozràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe temi'u romo nehe. 17 Uzeànàànàm ma'e omono putar mokoz typy'ak arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e iapo pyrer izupe pitàitàigatu wà nehe. Omono putar imuapiruru kar haw arozràn inuromo a'e typy'ak iapo mehe wà nehe. Heta putar mokoz kir typy'ak wanupe pitàitàigatu nehe. Omono putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ma'e imono pyr romo wà nehe. Omono'og putar arozràn ikatu wera'u ma'e a'e typy'ak iapo pà wà nehe. 18 Pemono 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e

awa izupe pe wà nehe no. Tuwe naheta kwaw ikatu 'ymaw wanehe nehe. Pemono pitài tapi'aka'yr awa nehe. Pemono mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa pe wà nehe no. Pemono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ukaz paw ma'e ràm romo nehe, arozràn rehe wà nehe, win rehe we nehe no. Hyàkwegatu agwer ma'e Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 19 Pemono pitài àràpuhàràna'e awa katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe. Pemono mokoz àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har izupe pe wà nehe, pezemuawyze kar haw romo pe wà nehe. 20 Xaxeto omono putar a'e mokoz àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Omono putar typy'ak izupe nehe no. Imono pyr ikatuahy ma'e romo a'e wà. Xaxeto wiko a'e ma'e imono pyr ikatuahy ma'e izar romo wà. 21 A'e 'ar mehe ni amo numa'ereko kwaw wà nehe. Paw rupi uzemono'og putar Tupàn imuwete katu pà wà nehe. Wyzài ywy rehe peneko mehe peruzar ko ze'eg tuweharupi nehe.

22 Arozràn ipo'o haw iapo mehe pepo'o zo haryw ko iwyr har nehe. Pezewyr zo haryw ipo'o pyrer 'ym ipo'o pà nehe. Pezar a'e haryw hemetarer 'ym ma'e wanupe nehe, amo ywy rehe arer peywy rehe wiko ma'e wanupe nehe no. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe.

Mynykaw kwarahy pyahu mehe har

23 — Emume'u ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe, 24 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. — Pepytu'u 7 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe nehe. Tupàn omonokatu a'e 'ar uzeupe. Penurywete xi'àm ma'e'ak iapo pyrer ipy pà nehe. Paw rupi pezemono'og Tupàn imuwete katu pà nehe. 25 Pema'ereko zo a'e 'ar mehe nehe. Pemono temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

'Ar ikatu 'ygwer imunànaw

26 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. 27 7 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe amunàn teko wanemiapo kwer ihe. A'e 'ar mehe ni amo nu'u kwaw ma'e wà nehe. Paw rupi omono putar temi'u ihewe wà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. 28 Ni amo numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe. Ta'e a'e 'ar mehe teko umur ma'e ihewe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo a'e wà xe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe. 29 Aze amo u'u amo ma'e katu 'ygwer imunàn kar haw 'ar mehe nehe, pemono kar a'e teko teko wamyter wi nehe. 30 Aze amo uma'ereko a'e 'ar mehe nehe, ihe ae azuka putar a'e teko ihe nehe, imumaw pà ihe nehe. 31 Pezapo zo ma'ereko haw a'e 'ar mehe nehe. Wyzài ywy rehe peneko mehe peruzar ko ze'eg tuweharupi nehe. Pezuapyapyr weruzar putar ko ze'eg tuweharupi a'e wà nehe no, upytu'u 'ym pà wà nehe no. 32 Pezypyrog kwarahy heixe haw 9 haw 'ar mehe har pe nehe. Peho kwarahy heixe haw 10 haw 'ar mehe har pe nehe. Pepytu'u a'e mehe nehe. Amonokatu a'e 'ar pepytu'u haw pe ihe. Ni amo nu'u kwaw ma'e a'e 'ar mehe wà nehe.

Mynykaw tàpuzràn me har

33 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Moizez pe a'e. 34 — Emume'u ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe. — 7 haw zahy rehe 15 haw 'ar mehe uzypyrog mynykawhu tàpuzràn her ma'e. Umumaw putar 7 'ar a'e mynykaw iapo pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà wà nehe. 35 'Ar ipy mehe heta putar teko wamono'ogaw ikatu ma'e nehe. Ni amo numa'ereko kwaw wà nehe. 36 Mynykawhu rehe 'ar nànàn pemono temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. 8 haw 'ar mehe teko paw uzemono'og putar Tupàn imuwete katu pà wà nehe. Omono putar temi'u izupe wà nehe. Zemono'ogaw 'ar ikatu ma'e romo a'e. Ni amo numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe.

37 Amumaw mynykawhu waner kwez xe ihe kury. Teko uzemono'og putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà a'e mynykaw nànàn wà nehe. Omono putar ma'e izupe a'e 'ar rehe wà nehe: temi'u, ma'e ukaz paw ma'e ràm, arozràn, ma'ea'yr izuka pyràm, win. Uzapo putar mynykawhu i'ar katu mehe pitàitàigatu wà nehe. 38 Pemonokatu mytu'u haw 'ar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

Pezapo agwer mynykawhu nehe no. Pemono ko ma'e imono pyr izupe nehe no, amogwer izupe imono pyr rehe we nehe no, ma'e imono pyr penemimume'u iapo haw rehe we nehe no, ma'e penemimono e rehe we nehe no.

39 Arozràn ipo'o re pezapo putar amo mynykawhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw imume'u pà nehe. Uzypyrog 7 haw zahy rehe 15 haw 'ar mehe nehe. Oho putar 22 haw 'ar pe nehe. 'Ar ipy mehe nehe, 8 haw 'ar mehe nehe no, ni amo numa'ereko kwaw wà nehe. 40 'Ar ipy mehe teko opo'o putar ma'e'a ma'ywa'yw ikatu wera'u ma'e wi wà nehe. Omonohok putar inàzàràn 'yw huwer wà nehe no. Omonohok putar ywyra huwer tetea'u hereko har hàkà wà nehe no. Na'e paw rupi uzapo putar mynykawhu Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar imuwete pà wà nehe. 41 Tuweharupi nehe, kwarahy nànàn 7 haw zahy rehe nehe, teko uzapo putar a'e mynykawhu 7 'ar imumaw har wà nehe. 42 A'e 7 'ar rehe Izaew paw wiko putar tàpuzràn ywyra hàkàgwer iapo pyrer pupe wà nehe. 43 Nezewe mehe a'e wà nehe, wazuapyapyr a'e wà nehe no, tuweharupi ima'enukwaw putar Tupàn hemiapo kwer rehe wà nehe. Ezit ywy wi wapyro mehe umuigo kar tàpuzràn pupe a'e wà. Wiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo a'e.

44 Nezewe Moizez omono Tupàn ze'eg mynykawhu rehe har teko Izaew izuapyapyr wanupe. Uzapo a'e mynykawhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà wà.

24

Tatainyhu hàkà ma'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Moizez pe kury.

2 — Emume'u ko ma'e Izaew wanupe nehe. — Perur uri kawer ikatu wera'u ma'e nehe. Pemunyk tatainy henaw rehe har tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har nehe. Pemuwew kar pixik zo nehe. 3 Tuweharupi karuk mehe Àràw umunyk putar tatainy henaw rehe har nehe. Tatainy umumaw putar pytun gatu uhyape pà nehe, a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. Henaw upyta katu pe pànuhu huwake Tupàn Ze'eg Hyru henataromo a'e. Pe nehe, pezuapyapyr wà nehe no, peruzar putar ko heze'eg tuweharupi nehe, pepytu'u 'ym pà nehe. 4 Àràw uzekaiw putar tatainy ihàm rehe nehe. Henaw or ikatuahy ma'e iapo pyrer romo a'e. Nezewe mehe nuwew kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe.

Typy'ak imonokatu pyr

5 Pemuzar 12 typy'ak nehe. Heta putar mokoz kir arozràn imuku'i pyrer pe pitàitàigatu nehe. 6 Heta ywyrapew zàwenugar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Or ikatuahy ma'e iapo pyrer romo a'e. Pemono a'e typy'ak a'e ywyrapew zàwenugar rehe nehe. Pemono typy'ak amo typy'ak i'aromo mokoz ywytyra'i iapo pà nehe. 6 typy'ak upyta putar xe wà nehe. Inugwer upyta putar pe pe wanuwake wà nehe no. 7 Pemono putar yhyk zàwenugar ikatuahy ma'e a'e typy'ak mokoz ywytyra'i romo iapo pyrer i'aromo nehe. Nezewe mehe — Ximono 'àg typy'ak paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe temi'u romo zane, peze putar pezeupeupe nehe. 8 Mytu'u haw 'ar nànàn nehe, tuweharupi nehe, xaxeto wanuwihaw omonokatu putar typy'ak ywyrapew zàwenugar rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. Tuweharupi Wiko Ma'e uzapokatu uze'egaw teko Izaew izuapyapyr wanehe we. A'e typy'ak zanemuma'enukwaw kar a'e ze'eg rehe. 9 Xaxeto Àràw izuapyapyr wiko putar izar romo tuweharupi wà nehe. A'e typy'ak ikatuahy Tupàn henataromo. Ta'e temi'u Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr romo a'e xe. A'e rupi xaxeto u'u putar ywypehegwer Tupàn pe imonokatu pyrer rehe wà nehe.

Ikatu 'ygwer rehe zepykaw

10-11 Amo awa amo Ezit ywy rehe har ta'yr wiko Izaew wainuromo a'e. Wereko kuzà Izaew tazyr wemireko romo. Xerumit kuzà her romo a'e. Nimiri tazyr romo Nà izuapyr romo hekon. Amo 'ar mehe Izaew waneko haw pupe imen uzàmàtyry'ym amo Izaew izuapyr. Omono

uze'egaiw hehe. Uze'eg zemueteahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe no. Weraha a'e awa Moizez pe wà. 12 Umunehew a'e pe wà. — Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u putar izupe zaneremiapo ràm a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. 13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

14 — Peraha a'e awa katu pe muite teko waneko haw wi nehe. Ihewe ize'eg zemueteahy mehe amo wenu wà. Henu arer omono putar opo iàkàg rehe wà. A'e re teko paw uzapizapi putar ita tetea'u pupe wà nehe, izuka pà wà nehe. 15 Emume'u wi ko heze'eg teko wanupe nehe. — Aze amo omono uze'egaiw Tupàn rehe nehe, Tupàn uzepyk putar hehe ize'eg awer hekuzaromo nehe. 16 Teko uzapizapi putar ita tetea'u pupe wà nehe, izuka pà wà nehe. Aze wiko Izaew izuapyr romo nehe, aze ru'u amo ywy rehe arer romo nehe, pezuka nehe. Pezuka Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe uze'egaiw imono arer nehe.

17 Aze amo uzuka amo nehe, pezuka izuka arer nehe. 18 Aze amo uzuka ma'ea'yr weimaw 'ym nehe, omono putar amo ma'ea'yr izarer pe hekuzaromo nehe. Tuwe ma'ea'yr izuka pyrer hekuzar nuzawy kwaw ma'ea'yr imono pyràm hekuzar nehe. 19 Aze amo ukutuk amo nehe, pekutuk ikutuk arer nezewegatete nehe. Aze ukixi nehe, pekixi ikixi arer nezewegatete nehe no. 20 Aze uzuhaw izywa nehe, pezuhaw izuhaw arer izywa nezewegatete nehe. Aze ozo'ok hàz nehe, pezo'ok izo'ok arer hàz nezewegatete nehe. Aze umugaz nehe, pemugaz imugaz arer nezewegatete nehe. 21 Aze amo uzuka amo heimaw nehe, izuka arer omono putar amo ma'ea'yr izarer pe hekuzaromo nehe. Aze amo uzuka amo teko nehe, pezuka izuka arer nehe. 22 Peruzar ko heze'eg nehe. Amo ywy rehe arer peinuromo har weruzar putar ko heze'eg nezewegatete a'e wà nehe no. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe.

23 Na'e Moizez umume'u a'e ma'e paw Izaew wanupe. Na'e upyhyk awa Tupàn her rehe uze'egaiw imono arer wà kury. Weraha katu pe weko haw wi wà. Uzapizapi ita tetea'u pupe izuka pà a'e pe wà kury. Nezewe uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe hemiapo kar wà.

25

7 haw kwarahy

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Xinaz ywytyr rehe. 2 — Emono ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar amo ywy peme a'e nehe. A'e ywy rehe peneixe mehe pezapo nezewe haw nehe: pemumaw 6 kwarahy ywy rehe pema'ereko pà nehe. 7 haw kwarahy rehe pemupytu'u kar ywy nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe. Pezapo nezewe haw kwarahy nànàn nehe. 3 Pemumaw 6 kwarahy ko penemitym rehe ma'e itym pà nehe. Pemonohok hàkà ikatu 'ym ma'e ma'e'yw wi nehe. Pepo'o uwà imono'og pà nehe. 4 7 haw kwarahy rehe pemupytu'u kar ywy nehe. Pemonokatu a'e mytu'u haw 'ar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. A'e kwarahy rehe ni amo nuzutym kwaw ma'e oko pe wà nehe. Nomonohok kwaw hàkà uwà 'yw wi wà nehe. 5 Ni amo nopo'o kwaw arozràn hezuz e ma'e wà nehe. Nomonohok kwaw hàkà uwà 'yw wi wà nehe. Nopo'o kwaw uwà wà nehe. Ywy upytu'u tuwe a'e kwarahy rehe nehe. 6 Napezutym kwaw ma'eà'yz ko pe nehe. Nezewe rehe we hezuz putar ma'e nehe. Uhyk putar teko nànàn nehe: Izaew wanupe, wanupe uma'ereko e ma'e wanupe, wanupe uma'ereko ma'e wanupe, amo ywy rehe arer Izaew wainuromo wiko ma'e wanupe, 7 ma'ea'yr peneimaw wanupe, miar wanupe. Ywy rehe hezuz ma'e ràm paw uzeapo putar wanemi'u romo nehe.

Kwarahy haw zemukatu haw

8 Pepapar 7 kwarahy pitài imono'og pyr romo iapo pà nehe. A'e mehe pepapar 7 imono'og pyr nehe. 49 kwarahy heta. 9 A'e kwarahy rehe 7 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe katu 'ygwer imunàn kar haw 'ar mehe, peze'eg amo awa pe nehe. — Ezupy nexi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer Izaew

ywy nànàn nehe, peze izupe nehe. 10 A'e kwarahy uhem 49 kwarahy pawire a'e. — Kwarahy Izaew ywy rehe har imunehew pyrer wamuhem kar haw a'e, za'e putar izupe nehe. Aze a'e 'ym mehe amo ume'eg amo teko amo pe uma'ereko e ma'e romo nehe, a'e ime'eg pyrer uhem putar uzar wi nehe, wànàm wanupe uzewyr pà nehe. Aze a'e 'ym mehe amo ume'eg oko amo pe nehe, a'e kwarahy rehe a'e ko ime'eg kar arer umuzewyr putar izar izypy mehe arer pe nehe. 11 A'e kwarahy rehe ni amo nuzutym kwaw ma'eà'yz oko pe wà nehe. Nopo'o kwaw arozràn hezuz e ma'e wà nehe. Nomonohok kwaw hàkà uwà 'yw wi wà nehe. Nopo'o kwaw uwà wà nehe. Ywy upytu'u putar tuwe a'e kwarahy rehe nehe. 12 Ta'e kwarahy purumuhem kar haw uzeapo putar kwarahy ikatuahy ma'e romo teko wanupe nehe xe. A'e ywy rehe xo ywy rehe hezuz e ma'e zo u'u putar wà nehe.

13 Aze a'e 'ym mehe amo ume'eg oko amo pe nehe, a'e kwarahy purumuhem kar haw rehe a'e ko ime'eg kar arer umuzewyr kar putar izar izypy mehe arer pe nehe. 14 Aze peme'eg ko amo pe nehe, penoz zo hekuzar uhua'u wera'u ma'e izupe nehe. Aze peme'eg kar ko amo wi nehe, pemono zo hekuzar pixika'i wera'i ma'e izupe nehe. 15-16 — Màràn kwarahy upaw kwarahy purumuhem kar awer ipaw ire, peze pezeupe nehe, ime'eg mehe nehe, ime'eg kar mehe nehe. Azeharomoete napeme'eg kwaw ywy. Napeme'eg kar kwaw ywy. Peme'eg temi'u ipo'o àwàm. Peme'eg kar temi'u ipo'o àràm. A'e mehe ime'eg kar har upapar putar ipo'o awer a'e kwarahy paw ire har nehe. Ime'egar upapar putar ipo'o àwàm kwarahy purumuhem kar àwàm ihem 'ym mehe we àwàm nehe. Aze heta tetea'u we amo kwarahy nehe, hekuzar ikatu putar nehe. Aze naheta tete kwaw nehe, hekuzar pixika'i wera'i putar nehe. 17 Tuwe ni amo na'imunar kwaw amo hemetarer rehe nehe. Tuwe teko paw ukyze Tupàn wi wà nehe, ta'e Tuweharupi Wiko Ma'e romo Zanezar romo hekon a'e xe.

7 haw kwarahy rehe ze'egaw

18 Peruzar Tupàn ze'eg paw nehe, hemiapo kar paw nehe no. Nezewe mehe peiko katu putar a'e ywy rehe nehe. Peiko putar izar romo nehe. 19 Hezuz putar penemipo'o ràm hehe nehe. Temi'u uhyk putar teko nànàn nehe. Paw rupi wiko putar hehe ma'e ukyze 'ym pà wà nehe. 20 — Màràzàwe tuwe heta putar temi'u kwarahy ma'e tym 'ymaw rehe nehe, amo i'i putar nehe, uzehe upuranu pà nehe. Teko nuzutym kwaw ma'eà'yz a'e kwarahy rehe wà nehe. Naheta kwaw arozràn ipo'o pyràm a'e kwarahy rehe nehe. 21 Na'aw a'e puranu haw iwazar haw xe. Tupàn omono putar uze'egatu a'e ywy rehe nehe. 6 haw kwarahy rehe ipo'o pyr uhua'u putar nehe. Uhyk putar teko wanupe na'iruz kwarahy rehe nehe. 22 8 haw kwarahy rehe peko rehe ma'eà'yz izutym mehe pe'u putar 6 haw kwarahy rehe penemipo'o kwer nehe. Uhyk putar peme nehe. Pe'u a'e temi'u peho peiko nehe. 9 haw kwarahy rehe pe'u putar 9 haw kwarahy rehe ipo'o pyrer nehe.

Ze'eg heruzar pyr teko waywy rehe

23 Tupàn wiko a'e ywy izar romo. A'e rupi ime'eg kar har nuiko kwaw izar romo tuweharupi nehe. Tupàn wiko izar romo. Zaiko amo ywy rehe arer romo a'e ywy rehe wiko ma'e romo izupe. Xo màràn 'ar zo ximumaw putar izywyr rehe zanereko pà nehe. 24 A'e rupi, aze amo ume'eg amo ywypehegwer nehe, izar izypy mehe arer ràgypy wiko putar ime'eg kar wi àràm romo nehe.

25 Amo Izaew izuapyr nehe, aze hemetarer upaw nehe, aze ume'eg uiwy pehegwer nehe, tuwe iànàm huwake wera'u har ur hemime'eg kwer ime'eg kar pà nehe. 26 Aze naheta kwaw iànàm a'e ywy ime'eg kar àràm nehe, aze ru'u amo 'ar mehe hemetarer katu wi putar nehe. Nezewe mehe uzewyr putar ywy wemime'eg kwer ime'eg kar wi pà nehe. 27 Upapar putar arozràn a'e ywy rehe ipo'o pyrer nehe, kwarahy purumuhem kar awer pawire arer nehe. Upapar putar ipo'o pyràm nehe no, kwarahy purumuhem kar àwàm 'ym mehe we àràm nehe no. Nezewe mehe uzapo putar

hekuzar nehe. Ime'eg kar wi re nehe, wiko wi putar a'e ywy izar romo nehe. 28 Aze hemetarer nuhyk kwaw nehe, aze nupuner kwaw ime'eg kar wi haw rehe nehe, a'e mehe ime'eg kar arer wiko wiwi izar romo nehe. Xo kwarahy purumuhem kar haw rehe zo a'e ywypehegwer uzewyr putar uzar kwer izypy mehe arer pe nehe.

29 Aze amo awa ume'eg wàpuz tawhu pàrirogawtàtà hereko har pupe har nehe, upuner ime'eg kar wi haw rehe nehe, aze numumaw kwaw pitài kwarahy nehe. 30 Aze nume'eg kar wi kwaw a'e kwarahy rehe nehe, ime'eg kar arer wiko putar izar romo azeharomoete tuweharupi nehe. Imàno re izuapyapyr wiko putar izar romo wà nehe. Ni kwarahy purumuhem kar haw rehe nuzewyr kwaw izar izypy mehe arer pe nehe. 31 Tàpuz tawhu pàrirogawtàtà hereko 'ymar nuzawy kwaw ywypehegwer. Izar ipy upuner ime'eg kar wi haw rehe. Kwarahy purumuhem kar haw rehe uzewyr izar romo wiko pà.

32 Erewi izuapyapyr a'e wà nehe, tuweharupi upuner uzewyr haw rehe wàpuz tawhu weko haw pe har ime'eg kar wi haw rehe wà nehe. 33 Aze ume'eg wàpuz amo agwer tawhu pupe har nehe, aze nume'eg kar wi kwaw nehe, a'e mehe kwarahy purumuhem kar haw rehe hàpuz uzewyr putar izupe nehe. Wiko wi putar izar romo nehe. Ta'e Erewi izuapyapyr wiko putar wàpuz Erewi izuapyapyr waneko haw tawhu pe har izar romo tuweharupi wà nehe. Tuweharupi wiko Izaew izuapyapyr wainuinuromo wà. 34 Heta ywy tawhu Erewi waneko haw izywyr har. Nupuner pixik kwaw a'e ywy ime'egaw rehe wà nehe. Erewi izuapyapyr wiko putar izar romo tuweharupi wà nehe.

Teko ma'e hereko 'ymar wanehe ze'egaw

35 Aze amo Izaew izuapyr neruwake wiko ma'e uzeapo hemetarer 'ym ma'e romo nehe, aze nupuner kwaw wemi'u ràm ime'eg kar haw rehe nehe, epytywà amo ywy rehe har peinuromo wiko ma'e ài nehe. Nezewe mehe wiko wiwi putar neruwake nehe. 36 Aze eremono neremetarer amo pe nehe, — Amo 'ar mehe eremur wi ihewe nehe, aze ere izupe nehe, — Emur heremetarer imemyr ihewe nehe, ere zo izupe nehe. Ezeruze'eg Tupàn hemiapo kar rehe nehe. Nezewe mehe a'e awa wikuwe wiwi neruwake nehe. 37 Aze eremono neremetarer amo pe nehe, — Amo 'ar mehe eremur wi ihewe nehe, aze ere izupe nehe, — Emur heremetarer imemyr ihewe nehe, ere zo izupe nehe. Aze ereme'eg kar temi'u amo pe nehe, emur kar zo temetarer tetea'u hekuzaromo nehe. 38 Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapo kar ko ma'e zanewe a'e. A'e zanepyro Ezit ywy wi. Umur putar Kànàà ywy zanewe nehe. Wiko putar Zanezar romo nehe.

Ze'egaw teko uma'ereko e ma'e wanehe har

39 Amo Izaew izuapyr neruwake wiko ma'e a'e, aze hemetarer upaw nehe, aze uzeme'eg newe uma'ereko e ma'e romo nehe, emuma'ereko e kar zo nehe. 40 Ereko newe temetarer rehe uma'ereko ma'e ài nehe. Uma'ereko putar newe nehe. Kwarahy purumuhem kar haw rehe upytu'u putar nehe. 41 A'e kwarahy rehe a'e awa a'e nehe, ta'yr a'e wà nehe no, oho putar nereko haw wi wànàm wanupe uzewyr pà wà nehe, uipy waiwy pe uzewyr pà wà nehe no. 42 Izaew nuzawy kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uma'ereko e ma'e wà. Upyro Ezit ywy wi wà. Na'ikatu kwaw uma'ereko e ma'e ài wame'egaw. 43 A'e rupi, erekoahy zo ne wà nehe. Ezeruze'eg Tupàn hemiapo kar rehe nehe.

44 Aze peputar uma'ereko ma'e awa pe wà nehe, u kuzà wà nehe, pepuner wame'eg kar haw rehe amo ywy rehe har peywy huwake har wapyr nehe. 45 Pepuner amo ywy rehe arer peinuromo har wana'yr wame'eg kar haw rehe pe wà nehe no. Pepuner wana'yr Izaew ywy rehe uzexak kar ma'e kwer wame'eg kar haw rehe nehe. 46 Wazar upuner wamono haw rehe uma'e ipyhyk àràm wanupe wà nehe no. A'e uma'ereko e ma'e umumaw putar ukwarahy paw uzar pe uma'ereko pà wà nehe. Amo Izaew izuapyapyr nupuner kwaw amo ae Izaew izuapyapyr hereko haw rehe uma'ereko e ma'e romo nehe. Nupuner kwaw herekoahy haw rehe nehe.

47 Aze ru'u amo amo ywy rehe arer teko
wainuromo har wiko putar hemetarer
katu ma'e romo nehe. Aze ru'u amo
Izaew izuapyr a'e awa huwake wiko
ma'e wiko hemetarer 'ym ma'e romo
nehe. Aze ru'u uzeme'eg a'e amo ywy
rehe arer pe uma'ereko e ma'e romo
nehe, u iànàm pe nehe. 48 Aze uzeapo
nezewe haw nehe, amo iànàm upuner
a'e Izaew ime'eg kar wi haw rehe nehe:
49 tyky'yr, itutyr, tywyra'yr, amo iànàmete.
Aze a'e ae omono'og temetarer tetea'u
nehe, upuner uzeme'eg kar wi haw rehe
nehe no. 50 Uze'eg putar ime'eg arer pe
nehe. — Màràn herekuzar, i'i putar izupe
nehe. Upapar putar kwarahy wà nehe.
— Màràn kwarahy heta we purumuhem
kar haw ihem 'ym mehe, i'i putar izupe
nehe. Ukwaw putar uma'ereko ma'e pe
imono pyr wà. A'e rupi umume'u putar
hekuzar uzeupeupe wà nehe. 51 Aze heta
we kwarahy tetea'u purumuhem kar haw
ihem 'ym mehe we nehe, omono putar
wemetarer wera'u wekuzaromo nehe.
52 Aze xo amogwemogwer kwarahy heta
we nehe, hekuzar pixika'i wewer nehe.
53 Izar wereko putar uzeupe uma'ereko
ma'e pitài kwarahy rehe har ài nehe. Tuwe
izar nupuraraw kar kwaw ma'erahy izupe
nehe.
54 Nezewe rehe we nehe, aze a'e awa
nuzemuhem kar kwaw a'e nehe, a'e mehe
izar umuhem kar putar kwarahy puru-
muhem kar haw rehe nehe. Umuhem
kar putar ta'yr wà nehe no. 55 Ta'e Izaew
wiko Tupàn pe uma'ereko e ma'e zàwenugar
romo a'e wà xe. Tupàn wiko Tuweharupi
Wiko Ma'e romo a'e, wazar romo a'e.

26

Heruzar katu haw, ikatu haw kury

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
teko Izaew wanupe kury. — Pezapo
zo ma'e penemimuwete ràm romo nehe:
tupàn a'ua'u, ma'e hagapaw, izyta tekwe
ikatu 'ym ma'e hagapaw, ita ma'e haga-
paw uzehe hereko har. Pemuwete zo
ni pitài agwer ma'e nehe. Aiko Tuwe-
harupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe.
2 Pezeruze'eg mytu'u haw 'ar rehe he'ar
rehe nehe. Pezeruze'eg hemuwete haw
rehe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e romo.
3 Aze peruzar heze'eg nehe, aze peruzar
heremiapo kar nehe, aze pezapo heremi-
apo kar paw nehe, 4 amugyr kar putar
àmàn i'ar katu mehe nehe. Ywy umuezuz
putar arozràn tetea'u nehe. Ma'ywa'yw i'a
katu putar nehe no. 5 Heta tetea'u putar
arozràn ipo'o pyr nehe. Uwà ipo'o haw
'ar mehe pemono'og wiwi putar arozràn
peiko nehe. Arozràn à'yz ko pe itymaw 'ar
mehe pepo'o wiwi putar uwà peiko nehe.
Heta putar temi'u peme paw rupi nehe.
Peiko katu ko ywy rehe pekyze 'ym pà
nehe.
6 Amono putar zeàmàtyry'ym 'ymaw
peywy rehe nehe. Teko paw uker katu
putar wà nehe. Ni amo nukyze kwaw
wà nehe. Ni amo na'ipytuhegatu kwaw
wà nehe. Na'e amukàzym kar putar
miar hehaite ma'e a'e ywy wi wà nehe.
Amumaw putar zeàmàtyry'ymawhu nehe
no. 7 Peityk putar peàmàtyry'ymar pe
wà nehe, wazuka pà pe wà nehe. 8 Aze
heta 5 zauxiapekwer peinuromo har
wà nehe, a'e zauxiapekwer uzuka putar
100 wainuromo har zauxiapekwer a'e
wà nehe. Aze heta 100 zauxiapekwer
peinuromo har wà nehe, a'e zauxiapekwer
uzuka putar 10.000 wainuromo har za-
uxiapekwer a'e wà nehe. 9 Amono putar
heze'egatu penehe ihe nehe. Amono
putar pena'yr tetea'u peme ihe wà nehe
no. Azapokatu heze'egaw penehe we ihe.
Azapo putar ma'e heze'eg rupi katete ihe
nehe. 10 Arozràn imono'og pyrer uhua'u
putar nehe. Peityk putar arozràn kwehe
arer nehe, arozràn pyahu imonokatu haw
iapo pà nehe. 11 Aiko putar peinuinuromo
nehe, tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer
pupe nehe. Napuir pixik kwaw pewi nehe.
12 Aiko putar peinuinuromo tuweharupi
nehe. Aiko putar pezar romo nehe no.
13 Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar
romo ihe. Apupyro Ezit ywy wi. Nezewe
mehe napeiko kwaw a'e ywy rehe har
wanupe uma'ereko e ma'e romo. Apupyro
pemunehew pawer wi. Apumuata kar
uzurupu'àm ma'e romo ihe.

Heruzar 'ymaw, zepykaw no

14 Aze naperuzar kwaw heremiapo kar paw nehe, aze peityk heze'eg nehe, 15 aze pepuir heremiapo kar wi nehe, aze pezuhaw heze'egaw penehe we heremiapo katu kwer nehe, 16 a'e mehe azepyk putar penehe nehe. Amono kar putar ikatu 'ym ma'e penehe nehe: iaiw haw, ma'eahy haw, taku haw purumuagaiw ma'e teko wakàgaw henuhemaw. Pezutym e putar ma'eà'yz peko pe nehe. Peàmàtyry'ymar u'u putar hezuz ma'e wà nehe. 17 Aiko putar peàmàtyry'ymar romo nehe. Apuityk kar putar peàmàtyry'ymar wanupe nehe. Wiko putar pezar romo wà nehe. Aze naheta kwaw peme ma'erahy ipuraraw kar har wà nehe, nezewe rehe we pezàn putar wanuwi nehe.

18 A'e re, aze nahereruzar kwaw pe nehe, aze pezapo wiwi ikatu 'ym ma'e nehe, amono kar putar penehe hezepykaw 7 haw iaiw wera'u ma'e penehe nehe. 19 — Zaiko upuner katu ma'e romo zane, peze putar peiko nehe. Amumaw putar pepuner haw nehe. Namugyr kar kwaw àmàn nehe. Ywy tàtàahy putar itaper ài nehe. 20 Pema'ereko e putar nehe. Pekene'o e putar nehe. Naheta kwaw arozràn ipo'o pyràm peko pe nehe. Ma'ywa'yw na'i'a kwaw nehe no.

21 Aze pezapo wiwi ikatu 'ym ma'e nehe, aze hereityk nehe, aze naperuzar kwaw heze'eg nehe, amono kar putar penehe hezepykaw 7 haw iaiw wera'u ma'e penehe nehe. 22 Amono kar putar miar hehaite ma'e pemyter pe ihe wà nehe. Uzuka putar pena'yr wà nehe, Umumaw putar peneimaw tapi'ak wà nehe. Uzuka putar teko tetea'u wà nehe. Naheta kwaw teko pe rupi wata ma'e wà nehe.

23 Nezewe rehe we nehe, aze napezewyr kwaw ihewe nehe, aze peiko wiwi heàmàtyry'ymar romo nehe, 24 aiko putar peàmàtyry'ymar romo nehe. Amono kar putar penehe hezepykaw 7 haw iaiw wera'u ma'e penehe nehe. Ta'e pezapo wiwi ikatu 'ym ma'e xe. 25 — Pezàmàtyry'ym heremiaihu peho pe wà nehe, a'e putar teko peàmàtyry'ymar wanupe nehe. Nezewe azepyk putar penehe nehe, ta'e pezuhaw peze'egaw herehe we penemiapo katu kwer xe. Aze pezemono'og tawhu pupe peàmàtyry'ymar wanuwi pehem pà nehe, amono putar ma'eahy haw iaiw ma'e penehe nehe. A'e mehe peàmàtyry'ymar pepyhyk putar wà nehe. 26 Azepyk putar penehe nehe. A'e rupi penemi'u ràm upaw etea'i putar nehe. 10 kuzà upuner putar wemi'u ràm typy'ak iapo haw rehe pitài zepehe pupe wà nehe. Pitàitàigatu teko upyhyk putar temi'u pixika'i ma'e wà nehe. Nuhyk pixik kwaw wanupe nehe.

27 Nezewe rehe we aze nahereruzar kwaw pe nehe, aze pezapo wiwi heremimutar 'ym nehe, 28 aikwahy putar peme nehe, a'e mehe amono putar penehe hezepykaw 7 haw iaiw wera'u ma'e penehe nehe. 29 Upaw etea'i putar temi'u nehe. Pe'u putar pena'yr pe wà nehe. 30 Aikwahy putar tuwe peme nehe. Amumaw putar tupàn a'ua'u wamuwete haw pe peho haw nehe. Azukazuka putar ywyrapew zàwenugar yhyk zàwenugar hapy haw nehe. Aityk putar penetekwer tupàn a'ua'u heremityk kwer wanehe nehe no. 31 Amumaw putar tawhu ihe wà nehe. Upyta putar xo heityk pyrer zo nehe. Aityk putar tàpuzuhu tupàn a'ua'u wamuwete haw nehe. Ma'ea'yr izuka mehe herenataromo nehe, namuawyze kwaw nehe. 32 Amuaiw putar ywy peneko haw nehe. Peàmàtyry'ymar peywy rehe wiko ma'e ràm ipytuhegatu putar hexak mehe wà nehe. 33 Azapo kar putar zeàmàtyry'ymawhu purupe nehe. Pehàpehàz putar ywy nànàn nehe. Naheta kwaw teko peywy rehe wiko ma'e wà nehe. Tawhu upyta putar heityk pyrer romo wà nehe. 34 Nezewe mehe ywy umumaw putar ukwarahy upytu'u pà nehe. Teko heta 'ym mehe we amo ywy nànàn pehàpehàz mehe ywy umumaw putar ukwarahy upytu'u pà nehe. 35 Ta'e nupytu'u kwaw a'e pe peneko mehe a'e xe.

36 Amukyze kar putar amo ywy rehe wikuwe ma'e ihe wà nehe. A'e mehe, te ywyra huwer i'ar mehe har ipu haw umuzàn kar putar a'e wà nehe. — Zaneàmàtyry'ymar ur waiko zaneraikweromo wà, i'i putar uzàn mehe wà nehe, ikwaw 'ym pà wà nehe. Ni amo noho

kwaw wanaikweromo wà nehe. Nezewe rehe we u'ar putar wà nehe. 37 Amo u'ar putar amo wanehe wà nehe. Nuzawy kwaw uzeàmàtyry'ym ma'e wà nehe. Naheta kwaw waàmàtyry'ymar wanuwake wà nehe. Nezewe rehe we uzeàmàtyry'ym putar wà nehe. Peàmàtyry'ymar wahem mehe naheta kwaw pekàgaw nehe. Napepuner kwaw waàmàtyry'ymaw rehe nehe. 38 Pemàno putar amo ywy rehe nehe. Uzutym putar penetekwer a'e pe wà nehe. 39 A'e ywy rehe wikuwe ma'e a'e wà nehe, uzezuka kar putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pe wà nehe. Waipy wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e uzuka putar wà nehe no.

40 Amo pezuapyapyr umume'u putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe wà nehe. Waipy nuzeruzar kwaw herehe wà. Nuweruzar kwaw heze'eg wà. 41 Wiko heàmàtyry'ymar romo wà. A'e rupi amuhàmuhàz waàmàtyry'ymar waiwy nànàn ihe wà. Pezuapyapyr umume'u putar a'e wipy wanemiapo kwer wà nehe no. Aze weityk uma'enukwaw haw ikatu 'ym ma'e wà nehe, aze upytu'u tupàn a'ua'u wamuwete re wà nehe, aze uzemono hezepykaw pe nehe, 42 a'e mehe hema'enukwaw putar heze'egaw waipy wanehe we heremiapo katu kwer rehe nehe: Zako, Izak, Àmàrààw. Hema'enukwaw putar ywy wanupe heremimume'u kwer rehe nehe no.

43 Pezuapyapyr amo ywy rehe wahàwahàz mehe ni amo nuiko kwaw ywy heremimume'u kwer rehe wà nehe. Umumaw putar ukwarahy upytu'u pà nehe. Pezuapyapyr nuweruzar kwaw heze'eg wà nehe. Weityk heremiapo kar wà. A'e rupi umekuzar putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà nehe. 44 Wiko putar amo ywy rehe wà nehe. Nezewe rehe we naityk kwaw ihe wà nehe. Namumaw kwaw ihe wà nehe. Ta'e nazuhaw kwaw heze'egaw wanehe we heremiapo katu kwer ihe nehe xe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo wazar romo ihe. 45 Nan kwaw. Hema'enukwaw putar heze'egaw waipy wanehe we heremiapo katu kwer rehe nehe. Azapokatu a'e ze'egaw wanehe we Ezit ywy wi wapyro mehe ihe. Nezewe mehe aexak kar hepuner haw amo ywy rehe har nànàn ihe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe.

46 Amumaw a'e ze'eg imume'u haw kwez xe ihe: Tupàn hemiapo kar, ize'eg, iapo kar pyrer. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono a'e ze'eg Izaew izuapyapyr wanupe a'e, Moizez pe imono pà Xinaz ywytyr rehe a'e.

27

Teko, ma'ema'e Tupàn pe imonokatu pyr

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko uze'eg Moizez pe. 2 — Emono ko heze'eg Izaew wanupe nehe, i'i izupe. Amo teko uzemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ima'ereko haw iapo har romo wà. Aze amo ihem wer wemimume'u kwer wi nehe, umekuzar katu putar uhem àwàm nehe. 3 Tuwihaw wereko amo pape wà. A'e pape umume'u hekuzar a'e. Aze awa wereko 20 kwarahy te 60 kwarahy nehe, omono putar 50 temetarer tàtà parat iapo pyrer nehe. 4 Kuzà agwer kwarahy hereko har omono putar 30 temetarer tàtà ma'e parat iapo pyrer wà nehe. 5 Aze kwàkwàmo wereko 5 kwarahy te 20 kwarahy nehe, omono putar 20 temetarer tàtà ma'e parat iapo pyrer wà nehe. Kuzàtài agwer kwarahy hereko har omono putar 10 temetarer tàtà ma'e parat iapo pyrer wà nehe. 6 Kwarer pitài zahy hereko har te 5 kwarahy hereko har omono putar 5 temetarer tàtà ma'e parat iapo pyrer wà nehe. Kuzàtài a'e kwarer ikwarahy hereko har omono putar na'iruz temetarer tàtà ma'e parat iapo pyrer wà nehe. 7 Aze awa wereko wera'u 60 kwarahy nehe, omono putar 15 temetarer tàtà ma'e parat iapo pyrer nehe. Kuzà izàwenugar omono putar 10 temetarer tàtà ma'e parat iapo pyrer wà nehe. 8 Aze a'e teko wiko hemetarer 'ym ma'e romo nehe, aze nupuner kwaw imekuzar haw rehe nehe, uze'eg putar oho xaxeto pe nehe. — Màràn erepuner imur haw rehe, i'i putar izupe nehe. A'e mehe wenoz putar a'e temetarer izupe nehe.

9 Aze amo umume'u amo ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe henataromo izuka pyràm romo nehe, a'e ma'ea'yr wiko putar Tupàn pe imonokatu pyr romo

nehe. 10 Ni amo nupuner kwaw amo ma'ea'yr imono haw rehe hekuzaromo a'e re nehe. Aze amo omono amo ma'ea'yr hekuzaromo nehe, a'e mokoz ma'ea'yr wiko putar Tupàn pe imonokatu pyr romo wà nehe.

11 Aze ma'ea'yr na'ikatu kwaw Tupàn henataromo nehe, aze wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimuawyze 'ym romo nehe, a'e mehe teko weraha putar a'e ma'ea'yr xaxeto pe wà nehe. 12 Ume'e putar ma'ea'yr rehe nehe. Na'e umume'u putar hekuzar nehe. 13 Aze izar ipurume'eg kar wi wer hehe nehe, omono putar hekuzar xaxeto pe nehe. Umuza'ak putar hekuzar 5 ipehegwer romo nehe. Omono putar amo ipehegwer xaxeto pe nehe no.

14 Aze amo omonokatu wàpuz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, xaxeto ume'e putar hàpuz rehe nehe. Na'e umume'u putar hekuzar nehe. 15 Aze izar ipurume'eg wi wer hehe nehe, omono putar hekuzar xaxeto pe nehe. Umuza'ak putar hekuzar 5 ipehegwer romo nehe. Omono putar amo ipehegwer xaxeto pe nehe no.

16 Aze amo omono uiwypehegwer wa'yr pe nehe, aze ta'yr iporomono wer ipehegwer rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, xaxeto ume'e putar hehe nehe. — Màràn ma'eà'yz amo uzutym putar hehe wà nehe, i'i putar hehe upuranu pà nehe. Na'e umume'u putar hekuzar nehe. Aze amo uzutym putar 100 kir xewar hehe nehe, izarer omono putar 570 kàràm parat hekuzaromo nehe. 17 Aze omono a'e ywy pehegwer Tupàn pe kwarahy purumuhem kar haw rehe nehe, umume'u putar hekuzar uhua'u wera'u ma'e nehe. 18 Aze upaw kwarahy purumuhem kar haw nehe, xaxeto wexak putar hekuzar nehe. — Màràn kwarahy heta we a'e kwarahy 'ym mehe we, i'i putar nehe. Nezewe mehe hekuzar nuhua'u kwaw nehe. 19 Aze ywypehegwer izarer ipurume'eg kar wi wer hehe nehe, omono putar hekuzar imume'u pyrer nehe. Umuza'ak putar hekuzar 5 ipehegwer romo nehe. Omono putar amo ipehegwer xaxeto pe nehe no. 20 Aze na'ipurume'eg kar wer kwaw hehe nehe, aze ru'u amo ume'eg kar nehe, izarer nupuner kwaw ime'eg kar haw rehe amo 'ar mehe nehe. 21 Kwarahy purumuhem kar haw rehe a'e ywy izar 'ym ma'e romo uzeapo mehe xaxeto omono putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Ywypehegwer Tupàn pe imonokatu pyrer romo a'e nehe. Xaxeto wiko putar izar romo wà nehe.

22 Aze amo ume'eg kar amo ywypehegwer nehe, aze a'e re omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, 23 Xaxeto upapar putar ywypehegwer hekuzar nehe. — Màràn kwarahy heta we a'e kwarahy 'ym mehe we, i'i putar nehe. Nezewe mehe umume'u putar hekuzar nehe. A'e 'ar mehe we awa omono putar hekuzar paw nehe. Omono putar hekuzar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe no. 24 Inugwer kwarahy purumuhem kar haw rehe a'e ywy izarer uzewyr putar izar romo wiko pà nehe. Izypy mehe tu umur izupe a'e.

25 Xaxeto ume'e putar pape rehe ma'e hekuzar paw imume'u mehe nehe. Heta putar pitài temetarer tàtà ma'e ikatu ma'e nehe. Xikuru her romo a'e. Pitài xikuru nuzawy kwaw 20 zera.

26 Aze amo umugakwaw ma'ea'yr nehe, imemyr ipy wiko putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ima'e romo wà nehe: tapi'ak kuzà imemyr, àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà imemyr, àràpuhàràn ete kuzà imemyr. Ni amo nupuner kwaw imono haw rehe Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe, ta'e a'e ae wiko izar romo a'e 'ar mehe a'e xe. 27 Aze a'e ma'ea'yr ihy wiko ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe, amo upuner imemyr ime'eg kar haw rehe nehe. Omono putar hekuzar pape rehe imuapyk pyrer rupi nehe. Umuza'ak putar hekuzar 5 ipehegwer romo nehe. Omono putar pitài ipehegwer xaxeto pe nehe no. Aze nume'eg kar kwaw nehe, xaxeto upuner ime'egaw rehe hekuzar rupi nehe.

28 Wyzài ma'e nehe, wyzài ma'ea'yr nehe, wyzài teko nehe, aze amo omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, ni amo nupuner kwaw ime'egaw rehe wà nehe. Uzeapo ikatuahy ma'e romo a'e. Tuweharupi Wiko Ma'e wiko izar romo. 29 Aze tuwihaw umume'u amo teko Tupàn

pe imono pyrer izuka àwàm nehe, ni amo nupuner kwaw ime'egaw rehe wà nehe. Pezuka nehe.

30 Aze teko omono'og 10 arozràn hyru por wà nehe, omono putar pitài Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Aze opo'o 10 ma'e'a kwer wà nehe, omono putar pitài izupe wà nehe. 31 Aze izarer ipurume'eg kar wer a'e imono pyrer ikurer rehe nehe, omono putar hekuzar ma'eme'egaw pe har hekuzaromo nehe. Umuza'ak putar hekuzar 5 ipehegwer romo nehe. Omono putar pitài ipehegwer xaxeto pe nehe no.

32 Aze heta 10 ma'ea'yr teko wanehe we wiko ma'e wà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar pitài a'e ma'ea'yr izar romo a'e nehe, 33 aze ikatu nehe, aze na'ikatu kwaw nehe. Izar nupuner kwaw amo ma'ea'yr imono haw rehe hekuzaromo nehe. Aze omono amo hekuzaromo nehe, Tupàn wiko putar a'e mokoz ma'ea'yr wazar romo a'e nehe. Ni amo nupuner kwaw ime'eg kar haw rehe wà nehe.

34 Amumaw a'e ze'eg imume'u haw kwez xe kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono a'e uze'eg Moizez pe Xinaz ywytyr rehe a'e. — Emono ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe, i'i izupe. Upaw.

WAPAPAR AWER

Mitài haw teko wapapar haw

1 Izaew izuapyapyr oho Ezit ywy wi wà. Umumaw mokoz kwarahy wata pà wà. Mokoz haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe ywyxiguhu Xinaz her ma'e rehe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe a'e kury.

2 — Ne nehe, neryky'yr Àràw a'e nehe no, pepapar teko Izaew izuapyapyr paw pe wà nehe. Pemono'og uzeànàànàm ma'e pe wà nehe. 3 Pemuapyk awa waner pape rehe nehe, aze wereko 20 kwarahy nehe, aze wereko wera'u nehe. A'e mehe upuner zauxiapekwer romo weko haw rehe wà nehe. 4 Penoz putar amo uzeànàm ma'e wanuwihaw pitàitàigatu pe wà nehe. Pepytywà putar wemiaihu wapapar pà wà nehe. 5-16 Na'aw awa penemipytywà àràm waner xe wà. Izypy mehe amume'u putar Izaew ta'yr her nehe. A'e re amume'u putar izuapyr her nehe no. Humen: Erizur, Xeneur ta'yr. Ximeàw: Xerumiew, Zurixanaz ta'yr. Zuta: Nazom, Aminanaw ta'yr. Ixakar: Netanew, Zuar ta'yr. Zemurom: Eriaw, Erom ta'yr. Eparai: Erizàm, Amiu ta'yr. Manaxe: Kamariew, Penazur ta'yr. Mezàmi: Aminà, Zineoni ta'yr. Nà: Aiezer, Amizanaz ta'yr. Azer: Paziew, Okirà ta'yr. Kaz: Eriazap, Newew ta'yr. Napitari: Aira, Enà ta'yr. Amumaw waner wamume'u haw kwez kury. Moizez wexaexak Izaew izuapyapyr wanuwihaw pitàitàigatu wà, uzeànàànàm ma'e wanekuzaromo har romo wà.

17-18 Na'e mokoz haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe Moizez a'e, Àràw a'e no, a'e 12 awa a'e wà nehe no, omono'og teko paw rupi wà kury. Upapar uzeànàànàmaw waneta haw wà. Umuapyk awa zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e waner pape rehe wà. 19 Nezewe Moizez upapar waneta haw ywyxiguhu Xinaz her ma'e rehe waneko mehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer rupi katete a'e wà.

20-21 Awa 20 henataromo kwarahy hereko har zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e umuapyk kar uwer paw rupi pape rehe wà, wànàm wanehe we wà, wamono'ogaw rehe we wà. Uzypyrog Humen Zako ta'yr ipy izuapyapyr wanehe we wà. Na'aw Zako ta'yr izuapyapyr waneta haw xe. Humen izuapyapyr wà: 46.500 awa wà. 22-23 Ximeàw izuapyapyr wà: 59.300 awa wà. 24-25 Kaz izuapyapyr wà: 45.650 awa wà. 26-27 Zuta izuapyapyr wà: 74.600 awa wà. 28-29 Ixakar izuapyapyr wà; 54.400 awa wà. 30-31 Zemurom izuapyapyr wà: 57.400 awa wà. 32-33 Eparai izuapyapyr wà: 40.500 awa wà. 34-35 Manaxe izuapyapyr wà: 32.200 awa wà. 36-37 Mezàmi izuapyapyr wà: 35.400 awa wà. 38-39 Nà izuapyapyr wà: 62.700 awa wà. 40-41 Azer izuapyapyr wà: 41.500 awa wà. 42-43 Napitari izuapyapyr wà: 53.400 awa wà. 44-46 Nezewe mehe upapar awa 20 henataromo kwarahy hereko har zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e wà. Heta 603.550 wà.

Erewi wà

47 Nupapar kwaw Erewi izuapyapyr wà. 48 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Moizez pe a'e xe.

49 — Aw zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e wapapar mehe epapar zo Erewi izuapyapyr ne wà nehe. 50 Emuzekaiw kar Erewi izuapyapyr tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe ne wà nehe. Uzekaiw putar tenaw ipupe har nànàn wà nehe, amo ma'e ipupe har nànàn no. Weraha putar tàpuzràn wà nehe, hehe we har paw wà nehe no. Uzapo putar hemuwete haw ipupe wà nehe. Umuapyk putar wàpuzràn izywyr wà nehe no. 51 Aze weraha tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer amo me wà nehe, umuàgà'ym putar wà nehe. Aze umuapyk wi amo me nehe, umuàgà'ym wi putar wà nehe no. Aze amo nuiko kwaw Erewi izuapyr romo nehe, aze uhem tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer huwake nehe, pezuka nehe. 52 Amogwer Izaew izuapyapyr upyta putar weko haw pe pitàitàigatu wà nehe, pànuhu ter heta haw huwake wà nehe, wànàm wanuwake wà nehe. 53 Erewi izuapyapyr wiko

putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer izywyr wà nehe, hehe uzekaiw pà wà nehe. Nezewe mehe ni amo nuhem kwaw huwake wà nehe. Nezewe mehe naikwahy kwaw Izaew wanupe ihe nehe.

54 Na'e teko uzapo ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà.

2

Teko Izaew uzapo weko haw tàpuzràn izywyr pitàitàigatu wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe, Àràw pe kury.

2 Izaew uker haw imuàgà'ym mehe pitàitàigatu upyta putar pànuhu ter heta haw huwake wà nehe, wànàm waner hereko har huwake wà nehe. Uzapo putar weko haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer izywyr wà nehe. Wanàpuzràn paw ume'e putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer kutyr wà nehe.

3-4 Kwarahy ihemaw kutyr zauxiapekwer pànuhu Zuta her hereko har izywyr wata ma'e uzapo putar weko haw wà nehe. Heta 74.600 awa wà. Nazom Aminanaw ta'yr wiko wanuwihaw romo a'e. 5-6 Wanuwake pànuhu Ixakar her hereko har izywyr wata ma'e uzapo putar weko haw wà nehe. Heta 54.400 awa wà. Netanew Zuar ta'yr wiko wanuwihaw romo a'e. 7-8 Zauxiapekwer pànuhu Zemurom her hereko har izywyr wata ma'e uzapo putar weko haw wanuwake wà nehe. Heta 57.400 awa wà. Eriaw Erom ta'yr wiko wanuwihaw romo a'e. 9 Zuta izuapyapyr wata putar amogwer wanenataromo wà nehe. Heta 186.400 awa wà.

10-11 Pànuhu Humen izuapyapyr waner hereko har haikweromo wata ma'e uzapo putar uker haw kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà nehe. Heta 46.500 awa zauxiapekwer Humen izuapyapyr wainuinuromo wà. Erizur Xeneur ta'yr wiko wanuwihaw romo. 12-13 Ximeàw izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Humen wanuwake a'e wà nehe. Heta 59.300 awa zauxiapekwer Ximeàw izuapyapyr wainuinuromo wà. Xerumiew, Zurixanaz ta'yr wiko wanuwihaw romo. 14-15 Kaz izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Ximeàw wanuwake a'e wà nehe. Heta 45.650 awa zauxiapekwer Kaz izuapyapyr wainuinuromo wà. Eriazap, Neuew ta'yr wiko wanuwihaw romo. 16 Humen rehe we har zauxiapekwer wata putar wanaikweromo wà nehe. Heta 151.450 awa zauxiapekwer wamono'og pyrer wanupe.

17 Erewi izuapyapyr wata putar mokoz zauxiapekwer wamono'ogaw amogwer wanenataromo wata ma'e wanehe we wà nehe no. Weraha putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer wà nehe. Imono'og pyrer uzapo putar uker haw uzeakeake wà nehe. Wata putar uzeakeake nezewegatete wà nehe no. Pitàitàigatu upyta putar wenaw rehe upyta haw rehe wà nehe, pànuhu ter hereko har huwake wà nehe.

18-19 Pànuhu Eparai izuapyapyr waner hereko har haikweromo wata ma'e uzapo putar uker haw kwarahy heixe haw kutyr wà nehe. Heta 40.500 awa zauxiapekwer Eparai izuapyapyr wainuinuromo wà. Erizàm, Amiu ta'yr wiko wanuwihaw romo. 20-21 Manaxe izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Eparai wanuwake a'e wà nehe. Heta 32.200 awa zauxiapekwer Manaxe izuapyapyr wainuinuromo wà. Kamariew, Penazur ta'yr wiko wanuwihaw romo. 22-23 Mezàmi izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Manaxe wanuwake a'e wà nehe. Heta 35.400 awa zauxiapekwer Mezàmi izuapyapyr wainuinuromo wà. Aminà, Zineoni ta'yr wiko wanuwihaw romo. 24 Eparai rehe we har zauxiapekwer wata putar Mezàmi wanaikweromo wà nehe. Heta 18.100 awa zauxiapekwer wamono'og pyrer wanupe.

25-26 Pànuhu Nà izuapyapyr waner hereko har haikweromo wata ma'e uzapo putar uker haw kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà nehe. Heta 62.700 awa zauxiapekwer Nà izuapyapyr wainuinuromo wà. Aiezer, Amizanaz ta'yr wiko wanuwihaw romo. 27-28 Azer izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Nà wanuwake a'e wà nehe. Heta 41.500 awa zauxiapekwer Azer izuapyapyr

wainuinuromo wà. Paziew, Okirà ta'yr wiko wanuwihaw romo. 29-30 Napitari izuapyapyr zauxiapekwer uzapo putar uker haw Azer wanuwake a'e wà nehe. Heta 53.400 awa zauxiapekwer Napitari izuapyapyr wainuinuromo wà. Aira, Enà ta'yr wiko wanuwihaw romo. 31 Nà rehe we har zauxiapekwer wata putar iahykaw rehe wà nehe. Heta 157.600 awa zauxiapekwer wamono'og pyrer wanupe.

32 Umuapyk awa Izaew izuapyapyr zauxiapekwer waner wà, uzehe we uzemono'og ma'e waner waiwyr paw rupi wà. Heta 63.550 awa wà. 33 Moizez nupapar kwaw Erewi izuapyapyr amogwer Izaew izuapyapyr wainuinuromo wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nupapar kar kwaw izupe wà xe.

34 Nezewe teko Izaew izuapyapyr uzapo ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà. Uzapo uker haw wà. Pitàitàigatu imono'og pyrer upyta pànuhu ter hereko har iwy pe wà. Izaew izuapyapyr uzypyrog wànàm imono'og pyrer rupi wata pà pitàitàigatu wà.

3

Àràw ta'yr wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Xinaz ywytyr rehe a'e. A'e 'ar mehe heta amo Àràw izuapyapyr wà. Heta amo Moizez izuapyapyr wà no. Amume'u putar waner xe ihe wà nehe kury. 2 Na'aw Àràw ta'yr waner xe wà: Nanaw ta'yr ipy. Amiu, Ereazar, Itamar. 3 Moizez uzakook uri kawer wanehe xaxeto romo wamuigo kar pà a'e. 4 Nanaw a'e, Amiu a'e no, umunyk tata Tupàn henataromo ize'eg heruzar 'ym pà wà. A'e rupi Tupàn uzuka a'e pe wà. Nata'yr kwaw wikuwe mehe wà. A'e rupi xo Ereazar Itamar rehe we zo wiko xaxeto romo Àràw hekuwe mehe a'e wà.

Erewi wama'ereko haw

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

6 Enoz Erewi izuapyapyr wamuwà ne wà nehe. Epytywà kar Àràw wanupe Tupàn imuwete haw iapo mehe ne wà nehe. 7 Uzapo putar ma'ereko haw paw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe wà nehe. Upytywà putar xaxeto wà nehe. Upytywà putar teko paw wà nehe no. 8 Uzekaiw putar ywyrapew tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har nànàn wà nehe, amogwer ma'e ipupe har nànàn wà nehe no. Uzapo putar Tupàn imuwete haw Izaew wanehe we har paw rupi wà nehe. 9 Erewi izuapyapyr uzapo putar xo pitài ma'e zo wà nehe. Upytywà putar Àràw wà nehe, upytywà putar izuapyapyr wà nehe no. 10 — Xo xaxeto wama'ereko haw rehe zo pezekaiw nehe, ere Àràw pe nehe, izuapyapyr wanupe nehe no. Aze wyzài awa uzeagaw a'e ma'ereko haw iapo pà nehe, pezuka a'e awa nehe.

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi Moizez pe.

12-13 Erewi izuapyapyr wiko heremiruze'eg romo wà kury. Ezit wana'yr ipy wazuka mehe amonokatu Izaew wana'yr ipy hezeupe ihe wà. Amonokatu waneimaw wana'yr ipy hezeupe ihe wà no. Ko 'ar rehe napyhyk kwaw Izaew izuapyapyr wana'yr ipy ihe wà. Apyhyk Erewi izuapyapyr wana'yr ihe wà kury. Wiko heremiruze'eg romo wà. Aiko wazar romo ihe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.

Erewi wapapar haw wà

14 Xinaz ywyxiguhu rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ma'e Moizez pe. 15 — Emuapyk Erewi izuapyapyr waner pape rehe ne wà nehe, waànàm waner wanehe we wà nehe, waànàm imono'og pyrer waner wanehe we wà nehe, aze awa romo wiko wà nehe, aze wereko pitài zahy henataromo wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe. 16 Na'e Moizez uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar teko wanupe. 17 Heta na'iruz Erewi ta'yr wà. Zeroxon, Koat, Merari waner romo wà. 18-20 Upurumuzàmuzàg tetea'u wà. Wazuapyapyr wereko uipy waner wà. Zeroxon wereko mokoz wa'yr wà: Irimini. Ximez. Koat wereko 4 wa'yr wà: Ànàràw, Izar, Emerom, Uziew. Merari wereko mokoz wa'yr wà: Mari, Muzi. Upurumuzàmuzàg wà. Wazuapyapyr wereko waner wà.

21 Zeroxon izuapyapyr uzemuza'ak
mokoz romo wà: Irimini, Ximez waner
romo wà. 22 Pitàitàigatu upapar awa
pitài zahy henataromo hereko har wà.
Heta 7.500 wà. 23 A'e imono'og pyrer
uzapo uker haw tàpuzràn Tupàn pe
imonokatu pyrer ikupe kutyr kwarahy
heixe haw kutyr wà. 24 Eriazap Araew
ta'yr wiko a'e uzeànàànàm ma'e imono'og
pyrer wanuwihaw romo a'e. 25 Zeroxon
izuapyapyr uzekaiw tàpuzràn Tupàn pe
imonokatu pyrer rehe wà: ipykaw rehe,
ipykaw iwype har rehe, 26 pànuhu katu
pe har rehe, pànuhu teixe haw pe har
rehe, pànuhu tàpuzràn Tupàn pe imonokatu
pyrer izywyr har katu pe har rehe, pànuhu
ma'ea'yr hapy haw izywyr har rehe,
pànuhu katu pe har ukenaw rehe har rehe,
ihàm rehe.

27 Heta 4 uzeànàànàm ma'e Koat rehe we
imono'og pyrer pe wà: Ànàràw izuapyapyr
wà, Izar izuapyapyr wà, Emerom
izuapyapyr wà, Uziew izuapyapyr wà.
28 Upapar awa pitài zahy henataromo
hereko har wà. Heta 8.600 wà. A'e awa
uzekaiw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu
pyrer rehe wà. 29 A'e imono'og pyrer Koat
her hereko har uzapo uker haw tàpuzràn
Tupàn pe imonokatu pyrer huwake
kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà.
30 Erizàpà Uziew ta'yr wiko a'e uzeànàànàm
ma'e imono'og pyrer wanuwihaw romo
a'e. 31 Uzekaiw ko ma'e rehe wà: Tupàn
Ze'eg Hyru rehe, ywyrapew zàwenugar
rehe, tatainy henaw rehe, ma'ea'yr hapy
haw rehe, inugwer ma'e hapy haw rehe,
ma'e Tupàn henaw ikatu ma'e pupe har
rehe, pànuhu Tupàn henaw ikatuahy ma'e
pe teixe haw rehe har rehe. Uzekaiw a'e
ma'ereko haw nànàn wà.

32 Ereazar xaxeto Àràw ta'yr wiko Erewi
izuapyapyr wanuwihaw wanuwihaw
romo a'e. Wiko Tupàn henaw ikatu ma'e
pupe uma'ereko ma'e wanuwihaw romo.

33 Heta mokoz uzeànàànàm ma'e Merari
rehe we imono'og pyrer pe wà: Mari
izuapyapyr wà, Muzi izuapyapyr wà.
34 Upapar awa pitài zahy henataromo
hereko har wà. Heta 6.200 wà. 35 Zuriew
Amiaiw ta'yr wiko a'e uzeànàànàm ma'e
imono'og pyrer Merari rehe we har
wanuwihaw romo a'e. Merari her hereko
har uzapo uker haw tàpuzràn Tupàn pe
imonokatu pyrer izywyr kwarahy heixe
haw awyze har kutyr wà. 36 Uzekaiw
ko ma'e rehe wà: ywyrapew tàpuzràn
Tupàn pe imonokatu pyrer rehe har rehe,
ywyra tàpuz iapyteraromo har rehe, izyta
rehe, iwype har rehe, ipupe har nànàn.
37 Uzekaiw izyta katu pe har tàpuzràn
Tupàn pe imonokatu pyrer izywyr har
rehe wà, iwype har rehe wà no, izyta rehe
wà no, ihàm rehe wà no.

38 Moizez a'e, Àràw a'e no, wana'yr a'e
wà no, uzapo uker haw tàpuzràn Tupàn
pe imonokatu pyrer henataromo a'e wà,
kwarahy ihemaw kutyr a'e wà. Uzekaiw
Tupàn imuwete haw henaw ikatu ma'e
pupe har rehe wà, teko Izaew izuapyapyr
wanekuzaromo wà. Aze mo amo awa
uzeagaw a'e ma'ereko haw iapo pà, teko
uzuka mo wà.

39 — Emuapyk Erewi izuapyapyr waner
pape rehe ne wà nehe, waànàm waner
wanehe we wà nehe, waànàm imono'og
pyrer waner wanehe we wà nehe, aze
awa romo wiko wà nehe, aze wereko pitài
zahy henataromo wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe, Àràw pe.
Weruzar katu ize'eg wà. Heta 22.000 awa
wà.

Erewi upyta wana'yr ipy wanekuzaromo wà

40 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Moizez pe kury. — Emuapyk Izaew
wana'yr ipy waner pape rehe ne wà
nehe, aze heta pitài zahy henataromo wà
nehe. Ta'e paw rupi wiko hema'e romo
wà xe. 41 Nezewe rehe we amono putar
Erewi izuapyapyr paw wanekuzaromo
ihe wà nehe, hema'e romo ihe wà nehe.
Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.
Emono Erewi waneimaw amogwer Izaew
waneimaw wana'yr ipy wanekuzaromo
wà nehe no.

42 A'e rupi Moizez umuapyk Izaew
wana'yr ipy waner pape rehe wà, Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete
wà. 43 Upapar awa pitài zahy henataromo
hereko har paw rupi wà. Heta 22.273 wà.

44 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg Moizez pe kury.

45 Emono Erewi izuapyapyr Izaew wana'yr ipy wanekuzaromo ne wà nehe. Emono waneimaw amogwer Izaew waneimaw wanekuzaromo ne wà nehe no. Erewi izuapyapyr wiko hema'e romo wà. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. 46 Heta tetea'u wera'u Izaew wana'yr ipy wà, Erewi wana'yr wanuwi wà. Heta we 273 wà. Emekuzar upyta we ma'e kwer ne wà nehe. 47-48 Emur putar 5 temetarer tàtà parat iapo pyrer wanekuzaromo pitàitàigatu nehe. Eremono putar a'e temetarer Àràw pe nehe, ta'yr wanupe nehe. A'e 'ym mehe tuwihaw umuapyk temetarer tàtà hekuzar pape rehe wà. Teko paw ukwaw hekuzar wà. Pitài temetarer tàtà xikuru her ma'e nuzawy kwaw 20 temetarer zera her ma'e wà.

49 Na'e Moizez upyhyk a'e temetarer parat kury. 50 15 kir pitài iku'aw har rehe wà. 51 Omono Àràw pe ta'yr wanupe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete.

4

Koat izuapyapyr wanemiapo

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury.

2 Epapar Erewi izuapyr Koat her ma'e izuapyapyr ne wà nehe. Emono'og uzeànàànàm ma'e ne wà nehe, imono'og pyr nànàn ne wà nehe. 3 Emuapyk awa 30 kwarahy hereko har te 50 kwarahy hereko har tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe upuner ma'e ràm waner ne wà nehe. 4 Koat izuapyapyr uzekaiw putar ma'e herenataromo ikatuahy ma'e tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe a'e wà nehe.

5 Waker haw imuhàz mehe Àràw a'e nehe, ta'yr a'e wà nehe no, wixe putar a'e tàpuzràn pupe wà nehe. Wenuhem putar pànuhu heze'eg hyru henataromo har wà nehe. Upyk putar heze'eg hyru ipupe wà nehe. 6 Na'e upyk putar a'e ma'e paw ipykaw ma'ea'yr pirer ikatuahy ma'e iapo pyrer pupe wà nehe. Na'e upyk putar a'e ma'e paw pàn huwyahy ma'e pupe wà nehe. Na'e umuixe kar ihàm iapu'a ma'e wanupi wà nehe.

7 Omono putar pàn huwyahy ma'e ywyrapew typy'ak ihewe imur pyr hereko har rehe wà nehe. Na'e omono putar tàpuzràn rehe har hehe wà nehe: kawaw, kanekuhu yhyk zàwenugar hyru, kanekuhu ma'e imur pyr hyru, zutahyky'a win imur pyr hyru. Heta putar typy'ak a'e ywyrapew rehe. 8 Na'e upyk putar a'e ma'e paw pàn ipiràg ma'e pupe wà nehe. I'aromo omono putar ipykaw ma'ea'yr ipirer pupe iapo pyrer wà nehe. Na'e umuixe kar putar ihàm iapu'a ma'e wanupi wà nehe.

9 Upyhyk putar pàn huwyahy ma'e wà nehe. Upyk putar amo ma'e ipupe wà nehe: tatainy henaw, tatainy, zepinaw tatainy ihàm imonohokaw, imuwew haw, zapepo uri kawer hyru. 10 Na'e uwàuwàn putar a'e ma'e paw ma'ea'yr ipirer ikatuahy ma'e pupe wà nehe. Na'e omono putar i'yw a'e ma'e paw wanehe wà nehe. Upyhyk putar i'yw heraha mehe wà nehe. 11 Omono putar amo pàn huwyahy ma'e ma'ea'yr hapy haw or iapo pyrer rehe wà nehe. Omono putar ipykaw ma'ea'yr ipirer ikatuahy ma'e iapo pyrer hehe wà nehe. Na'e umuixe kar putar ma'ea'yr hapy haw i'yw iapu'a ma'e rupi wà nehe. 12 Na'e upyhyk putar ma'e herenaw ikatuahy ma'e pupe har paw wà nehe. Uwàuwàn putar pàn huwyahy ma'e pupe wà nehe. Upyk putar ipykaw ma'ea'yr ipirer ikatuahy ma'e iapo pyrer pupe wà nehe. Omono putar i'yw rehe heraha àwàm rehe wà nehe.

13 Wenuhem putar tanimuk ma'ea'yr hapy haw wi wà nehe. A'e re upyk putar ma'ea'yr hapy haw pàn ipiràg ma'e pupe wà nehe. 14 Omono putar ma'e ma'ea'yr hapy haw rehe har paw hehe wà nehe: tàtàpyzgwer ipyhykaw, kuzeràxi aze ru'u kuzehu ywy momor haw, kawawhu. Upyk putar ipykaw ma'ea'yr ipirer ikatuahy ma'e iapo pyrer pupe wà nehe. Na'e omono putar i'yw ma'ea'yr hapy haw rehe iapu'a rupi wà nehe. 15 Uker haw imuhàz mehe Koat izuapyapyr ur putar ma'e Tupàn pe imonokatu pyr ipyhyk pà wà nehe. Àràw a'e, ta'yr a'e wà, upyk putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer wà. Upyk putar ma'e ipupe har paw

wà nehe no. Xo a'e re Koat izuapyapyr upyhyk putar wà nehe. Koat izuapyapyr nopokok kwaw ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer rehe wà nehe. Aze opokok amo rehe wà nehe, umàno putar wà nehe. Koat izuapyapyr weraha putar a'e ma'e tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har wà nehe, teko wata mehe wà nehe.

16 Ereazar xaxeto Àràw ta'yr a'e nehe, wiko putar ko ma'e rehe uzekaiw ma'e romo a'e nehe: tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer, uri kawer tatainy ipor, yhyk zàwenugar, arozràn imur pyrer, uri kawer purehe izakook pyràm. A'e ae wiko putar tàpuzràn rehe uzekaiw ma'e romo nehe, ipupe har rehe uzekaiw ma'e romo nehe no.

17 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Àràw pe kury.

18 Emumàno kar zo Koat iànàm ne wà nehe. 19 Aze uhem a'e ma'e ihewe imur pyrer huwake wà nehe, umàno putar wà nehe. Àràw a'e nehe, ta'yr a'e wà nehe no, wixe putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe wà nehe. Uze'eg putar awa wanupe pitàitàigatu wà nehe. Nezewe mehe pitàitàigatu ukwaw putar wemiapo ràm wà nehe. Ukwaw putar wemiraha ràm wà nehe. Nezewe mehe numàno kwaw wà nehe. 20 Koat izuapyapyr nuixe pixik kwaw ma'e ihewe imur katu pyrer hexak pà wà nehe. Aze wexak wà nehe, umàno putar wà nehe.

Zeroxon wanemiapo

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury.

22 Epapar Zeroxon izuapyapyr ne wà nehe. Emono'og uzeànàànàm ma'e ne wà nehe, imono'og pyr nànàn ne wà nehe. 23 Aze awa wereko 30 te 50 kwarahy nehe, emuapyk her pape rehe nehe, aze upuner tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe nehe. 24 Zeroxon izuapyapyr uma'ereko putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe wà nehe, ipuhuz ma'e heraha pà wà nehe. 25 Weraha putar ko ma'e wà nehe: tàpuzràn, ipykaw ipupe har, ipykaw ikupe pe har, ipykaw ma'ea'yr ipirer iapo pyrer, pànuhu teixe haw pe har. 26 Weraha putar amo ma'e wà nehe no: pànuhu katu pe har, pànuhu ukenaw katu pe har rehe har tàpuzràn izywyr har ma'ea'yr hapy haw izywyr har, ihàm, ma'e uma'ereko haw rehe har paw. 27 Uma'ereko haw paw iapo mehe Zeroxon izuapyapyr weruzar putar Àràw wà nehe, ta'yr wà nehe, ma'e heraha mehe wà nehe, ma'e iapo mehe wà nehe. Àràw umume'u putar wanemiraha ràm paw wanupe wà nehe. 28 Zeroxon izuapyapyr imono'og pyrer uzapo putar a'e ma'ereko haw tàpuzràn pupe wà nehe. Itamar Àràw ta'yr wiko putar wanuwihaw romo nehe.

Merari izuapyapyr wama'ereko haw

29 — Epapar Erewi ta'yr Merari izuapyapyr ne wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. Emono'og uzeànàànàm ma'e ne wà nehe, imono'og pyr nànàn ne wà nehe. 30 Aze awa wereko 35 kwarahy nehe, emuapyk her pape rehe nehe, aze upuner tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe nehe. 31 Uze'eg Tupàn. — Uma'ereko putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe wà nehe. Na'aw wanemiraha tàpuzràn rehe har xe: ywyrapew, kyhàhàm, izyta, iwype har, 32 izyta katu pe har tàpuzràn izywyr har, ipupe har, izyta'i, kyhàhàm, ma'e uma'ereko haw rehe har paw. Emuapyk wanemiraha ràm paw pape rehe wanupe imono pà pitàitàigatu nehe. 33 Merari izuapyapyr uzemono'og ma'e uzapo putar a'e ma'e tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe har wà nehe, uma'ereko haw wà nehe. Itamar Àràw ta'yr wiko putar wanuwihaw romo nehe.

Erewi wapapar haw

34-48 Moizez a'e, Àràw a'e no, teko wanuwihaw a'e wà no, weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg a'e wà kury. Upapar Erewi ta'yr wazuapyapyr a'e wà. Koat, Zeroxon, Merari. Omono'og uzeànàànàm ma'e wà, imono'og pyr nànàn wà. Aze awa wereko 35 kwarahy, aze upuner tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe, umuapyk her pape rehe wà. Heta 2.750 awa Koat izuapyapyr wà. Heta 2.630 awa Zeroxon

izuapyapyr wà. Heta 3.200 awa Merari izuapyapyr wà. Aze uzemono'og paw rupi wà, heta 8.580 awa wà.

49 Umuapyk a'e awa waner pape rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà. Moizez umume'u wanemiapo ràm wanupe pitàitàigatu a'e. Umume'u hemiraha ràm wanupe pitàitàigatu no. Upapar a'e awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà.

5

Teko ikatu 'ym ma'e wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 — Pemuhem kar agwer ima'eahy ma'e peneko haw wi pe wà nehe, ere teko wanupe nehe: iperewahy ma'e, ipewer awa ima'e wi uhem ma'e hereko har, umàno ma'e kwer rehe opokok ma'e kwer herenataromo ikatu 'ym ma'e romo uzemuigo kar ma'e, i'i izupe. 3 Pemono kar ikatu 'ym ma'e peneko haw wi pe wà nehe, awa wà nehe, kuzà wà nehe. Nezewe mehe napemuaiw kwaw hereko haw nehe.

4 Izaew izuapyapyr weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer wà. Omono kar a'e teko paw weko haw wi wà.

Ma'e imuaiw pyrer imekuzar haw

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

6 Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Awa a'e nehe, kuzà a'e nehe no, aze uzapo ikatu 'ym ma'e amo pe nehe, ikatu 'ym ma'e uzapo putar iko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Wiko putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo nehe. 7 Tuwe umume'u wemiapo kwer nehe. Umuzewyr kar putar hemipyro kwer izar kwer pe nehe. Umuza'ak putar wemipyhyk kwer 5 pehegwer romo. Umuzewyr we putar amo pitài ipehegwer ipuraraw har pe nehe no. 8 Aze a'e teko umàno nehe, aze naheta kwaw iànàmete a'e temetarer ipyhyk àràm romo nehe, a'e mehe ikatu 'ym ma'e iapo arer omono putar a'e temetarer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Xaxeto wiko putar temetarer izar romo nehe. Omono putar hekuzar izupe nehe. Omono putar àràpuhàràn hawitu ma'e xaxeto pe nehe no. Xaxeto omono putar àràpuhàràn Tupàn pe henataromo izuka pà nehe, a'e ma'e iapo arer hemiapo kwer imunàn kar pà Tupàn pe nehe. 9 Aze amo Izaew iporomono wer amo ma'e rehe Tupàn pe nehe, omono putar a'e ma'e xaxeto pe nehe. A'e xaxeto wiko putar a'e ma'e izar romo nehe. 10 Aze amo werur ma'e xaxeto pe nehe, a'e xaxeto wiko putar a'e ma'e izar romo nehe.

Kuzà umen 'ym puhe oho ma'e

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

12 Eze'eg Izaew izuapyapyr wanupe nehe, ko heze'eg imume'u pà wanupe nehe. 13 Aze ru'u amo kuzà uzawy wape umen 'ym puhe oho pà nehe. Nezewe mehe wiko ikatu 'ym ma'e herenataromo nehe. Imen nukwaw kwaw hemiapo kwer a'e. Ni amo nuexak kwaw wà. Ni amo nuhem kwaw a'e pe iapo mehe wà. 14 Nezewe rehe we imen uzemupy'a. Aze ru'u kuzà noho kwaw umen 'ym puhe. Aze ru'u nezewe rehe we imen uzemupy'a. — Uker ru'u aipo amo ipuhe, i'i putar uzeupe nehe. 15 Wyzài 'ar mehe a'e awa weraha putar wemireko xaxeto pe nehe. Weraha putar pitài kir arozràn xewar her ma'e imuku'i pyrer Tupàn pe imono pyràm romo nehe no. Xaxeto nomono kwaw uri kawer inuinuromo nehe. Nomono kwaw yhyk zàwenugar hehe nehe. Ta'e a'e ma'e a'e xe, kuzà imen uzemupy'a ma'e hemimono romo a'e xe. Azeharomoete har uzeupe ikwaw kar haw romo werur a'e.

16 Xaxeto weraha a'e kuzà pepa'i imen wi ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe izuka haw henataromo imupu'àm kar pà nehe. 17 Uzakook putar 'y Tupàn henataromo imukatu pyrer ywy'a pupe nehe. Upyhyk putar ywy opo ipor tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har nehe no. Omono putar a'e 'y pupe nehe. 18 Kuzà upyta we ma'ea'yr hapy haw henataromo. Xaxeto umu'ar putar i'aw nehe. Omono putar xewar imuku'i pyrer imono pyrer ipo pupe nehe. Ma'e Tupàn pe imono pyr tewyrowyroahy haw rehe har romo

a'e. Xaxeto wereko putar ywy'a 'y iro ma'e hereko har opo pupe nehe. A'e 'y werur ze'egaiw purehe.

19 — Emume'uahy ko ze'eg nehe, i'i putar xaxeto kuzà pe nehe. — Hemen wiko hezar romo a'e. Naker kwaw amo awa puhe. Nazapo kwaw ma'e amo awa puhe hezemuaiw kar pà Tupàn henataromo. A'e rupi nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe ko 'y iro ma'e i'u mehe nehe. 20 Aze neremu'em, aze azeharomoete ereker amo puhe, ereiko ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo. 21 A'e mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuaiw putar nerer a'e nehe. Neànàm umume'u putar nerer ze'egaiw amo rehe imono mehe wà nehe. Nerie nememyr iapo haw uxinig putar newi nehe. Nerie hezun putar nehe. 22 Tuwe ko 'y wixe nerie pupe imuezun kar pà nehe. Tuwe nerie nememyr iapo haw uxinig newi nehe, i'i putar xaxeto kuzà pe nehe. Na'e kuzà uwazar putar ize'eg izupe nehe. — Tuwe neremimume'u kwer uzeapo ihewe nehe, i'i putar izupe nehe.

23 Na'e xaxeto umuapyk putar a'e ze'egaiw ma'epirer rehe nehe. A'e re uhez putar a'e ze'eg imuapyk pyrer 'yro pupe nehe. 24 A'e re u'u kar putar a'e 'yro ze'egaiw herur har kuzà pe nehe. Hahy putar tuwe kuzà hie pe nehe. 25 A'e 'ym mehe xaxeto upyro putar arozràn Tupàn pe imono pyr tewyrowyroahy haw rehe har kuzà ipo wi nehe. Upir putar imono pyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. Weraha putar ma'ea'yr hapy haw pe nehe. 26 Na'e upyhyk putar opo ipor arozràn imono pyrer nehe. Wapy putar ma'ea'yr hapy haw rehe nehe. Nezewe mehe ima'enukwaw a'e ma'e Tupàn pe imono awer rehe a'e nehe. Na'e u'u kar putar a'e 'y kuzà pe nehe. 27 Aze kuzà wiko amo awa puhe uker ma'e kwer romo nehe, aze na'ikatu kwaw Tupàn henataromo nehe, a'e 'y wixe putar ipupe nehe. Hahy putar izupe nehe. Hie hezun putar nehe. Hie umemyr iapo haw uxinig putar nehe. Wiko putar ze'egaiw hereko har wànàm wainuinuromo nehe. 28 Aze kuzà nuiko kwaw amo puhe uker ma'e kwer romo nehe, a'e mehe a'e zepykaw nu'ar kwaw hehe nehe. Upuner umemyr wi haw rehe nehe.

29 Amume'u Tupàn ze'eg kuzà imen ma'e amo awa puhe oho ma'e kwer rehe har imen uzemupy'a ma'e rehe har kwez xe. 30 Aze ru'u awa wiko wemireko rehe uzemupy'a e ma'e romo. Weraha putar wemireko ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo izuka haw pe nehe. Xaxeto weruzar putar ko ze'eg nehe. 31 Imen nuiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo nehe. Aze hemireko wiko tuwe a'e ma'e iapo arer romo nehe, zepykaw u'ar putar imen rehe zutyk a'e nehe.

6

Nazirew wanupe ze'egaw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 — Eze'eg Izaew izuapyapyr wanupe nehe, ko heze'eg imume'u pà wanupe nehe. — Awa a'e nehe, kuzà a'e nehe no, aze uzemume'u nazirew romo nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uma'ereko ma'e romo nehe, 3 nu'u kwaw win nehe. Nu'u kwaw kàwiràn xeruwez her ma'e nehe no. Nu'u kwaw wyzài ma'e'a uwà her ma'e itykwer nehe. Nu'u kwaw uwà i'yw wi ipo'o romo pyrer nehe. Nu'u kwaw uwà kwarahy rehe uxinig ma'e kwer nehe. 4 Nazirew romo wiko mehe we nu'u kwaw ma'e uwà 'yw wi ur ma'e kwer nehe: ni hà'yzgwer, ni iapirer.

5 Nazirew romo wiko mehe we nomonohok kwaw u'aw nehe. Nupin kwaw wamutaw nehe no. Uzemonokatu Tupàn pe ma'ereko haw rehe. Xo a'e ma'e zo uzapo putar nehe. Nuzapo kwaw amo ma'e nehe. I'aw ipuku putar tuwe nehe. Nomonohok kwaw nazirew romo wiko mehe wà nehe. 6-7 I'awpuku wexak kar putar Tupàn pe imonokatu haw purupe nehe. Tuwe nuzeapo kwaw Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. A'e rupi tuwe nuhem kwaw umàno ma'e kwer huwake nehe. Ni u hetekwer huwake ni uhy hetekwer huwake ni wyky'yr, ni wywyr hetekwer huwake ni weinyr hetekwer huwake nuhem kwaw nehe. 8 Nazirew romo wiko

mehe uzemonokatu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ma'ereko haw pe nehe.
9 Aze amo umàno e na'arewahy huwake nehe, aze nezewe mehe umuaiw i'aw nehe, a'e mehe 7 'ar pawire upin putar u'aw nehe. Upin putar wamutaw nehe no. Nezewe mehe ikatu wi putar Tupàn henataromo nehe no. 10 8 haw 'ar mehe werur putar mokoz wiràmiri xaxeto pe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe pe wà nehe: pykahu wà, aze ru'u pyku'i wà. 11 Xaxeto omono putar pitài Tupàn pe nehe, ikatu 'ymaw imunàn kar haw romo nehe. Omono putar inugwer hapy paw pyràm romo nehe. Nezewe mehe Tupàn umunàn putar umàno ma'e kwer huwake ihem awer nehe. A'e 'ar mehe we a'e nazirew omonokatu wi putar u'aw Tupàn pe nehe. 12 Na'e uzemonokatu wi putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ima'ereko haw rehe nehe. I'aw umumaw amo 'ar iaiw ma'e romo. U'ar ipapar mehe nupapar kwaw a'e 'ar nehe. Werur putar àràpuhàràn hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe.
13 Nazirew umumaw putar Tupàn pe uma'ereko haw 'ar a'e nehe. A'e 'ar mehe Tupàn uzapo kar ma'e izupe. Oho putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe nehe. 14 Omono putar na'iruz ma'ea'yr ikatu 'ymaw hereko 'ymar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe: pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har hapy paw pyràm romo, àràpuhàràn hawitu kuzà pitài kwarahy hereko har katu 'ygwer imunàn kar haw romo, àràpuhàràn hawitu ma'e awa Tupàn pe uzemuawyze wi kar haw romo. 15 Omono putar kok ipor typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer izupe nehe: typy'ak uhu ma'e arozràn imuku'i pyrer iapo pyrer uri kawer inuromo har, typy'ak pixik ma'e ipew ma'e. Xaxeto omono putar uri kawer pixik hehe nehe. Omono putar arozràn Tupàn pe nehe. Omono putar win izupe nehe no.
16 Xaxeto omono putar a'e ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. Omono putar ma'e katu 'ygwer imunàn kar haw nehe. Omono putar ma'e hapy paw pyràm nehe no. 17 Omono putar àràpuhàràn awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uzemuawyze kar haw romo nehe. Omono putar typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer kok por izupe nehe no. Omono putar arozràn izupe nehe. Omono putar win izupe nehe no. 18 Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer hukenaw pe nazirew upin putar wàkàg nehe. Upyhyk putar u'aw wer tata pe imono pà nehe, Tupàn imuawyze kar haw hapy haw pupe imono pà nehe.
19 Umihir putar izywa kwer nehe. Na'e xaxeto upyhyk putar a'e ho'o kwer nazirew ipo pe imono pà nehe. Omono putar mokoz typy'ak kok pupe arer ipo pe nehe no: uhu ma'e, pixik ma'e no. (Uzapo putar a'e ma'e iàkàg ipin ire nehe).
20 Na'e xaxeto omono putar a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, imono pyr ikatuahy ma'e romo nehe. Xaxeto wiko putar a'e imono pyrer ikatuahy ma'e izar romo nehe. Upyhyk putar àràpuhàràn ipuxi'a nehe. Upyhyk putar henugupy nehe no. Wiko putar a'e ma'e izar romo Tupàn ze'eg rupi katete nehe. A'e re nazirew upuner win i'u haw rehe nehe.
21 Amumaw a'e ze'eg Nazirew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uzemonokatu ma'e rehe har imume'u haw kwez. Aze nazirew umume'u amo ma'e Tupàn pe nehe no, tuwe omono a'e ma'e wemimume'u kwer izupe nehe no.

Xaxeto omono uze'egatu teko wanehe wà

22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.
23 Eze'eg Àràw pe nehe, ta'yr wanupe nehe no. — Pemono ze'egatu teko Izaew izuapyapyr wanehe nehe.
24 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu penehe nehe, pemonokatu pà nehe.
25 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e penereko katu nehe. Tuwe pepuhareko katu nehe.
26 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e penehe peamutar katu pà nehe. Tuwe umur zeàmàtyry'ym 'ymaw peme

nehe, peze wanupe nehe, ere wanupe, i'i Tupàn Moizez pe.

27 Uze'eg wi Tupàn. — Nezewe mehe Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, wenoz putar heze'egatu Izaew wanehe imono pyràm wà nehe. Amono putar heze'egatu wanehe nehe.

7

Teko wanuwihaw wanemimono e

1 Moizez umumaw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer imuàgà'ymaw. A'e 'ar mehe we uzakook uri kawer hehe Tupàn ima'ereko haw pe imonokatu pà. Omonokatu tàpuzràn pupe har izupe paw rupi. Omonokatu ma'ea'yr hapy haw rehe har paw izupe no. 2 Na'e uzeànàànàm ma'e wanuwihaw a'e wà, Izaew izuapyapyr wanuwihaw a'e wà, teko wapapar har a'e wà, 3 werur ma'e imono pyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà: 6 ywyramawa ipyk pyrer, 12 tapi'ak wà. Mokoz tuwihaw omono pitài ywyramawa pitàitàigatu wà. Pitàitàigatu omono pitài tapi'ak. Omono a'e ma'e paw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo wà. 4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

5 — Epyhyk ywyramawa ne nehe. Epyhyk tapi'ak paw ne wà nehe no. Upyta putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer rehe ma'ereko haw rehe wà nehe. Emono a'e ma'e Erewi izuapyapyr wanupe nehe, wama'ereko haw romo pitàitàigatu nehe.

6 Na'e Moizez omono ywyramawa Erewi izuapyapyr wanupe. Omono tapi'ak wanupe wà no. 7 Omono mokoz ywyramawa 4 tapi'ak wanehe we Zeroxon izuapyapyr wanupe wama'ereko awer hekuzaromo pitàitàigatu wà. 8 Omono 4 ywyramawa 8 tapi'ak wanehe we Merari izuapyapyr wanupe wama'ereko awer hekuzaromo pitàitàigatu wà no. Itamar Àràw ta'yr uzapo a'e ma'e imono haw. 9 Moizez nomono kwaw ywyramawa Koat izuapyapyr wanupe. Ni tapi'ak nomono kwaw wanupe wà. Ta'e Tupàn weraha kar uma'e wanupe waxi'i rehe a'e wà xe.

10 Tuwihaw werur ma'e ma'ea'yr hapy haw Tupàn pe imono haw rehe ima'enukwaw pà wà no. — Oromono putar ma'e Tupàn pe nehe kury, i'i wà. 11 A'e 'ar mehe we Tupàn uze'eg Moizez pe. — Tuwihaw paw pitàitàigatu wà nehe, tuwe umur ma'e ihewe wà nehe, ma'ea'yr hapy haw ihewe imur katu pà wà nehe.

12-83 A'e 12 tuwihaw omono uma'e nezewe wà: 'Ar ipy mehe Nazom Aminanaw ta'yr Zuta izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. Mokoz haw 'ar mehe Netanew Zuar ta'yr Ixakar izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. Na'iruz haw 'ar mehe Eriaw Erom ta'yr Zemurom izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 4 haw 'ar mehe Erizur Xeneur ta'yr Humen izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 5 haw 'ar mehe Xerumiew Zurizanaz ta'yr Ximeàw izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 6 haw 'ar mehe Eriazap Newew ta'yr Kaz izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 7 haw 'ar mehe Erizàm Amiu ta'yr Eparai izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 8 haw 'ar mehe Kamariew Penazur ta'yr Manaxe izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 9 haw 'ar mehe Aminà Zineoni ta'yr Mezàmi izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 10 haw 'ar mehe Aiezer Amizanaz ta'yr Nà izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 11 haw 'ar mehe Paziew Okirà ta'yr Azer izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. 12 haw 'ar mehe Aira Enà ta'yr Napitari izuapyapyr wanuwihaw werur ma'e Tupàn pe. Wanemirur paw uzuawygatu wà: Kawawpew pitài kir amo iku'aw har parat iapo pyrer. Kawawhu 800 kàràm parat iapo pyrer. Wexak ipuhuz haw tuwihaw wama'e huwake wà. Kawawpew a'e, kawawhu a'e no, tynehem arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo har pupe pitàitàigatu. Arozràn Tupàn pe imono pyr, i'i izupe wà. Amo ma'e werur wà no: pitài kawaw 115 kàràm or iapo pyrer. Pitàitàigatu kawaw tynehem yhyk zàwenugar pupe. Pitài tapi'aka'yr awa ipyahu ma'e hapy paw pyràm, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa hapy paw pyràm, pitài àràpuhàràn hawitu

ma'e awa pitài kwarahy hereko har hapy paw pyràm, pitài àràpuhàràne te awa katu 'ygwer imunàn kar haw romo. Werur amo ma'ea'yr Tupàn imuawyze kar haw romo wà no. Mokoz tapi'ak awa wà: 5 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà. 5 àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har wà.

84-85 Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwihaw werur ma'e tetea'u Tupàn pe wà, ma'ea'yr hapy haw izupe imonokatu pà wà: 12 kawawhu parat iapo pyrer, 12 kawawpew parat iapo pyrer. Heta 27,5 kir a'e parat ipuhuz haw a'e. 86 12 kawaw or iapo pyrer. Heta 1,38 kir a'e or ipuhuz haw a'e. Tynehem a'e kawaw yhyk zàwenugar pupe. 87 Werur ma'ea'yr tetea'u hapy paw pyràm romo wà no: 12 tapi'aka'yr awa wà. 12 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà. 12 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa wà. Arozràn a'e ma'ea'yr wanehe we har. 12 àràpuhàràne te awa katu 'ygwer imunàn kar àwàm romo. 88 Werur ma'ea'yr tetea'u Tupàn pe uzemuawyze kar haw romo wà no: 24 tapi'ak awa wà, 60 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 60 àràpuhàràne te awa wà, 60 àràpuhàràn hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà.

89 Moizez wixe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe izupe uze'eg pà kury. Wixe mehe wenu Tupàn ize'eg mehe hyru ipykaw i'aromo har. Upyta mokoz kerumin wamyter pe ize'eg mehe. Nezewe Tupàn uze'eg Moizez pe tuweharupi.

8

Tatainyhu hakamykamy ma'e huwa ma'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 Eze'eg Àràw pe ko heze'eg imume'u pà izupe nehe. — 7 tatainy wanenaw rehe wamono mehe nehe, tuwe uhyape katu wenaw henataromo har rehe nehe, ere izupe nehe.

3 Weruzar Àràw a'e ze'eg. Omonokatu tatainy a'e pe. Uhyape katu ywy wenaw henataromo har rehe. Ta'e Tupàn umume'u nezewe haw iapo àwàm Moizez pe xe. 4 Teko unupànupà or a'e tatainy henaw iapo pà wà. Iwy pe har, ma'eputyr hagapaw hehe har a'e no, paw rupi or inupà pyrer romo a'e. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar iapo àwàm Moizez pe a'e xe.

Erewi uzemonokatu uzemukatu pà wà

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

6 — Emunyryk kar Erewi izuapyapyr amogwer Izaew izuapyapyr wanuwi ne wà nehe. Emukatu herenataromo ne wà nehe. 7 Ezapo nezewe haw wamukatu pà nehe. Emupiripirik kar 'y herenataromo imukatu pyrer nehe, wanehe nehe. Tuwe upin wetekwer paw wà nehe. Tuwe uhez uma'e paw wà nehe no. Nezewe mehe wiko putar imukatu pyrer romo herenataromo wà nehe. 8 Na'e epyhyk amo tapi'aka'yr awa nehe. Epyhyk arozràn ikatu wera'u ma'e imuku'i pyrer nehe. Emono uri kawer inuinuromo nehe. Emono a'e arozràn imur pyr tapi'aka'yr rehe we nehe. Epyhyk amo tapi'aka'yr awa katu 'ygwer imunàn kar haw romo nehe. 9 A'e re emono'og teko Izaew izuapyapyr paw ne wà nehe. Emupu'àm kar Erewi izuapyapyr tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo ne wà nehe no. 10 Na'e teko Izaew izuapyapyr omono putar opo Erewi izuapyapyr waàkàg wanehe wà nehe. 11 A'e pe Àràw umunyryk kar putar Erewi izuapyapyr ihewe wà nehe. Wiko putar Izaew wanemimur ikatuahy ma'e romo wà nehe, ihewe wà nehe. Nezewe mehe Erewi izuapyapyr upuner putar uma'ereko haw rehe ihewe wà nehe. 12 Erewi izuapyapyr omono putar opo mokoz tapi'ak awa waàkàg wanehe wà nehe. Uzuka putar pitài katu 'ygwer imunàn kar haw romo wà nehe. Wapy putar inugwer uzemukatu kar pà herenataromo wà nehe. Ukaz paw putar nehe.

13 Emunyryk kar Erewi izuapyapyr ihewe imur pyr ikatuahy ma'e romo ne wà nehe. Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, wiko putar wanuwihaw romo wà nehe. 14 Emunyryk kar Erewi izuapyapyr amogwer Izaew wanuwi ne wà nehe, hema'e romo wamuigo kar pà ne wà

nehe. 15 A'e re eremukatu putar Erewi izuapyapyr ne wà nehe, wamunyryk kar pà ne wà nehe. Eremuhyk putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe ma'ereko haw pe nehe. 16 Amunyryk Izaew wanuwi hema'e romo ihe wà, Izaew wana'yr ipy wanekuzaromo ihe wà. Wiko hema'e romo wà. 17 Ezit ywy rehe har wana'yr ipy wazuka mehe amunyryk kar Izaew wana'yr ipy paw hezeupe ihe wà. Amunyryk kar ma'ea'yr wamemyr ipy paw hezeupe ihe wà no. 18 Ko 'ar rehe areko Erewi izuapyapyr paw ihe wà kury, Izaew wana'yr ipy wanekuzaromo ihe wà kury. 19 Kutàri amono Erewi izuapyapyr Àràw pe ihe wà kury, ta'yr wanupe ihe wà no, Izaew wanemimur romo ihe wà. Uma'ereko putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe teko Izaew izuapyapyr wanekuzaromo wà nehe. Umunàn kar putar wanemiapo kwer ikatu 'ygwer ihewe wà nehe. Upyro putar Izaew iaiw haw wi wà nehe. Ta'e aze amo uhem herenaw ikatu ma'e huwake nehe, iaiw haw uzeapo putar izupe nehe, i'i Tupàn.

20 Nezewe Moizez a'e, Àràw a'e no, teko Izaew izuapyapyr paw a'e wà no, weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe har Erewi izuapyapyr wanehe har a'e wà kury. 21 Erewi uzemukatu wà. Uhez uma'e wà no. Na'e Àràw umunyryk kar Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr ikatu ma'e romo wà no. Uzapo wamukatu haw wanupe. 22 Teko uzapo Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Erewi wanehe hemiapo kar kwer paw wà. Nezewe wexaexak tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko ma'e ràm romo wà. Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, wiko wanuwihaw romo wà.

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

24 Na'aw Tupàn ze'eg Erewi wanehe har xe. — Wyzài Erewi izuapyr nehe, aze wereko 25 kwarahy nehe, uzypyrog putar tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe uma'ereko haw rehe nehe. 25 50 kwarahy hereko mehe upytu'u putar ipupe uma'ereko re nehe. 26 50 kwarahy hereko re upuner uzehe we har wapytywà haw rehe wama'ereko haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har iapo mehe wà nehe. Nezewe rehe we nuiko kwaw a'e ma'e rehe uzekaiw ma'e romo wà nehe. Emuàgà'ym Erewi izuapyapyr wama'ereko haw nezewe nehe.

9

Zanera'yr wazuka kar 'ymaw mokoz haw

1 Teko Izaew izuapyapyr Ezit ywy wi wahem ire pitài haw zahy rehe mokoz haw kwarahy rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe ywyxiguhu Xinaz her ma'e rehe a'e kury.

2-3 14 haw 'ar mehe kwarahy heixe mehe teko Izaew uzapo putar mynykawhu wa'yr wazuka 'ym awer her ma'e wà nehe. Weruzar putar heze'eg a'e ma'e rehe har paw wà nehe, i'i izupe.

4 Na'e Moizez uzapo kar a'e mynykaw Izaew wanupe. 5 Uzapo 14 haw 'ar mehe pitài haw zahy rehe kwarahy heixe mehe we Xinaz ywyxiguhu rehe wà. Izaew uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe hemiapo kar kwer paw wà.

6 Nezewe rehe we amo awa wiko ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo wà. Ta'e opokok umàno ma'e kwer rehe wà xe. A'e rupi nupuner kwaw mynykaw zanera'yr wazuka 'ym awer her ma'e iapo haw rehe a'e 'ar mehe wà. A'e rupi uze'eg oho Moizez pe Àràw pe wà. 7 — Na'urekatu kwaw Tupàn henataromo ure, ta'e oropokok umàno ma'e kwer rehe ure xe, i'i wanupe wà. — Aipo nurupuner kwaw ureremimono ràm Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono haw rehe amogwer Izaew wanehe we ure nehe, 'ar imume'u pyrer rehe ure nehe, i'i wanupe wà.

8 Na'e Moizez uwazar waze'eg wanupe. — Heràro pe nehe. Aze'eg putar aha Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Akwaw putar peme hemiapo kar nehe, i'i wanupe.

9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

10 Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Amo peinuromo har, amo pezuapyr, aze wiko ikatu 'ym ma'e romo herenataromo umàno ma'e kwer rehe opokok ire nehe, aze ru'u amo wiko muite

wata haw iapo pà nehe, nezewe rehe we upuner Izaew wana'yr wazuka 'ym awer iapo haw rehe nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete pà nehe. 11 Pemumaw putar pitài zahy nehe. A'e mehe pezapo putar 14 haw 'ar mehe mokoz haw zahy rehe kwarahy heixe mehe we nehe. A'e 'ar mehe pe'u putar àràpuhàràn hawitu ma'e awa ho'o kwer typy'ak imuapiruru kar pyrer 'ym inuromo nehe, ka'a iro ma'e inuromo nehe. 12 Tuwe naheta kwaw ikurer nehe. Tuwe naheta kwaw ikurer iku'egwer pe nehe. Tuwe napemonohok kwaw ni pitài ikagwer nehe. Pezapo a'e mynykaw Tupàn ze'eg a'e ma'e rehe har rupi katete nehe. 13 Aze ru'u amo wiko putar ikatu ma'e romo Tupàn henataromo a'e 'ar mehe nehe. Aze ru'u amo ywy rehe nuwata kwaw a'e 'ar rehe nehe. Aze a'e teko nuzapo kwaw a'e mynykaw nehe, pemuhem kar teko wamyter wi nehe. Ta'e numur kwaw ihewe imur pyr i'ar katu mehe xe. Azepyk putar hehe hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe.

14 Aze amo ae ywy rehe arer peinuromo wiko ma'e ipurapo wer a'e mynykaw rehe nehe, tuwe weruzar heze'eg rehe har nehe. Amume'u heze'eg teko nànàn ihe, peywy rehe uzexak kar ma'e kwer wanupe, amo ywy rehe uzexak kar ma'e kwer wanupe no.

Ywàkun upyk tàpuzràn imonokatu pyrer a'e

15 Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer imuapykaw 'ar mehe amo ywàkun ur ipyk pà a'e. Pyhaw nuzawy kwaw tata. 16 Tuweharupi uzexak kar nezewe: 'aromo amo ywàkun upyk tàpuzràn. Pyhaw nuzawy kwaw tata. 17 Ywàkun tàpuzràn wi izeupir mehe Izaew izuapyapyr uzypyrog wata pà wà. Aze ywàkun upytu'u wata re, Izaew uzapo uker haw a'e pe wà. 18 Uzypyrog wata pà wà. Aze ru'u uzapo uker haw wà. Wyzài ma'e iapo mehe weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Upyta a'e pe aze ywàkun upyta tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer i'aromo. 19 Aze umumaw 'ar tetea'u tàpuzràn i'aromo Izaew weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wi uhem 'ym pà wà. 20 Amo upytu'u awer rehe ywàkun umumaw màràmàràn 'ar tàpuzràn i'aromo. Izaew weruzar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg wà. Upyta a'e pe wà, uzypyrog wata pà wà. 21 Amo upytu'u awer rehe Uzypyrog upytu'u pà karuk mehe. Iku'egwer pe uzeupir wi. Izeupir mehe uzypyrog wata pà wà. Tuweharupi aze ywàkun uzeupir, 'aromo, aze ru'u pyhaw, Izaew uzypyrog wata pà wà. 22 Aze umumaw mokoz 'ar tàpuzràn i'aromo upyta pà, aze ru'u umumaw pitài zahy, aze ru'u umumaw pitài kwarahy, aze upytu'u, a'e mehe Izaew upyta a'e pe wà. Nuzypyrog kwaw wata pà wà. Aze uzeupir, oho a'e wi wà. 23 Weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg wà. Uzapo uker haw wà, aze ru'u uzypyrog wata pà wà. Izaew weruzar Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer wà.

10

Xi'àm parat iapo pyr

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Moizez pe.

2 — Enupànupà parat mokoz xi'àm ma'ea'yr i'a kwer iapo pyrer zàwenugar iapo pà nehe. Aze neporomono'og wer teko wanehe nehe, ezupy kar a'e xi'àm nehe. Aze nepureraha wer teko waker haw wi ne wà nehe, ezupy kar a'e xi'àm nehe. 3 Aze erezupy kar a'e mokoz xi'àm nehe, teko paw uzemono'og putar neruwake tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw huwake nehe. 4 Aze erezupy kar xo pitài zo nehe, xo teko uzeànàànàm ma'e wanuwi-haw uzemono'og putar nerehe we wà nehe. 5 Aze upyahy na'arewahy har romo nehe, Izaew ta'yr wazuapyapyr kwarahy ihemaw kutyr har uzypyrog putar uhemaw rehe wà nehe. 6 Aze upy nezewegatete mokoz haw wà nehe, Izaew ta'yr wazuapyapyr kwarahy ihemaw awyze har kutyr har uzypyrog putar uhemaw rehe wà nehe. Ipyahy haw na'arewahy har henu mehe uhem putar oho wà nehe. 7 Aze neporomono'og wer teko wanehe nehe, ezupy kar àrewa'u nehe. 8 Xaxeto Àràw izuapyapyr upy putar a'e xi'àm wà nehe. Izaew weruzar

putar ko ze'eg tuweharupi wà nehe. 9 Aze peàmàtyry'ym amo teko peywy rehe pe wà nehe, aze pezepyro peiko peàmàtyry'ymar penehe ipuruzuka wer ma'e wanuwi nehe, pezupy kar a'e xi'àm peànàm zauxiapekwer wamono'og kar pà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar apupytywà putar peàmàtyry'ymar wanuwi pepyro pà ihe nehe. 10 Aze penurywete nehe, aze pezapo mynykaw zahy pyahu rehe nehe, aze ru'u pezapo amo mynykaw nehe, pezupy a'e xi'àm ma'e hapy paw pyr imur mehe nehe, ma'e hemuawyze kar haw imur mehe nehe no. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe.

Izaew utyryk Xinaz ywytyr wi wà

11 Teko Ezit ywy wi wahem ire mokoz haw kwarahy rehe mokoz haw zahy rehe 20 haw 'ar mehe ywàkun uzeupir tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer wi a'e kury. 12 A'e 'ar mehe we Izaew uzypyrog wata pà wà, Xinaz ywyxiguhu wi uhem pà wà. Ywàkun upytu'u Pàrà ywyxiguhu rehe kury.

13 Nezewe uzypyrog wata pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà. 14 Izypy mehe pànuhu Zuta her hereko har iwype har uhem a'e wi wà. Uhem amo uzemono'og ma'e wà. Na'e uhem amo uzemono'og ma'e wà no. Nezewe uhem paw rupi wà. Nazom Aminanaw ta'yr wiko wanuwihaw romo. 15 Netanew Zuar ta'yr wiko Ixakar izuapyapyr wanuwihaw romo. 16 Eriaw Erom ta'yr wiko Zemurom izuapyapyr wanuwihaw romo.

17 Umuàgà'ym tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer wà. Na'e Erewi izuapyapyr Zeroxon iànàm wà, Merari iànàm wà no, uhem a'e wi tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer heraha pà wà.

18 Na'e pànuhu Humen her hereko har iwype har uhem a'e wi wà. Uhem amo uzemono'og ma'e wà. Na'e uhem amo uzemono'og ma'e wà no. Nezewe uhem paw rupi wà. Erizur Xeneur ta'yr wiko wanuwihaw romo. 19 Xerumiew Zurizanaz ta'yr wiko Ximeàw izuapyapyr wanuwihaw romo. 20 Eriazap Newew ta'yr wiko Kaz izuapyapyr wanuwihaw romo.

21 Na'e uhem Erewi izuapyapyr Koat iànàm wà kury, ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer heraha pà wà kury. Uker àwàm pe uhem mehe umupu'àm tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer a'e pe wà.

22 Na'e pànuhu Eparai her hereko har iwype har uhem a'e wi wà. Uhem amo uzemono'og ma'e wà. Na'e Uhem amo uzemono'og ma'e wà no. Nezewe uhem paw rupi wà. Erizàm Amiu ta'yr wiko wanuwihaw romo. 23 Kamariew Penazur ta'yr wiko Manaxe izuapyapyr wanuwihaw romo. 24 Aminà Zineoni ta'yr wiko Mezàmi izuapyapyr wanuwihaw romo.

25 A'e re amogwer Izaew izuapyapyr paw wanaikweromo uhem pànuhu Nà her hereko har iwype har a'e wi wà. Uhem amo uzemono'og ma'e wà. Na'e uhem amo uzemono'og ma'e wà no. Nezewe uhem paw rupi wà. Aiezer Amizanaz ta'yr wiko wanuwihaw romo. 26 Paziew Okirà ta'yr wiko Azer izuapyapyr wanuwihaw romo. 27 Aira Enà ta'yr wiko Napitari izuapyapyr wanuwihaw romo. 28 Izaew uzypyrog wata pà nezewe wà. Pitàitàigatu uzypyrog wànàm wanehe we wata mehe wà.

Ezur herupi ty, i'i Moizez Omaw pe

29 Uze'eg Moizez wemireko ikywyr pe kury. Omaw Zetero ta'yr her romo a'e. Minià ywy rehe arer romo hekon. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe urewe a'e. — Amono putar amo ywy peme nehe, i'i urewe. Zahem putar zaha a'e ywy kutyr kury. — Amuigo kar putar Izaew teko hemetarer katu ma'e romo ihe wà nehe, i'i urewe. A'e rupi ko ze'eg amume'u newe kury. — Ezur urerupi nehe. Ximuza'aza'ak putar ikatu ma'e zaneremipyhyk ràm nehe, i'i izupe.

30 Uwazar Omaw Moizez ize'eg izupe. — Nan. Azewyr putar heywy pe nehe, heànàm wanupe nehe, i'i izupe.

31 — Eho zo nehe, i'i Moizez izupe. — Erekwaw ywyxiguhu. Erekwaw ker haw ikatu ma'e. Erepuner urerape ràm hexak kar har romo nereko haw urewe. 32 Aze erezur urerupi nehe, ximuza'aza'ak

putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimur ràm paw rupi nehe.

Tupàn umuata kar teko Izaew wà

33 Nezewe Izaew uhem oho Xinaz ywytyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henaw wi wà. Umumaw na'iruz 'ar wata pà wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru oho wanenataromo tuweharupi waker haw hexak kar pà wanupe. 34 Wahem mehe ywàkun Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw hexak kar har upyta wa'aromo 'aromo a'e.

35 Tuweharupi Tupàn Ze'eg Hyru iho mehe Moizez umume'u ko ze'eg a'e. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, epu'àm neàmàtyry'ymar wamuhàmuhàz pà nehe. Tuwe nerehe iakatuwawahy 'ym ma'e uzàn nerenatar wi wà nehe, i'i izupe. 36 Tupàn Ze'eg Hyru ipytu'u mehe tuweharupi Moizez umume'u ko ze'eg. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezewyr Izaew izuapyapyr waànàànàm wainuinuromo epyta pà nehe, i'i izupe.

11

Tamera pe teko wikwahyahy wà

1 Na'e zawaiw katu Izaew waneko haw kury. A'e rupi uzypyrog Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe uze'eg zemueteahy haw rehe wà kury. Waze'eg henu mehe Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy wanupe. Umu'ar kar tata wanehe. Tata ukaz wamyter pe waker haw ipehegwer hapy pà. 2 Na'e teko uhapukaz upytywà àwàm henoz pà Moizez pe wà. Moizez uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Na'e tata uwew. 3 A'e rupi omono Tamera a'e ywy pehegwer her romo wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hata ukaz wamyter pe a'e pe xe. — Tata, i'i her zaneze'eg rupi.

Wexaexak Moizez 70 upytywà àràm wà

4 Heta amo ywy rehe arer Izaew wanupi wata ma'e wà. Uhez tuwe ma'ero'okwer wà. Te Izaew uzypyrog uma'uhez haw imume'u pà wà no. — A, aze mo heta ma'ero'o kwer pixik zaneremi'u ràm romo, i'i wà. 5 — Ezit ywy rehe xi'u ipira. Te zanerewykàtà. Nahekuzar kwaw. Azeharomoete xiuhez temi'u a'e pe har: pipin, meràw, ka'a i'u pyr, ma'ywanem xemor her ma'e, ma'ywanem az her ma'e. 6 Upaw zanekàgaw kwez kury. Naheta kwaw i'u pyr. Xo mana zo xixak.

7 Mana nuzawy kwaw ma'eà'yz pixika'i ma'e xig izu wewer ma'e. 8-9 U'ar pyhaw zuwiri inuinuromo. Iku'egwer pe teko uhem oho imono'og pà uker haw izywyr wà. Umuku'iku'i wà. Aze ru'u oxooxok ygu'a pupe wà. Umupupur zapepo pupe wà. Uma'ema'e a'e mana typy'ak ipew ma'e iapo pà wà. Hete haw nuzawy kwaw typy'ak uri kawer inuromo imihir pyrer hete haw.

10 Na'e Moizez wenu teko wazai'o mehe a'e wà. Teko uzai'o wàpuzràn pupe teixe haw pe pitàitàigatu wà. Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy. Moizez wikwahy a'e no. 11 A'e rupi Moizez uze'eg Tupàn pe. — Màràzàwe tuwe hererekoahy pe nezewe. Màràzàwe tuwe erekwahy ihewe. Màràzàwe tuwe erezapo kar ma'ereko haw zawaiw katu wera'u ma'e ihewe. Màràzàwe tuwe hemuigo kar pe 'aw teko paw wanuwihaw romo. 12 Nazapo kwaw 'aw teko ihe wà. Namuzexak kar kwaw ihe wà. Màràzàwe tuwe hemuigo kar pe wanehe uzekaiw ma'e zàwenugar romo. Araha he'uwaromo kwarera'i àì ihe wà, ywy waipy pe neremimono kwer kutyr ihe wà. 13 Ma'e pe apyhyk putar ma'ero'o kwer 'aw teko wanupe nehe. Heta tetea'u wà. Ur heruwake uzai'o pà wà. — Uruhez ma'ero'o kwer, i'i ihewe wà. 14 Ihe zutyka'i napuner kwaw 'aw teko wanehe hezekaiw haw rehe ihe. Heta tetea'u ihewe wà. 15 Aze herereko pe nezewe nehe, hepuhareko pe hezuka pà nehe. Aze hekatu newe, epuraraw kar zo ma'erahy nezewe ihewe nehe, i'i izupe.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar Moizez ize'eg izupe kury. — Emono'og 70 awa teko Izaew wanuwihaw ihewe ne wà nehe. Eraha tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pe ne wà nehe. Epyta a'e pe wanehe we nehe. 17 A'e mehe awezyw putar wanupe heze'eg pà nehe. Amunyryk putar herekwe ikurer newe imono pyrer newi nehe, wanupe imono pà nehe. Nezewe mehe nepytywà putar teko wanehe nezekaiw mehe a'e wà nehe. Ipuhuz katu a'e ma'ereko haw. Ne zutyka'i

nerepuner kwaw iapo haw rehe nehe. A'e 70 awa nepytywà putar wà nehe. 18 Emume'u ko heze'eg teko wanupe nehe kury. — Pezemukatu nehe. Nezewe mehe pyhewe pekatu putar herenataromo nehe. Pe'u putar ma'ero'o kwer nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e penenu pezai'o mehe a'e, ma'ero'o kwer izuhez haw imume'u mehe a'e, Ezit ywy rehe peneko katu haw imume'u mehe a'e. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar ma'ero'o kwer peme nehe. Pe'u putar nehe. 19 Napemumaw kwaw xo pitài 'ar zo i'u pà nehe. Napemumaw kwaw xo mokoz 'ar zo i'u pà nehe. Napemumaw kwaw xo 5 'ar zo i'u pà nehe. Napemumaw kwaw xo 10 'ar zo i'u pà nehe. Napemumaw kwaw xo 20 'ar zo i'u pà nehe. 20 Pemumaw putar pitài zahy i'u pà nehe. Te uhem putar peapygwar rupi nehe. Pezewaru putar izuwi nehe. Pehuhuk putar hexak mehe nehe. Ta'e peityk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pemyter pe har pe xe. Ta'e peze'eg zemueteahy hehe xe. — Aze mo nazahem iwer Ezit ywy wi, peze izupe, ere wanupe nehe.

21 Uze'eg Moizez. — Araha 600.000 awa wanereko ihe wà. — Amono putar ma'ero'o kwer tetea'u wanupe nehe. Umumaw putar pitài zahy i'u pà wà nehe, ere kwez ihewe. 22 Ma'e pe heta àràpuhàràn hawitu ma'e tetea'u izuka pyràm wà. Ma'e pe heta tapi'ak 'aw teko wamuewykàtà kar àràm wà. Aze mo omono'og pira yryhu pe har paw, aipo uhyk mo, i'i izupe.

23 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar Moizez ze'eg izupe. — Aipo aiko ikàg 'ym ma'e romo nezewe ihe. Tàrityka'i erexak putar hepuner haw nehe kury. Na'arewahy erexak putar uzeapo ma'e ràm nehe kury, i'i izupe.

24 Na'e Moizez umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer teko wanupe kury. Omono'og 70 teko wanuwihaw wà. Umupu'àm kar a'e awa tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer izywyr wà. 25 Na'e Tuweharupi Wiko Ma'e wezyw ywàkun pupe Moizez pe uze'eg pà kury. Ozo'ok wekwe kurer Moizez pe wemimono kwer izuwi, a'e 70 wanupe imono pà. Tekwe wanehe tur mehe uzypyrog uze'eg pà wahy haw rupi Tupàn ze'eg imume'u har zàwe wà. Nan kwehe tete upytu'u wà.

26 Amo mokoz a'e 70 wanehe we har tuwihaw upyta teko waker haw pe wà. Noho kwaw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe wà. Ewnaz awa ipy her romo. Menaz inugwer her romo. Tupàn Hekwe ur wanehe. Uzypyrog uze'eg pà Tupàn ze'eg imume'u har zàwe wà. 27 Na'e amo kwàkwàmo uzàn oho Moizez pe. — Ewnaz a'e, Menaz a'e no, uze'eg waiko Tupàn ze'eg imume'u har zàwe teko waker haw myter pe wà. 28 Na'e Zuzue Nun ta'yr a'e, kwàkwàmo romo heko mehe arer Moizez ipytywà har a'e, uze'eg nezewe a'e. — Moizez heruwihaw, emupytu'u kar nezewe waze'eg ire ne wà nehe, i'i izupe.

29 Na'e uwazar ize'eg izupe. — Nema'enukwaw zo hereko haw rehe nehe. Ihe hema'enukwaw hereko haw rehe ihe. Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur wekwe 'aw teko nànàn, ikatu mo ihewe. Aze mo umuigo kar uze'eg imume'u har romo paw rupi wà, ikatu mo ihewe, i'i.

30 Na'e Moizez a'e, a'e 70 tuwihaw a'e wà no, uzewyr teko waker haw pe wà.

Tupàn umur kar wiràmiri konor her ma'e a'e wà

31 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar ywytu yryhu wi a'e pe kury. Ywytu werur wiràmiri konor her ma'e tetea'u uzemono'og pyrer a'e pe wà. U'ar teko waker haw nànàn wà. U'ar izywyr katu wà no. Aze amo umumaw 30 kirom wata pà, nupaw kwaw wà. Upyk ywy ywytyr tetea'u iapo pà wà. Heta ru'u pitài met aiha haw pe. 32 Nezewe umumaw a'e 'ar wà. Umumaw pytun gatu wà no. Umumaw amo 'ar wà no, uma'ereko pà konor wamono'og pà wà. Pitàitàigatu omono'og 1.000 kir wà. Umuhàmuhàz uker haw izywyr wamuxinig kar pà wà. 33 Wano'o kwer heta tetea'u mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy teko wanupe kury. Uzepyk wanehe ma'eahy haw iaiw ma'e imono pà wanupe. Umàno teko tetea'u wà. 34 A'e rupi Kimorot-Atawa i'i a'e ywy pehegwer pe wà. — Ma'e putar haw izutym awer, i'i

zaneze'eg rupi. Ta'e uzutym teko ma'ero'o kwer hemimue'o kar kwer a'e pe wà xe.

35 A'e re Izaew oho Azerot pe uker haw iapo pà a'e pe wà kury.

12

Mirià rehe zepykaw

1 Moizez wereko amo kuzà Exio ywy rehe arer wemireko romo. Mirià a'e, Àràw uze'egahy izupe hereko awer rehe wà. 2 — Aipo xo Moizez pe zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar uze'eg a'e. Aipo numume'u kar kwaw zanewe a'e no, i'i wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu waze'eg mehe a'e. 3 (-Aiko upuner wera'u ma'e romo, ni'i kwaw Moizez. — Aiko ikàg 'ym ma'e romo ihe, i'i uzeupe.)

4 Nan kwehe tete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe, Àràw pe no, Mirià pe no. — Pehem tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pe nehe, i'i wanupe. Oho wà. 5 Tuweharupi Wiko Ma'e wezyw ywàkun upu'àm ma'e pupe kury. Upyta tàpuzràn pe teixe haw huwake. Na'e wenoz Àràw imuwà. Wenoz Mirià imuwà no. Wahem mehe 6 Tupàn uze'eg wanupe. — Peinu peme heze'eg àwàm nehe. Heze'eg imume'u har peinuromo waneta mehe azexak kar wanupe wapuahu mehe ihe. 7 Nazapo kwaw nezewe haw heremiruze'eg Moizez pe. Ta'e amuigo kar teko heremiaihu paw wanuwihaw romo ihe xe. 8 Aze'eg izupe henataromo ihe. Aze'eg tuwe izupe. Nazumim kwaw hema'enukwaw paw izuwi. Amume'u tuwe. Te herexakaw wexak a'e no. Màràzàwe tuwe napekyze kwaw ihewi. Màràzàwe tuwe peze'eg heremiruze'eg Moizez kutyr.

9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e oho a'e wi wanupe wikwahy pà kury. 10 Ihem ire ywàkun tàpuzràn i'aromo har ukàzym. A'e 'ar mehe we amo iperewaiw haw uhem Mirià pe. Xigatu ipir amanezu ài. Àràw ume'e Mirià rehe. — Azeharomoete iperewahy a'e, i'i izupe. 11 Na'e Àràw uze'eg Moizez pe. — Urere'o mehe uruzapo ikatu 'ym ma'e. Emuzepyk kar zo Tupàn urerehe hekuzaromo nehe. 12 Amo kuzà imemyr uzexak kar umàno ma'e kwer romo a'e wà. Hetekwer nuhyk kwaw izexak kar mehe wà. Emuigo kar zo Mirià agwer ma'e romo nehe, i'i izupe.

13 Na'e Moizez uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. — O Tupàn, ainoz imukatu àwàm newe kury, i'i izupe.

14 Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar Moizez ze'eg izupe. — Aze mo Mirià tu uzenymon huwa rehe, aipo numumaw iwer mo 7 'ar umaranugar pà. A'e rupi, pemuhem kar peneko haw wi nehe. Tuwe umumaw 7 'ar a'e pe nehe. A'e re perur wi nehe.

15 Nezewe mehe Mirià umumaw 7 'ar katu pe teko waker haw wi nehe. Teko nuhem kwaw a'e wi wà. Uker haw pe herur wi ire zo uhem oho a'e wi wà.

16 A'e re teko uhem Azerot wi wà. Uzapo uker haw Pàrà ywyxiguhu rehe wà.

13

Ywy rehe ume'e ma'e wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

2 — Emono kar amo awa Kànàà ywy rehe wamume'e kar pà ne wà nehe. Amono putar a'e ywy Izaew wanupe ihe nehe. Exaexak pità'i awa Zako ta'yr wazuapyapyr wainuromo har wanuwi pitàitàigatu ne wà nehe. Tuwe a'e awa pitàitàigatu wiko wànàm wanuwihaw romo wà nehe, i'i izupe.

3 Ywyxiguhu Pàrà her ma'e wi Moizez omono kar a'e awa a'e ywy rehe ume'e ma'e ràm romo a'e wà kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rupi katete a'e wà kury. Pitàitàigatu wiko wànàm wanuwihaw romo wà. 4-15 Na'aw waner xe ko pape rehe wà. (Amume'u putar Izaew ta'yr izuapyapyr waner nehe. A'e re amume'u putar wanuwihaw her nehe.) Humen: Xamua Zakur ta'yr, Ximeàw: Xapa Ori ta'yr, Zuta: Karew Zepone ta'yr, Ixakar: Igaw Zuze ta'yr, Eparai: Ozez Nun ta'yr, Mezàmi: Pawxi Hapu ta'yr, Zemurom: Kaniew Xoni ta'yr, Manaxe: Kani Xuzi ta'yr, Nà: Amiew Kemari ta'yr, Azer: Xetur Mikaew ta'yr, Napitari: Nawi Wopixi ta'yr, Kaz: Kewew Maki ta'yr.

16 Moizez omono kar a'e awa a'e ywy rehe wamume'e kar pà. Omono amo her

Ozez Nun ta'yr pe. Zuzue, i'i izupe kury.
17 Moizez omono kar a'e awa Kànàà ywy
hexak katu kar pà wanupe a'e wà. Wa-
mono kar mehe uze'eg nezewe wanupe.
— Peho ywy pehegwer kwarahy hemaw
awyze har kutyr har rehe nehe. Pezeupir
ywytyruhu rehe nehe. 18 Peme'egatu ywy
rehe. Pexak hehe har nehe no. Pexak teko
hehe har ikàgaw nehe. Aipo ikàg wà. U
na'ikàg kwaw wà. Pexak waneta haw nehe
no. Aze ru'u heta tetea'u wà. Aze ru'u
naheta tete kwaw wà. 19 Peme'e waneko
haw ywy ikatu haw rehe nehe no. Aipo
ikatuahy. U iaiw aipo. Peme'e tawhu
wanehe nehe no. Aipo heta pàrirogaw aiha
ma'e waiwyr. 20 Peme'e ywy rehe nehe.
Aipo hezuz katu ma'e hehe. U nàn. Aipo
heta ka'a. Aipo heta ka'akyr. Pekàg pekyze
'ym pà nehe, amo ma'ywa a'e pe har herur
pà ihewe nehe, i'i wanupe. (A'e 'ar mehe
a'e ywy rehe har uzypyrog uwà ipo'o pà a'e
wà.)

21 Na'e a'e awa oho a'e ywy rehe ume'e
pà a'e wà kury. Uzypyrog ywyxiguhu Zim
her ma'e pe wà. Oho te Heow pe wà.
Amat pe zeupir haw huwake tuz Heow a'e.
22 Uzeupir ywy kwarahy ihemaw awyze
har kutyr har rupi wà. Na'iruz awa wiko
a'e pe wà. Aimà, Xezaz, Tawmaz waner
wà. Wiko aiha katu ma'e Anak her ma'e
izuapyapyr romo wà. (Teko a'e ywy rehe
har uzapo Emerom tawhu wà. Na'e upaw
7 kwarahy. A'e re Ezit ywy rehe har
uzapo Zuwà tawhu wà.) 23 Na'e a'e 12 awa
uhem Exekow ywyàpyznaw pe wà kury.
Omonohok amo uwà 'yw hàkà wà. Heta
uwà haryw hehe. Mokoz awa weraha
a'e haryw ywyra rehe imuzaiko pyrer wà.
Upyhyk homà 'a kwer wà. Upyhyk pi 'a
kwer wà no. 24 Exekow ywyàpyznaw, i'i a'e
ywy pehegwer pe wà. Ta'e omonohok uwà
haryw a'e pe wà xe. — Uwà haryw i'i her
zaneze'eg rupi.

25 Umumaw 40 'ar ywy hexak pà wà.
26 Na'e uzewyr Kanez Pàrà ywyxiguhu pe
har pe wà, Moizez ipyta haw pe wà. Àràw
wiko a'e pe Izaew paw wapyr a'e no.
Umume'u wemixak kwer wanupe wà, teko
paw wanupe wà no. Wexak kar temi'u a'e
ywy rehe arer herur pyrer wanupe wà no.
27 Uze'eg Moizez pe wà. — Uremono kar pe
amo ywy rehe ne. Oroho a'e ywy rehe ure.
Azeharomoete ikatuahy ywy. Hezuz katu
ma'e a'e pe. Aze ereme'e ko hezuz ma'e
kwer rehe nehe, erepuner putar ywy ikatu
haw hexakaw rehe nehe. 28 Teko a'e pe
wiko ma'e ikàg a'e wà. Uhua'u tawhu wà.
Heta pàrirogaw aiha ma'e waiwyr. Uruexak
teko aiha katu ma'e wazuapyapyr ure wà
no. 29 Amarek ywy rehe har wiko ywy
kwarahy hemaw awyze har kutyr har rehe
wà. Ete izuapyapyr wà, Zepu izuapyapyr
wà no, Amohe ywy rehe har wà no, wiko
ywytyruhu rehe wà. Kànàà izuapyapyr
wiko yryhu Mezitehàn her ma'e ruwake
wà, yrykaw Zotàw her ma'e iwyr wà no, i'i
izupe wà.

30 Na'e teko uzypyrog Moizez pe
uze'eze'egahy pà wà kury. Umupytu'u kar
Karew waze'eg ire wà. Uze'eg wanupe.
— Xiàmàtyry'ym zaha ko 'ar rehe zane wà
nehe kury. Xipyhyk waiwy wanuwi nehe.
Zanekàg zane. Zapuner putar wanetykaw
rehe nehe, i'i wanupe.

31 Amogwer awa hupi oho ma'e kwer
uze'eg wà kury. — Nan. Nazapuner kwaw
a'e teko wanetykaw rehe nehe, ta'e ikàg
wera'u zanewi a'e wà xe, i'i wà.

32 Umuhàmuhàz wemu'emaw Izaew
wainuinuromo wà, ywy wemixak kwer
rehe wà. Uze'eg nezewe wà. — Ywy
na'ikatu kwaw, i'i mua'u wà. — Teko
ima'uhez wà, ta'e nahezuz katu kwaw ma'e
ywy rehe xe. Awa a'e pe har iaiha katu
a'e wà. 33 Uruexak awa aiha katu wera'u
ma'e a'e pe ure wà. Anak izuapyapyr romo
wanekon wà. Uruiko tukur ài wanuwake
ure. — Tukur aipo wà, i'i mo urewe wà.

14

Wikwahyahy teko wà

1 A'e rupi a'e 'ar mehe pyhaw teko paw
uhapukaz uzai'o pà wà. 2 Izaew paw uze'eg
zemueteahy Moizez pe Àràw pe wà. — Aze
mo zàmàno Ezit ywy rehe ikatu wera'u mo.
Aze mo zàmàno ko ywyxiguhu rehe, ikatu
wera'u mo. 3 Màràzàwe tuwe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e zanererur xe ko ywy
rehe a'e. Zauxiapekwer zanezuka putar
wà nehe. Upyhyk putar zaneremireko
wà nehe, zanera'yr wà nehe no. Ezit pe

zanezewyr haw ikatu wera'u mo zanewe,
i'i wanupe wà.
4 Uze'eg nezewe uzeupeupe wà. — Xixak
putar amo ae awa zaneruwihaw romo
nehe. Zazewyr Ezit pe nehe, i'i uzeupeupe
wà.
5 Na'e Moizez wapyk upenàràg rehe Àràw
rehe we teko paw wanenataromo uwa
imuhyk pà ywy rehe wà kury. 6 Zuzue Nun
ta'yr a'e, Karew Zepone ta'yr a'e no, ywy
hexak arer romo wanekon amogwer tuwi-
haw wainuromo a'e wà. Umu'i ukamir
puku uzemumikahy haw hexak kar pà wà
kury. 7 Uze'eg teko wanupe wà. — Ywy ur-
eremixak kwer ikatuahy a'e. 8 Aze Tupàn
zanepytywà nehe, zanemuixe kar putar
hehe nehe. Umur putar a'e ywy zanewe
nehe. Ikatuahy a'e. Hezuz katu ma'e
hehe. 9 Peiko zo Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e heruzar 'ymar romo nehe. Pekyze
zo teko a'e ywy rehe har wanuwi nehe.
Nazawaiw kwaw waneityk àwàm zanewe
nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
zanerehe we a'e. Weityk tupàn a'ua'u a'e
teko wanehe uzekaiw ma'e wà. A'e rupi
pekyze zo nehe, i'i wanupe wà.
10 Nezewe rehe we teko ipuruzuka wer
wanehe ita tetea'u pupe waapiapi pà wà.
Nupuner kwaw wà. A'e 'ar mehe we teko
paw wexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
izexak kar haw heny katu haw wà kury.
Upyta tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer
i'aromo.

Moizez wenuz ze'egatu haw teko wanehe

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Moizez pe kury. — Màràn 'ar 'aw teko
umumaw putar heputar 'ym pà wà
nehe. Màràn 'ar umumaw putar herehe
uzeruzar 'ym pà wà nehe. Azapo puru-
muhegatu kar haw tetea'u wainuinuromo
ihe. Nezewe rehe we nuzeruzar kwaw
herehe wà. 12 Amono kar putar ma'eahy
uhua'u ma'e wanehe nehe, wamumaw pà
nehe. Amuigo kar putar nezuapyapyr teko
ikàg ma'e romo ihe wà nehe. Nezuapyapyr
ikàg wera'u putar wanuwi wà nehe, i'i
Tupàn Moizez pe. 13 Uwazar Moizez Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg izupe. —
Erepyro 'aw teko Ezit ywy wi nepuner
haw rupi ne wà. Ezit ywy rehe har
ukwaw putar 'aw teko wanupe neremiapo
ràm wà nehe. 14 Ikwaw mehe umume'u
putar ko ywy rehe har wanupe wà nehe.
Ko ywy rehe har ukwaw urerehe we
nereko haw wà. Uruexak ywàkun nereko
haw ure'aromo ipytu'u mehe ure, Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e. A'e teko ukwaw
a'e ma'e wà. Ereho urerenataromo
ywàkun upu'àm ma'e pupe 'aromo. Ereho
urerenataromo tata upu'àm ma'e pupe
pyhaw no. Ukwaw neho haw wà no.
15 Aze erezuka neremiaihu ne wà nehe,
teko nekwaw par a'e wà nehe, neremiapo
kwer henu arer a'e wà nehe, uze'eg putar
nezewe nerehe a'e wà nehe. 16 — Tupàn
uzuka wemiaihu ywyxiguhu rehe a'e wà,
ta'e nupuner kwaw waneraha haw rehe
ywy wemimume'u kwer pe a'e xe, i'i putar
newe wà nehe. 17 Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e, ainoz ko ma'e newe kury.
Exak kar nepuner haw nehe kury. Ezapo
neremimume'u kwer nehe. 18 Nezewe
ereze'eg ne. — Ihe, Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ihe, àrogatu ma'e ihe. Apu-
rupuhareko katu ihe no. Amunàn katu
'ymaw ihe. Amunàn ikatu 'ym ma'e teko
wanemiapo kwer ihe no. Nezewe rehe
we iapo arer nuiko kwaw iapo 'ym arer ài
ihewe wà. Aze tu uzapo ikatu 'ym ma'e wà,
azepyk ta'yr wanehe. Azepyk hemimino
wanehe no. Azepyk hemimino wana'yr
wanehe no, ere purupe. 19 Kutàri ainoz
ko ma'e newe kury, o Tupàn. Emunàn
'aw teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
nehe. Ta'e erepurupuhareko ne xe. Ezit
ywy wi wahem mehe we te xe eremunàn
wanemiapo kwer, i'i Moizez Tupàn pe.
20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury. — Erenoz ihewe ne, a'e rupi amunàn
putar nehe, i'i izupe. 21 Amume'uahy ko
ma'e herekuwe haw rehe ihe nehe kury,
hereko haw heny katu ma'e ikàg ma'e ywy
imynehemar rehe nehe kury. 22 'Aw awa
nuixe kwaw a'e ywy rehe wà nehe. Ni
pitài nuixe kwaw nehe. Umàno putar
paw rupi wà. Wexak hereko haw heny
katu ma'e wà. Wexak heremiapo kwer
Ezit ywy rehe arer wà. Wexak heremi-
apo kwer ywyxiguhu rehe arer wà no.
Nezewe rehe we 10 haw heragaw hemuik-
wahy pà wà. Na'ipureruzar wer kwaw

herehe wà. 23 Amume'u a'e ywy waipy wanupe ihe. Nuixe pixik kwaw hehe wà nehe. Ni amo hereityk arer nuixe kwaw a'e ywy rehe wà nehe. 24 Heremiruze'eg Karew uzawy amogwer wà. Tuweharupi uzeruzar herehe a'e. A'e rupi amuixe kar ywy hemixak kwer rehe ihe nehe. Izuapyapyr wiko putar a'e ywy izar romo wà nehe. 25 Amarek ywy rehe har a'e wà, Kànàà izuapyapyr a'e wà no, wiko ywyàpyznaw rehe ko 'ar rehe wà kury. A'e rupi, pyhewe, pezewyr ywyxiguhu pe Yryhupiràg kutyr peho pà nehe.

Tupàn uzepyk teko wanehe

26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Àràw pe a'e kury.

27 — Aenu Izaew waze'eg ahyahy mehe ihe wà. Màràn 'ar amumaw putar 'aw teko ikatu 'ym ma'e wanehe hezepyk 'ym pà ihe nehe. Tuweharupi uze'eg zemueteahy herehe wà. 28 Eze'eg nezewe 'aw teko wanupe nehe, heze'eg imume'u pà wanupe nehe. — Amume'uahy ko ma'e hereko haw rehe ihe kury. Amono putar peneminozgwer peme ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ze'eg imume'u har romo ihe. 29 Amo pezuka putar a'e wà nehe. Umuhàmuhàz putar penetekwer ywyxiguhu rehe wà nehe no. Peze'eg zemueteahy herehe. A'e rupi ni amo peinuromo har tua'u ma'e ihya'u ma'e nuixe kwaw a'e ywy rehe wà nehe. Xo ko 'ar rehe 20 kwarahy hereko 'ymar zo wixe putar a'e pe wà nehe. 30 Amume'uahy a'e pe peneko àwàm ihe. Napeixe kwaw a'e pe nehe. Karew Zepone ta'yr a'e nehe, Zuzue Nun ta'yr a'e nehe no, xo a'e zo wixe putar a'e pe wà nehe. 31 — Upyhyk putar urera'yr wà nehe, peze. Ihe araha putar pena'yr a'e ywy penemimutar 'ym pe ihe wà nehe. Uzapo putar a'e ywy weko haw romo nehe. 32 Pe pemàno putar nehe. Penetekwer upyta putar ko ywyxiguhu rehe wà nehe. 33 Pena'yr wata e putar oho waiko ko ywyxiguhu rehe a'e wà nehe. Umumaw putar 40 kwarahy wata e pà wà nehe. Upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe, ta'e napezeruzar kwaw heze'eg rehe pe xe. Xo pemàno paw ire zo wixe putar a'e ywy rehe wà nehe, i'i Tupàn peme, ere Izaew wanupe nehe, i'i Tupàn Moizez pe. 34 Pemumaw putar 40 kwarahy ma'erahy ipuraraw pà penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Ta'e pemumaw 40 'ar a'e ywy rehe peme'egatu pà xe. 'Ar paw umumaw kar putar pitài kwarahy peme pitàitàigatu nehe. Pekwaw putar heàmàtyry'ymar romo peneko awer nehe. 35 Azapo putar a'e ma'e a'e teko heàmàtyry'ymar nànàn nehe. Pemàno putar paw rupi nehe. Pepaw putar ko ywyxiguhu rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

36-37 Awa Moizez hemimono karer ywy rehe ume'egatu ma'e kwer numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har uzewyr mehe wà. Uzewyr mehe umuze'egahy kar teko Moizez kutyr wà. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar ma'eahy haw wanehe. Umàno wà. 38 Heta 12 awa imono pyrer wà. 10 umàno wà. Xo Zuzue zo a'e, xo Karew zo a'e, wikuwe a'e wà.

Izaew na'ikàg kwaw wà kury

39 Izaew uzemumikahy Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg imume'u mehe wà. 40 Ku'em mehe izi'itahy uzypyrog ywy ywytyr hereko har rehe wixe pà wà kury. Uze'eg nezewe wà. — Ko 'ar rehe uruhyk ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer pe ureho àwàm rehe ure. Azeharomoete uruzapo ikatu 'ym ma'e ure, i'i teko Moizez pe wà.

41 Moizez uwazar waze'eg wanupe. — Màràzàwe tuwe napepureruzar wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rehe. Na'ikatu kwaw nezewe nehe. 42 Peixe zo ywy ywytyruhu hereko har rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko kwaw peinuinuromo a'e. Peàmàtyry'ymar peneityk putar wà nehe. 43 Amarek ywy rehe har a'e wà, Kànàà izuapyapyr a'e wà no, wiko a'e pe peàmàtyry'ym pà pezuka pà wà. Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko kwaw penehe we nehe. Ta'e pepuir izuwi xe, i'i wanupe.

44 Nezewe rehe we Izaew nuweruzar kwaw ize'eg wà. Heixe wer ywy ywytyruhu hereko har pupe wà. Nezewe rehe we ni Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e

ze'eg hyru a'e, ni Moizez a'e, nuhem kwaw waker haw wi wà.
45 Na'e Amarek a'e wà, Kànàà a'e ywy ywytyruhu hereko har rehe wiko ma'e a'e wà no, uzàmàtyry'ym Izaew wà wà kury, waneityk pà wà kury. Izaew uzàn Oroma pe wà. Amarek uzàn wanaikweromo Kànàà wanupi wà no.

15

Ze'egatu haw ma'e imono e pyr rehe har

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Moizez pe. 2 — Tuwe Izaew weruzar ko heze'eg ywy wanupe heremimono ràm rehe wixe mehe wà nehe, i'i izupe. Moizez umume'u ize'eg teko wanupe.

3 — Pemono putar ma'ea'yr Tupàn pe pe wà nehe: tapi'ak awa, aze ru'u àràpuhàràn hawitu ma'e awa, aze ru'u àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà, aze ru'u àràpuhàrànete awa. A'e ma'ea'yr wiko putar hapy pyràm romo ukaz paw ma'e ràm romo nehe, aze ru'u teko uzuka putar wà nehe, ta'e umume'u izuka àwàm Tupàn pe wà xe, aze ru'u uzuka e imurywete kar pà wà nehe, aze ru'u wiko putar Tupàn pe imono pyr romo mynykawhu imuwete haw 'ar mehe har romo nehe. Hyàkwegatu Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. 4-5 Aze amo omono àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ukaz paw ma'e romo nehe, aze ru'u amo omono àràpuhàrànete awa izupe nehe, tuwe werur pitài kir arozràn imuku'i pyrer ikatu ma'e pitài zutahyky'ahu por uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe no. Tuwe werur pitài zutahyky'a win nehe no. 6 Aze uzuka àràpuhàràn hawitu ma'e awa nehe, werur putar mokoz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu ma'e pitài zutahyky'a por uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe no. 7 Tuwe werur pitài zutahyky'ahu por win nehe no. Hyàkwegatu putar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. 8 Aze pezuka tapi'aka'yr awa ukaz paw ma'e ràm romo nehe, aze ru'u pezuka izuka àwàm penemimume'u kwer rehe nehe, aze ru'u pezuka Tupàn pe uzemuawyze kar haw romo nehe, 9 pemur na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu ma'e nehe, mokoz zutahyky'a tynehem etea'i ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. 10 Perur na'iruz zutahyky'a win nehe no. Hyàkwegatu putar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

11 Pezapo nezewe haw ma'ea'yr nànàn nehe: tapi'ak awa, àràpuhàràn haw-itu ma'e awa, àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà, àràpuhàrànete awa. 12 Aze pezuka màràmàràn ma'ea'yr pe wà nehe, pezapo nezewe haw wanupe upaw rupi katete nehe. 13 Izaew paw uzapo putar nezewe haw temi'u Tupàn pe hyàkwegatu ma'e herur mehe wà nehe. 14 Heta amo ywy rehe arer peinuinuromo wiko ma'e wà. Aze wiko amogwemogwer 'ar imumaw par romo wà nehe, aze ru'u wiko tuwe-harupi peinuromo wiko ma'e ràm romo wà nehe, tuwe uzapo ma'e penemiapo zàwe wà nehe, aze werur temi'u Tupàn Tuwe-harupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Hyàkwegatu a'e ma'e Tupàn pe. 15 Peruzar Tupàn ze'eg nehe. Amo ywy rehe arer peinuromo wiko ma'e weruzar putar ize'eg pezàwegatete wà nehe no. Tuweharupi pezuapyapyr weruzar putar ko ze'eg wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo teko paw weruzar putar ko ize'eg wà nehe. Peruzar putar nehe. Amo ywy rehe har weruzar putar wà nehe no. 16 Peruzar putar ize'eg nehe. Weruzar putar ize'eg wà nehe no. Pezapo putar hemiapo kar nehe. Uzapo putar hemiapo kar a'e wà nehe no.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Moizez pe kury. 18 — Izaew weruzar putar ko heze'eg ywy wanupe heremimur ràm rehe wixe mehe wà nehe, i'i izupe. 19 — Temi'u a'e ywy rehe hezuz ma'e kwer i'u mehe nehe, pemonokatu ikurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. 20 Typy'ak iapo mehe nehe, pemono typy'ak ipy arozràn ipyahu ma'e pupe iapo pyrer Tupàn pe imono pyr ikatu ma'e romo nehe. 21 Pe nehe, pezuapyapyr wà nehe no, pemono putar a'e typy'ak ikatu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

22 Aze ru'u amo uzuhaw e putar amo ko ze'eg nehe. Aze ru'u uzapo putar ikatu 'ym ma'e amo Tuweharupi Wiko

Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer heruzar 'ym pà nehe. 23 Ko 'ar henataromo nehe, tuweharupi nehe, pezapo nezewe haw nehe. 24 Aze teko uzawy e Tupàn hape wà nehe, umur putar tapi'aka'yr awa wà nehe. Uzuka putar wà nehe. Ukaz paw putar nehe. Hyàkwegatu putar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Umur putar arozràn imur pyr izupe nehe no. Umur putar win izupe nehe no. Tuwe uzuka amo àràpuhàràne te awa katu 'ygwer imunàn kar haw romo wà nehe no. 25 Xaxeto umur putar a'e ma'e Tupàn pe Izaew paw wanekuzaromo a'e nehe, wanemiapo kwer ikatu 'ygwer ma'e imunàn kar pà izupe nehe. Umunàn putar Tupàn nehe. Ta'e uzapo e ikatu 'ym ma'e wà xe. Omono ma'e izupe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà izupe wà no. Umur temi'u izupe wà no. 26 Izaew paw a'e wà, amo ywy rehe arer peinuromo wiko ma'e a'e wà no, uzapo e ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo wà. A'e rupi umunàn putar wanuwi nehe.

27 Aze amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e hehe ipurapo wer 'ym pà nehe, omono putar pitài àràpuhàràne te kuzà pitài kwarahy hereko har Tupàn pe nehe, wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. 28 Xaxeto omono putar a'e ma'ea'yr ma'ea'yr hapy haw rehe hemiapo e kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà Tupàn pe nehe. Tupàn umunàn putar hemiapo kwer iapo arer wi nehe. 29 Wyzài ikatu 'ym ma'e iapo arer hehe ipurapo wer 'ym ma'e kwer weruzar putar ko ze'eg wà nehe, Izaew wà nehe, amo ywy rehe har peinuromo wiko ma'e wà nehe no.

30 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e hehe ipurapo wer pà nehe, Izaew nehe, aze ru'u amo ywy rehe arer nehe, wiko putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iàmàtyry'ymar romo nehe. Pezuka a'e teko nehe. 31 Ta'e weityk Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg a'e xe. Nuweruzar kwaw hemiapo kar ta'e uputar nezewe haw a'e xe. A'e teko wiko putar uzezuka ma'e ài a'e nehe.

Awa nuzeruze'eg kwaw 'ar mytu'u haw rehe

32 Izaew ywyxiguhu rehe wiko we mehe wexak amo awa zepe'aw mytu'u haw 'ar mehe imono'og mehe wà. 33 Hexak arer weraha Moizez heko haw pe. Àràw a'e no, teko paw a'e wà no, wiko a'e pe wà no. 34 Na'e umuigo kar amo awa a'e awa rehe ume'egatu ma'e romo wà. Ta'e nukwaw kwaw a'e awa pe wemiapo ràm wà xe. 35 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury. — Pezuka 'aw awa nehe. Tuwe teko paw weraha katu pe iker haw wi izuka pà wà nehe, ita tetea'u pupe iapiapi pà wà nehe.

36 Na'e teko weruzar Tupàn ze'eg Moizez pe imono pyrer wà. Weraha a'e awa katu pe uker haw wi wà. Teko paw uzapizapi ita tetea'u pupe wà. Te umàno kury.

Imupuràgaw inemo iapo pyrer

37 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

38 — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Pemono imupuràgaw inemo iapo pyrer pezepykaw iapyr nehe. Imupuràgaw nànàn pemono kyhàhàm huwyahy ma'e nehe no. 39 A'e imupuràgaw hexak mehe nehe, pema'enukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg nànàn nehe. Peruzar putar a'e ze'eg nehe no. Napepytu'u kwaw hehe pezeruzar ire nehe. Napezapo kwaw penemimutar pepy'a pe har nehe, peneha pe har nehe. 40 A'e imupuràgaw pemuma'enukwaw kar putar heze'eg nànàn nehe. Weruzar kar putar heze'eg paw peme nehe no. Nezewe mehe peiko putar teko ihewe imunyryk pyrer romo nehe. Napezemonokatu kwaw amo pe nehe. 41 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Apupyro Ezit ywy wi. Ta'e hereko wer pezar romo ihe xe. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar romo ihe.

16

Wikwahy Kora, Nàtà, Àmiràw wanehe we

1-2 Kora Izar ta'yr Erewi izuapyr Koat iànàm a'e, uzàmàtyry'ym Moizez a'e. Uzemono'og na'iruz awa Humen izuapyr wanehe we a'e. Mokoz wiko Eriaw ta'yr romo wà. Nàtà awa ipy her romo. Tywyr a'e, Àmiràw her romo a'e. Inugwer awa

Om Peret ta'yr her romo a'e. Kora wenoz amo 250 awa Izaew ikwaw katu pyr wà no. Teko wexaexak a'e awa uwihaw romo wà. 3 Uzemono'og Moizez pe Àràw pe uze'eg pà wà kury. — Uhyk kury. Teko paw wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo wà. Pitàitàigatu wiko Tupàn hemiruze'eg romo wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko wainuinuromo a'e. Màràzàwe tuwe peneko wer Tupàn hemiaihu wanuwihaw romo, i'i wanupe wà.

4 Waze'eg henu mehe Moizez uzemumew upenàràg rehe ywy rehe uwa imuhyk pà. 5 Na'e uze'eg Kora pe, hemiruze'eg nànàn no. — Pyhewe izi'itahy Tupàn wexak kar putar wemiruze'eg purupe nehe. Wexak kar putar uma'ereko haw pe imunyryk kar pyrer nehe. Wexaexak putar amo nehe. A'e awa uhem putar ma'ea'yr hapy haw pe nehe. 6-7 Pyhewe izi'itahy pe nehe, penemiruze'eg wà nehe no, pepyhyk putar yhyk zàwenugar hapy haw nehe. Pemono putar tàtàpyzgwer ipupe nehe no. Pemono putar yhyk zàwenugar ipupe nehe no. Na'e peraha putar ma'ea'yr hapy haw pe nehe. A'e 'ar mehe xixak putar Tupàn hemixak kwer nehe. Pepytu'u peze'eg ire kury, Erewi izuapyapyr wà, i'i Moizez.

8 Moizez uze'eg Kora pe no. — Peinu katu ko ze'eg nehe, Erewi izuapyapyr wà. 9 Tupàn Izaew wazar pemonokatu amogwer teko wanuwi a'e. Ta'e peputar uzewake a'e xe. Uzapo kar uma'ereko haw tàpuzràn imonokatu pyrer pupe har peme. Pezeapo putar imuwete haw teko wanekuzaromo nehe. Aipo nuhyk kwaw nezewe haw peme. 10 Tupàn umur a'e ikatu ma'e peme a'e, amogwer Erewi izuapyapyr wanupe no. Nuhyk kwaw peme. Peneko wer xaxeto romo kury. 11 Àràw kutyr peze'egahy mehe peze'egahy peiko Tuweharupi Wiko Ma'e kutyr. Pezàmàtyry'ym Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peiko.

12 Na'e Moizez wenoz kar mokoz Eriaw ta'yr wamuwà wà kury. Nàtà, Àmiràw waner wà. Nur kwaw wà. — Noroho kwaw nehe, i'i Moizez ze'eg herur arer wanupe wà. 13 Urepyro pe ywy ikatu ma'e wi ma'e imuezuz katu har wi ne, ko ywyxiguhu rehe urezuka pà ne. Aipo nuhyk kwaw newe. Erezapo a'e ma'e paw urewe. Nezewe rehe we nepurapo kar wer ma'e rehe urewe no. 14 Azeharomoete na'urererur kwaw pe ywy katu ma'e pe ma'e imuezuz katu har pe no. Neremur kwaw ywy ikatu ma'e urewe. Neremur kwaw uwà tyw ikatu ma'e urewe. Na'uremuigo kar kwaw pe a'e ma'e izar romo. Nezewe rehe we neremu'em wer urewe. Noroho kwaw nehe, i'i izupe wà.

15 Moizez wikwahy wanupe kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Emuawyze kar zo 'aw awa wanemimur ràm nehe. Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe. Nazo'ok kwaw ma'e wanuwi. Ni zumeta'i nazo'ok kwaw wanuwi.

16 A'e rupi Moizez uze'eg Kora pe. — Pyhewe ne nehe, 250 neremiruze'eg a'e wà nehe no, pezur tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe nehe. Àràw wiko putar a'e pe nehe no. 17 Pe pitàitàigatu pepyhyk putar yhyk zàwenugar hapy haw nehe. Pemono putar yhyk zàwenugar ipupe nehe. Peraha putar ma'ea'yr hapy haw pe nehe, i'i wanupe.

18 Nezewe mehe awa upyhyk yhyk zàwenugar pitàitàigatu wà. Umunyk tata hehe wà no. Paw rupi upyta tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe teixe haw huwake Moizez rehe we Àràw rehe we wà. 19 Na'e Kora omono'og teko paw wà kury. Upyta Moizez henataromo Àràw henataromo tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe teixe haw huwake wà. Na'arewahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny haw uzexak kar teko nànàn kury. 20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Àràw pe.

21 — Pehem 'aw teko wamyter wi nehe. Ta'e amumaw putar tàrityka'i ihe wà nehe kury.

22 Moizez a'e, Àràw a'e no, wapyk upenàràg rehe a'e wà kury. Umuhyk uwa ywy rehe uze'eg pà wà. — O, Tupàn, eremuigo kar teko paw ne wà. Aipo erekwahy putar

teko nànàn pitài awa hemiapo kwer rehe nehe.
23 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar Moizez ze'eg izupe.
24 — Pehem peho Kora hàpuz wi nehe, Nàtà hàpuz wi nehe, Àmiràw hàpuz wi nehe no, ere teko wanupe nehe, i'i Tupàn Moizez pe.
25 Na'e Moizez oho a'e wi teko wanuwihaw wanupi Nàtà huwake Àmiràw huwake kury. 26 Uze'eg teko wanupe. — Petyryk 'aw awa ikatu 'ym ma'e wanàpuz wi nehe. Pepokok zo wama'e rehe nehe. Aze pepokok hehe nehe, apumumaw putar wanemiapo kwer ikatu 'ygwer ma'e hekuzaromo ihe nehe no.
27 Na'e teko utyryk wanàpuz wi wà: Kora hàpuz, Nàtà hàpuz, Àmiràw hàpuz. Nàtà a'e, Àmiràw a'e no, uhem wàpuz wi teixe haw huwake upyta pà wà, wemireko wanehe we wà, wa'yr wanehe we wà no. 28 Na'e Moizez uze'eg teko wanupe. — Amume'u putar ko ma'e imuàgà'ymar her peme nehe kury. Naiko kwaw imuàgà'ymar romo. Azapo a'e ma'e paw ihe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ihewe a'e xe. 29 Aze a'e awa umàno amogwer wazàwe wà nehe, aze Tupàn nuzepyk kwaw wanehe nehe, a'e mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemur kar har romo heko 'ymaw nehe. 30 Aze uzapo amo ma'e temixak 'ym nehe, aze ywy uzepe'a 'aw teko imokon pà nehe, aze omokon wama'e paw nehe no, aze wikuwe umàno ma'e kwer wapyta haw pe oho mehe wà nehe, pekwaw putar 'aw awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heityk arer romo waneko haw nehe.
31 Uzeapo nezewe haw. Moizez ize'eg pawire na'arewahy ywy uzepe'a a'e teko wawype. 32 Omokon wà. Omokon waànàm wà no. Omokon Kora hemiruze'eg paw wà no. Omokon wama'e paw no. 33 Nezewe mehe wikuwe umàno ma'e kwer wapyta haw pe wezyw mehe wà. Wama'e paw no. Ywy upyk wà. Ukàzym wà. 34 Wanehapukaz haw henu mehe Izaew a'e pe wiko ma'e uzàn oho a'e wi uhapukaz pà wà. Ywy zanemukun putar a'e nehe no, i'i wà.
35 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar tata wanehe 50 awa yhyk zàwenugar hapy har wazuka pà kury.

Yhyk hapy har wà

36 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe kury.
37 — Emume'u ko heze'eg Ereazar Àràw ta'yr pe nehe. — Epyhyk yhyk hapy haw ma'e ukaz ma'e kwer inuromo har eho nehe. Emuhàmuhàz tàtàpyzgwer ipupe har muite nehe. Ta'e amonokatu yhyk hapy haw hezeupe ihe xe. 38 Xaxeto omono ma'ea'yr hapy haw rehe Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà, imonokatu pà Tupàn pe wà. A'e rupi epyhyk yhyk hapy haw a'e awa wanemiapo kwer hekuzaromo izuka pyrer wanuwi nehe. Enupànupà huwer zàwenugar romo iapo pà nehe. Ema'ema'e a'e huwer zàwenugar ma'ea'yr hapy haw ipykaw romo iapo pà nehe. Nezewe haw upyta putar Izaew wanupe katu 'ygwer wi wamunyryk kar haw romo nehe, ere izupe nehe, i'i Tupàn izupe.
39 Na'e xaxeto Ereazar upyhyk yhyk hapy haw ita tàtà iapo pyrer awa izuka pyrer wanemirur kwer kury. Unupànupà huwer hagapaw romo iapo pà ma'ea'yr hapy haw ipykaw romo. 40 Izaew wexak a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà. Ima'enukwaw hehe wà. Tuwe ni amo Àràw izuapyr nuwapy kwaw yhyk zàwenugar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo Korà zàwe izuapyr wazàwe wà nehe.

Àràw upyro teko wà

41 Nezewe rehe we iku'egwer pe Izaew paw uzypyrog uze'egahy pà Moizez kutyr Àràw kutyr wà kury. — Pezuka Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu pe wà, i'i wanupe wà.
42 Paw rupi Moizez pe Àràw pe uze'eg pà wazemono'og ire uwak tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer kutyr wà kury. Wexak ywàkun ipykaw wà. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny katu haw uzexak kar kury. 43 Moizez a'e, Àràw a'e no, oho tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo wà kury. 44 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

45 Pehem peho 'aw teko wamyter wi
nehe. Ta'e azuka putar tuwe tàrityka'i
ihe wà nehe kury xe, i'i izupe. Na'e
Moizez a'e, Àràw a'e no, wapyk upenàràg
rehe uwa imuhyk pà ywy rehe wà kury.
46 Uze'eg Moizez Àràw pe. — Epyhyk
nema'e yhyk zàwenugar hapy haw nehe.
Emono amo tanimuk ma'ea'yr hapy haw
rehe har ipupe nehe. Eityk yhyk zàwenugar
hehe nehe. Na'arewahy eho teko waneko
haw pe nehe. Emono ma'e Tupàn pe wane-
miapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà
izupe nehe. Ezàn ty. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikwahy haw uzexak kar kwez
kury. Ma'eahy haw uzypyrog kwez teko
wapyhyk pà kury, i'i izupe.

47 Na'e Àràw upyhyk yhyk zàwenugar
hapy haw Moizez ze'eg rupi kury. Uzàn
teko wamyter pe. Wexak ma'eahy haw
izypyrogaw. A'e mehe weityk yhyk
zàwenugar tanimuk rehe ma'e imono pà
Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e imunàn kar haw romo kury. 48 A'e
rupi ma'eahy haw upytu'u teko wanuwi
kury. Àràw upu'àm teko wikuwe ma'e
wamyter pe, umàno ma'e kwer wamyter
pe no. 49 A'e ma'eahy haw uzuka 14.700
teko wà. Heta we amo teko Kora rehe
we umàno ma'e kwer wà no. 50 Ma'eahy
haw ipaw ire Àràw uzewyr tàpuzràn Tupàn
pe imonokatu pyrer pupe teixe haw pe.
Moizez wiko a'e pe.

17

Àràw zewyràihàg

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Moizez pe.

2 — Eze'eg Izaew wanupe nehe, i'i
izupe. — Tuwe Izaew ta'yr wazuapyapyr
wanuwihaw paw werur amo ywyra
pokokaw ihewe nehe, ere wanupe nehe.
Nezewe mehe heta putar 12 ywyra
pokokaw wà nehe. Emuapyk tuwihaw
waner a'e ywyra wanehe pitàitàigatu ne
wà nehe. 3 A'e re emuapyk Àràw her
ywyra Erewi izuapyapyr wama'e rehe
nehe. Heta putar pitài ywyra Izaew
ta'yr wazuapyapyr wanuwihaw wanupe
pitàitàigatu wà nehe. 4 Apuàwàxi tàpuzràn
ihewe imonokatu pyrer pupe heze'eg hyru
henataromo tuweharupi ihe. Emono a'e
ywyra pokokaw a'e zanezeàwàxi haw pe
nehe. 5 A'e pe nehe, ywyra pokokaw
heremixak ràm ima'e ikyrhezuz putar a'e
nehe. Nezewe mehe amupytu'u kar putar
'aw Izaew hekutyr waze'egahy re ihe wà
nehe, i'i Tupàn Moizez pe.

6 Na'e Moizez uze'eg Izaew wanupe kury.
Wanuwihaw umur ywyra opokokaw
izupe pitàitàigatu wà. Heta pitài ywyra
Izaew ta'yr wazuapyapyr imono'og pyrer
nànàn pitàitàigatu wà. Heta 12 wà. Àràw
ima'e upyta amogwer wainuromo no.
7 Moizez omono ywyra tàpuzràn Tupàn pe
imonokatu pyrer pupe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ze'eg hyru henataromo wà.

8 Iku'egwer pe Moizez wixe tàpuzràn
Tupàn pe imonokatu pyrer pupe ywyra
Àràw ipokokaw hexak pà. Erewi
izuapyapyr wanekuzaromo har a'e.
Ikyrhezuz a'e. Heta ikyrhezuz iputyr no,
heta ma'e'ywa amenua her ma'e iazuer
hehe no. 9 Na'e Moizez weraha ywyra
pokokaw paw Tuweharupi Wiko Ma'e
henatar wi wà. Weraha Izaew wanupe
wà. Izaew wexak uzeapo ma'e kwer
wà. Tuwihaw upyhyk ywyra opokokaw
pitàitàigatu wà.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Moizez pe. — Emono wi ywyra Àràw
ipokokaw heze'eg hyru henataromo nehe.
Upyta putar a'e pe Izaew hereruzar 'ymar
wanemixak ràm romo nehe. Nezewe mehe
upytu'u putar hekutyr uze'eg ire wà nehe.
Nezewe mehe nazuka kwaw ihe wà nehe,
i'i Moizez pe.

11 Moizez uzapo ma'e Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg rupi katete a'e.

12 Na'e teko Izaew uze'eg Moizez pe wà
kury. — Zakàzym putar nehe. Zamàno
putar nehe. Azeharomoete zamàno putar
paw rupi nehe. 13 Tupàn Ze'eg Hyru
huwake uhem ma'e umàno putar nehe.
Azeharomoete zamàno putar paw rupi
nehe, i'i izupe wà.

18

Xaxeto wamekuzar haw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àràw pe. — Ne nehe, nera'yr wà nehe no, amogwer Erewi izuapyapyr wà nehe no, aze amo uzawy ma'ereko haw tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe har iapo mehe nehe, azepyk putar penehe nehe. Xo ne zo nehe, xo nera'yr zo wà nehe, pepuraraw putar ma'erahy nehe, aze amo xaxeto uzawy uma'ereko haw iapo mehe wà nehe. 2 Erur amogwer Erewi izuapyapyr xe ne wà nehe. Ereiko izuapyr romo ne no. Nepytywà putar ma'ereko haw tàpuzràn pupe har iapo mehe wà nehe. Upytywà putar nera'yr wà nehe no. 3 Erezapo kar putar ma'e Erewi izuapyapyr wanupe nehe. Uzapo putar wà nehe. Uzapo putar ma'e tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe ma'ereko haw wà nehe no. Nuhem kwaw ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer henaw ikatu ma'e pupe har huwake wà nehe. Nuhem kwaw ma'ea'yr hapy haw huwake wà nehe. Aze uzapo nezewe haw wà nehe, pemàno putar nehe. Umàno putar wà nehe no. 4 Erewi izuapyapyr uma'ereko putar nerehe we wà nehe. Uzapo putar ma'ereko haw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe har paw rupi wà nehe. Nezewe rehe we ni amo teko ikwaw pyr 'ym numa'ereko kwaw penehe we wà nehe. 5 Xo ne zo nehe, zo nera'yr zo a'e wà nehe, xo pe zo peiko putar Tupàn henaw ikatu ma'e rehe ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e romo nehe, ma'ea'yr hapy haw rehe ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e romo nehe. Nezewe mehe naikwahy wi kwaw teko Izaew izuapyapyr wanupe ihe nehe. 6 Ame'e Izaew nànàn ihe. Na'e aexaexak neànàm Erewi izuapyapyr ihe wà, pe xaxeto wanupe imono pyràm romo ihe wà. Erewi izuapyapyr uzemonokatu ihewe wà, ma'ereko haw tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer pupe har iapo har romo wà. 7 Ne nehe, nera'yr wà nehe no, pezapo putar xaxeto wama'ereko haw nehe. Pezekaiw putar ma'ea'yr hapy haw rehe har rehe nehe. Pezekaiw putar ma'e herenaw ikatuahy ma'e pupe har rehe nehe no. Peiko a'e ma'e rehe uzekaiw ma'e romo. Ta'e apumuigo kar xaxeto romo ihe xe. Nezewe rehe we wyzài xaxeto 'ym a'e nehe, aze uhem ma'e ihewe imonokatu pyrer huwake nehe, umàno putar nehe.

Xaxeto wanemi'u

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Àràw pe. — Teko umur ikatu ma'e tetea'u ihewe wà. Ereapy amo ne wà. Amogwer nereapy kwaw ne wà. Amono putar ukaz 'ym ma'e kwer paw newe ihe wà nehe kury. Amono newe ihe wà, amono nezuapyapyr wanupe ihe wà no. Peiko putar wazar romo tuweharupi nehe. 9 Amo ihewe imur katu pyrer nereapy kwaw ne wà. Erepyhyk putar a'e ma'e ne wà nehe: arozràn imur pyrer, ma'e katu 'ygwer imunàn kar haw, ma'e teko ikatu ma'e romo wamuigo kar haw. Ne nehe, nera'yr wà nehe no, peiko putar ma'e imonokatu pyrer ihewe herur pyràm paw wazar romo nehe. 10 Ere'u putar a'e ma'e ywy pehegwer imukatu pyrer rehe nehe. Xo awa zo upuner i'u haw rehe wà nehe. Uzeapo putar herenataromo ikatu ma'e romo newe nehe.

11 Izaew werur putar ikatu ma'e tetea'u ihewe wà nehe no. Ereiko putar wazar romo nehe no. Amono putar newe nehe, nera'yr wanupe nehe no, nerazyr wanupe nehe no, tuweharupi nehe. Neànàm herenataromo ikatu ma'e paw upuner putar a'e ma'e i'u haw rehe wà nehe. 12 Izaew werur uiwy wi arozràn ipo'o pyr ipy ikatu wera'u ma'e ihewe wà. Amono a'e ma'e newe ihe: uri kawer ikatu wera'u ma'e, win ikatu wera'u ma'e, arozràn ikatu wera'u ma'e. 13 Teko werur putar uiwy wi ipo'o pyrer ipy wà nehe. Ereiko putar a'e ma'e izar romo nehe. Neànàm herenataromo ikatu ma'e paw upuner putar a'e ma'e i'u haw rehe wà nehe.

14 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Wyzài ma'e Izaew ywy rehe har nehe, aze teko omonokatu hema'ereko haw pe wà nehe, ereiko putar a'e ma'e izar romo nehe.

15 Izaew wana'yr ipy paw wà nehe, waneimaw imemyr ipy paw wà nehe no, aze umur ihewe wà nehe, ereiko putar wazar romo nehe. Ta'yr ipy herenataromo ikatu 'ym ma'e wà, ma'ea'yr imemyr ipy herenataromo ikatu 'ym ma'e wà, uzewyr putar wà nehe. Wamur arer upyhyk wi putar wà nehe. Na'e umur putar hekuzar

ihewe wà nehe. 16 Teko umur putar wa'yr
ipy hekuzar newe wà nehe, ta'yr pitài zahy
hereko mehe wà nehe. Umur putar 57
kàràm parat newe wà nehe. (Nezewe i'i
tàmuzgwer uze'eg pape rehe imuapyk pà
wà: pitài temetarer tàtà xikuru her ma'e
a'e, nuzawy kwaw 20 temetarer tàtà zera
her ma'e.) 17 Aze amo werur ma'ea'yr
imemyr ipy ihewe nehe, nupuner kwaw
wemimur kwer ime'eg kar haw rehe nehe:
tapi'ak imemyr ipy, àràpuhàràn hawitu
ma'e imemyr ipy, àràpuhàràn ete imemyr
ipy. Aiko izar romo. Tuwe xaxeto uzuka
nehe. Emupiripirik huwykwer ma'ea'yr
hapy haw rehe nehe. Eapy ikawer temi'u
ihewe imur pyr romo nehe. Hyàkwegatu
putar ihewe nehe. 18 Ereiko putar ho'o
kwer izar romo nehe. Ereiko putar ipuxi'a
kwer izar romo nehe, henugupy kwer
awyze har izar romo nehe no.

19 Izaew umur putar ikatu ma'e ihewe
tuweharupi wà nehe. Ne nehe, nera'yr wà
nehe no, peiko putar a'e ma'e wazar romo
tuweharupi nehe. Azapokatu ko heze'eg
xa inuromo ihe kury, nerehe we, nera'yr
wanehe we no. Nazuhaw pixik kwaw
nehe. Pezuhaw pixik zo nehe no.

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Àràw pe. — Nerereko kwaw ywy amog-
wer Izaew wazàwe nehe. Nerereko kwaw
tàpuz nehe. Izaew wainuinuromo aiko
nema'e romo ihe. Aiko ywy zàwenugar
romo newe. Aiko tàpuz tetea'u zàwenugar
romo newe. Izaew upyhyk putar ywy wà
nehe. Upyhyk putar tàpuz tetea'u wà nehe.
Hepyhyk putar pe nema'e romo a'e ma'e
hekuzaromo nehe.

Erewi wama'e wanemipyhyk

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury. — Teko Izaew izuapyapyr umur
putar pitài uma'e 10 uma'e wi imunyryk
pyrer tuweharupi wà nehe. Erezekaiw
putar tàpuzràn ihewe imonokatu pyrer
rehe nehe. Amono putar a'e wane-
mimur kwer newe hehe nezekaiw haw
hekuzaromo nehe. 22 Amogwer Izaew
nuhem pixik kwaw tàpuzràn ihewe
imonokatu pyrer huwake wà nehe. Ta'e
uzapo mo ikatu 'ym ma'e nezewe wà xe.
A'e mehe mo uzezuka mo wà. 23 Erewi
izuapyapyr uzapo putar ma'ereko haw
tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe
har wà nehe. Aze uzawy wà nehe,
azepyk putar wanehe nehe. Ko heze'eg
peruzar tuweharupi pepytu'u 'ym pà nehe.
Erewi izuapyapyr nuwereko kwaw ywy
Izaew ywy rehe wà nehe. 24 Ta'e amono
Izaew ihewe wanemimur wanupe ihe
xe. Izaew umur pitài uma'e 10 uma'e
wi imunyryk pyrer ihewe wà, ikatu ma'e
romo wà. Amono a'e ma'e peme ihe.
Erewi izuapyapyr wiko putar izar romo
wà nehe. A'e rupi amume'u ko ma'e peme.
— Napereko kwaw ywy Izaew ywy rehe
nehe, a'e peme.

Teko wenuhem pitài ma'e 10 ma'e wanuwi wà, Erewi wanupe imono pà wà

25 — Emume'u ko heze'eg Erewi
izuapyapyr wanupe nehe, 26 i'i Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. —
Aze Izaew omono'og 10 ma'e wà nehe,
umur putar pitài ma'e ihewe wà nehe.
Pepyhyk putar nehe. Peiko putar izar
romo nehe. A'e mehe pemono putar
pitài a'e ma'e 10 ma'e wi imunyryk pyrer
Tupàn pe imono pyr ikatu ma'e romo
nehe. 27 A'e penemimono nuzawy kwaw
ma'e tymar hemipo'o kwer ipy Tupàn pe
imono pyr nehe. Nuzawy kwaw win iapo
pyrer ipy Tupàn pe imono pyr nehe no.
28 Tuweharupi Izaew umur putar pitài
uma'e 10 uma'e wi imunyryk pyrer wà
nehe. Pepyhyk putar a'e ma'e nehe. Pe-
munyryk putar pitài ma'e a'e 10 uma'e wi
imunyryk pyrer Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe imono pyr ikatu ma'e romo nehe
no. Pemono putar a'e ma'e xaxeto Àràw
pe nehe. 29 Teko umur putar ma'e ihewe
wà nehe. Pepyhyk putar wanemimur
nehe. Pemur ikurer ikatu wera'u ma'e
ihewe nehe. 30 Ikatu wera'u ma'e ihewe
imur ire pepuner ikurer ipyhyk pà nehe.
Ma'e tymar wiko nezewe a'e. Umur ma'e
ihewe. A'e re upyhyk ikurer no. 31 Ne nehe,
neànàm wà nehe no, pepuner putar ikurer
i'u haw rehe wyzài ywy pehegwer rehe
nehe. Ta'e pepyhyk a'e ma'e pema'ereko
haw hekuzaromo xe. 32 Napezapo kwaw
ikatu 'ym ma'e i'u mehe nehe, aze a'e 'ym
mehe we pemunyryk kar ipehegwer ikatu

wera'u ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Pemuaiw zo Izaew wanemimur ikatu ma'e nehe. Pe'u zo ikurer nehe, ipehegwer ikatu wera'u ma'e ihewe imur 'ym mehe we nehe. Aze mo pezapo nezewe haw, pemuaiw mo Izaew wanemimur ikatu ma'e. Aze naperuzar kwaw ko ze'eg nehe, pemàno putar nehe.

19

'Y purumukatu haw

1 — Pemume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, 2 i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe. — Perur tapi'ak kuzà ipiràg ma'e ikatu 'ymaw hereko 'ymar ko pe uma'ereko 'ym ma'e xe nehe. 3 Pemono xaxeto Ereazar pe nehe. Weraha putar katu pe teko waker haw wi nehe. Uzuka putar waker haw henataromo nehe. 4 Na'e Ereazar upyhyk putar huwykwer nehe. Umupiripirik putar 7 haw ukwà pupe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer kutyr nehe. 5 Na'e hehe we har wapy putar tapi'ak kuzà henataromo nehe. Ukaz putar ipehegwer nehe: ipirer, ho'o kwer, huwykwer, hie kwer. 6 Xaxeto upyhyk putar ywyràkàxigyw ipehegwer imonohok pyrer nehe. Upyhyk putar pitài ixop hàkàgwer nehe no. Upyhyk putar àràpuhàràn hawer imupiràg pyrer nehe no. Weityk putar a'e ma'e paw tata tapi'ak hapy haw pupe nehe. 7 Na'e uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no. A'e re upuner teko waker haw pupe wixe haw rehe nehe. Nezewe rehe we wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu putar henataromo nehe. 8 Tapi'ak hapy har uhez putar uma'e wemimunehew nehe no. Uzahak putar nehe no. Nezewe rehe we wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu putar henataromo nehe. 9 Amo awa Tupàn henataromo ikatu ma'e omono'og putar tanimuk tapi'ak hapy awer rehe har nehe. Weityk putar katu pe teko waker haw wi nehe, ywy pehegwer Tupàn henataromo ikatu ma'e rehe nehe. Teko Izaew uzekaiw katu hehe a'e pe wà nehe. 'Y purumukatu ma'e imuhyk mehe teko omono putar a'e tanimuk ipupe wà nehe. A'e tapi'ak izuka haw umunàn teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e. 10 Tanimuk imono'ogar uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Nezewe rehe we wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re zo ikatu putar henataromo nehe. Peruzar ko ze'eg tuweharupi nehe. Izaew weruzar putar wà nehe. Amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo har weruzar putar tuweharupi wà nehe no.

Ze'eg umàno ma'e kwer rehe ipokokaw rehe har

11 Aze amo opokok umàno ma'e kwer rehe nehe, umumaw putar 7 'ar Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo nehe. 12 Na'iruz haw 'ar mehe nehe, 7 haw 'ar mehe nehe no, uzemukatu putar 'y purumukatu har pupe nehe. Ikatu putar Tupàn henataromo nehe. Aze nuzemukatu kar kwaw 3 haw 'ar mehe nehe, 7 haw 'ar mehe nehe, nuiko kwaw Tupàn henataromo ikatu ma'e romo nehe. 13 Wyzài umàno ma'e kwer rehe opokok ma'e nehe, aze nuzemukatu kwaw Tupàn henataromo nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe, ta'e nuzakook kwaw 'y purumukatu ma'e uzehe xe. Umuaiw tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer a'e. A'e teko nuiko kwaw Izaew romo a'e nehe.

14 Aze amo umàno tàpuzràn pupe nehe, ipupe wixe ma'e wiko putar ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo nehe. Umumaw putar 7 'ar ikatu 'ym ma'e romo nehe. 15 Ywy'a ipyk 'ym pyr uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo henataromo nehe. 16 Aze amo opokok izuka pyrer rehe nehe, aze ru'u opokok umàno e ma'e kwer rehe nehe, aze ru'u opokok teko ikagwer rehe nehe, aze ru'u opokok hetekwer itym awer rehe nehe, umumaw putar 7 'ar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe.

17 Pemukatu putar a'e ikatu 'ym ma'e nezewe nehe: pepyhyk tanimuk tapi'ak ipiràg ma'e katu 'ygwer imunàn kar haw romo hapy pyrer nehe. Pemono ywy'a pupe nehe. Pezuhez 'y ikatu ma'e hehe nehe. 18 Aze umukatu putar umàno ma'e kwer rehe opokok ma'e wà nehe, awa

Tupàn henataromo ikatu ma'e upyhyk putar ixop hàkàgwer nehe. Umuàkym putar hàkàgwer a'e 'y pupe nehe. Umupiripirik putar a'e 'y tàpuzràn rehe nehe, ipupe har nànàn nehe no, teko ipupe har nànàn nehe no. Aze amo opokok teko ikagwer rehe nehe, aze ru'u itym awer rehe nehe, amo teko Tupàn henataromo ikatu ma'e umupiripirik putar a'e 'y imukatu pyrer a'e teko rehe nehe. 19 Na'iruz haw 'ar mehe nehe, 7 haw 'ar mehe nehe no, Tupàn henataromo ikatu ma'e umupiripirik putar a'e 'y teko ikatu 'ym ma'e rehe nehe. 7 haw 'ar mehe a'e teko ikatu putar henataromo nehe. Uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Uzahak putar nehe no. Kwarahy heixe mehe ikatu putar Tupàn henataromo nehe.

20 Aze amo na'ikatu kwaw Tupàn henataromo nehe, aze nuzemukatu kwaw nehe, wiko wiwi putar ikatu 'ym ma'e romo nehe, ta'e amo numupirik kwaw 'y purumukatu ma'e hehe a'e xe. A'e teko umuaiw tàpuzràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imonokatu pyrer a'e. A'e rupi a'e teko nuiko kwaw Izaew izuapyr romo nehe. 21 Peruzar ko ze'eg tuweharupi nehe. 'Y purumukatu ma'e imupiripirikar uhez putar uma'e wemimunehew nehe. Aze amo opokok a'e 'y rehe nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe. Xo kwarahy heixe re ikatu putar nehe. 22 Aze amo teko Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e opokok amo ma'e rehe nehe, a'e ma'e uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo henataromo nehe no. Aze amo opokok a'e teko rehe nehe, wiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo nehe no. Xo kwarahy heixe re ikatu putar nehe.

20

Mirià imàno haw

1 Zahy ipy rehe teko Izaew paw oho ywyxiguhu Zim her ma'e pe wà. Uzapo uker haw Kanez pe wà. Mirià umàno a'e pe. Utym hetekwer a'e pe wà. 2 Naheta kwaw 'y a'e pe. A'e rupi teko uzemono'og Moizez pe Àràw pe uze'eg ahyahy pà wà. 3 — Aze mo urumàno Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo amogwer Izaew urerapi har wainuinuromo, a'e mehe mo ikatu wera'u mo. 4 Uruiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo ure. Màràzàwe tuwe urererur pe xe ko ywyxiguhu pe. Aipo urereimaw wainuinuromo uremàno àwàm rehe urererur pe. 5 Màràzàwe tuwe urererur pe Ezit wi ko ywy iaiw ma'e pe. Naheta kwaw arozràn xe. Naheta kwaw ma'ywa 'yw xe. Ni pi 'yw, ni uwà 'yw, ni homà 'yw naheta kwaw. Naheta kwaw 'y ureremi'u romo no.

6 Na'e Moizez uhem a'e wi Àràw rehe we teko wanuwi tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer ukenaw pe wà kury. Wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny katu haw uzexak kar wanupe. 7 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe.

8 — Epyhyk ywyra heze'eg itapew rehe har hyru henataromo har nehe. A'e re emono'og teko Àràw rehe we ne wà nehe. Paw rupi wanenataromo eze'eg itahu pe nehe. A'e mehe 'y uhem putar izuwi nehe. Nezewe mehe penuhem putar 'y itahu wi nehe, teko wanupe imono pà nehe. Ui'u putar wà nehe. Waneimaw ui'u putar wà nehe no.

9 Na'e Moizez upyhyk ywyra Tupàn henataromo har oho ize'eg rupi katete kury. 10 Moizez omono'og teko itahu henataromo Àràw rehe we wà kury. Uze'eg wanupe kury. — Pezeapyaka katu nehe, teko Tupàn heruzar 'ymar wà. Aipo urumuhem kar putar 'y 'àg itahu wi peme ure nehe, i'i wanupe. 11 Upir Moizez opo. Unupà itahu mokoz haw ywyra pupe. Uhem 'y tetea'u izuwi uwyryk pà. Ui'u teko wà. Ui'u waneimaw wà no.

12 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe Àràw pe kury. — Napezeruzar katu kwaw herehe. A'e rupi napexak kar kwaw hepuner haw ikatuahy ma'e teko Izaew wanupe. A'e rupi naperaha kwaw heremiaihu ywy heremimume'u kwer pe pe wà nehe, i'i wanupe.

13 A'e ma'e uzeapo Merima pe. Teko umume'uahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu 'ymaw a'e pe wà. Ikatu 'ymaw imume'uahy haw, i'i her zaneze'eg rupi.

Tupàn uzapo ma'e a'e pe upuner haw ikatu ma'e hexak kar pà a'e pe no.

Enom ywy rehe har wanuwihaw numugwaw kar kwaw weko haw myteromo wà

14 Kanez tawhu pe wanekon wà kury. Moizez omono kar uze'eg heraha har Enom izuapyapyr wanuwihawete pe wà kury. — Ko ze'eg neànàm Izaew ta'yr izuapyapyr umur kar newe wà. Erekwaw urereko haw zawaiw katu ma'e no. 15 Erekwaw ureipy Ezit pe waho awer kwehe arer no. Urumumaw kwarahy tetea'u a'e pe urereko pà. Ezit ywy rehe har werekoahy ureipy wà. Urerekoahy wà no. 16 A'e rupi urenoz urepytywà àwàm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ure. Wenu ureze'eg a'e. A'e rupi umur kar weko haw pe har Ezit ywy wi urepyro kar pà izupe. Uruiko Kanez tawhu pe neiwyzaw huwake kury. 17 Tuwe uruahaw neywy nehe. Ure nehe, urereimaw wà nehe no, nuruhem kwaw urerape wi nehe. Nuruixe kwaw peko pe nehe. Nuruixe kwaw uwà tyw penemitygwer pe nehe. Nuru'u kwaw 'y neyzygwar pupe har nehe. Neywy rehe urereko mehe uruata putar pe uhu ma'e rupi nehe, i'i izupe wà.

18 Enom wanuwihawete uwazar Moizez ze'eg izupe. — Nan. Nuruahaw kar kwaw ureywy peme nehe. Aze pezeagaw nehe, uruata putar pekutyr nehe, peàmàtyry'ym pà nehe.

19 Na'e teko Izaew uze'eg wà kury. — Uruata putar oroho pe uhu ma'e rupi nehe. Aze amo u'u 'y nehe, aze amo ma'ea'yr u'u 'y nehe, urumekuzar putar nehe, i'i wà. Urepurahaw wer neywy rehe. Nuruputar kwaw amo ma'e, i'i wà.

20 Enom wanuwihawete uwazar waze'eg wanupe. — Nan. Napeahaw kwaw nehe, i'i wanupe. Na'e Enom izuapyapyr zauxiapekwer tetea'u uzàmàtyry'ym teko Izaew wà wà kury. 21 Nezewe mehe Enom nuwahaw kar kwaw uiwy Izaew wanupe wà. A'e rupi Izaew oho amo pe rupi wà.

Àràw màno haw

22 Teko Izaew paw uhem Kanez tawhu wi wà, ywytyr Or her ma'e pe oho pà wà. 23 Enom ywyzaw iwyr hin a'e ywytyr. A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Àràw pe kury.

24 — Àràw nuixe kwaw ywy Izaew wanupe heremimume'u kwer pe a'e nehe. Umàno putar nehe, ta'e 'y Merima wi imuhem kar mehe naperuzar kwaw heze'eg xe. 25 Erur Àràw nehe. Erur ta'yr Ereazar nehe no. Emuzeupir kar Or ywytyr rehe ne wà nehe. 26 A'e re enuhem Àràw ikamir puku izuwi nehe. Emunehew kar Ereazar pe nehe. Àràw umàno putar a'e pe nehe.

27 Uzapo Moizez a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete a'e. Uzeupir Or ywytyr rehe teko paw wanenataromo wà. 28 Wenuhem Moizez kamir puku xaxeto romo heko haw hexak kar haw Àràw wi kury. Umunehew kar Ereazar pe. Umàno Àràw ywytyr apyr kury. A'e re Moizez wezyw Ereazar rupi. 29 Àràw imàno awer ikwaw mehe teko umumaw 30 'ar uzai'o pà hehe wà.

21

Araz heitykaw

1 Araz a'e, Kànàà wanuwihawete Kànàà ywy rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr wiko ma'e ukwaw Izaew wanur haw a'e. — Ur waiko pe Atari her ma'e rupi wà, i'i wà. A'e rupi uzàmàtyry'ym Izaew oho wà kury. Weraha amo teko wemipyhyk kwer uzeupi romo wà. 2 Na'e teko Izaew umume'u ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. — Aze ereityk kar 'aw teko urewe ne wà nehe, urumumaw putar waneko haw tawhu paw rupi nehe, i'i izupe wà.

3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu Izaew waneminoz. Upytywà Izaew Kànàà waneityk pà wà. Nezewe mehe Izaew umumaw wà. Umumaw waneko haw tawhu wà no. — Orima, i'i a'e ywy pe wà. — Ma'e imumaw paw, i'i her zaneze'eg rupi.

Moz morog iapo pyrer

4 Na'e Izaew uhem oho Or ywytyr wi wà kury, Yryhupiràg piarupi wà kury. Nezewe umàmàn Enom ywy iwyr hehe wata 'ym pà wà. Wata mehe teko upytu'u ma'e hàrogatu re wà. 5 Uzypyrog

Tupàn ikutyr Moizez ikutyr uze'eg pà wà.
— Màràzàwe tuwe Tupàn zanepyro kar
Moizez pe Ezit ywy wi a'e. Aipo zane-
mumàno kar putar ywyxiguhu rehe nehe.
Naheta kwaw temi'u xe. Ni 'y naheta
kwaw. Zaneremi'u xe har na'ikatu kwaw.
Urekene'o kury.
6 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omono kar mozaiw wanupe wà kury.
Uhàuhàz teko wamytepe wà. Uxi'u Izaew
tetea'u wazuka pà wà. 7 Na'e teko uze'eg
oho Moizez pe wà kury. — Ikatu 'ym
ma'e uruzapo Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e henataromo ure. Ta'e uruze'eg ze-
mueteahy hehe ure xe. Uruze'eg ze-
mueteahy nerehe ure no. Emuhem kar
'agwer mozaiw teko wamyter wi Tupàn pe
ne wà nehe, i'i izupe wà. Na'e Moizez
uze'eg Tuweharupi Wiko Ma'e pe teko
wanehe kury. 8 Uze'eg Tupàn Moizez pe.
— Emupyràn itazu mozaiw hagapaw romo
iapo pà nehe. Emupu'àm hagapaw ywyra
rehe. Tuwe mozaiw hemixi'u kwer ume'e
hehe wà nehe. Nezewe mehe ikatu putar
wà nehe.
9 Na'e umupyràn Moizez itazu morog
mozaiw hagapaw romo iapo pà. Omomog
ywyra imupu'àm pyrer rehe. Aze mozaiw
uxi'u amo, a'e teko ume'e a'e mozaiw haga-
paw rehe wà. Ikatu nezewe mehe wà.

Izaew oho Moaw waiwy rehe wà

10 Na'e Izaew uhem a'e wi wà. Uzapo
uker haw Omot pe wà. 11 Na'e oho Omot wi
tawhu kwer Amari her ma'e pe ywyxiguhu
rehe Moaw waiwy ikupe kutyr kwarahy
ihemaw kutyr wà kury. 12 A'e re uhem
a'e wi uker haw iapo pà Zerez ywyàpyznaw
rehe wà. 13 A'e wi oho uker haw iapo
pà Aronon yrykawhu izywyr kwarahy
heixe haw awyze har kutyr ywyxiguhu
Amohe waiwy pe uhem ma'e rehe wà.
(Aronon yrykawhu uzeapo ywyzaw Moaw
waiwy Amohe waiwy myter pe har romo.)
14 A'e rupi nezewe uze'eg pape Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ipuruàmàtyry'ym
awer her ma'e a'e: Waew tawhu Xupa
ywy rehe har, ywyàpyznaw a'e pe har wà
no, yrykawhu Aronon, 15 wezyw haw a'e
ywyàpyznaw wanuwi har Ar tawhu pe oho
ma'e wà, Moaw waiwyzaw kutyr oho ma'e.
16 A'e wi oho Meer pe wà. 'Yzygwar, i'i her
zaneze'eg rupi. Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uze'eg Moizez pe a'e pe. — Emono'og
teko ne wà nehe. Amono putar 'y teko
nànàn ihe nehe, i'i izupe.
17 Na'e teko Izaew umuzàg ko zegar haw
wà.
— O 'yzygwar, emuhem kar 'y nezewi nehe.
A'e mehe urumume'u putar nekatu haw
zegar haw imuzàg pà nehe.
18 'Àg 'yzygwar tuwihaw uhàwykàz wà.
Teko wanuwihaw uwàpytymawok wà, uy-
wyra tuwihaw romo hexak kar haw
pupe wà,
Ywyra purunupà haw pupe wà.
Ywyxiguhu wi oho Matana pe wà, i'i wà.
19 Matana wi oho Nariew pe wà. Nar-
iew wi oho Mamot pe wà. 20 Mamot wi
oho ywyàpyznaw Moaw waiwy rehe har pe
Piziga ywytyr iwy pe wà. Teko upuner
ywyxiguhu hexakaw rehe a'e wi wà.

Izaew weityk Xeom wà, Og wà no

21 Na'e teko Izaew izuapyapyr omono
kar uze'eg heraha har Xeom Amohe
wanuwihawete pe wà kury.
22 — Tuwe uruahaw neywy nehe. Nu-
ruixe kwaw peko pe nehe. Nuruixe kwaw
uwà tyw penemitygwer pe nehe. Nuru'u
kwaw 'y neyzygwar pupe har nehe. Tuwe
uruahaw neywy nehe. Ure nehe, ure-
reimaw wà nehe no, nuruhem kwaw pe
wi nehe. Neywy rehe urereko mehe uru-
ata putar pe uhu ma'e rupi nehe. Te
uruhem oroho peywy wi nehe, i'i izupe
wà. 23 Nezewe rehe we Xeom nuwahaw
kar kwaw uiwy Izaew wanupe. Nan.
Omono'og wemiruze'eg paw rupi wà, teko
Izaew wakutyr ywyxiguhu rehe waner-
aha pà wà. Xeom oho Zaxa pe Izaew
waàmàtyry'ym pà. 24 Izaew uzuka Amohe
tetea'u utakihe pupe wà. Upyhyk waiwy
wanuwi wà. Ywy ipyhyk pyrer uzypy-
rog Aronon yrykawhu pe. Oho yrykawhu
Zamok pe. Zamok upyta Amon waiwyzaw
pe. Heta pàrirogawtàtà a'e pe. 25 Nezewe
Izaew upyhyk a'e tawhu Amohe waiwy
rehe har paw rupi wà. Upyta wapupe wiko
pà wà, Ezemon tawhu pupe wà, taw a'e
tawhu izywyr har wapupe wà no. 26 Xeom
Amohe ywy rehe har wanuwihawete a'e,

wiko Ezemon tawhu pe a'e. A'e 'ym mehe uzàmàtyry'ym Moaw wanuwihawete a'e tawhu pe har wazar a'e. Upyhyk iziwy paw wanuwi wà. A'e ywy oho Aronon yrykawhu pe. 27 A'e rupi ze'eg puràg iapo har uze'eg nezewe hehe wà.

Pezur Ezemon pe nehe,
tawhu tuwihawete Xeom heko haw pe nehe.
Uzapo wi putar wà nehe.
Uzapokatu wi putar wà nehe.
28 Uhem tata Ezemon wi.
Uhem heny kwer tawhu tuwihawete Xeom heko haw wi.
Zauxiapekwer tetea'u uzemono'og ma'e wà,
nuzawy kwaw tatahu wà.
Umumaw Ar tawhu Moaw ywy rehe har wà.
U'u ywytyr Aronon yrykawhu ywate har izywyr har wà.
29 Pezemumikahy nehe, Moaw ywy rehe har wà.
Tupàn ua'u Kemoz imuwete har wà. Pekàzym putar nehe.
Tupàn ua'u pezar umuzàn kar zauxiapekwer pemyrypar wà.
Omono kar penazyr peàmàtyry'ymar wanupe wà no,
umuigo kar Xeom Amohe wanuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo wà.
30 Ezemon ipuner haw upaw kwez kury.
Ezemon wi Nimon pe ma'e paw uzeapo imumaw pyrer romo a'e wà.
Weityk Nopa tawhu wà.
Tata uhem Menema tawhu pe no,
i'i wà.

31 Nezewe mehe Izaew upyta Amohe ywy rehe wiko pà wà kury. 32 Na'e Moizez omono kar teko Zazer tawhu pe wà. — Peme'egatu hehe nehe, i'i wanupe. A'e re Izaew upyhyk taw Zazer tawhu izywyr har wà. Umuhem kar Amohe ywy rehe har a'e pe wiko ma'e paw rupi wà.
33 Na'e Izaew uzewyr Màxà piarupi uzeupir pà wà. Og Màxà wanuwihawete uhem waàmàtyry'ym pà Enerez tawhu pe. 34 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. — Ekyze zo izuwi nehe. Ta'e amur putar wanuwihawete nepo pe ihe nehe xe. Amur putar hemiaihu newe wà nehe no. Amur putar iziwy newe nehe no. Nema'enukwaw Xeom Amohe wanuwihawete Ezemon pe har pe neremiapo kwer. Ezapo nezewegatete haw Og pe nehe no.
35 A'e rupi Izaew uzuka Og wà. Uzuka ta'yr wà no. Uzuka hemiaihu paw wà no. Ni pitài nuhem kwaw wà. Upyhyk waiwy wanuwi wà.

22

Marak omono kar uze'eg Màrààw pe

1 Izaew uhem oho a'e wà. Uzapo uker haw ywytyr heta 'ymaw Moaw ywy rehe har rehe Zotàw yrykawhu ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr Zeriko tawhu henataromo wà.
2 Amo umume'u Izaew wanemiapo kwer oho Marak Zipor ta'yr Moaw wanuwihawete pe wà. — Umumaw Amohe wà, i'i izupe wà. 3 Ukyze Izaew wanuwi, ta'e heta tetea'u wà xe. Azeharomoete Moaw izuapyapyr ukyzeahy Izaew wanuwi wà. 4 Moaw uze'eg Minià wanuwihawete wanupe wà. — A'e teko u'u putar zaneywyr har paw rupi wà nehe. Nuzawy kwaw tapi'ak ka'api'i paw i'u har wà nehe, i'i wà. 5 Na'e tuwihawete Marak wenoz kar Màrààw Meor ta'yr imuwà kury. Màrààw wiko Petor tawhu Ewparat yrykawhu huwake har Amaw ywy rehe har pe a'e. Ize'eg heraha har umume'u ko ze'eg izupe wà. — Amo teko uhua'u ma'e uhem Ezit ywy wi paw rupi wà. Uhàuhàz ko ywy nànàn wà kury. Ur heruwake wiko pà wà kury. 6 Aenoz ko ma'e newe. — Ezur xe 'aw teko wanehe ze'egaiw imono pà nehe. Ta'e upuner wera'u ihewi wà xe. Aze ru'u nezewe mehe apuner putar wanetykaw rehe xe wi wamuhem kar haw rehe nehe. Akwaw ko ma'e ihe. Aze eremono ze'egatu amo rehe, ikatu ma'e uzeapo a'e teko pe. Aze eremono ze'egaiw amo rehe, ikatu 'ym ma'e uzeapo a'e teko pe, i'i izupe wà.
7 Na'e Moaw wanuwihawete oho Minià wanuwihawete wanupi izupe uze'eg pà wà kury. Weraha temetarer uzeupi ze'egaiw hekuzaromo wà nehe. Uhem Màrààw heko haw pe wà. Umume'u Marak ze'eg izupe wà. 8 Màrààw uwazar waze'eg

wanupe nezewe. — Peker xe pitài haw nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u putar ma'e ihewe nehe. Pyhewe amume'u putar a'e ma'e peme nehe, i'i wanupe. Moaw wanuwihawete upyta Màrààw ipyr wà. 9 Tupàn ur izupe uze'eg pà. Upuranu hehe. — Amo awa wiko nepyr wà. Mo romo aipo wiko wà, i'i izupe.

10 Uwazar Màrààw Tupàn ize'eg izupe. — Marak Moaw wanuwihawete umur kar uze'eg ihewe. 11 — Amo teko tetea'u uhem Ezit ywy wi paw rupi wà. Uhàuhàz ko ywy nànàn wà kury. Marak uputar na'arewahy heho àwàm a'e. — Emono ze'egaiw 'aw teko wanehe nehe, i'i iko ihewe. Aze ru'u nezewe mehe upuner wanetykaw rehe nehe, wamuhem kar haw rehe nehe.

12 Tupàn uze'eg Màrààw pe. — Eho zo wanupi nehe. Emono zo ze'egaiw Izaew wanehe nehe. Ta'e ihe amono heze'egatu a'e teko wanehe ihe xe.

13 Ku'em mehe Màrààw upu'àm tuwihaw Marak hemimur kwer wanupe uze'eg pà kury. — Pezewyr peywy pe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nahemono kar kwaw penupi a'e, i'i wanupe.

14 Na'e uzewyr oho wà. Uze'eg oho Marak pe wà. — Màrààw natur wer kwaw urerupi a'e, i'i izupe wà.

15 Na'e Marak omono kar amo tuwihaw izupe wà kury. Heta wera'u tuwihaw izypy mehe arer wanuwi wà. Upuner wera'u wanuwi wà no. 16 Uze'eg oho Màrààw pe wà. — Ihe Marak Zipor ta'yr ainoz xe nezur àwàm newe kury. 17 Amono putar temetarer tetea'u newe hekuzaromo nehe. Wyzài neremimutar amono putar newe nehe. Ezur 'aw teko wanehe ze'egaiw imono pà nehe, i'i izupe wà, Marak ize'eg imume'u pà wà.

18 Uwazar Màrààw waze'eg wanupe. — Aze mo Marak umur or wàpuzuhu pe har paw rupi, aze mo umur parat wàpuzuhu pe har paw rupi, napuner iwer mo ma'e iapo haw rehe. Ni uhua'u ma'e ni pixika'i ma'e iapo haw rehe napuner iwer mo, aze mo Tuweharupi Wiko Ma'e hezar nuzapo kar iwer mo a'e ma'e ihewe. 19 Aenoz pitài ma'e peme kury. Peker xe hepyr nehe. Nezewe mehe akwaw putar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ihe nehe, aze umume'u ma'e ihewe nehe, i'i wanupe.

20 Pyhaw Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar Màrààw pe uze'eg pà. — 'Aw awa ur nerenoz pà wà. A'e rupi ezemuàgà'ym wanupi neho àwàm rehe nehe. Nezewe rehe we xo heremiapo kar ezapo nehe. 21 A'e rupi iku'egwer pe Màrààw uzemuàgà'ym kury. Omono izuru pe har weimaw zumeta'i kuzà rehe. Oho Moaw wanuwihaw wanupi.

Màrààw, zumeta'i, Tupàn heko haw pe har

22 Tupàn wikwahy a'e, ta'e Màrààw oho a'e xe. Oho weimaw zumeta'i kuzà ikupe pe. Mokoz izupe uma'ereko ma'e oho hupi wà no. Na'arewahy Tupàn heko haw pe har upu'àm henataromo pe rupi iho re imupytu'u kar pà. 23 Zumeta'i wexak Tupàn heko haw pe har pe rupi. Wereko takihepuku opo pe. Hexak mehe zumeta'i uhem oho pe wi kaiwer kutyr. Na'e Màrààw upetek zumeta'i heraha wi pà pe pe. 24 Na'e Tupàn heko haw pe har upyta pe pixika'i haw pe kury, mokoz uwà tyw wamyter pe. Heta pàrirogawtàtà ita iapo pyrer mokoz ipehegwer wanehe. 25 Zumeta'i Tupàn heko haw pe har hexak mehe uzekok pàrirogawtàtà rehe Màrààw ipy imuzarahy pà hehe. A'e rupi Màrààw upetek wi zumeta'i. 26 Na'e Tupàn heko haw pe har oho wanenataromo kury. Upyta pe pixika'i wera'u haw pe kury. Zumeta'i nupuner kwaw ni awyze har rupi ni ahurehe har rupi oho haw rehe. 27 Zumeta'i wexak Tupàn heko haw pe har. A'e rupi uzeàpàrirog ywy rehe. Màrààw wikwahy tuwe kury. A'e rupi unupà zumeta'i ywyra pupe kury. 28 Na'e Tuweharupi Wiko Ma'e umuze'eg kar zumeta'i kury. Uze'eg Màrààw pe. — Ma'e azapo newe ihe. Màràzàwe tuwe hepetek pe na'iruz haw, i'i izupe.

29 Uwazar Màrààw izupe. — Urupetek ihe, ta'e nahereko katu kwaw pe ne xe. Aze mo heta takihepuku hepo pe, uruzuka mo na'arewahy, i'i izupe.

30 Na'e zumeta'i uze'eg wi Màrààw pe kury. — Aipo naiko kwaw nereimaw romo.

Aipo nerezeupir kwaw hekupe pe tuweharupi. Aipo azapo agwer ma'e newe tuweharupi, i'i izupe. — Nan, i'i Màrààw izupe.

31 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar weko haw pe har Màrààw pe kury. Upyta pe rupi. Wereko takihepuku opo pe. Màrààw wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe. 32 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw pe har uze'eg kury. — Màràzàwe tuwe erepetek zumeta'i na'iruz haw. Ihe azur neàmàtyry'ymar ài nemuzewyr kar pà ihe. Ta'e na'ikatu kwaw ko neata haw ihewe xe. 33 Nereimaw zumeta'i kuzà herexak a'e, ihewi utyryk pà na'iruz haw a'e. Aze mo nuzapo iwer nezewe haw, uruzuka mo ihe. Nazuka iwer mo nereimaw ihe, i'i izupe.

34 Na'e Màrààw uze'eg Tupàn heko haw pe har pe kury. — Azapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo. Nakwaw kwaw pe rupi nereko haw hemupytu'u kar har romo. Aze hemuzewyr kar kutàri nehe, azewyr putar hereko haw pe nehe.

35 Uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg izupe. — Eho 'aw awa wanupi nehe. Xo heze'eg emume'u nehe, i'i izupe. Nezewe mehe Màrààw oho tuwihaw Marak hemimur karer wanupi.

Marak umuawyze Màrààw

36 — Màrààw uhem iko kury, i'i amo Marak pe. A'e rupi oho huwàxi pà tawhu Aronon yrykaw izywyr har Moaw ywy izywyr har Ar her ma'e pe kury. 37 Upuranu Marak hehe. — Màràzàwe tuwe nanezur wer kwaw pitài haw mehe nerenoz kar mehe. — Numur kwaw temetarer tetea'u ihewe nehe, aipo ere nezeupe herehe ne, i'i izupe.

38 Màrààw uwazar ize'eg izupe. — Aiko xe nepyr kury. Napuner kwaw heze'eg imume'u haw rehe nehe. Xo Tupàn ze'eg imume'u haw rehe apuner putar nehe, i'i izupe.

39 Na'e Màrààw oho Marak rupi Uzot tawhu pe kury. 40 Marak uzuka tapi'ak wà. Uzuka àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà wà no. Omono wano'o kwer ipehegwer Màrààw pe tuwihaw hehe we har wanupe no.

Màrààw ze'eg awer pitài haw

41 Iku'egwer pe ku'em mehe Marak weraha Màrààw Mamot-Ma'aw pe. Màrààw upuner amo teko Izaew wanexakaw rehe a'e wi.

23

1 Na'e Màrààw uze'eg Marak pe. — Ezapo 7 ma'ea'yr hapy haw nehe. Emuàgà'ym 7 tapi'aka'yr awa ne wà nehe. Emuàgà'ym 7 àràpuhàràn hawitu ma'e awa ne wà nehe no.

2 Marak weruzar Màrààw ze'eg. Na'e uzuka pitài tapi'ak pitài àràpuhàràn rehe we ma'ea'yr hapy haw wanehe pitàitàigatu wà. 3 Na'e Màrààw uze'eg Marak pe. — Epyta neremimono kwer hapy pyrer huwake nehe. Aha putar newi nehe. Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur heàwàxi pà nehe. Aze uzapo kar ma'e ihewe nehe, amume'u putar a'e ma'e paw newe nehe, i'i izupe. Na'e Màrààw uzeupir a'e zutyka'i amo ywytyr apyr. 4 Tupàn uwàxi Màrààw wà a'e pe. Màrààw uze'eg izupe. — Azapo 7 ma'ea'yr hapy haw ihe wà. Azuka pitài tapi'ak pitài àràpuhàràn rehe we ma'ea'yr hapy haw nànàn ihe wà, i'i izupe.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Màrààw pe, hemimume'u ràm imume'u pà izupe. — Ezewyr ko heze'eg imume'u pà Marak pe kury, i'i izupe. 6 Na'e Màrààw uzewyr Marak pe kury. Marak wiko wemimono kwer hapy pyrer huwake a'e rihi. Moaw wanuwihaw wiko hehe we a'e wà no.

7 Na'e Màrààw umume'u ko ze'eg puràg uzeapo ma'e ràm imume'u haw a'e kury.

— Marak Moaw wanuwihawete hemur kar Xir ywy wi a'e.
Omono kar amo awa ywytyruhu kwarahy ihemaw kutyr har pe hepiaromo a'e wà.
— Ezur nehe, i'i ihewe.
— Emono ze'egaiw teko Izaew wanehe ihewe nehe, i'i ihewe.
— Azeharomoete, emono ze'egaiw Izaew izuapyapyr wanehe nehe, i'i ihewe.
8 A'e teko uzuka putar Moaw a'e wà nehe.
Napuner kwaw ze'egaiw imono haw rehe wanehe nehe.

Tupàn numume'u kwaw Izaew wanehe
uzepyk àwàm a'e.
A'e rupi namume'u kwaw wanehe izepyk
àwàm ihe nehe.
9 Itahu apyr hereko mehe,
ywytyruhu apyr hereko mehe aexak
teko Izaew izuapyapyr ihe wà.
Wiko a'e zutyka'i wà.
— Nazaiko kwaw amogwer teko wazàwe, i'i
uzeupeupe wà.
10 Zako izuapyapyr nuzawy kwaw ywy ku'i
kwer wà.
Heta tetea'u wà.
Ni amo nupuner kwaw wapapar haw rehe
wà.
Aze mo aiko Tupàn hemiaihu romo a'e teko
wainuinuromo hemàno mehe,
A'e mehe mo ikatu mo ihewe.
Hereko katu wer teko imunar 'ym ma'e
wazàwe ihe,
i'i Màrààw.

11 Na'e Marak uze'eg Màrààw pe kury. —
Ma'e erezapo kwez ihewe kury. Amono
kar amo nepiaromo. — Emono ze'egaiw
heàmàtyry'ymar wanehe nehe, a'e newe.
Nezewe rehe we eremono ze'egatu
wanehe, i'i izupe.
12 Uwazar ize'eg izupe.
— Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u kar ma'e ihewe, xo a'e ma'e zo
imume'u haw rehe apuner ihe, i'i.

Màrààw ize'eg awer mokoz haw

13 Na'e Marak uze'eg Màrààw pe.
— Ezur herupi amo ywy pehegwer pe
nehe. A'e pe erepuner putar amogwemog-
wer Izaew wanexakaw rehe nehe. A'e
pe nereko mehe emono ze'egaiw a'e teko
wanehe nehe, aze ikatu newe nehe, i'i
izupe.
14 Marak weraha Màrààw kaiwer Zopi
her ma'e Piziga ywytyr apyr har pe.
Uzapo 7 ma'ea'yr hapy haw a'e pe wà.
Ma'ea'yr hapy haw nànàn uzuka pitài
tapi'aka'yr awa pitàitàigatu wà. Uzuka pitài
àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitàitàigatu
wà no.
15 Na'e Màrààw uze'eg Marak pe.
— Epyta xe neremimono kwer hapy
pyrer huwake nehe. Aha putar newi
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e huwàxi pà
nehe, i'i izupe.
16 Tuweharupi Wiko Ma'e uwàxi Màrààw
wà a'e pe. Umume'u hemimume'u ràm
izupe. — Ezewyr Marak pe heze'eg
imume'u pà izupe kury, i'i izupe. 17 A'e rupi
Màrààw uzewyr Marak huwàxi pà. Wiko
wemimono kwer hapy pyrer huwake rihi.
Moaw wanuwihaw wiko hehe we wà no.
— Ma'e Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
newe, i'i Marak izupe. 18 Uwazar Màrààw
Marak ize'eg izupe ko ze'eg puràg imume'u
pà.

— Ezur nehe, Marak Zipor ta'yr.
Einu katu heremimume'u ràm nehe.
19 Tupàn nahemu'em kwaw teko wazàwe
a'e.
Nuiko kwaw teko romo.
Nuzewyr kwaw uze'eg awer wi.
Aze Tupàn umume'u wemiapo ràm, aipo
nuzapo kwaw.
— Azapo putar ihe nehe, i'i.
Uzapo tuwe a'e.
20 — Emono ze'egatu Izaew wanehe nehe,
i'i ihewe.
Omono ze'egatu wanehe.
Napuner kwaw ze'egaiw wanehe
imono haw rehe kury.
21 Aexak Izaew waneko àwàm ihe.
Naheta kwaw iaiw haw wanupe nehe. Na-
heta kwaw ma'erahy wanupe nehe.
Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, wazar a'e,
wiko wanehe we a'e.
Teko uhapukaz wà.
— Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
zaneruwihawete romo a'e, i'i wà.
22 Tupàn upyro Izaew a'e wà, Ezit ywy wi
a'e wà.
Ikàg tapi'ak awa hehaite ma'e ài.
23 Ni amo nupuner kwaw ze'egaiw imono
haw rehe wanehe
paze ma'e ài wà nehe. Nupuner kwaw
uzeapo ma'e ràm imume'u mua'u
haw rehe ikatu 'ym ma'e iapo haw
rehe wanupe wà.
Teko paw uze'eg putar nezewe
a'e teko wanehe wà nehe.
— Pexak Tupàn hemiapo kwer nehe, i'i
putar wà nehe.
24 Izaew upu'àm zàwàruhu iriàw kuzà ài wà.
Ikàg zàwàruhu iriàw awa ài wà.
Wemiar i'u re zo upytu'u putar nehe.

Wemipyhyk wanuwykwer i'u re zo up-
ytu'u putar nehe,
i'i wà.

25 Na'e Marak uze'eg Màrààw pe.
— Aze nerepuner kwaw ze'egaiw imono haw rehe Izaew wanehe nehe, emono zo ze'egatu wanehe nehe, i'i izupe. 26 Màrààw uwazar ize'eg izupe. — Ko ma'e amume'u kwez newe: xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar iapo haw rehe zo apuner ihe, i'i izupe.

Màrààw ze'egatu haw na'iruz haw

27 Na'e Marak uze'eg Màrààw pe.
— Ezur herupi nehe. Ureraha putar amo ywy pehegwer pe nehe. Aze ru'u Tupàn omono kar ze'egaiw Izaew wanehe newe a'e pe nehe, i'i izupe.
28 Na'e Marak weraha Màrààw Peor ywytyr apyr ipehegwer ywyxiguhu kutyr ume'e ma'e rehe. 29 Uze'eg Màrààw Marak pe.
— Ezapo 7 ma'ea'yr hapy haw nehe. Emuàgà'ym 7 tapi'aka'yr awa ne wà nehe. Emuàgà'ym 7 àràpuhàràn hawitu ma'e awa ne wà nehe no.
30 Marak weruzar Màrààw ze'eg. Na'e uzuka pitài tapi'ak pitài àràpuhàràn rehe we ma'ea'yr hapy haw nànàn pitàitàigatu wà.

24

1 Màrààw wexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar kury. Iporomono kar wer ze'egatu Izaew wanehe Màrààw pe a'e. A'e rupi Màrààw nupuranu kwaw Tupàn rehe kury. — Ma'e ereputar, ni'i kwaw izupe. Nan. Uwak ywyxiguhu kutyr. 2 Wexak teko Izaew a'e pe wà. Izaew ta'yr wazuapyapyr uzemono'og uzehezehe uker haw iapo pà pitàitàigatu a'e pe wà. Tupàn Hekwe umuze'eg kar Màrààw kury. 3 A'e rupi umume'u ko ze'eg puràg uzeapo ma'e ràm imume'u haw.

Na'aw Màrààw Meor ta'yr ze'eg xe.
'Aw awa upuner ma'e hexak katu haw
rehe.
Na'aw ize'eg xe.
4 Upuner Tupàn ze'eg henu katu haw rehe
no.
A'ar ihe. Herehazawok.
Aexak Tupàn upuner ma'e ihe.
5 Ipuràg eteahy teko Izaew izuapyapyr
waker haw.
Ipuràg eteahy wanàpuzràn wà.
6 Nuzawy kwaw inàzàràn 'yw tetea'u uze-
hyrohyrogatu ma'e.
Nuzawy kwaw ma'etymaw yrykawhu izy-
wyr har.
Nuzawy kwaw aroe 'yw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemitygwer.
Nuzawy kwaw ywyràkàxigyw 'y huwake
har.
7 Heta tetea'u putar 'y Izaew wanupe nehe.
Ui'u putar wà nehe.
Omono putar 'y wemitygwer rehe nehe no.
Wanuwihawete upuner wera'u putar
Akak wi nehe.
Teko paw ukwaw putar hemiaihu
wakàgaw wà nehe.
8 Tupàn upyro Izaew Ezit ywy wi wà.
Uzàmàtyry'ym waàmàtyry'ymar tapi'ak awa
hehaite ma'e ài.
Izaew u'u putar wàmàtyry'ymar wà.
Uzuhaw zauxiapekwer wàkàgwer wà.
Uzuka u'yw pupe wazywà pà wà.
9 Izaew nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw up-
uner ma'e wà.
Iker mehe ni amo numume'e kar kwaw
wà.
Aze amo omono ze'egatu Izaew wanehe
nehe,
Tupàn omono putar ze'egatu a'e
ze'egatu imono har rehe nehe no.
Aze amo omono ze'egaiw Izaew wanehe
nehe.
Tupàn omono putar ze'egaiw a'e ze'egaiw
imono har rehe nehe no.

10 Na'e Marak wikwahy Màrààw pe kury. Ukwar opo rehe inugwer opo pupe wekwahy haw hexak kar pà. Uze'eg izupe.
— Urenoz xe heàmàtyry'ymar wanehe ze'egaiw imono kar pà newe. Na'iruz haw xo ze'egatu zo eremono wanehe. 11 Eho nereko haw pe kury. Amume'u hekuzar newe. Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemupytu'u kar hekuzar newe imono 'ym mehe we a'e, i'i izupe.
12 Na'e Màrààw uwazar ize'eg izupe. — Amume'u a'e ma'e neze'eg herur har wanupe ihe. 13 — Aze mo eremur neparat paw ihewe, aze mo eremur neor paw

ihewe, napuner iwer mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg heruzar 'ymaw rehe. — Nazapo kwaw heremiapo kar nehe, a'e wanupe. — Xo Tupàn hemimume'u zo amume'u putar nehe, a'e wanupe, i'i izupe.

Màrààw ze'egatu haw iahykaw

14 Màrààw uze'eg wi Marak pe.
— Azewyr putar heànàm wanupe ihe nehe kury. Heho 'ym mehe we amume'u putar Izaew neremiaihu wanupe wanemiapo ràm newe nehe, i'i izupe. 15 Na'e umume'u ko ze'eg puràg ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u pà kury.

Na'aw Màrààw Meor ta'yr ze'eg xe.
'Aw awa upuner ma'e hexak katu haw rehe.
Na'aw ize'eg xe.
16 Upuner Tupàn ze'eg henu haw rehe.
Aze Tupàn ywate wera'u ma'e umur ma'e kwaw paw izupe,
upuner ikwaw paw rehe.
A'ar ihe. Herehazawok kury.
Aexak Tupàn upuner wera'u ma'e hepuahu zàwenugar kury.
17 Ame'e uzeapo ma'e ràm rehe.
Aexak teko Izaew izuapyapyr wà.
Wanuwihawete zahytata uhyape katu ma'e uzexak kar putar wanupe nehe.
Ur putar Izaew wanuwi zahytata uwewe ma'e ài.
Weityk putar Moaw wanuwihaw wà nehe.
Umumaw putar 'aw teko wiko wera'u ma'e wà nehe.
18 Weityk putar Izaew waàmàtyry'ymar Enom izuapyapyr wà nehe.
Upyhyk putar waiwy wà nehe.
Wiko putar waiwy izar romo wà nehe no.
Teko Izaew izuapyapyr wexak kar putar ukàgaw wà nehe.
19 Zako izuapyapyr wanuwi uhem putar teko wazar nehe.
Umumaw putar tawhu pupe wikuwe ma'e wà nehe.

20 Na'e upuahu haw zàwenugar rehe Màrààw wexak Amarek izuapyapyr wà. Na'e umume'u ko ze'eg uzeapo ma'e ràm imume'u har.
Izypy mehe Amarek wiko teko amogwer wanuwi
upuner wera'u ma'e romo wà.
Iahykaw rehe amo umumaw putar Amarek a'e wà nehe.
Nuzewyr pixik kwaw wà nehe.

21 Màrààw wexak Kene izuapyapyr wà no. A'e rupi umume'u ko ze'eg uzeapo ma'e ràm imume'u har.

Ywy peneko haw ikatu.
Naheta kwaw pezuka haw a'e pe.
Pezapo penaity itahu rehe.
22 Nezewe rehe we Axir pemumaw putar wà nehe.
Peneraha putar wemipyhyk kwer romo wanupe
uma'ereko e ma'e romo a'e wà nehe.

23 Màrààw umume'u ko ze'eg uzeapo ma'e ràm imume'u har no.

Amo teko uzemono'og kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà.
Mon aipo wà.
24 Waàmàtyry'ymar ur putar Xip yrypypo'o wi ukanuhu pupe wà nehe.
Weityk putar Axir wà nehe.
Weityk putar Emer wà nehe no.
A'e re Tupàn umumaw putar a'e teko kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wà nehe no.

25 Na'e Màrààw uzemuàgà'ym weko haw pe uzewyr pà kury. Marak oho a'e wi a'e no.

25

Izaew umuwete Ma'aw-Peor wà

1 Izaew uzapo uker haw ywyàpyznaw Akaz her ma'e rehe wà kury. Awa uzypyrog kuzà Moaw wanazyr wapuhe uker pà wà. 2 A'e kuzà wenoz teko Izaew wamuwà umynykaw pe wà. Uzuka ma'ea'yr uzar tupàn a'ua'u wanupe a'e mynykaw pe wà. Izaew umai'u wamai'u haw pe wà. Umuwete wazar tupàn a'ua'u wà no. 3 Nezewe Izaew uzemono'og tupàn Ma'aw-Peor her ma'e imuwete katu pà wà kury. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy wanupe. 4 Uze'eg Moizez pe. —

Emono'og teko Izaew izuapyapyr wanuwihaw ne wà nehe. E'azuwyk herenataromo 'aromo kwarahy ihyape katu mehe we ne wà nehe. Nezewe mehe Izaew wanupe hekwahy haw upaw putar nehe, i'i izupe.

5 Moizez uze'eg tuwihaw wanupe. — Pe pitàitàigatu pezuka awa peànàm Ma'aw-Peor imuwete arer pe wà nehe, i'i wanupe.

6 Moizez a'e, teko paw a'e wà no, uzai'o waiko tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo wà. Na'e pitài Izaew weraha amo kuzà Minià wàpuzràn pupe Moizez henataromo teko wanenataromo wà kury. 7 Pinez Ereazar ta'yr xaxeto Àràw hemimino wexak waneixe mehe wà. Hexak mehe upu'àm zemono'ogaw wi oho pà. Upyhyk u'ywhu. 8 Oho a'e awa haikweromo. Wixe hàpuzràn pupe. Ukutuk awa hie. Ukutuk kuzà hie rehe no. Nezewe mehe umumaw ma'eahy haw Izaew wainuinuromo har wà. 9 A'e 'ym mehe a'e ma'eahy haw uzuka 24.000 teko wà.

10 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

11 — Pinez umumaw teko Izaew wanupe hekwahy haw a'e. Wiko hezàwe a'e. Nupuner kwaw amo tupàn wamuwete haw hexakaw rehe. Xo hemuwete haw wexak a'e. Uzuka Pinez a'e awa. A'e rupi namumaw kwaw Izaew hekwahy haw inuromo. 12 A'e rupi emume'u ko ma'e izupe kury. — Tupàn uzapokatu uze'egaw nerehe we kury, umyrypar romo nemuigo kar pà kury, ere izupe nehe, i'i izupe. 13 A'e nehe, izuapyapyr a'e wà nehe no, wiko putar xaxeto romo tuweharupi wà nehe. Ta'e numuwete kar kwaw amo tupàn Izaew wanupe wà xe, herenataromo wà xe. Nezewe mehe umunàn kar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe a'e.

14 Izaew kuzà Minià izuapyr ipuhe izuka pyrer a'e, Ziniri her romo a'e. Xaru ta'yr romo hekon a'e. Wiko Ximeàw izuapyr romo. 15 Kuzà Minià izuapyr izuka pyrer a'e, Kozimi her romo a'e. Zur tazyr romo hekon. Zur wiko amo Minià izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanuwihaw romo.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ma'e Moizez pe.

17 Pezàmàtyry'ym Minià izuapyapyr peho pe wà nehe, wazuka pà pe wà nehe. 18 Uzapo ikatu 'ym ma'e peme wà. Ta'e hemu'em peme wà, tupàn ua'u Peor hagapaw imuwete kar pà peme wà. Hemu'em peme Kozimi Minià wanuwihaw tazyr rehe wà no. Izaew uzuka tazyr ma'eahy haw Peor ywytyr rehe heta mehe wà.

26

Mokoz haw rupi upapar teko wà

1 Wama'eahy re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe Ereazar xaxeto Àràw ta'yr pe no.

2 — Pepapar awa Izaew 20 kwarahy henataromo hereko har paw wà nehe. Pepapar awa uzeànàm ma'e wainuromo har paw rupi pe wà nehe, aze upuner zauxiapekwer romo weko haw rehe wà nehe, i'i wanupe.

3-4 Moizez a'e, Ereazar a'e no, weruzar ize'eg wà. Omono'og awa zauxiapekwer romo wiko haw upuner ma'e paw rupi wà. Uzemono'og Moaw ywy rehe ywytyr heta 'ymaw rehe wà, Zotàw yrykawhu izywyr wà, Zeriko tawhu henataromo wà. Amume'u putar Izaew Ezit ywy wi uhem ma'e kwer waner xe ihe wà nehe:

5 Humen izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà (Humen wiko Zako ta'yr ipy romo): Enok, Paru, 6 Ezerom, Karomi. 7 Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 43.730 wà. 8 Paru umuzàg amo wà: Eriaw, 9 ta'yr wà no: Nemuew, Nàtà, Àmiràw. (A'e 'ym mehe teko wexaexak Nàtà Àmiràw rehe we wà. Uzàmàtyry'ym Moizez wà. Uzàmàtyry'ym Àràw wà no. Uzemono'og Kora hemiruze'eg wanehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iàmàtyry'ym mehe wà. 10 Ywy uzepupeka wamokon pà a'e. Umàno Kora rehe we hemiruze'eg wanehe we wà. Tata uzuka 250 awa wà. Teko wexak a'e ma'e izeapo mehe wà. — Aze xiàmàtyry'ym Tupàn nehe, zanezuka putar nehe, i'i uzeupeupe wà. 11 Tupàn nuzuka kwaw Kora ta'yr wà.)

12 Ximeàw izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu waner wà: Nemuew, Zamim, Zakim, 13 Zera, Xau. 14 Awa a'e teko wainuromo har wapapar mehe heta 22.200 wà.

15 Kaz izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu
waner wà: Zepon, Agui Xuni, 16 Ozini, Eri,
17 Aroz Areri. 18 Awa a'e teko wainuromo
har wapapar mehe heta 40.000 wà.
19-21 Zuta izuapyapyr uzeànàm ma'e
wanu waner wà: Xera, Perez, Zera,
Ezerom, Amu. Mokoz Zuta ta'yr umàno
Kànàà ywy rehe wà. (Er, Onà waner wà.)
22 Awa a'e teko wainuromo har wapapar
mehe heta 76.500 wà.
23 Ixakar izuapyapyr uzeànàm ma'e
wanu waner wà: Tora, Puwa, 24 Zazu,
Xinirom. 25 Awa a'e teko wainuromo har
wapapar mehe heta 64.300 wà.
26 Zemurom izuapyapyr uzeànàm ma'e
wanu waner wà: Xerez, Erom, Zareew.
27 Awa a'e teko wainuromo har wapapar
mehe heta 60.500 wà.
28 Manaxe a'e, Eparai a'e no, wiko Zuze
ta'yr romo wà.
29 Manaxe izuapyapyr uzeànàm ma'e
wanu waner wà: Makir Manaxe
ta'yr wiko Zireaz tu romo. Zireaz
umuzàg 'aw uzeànàm ma'e wà: 30 Zezer,
Erek, 31 Aziriew, Xikez, 32 Xemi, Eper.
33 Zeropeaz Eper ta'yr nata'yr kwaw. Xo
tazyr zo heta izupe wà. Na'aw tazyr waner
xe wà: Makira, Noa, Ogira, Miwka, Xiza.
34 Awa a'e teko wainuromo har wapapar
mehe heta 52.700 wà.
35 Eparai izuapyapyr uzeànàm ma'e
wanu waner wà: Xutera, Meker, Tàà.
36 Erà izuapyapyr wiko Xutera izuapyapyr
romo azeharomoete wà. 37 Awa a'e teko
wainuromo har wapapar mehe heta
32.500 wà. Amume'u Zuze izuapyapyr
uzeànàm ma'e wanu waner kwez xe ihe
wà.
38 Mezàmi izuapyapyr uzeànàm ma'e
wanu waner wà: Mera, Azimew, Airàw,
39 Xupa, Upà. 40 Arize izuapyapyr wà,
Nààmà izuapyapyr wà no, wiko Mera
izuapyapyr romo azeharomoete wà.
41 Awa a'e teko wainuromo har wapapar
mehe heta 45.600 wà.
42 Nà izuapyapyr uzeànàm ma'e tu her:
Xuàw. 43 Awa a'e teko wainuromo har
wapapar mehe heta 64.400 wà.
44 Azer izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu
waner wà: Imina, Iziwi, Meri. 45 Emer
izuapyapyr wà, Mawkiew izuapyapyr wà
no, wiko Meri izuapyapyr romo azeharo-
moete wà. 46 Azer tazyr a'e, Xera her romo
a'e. 47 Awa a'e teko wainuromo har wapa-
par mehe heta 53.400 wà.
48 Napitari izuapyapyr uzeànàm ma'e
wanu waner wà: Zazeew, Kuni, 49 Zezer,
Xirez. 50 Awa a'e teko wainuromo har
wapapar mehe heta 45.400 wà.
51 Awa Izaew paw wainuromo har wapa-
par mehe heta 61.730 wà.
52 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Moizez pe.
53 Emuza'aza'ak ywy nehe, ipegegwer
wamono pà Zako ta'yr wazuapyapyr
wanupe nehe. Aze heta tetea'u wà, emono
ywy pehegwer uhua'u ma'e wanupe nehe.
54-56 Emuza'aza'ak ywy ita'i ma'e ipapar
haw hereko har momor haw pupe nehe.
Ywy pehegwer uhu wera'u ma'e emono
Zako ta'yr izuapyapyr heta tetea'u ma'e
wanupe nehe. Ywy pehegwer pixik wera'i
ma'e emono Zako ta'yr izuapyapyr heta
wewer ma'e wanupe nehe.

Erewi wà kury

57 Erewi izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu
waner wà: Zeroxon, Koat, Merari. 58 Amo
Àràw izuapyapyr uzeànàm ma'e wanu
waner wà: Irimini, Emerom, Mari, Muzi,
Kora. Koat umuzàg Ànàràw. 59 Àriràw
wereko Zokemez Erewi tazyr wemireko
romo. Zokemez uzexak kar Ezit ywy rehe.
Zokemez omono mokoz ta'yr Ànàràw pe
wà: Àràw, Moizez waner romo wà. Umur
pitài tazyr izupe no: Mirià her romo a'e.
60 Àràw umuzàg 4 wa'yr wà: Nanaw, Amiu,
Ereazar, Itamar. 61 Nanaw a'e, Amiu a'e
no, umàno tata iapo katu pyrer 'ym Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono mehe
a'e wà. 62 Upapar awa Erewi izuapyapyr
pitài zahy henataromo hereko har wà.
Heta 23.000 wà. Nupapar kwaw amogwer
Izaew izuapyapyr wainuinuromo wà. Ta'e
Izaew waiwy imuza'aza'ak mehe nupyhyk
kwaw ywy pehegwer wà xe.
63 Moizez a'e, xaxeto Ereazar a'e no, up-
apar Izaew wà, ywytyr heta 'ymaw Moaw
ywy rehe har rehe wà, Zotàw yrykawhu
izywyr Zeriko henataromo wà. 64 A'e 'ym
mehe Xinaz ywyxiguhu rehe wiko mehe

Moizez a'e, Àràw a'e no, upapar Izaew a'e wà. Wapapar haw pitài haw romo a'e. Upapar Izaew ywytyr heta 'ymaw Moaw ywy rehe har rehe wà, Zotàw yrykawhu izywyr Zeriko henataromo wà. Wapapar haw mokoz haw romo a'e. Naheta kwaw teko pitài haw ipapar pyrer mokoz haw ipapar pyrer wainuinuromo wà. 65 — Paw rupi umàno putar ywyxiguhu rehe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipapar pyrer izypy mehe arer wanupe. Umàno azeharomoete wà. Karew Zepone ta'yr a'e, Zuzue Nun ta'yr a'e no, xo a'e zo numàno kwaw wà.

27

Zeropeaz tazyr wà

1 Manaxe izuapyapyr wainuromo heta 5 ikypy'yr wà: Makira, Noa, Ogira, Miwka, Xiza. Zeropeaz tazyr romo wanekon wà. Wiko Zuze izuapyapyr romo wà: Zuze umuzàg Manaxe. Manaxe umuzàg Makir. Makir umuzàg Zireaz. Zireaz umuzàg Eper. Eper umuzàg a'e 5 wazyr wà. 2 A'e kuzà uze'eg oho Moizez pe Ereazar pe wà kury, teko paw wanupe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw pe wà kury. Uze'eg nezewe wà:

3 Ureru umàno ywyxiguhu rehe a'e. Numuzàg kwaw awa. Nuiko kwaw Kora hemiruze'eg romo. Nuzàmàtyry'ym kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Umàno wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo, wa'yr 'ym pà. 4 Numuzàg kwaw awa wà. Nezewe rehe we na'ikatu kwaw ureru her wànàm waner wanuwi ukàzym àwàm. Emur ywy pehegwer ureru iànàm wainuromo har urewe nehe. 5 Moizez uze'eg oho Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e kuzà wanehe. 6 Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe izupe.

7 Zeropeaz tazyr wenoz ma'e imuàgy'ygatu àwàm a'e wà. Emono ywy pehegwer wanu iànàm wainuromo har nehe, wanupe nehe. Tuwe upyhyk u izuapyapyr wanemipyhyk ràm wà nehe. 8 Emume'u ko heze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe. — Aze awa umàno wa'yr 'ym nehe, tuwe tazyr upyhyk ima'e nehe. 9 Aze natazyr kwaw nehe, a'e mehe tywyr upyhyk putar ima'e wà nehe. 10 Aze natywyr kwaw nehe, pemono ima'e tu tywyr wanupe nehe. 11 Aze tu natywyr kwaw nehe, pemono ima'e iànàm a'e awa huwake wera'i ma'e pe nehe. A'e iànàm wiko putar ima'e izar romo nehe. Izaew weruzar putar ko ze'eg wà nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amono ko ze'eg newe ihe xe, Moizez.

Zuzue wiko teko waneruze'eg romo kury

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. — Ezeupir ko ywy Amari her ma'e rehe nehe. Exak ywy Izaew wanupe heremimono ràm nehe. 13 Hexak ire eremàno putar neryky'yr Àràw ài nehe. 14 Ta'e pepytu'u hereruzar ire ywyxiguhu Zin her ma'e rehe peneko mehe xe. Teko paw uze'eg zemueteahy herehe Merima pe wà. A'e 'ar mehe napepurukwaw wer kwaw hepuner haw ikatuahy ma'e rehe a'e teko wanenataromo. (Heta 'yzygwar Kanez pe Zim ywyxiguhu rehe. Merima her romo a'e.) 15 Na'e Moizez umume'u ko ma'e kury.

16 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e teko paw wamuikuwe kar har. Exak kar amo awa ihewe teko waneruze'eg àràm romo nehe. 17 Tuwe upuner wanuwihaw romo weko haw rehe zeàmàtyry'ymawhu pe nehe. Nezewe mehe neremiaihu nuiko kwaw àràpuhàràn izar 'ym ma'e ài wà nehe, i'i izupe.

18 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury. — Enoz Zuzue Nun ta'yr imuwà nehe. Awa ma'e iapo haw ikwaw katu har romo hekon a'e. Emono nepo hehe nehe. 19-20 Nezewe mehe eremono putar tuwihaw romo nereko haw ipehegwer izupe nehe. Nezewe mehe Izaew paw weruzar putar ize'eg a'e wà nehe. Emupu'àm kar xaxeto Ereazar henataromo nehe, teko paw wanenataromo nehe no. A'e pe i'àm mehe eremume'u putar nerekuzaromo heko haw teko wanupe nehe. 21 Xaxeto Ereazar umume'u putar heremimutar Zuzue pe a'e nehe, Uri rehe ume'e pà Tumi rehe ume'e pà a'e nehe. Zuzue wekar putar heremimutar izupe uze'eg pà tuweharupi a'e nehe. Nezewe mehe tuweharupi Ereazar wexak kar putar heremiapo putar

haw Zuzue pe a'e nehe, teko Izaew paw wanupe a'e nehe no, i'i izupe.

22 Weruzar Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg a'e kury. Umupu'àm kar Zuzue xaxeto Ereazar henataromo kury, teko paw wanenataromo no. 23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete Moizez omono opo Zuzue iàkàg rehe kury, wekuzaromo har romo imuigo kar pà kury.

28

'Ar nànàgatu ma'e imono pyr

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe kury.

2 — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. Perur penemi'u ikurer Tupàn pe i'ar nànàn nehe. Temi'u imur pyr hyàkwegatu izupe, ere wanupe nehe.

3 — Amume'u putar temi'u ihewe imur pyr xe kury. — Tuwe perur a'e ma'e Tupàn pe tuweharupi 'ar nànàn wà nehe: mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har ikatu 'ymaw hereko 'ymar wà. 4 Pezuka putar pitài ku'em mehe nehe. Pezuka putar inugwer karuk mehe nehe no. 5 Pitàitàigatu àràpuhàràn rehe we pemur putar pitài kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe no. 6 Peapy putar pe wà nehe. Ukaz paw putar wà nehe. Pezapo nezewe haw 'ar nànàn nehe. Temi'u imur pyr a'e. Hyàkwegatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Peipy umur agwer ma'e Tupàn pe Xinaz ywytyruhu rehe izypy mehe. 7 Pitàitàigatu àràpuhàràn rehe we pemur pitài zutahyky'a win nehe. Pezakook a'e win Tupàn henaw ikatu ma'e pupe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe. 8 Karuk mehe pezuka inugwer àràpuhàràn nehe. Pemur arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo win inuromo a'e àràpuhàràn rehe we nehe no, àràpuhàràn ipy rehe arer zàwenugar nehe no. Temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imur pyrer a'e. Hyàkwegatu izupe.

'Ar mytu'u haw rehe imono pyr

9 Mytu'u haw 'ar mehe pemur mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har ikatu 'ymaw hereko 'ymar wà nehe. Pemur mokoz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe, arozràn imur pyr romo nehe no. Pemur win nehe no. 10 Pemur putar ma'e tuweharupi nehe. Pemur agwer ukaz paw ma'e ràm mytu'u haw 'ar nànàn nehe no. Pemono a'e ma'e Tupàn pe win rehe we nehe.

Zahy pyahu rehe ma'e imono pyr

11 Zahy izypyrogaw nànàn pemur ko ma'e hapy paw pyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe: mokoz tapi'aka'yr awa wà, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 12 Tapi'ak nànàn pemur na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer rehe we nehe. Àràpuhàràn hawitu nànàn pemur mokoz kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer rehe we nehe. 13 Pemur pitài kir àràpuhàràna'yr nànàn nehe no. Agwer imur pyr hapy paw pyr wiko temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imur pyr romo wà. Hyàkwegatu izupe wà. 14 Pemur win nezewe nehe: mokoz zutahyky'a tapi'aka'yr nànàn nehe. Pitài zutahyky'a por iku'aw har àràpuhàràn hawitu ma'e awa nànàn nehe. Pitài zutahyky'a àràpuhàràna'yr awa nànàn nehe no. Peapy a'e ma'e paw zahy nànàn 'ar ipy rehe nehe, kwarahy nànàn nehe. 15 Peapy a'e ma'e tuweharupi pe wà. Pemur win tuweharupi no. Pemono pitài àràpuhàrànete awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar pà izupe nehe.

Zegar haw Izaew wana'yr ipy wazuka haw 'ym awer

16 Teko uzapo mynykawhu zaneipy wazuka 'ym awer her ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete pà 14 haw 'ar mehe pitài haw zahy rehe wà. 17 15 haw 'ar mehe a'e zahy rehe heta putar mynykawhu nehe. Pemumaw putar 7 'ar typy'ak imuapiruru kar 'ym i'u pà nehe. 18 A'e mynykaw rehe 'ar pitài haw rehe ni amo numa'ereko kwaw wà nehe. Teko

paw uzemono'og putar Tupàn imuwete pà wà nehe. 19 Pemono ma'e hapy paw pyràm Tuweharupi Wiko Ma'e pe temi'u imono pyr romo nehe: mokoz tapi'aka'yr awa wà, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa. Tuwe naheta kwaw ikatu 'ymaw wanehe upaw rupi. 20 Tapi'aka'yr nànàn pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Àràpuhàrànete awa nànàn pemono mokoz kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. 21 Àràpuhàràna'yr hawitu ma'e nànàn pemono pitài kir nehe. 22 Pemono àràpuhàrànete awa Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. 23 Pemur ma'e hapy paw pyràm ku'em mehe 'ar nànàn. Pemur amogwer ma'e tuweharupi nehe no. 24 Nezewe mehe pemumaw putar 7 'ar temi'u hyàkwegatu ma'e imur pà Tuweharupi Wiko Ma'e pe 'ar nànàn nehe. Pemur ma'e hapy pyràm 'ar nànàn. Pemur win 'ar nànàn no. Pemur a'e temi'u imur pyràm 'ar nànàn nehe no. 25 7 haw 'ar mehe pezemono'og putar Tupàn imuwete pà nehe. Ni amo numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe.

Omono e tyàro ma'e zegar haw pe wà

26 Pezapo putar amo mynykawhu nehe. Arozràn ipo'o haw her romo a'e. Xemàn wà, her inugwer romo no. A'e mynykawhu mehe 'ar ipy mehe teko umur putar arozràn ipo'o pyrer ipy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. A'e 'ar mehe pezemono'og putar imuwete pà nehe. Ni amo numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe. 27 Pemono ma'e hapy paw pyràm Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Hyàkwegatu putar izupe nehe: mokoz tapi'aka'yr awa wà. Pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 28 Tapi'aka'yr nànàn pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Àràpuhàràn hawitu ma'e awa nànàn pemono mokoz kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. 29 Àràpuhàràna'yr hawitu nànàn pemono pitài kir nehe. 30 Pezuka àràpuhàrànete awa Tupàn henataromo teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. 31 Perur a'e ma'e wà nehe. Perur win Tupàn pe imono pyr romo. Perur hapy paw pyr romo nehe. Perur arozràn izupe. Perur a'e ma'e tuweharupi nehe no.

29

Kwarahy pyahu rehe ma'e imono e pyr zegar haw iapo kar pà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko wemiapo kar Moizez pe. — Ezapo kar ko ma'e Izaew wanupe nehe, i'i izupe. — 7 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe pezemono'og Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete pà nehe. Ni amo numa'ereko kwaw a'e 'ar mehe wà nehe. Xaxeto upy putar xi'àm ma'e 'ak kwer iapo pyrer a'e 'ar mehe wà nehe. 2 Pemono ma'e hapy paw pyràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Hyàkwegatu putar izupe nehe: pitài tapi'aka'yr awa. Pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 3 Tapi'aka'yr awa nànàn pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Àràpuhàràn hawitu ma'e awa nànàn pemono mokoz kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. 4 Àràpuhàràna'yr hawitu ma'e nànàn pemono pitài kir nehe. 5 Pemono àràpuhàrànete awa Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. 6 Perur ma'e hapy paw pyr zahy i'ar ipy rehe. Perur arozràn no. Perur ma'e hapy pyr 'ar nànàn no. Perur arozràn no. Perur win no. Perur a'e ma'e paw nehe no. A'e ma'e temi'u imur pyr hyàkwegatu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

Ma'e imono e pyr 'ar zemukatu haw rehe har

7 7 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe pezemono'og putar Tupàn imuwete pà

nehe. Pe'u zo ma'e a'e 'ar mehe nehe. Pema'ereko zo a'e 'ar mehe nehe. 8 Pemono izuka pyràm hapy paw pyràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Hyàkwegatu putar izupe nehe: pitài tapi'aka'yr awa, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 9 Tapi'ak awa nànàn pemono mokoz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. 10 Àràpuhàràna'yr hawitu ma'e nànàn pemono pitài kir nehe. 11 Pemono àràpuhàrànete awa Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. Pemur a'e ma'e Tupàn pe nehe, inugwer ma'e imur pyr wanehe we nehe: àràpuhàrànete awa teko wamukatu har, ma'e hapy pyr 'ar nànànar, arozràn imono pyr, win a'e ma'e rehe we har.

Mynykawhu tàpuzràn her ma'e

12 7 haw zahy rehe 15 haw 'ar mehe pezemono'og putar Tupàn imuwete pà nehe. Tuwe pemumaw 7 'ar a'e mynykawhu iapo pà nehe. 13 'Ar ipy mehe perur temi'u imur pyr Tupàn pe nehe. Hyàkwegatu putar izupe nehe: Pezur putar ma'ea'yr izupe wà nehe. 13 tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 14 Tapi'aka'yr awa nànàn pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. Àràpuhàràn hawitu ma'e awa nànàn pemono na'iruz kir arozràn imuku'i pyrer uri kawer inuromo imupyràn pyrer nehe. 15 Àràpuhàràna'yr hawitu ma'e nànàn perur pitài kir nehe. Perur win agwer imur pyr rehe we har nehe no. 16 Pemono pitài àràpuhàrànete awa Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn kar haw romo nehe. Pemur ma'e hapy paw pyràm 'ar nànàn. Perur arozràn tuweharupi. Perur win tuweharupi no. Perur a'e ma'ea'yr paw a'e ma'e imono pyr rehe we nehe no.

17 'Ar mokoz haw rehe perur 12 tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 18-19 Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

20 Na'iruz haw 'ar mehe perur 11 tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 21-22 Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

23 4 haw 'ar mehe perur 10 tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 24-25 Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

26 5 haw 'ar mehe perur 9 tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 27-28 Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

29 6 haw 'ar mehe perur 8 tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 30-31 Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

32 7 haw 'ar mehe perur 7 tapi'aka'yr awa wà, mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 14 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 33-34 Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

35 8 haw 'ar mehe pezemono'og putar Tupàn imuwete pà nehe. Ni amo numa'ereko kwaw wà nehe. 36 Pemono ma'e hapy paw pyràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, temi'u romo hyàkwegatu ma'e romo izupe nehe: pitài tapi'aka'yr awa, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa, 7 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har wà. Paw rupi

wiko putar ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo wà nehe. 37-38 Wanehe we perur ma'e 'ar ipy rehe har pe wà nehe no.

39 Amume'u Tupàn ze'eg ma'e izupe imono pyr rehe har kwez xe kury: ma'e hapy paw pyr rehe har, arozràn imono pyr rehe har, win imono pyr rehe har, ma'e Tupàn pe pezemuawyze kar haw rehe har. Pemono a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe 'ar mynykaw rehe har wanehe nehe. Pemono a'e ma'e Tupàn pe nehe. Aze pemume'u amo ma'e izupe imono pyràm, pemono a'e ma'e izupe a'e 'ar rehe nehe no. Aze peporomono e wer ma'e rehe izupe nehe, pemono a'e ma'e izupe a'e 'ar rehe nehe no.

40 Moizez umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kwer Izaew wanupe kury.

30

Ma'e Tupàn pe imono haw imume'uahy haw

1 Uze'eg Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwihaw wanupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ko ma'e peme a'e. 2 Aze amo umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wemimono ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo 'ym ràm nehe, tuwe uzapo wemimume'uahy kwer nehe. Tuwe uzapo imume'u pyrer paw rupi nehe.

3 Kuzàwaza u hàpuz pupe wikuwe ma'e a'e, aze umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wemimono ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo 'ym ràm nehe, 4 aze tu ukwaw hemimume'u kwer nehe, aze nuze'eg kwaw hehe nehe, tuwe kuzàwaza uzapo wemimume'u kwer nehe. Tuwe uzapo imume'u pyrer paw rupi nehe. 5 Aze tu ukwaw hemimume'u kwer nehe, — Ezapo zo nehe, aze i'i wazyr pe nehe, a'e mehe tazyr nuzapo kwaw wemimume'u kwer nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunàn putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. Ta'e tu nuzapo kar kwaw a'e ma'e izupe xe.

6 Aze kuzà imen 'ym ma'e umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wemimono ràm nehe, aze ukwaw wemiapo nehe, aze ru'u nukwaw kwaw wemiapo nehe, aze umume'uahy wemiapo ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemimume'u 'ym ràm nehe, 7 aze imen ukwaw a'e re nehe, aze imen nuze'eg kwaw hehe nehe, a'e mehe kuzà uzapo putar wemimume'u kwer nehe. Tuwe uzapo imume'u pyrer paw rupi nehe. 8 Aze imen ukwaw nehe, — Ezapo zo nehe, aze i'i na'arewahy nehe, a'e mehe kuzà nuzapo kwaw wemimume'u kwer nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunàn putar ikatu 'ymaw izuwi nehe.

9 Kuzà imen umàno ma'e kwer a'e, kuzà imen wi imunyryk pyrer no, tuwe omono ma'e wemimono ràm imume'uahy pyrer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Aze umume'uahy wemiapo ràm izupe, tuwe uzapo nehe. Aze umume'uahy wemiapo 'ym ràm, tuwe nuzapo kwaw nehe.

10 Kuzà imen ma'e a'e, aze umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wemimono ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemiapo ràm nehe, aze ru'u umume'uahy wemimume'u 'ym ràm nehe, 11 aze imen ukwaw nehe, aze nuze'eg kwaw hehe nehe, tuwe kuzà uzapo wemimume'u kwer nehe. Tuwe uzapo imume'u pyrer paw rupi nehe. 12 Aze imen ukwaw nehe, — Ezapo zo nehe, aze i'i izupe na'arewahy nehe, a'e mehe kuzà nuzapo kwaw wemimume'u kwer nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunàn putar ikatu 'ymaw izuwi nehe. Ta'e imen nuzapo kar kwaw a'e ma'e izupe xe. 13 Imen upuner hemimume'u kwer iapo kar haw rehe izupe nehe. Upuner iapo kar 'ymaw rehe izupe nehe no. 14 Aze imen nuze'eg kwaw hehe a'e 'ar mehe nehe, a'e mehe kuzà uzapo putar wemimume'u kwer paw rupi nehe. Imen uzapo kar izupe a'e, ta'e nuze'eg kwaw hehe a'e 'ar mehe we a'e xe. 15 Aze amo 'ar mehe imen umunàn hemimume'u kwer nehe, Tupàn uzepyk putar awa rehe nehe. Nuzepyk kwaw hemireko rehe nehe.

16 Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg ma'e imume'uahy pyr rehe har Moizez pe imono pyrer kwez xe ihe, aze kuzà imen 'ym ma'e umume'uahy wemiapo ràm wà, aze ru'u kuzà imen ma'e

umume'uahy wemiapo ràm wà.

31

Minià izuapyapyr waàmàtyry'ymaw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Moizez pe.
2 — Minià izuapyapyr uzapo ikatu 'ym
ma'e Izaew wanupe wà. A'e rupi eze'eg
nezewe Izaew wanupe nehe kury. —
Pezepyk Minià wanehe nehe, ere wanupe
nehe. A'e re eremàno putar nehe, i'i Tupàn
Moizez pe.
3 Na'e Moizez uze'eg teko wanupe. —
Pemuàgà'ym awa zeàmàtyry'ymaw pe pe wà
nehe. Pezàmàtyry'ym Minià peho pe wà
nehe, wanehe pezepyk pà Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e pe ikatu 'ym ma'e wane-
miapo kwer hekuzaromo pe wà nehe.
4 Izaew ta'yr izuapyapyr imono'og pyrer
pitàitàigatu omono kar putar 1.000 zauxia-
pekwer a'e zeàmàtyry'ymaw pe wà nehe.
5 Heta tetea'u Izaew wà. Pitàitàigatu
ta'yr wazuapyapyr imono'og pyrer omono
kar 1.000 zauxiapekwer puruzuka haw
hereko har wà. Wazemono'og mehe heta
12.000 wà. 6 Moizez omono kar a'e zaux-
iapekwer zeàmàtyry'ymaw pe wà. Umuigo
kar Pinez xaxeto Ereazar ta'yr wanuwi-
haw romo. Oho mehe weraha ma'e Tupàn
pe imonokatu pyrer uzeupi wà no. Wer-
aha xi'àm ma'e 'ak kwer iapo pyrer uzeupi
wà no. Nezewe mehe upuner wamumu-
ranu haw rehe amogwer zauxiapekwer
wanupe wà. 7 Uzàmàtyry'ym Minià Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe
imono pyrer rupi katete wà. Uzuka awa
paw rupi wà. 8 Uzuka 5 Minià wanuwi-
hawete wà. Na'aw waner xe wà: Ewi,
Hekem, Zur, Ur, Hema. Uzuka Màrààw
Meor ta'yr takihepuku pupe wà no.
9 Izaew weraha kuzà uzeupi wemipyhyk
kwer romo wà. Weraha kwarerarer wà
no, kuzàtàigwer wà no. Upyhyk waneimaw
kwer wà no: àràpuhàràn hawitu ma'e wà,
àràpuhàrànete wà, tapi'ak wà. Weraha
wama'e kwer paw wà no. 10 Umunyk
tata tawhu Minià waneko awer nànàn
wà. Umunyk tata waker haw nànàn wà
no. Wapy paw wà. 11 Upyhyk ma'e
Minià wanuwi ipyro pyrer wà. Omono'og
teko wemipyhyk kwer wà no. Omono'og
ma'ea'yr wemipyhyk kwer wà no. 12 Paw
rupi weraha Moizez pe wà, xaxeto Ereazar
pe wà, teko Izaew wanupe wà. Waker
haw upyta Moaw ywy rehe ywytyr heta
'ymaw rehe yrykawhu Zotàw huwake
Zeriko tawhu henataromo.

Zauxiapekwer Izaew uzàmàtyry'ym wà

13 Moizez, xaxeto Ereazar, teko wanuwi-
haw paw wà, uhem uker haw wi zauxia-
pekwer wanuwàxi pà wà kury. 14 Moizez
wikwahy tuwihaw zeàmàtyry'ymaw wi
uzewyr ma'e kwer wanupe azeharomoete
a'e. Wiko zauxiapekwer wanuwihaw
romo wà. Heta zauxiapekwer imono'og
pyrer pixika'i ma'e wanuwihaw wà. Heta
imono'og pyrer uhua'u ma'e wanuwihaw
wà no. 15 Upuranu Moizez wanehe. —
Màràzàwe tuwe napezuka kwaw kuzà pe
wà. 16 Pema'enukwaw wanemiapo kwer
rehe nehe. Weruzar Màrààw ize'eg a'e wà.
Umupuir kar Izaew Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e wi a'e wà. Umuwete kar Ma'aw-
Peor wanupe wà. A'e rupi Tupàn umur
ma'eahy haw teko wanupe a'e. 17 Pezuka
kwarer paw pe wà nehe. Pezuka kuzà awa
puhe oho ma'e kwer paw pe wà nehe no.
18 Heta kuzàtài awa puhe oho pixik 'ym
ma'e wà. Heta kuzàwaza awa puhe oho
pixik 'ym ma'e wà no. Pezuka zo pe wà
nehe. Peiko a'e kuzà wazar romo nehe.
19 Amo teko izuka arer paw wà, umàno
ma'e kwer rehe opokok ma'e kwer paw
wà no, umumaw putar 7 'ar katu pe teko
waker haw wi upyta pà wà nehe. Na'iruz
haw 'ar mehe nehe, 7 haw 'ar mehe nehe
no, pe nehe, kuzà penemiraha kwer a'e
wà nehe no, pezemukatu putar Tupàn
henataromo nehe. 20 Pemukatu pema'e
penemimunehew nehe no. Pemukatu
ma'e ma'ea'yr pirer iapo pyrer nehe no.
Pemukatu ma'e àràpuhàrànete hawer iapo
pyrer nehe no. Pemukatu ywyra iapo
pyrer nehe no.

21 Na'e xaxeto Ereazar uze'eg awa
zeàmàtyry'ymaw wi uzewyr ma'e kwer
wanupe kury. — Amume'u putar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe
imur pyrer peme nehe kury. 22-23 Perur
amo tàtà ma'e tata hemimumaw 'ym
imuwà. A'e rupi pemukatu a'e ma'e paw

tata pupe nehe: itazu or, itaxig parat, itazu morog, itaper, itaxig etàn, itaun xum. Perur amo ma'e tata hemimumaw nehe no. Pemukatu a'e ma'e 'y pupe nehe. 24 7 haw 'ar mehe pezemukatu nezewe nehe: pezuhez pema'e penemimunehew nehe. A'e re pepuner zaneker haw pupe peneixe haw rehe nehe.

Umuza'aza'ak Minià izuapyapyr wama'e kwer wà

25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

26 Ereazar nepytywà putar nehe. Teko wanuwihaw nepytywà putar wà nehe no. Pemuapyk ma'e zeàmàtyry'ymaw pe ipyhyk pyrer waner paw pape rehe nehe. Pemuapyk teko waner paw hehe nehe no. Pemuapyk ma'ea'yr waner paw hehe nehe no. 27 Pemuza'aza'ak ma'e heraha pyrer paw mokoz pehegwer romo nehe. Pitài pehegwer zauxiapekwer upyhyk putar wà nehe. Inugwer teko upyhyk putar inugwer pehegwer wà nehe. 28 Pemono'og zauxiapekwer wanupe imono pyràm nehe. Na'e pepyro ikurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyràm nehe. Aze heta 500 teko heraha pyrer wà nehe, pemono pitài Tupàn pe nehe. Pezapo nezewegatete haw ma'ea'yr wanupe nehe no: tapi'ak wanupe, zumeta'i wanupe, àràpuhàràn hawitu ma'e wanupe, àràpuhàrànete wanupe. 29 Pepyhyk a'e ma'e imono pyrer xaxeto Ereazar pe imono pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr romo nehe. 30 Pemono'og amogwer teko wanupe imono pyràm nehe. Na'e pepyro ikurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyràm nehe. Aze heta 50 teko heraha pyrer nehe, pemono pitài Tupàn pe nehe. Pezapo nezewegatete haw ma'ea'yr wanupe nehe no: tapi'ak wanupe, zumeta'i wanupe, àràpuhàràn hawitu ma'e wanupe, àràpuhàrànete wanupe, wyzài ma'ea'yr wanupe. Pemono a'e ma'e Erewi izuapyapyr tàpuzràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imonokatu pyrer wanupe wà nehe.

31 Moizez a'e, Ereazar a'e no, uzapo Tupàn hemiapo kar kwer a'e wà.

32-35 Amume'u putar ma'e zauxiapekwer wanemiraha kwer xe kury. (Namume'u kwaw uzeupe wanemiraha kwer): 675.000 àràpuhàràn wà, 72.000 tapi'ak wà, 61.000 zumeta'i wà, 32.000 kuzà awa puhe oho pixik 'ym ma'e wà. 36-40 Amume'u putar zauxiapekwer wanupe upyta ma'e kwer xe ihe wà kury. Heta 337.500 àràpuhàràn wà. Omono 675 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe izupe imono pyr romo wà. Heta 36.000 tapi'ak awa kuzà wanehe we zauxiapekwer wanupe wà. Omono 72 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe izupe imono pyr romo wà. Heta 30.500 zumeta'i zauxiapekwer wanupe wà. Omono 61 Tupàn pe izupe imono pyr romo wà. Upyta 16.000 kuzà awa puhe oho 'ym ma'e kwer zauxiapekwer wanupe wà. Omono 32 Tupàn pe izupe imono pyr romo wà. 41 Moizez omono Tupàn pe imono pyrer Ereazar pe ma'e imono pyr ikatuahy ma'e romo wà, Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà.

42-46 Teko wanemiraha kwer waneta haw nuzawy kwaw zauxiapekwer wanemiraha kwer waneta haw: 337.500 àràpuhàràn wà, 36.000 tapi'ak wà, 30.500 zumeta'i wà, 16.000 kuzà awa puhe oho 'ym ma'e kwer wà. 47 Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar nezewe haw a'e: Moizez omono'og teko wanemiraha kwer wà. Aze heta 50 kuzà wà, umunyryk pitài Tupàn pe. Aze heta 50 ma'ea'yr wà, umunyryk pitài Tupàn pe no. Omono Erewi izuapyapyr tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer rehe uzekaiw ma'e wanupe wà.

Tuwihaw wanemimono e wà

48 Zauxiapekwer wamono'og pyrer pixika'i ma'e wanuwihaw wà, wamono'og pyrer uhua'u ma'e wanuwihaw wà no, uze'eg oho Moizez pe wà kury. 49 Urupapar zauxiapekwer ureremiruze'eg ure wà. Paw rupi wiko xe wà. 50 Nezewe mehe urerur wanemipyhyk kwer paw wà: ma'e or iapo pyrer: kyhàhàm tàtà pixika'i ma'e azuromo har, poapyw har, kwà ku'aw har, nami por, azuromo har. Oromono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe urereko haw hekuzaromo urezuka 'ym awer

hekuzaromo ure. Nezewe mehe urepyro putar nehe, i'i izupe wà.

51 Moizez a'e, xaxeto Ereazar a'e no,
upyhyk a'e ma'e or iapo pyrer a'e wà.
52 Wexak or Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe imunyryk pyrer imono pyrer
paw wà. Heta 191 kir ipuhuz haw
pe. 53 Tuwihaw romo wiko 'ym ma'e
upyhyk wàmàtyry'ymar wanuwi wemiraha
kwer wà. 54 Nezewe mehe Moizez a'e,
xaxeto Ereazar a'e no, upyhyk or tuwihaw
wanemirur kwer a'e wà kury. Weraha
tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe
wà, teko Izaew izuapyapyr wapyro kar pà
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà.

32

Amo Izaew upyta kwarahy ihemaw kutyr wà 'yrykaw Zotàw iwyr wà

1 Humen izuapyapyr wà, Kaz izuapyapyr
wà no, wereko tapi'ak tetea'u wà. Ume'e
Zazer ywy rehe wà. Ume'e Zireaz ywy rehe
wà no. — Ikatuahy a'e ywy tapi'ak imuzehu
kar haw romo a'e, i'i izupe wà. 2 A'e rupi
uze'eg oho Moizez pe xaxeto Ereazar pe
teko wanuwihaw pe wà kury.

3-4 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e up-
yro ko ywy Izaew waneko àwàm romo
a'e. Heta tawhu hehe wà: Atarot, Nimon,
Zazer, Niniha, Ezemon, Ereaw, Xemà,
Nemo, Meon. Ikatuahy tapi'ak imuzehu
kar haw romo a'e. 5 Aze urekatu newe,
emur ko ywy urewe nehe. Eahaw kar zo
Zotàw yrykawhu urewe nehe, i'i wanupe
wà.

6 Na'e Moizez uze'eg Kaz izuapyapyr
wanupe Humen izuapyapyr wanupe kury.
— Pepyta wer xe peànàm zeàmàtyry'ymawhu
pe waho mehe. 7 Aipo pemupyta kar putar
Izaew izuapyapyr xe wà nehe. Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e umur amo ywy
wanupe a'e. Na'iho wer kwaw a'e pe
wà nehe, aze pepyta xe nehe. 8 Penu
uzapo penemiapo zàwenugar wà. Amono
kar Kenez-Maranez tawhu pe ihe wà. —
Peme'egatu a'e ywy rehe nehe, a'e wanupe.
9 Uhem Exekow ywyàpyznaw pe wà. Wexak
ywy wà. Wazewyr mehe upyro teko
Izaew wakàgaw wanuwi wà. — Peixe
zo ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
peme hemimur kwer rehe nehe, i'i wànàm
wanupe wà.

10 Na'e Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy
a'e 'ar mehe, wanupe uze'eg pà. 11 —
Awa Ezit wi ur ma'e kwer 20 kwarahy
henataromo hereko har wà, upytu'u
herehe uzeruzar ire wà. A'e rupi nuexak
kwaw ywy Àmàrààw pe Izak pe Zako
pe heremimume'u kwer wà nehe, i'i
wanupe. 12 Xo mokoz awa zo uzeruzar
wiwi Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà:
Karew Zepone ta'yr Kene ywy rehe arer,
Zuzue Nun ta'yr. 13 Tuweharupi Wiko
Ma'e wikwahy teko Izaew wanupe. A'e
rupi umumaw kar 40 kwarahy wanupe
ywyxiguhu rehe wamuata kar pà. Umàno
teko a'e 'ar mehe har paw rupi wà.
Umàno teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
imuikwahy kar arer paw rupi wà. 14 Pe
ikatu 'ym ma'e iapo har pe wà kury, peiko
penu wanekuzaromo. Pemuhua'u wera'u
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy
haw peiko kury. Wikwahy wi putar teko
Izaew wanupe nehe. 15 Aze napepurapo
wer kwaw hemimutar rehe nehe, weityk
wi putar teko paw ywyxiguhu rehe wà
nehe. Uzuka putar paw rupi wà nehe, ta'e
pezapo ikatu 'ym ma'e pe xe, i'i Moizez a'e
teko wanupe.

16 Teko Humen izuapyapyr wà, Kaz
izuapyapyr wà no, uhem Moizez huwake
izupe uze'eg pà wà kury. — Uruzapo putar
pari xe urereimaw àràpuhàràn wanupe
nehe, tapi'ak wanupe nehe no. Uruzapo
putar tawhu ureànàm wanupe nehe no.
17 A'e re uruhyk putar nehe. Uruata
putar zeàmàtyry'ymawhu pe amogwer
Izaew wanenataromo ure nehe. Urupy-
tywà putar waiwy ipyhyk mehe ure wà
nehe. Ureànàm upyta putar xe tawhu
pàrirogawtàtà hereko har pupe wà nehe.
Nezewe mehe ko ywy rehe har nuzapo
kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe wà nehe.
18 Nuruzewyr kwaw urereko haw pe
nehe. Aze Izaew paw upyhyk uiwy wà
nehe, xo a'e re zo uruzewyr putar nehe.
19 Nurupyhyk kwaw ywy pehegwer waiwy
myter pe har nehe, Zotàw ikupe kutyr har
nehe. Ta'e urupyhyk ureywy pehegwer xe
ure xe, Zotàw izywyr har kwarahy ihemaw

kutyr har ure xe.

20 Na'e Moizez uwazar waze'eg wanupe. — Aze pezapo nezewe haw nehe, pezemuàgà'ym zeàmàtyry'ymawhu rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe kury. 21 Tuwe zauxiapekwer peinuromo har paw wahaw Zotàw yrykawhu Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà nehe. Tuwe umuhem kar zaneàmàtyry'ymar zanerenatar wi wà nehe. Tuwe xipyhyk waiwy nehe. Xo a'e mehe zo uzewyr putar wà nehe. Ta'e a'e 'ar mehe peiko putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe Izaew wanupe penemimume'u kwer iapo arer romo nehe xe. 22 Tuweharupi Wiko Ma'e pemume'u putar ko ywy Zotàw izywyr har kwarahy ihemaw kutyr har izar romo a'e nehe. 23 Aze napezapo kwaw penemimume'u kwer nehe, ikatu 'ym ma'e pezapo putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. A'e mehe Tupàn uzepyk putar penehe penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e nehe. 24 Pezapo tawhu peànàm wanupe nehe. Pezapo pari peneimaw wanupe nehe no: àràpuhàràn wanupe, tapi'ak wanupe. Pezapo penemimume'u kwer nehe, i'i Moizez wanupe.

25 Awa Kaz izuapyapyr wà, awa Humen izuapyapyr wà no, umume'u ko ma'e Moizez pe wà. — Uruzapo putar neremiapo kar kwer nehe. 26 Urera'yr wà, urerazyr wà, ureremireko wà, urereimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wà, urereimaw àràpuhàràne te wà, urereimaw tapi'ak paw wà, upyta putar tawhu Zireaz ywy rehe har wapupe wà nehe. 27 Ure paw uruhyk zeàmàtyry'ymawhu rehe ure kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar ureruwihaw romo. Uruahaw putar Zotàw yrykaw nehe. Uruzàmàtyry'ym putar teko a'e ywy rehe har neze'eg rupi katete nehe no.

28 Na'e Moizez uze'eg xaxeto Ereazar pe Zuzue Nun ta'yr pe Izaew uzeànàànàm ma'e imono'og pyrer wanuwihaw wanupe kury. Umume'u Humen izuapyapyr wanemiapo ràm wanupe. Umume'u Kaz izuapyapyr wanemiapo ràm wanupe no. 29 Nezewe uze'eg a'e. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar wanuwihaw romo nehe. Kaz izuapyapyr wà nehe, Humen izuapyapyr wà nehe no, wahaw putar Zotàw yrykawhu oho penupi wà nehe. Pitàitàigatu weraha putar puruzuka haw uzeupi wà nehe. Peityk putar ywy Zotàw ikupe kutyr har kwarahy heixe haw kutyr har pe wà nehe. A'e ywy ipyhyk mehe pemono Zireaz ywy wanupe nehe. Wiko putar izar romo wà nehe. 30 Aze nuzuhaw kwaw Zotàw yrykawhu utakihepuku heraha pà penupi wà nehe, a'e mehe upyhyk putar uiwy pehegwer Kànàà ywy rehe wà nehe, i'i wanupe.

31 Awa Kaz izuapyapyr wà, awa Humen izuapyapyr wà no, uwazar ize'eg izupe wà kury. — Urezar, i'i izupe wà. — Uruzapo putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kwer nehe. 32 Ize'eg heruzar mehe xiahaw putar Zotàw yrykawhu uretakihepuku heraha pà nehe. Uruzàmàtyry'ym putar Kànàà ywy rehe har ure wà nehe. Nezewe mehe uruiko putar ywy Zotàw xe kutyr har izar romo nehe.

33 A'e rupi Moizez omono mokoz ywy pehegweruhu Kaz izuapyapyr wanupe, Humen izuapyapyr wanune, Manaxe Zuze ta'yr izuapyapyr ipehegwer wanupe kury: Xeom Amohe ywy rehe har wanuwihawete iziwy pehegwer, Og Màxà izuapyapyr wanuwihawete iziwy pehegwer. Omono tawhu a'e ywy pehegwer izywyr har wà no. Omono ywy a'e ywy pehegwer izywyr har wà no. 34-36 Awa Kaz izuapyapyr uzapo wi amo tawhu wà: Nimon, Atarot, Aroer, Atarot-Xopà, Zazer, Zogomea, Mete-Niniha, Mete-Àrà. Uzapo pàrirogawtàtà a'e tawhu waiwyr wà no. Uzapo pari weimaw wanupe wà no. 37 Awa Humen izuapyapyr uzapo wi amo tawhu wà: Ezemon, Ereaw, Kiriataim, 38 Nemo, Ma'aw-Meon (omono amo her uzeupe wà), Ximima. Omono amo her tawhu wemiapo wi kwer wanupe wà.

39 Makir Manaxe ta'yr izuapyapyr oho Zireaz ywy rehe wà. Weityk teko a'e pe har wà, wamono kar pà a'e wi wà. 40 A'e rupi Moizez omono Zireaz Makir izuapyapyr wanupe. A'e rupi wiko a'e pe wà. 41 Zair Manaxe izuapyr upyhyk amo

tawhu Amohe ywy rehe har wanuwi a'e wà. — Taw Zair ima'e wà, i'i wanupe. 42 Noma oho Kenat tawhu ipyhyk pà. Upyhyk taw a'e tawhu izywyr har wà no. — Noma, i'i izupe. Uwer omono hehe.

33

Ezit wi te Moaw pe

1 Amume'u Izaew waata awer xe ihe. Moizez a'e, Àràw a'e no, wiko wanuwihaw romo wata mehe a'e wà. Uzemono'og màràmàràn imono'ogaw pyrer romo Ezit ywy wi uhem pà wà. 2 Uhem amo taw wanuwi wà, u amo ywy pehegwer wanuwi wà. Pitàitàigatu Moizez umuapyk a'e taw waner pape rehe oho iko a'e wà. Amuapyk putar Izaew wata haw xe nehe kury, wapytu'u haw waner wamuapyk pà ko pape rehe nehe kury.

3 Teko Izaew izuapyapyr uhem Ezit ywy wi pitài haw zahy rehe 15 haw 'ar mehe wà. 14 haw 'ar mehe Tupàn heko haw pe har uzuka Ezit wana'yr ipy wà. Nuzuka kwaw Izaew wana'yr wà. Uhem Hamexe wi Ezit rehe har waneityk arer romo wà. Ezit ywy rehe har paw wexak wahem mehe wà. 4 Ezit uzutym wa'yr ipy Tuweharupi Wiko Ma'e hemizuka kwer waiko a'e 'ar mehe wà. Nezewe mehe Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar tupàn a'ua'u Ezit wazar wanuwi upuner wera'u haw. 5 Hamexe wi uhem ire uzapo uker haw Xukot pe wà. 6 Uhem Xukot wi wà. Uzapo uker haw Età ywyxiguhu izywyr har pe wà. 7 Uhem Età wi wà. Uzewyr Pi-Airot Ma'aw-Zepon huwake har kwarahy heixe haw kutyr har pe wà. Uzapo uker haw Miginow huwake wà. 8 Uhem Pi-Airot wi wà. Wahaw Yryhupiràg oho wà. Na'e uhem ywyxiguhu Xur her ma'e pe wà. Umumaw na'iruz 'ar wata pà ywyxiguhu rehe wà. Uzapo uker haw Mara pe wà. 9 A'e wi oho Erim pe wà. Uzapo uker haw a'e pe wà. Heta 12 'yzygwar Erim pe wà. Heta 70 inàzàràn 'yw a'e pe wà no. 10 Uhem Erim wi wà. Uzapo uker haw Yryhupiràg huwake wà. 11 Uhem Yryhupiràg wi wà. Uzapo uker haw Xin ywyxiguhu rehe wà. 12 Oho a'e wi Nopika pe wà. Uzapo uker haw a'e pe wà. 13 Uhem Nopika wi wà. Uzapo uker haw Aruz pe wà. 14 Aruz wi uhem ire uzapo uker haw Hepinim pe wà. Nezewe rehe we naheta kwaw 'y teko wanupe a'e pe.

15-37 Hepinim wi Or ywytyr kutyr wata mehe uzapo màràmàràn uker haw wà: Xinaz ywyxiguhu rehe, Kimorot-Atawa pe, Azerot pe, Hixima pe, Himon-Perez pe, Irimina pe, Hixa pe, Keerat pe, Xeper ywytyr pe, Arana pe, Makerot pe, Taat pe, Ter pe, Mixika pe, Azimona pe, Mozerot pe, Mene-Zààkà pe, Or-Azinikane pe, Zoximata pe, Amirona pe, Eziom-Zemer pe, Zim ywyxiguhu rehe Kanez pe, Or ywytyr Enom ywy izywyr har rehe har rehe.

38 Umumaw 40 kwarahy wata pà Ezit wi uhem ire wà. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuzeupir kar xaxeto Àràw Or ywytyr rehe a'e. Umàno Àràw a'e pe 5 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe. 39 Àràw wereko 123 kwarahy umàno mehe.

40 Kànàà wanuwihawete Araz her ma'e wiko Kànàà ywy rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe. — Izaew uhem waiko zaneywy kutyr wà, i'i amo izupe wà.

41-49 Or ywytyr wi Moaw ywytyr heta 'ymaw wata mehe Izaew uzapo màràmàràn uker haw wà: Moaw ywyzaw huwake har wà: Xawmona pe, Punom pe, Omot pe, Amari tawhu kwer pe, Nimon-Kaz pe, Awmon-Nimiratai pe, Amari ywytyr Nemo ywytyr huwake har pe, Moaw ywytyr heta 'ymaw Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har rehe Zeriko tawhu henataromo Mete-Zezimot huwake ywyàpyznaw akaz tyw huwake.

Umuhem kar Tupàn Kànàà izuapyapyr wà

50 Moaw ywytyr heta 'ymaw rehe Zotàw yrykawhu ikupe kutyr waneko mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. 51 — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, i'i izupe. — Zotàw yrykawhu hahaw mehe Kànàà ywy rehe peixe mehe 52 pemono kar a'e ywy rehe har paw a'e wi pe wà nehe. Pemumaw wazar tupàn a'ua'u ita tàtà iapo pyrer paw pe wà nehe. Pemumaw wazar tupàn a'ua'u ita iapo pyrer paw pe wà nehe no. Pemumaw wamuwete haw paw nehe no. 53 Pepyhyk a'e ywy nehe, hehe

peneko pà nehe. Ta'e amono a'e ywy peme ihe xe. 54 Pemuza'aza'ak a'e ywy ita'i ma'e papar haw hereko har imomor pà nehe. Pemono ipehegwer Izaew ta'yr wazuapyapyr nànàn wà nehe. Aze heta tetea'u teko wà nehe, pemono ipehegwer uhua'u ma'e wanupe nehe. Aze naheta tetea'u kwaw teko wà nehe, pemono ipehegwer pixik wera'i ma'e wanupe nehe. 55 Aze napemono kar kwaw a'e ywy rehe har a'e wi pe wà nehe, upyta ma'e kwer nuzawy kwaw xu peneha pe har wà nehe. Nuzawy kwaw xu itatàtà iapo pyrer pekupe pe wà nehe. Umuaiw putar peneko haw a'e ywy rehe wà nehe. 56 — Azapo putar ma'e wanupe nehe, a'e hezeupe. Azapo putar a'e ma'e paw peme ihe nehe no.

34

Ywy imuza'akaw

1 — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe. 2 — Kànàà ywy rehe peixe mehe ywy peme heremimono ràm rehe peho mehe pexak putar a'e ywyzaw nehe.

3 Ywyzaw kwarahy ihemaw awyze har kutyr har uzypyrog Zim ywyxiguhu pe. Oho putar iko Enom ywyzaw rupi nehe. Kwarahy ihemaw kutyr uzypyrog Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e iapyr kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe nehe. 4 A'e re uzewyr putar kwarahy ihemaw awyze har kutyr Akarami pe zeupir haw kutyr nehe. Ukwaw putar Zim huwake nehe. Uhem putar Kanez-Maranez pe nehe. A'e re ukwaw putar Wazar-Anar huwake nehe. Na'e uhem Azimon pe nehe. 5 Oho putar Azimon wi yrykaw Ezit ywyzaw pe har pe. Upaw putar Mezitehàn yryhu pe nehe.

6 Mezitehàn yryhu uzeapo putar ywyzaw kwarahy heixe haw kutyr har romo nehe.

7 Ywyzaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har oho putar Mezitehàn yryhu wi Or ywytyr pe nehe. 8 A'e wi oho putar Amat pe zeupir haw pe nehe. A'e re oho putar Zenaz pe nehe. 9 Zenaz wi oho putar Zipiro pe nehe. Upaw putar Azar-Enà pe nehe.

10 Ywyzaw kwarahy ihemaw kutyr har oho putar Azar-Enà wi nehe. Oho putar Xepà pe nehe. 11 Xepà wi oho putar pe Himina pe nehe. Himina upyta Az huwake kwarahy ihemaw kutyr. A'e wi ywyzaw wezyw putar Karirez yryhu izywyr nehe. 12 Oho Zotàw yrykawhu rupi Yryhu Umàno Ma'e Kwer pe nehe. Nezewe mehe heta putar 4 peywyzaw wà nehe.

13 Na'e Moizez umume'u ko ma'e Izaew wanupe kury. Ko ywy pemuza'aza'ak putar ita ma'e papar haw hereko har imomor pà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko ywy inugwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe. Heta 9 wà, heta iku'aw har wà no. 14-15 Na'aw inugwer Izaew ta'yr wazuapyapyr waner xe wà: Mokoz wà, iku'aw har rehe we wà no. Kaz, Humen, Manaxe iku'aw har. A'e 'ym mehe upyhyk uiwy Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har Zeriko tawhu henataromo har wà.

Teko wanuwihaw ywy imuza'aza'akaw

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.

17 — Xaxeto Ereazar a'e, Zuzue Nun ta'yr a'e no, umuza'aza'ak putar ywy wà nehe, ipegegwer wamono pà peme pitàitàigatu wà nehe. 18 Pexaexak pitài tuwihaw Izaew ta'yr wazuapyapyr imono'og pyrer nànàn pe wà nehe. A'e tuwihaw pepytywà putar imuza'aza'ak mehe a'e wà nehe.

19-28 Penoz 'aw awa pe wà nehe:

Izaew ta'yr	**Tuwihaw**
Zuta:	Karew Zepone ta'yr
Ximeàw:	Xamuew Amiu ta'yr
Mezàmi:	Erizaz Kiziro ta'yr
Nà:	Muki Zogiri ta'yr
(Zuze ta'yr) Manaxe:	Aniew Epoz ta'yr
Eparai:	Kemew Xipità ta'yr
Zemurom:	Erazàpà Paranak ta'yr
Ixakar:	Pawxiew Àzà ta'yr
Azer:	Aiuz Xeromi ta'yr
Napitari:	Penaew Amiu ta'yr

29 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuza'aza'ak kar Kànàà ywy a'e awa wanupe. A'e awa omono ywy pehegwer

Izaew ta'yr izuapyapyr imono'og pyrer wanupe pitàitàigatu wà.

35

Taw Erewi waneko haw

1 Moaw ywytyr heta 'ymaw rehe Zotàw yrykawhu huwake Zeriko tawhu henataromo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e Moizez pe.
2 Ezapo kar ko ma'e Izaew wanupe nehe. — Pepyhyk putar ywy pehegwer nehe. Pemono amo tawhu Erewi izuapyapyr wanupe waneko haw romo nehe. Pemono ywy ka'api'i heta haw a'e tawhu waiwyr har wanupe waneimaw wamai'u àwàm romo nehe no. 3 Erewi izuapyapyr wiko putar a'e tawhu wazar romo wà nehe. Wiko putar wapupe wà nehe. Waneimaw umai'u putar ywy a'e tawhu waiwyr har rehe wà nehe: tapi'ak wà, àràpuhàràn hawitu ma'e wà, àràpuhàrànete wà, amogwer ma'ea'yr wà. 4 Ka'api'i umàmàn putar tawhu nànàn nehe. Pezypyrog oho haw ipapar pà pàrirogawtàtà pe nehe. Tuwe umumaw 450 met iànàmaw iho haw nehe. 5 Nezewe a'e ywy ka'api'i heta haw upyta putar nehe: Wahykaw paw uzuawygatu putar wà nehe. Heta putar 900 met ipehegwer nànàn nehe. Iho haw kwarahy ihemaw kutyr har nuzawy kwaw iho haw kwarahy heixe haw kutyr har nehe. Nuzawy kwaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har nehe. Nuzawy kwaw kwarahy ihemaw awyze har kutyr har nehe no. Tawhu upyta putar imyter pe nehe. Ka'api'i umàmàn putar izywyr nehe. 6 Pemono 6 tawhu Erewi izuapyapyr wanupe nehe, uzàn ma'e uzepyro haw romo nehe. Aze amo awa uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà nehe, aze ru'u izuka awer ikwaw 'ym pà nehe, upuner putar uzànaw rehe agwer tawhu pe nehe. Pemono putar amo 42 tawhu Erewi izuapyapyr wanupe wà nehe no. 7 A'e rupi pemono putar 48 tawhu wanupe wà nehe, ka'api'i waiwyr har imono pà wanupe wà nehe no. 8 Izaew ta'yr izuapyapyr wexak putar weta haw wà nehe. Wexak putar uiwy uhu haw wà nehe no. Aze heta tetea'u wà nehe, aze uhu nehe, omono putar tawhu tetea'u Erewi wanupe wà nehe. Aze naheta tetea'u kwaw wà nehe, aze na'uhu kwaw waiwy nehe, omono putar màràmàràn tawhu Erewi wanupe wà nehe.

Tawhu uzàn ma'e ràm waneko haw

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar ko uze'eg Izaew wanupe. 10 — Peahaw putar Zotàw yrykawhu Kànàà ywy rehe peho pà nehe. 11 Peho mehe pexaexak amo tawhu uzàn ma'e ràm wanupe wazepyro àwàm romo pe wà nehe. Nezewe mehe aze amo awa uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà nehe, aze ru'u izuka awer ikwaw 'ym pà nehe, upuner putar uzànaw rehe agwer tawhu pe nehe. 12 A'e pe heko mehe uzepyro putar hemizuka kwer iànàm wanuwi nehe, aze iànàm izepyk wer hehe wà nehe. Nezewe mehe numàno kwaw tàmuzgwer wanenataromo oho 'ym pà nehe. 13 Pexaexak 6 tawhu uzàn ma'e ràm wanupe pe wà nehe. 14 Pexaexak na'iruz Zotàw yrykawhu wi xe kutyr har pe wà nehe. Pexaexak na'iruz Kànàà ywy rehe pe wà nehe. 15 A'e 6 tawhu upyta putar Izaew uzàn ma'e wazepyro haw romo wà nehe. Upyta putar amo ywy rehe arer peinuinuromo wiko ma'e uzàn ma'e wazepyro haw romo wà nehe no. Umumaw putar amo kwarahy nezewe haw romo wà nehe, aze ru'u upyta putar nezewe haw romo tuweharupi wà nehe. Aze amo uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà nehe, aze ru'u izuka awer ikwaw 'ym pà nehe, upuner putar uzànaw rehe agwer tawhu pe nehe.
16-18 Aze amo awa ukutuk amo ma'e itaper iapo pyrer pupe nehe, aze ru'u ma'e ita iapo pyrer pupe nehe, aze ru'u ywyra pupe nehe, aze ikutuk pyrer umàno ukutuk ire nehe, ikutuk arer wiko putar izuka arer romo nehe. Pezuka nehe. 19 Umàno ma'e kwer iànàm huwake wera'u ma'e a'e nehe, izuka arer hexak mehe nehe, tuwe uzuka nehe.
20 Aze amo na'iakatuwawahy kwaw amo rehe nehe, aze a'e rupi uzapi tuwe amo ma'e pupe nehe, aze a'e re iapi pyrer umàno nehe, 21 aze ru'u amo awa ukwar wàmàtyry'ymar rehe nehe, aze iàmàtyry'ymar umàno nehe, pezuka hehe ukwar ma'e kwer nehe. Ta'e puruzuka

ma'e romo hekon a'e xe. Umàno ma'e kwer iànàm huwake wera'u ma'e a'e nehe, izuka arer hexak mehe nehe, tuwe uzuka nehe.
22 Aze ru'u amo umuàzàn putar amo hehe ipurumuzàg wer 'ym pà nehe (nuiko kwaw iàmàtyry'ymar romo), aze ru'u uzapi e putar hehe ipurapo wer 'ym pà nehe. 23 Aze ru'u amo omomor e putar ita ume'e 'ym pà nehe. Aze ru'u a'e ita u'ar amo rehe nehe. Aze ru'u umàno putar nehe. Nuiko kwaw uzeàmàtyry'ym ma'e romo wà. Izuka arer na'ipuruzuka wer kwaw hehe.
24 Agwer ma'e izeapo mehe teko umume'u putar hehe ipuruzuka wer 'ymaw wà nehe. Nuzuka kar kwaw izuka e arer wà nehe, iànàm hehe uzepyk ma'e ràm pe wà nehe. 25 Teko upyro putar ipuruzuka wer 'ym ma'e kwer wà nehe. Nuzuka kar kwaw umàno ma'e kwer iànàm pe wà nehe. Teko umuzewyr kar putar tawhu uzepyro haw pe wà nehe. Izuka arer upyta putar a'e pe nehe. Xo Xaxeto wanuwihawete imàno re zo uhem putar a'e wi nehe. (Xaxeto uzakook uri kawer ikatu ma'e amo xaxeto rehe uwihawete romo imuigo kar pà wà.) 26 Aze izuka arer uhem putar tawhu uzepyro haw wi amo 'ar mehe nehe, 27 aze hehe uzepyk ma'e ràm wexak nehe, upuner izuka haw rehe nehe. Nuiko kwaw puruzuka ma'e romo teko wanenataromo aze uzuka nehe. 28 A'e izuka arer tawhu pupe uzepyro ma'e kwer upyta putar tawhu purupyro haw pupe nehe. Xo Xaxeto wanuwihawete imàno re zo uhem putar a'e wi nehe. A'e mehe upuner putar weko haw pe uzewyr haw rehe nehe. 29 Pezuapyapyr weruzar putar ko ze'eg tuweharupi wà nehe, wyzài ywy rehe wiko mehe wà nehe.
30 Aze amo uzuka amo nehe, aze heta mokoz izuka awer hexak arer wà nehe, a'e mehe pepuner izuka arer izuka haw rehe nehe. Aze xo pitài zo wexak izuka awer nehe, nuhyk kwaw izuka àwàm imume'u haw pe nehe. 31 Aze tàmuzgwer umume'u amo ikatu 'ym ma'e imàno àwàm wà nehe, ni amo nupuner kwaw heko àwàm imekuzar haw rehe wà nehe. Pezuka putar nehe. 32 Aze amo uzàn tawhu purupyro haw pe nehe, aze izewyr wer weko haw pe xaxeto wanuwihawete imàno 'ym mehe we nehe, pepyhyk zo temetarer izewyr àwàm hekuzaromo nehe. Nuzewyr kwaw nehe. 33 Pemuaiw zo peywy peneko haw puruzuka haw pupe nehe. Puruzuka ma'e umuaiw uiwy wà. Xo pitài ma'e iapo haw zo umukatu putar ywy teko izuka awer nehe. Pezuka izuka arer ywy imukatu pà nehe. 34 Pemuaiw zo ywy peneko àwàm herenataromo nehe. Ta'e aiko inuromo ihe no xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko Izaew wainuinuromo ihe.

36

Kuzà imen umàno ma'e kwer wenoz ywy tuwihaw wanupe wà

1 'Aw teko uze'eg oho Moizez pe Izaew wanuwihaw wanupe wà kury: Zireaz ywy rehe har uzeànàànàm ma'e wà, Makir izuapyapyr azeharomoete har wà, Manaxe izuapyapyr azeharomoete har wà, Zuze izuapyapyr azeharomoete har wà.
2 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuza'aza'ak ywy peme ipegegwer wamono pà teko wanupe ita'i imomor kar pà peme a'e. — Pemono peànàm Zeropeaz ima'e nehe, tazyr wanupe nehe, i'i zanewe no. 3 Aze wereko awa amo ae Izaew ta'yr izuapyr umen romo wà nehe, waiwy uhem putar urepo wi nehe. Imen wiko putar a'e ywy izar romo wà nehe. Nezewe mehe mewe katu ureywy pehegwer ipixipixika'i putar oho iko urewi nehe. 4 Kwarahy purumuhem kar haw ihem mehe nehe, waiwy oho putar wamen waànàm wapo pe azeharomoete nehe. Nuruiko kwaw izar romo nehe, i'i izupe wà.
5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuze'eg kar Moizez Izaew wanupe kury. — Awa Zuze izuapyapyr umume'u ze'eg azeharomoete har wà. Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Zeropeaz tazyr wanehe.
6 Kuzà upuner awa wemimutar hereko haw rehe umen romo nehe, aze a'e awa wiko tu iànàm romo nehe. 7 Nezewe mehe Izaew waiwy noho kwaw pitài Izaew ta'yr izuapyapyr wapo wi amo pe nehe. Tuwe Izaew ta'yr wazuapyapyr upyta u iziwy rehe wà nehe. 8 Kuzà ywy Izaew ta'yr izuapyapyr waiwy pehegwer hereko har wereko putar awa u iànàm umen romo wà nehe. 9 Nezewe mehe Izaew upyhyk putar

uwipy ywy pitàitàigatu wà nehe. Noho kwaw amo ae Izaew ta'yr izuapyr ipo pe nehe. Ta'yr wazuapyr upyta putar uiwy rehe pitàitàigatu wà nehe.
10-11 Na'e Zeropeaz tazyr Makira, Xiza, Ogira, Miwka, Noa weruzar Moizez ze'eg wà. Wereko ututyr wa'yr wà umen romo wà. 12 Wereko Manaxe Zuze ta'yr izuapyr umen romo wà. Waiwy upyta u iànàm wapo pe nehe.
13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ko ze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe Moaw ywytyr heta 'ymaw rehe Zotàw yrykawhu huwake Zeriko henataromo wanekon mehe. Umume'u Moizez pe. Moizez umume'u teko wanupe.

IMUME'U WI HAW
MOIZEZ IZE'EGAW PITÀI HAR

1:1-4:43

Uzypyrog Moizez mitài haw rupi uze'eg haw rehe teko wanupe

1 Moizez uze'eg teko Izaew izuapyapyr
wanupe ywyxiguhu Zotàw yrykawhu
ikupe kutyr har kwarahy ihemaw kutyr
har rehe waneko mehe a'e. Umuapyk
uze'eg ko pape rehe. Izaew wiko
ywyàpyznaw Zotàw yrykawhu iwyrykaw
rehe Xupe tawhu huwake wà. Pàrà tawhu
upyta wapehegwer rehe. Amo tawhu
upyta inugwer wapehegwer rehe wà:
Topew, Iràmà, Azerot, Ni-Zaw. 2 Aze amo
oho Xinaz ywytyr wi Kanez-Maranez pe
nehe, aze oho pe Enom ywy ahaw paw rupi
ywytyruhu heta haw rupi nehe, umumaw
putar 11 'ar wata pà nehe.

3 Teko Izaew izuapyapyr uhem Ezit
ywy wi wà. Na'e umumaw 40 kwarahy
ywyxiguhu rehe wata e pà wiko e pà wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
amo uze'eg Moizez pe. — Emume'u
Izaew wanupe nehe, i'i izupe. 11 haw
zahy rehe pitài haw 'ar mehe Moizez
umume'u Tupàn ze'eg paw rupi Izaew
wanupe kury. 4 Moizez uzapo amo ma'e
a'e 'ar henune a'e: Weityk Xeom Amohe
wanuwihawete Ezemon tawhu pe har,
weityk Og Màxà wanuwihawete Atarot
tawhu pe har Enerez pe har no. 5 Izaew
Moaw ywy rehe Zotàw yrykawhu ikupe
kutyr kwarahy ihemaw kutyr waneko
mehe Moizez uzypyrog Tupàn ze'eg teko
wanupe imume'u pà kury.

6 — Xinaz ywytyr ipy pe zanereko mehe
Tupàn Zanezar uze'eg nezewe zanewe
a'e. — Pemumaw 'ar tetea'u xe. 7 Pehem
peho xe wi Amohe waiwy ywytyruhu
hereko har kutyr nehe. Peho amog-
wer ywypehegwer ywyàpyznaw Zotàw
yrykawhu iwyrykaw rehe har wakutyr
nehe no. Peho ywytyruhu kutyr nehe.
Peho ywytyr heta 'ymaw Zuta ywy rehe
har kutyr nehe no. Peho ywypehegwer
kwarahy ihemaw awyze har kutyr har
kutyr nehe no. Peho Mezitehàn yryhu
kutyr nehe no. Pepyhyk Kànàà ywy paw
rupi nehe, ywytyr Irimano ywy rehe har
pe, kwarahy heixe haw awyze har kutyr
peho pà nehe, yrykawhu uhua'u ma'e
Ewparat her ma'e kwarahy ihemaw kutyr
peho pà nehe no. 8 Pexak ywy peme
heremimono ràm pe pe kury. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u a'e ywy
Àmàrààw pe, Izak pe no, Zako pe no. Peipy
romo wanekon wà. — Amono putar ko ywy
peme nehe, pezuapyapyr wanupe nehe no,
a'e wanupe. A'e rupi, pepyhyk peho nehe
kury.

Wexaexak Moizez upytywà àràm wà

9 Na'e Moizez uze'eg wi teko wanupe
kury. — Xinaz ywytyruhu ipy pe zanereko
mehe amume'u ko ma'e peme ihe. — Ihe
zutyka'i napuner kwaw penehe hezekaiw
haw rehe. 10 Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Zanezar pemueta tetea'u kar a'e.
Kutàri peneta haw nuzawy kwaw zahy-
tata ywak rehe har waneta haw kury.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy
wazar a'e nehe, tuwe pemueta tetea'u
wera'u kar nehe. Tuwe peneko àwàm
nuzawy kwaw miw peneko haw ko 'ar
rehe har nehe. Tuwe umur uze'egatu
penehe wemimume'u kwer rupi katete
nehe. 12 Heta tetea'u ma'e imuàgà'ym
pyràm teko wainuinuromo wà. Heta
tetea'u zeàmàtyry'ymaw wainuinuromo wà
no. Ihe zutyka'i napuner kwaw a'e ma'e
paw wamuàgà'ymaw rehe ihe nehe. 13 A'e
rupi pitàitàigatu Izaew ta'yr wazuapyapyr
uzemono'og ma'e wexaexak putar awa wà
nehe. Tuwe wiko ma'e kwaw katu har
romo wà nehe. Tuwe ukwaw ma'e iapo
katu haw wà nehe no. Nezewe mehe
amuigo kar putar penuwihaw romo ihe
wà nehe.

14 Uze'eg wiwi Moizez wanupe. — Ikatu
putar neremimume'u kwer iapo àwàm
nehe, peze ihewe a'e 'ar mehe. 15 A'e
rupi apyhyk Izaew ta'yr wazuapyapyr
wanuwihaw ma'e kwaw par ma'e iapo
haw ikwaw par ihe wà, penuwihaw romo
wamuigo kar pà ihe wà. Amo wiko 1.000
awa wanuwihaw romo wà. Amo wiko

100 awa wanuwihaw romo wà. Amo wiko 50 awa wanuwihaw romo wà. Amo wiko 10 awa wanuwihaw romo wà. Aexaexak amo tuwihaw peme pitàitàigatu ihe wà no. 16 A'e 'ar mehe we azapo kar ma'e tàmuz wanupe ma'e muàgà'ymar wanupe. — Pemuàgy'ygatu teko wazeàmàtyry'ymaw paw rupi nehe. Aze mokoz Izaew werur wàmàtyry'ymaw nerenataromo wà nehe, aze ru'u pitài Izaew pitài Izaew 'ym teko wainuromo wiko ma'e werur wàmàtyry'ymaw penenataromo wà nehe, pemuàgy'ygatu wazeàmàtyry'ymaw nehe. 17 Peiko imunar 'ym ma'e romo nehe. Penemimuàgà'ym imume'u mehe pekatu nehe. Tuwe teko paw uzuawygatu penenataromo wà nehe, ikàg 'ym ma'e wà nehe, upuner ma'e wà nehe no. Pekyze zo amo wi nehe. Ta'e penemimume'u ur putar Tupàn wi nehe xe. Aze amo ma'e imuàgà'ymaw zawaiw katu peme nehe, perur ihewe nehe. Ihe amuàgà'ym putar nehe, a'e wanupe.

18 Nezewe a'e 'ar rehe amume'u penemiapo ràm paw peme ihe, i'i wanupe.

Amo Izaew oho Kànàà ywy rehe ume'e pà wà

19 Uze'eg wi Moizez teko wanupe. — Xiruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ize'eg zane. Zahem zaha Xinaz ywytyruhu wi. Amohe ywy ywytyruhu hereko har kutyr zaneho mehe pexak ywyxiguhu zaneremiahaw uhua'u haw. Pexak ikatu 'ymaw no. Iahykaw rehe zahem zazuwà Kanez-Maranez tawhu pe kury. 20 A'e pe zanereko mehe aze'eg peme. — Kutàri zaiko Amohe ywy ywytyruhu hereko har rehe kury. Tupàn Zanezar umur putar ko ywy zanewe nehe. 21 A'e rupi pepyhyk ko ywy peho nehe kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar ize'eg rupi katete nehe kury. Pekyze zo ma'e wi nehe. Pepytuhegatu zo ma'e wi nehe, a'e peme. 22 Na'e pehem heruwake ihewe peze'eg pà paw rupi. — Aze mo ximono kar amo awa a'e ywy rehe imume'e kar pà zane, ikatu mo nezewe mehe. Umume'u mo zanerape ràm zanewe wà. Umume'u mo tawhu a'e ywy rehe har zanewe wà no, peze ihewe. 23 — Ikatu, a'e peme. Ame'e Izaew ta'yr wazuapyapyr wanehe pitàitàigatu. Aexak pitài awa wainuromo har pitàitàigatu ihe wà. 24 A'e awa oho ywy ywytyruhu hereko har pe wà. Uhem ywyàpyznaw Exeko her ma'e pe wà. Wexak ywyàpyznaw rehe har wà. 25 Hexak ire uzewyr amo ma'e'a kwer a'e pe ipyhyk pyrer herur pà wà. — Ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar zanewe hemimur ikatu a'e, i'i zanewe.

26 Nezewe rehe we naperuzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg. Napepurupyhyk wer kwaw a'e ywy rehe. 27 Napepyhyk kwaw. Pepyta penàpuz pupe peze'eg zemueteahy pà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'iakatuwawahy kwaw zanerehe a'e, peze izupe. — Zanererur Ezit ywy wi amo zauxiapekwer wanupe zanereityk kar pà a'e. Amohe zanezuka putar wà nehe. 28 Naxikwaw kwaw ko ywy zaneremipyhyk ràm. — Teko a'e ywy rehe har heta tetea'u wera'u zanewi a'e wà, i'i awa a'e ywy rehe ume'e ma'e kwer zanewe wà. — Ikàg wera'u zanewi wà no, i'i wà. — Tawhu waneko haw uhua'u wà. Heta pàrirogawtàtà ywak rehe uhem ma'e tawhu waiwyr. Uruexak awa iaiha katu ma'e a'e pe ure wà no, i'i zanewe. Zakyze waze'eg henu mehe, i'i wà.

29 Awazar waze'eg wanupe ihe. — Pepytuhegatu zo nehe. Pekyze zo a'e teko wanuwi nehe. 30-31 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar oho putar zanerenataromo a'e nehe xe. Uzàmàtyry'ym putar a'e pe har zanerekuzaromo a'e nehe. Zanepytywà Ezit ywy rehe zanereko mehe a'e. Zanepytywà ywyxiguhu rehe zanereko mehe no. Pexak ikàgaw. Zanepytywà wi putar ko 'ar rehe nehe no. Pexak Zanezar ywyxiguhu rupi zanereraha awer. Nuzawy kwaw tu wa'yr heraha har zanewe. Wexak kar zanerape ràm tuweharupi zanewe no. Te zahem xe, a'e wanupe.

32 Nezewe rehe we napezeruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe. 33 Tuweharupi oho penenataromo tata upu'àm ma'e pupe pyhaw, ywàkun pupe 'aromo no. Uzapo nezewe haw tuwe-

harupi peker àwàm peme hexak kar pà, penape ràm peme hexak kar pà no.

Tupàn uzepyk Izaew wanehe

34 Uze'eg wi Moizez. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e penenu peze'egahy mehe a'e. A'e rupi wikwahy ma'e imume'uahy pà uzeupe. 35 — Pe Izaew pe, peiko teko ikatu 'ym ma'e romo. A'e rupi ni amo peinuromo har tua'u ma'e nuexak kwaw ywy ikatu ma'e peipy wanupe heremimume'u kwer wà nehe. 36 Karew Zepone ta'yr wexak putar a'e ywy a'e nehe, ta'e Karew uzeruzar herehe tuweharupi a'e xe. Hereruzar tuweharupi no. Wata a'e ywy rehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. A'e rupi amono putar a'e ywy izupe nehe, izuapyapyr wanupe nehe no, i'i Tupàn a'e.

37 Pezapo ikatu 'ym ma'e. A'e rupi Tupàn wikwahy ihewe a'e no, ihewe uze'eg pà a'e no. Nereixe kwaw ywy imume'u pyrer pe nehe, i'i ihewe. 38 Nepytywà har Zuzue Nun ta'yr wixe putar a'e nehe. Emurywete kar Zuzue nehe. Ta'e wiko putar teko Izaew izuapyapyr wanuwihaw romo a'e nehe xe, a'e ywy rehe har waneityk mehe a'e nehe xe.

39 Na'e Tupàn uze'eg zanewe paw rupi a'e. — Pena'yr wiko kwarer romo wà. Aze wexak ikatu 'ym ma'e wà, nukwaw kwaw wà. Aze wexak ikatu ma'e wà, nukwaw kwaw wà. — Zaneàmàtyry'ymar upyhyk putar zanera'yr a'e wà nehe, peze pezeupe. Iahykaw rehe pena'yr wixe putar ywy heremimume'u kwer rehe nehe. Amono putar wanupe nehe. Wiko putar izar romo wà nehe. 40 Peata wiwi peho peiko ywyxiguhu rehe ypawhu Akaw her ma'e kutyr nehe, i'i zanewe.

41 Na'e pewazar Tupàn ze'eg ihewe. — Moizez, uruzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ure, newe ure no. Urepureruzar wer ize'eg rehe kury, zaneàmàtyry'ymar wazuka putar pà zane kury, peze ihewe. Na'e pitàitàigatu pezemuàgà'ym zeàmàtyry'ymaw rehe kury. — Nazawaiw kwaw teko ywytyruhu rehe har waneityk àwàm zanewe nehe, peze pezeupe. 42 Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe, i'i ihewe. — Peho zo a'e pe nehe. Pezàmàtyry'ym zo a'e teko pe wà nehe. Ta'e naha kwaw penupi ihe nehe xe. Peàmàtyry'ymar peneityk putar wà nehe, ere wanupe nehe, i'i ihewe. 43 Nezewe rehe we napezekaiw kwaw herehe. Nan. — Uruiko wera'u newi ure, peze ihewe. Naperuzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg. Peixe peho ywy ywytyruhu hereko haw rehe. 44 Na'e Amohe a'e ywy rehe har uhem wà pekutyr wà. Nuzawy kwaw hàiru tetea'u uzemono'ogahy ma'e wà. Pezàn wanuwi. Amohe uzàn penaikweromo Enom ywy rehe wà. Peneityk Oroma tawhu pe wà. 45 Na'e pezewyr pepytywà àwàm henoz pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nezewe rehe we nuzekaiw kwaw penehe a'e. 46 A'e re ximumaw 'ar tetea'u Kanez pe.

2

Izaew wiko teko heta 'ymaw pe wà

1 Uze'eg wi Moizez teko wanupe. — Na'e zata wiwi zaha zaiko ywyxiguhu rupi ypawhu Akaw her ma'e kutyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete. Ximumaw 'ar tetea'u zaneata e pà Enom ywy ywytyruhu hereko har rehe. 2 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. 3 Pemumaw 'ar tetea'u peata e pà ko rupi. Peho kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe kury, i'i ihewe. 4 — Emume'u ko heze'eg teko wanupe kury, i'i ihewe. — Peahaw putar Enom ywy nehe. Peànàm Ezau izuapyapyr wiko izar romo wà. Ukyze putar pewi wà nehe. Nezewe rehe we peme'egatu wanehe nehe. 5 — Peneityk àràm romo uruiko ure nehe, peze zo wanupe nehe. Namono kwaw waiwy peme nehe, ni ipehegwera'i namono kwaw peme nehe. Ta'e amono Enom ywy Ezau izuapyapyr wanupe ihe xe. 6 Aze nuhyk kwaw peme nehe, pepuner penemi'u ràm ime'eg kar haw rehe wanuwi nehe. Pepuner 'y ime'eg kar haw rehe wanuwi nehe no.

7 Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar omono uze'egatu penemiapo

kwer nànàn a'e. Naheharaz kwaw penehe 40 kwarahy imumaw mehe ko ywyxiguhu uhua'u ma'e rehe peata mehe a'e. Uzekaiw penehe tuweharupi. Aze nuhyk kwaw ma'e peme, umur peme a'e.

8 Nezewe zamàmàn Enom ywy izywyr. Zahem Erat wi Eziom-Zemer piar wi. Zemer wi Yryhu Umàno Ma'e Kwer pe iho haw wi zane. Zaha Moaw ywyxiguhu piar rupi. 9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Ezàmàtyry'ym zo Moaw izuapyapyr ne wà nehe. Wiko Iro izuapyapyr romo wà. Peho zo waàmàtyry'ym pà nehe. Amono Ar tawhu wanupe ihe. Namono kwaw waiwy pehegwer peme nehe, i'i ihewe.

10 Kwehe mehe amo teko iaiha ma'e Emim her ma'e wiko Ar pupe wà. Waiha haw nuzawy kwaw Anaki waiha haw. Anaki wiko amo teko iaiha katu ma'e romo wà. 11 — Hepai, i'i teko Anaki wanupe wà, Emim wanupe wà no. — Emim, i'i Moaw a'e teko wanupe wà. 12 A'e 'ar rehe Ore izuapyapyr wiko Enom ywy rehe wà. Ezau izuapyapyr umuhem kar Ore a'e wi wà. Umumaw wà. Wiko waiwy rehe wà. Kwarahy tetea'u pawire Izaew omono kar teko ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer wi wà, hehe wixe mehe wà. Ezau uzapo nezewegatete haw a'e 'ym mehe Enom ywy rehe wà no.

13 Na'e xiahaw Zerez yrykaw zaha Tupàn ze'eg rupi. 14 Zahem Kanez-Maranez wi. Ximumaw 38 kwarahy zaneata pà ywyxiguhu rehe. Na'e xiahaw Zerez yrykaw. A'e kwarahy rehe uzeapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer. Awa tua'u ma'e zeàmàtyry'ymawhu pe oho haw rehe upuner ma'e paw umàno a'e kwarahy rehe wà. 15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko wamyrypar 'ym romo. Uzuka oho wanereko wà. Te ni pitài nuikuwe kwaw Izaew wanezupaw pe wà.

16 A'e awa wamàno pawire 17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. 18 Kutàri eho Ar tawhu Moaw ywyzaw huwake har rupi kury. 19 Amon Iro izuapyapyr waiwy pe nehem mehe ezàmàtyry'ym zo ne wà nehe. Eho zo waàmàtyry'ym pà nehe. Amono Amon ywy wanupe ihe. Namono kwaw ni pitài waiwy pehegwer peme nehe.

20 — Hepai waiwy, i'i teko ko ywy wanupe wà no. Kwehe mehe teko iaiha katu ma'e wiko ko ywy rehe wà. Hepai waner romo wà. — Zàzumi, i'i Amon a'e teko wanupe wà. 21 Heta tetea'u wà. Iaiha katu wà. Ikàg Anaki wazàwe wà. Tupàn umumaw Zàzumi wà. Amon upyhyk waiwy wà hehe wiko pà wà no. 22 Tupàn uzapo nezewegatete haw Enom Ezau izuapyapyr wanupe no. Umumaw Orew wà. Enom upyhyk waiwy wà hehe wiko pà wà. Te ko 'ar rehe wiko hehe wà. 23 Kereta ywy rehe har uzapo nezewegatete haw wà no. Uhem oho Kereta yrypypo'o wi wà. Wixe Awi waiwy Mezitehàn yryhu izywyr har rehe wà. Na'e oho kwarahy ihemaw awyze har kutyr Kaz tawhu pe uhem pà wà. Kereta ywy rehe har umumaw Awi wà. Wiko tawhu waiwy rehe har wapupe wà.

24 Xiahaw Moaw ywy zaha. Na'e Tupàn uze'eg zanewe. — Peho wiwi peiko nehe. Peahaw Aronon yrykawhu nehe. Ta'e aityk kar putar Xeom Amohe wanuwihawete peme ihe nehe xe. Wiko Ezemon tawhu pupe a'e. Pezàmàtyry'ym Xeom pe wà nehe. Pepyhyk iziwy nehe, i'i zanewe. 25 Na'e Tupàn uze'eg ihewe. Ko 'ar henataromo amukyze kar putar teko ywy nànànar pewi ihe wà nehe. Teko paw ukwaw putar pekàgaw wà nehe. Penehe ze'egaw henu mehe ipytuhegatu putar paw rupi wà nehe. Uryryryryz putar ukyze pà wà nehe, i'i izupe.

Izaew upyro Xeom wakàgaw wanuwi wà

26 Uze'eg wi Moizez. — A'e re Kenemot ywyxiguhu rehe zanereko mehe amono kar heze'eg tuwihawete Xeom pe. — Tuwe uruiko pemyrypar romo nehe, a'e izupe. 27 — Tuwe uruahaw neywy nehe. Xo pe rupi zo uruata putar nehe. Nuruhem kwaw izuwi nehe. 28 Oromono putar temetarer ureremi'u hekuzaromo ma'ywa tykwer hekuzaromo nehe, ihyk 'ym mehe urewe nehe, a'e izupe. Xo neywy ahaw paw zo uruputar uruiko. 29 Urehem wer Zotàw yrykawhu pe. Na'e uruahaw

putar a'e yrykawhu ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar urewe hemimur nehe. Ezau izuapyapyr Enom ywy rehe har a'e wà, Moaw izuapyapyr Ar rehe har a'e wà no, wahaw kar uiwy urewe a'e wà, a'e izupe. 30 Tuwihawete Xeom nuwahaw kar kwaw uiwy zanewe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umuàtà Xeom ipy'a a'e xe. Nuweruzar kar kwaw uze'eg izupe. Uzapo nezewe haw a'e, ta'e ipureityk kar wer tuwihawete Xeom rehe zanewe a'e xe. Ipurupyhyk kar wer iziwy zanewe no. Te kutàri zaiko a'e ywy izar romo.

31 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury. — Exak heremiapo ràm nehe. Aityk kar putar Xeom newe nehe. Ezàmàtyry'ym eho na'arewahy nehe kury. Epyhyk iziwy nehe, i'i ihewe. 32 Xeom uhem weko haw wi wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi zaneàmàtyry'ym pà Zaxa tawhu pe kury. 33 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar weityk kar zanewe wà. Xityk Xeom zane. Xityk ta'yr zane wà no. Xityk hemiruze'eg zauxiapekwer paw zane wà no. 34 Ximumaw waneko haw tawhu paw no. Xiuka teko paw rupi zane wà: awa wà, kuzà wà, kwarearer wà, kuzàtàigwer wà. Ni pitài nuhem kwaw wà. 35 Xipyhyk waneimaw tapi'ak zane wà. Xipyhyk wama'e hekuzar katu ma'e tawhu pupe zaneremixak kwer no. 36 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar weityk kar tawhu paw zanewe wà: Zazypyrog Aroer tawhu pe Aronon ywyàpyznaw huwake har pe. Xityk tawhu ywyàpyznaw rehe har no. Xipyhyk tawhu zaha zaiko te Zireaz ywy rehe zane wà. Xipyhyk tawhu paw rupi zane wà. Heta pàrirogawtàtà amo tawhu waiwyr. Xityk te a'e tawhu zane wà no. 37 Nazaixe kwaw ywy Amon izuapyapyr waneko haw pe. Naxityk kwaw tawhu Zamok yrykawhu izywyr har zane wà. Naxityk kwaw tawhu ywy ywytyruhu hereko har rehe har wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umume'u amo ywy zanewe no. — Peityk zo tawhu a'e ywy rehe har pe wà nehe, i'i zanewe. Naxityk kwaw tawhu a'e ywy rehe har wà.

3

Izaew upyro Og ikàgaw izuwi wà

1 Uze'eg wi Moizez. — A'e re zaha kwarahy heixe haw awyze har kutyr Màxà ywy rehe. Og Màxà ywy rehe har wanuwihawete uhem weko haw wi wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi zaneàmàtyry'ym pà Enerez tawhu pe kury. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Ekyze zo nehe. Ta'e aityk kar putar Og newe nehe xe. Ereityk putar hemiruze'eg zauxiapekwer ne wà nehe no. Erepyhyk putar iziwy nehe. Ereityk Xeom Amohe wanuwihawete Ezemon pe wiko ma'e. Ereityk putar Og nezewegatete nehe no, i'i ihewe.

3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar weityk kar Og zanewe a'e. Xityk hemiruze'eg zauxiapekwer paw zane wà no. Ni pitài nuikuwe kwaw wà. 4 Xityk tawhu Arakome rehe har paw rupi zane wà. Màxà ywy rehe tuz. Og wiko izar romo. Heta 60 tawhu wà. 5 Paw rupi heta pàrirogawtàtà uzepyro haw romo wà. Xityk tawhu pàrirogawtàtà hereko 'ymar tetea'u zane wà no. 6 Ximumaw paw rupi zane wà. Xiuka teko paw Xeom Ezemon wanuwihawete heityk mehe zane wà. Nezewegatete xiuka teko paw Og heityk mehe zane wà no: awa wà, kuzà wà, kwarearer wà, kuzàtàigwer wà. 7 Xipyhyk waneimaw tapi'ak zane wà. Xipyhyk wama'e hekuzar katu ma'e tawhu pupe zaneremixak kwer no. 8 Nezewe xipyhyk a'e mokoz Amohe wanuwihawete waiwy a'e 'ar mehe zane wà. Zotàw yrykawhu ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr tuz. Uzypyrog Aronon yrykawhu pe Eremon ywytyruhu pe oho pà no. 9 — Xirion, i'i Xitom tawhu pe har Eremon ywytyruhu pe wà. Xenir, i'i Amohe izupe wà. 10 Xipyhyk tawhu ywyapypepaw rehe har paw zane wà. Xipyhyk Zireaz ywy rehe har paw zane wà no. Xipyhyk Màxà ywy rehe har paw zane wà no. Xipyhyk amo wà no: Xawka, Enerez. Màxà rehe kwarahy ihemaw kutyr wanuz wà.

11 Og Màxà wanuwihawete wiko iaiha katu ma'e Hepai her ma'e wanuwihawete iahykaw rehe har romo a'e. Uhua'u hupaw. Heta 4 met ipuku haw pe. Heta 1,8

met ipupy uhu haw pe. Teko Hama tawhu Amon ywy rehe har omonokatu hupawer wà. Te kutàri erepuner hexakaw rehe no.

Amo Izaew kwarahy ihemaw kutyr har 'yrykaw Zotàw iwyr har wà

12 Uze'eg wiwi Moizez a'e kury. — Xipyhyk ywy Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har kwarahy ihemaw kutyr har. Na'e amono amo ywy pehegwer Humen izuapyapyr wanupe ihe. Amono amo ywy pehegwer Kaz izuapyapyr wanupe no. A'e ywy upyta Aroer ikupe kutyr kwarahy heixe haw awyze har kutyr ywyàpyznaw Aronon yrykawhu izywyr har rehe. Omono Zireaz ywy ywytyruhu hereko har ipehegwer wanupe nehe. Omono tawhu a'e ywy rehe har wanupe wà no. 13 Omono Zireaz ywy ikurer Manaxe izuapyapyr wanupe. Omono Màxà ywy paw wanupe no. A'e 'ym mehe Og wiko tuwihawete romo a'e pe. Omono Arakome ywy wanupe no. — Hepai waiwy, i'i teko Màxà ywy nànàn wà. 14 Zair Manaxe izuapyr upyhyk Arakome ywy paw a'e. (Màxà her inugwer a'e.) Iziwy oho Zezur ywyzaw pe. Oho Maaka ywyzaw pe no. Omono uwer tawhu a'e ywy rehe har wanehe. — Zair tawhu wà, i'i teko a'e tawhu wanupe te ko 'ar rehe wà.

15 Amono Zireaz ywy Makir iànàm wanupe. 16 Amono ywypehegwer Humen izuapyapyr wanupe, Kaz izuapyapyr wanupe no. Waiwy oho Zireaz ywy wi kwarahy ihemaw awyze har kutyr ywyàpyznaw Aronon yrykawhu izywyr har pe. Kwarahy heixe haw awyze har kutyr waiwy oho Zamok yrykawhu pe. Zamok upyta Amon waiwyzaw izywyr a'e. 17 Kwarahy heixe haw kutyr waiwy oho Zotàw yrykawhu pe. Uzypyrog Karirez yryhu pe kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Oho Yryhu Umàno Ma'e Kwer pe kwarahy ihemaw awyze har kutyr. Oho Piziga ywytyruhu pe kwarahy ihemaw kutyr no.

18 A'e 'ar mehe amume'u ko Tupàn ze'eg a'e Izaew izuapyapyr wanupe: Humen izuapyapyr wanupe, Kaz izuapyapyr wanupe, Manaxe izuapyapyr ipehegwer kwarahy heixe ihemaw kutyr har wanupe: Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur ko ywy Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har kwarahy ihemaw kutyr har peme a'e. Peiko izar romo kury. Tuwe awakwer upyhyk upuruzuka haw wà nehe kury. Tuwe wahaw Zotàw yrykawhu wànàm wanenataromo wà nehe. Upytywà putar waiwy ràm ipyhyk pà wà nehe. 19 Kuzà wà nehe, kwarearer wà nehe no, peneimaw tapi'ak wà nehe no, (heta tetea'u wà), upyta putar tawhu peme heremimono kwer pupe wà nehe. 20 Pepytywà peànàm pe wà nehe. Te upyhyk putar ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wanupe hemimono wà nehe. A'e ywy upyta Zotàw yrykawhu ikupe kutyr kwarahy heixe haw kutyr. Peiko katu peywy rehe kury. A'e pe nezewegatete waneko katu mehe pepuner pezewyr haw rehe nehe. Pepuner peywy heremimono kwer rehe peneko haw rehe xe Zotàw yrykawhu xe kutyr kwarahy ihemaw kutyr nehe, i'i Tupàn.

21 Aze'eg Zuzue pe no. — Erexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer a'e mokoz tuwihawete wanupe arer. Xeom Og waner wà. Uzapo putar nezewegatete haw ywy penemipyhyk ràm nànàgatu nehe no. 22 Ekyze zo wanuwi nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar uzàmàtyry'ym putar penekuzaromo a'e wà nehe xe.

Tupàn numuixe kar kwaw Moizez Kànàà rehe

23 A'e 'ar mehe aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe. 24 O, hezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Erezypyrog nehua'u haw hexak kar pà ihewe, nepuner haw hexak kar pà ihewe no. Aiko neremiruze'eg romo ihe. Naheta kwaw amo tupàn agwer ma'e iapo har ukàgaw hexak kar har ywak rehe ywy rehe a'e. 25 Aenoz ko ma'e newe. Eahaw kar Zotàw yrykawhu ihewe nehe. Tuwe aexak ywy ikatu ma'e yrykawhu ywaz har nehe. Hepurexak wer ywy ywytyruhu hereko har ipuràg eteahy ma'e rehe. Hepurexak wer ywytyr Irimano ywy rehe har rehe no, a'e izupe.

26 Tupàn wikwahy ihewe, ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e henataromo pe xe. Nuzapo kwaw ma'e hereminozgwer a'e. — Uhyk

aipo kury ty, i'i ihewe. — Eze'eg wi zo hehe ihewe nehe. 27 Ezeupir Piziga ywytyr rehe nehe. A'e pe nereko mehe eme'e kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe. Eme'e kwarahy ihemaw awyze har kutyr nehe no. Eme'e kwarahy ihemaw kutyr nehe. Eme'e kwarahy heixe haw kutyr nehe no. Eme'e ywy nànàn nehe. Ta'e nereahaw kwaw Zotàw yrykawhu nehe xe. 28 Eruze'eg Zuzue nehe. Emukàg kar nehe. Emukàg kar ipy'a nehe. Ta'e wiko putar teko Izaew izuapyapyr wanuwihaw romo ko ywy neremixak ipyhyk mehe a'e nehe xe, i'i ihewe.

29 Na'e zapytu'u ywyàpyznaw tawhu Mete-Peor huwake har rehe kury.

4

Peruzar katu ze'eg nehe, i'i Moizez teko wanupe

1 Na'e Moizez uze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe. — Peruzar Tupàn ze'eg paw nehe. Pezapo hemiapo kar paw nehe no. Amume'u ize'eg iteko peme kury. Nezewe mehe peikuwe putar nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar umur putar ko ywy peme a'e nehe. Pepyhyk putar a'e ywy nehe. 2 Pemono zo amo ze'eg a'e ze'eg rehe we nehe. Pepyro zo amo ze'eg izuwi nehe. Peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiapo kar paw nehe. 3 Pexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Peor ywytyruhu huwake hemiapo kwer pe. Amo zaneànàm umuwete Ma'aw a'e pe wà. Tupàn uzuka a'e teko paw rupi a'e wà. 4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe uzeruzar wiwi ma'e wikuwe kutàri wà.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar pemu'e kar ihewe a'e, uze'eg rehe wemiapo kar rehe a'e. Apumu'e ihe. Peruzar putar a'e ze'eg ywy penemipyhyk rehe peneko mehe nehe. Peiko putar izar romo nehe. 6 A'e rupi peruzar tuwe ko ze'eg paw nehe. Nezewe mehe amogwer teko wexak putar ma'e kwaw katu har romo peneko haw wà nehe. Ize'eg rehe teko waze'eg mehe a'e teko uze'eg putar nezewe wà nehe. — Azeharomoete teko ikàg ma'e ko ywy rehe har ukwaw katu ma'e wà, i'i putar wà nehe.

7 Ni amo teko nuwereko kwaw uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar zàwenugar wà. Zanezar upyta zaneruwake a'e. Aze xinoz ma'e izupe, zanerenu tuweharupi a'e. 8 Amono ize'eg peme kutàri ihe. Aipo heta amo teko agwer Tupàn ze'eg ikatuahy ma'e hereko har wà. 9 A'e rupi pezekaiw peneko haw rehe nehe. Pezeruzar tuwe hehe nehe. Peneharaz zo penemixak kwer wi nehe. Pemume'u pena'yr wanupe nehe, penemimino wanupe nehe no. 10 Pemume'u Xinaz ywytyruhu rehe uzeapo ma'e kwer wanupe nehe no. Peiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo a'e 'ar mehe. Uze'eg nezewe a'e 'ar mehe. — Emono'og 'aw teko herenataromo ne wà nehe. Wenu putar heze'eg wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar ihewi ukyze haw wà nehe. Umumaw putar u'ar paw ihewi ukyze pà wà nehe. Umu'e putar wa'yr nezewe haw rehe wà nehe no, i'i ihewe.

11 Na'e peho Xinaz ywytyruhu ipy pe pepyta pà. Ipytunahy a'e pe. Ywàkun upyk paw rupi. Heta tata ywytyr apyr. Tata heny kwer uhem ywak rehe. 12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg peme tata myter wi. Peinu ize'eg mehe. Napexak kwaw amo. Xo ize'eg zo penu. 13 Tupàn umume'u uze'eg penehe we wemiapo katu kwer peme. Weruzar kar a'e 10 wemiapo kar peme. A'e re umuapyk a'e 10 uze'eg itapew rehe. 14 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Emu'e Izaew heze'eg rehe heremiapo rehe ne wà nehe. Tuwe weruzar ywy wemipyhyk ràm rehe wiko mehe wà nehe. Wiko putar a'e ywy izar romo wà nehe.

Umumuranu teko tupàn ua'u imuwete haw 'ym rehe wà

15 Uze'eg wi Moizez. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uze'eg peme tata myter pe wiko mehe Xinaz ywytyruhu rehe. Ize'eg mehe napexak kwaw a'e teko. Nezewe rehe we pezekaiw katu peneko haw rehe nehe. 16-18 Pezapo zo tupàn a'ua'u penemimuwete romo pe wà nehe. Pezapo

zo ma'e hagapaw tupàn a'ua'u romo nehe: ni awa, ni kuzà, ni ma'ea'yr, ni wiràmiri, ni ma'e ywy rehe wie rehe wata ma'e, ni pira. 19 Ywak rehe peme'e mehe pemuwete zo hehe har pe wà nehe: ni kwarahy, ni zahy, ni zahytata wà. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umuza'aza'ak ywak rehe har amogwer teko wanupe wamono pà wanemimuwete ràm romo a'e wà xe: kwarahy, zahy, zahytata wà. 20 Peiko teko Ezit ywy wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemipyro kwer romo. Ezit nuzawy kwaw tatahu ukaz ma'e peme. Pemuigo kar wemiruze'eg romo. Napemuigo kar kwaw amo hemiruze'eg romo. Azeharomoete wiko pezar romo. 21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy ihewe ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e pe xe. A'e rupi umume'uahy ko ma'e ihewe. — Nereahaw pixik kwaw Zotàw yrykawhu nehe, i'i ihewe. — Nereixe pixik kwaw ywy ikatu ma'e Izaew wanupe heremimono ràm rehe ne nehe, i'i ihewe. 22 Nahaw kwaw Zotàw yrykawhu ihe nehe. Àmàno putar xe ihe nehe. Peahaw putar pe nehe. Pepyhyk putar a'e ywy ikatu ma'e nehe. 23 Peneharaz zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ize'eg awer penehe we hemiapo katu kwer wi nehe. Peruzar ize'eg nehe. Pezapo zo ma'e hagapaw penemimuwete ràm romo nehe. 24 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko tata zàwenugar romo ma'e hapy haw zàwenugar romo a'e xe. Numuawyze kwaw amo tupàn uzenataromo a'e.

25 Pemumaw putar kwarahy tetea'u Kànàà ywy rehe nehe. Petua'u mehe pena'yr mehe penemimino mehe pezapo zo tupàn a'ua'u pe wà nehe. Agwer ikatu 'ym ma'e iapo haw iaiw Tupàn pe. Wikwahy putar peme nehe. 26 Aenoz ywak rehe neremiapo ràm hexak àràm romo ihe kury. Aenoz ywy ihe no. Aze pemuwete tupàn a'ua'u pe wà nehe, pekàzym putar na'arewahy ywy Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har wi nehe. Napemumaw kwaw 'ar tetea'u a'e ywy rehe peneko pà nehe. Na'arewahy amo pemumaw putar wà nehe. 27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pemuhàmuhàz putar ywy nànàn nehe. Xo màràn zo wikuwe putar wà nehe. Peinuromo har tetea'u umàno putar wà nehe. 28 A'e ywy rehe peneko mehe pemuwete putar tupàn ywyra iapo pyrer pe wà nehe. Pemuwete putar tupàn ita iapo pyrer pe wà nehe no. A'e tupàn a'ua'u nuexak kwaw ma'e wà, ni ywàkun nuexak kwaw wà. Numai'u kwaw wà. Nuwetun kwaw ma'e wà. 29 A'e pe peneko mehe pekar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar nehe. Pexak putar nehe, aze pekar tuwe pepy'a nànàn nehe, aze pekar penekwe nànàn nehe no. 30 Amo 'ar mehe nehe, aze peneko haw zawaiw katu peme nehe, aze agwer ma'e uzeapo peme nehe, aze pezewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe, aze weruzar hemiapo kar nehe, 31 napeneityk kwaw a'e nehe. Wiko Tupàn purupuhareko ma'e romo a'e. Napemumaw kwaw nehe. Naheharaz kwaw uze'eg zaneipy wanehe we wemiapo katu kwer wi nehe. Umume'uahy wemiapo ràm wanupe. Uzapo putar nehe.

32 Pezemu'e uzeapo ma'e kwer rehe upaw rupi nehe: ywy iapo awer rehe, teko wapo awer rehe no. Peata ywy nànàn teko nànàn pepuranu pà nehe. — Aipo pexak agwer ma'e, peze wanupe nehe. — Aipo peinu agwer ma'e, peze wanupe nehe. 33 — 'Aw teko wexak Tupàn tata pupe ize'eg mehe wà. Numàno kwaw wà. Wikuwe a'e re wà. Aipo pexak agwer ma'e, peze wanupe nehe. 34 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urepyro amo teko wamyter wi a'e, wemiruze'eg romo uremuigo kar pà a'e. Wiko tuwe urezar romo a'e. Aipo pexak agwer ma'e, peze wanupe nehe. Pexak ipuner haw hexak kar awer. Pexak ikàgaw. Uzapo ma'e tetea'u pepyro pà a'e wi a'e. Omono iaiw haw Ezit ywy rehe. Uzapo purumupytuhegatu kar haw tetea'u. Werur zeàmàtyry'ymawhu wanupe. Uzapo purumukyze kar haw. Pepyro a'e wi nezewe mehe. 35 Tupàn wexak kar a'e ma'e paw a'e, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo heko haw ikwaw kar pà peme a'e. Naheta kwaw amo tupàn. Xo a'e zo. 36 Tupàn pemu'e a'e. Uze'eg ywak wi. Ywy rehe wexak kar tatahu peme. A'e tata myter pe wiko mehe uze'eg peme. 37 Tupàn uzamutar zaneipy wà. A'e rupi penexanexak a'e. Upuner haw uhua'u

ma'e pupe pepyro Ezit ywy wi a'e. 38 A'e re oho penenataromo. Umuhem kar teko penenatar wi wà. A'e teko heta tetea'u pewi wà. Upuner wera'u pewi wà. Nezewe rehe we umuhem kar penenatar wi wà. Omono a'e teko waiwy peme. Peiko a'e ywy rehe ko 'ar rehe kury.

39 Pekwaw ko ma'e kury. Peneharaz zo izuwi nehe. Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Tupàn Zanezar romo a'e, ywate, xe ywy rehe no. Naheta kwaw amo tupàn. 40 A'e rupi peruzar ize'eg paw rupi nehe. Amono putar a'e ze'eg peme kutàri kury. Nezewe mehe pe nehe, pezuapyapyr wà nehe no, penurywete putar nehe. Pemumaw putar kwarahy tetea'u ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemimur kwer rehe peneko pà nehe. Tuweharupi peiko putar izar romo nehe.

41 Na'e Moizez wexaexak na'iruz tawhu Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har kwarahy ihemaw kutyr har wà kury. 42 Aze amo awa uzuka amo nehe, hehe ipuruzuka wer 'ym pà nehe, aze uzawy wemiapo izuka e pà hehe iakatuwawahy 'ym pà nehe, izuka arer upuner a'e tawhu pe uzànaw rehe nehe. Wyzài a'e tawhu pupe a'e awa upuner uzepyro haw rehe nehe. Ni amo nupuner kwaw izuka haw rehe wà nehe. 43 Moizez wexak Mezer tawhu Humen izuapyapyr wanupe. Upyta ywyxiguhu rehe ywyapypepaw rehe wà. Wexak Hamot tawhu Zireaz ywy rehe har Kaz izuapyapyr wanupe. Wexak Korà tawhu Màxà ywy rehe har kwarahy ihemaw kutyr har Manaxe ipehegwer izuapyapyr wanupe.

MOKOZ HAW RUPI MOIZEZ UZE'EGAW TEKO WANUPE

4:44-28:68

44 Moizez omono Tupàn ze'eg teko Izaew izuapyapyr wanupe. 45 Omono hemiapo kar wanupe no. Omono hemiapo putar haw wanupe no. Omono ipurumu'e haw wanupe no. Omono a'e ma'e wanupe Izaew Ezit ywy wi wahem ire a'e. 46 Uhem ywyàpyznaw Mete-Peor tawhu huwake har pe wà. Upyta ywy Zotàw yrykawhu ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr har rehe. Xeom wiko a'e ywy izar romo. Amohe ywy rehe har wanuwihawete romo hekon a'e. Wiko Ezemon tawhu pupe. Moizez a'e, Izaew a'e wà no, weityk Xeom a'e wà. 47 Upyhyk iziwy wà. Na'e uzapo nezewegatete haw Og Màxà wanuwihawete pe wà no. Nezewe Izaew wixe a'e mokoz Amohe wanuwihawete waiwy rehe wà, ipyhyk pà wà. Waiwy upyta kwarahy ihemaw kutyr Zotàw yrykawhu ikupe kutyr. 48 Waiwy oho Aroer tawhu wi. Aroer upyta ywyàpyznaw Aronon yrykawhu izywyr har huwake kwarahy ihemaw awyze har kutyr. Oho Xirion ywytyr pe kwarahy heixe haw awyze har kutyr. — Eremon ywytyr, i'i her inugwer. 49 Waiwy upyta ywy Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har kwarahy ihemaw kutyr har rehe. Oho Yryhu Umàno Ma'e Kwer pe kwarahy ihemaw awyze har kutyr. Oho Piziga ywytyr ipy pe kwarahy ihemaw kutyr.

5

10 Tupàn hemiapo kar imuapyk pyrer

1 Moizez omono'og teko wà. Uze'eg nezewe wanupe. — Teko Izaew izuapyapyr wà. Pezekaiw katu ze'eg kutàri peme heremimono rehe nehe. Pezemu'e a'e ze'eg rehe nehe. Pekwaw a'e ze'eg nehe. Pezeagaw tuwe heruzar pà nehe. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapokatu uze'eg zanerehe we Xinaz ywytyr rehe a'e. 3 Nuzapo kwaw a'e ze'eg zaneru wanehe we. Uzapo zanerehe we. Uzapo teko kutàri wikuwe ma'e nànàn no. 4 Uze'eg peme penuwa rupi a'e pe tata myter wi. 5 Pekyze a'e tata wi. A'e rupi napezeupir kwaw ywytyr rehe. A'e rupi azemono a'e pe pemytepe ihe. Uze'eg Tupàn nezewe a'e. 6 Heremiruze'eg wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko pezar romo ihe. Apupyro Ezit ywy wi. Peiko uma'ereko e ma'e romo a'e pe.

7 Pemuwete zo amo tupàn pe wà nehe. Xo ihe zo hemuwete pe nehe.

8 Pezapo zo ma'e hagapaw nehe: ni 'a pe har ywate har nehe, ni xe har ko ywy rehe har nehe no, ni 'y ywy iwy pe har pupe nehe. 9 Pezeamumew zo tupàn a'ua'u wanenataromo nehe. Pemuwete zo pe wà nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e aiko pezar romo ihe xe. Namuawyze kwaw amo tupàn herenataromo ihe wà. Azepyk herehe iakatuwawahy 'ym ma'e wanehe ihe. Azepyk wazuapyapyr wanehe no. Te wanemimino wanehe te wanemimino wana'yr wanehe azepyk ihe. 10 Nezewe rehe we areko katu heamutar har ihe wà. Areko katu heze'eg heruzar har ihe wà no. Amono heze'egatu wazuapyapyr wanehe ihe, wazuapyapyr wana'yr wanehe miw haw ihe no.

11 Pemume'u zo herer imuawate 'ym pà nehe. Ta'e aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe xe. Azepyk herer imuawate 'ymar wanehe.

12 Pemonokatu mytu'u haw 'ar nehe. Ikatuahy a'e. Amupytu'u kar teko a'e 'ar mehe ihe wà. 13 Pezapo pema'ereko paw 6 'ar rehe nehe. 14 7 haw 'ar a'e, mytu'u haw 'ar romo a'e. Emonokatu ihewe nehe. Aiko pezar romo. Ema'ereko zo a'e 'ar mehe nehe: ni ne, ni nera'yr wà, ni newe uma'ereko ma'e wà, ni nereimaw wà, ni amo ywy rehe arer neywy rehe har wiko ma'e wà. Erepytu'u putar a'e 'ar mehe nehe. Nezewegatete newe uma'ereko e ma'e upytu'u putar wà nehe no. 15 Pema'enukwaw ko ma'e rehe: Ereiko amo pe uma'ereko e ma'e romo Ezit ywy rehe nereko mehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar urupyro a'e wi hekàgaw pupe, hepuner haw pupe. A'e rupi amonokatu mytu'u haw 'ar newe.

16 Ezeruze'eg neru rehe nehe. Ezeruze'eg nehy rehe nehe no. Ta'e ihe nezar azapo kar nezewe haw newe ihe xe. Nezewe mehe eremumaw putar kwarahy tetea'u nereko pà nehe. Ywy newe heremimono rehe nereko àwàm ikatu putar nehe no.

17 — Epuruzuka zo amo nehe.

18 — Eker zo neremireko 'ym puhe nehe, nemen 'ym puhe nehe.

19 — Nemunar zo amo ima'e rehe nehe.

20 — Neremu'em zo amo hemiapo rehe amo pe nehe.

21 — Nerewyrowyroahy zo amo rehe nehe. Eputar zo hemireko nehe. Eputar zo ima'e nehe: ni hàpuz, ni iziwy, ni izupe uma'ereko ma'e wà, ni heimaw wà, ni wyzài ima'e nehe no.

22 Na'e Moizez uze'eg kury.

— A'e ze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur teko Izaew izuapyapyr wanupe Xinaz ywytyr ipy pe waneko mehe a'e. Uze'eg tata myter wi ywàkun myter wi wahy haw rupi. Xo a'e ze'eg umur wanupe. Numur kwaw amo. A'e re umuapyk ita pew rehe ihewe imur pà.

Ukyze teko wà

23 Moizez uze'eg wi. — A'e tata ukaz ywytyr apyr. Peinu ipytunahy haw myteromo ize'eg mehe. Na'e Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwihaw wà, amogwer tuwihaw wà no, uhem heruwake wà. 24 Uze'eg ihewe wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wexak kar upuràg eteahy haw zanewe a'e. Wexak kar upuner haw zanewe no. Xinu tata mytepe ize'eg mehe zane. Kutàri xikwaw ko ma'e zane. Tupàn upuner amo teko pe uze'egaw rehe izuka 'ym pà a'e. 25 Nezewe rehe we nuruputar kwaw uremàno àwàm huwake urehem wi àwàm ure. A'e tatahu upuner urezuka haw rehe. Aze urenu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ize'eg mehe urumàno putar azeharomoete nehe. 26 Ni amo nuikuwe kwaw ize'eg zanereminu kwer zàwenugar henu re wà. Xinu Tupàn wikuwe ma'e tata mytepe ize'eg mehe zane. 27 Moizez, ezewyr ywytyr pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg henu pà nehe. A'e re emume'u ize'eg urewe paw rupi nehe. Uruzekaiw katu putar neze'eg mehe nehe. Ureruzar putar a'e ze'eg nehe no, i'i ihewe wà.

28 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu ihewe peze'eg mehe a'e. Uze'eg ihewe. — Aenu teko waze'eg mehe ihe wà. Waze'eg ikatu ihewe. 29 Aze mo wiko nezewe tuweharupi wà, ikatu mo ihewe wà. Aze mo hemuwete wà, aze mo weruzar heze'eg paw wà, a'e mehe mo ikatu mo ihewe wà. Nezewe mehe waneko haw ikatu mo tuweharupi. Wazuapyapyr waneko haw ikatu mo tuweharupi wà no. 30 Moizez, eho nehe kury. — Pezewyr penàpuzràn pe nehe, ere wanupe nehe. 31 Ne epyta xe hepyr nehe. Amume'u putar heze'eg paw newe nehe: heze'eg paw, heremiapo kar paw, heremiapo putar haw paw. Emu'e teko a'e ze'eg nànàn nehe. Tuwe weruzar

a'e heze'eg paw ywy wanupe heremimono rehe wiko mehe wà nehe, i'i ihewe.

32 Teko Izaew wà. Pezeagaw tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ize'eg peme imur pyrer paw heruzar pà nehe. Pepytu'u pixik zo hemiapo kar iapo re nehe. 33 Pehem pixik zo penape ràm peme hemixak kar kwer wi nehe. Nezewe mehe peneko haw ikatu putar peme tuweharupi nehe. Pemumaw putar kwarahy tetea'u ywy penemipyhyk ràm rehe nehe.

6

Tupàn hemiapo kar uhu wera'u ma'e

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur a'e uze'eg ihewe. — Emu'e teko ko heze'eg rehe nehe, i'i ihewe. Peruzar ko ze'eg ywy peneko àwàm rehe penemipyhyk ràm rehe nehe. 2 Pekyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi nehe: pe, pena'yr wà, penemimino wà. Tuweharupi peruzar ko ize'eg peme heremimur nehe: hemiapo kar paw, ize'eg paw. Nezewe mehe pemumaw putar kwarahy tetea'u peneko pà nehe. 3 Teko Izaew izuapyapyr wà, peruzar tuwe Tupàn ze'eg nehe. A'e mehe uzeapo putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar ize'eg rupi nehe. Peneko haw ikatu putar nehe. Peneta tetea'u putar a'e ywy ikatu ma'e ma'e imuezuz katu kar har rehe nehe.

4 Peinu katu ko ze'eg nehe, teko Izaew izuapyapyr wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, xo a'e zo wiko Zanezar romo a'e. 5 A'e mehe, pezamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pepy'a nànàn nehe, penekwe nànàn nehe no, pekàgaw nànàn nehe no. 6 Pemonokatu Tupàn ze'eg kutàri peme heremimono pepy'a pupe nehe. 7 Pepytu'u zo pena'yr wamu'e re hehe nehe. Pemume'u ko ze'eg penàpuz me nehe, katu pe penàpuz wi peneko mehe nehe, peker mehe nehe, pepu'àm mehe nehe no. 8 Pezàpixi ko ze'eg pezywa rehe nehe, penehàpykàg rehe nehe no. Nezewe mehe napeneharaz kwaw izuwi nehe. 9 Pemuapyk penàpuz hukenaw izywyr pepokokaw rehe nehe, ukenawhu rehe nehe no.

Purumuranu haw ze'eg heruzar katu 'ymaw rehe

10 Moizez uze'eg wi. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uze'eg zaneipy wanupe: Àmàrààw pe, Izak pe, Zako pe. — Amono putar ko ywy peme ihe nehe. Peiko putar izar romo nehe, i'i wanupe pitàitàigatu. Heta tawhu uhua'u ma'e hemetarer katu ma'e hehe wà. Napezapo kwaw a'e tawhu pe wà. 11 Heta tàpuz ma'e hekuzar katu ma'e pupe tynehem ma'e a'e pe wà no. Heta 'yzygwar penemihàwykàz 'ygwer a'e pe wà. Heta ma'ywa uwà her ma'e tyw a'e pe wà. Heta uri tyw a'e pe wà. Napezutym kwaw wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peneraha putar a'e ywy rehe nehe. Uhyk putar penemi'u ràm peme nehe. 12 Pezekaiw katu peneko haw rehe nehe, Tupàn wi peneharaz 'ym pà nehe. Pepyro Ezit ywy wi a'e. Peiko amo pe uma'ereko e ma'e romo a'e pe. 13 Pekyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar wi nehe. Xo her rehe zo pemume'uahy penemiapo ràm nehe. 14 Pemuwete zo amo tupàn pe wà nehe. Pemuwete zo tupàn teko penuwake har wazar pe wà nehe. 15 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko penehe we a'e nehe xe. Numuawyze kwaw amo tupàn uzenataromo wà. Iro izupe wà. Aze pemuwete amo tupàn pe wà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy putar peme nehe. Pemumaw putar azeharomoete nehe.

16 Pemuikwahy kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar Maxa pe. Pemuikwahy kar wi zo nezewe nehe. 17 Peruzar tuwe hemiapo kar paw nehe. Peruzar ize'eg paw nehe no. 18 Aze amo ma'e ikatu Tupàn pe nehe, pezapo a'e ma'e nehe. Nezewe mehe peneko haw ikatu putar nehe. Peixe putar a'e ywy rehe nehe, ipyhyk pà nehe. Ikatu a'e ywy. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u a'e ywy zaneipy wanupe. 19 Umume'u peàmàtyry'ymar penemixak ràm paw wamuhem kar àwàm a'e. A'e rupi umuhem kar putar paw rupi wà nehe.

20 Amo 'ar mehe pena'yr upuranu putar wà nehe. — Màràzàwe tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur a'e

wemiapo kar zanewe. Màràzàwe tuwe umur a'e uze'eg zanewe, i'i putar wà nehe. 21 Pewazar putar waze'eg wanupe nehe. — Kwehe mehe zaiko Ezit ywy rehe har wanuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo. Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanepyro a'e wi upuner haw uhua'u ma'e pupe a'e. 22 Uzapo ma'e upuner haw hexak kar pà teko wanupe. Uzapo purumupytuhegatu kar haw no, Ezit wanuwihawete heko haw imuaiw pà, hàpuzuhu pe har waneko haw imuaiw pà no. Xixak iapo mehe. 23 Tupàn zanererur Ezit wi xe. Umur putar ko ywy zanewe nehe. Ta'e umume'u imur àwàm zaneipy wanupe a'e xe. 24 — Peruzar ko heze'eg paw nehe, i'i zanewe. — Pekyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar wi tuweharupi nehe no, i'i zanewe. Aze xiruzar ize'eg nehe, zanepyro putar ikatu 'ym ma'e wi paw rupi nehe. Zanepyro zanerereko te ko 'ar rehe nezewe. Xo ikatu ma'e uzeapo putar zanewe nehe. 25 Aze zazekaiw zanereko haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ze'eg zanewe imur pyrer paw heruzar pà nehe, zanereko haw ikatu putar izupe nehe.

7

Teko Tupàn hemixak kwer wà

1 Moizez uze'eg teko wanupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pemuixe kar putar ywy penemipyhyk ràm rehe nehe. A'e ae umuhem kar putar teko penemixak ràm wà nehe. Peho mehe Tupàn weityk putar teko 7 awa wazuapyapyr wà nehe. A'e teko paw heta tetea'u wera'u pewi wà. Upuner wera'u pewi wà no: Ete izuapyapyr wà, Zirikaze izuapyapyr wà, Amohe ywy rehe har wà, Kànàà izuapyapyr wà, Perize izuapyapyr wà, Ewe izuapyapyr wà, Zemu izuapyapyr wà. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar a'e teko pepo pe wà nehe. Pezàmàtyry'ym peho pe wà nehe. Pemumaw putar pe wà nehe. Pezapokatu zo peze'egaw wanehe we waàmàtyry'ym àwàm rehe nehe. Pepuhareko zo pe wà nehe. 3 Pereko zo penemireko romo pemen romo pe wà nehe: ni pe, ni pena'yr wà, ni penazyr wà. 4 Nezewe mehe a'e teko weityk kar putar Tupàn pena'yr wanupe wà nehe. Umuwete kar putar amo tupàn wanupe wà nehe no. A'e mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy putar peme nehe. Pemumaw putar tuwe a'e nehe. 5 Peityk tupàn a'ua'u a'e teko wazar wamuwete haw nehe. Pezuhazuhaw wazar hagapaw ita upu'àm ma'e romo iapo pyrer pe wà nehe. Pemonohok wazar hagapaw ywyra upu'àm ma'e romo iapo pyrer pe wà nehe no. Peapy tupàn a'ua'u paw pe wà nehe no. 6 Ta'e peiko teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemixamixak kwer romo pe xe. Nuexak kwaw teko amo ywy rehe har wà. Penexanexak wemiruze'eg romo pemuigo kar pà.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peamutar katu a'e. — Heta tetea'u amo teko wanuwi wà, ni'i kwaw penexak mehe. Azeharomoete amogwer teko paw heta tetea'u wera'u pewi wà. 8 Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peamutar a'e. Peiko Ezit ywy rehe har wanuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo. Pepyro izuwi. Umume'u a'e ma'e paw wemiapo ràm zaneipy wanupe. A'e rupi uzapo. 9 Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko Tupàn romo a'e. Xo pitài Tupàn zo heta. Uzapo wemimume'u tuweharupi. Nuzuhaw kwaw uze'eg wemiapo katu kwer. Aze amo uzamutar Tupàn wà, aze weruzar ize'eg wà, Tupàn umumaw 1.000 teko wazuapyapyr a'e teko wamutar pà. 10 Aze amo weityk Tupàn wà nehe, Tupàn weityk a'e teko a'e 'ar mehe we wà. Numumaw kwaw kwarahy tetea'u wanehe uzepyk àwàm heàro pà wamumaw pàwàm hàro pà. 11 A'e rupi, peruzar ize'eg nehe. Peruzar hemiapo kar nehe no. Kutàri amume'u a'e ze'eg teko peme ihe. Pezapo heremimume'u paw rupi nehe.

Ikatu haw ze'eg heruzar katu har pe nehe

12 Aze pezekaiw ko ze'eg rehe nehe, aze peruzar azeharomoete nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nuzuhaw kwaw uze'eg wemiapo katu kwer nehe.

Peamutar wiwi putar oho iko nehe. Ta'e umume'u nezewe haw zaneipy wanupe a'e xe. 13 Peamutar putar nehe. Umur putar uze'egatu penehe nehe no. Pemueta tetea'u kar putar tuweharupi nehe no. Umur putar pena'yr tetea'u peme wà nehe. Umur putar ma'e tetea'u penemi'u ràm romo nehe no: arozràn, ma'ywa uwà, uri, tapi'ak tetea'u wà, àràpuhàràn tetea'u wà. Tupàn umur putar agwer uze'egatu paw ywy peme wemimur ràm rehe peneko mehe nehe. Ta'e umume'u a'e ma'e iapo àwàm zaneipy wanupe a'e xe. 14 Tupàn umur wera'u putar uze'egatu penehe amogwer teko ywy rehe har nànàn wanuwi nehe. Paw rupi pemuzàg putar pena'yr pe wà nehe. Peneimaw paw imemyr putar wà nehe no. 15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pepyro putar ma'eahy nànàn nehe. Nuzepyk pixik kwaw penehe ma'eahy haw Ezit wanupe wemimono kwer pupe nehe. Pekwaw katu ko ma'e. Omono putar a'e ma'eahy haw teko peàmàtyry'ymar wanehe nehe. Ta'e na'iakatuwawahy kwaw penehe wà xe. 16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar amo teko pepo pe a'e wà nehe. Pemumaw a'e teko paw rupi pe wà nehe. Pepuhareko zo pe wà nehe. Pemuwete zo wazar tupàn a'ua'u pe wà nehe. Ta'e nezewe haw iapo haw peneraha mo pemumaw pàwàm pe nehe xe.

17 Peze'eg zo nezewe. — 'Aw teko heta tetea'u wera'u zanewi a'e wà. Nazapuner kwaw wanetykaw rehe nehe, peze zo nehe. 18 Pekyze zo wanuwi nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapo iaiw ma'e Ezit wanuwihawete pe, hemiruze'eg wanupe no. Pema'enukwaw hemiapo kwer rehe nehe. 19 Tupàn uzapo ma'e wanupe. Pema'enukwaw hehe nehe: omono iaiw haw wanehe, uzapo purumupytuhegatu kar haw, uzapo wanemixak pixik 'ym. Pexak iapo mehe. Peneharaz zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuner haw uhua'u ma'e wi nehe. Zanepyro a'e wi a'e upuner haw pupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapo iaiw ma'e Ezit wanupe. Uzapo putar nezewegatete haw 'aw teko wanupe nehe no. Pekyze wanuwi. Nezewe rehe we uzapo putar a'e ma'e wanupe nehe. 20 Tupàn umuzàn kar putar 'aw teko a'e wà nehe, wamukyze kar pà a'e wà nehe. Umumaw putar pewi uhem ma'e kwer pewi uzeàmim ma'e kwer wà nehe no.

21 A'e rupi pekyze zo wanuwi nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko penehe we a'e xe. Ikàg a'e. Upurumukyze kar no. 22 Pexak putar amo teko peho peiko nehe. Tupàn umuhem kar putar a'e teko oho iko hexak mehe wà nehe. Napemumaw kwaw a'e teko pitài 'ar rehe nehe. Aze mo pezapo nezewe haw, miar hehaite ma'e heta tetea'u wera'u mo wà. Na'ikatuahy iwer mo nezewe haw peme. 23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar peàmàtyry'ymar pepo pe a'e wà nehe. Umukyzeahy kar putar wà nehe. Umumaw putar wà nehe. 24 Tupàn umur putar a'e teko wanuwihawete pepo pe wà nehe no. Pezuka putar pe wà nehe. Ni amo na'ima'enukwaw kwaw waner rehe wà nehe. Peityk putar peàmàtyry'ymar paw rupi pe wà nehe. Ni amo nupuner kwaw peme wà nehe. 25 Peapy tupàn a'ua'u a'e teko wazar paw rupi pe wà nehe. Peputar zo parat a'e tupàn a'ua'u hagapaw wainuromo har nehe, ni or wainuromo har nehe. Pepyhyk zo nehe. Ta'e nezewe haw iapo haw pezuka mo xe. Tupàn a'ua'u wamuwete haw umuhuhuk kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar a'e. Iro izupe. 26 Peraha zo tupàn ua'u penàpuz pupe nehe. Aze pezapo nezewe haw nehe, ze'egaiw hehe har u'ar putar penehe a'e nehe no. Tuwe tupàn a'ua'u iro peme wà nehe. Tuwe iaiw peme wà nehe. Ta'e Tupàn omono uze'egaiw wanehe a'e xe.

8

Ywy heityk pyràm

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Peruzar tuwe Tupàn ze'eg kutàri peme heremimono nehe. Nezewe mehe peikuwe putar nehe. Peneta tetea'u wera'u putar nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ywy zaneipy wanupe. Peixe putar a'e ywy rehe nehe, ipyhyk pà nehe. 2 Zanezar umumaw 40 kwarahy penape

ràm hexak kar pà peme tuweharupi a'e. Pema'enukwaw a'e ma'e rehe nehe. Kwarahy tetea'u pemumaw peata pà. Peata mehe Tupàn pemuigo kar ikàg 'ym ma'e romo. — Aipo weruzar putar heze'eg wà nehe. Aze ru'u nan, i'i uzeupe. A'e rupi peagaw. 3 Pemuma'uhez kar. A'e re umur mana peme penemi'u romo. Napekwaw kwaw mana. Ni peipy nukwaw kwaw wà no. Tupàn uzapo a'e ma'e ta'e ipurumu'e wer penehe ko ma'e rehe a'e xe: Nan kwaw typy'ak rehe zutyka'i teko wikuwe wà. Wikuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg nànàn wà. 4 Napemumaw kwaw pema'e penemimunehew a'e 40 kwarahy rehe. Pepy nahezun kwaw. 5 Pekwaw ko ma'e nehe: Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wexak kar penemiawy kwer peme a'e. Aze mo peiko ta'yr romo, penereko mo nezewe. 6 Peruzar ize'eg nehe. Peiko ipurumu'e haw rupi nehe. Pekyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi nehe. 7 Ta'e peneraha iko ywy ikatu ma'e pe a'e xe. Tynehem yrykawhu pupe, yrykaw pupe no, 'yzygwar pupe no. A'e 'yzygwar umuyryk 'y ywyàpyznaw rehe a'e, ywytyruhu rehe a'e no. 8 A'e ywy umuezuz ma'e tetea'u: arozràn, arozràn xewar her ma'e, uwà, ma'e'ywa pi her ma'e, homà, uri kawer, hàir. 9 Temi'u uhyk a'e pe tuweharupi. Ma'e paw uhyk putar peme nehe. Heta per ita inuromo a'e pe. Heta itazu komiri her ma'e henuhemaw ywytyruhu rehe no. 10 Aze peputar amo ma'e penemi'u ràm romo nehe, uhyk putar peme nehe. Pemume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ikatu haw izupe nehe. Ta'e umur ywy ikatu ma'e peme a'e xe.

Purumuranu haw teko wera'u haw rehe

11 Peneharaz zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi nehe. Peruzar hemiapo kar nehe. Peruzar ize'eg kutàri peme heremimono nehe. 12 A'e ywy rehe peneko mehe pereko putar temi'u penemimutar nehe. Pezapo putar penàpuz ikatu ma'e nehe. Peiko putar a'e tàpuz pupe nehe. 13 Peneimaw tapi'ak wà, peneimaw àràpuhàràn wà no, heta tetea'u wera'u putar wà nehe. Peneta tetea'u wera'u putar nehe no. Pemono'og putar parat nehe. Pemono'og putar or nehe no. Uhyk putar ma'e paw peme nehe. 14 Peiko wera'u zo nehe. Peneharaz zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi nehe. Zanepyro Ezit ywy wi a'e. Peiko amo pe uma'ereko e ma'e romo a'e pe. 15 Peneraha a'e ywyxiguhu uhua'u ma'e iaiw ma'e rupi. Heta tetea'u mozaiw a'e pe wà. Heta tetea'u zawazyr a'e pe wà no. Naheta kwaw 'y a'e pe. Ywyxiguhu rehe Tupàn umuhem kar 'y itahu wi. Pei'u ipupe. 16 Umur mana peme penemi'u romo. Peipy nukwaw kwaw agwer temi'u wà. Uzapo a'e ma'e paw ikàg ma'e romo pemuigo kar pà. Penagaw a'e. Ta'e iporomono wer uze'egatu rehe penehe a'e re a'e xe.

17 — Xipyhyk a'e ma'e paw zanekàgaw pupe, peze zo nehe. Zama'ereko a'e temetarer paw imono'og pà, peze zo nehe. 18 Pema'enukwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar rehe nehe. A'e umur ukàgaw peme temetarer imono'ogaw rehe. Pexak ko ma'e. Nezewe haw iapo mehe uzapo ma'e uze'eg wemiapo katu kwer rupi katete a'e. Umume'uahy a'e ze'eg zaneipy wanupe. 19 Amume'u ko ma'e peme kury: aze peneharaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe, aze pemuwete amo tupàn pe wà nehe, aze pema'ereko wanupe nehe, a'e mehe pemàno putar azeharomoete nehe. 20 Aze naperuzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nehe, pemàno putar nehe. Tupàn uzuka putar amo teko penenataromo a'e wà nehe. Pezuka putar nezewegatete a'e nehe no.

9

Teko nuweruzar kwaw Tupàn wà

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Peinu katu ko ze'eg nehe, teko Izaew izuapyapyr wà. Kutàri peahaw putar Zotàw yrykawhu peho nehe. Pepyhyk putar amo ywy nehe. Teko a'e ywy izar a'e wà, heta tetea'u wera'u pewi wà. Upuner wera'u pewi wà no. Tawhu waneko haw uhua'u azeharomoete wà. Pàrirogawtàtà numuhem kar kwaw waàmàtyry'ymar tawhu pupe wà. Wapàrirogawtàtà uhem ywak rehe. 2 Amo umume'u Anak waneko haw peme wà. Iaiha katu ma'e romo ikàg ma'e romo

wanekon wà. Wiko a'e ywy rehe wà. — Ni amo nupuner kwaw Anak wanetykaw rehe wà, i'i teko paw wà. 3 Pekwaw ko ma'e nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar oho putar penenataromo kutàri tata ma'e paw hapy haw heraha pà kutàri nehe. Weityk putar teko ko ywy rehe har wà nehe. Umumaw putar wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e wemiapo ràm a'e. Pemono kar putar a'e teko a'e ywy wi pe wà nehe. Penuhem kar putar na'arewahy pe wà nehe.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umuhem kar putar a'e teko a'e wi penenataromo a'e wà nehe. A'e mehe peze'eg zo nezewe pezeupe nehe. — Tupàn zanererur xe ko ywy imur pà zanewe a'e, ta'e zanekatu zane xe, peze zo pezeupe nehe. Nuzapo kwaw a'e ma'e a'e rupi a'e. Tupàn umuhem kar putar a'e teko a'e wi penenataromo a'e wà nehe, ta'e na'ikatu kwaw a'e wà xe. 5 Napepyhyk kwaw a'e ywy pekatu haw rupi nehe, ni imunar ma'e romo peneko 'ymaw rupi nehe. Tupàn umuhem kar putar a'e teko a'e ywy wi a'e wà nehe, ta'e iaiw a'e wà xe. Umuhem kar putar a'e wà nehe, ta'e ipurapo wer ma'e wemimume'u kwer rehe a'e xe. Kwehe umume'u a'e ma'e wemiapo ràm zaneipy wanupe a'e: Àmàrààw pe, Izak pe, Zako pe. 6 A'e rupi pekwaw ko ma'e nehe: Numur kwaw ko ywy peme pekatu haw hekuzaromo a'e. Nan. Peiko ize'eg heruzar 'ymar romo.

7 Peneharaz zo ko ma'e wi nehe. Peputupyk tetea'u Tupàn ywyxiguhu rehe. A'e rupi wikwahy peme. Ezit ywy wi pehem awer henataromo te xe pehem mehe naperuzar katu kwaw Tupàn pe. 8 Te Xinaz ywytyr rehe peputupyk. Wikwahy peme. — Amumaw putar 'aw teko ihe wà nehe, i'i uzeupe. 9 Azeupir ywytyr rehe a'e mokoz itapew ipyhyk pà Tupàn wi ihe. Uzapokatu uze'egaw penehe we a'e. Umuapyk a'e ze'eg a'e itapew rehe. Amumaw 40 'ar a'e ywytyr rehe hereko pà. Namai'u kwaw a'e 'ar nànàn. Nai'u kwaw no. 10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur a'e mokoz itapew ihewe. A'e ae umuapyk uze'eg a'e itapew rehe. Umume'u a'e ze'eg peme tata pupe wiko mehe ywytyr ipy pe peneko mehe.

11 A'e 40 'ar ipaw ire Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur a'e mokoz itapew uze'eg hereko har ihewe. 12 Na'e uze'eg ihewe. — Ewezyw na'arewahy xe wi teko Ezit wi nereminuhem kwer waneko haw pe kury. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e kwez a'e wà xe. Na'arewahy upytu'u heze'eg heruzar ire wà. Umupyràn itatàtà tupàn a'ua'u iapo pà wemimuwete ràm romo wà. 13 Uze'eg wi ihewe. — 'Aw teko wiko hereruzar 'ymar romo wà. Akwaw waneko haw. 14 A'e rupi ezeagaw zo hemupytu'u kar pà nehe. Amumaw putar ihe wà nehe. Nezewe mehe ni amo na'ima'enukwaw kwaw waneko awer rehe wà nehe. Moizez. Amueta tetea'u kar putar nezuapyapyr ihe wà nehe. Amukàg kar putar ihe wà nehe no. Heta tetea'u wera'u putar ko teko wanuwi wà nehe. Upuner wera'u putar wanuwi wà nehe no, i'i ihewe.

15 Uze'eg wi Moizez. — Na'e awezyw ywytyr wi. Uhem tata a'e ywytyr wi. Arur a'e mokoz itapew Tupàn ze'eg hereko har no. 16 Penuwake hehem mehe aexak Tupàn Zanezar henataromo penemiapo ikatu 'ym ma'e ihe. Na'arewahy pepytu'u heruzar ire. Aexak tapi'aka'yr hagapaw penemimuwete romo penemiapo kwer. 17 Na'e penenataromo aityk itapew ywy rehe ika pà ihe. 18 Na'e apyk hepenàràg rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Amumaw 40 'ar a'e pe hepyta pà 'aromo pyhaw no, heruwa ywy rehe imuhyk pà. Azapo heremiapo kwer zàwenugar. Namai'u kwaw a'e 'ar nànàn. Nai'u kwaw no. Azapo nezewe haw ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo xe. Pezapo izupe ikatu 'ym ma'e. Pemuikwahy kar nezewe mehe. 19 Akyze Tupàn ikwahy haw wi. Wikwahy tuwe, a'e rupi ipuruzuka wer penehe. Nezewe rehe we Tupàn wenu hereminoz. Amo pitài haw we no. 20 Wikwahy Àràw pe no. — Azuka putar nehe, i'i uzeupe. A'e rupi aze'eg izupe Àràw rehe no. 21 Na'e apyhyk tapi'aka'yr hagapaw penemiapo kwer purumuhuhuk kar ma'e tata pupe heityk pà. A'e re azukazuka pegegwer tetea'u romo. Amuku'i paw rupi ywyku'i romo.

Aityk imuku'i pyrer yrykaw ywytyr ipy rehe uwyryk ma'e pupe.

22 Pemuikwahy kar wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'iruz taw wanupe: Tamera pe, Maxa pe, Kimorot-Atawa pe. 23 Peputupyk Kanez-Maranez pe no. — Pepyhyk ywy peme heremimono nehe, i'i peme a'e 'ar mehe. Napezeruzar kwaw Tupàn rehe. Peityk ize'eg heruzar 'ym pà. 24 Apukwaw amo 'ar mehe kwehe mehe ihe. A'e 'ar henataromo peiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heruzar 'ymar romo.

Uze'eg Moizez teko wanehe Tupàn pe

25 Uze'eg wi Moizez. — Amumaw 40 'ar hepenàràg rehe hepyta pà 'aromo pyhaw no, heruwa ywy rehe imuhyk pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Ta'e umume'u pemumaw pàwàm a'e xe. 26 Nezewe aze'eg izupe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Emumaw zo neremiaihu ne wà nehe. Erexarexak a'e teko kwehe mehe ne wà. Erepyro Ezit wi nepuner haw rupi ne wà no. 27 Nema'enukwaw neremiruze'eg wanehe: Àmàrààw, Izak, Zako. 'Aw teko nanereruzar kwaw wà. Na'ikatu kwaw wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e wà no. Nezewe rehe we ezekaiw zo wanemiapo kwer rehe nehe. 28 Aze eremumaw neremiaihu ne wà nehe, Ezit ywy rehe har uze'eg putar nezewe a'e wà nehe. — Tupàn nupuner kwaw wemiaihu waneraha haw rehe ywy wemimume'u kwer pe a'e, i'i putar newe wà nehe. — Na'iakatuwawahy kwaw a'e teko wanehe a'e, i'i putar wà nehe no. — Weraha ywyxiguhu pe ta'e ipuruzuka wer wanehe a'e xe, i'i putar newe wà nehe. 29 Wiko neremiaihu Ezit ywy wi neremipyro kwer romo wà. Erepyro a'e wi nekàgaw pupe nepuner haw uhua'u ma'e pupe, a'e izupe.

10

Itapew izypy mehe arer zàwenugar

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Emonohok ita mokoz itapew izypy mehe arer zàwenugar iapo pà nehe. Ekixi ywyrapew ma'eryru iapo pà nehe no. A'e re ezur ywytyr rehe heruwàxi pà nehe. 2 Amuapyk wi putar heze'eg inugwer itapew rehe heremimuapyk kwer ko itapew ipyahu ma'e rehe nehe. A'e re emono itapew ma'eryru pupe nehe, i'i ihewe.

3 Na'e akixikixi ywyra akaz her ma'e ma'eryru iapo pà. Amonohok ita mokoz itapew itapew izypy mehe arer zàwenugar iapo pà. Na'e azeupir ywytyr rehe itapew heraha pà. 4 A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuapyk 10 uze'eg hehe izypy mehe arer zàwe. A'e 'ym mehe umume'u a'e uze'eg peme tata pupe ywytyr apyr wiko mehe. Pezemono'og henataromo a'e 'ar mehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur a'e itapew ihewe. 5 Na'e azewyr ywytyr wi kury. Aruzar ize'eg itapew imonokatu pà ma'eryru heremiapo kwer pupe. Te kutàri ipupe tuz, i'i wanupe.

6 Izaew uhem oho Mene-Zàkà 'yzygwar wi wà, Mozera pe oho pà wà. Àràw umàno a'e pe. Ta'yr Ereazar upyta hekuzaromo xaxeto romo a'e. 7 A'e re teko oho Kunukona pe wà. A'e wi oho Zoximata pe wà. Heta tetea'u yrykaw a'e ywy rehe. 8 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexaexak Erewi izuapyapyr wà. — Awa Erewi izuapyapyr weraha putar heze'eg hyru wà nehe. Wiko putar xaxeto romo herenataromo wà nehe no. Omono putar heze'egatu teko wanehe herekuzaromo a'e wà nehe no. Te ko 'ar rehe uzapo a'e ma'e oho waiko wà. 9 Erewi izuapyapyr nupyhyk kwaw ywy pehegwer Kànàà ywy rehe har amogwer Izaew izuapyapyr wazàwe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo ma'e awa Erewi izuapyapyr wanupe. — Peiko putar xaxeto romo herenataromo nehe, i'i wanupe.

10 Uze'eg wi Moizez. — Amumaw 40 'ar ywytyr rehe hereko pà izypy mehe arer zàwe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu katu wi hereminoz. Napezuka kwaw a'e. Napemumaw kwaw no. 11 — Eho waneruze'egar romo nereko pà nehe, i'i ihewe. — Wixe putar ywy waipy wanupe heremimume'u kwer rehe wà nehe. Upyhyk putar wà nehe. Eiko waneruze'egar romo a'e ma'e iapo mehe nehe.

Tupàn zanewe hemiapo kar

12 Teko Izaew wà. Peinu katu Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e peme hemiapo kar
nehe. — Pekyze ihewi nehe, i'i peme.
Peruzar ize'eg paw rupi nehe no. Peza-
mutar pepy'a nànàn penekwe nànàn nehe.
Pezapo hemimutar nezewegatete nehe no,
ta'e uputar nezewe haw a'e xe. 13 Peruzar
Tupàn ze'eg paw rupi nehe. Amono a'e
ize'eg peme kutàri ihe. Ikatu putar peme
nehe. 14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
wiko ywak ywate wera'u ma'e izar romo
a'e. Wiko ywy izar romo no. Wiko ywy
rehe har paw wazar romo no. 15 Uzamutar
katu peipy a'e wà. A'e rupi nuexak kwaw
amogwer teko wà. Penexanexak a'e. Te
ko 'ar rehe peiko hemiaihu romo hemix-
amixak kwer romo. 16 A'e rupi peruzar
Tupàn nehe. Pepytu'u ize'eg heruzar 'ymar
romo peneko re nehe. 17 Ta'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar Tupàn
ywate wera'u ma'e wiko amogwer tupàn
wa'aromo upaw rupi katete a'e. Wiko
tuwihaw paw wazar romo no. Uhua'u
a'e. Upuner katu a'e no. Umukyze kar
teko uzewi a'e wà. Teko paw uzuawygatu
henataromo wà. Nupyhyk e kwaw ma'e
teko wanuwi. 18 Uzekaiw katu tu 'ym ma'e
wanehe. Uzekaiw katu imen umàno ma'e
kwer wanehe no. Uzamutar amo ywy rehe
arer zaneinuromo wiko ma'e wà. Omono
temi'u wanupe. Omono kamir wanupe.
Omono topoz wanupe no. 19 Pezamutar
a'e teko amo ywy rehe arer pe wà nehe.
Ta'e peiko amo ywy rehe arer romo Ezit
ywy rehe peneko mehe pe no xe. 20 Pekyze
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi
nehe. Xo a'e zo pezamutar nehe. Pezekaiw
hehe nehe. Pemume'u penemiapo ràm her
rehe nehe. 21 Pemume'u Tupàn ikatu haw
izupe nehe. Wiko Zanezar romo a'e. Tupàn
uzapo purumupytuhegatu kar haw pepyro
pà a'e. Uhua'u a'e ma'e. Pexak iapo mehe
peneha pupe. 22 Zaneipy Ezit kutyr waho
mehe xo 70 teko zo heta wà. Ko 'ar rehe
peneta haw nuzawy kwaw zahytata ywak
rehe har waneta haw. Ta'e Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e Zanezar umur uze'egatu
penehe a'e xe.

11

Tupàn puruamutar haw

1 Moizez uze'eg teko wanupe. — Pezamu-
tar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
nehe. Peruzar ize'eg tuweharupi nehe,
hemiapo kar heruzar pà hemimutar iapo
pà nehe. 2 Pema'enukwaw Tupàn uhua'u
haw rehe kutàri nehe. Pezemu'e ipuner
haw rehe ikàgaw rehe. Pema'enukwaw
hehe nehe. Pe pexak a'e ma'e paw pe.
Pe pekwaw a'e ma'e paw pe. Pena'yr
nuexak kwaw wà. Nukwaw kwaw wà.
3 Pema'enukwaw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hemiapo kwer nànàn nehe,
purumupytuhegatu kar haw nànàn nehe.
Uzapo a'e ma'e Ezit ywy rehe wanuwi-
hawete pe a'e, hehe har nànàn a'e no.
4 Pexak Tupàn zauxiapekwer wanupe ma'e
iapo mehe, ta'e uzàn penaikweromo wà xe:
zauxiapekwer Ezit ywy rehe har wanupe,
waneimaw kawaru wanupe, ywyramawa
wanupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
upyk kar paw rupi 'y Yryhupiràg pupe
har pe wà, wazuka kar pà izupe wà.
Nezewe mehe umumaw azeharomoete
a'e wà. Nuzewyr pixik kwaw wà nehe.
5 Pexak Tupàn hemiapo kwer ywyxiguhu
rehe arer xe kutyr peata mehe arer.
6 Pexak Nàtà pe Àmiràw pe hemiapo kwer
no. Ereiaw ta'yr Humen izuapyr romo
wanekon wà. Teko paw wanenataromo
ywy uzepe'a a'e mokoz awa wamokon
pà. Omokon wama'e wà no: waànàm
wà, wanàpuzràn wà, wanupe uma'ereko
ma'e wà, waneimaw wà. 7 Pexak Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer
purumupytuhegatu kar haw paw no.

Ikatuahy haw ywy imume'u pyr pe har

8 A'e rupi, peruzar ize'eg kutàri peme
heremimono paw rupi nehe. Nezewe
mehe pekàg putar nehe, a'e ywy rehe
peixe pà nehe ipyhyk pà nehe. 9 Nezewe
mehe pemumaw putar kwarahy tetea'u
a'e ywy ikatu ma'e rehe peneko pà nehe.
Hezuz katu ma'e a'e ywy rehe. Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u a'e
ywy zaneipy wanupe a'e, wazuapyapyr
wanupe a'e no. 10 A'e ywy penemipyhyk
ràm uzawy Ezit ywy penemizarer a'e. Ezit
ywy rehe ma'eà'yz itym ire pema'ereko
tetea'u 'y ywy rehe heraha pà. Nuzawy

kwaw ma'etymaw penàpuz huwake har peme. 11 Heta ywytyr tetea'u ywy penemipyhyk ràm rehe. Heta ywyàpyznaw tetea'u hehe. Ukyr àmàn a'e pe tuweharupi no. 12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzekaiw a'e ywy rehe. Naheharaz pixik kwaw izuwi. Kwarahy izypyrogaw rehe te iahykaw rehe uzekaiw hehe. 13 A'e rupi, aze peruzar ize'eg peme kutàri heremimono nehe, aze pezamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pepy'a nànàn penekwe nànàn nehe, 14 a'e mehe umugyr kar putar àmàn i'ar mehe nehe. Umugyr kar putar àmàn tuwixàg 'ym mehe we nehe. Umugyr kar putar àmàn ma'etymaw 'ar mehe nehe no. Nezewe mehe pepo'o putar temi'u tetea'u nehe: arozràn, ma'ywa uwà, uri. 15 Heta putar ka'api'i tapi'ak wanupe nehe. Uhyk putar penemi'u peme nehe no. 16 Pezekaiw penemiapo ràm rehe nehe. Tuwe ni amo nahemu'em kwaw pepy'a pe nehe. Peityk zo Tupàn nehe. Pemuwete zo amo tupàn pe wà nehe. 17 Aze pezapo nezewe haw nehe, Tupàn wikwahy putar peme nehe. Numugyr kar kwaw àmàn peywy rehe nehe. Nezewe mehe ywy numuezuz kwaw temi'u nehe. Nan kwehe tete pekàzym putar ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimono kwer wi nehe.

18 Pema'enukwaw ko hemiapo kar rehe nehe. Pemonokatu pepy'a pe nehe. Pezàpixipixi ko ze'eg pezywa rehe nehe, penehàpykàg rehe nehe no. Nezewe mehe napeneharaz kwaw izuwi nehe. 19 Pepytu'u zo pena'yr wamu'e re hehe nehe no. Pemume'u wiwi ko ze'eg penàpuz me peneko mehe nehe, peker 'ym mehe nehe, pepu'àm mehe nehe no. 20 Pemuapyk ukenaw ipokokaw rehe nehe no, ukenawhu rehe nehe no. 21 Nezewe mehe pe nehe, pezuapyapyr a'e wà nehe no, umumaw putar kwarahy tetea'u ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wanupe hemimume'u kwer rehe nehe. Ywy heta we mehe peiko putar a'e ywy rehe nehe.

22 A'e rupi, peruzar ize'eg peme heremimono paw rupi nehe. Pezamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nehe. Peruzar hemiapo paw nehe. Peiko hemiruze'eg romo tuweharupi nehe no. 23 Aze pezapo nezewe haw nehe, Tupàn umuhem kar putar teko a'e ywy rehe har paw waiwy wi a'e wà nehe. Pepyhyk putar a'e teko waiwy nehe. Heta tetea'u wera'u pewi wà. Upuner wera'u pewi wà no. 24 Aze peata amo ywy rehe nehe, peiko putar a'e ywy izar romo nehe. Uzypyrog putar ywyxiguhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe nehe. Oho putar ywytyr Irimano ywy rehe har pe kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe no. Uzypyrog putar Ewparat yrykawhu kwarahy ihemaw kutyr har pe nehe. Oho putar Mezitehàn yryhu pe kwarahy heixe haw kutyr nehe no. 25 Ni amo napeneityk kwaw wà nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapo putar wemimume'u kwer a'e nehe xe. Umukyze kar putar teko a'e ywy rehe har paw pewi a'e wà nehe no.

Ikatu haw, ikatu 'ymaw

26 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Ma'enugar peputar kury. Aipo peputar ze'egatu penehe hemimume'u pyràm, aze ru'u aipo peputar ze'egaiw. 27 Aze peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ize'eg peme kutàri heremimono nehe, umur putar ze'egatu penehe nehe. 28 Aze naperuzar kwaw nehe, aze peityk hemiapo kar kutàri heremimono nehe, aze pemuwete tupàn penemigwaw 'ym nehe, umur putar ze'egaiw penehe nehe. 29 Tupàn peneraha putar ywy penemipyhyk ràm pe nehe. A'e 'ar mehe pemume'u putar ze'egatu Zerizi ywytyr rehe nehe. Pemume'u putar ze'egaiw Emaw ywytyr rehe nehe no. 30 A'e mokoz ywytyr upyta Kànàà izuapyapyr waiwy rehe Zotàw yrykawhu ikupe kutyr kwarahy heixe haw kutyr ywyàpyznaw Zotàw izywyr har rehe wà. Namuite kwaw Ziwkaw tawhu wi wà. Namuite kwaw ywyra teko wanemimuwete More pe har wi wà.

31 Peahaw putar Zotàw yrykawhu nehe kury. Pepyhyk putar ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimur nehe. A'e rupi, peixe putar a'e ywy rehe nehe. Pezypyrog hehe peneko pà nehe. 32 A'e 'ar mehe peruzar katu Tupàn ze'eg

kutàri peme heremimono paw rupi nehe. Peruzar hemiapo kar paw rupi nehe no.

12

Tupàn imuwete haw xe

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Pemumaw putar kwarahy tetea'u ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar peme hemimur ràm rehe peneko pà nehe. Peruzar ko Tupàn ze'eg nehe. Peruzar ko hemiapo kar nehe no. 2 Pemuhem kar putar teko a'e ywy rehe har waiwy wi pe wà nehe. A'e re peityk tupàn a'ua'u wazar wamuwete haw imumew pà paw rupi nehe. Umuwete tupàn a'ua'u ywytyruhu rehe wà, ywytyr rehe wà no, ywyra i'àg ma'e iwype wà no. Pemumaw paw rupi nehe. 3 Peityk ma'ea'yr hapy haw paw nehe. Pezuhazuhaw izyta teko wanemimuwete paw rupi nehe no. Pemonohok ywyra upu'àm ma'e tupàn a'ua'u romo iapo pyrer paw rupi nehe no. Pemunyk tata tupàn wanagapaw nànàn nehe no. Nezewe mehe ni amo na'ima'enukwaw pixik kwaw tupàn a'ua'u a'e ywy rehe har wanemimuwete kwer wanehe wà nehe.

4 A'e teko uzapo iaiw ma'e uzar tupàn a'ua'u wamuwete mehe wà. Pezapo zo agwer ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar imuwete katu mehe nehe. 5 Amo teko waiwy rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak putar weko àwàm a'e nehe. Wexak putar wemiaihu waneko àwàm nehe no. Peho putar a'e pe nehe. 6 Pezuka putar ma'ea'yr Tupàn henataromo a'e pe wà nehe, wazuka haw rehe tata imunyk pà wanehe nehe. Ukaz putar henataromo wà nehe. Pemono putar amo ma'e izupe a'e pe nehe no. Perur putar penemimono'og ipehegwer Tupàn pe imono pyr nehe. Aze uzexak kar 10 ma'ea'yr wà nehe, pemur putar pità i a'e pe izupe nehe. Aze pemono'og 10 arozràn hyru ipor pe wà nehe, pemur putar pità i ipor a'e pe izupe nehe. Pemur putar penemetarer ipehegwer izupe nehe no. Aze pemume'u amo ma'e Tupàn pe imono pyràm nehe, pemur putar a'e ma'e a'e pe nehe. Pemono e ma'e Tupàn pe nehe no. Pemur putar tapi'ak imemyr ipy izupe wà nehe. Pemur putar àràpuhàràn imemyr ipy izupe wà nehe no.

7 A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo pe nehe, peànàm a'e wà nehe no, pe'u putar ma'ea'yr penemimur kwer ho'o kwer ikurer nehe. Penurywete putar nehe, ta'e Tupàn omono uze'egatu pema'ereko haw rehe a'e xe.

8 Te ko 'ar rehe teko uzapo ma'e wemimutar rupi wà. A'e ywy rehe pehem mehe napeiko kwaw nezewe nehe. 9 Napeixe kwaw ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemimur rehe rihi. Peiko katu a'e pe pezeàmàtyry'ym 'ym pà nehe. 10 Zotàw yrykawhu hahaw mehe a'e ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimur rehe peneko pà pezypyrog mehe nehe, pepyro putar peàmàtyry'ymar nànàn a'e nehe. Peiko katu putar pezeàmàtyry'ym 'ym pà nehe. 11 A'e mehe Tupàn Zanezar wexak putar amo taw a'e nehe. Pemuwete katu putar Tupàn a'e pe nehe. Peraha putar ma'e heremimume'u paw a'e pe nehe: ma'ea'yr ma'ea'yr hapy haw rehe hapy pyràm wà, amo ma'e Tupàn pe imono pyr, ma'ea'yr Tupàn pe imono pyràm wà, arozràn imono'og pyrer izupe imono pyràm, temetarer izupe imono pyràm, amo ma'e Tupàn pe imono pyràm imume'u pyrer paw. 12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo teko paw hurywete putar wà nehe: pe, pena'yr wà, penazyr wà, peme uma'ereko e ma'e awa wà, peme uma'ereko e ma'e kuzà wà, Erewi izuapyapyr tawhu peneko haw pe wiko ma'e wà. Nupyhyk kwaw ywy Kànàà ywy rehe amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wazàwe wà.

13 Pezuka zo ma'ea'yr Tupàn pe wyzài taw pe wyzài ywy pehegwer rehe penemimutar rupi pe wà nehe. 14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak putar amo taw a'e nehe. Upyta putar pità i Izaew ta'yr izuapyapyr waiwy rehe nehe. Pezuka putar ma'ea'yr Tupàn pe a'e pe pe wà nehe. Pezapo putar amogwer ma'e heremiapo kar a'e pe nehe no. 15 Aze pezuhez ma'ero'o kwer nehe, pepuner i'u haw rehe wyzài peneko haw pe nehe. Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur ma'ea'yr peme nehe, pepuner i'u haw rehe nehe. Pe paw rupi nehe, Tupàn henataromo ikatu

ma'e wà nehe, henataromo ikatu 'ym ma'e wà nehe no, pepuner i'u haw rehe nehe. Pe'u arapuha kazer her ma'e ho'o kwer. Pe'u arapuhaete ho'o kwer no. Pepuner peneimaw ho'o kwer i'u haw rehe nezewegatete nehe no. 16 Pe'u zo ma'ea'yr huwykwer nehe. Peityk huwykwer ywy rehe 'y ài nehe.

17 Aze pemono ma'e Tupàn pe nehe, napepuner kwaw wano'o kwer i'u haw rehe peneko àwàm pe nehe. Pemono putar a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe: arozràn ikurer, win, uri kawer. Aze heta 10 peme, pemono pitài Tupàn pe nehe. Pemur putar tapi'ak imemyr ipy izupe wà nehe. Pemur putar àràpuhàràn imemyr ipy izupe wà nehe no. Pemono putar ma'e penemimume'u kwer izupe nehe. Pemono e putar ma'e izupe nehe no. Pemono amo ma'e izupe nehe no. Tupàn wexak kar putar a'e ma'e i'u àwàm a'e nehe. Xo a'e pe zo pe'u pe wà nehe. 18 Pe'u putar ma'ea'yr izuka pyrer ho'o kwer a'e pe henataromo nehe: pe, pena'yr wà, penazyr wà, peme uma'ereko e ma'e awa wà, peme uma'ereko e ma'e kuzà wà, Erewi izuapyapyr tawhu peneko haw pe wiko ma'e wà. Paw rupi hurywete putar wà nehe, ta'e Tupàn omono uze'egatu pema'ereko haw rehe a'e xe. 19 Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Pezekaiw katu Erewi izuapyapyr wanehe a'e ywy rehe peneko mehe tuweharupi nehe.

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapo putar wemimume'u kwer a'e nehe. Uhua'u putar peywy nehe. A'e mehe pepuner ma'ero'o kwer i'u haw rehe penemimutar rupi nehe. 21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak putar amo taw nehe. Pemuwete katu putar Tupàn a'e taw pe nehe. Aze peiko muite a'e wi nehe, pepuner heremiapo kar iapo haw rehe nehe. A'e pe peneko haw pe pepuner tapi'ak wazuka haw rehe àràpuhàràn wazuka haw rehe nehe. Pepuner ma'ero'o kwer i'u haw rehe penemimutar rupi nehe. 22 Teko paw wà nehe, Tupàn henataromo ikatu ma'e wà nehe, henataromo ikatu 'ym ma'e wà nehe no, upuner a'e ma'ea'yr wano'o kwer i'u haw rehe wà nehe. Nuzawy kwaw arapuha kazer her ma'e ho'o kwer wanupe nehe. Nuzawy kwaw arapuhaete ho'o kwer wanupe nehe. 23 Pe'u zo huwykwer nehe. Wanekuwe haw wanuwykwer inuinuromo hekon. Pe'u zo ma'ero'o wikuwe ma'e nehe. 24 Pe'u zo ma'e huwykwer nehe. Pezakook ywy rehe 'y ài nehe. 25 Peruzar ko Tupàn ze'eg nehe. Pezapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ikatu ma'e nehe. Nezewe mehe pe nehe, pezuapyapyr wà nehe no, penurywete putar nehe. 26 Pemono putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Pemume'u putar ma'e izupe imono pyràm romo nehe. Peraha a'e ma'e taw hemixak ràm pe nehe. 27 A'e pe ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wazuka haw rehe pezuka ma'ea'yr ukaz paw ma'e ràm pe wà nehe. Pemono amo ma'ea'yr izupe pe wà nehe no. Pezakook wanuwykwer ma'ea'yr hapy haw i'aromo nehe. Pe'u ho'o kwer nehe. 28 Peruzar katu ko ize'eg peme heremimono paw nehe. Aze ma'e ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe, pezapo a'e ma'e nehe. Nezewe mehe pe nehe, pezuapyapyr wà nehe no, penurywete putar tuweharupi nehe.

Tupàn ua'u wamuwete haw

29 Uze'eg wi Moizez kury. — Peixe putar amo ywy rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzuka putar teko a'e ywy rehe har a'e wà nehe. Peiko putar a'e ywy izar romo nehe. 30 A'e pe peneko mehe peiko zo a'e teko wazàwe nehe. Pezapo zo wanemiapo tupàn a'ua'u wamuwete haw nehe. Pemuwete zo wazar tupàn a'ua'u pe wà nehe. Ta'e nezewe haw iapo mehe a'e xe, ikatu 'ygwer puruzuka kar haw romo a'e xe. 31 A'e teko uzapo iaiw ma'e wazar wamuwete mehe wà. Pezapo zo agwer ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar imuwete mehe nehe. Ta'e a'e teko wanemiapo wazemono'ogaw pe har paw iro Tupàn pe xe. Wa'yr uzuka uzar wanenataromo wà. Te wazyr uzuka wà no. Umunyk tata wanetekwer wanehe ma'ea'yr hapy haw rehe tupàn a'ua'u wanenataromo wà. 32 Peruzar Tupàn ze'eg

peme heremimono paw nehe. Pemono zo ni pitài ze'eg a'e ze'eg inuromo nehe. Pezo'ok zo ni pitài ze'eg a'e ze'eg wi nehe.

13

1 Aze amo Tupàn ze'eg imume'u har zàwenugar uzexak kar peinuromo nehe, aze ru'u amo puahu haw imume'u katu har uzexak kar peinuromo nehe, — Uzeapo putar penemixak pixik 'ym nehe, uzeapo putar purumupytuhegatu kar haw nehe, aze i'i peme nehe, 2 aze hemimume'u kwer uzeapo tuwe nehe, a'e mehe ipureraha wer putar penehe tupàn penemigwaw 'ym imuwete kar pà peme a'e nehe. 3 Pezekaiw zo a'e Tupàn ze'eg imume'u har zàwenugar rehe nehe. Pezekaiw zo puahu haw imume'u katu har rehe nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapo putar agwer ma'e penagaw pà a'e nehe xe. — Aipo heamutar katu upy'a nànàn wekwe nànàn a'e wà, i'i putar uzeupe uzehe upuranu pà nehe, nezewe penagaw pà nehe. 4 Peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ze'eg nehe. Pekyze izuwi nehe. Peruzar hemiapo kar nehe. Pezekaiw ize'eg nànàn nehe. Pemuwete xo Tupàn zo nehe. Peityk zo nehe. 5 Pezuka a'e Tupàn ze'eg imume'u har zàwenugar nehe, a'e puahu haw imume'u katu har nehe. Ta'e uzeagaw pemupytu'u kar pà Tupàn imuwete re a'e xe. Uzeagaw pemuhem kar pà penape Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemixak kar kwer wi a'e. Tupàn pepyro Ezit ywy wi a'e. Peiko amo pe uma'ereko e ma'e romo a'e pe. Pezuka a'e Tupàn ze'eg imume'u har zàwenugar hemu'em ma'e nehe. Nezewe mehe pezo'ok putar ikatu 'ymaw teko wamyter wi nehe.

6 Aze ru'u amo uhem zàmim neruwake nehe: neryky'yr, nerywyr, nera'yr, nerazyr, neremireko neremiamutar, nemyrypar neremiamutar wera'u. — Zaha amo tupàn imuwete pà wanupe ikwaw kar 'ym pà nehe, i'i putar ru'u newe nehe. Ni ne ni neipy napekwaw kwaw a'e tupàn. 7 — Ximuwete tupàn teko zaneruwake har wanemimuwete zane wà nehe, i'i putar ru'u newe wà nehe. — Ximuwete tupàn teko muite har ywy muite har rehe wiko ma'e wanemimuwete zane wà nehe, i'i putar ru'u newe wà nehe. 8 Eruzar zo ize'eg nehe. Einu zo hemimume'u ràm nehe. Epuhareko zo nehe. Ezeagaw zo ipyro pà hehe zepyk àwàm wi nehe. 9 Ezuka ita tetea'u pupe iapiapi pà nehe. Ne ràgypy ezapi ita pupe nehe. A'e re, amogwer uzapizapi putar ita pupe wà nehe no. 10 Nezewe mehe pezuka putar a'e teko nehe. Ta'e uzeagaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar heityk kar pà peme a'e xe. Tupàn zanepyro Ezit ywy wi a'e. Zaiko amo pe uma'ereko e ma'e romo a'e pe. 11 Teko Izaew izuapyapyr paw ukwaw putar uzeapo ma'e kwer wà nehe. Ukyze putar paw rupi wà nehe no. A'e mehe ni amo na'ipurapo wer kwaw agwer ikatu 'ym ma'e rehe teko wainuromo wà nehe.

12 Peiko putar tawhu ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimono ràm rehe har wapupe nehe. A'e mehe peinu putar ru'u ko ma'e nehe. 13 — Amo tawhu pe awa iaiw ma'e weraha teko tawhu weko haw pe har wà, amo tupàn wamuwete kar pà wanupe wà, i'i putar amo peme wà nehe. 14 Pekwaw katu a'e ma'e nehe. Aze azeharomoete waze'eg nehe, aze amo heta tuwe agwer ma'e iapo haw teko Izaew wainuromo nehe, 15 a'e mehe pezuka a'e tawhu pe har takihepuku pupe pe wà nehe. Pezuka waneimaw pe wà nehe no. Pemumaw tawhu waneko haw nehe no. 16 A'e re pepyhyk hekuzar katu ma'e penemixak paw rupi nehe. Pemonokatu pe tàpuz wamyter pe imuapyteràkwà pà nehe. Na'e pemunyk tata hehe nehe, hapy paw pà nehe. Peapy tawhu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe imonokatu pyr romo nehe no. Upyta putar xo heityk pyrer ukaz ma'e kwer imuapyteràkwà pyrer a'e pe nehe. Teko nuzapo pixik kwaw tawhu a'e pe wà nehe. 17 Aze pemume'u amo ma'e imumaw pàwàm nehe, pemonokatu zo a'e ma'e pezeupe nehe. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytu'u putar wikwahy re nehe, pepuhareko pà nehe. Umume'u peneta tetea'u wera'u àwàm zaneipy wanupe. A'e rupi pepuhareko putar pemueta tetea'u kar putar uze'eg

awer rupi katete nehe. 18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapo putar nezewe haw nehe, aze pezekaiw hemiapo kar rehe nehe. Aze peruzar ize'eg peme kutàri heremimono paw nehe, aze pezapo izupe ikatu ma'e nehe no.

14

Pezai'oahy zo umàno ma'e kwer wanehe nehe, heremiaihu 'ym wazàwe nehe

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Peiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ta'yr romo. A'e rupi, aze pezai'o amo rehe imàno re nehe, pezekixi zo nehe. Pezupin zo peàkàg nehe. Amo teko uzapo nezewe haw wà. Pezapo zo nezewe haw nehe. 2 Ta'e peiko teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemixamixak kwer romo xe. Nuexak kwaw amogwer teko ywy rehe har wà. Xo pe zo penexanexak a'e.

Ma'ea'yr katu ma'e, ikatu 'ym ma'e

3 Pe'u zo ma'e Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e nehe. 4 Pepuner agwer ma'ea'yr wano'o kwer i'u haw rehe nehe: tapi'ak, àràpuhàràn hawitu ma'e, àràpuhàràne te, 5 arapuha, arapuha kazer her ma'e, arapuha kuzà, àràpuhàràne te hehaite ma'e, arapuha àxirop her ma'e, àràpuhàràn hawitu ma'e hehaite ma'e, arapuha huwazuku ma'e. 6 Agwer ma'ea'yr paw ipyza'ak wà. U'u ka'api'i wà. A'e rupi pepuner wa'u haw rehe nehe. 7 Pe'u zo amo ma'ea'yr nehe, aze naheta kwaw ipyza'akaw izupe nehe, aze nu'u kwaw ka'api'i nehe no. Pe'u zo a'e ma'ea'yr nehe: kawaru kupewa'a, tapixihu, tapixi hehaite ma'e. U'u ka'api'i wà, wapy nuza'ak kwaw. Agwer ma'ea'yr wiko Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo peme wà nehe. 8 Pe'u zo tàzàhuràn ho'o kwer nehe. Wiko Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo peme wà nehe. Wapyza'ak wà. Nezewe rehe we nu'u kwaw ka'api'i wà. Pe'u zo agwer ma'ea'yr pe wà nehe. Pepokok zo wanehe wamàno re nehe.

9 Pepuner wyzài pira i'u haw rehe aze heta ipeporàna'i izupe, aze heta ipekwer izupe no. 10 Pe'u zo pira ipeporàna'i hereko 'ymar nehe. Pe'u zo pira ipekwer 'ym ma'e nehe. Wiko Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo peme wà nehe.

11 Pepuner wyzài wiràmiri Tupàn henataromo ikatu ma'e i'u haw rehe nehe. 12 Pe'u zo agwer wiràmiri pe wà nehe: wiràhu, apitaw, wiràhu yryhu pe har, 13 wiràmiri yryhu pe har axor her ma'e, kàkà, 14 zàpuun, 15 wiranu, pypy, wiràmiri yryhu pe har kaiwot her ma'e, kawyre, 16 hokohu, ake'e, wapehok zàwenugar ixihu ma'e, 17 uruhu, zàpuun yryhu pe har, wapehok zàwenugar ixihu ma'e, 18 hoko kàwànà her ma'e, hoko xig, zàpuun ikupewyahy ma'e. Pe'u zo anyra nehe no.

19 Uwewe ma'e 6 hetymà ma'e paw wiko Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e romo wà. 20 Pepuner wyzài 6 hetymà ma'e Tupàn henataromo ikatu ma'e i'u haw rehe nehe.

21 Amo miar, amo ma'ea'yr, aze umàno e nehe, aze amo nuzuka kwaw nehe, pe'u zo ho'o kwer nehe. Pepuner imono haw rehe amo ywy rehe har tawhu peywy rehe har pupe wiko ma'e wanupe nehe. Pepuner amo ywy rehe har wanupe ime'egaw rehe nehe no. Pe'u zo nehe. Ta'e peiko teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemixamixak kwer romo pe xe. Àràpuhàràna'yr hawitu ma'e nehe, àràpuhàràne tea'yr nehe, aze pezuka nehe, pemupupur zo ihy kamykwer pupe nehe.

Teko wanemimono'og kwer ikurer Tupàn pe imono pyràm

22 Kwarahy nànàn pemono'og arozràn penemimono'og kwer ikurer nehe. Aze heta 10 hyrupor nehe, pemono pitài hyrupor Tupàn pe nehe. 23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wexak putar amo taw nehe. — Hemuwete katu pe xe nehe, i'i putar peme nehe. Peraha a'e ma'e a'e taw pe nehe. A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo pe'u a'e arozràn ikurer nehe. Pe'u win ikurer nehe no. Pe'u uri kawer ikurer nehe no. Tapi'ak imemyr ipy pe'u a'e pe nehe. Àràpuhàràn hawitu imemyr ipy pe'u a'e pe nehe no. Pezapo nezewe haw nehe. Nezewe mehe pekyze putar Tupàn wi tuweharupi nehe. 24 Aze imuwete haw muite pewi nehe, aze napepuner kwaw pema'e kurer heraha haw rehe a'e pe nehe, 25 pezapo nezewe haw nehe: Peme'eg a'e ikurer nehe. Peraha hekuzar Tupàn imuwete

haw pe hemixak kwer pe nehe. A'e ae umur uze'egatu peme arozràn tetea'u imur pà peme a'e. 26 Peme'eg penemi'u ràm penemimutar paw a'e pe nehe: tapi'ak ho'o kwer, àràpuhàràn ho'o kwer, win, kàwiràn xeruwez her ma'e, wyzài ma'e penemimutar. A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo pe nehe, peànàm wà nehe no, pe'u a'e ma'e penurywete pà penemimutar rupi nehe.

27 Peneharaz zo Erewi izuapyapyr tawhu peneko haw pupe wiko ma'e wanuwi nehe. Nupyhyk kwaw ywy Kànàà ywy rehe har inugwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wazàwe wà nehe. 28 Na'iruz haw kwarahy nànàn pemono'og penemipo'o kwer kurer pitài ma'e 10 ma'e wi henuhem pyrer nehe. Pemonokatu penemimono'og kwer tawhu peneko haw pupe nehe. 29 Pemono a'e temi'u Erewi izuapyapyr wanupe nehe, ta'e naheta kwaw ywy wanupe a'e wà xe. Pemono a'e temi'u amo teko ywy hereko 'ymar peinuinuromo wiko ma'e wanupe nehe: amo ywy rehe har peinuromo har wà, tu 'ym ma'e wà, kuzà imen umàno ma'e kwer wà. Nezewe mehe wanemi'u uhyk putar wanupe paw rupi nehe. Pezapo nezewe haw nehe, Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar uze'egatu pema'ereko haw nànàn nehe.

15

7 haw kwarahy

1 Moizez uze'eg teko wanupe. — 7 haw kwarahy nànàn pemunàn teko wanewer haw paw rupi nehe. 2 Pezapo nezewe haw nehe: Aze amo omono wemetarer amo pe nehe, — Amo 'ar mehe emur wi ihewe imemyr rehe we nehe, aze i'i ipyhykar pe nehe, a'e kwarahy mehe imono har umunàn putar a'e inewer haw nehe. — Emur wi ihewe nehe, ni'i kwaw izupe a'e re nehe. — Nerenewer kwaw a'e temetarer rehe izupe kury, i'i putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe a'e nehe. 3 Aze amo ywy rehe har unewer temetarer rehe newe nehe, umur putar newe nehe. Aze amo neànàm Izaew izuapyr unewer newe nehe, emur kar zo a'e kwarahy rehe nehe, a'e kwarahy pawire nehe.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar uze'egatu penehe ywy peme wemimur ràm rehe peneko mehe a'e nehe. 5 Aze teko paw uzekaiw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar rehe wà nehe, aze weruzar ize'eg kutàri peme heremimono paw wà nehe, naheta kwaw Izaew izuapyr hemetarer 'ym ma'e a'e ywy rehe wà nehe. 6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u uze'egatu penehe imur pyràm peme a'e. A'e rupi umur putar penehe nehe. Pemono putar temetarer teko tetea'u wanupe imemyr ipyhyk pà nehe. Napepyhyk kwaw amo wanuwi nehe. Peiko putar teko tetea'u wazar romo nehe. Ni amo nuiko kwaw pezar romo wà nehe.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar a'e ywy peme nehe. Aze heta amo Izaew izuapyr hemetarer 'ym ma'e wyzài tawhu peneko haw Tupàn Zanezar hemimur kwer pupe nehe, pepuhareko nehe, ipytywà pà nehe. 8 Penekyty'ym zo nehe. Aze hemetarer nuhyk kwaw izupe nehe, pemono amo izupe nehe. Te uhyk izupe nehe. Amo 'ar mehe umuzewyr putar peme nehe. 9 Aze nezewe haw uzeapo 7 haw kwarahy huwake nehe, newer haw imunànaw kwarahy huwake nehe, — Napytywà kwaw a'e hemetarer 'ym ma'e ihe nehe, ere putar ru'u izupe nehe. Eze'eg zo nezewe nezeupe nehe. Epytywà neànàm Izaew nehe. Aze nan kwaw nehe, uhapukaz putar Tupàn pe nerekyty'ymaw rehe nehe. Ereiko putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo nehe. 10 Ezemumikahy zo izupe imono mehe nehe. Emono izupe nerurywete haw rupi nehe. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar uze'egatu neremiapo putar haw nànàn nehe, neremiapo ràm nànàn nehe no.

11 Tuweharupi heta putar hemetarer 'ym ma'e teko wainuinuromo wà nehe. Tuweharupi heta putar ma'e hereko 'ymar teko wainuinuromo wà nehe. A'e rupi amume'u ko penemiapo ràm peme kury.

Pemono pema'e kurer a'e teko wanupe nehe.

Uma'ereko e ma'e wà

12 Aze amo ume'eg Izaew awa newe uma'ereko e ma'e romo nehe, aze ru'u amo ume'eg Izaew kuzà newe uma'ereko e ma'e romo nehe, ime'eg pyrer umumaw putar 6 kwarahy newe uma'ereko e ma'e romo nehe. 7 haw kwarahy rehe eremuhem kar putar nehe. Wiko putar uzeupe uma'ereko ma'e romo nehe kury. 13 Newi iho mehe nehe, emono ma'e izupe nehe. 14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzakook uze'egatu nerehe a'e. A'e rupi, emono nema'e ikurer izupe nehe no: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, arozràn, win. 15 Nema'enukwaw Ezit ywy rehe uma'ereko e ma'e romo nereko awer rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nepyro a'e wi. A'e rupi amume'u ko neremiapo ràm newe kutàri ihe kury.

16 Aze ru'u nekatuahy putar uma'ereko e ma'e pe nehe. Neànàm wà no. Aze ru'u na'iho wer kwaw newi nehe. 17 Nezewe mehe eraha neràpuz hukenaw pe nehe. Ekutuk inami rehe ma'e kutukaw pupe nehe. A'e mehe umumaw putar u'ar paw newe uma'ereko e ma'e romo nehe. Aze kuzà ipyta wer nehe, ezapo nezewegatete haw izupe nehe no. 18 Aze uhem newe uma'ereko e ma'e imuhem kar haw 'ar nehe, eikwahy zo nehe. Umumaw 6 kwarahy newe uma'ereko e ma'e romo a'e. Neremekuzar katu kwaw ima'ereko haw temetarer rupi uma'ereko ma'e àine. Eruzar ko heze'eg nehe. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar uze'egatu neremiapo nànàn nehe.

Tapi'ak àràpuhàràna'yr ipy uzexak kar ma'e kwer wà

19 Tapi'ak imemyr ipy wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ima'e romo nehe, aze wiko awa romo nehe. Nezewegatete àràpuhàràn hawitu ma'e wà no. Pemuma'ereko kar zo a'e tapi'ak pe wà nehe. Pemonohok zo a'e àràpuhàràn hawer nehe. 20 Kwarahy nànàn peraha a'e ma'ea'yr taw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemixak kwer pe wà nehe. A'e pe Tupàn henataromo nehe, peànàm wà nehe no, pe'u wano'o kwer nehe. 21 Aze amo ma'ea'yr wereko ikatu 'ymaw uzehe nehe, aze nahehàpyhà kwaw nehe, aze ru'u nupuner kwaw wata katu haw rehe nehe, aze ru'u heta amo iaiw haw hehe nehe, pezuka zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. 22 Pe'u a'e ma'ea'yr ho'o kwer penàpuz me nehe. Teko Tupàn henataromo ikatu ma'e upuner i'u haw rehe wà nehe. Ikatu 'ym ma'e upuner a'e ma'ea'yr ikatu 'ym ma'e ho'o kwer i'u haw rehe wà nehe no. Pe'u arapuha kazer ho'o kwer. Pe'u arapuha ho'o kwer no. Pe'u putar ma'ea'yr ikatu 'ymaw hereko har ho'o kwer nezewegatete nehe no. 23 Pe'u zo huwykwer nehe. Pezakook ywy rehe 'y àinehe.

16

Mynykawhu typy'ak imuapiruru 'ym pyrer her ma'e

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Pezapo mynykawhu Zanera'yr ipy wazuka 'ym awer her ma'e nehe, zahy maim her ma'e rehe nehe, Tupàn imuwete katu pà nehe. Ta'e amo 'ar a'e zahy rehe har mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pepyro Ezit wi pyhaw a'e xe. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak putar amo taw umuwete àwàm romo nehe. Peho a'e taw pe nehe. Pezuka amo ma'ea'yr peneimaw àràpuhàràn wainuromo har a'e pe nehe. Pezuka amo tapi'ak a'e pe a'e mynykaw 'ar mehe nehe no. 3 Pemumaw 7 'ar a'e mynykaw iapo pà nehe. A'e 'ar rehe pe'u zo typy'ak imuapiruru kar pyrer nehe. Xo typy'ak imuapiruru 'ym pyrer zo pe'u nehe. Ta'e pe'u agwer typy'ak Ezit wi pezàn mehe xe. — Typy'ak purupe ma'erahy ipuraraw paw rehe har, i'i teko izupe wà. Pe'u a'e typy'ak a'e mynykaw mehe nehe. Nezewe mehe napeneharaz pixik kwaw Ezit wi pehem awer 'ar wi nehe. 4 A'e 7 'ar rehe tuwe ni amo nuwereko kwaw typy'ak imupiruru kar haw wàpuz pupe wà nehe. Pezuka putar ma'ea'yr 'ar ipy mehe nehe. Pe'u ho'o kwer paw a'e 'ar mehe we pyhaw nehe. Tuwe ikurer na'iku'em kwaw nehe.

5-6 Ma'ea'yr a'e mynykaw pe izuka pyràm pezuka pitài taw pe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wexak putar taw umuwete àwàm a'e nehe. Pezuka a'e

ma'ea'yr a'e taw pe nehe. Tupàn umur a'e ywy peme nehe. Heta tetea'u tawhu. Heta tetea'u taw. Pezuka zo ma'ea'yr a'e tawhu pe nehe. Xo taw hemixak kwer pe zo pezuka nehe. Pezuka kwarahy heixe etea'i mehe pe wà nehe. Ta'e pehem peho Ezit wi kwarahy heixe etea'i mehe pe xe. 7 Pemupupur ho'o kwer a'e pe taw Tupàn hemixak kwer pe i'u pà nehe. Iku'egwer pe pezewyr peneko haw pe nehe. 8 6 'ar rehe pe'u typy'ak imuapiruru 'ym pyrer nehe. 7 haw 'ar mehe pezemono'og Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar imuwete katu pà nehe. A'e 'ar mehe pema'ereko zo nehe.

Ma'e tyàro rehe mynykaw

9 49 'ar (7 xemàn) arozràn ipo'o 'ym mehe we 10 pezapo mynykawhu arozràn ipo'o haw her ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar imuwete katu pà nehe. Pemono ma'e penemimutar rupi nehe. Umur uze'egatu peme a'e. Aze heta tetea'u arozràn newe nehe, emur amo Tupàn pe neremimutar rupi nehe. 11 Pe, pena'yr wà no, penazyr wà no, peme uma'ereko e ma'e awa wà no, peme uma'ereko e ma'e kuzà wà no, teko tawhu peywy rehe har pupe wiko ma'e wà: Erewi izuapyapyr wà no, amo ywy rehe arer wà no, tu 'ym ma'e wà no, kuzà imen umàno ma'e kwer wà no, paw rupi uzapo putar mynykawhu urywete pà Tupàn henataromo taw umuwete haw romo hemixak kar kwer pe wà nehe. 12 Peneharaz zo ko ma'e wi nehe: peiko uma'ereko e ma'e romo Ezit ywy rehe no. Peruzar katu ko Tupàn ze'eg nehe.

Mynykaw tàpuzràn rehe har

13 Penuhem putar arozràn iapirer wi nehe. Pekamikamik putar ma'ywa uwà tykwer henuhem pà izuwi nehe. A'e ma'e iapo re nehe, pezapo mynykawhu tàpuzràn her ma'e nehe. Pemumaw 7 'ar iapo pà nehe. 14 Tuwe penurywete mynykawhu iapo mehe paw rupi nehe: Pe, pena'yr wà no, penazyr wà no, peme uma'ereko e ma'e awa wà no, peme uma'ereko e ma'e kuzà wà no, teko tawhu peywy rehe har pupe wiko ma'e wà: Erewi izuapyapyr wà no, amo ywy rehe arer wà no, tu 'ym ma'e wà no, kuzà imen umàno ma'e kwer wà no. 15 Pemumaw 7 'ar mynykawhu iapo pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar imuwete katu pà nehe, taw umuwete haw romo hemixak kwer pupe nehe. Penurywete nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar arozràn tetea'u ipo'o pyràm peme a'e nehe xe. Umur putar uze'egatu penemiapo nànàn nehe no.

16 Na'iruz haw awa Izaew izuapyapyr paw uzexak kar Tupàn henataromo a'e wà nehe, taw imuwete haw romo hemixak kwer pe a'e wà nehe, mynykawhu pe a'e wà nehe: mynykawhu zanera'yr ipy wazuka 'ym awer pe, mynykawhu arozràn ipo'o haw pe, mynykawhu tàpuzràn pe. Tuwe ni amo noho kwaw ma'e Tupàn pe imono pyràm heraha 'ym pà wà nehe. 17 Pitàitàigatu omono putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe wà nehe. Aze Tupàn umur ma'e tetea'u izupe nehe, omono putar ikurer uhua'u ma'e Tupàn pe nehe no.

Ipureruze'eg ma'e wanemiapo

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar tawhu peme nehe. A'e tawhu pupe peneko mehe pexaexak tàmuz zeàmàtyry'ymaw imuàgà'ymar pe wà nehe. Pexaexak tuwihaw Izaew ta'yr wazuapyapyr nànàn pe wà nehe no. Umuàgy'ygatu ma'e paw rupi imunar 'ym pà wà nehe. 19 Na'imunar kwaw ma'e imuàgà'ym mehe wà nehe. Teko paw uzezuawygatu wanenataromo wà nehe. Numuhem kar kwaw amo zepykaw wi temetarer rehe wà nehe. Temetarer umuigo kar awa ma'e kwaw katu har hehàpyhàgatu ma'e zàwenugar romo wà. Umuigo kar awa imunar 'ym ma'e hehàpyhàgatu ma'e zàwenugar romo wà no. Umuemu'em kar tàmuz wanenataromo wà. 20 Peiko imunar 'ym ma'e romo nehe. Pekatu tuweharupi nehe. Nezewe mehe peikuwe putar nehe. Pepyhyk putar ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimur nehe.

Tupàn ua'u wamuwete haw na'ikatu kwaw

21 Moizez uze'eg wiwi. — Ma'ea'yr hapy haw iapo mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete haw romo nehe, pemuapyk

zo tupàn ywyra iapo pyrer a'e ma'ea'yr hapy haw huwake nehe. 22 Pemupu'àm zo itapuku tupàn ua'u romo iapo pyrer ma'ea'yr hapy haw huwake nehe. Agwer tupàn a'ua'u Tupàn imuwete 'ymar wanemimuwete iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe wà.

17

1 Pezuka zo tapi'ak awa ikatu 'ymaw hereko har Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe. Nezewegatete perur zo àràpuhàràn hawitu ma'e ikatu 'ymaw hereko har izupe nehe. Nezewe haw iro Tupàn pe.

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar tawhu peme nehe. Aze ru'u amo awa a'e tawhu pe har, aze ru'u amo kuzà a'e pe har uzapo putar ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo ze'eg hehe we iapo katu pyrer izuhaw pà nehe. 3 Aze ru'u umuwete putar amo tupàn nehe. Umuwete putar ru'u kwarahy, zahy, zahytata nehe. Nezewe iapo mehe nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg nehe. 4 Aze amo umume'u agwer ma'e iapo awer peme nehe, Pepuranu katu purehe ikwaw pà nehe. Aze amo Izaew uzapo tuwe agwer iaiw ma'e nehe, 5 peraha iapo arer tawhu wi katu pe nehe, izuka pà ita tetea'u pupe iapiapi pà nehe. Aze awa romo hekon a'e nehe, aze ru'u kuzà romo a'e nehe, pezuka nezewegatete nehe no. 6 Aze naheta kwaw mokoz teko hemiapo kwer hexak arer wà nehe, pezuka zo nehe. Aze pitài zo hemiapo kwer hexak arer nehe, pezuka zo nehe. 7 Hexak arer a'e wà nehe, a'e ràgypy uzapi putar iapo arer ita pupe wà nehe. A'e re amogwer uzapi putar wà nehe no. Pezuka a'e teko nehe. Nezewe mehe pezo'ok putar ikatu 'ymaw teko wamyter wi nehe.

Zawaiw katu ma'e rehe zepykaw

8 Aze ru'u uzeapo putar amo ma'e zawaiw katu ma'e nehe. Tàmuz nupuner kwaw imuàgà'ymaw rehe nehe. Aze ru'u amo uzuka putar amo nehe. Aze ru'u mokoz uzemume'u amo ywy izar romo wà nehe. Aze ru'u amo upetek putar amo nehe. Aze ru'u wyzài ma'e uzeapo putar nehe. Izeapo mehe peho taw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuwete haw romo hemixak kwer pe nehe. 9 Pemume'u uzeapo ma'e kwer xaxeto Erewi izuapyapyr wanupe nehe, tàmuz agwer ma'e imuàgà'ymar a'e 'ar rehe har pe nehe no. Umuàgà'ym putar a'e ma'e wà nehe. Umume'u putar penemiapo ràm peme wà nehe. 10 Pezapo putar wanemiapo kar paw rupi nehe. Peruzar waze'eg paw rupi nehe. 11 — He'e, peze wanupe nehe. Peruzar waze'eg nehe. Pezapo tuwe wanemiapo kar nehe. 12 Aze amo wiko wera'u ma'e na'ipureruzar wer kwaw xaxeto ze'eg rehe tàmuz ze'eg rehe nehe, pezuka a'e teko nehe. Nezewe mehe pezo'ok putar ikatu 'ymaw teko Izaew wamyter wi nehe. 13 Teko ukyze putar uzeapo ma'e kwer henu re wà nehe. Ni amo nuzapo wi kwaw agwer ma'e wà nehe kury.

Tuwihawete wanemiapo wà

14 Peixe putar ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimur rehe nehe. Pepyhyk putar nehe. Amo kwarahy pawire a'e pe peneko mehe peputar putar amo awa penuwihawete romo nehe. Ta'e heta tuwihawete ywy penuwake har rehe har wanupe wà xe. 15 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak penuwihawete nehe. Nupuner kwaw amo ywy rehe arer romo weko haw rehe nehe. Xo Izaew izuapyr zo upuner penuwihawete romo weko haw rehe nehe. Tupàn wexak putar Izaew penuwihawete romo nehe. 16 Tuwe penuwihawete nuwereko kwaw kawaru tetea'u wemiruze'eg zauxiapekwer wanupe wà nehe. — Peho Ezit ywy rehe kawaru wame'eg kar pà nehe, ni'i kwaw wemiruze'eg awa wanupe nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe peme a'e xe. — Napezewyr pixik kwaw Ezit ywy rehe nehe, i'i peme. 17 Tuwe tuwihawete nuwereko kwaw wemireko tetea'u wà nehe. Ta'e nezewe haw umunyryk kar putar Tupàn wi a'e nehe xe. Nomono'og kwaw parat tetea'u uzeupe nehe. Ni or nehe no.

18 Xaxeto Erewi izuapyapyr omonokatu Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer

a'e wà. A'e awa uzypyrog putar penuwihawete romo wiko pà nehe. A'e 'ar mehe umuapyk kar wi putar a'e Tupàn ze'eg pape rehe amo pe nehe. 19 Tuwihawete wereko putar a'e Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk wi pyrer nehe. Wikuwe mehe 'ar nànàn umugeta putar a'e Tupàn ze'eg a'e nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi ukyze haw nehe. Nezewe mehe weruzar katu putar ize'eg paw nehe, hemiapo kar paw nehe no. 20 Aze uzapo nezewe haw nehe, nuiko wera'u kwaw amo wanuwi nehe. Weruzar katu putar Tupàn ze'eg paw rupi nehe. Nezewe mehe umumaw putar kwarahy tetea'u tuwihawete romo wiko pà nehe. Izuapyapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo kwarahy tetea'u imumaw pà wà nehe.

18

Ma'e Erewi izuapyapyr wanupe, xaxeto wanupe imono pyr

1 Moizez uze'eg teko wanupe. — Erewi izuapyapyr nupyhyk kwaw ywy Kànàà ywy rehe amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wazàwe wà nehe. Nezewe rehe we xaxeto Erewi izuapyapyr upyhyk putar ma'e Tupàn pe imono pyr ikurer wà nehe. 2 Nuwereko kwaw ywy wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo ma'e wanupe. Umuigo kar putar awa Erewi izuapyapyr xaxeto romo uzenataromo wà nehe.

3 Aze amo uzuka tapi'ak Tupàn henataromo nehe, aze ru'u uzuka àràpuhàràn nehe, xaxeto upyhyk putar ipehegwer izywa kwer rehe har wà nehe. Upyhyk putar hazywer hie kwer rehe we wà nehe no. 4 Upyhyk putar temi'u imono'og pyr izypy mehe har wà nehe no: arozràn, win, uri kawer, àràpuhàràn hawitu ma'e hawer imonohok pyrer. 5 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wexaexak Erewi izuapyapyr amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwi a'e wà xe. — Pe nehe, pezuapyapyr wà nehe no, wiko putar xaxeto romo tuweharupi wà nehe, i'i wanupe.

6 Amo Erewi izuapyr amo tawhu Izaew ywy rehe har pe wiko ma'e a'e nehe, aze iho wer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete haw hemixak kwer pe nehe, upuner oho haw rehe iputar mehe a'e nehe. 7 Wiko putar xaxeto romo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo nehe, amogwer Erewi izuapyapyr a'e pe har wazàwe nehe. 8 Upyhyk putar temi'u amo xaxeto wazàwe nehe no. Aze iànàm omono kar ma'e izupe wà nehe, upuner a'e ma'e ipyhykaw rehe a'e nehe no.

Peiko zo amogwer teko wazàwe nehe, i'i Moizez teko wanupe

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur ywy iko peme. Ipyhyk mehe pezapo zo ma'e teko a'e ywy rehe har wanemiapo purumuhuhuk ma'e zàwenugar nehe. 10 Pezuka zo pena'yr ma'ea'yr hapy haw rehe wanapy pà tupàn a'ua'u wanupe wamono pà nehe. Tuwe naheta kwaw teko ma'e temigwaw 'ym imume'u har wà nehe. Tuwe naheta kwaw uzeapo ma'e ràm imume'u har peinuinuromo wà nehe. Pemuigo kar zo paze ma'e peinuinuromo pe wà nehe. 11 Tuwe naheta kwaw nezewe haw iapo har peinuinuromo wà nehe: tekwe ikatu 'ym ma'e pe zemuawyze haw iapo har wà, umàno ma'e kwer wanekwe pe uze'eg ma'e wà. 12 Agwer ma'e purumuhuhuk ma'e iapo har iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà. A'e rupi omono kar putar a'e teko a'e ywy wi a'e wà nehe. Pepyhyk putar a'e ywy peho peiko wamuhem kar mehe nehe. 13 Ma'e paw iapo mehe pezeruzar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar rehe nehe.

Tupàn umume'u amo uze'eg imume'u àràm tur àwàm

14 Moizez uze'eg teko wanupe. — Teko ywy peneko àwàm rehe har weruze'eg temigwaw 'ym imume'u har waze'eg wà. Weruzar uzeapo ma'e ràm imume'u har waze'eg wà no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nuzapo kar kwaw nezewe haw peme a'e. 15 Tupàn wexak putar amo uze'eg imume'u har teko wanuwi a'e nehe. Wiko putar hezàwe a'e nehe. Peruzar putar ize'eg nehe. 16 Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Pezemono'og Xinaz ywytyr ipy pe. A'e 'ar mehe peze'eg nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — O Tupàn,

einu kar wi zo neze'eg urewe nehe. Exak kar zo a'e tatahu urewe nehe. Nezewe mehe nurumàno kwaw nehe, peze izupe a'e pe. 17 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Teko waneminoz ikatu ihewe. 18 Aexak putar amo awa wainuromo har ihe nehe. Wiko putar nezàwe a'e nehe. Amume'u putar heze'eg a'e ze'eg imume'u har pe nehe. Umume'u putar heze'eg teko wanupe nehe. 19 A'e awa umume'u putar heze'eg purupe herer rehe nehe. Aze amo nuweruzar kwaw a'e heze'eg nehe, azepyk putar hehe nehe, i'i Tupàn ihewe a'e 'ar mehe.

Tupàn ze'eg imume'u mua'u har wà

20 Uze'eg wi Moizez teko wanupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo ma'e ihewe no. — Aze namono kwaw heze'eg amo heze'eg imume'u har pe nehe, aze a'e re umume'u mua'u heze'eg teko wanupe nehe, aze ru'u umume'u amo tupàn waze'eg nehe, pezuka nehe. 21 Pepuranu putar pezehe nezewe nehe. — Aze amo umume'u amo ze'eg zanewe nehe, ma'e rupi xikwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg imume'u awer nehe, peze putar nehe. 22 Pekwaw ko ma'e nehe. — Amume'u putar Tupàn ze'eg peme ihe nehe kury, aze i'i amo peme nehe, aze hemimume'u kwer nuzeapo kwaw nehe, a'e mehe numume'u kwaw Tupàn ze'eg a'e. Upuner haw rupi uze'eg ma'e romo hekon a'e. Pekyze zo izuwi nehe.

19

Upuruzuka e ma'e upuner amo tawhu pe uzeàmimaw rehe wà

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umumaw putar teko ywy peme wemimono ràm rehe har a'e wà nehe. Pemuhem kar putar a'e wi pe wà nehe. Peiko putar tawhu waneko awer pupe tàpuz waneko awer pupe nehe. 2-3 Pemuza'aza'ak a'e ywy na'iruz pehegweruhu romo nehe. Ipehegwer nànàn pexaexak amo tawhu nehe. Tuwe nazawaiw kwaw a'e tawhu pe teko wazànaw nehe. Nezewe mehe wyzài awa amo teko izuka arer upuner a'e tawhu pe oho haw rehe nehe. Ni amo nupuner kwaw izuka haw rehe a'e pe wà nehe.

4 Aze awa uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà nehe, aze nuiko kwaw iàmàtyry'ymar romo nehe, izuka arer upuner amo a'e tawhu pe uzàwehemaw rehe a'e nehe. Ni amo nupuner kwaw izuka haw rehe a'e pe wà nehe. 5 Amo awa wixe ka'a pe umyrypar rupi zepe'aw imonohok pà. Ywyra imonohok mehe itazy ita per iapo pyrer uhem putar u'yw wi inugwer izuka pà nehe. A'e mehe a'e awa oho putar a'e tawhu pe nehe. Ni amo nupuner kwaw izuka haw rehe a'e pe wà nehe. 6 Aze mo heta xo pitài tawhu zo uzàn ma'e wanupe nehe, muite mo ru'u izuwi. A'e mehe mo umàno ma'e kwer iànàm uzepyk ma'e ràm upuner mo wànàm izuka arer ipyhykaw rehe wà. Iànàm wikwahy mo wà. A'e rupi uzuka mo wà. Na'ipuruzuka wer iwer mo hehe. Nezewe rehe we mo hemizuka kwer iànàm uzuka mo wà. 7 A'e rupi aexaexak kar na'iruz tawhu uzàn ma'e wazepyro àwàm peme ihe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar amo ywy peme a'e nehe, ta'e umume'u imur àwàm zaneipy wanupe a'e xe. Aze umur a'e ywy paw peme nehe, 9 a'e mehe, pexaexak amo na'iruz tawhu uzàn ma'e wazepyro àwàm romo wà nehe. Tupàn umur putar amo ywy peme nehe, aze peruzar ize'eg peme kutàri heremimono paw rupi nehe, aze pezamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pepy'a nànàn nehe, aze napehem pixik kwaw penape ràm peme hemixak kar wi nehe no. 10 Aze pexaexak a'e tawhu uzàn ma'e uzepyro àwàm romo wà nehe, a'e mehe teko nuzuka e kwaw awa ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peme imur pyràm rehe wà nehe. Nezewe mehe napeiko kwaw awa ikatu ma'e izuka e har romo nehe.

11 Aze ru'u amo awa na'iakatuwawahy kwaw amo rehe nehe. Uzeàmim tukaz pupe hàro pà. Na'e uzàmàtyry'ym wàmàtyry'ymar izuka pà. Na'e uzàn oho amo a'e tawhu pe uzepyro pà uzuka haw wi. 12 Nezewe mehe tuwihaw a'e tawhu pe har wenoz putar imuwà uzenataromo

wà nehe. Omono putar izuka arer izuka pyrer iànàm pe wà nehe, hehe uzepyk ma'e ràm pe wà nehe. Hehe uzepyk ma'e ràm uzuka putar wànàm izuka arer nehe. 13 Pepuhareko zo nehe. Pezo'ok izuka arer Izaew wamyter wi nehe. Nezewe mehe peneko haw ikatu wera'u putar peme nehe.

Ywyzaw

14 Heta ita peywyzaw hexak kar haw romo. Pemunyryk kar zo a'e ita nehe. Kwehe mehe amo umuapyk a'e ita ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimur ràm rehe wà.

Ikatu 'ym ma'e iapo haw hexakar wà

15 — 'Aw awa uzuka amo, aze amo i'i tàmuz wanupe amo rehe nehe, aze xo pitài zo umume'u hemiapo kwer nehe, nuhyk kwaw nehe. Aze mokoz teko umume'u hemiapo kwer wà nehe, xo a'e mehe zo uhyk putar wà nehe. 16 Aze amo hemu'em amo hemiapo kwer imume'u mehe nehe, 17 imume'u har weraha putar wemimume'u Tupàn imuwete haw pe. A'e pe uze'eg putar xaxeto wanupe tàmuz wanupe wà nehe. 18 A'e tuwihaw wenu katu putar paw rupi wà nehe, a'e ma'e imuàgà'ym pà wà nehe. Aze a'e awa hemu'em ma'e romo wiko tuwe nehe, 19 tuwihaw umume'u putar hehe uzepyk àwàm wà nehe. A'e 'ym mehe hemu'em ma'e wenoz inugwer rehe zepyk àwàm tuwihaw wanupe. Tuwihaw umume'u putar hehe zepyk àwàm hemimutar kwer zàwenugar izupe wà nehe kury. Uzepyk putar hehe wà nehe. Nezewe mehe pezo'ok putar ikatu 'ymaw teko wamyter wi nehe. 20 Izaew paw ukwaw putar uzeapo ma'e kwer wà nehe. Ukyze putar paw rupi wà nehe. Ni amo nuzapo kwaw agwer ikatu 'ym ma'e teko wamyteromo wà nehe. 21 Pepuhareko zo ikatu 'ym ma'e iapo har pe wà nehe. Nezewe pezepyk wanehe nehe: aze amo uzuka amo nehe, pezuka izuka arer nehe. Aze amo ozo'ok amo heha izuwi nehe, pezo'ok izo'ok arer heha izuwi nehe no. Aze amo ozo'ok amo hàz izuwi nehe, pezo'ok izo'ok arer hàz izuwi nehe no. Aze amo omonohok amo ipy izuwi nehe, pemonohok imonohok arer ipy izuwi nehe no.

20

Zeàmàtyry'ymawhu

1 Moizez uze'eg teko wanupe kury. — Pehem putar peho peàmàtyry'ymar waàmàtyry'ym pà nehe. Aze ru'u heta tetea'u putar wà nehe. Aze ru'u heta putar ma'e tetea'u wanupe wà nehe: kawaru wà, ywyramawa wanupe. Nezewe mehe pekyze zo wanuwi nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar Ezit ywy wi zanepyro arer wiko penehe we a'e xe. 2 Waàmàtyry'ym 'ym mehe we xaxeto upyta zauxiapekwer wanenataromo wanupe uze'eg pà a'e nehe. 3 Izaew wà. Penu katu heremimume'u ràm nehe. Peiko xe peàmàtyry'ymar waneityk pà nehe. Pepytuhegatu zo nehe. Pekyzeahy zo nehe. Pekyze zo nehe. 4 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko penehe we a'e xe. Uzàmàtyry'ym putar penehe we a'e wà nehe, peàmàtyry'ymar wanuwi pepyro pà nehe, i'i putar wanupe nehe. 5 A'e re tuwihaw uze'eg wi putar wà nehe. — Aze heta awa wàpuz iapo haw imumaw romo har xe nehe, aze nuiko kwaw ipupe a'e rihi, tuwe uzewyr wàpuz me nehe. Aze mo nan, umàno mo zeàmàtyry'ymaw pe nehe. Nezewe mehe amo awa wiko mo hàpuz pupe a'e kury. 6 Aze heta awa ma'ywa uwà itym arer xe nehe, aze nomono'og kwaw i'a kwer a'e rihi, tuwe uzewyr weko haw pe nehe. Aze mo nan, umàno mo zeàmàtyry'ymaw pe a'e nehe. Nezewe mehe amo awa omono'og putar hemitygwer a'e nehe kury. 7 Aze heta awa uzereko àwàm imume'u arer xe nehe, aze nahemireko kwaw a'e rihi, tuwe uzewyr weko haw pe nehe. Aze mo nan, umàno mo zeàmàtyry'ymaw pe nehe. Nezewe mehe amo awa wereko putar hemireko ràm a'e nehe.

8 Uze'eg wi tuwihaw teko wanupe kury. — Aze heta amo awa ukyze ma'e xe nehe, tuwe uzewyr weko haw pe nehe. Aze mo nan, amogwer zauxiapekwer ukyze mo a'e wà nehe no. 9 Tuwihaw waze'eg pawire

wexaexak putar zauxiapekwer wanuwihaw wà nehe. Weruze'eg putar zauxiapekwer wà nehe.

10 Amo tawhu iàmàtyry'ym 'ym mehe we pemume'u zeàmàtyry'ym 'ymaw tawhu pupe har wanupe nehe. 11 Aze ipupe wiko ma'e umuawyze peze'eg nehe, aze uzemono peme wà nehe, a'e mehe wiko putar peme uma'ereko e ma'e romo wà nehe. Uzapo putar ma'ereko haw ipuhuz ma'e peme wà nehe. 12 Aze nuzemono kwaw peme wà nehe, aze uzypyrog peàmàtyry'ym pà wà nehe, a'e mehe pemàmàn tawhu izywyr nehe. 13 Tupàn umur putar tawhu pepo pe a'e nehe. Pezuka awa paw takihepuku pupe pe wà nehe. 14 Pezar amogwer pe wà nehe: kuzà wà, kwarearer wà, kuzàtàigwer wà, ma'ea'yr wà, ma'e hekuzar katu ma'e tawhu pupe penemixak kwer wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar peàmàtyry'ymar wama'e kwer paw peme a'e wà nehe. Peiko putar wazar romo nehe. Ikatu putar peme nehe. 15 Pezapo nezewe haw tawhu katu pe har ywy peneko àwàm 'ym wanupe nehe.

16 Pepyhyk putar tawhu ywy peneko àwàm rehe har pe wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar a'e ywy peme nehe. A'e tawhu wapyhyk mehe pezuka wapupe wiko ma'e paw rupi pe wà nehe. 17 Tupàn uzapo kar nezewe haw peme a'e: pemumaw 'aw teko paw pe wà nehe. Ete izuapyapyr wà, Amohe ywy rehe har wà, Kànàà izuapyapyr wà, Perize izuapyapyr wà, Ewe izuapyapyr wà, Zepu izuapyapyr wà. 18 Pezuka paw rupi katete pe wà nehe. Nezewe mehe napemu'e kwaw wemiapo rehe a'e wà nehe. Wazar tupàn a'ua'u wamuwete mehe uzapo iaiw ma'e purumuhuhuk ma'e wà. Aze mo pezapo agwer ma'e, ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e mo pezapo Tupàn henataromo.

19 Aze ru'u pemumaw putar 'ar tetea'u amo tawhu izywyr pemàmàn pà nehe. Aze ru'u napepyhyk kwaw na'arewahy nehe. Aze uzeapo nezewe haw nehe, pemonohok zo ma'ywa'yw a'e pe har nehe. Pe'u i'a kwer nehe. Pemonohok zo i'yw nehe. Aipo a'e ma'ywa'yw wiko peàmàtyry'ymar romo wà. Màràzàwe tuwe pemonohok pe wà. 20 Pepuner amogwer ywyra ma'ywa'yw 'ym wanetykaw rehe nehe. Pemonohok a'e ywyra tawhu pupe pezeupir àwàm iapo pà nehe. Te pepyhyk putar nehe.

21

Ikatu 'ym ma'e iapo haw purumumàno haw

1 Moizez uze'eg teko wanupe. — Peiko putar ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemimur kwer rehe nehe. Amo 'ar mehe pexak putar ru'u awa izuka pyrer hetekwer nehe. Aze ru'u napekwaw kwaw izuapyapyr izuka arer nehe. 2 Aze uzeapo nezewe haw nehe, tuwihaw a'e wà nehe, tàmuz a'e wà nehe no, wexak muite haw wà nehe. Uzypyrog hetekwer hexak awer pe wà. Oho putar tawhu hexak awer huwake har wanupe pitàitàigatu wà nehe, muite haw pitàitàigatu hexak pà wà nehe. 3 A'e mehe tuwihaw tawhu huwakea'i wera'u ma'e pe har upyhyk putar tapi'aka'yr uma'ereko pixik 'ym ma'e kwer a'e wà nehe. 4 Na'e weraha putar a'e ma'ea'yr ywyàpyznaw yrykaw typaw pixik 'ym ma'e hereko har pe wà nehe, ywy iwykawyka pixik 'ym pyrer hereko har pe wà nehe, ma'eà'yz izutym pixik 'ym awer pe wà nehe. A'e pe wahem mehe uzuhaw putar ma'ea'yr iazu'yw izuwi wà nehe. 5 Xaxeto Erewi izuapyapyr oho putar a'e pe wà nehe no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wexaexak wemiruze'eg romo a'e wà xe. Omono Tupàn ze'egatu purehe a'e wà. Aze amo uzuka amo, xaxeto umuàgà'ym a'e ma'e wà. 6 Izuka awer huwake wera'u ma'e wanuwihaw upyta uzuhez putar opo ma'ea'yr izuka pyrer i'aromo wà nehe. Uze'eg putar nezewe wà nehe. 7 — Ure nuruzuka kwaw 'aw awa ure. Nurukwaw kwaw izuka arer ure no. 8 A'e rupi, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emunàn ko ma'e neremiaihu Izaew wanuwi nehe. Erepyro Ezit wi ne wà. Ezepyk zo neremiaihu wanehe 'aw awa ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar izuka awer rehe nehe, i'i putar izupe wà nehe. 9 Amo ma'e ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Aze pezapo a'e ma'e nehe, a'e mehe pezo'ok putar awa ikatu ma'e izuka arer

romo waneko haw nehe, teko wanuwi nehe.

Teko zeàmàtyry'ymawhu rehe ipyhyk pyr wà

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar weityk kar putar peàmàtyry'ymar peme a'e wà nehe. Pepyhyk putar amo peme uma'ereko e ma'e romo pe wà nehe. 11 A'e 'ar mehe aze ru'u erexak putar amo kuzà ipuràg eteahy ma'e peme uma'ereko e ma'e wainuromo nehe. Aze ikatu newe nehe, aze nepurereko wer hehe neremireko romo nehe, 12 eraha neràpuz me nehe. A'e pe upin putar wàkàg uzemumikahy haw hexak kar pà nehe. Omonohok putar opoàpe nehe no. 13 Umunehew putar amo opoz nehe. Wiko putar neràpuz pupe nehe. Umumaw putar pitài zahy u imàno haw rehe uhy imàno haw rehe uzai'o pà nehe. A'e re erepuner hereko haw rehe neremireko romo nehe. 14 Aze amo 'ar mehe na'ikatu kwaw newe nehe, emuhem kar nehe. Nuiko kwaw newe uma'ereko ma'e romo a'e 'ar mehe nehe. Nerepuner kwaw ime'egaw rehe nehe. Nerepuner kwaw ma'erahy ipuraraw kar haw rehe izupe nehe. Ta'e eremuigo kar neremireko romo ne xe. Nupuner kwaw neremireko romo weko haw wi uhemaw rehe a'e 'ar mehe xe.

Ta'yr ipy pe imur pyr ràm

15 Aze ru'u amo awa wereko mokoz kuzà wemireko romo wà. Pitài ikatu wera'u izupe inugwer wi. Mokoz umur ta'yr izupe wà. Izypy mehe uzexak kar ma'e kwer wiko kuzà ikatu 'ym wewer ma'e imemyr romo a'e. 16 Amo 'ar mehe a'e awa umuza'aza'ak putar uma'e nehe, ipegegwer wamono pà wa'yr wanupe nehe. A'e 'ar mehe nupuner kwaw wa'yr ipy hemipyhyk ràm imono haw rehe wa'yr kuzà wemiamutar imemyr pe nehe. 17 Tu omono putar wa'yr ipy hemipyhyk ràm wa'yr kuzà wemiamutar wewer imemyr pe nehe. Ta'e ta'yr ipy romo hekon a'e xe. Uzeruze'eg putar wa'yr ipy romo heko haw rehe nehe. Hemipyhyk uhua'u wera'u putar amogwer ta'yr wanemipyhyk wanuwi mokoz haw nehe. Aze amo ta'yr upyhyk pitài ma'e wà nehe, ta'yr ipy upyhyk putar mokoz ma'e nehe.

Ta'yr u heruzar 'ymar wà

18 Aze ru'u amo awa ta'yr nuweruzar kwaw u ze'eg a'e. Uzàmàtyry'ym u a'e. Nuweruzar kwaw uhy ze'eg a'e no. Aze tu upetek, nezewe rehe we nuweruzar kwaw. 19 Aze uzeapo nezewe haw nehe, tu a'e, ihy a'e no, weraha putar kwarer tawhu pe har wanuwihaw wanupe wà nehe. Wanenataromo katu pe nahu rupi uze'eg putar nezewe wà nehe. 20 Urera'yr ureàmàtyry'ym ureze'eg heruzar 'ym pà a'e. Umuhàmuhàz e ureremetarer oho iko a'e. Uka'u tuweharupi no, i'i putar a'e pe wanupe wà nehe. 21 Na'e awakwer a'e taw pe har uzuka putar ta'yr ita tetea'u pupe iapiapi pà wà nehe. Nezewe mehe pezo'ok putar katu 'ymaw teko wamyter wi nehe. Teko paw ukwaw putar uzeapo ma'e kwer wà nehe. A'e rupi ukyze putar wà nehe.

Amo ze'eg purupe heruzar kar pyr

22 Moizez uze'eg teko wanupe. — Aze amo uzapo iaiw ma'e nehe, aze a'e re tàmuz uzuka kar wà nehe, aze umuzaiko hetekwer ywyra izyta zàwenugar rehe wà nehe, peityk hetekwer a'e pe 'aromo nehe. 23 Pezutym kwarahy heixe 'ym mehe we nehe. Aze hetekwer upyta a'e pe pyhaw nehe, Tupàn ze'egaiw u'ar putar ywy rehe nehe. Pezutym hetekwer nehe. Nezewe mehe ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimur ràm nuzeapo kwaw iaiw ma'e romo henataromo nehe.

22

1 Tapi'ak nehe, àràpuhàràn nehe, aze uzàn oho uzar wi nehe, aze erexak a'e ma'ea'yr iata e mehe nehe, — Naexak kwaw ihe, ere zo nehe. Emuzewyr heraha izar pe nehe. 2 Aze izar wiko muite newi nehe, aze ru'u nerekwaw kwaw izar nehe, eraha a'e ma'ea'yr nereko haw pe nehe. Upyta putar a'e pe nehe. Te ur putar izar hekar pà nehe. A'e mehe emono izupe nehe. 3 Aze zumen uhem uzar wi nehe, nezewegatete nehe. Aze erexak wyzài ma'e nehe, aze erexak amo kamir nehe, aze ru'u amo topoz nehe, aze amo Izaew

wiko izar romo nehe, nezewegatete nehe no. — Nakwaw kwaw aipo ihe, ere zo nehe.
4 Zumen amo Izaew heimaw a'e, aze ru'u
tapi'ak awa Izaew heimaw nehe, aze u'ar
pe rupi nehe, aze erexak ma'ea'yr u'ar ma'e
kwer a'e pe nehe, — Naexak kwaw ihe, ere
zo nehe. Epytywà izar heimaw imupu'àm
kar mehe nehe.
5 Kuzà numunehew kwaw awa ma'e wà
nehe. Awa numunehew kwaw kuzà ma'e
wà nehe. Agwer ma'e iapo har iro Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe wà.
6 Aze erexak amo wiràmiri haity ywyra
rehe nehe, aze ru'u ywy rehe nehe, aze
wahy wiko a'e pe umemyr wanehe we
nehe, aze ru'u upi'a wanehe we nehe, epy-
hyk zo wahy nehe. 7 Eraha imemyr ne wà
nehe. Tuwe wahy uwewe oho a'e wi nehe.
Nezewe mehe nereko haw ikatu putar
newe nehe. Eremumaw putar kwarahy
tetea'u nereko pà nehe.
8 Neràpuz iapo mehe emono ywyra
imuparipari pyrer katu pe izywyr nehe.
Nezewe mehe, aze amo u'ar neràpuz wi
ywy rehe nehe, nereiko kwaw imu'ar kar
arer romo nehe.
9 Ezutym zo amo ae ma'e ma'ywa uwà
tyw rehe nehe. Aze erezapo nezewe haw
nehe, nerepuner kwaw i'a kwer i'u haw
rehe nehe. Nerepuner kwaw a'e ma'e i'a
kwer i'u haw rehe nehe no. Eremono putar
neremimono'og kwer paw xaxeto wanupe
nehe.
10 Ezàpixi zo zumen tapi'ak awa rehe
we ywy iwykawyka haw imutyk kar pà
wanupe nehe.
11 Aze amo omono àràpuhàràn hawer
amanezu irin her ma'e inuromo kamir
iapo mehe nehe, emunehew zo a'e kamir
nehe.
12 Emomog imuzaiko pyr nekamir
i'aromo har rehe 4 iàpixipixi haw wanehe
nehe.

Wemireko 'ym puhe umen 'ym puhe iho haw; zereko haw

13 Aze ru'u amo awa wereko putar amo
kuzà wemireko romo nehe. Uker putar
oho ipuhe nehe. Aze ru'u a'e re nuputar
kwaw nehe kury. 14 Na'e uzypyrog
putar hehe uze'eg zemueteahy pà nehe.
Hemu'em putar amo wanupe hehe nehe.
— Nuiko kwaw awa puhe oho 'ym ma'e
romo ihewe imur mehe a'e, i'i mua'u putar
teko wanupe nehe. 15 Aze uzeapo nezewe
haw nehe, kuzàtài tu a'e nehe, ihy a'e nehe
no, uze'eg putar tawhu pe har wanuwihaw
wanupe wà nehe. Taw myteromo katu pe
wexak kar putar pànuhu waker haw rehe
arer teko wanupe wà nehe. Wexak kar
putar huwykwer zewàwànaw rehe har teko
wanupe wà nehe. — Hereko mehe wiko
kuzà awa puhe oho 'ym ma'e romo a'e,
i'i putar wanupe nehe. 16 Na'e tu uze'eg
putar tuwihaw wanupe nehe. — Amono
herazyr 'aw awa pe hemireko romo ihe.
Nuputar kwaw. 17 A'e rupi uzypyrog hehe
uze'eg zemueteahy pà. — Nuiko kwaw awa
puhe oho 'ym ma'e romo urezereko mehe
a'e, i'i. Pexak huwykwer xe. Wiko awa
puhe oho 'ym ma'e romo azeharomoete
a'e 'ar mehe a'e, i'i putar tu nehe, tuwihaw
wanupe nehe. Upupirar putar pànuhu
tuwihaw wanenataromo wà nehe. 18 Na'e
tuwihaw upyhyk putar imen wà nehe.
Upetepetek putar wà nehe. 19 Umekuzar
kar putar hemiapo kwer izupe wà nehe.
Umur putar pitài kir 140 kàràm parat
wanupe nehe. Kuzàtài tu upyhyk putar a'e
temetarer nehe. Pezepyk putar a'e awa
rehe nehe, ta'e uze'eg zemueteahy amo
kuzà Izaew awa puhe oho 'ym ma'e rehe
a'e xe. Wiko wiwi putar hemireko romo
nehe. Nupuner pixik kwaw imuhem kar
haw rehe uzewi nehe.
20 Aze azeharomoete a'e kuzà nuiko
kwaw awa puhe oho 'ym ma'e romo nehe,
21 a'e mehe tuwihaw weraha putar tu
hàpuz hukenaw huwake wà nehe. Na'e
awa a'e tawhu pe har uzuka putar a'e kuzà
ita tetea'u pupe iapiapi pà wà nehe. Ta'e
uzapo purumumaranugar kar haw teko
Izaew wamyteromo a'e. Imen 'ym mehe
we u hàpuz pupe wiko mehe we uker amo
awa puhe a'e. Nezewe mehe pezo'ok putar
ikatu 'ymaw teko Izaew wamyter wi nehe.
22 Aze amo wexak awa hemireko ma'e
amo hemireko puhe heko mehe wà nehe,
pezuka mokoz harupi pe wà nehe: awa,
kuzà no. Nezewe mehe pezo'ok putar ikatu
'ymaw teko wamyter wi nehe.
23 Aze teko wexak amo awa amo
kuzàwaza puhe heko mehe wà nehe, aze

a'e kuzàwaza wiko amo awa pe imume'u pyrer romo nehe, 24 peraha a'e mokoz tawhu wi katu pe pe wà nehe. Pezuka ita tetea'u pupe wapiapi pà pe wà nehe. Pezuka kuzàwaza nehe, ta'e nuhapukaz kwaw upytywà àwàm henoz pà a'e xe. Pezuka awa nehe, ta'e werur maranugar haw kuzàwaza amo pe imume'u pyrer pe a'e xe. Nezewe mehe pezo'ok putar ikatu 'ymaw teko wamyter wi nehe. 25 Aze kaiwer pe muite taw wi awa uzapo a'e ma'e a'e kuzàwaza pe, xo awa zo pezuka nehe. 26 Pezapo zo ma'e kuzàwaza pe nehe. Nuzapo kwaw ma'e uzezuka kar pà peme a'e. Nuzawy kwaw awa amo awa hemizuka kwer. A'e ae nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e. Inugwer uzapo ikatu 'ym ma'e izupe a'e. 27 A'e awa uzapo a'e ma'e a'e kuzàwaza pe kaiwer pe a'e. Uhapukaz upytywà àwàm henoz pà. Naheta kwaw ipytywà har a'e pe wà.

28 Aze awa uzapo a'e ma'e kuzàwaza amo awa pe imume'u pyr 'ym pe nehe, aze teko ukwaw wà nehe, 29 a'e mehe awa umekuzar putar wemiapo kwer tu pe nehe. Omono putar 570 kàràm parat izupe nehe. Ta'e nezewe kuzà awa puhe oho 'ym ma'e hekuzaromo a'e xe. A'e awa uzapo kar izupe. A'e rupi wereko putar wemireko romo nehe. Nupuner pixik kwaw imuhem kar haw rehe uzewi nehe.

30 Awa nuker pixik kwaw u hemireko wapuhe nehe. Ta'e nezewe haw werur mo maranugar haw tu pe xe.

23

Teko Tupàn hemiaihu romo wiko haw rehe upuner 'ym ma'e wà

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Aze amo o'ok amo awa hapi'a izuwi nehe, aze ru'u uzaikaw ima'e izuwi nehe, a'e awa nupuner kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo weko haw rehe nehe.

2 Ni amo ta'yragaw nupuner kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo weko haw rehe nehe. Izuapyapyr nupuner kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo weko haw rehe wà nehe no. Xo 10 haw teko wazuapyapyr pawire zo upuner putar wà nehe.

3 Ni amo Amon izuapyapyr wà, ni amo Moaw izuapyapyr wà, te 10 haw teko wazuapyr nupuner kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo weko haw rehe nehe. Wiko putar hemiaihu 'ym romo wà nehe. 4 Ta'e Ezit wi pehem mehe numur kwaw temi'u peme wà xe. Numur kwaw 'y peme wà no. Omono temetarer Màrààw Meor ta'yr Petor Mezopotàm ywy rehe har pe wà. — Emono ze'egaiw Izaew wanehe nehe, i'i izupe wà. 5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nuzekaiw kwaw Màrààw heminozgwer rehe a'e. Tupàn uzapo ze'egaiw ze'egatu romo a'e, ta'e peamutar katu a'e xe. 6 Pezapo pixik zo ikatu ma'e a'e teko wanupe nehe. Pepytywà pixik zo pe wà nehe.

7 — Ikàg 'ym ma'e, peze zo Enom ywy rehe har wanupe nehe. Ta'e wiko peànàm romo a'e wà xe. — Ikàg 'ym ma'e, peze zo Ezit ywy rehe har wanupe nehe. Ta'e peiko amo ywy rehe arer romo wainuinuromo pe xe. 8 Enom wanemimino peinuinuromo wiko ma'e wà nehe, Ezit wanemimino peinuinuromo wiko ma'e wà nehe no, upuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo weko haw rehe wà nehe no.

Waneko haw imukatu haw

9 Zeàmàtyry'ymawhu pe peho mehe pemuapyk penàpuzràn peker haw romo. A'e 'ar mehe petyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe. 10 Aze pyhaw amo awa wiko ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo wa'yrer imuhem e awer rehe nehe, ku'em mehe uhem putar zauxiapekwer waker haw wi nehe. 11 Karuk mehe uzahak putar nehe. Karuketea'i mehe uzewyr putar uker haw pe nehe.

12 Pekar ywypehegwer katu pe peker haw wi nehe, ka'apaw romo karukaw romo nehe. 13 Petakihe rehe we peywyrapar rehe we peraha kuzehu ywy imomor haw nehe. Pezapo ywykwar nehe. A'e re pezupyk penepuxi kwer nehe.

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko peker haw pe penehe uzekaiw pà a'e. Weityk kar putar peàmàtyry'ymar peme wà nehe. A'e rupi pemukatu peker haw nehe. Nezewe

mehe Tupàn nuexak kwaw iro ma'e a'e pe nehe. Nezewe mehe nuhem kwaw pewi peneityk pà nehe.

Amo Tupàn hemiapo kar no

15 Aze amo pe uma'ereko e ma'e uzàn uzar wi nehe, — Hepyro pe nehe, aze i'i newe nehe, emono zo izar pe nehe. 16 Tuwe wiko wyzài tawhu Izaew waneko haw pupe nehe, aze ikatu a'e tawhu pe har wanupe nehe. Ni amo nupuner kwaw ma'erahy ipuraraw kar pà izupe wà nehe.

17 Kuzà Izaew nuiko pixik kwaw kuzà wyzài romo tupàn a'ua'u wanàpuzuhu pe wà nehe. Awa Izaew nuiko pixik kwaw awa wyzài romo tupàn a'ua'u wanàpuzuhu pe wà nehe. 18 Aze amo omono'og temetarer agwer ma'e iapo pà nehe, nupuner kwaw heraha haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu pe nehe. Nupuner kwaw wemimono ràm wemimume'u kwer imekuzar haw rehe nezewe nehe. A'e temetarer iroahy Tupàn pe. Na'iakatuwawahy kwaw hehe a'e.

19 Aze eremono ma'e amo Izaew pe nehe: temetarer, temi'u wyzài ma'e, — Emuzewyr ihewe amo 'ar mehe nehe, aze ere izupe nehe, — Emur imemyr ihewe a'e 'ar mehe nehe, ere zo izupe nehe. 20 Pepuner temetarer imemyr henoz taw rehe amo ywy rehe har pe nehe. Penoz zo wyzài Izaew pe nehe. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar omono putar uze'egatu neremiapo nànàn nehe, ywy penemipyhyk ràm rehe peneko mehe nehe.

21 Aze eremume'u neremiapo ràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe, tuwe na'iàrew kwaw iapo àwàm nehe. Tupàn uputar iapo àwàm a'e. Uzapo kar imume'u arer pe. Aze nerezapo kwaw neremimume'u kwer nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har romo ereiko Tupàn henataromo nehe. 22 Aze neremume'u kwaw neremiapo ràm Tupàn henataromo nehe, nereiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo. 23 Aze eremume'u nehe, aze amo numume'u kar kwaw newe nehe, a'e mehe ezapo tuwe a'e ma'e nehe.

24 Aze ereata amo pe rupi nehe, aze a'e pe ereahaw amo ma'ywa uwà tyw nehe, aze amo Izaew wiko izar romo a'e nehe, erepuner uwà i'u haw rehe neremimutar rupi nehe. Eraha zo amo a'e wi kok pupe nehe. 25 Aze ereahaw ko arozràn tupaw nehe, aze ru'u arozràn xewar her ma'e tupaw nehe, aze amo Izaew wiko izar romo nehe, erepuner haryw i'u haw rehe neremimutar rupi nepo pupe nehe. Emonohok zo takiheapar pupe nehe.

24

Awa wemireko wi upuir haw

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Aze ru'u uzeapo putar nezewe haw nehe. Awa hemireko putar nehe. Amo 'ar pawire hemireko na'ikatu kwaw izupe kury. Ta'e amo ma'e hemireko rehe har na'ikatu kwaw izupe xe. A'e mehe uzapo putar pape wemireko wi upuir haw imume'u haw nehe. Omono putar a'e pape wemireko pe uzewi imono kar pà nehe. 2-3 Oho putar izuwi nehe. Aze ru'u wereko putar amo awa umen romo nehe. Nan kwehe tete na'ikatu kwaw a'e umen pe nehe. Imen omono kar putar uzewi nehe no. Aze ru'u imen umàno izuwi. 4 Wyzài agwer ma'e izeapo mehe imen ipy nupuner kwaw ipyhyk wi haw rehe wemireko romo nehe. Ikatu 'ym ma'e romo wiko umener pe. Aze mo wereko wi no, iro mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Pezapo kar zo agwer ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar iziwy peme hemimur ràm rehe nehe.

Amo ze'eg purupe heruzar kar pyr

5 Aze awa hemireko nehe, umumaw putar pitài kwarahy zauxiapekwer romo wiko 'ym pà nehe. Tuwihaw nupuner kwaw imuma'ereko kar haw rehe a'e kwarahy rehe wà nehe. Upuner a'e kwarahy imumaw haw rehe weko haw pe nehe, wemireko imurywete kar pà nehe.

6 Aze eremono ma'e amo pe nehe, — Emuzewyr ihewe amo 'ar mehe nehe, aze ere izupe nehe, umur putar ma'e newe a'e ma'e hekuzaromo nehe. Eremonokatu putar a'e ma'e nehe. Enoz zo mokoz ita iapu'a ma'e arozràn imuku'iku'i haw izupe hemiraha hekuzaromo nehe. Epyhyk zo ni pitài ita inugwer ita i'aromo har nehe. Aze nuwereko kwaw mokoz ita nehe, nupuner

kwaw arozràn imuku'iku'i haw rehe nehe. Umàno putar temi'u heta 'ymaw wi nehe.

7 Aze amo upyhyk amo Izaew heraha pà nehe, uma'ereko e ma'e romo imuigo kar pà nehe, aze ru'u wemime'eg ràm romo nehe, pezuka ipyhyk arer nehe. Nezewe mehe pezo'ok putar ikatu 'ymaw teko Izaew wamyter wi nehe.

8 Aze neperew nehe, aze a'e neperew upuner amo teko wanehe oho haw rehe nehe, ezapo ma'e xaxeto Erewi izuapyapyr waze'eg rupi upaw rupi katete nehe. Amume'u Tupàn ze'eg wanupe ihe. Eruzar a'e ze'eg paw nehe. 9 Peneharaz zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar Mirià pe hemiapo kwer Ezit ywy wi zanehem mehe arer wi nehe.

10 Aze eremono ma'e amo pe nehe, — Emuzewyr ihewe amo 'ar mehe nehe, aze ere izupe nehe, umume'u putar ru'u àmàn wi uzepykaw newe a'e ma'e hekuzaromo nehe. Aze uzeapo nezewe haw nehe, eixe zo hàpuz me izewànaw ipyhyk pà nehe. 11 Epyta katu pe nehe. Werur putar newe nehe. 12 Aze wiko hemetarer 'ym ma'e romo nehe, emonokatu zo izewànaw neràpuz me pyhaw nehe. 13 Emuzewyr izar pe kwarahy heixe 'ym mehe we nehe. Nezewe mehe heta putar izewànaw izupe pyhaw nehe. Umume'u putar nekatu haw nehe. Neremiapo kwer ikatu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo nehe no.

14 Amo Izaew uma'ereko ma'e hemetarer 'ym ma'e wiko putar ru'u tawhu nereko haw pupe a'e. Aze ru'u amo ywy rehe arer wiko putar ru'u a'e pe nehe. Nemunar zo wanemetarer rehe nehe. Tuweharupi upyhyk uma'ereko haw a'e 'ar rehe har a'e wà. 15 Aze uma'ereko newe amo 'ar mehe nehe, emekuzar ima'ereko awer a'e 'ar mehe we kwarahy heixe 'ym mehe we nehe. Ta'e nahemetarer katu kwaw a'e xe. Wàrogatu a'e temetarer ipyhyk àwàm. Aze neremono kwaw izupe nehe, uhapukaz putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo har romo ereiko putar Tupàn henataromo nehe.

16 Aze amo uzapo iaiw ma'e nehe, pezuka zo tu a'e awa hemiapo kwer rehe nehe. Aze amo uzapo iaiw ma'e nehe, pezuka zo ta'yr a'e awa hemiapo kwer rehe nehe. Aze amo uzapo iaiw ma'e nehe, xo iapo arer zo pezuka nehe.

17 Pezekaiw tu 'ym ma'e wanehe nehe. Pezekaiw tawhu peneko haw pupe wiko ma'e wanehe nehe no. Aze eremono ma'e amo kuzà imen umàno ma'e kwer pe nehe, — Emuzewyr ihewe amo 'ar mehe nehe, aze ere izupe nehe, umume'u putar ru'u wopoz newe a'e ma'e hekuzaromo nehe. Aze uzeapo nezewe haw nehe, epyhyk zo izuwi nehe. 18 Pema'enukwaw Ezit ywy rehe uma'ereko e ma'e romo peneko awer rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pepyro a'e wi a'e. A'e rupi aruzar kar ko ize'eg peme.

19 Arozràn ipo'o mehe xewar ipo'o mehe nereharaz putar ru'u amo haryw wi nehe. Ezewyr zo ipyhyk pà nehe. Tuwe upyta ko pe nehe. Amo upyhyk putar wà nehe: amo ywy rehe arer neywy rehe har wà, tu 'ym ma'e wà, imen umàno ma'e kwer wà. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar uze'egatu neremiapo nànàn nehe. 20 Uri imono'og mehe eremutuhug putar i'yw nehe. U'ar uri ywy rehe. Ezewyr zo uri i'yw rehe upyta ma'e kwer ipyhyk pà nehe. Tuwe amo upyhyk wà nehe: amo ywy rehe arer neywy rehe har wà, tu 'ym ma'e wà, imen umàno ma'e kwer wà. 21 Xo pità i haw zo epo'o ma'ywa uwà ityw rehe nehe. Amo upyhyk putar i'yw rehe nehe. Tuwe amo upyhyk wà nehe: amo ywy rehe arer neywy rehe har wà, tu 'ym ma'e wà, imen umàno ma'e kwer wà. 22 Pema'enukwaw Ezit ywy rehe uma'ereko e ma'e romo peneko awer rehe nehe. A'e rupi aruzar kar ko ize'eg peme.

25

1 Aze mokoz Izaew uzeàmàtyry'ym wà nehe, peraha tàmuz wanenataromo pe wà nehe. Tàmuz umuàgà'ym putar wà nehe. — Ikatu ma'e neremiapo ne ty, i'i putar pità i pe wà nehe. — Na'ikatu kwaw neremiapo ne ty, i'i putar inugwer pe wà nehe. 2 — Zauxiapekwer nepetek putar wà nehe, i'i putar ru'u amo pe nehe. Aze uze'eg nezewe nehe, umuzerew kar putar

awa ywy rehe uzenataromo nehe. Zauxiapekwer upetek putar wà nehe. Aze iaiw tuwe hemiapo kwer nehe, upetekahy putar wà nehe. Aze iaiw wewer hemiapo kwer nehe, upetek wewer putar wà nehe. 3 Te 40 haw upuner ipetekaw rehe wà. A'e re nupuner kwaw wà nehe. Aze mo upetek wiwi mo wà, umumaranugar kar mo a'e Izaew teko wanenataromo wà.

4 Pezàpixi zo tapi'ak awa izuru rehe arozràn imuku'i mehe we nehe.

Tuwe awa wereko wyky'yr umàno ma'e kwer hemireko kwer wemireko romo, i'i Moizez

5 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Aze amo wiko wywyr ipyr nehe, aze pitài umàno wa'yr 'ym pà nehe, aze hemireko kwer wikuwe imemyr 'ym ma'e romo nehe, hemireko wereko putar umàno ma'e kwer iànàm umen romo nehe. Nuwereko kwaw amo nehe. Umàno ma'e kwer tywyr a'e nehe, aze ru'u tyky'yr a'e nehe, wereko putar hemireko kwer wemireko romo nehe. Ta'e awa uzapo nezewe haw wyky'yraty kwer pe xe, wywyraty kwer pe xe. 6 Heryky'yr ta'yr, ere putar imemyr ipy nerehe we har pe nehe. Nezewe mehe her nukàzym kwaw Izaew wanuwi nehe. 7 Aze tywyr nuputar kwaw wyky'yr hemireko kwer nehe, a'e kuzà oho putar tàmuz wanenataromo tawhu pe har wanuwihaw wanupe uze'eg pà nehe. Hemen tywyr na'ipurapo wer kwaw wemiapo rehe a'e. Naheputar kwaw wemireko romo, i'i putar wanupe nehe. — Na'ipurumuigo kar wer kwaw hemen umàno ma'e kwer her rehe Izaew wainuinuromo a'e, i'i putar wanupe nehe. 8 Na'e tuwihaw wenoz putar a'e awa a'e wà nehe. — Ereko nehe ty, i'i putar izupe wà nehe. — Naputar kwaw heryky'yr hemireko kwer heremireko romo ihe, aze i'i wiwi nehe, 9 a'e mehe a'e kuzà uhem putar huwake tuwihaw wanenataromo nehe. Wenuhem putar pitài ixapat izuwi nehe. Uzenymon putar huwa rehe nehe. Uze'eg putar nezewe izupe nehe. — Nezewe haw teko uzapo awa pe wà, aze na'iporomono wer kwaw izuapyapyr wyky'yr pe a'e wà, i'i putar izupe nehe. 10 A'e 'ar henataromo teko uze'eg putar a'e awa iànàm wanupe wà nehe. — Awa xapat 'ym ma'e wà, i'i putar wanupe wà nehe.

Amo ze'eg purupe heruzar kar pyr

11 Aze mokoz awa ukwaukwar uzehe uzeàmàtyry'ym pà wà nehe, pitài hemireko nuhem kwaw inugwer hapi'a ipyhyk pà umen ipytywà pà nehe. 12 Pepuhareko zo a'e kuzà nehe. Pemonohok ipo izuwi nehe.

13 Eraha zo mokoz ma'e puhuz haw hagapaw nema'eryru pixik pupe nehe, aze pitài ipuhuz wera'u inugwer wi nehe. 14 Ereko zo mokoz zutahyky'a neràpuz me nehe, aze pitài uhu haw uzawy inugwer uhu haw nehe. 15 Ema'ereko puhuz haw hagapaw ikatu ma'e rehe nehe, zutahyky'a ma'e heta haw imuagapaw ikatu ma'e rehe nehe. Nezewe mehe pemumaw putar kwarahy tetea'u ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimono rehe peneko pà nehe. 16 Wyzài imunar ma'e wyzài hemu'em ma'e iro Tupàn pe wà.

— Pemumaw Amarek izuapyapyr paw rupi pe wà nehe, i'i Moizez

17 Ezit wi pehem mehe Amarek izuapyapyr uzapo ikatu 'ym ma'e peme a'e wà. Pema'enukwaw a'e ma'e rehe nehe. 18 Nukyze kwaw Tupàn wi wà. Pekene'o mehe pezemumikahy mehe peàmàtyry'ym wà wà. Uzuka ikàg 'ym wera'u ma'e amogwer wanaikweromo ur ma'e wà. 19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar a'e ywy peme nehe. Peiko putar izar romo nehe. Peityk putar peàmàtyry'ymar peiwyr har paw rupi nehe. A'e 'ar mehe pemumaw Amarek izuapyapyr pe wà nehe. Pezuka paw rupi nehe. Nezewe mehe ni amo na'ima'enukwaw pixik kwaw wanehe wà nehe. Peneharaz zo ko heremiapo kar wi nehe.

26

— Pemono penemi'u ipo'o pyrer ipy Tupàn pe nehe, i'i Moizez

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Pepyhyk putar ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimur nehe. Pemumaw putar amo kwarahy a'e pe peneko pà nehe. 2 A'e 'ar mehe pepyhyk penemi'u ràm imono'og pyrer ipy nehe, a'e ywy Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e peme hemimur kwer hemimuezuz kwer ipy nehe. Emono kok pupe nehe. Tupàn wexak putar amo tawhu nehe. — Hemuwete katu 'aw tawhu pe nehe, i'i putar peme nehe. Eraha a'e temi'u ikurer a'e tawhu pe nehe. 3 Eze'eg nezewe xaxeto a'e 'ar mehe uma'ereko ma'e pe nehe. — Amume'u ko ma'e ihe kury. Aiko ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar zaneipy wanupe hemimume'u kwer rehe ihe kury, ere izupe nehe. 4 Na'e xaxeto upyhyk putar kok Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo ma'ea'yr hapy haw henataromo imono pà nehe. 5 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo umume'u putar ko ma'e nehe. — Ureipy wiko Aramew izuapyr romo a'e. Naheta kwaw heko haw ikatu ma'e izupe. Oho Ezit pe wànàm wanupi. Wiko a'e ywy rehe amo ywy rehe har ài wà. A'e pe wahem mehe naheta tete kwaw wà. Upurumuzàmuzàg wera'u wà. Te heta tetea'u wà. Ikàg wà no. 6 Ezit ywy rehe upuraraw kar ma'erahy zanewe wà. Uzapo kar ma'ereko haw ipuhuz katu ma'e zanewe wà. 7 Na'e zaze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar pe zanepyro àwàm henoz pà izupe. Zanerenu zaneze'eg mehe a'e. Wexak ma'erahy zaneremipuraraw. Wexak zanerahy haw. Wexak ikatu 'ym ma'e zanewe iapo mehe wà. 8 Uzapo ma'e ukàgaw rupi upuner haw rupi: purumupytuhegatu kar haw, temixak pixik 'ym no. Teko nupuner kwaw agwer ma'e iapo haw rehe wà. 9 Na'e zanererur xe ko ywy rehe. Umur ko ywy zanewe a'e no. Ikatu a'e. Hezuz katu ma'e hehe no. 10 A'e rupi kutàri, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, amono temi'u izypy ko ywy hemimuezuz kwer newe kury, ere putar izupe nehe. Neze'eg pawire emono a'e temi'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo nehe. Eapyk nepenàràg rehe henataromo nehe. 11 Nerurywete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe hemimur kwer rehe nehe, neànàm wanupe hemimur kwer rehe nehe. Ezapo mynykaw Erewi izuapyapyr wanehe we nehe, amo ywy rehe arer peywy rehe wiko ma'e wanehe we nehe.

— Pemuza'aza'ak temi'u penemipo'o kwer 10 ipegwer romo nehe, pitài pegwer imono e pà Tupàn pe nehe, i'i Moizez

12 Na'iruz kwarahy nànàn emono'og temi'u neremimono'og kwer ikurer nehe. Aze heta hyru ipor nehe, emono pitài nehe. Emono hereko 'ymar tawhu nereko haw pupe har wanupe nehe: Erewi izuapyapyr wanupe, amo ywy rehe arer peywy rehe wiko ma'e wanupe, tu 'ym ma'e wanupe, kuzà imen umàno ma'e kwer wanupe. Nezewe mehe heta putar wanemi'u ràm wanupe nehe. Uhyk putar wanupe nehe. 13 A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo eremume'u putar ko ze'eg nehe. — Temi'u heremimono'og kwer newe imono pyr amono hereko 'ymar wanupe ihe: Erewi izuapyapyr wanupe, amo ywy rehe arer peywy rehe wiko ma'e wanupe, tu 'ym ma'e wanupe, kuzà imen umàno ma'e kwer wanupe. Aruzar neze'eg paw rupi ihe. Azapo paw rupi. — Emur pitài ma'e 10 ma'e wanuwi henuhem pyrer ihewe nehe, ere teko wanupe. Amono pitài ma'e 10 nema'e wanuwi henuhem pyrer kwez newe. 14 Na'u kwaw pitài ma'e 10 ma'e wanuwi henuhem pyrer inuromo har umàno ma'e kwer rehe hezai'o mehe ihe. Naraha kwaw pitài ma'e 10 ma'e wanuwi henuhem pyrer ikurer nerenataromo ikatu 'ym ma'e katu pe tawhu wi ihe. Namono kwaw ikurer umàno ma'e kwer wanupe. Azapo neremiapo karer paw rupi ihe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar. Aruzar neze'eg. 15 Eme'e herehe ywak wi nereko haw wi nehe, o Tupàn. Emur neze'egatu urerehe nehe. Uruiko Izaew neremiaihu romo ure. Emur neze'egatu ko ywy ikatu ma'e ma'e imuezuz katu har rehe nehe. Eremur ko ywy urewe ureipy wanupe neremimume'u kwer rupi ne, ere izupe nehe.

Izaew izuapyapyr wiko Tupàn hemiaihu romo wà

16 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Kutàri Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar weruzar kar ko wemiapo kar peme a'e kury. Peruzar ize'eg pepy'a nànàn nehe, penekwe nànàn nehe no. 17 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Zanezar romo a'e,

peze izupe kutàri. — Zata putar hape rupi tuweharupi nehe, peze izupe. — Xiruzar ize'eg nehe. Xiruzar hemiapo kar nehe. Aze uzapo kar ma'e zanewe nehe, xiapo putar a'e ma'e nehe, peze izupe. 18 Kutàri Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e a'e kury. — Kwehe mehe amume'u ko ma'e peme ihe. Peiko heremiaihu romo. Naheta kwaw amo tupàn pezar a'e. Peruzar heremiapo kar paw nehe, i'i iko peme. 19 Nezewe mehe umur putar uze'egatu peme a'e nehe. Pekwaw katu kar amo ywy rehe har nànàn nehe. Umur putar ukàgaw peme nehe. — Ikatu ma'e, i'i putar teko peme wà nehe. Pekàg wera'u putar amo teko nànàn nehe. Peiko putar hemiaihu hemixamixak kwer romo nehe. Naheta kwaw amo tupàn peme nehe.

27

— Pezapo amo ma'e Kànàà ywy rehe peneixe 'ym mehe we nehe

1 Moizez a'e, Izaew wanuwihaw a'e wà no, uzapo kar ma'e teko wanupe kury. — Peruzar ko Tupàn ze'eg kutàri peme heremimono paw rupi nehe. 2 Peahaw putar Zotàw yrykawhu nehe. Peixe putar ywy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peme hemimono rehe nehe. A'e 'ar mehe pemupu'àm itahu nehe. Pemupinim a'e itahu tàpuz imuxigaw pupe wamuxig kar pà nehe. 3 Pemuapyk ko Tupàn ze'eg a'e itahu wanehe nehe. Pemuapyk ko hemiapo kar wanehe nehe. Peixe putar ywy ikatu ma'e ma'e imuezuz katu kar ma'e rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar umur putar a'e ywy peme nehe. Ta'e umume'u imur àwàm a'e xe. 4 A'e ma'e izeapo mehe nehe, Zotàw yrykawhu ikupe kutyr peneko mehe nehe, peupir a'e itahu Emaw ywytyr rehe heze'eg kutàri har heruzar pà nehe. Pemuxig tàpuz imuxigaw pupe nehe. 5 Pezapo ma'ea'yr hapy haw a'e pe Tupàn Zanezar henataromo nehe, ita ikaika pyrer 'ym pupe iapo pà nehe. 6 Pexaexak ita ihym 'ym ma'e ma'ea'yr hapy haw romo iapo pà nehe. Pezuka ma'ea'yr ukaz paw ma'e ràm a'e ma'ea'yr hapy haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà nehe. 7 Pemono ma'e Tupàn pe pezemuawyze kar haw nehe no. Pe'u a'e ma'ea'yr ikurer nehe. Penurywete a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. 8 Itahu imuxig pyrer rehe pemuapyk Tupàn ze'eg paw rupi nehe.

9 Na'e Moizez a'e, xaxeto Erewi izuapyapyr wà no, uze'eg Izaew nànàn wà kury. — Teko Izaew izuapyapyr wà. Peze'eg zo kury. Pezekaiw ureze'eg rehe nehe kury. Kutàri pezeapo kwez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiaihu romo kury. 10 — Peruzar hemiapo kar paw nehe. Pezapo hemiapo kar paw nehe, peruzar ize'eg paw nehe no. Amume'u a'e ize'eg peme kutàri ihe kury.

Tupàn omono uze'egaiw paw ikatu 'ym ma'e wanehe

11 A'e 'ar mehe Moizez uze'eg teko Izaew wanupe.

12 — Zotàw yrykawhu hahaw pawire amo Izaew ta'yr wazuapyapyr upyta putar Zerizi ywytyr apyr wà nehe. Omono putar uze'egatu teko wanehe a'e pe wà nehe: Ximeàw izuapyapyr wà, Erewi izuapyapyr wà, Zuta izuapyapyr wà, Ixakar izuapyapyr wà, Zuze izuapyapyr wà, Mezàmi izuapyapyr wà. 13 — Amo Izaew ta'yr wazuapyapyr upyta putar Emaw ywytyr apyr wà nehe. Omono putar uze'egaiw teko wanehe a'e pe wà nehe: Humen izuapyapyr wà, Kaz izuapyapyr wà, Azer izuapyapyr wà, Zemurom izuapyapyr wà, Nà izuapyapyr wà, Napitari izuapyapyr wà no. 14 Erewi izuapyapyr uze'eg wahyhaw rupi teko nànàn nezewe wà nehe.

15 — Aze amo teko uma'e ita ma'e hagapaw iapo pà nehe, aze umuwete amo teko wanupe hexak kar 'ym pà nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. Aze amo teko uma'e ywyra ma'e hagapaw iapo pà nehe, nezewegatete nehe no. Aze amo teko uma'e itatàtà ma'e hagapaw iapo pà nehe, nezewegatete nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'iakatuwawahy kwaw amo tupàn imuwete haw rehe a'e, i'i putar wanupe wà nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

16 — Aze amo teko nuzeruze'eg kwaw u rehe nehe, aze nuzeruze'eg kwaw uhy rehe nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

17 — Aze amo teko umunyryk uwake har ywyzaw hexak kar haw nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

18 — Aze amo teko hehàpyhà 'ym ma'e hape uzawy kar izupe nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

19 — Aze amo teko nuzekaiw kwaw amo ywy rehe arer uiwy rehe wiko ma'e wanehe wà nehe, kuzà imen umàno ma'e kwer wanehe wà nehe no, tu 'ym ma'e wanehe wà nehe no, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

20 — Aze amo awa uker oho u hemireko puhe nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e awa rehe a'e nehe. Ta'e umumaranugar kar putar u nezewe mehe a'e nehe xe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

21 — Aze amo teko uker oho amo ma'ea'yr puhe nehe, a'e ma'e iapo pà ipuhe nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

22 — Aze amo awa uker oho weinyr u tazyr uhy imemyr ipuhe nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e awa rehe a'e nehe. Aze uker oho u tazyr uhy imemyr 'ym ipuhe nehe, nezewegatete nehe no. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

23 — Aze awa uker oho waiho puhe nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e awa rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

24 — Aze amo uzuka amo Izaew ikwaw kar 'ym pà nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

25 — Aze amo upyhyk temetarer amo teko ikatu 'ym ma'e iapo har 'ym izuka àwàm hekuzaromo nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

26 — Aze amo nuweruzar kwaw ko Tupàn ze'eg nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko rehe a'e nehe. — Azeharomoete, i'i putar teko wanupe wà no.

28

— Tupàn uzapo putar ikatu ma'e teko wanupe nehe, aze a'e teko weruzar ize'eg a'e wà nehe, i'i Moizez

1 Moizez uze'eg teko wanupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uze'eg iko peme a'e. Aze pezekaiw ize'eg nànàn nehe, aze peruzar tuwe a'e ze'eg kutàri peme heremimono paw rupi nehe, Tupàn pemuigo kar putar amo teko ywy rehe har wanuwi upuner wera'u ma'e romo a'e nehe. 2 Peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e no. A'e mehe uzapo putar ko ikatu ma'e peme nehe:

3 Tupàn umur putar uze'egatu penehe tawhu pupe nehe, ko pe kaiwer pe nehe no.

4 Tupàn umur putar uze'egatu penehe nehe. Pemuzàg putar pena'yr tetea'u pe wà nehe. Pemono'og putar temi'u tetea'u nehe no. Peneimaw tapi'ak imemyr tetea'u putar wà nehe. Peneimaw àràpuhàràn imemyr tetea'u putar wà nehe no.

5 Tupàn umur putar uze'egatu penehe nehe. A'e rupi arozràn penemitygwer i'a tetea'u putar nehe. Xewar nezewegatete nehe no. Amo temi'u nezewegatete nehe no.

6 Tupàn umur putar uze'egatu penehe penemiapo nànàn nehe.

7 Peàmàtyry'ym mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umumaw putar peàmàtyry'ymar penenataromo a'e wà nehe. Uzemono'og putar wà pekutyr wenaenaw pe wà. Nezewe rehe we uzàn putar uhàuhàz pà wenaenaw wi wà nehe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur putar uze'egatu penehe penemiapo nànàn nehe. Umur putar arozràn tetea'u peme nehe. Te imonokatu haw tynehem putar nehe. Tupàn umur putar uze'egatu penehe azeharomoete nehe, ywy peme hemimono rehe peneko mehe nehe.

9 Aze peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ze'eg paw nehe, aze pezapo

hemiapo kar paw nehe, pemuigo kar putar wemiaihu hexak pyrer romo nehe. Naheta kwaw amo teko hemiaihu romo wà nehe. Umume'u a'e ma'e peme a'e. 10 Amogwer teko ywy rehe har paw wexak putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo peneko haw wà nehe. 11 Umuzàg kar putar pena'yr tetea'u peme a'e wà nehe. Pereko putar ma'ea'yr tetea'u pe wà nehe. Heta tetea'u putar arozràn ywy peme imono pyr rehe nehe. Umume'uahy a'e ma'e paw zaneipy wanupe a'e. 12 Tupàn uwàpytymawok putar ywak a'e nehe. Omonokatu ikatu ma'e tetea'u a'e pe. Umugyr kar putar àmàn i'ar katu rehe nehe. Nezewe umur putar uze'egatu pema'ereko haw rehe nehe. Pemono putar ma'e teko amo ywy rehe har tetea'u wanupe nehe, imekuzar wi pà wanupe nehe. Ni amo numur kwaw ma'e peme nezewe wà nehe. Ta'e pema'e heta tetea'u wera'u wama'e wi nehe xe. 13 Aze peruzar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kutàri peme heremimono paw rupi nehe, pemuigo kar putar amo teko wanuwi upuner wera'u ma'e romo a'e nehe. Napeiko kwaw ikàg 'ym ma'e romo nehe. Tuweharupi amo teko ukwaw putar penemiapo kwer wà nehe. 14 Pepytu'u zo ko hemiapo kar peme heremimono iapo re nehe. Pemuwete zo amo tupàn pe wà nehe. Pema'ereko zo wanupe nehe.

Tupàn uzepyk putar ize'eg heruzar 'ymar wà nehe, i'i Moizez

15 Aze napezekaiw kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiapo kar rehe nehe, aze naperuzar kwaw ize'eg nehe, aze naperuzar kwaw hemiapo kar kutàri peme heremimono rehe nehe, Tupàn uzepyk putar penehe ko ze'egaiw imur pà penehe nehe.

16 Tupàn umur putar uze'egaiw penehe tawhu wapupe nehe, ko pe kaiwer pe nehe no.

17 Tupàn umur putar uze'egaiw penehe nehe, arozràn pixik imur pà peme nehe, xewar pixik imur pà peme nehe no. Numur kwaw temi'u tetea'u peme nehe.

18 Tupàn umur putar uze'egaiw penehe nehe. Numur kwaw pena'yr tetea'u peme wà nehe. Napemono'og kwaw temi'u tetea'u nehe. Peneimaw tapi'ak na'imemyr tetea'u kwaw wà nehe. Peneimaw àràpuhàràn na'imemyr tetea'u kwaw wà nehe no.

19 Tupàn umur putar uze'egaiw penehe penemiapo nànàn nehe.

20 Aze peityk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe, aze pezypyrog ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe, Umu'ar putar uze'egaiw penehe nehe. Napezapo kwaw ma'e iapo katu haw rehe nehe. Uzepyk putar penehe nehe. Tupàn umur putar uze'egaiw penehe penemiapo nànàn nehe. Pemumaw putar na'arewahy nehe. 21 Uzepyk putar penehe ma'eahy haw tetea'u pupe nehe. Te pemàno putar paw rupi ywy peme hemimur kwer wi nehe. 22 Uzepyk putar penehe ma'eahy uhàz katu ma'e pupe nehe. Hezun putar peperew nehe. Hahy putar penetekwer nehe. Penaku putar nehe. Umur putar àmàn ikyr 'ymaw peme nehe. Umur putar ywytu hakuahy ma'e penehe nehe no. U'u kar putar penemitygwer tukur zàwenugar wanupe nehe. Agwer iaiw haw nuhem kwaw pewi nehe. Xo pemàno re zo upaw putar nehe. 23 Àmàn nukyr kwaw nehe. Ywy tàtàahy putar itaper ài nehe. 24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar ywy imuku'i pyrer àmàn hekuzaromo nehe. Umur putar ywyxig ywy rehe nehe. Pemumaw putar nehe. 25 Peneityk kar putar peàmàtyry'ymar wanupe nehe. Pezemono'og putar waàmàtyry'ym pà wanenaw pe nehe. Pezàn putar wanuwi pehàpehàz pà nehe. Teko ywy rehe har paw ipytuhegatu putar peme uzeapo ma'e kwer ikwaw mehe wà nehe. 26 Pemàno putar nehe. Penetekwer wiko putar wiràmiri wanemi'u romo nehe. Wiko putar miar hehaite ma'e wanemi'u romo nehe. Naheta kwaw wamuhem kar har nehe. 27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk putar penehe tezunaw pupe nehe. Uzapo nezewe haw Ezit wanupe kwehe mehe a'e. Pepuraraw putar ma'eahy haw nehe: perew uzepupirar ma'e, kixi awer uzemunàn 'ym ma'e, zuhazuhar. Ni amo napemukatu kwaw izuwi wà nehe. 28 Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e uzepyk putar penehe nehe: pemue'o kar putar nehe, napenehàpyhà kwaw nehe, napekwaw katu kwaw ma'e nehe. 29 Kwarahy wapyter pe hin mehe peata e putar hehàpyhà 'ym ma'e ài nehe, penape ràm rehe pepokok pà nehe. Aze pepurapo wer ma'e rehe nehe, napepuner kwaw nehe. Peàmàtyry'ymar oho putar penaikweromo tuweharupi pema'e rehe wemu'em pà wà nehe. Naheta kwaw pepyro har wà nehe.

30 — Eiko heremireko romo nehe, ere putar amo kuzàwaza pe nehe. Nezewe rehe we amo awa uker putar ipuhe nehe. Erezapo putar neràpuz ràm nehe. Nezewe rehe we nereiko kwaw ipupe nehe. Erezutym putar uwà 'yw nehe. Neremono'og kwaw i'a kwer nehe. 31 Amo uzuka putar nereimaw tapi'ak wà nehe. Erexak putar wazuka mehe ne wà nehe. Nezewe rehe we nere'u kwaw wano'o kwer nehe. Amo weraha putar nereimaw zumen newi a'e wà nehe. Erexak putar waneraha mehe ne wà nehe. Numuzewyr kwaw newe wà nehe. Neàmàtyry'ymar weraha putar nereimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wà nehe. Naheta kwaw nepytywà har wà nehe.

32 Penenataromo amo ywy rehe har ume'eg putar pena'yr wà nehe. Ume'eg putar penazyr wà nehe no. Weraha putar uma'ereko e ma'e romo wà nehe. Pemàno putar peneha imonokatu pà wanehe nehe. Napepuner kwaw ma'e iapo haw rehe wamuzewyr kar pà nehe. 33 Amo ywy rehe har ur putar wà nehe, arozràn penemitygatu kwer penemipo'o katu kwer heraha pà wà nehe. Tuweharupi uzapo putar ikatu 'ym ma'e peme wà nehe. Tuweharupi uzeagaw putar ikatu 'ym ma'e iapo pà peme wà nehe no. 34 Pene'o putar nehe, ta'e amo teko uzapo putar ikatu 'ym ma'e tetea'u peme a'e wà nehe xe. 35 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk putar penehe tezunaw imukatu pyr 'ym penetymà rehe har pupe nehe. Pepy wi te peàkàg rehe peperew ikatu pixik 'ym ma'e ràm upyk putar penetekwer nehe.

36 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peneraha putar amo ywy rehe a'e nehe, penuwihawete penemixak kwer rupi a'e nehe. Pe, peipy wà no, napekwaw kwaw a'e ywy. A'e ywy rehe peneko mehe pemuwete putar tupàn a'ua'u ywyra iapo pyrer pe wà nehe. Pemuwete putar tupàn a'ua'u ita iapo pyrer pe wà nehe. 37 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peneraha putar amo ywy rehe nehe. A'e ywy rehe har ipytuhegatu putar peme uzeapo ma'e kwer henu mehe wà nehe. Uze'eg zemueteahy putar penehe wà nehe. Uze'eg urywahyahy putar penehe wà nehe no.

38 Pezutym putar ma'eà'yz tetea'u nehe. Naheta tetea'u kwaw penemipo'o ràm peme nehe. Ta'e tukur umumaw putar paw rupi wà nehe xe. 39 Pezapo putar uwà tyw nehe. Pezekaiw putar hehe nehe. Nezewe rehe we napemono'og kwaw i'a nehe. Nape'u kwaw tykwer nehe. Ta'e ma'e u'u putar i'yw a'e wà nehe xe. 40 Heta tetea'u putar zepe uri 'yw a'e ywy rehe nehe. Nezewe rehe we naheta kwaw ikawer nehe. A'e rupi napepuner kwaw hakookaw rehe pezehezehe nehe. Ta'e uri u'ar putar u'yw wi tyàro 'ym mehe we a'e nehe xe. 41 Pena'yr putar nehe. Penazyr putar nehe no. Nezewe rehe we amo ywy rehe har weraha putar wemipyhyk kwer romo wà nehe. 42 Tukur umumaw putar ywyra paw wà nehe. Umumaw putar peywy rehe hezuz ma'e kwer paw wà nehe no.

43 Amo ywy rehe arer peinuinuromo wiko ma'e upuner wiwi wera'u putar oho waiko pewi wà nehe. Tuweharupi pekàgaw uhem wiwi putar oho iko pewi nehe. 44 Umur putar ma'e peme wà nehe, imekuzar kar pà peme wà nehe. Napemono kwaw ma'e wanupe nehe. Wiko putar teko upuner wera'u ma'e romo ywy rehe wà nehe. Peiko putar teko ikàg 'ym wera'u ma'e romo ywy rehe nehe no.

Upaw Moizez uze'egaw mokoz haw a'e kury

45 Moizez uze'eg teko wanupe. — Agwer ze'egaiw paw u'ar putar penehe nehe. Tupàn pemumaw putar azeharomoete nehe. Ta'e napezekaiw kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ize'eg awer rehe xe. Naperuzar kwaw ize'eg. Naperuzar kwaw hemiapo kar peme

hemimur kwer. 46 Tuweharupi nehe, aze amo ukwaw a'e iaiw haw penehe imur awer wà nehe, ukwaw putar Tupàn penehe izepyk awer wà nehe. Ukwaw putar pezuapyapyr wanehe izepyk awer wà nehe no. 47 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar ikatu ma'e paw rupi a'e nehe. Aze napezapo kwaw ma'e izupe nerurywete haw rupi nehe, aze napemume'u kwaw ikatu haw nehe, 48 peiko putar peàmàtyry'ymar wanupe uma'ereko e ma'e romo nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar putar a'e teko pekutyr a'e wà nehe. Pema'ereko putar wanupe pema'uhez pà peiwez pà nehe. Naheta kwaw kamir peme nehe. Naheta kwaw topoz peme nehe. Ma'e paw nuhyk kwaw peme nehe. Tupàn pemuahy kar putar nehe. Te pemumaw putar nehe.

49 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar putar amo teko pekutyr a'e wà nehe. Ur putar muite wi amo ywy wi wà nehe. Napekwaw kwaw waze'eg nehe. Peàmàtyry'ym putar wiràhu ài wà nehe. 50 Teko ikatu 'ym ma'e romo wanekon wà, purupe ma'erahy ipuraraw kar har romo wanekon wà no. Nuzeruze'eg kwaw tua'u ma'e wanehe wà, ni kwàkwàmo wanehe wà. 51 U'u putar peneimaw tapi'ak paw wà nehe. U'u putar penemi'u penemimono'og paw wà nehe no. Pemàno putar pema'uhez haw pupe nehe. Nuezar kwaw ma'e peme wà nehe: ni arozràn, ni win, ni uri kawer, ni tapi'aka'yr wà, ni àràpuhàràna'yr hawitu ma'e wà no. 52 Umàmàn putar tawhu peneko haw waiwyr wà nehe. Te weityk kar putar pàrirogawtàtà iaiha ma'e ikàg ma'e wà nehe, tawhu wanuwi wà nehe. Pezeruzar zepe a'e pàrirogawtàtà ma'e wanehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umur a'e ywy peme. Peàmàtyry'ymar umàmàn putar tawhu a'e ywy rehe har paw waiwyr wà nehe. 53 Iaiw putar wamàmànaw nehe. Tawhu pupe har ima'uhez tuwe wà nehe. U'u putar wa'yr Tupàn hemimur kwer wà nehe. 54-55 Iaiw putar waneko haw azeharomoete nehe. Naheta kwaw wanemi'u ràm wanupe nehe. Te awa ipuruzukaiw 'ym wera'u ma'e a'e nehe, awa wànàm wamutar katu wera'u har a'e nehe, ima'uhez tetea'u putar a'e nehe. A'e rupi u'u putar wa'yr wà nehe. Iaiw putar nehe. Numuza'ak kwaw ho'o kwer nehe. Nomono kwaw ipehegwer uiwyr wanupe nehe. Nomono kwaw wemireko pe nehe. Nomono kwaw amogwer wa'yr wanupe nehe. 56-57 Iaiw putar nehe. Te kuzà ipuruzukaiw 'ym wera'u ma'e a'e nehe, wànàm wamutar katu wera'u har a'e nehe, wàpuz wi uhem mehe upy rehe wata pixik 'ym ma'e, ima'uhez tetea'u putar a'e nehe. A'e rupi u'u putar umemyr uzexak kar romo ma'e kwer teko wanupe ikwaw kar 'ym pà a'e nehe. U'u putar ikyhawer nehe no. Iaiw putar nehe. Numuza'ak kwaw ho'o kwer nehe. Nomono kwaw ipehegwer umen wemiamutar pe nehe. Nomono kwaw amogwer umemyr wanupe nehe.

58 Aze naperuzar kwaw Tupàn ze'eg ko pape rehe imuapyk pyrer paw nehe, aze napemuwete kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar her upuner ma'e purumukyze kar ma'e nehe, 59 a'e mehe uzepyk putar penehe nehe. Uzepyk putar pezuapyapyr wanehe nehe no, ma'eahy wyzàizài imur kar pà penehe nehe, ma'eahy haw iaiw ma'e imur pà penehe nehe. Napekatu kwaw na'arewahy a'e ma'eahy haw wi nehe. 60 Kwehe uzepyk Ezit ywy rehe har wanehe a'e ma'eahy haw pupe a'e. Uzepyk putar penehe nezewegatete nehe no. Teko na'ikatu kwaw a'e ma'eahy haw wi wà. Pemukyze kar a'e ma'eahy haw a'e. 61 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar amo ma'eahy haw penehe nehe no. Umur kar putar amo ma'eahy wyzàizài penehe nehe no. Namuapyk kwaw waner xe ko pape rehe ihe wà. Pemumaw putar wà nehe. 62 Peneta haw nuzawy kwaw zahytata waneta haw. Peneko haw pixika'i putar nehe. Ta'e naperuzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiapo kar pe xe. 63 Penehe uze'egatu imur haw ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Pemueta tetea'u haw ikatu izupe. Nezewegatete penehe izepykaw ikatu putar izupe nehe no. Pemumaw paw ikatu putar izupe nehe no. Amo pezo'ok putar ko ywy wi wà nehe. Peixe putar a'e ywy rehe

ko 'ar rehe kury. Peiko putar izar romo nehe no.
64 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pemuhàmuhàz putar ywy nànàn nehe. Uzypyrog putar pe pe nehe, te oho 'a pe pemuhàmuhàz pà nehe. A'e ywy rehe peneko mehe pemuwete putar tupàn a'ua'u ywyra iapo pyrer pe wà nehe. Pemuwete putar tupàn a'ua'u ita iapo pyrer pe wà nehe. Ni pe ni peipy napekwaw kwaw a'e tupàn pe wà. 65 Napeiko katu kwaw a'e ywy rehe nehe. Napeiko kwaw pekyze 'ym pà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pemynehem putar ma'erahy pupe nehe. Napexak kwaw katu haw nehe. Pekyze putar tuweharupi nehe. 66 Tuweharupi ma'e na'ikatuahy kwaw peme nehe. Pekyze haw wiko putar penehe we 'ar nànàn nehe, 'aromo nehe, pyhaw nehe no. — Zamàno putar kury, peze putar pezeupe nehe. 67 Pekyzeahy putar nehe. Pexak putar iaiw wera'u ma'e nehe. A'e rupi ku'em mehe peze'eg putar nezewe nehe. — Ikatu wera'u mo aze mo ipytunaw uhem a'e, peze putar nehe. — Aze mo zaneku'em zane ikatu wera'u mo zanewe, peze putar pyhaw nehe. 68 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pemuzewyr kar putar Ezit ywy rehe kanuhu pupe a'e nehe. — Napezewyr pixik kwaw a'e pe nehe, i'i peme kwehe mehe a'e. Nezewe rehe we pemuzewyr kar putar a'e pe nehe. A'e pe pezeagaw pezeme'eg pà uma'ereko e ma'e romo peàmàtyry'ymar wanupe nehe. — Hemuigo kar pe uma'ereko e ma'e awa romo nehe, i'i putar awa wà nehe. — Hemuigo kar pe uma'ereko e ma'e kuzà romo nehe, i'i putar kuzà wà nehe. Peze'eg putar peàmàtyry'ymar Ezit ywy rehe har wanupe nehe. Nezewe rehe we ni amo na'ipurume'eg kar wer kwaw penehe wà nehe.

NA'IRUZ HAW RUPI MOIZEZ UZE'EG TEKO WANUPE

29

29:1-30:20

Tupàn uzapokatu uze'egaw Izaew wanehe we a'e

1 Moaw ywy rehe Izaew waneko mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Moizez pe. — Ezapokatu heze'egaw Izaew wanehe we nehe, i'i izupe. Uzapokatu amo uze'egaw wanehe we Xinaz ywytyr rehe wiko mehe a'e no. Amume'u putar a'e ze'egaw xe ihe kury.

2 — Pemono'og teko paw pe wà nehe, i'i Moizez tuwihaw wanupe. Na'e uze'eg wanupe. — Ezit ywy rehe peneko mehe pexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer tuwihawete pe arer, tuwihaw tuwihawete rehe we har wanupe arer, teko nànàn arer. 3 Pexak hemiapo kwer ma'eahy wyzàizài no. Pexak hemiapo kwer ma'e temixak pixik 'ym no. Pexak hemiapo kwer purumupytuhegatu kar haw no. 4 Te ko 'ar rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuexak kar kwaw a'e ma'e paw peme. Nuenu kar kwaw a'e ma'e paw peme. Nukwaw katu kar kwaw a'e ma'e paw peme. 5 Umumaw 40 kwarahy peneraha pà ywyxiguhu rupi. A'e kwarahy rehe pema'e penemimunehew nupaw kwaw. Ni pexapat nupaw kwaw no. 6 Naheta kwaw typy'ak penemi'u ràm romo. Naheta kwaw kàwiràn xeruwez penemi'u ràm romo. Nezewe rehe we Tupàn umur ma'e penemimutar paw peme. Nezewe mehe pekwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar romo heko haw. 7 Xe Moaw ywy rehe zanehem mehe mokoz tuwihawete uhem zanekutyr wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi wà, zaneàmàtyry'ym pà wà: Xeom Ezemon pe har wanuwihawete, Og Màxà pe har wanuwihawete. Xityk zane wà. 8 Xipyhyk waiwy. Ximuza'aza'ak na'iruz Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe imono pà: Humen wanupe, Kaz wanupe, Manaxe ipehegwer wanupe. 9 A'e rupi, peruzar ko ze'eg paw rupi nehe. Nezewe mehe penemiapo ràm paw ikatu putar nehe.

10 Peiko xe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo paw rupi: Izaew ta'yr wazuapyapyr wà, wanuwihaw wà, wanàmuz wà, awakwer paw wà. 11 Kwarearer wà, kuzàtàigwer wà, kuzàgwer wà, amo ywy rehe arer peinuromo wiko ma'e paw wà, te zepe'aw imonohokar wà, 'y herur har wà no. 12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapokatu putar

uze'egaw penehe we nehe. Umume'u iapo àwàm a'e. Peiko xe heruzar àwàm imume'u pà nehe. Uzapokatu putar a'e uze'eg penehe we kutàri a'e kury. 13 Nezewe mehe peiko putar hemiaihu hemixamixak kwer romo nehe. Wiko putar pezar romo nehe. Ta'e umume'u nezewe haw zaneipy wanupe xe: Àmàrààw pe, Izak pe, Zako pe. 14 Pezemono'og xe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo kutàri. Tupàn uzapokatu putar uze'egaw penehe we kutàri a'e nehe. 15 Uzapokatu putar uze'egaw pezuapyapyr uzexak kar ma'e ràm nànàn nehe no.

16 Pema'enukwaw zanereko awer Ezit ywy rehe arer rehe. Pema'enukwaw ywy zaneremiahaw kwer wanehe no. 17 Pexak tupàn a'ua'u purumuhuhuk kar ma'e a'e ywy rehe har wanemimuwete pe wà no: ywyra iapo pyrer wà, ita iapo pyrer wà, parat iapo pyrer wà, or iapo pyrer wà no. 18 Pe nehe, awa, kuzà, uzeànàànàm ma'e wà, Izaew ta'yr izuapyapyr wà. Tuwe ni amo nuityk kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar tupàn a'ua'u a'e ywy rehe har wazar wamuwete pà wà nehe. Nezewe penemiapo nuzawy kwaw ma'eà'yz. Hezuz a'e. I'a no. I'a kwer iro. Upuruzuka no. 19 Tuwe amo nuenu kwaw ko temimume'uahy nehe, tuwe nuze'eg kwaw nezewe uzeupe nehe. — Oho katu ma'e paw rupi a'e. Aze aikuwe hekatu 'ymaw rehe nehe, ni amo ikatu 'ym ma'e nuzeapo kwaw ihewe nehe, tuwe ni'i kwaw uzeupe nehe. Nezewe haw pemumaw mo, ikatu ma'e mo wà, ikatu 'ym ma'e mo wà no. 20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e numunàn kwaw agwer ikatu 'ym ma'e iapo arer wi nehe. Uzakook putar wekwahy haw hehe nehe. Wikwahy putar izupe nehe. Uzepyk putar hehe uze'egaiw ko pape rehe imuapyk pyrer nànàn nehe. Ni amo na'ima'enukwaw kwaw hehe wà nehe. 21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunyryk putar Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwi nehe. Uzepyk putar hehe uze'egaiw pupe nehe. Amuapyk a'e ize'egaiw paw ko pape Tupàn ze'eg hereko har rehe ihe. 22 Amo 'ar mehe nehe, pezuapyapyr wà nehe, amo ywy muitea'u har wi ur ma'e kwer wà nehe, wexak putar iaiw haw peme uzeapo ma'e kwer wà nehe. Wexak putar ma'eahy haw penehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimur kwer wà nehe no. 23 Peywy uzeapo putar ywyxiguhu romo nehe. Ywyzu ukaz ma'e upyk putar nehe. Xa upyk putar nehe no. Naheta kwaw ma'etymaw nehe. Napemono'og kwaw arozràn nehe. Ni amo ka'akyr nahezuz kwaw a'e pe nehe. A'e ywy nuzawy kwaw tawhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimumaw kwer nehe. Wikwahy wanupe a'e, a'e rupi umumaw wà. Na'aw waner xe wà: Xotom, Komor, Anima, Zemoim. 24 Amo 'ar mehe teko upuranu putar wà nehe. — Màràzàwe tuwe Tupàn uzapo nezewe haw ko ywy rehe a'e, i'i putar izupe wà nehe. — Màràzàwe tuwe wikwahy nezewe. Màràzàwe tuwe uhua'u ikwahy haw nezewe, i'i putar wà nehe. 25 Amo uwazar putar waze'eg wanupe nehe. — Tupàn uzapo nezewe haw a'e, ta'e 'aw teko uzuhaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e waipy wazar ize'eg awer a'e wà xe. Uzapokatu a'e uze'eg a'e, Ezit ywy wi wamuhem kar mehe a'e. 26 Uzeamumew upenàràg rehe amo tupàn wanenataromo wamuwete pà wà. A'e tupàn nuzamutar kwaw Izaew wà. — Pemuwete 'aw tupàn pe wà nehe, ni'i pixik kwaw Tupànete Izaew wanupe. 27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy 'aw teko wanupe. A'e rupi uzepyk waiwy rehe. Umur uze'egaiw ko pape rehe imuapyk pyrer paw wanehe a'e. 28 Wikwahy a'e. Wikwahy tuwe wanupe a'e. A'e rupi ozo'ok Izaew ywy waneko haw wi wà. Weityk amo ywy rehe wà. Wiko a'e ywy rehe wà kury, i'i putar nehe.

29 Heta ma'e zaneremigwaw 'ym. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko a'e ma'e izar romo a'e. Ukwaw kar amo ma'e zanewe. Ukwaw kar uze'eg zanewe. Xiruzar a'e ze'eg tuweharupi nehe. Tuwe zanezuapyapyr weruzar a'e ze'eg tuweharupi wà nehe no. Uzapo a'e ma'e uze'eg paw heruzar kar pà zanewe.

30

Tupàn ize'egatu teko wanehe har

1 Uze'eg Moizez teko wanupe. — Amume'u Tupàn ize'egatu kwez peme. Amume'u Tupàn ize'egaiw kwez peme no. Tupàn umume'u imur àwàm peme a'e. Ze'egaiw penehe imu'ar mehe nehe, ywy nànàn pehàpehàz re nehe, pema'enukwaw putar a'e ze'egatu rehe nehe, a'e ze'egaiw rehe nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pemomor putar ywy nànàn a'e nehe. 2 Nezewe rehe we pezuapyapyr wà nehe no, aze pezewyr Tupàn pe penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe, aze peruzar hemiapo kar kutàri peme heremimono pepy'a nànàn penekwe nànàn nehe, 3 a'e mehe Tupàn Zanezar pepuhareko putar a'e nehe. Pemuhàmuhàz ywy nànàn a'e. Pemono'og wi putar a'e ywy wi nehe, peywy pe penerur pà nehe no. 4 Aze pemuhàmuhàz ywy muite wera'u ma'e nànàn nehe, nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pemono'og putar pemuzewyr kar pà nehe. 5 Penerur putar ywy peipy waiwy rehe nehe. Peiko putar izar romo nehe. Tupàn omono uze'egatu peipy wanehe. Omono wera'u putar uze'egatu penehe a'e 'ar mehe nehe. 6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uma'ereko putar pepy'a pupe nehe. A'e mehe pepureruzar wer putar hehe nehe. Nezewe mehe pezamutar katu putar pepy'a nànàn penekwe nànàn nehe. Nezewe mehe peiko wiwi putar a'e ywy rehe nehe. 7 Peàmàtyry'ymar na'iakatuwawahy kwaw penehe wà. Ur ma'erahy ipuraraw kar pà peme tuweharupi wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk putar a'e teko nànàn a'e uze'egaiw pupe nehe. 8 Peruzar wi putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe. Pezapo putar hemiapo kar peme heremimono paw nehe no. 9 A'e mehe Tupàn umur putar uze'egatu penemiapo nànàn nehe. Umuzàg kar putar pena'yr tetea'u peme wà nehe. Heta putar ma'ea'yr tetea'u peme wà nehe. Heta putar temi'u penemipo'o tetea'u peme nehe no. Tupàn umuigo kar peipy hemetarer katu ma'e romo wà. Pemuigo kar putar hemetarer katu ma'e romo nehe no. Hurywete putar nezewe mehe nehe. 10 Uzapo putar nezewe haw nehe, aze peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nehe, aze peruzar ize'eg paw nehe, aze pezapo hemiapo kar paw nehe no. Amuapyk a'e ize'eg ko pape rehe. — Tupàn ze'eg, za'e izupe. Aze pezewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe pepy'a nànàn penekwe nànàn nehe, umur putar uze'egatu penehe nehe.

11 Nazawaiw kwaw hemiapo kar kutàri peme heremimono ikwaw paw. Nazawaiw kwaw iapo haw no. 12 Nupyta kwaw ywate ywak rehe. — Mo uzeupir putar ywak rehe Tupàn hemiapo kar herur pà zanewe nehe, napeze kwaw. — Xo nezewe mehe zo xinu putar nehe. Xo nezewe mehe zo xiruzar putar nehe, napeze kwaw. 13 Napeiko kwaw yryhu ikupe kutyr. — Mo wahaw putar yryhu Tupàn hemiapo kar herur pà zanewe nehe, napeze kwaw. — Xo nezewe mehe zo xinu putar nehe. Xo nezewe mehe zo xiruzar putar nehe, napeze kwaw. 14 Nan. Hemiapo kar xe pepyr tuz a'e. Pemonokatu pepy'a pe nehe. Pepuner imume'u wi haw no. A'e rupi peruzar nehe.

15 Kutàri azapo kar penemimutar teko peme ihe. Pepuner ikatu ma'e iapo haw rehe nehe, aze ru'u ikatu 'ygwer iapo haw rehe nehe. Pepuner peneko àwàm ipyhykaw rehe nehe, aze ru'u pemàno àwàm ipyhykaw rehe nehe. 16 Aze peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiapo kar kutàri peme heremimono nehe, aze pezamutar katu nehe, aze peata pe hemixak kar rupi nehe, aze peruzar ize'eg paw nehe, aze pezapo hemiapo kar paw nehe, pemumaw putar kwarahy tetea'u peneko pà ywy penemipyhyk ràm rehe nehe. Peiko putar izar romo nehe. Tupàn umur putar uze'egatu penehe nehe. Umur putar pezuapyapyr tetea'u peme a'e wà nehe no. 17-18 Nezewe rehe we amume'u ko ma'e peme kutàri ihe kury. Aze peityk Tupàn nehe, aze napepureruzar wer kwaw hehe nehe, aze pemuwete amo tupàn pe wà nehe, aze pema'ereko wanupe nehe, a'e mehe Tupàn pemumaw putar a'e nehe. Napemumaw kwaw kwarahy tetea'u ywy penemipyhyk ràm Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har rehe

nehe. 19 Kutàri ainoz ywak rehe neremiapo ràm hexak àràm romo kury. Aenoz ywy penemiapo ràm hexak àràm romo no. Kutàri azapo kar penemimutar teko peme ihe. Pepuner peneko àwàm ipyhykaw rehe nehe, aze ru'u pemàno àwàm ipyhykaw rehe nehe. Pepuner ze'egatu ipyhykaw rehe nehe. Aze ru'u pepuner ze'egaiw ipyhykaw rehe nehe. Pepyhyk penekuwe àwàm nehe. Nezewe mehe pe nehe, pezuapyapyr a'e wà nehe no, pemumaw putar kwarahy tetea'u penekuwe pà nehe. 20 Pezamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nehe. Peruzar hemiapo kar nehe. Petyryk zo izuwi nehe. Nezewe mehe pemumaw putar kwarahy tetea'u a'e ywy rehe peneko pà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u a'e ywy zaneipy wanupe a'e: Àmàrààw pe, Izak pe, Zako pe.

31

Zuzue upyta Moizez hekuzaromo

1 Uze'eg wiwi Moizez teko wanupe.

2 — Areko 120 kwarahy ihe. Napuner kwaw hema'ereko haw iapo katu haw rehe ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u nezewe haw ihewe a'e. — Nereahaw kwaw Zotàw yrykawhu nehe, i'i ihewe. 3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar oho putar penenataromo nehe. Umumaw putar teko penemiàwàxi a'e wà nehe. Pepyhyk putar ywy nehe. Peiko putar izar romo nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo kar Zuzue penuwihaw romo a'e. 4 Tupàn umumaw Amohe wanuwihawete Xeom a'e. Umumaw Amohe wanuwihawete Og a'e no. Umumaw waiwy no. Umumaw putar teko peywy rehe har nezewegatete a'e wà nehe no. 5 Tupàn umur putar a'e teko pepo pe wà nehe. Amume'u wanupe penemiapo ràm peme ihe. Pezapo a'e ma'e heze'eg rupi katete nehe. 6 Pepytuhegatu zo wanexak mehe nehe. Pekyze zo wanuwi nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar oho putar penupi a'e nehe xe. Nupuir kwaw pewi nehe. Napeneityk kwaw nehe no.

7 Na'e Moizez wenoz Zuzue imuwà kury. Uze'eg izupe teko wanenataromo. — Nekàg nehe. Ekyze zo nehe. Ta'e ereiko putar 'aw teko wanuwihaw romo nehe xe. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u a'e ywy zaneipy wanupe. Pepyhyk putar nehe kury, teko hehe har waneityk pà nehe kury. Zuzue wiko putar penuwihaw romo ipyhyk mehe a'e nehe. 8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e oho putar penenataromo a'e nehe. A'e ae wiko putar penehe we nehe. Nupuir kwaw pewi nehe. Napeneityk kwaw nehe. Pepytuhegatu zo nehe. Pekyze zo nehe.

— Pemugeta ko ze'eg nehe, i'i Moizez

9 Moizez umuapyk ko ze'eg pape rehe a'e xaxeto Erewi izuapyapyr wanupe imono pà. A'e xaxeto wiko Tupàn Ze'eg Hyru heraha har romo wà. Omono a'e ze'eg amogwer tuwihaw wanupe no. 10 Moizez uzapo kar ko ma'e wanupe. — 7 haw kwarahy nànàn, penewer haw imunànaw rehe pemugeta ko ze'eg mynykawhu tàpuzràn her ma'e i'ar nànàn nehe. 11 Tuwe Izaew paw wiko a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà tawhu hemixak kwer pupe wà nehe. A'e pe teko wanenataromo pemugeta ko Tupàn ze'eg penahy haw rupi nehe. 12 Pemono'og teko paw rupi nehe: awa wà, kuzà wà, kwarearer wà, kuzàtàigwer wà, amo ywy rehe arer tawhu peneko haw pe wiko ma'e wà. Nezewe mehe wenu putar Tupàn ze'eg imugeta mehe wà nehe. A'e rupi uzemu'e putar hehe wà nehe. Ukyze putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi wà nehe no. Weruzar putar ize'eg paw rupi wà nehe no. 13 Nezewe mehe pezuapyapyr Tupàn ze'eg ikwaw par 'ym wenu putar imugeta mehe wà nehe no. Ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi ukyze haw wà nehe. Zotàw yrykawhu ikupe kutyr ywy Izaew wemipyhyk ràm rehe waneko mehe kwarahy nànàn ukwaw putar izuwi ukyze haw wà nehe.

Tupàn ze'eg Moizez pe har Zuzue pe har iahykaw rehe har

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. — Nemàno haw 'ar uhem wà iko. Enoz Zuzue imuwà kury. Eho hupi tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe

nehe. A'e pe amume'u putar heremiapo kar Zuzue pe nehe, i'i izupe. Na'e Moizez oho a'e pe Zuzue rupi kury. 15 A'e pe tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pupe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar ywàkun upu'àm ma'e pupe. Upytu'u tàpuzràn pupe teixe haw huwake. 16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe. — Eremàno putar na'arewahy nehe kury. A'e re 'aw teko upytu'u putar herehe uzeruzar ire wà nehe. Wixe putar a'e ywy rehe wà nehe. Umuwete putar tupàn a'e ywy rehe har wà nehe no. Upuir putar ihewi wà nehe. Nezewe mehe uzuhaw putar ze'egaw herehe we wemiapo katu kwer wà nehe. 17 A'e ma'e iapo mehe aikwahy putar wanupe nehe. Apuir putar wanuwi nehe. Napytywà kwaw ihe wà nehe, a'e rupi amo umumaw putar Izaew a'e wà nehe. Iaiw haw tetea'u ur putar wanehe nehe. Zawaiw katu haw tetea'u ur putar wanehe nehe no. A'e rupi uze'eg putar nezewe wà nehe. — Ko ma'erahy xipuraraw zaiko zane, ta'e Tupàn Zanezar nuiko kwaw zaneinuinuromo a'e xe, i'i putar wà nehe. 18 A'e 'ar mehe aityk putar azeharomoete ihe wà nehe. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u a'e wà xe. Umuwete amo tupàn a'e wà.

19 Emuapyk ko zegar haw pape rehe nehe kury. Emu'e Izaew hehe ne wà nehe. — Pezegar pape rehe peme'e 'ym pà nehe. Xo a'e re zo pepytu'u hehe pezemu'e re nehe, ere wanupe nehe. Ta'e ko zegar haw umume'u putar wanemiapo ikatu 'ym ma'e wanupe a'e nehe xe. 20 Araha putar heremiaihu a'e ywy rehe ihe wà nehe. Ikatu a'e. Umuezuz katu ma'e no. Amume'u a'e ywy waipy wanupe. Uhyk putar ma'e paw a'e pe wanupe nehe, a'e wanupe. Wiko putar hemetarer katu ma'e romo a'e pe wà nehe, a'e wanupe. A'e mehe hereityk putar wà nehe, amo tupàn wamuwete pà wà nehe. Nezewe mehe uzuhaw putar ze'egaw wanehe we heremiapo katu kwer wà nehe. 21 A'e rupi azepyk putar wanehe nehe, iaiw haw wamono pà wanehe nehe, zawaiw haw wamono pà wanehe nehe. Ko zegar haw umume'u putar wanemiapo ikatu 'ym ma'e nehe. Ta'e wazuapyapyr umuzàg wiwi putar oho waiko wà nehe xe. Akwaw katu 'aw teko wama'enukwaw paw ihe. Naraha kwaw ywy heremimume'u kwer rehe ihe wà rihi. Akwaw kateteahy a'e pe har wanemiapo ràm ihe.

22 A'e 'ar mehe we Moizez umuapyk a'e zegar haw pape rehe a'e. Umu'e teko Izaew izuapyapyr hehe wà no.

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zuzue Nun ta'yr pe. — Nekàg nehe. Ekyze zo nehe. Ereiko putar teko wanuwihaw romo ywy wanupe heremimume'u kwer ipyhyk mehe nehe. Aiko putar nerehe we ihe nehe.

Moizez umuapyk Tupàn ze'eg pape rehe a'e kury

24 Moizez umuapyk Tupàn ze'eg paw pape rehe a'e. 25 A'e re omono a'e pape Erewi izuapyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ze'eg Hyru heraha har wanupe. Uze'eg Moizez wanupe.

26 Pemono ko pape Tupàn ze'eg hereko har Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru izywyr nehe. Upyta putar a'e pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u har romo nehe. 27 Akwaw 'aw teko waneko haw ihe. Heàmàtyry'ymar romo wanekon wà. Nuweruzar katu kwaw heze'eg wà. Uzàmàtyry'ym Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herekuwe mehe a'e wà. Uzàmàtyry'ym wera'u putar Tupàn hemàno re wà nehe no. 28 Pemono'og Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwihaw paw xe herenataromo pe wà nehe. Pemono'og amogwer tuwihaw pe wà nehe no. Nezewe mehe apuner ko ma'e paw imume'u haw rehe wanupe nehe. Aenoz putar ywak ywy rehe we wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hexak àràm romo ihe wà nehe. 29 Akwaw ko ma'e ihe. Hemàno re teko uzemono putar ikatu 'ymaw pe wà nehe. Nuweruzar kwaw heremiapo kar wà nehe. A'e mehe uhem putar wanehe zepykaw 'ar nehe. Ta'e wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e umuikwahy kar putar Tupàn a'e nehe xe. Wikwahy putar wanupe nehe.

Moizez uzegar a'e kury

30 Na'e teko Izaew izuapyapyr paw wanenataromo Moizez umume'u ko zegar

haw wahyhaw rupi kury. Uzypyrog imuzàg pà te iahykaw rehe.

32

1 Penukatu nehe, ywak ywy.
Pezekaiw heze'eg rehe nehe.
2 Tuwe hepurumu'e haw nuzawy kwaw àmàn nehe.
Àmàn ywy rehe ukyr katu ma'e nehe.
Tuwe heze'eg nuzawy kwaw zuwiri hezuz ma'e rehe uhàz ma'e nehe.

3 Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her ikatu haw nehe.
Pemume'u Tupàn Zanezar uhua'u haw nehe.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko zanepyro har romo.
Ikatuahy a'e. Hemiapo ikatuahy no.
Nuityk kwaw umyrypar wà. Hemiapo ikatu a'e.
Umuàgy'ygatu ikatu 'ymaw. Na'imunar kwaw imuàgà'ym mehe.

5 Nezewe rehe we hemiaihu uzemono ikatu 'ymaw pe wà.
A'e rupi, — Tupàn ta'yr wà, ni'i kwaw teko a'e teko wanupe wà.
Teko ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon wà. Na'ikatu kwaw wà.
6 Teko ma'e kwaw katu 'ymar romo wanekon wà.
Nukwaw kwaw ma'e wà.
Nezewe a'e teko wereko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà. Wiko wanu romo a'e.
Tupàn umugakwaw katu a'e teko a'e wà.
A'e peapo teko tetea'u romo a'e. Pemugakwaw a'e no.

7 Pema'enukwaw uzeapo ma'e kwer rehe nehe.
Pema'enukwaw kwehe arer rehe nehe.
— Ma'e uzeapo kwehe mehe, peze penu wanupe nehe.
— Pemume'u uzeapo ma'e kwer kwehe arer nehe,
peze tua'uhez ma'e wanupe nehe.
8 Tupàn ywate wera'u ma'e umuhàmuhàz teko paw a'e wà.
Omono ywy wanupe pitàitàigatu no.
Umuapyk ma'e ywyzaw nànàn.
Omono amo tupàn wanupe wazar romo pitàitàigatu wà no.
9 Wexaexak Izaew wemiaihu romo wà.
Zako izuapyapyr wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg romo wà.

10 Tupàn wexak a'e teko ywyxiguhu rehe. Ukàzym a'e pe wà.
Miar ipuruzukaiwahy ma'e wiko a'e ywyxiguhu rehe wà.
Tupàn uhem wanuwake.
Uzekaiw wanehe wazyra'i wemiamutar katu wera'u zàwe.
11 Wiràhu umu'e umemyr wawewe haw rehe a'e wà.
Upupirar upepo umemyr wapyhyk pà wa'ar mehe.
Nezewegatete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw wemiaihu wanehe.
12 A'e zutyka'i wexak kar wape ràm wanupe.
Ni amo tupàn nupytywà kwaw wà.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyhyk kar ywytyruhu wemiaihu wanupe.
U'u ma'e ko pe har wà. Umur hàir itahu wamyteromo waneko mehe.
Umu'a kar uri 'yw ywy ita tetea'u hereko har rehe.
14 Omono tapi'ak kamykwer wanupe wanemi'u romo.
Omono àràpuhàràànete kamykwer wanupe no.
Omono ho'o kwer ikatu wera'u ma'e wanupe:
àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa ho'o kwer,
àràpuhàràn hawitu ma'e awa ho'o kwer,
àràpuhàràànete awa ho'o kwer.
Omono arozràn ikatu wera'u ma'e wanupe.
Omono win ikatu wera'u ma'e wanupe no.

15 Teko Tupàn hemixak kwer wiko hemetarer katu ma'e romo wà.
Nezewe rehe we uzàmàtyry'ym Tupàn wà.
Hemetarer katu wà. Waneko haw ikatu. Hurywete wà no.
Nezewe rehe we weityk wapo arer Tupàn wà.
Upuir uzehe uzekaiw ma'e omonokatu har wi wà.
Weityk upyro har wà.

16 Umuwete tupàn a'ua'u wà. A'e rupi
umuikwahy kar Tupàn wà.
Umuwete katu tupàn a'ua'u puru-
muhuhuk ma'e wà.
A'e rupi wikwahy wanupe.
17 Uzuka ma'ea'yr tekwe ikatu 'ym ma'e
wanupe wà.
Uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u wane-
nataromo wà.
Numuwete pixik kwaw a'e tupàn a'e 'ym
mehe wà.
Ipyahu a'e tupàn Izaew wanupe wà.
Waipy nukwaw kwaw wà.
18 Heharaz omonokatu har wi wà.
Weityk u wà. Upuir wapo arer wi wà.

19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak a'e
ma'e iapo mehe wà.
Wikwahy wanupe.
A'e rupi weityk wa'yr wà. Weityk wazyr wà
no.
20 — Aityk kwez ihe wà. Aexak putar
wanupe uzeapo ma'e ràm nehe
kury.
Ta'e wiko teko hereruzar 'ymar romo wà
xe.
Wiko hera'yr heze'eg heruzar 'ymar romo
wà, i'i wanupe.
21 Umuwete tupàn a'ua'u wanagapaw
hemuikwahy kar pà wà.
Herewyrowyroahy wazar tupàn a'ua'u
wanehe ihe.
Amono kar putar teko ma'e kwaw par 'ym
wanupe ihe wà nehe.
A'e teko umuikwahy kar putar Izaew a'e
wà nehe.
Hewyrowyroahy putar amo teko ikàg 'ym
ma'e wanehe wà nehe.
22 Hekwahy haw ukaz putar tata zàwe
nehe.
Umumaw putar ywy rehe har paw rupi
nehe.
Te umàno ma'e kwer wapyta haw wapy
putar nehe.
Wapy putar ywytyruhu iwy pe har nehe.

23 Amu'ar kar putar iaiw haw wanehe
imupytu'u kar 'ym pà nehe.
Akutuk putar ma'erahy tetea'u pupe ihe
wà nehe.
24 Ma'uhez haw uzuka putar a'e wà nehe.
Taku haw umumaw putar wà nehe.
Ma'eahy haw umumaw putar wà nehe.
Ni amo numukatu kwaw a'e ma'eahy haw
wi wà nehe.
Amono kar putar miar hehaite ma'e waku-
tyr ihe wà nehe.
Uzàmàtyry'ym putar oho wà nehe.
Amono kar putar mozaiw wakutyr ihe wà
nehe no. Uxi'u putar wà nehe.
25 Katu pe wàpuz wi umàno putar oho
zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe.
Umàno putar wàpuz me ukyze haw wi wà
nehe.
Zauxiapekwer uzuka putar kwàkwàmo wà.
Uzuka putar kuzàwaza wà nehe no.
Uzuka putar kwarearer wà nehe no.
Uzuka putar kuzàtàigwer wà nehe no.
Uzuka putar tua'uhez kwer wà nehe no.
Uzuka putar ihya'uhez kwer wà
nehe no.
26 Apuner mo ywy nànàn wamuhàmuhàz
haw rehe ihe.
Nezewe mehe teko paw heharaz mo
wanuwi wà.
27 Aze mo azapo nezewe haw, waàmàtyry'ymar
uze'eg urywahyahy mo wanehe wà.
Naputar kwaw nezewe haw ihe.
Hemu'em mo uzeupeupe wanehe wà no.
— Uruityk Tupàn hemiaihu ure wà,
i'i mua'u mo wà. Naputar kwaw
nezewe haw ihe.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e numu-
maw kwaw a'e wà, i'i mua'u mo wà.
Naputar kwaw nezewe haw ihe.

28 Izaew wiko teko ma'e kwaw par 'ym
romo wà.
Nukwaw pixik kwaw ma'e wà.
29 Aze mo wiko ma'e kwaw par romo wà,
— Tupàn zanereityk zaneremiapo
kwer rehe a'e, i'i mo wà.
— Uzepyk zanerehe zaneremiapo kwer
ikatu 'ygwer ma'e hekuzaromo a'e,
i'i mo wà.
30 Màràzàwe tuwe miw uzàn oho pitài
wàmàtyry'ymar wi wà.
Mokoz umuzàn kar 10.000 wà.
Uzàn wanuwi wà, ta'e wanehe uzekaiw
ma'e weityk a'e wà xe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'eg
wemiaihu waàmàtyry'ymar wanupe
wà.

31 Zaneàmàtyry'ymar wazar tupàn wà,

na'ikàg kwaw Tupàn Zanezar zàwe wà.
Te zaneàmàtyry'ymar umume'u ikàg wera'u haw wà.
32 Iaiw Xotom tawhu pe har wazàwe wà,
Komor tawhu pe har wazàwe wà.
Nuzawy kwaw uwà 'yw i'a ma'e wà. I'a kwer na'ikatu kwaw.
Iro. Upuruzuka no.
33 Nuzawy kwaw win mozaiw ipuruzuka haw iapo pyrer wà.
Wenuhem puruzuka haw mozaiw wanuwi win romo iapo pà wà.

34 Tupàn ima'enukwaw ma'e wàmàtyry'ymar wanemiapo kwer rehe a'e.
Wàro 'ar ikatu ma'e iko. A'e 'ar mehe uzepyk putar wanehe nehe.
35 Tupàn uzepyk putar nehe. Umekuzar putar nehe.
Ur putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe iàmàtyry'ymar u'ar putar wà nehe.
Iaiw haw wanehe i'ar haw 'ar uhem iko na'arewahy a'e.

36 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuhareko putar wemiaihu wà nehe,
Wakàg 'ymaw hexak mehe wà nehe.
Upyro putar izupe uma'ereko ma'e wà nehe.
Paw rupi weityk a'e 'ym mehe wà.
37 Na'e upuranu putar wemiaihu wanehe nehe.
— Ma'e pe tupàn a'ua'u pezar wanekon wà kury, i'i putar wanupe nehe.
Pezeruzar amo penehe uzekaiw ma'e rehe. Ma'e pe hekon kury.
38 Pezuka ma'ea'yr henataromo pe wà.
Pemono ma'ea'yr wanupe pe wà. Pemono win wanupe.
Tuwe pepytywà ko 'ar rehe a'e wà nehe kury.
Tuwe ur pepyro pà wà nehe no.

39 Pe paw rupi nehe, pekwaw ko ma'e nehe.
Xo ihe zo aiko Tupàn romo ihe.
Naheta kwaw amo tupàn wà.
Apuruzuka ihe. Apurumuigo kar ihe no.
Apurukutuk no. Apurumukatu no.
Aze hepurapo wer amo ma'e rehe nehe,
ni amo nupuner kwaw hemupytu'u kar haw rehe iapo re wà nehe.
40 Aupir hepo ywak kutyr kury.
Amume'uahy ko ma'e hereko haw rehe ihe kury.
Azapo putar ko ma'e ihe nehe.
41 Amuaime katu putar hetakihe puku heny katu ma'e ihe nehe.
Azypyrog putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe hezepyk pà nehe.
Azepyk putar heàmàtyry'ymar wanehe nehe.
Azepyk putar herehe iakatuwawahy 'ym ma'e wanehe nehe no.
42 Teko wanuwykwer umupinipinim putar heru'yw nehe.
Hetakihe puku uzuka putar heàmàtyry'ymar a'e wà nehe.
Ni pitài heàmàtyry'ymar nuhem kwaw umàno haw wi wà nehe.
Te heremipyhyk kwer azuka putar ihe wà nehe,
i'i Tupàn.

43 Tuwe teko paw umume'u Tupàn hemiaihu wakatu haw wà nehe.
Tupàn uzepyk putar wemiruze'eg wazuka arer wanehe nehe.
Uzepyk putar wàmàtyry'ymar wanehe nehe.
Umunàn putar wemiaihu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe.

44 Moizez a'e, Zuzue Nu ta'yr a'e no, umuzàg a'e zegar haw paw teko wanenataromo a'e wà.

Upaw etea'i Moizez ze'eg awer kury

45 Moizez umumaw Tupàn ze'eg nànàn teko wamu'e haw. 46 Na'e uze'eg wanupe.
— Pema'enukwaw katu ma'e nànàn pemu'e awer rehe nehe. — Peruzar Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer paw rupi nehe, peze pena'yr wanupe nehe. 47 — Na'ikatu kwaw, peze zo a'e ze'eg pe nehe. Nan. A'e ze'eg pemuigo kar a'e. Aze peruzar a'e ze'eg nehe, pemumaw putar kwarahy tetea'u ywy na'arewahy penemipyhyk ràm Zotàw yrykawhu ikupe kutyr har rehe peneko pà nehe. 48 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Moizez pe.
49 — Eho ywytyruhu heta haw Amari her ma'e ko Moaw ywy rehe har pe nehe. Ezeupir Nemo ywytyr Zeriko tawhu henataromo har rehe nehe. Ywytyr apyr nereko mehe erexak putar Kànàà ywy

nehe. Amono putar a'e ywy teko Izaew izuapyapyr wanupe nehe. 50 Neryky'yr Àràw umàno Or ywytyr rehe a'e. Nezewegatete eremàno putar Nemo ywytyr rehe ne nehe no. 51 Naperuzar katu kwaw heze'eg teko Izaew wanenataromo. Merima 'yzygwar huwake peneko mehe napeiko kwaw muite Kanez tawhu wi. Peiko Zim ywyxiguhu rehe a'e 'ar mehe. A'e pe a'e 'ar mehe nahemuwete kwaw pe pe. 52 A'e rupi xo muite wi erexak putar ywy Izaew wanupe heremimono ràm nehe. Nereixe kwaw ipupe nehe. Nereata kwaw hehe nehe.

33

Moizez omono uze'egatu Izaew ta'yr wazuapyapyr nànàgatu a'e kury

1 Umàno 'ym mehe we Moizez Tupàn hemiruze'eg omono ko ze'egatu teko Izaew wanehe. 2 Nezewe i'i a'e.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur Xinaz ywytyr wi a'e.
Uzexak kar kwarahy ài Enom wa'aromo.
Pàrà ywytyr wi uhyape katu wemiaihu wanehe.
Heko haw pe har tetea'u ur hupi wà. Heta tata iawyze har rehe.
3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzamutar katu wemiaihu wà.
Uzekaiw katu wemiruze'eg wanehe.
Wapyk henataromo ize'eg rehe uzemu'e pà wà.
4 Moizez omono Tupàn ze'eg wanupe.
Ize'eg nuzawy kwaw temetarer tetea'u teko Izaew wanupe.
Naheta kwaw amo hekuzar wera'u ma'e wanupe.
5 Izaew ta'yr wazuapyapyr teko hexaexak pyrer uwihaw wanehe we wazemono'og mehe,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko wanuwihawete romo.

6 Moizez uze'eg nezewe Humen izuapyapyr wanehe a'e.
Tuwe Humen wikuwe tuweharupi wà nehe.
Tuwe numàno pixik kwaw wà nehe.
Tuwe heta tetea'u tuweharupi wà nehe.

7 Umume'u ko ma'e Zuta izuapyapyr wanehe.
O Tupàn, einu Zuta newe waze'eg mehe ne wà nehe.
Emono'og a'e teko amogwer neremiaihu wanehe we ne wà nehe.
Ezàmàtyry'ym waàmàtyry'ymar ne wà nehe.
Epytywà waàmàtyry'ymar waneityk mehe ne wà nehe.

8 Umume'u ko ma'e Erewi izuapyapyr wanehe.
O Tupàn, eremono Tumi Uri rehe we
Neremiruze'eg neremixamixak kwer wanupe.
Ereagaw Maxa pe ne wà.
Ereze'egahy wanupe Merima 'yzygwar huwake ne wà no.
9 Uzemonokatu wera'u newe a'e wà.
Nuzemonokatu kwaw u wanupe wà,
Uwywyr wanupe wà, wa'yr wanupe wà.
Weruzar neze'eg wà.
Uzapo ma'e uze'egaw nerehe we wemiapo katu kwer rupi katete wà no.
10 Umu'e putar teko paw neze'eg rehe wà nehe.
Wapy putar yhyk zàwenugar nerenataromo wà nehe.
Uzuka putar ma'ea'yr ma'ea'yr hapy haw nerenataromo har rehe wà nehe no.
11 O Tupàn, emono neze'egatu Erewi izuapyapyr wanehe nehe.
Tuweharupi emukàg kar wiwi wera'u ne wà nehe.
Tuwe wanemiapo paw ikatu newe nehe.
Emumaw waàmàtyry'ymar ne wà nehe.
Tuwe nuzeupir wi pixik kwaw wà nehe.

12 Umume'u ko ma'e Mezàmi izuapyapyr wanehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzamutar katu Mezàmi izuapyapyr a'e wà.
Tuwe omonokatu 'ar nànàn wà nehe.
Tupàn uzekaiw putar wanehe tuweharupi nehe.
Wiko katu putar wà nehe, ta'e upyro putar ikatu 'ymaw wi a'e wà nehe xe.

13 Umume'u ko ma'e Zuze izuapyapyr wanehe.

Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu Zuze waiwy rehe nehe.
Tuwe umugyr kar àmàn tetea'u hehe nehe.
Tuwe umur 'yzygwar ohoete ma'e tetea'u hehe nehe no.
14 Tuwe Tupàn omono ma'e'a kwer kwarahy hemimuapyw kwer wanupe nehe.
Tuwe omono uze'egatu arozràn ipo'o haw tetea'u rehe wanupe nehe no.
15 Tuwe ywytyr kwehe arer umuezuz temi'u tetea'u wà nehe.
16 Tuwe Tupàn omono uze'egatu a'e ywy rehe nehe, hehe har nànàn nehe no.
Tuwe umur ikatu ma'e paw a'e ywy rehe nehe.
Tuwe Tupàn ka'akyr ukaz ma'e pupe uzexak kar ma'e kwer
uzapo ikatu ma'e wanupe a'e nehe.
Tuwe a'e ze'egaiw paw u'ar Zuze izuapyapyr wanehe nehe.
Ta'e Zuze wiko wyky'yr wanuwi upuner wera'u ma'e romo a'e xe.
17 Ipuràg eteahy haw nuzawy kwaw tapi'aka'yr awa ipuràg eteahy haw.
I'ak nuzawy kwaw tapi'ak awa hehaite ma'e i'ak.
Manaxe izuapyapyr heta tetea'u ma'e wiko i'ak romo wà.
Eparai izuapyapyr heta tetea'u ma'e wiko i'ak romo wà no.
Zuze uzàmàtyry'ym wàmàtyry'ymar u'ak pupe wà.
Oho wanaikweromo ywy nànàn wà.

18 Umume'u ko ma'e Zemurom izuapyapyr wanehe, Ixakar izuapyapyr wanehe no.
Tuwe Zemurom wiko hemetarer katu ma'e romo
amo ywy rehe har wanupe ma'e ime'eg pà wà nehe.
Tuwe Ixakar hemetarer katu uiwy pupe wà nehe.
19 Wenoz teko wamuwà ywytyr uiwy rehe har pe wà.
A'e teko uzuka putar ma'ea'yr Tupàn pe ikatu ma'e a'e pe wà nehe,
henataromo wà nehe.
Upyhyk putar ikatu ma'e tetea'u yryhu wi wà nehe.
Upyhyk putar ikatu ma'e tetea'u ywyxig yryhu izywyr har wi wà nehe no.

20 Umume'u ko ma'e Kaz wanehe.
Ikatuahy Tupàn a'e, ta'e umuhua'u Kaz ywy a'e xe.
Teko Kaz izuapyapyr wàro ma'e zàwàruhu iriàw ài wà.
Ozo'ok wàmàtyry'ymar izywa. Ozo'ok iàkàg wà no.
21 Upyhyk ywy imume'u pyrer ipehegwer uhua'u wera'u ma'e wà.
Omono pehegweruhu tuwihaw pe imono pyr zàwenugar izupe wà.
Weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg wà.
Weruzar hemiapo kar wà,
teko wanuwihaw wazemono'og mehe wà.

22 Moizez umume'u ko ma'e Nà izuapyapyr wanehe.
Nà nuzawy kwaw zàwàruhua'yr iriàw.
Opoopor iko Màxà ywy rehe.
23 Moizez umume'u ko ma'e Napitari izuapyapyr wanehe.
Tupàn omono uze'egatu tetea'u Napitari wanehe.
Waiwy uzypyrog Karirez yryhu rehe.
Oho kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe.
24 Moizez umume'u ko ma'e Azer izuapyapyr wanehe.
Tupàn omono wera'u uze'egatu tetea'u Azer wanehe amogwer wanuwi a'e.
Tuwe Tupàn uzamutar katu wera'u
Azer amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wainuinuromo wà nehe.
Tuwe heta tetea'u uri 'yw waiwy rehe nehe.
25 Tuwe ukenawhu itaper iapo pyrer umigatu tawhu waiwy rehe har nehe.
Tuwe a'e tawhu pe wiko zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe tuweharupi wà nehe.

26 Teko Izaew izuapyapyr wà, naheta kwaw amo Tupàn Zanezar zàwenugar a'e wà.
Ikàg a'e. Tuwihawete zàwe hekon. Wahaw ywak.
Wapyk ywàkun rehe. Ur zanepyro pà no.

27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
zanerehe uzekaiw ma'e romo.
Uzekaiw zanerehe tuweharupi uzywa
pupe.
Zanerenatar wi Tupàn umuhem kar
zaneàmàtyry'ymar wà.
— Pemumaw pe wà nehe, i'i zanewe.
28 Teko Izaew wiko katu tuweharupi wà.
Wiko zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe ywy ikatu
ma'e rehe wà.
A'e ywy umur arozràn tetea'u wanupe.
Umur win tetea'u wanupe no.
Zuwiri tetea'u u'ar ywy rehe.

29 Teko Izaew izuapyapyr wà. Penurywete
tuwe peiko.
Naheta kwaw amo teko pezàwenugar wà.
Peiko teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hemipyro kwer romo.
Wiko u'yw wi pezemimaw romo a'e.
Wiko petakihe puku romo no. Pezeàmim
puruzuka haw wi.
Weityk peàmàtyry'ymar penenataromo wà
no.
Izaew, peàmàtyry'ymar wapyk putar up-
enàràg rehe penenataromo wà
nehe.
— Urepuhareko pe nehe, i'i putar peme wà
nehe.
Pepyhyk putar waiwy nehe. Peiko putar
waiwy izar romo nehe.

34

Moizez umàno a'e kury

1 Moizez uhem ywytyr heta 'ymaw
Moaw ywy rehe har wi Nemo ywytyr pe
oho pà kury. Uzeupir Piziga ywytyr Zeriko
henataromo har apyr. A'e pe heko mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar
Kànàà ywy paw izupe. Wexak Nà tawhu
Zireaz ywy rehe har kwarahy heixe haw
awyze har kutyr har. 2 Wexak amo Izaew
ta'yr wazuapyapyr waiwy kwarahy heixe
haw kutyr har: Napitari, Eparai, Manaxe
kwarahy heixe haw kutyr har. Wexak Zuta
ywy te Mezitehàn yryhu pe kwarahy heixe
haw kutyr. 3 Wexak ywy kwarahy ihemaw
awyze har kutyr har. A'e ywy uzypyrog
ywytyr heta 'ymaw Zoar tawhu pe. Oho
Zeriko inàzàràn 'yw hereko har pe. 4 Uze'eg
Tupàn Moizez pe. — Amono putar ko ywy
nezuapyapyr wanupe nehe, a'e Àmàrààw
pe Izak pe Zako pe. Aexak kar a'e ywy
newe ihe kury. Erexak putar nereha pupe
kury. Nereata kwaw hehe nehe.

5 Nezewe mehe Moizez Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemiruze'eg umàno
Moaw ywy rehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg rupi katete a'e kury. 6 Tupàn
uzutym hetekwer a'e pe ywyàpyznaw rehe
Mete-Peor tawhu henataromo. Te ko
'ar rehe ni amo nukwaw kwaw izutym
awer wà. 7 Moizez wereko 120 kwarahy
umàno mehe. Nezewe rehe we wexak
katu ma'e. Ikàg no. Na'ima'eahy kwaw
no. 8 A'e pe Moaw ywytyr heta 'ymaw
rehe Izaew uzai'o Moizez imàno awer rehe
wà. Umumaw 30 'ar uzai'o pà wà. Na'e
umumaw wazai'o haw 'ar.

9 A'e 'ym mehe Moizez wexak Zuzue Nun
ta'yr wekuzaromo àràm romo. Omono opo
iàkàg rehe. Nezewe mehe Zuzue tynehem
ma'e kwaw katu haw pupe. Izaew weruzar
Zuzue wà. Weruzar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ze'eg Moizez hemimur kwer wà
no.

10 A'e re nuzexak kar pixik kwaw Tupàn
ze'eg imume'u har Moizez izàwenugar
wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
izupe uwa rupi a'e. Moizez wexak
huwa a'e. 11 Naheta pixik kwaw amo
purumupytuhegatu kar haw iapo har
Moizez izàwenugar wà. Weruzar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Ezit ywy rehe
wiko mehe a'e. Uzapo a'e ma'e temixak
'ym paw Ezit ywy rehe har wanuwihawete
ikutyr, amo tuwihaw tuwihawete rehe
we har nànàn no, hemiaihu nànàn no.
12 Naheta pixik kwaw amo Tupàn ze'eg
imume'u har izàwenugar wà. Ni amo
nuzapo kwaw purumupytuhegatu kar
haw izàwe wà. Uzapo a'e ma'e upuner haw
uhua'u ma'e rupi teko Izaew izuapyapyr
wanenataromo a'e. Upaw.

ZUZUE

Zuzue wiko Moizez hekuzaromo kury

1 Amo 'ar mehe Moizez a'e, Tupàn hemiruze'eg Tupàn pe uma'ereko ma'e a'e, umàno a'e kury. Na'e Tupàn uze'eg Zuzue Nun ta'yr pe a'e kury. Zuzue a'e, a'e 'ym mehe wiko Moizez ipytywà har romo a'e.

2 — Moizez heremiruze'eg umàno kwez a'e kury, i'i Tupàn Zuzue pe. — A'e rupi ne nehe kury, ko teko paw a'e wà nehe no, pezemuàgà'ym nehe kury. Ta'e pe peahaw putar yrykaw Zotàw her ma'e nehe kury xe. Peixe putar a'e ywy rehe nehe, peme heremimono ràm rehe nehe, Izaew izuapyapyr wanupe heremimono ràm rehe nehe kury, i'i Tupàn Zuzue pe. 3 — Aze pepyrog amo ywy rehe pepy pupe nehe, amono putar a'e ywy peme nehe, Moizez pe heremimume'u kwer rupi katete nehe. 4 Ko rupi peywy uzypyrog ywyxiguhu pe nehe. Oho putar ywy Irimano her ma'e pe nehe. Kwe rupi uzypyrog yrykawhu Ewparat her ma'e pe nehe. Oho putar Mezitehàn yryhu pe nehe no, yryhu kwarahy heixe haw kutyr har pe nehe no. Pepyhyk putar Ete izuapyapyr waiwy paw nehe no. Ta'e waiwy a'e xe, ywy heremimono ràm myter pe tuz a'e xe. 5 Nereko mehe nehe, nemàno 'ym mehe we nehe, ni amo teko nupuner kwaw nereitykaw rehe wà nehe. (Izaew izuapyapyr wiko putar a'e ywy wazar romo wà nehe. Ereiko putar waneruze'egar romo nerekuwe mehe nehe.) Aiko Moizez hehe we har romo ihe. Nezewegatete aiko putar nerehe we har romo ihe nehe no. Nuruezar pixik kwaw ihe nehe. Napuir pixik kwaw newi nehe, i'i Tupàn Zuzue pe a'e. 6 — Nekàg nehe, ekyze zo ma'e wi nehe. Ta'e ereraha putar ko teko a'e ywy rehe nehe xe. Eremuigo kar putar a'e teko a'e ywy izar romo ne wà nehe no. Ta'e amume'u tuwe ko ywy waipy wanupe kwehe mehe ihe xe. 7 Nekàg nehe, ekyze zo ma'e wi nehe. Nema'enukwaw katu heze'eg heremiruze'eg Moizez pe imono pyrer rehe nehe. Amono a'e ze'eg newe no. Eruzar katu a'e ze'eg nehe. Eata katu herape rupi nehe. Ezewyr zo ko rupi nehe, ezewyr zo kwe rupi nehe. Epytu'u zo heze'eg heruzar ire nehe. Nezewe mehe wyzài ywy rehe wyzài tawhu pe neho mehe nereko haw ikatu putar nehe. Xo ikatuahy ma'e zo uzeapo putar newe nehe. 8 Heze'eg imuapyk pyrer a'e nehe, epytu'u zo hehe neze'eg ire nehe. Nema'enukwaw katu a'e ze'eg rehe tuweharupi nehe, 'aromo nehe, pyhaw nehe no. Nezewe mehe erekwaw katu putar heze'eg imuapyk pyrer nehe. Nezewe mehe ereruzar putar nehe no, upaw rupi nehe no. Nezewe mehe uzeapo putar ikatuahy ma'e newe nehe. Neremiapo ràm ikatuahy putar nehe no. 9 — Nekàg nehe, ekyze zo ma'e wi nehe, a'e kwez newe kury. Ekyzeahy zo (a'e ywy rehe har wanuwi nehe). Nerury'ar zo nehe. Ta'e ihe nezar romo aiko putar wyzài neho àwàm me ihe nehe xe, i'i Tupàn Zuzue pe.

Uzemuàgà'ym Zotàw 'yahaw paw rehe wà

10 A'e rupi Zuzue uze'eg teko waneruze'egar wanupe a'e kury.

11 — Peata teko waneko haw rupi teko wanupe peze'eg pà nezewe nehe ty wà, i'i wanupe. — Pemuàgà'ym pema'e nehe ty wà, peze wanupe nehe. — Kutàri henataromo na'iruz 'ar pawire peahaw putar Zotàw yrykaw xe nehe. Peixe putar a'e ywy rehe nehe. Pepyhyk putar a'e ywy nehe, izar romo peneko pà nehe. Ta'e Tupàn pezar umur putar a'e ywy peme a'e nehe xe, izar romo pemuigo kar pà a'e nehe xe, peze wanupe nehe, i'i Zuzue tuwihawete wanupe. 12 Uze'eg wi Zuzue Humen izuapyapyr wanupe, Kaz izuapyapyr wanupe no, amo Manaxe izuapyapyr wanehe har wanupe no.

13 — Pema'enukwaw Moizez Tupàn Zanezar hemiruze'eg ize'eg awer rehe nehe. — Tupàn pezar pemupytu'u kar putar a'e nehe. Umur putar ko ywy peme a'e nehe. 14 Penemireko a'e wà nehe, pena'yr penazyr a'e wà nehe no, peneimaimaw a'e wà nehe no, upuner putar upyta haw rehe ywy Zotàw huwake har kwarahy hemaw kutyr har rehe a'e wà nehe, ywy Moizez peme imur pyrer rehe

a'e wà nehe. Pe awakwer zauxiapekwer peahaw putar yrykaw peànàm wanenataromo nehe, petakihepuku waneraha pà nehe. Peàro putar peànàm yrykaw waz rehe pe wà nehe. 15 Pepytywà a'e ywy rehe har wàmàtyry'ym mehe pe wà nehe, aze upyhyk tuwe ywy Tupàn hemimur kwer wà nehe, xo a'e mehe zo pepuner peywy pe pezewyr haw rehe nehe. Xo a'e mehe zo pepuner ywy ipyhykaw rehe nehe, Moizez Tupàn Zanezar hemiruze'eg hemimur kwer ipyhykaw rehe nehe. A'e ywy Zotàw yrykaw huwake kwarahy hemaw kutyr har huwake tuz a'e, i'i Zuzue wanupe.

16 Na'e uze'eg Zuzue pe a'e wà. — Uruzapo putar tuwe ma'e neze'eg rupi katete ure nehe. Oroho putar tuwe wyzài tawhu pe wyzài ywy rehe ure nehe no. 17 Ureruzar tuwe Moizez ze'eg. Nezewegatete ureruzar putar tuwe neze'eg ure nehe no. Tupàn nezar wiko Moizez rehe we tuweharupi a'e. Tuwe hekon nerehe we tuweharupi nezewegatete nehe no. 18 Aze neze'eg iro amo pe nehe, aze nuweruzar kwaw amo neze'eg nehe, uruzuka putar a'e teko ure nehe. Nekàg tuwe nehe. Ekyze zo ma'e wi nehe, i'i Zuzue pe wà.

2

Omono kar Zuzue ywy rehe ume'e ma'e Zeriko pe wà

1 Amo 'ar mehe Zuzue Nun ta'yr wenoz mokoz awa uzeupe wà kury, Xixin tawhu pe waneko mehe wà kury. — Peme'egatu zàmim peho ywy yrykaw waz rehe nehe. Peme'egatu tuwe tawhu Zeriko her ma'e rehe nehe no, i'i wanupe. A'e rupi oho wà. Wixe oho amo kuzà wyzài hàpuz me wà. Upyta a'e pe hàpuz me wà. Ha'aw a'e kuzà her romo a'e. 2 Zeriko tawhu pe har ukwaw wahem awer wà. A'e rupi uze'eg oho uwihawete pe wà. — Tuwihawete, i'i izupe wà. — Amo Izaew zuapyr uhem xe kwez kutàri wà, pyhaw wà. Ume'egatu putar zaneywy rehe wà nehe.

3 A'e rupi Zeriko pe har wanuwihaw omono kar uze'eg Ha'aw pe kury. — A'e awa neràpuz me wixe ma'e kwer a'e wà, erur katu pe neràpuz wi ne wà nehe, ta'e ur xe zanekàgaw hexak pà zaneywy hexak pà a'e wà xe, i'i izupe.

4 Kuzà umim a'e mokoz awa waneraha pà a'e wà. A'e re uze'eg zauxiapekwer wanupe. — Azeharomoete a'e awa ur heràpuz me wà. Nakwaw kwaw wanexak mehe ihe, nakwaw kwaw waneko haw ihe no. 5 Karuketea'i mehe, tawhu pe har uwàpytym ukenaw pàrirogaw rehe har wà. Iwàpytym etea'i mehe we a'e mokoz awa uhem oho tawhu wi a'e wà, i'i mua'u wanupe. — Nakwaw kwaw waho awer ihe. Pezàn peho wanaikweromo nehe. Aze ru'u pepyhyk putar pe wà nehe, i'i mua'u kuzà zauxiapekwer wanupe.

6 A'e 'ym mehe we weraha zàmim kuzà a'e mokoz awa wà, wàpuz 'aromo wamim pà wà. Heta amanezuràn irin her ma'e tetea'u a'e pe imonokatu pyrer. Umim awa amanezuràn wy pe wà.

7 A'e rupi zauxiapekwer uzàn oho pe rupi wà, a'e mokoz awa a'e ywy rehe har wakàgaw rehe ume'egatu ma'e wanekar pà wà. Wata oho pe Zotàw yrykaw ahaw paw kutyr oho ma'e rupi wà. Tawhu wi wahem ire tàrityka'i tawhu pe har uwàpytym ukenawhu wà. (Ta'e ukyze katu wà kury xe).

8 A'e mokoz awa waker 'ym mehe we kuzà uzeupir wi wàpuz 'aromo kury.

9 Uze'eg wanupe. — Tupàn umur putar ko ywy paw peme a'e nehe. Akwaw imur àwàm ihe. Ure xe har ure, urukyze katu tuwe pewi ure. A'e rupi teko ko ywy rehe wiko ma'e paw umàno etea'i pewi ukyze pà a'e wà. 10 Tupàn pezar umuxinig 'y Yryhupiràg pupe har peme a'e. Uruenu imuxinig awer imume'u haw. A'e rupi pepuner Ezit ywy wi pehemaw rehe. Pezuka mokoz tuwihawete pe wà no, Amohe ywy rehe har peata mehe wà no. Xeom, Og, tuwihawete waner romo wà. Pemumaw wanemiruze'eg awer paw pe wà no. Zotàw yrykaw ywaz rehe arer kwarahy hemaw kutyr arer romo wanekon wà. 11 Penemiapo kwer henu mehe urumàno etea'i urekyze haw rehe. Ure paw urupytu'u urekàg ire pekàgaw imume'u awer henu mehe ure. Ta'e Tupàn pezar a'e 'y, ywak rehe har wazarete romo hekon a'e 'y, ywy rehe har wazarete romo

hekon a'e 'y. 12 Pemume'uahy tuwe ko penemiapo ràm Zanezar henataromo nehe 'y wà. — Xo ikatu ma'e uruzapo putar neànàm wanupe nehe, ta'e xo ikatu ma'e erezapo kwez urewe ne xe, peze tuwe ihewe nehe 'y wà. — Pexak kar amo ma'e ihewe nehe, pekatu haw ikwaw kar pà ihewe azeharomoete nehe. 13 Pezuka zo heru nehe, pezuka zo hehy nehe. Pezuka zo heryker hekypy'yr wà nehe, hekywyr wà nehe. Pezuka zo heànàm wà nehe. Urepyro pe uremàno àwàm wi upaw rupi pe nehe. Ma'e pexak kar putar ihewe urepyro àwàm hexak kar pà ihewe nehe, i'i wanupe.

14 — Urereko haw umekuzar putar peneko haw nehe, i'i tuwe awa izupe wà. — Aze neremume'u kwaw ureremiapo kwer zauxiapekwer wanupe nehe, a'e mehe uruzapo putar ikatu ma'e peme pezuka 'ym pà peywy rehe urehem mehe nehe. Ta'e Tupàn Zanezar umur putar ko ywy urewe a'e nehe xe, i'i izupe wà. Waze'eg ikatu izupe.

15 A'e rupi upytywà wà. Umuezyw kar kyhàhàm uken rupi kury, ta'e hàpuz pàrirogaw rehe hin a'e xe. 16 Uze'eg wanupe. — Peho ywytyruhu rehe nehe 'y wà. A'e rupi penekar har napenexak kwaw wà nehe. Pemumaw na'iruz 'ar ywytyr rehe pezeàmim pà nehe. A'e re zauxiapekwer uzewyr putar xe wà nehe. A'e mehe pepuner putar peata wi haw rehe nehe, i'i wanupe.

17 — Urumume'uahy ko ureremiapo ràm kwez newe. 18 Peywy rehe ureixe mehe nehe, pezàpixipixi ko kyhàhàm ipiràg ma'e uken neràpuz me har rehe nehe. Uruezyw putar oroho a'e uken rupi ure nehe kury. Aze uruexak a'e kyhàhàm ipiràg ma'e xe nehe, urupyro putar ure nehe, urupyro putar neànàm ure nehe no: neru, nehy, nekywyr wà, neànàm paw wà. Urupyro putar upaw rupi ure wà nehe, aze neràpuz me wiko a'e 'ar mehe wà nehe. Aze nàn kwaw nehe, nurupyro kwaw wà nehe. 19 Aze amo neànàm uhem neràpuz wi tawhu myter rupi nehe, uzezuka kar ma'e romo wiko putar nehe. Nurupyro kwaw nehe. Nuruzeagaw kwaw ipyro pà nehe. Aze peànàm wiko neràpuz me a'e 'ar mehe wà nehe, aze nurupyro kwaw amo nehe, uruiko putar wazuka kar har romo Tupàn henataromo nehe. 20 Aze eremume'u ureremiapo kwer zauxiapekwer xe har wanupe nehe, urupuner putar newe ureremimume'uahy kwer ihaw paw rehe nehe, i'i izupe wà.

21 — Ikatu, i'i wanupe. — Tuwe ma'e paw uzeapo peze'eg rupi nehe, i'i wanupe. A'e mehe omono kar a'e awa a'e wi wà kury. Uhem a'e wi wà. Uzàpixipixi Ha'aw kyhàhàmpiràg uken rehe.

22 A'e wi wahem ire oho ywytyruhu pe wà. Umumaw na'iruz 'ar a'e pe upyta pà wà. Wanekar har zauxiapekwer a'e wà, wekar oho waiko paw rupi a'e ywy rehe wà. Uzewyr wanexak 'ym pà wà. 23 A'e rupi a'e mokoz awa uzypyrog uzewyr pà wà kury. Wezyw ywytyruhu wi wà. Wahaw yrykaw wà no, Zuzue Nun ta'yr pe uhem pà wà. Umume'u uzeupe uzeapo ma'e kwer paw izupe wà. 24 — Azeharomoete Tupàn Zanezar umur putar a'e ywy paw zanewe a'e nehe kury. Teko a'e ywy rehe har paw umàno etea'i zanewi ukyze pà a'e wà, i'i Zuzue pe wà.

3

Teko wahaw Zotàw yrykaw wà

1 Izi'itahy Zuzue a'e, Izaew izuapyapyr paw a'e wà no, uhem oho Xixin wi uker awer wi a'e wà kury. Wata oho Zotàw yrykaw kutyr wà. Umupu'àm wàpuzràn yrykaw iwyr wà, ta'e uzemuàgà'ym waiko yrykaw ahaw paw rehe wà xe. Upyta a'e pe wà. 2 Na'iruz 'ar pawire teko waneruze'egar wata oho uker haw rupi wà. 3 Uze'eg oho nezewe Izaew izuapyapyr wanupe wà. — Nan kwehe tete Erewi izuapyapyr xaxeto a'e wà nehe, upyhyk putar Tupàn pezar ze'eg hyru heraha pà wata pà a'e wà nehe. Wanexak mehe pehem peho peker haw wi peneko haw wi nehe, wanaikweromo peata pà nehe. 4 Nezewe mehe pekwaw putar peho àwàm nehe. Ta'e napeata pixik kwaw ko ywy rehe ko 'ar 'ym mehe we pe xe. Pehyk zo hyru huwake nehe. Pepyta muitea'u izuwi nehe, pitài kirom pepyta izuwi nehe. Peho zo huwake nehe, i'i teko waneruze'egar teko wanupe wà.

5 Na'e uze'eg Zuzue teko wanupe kury. — Pezemukatu Tupàn henataromo nehe, ta'e pyhewe Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e purumupytuhegatu kar haw penenataromo nehe xe, i'i wanupe.

6 Na'e Zuzue uze'eg teko wanekuzar romo xaxeto wanupe kury. — Pepyhyk Tupàn Ze'eg Hyru nehe kury. Peata peho teko wanenataromo nehe, i'i wanupe. A'e rupi upyhyk hupir pà wà, teko wanenataromo oho pà wà.

7 Na'e Tupàn uze'eg Zuzue pe kury. — Kutàri azypyrog putar nekatu haw Izaew izuapyapyr wanupe hexak kar pà ihe nehe kury. Nezewe mehe ukwaw putar nerehe we hereko haw a'e wà nehe no. Aiko Moizez hehe we ihe. Aiko putar nerehe we nezewegatete ihe nehe no. 8 Emume'u ko heze'eg xaxeto wanupe nehe kury, heze'eg hyru heraha har wanupe nehe kury. — Zotàw yrykaw iwyr pehem etea'i mehe nehe, peixe 'y pupe pepu'àm pà nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn Zuzue pe.

9 Uze'eg Zuzue Izaew wanupe. — Pezur xe nehe. Pezeapyaka katu Tupàn pezar ize'eg rehe nehe, i'i wanupe. 10 — Uzapo putar Tupàn amo ma'e a'e nehe kury, peinuinuromo weko haw hexak kar pà penehe we weko haw hexak kar pà peme a'e nehe kury. Umuhem kar putar teko paw a'e ywy peneko àwàm wi wà nehe. Kànàà izuapyapyr wà, Ete izuapyapyr wà, Ewe izuapyapyr wà, Perize izuapyapyr wà, Zirikaze izuapyapyr wà, Amohe ywy rehe har wà, Zepu izuapyapyr wà, upaw rupi katete Tupàn umuhem kar putar penenatar wi azeharomoete wà nehe. 11 Tupàn teko ywy nànànar wazar ize'eg hyru wahaw putar Zotàw yrykaw penenataromo a'e nehe. 12 A'e rupi pexaexak 12 awa pe wà nehe. Izaew ta'yr izuapyapyr pitàitàigatu wexaexak putar pitài awa uzeinuromo har wà nehe. 13 Xaxeto a'e wà nehe, a'e Tupàn Ze'eg Hyru heraha har a'e wà nehe, oho putar waiko Zotàw yrykaw kutyr a'e wà nehe, upyrog putar 'y rehe wà nehe, a'e 'ar mehe we tàrityka'i 'y iapyrupi uwyryk ma'e upytu'u putar uwyryk ire a'e nehe kury. Upu'àm putar ywytyra'i zàwenugar iapo pà nehe kury, i'i Zuzue teko wanupe.

14-15 A'e rupi teko uwàuwàn wàpuzràn wata pà a'e wà kury, Zotàw ahaw pàwàm rehe a'e wà kury. Xaxeto wata oho wanenataromo Tupàn Ze'eg Hyru heraha pà wà. Uhem a'e pe arozràn po'o haw 'ar mehe a'e wà. Tyhu yrykaw. 'Y umim a'e ywy pehegwer. Xaxeto Tupàn Ze'eg Hyru heraha har wixe 'y pupe wà. 16 Tàrityka'i 'y upytu'u uwyryk ire kury. Upu'àm ywytyra'i zàwenugar romo uzeapo pà muite a'e wi wà. Tawhu Ànàw her ma'e huwake upu'àm. Zàretà ywy rehe tuz. 'Y Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e kutyr uwyryk ma'e typaw a'e. A'e rupi Izaew izuapyapyr uwahaw yrykaw Zeriko tawhu huwake wà kury. 17 Xaxeto Tupàn Ze'eg Hyru heraha har u'àm ywy uxinig ma'e kwer rehe wà kury, Zotàw myter pe wà kury. Izaew izuapyapyr ukwaw oho wanuwake wà. Te teko paw uwahaw yrykaw uxinig ma'e kwer wà.

4

12 ita teko imuma'enukwaw kar har

1 Teko paw umumaw yrykaw ahaw paw a'e wà kury. Na'e Tupàn uze'eg Zuzue pe kury.

2 Exaexak 12 awa teko wanehe we har ne wà nehe kury. Pitàitàigatu Izaew izuapyapyr umur kar putar pitài awa wà nehe. 3 Eze'eg nezewe a'e 12 awa wanupe nehe. — Pepyhyk ita pitàitàigatu pe wà nehe, Zotàw yrykaw myter wi wanerur pà pe wà nehe, xaxeto wapyta awer wi pe wà nehe, ere wanupe nehe. — Peraha a'e ita yrykaw ywaz rehe nehe. Peker putar amo me kutàri pyhaw nehe. Pemono a'e ita ywy rehe peker haw huwake pe wà nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn Zuzue pe.

4 A'e rupi Zuzue omono'og a'e 12 awa Izaew wanehe we har a'e wà kury. Pitàitàigatu Izaew ta'yr wazuapyapyr umur kar pitài awa izupe wà. 5 Uze'eg nezewe wanupe kury. — Peho Tupàn pezar ze'eg hyru henataromo nehe ty wà, Zotàw yrykaw myter pe nehe ty wà. Pe pitàitàigatu pepyhyk amo ita hupir pà peaxi'i rehe nehe, inugwer iwyr rehe heraha pà nehe, i'i wanupe. 6 — A'e ita

upyta putar a'e pe nehe, ma'e rehe pemuma'enukwaw kar har romo nehe. Amo 'ar mehe pena'yr upuranu putar penehe wà nehe. — Ma'in 'àg ita zanewe a'e wà, i'i putar peme wà nehe. 7 — Tupàn umupytu'u kar Zotàw 'y iwyryk ire xe kwehe mehe a'e, uze'eg hyru henataromo a'e. Zotàw yrykaw hahaw mehe 'y upytu'u uwyryk ire a'e, peze pepurumuzàg wanupe nehe. 'Àg ita a'e wà, a'e ma'e uzeapo ma'e kwer rehe purumuma'enukwaw kar ma'e romo upyta Izaew izuapyapyr wanupe tuweharupi wà nehe, ere wanupe nehe, i'i Zuzue a'e 12 awa wanupe.

8 A'e rupi Izaew izuapyapyr weruzar Zuzue ze'eg a'e wà kury. Weraha 12 ita Zotàw myter parer wà, ta'e heta 12 Izaew ta'yr izuapyapyr wà xe. Uzapo ma'e paw Tupàn ze'eg Zuzue pe imume'u pyrer rupi katete a'e wà kury. Weraha a'e ita uker haw pe wà. Umuapyk ywy rehe wà.

9 Zuzue upyhyk amo ita a'e no, ywytyra'i zàwenugar iapo pà a'e pe, a'e ita Zotàw myter parer xaxeto wapu'àm awer rehe arer. (A'e xaxeto weraha Tupàn Ze'eg Hyru wà.) A'e ita a'e pe hin te ko 'ar rehe wà kury. 10 A'e xaxeto Tupàn Ze'eg Hyru heraha har a'e wà, upyta Zotàw myter pe u'àm pà wà. Teko upyhyk a'e 12 ita wà. Xo a'e re xaxeto uhem oho 'y wi wà. (Izypy mehe Moizez uzapo kar Tupàn hemiapo putar haw teko wanupe. Imàno re Zuzue wiko Tupàn ze'eg imume'u har romo wanupe a'e kury.) Uzàn teko yrykaw hahaw pà wà kury. 11 Upaw rupi hahaw ire xaxeto werur Tupàn Ze'eg Hyru teko wakutyr wà kury. Teko yrykaw waz har ume'e wanehe herur mehe wà. 12 Awa Humen izuapyapyr wà, awa Kaz izuapyapyr wà no, awa Manaxe izuapyapyr wanehe arer wà no, wahaw yrykaw amogwer Izaew izuapyapyr wanenataromo wà. Weraha utakihe puku opo pe wà, Moizez ze'eg awer rupi katete a'e wà. 13 40 miw awa zauxiapekwer puruàmàtyry'ym ma'e ru'u wahaw yrykaw Tupàn Zanezar henataromo a'e wà, kaiwer Zeriko tawhu huwake har ywytyr heta 'ymaw pe a'e wà. Uzemuàgà'ym puruàmàtyry'ymaw rehe wà. 14 A'e 'ar rehe Tupàn ukwaw kar Zuzue ikàgaw Izaew izuapyapyr wanupe. Teko umuawate Zuzue hekuwe mehe we te imàno haw 'ar rehe wà. Izypy mehe umuawate Moizez a'e wà. A'e 'ar rehe umuawate Zuzue nezewegatete wà no.

15 Na'e uze'eg wi Tupàn Zuzue pe kury.

16 — Eze'eg xaxeto heze'eg hyru herur har wanupe nehe kury. — Pehem pezuwà Zotàw yrykaw wi nehe kury, ere wanupe nehe, i'i izupe.

17 A'e rupi uze'eg wanupe. — Pehem pezuwà Zotàw wi nehe kury, i'i wanupe. 18 A'e rupi xaxeto uhem yrykaw wi Tupàn Ze'eg Hyru herur pà wà kury. Upyrog ywy rehe wà kury. Tàrityka'i 'y Zotàw rupi har uzewyr uwyrykaw pe. Typy wi a'e 'ym mehe we arer zàwe.

19 Pitài haw zahy rehe 10 haw 'ar rehe teko uzeupir Zotàw yrykaw wi a'e wà kury. Umupu'àm wàpuzràn uker haw iapo pà Ziwkaw rehe Zeriko tawhu huwake kwarahy hemaw kutyr wà kury. 20 Upyhyk Zuzue a'e 12 ita Zotàw myter parer wà kury. Uzapo ywytyra'i a'e pe ita imuapyapyk pà i'ai'aromo pitàitàigatu. 21 Uze'eg Zuzue Izaew izuapyapyr wanupe. — Amo 'ar mehe nehe, pezuapyapyr upuranu putar u wanehe uhy wanehe wà nehe. — Ma'in 'àg ita zanewe, i'i putar wà nehe. 22 Nezewe peze wanupe nehe. — Kwehe mehe Izaew izuapyapyr wahaw Zotàw yrykaw ywy uxinig ma'e rehe wata pà a'e wà, peze wanupe nehe. 23 — Ta'e Tupàn pezar umupytu'u kar Zotàw iwyryk ire penenataromo a'e xe. A'e rupi pepuner hahaw paw rehe. Xo hahaw pawire zo umuyryk kar wi 'y hupi a'e. Kwehe mehe Tupàn uzapo a'e ma'e zàwenugar Yryhupiràg pe. Kutàri uzapo a'e ma'e Zotàw yrykaw pe. Umuxinig 'y zanerenataromo. A'e rupi zapuner hahaw paw rehe. 24 Uzapo Tupàn a'e purumupytuhegatu kar haw kwez a'e kury. Nezewe mehe teko ywy nànànar paw upuner putar ikàgaw ikwaw paw rehe a'e wà nehe. Nezewe mehe pekyze putar tuwe Tupàn pezar wi imuwete katu pà nehe, i'i Zuzue Izaew izuapyapyr wanupe.

5

1 Amohe wanuwihaw a'e wà, Zotàw

yrykaw kwarahy heixe haw kutyr har wà, Kànàà ywy rehe har wanuwihaw yryhu Mezitehàn her ma'e waz har a'e wà no, wenu Tupàn Izaew wanenataromo Zotàw yrykaw imuypaw ire imume'u haw a'e wà kury. Ta'e Tupàn umupytu'u kar iwyryk ire urerenataromo a'e xe, hahaw zanune a'e xe. A'e ma'e henu re tuwihawete ukyze katu urewi a'e wà kury. Ukàzym wakàgaw wanuwi. Na'ipuruàmàtyry'ym wer kwaw urerehe wà.

Ziwkaw pe Moizez omonohok kar awakwer wapirera'i wà

2 A'e 'ar mehe Tupàn uze'eg Zuzue pe. — Ezukazuka ita takihe romo iapo pà nehe kury. Emonohok awakwer Izaew izuapyapyr wapirera'i nehe kury, i'i izupe.

3 A'e rupi uzapo Zuzue takihe a'e pe. Omonohok awakwer wapirera'i wanuwi upaw rupi a'e pe wà. Omono her a'e ywy pe. Zimeat Ha'ararot her romo a'e ywytyr. Pirera'i tetea'u imonohok awer, i'i her zaneze'eg rupi. 4 Uzapo kar nezewe haw wanupe a'e, ta'e teko paw Ezit ywy wi uhem ma'e kwer a'e wà xe, awakwer zauxiapekwer a'e wà xe, umàno ywyxiguhu rehe wata e mehe a'e wà xe. 5 Awa Ezit wi uhem ma'e kwer paw wiko upirera'i imonohok kar arer romo wà. Ezit ywy wi wahem ire awa ywyxiguhu rehe wata mehe uzexak kar ma'e kwer a'e wà, nomonohok kar kwaw upirera'i ywyxiguhu rehe wiko mehe a'e wà. 6 Izaew izuapyapyr umumaw 40 kwarahy ywyxiguhu rehe wata e pà wà. Awakwer zauxiapekwer Ezit wi uhem ma'e kwer paw umàno ywyxiguhu rehe wà, ta'e nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà xe. Ta'e Tupàn uze'egahy wanupe nezewe a'e xe. — Napexak pixik kwaw ywy peipy wanupe heremimume'u kwer nehe. Napexak pixik kwaw a'e ywy ma'ekamy kwer tetea'u hereko har hàir tetea'u hereko har nehe, i'i Tupàn wanupe. 7 Omono Tupàn wana'yr wanu wanekuzaromo wà. A'e wana'yr wapirera'i Zuzue omonohok Zotàw hahaw ire. Nuiko kwaw pirera'i monohok kar arer romo a'e 'ym mehe wà, ta'e nomonohok kar kwaw ywyxiguhu rehe wata e mehe a'e wà xe.

8 Wapirera'i paw wamonohok ire upyta awakwer a'e pe waker haw pe wà: Te ikatu wi wà kury, te hahyir wanuwi. 9 Na'e uze'eg wi Tupàn Zuzue pe kury. — Kwehe mehe peiko Ezit ywy rehe har wanupe uma'ereko e ma'e romo. Pemaranugar a'e 'ar rehe. Kutàri apupyro kwez pemaranugar haw wi ihe kury, i'i izupe. A'e rupi Ziwkaw a'e ywy pehegwer her romo a'e. — Pyro haw, i'i her zaneze'eg rupi. 10 Zahy pitài haw rehe 14 haw 'ar rehe pyhaw kury. Ziwkaw rehe wanekon wà rihi, kaiwer Zeriko tawhu huwake har rehe wanekon wà rihi. Uzapo Izaew mynykawhu Pakuwa her ma'e a'e wà kury. 11 Iku'egwer pe a'e 'ar mehe we tuwe u'u temi'u a'e ywy rehe har a'e wà kury: typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer, arozràn imihir pyrer. 12 Temi'u ywak wi u'ar ma'e kwer mana her ma'e a'e kury, upytu'u u'ar ire iku'egwer pe a'e kury, temi'u a'e ywy rehe har i'u re a'e kury. A'e rupi naheta kwaw mana Izaew wanupe kury. A'e kwarahy rehe u'u temi'u Kànàà ywy rehe har wà kury. Izaew weityk Zeriko tawhu xe wà kury.

Zuzue wexak zauxiapekwer Tupàn hemiruze'eg wanuwihaw

13 Upu'àm Zuzue oho Zeriko huwake a'e kury. Ume'e wenataromo wà. Wexak amo awa a'e pe. A'e awa wereko takihepuku iapirer 'ym ma'e opo pe. Uze'eg Zuzue oho izupe kury. — Aipo urerehe we har romo ereiko. U, ureàmàtyry'ymar romo ru'u ereiko aipo, i'i izupe hehe upuranu pà.

14 — Nan kwaw ty, i'i a'e awa. — Zauxiapekwer Tupàn hemiruze'eg wanuwihaw romo aiko xe ihe kury, i'i izupe. A'e rupi u'ar Zuzue ywy rehe uwa imuhyk pà uzeamumew pà kury, imuwete katu pà kury. Upuranu wi hehe. — Ma'e ze'eg Tupàn hezar umur kar wemiruze'eg pe a'e, ihewe a'e, i'i izupe.

15 Zauxiapekwer Tupàn hemiruze'eg wanuwihaw uze'eg wi izupe. — Enuhem nexapat nehe ty, ta'e ko ywy a'e xe, Tupàn omonokatu uzeupe a'e xe, i'i izupe. A'e rupi Zuzue wenuhem uxapat kury.

6

Umumaw Zeriko tawhu wà

1 A'e 'ar rehe teko Zeriko tawhu pe
har uwàpytygatu ukenaw pàrirogaw rehe
har paw a'e wà, ta'e ukyze katu Izaew
izuapyapyr wanuwi a'e wà xe. Ni amo teko
nuhem kwaw tawhu wi wà, ni amo nuixe
kwaw tawhu pupe wà.
2 Na'e Tupàn uze'eg Zuzue pe kury. —
Amur putar Zeriko tawhu nepo pe ihe
nehe. Amur putar wanuwihaw newe nehe
no. Amur putar zauxiapekwer tawhu pe
har paw newe ihe wà nehe no. 3 Emuata
kar zauxiapekwer nerehe we har paw
nezeupi tawhu huwake wamumàmàn kar
pà ne wà nehe. Emumaw 6 'ar nezewe
neata pà amogwer wamuata kar pà tawhu
izywyr wamumàmàn kar pà 'ar pitàitàigatu
rehe nehe. 4 Eraha kar heze'eg hyru
wanupe zauxiapekwer wanenataromo
nehe. 7 xaxeto weraha putar àràpuhàràn
hawitu ma'e awa i'ak kwer mimy romo
iapo pyrer uzeupi pitàitàigatu wà nehe
no, heze'eg hyru henataromo wà nehe
no. 7 haw 'ar rehe peata tawhu izywyr
pemàmàn pà 7 haw nehe. Xaxeto upy
putar uxi'àm wata mehe wà nehe no. 5 A'e
re uzapo putar xi'àm ipy haw ipukua'u
ma'e wà nehe. Henu mehe, tuwe Izaew
izuapyapyr tuwe uhapukazahy upaw
rupi wà nehe. A'e 'ar mehe we tàrityka'i
pàrirogaw tawhu izywyr har u'ar putar
nehe. A'e mehe zauxiapekwer nerehe we
har wixe putar tawhu pupe upaw rupi
upytu'u 'ym pà wà nehe, i'i Tupàn Zuzue
pe.
6 A'e rupi Zuzue Nun ta'yr wenoz xaxeto
uzeupe a'e wà kury. — Pepyhyk Tupàn
Ze'eg Hyru hupir pà nehe kury. 7 xaxeto
weraha putar xi'àm henataromo wata pà
wà nehe, i'i wanupe.
7 Uze'eg amogwer teko wanupe. — Peata
peho tawhu kutyr nehe kury. Pemàmàn
tawhu izywyr nehe. Amo zauxiapekwer
Tupàn Ze'eg Hyru rehe uzekaiw katu ma'e
wà nehe, tuwe wata hyru henataromo wà
nehe, i'i wanupe.
8 Umumaw Zuzue teko wanupe
uze'egaw kury. A'e 7 xaxeto xi'àm heraha
har wata oho tawhu kutyr wà, uxi'àm
ipy pà hereko pà wà. Weraha Tupàn
Ze'eg Hyru xi'àm ipy har wanaikwerupi
wà. 9 Amo zauxiapekwer wata oho xi'àm
ipy har wanenataromo wà. Amogwer
zauxiapekwer ur hyru haikwerupi wà.
Upy uxi'àm waiko wata mehe upytu'u
'ym pà wà. 10 A'e 'ym mehe we Zuzue
uze'eg teko wanupe. — Peneiheihem zo
nehe, pehapukaz zo nehe. Peze'eg zo ko
'ar rehe nehe. Amo 'ar mehe nehe, —
Pehapukazahy ty wà, a'eahy putar peme
nehe. Xo a'e mehe zo pehapukazahy nehe,
i'i wanupe. 11 Nezewe weraha kar Zuzue
Tupàn Ze'eg Hyru xaxeto wanupe tawhu
huwake a'e wà, tawhu izywyr pitài haw a'e
wà. A'e re teko uzewyr uker haw pe wà.
Uker a'e pe wà.
12 Iku'egwer pe izi'itahy ume'e Zuzue a'e
kury. Xaxeto upyhyk wi Tupàn Ze'eg Hyru
hupir pà wà. 13 A'e 7 xaxeto 7 xi'àm heraha
har wata wi oho tawhu kutyr wà, Tupàn
Ze'eg Hyru henataromo wata pà uxi'àm
ipy pà wà. Amo zauxiapekwer oho wa-
nenataromo wà. Amogwer oho wanaik-
werupi wà. Upy uxi'àm heraha wata mehe
wà. 14 Nezewe mokoz haw 'ar mehe wata
tawhu izywyr pitài haw wà. A'e re uzewyr
uker haw pe wà. Umumaw 6 'ar nezewe
haw iapo pà wà.
15 7 haw 'ar mehe ume'e kwarahy ihem
etea'i mehe izi'itahy wà kury. Wata oho
tawhu izywyr 7 haw wà, amogwer 'ar
rehe arer zàwegatu wà. Xo pitài ma'e
uzawy amogwer 'ar rehe arer. 7 haw
wata tawhu izywyr wà. 16 7 haw mehe,
xaxeto upyahy uxi'àm wà kury. — Pe-
hapukazahy nehe ty wà, i'i Zuzue teko
wanupe. — Tupàn umur putar tawhu
peme a'e nehe kury, i'i wanupe. 17 —
Ximumaw putar tawhu nehe, ipyhyk ire
nehe. Nezewe mehe ximuwete katu putar
Tupàn zane nehe. A'e kuzà wyzài Ha'aw
her ma'e a'e nehe, teko hàpuz me har
paw a'e wà nehe no, xo a'e zo napezuka
kwaw pe wà nehe, ta'e umim ywy rehe
ume'e zàmim ma'e kwer zanewe a'e wà
xe. 18 Pepyhyk zo ma'e imumaw pyràm
nehe. Nezewe mehe napezezuka kar
kwaw a'e ma'e ipyhyk pà nehe. Aze pepy-
hyk a'e ma'e nehe, perur putar iaiw paw
Izaew izuapyapyr wanupe nehe. Tupàn

uzepyk putar Izaew wanehe neremiapo kwer hekuzaromo nehe. 19 Ita hekuzar katu ma'e paw peraha putar Tupàn pe nehe: parat, or, ma'e ita per her ma'e iapo pyrer, ma'e itazu morog her ma'e iapo pyrer no. Ta'e a'e ma'e paw wiko putar Tupàn pe imono pyràm romo a'e nehe xe. Upyta putar hàpuzràn pe a'e nehe xe, i'i Zuzue teko wanupe.

20 Na'e upyahy xi'àm wà kury. Teko uha-pukazahy wà no. Ipyahy mehe wanehapukazahy mehe pàrirogaw uzekazeka u'ar pà kury. Na'arewahy awakwer paw wixe tawhu pupe wà. Upyhyk ma'e tawhu pe har paw wà. 21 Umukatu tawhu wà, wikuwe ma'e a'e pe har paw wazuka pà wà, takihepuku pupe wà: awakwer wà, kuzàgwer wà no, kwarearer kuzàtàigwer wanehe we wà, tua'uhez ma'e ihya'uhez ma'e wà no, tapi'ak wà, àràpuhàràn hawitu ma'e wà, zumen wà no. Upaw rupi katete uzuka wà.

22 Na'e Zuzue uze'eg a'e mokoz awa ywy katu haw rehe ume'e ma'e kwer wanupe kury. Eho kuzà wyzài Ha'aw her ma'e hàpuz me nehe. Emuhem kar nehe. Emuhem kar hehe we har paw wà nehe no, penemimume'u kwer rupi katete wà nehe, i'i wanupe. 23 A'e rupi a'e awa ywy katu haw rehe ume'e ma'e kwer wà kury, wixe hàpuz me wà kury, Ha'aw a'e wi herur pà wà kury. Werur tu, ihy, ikywyr wà, iànàm wà no. Werur iànàm paw tawhu wi wà, wazuka 'ym pà wà, amo ywy pehegwer rehe wamuigo kar pà wà. Upyta a'e pe Izaew waker awer huwake wà. 24 A'e re umunyk zauxiapekwer tata oho tawhu rehe wà, hapy pà paw rupi wà, ma'e a'e pe har hapy pà paw rupi wà. Ita hekuzar katu ma'e omono temetarer hyru Tupàn hàpuzràn pupe har pupe wà: parat, or, ma'e itazu iapo pyrer, ma'e ita per her ma'e iapo pyrer no. 25 Nuzuka kar kwaw Zuzue kuzà wyzài Ha'aw her ma'e. Nuzuka kar kwaw iànàm wà, nuzuka kar kwaw hehe we arer wà. Ta'e a'e 'ym mehe umim awa Zeriko hexak arer Zuzue hemimono karer a'e wà xe. Te ko 'ar rehe ko pape iapo mehe wikuwe Ha'aw Izaew izuapyapyr wapyr a'e wà kury.

26 A'e 'ar mehe Zuzue omono ko ze'egaiw a'e tawhu rehe kury.

Aze amo awa uzeagaw ko tawhu iapo wi pà nehe, Tupàn uzepyk putar a'e awa rehe nehe.
Tawhu iwy pàràm imono mehe nehe, ta'yr ipy umàno putar nehe.
Pàrirogaw ukenaw iapo mehe nehe, ta'yr ipyahu wera'u ma'e umàno putar izuwi nehe,
i'i Zuzue, a'e ze'egaiw imono pà hehe.

27 Nezewe Tupàn wiko tuwe Zuzue hehe we a'e. Teko a'e ywy rehe har paw wenu hemiapo kwer imume'u awer wà. Ukwaw her wà kury.

7

Àkà hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

1 Izaew izuapyapyr a'e wà, nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer rehe a'e wà. Amo awa Àkà her ma'e a'e pe hekon Izaew wainuromo. Nezewe tàmuz a'e wà, Izaew umuzàg Zuta, Zuta umuzàg Zera, Zera umuzàg Zamiri, Zamiri umuzàg Karomi, Karomi umuzàg Àkà. Àkà upyhyk amo ita hekuzar katu ma'e uzeupe imonokatu pà. A'e rupi Tupàn wikwahy izupe. Ikwahy haw nuzawy kwaw tata Izaew wakutyr.

2 Zuzue nukwaw kwaw Àkà hemiapo kwer. Omono Zuzue amo zauxiapekwer Zeriko wi tawhu Az her ma'e pe wà kury. Mete-Awen tawhu huwake, Metew tawhu kwarahy hemaw kutyr tuz. Uze'eg Zuzue a'e awa wanupe. — Pezeupir a'e ywy rehe nehe, ikatu haw rehe ikàgaw rehe peme'egatu pà nehe, i'i wanupe. A'e rupi oho Az ikàgaw hexak pà wà. 3 Uzewyr mehe uze'eg Zuzue pe wà. — Emono kar zo zauxiapekwer paw a'e pe ne wà nehe, ta'e naheta tete kwaw awa a'e pe wà xe, i'i izupe wà. — Aze ru'u 2.000 aze ru'u 3.000 awa emono kar wà nehe, Az tawhu heityk pà wà nehe. (Nezewe mehe amogwer zauxiapekwer na'ikene'o e kwaw wà nehe), i'i izupe wà.

4 A'e rupi 3.000 awa ru'u oho a'e pe wà. Zauxiapekwer Az tawhu pe har umuzàn

kar Izaew wà. 5 Uzuka 36 awa ru'u a'e wà. Uzàn Izaew wanaikweromo wà, tawhu pàrirogaw uken wi wà, te uhem ita heta haw pe wà. Az pe har zauxiapekwer uzuka zauxiapekwer Izaew izuapyapyr a'e pe wà. A'e rupi amogwer Izaew izuapyapyr paw ukyze katu wà kury.

6 A'e ma'e ikwaw mehe Zuzue umu'i ukamir ywy rehe u'ar pà, uwa imuhyk pà ywy rehe, Tupàn Ze'eg Hyru henataromo. Upyta a'e pe a'e wi uhem 'ym pà. Xo kwarahy heixe re upu'àm a'e pe. Izaew wanàmuzgwer paw uzemumew Zuzue zàwegatete wà no. Umuhàz ywy ku'i kwer wàkàg rehe wà, uzemumikahy pà wà. 7 Na'e uze'eg Zuzue Tupàn pe kury. — O Tupàn ma'e paw wazar. Màràzàwe tuwe ererur ko teko xe Zotàw yrykaw waz ne wà, wazuka kar pà Amohe wanupe ne wà. Aze mo inugwer 'y waz rehe urupyta, a'e mehe mo urerurywete. 8 O Tupàn urezar. Ma'e a'e putar newe ihe nehe kury. Ureàmàtyry'ymar uzuka amo Izaew a'e wà, amogwer wamuzàn kar pà a'e wà. 9 Kànàà ywy rehe har a'e wà nehe, amogwer ko ywy rehe har a'e wà nehe no, wenu putar ko iaiw ma'e imume'u àwàm a'e wà nehe. Umàmàn putar ureiwyr wà nehe, umunàn putar urerer ywy wi upaw rupi wà nehe. Aze a'e ma'e uzeapo nehe, ma'e erezapo putar nerer ikàg wera'u ma'e ikwaw kar pà purupe nehe, i'i Zuzue Tupàn pe, hehe upuranu pà.

10 Uze'eg Tupàn Zuzue pe kury. — Epu'àm ty. Ma'e erezapo neruwa imuhyk mehe ywy rehe ne. 11 Uzapo teko Izaew izuapyapyr ikatu 'ym ma'e kwez a'e wà. Uhaw heze'eg wanupe heremimono kwer wà. Azapo kar ma'e wanupe ihe. Nuzapo kwaw a'e ma'e a'e wà. Upyhyk amo ma'e ihewe imur katu pyrer wà. Imunar ma'e rehe wà. Hemu'em wà. Omonokatu a'e ma'e uma'e inuromo wà. 12 A'e rupi nupuner kwaw Izaew wàmàtyry'ymar waneitykaw rehe wà. Uzewyr wanuwi uzàn pà wà, ta'e heityk pyràm romo amuigo kar ihe wà xe. Aze napezuka kwaw iaiw ma'e peinuromo har nehe, naiko kwaw penehe we ihe nehe. 13 Eho nehe, emukatu teko ne wà nehe. Eze'eg nezewe wanupe nehe. — Pezemukatu nehe, pyhewe uzeapo ma'e ràm rehe nehe, ta'e nezewe i'i Tupàn Izaew wazar a'e kury xe, ere wanupe nehe. — A'e ma'e Tupàn pe imumaw pyràm a'e nehe, aze napeityk kwaw nehe, aze napetyryk kwaw izuwi nehe, napepuner kwaw peàmàtyry'ymar waneitykaw rehe nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn Zuzue pe. 14 — Pyhewe ku'em mehe pezur herenataromo nehe. Izaew ta'yr izuapyapyr uzemono'og ma'e pitàitàigatu ur putar herenataromo wà nehe. Ihe Tupàn aexaexak putar pitài Izaew ta'yr izuapyapyr wazemono'ogaw ihe nehe. A'e teko ur putar herenataromo wà nehe. Pitàitàigatu peànàànàm ur putar herenataromo wà nehe. Aexaexak putar amo tuwihawete ihe nehe. Iànàànàm a'e tuwihawete hehe we har ur putar herenataromo pitàitàigatu wà nehe. A'e re aexaexak putar amo awa ihe wà nehe. Awakwer a'e awa hehe we har ur putar herenataromo pitàitàigatu wà nehe. 15 A'e mehe aexak putar a'e awa ihe nehe, a'e ma'e rehe imunar ma'e kwer ihe nehe. Pezuka putar a'e awa nehe, tata pupe hapy pà nehe. Pemunyk tata ima'e paw rehe nehe no. Ta'e uhaw heze'eg peme imur pyrer a'e xe. Maranugar haw uhua'u ma'e uzapo Izaew wanupe, i'i Tupàn peme, i'i Zuzue teko wanupe.

16 Izi'itahy iku'em mehe umur kar Zuzue Izaew uzemono'ogaw pe pitàitàigatu wà. Wexaexak Tupàn Zuta izuapyapyr wà. 17 Na'e ur Zuta izuapyapyr pitàitàigatu wà. Wexak Tupàn Zera izuapyapyr wà. Na'e ur Zera izuapyapyr pitàitàigatu wà. Wexak Tupàn Zamiri izuapyapyr wà. 18 Umur kar Zuzue Zamiri iànàm pitàitàigatu Tupàn henataromo wà. Wexak Tupàn awa Àkà her ma'e. Karomi ta'yr, Zera izuapyr romo hekon a'e

19 Na'e uze'eg Zuzue Àkà pe kury. — Ne ty, i'i izupe. — Emume'u Tupàn ikàgaw ipuràgaw izupe nehe, Izaew wazar pe nehe. Emume'u ikatu haw izupe nehe. Emume'u neremiapo kwer ihewe nehe kury. Enuxi zo neremiapo kwer ihewi nehe, i'i izupe.

20 Uze'eg Àkà izupe. — Azeharomoete pa. Ikatu 'ym ma'e azapo Tupàn Izaew

wazar pe ihe. Amume'u putar heremiapo kwer newe ihe nehe kury. 21 Ma'e Zeriko tawhu wi zaneremipyhyk kwer rehe heme'e mehe aexak amo kamirpuku Mawiron parer ihe. Aexak parat ihe no. Heta mokoz kir. Aexak or ihe no. Heta 1.500 kàràm. Aputar, a'e rupi apyhyk heraha pà. Azutym ywy pupe heràpuzràn wy pe. Parat amogwer ma'e wy pe tuz, i'i Àkà Zuzue pe.

22 A'e rupi omono kar Zuzue amo awa Àkà hàpuzràn pe wà kury. Wekar a'e ma'e wà. Wexak a'e pe wà, hàpuzràn pupe wà. Parat amogwer ma'e wy pe tuz a'e. 23 Weraha a'e ma'e hàpuz wi wà, Zuzue pe heraha pà wà, Izaew paw wanenataromo herur pà wà. Pitàitàigatu umuapyk ywy rehe Tupàn henataromo wà. 24 Na'e Zuzue a'e, Izaew paw a'e wà no, upyhyk Àkà Zera ta'yr a'e wà kury, upyhyk a'e kamirpuku wà no, upyhyk a'e parat wà no, upyhyk a'e or wà no, upyhyk ta'yr wà no, upyhyk tazyr wà no, upyhyk heimaw tapi'ak wà no, upyhyk heimaw zumen wà no, upyhyk heimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wà no, upyhyk hàpuzràn wà no, upyhyk ima'e upaw rupi katete wà no. Weraha paw ywy iàpy'àmaw iapypew paw pe wà kury, iaiw paw her ma'e pe wà kury. 25 I'i Zuzue Àkà pe. — Màràzàwe tuwe ererur agwer iaiw paw urewe. Kutàri Tupàn werur putar iaiw paw newe a'e nehe kury, i'i izupe. A'e rupi Izaew uzapizapi ita tetea'u pupe wà, izuka pà wà. Uzuka iànàm paw heimaw paw wà no, ita pupe wà no. A'e re umunyk tata iànàm wanehe heimaw wanehe wanapy pà upaw rupi wà no. 26 Uzutym Àkà hetekwer a'e pe wà. Umuapyapyk ita tetea'u itym awer 'aromo wà, ywytyra'i iapo pà i'aromo wà. Te kutàri a'e ita ywytyra'i romo iapo pyrer a'e pe hin a'e kury. A'e ma'e izeapo re Tupàn upytu'u wikwahy re a'e kury. Hakuir. A'e 'ar henataromo, te kutàri, ywy iàpy'àmaw iapypew paw Akor her ma'e i'i teko a'e ywy pe wà. — Ywy iàpy'àmaw iapypew paw iaiw paw, i'i her zaneze'eg rupi.

8

Az tawhu imumaw paw

1 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zuzue pe kury. — Ekyze zo ma'e wi nehe. Nekàg nehe. Ezeupir Az tawhu pe nehe, iàmàtyry'ym pà nehe. Ta'e wanuwihaw a'e nehe xe, hemiruze'eg tawhu pe har paw a'e wà nehe no xe, tawhu a'e nehe no xe, izywyr har paw a'e nehe no xe, upaw rupi katete amur putar nepo pe ihe wà nehe xe. 2 Nema'enukwaw Zeriko tawhu rehe, wanuwihaw rehe. Ma'e erezapo wanupe. Az tawhu pe har wanuwihaw pe neremiapo ràm nuzawy kwaw Zeriko tawhu pe har wanuwihaw pe neremiapo kwer nehe. Xo pitài ma'e uzawy putar nehe. Pepuner wama'e heraha haw rehe nehe. Pepuner waneimaw waneraha haw rehe nehe no. Wiko putar peneimaw romo nehe. Amogwemogwer zauxiapekwer uzeàmim putar tawhu kupe kutyr rehe wà nehe, i'i Tupàn Zuzue pe.

3 A'e rupi Zuzue a'e, zauxiapekwer Izaew wanehe we har paw a'e wà no, oho Az tawhu kutyr a'e wà kury, heityk pà wà kury. Wexaexak Zuzue 30 miw zauxiapekwer ikatu wera'u ma'e wà kury. Omono kar wenataromo pyhaw wà. 4 Waho 'ym mehe we uze'eg Zuzue wanupe. — Pezeapyaka katu ko heze'eg rehe nehe. Pezeàmim peho tawhu kupe kutyr nehe. Peho zo muite izuwi nehe. Peme'egatu nehe. 5 Ihe ihe kury, zauxiapekwer herehe we har tawhu xe kutyr har a'e wà nehe no, uruata mua'u tawhu kutyr ure nehe. Zauxiapekwer tawhu pe har uhem putar ureàmàtyry'ym pà wà nehe, a'e 'ar mehe arer zàwegatete wà nehe. A'e 'ar mehe we uruzàn mua'u putar wanuwi nehe. 6 Uzàn putar ureraikweromo wà nehe. Nezewe mehe urueraha putar muite tawhu wi ure wà nehe. Nezewe i'i putar uzeupeupe wà nehe, — Kwa, uzàn wi putar zanewi a'e 'ar mehe arer zàwegatete a'e wà, i'i putar uzeupeupe wà nehe. A'e mehe nehe, wanuwi urezàn mehe we nehe, 7 pepu'àm pezeàmim awer wi nehe, tawhu ipyhyk pà nehe. Tupàn pezar umur putar tawhu peme nehe. 8 Tawhu ipyhyk mehe, pemunyk tata hehe nehe. Nezewe Tupàn uzapo kar iko peme. Pezapo nehe, ize'eg

heruzar pà nehe, ta'e azapo kar a'e ma'e kwez peme ihe no xe, i'i Zuzue wanupe.

9 A'e rupi Zuzue omono kar uzewi wà. Oho uzeàmimaw pe wà, a'e pe upyta pà wà. Metew tawhu Az tawhu wamyter pe uzeàmim wà, Az tawhu huwake kwarahy heixe haw kutyr wà. Zuzue upyta teko wapyr pyhaw a'e. 10 Iku'em mehe izi'itahy umume'e kar Zuzue wemiruze'eg wà. A'e ae, amogwer Izaew waneruze'egar wà no, wata wanenataromo Az tawhu kutyr wà kury. 11 Zauxiapekwer Zuzue rupi wata ma'e paw wata oho tawhu huwake uhem pà wà kury. Umupu'àm wàpuzràn uker haw iapo pà Az tawhu huwake kwarahy hemaw ahurehe har kutyr wà. Ywy iàpy'àmaw iapypew paw a'e, tawhu waker haw wamyter pe tuz a'e. 12 A'e 'ym mehe Zuzue omono kar 5.000 zauxiapekwer ru'u a'e pe wà, zeàmimaw Metew Az wamyter pe har pe wà, tawhu huwake kwarahy hemaw ahurehe har kutyr har pe wà. 13 Na'e umuàgà'ym kar zauxiapekwer paw wà kury. Teko waker haw pe har uhyk wà. Zeàmimaw pe har uhyk wà no. Pyhaw Zuzue wixe ywy iàpy'àmaw iapypew paw pe kury, wemiruze'eg wanupi kury. 14 Az tawhu wanuwihaw wexak wanur mehe wà. Tuwihawete a'e, zauxiapekwer hehe we har a'e wà no, uzàn oho tawhu wi izi'itahy a'e wà, Izaew wanuwàxi mà wà. Ipuruàmàtyry'ym wer Izaew wanehe Arawa tawhu huwakea'i ywytyr rehe wà. Nukwaw kwaw amogwer zauxiapekwer tawhu kupe kutyr azeàmim awer a'e. Nukwaw kwaw ukupe kutyr rehe tawhu heityk àwàm a'e. 15 Zuzue hemiruze'eg uzàn mua'u wanuwi wà. Uzàn mua'u ywyxiguhu kutyr ukyze ma'e ài wà. 16 Awakwer Az tawhu pe har paw oho wanaikweromo wà. Uzàn Zuzue haikweromo wà. Nezewe Zuzue umuhem kar mua'u zauxiapekwer waneko haw wi wà, tawhu wi wà. 17 Ni amo awa Az pe har ni amo Metew pe har nupyta kwaw weko haw pe wà, tawhu pe wà. Wezar tawhu wà, nuwàpytym kwaw ukenaw wà, Izaew wanaikweromo oho mehe wà.

18 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zuzue pe. — Epyhyk nepurukutukaw nehe kury, hupir pà Az kutyr nehe kury. Nezewe mehe amur putar tawhu nepo pe nehe kury, i'i izupe. A'e rupi upir Zuzue upurukutukaw opo pe har Az kutyr kury. 19 Zuzue purukutukaw hupir mehe, na'arewahy awa uzeàmim ma'e kwer upu'àm upyta haw wi wà kury, tawhu kutyr uzàn pà oho wà kury. Wixe tawhu pupe wà, ipyhyk pà wà. Umunyk tata hehe na'arewahy wà. 20 Awakwer Az parer ume'e uzeaikweromo wà, wexak tàtàxiner tawhu wi uzeupir ma'e ywak rehe har wà. Nupuner kwaw uzewyr haw rehe a'e wi wà, ta'e Izaew ywyxiguhu kutyr uzàn mua'u ma'e a'e wà kury xe, uzewyr wakutyr a'e wà kury xe, wanaikweromo ur ma'e wakutyr a'e wà kury xe. 21 Na'e Zuzue a'e, hemiruze'eg Izaew paw a'e wà no, wexak tawhu ipyhykaw a'e wà kury, wexak tàtàxiner tawhu wi uzeupir ma'e a'e wà no. A'e rupi uzewyr awa Az pe har wàmàtyry'ym pà a'e wà kury. 22 Tawhu pyhyk arer ur a'e wi wakutyr a'e wà no. A'e rupi Az pe har wiko Izaew wamyter pe wà. Uzuka Izaew Az pe har wà. Ni amo nuikuwe kwaw wà. Ni amo nuhem kwaw a'e wi wà. 23 Xo Az pe har wanuwihaw zo Izaew nuzuka kwaw wà. Werur Zuzue pe wà.

24 Zauxiapekwer Izaew a'e wà, umumaw Az pe har wazuka haw ko pe wà, umumaw wazuka haw ywyxiguhu pe wà no. Uzàn wanaikweromo ywyxiguhu rehe wà, a'e pe wazuka pà wà. Upaw rupi wazuka mehe Izaew uzewyr Az tawhu pe wà no, a'e pe har paw wazuka pà wà no. 25 Teko Az pe har paw umàno a'e 'ar mehe wà, awa kwer kuzàgwer wanehe we. Heta 12.000 teko umàno ma'e kwer wà. 26 Zuzue upir wi wi upurukutukaw iko Az tawhu kutyr. Xo teko wazuka pawire zo umuezyw a'e. 27 Izaew weraha ma'ea'yr a'e pe har uzeupi wà. Weraha ma'e hekuzar katu ma'e paw a'e wi wà no, ta'e Tupàn umume'u heraha àwàm Zuzue pe a'e 'ym mehe we a'e xe. 28 A'e mehe umunyk kar Zuzue tata Az tawhu rehe. Xo kaiwer heta a'e pe. Te ko 'ar rehe teko wexak a'e kaiwer a'e pe wà. 29 U'azuwyk kar Zuzue Az pe har wanuwihaw a'e pe ywyra rehe. Wezar a'e pe imuzaiko pà. Karuketea'i mehe uze'eg Zuzue zauxiapekwer wanupe. —

Pepyhyk hetekwer ywyra wi imuezyw kar pà nehe ty wà. Peityk heraha pàrirogaw ukenaw tawhu pe har huwake nehe ty wà, i'i wanupe. Umuapyapyk ita tetea'u ywytyra'i iapo pà itym awer i'aromo wà. Te ko 'ar rehe a'e ywytyra'i a'e pe hin.

Tupàn ze'eg ita rehe imuapyk pyrer imugeta haw

30 Na'e uzapo Zuzue amo ma'ea'yr hapy haw Tupàn Izaew wazar henataromo a'e kury, ywytyr Emaw her ma'e rehe a'e kury. 31 Ta'e kwehe mehe Moizez uzapo kar nezewe haw Izaew wanupe a'e xe. Uzapo Zuzue a'e ma'ea'yr hapy haw Moizez ze'eg imuapyk pyrer rupi katete. Xo ita imonohok pyrer 'ym zo upyhyk. Ni amo takihe pupe ni amo itazy pupe teko nomonohok kwaw a'e ita wà. Umunyk tata a'e ma'e hapy haw rehe har wanehe wà, ma'ea'yr wanapy pà wà. Omono amo ae ma'e uzemuawyze kar pà Tupàn pe wà no. 32 Na'e a'e pe Zuzue upyhyk Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer Moizez pe imuapyk pyrer itapew rehe har a'e kury. Umuapyk wi a'e ze'eg amo ae itapew rehe kury. 33 Izaew izuapyapyr a'e wà, wanàmuzgwer a'e wà no, wanuwihaw a'e wà no, waneruze'egar a'e wà no, Izaew 'ym Izaew wainuromo wiko ma'e no, upu'àm Tupàn Ze'eg Hyru huwake a'e wà kury, mokoz ipehegwer rehe wà. Xaxeto Erewi izuapyapyr a'e wà, upir hyru heraha pà a'e wà. Amogwer teko paw ume'e hehe wà. Teko ipehegwer ipy rehe har u'àm Zerizi ywytyruhu henataromo wà. Teko ipehegwer inugwer rehe har u'àm Emaw ywytyruhu henataromo wà. Ta'e a'e 'ym mehe we Moizez uzapo kar nezewe haw wanupe a'e xe, Izaew wanehe ze'egatu imono pà a'e xe. 34 Na'e Zuzue umugeta Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer kury. Umugeta ze'egatu. Umugeta ze'egaiw no. Hemimugeta kwer nuzawy kwaw Tupàn ze'eg itapew rehe imuapyk pyrer. 35 Moizez hemiapo karer paw umugeta Zuzue Izaew uzemono'og ma'e kwer paw wanupe. Te kuzàgwer wà, te kwarearer wà, te kuzàtàigwer wà, te Izaew 'ym Izaew wainuromo wiko ma'e wà. Upaw rupi katete wiko a'e pe Tupàn ze'eg imugeta mehe wà.

9

Izaew uzapo uze'egatu haw Zimeàw izuapyapyr wanehe wà

1 Heta tetea'u tawhu Zotàw yrykaw ywaz rehe kwarahy heixe haw kutyr har wà. Heta tawhu ywytyr rehe wà. Heta tawhu ywytyr huwake kwarahy heixe haw kutyr wà no. Heta tawhu Mezitehàn yryhu ywaz nànàn wà no. Te Irimano ywy huwake heta tawhu wà. Ete izuapyapyr wanuwihaw wà, Amohe ywy rehe har wanuwihaw wà no, Kànàà izuapyapyr wanuwihaw wà no, Perize izuapyapyr wanuwihaw wà no, Ewe izuapyapyr wanuwihaw wà no, Zepu izuapyapyr wanuwihaw wà no. Upaw rupi katete wenu Izaew wanemiapo kwer imume'u haw wà. Wanuwihaw wenu Izaew wanemiapo kwer imume'u haw a'e wà no. 2 A'e rupi tuwihawete omono'og wemiruze'eg wà kury, Zuzue iàmàtyry'ym pà wà, Izaew wàmàtyry'ym pà wà.

3 Xo Zimeàw tawhu pe har zo nuzemono'og kwaw amogwer wanehe we wà. Zuzue Zeriko pe Az pe hemiapo kwer henu mehe uzapo temu'emaw uhua'u ma'e a'e wà kury. 4 Omono ma'eryru izemàner ma'e weimaw zumen ku'az wà. Omono win hyru izemàner ma'e owok ma'e iapo katu pyrer zumen ku'az wà no. Tynehem hyru wà. Oho Zuzue pe wà kury. 5 Awa umunehew xapat izemàner ma'e iapoapo katu pyrer upy rehe wà, kamir izemàner ma'e iaiw ma'e imunehew pà wà no. Typy'ak wanemi'u ràm inuromo har paw uxinig a'e, tàtàahy a'e, hàwe a'e no. 6 Oho Zuzue pe wà, iker haw Ziwkaw pe har pe wà, izupe uze'eg pà wà, Izaew wanupe uze'eg pà wà. — Ywy muitea'u har wi uruzur kwez ure. Pezapokatu peze'egaw urerehe we nehe, i'i mua'u wanupe.

7 Awakwer Izaew wanehe we har uze'eg Ewe wanupe wà kury. — Aze ru'u urerakea'i har romo peiko aipo. Màràzàwe tuwe uruzapokatu putar ureze'egaw penehe we nehe, peàmàtyry'ym 'ym pà nehe, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

8 — Uruiko putar newe uma'ereko ma'e romo ure nehe, i'i Zuzue pe wà. — Mo romo peiko, ma'e wi pezur, i'i Zuzue wanupe.

9 — Ure newe uma'ereko ma'e ure, ywy muitea'u har wi uruzur ure, ta'e uruenu Tupàn pezar ikàgaw imume'u awer ure xe. Ta'e uruenu hemiapo kwer imume'u awer ure xe, Ezit ywy rehe hemiapo kwer imume'u awer ure xe. 10 Tupàn weityk mokoz Amohe ywy rehe har wanuwihaw Zotàw ywaz har kwarahy hemaw kutyr har wà. Weityk Xeom Ezemon tawhu pe har wanuwihaw wà no. Weityk Og Màxà tawhu pe har wanuwihaw wà no. Atarot tawhu pe Og hekon a'e, i'i imume'u har urewe wà. 11 A'e rupi ureràmuz a'e wà, ureywy rehe wiko ma'e paw a'e wà no, uze'eg nezewe urewe wà. — Pezapo penemi'u ràm peata àwàm rehe àràm nehe. Peraha peata mehe nehe. Peze'eg peho Izaew wanupe nehe. — Uruiko putar peme uma'ereko ma'e romo ure nehe. Pezapokatu peze'egaw urerehe we nehe, peze wanupe nehe, i'i urewe wà. 12 Ko typy'ak a'e, haku a'e wi urehem mehe a'e, ipyahu ureata haw rehe urezypyrog mehe, urereko haw pe urereko mehe, peme urezur pà urehem mehe. Peme'e hehe kury. Uxinig a'e, hàwe tuwe a'e kury. 13 Ko win hyru ipyahu urehem mehe urereko haw wi. Peme'e hehe kury. Uzeka tuwe kury. Urekamir, urexapat no, upaw a'e, ta'e uruata tetea'u xe urehem pà ure xe, i'i mua'u Zuzue pe wà.

14 Awa Izaew wanehe we har uzeagaw a'e temi'u i'u pà wà. Wexak izemàner haw wà. Nupuranu kwaw Tupàn rehe wà. 15 A'e rupi Zuzue uzapokatu uze'egaw wanehe we a'e kury. Umume'u wàmàtyry'ym 'ym àwàm wanupe. — Napuzuka kar kwaw heremiruze'eg wanupe ihe nehe, i'i tuwe wanupe. Tàmuz umume'u nezewegatete haw wà no.

16 Na'iruz 'ar pawire Izaew wenu a'e teko Izaew wanuwake har romo waneko haw imume'u haw wà. (-Hemu'em urewe wà.) Pepa'i waneko haw wà, i'i uzeupeupe wà. 17 Wikwahy Izaew wanemu'em awer rehe wà. A'e rupi oho waneko haw tawhu wakutyr wà. Zimeàw, Xepir, Meerot, Kiriat-Zeàri tawhu waner romo wà. 18 Nuzàmàtyry'ym kwaw wà, ta'e wanàmuz umume'uahy wazuka 'ym àwàm a'e wà xe, Tupàn Izaew wazar henataromo a'e wà xe. A'e rupi Izaew paw uze'eg zemueteahy wàmuz wanehe wà. 19 Tàmuz uze'eg teko wanupe wà. — Urumume'uahy ureze'eg Tupàn Izaew wazar henataromo ure. A'e rupi nazapuner kwaw wanuwi zanezewyr haw rehe ko 'ar rehe kury. 20 Xiapo nezewe haw wanupe nehe. Naxiuka kwaw zane wà nehe. Ximuigo kar wi wi wà nehe. Nezewe mehe Tupàn nuzepyk kwaw zanerehe nehe, ta'e urumume'uahy wazuka 'ym àwàm ure xe, i'i wanupe wà. 21 Uze'eg wiwi tàmuz Izaew wanupe wà kury. — Tuwe wikuwe wà nehe. Wiko putar zepe'aw imonohokar romo zanewe wà nehe. Wiko putar 'y herur har romo zanenànàn wà nehe, i'i wanupe wà. Nezewe mehe tàmuz nuhaw kwaw ze'eg wemimume'uahy kwer wà.

22 Na'e Zuzue wenoz Zimeàw pe har uzeupe wà kury, wanehe upuranu pà kury. — Màràzàwe tuwe penemu'em urewe. Màràzàwe tuwe — Muite pewi urereko awer tuz, peze mua'u urewe. Azeharomoete pepa'i peneko haw. Namuite kwaw. 23 Peiko putar Tupàn ize'egaiw iwy pe nehe kury. Napepytu'u pixik kwaw zepe'aw monohokar romo peneko re nehe. Napepytu'u pixik kwaw Tupàn hàpuz me 'y herur har romo peneko re nehe, i'i Zuzue wanupe.

24 Uze'eg Zuzue pe wà. — Tupàn pezar uze'eg nezewe wemiruze'eg Moizez pe. — Emono a'e ywy paw Izaew wanupe nehe. Tuwe Izaew uzuka a'e ywy rehe har paw wà nehe, i'i Moizez pe. Urukwaw nezewe haw imume'u awer, ta'e amo umume'u urewe a'e wà xe. A'e rupi urukyze katu pewi. — Tupàn zanezuka kar putar Izaew wanupe a'e nehe, uru'e urezeupeupe. A'e rupi ureremu'em newe. 25 Uruiko nepo pe ure kury. Aze amo neremiapo ràm ikatu newe nehe, ezapo a'e ma'e urewe nehe, i'i izupe wà. 26 A'e rupi upyro Zuzue a'e teko Izaew wanuwi wà. Nuzuka kwaw wà. 27 A'e 'ar rehe umuigo kar Zimeàw pe har zepe'aw monohokar romo 'y herur har romo wà kury, Izaew wanupe wà kury, Tupàn pe ma'ea'yr hapy haw pe wà no. Te ko 'ar rehe nezewe haw romo wanekon wà.

10

Izaew weityk Amohe ywy rehe har wà

1 Amo 'ar mehe amo teko umume'u
Zuzue hemiapo kwer oho Zeruzarez pe har
wanuwihaw pe wà. Anoni-Zenek tuwi-
hawete her romo a'e. — Upyhyk Zuzue
Az tawhu a'e, imumaw pà heityk pà upaw
rupi a'e, i'i izupe wà. — Uzuka wanuwi-
haw no. A'e 'ym mehe uzapo nezewe-
gatete Zeriko tawhu pe no, Zeriko pe har
wanuwihaw pe no. Teko Zimeàw pe har
uzapokatu uze'egaw Izaew wanehe we wà.
Wiko wanuwake wà kury, wiko wamyry-
par romo wà kury, i'i teko Zeruzarez pe
har wanuwihaw pe wà. 2 Na'e hemiruze'eg
a'e wà kury, ipytuhegatu a'e ma'e henu
mehe a'e wà, ukyze pà a'e wà, ta'e Zimeàw
tawhu a'e xe, uhua'u a'e xe, hemetarer
katu a'e xe. Nuzuawy kwaw tawhu tuwi-
hawete heko haw. Uhua'u wera'u Az
tawhu wi. Awakwer a'e pe har wiko za-
uxiapekwer puruàmàtyry'ygatu ma'e romo
wà. 3 A'e rupi Anoni-Zenek Zeruzarez pe
har wanuwihaw omono kar uze'eg amo
tuwihawete wanupe kury. Ai'aw tuwi-
hawete waner xe wà: Hohàm Emerom pe
har wanuwihaw. Piràm Zaramut pe har
wanuwihaw. Zapi Araki pe har wanuwi-
haw. Nemir Ekerom pe har wanuwihaw.

4 Nezewe i'i ize'eg a'e tuwihawete
wanupe imono kar pyrer a'e. — Pezur
xe hepytywà pà nehe, Zimeàw tawhu
heityk pà nehe, ta'e a'e pe har uzapokatu
uze'egaw Zuzue hehe we a'e wà xe, Izaew
wanehe we a'e wà xe, i'i wanupe.

5 Na'e a'e 5 Amohe ywy rehe har wanuwi-
haw a'e wà, Zeruzarez tawhu pe har
wanuwihaw a'e no, Emerom tawhu pe har
wanuwihaw a'e no, Zaramut tawhu pe
har wanuwihaw a'e wà, Araki tawhu pe
har wanuwihaw a'e no, Ekerom tawhu pe
har wanuwihaw a'e wà no, uzemono'og
oho zauxiapekwer wemiruze'eg wanehe
we upaw rupi wà kury, Zimeàw tawhu
huwake wà kury. Na'e uzàmàtyry'ym a'e pe
har wà.

6 Zimeàw pe har omono kar uze'eg her-
aha har Zuzue pe wà kury. Zuzue wiko
Ziwkaw pe Izaew wapytu'u haw pe a'e 'ar
mehe wà. — Pepuir zo peme uma'ereko
ma'e wanuwi nehe. Peneharaz zo urewi
nehe. Pezur tàrityka'i urepyro pà nehe
kury. Urepytywà pe nehe, ta'e Amohe
wanuwihaw ywytyr rehe har paw uze-
mono'og urereityk pà wà kury xe, i'i izupe
wà, uze'eg imono kar pà izupe wà.

7 A'e rupi Zuzue a'e, zauxiapekwer
paw a'e wà no, zauxiapekwer pu-
ruàmàtyry'ygatu ma'e paw a'e wà no, oho
Ziwkaw tawhu kutyr a'e wà kury. 8 Uze'eg
Tupàn Zuzue pe. — Pekyze zo wanuwi
nehe, ta'e amur putar nepo pe ihe wà
nehe xe. Ni pitài nupuner kwaw nekutyr
upu'àmaw rehe wà nehe, i'i izupe.

9 Wata Zuzue pytun gatu wà. Iku'em
mehe uhem tawhu huwake wà. Iàmàtyry'ymar
tawhu huwake har uzemukuhem wà. —
Màràzàwe tuwe aipo, i'iahy uzeupeupe wà.
10 Ukyze katu tuwe Izaew wanexak mehe
wà. Weityk Izaew a'e tuwihawete wà.
Uhua'u wazuka awer Zimeàw parer. Amo
uzàn wanuwi Mete-Orom tawhu kutyr
wà. Izaew uzàn wanaikweromo wà. Pe
rupi uzàn mehe uzukazuka waneraha
wanereko wà. Te Azeka tawhu huwake
te Makena tawhu huwake uzuka amo wà
no. 11 Heta we amo pe Mete-Orom kutyr
har Azeka kutyr har rupi uzàn ma'e wà.
Umugyrahy kar Tupàn àmàntàtà uhua'u
ma'e uzàn ma'e wanehe, ywak wi kury.
Izaew uzuka zauxiapekwer tetea'u wà.
Àmàntàtà uzuka wera'u zauxiapekwer
Izaew wanenataromo wà.

12 Tupàn omono Amohe Izaew wanupe
wà. A'e 'ar mehe we Zuzue uze'eg Tupàn
pe Izaew wanenataromo. — Kwarahy,
epytu'u Zimeàw tawhu 'aromo nehe. Zahy,
epytu'u Aezarom ywyàpyznaw i'aromo
nehe, i'i Zuzue Tupàn pe. 13 A'e rupi
upytu'u kwarahy. Upytu'u zahy no.
Izaew uzepyk wàmàtyry'ymar wanehe wà,
kwarahy zahy wapytu'u mehe wà. Ko ze'eg
Zaxar umuapyk upape rehe. Kwarahy
upytu'u ywak myter pe. Iàrew a'e pe. Umu-
maw pitài 'ar ru'u wixe 'ym pà. 14 A'e 'ym
mehe naheta pixik kwaw agwer 'ar. A'e
'ar henataromo te ko 'ar rehe naheta pixik
kwaw agwer 'ar. Ta'e Tupàn uzeapyaka
katu amo awa rehe a'e 'ar mehe a'e xe.
Azeharomoete Tupàn upuruàmàtyry'ym
Izaew wainuromo Izaew wanehe we a'e
'ar mehe.

15 Na'e Zuzue uzewyr Izaew wanupi upytu'u haw uker haw Ziwkaw pe har pe wà kury.

16 A'e 5 tuwihawete a'e wà, uzàn oho uzeàmim pà itakwaruhu pupe wà, Makena tawhu huwake wà. 17 Zauxiapekwer Izaew wanehe we har wexak a'e 5 tuwihawete itakwaruhu pupe waneko mehe wà, itakwaruhu Makena her ma'e pupe waneko mehe wà. Umume'u oho Zuzue pe wà.

18 I'i Zuzue wanupe. — Pewàpytym itakwaruhu ita uhua'u ma'e pupe nehe. Pezar amo zauxiapekwer a'e pe wà nehe, hehe ume'egatu ma'e romo wà nehe, i'i wanupe. 19 Amogwer zauxiapekwer nupytu'u kwaw wàmàtyry'ymar wanaikweromo uzàn ire wà nehe. — Pezàn peho wanaikweromo nehe. Pemuhem kar zo waneko haw pupe pe wà nehe. Pemuixe kar zo tawhu pupe pe wà nehe. Ta'e Tupàn pezar umur putar pepo pe a'e wà nehe xe, i'i Zuzue zauxiapekwer wanupe.

20 A'e rupi zauxiapekwer Zuzue hupi har umumaw wàmàtyry'ymar paw wà kury. Xo màràmàràn zauxiapekwer zo uhem umàno haw wi wà. Upyta tawhu pupe upàrirogaw pupe wà. 21 Zauxiapekwer Izaew paw uzewyr upytu'u haw Makena pe har pe wà, umàno 'ym pà wà. Ni amo teko nuze'eg zemueteahy kwaw Izaew wanehe wà kury.

22 Uze'eg Zuzue wemiruze'eg wanupe kury. — Pewàpytymawok itakwaruhu nehe kury. Perur a'e 5 tuwihawete xe herenataromo pe wà nehe kury, i'i wanupe.

23 A'e rupi werur a'e 5 tuwihawete itakwaruhu wi wà kury. Ai'aw waner xe wà: Zeruzarez pe har wanuwihaw, Emerom pe har wanuwihaw, Zaramut pe har wanuwihaw, Araki pe har wanuwihaw, Ekerom pe har wanuwihaw. 24 Na'e weraha a'e tuwihawete Zuzue pe wà kury. Zuzue wenoz awa Izaew wamuwà a'e wà kury. Amo zauxiapekwer wanuwihaw oho hupi wà. Uze'eg a'e tuwihawete wanupe kury. — Pezur xe nehe. Pemuapyk pepy 'aw tuwihawete watuwa rehe nehe, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. 25 Na'e uze'eg wi Zuzue wanupe kury. — Pekyze zo nehe. Peityk zo pekàgaw nehe. Pekàg nehe. Pekyze zo ma'e wi nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo putar nezewe haw peàmàtyry'ym àràm nànàn a'e nehe xe.

26 Na'e Zuzue uzuka a'e tuwihawete a'e wà kury. Umuzaiko wanetekwer 5 ywyra izyta zàwenugar rehe wà. Wanetekwer upyta a'e pe 'aromo wà. Te karuketea'i mehe kury. 27 Kwarahy heixe etea'i mehe uze'eg Zuzue wemiruze'eg wanupe. Pemuezyw wanetekwer ywyra wi pe wà nehe kury, itakwar wazeàmim awer pupe waneityk pà pe wà nehe kury, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. Na'e omono itahu teixe haw pupe iwàpytym pà wà. Te kutàri a'e ita upyta a'e pe.

Amo Zuzue hemiapo karer ikatu ma'e

28 A'e 'ar mehe Zuzue weityk Makena tawhu. Uzuka a'e pe har paw wà. Uzuka wanuwihaw no. Ni amo a'e parer nuikuwe kwaw a'e wà. Uzuka Zeriko tawhu pe har wanuwihaw a'e 'ym mehe. Uzapo nezewegatete Makena pe har wanuwihaw pe no.

29 Na'e Zuzue a'e, hehe we har Izaew izuapyapyr paw a'e wà no, uhem oho Makena wi Irimina tawhu pe a'e wà kury, a'e pe har wàmàtyry'ym pà a'e wà kury. 30 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur a'e tawhu Izaew wanupe. Umur tawhu pe har Izaew wanupe wà no. Uzuka kar Zuzue a'e pe har paw zauxiapekwer wanupe wà. Nupyta pixika'i kwaw ni pitài wikuwe ma'e a'e pe kury. Aipo pema'enukwaw Zeriko pe har wanuwihaw pe Zuzue hemiapo kwer rehe. Uzapo nezewegatete haw Irimina pe har wanuwihaw pe kury.

31 Na'e Zuzue a'e, hehe we har Izaew paw a'e wà no, uhem Irimina wi Araki tawhu pe wà kury. Umàmàn tawhu iwyr wà, iàmàtyry'ym pà wà. 32 Umur Tupàn Araki tawhu Izaew wanupe. Mokoz haw 'ar rehe weityk wà. Uzuka kar Zuzue a'e pe har paw wà, Irimina pe har wanupe iapo pyrer zàwegatete wà. 33 A'e 'ar rehe Orà Zezer pe har wanuwihaw ur Araki pe a'e pe har wapytywà pà. Weityk Zuzue Orà a'e no, umumaw hehe we har zauxiapekwer a'e wà no. Ni pitài nuikuwe kwaw a'e re wà.

34 Na'e Zuzue a'e, hehe we har Izaew paw a'e wà no, uhem oho Araki tawhu wi Ekerom tawhu pe wà kury. Umàmàn

tawhu iwyr wà, iàmàtyry'ym pà wà. 35 A'e
'ar mehe we upyhyk wà. Uzuka kar Zuzue
a'e pe har paw zauxiapekwer wanupe wà,
Araki pe har wanupe iapo pyrer zàwegatete
wà.

36 Na'e Zuzue a'e, hehe we har Izaew
paw a'e wà no, uhem oho Ekerom
tawhu wi Emerom tawhu pe a'e wà
kury. Uzàmàtyry'ym Izaew a'e pe har wà.
37 Upyhyk wà, a'e pe har paw wazuka pà
wà. Uzuka wanuwihaw wà. Uzuka taw
pixika'i ma'e pe har tawhu huwake har
paw wà no. Uzuka tawhu pe har paw wà
no. Nuezar kwaw ni amo wikuwe ma'e wà.
Weityk tawhu paw wà, uzuka a'e pe har
paw wà no, Ekerom pe har wanupe iapo
pyrer zàwegatete wà no.

38 Na'e Zuzue a'e, hehe we har Izaew
paw wà no, uzewyr wà, Nemir tawhu
iàmàtyry'ym pà wà. 39 Upyhyk tawhu wà.
Upyhyk a'e pe har wanuwihaw wà no.
Upyhyk taw pixika'i tawhu huwake har wà
no. Uzuka a'e pe har paw wà. Umumaw
tawhu pe har paw wà. Nuezar kwaw ni
pitài wikuwe ma'e a'e pe wà. Umumaw
Emerom wà, umumaw Irimina wà, umu-
maw a'e pe har paw wà no. Nezewegatete
umumaw Nemir pe har wà no.

40 Nezewe Zuzue upyhyk a'e ywy paw
a'e kury, ywy ywytyr hereko har a'e no.
Upyhyk ywy Negew her ma'e no. Upy-
hyk ywytyra'i kwarahy heixe haw kutyr
har no. Upyhyk ywytyr iapyr wezyw paw
no. Upyhyk a'e ywy paw wanuwihaw
wà no. Nuezar kwaw ni pitài wikuwe
ma'e a'e pe wà. Uzuka paw rupi wà,
ta'e Tupàn Izaew wazar uzapo kar nezewe
haw izupe a'e xe. 41 Zuzue weityk a'e teko
paw wà. Kanez-Maranez pe har wà, Kaz
pe har wà no, wamyter pe har paw wà
no, Kozem pe har wà, Zimeàw pe har wà
no, wamyter pe har paw wà no. 42 A'e
tuwihawete paw wà, waiwy paw wà no,
upyhyk Zuzue pitài wata haw rupi wà, pitài
zeàmàtyry'ymaw rupi wà, ta'e Tupàn Izaew
wazar upuruàmàtyry'ym Izaew wanehe we
a'e xe, wainuromo a'e xe. 43 Na'e Zuzue
a'e, hehe we har Izaew a'e wà no, uzewyr
upytu'u haw pe uker haw pe Ziwkaw pe a'e
wà kury.

11

Umumaw Zamim, iànàm wà kury

1 Zamim her ma'e Azor tawhu pe har
wanuwihaw wenu Izaew wanemiapo
kwer imume'u haw a'e kury. A'e rupi
omono kar uze'eg Zoaw Manon tawhu
pe har wanuwihaw pe kury, Xinirom
tawhu pe har wanuwihaw pe no, Akixap
tawhu pe har wanuwihaw pe no. 2 Omono
kar uze'eg amo tuwihawete wanupe
no. Ai'aw waner xe wà: tawhu ywytyr
rehe har pe har wanuwihaw kwarahy
hemaw ahurehe har kutyr har wà, tawhu
Arawa ywy rehe har wanuwihaw Kineret
huwake har kwarahy hemaw awyze har
kutyr har wà, ywytyr rehe har kwarahy
heixe haw kutyr har wà, kwarahy heixe
haw kutyr ywytyr heta 'ymaw Napot-Nor
tawhu pe har wà. 3 Kànàà ywy rehe har
kwarahy ihemaw kutyr har wà, Kànàà
ywy rehe har kwarahy heixe haw kutyr
har wà, Amohe ywy rehe har wà, Ete
izuapyapyr wà, Perize izuapyapyr ywytyr
rehe har wà, Zepu izuapyapyr wà, Ewe
izuapyapyr wà, Eremon ywytyr ipy pe
har Mipa ywy rehe har wà. A'e paw
wenu Zamim ize'eg imuhàmuhàz pyrer wà.
4 A'e tawhu paw omono kar zauxiapekwer
izupe wà. Omono kar kawaru tetea'u wà
no. Omono kar ywyramawa tetea'u wà
no. Zauxiapekwer tetea'u uzemono'og
oho wà. Waneta haw nuzawy kwaw
ywyxig yryhu izywyr har waneta haw wà.
5 Wanuwihaw paw uzemono'og uker haw
iapo pà Merom yrykaw ywaz rehe wà,
Izaew waàmàtyry'ym pà wà.

6 Na'e uze'eg Tupàn Zuzue pe kury. —
Ekyze zo wanuwi nehe. Pyhewe ko 'or 'ym
mehe we amur putar a'e zauxiapekwer
izuka pyràm paw Izaew wapo pe ihe wà
nehe. Pemupàri waneimaw kawaru pe
wà nehe, wanawyhàm imonohok pà pe wà
nehe. Pemunyk tata wama'e ywyramawa
wanehe paw rupi nehe no, i'i Tupàn Zuzue
pe.

7 A'e rupi Zuzue a'e, hehe we har zauxia-
pekwer paw wà no, tàrityka'i uzàmàtyry'ym
wàmàtyry'ymar oho a'e pe Merom yrykaw
ywaz rehe wà, uzekwaw kar 'ym pà
wàmàtyry'ymar wanupe wà. 8 Tupàn umur

a'e teko paw Izaew wapo pe wà. Weityk wà, wanaikweromo uzàn pà wà. Uhem Xitom tawhu uhua'u wera'u ma'e pe wà. A'e re uhem Mirepo-Mai pe wà, a'e re uhem ywyàpyznaw ywytyr wamyter pe har Mipa her ma'e pe wà. Uzukazuka zauxiapekwer wata mehe pe rupi wà. Uzuka paw rupi wà. 9 Weruzar Zuzue Tupàn ze'eg. Umupàri kar kawaru wà. Umunyk kar tata ywyramawa wanehe.

10 Na'e uzewyr Zuzue Azor tawhu pe ipyhyk pà kury. Uzuka kar wanuwihaw. A'e 'ar mehe Azor tawhu pe har ikàg wera'u amogwer taw wanuwi a'e. 11 Uzuka Azor tawhu pe har paw rupi wà. Ni pitài nupyta kwaw wikuwe ma'e romo wà. A'e re umunyk tata Azor tawhu rehe, hapy pà paw rupi wà. 12 Upyhyk Zuzue a'e tawhu paw wà, tuwihawete paw wà no. Uzuka a'e tawhu pe har paw wà. Uzuka wanuwihaw wà no. Uzuka paw rupi wà, ta'e nezewe Moizez Tupàn hemiruze'eg uzapo kar a'e 'ym mehe a'e xe. 13 Amo tawhu amo tawhu kwer kwehe arer heityk pyrer i'aromo iapo pyrer rehe wanuz wà. Numunyk kar kwaw Zuzue tata a'e tawhu wanehe. Xo pitài tawhu Azor her ma'e tawhu kwer i'aromo iapo pyrer zo umunyk kar tata. 14 Izaew weraha wama'e paw wà, wanemetarer paw wà no, waneimaw paw wà no. A'e pe har umàno paw wà, ta'e Izaew uzuka wà xe. Ni pitài nupyta kwaw wikuwe ma'e romo wà. 15 Kwehe mehe Tupàn uzapo kar agwer ma'e Moizez pe a'e. A'e re Moizez uzapo kar a'e ma'e Zuzue pe. Uzapo Zuzue Tupàn hemiapo karer. Uzapo paw rupi. Nupytu'u kwaw iapo 'ym mà.

Amo Zuzue hemiapo kwer ikatu ma'e

16 Nezewe upyhyk Zuzue a'e ywy paw a'e. Upyhyk ywy ywytyr hereko har. Upyhyk ywy Negew her ma'e. Upyhyk ywy Kozem her ma'e paw. Upyhyk ywytyr kwarahy heixe haw kutyr har paw. Upyhyk ywy Arama her ma'e. Upyhyk ywytyruhu Izaew waiwy rehe har. Upyhyk ywytyra'i no.

17 Ywy ipyhyk pyrer uzypyrog ywytyruhu Arak her ma'e pe. Xeir huwake hin. Uhem a'e ywy Ma'aw-Kaz pe ywyàpyznaw Irimano her ma'e pe. Eremon ywytyr ipy rehe. Upyhyk tuwihawete paw wà, waneityk pà wà, wazuka pà wà. 18 Umumaw Zuzue kwarahy tetea'u a'e tuwihawete waàmàtyry'ym pà. 19 Xo pitài tawhu uzapokatu uze'egaw uzezuka kar 'ymaw rehe har Zuzue rehe we wà. Ewe izuapyapyr Zimeàw tawhu pe har zo uzapokatu uze'egaw hehe we a'e wà. Amogwer nuzapokatu kwaw uze'egaw Izaew wanehe we wà. A'e rupi Izaew umumaw a'e teko upaw rupi wà. 20 Tupàn a'e ae umuàtà kar wapy'a a'e wà, Izaew wakutyr wamono kar pà a'e wà. Ta'e ipurumumaw wer wanehe upaw rupi a'e xe. Ipuruzuka wer wanehe wapuhareko 'ym pà. Nezewe haw iapo haw Tupàn umume'u Moizez pe kwehe mehe a'e.

21 A'e 'ar rehe umumaw Zuzue Anak izuapyapyr ywytyr rehe har oho a'e wà kury. Emerom pe har wà, Nemir pe har wà no, Anaw pe har wà no, ywytyr rehe har Zutez ywy rehe har paw wà no, ywytyr rehe har Izaew ywy rehe har paw wà no. Uzuka a'e teko paw wà, weityk waneko haw tawhu paw wà no. 22 A'e re ni pitài Anak izuapyapyr nuikuwe kwaw Izaew waiwy rehe wà. Xo ywytyr ipy rehe zo heta we teko Anak ikurer wà. — A'e wikuwe a'e 'ar mehe Kaz ywy rehe wà, Kat tawhu pe wà no, Azenoz tawhu pe wà no. 23 Nezewe upyhyk Zuzue a'e ywy paw a'e, Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer rupi katete a'e. Umur a'e ywy Izaew wanupe, Izaew ta'yr izuapyapyr uzemono'og ma'e kwer wanupe pitàitàigatu. Na'e a'e ywy rehe zeàmàtyry'ymaw upaw kury.

12

Amo tuwihawete Moizez hemityk kwer wà

1 Izaew upyhyk a'e ywy a'e wà, tuwihawete wanuwi a'e wà. Ta'e Izaew uzuka teko a'e ywy rehe har paw a'e wà xe. Waiwy Zotàw yrykaw kwarahy hemaw kutyr tuz. Uzypyrog ywyàpyznaw ywytyr wamyter pe har Aronon her ma'e pe. Oho ywytyr Eremon her ma'e pe. Na'aw tuwihawete Izaew wanemityk kwer waner xe wà kury: 2 Xeom Amohe wanuwihaw Ezemon tawhu pe wiko ma'e kwer. Iziwy uzypyrog Aroer pe Aronon ywyàpyznaw

izywyr, ywyàpyznaw imyter pe no. Oho Zamok yrykaw pe Amon ywy zaw pe. A'e tuwihawete Iziwy oho Zireaz myter pe. 3 Ywyàpyznaw Zotàw yrykaw izywyr har ipehegwer kwarahy ihemaw kutyr har pe Xeo ywy uzypyrog Karirez yryhu pe Mete-Zezimot tawhu huwake. A'e tawhu upyta Yryhu Umàno Ma'e Kwer huwake kwarahy ihemaw kutyr a'e. Oho kwarahy ihemaw awyze har kutyr Piziga ywytyr ipy wi.

4 Izaew weityk Og Màxà wanuwihaw a'e wà no. Hepai iahykaw rehe har wainuromo har romo hekon a'e. Wiko Atarot pe, Enerez pe no. 5 Eremon ywytyr upyta iziwy rehe. Xawka tawhu upyta iziwy rehe no. Màxà ywy paw upyta iziwy rehe no. Oho Zezur ywyzaw pe Maaka ywyzaw pe. Zireaz ipehegwer upyta hehe no. Oho Xeom Ezemon wanuwihaw iziwy pe no. 6 Moizez Tupàn hemiruze'eg a'e, Izaew wanehe we wata mehe a'e no, weityk a'e teko Zotàw yrykaw kwarahy hemaw kutyr har a'e. A'e rupi omono Moizez a'e ywy Hewmen izuapyapyr wanupe, Kaz izuapyapyr wanupe no, Manaxe izuapyapyr pehegwer wanupe no, waneko àwàm romo no.

Tuwihawete Zuzue hemityk kwer wà

7 Zuzue a'e, Izaew wanehe we wata ma'e a'e, weityk teko Zotàw yrykaw kwarahy heixe haw kutyr har a'e wà. Amuapyk putar a'e ywy rehe har wanuwihaw waner xe ihe wà nehe. Waiwy uzypyrog Ma'aw-Kaz pe ywyapypepaw Irimano her ma'e myter pe. Oho ywytyr Arak Xeir ywy huwake har pe. Omono Zuzue a'e ywy Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe waneko àwàm romo pitàitàigatu. 8 Ywy ywytyr hereko har, ywytyr kwarahy heixe haw kutyr har no, ywyxiguhu no, ywy Negew her ma'e no, umur wanupe paw rupi. Na'aw teko a'e ywy rehe wiko ma'e kwer waner xe wà: Ete zuapyapyr wà, Amohe zuapyapyr wà no, Kànàà zuapyapyr wà no, Perize zuapyapyr wà no, Ewe zuapyapyr wà no, Zepu zuapyapyr wà no, 9-24 Weityk Izaew tawhu pe har wanuwihaw tetea'u wà. Na'aw tawhu waner xe wà: Zeriko, Az (Metew huwake har), Zeruzarez, Emerom, Zaramut, Araki, Ekerom, Zezer, Nemir, Kener, Oroma, Araz, Irimina, Ànurà, Makena, Metew, Tapu, Eper, Apek, Arazaron, Manon, Azor, Xinirom-Meron, Akixap, Tanak, Mezin, Kez, Zokineàw Karamew ywy rehe har, Nor yryhu izywyr har, Koim Karirez ywy rehe har, Xiza. Umumaw Zuzue 31 tuwihawete a'e ywy rehe wà, Izaew wanehe we wapuruàmàtyry'ym mehe wà.

13

Amo ywy imumaw pyr 'ym wà

1 (Umumaw Izaew kwarahy tetea'u a'e ywy rehe weko haw iapo pà wà). Na'e tua'uhez Zuzue kury. Uze'eg wi Tupàn wà izupe. — Netua'uhez ne kury. Heta we ywy tetea'u neremipyhyk 'ygwer a'e rihi. 2 Amume'u putar ywy ipyhyk pyràm waner xe ihe wà kury, i'i Tupàn izupe. Kezu izuapyapyr waiwy paw. Piri ywy rehe har waiwy paw. 3 Waiwy uzypyrog yrykaw Xihor her ma'e pe, Ezit ywy kwarahy hemaw kutyr har pe. Oho ywy Akerom her ma'e pe kwarahy hemaw ahurehe har kutyr pe. Kànàà izuapyapyr a'e wà, a'e ywy paw izar romo wanekon a'e wà. Heta 5 tuwihawete a'e pe wà. Amume'u putar tawhu waner xe wà nehe. Kaz, Azenoz, Akerom, Kat, Ekerom Awite waneko haw. 4 Kwarahy hemaw awyze har kutyr heta amo ywy Kànàà izuapyapyr waneko haw no. Uzypyrog Ara Xitom tawhu huwake har pe. Oho Awek Amohe waneko haw pe, 5 Kema izuapyapyr waneko haw pe no. Oho Ma'aw-Kaz ywytyr Irimano wype har wi Eremon Amat pe, i'i Tupàn Zuzue pe. 6 Uze'eg wi Tupàn Zuzue pe no. — Ihe ae ihe nehe, amuzàn kar putar teko ywytyr rehe har paw a'e wi ihe wà nehe. A'e ywy uzypyrog Irimano ywy rehe. Oho Mirepo Maim pe. Xitom tawhu pe har paw wà nehe, tawhu huwake wiko ma'e paw wà nehe no, a'e paw amuzàn kar putar Izaew wanenataromo ihe wà nehe. Emono tuwe a'e ywy Izaew wanupe nehe, waneko àwàm romo nehe, heze'eg awer rupi katete nehe. 7 Epei'ài'àg ywy nehe, pitài pehegwer imono pà a'e 9 Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe nehe. Emono pitài pehegwer inugwer Manaxe izuapyapyr pehegwer pe nehe no, i'i Tupàn Zuzue pe.

Amo Izaew izuapyapyr upyhyk ywy Zotàw yrykaw kwarahy hemaw kutyr har a'e wà

8 Manaxe pehegwer ipy a'e wà, Humen izuapyapyr a'e wà no, Kaz izuapyapyr a'e wà no, upyhyk ywy Zotàw yrykaw kwarahy hemaw kutyr har a'e wà. Ta'e Moizez Tupàn hemiruze'eg umur a'e ywy wanupe a'e xe. 9 Waiwy uzypyrog Aroer Aronon ywyàpyznaw izywyr har pe. Uzypyrog tawhu a'e ywyàpyznaw myter pe har pe no. Oho Nimon pe. Ywyapypepaw Menema upyta a'e ywy rehe. 10 Xeom Amohe wanuwihaw wiko amo tawhu wazar romo. Wiko Ezemon pe. A'e tawhu paw upyta iziwy rehe wà no. Iziwy oho Amon ywyzaw pe. 11 Zireaz upyta iziwy rehe. Zezur izuapyapyr a'e wà, Maaka izuapyapyr a'e wà no, wiko a'e ywy rehe wà. Ywytyr Eremon paw upyta a'e ywy rehe. Màxà ywy paw upyta a'e ywy rehe no. Màxà ywy oho Xawka pe. 12 Og iziwy upyta a'e ywy rehe no. Og wiko Hepai iahykaw rehe har wainuromo har romo. Wiko Atarot pe har wanuwihaw romo, Enerez pe har wanuwihaw romo no. Moizez weityk a'e teko wamono kar pà waiwy wi kwehe mehe wà. 13 Numuhem kar kwaw Zezur izuapyapyr wà, ni Maaka izuapyapyr wà. Wikuwe Izaew izuapyapyr wainuinuromo ko 'ar rehe wà.

14 Numur kwaw ywy Erewi izuapyapyr wanupe. Ta'e temi'u Tupàn pe imur pyr a'e wà xe, upyta ywy hekuzaromo wanupe xe. Moizez hemimume'u kwer rupi katete a'e.

Humen izuapyapyr waiwy

15 Amume'u putar ywy Humen izuapyapyr wanupe Moizez hemimur kwer pitàitàigatu xe ihe nehe kury: 16 A'e ywy uzypyrog Aroer pe Aronon ywyàpyznaw izywyr. Uzypyrog tawhu ywyàpyznaw myter pe har pe no. Oho Menema pe. Ywyapypepaw a'e tawhu izywyr har paw upyta a'e ywy rehe no. 17-20 Ezemon tawhu a'e, tawhu ywyapypepaw rehe har paw wà no, upyta a'e ywy rehe wà: Nimon, Mamot-Ma'aw, Mete-Ma'aw-Meom, Zaxa, Ken-emot, Mepaat, Kiriataim, Ximima, Zeret-Xar ywytyr ywyàpyznaw myter pe har rehe har, Mete-Peor, Piziga ywytyr rehe zeupir haw, Mete-Zezimot. 21 Amogwer tawhu ywyapypepaw rehe har paw wà, tawhu Xeom Amohe wanuwihaw hemiruze'eg waneko haw paw wà. (Xeom wiko Ezemon pe wanuwihaw romo wiko mehe.) Moizez weityk Xeom izuapyapyr kwehe mehe a'e wà. Weityk Minià ywy rehe har wanuwihaw wà no: Ewi, Hekem, Zur, Ur, Hema. A'e paw wiko a'e ywy rehe wà. Wiko a'e ywy rehe har wanuwihaw romo wà. Xeom wiko wazar romo. 22 Izaew uzuka teko tetea'u a'e wà. Amo awa wiko izuka pyrer wainuromo a'e. Màrààw uzeapo ma'e ràm imume'u har Meor ta'yr her romo a'e. 23 Humen izuapyapyr waiwy uzypyrog Zotàw yrykaw pe kwarahy heixe haw kutyr. Zuzue omono a'e tawhu amo tawhu wanehe we Humen izuapyapyr wanupe wà. Wiko wazar romo wà kury. Amumaw wamume'u haw kwez kury.

Kaz izuapyapyr waiwy

24 Amume'u putar ywy Kaz izuapyapyr wanupe Moizez hemimur kwer pitàitàigatu xe ihe nehe kury: 25 Zazer tawhu, tawhu Zireaz ywy rehe har paw wà, Amon waiwy ipehegwer Aroer tawhu pe oho ma'e, Hama tawhu huwake har kwarahy ihe-maw kutyr har. 26 Oho Ezemon tawhu wi Hama-Mizipa tawhu pe, Metonim tawhu pe no. Oho Mànài wi Iro-Nemar ywyzaw pe. 27 Ywyàpyznaw yrykaw Zotàw izywyr har rehe heta amo tawhu wà: Mete-Àrà, Mete-Niniha, Xukot, Zapon. Xeom Ezemon wanuwihaw ywy ikurer upyta a'e ywy pehegwer rehe no. Kwarahy heixe haw kutyr Kaz ywyzaw upyta Zotàw yrykaw rupi. Oho yryhu Karirez pe kwarahy heixe haw awyze har kutyr. 28 Amume'u tawhu Kaz izuapyapyr wanupe imono pyrer waner kwez xe ihe wà kury. Amume'u taw wanupe imono pyrer waner kwez xe ihe wà no. Wiko wazar romo wà kury.

Manaxe izuapyapyr wakurer ipy waiwy

29 Amume'u putar ywy Manaxe izuapyapyr wakurer ipy wanupe Moizez hemimur kwer pitàitàigatu xe ihe nehe kury. Wiko wazar romo wà kury. 30 Waiwy uzypyrog Mànài tawhu pe. Màxà ywy paw upyta waiwy pupe. Tuwihawete Og wiko

izarer romo a'e. Zair wiko 60 tawhu Màxà ywy rehe har wazarer romo. Manaxe izuapyapyr wiko a'e ma'e paw wazar romo wà kury. 31 Na'aw a'e ywy waner xe wà: Zireaz ywy ipehegwer, Atarot tawhu, Enerez tawhu, tawhu Màxà ywy rehe har tuwihawete Og ima'e kwer wà. Makir wiko Manaxe ta'yr romo. Zuzue omono a'e ywy pehegwer Makir izuapyapyr ikurer wanupe wà.

32 Umur Moizez a'e ywy wanupe kaiwer Moaw waiwy rehe wata mehe a'e, Zotàw yrykaw ywaz rehe Zeriko huwake kwarahy hemaw kutyr har rehe wata mehe a'e. 33 Erewi izuapyapyr wanupe zo numur kwaw Tupàn ywy a'e. Tupàn Izaew wazar wiko ywy hekuzaromo wanupe a'e, uze'eg awer rupi katete a'e.

14

Izaew upei'ài'àg Kànàà ywy a'e wà kury

1 Nezewe Izaew upei'ài'àg Kànàà ywy a'e wà kury, weko àwàm romo a'e wà kury. Xaxeto Ereazar her ma'e a'e, Zuzue Nun ta'yr a'e no, Izaew izuapyapyr wanuwihaw a'e wà no, 2 omomor ita'i a'e wà kury, ywy ipegegwer izar ràm hexaexak pà pitàitàigatu wà kury. Nezewe a'e 9 iku'aw haw Izaew ta'yr wazuapyapyr uzemono'og ma'e upyhyk uiwy a'e wà kury, ta'e nezewe haw iapo àwàm umume'u Tupàn Moizez pe kwehe mehe a'e xe. 3 Moizez omono ywy Zotàw yrykaw huwake har kwarahy hemaw kutyr har a'e, inugwer 2 iku'aw haw Izaew ta'yr wazuapyapyr uzemono'og ma'e wanupe. Nomono kwaw ywy Erewi izuapyapyr wanupe. 4 Zuzue izuapyr wiko mokoz uzemono'og ma'e kwer romo wà. Na'aw waner wà: Manaxe, Eparai. Erewi izuapyapyr nupyhyk kwaw ni amo ywy ipegwer a'e wà. Xo amo tawhu zo upyhyk weko àwàm romo wà. Upyhyk amo ywy ka'api'i rupaw heta haw weimaw wamai'u haw romo wà no. 5 Nezewe upei'ài'àg Izaew ywy wà, Tupàn ze'eg Moizez pe imono pyrer rupi katete wà.

Omono Zuzue Emerom tawhu Karew pe

6 Amo 'ar mehe awakwer Zuta izuapyapyr a'e wà, Karew Zepone Kene pe har ta'yr a'e no, uze'eg wà Zuzue pe Ziwkaw tawhu pe a'e wà kury. — Erekwaw Tupàn ze'eg Moizez Tupàn hemiruze'eg pe imume'u pyrer ne. Kanez-Maranez pe hekon a'e 'ar mehe wà. Uze'eg Tupàn Moizez pe nerehe a'e, herehe a'e no. 7 Amo 'ar mehe Moizez hemur kar ko ywy ikatu haw hexak zàmim pà a'e, Kanez-Maranez wi a'e. Areko 40 kwarahy a'e 'ar mehe hemur kar mehe ihe. Hexak ire azewyr ko ywy ikatu haw imume'u pà ihe. Azeharomoete heremimume'u kwer. 8 Amogwer herupi oho ma'e kwer hemu'em Izaew wanupe wà, wamukyze kar pà xe har wanuwi wà. Ihe zo aruzar tuwe Tupàn ihe. 9 A'e rupi a'e 'ar mehe Moizez umume'u tuwe ma'e uzeapo ma'e ràm ihewe. — Ywy neremipyrog àwàm izar romo ereiko putar ne nehe, nezuapyapyr wà nehe no. Erepyhyk putar a'e ywy nezuapyapyr waneko àwàm romo nehe, ta'e ereruzar katu Tupàn ne xe, i'i Moizez ihewe.

10 Tupàn hemuiguwe kar a'e. Nàmàno kwaw. A'e 'ar henataromo amumaw 45 kwarahy hemàno 'ym pà. Ata kaiwer pe ywyxiguhu pe amogwer Izaew izuapyapyr wanupi ihe. Kutàri aiko xe. Areko 85 kwarahy. 11 A'e 'ar mehe hekàg ihe. Kutàri hekàgaw nuzawy kwaw hekàgaw a'e 'ar rehe arer. Apuner zauxiapekwer waàmàtyry'ymaw rehe kutàri ihe, kwehe mehe hereko awer ài ihe. 12 A'e rupi emur ko ywy ywytyr heta haw ihewe nehe, Tupàn ihewe hemimume'u kwer ihewe nehe. Amogwer umume'u xe har Anaki her ma'e wakàgaw newe wà. Uhua'u tawhu xe har wà. Heta pàrirogawhu waiwyr. Tupàn hepytywàgatu putar a'e nehe no. Aityk putar xe har wamuzàn kar pà ihe wà nehe, i'i Karew Zuzue pe.

13 A'e rupi Zuzue omono uze'egatu Karew Zepone ta'yr rehe a'e kury. Omono ywy pehegwer Emerom tawhu huwake har izupe. 14 A'e 'ar henataromo Karew wiko Emerom tawhu izar romo a'e, ta'e weruzar katu Tupàn Izaew wazar a'e xe. 15 Heta amo her kwehe arer Emerom tawhu pe. — Kiriat-Arama, i'i izupe wà. Arawa a'e, ikàg wera'u amogwer Anak wanuwi a'e. A'e rupi omono uwer tawhu

pe. Na'e a'e ywy rehe har paw upytu'u uzeàmàtyry'ym ire wà kury.

15

Zuta izuapyapyr waiwy

1 Zuta ta'yr wazuapyapyr uzemono'og ma'e pitàitàigatu a'e wà, upyhyk uiwy a'e wà. Waiwy oho Enom ywy pe, ywyxiguhu Zim her ma'e pe kwarahy hemaw awyze har kutyr. 2 Waywyzaw kwarahy hemaw awyze har kutyr har a'e, uzypyrog Yryhu Umàno Ma'e Kwer, ypaw kwarahy hemaw awyze har kutyr har pe a'e. 3 Oho kwarahy ihemaw awyze har kutyr. Uzypyrog zeupir haw Akarami her ma'e pe. Oho wi wi Zim pe. Kwarahy ihemaw awyze har kutyr wi oho Kanez-Maranez pe. Ukwaw Ezerom huwake. Oho Anar pe. Umàmàn Karaka tawhu no. 4 Oho Azimon pe. Oho yrykaw rupi Ezit ywyzaw rupi Mezitehàn yryhu pe. Upaw a'e pe. Amume'u Zuta izuapyapyr waywyzaw kwarahy ihemaw awyze har kutyr har kwez xe ihe.

5 Kwarahy ihemaw kutyr Yryhu Umàno Ma'e Kwer umumaw a'e ywy. Oho Zotàw yrykaw rupi u'ar pà. Kwarahy heixe haw awyze har kutyr ywyzaw uzypyrog a'e pe. 6 Oho Mete-Ogira tawhu pe Mete-Arama tawhu huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Uzeupir a'e wi itahu Moà her ma'e pe. (Moà wiko Humen ta'yr romo.) 7 Na'e uzypyrog ywyàpyznaw Iaiw haw her ma'e pe. Oho Nemir pe. Uzewyr kwarahy heixe haw awyze har kutyr Ziwkaw tawhu kutyr. Ziwkaw upyta Anumim pe zeupir haw henataromo ywyàpyznaw rehe kwarahy ihemaw awyze har kutyr. Na'e oho 'yzygwar Xemez her ma'e pe. A'e re oho 'yzygwar Hozew her ma'e pe. 8 A'e wi wahaw ywyàpyznaw Men-Inom her ma'e ywytyr Zepu izuapyapyr waneko awer pe. Zeruzarez tawhu upyta a'e ywytyr rehe. A'e re ywyzaw oho amo ywytyr apyr. A'e ywytyr wapyk Inom ywyàpyznaw henataromo kwarahy heixe haw kutyr, ywyàpyznaw teko aiha ma'e her ma'e iahykaw rehe kwarahy heixe haw awyze har kutyr. 9 Ywytyruhu apyr wi oho 'yzygwar Nepitoa her ma'e pe. A'e wi oho pepa'i tawhu Eperom ywytyr rehe har wanupe. A'e wi uzewyr wà Mara kutyr. (Kiriat Zeàri amo her romo no). 10 Umàmàn Mara kwarahy heixe haw kutyr Xeir ywytyr pe oho pà. Na'e ukwaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr Zeàri (Kezarom) ywytyr huwake. Uwezyw Mete-Xemez pe. Oho Ximina ikupe kutyr. 11 A'e wi ywyzaw oho ywytyruhu Akerom huwake har pe zeupir haw rupi. Uzewyr Xikerom pe. Ukwaw Mara ywytyr huwake. Uhem Zaminia tawhu pe. Upytu'u Mezitehàn yryhu pe.

12 Kwarahy heixe haw kutyr ywyzaw oho iko Mezitehàn yryhu iwyr. Amumaw Zuta izuapyapyr uzeànàànàm ma'e waywyzaw imume'u haw kwez xe ihe kury.

Weityk Karew Emerom wà

13 Weruzar Zuzue Tupàn ze'eg. Omono amo Zuta ywy ipehegwer Karew Zepone ta'yr pe. Omono tawhu izupe. Kiriat-Arama tawhu her romo a'e. Emerom i'i her Izaew waze'eg rupi. (Arawa a'e, Anak hàmuz romo hekon a'e). 14 Umuhem kar Karew na'iruz tuwihawete Emerom tawhu wi wà. Xezaz, Aimà, Tawmaz waner romo wà. 15 A'e wi uzàmàtyry'ym Nemir tawhu pe har oho wà kury. (Kiriat-Xeper her kwehe arer romo.)

16 — Aze amo awa upyhyk Kiriat-Xeper nehe, amono putar herazyr izupe hemireko romo nehe, i'i Karew zauxia-pekwer wanupe.

17 Na'e Otoniew Kenaz ta'yr Karew tywyr upyhyk tawhu a'e. A'e rupi omono Karew wazyr Akixa her ma'e izupe hemireko romo. 18 Amo 'ar mehe ur Akixa Otoniew pe uze'eg pà. — Enoz amo ko amo ma'etymaw heru pe nehe, i'i izupe. Henoz re a'e, umur a'e. Na'e Akixa Karew huwake uhem mehe wezyw zumen wi. — Ma'e ereputar, i'i Karew izupe.

19 — Ezapo amo ma'e ikatuahy ma'e ihewe nehe. Eremur ywy pehegwer Negew rehe har ne. Ikatuahy. Emur amo ytyzuzàmaw ihewe nehe no, i'i Akixa Karew pe. A'e rupi omono Karew mokoz ytyzuzàmaw izupe. Pitài ywate hin a'e. Inugwer ywytyr iwy pe hin a'e.

Zuta tawhu waner xe kury

20 Amuapyk putar Zuta ywy waner
Zuta tawhu waner xe ihe wà nehe kury.
21 Upyhyk amo tawhu kwarahy ihemaw
awyze har kutyr har Enom waywyzaw
huwake har wà: Kawizeew, Ener, Zagur.
22 Kina, Nimona, Anana, 23 Kenez, Azor, Ix-
inà. 24 Zipe, Terez, Mearot. 25 Azor-Anata,
Keriot-Ezero (Azor) 26 Àmà, Xem, Moraz
27 Azar-Gaz, Ezemom, Mete-Paret 28 Azar-
Xuwaw, Merexewa, Mizioxi 29 Mara, Im,
Ezem 30 Ewtoraz, Keziw, Oroma 31 Zikirak,
Màman, Xàxana 32 Eremaot, Xirin, Àim,
Himom. Wereko Zuta 29 tawhu wà. Heta
taw pixika'i ma'e a'e tawhu wanuwake har
wà no.

33 Na'aw tawhu kaiwer rehe har waner
xe wà kury: Etao, Zora, Azenat, 34 Zanoa,
En-Kanim, Tapu, Enà, 35 Zaramut, Ànurà,
Xoko, Azek 36 Xàràì, Ànitài, Zener, Ken-
erotài. Nezewe heta 14 tawhu wà. Heta
taw pixika'i ma'e a'e tawhu wanuwake
har wà no. 37 Upyhyk amo tawhu wà no.
Na'aw waner xe wà: Zenà, Anaz, Miginaw-
Kaz 38 Nireà, Mipa, Xokoteew 39 Araki,
Mokat, Ekerom 40 Kamo, Araomaz, Kixiri,
41 Zenerot, Mete-Nago, Nama, Makena.
Upyhyk 16 tawhu wà. Heta taw pixika'i
ma'e a'e tawhu wanuwake har wà no.

42 Zuta izuapyapyr upyhyk amo ae
tawhu wà no: Irimina, Eter, Àzà 43 Ita,
Azenat, Nezi 44 Keira, Akaziw, Marexa.
Upyhyk 9 tawhu wà, taw pixika'i a'e tawhu
wanuwake har wà no.

45 Upyhyk tawhu Akerom her ma'e wà
no, huwake har taw pixika'i wà no, teko
heta haw paw wà no. 46 Upyhyk taw
pixika'i paw Azenoz tawhu huwake har
wà no. Upyhyk teko heta haw a'e tawhu
huwake har wà no, te uhem Mezitehàn
yryhu pe wà.

47 Upyhyk Azenoz tawhu wà, Kaz tawhu
wà no, taw pixika'i a'e tawhu wanuwake
har paw wà no. Waiwy uzypyrog Ezit
ywyzaw pe. Oho Mezitehàn yryhu pe.

48 Upyhyk tawhu ywytyr rehe har wà no.
Na'aw waner xe wà: Xamir, Zaxir, Xoko
49 Nana, Kiriat-Xana (Nemir) 50 Anaw, Ex-
emo, Ani 51 Kozem, Orom, Zir. Upyhyk 11
tawhu wà, taw pixika'i tawhu wanuwake
har paw wà no.

52 Upyhyk amo tawhu wà no. Araw,
Numa, Exà 53 Zani, Mete-Tapu, Apek
54 Unta, Kiriat-Arama (Emerom), Zior.
Upyhyk 9 tawhu wà, taw pixika'i tawhu
wanuwake har paw wà no.

55 Upyhyk amo tawhu wà no. Maom,
Karamew, Ziw, Zuta 56 Zereew, Zokoneàw,
Zano 57 Kain, Zimea, Ximina. Upyhyk 10
tawhu wà, taw pixika'i tawhu wanuwake
har paw wà no.

58 Upyhyk amo tawhu wà no. Arur, Mete-
Zur, Kenor 59 Marat, Meteanot, Ewteko. 6
tawhu upyhyk wà, taw pixika'i wanehe we
wà.

60 Upyhyk amo mokoz tawhu wà no.
Kiriat-Ma'aw (Kiriat-Zeàri), Hama. Mokoz
tawhu upyhyk wà, taw pixika'i tawhu
wanuwake har wanehe we wà.

61 Ywyxiguhu pe upyhyk amo tawhu wà.
Mete-Arama, Mini, Xekak 62 Nimixà tawhu
xa rehe har, ytyzuzàmaw Zeni her ma'e.
6 tawhu upyhyk a'e pe wà, taw pixika'i
tawhu wanuwake har wanehe we wà.

63 Zuta izuapyapyr nupuner kwaw Zepu
ywy rehe har Zeruzarez pe wiko ma'e wa-
muhem kar haw rehe wà. Te ko 'ar rehe a'e
teko wiko Zuta izuapyapyr wainuromo wà.

16

Manaxe izuapyapyr kwarahy heixe haw kutyr har waiwy, Eparai waiwy no

1 Zuze izuapyapyr waiwy uzypyrog
Zotàw yrykaw wi Zeriko huwake. Oho
te ywyxiguhu pe. Ywy ywytyr hereko
har Zeriko huwake har waiwy pehegwer
rehe tuz. Waiwy uhem Metew tawhu pe.
2 Heta amo ae her Metew pe. Ywyzaw
uhem Arakit waiwy pe Atarot tawhu pe.
3 Oho kwarahy heixe haw kutyr Zaperexit
waiwy pe Mete-Orom ywytyr ipy pe har pe
Zezer pe. Uhem yryhu pe.

4 Nezewe Manaxe izuapyapyr a'e wà,
Eparai izuapyapyr a'e wà no, Zuze ta'yr
izuapyapyr a'e wà, upyhyk uiwy weko
àwàm a'e wà.

Eparai waiwy

5 Amume'u putar Eparai waywyzaw ihe
nehe kury. Ywyzaw kwarahy heixe haw
kutyr har uzypyrog Atarot-Anar tawhu pe.
Oho Mete-Orom ywate har pe. 6 A'e wi
oho Mezitehàn yryhu pe. Mikimeta tawhu

upyta kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Kwarahy ihemaw kutyr ywyzaw uzewyr Tanat-Xiro tawhu pe. Oho ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr te Zanoa tawhu pe. 7 A'e wi uwezyw tawhu pe Narat tawhu pe. Uhem Zeriko tawhu pe. Upaw Zotàw yrykaw pe. 8 Kwarahy heixe haw kutyr ywyzaw oho Tapu tawhu wi Kana yrykaw pe. Upaw Mezitehàn yryhu pe. Zuzue omono a'e ywypehegwer Eparai izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanupe. Wiko izar romo wà. 9 Eparai izuapyapyr upyhyk amo tawhu Manaxe waiwy rehe har wà, amo taw pixika'i ma'e a'e ywy rehe har wà no. 10 Numuhem kar kwaw Kànàà ywy rehe har Zezer tawhu pe har wà. Te ko 'ar rehe Kànàà ywy rehe har wiko Eparai izuapyapyr wainuromo wà. Uma'erekoahy e wanupe ko 'ar rehe wà.

17

Amogwer Manaxe izuapyapyr upyhyk amo ywy wà no

1 Zuze umuzàg Manaxe. Ta'yr ipy romo hekon. Manaxe umuzàg Makir wa'yr ipy romo. Makir a'e, Zireaz pe har wanàmuz romo hekon a'e. Upyhyk tawhu Zireaz her ma'e wà. Upyhyk tawhu Màxà her ma'e wà no. Ta'e Makir izuapyapyr a'e wà xe, zauxiapekwer ikàg ma'e romo wanekon a'e wà xe. 2 Amogwer Manaxe izuapyapyr upyhyk amo ywy wà no. Na'aw izuapyapyr uzemono'og ma'e waner xe wà: Amiezer, Erek, Aziriew, Xikez, Eper, Xemi. Manaxe Zuze ta'yr romo hekon a'e. 3 Manaxe umuzàg Makir. Makir umuzàg Zireaz. Zireaz umuzàg Eper. Eper umuzàg Zeropeaz. Nata'yr kwaw Zeropeaz. Xo tazyr zo uzexak kar izupe wà. Na'aw tazyr waner xe wà: Makira, Noa, Ogira, Miwka, Xiza. 4 Amo 'ar mehe tazyr uze'eg oho xaxeto Ereazar her ma'e pe wà kury. Uze'eg oho Zuzue pe wà no, amogwer tuwihaw wanupe wà no. — Kwehe mehe Tupàn uze'eg Moizez pe a'e. — Emono ywy awakwer wanupe nehe. Emono ywy pehegwer waànàm kuzà Manaxe izuapyapyr wanupe nehe no, i'i izupe. A'e rupi uruiko xe ureywy pehegwer ipyhyk pà ure kury, i'i kuzà tuwihaw wanupe wà. A'e rupi omono ywy pehegwer kuzà wanupe wà no, ta'e Tupàn uzapo kar nezewe haw Moizez pe kwehe mehe a'e xe. 5 Nezewe Manaxe izuapyapyr upyhyk uiwy pehegwer wà. Mokoz ywy pehegwer upyhyk wà. Upyhyk Zireaz ywy wà. Upyhyk Màxà ywy wà no, Zotàw yrykaw huwake har kwarahy ihemaw kutyr har wà. Upyhyk 10 pehegwer kwarahy heixe haw kutyr har wà no. 6 Nezewe Manaxe ta'yr izuapyapyr upyhyk ywy pehegwer wà, tazyr izuapyapyr upyhyk ywy pehegwer wà no. Omono tuwihaw Zireaz ywy kurer inugwer Manaxe izuapyapyr wanupe wà.

7 Manaxe izuapyapyr waiwy uzypyrog Azer izuapyapyr waiwy pe. Oho tawhu Mikimeta her ma'e pe, Xikez tawhu huwake kwarahy hemaw kutyr. A'e ywyzaw oho kwarahy hemaw awyze har kutyr En-Tapuwa tawhu pe har waiwy pe. 8 Tapuwa ywy a'e, Manaxe ywy myter pe tuz. Tapuwa tawhu a'e, ywyzaw rehe har a'e, Eparai izuapyapyr wanupe upyta a'e. 9 Ywyzaw wezyw oho En-Tapuwa wi Kana yrykaw pe uhem pà. Tawhu yrykaw huwake har kwarahy hemaw awyze har kutyr har a'e wà, Eparai izuapyapyr waiwy myter pe wanuz a'e wà. A'e ywy tawhu Manaxe izuapyapyr waneko haw wamyter pe tuz. Manaxe waywyzaw oho wiwi yrykaw ywaz rehe kwarahy heixe haw ahurehe har kutyr har rehe. Uhem yryhu Mezitehàn her ma'e pe. 10 Eparai izuapyapyr wiko Manaxe izuapyapyr wanuwake kwarahy heixe haw ahurehe har kutyr wà. Waiwy oho yryhu pe wà. Manaxe izuapyapyr waiwy oho kwarahy hemaw ahurehe har kutyr. Uhem Azer izuapyapyr waiwy pe. Oho kwarahy heixe haw kutyr Ixakar izuapyapyr waiwy pe no. 11 Tawhu Mete-Xà her ma'e a'e, taw a'e tawhu huwake har wà no, Ixakar waiwy no, Azer waiwy no, upyta Manaxe wanupe wà. Manaxe izuapyapyr wiko Imireàw ywy rehe wà, Nor tawhu yryhu huwake har pe wà no, Enor tawhu pe wà no, Tanak tawhu pe wà no, Mezin tawhu pe wà no, taw pixika'i a'e tawhu wanuwake har wanupe wà no. 12 Manaxe izuapyapyr zo a'e wà, numuhem kar kwaw teko a'e

tawhu pe har a'e wà. A'e rupi a'e Kànàà rehe har a'e tawhu pe har wikuwe wiwi a'e tawhu pe ko 'ar rehe a'e wà kury. 13 Amo kwarahy pawire Izaew ikàg wiwi wera'u a'e wà. Nezewe rehe we nupuner kwaw Kànàà rehe har paw wamuhem kar haw rehe wà. Umuma'erekoahy e kar Izaew uzeupe wà.

Manaxe, Eparai wà no, wenoz amo ywy Zuzue pe wà

14 Zuze ta'yr izuapyapyr uze'eg oho Zuzue pe wà. — Màràzàwe tuwe xo pitài ywy pehegwer zo eremur kwez urewe. Urereta tetea'u ure, ta'e Tupàn umur uze'egatu urerehe a'e xe, i'i izupe wà. 15 Uze'eg Zuzue wanupe. — Azeharomoete peneta tetea'u. Azeharomoete ywy ywytyr hereko har Eparai waneko haw pixika'i wera'i peme. A'e rupi peho Perize izuapyapyr waiwy pehegwer Hapaz waiwy pehegwer ipyhyk pà nehe ty wà. Heta ka'a ete a'e pe. Pemonohok ka'a nehe, ywy imukatu pà peneko àwàm romo nehe, i'i Zuzue Zuze izuapyapyr wanupe.

16 — Ywy ywytyr hereko har nuhyk kwaw urewe. Kànàà ywy rehe har ywytyr heta 'ymaw rehe wiko ma'e a'e wà, wereko ywyramawa itaper iapo pyrer uzeupe a'e wà. Mete-Xà tawhu pe har wà, taw a'e tawhu huwake har pe har wà no, Zereew rehe har ywytyr ipy rehe har wà no, wereko ywyramawa uzeupe wà. (A'e rupi ikàg wera'u zauxiapekwer urewi wà), i'i Zuzue pe wà.

17 Uze'eg Zuzue Eparai Manaxe izuapyapyr wanupe no. — Azeharomoete pekàg kury, peneta tetea'u no. Mokoz ywy amono putar peme peneko àwàm romo nehe kury. 18 Ywy ywytyr heta haw upyta putar peme nehe. Heta tetea'u ka'a a'e pe. Nezewe rehe we pemukatu putar ywy nehe. Pepyhyk putar upaw rupi nehe. Ta'e pemuhem kar putar Kànàà ywy rehe har upaw rupi a'e wi pe wà nehe xe. Heta ywyramawa tàtà ma'e wanupe. Nezewe rehe we pemuhem kar putar pe wà nehe, ta'e pekàg tuwe pe no xe, i'i Zuzue wanupe.

18

Umuza'aza'ak uiwy pehegwer wà

1 (Upyhyk Izaew a'e ywy paw wà.) A'e rupi teko paw uzemono'og oho tawhu Xiro her ma'e pe wà. Umuapyk tàpuzràn Tupàn heko haw a'e pe wà. 2 7 Izaew ta'yr izuapyapyr uzemono'og ma'e nupyhyk kwaw uiwy pehegwer a'e wà rihi. 3 A'e 'ar rehe uze'eg Zuzue Izaew wanupe kury. — Ma'e peàro peiko. Ma'e 'ar mehe pepyhyk putar ywy Tupàn peipy wazar hemimur kwer nehe. 4 Pe pitàitàigatu pexaexak na'iruz awa pe wà nehe. Izaew izuapyapyr uzemono'og ma'e pitàitàigatu umur kar putar na'iruz awa wà. Ihe amono kar putar a'e awa ko ywy nànàn ihe wà nehe. Wexak putar ywy ikatu haw wà nehe. Umuapyk putar wemixak kwer pape rehe wà nehe. Aze wexak amo ywy katu wà nehe, aze uputar a'e ywy weko àwàm romo wà nehe, tuwe umuapyk a'e ywy imume'u haw pape rehe wà nehe. A'e re uzewyr putar xe ihewe uze'eg pà wà nehe. 5 A'e awa upei'ài'àg putar a'e ywy 7 pehegwer romo iapo pà wà nehe. Zuta izuapyapyr wiko putar uiwy rehe wà nehe, kwarahy heixe haw ahurehe har kutyr har rehe wà nehe. Zuze izuapyapyr wiko putar uiwy rehe wà nehe no, kwarahy hemaw ahurehe har kutyr har rehe wà nehe no. 6 Pemur a'e ywy 7 pehegwer romo iapo pyrer pape rehe imuapyk pyrer ihewe nehe. A'e 'ar mehe amomor putar ita'i Tupàn hemiapo putar haw ikwaw pà ihe nehe, penekuzaromo ihe nehe. 7 Erewi izuapyapyr nupyhyk kwaw ywy wà nehe, amogwer wazàwe wà nehe. Ta'e wiko xaxeto romo Tupàn henataromo a'e wà xe. Kaz izuapyapyr a'e wà, Humen izuapyapyr a'e wà no, Manaxe kwarahy hemaw kutyr har izuapyapyr a'e wà no, upyhyk uiwy Zotàw yrykaw ywaz rehe har kwarahy hemaw kutyr har a'e wà. Moizez Tupàn hemiruze'eg umur a'e ywy wanupe a'e, i'i Zuzue teko wanupe.

8 Uhem a'e awa oho ywy hexakaw imume'u haw iapo pà wà. Wahem 'ym mehe we Zuzue uze'eg wi wanupe. — Pexak ywy paw peho nehe. Pemuapyk penemixak kwer pape rehe nehe. A'e re pezur xe ihewe nehe. Amomor putar ita'i Tupàn hemiapo putar haw ikwaw

kar pà peme ihe nehe, Tupàn henataromo ihe nehe. Nezewe pekwaw putar ywy pehegwer izar ràm pitàitàigatu nehe, i'i wanupe.

9 A'e rupi oho tuwe a'e awa ywy nàn wà. Umuapyk ywy hexakaw pape rehe wà, tawhu wanexakaw pitàitàigatu imuapyk pà wà, 7 pehegwer romo iapo pà wà. A'e re uzewyr wà Zuzue pe Xiro tawhu pe wà. 10 Na'e omomor Zuzue ita'i Tupàn henataromo ywy ipegegwer wazar ràm wanexanexak pà. Nezewe umuza'aza'ak ywy, ipegegwer imono pà a'e 7 Izaew ta'yr izuapyapyr wanupe pitàitàigatu.

Mezàmi izuapyapyr waiwy

11 Nezewe Tupàn wexaexak ywy Mezàmi izuapyapyr wanupe, iànàànàm wanupe pitàitàigatu. Waiwy Zuta waiwy Zuze waiwy wamyter pe tuz a'e. 12 Kwarahy hemaw ahurehe uzypyrog Zotàw yrykaw pe. Ukwaw Zeriko huwake. Oho ywytyr kutyr kwarahy heixe haw kutyr. Uhem ywyxiguhu Mete-Awen her ma'e pe. 13 A'e wi waywyzaw ukwaw Iruz huwake a'e tawhu pe zeupir haw pe, Metew tawhu pe. Wezyw oho Atarot-Anar tawhu pe ywytyr rehe Mete-Orom Ywytyr ipy pe har pe.

14 A'e wi ywyzaw oho amo ywy kutyr. Ywytyr huwake kwarahy heixe haw kutyr har wi uzewyr kwarahy ihemaw awyze har kutyr kury. Uhem Kiriat Ma'aw tawhu pe. (Kiriat-Zeàri amo her romo.) Amo Zuta izuapyapyr wiko a'e tawhu pe wà. Amume'u ywyzaw kwarahy heixe haw kutyr har kwez xe ihe.

15 Ywyzaw kwarahy hemaw awyze har kutyr har uzypyrog Kiriat-Zeàri huwake kwarahy heixe haw kutyr. Uhem Nepitoa yrykaw ipy pe ytyzuzàmaw pe. 16 Wezyw ywyzaw ywytyruhu izypy pe. A'e ywytyr uwin iàpy'àmaw Men-Inom her ma'e huwake. Hepai iàpy'àmaw huwake kwarahy hemaw ahurehe har kutyr ywyzaw tuz. Oho wiwi iàpy'àmaw Ino her ma'e rupi, ukwaw Zepu tawhu huwake kwarahy ihemaw awyze har kutyr. A'e re uhem tawhu Eri-Ozew her ma'e pe. 17 A'e re oho kwarahy hemaw ahurehe har kutyr. Uhem Eri-Xemez pe. A'e re oho Zerirot pe Anumim pe zeupir haw ikupe kutyr. A'e re wezyw itahu Muà her ma'e pe. Moà a'e, humen ta'yr romo hekon kwehe mehe a'e. 18 Ywyzaw ukwaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr Zotàw ywyàpyznaw wi zeupir haw huwake. A'e re uwezyw ywyàpyznaw pe. 19 Oho kwarahy heixe haw awyze har kutyr Mete-Ogira pe zeupir haw huwake. Upaw Zotàw yrykaw iahykaw pe kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe. Heta 'ypawhu a'e pe yryhu pupe 'y iwyrykaw pe. Amume'u ywyzaw kwarahy ihemaw awyze har kutyr har romo kwez xe ihe kury.

20 Zotàw yrykaw a'e, ywyzaw kwarahy ihemaw kutyr har romo a'e. Zuzue omono ywy pehegwer Mezàmi izuapyapyr wanupe. Amume'u a'e ywyzaw kwez xe.

21 Mezàmi wiko amo tawhu wazar romo wà no: Zeriko, Mete-Ogira, Emek-Kezi, 22 Mete-Arama, Zemàràì, Metew, 23 Awi, Para, Opira, 24 Kepar-Amonaz, Opini, Zema. Heta 12 tawhu wà. Heta amo taw a'e tawhu waiwyr har wà no.

25 Mezàmi wiko amo tawhu wazar romo wà no: Zimeàw, Hama, Meerot, 26 Mipa, Xepira, Moza, 27 Hekem, Iripeew, Tarara, 28 Zera, Erep, Zepu (Zeruzarez her inugwer), Zimea, Kiriat-Zeàri. Heta 14 tawhu wà. Heta amo taw a'e tawhu waiwyr har wà no. Zuzue omono amo ywy Mezàmi izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanupe. Amume'u a'e ywy kwez xe ihe kury.

19

Ximeàw izuapyapyr waiwy

1 Zuzue omono amo ywy Ximeàw izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanupe kury. Imuza'akaw mokoz haw romo a'e. Waiwy upyta Zuta ywy myter pe. 2 Ximeàw wereko amo tawhu wà: Merexewa, Xema, Moraz, 3 Azar-Xuwaw, Mara, Ezem, 4 Ewtoraz, Metu, Oroma, 5 Zikirak, Mete-Marakamot, Azar-Xuza, 6 Mete-Erewaot, Xaruem. Heta 13 tawhu wà. Heta amo taw a'e tawhu waiwyr har wà no.

7 A'e teko wiko amo tawhu wazar romo wà no: Àim, Himon, Eter, Àzà. Heta 4 tawhu wà. Heta amo taw a'e tawhu waiwyr har wà no. 8 Ximeàw wiko taw a'e tawhu waiwyr har paw wazar romo wà

no. Waiwy oho Marat-Mer pe. Hama kwarahy ihemaw awyze har kutyr har her inugwer romo a'e. Zuzue omono amo ywy Ximeàw izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanupe. Amume'u a'e ywy kwez xe. 9 Umunyryk amo Zuta waiwy pehegwer imono pà Ximeàw wanupe. Ywy Zuta wanupe imono pyrer uhua'u wera'u a'e. A'e rupi omono ipehegwer Ximeàw pe.

Zemurom izuapyapyr waiwy

10 Zuzue uzapo ywy imuza'akaw na'iruz haw kury. Omono ywy pehegwer Zemurom izuapyapyr wanupe. Waiwy oho Xari pe. 11 Ywyzaw uzeupir kwarahy heixe haw kutyr Marara pe. Ukwaw Namazet huwake. Uhem yrykaw Zokineàw huwake har pe kwarahy ihemaw kutyr har pe. 12 Xari ikupe kutyr ywyzaw oho iko kwarahy ihemaw kutyr Kizirot-Tamor ywy rehe ywyzaw pe. Ukwaw Namerat rupi Zapi pe uhem pà. 13 Oho wiwi iko kwarahy ihemaw kutyr Kate-Eper pe, Ete-Kazi pe no. Na'e uwak Nez kutyr Himom piarupi. 14 Kwarahy heixe haw awyze har kutyr ywyzaw uwak Anatom tawhu kutyr. Upytu'u Ipitaew ywyàpyznaw pe. 15 Heta amo tawhu Zemurowa ywy rehe wà: Katat, Naraw, Xinirom, Inara, Merez. Heta 12 tawhu wà. Heta amo taw a'e tawhu waiwyr har wà no. 16 A'e tawhu wà, a'e taw wà no, upyta ywy Zemurom izuapyapyr wanemipyhyk kwer rehe wà. Zemurom wiko wazar romo wà.

Ixakar izuapyapyr waiwy

17 Zuzue uzapo ywy imuza'akaw 4 haw kury. Omono ywy pehegwer Ixakar izuapyapyr wanupe. 18 Amo tawhu upyta waiwy rehe wà. Zereew, Kezurot, Xunez, 19 Aparai, Xeom, Anakarat, 20 Hamit, Kiziàw, Emez, 21 Hemet, En-Kamin, En-Ana, Mete-Pazez. 22 Ywyzaw ukwaw na'iruz tawhu wanuwake: Tamor, Xazima, Mete-Xemez. Upaw Zotàw yrykaw pe. Heta 16 tawhu Ixakar waiwy rehe wà. Heta taw a'e tawhu waiwyr har wà no. 23 A'e tawhu a'e wà, a'e taw wà no, upyta ywy Ixakar izuapyapyr wanemipyhyk kwer rehe wà. Ixakar wiko wazar romo wà.

Azer izuapyapyr waiwy

24 Zuzue uzapo ywy imuza'akaw 5 haw kury. Omono ywy pehegwer Azer izuapyapyr wanupe. 25 Heta amo tawhu a'e ywy rehe wà: Ewkat, Ari, Metez, Akixap, 26 Aramerek, Amaz, Mizaw. Kwarahy heixe haw kutyr ywyzaw uhem Karamew ywytyr pe. Uhem tawhu Xiro-Iriminat pe no. 27 A'e re oho kwarahy ihemaw kutyr Mete-Nago pe. Ukwaw Zemurom waiwy huwake. Wahaw Ipitaew ywyàpyznaw. Oho kwarahy heixe haw awyze har kutyr Mete-Emek pe Neiew pe. Oho wiwi kwarahy heixe haw awyze har kutyr amo tawhu wanupe: Kamu, 28 Emerom, Heow, Amon, Kana. A'e re uhem Xitom uhua'u ma'e pe. 29 Na'e ywyzaw oho Hama kutyr Xir tawhu pe uhem pà. Heta pàrirogawtàtà a'e tawhu izywyr. Na'e ywyzaw uwak Oza kutyr Mezitehàn yryhu pe oho pà upaw pà. Heta amo tawhu Azer waiwy rehe wà: Maraw, Akaziw, 30 Uma, Apeka, Heow. Heta 24 tawhu wà. Heta taw a'e tawhu waiwyr har wà no. 31 A'e tawhu a'e wà, a'e taw wà no, upyta ywy Azer izuapyapyr wanemipyhyk kwer rehe wà. Azer wiko wazar romo wà.

Napitari waiwy

32 Zuzue uzapo ywy imuza'akaw 6 haw kury. Omono ywy pehegwer Napitari izuapyapyr wanupe. 33 Waywyzaw uzypyrog Erep tawhu pe. Oho ywyra kawar Zanani her ma'e wi, Anami-Nekew wi Zamineew wi Araku pe. Upytu'u Zotàw yrykaw pe. 34 Ywyzaw uwak kwarahy heixe haw kutyr Azinot-Tamor tawhu pe oho pà. A'e wi oho Okok pe, Zemurom pe kwarahy ihemaw awyze har kutyr, Azer pe kwarahy heixe haw kutyr, Zuta pe Zotàw yrykaw pe kwarahy ihemaw kutyr. 35 Amo tawhu uzepyro pàrirogawtàtà pupe wà: Zini, Zeruzarez, Amat, Hakat, Kineret, 36 Anama, Hama, Azor, 37 Kez, Enerez, En-Azor, 38 Iro, Miginarew, Orez, Mete-Anat, Mete-Xemez. Heta 19 tawhu wà. Heta taw a'e tawhu waiwyr har wà no. 39 A'e tawhu a'e wà, a'e taw wà no, upyta ywy Napitari izuapyapyr wanemipyhyk kwer rehe wà. Napitari wiko wazar romo wà.

Nà izuapyapyr upyhyk uiwy wà no

40 Zuzue uzapo ywy imuza'akaw 7 haw kury. Omono ywy pehegwer Nà izuapyapyr wanupe. 41 Heta tawhu waiwy rehe wà: Zora, Etao, Ir-Xemez, 42 Xarami, Aezarom, Ixira, 43 Ero, Ximina, Akerom, 44 Ewtek, Zimeton, Marat, 45 Zeuz, Mene-Merak, Kat-Himon, 46 Me-Zariko, Hako, ywy Zop tawhu henataromo har. 47 Upyro amo ywy Nà izuapyapyr wanuwi wà. A'e rupi Nà izuapyapyr oho Erezez tawhu pe a'e pe har waàmàtyry'ym pà wà. Upyhyk a'e tawhu wà. Uzuka ipupe wiko ma'e wà. Na'e upyhyk a'e ywy wà, hehe wiko pà wà. Omono amo her Erezez tawhu pe wà. — Nà, i'i izupe wà. Nà a'e, a'e wanàmuz ipy mehe arer romo hekon a'e. 48 A'e tawhu a'e wà, a'e taw wà no, upyta ywy Nà izuapyapyr wanemipyhyk kwer rehe wà. Nà izuapyapyr wiko wazar romo wà.

Zuzue upyhyk uiwy a'e no

49 Izaew umumaw ywy imuza'aza'akaw wà kury. Na'e omono amo ipehegwer Zuzue Nun ta'yr pe wà. Wiko izar romo. 50 — Pemono amo tawhu izupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e teko wanupe. Tawhu upyta ywy ywytyruhu hereko har Eparai waiwy rehe a'e. Ximinat-Xera her romo a'e. Zuzue uzapo wiwi a'e tawhu. Na'e wiko ipupe.

51 Xaxeto Ereazar a'e, Zuzue a'e no, Izaew ta'yr wazuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanuwihaw a'e wà no, uzapo ywy imuza'aza'akaw a'e wà. Iapo mehe upuranu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe ita'i ma'e papar haw hereko har imomor pà wà, tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer pe teixe haw huwake a'e wà, Xiro tawhu pe a'e wà. Nezewe umumaw ywy imuza'aza'akaw wà.

20

Tawhu puruzuka ma'e kwer wazeàmim àwàm

1 Amo 'ar mehe Tupàn uze'eg wà Zuzue pe kury.

2 — Kwehe mehe aze'eg Moizez pe ihe. — Pexaexak amo tawhu pe wà nehe, puruzuka ma'e kwer wazeàmim àwàm romo wà nehe, a'e izupe. Eze'eg Izaew wanupe nehe kury. — Pexaexak a'e tawhu pe wà nehe kury, ere wanupe nehe, i'i Tupàn Zuzue pe. 3 Nezewe mehe aze amo uzuka amo nehe, hehe ipuruzuka wer 'ym pà nehe, izuka arer upuner a'e tawhu wapupe uzànaw rehe wà nehe. Izuka pyrer huwykwer hekuzar iputar har nupuner kwaw izuka haw rehe a'e pe wà nehe. Nupuner kwaw hehe uzepykaw rehe wà nehe. 4 Aze amo uzàn a'e tawhu pe nehe no, u'àm putar tawhu pe teixe haw huwake nehe. Umume'u putar wemiapo kwer tawhu pe har wanàmuzgwer wanupe nehe. Tàmuzgwer umuixe kar putar a'e awa tawhu pe wà nehe. Omono putar amo tàpuz izupe heko àwàm romo wà nehe. 5 Aze hehe uzepyk ma'e ràm ur haikweromo nehe, tàmuzgwer nomono kwaw a'e teko hekar har pe wà nehe. Ta'e uzuka wapihar hehe ipuruzuka wer 'ym pà a'e xe. Na'ipuruzuka wer kwaw hehe. 6 Izuka arer upyta putar a'e tawhu pe nehe. Tàmuz upuranu putar hehe wà nehe. Na'e umume'u putar izupe wemiapo kar ràm teko a'e pe har wanenataromo wà nehe. Izuka arer upuner a'e tawhu pe upyta haw rehe nehe. Xo xaxeto wanuwihaw imàno re zo upuner uzewyr haw rehe weko awer pe nehe. (Uzuka amo a'e tawhu pe a'e 'ym mehe a'e.)

7 Wexaexak amo tawhu uzàn ma'e wazeàmim àwàm romo wà: Kez Karirez ywy rehe har Napitari ywy ywytyruhu hereko har rehe har, Xikez Eparai ywy rehe ywytyruhu hereko har rehe har, Kiriat-Arama (Emerom inugwer her ma'e) Zuta ywy rehe ywytyruhu hereko har rehe har. 8 Zotàw yrykaw ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr ywyapypepaw Zeriko tawhu huwake har rehe ywyxiguhu rehe wexaexak Mezer tawhu Humen ywy rehe har wà, Hamot Zireaz ywy rehe har Kaz waiwy rehe har, Korà Màxà ywy rehe har Manaxe waiwy rehe har. 9 Wexaexak a'e tawhu uzàn ma'e waneko àwàm romo teko Izaew izuapyapyr wanupe wà. Amo ywy rehe arer Izaew wainuinuromo wiko ma'e upuner a'e tawhu wapupe uzànaw rehe wà no. Wyzài teko, aze uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà, upuner uzepyro haw rehe a'e tawhu wapupe wà. Aze izuka pyrer iànàm izepyk

wer hehe, nupuner kwaw izuka haw rehe. Tàmuzgwer upuranu wanehe wà. Umume'u uzeapo ma'e ràm a'e pe teko a'e tawhu pe har wanenataromo wà.

21

Tawhu Erewi izuapyapyr waneko haw

1-2 Erewi izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanuwihaw oho Xiro tawhu Kànàà ywy rehe har pe wà. Uze'eg oho tuwihaw wanupe a'e pe wà: xaxeto Ereazar pe, Zuzue Nun ta'yr pe no, Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwihaw nànàn no. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Moizez pe a'e. — Tuwe Izaew omono tawhu Erewi wanupe wà nehe. Tuwe omono ka'api'i rupaw a'e tawhu izywyr har wanupe wà nehe no, waneimaw wamai'u haw romo wà nehe no, i'i Tupàn Moizez pe, i'i Erewi amo Izaew wanupe wà.

3 Izaew weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Omono amo tawhu Erewi izuapyapyr wanupe wà. Omono amo ka'api'i rupaw wanupe wà no.

4 Koat izuapyapyr uzeànàànàm ma'e ràgypy upyhyk tawhu wà. Erewi izuapyapyr xaxeto Àràw izuapyapyr upyhyk 13 tawhu amo Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwi wà: Zuta izuapyapyr wanuwi, Ximeàw wanuwi, Mezàmi wanuwi. 5 Amogwer Koat izuapyapyr upyhyk 10 tawhu Eparai izuapyapyr wanuwi wà, Nà izuapyapyr wanuwi wà no, Manaxe izuapyapyr ipehegwer kwarahy heixe haw kutyr har wanuwi wà no.

6 Zeroxon izuapyapyr upyhyk 13 tawhu amo Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwi wà: Ixakar izuapyapyr wanuwi, Azer wanuwi, Napitari wanuwi, Manaxe izuapyapyr ipehegwer Màxà pe har Zotàw ikupe kutyr har kwarahy ihemaw kutyr har wanuwi wà no.

7 Merari izuapyapyr upyhyk 12 tawhu amo Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwi wà: Humen izuapyapyr wanuwi, Kaz wanuwi, Zemurom wanuwi.

8 Nezewe teko Izaew izuapyapyr omomor ita'i ma'e papar haw hereko har wà, a'e tawhu wamunyrykar pà Erewi wanupe wà, ka'api'i rupaw a'e tawhu waiwyr har imunyryk kar pà wanupe wà no. Ta'e Tupàn uzapo kar nezewe haw Moizez pe a'e xe.

9 Zuta izuapyapyr wà, Ximeàw izuapyapyr wà no, omono tawhu 10 Koat Erewi ta'yr izuapyapyr wanupe wà. Ywy imuza'aza'ak mehe Koat izuapyapyr ràgypy upyhyk uiwy wà. 11 Omono Kiriat-Arama tawhu a'e teko wanupe wà. Arawa wiko Anak tu romo a'e. — Emerom, i'i teko a'e tawhu pe wà no. Upyta Zuta ywy rehe ywytyruhu wainuinuromo. Omono ka'api'i rupaw a'e tawhu izywyr har wanupe wà no. 12 Ta'e a'e 'ym mehe omono ko a'e tawhu izywyr har Karew Zepone ta'yr pe wà xe. Wiko izar romo a'e.

13 Omono Emerom Àràw izuapyapyr wanupe wà. Omono ka'api'i rupaw tawhu izywyr har wanupe wà no. Aze amo uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà, upuner a'e tawhu pe uzànaw rehe. Omono amo tawhu wanupe wà no: Irimina, 14 Zaxir, Etemowa, 15 Orom, Nemir, 16 Àim, Zita, Mete-Xemez. Omono ka'api'i rupaw a'e tawhu waiwyr har wanupe wà no. Omono 9 tawhu Zuta izuapyapyr wama'e Ximeàw izuapyapyr wama'e wà, Àràw izuapyapyr wanupe wà. 17 Omono 4 tawhu Mezàmi izuapyapyr wama'e wà: Zimeàw, Zema, 18 Anatot, Arimon. 19 Omono 13 tawhu wanupe wà. Omono ka'api'i rupaw a'e tawhu waiwyr har xaxeto Àràw izuapyapyr wanupe wà no.

20 Omono amo tawhu Eparai wama'e amogwer Koat izuapyapyr Àràw izuapyapyr wanupe wà. 21 Upyhyk Xikez tawhu wà. Upyhyk ka'api'i rupaw izywyr har Eparai ywy ywytyruhu hereko har rehe har wà no. Aze amo uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà, upuner Xikez pe uzànaw rehe. Koat izuapyapyr upyhyk amo tawhu wà no: Zezer, 22 Kimizai, Mete-Orom. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no. 23 Upyhyk 4 tawhu Nà izuapyapyr wama'e wà no: Ewtek, Zimeton, 24 Aezarom, Kat-Himon. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no. 25 Manaxe izuapyapyr ipehegwer kwarahy heixe haw kutyr har omono mokoz tawhu wanupe wà: Tanak, Kate-Himon. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr

har wà no. 26 Koat izuapyapyr uzeànàànàm ma'e upyhyk 10 tawhu wà. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no.

27 Zeroxon izuapyapyr wiko amo Erewi izuapyapyr romo wà. Manaxe izuapyapyr ipehegwer kwarahy ihemaw kutyr har omono amo tawhu Zeroxon wanupe wà: Korà Màxà ywy rehe har. Omono ka'api'i rupaw izywyr har wanupe wà no. Tuwihaw omonokatu amo tawhu teko izuka arer wanupe wà. Aze amo uzuka amo hehe ipuruzuka wer 'ym pà, upuner agwer tawhu pe uzànaw rehe. Upuner Korà pe uzànaw rehe wà. Zeroxon izuapyapyr upyhyk amo tawhu wà no: Meexetera tawhu, ka'api'i rupaw izywyr har rehe we. 28-29 Upyhyk 4 tawhu Ixakar izuapyapyr wanuwi wà: Kiziàw, Namerat, Zaramut, En-Kanim. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwy har wà no. 30 Upyhyk 4 tawhu Azer izuapyapyr wanuwi wà: Mizaw, Aminom, 31 Ewkat, Heow. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no. 32 Upyhyk pitài tawhu Napitari izuapyapyr wanuwi wà: Kez Karirez ywy rehe har. Upyhyk ka'api'i rupaw izywyr har wà no. Teko izuka arer upuner Kenez pe uzànaw rehe wà. Zeroxon izuapyapyr upyhyk amo mokoz tawhu wà no: Amot-Nor, Kàràtà. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwy har wà no. Na'iruz tawhu upyhyk wà. 33 Zeroxon izuapyapyr waànàm upyhyk 13 tawhu wà. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no.

34 Amogwer Erewi izuapyapyr Merari izuapyapyr her ma'e upyhyk 4 tawhu Zemurom izuapyapyr wanuwi wà: Zokineàw, Karata, 35 Nimina, Naraw. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no. 36 Upyhyk 4 tawhu Humen izuapyapyr wanuwi wà: Mezer, Zaxa, 37 Kenemot, Mepaat. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no. 38 Upyhyk pitài tawhu Kaz izuapyapyr wanuwi wà: Hamot Zireaz ywy rehe har. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no. Teko izuka arer upuner Hamot pe uzànaw rehe wà. Merari izuapyapyr upyhyk amo na'iruz tawhu wà no: Mànài, 39 Ezemon, Zazer. Upyhyk ka'api'i rupaw waiwyr har wà no. 4 tawhu upyhyk wà. 40 A'e Erewi izuapyapyr Merari izuapyapyr waànàm wà, upyhyk 12 tawhu wà.

41 Izaew izuapyapyr omono 48 tawhu uiwy rehe har Erewi izuapyapyr wanupe wà. Omono ka'api'i rupaw waiwyr har wà no. 42 A'e tawhu wazywyr heta ka'api'i rupaw pitàitàigatu wà.

Izaew upyhyk uiwy wà kury

43 Nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ywy waipy wanupe wemimume'u paw Izaew wanupe. Ipyhyk mehe uzypyrog hehe wiko pà wà. 44 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo kar Izaew wanuwake har wanehe we wamuzeàmàtyry'ym kar pà wà. Ta'e umume'u nezewe haw waipy wanupe xe. Ni amo waàmàtyry'ymar nupuner kwaw wanetykaw rehe wà. Ta'e Tuweharupi Wiko Ma'e weityk kar a'e teko Izaew wanupe wà xe. 45 Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo teko Izaew izuapyapyr wanupe wemimume'u kwer ikatu ma'e paw rupi a'e.

22

Amo Izaew ta'yr wazuapyapyr uzewyr uiwy pe wà

1 Na'e Zuzue omono'og amo Izaew ta'yr wazuapyapyr wamuwà wà kury: Humen izuapyapyr wà, Kaz izuapyapyr wà, Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har wà. 2 Uze'eg nezewe wanupe. — Pezapo Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg hemiapo kar kwer. Peruzar heze'eg paw rupi no. 3 Ko 'ar nànàn, te kutàri napepuir kwaw penywyr Izaew izuapyapyr wanuwi. Peruzar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar. 4 A'e rupi Tuweharupi Wiko Ma'e pezar umur zeàmàtyry'ym 'ymaw penywyr Izaew wanupe wemimume'u kwer rupi katete a'e kury. A'e rupi, pezewyr peho ywy Zotàw yrykaw ikupe kutyr har penemipyhyk pe nehe kury, Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg peme wemimur kwer rehe nehe kury. 5 Peruzar katu Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg hemiapo kar nehe. Peruzar katu ize'eg nehe no. Pezamutar katu Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar nehe. Pezapo hemimutar nehe. Peruzar

hemiapo kar nehe. Pepuir zo izuwi nehe. Pema'ereko izupe pepy'a pupe paw rupi nehe, penekwe pupe paw rupi nehe no.

6 Na'e Zuzue omono uze'egatu wanehe uzewi wamono kar pà. Uzewyr weko haw pe wà. 7 Moizez omono Màxà ywy pehegwer Manaxe izuapyapyr wapehegwer wanupe a'e. A'e ywy upyta kwarahy ihemaw kutyr Zotàw yrykaw ikupe kutyr. Omono ywy kwarahy heixe haw kutyr har inugwer Manaxe ipehegwer wanupe. A'e ywy upyta amogwer Izaew ta'yr izuapyapyr waiwy huwake. Wamuhem kar mehe omono uze'egatu wanehe. 8 Pezewyr putar peneko haw pe hemetarer katu ma'e romo nehe. Peraha putar ma'e tetea'u pezeupi wà nehe: tapi'ak, itaxig parat, itazu or, itazu morog, itaper, kamir tetea'u, topoz tetea'u. Pemuza'aza'ak a'e ma'e peàmàtyry'ymar wanuwi penemipyhyk kwer nehe, ipehegwer imono pà penywyr Izaew wanupe nehe.

9 Na'e a'e teko uzewyr weko haw pe wà: Humen wà, Kaz wà, Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har wà. Wezar amogwer Izaew Xiro tawhu Kànàà ywy rehe har pe wà. Oho Zireaz pe uiwy pe wà. — Epyhyk kar a'e ywy Izaew wanupe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe a'e 'ym mehe.

Ma'ea'yr hapy haw Zotàw yrykaw izywyr har

10 Na'e Zerirot tawhu pe Zotàw yrykaw izywyr har kwarahy heixe haw kutyr har pe uhem mehe wà, a'e mokoz Izaew ta'yr wazuapyapyr uzemono'og ma'e uzapo ma'ea'yr hapy haw uhua'u ma'e a'e pe wà. Teko upuner hexakaw rehe muite wi wà.

11 Amo umume'u wanemiapo kwer amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe wà. Na'e uze'eg uzeupeupe wà. — Peinu katu ko ze'eg nehe. A'e teko na'iruz Izaew ta'yr wazuapyapyr uzapo ma'ea'yr hapy haw Zerirot pe wà: Humen wà, Kaz wà, Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har wà. Uzapo a'e ma'e Zotàw yrykaw izywyr xe kutyr har rehe wà.

12 Teko Izaew izuapyapyr a'e wà, a'e ma'e henu mehe uzemono'og Xiro tawhu pe wà. Xiàmàtyry'ym zane wà nehe, i'i uzeupeupe wà.

13 Na'e teko Izaew omono kar Pinez Ereazar ta'yr Zireaz ywy rehe wà. — Eze'eg eho Humen wanupe nehe, Kaz wanupe nehe, Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har wanupe nehe. 14 Amo 10 tuwihaw oho Pinez rupi wà. Izaew ta'yr izuapyapyr uzemono'og ma'e omono kar pitài tuwihaw pitàitàigatu wà. 15 Oho Zireaz ywy rehe wà, Humen wanupe, Kaz wanupe, Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har wanupe uze'eg pà wà. Uze'eg nezewe wà.

16 Teko Tupàn hemiaihu uzemono'og ma'e paw umur ko ze'eg peme a'e wà. — Màràzàwe tuwe pezapo agwer iaiw ma'e Tupàn Izaew wazar ikutyr. Màràzàwe tuwe pepuir Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ma'ea'yr hapy haw iapo pà. Aipo napeiko kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe uzeruzar ma'e romo kury, i'i wanupe wà. 17 Aipo napema'enukwaw kwaw ikatu 'ym ma'e Peor tawhu pe zaneremiapo kwer rehe. Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk wemiaihu wanehe. Te ko 'ar rehe xipuraraw ma'erahy a'e ma'e rehe. Aipo a'e ikatu 'ym ma'e iapo haw nuhyk kwaw peme, i'i wanupe wà. 18 Aipo pepytu'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heruzar ire nehe kury. Aze peityk Tuweharupi Wiko Ma'e kutàri nehe, pyhewe wikwahy putar teko Izaew nànàn a'e nehe. 19 Ko ywy na'ikatu kwaw Tupàn henataromo a'e, aze peze peiko, pezur xe kutyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iziwy pe nehe. Tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer upyta xe kutyr. Tupàn wiko ipupe a'e. Penoz ywy pehegwer xe kutyr har nehe. Peityk zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe. Urereityk zo pe nehe. Pezapo zo amo ae ma'ea'yr hapy haw Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo nehe. 20 Pema'enukwaw Àkà Zera ta'yr hemiapo kwer rehe nehe. Na'ipureruzar wer kwaw Tupàn ze'eg. Numumaw kwaw imumaw pyràm. Tupàn uzepyk teko Izaew nànàn hemiapo kwer hekuzaromo. Àkà umàno wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e. Amo teko umàno a'e wà no, i'i wanupe wà.

21 Na'e teko Humen izuapyapyr wà, Kaz izuapyapyr wà no, Manaxe izuapyapyr kwarahy ihemaw kutyr har wà no, uwazar Izaew wanuwihaw waze'eg wanupe wà.

22 — Tupàn upuner katu a'e. Wiko putar tuweharupi nehe. Tupàn upuner katu a'e. Wiko putar tuweharupi nehe. Màràzàwe tuwe uruzapo a'e ma'e ure. Ukwaw a'e. Pekwaw nehe no. Aze uruiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heityk arer romo, aze uruiko hehe uruzeruzar ire upytu'u ma'e romo, urezuka pe nehe. 23 Nuruzapo kwaw ma'ea'yr hapy haw ma'ea'yr ukaz paw ma'e ràm wanupe. Noromono kwaw arozràn hehe. Noromono kwaw ma'e Tupàn pe urezemuawyze kar haw romo. Aze uruzapo a'e ma'ea'yr hapy haw Tuweharupi Wiko Ma'e heruzar 'ym pà, tuwe a'e ae uzepyk urerehe nehe. 24 Nan. Uruzapo a'e ma'ea'yr hapy haw ure, ta'e urukyze pezuapyapyr wanuwi ure xe. Amo 'ar mehe uze'eg putar ru'u nezewe urezuapyapyr wanupe wà nehe. — Ma'e pezapo Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar pe, i'i putar urewe wà nehe. 25 Tuweharupi Wiko Ma'e omono Zotàw yrykaw zanemyteromo a'e. Peiko mokoz Izaew ta'yr wazuapyapyr romo: Humen izuapyapyr wà, Kaz izuapyapyr wà. Napeiko kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo, i'i putar wanupe wà nehe. Nezewe mehe pezuapyapyr umupytu'u kar putar ru'u urezuapyapyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete re a'e wà nehe. 26 A'e rupi nuruzapo kwaw ma'ea'yr hapy haw ma'ea'yr ukaz paw ma'e ràm Tupàn henataromo imuza'akaw romo ure. Noromono kwaw Tupàn pe imono pyr hehe nehe. 27 Nan. — Xiputar Tupàn rehe zanezeruzar haw purupe hexak kar haw zane, uru'e urezeupeupe. Urezuapyapyr ukwaw putar urezeruzar haw a'e wà nehe no. Aze uruexak nehe, urema'enukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ureremimono ràm rehe nehe: ma'ea'yr ukaz paw ma'e wanehe wà, ma'ea'yr izuka pyr wanehe wà, ma'e Tupàn pe urezemuawyze kar haw wanehe. Uruzapo nezewe haw ure. Nezewe mehe pezuapyapyr nuze'eg kwaw nezewe urezuapyapyr wanupe wà nehe. — Napeiko kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo, ni'i kwaw wanupe wà nehe. 28 Nezewe uruze'eg urezeupeupe. — Aze amo 'ar mehe uzeapo nezewe haw nehe, zanezuapyapyr upuner putar nezewe uze'egaw rehe wà nehe. — Pexak nehe. Zaneipy uzapo ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo har zàwenugar a'e wà. Nuzapo kwaw ma'ea'yr hapy haw ma'ea'yr ukaz paw ma'e ràm Tupàn pe imuza'akaw romo wà. Nomono kwaw Tupàn pe imono pyr hehe wà. Uputar Tupàn rehe uzeruzar haw purupe hexak kar haw wà, i'i putar wanupe wà nehe. 29 Na'urepureityk wer pixik kwaw Tuweharupi Wiko Ma'e rehe ure. Nurupytu'u kwaw hehe urezeruzar ire nehe. Nuruzapo kwaw ma'ea'yr hapy haw ma'e imono pà hehe. Noromono kwaw arozràn hehe. Nuruzuka kwaw ma'ea'yr hehe ure wà. Xo pitài ma'ea'yr hapy haw Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henataromo har heta. Upyta tàpuzràn Tupàn pe imonokatu pyrer henataromo. Tupàn wiko a'e tàpuzràn pupe. Nuruzapo kwaw amo ma'ea'yr hapy haw.

30 Xaxeto Pinez a'e, hehe we har teko wanuwihaw wà no, Izaew uzeànàànàm ma'e wanuwihaw hehe we har wà no, wenu teko Humen waze'eg mehe wà. Wenu teko Kaz waze'eg mehe wà no. Wenu Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har waze'eg mehe wà no. Ikatu waze'eg wanupe. 31 Na'e Pinez xaxeto Ereazar ta'yr uze'eg teko Humen wanupe, Kaz wanupe no, Manaxe wanupe no. — Ko 'ar rehe xikwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneinuinuromo heko haw zane kury. Ta'e napezàmàtyry'ym kwaw Tupàn pe xe. Pepyro teko Izaew izuapyapyr Tuweharupi Wiko Ma'e izepykaw wi pe wà. 32 Na'e Pinez a'e, tuwihaw a'e wà no, wezar Humen Zireaz ywy rehe wà. Wezar Kaz a'e ywy rehe wà no. Uzewyr Kànàà ywy kutyr wà. Umume'u a'e ma'e paw teko Izaew wanupe wà. 33 Waze'eg ikatu Izaew wanupe. A'e mehe umume'u Tupàn ikatu haw wà. — Naxiapo kwaw zeàmàtyry'ymawhu nehe, i'i wà. — Ximumaw ywy Humen waneko haw nehe, ni'i kwaw wà. — Ximumaw

ywy Kaz waneko haw nehe, ni'i kwaw wà no. 34 Teko Humen a'e wà, Kaz a'e wà no, omono her a'e ma'ea'yr hapy haw pe wà. — Ma'e hexak kar haw, i'i izupe wà. Ta'e nezewe i'i uzeupeupe wà xe. — Nuzawy kwaw Tuweharupi Wiko Ma'e Tupàn romo heko haw hexak kar haw zanewe a'e, i'i wà.

23

Uze'eg Zuzue teko paw wanupe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo katu kar teko Izaew a'e wà, waàmàtyry'ym arer waiwyr har wanehe we a'e wà. Nuzàmàtyry'ym kar kwaw wà. Umumaw kwarahy tetea'u nezewe wà. Zuzue tua'uhez kury. 2 Zuzue wenoz Izaew paw wamuwà wà: teko wà, waneruze'egar wà, wanuwihaw wà, wanàmuz wà, zauxia-pekwer wanuwihaw wà. Uze'eg wanupe. — Hetua'uhez kury, i'i wanupe. 3 — Pexak Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiapo kwer paw rupi. Uzapo a'e ma'e paw a'e, ta'e ipurupytywà wer penehe a'e xe. Tuweharupi Wiko Ma'e uzàmàtyry'ym teko pepytywà pà a'e wà. 4 Pezeapyaka ko heze'eg rehe nehe. Heta we amo ywy penemipyhyk 'ygwer a'e. Naxityk kwaw a'e ywy rehe har wà rihi. Amuza'aza'ak a'e ywy amo ipegegwer romo. Amono a'e ipehegwer peme. Peityk amo teko pe wà. Pepyhyk waiwy wanuwi. Amuza'aza'ak waiwy ipegegwer romo ihe no, ipehegwer wamono pà peme ihe no. Uzypyrog Zotàw yrykaw pe kwarahy ihemaw kutyr. Oho Mezitehàn yryhu pe kwarahy heixe haw kutyr. 5 Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umuzàn kar putar teko a'e ywy rehe har pewi a'e wà nehe. Omono kar putar muite xe wi wà nehe. Pepyhyk putar a'e teko waiwy nehe, Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemimume'u kwer rupi katete nehe. 6 A'e rupi pezeagaw Tupàn ze'eg Moizez pape rehe imuapyk pyrer paw heruzar pà nehe. Peityk zo ni pitài a'e ze'eg ipehegwer nehe. 7 Nezewe mehe napeiko kwaw a'e teko peywy rehe wiko ma'e wainuinuromo nehe. Pemume'u zo wazar tupàn a'ua'u waner pe wà nehe. Pemume'uahy zo penemiapo ràm a'e tupàn waner rehe nehe. Pemuwete zo pe wà nehe. Pezeamumew zo wanenataromo nehe no. 8 Pezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe, te ko 'ar rehe. Pezeruzar wiwi hehe nezewegatete nehe no. 9 Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar teko uhua'u ma'e ikàg ma'e muite peywy wi a'e wà. Ni amo nupuner kwaw peneitykaw rehe wà. 10 Pitài Izaew umuzàn kar miw peàmàtyry'ymar wà, ta'e Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko penehe we waàmàtyry'ym mehe wemimume'uahy kwer rupi katete a'e xe. 11 A'e rupi, pezamutar katu xo Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar zo nehe. 12 Aze napezeruzar kwaw hehe nehe, aze pezemuryparypar teko ko ywy rehe wiko ma'e wanehe we nehe, aze pereko penemireko romo pemen romo pe wà nehe, 13 pekwaw katu ko ma'e nehe: Tupàn numuhem kar kwaw a'e teko peinuinuromo har a'e wà nehe. Na'ikatuahy kwaw peme wà nehe. Nuzawy kwaw ywytyr uzepykuz ma'e kwer oho ete ma'e peme wà nehe. Nuzawy kwaw puruzuka haw peme wà nehe no. Nuzawy kwaw purupetekaw pekupe pe har wà nehe. Nuzawy kwaw xu peneha rehe wà nehe no. Wiko wiwi putar ikatu 'ym ma'e peme ipuraraw par romo wà nehe. Te amo 'ar mehe pekàzym putar ko ywy ikatu ma'e Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemimur kwer wi nehe.

14 Hemàno haw 'ar uhem etea'i kury. Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umume'u ikatu ma'e peme a'e. Umur a'e ma'e paw rupi peme. Pekwaw imur awer. Uzapo wemimume'u kwer paw rupi. Naheta kwaw ni pitài iapo pyr 'ygwer. 15-16 Azeharomoete Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uzapo kar ikatu ma'e wemimume'u kwer paw rupi a'e. Nezewe rehe we, aze pemuwete amo tupàn pe wà nehe, aze pezeamumew wanenataromo nehe, a'e mehe wikwahy putar peme nehe. Uzepyk putar penehe nehe. Aze pezapo nezewe haw nehe, pezuhaw putar ze'egaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar iapo 'ym pà nehe. Na'arewahy ni pitài peinuromo har nupyta kwaw ko ywy hemimur kwer rehe wà nehe.

24

Zuzue uze'eg iahykaw rehe teko wanupe

1 A'e re Zuzue omono'og Izaew ta'yr wazuapyapyr paw Xikez tawhu pe a'e wà. Wenoz amo wamuwà uzeupe wà: pureruze'eg ma'e wà, tuwihaw wà, tàmuz wà, zauxiapekwer wanuwihaw Izaew wainuromo har wà. Uzexak kar Tupàn henataromo paw rupi wà. 2 Na'e Zuzue uze'eg teko wanupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar umume'u ko ma'e a'e. — Kwehe mehe peipy wiko Ewparat yrykawhu ikupe kutyr wà. Umuwete amo tupàn wà. Peipy Ter her ma'e wiko Àmàrààw tu romo a'e. Wiko Naor tu romo no. 3 Nezewe rehe we anuhem Àmàrààw ywy Ewparat yrykawhu ikupe kutyr har wi ihe, Kànàà ywy nànàn imuata kar pà ihe. Amuzàg kar izuapyapyr tetea'u izupe ihe wà: Amono Izak Àmàrààw pe. 4 Amuzàg kar mokoz awa Izak pe ihe wà: Zako, Ezau. Amono ywy ywytyruhu hereko har Xeir her ma'e Ezau pe. Wiko izar romo a'e. Zako uzewyr Ezit ywy rehe wa'yr wanupi. 5 Na'e amono kar Moizez Àràw rehe we Ezit ywy pe. Uzapo iaiw haw uhua'u ma'e a'e pe wà. A'e 'ar mehe apupyro a'e wi ihe. 6 Amuhem kar peipy Ezit wi ihe wà. Uhem Yryhupiràg pe wà. Nezewe rehe we Ezit ywy rehe har oho wanaikweromo yryhu pe ywyramawa pupe wà. Amo zauxiapekwer oho kawaru ku'az wà no. 7 Na'e Izaew wenoz uzepyro àwàm ihewe wà. Amono ipytunahy haw wa'aromo. A'e rupi Ezit nupuner kwaw wanexakaw rehe wà. Amu'ar kar yryhu Ezit ywy rehe har wanehe. 'Y upyk wà. Pexak Ezit wanupe heremiapo kwer. A'e re pemumaw kwarahy tetea'u ywyxiguhu rehe peneko pà.

8 A'e re apueraha Amohe waiwy pe. Wiko Zotàw yrykaw ikupe kutyr kwarahy ihemaw kutyr wà. Amohe peàmàtyry'ym wà wà. Aityk kar peme ihe wà. Pepyhyk waiwy. Amumaw Amohe penenataromo ihe wà. 9 Na'e Moaw wanuwihawete Marak Zipor ta'yr her ma'e uzàmàtyry'ym Izaew wà wà kury. — Peho Màrààw, Meor ta'yr, ipiaromo nehe, i'i wemiruze'eg wanupe. Oho ipiaromo wà. — Emono ze'egaiw Izaew wanehe nehe, i'i Marak Màrààw pe. 10 Nahepurenu wer kwaw Màrààw rehe. A'e rupi umur ze'egatu penehe. Nezewe mehe apupyro Marak ipo wi ihe. 11 Peahaw Zotàw yrykaw. Pehem Zeriko tawhu pe. Awa Zeriko pe har peàmàtyry'ym wà. A'e re amo teko peàmàtyry'ym wà: Amohe wà, Perize wà, Kànàà wà, Ete wà, Zirikaze wà, Ewe wà, Zepu wà. Aityk kar peme paw rupi ihe wà. 12 Pehem 'ym mehe we amuhem kar mokoz Amohe wanuwihawete ihe wà. Amukyze kar ihe wà. Uzàn oho wà. Napemuhem kar kwaw pe wà. Ni petakihepuku pupe ni peywyrapar pupe ni penu'yw pupe. 13 Amono amo ywy peme ihe. Napema'ereko pixik kwaw a'e ywy rehe. Amono tawhu tetea'u peme wà no. Napeiko pixik kwaw a'e tawhu pupe. Peiko wapupe kury. Pe'u uwà peiko. Pe'u uri peiko no. Napezutym kwaw i'yw, i'i Tupàn.

14 Umumaw Zuzue wemimume'u kury. — A'e rupi, pekyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe kury. Peiko hemiruze'eg azeharomoete har romo nehe. Peiko izupe uma'ereko katu ma'e romo nehe no. Peipy umuwete amo tupàn Mezopotàm ywy rehe wiko mehe wà, Ezit ywy rehe wiko mehe wà no. Peneharaz a'e tupàn ua'u wanuwi nehe kury. Pemuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe kury. 15 Aze napeneko wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg romo nehe, pexaexak penemiruzar ràm kutàri nehe kury. U peruzar putar tupàn peipy wanemimuwete kwer Mezopotàm ywy rehe wiko mehe arer pe wà nehe. U peruzar putar tupàn Amohe wazar ko ywy rehe har pe wà nehe. Ihe namuwete kwaw a'e tupàn ihe wà nehe. Ihe nehe, heànàm a'e wà nehe no, urumuwete katu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ure nehe. Uruma'ereko putar izupe ure nehe.

16 Na'e teko uwazar ize'eg Zuzue pe wà. — Nuruityk pixik kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ure nehe. Nurumuwete pixik kwaw amo tupàn ure wà nehe. 17 Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar zanepyro Ezit ywy wi uma'ereko e ma'e romo zanereko awer wi a'e. Upyro zaneipy a'e wi a'e wà no. Xixak hemiapo kwer upuner ma'e no. Uzekaiw katu zanerehe

pe rupi zaneata mehe. Uzekaiw katu
zanerehe amo ywy rupi zaneata mehe no.
18 Zanehoneho mehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e umuhemuhem kar a'e teko
zanerenatar wi wà. Tupàn umuhem kar
te Amohe ywy rehe har ko ywy rehe
wiko ma'e a'e wà. A'e rupi ure nehe no,
urumuwete katu putar Tuweharupi Wiko
Ma'e ure nehe no. Uruma'ereko putar
izupe nehe, ta'e wiko Zanezar romo a'e xe.
19 Uze'eg Zuzue teko wanupe. —
Napepuner kwaw Tuweharupi Wiko
Ma'e pe pema'ereko haw rehe nehe.
Tupàn ikatuahy ma'e romo hekon a'e.
Numuawyze kwaw amo tupàn wamuwete
har wà. Numunàn kwaw ikatu 'ym ma'e
penemiapo kwer nehe. Numunàn kwaw
pekatu 'ymaw pewi nehe. 20 Aze peityk
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe, aze
pemuwete tupàn amo ywy rehe har pe wà
nehe, peàmàtyry'ym putar a'e nehe, penehe
uzepyk pà a'e nehe. Ikatu peme ko 'ar rehe.
Nezewe rehe we pemumaw putar nehe.
21 Uwazar teko Zuzue ize'eg izupe wà. —
Tuwe nuzeapo kwaw nezewe haw nehe.
Ure ureruzar wer Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e rehe. Urema'ereko wer izupe.
22 Na'e Zuzue uze'eg wanupe. — Ure-
ruzar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nehe, peze kwez ihewe. Pezeinu imume'u
mehe, i'i wanupe. — Azeharomoete
uruzeinu imume'u mehe, i'i izupe wà.
23 Uze'eg wi Zuzue. — A'e mehe, peityk
tupàn amo ywy rehe har pepo pe har pe
wà nehe. — Uruzeruzar katu putar Tuwe-
harupi Wiko Ma'e Izaew wazar rehe nehe,
peze nehe.
24 Uze'eg teko Zuzue pe wà. — Uru-
muwete katu putar Tuweharupi Wiko
Ma'e Zanezar ure nehe. Ureruzar putar
hemiapo kar nehe.
25 A'e mehe a'e 'ar mehe Zuzue uza-
pokatu uze'egaw teko wanehe we Tupàn
rehe we. Omono Tupàn ze'eg teko wanupe
a'e pe Xikez tawhu pe. Umume'u hemi-
apo kar wanupe no. 26 Zuzue umuapyk
a'e ze'eg Tupàn pape rehe. Na'e upy-
hyk amo itahu kury. Omono a'e itahu
ywyra kawar iwype Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e imuwete haw pe. 27 Uze'eg teko
wanupe. — Peme'e 'àg itahu rehe nehe.
Wiko putar zaneremiapo kwer hexak arer
zàwenugar romo nehe. Wenu Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ize'eg awer paw a'e.
Wiko putar penemiapo hexakar romo a'e
nehe no. Nezewe mehe napeityk kwaw
Tupàn nehe.
28 Na'e Zuzue omono kar teko a'e wi
izuwi waneko haw nànàn wà kury.

Umàno Zuzue, umàno Ereazar no

29 A'e re Zuzue Nun ta'yr Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemiruze'eg umàno
a'e kury. Wereko 110 kwarahy imàno
mehe. 30 Uzutym hetekwer iziwy rehe
Ximinat-Xera pe wà. Upyta Eparai waiwy
ywytyruhu hereko har rehe Kaz ywytyr
ikupe kutyr kwarahy heixe haw awyze har
kutyr.
31 Teko Izaew izuapyapyr umuwete
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zuzue
hekuwe mehe wà. Imàno re umuwete
waiko wà no, amo tuwihaw Tupàn
Izaew wanupe hemiapo kwer ikwaw par
wanekuwe mehe wà no.
32 A'e 'ym mehe teko Izaew werur
Zuze hetekwer Ezit ywy wi wà. Uzutym
hetekwer Xikez pe wà. Kwehe mehe Zako
ume'eg kar amo ywy pehegwer Amor
ta'yr wanuwi a'e. Amor wiko Xikez tu
romo. Omono 100 temetarer tàtà parat
iapo pyrer izupe hekuzaromo. Zuze
izuapyapyr upyhyk a'e ywy pehegwer a'e
wà, ta'e wanu wiko izar romo kwehe mehe
a'e wà xe.
33 Ereazar Àràw ta'yr umàno a'e no. Uzu-
tym hetekwer Zimea pe Eparai ywy rehe
ywytyruhu heta haw rehe wà. Zuzue
omono a'e tawhu Ereazar ta'yr Pinez her
ma'e pe a'e 'ym mehe a'e. Upaw.

WANERUZE'EGAR WÀ

Anoni-Mezek heitykaw

1 Zuzue imàno re Izaew uze'eg Tupàn pe wà, hehe upuranu pà wà. — Ma'enugar Izaew izuapyapyr ràgypy uzàmàtyry'ym putar Kànàà ywy rehe har wà nehe, i'i izupe wà.
2 Uze'eg Tupàn wanupe.
— Zuta izuapyapyr a'e wà nehe, a'e ràgypy oho putar waàmàtyry'ym pà a'e wà nehe, i'i wanupe. — Ta'e amur Kànàà waiwy Izaew wanupe ihe xe, i'i wanupe.
3 Na'e Zuta izuapyapyr uze'eg Ximeàw izuapyapyr wanupe wà. — Peho urerupi ureywy ràm me nehe, Kànàà rehe har wàmàtyry'ym pà nehe. Waneityk ire oroho putar penupi ure nehe no, i'i wanupe. A'e rupi Ximeàw oho wanupi wà. 4 Uzàmàtyry'ym Zuta izuapyapyr Kànàà ywy rehe har wà, Perize izuapyapyr wà no. Tupàn upytywà wà. A'e rupi weityk wà. Uzuka 10 miw awa Mezek tawhu pe har wà. 5 Wexak Mezek pe har wanuwihawete a'e pe wà no. Uzàmàtyry'ym oho wà no. Umuzàn kar Kànàà wà, Perize wà no. 6 Mezek pe har wanuwihawete uzàn oho a'e wi. Zuta uzàn haikweromo wà. Upyhyk wà. Omonohok ikwàhu wà, omonohok ipyhàhu wà no. 7 Na'e Mezek pe har wanuwihawete uze'eg wanupe. — Azapo nezewe haw 70 tuwihawete wanupe ihe, wakwàhu wapyhàhu imonohok pà ihe. U'u temi'u kurer heywyrapew wi u'ar ma'e kwer wà. Kutàri Tupàn umekuzar heremiapo kwer kwez ihewe kury, i'i tuwihawete Izaew wanupe. Werur zauxiapekwer a'e tuwihawete Zeruzarez tawhu pe wà. Umàno a'e pe.

Weityk Zeruzarez Emerom wà kury

8 Na'e Zuta izuapyapyr uzàmàtyry'ym Zeruzarez pe har wà kury. Uzuka teko a'e pe har wà. Umunyk tata wanàpuz wanehe wà no. 9 A'e re Zuta izuapyapyr uzàmàtyry'ym amogwer Kànàà pe har oho wà kury: ywytyr rehe har wà, ywyxig Negew her ma'e rehe har wà no, ywytyr heta 'ymaw Zuta waiwy rehe har rehe har wà no. 10 Oho Kànàà Emerom tawhu pe har wakutyr wà. Weityk na'iruz tuwihawete a'e pe wà: Xezaz, Aimà, Tawmaz. Anak ta'yr romo wanekon wà.

Nemir imumaw paw

11 A'e wi oho Nemir tawhu pe har wakutyr wà. (Kiriat-Xeper tawhu her inugwer a'e.) 12 Na'e Karew uze'eg zauxiapekwer wanupe a'e kury. — Aze amo awa oho Kiriat-Xeper tawhu kutyr nehe, aze weityk a'e pe har wà nehe, tawhu ipyro pà nehe, amono putar herazyr Akixa izupe hemireko romo ihe nehe, i'i Karew.
13 Otoniew Kenaz ta'yr Karew tywyr upyro Nemir tawhu oho a'e, uzehe we har wanupi a'e. A'e rupi Karew omono wazyr Akixa izupe hemireko romo. 14 Otoniew wapyr wiko mehe amo 'ar mehe Akixa wenoz ma'e umen pe a'e. — Enoz amo ywy pehegwer heko ràm romo heru pe nehe, i'i izupe. (Nuenoz kwaw watyw pe a'e.) A'e rupi Akixa oho heko haw pe. Wezyw weimaw zumen wi. — Ma'e apuner iapo haw rehe newe ihe, i'i tu Karew izupe.
15 — Ezapo amo ikatu ma'e ihewe nehe. Emur ywy pehegwer Negew rehe har ihewe. Naheta kwaw 'y a'e pe. Emur ytyzuzàmaw ihewe nehe no, i'i izupe. Omono Karew ytyzuzàmaw izupe. Amo ywate wanuz amo wà. Amogwer ywytyr iwy pe wanuz wà no.

Zuta, Mezàmi iànàm hurywete wà kury

16 Moizez tatyw izuapyapyr wà, Kene parer wà, uzeupir Zeriko tawhu inàzàràn heta haw wi wà, Zuta izuapyapyr wanupi wà, ywyxiguhu Negew her ma'e pe wà. Amarek izuapyapyr wiko a'e ywy rehe wà. A'e teko oho Amarek izuapyapyr wapyr a'e pe wà.
17 Na'e Zuta izuapyapyr wà, tyky'yr Ximeàw izuapyapyr wà no, oho Kànàà Zepat tawhu pe har wakutyr wà kury. Weityk tawhu upaw rupi wà, imumaw pà wà. A'e rupi ko 'ar rehe Horoma a'e tawhu her romo a'e kury. Imumaw pyrer i'i her zaneze'eg rupi.
18 Zuta nupyro kwaw amo tawhu wà no: Kaz, Akerom, Ekerom. Nupyro kwaw ywy a'e tawhu iwyr har wà no. 19 Tupàn

wiko Zuta wanehe we a'e. Upyro ywy ywytyr rehe har paw wà. Nupuner kwaw teko yryhu iwyr har wazuka haw rehe, ta'e heta ywyramawa ita tàtà ma'e iapo pyrer wanupe a'e xe. 20 Omono Emerom tawhu Karew pe wà, ta'e nezewe haw iapo àwàm Moizez umume'u wanupe kwehe mehe a'e xe. Umuhem kar Karew a'e na'iruz Anak ta'yr a'e wi wà. 21 Mezàmi izuapyapyr nupuner kwaw Zepu izuapyapyr Zeruzarez tawhu wi wamuhem kar haw rehe wà. Te ko 'ar rehe Zepu wiko Zeruzarez tawhu pe Mezàmi wapyr wà.

Zuzue iànàm umumaw Metew pe har wà

22 Zuze izuapyapyr, Eparai izuapyapyr her ma'e, Manaxe izuapyapyr her ma'e, uzàmàtyry'ym Metew tawhu pe har oho wà. 23 Omono amo awa Metew tawhu hexak kar pà wanupe wà. Iruz a'e tawhu her kwehe arer romo a'e. 24 A'e awa uhem tawhu huwake wà. Wexak amo awa tawhu wi ihem mehe wà. Uze'eg izupe wà. — Aze erexak kar tawhu pupe ur-ereixe àwàm nehe, uruzapo putar ikatu ma'e newe nehe, i'i izupe wà.

25 A'e rupi wexak kar waneixe àwàm wanupe. Uzuka tawhu pe har paw wà. Xo a'e awa zo a'e, iànàm zo a'e wà no, nuzuka kwaw a'e wà. 26 Oho Ete ywy rehe har waneko haw pe wà. Uzapo amo tawhu a'e pe wà. Omono Iruz a'e tawhu pe her romo wà. Te ko 'ar rehe her romo a'e.

Teko imono kar pyr 'ym wà

27 Manaxe izuapyapyr wà, nupuner kwaw Mete-Xà tawhu pe har wamuhem kar haw rehe wà. Nupuner kwaw amo tawhu pe har wamuhem kar haw rehe wà no: Tanak pe har wà, Nor pe har wà, Imireàw pe har wà, Mezin pe har wà, amogwer taw pixik ma'e pe har wà. Ta'e Kànàà heko wer tuwe a'e ywy rehe azeharomoete a'e wà xe. 28 Amo kwarahy pawire Izaew ikàg wera'u wà. Umuma'ereko kar tetea'u Kànàà pe har wà. Numuhem kar kwaw upaw rupi wà, a'e ywy wi wà.

29 Eparai izuapyapyr numuhem kar kwaw Kànàà Zezer tawhu pe har wà. Kànàà a'e pe har wiko wi wi a'e pe Eparai wainuromo wà.

30 Zemurom izuapyapyr numuhem kar kwaw Kànàà Kitoron tawhu pe har wà, Naro tawhu pe har wà no. Upyta a'e pe wainuromo wà. Umuma'ereko kar tuwe wà.

31 Azer izuapyapyr numuhem kar kwaw amo tawhu pe har wà. Na'aw tawhu waner xe wà: Ako, Xitom, Araw, Akaziw, Ewma, Apeka, Heow. 32 A'e rupi Azer wiko a'e pe Kànàà wainuromo wà no.

33 Napitari izuapyapyr numuhem kar kwaw teko Mete-Xemez tawhu pe har wà, Met-Anat tawhu pe har wà no. A'e rupi Napitari wiko Kànàà wainuinuromo wà no. Met-Xemez pe har wà, Met-Anat pe har wà no, wiko Napitari wanupe uma'ereko e ma'e romo wà kury.

34 Amohe ywy rehe har wà, umupyta kar Nà izuapyapyr ywytyruhu rehe wà. A'e rupi Nà nupuner kwaw ywy ywytyruhu heta 'ymaw rehe weko haw rehe wà. 35 Amohe upyta amo tawhu Ere ywytyruhu rehe har rehe wà: Aezarom, Xarami. Zuze izuapyapyr ikàg wewer tuweharupi wà. Amo 'ar mehe ikàg tuwe wà. A'e rupi umuma'ereko kar Amohe uzeupe wà no. 36 Amohe waiwy uzypyrog ywytyruhu rehe, teko wazeupir haw zawazyr her ma'e pe. A'e wi oho Xera ikupe kutyr wà kury.

2

Tupàn heko haw pe har oho Moki tawhu pe a'e

1 Amo Tupàn heko haw pe har oho Ziwkaw tawhu wi Moki tawhu pe a'e kury. Uze'eg a'e pe har wanupe. — Apuerur Ezit ywy wi ihe. Apumuixe kar ywy peipy wanupe heremimume'u kwer rehe ihe no. — Nazuhaw pixik kwaw peme heze'eg awer ihe nehe, a'e peme. 2 — Pezapokatu zo peze'eg a'e ywy rehe har wanehe we nehe. Peityk ma'ea'yr hapy haw tupàn a'ua'u wanenataromo har nehe, a'e peme. Naperuzar kwaw heze'eg. Màràzàwe tuwe herereko pe nezewe, i'i wanupe. 3 — Naperuzar kwaw heze'eg, a'e rupi namuhem kar kwaw a'e teko ko ywy rehe har penenataromo ihe wà nehe. Wiko putar

peàmàtyry'ymar romo wà nehe. Pepurumuwete wer putar wazar tupàn a'ua'u wanehe nehe no, i'i wanupe.

4 A'e ma'e Izaew paw wanupe imume'u re teko uzai'o tetea'u tuwe a'e wà kury. 5 — Moki, i'i a'e ywy pe wà. — Uzai'o ma'e wà, i'i her zaneze'eg rupi. Uzuka ma'ea'yr a'e pe Tupàn henataromo wà.

Zuzue imàno haw

6 Omono kar Zuzue Izaew uzewi wà. A'e re teko oho uiwy rehe pitàitàigatu wà, weko haw iapo pà a'e pe pitàitàigatu wà. 7 Zuzue heko mehe we teko weruzar Tupàn ze'eg wà. Amo tàmuz wikuwe Zuzue imàno mehe wà. A'e tàmuzgwer wexak Tupàn hemiapo kwer ikàg ma'e paw a'e wà, Izaew wanupe iapo mehe a'e wà. Teko weruzar Tupàn ze'eg waneko mehe wà no.

8 Zuzue Nun ta'yr 110 kwarahy hereko mehe umàno a'e. 9 Utym hetekwer iziwy Tupàn hemimur kwer rehe a'e wà. Xinater tawhu pe Eparai ywy ywytyruhu heta haw pe itym wà. Itym awer ywytyr Kaz huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr tuz. 10 Umumaw Izaew kwarahy tetea'u a'e pe wà. Umàno Zuzue 'ar mehe arer upaw rupi wà no. Wazuapyapyr wiko a'e ywy rehe wà kury. Nukwaw kwaw Tupàn wà. Nukwaw kwaw Izaew wanupe hemiapo kwer wà.

Izaew upuir Tupàn wi wà

11 Na'e Izaew uzapo iaiw ma'e Tupàn huwarupi wà. Umuwete katu tupàn ua'u Ma'aw her ma'e wà kury. Na'ikatu pixik kwaw wanemiapo kwer Tupàn pe.

12 Upuir teko Tupàn wàmuzgwer wazar wi wà, Ezit ywy wi wanerur arer wi wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u a'e ywy rehe har wazar wà, uzeake wiko ma'e wazar wà. Umuikwahy kar Tupàn wà. 13 Ta'e upuir izuwi wà xe, ta'e umuwete katu Ma'aw wà xe, ta'e umuwete katu Atarot wà no xe. (Ma'aw tupàn ua'u awa romo hekon a'e. Atarot tupàn ua'u kuzà romo hekon a'e no.) 14 Wikwahy tuwe Tupàn Izaew wanehe. A'e rupi umuhem kar awa iaiw ma'e Izaew waneko haw pe wà kury. A'e awa uzuka amo Izaew wà, wama'e heraha pà wà. Omono Tupàn Izaew waàmàtyry'ymar wanupe wà. A'e rupi Izaew na'ikàg kwaw wà kury. Wanuwake har upuner iaiw ma'e iapo haw rehe wanupe wà kury. 15 Aze Izaew uhem oho amo teko waàmàtyry'ym pà wà, Tupàn nupytywà kwaw wà. Upytywà waàmàtyry'ymar wà, uze'eg awer rupi katete a'e. Uzemumikahy Zutew wà. Upuraraw ma'erahy tetea'u wà.

16 Na'e Tupàn wexaexak amo tuwihaw teko wapyro har romo a'e kury. A'e tuwihaw upyro Izaew waàmàtyry'ymar wanuwi wà. 17 Nezewe rehe we teko nuzekaiw kwaw uwihaw waze'eg rehe wà. Umuwete katu amo tupàn a'ua'u wà. Nuiko kwaw wàmuz wazàwe wà. Na'arewahy uhem oho Tupàn rape wi wà, wàmuz wanape wi wà. Nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wàmuz wazàwe wà. 18 Teko wanupe tuwihaw hexakar mehe Tupàn wiko a'e tuwihawete rehe we a'e. A'e tuwihaw a'e wà, wikuwe mehe upyro Zutew oho waiko waàmàtyry'ymar wanuwi a'e wà. Ta'e Tupàn upuhareko katu Zutew a'e wà xe, ta'e waàmàtyry'ymar upuraraw kar ma'erahy tetea'u wanupe a'e wà xe. 19 Wyzài tuwihaw imàno re teko uzewyr wemiapo kwer pe wà. Wanemiapo kwer pitàitàigatu iaiw wera'u wanu wanemiapo kwer wanuwi. Umuwete katu wi wi tupàn a'ua'u oho waiko wà, ikatu 'ym ma'e iapo pà wanenataromo wà. — Nazapytu'u kwaw a'e ma'e iapo re nehe, i'i uzeupeupe wà. 20 A'e rupi Tupàn wikwahy tuwe Izaew wanehe kury. — Ko teko uhaw wàmuzgwer ze'eg awer ihewe wanemimume'u kwer wà. Nuzekaiw kwaw heze'eg rehe wà, i'i uzeupe. 21 — Zuzue umuhem kar amo wà. Amogwer upyta xe wà. Namuhem kar kwaw xe wi ihe wà nehe kury, i'i uzeupe. 22 — Amono kar putar a'e teko Izaew wakutyr ihe wà nehe. Agaw putar Izaew nezewe ihe wà nehe. Aze ru'u wata putar herape rupi wàmuzgwer wazàwe wà nehe. Aze ru'u nan, i'i uzeupe.

23 Tupàn umupyta kar a'e teko a'e ywy rehe wà. Numuhem kar kwaw upaw rupi a'e 'ar mehe wà. Nuweityk kar kwaw Zuzue pe a'e 'ym mehe wà.

3

Teko Kànàà rehe upyta ma'e kwer wà

1 Amume'u putar a'e teko waner xe ihe
wà nehe kury, Tupàn hemimupyta karer
waner xe ihe wà nehe kury. Umupyta
kar a'e pe Izaew wanagaw pà wà. Izaew
wanu uzàmàtyry'ym a'e ywy rehe har wà.
Wana'yr a'e 'ar mehe har nuzàmàtyry'ym
pixik kwaw wà. Xo zeàmàtyry'ym 'ymaw
zo ukwaw wà. 2 Omono kar a'e ywy
rehe har Izaew wakutyr a'e wà, ta'e
Izaew izuapyapyr nukwaw kwaw pu-
ruàmàtyry'ymaw a'e wà xe. Ta'e ipurumu'e
wer wanehe puruàmàtyry'ymaw rehe a'e
xe. 3 Na'aw waner xe wà: 5 Piri ywy rehe
har wanuwihawete wà, Kànàà izuapyapyr
paw wà, Xitom pe har wà, Ewe izuapyapyr
ywytyr Irimano ywy rehe har myter
pe wiko ma'e wà. A'e Ewe izuapyapyr
uzapo weko haw Ma'aw ywytyr huwake
wà. Waneko haw uhem Amat tawhu
pe teixe haw kutyr. 4 Tupàn umupyta
kar a'e teko paw a'e ywy rehe wà, Izaew
wanagaw pà wà. — Aze ru'u weruzar
putar heze'eg wà nehe, i'i Tupàn uzeupe.
Kwehe mehe omono uze'eg Moizez pe a'e.
Moizez omono a'e ze'eg wanu wanupe.
5 A'e rupi Izaew izuapyapyr wiko a'e teko
wainuromo wà kury. Na'aw a'e teko
waner xe wà: Kànàà izuapyapyr wà, Ete
izuapyapyr wà, Amohe ywy rehe har wà,
Perize izuapyapyr wà, Ewe izuapyapyr wà,
Zepu izuapyapyr wà. 6 Upyhyk awa Izaew
izuapyapyr a'e teko wanazyr wemireko
romo wà. Omono wazyr wanemireko
romo wà no. Umuwete katu wazar tupàn
ua'u wà no.

Otoniew

7 Iaiw ma'e uzapo Tupàn huwa rupi wà.
Heharaz uzar Tupàn ete wi wà. Umuwete
katu tupàn ua'u awa Ma'aw her ma'e wà.
Umuwete katu tupàn ua'u kuzà Atarot her
ma'e wà no. 8 Izaew wanehe Tupàn ikwahy
haw ukaz tata ài. A'e rupi upyhyk kar
Izaew Kuxà-Hizatai pe wà, Mezopotàm ywy
rehe har wanuwihawete pe wà. Izaew
umumaw 8 kwarahy ma'erahy ipuraraw
pà a'e tuwihawete rehe we wà. 9 A'e rupi
Izaew uze'eg Tupàn pe wà. — Urepytywà
pe nehe, i'i izupe wà. A'e rupi Tupàn
wexak amo awa wapyro har romo a'e
kury. Otoniew her romo a'e. Kenaz Karew
tywyr ta'yr romo hekon a'e. 10 Tupàn
rekwe puràg weruze'eg Otoniew a'e kury.
Izaew wanuwihaw romo uzeapo kury.
Omono'og zauxiapekwer wà, Mezopotàm
ywy rehe har waàmàtyry'ym pà wà. Tupàn
upytywà a'e wà, a'e rupi weityk a'e tuwi-
hawete a'e wà kury. 11 A'e re Otoniew
umumaw amo 40 kwarahy wiko pà. A'e
kwarahy rehe ni amo teko nur kwaw
Izaew waàmàtyry'ym pà a'e wà. A'e re
umàno Otoniew kury.

Eu

12 Uzapo wi wi Izaew iaiw ma'e Tupàn
huwarupi wà Otoniew imàno re wà. A'e
rupi Tupàn umukàg wera'u kar Ekerom
Moaw izuapyapyr wanuwihaw a'e kury,
Izaew wanuwi a'e kury. 13 Ekerom uze-
mono'og Amon izuapyapyr wanehe we
wà, Amarek ywy rehe har wanehe we wà
no, Izaew wakutyr oho pà wà. Upyro
Zeriko tawhu wà. Inàzàràn tyw her in-
ugwer romo a'e. 14 Ekerom wiko Izaew
wazar romo kury. Umumaw 18 kwarahy
nezewe wà. 15 Na'e Izaew uze'eg wi Tupàn
pe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i izupe
wà. A'e rupi wexak amo awa wapyro har
romo kury. Eu Zer ta'yr Mezàmi zuapyr
her romo a'e. Iahur ma'e romo hekon
a'e. Izaew omono kar Eu tuwihawete
Ekerom pe a'e wà, temetarer imono'og
pyrer izupe imono pyràm heraha kar pà
izupe. 16 A'e 'ym mehe we Eu uzapo takihe
a'e. Mokoz po ragapaw heta ipuku haw.
Tuwihawete pe temetarer heraha mehe
uzàpixi utakihe wetymà rehe ukamirpuku
wy pe, wetymà awyze har rehe har rehe.
17 Omono temetarer imono'og pyrer oho
tuwihawete Ekerom pe kury. Ikyra katu
tuwihawete a'e. 18 Temetarer imono re
omono kar amogwer temetarer herur arer
tuwihawete hàpuz wi wà. Oho wanupi wà.
19 Heta amo tupàn a'ua'u ita iapo pyrer
Ziwkaw tawhu huwake wà. Eu uzewyr a'e
wi tuwihawete pe uze'eg wi pà kury. —
Tuwihawete, i'i izupe. — Amume'u putar
amo ma'e neremigwaw 'ym newe kury.
Na'ikatu kwaw aze xe har wenu heze'eg
wà nehe, i'i izupe. A'e rupi tuwihawete
omono kar wàpuz me har paw katu pe wà
kury. Uhem a'e wi paw rupi wà.

20 Wapyk tuwihawete in tàpuz ipupyaikaw pyrer pupe kwarahy ihyape haw pe a'e. Uhem Eu huwakea'i kury. Uze'eg izupe. — Tupàn umur amo ze'eg newe imume'u pyràm a'e. Amume'u putar newe kury, i'i izupe. Upu'àm tuwihawete kury. 21 Eu upyhyk utakihe wawyze har rehe har opo ahurehe har pupe kury. Wenuhem kury. Ukutuk tuwihawete ipy'a pe kury. 22 Wixe katu takihe. Xo i'yw zo nuixe kwaw. Ikawer upyk i'yw. A'e rupi Eu nuenuhem kwaw takihe ipy'a wi. Takiheapyr uzexak kar ikupe pe. 23 Na'e Eu uwàpytygatu uken paw wà. Uhem oho uken rupi. 24 Oho a'e wi. Na'e tuwihawete hemiruze'eg uhem a'e pe wà kury. Wexak uken iwàpytygatu pyrer wà. — Aze ru'u tuwihawete uka'aw a'e, i'i uzeupeupe wà. 25 Wàro tetea'u wà. Nuwàpytymawok kwaw uken. A'e rupi upyhyk iwàpytymawokaw wà, iwàpytymawok pà wà. Tuwihawete umàno ma'e kwer ywy rehe tuz.

26 Uhem Eu a'e wi awa wanuwi wanuwihaw hàro mehe we. Nupyhyk kwaw wà. Ukwaw oho tupàn ua'u ita iapo pyrer huwake, Xeira tawhu pe uhem pà. 27 Eparai izuapyapyr waiwy rehe tuz. Ywytyr wamyter pe tuz. A'e pe uhem mehe upy uxi'àm. Zauxiapekwer ur huwake uzemono'og pà wà. Wiko wanuwihaw romo kury. Wezyw ywytyr wi hupi wà kury. 28 — Pezur herupi nehe ty wà, i'i wanupe. — Ta'e Tupàn weityk kar putar peàmàtyry'ymar Moaw peme a'e wà nehe kury, i'i wanupe. A'e rupi oho hupi wà. Upyro Zotàw yrykaw ahaw paw Moaw wanuwi wà. Nuwahaw kwaw ni amo teko wà. 29 Na'e uzàmàtyry'ym zauxiapekwer Moaw izuapyapyr oho wà. Weityk wà. Uzuka 10 miw awa ikàg ma'e a'e pe wà. Ni pitài awa numuhem kar kwaw wanuwi wà, umàno haw wi wà. 30 A'e 'ar mehe Izaew uzeapo Moaw wazar romo wà kury. Umumaw 80 kwarahy amo teko waàmàtyry'ym 'ym pà wà.

Xagar

31 A'e re Xagar wiko Izaew wanuwihaw romo a'e kury. Uzuka 600 Piri ywy rehe har wà, amo tapi'ak kutukaw pupe wà. Upyro Izaew waàmàtyry'ymar wanuwi wà no.

4

Nemora weruze'eg Izaew izuapyapyr wà

1 Eu imàno re uzapo wi Izaew iaiw ma'e Tupàn henataromo wà. 2 A'e rupi omono Tupàn Izaew Zamim pe wà kury. Kànàà izuapyapyr wanuwihaw romo hekon a'e. Azor tawhu pe hekon. Wiko Izaew wazar romo kury. Hemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihaw a'e, Xi her romo a'e. Xi wiko Arozet-Agozi tawhu pe a'e. 3 Heta 90 ywyramawa itatàtà iapo pyrer izupe. A'e rupi upuraraw kar ma'erahy tetea'u Izaew wanupe. Umumaw 20 kwarahy agwer ma'e iapo pà wanupe. A'e rupi Izaew uze'eg Tupàn pe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i izupe wà.

4 Amo kuzà Izaew zuapyr a'e, Arapito hemireko a'e, Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e. Nemora her romo a'e. 5 Tuweharupi wapyk oho inàzàràn 'yw wy pe. A'e inàzàràn 'yw a'e, Nemora her ma'e a'e, Hama tawhu Metew tawhu wamyter pe i'àz a'e, Eparai waiwy rehe ywytyr heta haw rehe a'e. Aze amo Izaew uzeàmàtyry'ym wà, ur Nemora pe uze'eg pà wà. Nezewe Nemora weruze'eg teko wanereko wà. 6 Amo 'ar mehe weraha kar uze'eg amo awa pe kury. — Eze'eg eho Marak Aminoàw ta'yr pe nehe. Kez tawhu pe Napitari waiwy rehe hekon a'e, i'i izupe. — Emono'og Napitari wapyr nehe, Zemurom wapyr nehe no. Emono'og 10 miw zauxiapekwer a'e ywy rehe har ne wà nehe. Eraha a'e awa ywytyr Tamor her ma'e pe nehe, ere izupe nehe. 7 — Xi a'e, Zamim hemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihaw a'e, kwe rupi hekon a'e, ywyramawa wanehe we a'e, zauxiapekwer wanehe we a'e. Nemora werur putar Xi yrykaw Kizom her ma'e pe a'e nehe. Omono putar nepo pe nehe, ere izupe nehe, i'i Nemora uze'eg heraha àràm pe. Heraha har weraha ize'eg Marak pe kury.

8 Wenu Marak ize'eg. A'e rupi omono uze'eg Nemora pe. — Aze ereho herupi nehe, aha putar ihe nehe. Aze nereho kwaw herupi nehe, naha kwaw nehe, i'i Marak Nemora pe.

9 — Ikatu, i'i Nemora izupe. — Aha putar nerupi nehe. Nereiko kwaw zaneàmàtyry'ymar waneitykar romo nehe. Ta'e Tupàn umur putar Xi amo kuzà pe nehe, i'i izupe. A'e rupi Nemora oho Marak rupi Kez tawhu pe kury. 10 Omono'ono'og Zemurom izuapyapyr Napitari izuapyapyr zauxiapekwer a'e pe wà. 10 miw awa oho hupi wà. Oho Nemora hupi wà no.

11 Amo awa Kene zuapyr Emer her ma'e a'e, Omaw Moizez taiho izuapyapyr a'e, oho wànàm wanuwi a'e. Umuapyk wàpuzràn ywyra kawar her ma'e huwake Zanani ywy rehe Kenez tawhu huwake.

12 Zauxiapekwer uze'eg oho Xi pe wà. — Marak Aminoam ta'yr uzeupir kwez ywytyr Tamor rehe a'e kury, i'i izupe wà. 13 A'e rupi Xi omono'og uma'e 900 ywyramawa itatàtà romo iapo pyrer wà kury. Omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer paw wà no. Weraha Arozet-Agozi wi wà, yrykaw Kizom her ma'e pe wà.

14 Na'e Nemora uze'eg Marak pe kury. — Eho nehe 'y. Kutàri Tupàn umur putar Xi nepo pe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar nerehe we nehe, i'i izupe. A'e rupi Marak wezyw ywytyr Tamor wi kury, 10 miw zauxiapekwer wanupi kury. 15 Uhem Xi huwake wà kury. Tupàn upytywàgatu Marak kury, ywyramawa wamumaw pà kury, zauxiapekwer tetea'u wazuka pà kury. Xi wezyw ywyramawa wi uzàn pà upy rehe kury. 16 Marak a'e, hemiruze'eg a'e wà no, uzàn oho ywyramawa wanaikweromo wà, zauxiapekwer umàno 'ym ma'e wanaikweromo oho pà wà no. Uhem Arozet-Agozi pe wà. A'e pe uzuka amogwer wà. Ni pitài zauxiapekwer Xi hemiruze'eg wikuwe a'e wà kury. Ni amo nuhem kwaw umàno haw wi wà.

17 Xo Xi zo uzàn oho a'e wi. Uhem amo tàpuzràn pe. Zaew Hemer Kene zuapyr hemireko a'e, ipupe hin a'e. Uhem tàpuzràn huwake a'e, ta'e Zamim Azor pe har wanuwihaw ikatu Emer iànàm wanupe a'e xe. 18 Zaew uhem wàpuzràn wi Xi huwàxi mà. — Eixe, hezar, eixe heràpuzràn pupe kury. Ekyze zo ma'e wi nehe, i'i mua'u izupe. A'e rupi wixe kury. Zaew upyk pànuhu pupe. 19 — Heiwez ihe. Emur 'y ihewe rihi, i'i kuzà pe. Kuzà uwàpytymawok ma'ekamy kwer hyru. Omono amo izupe i'u kar pà. A'e re upyk wi pànuhu pupe no. 20 — Epu'àm tàpuz ukenaw huwake kury. Aze amo ur xe nehe, aze upuranu nerehe nehe, — Aipo heta teko xe wà, aze i'i newe nehe, — Nàn, ere izupe nehe, i'i kuzà pe.

21 Ikene'o tuwe a'e. A'e rupi uker katu kury. Na'e Zaew upyhyk itaxu imuixe haw kury. Upyhyk ywyra'i tàpuzràn ikokaw no. Uhem huwake uze'eg 'ym pà. Ukutuk iàkàg tàpuzràn ikokaw pupe. Waxaw iàkàg ywyra'i pupe. Ywy pupe wixe. Umàno tuwihawete kury.

22 Na'e Marak ukwaw a'e pe Xi hekar pà. Zaew oho huwàxi mà. — Ezur 'y, aexak kar putar awa neremikar newe ihe kury, i'i izupe. A'e rupi wixe hupi. Wexak Xi a'e pe i'aw mehe. Wexak ywyra'i iàkàg kutuk awer. Wexak hetekwer umàno ma'e kwer no.

23 A'e 'ar mehe Tupàn umupixika'i kar Zamim Kànàà izuapyapyr wanuwihaw a'e, Izaew wanenataromo a'e. 24 Ikàg wewera'u Izaew wà kury, Zamim Kànàà wanuwihaw wi wà kury. Umumaw wà kury.

5

Nemora, Marak zegar haw

1 A'e 'ar mehe Nemora a'e, Marak Aminoàw ta'yr a'e no, umuzàg 'aw zegar haw Tupàn pe wà.

2 Ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e.
— Xiàmàtyry'ym teko ikatu 'ym ma'e wà nehe, i'i teko wà.
A'e rupi uzemono'og tuwihawete hehe we hurywete romo wà.
3 Pezeapyaka katu nehe, tuwihawete wà. Peme'egatu nehe, tuwihawete wà.
Azegar putar Tupàn pe nehe. Azegar putar hehe nehe.
Azupy putar hexi'àm henataromo nehe, Tupàn Izaew wazar henataromo nehe.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ywytyr Xeir ywy rehe har wi nehem mehe,

Enom ywy wi nezur mehe,
Uryryryryz katu ywy.
Ukyukyr katu àmàn 'y tetea'u u'ar ywàkun wi.
5 Uryryryryz ywytyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà,
Xinaz ywytyr izar henataromo wà,
Tupàn Izaew wazar henataromo wà.

6 Xagar Anat ta'yr heko mehe,
Zaew heko mehe, naheta kwaw wata ma'e pe rupi wà,
ta'e wata ma'e wata amo ae pe imim pyrer rupi a'e wà xe.
7 Tawhu Izaew ywy rehe har pe naheta kwaw teko wà.
Teko nuiko kwaw tawhu pupe wà.
Ne Nemora ne, xo nezur ire zo teko wata pe rupi wà, wiko tawhu pe wà.
Erezur Izaew wahy romo ne.
8 A'e 'ym mehe Izaew wexaexak amo ae tupàn a'ua'u uzar romo wà.
A'e rupi heta zeàmàtyry'ymaw ko ywy rehe.
A'e 'ar mehe heta 40 miw zauxiapekwer Izaew wainuromo wà.
Naheta kwaw ni pitài purukutukaw wanupe wà.
Naheta kwaw ni pitài u'yw wi wazemimaw wanupe wà.
9 Herurywete Izaew wanuwihaw wanehe ihe.
Herurywete zauxiapekwer ipuruàmàtyry'ym wer ma'e wanehe ihe no.
Azeharomoete ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e.
10 Pe zumen xig ma'e ku'az wata ma'e pe, peze'eg hehe nehe.
Peapyk peiko pekawaru kupe har rehe.
Pe upy rehe wata ma'e pe no,
11 Pezeapyaka katu 'yzygwar izywyr uzegar ma'e wanehe nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe uze'eg waiko wà,
Iàmàtyry'ym arer waneityk awer rehe uze'eg waiko wà.
Izaew wanehe uze'eg waiko wà,
wàmàtyry'ym arer waneityk awer rehe uze'eg waiko wà.
A'e rupi teko Tupàn hemiaihu a'e wà kury, wezyw weko haw tawhu pe a'e wà kury.
12 Eme'e nehe, Nemora. Eme'e kury. Eme'e nehe. Eme'e kury.
Emuzàg amo zegar haw kury.
Epu'àm kury, Marak Aminoàw ta'yr.
Eraha neàmàtyry'ymar ne wà nehe,
eraha neremityk kwer ne wà nehe.

13 Awa wikuwe ma'e oho uwihaw waneko haw pe wà.
Teko Tupàn hemiaihu werur awa ikàg ma'e Marak pe wà.
Uzemuàgà'ym zeàmàtyry'ymaw pe oho àwàm rehe wà.
14 Eparai waiwy wi wanur wà,
Ywy ywytyr wamyter pe har pe wanuwi wà.
Mezàmi izuapyapyr ur a'e wà no,
Neremiaihu wanupi a'e wà no.
Wanuwihaw wezyw Makir wi wà.
Waneruze'egar wezyw Zemurom izuapyapyr waiwy wi wà.
15 Ixakar izuapyapyr wanuwihaw oho Nemora rupi wà.
Azeharomoete Ixakar izuapyapyr oho wà. Oho Marak a'e no.
Oho ywy ywytyr wamyter pe har pe wà.
Humen izuapyapyr a'e wà, Uzemuza'aza'ak a'e wà.
Uze'eg ahyahy uzeupeupe wà. A'e rupi noho kwaw wà.
16 Màràzàwe tuwe upyta a'e pe àràpuhàràn wainuromo wà.
Aipo ipuranu wer àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e wanehe wà,
waneimaw wanenoz mehe wà.
Azeharomoete Humen izuapyapyr uzemuza'aza'ak a'e wà no.
Uze'eze'eg ahyahy uzeupeupe wà. A'e rupi noho kwaw wà.
17 Kaz izuapyapyr a'e wà,
upyta yrykaw Zotàw iwyr kwarahy ihem haw kutyr har rehe a'e wà.
Nà izuapyapyr wà, màràzàwe tuwe upyta weko haw pe wà.
Azer izuapyapyr upytu'u wata re yryhu iwyr wà.
Upyta a'e pe ywyxiguhu rehe wà.
18 Zemurom izuapyapyr a'e wà, Napitari izuapyapyr a'e wà no,
Oho zeàmàtyry'ymaw pe wà.
Upuner mo umàno haw rehe wà.

19 Tuwihawete ur Tanak pe wàmàtyry'ymar
wazuka pà wà,
uhem Mezin yrykaw huwake wà.
Kànàà izuapyapyr wanuwihawete
uzàmàtyry'ym wà.
Nupyro kwaw temetarer wàmàtyry'ymar
wanuwi wà.
20 Te zahytata wà no, uzàmàtyry'ym wà no,
ywak rehe wata mehe wà no. Uzàmàtyry'ym
tuwihawete Xi wà.
21 Yrykaw Kizom tynehem 'y pupe a'e.
Weraha Izaew waàmàtyry'ymar wazuka pà
a'e wà.
Yrykawhu kwehe arer a'e, Kizom her ma'e
a'e.
Ata putar nehe, Ata putar hekàgaw rupi
nehe.
22 Na'e kawaru uzàuzàn a'e wà.
Upyropyrog ywy a'e wà.

23 Pemono ze'egaiw Meroz tawhu pe har
wanehe nehe,
i'i Tupàn heko haw pe har.
Pemume'uahy uzeapo ma'e ràm iaiw ma'e
wanupe nehe,
Pezapo kar iaiw ma'e Tupàn pe nehe, a'e
tawhu pe har wanehe pezepyk pà
nehe.
Ta'e nur kwaw Tupàn ipytywà pà wà xe.
Zauxiapekwer a'e pe har nur kwaw
zeàmàtyry'ymaw pe Tupàn ipytywà
pà wà xe,
i'i Tupàn heko haw pe har.

24 Zaew Emer Kene izuapyr hemireko a'e,
Hurywete wera'u tuwe amogwer kuzà
wanuwi a'e.
Hurywete wera'u amogwer kuzà tàpuzràn
pupe wiko ma'e wanuwi a'e.
25 Xi wenoz 'y izupe. Omono ma'e kamyk-
wer izupe a'e.
Werur ikawer izupe kawaw puràg eteahy
ma'e pupe.
26 Upyhyk a'e ywyra'i tàpuzràn ikokaw
haime katu ma'e opo pupe.
Upyhyk ita uka haw opo inugwer pupe.
Ukutuk Xi a'e, iàkàg ika pà.
Ukutuk iàkàg ipei'ài'àg pà a'e no.
27 U'ar upenàràg rehe wapyk pà.
U'ar ywy rehe uzerew pà.
Wapyk upenàràg rehe ipy huwake.
U'ar ywy rehe uzerew pà.
Umàno ywy rehe u'ar mehe.

28 Xi ihy ume'e wàpuz ukenaw rupi a'e.
Ume'egatu ukenaw rupi a'e.
Màràzàwe tuwe ywyramawa hememyr
herur har nuhem kwaw a'e.
Màràzàwe tuwe iàrew iko a'e.
Màràzàwe tuwe heimaw kawaru wata
waiko mewe katu a'e wà,
i'i ihy uzeupe.
29 Hehe we har ma'e kwaw wera'u har
uze'eg izupe wà.
Umume'u wi waze'eg wanupe no.
30 Umuza'aza'ak ma'e wemipyhyk kwer
waiko wà.
Zauxiapekwer upyhyk kuzàwaza waiko
uzeupe pitàitàigatu wà.
Upyhyk mokoz kuzàwaza waiko uzeupe
pitàitàigatu wà.
Omono kamir ikatuahy ma'e waiko Xi pe
wà.
Pàn imupuràg eteahy pyrer omono putar
tuwihawete hemireko pe wà,
i'i ihy pe wà.
31 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne.
Neàmàtyry'ymar umàno nezewe wà.
Neamutar har nemyrypar a'e wà,
uhyape katu kwarahy heny kwer ihem
mehe har ài a'e wà.
A'e re upaw zeàmàtyry'ymaw kury.
Umumaw 40 kwarahy katu haw rupi
zeàmàtyry'ym 'ym pà wà.

6

Zineàw upyro Izaew waàmàtyry'ymar wanuwi

1 A'e re uzapo wi Izaew iaiw ma'e Tupàn
henataromo wà. A'e rupi umur kar Minià
izuapyapyr a'e pe wakutyr wà, ma'erahy
ipuraraw kar pà wanupe wà. Minià umu-
maw 7 kwarahy wazar romo wiko pà wà.
2 Izaew uzeàmim Minià wanuwi wà, ywyk-
waruhu pupe wà, ywytyruhu wamyter pe
wà no. Ta'e Minià ikàg wera'u wanuwi
wà xe. 3 Aze Izaew utym ma'eà'yz oho wà,
Minià uzemono'og oho Amarek ywy rehe
har wanehe we wà, Izaew waàmàtyry'ym
pà wà. 4 Upyta waiwy rehe wà, uker haw
iapo pà a'e pe wà. Umumaw wanemi'u
imonokatu haw wà. Uhem Kaz ywy rehe
wà, kwarahy hemaw awyze har kutyr har
pe wà. Nuezar kwaw temi'u Izaew wanupe

wà. Ni pitài àràpuhàràna'yr nuezar kwaw wà. Ni pitài tapi'ak wà. Ni pitài zumen wà. 5 Heta tetea'u wà, nuzawy kwaw tukur wà. Werur weimaw tapi'ak wà. Werur wàpuzràn wà no. Heta tetea'u wà. Heta tetea'u waneimaw kàwàruràn kamer her ma'e wanupe no. Teko nupuner kwaw waneta haw ipapar haw rehe wà. Ur ywy imumaw pà wà. 6 Upuraraw kar tuwe ma'erahy Izaew wanupe wà. A'e rupi Izaew uze'eg Tupàn pe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i izupe wà. 7 Uze'eg izupe Minià wanehe wà. 8 Waze'eg mehe Tupàn umur kar amo uze'eg imume'u har a'e pe wanupe kury. — Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko peme a'e kury. — Kwehe mehe apupyro Ezit ywy rehe pemuma'erekoahy kar awer wi ihe, i'i iko peme, i'i wanupe. 9 Apupyro Ezit ywy rehe har wanuwihawete wi ihe. Apumuhem kar ma'erahy ipuraraw kar har wanuwi. Amuhem kar ko ywy rehe har penenatar wi ihe wà. Amono waiwy peme. 10 — Aiko Tupàn pezar romo ihe. Pemuwete katu zo Amohe ywy rehe har wazar tupàn a'ua'u wà nehe, ywy peneko haw rehe har wà nehe, a'e peme. Naperuzar kwaw heze'eg, i'i Tupàn teko wanupe.

11 Na'e amo Tupàn heko haw pe har ur amo ywyra kawar her ma'e iwy pe wapyk pà a'e kury. Opira taw huwake hin a'e ywyra. Zoaz Amiezer iànàm a'e, a'e ywyra izar romo hekon a'e. Ta'yr Zineàw oxooxok arozràn iko ma'e'a kwer iàmi haw pe. Uzeàmim a'e pe zauxiapekwer iaiw ma'e Minià izuapyapyr wanuwi. — Aze ru'u naherexak kwaw wà nehe, i'i uzeupe. 12 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har uzexak kar izupe a'e pe kury. — Ma'e wi ukyze 'ym ma'e romo ereiko. Tupàn wiko nerehe we a'e, i'i Zineàw pe.

13 Uze'eg Zineàw izupe. — Aze Tupàn wiko teko heànàm wanehe we, màràzàwe tuwe agwer iaiw ma'e uzeapo waiko urewe wà. Ureràmuz umume'u Tupàn hemiapo kwer ikatuahy ma'e urewe wà. Màràzàwe tuwe nuzapo kwaw agwer ma'e ko 'ar rehe. Upuir urewi a'e, Minià wanupe uremono pà a'e.

14 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zineàw pe kury. — Eho nekàgaw rupi Izaew izuapyapyr wapyro pà Minià wanuwi ne wà nehe ty. Ihe ae oromono kar ihe, wapyro àwàm iapo kar pà newe, i'i izupe.

15 — Ma'e azapo putar Izaew wapyro pà ihe nehe. Naheremetarer kwaw ihe. Heànàm Manaxe izuapyapyr nahemetarer kwaw a'e wà. Naiko kwaw ikàg ma'e romo ihe. Hepyw wera'u heànàm paw wanuwi, i'i izupe.

16 — Erepuner wapyro haw rehe nehe, ta'e urupytywà putar ihe nehe xe. Eremumaw putar Minià upaw rupi ne wà nehe, pitài awa zuka haw ài ne wà nehe, i'i izupe.

17 Aze hekatu newe nehe, ezapo amo ma'e purumupytuhegatu kar haw ihewe nehe, Tupàn ete romo nereko haw hexak kar pà ihewe nehe. 18 Arur putar amo ma'e heremimono ràm newe nehe. Eho zo xe wi imono 'ym mehe we nehe, i'i Tupàn pe. — Apyta putar xe kury. Nezewyr mehe aiko putar xe nehe, i'i Tupàn heko haw pe har Zineàw pe.

19 Wixe Zineàw wàpuz me kury. Umupupur àràpuhàrànete ho'o kwer. Uzapo typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym no. Umumaw 10 kir arozràn iku'i kwer iapo mehe. Na'e omono a'e temi'u amo kok pupe. Itykwer omono amo kawaw pupe. Weraha Tupàn heko haw pe har pe upaw rupi. Ywyra iwy pe hin a'e 'ar mehe. 20 Na'e Tupàn heko haw pe har uzapo kar ma'e Zineàw pe kury. — Emuapyk a'e àràpuhàràn ro'o kwer 'àg ita rehe kury. Emono a'e typy'ak hehe no. Emuàkym itykwer hehe nehe, i'i izupe. Uzapo Zineàw hemiapo karer. 21 Na'e Tupàn heko haw pe har werupoe'eg wywyrapokokaw a'e temi'u i'aromo kury. Umuhyk iapyr ho'o kwer rehe kury, typy'ak rehe no. Na'e tata uhem ita wi kury, a'e temi'u hapy pà kury. Na'e Tupàn heko haw pe har ukàzym tàrityka'i kury. 22 A'e rupi Zineàw ukwaw Tupàn heko haw pe har romo heko haw a'e kury. Ukyze katu izuwi. — Tupàn hezar. Aexak tuwe Tupàn heko haw pe har huwa kwez ihe kury, i'i uzeupe. 23 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe kury. — Ekyze zo nehe, ty. Ikatu upaw rupi. Neremàno kwaw nehe, i'i izupe.

24 Uzapo Zineàw ma'ea'yr hapy haw a'e pe Tupàn pe kury. Omono her izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e purupe ukatu haw herur har romo hekon a'e, i'i her. Te ko 'ar rehe a'e ma'ea'yr hapy haw Opira tawhu pe hin. Amiezer iànàm wiko a'e tawhu izar romo wà.

25 Pyhaw kwarahy heixe re Tupàn uze'eg Zineàw pe kury. — Epyhyk tapi'ak awa neru heimaw kury. Ekar amo tapi'ak awa 7 kwarahy hereko har nehe no. Eraha a'e mokoz tapi'ak ma'ea'yr hapy haw tupàn ua'u Ma'aw her ma'e henataromo har pe nehe, neru ywy rehe har pe nehe. Eityk a'e ma'ea'yr hapy haw nehe. Heta amo ita upu'àm ma'e Ma'aw imuwete katu haw huwake. Eityk nehe no. Tapi'ak ikàgaw nepytywà putar heityk mehe. 26 A'e re emono'ono'og ita ikatu ma'e tetea'u nehe, amo ma'ea'yr hapy haw iapo pà xe herenataromo nehe. Ta'e ywatea'u xe a'e xe, ta'e naheta kwaw heàmàtyry'ymar xe a'e wà xe. A'e re epyhyk tapi'ak 7 kwarahy hereko har nehe. Epyhyk ywyra tupàn a'ua'u pe imupu'àm pyrer nehe no. Emonohonohok zepe'aw romo nehe. Emunyk tata ywyra rehe nehe. Eapy tapi'ak hehe nehe, Tupàn henataromo nehe, izupe imonokatu pyr romo nehe, i'i izupe.

27 Weraha Zineàw 10 uzeupe uma'ereko ma'e uzeupi wà. Uzapo ma'e Tupàn ze'eg rupi katete wà. Ukyze wànàm wanuwi a'e, teko a'e tawhu pe har wanuwi a'e no. A'e rupi nuzapo kwaw a'e ma'e 'ar romo. Pyhaw zo uzapo.

28 Iku'egwer pe izi'itahy, awa tawhu pe har upu'àm mehe wà, wexak Ma'aw pe ma'ea'yr hapy haw heityk awer wà. Wexak ita upu'àm ma'e heityk awer wà no. Wexak tapi'ak 7 kwarahy hereko har hapy pyrer ma'ea'yr hapy haw a'e pe iapo pyrer rehe wà no. 29 A'e rupi upuranu uzehezehe wà. — Mon aipo uzapo a'e ma'e paw wà, i'i wà. Upuranu oho amogwer teko wanehe wà. Amo umume'u Zineàw Zoaz ta'yr a'e ma'e iapo arer romo heko haw wà. 30 A'e rupi uze'eg oho Zoaz pe wà. — Erur nera'yr xe nehe, ta'e uruzuka putar zane nehe xe. Ta'e weityk ma'ea'yr hapy haw Ma'aw henataromo arer a'e xe, ta'e weityk ita tupàn a'ua'u wanenataromo imupu'àm pyrer a'e no xe.

31 Zoaz uze'eg a'e pe har uzemono'og ma'e paw wanupe. Aipo pezuka putar amo teko ta'e Ma'aw na'ikatu kwaw izupe a'e xe. Aze amo upyro Ma'aw imuwete katu pà wà nehe, a'e teko umàno putar kwarahy ihem 'ym mehe we, ku'em 'ym mehe we wà nehe. Aze Ma'aw Tupànete romo hekon, tuwe uzepyro wàmàtyry'ymar wanuwi nehe. Ta'e a'e ae a'e ma'ea'yr hapy haw izar romo hekon a'e xe, i'i wanupe.

32 A'e 'ar henataromo teko omono amo ae her Zineàw pe wà. Zeruma'aw her pyahu romo kury. Tuwe Ma'aw uzepyro wàmàtyry'ymar wanuwi nehe, i'i her zaneze'eg rupi. Ta'e Zoaz nezewe i'i a'e xe. — A'e ae a'e ma'ea'yr hapy haw izar romo hekon a'e xe, i'i wanupe.

33 A'e rupi Minià izuapyapyr paw wà, Amarek ywy rehe har paw wà no, ywyxiguhu rehe har paw wà no, uzemono'ono'og wà wà kury. Wahaw Zotàw yrykaw wà. Upytu'u uker haw iapo pà ywy ywytyr wamyter pe har Zereew her ma'e rehe wà. 34 Tupàn rekwe puràg ur Zineàw rehe we kury. Wiko izar romo kury. Upy Zineàw uxi'àm àràpuhàràn i'ak kwer iapo pyrer kury. Awa kwer Amiezer iànàm oho hehe we uzemono'ono'og pà wà kury. 35 Omono kar uze'eg heraha har amogwer Izaew izuapyapyr wanupe wà no, zauxiapekwer wanenoz pà wà no. Manaxe izuapyapyr wà, Azer izuapyapyr wà, Zemurom izuapyapyr wà, Napitari izuapyapyr wà. Oho hehe we uzemono'ono'og pà upaw rupi a'e wà no.

36 Na'e Zineàw uze'eg Tupàn pe kury. — Tupàn. Erepyro kar Izaew kwez ihewe wà, i'i izupe. 37 — Ikatuahy nezewe haw. Amono putar àràpuhàràn hawer arozràn ixoixokaw rehe nehe. Pyhewe ku'em mehe aexak putar aha nehe. Aze heta zuwiri hawer rehe nehe, aze naheta kwaw zuwiri ywy rehe hawer izywyr nehe, a'e mehe akwaw putar Izaew wapyro àràm romo hemuigo kar awer ihe nehe.

38 Uzeapo ma'e ize'eg rupi katete a'e. Iku'egwer pe Zineàw upu'àm uker ire. Azàmi àràpuhàràn hawer oho. Uhem 'y

izuwi. 'Y izuwi uhem ma'e kwer umyne-
hem amo kawaw. Naheta kwaw zuwiri
ka'api'i rehe. 39 A'e rupi wenoz amo ma'e
Tupàn pe kury. — Eikwahy zo herehe nehe,
Tupàn. Tuwe aze'eg wi newe kury. Tuwe
uruagaw wi àràpuhàràn hawer pupe nehe.
Tuwe ikàg nehe. Tuwe heta zuwiri ywy
rehe àràpuhàràn hawer izywyr rehe nehe.
40 Umuzeapo kar ma'e heminozgwer
rupi katete pyhaw. Ikàgatu àràpuhàràn
hawer. Ywy izywyr har rehe heta tetea'u
zuwiri kury.

7

Zineàw umumaw Minià wà

1 Zeruma'aw a'e, Zineàw her inugwer
ma'e a'e, awa hehe we har upaw rupi
a'e wà no, upu'àm izi'itahy a'e wà kury.
Oho upytu'u haw uker haw iapo pà
'yzygwar Aroz her ma'e huwake a'e wà
kury. Minià wapytu'u haw ywyàpyznaw
ywytyr wamyter pe har kwarahy heixe
haw awyze har kutyr tuz a'e. Ywytyr More
her ma'e huwake tuz.
2 Tupàn uze'eg Zineàw pe kury. — Heta
tetea'u wera'u zauxiapekwer nerehe we
har wà. A'e rupi namumaw kar kwaw
Minià peme ihe wà nehe. Aze mo amumaw
kar peme, a'e mehe mo peze'eg nezewe,
— Tupàn nazanepytywà kwaw Minià wa-
mumaw mehe a'e, peze mo pezeupeupe.
3 Eze'eg nezewe teko wanupe nehe. —
Ukyze katu ma'e upuner xe wi uzewyr haw
rehe nehe kury, ere wanupe nehe, i'i izupe.
Umume'u a'e ma'e wanupe. 22 miw awa
uzewyr weko haw pe wà. 10 miw upyta
hehe we wà.
4 Uze'eg Tupàn Zineàw pe. — Heta tetea'u
wera'u zauxiapekwer wà rihi. Eraha 'y pe
ne wà nehe kury. A'e pe aexaexak putar
nerupi oho ma'e ràm ihe wà nehe. — Eraha
'aw awa nehe, aze a'e newe nehe, a'e awa
oho putar nerupi nehe. — Eraha zo 'aw
awa nehe, aze a'e newe nehe, a'e awa noho
kwaw nerupi nehe.
5 Weraha Zineàw zauxiapekwer 'y pe wà
kury. Uze'eg wi Tupàn izupe. — Aze
awa uwi'u zawar ài wapeku pupe opo wi
nehe, emupu'àm a'e awa pe pe nehe. Aze
awa wapyk upenàràg rehe uwi'u pà nehe,
emupu'àm a'e awa 'a pe nehe.
6 300 awa wenuhem 'y opo pupe wà, i'u
pà wapeku pupe wà. Amogwer paw wapyk
upenàràg rehe uwi'u mehe wà. 7 Na'e i'i
Tupàn Zineàw pe kury. — Eraha a'e 300
awa wapeku pupe opo wi uwi'u ma'e kwer
nerupi ne wà nehe. A'e awa wanehe we
apupyro putar Minià wanuwi ihe nehe.
Peityk putar Minià wakàgaw nehe. —
Pezewyr peho peneko haw pe nehe, ere
amogwer wanupe nehe.
8 A'e rupi omono kar Zineàw amogwer
Izaew waneko haw pe a'e wà kury. Xo
a'e 300 upyta hehe we wà. Amogwer
wezar wemi'u ràm paw a'e 300 wanupe wà.
Wezar uxi'àm ma'e i'ak kwer iapo pyrer
paw wanupe wà no. Minià wapytu'u haw
upyta ywyàpyznaw rehe Izaew waiwy rehe.
Izaew upyta ywytyr rehe wà.
9 A'e 'ar mehe pyhaw Tupàn uze'eg
wi Zineàw pe. — Epu'àm kury ty.
Ezàmàtyry'ym Minià eho waker haw pe
waneko mehe ne wà nehe kury. Amur
putar nepo pe ihe wà nehe. 10 Aze erekyze
wanuwi nehe, ewezyw waker haw pe
nehe. Eraha nepytywà har Pura her ma'e
nezeupi nehe. 11 Ereinu putar waze'eg
nehe. Nezewe mehe nekàg putar nehe. A'e
rupi nerekyze kwaw waàmàtyry'ym mehe
nehe, i'i izupe. Zineàw wezyw waker haw
huwake kury, Pura rupi kury. 12 Minià
izuapyapyr a'e wà, Amarek a'e wà no,
ywyxiguhu rehe har a'e wà no, uhàuhàz
ywyàpyznaw rehe upaw rupi tukur tetea'u
wazàwe wà. A'e ae wà, waneimaw kamer
a'e wà no, heta tetea'u wà. Waneta haw
nuzuawy kwaw ywyxig yryhu iwyr har.
13 A'e pe uhem mehe, Zineàw wenu amo
zauxiapekwer ize'eg mehe. Umume'u
upuahu awer iko umyrypar pe. — Nezewe
hepuahu awer ihe. Amo typy'ak uhua'u
ma'e uwauwak zaneker haw myter pe a'e.
Uzapi amo tàpuzràn. A'e tàpuzràn uwak
u'ar pà kury. Upyta a'e pe ywy rehe u'ar
pà.
14 Imyrypar uze'eg izupe. — Zineàw Zoaz
ta'yr Izaew zuapyr itakihe puku erexak
typy'akuhu romo ne. Nezewe i'i nepuahu
awer a'e. Tupàn zanemono putar Zineàw
pe nehe. Zauxiapekwer zanerehe we har
umàno putar wà nehe, i'i izupe.

15 Wenu Zineàw a'e puahu awer imume'u mehe. Ukwaw a'e ze'eg henu mehe. A'e rupi wapyk upenàràg rehe Tupàn imuwete katu pà. Uzewyr oho Izaew waker haw pe a'e pe har wanupe uze'eg pà kury. — Pepu'àm ty wà. Tupàn umur putar zauxiapekwer Minià izuapyapyr pepo pe a'e wà nehe kury, i'i wanupe.

16 Umuza'aza'ak Zineàw a'e zauxiapekwer na'iruz wamono'ogaw iapo pà a'e wà kury. Omono àràpuhàràn i'ak kwer xi'àm romo iapo pyrer wanupe pitàitàigatu no. Umim tatainy tetea'u y'a pupe. Omono wanupe pitàitàigatu. 17 Na'e uze'eg wanupe kury. — Peme'e herehe nehe ty wà. Waker haw huwake hehem mehe nehe, pezapo ma'e hezàwegatete nehe. 18 Amo oho putar herupi wà nehe. Urupy putar urexi'àm nehe. A'e 'ar mehe we waker haw izywyr umàmàn ma'e upy putar uxi'àm wà nehe no. Uhapukaz putar wà nehe no. — Tupàn wiko urezar romo a'e. Zineàw wiko ureruwihaw romo a'e, i'i putar wà nehe.

19 Pyaze 'ym mehe we zauxiapekwer ume'egatu ma'e oho uker pà wà. Amo zauxiapekwer ur ume'egatu pà wamekuzar romo wà. A'e 'ar mehe we Zineàw uhem waker haw huwake uzehe we har wanupi kury. Upy uxi'àm wà. Ukauka uy'a wemiraha kwer wà. 20 Na'e zauxiapekwer paw upy uxi'àm wà no. Ukauka uy'a wà no. Upyhyk tatainy opo ahurehe har rehe wà. Upyhyk uxi'àm opo awyze har rehe wà no. Uhapukazahy wà kury. — Urupyhyk putar takihepuku ure nehe kury, Tupàn urezar pe urupuruàmàtyry'ym pà ure nehe kury, Zineàw ureruwihaw pe urupuruàmàtyry'ym pà ure nehe kury, i'iahy wà. 21 Pitàitàigatu upyta u'àm waker haw huwake wà. Na'e waàmàtyry'ymar zauxiapekwer paw uzàn oho a'e wi wà, uhapukaz pà wà. 22 A'e 300 awa uxi'àm ipy mehe we Tupàn umuzeàmàtyry'ym kar zauxiapekwer wà, takihepuku pupe wà. Uzàn oho Zerera tawhu kutyr wà. Oho Mete-Xita pe wà, Apew Meora ywyzaw pe wà, Tamat tawhu kutyr wà.

23 Na'e zauxiapekwer oho Napitari izuapyapyr wanenoz pà wà kury, Azer izuapyapyr wanenoz pà wà, mokoz Manaxe izuapyapyr wapehegwer wanenoz pà wà no. A'e paw uzàn oho Minià izuapyapyr wanaikweromo wà. 24 Na'e Zineàw omono kar uze'eg heraha har a'e wà kury, ywy ywytyr heta haw rehe wiko ma'e wanupe a'e wà kury, Eparai waiwy rehe a'e wà kury. — Pewezyw ywytyr wi nehe. Peàmàtyry'ym Minià pezuwà nehe. Pepytu'u yrykaw Zotàw huwake nehe, yrykaw Zotàw iza'akaw wanehe peme'egatu pà nehe no. Te Mete Mar tawhu pe pezekaiw katu yrykaw wanehe nehe. Peahaw kar zo yrykaw Minià wanupe nehe, i'i wanupe wà. A'e rupi awa Eparai izuapyapyr oho Zotàw huwake wàmàtyry'ymar wanekar pà wà. Ume'egatu amogwer yrykawa'i rehe wà no. 25 Upyhyk Orew wà, upyhyk Zeew wà no. Mokoz Minià wanuwihawete romo wanekon wà. Uzuka Orew ita Orew her ma'e i'aromo wà. Uzuka Zeew heko haw pe ma'e'a kwer iàmi haw pe wà no. Oho wi Minià wanaikweromo wà no. Weraha Orew iàkàgwer wà no. Weraha Zeew iàkàgwer Zineàw pe wà. Zotàw yrykaw huwake kwarahy hemaw kutyr hekon a'e 'ar mehe a'e.

8

Weityk Minià wà

1 Amo awa Eparai izuapyapyr uze'eg oho Zineàw pe wà kury. — Màràzàwe tuwe na'urerenoz kwaw pe Minià waàmàtyry'ym mehe ne. Màràzàwe tuwe urereko pe nezewe, i'i izupe wà. Uze'eg ahyahy izupe wà. 2 Uze'eg wanupe. — Minià wanupe heremiapo kwer a'e, pixika'i a'e. Wanupe penemiapo kwer uhua'u a'e. Wyzài ma'e Eparai wanemiapo kwer uhua'u wera'u Amiezer iànàm wanemiapo kwer wi. 3 Tupàn umur Orew peme. Umur Zeew peme no. Minià wanuwihaw romo wanekon wà. Ni amo heremiapo kwer na'uhua'u kwaw penemiapo kwer ài, i'i wanupe. A'e ma'e imume'u re awa Eparai izuapyapyr wakwahy haw hakuir wanuwi kury.

4 Zineàw oho Zotàw yrykaw pe a'e 300 uzehe we har wanupi kury. Wahaw wà. Ikene'o tuwe wà. Nezewe rehe we oho

wi wi wàmàtyry'ymar wanaikweromo wà. 5 Na'e Zineàw wenoz ma'e Xukot tawhu pe har wanupe kury. — Aha iteko Minià wanuwihaw Zema her ma'e Xaramun her ma'e wanaikweromo ihe. Awa herehe we har ikene'ogatu wà. Aipo pepuner temi'u imur haw rehe wanupe, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

6 Na'e Xukot tawhu pe har wanuwihaw uze'eg wanupe wà. — Màràzàwe tuwe oromono putar temi'u penemiruze'eg zauxiapekwer wanupe nehe. Napepyhyk kwaw tuwihawete Zema rihi. Napepyhyk kwaw tuwihawete Xaramun rihi, i'i wanupe wà.

7 — Aze pa, i'i Zineàw wanupe. — Amo 'ar mehe Tupàn umur putar Zema Xaramun ihewe wà nehe. A'e 'ar mehe amu'i putar peno'o kwer xu ywyxiguhu pe har pupe ihe nehe, i'i wanupe.

8 Oho Zineàw Penuew tawhu pe kury. Wenoz temi'u a'e pe har wanupe nezewegatete no. Uze'eg a'e pe har Xukot pe har wazàwegatete wà. 9 Na'e i'i Zineàw wanupe no. — Heàmàtyry'ymar nahezuka kwaw wà nehe. Nahekutuk kwaw wà nehe. Waneityk ire azewyr putar xe ihe nehe. A'e 'ar mehe aityk putar penàpuzuhu aiha katu ma'e ihe nehe, i'i wanupe.

10 Zema a'e, Xaramun a'e no, wiko Karkor tawhu pe wemiruze'eg zauxiapekwer wanehe we a'e wà kury. Xo 15 miw zauxiapekwer ywyxiguhu parer heta we wà. Izaew uzuka 120 miw a'e 'ym mehe we wà. 11 Zineàw oho pe ywyxiguhu izywyr har rupi. Ukwaw Noma tawhu huwake Zomea tawhu huwake, kwarahy hemaw kutyr har rupi. Iàmàtyry'ymar nukwaw kwaw Izaew wahem àwàm a'e pe wà. Uzàmàtyry'ym zàmim wà wà. 12 Tuwihawete Zema a'e, hehe we har Xaramun a'e no, uzàn oho Izaew wanuwi wà. Uzàn Zineàw oho wanaikweromo. Upyhyk wà. Weityk wanemiruze'eg zauxiapekwer paw rupi wà no.

13 Zineàw Zoaz ta'yr uzewyr oho zeàmàtyry'ymaw wi kury, teko wazeupir haw Erez her ma'e pe kury. 14 Upyhyk amo kwàkwàmo Xukot pe har. Upuranu hehe. A'e rupi kwàkwàmo umuapyk 77 Xukot pe har wanuwihaw waner pape rehe wà. 15 Na'e uze'eg Zineàw oho Xukot pe har wanupe kury. — Aipo pema'enukwaw herehe. Peze'eg zemueteahy herehe a'e 'ar mehe. Napemur kwaw temi'u heremiruze'eg zauxiapekwer wanupe, ta'e napyhyk kwaw Zema Xaramun ihe wà rihi xe. Ikatuahy. Nà'àg xe wanekon wà, i'iahy wanupe.

16 Na'e upyhyk xu ywyxiguhu pe har kury. Upetepetek Xukot pe har wanuwihaw xu pupe wà. 17 Weityk tàpuzuhu aiha katu ma'e Penuew pe har no. Uzuka awa a'e tawhu pe har wà no.

18 Na'e upuranu Zema Xaramun wanehe kury. — Pezuka awa Tamor tawhu pe har pe wà. Mo wazàwe wanekon a'e awa penemizuka kwer wà, i'i wanupe. — Ne ài wanekon wà. Tuwihawete ài wanekon wà, i'i izupe wà.

19 — Herywyr romo wanekon a'e wà, hehy imemyr romo wà. Ko heze'eg amume'uahy Tupàn henataromo ihe. Aze mo napezuka iwer herywyr wà, a'e mehe mo napuzuka iwer ihe no, i'iahy wanupe.

20 Na'e uze'eg wa'yr ipy pe kury. — Epu'àm ty, ezuka ne wà nehe ty, i'i izupe. Kwàkwàmo ipyahu ma'e romo hekon ta'yr. A'e rupi ukyze wanuwi. A'e rupi nuenuhem kwaw utakihe puku iapirer wi. 21 Na'e Zema Xaramun uze'eg Zineàw pe wà. — Ne ae ezur urezuka pà nehe, ta'e urezuka àràm nupuner kwaw awa 'ym romo weko haw a'e xe. Xo awaete ikàg ma'e upuner putar urezuka haw rehe nehe, i'i izupe wà. Na'e Zineàw uzuka Zema a'e. Uzuka Xaramun a'e no. Heta amo zahy ha'agaw paw waneimaw kamer wazu'yw rehe. Upyhyk Zineàw a'e ma'e waneimaw wamupuràg eteahy kar haw.

22 Awa Izaew izuapyapyr uze'eg Zineàw pe — Ne urepyro Minià wanuwi ne. Eiko ureruwihaw romo nehe kury. Nemàno re nera'yr wiko putar ureruwihaw romo nehe no. A'e re neremimino nehe no, i'i izupe wà.

23 Uze'eg Zineàw wanupe. — Naiko kwaw penuwihaw romo ihe nehe. Hera'yr nuiko kwaw penuwihaw romo a'e nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar penuwihawete romo a'e nehe, i'i wanupe.

24 — Amo ma'e ainoz putar peme kury. Pe pitàitàigatu pemur pitài inamipor peàmàtyry'ym arer wanuwi penemipyhyk kwer ihewe nehe, i'i wanupe. Ta'e Minià umunehew unamipor iapu'a ma'e or iapo pyrer unami rehe wà xe, ta'e ywyxiguhu rehe har wiko nezewe romo a'e wà xe.

25 Uze'eg Zineàw rehe we har izupe wà. — Ikatuahy newe imono àwàm urewe, i'i izupe wà. Na'e upupirar kamir puku ywy rehe wà. Zauxiapekwer umur namipor Minià wanuwi wemipyhyk kwer kamir puku rehe wà kury. 26 Wexak a'e namipor or iapo pyrer ipuhuz haw wà kury. Heta 30 kir ipuhuz haw. Temetarer tetea'u a'e. Umur amo ae purumupuràg eteahy kar haw tetea'u izupe wà no. Umur kamir ipuwy ma'e izupe wà no. Upyro a'e kamir puku hekuzar katu ma'e Minià wanuwihaw wanuwi wà. Upyhyk Zineàw a'e ma'emupuràg eteahy kar haw kamer wazu'yw rehe har paw no. 27 Na'e Zineàw umuapu'apu'a a'e or tupàn ua'u iapo pà a'e kury. Umupu'àm heraha Opira tawhu pe, weko haw pe. A'e rupi Izaew paw upuir uzar Tupàn wi a'e wà kury. Oho a'e pe a'e tupàn ua'u imuwete katu pà wà. A'e tupàn ua'u uzeapo waneko haw imuaiw kar har romo kury. Iaiw Zineàw heko haw. Iaiw hehe we har waneko haw no.

28 Izaew weityk Minià wà. Amogwer teko umumaw kwarahy tetea'u Izaew wazuka 'ym pà wà. Umumaw Izaew 40 kwarahy uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà. Zineàw hekuwe mehe amo teko nupuraraw kar kwaw ma'erahy Izaew wanupe wà.

Zineàw imàno haw

29 Uzewyr Zineàw weko haw pe wiko pà kury. 30 Umuzàg 70 wa'yr wà, ta'e heta tetea'u hemireko izupe a'e wà xe. 31 Heta amo kuzà hemirekoagaw izupe Xikez tawhu pe no. Umuzàg amo wa'yr hehe we no. Omono Amimerek a'e wa'yr pe her romo.

32 Zineàw Zoaz ta'yr a'e, itua'uhez tuwe umàno mehe a'e. Uzutym hetekwer tu Zoaz hetekwer itym awer pupe wà, Opira tawhu pe wà, Amiezer izuapyapyr waneko haw pe wà.

33 Imàno re Izaew upuir wi Tupàn wi a'e wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u Kànàà wazar a'e wà kury. Umuigo kar Ma'aw-Merit uzar romo tupàn ua'u romo wà. 34 Numumaw kwaw kwarahy tetea'u uzar Tupàn imuwete katu pà wà. Tupàn upyro Izaew waiwy rehe har iaiw ma'e wanuwi a'e 'ym mehe wà. Nuzekaiw kwaw hehe wà. 35 Numuwete kwaw Zineàw wà no. Numuwete kwaw iànàm wà no. Ikatu ma'e tetea'u uzapo Zineàw Izaew wanupe wà. Nezewe rehe we numuwete kwaw wà.

9

Amimerek a'e

1 Amo 'ar mehe Amimerek Zineàw ta'yr oho Xikez tawhu pe uhy iànàm paw waneko haw pe. Wenoz ma'e wànàm wanupe kury. 2 — Pepuranu awa Xikez pe har wanehe nehe, i'i wanupe. 70 Zineàw ta'yr wiko pezar romo wà. Ikatu nezewe haw peme aipo. Aze peputar nehe, aiko putar penuwihaw romo ihe nehe. Xo pitài zo ihe. 70 waneta haw wà. Ma'enugar peputar nehe: aze ru'u pitài penuwihaw nehe, aze ru'u 70 wà nehe, i'i wanupe wanehe upuranu pà. Ihe aiko peànàm romo ihe no. Ta'e Zineàw wiko heru romo a'e no xe.

3 A'e rupi ihy iànàm uze'eg oho awakwer Xikez tawhu pe har wanupe kury. Ikatu waze'eg awer wanupe. A'e rupi umuigo kar Amimerek uwihaw romo wà kury. 4 Omono parat tetea'u izupe wà. Heta 800 kàràm parat ipuhuz haw. Wenuhem a'e parat tàpuzuhu Ma'aw-Merit imuwete katu haw wi wà, izupe imono pà wà. Upyhyk Amimerek a'e temetarer. Uzapokatu uze'eg oho amo zauxiapekwer wanehe we uzehe we àràm romo wamuigo kar pà. Awa ikatu 'ym ma'e romo wanekon wà. A'e awa wata oho waiko hehe we wà. 5 Na'e oho Amimerek u hàpuzgwer Opira tawhu pe kury. Umur kar amogwer 70 u ta'yr a'e pe wà, pitài itahu 'aromo wazuka pà wà. Zotàw a'e, Zineàw ta'yr ipyahu wera'i ma'e a'e, uzàn uzeàmim pà. A'e rupi Amimerek nuzuka kwaw. 6 Na'e awa Xikez pe har a'e wà, Mete-Miro pe har wà no, uzemono'og oho ywyra Tupàn pe imonokatu pyrer

Xikez pe har huwake wà kury. Umuigo kar Amimerek uwihawete romo wà kury.

7 Zotàw wenu a'e ma'e uzeapo awer imume'u awer a'e. Uzeupir oho ywytyr Zerizi her ma'e rehe kury. Uhapukaz Xikez pe har wanupe. — Awakwer Xikez pe har pe ty wà. Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe ty wà. A'e mehe Tupàn wenu putar peze'eg a'e nehe no, i'i wanupe.

8 Amo 'ar mehe amo ma'e'yw wekar amo oho uwihawete ràm romo a'e wà. Uze'eg uri 'yw pe wà. — Eiko ezuwà ureruwihawete romo nehe, i'i izupe wà. 9 Uze'eg uri 'yw amogwer wanupe. — Aze mo aiko penuwihawete romo, a'e mehe mo apytu'u mo he'a kwer ikawer imono re ihe. Ximuwete katu Tupàn a'e ma'e kawer pupe zane wà. Ximuwete katu teko ipupe zane wà no, i'i wanupe.

10 Na'e ma'e'yw uze'eg oho pi 'yw pe wà kury. — Eiko ureruwihawete romo nehe, i'i izupe wà. 11 Uze'eg pi 'yw amogwer ma'e'yw wanupe. — Aze mo aiko penuwihawete romo, a'e mehe mo apytu'u mo he'a kwer imono re ihe. Hete katu tuwe he'a kwer. Teko uzuhez katu wà, i'i wanupe.

12 Na'e ma'e'yw uze'eg oho uwà 'yw pe wà kury. — Eiko ureruwihawete romo nehe, i'i izupe wà. 13 Uze'eg uwà 'yw amogwer ma'ywa 'yw wanupe. — Aze mo aiko penuwihawete romo, apytu'u mo he'a kwer tykwer imono re ihe. A'e tykwer umurywete kar teko wà. Umurywete kar tupàn wà no, i'i wanupe.

14 Na'e ma'e'yw uze'eg oho xu 'yw pe wà kury. — Eiko ureruwihawete romo nehe, i'i izupe wà. 15 Uze'eg xu ma'ywa 'yw wanupe. — Aze pepurumuigo kar wer herehe penuwihawete romo azeharomoete nehe, pezur xe heruwake nehe. Pepyta he'àg rehe nehe. Aze napezapo kwaw nezewe nehe, uhem putar tata xu wi nehe. A'e tata wapy putar ma'e'yw ywyràkàxigyw her ma'e Irimano ywy rehe har wà nehe, i'i wanupe, i'i Zotàw Xikez pe har wanupe.

16 Uze'eg wi wi wanupe. — Pemuigo kar Amimerek kwez penuwihawete romo kury. Aipo ikatu nezewe haw penemiapo kwer. Aipo teko ikatu ma'e romo peiko. Zineàw uzapo ikatuahy ma'e peme wikuwe mehe a'e. Iaiw ma'e pezapo kwez ipurumuzàmuzàg wanupe kury. Aipo peiko ikatu ma'e romo azeharomoete. 17 Pema'enukwaw katu heru umàno ma'e kwer rehe. Uzàmàtyry'ym Minià oho wà, pepyro pà wanuwi wà. Upuner mo umàno haw rehe pepyro mehe Minià wanuwi. 18 Kutàri peiko heru iànàm waàmàtyry'ymar romo. Pezuka 70 ta'yr pitài ita rehe pe wà. A'e re pemuigo kar Amimerek penuwihawete romo. Zineàw ta'yr, kuzà uma'ereko e ma'e imemyr romo hekon a'e. Wiko peànàm romo a'e. Xo a'e rupi zo pemuigo kar penuwihawete romo. Nuzapo pixik kwaw ikatu ma'e peme. 19 Aipo penemiapo kwer Zineàw wanupe arer kutàri arer ikatu a'e. Aipo peiko ikatu ma'e romo a'e ma'e iapo mehe. Aze nezewe peiko, a'e mehe, tuwe penurywete Amimerek hehe we nehe. Tuwe hurywete penehe we nehe no. 20 Aze nàn, tuwe tata uhem Amimerek wi nehe, awakwer Xikez pe har wanapy pà Mete-Miro pe har wanapy pà nehe. Tuwe uhem tata Xikez pe har wanuwi Mete Mir pe har wanuwi nehe, Amimerek hapy pà nehe, i'i Zotàw a'e pe har wanupe.

21 Na'e uzàn Zotàw oho a'e wi kury. Ukyze wyky'yr wi Amimerek wi. A'e rupi uzapo weko haw oho Meer pe kury.

Kaw izemuigo kar wer tuwihaw romo

22 Umumaw Amimerek 3 kwarahy Izaew wanuwihawete romo wiko pà. 23 Na'e Tupàn uma'ereko teko wapy'a pe kury. A'e rupi Amimerek na'iakatuwawahy kwaw awakwer Xikez pe har wanehe. A'e pe har na'iakatuwawahy kwaw Amimerek rehe a'e wà no. A'e rupi teko upytu'u ize'eg heruzar ire wà kury. 24 Tupàn uzapo kar a'e ma'e wanupe a'e, ta'e izepyk wer Amimerek rehe a'e xe. Izepyk wer awa Xikez pe har wanehe a'e no xe. Ta'e iaiw a'e wà xe. Ta'e uzuka 70 Zineàw ta'yr a'e 'ym mehe a'e wà xe. 25 Awa Xikez pe har omono kar zauxiapekwer ywytyr apyr wà kury. — Pezeàmim nehe, Amimerek izuka pà ko rupi ikwaw mehe nehe, i'i wanupe wà. Upyta a'e pe uzeàmim pà wà. Aze amo ukwaw a'e rupi wà, a'e pe uzeàmim ma'e

upyhyk wama'e wanuwi wà. Amimerek ukwaw a'e ma'e izeapo awer a'e.

26 Amo awa Kaw her ma'e Emen ta'yr a'e, oho Xikez pe wywyr wanupi a'e. Awa a'e pe har uzeruzar ize'eg rehe. Ikatu wanupe a'e. 27 Teko omono'og oho oko pe wà. Uzapo uwà tykwer win her ma'e wà. A'e re uzapo mynykaw wà. A'e re wixe uzar tupàn ua'u ràpuzuhu pupe wà, umai'u pà wà, uwà tykwer i'u pà wà. Wenoz iaiw ma'e Amimerek pe iapo àwàm tupàn ua'u pe wà.

28 Na'e uze'eg Kaw a'e pe har wanupe kury. — Màràzàwe tuwe Amimerek zanepyhykahy iko a'e. Zane Xikez pe har zane, aipo awa romo zaiko, i'i wanupe. — Mo romo hekon a'e. Zineàw ta'yr a'e. Uzapo kar ma'e Zemur pe. Màràzàwe tuwe xiruzar ize'eg. Amor wiko Xikez pe har wanu romo a'e. Tuwe zazewyr izupe nehe. Xiruzar ize'eg nehe. Zapytu'u Amimerek heruzar ire nehe kury, i'i wanupe. 29 Aze mo aiko xe har wanuwihaw romo, amono kar mo Amimerek xe wi ihe. — Heta tetea'u neremiruze'eg zauxiapekwer wà. A'e rupi pezàmàtyry'ym amo peho pe wà nehe, a'e mo izupe.

30 Zemur tawhu pe har waneruze'egar a'e, wikwahy Kaw ze'eg henu mehe a'e. 31 A'e rupi omono uze'eg heraha har Amimerek pe wà, Aruma tawhu pe heko mehe wà. Uze'eg a'e zauxiapekwer izupe wà. — Kaw Emen ta'yr ur Xikez pe wywyr wanupi a'e. Uze'eg zemueteahy iko nerehe awakwer a'e pe har wanupe. — Pepytu'u Amimerek heruzar ire nehe, i'i iko wanupe. 32 A'e rupi ezapo nezewe haw nehe. Pyhaw ezeàmim eho kaiwer pe nerehe we har wanupi nehe. 33 Pyhewe pepu'àm kwarahy ihem mehe nehe. Pezàmàtyry'ym tawhu pe har peho pe wà nehe. Napeàro kwaw a'e mehe wà. Nukwaw kwaw pezur àwàm wà. Kaw a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà no, uhem putar tawhu wi pekutyr wà nehe. A'e mehe pezeagaw tuwe wazuka pà pekàgaw rupi upaw rupi nehe, i'i izupe.

34 A'e rupi uzeàmim Amimerek oho pyhaw uzehe we har wanehe we kury, Xikez tawhu huwake kury. Zauxiapekwer uzemuza'aza'ak 4 zemono'ono'ogaw romo wà. 35 Upu'àm Kaw tawhu ukenaw pe oho pà. Na'e Amimerek a'e, hehe we har a'e wà no, uhem wà uzeàmim awer wi a'e wà kury. 36 Wanexak mehe Kaw uze'eg Zemur pe kury. — Eme'egatu ty. Teko wezyw wà waiko ywytyr apyr wi wà kury, i'i izupe. — Nan kwaw awa wà. Ywytyr i'àg zo erexak iko, i'i Zemur Kaw pe.

37 — Eme'e wanehe ty. Wezyw teko wà waiko zanerenataromo wà kury. Amo imono'og pyrer ur waiko ywyra kawar her ma'e tupàn pe imonokatu pyrer wi wà no.

38 Na'e Zemur uze'eg izupe. — Màràzàwe tuwe erekyze wanuwi. — Màràzàwe tuwe xiruzar Amimerek zane, ere urewe ne. Ereze'eg urywahyahy hehe we har wanehe. A'e ae wiko xe a'e wà kury. Ehem eho waàmàtyry'ym pà nehe kury, i'i Zemur Kaw pe.

39 A'e rupi uhem Kaw Xikez pe har wanenataromo kury, Amimerek iàmàtyry'ym pà kury. 40 Ur Amimerek ikutyr kury. Uzàn Kaw oho. Awa tetea'u u'ar ywy rehe wà, ta'e waàmàtyry'ymar ukutuk takihepuku pupe a'e wà xe. Te zauxiapekwer tawhu ukenaw huwake u'ar ikutuk pyrer romo wà no. 41 A'e re Amimerek uzewyr oho Aruma pe kury. Zemur oho Xikez pe, Kaw imuhem kar pà a'e wi, hehe we har wamuhem kar pà a'e wi no.

42 Iku'egwer pe teko Xikez pe har uhem oho kaiwer pe wà. Amimerek ukwaw wahem awer. 43 A'e rupi umuza'aza'ak uzehe we har na'iruz imono'og pyrer romo wà kury. Wezar a'e zauxiapekwer kaiwer pe wà. Uzeàmim a'e pe wà. Wàro a'e pe wà. Wexak Amimerek teko tawhu wi wahem mehe wà. Uhem uzeàmim awer wi kury. Uzuka a'e teko a'e wà kury. 44 Amimerek a'e, hehe we har zauxiapekwer paw a'e wà no, uzàn oho tawhu huwake ukenaw huwake wà kury. Upyta a'e pe wà. Numuhem kar kwaw a'e pe har wà. Inugwer mokoz imono'og pyrer uzàmàtyry'ym teko kaiwer pe har oho wà. Uzuka paw rupi wà. 45 Amimerek hehe we har umumaw a'e 'ar awa tawhu pe har waàmàtyry'ym pà wà. Upyro tawhu wanuwi wà. Uzuka a'e pe har upaw rupi wà. Na'e weityk tàpuz tawhu pe

har upaw rupi wà no. A'e re umuhàmuhàz xa ywy rehe wà no.

46 Amo umume'u a'e ma'e uzeapo ma'e kwer oho Xikez tawhu aiha katu ma'e pe har wanuwihaw wanupe wà. Henu mehe upaw rupi oho Ma'aw-Merit hàpuz me wà. Ta'e iànàgatu ipàrirogaw ita iapo pyrer a'e pe a'e xe. 47 Amimerek ukwaw a'e pe wazemono'og awer a'e. 48 A'e rupi uzeupir ywytyr Xaramon her ma'e rehe kury, uzehe we har wanupi kury. Upyhyk amo itazy kury. Omonohok amo ywyra hàkàgwer. Upir waxi'i rehe. — Na'arewahy pezapo ma'e hezàwegatete nehe ty wà, i'i wanupe. 49 Pitàitàigatu omonohok ywyra hàkàgwer izàwegatete wà no. A'e re oho Amimerek haikweromo tàpuzuhu aiha ita iapo pyrer pe wà. Umuzu'azu'ar hàkàgwer paw pàrirogaw izywyr wà. A'e re umunyk tata ywyra rehe wà. Ukaz tàpuzuhu aiha upaw rupi. Ukaz ipupe har upaw rupi wà no. Nezewe Xikez tàpuzuhu aiha pupe wiko ma'e umàno upaw rupi wà. Umàno 1.000 awa ru'u kuzà wanehe we wà.

50 A'e re oho Amimerek Tew tawhu pe kury. Hehe we har umàmàn tawhu iwyr wà. Upyro tawhu izar wanuwi wà. 51 Tawhu myter pe heta amo tàpuzuhu aiha tàtà ma'e no. Awakwer tawhu pe har paw wà, kuzàgwer wà no, tuwihaw paw rupi wà no. Upaw rupi katete uzàn oho a'e tàpuzuhu aiha pe wà. Wixe a'e pe ukenaw iwàpytym pà wà kury. Oho tàpuz 'aromo har imuàtà pyrer pe wà. 52 Amimerek oho tàpuzuhu kutyr wà kury. Uhem ukenaw pe wà. Umunyk tata hehe wà. 53 Amo kuzà tàpuzuhu pe har i'aromo har weityk amo ita arozràn imuku'i haw iàkàg rehe a'e kury. Uka ita iàkàg izuwi. 54 Numàno kwaw a'e rihi. Wenoz utakihepuku heraha har uzeupe kury, ma'e henoz pà izupe kury. — Enuhem netakihepuku tàrityka'i kury. Hezuka pe kury. Aze mo nàn kwaw nehe, — Amo kuzà uzuka Amimerek a'e, i'i putar mo teko herehe wà nehe. A'e rupi a'e kwàkwàmo wenuhem utakihepuku kury, izuka pà kury. 55 Izaew izuapyapyr a'e wà, wexak Amimerek imàno mehe a'e wà. A'e rupi uzewyr oho weko haw pe wà kury.

56 Nezewe Tupàn uzepyk Amimerek rehe a'e. Ta'e uzapo iaiw ma'e u pe a'e xe. Ta'e uzuka 70 uwywyr a'e wà no xe. 57 Uzepyk awa Xikez tawhu pe har wanehe no. Upuraraw kar ma'erahy wanupe, ta'e iaiw ma'e romo wanekon a'e wà xe. A'e 'ym mehe Zineàw ta'yr Zotàw her ma'e umume'u wanehe Tupàn izepyk àwàm. Uzeapo a'e ma'e ize'eg awer rupi katete.

10

Tura, Zair kury

1 Umàno Amimerek. A'e re Tura Puwa ta'yr Nono hemimino ur Izaew wapyro pà kury. Ixakar zuapyr romo hekon. Wiko Xamir tawhu pe. Eparai waiwy rehe ywytyr heta haw pe tuz. 2 Umumaw Tura 23 kwarahy Izaew wanuwihaw romo wiko pà. A'e re umàno. Utym hetekwer Xamir tawhu pe wà. 3 A'e re ur Zair Zireaz ywy rehe har Izaew wapyro pà a'e kury. Umumaw 22 kwarahy Izaew wanuwihaw romo wiko pà. 4 Heta 30 ta'yr izupe wà. Pitàitàigatu wapyk 30 zumen waku'az wà. Pitàitàigatu weruze'eg tawhu wà. Te ko 'ar rehe — Tawhu Zair ma'e wà, za'e wanupe. 5 Umàno Zair. Utym hetekwer Kamon pe wà.

Izaew izuapyapyr wiko Amon wanemiruze'eg romo wà

6 Uzapo wi Izaew izuapyapyr iaiw ma'e Tupàn henataromo wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u Kànàà izuapyapyr wazar wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u Xir izuapyapyr wazar wà no. Umuwete katu tupàn a'ua'u Xitom izuapyapyr wazar wà no. Umuwete katu tupàn a'ua'u Moaw izuapyapyr wazar wà no. Umuwete katu tupàn a'ua'u Amon izuapyapyr wazar wà no. Umuwete katu tupàn a'ua'u Piri ywy rehe har wazar wà no. Upuir Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà. Upytu'u imuwete katu re wà. 7 A'e rupi Tupàn wikwahy Izaew wanehe kury. A'e rupi omono kar Piri ywy rehe har Izaew wakutyr wà. Omono kar Amon wakutyr wà no. Piri ywy rehe har a'e wà, Amon a'e wà no, upuraraw kar ma'erahy Izaew wanupe wà. 8 A'e kwarahy rehe we weityk Izaew wà, uma'ereko e ma'e romo wamuigo kar pà wà. Umumaw 18 kwarahy wamuma'ereko e kar pà wà, Izaew Zireaz pe har yrykaw

Zotàw kwarahy hemaw kutyr har wamuma'erekoahy kar pà wà, Amohe ywy rehe har wamuma'erekoahy kar pà wà no. 9 Amon izuapyapyr a'e wà no, wahaw Zotàw yrykaw oho wà no, Izaew wakutyr wà no. Uzàmàtyry'ym Zuta izuapyapyr wà, uzàmàtyry'ym Mezàmi izuapyapyr wà no, uzàmàtyry'ym Eparai izuapyapyr wà no. Nezewe Izaew upuraraw ma'erahyhu waiko wà kury.

10 Na'e Izaew uze'eg Tupàn pe wà kury. — Urepytywà pe nehe, i'i izupe wà. — O Tupàn urezar, ikatu 'ym ma'e uruzapo nerenataromo ure, ta'e urupuir newi ure xe. Ta'e urumuwete katu tupàn a'ua'u Kànàà wazar ure wà xe, i'i izupe wà.

11 Na'e Tupàn uze'eg wanupe kury. — Amo kwarahy mehe kwehe mehe teko tetea'u upuraraw kar ma'erahy peme wà, pemuma'erekoahy e kar pà wà. Ezit ywy rehe har wà, Amohe ywy rehe har wà no, Amon izuapyapyr wà no, Piri ywy rehe har wà no, 12 Xitom pe har wà no, Amarek ywy rehe har wà no, Maom izuapyapyr wà no. A'e mehe penàmuzgwer a'e wà, penu a'e wà no, uzepytywà kar ihewe a'e wà. Apyro wanuwi ihe wà. 13 Nezewe rehe we pepuir wi ihewi. Pemuwete katu amo pe wà kury. 14 Peho a'e tupàn a'ua'u wanupe kury. — Urepytywà pe nehe, peze peho wanupe kury. Tuwe pepytywà putar ma'erahy ipuraraw mehe a'e wà nehe, i'i urywahyahy Tupàn Izaew wanupe.

15 Uze'eg wi Izaew Tupàn pe wà. — Azeharomoete uruzapo iaiw ma'e ure. Nezewe rehe we urepyro pe wanuwi kutàri nehe, i'i izupe wà.

16 A'e rupi weityk tupàn a'ua'u amo ywy rehe arer wà. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà kury. Upuhareko wà kury, ta'e wexak waneko haw xe. Zawaiw katu tuwe waneko haw.

17 Amo 'ar mehe zauxiapekwer Amon izuapyapyr ur uker haw iapo pà Mipa pe wà kury. 18 A'e rupi Zireaz tawhu pe har wà, wanuwihaw wà no, uzemono'ono'og uze'eze'eg pà wà kury. — Amo awa wiko putar Izaew wanuwihaw romo a'e nehe, Amon izuapyapyr waàmàtyry'ym mehe nehe. A'e awa wiko putar Zireaz pe har wanuwihaw romo a'e nehe no, i'i uzeupeupe wà.

11

Zepite a'e

1 Zepite Zireaz zuapyr a'e, zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e romo hekon a'e. Zireaz tu her romo a'e no. Ihy kuzà wyzài romo hekon a'e. 2 Zireaz hemireko a'e no, heta imemyr awa izupe a'e wà no. Tua'u mehe ta'yr omono kar wyky'yr Zepite weko haw wi wà. — Nerepyhyk pixik kwaw zaneru ma'e nehe, imàno re nehe, ta'e ereiko amo ae kuzà imemyr romo ne xe, i'i izupe wà.

3 Uzàn Zepite oho wywyr wanuwi kury, Tome ywy rehe wiko pà kury. A'e pe heko mehe amo awa ikatu 'ym ma'e uzemono'og hehe a'e wà kury. Wata oho waiko hehe we wà.

4 Amo 'ar pawire Amon uzàmàtyry'ym Izaew oho wà. 5 A'e ma'e izeapo mehe Zireaz wanuwihaw wekar Zepite oho wà, Tome ywy rehe heko mehe wà. 6 Hexak mehe uze'eg izupe wà. — Ezur urerupi nehe. Eiko ureruwihaw romo Amon waàmàtyry'ym mehe nehe, i'i izupe wà.

7 Uze'eg Zepite wanupe. — Akwaw pepy'a ihe. Napeakatuwawahy kwaw herehe. Azeharomoete nahekatu kwaw peme ihe. A'e rupi hemuhem kar pe heru heko haw wi. Pezur xe pezepytywà kar pà ihewe, ta'e peneko haw zawaiw katu a'e xe, i'i wanupe.

8 — Uruzur xe newe ureze'eg pà ure, ta'e ure Zireaz tawhu pe har ure xe, ne uruputar ureruwihaw romo ure kury xe, Amon waàmàtyry'ym mehe ure kury xe, i'i izupe wà.

9 Uze'eg Zepite wanupe. — Aze hereraha pe hereko awer pe nehe, Amon waàmàtyry'ym kar pà ihewe nehe, aze Tupàn hepytywà waneityk mehe nehe, a'e mehe aiko putar penuwihaw romo ihe nehe. Aipo ikatu putar nezewe àwàm peme nehe, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

10 — Ikatu urewe ty. Uruzapo putar ma'e neze'eg rupi katete nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu zaneze'eg iko a'e. Aze naxiapo kwaw zaneremimume'u

kwer nehe, uzepyk putar zanerehe nehe, i'i izupe wà.

11 A'e rupi Zepite oho Zireaz pe har
wanuwihaw wanupi kury. Teko umuigo
kar uwihaw romo wà. Mipa tawhu pe
Tupàn henataromo Zepite umume'u kar
ze'eg teko wanupe. — Uruzapo putar ur-
eremimume'u kwer upaw rupi katete ure
nehe, i'i izupe wà, ta'e umume'uahy kar
Zepite a'e ze'eg teko wanupe a'e xe.

12 Na'e Zepite omono kar uze'eg heraha
har Amon izuapyapyr wanupe wà kury.
A'e pe uhem mehe uze'eg wanupe wà. —
Aipo azapo amo ikatu 'ym ma'e peme ihe.
Màràzàwe tuwe pezur hekutyr. Màràzàwe
tuwe peixe heywy rehe, i'i wanupe wà.

13 Amon izuapyapyr wanuwihawete
uze'eg wanupe. — Kwehe mehe Izaew
upyro heywy Ezit wi uhem ire wà. Heywy
uzypyrog yrykaw Aronon her ma'e pe.
Oho Zamok yrykaw pe, Zotàw yrykaw pe
no. Aze pemuzewyr kar heywy ihewe
kutàri nehe, napuàmàtyry'ym kwaw ihe
nehe, i'i wanupe.

14 Uzewyr wà Zepite pe wà, Amon
waze'eg herur pà izupe wà. Omono kar
wi uze'eg Amon wanupe kury. 15 — Izaew
nupyro kwaw Moaw izuapyapyr waiwy
wà. Nupyro kwaw Amon izuapyapyr
waiwy wà. 16 Ezit ywy wi uhem mehe
wata oho ywyxiguhu rupi heta haw pe wà.
Oho Yryhupiràg pe wà. A'e wi wata oho
Kanez tawhu pe wà. 17 Omono kar uze'eg
Enom izuapyapyr wanuwihawete pe wà.
— Tuwe uruahaw peywy oroho nehe, i'i
tuwihawete pe wà. Nuahaw kar kwaw
tuwihawete uiwy Izaew wanupe. A'e re
Izaew wenoz a'e ma'e Moaw izuapyapyr
wanuwihawete pe wà no. Nuahaw kar
kwaw uiwy wanupe a'e no. A'e rupi Izaew
izuapyapyr upyta Kanez pe wà.

18 A'e re wahaw ywyxiguhu oho wà
kury. Wata oho Enom waiwy izywyr wà,
Moaw waiwy izywyr wà no. Uhem ywy
Moaw wanuwake har kwarahy ihem haw
kutyr har pe wà, yrykaw Aronon ywaz
rehe wà. Uzapo uker haw a'e pe wà,
ta'e wiko Moaw ywyzaw huwake a'e wà
xe. A'e rupi nuwahaw kwaw 'yrykaw
oho wà. 19 Na'e Izaew izuapyapyr omono
kar uze'eg Xeom Amohe zuapyr Ezemon
tawhu pe har wanuwihawete pe wà kury.
— Tuwe uruahaw neywy ureywy ràm me
ureho pà nehe, i'i izupe wà. 20 Nuahaw
kar kwaw Xeom uiwy Izaew wanupe.
Weraha wemiruze'eg zauxiapekwer upaw
rupi uzeupi wà. Uzapo uker haw oho Zaxa
pe wà. A'e wi uzàmàtyry'ym Izaew oho
wà. 21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upy-
tywà wemiaihu Izaew wà. A'e rupi weityk
Xeom wà, weityk zauxiapekwer upaw rupi
wà no. Nezewe iapo mehe Izaew upyro
Amohe ywy rehe har waiwy upaw rupi
uzeupe wà kury. 22 Upyro Amohe waiwy
upaw rupi wà. Waiwy uzypyrog Aronon
pe kwarahy hemaw awyze har rehe har
pe. Oho yrykaw Zamok pe, kwarahy heixe
haw awyze har rehe har pe. Kwarahy
hemaw kutyr har pe uzypyrog ywyxiguhu
pe. Oho yrykaw Zotàw pe kwarahy heixe
haw kutyr no. 23 Nezewe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e Izaew wazar hekon a'e.
A'e ae umuhem kar Amohe ywy rehe har
waiwy wi wà. Omono kar wemiaihu Izaew
a'e ywy rehe wà. 24 Kutàri pepurupyro
wer wi peiko peywy rehe. Tupàn ua'u
Kemoz her ma'e pezar a'e, omono amo
ywy peme a'e. Pepyta a'e ywy rehe nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur ko
ywy urewe. A'e rupi urupyta putar xe ko
ywy rehe nehe, ta'e Tupàn upyro ko ywy
ureàmàtyry'ym arer wanuwi a'e xe. 25 Aipo
nekàg wera'u Marak Zipor ta'yr wi. Moaw
wanuwihawete romo hekon kwehe mehe.
Aipo a'e weityk Izaew amo 'ar mehe a'e
wà. Màràn mehe ureàmàtyry'ym a'e. Màràn
mehe urereityk a'e. 26 Umumaw Izaew 300
kwarahy Hezemon pe Aroer pe wiko pà
wà. Wiko tawhu a'e tawhu wanuwake har
wapupe upaw rupi wà no, tawhu yrykaw
Aronon iwyr har wapupe upaw rupi wà
no. Màràzàwe tuwe napepyro kwaw a'e
tawhu Izaew wanuwi wà. 27 Nazapo pixik
kwaw ikatu 'ym ma'e peme ihe. Pe pezapo
ikatu 'ym ma'e peiko ureàmàtyry'ym mehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
romo hekon a'e. A'e ae umume'u putar ko
ywy izar ràm kutàri a'e nehe kury. Aze ru'u
Izaew wà. Aze ru'u Amon wà, i'i wanupe.

28 Amon wanuwihawete na'ipurenu wer

kwaw Zepite ze'eg imur pyrer rehe a'e.
29 A'e rupi Tupàn rekwe puràg wiko Zepite
izar romo kury. Wixe ipy'a pe kury. A'e
rupi wahaw Zireaz ywy oho kury. Wahaw
Manaxe ywy no, Mipa tawhu pe uzewyr
pà no. A'e wi oho Amon wakutyr kury.
30 Uze'eg Tupàn pe. — Aze hepytywà
pe nehe, aze aityk Amon ihe wà nehe,
31 azapo putar ko ma'e ihe nehe. Heràpuz
me hehem mehe amo teko uhem putar
heràpuz wi heruwàxi mà a'e nehe. Azuka
putar a'e teko hetekwer hapy pà nere-
nataromo nehe. Heràpuz wi uhem ma'e
ràgypy azuka putar nehe, i'i Zepite Tupàn
pe.
32 Na'e wahaw Zepite yrykaw kury,
Amon wàmàtyry'ym pà kury. Tupàn
upytywà. A'e rupi weityk wà. 33 Heta
Amon izuapyapyr Aroer pe Minite huwake
wà. 20 tawhu pupe wanekon wà. Heta
izuapyapyr Apew Keramin tawhu pe wà
no. Heta a'e tawhu wamyter pe wà no.
Uzàmàtyry'ym Zepite a'e teko paw oho
waiko wà kury. Uzuka zauxiapekwer
tetea'u oho waiko wà. Weityk Izaew Amon
wà.

Zepite tazyr

34 Na'e uzewyr Zepite weko haw pe Mipa
pe kury. A'e pe ihem mehe uhem tazyr
wà huwàxi mà kury. Tazyr upynyk wà iko.
Umupu paner wà iko no. Pitài zo tazyr
heta izupe. Ni ta'yr naheta kwaw izupe wà.
35 Hexak mehe uzemumikahy tuwe a'e.
Umu'i ukamir izupe uze'eg pà. — A, her-
azyr. Hemuigo kar pe kwez uzemumikahy
ma'e romo kury. Amume'uahy heremi-
apo ràm Tupàn henataromo ihe. Napuner
kwaw a'e ma'e iapo 'ymaw rehe ihe nehe
kury, i'i izupe.
36 Uze'eg tazyr izupe. — Eremume'uahy
ma'e neremiapo ràm Tupàn pe. Erezapo
putar a'e ma'e ihewe nehe. Ezapo nehe.
Ikatu nezewe. Ta'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e nepytywà zaneàmàtyry'ymar
wanehe nezepyk mehe a'e xe, Amon
wazuka mehe a'e xe.
37 Xo pitài ma'e ainoz newe. Tuwe
aha ywytyr rehe hemyrypar wanupi nehe.
Hezai'o wer. Tuwe amumaw mokoz zahy
hezai'o pà nehe, ta'e naiko pixik kwaw amo
ihy romo ihe nehe 'y, nahememyr pixik
kwaw ihe nehe 'y, i'i izupe.
38 — Ikatu. Eho nehe, i'i tu izupe. A'e rupi
wata oho umyrypar wanupi, ywytyr rehe
uzai'o pà, ta'e na'imemyr pixik kwaw a'e
xe. 39 A'e mokoz zahy pawire uzewyr u pe.
Na'e Zepite uzapo Tupàn pe wemimume'u
kwer a'e. Umàno a'e kuzà awa puhe oho
pixik 'ym ma'e romo. 40 A'e rupi kuzàgwer
Izaew izuapyapyr a'e wà, kwarahy nànàn
umumaw 4 'ar Zepite Zireaz pe har tazyr
rehe uzai'o pà a'e wà.

12

Eparai izuapyapyr uze'eg Zepite pe wà

1 Eparai izuapyapyr uzemono'og
zeàmàtyry'ymaw pe oho pà wà kury.
Wahaw Zotàw yrykaw wà. Uhem ywaz
rehe Zapon tawhu huwake wà. Uze'eg
oho Zepite pe wà. — Màràzàwe tuwe
na'urerenoz kwaw Amon izuapyapyr
waàmàtyry'ym mehe ne. Uruikwahy newe
kury. A'e rupi urumunyk putar tata
neràpuz rehe kury. Ukaz paw putar nehe.
Eremàno putar ipupe ikaz mehe nehe, i'i
izupe wà.
2 Uze'eg Zepite wanupe. — Ihe ihe,
heànàm a'e wà no, uruàmàtyry'ym tuwe
Amon ure wà. Apuenoz ihe. Na'urepyro
kwaw pe wanuwi. 3 Nahepytywà kwaw
pe, a'e rupi aha waàmàtyry'ym pà. Upuner
mo hezuka haw rehe wà. Nahezuka kwaw
wà. Tupàn hepytywà a'e. A'e rupi aityk
Amon ihe wà. Màràzàwe tuwe pezur xe
heàmàtyry'ym pà kury, i'i wanupe.
4 Na'e Zepite omono'og awakwer Zireaz
izuapyapyr oho wà kury. Weityk wà.
Uzapo nezewe wà, ta'e Eparai izuapyapyr
uze'eg zemueteahy wanehe a'e 'ym mehe
we a'e wà xe. — Pe Zireaz izuapyapyr
Eparai waiwy rehe wiko ma'e kury ty wà,
Manaxe waiwy rehe wiko ma'e pe ty wà,
pepuir peànàm Eparai wanuwi pe ty wà, i'i
wanupe a'e 'ym mehe.
5 — Naxiahaw kar kwaw Zotàw yrykaw
Eparai wanupe nehe, i'i Zireaz pe har
wà. A'e rupi zauxiapekwer upyta Zotàw
izywyr wa'yahaw paw wanuwake wà.
Eparai uzeagaw uhemaw rehe wanuwi
wà, waiwy wi wà. Uhem yrykaw pe

wà. Ipurahaw wer hehe wà. — Tuwe uruahaw yrykaw nehe ty wà, i'i Eparai wà, Zireaz parer wanupe wà. Na'e Zireaz parer upuranu wanehe wà. — Aipo Eparai zuapyr romo ereiko, i'i izupe wà. 6 — Nan, aze i'i wà, a'e mehe umume'u kar amo ze'eg wanupe. — Ximoret, ere urewe ty, i'i izupe wà. — Xemoret, i'i wanupe, ta'e ize'eg uzawy waze'eg a'e xe. Na'e upyhyk wà, izuka pà a'e pe Zotàw izywyr wà. A'e 'ar mehe uzuka 42 miw Eparai izuapyapyr wà.

7 A'e re Zepite Zireaz parer umumaw 6 kwarahy Izaew wanuwihaw romo wiko pà. A'e re umàno. Uzutym hetekwer tawhu Zireaz her ma'e pe wà, tawhu izexak kar awer pe wà.

Imixà, Erom, Aminom

8 Zepite imàno re Imixà Merez pe har wiko Izaew wanuwihaw romo. 9 Heta 30 ta'yr izupe wà. Heta 30 tazyr izupe wà no. Omono a'e 30 wazyr 30 kwàkwàmo amo ae pe har wanupe wanemireko romo wà. Werur 30 kuzàwaza amo ae ywy rehe arer weko haw pe wà, wa'yr wanemireko romo wà. Umumaw 7 kwarahy Izaew wanuwihaw romo wiko pà. 10 A'e re umàno. Utym hetekwer Merez taw pe wà.

11 Imixà imàno re Erom Zemurom zuapyr wiko Izaew wanuwihaw romo. Umumaw 10 kwarahy wanuwihaw romo wiko pà. 12 A'e re umàno. Utym hetekwer Aezarom tawhu Zemurom waiwy rehe wà.

13 Erom imàno re Aminom wiko Izaew wanuwihaw romo. Irer ta'yr romo hekon a'e. Piratom tawhu pe har romo hekon a'e. 14 Heta 40 ta'yr Aminom pe wà. Heta 30 hemimino izupe wà no. Wata 70 zumen waku'az wà. Umumaw 8 kwarahy wanuwihaw romo wiko pà. 15 A'e re umàno. Utym hetekwer Piratom pe, Eparai waiwy rehe wà, ywytyr heta haw rehe wà, Amarek ywy rehe har waneko haw pe wà.

13

Zàxàw izexak kar haw

1 Uzapo wi Izaew iaiw ma'e Tupàn henataromo wà kury. A'e rupi nupytywà kwaw wà. Umur kar zauxiapekwer Piri ywy rehe har a'e pe wà. Upuraraw kar ma'erahy wanupe wà. Umumaw 40 kwarahy ma'erahy ipuraraw pà wà.

2 Amo Nà zuapyr Manoa her ma'e wiko Zora tawhu pe a'e. Hemireko nupuner kwaw umemyr haw rehe. 3 Amo 'ar mehe amo Tupàn heko haw pe har uzexak kar wà hemireko pe. — Nerepuner pixik kwaw nememyr haw rehe. A'e rupi nereiko kwaw teko wahy romo. Ko 'ar rehe nepuru'a putar nehe kury. Uzexak kar putar awa newe nememyr romo nehe. 4 E'u zo ma'ywa uwà her ma'e tykwer nehe. E'u zo kàwiahy nehe. E'u zo temi'u ikatu 'ym ma'e nehe no. 5 Ta'e nepuru'a putar nehe xe. Uzexak kar putar nememyr awa a'e nehe. Emonohok zo ni pitài i'aw nehe. Ta'e uzemonokatu putar Tupàn pe nehe. Nazirew za'e izupe. Izexak kar haw 'ar henataromo emonohok zo i'aw izuwi nehe. Utua'u mehe uzypyrog putar Izaew wapyro pà Piri ywy rehe har wanuwi a'e nehe, i'i izupe.

6 A'e rupi kuzà wekar umen oho. — Amo awa Tupàn hemiruze'eg uze'eg wà kwez ihewe kury. Nuzuawy kwaw Tupàn heko haw pe har a'e. Akyze katu hexak mehe. — Ma'e wi erezur, na'e kwaw izupe, ta'e akyze izuwi ihe 'y. Numume'u kwaw uwer ihewe. 7 — Nepuru'a putar nehe. Nememyr putar nehe. Kwaharer awa uzexak kar putar newi nehe, i'i kwez ihewe. — E'u zo uwà tykwer nehe, i'i ihewe. — E'u zo kàwiahy nehe. E'u zo temi'u ikatu 'ym ma'e nehe, ta'e kwarer uzemonokatu putar Tupàn pe a'e nehe xe, Nazirew romo a'e nehe xe, u'ar nànàn a'e nehe xe, i'i kwez ihewe, i'i umen pe.

8 Na'e Manoa uze'eg Tupàn pe kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emur kar wi a'e awa neremimur karer nehe. Nezewe mehe umume'u putar ureremiapo ràm kwarer izexak kar mehe àràm urewe nehe, i'i Manoa Tupàn pe.

9 Uzapo Tupàn ma'e Manoa ze'eg rupi. Heko haw pe har uzexak kar wi kuzà pe kaiwer pe iapyk mehe a'e kury. Imen nuiko kwaw huwake a'e 'ar mehe. 10 A'e rupi uzàn umen heko haw pe na'arewahy kury. — A'e awa ihewe uze'eg ma'e kwer karumehe arer ur wi ihewe uze'eg pà kutàri kury, i'i izupe.

11 Upu'àm Manoa. Oho wemireko rupi kury. Uhem a'e awa heko haw pe kury. Upuranu hehe. — Aipo ne heremireko pe uze'eg ma'e kwer romo ereiko ne, i'i izupe. — Ihe kwez, i'i Manoa pe.

12 — Neremimume'u kwer izeapo mehe nehe, ma'e romo kwarer wiko putar nehe. Ma'e uzapo putar nehe, i'i izupe.

13 Tupàn heko haw pe har uze'eg izupe. — Tuwe neremireko uzapo ma'e heremiapo kar upaw rupi nehe. 14 Nu'u kwaw uwà inuromo har nehe. Nu'u kwaw uwà tykwer nehe no. Nu'u kwaw kàwiahy nehe no. Nu'u kwaw temi'u ikatu 'ym ma'e nehe no. Tuwe uzapo ma'e paw heze'eg rupi katete nehe, i'i izupe.

15-16 Manoa nukwaw kwaw Tupàn heko haw pe har romo heko haw. — Eho zo tàrityka'i nehe, i'i izupe. — Epytu'u nehe. Urumuin putar àràpuhàràànetea'yr ho'o kwer newe nehe, i'i izupe. — Aze apyta nehe, na'u kwaw penemi'u nehe, i'i Tupàn heko haw pe har izupe. — Aze nepurumur wer hehe nehe, apy a'e temi'u Tupàn henataromo izupe imono pyr romo nehe, i'i Tupàn heko haw pe har izupe.

17 Uze'eg wi Manoa izupe. — Ma'e nerer. Aze urukwaw nerer nehe, urupuner nemuwete haw rehe neremimume'u kwer izeapo mehe nehe, i'i izupe.

18 — Màràzàwe tuwe nepurukwaw wer herer rehe, i'i izupe. — Ma'e ikwaw pyr 'ym, herer romo ihe, i'i izupe. 19 Na'e Manoa upyhyk àràpuhàràànetea'yr kury. Upyhyk arozràn no. Omono Tupàn ikwaw pyr 'ym wazar pe kury, ita 'aromo hapy pà henataromo kury.

20 Tatareny kwer uzeupir ma'ea'yr hapy haw wi. Izeupir mehe we Manoa a'e, hemireko a'e no, wexak Tupàn heko haw pe har ywak rehe izeupir mehe tatareny kwer myter pe wà. A'e rupi wapyk upenàràg rehe wà, uwa imuhyk pà ywy rehe wà. 21 A'e re Manoa a'e, hemireko a'e no, nuexak pixik kwaw a'e Tupàn heko haw pe har a'e wà. Ukwaw Manoa Tupàn heko haw pe har romo heko haw kury. 22 A'e rupi uze'eg wemireko pe. — Zàmàno putar nehe, ta'e xixak Tupàn zane xe, i'i izupe.

23 Uze'eg hemireko izupe. — Aze mo Tupàn ipuruzuka wer zanerehe, na'ikatu iwer mo a'e ma'e zaneremiapy kwer izupe a'e. Na'ikatu iwer mo a'e arozràn zaneremimono kwer izupe a'e. Nuexak kar iwer mo a'e ma'e paw zanewe. Numume'u iwer mo a'e ma'e paw, i'i izupe.

24 Amo 'ar mehe uzexak kar imemyr awa kury. Omono Zàxàw her romo izupe wà. Itua'u a'e. Tupàn umukàg kar Zàxàw a'e, heko haw imukatu pà a'e. 25 Na'e awa romo hekon kury. Amo 'ar mehe Nà izuapyapyr waiwy rehe wiko mehe, Zora tawhu Etao tawhu wamyter pe wiko mehe, ukwaw Tupàn rekwe upy'a pe heko haw a'e kury. Tupàn rekwe uzypyrog ma'e iapo kar pà izupe.

14

Zàxàw hemireko haw

1 Amo 'ar mehe wezyw Zàxàw Ximina tawhu pe kury. Wexak amo kuzàwaza Piri ywy rehe har a'e pe. 2 Uzewyr weko haw pe u pe uhy pe uze'eg pà. — Aexak amo kuzàwaza Piri ywy rehe har Ximina tawhu pe hereko mehe ihe. Penoz a'e kuzàwaza tu pe heremireko ràm romo nehe, ta'e hepurereko wer hehe ihe xe, i'i wanupe.

3 Tu a'e, ihy a'e no, uze'eg izupe wà. — Màràzàwe tuwe erekar kuzà eho Piri ywy rehe har wainuromo. A'e teko nomonohok kar kwaw pirera'i Tupàn ze'eg rupi wà. Aipo nerexak kwaw kuzà zaneànàm wainuromo, Zutew wainuromo, i'i izupe wà. — A'e kuzàwaza zo aputar ihe. A'e ae ikatu ihewe, i'i wanupe.

4 Tu ihy nukwaw kwaw Tupàn Zàxàw ipy'a pe ima'ereko haw wà. Tupàn uzapo kar a'e ma'e iko Zàxàw pe a'e. Ipuruàmàtyry'ym wer Tupàn Piri ywy rehe har wanehe. A'e rupi umuàgà'ym Zàxàw iko. Ta'e a'e 'ar rehe Piri ywy rehe har wiko Izaew wazar romo a'e wà xe.

5 Wezyw Zàxàw u rupi uhy rupi Ximina tawhu pe oho pà kury. Wata oho waiko uwà itymaw Ximina huwake har rupi wà. Na'arewahy amo zàwàruhu iriàw ur wakutyr kury. Okororoahy izupe. 6 Tupàn rekwe umukàg kar Zàxàw kury. Opo pupe Zàxàw upei'ài'àg zàwàruhu àràpuhàràna'yr ipei'ài'àgaw ài. Tu ihy nuexak kwaw izuka

mehe wà. Numume'u kwaw Zàxàw wemiapo kwer wanupe.

7 Na'e oho a'e kuzàwaza pe uze'eg pà kury. Ikatuahy kuzà Zàxàw pe. 8 Màràn 'ar pawire uzewyr a'e pe hereko pà wemireko romo. Wata mehe uhem oho pe wi pepa'i zàwàruhu iriàw wemizuka kwer hexak pà. Ipytuhegatu ta'e hàiru uzapo hàir hetekwer umàno ma'e kwer pupe wà xe. 9 A'e rupi o'ok hàir opo pupe. Wata oho iko hàir i'u pà. Uhem u uhy waneko haw pe kury. Omono hàir ikurer wanupe no. U'u wà no. Numume'u kwaw hàir zàwàruhu hetekwer wi henuhem awer wanupe.

10 Zàxàw tu oho kuzàwaza hàpuz me. Uzapo Zàxàw mai'u hawhu a'e pe har wanupe. Ta'e nezewe wanemiapo a'e xe. 11 Piri ywy rehe har ukwaw mynykawhu iapo àwàm wà. A'e rupi werur 30 kwàkwàmo a'e pe hehe we wamupynyk kar pà wà. 12-13 Uze'eg Zàxàw wanupe. — Amume'u putar ma'e temigwaw 'ym peme kury. Aipo pepuner putar ikwaw paw rehe nehe, i'i wanupe. — Aze pepuner nehe, amono putar 30 kamir puku hekuzar katu ma'e irin iapo pyrer peme nehe, 7 hezereko haw 'ar ipaw 'ym mehe we nehe. Aze napepuner kwaw nehe, namono kwaw peme nehe, i'i wanupe. — Emume'u urewe kury ty, i'i izupe wà.

14 — Temi'u uhem umai'u ma'e wi a'e. Hete katu ma'e uhem ikàg ma'e wi a'e, i'i wanupe. Na'iruz 'ar pawire kwàkwàmo numume'u kwaw a'e ma'e imim pyrer a'e wà rihi. Nukwaw kwaw a'e ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u haw wà.

15 4 haw 'ar mehe uze'eg oho Zàxàw hemireko pe wà. — Emume'u wyzài ma'e ezapo wyzài ma'e nemen pe a'e ma'e imim pyrer imume'u kar pà izupe nehe. A'e re emume'u urewe nehe. Aze nerezapo kwaw nehe, urumunyk putar tata neru ràpuz rehe nehe. Ne nerapy haw putar hehe we nehe no. Aipo urerenoz pe xe urerehe pemunar pà pe, i'i izupe wà.

16 Uzai'o mua'u hemireko oho Zàxàw pe. — Naheamutar kwaw pe ne. Naneakatuwawahy kwaw herehe ne. Eremume'u a'e ma'e imim pyrer hemyrypar wanupe. Neremume'u kwaw a'e ma'e ihewe, i'i izupe. — Ni heru pe ni hehy pe namume'u kwaw ihe, i'i wemireko pe. — Màràzàwe tuwe amume'u putar newe nehe, i'i izupe.

17 Na'e hemireko uzai'o mynykaw 'ar nànàgatu a'e kury. Uputupyk umen iko. Nupytu'u kwaw uzai'o re. A'e rupi 7 haw 'ar mehe umume'u a'e ma'e izupe. Tàrityka'i kuzà umume'u oho umyrypar wanupe no. 18 A'e rupi 7 haw 'ar mehe kwarahy heixe 'ym mehe we awakwer tawhu pe har uze'eg oho Zàxàw pe wà kury. — Ma'e hete katu wera'u hàir wi a'e. Ma'e ikàg wera'u zàwàruhu wi a'e, i'i izupe wà. — Aze mo napeze'eg iwer heremireko pe, napekwaw iwer mo a'e ma'e imim pyrer.

19 Na'e Tupàn rekwe umukàg kar Zàxàw kury. Wezyw oho amo ae tawhu Akerom her ma'e pe kury. Uzuka 30 awa a'e pe wà. Wenuhem wakamirpuku hekuzar katu ma'e wanetekwer wanuwi. Weraha wama'e a'e 30 kwàkwàmo wanupe, a'e ma'e imume'u arer wanupe. A'e re uzewyr u heko haw pe kury. Wikwahy a'e ma'e uzeapo ma'e kwer rehe.

20 Omono Zàxàw hemireko amo awa pe wà, Zàxàw tuagaw wamuzereko kar arer pe wà.

15

1 Umumaw amo zahy nezewe wà. Amo 'ar mehe, arozràn ipo'o haw 'ar mehe oho Zàxàw wemireko hexak pà. Weraha amo àràpuhàràn etea'yr izupe. Uze'eg tu pe. — Hereixe wer heremireko ker haw pe ihe, i'i izupe. Tu numuixe kar kwaw. 2 — Naneakatuwawahy kwaw neremireko rehe. A'e rupi amono nemyrypar pe hemireko romo ihe. Ikypy'yr ipuràg eteahy wera'u izuwi a'e. Aze ikatu nehe, ereko neremireko romo nehe, i'i tu izupe.

3 — Ko 'ar rehe azepyk putar Piri ywy rehe har wanehe azeharomoete har romo ihe nehe kury. Iaiw ma'e azapo putar wanupe nehe, i'i izupe.

4 A'e rupi wekar awara tetea'u oho wà. Upyhyk 300 wà. Mokomokozgatu uzàpixipixi wanuwaz rehe wà. Uzàpixi ka'akyr wanuwaz wanehe pitàitàigatu wà no. 5 Umunyk tata ka'akyr rehe pitàitàigatu no. Umuhem kar awara wamono wà. Uzàn awara oho Piri ywy rehe har wako pe

arozràn itymaw pe wà. Tata wapy arozràn imono'og pyrer paw. Wapy arozràn ko pe har paw no. Wapy uri tyw paw no. 6 Piri ywy rehe har upuranu uzehezehe wà. — Mo uzapo ko ma'e a'e, i'i uzeupeupe wà. Na'e ukwaw Zàxàw a'e ma'e iapo arer romo heko haw wà. — Tatyw upyro hemireko izuwi a'e, tuagaw pe imono pà a'e, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi Piri ywy rehe har oho Zàxàw hemireko heko haw pe wà kury. Umunyk tata hehe hekuwe mehe wà. Wapy izuka pà wà. Wapy iànàm paw wà no. 7 A'e rupi Zàxàw uze'eg nezewe wanupe kury. — Aipo nezewe peiko no, i'i wanupe. — Amume'uahy putar ko ma'e peme ihe kury. Azepyk putar penehe ihe nehe. Xo a'e re zo apytu'u putar ihe nehe, i'i wanupe.

8 A'e rupi uzàmàtyry'ymahy wakutukutuk pà wà. Uzuka Piri ywy rehe har tetea'u wà. A'e re uhem a'e wi itakwaruhu Età her ma'e pe oho pà kury.

Zàxàw weityk Piri ywy rehe har wà

9 A'e rupi Piri ywy rehe har zauxia-pekwer tetea'u uzapo upytu'u haw uker haw Zuta waiwy rehe Erei tawhu huwake a'e wà kury. Uzàmàtyry'ym Erei oho wà kury. 10 Awa Zuta izuapyapyr upuranu Piri ywy rehe har wanehe wà. — Màràzàwe tuwe pezur ureàmàtyry'ym pà pe, i'i wanupe wà. — Uruzur xe Zàxàw ipyhyk pà ure. Uruzapo putar urewe hemiapo kwer zàwenugar izupe ure nehe, i'i wanupe wà.

11 Na'e 300 awa Zuta izuapyapyr uze'eg oho Zàxàw pe wà, ywykwaruhu Età her ma'e pupe heko mehe wà. — Erekwaw Piri ywy rehe har zanezar romo waneko haw. Màràzàwe tuwe erezapo a'e iaiw ma'e wanupe ne, i'i izupe wà. — Azapo ma'e ihewe wanemiapo kwer zàwenugar ihe, i'i wanupe.

12 — Uruzur xe neàpixipixi pà ure, Piri ywy rehe har wanupe nemono pà ure, i'i izupe wà. — Pemume'uahy hezuka 'ym àwàm ihewe nehe, i'i wanupe.

13 — Urumume'uahy, newe i'i izupe wà. — Nanezuka haw kwaw nehe. Neàpixipixi haw putar zo nehe, Piri ywy rehe har wanupe nemono pà nehe, i'i izupe wà. A'e rupi uzàpixipixi mokoz kyhàhàm ipyahu ma'e pupe wà. Umuhem kar itakwaruhu wi wà. 14 Zàxàw Erei pe ihem mehe Piri ywy rehe har ur huwàxi mà uhapukaz pà wà. Tupàn rekwe umukàg kar Zàxàw kury. Omonohok kyhàhàm opo rehe har uzywa rehe har. Nuzawy kwaw inemu'i ukaz ma'e kwer izupe. 15 Wexak amo zumen hazywer uxinig 'ym ma'e a'e pe. Upyhyk hazywer kury. Uzuka 1.000 awa ipupe wanupànupà pà wà. 16 A'e re uzegar kury. — Zumen hazywer pupe azuka 1.000 awa ihe wà. Zumen hazywer pupe azapo ywytyr wanetekwer pupe ihe, i'i uzeupe.

17 A'e re weityk zumen hazywer. Omono ywytyr zumen hazywer a'e pe her romo wà.

18 Na'e iziwez tuwe Zàxàw kury. A'e rupi uze'eg Tupàn pe. — Hepytywà pe kwez heàmàtyry'ymar wazuka mehe. Aipo hemumàno kar putar heiwez katu mehe kury. Aipo a'e teko neze'eg heruzar 'ymar hepyhyk putar wà kury, ta'e naheta kwaw 'y ihewe xe, i'i izupe.

19 A'e rupi Erei tawhu pe Tupàn uwàpytymawok ywykwar kury. 'Y uhem izuwi. Ui'u Zàxàw a'e 'y pupe. Ikàg kury. Ikatu kury. En Akore i'i teko a'e ytyzuzàmaw pe wà. Ate ko 'ar rehe heta 'y ipupe. — Tupàn pe uze'eg ma'e ima'e, i'i her zaneze'eg rupi.

20 Umumaw Zàxàw 20 kwarahy Izaew wanuwihaw romo wiko pà, Piri ywy rehe har a'e ywy izar romo waneko mehe.

16

Zàxàw oho Kaz tawhu pe

1 Amo 'ar mehe oho Zàxàw Kaz tawhu pe kury. Wexak amo kuzà wyzài a'e pe. Uker oho ipuhe. 2 Teko Kaz pe har ukwaw a'e pe Zàxàw heko haw wà. A'e rupi umàmàn oho iker haw izywyr wà. Upyta tawhu huken pe wà, hàro pà wà. Nuker kwaw hàro mehe wà. Upyta a'e pe uze'eg 'ym pà wà. — Xiàro kwarahy ihem àwàm nehe. A'e mehe xiuka nehe, i'i uzeupe wà.

3 Uker wewer Zàxàw. Pyaze mehe upu'àm. O'ok tawhu huken ukenaw wi. O'ok ikokaw no, iwàpytymaw no. Upir

waxi'i rehe imono pà heraha pà ywytyr Emerom henataromo har apyr pe kury.

Zàxàw, Tarira a'e no

4 A'e re Zàxàw uzamutar katu kuzà Tarira her ma'e kury. Ywytyr iàpy'àmaw pe iapype paw pe har Xorek her ma'e pe hekon a'e. 5 Ikatuahy Tarira Zàxàw pe. A'e rupi 5 tawhu pe har wanuwihaw oho Tarira pe uze'eg pà a'e wà kury. — Ezapo wyzài ma'e Zàxàw pe ukàgaw imumaw pàwàm imume'u kar pà newe nehe. Màràzàwe tuwe ikàg wera'u a'e. Ma'e xiapo izupe nehe, ipyhyk pà nehe, iàpixipixi pà nehe, ihemaw hexak kar 'ym pà izupe nehe. Emume'u kar a'e ma'e ikàgaw izupe nehe. Aze erezapo nezewe nehe, ure pitàitàigatu oromono'og putar parat tetea'u newe nehe. 15 kir oromono'og putar newe nehe. Oromono putar newe pitàitàigatu nehe, i'i izupe wà.

6 A'e rupi upuranu Tarira oho Zàxàw rehe kury. — Emume'u nekàgaw ihewe nehe. Màràzàwe tuwe nekàg wera'u amogwer wanuwi ne. Aze amo ipuruàpixipixi wer nerehe nehe, nemuhem kar 'ym pà nehe, ma'e uzapo putar nehe, i'i izupe. 7 — Aze heàpixipixi 7 ywyrapar ihàm uxinig 'ym ma'e pupe wà nehe, aiko putar ipyw ma'e romo nehe, wyzài teko zàwe nehe, i'i izupe.

8 A'e rupi a'e Piri ywy rehe har wanuwihaw werur 7 ywyrapar ihàm Tarira pe wà kury. Ipyahu wà. Nuxinig kwaw a'e wà rihi. Uzàpixi Tarira Zàxàw kury. 9 A'e 'ym mehe Tarira umim amo awa wàpuz pupe wà, inugwer ker haw pupe Zàxàw hàro kar pà wanupe. Na'e uhapukaz kury. — Zàxàw. Uhem Piri ywy rehe har kwez wà kury, i'i izupe. Omonohok ywyrapar ihàm uzewi kury, inemu'i ukaz ma'e kwer ài kury. A'e rupi Piri ywy rehe har upyta ikàgaw imumaw paw ikwaw 'ym pà wà. 10 — Neremu'em kwez ihewe. Heapo pe kwez iranaiwa'u ma'e romo ne. Emume'u nekàgaw imumaw pàwàm ihewe nehe. Ma'e pupe uruàpixipixi putar nekàgaw imumaw pà azeharomoete nehe, i'i izupe.

11 — Aze heàpixipixi kyhàhàm ipyahu ma'e pupe nehe, aze ni amo uzàpixi amo ma'e a'e kyhàhàm pupe a'e 'ym mehe a'e wà, a'e mehe hepyw putar wyzài teko ài ihe nehe, i'i izupe.

12 Na'e upyhyk Tarira kyhàhàm ipyahu ma'e kury, izywa iàpixipixi pà kury. Na'e uhapukaz kury. — Zàxàw, Piri ywy rehe har uhem xe waiko wà kury, i'i izupe. Umim wi awakwer inugwer ker haw pupe wà. Omonohok wi kyhàhàm inemu'i ài.

13 — Neremu'em wi wi ihewe. Heapo pe kwez iranaiwa'u ma'e romo ne. Emume'u ihewe nehe. Ma'e teko uzapo putar newe nekàgaw ipyro pà newi wà nehe, i'i izupe. — Heta 7 ipupepupe pyrer he'aw a'e wà. Aze erepyahaw a'e 7 ipupepupe pyrer ne wà nehe, ma'e pyahaw paw rehe wà nehe, aze erezywà a'e he'aw ipyahaw pyrer amo ywyra itaxu romo iapo pyrer pupe nehe, hepyw putar nehe, wyzài teko zàwe nehe, i'i izupe.

14 A'e rupi umuger Tarira Zàxàw kury. Iker mehe upyhyk a'e 7 i'aw ipupepupe pyrer wà. Uzywà i'aw ipyahaw pyrer a'e itaxu zàwenugar pupe. A'e re uhapukaz kury. — Zàxàw. Uhem Piri ywy rehe har wà kury, i'i izupe. Upu'àm, o'ok itaxu, o'ok u'aw a'e ma'e wi no. 15 — Naheamutar katu kwaw pe ne. Màràzàwe tuwe eremume'u heamutar haw ihewe. Na'iruz haw heapo iranaiwa'u ma'e romo ne. Neremume'u pixik kwaw nekàgaw ihewe. Ma'e teko upuner newe iapo haw rehe nekàgaw i'ok pà newi wà nehe. Emume'u ihewe nehe, i'i izupe.

16 Tuweharupi upuranu hehe nezewe, Zàxàw iputupyk pà nezewe. Ikene'o ipuranuranu haw henu mehe. Nupuner kwaw henu haw rehe. 17 A'e rupi umume'u ze'eg azeharomoete har izupe kury. — Namonohok kar pixik kwaw he'aw ihe, i'i izupe. — Hemono kar Tupàn pe Nazirew romo hezexak kar mehe a'e wà. Aze amo omonohok he'aw nehe, hekàgaw uhem putar ihewi nehe. Hepyw putar wyzài teko ài nehe, i'i izupe.

18 — Azeharomoete ize'eg ihewe hemimume'u kwer a'e, i'i Tarira uzeupe. A'e rupi omono kar uze'eg Piri ywy rehe har wanuwihaw wanupe kury. — Pezewyr wi nehe. Umume'u uze'eg azeharomoete har kwez ihewe a'e kury, i'i wanupe. A'e rupi werur hekuzar izupe wà kury. 19 Umuger

kar wi Zàxàw u'uwaromo kury. Iker mehe omonohok i'aw ipupepupe pyrer izuwi. Na'e umume'e kar kury. Uze'eg urywahyahy hehe. Ikàgaw uhem izuwi. 20 Na'e uhapukaz izupe. — Zàxàw, uhem Piri ywy rehe har wà kwez wà kury, i'i izupe. Upu'àm Zàxàw. — Amuzàn kar putar amogwer 'ar mehe arer zàwe nehe, i'i uzeupe. Nukwaw kwaw Zàxàw Tupàn uzewi ipuir awer. 21 A'e rupi Piri ywy rehe har upyhyk wà kury. Waxaw heha wà. Nuexak kwaw ma'e kury. Weraha Kaz tawhu pe wà. Uzàpixipixi a'e pe kyhàhàm tàtà ma'e ita morog iapo pyrer pupe wà. Umuma'ereko kar heraha zemunehew paw pe wà. Weruwak itahu iapu'a ma'e arozràn imuku'i haw oho iko tuweharupi kury. 22 I'aw uzypyrog wewer ipuku pà kury.

Zàxàw imàno haw

23 Piri ywy rehe har wanuwihaw uzemono'og wà mynykawhu iapo pà wà kury. — Ximono ma'e uhua'u ma'e hekuzar katu ma'e zanezar tupàn Nagom her ma'e pe nehe, i'i uzeupeupe wà. — Xiuka ma'ea'yr tetea'u henataromo wà nehe, i'i wà. — Ta'e zanezar umur zaneàmàtyry'ymar Zàxàw zanewe a'e xe, i'i uzegar pà wà.

24 Teko a'e wà, Zàxàw hexak mehe uzegar uzar Nagom pe wà, ikàgaw imume'u pà izupe wà. — Zaneàmàtyry'ymar zaneywy imuaiw kar arer a'e, zaneànàm tetea'u wazuka arer a'e, zanezar Nagom umur zanepo pe a'e kury, i'i uzeupeupe wà.

25 Uryweteahy mehe we uze'eg nezewe wà. — Perur Zàxàw urerenataromo nehe. Tuwe uzapo ma'e uremurywete kar pà nehe. Tuwe zapuka hehe zane nehe, i'i wà. Werur Zàxàw zemunehew paw wi wà. Upuka hehe wà, hehe uze'eg urywahyahy pà wà. A'e re umupu'àm kar tàpuzuhu izita ita iapo pyrer wamyter pe wà. 26 Amo kwàkwàmo wata Zàxàw rupi iata haw rehe ipytywà pà. Uze'eg Zàxàw izupe kury. — Tuwe apokok tàpuzuhu izita wanehe nehe ty, tàpuzuhu imupu'àmaw wanehe nehe ty. Nezewe mehe apuner putar hehykaw rehe wanehe nehe, i'i izupe.

27 Heta tetea'u awa tàpuzuhu pupe wà. Heta tetea'u kuzà ipupe wà no. Tynehem tàpuzuhu. A'e 5 Piri ywy rehe har wanuwihaw wiko a'e pe wà. Heta 3 miw teko tàpuzuhu izywyr wà, Zàxàw rehe ume'e ma'e wà. Upuka hehe uze'eg urywahyahy pà wà.

28 Uze'eg Zàxàw Tupàn pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar. Nema'enukwaw herehe nehe. Emur nekàgaw ihewe kutàri tàrityka'i kury. Xo pitài haw zo hemukàg kar nehe. Nezewe mehe apuner putar pitài haw rehe Piri ywy rehe har wanehe hezepykaw rehe ihe nehe, hereha kutuk awer imekuzar pà ihewe wà nehe, i'i izupe.

29 Na'e opokok mokoz tàpuzuhu izita ita iapo pyrer imyter pe har wanehe kury, tàpuzuhu imukàg kar har imupu'àm kar har wanehe kury. Opokok pitài izita rehe opo awyze har rehe no. Opokok amo izita rehe opo ahurehe har rehe no. Uzemukàg wanehe kury. 30 Heiheihem kury. — Tuwe àmàno Piri ywy rehe har wainuinuromo ihe nehe, i'i. Na'e umuàzàn ukàgaw pupe upaw rupi kury. U'ar tàpuzuhu tuwihawete wa'aromo kury, amogwer teko wa'aromo upaw rupi no. Uzuka teko tetea'u a'e 'ar mehe wà. Hemizuka kwer imàno haw 'ar mehe arer waneta haw uhua'u wera'u amogwer hemizuka kwer hekuwe mehe arer waneta haw wi upaw rupi a'e.

31 Tywyr a'e wà, iànàm paw a'e wà no, oho a'e pe hetekwer ipiaromo a'e wà. Utym heraha tu Manoa itym awer pe wà. Zora tawhu Etao tawhu wamyter pe tuz itym awer. Umumaw Zàxàw 20 kwarahy Izaew wanuwihaw romo wiko pà.

17

Mika umuwete tupàn ua'u a'e

1 Amo awa Mika her ma'e wiko Eparai waiwy rehe ywytyr heta haw pe a'e. 2 Amo 'ar mehe uze'eg uhy pe kury. — Amo awa imunar neremetarer parat rehe a'e. Heta 12 kir ipuhuz haw. Heta amo kir ku'aw har no. A'e 'ar mehe eremono ze'egaiw a'e imunar ma'e rehe ne, izupe iaiw ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u pà hehe. Aenu neze'eg mehe ihe. Areko a'e parat hepo pe ihe. Hehe imunar ma'e kwer romo aiko ihe, i'i uhy pe. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ikatuahy ma'e newe nehe, i'i ihy umemyr pe.

3 A'e rupi umuzewyr kar a'e parat uhy pe kury. Na'e i'i ihy izupe. — Hepurupyro wer nerehe a'e heze'egaiw kwer wi ihe. A'e rupi amono e putar ko heremetarer parat Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe nehe. Amo uzapo putar Tupàn hagapaw ywyra ikixikixi pyrer nehe. Uwàuwàn putar a'e Tupàn hagapaw ko parat pape zàwenugar romo iapo pyrer pupe nehe. A'e rupi amuzewyr kar ko parat newe kwez tàrityka'i ihe kury, i'i umemyr pe.

4 Nezewe rehe we umuzewyr kar imemyr parat uhy pe. Na'e ihy upyhyk 2.300 kàràm a'e parat wi kury. Weraha parat imupyrànar pe kury. A'e ae uzapo tupàn hagapaw kury. Uwàuwàn tupàn hagapaw a'e parat pupe. Umupu'àm Mika tupàn hagapaw wàpuz me kury.

5 Na'e uzapo Mika amo tàpuz tupàn hagapaw henaw romo kury. Uzapo amo ae tupàn hagapaw wà no. Uzapo xaxeto iaxi'i rehe har no. Omonokatu wa'yr xaxeto romo Tupàn henataromo wà. Mokoz wà. 6 A'e 'ar rehe naheta kwaw tuwihawete Izaew wanupe. Teko pitàitàigatu uzapo ma'e oho waiko wemimutar rupi wà.

7 Amo kwàkwàmo umumaw amo zahy Merez taw Zuta waiwy rehe har pe wiko pà. Erewi zuapyr romo hekon a'e. 8 Amo 'ar mehe uhem oho Merez wi weko àwàm hekar pà a'e kury. Wata oho iko Eparai waiwy rehe ywytyr heta haw myter pe. Uhem Mika ràpuz me kury. 9 Upuranu Mika hehe. — Ma'e wi erezur, i'i izupe. — Erewi zuapyr romo aiko ihe. Merez wi Zuta waiwy wi azur. Aekar hereko àwàm aha iteko ihe, i'i izupe.

10 — Epyta xe hepyr nehe. Eiko xaxeto romo ma'ea'yr zuka har romo Tupàn henataromo nehe. Eiko hereruze'egar romo nehe. Kwarahy nànàn amono putar parat newe ihe nehe. Heta putar 15 kàràm parat ipuhuz haw newe nehe. Amono putar nekamir ràm newe nehe, neremi'u ràm newe nehe no, i'i izupe.

11 A'e rupi a'e kwàkwàmo Erewi zuapyr a'e, upyta a'e pe Mika pyr wiko pà a'e. Wiko ta'yragaw romo izupe. 12 Mika wexak a'e kwàkwàmo xaxeto romo. Wiko hàpuz me. 13 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo putar ikatuahy ma'e ihewe a'e nehe kury, ta'e amo Erewi zuapyr wiko xe xaxeto romo hepyr a'e kury xe, i'i uzeupe.

18

Nà izuapyapyr oho Mika heko haw pe wà

1 A'e 'ar rehe naheta kwaw tuwihawete Izaew izuapyapyr wanupe. Izaew ta'yr Nà izuapyapyr wekar ywy weko àwàm oho waiko wà. Heko wer a'e zutyka'i amo ywy rehe wà. Naheko wer kwaw amo teko wainuromo wà. A'e 'ar rehe nupyhyk kwaw uiwy uzeupe imume'u pyrer a'e wà rihi. Amogwer Izaew ta'yr izuapyapyr upyhyk uiwy Moizez hemimume'u kwer upaw rupi a'e wà. 2 A'e rupi Nà izuapyapyr wexaexak 5 awa ikàg ma'e ukyze 'ym ma'e wà kury, uzehe we har wà kury. — Peho Zora tawhu pe Etao tawhu pe a'e pe har wanehe peme'egatu pà nehe, waiwy hexak katu pà nehe, i'i a'e 5 awa wanupe wà. A'e rupi oho Eparai waiwy ywytyr heta haw pe wà. Uker oho Mika ràpuz me wà kury. 3 A'e pe wiko mehe wenu kwàkwàmo Erewi zuapyr ize'eg mehe wà. — Kwa, nuiko kwaw xe har romo a'e, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi uhem huwake wà izupe uze'eg pà wà. — Ma'e erezapo iko xe. Mo nererur xe, i'i izupe wà.

4 — Azapokatu heze'eg Mika hehe we ihe. Umur temetarer ihewe a'e. Aiko xaxeto romo ma'ea'yr zuka har romo Tupàn henataromo izupe ihe, i'i wanupe.

5 A'e rupi i'i izupe wà. — Epuranu Tupàn rehe kury. — Aipo ko 5 awa waata àwàm ikatu putar wanupe nehe, ere izupe nehe, i'i izupe wà.

6 — Pekyze zo ma'e wi nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar penehe we ko 'ar rehe peata mehe a'e nehe xe, i'i wanupe.

7 A'e rupi a'e 5 awa uhem oho a'e wi wà kury, Irai tawhu pe oho pà wà kury. Uhem a'e pe wà. Wexak a'e pe har wà. Wiko Xitom tawhu pe har wazàwe wà. Nukyze kwaw amo teko wanuwi wà. Nupuruàmàtyry'ym kwaw wà. Nuzàmàtyry'ym kwaw ni amo wà. Heta temi'u wanupe. Heta ma'e wanupe. Uhyk ma'e paw wanupe. Wiko muite Xitom tawhu pe har wanuwi wà. Wiko muite amogwer teko

wanuwi wà no. 8 Uzewyr a'e 5 awa oho Zora tawhu pe Etao tawhu pe wà kury. A'e pe har upuranu wanehe wà. — Ma'e pexak ra'e, i'i wanupe wà. 9 — Xiàmàtyry'ym a'e pe har zaha nehe ty wà, i'i wanupe wà. — Uruexak ywy ure. Ikatuahy a'e. Peiko zo xe upytu'u ma'e romo nehe. Pezàn peho a'e ywy ipyro pà nehe.

10 Pexak putar a'e pe har pe wà nehe. Nukyze kwaw ma'e wi wà. Nukwaw kwaw zauxiapekwer wahem àwàm wà. Uhua'u waiwy. Heta tetea'u zaneremimutar a'e pe no. Uhyk putar zanewe nehe. Tupàn umur iko peme, i'i wanupe wà.

11 A'e rupi 600 awa Nà izuapyapyr oho Zora wi Etao wi wà kury. Uzemuàgà'ym amo puruàmàtyry'ym àwàm rehe wà. 12 Uzeupir ywytyr rehe wà kury. Upytu'u tawhu Kiriat-Zeàri huwake wà. Uzapo uker haw a'e pe wà. Zuta waiwy rehe tuz a'e tawhu. A'e rupi — Nà waker haw, i'i teko a'e ywy pehegwer pe wà, te ko 'ar rehe wà. 13 Oho a'e wi Eparai waiwy ywytyr heta haw pe wà kury. Uhem Mika ràpuz me wà.

14 A'e 5 awa Irai tawhu hexak katu arer a'e wà no, oho wanupi a'e wà no. Uze'eg uzehe we har wanupe wà kury. — Amo tàpuz xe har pupe heta amo tupàn hagaw paw parat pupe iwàiwàn pyrer a'e. Aipo pekwaw xe heta haw. Heta amo ae tupàn hagapaw wà no. Heta xaxeto iaxi'i rehe har a'e no. Ma'e xiapo putar nehe, i'i wanupe wà.

15 Na'e wixe Mika hàpuz me wà kury, a'e kwàkwàmo Eri izuapyr heko haw pe wà kury. — Zaneku'em, i'i izupe wà. 16 A'e 600 zauxiapekwer Nà izuapyapyr a'e wà, wàro uken me wà. Ipuruàmàtyry'ym e wer purehe wà. 17 Wixe a'e 5 ma'e hexak àràm tàpuz me wà. Upyhyk a'e tupàn hagapaw ywyra iapo pyrer parat pupe iwàiwàn pyrer wà. Upyhyk amogwer tupàn hagapaw wà no. Upyhyk a'e xaxeto iaxi'i rehe har wà no. Xaxeto oho uken pe amogwer 600 zauxiapekwer wanehe we a'e. Nupyta kwaw wàpuz me. 18 Awa Mika ràpuz me waneixe mehe wà, a'e ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer wapyhyk mehe wà, xaxeto upuranu wanehe kury. — Ma'e pezapo peiko, i'i wanupe.

19 — Eze'eg zo kury. Emume'u zo ma'e nehe. Ezur urerupi nehe. Eiko urexaxeto romo nehe. Eiko urereruze'egar romo nehe. Xe ereiko xaxeto romo màràn teko wanupe. Aze erezur urerupi nehe, ereiko putar xaxeto romo teko tetea'u wanupe nehe, Nà izuapyapyr paw wanupe nehe. Aipo na'ikatu wera'u kwaw nezewe haw nehe, i'i izupe wà.

20 Waze'eg awer ikatu xaxeto pe. Upyhyk a'e ma'e Tupàn pe imono pyrer wà kury. Oho a'e ma'e hexak arer wanupi kury, zauxiapekwer wanupi kury. 21 Uzeapar waikwerupi uzewyr pà wà. Umuata kar kwarearer kuzàtàigwer uzenataromo wà. Umuata kar tapi'ak uzenataromo wà no. Weraha uma'e paw uzeupi wà no. Oho a'e wi wà kury. 22 Wenoz Mika zauxiapekwer weko haw huwake har uzeupe wà kury. Oho Nà izuapyapyr wanaikweromo wà. Muite wata wanuwàxi 'ym pà wà. Te uhem wanuwake wà kury. 23 Uhapukaz oho waiko wanaikweromo uzàn pà wà. Nà izuapyapyr wenu wanehapukaz mehe wà. Uzewyr wakutyr wà. Upuranu Mika rehe wà. — Màràzàwe tuwen aipo pà. Màràzàwe tuwe erezur teko tetea'u wanupi ne, i'i izupe wà.

24 — Màràzàwe tuwe pepuranu peiko herehe, i'i wanupe. — Peraha tupàn hezar hagapaw paw kwez ihewi pe wà. Peraha hexaxeto ihewi no. Ma'e upyta ihewe kury, i'i wanupe.

25 — Epytu'u neze'eg ire kury. Aze mo nàn kwaw nehe, ko awa upuner mo wikwahy haw rehe wà nehe, upuner mo peàmàtyry'ymaw rehe wà nehe. Nezewe mehe mo eremàno. Neànàm paw umàno mo wà no, i'i izupe wà.

26 A'e ma'e imume'u re awa Nà izuapyapyr uhem oho a'e wi wà. Mika wexak waneta tetea'u haw. Wexak wakàgaw no. A'e rupi uzewyr oho weko haw pe.

27 Awa Nà izuapyapyr weraha ma'e Mika hemiapo kwer wà. Weraha ixaxeto wà no. A'e wi oho Irai tawhu kutyr wà kury. Uzàmàtyry'ym a'e pe har wà kury. A'e pe har nuiko kwaw puruàmàtyry'ymar romo wà. Nà uzuka tawhu pe har paw wà. Umunyk tata tawhu rehe wà. Ukaz

paw. 28 Ni amo nupyro kwaw a'e tawhu pe har wà. Ta'e Irai a'e xe, muite Xitom tawhu wi tuz a'e xe. Nukwaw kwaw amo teko wà. A'e rupi naheta kwaw amo teko a'e teko wapytywà har wà. Ywytyr iàpy'àmaw pe iapypew paw pe tuz, Mete Heo tawhu huwake tuz. Nà izuapyapyr uzapo wi Irai tawhu wà. Upyta a'e pe wiko pà wà. 29 Omono Nà tawhu her romo wà. Ta'e waipy her romo a'e xe, ta'e Nà Zako ta'yr romo hekon a'e xe. 30 Awakwer Nà izuapyapyr umupu'àm a'e tupàn hagapaw a'e wà. Umuwete katu wà. Amo awa Zonata her ma'e a'e, Zerexo ta'yr Moizez hemimino a'e, wiko xaxeto romo Nà izuapyapyr wanupe a'e. A'e a'e, izuapyapyr a'e wà no, umumaw kwarahy tetea'u xaxeto romo wiko pà Nà wanupe wà. Amo 'ar mehe amo ae zauxiapekwer weraha Nà izuapyapyr waiwy wi wà. Xo a'e mehe zo upytu'u waxaxeto romo wiko re wà. 31 Izaew uzapo tàpuzuhu Tupàn imuwete katu haw Xiro tawhu pe wà. Umumaw kwarahy tetea'u a'e pe upyta pà wà. A'e pe ipyta mehe tupàn hagapaw Mika hemiapo kwer upyta Nà wainuromo a'e no.

19

Amo Erewi zuapyr, hemirekoagaw no

1 A'e 'ar rehe naheta kwaw tuwihawete Izaew wanupe. Amo Erewi zuapyr oho Eparai waiwy ywytyr heta haw pe weko haw iapo pà a'e pe a'e. Wereko amo kuzàwaza Merez taw pe har wemirekoagaw romo. 2 Uzàmàtyry'ym kuzà umenagaw Erewi zuapyr a'e. A'e rupi uzewyr oho u heko haw pe Merez tawhu pe. Umumaw 4 zahy a'e pe wiko pà. 3 Na'e a'e awa oho Merez pe wemirekoagaw ipiaromo kury. Ipurumuzewyr kar wer hehe weko haw pe. Oho uzeupe uma'ereko ma'e rupi. Weraha mokoz zumen wà no. Kuzà umuixe kar a'e awa u ràpuz me kury. Wexak tu a'e Erewi zuapyr. Hexak mehe hurywete. Umuixe katu kar wàpuz me. 4 — Epyta xe heràpuz me nehe, i'i izupe. A'e rupi umumaw na'iruz 'ar a'e pe wiko pà. Uker a'e pe wemirekoagaw puhe. Umai'u a'e pe no. 5 4 haw 'ar mehe upu'àm izi'itahy uzemuàgà'ym pà wata àwàm rehe wà kury. Kuzà tu uze'eg Erewi zuapyr pe. — Neata 'ym mehe we e'u amo ma'e nehe. A'e mehe nekàg putar neata mehe nehe. A'e re erepuner neata haw rehe nehe, i'i izupe.

6 A'e rupi a'e Erewi zuapyr wapyk watyw rehe we umai'u pà kury. Umai'u wà, ui'u wà no. Na'e tu i'i wàzywen pe. — Eho zo tàrityka'i nehe. Eker wi xe nehe, xiapo putar mynykaw nehe, i'i izupe.

7 Upu'àm tazywen. Iho wer zepe. Hemireko tu uze'eg wi wi izupe. — Epyta nehe, i'i izupe. A'e rupi uker wi a'e pe wà. 8 5 haw 'ar mehe izi'itahy upu'àm wi wata pà. — E'u amo ma'e neho 'ym mehe we nehe. Nan kwehe tete kwaw neata àwàm nehe, i'i wi tatyw izupe. Umai'u wi uzehezehe we wà.

9 Na'e awa a'e, hemirekoagaw a'e no, uma'ereko ma'e a'e no, uzypyrog oho haw rehe wà. — Wixe etea'i kwarahy kury. Nan kwehe tete pytun putar nehe, i'i tatyw izupe. — Epyta ty, eker wi xe ty. Na'arewahy ipytun putar kury. Epyta xe nehe. Xiapo putar mynykaw nehe. Pyhewe erepuner nepu'àmaw rehe izi'itahy nehe, nereko haw pe neata pà nehe, i'i izupe.

10-11 Na'iker wi wer kwaw Erewi zuapyr a'e pe a'e. A'e rupi uzypyrog wata pà wemirekoagaw rupi kury. Weraha mokoz weimaw zumen wemynyku heraha har uzeupi wà no. Kwarahy heixe etea'i mehe uhem Zepu izuapyapyr tawhu huwake wà. Zeruzarez inugwer her romo a'e. Na'e uma'ereko ma'e uze'eg uzar pe. — Zapytu'u xe tawhu Zepu izuapyapyr waneko haw pe zaneker pà nehe, i'i izupe.

12 I'i izar izupe. — Nazapytu'u kwaw tawhu Izaew waneta 'ymaw pe zane nehe. Zata wi zaha Zimea tawhu pe nehe. 13 Aze zata wi wi nehe, nan kwehe tete zahem putar Zimea tawhu pe Hama tawhu pe nehe, i'i izupe.

14 A'e rupi nupytu'u kwaw Zepu tawhu pe wà. Ukwaw huwake wà, wata wi wi pà wà. Kwarahy heixe re uhem Zimea tawhu Mezàmi izuapyapyr waneko haw pe wà. 15 Uhem pe wi wà, a'e tawhu pe oho pà wà. — Zaker xe nehe, i'i uzeupeupe wà. Uhem Erewi zuapyr tàpuz taw myter pe har ikatu

haw pe wà. Ni amo a'e pe har numuixe kar kwaw wàpuz me wamuger kar pà a'e wà.

16 Amo awa tua'uhez ma'e ukwaw a'e
pe wanuwake a'e, ta'e uzewyr oko wi
uma'ereko haw wi a'e xe. Eparai ywy rehe
har ywytyr wamyter parer romo hekon
a'e. Wiko Zimea pe kury. A'e pe har wiko
Mezàmi izuapyapyr romo wà. 17 Tua'uhez
wexak a'e wata ma'e tawhu myter pe heko
mehe a'e. — Ma'e wi erezur. Ma'e pe ereho
putar, i'i izupe.

18 — Ata aha iteko Merez Zuta ywy rehe
har wi amo tawhu muitea'u ma'e pe ihe.
Hereko haw Eparai waiwy rehe ywytyr
wamyter pe tuz a'e. Aha rakwez Merez
pe ihe. Azewyr aha iteko hereko haw
pe. Ni amo xe har nahemuger kar kwaw
wàpuz me wà, i'i izupe. 19 — Heta temi'u
hereimaw zumen wanupe. Heta ka'akyr
wanupe no. Heta typy'ak ihewe. Heta uwà
tykwer ihewe no, heremirekoagaw pe no,
ihewe uma'ereko ma'e pe no. Uhyk ma'e
paw urewe, i'i tua'uhez ma'e pe.

20 — Pezur herupi nehe. Apumuixe katu
kar putar heràpuz me nehe. Azekaiw katu
penehe nehe. Peker zo xe katu pe tàpuz
wamyter pe ikatu haw pe nehe, i'i izupe.

21 A'e rupi weraha wàpuz me wà kury.
Opoz heimaw zumen wà. Hàpuz me wixe
'ym mehe uhez upy wà. Wixe re umai'u
wà, u'u uwà tykwer wà no.

22 Awa uze'eze'eg uzeupeupe wà.
Waze'eg mehe amo awa iaiw ma'e a'e
tawhu pe har umàmàn wà tàpuz izywyr wà
kury. Ukwaukwar uken rehe wà. Uze'eg
tua'uhez ma'e pe wà. — Erur a'e awa
neràpuz me wiko ma'e xe katu pe nehe.
Ureker wer ipuhe ure, i'i izupe wà.

23 Uze'eg tua'uhez ma'e awakwer
wanupe. — Narur kwaw nehe, hemyrypar
wà. Pezapo zo agwer iaiw ma'e nehe. Ko
awa heràpuz me uker ma'e romo hekon
a'e. Pemuwete nehe. 24 Na'aw herazyr awa
puhe uker 'ym ma'e a'e. Na'aw heràpuz me
uker ma'e hemirekoagaw a'e no. Amono
putar katu pe ihe wà nehe. Pezapo ma'e
wanupe penemimutar rupi nehe. Pezapo
zo a'e ikatu 'ym ma'e ko awa pe nehe, i'i
wanupe.

25 Na'ikatu kwaw ize'eg wanupe. Na'e a'e
Erewi zuapyr omono kar wemirekoagaw
katu pe kury, awakwer wanupe imono pà
kury. Umuger kar uzepuhepuhe oho wà.
Umumaw pytun gatu ikatu 'ym ma'e iapo
pà izupe wà. Xo ku'em mehe zo upytu'u
iapo re wà.

26 Ku'em mehe ur kuzà hàpuz umen iker
haw henataromo kury. U'ar ywy rehe
a'e pe. Upyta a'e pe. Te kwarahy uhem.
27 Na'e kwarahy ihem ire imen upu'àm
wata wi pà kury. Uwàpytymawok uken oho.
Wexak wemireko hàpuz henataromo ywy
tuz mehe. Upyhyk uken kokaw iko opo
pupe a'e. 28 Na'e imen i'i izupe kury. —
Epu'àm. Zata zaha kury, i'i izupe. Nuze'eg
kwaw hemirekoagaw izupe, ta'e umàno a'e
xe. Na'e upir wemirekoagaw hetekwer
kury. Omono zumen ku'az iku'aw haw
pe. Wata wi oho iko weko haw kutyr kury.
29 A'e pe uhem mehe upyhyk amo tak-
ihe kury. Upei'ài'àg wemirekoagaw hetek-
wer 12 pehegwer romo kury. A'e mehe
omono kar pitài pehegwer 12 Izaew ta'yr
wazuapyapyr wamono'og pyrer wanupe
pitàitàigatu a'e wà kury. 30 Teko paw a'e
ma'e hexak mehe uze'eg nezewe wà. —
Naxixak pixik kwaw agwer ma'e zane.
Nuzeapo pixik kwaw agwer ma'e ko 'ar 'ym
mehe we. Izaew Ezit ywy wi wahemaw
henataromo te ko 'ar rehe naxixak kwaw
agwer ma'e zane. Pema'enukwaw hehe
nehe kury. Ma'e xiapo putar zane nehe
kury, i'i Izaew uzeupeupe wà.

20

Izaew izuapyapyr uzemono'og oho Mipa tawhu pe wà

1 A'e rupi teko Izaew izuapyapyr upaw
rupi uzemono'og wà Mipa tawhu pe wà
kury. Ur Nà izuapyapyr uiwy wi peheg-
wer kwarahy hemaw ahurehe har kutyr
har wi wà. Ur Merexewa tawhu wi pe-
hegwer kwarahy hemaw awyze har ku-
tyr har wi wà no. Ur Zireaz tawhu wi
kwarahy hemaw kutyr har wi wà no. Uze-
mono'og Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
henataromo pitài teko ài wà. 2 Izaew
izuapyapyr wanuwihaw paw wiko Tupàn
henataromo uzemono'ogaw pe wà. Heta

400 miw awa zauxiapekwer wà. Ukwaw puruàmàtyry'ymaw wà. 3 Teko Mezàmi izuapyapyr ukwaw amogwer Izaew Mipa tawhu pe wazemono'og awer wà. Ukwaw a'e tawhu pe wazeupir awer wà. Uzemono'og ma'e ipurukwaw wer a'e iaiw ma'e iapo awer rehe wà, ipurukwaw wer iapo arer wanehe wà no.

4 Na'e a'e Erewi zuapyr, kuzà izuka pyrer imener a'e, umume'u teko paw wanupe kury. — Ahem Zimea tawhu pe heremirekoagaw rupi ihe, Mezàmi izuapyapyr waiwy rehe har pe ihe. Ureker wer a'e pe ure. 5 Awakwer Zimea pe har umàmàn wà tàpuz ureker haw izywyr pyhaw wà. Ipuruzuka wer herehe wà. Nahezuka kwaw wà. Umuger kar heremirekoagaw uzepuhepuhe wà. Te umàno a'e. 6 Apyhyk hetekwer ihe. Apei'ài'àg kury. Amono pitài ipehegwer 12 Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe pitàitàigatu ihe wà. A'e tawhu pe har uzapo ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e zanemyter pe a'e wà. 7 Pe xe uzemono'og ma'e kwer paw pe, peiko Izaew izuapyapyr romo pe. Ma'e xiapo putar nehe kury. Ximume'u katu zaneremiapo ràm zane nehe kury, i'i wanupe.

8 A'e Izaew izuapyapyr a'e pe uzemono'og ma'e kwer paw upu'àm uze'eg pà a'e wà kury. — Ni amo xe har nuzewyr kwaw weko haw pe wà nehe kury. Ni tàpuz pupe wiko ma'e wà nehe, ni tàpuzràn pupe wiko ma'e wà nehe no. 9 Xixaixak amo awa zane wà nehe kury, Zimea tawhu kutyr oho ma'e ràm romo zane wà nehe kury. 10 Amo awa Izaew izuapyapyr wekar putar wanemi'u ràm oho wà nehe, upuruàmàtyry'ym ma'e ràm wanupe wà nehe. Aze heta 100 awa wà nehe, omono kar putar 10 awa wà nehe. Amogwer uzepyk putar Zimea tawhu pe har wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e kwer Izaew wamyteromo har rehe a'e wà nehe.

11 Na'e teko Izaew izuapyapyr paw uzemono'og pitài teko ài a'e wà kury, Zimea tawhu iàmàtyry'ym pà a'e wà kury. 12 Izaew omono kar ze'eg heraha har Mezàmi izuapyapyr waneko haw nànàn wà kury. — Iaiw ma'e ikatu 'ym ma'e peànàm uzapo wà. 13 Pemur a'e awa a'e iaiw ma'e iapo arer urewe pe wà nehe. Uruzuka putar ure wà nehe. Nezewe mehe orozo'ok putar a'e ikatu 'ymaw a'e iaiw paw Izaew wamyter wi ure nehe, i'i a'e ze'eg heraha har Mezàmi wanupe wà. Nuzekaiw kwaw Mezàmi izuapyapyr a'e ze'eg heraha har wanehe wà. 14 Upaw rupi katete uhem weko haw tawhu wanuwi wà, Zimea pe oho pà wà, amogwer Izaew zauxiapekwer wakutyr wà, wàmàtyry'ym pà wà. 15 Wenoz 26 miw zauxiapekwer weko haw tawhu wi a'e 'ar mehe wà. A'e re Zimea tawhu pe har omono'og amo 700 awa hemixamixak katu pyrer wà no. 16 Iahur ma'e romo wanekon wà. Ukwaw katu ita imomor haw pupe wà. Upuner pitài awa i'awer iapi haw rehe ita pupe wà, iawy 'ym pà wà. 17 Amogwer Izaew Mezàmi wakutyr oho ma'e ràm a'e wà, omono'og 400 miw zauxiapekwer puruàmàtyry'ymaw ikwaw katu har wà no.

Uzàmàtyry'ym Mezàmi zuapyapyr oho wà

18 Oho Izaew Metew pe Tupàn imuwete katu haw pe wà. A'e pe upuranu Tupàn rehe wà. — Ma'enugar Izaew ta'yr izuapyapyr màgypy uzàmàtyry'ym putar Mezàmi oho wà nehe, i'i izupe wà. — Zuta izuapyapyr màgypy wà, i'i Tupàn wanupe.

19 Iku'egwer pe Izaew uzeupir oho Zimea huwake uker haw iapo pà wà kury. 20 Na'e uhem oho Mezàmi waàmàtyry'ym pà wà kury. Umupu'àm kar zauxiapekwer tawhu henataromo wà kury. - Pezemuàgà'ym tawhu iàmàtyry'ymaw rehe nehe, i'i wanupe wà. 21 Na'e zauxiapekwer Mezàmi izuapyapyr uhem wà tawhu wi wà kury. A'e 'ar mehe kwarahy heixe 'ym mehe we Mezàmi uzuka 22 miw Izaew zauxiapekwer wà. 22-23 Na'e Izaew uzewyr wi oho Tupàn imuwete katu haw pe wà, Tupàn henataromo uzai'o pà wà. Te karuk etea'i mehe uzai'o wà. Upuranu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà. — Aipo oroho wi putar urerywyr Mezàmi izuapyapyr waàmàtyry'ym pà ure nehe, i'i izupe wà. — Aze, i'i wanupe. — Peho nehe, i'i wanupe. Na'e hurywete wi Izaew wà kury. Omono kar wi zauxiapekwer puruàmàtyry'ymaw pe wà no, karumehe

arer puruàmàtyry'ymaw pe wà no. 24 Wata wi Izaew oho Mezàmi wakutyr wà kury, mokoz haw rupi wà kury. 25 Mokoz haw rupi Mezàmi zauxiapekwer uhem wà Zimea tawhu wi wà kury. Uzuka Mezàmi 18 miw Izaew zauxiapekwer ikàg ma'e wà. 26 Na'e Izaew paw uzeupir wi Metew pe Tupàn pe uzai'o pà wà. Upyta a'e pe Tupàn henataromo umai'u 'ym mà wà. Te karuketea'i mehe upyta a'e pe wà. Omono ma'e Tupàn pe hapy pyràm wà. Ukaz paw a'e ma'e Tupàn henataromo. Omono ma'e imuawyze kar har izupe wà no. 27 Na'e upuranu hehe wà. (A'e 'ar mehe Tupàn ze'eg kwehe arer hyru a'e pe Metew pe hin a'e.) 28 Pinez Ereazar ta'yr Àràw hemimino wiko hehe uzekaiw katu ma'e romo a'e. — Aipo oroho wi putar urerywyr Mezàmi izuapyapyr wakutyr nehe. Aipo urupytu'u putar nehe, i'i Tupàn pe wà. — Pezàmàtyry'ym peho pe wà nehe. Ta'e pyhewe apupytywà putar ihe nehe. A'e rupi peityk putar pe wà nehe, i'i wanupe.

29 A'e rupi Izaew umim amo zauxiapekwer Zimea tawhu izywyr wà kury. 30 Na'iruz haw 'ar mehe wata wi oho Mezàmi izuapyapyr zauxiapekwer wakutyr wà kury. Upyta Zimea tawhu henataromo wà. Uzemuàgà'ym puruàmàtyry'ymaw rehe wà, amo 'ar rehe arer zàwe wà. 31 Mezàmi uhem wi tawhu wi wà, puruàmàtyry'ymaw rehe uzemuàgà'ym pà wà. Utyryk wewer tawhu wi wà. Uzypyrog amo teko Metew piarupi wata ma'e wazuka pà wà, amo 'ar mehe arer zàwegatu wà. Uzuka teko Zimea piarupi wà no, kaiwer pe wà no. Uzuka 30 Izaew ru'u wà. 32 — Xityk kwez zane wà kury, amo 'ar mehe arer zàwe zane wà kury, i'i Mezàmi uzeupeupe wà. Uze'eg Izaew uzeupeupe wà. — Zazewyr mua'u wanuwi nehe, nezewe mehe zaneraikweromo ur mehe wà nehe, utyryk putar tawhu wi wà nehe. Ur putar pe rupi wà nehe, i'i Izaew uzeupeupe wà. 33 A'e rupi amo Izaew izuapyapyr zauxiapekwer pehegwer uhua'u wera'u ma'e uhem a'e wi wà, Ma'aw Tamar tawhu pe uzemono'og pà wà. Awa tawhu izywyr upyta ma'e kwer a'e wà, uhem tàrityka'i uzeàmim awer ywytyr iàpy'àmaw pe izepypepaw pe Zimea huwake har wi a'e wà. 34 10 miw Izaew zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e uzàmàtyry'ym Zimea pe har oho wà kury. Zawaiw katu wanupe. Nezewe rehe we, — Aze ru'u zanezuka putar wà nehe, ni'i pixik kwaw uzeupeupe wà. 35 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytywà Izaew wà. A'e rupi Izaew weityk Mezàmi wà. Uzuka Izaew 25.100 wàmàtyry'ymar a'e 'ar mehe wà. 36 — Azeharomoete zanereityk kwez a'e wà, i'i Mezàmi wikuwe ma'e uzeupeupe wà.

Amogwer Izaew ta'yr izuapyapyr weityk wàmàtyry'ymar wà

Amogwer Izaew uhem oho tawhu wi puruàmàtyry'ymaw wi a'e wà, ta'e uzeruzar a'e zauxiapekwer Zimea iwyr uzeàmim ma'e kwer wanehe a'e wà xe. 37 A'e uzeàmim ma'e kwer uzàn Zimea kutyr wà, tawhu pupe uhàuhàz pà wà. Uzuka tawhu pe har paw wà kury. 38 Nezewe i'i uzeupeupe a'e 'ym mehe wà. — Aze pexak tàtàxiner uhua'u ma'e tawhu wi ihem mehe nehe, 39 pe zauxiapekwer katu pe har kaiwer pe har pezewyr putar Mezàmi wakutyr nehe, waàmàtyry'ym pà nehe, i'i uzeupeupe wà. A'e 'ym mehe Mezàmi umumaw 30 Izaew ru'u wazuka pà wà. — Azeharomoete pa. Xityk kwez zane wà kury, amo 'ar mehe arer zàwe zane wà kury, i'i Mezàmi uzeupeupe wà.

40 Na'arewahy uzexak kar a'e ma'e Izaew wanemimume'u kwer kury. Tàtàxiner ywàkun zàwenugar uzypyrog uzeupir haw rehe tawhu wi kury. Mezàmi ume'e uzeaikweromo wà. Ipytuhegatu wà, ta'e wexak tawhu weko haw ikaz mehe wà xe. 41 A'e rupi Izaew uzewyr Mezàmi wakutyr oho pà wà kury. Mezàmi ukyze katu wanuwi wà. — Zanezuka putar upaw rupi katete a'e wà nehe, i'i uzeupeupe wà. 42 Uzàn oho ywyxiguhu kutyr wà. Nupuner kwaw umàno haw wi uhemaw rehe wà. Umàmàn Izaew waiwyr wà. Umàmàn zauxiapekwer tawhu wi uhem ma'e kwer waiwyr wà no. 43 Upyta Izaew wàmàtyry'ymar waiwyr wà. Uzàn wanaikweromo upytu'u 'ym pà amo ywy Zimea huwake har kwarahy hemaw kutyr har pe wà. Uzukazuka oho

waiko pe rupi wazàn mehe wà. 44 18 miw
zauxiapekwer ikatu wera'u ma'e Mezàmi
izuapyapyr umàno wà. 45 Amogwer uzàn
oho ywyxiguhu kutyr wà, Itahu Himom
her ma'e pe wà. Izaew uzuka amo 5
miw pe rupi wazàn mehe wà no. Uzàn
oho amogwer wanaikweromo wà, amo 2
miw wazuka pà wà. 46 Uzuka 25 miw
Mezàmi izuapyapyr a'e 'ar mehe wà. Upaw
rupi wiko zauxiapekwer ikàg ma'e romo
wikuwe mehe wà.
47 Nezewe rehe we 600 awa uzàn oho
ywyxiguhu pe wà, Itahu Himom her ma'e
pe uhem pà wà. Umumaw 4 zahy a'e
pe wiko pà wà. 48 Izaew uzàmàtyry'ym
amogwer Mezàmi wà. Uzuka paw rupi
wà. Uzuka waneimaw paw wà no. Umu-
maw ma'e wemixak kwer uzenataromo
har upaw rupi wà no. Umunyk tata tawhu
a'e ywy rehe har paw wanehe wà no. Wapy
paw rupi wà. Ukaz paw rupi wà.

21

Umuàgà'ym wanemireko ràm Mezàmi izuapyapyr wanupe wà kury

1 A'e 'ym mehe Mipa tawhu pe, teko
Izaew izuapyapyr umume'uahy ko uze'eg
Tupàn pe wà. — Ni amo awa Mezàmi
izuapyapyr nuwereko kwaw urerazyr
wemireko romo a'e wà nehe, i'iahy Tupàn
pe wà.
2 Teko oho Metew pe wà, Tupàn hen-
ataromo wiko pà wà. Upyta a'e pe 'aromo
wà. Kwarahy heixe etea'i mehe we wiko
a'e pe wà. Uzai'o upaw rupi wahyhaw
rupi wà. 3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Izaew wazar ne. Màràzàwe tuwe uzeapo
a'e ma'e urewe a'e. Màràzàwe tuwe pitài
Izaew ta'yr izuapyapyr ukàzym urewi a'e
wà, i'i izupe wà.
4 Iku'egwer pe izi'itahy teko upu'àm wà
kury. Uzapo amo ma'ea'yr hapy haw
a'e pe Tupàn henataromo wà. Uzuka
ma'ea'yr Tupàn henataromo wà. Omono
ma'e Tupàn pe imuawyze kar har romo
wà no. 5 — Izaew ta'yr izuapyapyr paw
uzeupir oho Mipa pe Tupàn henataromo
uzemono'og pà wà. Xo pitài zo noho
kwaw wà. Mon aipo noho kwaw wà, i'i
uzeupeupe wà. Ta'e a'e 'ym mehe uzapo
amo ae wemimume'uahy kwer wà. —
Aze amo noho kwaw zanezemono'ogaw pe
wà nehe, xiuka a'e teko zane wà nehe, i'i
ahyahy uzeupeupe a'e 'ym mehe wà.
6 Izaew upuhareko katu wànàm wà,
Mezàmi izuapyapyr wà. — Kutàri amo
zaneànàm ukàzym zanewi a'e wà, i'i uzeupe
wà. 7 — Heta we màràmàràn awa Mezàmi
izuapyapyr wà. Ma'e xiapo putar wane-
mireko ràm wanexak pà zane nehe. Ta'e xi-
mume'uahy zanerazyr wamono 'ym àwàm
Mezàmi wanupe wanemireko romo zane
wà xe.
8 A'e rupi upuranu uzehezehe wà. —
Ma'enugar Izaew ta'yr izuapyapyr noho
kwaw Mipa pe Tupàn henataromo wà, i'i
uzeupe wà. Na'e amo umume'u a'e oho 'ym
ma'e kwer waner amogwer wanupe wà.
— Zamez tawhu Zireaz pe har noho kwaw
wà, i'i wanupe wà. 9 A'e rupi wenoz tawhu
pe har pitàitàigatu wà. Ni amo Zamez
Zireaz pe har nuiko kwaw a'e pe wà. 10 A'e
rupi uze'eg nezewe uzeupeupe wà kury. —
Ximono kar 12 miw awa ikàg wera'u ma'e
a'e tawhu pe wà nehe, i'i uzeupeupe wà. —
Pezuka Zamez Zireaz pe har pe wà nehe.
Pezuka awa wà nehe. Pezuka kuzà wà
nehe no. Pezuka kwarearer kuzàtàigwer
wà nehe no. 11 Pezapo nezewe nehe.
Pezuka awa paw pe wà nehe. Pezuka kuzà
paw pe wà nehe no. Pezuka zo kuzà awa
puhe uker pixik 'ym ma'e pe wà nehe, i'i
teko zauxiapekwer wanupe wà.
12 Wexak 400 kuzà awa puhe oho pixik
'ym ma'e Zamez Zireaz pe wà. Weraha a'e
kuzà Xiro Kànàà ywy rehe har pe upytu'u
haw pe wà.
13 Omono kar uze'eg heraha har Mezàmi
Itahu Himom pe wiko ma'e wanupe wà. —
Zapytu'u zanezeàmàtyry'ym ire nehe kury,
i'i wanupe wà. 14 A'e rupi Mezàmi uzewyr
wà. Upyhyk a'e 400 kuzàwaza Zamez Zireaz
parer wemireko romo wà. Nuhyk kwaw
kuzà awa paw wanupe wà rihi. 15 A'e
rupi teko upuhareko katu Mezàmi wà. Ta'e
Tupàn hemimutar rupi pitài Izaew ta'yr
ukàzym wanuwi a'e wà xe. 16 Na'e Izaew
wanuwihaw uze'eg nezewe wà kury. —
Naheta kwaw kuzà Mezàmi izuapyapyr
wà kury. Ma'e xiapo putar wanemireko
ràm wamono'og pà amogwer wanupe zane

nehe. 17 Na'ikatu kwaw pitài Izaew ta'yr
ikàzymaw. Xikar Mezàmi ipaw 'ym àwàm
zane nehe. 18 Nupuner kwaw zanerazyr
wanereko haw rehe wà, i'i teko wanupe
wà. Uze'eg nezewe wà, ta'e a'e 'ym mehe
omono ze'egaiw awa Mezàmi wanehe wà
xe. A'e rupi nomono kwaw wazyr Mezàmi
wanupe wanemireko romo wà. 19 Uhem
etea'i Tupàn pe zanemynykaw Xiro tawhu
pe iapo pyràm kury: (Xiro tawhu a'e,
Metew huwake kwarahy hemaw ahurehe
har kutyr har rehe tuz a'e, Eremona tawhu
huwake kwarahy hemaw awyze har kutyr
har rehe a'e. Teko oho Metew tawhu wi
Xikez tawhu pe amo pe rupi wà. Xiro upyta
a'e pe huwake kwarahy hemaw kutyr a'e).
20 A'e rupi Izaew wanuwihaw uze'eg
Mezàmi wanupe wà kury. — Pezeàmim
peho uwà tyw pupe nehe. 21 Peme'egatu
nehe. Mynykaw 'ar mehe kuzàwaza Xiro
pe har upynyk putar oho wà nehe. Pehem
uwà tyw wi a'e 'ar mehe we nehe no. Tuwe
pitàitàigatu upyhyk amo kuzàwaza wà nehe,
Mezàmi ywy rehe waneraha pà wà nehe.
22 Nezewe mehe aze wanu uze'egahy wà
urewe wà nehe, aze wakywyr uze'egahy
wà urewe wà nehe, urupuner nezewe
ure'e haw rehe nehe. — Tuwe upyta a'e
pe wanemireko romo wà nehe, ta'e Za-
mez Zireaz waàmàtyry'ym mehe nurupy-
hyk kwaw kuzà Mezàmi paw wanupe
ure xe. Napezuhaw kwaw peze'eg awer,
ta'e napemono kwaw penazyr wanupe xe.
Imunar penazyr wanehe wà, peze wanupe
nehe, i'i tuwihawete awakwer wanupe wà.
23 A'e rupi weruzar Mezàmi Izaew
wanuwihaw waze'eg wà. Pitàitàigatu
wexaexak amo kuzàwaza wemireko ràm
romo wà, wapynyk mehe wà. Weraha
weko haw pe wà. Uzewyr uiwy pe wà.
Uzapo wi wàpuz wà. Uzapo wi tawhu wà
no. Upyta a'e pe wiko pà wà. 24 Amogwer
Izaew uhem oho weko haw pe wànàm
wanupe uiwy pe wà.
25 A'e 'ar rehe naheta kwaw tuwihawete
Izaew waiwy rehe. Pitàitàigatu uzapo ma'e
wemimutar rupi katete a'e wà.

HUXI

Erimerek oho Moaw pe wà

1 Izaew izuapyapyr umumaw kwarahy
tetea'u tuwihaw ikàg wera'u ma'e hereko
'ym pà a'e wà. Heta amo tuwihaw
waneruze'egar romo a'e kwarahy rehe
wà. A'e kwarahy rehe amo 'ar mehe
uhem ma'uhez taw uhua'u ma'e Izaew
izuapyapyr wanupe kury. A'e rupi amo
awa Merez taw pe har Zuta izuapyapyr
waiwy rehe har a'e kury, wata oho
wemireko heraha pà mokoz wa'yr wan-
eraha pà amo ae ywy Moaw her ma'e pe
a'e kury. Uzapo weko haw a'e pe wà. 2 A'e
awa a'e, Erimerek her romo a'e. Noemi
hemireko her romo a'e. Marom Kiriom
ta'yr waner romo a'e wà. Eparat tawhu
parer romo wanekon wà. Eparat namuite
kwaw Merez taw Zuta ywy rehe har wi
a'e. Oho Moaw ywy rehe wà. Upyta a'e
pe wiko pà wà. 3 Amo kwarahy pawire
umàno Erimerek. Noemi wiko a'e mokoz
umemyr wanehe we a'e kury. 4 Imemyr
wereko kuzàwaza Moaw waiwy rehe har
wemireko romo wà. Amo kuzà Oripa her
romo a'e. Inugwer kuzà Huxi her romo a'e.
Umumaw etea'i 10 kwarahy a'e pe wiko pà
wà. 5 Na'e Marom umàno a'e kury. Umàno
Kiriom a'e no. Upyta Noemi umen 'ym pà
umemyr 'ym pà a'e.

Uzewyr oho Merez pe wà

6 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e upytywà Izaew izuapyapyr
wanereko a'e wà. Opo'o arozràn tetea'u
waiko wà kury. Heta temi'u wanupe
kury. Upaw wama'uhez haw uhua'u ma'e
wanuwi. Wenu Noemi wanemi'u heta
haw imume'u haw. A'e rupi uzemuàgà'ym
Moaw ywy wi uhem àwàm rehe umemy-
taty kwer wanehe we a'e kury. 7 Uhem oho
a'e wi Zuta ywy piarupi wà. 8 Wata mehe
uze'eg Noemi umemytaty kwer wanupe.
— Pezewyr peneko awer pe nehe. Pepyta
a'e pe pehy wapyr nehe tuwe. Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ikatuahy
ma'e peme a'e nehe, ta'e peiko ikatuahy
ma'e romo ihewe pe no kyn wà. Pezapo
ikatuahy ma'e heànàm umàno ma'e kwer
wanekuwe mehe we wanupe pe no kyn
wà. 9 Tuwe Tupàn pemumen kar wi nehe.
Tuwe heta peneko àwàm ikatu ma'e peme
nehe no, i'i wanupe. Na'e uzurupyter
umemytaty kwer a'e wà kury. — Zazur
rihi, i'i wanupe kury. Imemytaty kwer
uzypyrog uzai'oahy pà wà. 10 — Nan.
Nuruzewyr kwaw nehe. Oroho putar
nerupi nehe. Urupyta putar neànàm
wainuromo nehe, i'i izupe wà.

11 — Pezewyr peho hememyr wà.
Màràzàwe tuwe peho wer herupi. Aipo
hememyr wi putar nehe. Aipo hememyr
ràm awa wiko putar pemen romo wà
nehe. 12 Pezewyr peneko awer pe nehe,
ta'e hehya'uhez ihe kury, kyn. Napuner
kwaw hemen wi haw rehe nehe. Napuner
kwaw hememyr wi haw rehe kury. Aze
mo hemen wi, aze mo kutàri hemen wi,
aze mo hememyr wi, 13 aipo peàro mo
hememyr watua'u haw. Aipo peputar
mo pemen romo pe wà. Azeharomoete
napeputar kwaw agwer ma'e. Napeàro
iwer mo pe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e wiko hekutyr a'e, ikatu 'ym ma'e
imuzeapo kar pà ihewe a'e. Numukatu
kwaw hereko haw. A'e rupi azemumikahy
ihe, ta'e pepuraraw ma'erahy peiko pe no
kyn, i'i wanupe. 14 Uzypyrog wi uzai'oahy
pà wà. A'e mehe Oripa uhem oho umehy
kwer wi kury. Uzurupyter wà. — Zazur
rihi, i'i uzeupeupe wà. Uzewyr oho wànàm
wanupe. Huxi zutyka'i upyta umehy kwer
rehe we a'e.

15 — Eme'egatu nemen tywyraty kwer
rehe nehe. Uzewyr wànàm wanupe uzar
tupàn a'ua'u wanupe. Ezewyr eho hupi
nereko awer pe nehe, i'i izupe.

16 Na'e uze'eg Huxi umehy kwer pe. —
Eho zo herupi nehe, ere zo ihewe nehe.
— Etyryk ihewi nehe, ere zo ihewe nehe.
Wyzài tawhu pe wyzài ywy rehe neho
mehe, aha putar nerupi ihe nehe no.
Wyzài ywy rehe nereko mehe, aiko putar
a'e pe ihe nehe no. Neànàm wiko putar
heànàm romo wà nehe. Tupàn nezar wiko
putar hezar romo a'e nehe no, i'i Huxi
umehy kwer pe. 17 — Wyzài ywy rehe
nemàno mehe nehe, àmàno putar a'e pe
ihe nehe no, utym putar heretekwer a'e

pe wà nehe no. Aze wyzài ma'e hemono kar newi nehe, tuwe Tupàn uzepyk herehe nehe. Xo nemàno haw zo, xo hemàno haw zo hemunyryk kar putar newi a'e nehe, i'i izupe.

18 Azeharomoete Huxi iho wer hupi a'e. A'e rupi nuze'eg wi kwaw Noemi izupe. 19 Wata wi oho waiko wà. Te uhem Merez taw pe wà. A'e pe wahem mehe teko paw ipytuhegatu urywete romo wà. — Noemi aipo, i'i kuzàgwer uzeupeupe wà.

20 — Hurywete ma'e, i'i Noemi her ze'egete rupi. — Imuiro kar pyrer, i'i Mara ze'egete rupi. — Noemi, hurywete ma'e, peze zo ihewe nehe. — Mara, imuiro kar pyrer, peze ihewe nehe kury. Ta'e Tupàn ikàg wera'u ma'e umuiro kar hereko haw ihewe a'e no 'y, i'i wanupe. 21 Xe wi hehem ire heta ikatu ma'e tetea'u ihewe. Tupàn hemuzewyr kar xe ma'e hereko 'ymar romo a'e kury. A'e rupi — Hurywete ma'e, peze zo ihewe nehe. Ta'e Tupàn ikàg wera'u ma'e upuraraw kar ma'erahy ihewe a'e, 'y. Hemuzemumikahy kar a'e, i'i wanupe.

22 Nezewe uzewyr Noemi Moaw ywy wi umemytaty kwer Huxi her ma'e rupi Moaw ywy rehe arer rupi a'e. Wahem mehe teko opo'o arozràn waiko oko pe wà. Uzypyrog ipo'o pà a'e 'ar mehe wà. — Xewar, i'i teko a'e arozràn pe wà.

2

Oho Huxi ko pe a'e

1 Amo Noemi iànàm a'e pe hekon a'e. Moaz her romo a'e. Awa hemetarer katu ma'e romo ikàg ma'e romo hekon a'e. Noemi imen umàno ma'e kwer iànàm romo hekon a'e. Erimerek her romo a'e.

2 Amo 'ar mehe Huxi uze'eg Noemi pe a'e kury. — Tuwe aha ko pe ma'etymaw pe arozràn ywy rehe u'ar ma'e kwer imono'og pà zanewe ihe nehe. Aze ru'u amo uma'ereko ma'e hemuata kar putar uzeaikweromo arozràn u'ar ma'e kwer imono'og kar pà ihewe a'e nehe, i'i izupe. — Eho kyn, hememyr, i'i Noemi izupe.

3 A'e rupi oho Huxi ko pe kury. Wata oho uma'ereko ma'e wanaikweromo. Omono'og arozràn ywy rehe u'ar ma'e kwer oho iko. Wixe Huxi Moaz ko pe ikwaw 'ym pà kury. Erimerek iànàm romo hekon a'e.

4 A'e 'ar mehe we uhem Moaz Merez wi uma'ereko ma'e wanupe uze'eg pà. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko penehe we a'e nehe, i'i wanupe. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ikatuahy ma'e newe nehe, i'i izupe wà.

5 Upuranu Moaz uma'ereko ma'e wanuwihaw rehe. — A'e kuzàwaza pe pe har a'e. Mon aipo a'e, i'i izupe.

6 — Moaw ywy rehe arer Noemi hupi ur ma'e kwer romo hekon a'e. 7 — Tuwe aha uma'ereko ma'e wanaikweromo ihe nehe, arozràn ywy rehe u'ar ma'e kwer imono'og pà ihe nehe, i'i kwez ihewe. A'e rupi uzypyrog izi'itahy uma'ereko pà. Te tàrityka'i uma'ereko iko a'e. Xo pitài haw upytu'u tàpuzràn wype, i'i izupe.

8 Na'e uze'eg Moaz Huxi pe kury. — Einu katu heze'eg nehe, herazyr. Eho zo amo ae ko pe arozràn imono'og pà nehe. Epyta xe nehe. Ema'ereko ihewe uma'ereko ma'e wanuwake nehe. 9 Ezeapyaka katu nehe. Eho wanupi ko wama'ereko àwàm me nehe. — Pepokok zo hehe nehe, a'e heremiruze'eg uma'ereko ma'e wanupe ihe, nerehe heze'eg pà ihe. Aze neiwez nehe, ei'u 'y uma'ereko ma'e waneminuhem kwer pupe nehe, i'i Moaz Huxi pe.

10 Na'e wapyk Huxi upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe henataromo kury. — Màràzàwe tuwe erezekaiw herehe ne. Màràzàwe tuwe ikatu ma'e erezapo iko ihewe. Amo ae ywy rehe arer romo aiko ihe, i'i izupe.

11 — Nemen imàno re erepytywàgatu nemehy iko ne. Aenu neremiapo kwer imume'u awer ihe. Erepuir neru wi. Erepuir nehy wi no. Erezur xe teko neremigwaw 'ym wainuromo nereko pà. Akwaw a'e ma'e neremiapo kwer ihe. 12 Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e newe neremiapo kwer hekuzaromo a'e nehe. Erezur Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ikàgaw hekar pà no. Tuwe hekuzar uhua'u ma'e umur newe nehe, i'i Moaz kuzà pe.

13 — Nekatuahy iko ihewe. Hemurywete kar iko, ta'e nekatu haw rupi ereze'eg iko

ihewe ne 'y. Azeharomoete wyzài kuzà newe uma'ereko ma'e ikatu wera'u newe ihewi wà, i'i Huxi izupe.

14 Wamai'u mehe Moaz uze'eg wi Huxi pe kury. — Ezur xe. Epyhyk typy'ak kury. Emuàkym uwà tykwer pupe i'u pà kury, i'i izupe. Na'e wapyk uma'ereko ma'e wanuwake kury. Omono Moaz arozràn xewar her ma'e imihir pyrer izupe Huxi pe kury. U'u katu. Hewykàtà kury. Heta we temi'u. 15 Upu'àm wi Huxi arozràn u'ar ma'e kwer imono'og pà. A'e 'ar mehe Moaz uze'eg wi uma'ereko ma'e wanupe. — Aze upyhyk arozràn pein-uromo nehe, ipo'o mehe eze'egahy zo izupe nehe. 16 Tuwe pemu'ar kar amo arozràn penemipo'o kwer nehe. Tuwe omono'og nehe. Eze'egahy zo izupe nehe, i'i wanupe.

17 Nezewe Huxi omono'og arozràn u'ar ma'e kwer oho iko. Te karuketea'i mehe. A'e re oxooxok arozràn wemipyhyk kwer. Hemipyhyk kwer ixoixok pyrer a'e, heta 25 kir ipuhuz haw a'e. 18 Upyhyk arozràn kury, uzewyr taw pe wemimono'og kwer hexak kar pà umehy kwer pe kury. Omono a'e temi'u ikurer izupe no. 19 Na'e Noemi upuranu hehe kury. — Ma'e pe eremono'og arozràn u'ar ma'e kwer kutàri ne ra'e. Ma'e pe erema'ereko kutàri ra'e. Tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e a'e awa nepytywà arer pe a'e nehe, i'i umemytaty kwer pe. — Ama'ereko awa Moaz her ma'e iko pe kutàri ihe, i'i umehy kwer pe. 20 — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ikatuahy ma'e Moaz pe nehe. Ikatu tuwe tuweharupi a'e. Ikatu wikuwe ma'e wanupe. Ikatu umàno ma'e kwer wanupe no, ta'e ikatu umàno ma'e kwer waànàm wanupe wapytywà pà a'e xe. A'e awa wiko tuwe zaneànàm romo a'e. Zaneànàm zanepytywà har romo hekon a'e, i'i izupe.

21 — A'e ma'e ikatu ma'e paw uzapo ihewe a'e. Amo ae ma'e ikatu ma'e umume'u ihewe a'e no. — Erepuner uma'ereko ma'e wanehe we nema'ereko haw rehe nehe, te arozràn po'o haw imumaw pà nehe, i'i ihewe, i'i Huxi umehy kwer pe.

22 Na'e uze'eg wi Noemi umemytaty pe. — Eho kuzà uma'ereko ma'e wanupi nehe, hememyr. Aze mo erema'ereko amo ae awa iko pe, uze'eg zemueteahy mo nerehe wà, uze'eg urywahyahy mo nerehe wà, i'i izupe.

23 A'e rupi uma'ereko Huxi oho iko Moaz hemiruze'eg wanehe we arozràn imono'og pà kury, xewar imono'og pà no. Te ipo'o haw upaw kury. Wiko wi wi umehy kwer ipyr no.

3

Moaz ikatu Huxi pe a'e

1 Amo 'ar mehe uze'eg Noemi Huxi pe kury. — Hememyr. Aekar putar amo awa nemen ràm romo ihe nehe kury. Nezewe mehe heta putar tàpuz newe nehe, heta putar nememyr newe wà nehe no. 2 Nema'enukwaw Moaz rehe. Nemuma'ereko kar wemiruze'eg wanehe we a'e. Zaneànàm romo hekon a'e. Kutàri pyhaw oho putar arozràn xewar ixoixok pà nehe. 3 Ezapo ma'e heze'eg rupi katete nehe kury. Ezahak nehe. Emono kàpuhàg neretekwer rehe nehe. Emunehew neropoz ikatu wera'u ma'e nehe. A'e re eho Moaz ima'ereko haw pe nehe. Ezexak kar zo izupe nehe. Tuwe umai'u ràgypy nehe rihi. Tuwe u'u uwà tykwer nehe no. 4 A'e re oho putar uker pà nehe. Eme'egatu iker àwàm rehe nehe. I'aw ire eupir zewàwànaw ipy 'aromo har nehe. E'aw a'e pe zewàwànaw iwype nehe. A'e ae umume'u putar neremiapo ràm nerexak mehe a'e nehe, i'i izupe.

5 — Azapo putar ma'e paw neze'eg rupi katete ihe nehe, i'i umehy kwer pe.

6 A'e rupi oho Huxi arozràn ixoixokaw pe kury. Uzapo ma'e paw umehy kwer ze'eg rupi katete. 7 Moaz imai'u paw ire kury. Uwà tykwer umurywete kar i'u re. A'e rupi uker oho xewar imono'og pyrer huwake. Na'e ur mewe katu Huxi kury. Upir zewàwànaw ipy wi kury. U'aw a'e pe zewàwànaw iwype ipy huwake kury. 8 Pyaze mehe na'arewahy ume'e kury. Wapyk in a'e pe. Ipytuhegatu ta'e wexak amo kuzà upy huwake iker mehe xe.

9 Upuranu hehe. — Mo romo ereiko ne, i'i izupe. — Ihe Huxi ihe, newe uma'ereko ma'e ihe. Ne ereiko ureànàmeteahy romo

ne. A'e rupi aze urepytywà pe nehe, ereiko putar tàmuzgwer waze'eg heruzar har romo nehe, i'i izupe.

10 — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu ma'e uzapo newe nehe, herazyr. Ko nemenu iànàm wanupe neremiapo ikatu wera'u nemehy pe neremiapo kwer wi. Ta'e nereho kwaw awa ipyahu ma'e hekar pà nemen romo ne xe. Ni hemetarer katu ma'e ni hemetarer 'ym ma'e nerepyhyk kwaw nemen romo. 11 Ekyze zo kury, herazyr. Teko 'aw taw pe har paw ukwaw kuzà ikatu ma'e romo nereko haw wà. Azapo putar wyzài ma'e nereminoz ràm newe ihe nehe. 12 Azeharomoete aiko neànàm romo. A'e rupi tàmuzgwer nepytywà kar ihewe a'e wà, uze'eg imuapyk pà ze'eg kwehe arer rehe a'e wà. Heta amo ae awa neànàm a'e no. Neànàm eteahy romo hekon ihewi a'e. 13 Epyta xe kury. Xo pyhewe zo ehem xe wi nehe. Ku'em mehe zaze'eg putar izupe. Aze ru'u ipurupytywà wer putar nerehe a'e nehe. Aze uputar nehe, ikatu nehe. Aze nuputar kwaw nehe, amume'uahy nepytywà àwàm Tupàn henataromo kury. E'aw wi kury. Eker wi kury, i'i izupe.

14 A'e rupi uker wi Huxi a'e pe ipy huwake kury. Izi'itahy pyhaw upu'àm Moaz kury. Na'ipurexak kar wer kwaw uzehe amo wanupe a'e kuzà rehe we a'e. Na'ipurukwaw kar wer kwaw a'e kuzà a'e pe iho awer rehe amo pe.

15 — Enuhem nekamirpuku kury, ywy rehe imono pà kury, i'i kuzà pe. Omono kuzà ukamirpuku ywy rehe ipupirar pà. Omono arozràn hehe izupe. Heta 20 kir a'e arozràn ipuhuz haw. Uwàuwàn wà. Moaz upytywà Huxi arozràn iwàiwàn pyrer hupir mehe. Omono iaxi'i rehe. Uzewyr Huxi oho taw pe heraha pà kury.

16 Wàpuz me ihem mehe imehy upuranu hehe. — Oho katu aipo, hememyr, i'i izupe. Umume'u Huxi uzeapo ma'e kwer paw izupe.

17 — Umur ko xewar paw ihewe a'e no. — Ezewyr zo nereko haw pe ma'e heraha 'ym pà nemehy pe nehe, i'i ihewe, i'i umehy pe.

18 Na'e i'i Noemi umemytaty kwer pe. — Eàrogatu ma'e uzeapo ma'e ràm nehe kury, hememyr. Ta'e Moaz umuàgy'ygatu putar ko ma'e kutàri nehe kury 'y. Nupytu'u kwaw imuàgy'ygatu 'ym mehe we a'e, i'i izupe.

4

Moaz wereko Huxi a'e

1 Na'e oho Moaz ywy tàpuz wamyter pe har ukenawhu huwake har pe kury. Wapyk a'e pe. A'e 'ar mehe uhem amo Erimerek iànàm etea'u wà a'e pe a'e kury. A'e 'ym mehe Moaz uze'eg hehe Huxi pe a'e. Uze'eg Moaz a'e awa pe kury. — Hemyrypar, i'i izupe. — Ezur xe neapyk pà kury, i'i izupe. Wapyk oho huwake.

2 Na'e Moaz wenoz 10 awa a'e tawhu pe har hemetarer katu ma'e a'e pe wà kury. — Peapyk xe ty wà, i'i wanupe. Wapyk a'e pe wà. 3 Na'e Moaz uze'eg wànàm pe kury. — Noemi uzewyr Moaw ywy wi a'e kury. Ipurume'eg wer oko zaneànàm Erimerek iziwy kwer rehe a'e. 4 A'e rupi heze'eg wer newe hehe ihe. Aze ikatu newe nehe, eme'eg kar a'e ywy teko wanuwihaw wanenataromo nehe, xe wapyk ma'e wanenataromo nehe. Aze nanepurume'eg kar wer kwaw a'e ywy rehe nehe, emume'u neremimutar xe har wanenataromo nehe kury. Ta'e ne ràgypy erepuner ime'eg kar haw rehe ne xe, tàmuzgwer ze'eg awer rupi katete ne xe. Aze nereputar kwaw nehe, ame'eg kar putar ihe nehe, tàmuzgwer ze'eg awer heruzar pà ihe nehe, i'i izupe. — Ame'eg kar putar a'e ywy ihe nehe, i'i a'e awa Moaz pe.

5 — Aze ereme'eg kar a'e ywy nehe, erereko putar Huxi neremireko romo nehe no. Nezewe mehe umàno ma'e kwer iànàm wiko putar a'e ywy izar romo a'e nehe, i'i Moaz izupe.

6 — A'e mehe naputar kwaw ywy ihe. Name'eg kar kwaw ihe nehe. Ta'e aze mo azapo nezewe, napuner iwer mo heru ma'e kwer heremipyhyk ràm ipyhykaw rehe ihe. Tàmuz ze'eg umume'u ime'eg kar haw a'e. 7-8 A'e rupi eme'eg kar ne nehe, ta'e naputar kwaw ihe xe, i'i izupe. Na'e a'e awa wenuhem uxapat Moaz pe imono pà kury. Nezewe wanemiapo kwehe mehe arer. Aze amo ume'eg amo ywy,

omono uxapat ime'eg kar har pe a'e ma'e ime'egaw hexak kar pà teko wanupe.

9 Na'e Moaz uze'eg tuwihawete wanupe kury, teko paw wanupe no. — Pexak heremiapo kwer kutàri arer pe. Ame'eg kar Erimerek ima'e kwer paw Noemi wi ihe. Ame'eg kar Kiriom ma'e paw ihe, Marom ma'e paw ihe no. 10 Areko putar Huxi Moaw ywy rehe arer heremireko romo ihe nehe no. Nezewe mehe umàno ma'e kwer iànàm wiko putar a'e ywy izar romo a'e nehe no. Nezewe mehe teko xe har ima'enukwaw putar Marom her rehe tuweharupi wà, taw izexak kar awer pe wà nehe no. Umuapyk putar her pape rehe wà nehe. Pe xe har pexak a'e ma'e iapo mehe kury, i'i Moaz teko wanupe.

11 — Azeharomoete uruexak neremiapo kwer kwez ure, i'i a'e pe har paw izupe wà. Uze'eg tuwihaw Moaz pe wà. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytywà ko kuzà a'e nehe. Ur kwez nereko haw pe a'e kury. Wiko putar Hakew ài Erez ài a'e nehe. Tuwe umur nera'yr tetea'u newe wà nehe. A'e kuzà umur ta'yr tetea'u Zako pe kwehe mehe a'e wà. A'e rupi izuapyapyr heta tetea'u ko 'ar rehe a'e wà. Tuwe ereiko hemetarer katu ma'e romo Merez-Eparat taw pe nehe. Teko paw ukwaw putar nerer wà nehe, neremiapo kwer wà nehe no. 12 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur nera'yr tetea'u newe wà nehe. Nezewe mehe nezuapyapyr heta tetea'u putar Perez Zuta ta'yr Tamar imemyr izuapyapyr wazàwe nehe, i'i izupe wà.

13 Na'e weraha Moaz Huxi weko haw pe wemireko romo imuigo kar pà kury. Wiko uzepuhe ma'e romo wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu Huxi pe. A'e rupi Huxi ipuru'a kury. Imemyrxak kar kury. Awa a'e. 14 A'e rupi kuzàgwer uze'eg oho Noemi pe wà. — Ximume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe. Ta'e umur amo awa neremiàriro romo a'e kury 'y. Tuwe Izaew paw ukwaw her wà nehe. Tuwe umume'u hemiapo kwer amo 'ar mehe wà nehe. 15 Tuwe nemurywete kar a'e nehe. Tuwe uzekaiw katu nerehe nehya'uete mehe nehe no. Nememytaty a'e, kwarer ihy a'e, neamutar katu a'e. Ikatu wera'u newe 7 nememyr awa wanuwi a'e, i'i izupe wà.

16 Upyhyk Noemi kwarer kury. Umur u'uwaromo rehe hupir pà, hehe uzekaiw pà. 17 Hexak mehe kuzàgwer hàpuz huwake har uze'eg uzeupeupe wà. — Uzexak kar kwarer kwez Noemi pe kury, i'i wà. Omono Omez her romo wà. Tua'u mehe umuzàg awa Zexe her ma'e. Zexe umuzàg Tawi. Tawi wiko Izaew wanuwihawete romo a'e.

18-22 Na'aw Tuwihawete Tawi izypy waner xe wà: Perez umuzàg Ezerom. Ezerom umuzàg Hàw. Hàw umuzàg Aminanaw. Aminanaw umuzàg Nazom. Nazom umuzàg Xaramon. Xaramon umuzàg Moaz. Moaz umuzàg Omez. Omez umuzàg Zexe. Zexe umuzàg Tawi. Upaw.

1 XAMUEW

Xamuew tu, ihy no

1 Amo awa Ewkàn her ma'e Eparai
zuapyr a'e, wiko Hama tawhu pe Eparai
waiwy rehe ywytyr wamyter pe a'e. Na'aw
tàmuzgwer waner xe a'e wà. Zupe umuzàg
Tou. Tou umuzàg Eriu. Eriu umuzàg
Zeroàw. Zeroàw umuzàg Ewkàn. 2 Heta
mokoz hemireko izupe wà. Àn hemireko
ipy her romo a'e. Penin inugwer hemireko
her romo a'e. Penin imemyr a'e. Àn
na'imemyr kwaw a'e. 3 Kwarahy nànàn
uhem Ewkàn oho tawhu weko haw wi
Xiro tawhu pe a'e, Tupàn ikàg wera'u ma'e
imuwete katu pà a'e, ma'ea'yr hapy pà
henataromo a'e. Heta mokoz ta'yr Eri
Xiro a'e wà. Opini ta'yr ipy her romo
a'e. Pinez ta'yr inugwer her romo a'e.
Wiko xaxeto romo ma'ea'yr zuka har
romo Tupàn henataromo Xiro pe wà.
4 Kwarahy nànàn Ewkàn uzuka ma'ea'yr
Tupàn henataromo a'e, imuwete katu
pà a'e. Izuka re omono pitài ipehegwer
Penin pe a'e. Omono ipehegwer wa'yr
wazyr paw wanupe. 5 Omono ho'o kwer
tetea'u Àn pe. Uzamutar katu wemireko
Àn a'e. Tupàn numur kwaw imemyr izupe.
Nezewe rehe we Ewkàn uzamutar katu Àn
a'e. 6 Hemireko Penin uze'eg zemueteahy
Àn rehe. Uze'eg urywahyahy hehe no,
imuzemumikahy kar pà no. Ta'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e numumemyr kar
kwaw a'e xe. 7 Umumaw kwarahy tetea'u
nezewe uzeapo pà. Kwarahy nànàn oho
Tupàn hàpuz me wà. Kwarahy nànàn Penin
umuzemumikahy kar Àn. A'e rupi Àn
uzai'o tetea'u umai'u 'ym pà.

Àn uze'eg Tupàn pe

8 Amo 'ar mehe imen Ewkàn upuranu
hehe kury. — Màràzàwe tuwe erezai'o
iko. Màràzàwe tuwe neremai'u kwaw
iko. Màràzàwe tuwe erezemumikahy
tuweharupi. Aipo nahekatu wera'u kwaw
newe 10 nememyr wanuwi ihe, i'i izupe.

Àn wenoz umemyr àwàm Tupàn pe

9 Amo 'ar mehe wiko Xiro pe wà. Upaw
umai'u wà. Xaxeto Eri her ma'e wapyk
wenaw rehe a'e kury, Tupàn hàpuz henaw
huwake a'e kury. 10 Na'e Àn upu'àm
uzemumikahy pà kury. Uzai'o tetea'u.
Uze'eg Tupàn pe. 11 Umume'u wemiapo
ràm izupe. — O Tupàn ikàg wera'u ma'e.
Eme'e herehe. Neremiruze'eg romo aiko
ihe. Hezemumikahy haw erexak iko ne.
Nema'enukwaw katu herehe nehe, hepy-
tywà pe nehe. Nereharaz zo ihewi nehe.
Aze eremur amo awa ihewe hememyr
romo nehe, amono putar a'e hememyr
newe nehe. Wiko putar neremiruze'eg
romo tuweharupi nehe. Nomonohok pixik
kwaw u'aw nehe, neremiruze'eg romo
weko haw hexak kar pà purupe nehe, i'i
izupe.

12 Iàrew tetea'u a'e pe Tupàn pe uze'eg
pà a'e. A'e rupi Eri uzypyrog hehe ume'e
pà kury. 13 Wexak heme iryryryryz mehe.
Nuhem kwaw ze'eg izuru wi. Uze'eg Àn
Tupàn pe upy'a pe kury. Nuhem kwaw
ize'eg izuru wi. — Uka'u ru'u aipo, i'i Eri
uzeupe. 14 — Màràn 'ar eremumaw putar
neka'u pà nehe. Epytu'u neka'u re kury, i'i
izupe.

15 — Tuwihaw, i'i Àn Eri pe. — Naka'u
kwaw ihe. Ni uwà tykwer na'u kwaw ni
kàwiahy na'u kwaw ihe. Azemumikahy
tuwe ihe. Amume'u ma'erahy heremipu-
raraw kwez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe ihe. 16 Naiko kwaw kuzà wyzài romo
ihe. Aze'eg Tupàn pe nezewe ta'e azemu-
mikahy ihe 'y, ta'e apuraraw ma'erahy ihe
'y, i'i izupe.

17 Na'e uze'eg Eri izupe. — Eho Tupàn
ikatu haw rehe we nehe. Tuwe Tupàn
Izaew wazar umur nereminozgwer newe
nehe, i'i izupe.

18 — Tuwe erekwaw tuwe hekatu haw
nehe, i'i kuzà izupe. A'e rupi kuzà uhem
oho a'e wi izuwi. Umai'u kury. Uhem
wewer izemumikahy haw izuwi kury.

Xamuew izexak kar awer

19 Iku'egwer pe Ewkàn a'e, iànàm a'e wà
no, upu'àm izi'itahy a'e wà kury. Umuwete
katu Tupàn oho wà. A'e re uzewyr weko
haw pe Hama pe wà. Uker Ewkàn oho
wemireko Àn puhe kury. Upytywà Tupàn

Àn kury. 20 Ipuru'a kury. U'ar katu mehe imemyr uzexak kar kury. Awa a'e. Omono Xamuew her romo wà. — Aenoz ko kwarer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe, i'i teko wanupe. — Tupàn pe ma'e henoz taw, i'i her zaneze'eg rupi.

21 Na'e Ewkàn oho wànàm wanupi Xiro pe ma'e Tupàn pe imono pyràm kwarahy nànànar imono pà izupe kury. A'e 'ym mehe umume'u amo ma'e ikatu wera'u ma'e imono pyràm izupe. 22 Noho kwaw Àn wanupi. — Ikamu re ipytu'u re zo araha putar Tupàn ràpuz me ihe nehe. Wiko putar tuwe a'e pe nehe, a'e wi uhem 'ym pà nehe, i'i Àn umen pe.

23 — Aze ikatu newe nehe, ezapo nezewe nehe, i'i Ewkàn Àn pe. — Epyta xe zanereko haw pe nehe. Xo ikamu re ipytu'u re zo eho nehe. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuzeapo kar ma'e neremimume'u kwer nehe, i'i izupe. A'e rupi upyta Àn weko haw pe umemyr imukamu kar pà.

24 Ikamu re ipytu'u re weraha ihy umemyr Xiro pe kury. Weraha amo tapi'ak awa na'iruz kwarahy hereko har no. Weraha tyràm 10 kir puhuz taw hereko har no. Weraha pitài hyru por uwà tykwer no. Ikwarera'i mehe zo ihy weraha Tupàn hàpuz Xiro pe har pe a'e. 25 Tu a'e, ihy a'e no, uzuka a'e tapi'ak awa Tupàn henataromo wà. A'e re weraha kwarer Eri pe wà kury. 26 Uze'eg Àn Eri pe kury. — Azeharomo eteahy aiko a'e kuzà u'àm ma'e kwer Tupàn pe uze'eg ma'e kwer romo ihe, neremixak kwer amo kwarahy mehe arer romo ihe, i'i izupe. 27 Aenoz ko kwarer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe. Umur hereminozgwer ihewe a'e. 28 A'e rupi kutàri amono putar ko kwarer izupe ihe nehe kury. Wyzài 'ar mehe nehe, wikuwe mehe we nehe, wiko putar Tupàn hemiruze'egete romo a'e nehe, i'i izupe. A'e mehe umuwete katu Tupàn a'e pe a'e wà kury.

2

Àn uze'eg Tupàn pe

1 Na'e Àn uze'eg Tupàn pe kury.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umynehem hepy'a herurywete haw pupe a'e.
Apuner heata haw rehe amogwer wanuwake ihe kury,
ta'e uzapo a'e ikatu ma'e ihewe a'e 'y.
Apuka iteko heàmàtyry'ymar wanehe. Herurywete tuwe no.
Ta'e Tupàn hepytywà a'e 'y.
2 Ni amo na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zàwe a'e wà.
Naheta kwaw amo Tupàn. Xo a'e zo.
Naheta kwaw amo purehe uzekaiw ma'e Zanezar zàwe a'e wà.
3 Pemume'u zo pekàgaw nehe.
Pemume'u zo pekatu haw nehe.
Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw teko paw a'e wà.
Ukwaw wanemiapo kwer paw a'e.
4 Tupàn uzuhaw zauxiapekwer ikàg ma'e waywyrapar wanuwi a'e.
Zauxiapekwer ikàg 'ym ma'e a'e wà,
uzeapo ikàg ma'e romo wà kury.
5 Hemetarer katu ma'e kwer a'e wà kury,
uma'ereko waiko amo pe wemi'u ràm ipyhyk pà ko 'ar rehe a'e wà.
Ima'uhez ma'e kwer a'e wà kury, umai'u katu waiko a'e wà kury.
Hewykàtà waiko a'e wà kury.
Kuzà imemyr 'ym ma'e kwer a'e wà kury, wexak kar 7 umemyr teko wanupe wà kury.
Umemyr tetea'u wanereko arer a'e wà kury, wiko umemyr 'ym ma'e romo a'e wà kury.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, purumumàno kar ma'e romo hekon a'e.
Purumuigo kar ma'e romo hekon a'e no.
Umàno ma'e kwer waneta haw pe poromono kar ma'e romo hekon a'e.
Umuzewyr kar teko a'e wi a'e no.
7 Umuigo kar amo teko hemetarer 'ym ma'e romo a'e wà.
Umuigo kar amo teko hemetarer katu ma'e romo a'e wà no.
Umuezyw kar amo wà. Upir amo wà no.
8 Upir hemetarer 'ym ma'e ywy ku'i kwer wi wà.
O'ok ma'uhez taw ima'uhez ma'e wanuwi.
Umuigo kar hemetarer 'ym ma'e tuwihawete wamyrypar romo wà.

Umuapyk kar a'e teko tuwihaw henaw
rehe wà no.
Ywy iwy pe har wazar romo hekon Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e a'e.
Umuapyk ywy wa'aromo a'e.

9 Uzekaiw katu uze'eg heruzar har
wanehe.
Omono kar teko ikatu 'ym ma'e pytunaw
inuromo wà, a'e pe wamuzeàmim
kar pà wà.
Ni amo nueityk kwaw amo ukàgaw rupi a'e
wà.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umumaw
putar waàmàtyry'ymar a'e wà nehe.
Wànoànog putar ywak rehe wakutyr nehe.
Umume'u putar teko ywy rehe har wane-
miapo kwer upaw rupi katete a'e
nehe.
Omono putar ukàgaw, wemixak kwer tuwi-
hawete pe nehe.
Upytywà putar a'e wemixak kwer tuwi-
hawete a'e nehe.
A'e rupi a'e tuwihawete weityk putar
waàmàtyry'ymar a'e wà nehe.
Upaw Àn ze'eg awer xe kury.

11 Na'e Ewkàn uzewyr weko haw pe
Hama taw pe wà kury. Kwarer Xamuew
upyta Xiro pe Tupàn henataromo ma'e
iapo har romo kury. Upytywà xaxeto Eri
her ma'e iko a'e pe kury.

Eri ta'yr wà

12 A'e mokoz Eri ta'yr a'e wà, iaiw a'e wà.
Nuzekaiw kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e rehe wà. 13 — Xaxeto upuner ma'e
ro'o kwer henoz taw rehe teko wanupe
wà, i'i Tupàn ze'eg. Nuweruzar kwaw a'e
ze'eg wà. Nezewe teko uzapo wà. Amo
awa umuin amo ma'ea'yr Tupàn pe imono
pà. Xaxeto ipytywà har upuner ma'ero'o
kwer henuhemaw rehe a'e. Uhem kawaw
huwake. Werur kuzeràxi na'iruz hàxi
wanereko har uzeupi no. 14 Ma'ero'o
kwer imuin mehe omono kuzeràxi kawaw
pupe ma'ero'o kwer pehegwer henuhem
pà ipupe. Heminuhem kwer upyta xaxeto
pe. Upuner nezewe haw iapo haw rehe
tuweharupi a'e, aze amo awa oho a'e pe
Xiro pe ma'ea'yr izuka pà imono pà Tupàn
pe a'e. Ikatu nezewe iapo haw Tupàn
pe. 15 Imuin 'ym mehe we a'e ma'ero'o
kwer izar o'ok ikawer izuwi. Wapy ikawer
tata pupe Tupàn henataromo. Eri ta'yr
nuweruzar kwaw a'e ze'eg kwehe arer wà.
Uputar ikawer uzeupe wà. A'e rupi iapy
'ym mehe we oho izar pe henoz pà wà. —
Emur ma'ero'o kwer pegwer ihewe nehe,
ta'e xaxeto ipurumihir wer hehe a'e xe, i'i
izupe wà. — Nuputar kwaw nema'ero'o
kwer imuin pyrer nehe. Xo ma'ero'o kwer
imuin pyr 'ym zo uputar newi, i'i izupe
wà. 16 Izar i'i nezewe wanupe. — Tuwe
ikawer ukaz nehe. A'e re eraha ipehegwer
neremimutar rupi nehe, i'i izupe. — Nan,
i'i xaxeto ipytywà har izupe. — Emur 'àg
ma'ero'o kwer tàrityka'i ihewe kury. Aze
neremur kwaw ihewe nehe, apyhyk putar
wahyhaw rupi nehe, i'i izupe.
17 Nezewe Eri ta'yr uzapo Tupàn pe ma'e
herur arer pe a'e wà. Wanemiapo kwer iro
Tupàn pe.

Xamuew wiko Xiro taw pe

18 Tuweharupi Xamuew uma'ereko iko
Tupàn henataromo a'e. Kwarer romo
hekon. Nezewe rehe we umunehew xax-
eto ikamir puku irin iapo pyrer uzehe a'e.
19 Kwarahy nànàgatu Àn a'e, uzapo kamir
puku ikatu ma'e heraha pà izupe. Oho
umen rupi ma'ea'yr izuka pà Tupàn hen-
ataromo wà. 20 Na'e Eri omono Tupàn
ze'egatu Ewkàn rehe hemireko rehe a'e
no. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e,
tuwe umur amo nera'yr newe wà nehe.
Tuwe umur amo imemyr neremireko pe
wà nehe, ko kwarer hekuzaromo wà nehe.
Ta'e pemur Xamuew Tupàn pe pe xe, i'i
wanupe. A'e re uzewyr Ewkàn weko haw
pe wà.

21 Tupàn upytywàgatu Àn a'e. A'e rupi
heta wi amo imemyr izupe wà no: na'iruz
awa wà, mokoz kuzà wà. Itua'u wewer Xa-
muew kury, Tupàn pe uma'ereko pà kury.

Eri, ta'yr wà kury

22 Tua'uhez Eri a'e kury. Ta'yr uzapo
iaiw ma'e waiko Izaew wanupe wà. Teko
umume'u wanemiapo kwer paw oho Eri
pe wà. — Uker oho waiko kuzà Tupàn
hàpuz uken huwake uma'ereko ma'e wa-
puhe tuweharupi wà, i'i teko izupe ta'yr

wanehe uze'eg pà wà. 23 A'e rupi uze'eg
Eri oho wanupe. — Màràzàwe tuwe pezapo
agwer ma'e peiko. Teko paw umume'u
iaiw ma'e penemiapo kwer ihewe wà.
24 Pepytu'u iapo re nehe, hera'yr wà. Teko
Tupàn hemiruze'eg umume'u iroahy ma'e
penemiapo kwer waiko ihewe wà. 25 Aze
amo uzapo iaiw ma'e amo teko pe nehe,
Tupàn upuner a'e iaiw ma'e iapo arer ipyro
haw rehe. Aze amo uzapo iaiw ma'e Tupàn
pe nehe, mon aipo upyro putar iapo arer
nehe, i'i wanupe. Nuzekaiw kwaw ize'eg
rehe wà. Ta'e Tupàn umume'u wazuka
àwàm uzeupe a'e xe.

26 Kwarer Xamuew a'e, itua'u wi wi a'e.
Ikatuahy teko wanupe. Ikatuahy Tupàn pe
no.

Ze'eg Eri ta'yr wakutyr har

27 Amo 'ar mehe amo Tupàn ze'eg
imume'u har wekar Eri wà a'e pe kury.
Hexak mehe umume'u Tupàn ze'eg awer
izupe kury. — Kwehe mehe azexak kar
neipy Àràw pe ihe, Ezit pe uma'ereko e
ma'e romo heko mehe ihe, iànàm Ezit pe
uma'ereko e ma'e romo waneko mehe ihe
wà. 28 Apuexaexak amogwer Izaew ta'yr
izuapyapyr wanuwi ihe, hexaxeto romo
pemuigo kar pà ihe. Apumuma'ereko
kar ma'ea'yr hapy haw herenataromo
har pe ihe. Peapy yhyk zàwenugar here-
nataromo. Pemunehew a'e kamir puku
heremixak kwer no, herenataromo no.
— Pepuner ma'ea'yr herenataromo izuka
pyrer pehegwer i'u haw rehe nehe, a'e
peipy wanupe. 29 Ko 'ar rehe peputar tuwe
ma'ea'yr ihewe imur pyrer paw pe wà.
Ihe azuka kar a'e ma'ea'yr teko wanupe
ihe wà. Màràzàwe tuwe peputar ma'ero'o
kwer tetea'u. Ne Eri ne, eremuawate katu
wera'u nera'yr ihewi ne wà. Màràzàwe
tuwe eremukyra katu kar iko ne wà.
U'u ma'e ro'o kwer ihewe imur pyrer
ikatu wera'u ma'e waiko tuweharupi wà.
Heremiruze'eg umur a'e ma'ea'yr ihewe
wà. Nera'yr upyro ihewi wà. Màràzàwe
tuwe uzapo nezewe wà, i'i Tupàn newe,
i'i ize'eg imume'u har Eri pe. 30 — Ihe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, Izaew
wazar ihe, kwehe mehe aze'eg neràmuz pe
ihe, neànàm wanehe ihe. — Peiko xaxeto
romo herenataromo tuweharupi nehe,
a'e wanupe. Kutàri amo ma'e amume'u
putar newe ihe kury. Nazapo kwaw ma'e
a'e heze'eg kwehe arer rupi ihe nehe
kury. Amuwete putar hemuwete har ihe
wà nehe. Namuwete kwaw hemuwete
'ymar ihe wà nehe. 31 Uhem etea'i amo
'ar a'e nehe kury. A'e 'ar mehe azuka
putar kwàkwàmo neànàm paw ihe wà
nehe. Azuka putar awa neru ta'yr paw
ihe wà nehe no. Ni amo awa neànàm
na'itua'uhez kwaw wà nehe. 32 Zawaiw
katu putar nereko àwàm nehe. Azapo
putar ikatuahy ma'e Izaew wanupe nehe.
Nerewyrowyroahy putar wanehe nehe,
ma'e wanupe heremimono ràm wanehe
nehe no. Ni amo neànàm na'itua'uhez
kwaw wà nehe. Azuka putar wà nehe.
33 Xo pitài nezuapyr zo amuigo kar putar
nehe. A'e ae wiko putar xaxeto romo
herenataromo nehe. A'e ae wiko putar
hehàpyhà 'ym ma'e romo nehe. Upytu'u
putar ikatu ma'e hàro re a'e nehe. Amog-
wer nezuapyapyr paw umàno putar wà
nehe. Aze ru'u amo uzuka putar wà nehe.
Aze ru'u amo iaiw ma'e uzeapo putar
wanupe nehe, wazuka pà nehe. 34 Nera'yr
mokoz a'e wà nehe, Opini her ma'e nehe,
Pinez her ma'e nehe no, umàno putar
pitài 'ar mehe a'e wà nehe. Nezewe mehe
erekwaw putar ko heze'eg azeharomoete
har nehe. 35 Aexak putar pitài xaxeto
heze'eg heruzar katu har ihe nehe. Uzapo
putar ma'e heremimutar rupi upaw rupi
a'e nehe. Amono putar izuapyapyr
ràm izupe ihe wà nehe. Izuapyapyr
wiko putar xaxeto romo tuwihawete
heremixamixak paw wanupe wà nehe.
36 Amogwer nezuapyapyr paw a'e wà
nehe, aze wikuwe wà nehe, wiko putar
hemetarer 'ym ma'e romo a'e tuwihawete
henataromo wà nehe. Wenoz putar
temetarer tuwihawete pe wà nehe. Wenoz
putar temi'u wanupe wà nehe no. —
Epytywà xaxeto ne wà nehe, i'i putar izupe
wà nehe. Xo nezewe mehe zo heta putar
temi'u wanupe nehe, i'i Tupàn iko newe, i'i
a'e awa Eri pe.

3

Tupàn uzexak kar Xamuew pe

1 Xamuew wiko kwarer romo a'e 'ar
mehe a'e rihi. Upytywà Eri tuweharupi
Tupàn imuwete katu mehe. A'e 'ar rehe
Tupàn nomono kwaw uze'eg teko wanupe
tuweharupi. Xo màràmàràn 'ar mehe zo
uze'eg wanupe. Nuexak kar kwaw ma'e
puahu pe har teko wanupe tuweharupi
a'e. 2 Eri wiko tària'i hehàpyhà 'ym ma'e
romo a'e 'ar rehe a'e. Amo 'ar mehe
pyhaw uker upà uker haw pe a'e kury.
3 Xamuew uker upà Tupàn hàpuzràn pupe
Tupàn Ze'eg Hyru henaw pe. Tatainy
Tupàn henataromo har uhyape iko. 4 Na'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenoz Xa-
muew a'e kury. — Xamuew, Xamuew, i'i. —
Aiko aiko xe ihe, i'i Xamuew. 5 Na'e uzàn
oho Eri iker haw pe kury. — Aipo herenoz
pe ne, i'i izupe. — Nan. Nurenoz kwaw ihe.
Ezewyr neker haw pe kury, i'i Eri izupe.
Uzewyr oho uker haw pe kury.
6 Wenoz wi Tupàn Xamuew kury.
Upu'àm kwarer Eri ker haw pe oho pà. —
Aipo herenoz pe ne. Aiko xe ihe, i'i izupe.
— Nurenoz kwaw ihe, ezewyr neker haw
pe kury, i'i kwarer pe.
7 Xamuew nukwaw kwaw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e. Ta'e a'e 'ym mehe
Tupàn nuze'eg pixik kwaw izupe a'e xe.
8 Na'e na'iruz haw rehe Tupàn wenoz
Xamuew kury. Upu'àm oho Eri iker haw
pe. — Aipo herenoz pe ne, i'i izupe. Na'e uk-
waw Eri Tupàn kwarer henoz tarer romo
heko haw a'e kury. 9 — Ezewyr neker
haw pe nehe ty. Aze nerenoz wi nehe,
ewazar ize'eg nezewe izupe nehe. — Eze'eg
ihewe, Tupàn, ta'e ihe neremiruze'eg ihe
xe, azeapyaka katu teko neze'eg rehe ihe,
ere izupe nehe, i'i Eri kwarer pe. A'e rupi
uzewyr Xamuew uker haw pe kury.
10 Na'e ur wi Tupàn a'e pe. Upyta a'e pe
kury. — Xamuew, Xamuew, i'i izupe. —
Eze'eg nehe, ai'aw neremiruze'eg nerenu
pà a'e, i'i Xamuew izupe.
11 — Azapo putar iaiw ma'e Izaew
wanupe ihe nehe. Wyzài teko a'e ma'e
henu àràm wà nehe, ukyze katu putar
izuwi wà nehe, i'i Tupàn Xamuew pe. 12 —
Amume'u iaiw ma'e Eri iànàm wanupe
iapo pyràm ihe. Azapo putar a'e ma'e paw
a'e 'ar mehe ihe nehe. 13 — Azepyk putar
neànàm wanehe upaw rupi, a'e izupe.
Ta'e ta'yr uze'eg zemueteahy herehe a'e
wà xe. Ukwaw Eri heremiapo ràm a'e.
Numupytu'u kar kwaw wa'yr iaiw ma'e
iapo re a'e wà. 14 A'e rupi amume'uahy
ko heze'eg Eri iànàm wanupe kury. — Ni
amo ma'ea'yr herenataromo izuka pyràm
nupuner kwaw a'e iaiw ma'e wanemiapo
kwer imunànaw rehe a'e nehe, i'i Tupàn
Xamuew pe.
15 Xamuew upyta we pà uker haw
rehe a'e. Te izi'itahy mehe upu'àm.
Uwàpytymawok uken Tupàn hàpuzràn
henaw huwake har. Ukyze Eri wi. A'e rupi
na'ipurumume'u wer kwaw ma'e upuahu
pe har zàwenugar rehe izupe. 16 Nezewe
rehe we wenoz Eri Xamuew kury. —
Xamuew, hera'yr, i'i izupe. — Aiko aiko xe
ihe, i'i Xamuew izupe.
17 — Ma'in Tupàn newe, i'i izupe. — Emim
zo ma'e ihewi nehe. Tupàn uzepyk tuwe
putar nerehe a'e nehe, aze neremume'u
kwaw newe ize'eg awer paw ihewe nehe,
i'i izupe. 18 A'e rupi Xamuew umume'u a'e
ma'e paw Eri pe kury. Numim kwaw ma'e
izuwi. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
romo hekon tuwe a'e. Tuwe uzapo ma'e
wemimutar rupi nehe, i'i Eri.
19 Itua'u wi wi Xamuew. Tupàn wiko
hehe we a'e. Aze Xamuew umume'u
amo ma'e uzeapo ma'e ràm a'e, Tupàn
umuzeapo kar a'e ma'e a'e. 20 Nezewe
mehe Izaew paw a'e wà, kwarahy hemaw
ahurehe har wà, kwarahy hemaw awyze
har rehe har wà no, ukwaw Xamuew
Tupàn ze'eg imume'u har romo heko haw
a'e wà kury. 21 Uzexak kar wi Tupàn Xiro
pe a'e no, Xamuew pe uzexak kar awer
pe izupe ize'eg awer pe kury. Teko Izaew
izuapyapyr paw umuwete Xamuew ze'eg
a'e wà kury.

4

Piri ywy rehe har upyro Tupàn Ze'eg Hyru Izaew wanuwi wà

1 A'e 'ar rehe teko Izaew izuapyapyr
uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har oho a'e
wà kury. Izaew uzapo uker haw Emenez
pe wà. Piri ywy rehe har uzapo uker
haw Apek pe wà. 2 Uzemuàgà'ym Piri
ywy rehe har puruàmàtyry'ymaw pe oho

pà wà kury. Weityk Izaew wà. A'e pe kaiwer pe uzuka zauxiapekwer Izaew izuapyapyr tetea'u wà. Uzuka 4 miw ru'u wà. 3 Uzàn ma'e kwer umàno 'ym ma'e kwer uzewyr uker haw pe wà. Umume'u uzeapo ma'e kwer wà. Izaew wanuwihaw upuranu uzehezehe wà. — Màràzàwe tuwe Tupàn zanereityk kar Piri ywy rehe har wanupe kutàri a'e. Tupàn Ze'eg Hyru a'e, Xiro pe hin a'e. Xirur xe nehe. Nezewe mehe Tupàn wiko putar zanemyteromo a'e nehe. Nezewe mehe zanepyro putar zaneàmàtyry'ymar wanuwi a'e nehe, i'i uzeupeupe wà.

4 A'e rupi omono kar amo awa Xiro pe wà kury, Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ze'eg hyru herur kar pà wanupe wà kury. Wapyk Tupàn wenaw rehe Kerumin wamyter pe. Opini a'e, Pinez a'e no, Eri ta'yr a'e wà, ur Tupàn Ze'eg Hyru herur har rupi a'e wà no.

5 Na'e uhem Tupàn Ze'eg Hyru a'e pe zauxiapekwer waker haw pe kury. Izaew uhapukazahy wà. Te ywy uryryryryz a'e. 6 Wenu Piri ywy rehe har wanehapukaz mehe wà. Uze'eg wà. — Peinu Emerew wapytu'u haw pe wanehapukaz mehe. Ma'e uzeapo iko a'e pe, i'i uzeupeupe wà. Amo werur Tupàn Ze'eg Hyru waker haw pe kwez kury, i'i amo wanupe. 7 Henu mehe ukyze Piri ywy rehe har wà kury. — Amo tupàn uhem kwez Izaew wapytu'u haw pe kury. Iaiw ma'e uzeapo putar zanewe nehe kury. Nuzeapo pixik kwaw agwer ma'e zanewe ko 'ar 'ym mehe we a'e. 8 Na'ikatuahy kwaw zanewe kury. Mo upuner zanepyro haw rehe a'e tupàn ikàg ma'e wanuwi a'e wà nehe. A'e tupàn upuraraw kar ma'erahy tetea'u Ezit pe har wanupe ywyxiguhu rehe waneko mehe wà. 9 Pekàg nehe, Piri ywy rehe har wà. Pezàmàtyry'ym awa ài pe wà nehe. Aze mo nan, zaiko putar Emerew wanupe uma'ereko e ma'e romo zane nehe. Amo 'ar rehe wiko zanewe uma'ereko e ma'e romo wà. Aze naxiàmàtyry'ym kwaw zane wà nehe, wiko putar zanezar romo wà nehe, i'i uzeupeupe wà.

10 A'e rupi uzàmàtyry'ym oho wà kury. Weityk Piri ywy rehe har Izaew wà. Uzàn Izaew oho weko haw pe wà. Piri ywy rehe har uzuka zauxiapekwer tetea'u wà. 30 miw zauxiapekwer Izaew izuapyapyr umàno wà. 11 Upyhyk Piri ywy rehe har Tupàn Ze'eg Hyru heraha wà. Uzuka Opini Eri ta'yr wà. Uzuka Pinez Eri ta'yr wà no.

Eri imàno awer

12 Amo awa Mezàmi izuapyr uzàn oho zeàmàtyry'ymaw wi kury. A'e 'ar mehe we uhem Xiro pe. Umu'i ukamir uzemumikahy haw hexak kar pà a'e. Omono ywy uwàkàg rehe a'e no. 13 Eri wapyk in wenaw rehe pe iwyr ze'eg herur àràm hàro pà. Uzemumikahy Tupàn Ze'eg Hyru rehe. Na'e a'e uzàn ma'e kwer umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer taw pe har wanupe kury. Teko ukyze katu henu mehe wà, uzai'oahy pà wà. 14 Wenu Eri wazai'o mehe wà. Upuranu uzehe. — Màràzàwe tuwe uzai'oahy waiko wà, i'i uzeupe. Na'e a'e awa uzàn a'e ma'e imume'u pà Eri pe kury. 15 Wereko Eri 98 kwarahy a'e 'ar mehe. Nahehàpyhà pixik kwaw kury. 16 Uze'eg a'e awa wà izupe. — Azàn puruàmàtyry'ymaw wi ihe. Azàn a'e wi xe hehem pà tàrityka'i ihe kury, i'i izupe. — Ma'e uzeapo a'e pe, hera'yr, i'i Eri izupe.

17 — Teko Izaew izuapyapyr uzàn oho Piri ywy rehe har wanuwi a'e wà. Zanereityk tuwe a'e wà. Uzuka zauxiapekwer tetea'u wà. Uzuka nera'yr Opini Pinez rehe we a'e wà no. Weraha Piri ywy rehe har Tupàn Ze'eg Hyru zanewi a'e wà no, i'i Eri pe.

18 Tupàn Ze'eg Hyru rehe ze'egaw henu re u'ar Eri wapykaw wi ukupe kutyr tawhu ukenaw huwake a'e kury. Tua'uhez a'e. Ikyra katu no. A'e rupi u'ar mehe uhaw wazu'yw a'e kury. Umàno kury. Umumaw Eri 40 kwarahy Izaew izuapyapyr wanuwihaw romo wiko pà.

Pinez hemireko imàno awer

19 Eri ta'ytaty a'e, Pinez hemireko a'e, ipuru'a a'e 'ar mehe a'e. Uhem etea'i imemyr i'ar. Amo umume'u Tupàn Ze'eg Hyru heraha awer izupe wà. Umume'u imen imàno awer izupe wà no. Umume'u imenu imàno awer izupe wà no. A'e rupi uzypyrog umemyrahy haw rehe. Imemyr uzexak kar kury. 20 Umàno tària'i a'e. Kuzàgwer ipytywà har uze'eg izupe wà. — Nekàg nehe kyn. Nememyr kwez kury.

Awa a'e, i'i izupe wà. Nuzekaiw kwaw waze'eg rehe. Nuze'eg kwaw wanupe. 21 Omono Ikamo her romo izupe. — Tupàn ikàgaw uhem kwez Izaew wanuwi kury, i'i teko wanupe. — Ikàgaw heta 'ymaw, i'i Ikamo zaneze'eg rupi. Tupàn Ze'eg Hyru ipyro awer rehe umen imàno awer rehe umenu imàno awer rehe uze'eg a'e. 22 — Tupàn ikàgaw uhem Izaew wi, ta'e zaneàmàtyry'ymar weraha ize'eg hyru zanewi a'e wà 'y, i'i wanupe.

5

Wereko Piri ywy rehe har Tupàn Ze'eg Hyru uiwy rehe wà

1 Tupàn Ze'eg Hyru ipyhyk ire weraha Piri ywy rehe har Emenez wi tawhu Anoz her ma'e pe wà kury. 2 Wazar tupàn ua'u a'e, Nagom her romo a'e. Omono Tupàn Ze'eg Hyru Nagom hàpuzuhu pupe hagaw paw huwake wà. 3 Iku'egwer pe Azenoz tawhu pe har wexak Nagom hagaw paw oho wà. Pyhaw u'ar hagaw paw ywy pe, Tupàn Ze'eg Hyru henataromo. Huwa uhyk ywy rehe. A'e rupi upyhyk teko hagaw paw imupu'àm kar pà i'àm awer pe wà. 4 Iku'egwer pe wexak wi hagaw paw ywy rehe Tupàn Ze'eg Hyru henataromo u'ar ma'e kwer wà. Uzeka hagaw paw iàkàg. Upen mokoz izywa no. Uken zekokaw rehe tuz. Xo hetekwer zo nupen kwaw. 5 A'e rupi Nagom henataromo ma'ea'yr zuka har a'e wà, amogwer Nagom imuwete har paw a'e wà no, nupyrog kwaw a'e pe wà, te ko 'ar rehe wà.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk tuwe Azenoz tawhu pe har wanehe. Umupereperew kar a'e pe har paw rupi wà. Umupereperew kar taw huwake har paw rupi wà no. 7 A'e ma'e hexak mehe uze'eg uzeupeupe wà kury. — Tupàn Izaew wazar uzepyk iko zanerehe a'e. Uzepyk iko zanezar Nagom rehe a'e no. Nazapuner kwaw ize'eg hyru xe hezar haw rehe nehe, i'i uzeupeupe wà.

8 A'e rupi omono kar ze'eg heraha har Piri ywy rehe har wanuwihaw paw wanupe wà. Heta 5 tuwihaw wà. Upuranu wanehe wà. — Ma'e xiapo putar Tupàn Izaew wazar ze'eg hyru pe zane nehe, i'i wanupe wà. — Peraha Kat tawhu pe nehe, i'i tuwihaw wà. A'e rupi Piri ywy rehe har weraha a'e pe wà kury. 9 Uze'eg hyru a'e pe ihem ire Tupàn uzepyk a'e tawhu pe har wanehe kury. Umukyze kar a'e pe har wà. Taw pe har paw ipereperew wà kury. Tuwihaw iperew wà. Hemetarer 'ym ma'e iperew wà no. 10 A'e rupi weraha Tupàn Ze'eg Hyru Akerom tawhu pe wà kury. A'e pe ihem mehe teko uzypyrog uhapukaz pà wà. — Werur Tupàn Izaew wazar ze'eg hyru kwez xe wà kury, ta'e ipuruzuka wer zanerehe upaw rupi a'e wà xe, i'iahy wà.

11 A'e rupi omono kar ze'eg heraha har Piri ywy rehe har wanuwihaw paw wanupe wà kury. — Pemuzewyr kar Izaew wazar ze'eg hyru hen awer pe nehe. Nezewe mehe nazanezuka kwaw nehe. Nuzuka kwaw zaneànàm wà nehe no. Teko tetea'u umàno a'e tawhu pe ta'e Tupàn uzepyk tuwe a'e pe har wanehe a'e xe. 12 Umàno 'ym ma'e ipereperew tetea'u wanetekwer paw a'e wà. Wanehapukaz tawer uzeupir ywak rehe.

6

Izaew weruzewyr Tupàn Ze'eg Hyru, werur wà

1 Umumaw Piri ywy rehe har 7 zahy Tupàn Ze'eg Hyru hereko pà wà, uiwy rehe weko haw pe hereko pà wà. 2 Amo 'ar mehe wenoz tupàn a'ua'u wanenataromo ma'ea'yr zuka har uzenataromo wà. Wenoz paze ma'e uzenataromo wà no. Upuranu wanehe wà. — Xiriko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru zanereko haw pe zane. Ma'e xiapo putar izupe nehe, i'i wanupe wà. Aze ximono kar wi Izaew wanupe nehe, ma'e ximono kar putar hupi zane nehe, i'i wanupe wà.

3 Uwazar waxaxeto waze'eg wanupe wà. — Aze pemono kar wi Tupàn Ze'eg Hyru Izaew wanupe nehe, pemono kar amo ae ma'e hupi nehe. Pemono kar zo amo ae ma'e imono kar 'ym pà nehe. A'e ma'e penemimono kar umekuzar putar ikatu 'ygwer penemiapo kwer nehe. Nezewe mehe uke'e putar peperew nehe. Màràzàwe tuwe Tupàn uzepyk penehe a'e. Pekwaw putar nehe, i'i wanupe wà.

4 — Ma'e ximono kar putar nehe, i'i Piri ywy rehe har wà. Xaxeto a'e wà, paze ma'e a'e wà no, uwazar waze'eg wanupe a'e wà kury. — Pemono kar 5 perew hagaw paw or iapo pyrer nehe. Pemono kar 5 aguza hagaw paw or iapo pyrer nehe no. Ta'e heta 5 tuwihaw Piri ywy rehe har wanupe a'e wà xe. Pepereperew. Iaiw ma'e uzeapo peme. Te tuwihaw ipereperew a'e wà no. Upuraraw a'e ma'erahy pezàwegatete a'e wà no. 5 Pezapo perew hagaw paw nehe. Pezapo aguza hagaw paw nehe no. Ta'e a'e ma'e umuaiw zaneywy a'e wà xe. Pemono kar a'e hagaw paw Tupàn Izaew wazar pe nehe. Nezewe mehe upytu'u putar penehe uzepyk ire ru'u nehe. Upytu'u putar pezar tupàn a'ua'u wanehe uzepyk ire nehe no, peywy rehe uzepyk ire nehe no. 6 Naperuzar kwaw peiko. Peiko Ezit ywy rehe har wazàwe. Peiko wanuwihawete zàwe no. Màràzàwe tuwe peiko nezewe. Tupàn upuraraw kar ma'erahy tetea'u wanupe. A'e rupi omono kar Izaew uiwy wi wà. 7 Urumume'u putar penemiapo ràm peme nehe kury. Perur mokoz tapi'ak ywyramawa heruata pixik 'ymar xe wà nehe. Perur amo ywyramawa ipyahu ma'e xe nehe no. Pezàpixipixi a'e tapi'ak a'e ywyramawa rehe wà nehe. A'e re peraha wamemyr pari pe wà nehe. 8 A'e re pepyhyk Tupàn Ze'eg Hyru nehe. Pemono ywyramawa i'aromo nehe. Pemono a'e perew hagaw paw a'e aguza hagaw paw amo hyru pupe nehe, ywyramawa 'ar romo imono pà nehe no. Pemono kar putar a'e ma'e hagaw paw Tupàn pe nehe, penemiapo kwer iaiw ma'e hekuzaromo nehe. Pemuata kar a'e tapi'ak pe wà nehe. Tuwe wata wemimutar rupi wà nehe. 9 Peme'egatu wanehe nehe. Aze tapi'ak oho Mete-Xemez taw kutyr nehe, pekwaw putar Tupàn Izaew wazar ko ma'erahy imur kar arer romo heko haw nehe. Aze noho kwaw ikutyr wà nehe, nuiko kwaw ko ma'erahy imur kar arer romo. Ur e zanewe, i'i wanupe wà.

10 Uzapo Piri ywy rehe har ma'e uxaxeto waze'eg rupi upaze ma'e waze'eg rupi wà. Upyhyk mokoz tapi'ak kuzà wà. Uzàpixipixi ywyramawa rehe wà. Umunehew wamemyr pari pupe wà. 11 A'e re omono Tupàn Ze'eg Hyru ywyramawa 'aromo wà. Omono aguza hagaw paw perew hagaw paw hyru pupe wà. Omono wanyru ywyramawa 'aromo wà no. 12 Na'e oho tapi'ak Mete-Xemez taw pe amo ae taw kutyr oho 'ym pà wà. Wata oho uze'eze'eg pà wà. Nupiaw kwaw a'e taw piar wi wà. A'e 5 Piri ywy rehe har wanuwihaw wata oho wanupi wà no. Uhem Mete-Xemez taw huwake wà.

13 Teko Mete-Xemez pe har opo'o arozràn waiko ko pe wà, ywytyr wamyter pe wà. A'e 'ar mehe we ume'e wà. Wexak Tupàn Ze'eg Hyru wà. Hurywete wà. 14 Uhem ywyramawa tapi'ak herur pyrer wà amo ko pe kury. Zuzue Mete-Xemez pe har a'e ko zar romo hekon a'e. Upytu'u ywyramawa amo itahu huwake. Na'e a'e pe wiko ma'e upei'ài'àg ywyramawa imu'imu'i pà wà kury. Uzuka a'e mokoz tapi'ak wà. Umunyk tata a'e ywyra rehe a'e tapi'ak ho'o kwer hapy pà wà, Tupàn pe imono pyr romo wà. 15 Erewi izuapyapyr upyhyk Tupàn Ze'eg Hyru wà kury. Upyhyk ma'eragaw paw hyru wà no. Omono a'e itahu rehe wà kury. A'e 'ar mehe we teko Mete-Xemez pe har omono ma'e imono pyr Tupàn pe wà. Uzuka ma'ea'yr henataromo wà no. Umunyk tata a'e ma'e hapy pà upaw rupi wà. 16 A'e 5 Piri ywy rehe har wanuwihaw wexak a'e ma'e iapo mehe wà. A'e 'ar mehe we uzewyr oho Akerom taw pe wà.

17 Heta 5 tawhu Piri ywy rehe har waneko haw wà. Pitàitàigatu omono perew hagaw paw or iapo pyrer Tupàn pe wà, wanemiapo kwer iaiw ma'e hekuzaromo wà. Na'aw a'e taw waner xe wà: Azenoz, Kaz, Akerom, Kat, Akerom. 18 A'e 5 Piri ywy rehe har wanuwihaw pitàitàigatu a'e wà no, omono 5 aguza hagapaw or iapo pyrer wà no. Uhua'u a'e 5 tawhu wà. Heta pàrirogaw aiha ma'e waiwyr wà no. Heta amo taw pixika'i ma'e izywyr wà no. A'e itahu Zuzue Mete-Xemez taw pe har ko pe har a'e pe hin ko 'ar rehe kury, a'e ma'e uzeapo ma'e kwer purumuma'enukwaw kar har romo kury.

19 70 awa Mete-Xemez pe har ume'e Tupàn Ze'eg Hyru pupe wà. A'e rupi Tupàn

uzuka a'e 70 awa wà. Teko uzai'o a'e 70 awa wazuka awer rehe wà.

Tupàn Ze'eg Hyru wiko Zeàri taw pe

20 Na'e Mete-Xemez pe har uze'eg uzeupeupe wà kury. — Mo upuner ko Tupàn ikatu wera'u ma'e henataromo wiko haw rehe wà nehe. Ma'e pe ximono kar putar ize'eg hyru nehe. Ta'e xiputar muite xe wi hen àwàm zanewi nehe xe, i'i uzeupeupe wà.
21 A'e rupi omono kar uze'eg heraha har Zeàri taw pe wà kury. — Piri ywy rehe har umuzewyr kar Tupàn Ze'eg Hyru zanewe wà. Perur xe nehe, ize'eg hyru heraha pà peneko haw pe nehe, i'i wanupe.

7

1 A'e rupi awakwer Zeàri taw pe har oho a'e pe Tupàn Ze'eg Hyru heraha pà a'e wi wà kury. Aminanaw hàpuz ywytyr rehe hin a'e. Omono Tupàn Ze'eg Hyru hàpuz pupe wà. Wexak ta'yr Ereazar her ma'e Tupàn Ze'eg Hyru rehe uzekaiw ma'e romo wà kury.

Xamuew weruze'eg Izaew wà

2 Umumaw Tupàn Ze'eg Hyru 20 kwarahy ru'u Zeàri taw pe uin pà a'e. A'e kwarahy nànàn Izaew uze'eg waiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà, upytywà haw rehe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i oho waiko wà.
3 Amo 'ar mehe uze'eg Xamuew Izaew wanupe a'e kury. — Aze pezewyr wer tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, peityk tupàn a'ua'u amo ae ywy rehe arer pe wà nehe. Peityk tupàn ua'u kuzà Atarot her ma'e hagapaw pe wà nehe no. Pezemonokatu tuwe Tupàn pe nehe. Xo a'e zo pemuwete katu nehe. A'e mehe pepyro putar Piri ywy rehe har wanuwi nehe, i'i wanupe.
4 A'e rupi Izaew weityk tupàn a'ua'u Kànàà wazar wanagaw paw a'e wà kury. Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zo umuwete katu wà kury.
5 Na'e omono'og Xamuew Izaew paw Mipa pe a'e wà kury. — A'e pe aze'eg putar Tupàn pe penehe ihe nehe, i'i wanupe, uze'eg imono kar pà wanupe. 6 A'e rupi Izaew paw uzemono'og Mipa pe wà kury. Wenuhem 'y ywy wi wà, imuwyryk kar pà Tupàn pe wà. Umumaw pitài 'ar umai'u 'ym pà Tupàn imuwete pà wà. — Iaiw ma'e uruzapo Tupàn henataromo ure, i'i teko Xamuew pe wà. A'e pe Mipa pe weruze'eg Xamuew teko Izaew izuapyapyr wà. Wiko wanuwihaw romo a'e pe.
7 Amo umume'u Izaew Mipa pe uzemono'ogaw oho Piri ywy rehe har pe wà. A'e rupi a'e 5 wanuwihaw uhem oho wemiruze'eg wanupi wà kury, Izaew waàmàtyry'ym pà wà kury. Izaew ukwaw wahem àwàm wà. Ukyze wanuwi wà. 8 A'e rupi uze'eg oho Xamuew pe wà. — Epytu'u zo Tupàn pe neze'eg ire nehe. Enoz Piri ywy rehe har wanuwi urepyro àwàm izupe nehe, i'i izupe wà.
9 Na'e Xamuew uzuka àràpuhàràna'yr hawitu ma'e kury, hapy pà Tupàn pe imono pyr romo kury. — Epytywà Izaew ne wà nehe, i'i izupe. Wenu Tupàn ize'eg. Uzapo heminozgwer. 10 Àràpuhàràna'yr hapy mehe we Piri ywy rehe har ur waiko Izaew wakutyr wà. Tupàn umuànoànog kar àmàn a'e pe wakutyr. Ukyze wà, a'e rupi nukwaw kwaw ma'e iapo haw wà. A'e rupi uzàn oho Izaew wanuwi wà.
11 Uhem Izaew Mipa wi wà kury, Piri ywy rehe har wanaikweromo uzàn pà wà kury. Uzukazuka oho waiko pe rupi wazàn mehe wà. Uhem Mete-Kar pe wà. 12 Na'e Xamuew upyhyk amo ita kury, imuapyk pà Mipa Xem wamyter pe. — Xe xe Tupàn zanepytywà a'e, i'i. A'e rupi Emenezer omono izupe her romo wà. — Ita zanepytywà awer hexak kar har, i'i her zaneze'eg rupi. Ta'e a'e 'ar mehe Tupàn upytywà a'e wà xe. 13 Nezewe Izaew izuapyapyr weityk Piri ywy rehe har a'e wà. Xamuew heko mehe we Tupàn numuixe kar kwaw Piri ywy rehe har Izaew waiwy rehe a'e wà. 14 A'e 'ym mehe Piri ywy rehe har upyhyk tawhu tetea'u Izaew wanuwi wà. Umuzewyr Ekerom tawhu imono Izaew wanupe wà. Umuzewyr Kat wanupe wà no. Tawhu a'e mokoz tawhu wamyter pe har umuzewyr wanupe wà no. Nezewe mehe Izaew upyhyk wi uiwy wà no. A'e ma'e uzeapo mehe Izaew upytu'u Amohe ywy rehe har waàmàtyry'ym ire wà.
15 Umumaw Xamuew weko haw Izaew

wanuwihaw romo waneruze'egar romo weko haw. 16 Kwarahy nànàn Xamuew oho tawhu nànàn a'e: Metew, Ziwkaw, Mipa. Teko ur uzeruze'eg kar pà izupe wà. Umume'u wanemiapo ràm wanupe. 17 A'e re uzewyr weko haw pe Hama taw pe a'e. Wiko pureruze'eg ma'e romo a'e pe no. Uzapo amo ma'ea'yr hapy haw Tupàn henataromo a'e pe no.

8

Izaew wenoz uwihawete ràm Tupàn pe wà

1 Tua'uhez Xamuew a'e kury. A'e rupi umuigo kar wa'yr Izaew waneruze'egar romo a'e wà kury. 2 Ta'yr ipy Zoew her romo a'e. Awi ta'yr ipyahu wera'u ma'e her romo a'e. Wiko Merexewa tawhu pe har waneruze'egar romo wà kury. 3 Nuiko kwaw Tupàn heruzar katu har romo u zàwe wà. Xo temetarer rehe zo ipurupyhyk wer wà. Aze mokoz uzeàmàtyry'ym ma'e uzeruze'eg kar oho wanupe wà, aze amo umur temetarer wanupe hexak kar 'ym pà amo wanupe, Xamuew ta'yr umume'u katu a'e ma'e a'e teko wanupe wà. Nuiko kwaw pureruze'eg ma'e ikatu ma'e romo wà.

4 Na'e Izaew wanuwihaw upaw rupi katete a'e wà kury, uzemono'og Xamuew pe uze'eg pà a'e wà, Hama pe heko mehe a'e wà. 5 — Netua'uhez wewer kury, i'i izupe wà. — Nera'yr nuiko kwaw ikatu ma'e romo nezàwe a'e wà. A'e rupi urenoz putar amo ma'e newe ure nehe kury. Exaexak amo awa ureruwihawete ràm romo nehe. Nezewe mehe heta putar ureruwihawete amogwer ywy rehe har wazàwe nehe no.

6 Wanenoz haw na'ikatu kwaw Xamuew pe. A'e rupi uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. 7 Uze'eg Tupàn izupe. — Ezapo ma'e waneminoz gwer rupi nehe. Naneputar kwaw uwihaw romo wà. Naheputar kwaw uwihaw romo wà no. 8 Kwehe mehe arur Ezit ywy wi ihe wà. Tuweharupi utyryk ihewi wà, tupàn a'ua'u wamuwete katu pà wà. Tuweharupi hereityk waiko wà. Ko 'ar rehe nereityk waiko nezewegatete wà no. 9 A'e rupi ezapo wanemiapo putar haw nehe. A'e 'ym mehe we eze'eg nezewe wanupe nehe. — Azeharomoete penuwihawete uzapo kar putar zawaiw katu ma'e peme a'e nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn Xamuew pe.

10 A'e rupi Xamuew umume'u Tupàn hemimume'u kwer paw teko wanupe kury. 11 — Nezewe penuwihawete ràm penereko putar a'e nehe, i'i wanupe. — Upyro putar pena'yr pewi wà nehe, zauxiapekwer romo wamuigo kar pà wà nehe. Umuigo putar amo ywyramawa wanehe har romo zeàmàtyry'ymawhu pe wamono kar pà wà nehe. Umuigo putar amo kawaru kupe pe har romo wà nehe no. Umuzàn kar putar amo ywyramawa wanenataromo wà nehe no. 12 Umuigo kar putar amo miw zauxiapekwer wanuwihaw romo wà nehe. Umuigo kar putar amo 50 zauxiapekwer wanuwihaw romo wà nehe no. Pena'yr uma'ereko putar iko pe wà nehe. Opo'o putar ma'e iko pe har izupe wà nehe no. Amo uzapo putar ywyrapar izupe wà nehe. Amo uzapo putar ma'e ywyramawa rehe har izupe wà nehe no. 13 Penazyr uzapo putar kàpuhàg izupe wà nehe. Amo uzapo putar hemi'u ràm izupe wà nehe no. Amo uzapo putar typy'ak izupe wà nehe no. 14 Upyhyk putar peko ikatuahy wera'u ma'e pewi nehe. Upyhyk putar uwà tyw ikatu wera'u ma'e pewi nehe no. Upyhyk putar uri tyw ikatu wera'u ma'e pewi nehe no. A'e ma'e paw omono putar uzehe we har wanupe nehe. 15 Aze heta 10 arozràn hyru por newe nehe, tuwihawete upyhyk putar pitài hyru por pewi nehe. Aze heta 10 uwà hyru por peme nehe, upyhyk putar pitài hyru por pewi nehe. Omono putar a'e temi'u uzehe we har wanupe nehe. Omono putar amogwer weko haw pe har uma'ereko ma'e wanupe nehe no. 16 Upyro putar peme uma'ereko ma'e pewi a'e wà nehe no. Tapi'ak ikatu wera'u ma'e zumen ikatu wera'u ma'e upyro putar pewi wà nehe no, wamuma'ereko kar pà weko haw pe wà nehe no. 17 Aze heta 10 ma'ea'yr peme wà nehe, upyhyk putar pitài ma'ea'yr pewi nehe. Peiko putar izupe uma'ereko e ma'e romo nehe no. 18 A'e ma'e izeapo mehe nehe, pezai'oahy putar tuwihawete penemixak kwer rehe nehe. Tupàn a'e,

nuenu kwaw pezai'o haw a'e nehe, i'i Xamuew teko wanupe.

19 Nezewe rehe we nuzekaiw kwaw teko ize'eg rehe wà. — Nan, i'i izupe wà. — Uruputar amo tuwihawete urezeupe ure, i'i izupe wà. 20 — Urereko wer amogwer ywy rehe har wazàwe ure. Uruputar ureruwihawete ure. Urereruze'eg putar nehe. Wiko putar urerenataromo amo teko waàmàtyry'ym mehe nehe. Uzuka putar zauxiapekwer urerehe we nehe no, i'i teko Xamuew pe wà.

21 Wenu Xamuew waze'eg mehe. Umume'u a'e ma'e paw oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 22 — Ezapo wanemiapo putar haw nehe. Emono tuwihawete wanupe nehe, i'i Tupàn izupe. A'e rupi omono kar awakwer paw waneko haw pe wà kury.

9

Oho Xau Xamuew ipyr

1 Amo awa Izaew izuapyr a'e, wikuwe a'e 'ar rehe a'e. Ki her romo a'e. Mezàmi zuapyr romo hekon. Na'aw hàmuz gwer waner xe a'e wà. Amiew umuzàg Mekorat. Mekorat umuzàg Zeror. Zeror umuzàg Apiaz. Apiaz umuzàg Ki. Hemetarer katu a'e. Tuwihaw romo hekon a'e. 2 Heta ta'yr kwàkwàmo ipuràg eteahy ma'e a'e. Xau ta'yr her romo a'e. Naheta kwaw amo awa ipuràg eteahy wera'u ma'e izàwenugar Izaew wainuinuromo paw rupi wà no. Iaiha katu amogwer wanuwi a'e no. Amo teko wainuromo upu'àm mehe iàkàg ràgypy hexakaw a'e. 3 Amo 'ar mehe amo zumen Ki heimaw Xau tu heimaw ukàzym oho amo me wà. Uze'eg tu Xau pe. — Hera'yr, eraha amo zanewe uma'ereko ma'e nezeupi nehe. Ekar zumen eho wà nehe.

4 Wata oho waiko Eparai ywy rehe ywytyr heta haw nànàn wà. Wata oho Xarixa ywy nànàn wà no. Nuexak kwaw zumen wà. A'e rupi wekar oho Xari ywy rehe wà kury. Nuiko kwaw zumen a'e pe wà no. A'e rupi oho Mezàmi ywy rehe wanekar pà wà kury. Nuexak kwaw a'e pe wà. 5 Na'e wixe Zupe ywy rehe wà kury. Uze'eg Xau uma'ereko ma'e pe kury. — Zazewyr zaha zanereko haw pe ty. Aze zazekaiw katu zumen hekar haw rehe nehe, heru ipy'arehaite putar zanerehe ima'enukwaw pà a'e nehe, i'i izupe.

6 — Tuwe rihi. Amo awa Tupàn pe imono pyrer wiko ko taw pe a'e. Teko paw umuwete katu wà. Ta'e hemimume'u paw uzeapo tuwe a'e xe. Aze'eg putar izupe nehe. Aze ru'u ukwaw zumen zanereimaw waho awer zanewe imume'u pà a'e, i'i uma'ereko ma'e Xau pe.

7 Upuranu Xau hehe kury. — Aze zaha a'e pe nehe, ma'e ximono putar izupe nehe. Naheta kwaw temi'u zanema'eryru pupe. Naheta kwaw ma'e izupe imono pyràm. Ma'e heta zanewe, i'i izupe.

8 Uwazar uma'ereko ma'e Xau ize'eg a'e. — Heta parat pixika'i ma'e ihewe. Apuner izupe imono haw rehe nehe. Nezewe mehe umume'u putar ru'u zumen wakàzym awer nehe. Uruexak putar ru'u ure wà nehe, i'i izupe.

9-11 — Ikatuahy neremimume'u kwer. Zaha, i'i izupe. A'e rupi oho tawhu pe awa Tupàn pe imono pyrer heko haw pe wà kury. Ywytyr rehe tawhu kutyr uzeupir mehe we uwàxi amo kuzàwaza 'y piaromo oho ma'e a'e wà. Upuranu wanehe wà. — Aipo ma'e ikwaw pyr 'ym kwaw par wiko tawhu pe a'e, i'i wanupe wà. (A'e 'ar mehe teko uze'eg nezewe wà.) Aze ipuranu wer Tupàn rehe wà, — Zaze'eg zaha ma'e ikwaw pyr 'ym kwaw par pe nehe, i'i uzeupeupe wà. Ta'e a'e 'ar rehe teko uze'eg nezewe Tupàn ze'eg imume'u har wanupe a'e wà xe. Ma'e ikwaw pyr 'ym kwaw par, i'i wanupe wà.

12 — Wikuwe a'e, i'i kuzàwaza wanupe wà. — Peme'e kury. Pe pe wata oho iko a'e, penenataromo a'e. Peata na'arewahy kury. Ta'e wixe putar oho iko tawhu pupe tàrityka'i kury 'y. Ta'e teko omono putar amo ma'e Tupàn pe kutàri a'e wà kury 'y, ma'ea'yr hapy haw rehe ywytyr rehe har rehe a'e wà kury 'y, i'i wanupe wà. 13 Tawhu pupe peixe re peàwàxi putar a'e awa ywytyr rehe izeupir 'ym mehe we nehe. Umai'u putar a'e pe nehe. Teko nuzypyrog kwaw umai'u pà ihem 'ym mehe we wà. Ta'e a'e ae omono putar Tupàn ize'egatu a'e temi'u rehe a'e nehe 'y. Xo a'e re zo teko henoz pyrer upuner

umai'u haw rehe wà. Pezeupir a'e pe kury. Tàrityka'i peàwàxi putar nehe, i'i wanupe wà.

14 A'e rupi oho tawhu pe wà kury. Wixe mehe we wexak Xamuew wà. Xamuew uhem wà wanuwake Tupàn imuwete katu haw kutyr wata mehe kury.

15 A'e 'ym mehe karumehe Xau ihem 'ym mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Xamuew pe.

16 — Pyhewe nezewe 'or mehe amur kar putar amo awa Mezàmi zuapyr newe ihe nehe. Erezakook putar uri kawer iàkàg rehe nehe, heremiaihu Izaew wanuwihawete romo imuigo kar pà nehe. A'e awa upyro putar Izaew Piri ywy rehe har wanuwi a'e wà nehe. Piri ywy rehe har upuraraw kar ma'erahy waiko heremiaihu Izaew wanupe wà. Aexak ipuraraw kar mehe ihe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i Izaew ihewe wà. Aenu a'e ma'e henoz mehe ihe wà no.

17 Na'e Xamuew wexak Xau tur mehe kury. A'e 'ar mehe we Tupàn uze'eg Xamuew pe, — Aw awa rehe aze'eg newe ihe. Weruze'eg putar heremiaihu Izaew a'e wà nehe, i'i izupe.

18 Uwàxi Xau Xamuew oho kury, tawhu ukenaw huwake kury. Upuranu hehe. — Ma'e pe hekon awa ma'e kwaw pyr 'ym ikwaw par, i'i Xau izupe.

19 Uwazar Xamuew ize'eg izupe. — Ihe aiko a'e ma'e kwaw par romo ihe. Eho herenataromo Tupàn imuwete haw pe kury. Ne nehe, nerehe we har nehe no, pemai'u putar heràpuz me kutàri pyhaw nehe. Pyhewe izi'itahy awazar putar pepuranu haw peme ihe nehe. A'e re pepuner peho haw rehe nehe. 20 Ezemumikahy zo nereimaw zumen wanehe nehe. Eremumaw na'iruz 'ar wanekar pà. Amo wexak wà. Teko Izaew izuapyapyr a'e wà, neputar uwihaw romo a'e wà. Uputar neru iànàm a'e wà no, i'i Xamuew Xau pe.

21 Uze'eg Xau izupe kury. — Mezàmi zuapyr romo aiko ihe. Mezàmi izuapyapyr a'e wà, naheta tete kwaw a'e wà. Pixika'i wera'u amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwi upaw rupi wà. Màràzàwe tuwe ereze'eg iko nezewe ihewe, i'i izupe.

22 Na'e Xamuew weraha Xau mynykaw pe kury, weraha hehe we har a'e pe no. — Eapyk pe pe ywyrapew ahykaw rehe tuwihaw renaw rehe nehe, i'i izupe. Amo teminozgwer wapyk ywyrapew izywyr wà. Heta 30 ru'u wà. 23 Na'e uze'eg Xamuew temi'u iapo arer pe kury. — Amono amo ma'ero'o kwer pehegwer newe. — Emonokatu nehe, a'e newe. Erur xe kury, i'i izupe.

24 A'e rupi temi'u iapo arer upyhyk ma'ero'o kwer henugupy rehe har ikatu wera'u ma'e kury, Xau henataromo imono pà kury. Uze'eg Xamuew kury. — Exak ty. Ai'aw ma'ero'o kwer pehegwer newe imonokatu pyrer ty. E'u kury. Ta'e oromonokatu newe ure xe. Aenoz teko xe wamur kar pà ihe wà, wamumai'u kar pà herehe we ihe wà, i'i izupe. A'e rupi, a'e 'ar mehe, Xau umai'u Xamuew pyr a'e. 25 Umai'u re wezyw Tupàn imuwete katu haw wi wà kury, tawhu pe oho pà wà kury. Umuàgà'ym amo ker haw Xau pe wà, tàpuz 'aromo har imuàtà pyrer pe wà. 26 Uker a'e pe. Izi'itahy oho Xamuew a'e pe Xau henoz tà. Uze'eg nezewe izupe. — Epu'àm kury. Neho haw 'ar uhem kwez kury. Aha putar nerupi pepa'i ihe nehe kury, i'i izupe. Upu'àm Xau kury. Uhem tàpuz wi Xamuew rupi tawhu myter romo oho pà wà.

Xamuew uzakook ma'e kawer Xau iàkàg rehe

27 Tawhu wi teko wahemaw pe uhem mehe uze'eg Xamuew Xau pe kury. — Emuata kar nerehe we har nerenataromo nehe. Epyta xe. Ta'e amume'u putar amo Tupàn ze'eg newe ihe nehe kury xe.

10

1 Weraha Xamuew zutahyky'a por uri kawer. Uzuhen Xamuew a'e uri tykwer Xau iàkàg rehe kury. Uzurupyter no. Uze'eg nezewe izupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nemuigo kar Izaew wanuwihawete romo kwez kury. Ereiko putar wanuwihaw romo kury. Erepyro putar waàmàtyry'ymar wanuwi upaw rupi katete ne wà nehe. Amo ma'e uzeapo putar kutàri nehe. Nezewe mehe erekwaw putar neànàm wanuwihawete romo nemuigo kar awer nehe.

2 Kutàri xe wi neho re nehe, ereàwàxi
putar mokoz awa ne wà nehe, Hakew itym
awer huwake Zewza taw huwake Mezàmi
izuapyapyr waiwy rehe ne wà nehe. —
Nereimaw zumen ukàzym ma'e kwer a'e
wà, amo wexak kwez a'e wà kury, i'i putar
a'e mokoz awa newe a'e wà nehe. — Neru
nuzemumikahy kwaw wanehe kury. Uze-
mumikahy nerehe kury, i'i putar newe
wà nehe. — Ma'e apuner iapo haw rehe
hera'yr hexak pà ihe nehe, i'i neru iko, i'i
putar newe wà nehe.

3 A'e re eata eho iko nehe, te ere-
hem putar ywyra Tupàn pe imonokatu
pyrer Tamor pe har pe nehe. A'e pe
erexak putar na'iruz awa Metew kutyr
wata ma'e ne wà nehe. Uzuka kar putar
ma'ea'yr Tupàn henataromo Metew pe wà
nehe. Amo awa weraha putar na'iruz
àràpuhàràànetea'yr oho iko wà nehe. Amo
awa weraha putar na'iruz typy'ak oho iko
nehe no. Inugwer weraha putar uwà tyk-
wer zutahyky'a por oho iko nehe no.

4 — Nekatu pa, nekatu pa, i'i putar newe
wà nehe. Umur putar a'e typy'ak newe wà
nehe no. Epyhyk wanuwi nehe.

5 A'e re ereho putar ywytyr Tupàn pe
imonokatu pyrer pe nehe, Zimea pe har
pe nehe. Piri ywy rehe har zauxiapekwer
wiko a'e pe wà, uker haw pe wà. Tawhu
ukenawhu huwake ereàwàxi putar amo
Tupàn ze'eg imume'u har wà nehe. Wezyw
putar waiko ywytyr wi wà nehe, ma'ea'yr
Tupàn henataromo zuka haw wi ur putar
wà nehe. Upy putar xi'àm tapi'ak i'ak kwer
wà nehe. Umupu putar wemimupu waiko
wà nehe no. Umupu putar uwioràwiràn wà
nehe. Upy putar uxi'àm wà nehe. Umupu
putar uwioràwiràn irir her ma'e wà nehe.
Umume'u putar Tupàn ze'eg oho waiko wà
nehe no.

6 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e rekwe wiko putar nezar romo
a'e nehe. Ereiko putar Tupàn ze'eg
imume'u har romo wainuromo nehe. Amo
ae ma'e romo ereiko putar a'e 'ar mehe
nehe. 7 A'e ma'e izeapo mehe, ezapo
neremiapo ràm upaw rupi nehe, ta'e Tupàn
wiko putar nerehe we a'e nehe xe. 8 Eho
herenataromo Ziwkaw tawhu pe kury.
Uruàwàxi putar a'e pe ihe nehe. Azuka
putar ma'ea'yr Tupàn henataromo nehe.
Ukaz putar a'e ma'e upaw rupi nehe.
Amono putar ma'e Tupàn pe hemuawyze
kar pà izupe ihe nehe no. Emumaw 7 'ar
a'e pe heràro pà nehe. A'e pe ahem putar
newe neremiapo ràm imume'u pà newe
nehe, i'i Xamuew Xau pe.

9 — Zazur rihi, i'i Xau Xamuew pe. A'e
'ar mehe we Tupàn uzapo Xau ipy'a amo
ae ma'e romo a'e kury. A'e 'ar mehe we
uzeapo ma'e Xamuew hemimume'u kwer
upaw rupi katete a'e. 10 Uhem Xau Zimea
tawhu pe uzehe we har pume kury. Wa-
hem mehe amo Tupàn ze'eg imume'u har
uwàxi wà. Tupàn rekwe wixe Xau ipy'a pe,
izar romo wiko pà. Wiko Xau Tupàn ze'eg
imume'u har romo a'e no, wainuromo a'e
no.

11 Amo teko Xau kwaw par a'e wà, wexak
a'e ma'e iapo mehe a'e wà. Upuranu uze-
hezehe wà. — Ma'e uzeapo Ki ta'yr pe.
Aipo Xau uzeapo Tupàn ze'eg imume'u har
romo a'e, i'i uzeupeupe wà.

12 Amo awa a'e pe har upuranu wanehe.
— Mon aipo tu romo hekon a'e, i'i. A'e rupi
ko 'ar rehe teko uze'eg nezewe wà. — Aipo
te Xau uzeapo Tupàn ze'eg imume'u har
romo a'e no, i'i wà.

13 Tupàn ze'eg imume'u re oho Xau
ma'ea'yr hapy haw ywytyr rehe har pe
kury. 14 Itutyr upuranu hehe kury, hehe
we har rehe no. — Ma'e pe peho, i'i
wanupe. — Zumen uruekar oroho uruiko
ure wà, i'i Xau izupe. — Nuruexak kwaw
ure wà, a'e rupi oroho Xamuew pe ureze'eg
pà ure, i'i izupe.

15 — Ma'in Xamuew peme, i'i itutyr.

16 — Amo wexak peneimaw wà, i'i urewe
a'e, i'i Xau izupe. Numume'u kwaw in-
ugwer Xamuew ize'eg awer ututyr pe.
Numume'u kwaw tuwihawete romo wiko
haw izupe.

Xamuew wiko Izaew wanuwihawete romo

17 Na'e wenoz Xamuew Izaew paw
Mipa pe wà kury, ta'e ipurumuwete wer
Tupàn rehe wanehe we upaw rupi a'e xe.
18 Uze'eg Xamuew nezewe teko wanupe
kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Izaew izar uze'eg iko nezewe peme a'e
kury. — Apupyro Ezit ywy wi kwehe

mehe ihe. Apupyro a'e pe har wanuwi ihe no. Apupyro amogwer teko ma'erahy peme ipuraraw kar har wanuwi ihe no. 19 Aiko pezar romo ihe. Xo ihe zo apupyro ikatu 'ymaw wi ma'erahy wi ihe. Nezewe rehe we kutàri naheputar kwaw pe pe. Pezemono'og herenataromo kury. — Emur amo awa urewe ureruwihawete romo nehe, peze ihewe kury. Izaew izuapyapyr pitàitàigatu uzemono'ono'og putar wànàm wanehe we wà nehe. Ta'yr izuapyapyr wanemiaihu pitàitàigatu uzemono'ono'og putar uzehe we wà nehe no.

20 — Pezemono'ono'og pezuwà xe heruwake nehe, i'i Xamuew Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe. Na'e omomor ita ma'e papar haw hereko har tuwihawete ràm iànàm wanexanexak pà. Ita wexaexak Mezàmi izuapyapyr wà. 21 Wenoz Mezàmi izuapyapyr wanemiaihu uzeupe upaw rupi wà kury. Omomor wi ita. Wexaexak Maxiri iànàànàm wà. Na'e awakwer Maxiri ipurumuzàmuzàg uhem Xamuew henataromo wà. Wexaexak Ki ta'yr Xau her ma'e wà. A'e rupi wekar oho wà, nuexak kwaw wà. 22 Na'e upuranu wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà. — Aipo a'e awa wiko xe a'e, i'i izupe wà. — He'e, i'i Tupàn. — Uzeàmim ma'eryru myter pe a'e, i'i.

23 Na'e amogwer uzàn hekar pà wà. Hexak ire werur wà. Iaiha katu wera'u amogwer wanuwi a'e. Amogwer teko wainuromo upu'àm mehe iàkàg uzexak kar wa'aromo a'e.

24 Uze'eg Xamuew teko wanupe. — Ai'aw awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemixak kwer a'e. Naheta kwaw amo izàwenugar zaneinuromo a'e wà, i'i wanupe. Uhapukaz teko paw wà kury, — Zaneruwihawete a'e, tuwe wikuwe a'e nehe, i'i wà.

25 — Tuwihawete uzapo putar ma'e tetea'u peme a'e nehe. Uzapo kar putar ma'e tetea'u peme a'e nehe no, i'i Xamuew teko wanupe. Umume'u a'e ma'e paw wanupe, pape rehe imuapyk pà. Omono a'e pape Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà. A'e re umuzewyr kar wi teko paw waneko haw pe wà kury. 26 Uzewyr Xau weko haw Zimea pe pe no. Amo awa ikàg ma'e wenu Tupàn ze'eg upy'a pe wà. A'e rupi oho Xau rupi wà. 27 Amo ae teko ikatu 'ym ma'e uze'eg nezewe hehe wà. — Ma'e a'e awa uzapo putar zanepyro pà a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. Uze'eg zemueteahy hehe wà. Nomono e kwaw ma'e izupe wà.

11

Upyro Xau Amon izuapyapyr wakàgaw wanuwi wà

1 Umumaw pitài zahy nezewe wà. Amo 'ar mehe Naaz Amon wanuwihaw oho Zamez taw Zireaz ywy rehe har kutyr kury. Ipureityk wer hehe. Hemiruze'eg zauxiapekwer umàmàn tawhu oho wà. Na'e awa Zamez taw pe har uze'eg izupe wà. — Xiapo katu zaneze'egaw nehe. Aze na'urezuka kwaw pe nehe, urumuigo kar putar ureruwihawete romo ure nehe, i'i izupe wà.

2 Uwazar Naaz waze'eg wanupe. — Zaneze'egaw iapo katu àwàm ikatu ihewe. Xo pitài ma'e zo azapo putar peme. Akutuk putar peneha awyze har paw i'ok pà ihe nehe. Nezewe mehe aexak kar putar Izaew paw waàkàg 'ymaw amogwer wanupe ihe nehe, i'i wanupe.

3 Zamez taw pe har wanuwihaw uze'eg izupe wà. — Emur 7 'ar urewe nehe. Nezewe mehe oromono kar putar ze'eg heraha har Izaew izuapyapyr nànàn ure wà nehe. Aze amo nur kwaw urepytywà pà nehe, a'e mehe uruzemono putar newe nehe, i'i izupe wà.

4 Uhem ze'eg heraha har Zimea taw pe Xau heko haw pe wà kury. Umume'u a'e iaiw ma'e a'e pe har wanupe wà. Teko uzypyrog uzai'oahy pà wà. 5 A'e 'ar mehe we uhem Xau wà iko ko wi tapi'ak wanupi. Upuranu wanehe. — Ma'e uzeapo iko. Màràzàwe tuwe teko paw uzai'o waiko wà, i'i. Umume'u Zamez taw parer ze'eg awer izupe wà. 6 Henu mehe, Tupàn rekwe wiko izar romo kury. Wikwahy Xau kury. 7 Upyhyk mokoz tapi'ak wà kury. Upei'ài'àg wà. — Peraha ko tapi'ak ipegegwer Izaew waiwy nànàn nehe, ty wà, i'i awa tetea'u wanupe. — Aze amo noho kwaw Xau rupi Xamuew rupi a'e zauxiapekwer wakutyr wà nehe, waneimaw

tapi'ak uzepei'ài'àg kar putar nezewe a'e wà nehe, peze Izaew paw wanupe nehe, i'i wanupe. Izaew ukyze Tupàn hemiapo ràm wi wà. A'e rupi ur upaw rupi wà. Pitài teko zàwe uputar ma'e wà. Iho wer Xau hupi wà. 8 Omono'ono'og Xau a'e teko paw wà. Weraha paw Mezek pe wà. Heta 300.000 awa Izaew izuapyapyr zauxiapekwer romo wà. Heta 30.000 awa Zuta izuapyapyr wà no. 9 Uze'eg Zamez pe har ze'eg herur har wanupe wà. — Peze'eg peho peànàm wanupe nehe. — Pyhewe kwarahy myter pe hin 'ym mehe we nehe, amo ur putar pepytywà pà wà nehe, peze wanupe nehe, i'i wanupe wà. Teko Zamez tawhu pe har hurywete henu mehe wà. 10 A'e rupi uze'eg Amon izuapyapyr wanupe wà. — Pyhewe ure uruzemono putar peme ure nehe. A'e re pepuner wyzài ma'e iapo haw rehe urewe penemimutar rupi nehe, i'i mua'u wanupe wà.

11 Iku'egwer pe umuza'aza'ak Xau awakwer na'iruz wamono'ogaw romo wà. Kwarahy ihem mehe wata oho Amon izuapyapyr waker haw kutyr wà. Uzypyrog wazuka pà wà. Kwarahy wapyter pe hin mehe umumaw wazuka haw wà. Umàno 'ym ma'e uhàuhàz oho wà. Uzàn amo ko rupi wà. Uzàn amo kwez rupi wà no.

12 Na'e Izaew uze'eg Xamuew pe wà kury. — Amo teko na'ipurumuigo kar wer kwaw Xau rehe zaneruwihawete romo a'e wà. Ma'e pe wanekon a'e wà kury. Erur a'e teko xe ne wà kury. Xiuka zane wà nehe kury, i'i izupe wà.

13 Uwazar Xau waze'eg wanupe. — Ni amo teko nuzuka kwaw amo teko kutàri wà nehe. Ta'e Tupàn upytywà Izaew waàmàtyry'ymar waneityk mehe a'e wà xe, i'i wanupe.

14 Uze'eg Xamuew teko wanupe. — Zane paw zaha Ziwkaw tawhu pe nehe kury. A'e pe ximume'u putar tuwe Xau zaneruwihawete romo heko haw nehe kury, i'i wanupe.

15 A'e rupi oho paw rupi Ziwkaw pe wà. Uzemono'og Tupàn henataromo wà. Umuigo kar Xau uwihawete romo wà kury. Omono ma'e Tupàn pe imuawyze kar haw romo wà. Xau a'e, Izaew upaw rupi katete a'e wà no, uzapo mynykawhu a'e ma'e uzeapo ma'e kwer rehe wà, urywete haw rupi wà.

12

Umume'u Xamuew uze'eg iahykaw rehe har

1 Na'e uze'eg wi Xamuew Izaew wanupe. — Azapo ma'e peneminozgwer kwez ihe. Amono amo tuwihawete kwez peme. Uzapo kar putar ma'e peme nehe kury. 2 Peneruze'eg putar a'e nehe kury. Ihe ihe kury, hetua'uhez tuwe ihe kury. He'awxig no. Hera'yr wiko penehe we wà. Hekwarer mehe arer we aiko penenataromo ihe, aiko peneruze'egar romo ihe no. Te kutàri. 3 Aiko xe ihe kury. Aze azapo amo ma'e ikatu 'ym ma'e, aze azawy, pemume'u tàrityka'i Tupàn henataromo nehe, tuwihawete Tupàn hemixak kwer henataromo nehe no. Aipo hemunar amo heimaw tapi'ak rehe ihe. Aipo hemunar amo heimaw zumen rehe ihe. Aipo heremu'em amo pe. Aipo azapo iaiw ma'e amo pe. Aipo apyhyk temetarer amo wi heremu'emaw hekuzaromo tuwihaw romo hereko mehe. Aze apyhyk ma'e amo wi, amuzewyr putar ihe nehe. Amekuzar putar wyzài heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihe nehe kury, i'i wanupe.

4 Uwazar teko ize'eg izupe wà. — Naneremu'em pixik kwaw urewe ne. Nerezapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e urewe. Nerepyhyk pixik kwaw ma'e amo wi, i'i izupe wà.

5 Uze'eg Xamuew. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, tuwihawete Tupàn hemixak kwer a'e no, wenu peze'eg awer kutàri a'e wà kury. Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e peme ihe, i'i wanupe. — Azeharomoete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu ureze'eg a'e, ukwaw neremiapo kwer a'e, i'i izupe wà.

6 Uze'eg wi Xamuew wanupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kury, wenu kury. Kwehe mehe wexak Moizez a'e, wexak Àràw a'e no. Werur peipy paw Ezit ywy wi a'e wà no. 7 Pepyta xe peneko haw pe kury. Ihe amume'u putar penemiapo kwer Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e henataromo ihe nehe kury. Apumuma'enukwaw kar putar Tupàn hemiapo kwer ikàg ma'e rehe upaw rupi katete ihe nehe no. Pepyro a'e. Upyro peipy a'e wà no. 8 Kwehe mehe Zako a'e, ipurumuzàmuzàg paw a'e wà no, oho Ezit ywy rehe a'e wà. A'e pe waneko mehe Ezit ywy rehe har umuigo kar peipy uma'ereko e ma'e romo wà. Na'e peipy uze'eg Tupàn pe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i izupe wà. A'e rupi omono kar Moizez wanupe Àràw rehe we a'e. Upyro Moizez peipy Ezit wi wà. Werur ko ywy rehe wà. 9 Peipy heharaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà, Zanezar wi wà. A'e rupi umur kar Xi peipy wakutyr. Azor pe har wanuwihaw romo hekon Xi a'e. Piri ywy rehe har a'e wà, Moaw izuapyapyr wanuwihawete a'e no, weityk Izaew a'e wà. Uzuka teko tetea'u wà. Upuraraw kar ma'erahyhu amogwer wanupe wà no. 10 Na'e peipy uhapukaz Tupàn pe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i izupe wà. — O Tupàn iaiw ma'e uruzapo nerenataromo. Urupuir newi ure, tupàn a'ua'u Kànàà wazar wamuwete katu pà ure. Heta tupàn a'ua'u awa Kànàà pe har wanupe wà. Heta tupàn a'ua'u kuzà wanupe wà no. Urepyro pe ureàmàtyry'ymar wanuwi nehe. A'e re urumuwete katu wi putar ure nehe no, i'i Izaew Tupàn pe wà. 11 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar Zineàw Izaew wapyro pà waàmàtyry'ymar wanuwi. A'e re umur kar Marak. A'e re umur kar Zepite. A'e re hemur kar a'e. Xamuew ihe. Nezewe ikatu peneko awer peme. Peàmàtyry'ymar nupuraraw kar kwaw ma'erahy peme a'e 'ar mehe wà. 12 Amo 'ar mehe Amon wanuwihawete Naaz her ma'e ur peàmàtyry'ym pà a'e. Hexak mehe napeputar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e penuwihaw romo. — Uruputar amo awa ureruwihawete romo. Urereruze'eg putar a'e nehe, peze ihewe. 13 A'e rupi aiko tuwihawete penemixak kwer xe kury. Penoz ihewe. Tupàn umur ko awa kwez peme kury, penuwihawete romo kury. 14 Ikatuahy putar peneko àwàm peme nehe, aze pekyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wi nehe, aze peinu ize'eg nehe, aze peruzar hemiapo putar àràm nehe, aze pezeruzar hehe nehe, aze peruzar ko penuwihawete nehe. 15 Aze napeinu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg nehe, aze naperuzar kwaw nehe, Tupàn wiko putar peàmàtyry'ymar romo a'e nehe. Wiko putar penuwihawete iàmàtyry'ymar romo a'e nehe no, i'i Xamuew teko wanupe. 16 — Pepyta xe pepu'àmaw pe kury. Pexak putar amo Tupàn hemiapo ràm hexak pixik pyr 'ym nehe kury. 17 Nukyr kwaw àmàn ko 'ar rehe. Teko opo'o arozràn waiko oko pe wà. Ihe aze'eg putar Tupàn pe ihe nehe kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuànoànog kar putar àmàn a'e nehe kury. Umugyr kar putar àmàn a'e nehe no. A'e ma'e uzeapo mehe hexak mehe pekwaw putar ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer. Tuwihawete henoz mehe pezapo iaiw ma'e Tupàn henataromo. Wikwahy a'e. Uzemumikahy a'e no, i'i Xamuew wanupe.

18 Na'e uze'eg Xamuew Tupàn pe kury. A'e 'ar mehe we Tupàn umuànoànog kar àmàn kury. Umugyr kar àmàn no. A'e rupi teko ukyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà kury. Ukyze Xamuew wi wà no. 19 A'e rupi uze'eg Xamuew pe wà. — Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe urerehe kury. Nezewe mehe nurumàno kwaw nehe. Iaiw ma'e tetea'u uruzapo. A'e re urenoz tuwihawete no, amo ae iaiw ma'e iapo pà nezewe, i'i izupe wà.

20 — Pekyze zo nehe, i'i Xamuew wanupe. — Iaiw ma'e pezapo. Nezewe rehe we pepytu'u zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu re nehe. Zanezar romo hekon a'e. Peiko hemiruze'eg romo azeharomoete nehe. 21 Pemuwete zo tupàn a'ua'u pe wà nehe. Nupuner kwaw pepytywà haw rehe wà. Nupuner kwaw pepyro haw rehe wà. Nuiko kwaw tupànete romo wà. 22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u pewi utyryk pixik 'ym àwàm a'e, uwer ikatuahy ma'e rehe a'e. Nahemu'em pixik kwaw a'e. Ta'e penexanexak wemiaihu romo a'e xe. 23 Ihe ihe, napytu'u kwaw penehe heze'eg ire izupe nehe. Aze mo apytu'u, a'e mehe mo ikatu 'ym ma'e azapo mo Tupàn henataromo. Apumu'e putar Tupàn rape ikatu ma'e rupi peho

àwàm rehe ihe nehe. 24 Pekyze Tupàn wi nehe. Peiko hemiruze'eg romo azeharomoete nehe, pepytu'u 'ym pà nehe. Pema'enukwaw peme hemiapo kwer ikatu wera'u ma'e rehe nehe. 25 Aze pezapo wi wi ikatu 'ym ma'e peho peiko nehe, azeharomoete pekàzym putar nehe. Penuwihawete ukàzym putar a'e nehe no.

13

Izaew uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har wà

1 Wereko Xau 30 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 42 kwarahy Izaew wanuwihawete romo wiko pà. 2 Wexaexak 3.000 awa Izaew izuapyapyr a'e wà kury. Umuzewyr kar amogwer paw wamono kar pà waneko haw pe wà. 2.000 awa upyta Mikimaz tawhu pe wà, ywy ywytyr heta haw pe Metew huwake har pe wà no. 1.000 awa upyta Xau ta'yr Zonata her ma'e rehe we wà. Upyta Zimea tawhu Mezàmi waiwy rehe har pe wà.

3 Uzuka Zonata Piri ywy rehe har zauxiapekwer wanuwihaw Zema pe har a'e kury. Piri ywy rehe har wenu izuka awer imume'u haw wà. Na'e Xau omono kar xi'àm ma'e'ak kwer ipy har Izaew ywy nànàn a'e wà kury. Wenoz zauxiapekwer paw puruàmàtyry'ym àwàm pe wà. 4 Teko paw wenu ko ze'eg wà. — Xau uzuka Piri ywy rehe har wanuwihaw a'e. A'e rupi ko 'ar rehe Piri ywy rehe har na'iakatuwawahy kwaw zanerehe a'e wà kury, i'i oho waiko taw Izaew waiwy rehe har nànàn wà. A'e rupi teko uzemono'og oho Xau rehe we Ziwkaw tawhu pe a'e wà kury, ta'e wenoz a'e wà xe.

5 Uzemono'ono'og Piri ywy rehe har a'e wà no, Izaew waàmàtyry'ym pà a'e wà no. Heta 30.000 ywyramawa puruàmàtyry'ymaw pe har wanupe. Heta 6.000 zauxiapekwer kawaru ku'az har wà no. Zauxiapekwer upy rehe wata ma'e waneta haw nuzawy kwaw ywyxig yryhu iwyr har waneta haw. Oho Mikimaz pe wà, tawhu Mete-Awen huwake kwarahy hemaw kutyr wà. Uzapo uker haw a'e pe wà. 6 Izaew wexak waneta haw wà. — Naheta kwaw zanezepyro haw wanuwi nehe. Zawaiw katu zanereko haw kury, i'i uzeupeupe wà. Amo uzeàmim itakwar pupe wà. Amo uzeàmim ywykwar pupe wà. Amo uzeàmim itahu wamyter pe wà. Amo uzeàmim tywypaw pe wà. Amo uzeàmim 'yzygwar pupe wà. 7 Amo wahaw yrykaw Zotàw her ma'e wà. Oho Kaz ywy rehe wà, Zireaz ywy rehe wà no. Upyta Xau Ziwkaw taw pe a'e. Teko a'e pe har ukyze katu waiko wà. 8 — Emumaw 7 'ar xe wi nehem 'ym pà nehe, i'i Xamuew izupe a'e 'ym mehe. Noho kwaw Xamuew a'e pe. A'e rupi teko uzypyrog Xau wi upuir pà wà kury. Uhem oho a'e wi wà. 9 Na'e uze'eg Xau wanupe kury. — Perur ma'ea'yr Tupàn henataromo izuka pyràm pe wà nehe, hapy paw pyràm pe wà nehe. Perur ma'e Tupàn pe imono pyràm imuawyze kar haw nehe no, i'i wanupe. Na'e omono Xau a'e ma'e Tupàn pe kury. 10 Imono pawire izuka pawire uhem Xamuew a'e pe kury. Oho Xau huwàxi mà. — Nekatu ty, i'i izupe. 11 — Ma'e erezapo ne, i'i Xamuew Xau pe. — Aexak teko ihewi wahemaw ihe, ihewi wapuir haw ihe. Ne nerezur kwaw neze'eg awer rupi no. Piri ywy rehe har uzemono'og Mikimaz pe a'e wà no. 12 A'e rupi aze'eg nezewe hezeupe ihe. — Piri ywy rehe har wezyw putar Ziwkaw wi heàmàtyry'ym pà a'e wà nehe kury. — Hepytywà pe nehe, na'e kwaw Tupàn pe ihe rihi, a'e hezeupe. A'e rupi azuka ma'ea'yr Tupàn henataromo. Amono a'e ma'e izupe, i'i Xau Xamuew pe.

13 — Iranaiw ma'e ài ereiko, i'i Xamuew. — Nereruzar kwaw Tupàn Zanezar ze'eg awer. Aze mo ereruzar, a'e mehe mo ne, nezuapyapyr mo a'e wà no, wiko mo Izaew wanuwihawete romo tuweharupi a'e wà, awyze harupi mo wà. 14 Erepytu'u putar waneruze'eg ire nehe kury. Ta'e nereruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne xe. A'e rupi Tupàn wekar putar amo ae awa wemimutar ràm a'e nehe. Umuigo kar putar a'e awa ko teko wanuwihawete romo a'e nehe, i'i Xamuew Xau pe.

15 Na'e uhem Xamuew oho Ziwkaw wi pe rupi wata pà kury. Xau a'e, amogwer teko Ziwkaw pe har a'e wà no, uhem oho tawhu wi zauxiapekwer wapyta haw pe a'e wà no. Zimea Mezàmi ywy rehe

har pe wanekon wà. Na'e Xau upapar zauxiapekwer wà kury. 600 awa ru'u heta wà. 16 Xau a'e, ta'yr Zonata a'e no, hemiruze'eg awa a'e wà no, upyta Zema pe Mezàmi waiwy rehe wà. Piri ywy rehe har wiko uker haw pe Mikimaz pe a'e wà. 17 Zauxiapekwer Piri ywy rehe har uzemuza'aza'ak na'iruz zemono'ogaw romo wà kury. Uhem oho uker haw wi Izaew wanehe ume'egatu pà wà. Pitài zemono'ogaw oho Opira taw Xuwaw ywy rehe har kutyr wà. 18 Amo oho Mete-Orom kutyr wà. Amogwer wata oho ywytyr kutyr wà. Aze teko uzeupir a'e ywytyr rehe wà, upuner ywyàpyznaw Zemoim her ma'e hexakaw rehe wà. Wexak ywyxiguhu a'e wi ume'e pà wà no.

19 A'e 'ym mehe Piri ywy rehe har uze'eg Izaew wanupe wà. — Napepuner kwaw takihepuku iapo haw rehe. Napepuner kwaw purukutukaw iapo haw rehe no, i'i wanupe wà. A'e rupi naheta kwaw ni pitài itaper ima'ema'e iapo har Izaew ywy rehe wà. 20 A'e rupi aze Izaew wama'e heruwaruwakaw nahaime kwaw, weraha Piri ywy rehe har waneko haw pe wà: zukurupe, itazy, takihezyapar. A'e ma'e paw Izaew weraha Piri ywy rehe har wanupe imuaime kar pà wanupe wà. 21 Aze umuaime itazy, wenoz itaxig parat 4 kàràm ipuhuz taw hekuzaromo wà. Aze umuaime tapi'ak kutukaw, wenoz itaxig parat 4 kàràm ipuhuz haw hekuzaromo wà no. Aze umuaime ywy heruwaruwakaw, wenoz itaxig parat 8 kàràm ipuhuz taw hekuzaromo wà. Aze umuaime zukurupe, wenoz itaxig parat 8 kàràm ipuhuz haw hekuzaromo wà no. 22 A'e rupi zeàmàtyry'ymaw 'ar mehe ni amo zauxiapekwer Izaew izuapyr nuwereko kwaw takihepuku wà, ni purukutukaw wà no. Xau a'e, ta'yr Zonata a'e no, xo a'e zo wereko takihepuku wà.

23 Na'e Piri ywy rehe har omono kar amo zauxiapekwer ywyàpyznaw Mikimaz her ma'e ipyhyk pà Izaew wanuwi wà kury.

14

Zonata uzemurywete haw

1 Amo 'ar mehe Zonata uze'eg utakihepuku heraha har pe kury. — Zaha Piri ywy rehe har zauxiapekwer waker haw pe nehe. Upyta Piri ywy rehe har ywyàpyznaw kupe kutyr upytu'u haw pe wà, i'i izupe. Numume'u kwaw wemiapo ràm u pe. 2 Xau a'e, Migirom pe Zimea huwake hekon a'e 'ar mehe a'e. Umupu'àm wàpuzràn amo homà 'yw iwy pe. Amo 600 awa ru'u wiko hehe we a'e pe wà no. 3 Amo xaxeto a'e pe hekon a'e no. Umunehew xaxeto kamirpuku uzehe. Aiaz Aitu ta'yr her romo a'e. Ikamo i'ir romo hekon a'e. Ikamo a'e, Pinez ta'yr Eri hemimino romo hekon a'e. Pema'enukwaw Eri rehe. Xaxeto romo hekon Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo Xiro pe kwehe mehe a'e. Awa a'e wà, nukwaw kwaw Zonata a'e wi ihem awer a'e wà.

4 Wahaw Zonata ywyàpyznaw oho iko Piri ywy rehe har wapytu'u haw pe uhem pà. Heta mokoz itahu a'e pe. Pitài iawyze har rehe hin. Inugwer iahurehe hin. Itahu ipy a'e, Moze her romo a'e. Xene inugwer her romo a'e. 5 Itahu ipy ywyàpyznaw huwake kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe hin a'e. Mikimaz a'e itahu henataromo tuz. Inugwer itahu kwarahy hemaw awyze har kutyr har rehe hin a'e. Zema a'e itahu henataromo tuz.

6 Uze'eg Zonata uzehe we har pe. — Piri ywy rehe har uzeruzar 'ym ma'e romo wanekon wà. Zaha waker haw pe kury. Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanepytywà putar a'e nehe. Aze zanepytywà nehe, xityk putar Piri ywy rehe har zane wà nehe. Teko tetea'u heta 'ym mehe wà, aze Tupàn upytywà a'e teko wà, a'e teko upuner wyzài ma'e iapo haw rehe wà, i'i izupe.

7 — Aze ma'e ikatu newe nehe, xiapo a'e ma'e zane nehe. Aha putar nerupi nehe, i'i hehe we har izupe. 8 — Ikatuahy, i'i Zonata. — Zaha a'e pe nehe. Tuwe awakwer ur zanerexak pà wà nehe, i'i. 9 — Pepyta pe pe nehe. Tuwe uruhem penuwake nehe, i'i putar ru'u zanewe wà nehe. Aze uze'eg nezewe wà nehe, xiruzar waze'eg nehe. 10 — Pezur xe ureruwake kury, aze i'i zanewe nehe, zaha wanuwake nehe. Ta'e

nezewe Tupàn ukwaw kar putar waneityk àwàm zanewe a'e nehe xe, i'i izupe.

11 Na'e uzexak kar oho Piri ywy rehe har wanupe wà kury. — Pexak ty wà. Amo Emerew uhem wà itakwar wi wà, uzeàmimaw wi wà, i'i Piri ywy rehe har uzeupeupe wà, Zonata wanehe uze'eg ury-wahy pà wà.

12 Na'e Piri ywy rehe har uhapukaz Zonata pe wà, hehe we har pe wà no. — Pezeupir xe kury ty wà. Urepurexak kar wer amo ma'e rehe peme ure, i'i wanupe wà. I'i Zonata kwàkwàmo pe, — Eho herupi kury, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk kar putar Piri ywy rehe har Izaew wanupe a'e wà nehe xe, i'i izupe.

13 Uzeupir Zonata oho uzemumew pà a'e kury. Oho kwàkwàmo hupi a'e no. Uzàmàtyry'ym Zonata Piri ywy rehe har oho wà, ywy rehe wamu'ar kar pà wà. Kwàkwàmo hupi oho ma'e uzukazuka oho wanereko, haikweromo a'e wà no. 14 A'e 'ar mehe uzuka 20 awa ru'u wà. A'e ywype-hegwer ipuku haw heta 17 zywa. Heta 17 zywa hepykàg romo har a'e no. 15 Piri ywy rehe har a'e ker haw pe har paw ukyze katu wà kury. Zauxiapekwer waker haw izywyr wata ma'e uryryryryz ukyze pà wà no. Ywy uryryryryz a'e no. Ta'e Tupàn umukyze kar a'e wà xe.

Weityk Piri ywy rehe har wà

16 Amo awa Xau hemiruze'eg, ma'e rehe ume'e zàmim ma'e a'e wà, Zimea taw Mezàmi ywy rehe har pe wanekon a'e 'ar mehe a'e wà. Wexak a'e Piri ywy rehe har he'o ma'e a'e wà. Uzàn waiko a'e wà. Uzàn e kwerupi wà no. 17 Na'e uze'eg Xau amo tuwihaw wanupe kury. — Pepapar zauxiapekwer zanerehe har peho pe wà kury. Aze ru'u amo nuiko kwaw xe wà, i'i wanupe. Upapar oho wà. Nuexak kwaw Zonata wà. Nuexak kwaw kwàkwàmo itak-ihepuku heraha har wà no. 18 Na'e i'i Xau a'e xaxeto Aiaz her ma'e pe kury. — Erur Tupàn Ze'eg Hyru xe kury, i'i izupe. Uze'eg nezewe ta'e a'e 'ar rehe Izaew wanuwihaw weraha Tupàn Ze'eg Hyru wenataromo a'e wà, wata mehe awyze harupi wà.

19 Xaxeto pe Xau ize'eg mehe we hehaite wera'u teko Piri ywy rehe har waker haw pe har wà kury. Na'e i'i Xau xaxeto pe kury. — Epuranu zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe kury, i'i izupe.

20 Na'e zauxiapekwer Xau hemiruze'eg uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har oho wà kury. Hehaite Piri ywy rehe har wà. He'o wà no. Nukwaw kwaw wemiapo wà. Uzeàmàtyry'yry'ym waiko wà. 21 A'e 'ym mehe amo Emerew wiko oho Piri ywy rehe har wapyr wà. Tàrityka'i uzewyr Xau pe Zonata pe wà kury. 22 Izaew ywytyr Eparai ywy rehe har rehe wiko ma'e a'e wà no, wenu Piri ywy rehe har Xau wi wazàn awer imume'u haw wà. A'e rupi uzemono'og wà kury, Piri ywy rehe har wakutyr oho pà wà kury. 23 Uzàmàtyry'ym oho waiko pe rupi wà. Te Mete Awem kupe kutyr uzuka Piri ywy rehe har wà. Upy-tywà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew a'e 'ar mehe wà. A'e rupi Izaew weityk Piri ywy rehe har wà.

Zeàmàtyry'ymawhu upaw

24 Izaew ima'uhez tuwe a'e 'ar mehe wà. Na'ikàg kwaw wà, ta'e ima'uhez tuwe wà xe. Ta'e a'e 'ym mehe Xau umume'uahy ko uze'egaw xe. — Aze amo u'u ma'e heàmàtyry'ymar wanehe hezepyk 'ym mehe we wà nehe, amono putar heze'eg iaiw ma'e a'e teko wanehe ihe nehe, i'i a'e 'ym mehe. A'e rupi ni amo numai'u kwaw a'e 'ar mehe a'e wà. 25 Zauxiapekwer paw uhem ka'a pe wà kury. Hàir tetea'u wexak a'e pe wà. 26 Tynehem ywyra hàir pupe upaw rupi wà. Ni amo nu'u kwaw wà, ta'e ukyze Xau ize'egaiw wi a'e wà xe. 27 Xo Zonata zo nuenu kwaw u a'e iaiw ma'e hemiapo ràm imume'u mehe a'e. A'e rupi upir ywyra opo pe har. Ukutuk hàir iapyr. U'u hàir ywyra iapyr pe har. Nan kwehe tete ikàg wewer. 28 Na'e amo zauxiapekwer uze'eg izupe. — Ure paw na'urekàg kwaw ure, ta'e neru umume'uahy ze'egaiw urewe a'e xe. — Aze amo u'u ma'e kutàri nehe, amume'uahy putar heze'egaiw hehe nehe, i'i neru urewe, i'i a'e awa Zonata pe.

29 Na'e uwazar Zonata waze'eg wanupe kury. — Iaiw ma'e uzapo heru zaneànàm wanupe a'e. Peme'e herehe. Hekàg kury, ta'e a'u hàir ihe xe. 30 Aze mo zaneànàm

u'u temi'u zaneàmàtyry'ymar zaneremityk kwer wanuwi ipyro pyrer wà, ikatu wera'u mo. Aze mo u'u temi'u, uzuka tetea'u wera'u mo Piri ywy rehe har wà, i'i wanupe.

31 A'e 'ar mehe weityk Izaew Piri ywy rehe har wà. Uzypyrog waàmàtyry'ym pà Mikimaz tawhu pe wà. Uzuka oho waiko pe rupi wata pà te Aezarom pe uhem mehe wà no. A'e rupi ikene'o tuwe Izaew uma'uhez pà wà. 32 A'e rupi upyhyk ma'e oho waàmàtyry'ymar wanuwi wà kury: àràpuhàràn hawitu ma'e wà, tapi'ak wà, tapi'aka'yr wà. Uzuka a'e pe wà. U'u ho'o kwer huwykwer inuromo wà. 33 Na'e amo umume'u oho Xau pe wà. — Exak nehe. Teko uzapo ikatu 'ym ma'e waiko Tupàn henataromo wà. U'u ma'ero'o kwer huwykwer izakook 'ym mehe we wà, i'i izupe wà. Uhapukaz Xau kury. — Naperuzar kwaw heze'eg. Perur amo itahu xe imuwamuwak pà herenataromo kury, i'i wanupe.

34 Uzapo kar amo ae ma'e wanupe kury. — Peze'eg peho teko wanupe kury. — Peraha peneimaw tapi'ak Xau pe wà nehe kury. Peraha peneimaw àràpuhàràn izupe wà nehe no, peze wanupe nehe. Tuwe uzuka xe wà nehe. Tuwe u'u xe wà nehe no. Tuwe nuzapo kwaw iaiw ma'e Tupàn henataromo wà nehe no. Tuwe nu'u kwaw ma'ero'o kwer huwykwer inuromo wà nehe, i'i wanupe. A'e rupi pyhaw teko paw werur weimaw tapi'ak a'e pe wà. Uzuka a'e pe wà. 35 Na'e Xau uzapo amo ma'ea'yr hapy haw a'e pe Tupàn henataromo kury. Ma'ea'yr hapy haw Xau hemiapo kwer ipy a'e.

Teko upyro Zonata wà

36 Na'e uze'eg Xau wemiruze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Zawezyw pyhaw Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym pà zane nehe. Kwarahy ihem 'ym mehe we xiuka Piri ywy rehe har paw zane wà nehe, wama'e paw ipyro pà zane wà nehe, i'i izupe wà. — Aze ikatu amo ma'e newe nehe, ezapo a'e ma'e nehe, i'i wanupe wà. — Nan, i'i xaxeto wanupe. — A'e 'ym mehe zapuranu Tupàn rehe nehe, i'i wanupe.

37 Na'e Xau upuranu Tupàn rehe kury. — Aze aha Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym pà ihe nehe, aipo ikatu putar newe nehe. Aipo erepytywà putar Izaew ne wà nehe. Aipo uruityk putar Piri ywy rehe har ure wà nehe, i'i izupe. A'e 'ar mehe Tupàn nuwazar kwaw Xau ize'eg a'e. 38 Na'e uze'eg Xau amogwer tuwihaw wanupe kury. — Pezur xe nehe ty wà. Pepuranuranu teko wanehe nehe. — Ma'e ikatu 'ym ma'e pezapo kwez Tupàn henataromo kutàri. Ta'e nuze'eg kwaw zanewe a'e xe, peze wanupe nehe, i'i wanupe. 39 — Amume'uahy putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wapyro har henataromo ihe nehe kury. Azuka putar a'e ikatu 'ym ma'e iapo arer ihe nehe. Aze hera'yr wiko a'e ma'e iapo arer romo nehe, nezewe rehe we azuka putar ihe nehe, i'iahy Xau. Ni amo nuwazar kwaw ize'eg izupe wà. 40 Na'e uze'eg wi wanupe. — Pepyta pe pe nehe. Apyta putar xe hera'yr Zonata rehe we ihe nehe, i'i wanupe. — Aze amo ma'e ikatu newe nehe, ezapo a'e ma'e nehe, i'i teko izupe wà.

41 Na'e uze'eg Xau Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar pe kury. — Ne Tupàn ne. Màràzàwe tuwe nerewazar kwaw heze'eg ihewe kutàri. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo Izaew wazar romo ereiko ne. Amomor putar ita ma'e papar haw hereko har ikatu 'ym ma'e iapo arer hexak pà ihe nehe kury. Exak kar ihewe nehe. Aze ihe a'e iaiw ma'e iapo arer romo aiko nehe, aze hera'yr a'e romo hekon nehe, exak kar ita Uri her ma'e inugwer ita 'aromo nehe. Aze amo Izaew izuapyapyr wiko a'e ma'e iapo arer romo nehe, exak kar ita Tumi her ma'e inugwer ita 'ar romo nehe, i'i Xau Tupàn pe. Omomor Xau ita. Ita Uri her ma'e uzexak kar inugwer i'aromo. Aze ru'u Xau, aze ru'u Zonata a'e ma'e iapo arer romo hekon a'e wà. Zauxiapekwer nuiko kwaw a'e romo wà.

42 Na'e uze'eg Xau kury. — Pemomor wi ita nehe. Aze ru'u ihe aze ru'u hera'yr Zonata. Ma'enugar wiko a'e ikatu 'ym ma'e iapo arer romo Tupàn henataromo. Omomor ita wà. Tupàn wexaexak Zonata ita pupe. 43 Na'e upuranu Xau Zonata rehe kury. — Ma'e erezapo, i'i hehe upuranu pà. — A'u hàir pixika'i ywyra iapyr rupi i'ok

pyrer ihe. Hepo pe apyhyk a'e ywyra. Aiko xe. Ahyk hemàno àwàm rehe, i'i izupe.

44 — Aze amo nanezuka kwaw wà nehe, tuwe Tupàn hezuka nehe, i'i Xau izupe.

45 Uwazar zauxiapekwer Xau pe wà kury. — Nan kwaw pa. Zonata weityk Piri ywy rehe har a'e wà. Umukàg Izaew a'e wà. A'e rupi Izaew weityk Piri ywy rehe har a'e wà. Na'ikatu pixik kwaw imàno àwàm urewe nehe. Urumume'uahy tuwe imàno 'ym àwàm Tupàn henataromo ure. Tupàn upytywà kutàri a'e, a'e rupi weityk Piri ywy rehe har a'e wà. Ezuka kar zo nehe, i'i zauxiapekwer Xau pe wà. Nezewe zauxiapekwer upyro Zonata imàno àwàm wi wà, tu wi wà.

46 Upytu'u Xau Piri ywy rehe har wanaikweromo oho re kury. Upytu'u wazuka re. Uzewyr Piri ywy rehe har uiwy pe weko haw pe wà.

Xau pureruze'egaw, iànàm no

47 Izaew wanuwihawete romo wiko mehe Xau uzàmàtyry'ym teko uiwy rehe har oho wà. Na'aw a'e teko waner xe wà: Moaw izuapyapyr wà, Amon izuapyapyr wà, Enom izuapyapyr wà, Zowa wanuwihawete wà, Piri ywy rehe har wà. Wyzài teko waàmàtyry'ym mehe Xau weityk a'e teko a'e wà. 48 Ikàg Xau waàmàtyry'ym mehe. Nukyze kwaw wanuwi. Weityk Amarek ywy rehe har wà no. Aze amo teko ur Izaew wakutyr wà, Xau weityk a'e teko wà, wamuzàn kar pà wà.

49 Heta na'iruz ta'yr izupe wà. Zonata, Iziwi, Mawkizu waner romo wà. Tazyr ipy Meraw her romo a'e. Tazyr iahykaw rehe har Mikaw her romo a'e. 50 Aenuà hemireko her romo a'e. Aima tazyr romo hekon. Zauxiapekwer Xau hemiruze'eg wanuwihaw a'e, tywyr ta'yr a'e, Aminer her romo a'e. Ner tywyr her romo a'e. 51 Xau tu Ki her ma'e a'e, Aminer tu Ner her ma'e a'e, Amiew ta'yr romo wanekon a'e wà.

52 Wikuwe mehe kwarahy nànàn Xau uzàmàtyry'ymahy Piri ywy rehe har wà. Wyzài 'ar mehe aze wexak amo awa ikàg ma'e hehaite ma'e, umuigo kar a'e awa wemiruze'eg romo amogwer zauxiapekwer wanehe we imono kar pà.

15

Zeàmàtyry'ymaw Amarek izuapyapyr wanehe har

1 Uze'eg Xamuew Xau pe. — Tupàn umuzakook kar uri kawer ihewe neàkàg rehe a'e, Izaew wanuwihawete romo nemuigo kar pà a'e, wemiruze'eg wanuwihawete romo nemuigo kar pà a'e. Ipurumume'u wer ma'e rehe newe kury. Einu katu ize'eg nehe. 2 Tupàn uzepyk putar Amarek ywy rehe har wanehe a'e nehe. Ta'e Izaew Ezit wi wahem mehe Amarek ywy rehe har uzàmàtyry'ym Izaew oho wà xe. 3 A'e rupi eho Amarek izuapyapyr wakutyr kury. Emumaw ne wà nehe. Emumaw wama'e paw nehe no. Epuhareko zo wà nehe. Ezuka a'e paw ne wà nehe: awakwer wà, kuzàgwer wà, kwarearer wà, kwarearer pixika'i ma'e wà, kuzàtàigwer wà, tapi'ak wà, àràpuhàràn wà, kawarukupewa'a kamer her ma'e wà, zumen wà. Upaw rupi katete ezuka ne wà nehe, i'i Tupàn iko newe kury, i'i Xamuew Xau pe kury.

4 A'e rupi omono'og Xau wemiruze'eg zauxiapekwer Terai pe wà kury. Upapar paw rupi a'e pe wà. Heta 200 miw zauxiapekwer Izaew izuapyapyr wà. Heta 10 miw zauxiapekwer Zuta izuapyapyr wà. 5 Na'e Xau a'e, zauxiapekwer paw a'e wà no, oho Amarek tawhu pe wà kury. Uzeàmim oho yrykaw 'y heta 'ymaw pupe wà. 6 Uze'eg Xau Kene izuapyapyr wanupe kury. — Pehem pezuwà Amarek ywy rehe har wamyter wi nehe. Nezewe mehe wazuka mehe napuzuka kwaw ihe nehe. Ta'e kwehe mehe Ezit ywy wi wahem mehe pekatu Izaew wanupe, i'i wanupe. A'e rupi uhem Kene wà Amarek ywy rehe har wanuwi wà kury.

7 Na'e weityk Xau Amarek ywy rehe har a'e wà kury. Uzypyrog Awira pe. Oho Xur Ezit ywy huwake har kwarahy hemaw kutyr har pe no. 8 Upyhyk Amarek ywy rehe har wanuwihawete Akak her ma'e wà. Uzuka amogwer Amarek ywy rehe har upaw rupi wà. 9 Xau a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà no, nuzuka kwaw Akak a'e wà. Nuzuka kwaw àràpuhàràne te ikatu wera'u ma'e wà no. Nuzuka kwaw tapi'ak

ikatu wera'u ma'e wà no. Ni tapi'aka'yr ikatu wera'u ma'e wà no. Ni àràpuhàràn ikatu wera'u ma'e wà no. Umumaw ikatu 'ym ma'e paw wà. Uzuka ma'ea'yr hekuzar 'ym ma'e paw wà no.

Tupàn nuputar kwaw Xau tuwihaw romo a'e

10 Na'e Tupàn uze'eg Xamuew pe kury.

11 — Azemumikahy Xau tuwihawete romo heremimuigo kar awer rehe ihe kury. Ta'e upuir ihewi a'e xe. Nuweruzar kwaw heze'eg a'e, i'i izupe. Uzemumikahy Xamuew ize'eg henu mehe. Umumaw pytun gatu Tupàn pe uze'eg pà uhapukaz pà Xau rehe. 12 Iku'egwer pe izi'itahy uhem oho weko haw wi Xau hekar pà kury. Ukwaw Xau Karamew tawhu pe iho awer. Uzapo Xau uzemuwete katu haw a'e pe. A'e re oho Ziwkaw tawhu pe. 13 Uwàxi Xamuew Xau a'e pe. Uze'eg Xau izupe. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur uze'egatu nerehe nehe, Xamuew. Aruzar ize'eg kwez ihe, i'i mua'u izupe.

14 Upuranu Xamuew hehe. — Màràzàwe tuwe ainu tapi'ak waze'eg mehe àràpuhàràn waze'eg mehe tàrityka'i ihe wà, i'i izupe.

15 Uwazar Xau ize'eg izupe. — Heremiruze'eg zauxiapekwer upyro a'e ma'ea'yr Amarek ywy rehe har wanuwi a'e wà. Upyro àràpuhàràn ikatu wera'u ma'e tapi'ak ikatu wera'u ma'e a'e wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar pe imono pyràm a'e wà. Uruzuka amogwer ma'ea'yr upaw rupi ure wà, i'i izupe.

16 — Tuwe rihi, i'i Xamuew Xau pe. — Tupàn umume'u ma'e ihewe karumehe pyhaw a'e. Amume'u putar newe ihe kury, i'i izupe. — Emume'u ty, i'i Xau izupe.

17 Uze'eg wi Xamuew izupe. — Naiko kwaw awa ikàg ma'e romo ihe, ere ru'u nezeupe amo 'ar mehe. Nan. Ereiko Izaew ta'yr wazuapyapyr paw wanuwihawete romo ne. Tupàn uzakook kar uri kawer nerehe Izaew wanuwihawete romo nemuigo kar pà a'e. 18 Uzuka kar Amarek ywy rehe har paw newe wà. Ta'e iaiw a'e wà xe. — Ezuka paw wà nehe, i'i Tupàn newe a'e. 19 Màràzàwe tuwe nereruzar kwaw ize'eg awer ne. Màràzàwe tuwe nepurupyro wer neàmàtyry'ymar wama'e rehe. Na'ikatu kwaw a'e ma'e neremiapo kwer Tupàn pe. Màràzàwe tuwe erezapo, i'i izupe.

20 — Nan kwaw pa. Aruzar Tupàn ze'eg ihe. — Ahem aha heàmàtyry'ymar wakutyr ihe. Arur wanuwihawete Akak her ma'e. Azuka Amarek ywy rehe har paw ihe wà. 21 Heremiruze'eg zauxiapekwer nuzuka kwaw tapi'ak ikatu wera'u ma'e wà. Nuzuka kwaw àràpuhàràn ikatu wera'u ma'e wà. Izuka pyràm romo wanekon wà. Nuzuka kwaw wà. Werur xe Ziwkaw pe Tupàn nezar pe wamono pà wà, i'i Xau Xamuew pe.

22 Uwazar Xamuew ize'eg izupe a'e no.

— Ma'enugar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uputar a'e.
Aipo uze'eg heruzar haw uputar. Aipo ma'ea'yr hapy haw uputar.
Ize'eg heruzar haw ikatu wera'u àràpuhàràn ikatu wera'u ma'e henataromo wazuka haw wi izupe.
23 Tupàn ze'eg heruzar 'ymaw a'e,
nuzawy kwaw tekwe ikatu 'ym ma'e wamuwete katu haw Tupàn henataromo.
Zanereko wera'u haw nuzawy kwaw tupàn a'ua'u wamuwete katu haw izupe. Iro Tupàn pe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e naneputar kwaw tuwihawete romo a'e kury.
Ta'e nereruzar kwaw ize'eg awer ne xe, i'i Xamuew izupe.

24 — Azeharomoete azapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo ihe. Naruzar kwaw ize'eg. Naruzar kwaw ize'eg newe imur pyrer ihe. Akyze teko wanuwi. A'e rupi azapo ma'e wanemimutar rupi ihe. 25 Xamuew, emunàn heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hewi kury. Ezewyr eho herupi nehe. Nezewe mehe apuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw rehe ihe nehe kury, i'i Xau Xamuew pe.

26 — Nazewyr kwaw nerupi ihe. Nereruzar kwaw Tupàn hemiapo kar haw ne. A'e rupi naneputar kwaw Izaew wanuwihawete romo a'e kury, i'i Xamuew izupe.

27 Na'e uwak Xamuew a'e wi uhem pà kury. Upyhyk Xau ikamirpuku rehe ikupe kutyr rehe. Umu'i kury. 28 I'i Xamuew izupe. — Eremu'i hekamir kwez ihewi ty. Nezewegatete kutàri Tupàn umu'i Izaew wanuwihawete romo nereko haw kwez newi a'e no. Omono kwez amo ae awa newi ikatu wera'u ma'e pe kury. A'e awa wiko putar tuwihawete romo nerekuzaromo nehe. 29 Tupàn Izaew wazar ikàg ma'e a'e, nahemu'em pixik kwaw a'e. Aze ipurapo wer amo ma'e rehe, uzapo a'e ma'e. Nuiko kwaw awa romo kuzà romo a'e. A'e rupi nuzewyr kwaw wemimume'u kwer wi a'e, i'i Xamuew izupe.

30 — Azeharomoete azapo ikatu 'ym ma'e kwez ihe. Nezewe rehe we hemuwete pe amogwer tuwihaw wanenataromo teko wanenataromo nehe. Ezewyr herupi nehe. Nezewe mehe apuner putar Tupàn nezar imuwete katu haw rehe ihe nehe, i'i Xau Xamuew pe a'e.

31 A'e rupi uzewyr Xamuew oho hupi.

32 — Perur tuwihawete Akak her ma'e xe nehe ty wà, i'i Xamuew wanupe. Uryryryryz Akak iko a'e, Xau henataromo oho mehe a'e. — Màno haw iroahy tuwe, i'i Akak a'e.

33 I'i Xamuew a'e tuwihaw pe. — Netakihepuku uzuka kuzà wamemyr tetea'u wahy wanuwi wà. Kutàri nehy imemyr ukàzym putar izuwi upaw rupi a'e nehe no. Wiko putar nehy kuzà imemyr 'ym ma'e romo nehe kury, i'i izupe. A'e re upei'ài'àg Xamuew Akak kury, Ziwkaw tawhu pe ma'ea'yr hapy haw henataromo kury.

34 A'e re oho Xamuew Hama pe. Uzewyr Xau weko haw Zimea pe. 35 A'e re Xamuew nuexak pixik kwaw Xau a'e. Upuhareko katu Xamuew Xau a'e. — Màràzàwe tuwe amuigo kar Xau Izaew wanuwihawete romo ihe, i'i Tupàn uzeupe. — Na'ikatu kwaw tuwihawete romo heko haw, i'i uzeupe.

16

Umuigo kar Tawi tuwihawete romo wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Xamuew pe kury. — Màràn 'ar eremumaw putar Xau ipuhareko katu pà nehe. Naputar kwaw Xau Izaew wanuwihawete romo ihe kury. Emynehem amo ma'ea'yr i'ak kwer uri kawer pupe kury. Eraha nezeupi kury. Eho Merez taw pe nehe, awa Zexe her ma'e hàpuz me neho pà nehe. Ta'e aexak amo ta'yr kwez tuwihawete ràm romo ihe kury xe, i'i Tupàn izupe.

2 — Màràzàwe tuwe apuner nezewe haw iapo haw rehe ihe nehe, i'i Xamuew. — Aze Xau ukwaw a'e ma'e iapo pyràm a'e nehe, hezuka putar a'e nehe, i'i izupe. — Eraha amo tapi'aka'yr nehe. — Aha putar a'e pe ma'ea'yr izuka pà Tupàn pe ihe, ere wanupe nehe. 3 — Enoz Zexe ma'ea'yr izuka àwàm me nehe. A'e mehe amume'u putar neremiapo ràm newe nehe. Erezakook putar uri kawer amo rehe tuwihawete romo imuigo kar pà nehe. Aexak kar putar a'e awa newe ihe nehe, i'i izupe.

4 Uzapo Xamuew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo karer. Oho Merez taw pe. A'e pe ihem mehe taw pe har wanàmuz uryryryryz huwàxi mehe wà. Upuranu hehe wà. — Aipo puruàmàtyry'ym 'ymaw rupi erezur, i'i izupe wà.

5 — Aze pa, i'i wanupe. — Azur ma'ea'yr izuka pà Tupàn henataromo. Pezemukatu kury, herupi peho pà kury, i'i wanupe. Umuzemukatu kar Xamuew Zexe kury, ta'yr wà no. Wenoz ma'ea'yr hapy haw pe wamono kar pà wà.

6 Wahem mehe wexak Xamuew amo Zexe ta'yr Eriaw her ma'e. Uze'eg uzeupe. — 'Aw awa xe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wiko ma'e a'e, azeharomoete wiko Tupàn hemixak kwer romo a'e, i'i uzeupe.

7 — Eme'e zo 'aw awa hexakaw rehe nehe. Eme'e zo iaiha katu haw rehe nehe. Naputar kwaw ihe, ta'e naexak kwaw ma'e teko wazàwe ihe xe. Teko wexak teko wanexakaw wà. Ihe aexak wapy'a ihe wà, i'i Tupàn Xamuew pe.

8 Na'e Zexe wenoz wa'yr Aminanaw her ma'e uzeupe kury. — A'e a'e no, Tupàn nuputar kwaw a'e no, i'i Xamuew wanupe.

9 Na'e Zexe werur wa'yr Ximez her ma'e kury. — Tupàn nuputar kwaw a'e, i'i Xamuew wanupe.

10 Nezewe Zexe wexak kar 7 wa'yr Xamuew pe pitàitàigatu wà. — Ni amo xe

har heremixak kwer nuiko kwaw Tupàn hemixak romo a'e wà, i'i Xamuew wanupe.

11 A'e rupi upuranu Zexe rehe kury. — Aipo naheta kwaw amo nera'yr newe, i'i izupe. — Heta amo pitài ihewe a'e. Ipyahu wera'u ma'e romo hekon a'e. Nuiko kwaw xe. Uzekaiw iko àràpuhàràn wanehe, i'i Zexe Xamuew pe. — Emono kar amo herur kar pà nehe, i'i Xamuew izupe. — Ihem 'ym mehe naxiuka kwaw ma'ea'yr Tupàn henataromo zane rihi, i'i Xamuew wanupe.

12 A'e rupi Zexe omono kar amo awa ipiaromo. Wexak Xamuew tur mehe. Kwàkwàmo ipuràg eteahy ma'e romo hekon a'e. Heha ipuràg eteahy a'e. Na'e i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Xamuew pe kury. — A'e aputar ihe. Ezakook uri kawer iàkàg rehe tuwihawete romo imuigo kar pà nehe kury, i'i Tupàn Xamuew pe.

13 Upyhyk Xamuew ma'ea'yr i'ak kwer uri kawer pupe tynehem ma'e kury. Uzakook imono Tawi rehe tyky'yr paw wanenataromo kury. Tupàn rekwe wiko Tawi izar romo a'e 'ar mehe. A'e 'ar henataromo upyta hehe we. Uzewyr Xamuew Hama pe kury.

Tawi, Xau kury

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe uhem wà Xau wi utyryk pà kury. Tupàn omono kar amo tekwe ikatu 'ym ma'e ipy'a pe kury. A'e tekwe uzypyrog ma'erahy ipuraraw kar pà Xau pe kury. 15 Na'e Xau pe uma'ereko ma'e uze'eg izupe a'e wà kury. — Urukwaw tekwe ikatu 'ym ma'e Tupàn hemimur kar nerehe we har ure. Upuraraw kar ma'erahy iko newe. 16 Aze ikatu newe, uruekar putar amo awa wioràwiràn imupu kwaw katu har ure nehe. Nezewe mehe, aze a'e tekwe ikatu 'ym ma'e ur nerehe we nehe, a'e awa umupu putar wioràwiràn newe nehe. Nezewe mehe nekatu wi putar nehe, i'i izupe wà.

17 — Ikatu, i'i Xau. — Pekar wioràwiràn imupu kwaw par nehe. Perur xe nehe, i'i wanupe.

18 I'i amo uma'ereko ma'e izupe. — Zexe Merez taw pe har a'e, heta amo ta'yr zegar ikwaw katu har a'e no. Ikàg a'e no. Zauxiapekwer ikatu ma'e romo hekon a'e no. Uze'egatu no. Ipuràg eteahy no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hehe we a'e no, i'i izupe.

19 A'e rupi omono kar Xau uze'eg heraha har Zexe pe kury. — Emur kar nera'yr Tawi àràpuhàràn wamono'ogar xe ihewe nehe, i'i izupe.

20 Na'e omono kar Zexe wa'yr Tawi Xau pe kury. Weraha Tawi uwà tykwer zutahyky'a ipor Xau pe. Weraha amo àràpuhàràneteа'yr izupe no. Omono'og typy'ak tetea'u zumen rehe heraha pà izupe no. 21 Upyta Tawi Xau hàpuz me izupe uma'ereko pà. Ikatuahy Tawi Xau pe. Umuigo kar utakihepuku heraha har romo. 22 Omono kar ze'eg Zexe pe no. — Tawi ikatuahy ihewe a'e. Tuwe upyta xe ihewe uma'ereko pà nehe, i'i izupe.

23 A'e 'ar henataromo tekwe ikatu 'ym ma'e Tupàn hemimur karer Xau rehe we ihem mehe hehe kury, upyhyk Tawi uwioràwiràn imupu pà kury. Nezewe mehe tekwe ikatu 'ym ma'e uhem oho Xau wi. Ikatu wewer a'e 'ar mehe.

17

Kurià uze'eg urywahy Izaew wanehe

1 Amo 'ar mehe Piri ywy rehe har a'e wà, uzemono'og Xoko taw Zuta ywy rehe har pe a'e wà, Izaew waàmàtyry'ym pà a'e wà. Uzapo uker haw ywyzaw tuwykwer heta haw her ma'e pe wà. Upyta Xoko Azeka wamyter pe wà. 2 Na'e Xau uzemono'og Izaew wanehe we kury. Uzapo uker haw ywyàpyznaw Kawar her ma'e rehe wà. Uzemuàgà'ym Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym àwàm rehe wà kury. 3 Piri ywy rehe har upytu'u ywytyr ywyàpyznaw izywyr har rehe wà. Izaew upytu'u inugwer ywytyr rehe a'e wà no.

4 Amo awa Piri ywy rehe har a'e, Kat taw pe har Kurià her ma'e a'e, uhem uker haw wi Izaew wanupe uze'eg zemueteahy pà a'e kury. 5 Iaiha katu a'e. 2,10 met heta iaiha haw a'e. Umunehew uwàkàg rehe har itazu morog iapo pyrer a'e. Umunehew kamirtàtà itazu iapo pyrer no. Ipuhuz a'e. Wereko 60 kir ipuhuz haw a'e. 6 Umunehew wetymàkàg rehe har itazu iapo pyrer wetymà rehe no. Weraha u'ywhu waxi'i rehe no, itazu morog iapo

pyrer no. 7 Weraha purukutukaw uhua'u
ma'e no. Iànàgatu i'yw. Ipuhuz katu no.
Tàtàahy hakwa'i haw a'e. Itaper iapo pyrer
romo a'e. Heta 7 kir ru'u ipuhuz haw a'e.
Amo zauxiapekwer wata henataromo a'e,
u'yw wi takihe wi izemimaw heraha pà
izupe a'e. 8 Ur Kurià a'e. Upytu'u Izaew
wanuwake, wanupe uhapukaz pà. —
Màràzàwe tuwe peiko pe pe ureàmàtyry'ym
pà. Aiko Piri ywy rehe har romo ihe.
Peiko Xau pe uma'ereko e ma'e romo pe.
Pexak amo zauxiapekwer penehe we har
kury, heàmàtyry'ymar romo kury. 9 Aze a'e
hereityk nehe, aze hezuka nehe, uruiko
putar peme uma'ereko e ma'e romo ure
nehe. Aze aityk nehe, aze azuka nehe,
peiko putar uma'ereko e ma'e romo urewe
nehe. 10 Amume'uahy ko heze'eg iteko
zauxiapekwer Izaew wanupe ihe kury. Pe-
mur amo awa heàmàtyry'ymar romo kury,
i'i Kurià Izaew wanupe.

11 Ize'eg henu mehe Xau a'e, hemiruze'eg
zauxiapekwer a'e wà no, ukyze tuwe izuwi
wà kury.

Tawi oho Xau waker haw pe

12 Tawi a'e, Zexe ta'yr romo hekon a'e.
Eparat Merez taw pe har Zuta waiwy
rehe har romo hekon a'e. Heta 8 ta'yr
Zexe pe wà. Xau tuwihawete romo heko
mehe tua'uhez tuwe Zexe a'e. 13 Na'iruz
ta'yr ipy oho Xau rupi Piri ywy rehe har
waàmàtyry'ym pà a'e wà. Ta'yr ipy a'e,
Eriaw her romo a'e. Tywyr ipy Ami-
nanaw her romo a'e. Ximez tywyr in-
ugwer her romo a'e. 14 Tawi wiko Zexe
ta'yr ipyahu wera'u ma'e romo a'e. A'e
na'iruz tyky'yr Xau wanehe we har upyta
Xau ker haw huwake a'e wà. 15 Tawi a'e,
amo 'ar mehe upyta Xau rehe we, amo
ae 'ar mehe uzewyr u heimaw àràpuhàràn
wanehe uzekaiw pà kury.

16 Kurià umumaw 40 'ar Izaew wanupe
uze'eg zemueteahy pà. Tuweharupi oho
a'e pe ku'em mehe. Tuweharupi oho a'e
pe karuk mehe no. 17 Amo 'ar mehe uze'eg
Zexe Tawi pe. — Emono'og arozràn ku'i
kwer 10 kir ipuhuz ma'e kury. Epyhyk ko
10 typy'ak no. Eraha tàrityka'i neryky'yr
wanupe waker haw pe kury. 18 Ko 10 ma'e
kamykwer tàtà ma'e Kez her ma'e eraha
zauxiapekwer wanuwihaw pe nehe no.
Exak neryky'yr waneko haw nehe no. Erur
amo ma'e wakatu haw hexak kar pà ihewe
nehe, wakatu haw ikwaw kar pà ihewe
nehe. 19 Neryky'yr a'e wà, tuwihawete Xau
a'e no, amogwer zauxiapekwer a'e wà no,
wiko ywyàpyznaw Kawar her ma'e pe a'e
wà, Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym pà a'e
wà, i'i Zexe Tawi pe.

20 Iku'egwer pe izi'itahy upu'àm Tawi.
Omono kar amo ae awa àràpuhàràn
wanehe imuzekaiw kar pà. Upyhyk
a'e temi'u paw. Oho Zexe ze'eg rupi
katete. Uhem Izaew wapytu'u haw
pe. A'e 'ar mehe we uhem zauxia-
pekwer Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym
pà a'e wà kury. Uhapukapukazahy
oho waiko upy'a wamukàg kar pà wà.
21 Zauxiapekwer Piri ywy rehe har ur
Izaew wanuwàxi mà wà kury. Upyta
a'e pe wanenataromo wà. 22 Omono
Tawi a'e temi'u ma'e rehe uzekaiw ma'e
pe. Uzàn oho zeàmàtyry'ymaw pe kury.
Uhem wyky'yr wanuwake. — Pekatu
aipo ty wà, i'i wanupe. 23 Ize'eg mehe
we ur Kurià wanuwake kury. — Pemur
amo awa heremiàmàtyry'ym romo ihewe
kury, i'i Kurià amo 'ar mehe arer zàwe.
Wenu Tawi ize'eg mehe. 24 Izaew a'e
wà, Kurià hexak mehe uzàn oho izuwi
ukyze katu pà wà. 25 Nezewe uze'eg wà.
— Peme'e hehe ty wà. Pezeapyaka katu
ize'eg rehe. Aze amo uzuka a'e Piri ywy
rehe har nehe, upyhyk putar temetarer
tetea'u nehe. Tuwihawete omono putar
temetarer tetea'u izuka arer pe nehe.
Omono putar wazyr hemireko ràm romo
nehe no. Tu iànàm a'e wà no, nomono
pixik kwaw temetarer tuwihawete pe ko
'ar henataromo wà nehe no, i'i uzeupeupe
wà.

26 Upuranu Tawi zauxiapekwer uzeake
har wanehe. — Aze amo uzuka a'e Piri ywy
rehe har nehe, aze umunàn ko maranugar
haw Izaew wanuwi nehe, ma'e upyhyk
putar nehe. Piri ywy rehe har tupàn
a'ua'u wamuwete katu har romo hekon a'e.
Màràzàwe tuwe Tupàn tuweharupi wiko
ma'e hemiruze'eg zauxiapekwer ukyze
izuwi wà. Màràzàwe tuwe upuner uze'eg
zemueteahy haw rehe zanerehe nezewe

a'e, i'i wanupe.

27 Na'e umume'u wi izuka arer hemipyhyk ràm izupe wà kury. 28 Eriaw Tawi tyky'yr itua'u wera'u ma'e a'e, wenu zauxiapekwer wanupe ize'eg mehe a'e. Wikwahy hehe ize'eg henu mehe. — Ma'e erezapo iko xe. Mo uzekaiw iko zanereimaw àràpuhàràn wanehe ywyxiguhu pe. Ereiko wera'u amo wanuwi ne. Ereiko ikatu 'ym ma'e romo. Erezur e xe neme'e e pà, zeàmàtyry'ym hexak pà, i'i tyky'yr izupe.

29 — Ma'e azapo newe. Aipo napuner kwaw amo wanehe hepuranu haw rehe, i'i Tawi wyky'yr pe.

30 Na'e upuranu wi Tawi amo zauxiapekwer wanehe kury. Uze'eg a'e rupi katete izupe a'e wà no.

31 Amo zauxiapekwer wenu Tawi ize'eg mehe wà. A'e rupi umume'u oho Xau pe wà. — Perur Tawi xe ihewe ty wà, i'i Xau wanupe. 32 Uhem Tawi Xau huwake izupe uze'eg pà kury. — Heruwihawete, tuwe ni amo nukyze kwaw a'e Piri ywy rehe har wi wà nehe. Ihe azàmàtyry'ym putar aha ihe nehe, i'i Tawi izupe.

33 — Nerepuner kwaw iàmàtyry'ymaw rehe. Kwàkwàmo itua'u katu 'ym ma'e romo ereiko. A'e umumaw kwarahy tetea'u zauxiapekwer romo wiko pà a'e, i'i Xau izupe.

34 — Heruwihawete, i'i Tawi. — Azekaiw katu heru heimaw àràpuhàràn wanehe ihe. Zàwàruhu iriàw a'e wà, zàwàruhu uruxu a'e wà no, aze amo weraha àràpuhàràna'yr a'e, 35 aha ipiaromo ihe. Azuka ihe, àràpuhàràna'yr ipyro pà izuwi ihe. Aze zàwàruhu ipuruzuka wer herehe, apyhyk iazu'yw rehe ihe. Arukwarukwar izuka pà ihe no. 36 Amo zàwàruhu iriàw azuka ihe wà. Amo zàwàruhu uruxu azuka ihe wà no. Azuka putar kwez Piri ywy rehe har tupàn a'ua'u wamuwete har nezewegatete ihe nehe no, ta'e uze'eg zemueteahy Tupàn wikuwe ma'e hemiruze'eg zauxiapekwer wanehe a'e xe. Ta'e ipuruzuka wer wanehe a'e no xe. 37 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hepyro iriàw wanuwi a'e. Hepyro uruxu wanuwi a'e no. Hepyro putar kwez Piri ywy rehe har wi a'e nehe no, i'i Tawi Xau pe. — Ikatu, i'i Xau izupe. — Eho ty. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko nerehe we nehe, i'i izupe.

38 A'e rupi omono ukamirtàtà Tawi pe kury. — Emunehew ty, i'i izupe. Umunehew kar iàkàg rehe har itazu iapo pyrer iàkàg rehe. Omono amo ma'e pirer tàtà ma'e puxi'a imimaw romo iapo pyrer izupe imunehew kar pà no. 39 Umuixe kar Tawi Xau takihepuku uku'apixi har iwy pe. Uzeagaw wata pà. Nupuner kwaw ta'e nupukwaw kwaw agwer ma'e a'e xe. Na'e i'i Xau pe. — Napuner kwaw heata haw ko ma'e paw heraha pà ihe. Ta'e napukwaw kwaw ihe xe, i'i. A'e rupi wenuhem a'e ma'e paw uzewi kury. 40 Upyhyk uywyra opokokaw weimaw wanupi wata mehe har kury. Wexaexak 5 ita ihym ma'e yrykaw huwake har oho. Omono uma'eryru pupe. Upyhyk itamomor haw no, Kurià huwàxi mà oho pà kury.

Uzuka Tawi Kurià kury

41 Kurià Piri ywy rehe har a'e, uzypyrog Tawi kutyr wata pà kury. Ipytywà har itakihepuku heraha har wata henataromo. Tawi huwake uhem mehe 42 ume'egatu Kurià hehe kury. Uze'eg urywahy hehe kury, ta'e xo kwàkwàmo ipuràg eteahy ma'e wexak wenataromo a'e xe. 43 A'e rupi i'i Tawi pe. — Màràzàwe tuwe ererur ywyra nepokokaw ne. Aipo zawar romo aiko ihe, i'i Tawi pe. Na'e Kurià omono uzar tupàn a'ua'u waze'egaiw haw Tawi rehe kury. 44 A'e re uze'eg izupe. — Ezur ty. Ta'e amono putar neretekwer wiràmiri wanupe wanemi'u ràm romo miar wanupe wanemi'u ràm romo ihe nehe kury, i'i izupe.

45 — Erezur hekutyr takihepuku herur pà, purukutukaw herur pà, u'ywpuku herur pà. Ihe aha putar nekutyr Tupàn ikàg wera'u ma'e ikàgaw rupi ihe kury. Ta'e ereze'eg zemueteahy kwez hehe ne kury xe. 46 Kutàri Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nemur putar hepo pe nehe. Uruityk putar ihe nehe. Uruwakagok putar nehe. Amono putar Piri ywy rehe har wanetekwer wiràmiri wanupe ihe wà nehe, miar wanupe ihe wà nehe, wanemi'u ràm romo ihe wà nehe. Nezewe mehe teko ywy rehe

paw ukwaw putar Tupàn Izaew wazar romo heko haw a'e wà nehe. 47 Xe har paw wexak putar ikàgaw wà nehe. Upyro putar wemiruze'eg takihepuku ipyhyk 'ym pà purukutukaw ipyhyk 'ym pà a'e wà. Weityk waàmàtyry'ymar a'e wà. Pemur putar urepo pe upaw rupi katete a'e nehe kury, i'i Tawi Kurià pe.

48 Na'e Kurià uzypyrog wi wata pà Tawi kutyr kury. Uzàn Tawi Piri ywy rehe har wakutyr kury, Kurià iàmàtyry'ym pà kury. 49 Omono opo uma'eryru pupe. Upyhyk pitài ita imomor haw pupe imomor pà kury, Kurià rehe kury. Wixe ita hehàpykàg rehe. U'ar uwaw ywy rehe. 50-51 Na'e uzàn Tawi izupe kury. Upu'àm hetekwer i'aromo. Wenuhem itakihepuku iapirer wi, izuka katu pà takihepuku pupe kury, iakagok pà kury. Nezewe weityk ita'i pupe izuka pà a'e. Piri ywy rehe har a'e wà, wexak uwihaw ikàg ma'e izuka mehe wà. Hexak mehe uzàn oho a'e wi wà kury. 52 Na'e zauxiapekwer Izaew izuapyapyr a'e wà, Zuta izuapyapyr a'e wà no, uzàn Piri ywy rehe har wanaikweromo wà kury. Uhapukaz uzàn mehe wà. Umuzàn kar waneraha wanereko Kaz tawhu pe wà, tawhu Akerom her ma'e ukenaw pe wà no. Izaew ukutuk amo Piri ywy rehe har Xàràì taw piarupi wà. Ikutuk pyrer u'ar ywy rehe wà. Amo uhem oho Kat tawhu pe Akerom tawhu pe wà. 53 A'e wi uzewyr Izaew wà kury. Upyhyk wama'e waker awer parer paw heraha wà no. 54 Upyhyk Tawi Kurià iàkàgwer oho kury. Weraha Zeruzarez tawhu pe. Xo Kurià ima'e kwer zo omonokatu wàpuzràn pupe: takihepuku, purukutukaw, u'ywpuku.

Weraha Tawi Xau henataromo wà

55 A'e 'ym mehe Xau wexak Tawi Kurià iàmàtyry'ym pà iho mehe. Hexak mehe upuranu wemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihaw Aminer her ma'e rehe a'e. — Aminer, i'i. — Mo romo hekon kwez kwàkwàmo a'e, i'i. — Hezar, i'i Aminer Xau pe. — Amume'uahy ikwaw 'ymaw newe ihe, nereko haw rehe ihe, i'i Aminer izupe.

56 — Eho hehe nepuranu pà kury, i'i Xau izupe.

57 A'e rupi Tawi Kurià izuka re hàpuzràn pe iho re Aminer oho ipiaromo kury. Weraha Xau pe. A'e 'ar mehe we Tawi upir Kurià iàkàgwer hereko kury. 58 Upuranu Xau hehe kury.

— Mo romo ereiko, i'i izupe. — Aiko neremiruze'eg Zexe Merez taw pe har ta'yr romo ihe, i'i Tawi Xau pe.

18

1 Umumaw Xau Tawi pe uze'egaw kury. A'e 'ar mehe Xau ta'yr Zonata her ma'e uzypyrog Tawi iamutar katu pà kury. Iamutar katu haw ikàg uzeamutar katu haw àì.

2 A'e 'ar henataromo Xau umuigo kar Tawi weko haw pe. Numuzewyr kar kwaw tu hàpuz me kury.

3 Na'e Zonata a'e, Tawi a'e no, uzapokatu uze'eg uzehezehe we wà kury. — Ereiko hemyryparete romo ne. Aiko nemyryparete romo ihe no, i'i uzeupeupe wà. Ta'e Zonata uzamutar katu tuwe Tawi a'e xe. 4 Wenuhem Zonata ukamirpuku uzewi kury, Tawi pe imono e pà kury. Omono ukamir zauxiapekwer wanemimunehew izupe no. Omono utakihepuku izupe no, uwyrapar no, uku'apixi haw no. 5 Xau omono kar Tawi taw nànàn a'e. Ikatu a'e taw nànànar paw wanupe a'e. A'e rupi Xau umuigo kar Tawi wemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihaw romo a'e kury. Ikatu hemiapo kwer zauxiapekwer paw wanupe. Ikatu amogwer zauxiapekwer wanuwihaw wanupe no.

Xau hewyrowyroahy a'e

6 Uzewyr zauxiapekwer paw weko haw nànàn wà Tawi Kurià izuka re wà kury. Wata mehe kuzàgwer uhem tawhu wi wanupe Xau huwàxi mà wà. Umuzàg zegar haw urywete haw rupi wà. Upynyk wà no. Umupu ipu ma'e paner her ma'e wà. Umupu wioràwiràn irir her ma'e wà no. 7 Uzegar urywete haw rupi wà no. Umupu ma'e imupu pyr heraha hereko wà. Uzegar nezewe upynyk pà wà. — Xau uzuka miw a'e wà. Tawi uzuka 10 miw a'e wà, i'i oho waiko wà.

8 Na'ikatu kwaw wazegar haw Xau pe. Wikwahy a'e. — Umur kuzàgwer miw ihewe wà. Umur 10 miw Tawi pe wà.

Xo pità̀i ma'e izeapo re zo uhyk putar izupe nehe. Aze wiko tuwihawete romo herekuzaromo nehe, a'e mehe ikatu putar izupe nehe, i'i ahyahy.

9 A'e 'ar henataromo uzypyrog Xau Tawi rehe wewyroahyahy pà kury. Uzemupy'a hehe no.

10 Iku'egwer pe Tupà̀n omono kar amo tekwe iaiw ma'e Xau rehe kury. Tekwe ikatu 'ym ma'e wiko Xau izar romo. Uzypyrog he'o ma'e zà̀we wiko pà weko haw pe. Umupu Tawi iwiorà̀wirà̀n inà̀ a'e. Amo 'ar mehe umupu wi uwiorà̀wirà̀n oho Xau henataromo. Upyhyk Xau purukutukaw hereko opo pe a'e.

11 Na'e uze'eg Xau nezewe uzeupe. — Akutuk putar Tawi ywyok rehe imuzar pà tà̀rityka'i ihe kury, i'i uzeupe. Mokoz haw omomor upurukutukaw ikutyr. Mokoz haw uzeawy kar Tawi izupe.

12 Tupà̀n Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Tawi rehe we. Upuir Xau wi. A'e rupi ukyze Xau Tawi wi. 13 A'e rupi omono kar Xau Tawi uzewi kury. Umuigo kar miw zauxiapekwer wanuwihaw romo kury. Weruze'eg Tawi a'e wemiruze'eg zeà̀mà̀tyry'ymawhu pe waho mehe. 14 Hemiapo kwer paw ikatu, ta'e Tupà̀n Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hehe we a'e xe. 15 Wexak Xau Tawi hemiapo kwer paw ikatu haw. Ukyze wera'u izuwi a'e. 16 Izaew ywy rehe har wà̀, Zuta ywy rehe har wà̀ no, upaw rupi katete uzamutar katu Tawi a'e wà̀. Ta'e tuwihaw ukyze 'ym ma'e romo hekon a'e xe.

Wereko Tawi Xau tazyr a'e

17 Amo 'ar mehe Xau uze'eg Tawi pe kury. — Aiw Meraw herazyr ipy xe hekon a'e. Amono putar newe neremireko romo ihe nehe, aze ereiko zauxiapekwer ikà̀g ma'e ukyze 'ym ma'e romo ihewe nehe, aze neretyryk kwaw ihewi nehe, aze erezà̀mà̀tyry'ym Tupà̀n Tuweharupi Wiko Ma'e ià̀mà̀tyry'ymar ne wà̀ nehe, amono putar newe nehe, i'i izupe. — Aze ru'u Piri ywy rehe har uzuka putar Tawi a'e wà̀ nehe, i'i uzeupe. — Aze uzuka wà̀ nehe, namono kwaw herazyr izupe nehe, i'i uzeupe.

18 Uwazar Tawi Xau ize'eg izupe kury. — Mo romo aiko ihe. Heà̀nà̀m nuiko kwaw tuwihaw romo wà̀. Nuiko kwaw hemetarer katu ma'e romo wà̀. Mà̀rà̀zà̀we tuwe aiko putar tuwihawete tazywen romo ihe nehe, i'i izupe.

19 Uhem Meraw Tawi pe imono haw 'ar kury. Nomono kwaw tu Tawi pe. Omono amo ae awa Aniriew Meora taw pe har her ma'e pe kury.

20 Mikaw a'e, inugwer Xau tazyr a'e, uzamutar katu Tawi a'e. A'e ma'e ikwaw mehe hurywete Xau a'e. 21 Nezewe i'i uzeupe. — Amono putar Mikaw Tawi pe hemireko romo ihe nehe. Wiko putar puruzuka haw zà̀wenugar romo izupe nehe. Aze ru'u Piri ywy rehe har uzuka putar wà̀ nehe kury, i'i uzeupe. A'e rupi uze'eg wi Tawi pe kury. — Ereiko putar herazywen romo nehe, i'i izupe.

22 Uze'eg amogwer tuwihaw wanupe. — Peze'eg peho Tawi pe zutyka'i nehe. — Nekatuahy tuwihawete pe, amogwer tuwihaw paw wanupe no, ere izupe nehe. — A'e rupi ikatu Xau tazyr hereko haw nehe, ko 'ar rehe nehe, ere izupe nehe, i'i wanupe.

23 Uze'eg oho Tawi pe wà̀. Uwazar Tawi wanupe. — Hemetarer 'ym ma'e romo aiko ihe. Ikà̀g 'ym ma'e romo no. Na'ikatu kwaw ikà̀g 'ym ma'e tuwihawete tazywen romo heko haw a'e, i'i Tawi tuwihaw wanupe.

24 Umume'u tuwihaw Tawi ze'eg iwazar awer oho Xau pe wà̀ kury. 25 — Peze'eg wi peho izupe nehe no, i'i wi wanupe no. — Xo pità̀i ma'e zo tuwihawete uputar wazyr hekuzar rà̀m romo nehe. Ezuka 100 Piri ywy rehe har eho ne wà̀ nehe. Wazuka re emonohok wapirera'i wanuwi nehe. Erur izupe nehe. Nezewe mehe erezepyk putar Xau waà̀mà̀tyry'ymar wanehe nehe, peze izupe nehe, i'i wanupe. — Nezewe mehe Piri ywy rehe har uzuka putar Tawi a'e wà̀ nehe, i'i uzeupe. 26 Umume'u tuwihaw a'e ma'e oho Tawi pe wà̀. Heko wer tuwe tuwihawete tazywen romo a'e. — Ikatu nezewe mehe nehe pa, i'i Tawi uzeupe. Zereko haw 'ar 'ym mehe we, 27 Tawi a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà̀ no, uzuka 200 Piri ywy rehe har oho a'e wà̀. A'e rupi weraha Tawi Piri ywy rehe har

izuka pyrer wapirera'i kwer Xau pe kury. Upapapapar wapirera'i Xau henataromo, ta'e nezewe uzemuigo kar tazywen romo a'e xe. A'e rupi omono Xau wazyr Mikaw her ma'e Tawi pe hemireko romo kury. 28 Wexak Xau Tawi hemiapo kwer. Wexak ikàgaw. A'e rupi ukwaw Tupàn Tawi rehe we heko haw. Tazyr Mikaw uzamutar katu Tawi. Wexak Xau iamutar katu haw no. 29 A'e rupi ukyze wera'u Tawi wi kury. A'e 'ar mehe umumaw Xau u'ar paw Tawi iàmàtyry'ymar romo wiko pà.

30 Kwarahy nànàn Piri ywy rehe har uzàmàtyry'ym Izaew wà wà. Tawi weityk wahem mehe wà. Weityk wera'u Piri ywy rehe har amogwer Xau hemiruze'eg tuwihaw wanuwi upaw rupi a'e. A'e rupi teko paw ukwaw her wà kury.

19

Uzàmàtyry'ym Xau Tawi kury

1 Umume'u Xau Tawi izuka àwàm wa'yr Zonata pe, tuwihaw paw wanupe no. Zonata wiko wi wi Tawi imyrypar romo. 2 A'e rupi uze'eg oho izupe kury. — Heru nezuka kar putar a'e nehe. Pyhewe izi'itahy eme'egatu nehe. Ezeàmim eho ikwaw pyr 'ym me nehe. Epyta a'e pe nehe. 3 Àro putar heru ko nezeàmim àwàm me nehe. Aze'eg putar izupe nerehe nehe. Aze umume'u amo ma'e heremigwaw 'ym nehe, amume'u putar newe ihe nehe no, i'i Zonata Tawi pe.

4 Na'e uze'egatu Zonata oho Tawi rehe Xau pe kury. — Heru, i'i. — Ezapo zo ikatu 'ym ma'e neremiruze'eg Tawi pe nehe. Ta'e nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e newe a'e xe. Hemiapo kwer paw nepytywàgatu a'e, i'i izupe. 5 Kurià iàmàtyry'ym mehe upuner mo uzezuka kar haw rehe. Upuner mo umàno haw rehe. Tupàn upytywà Izaew nezewe a'e, Kurià Tawi pe heityk kar pà a'e. Weityk Piri ywy rehe har tetea'u Izaew wanupe wà. Tupàn weityk kar izupe a'e. Ne erexak a'e ma'e iapo mehe. Ikatuahy newe a'e 'ar mehe. Màràzàwe tuwe erezapo putar ikatu 'ym ma'e awa ikatu ma'e pe nehe. Màràzàwe tuwe erezuka e putar Tawi nehe, i'i Zonata u pe.

6 Wenu Xau Zonata ze'eg. Umume'uahy ko uze'eg. — Nazuka kar pixik kwaw Tawi ihe nehe. Tupàn wikuwe ma'e wenu heze'eg iko, i'i izupe. 7 Na'e Zonata wenoz Tawi imuwà kury, a'e ma'e paw imume'u pà izupe kury. Na'e weraha Xau pe kury. Uma'ereko wi Tawi tuwihawete pe a'e 'ym mehe arer zàwe.

8 Piri ywy rehe har ur wi Izaew waàmàtyry'ym pà wà no. Oho Tawi wakutyr. Weityk tuwe wà. Uzàn izuwi wà.

9 Amo 'ar mehe a'e tekwe ikatu 'ym ma'e Tupàn hemimur karer wixe wi Xau py'a pe izar romo wiko pà no. Wapyk Xau in wàpuz me. Upyhyk upurukutukaw in opo pe. Umupumupu Tawi uwioràwiràn in a'e. 10 Uzeagaw wi Xau Tawi ikutuk pà ywyok rehe upurukutukaw pupe. Uzawy a'e. Purukutukaw puku ma'e ukutuk ywyok zo oho a'e. Uzàn Tawi a'e wi uzepyro pà.

11 A'e 'ar mehe we pyhaw Xau uze'eg amo awa wanupe. — Peme'egatu peho Tawi hàpuz rehe nehe. Pyhewe pezuka nehe, i'i wanupe. Tawi hemireko Mikaw her ma'e uze'eg umen pe. — Aze nereho kwaw kutàri pyhaw nehe, pyhewe eremàno putar nehe, i'i izupe.

12 A'e rupi umuezyw kar umen ukenaw ywyok ku'a pe har rupi. Uzàn oho uzepyro pà. 13 Na'e Mikaw a'e, upyhyk tupàn ua'u wàpuz pe har opo pe a'e. Umu'aw imono uker haw rehe kury. Omono amo zewàwànaw àràpuhàràn hawer iapo pyrer tupàn ua'u hagaw paw iàkàg romo. Upyk puruwànaw pupe kury.

14 Wixe zauxiapekwer Xau hemiruze'eg tàpuz me wà kury. Ipurupyhyk wer Tawi rehe wà. — Ima'eahy a'e, i'i Mikaw wanupe. 15 Nume'egatu kwaw ker haw rehe wà. Na'e Xau omono kar wi a'e pe wà no. — Peme'egatu Tawi rehe nehe, i'i wanupe. — Erur Tawi neker haw pupe xe nehe. Ta'e ihe azuka putar ihe nehe xe, i'i wanupe.

16 Wixe awa oho iker haw pe wà. Wexak a'e tupàn ua'u hagaw paw tàpuz rehe uzekaiw ma'e a'e pe wà. Wexak zewàwànaw àràpuhàrànete hawer iapo pyrer iàkàg zàwenugar romo iapo pyrer wà no. 17 Na'e upuranu Xau wazyr Mikaw

rehe. — Màràzàwe tuwe neremu'em ihewe. Màràzàwe tuwe eremono kar heàmàtyry'ymar ihewi, i'i izupe. Uwazar tazyr ize'eg izupe. — Aze nahepytywà kwaw pe hemono kar haw rehe nehe, uruzuka putar ihe nehe, i'i hemen ihewe, i'i Mikaw u pe.

18 Uzepyro Tawi. Oho Hama tawhu pe. Umume'u Xau hemiapo kwer paw Xamuew pe. — Agwer ikatu 'ym ma'e tetea'u uzapo Xau ihewe a'e, i'i Tawi izupe. Na'e oho Xamuew rupi Tupàn ze'eg imume'u har waneko haw pe wà kury. Upyta a'e pe wà.

19 — Tawi wiko Tupàn ze'eg imume'u har waneko haw pe, i'i amo oho Xau pe wà kury. — Hama tawhu pe hekon a'e, i'i izupe wà. 20 A'e rupi omono kar amo awa a'e pe wà. — Pepyhyk nehe ty wà, i'i wanupe. A'e pe wahem mehe wexak màràn awa Tupàn ze'eg imume'u mehe wà. Xamuew wiko wanuwihaw romo a'e. Na'e Tupàn rekwe wixe Xau hemiruze'eg wapy'a pe kury. A'e rupi uzypyrog Tupàn ze'eg ikwaw pyr 'ym imume'u pà wà kury. 21 Amo umume'u a'e ma'e oho Xau pe wà. Omono kar Xau amo awa a'e pe wà no. A'e ae uzypyrog Tupàn ze'eg ikwaw pyr 'ym imume'u pà wà no. Na'iruz haw omono kar awa a'e pe wà. Na'iruz haw rehe uzeapo nezewegatete no. 22 Na'e Xau tuwe oho Hama pe kury. Uhem amo 'yzygwar uhua'u ma'e Xek tawhu pe har pe kury. Upuranu a'e pe har wanehe. — Ma'e pe wiko Xamuew a'e, ma'e pe wiko Tawi a'e, i'i a'e. — Wiko Tupàn ze'eg imume'u har waneko haw pe wà, i'i izupe wà. 23 Uzypyrog a'e pe oho pà kury. Iata mehe Tupàn rekwe wixe ipy'a pe. Umume'u Tupàn ze'eg ikwaw pyr 'ym oho iko pe rupi wata pà. Te uhem Tupàn ze'eg imume'u har waneko haw pe. 24 A'e pe wenuhem uma'e paw. Xamuew henataromo umume'u Tupàn ze'eg ikwaw pyr 'ym 'àm kury. Uzerew pà ywy rehe, uma'e imunehew 'ym pà. Umumaw pytun gatu nezewe haw iapo pà. A'e rupi ko 'ar rehe teko i'i nezewe wà. — Aipo Xau wiko Tupàn ze'eg imume'u har romo a'e no, i'i uzeupeupe wà.

20

Upytywà Zonata Tawi a'e

1 Na'e uzàn Tawi oho Tupàn ze'eg imume'u har waneko haw wi kury, Hama tawhu pe har wi kury. Oho Zonata heko haw pe kury. Uze'eg izupe. — Ma'e azapo ihe. Àipo iaiw ma'e azapo ihe. Ma'e azapo neru pe. Màràzàwe tuwe ipuruzuka wer herehe, i'i izupe.

2 Uwazar Zonata izupe. — Tuwe Tupàn nanezuka kar kwaw nehe. Heru umume'u wemiapo paw ihewe a'e. Umume'u ikatu ma'e ihewe. Umume'u ikatu 'ym ma'e ihewe no. Numim kwaw ma'e ihewi. Na'ipuruzuka wer kwaw nerehe. Aze mo uputar nezewe haw, umume'u mo ihewe, i'i izupe.

3 Uwazar Tawi izupe. — Neru ukwaw katu newe hekatuahy haw a'e. A'e rupi numume'u kwaw wemiapo ràm newe. Ta'e na'ipurumuzemumikahy kar wer kwaw nerehe a'e xe. Amume'uahy ko ma'e nereko haw rehe, Tupàn heko haw rehe newe kury. Namuite kwaw hemàno àwàm ihe, i'i izupe.

4 — Ma'e heremiapo ràm ereputar ne, i'i Zonata Tawi pe.

5 Uwazar Tawi izupe. — Pyhewe teko uzapo putar mynykaw zahy pyahu mehe har wà nehe. Tuwihawete uzapo putar mai'u haw uhua'u ma'e nehe. Na'ikatu kwaw heho 'ymaw izupe nehe. Aze ikatu newe nehe, azeàmim putar aha ka'a pe nehe. Xo pyhegwepe zo pyhaw azexak kar wi putar nehe. 6 Aze neru naherexak kwaw ywyrapew rehe herein mehe nehe, eze'eg nezewe izupe nehe. — Aha putar Merez taw pe tàrityka'i ihe kury, i'i Tawi ihewe a'e, ere neru pe nehe. — Ta'e heànàm uzuka kar ma'ea'yr Tupàn henataromo kwarahy nànàn ko zahy rehe a'e wà xe, i'i ihewe, ere izupe nehe, i'i Tawi izupe. 7 — Ikatu, aze i'i newe nehe, azepyro putar nezewe nehe. Aze wikwahy nehe, nezewe mehe erekwaw putar herehe ipuruzuka wer haw nehe, i'i izupe. 8 — Ezapo ko ma'e ihewe nehe. Nezewe mehe erezapo putar neremiapo ràm Tupàn henataromo neremimume'u kwer ihewe nehe. Aze newe hemu'em ma'e romo aiko nehe, hezuka pe nehe. Màràzàwe tuwe ereàro putar neru hezuka àwàm. Hezuka

pe ne aze heremu'em newe, i'i Tawi Zonata pe.

9 — Nema'enukwaw pixik zo agwer ma'e rehe nehe ty, i'i Tawi pe. — Aze mo akwaw heru nerehe ipuruzuka wer haw ihe, amume'u mo newe azeharomoete ihe, i'i izupe.

10 Na'e upuranu Tawi hehe. — Aze neru wikwahy newe uze'eg pà nehe, mo umume'u putar ikwahy haw ihewe nehe, i'i izupe a'e.

11 — Ezur herupi kaiwer pe nehe kury, i'i Zonata izupe. Oho wà. 12 Uze'eg wi Zonata Tawi pe a'e pe uhem mehe no. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar wenu zaneze'eg kutàri har a'e nehe kury. Pyhewe nehe, pyhegwepe nehe no, nezewe or rehe nehe, apuranu putar heru rehe nehe. Aze xo ikatu ma'e zo uputar newe nehe, amono kar putar amo newe a'e ma'e imume'u pà izupe nehe. 13 Aze ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe newe nehe, amume'u kar putar newe nehe no. Oromono kar putar xe wi ipyro pyrer romo ihe nehe. Aze nazapo kwaw ma'e ko heze'eg rupi katete nehe, tuwe Tupàn hezuka a'e nehe. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko nerehe we a'e nehe, heru rehe we weko awer zàwegatete a'e nehe. 14 Aze namàno kwaw nehe, ezapo tuwe ma'e neremimume'u kwer rupi katete ne nehe no. Eiko hemyryparete romo tuweharupi nehe. 15 Aze àmàno nehe, ezekaiw katu heànàm wanehe tuweharupi nehe. Amo 'ar mehe Tupàn umumaw putar zaneàmàtyry'ymar upaw rupi katete a'e wà nehe. 16 A'e 'ar mehe, tuwe naxiuhaw kwaw zaneze'egatu awer zanezeupeupe zaneremimume'uahy kwer zane nehe. Aze erezuhaw nehe, Tupàn uzepyk putar nerehe nehe, i'i Zonata Tawi pe.

17 Umume'u wi Zonata Tawi imyryparete romo weko haw, ta'e uzamutar katu Tawi a'e xe. Ta'e iamutar katu haw nuzawy kwaw uzeamutar katu haw a'e no xe. 18 Uze'eg wi Zonata Tawi pe. — Pyhewe teko uzapo putar mynykaw zahy pyahu rehe har wà nehe. Aze nereiko kwaw a'e pe nehe, teko wexak putar nereko 'ymaw wà nehe. 19 Pyhegwepe aze nereiko kwaw a'e pe nehe, wexak putar nereko 'ymaw azeharomoete a'e wà nehe. A'e rupi, eho nezeàmim awer amo 'ar mehe arer pe nehe. Heta tetea'u ita ywytyr romo iapo pyrer a'e pe. Ezeàmim a'e ywytyr ikupe kutyr nehe. 20 Ta'e amomor putar na'iruz u'yw a'e pe ihe nehe xe. Ywytyr ita mono'ogaw nuzawy kwaw miar hagaw paw ihewe nehe. Azeagaw putar izywà pà nehe. 21 Na'e aze'eg putar ihewe uma'ereko ma'e pe nehe. — Eho u'yw ipiaromo ty, a'e putar izupe nehe. — Eme'e xe kutyr ty, epyhyk ty, aze a'e izupe nehe, a'e mehe heru nuikwahy kwaw newe a'e nehe. Amume'uahy ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. Aze a'e ma'e amume'u uma'ereko ma'e pe nehe, ikatu putar newe nehe. 22 — Nekupe kutyr ekar u'yw nehe, aze a'e izupe nehe, a'e mehe na'ikatuahy kwaw newe nehe. Ezàn eho a'e wi nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nemono kar putar a'e wi a'e nehe xe. 23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanepytywà putar zaneze'eg rupi katete ma'e iapo mehe a'e nehe, i'i Zonata Tawi pe.

24 Na'e uzeàmim Tawi oho kaiwer pe kury. Uhem tuwihawete Xau zahy pyahu mehe mynykaw pe kury. 25 Wapyk wenaw tuweharupi har rehe umai'u pà. Pàrirogaw huwake hin. Aminer wapyk Xau huwakea'i. Zonata wapyk henataromo. Naheta kwaw teko Tawi renaw rehe wà. 26 A'e 'ar mehe Xau nuze'eg kwaw Tawi heko 'ymaw rehe a'e pe har wanupe. — Aze ru'u uzeapo amo ma'e izupe. A'e rupi nupuner kwaw uzemukatu haw rehe Tupàn henataromo. A'e rupi nur kwaw mai'u haw pe, i'i uzeupe. 27 Iku'egwer pe zahy pyahu mehe mynykaw 'ar mokoz haw rehe Tawi henaw pe naheta kwaw teko wà. A'e rupi Xau upuranu Zonata rehe. — Màràzàwe tuwe nur kwaw Tawi umai'u pà a'e. Ni karumehe ni kutàri nur kwaw, i'i izupe.

28 Uwazar Zonata izupe. — Hemono kar pe Merez taw pe nehe, i'i Tawi ihewe. 29 — Tuwe aha Merez pe nehe, ta'e heànàm uzapo mynykaw ma'ea'yr izuka pà Tupàn henataromo a'e wà xe. Heryky'yr umur kar uze'eg ihewe hemono kar pà mynykaw

pe a'e, i'i Tawi ihewe. — Aze ereiko hemyrypar romo, hemono kar pe heànàm wanexak kar pà ihewe nehe, i'i ihewe. A'e rupi nuiko kwaw xe wenaw rehe ywyrapew rehe kury, i'i Zonata u pe.

30 A'e rupi wikwahy Xau Zonata pe kury. — Kuzà iaiw ma'e imemyr romo ereiko ne. Ereiko Tawi imyrypar romo. Ereiko heàmàtyry'ymar romo. Akwaw nereko haw ihe. Maranugar haw ererur nezeupe kury. Maranugar haw ererur nehy pe no. 31 Tawi hekuwe mehe nereiko pixik kwaw ko ywy rehe har wanuwihawete romo nehe. Eho ipiaromo kury. Erur xe kury. Ta'e azuka kar putar ihe nehe xe, i'i Xau wa'yr pe.

32 — Màràzàwe tuwe erezuka kar putar nehe. Ma'e uzapo newe a'e, i'i Zonata u pe.

33 Na'e omomor Xau upurukutukaw Zonata kutyr kury. Ipuruzuka wer hehe. Uzawy. Nezewe mehe ukwaw Zonata u hemiapo putar haw kury. Ipuruzuka wer tuwe Tawi rehe a'e. 34 Wikwahy Zonata a'e kury. Upu'àm ywyrapew wi oho pà. Numai'u pixik kwaw a'e 'ar mehe. Zahy pyahu 'ar mokoz haw rehe a'e. Na'ikatu pixik kwaw uzeapo ma'e kwer izupe. Ta'e Xau uze'eg zemueteahy Tawi rehe a'e xe. 35 Iku'egwer pe ku'em mehe oho Zonata kaiwer pe Tawi huwàxi mà kury. Ta'e umume'u a'e ma'e iapo àwàm uzeupeupe a'e 'ym mehe a'e wà xe. Weraha amo kwàkwàmo uzeupi no. 36 — Amomor putar heru'yw pe pe ihe kury. Ezàn eho wapiaromo kury, i'i Zonata izupe. Izàn mehe we Zonata omomor wi amo u'yw imono a'e no, kwàkwàmo ikupe kutyr a'e no. 37 U'yw i'ar awer pe ihem mehe uhapukaz Zonata izupe kury. — Pemutyr u'ar oho a'e, i'i izupe. 38 — Epytu'u zo pe pe ty. Ezàn kury, i'i izupe. Upyhyk kwàkwàmo u'yw wanerur pà Zonata pe kury. 39 Nukwaw kwaw kwàkwàmo Zonata ima'enukwaw paw. Zonata a'e, Tawi a'e no, xo a'e zo ukwaw a'e ma'e a'e wà. 40 Na'e omono uwyrapar u'yw rehe we har a'e kwàkwàmo pe kury. — Eruzewyr ko hema'e tawhu pe kury, i'i izupe. Weraha kwàkwàmo oho. 41 Iho re uhem Tawi ita ywytyr romo iapo pyrer kupe kutyr wi kury. Uzemomor ywy rehe. Umuhyk uwa ywy rehe na'iruz haw. Na'e uzezurupytepyter wà, uzai'o pà wà. Tawi izemumikahy haw uhua'u wera'u Zonata izemumikahy haw wi. 42 Uze'eg Zonata Tawi pe kury. — Tuwe Tupàn nerehe we hekon nehe. Ne nehe, nezuapyapyr a'e wà nehe no, ihe nehe, hezuapyapyr a'e wà nehe no, uzapo putar ma'e zaneze'eg rupi katete tuweharupi a'e wà nehe. Tupàn uzapo kar putar wanupe nehe. Xiapo a'e zaneze'egaw zanezehezehe Tupàn henataromo zane kury, i'i izupe. Na'e uhem Tawi oho a'e wi kury. Uzewyr Zonata oho tawhu pe a'e.

21

Uzewàhem Tawi Xau wi a'e

1 Uze'eg Tawi oho xaxeto Aimerek her ma'e pe No tawhu pe kury. Uhem xaxeto wàpuz wi Tawi huwàxi mà uryryryryz pà a'e. — Màràzàwe tuwe erezur xe ne zutyka'i ne, i'i izupe.

2 Uwazar Tawi izupe. — Azur xe ma'e tuwihawete pe iapo pà ihe. — Ekwaw kar zo neremiapo ràm amo pe nehe, i'i tuwihawete ihewe, i'i Tawi izupe. — A'e rupi amono kar zauxiapekwer heremiruze'eg herenataromo ihe wà. Heàwàxi putar a'e pe wà nehe. 3 Aipo heta temi'u xe. Emur 5 typy'ak ihewe nehe. Emur wyzài temi'u ihewe nehe, i'i Tawi xaxeto pe.

4 — Naheta kwaw typy'ak teko wanemi'u xe. Typy'ak Tupàn pe imono pyrer zo heta xe. Erepuner heraha haw rehe nehe, aze zauxiapekwer nerehe we har umumaw màràn 'ar kuzà puhe oho 'ym pà wà, i'i izupe.

5 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Noho kwaw kuzà puhe ko 'ar rehe wà. Amo ma'e iapo àwàm rehe ureho mehe heremiruze'eg awa noho kwaw kuzà puhe wà. Ko 'ar rehe uruzapo putar amo ma'e ikatuahy ma'e ure nehe kury. Azeharomoete noroho kwaw kuzà puhe, i'i Tawi izupe.

6 A'e 'ym mehe xaxeto wenuhem typy'ak Tupàn pe imono pyrer a'e, ywyrapew Tupàn henataromo har wi a'e. Omono wi amo typy'ak ipyahu ma'e ywyrapew rehe no. Omonokatu typy'ak izemàner ma'e

katu pe. A'e rupi omono xaxeto typy'ak Tupàn pe imono pyrer Tawi pe kury. Ta'e naheta kwaw amo a'e wà xe.
7 Amo awa Enom ywy rehe har Noek her ma'e Xau hemiruze'eg àràpuhàràn wamono'ogar a'e, wiko a'e pe a'e 'ar mehe a'e no, ta'e ipurapo wer amo ma'e rehe Tupàn henataromo a'e no xe.
8 Tawi uze'eg Aimerek pe kury. — Aipo heta takihepuku ihewe imur pyràm. Aipo heta purukutukaw ihewe imur pyràm, i'i izupe. — Narur kwaw hetakihepuku ihe. Ni amo purukutukaw narur kwaw. Na'arewahy azur hereko haw wi ta'e tuwihawete uzapo kar ma'e ihewe a'e 'ar mehe a'e xe, i'i izupe.
9 Uwazar Aimerek Tawi pe. — Areko Piri ywy rehe har Kurià itakihepuku kwer xe ihe. Erezuka ywyàpyznaw Kawar her ma'e pe ne. Amonokatu itakihepuku kwer xaxeto kamir puku ikupe kutyr xe Tupàn hàpuz me ihe. Azuwàzuwàn pàn pupe. Eraha nehe, aze ereputar nehe. Xo a'e zo heta xe. Naheta kwaw amo, i'i izupe. — Naheta kwaw takihepuku a'e takihepuku wi ikatu wera'u ma'e a'e. Emur ihewe ty, i'i. Omono izupe.
10 Na'e uhem Tawi oho a'e wi kury, Xau wi oho wiwi pà kury. Wekar Aki Kat tawhu pe har wanuwihawete oho kury.
11 Tuwihaw tawhu pe har uze'eg Aki pe wà. — Azeharomoete ko awa a'e Tawi Izaew izuapyapyr wanuwihawete romo hekon a'e. Kuzàgwer uzegar hehe kwehe mehe wà, upynyk pà wà. — Xau uzuka miw wà. Tawi uzuka 10 miw wà, i'i oho waiko uzegar pà upynyk pà wà.
12 Ipytuhegatu Tawi waze'eg henu mehe kury. Ukyze katu Aki wi.
13 A'e rupi he'o ma'e ài wiko mua'u wanenataromo kury. Uzeagaw ipyhyk pà wà. He'o ma'e ài romo hekon a'e. Umuapyk uze'eg tawhu hukenuhu rehe, wenyzuz haw hereko pà kury. Henyzuz wer uwyryk iamutaw rupi a'e.
14 Na'e i'i Aki tuwihaw wanupe kury. — Ko awa he'o a'e. Màràzàwe tuwe perur xe.
15 Aipo nuhyk kwaw amogwer he'o ma'e herenataromo har ihewe wà. Màràzàwe tuwe perur amo ae he'o ma'e xe heràpuz pupe, nezewe mehe heputupyk putar iko he'o haw pupe nehe kury, i'i wanupe.

22

Xaxeto wazuka kar awer

1 Uzàn Tawi oho Kaz tawhu wi kury. Oho amo itakwar Ànurà tawhu huwake har pe. Amo umume'u heko haw oho tyky'yr wanupe wà, iànàm wanupe wà no. Henu mehe oho hehe we upyta pà wà kury.
2 Awa tetea'u oho hupi wà no. Aze amo awa nukwaw kwaw wemimutar wà, aze Xau na'ikatu kwaw wanupe, aze awa unewer nehe, a'e awa oho Tawi rehe we har romo wiko pà wà kury. Tawi wiko wanuwihaw romo. Uzemono'ono'og wiwi wà. Te, amo 'ar pawire heta 400 awa ru'u hehe we wiko ma'e wà kury.
3 Amo 'ar mehe uhem Tawi a'e wi kury, Mipa tawhu pe oho pà kury. Moaw waiwy rehe tuz. Uze'eg a'e ywy rehe har wanuwihawete pe. — Aze ikatu newe, tuwe heru ur xe hehy rehe we nehe. Tuwe upyta xe neruwake nehe. Tupàn uzapo kar putar amo ma'e ihewe nehe. A'e 'ym mehe we heru upyta putar xe nepyr nehe, aze ikatu newe nehe, i'i Tawi tuwihawete pe. — Ikatu, i'i tuwihawete izupe.
4 A'e rupi wezar Tawi u uhy Moaw ywy rehe wà kury. Upyta a'e pe Tawi itakwar pupe heko mehe we wà.
5 Amo Tupàn ze'eg imume'u har Kaz her ma'e oho Tawi heko haw pe izupe uze'eg pà kury. — Epyta zo xe nehe. Eho tàrityka'i Zuta waiwy rehe nehe, i'i izupe. A'e mehe oho Tawi ka'a Eret her ma'e pe kury.
6 Xau a'e, Zimea tawhu pe hekon a'e 'ar mehe a'e. Amo 'ar mehe wapyk oho amo ywytyr rehe amo ywyra iwy pe. Wereko ipurukutukaw in opo pe. Amogwer hemiruze'eg tuwihaw wiko izywyr wà, huwake wà. Amo umume'u Tawi amo ywy rehe heko haw Xau pe wà. — Imyrypar zauxiapekwer wiko hehe we a'e wà no, i'i izupe wà.
7 Na'e uze'eg Xau a'e tuwihaw wanupe kury. — Peinu katu heze'eg kury, awa Mezàmi izuapyapyr wà. — Tawi umur putar ko zanewe nehe. Umur putar uwà itymaw zanewe nehe. Zanemuigo kar putar zauxiapekwer wanuwihaw romo a'e nehe no, peze peiko hehe pepy'a pe, i'i wanupe.
8 — A'e rupi pema'enukwaw peiko ikatu 'ym ma'e ihewe iapo pyràm

rehe. Hera'yr uzapokatu uze'egaw Tawi rehe we. Ni pitài xe har numume'u kwaw a'e wanemiapo kwer ihewe wà. Ni amo xe har nuzekaiw kwaw herehe wà. Tawi a'e, awa ihewe uma'ereko ma'e a'e, ima'enukwaw iko hezuka àwàm rehe a'e. Ni amo xe har numume'u kwaw a'e ma'e ihewe wà. Hera'yr umuigo kar Tawi heàmàtyry'ymar romo a'e. Ni amo xe har numume'u kwaw ihewe wà, i'i wanupe.

9 Noek a'e, Enom ywy rehe arer a'e, wiko a'e pe tuwihawete Xau rehe we har wainuromo a'e. — Aexak Tawi ihe, Aimerek Aitu ta'yr pe ize'eg mehe ihe. No taw pe hekon a'e 'ar mehe. 10 Aimerek upuranu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe Tawi hemiapo ràm ikwaw paw henoz tà. A'e re omono temi'u izupe. Omono Piri ywy rehe har Kurià itakihepuku kwer izupe no, i'i Noek Xau pe.

11 A'e rupi tuwihawete Xau omono kar amo awa Aimerek ipiaromo wà kury. — Perur iànàm No pe har xaxeto romo wiko ma'e nehe no, i'i. Oho heko haw pe wà. Werur Xau pe wà. 12 Uze'eg Xau Aimerek pe kury. — Einu katu heze'eg, Aimerek, i'i izupe. — Aze pa, heruwihawete, i'i Aimerek izupe.

13 Upuranu Xau hehe. — Màràzàwe tuwe ereiko Tawi rehe we ikatu 'ym ma'e ihewe iapo àwàm rehe ne. Màràzàwe tuwe eremono temi'u izupe. Màràzàwe tuwe eremono takihepuku izupe. Màràzàwe tuwe erepuranu Tupàn rehe Tawi hemiapo ràm rehe. Ko 'ar rehe Tawi wiko heàmàtyry'ymar romo kury. Wàro hezuka àwàm iko kury, i'i Xau Aimerek pe.

14 — Tawi weruzar wera'u neze'eg amogwer tuwihaw wanuwi upaw rupi katete a'e. Nerazywen romo hekon. Zauxiapekwer nerehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo hekon. Tuwihaw ko ywy rehe har paw umuwete katu Tawi a'e wà. 15 Apuranu Tupàn rehe Tawi hemiapo ràm rehe ihe. Aipo xo a'e 'ar mehe apuranu hekuzaromo ihe. Nan kwaw pa. Ni ihe ni heànàm. Na'urema'enukwaw pixik kwaw newe ikatu 'ym ma'e iapo àwàm rehe. Nurumume'u pixik kwaw agwer ma'e ureze-upeupe. Nainu pixik kwaw ni amo teko nezewe haw rehe waze'eg mehe ihe wà rihi, i'i izupe.

16 — Aimerek, i'i Xau izupe. — Ne, neànàm wà no. Pemàno putar nehe, i'i izupe.

17 Na'e uze'eg zauxiapekwer uzeake har wanupe kury. — Ezuka a'e xaxeto Tupàn henataromo har uma'ereko ma'e ne wà nehe kury. Uzemono'og Tawi rehe we wà. Numume'u kwaw ihewi izàn awer ihewe wà. Ukwaw katu izàn awer wà. Nezewe rehe we numume'u kwaw ihewe wà, i'i Xau. Zauxiapekwer wenuxi wà. Na'ipuruzuka wer kwaw xaxeto Tupàn henataromo har wanehe wà. 18 A'e rupi uze'eg Xau Noek pe kury. — Ezuka ne wà nehe kury, i'i izupe. A'e rupi uzuka a'e wà. A'e 'ar mehe uzuka Noek 85 xaxeto Tupàn henataromo har wà. 19 Uzuka kar Xau No tawhu pe har upaw rupi katete a'e wà no. Xaxeto waneko haw a'e tawhu a'e. Uzuka teko paw wà: awa wà, kuzà wà, kwarer wà, kuzàtài wà, tapi'ak wà, zumen wà, àràpuhàràn wà. Upaw rupi katete uzuka wà.

20 Xo Amiatar Aimerek ta'yr zo a'e, upuner uzànaw rehe a'e wi uzepyro pà a'e. Oho Tawi reko haw pe kury. 21 — Xau uzuka kar xaxeto Tupàn henataromo uma'ereko ma'e a'e wà, i'i Amiatar Tawi pe.

22 Na'e uze'eg Tawi Amiatar pe. — A'e 'ar mehe neru pe heze'eg mehe aexak Noek a'e pe ihe. — Azeharomoete umume'u putar heremiapo kwer oho Xau pe a'e nehe, a'e hezeupe hexak mehe ihe. Neànàm wazuka arer zàwenugar romo aiko ihe. 23 Epyta xe herehe we nehe. Ekyze zo nehe. Xau ipuruzuka wer zanerehe a'e. Aze erepyta xe herehe we nehe, nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe, i'i Tawi Amiatar pe.

23

Upyro Tawi Keira taw pe har wà

1 A'e 'ar rehe Piri ywy rehe har oho Keira tawhu pe a'e pe har waàmàtyry'ym pà a'e wà kury. Imunar arozràn imono'og romo pyrer rehe wà, a'e pe har rehe wà. Tawi wenu a'e ma'e imume'u mehe. 2 A'e rupi upuranu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe. — Aipo aha putar Piri ywy rehe har wakutyr ihe nehe, i'i izupe. — Eho wakutyr nehe ty, i'i Tupàn izupe. —

Ezàmàtyry'ym eho ne wà nehe, Keira tawhu pe har wapyro pà ne wà nehe, i'i izupe.

3 Tawi rehe we har uze'eg Tawi pe wà. — Urukyze tuwe Zuta ywy rehe urepyta haw rehe ure. Urukyze wera'u putar izuwi nehe, aze zaha Keira pe nehe, i'i izupe wà.

4 A'e rupi upuranu wi Tawi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe. Uwazar Tupàn ize'eg izupe. — Eho Keira pe nehe, Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym pà nehe, ta'e amur putar waneityk àwàm newe ihe nehe xe, i'i izupe.

5 A'e rupi oho Tawi awa uzehe we har wanupi kury, Keira pe kury. Uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har a'e pe wà. Uzuka Piri ywy rehe har tetea'u wà. Upyro waneimaw wanuwi wà no. Nezewe Tawi upyro Keira pe har Piri ywy rehe har wanuwi wà.

6 Amiatar Aimerek ta'yr Xau wi uzepyro mehe, Tawi pe oho mehe, weraha xaxeto kamir puku a'e.

7 Teko umume'u Tawi Keira pe iho awer oho Xau pe wà. Henu mehe uze'eg nezewe. — Tupàn umur Tawi kwez hepo pe kury. Ta'e oho amo tawhu pàrirogaw heta haw pe. Tàtàahy ukenaw a'e pe har. Nuzawy kwaw miar pyhykaw pupe wiko ma'e kury, i'i Xau.

8 A'e rupi omono'og Xau zauxiapekwer paw wà kury. — Zaha Keira kutyr nehe. Zamàmàn taw izywyr nehe. Zamàmàn Tawi izywyr hemiruze'eg wanehe we nehe, i'i wanupe.

9 Amo umume'u Xau hemiaporàm oho Tawi pe wà. — Ur iko neàmàtyry'ym pà kury, i'i izupe wà. Henu mehe uze'eg Tawi Amiatar pe. — Erur xaxeto kamirpuku xe kury. Zapuranu putar Tupàn rehe kamirpuku rehe zanepokok mehe nehe, i'i izupe.

10 Na'e uze'eg Tawi Tupàn pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ne. Xau ur iko xe Keira pe tawhu imumaw pà a'e kury, ta'e aiko xe ihe xe. Akwaw tur haw ihe, i'i Tupàn pe. 11 — Aipo Keira pe har hemono putar Xau pe wà nehe. Aipo Xau ur putar azeharomoete a'e nehe, teko waze'eg rupi katete a'e nehe. O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ne. Ewazar heze'eg ihewe nehe, a'e newe, i'i Tawi izupe. — Ur putar tuwe Xau a'e nehe, i'i Tupàn izupe.

12 — Aipo Keira pe har hemono putar izupe wà nehe, awa herehe we har wamono pà izupe wà nehe no, i'i Tawi izupe. — Azeharomoete, i'i Tupàn izupe.

13 A'e rupi Tawi a'e kury, a'e 600 awa hehe we har a'e wà no, uhem tàrityka'i Keira wi wà kury. A'e re wata e oho waiko a'e ywy rehe wà. Amo umume'u Tawi Keira wi ihem awer oho Xau pe wà. Ikwaw mehe upytu'u Xau a'e tawhu kutyr oho re kury.

Wiko Tawi teko heta 'ymaw ywytyruhu heta haw pe

14 Uzeàmim Tawi oho itakwar ywytyr rehe har ywyxiguhu rehe har pupe kury. Zipe tawhu huwake upyta oho. Wekar Xau Tawi oho iko tuweharupi kury. Tupàn nomono kwaw izupe. Nuexak kar kwaw izupe. 15 Ukyze Tawi Xau wi, ta'e Xau uhem weko haw wi hekar pà izuka pà a'e xe. Uzypyrog Tawi wiko pà Oreza ywyxiguhu rehe Zipe huwake kury. 16 Uwàxi Zonata Tawi oho a'e pe. Umukàg kar. — Ezeruzar Tupàn ikàgaw rehe nehe ty, ta'e nepyro iko heru Xau wi a'e xe, i'i Zonata Tawi pe. 17 Uze'eg wi izupe. — Ekyze zo nehe ty. Xau heru nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe. Ereiko putar Izaew wanuwihawete romo nehe. Ihe aiko putar tuwihaw romo nerehe we ihe nehe no. Heru ukwaw a'e ma'e paw a'e, i'i izupe.

18 A'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo umume'u wi uzemyrypary-par haw uzeupeupe wà. Upyta Tawi Oreza pe. Uzewyr Zonata weko haw pe kury.

19 Amo teko Zipe tawhu pe har uze'eg oho Zimea tawhu pe a'e wà kury, Xau pe uze'eg pà a'e wà kury. — Tawi uzeàmim iko ureywy rehe a'e. Oreza taw pe ywytyr Akira her ma'e rehe Zezimon tawhu huwake kwarahy hemaw awyze har kutyr hekon a'e, i'i izupe wà. 20 — Nepurupyhyk wer tuwe hehe ne. Urukwaw hehe nepurupyhyk wer haw ure. Eho urerupi nehe. Urumur putar Tawi nepo pe ure nehe, i'i izupe wà.

21 Uze'eg Xau wanupe. — Tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e peme a'e nehe, ta'e

pezapo ikatuahy ma'e ihewe pe kury xe.
22 Pekar wi peho heko haw azeharomoete
har ikwaw pà nehe. Aze amo wexak
Tawi amo me nehe, pemume'u hexak
awer ihewe nehe no. Ta'e ukwaw katu
Tawi ihewi uzeàmimaw a'e xe. 23 Pekar
izeàmimaw nehe. A'e re pezewyr tuwe
xe nehe. A'e mehe aha putar penupi
nehe. Aze wiko a'e pe nehe, apyhyk putar
tuwe ihe nehe. Aze naexak kwaw nehe,
aha putar Zuta ywy nànàn hekar pà nehe.
Aexak putar azeharomoete nehe. Apyhyk
putar nehe, i'i Xau wanupe.

24 A'e rupi a'e awa uzewyr oho Zipe pe
Xau henataromo wà. Tawi wiko ywyx-
iguhu Maom her ma'e rehe umyrypar
wanehe we. Upyta ywyàpyznaw pupe wà.
Naheta kwaw yrykaw a'e pe. Zezimon
taw kutyr kwarahy hemaw awyze har ku-
tyr hekon a'e. 25 Xau wekar Tawi oho
zauxiapekwer wanupi oho pà. Tawi uk-
waw wahem àwàm. A'e rupi oho amo
ywyàpyznaw itahu myter pe har pe ywyx-
iguhu Maom her ma'e rehe har pe. Uk-
waw Xau iho awer. A'e rupi oho haik-
weromo. 26 Uhem a'e paw ywytyr huwake
wà kury. Wiko Xau xe kutyr wemiruze'eg
wanehe we. Tawi upyta ywytyr kupe kutyr
wemiruze'eg wanehe we a'e no. Na'e uzàn
Tawi oho Xau wi zauxiapekwer wanuwi
uzepyro pà wà kury. Ta'e zauxiapekwer
umàmàn wà waiko waiwy rehe wapyhyk
pà wà xe. 27 A'e 'ar mehe we amo ze'eg
herur har uhem Xau pe kury. — Ezewyr
tàrityka'i nehe kury. Piri ywy rehe har ur
waiko zaneywy rehe har waàmàtyry'ym pà
a'e wà kury, i'i izupe.

28 A'e rupi upytu'u Xau Tawi hekar ire
kury. Uzewyr oho weko haw pe. Piri
ywy rehe har waàmàtyry'ym pà. A'e rupi
teko omono her a'e ywytyr pe wà. Itahu
zemuza'akaw, i'i izupe wà.

29 Uhem Tawi oho ytyzuzàmaw Zeni her
ma'e pe kury. Heta zepyro katu haw a'e pe.

24

Na'ipuruzuka wer kwaw Tawi Xau rehe a'e

1 Uzewyr Xau wà Piri ywy rehe har
waàmàtyry'ymaw wi kury. Ihem mehe
teko umume'u Tawi heko haw izupe wà.
— Ywyxiguhu pe ytyzuzàmaw Zeni her
ma'e huwake hekon, i'i izupe wà. 2 A'e
rupi wexaexak 3 miw Izaew izuapyapyr
zauxiapekwer ikatu wera'u ma'e a'e wà
kury. Oho wanupi Tawi hekar pà wà,
hehe we har wanekar pà wà no. Oho
itahu àràpuhàràn hehaite ma'e her ma'e pe
wà. 3 Heta amo àràpuhàràn mono'ogaw
a'e pe. Itakwar huwake hin. Pe huwake
hin. Wixe Xau itakwar pupe ukarukaruk
pà. A'e 'ym mehe Tawi uzeàmim oho a'e
itakwaruhu pupe uzehe we har wanupi.
Wiko a'e pe Xau heixe mehe wà. 4 A'e
rupi hehe we har uze'eg Tawi pe wà. —
Tupàn umur newe ty, i'i izupe wà. —
Amur putar neàmàtyry'ymar newe nehe.
Erepuner wyzài ma'e iapo haw rehe izupe
nehe, i'i Tupàn newe a'e, i'i izupe wà. A'e
rupi upuze Tawi oho iko mewe katu a'e,
Xau ipytu'u haw pe a'e. Omonohok ikamir
pehegwer izuwi takihe pupe. Nukwaw
kwaw Xau imonohok mehe. 5 Na'e uze-
mumikahy Tawi ta'e omonohok Xau kamir
pehegwer izuwi a'e xe. — Na'ikatu kwaw
agwer ma'e iapo haw, i'i uzeupe. 6 A'e rupi
uze'eg uzehe we har wanupe. — Tupàn
nuzapo kar pixik kwaw agwer ma'e ihewe
a'e. Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e
heruwihawete pe ihe. Ta'e Tupàn wexak
tuwihawete romo imuigo kar pà a'e xe.
Nazuka pixik kwaw nehe, ta'e tuwihawete
Tupàn hemixak kwer romo hekon a'e xe, i'i
Tawi wemiruze'eg wanupe.

7 Uze'eg nezewe wanupe. A'e rupi hehe
we har nuzuka kwaw Xau wà. Na'e upu'àm
Xau kury. Uhem Xau itakwaruhu wi oho
pà kury. 8 Uhem Tawi haikweromo izupe
uhapukaz pà. — Tuwihawete Xau, i'i izupe.
Uwak Xau Tawi kutyr. Tawi wapyk ywy
rehe upenàràg rehe. Umuhyk uwa ywy
rehe tuwihawete imuwete katu haw hexak
kar pà, i'i izupe. 9 Uze'eg Xau pe kury. —
Amo teko umume'u newe ikatu 'ym ma'e
heremiapo putar haw wà. Màràzàwe tuwe
erezekaiw waze'eg rehe. 10 Kutàri Tupàn
nemur kwez ihewe itakwaruhu pe nereko
mehe a'e. Erepuner hekatu haw hexakaw
rehe kury, ta'e apuner mo nezuka haw
rehe ihe xe. — Ezuka nehe, i'i amo ihewe
wà. Nahepuruzuka wer kwaw nerehe ihe.
Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e Tupàn

hemixak kwer pe ihe, tuwihawete pe ihe.
11 Eme'egatu xe nekamir pehegwer hepo
pe har rehe. Apei'àg a'e pàn ihe. Nuruzuka
kwaw ihe. Erekwaw hereko haw kury.
Nahema'enukwaw kwaw neàmàtyry'ym
àwàm rehe ihe. Nahema'enukwaw kwaw
newe ikatu 'ym ma'e iapo àwàm rehe ihe.
Akwaw katu herehe nepuruzuka wer haw
ihe. Nezewe rehe we nuruzuka kwaw ihe.
12 Tuwe Tupàn umume'u zanereko haw.
Ma'enugar wiko ikatu 'ym ma'e romo. Ne
ru'u aipo. Ihe ru'u aipo. Tupàn umume'u
putar nehe. Uzepyk putar nerehe ihewe
neremiapo kwer rehe a'e nehe. Ihe
nuruzuka pixik kwaw ihe nehe. 13 Nezewe
i'i ze'eg kwehe arer. — Ikatu 'ym ma'e ur
ikatu 'ym ma'e wanuwi a'e, i'i a'e. Ihe
nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e newe
ihe nehe. 14 Pexak Izaew wanuwihawete
nehe ty wà. Mo izuka pà uzeagaw iko
a'e. Ma'e wekar iko a'e. Zawar umàno
ma'e kwer wekar iko. Tug wekar iko.
15 Ma'enugar uzawy iko. Ihe ru'u. Ne
ru'u aipo. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u putar iawy har a'e nehe. Tuwe
umume'u hekatu haw nehe. Tuwe nerehe
uzepyk nehe. Tuwe hepyro nehe, i'i Tawi
Xau pe.

16 Ize'eg pawire uze'eg Xau izupe. —
Aipo ne tuwe ty, hera'yr Tawi, i'i izupe.
Na'e uzypyrog uzai'o pà kury. 17 Uze'eg
wi Tawi pe. — Azeharomoete neze'eg
awer. Azawy ihe. Xo ikatu ma'e erezapo
ihewe ne. Ikatu 'ym ma'e tetea'u azapo
newe ihe. 18 Kutàri erexak kar nekatu-
ahy haw ihewe. Tupàn hemono nepo pe
a'e. Nezewe rehe we nahezuka kwaw
ne. 19 Teko wàmàtyry'ymar ipyhyk ire a'e
wà, aipo umuhem kar wi a'e wà. Aipo
omono kar uzewi izuka 'ym pà wà. Tuwe
Tupàn uzapo ikatu ma'e newe nehe, ta'e
ikatu ma'e erezapo kwez ihewe kutàri ne
xe. 20 Akwaw katu Izaew wanuwihawete
romo nereko àwàm ihe kury. Tuwihawete
romo nereko mehe ikatu putar Izaew
waneko haw nehe. 21 Emume'uahy amo
ma'e Tupàn henataromo kury. Ezuka zo
hezuapyapyr ne wà nehe. Nezewe mehe
herer a'e nehe, heànàm waner a'e wà nehe
no, uzekwaw putar awyze harupi purupe
wà nehe. Teko naheharaz kwaw herer wi
nezewe mehe wà nehe, i'i Xau Tawi pe.

22 Umume'uahy Tawi a'e ma'e Tupàn
henataromo. Na'e uzewyr Xau oho weko
haw pe kury. Tawi uzewyr oho zepyro
haw ywyxiguhu pe har pe uzehe we har
wanupi no.

25

Xamuew imàno awer

1 Umàno Xamuew kury. Izaew paw uze-
mono'og imàno haw pe hehe uzai'o pà wà.
Na'e utym hetekwer Hama pe wà. A'e re
uhem Tawi oho ywyxiguhu Pàrà her ma'e
pe kury.

Tawi Amigaiw kury

2-3 Amo Karew izuapyr Namaw her ma'e
Maom taw parer uma'ereko Karamew
tawhu pe a'e. Hemetarer katu a'e. Heta
3 miw àràpuhàràn hawitu ma'e izupe
wà. Heta miw àràpuhàrànete izupe wà
no. Hemireko a'e, Amigaiw her romo a'e.
Ipuràg eteahy hemireko. Ukwaw katu
ma'e no. Imen na'ikatu kwaw a'e. Upu-
raraw kar ma'erahy tetea'u teko wanupe.
Amo 'ar mehe wiko Namaw Karamew
pe weimaw àràpuhàràn hawer imonohok
pà. 4 Wiko Tawi ywyxiguhu pe. Ukwaw
Namaw heko haw. 5 A'e rupi omono kar
Tawi 10 kwàkwàmo Karamew pe wà. —
Pekar Namaw nehe ty wà. — Nekatu pa,
peze izupe herer rehe nehe, i'i wanupe. 6 —
Peze'eg nezewe izupe nehe. — Hemyrypar
ikatu ma'e. Tawi umur kar uze'egatu
newe, neànàm wanupe no, nereko haw
pe har wanupe no. 7 Ukwaw nereimaw
hawer imonohokaw rehe nema'ereko haw
a'e. Nereimaw wanehe uzekaiw ma'e
wiko xe urepyr amo 'ar mehe wà. Nu-
ruzapo kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe ure.
Karamew pe waneko mehe na'uremunar
kwaw wama'e rehe ure. 8 Aze erepuranu
wanehe nehe, umume'u putar a'e ma'e
newe wà nehe no. Tawi wenoz ma'e iko
newe. Uremuixe kar katu nereko haw pe
ta'e uruzur xe kutàri mynykaw 'ar mehe
ure xe. A'e rupi aze erepuner nehe, emur
wyzài ma'e urewe neremiruze'eg wanupe
nehe, nemyrypar Tawi pe nehe no, peze
izupe nehe, heze'eg heraha pà izupe nehe,
i'i Tawi uzehe we har wanupe. 9 Tawi rehe
we har umume'u ize'eg oho Namaw pe

uzar her rehe wà. Upyta iwazar haw hàro pà wà. 10 Uwazar Namaw kury. — Tawi Zexe ta'yr. Mo romo hekon a'e. Nainu pixik kwaw her ihe. Ko 'ar rehe heta tetea'u uma'ereko e ma'e uzar wi uzàn ma'e kwer a'e wà. 11 Heremi'u typy'ak a'e, 'y hema'e a'e no, hereimaw heremizuka kwer a'e wà no, amono putar ihewe uma'ereko ma'e wanupe ihe. Namono kwaw awa heremigwaw 'ym wanupe. Namono kwaw amo wanupe aze nakwaw kwaw wanur awer, i'i wanupe.

12 Tawi rehe we har uzewyr uzar pe wà. Umume'u Namaw ze'eg awer izupe wà.

13 Na'e uze'eg Tawi kury. — Pepyhyk petakihepuku nehe kury ty wà, i'i wanupe. Weruzar ize'eg paw rupi wà. Upyhyk Tawi utakihepuku a'e no. Uhem oho a'e wi 400 awa wanupi. Upyta 200 wanaikweromo wama'e rehe uzekaiw pà wà.

14 Amo Namaw pe uma'ereko ma'e uze'eg oho Amigaiw Namaw hemireko pe kury. — Aipo erekwaw uzeapo ma'e kwer. Tawi umur kar amo uze'eg herur har ywyxiguhu wi wà. Werur ize'eg zanezar pe wà. Uze'egahy wanupe xe wahem mehe. Werekoaiw wà no. 15 A'e ikatuahy zanewe amo 'ar mehe a'e wà. Nazaneputupyk pixik kwaw wà. Wapyr kaiwer pe urereko mehe na'imunar pixik kwaw urereimaw wanehe wà, ni urema'e rehe wà. 16 Uzekaiw katu urerehe pyhaw wà, 'aromo wà no, urereimaw wanehe urezekaiw mehe wà. 17 Nema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe. Aze ru'u erepuner putar amo ma'e iapo haw rehe nehe. Aze mo nan, upuner mo iaiw ma'e izeapo haw rehe zanezar pe nehe, iànàm wanupe nehe no. Iaiw tuwe a'e. Ni amo nupuner kwaw izupe uze'egaw rehe wà, i'i awa Amigaiw Namaw hemireko pe.

18 Na'arewahy upyhyk Amigaiw 200 typy'ak kury, mokoz hyruhu uwà tykwer pupe tynehem ma'e no, 5 àràpuhàràn hawitu ma'e imihir pyrer wà no, arozràn imupytàg pyrer 17 ma'e ipuhuz taw no, uwà uxinig ma'e kwer 100 haryw no, ma'e'a kwer pi her ma'e uxinig ma'e kwer 200 imuàtà pyrer no. A'e ma'e paw omono zumen wakupe pe kury. 19 Na'e uze'eg uma'ereko ma'e wanupe kury. — Eho herenataromo nehe. Aha putar penaikweromo ihe nehe no. Pemume'u zo ma'e hemen pe nehe, i'i wanupe.

20 Oho Amigaiw iko weimaw zumen iku'az kury. Pe iapar haw pe uwezyw mehe hexak 'ym mehe uwàxi Tawi hehe we har wanupi iata mehe. Ur Tawi iko ikutyr. 21 A'e 'ym mehe uze'eg Tawi uzeupe. — Màràzàwe tuwe apyro a'e awa heimaw ywyxig rehe waneko mehe ihe wà. Nazanemunar kwaw ima'e rehe. Kutàri ikatu 'ymaw umur ihewe hekuzaromo. Màràzàwe tuwe apytywà ihe, i'i uzeupe. Wikwahy a'e. 22 — Kwarahy ihem 'ym mehe we azuka putar a'e awa ihe nehe. Azuka putar hemiruze'eg upaw rupi katete ihe wà nehe no. Aze nazuka kwaw nehe, tuwe Tupàn uzepyk herehe nehe, i'i uzeupe.

23 Wexak Amigaiw Tawi kury. Hexak mehe wezyw na'arewahy weimaw wi. Wapyk upenàràg rehe henataromo. Umuhyk uwa ywy rehe ipy huwake. Uze'eg izupe. 24 Hezar einu heze'eg nehe. Ihe a'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko. 25 Ezekaiw zo Namaw rehe nehe. Ta'e na'ikatu kwaw a'e 'y. Her a'e, he'o ma'e i'i a'e. He'o ma'e romo hekon tuwe a'e. Ihe naexak kwaw awa neremimur karer ihe wà. 26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nemupytu'u kar hehe nezepyk 'ym mehe we a'e. A'e rupi nerezuka kwaw. Amume'uahy ko ma'e newe hereko haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw rehe ihe kury. Amo uzepyk putar neàmàtyry'ymar paw wanehe nehe, ikatu 'ym ma'e rehe newe ipurapo wer ma'e wanehe nehe no, Namaw rehe nehe no. 27 Hezar. Arur amo ma'e newe kury. Epyhyk kury. Emono nerehe we har wanupe nehe no. 28 Emunàn wyzài heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Tupàn nemuigo kar putar tuwihawete romo a'e nehe. Nezuapyapyr wiko putar tuwihawete romo a'e wà nehe no. Ta'e ne erezàmàtyry'ym iàmàtyry'ymar iko ne wà 'y. Nerezapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e nerekuwe mehe nehe. 29 Aze amo ur nekutyr nehe, aze uzeagaw nezuka pà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar nepyro putar temetarer tetea'u rehe uzekaiw ma'e romo nereko haw zàwenugar

ài a'e nehe. Awa omomor ita muite uzewi wà. Nezewegatete Tupàn omomor putar neàmàtyry'ymar muite newi a'e wà nehe no. 30 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo putar ma'e newe wemimume'u kwer upaw rupi nehe. Izaew wanuwihawete romo nemuigo kar putar nehe no. 31 A'e ma'e izeapo mehe nehe, naheta kwaw ma'e nemuzemumikahy kar har nehe. Nerezemumikahy kwaw a'e 'ar mehe nehe, ta'e nerezuka e kwaw amo ne wà 'y. Ta'e nerezepyk kwaw amo wanehe ne no 'y. A'e ikatu ma'e paw newe iapo mehe nehe, nereharaz zo ihewi nehe, i'i Amigaiw Tawi pe.

32 Uwazar Tawi ize'eg izupe kury. — Tuwe teko paw umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ikatuahy haw wà nehe. Ta'e nemur kar xe heruwàxi mà kutàri a'e xe. 33 Nekatuahy kutàri. Erekwaw katu ma'e ne. Ikatu ma'e erezapo kutàri. A'e rupi nazuka kwaw amo ihe wà. Nazepyk e kwaw amo wanehe. 34 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemupytu'u kar ikatu 'ym ma'e newe iapo 'ym mehe a'e nehe. Amume'u ko ma'e Tupàn wikuwe ma'e Izaew wazar henataromo kury. Aze mo nerezàn iwer hekutyr, aze mo naheruwàxi iwer pe mo, pyhewe izi'itahy Namaw hemiruze'eg paw umàno putar mo wà. Te kwarearer umàno putar mo wà, i'i izupe.

35 Na'e upyhyk a'e ma'e Amigaiw hemirur kwer. Uze'eg wi izupe. — Ezewyr nereko haw pe kury. Ezemumikahy zo nehe. Azapo putar ma'e neremimutar rupi ihe nehe, i'i Tawi izupe.

36 Uzewyr umen ipyr. Wàpuz me hekon imen. Uzapo mynykawhu iko tuwihawete ài. Uka'u. Hurywete. A'e rupi hemireko numume'u kwaw uzeapo ma'e kwer izupe. Iku'egwer pe kury. 37 Nuka'u kwaw a'e kury. A'e rupi umume'u a'e ma'e paw izupe. Na'e amo ma'eahy haw iaiw ma'e uhem izupe kury. Nupuner kwaw uzemumyz haw rehe. 38 Umumaw 10 'ar nezewe. Na'e Tupàn umuma'eahy kar Namaw kury. A'e rupi umàno a'e kury.

39 Amo umume'u imàno awer oho Tawi pe wà. Henu mehe uze'eg Tawi. — Ximume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe. A'e ae uzepyk Namaw rehe herekuzaromo a'e. Ta'e Namaw uze'eg zemueteahy zepe herehe a'e xe. Uzuka Tupàn Namaw a'e. A'e rupi ihe hemiruze'eg ihe, nazuka kwaw ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk Namaw rehe iaiw paw hekuzaromo, i'i. Na'e omono kar Tawi uze'eg Amigaiw pe. — Eiko heremireko romo nehe, ere izupe nehe, i'i wemiruze'eg wanupe. 40 Hemiruze'eg oho Karamew tawhu pe wà. Uze'eg kuzà pe wà. — Tawi uremur kar xe a'e. Ne ureraha putar izupe nehe. Ereiko putar hemireko romo nehe, aze ikatu newe nehe, i'i izupe wà.

41 Wapyk Amigaiw upenàràg rehe kury. Umuhyk uwa ywy rehe. — Aiko Tawi pe uma'ereko e ma'e romo ihe. Aze uputar nehe, apuez putar uma'ereko ma'e hàpuz me har wapy ihe nehe, i'i wanupe.

42 Na'arewahy upu'àm kury. Uzeupir weimaw zumen ikupe pe. Weraha 5 uma'ereko ma'e kuzà uzeupi wà. Wata Tawi pe uma'ereko ma'e wanupi wà kury, heko haw pe oho pà wà kury. Wiko hemireko romo kury.

43 A'e 'ym mehe Tawi upyhyk Aenuà Zereew pe har wemireko romo. Na'e Amigaiw wiko hemireko romo a'e no. 44 A'e 'ar rehe omono Xau wazyr Mikaw her ma'e Tawi hemireko kwer, Pawxi Arai ta'yr Karim pe har pe a'e, hemireko romo a'e.

26

Nuzuka kwaw Tawi Xau a'e

1 Amo Zipe pe har oho Zimea pe Xau pe uze'eg pà wà kury. — Tawi uzeàmim iko ywytyr Akira her ma'e pe Zezimon tawhu henataromo a'e, i'i izupe wà. 2 Na'e uhem Xau na'arewahy ywyxiguhu Zipe huwake har pe kury. Weraha 3 miw Izaew zauxiapekwer ikatuahy wera'u ma'e uzeupi wà. Wekar Tawi oho wà. 3 Uzapo uker haw Akira ywytyr rehe wà, Zezimon henataromo wà. Wiko Tawi ywyxiguhu pe. Amo umume'u Xau tur awer izupe. — Ur Xau nerekar pà a'e, i'i izupe wà. 4 A'e rupi omono kar amo awa Xau huwake hehe wamume'e kar pà wà. Wexak a'e awa Xau a'e pe wà. Uzewyr Tawi pe heko haw imume'u pà wà. 5 Na'arewahy oho a'e pe.

Wexak Xau iker haw, Aminer Ner ta'yr iker haw no. Zauxiapekwer wanuwihaw romo hekon Aminer. Uker Xau amogwer zauxiapekwer wapyr. Zauxiapekwer uzapo uker haw izywyr wà.

6 Mokoz awa wata Tawi rupi wà. Aimerek Hete zuapyr awa ipy her romo a'e. Amizaz inugwer her romo a'e. Zeruz imemyr romo Zoaw tywyr romo hekon a'e. Upuranu Tawi wanehe kury. — Mo oho putar herupi Xau waker haw pe nehe, i'i wanupe. — Aha putar ihe, i'i Amizaz izupe.

7 A'e rupi pyhaw oho Tawi Amizaz rupi. Wixe Xau waker haw pe wà. Wexak Xau iker mehe wà, zauxiapekwer waker haw myter pe wà. Umuixe kar upurukutukaw ywy pupe wàkàg huwake uker pà. Aminer a'e, amogwer zauxiapekwer a'e wà no, uker Xau izywyr a'e wà. 8 Na'e uze'eg Amizaz Tawi pe. — Kutàri pyhaw Tupàn umur neàmàtyry'ymar kwez nepo pe kury. Tuwe akutuk Xau ipurukutukaw pupe ihe nehe. Akutuk putar ywy rehe pitài ikutukaw rupi ihe nehe. Ni mokoz ikutukaw nazapo kwaw nehe, i'i Tawi pe.

9 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Ezuka zo ty. Ta'e aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn wemixak kwer tuwihawete pe nehe, Tupàn uzepyk putar a'e awa rehe a'e nehe. 10 Xikwaw Tupàn wikuwe ma'e romo heko haw. Nezewegatete xikwaw Xau izuka àwàm no. Aze ru'u imàno haw 'ar mehe nehe, aze ru'u amo zeàmàtyry'ymawhu rehe nehe, Tupàn uzuka kar putar azeharomoete nehe. 11 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuzuka kar kwaw wemixak kwer tuwihawete romo wemimuigo karer nehe, ihewe nehe. Xipyhyk y'a izuwi kury ty. Xipyhyk ipurukutukaw nehe no. A'e re zaha nehe kury, i'i izupe.

12 A'e rupi upyhyk Tawi ipurukutukaw Xau iàkàg huwake har. Upyhyk y'a no. Oho a'e wi Amizaz rupi kury. Ni amo nuexak kwaw wà. Ni amo nukwaw kwaw uzeapo ma'e kwer wà. Ni amo nume'e kwaw wà. Uker katu upaw rupi wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuger katu kar a'e wà xe.

13 A'e rupi wahaw Tawi ywyàpyznaw oho. Uzeupir ywytyr apyr kury. Muitea'u zauxiapekwer wanuwi hekon a'e kury. 14 Uhapukaz Aminer pe Xau hemiruze'eg wanupe kury. — Aminer, i'i. — Aipo herenu pe ne, i'i. — Mo uhapukaz iko tuwihawete pe a'e, i'i Aminer.

15 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Aipo awa romo ereiko. Aipo ereiko zauxiapekwer Izaew zuapyr ikàg ma'e romo ne. Màràzàwe tuwe nerezekaiw kwaw nezar rehe neruwihawete rehe ne. Tàrityka'i amo wixe kwez peker haw pe tuwihawete izuka pà, nezar izuka pà. 16 Nerexak kwaw ta'e ereker ne xe, Aminer. Amume'uahy ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikuwe ma'e rehe ihe kury. Pe paw rupi pemàno putar nehe. Ta'e napezekaiw katu kwaw pezar rehe xe, ta'e napepyro kwaw penuwihaw Tupàn hemixak kwer tuwihawete romo hemimuigo kar pyrer pe xe. Pezeapyaka katu heze'eg rehe kury ty wà. Pekar tuwihawete ipurukutukaw peho nehe kury. Pekar y'a iàkàg huwake arer nehe no, i'i zauxiapekwer wanupe.

17 Ukwaw Xau Tawi ize'eg mehe. Upuranu hehe. — Tawi, aipo ne ereze'eg iko ihewe hera'yr, i'i izupe. — Aze pa, hezar, i'i Tawi. 18 — Màràzàwe tuwe nerepytu'u kwaw neremiruze'eg ipiaromo neho re. Ma'e azapo newe. Ma'enugar iaiw ma'e azapo newe ihe. 19 Heruwihawete ne. Einu katu ko heze'eg newe heremimume'u ràm kury. Aze Tupàn wiko hekutyr nemur kar arer romo a'e, aze eremono e amo ma'e izupe nehe, aze erezuka amo ma'ea'yr henataromo nehe, upytu'u putar hekutyr nemur kar ire a'e nehe. Aze amo teko wiko hekutyr nemur kar har romo wà, tuwe Tupàn ize'egaiw u'ar a'e teko wanehe a'e nehe. Ta'e hemuzàn kar heywy wi Tupànete imuwete katu haw wi a'e wà xe, amo ae ywy tupàn a'ua'u wamuwete katu haw pe a'e wà xe. 20 Tuwe nahezuka kwaw amo ae ywy rehe muite Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi a'e wà nehe. Hezuka kar zo pe wanupe nehe. Màràzàwe tuwe Izaew wanuwihawete ur xe. Aipo herekar iko a'e. Màràzàwe tuwe. Aiko tug zàwenugar romo ihe. Màràzàwe tuwe herekar iko wiràmiri hehaite ma'e hekar har zàwe a'e, i'i Tawi Xau pe.

21 Uwazar Xau ize'eg izupe. — Azawy

tuwe ihe, hera'yr Tawi. Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e newe ko 'ar henataromo nehe. Ta'e kutàri pyhaw nahezuka kwaw pe ne xe. Aiko he'o ma'e romo ko 'ar rehe. Azapo ikatu 'ym ma'e uhua'u ma'e, i'i izupe.

22 Na'e i'i Tawi izupe. — Aiko nepurukutukaw areko xe hepo pe, hezar. Emur kar amo nerehe we har xe ipyhyk pà kury. 23 Tupàn umekuzar teko ikatu ma'e wanemiapo a'e, teko ize'eg heruzar har wanemiapo a'e. Kutàri nemur hepo pe a'e. Nuruzuka kwaw ihe. Nazuka kwaw tuwihawete Tupàn hemixak kwer ihe. 24 Amuwete katu nerekuwe haw kwez ihe. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo nezewegatete haw ihewe nehe no. Tuwe hepyro zawaiw katu haw nànàn nehe, i'i Tawi Xau pe.

25 Uwazar Xau ize'eg izupe. — Tuwe Tupàn umur uze'egatu nerehe nehe. Neremiapo ràm paw ikatu putar nehe, i'i. Na'e oho Tawi a'e wi izuwi kury. Uzewyr Xau oho weko haw pe kury.

27

Tawi wiko Piri ywy rehe har wanehe we

1 Uze'eg Tawi nezewe uzeupe. — Aze apyta xe nehe, amo 'ar mehe Xau hezuka putar a'e nehe. A'e rupi aha putar Piri ywy rehe har waiwy pe nehe. Nezewe mehe upytu'u putar herekar ire Izaew waiwy rehe nehe. Nezewe mehe azepyro putar hemàno haw wi nehe, i'i izupe.

2 A'e rupi Tawi a'e, 600 awa hehe we har a'e wà no, oho a'e 'ar mehe we Aki Maok ta'yr heko haw pe wà. Kat tawhu pe har wanuwihaw romo hekon Maok a'e. 3 Tawi a'e, hehe we har a'e wà no, upyta Kat tawhu pe wiko pà a'e wà kury, wànàm wanehe we a'e wà kury. Mokoz Tawi hemireko wiko ipyr a'e pe wà. Aenuà Zereew tawhu pe har tazyr. Amigaiw Namaw hemireko kwer Karamew parer. 4 Amo umume'u Tawi Kat pe iho awer oho Xau pe wà. A'e rupi upytu'u hekar ire.

5 Uze'eg Tawi Aki pe. — Aze ereiko hemyrypar romo ne, emur amo taw ihewe hereko àwàm romo nehe. Na'ikatu kwaw xe tawhu pe nepyr hereko haw, i'i izupe.

6 A'e rupi omono Aki taw Zikirak her ma'e Tawi pe kury. Ate ko 'ar rehe Zuta izuapyapyr wanuwihawete wiko Zikirak izar romo wà kury. 7 Umumaw Tawi pitài kwarahy 4 zahy rehe we Piri ywy rehe har waiwy rehe wiko pà.

8 Wyzài 'ar mehe Tawi uzàmàtyry'ym Kezuri izuapyapyr oho wemiruze'eg wanehe we wà. Uzàmàtyry'ym Zirizi izuapyapyr wà no. Uzàmàtyry'ym Amarek ywy rehe har wà no. Oho wakutyr waiwy nànàn wà, Xur pe wà, Ezit pe wà no. Oho wakutyr ywy Xur Ezit wamyter pe har rehe wà no, waàmàtyry'ym pà wà. 9 Uzuka awakwer paw wà. Uzuka kuzàgwer paw wà no. Upyhyk waneimaw kwer wà no. Àràpuhàràn, tapi'ak, zumen, kamer. Upaw rupi wapyhyk wà. Upyhyk wakamir kwer wà, wanopozgwer wà no. A'e re uzewyr Tawi Kat pe. 10 Na'e Aki upuranu hehe. — Mo erezàmàtyry'ym kutàri ne wà, i'i. — Teko Zuta ywy rehe har kwarahy hemaw awyze har rehe har wà, i'i amo 'ar rehe. — Zerameew iànàm wà, i'i amo ae 'ar rehe. — Kene izuapyapyr waiwy rehe har wà, i'i izupe. 11 Uzuka Tawi a'e teko paw a'e wà. Kuzàgwer, awakwer. Nezewe mehe ni amo nuzewyr kwaw Kat pe hemiapo kwer imume'u pà wà, hehe we har wanemiapo kwer imume'u pà wà. Piri ywy rehe har wainuromo wiko mehe uzapo agwer ma'e tuweharupi a'e. 12 Aki uzeruzar Tawi rehe. A'e rupi uze'eg nezewe uzeupe. — Iànàm Izaew paw na'iakatuwawahy kwaw hehe wà. A'e rupi umumaw putar weko haw paw ihewe uma'ereko pà a'e nehe, i'i uzeupe.

28

1 Umumaw amo zahy a'e pe nezewe wà. Amo 'ar mehe uzemono'og Piri ywy rehe har zauxiapekwer Izaew waàmàtyry'ym pà wà kury. A'e rupi uze'eg Aki Tawi pe. — Ekwaw ko ma'e kury. Ne, neremiruze'eg wà no, pezàmàtyry'ym putar heàmàtyry'ymar pe wà nehe, heruwake pe wà nehe, i'i izupe.

2 — Azeharomoete, i'i mua'u Tawi izupe. — Aiko xe nepytywà pà ihe. Apuner ma'e tetea'u iapo haw rehe. Erexak putar

heremiapo ràm nehe, i'i Tawi Aki pe. — Ikatu, i'i Aki. — Ereiko putar herehe uzekaiw katu ma'e romo hepyro har romo nehe. Eremumaw putar ne'ar paw nezewe haw romo nereko pà nehe, i'i izupe.

Xau uze'eg oho ma'e uzeapo ma'e ràm ikwaw par pe a'e

3 Umàno Xamuew a'e 'ym mehe a'e. Izaew izuapyapyr paw uzai'o imàno mehe wà. Utym hetekwer Hama tawhu pe wà, izexak kar awer pe wà. A'e 'ym mehe Xau omono kar tekwe ikatu 'ym ma'e pe uze'eg ma'e Izaew waiwy wi wà. Omono kar ma'e uzeapo ma'e ràm ikwaw pyr 'ym kwaw par uiwy wi a'e wà no.

4 Zauxiapekwer Piri ywy rehe har uzemono'og uker haw iapo pà Xunez tawhu huwake wà kury. Xau omono'og Izaew wà no, waker haw iapo pà Zimoa ywytyr rehe wà no. 5 Zauxiapekwer Piri ywy rehe har wanexak mehe ukyze tuwe Xau a'e kury. 6 Upuranu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe. — Ma'e azapo putar ihe nehe kury, i'i izupe. Nuwazar kwaw Tupàn izupe. Ni ipyahu haw rehe nuwazar kwaw izupe. Ni ita imomor pyr Uri her ma'e rupi, ni uze'eg imume'u har rupi. 7 Na'e Xau uze'eg wemiruze'eg tuwihaw wanupe kury. — Pekar amo kuzà umàno ma'e kwer pe uze'eg ma'e tekwe ikatu 'ym ma'e pe uze'eg ma'e pe kury. Apuranu putar hehe nehe, i'i wanupe. — Heta amo kuzà nezewe har Enor tawhu pe a'e, i'i izupe wà.

8 Na'e Xau umunehew amo ae kamir a'e, amo ae awa hexakaw romo a'e kury. Pyhaw oho mokoz awa uzehe we har wanupi a'e kuzà pe uze'eg pà kury. — Eze'eg awa umàno ma'e kwer pe herekuzaromo nehe. Emume'u kar uzeapo ma'e ràm izupe nehe. Nezewe mehe akwaw putar nehe. Amume'u putar awa umàno ma'e kwer her newe nehe. Ne emuzeupir kar hekwe xe nehe, i'i izupe.

9 Uwazar kuzà izupe. — Azeharomoete erekwaw Xau hemiapo kwer ne. Omono kar ma'e uzeapo ma'e ràm ikwaw par Izaew wi a'e wà. Omono kar tekwe pe uze'eg ma'e ko ywy wi a'e wà no. — Màràzàwe tuwe nepurupyhyk wer herehe nezewe hezuka kar pà ne, i'i kuzà Xau pe.

10 Na'e umume'uahy Xau amo uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikuwe ma'e wenu heze'eg iko a'e. Amume'uahy ko ma'e newe kury. Ni amo nuzepyk pixik kwaw nerehe ko ma'e iapo haw hekuzaromo nehe, i'i izupe.

11 A'e rupi upuranu kuzà hehe kury. — Mo rehe nepurumuzeupir kar wer iko ne, i'i izupe. — Xamuew aputar ihe, i'i Xau izupe.

12 Xamuew hexak mehe kuzà uhapukaz kury, Xau pe uze'eg pà kury. — Màràzàwe tuwe neremu'em ihewe. Ereiko tuwihawete Xau romo ne, i'iahy izupe.

13 — Ekyze zo ihewi nehe, i'i tuwihawete. — Ma'e erexak iko, i'i. — Aexak amo tekwe ywy wi izeupir mehe ihe, i'i izupe.

14 — Emume'u hexakaw ihewe, i'i Xau izupe. — Awa tua'uhez ma'e uzeupir iko a'e. Uzewàzewàn pànuhu pupe, i'i izupe. A'e rupi Xau ukwaw Xamuew romo heko haw. Wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe kury.

15 Na'e uze'eg Xamuew Xau pe kury. — Màràzàwe tuwe heputupyk ezuwà nezewe ne. Màràzàwe tuwe hemuzewyr kar nezewe, i'i izupe. Uwazar Xau izupe. — Zawaiw katu hereko haw ihewe kury. Piri ywy rehe har heàmàtyry'ym wà a'e wà. Tupàn utyryk ihewi. Nuwazar kwaw heze'eg ihewe, ni nuze'eg kwaw uze'eg imume'u har wanupi, ni hepuahu pe. A'e rupi urenoz xe ihe. Ma'e azapo putar nehe, i'i izupe.

16 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e utyryk newi. Neàmàtyry'ymar romo hekon a'e kury. Màràzàwe tuwe herenoz pe ne. 17 Umume'u Tupàn amo ma'e newe wemiapo ràm. Uzapo kar a'e ma'e ihewe. Azapo ihe. Upyro tuwihawete romo nereko haw newi. Omono amo ae awa pe. Omono Tawi pe. 18 Nereruzar kwaw Tupàn ze'eg. Neremumaw kwaw Amarek izuapyapyr ne wà. Neremumaw kwaw wama'e paw wà. A'e rupi ko 'ar rehe Tupàn uzapo ko ma'e iko newe kury. 19 Nemono putar Piri ywy rehe har wanupe nehe. Omono putar Izaew izuapyapyr Piri ywy rehe har wanupe wà nehe no. Pyhewe ne ereiko putar xe herehe we nehe. Nera'yr

wiko putar xe wà nehe no. Tupàn omono putar zauxiapekwer Izaew Piri ywy rehe har wanupe wà nehe no, i'i Xamuew Xau pe.

20 A'e 'ar mehe we u'ar Xau ywy rehe u'aw pà. Ta'e ukyze katu Xamuew ze'eg awer henu mehe a'e xe. Na'ikàg kwaw ta'e a'e 'ar mehe numai'u kwaw a'e xe. Ni 'aromo ni pyhaw. 21 Uhem a'e kuzà huwake kury. Wexak ikyze katu haw a'e. — Azezuka tària'i nereminozgwer iapo pà ihe. 22 A'e rupi ainoz putar ma'e newe ihe nehe kury. Ezapo a'e ma'e ihewe nehe. Arur putar temi'u pixika'i newe kury. E'u amo nehe. Nezewe mehe nekàg putar nehe. A'e rupi erepuner putar neata haw rehe nehe, i'i izupe.

23 — Nan, i'i Xau izupe. — Na'u kwaw ma'e ihe nehe, i'i. — Emai'u ty, i'i tuwihaw Xau rehe we har izupe wà no. A'e rupi nuenuxi wi kwaw. Upu'àm ywy wi ker haw rehe wapyk pà kury. 24 A'e rupi na'arewahy kuzà uzuka tapi'aka'yr imukyra kar pyrer a'e kury. Upyhyk arozràn imuku'i pyrer no. Uzapo amo typy'ak iapiruru 'ym ma'e no. Umihir no. 25 Na'e omono a'e temi'u Xau henataromo kury, amo tuwihaw wanenataromo no. Umai'u wà kury. A'e 'ar mehe we pyhaw oho a'e wi wà.

29

Ipy'aiw Piri ywy rehe har Tawi rehe wà

1 Piri ywy rehe har omono'og zauxiapekwer paw Apek tawhu pe wà kury. A'e 'ar mehe we Izaew uzapo uker haw ytyzuzàmaw ywyàpyznaw Zereew her ma'e rehe har huwake wà. 2 5 Piri ywy rehe har wanuwihawete wata oho a'e pe wà, wemiruze'eg wanupi wà. Umuza'aza'ak zauxiapekwer màràn zemono'ogaw iapo pà wà. Uzemono'og 100 zauxiapekwer xe wà. Uzemono'og miw zauxiapekwer pe pe wà. Nezewe uzemono'ono'ogaw uzapo wà. Tawi oho wemiruze'eg awa wanupi amogwer wanaikweromo Aki rupi wata pà. 3 A'e rupi Piri ywy rehe har wanuwihaw upuranu Aki rehe wà kury, — Ma'en kwez Emerew uzapo waiko xe wà, i'i izupe wà. Uwazar Aki waze'eg wanupe. — Ko awa a'e, Tawi Xau rehe we har tuwihaw romo hekon a'e. Xau wiko Izaew wanuwihawete romo a'e. Tawi umumaw zahy tetea'u herehe we wiko pà a'e, ta'e uzeapo Xau iàmàtyry'ymar romo a'e kury xe. Hepyr uhem awer 'ar henataromo naexak pixik kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw ihe, i'i wanupe.

4 Wikwahy Piri ywy rehe har wanuwihaw Aki rehe wà. — Emuzewyr kar kwez awa tawhu izupe neremimono kwer pe kury. Emur kar zo puruàmàtyry'ymaw pe zanerupi nehe. Ta'e upuner zaneàmàtyry'ymar romo weko haw rehe tàrityka'i nehe xe. Aze zanezuka upaw rupi nehe, ikatuahy putar uzar Xau pe nehe. 5 Aipo nereharaz izuwi. Tawi romo hekon a'e. Kuzàgwer uzegar hehe kwehe mehe upynyk pà wà. — Xau uzuka miw awa a'e wà. Tawi uzuka 10 miw awa a'e wà, i'i oho waiko upynyk pà wà, i'i tuwihaw Aki pe wà.

6 A'e rupi wenoz Aki Tawi uzeupe kury. — Amume'uahy ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikuwe ma'e rehe. — Nerezapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe. Aze mo erezàmàtyry'ym amo eho herehe we, herurywete mo ihe. Naexak pixik kwaw ikatu 'ym ma'e nerehe. Nehem awer 'ar henataromo te kutàri xo ikatu ma'e aexak. Nanekatu kwaw amogwer Piri ywy rehe har wanuwihaw wanupe ne. 7 A'e rupi ezewyr eho nereko haw pe katu haw rupi nepuruàmàtyry'ym kar 'ym pà nehe kury. Ezapo zo ma'e ko tuwihaw wanemimutar 'ym nehe, i'i Aki Tawi pe. 8 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Aipo ikatu 'ym ma'e azapo ihe. Nerexak pixik kwaw ikatu 'ym ma'e herehe ne. Azypyrog newe hema'ereko pà amo 'ar mehe kwehe mehe ihe. A'e 'ar henataromo nerexak pixik kwaw ikatu 'ym ma'e herehe. Màràzàwe tuwe napuner kwaw nerupi heho haw rehe kury. Ereiko hezar romo ne, heruwihawete romo ne. Màràzàwe tuwe napuner kwaw neàmàtyry'ymar wazuka haw rehe, i'i izupe.

9 Uwazar Aki ize'eg Tawi pe. — Akwaw a'e ma'e paw ihe. Ereiko tuwe heremiruze'eg romo ne. Nekatuahy Tupàn reko haw pe har ài. Tuwihaw nanemono kar kwaw urerehe we puruàmàtyry'ymaw

pe wà. 10 Pyhewe ku'em mehe ne nehe, amogwer Xau wi utyryk ma'e kwer a'e wà nehe no, heremiruze'eg romo uzeapo ma'e kwer wà nehe, pepu'àm izi'itahy peho pà xe wi kwarahy ihem romo mehe nehe, i'i izupe. — Aze pa, i'i Tawi izupe.

11 A'e rupi iku'egwer pe izi'itahy Tawi upu'àm wemiruze'eg waneraha pà kury. Uzewyr oho Piri ywy rehe har waiwy rehe wà. Piri ywy rehe har uzeupir oho Zereew tawhu pe wà kury.

30

Zeàmàtyry'ymawhu Amarek izuapyapyr wanehe har

1 Mokoz 'ar pawire Tawi uhem weko haw pe Zikirak pe wemiruze'eg wanupi kury. Amo me hereko mehe we Amarek ywy rehe har wixe Zuta ywy rehe kwarahy hemaw awyze har kutyr har rupi wà, Zikirak ipyro pà wà. Wapy a'e tawhu tata pupe wà. Ukaz paw. 2 Upyhyk kuzàgwer paw wà. Nuzuka kwaw ni amo wà. Oho a'e wi a'e parer paw waneraha pà wà, wemipyhyk kwer romo wà. 3 Tawi wemiruze'eg wanehe we a'e pe uhem mehe wexak tawhu ikaz awer a'e. — Weraha zaneànàm upaw rupi zanewi wà. Zaneremireko wà, zanera'yr wà no, zanerazyr wà no, i'i izupe wà. 4 Na'e Tawi a'e, hehe we har a'e wà no, uzypyrog uzai'o pà a'e wà kury. Uzai'o tetea'u wà, te uhem wakàgaw wanuwi wà. 5 Weraha Amarek izuapyapyr a'e mokoz Tawi hemireko wà. Weraha Aenuà Zereew parer wà. Weraha Amigaiw Namaw hemireko kwer Karamew parer wà no.

6 Wikwahy Tawi rehe we har wà. Na'ikatu pixik kwaw wana'yr waneraha awer wanupe. — Xiuka Tawi ita imomomomor pà hehe, i'i uzeupeupe wà. Ipuruzuka wer hehe wà. Tupàn umur ukàgaw Tawi pe. 7 Uze'eg xaxeto Amiatar her ma'e Aimerek ta'yr pe kury. — Erur xaxeto kamir puku xe kury. Zapuranu Tupàn rehe nehe, i'i izupe. Werur izupe wà. 8 Na'e upuranu Tawi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe kury. — Aipo ikatu putar hereko haw pe wixe ma'e kwer wanaikweromo heho àwàm nehe. Aipo apyhyk putar ihe wà nehe, i'i izupe. Uwazar Tupàn izupe. — Eho wanaikweromo nehe. Erepyhyk putar ne wà nehe. Epyhyk wanemipyhyk kwer ne wà nehe, wanuwi ne wà nehe, i'i izupe.

9 A'e rupi uhem Tawi oho 600 wemiruze'eg wanupi kury. Yrykaw Mezor her ma'e pe uhem mehe amo upyta a'e pe wà. 10 Wata wi Tawi oho iko a'e wi 400 awa wanupi. Amogwer 200 awa ikene'o wà. A'e rupi nupuner kwaw yrykaw hahaw paw rehe wà. A'e rupi upyta amogwer wanaikwerupi wà.

11 Tawi rehe we har wexak amo kwàkwàmo Ezit ywy rehe arer kaiwer rehe wà. Weraha Tawi pe wà. Omono temi'u izupe wà. 'Y, 12 ma'e'a kwer uxinig ma'e Pi her ma'e, uwà uxinig ma'e mokoz haryw no. A'e 'ym mehe umumaw na'iruz 'ar umai'u 'ym pà. Ni 'aromo ni pyhaw numai'u kwaw, nui'u kwaw no. Umai'u kury. Imai'u re ikàg wi kury. 13 Na'e upuranu Tawi hehe. — Mo nezar romo hekon. Ma'e wi erezur, i'i izupe. — Ezit ywy rehe arer romo aiko ihe, amo Amarek izuapyapyr pe uma'ereko e ma'e romo aiko ihe. Hezar herezar xe a'e, ta'e hema'eahy ihe xe. Amumaw na'iruz 'ar xe hereko pà. 14 Ure uruixe Kereta izuapyapyr waiwy rehe ure. Ure uruixe Zuta rehe no. Ure uruixe Karew iànàm waiwy rehe no. Urumunyk tata Zikirak tawhu rehe ure no, i'i izupe.

15 Na'e upuranu Tawi hehe. — Aipo erepuner hereraha haw rehe Amarek izuapyapyr waneko haw pe, i'i izupe. — Aze pa, i'i. — Hezuka zo pe nehe. Hemono zo hezar kwer pe nehe. Aze eremume'uahy a'e ma'e nehe, amume'u putar waneko haw ihe nehe, i'i izupe.

16 A'e rupi weraha kwàkwàmo Tawi Amarek izuapyapyr wanaikweromo kury. Heta tetea'u Amarek izuapyapyr a'e ywy rehe wà. Umai'u waiko wà. U'u uwà tykwer waiko wà. Upynyk waiko wà. Ta'e upyhyk ma'e tetea'u Piri ywy rehe har waiwy rehe har wanuwi Zuta waiwy rehe har wanuwi wà xe. 17 Iku'egwer pe kwarahy ihem mehe we Tawi uzàmàtyry'ym Amarek izuapyapyr oho wà. Umumaw a'e 'ar paw wanekanekar pà wà, wazukazuka pà wà. Ni pitài nuzepyro kwaw Tawi

wi wà. Xo 400 kwàkwàmo zo uzeupir kamer wakupe pe wà, a'e wi uzàn pà wà. 18 Upyro Tawi a'e weko haw wi heraha pyrer paw a'e wà. Upyro wemireko wà no. Werur wi ma'e Amarek ywy rehe har wanemiraha kwer paw no. 19 Ni pitài ma'e nukàzym kwaw. Weruzewyr wi wemiruze'eg wana'yr wanazyr paw weko haw pe wà no, wama'e paw no. Uhua'u ma'e, pixika'i ma'e no. Amarek izuapyapyr wanemiraha kwer paw weruzewyr weko haw pe wà. 20 Omono'og àràpuhàràn paw wà, tapi'ak paw wà no. Na'e hehe we har weraha a'e weimaw izupe wà kury. — Ko ma'ea'yr paw wiko nereimaw romo wà kury, i'i izupe wà.

21 Na'e uzewyr Tawi oho 200 awa wapytu'u haw pe. Noho kwaw hupi a'e 'ym mehe wà. Upyta haikweromo wà, Mezor yrykaw huwake wà, ta'e ikene'o a'e wà xe. Wexak Tawi tur mehe wà. Uhem oho huwàxi mà wà, hehe we har wanuwàxi mà wà no. Uhem Tawi wanuwake kury. — Pekatu aipo, i'i wanupe. 22 Amo awa ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e wiko Tawi rehe we har wainuromo wà. Uze'eg a'e awa a'e wà kury. — Noho kwaw zanerupi wà. A'e rupi naximono kwaw ma'e zaneremipyro kwer wanupe zane nehe. Upuner wemireko wapyhykaw rehe wà nehe. Upuner wa'yr wazyr wapyhykaw rehe wà nehe no. A'e re upuner oho haw rehe wà, i'i izupe wà.

23 Tawi uwazar waze'eg wanupe. — Herywyr wà. Napepuner kwaw nezewe haw iapo haw rehe Tupàn zanewe hemimur kwer pe. Zanepyro a'e. Zanepytywà zaneàmàtyry'ymar wazuka mehe no. 24 Penemiapo ràm na'ikatu pixik kwaw amogwer xe har wanupe. Ximuza'aza'ak ma'e zaneremipyhyk kwer paw nehe, pegegwer zuawyawygatu ma'e romo nehe. Zaneraikweromo zanema'e rehe we upyta ma'e kwer upyhyk hekuzar zaneàmàtyry'ymar wazuka arer wazàwe wà, i'i wanupe.

25 Umume'u a'e ma'e wanupe. Uzapo a'e ze'eg uwihawete ze'eg romo kury. Te kutàri Izaew uzapo nezewe haw awyze harupi wà.

26 Zikirak taw pe Tawi uhem mehe upyhyk amo ipehegwer a'e no, wàmàtyry'ymar wanuwi ipyro pyrer pehegwer a'e no. Omono a'e ma'e umyrypar wanupe kury, Zuta izuapyapyr wanuwihaw wanupe kury. Umume'u ko uze'eg wanupe no. — Amono e ko ma'e peme. Urupyro ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iàmàtyry'ymar wanuwi ure, i'i a'e.

27 Omono e ma'e amo tawhu pe har wanuwihaw wanupe. Na'aw tawhu waner xe wà: Metew, Hama Zuta ywy rehe kwarahy hemaw awyze har kutyr har, Zaxir, 28 Aroer, Ximot, Etemowa, 29-31 Hakaw, Oruma, Muràxà, Ataz, Emerom, tawhu Zerameew izuapyapyr waneko haw wà, tawhu Kene izuapyapyr waneko haw wà no. A'e 'ym mehe Tawi oho a'e tawhu nànàn wemiruze'eg wanehe we a'e.

31

Xau umàno a'e, ta'yr umàno wà no

1 Uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har Izaew waiko ywytyr Zimoa rehe wà. Piri ywy rehe har uzuka Izaew tetea'u a'e pe wà. Amo uzàn a'e wi wà. 2 Umàmàn Piri ywy rehe har Xau izywyr wà, ta'yr waiwyr wà no. Uzuka ta'yr wà. Na'aw ta'yr waner xe wà: Zonata, Aminanaw, Mawkizu. 3 Uzàmàtyry'ymahy zauxiapekwer Xau izywyr wà. Amo uzywà Xau u'yw pupe. Ukutuk tuwe wà. 4 Na'e uze'eg kwàkwàmo utakihepuku heraha har pe kury. — Enuhem netakihepuku kury. Hezuka pe kury. Nezewe mehe agwer Piri ywy rehe har tupàn a'ua'u wamuwete katu har nupuraraw kar kwaw ma'erahy ihewe hezuka 'ym mehe we wà nehe, i'i izupe. Ukyze katu tuwe kwàkwàmo. Na'ipurapo wer kwaw ma'e ize'eg awer rupi a'e. Na'e upyhyk Xau utakihepuku kury. Uzemomor iapyr rehe uzezuka pà kury. 5 Imàno haw hexak mehe kwàkwàmo uzezuka nezewegatete utakihepuku pupe no. Umàno Xau rehe we a'e pe. 6 Nezewe a'e 'ar mehe umàno Xau a'e. Umàno a'e na'iruz ta'yr a'e wà no. Umàno a'e kwàkwàmo a'e no. Umàno hemiruze'eg zauxiapekwer upaw rupi katete wà no. 7 Izaew izuapyapyr ywyàpyznaw Zereew her ma'e ikupe kutyr har a'e wà, Zotàw yrykaw izywyr har kwarahy hemaw kutyr wiko ma'e a'e wà, wexak Izaew zauxiapekwer wazàn mehe

wà. Ukwaw Xau ta'yr wanehe we izuka awer wà no. A'e rupi utyryk weko haw tawhu wi wà, a'e wi uzàn pà wà. A'e rupi wixe Piri ywy rehe har oho a'e tawhu pupe wiko pà a'e wà kury.

8 Zeàmàtyry'ymawhu ipawire iku'egwer pe uzewyr Piri ywy rehe har umàno ma'e kwer wanetekwer wama'e kwer ipyro pà wanuwi wà kury. A'e pe uhem mehe wexak Xau hetekwer wà. Wexak na'iruz ta'yr wanetekwer wà no, Zimoa ywytyr rehe wamàno awer pe wà. 9 A'e rupi uzak-agok Piri ywy rehe har Xau hetekwer wà. Wenuhem ikamirtàtà izuwi wà. A'e re omono kar uze'eg heraha har uiwy pe wà. — Pemume'u ko ikatu ma'e uzeapo ma'e kwer peho zaneywy rehe har wanupe nehe, zanezar tupàn wanupe nehe no, i'i wanupe. 10 Weraha Xau kamirtàtà tupàn kuzà Atarot her ma'e hàpuzuhu pupe imono pà wà. Uzywàzywà hetekwer tawhu Mete-Xà her ma'e ipàrirogaw rehe wà. 11 Zamez taw pe har Zireaz ywy rehe har wenu Piri ywy rehe har Xau pe wanemiapo kwer wà. 12 A'e rupi a'e pe har ikàg wera'u ma'e umumaw pytun gatu wata pà wà. Te uhem Mete-Xà tawhu pe wà. Weruwezyw Xau hetekwer pàrirogaw wi wà. Weruwezyw na'iruz ta'yr wanetekwer a'e wi wà no. Weruzewyr Zamez pe wà. Umunyk tata wanehe a'e pe wà. Ukaz paw wà. 13 Na'e upyhyk wàkàgwer a'e wi wà kury. Utym wà tawhu pupe kury, amo ywyra tamara 'yw iwy pe wà kury. A'e re umumaw 7 'ar mai'u 'ym pà wà kury. Upaw.

2 XAMUEW

Amo umume'u Xau imàno haw Tuwihaw Tawi pe

1 Xau imàno re Amarek ywy rehe har
wazuka re uzewyr Tawi wà Zikirak tawhu
pe a'e kury. Umumaw mokoz 'ar a'e
pe wiko pà. 2 Iku'egwer pe uhem amo
kwàkwàmo Xau rehe we arer wà iker haw
wi a'e kury. A'e 'ym mehe umu'i ukamir
uzemumikahy haw hexak kar pà a'e.
Umuhàmuhàz ywy ku'i kwer uwàkàg rehe
no. Ur Tawi heko haw pe kury. Wapyk
upenàràg rehe ywy rehe uwa imuhyk pà,
tuwihawete imuwete haw hexak kar pà
izupe. 3 Na'e upuranu Tawi hehe kury. —
Ma'e wi erezur, i'i izupe. — Azur Izaew
wapytu'u awer wi ihe, i'i izupe.
4 — Emume'u ma'e uzeapo ma'e kwer
ihewe kury, i'i Tawi izupe. — Zauxia-
pekwer Xau rehe we arer a'e wà, uzàn oho
zeàmàtyry'ymawhu wi a'e wà. Piri ywy rehe
har uzuka Izaew tetea'u wà. Xau umàno
a'e. Ta'yr Zonata umàno a'e no, i'i izupe.
5 — Màràzàwe tuwe erekwaw Xau Zonata
hehe we izuka awer ne, i'i Tawi izupe.
6 Uwazar kwàkwàmo ize'eg izupe
nezewe. — Ahem e ywytyr Zimoa her
ma'e pe ihe. Aexak Xau upurukutukaw
rehe uzekok mehe ihe. Piri ywy rehe
har waiwyramawa rehe har wà, kawaru
waku'az har wà no, uhem Xau huwake wà.
7 Na'e uwak Xau herenoz pà a'e kury. —
Aiko xe ihe, hezar, a'e izupe. 8 — Mo romo
ereiko ne, i'i Xau ihewe. — Amarek izuapyr
romo aiko ihe, a'e izupe. 9 — Hekutuk
tuwe Piri ywy rehe har a'e wà. Àmàno
etea'i kury. Ezur xe hezuka pà kury, i'i
ihewe. 10 A'e rupi azeupir i'àmaw pe izuka
pà na'arewahy ihe kury. — Tàrityka'i u'ar
putar ywy rehe kury. A'e mehe umàno
putar kury, a'e hezeupe. A'e rupi azuka.
A'e rupi anuhem iàkàg rehe har tàtà ma'e
iàkàg wi kury. Anuhem ipoapyw ku'aw har
izuwi newe herur pà ihe kury, i'i izupe.
11 Na'e Tawi umu'i ukamir uzemu-
mikahy haw hexak kar pà kury. Za-
uxiapekwer hehe we har paw uzapo
izàwegatete a'e wà no. 12 Uzai'o wà. Uzegar
uzemumikahy haw rehe wà. Uzekwaku
umai'u 'ym pà wà no. Xo kwarahy heixe
etea'i mehe zo umumaw wà. Uzai'o Xau
imàno awer rehe wà, Zonata rehe wà
no, Izaew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hemiruze'eg wanehe wà no, ta'e umàno
teko tetea'u zeàmàtyry'ymawhu pe wà xe.
13 Na'e upuranu Tawi kwàkwàmo a'e
uzeapo ma'e kwer imume'u arer rehe
kury. — Ma'e pe nereko haw ne, i'i izupe.
— Amarek izuapyr romo aiko ihe. Aiko xe
neywy rehe ihe kury, i'i izupe.
14 Màràzàwe tuwe nerekyze kwaw Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hemixak kwer
izuka mehe ne, i'i izupe.
15 Na'e wenoz pitài awa uzehe we har
imuwà kury. — Ezuka ko kwàkwàmo ty,
i'i izupe. Ukutuk a'e awa kwàkwàmo kury,
izuka pà kury. 16 Na'e uze'eg wi Tawi
a'e Amarek zuapyr pe kury. — Ne ae
erezezuka kar ihewe ne. Ta'e erezuka
tuwihawete Tupàn hemixak kwer ne xe.
Ta'e eremume'u izuka awer ihewe ne xe, i'i
izupe.

Uzai'o Tawi Xau rehe, Zonata rehe kury

17 Na'e uzegar Tawi Xau imàno awer rehe
Zonata imàno awer rehe kury. 18 — Pemu'e
Zuta ko zegar haw rehe pe wà nehe, i'i
wemiruze'eg wanupe. Amo umuapyk ko
zegar haw pape azeharomoete har her
ma'e rehe a'e.
19 Na'aw izegar awer xe kury.

— Zaneruwihaw umàno ywytyr Izaew ywy
rehe har rehe wà kury.
Zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e zanerehe
we har u'ar a'e wà.
20 Pemume'u zo wamàno awer Kat tawhu
pe nehe.
Pemume'u zo wamàno awer Akerom
tawhu myter pe nehe.
Nezewe mehe kuzàgwer Piri ywy rehe har
nahurywete kwaw wà nehe.
Nezewe mehe tupàn a'ua'u wamuwete har
wazyr
nuzemomor kwaw urywete haw rehe
wà nehe.

21 Tuwe àmàn nukyr kwaw Zimoa ywytyr
rehe nehe.
Tuwe zuwiri nuhem kwaw a'e pe nehe.

Tuwe nahezuz kwaw ma'e ko a'e pe har
wanupe nehe.
Ta'e ywy ku'i kwer upyk zauxiapekwer
ipuruzukaiwahy ma'e u'yw wi
wazemimaw a'e wà xe.
Ta'e Xau u'yw wi izemimaw naheny kwaw
a'e pe a'e kury xe.
22 Zonata uzuka zauxiapekwer tetea'u uzy-
wyrapar pupe a'e wà.
Xau itakihepuku nuzawy kwaw waàmàtyry'ymar
wazuka mehe a'e.
Weityk ikàg ma'e wà. Uzuka wàmàtyry'ymar
wà no.
23 Xau a'e, Zonata a'e no, ikatuahy teko
wanupe a'e wà. Ipuràg eteahy wà,
ikatuahy wà.
Upyta uzehe we wikuwe mehe wà. Wiko
uzehezehe we umàno mehe wà no.
Uzàn wera'u wiràhu wanuwi wà. Ikàg
wera'u zàwàruhu iriàw wanuwi wà
no.

24 Kuzàgwer Izaew izuapyapyr wà, pezai'o
Xau rehe nehe.
Umur Xau topoz ipuràg eteahy ma'e
àràpuhàràn hawer ipiràg ma'e iapo
pyrer peme a'e.
Pemupuràg eteahy kar itazu or pupe.
25 Zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e u'ar
zeàmàtyry'ymawhu pe umàno pà a'e
wà.
Umàno Zonata ywytyr rehe a'e.
26 Azai'o teko nerehe, Zonata herywyr.
Uruamutar katu ihe.
Heamutar katu pe ne no.
Heamutar katu awer ikatuahy ihewe.
Amo kuzà heamutar a'e wà.
Zonata heamutar haw ikatu wera'u kuzà
heamutar haw wi a'e.
27 Zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e u'ar wà.
Watakihepuku upytu'u wà kury, wapu-
rukutukaw upytu'u wà no,
i'i Tawi uzegar pà.

2

Teko umuigo kar Tawi Zuta wanuwihawete romo wà

1 A'e re upuranu Tawi Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e rehe kury. — Aipo aiko
putar aha amo tawhu Zuta ywy rehe har
wanuwihaw romo nehe, i'i izupe. — Aze-
haromoete, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e izupe. — Ma'enugar tawhu, i'i Tawi.
— Emerom, i'i Tupàn izupe.

2 A'e rupi oho Tawi Emerom pe a'e
mokoz wemireko waneraha pà kury.
Na'aw waner xe wà: Aenuà Zereew
tawhu parer, Amigaiw Namaw hemireko
kwer Karamew tawhu parer. 3 Weraha
wemiruze'eg zauxiapekwer uzeupi wà no,
waànàm wà no. Wiko Emerom tawhu
pe taw a'e tawhu huwake har nànàn wà.
4 Amo 'ar mehe awakwer Zuta ywy rehe
har oho Emerom pe wà kury. Uzakook
uri kawer Tawi rehe uwihawete romo
imuigo kar pà wà. Amo uze'eg Tawi pe wà.
— Zamez tawhu pe har Zireaz ywy rehe
har utym Xau hetekwer imàno re a'e wà,
i'i izupe wà. 5 Henu mehe Tawi omono
kar amo awa Zamez pe a'e wà. — Peraha
heze'eg a'e pe har wanupe nehe ty wà, i'i
wanupe. Oho a'e pe wà. — Tuwe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu
penehe nehe. Ta'e pezapo ikatu ma'e pe xe.
Ta'e pezutym zaneruwihawete hetekwer
pe xe. 6 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatuahy peme nehe. Tuwe nupuir
kwaw pewi nehe. Ihe apupuhareko katu
putar ihe nehe no, ta'e pezapo ikatu ma'e
pe xe. 7 Pekàg nehe. Pekyze zo nehe. Xau
penuwihaw kwer umàno a'e. Teko Zuta
ywy rehe har uzakook uri kawer herehe
wà kury, uwihawete romo hemuigo kar pà
wà kury, i'i Tawi a'e, Zamez pe har wanupe
uze'eg imono kar pà a'e.

8 A'e 'ym mehe Aminer Ner ta'yr a'e,
zauxiapekwer Xau hemiruze'eg wanuwi-
haw a'e, uzàn oho Izimozet Xau ta'yr
rupi a'e, Mànài tawhu pe uzeàmim pà
a'e. (Ukyze Tawi wi wà.) Yrykaw Zotàw
ywaz rehe tuz a'e tawhu. 9 A'e pe wiko
mehe Aminer umuigo kar Izimozet a'e
ywy rehe har wanuwihaw romo a'e.
Na'aw a'e ywy waner xe wà: Zireaz, Azer,
Zereew, Eparai, Mezàmi. Azeharomoete
umuigo kar Izimozet Izaew ywy nànànar
wanuwihaw romo kury. 10 Wereko Iz-
imozet 40 kwarahy a'e 'ar mehe. Umumaw
mokoz kwarahy Izaew wanuwihaw romo
wiko pà. Zuta ywy rehe har nuiko
kwaw hemiruze'eg romo wà. Wiko Tawi
hemiruze'eg romo wà. 11 Umumaw Tawi 7

kwarahy iku'aw har Emerom pe Zuta ywy rehe har waneruze'eg pà.

Zuta uzàmàtyry'ym Izaew wà

12 Aminer a'e kury, tuwihaw Izimozet rehe we har a'e wà no, oho Zimeàw tawhu pe wà kury. 13 Zoaw Zeruz imemyr a'e, tuwihaw Tawi rehe we har a'e wà no, oho wanuwàxi mà Zimeàw huwake a'e wà, 'ypawhu a'e pe har huwake a'e wà. Upaw rupi wapyk a'e pe wà. Aminer rehe we har wapyk xe wà. Zoaw hehe we har wapyk yrykaw ywaz rehe wà. 14 Na'e uze'eg Aminer Zoaw pe kury. — Exaexak amo zauxiapekwer nerehe we har ne wà nehe. Aexaexak putar amo zauxiapekwer herehe we har ihe wà no xe. Tuwe uzeàmàtyry'yry'ym wà nehe, utakihe pupe upurukutukaw pupe wà nehe, i'i izupe. — Ikatu, i'i Zoaw Aminer pe.

15 A'e rupi uzemono'og 15 zauxiapekwer Izimozet hehe we har Mezàmi izuapyapyr xe wà kury. Uzemono'og amo 15 zauxiapekwer Tawi hemiruze'eg pe pe wà no. Na'e uzeàmàtyry'ym wà kury. 16 Pitàitàigatu upyhyk wàmàtyry'ymar iàkàg rehe, ikutuk pà hie pe utakihepuku pupe. Nezewe mehe u'ar umàno pà upaw rupi katete wà. A'e rupi teko omono her a'e ywy Zimeàw huwake har pe wà. — Ko takihepuku heta haw, i'i izupe wà.

17 Na'e amogwer zauxiapekwer uzeàmàtyry'ymahy wà kury. Tawi hemiruze'eg weityk Aminer hemiruze'eg wà. 18 Na'iruz Zeruz imemyr wiko a'e pe wà. Zoaw, Amizaz, Azaew waner romo wà. Azaew uzàn katu arapuha hehaite ma'e zàwe a'e. 19 A'e rupi uzàn oho Aminer haikweromo kury. 20 Aminer uzeaikwerexak a'e awa rehe upuranu pà. — Aipo ereiko Azaew romo ne, i'i izupe. — He'e pa. Aiko Azaew romo ihe, i'i izupe.

21 — Epytu'u heraikweromo nezur ire ty. Eho amo zauxiapekwer haikweromo nehe, ima'e ipyro pà izuwi nezeupe nehe ty, i'i oho iko izupe. Uzàn wi Azaew haikweromo. 22 Uze'eg wi Aminer izupe. — Epytu'u heraikweromo nezur ire ty. Aze erezur wi wi heraikweromo nehe, erezezuka kar putar ihewe nehe. Aze uruzuka ihe nehe, napuner kwaw nerywyr Zoaw rehe heme'e haw rehe nehe, heha rehe nehe, i'i Aminer.

23 Nupytu'u kwaw Azaew Aminer haikweromo oho re. A'e rupi uwak Aminer uzeaikwerexak Azaew ikutuk pà upurukutukaw pupe. Wixe ipurukutukaw Azaew hie rehe. Uhem ikupe pe. U'ar ywy rehe umàno pà. A'e pe uhem ma'e kwer paw upytu'u i'ar awer pe wà.

24 Zoaw a'e, Amizaz a'e no, uzàn wi wi oho waiko Aminer haikweromo wà. Kwarahy heixe etea'i mehe uhem ywytyr Ama her ma'e pe wà kury. Zia tawhu huwake kwarahy heixe haw kutyr tuz. Ywyxiguhu Zimeàw her ma'e piar iwyr rehe tuz. 25 Zauxiapekwer Mezàmi izuapyapyr wà, uzemono'ono'og wi Aminer izywyr umàmàn pà wà. Upyta ywytyra'i apyr wà kury. 26 Na'e uhapukaz Aminer Zoaw pe kury. — Aipo zazeàmàtyry'ym wi wi putar tuweharupi nehe. Aze nazapytu'u kwaw nehe, iahykaw rehe naheta pixik kwaw ni amo zaneànàm wà nehe. Xo iro haw upyta putar nehe. Uruiko penywyr romo ure. Màràn 'ar eremumaw putar ureraikweromo nezur pà nehe. Màràn mehe eremupytu'u kar putar zauxiapekwer nerehe we har ureraikweromo wanur ire ne wà nehe, i'i izupe.

27 Uwazar Zoaw ize'eg izupe. — Amume'uahy ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e huwa rupi ihe nehe kury. Aze mo nereze'eg iwer, zauxiapekwer herehe we har uzàn wi wi mo penaikweromo wà. Xo pyhewe izi'itahy mo upytu'u mo wà, i'i izupe.

28 Na'e upy Zoaw uxi'àm kury. Zauxiapekwer hehe we har paw upytu'u Izaew wanaikweromo oho re wà kury. Upytu'u uzeàmàtyry'ym ire wà.

29 Aminer umumaw pytun gatu ywy Zotàw yrykaw ywaz rehe har rupi wata pà kury, uzehe we har zauxiapekwer wanupi kury. Wahaw Zotàw yrykaw oho wà. A'e re, iku'egwer pe, ku'em mehe, wata wi oho waiko wà. Na'e uhem Mànài tawhu pe wà kury. 30 Wanaikweromo oho re upytu'u mehe Zoaw omono'og uzehe we har zauxiapekwer paw wà kury. Nuhyk kwaw

wà. 19 nuiko kwaw a'e pe wà. Azaew nuiko kwaw a'e pe no. 31 Zauxiapekwer Tawi rehe we har a'e wà, uzuka 360 zauxiapekwer Aminer rehe we har a'e wà. Aminer rehe we har paw wiko Mezàmi izuapyapyr romo wà. 32 Na'e Zoaw a'e, hehe we har zauxiapekwer a'e wà no, upyhyk Azaew hetekwer oho wà. Utym heraha iànàm watym awer pe wà, Merez taw pe wà. Na'e umumaw pytun gatu wata pà wà. Kwarahy ihem mehe we uhem Emerom pe wà.

3

1 Umumaw zahy tetea'u uzeàmàtyry'ym pà wà. Xau iànàm wanehe we har uzàmàtyry'ym Tawi iànàm wanehe we har wà. Ikàg wewera'u Tawi hemiruze'eg tuweharupi a'e wà. Upaw wewer Xau iànàm wanehe we har wakàgaw tuweharupi.

Tawi ta'yr wà

2 Na'aw Tawi ta'yr Emerom tawhu pe uzexak kar ma'e kwer waner xe wà: Ta'yr ipy Aminom her romo a'e. Aenuà Zereew tawhu parer imemyr romo hekon. 3 Ta'yr mokoz haw Kireaw her romo a'e. Amigaiw Namaw hemireko kwer Karamew parer imemyr romo hekon. Ta'yr na'iruz haw Àmixàràw her romo a'e. Maaka Tawmaz tazyr Zezur pe har wanuwihaw tazyr imemyr romo hekon. 4 Ta'yr zeirugatu haw Anoni her romo a'e. Azit memyr romo hekon. Ta'yr 5 haw Xepaxi her romo a'e. Amitaw imemyr romo hekon. 5 Ta'yr 6 haw Ixireàw her romo a'e. Egira Tawi hemireko imemyr romo hekon. A'e ta'yr paw uzexak kar Emerom tawhu pe wà.

Aminer uzapo uze'egatu haw Tawi rehe we

6 Xau iànàm wamyrypar uzàmàtyry'ym wi wi Tawi hemiruze'eg waneraha wanereko wà. A'e ma'e izeapo mehe we Aminer ikàg wewer Xau iànàm wamyrypar wainuromo tuweharupi a'e.

7 Amo 'ar mehe Izimozet Xau ta'yr umume'u Aminer hemiapo kwer kury. — Ereker eho Xau hemirekoagaw kwer Hizipa her ma'e puhe ne, Ai tazyr puhe ne, i'iahy izupe. 8 Wikwahy Aminer ize'eg henu mehe. — Aipo neàmàtyry'ymar romo aiko newe kury. Aipo Zuta ywy rehe har wamyrypar romo aiko newe ihe kury, i'i. — Izypy mehe arer we aiko Xau neru hemiruze'eg romo ihe. Aiko nerywyr wanemiruze'eg romo. Aiko nemyrypar wanemiruze'eg romo no. Urupyro Tawi wi ihe. A'e rupi Tawi nanezuka kwaw a'e. Màràzàwe tuwe eremume'u ko kuzà puhe heho awer iko ne. 9-10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u Tawi Xau wi tuwihawete romo heko haw ipyro àwàm a'e. Umume'u Xau izuapyapyr wanuwi ipyro haw no. — Tawi wiko putar Izaew wanuwihawete romo a'e nehe, Zuta wanuwihawete romo a'e nehe no. Amuigo kar putar Tawi ko ywy nànànar wanuwihawete romo ihe nehe, i'i Tupàn kwehe mehe. Aze nazapo kar kwaw ma'e ize'eg rupi katete nehe, tuwe hezuka Tupàn nehe, i'i Aminer izupe.

11 Ukyze Izimozet Aminer wi kury. A'e rupi nuze'eg kwaw izupe kury.

12 A'e 'ar rehe wiko Tawi Emerom pe. A'e rupi Aminer omono kar uze'eg heraha har Tawi pe wà kury. — Mo weruze'eg putar ko ywy rehe har wà nehe. Ezapokatu neze'egaw herehe we nehe. A'e mehe urupytywà putar nehe. Amuigo kar putar Izaew paw neremiruze'eg romo ihe wà nehe, i'i izupe.

13 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Ikatu. Azapokatu putar heze'eg nerehe we nehe. Xo pitài ma'e zo azapo kar newe a'e 'ym mehe we ihe. Ihewe neze'eg pà nezur mehe erur Mikaw Xau tazyr ihewe nehe, i'i izupe.

14 Na'e omono kar Tawi amo uze'eg heraha har Izimozet pe wà kury. — Emur kar heremireko Mikaw ihewe nehe kury. Kwehe mehe amono 100 Piri ywy rehe har wapirera'i kwer neru pe hekuzaromo ihe wà, heremireko ràm romo heko haw hekuzaromo ihe wà, i'i izupe.

15 A'e rupi uze'eg Izimozet amo zauxiapekwer wanupe kury. — Pepyro Mikaw peho imen Pawxiew Arai ta'yr wi nehe, i'i wanupe. 16 Upyro oho izuwi wà. Weraha zauxiapekwer Mikaw hereko pe rupi wà. Wata mehe imen Pawxiew wata oho iko haikweromo uzai'o pà a'e no. Te uhem

Mauri tawhu pe wà. Na'e uze'eg Aminer imen pe kury. — Ezewyr eho nereko haw pe kury, i'i izupe. A'e rupi uzewyr oho kury.

17 Na'e uze'eg Aminer oho Izaew wanuwihaw wanupe kury. — Pemumaw kwarahy tetea'u Tawi Izaew wanuwihawete romo heko haw iputar pà. 18 Uhem i'ar kury. Pezemuàgà'ym ma'e iapo àwàm rehe kury. Pema'enukwaw katu ko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer rehe nehe kury. — Apyro kar putar heremiaihu Izaew Piri ywy rehe har wanuwi ihe wà nehe, amogwer Izaew waàmàtyry'ymar wanuwi upaw rupi katete ihe wà nehe no, Tawi pe ihe wà nehe, i'i Tupàn, i'i Aminer a'e tuwihaw wanupe.

19 Uze'eg Aminer oho teko Mezàmi izuapyapyr wanupe a'e no. A'e re oho Emerom tawhu pe, Tawi pe uze'eg pà a'e. Umume'u Mezàmi waze'eg awer, Izaew izuapyapyr wanemimume'u kwer oho Tawi pe kury.

20 Oho Aminer 20 awa wanupi Emerom pe Tawi huwàxi mà kury. Tawi uzapo mynykaw izupe kury. 21 Uze'eg Aminer Tawi pe kury. — Aha putar Izaew paw wamono'og pà newe ihe nehe kury. Nemuigo kar putar uwihawete romo wà nehe. Nezewe mehe erereko putar neremimutar kwer nehe. Ereruze'eg putar ko ywy rehe har paw ne wà nehe, i'i izupe. A'e rupi Tawi umuhem kar Aminer a'e wi ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà izupe kury.

Uzuka Aminer wà

22 Màràmàràn 'ar pawire Zoaw uzapo puruàmàtyry'ymaw pixika'i ma'e oho wà. Upyhyk ma'e tetea'u Tawi iàmàtyry'ymar wanuwi wà. Ur waiko a'e ma'e herur pà wà. Aminer nuiko kwaw Emerom pe Zoaw ihem mehe. Ta'e Tawi umuhem kar a'e wi a'e 'ym mehe we a'e xe. 23 Zoaw uhem wà a'e pe zauxiapekwer uzehe we har wanupi kury. Amo umume'u Aminer hemimume'u kwer izupe wà. — Tawi umuhem kar xe wi, i'i izupe wà. 24 A'e rupi uze'eg Zoaw oho Tawi pe kury. — Ma'e erezapo ra'e, i'i izupe. — Ur Aminer xe a'e. A'e re eremuhem kar xe wi izuka 'ym pà ne. 25 Ur newe wemu'em pà a'e. Ipurukwaw wer neho haw nànàn a'e. Ipurukwaw wer neremiapo nànàn no. Erekwaw ko heze'eg azeharomoete har, i'i Zoaw tuwihawete pe.

26 Tàrityka'i uhem oho Tawi wi kury. Omono kar ze'eg heraha har Aminer haikweromo wà. Uhem huwake wà, ytyzuzàmaw Xira her ma'e pe wà. Werur wi Emerom pe wà kury. Nukwaw kwaw Tawi herur wi awer. 27 Tawhu pe ihem mehe weraha Zoaw Aminer ukenawhu huwake kury.

— Heze'eg wer newe, i'i mua'u Zoaw izupe. Na'e ukutuk hie pe takihe pupe. Nezewe Zoaw uzuka Aminer Ner ta'yr a'e kury. Ta'e a'e 'ym mehe Aminer uzuka Azaew Zoaw ryky'yr a'e xe. 28 A'e ma'e henu mehe uze'eg Tawi kury. — Ihe ihe, heremiruze'eg a'e wà no, naxikwaw pixik kwaw izuka awer. Nazuka kar kwaw ihe. Tupàn ukwaw izuka awer ikwaw 'ymaw a'e. Ukwaw hereko haw a'e, i'i izupe. 29 Tuwe ko ma'e rehe izepyk àwàm u'ar Zoaw rehe nehe, iànàm wanehe nehe no. Tuwe heta awa ma'e iperew uke'e 'ym ma'e iànàm wainuromo tuweharupi wà nehe. Tuwe heta awa iperewàtà ma'e uke'e 'ym ma'e iànàm wainuromo tuweharupi wà nehe no. Tuwe heta amo awa ikàg 'ym ma'e xo kuzà ima'ereko haw zo iapo har iànàm wainuromo awyzeharupi wà nehe no. Tuwe amo awa iànàm wainuromo har umàno zeàmàtyry'ymawhu pe oho pà tuweharupi wà nehe no. Tuweharupi nuhyk kwaw temi'u iànàm wanupe nehe no, i'iahy Tawi ze'egaiw imono pà Zoaw rehe.

30 Zoaw a'e, tywyr Amizaz a'e no, uzuka Aminer nezewe a'e wà, ta'e a'e 'ym mehe Aminer uzuka tyky'yr Azaew a'e wà xe, zeàmàtyry'ymawhu Zimeàw parer pe a'e wà xe.

31 Na'e uze'eg Tawi Zoaw pe kury, zauxiapekwer wanupe no. — Pezai'o Aminer rehe kury. Pemu'i pekamir pezemumikahy haw hexak kar pà nehe no. Pemunehew kamir pàn iànàmuhu ma'eryru romo iapo pyr pezehe nehe no, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. Hetekwer itym àwàm pe heraha mehe tuwihawete Tawi wata

hyru haikweromo a'e no. 32 Utym hetekwer Emerom pe wà. Uzai'oahy tuwihawete hehe itym awer huwake wà. Teko paw uzai'o hehe we wà no.

33 Na'e uzapo Tawi ko zegar haw Aminer rehe purumuma'enukwaw kar haw a'e kury.

Màràzàwe tuwe umàno Aminer he'o ma'e ài a'e.

34 Nuzàpixipixi kwaw ipo wà.

Nuzàpixipixi kwaw ipy wà.

Iaiw ma'e wanemizuka kwer ài umàno a'e, i'i Tawi uzegar pà.

A'e rupi uzai'o wi teko Aminer rehe wà kury.

35 — E'u amo ma'e kwarahy heixe 'ym mehe nehe, ureruwihaw, i'i teko Tawi pe wà. Numai'u kwaw. Umume'uahy ko uze'eg teko wanupe. — Aze a'u amo ma'e kutàri nehe, tuwe Tupàn hezuka nehe, i'i wanupe.

36 Wenu teko ize'eg mehe wà. Ikatu ize'eg wanupe. Tuwihawete Tawi hemiapo kwer paw ikatu teko wanupe. 37 Hemiruze'eg paw a'e wà, Izaew izuapyapyr paw a'e wà no, uze'eg nezewe uzeupeupe wà. — Azeharomoete nuzuka kar kwaw Aminer wemiruze'eg wanupe a'e. Hemiruze'eg zutyka'i uzuka a'e wà, i'i uzeupeupe wà. 38 Uze'eg Tawi uzehe we har tuwihaw wanupe. — Kutàri amo Izaew wanuwihaw ikàg ma'e umàno a'e. 39 Aiko tuwihawete Tupàn hemixak kwer romo ihe. Nezewe rehe we aiko ikàg 'ym ma'e ài kutàri. Awa Zeruz imemyr a'e wà, hehaite wera'u a'e wà. Puruzuka e ma'e romo wanekon wà. Tuwe Tupàn uzepyk wanehe nehe. Ta'e ikatu 'ym ma'e uzapo a'e wà xe.

4

Uzuka Izimozet wà

1 Amo umume'u Aminer Emerom pe izuka awer oho Izimozet Xau ta'yr pe wà. Henu mehe ikàgaw uhem izuwi. Izaew izuapyapyr paw ukyze a'e wà no. 2 Heta mokoz zauxiapekwer wanuwihaw Izimozet rehe we wà. Tuweharupi weruzàn wemiruze'eg zauxiapekwer wà, waàmàtyry'ymar waiwy rehe wà. Na'arewahy uzuka amo wà, wama'e ipyhyk pà wanuwi wà. Na'aw tuwihaw waner xe wà: Mana, Hekaw. Himom ta'yr romo Meerot tawhu pe har romo Mezàmi izuapyapyr romo wanekon wà. Tawhu Meerot, Mezàmi izuapyapyr waiwy rehe tuz a'e. 3 A'e parer uzàn oho Zitai tawhu pe wà. Te ko 'ar rehe wiko a'e pe wà. Nuzawy kwaw amo ae ywy rehe arer a'e pe har wanupe wà.

4 Xau Zereew pe izuka mehe Zonata izuka mehe wereko Mewimozet Zonata ta'yr 5 kwarahy a'e. Amo kuzà uzekaiw katu hehe. Xau izuka awer Zonata izuka awer imume'u haw henu mehe a'e kuzà upyhyk Mewimozet a'e wi uzàn pà, heraha pà kury. Izàn wer tuwe a'e mehe. A'e rupi nuzekaiw katu kwaw kwarer rehe. Weityk. A'e rupi ipàri kwarer a'e re.

5 Hekaw oho Izimozet hàpuz me Mana rupi kury. Umai'u re uker pà kwarahy myter pe hin mehe. Uhem a'e mokoz awa a'e pe iker mehe wà. 6 A'e 'ym mehe amo kuzà umuwewe arozràn in hàpuz hukenaw huwake. A'e re uker oho a'e no. Mana Hekaw wixe oho a'e pe uzemumyz 'ym pà wà. Ni amo nuenu kwaw waneixe mehe wà. 7 Oho tuwe Izimozet iker haw pe wà. Uker etea'u tuwe a'e. A'e mokoz awa uzuka Izimozet wà kury. Uzakagok wà. Weraha iàkàgwer a'e wi wà. Umumaw pytun gatu ywyàpyznaw Zotàw yrykaw huwake har rupi wata pà wà. 8 Emerom pe uhem mehe wexak kar Izimozet iàkàgwer tuwihawete Tawi pe wà. — Nako Izimozet iàkàgwer xe kury. Neàmàtyry'ymar Xau ta'yr a'e. Ipuruzuka wer nerehe a'e. Kutàri Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk Xau rehe izuapyapyr wanehe a'e kury. Ta'e uzapo iaiw ma'e newe wikuwe mehe a'e wà xe, i'i izupe wà.

9-11 Uwazar Tawi waze'eg wanupe. — Amo awa umume'u Xau izuka awer ihewe. Oho heruwàxi pà Zikirak taw pe ihewe imume'u pà a'e. Apyhyk kar a'e awa ihe. Azuka kar no. — Amume'u putar heremiapo kwer Xau zuka haw Tawi pe ihe nehe. Hurywete putar a'e nehe, i'i uzeupe herexak 'ym mehe we. Naherurywete kwaw ihewe imume'u mehe ihe. Azuka kar ihe. Amume'uahy putar heze'egaiw peme nehe kury. Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e wenu putar heze'eg àwàm nehe kury. Hepyro ikatu 'ymaw wi upaw rupi a'e. Pezuka amo awa ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar. Wàpuz me uker iko a'e. Pezuka iker mehe. Azepyk putar wera'u penehe ihe nehe kury. Iaiw ma'e romo peiko. Ta'e pezuka Izimozet pe xe. Apumunàn putar ywy wi ihe nehe kury, i'i wanupe.

12 A'e rupi uzuka kar Tawi a'e mokoz awa wà kury, zauxiapekwer wanupe kury. Uzuka wà. Wazuka re omonohok wapo kwer wapy kwer wanuwi wà. Umuzaiko wanetekwer ypawhu Emerom huwake har huwake wà. Utym Izimozet iàkàgwer heraha Aminer itym awer huwake wà, Emerom pe wà.

5

Umuigo kar Tawi Izaew Zuta wanuwihawete romo wà

1 Na'e Izaew izuapyapyr paw oho Emerom tawhu pe Tawi hexak pà wà kury. — Uruiko Izaew izuapyapyr romo ure no, ne ài ure no. 2 Amo 'ar rehe Xau wiko ureruwihawete romo a'e. A'e 'ar rehe ereiko zauxiapekwer Izaew wanuwihaw romo ne. Uze'eg Tupàn newe a'e 'ar rehe. — Ereiko putar heremiaihu wanuwihaw romo nehe, waneruze'egar romo nehe, i'i newe a'e 'ar mehe, i'i teko Tawi pe wà.

3 Nezewe Izaew wanuwihaw paw oho Tawi hexak pà Emerom pe wà. Umume'u uze'eg wanupe Tupàn henataromo. A'e rupi teko uzakook uri kawer hehe wà kury, Izaew wanuwihawete romo imuigo kar pà wà kury. 4 Wereko 30 kwarahy tuwihawete romo uzeapo mehe. Umumaw 40 kwarahy tuwihawete romo wiko pà. 5 Weruze'eg Zuta ywy rehe har Emerom pe wiko pà wà. Umumaw 7 kwarahy ku'aw har Emerom pe wiko pà. Na'e oho Zeruzarez tawhu pe. Weruze'eg Izaew a'e pe wà. Weruze'eg Zuta a'e pe wà no. Umumaw 33 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà.

6 Tawi oho zauxiapekwer wanupi Zeruzarez kutyr kury. Zemu izuapyapyr wiko Zeruzarez pe a'e 'ar rehe wà. — Nupuner kwaw zaneretykaw rehe wà nehe, i'i Zeruzarez pe har uzeupeupe wà. A'e rupi uze'eg Tawi pe wà. — Nereixe pixik kwaw xe nehe. Hehàpyhà 'ym ma'e uzemono'og putar ipàri ma'e wanehe we wà nehe. Na'e peneityk putar a'e wà nehe. Napeixe kwaw xe nehe, i'i urywahyahy Tawi pe wà.

7 Nezewe rehe we Tawi weityk Xiàw taw pe har wà. (Zeruzarez tawhu her inugwer a'e.) Ipyhyk ire teko omono amo her tawhu pe wà. Tawi heko haw, i'i wà. Nezewe uzeapo a'e ma'e.

8 A'e 'ar mehe uze'eg Tawi uzehe we har zauxiapekwer wanupe wà. — Aze amo ipuruzuka wer a'e hehàpyhà 'ym ma'e wanehe wà nehe, a'e ipàri ma'e wanehe wà nehe, heàmàtyry'ymar wanehe wà nehe, tuwe wixe oho yrykaw ita rupi har rupi wà nehe, wazuka pà wà nehe, i'i wanupe. Nezewe mehe teko i'i nezewe ko 'ar rehe. — Hehàpyhà 'ym ma'e nupuner kwaw Tupàn hàpuz me wixe haw rehe wà. Ipàri ma'e nupuner kwaw Tupàn hàpuz me wixe haw rehe wà, i'i wà.

9 Weruzar zauxiapekwer ize'eg wà. Wixe a'e rupi wà, zauxiapekwer a'e pe har waneityk pà wà. Uzapo Tawi weko haw a'e tawhu pe kury, tàpuz tàtà ma'e pupe kury. — Tawi heko haw, i'i Tawi a'e tawhu pe. Uzapo ipàrirogaw ita tetea'u pupe tawhu iwyr wà no. Uzypyrog ipàrirogaw iapo pà tàpuzaiha Miro her ma'e pe. Oho tuwihawete hàpuzuhu pe. 10 Tuweharupi ikàg wewera'u Tawi a'e. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e wiko hehe we a'e xe.

11 Xir tawhu pe har wanuwihaw Iràw her ma'e omono kar uzehe we har tuwihaw a'e wà. Uze'eg oho Tawi pe wà. Umur kar ywyràkàxigyw imonohok pyrer tetea'u izupe no. Umur kar ywyra kixi haw kwaw par wà no. Umur kar tàpuz ita iapo pyr iapo har izupe wà no. 12 — Azeharomoete Tupàn heputar Izaew wanuwihawete romo a'e, i'i Tawi a'e ma'e paw hexak mehe a'e ma'e kwaw par paw wanexak mehe. — Uzamutar katu wemiaihu Izaew a'e wà. A'e rupi hepytywà iko wamukàg kar pà a'e, i'i Tawi uzeupe.

13 Emerom tawhu wi uhem ire wereko amo kuzà wemirekoagaw romo wà. Wereko amo kuzà wemirekoete romo wà no. Umuzàg amo wa'yr a'e kuzà

wainuromo a'e wà, umuzàg amo wazyr wainuromo no. 14 Na'aw Tawi ta'yr Zeruzarez pe uzexak kar ma'e kwer waner xe wà kury: Xamu, Xomaw, Nàtà, Xàrumàw, 15 Imar, Erizu, Nepeg, Zapi, 16 Erizàm, Eriaz, Eriperet.

Tawi upyro Piri ywy rehe har wakàgaw wanuwi

17 Amo teko umume'u Tawi Izaew wanuwihawete romo uzeapo awer oho Piri ywy rehe har wanupe wà. A'e rupi omono kar zauxiapekwer ikutyr wà kury. — Pepyhyk Tawi peho nehe, i'i wanupe wà. Amo umume'u Piri ywy rehe har wanur àwàm oho Tawi pe wà. A'e rupi wezyw Tawi tàpuztàtà pe kury. 18 Uhem Piri ywy rehe har wà ywyàpyznaw awa aiha katu waneko haw her ma'e pe wà kury. Uzapo weko haw a'e pe wà. 19 Na'e upuranu Tawi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe kury. — Aipo azàmàtyry'ym putar Piri ywy rehe har aha ihe wà nehe. Aipo aityk putar ihe wà nehe, i'i Tawi Tupàn pe. — Eho nehe, i'i Tupàn izupe. — Amur putar waneityk àwàm nepo pe ihe nehe, i'i izupe.

20 A'e rupi oho Tawi Ma'aw Perazi pe kury. Weityk Piri ywy rehe har a'e pe wà. Na'e uze'eg kury. — Aze 'y tetea'u uhem tàrityka'i a'e, weityk ma'e wenataromo har paw a'e. Nezewegatete Tupàn umupe'a heàmàtyry'ymar wamyter pe a'e no, i'i. A'e rupi teko omono amo her a'e ywy pe wà. — Ma'aw Perazi, i'i uzeupe wà. — Zanezar umupe'a, i'i zaneze'eg rupi. 21 Piri ywy rehe har wezar uzar tupàn a'ua'u a'e pe uzàn mehe wà. Tawi a'e, hehe we har a'e wà no, omono'og a'e tupàn a'ua'u a'e wi waneraha pà wà. 22 Na'e uzewyr wi Piri ywy rehe har a'e ywyàpyznaw awa iaiha katu ma'e her ma'e pe wà kury. Uzapo wi upytu'u haw a'e pe wà.

23 Upuranu wi Tawi Tupàn rehe. Uwazar Tupàn ize'eg izupe. — Eho zo xe wi waàmàtyry'ym pà nehe. Ezewyr eho nehe. A'e re emàmàn kwe rupi wakupe kutyr ma'e'yw amor her ma'e huwake nehe. Ezur a'e wi wakutyr nehe. 24 Erenu putar teko wapyrogaw amor 'yw wa'aromo har nehe. Henu mehe ezemuàgà'ym wakutyr neho àwàm rehe nehe. Aha putar penenataromo ihe nehe. A'e ma'e henu mehe erekwaw putar penenataromo heho awer nehe. Aityk putar Piri ywy rehe har penenataromo ihe wà nehe, i'i Tupàn Tawi pe.

25 Weruzar katu Tawi Tupàn ze'eg. Umuzewyr kar Piri ywy rehe har wamono kar pà wà. Uzewyr Zema tawhu wi Zezer tawhu pe wà.

6

Weruzewyr Tupàn Ze'eg Hyru heraha Zeruzarez tawhu pe wà

1 Omono'ono'og wi Tawi zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e a'e wà kury. Omono'og 30 miw wamuwà wà. 2 Weraha tawhu Mara Zuta ywy rehe har pe wà. — Zaha Tupàn Ze'eg Hyru herur pà xe nehe ty wà, i'i wanupe. Kwehe mehe ize'eg iapo arer umuapyk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her a'e ma'e hyru rehe wà. Heta amo Tupàn henaw hehe, Tupàn reko haw pe har Kerumin her ma'e wanagaw paw wamyter pe. 3 Uhem a'e pe wà. Upir Tupàn Ze'eg Hyru ywyramawa rehe imuapyk pà wà. Mokoz tapi'ak awa umutyk ywyramawa wà. Ipyahu katu a'e ywyramawa. Weraha Aminanaw hàpuz ywytyr rehe har wi wà kury. Uza a'e, Aio a'e no, Aminanaw ta'yr a'e wà, umuata kar tapi'ak waneraha pà pe rupi wà. 4 Tupàn Ze'eg Hyru ywyramawa rehe hin a'e. Aio wata henataromo. 5 Tawi a'e kury, Izaew paw a'e wà no, upynyk waiko wà. Uzegar waiko ukàgaw rupi wà, Tupàn imuwete katu pà wà. Umupu uma'e paw wà: wioràwiràn, wioràwiràn pixik, ma'e imupu pyr, kawaw pew zàwenugar imupu pyr.

6 Uzegar oho waiko pe rupi wà. Upynyk oho waiko pe rupi urywete haw rehe wà. Na'e uhem Nakom heko haw pe wà kury. Uhem iko pe wà. Arozràn ixokaw a'e pe a'e. Na'e tapi'ak iàte'e a'e wà kury. Uza opokok Tupàn Ze'eg Hyru rehe ipyhyk pà, ta'e na'ipureityk kar wer kwaw hehe a'e xe. 7 Wikwahy Tupàn Uza pe. Ta'e numuwete katu kwaw Tupàn a'e xe. Ta'e opokok ize'eg hyru rehe a'e xe. A'e rupi Tupàn uzuka Uza kury. Umàno Uza a'e pe Tupàn ze'eg ryru huwake. 8 Na'e wikwahy Tawi a'e no, ta'e

Tupàn uzepyk Uza rehe wikwahy mehe a'e xe. Te ko 'ar rehe teko uze'eg nezewe a'e ko pe wà. — Perez-Uza, i'i izupe wà. — Uza rehe izepyk awer, i'i zaneze'eg rupi.

9 Na'e ukyze Tawi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi kury. — Ma'e azapo putar ize'eg hyru heraha pà ihe nehe, i'i uzeupe.

10 A'e rupi nueraha kwaw Tawi Tupàn Ze'eg Hyru weko haw pe Zeruzarez tawhu pe. Amo ae taw pe weraha kury. Weraha Omez-Enom heko haw pe. Kat tawhu parer romo hekon a'e. 11 Umumaw Tupàn Ze'eg Hyru na'iruz zahy a'e pe upyta pà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur uze'egatu Omez rehe kury, iànàm wanupe no.

12 Ukwaw Tawi Tupàn ze'egatu Omez rehe i'ar awer. — Tupàn uzapo ikatu ma'e Omez pe a'e, ta'e Omez uzekaiw katu ize'eg hyru rehe a'e xe, i'i uzeupe. Omono Tupàn uze'eg Omez ma'e nànàn no, i'i uzeupe. A'e rupi upyro Tupàn Ze'eg Hyru Omez hàpuz wi kury, Zeruzarez pe heraha pà kury. Uzapo mynykawhu mai'u hawhu heraha mehe. 13 Amo awa upir Tupàn Ze'eg Hyru heraha pà wà kury. Upyropyrog 6 haw a'e wà. Na'e upytu'u wà. Na'e uzuka Tawi tapi'ak awa kury, Tupàn henataromo kury. Uzuka amo tapi'aka'yr ikyra katu ma'e a'e no. 14 Umunehew Tawi xaxeto kamirpuku a'e ma'ea'yr izuka mehe. Na'e upynykahy Tupàn imuwete katu pà kury. 15 Nezewe weraha Tupàn Ze'eg Hyru Zeruzarez pe teko Izaew izuapyapyr wanupi upaw rupi wà. Uhapukaz oho waiko urywete romo wà. Upy xi'àm oho waiko wà no.

16 Tawhu pupe Tupàn ze'eg heixe mehe Mikaw Xau tazyr ume'e uken rupi kury. Wexak umen Tawi tuwihawete ipoipor mehe ipynyk mehe Tupàn imuwete katu mehe kury. Hexak mehe iroahy izupe ipy'a pe.

17 Weraha Tupàn Ze'eg Hyru henaw rehe imuapyk pà wà kury. Ta'e Tawi umuàgà'ym amo tàpuzràn henaw ràm romo a'e 'ym mehe xe. Na'e omono amo ae ma'e Tupàn pe wà. Na'e omono amo ae ma'ea'yr izuka pyr izupe wà no. Wamono re wazuka re wapy tata a'e ma'e nànàn kury. Ukaz paw wà. Omono ma'e izupe imuawyze kar haw romo no. 18 A'e ma'e paw imono re a'e ma'ea'yr paw wazuka re Tawi umume'u Tupàn ikàg wera'u ma'e ze'eg teko wanupe kury. 19 A'e re omono pitài typy'ak awakwer wanupe pitàitàigatu wà kury. Omono pitài typy'ak kuzàgwer wanupe pitàitàigatu wà no. Omono ma'ero'o kwer pehegwer imihir pyrer wanupe pitàitàigatu no. Omono ma'e'ywa uwà her ma'e uxinig ma'e wanupe pitàitàigatu no. A'e re teko paw oho weko haw pe wà kury.

20 Uzewyr Tawi weko haw pe a'e no, ta'e heko wer wànàm wapyr a'e no xe. Mikaw, Xau tazyr, uhem hàpuz wi huwàxi mà ihem mehe. Uze'eg izupe. — Izaew wanuwihawete ipuràg eteahy kutàri a'e, i'i urywahy izupe. — Aipo nanemaranugar kwaw ne. Erexak kar neretekwer kamir 'ym ma'e kuzà neremiruze'eg wanupe, uma'ereko ma'e wanupe no, wyzài uka'u ma'e ài ne, i'i izupe.

21 Uze'eg Tawi izupe. — Apynyk Tupàn imuwete katu pà ihe. Heputar a'e. Nuputar kwaw neru. Nuputar kwaw neru iànàm wà. Izaew wanuwihawete romo hemuigo kar a'e. A'e rupi apynyk wi wi putar tuweharupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà ihe nehe. 22 Azeapo wi wi putar he'o ma'e romo henataromo nehe no. Naiko kwaw ikàg ma'e romo nerenataromo. Aiko ikatuahy ma'e romo ikàg ma'e romo a'e kuzàtài neremimume'u kwer wanupe ihe, i'i Tawi Mikaw pe.

23 A'e rupi Mikaw Xau tazyr na'imemyr pixik kwaw a'e re a'e.

7

Umume'u Nàtà uze'eg Tawi pe

1 Wiko Tawi tuwihawete romo wàpuzuhu pe kury. Weruze'eg tuwe hemiruze'eg wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro Tawi iàmàtyry'ymar wanuwi. 2 Amo 'ar mehe uze'eg Tawi kury, Tupàn ze'eg imume'u har Nàtà her ma'e pe kury. — Exak hereko haw ty. Aiko xe tàpuzuhu ywyràkàxigyw pupe ipyao pyrer pupe ihe. Ikatuahy hereko haw. Nezewe rehe we ximono Tupàn Ze'eg Hyru wyzài tàpuzràn pupe zane, i'i izupe.

3 Uwazar Nàtà ize'eg izupe. — Ezapo
neremimutar upaw rupi nehe, ta'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e wiko nerehe we
a'e xe, i'i izupe.

4 A'e 'ar mehe pyhaw Tupàn uze'eg wà
Nàtà pe.

5 — Eze'eg eho Tawi heremiruze'eg pe
nehe. — Tupàn uzapo kar amo ma'e
iko newe a'e, ere izupe nehe. — Ne
nereiko kwaw tàpuzuhu hereko àwàm
iapo har romo ne nehe. 6 Kwehe mehe
apyro Izaew izuapyapyr Ezit ywy wi ihe
wà. A'e 'ar henataromo te kutàri naiko
kwaw tàpuzuhu pupe ihe. Ata aha teko
tuweharupi tàpuzràn pupe hereko pà ihe.
7 Izaew wanupi heata mehe napuranu
pixik kwaw wanehe ihe, wanuwihaw
heremixamixak kwer wanehe ihe. —
Màràzàwe tuwe napezapo kwaw tàpuzuhu
ywyrapew pupe ipyao pyr ihewe, na'e
pixik kwaw wanupe ihe. 8 Eze'eg eho
heremiruze'eg Tawi pe nehe. — Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e
umume'u ko ma'e newe a'e, ere izupe nehe.
— Urumupytu'u kar àràpuhàràn wanehe
nezekaiw ire ihe. Urerur wamai'u haw
ka'api'i wi ihe. Urumuigo kar heremiaihu
Izaew wanuwihawete romo. 9 Wyzài taw
pe wyzài ywy rehe neho mehe, aiko nerehe
we tuweharupi ihe no. Tuweharupi nekàg
wewer ne, ta'e urupyro neàmàtyry'ymar
wanuwi ihe xe. Akwaw kar putar nerer
teko tetea'u wanupe ihe nehe. Teko
ukwaw amogwer tuwihawete waner wà.
Ukwaw putar nerer nezewegatete wà
nehe no. 10-11 Kwehe mehe aexaexak amo
ywy ihe, heremiaihu Izaew izuapyapyr
waneko àwàm romo ihe. A'e re amuigo
kar xe ihe wà. Ko ywy rehe waneixe
awer henataromo amo ae teko hehaite
ma'e puruzuka ma'e ur waiko wakutyr wà,
waàmàtyry'ym pà wà. Ko 'ar henataromo
nuzàmàtyry'ym kwaw wà nehe. Upytu'u
putar wà nehe. Ko heze'eg amume'uahy
newe kury. Urupyro putar neàmàtyry'ymar
paw wanuwi ihe nehe. Amuzàg kar
putar teko tetea'u newe nezuapyapyr ràm
romo ihe wà nehe no. 12 Nemàno mehe
neretekwer neipy wanetekwer wanuwake
itym mehe amuigo kar putar amo nera'yr
tuwihawete romo ihe nehe no. Ikàg putar
a'e nehe. Hemiruze'eg ikàg putar wà nehe.
Ikatu putar waneko àwàm nehe. 13 A'e ae
uzapo putar heràpuzuhu ihewe a'e nehe.
Amuigo kar putar izuapyapyr tuwihawete
romo ihe wà nehe, tuweharupi ihe wà
nehe. 14 Aiko putar tu romo ihe nehe.
Wiko putar hera'yr romo a'e nehe. Aze
ta'yr uzapo ikatu 'ym ma'e, tu uzepyk hehe.
Aze a'e hera'yr uzapo ikatu 'ym ma'e nehe,
azepyk putar hehe nezewegatete ihe nehe
no. 15 Azamutar katu ihe nehe. Napytu'u
kwaw iamutar katu re nehe. Apytu'u Xau
iamutar ire ihe. Nazapo kwaw nezewe
nera'yr pe nehe. Apuir Xau wi ihe, ta'e
hepurumuigo kar wer nerehe tuwihawete
romo hekuzaromo ihe xe. 16 Awyzeharupi
heta putar nezuapyapyr newe wà nehe.
Nezuapyapyr nupytu'u pixik kwaw teko
wanuwihawete romo wiko re wà nehe.
Wiko putar wanuwihawete romo awyze-
harupi wà nehe, ere Tawi pe nehe, i'i
Tupàn Nàtà pe.

17 Na'e umume'u Nàtà a'e ma'e Tupàn
hemimume'u kwer paw oho Tawi pe a'e
kury.

Uze'egatu Tawi Tupàn pe

18 Wixe tuwihawete Tawi Tupàn
hàpuzràn pupe kury. Wapyk a'e pe Tupàn
pe uze'eg pà. — Hezar tuweharupi wiko
ma'e. Nazapo kwaw ikatu ma'e agwer
neremiapo kwer iapo kar pà newe ihe.
Heànàm a'e wà no, nuzapo kwaw ikatu
ma'e a'e wà no. 19 Ikatuahy ma'e tetea'u
erezapo ko 'ar 'ym mehe ne. Kutàri
eremume'u wi wi amo ae ikatuahy ma'e
hezuapyapyr wanupe neremiapo ràm
ihewe no. Erexak kar ko ma'e paw ihewe,
hezar tuweharupi wiko ma'e. Xo awa
romo zo aiko ihe. 20 Naheta kwaw amo ae
ma'e newe heremimume'u ràm. Hekwaw
katu pe ne. Neremiruze'eg romo aiko
ihe. 21 Nepurapo wer a'e ma'e rehe. —
Azapo putar tuwe ihe nehe, ere nezeupe.
Erekwaw kar ko ma'e ikatuahy ma'e ihewe
ne. 22 Azeharomoete nekàg tuwe ne,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Naheta
kwaw amo nezàwenugar wà. Urenu teko
nekatu haw imume'u mehe ure. — Xo
ne zo ereiko urezar romo ne, i'i wà. —
Naheta kwaw amo, i'i wà. 23 Naheta kwaw
amo ae teko ywy rehe wà, neremiaihu

Izaew wazàwenugar wà. Erepyro paw ne wà, neremiaihu romo wamuigo kar pà ne wà. Erezeapo ikwaw katu pyr romo teko wanupe. Erezapo ikatuahy ma'e purumupytuhegatu kar haw neremiaihu wanupe. Erepyro neremiaihu Ezit ywy wi kwehe mehe ne wà. Eremuhem kar amogwer teko ko ywy wi, watupàn a'ua'u rehe we ne wà. Aze neremiaihu uhem amo ywy pehegwer pe wà, eremuhem kar amogwer teko a'e ywy wi neremiaihu wanenataromo ne wà. 24 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Eremuigo kar Izaew ne wà, neremiaihu romo ne wà. Wiko putar neremiaihu romo awyzeharupi wà nehe. Ereiko putar wazar romo tuweharupi nehe no.

25 Eremume'u ikatuahy ma'e ihewe heànàm wanupe neremiapo ràm kwez ne. Emume'u wi wi ihewe kury. A'e re ezapo kar tuwe a'e ma'e neremiapo kàràm nehe. 26 Teko ywy nànànar ukwaw putar nerer wà nehe. — Tupàn ikàg wera'u ma'e wiko Izaew wazar romo a'e, i'i putar newe wà rehe. Tuweharupi eremuigo kar putar amo hezuapyr tuwihawete romo nehe no. 27 Tupàn ikàg wera'u ma'e ne. Izaew wazar ne. Nakyze kwaw newi kury. A'e rupi ainoz ko ma'e teko newe ihe kury. Ta'e erekwaw kar hezuapyapyr tuwihawete romo waneko àwàm ihewe ne kury xe.

28 Ereiko urezar romo azeharomoete, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Eremume'u a'e ma'e ikatuahy ma'e neremiapo ràm ihewe. Awyzeharupi erezapo ma'e ze'eg neremimume'u kwer rupi katete ne. 29 Aenoz putar ko ma'e newe kury. Emono neze'eg hezuapyapyr ràm wanehe nehe. Nezewe mehe erezekaiw katu putar wanehe nehe. Eremume'u a'e ma'e kwez ihewe. Tuwe neze'egatu haw hezuapyapyr wanehe we hekon tuweharupi nehe, i'i Tawi Tupàn pe.

8

Tawi weityk teko tetea'u a'e wà

1 Amo 'ar mehe uzàmàtyry'ym Tawi Piri ywy rehe har oho wà. Weityk wà. Nezewe mehe umumaw a'e ywy rehe har wakàgaw wà.

2 Weityk Moaw izuapyapyr a'e ywy rehe har wà no. Na'e umu'ar kar ywy rehe wà kury. Upapar waneta haw kyhàhàm pupe. Uzuka mokoz wà, umuigo kar pitài zo wà. Uzuka amo mokoz wà, umuigo kar amo pitài zo wà no. Nezewe wexaexak wemizuka ràm wà. Moaw umàno 'ym ma'e kwer wiko Tawi pe uma'ereko e ma'e romo wà. Kwarahy nànàn omono temetarer izupe wà.

3 Na'e uzàmàtyry'ym Tawi Zowa wanuwihawete oho kury. Ananezer Heow ta'yr her romo a'e. Oho Tawi iàmàtyry'ym pà a'e, ta'e a'e tuwihawete oho ywy Ewparat yrykaw huwake har ipyhyk pà a'e xe. Na'ikatu kwaw hemiapo Tawi pe. 4 Upyhyk Tawi 1.700 zauxiapekwer kawaru ku'az har Ananezer wi wà. Upyhyk 2 miw zauxiapekwer upy rehe wata ma'e izuwi wà no. Umupàri kawaru ywyramawa heruata har wà no. Xo 100 ywyramawa heruata har zo wezar wà, ipàri 'ym romo wà. 5 Xir izuapyapyr Namaz tawhu pe har oho Ananezer ipytywà pà wà kury. Tawi uzuka 22 miw zauxiapekwer Namaz pe har wà no. 6 A'e re uzapo kar zauxiapekwer waneko haw waiwy rehe no. Wiko wazar romo. Umur temetarer izupe kwarahy nànàn wà no. Wyzài ywy rehe iho mehe Tupàn upytywà Tawi a'e. A'e rupi weityk Tawi a'e ywy rehe har paw wà. 7 Tuwihaw Ananezer rehe we har wereko u'yw wi purupyro haw itazu or iapo pyrer wà. Upyro Tawi wama'e u'yw wi zemimaw wanuwi wà, Zeruzarez pe waneraha pà wà. 8 Ananezer wiko Meta tawhu pe har Merotaz tawhu pe har wanuwihawete romo a'e no. Heta tetea'u itazu morog her ma'e a'e tawhu nànàn. Weraha Tawi a'e itazu a'e tawhu wanuwi no.

9 Amo umume'u Ananezer hemiruze'eg zauxiapekwer paw waneityk awer oho Toi Amat pe har wanuwihawete pe wà kury. 10 A'e rupi Toi omono kar wa'yr Zuràw Tawi pe imuze'eg kar pà. — Ikatuahy Ananezer heityk awer, i'i izupe. A'e 'ym mehe Toi uzàmàtyry'ym tetea'u Ananezer tuweharupi a'e. Zuràw weraha ma'e tetea'u Tawi pe ipyr oho mehe. Ma'e itaxig parat iapo pyrer, itazu or iapo pyrer, itazu morog iapo pyrer weraha

izupe. 11 Omonokatu tuwihawete Tawi
a'e ma'e a'e kury. — Amuwete katu putar
Tupàn a'e ma'e pupe ihe nehe, i'i Tawi uze-
upe. Omono'og a'e parat or rehe we amog-
wer ma'e amogwer teko wanuwi wemipy-
hyk kwer rehe we kury. 12 Na'aw teko
Tawi hemityk kwer waner xe wà kury:
Enom izuapyapyr wà, Moaw izuapyapyr
wà, Amon izuapyapyr wà, Piri ywy rehe
har wà, Amarek izuapyapyr wà no. Ma'e
Ananezer wi wemipyhyk kwer omono'og
amogwer ma'e nànàn no.
13 Teko amo ae ywy rehe har ukwaw
katu wera'u Tawi her a'e wà kury, 18 miw
Enom izuapyapyr wazuka awer wi ihem
mehe a'e wà kury. Uzuka a'e zauxia-
pekwer paw ywyàpyznaw Xa her ma'e rehe
wà. 14 Umuigo kar zauxiapekwer Enom
waiwy nànàn wà. Wiko teko a'e ywy rehe
har wazar romo no. Wyzài ywy rehe iho
mehe Tupàn weityk kar a'e ywy rehe har
Tawi pe wà.
15 Weruze'eg Tawi Izaew izuapyapyr
paw wà kury. A'e paw wiko uzezàwezàwegatu
henataromo wà. 16 Zoaw Zeruz imemyr
wiko zauxiapekwer Tawi hemiruze'eg
wanuwihaw romo a'e. Zuzapa Airuz ta'yr
wiko tuwihawete pe ma'e ikwaw kar har
romo a'e. 17 Zanok Aitu ta'yr a'e, Aimerek
Amiatar ta'yr a'e no, wiko xaxeto romo a'e
'ar rehe a'e wà. Xerai wiko tuwihawete
ze'eg pape rehe imuapykar romo a'e.
18 Menai Zoiaz ta'yr wiko zauxiapekwer
Tawi rehe uzekaiw katu ma'e wanuwihaw
romo a'e. Kere Pere a'e zauxiapekwer
waner romo a'e wà. Tawi ta'yr wiko xaxeto
romo a'e wà no.

9

Tawi Mewimozet kury

1 Amo 'ar rehe upuranu Tawi uzehe we
har wanehe kury. — Aipo amo Xau iànàm
wikuwe a'e wà. Aze heta we iànàm wikuwe
ma'e wà nehe, hepurapo wer ikatu ma'e
rehe wanupe nehe, ta'e Zonata Xau ta'yr
wiko hemyryparete romo imàno 'ym mehe
a'e xe, i'i wanupe.
2 Heta we amo Xau pe uma'ereko e ma'e
kwer Ziw her ma'e a'e. Amo uze'eg oho
izupe. — Eze'eg eho tuwihawete Tawi pe
nehe, i'i izupe. Oho a'e pe. — Ziw romo
ereiko aipo, i'i tuwihawete izupe hexak
mehe. — He'en pa. Neremiruze'eg romo
aiko ihe, i'i izupe.
3 Na'e upuranu tuwihawete hehe kury.
— Aipo heta we amo Xau iànàm wikuwe
ma'e a'e. Ta'e kwehe mehe amume'u Xau
iànàm wanupe ikatu ma'e iapo àwàm ihe
xe, Tupàn henataromo ihe xe, i'i Tawi
izupe. Uwazar Ziw ize'eg izupe. — He'en
pa. Wikuwe pitài Zonata ta'yr a'e rihi. Ipàri
mokoz upy rehe a'e, i'i izupe.
4 — Ma'e pe hekon, i'i tuwihawete izupe.
— Makir Amiew ta'yr hàpuz me hekon. Iro-
Nemar tawhu pe hekon a'e, i'i Ziw izupe.
5 A'e rupi omono kar Tawi amo awa a'e
awa ipiaromo wà kury.
6 Mewimozet Zonata ta'yr Xau hemimino
her romo a'e. Werur Tawi pe wà. Tawi
henataromo uhem mehe wapyk upenàràg
rehe uwa imuhyk pà ywy rehe hen-
ataromo kury, imuwete haw hexak kar
pà izupe kury. — Mewimozet, i'i Tawi.
— Neremiruze'eg romo aiko, hezar, i'i
Mewimozet izupe.
7 — Ekyze zo ihewi ty. Azapo putar ikatu
ma'e newe nehe, ta'e Zonata neru wiko he-
myryparete romo wikuwe mehe we a'e xe.
Amuzewyr kar wi putar ywy neràmuzgwer
Xau ima'e kwer newe ihe nehe. Wyzài 'ar
mehe erepuner nemai'u haw rehe hepyr
nehe, i'i izupe.
8 Uzemumew wi Mewimozet hen-
ataromo kury. — Aiko zawar umàno ma'e
kwer zàwe nerenataromo ihe. Màràzàwe
tuwe erezekaiw iko herehe, i'i izupe.
9 Na'e wenoz tuwihawete Ziw Xau pe
uma'ereko e ma'e kwer uzeupe kury.
— Amuzewyr putar nezarer Xau ima'e
kwer iànàm wama'e kwer paw hemimino
Mewimozet pe ihe kury. 10 Ne nehe,
nera'yr wà nehe no, newe uma'ereko ma'e
wà nehe no, upaw rupi katete pema'ereko
putar wako pe nezarer Xau iànàm wanupe
nehe. Pemono'og putar ma'e'a kwer nehe,
wanemi'u ràm romo nehe. Xo Mewimozet
zo umai'u putar tuweharupi heràpuz me
heywyrapew rehe nehe, i'i Tawi izupe.
Heta 15 ta'yr Ziw pe wà. Heta 20 uma'ereko
ma'e izupe a'e 'ar mehe wà no.
11 Uwazar Ziw ize'eg Tawi izupe. —
Azapo putar neremiapo karer paw ihe

nehe, i'i izupe. A'e 'ar henataromo Mewimozet uzypyrog tuwihawete rehe we umai'u pà ta'yr zàwe a'e kury.

12 Heta ta'yr pixika'i ma'e Mika her ma'e Mewimozet pe no. Ziw iànàm paw wiko Mewimozet pe uma'ereko ma'e romo a'e wà kury. 13 Nezewe mehe Mewimozet, mokoz upy rehe ipàri ma'e, uzypyrog Zeruzarez tawhu pe wiko pà a'e kury. Umai'u tuwihawete ipyr tuweharupi.

10

Ikàg wera'u Tawi Amon izuapyapyr wanuwi, Xir wanuwi no

1 Amo 'ar mehe Amon izuapyapyr wanuwihawete Na her ma'e umàno a'e kury. Ta'yr Anu uzeapo tuwihawete romo hekuzaromo kury. 2 Uze'eg Tawi uzeupe. — Ikatu ma'e romo aiko putar Anu pe nehe. Ta'e tu Naaz wiko ikatu ma'e romo ihewe wiko mehe a'e xe, i'i uzeupe. A'e rupi omono kar uze'eg heraha har Anu pe imyrypar romo weko haw hexak kar pà izupe. Uhem ize'eg heraha har Hama tawhu pe wà kury. 3 Amon wanuwihaw uze'eg oho uwihawete pe wà. — Tawi umur ko awa xe zanemyrypar romo weko haw hexak kar pà zanewe a'e, ere iko nezeupe. Nan kwaw nezewe ty. Umur kar xe zanekàgaw rehe wamume'egatu kar pà a'e wà. Ukwaw tawhu zanereko haw wà kury. A'e rupi upuner heitykaw rehe wà nehe, i'i izupe wà.

4 A'e rupi upyhyk Anu awa Tawi ze'eg herur arer wà kury. Upin wamutaw pitài pehegwer rehe. Uzaikaikaw wakamirpuku wanuwi wanenugupy rehe etea'i. A'e re omono kar a'e wi wà kury. 5 Amo umume'u a'e ma'e uzeapo ma'e kwer oho Tawi pe wà kury. Tawi omono kar amo awa wanuwàxi pà wà, ta'e imaranugar a'e wà xe. — Pepyta Zeriko tawhu pe nehe. Pezewyr peamutaw ipuku wi re nehe, peze wanupe nehe, i'i Tawi wanupe.

6 — Ximuigo kar Tawi kwez zaneàmàtyry'ymar romo kury, i'i Amon uzeupeupe wà. A'e rupi uzapokatu uze'eg amo 20 miw zauxiapekwer wanehe we wà. Xir ywy rehe har romo Mete-Heo tawhu pe har romo Zowa tawhu pe har romo wanekon wà. Uzapokatu uze'egaw Maaka tawhu pe har wanuwihaw rehe we wà no. Werur miw awa wà. 12 miw awa Tome tawhu pe har ur a'e wà no. 7 Tawi ukwaw wanemiapo kwer paw a'e. A'e rupi omono kar Zoaw wakutyr kury. Zoaw weraha zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e Izaew izuapyapyr paw uzeupi wà. 8 Uhem Amon wà tawhu wi wà. Upytu'u Hama tawhu huwake teko waneixe haw huwake wà. A'e 'ar mehe we amogwer a'e wà, Xir izuapyapyr Zowa pe har Heow pe har a'e wà, awa Tome rehe we har a'e wà no, Maaka rehe we har a'e wà no, upytu'u kaiwer pe ka'a heta 'ymaw pe a'e wà.

9 Wexak Zoaw waàmàtyry'ymar zauxiapekwer wapytu'u haw wà. Amo ur iàmàtyry'ym pà henataromo wà. Amo ur iàmàtyry'ym pà ikupe kutyr wà no. A'e rupi wexaexak Izaew izuapyapyr zauxiapekwer ikatu wera'u ma'e uzeinuromo har a'e wà kury. Umupu'àm kar a'e zauxiapekwer Xir wanenataromo wà kury. 10 Wezar amogwer zauxiapekwer wyky'yr Amizaz rehe we wà. Amizaz omono kar a'e zauxiapekwer Amon izuapyapyr wanenataromo wà kury. 11 Na'e uze'eg Zoaw Amizaz pe kury. — Aze Xir zauxiapekwer uzypyrog hereityk pà wà nehe, ezur hepytywà pà nehe. Aze Amon zauxiapekwer uzypyrog nereityk pà wà nehe, aha putar nepytywà pà ihe nehe no. 12 Ekyze zo wanuwi nehe. Xiàmàtyry'ym putar zanekàgaw rupi wà nehe, zaneànàm wapyro pà nehe, tawhu Tupàn Zanezar ima'e ipyro pà nehe no. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar uzeapo nehe, i'i Zoaw Amizaz pe.

13 Na'e Zoaw oho waàmàtyry'ymar wakutyr kury. Na'arewahy Xir uzàn oho wanuwi wà. 14 Wexak Amon Xir wazàn mehe wà. A'e rupi uzàn Amizaz tawhu pupe oho pà wà no. Zoaw upytu'u Amon waàmàtyry'ym ire kury. Uzewyr oho Zeruzarez pe.

15 Xir ukwaw uzeityk awer Izaew wanehe we arer wà. Hexak mehe uzemono'og wi zauxiapekwer wà. 16 Tuwihawete Ananezer wenoz Xir Ewparat yrykawhu izywyr har wà, kwarahy ihemaw kutyr har wà. A'e rupi oho a'e

zauxiapekwer Erà tawhu pe wà kury. Xomak zauxiapekwer Ananezer hemiruze'eg wanuwihaw a'e, oho wanenataromo a'e. 17 Amo umume'u a'e ma'e oho Tawi pe wà. Henu mehe omono'og zauxiapekwer Izaew izuapyapyr wà. Wahaw Zotàw yrykaw oho wà. A'e re wata oho Erà tawhu pe wà. A'e pe wahem mehe Xir ur Izaew wanenataromo wà kury, wakutyr wà kury. Uzypyrog uzeàmàtyry'ym pà wà. 18 Umuzàn kar Izaew Xir wamono kar pà wà. Tawi a'e, hehe we har zauxiapekwer a'e wà no, uzuka 700 zauxiapekwer Xir a'e wà. A'e zauxiapekwer wata ywyramawa rehe wà. Uzuka 40 miw Xir zauxiapekwer kawaru ku'az wata ma'e wà no. Zauxiapekwer ukutuk Xomak Xir wanuwihaw wà no. Umàno Xomak a'e pe zeàmàtyry'ymawhu pe a'e. 19 A'e tuwihaw Ananezer rehe we har a'e wà, wexak Izaew wakàgaw wà. — Kwa, weityk zauxiapekwer zanerehe we har paw kwez wà kury, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi uzemono Izaew wanupe wà. Izaew wiko wazar romo wà kury. Ukyze wà. — Aze xipytywà Amon zane wà nehe, Izaew zanezuka putar wà nehe, i'i uzeupeupe wà.

11

Tawi Matexewa rehe we kury

1 Amo kwarahy rehe ka'akyr romogatu 'ar mehe tuwihawete paw uzemuàgà'ym amo ae teko waàmàtyry'ymaw rehe wà, a'e zahy rehe wà. Uze'eg Tawi Zoaw pe, amogwer tuwihaw wanupe no, zauxiapekwer Izaew izuapyapyr wanupe no. — Pezàmàtyry'ym zaneàmàtyry'ymar peho pe wà nehe kury, i'i wanupe. Weruzar ize'eg oho wà. Weityk Amon izuapyapyr oho wà. Umàmàn Hama tawhu izywyr wà. Tawi upyta Zeruzarez pe.

2 Amo 'ar mehe karuk mehe upu'àm Tawi uker ire a'e. Uzekytyar oho wàpuzuhu 'aromo imuàtà pyrer rehe. A'e pe wiko mehe wexak amo kuzà ipuràg eteahy ma'e izahak mehe. 3 A'e rupi omono kar amo uzehe we har a'e pe. — Epuranu teko wanehe nehe. Mo romo hekon a'e kuzà a'e, ere wanupe nehe. Weruzar ize'eg oho. A'e re uzewyr oho Tawi pyr. Matexewa Erià tazyr Uri Ete zuapyr hemireko romo hekon a'e. 4 Na'e uze'eg uzehe we har wanupe kury. — Peho a'e kuzà herur pà xe ihewe nehe, i'i wanupe. Oho herur pà wà. Na'e uker Tawi ipuhe kury. A'e 'ym mehe we, a'e 'ar mehe, Matexewa umumaw uzemukatu haw Tupàn henataromo har zahy nànànar a'e. A'e re uzewyr weko haw pe kury. 5 Amo 'ar pawire ukwaw upuru'a haw kury. A'e rupi omono kar amo uzehe we har Tawi pe a'e ma'e imume'u pà izupe.

6 A'e rupi Tawi umume'u kar ko ze'eg heraha kar pà Zoaw pe kury. — Emur kar Uri Ete zuapyr xe ihewe nehe, ta'e heze'eg wer izupe ihe xe, i'i izupe. Weruzar Zoaw ize'eg. 7 A'e rupi uhem Uri Tawi heko haw pe kury. Upuranu Tawi hehe. — Aipo Zoaw ikatu a'e. Aipo zauxiapekwer ikatu a'e wà. Aipo oho katu zaneàmàtyry'ymar wazuka haw, i'i izupe. 8 A'e re uze'eg wi Uri pe. — Eho neràpuz me nepytu'u pà kury, i'i izupe. Uhem Uri a'e wi. Tawi weraha kar amo ma'e Uri hàpuz me izupe imono e pyràm romo. 9 Uri noho kwaw wàpuz me. Uker tàpuzuhu hukenaw huwake amogwer tuwihawete rehe uzekaiw ma'e zauxiapekwer wapyr. 10 Amo umume'u hemiapo kwer oho Tawi pe. — Uri nuker kwaw wàpuz me a'e, i'i izupe. A'e rupi wenoz Tawi Uri uzeupe kury, hehe upuranu pà kury. — Erezewyr kwez muite wi kury. Eremumaw 'ar tetea'u muite neràpuz wi nereko pà. Màràzàwe tuwe nereho kwaw neràpuz me, i'i izupe.

11 Uwazar Uri ize'eg izupe. — Awa Izaew izuapyapyr a'e wà, awa Zuta izuapyapyr a'e wà no, muite wanekon zeàmàtyry'ymawhu pe wà. Wereko Tupàn Ze'eg Hyru uzehe we wà no. Heruwihaw Zoaw uker kaiwer pe uzehe we har wanehe we. Aze mo aha heràpuz me, aze mo a'u ma'ywa uwà tykwer a'e pe, aze mo amai'u a'e pe, aze mo aker heremireko puhe na'ikatu iwer mo. Ta'e amogwer zauxiapekwer nupuner kwaw agwer ma'e iapo haw rehe a'e wà xe. Amume'u putar ko heze'eg Tupàn pe imonokatu pyrer romo henataromo ihe kury. Nazapo pixik kwaw agwer ma'e ihe, i'i Uri Tawi pe.

12 Uze'eg wi Tawi izupe. — Epyta xe

kutàri kury. Pyhewe urumuzewyr kar putar zeàmàtyry'ymawhu pe nehe, i'i izupe. Umumaw Uri mokoz 'ar a'e pe wiko pà. 13 Umumai'u kar Tawi Uri uzehe we. U'u kar uwà tykwer tetea'u izupe. A'e rupi uka'u. Nezewe rehe we noho kwaw Uri wàpuz me pyhaw. Uker oho xaxeto waker haw pupe. U'aw ywy rehe pàn zewàwànaw rehe.

14 Iku'egwer pe Tawi uzapo amo pape Zoaw pe kury. Omono Uri pe. — Eraha ko pape Zoaw pe nehe, i'i izupe. 15 Nezewe i'i ize'eg a'e pape rehe imuapyk pyrer. — Eraha Uri amogwer wanenataromo zauxiapekwer wazeàmàtyry'ymahy haw pe nehe. A'e re emuzewyr kar hehe we har izuwi wà nehe. Tuwe zaneàmàtyry'ymar uzuka Uri a'e wà nehe, i'i ze'eg a'e pape rehe imuapyk pà a'e.

16 Amo 'ar mehe umàmàn Izaew oho amo tawhu izywyr wà. Zoaw ume'e zeàmàtyry'ymawhu rehe. Wexak amo waàmàtyry'ymar zauxiapekwer hehaite wera'u ma'e a'e pe har wà. A'e rupi omono kar Uri a'e pe wanuwake kury. 17 Uhem a'e zauxiapekwer tawhu wi wà kury. Uzàmàtyry'ym Zoaw rehe we har wà wà. Uzuka amo tuwihaw Tawi hemiruze'eg a'e pe wà. Uzuka Uri wà no.

18 Na'e omono kar Zoaw uze'eg heraha har a'e ma'e imume'u kar pà Tawi pe. 19 Uze'eg nezewe uze'eg heraha àràm pe. — Emume'u Tawi hemiruze'eg wazuka awer eho izupe nehe. 20 Aze ru'u wikwahy putar nehe. Aze ru'u upuranu putar nerehe nehe. — Màràzàwe tuwe peho tawhu huwakea'i waàmàtyry'ym pà, i'i putar ru'u nehe. — Upuner mo u'yw imomor haw rehe pàrirogaw aiha ma'e wi penehe wà. 21 Aipo napema'enukwaw kwaw Amimerek Zeruwezet ta'yr izuka awer rehe. Tawhu Tew kutyr iho mehe amo kuzà weityk amo ita arozràn imuku'i haw imomor pà pàrirogaw wi a'e, i'aromo a'e, izuka pà a'e. Màràzàwe tuwe pehem peho pàrirogaw huwake, i'i putar ru'u nehe. Aze upuranu nerehe nezewe nehe, — Tuwihaw Uri neremiruze'eg umàno a'e no, ere izupe nehe, i'i Zoaw a'e zauxiapekwer pe.

22 Na'e umume'u Zoaw hemimume'u kwer oho Tawi pe kury. 23 — Ureàmàtyry'ymar ikàg wera'u urewi wà. A'e rupi uhem tawhu wi katu pe zaneàmàtyry'ym pà wà. Ure urumuzewyr kar pàrirogaw hukenaw kutyr ure wà. 24 A'e rupi omomor u'yw ipàrirogaw apyr wi urerehe wà. Amo tuwihaw neremiruze'eg umàno wà. Neremiruze'eg Uri umàno a'e no, i'i izupe.

25 Uwazar Tawi a'e ze'eg herur arer pe kury. — Emurywete kar Zoaw eho nehe. — Ezemumikahy zo nehe, ere izupe nehe. — Wyzài zauxiapekwer upuner umàno haw rehe zeàmàtyry'ymawhu pe wà. — Pezàmàtyry'ymahy wi wi nehe. Xo waneityk ire zo pepytu'u nehe, ere eho Zoaw pe nehe, i'i Tawi izupe.

26 Ukwaw Matexewa umen izuka awer a'e no. Uzai'o tuwe. 27 Umumaw umàno ma'e kwer rehe uzai'o haw 'ar wà. A'e re umur kar Tawi Matexewa wàpuzuhu pe kury. Umuigo kar wemireko romo. Uzexak kar imemyr awa romo izupe kury. Tawi hemiapo kwer na'ikatu pixik kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

12

Uze'egahy Nàtà Tawi pe a'e

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg imume'u har Nàtà her ma'e pe kury. — Eze'eg eho Tawi pe nehe, i'i izupe. A'e rupi oho Nàtà uze'eg pà izupe, ko ma'emume'u haw imume'u pà izupe. — Mokoz awa wiko amo tawhu pe wà. Awa ipy wiko hemetarer katu ma'e romo. Inugwer wiko hemetarer 'ym ma'e romo. 2 Heta tetea'u tapi'ak hemetarer katu ma'e pe. Heta tetea'u àràpuhàràn izupe wà no. 3 Xo pitài àràpuhàràn zo heta hemetarer 'ym ma'e pe, ta'e ume'eg kar uzeupe a'e xe. Uzekaiw katu hehe. Umuhu kar weimaw wàpuz me wa'yr wanehe we. Omono wemi'u ikurer izupe opo pupe. Umui'u kar ukanek pupe no. Umuger kar wenugupy i'ar romo a'e no. Uzapo wazyr ài a'e. 4 Amo 'ar mehe uhem amo awa hemetarer katu ma'e hàpuz me. Hemetarer katu ma'e na'ipuruzuka wer kwaw weimaw wàpuz me uhem ma'e kwer rehe hemi'u ràm romo a'e. A'e rupi upyhyk hemetarer 'ym ma'e heimaw izuka pà kury. Uzapo mai'u

haw nezewe wàpuz me uhem ma'e kwer wanupe, i'i Nàtà Tawi pe.

5 Wikwahy Tawi a'e awa hemetarer katu ma'e rehe. — Amume'uahy ko heremiapo ràm Tupàn wikuwe ma'e henataromo ihe kury. Aze amo uzuka a'e awa nehe, ikatu putar ihewe nehe, i'iahy izupe. 6 — Iaiw ma'e uzapo a'e. Tuwe katu 'ym ma'e umekuzar 4 haw ma'e wemiapo kwer rupi nehe, i'i izupe.

7 Na'e uze'eg Nàtà Tawi pe. — Ne ereiko a'e awa romo ne. Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar newe kury. — Urumuigo kar Izaew wanuwihawete romo ihe. Urupyro Xau wi. 8 Amono iziwy kwer paw newe. Amono hemiruze'eg kwer newe wà no. Amono hemireko kwer newe wà. Urumuigo kar Izaew wanuwihawete romo. Urumuigo kar Zuta wanuwihawete romo no. Aze mo nuhyk iwer newe, amono mo amo ma'e tetea'u newe no. 9 Màràzàwe tuwe nereruzar kwaw heze'eg ne. Màràzàwe tuwe erezapo a'e iaiw ma'e ne. Erezuka kar Uri zeàmàtyry'ymawhu pe. Erezuka kar Uri Amon izuapyapyr wanupe. A'e re erepyro hemireko izuwi. 10 Erezuhaw heze'eg Uri wi hemireko ipyro mehe. A'e rupi tuweharupi uzuka putar amo nezuapyapyr a'e wà nehe no. 11 Amo ae iaiw ma'e amume'u newe no. Amo neànàm uzapo putar iro haw newe nehe, ta'e azapo kar putar izupe ihe nehe xe. Erexak putar a'e iro haw nehe, ta'e apyro putar neremireko newi ihe wà nehe, amo ae awa pe wamono pà ihe wà nehe. A'e awa uker putar wapuhe 'aromo nehe, kwarahy ihyape katu mehe nehe. 12 Erezapo ikatu 'ym ma'e nezeàmim pà neremiapo kwer ikwaw kar 'ym pà purupe. Azapo kar putar a'e iaiw ma'e 'aromo kwarahy ihyape katu mehe ihe nehe, Izaew paw wanupe hexak kar pà ikwaw kar pà ihe nehe, i'i Tupàn newe, i'i Nàtà Tawi pe.

13 Na'e uze'eg Tawi izupe. — Azeharomoete azapo iaiw ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe, i'i izupe. Uwazar wi Nàtà ize'eg izupe no. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunàn neremiapo kwer kwez kury. Neremàno kwaw kury. 14 A'e ma'e iapo mehe erexak kar Tupàn imuwete 'ymaw izupe ne. A'e rupi nera'yr umàno putar a'e nehe, i'i izupe.

15 A'e re oho Nàtà weko haw pe kury. Pema'enukwaw ta'yr Uri hemireko rehe we hemimuzàg kwer rehe. Ima'eahy kury.

Tawi ra'yr imàno awer

16 — Emukatu hera'yr nehe, i'i Tupàn pe. Na'imai'u wer kwaw. Wixe uker haw pupe. Umumaw pytun gatu ywy rehe u'aw pà. 17 Tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e uzeagaw Tawi imupu'àm kar pà wà. Na'ipu'àm wer kwaw. Numai'u kwaw wanehe we. 18 7 'ar pawire umàno ta'yr. Uma'ereko ma'e ukyze Tawi wi wà kury. Na'ipurumume'u wer kwaw ta'yr imàno awer rehe izupe wà. Uze'eg uzeupeupe wà. — Ta'yr hekuwe mehe we Tawi nuze'eg kwaw zanewe izupe zaneze'eg mehe a'e. Aze ximume'u imàno awer izupe nehe, hehaite putar ru'u zanewe nehe. Wyzài iaiw ma'e rehe upuner iapo haw rehe zanewe nehe, i'i uzeupeupe wà.

19 Wewowowowo tuwihaw waiko uze'eg pà uzeupeupe wà. Tawi wexak waze'eg mehe wà. Wanenu 'ym mehe we ukwaw wa'yr imàno awer kury. A'e rupi upuranu wanehe. — Kwarer umàno aipo, i'i wanupe. — Umàno, i'i izupe wà.

20 Na'e upu'àm Tawi ywy wi kury. Uzahak. Umuguz u'aw. Wenuhem ukamir. Umunehew amo ae ma'e kury. A'e re oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuz me imuwete katu pà. A'e re uzewyr wàpuzuhu pe. A'e pe uhem mehe wenoz temi'u wemiruze'eg wanupe. Omono izupe a'e 'ar mehe wà.

21 Na'e tuwihaw uze'eg izupe wà kury. — Màràzàwe tuwe aipo pa. Kwarer hekuwe mehe we erezai'o hehe nemai'u 'ym pà. Imàno re tàrityka'i erepu'àm nemai'u pà, i'i izupe wà.

22 — He'en pa, i'i Tawi wanupe. — Kwarer hekuwe mehe we namai'u kwaw hehe hezai'o pà ihe. Ta'e nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner mo hepuhareko haw rehe a'e, upuner mo imàno haw wi ipyro pà mo a'e. 23 Umàno kwez kury. Màràzàwe tuwe azekwaku putar hemai'u 'ym pà ihe kury. Aipo apuner

imugweraw kar haw rehe nezewe haw iapo pà. Amo 'ar mehe aha putar iho awer pe ihe nehe. Ta'e nuzewyr pixik kwaw xe ihewe nehe kury xe, i'i Tawi wanupe.

Xàrumàw izexak awer

24 Na'e umurywete kar wemireko Matexewa oho kury. Uker oho ipuhe. Ipuru'a. Uzexak kar imemyr awa a'e. Omono Tawi Xàrumàw her romo wà. Uzamutar katu Tupàn kwaharer a'e. 25 Na'e uze'eg Nàtà pe. — Emono Zenini izupe her romo nehe. Ta'e azamutar katu ihe xe, i'i Tupàn Nàtà pe. — Tupàn hemiamutar katu, i'i her zaneze'eg rupi.

Tawi weityk Xama taw a'e wà

26 A'e 'ar rehe we Zoaw uzàmàtyry'ym wi tawhu Hama her ma'e oho pà no. Amon ywy rehe har wanuwihawete wiko a'e pe. Weityk etea'i tawhu kury. 27 A'e rupi omono kar uze'eg heraha har Tawi pe wà. — Azàmàtyry'ym Hama teko ihe. Apyro wa'y imonokatu haw paw wanuwi. 28 Emono'ono'og amogwer zauxiapekwer paw ne wà nehe kury. Ezur tawhu kutyr kury, ipyhyk pà kury. Nahereko wer kwaw ko tawhu heityk àràm romo nehe, i'i izupe.

29 A'e rupi omono'og Tawi wemiruze'eg zauxiapekwer wà kury. Hama pe wanon wà kury. Weityk wà.

30 Tuweharupi Amon izuapyapyr umuwete katu amo tupàn ua'u Morok her ma'e a'e wà. Uzapo iàkàg rehe har izupe wà. 34 kir ipuhuz taw. Umupyràn or tetea'u iapo pà wà. Omono amo ita hekuzar katu ma'e hehe wà no. Tawhu pupe wixe mehe upyro Tawi a'e ita iàkàg rehe har wi uwàkàg rehe har pe imomog pà. Weraha amo ae ma'e hekuzar katu ma'e Hama wi a'e wà no. 31 Umuma'ereko kar Tawi a'e tawhu pe har ywyrakixi haw pupe wà, xikurupe pupe wà, itazy pupe wà no. Uzapo kar ywytàtà tetea'u wanupe no. Uzapo kar agwer ma'e amogwer tawhu Amon ywy rehe har pe har wanupe no. Na'e uzewyr Tawi oho Zeruzarez pe kury, zauxiapekwer waneraha pà kury.

13

Aminom Tamar rehe we kury

1 Àmixàràw Tawi ta'yr a'e, heta amo heinyr a'e. Ipuràg eteahy a'e. Tamar her romo a'e. Amo Tawi ta'yr Aminom her ma'e uzamutar katu Tamar a'e kury. Ipurupyhyk wer hehe uzeupe. 2 Iamutar katu haw umuma'eahy kar Aminom kury. — Napuner kwaw hereko haw rehe heremireko romo ta'e wiko hereinyr heru amo hemireko pupe har romo a'e xe, i'i uzeupe. Awa puhe oho pixik 'ym ma'e romo hekon Tamar a'e. A'e rupi nupuner kwaw wyzài awa uzexak kar haw rehe a'e. Nezewe Zutew waneko haw a'e wà. 3 Heta amo imyrypar ma'e kwaw katu har Aminom pe a'e. Zonanaw her romo a'e. Ximez Tawi ryky'yr ta'yr romo hekon. 4 Uze'eg Zonanaw Aminom pe kury. — Ereiko tuwihawete ta'yr romo ne. Màràzàwe tuwe erezemumikahy tuweharupi. Emume'u ihewe kury, i'i izupe. — Azamutar katu Tamar ihe. Àmixàràw heinyr romo hekon a'e. Heryky'yr heru amo hemireko pupe har romo hekon a'e, i'i Aminom izupe.

5 Uze'eg Zonanaw izupe. — Nema'eahy mua'u nehe kury, neker haw pe ne'aw pà nehe kury. Neru tur mehe eze'eg nezewe izupe nehe. — Tuwe hereinyr Tamar werur heremi'u ràm ihewe nehe. Tuwe uzapo heremi'u ràm xe heruwà nehe, imur pà ihewe nehe, ere izupe nehe, i'i izupe.

6 A'e rupi u'aw Aminom kury. — Hema'eahy, i'i mua'u wanupe. Tuwihawete Tawi oho hexak pà. Uze'eg Aminom izupe. — Tuwe Tamar ur xe amo typy'ak iapo pà ihewe nehe. Tuwe a'e tuwe umur ihewe nehe, i'i izupe.

7 A'e rupi omono kar Tawi uze'eg Tamar pe wàpuzuhu pe heko mehe. — Eho Aminom hàpuz me nehe. Ezapo amo temi'u izupe nehe, i'i Tawi izupe.

8 Oho a'e pe a'e. A'e pe uhem mehe wexak Aminom iker haw rehe tuz mehe. Upyhyk arozràn imuku'i pyrer 'y inuromo har kury. Uma'ema'e in. A'e re uzapo amo typy'ak a'e pe izupe. Upuner hexakaw rehe iapo mehe. Umihir typy'ak kury. 9 A'e re wenuhem zepehe wi i'u kar pà Aminom pe. Nuputar kwaw a'e. — Emuhem kar teko paw xe wi wà nehe, i'i izupe. Uhem teko paw oho a'e wi wà kury. 10 Na'e uze'eg

Aminom Tamar pe kury. — Erur typy'ak xe herupaw pe i'u kar pà ihewe kury, i'i izupe. A'e rupi Tamar weraha typy'ak i'u kar pà ukywyr pe iker haw 'aromo kury. 11 Aminom pe imono mehe we upyhyk Aminom Tamar kury. — E'aw xe hepuhe kury, hereinyr, i'i izupe.

12 Uwazar heinyr ize'eg izupe. — Nan, hekywyr. Ezapo kar zo agwer ma'e ihewe nehe. Nuzeapo pixik kwaw agwer ma'e Izaew wainuinuromo. Ezapo zo ko iaiw ma'e ihewe nehe, i'i izupe. 13 Aze mo azapo agwer ma'e, napuner iwer mo amo teko wanenataromo heho haw rehe. Ereiko mo iranaiwete ma'e zàwe Izaew wanenataromo. Eze'eg tuwihawete pe nehe. A'e mehe hemono putar newe a'e nehe, i'i izupe.

14 Na'ipurenu wer kwaw Tamar ze'eg rehe. Ikàg wera'u izuwi a'e. A'e rupi umu'aw wi uzepuhe kury.

15 Upuhe imu'aw ire kury, na'iakatuwawahy kwaw hehe kury. Hehe iakatuwawahy 'ymaw ikàg wera'u iamutar katu awer wi. — Ehem eho xe wi kury, i'i izupe.

16 — Nan, hekywyr, i'i Tamar izupe. — Iaiw ma'e iapo haw eremumaw kwez kury. Aze hemono kar xe wi nehe, neremiapo ràm iaiw wera'u putar neremiapo romo kwer wi nehe, i'i izupe. Na'izeapyaka wer kwaw ize'eg rehe. 17 Wenoz uma'ereko ma'e uzeupe kury. — Eraha 'aw kuzà xe wi nehe ty. Emuhem kar imonokatu pe nehe. A'e re ewàpytym uken izuwi nehe, i'i izupe.

18 Na'e uma'ereko ma'e umuhem kar Tamar katu pe kury. Uwàpytym uken izuwi. Na'e kuzà umunehew hopozpuku izywapukupuku ma'e kury. Tuwihawete tazyr imen 'ym ma'e zo umunehew agwer topoz a'e 'ar mehe a'e wà. 19 Na'e omono tàtàpyzgwer kaiwer ku'i kwer wàkàg rehe kury. Umu'i wopoz no. Uhem oho a'e wi weiheihem romo kury. Upyk uwa opo pupe. 20 Ikywyr Àmixàràw upuranu hehe. — Aipo Aminom uzapo ikatu 'ym ma'e newe. Emume'u zo ko ma'e amogwer wanupe nehe, hereinyr. Ta'e nekywyr zaneru amo hemireko pupe har romo hekon a'e xe. Eraha zo azeharomoete har romo nehe, i'i izupe. Na'e Tamar a'e kury, wiko Àmixàràw hàpuz me uzemumikahy pà a'e zutyka'i a'e kury.

21 Amo umume'u a'e ma'e oho Tawi pe kury. Wikwahy Tawi henu mehe. 22 Nuze'eg pixik kwaw Àmixàràw oho Aminom pe. Na'iakatuwawahy kwaw hehe. Ta'e uzapo a'e ma'e heinyr Tamar pe a'e xe.

23 Umumaw mokoz kwarahy nezewe wiko pà wà. Amo 'ar mehe Àmixàràw omonohok àràpuhàràn hawer iko Ma'aw Azor tawhu pe. Eparai waiwy huwake tuz. Wenoz amogwer tuwihawete ta'yr paw wamuwà a'e pe wà. 24 Na'e oho tuwihawete Tawi pe uze'eg pà. — Hezar. Amonohok àràpuhàràn hawer teko hereimaw wanuwi ihe. Aputar a'e pe neho àwàm ihe, newe uma'ereko ma'e wanehe we nehe.

25 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Nan, hera'yr. Aze mo oroho ure paw rupi, urumuma'ereko kar tetea'u mo ure, i'i Tawi wa'yr pe. — Eho hezar, i'i wi Àmixàràw izupe. — Nan, i'i Tawi. — Erepuner xe wi neho haw rehe kury, i'i wa'yr pe.

26 — Ikatu, i'i. — Tuwe nera'yr Aminom oho nehe, i'i izupe. — Màràzàwe tuwe oho putar nerupi nehe, i'i tuwihawete.

27 — Tuwe oho nehe ty, i'i wi Àmixàràw. A'e rupi ikene'o Tawi kury. — Ikatu, i'i. — Aminom upuner oho haw rehe. Amogwer hera'yr paw oho putar wà nehe no. Umuàgà'ym Àmixàràw mai'u haw uhua'u ma'e tuwihawete pe iapo pyr zàwenugar a'e kury. 28 Uze'eg nezewe uma'ereko ma'e wanupe. — Peme'egatu Aminom rehe nehe. Ika'u mehe amume'u putar heze'eg peme nehe. A'e mehe pezuka pekyze 'ym pà nehe, ta'e ihe izuka kar har romo aiko ihe nehe xe. Pekàg nehe, i'i Àmixàràw wemiruze'eg wanupe.

29 Uma'ereko ma'e uzuka Aminom Àmixàràw ze'eg rupi katete wà. Na'e amogwer Tawi ta'yr uzeupir weimaw kawaru kupe pe uzàn pà wà kury.

30 Weko haw pe wazewyr mehe we amo uze'eg oho nezewe Tawi pe kury. — Àmixàràw uzuka nera'yr paw wà. Ni pitài nuzenuhem kwaw umàno haw wi wà, i'i izupe.

31 A'e rupi upu'àm tuwihawete kury. Umu'i ukamirpuku uzemumikahy haw hexak kar pà. Weityk ukamirpuku ywy pe. Izupe uma'ereko ma'e hehe we har paw umu'i ukamir puku a'e wà no. 32 Na'e uze'eg Zonanaw Ximez ta'yr Tawi tyky'yr izupe kury. — Hezar. Nuzuka kwaw nera'yr paw wà. Xo Aminom zo umàno a'e. Àmixàràw rehe ureme'e mehe urukwaw hemiapo ràm. Ta'e Aminom upyhykahy heinyr Tamar ma'e izupe iapo mehe a'e xe. 33 — Umàno Tawi ta'yr paw wà, i'i kwez ihewe a'e. Nazeruzar kwaw ize'eg rehe kwez ihe. Xo Aminom zo uzuka, i'i tuwihawete pe.

34 A'e ma'e izeapo mehe we uzàn Àmixàràw weko haw wi kury. Heta amo zauxiapekwer ume'egatu ma'e tàpuzuhu pe upu'àm pà. Wexak teko tetea'u ywytyr wi wawezyw mehe wà, Oronaim piarupi wanur mehe wà. A'e rupi oho tuwihawete heko haw pe kury. — Amo awa uwezyw waiko ywytyr wi Oronaim piarupi a'e wà kury, i'i izupe.

35 Na'e uze'eg Zonanaw Tawi pe kury. — Nera'yr wà, ty. Uzewyr waiko heze'eg wer rupi katete wà, ty, i'i izupe.

36 A'e ma'e imume'u pawire we wixe Tawi ta'yr a'e pe wà kury. Uzypyrog uzai'oahy pà wà. Tawi a'e no, hehe we har tuwihaw a'e wà no, uzai'oahy a'e wà no.

37 Àmixàràw uzàn oho uiwy wi. Upyta oho Tawmaz Amiu ta'yr Zezur tawhu pe har wanuwihawete ipyr a'e kury. Tawi umumaw 'ar tetea'u wa'yr Aminom imàno awer rehe uzai'o pà.

38 Umumaw Àmixàràw na'iruz kwarahy Zezur pe wiko pà. 39 Na'e tuwihawete Tawi uzypyrog weha omonokatu pà Àmixàràw pe. Ta'e upytu'u Aminom màno awer rehe uzai'o re kury xe.

14

Àmixàràw uzewyr Zeruzarez tawhu pe a'e

1 Omonokatu Tawi weha Àmixàràw rehe. Zoaw Zeruz memyr ukwaw Tawi izemumikahy haw a'e. 2 A'e rupi omono kar amo awa Tekoa tawhu pe amo kuzà ma'e kwaw katu har a'e pe har ipiaromo kury. Werur izupe. A'e rupi Zoaw uze'eg kuzà pe kury. — Ezai'o mua'u tuwihawete henataromo amo imàno awer rehe nehe. Emunehew nema'e nezai'o mehe har nehe. Emuguz zo ne'aw nehe. Eiko mua'u 'ar tetea'u rehe uzai'o ma'e romo kury. 3 A'e mehe eze'eg eho tuwihawete pe nehe. Amume'u putar izupe neremimume'u ràm newe ihe kury, i'i izupe. Na'e umume'u Zoaw a'e ma'e izupe.

4 Oho kuzà tuwihawete henataromo kury. Wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe imuwete haw hexak kar pà. — Hepytywà pe nehe, hezar, i'i izupe.

5 — Ma'e ereputar, i'i Tawi izupe. — Hemen umàno kwez a'e kury. Imen umàno ma'e kwer hemetarer 'ym ma'e romo aiko ihe. 6 Kwehe mehe heta mokoz hememyr awa ihewe wà. Amo 'ar mehe uzeàmàtyry'ym kaiwer pe wà. Naheta kwaw wamupytu'u kar har a'e pe a'e 'ar mehe wà. A'e rupi amo uzuka inugwer. 7 A'e rupi ko 'ar rehe heànàm paw wiko heàmàtyry'ymar romo wà kury. — Emur nememyr wikuwe ma'e urewe nehe, i'i waiko ihewe wà, ta'e ipuruzuka wer hehe wà 'y, ta'e uzuka wywyr a'e 'y. Aze uzuka wà nehe, aiko putar imemyr 'ym ma'e romo nehe. Uzuka putar hememyr iahykaw rehe har wà nehe. A'e rupi naheta kwaw ta'yr hemen umàno ma'e kwer pe wà nehe. Naheta kwaw izuapyapyr izupe wà nehe. Naheta kwaw her hereko àràm izupe nehe. Ukàzym putar her nehe, i'i izupe.

8 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Ezewyr eho neràpuz me nehe. Ihe ae azekaiw putar ko ma'e rehe ihe nehe, i'i izupe.

9 — Hezar, i'i kuzà. — Ihe ihe, heànàm a'e wà no, uruiko putar wyzài neremiapo ràm iapo har zàwe nehe. Ne nehe, neànàm wà nehe no, napeiko kwaw a'e ma'e iapo harete romo. Tuwe zepyk àwàm u'ar urerehe nehe, i'i izupe.

10 Na'e i'i tuwihawete izupe kury. — Aze amo umume'u nezuka àwàm newe nehe, erur xe nehe. Nezewe mehe naneputupyk pixik kwaw a'e nehe, i'i izupe.

11 — Hezar, eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar pe nehe. Nezewe mehe heànàm hememyr izuka àràm nuzuka kwaw inugwer hehe uzepyk pà wà nehe.

Nezewe mehe mo uzuka amo hememyr wà, i'i izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. Ni amo nopokok kwaw nememyr rehe wà nehe, i'i izupe.

12 — Hezar. Xo pitài ma'e zo amume'u putar newe kury, i'i izupe. — Ikatu, i'i Tawi kuzà pe.

13 — Màràzàwe tuwe nerezapo kwaw agwer ikatu ma'e ihewe neremiapo Tupàn hemiaihu wanupe. Erezapo ikatu ma'e ihewe. Nerezapo kwaw nezewe nugar nera'yrete pe, amo ae ywy rehe neremimono karer, neremimuzàn karer pe, imuzewyr kar pà. 14 Zane paw zàmàno putar nehe. Zaiko 'y ywy rehe izakook pyrer ài zane. Ni amo nupuner kwaw a'e 'y imono'og wi haw rehe wà. Ni Tupàn numuzewyr kar kwaw umàno ma'e kwer tywypaw wi a'e wà. Tuwihawete zo upuner amo awa imuzewyr kar haw rehe amo ae ywy wi a'e. 15 Tuwihawete. Azur newe heze'eg pà kwez ihe, ta'e teko umume'u iaiw ma'e ihewe wemiapo ràm a'e wà 'y. A'e rupi aze'eg hezeupe. Aze'eg putar tuwihawete pe nehe. Àro hereminoz kwer iapo àwàm teko ihe, a'e hezeupe. 16 Aze ru'u erenu putar heze'eg nehe. Aze ru'u urepyro putar pe hememyr izuka haw rehe uzeagaw ma'e wi ne nehe. Ta'e iporomono kar wer urerehe ywy Tupàn urewe hemimur kwer wi a'e 'y. 17 Ihe neremiruze'eg ihe. Nezewe a'e hezeupe. Tuwihawete hepyro putar uze'eg rupi a'e nehe. Ta'e tuwihawete wiko Tupàn reko haw pe har zàwenugar romo a'e 'y. Ukwaw ma'e paw a'e 'y, a'e hezeupe. Tuwe Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko nerehe we nehe, i'i kuzà Tawi pe.

18 — Xo pitài haw rupi zo apuranu putar nerehe ihe kury. Emume'u ze'eg azeharomoete har paw ihewe nehe, i'i Tawi izupe. — Wyzài ma'e rehe epuranu herehe nehe, i'i kuzà Tawi pe.

19 — Aipo Zoaw uzapo kar ko ma'e newe a'e, i'i izupe. Uwazar kuzà izupe. — Amume'u newe ma'e Tupàn pe imono pyrer paw wanenataromo ihe kury. Azeharomoete napuner kwaw nepuranu haw wi hehemaw rehe. Aze ma. Tuwihaw nerehe we har Zoaw her ma'e uzapo kar ko ma'e ihewe a'e. Umume'u kar ko ma'e ihewe a'e, i'i izupe. 20 Uzapo nezewe haw a'e ta'e ipurumuàgy'ygatu ko ma'e rehe a'e 'y. Ne erekwaw katu ma'e Tupàn reko haw pe har ài ne. Erekwaw katu ma'e uzeapo ma'e kwer ne, i'i kuzà tuwihawete pe.

21 Nan kwehe tete uze'eg tuwihawete Zoaw pe. — Azapo putar neremiapo putar haw ihe nehe. Erur kwàkwàmo Àmixàràw eho kury, i'i izupe.

22 Na'e Zoaw uzemomor ywy rehe Tawi henataromo kury. — Tuwe Tupàn umur uze'egatu nerehe nehe, heruwihawete. Aiko neremiruze'eg romo ihe. Azeharomoete hekatu newe, ta'e erezapo putar heremiapo putar haw ne nehe xe. Akwaw newe hekatu haw ihe kury, i'i izupe.

23 Na'e upu'àm Zoaw kury. Oho Zezur tawhu pe. Werur wi Àmixàràw Zeruzarez pe. 24 — Àmixàràw nuiko kwaw heràpuzuhu pe nehe, i'i Tawi tuwihaw wanupe. — Nahepurexak wer kwaw hehe ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi wiko Àmixàràw oho wàpuz me kury. Nuzexak kar pixik kwaw tuwihawete pe a'e 'ar mehe henataromo.

Uzemuawyze Tawi Àmixàràw rehe we

25 Awa ipuràg eteahy ma'e romo hekon Àmixàràw. Naheta kwaw amo izàwenugar Izaew wainuinuromo wà. Naheta kwaw iro haw hehe, iàkàg wi ipy pe. 26 I'awku a'e. Kwarahy nànàgatu omonohok u'aw pitài haw, ta'e ipukua'u a'e xe, ta'e ipuhuz katu a'e no xe. Imonohok ire heta mokoz kir ma'e ipuhuz taw zàwegatete. Tuwihawete hàpuzuhu pe heta amo puhuz taw hagaw paw ikatu ma'e. Wexak i'aw kwer ipuhuz taw a'e pe. 27 Heta na'iruz ta'yr izupe wà. Heta pitài tazyr Tamar her ma'e. Ipuràg eteahy a'e.

28 Umumaw Àmixàràw mokoz kwarahy Zeruzarez tawhu pe wiko pà tuwihawete hexak 'ym pà. 29 Amo 'ar mehe wenoz Àmixàràw Zoaw uzeupe kury. — Eze'eg eho tuwihawete pe herehe nehe, i'i izupe. Na'iho wer kwaw Zoaw. Wenoz wi Zoaw imuwà no. — Eze'eg wi eho izupe rihi no ty, i'i izupe. — Nan, i'i Zoaw izupe. 30 A'e rupi uze'eg uzeupe uma'ereko ma'e wanupe. —

Pexak kury. Zoaw iko a'e, heko izywyra'i rehe tuz a'e. Heta arozràn xewar her ma'e itym myrer iko pe. Pemunyk tata peho iko rehe nehe ty wà, i'i wanupe. A'e rupi umunyk tata oho Zoaw iko rehe wà.

31 A'e rupi oho Zoaw Àmixàràw hàpuz me, hehe upuranu pà kury. — Màràzàwe tuwe newe uma'ereko ma'e umunyk tata heko rehe wà, i'i izupe.

32 — Urenoz kar ihe. Aputar tuwihawete Tawi pe neho haw rehe izupe neze'eg àwàm. Epuranu hehe herekuzaromo nehe. — Màràzàwe tuwe azewyr Zezur wi ihe. Aze mo apyta a'e pe, a'e mehe mo ikatu wera'u mo ihewe, ere izupe nehe. Uze'eg wiwi Àmixàràw izupe. — Heze'eg wer tuwihawete pe ihe. Aze puruzuka ma'e romo aiko, tuwe hezuka nehe, i'i Àmixàràw Zoaw pe.

33 Na'e oho Zoaw tuwihawete pe uze'eg pà kury. A'e rupi wenoz kar tuwihawete Àmixàràw uzeupe. Ur a'e. Wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe henataromo. Na'e tuwihawete uzurupyter Àmixàràw kury.

15

Wikwahy Àmixàràw a'e

1 A'e ma'e uzeapo re Àmixàràw umuàgà'ym kar amo ywyramawa a'e kury. Umuàgà'ym kar kawaru wà no. Umuàgà'ym 50 awa wenataromo uzàn ma'e romo wà no. 2 Tuweharupi upu'àm izi'itahy. Upyta tawhu hukenaw huwake iahykaw rehe. Aze amo teko uhem amo ma'e tuwihawete Tawi pe imuàgà'ym kar pà wà, Àmixàràw wenoz a'e teko uzeupe wà. Upuranu wanehe. — Ma'e wi pezur, i'i wanupe. — Hezar, aiko amo Izaew ta'yr izuapyapyr wainuromo har romo ihe, i'i a'e teko izupe wà no. 3 Na'e i'i Àmixàràw wanupe. — Tuwihawete umuàgà'ym mo nema'e, aze mo heta henataromo penekuzaromo oho ma'e, i'i wanupe. Naheta kwaw amo. 4 Aze mo aiko pureruze'egar romo xe, a'e mehe mo wyzài teko upuner ma'e imuàgà'ym kar haw rehe ihewe wà. Amuàgà'ym mo a'e ma'e wanupe, i'i Àmixàràw a'e pe uhem ma'e kwer paw wanupe tuweharupi kury.

5 Aze amo uhem huwake henataromo uzemumew pà, Àmixàràw upyhyk a'e teko oho wà, iàzuwàn pà wanehe we wà, wazurupyter pà wà no. 6 Uzapo nezewe haw teko Izaew nànàn a'e, aze a'e teko oho ma'erenoz pà tuwihawete Tawi pe wà. Nezewe mehe ikatu Àmixàràw teko Izaew paw wanupe a'e kury. — Ikatu wera'u Tawi wi a'e, i'i teko izupe wà.

7 Umumaw 4 kwarahy nezewe haw iapo pà. Amo 'ar mehe uze'eg Àmixàràw oho tuwihawete Tawi pe kury. — Tuwe aha Emerom tawhu pe amo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe iapo pà ihe kury. Ta'e amume'uahy a'e ma'e iapo àwàm izupe ihe xe. 8 Zezur Xir ywy rehe har pe hereko mehe aze'eg nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — Aze hereraha wi pe hereruzewyr pà nehe, Zeruzarez pe nehe, aha putar Emerom pe nemuwete katu pà ihe nehe, a'e Tupàn pe, i'i izupe.

9 — Eho nerurywete romo nehe, i'i tuwihawete izupe. A'e rupi oho Àmixàràw Emerom pe kury. 10 Na'e omono kar uze'eg heraha har wà kury, Izaew ta'yr izuapyapyr wanànàn wà kury. — Xi'àm ipy haw henu mehe peze'eg nezewe nehe. — Àmixàràw uzeapo tuwihawete romo Emerom tawhu pe a'e kury, peze teko wanupe nehe.

11 200 awa uhem oho Zeruzarez wi wà, Àmixàràw rupi oho pà wà kury. Nukwaw kwaw hemiapo ràm. Oho a'e ma'e ikwaw 'ym pà wà.

12 Omono Àmixàràw ma'e iko Tupàn pe Emerom pe kury. A'e ma'e izuka mehe omono kar amo awa Aitopew Zir tawhu pe har ipiaromo wà. Aitopew wiko Tawi heruze'egar romo a'e. Wiko Àmixàràw rehe we kury. A'e rupi Tawi iàmàtyry'ymaw uhua'u wewera'u kury. Tuweharupi amo teko utyryk Tawi wi wà, Àmixàràw rehe we wiko pà wà kury.

Uzewàhem Tawi Zeruzarez tawhu wi a'e

13 Na'e ur amo awa a'e ma'e imume'u pà Tawi pe kury. — Izaew utyryk newi wà

kury, Àmixàràw rehe we wiko pà wà kury, i'i izupe.

14 Na'e uze'eg Tawi tuwihaw Zeruzarez pe har uzehe we har wanupe kury. — Aze zanezepyro wer Àmixàràw wi nehe, zàzàn tàrityka'i nehe. Zaha na'arewahy. Aze nan kwaw nehe, uhem putar xe zanewe a'e nehe. Zanereityk putar nehe. Uzuka putar tawhu pe har upaw rupi katete wà nehe no, i'i wanupe.

15 — He'en pa, i'i izupe wà. — Ure neremiruze'eg ure, uruzapo putar neremimutar upaw rupi ure nehe, i'i izupe wà.

16 Na'e uhem tuwihawete wànàm paw wanupi tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e paw wanupi kury. Xo 10 hemirekoagaw zo wezar weko haw pe wà, tàpuzuhu rehe wamuzekaiw kar pà wà.

17 Tuwihawete wànàm paw wanupi tawhu wi uhem mehe upytu'u tàpuz iahykaw rehe har pe wà. 18 Izupe uma'ereko ma'e paw upu'àm tuwihawete henataromo wà. Na'e zauxiapekwer Kere izuapyapyr wà, Pere izuapyapyr wà no, wata henataromo wà kury. A'e 600 zauxiapekwer Kat tawhu wi Tawi rupi ur ma'e kwer wà no, wata henataromo wà no, uzexak kar pà izupe wà. 19 Na'e i'i Tawi a'e pe har wanuwihaw Itaz her ma'e pe kury. — Màràzàwe tuwe ereho putar urerupi nehe. Ezewyr tuwihawete ipyahu ma'e rehe we nereko pà nehe. Ereiko amo ae ywy rehe arer romo ne. Ereiko muite wi uzàn ma'e kwer romo ne. Muite erezur neywy kwer wi. 20 Xo màràn kwarahy zo eremumaw xe nereko pà. A'e rupi, màràzàwe tuwe ureraha putar hezeupi nehe. Nakwaw kwaw heho àwàm ihe. Ezewyr eho nerehe we har waneraha pà nehe. Tuwe Tupàn neamutar katu nehe. Tuwe wiko nerehe we tuweharupi nehe, i'i Tawi izupe.

21 Uwazar Itaz ize'eg izupe. — Heruwihawete. Amume'uahy putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe nehe kury. Wyzài ywy rehe wyzài taw pe neho mehe aha putar nerupi ihe nehe. Aze hezuka a'e rupi wà nehe, napuir kwaw newi nehe, i'i.

22 — Ikatuahy, i'i Tawi. — Eho herenataromo kury. Na'e Itaz oho uzehe we har paw wanenataromo kury, upurumuzàmuzàg wanenataromo no. 23 Tawi wanehe we har waho mehe teko uzai'oahy waiko wà. Wahaw tuwihawete Xenorom yrykaw kury. Awa hehe we har paw wahaw wà no. Oho ywyxiguhu kutyr wà.

24 Xaxeto Zanok her ma'e oho wanupi a'e no. Amogwer Erewi izuapyapyr oho wanupi wà no. Weraha Tupàn Ze'eg Hyru oho waiko wà. Erewi umuapyk ze'eg hyru ywy rehe wà. Na'e teko paw uhem tawhu wi wà. Xo a'e re zo upir heraha wà. Amiatar wiko a'e pe a'e no. 25 Na'e uze'eg tuwihawete Zanok pe kury. — Peruzewyr wi Tupàn Ze'eg Hyru heraha tawhu pe nehe. Aze hekatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, amo 'ar mehe hemuzewyr kar putar xe a'e nehe. Nezewe mehe apuner putar ize'eg hyru hexak wi haw rehe nehe. Aexak putar hàpuz nehe no, henaw nehe no. 26 Aze nahekatu kwaw izupe nehe, tuwe uzapo wemimutar ihewe nehe, i'i izupe.

27 Uze'eg wi wi Zanok pe. — Eme'egatu kury. Eraha nera'yr Aima nehe. Eraha Zonata Amiatar ta'yr nehe no. Pezewyr tawhu pe pezeàmàtyry'ym 'ym pà nehe. 28 A'e pe nereko mehe ihe àro putar pemume'u àwàm ywyxiguhu pe ihe nehe, i'i izupe.

29 A'e rupi Zanok weruzewyr Tupàn Ze'eg Hyru heraha Zeruzarez pe Amiatar rupi. Upyta a'e pe wà.

30 Uzeupir Tawi ywytyr Uri tyw her ma'e rehe kury. Uzai'o wata mehe. Wata uxapat imunehew 'ym pà. Upyk wàkàg pàn pupe uzemumikahy haw hexak kar pà. Haikweromo oho ma'e paw upyk wàkàg uzai'o pà a'e wà no. 31 — Aitopew utyryk newi Àmixàràw pe oho pà a'e, i'i amo Tawi pe wà. — O Tupàn, Aitopew weruze'eg putar Àmixàràw nehe. Ezawy kar Aitopew ize'eg nehe, pureruze'egaw imume'u mehe nehe. Nezewe mehe eremuaiw putar Àmixàràw hemiapo ràm nehe, i'i Tawi Tupàn pe.

32 Ywytyr apyr pe Tupàn imuwete haw pe ihem mehe imyryparete Uzaz her ma'e Aruk zuapyr a'e, uwàxi oho a'e pe a'e.

Kamir imu'i pyrer umunehew iko. Heta ywy iàkàg rehe no, ta'e uzemumikahy a'e xe. 33 Uze'eg Tawi izupe. — Eho zo herupi nehe, ta'e nezewe haw iapo haw nahepytywà kwaw nehe xe. 34 Amo ma'e erepuner iapo haw rehe hepytywà pà nehe. Ezawy kar Aitopew pureruze'egaw Àmixàràw imume'u mehe nehe. Tawhu pe nezewyr mehe eze'eg nezewe Àmixàràw pe nehe. — Tuwihawete. Aiko neremiruze'eg romo ihe kury, neru hemiruze'eg romo hereko awer zàwe ihe kury, ere izupe nehe. 35 Zanok a'e, Amiatar a'e no, xaxeto romo wanekon a'e wà. Wiko putar a'e pe wà nehe. Ma'e tuwihawete hàpuzuhu pe nereminu ràm paw eremume'u putar wanupe nehe. 36 Wana'yr Aima Zonata a'e wà, wiko putar a'e pe wà nehe no. Erepuner wyzài ma'e neremigwaw ràm imume'u pà wanupe nehe. Umume'u putar ihewe a'e wà nehe.

37 Na'e Tawi imyrypar Uzaz her ma'e oho izuwi tawhu pe kury. Uhem a'e pe Àmixàràw ihem mehe we.

16

Zipa, Tawi kury

1 Oho Tawi ywytyr Uri tyw hereko har ikupe kutyr kury. Uwàxi Ziw na'arewahy a'e pe. Mewimozet pe uma'ereko ma'e romo hekon a'e. Werur mokoz zumeta'i iko uzeupi wà. Heta temi'u tetea'u zumeta'i wakupe pe. 200 typy'ak, 100 uwà haryw, 100 ma'e'a kwer tyàro ma'e haryw, pitài uwà tykwer win her ma'e hyru por. 2 Na'e upuranu Tawi hehe kury. — Màràzàwe tuwe a'e pe mo pe ereraha agwer ma'e iko ne, i'i izupe. Uwazar Ziw ize'eg izupe. — Araha zumeta'i teko tuwihawete iànàm wanupe. Upuner putar wakupe pe wata haw rehe wà nehe. Araha typy'ak teko ma'e'a kwer rehe we awa kwer wanupe. Upuner i'u haw rehe wà nehe. Araha win wanupe no. Ywyxiguhu rehe wata mehe ikene'o putar wà nehe. A'e mehe upuner i'u haw rehe wà nehe, i'i izupe.

3 — Ma'e pe hekon Mewimozet nezar Xau hemimino a'e, i'i Tawi izupe. — Upyta Zeruzarez pe. Nezewe uze'eg iko uzeupe a'e. — Ko 'ar rehe Izaew hemuigo kar putar tuwihawete romo a'e wà nehe, ta'e heràmuz Xau wiko tuwihawete romo izypy mehe a'e xe, i'i iko uzeupe, i'i Ziw Tawi pe.

4 Uze'eg wi tuwihawete Ziw pe kury. — Mewimozet ima'e paw erereko putar nema'e romo nehe kury, i'i izupe. Uwazar Ziw ize'eg izupe. — Azemumew teko heruwihawete henataromo hezar henataromo ihe kury, nerenataromo ihe kury. Tuwe apuner nemurywete kar haw rehe tuweharupi nehe, i'i izupe.

Ximez, Tawi kury

5 Wata Tawi oho iko kury. Uhem Mauri tawhu pe. Ximez Zer ta'yr wiko a'e pe. Xau iànàm romo hekon a'e. Oho Tawi huwàxi mà kury. Uzypyrog ze'egaiw imur kar pà hehe. 6 Omomor ita Tawi rehe no, tuwihaw hehe we har wanehe no. Zauxiapekwer umàmàn Tawi izywyr wà. Zauxiapekwer Tawi rehe uzekaiw katu ma'e umàmàn izywyr wà no. Nezewe rehe we Ximez omomor ita hehe. Uzeagaw iapi pà. 7 Omono ze'egaiw hehe. — Ehem eho xe wi nehe, puruzuka ma'e. Iaiw ma'e iapo har romo ereiko, i'i izupe. 8 Ereiko tuwihawete romo Xau hekuzaromo ne. Erezuka Xau iànàm tetea'u ne wà no. A'e rupi Tupàn uzepyk iko nerehe kury. Ko 'ar rehe Tupàn umuigo kar nera'yr Àmixàràw tuwihawete romo kury. Iaiw nereko haw kury, puruzuka ma'e, i'i izupe.

9 Na'e Amizaz Zeruz imemyr uze'eg tuwihawete pe kury. — Aw zawar umur ze'egaiw iko nerehe. Màràzàwe tuwe eremuze'eg kar iko ne. Tuwe aha iàkàg imonohok pà kury, i'i izupe.

10 — Tuwe uze'eg nehe ty. Emupytu'u kar zo ty, i'i Tawi Amizaz pe tywyr Zoaw pe no. — Aze Tupàn umur kar ze'egaiw herehe 'aw awa pe, teko nupuner kwaw Tupàn rehe upuranu haw rehe. — Màràzàwe tuwe eremono kar iaiw ma'e iko izupe, naza'e kwaw Tupàn pe, i'i Tawi izupe.

11 Na'e uze'eg Tawi Amizaz pe kury, tuwihaw uzehe we har nànàn no. — Hera'yr uzeagaw iko hezuka haw rehe. A'e rupi nahepytuhegatu kwaw ko awa rehe hezuka haw rehe izeagaw paw rehe ihe, i'i wanupe. — Mezàmi zuapyr romo

hekon. Hero wera'u izupe ihe. Pezapo zo ma'e izupe. Pezàmàtyry'ym zo nehe. Tuwe umume'u iaiw ma'e ihewe uzeapo ma'e ràm nehe, ta'e Tupàn umume'u kar iko nezewe haw izupe a'e xe. 12 Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e iko ma'erahy heremipuraraw rehe. Aze ru'u nuzapo kwaw a'e iaiw ma'e a'e awa hemimume'u kwer ihewe nehe. Aze ru'u uzapo putar ikatu ma'e ihewe nehe, ma'erahy heremipuraraw kwer hexak mehe nehe, i'i wanupe.

13 Na'e Tawi wata wi oho iko uzehe we har wanupi kury. Ximez wata oho iko wanuwake ywytyr rehe a'e no. Umume'u iaiw ma'e Tawi pe uzeapo ma'e ràm oho iko. Omomor ita oho iko hehe. Omomor ywyku'i kwer oho iko hehe no.

14 Uhem tuwihawete Zotàw yrykaw pe uzehe we har wanupi kury. Ikene'o a'e pe uhem mehe wà. Upytu'u a'e pe wà.

Àmixàràw wiko Zeruzarez tawhu pe

15 Àmixàràw wixe Zeruzarez tawhu pe Izaew paw wanupi kury. Aitopew wiko wanehe we. 16 Tawi imyryparete Uzaz her ma'e uwàxi Àmixàràw a'e kury. Uhapukaz izupe hexak mehe. — Tuwe tuwihawete umumaw kwarahy tetea'u wiko pà nehe. Tuwe tuwihawete umumaw kwarahy tetea'u wiko pà nehe, i'i izupe.

17 Na'e upuranu Àmixàràw hehe kury. — Màràzàwe tuwe erepuir nemyrypar wi. Màràzàwe tuwe nereho kwaw hupi, i'i izupe.

18 Uwazar Uzaz ize'eg izupe. — Màràzàwe tuwe aha amo rupi. Aze Tupàn umuigo kar amo awa tuwihawete romo nehe, aiko putar a'e awa hemiruze'eg romo ihe nehe. Ko teko nemuigo kar kwez tuwihawete romo a'e wà. Izaew paw neputar kwez a'e wà no. A'e rupi apyta putar nerehe we ihe nehe. 19 Ereiko heruwihawete ta'yr romo. Màràzàwe tuwe naiko kwaw neremiruze'eg romo. Neru wiko hezar romo izypy mehe. A'e rupi ereiko putar hezar romo ne nehe kury, i'i izupe.

20 Na'e uze'eg Àmixàràw Aitopew pe kury. — Aputar neze'eg pureruze'egaw ihe. Ma'e xiapo nehe, i'i izupe.

21 Uwazar Aitopew izupe. — Eker eho neru hemirekoagaw wapuhe nehe. Neru wezar a'e kuzà wàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e romo wà. Aze ereker wapuhe nehe, teko paw ukwaw putar neru iàmàtyry'ymar romo nereko haw wà nehe. Nezewe mehe nerehe we har neremiruze'eg hurywete putar wà nehe, i'i izupe.

22 A'e rupi umuapyk amo tàpuzràn Àmixàràw pe tàpuzuhu 'aromo imuàtà pyrer rehe wà. A'e pe teko paw wanenataromo uker u hemirekoagaw nànàn kury.

23 A'e 'ar rehe aze Aitopew umume'u amo pureruze'egaw, tuwihaw weruzar ize'eg Tupàn ze'eg zàwe wà. Tawi weruzar ize'eg. Àmixàràw weruzar ize'eg no.

17

Umuaiw Uzaz Aitopew pureruze'egaw

1 A'e re uze'eg Aitopew Àmixàràw pe kury. Tuwe aexaexak 12 miw awa ihe wà nehe. Kutàri pyhaw araha putar Tawi haikweromo ihe wà nehe, ipyhyk pà ihe wà nehe. 2 Àzàmàtyry'ym putar Tawi ikene'o mehe izemumikahy mehe nehe. Ukyze putar urewi wà nehe. Zauxiapekwer hehe we har paw uzàn putar izuwi upuir pà wà nehe. Nezewe mehe xo tuwihawete zo azuka putar nehe. 3 Arur putar hehe we har zauxiapekwer paw newe ihe wà nehe. Kuzà umen pe uzewyr ma'e ài wanekon putar wà nehe. Xo pitài awa rehe zo nepuruzuka wer. A'e rupi nazàmàtyry'ym kwaw amogwer teko ihe wà nehe, nazuka kwaw ihe wà nehe, i'i izupe.

4 Ikatu ize'eg Àmixàràw pe, Izaew wanuwihaw paw wanupe no.

5 — Perur Uzaz peho kury. Xinu ize'eg àwàm nehe kury, i'i Àmixàràw.

6 Uzaz a'e pe ihem mehe uze'eg Àmixàràw izupe kury. — Aitopew umume'u ko pureruze'egaw kwez urewe kury, i'i izupe. Na'e umume'u a'e ma'e izupe. A'e re upuranu hehe. — Aipo xiruzar ize'eg nehe. Aze nan kwaw nehe, ma'e xiapo putar nehe, i'i hehe upuranu pà.

7 Uwazar Uzaz ize'eg izupe. — Kwez ze'eg Aitopew ipureruze'egaw a'e, na'ikatu

kwaw a'e. 8 Neru Tawi a'e, awa hehe we har a'e wà no, zauxiapekwer puruàmàtyry'ym ma'e ikàg ma'e romo wanekon a'e wà. Wikwahy ko 'ar rehe wà. Zàwàruhu ka'a pe har ài uruxu her ma'e ài wanekon wà. Aze nemunar zàwàruhu imemyr rehe nehe, wikwahy putar a'e nehe. Nezewegatete Tawi rehe we har wiko ko 'ar rehe wà no. Neru wiko zauxiapekwer romo a'e. Ukwaw katu puruàmàtyry'ymaw a'e. Pyhaw nupyta kwaw zauxiapekwer wanehe we. 9 Aze ru'u tàrityka'i uzeàmim iko amo itakwar pupe aze ru'u mume no. Zauxiapekwer neremiruze'eg waàmàtyry'ym mehe tàrityka'i Tawi weityk putar wà nehe. Teko paw wenu putar Àmixàràw izauxiapekwer waneityk awer imume'u haw wà nehe. 10 A'e 'ar mehe zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e hehaite wera'u ma'e zàwàruhu iriàw zàwenugar ukyze putar izuwi wà nehe. Ta'e teko Izaew paw ukwaw neru a'e wà xe. Ukwaw zauxiapekwer ikàg ma'e romo heko haw wà. Ukwaw hehe we har wakàgaw wà no. 11 Ko pureruze'egaw amume'u putar newe ihe kury. Emono'og Izaew izuapyapyr waiwy rehe har paw ne wà nehe. Waneta haw nuzuawy kwaw ywyxiguhu yryhu iwyr har waneta haw nehe. Na'e ne ae eho wanenataromo Tawi iàmàtyry'ym pà ne nehe. 12 Wyzài ywy rehe wyzài taw pe heko mehe xixak putar nehe. Zanehem àwàm ikwaw 'ym mehe we xipyhyk putar nehe. Nezewe mehe nuhem kwaw zanewi nehe. Ni pitài hehe we har nuhem kwaw zanewi wà nehe. 13 Aze uzàn uzeàmim pà amo tawhu ywytyr apyr iapo pyrer pupe nehe, zanerehe we har paw weraha putar kyhàhàm a'e pe wà nehe. Xityk putar a'e tawhu nehe. Ni pitài ita upyta putar amo ita 'aromo nehe, i'i izupe.

14 Na'e Àmixàràw a'e, Izaew paw a'e wà no, uze'eg nezewe a'e wà kury. — Uzaz ipureruze'egaw ikatu wera'u Aitopew ipureruze'egaw wi a'e. Ukwaw katu wera'u ma'e a'e, i'i wà. Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko uzeupe. — Teko nuweruzar kwaw Aitopew ze'eg wà nehe. Nezewe mehe azepyk putar Àmixàràw rehe tuweharupi ihe nehe, i'i iko uzeupe.

Amo umuranu Tawi, a'e rupi uzewàhem oho a'e

15 Na'e umume'u upureruze'egaw Àmixàràw pe wemimume'u kwer oho xaxeto Zanok pe Amiatar pe kury. — Amume'u a'e pureruze'egaw Izaew wanuwihaw wanupe ihe. Aitopew umume'u amo ae pureruze'egaw wanupe a'e, i'i wanupe. 16 — Na'arewahy pemono kar amo ze'eg heraha har Tawi pe kury. — Epyta zo pe ywyxiguhu rehe har rehe pyhaw nehe. Eahaw Zotàw yrykaw eho tàrityka'i nehe. Nezewe mehe Àmixàràw nuzuka kwaw nerehe we har paw a'e wà nehe, ere izupe nehe. 17 Zonata wàro ytyzuzàmaw Hozew her ma'e huwake Aima rehe we a'e, ta'e na'izexak kar wer kwaw teko wanupe tawhu pupe wixe mehe. Màràmàràn 'ar mehe amo uma'ereko ma'e kuzà oho wapyr a'e, ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u pà wanupe a'e. Henu re umume'u oho Tawi pe wà. 18 Amo 'ar mehe amo kwàkwàmo wexak a'e pe wà. A'e rupi umume'u oho Àmixàràw pe. Na'arewahy Zonata oho Aima rupi amo awa Mauri tawhu pe har hàpuz me wà kury. Heta amo 'yzygwar hàpuz huwake. Wixe ipupe ywykwar pupe wà. 19 Tàpuz izar hemireko upyhyk amo puruwànaw kury. Upupirar a'e pànuhu 'yzygwar ikwar ipyk pà. Umuhàmuhàz arozràn imuku'i pyrer i'aromo no. Nezewe mehe ni amo nupuner kwaw wanexakaw rehe wà. 20 Tuwihaw Àmixàràw rehe we har uhem a'e pe wà, a'e kuzà rehe upuranu pà wà. — Ma'e pe wanekon Aima Zonata wà, i'i izupe wà. — Wahaw yrykawhu oho wà, i'i mua'u wanupe. Na'e wekar e wà. Nuexak kwaw wà. A'e rupi uzewyr Zeruzarez pe wà. 21 Waho re Aima a'e, Zonata a'e no, uzeupir wà 'yzygwar wi uhem pà wà. Oho a'e ma'e imume'u pà tuwihawete Tawi pe wà. — Aitopew nerekar putar nezuka pà nehe, i'i izupe wà. — Eahaw yrykaw na'arewahy nehe ty, i'i izupe wà.

22 A'e rupi Tawi a'e, hehe we har a'e wà no, uzypyrog yrykaw hahaw pà wà kury. Kwarahy ihem mehe naheta kwaw hahaw 'ym arer wà.

23 Àmixàràw nuweruzar kwaw Aitopew

ipureruze'eg awer a'e. A'e rupi Aitopew omono ikupe pe har weimaw zumeta'i rehe kury, tawhu weko haw pe uzewyr pà kury. Umuàgy'ygatu uma'e paw. A'e re uze'azuwyk kury. Iànàm utym hetekwer tu itym awer huwake wà.

24 Àmixàràw wahaw Zotàw yrykaw oho uzehe we har zauxiapekwer wanupi kury. Iahaw 'ym mehe we uhem Tawi Mànài tawhu pe kury. 25 Àmixàràw umuigo kar Amaz zauxiapekwer paw wanuwihaw romo kury, Zoaw hekuzaromo kury. Amaz wiko Ixira Izaew zuapyr ta'yr romo a'e. Amigaiw Naz tazyr Zeruz ikypy'yr a'e, ihy romo hekon a'e. Zoaw ihy romo hekon a'e no. 26 Àmixàràw uzapo upytu'u haw Zireaz waiwy rehe Izaew wanehe we.

27 Tawi Mànài tawhu pe uhem mehe uwàxi na'iruz awa oho wà kury. Na'aw a'e awa waner xe wà: Xowi Naaz ta'yr Hama tawhu Amon ywy rehe har parer, Makir Amiew ta'yr Iro-Nemar tawhu parer, Maraziraz Hozeri tawhu Zireaz ywy rehe har parer. 28-29 A'e awa omono'og ma'e tetea'u Tawi pe wà, awa hehe we har wanupe wà no. Kawaw, zapepo, ker haw, temi'u. Amo ae ma'e weraha wanupe wà no. Arozràn xirik her ma'e, arozràn xewar her ma'e, tyràm, kumana'i, arozràn imihir pyrer, kumana'i zàwenugar, hàir, ma'ekamy kwer tàtà ma'e keizu her ma'e, ma'ekamy kwer hazahy ma'e koarar her ma'e, àràpuhàràna'yr wà. — Ne nehe, nerehe we har wà nehe no, ywyxiguhu pe peneko mehe pema'uhez putar nehe. Peiziwez putar nehe no. Pekene'o putar nehe no, i'i izupe wà.

18

Àmixàràw imàno awer

1 Omono'ono'og tuwihawete Tawi wemiruze'eg zauxiapekwer paw wà kury, wamuza'aza'ak pà wà kury. Heta miw zauxiapekwer imono'og pyrer, heta 100 zauxiapekwer imono'og pyrer nànàn pitàitàigatu wà no. Uzapo amo awa a'e pehegwer wanuwihaw romo pitàitàigatu wà no. 2 Na'e na'iruz haw rupi omono kar wà kury. Zoaw wiko imono'og pyrer ipy wanuwihaw romo a'e. Amizaz Zoaw tywyr Zeruz imemyr wiko amo wanuwihaw romo a'e no. Itaz Kaz tawhu parer wiko amo wanuwihaw romo a'e no. Na'e uze'eg tuwihawete zauxiapekwer wanupe kury. — Ihe aha putar penupi ihe nehe no, i'i wanupe.

3 Uwazar ize'eg izupe wà. — Na'ikatu kwaw neho àwàm, i'i izupe wà. — Aze zaneàmàtyry'ymar uremuzàn kar wà nehe, aze uzuka zanepehegwer wà nehe, zuawygatu wanupe nehe. Nerekuzar nuzawy kwaw 10 miw urerekuzar. Aze nepyhyk wà nehe, a'e mehe hurywete putar tuwe wà nehe. Epyta xe tawhu pe nehe. Aze zawaiw katu urewe nehe, emono kar amo zauxiapekwer urepytywà pà ne wà nehe, i'i izupe wà.

4 — Azapo putar penemimutar ihe nehe, i'i tuwihawete zauxiapekwer wanupe. A'e rupi upu'àm ukenuhu huwake zauxiapekwer a'e pe wahem mehe. Ur miw tuwihawete henataromo wà. Na'e ur 100 henataromo wà. Na'e ur amo 100 henataromo wà. Na'e ur amo 100 henataromo wà. Nezewe wata oho henataromo wà. 5 Na'e uze'eg nezewe tuwihaw wanupe kury. Na'aw waner xe wà: Zoaw, Amizaz, Itaz. — Aze hekatu peme, pepuraraw kar zo ma'erahy kwàkwàmo Àmixàràw pe nehe, i'i wanupe. Zauxiapekwer paw wenu a'e ma'e imume'u mehe tuwihaw wanupe wà.

6 Zauxiapekwer Tawi hemiruze'eg oho kaiwer pe Izaew waàmàtyry'ym pà wà kury. Uzàmàtyry'ym oho ka'a Eparai ywy rehe har pe wà. 7 Tawi hemiruze'eg weityk Izaew wà kury. Iaiw waneityk awer. 20 miw awa umàno a'e 'ar mehe wà. 8 Zeàmàtyry'ymawhu uhàuhàz a'e ywy nànàn a'e. Awa ka'a pe umàno ma'e kwer heta wera'u kaiwer pe umàno ma'e kwer wanuwi wà. 9 Na'arewahy amo zauxiapekwer Tawi hemiruze'eg uhem wà Àmixàràw huwake wà kury. Àmixàràw wata oho iko kawaruràn iku'az. Ukwaw oho ywyra uhua'u ma'e kawar her ma'e wype kury. Iàkàg uzepokok ywyra hàkàgwer rehe. Uzàn wi wi heimaw kawaruràn oho. Upyta Àmixàràw uzeaiko pà ywyra rehe. (Ta'e i'awku a'e xe.) 10 Amo awa Tawi hemiruze'eg wexak Àmixàràw a'e

pe a'e. Uze'eg Zoaw pe. — Aexak Àmixàràw kawar rehe izaiko mehe kwez kury, i'i izupe.

11 Uze'eg Zoaw izupe. — Erexak aipo. Màràzàwe tuwe nerezuka kwaw a'e pe. Aze mo erezuka, amono mo itaxig parat 100 kàràm ipuhuz taw newe. Amono mo amo neku'aw har newe no, i'i izupe.

12 Uwazar a'e awa ize'eg izupe. — Aze mo 10 kir parat eremur ihewe, nazuka pixik iwer mo tuwihawete ta'yr ihe. Zane paw xinu ize'eg awer. — Aze hekatu peme, pepuraraw kar zo ma'erahy kwàkwàmo Àmixàràw pe nehe, i'i zanewe. Uze'eg nezewe Amizaz pe no, Itaz pe no. 13 Aze mo naruzar iwer ize'eg, aze mo azuka Àmixàràw, a'e mehe mo tuwihawete ukwaw mo heremiapo kwer a'e. Ukwaw ma'e paw a'e xe. Nahepyro iwer pe mo izuwi ne, i'i izupe.

14 — Nuruàro kwaw nezewe ihe nehe, i'i Zoaw izupe. Na'e upyhyk Zoaw na'iruz ywyra purukutukaw kury. Ukutuk Àmixàràw ipuxi'a rehe purukutukaw pupe, hekuwe mehe we, kawar rehe izaiko mehe we. 15 10 zauxiapekwer Zoaw hehe we har umàmàn Àmixàràw izywyr wà. Umumaw izuka haw wà.

16 Na'e upy Zoaw uxi'àm zeàmàtyry'ymawhu imumaw pà kury. Zauxiapekwer hehe we har upytu'u Izaew wanaikweromo uzàn ire wà. Uzewyr oho wà kury. 17 Upyhyk Àmixàràw hetekwer wà. Weityk ywykwar pupe ka'a pe wà. Oho eteahy a'e ywykwar. Upyk hetekwer ita tetea'u pupe wà. Na'e Izaew paw uzàn oho weko haw pe pitàitàigatu wà kury.

18 A'e 'ym mehe we wikuwe mehe Àmixàràw uzapo amo wagapaw uzeupe ywyàpyznaw tuwihawete waiwy her ma'e pe a'e, ta'e naheta kwaw ta'yr izupe xe, naheta kwaw her hereko àràm izupe xe. Omono uwer a'e wagaw paw rehe. Te ko 'ar rehe — Àmixàràw hagaw paw, i'i teko izupe wà.

Tawi uzai'o Àmixàràw imàno awer rehe

19 Izuka re Aima Zanok ta'yr uze'eg Zoaw pe. — Tuwe àzàn aha tuwihawete pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ikatu ma'e kwez kury, neàmàtyry'ymar wanuwi nepyro pà kury, a'e putar izupe nehe, i'i a'e.

20 — Nan, i'i Zoaw izupe. — Kutàri nereraha kwaw uzeapo ma'e kwer imume'u haw ikatu ma'e izupe nehe. Amo ae 'ar mehe erepuner a'e ikatu ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u haw rehe izupe mehe. Kutàri emume'u zo nehe, ta'e tuwihawete ta'yr umàno kutàri a'e xe, i'i izupe.

21 Na'e uze'eg uma'ereko e ma'e Exio ywy rehe arer pe kury. — Eho tuwihawete pe neremixak kwer imume'u pà izupe nehe, i'i izupe. Uzemumew Zoaw henataromo a'e. A'e re uhem a'e wi uzàn pà.

22 Aima wenoz wi Zoaw. — Tuwe amume'u ikatu ma'e uzeapo ma'e kwer aha izupe nehe no. Nazekaiw kwaw tuwihawete hemiapo ràm rehe ihe nehe, i'i izupe. — Màràzàwe tuwe nepurumume'u wer hehe, hera'yr. Ni amo numur kwaw ma'e newe hekuzaromo nehe, i'i Zoaw izupe.

23 — Tuwe uzeapo uzeapo ma'e ràm nehe. Heho wer nezewe rehe we ihe, i'i wi Aima. — Ikatu. Eho ty, i'i Zoaw. Uhem a'e wi uzàn pà kury. Oho Zotàw izywyr rehe har rupi. Ukwen a'e Exio parer oho.

24 Heta mokoz ukenaw tawhu pe. Teko wixe amo rupi tawhu pupe wà. Uhem tawhu wi inugwer rupi wà. Tawi wapyk a'e ukenaw wamyter pe 'ar mehe. Hehe uzekaiw ma'e uzeupir pàrirogaw aiha katu ma'e i'aromo kury. Upu'àm ukenaw 'aromo imuàtà pyrer rehe. Ume'egatu pe rupi wata ma'e wanehe. Na'arewahy wexak pitài awa uzàn mehe kury. 25 — Awa ur iko, i'i tuwihawete pe. — Aze a'e zutyka'i ur iko, werur ma'e uzeapo ma'e kwer ikatu ma'e imume'u haw iko, i'i tuwihawete. Uhem uzàn ma'e wà iko kury.

26 Na'e awa pàrirogaw 'aromo upu'àm ma'e wexak amo ae awa no. A'e zutyka'i uzàn wà iko a'e no. Uhapukaz ukenaw rehe uzekaiw ma'e pe. — Exak ty. Ur amo ae awa uzàn ma'e iko a'e no ty, i'i izupe. — A'e werur ze'egatu iko a'e no, i'i Tawi.

27 — Akwaw awa ipy hexakaw ihe. Aima Zanok ta'yr a'e, i'i ume'e ma'e. — Awa ikatu ma'e romo hekon a'e. Ze'egatu werur iko, i'i tuwihawete.

28 Uhapukaz Aima tuwihawete pe. — Oho katu ma'e paw rupi, i'i. Na'e wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe. — Tuwe ximume'u nezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe. Ta'e umur neàmàtyry'ymar waneityk awer zanewe a'e xe, i'i izupe.

29 — Aipo kwàkwàmo Àmixàràw ikatu a'e, i'i tuwihawete. — Tuwihaw Zoaw hemur kar xe a'e. Hehem mehe aexak teko tetea'u wazàn mehe ihe wà. Nakwaw kwaw uzeapo ma'e kwer. Naexak kwaw, i'i izupe.

30 — Epyta xe heruwake kury. Xiàro inugwer awa nehe, i'i Tawi Aima pe. Upyta a'e pe huwake inugwer hàro pà.

31 Na'e ze'eg herur har Exio ywy rehe arer uhem wà a'e pe kury. — Tuwihawete. Heta ma'e uzeapo ma'e kwer ikatu ma'e newe heremimume'u ràm. Kutàri Tupàn umur neàmàtyry'ymar paw waneityk awer newe, i'i izupe.

32 — Aipo kwàkwàmo Àmixàràw ikatu a'e, i'i tuwihawete. Uwazar ze'eg herur har izupe kury. — Izupe uzeapo ma'e kwer a'e, aze mo uzeapo nezewe nugar neàmàtyry'ymar paw wanupe, ikatuahy mo ihewe. Aze mo uzeapo nezewe haw nerehe ipuruzuka wer ma'e paw wanupe, ikatuahy mo ihewe, i'i izupe.

33 Na'e uzemumikahy tuwe tuwihawete kury. Heta amo ipupyaikaw pyrer pàrirogaw ukenaw 'aromo. Uzeupir Tawi a'e pe. Uzypyrog uzai'o pà. Wata ko rupi uhapukaz tà. Wata kwe rupi uzai'o pà. — O hera'yr. Hera'yr Àmixàràw. Aze mo àmàno nerekuzaromo, ikatu wera'u mo ihewe, hera'yr, i'i iko.

19

Uze'egahy Zoaw Tawi pe

1 — Tuwihawete Tawi uzai'o iko Àmixàràw imàno awer rehe uzemumikahy pà a'e, i'i Zoaw pe wà. 2 Nezewe a'e 'ar mehe wanurywete haw uzeapo wazemumikahy haw romo. Ta'e zauxiapekwer paw ukwaw Tawi wa'yr rehe uzai'o haw a'e wà xe. 3 Uzewyr tawhu pupe wixe pà uze'eg 'ym pà wà. Nuzawy kwaw zeàmàtyry'ymawhu wi uzàn ma'e wà. Imaranugar wà. 4 Upyk tuwihawete uwa uhapukaz tà. — O hera'yr. Hera'yr Àmixàràw. Àmixàràw hera'yr, i'i.

5 Na'e oho Zoaw tuwihawete hàpuz me izupe uze'eg pà kury. — Kutàri eremumaranugar kar zauxiapekwer neremiruze'eg ne wà. Nepyro nemàno haw wi a'e wà. Upyro nera'yr wà, nerazyr wà no, neremireko wà no, neremirekoagaw wà no. 6 Neamutar katu har iro newe wà. Erezamutar katu nerehe iakatuwawahy 'ym ma'e ne wà. Tuwihaw nerehe we har wà, zauxiapekwer nerehe we har wà no, iro newe upaw rupi wà. Erexak kar newe ikatu 'ymaw iko teko wanupe. Ko ma'e aexak kutàri. Aze mo Àmixàràw wikuwe, aze mo ure paw urumàno, nerurywete mo. 7 Eze'eg eho zauxiapekwer neremiruze'eg wanupe kury. — Ikatuahy penemiapo kwer, ere wanupe nehe. Aze neremume'u kwaw neze'egatu wanupe nehe, pyhewe ni amo wiko putar nerehe we a'e wà nehe. Amume'u putar ko ma'e Tupàn henataromo ihe kury. Aze uzeapo nezewe àwàm nehe, iaiw wera'u putar amogwer iaiw ma'e newe uzeapo ma'e kwer wanuwi upaw rupi katete nehe, i'i izupe.

8 Na'e tuwihawete upu'àm oho tawhu ukenaw huwake wapyk pà kury. Zauxiapekwer ukwaw a'e pe iho awer wà. A'e rupi uzemono'og oho izywyr wà. A'e 'ar rehe Izaew Tawi iàmàtyry'ymar paw uzàn oho weko haw pe wà.

Tawi uzewyr Zeruzarez pe

9 Na'e a'e ywy rehe har paw uzypyrog uzeàmàtyry'ym pà wà kury. Uze'eg nezewe wà. — Tuwihawete Tawi zanepyro zaneàmàtyry'ymar wanuwi a'e. Zanepyro Piri ywy rehe har wanuwi. Ko 'ar rehe uzàn oho Àmixàràw wi uiwy wi kury. 10 Xixak Àmixàràw tuwihawete romo imuigo kar pà. Umàno zeàmàtyry'ymawhu pe. Zazeagaw Tawi tuwihawete romo imuigo kar wi pà nehe kury, i'i uzeupeupe wà.

11 Amo umume'u waze'eg oho Tawi pe wà. A'e rupi Tawi omono kar xaxeto Zanok Amiatar rehe we Zuta ywy rehe har wanuwihaw wanupe wà kury. Upuranu wanehe wà. — Amogwer Izaew

uzeagaw tuwihawete imuzewyr kar haw rehe hàpuzuhu pe wà. Xo pe zo napezeagaw kwaw. Màràzàwe tuwe. 12 Peiko heànàm romo. Hero'o kwer wiko nero'o kwer romo. Heruwy wiko neruwy romo. Màràzàwe tuwe xo peà zo napeputar kwaw hezewyr àwàm tuwihawete romo hereko haw pe, i'i wanupe.

13 — Peze'eg nezewe Amaz pe nehe no. — Ereiko heànàm romo ne. Ko 'ar henataromo ereiko putar zauxiapekwer wanuwihaw romo Zoaw hekuzaromo nehe. Aze nazapo kwaw ko heremimume'u kwer nehe, tuwe Tupàn hezuka nehe, ere izupe nehe, i'i Tawi wanupe.

14 A'e ze'eg imume'u haw rupi tuwihawete uzemurymurywete kar awakwer Zuta izuapyapyr wanupe kury. A'e rupi omono kar uze'eg izupe wà kury. — Ezewyr nehe. Tuwe tuwihaw nerehe we har paw uzewyr nerupi wà nehe no, i'i izupe wà. 15 A'e rupi uzypyrog Tawi uzewyr pà kury. Uhem Zotàw yrykaw pe kury. Awakwer Zuta izuapyapyr oho huwàxi mà Ziwkaw tawhu pe wà. Ta'e ipurahaw wer yrykaw rehe hupi wà xe. 16 A'e 'ar mehe we Ximez Mezàmi zuapyr Zer ta'yr Mauri tawhu pe har oho na'arewahy Zotàw yrykaw kutyr tuwihawete Tawi huwàxi mà a'e no. 17 Miw awa Mezàmi izuapyapyr oho hupi wà no. (Ziw Xau pe uma'ereko ma'e kwer a'e, oho Zotàw pe uzeupe uma'ereko ma'e wanupi a'e no. Heta 20 wà). Uhem a'e pe tuwihawete ihem 'ym mehe we wà. 18 Wahaw Zotàw oho wà, ta'e tur wer tuwihawete rupi yrykaw hahaw mehe wà xe, ta'e ipurapo wer tuwihawete hemimutar rehe a'e wà no xe. Tuwihawete yrykaw hahaw paw rehe izemuàgà'ym mehe Ximez uzeityk ywy rehe henataromo a'e. 19 — Tuwihawete, i'i izupe. — Nereharaz ikatu 'ym ma'e newe heremiapo kwer wi nehe, Zeruzarez wi nehem awer 'ar mehe arer wi nehe. Nereharaz heremiapo kwer wi nehe. Nema'enukwaw zo hehe nehe, i'i izupe. 20 Akwaw ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer ihe. A'e rupi azur xe amogwer ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe har wanenataromo ihe kury, neruwàxi mà ihe kury, i'i izupe.

21 Na'e Amizaz Zeruz memyr uze'eg Tawi pe kury. — Ximez umume'u iaiw ma'e tuwihawete Tupàn hemixak kwer pe a'e. A'e rupi aze erezuka kar nehe, ikatu putar nehe, i'i izupe.

22 Uze'eg Tawi Amizaz pe tywyr Zoaw pe no. — Mo upuranu nerehe. Aipo pemuzawaiw katu kar ma'e ihewe. Aiko Izaew wanuwihawete romo ihe kury. Ni pitài Izaew izuapyapyr numàno kwaw kutàri wà nehe kury.

23 Na'e i'i Ximez pe. — Amume'uahy putar ko ma'e heremiapo ràm Tupàn henataromo kury. Ni amo nanezuka kwaw wà nehe, i'i izupe.

24 Mewimozet Xau hemimino wezyw oho tuwihawete huwàxi mà a'e no. Nuzepyez kwaw a'e. Nupin kwaw wamutaw. Nuzuhez kwaw ukamir a'e, wemyhar a'e no. Zeruzarez wi uhemaw 'ar henataromo nuzapo kwaw a'e ma'e. — Xo tawhu pe tuwihawete izewyr katu mehe zo azepyez putar nehe, azupin putar heamutaw nehe, aputuka putar hekamir nehe no, i'i uzeupe. 25 Ur Zeruzarez wi tuwihawete huwàxi mà a'e no. Ihem mehe Tawi upuranu hehe. — Mewimozet, màràzàwe tuwe nereho kwaw herupi, i'i izupe.

26 Uwazar ize'eg izupe. — Tuwihawete. Erekwaw pàri ma'e romo hereko haw ne. — Emuapyk ikupe pe har hereimaw zumen rehe nehe, a'e ihewe uma'ereko e ma'e pe. Ta'e hezeupir wer ikupe pe nerupi heho pà ihe xe. Uma'ereko e ma'e uzapo iaiw ma'e ihewe a'e. 27 Umume'u temu'emaw herehe har newe a'e no. Ne ereiko Tupàn reko haw pe har ài ne. Erekwaw ze'eg azeharomoete har. A'e rupi ezapo ma'e neremimutar rupi nehe. 28 Erepuner mo heru iànàm paw wazuka haw rehe. Nerezuka kwaw wà. Herenoz pe neràpuz me hemumai'u kar pà ne. A'e rupi ni amo ae ma'e naenoz kwaw newe ihe nehe kury. Napuner kwaw kury, i'i izupe.

29 Uwazar tuwihawete ize'eg izupe. — Emume'u zo amo ae ma'e kury. Nezewe haw rehe hepurapo wer ihe. Amuza'aza'ak putar Xau ima'e kwer mokoz pehegwer romo nehe. Erepyhyk putar pehegwer ipy nehe. Ziw upyhyk

putar inugwer ipehegwer a'e nehe no, i'i izupe.
30 — Tuwe Ziw upyhyk a'e ma'e upaw rupi nehe. Xo pitài ma'e aputar. Apyhyk a'e ma'e kwez kury. Neràpuzuhu pe nezewyr katu awer zo aputar. Uzeapo kwez kury. A'e rupi herurywete kury, i'i Mewimozet Tawi pe.
31 Maraziraz Hozeri tawhu Zireaz ywy rehe har pe har a'e no, ur weko haw wi a'e no, tuwihawete rupi Zotàw yrykaw hahaw pà a'e no. 32 Itua'uhez tuwe Maraziraz. Wereko 80 kwarahy. Hemetarer katu no. Tuwihawete Mànài pe heko mehe Maraziraz omono temi'u izupe, ipytywà pà.
33 — Maraziraz, i'i tuwihawete izupe. — Eho Zeruzarez pe hepyr nereko pà nehe kury. Urupytywà putar ihe nehe kury, i'i izupe.
34 Uwazar ize'eg izupe. — Naheta kwaw 'ar tetea'u ihewe nehe kury. Àmàno etea'i. Màràzàwe tuwe aha putar Zeruzarez pe nerupi nehe, i'i izupe. 35 Areko 80 kwarahy ihe. Ni amo ma'e nahemurywete kar kwaw a'e kury. Heremi'u nahete kwaw ihewe. Ma'ywa uwà nahete kwaw ihewe. Nainu kwaw uzegar ma'e wazegar mehe ihe wà. Aze mo aha nerupi, xo ipuhuz katu ma'e romo zo aiko mo a'e pe newe.
36 Naputar kwaw a'e hekuzar uhua'u ma'e nezewe nugar ihe. Aha putar nerupi Zotàw yrykaw ikupe kutyra'i nehe. 37 A'e re hemuzewyr kar hereko haw pe nehe. Nezewe mehe apuner heipy watym awer huwake hemàno àwàm rehe ihe nehe kury. Ihewe uma'ereko e ma'e Kimà her ma'e wiko xe a'e. Eraha nereko haw pe nehe. Ezapo kar ma'e neremimutar izupe nehe, i'i izupe.
38 Uwazar tuwihawete ize'eg izupe. — Araha putar herupi nehe. Azapo ma'e paw izupe neremimutar rupi nehe. Wyzài ma'e ihewe nereminoz ràm azapo putar newe nehe no, i'i izupe.
39 Na'e Tawi a'e kury, hemiruze'eg paw hehe we har paw wà no, wahaw Zotàw yrykaw oho wà kury. Uzurupyter Tawi Maraziraz uze'egatu imono pà hehe. Na'e uzewyr Maraziraz weko haw pe kury.

Uze'eze'eg Izaew Zuta uzeupeupe wà

40 Wahaw tuwihawete Zotàw yrykaw awakwer Zuta izuapyapyr wanupi, wapehegwer awa Izaew izuapyapyr wanupi no. A'e wi oho Ziwkaw tawhu pe wà. Kimà oho hupi. 41 Na'e Izaew paw uze'eg oho Tawi pe wà kury. — Tuwihawete, i'i izupe wà. — Màràzàwe tuwe ureryky'yr Zuta izuapyapyr upuner nererur haw rehe xe ko Zotàw yrykaw pe wà, i'i izupe wà.
42 Awa Zuta izuapyapyr uwazar wanupe wà. — Urerur tuwihawete ure, ta'e ureànàm romo hekon a'e xe. Aipo peikwahy putar a'e rupi nehe. Aipo tuwihawete umekuzar ureremi'u urewe. Aipo umur amo ma'e urewe, i'i wanupe wà.
43 Uze'eg Izaew Zuta wanupe wà kury. — Uruiko 10 Izaew ta'yr wazuapyapyr romo ure. Xo pitài Izaew ta'yr izuapyapyr romo peiko. Ureruwihawete romo wiko tuwe Tawi a'e. Nuiko kwaw penuwihawete romo. Ta'e ure ràgypy uruze'eg tuwihawete romo imuigo kar wi haw rehe ure xe, penenataromo ure xe. Màràzàwe tuwe uruiko ikàg 'ym ma'e romo penenataromo, i'i wanupe wà. Awakwer Zuta izuapyapyr waze'eg hahy wera'u Izaew waze'eg wanuwi wà.

20

Wikwahy Xew a'e

1 Amo awa puruputupyk ma'e Xewa her ma'e wiko a'e pe a'e 'ar mehe. Mikiri ta'yr Mezàmi zuapyr romo hekon. Upy uxi'àm teko wamono'og pà kury. — Xityk Tawi zane nehe. Zazekaiw zo hehe nehe. Aze zaha hehe we nehe, nuzeapo kwaw ikatu ma'e zanewe nehe. Zazewyr zaha zaneràpuz me nehe ty wà, i'i wanupe.
2 A'e rupi Izaew paw upuir Tawi wi wà kury, Xewa rupi oho pà wà kury. Awa Zuta izuapyapyr upyta Tawi rehe we wà. Wiko wiwi hemiruze'eg romo wà. Oho haikweromo Zotàw yrykaw wi Zeruzarez tawhu pe wà.
3 Oho Tawi wàpuzuhu pe. A'e 10 hemirekoagaw iro izupe wà. A'e rupi omono kar amo tàpuz pupe wà. Umuzekaiw kar amo zauxiapekwer a'e tàpuz rehe wà. Omono wanemimutar wanupe, omono temi'u wanupe no. Nuker

kwaw wapuhe. — Pepyta tàpuz pupe nehe, i'i wanupe. — Napepuner kwaw a'e wi pehem àwàm rehe nehe. Penekuwe mehe napehem pixik kwaw xe tàpuz wi nehe. Pemumaw putar pe'ar paw xe peneko pà kuzà imen umàno ma'e kwer zàwegatete nehe, i'i wanupe.

4 Uze'eg tuwihawete Amaz pe kury. — Enoz awakwer Zuta izuapyapyr paw wamuwà ne wà nehe ty. Pyhegwepe eiko xe wanehe we nehe, i'i izupe.

5 Amaz uhem oho a'e wi wamono'og pà. Nuzewyr kwaw 'ar imume'u pyrer rehe. 6 A'e rupi uze'eg Tawi Amizaz pe. — Xewa zanemuma'ereko kar wera'u putar Àmixàràw wi a'e nehe. Emono'og zauxiapekwer heremiruze'eg wà kury, haikweromo neho pà kury. Aze mo nereho iwer, upuner mo amo tawhu pàrirogawhu hereko har wapyhykaw rehe wà nehe. Nezewe mehe naxipyhyk kwaw nehe kury, i'i izupe.

7 Na'e awa Zoaw hemiruze'eg wà, Kere izuapyapyr wà no, Pere izuapyapyr wà no, zauxiapekwer ipuruzukaiw wera'u ma'e wà no, oho Amizaz rupi wà. Uhem Zeruzarez wi Xew hekar pà wà. 8 Itahu pe Zimeàw tawhu pe har pe uhem mehe Amaz uwàxi wà. Zoaw umunehew uma'e zeàmàtyry'ymawhu pe har. Wereko utakihepuku iapirer pupe. Umuzaiko uku'aw har rehe. Wenataromo iho mehe u'ar itakihe izuwi kury. 9 A'e mehe uze'eg Zoaw Amaz pe. — Nekatu pa, hemyrypar, i'i izupe. Na'e upyhyk Amaz iamutaw opo awyze har rehe izurupyter haw iapo pà. 10 Nuexak kwaw Amaz takihepuku Zoaw ipo inugwer rehe. Na'e Zoaw ukutuk Amaz hie pe kury. Uhem hie kwer ywy rehe uhàuhàz tà. A'e 'ar mehe we umàno. Nukutuk wi kwaw Zoaw, ta'e umàno pitài kutukaw rehe a'e xe. Na'e Zoaw wekar wiwi Xewa oho wywyr Amizaz rupi uzàn pà kury. 11 Amo zauxiapekwer Zoaw hemiruze'eg upyta Amaz hetekwer huwake uhapukaz pà kury. — Aze Zoaw imyrypar romo ereiko, aze Tawi hemiruze'eg romo ereiko, eho Zoaw haikweromo nehe kury, i'i 'àm wanupe.

12 Amaz hetekwer upyta a'e pe, pe myter pe u'aw pà. Heta tetea'u huwykwer. Huwykwer upyk hetekwer. Zoaw ipytywà har wexak upytu'u ma'e kwer paw wà. A'e rupi umutyk hetekwer heraha pe iwyr wà. Upyk amo puruwànaw pupe wà. Ta'e hexakar paw upytu'u a'e pe wà xe. 13 Hetekwer pe wi imunyryk ire zauxiapekwer paw oho Zoaw rupi Xew hekar pà wà kury.

14 Wahaw Xew Izaew izuapyapyr waiwy paw oho a'e. Uhem tawhu Apewmetemaka her ma'e pe kury. Upytu'u a'e pe. Mikiri iànàm izuapyapyr paw uzemono'og a'e pe wà. Oho tawhu pupe hupi wà. 15 Na'e zauxiapekwer Zoaw rehe we har uhem a'e pe wà kury. Umàmàn tawhu izywyr wà. Omonomono ywy pàrirogaw izypy pe myromyrogaw iapo pà uzeupir àwàm iapo pà tawhu pupe wixe àwàm romo wà. U'ywykàz pàrirogaw iwy pe wà no. Ipurumu'ar kar wer pàrirogaw rehe wà. 16 Omo kuzà ma'e kwaw katu har wiko a'e tawhu pupe. Upu'àm pàrirogaw ikupe pe uhapukaz pà zauxiapekwer wanupe kury. — Pezeapyaka rihi, pezeapyaka rihi. Perur Zoaw xe kury, ta'e heze'eg wer izupe ihe 'y, i'i wanupe.

17 Oho Zoaw a'e pe. Upuranu kuzà hehe. — Zoaw romo ereiko aipo, i'i hehe upuranu pà. — Aiko Zoaw romo ihe, i'i izupe. — Einu katu heze'eg kury, i'i kuzà izupe. — Azeapyaka katu teko ihe, i'i Zoaw pe.

18 Na'e uze'eg kuzà izupe kury. — Kwehe mehe teko uze'eg nezewe uzeupeupe wà. — Peho Apew tawhu pe pureruze'egaw henoz pà nehe, i'i wà. Nezewe uzapokatu ukatu haw 'ym a'e wà. 19 Tawhu urereko haw uhua'u. Nuruiko kwaw puruàmàtyry'ymar romo ure. Tuweharupi uruiko tuwihawete hemiruze'eg ikatu ma'e romo. Màràzàwe tuwe pezeagaw peiko imumaw paw rehe. Aipo peityk putar Tupàn pe imono pyrer nehe, i'i izupe.

20 — Nuruzapo pixik kwaw agwer ma'e, i'i Zoaw. — Namumaw pixik kwaw tawhu peneko haw ihe nehe. Naityk pixik kwaw nehe no. 21 Na'urepurapo wer kwaw agwer ma'e rehe. Amo awa ywytyr Eparai ywy rehe har Xew her ma'e Mikiri ta'yr a'e, uzypyrog Tawi ureruwihaw iàmàtyry'ym kar pà amo teko wanupe a'e. Xo a'e awa

zo pemur ihewe nehe. A'e mehe aha putar xe wi nehe, i'i izupe. — Oromomor putar iàkàgwer pàrirogaw ikupe wi newe ure nehe, i'i kuzà Zoaw pe.

22 Na'e oho kuzà teko tawhu pe har wanupe pureruze'egaw imume'u pà kury. Weruzar ize'eg wà. Omonohok Xewa iàkàg izuwi wà. Omomor iàkàgwer pàrirogaw ikupe pe Zoaw pe wà kury. Na'e upy Zoaw uxi'àm kury. Omono'og zauxiapekwer uzehe we har paw wà. Upaw rupi wezar a'e tawhu wà, weko haw pe oho pà wà. Na'e uzewyr Zoaw oho tuwihawete Tawi hake Zeruzarez pe kury.

Tawi hemiruze'egatu zauxiapekwer wà

23 Zoaw wiko zauxiapekwer Izaew izuapyapyr wanuwihaw romo kury. Menai Zoiaz ta'yr wiko Kere wanuwihaw romo a'e, Pere wanuwihaw romo no. 24 Anoniràw uzekaiw awa zemunehew paw pe imono kar pyrer wanehe. Umuma'erekoahy kar tuweharupi wà. Zuzapa Airuz ta'yr wiko pureruze'egaw imume'u har romo tuwihawete henataromo. 25 Xew (amo ae Xew a'e) wiko tuwihawete ze'eg pape rehe imuapykar har romo. Zanok a'e, Amiatar a'e no, wiko xaxeto Tupàn henataromo a'e wà. 26 Ira Zair tawhu pe har a'e no, wiko xaxeto romo Tawi pe a'e no.

21

Uzuka Xau iànàm paw wà

1 Tawi tuwihawete romo heko mehe we uhem ma'uhez taw uhua'u ma'e Izaew wanupe kury. Wanemi'u umumaw na'iruz kwarahy ihyk 'ym pà wanupe. A'e rupi upuranu Tawi oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe kury. Uwazar Tupàn ize'eg izupe. — Xau a'e, iànàm a'e wà no, puruzuka ma'e romo wanekon herenataromo wà. Ta'e uzuka teko Zimeàw tawhu pe har a'e wà xe, i'i Tupàn Tawi pe.

2 Zimeàw tawhu pe har nuiko kwaw Izaew izuapyapyr romo wà. Amohe ywy rehe har wapehegwera'i romo wanekon wà. Kwehe mehe Izaew uzapokatu uze'egaw wanehe we wà, wazuka 'ym àwàm imume'uahy pà wanupe wà. Xau uzeagaw wamumaw pà. Ta'e izekaiw katu wer Izaew wanehe Zuta wanehe a'e xe. Tawi wenoz teko Zimeàw pe har uzeupe a'e wà kury. Uze'eg wanupe. 3 — Ma'e apuner iapo haw rehe peme ihe nehe. Xau uzapo iaiw ma'e peme a'e. Hepurumekuzar wer hemiapo kwer rehe ihe kury. Nezewe mehe pemono putar peze'egatu Tupàn hemiaihu wanehe nehe, i'i wanupe.

4 Uwazar ize'eg izupe wà. — Nuruputar kwaw temetarer Xau hemiapo kwer hekuzaromo ure. Na'urepuruzuka wer kwaw ni pità i Izaew zuapyr rehe ure no, i'i izupe wà. — Ma'e peputar peme heremiapo ràm, i'i Tawi wanupe.

5 — Xau ipuruzuka wer urerehe ipurumumaw wer urerehe upaw rupi katete a'e. Na'ipurumuigo kar wer kwaw urerehe Izaew waiwy rehe a'e. 6 A'e rupi, emur 7 izuapyapyr urewe ne wà nehe. Ure uru'azuwyk putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ure wà nehe, Zimea tawhu Xau izexak kar awer pe ure wà nehe. Xau Tupàn hemixak kwer romo hekon kwehe mehe a'e, i'i izupe wà. — Amono putar peme ihe wà nehe, i'i tuwihawete wanupe.

7 A'e 'ym mehe umume'uahy uze'eg Zonata pe Tupàn henataromo a'e. A'e rupi nupuner kwaw Mewimozet Zonata ta'yr Xau hemimino izuka kar haw rehe Zimeàw pe har wanupe. 8 Upyhyk Aramoni kury. Upyhyk amo Mewimozet no. Hizipa Ai imemyr Xau hemireko imemyr romo wanekon wà. Upyhyk 5 Meraw Xau tazyr imemyr Aniriew Maraziraz ta'yr hemireko imemyr wà no. Meora pe har romo wanekon wà. 9 Omono Tawi a'e 7 wà kury, teko Zimeàw pe har wanupe wà kury. U'azuwyk ywytyr rehe Tupàn henataromo wà. Umàno paw rupi uzehezehe wà. Àmàn ipaw etea'i mehe uzeapo a'e ma'e. Arozràn xewar her ma'e ipo'o haw rehe wazypyrogaw rehe uzeapo.

10 Na'e Hizipa Xau hemirekoagaw kwer upyhyk amo pàn hyru iapo pyr kury. Uzapo wàpuzràn pixika'i ma'e itahu 'aromo. Oho a'e pe arozràn ipo'o haw rehe wazypyrogaw mehe. Xo kwarahy ipaw mehe xo àmàn wanetekwer wanehe ikyr mehe zo uhem oho a'e wi. 'Aromo wiràmiri ipuru'u wer wano'o kwer rehe wà. Nuze'u

kar kwaw wà. Pyhaw miar hehaite ma'e ipuru'u wer wano'o kwer rehe wà. Nuze'u kar kwaw wà.

11 Amo umume'u Hizipa hemiapo kwer oho Tawi pe wà. 12 Henu mehe Tawi oho Zamezireaz tawhu pe. Upyro Xau ikagwer Zonata ikagwer a'e pe har wanuwi. A'e 'ym mehe Piri ywy rehe har umuzaiko Xau hetekwer Zonata hetekwer Mete-Xà tawhu myter pe wazuka re wà. Zamez tawhu pe har weraha wanetekwer a'e wi wà. Tawi upyro wakàgwer wanuwi kury. 13 Omono'og Xau ikagwer Zonata ikagwer rehe we amogwer 7 izuka pyrer wakàgwer rehe we kury. 14 Utym wakàgwer paw Ki Xau tu itym awer pupe, Zera tawhu Mezàmi ywy rehe har pe. Teko uzapo tuwihawete hemiapo kar haw paw wà. A'e re Tupàn wenu teko ize'eg mehe wà. Upytywà wà kury.

Zeàmàtyry'ymaw Piri ywy rehe har wanehe har

15 Amo 'ar mehe Piri ywy rehe har uzàmàtyry'ym wi Izaew wà wà kury. Tawi oho wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym pà wà kury. Waàmàtyry'ym mehe we ikene'o tuwe Tawi. 16 Amo awa aiha katu ma'e Izimimenowe her ma'e werur amo purukutukaw itazu morog her ma'e iapo pyrer a'e. Heta 5 kir ru'u ipuhuz taw a'e. Werur takihepuku ipyahu ma'e no. — Apuner Tawi izuka haw rehe ihe, i'i uzeupe. 17 Amizaz Zeruz imemyr upytywà Tawi oho kury, a'e awa wi ipyro pà kury. Ukutuk Amizaz a'e Piri ywy rehe har izuka pà. Na'e zauxiapekwer Tawi rehe we har umume'uahy ma'e Tupàn henataromo wà kury. — Ko 'ar henataromo nereho pixik kwaw urerupi zeàmàtyry'ymawhu pe nehe kury, i'i Tawi pe wà. — Ereiko tatainy ài Izaew wanupe. Na'urepuruzuka kar wer kwaw nerehe amo pe ure, i'i izupe wà.

18 Amo ae 'ar mehe Izaew uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har oho Go tawhu pe wà. Ximekaz Uza tawhu pe har uzuka awa aiha katu ma'e Xape her ma'e a'e.

19 Uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har waiko Go pe wà. Eràn̂à Zair ta'yr Merez pe har uzuka Kurià Kaz pe har. Kurià ipurukutukaw i'yw iànàgatu haw nuzawy kwaw kyhaw imupari haw izita iànàgatu haw a'e.

20 Na'e uzàmàtyry'ym oho Kat tawhu pe wà kury. Amo awa aiha katu ma'e izuapyapyr ta'yr wiko a'e pe. Pitàitàigatu ipo pe heta 6 ikwà. Pitàitàigatu ipy pe heta 6 ipyha no. 21 — Pemur kar amo awa nehe. Azuka putar ihe nehe, i'i Izaew wanupe. Na'e Zonata Ximez Tawi ryky'yr ta'yr uzuka a'e awa a'e kury.

22 A'e 4 awa wiko awa aiha katu ma'e Kat tawhu pe har wazuapyapyr romo wà. Zauxiapekwer Tawi rehe we har uzuka a'e 4 awa a'e wà.

22

Umuzàg Tawi zegar haw uzemurywete haw

1 Na'e umuzàg 'aw zegar haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e, ta'e Tupàn upyro Tawi Xau wi a'e xe, amogwer iàmàtyry'ymar paw wanuwi a'e xe.

2 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hepyro har romo. Nuzawy kwaw tàpuzuhu ita iapo pyrer ihewe.

3 Nuzawy kwaw itahu hezeàmimaw ihewe.
Ni amo nahezuka kwaw hehe we hereko mehe wà.
Hepyro u'yw wi purumimaw ài a'e.
Uzuka heàmàtyry'ymar hepyro pà. Hepyro har romo hekon.
Uzekaiw katu herehe ma'erahy wi hepyro pà.

4 Ahapukaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — Hepytywà pe nehe, a'e izupe.
Hepyro heàmàtyry'ymar wanuwi.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

5 Hemàno àwàm umàmàn heywyr 'ykotokaw ài.
Hezuka àwàm uhem he'aromo 'ykotokaw ài.

6 Hemàno àwàm heàpixipixi kyhàhàm ài.
Hetym àwàm uzapo puruzuka haw hepyhyk pà.

7 Nàro kwaw hepyro haw. A'e rupi ainoz hezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.
— Hepytywà pe nehe, a'e izupe.

Wenu heze'eg wàpuz me wiko mehe.
Herenu herehapukaz mehe.

8 Na'e ywy uryryryryz tuwe a'e.
Ywytyr wapy uryryryryz tuwe a'e wà.
Ta'e wikwahy Tupàn a'e xe.
9 Tàtàxiner uhem ixi wi.
Tàtàpyzgwer uhem izuru wi.
Tata purapy ma'e uhem izuru wi.
10 Umuezyw kar Tupàn ywak uwezyw mehe.
Heta ywàkun ipihun ma'e ipy iwy pe tur mehe.
11 Uwewe wà kerumin ikupe pe.
Na'arewahy oho ywytu pepo rehe.
12 Uzepyk pytunaw pupe,
Ywàkun ipihunahy ma'e pupe. Ywàkun 'y pupe tynehem ma'e izywyr hin a'e.
13 Àmàn iweraw paw umunyk tàtàpyzgwer henataromo.

14 Na'e umuweraw kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e àmàn ywak rehe.
Uzenu ywate wera'u ma'e ize'eg mehe.
15 Omomor u'yw. Umuhàmuhàz kar wàmàtyry'ymar wà.
Wemiapo kwer àmàn iweraw paw pupe umuzàmuzàn kar pà.
16 Wàmàtyry'ymar pe uze'egahy mehe
wakutyr àmàn imuwerawahy kar mehe
ywy yryhu iwy pe har uzexak kar a'e.
Ywy 'y iwy pe har uzexak kar a'e no.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyho opo ywak wi hepyhyk pà,
Hepyro yryhu iwy wi.
18 Umunàn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heàmàtyry'ymar ihewi wà.
Umunàn herehe iakatuwawahy 'ym ma'e wà. Upaw rupi ikàg wera'u ihewi wà.
19 Hereko haw zawaiw katu mehe ur heàmàtyry'ym pà wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hepyk wanuwi.
20 Hepyro katu 'ymaw wi,
hepyro a'e, ta'e hekatu izupe ihe xe.

21 Tupàn umekuzar heremiapo kwer ihewe, ta'e imunar 'ym ma'e romo aiko ihe xe.
Umur uze'egatu herehe, ta'e nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe xe.
22 Tuweharupi aruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ihe.
Napuir pixik kwaw hezar wi.
23 Aruzar ize'eg paw,
napytu'u kwaw hemiapo putar haw heruzar ire
24 Nazawy kwaw henataromo. Ukwaw hereko haw.
Muite ikatu 'ymaw wi hepyta haw.
25 A'e rupi umekuzar heremiapo kwer ihewe ta'e hemu'em 'ym ma'e romo aiko ihe xe.
Ukwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw herehe heta 'ymaw a'e.

26 Ne, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nerepuir kwaw nerehe uzeruzar ma'e wanuwi, upytu'u 'ym ma'e wanuwi.
Nekatu newe ikatu ma'e iapo har wanupe no.
27 Aze naheta kwaw ikatu 'ymaw amo rehe, ikatu ma'e romo ereiko izupe nehe no.
Ereiko neàmàtyry'ymar waàmàtyry'ymar romo.
28 Erepyro hemetarer 'ym ma'e wà.
Eremuigo kar wiko wera'u ma'e hemetarer 'ym ma'e romo ne wà.
29 Ne, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ereiko tatainy zàwe ihewe.
Ne, hezar, eremumaw pytunaw ihewi.
30 Hemukàg kar heàmàtyry'ymar wakutyr heho mehe.
Hemukàg kar wakàgaw wamumaw mehe.

31 Xo ikatuahy ma'e xo Tupàn uzapo a'e.
Uzapo wemimume'u kwer.
Nuzawy kwaw u'yw wi purupyro ma'e,
Ikàgaw hekar har wanupe.
32 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e zutyka'i wiko Zanezar romo.
A'e zutyka'i zanepyro ikatu 'ymaw wi.
33 Wiko hezeàmimaw ikàg ma'e romo.
Wyzài ywy rehe heho mehe uzekaiw katu herehe.
34 Nahemu'ar kar kwaw.
Hemonokatu ywytyr rehe.
35 Hemu'e puruàmàtyry'ymaw rehe.
Nezewe mehe akwaw ywyrapar tàtàahy ma'e pupe u'yw imomor haw.

36 Ne, Tupàn, ereiko purupyro haw romo ihewe.
Hepytywà awer nerehe we har hemukàg kar a'e.
37 Nahepyhyk kar kwaw heàmàtyry'ymar wanupe.
Ni pitài haw rupi na'ar kwaw ihe.

38 Aha heàmàtyry'ymar wanaikweromo ihe. Amumaw ihe wà.
Napytu'u kwaw waneityk 'ym mehe we.
39 Azuhazuhaw ihe wà. Nupuner kwaw upu'àm wi haw rehe wà.
Wiko heityk pyrer romo hepy huwake wà.
40 Eremur nekàgaw ihewe zeàmàtyry'ymawhu pe heho mehe.
Eremur heàmàtyry'ymar wanetykaw ihewe.
41 Eremuzàn kar heàmàtyry'ymar ihewi wà.
Amumaw herehe iakatuwawahy 'ym ma'e ihe wà.
42 Wekar upytywà àwàm oho wà, ni amo nupuner kwaw wapyro haw rehe wà.
Wenoz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà. Nuwazar kwaw wanupe.
43 Azuhazuhaw ihe wà. Uzeapo ywy ku'i kwer romo wà.
Apyrog wanehe to'om pe rupi har zàwenugar rehe hepyrogaw ài ihe.

44 Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi ne, heremiruze'eg wainuromo har wanuwi ne.
Hemuigo kar teko tetea'u wanuwihaw romo.
Teko ko 'ar 'ym mehe we heremigwaw 'ym wà,
wiko ihewe uma'ereko ma'e romo wà kury.
45 Amo ae ywy rehe har uzemumew herenataromo wà.
Uzapo heremiapo putar haw heze'eg mehe wà.
46 Ukyze ihewi wà. Wakàgaw uhem wanuwi.
Uhem weko haw tawhu tàtà wi wà.

47 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko teko paw wazar romo nehe.
Pemume'u hepyro har ikatu haw nehe. Tupàn wiko hepyro har romo a'e.
Pemume'u ikàgaw uhua'u haw nehe.
48 Umur heàmàtyry'ymar wanetykaw ihewe.
Weruzar kar heze'eg teko tetea'u wanupe.
49 Hepyro heàmàtyry'ymar wanuwi.

Ne, Tupàn, eremur heàmàtyry'ymar wanetykaw ihewe.
Hepyk pe ne, awa puruzuka ma'e wanuwi ne.
50 A'e rupi, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, amume'u putar nekatu haw nekàgaw teko tetea'u wanupe ihe nehe.
Azegar putar nekatu haw rehe nehe.
51 Tupàn umur tuwihawete iàmàtyry'ymar wanetykaw a'e, wemixak kwer pe a'e.
Tupàn wexak kar upuruamutar haw wemixak kwer pe a'e,
Tawi pe a'e. Wexak kar putar izuapyapyr wanupe a'e nehe no, awyzeharupi a'e nehe no.

23

Tawi ze'eg iahykaw rehe arer

1 Amuapyk putar Tawi Zexe ta'yr ze'eg iahykaw rehe arer xe ihe nehe kury. Tawi wiko awa Tupàn hemimukàg karer romo a'e. Tupàn Zako izar wexak Tawi tuwihawete romo imuigo kar pà. Tawi uzapo zegar haw puràg eteahy ma'e tetea'u Izaew wanupe a'e. Na'aw ize'eg awer xe kury.

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe hemuze'eg kar a'e, hemuze'eg kar a'e.
Ize'eg hereme rehe hin.
3 Tupàn Izaew wazar uze'eg.
Izaew wanehe uzekaiw ma'e uze'eg ihewe.
Tuwihawete katu haw rupi pureruze'eg ma'e a'e,
Tupàn hemimutar iapo pà pureruze'eg mehe a'e,
4 Wiko kwarahy ku'em mehe uhem ma'e ài a'e,
ywàkun heta 'ym mehe uhem ma'e ài a'e. Nuzawy kwaw kwarahy àmàn ikyr ire ka'api'i imuhyape katu kar har.

5 Nezewe Tupàn omono putar uze'egatu hezuapyapyr wanehe nehe.

Ta'e uzapo uze'egatu tuweharupi àràm
ihewe xe.
Ikatu ize'egatu a'e. Uzapo putar ma'e a'e
ze'eg rupi katete azeharomoete a'e
nehe.
Xo a'e ma'e zo aputar ihe.
Uzapo putar uze'egatu a'e nehe.

6 Hehe uzeruzar 'ym ma'e nuzawy kwaw
xu heityk pyrer wà.
Ni amo nupyhyk kwaw xu opo pe wà.
7 Aze ipurupyhyk wer hehe wà nehe, upy-
hyk putar ywyra pupe wà nehe, ita
per pupe wà nehe.
Ukaz putar tata pupe upaw rupi katete wà
nehe, i'i Tawi.

Tawi hemiruze'eg zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e wà

8 Amuapyk putar zauxiapekwer waner Tawi hemiruze'eg teko wanemigwaw katu kwer xe ihe wà nehe kury. Zozewemaxewet Takemoni parer. Wiko amo zauxiapekwer na'iruz ipuruzukaiwahy ma'e her ma'e wanuwihaw romo. Upurukutukaw pupe uzuka 800 awa pitài zeàmàtyry'ymawhu pe wà.

9 Ereazar Nono ta'yr Aoi hemimino wiko a'e na'iruz wainuromo har romo a'e no. Amo 'ar mehe oho Tawi rupi Piri ywy rehe har uzemono'og ma'e waàmàtyry'ym pà. Uzewyr Izaew wakykwerupi wà Piri ywy rehe har wanuwi a'e 'ym mehe wà. 10 Ereazar upyta a'e pe Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym pà. Uzeapakwar ipo. A'e rupi nupuner kwaw utakihepuku wi opo iwàpytymawok pà. Uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e puretykaw uhua'u ma'e a'e 'ar mehe Ereazar rupi. Zeàmàtyry'ymawhu ipaw ire uzewyr Izaew Ereazar heko haw pe wà, kamirtàtà henuhem pà Piri ywy rehe har umàno ma'e kwer wanuwi wà.

11 Xàmà Aze ta'yr Arar zuapyr. Amo 'ar mehe Piri ywy rehe har uzemono'og Erei pe wà. Heta kumana'i ràn erewir her ma'e itymaw a'e pe. Uzàn Izaew Piri ywy rehe har wanuwi wà. 12 Xàmà upyta a'e pe a'e ma'etymaw ipyro pà. Uzuka Piri ywy rehe har wà. Uzapo kar Tupàn puretykaw uhua'u ma'e a'e 'ar mehe Xàmà pe.

13 Amo kwarahy mehe arozràn ipo'o haw 'ar ihem etea'i mehe na'iruz awa a'e 30 tuwihaw wainuromo har wezyw oho itakwaruhu Ànurà her ma'e pe. Tawi wikuwe a'e pe. Amo Piri ywy rehe har uzapo uker haw ywyàpyznaw awa aiha katu ma'e waneko haw her ma'e pe wà. 14 A'e 'ar rehe Tawi uzapo itahu tetea'u weko haw romo kury. Amo Piri ywy rehe har wiko Merez taw pe wà. 15 Na'e Tawi uputar amo ma'e kury. — Aze mo amo werur 'y ihewe ytyzuzàmaw Merez hukenaw huwake har wi nehe, a'e mehe mo herurywete.

16 A'e rupi a'e na'iruz zauxiapekwer ikwaw katu pyr a'e wà, wahaw Piri ywy rehe har wanàpuz ràn wanenaw oho a'e wà. Wenuhem 'y a'e ytyzuzàmaw wi wà. Weraha Tawi pe wà. Nu'u kwaw Tawi a'e 'y. Uzakook ywy rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imono pyr romo. Uze'eg nezewe. 17 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Napuner pixik kwaw ko 'y i'u haw rehe. Nuzawy kwaw 'aw awa wanuwykwer i'u haw. Ta'e uzezuka tària'i ihewe herur pà a'e wà xe, i'i. A'e rupi nu'u kwaw a'e 'y. A'e na'iruz ikwaw katu pyr uzapo agwer ma'e wà.

18 Amizaz Zoaw tyky'yr Zeruz memyr wiko a'e 30 ikwaw katu pyr wanuwihaw romo a'e. Uzàmàtyry'ym 300 awa upurukutukaw pupe wà. Uzuka paw wà. A'e rupi uzekwaw wera'u kar a'e 30 wainuromo. 19 Teko ukwaw wera'u Amizaz her amogwer 30 wanuwi wà. Uzeapo wanuwihawete romo. A'e na'iruz awa uzekwaw wera'u kar Amizaz wi a'e wà.

20 Menai Zoiaz ta'yr Kawizeew parer wiko zauxiapekwer ikwaw katu pyr romo a'e. Uzapo ma'e tetea'u ukyze 'ym pà. Uzuka mokoz zauxiapekwer Moaw izuapyapyr ikàg wera'u ma'e wà. Amo 'ar mehe àmàn tàtà ikyr mehe we uwezyw oho ywykwaruhu pupe. Amo zàwàruhu iriàw wikuwe a'e pe. Uzuka Menai a'e zàwàruhu. 21 Uzuka amo awa Ezit ywy rehe arer iaiha katu ma'e ikàg ma'e a'e no. Ezit rehe arer weraha purukutukaw uzeupe. Menai oho ikutyr ywyra àràpuhàràn wanehe pokokaw pupe. Wenuhem ipurukutukaw ipo wi. Na'e uzuka a'e Ezit ipurukutukaw pupe. 22-23 Agwer ma'e uzapo Menai a'e. Wiko

ikwaw wera'u pyr romo a'e 30 wanehe we. A'e na'iruz uzekwaw wera'u Menai wi wà. Tawi uzapo kar zauxiapekwer wàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo a'e.

24-39 Amume'u putar amogwer 30 wanehe we har waner xe ihe wà nehe kury. Azaew Zoaw tywyr. Eràna Nono ta'yr Merez parer. Xama, Erik no, Aroz tawhu pe har wà. Eri Peret parer. Ira Ik ta'yr Tekoa tawhu parer. Amiezer Anatot parer. Memunai Uza parer. Xarimo Aoi zuapyr. Maraz. Erew Mana ta'yr Neto parer. Haz Himaz ta'yr Zimea Mezàmi ywy rehe har parer. Menai Piratom parer. Inaz ywyàpyznaw Ga her ma'e parer. Amiawmo Arawa rehe arer. Azmawet Mauri parer. Eriaw Xawmo parer. Zazez ta'yr wà. Zonata. Xama, Aiàw Xarar ta'yr no, Arar izuapyapyr wà. Eriperet Akamaz ta'yr Maaka parer. Erià Aitopew ta'yr Ziro parer. Ezero Karamew parer. Paraz Araw rehe arer. Igaw Nàtà ta'yr Zowa parer. Mani Kaz ywy rehe arer. Zerek Amon parer. Naraz Meerot parer Zoaw puruzuka haw heraha har, Zeruz memyr. Ira, Karew Zaxir parer wà. Uri Ete zuapyr.

Heta 37 zauxiapekwer ikwaw katu pyr wà.

24

Upapar kar Tawi teko wà

1 Amo ae 'ar mehe wikwahy Tupàn teko Izaew wanupe. A'e rupi uzapo kar ma'e Tawi pe. Epuraraw kar ma'erahy Izaew wanupe nehe, i'i izupe. — Eho teko Izaew izuapyapyr wapapar pà nehe, Zuta izuapyapyr nehe no, i'i izupe.

2 Na'e umume'u Tawi ko iapo pyràm zauxiapekwer wanuwihaw Zoaw her ma'e pe kury. — Eho amogwer tuwihaw wanupi Izaew ta'yr wazuapyapyr waneko haw nànàn nehe. Ezypyrog neata haw rehe tawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe nehe. Eata eho iko tawhu kwarahy hemaw awyze har kutyr har pe nehe no. Tawhu nànàn eho nehe. Ta'e hepurukwaw wer zanereta haw rehe ihe xe, i'i izupe.

3 Uwazar Zoaw Tawi ize'eg izupe, — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umueta tetea'u kar Izaew a'e wà nehe. Tuwe waneta àwàm uhua'u wera'u putar 100 haw rupi waneta haw ko 'ar rehe har wi nehe. Tuwe ereikuwe waneta tetea'u àwàm hexak pà nehe. — Màràzàwe tuwe nepurupapar wer wanehe, i'i izupe hehe upuranu pà.

4 Nezewe rehe we upapar kar Tawi Izaew Zoaw pe amogwer tuwihaw pe wà. A'e rupi uhem oho Tawi henatar wi Izaew wapapar pà wà kury.

5 Wahaw Zotàw yrykaw wà. Umuapyk wàpuzràn Aroer tawhu huwake kwarahy hemaw awyze har kutyr wà. Amer ywyàpyznaw pe Kaz ywy rehe tuz a'e wi, oho kwarahy heixe haw awyze har kutyr Zazer tawhu pe wà. 6 A'e re wata wi oho waiko Zireaz kutyr wà. Uhem Ete izuapyapyr waiwy rehe Kanez her ma'e pe wà. A'e re oho Nà ywy rehe wà. A'e wi oho kwarahy heixe haw kutyr wà. Uhem Xitom tawhu pe wà. 7 A'e re oho kwarahy hemaw awyze har rehe har kutyr wà, Xir tawhu pe wà. Heta pàrirogaw aiha katu ma'e Xiro izywyr. A'e wi oho tawhu Ewe izuapyapyr waneko haw nànàn wà, Kànàà izuapyapyr waneko haw nànàn wà no. Iahykaw rehe oho tawhu Merexewa her ma'e Zuta ywy rehe har pe wà. Kwarahy hemaw awyze har rehe har kutyr tuz. Upapar teko paw a'e ywy nànàn a'e tawhu nànàn wà. 8 Umumaw 9 zahy 20 'ar rehe we wata pà wà. A'e re uzewyr Zeruzarez pe wà, Izaew ywy nànàn wata re wà. 9 Uze'eg oho tuwihawete pe wà, — Urupapar awa zauxiapekwer romo weko haw rehe upuner ma'e oroho ure wà. Heta 800 miw Izaew ywy rehe wà. Heta 500 miw Zuta ywy rehe wà no, i'i izupe wà.

10 Wapapar ire ukwaw Tawi ikatu 'ym ma'e hemiapo kwer a'e kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, azapo ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e ihe, heremiaihu wapapar kar pà ihe. Nereharaz heremiapo kwer wi nehe. Heremiapo kwer nuzawy kwaw he'o ma'e hemiapo kwer.

11-12 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury, Kaz Tawi pe ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har pe kury. — Eze'eg eho Tawi pe herekuzar romo nehe. — Amono putar na'iruz ma'e newe nehe. Exaexak pitài ma'e amogwer ma'e wanuwi

nehe. Azapo putar neremixak ràm ihe nehe, ere izupe nehe, i'i Tupàn Kaz pe kury. Iku'egwer pe upu'àm Tawi. 13 Ipu'àm ire uze'eg Kaz oho izupe. Umume'u Tupàn hemimume'u kwer Tawi pe. Na'e upuranu hehe. — Ma'enugar ereputar nehe. Aze ru'u, neywy rehe har umumaw putar na'iruz kwarahy temi'u ihyk 'ym pà wà nehe. Aze ru'u, eremumaw putar na'iruz zahy nereàmàtyry'ymar wanuwi nezàn pà nehe. Aze ru'u, neywy rehe har umumaw putar na'iruz 'ar uperewahy pà wà nehe. Exaexak kury. A'e re emume'u neremixak kwer nehe. A'e re amume'u putar neze'eg awer Tupàn pe nehe.

14 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Azemumikahy ihe kury. Naputar kwaw awa herehe wazepyk àwàm ihe. Tuwe Tupàn ae uzepyk zanerehe nehe, ta'e zanepuhareko a'e xe, i'i Tawi izupe.

15 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar perewahy Izaew izuapyapyr wanehe kury. Uzypyrog teko ipuraraw pà ku'em mehe. Xo na'iruz 'ar pawire iperewir wà. Umàno 70 miw Izaew wà. 16 Tupàn reko haw pe har uzypyrog oho Zeruzarez pe har wazuka pà. A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umupytu'u kar. — Epytu'u kury. Uhyk kury, i'i Tupàn izupe. Tupàn reko haw pe har uhem arozràn iapirer henuhemaw huwake. Araun Zepu zuapyr a'e ywy izar romo hekon.

17 Wexak Tawi Tupàn reko haw pe har teko wazuka har. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — Xo ihe zo ikatu 'ym ma'e romo aiko nerenataromo. Ihe aiko iawy har romo. Ma'e uzapo ko teko wà. Màràzàwe tuwe erezepyk iko wanehe. Ezepyk heànàm wanehe nehe. Ezepyk zo teko wanehe nehe.

18 A'e 'ar mehe we uze'eg Kaz oho Tawi pe. — Ezeupir eho arozràn iapirer henuhemaw pe nehe, Aruwana ywy rehe har pe nehe. Ezapo amo ma'ea'yr hapy haw a'e pe Tupàn henataromo nehe, i'i izupe.

19 Weruzar Tawi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg kury, Kaz hemimume'u kwer rupi katete kury. 20 Araun ume'e ywytyr wi. Wexak tuwihawete a'e pe. Wexak amogwer tuwihaw Tawi rehe we har wà no. — Ur ihewe uze'eg pà wà, i'i uzeupe. A'e rupi wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe kury, Tawi henataromo kury. 21 Upuranu hehe. — Hezar, màràzàwe tuwe erezur xe, i'i izupe. — Azur 'aw ywy ime'eg kar pà newi. Azapo putar ma'ea'yr hapy haw xe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe, ko perewahy imumaw pà nehe, i'i izupe.

22 Na'e uze'eg Araun izupe. — Hezar. Epyhyk wyzài ma'e neremimutar nehe, Tupàn pe imono pà nehe. Ai'aw tapi'ak izuka pyràm hapy pyràm xe wà. Nako wazu'yw rehe har wà no. Nako ywyrapew arozràn apirer henuhemaw no. Zepe'aw romo uzeapo putar nehe.

23 Omono Araun a'e ma'e paw tuwihawete pe. — Tuwe neremimono ràm neremizuka ràm ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar pe nehe, i'i izupe.

24 Uwazar tuwihawete Araun ize'eg izupe. — Nekatuahy. Napuner kwaw ipyhyk e haw rehe. Amekuzar putar ko ma'e upaw rupi katete ihe nehe. Namono kwaw ma'e ihewe hekuzar 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, hezar pe nehe, i'i izupe. — Aze amono heremetarer a'e ma'e hekuzaromo nehe, xo a'e mehe zo amono putar a'e ma'e Tupàn pe nehe, hapy pà henataromo nehe, i'i izupe. Na'e ume'eg kar a'e ywy arozràn apirer henuhemaw kury. Ume'eg kar tapi'ak wà no. Omono itaxig parat wanekuzar romo. Heta 70 kàràm ipuhuz taw rehe. 25 Na'e uzapo ma'ea'yr hapy haw a'e pe kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. Omono a'e ma'ea'yr izupe. Umunyk tata wanehe. Ukaz paw Tupàn henataromo. Omono amo ae ma'e Tupàn pe uzemuawyze kar pà wà no. Wenu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heminozgwer. Uwazar a'e. Upaw perewahy Izaew izuapyapyr waiwy wi kury.

1 TUWIHAWETE WÀ

Tuwihawete Tawi itua'uhez a'e kury

1 Tuwihaw Tawi itua'uhez tuwe a'e kury. Tàpuz me uma'ereko ma'e upyk zewàwànaw pupe wà. Nezewe rehe we huwixàg. Nupuner kwaw uzemuaku haw rehe. 2 A'e rupi izupe pureruze'egaw imume'u har uze'eg izupe wà kury. — Tuwihaw Tawi, i'i wà. — Uruekar putar amo kuzàwaza nerehe we àràm nerehe uzekaiw ma'e romo ure nehe. Uker putar nepehegwer rehe nemuaku kar pà nehe, i'i izupe wà.

3 Na'e wekar kuzàwaza ipuràg eteahy ma'e oho Izaew waiwy nànàn wà kury. Xunez tawhu pe wexak kuzàwaza Amizàg her ma'e wà. Weraha tuwihawete pe wà. 4 Ipuràg eteahy Amizàg a'e. Wiko tuwihawete pe uma'ereko ma'e romo kury. Uzekaiw katu hehe. Nuker kwaw Tawi ipuhe hemireko ài. Nuzapo kwaw a'e ma'e izupe.

Anoni heko wer zepe tuwihaw romo

5-6 Amixàràw umàno a'e 'ar 'ym mehe. Tawi ta'yr ipy wikuwe ma'e a'e, Anoni her romo Azit imemyr romo hekon a'e. Awa ipuràg eteahy ma'e romo hekon Anoni. Tawi numupytu'u kar kwaw ma'e iapo mehe. — Màràzàwe tuwe erezapo agwer ma'e, ni'i pixik kwaw. A'e rupi uzapo wemiapo putar haw oho iko. Heko wer tetea'u tuwihawete romo. Omono'og ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe heraha pyr tetea'u wà. Omono'og kawaru tetea'u wà no. Omono'og 50 awa wà no. Wyzài taw pe wyzài ywy rehe iho mehe oho hupi wà. 7 Uze'eg Anoni oho Zoaw Zeruz imemyr pe kury, xaxeto Amiatar pe no. Wiko hehe we wà kury. Uputar tuwihawete romo heko àwàm a'e wà no. 8 Amo awa nuputar kwaw tuwihawete romo heko àwàm a'e wà. Na'aw waner xe wà kury: Xaxeto Zanok her ma'e. Menai Zoiaz ta'yr. Tupàn ze'eg imume'u har Nàtà her ma'e. Ximez. Hei. Zauxiapekwer Tawi rehe uzekaiw ma'e wà.

9 Amo 'ar mehe Anoni uzuka amo ma'ea'yr oho ita moz her ma'e pe ytyzuzàmaw Hozew her ma'e huwake wà: àràpuhàràn wà, tapi'ak awa wà no, tapi'aka'yr ikyra katu ma'e wà no. Wenoz Tawi ta'yr a'e pe wà. Wenoz amogwer Tawi hehe we har a'e pe wà no. Zuta ywy rehe har romo wanekon a'e wà. 10 Xàrumàw wiko tywyr amo u hemireko pupe har romo a'e. Nuenoz kwaw a'e. Amo awa nuenoz kwaw wà no. Ni Nàtà Tupàn ze'eg imume'u har, ni Menai, ni zauxiapekwer Tawi rehe uzekaiw ma'e nuenoz kwaw wà.

Wiko Xàrumàw tuwihawete romo kury

11 Na'e oho Nàtà Matexewa Xàrumàw ihy pe uze'eg pà kury. Upuranu hehe. — Aipo erekwaw Anoni Azit memyr tuwihaw romo uzemuigo kar awer ne. Tuwihaw Tawi nukwaw pixik kwaw ma'e uzeapo ma'e kwer a'e. 12 Amume'u putar amo pureruze'egaw ihe kury. Aze nepurupyro wer nezehe nehe, aze nepurupyro wer nememyr rehe nehe no, 13 eze'eg eho tàrityka'i tuwihaw Tawi pe kury. — Tuwihaw Tawi, ere izupe nehe. — Aipo neremume'u kwaw nera'yr Xàrumàw nerekuzaromo tuwihaw romo heko àwàm ne. — Wapyk putar tuwihaw henaw rehe hemàno re nehe, nere'e kwaw aipo. Màràzàwe tuwe Anoni uzeapo tuwihaw romo kury, ere izupe nehe, i'i izupe.

14 Uze'eg wi Nàtà izupe. — Tuwihaw pe neze'eg mehe we ahem putar a'e pe ihe nehe no. — Azeharomoete ize'eg, a'e putar izupe neze'eg awer rehe ihe nehe no.

15 Na'e Matexewa oho tuwihaw iker haw pe izupe uze'eg pà kury. Tua'uhez tuwe Tawi. Amizàg Xunez parer uzekaiw iko hehe. 16 Wapyk Matexewa upenàràg rehe tuwihawete henataromo kury. Upuranu Tawi hehe. — Ma'e ereputar, i'i izupe.

17 Uwazar ize'eg izupe. — Tuwihawete Tawi. Eremume'u hememyr Xàrumàw tuwihawete romo heko àwàm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ne, nerekuzaromo tuwihawete henaw rehe iapyk àwàm ne. 18 Anoni uzeapo tuwihawete romo kwez kury. Nerekwaw kwaw hemiapo kwer. 19 Uzuka ma'ea'yr tetea'u Tupàn henataromo wà: tapi'ak awa wà, àràpuhàràn wà no, tapi'aka'yr ikyra katu ma'e wà no. Wenoz wywyr mynykaw pe wà no. Wenoz xaxeto Amiatar no,

Zoaw zauxiapekwer wanuwihaw henoz pà no. Xo nera'yr Xàrumàw zo nuenoz kwaw wà. 20 Tuwihawete Tawi. Teko Izaew izuapyapyr paw wàro neze'eg àwàm wà nehe. Mo wiko putar tuwihawete romo nerekuzar romo nehe. 21 Aze neremume'u kwaw nehe, nemàno re na'arewahy hepyhyk putar wà nehe. Upyhyk putar nera'yr Xàrumàw a'e wà nehe. Urezuka putar wà nehe, i'i izupe.

22 Matexewa ize'eg mehe we uhem Nàtà tàpuzuhu pe kury. 23 Tawi rehe we har umume'u Nàtà Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe ihem awer oho izupe wà. Wixe Nàtà upenàràg rehe umuapyk pà tuwihawete henataromo. Umuhyk uwa ywy rehe. 24 Na'e uze'eg izupe kury. — Tuwihawete Tawi, i'i izupe. — Aipo eremume'u Anoni nerekuzaromo tuwihawete romo heko àwàm ne. 25 Kutàri uzuka kar tapi'ak awa oho Tupàn henataromo wà kury. Uzuka kar àràpuhàràn wà no, tapi'aka'yr ikyra katu ma'e wà no. Wenoz nera'yr paw mynykaw pe wà. Wenoz Zoaw neremiruze'eg zauxiapekwer wanuwihaw wà no. Wenoz Amiatar xaxeto romo wiko ma'e no. Kutàri tàrityka'i umai'u waiko wà. U'u win waiko hehe we wà no. Uhapukaz waiko nezewe wà. — Tuwe tuwihawete Anoni umumaw kwarahy tetea'u wiko pà nehe, i'i waiko wà. 26 Anoni naherenoz kwaw a'e. Nuenoz kwaw Zanok xaxeto romo wiko ma'e. Nuenoz kwaw Menai. Nuenoz kwaw Xàrumàw. 27 Aipo erezapo kar nezewe haw izupe. Màràzàwe tuwe neremume'u kwaw tuwihaw nerehe we har wanupe. Màràzàwe tuwe neremume'u kwaw tuwihawete nerekuzaromo àràm urewe, i'i izupe.

28 Uze'eg tuwihawete Tawi izupe. — Enoz Matexewa xe kury, i'i izupe. Uzewyr Matexewa henataromo upu'àm pà. 29 — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ma'erahy heremipuraraw kwer paw wanuwi hepyro arer henataromo ihe nehe kury. 30 Kutàri azapo kar putar ma'e a'e heremimume'u kwer rupi katete ihe nehe kury. — Nememyr Xàrumàw wiko putar tuwihawete romo herekuzaromo a'e nehe, a'e newe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar henataromo ihe. Kutàri azapo kar putar a'e ma'e ihe nehe kury, i'i Tawi Matexewa pe.

31 Na'e Matexewa wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe kury. — Tuwe hezar heruwihawete Tawi wikuwe awyzeharupi a'e nehe, i'i izupe.

32 Na'e Tawi omono kar amo uzehe we har xaxeto Zanok ipiaromo kury. Werur kar amo awa izupe wà no: Tupàn ze'eg imume'u har Nàtà her ma'e, Menai Zoiaz ta'yr. Waneixe mehe Tawi uze'eg wanupe. 33 — Peraha uma'ereko ma'e heràpuzuhu pe har penupi wà nehe. Pemuzeupir kar hera'yr Xàrumàw hereimaw kawaràn ikupe pe nehe. Peraha ytyzuzàmaw Ziom her ma'e pe nehe. 34 A'e pe Zanok a'e nehe, Nàtà a'e nehe no, uzakook putar uri kawer Xàrumàw rehe Izaew wanuwihawete romo imuigo kar pà wà nehe. — Tuwe tuwihawete Xàrumàw wikuwe awyzeharupi nehe, peze izupe nehe. 35 A'e ma'e iapo pawire pezur hupi nehe, herenaw rehe wapyk mehe nehe. Wiko putar tuwihawete romo herekuzaromo nehe, ta'e aexak ihe xe, Izaew waneruze'egar romo Zuta waneruze'egar romo ihe xe, i'i Tawi wanupe.

36 — Uzeapo putar neremimutar nehe, i'i Menai izupe. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar umume'u tuwihawete romo heko haw a'e nehe no. 37 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko nerehe we tuweharupi nerekuwe mehe a'e. Tuwe wiko Xàrumàw rehe we nezewegatete nehe no. Tuwe hemiruze'eg ràm heta tetea'u wera'u neremiruze'eg kwer wanuwi wà nehe, i'i izupe.

38 Na'e Zanok a'e, Nàtà a'e no, Menai a'e no, zauxiapekwer tuwihawete rehe uzekaiw ma'e a'e wà no, umuzeupir kar Xàrumàw Tawi heimaw kawaràn ikupe pe wà kury. Oho hupi ytyzuzàmaw Ziom her ma'e pe wà. 39 Weraha Zanok uri kawer hyru uzeupi. Wata 'ym mehe we wenuhem hyru Tupàn hàpuzràn wi a'e. Uzakook Xàrumàw rehe kury. Upy xi'àm tapi'ak i'ak kwer wà kury, uhapukaz pà wà. — Tuwe tuwihawete Xàrumàw umumaw kwarahy tetea'u wikuwe pà nehe, i'i wà.

40 A'e re teko paw wata oho Xàrumàw haikweromo wà, urywete haw rehe uhapukaz pà wà, uxi'àm upy pà wà no.

Wanehapukaz taw nuzawy kwaw àmàn iànoànogaw. Nuzawy kwaw ywy iwokaw.

41 Anoni a'e, hehe we har a'e wà no, umai'u paw etea'i mehe wenu wànoànogaw a'e wà. Wenu Zoaw xi'àm ipy mehe. Upuranu a'e pe har wanehe. — Ma'e wànoànog tawhu pe, i'i wanupe.

42 Ize'eg mehe we uhem Zonata, xaxeto Amiatar ta'yr a'e pe kury. Uze'eg Anoni Zonata pe. — Eixe ty. Ereiko awa ukyze 'ym ma'e romo. Aipo ikatu ma'e eremume'u putar urewe nehe, i'i izupe.

43 — Nan kwaw pa, i'i Zonata. — Tuwihawete Tawi umuigo kar wa'yr Xàrumàw kwez tuwihawete romo tàrityka'i kury. 44 Omono kar awa tetea'u Xàrumàw rupi wà. Na'aw waner xe wà: Zanok, Nàtà, Menai. Omono kar zauxiapekwer uzehe uzekaiw ma'e wà no. Umuapyk Xàrumàw imono kawaràn kupe pe wà, Tawi heimaw kupe pe wà. 45 Na'e Zanok a'e, Nàtà a'e no, uzakook uri kawer Xàrumàw rehe a'e wà kury, tuwihawete romo imuigo kar pà ytyzuzàmaw Ziom her ma'e pe a'e wà kury. A'e re uzewyr oho tawhu pe urywete haw rehe uhapukaz pà wà. Tàrityka'i teko heiheihem waiko Xàrumàw ikatu haw rehe uhapukaz pà wà. A'e waneiheihemaw penu peiko. 46 Xàrumàw wiko tuwihawete romo a'e kury. 47 Tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e oho Tawi pe uze'eg pà wà no. — Ureruрywete nera'yr Xàrumàw tuwihawete romo heko haw rehe ure, i'i oho izupe wà. — Tuwe teko Xàrumàw her kwaw par heta tetea'u wera'u nerer her kwaw par wanuwi wà nehe. Tuwe hemiruze'eg ràm heta tetea'u wera'u neremiruze'eg kwer wanuwi wà nehe, i'i izupe wà. A'e ma'e henu mehe tuwihawete uzemumew uker haw rehe Tupàn henataromo kury. 48 — Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ikatuahy haw wà nehe. Ta'e kutàri umuigo kar hezuapyr tuwihawete romo herekuzaromo a'e kury xe. Ta'e wexak kar a'e ma'e ihewe hemàno 'ym mehe we a'e xe, i'i Tawi Tupàn pe.

49 Na'e Anoni heminozgwer ukyze katu a'e wà kury. Upu'àm mai'u haw wi a'e wi oho pà wà, pitàitàigatu weko haw kutyr oho pà wà. 50 Ukyze katu Anoni Xàrumàw wi kury. A'e rupi oho Tupàn hàpuzràn pupe kury. Upyhyk ma'ea'yr hapy haw i'ak zàwenugar a'e pe har. Ta'e teko uzapo nezewe uzuka àràm wi uzepyro pà wà xe.

51 Umume'u amo Anoni ikyze haw oho Xàrumàw pe wà. — Upyhyk ma'ea'yr hapy haw i'ak zàwenugar oho, i'i izupe wà. Umume'u ize'eg awer Xàrumàw pe wà no. — Tuwe Xàrumàw nahezuka kwaw takihepuku pupe a'e nehe, i'i newe a'e, i'i teko Xàrumàw pe wà.

52 Uze'eg Xàrumàw wanupe. — Aze awa wemimume'u iapo har romo hekon a'e nehe, napokok kwaw ni pitài i'aw iàkàg rehe har rehe nehe. Aze ikatu 'ym ma'e rehe ipurapo wer nehe, azuka kar putar ihe nehe, i'i Xàrumàw uzehe we har wanupe.

53 Na'e omono kar zauxiapekwer Anoni ipiaromo wà kury. Umuezyw kar ma'ea'yr hapy haw wi wà. Ur Xàrumàw henataromo kury. Wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe. Uze'eg Xàrumàw izupe. — Eho nereko haw pe kury, i'i izupe.

2

Tawi umume'u pureruze'egaw Xàrumàw pe

1 Uhem etea'i Tawi imàno haw 'ar kury. A'e rupi umume'u pureruze'egaw wa'yr Xàrumàw pe.

2 — Hemàno haw 'ar uhem etea'i kury. A'e rupi ekyze zo ma'e wi nehe. Awa romo eiko nehe. 3 Ezapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar hemiapo kar ràm nehe. Eruzar ize'eg paw nehe. Eruzar hemiapo putar haw paw nehe no, Moizez ze'eg kwehe arer ita rehe imuapyk pyrer heruzar pà nehe no. Nezewe mehe oho katu putar nereko haw newe nehe. Wyzài taw pe wyzài ywy rehe neho mehe nehe, wyzài ma'e iapo mehe nehe, ikatu putar nereko haw nehe. 4 Aze ereruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe, a'e ae uzapo putar ma'e ihewe wemimume'u kwer nehe. — Nezuapyapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo wà nehe, aze Izaew weruzar katu heze'eg tuweharupi wà nehe, upy'a pupe paw rupi wekwe pupe paw rupi wà nehe, i'i Tupàn ihewe.

5 Amo ma'e erekwaw. Zoaw Zeruz memyr uzapo ma'e ihewe. Uzuka mokoz

zauxiapekwer Izaew wanuwihaw wà. Aminer Ner ta'yr, Amaz Zeter ta'yr waner wà. Zeàmàtyry'ymawhu heta 'ym mehe we uzuka wà, ta'e a'e mokoz tuwihaw uzuka kar amo teko zeàmàtyry'ymawhu heta mehe wà xe. Ta'e izepyk wer wanehe a'e xe. Erekwaw Zoaw hemiapo kwer ne. Uzuka Zoaw mokoz awa puruzuka 'ym ma'e wà. Ko 'ar rehe aiko a'e mokoz awa wazuka arer zàwenugar romo ihe. A'e rupi apuraraw ma'erahy iteko ihe kury. 6 A'e rupi erekwaw neremiapo ràm kury. Emumàno kar zo ma'eahy haw rupi nehe. Tuwe numàno e kwaw a'e zutyka'i. Ezuka kar tuwe nehe, i'i izupe.

7 — Nekatu Maraziraz Zireaz pe har ta'yr wanupe nehe. Tuwe umai'u ywyrapew nereko haw pe har rehe wà nehe. Ta'e ikatu ihewe a'e wà xe, neryky'yr Àmixàràw wi hezàn mehe a'e wà xe, i'i Tawi Xàrumàw pe a'e.

8 — Nereharaz zo Ximez wi nehe. Zer ta'yr Mauri tawhu Mezàmi ywy rehe har romo hekon a'e. Umur uze'egaiw oho iko herehe Mànài tawhu kutyr heata mehe a'e. Amo ae 'ar mehe àwàxi Zotàw yrykaw huwake. A'e 'ar mehe amume'u izuka kar 'ym àwàm izupe Tupàn henataromo ihe. 9 Ne ereiko awa ma'e kwaw katu har romo ne. Tuwe Ximez nupyta kwaw ukatu haw rehe nehe. Aze amo uzepyk hehe nehe, ikatu wera'u nezewe nehe. Erekwaw ma'e iapo haw imumàno kar haw ne, i'i Tawi wa'yr Xàrumàw pe.

Umàno Tawi a'e

10 Na'e umàno Tawi a'e kury. Amo uzutym hetekwer iànàm umàno ma'e kwer watym awer wanuwake tawhu heko awer pe wà. — Tawi heko haw, i'i teko a'e tawhu pe wà kury. 11 Umumaw Tawi 40 kwarahy Izaew wanuwihaw romo wiko pà. Umumaw 7 kwarahy wanuwihaw romo wiko pà Emerom tawhu pe. A'e re umumaw 33 kwarahy Zeruzarez pe tuwihaw romo no. 12 Xàrumàw wiko u Tawi hekuzaromo tuwihawete romo kury. Tuweharupi ikàg wewera'u kury. Tuweharupi amo ae teko wiko hemiruze'eg romo wà.

Anoni imàno awer

13 Amo 'ar mehe Anoni Azit memyr uzekytyar oho Matexewa Xàrumàw ihy hexak pà kury. Upuranu Matexewa Anoni rehe. — Aipo erezur hemyrypar romo, i'i izupe. — Azur nemyrypar romo ihe, i'i Anoni izupe.

14 — Hepurumume'u wer amo ma'e rehe newe, i'i izupe. — Emume'u, 'y, i'i Matexewa izupe.

15 — Aiko tuwihawete azeharomoete har romo ihe. Izaew paw wàro nezewe haw wà no. Nuzeapo kwaw ma'e wanemiàro kwer. Herywyr wiko tuwihaw romo herekuzaromo a'e, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uputar nezewe haw a'e xe. 16 A'e rupi xo pitài ma'e zo ainoz putar newe ihe nehe kury. Ezapo a'e ma'e nehe, i'i izupe. — Ma'e ereputar iko ne, i'i Matexewa izupe.

17 — Eze'eg nememyr Xàrumàw pe nehe. — Emono Amizàg Xunez parer Anoni pe hemireko romo nehe, ere izupe nehe. Aze erenoz a'e ma'e izupe nehe, uzapo putar nehe. Akwaw hemiapo ràm ihe, i'i izupe.

18 — Ikatu 'y, i'i a'e. — Aze'eg putar tuwihaw pe nerekuzaromo nehe.

19 A'e rupi uze'eg Matexewa oho tuwihaw pe Anoni hekuzaromo kury. Upu'àm Xàrumàw uhy imuixe kar pà, uzemumew pà henataromo. A'e re wapyk tuwihaw renaw rehe. — Perur amo tenaw hehy pe, i'i uma'ereko ma'e wanupe no. Wapyk Matexewa tuwihaw huwake iawyze har rehe kury. 20 Na'e uze'eg Matexewa Xàrumàw pe kury. — Amo pixika'i ma'e ainoz putar newe nehe kury. Aze ikatu newe nehe, nerekyty'ym zo nehe, i'i izupe. — Erepuner a'e ma'e henoz taw rehe, hehy, i'i izupe. — Naherekyty'ym kwaw newe nehe, i'i Xàrumàw uhy pe.

21 — Emono Amizàg, neryky'yr Anoni pe hemireko romo nehe, i'i izupe.

22 — Màràzàwe tuwe erenoz Amizàg Anoni hemireko ràm romo ihewe, i'i Xàrumàw. — Màràzàwe tuwe nerenoz kwaw tuwihaw romo heko àwàm ihewe no. Ànàni wiko heryky'yr romo a'e. Xaxeto Amiatar wiko hehe we a'e. Zoaw wiko hehe we a'e no, i'i Xàrumàw uhy pe.

23 Na'e Xàrumàw umume'uahy ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. — Aze nazuka kar kwaw Anoni ko ma'e henoz taw hekuzaromo nehe, tuwe Tupàn uzepyk herehe mokoz

haw rupi nehe. 24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemuigo kar tuwihaw romo heru Tawi hekuzaromo a'e. Hemukàg kar a'e. Uzapo wemimume'u kwer. Umur tuwihaw romo heko haw ihewe a'e, hezuapyapyr wanupe a'e no. Anoni umàno putar kutàri a'e nehe kury. Ko ma'e amume'uahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury, i'i Xàrumàw uhy pe.

25 Na'e uze'eg Menai pe kury. — Ezuka Anoni eho ty, i'i izupe. Ukutuk Menai Anoni oho kury, izuka pà kury.

Umuhem kar Xàrumàw Amiatar a'e

26 A'e re tuwihawete Xàrumàw uze'eg xaxeto Amiatar pe kury. — Eho neko Anatot pe har pe nehe ty. Aze mo eremàno, ikatu mo, ta'e nanekatu kwaw ne xe. Nuruzuka kar kwaw zauxiapekwer wanupe kutàri ihe kury. Ta'e heru Tawi rehe we nereko mehe erezekaiw katu Tupàn Ze'eg Hyru rehe ne xe. Heru upuraraw ma'erahy oho iko a'e 'ar mehe a'e. Erepuraraw ma'erahy eho iko a'e 'ar mehe ne no. A'e rupi nuruzuka kwaw ihe kury, i'i izupe.

27 A'e re uze'eg Amiatar pe. — Nereiko kwaw xaxeto romo Tupàn henataromo kury, i'i izupe. Nezewe uzeapo a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete a'e, kwehe arer rupi katete a'e. Nezewe uze'eg Tupàn xaxeto Eri pe Xiro tawhu pe kwehe mehe a'e. — Erepytu'u putar xaxeto romo nereko re nehe. Nezuapyapyr nuiko kwaw xaxeto romo herenataromo a'e wà nehe, i'i Tupàn Eri pe kwehe mehe a'e.

28 Zoaw ukwaw ma'e uzeapo ma'e kwer kury. A'e 'ym mehe wiko Anoni rehe we har romo. Nuiko pixik kwaw Àmixàràw hehe we har romo a'e. Na'e uzàn Zoaw oho Tupàn hàpuzràn pupe kury. Upyhyk ma'ea'yr hapy haw i'ak zàwenugar 'àm kury. 29 Amo umume'u Zoaw izàn awer oho Xàrumàw pe wà. — Wiko Tupàn hàpuzràn pupe ma'ea'yr hapy haw huwake, i'i izupe wà. — Epuranu eho Zoaw rehe kury, i'i Xàrumàw amo pe. — Màràzàwe tuwe erezàn ma'ea'yr hapy haw pe ne, ere izupe nehe. Upuranu oho hehe. Uwazar Zoaw izupe. — Azàn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe, ta'e akyze Xàrumàw wi ihe xe, i'i izupe. Na'e uze'eg Xàrumàw Menai pe kury. — Ezuka Zoaw eho kury ty, i'i izupe. 30 Oho Menai Tupàn hàpuzràn pupe Zoaw pe uze'eg pà kury. — Ehem eho xe wi ty, i'i izupe. — Nahem kwaw xe wi nehe, i'i Zoaw. — Àmàno putar xe nehe, i'i Zoaw. Na'e uzewyr Menai tuwihawete pe Zoaw ize'eg awer imume'u pà kury.

31 — Ezuka ize'eg rupi katete kury ty. Ezuka ty. A'e re ezutym hetekwer nehe. Nezewe mehe ni ihe ni heru izuapyapyr nuruiko kwaw Zoaw hemizuka kwer wazuka arer romo ure nehe. Awa puruzuka 'ym ma'e uzuka kwehe mehe a'e wà. Aze erezuka Zoaw nehe, erezepyk putar wazuka arer rehe nehe. 32 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk putar Zoaw rehe teko wazuka awer hekuzaromo a'e nehe. Heru Tawi nukwaw kwaw wazuka mehe. Nuzuka kar kwaw wà. Zoaw uzuka mokoz awa puruzuka 'ym ma'e kwehe mehe wà, ikwaw kar 'ym pà heru pe wà. Hemizuka kwer ikatu wera'u izuwi wà. Na'aw waner xe wà: Aminer zauxiapekwer Izaew izuapyapyr wanuwihaw, Amaz zauxiapekwer Zuta izuapyapyr wanuwihaw. 33 A'e mokoz awa wazuka awer hekuzar rehe zepykaw u'ar putar Zoaw 'aromo nehe, izuapyapyr wa'aromo nehe no, awyzeharupi nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umukatu putar tuwihaw Tawi izuapyapyr a'e wà nehe, i'i Xàrumàw Menai pe.

34 Na'e oho Menai Tupàn hàpuzràn pupe kury. Uzuka Zoaw kury. Amo uzutym hetekwer iziwy kwer heko awer pe wà, kaiwer pe katu pe wà. 35 Tuwihaw umuigo kar Menai zauxiapekwer wanuwihaw romo Zoaw hekuzaromo. Umuigo kar Zanok xaxeto romo Amiatar hekuzaromo no.

Ximez imàno awer

36 A'e re, amo 'ar mehe, tuwihawete Xàrumàw omono kar amo awa Ximez piaromo wà kury. Werur izupe wà. Uze'eg Xàrumàw izupe. — Ezapo amo tàpuz nezeupe xe Zeruzarez pe nehe ty. Ezapo nereko haw xe nehe. Ehem zo tawhu wi nehe. 37 Ko ma'e amume'uahy putar newe kury. Aze erehem xe wi nehe, aze ereahaw yrykaw Xenorom her ma'e nehe, a'e 'ar mehe we uruzuka kar putar ihe nehe. Ne

zutyka'i ereiko putar nezezuka kar arer romo nehe, i'i izupe.

38 — Ikatu, tuwihaw, i'i Ximez izupe. — Azapo putar neremiapo kar nehe, i'i izupe. Umumaw 'ar tetea'u Zeruzarez pe wiko pà.

39 Na'iruz kwarahy pawire mokoz Ximez pe uma'ereko e ma'e uzàn oho izuwi wà. A'e uma'ereko e ma'e oho Kat tawhu pe wà, wanuwihaw Aki Maaka ta'yr her ma'e pe wà. — Urepyro pe nehe, i'i izupe wà. 40 Amo umume'u waho awer oho Ximez pe wà. A'e rupi omono ikupe pe har weimaw zumen rehe. Oho Kat pe Aki pe uze'eg pà, uzeupe uma'ereko e ma'e wanekar pà. Wexak a'e pe wà. Weruzewyr weko haw pe wà. 41 Amo umume'u hemiapo kwer oho Xàrumàw pe wà. 42 Omono kar Xàrumàw zauxiapekwer ipiaromo wà. — Amume'uahy Zeruzarez wi nehem 'ym àwàm newe kwehe mehe ihe. — Aze erehem tawhu wi nehe, eremàno putar azeharomoete nehe, a'e newe. — Ikatu, ere ihewe. — Aruzar putar neze'eg nehe, ere ihewe. 43 Màràzàwe tuwe neremuaze kwaw neremimume'u kwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo arer ne. Màràzàwe tuwe nereruzar kwaw heze'eg. 44 Erekwaw katu ikatu 'ym ma'e heru Tawi pe neremiapo kwer paw ne. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu'ar kar putar a'e ikatu 'ymaw nerehe a'e nehe. 45 Tupàn umur putar uze'egatu haw herehe nehe. Tawi izuapyapyr tuwihawete romo waneko àwàm nuhem pixik kwaw Tawi wi nehe, i'i izupe.

46 Na'e Xàrumàw uzuka kar Ximez Menai pe kury. A'e rupi uhem Menai Ximez hekar pà. Wexak. Ukutuk. Uzuka. Nezewe mehe Xàrumàw umumaw wàmàtyry'ymar paw wà. Ikàg kury.

3

Xàrumàw wenoz ma'e kwaw paw Tupàn pe

1 Xàrumàw uzemuryparypar Parao Ezit ywy rehe har rehe tazyr hereko pà wemireko romo a'e kury. Weraha tazyr tawhu Tawi reko awer pe a'e, ta'e uma'ereko ma'e numumaw kwaw hàpuzuhu iapo haw a'e wà xe. Nuzapo kwaw Tupàn Hàpuzuhu a'e wà rihi. Numumaw kwaw pàrirogaw tàtà ma'e Zeruzarez izywyr har wà no. 2 Ni amo nuzapo kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ràpuzuhu a'e 'ar rehe a'e wà rihi. A'e rupi teko oho amo ae ma'ea'yr hapy haw ywytyr rehe har wanehe wà, ma'ea'yr wazuka kar pà Tupàn henataromo wà rihi. 3 Xàrumàw uzamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Weruzar u Tawi ize'eg awer no. Amo tu hemiapo kar 'ym uzapo oho iko no. A'e ae uzuka ma'ea'yr hapy haw ywytyr rehe har wanehe a'e wà.

4 Amo 'ar mehe oho Xàrumàw Zimeàw tawhu pe ma'ea'yr wazuka pà, ta'e ma'ea'yr hapy haw ikwaw katu wera'u pyr a'e pe hin a'e xe. A'e 'ym mehe uzuka miw ma'ea'yr Tupàn henataromo wanapy pà wà. 5 A'e 'ar mehe pyhaw uzexak kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Xàrumàw pe ipuahu mehe a'e kury. Upuranu hehe. — Ma'e heremimono ràm ereputar ne. Ma'e amono putar newe, i'i izupe.

6 Uwazar Xàrumàw izupe. — Tuweharupi erexak kar heru Tawi neremiruze'eg iamutar katu haw kwehe mehe ne. A'e ae ikatu newe. Nutyryk kwaw newi. Nahemu'em kwaw newe. Tuweharupi erexak kar wiwi iamutar katu haw izupe. A'e rupi eremono amo kwarer izupe ta'yr romo. Kutàri a'e ta'yr wiko tuwihaw romo hekuzaromo a'e kury. 7 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Hemuigo kar pe tuwihaw romo heru hekuzaromo ne. Kwàkwàmo romo aiko a'e 'ar mehe. Nakwaw kwaw pureruze'egaw ihe. Nezewe rehe we hemuigo kar pe tuwihaw romo. 8 Aiko xe teko neremixamixak kwer wainuromo ihe, neremiaihu wainuromo ihe. Heta tetea'u ko neremiaihu wà. Ni amo nupuner kwaw wapapar haw rehe wà. 9 A'e rupi ko ma'e ainoz putar newe ihe kury. Ma'e kwaw katu haw emur ihewe nehe. Nezewe mehe apuner putar teko neremiaihu waneruze'egaw rehe, katu haw rupi ihe nehe. Akwaw putar ikatu ma'e iapo haw. Akwaw putar ikatu 'ym ma'e wi hetyrykaw nehe no. Aze mo nerezapo iwer nezewe haw nehe, napuner iwer mo ko teko ikatu ma'e ikàg ma'e waneruze'egaw rehe ihe nehe, i'i Xàrumàw

Tupàn pe.
10 Ikatuahy Xàrumàw heminozgwer Tupàn pe a'e. A'e rupi uze'eg wi izupe.
11 Ma'e kwaw katu haw erenoz kwez ihewe. Nerenoz kwaw kwarahy tetea'u rehe nereko àwàm. Nerenoz kwaw temetarer tetea'u ihewe. Nerenoz kwaw neàmàtyry'ymar wamàno àwàm ihewe.
12 A'e rupi amono putar nereminozgwer newe nehe. Ma'e kwaw paw amono putar newe nehe. Erekwaw wera'u putar ma'e amogwer teko wanuwi paw rupi katete ne nehe. Nereko 'ym mehe naheta kwaw ma'e kwaw par ne ài wà. Nemàno re naheta kwaw ma'e kwaw par ne ài wà nehe no.
13 Amo ma'e nereminoz 'ym amono putar newe ihe nehe no. Nereko mehe nehe, ereiko putar hemetarer katu ma'e romo nehe. Teko tetea'u umume'u putar nekatu haw nekàgaw uzeupeupe wà nehe. Erereko wera'u putar a'e ma'e amo tuwihawete paw wanuwi nehe.
14 Amo ma'e amume'u putar newe ihe nehe no. — Aze hereruzar pe nehe, aze ereruzar heze'eg imuapyk pyrer nehe, aze ereruzar heremiapo putar haw nehe, neru Tawi zàwegatete nehe, amumaw kar putar kwarahy tetea'u newe nereko àwàm romo nehe no, i'i Tupàn Xàrumàw pe.
15 Na'e ume'e kury. — Kwa, Tupàn uze'eg ihewe hepuahu pe a'e, i'i uzeupe. A'e rupi oho Zeruzarez pe kury. Upu'àm oho Tupàn Ze'eg Hyru henataromo. Omono ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe, uzemuawyze kar haw romo. Omono amo ae ma'e izupe hapy pyràm romo no. Ukaz paw a'e ma'e Tupàn henataromo. A'e re uzapo mynykawhu amogwer tuwihaw wanupe wà kury.

Xàrumàw umume'u wemiapo ràm zawaiw katu ma'e

16 Amo 'ar mehe mokoz kuzà wyzài uzexak kar wà tuwihawete Xàrumàw henataromo wà kury.
17 Amo uze'eg izupe. — Tuwihaw Xàrumàw, ko kuzà wiko herehe we pitài tàpuz me a'e. Amo 'ar mehe uzexak kar hememyr awa ihewe. Ko kuzà wiko herehe we izexak kar mehe.
18 Mokoz 'ar paw ire uzexak kar amo kwarer izupe imemyr romo a'e no. Xo ure zo uruiko tàpuz me. Ni amo ae teko nuiko kwaw a'e pe wà.
19 Amo 'ar mehe pyhaw uwak umemyr 'aromo a'e. Nupuner kwaw imemyr upytuhemaw rehe. A'e rupi umàno. Na'ipuruzuka wer kwaw hehe.
20 Na'e upu'àm pyhaw, heker mehe we kury. Upyro hememyr ihewi uker haw rehe imu'aw pà. A'e re omono kwarer umàno ma'e kwer hezywa rehe.
21 Iku'em mehe apu'àm hememyr imukamu kar pà. Umàno ma'e kwer aexak. Na'e ame'egatu hehe kury. Akwaw hememyr ihe. Nuiko kwaw hememyr romo a'e, i'i kuzà ipy Xàrumàw pe.

22 Na'e inugwer kuzà uze'eg tuwihaw pe kury. — Hemu'em a'e. Hememyr awa wikuwe a'e. Imemyr umàno a'e, i'i izupe. Uwazar kuzà izupe. — Nan kwaw kyn. Umàno ma'e kwer wiko nememyr romo a'e. Wikuwe ma'e wiko hememyr romo a'e, i'i. Nezewe uze'egahyahy uzeupeupe tuwihaw henataromo wà.
23 Na'e tuwihaw Xàrumàw uze'eg wanupe kury. — Pitàitàigatu umume'u kwarer wikuwe ma'e umemyr romo heko haw wà. Umume'u kwarer umàno ma'e kwer inugwer imemyr romo heko haw izupe no.

24 — Perur takihepuku xe ihewe nehe, i'i zauxiapekwer wanupe. Werur izupe wà.
25 Na'e uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Pepemok kwarer wikuwe ma'e mokoz pehegwer romo iapo pà kury. Pemono pitài pehegwer ko kuzà wanupe pitàitàigatu nehe, i'i wanupe.

26 Kwarer ihyete uzamutar katu umemyr. A'e rupi uze'eg nezewe kury. — Hezar, ezuka zo hememyr nehe 'y. Emono ko kuzà pe nehe, i'i izupe. Uwazar inugwer izupe. — Pepuner ipemokaw rehe mokoz pehegwer romo nehe. Nezewe ni hememyr romo ni imemyr romo nuikuwe kwaw a'e nehe, i'i wanupe.

27 Na'e Xàrumàw uze'eg kury. — Pezuka zo kwarer nehe ty wà. Pemono kwarer kuzà ipy pe nehe. Ta'e ihyete romo hekon tuwe a'e xe, i'i wanupe.

28 Teko Izaew izuapyapyr paw umume'u hemiapo kwer oho waiko uzeupeupe wà. A'e rupi umuawate katu uwihaw paw rupi wà kury. — Azeharomoete Tupàn omono ma'e kwaw katu haw izupe. Ukwaw katu

teko katu haw rupi waneruze'egaw a'e, i'i izupe wà.

4

Xàrumàw pe uma'ereko ma'e wà

1 Xàrumàw wiko Izaew paw wanuwihaw romo kury. 2 Na'aw amogwer tuwihaw Xàrumàw rehe we har waner xe wà kury: Azari Zanok ta'yr wiko xaxeto romo a'e.

3 Eriorep Aiaz Xiza ta'yr wiko tuwihawete ze'eg imuapykar romo wà. Zuzapa, Airuz ta'yr, wiko tuwihawete pe pureruze'egaw imume'u har romo.

4 Menai Zoiaz ta'yr wiko zauxiapekwer wanuwihaw romo. Zanok wiko xaxeto romo Amiatar rehe we.

5 Azari Nàtà ta'yr wiko ywy pegegwer rehe har wanuwihaw wanuwihaw romo a'e. Xaxeto Zamu, Nàtà ta'yr, wiko tuwihawete huwakea'i a'e, pureruze'egar romo a'e.

6 Aezar wiko tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e wanuwihaw romo. Anoniràw Amina ta'yr wiko uma'ereko e ma'e wanuwihaw romo.

7 Xàrumàw wexaexak 12 awa 12 Izaew ta'yr wazuapyapyr waiwy rehe har wanuwihaw romo wà. Omono kar temi'u uiwy rehe har tuwihawete hàpuzuhu pe wà. Zahy nànàn pitài tuwihaw omono kar temi'u tàpuzuhu pe wà. Heta 12 zahy. Heta 12 Izaew ta'yr wà.

8 Amume'u putar a'e 12 tuwihaw waner xe ihe wà kury. Menur Eparai rehe har ywytyr rehe har.

9 Meneker wiko amo tawhu pe har wanuwihaw romo. Na'aw tawhu waner xe wà: Maaza, Xarami, Mete-Xemez, Ero, Meteànà.

10 Menezez wiko amo tawhu pe har wanuwihaw romo. Arumo, Xoko, Eper ywy paw.

11 Menaminanaw Tapat Xàrumàw tazyr imen wiko Nor ywy rehe har paw wanuwihaw romo a'e.

12 Mana Airuz ta'yr wiko amo tawhu pe har wanuwihaw romo. Tanak, Mezin, ywy Mete-Xà. Xàrutà huwake har izywyr har. Mete-Xà Zereew tawhu huwake kwarahy hemaw awyze har rehe har kutyr tuz. Apew Meora tawhu. Zokimeàw tawhu.

13 Mezemer wiko tuwihaw romo no. Hamot tawhu Zireaz ywy rehe har. Taw Zireaz rehe har Zair Manaxe zuapyr iànàm waneko haw wà. Aruko Màxà ywy rehe har. Heta 60 tawhu pàrirogaw iaiha katu ma'e hereko har hehe wà. Heta ita morog her ma'e pàrirogaw ukenaw rehe a'e tawhu wanehe.

14 Aminanaw Ino ta'yr wiko Mànài ywy rehe har wanuwihaw romo a'e.

15 Aima Mazemat Xàrumàw tazyr imen wiko Napitari ywy rehe har wanuwihaw romo.

16 Mana Uzaz ta'yr wiko Azer ywy rehe har wanuwihaw romo. Wiko Mearot tawhu pe har wanuwihaw romo no.

17 Zuzapa Paru ta'yr wiko Ixakar izuapyr wanuwihaw romo.

18 Ximez Era ta'yr wiko Mezàmi izuapyr wanuwihaw romo.

19 Zemer Uri ta'yr wiko Zireaz ywy rehe har wanuwihaw romo. A'e 'ym mehe Xeom Amohe wanuwihawete weruze'eg Zireaz ywy rehe har wà. Màxà ywy rehe har wanuwihawete wiko wanuwihawete romo Xeom rehe we a'e no.

Zuta izuapyapyr waiwy rehe heta amo tuwihaw a'e no.

Heta tetea'u ma'e tuwihaw Xàrumàw pureruze'eg mehe

20 Zuta waneta haw nuzawy kwaw ywyxig yryhu izywyr har waneta haw. Izaew heta tetea'u wà no. Umai'u katu wà. U'u win wà no. Hurywete wà no. 21 Ywy tetea'u wanehe har wiko Xàrumàw hemiruze'eg romo wà. Iziwy uzypyrog yrykawhu Ewparat pe. Oho ywy Piri ywy rehe har waneko haw pe. Oho Ezit ywyzaw pe no. A'e ywy rehe har paw omono temetarer Xàrumàw pe wà. Wikuwe mehe weko haw 'ar nànàn Xàrumàw wiko wanuwihawete romo.

22 Xàrumàw reko haw pe har umumaw temi'u tetea'u tuweharupi wà. Arozràn imuku'i pyrer, na'iruz miw kir. Amo ae arozràn imuku'i pyrer, 6 miw kir no. 23 10 tapi'ak ikyra katu ma'e ka'api'i rupaw pe har wà. 20 tapi'ak tàpuz me umai'u ma'e wà. 100 àràpuhàràn hawitu ma'e wà. Arapuha tetea'u wà. Arapuha kazer her ma'e tetea'u wà. Arapuha ywytyr rehe har hehaite ma'e wà. Wiràmiri teko wanemimugakwaw wà.

24 Wiko Xàrumàw ywy Ewparat yrykawhu izywyr har xe kutyr har rehe har wanuwihawete romo. Iziwy uzypyrog Xipixa tawhu Ewparat izywyr har pe. Oho Kaz tawhu yryhu Mezitehàn her ma'e izywyr har pe. Tuwihawete Ewparat izywyr har kwarahy heixe haw kutyr har paw wiko Xàrumàw hemiruze'eg romo wà kury. Wereko katu amogwer ywy uiwy huwake har wanehe har wà. Nuzàmàtyry'ym kwaw wà. 25 Hekuwe mehe i'ar nànàn teko Zuta rehe har wà, Izaew rehe har wà no, wiko katu wà. Nukyze kwaw amo ae ywy rehe har wanuwi wà. Ni amo nur kwaw wàmàtyry'ym pà wà. Iziwy rehe har paw wereko oko wànàm wanehe we wà. Heta uwà 'yw wanupe paw rupi. Heta ma'e'yw pi her ma'e wanupe paw rupi no.

26 Heta 4 miw kawaru ywyramawa heraha har wà. Heta waker haw wanupe. Heta 12 miw kawaru zauxiapekwer wanupe wà no. 27 A'e 12 ywy pehegwer rehe har wanuwihaw wà, pitàitàigatu omono kar temi'u Xàrumàw pe uzahy mehe wà. Heta tetea'u Xàrumàw ràpuzuhu pe wiko ma'e wà. U'u ma'e tetea'u wà. Tuweharupi uhyk temi'u tàpuzuhu pe har wanupe, ta'e a'e 12 tuwihaw umuhyk kar tuweharupi a'e wà xe. 28 Pitàitàigatu omono arozràn xewar her ma'e a'e pe wà no. Omono ka'api'i wà no. Ta'e heta tetea'u kawaru ywyramawa heraha har wà. Heta kawaru ma'ereko haw pe har ma'e wà no.

29 Omono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ma'e kwaw katu haw Xàrumàw pe. Ukwaw wera'u ma'e amo teko wanuwi. Uhua'u ima'ekwaw paw. Ni amo nupuner kwaw ima'e kwaw paw uhua'u haw hagaw paw rehe wà. 30 Xàrumàw ukwaw wera'u ma'e amogwer awa ywy uiwy huwake har rehe har wanuwi a'e, Ezit ywy rehe har wanuwi a'e no. 31 Ukwaw wera'u ma'e amogwer awa wanuwi paw rupi katete. Ukwaw wera'u ma'e amogwer ma'e kwaw katu har wanuwi paw rupi katete a'e. Na'aw waner xe wà: Età Ezer ta'yr, Emà, Kawkow, Naruna Maom ta'yr. Teko iziwy huwake har paw ukwaw ima'ekwaw katu haw wà kury. 32 Umuzàg 3 miw ze'eg xirogatu. Zegar haw hemimuzàg wer heta tetea'u wera'u miw wi a'e. 33 Uze'eg ywyra wanehe, ka'a wanehe no. Ukwaw katu ywyra ywyràkàxigyw her ma'e Irimano ywy rehe har. Ukwaw ka'akyr ixop pàrirogaw rehe uzeupir ma'e no. Uze'eg ma'ea'yr wanehe, miar wanehe no, wiràmiri wanehe, ma'e ywy rehe wata ma'e wanehe no. Uze'eg pira wanehe no. 34 Amogwer ywy rehe har wanuwihawete paw wenu Xàrumàw ma'e kwaw katu haw wà. A'e rupi omono kar teko izupe wà. — Pezeapyaka katu ize'eg rehe nehe, i'i wanupe wà.

5

Xàrumàw uzemuàgà'ym Tupàn hàpuzuhu iapo haw rehe a'e

1 Iràw Xir tawhu pe har umumaw kwarahy tetea'u Tawi imyrypar romo wiko pà. — Xàrumàw wiko tuwihawete Tawi hekuzaromo a'e kury, i'i amo oho izupe. Henu mehe omono kar amo teko izupe wà. 2 Uze'eg Xàrumàw a'e Iràw hemimur karer wanupe. — Peraha ko heze'eg penuwihawete pe nehe, i'i wanupe.

3 Heru Tawi uzàmàtyry'ym teko tetea'u uiwy huwake har wà. A'e rupi nupuner pixik kwaw tàpuzuhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono pyr iapo haw rehe a'e. Weityk a'e wàmàtyry'ymar paw wà. Te wiko hemiruze'eg romo paw rupi wà. A'e rupi nupuner kwaw Tupàn Hàpuzuhu iapo haw rehe a'e. 4 Ko 'ar rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur katu haw ihewe. Heywy huwake har naheàmàtyry'ym kwaw wà kury. Naheta kwaw heàmàtyry'ymar ihewe wà kury. Nur kwaw ni amo teko hekutyr wà. 5 Tupàn umume'u amo ma'e heru Tawi pe. — Nera'yr tuwihawete romo heremimuigo kàràm uzapo putar tàpuzuhu ihewe a'e nehe, i'i Tupàn heru pe. A'e rupi azapo putar tàpuzuhu Tupàn hezar imuwete katu àwàm ihe nehe kury. 6 A'e rupi emonohok kar ywyra neywy Irimano rehe har ywyràkàxigyw her ma'e tetea'u nehe kury. Ihewe uma'ereko ma'e uma'ereko putar newe uma'ereko ma'e wanehe we wà nehe. Amekuzar putar newe uma'ereko ma'e neremimutar rupi nehe. Naheta kwaw ywyra imonohok

katu haw ikwaw par heremiruze'eg wainuromo neremiruze'eg wainuromo har zàwenugar wà. Neremiaihu Xitom tawhu pe har ukwaw katu wà, i'i Xàrumàw Iràw pe.

7 Xàrumàw ze'eg henu mehe tuwihawete Iràw hurywete kury. Uze'eg nezewe. — Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw wà nehe. Ta'e umur amo awa ma'ekwaw katu har Tawi pe ta'yr romo a'e xe, hekuzaromo a'e teko ikàg ma'e wanuwihawete romo imuigo kar pà a'e xe, i'i wanupe.

8 A'e re omono kar uze'eg Xàrumàw pe no. — Aenu neze'eg neremimur kwer kwez ihe kury. Azapo putar ma'e neremi-nozgwer nehe. Amonohok kar putar ywyràkàxigyw ihe wà nehe. Amonohok kar putar ywyra pin her ma'e ihe wà nehe no. 9 Ihewe uma'ereko ma'e weraha putar ywyra iaikwer imonohok pyrer ywytyr Irimano ywy rehe har apyr wi wà nehe, yryhu pe wà nehe. Uzàpixipixi ywyra yryhu rehe har romo iapo pà wà nehe. A'e re weraha putar ywyra yryhu izywyr wà, te neremixamixak ràm pe wà nehe no. A'e pe ihewe uma'ereko ma'e ukwaraw putar ywyra imonohok pyrer wà nehe. Newe uma'ereko ma'e uzekaiw putar ywyra rehe wà nehe. Amo ma'e ainoz putar newe. Emur temi'u ihewe uma'ereko ma'e wanupe nehe, i'i Iràw Xàrumàw pe.

10 Nezewe Iràw omono kar ywyràkàxigyw ywyra pin her ma'e Xàrumàw hemi-nozgwer rupi izupe. 11 Kwarahy nànàn Xàrumàw omono kar 200 miw kir arozràn Iràw pe, 400 miw zutahyky'a por uri kawer ikatuahy ma'e izupe no, izupe uma'ereko ma'e wanupe i'u kar pà.

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ma'e wemimume'u kwer rupi a'e. Omono ma'e kwaw katu haw Xàrumàw pe. Heta zeàmàtyry'ym 'ymaw Iràw Xàrumàw wanehe kury. Uzapo uze'egatu uzehezehe wà.

13 Omono'og Xàrumàw 30 miw uma'ereko e ma'e Izaew paw wainuromo har wà kury. 14 Umuigo kar Anoniràw wanuwi-haw romo. Xàrumàw umuza'aza'ak a'e uma'ereko ma'e na'iruz imono'og pyrer romo wà. Heta 10 miw awa a'e mono'ogaw nànàgatu wà. Pitàitàigatu a'e imono'og pyrer umumaw pitài zahy Irimano ywy rehe uma'ereko pà wà. A'e re umumaw mokoz zahy weko haw pe upytu'u pà wà. 15 Omono kar Xàrumàw amo 80 miw awa ywytyr heta haw pe wà. Upei'ài'àg ita a'e pe wà. Omono kar amo 70 miw awa a'e ita herur àràm romo wà no. 16 Omono kar 3.300 tuwihaw wanupi wà no, wama'ereko haw heruze'egar romo wà. 17 Weruzar tuwihawete Xàrumàw ze'eg oho wà. Upei'ài'àg itahu ikatu-ahy ma'e tàpuzuhu iwype àràm romo wà. 18 Xàrumàw pe uma'ereko ma'e a'e wà, Iràw pe uma'ereko ma'e a'e wà no, amo awa Mirimo tawhu pe har a'e wà no, umukatu itahu wà, ukixi ywyra wà no, Tupàn Hàpuzuhu iapo àwàm rehe wà.

6

Xàrumàw uzapo Tupàn ràpuzuhu a'e kury

1 Kwehe mehe teko Izaew ta'yr izuapyapyr uhem wà Ezit ywy wi wà. Umumaw 480 kwarahy Tupàn Hàpuzuhu iapo 'ym pà wà. Xàrumàw tuwihawete romo wiko mehe, 4 haw kwarahy mehe zahy Ziw her ma'e rehe uzypyrog Xàrumàw Tupàn ràpuzuhu iapo pà a'e kury.

2 Amume'u putar tàpuzuhu uhua'u haw peme xe ihe nehe kury. Heta 27 met ipuku haw. Heta 9 met ipupy uhu haw no. Heta 13,5 met iaiha katu haw no. 3 Amo ipupyaikaw pyrer teko waneixe haw pe har pe heta 4,5 met ipuku haw. Heta 9 met ipupy uhu haw no. Ipupy uhu haw nuzawy kwaw Tupàn henaw ipupy uhu haw. 4 Heta me'e haw tàpuzuhu ywyok rehe. Uzemu-mikahy katu pe har, ipupe har wi a'e. 5 Okok tàpuzuhu izypy wiwe a'e. Xàrumàw uzapo kar na'iruz ipupy iaikaikaw haw a'e. Ipupy iaikaikaw haw pitàitàigatu a'e wà, heta 2 met 20 iaiha a'e no. 6 Ipupy iaikaw pyrer wawy pe har a'e, heta 2 met 20 uhu haw no. Amo ipupy iaikaw pyrer myter pe har a'e no, heta 2 met 70 uhu haw a'e. Ipupy iaikaw haw ywate har a'e, heta 3 met 10 uhu haw a'e. Ipupy iaikaikaw haw nànàn tàpuzuhu pàrirogaw ywyok rehe wain a'e, ipirerahya'i ipupy iaikaw haw wawy pe har wanuwi a'e.

7 Uzapo tàpuzuhu itahu ita ima'e haw pe
iapo pyrer pupe wà. Nomonohok kwaw
ita Zeruzarez tawhu pe wà. Nezewe mehe
teko nuenu kwaw ita rehe herukwaruk-
war mehe a'e pe wà. Nuenu kwaw ita
ikaika haw wà. Nuenu kwaw itazy wà.
Nuenu kwaw ni amo ma'e wà.
8 Xaxeto wixe tàpuzuhu pupe kwarahy
hemaw awyze har kutyr rupi wà,
ipupyaikaw paw ywy rehe har rupi wà.
Heta myromyrogaw a'e pe. Nezewe
mehe upuner amogwer ipupyaikaw paw
pupe uzeupir haw rehe wà. 9 Nezewe
tuwihawete Xàrumàw umumaw tàpuzuhu
iapo haw. Omono kar ywyra tàpuzuhu
iapyteraromo har romo. A'e re uzywàzywà
kar ywyrapew ywyràkàxigyw iapo pyrer
iapyteraromo har wa'aromo wà. 10 Uzapo
kar na'iruz ipupyaikaw haw hereko har
wà no. Uzekok pàrirogaw rehe wà. Umuhyk
ywyràkàxigyw pupe wà. Heta 2,20 met ata
haw nànàn.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Xàrumàw pe.
12 Aze ereruzar heze'eg paw nehe,
heremiapo putar haw paw nehe, azapo
kar putar a'e ma'e newe nehe, neru
Tawi pe heremimume'u kwer newe nehe.
13 Aikuwe putar teko heremiaihu Izaew
wainuromo ihe nehe, 'àg tàpuzuhu neremi-
apo ràm pupe ihe nehe. Natyryk pixik
kwaw wanuwi ihe nehe, i'i Tupàn Xàrumàw
pe.
14 Nezewe umumaw Xàrumàw tàpuzuhu
iapo haw.

Tàpuzuhu pupe har imuhyk awer

15 Umupuràg eteahy kar tàpuzuhu
pàrirogaw tàpuz pupe ywyrapew ywyràkàxigyw
pupe. Ywyrapew oho ywy wi te iahykaw
pe. Omono ywyrapew pin her ma'e ywy
ipupyaikaw no. 16 Uzapo kar amo i'aromo
ipupyaikaw haw tàpuzuhu pupe, haikwer
pe wà. Tupàn henaw ikatu wera'u ma'e,
za'e izupe. Heta 9 met ipuku haw. Uzapo
amo pàrirogaw a'e henaw katu wera'u ma'e
imunyryk kar pà amo wanuwi. Umupu'àm
ywyrapew ywyràkàxigyw a'e pàrirogaw
iapo pà wà. Ywyrapew ywyràkàxigyw oho
ywy wi tàpuz i'aromo har pe. 17 Tupàn
henaw ikatu ma'e a'e, Tupàn henaw ikatu
wera'u ma'e henataromo hin a'e. Heta
18 met ipuku haw. 18 Upyao ywyok paw
ywyràkàxigyw her ma'e pupe wà. Nezewe
mehe teko nuexak kwaw ita ywyok rehe
har wà. Umupuràg eteahy ma'e hagaw
paw ywyrapew rehe iapo pà wà. Y'a hagaw
paw ma'e putyr hagaw paw wà no.

19 Nezewe a'e kwez. Tàpuzuhu haikwer
kutyr rehe a'e, heta ipupyaikaw haw iapo
pyrer Tupàn henaw ikatu wera'u ma'e,
za'e izupe. Xaxeto omono putar Tupàn
Ze'eg Hyru a'e ipupyaikaw haw pupe a'e
wà. 20 A'e ipupyaikaw haw a'e, heta 9 met
ipuku haw a'e, 9 met ipupy uhu haw a'e,
9 met iaiha haw a'e no. Or pupe ipyao
paw haw a'e. A'e pe heta amo henaw
a'e, Tupàn imuwete katu haw, za'e izupe
ywyra pew ywyràkàxigyw pupe ipyao haw
a'e. 21 Tàpuzuhu ipehegwer ipupe a'e, xo or
pupe ipyao haw a'e. Tupàn henaw ikatu
wera'u ma'e uken me a'e, heta kyhàhàm or
romo iapo pyrer a'e pe a'e. A'e ipupyaikaw
haw a'e no, or pupe paw rupi ipyao haw
a'e no. 22 Tàpuzuhu pupe paw rupi a'e no,
Tupàn imuwete katu haw henaw a'e no, or
pupe ipyao haw a'e no.

23 Uzapo ywyra uri 'yw mokoz Tupàn
reko haw pe har kerumin her ma'e wana-
gaw paw wà. Umupu'àm kar wana-
gaw paw Tupàn henaw ikatu wera'u ma'e
pupe wà. Heta 4,40 met waiha haw
pitàitàigatu wà. 24-26 Kerumin hagaw paw
ipy nuzawy kwaw inugwer kerumin ha-
gaw paw. Zuawygatu waiha haw wà.
Zuawygatu wanexakaw wà no. Pitàitàigatu
wereko mokoz upepo wà. Heta 2,25 met
wapepo ipuku haw. A'e rupi pitài ipepo
apyr wi te ipepo inugwer rehe, heta 4,50
met a'e. 27 Umuapyk kar a'e mokoz keru-
min wanagaw paw Tupàn henaw ikatuahy
wera'u ma'e pe wà. Ipepozaz wà. Kerumin
ipy ipepo apyr uzekok pàrirogaw xe har
rehe. Kerumin inugwer ipepo apyr uzekok
pàrirogaw pe pe har rehe. A'e Tupàn henaw
myter pe wapepo inugwer uzekok uze-
hezehe wà. 28 Uwàuwàn uma'ereko ma'e
a'e kerumin wanagaw paw or pupe wà.

29 Ukixikixi ywyra ma'e hagaw paw
tetea'u wapo pà wà. Omono a'e ma'e ha-
gaw paw pàrirogaw rehe imupuràg eteahy

kar pà wà. Kerumin hagaw paw wà, inàzàràn 'yw hagaw paw wà no, ma'eputyr hagaw paw wà no. 30 Te ywy rehe omomog or pape zàwenugar a'e mokoz Tupàn henaw pupe wà.

31 Ukixikixi uri 'yw mokoz uken iapo pà wà. Omono a'e uken Tupàn henaw ikatu wera'u ma'e heixe haw pe wà. Uzapo amo ywyra imuapar pà wà no, izyta uken ikokaw iapyr rehe wà no. 32 Umupuràg eteahy ma'e hagaw paw ywyra iapo pyrer uken rehe wà no. Kerumin hagaw paw wà, inàzàràn 'yw hagaw paw wà no, ma'eputyr hagaw paw wà no. Omomog or pape zàwenugar uken wanehe wà, kerumin wanehe wà no, inàzàràn 'yw wanehe wà no. 33 Uzapo ukenaw ikokaw Tupàn henaw ikatu ma'e pe wà, xaxeto waneixe haw pe wà. Ukixikixi uri 'yw a'e ikokaw romo iapo pà wà. Upu'àgatu a'e. 34 Heta mokoz ukenaw. Ukenaw pitàitàigatu heta mokoz ipehegwer. Ukixikixi pin 'yw a'e ukenaw iapo pà wà. 35 Umupuràg eteahy a'e ukenaw kerumin hagaw paw iapo pà hehe wà. Uzapo inàzàràn hagaw paw wà no, ma'e putyr hagaw paw wà no. Or pupe ipyao haw a'e.

36 Uzapo amo ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pupe henatar kutyr wà. Uzapo pàrirogaw a'e ipupyaikaw pyrer izywyr wà. Ukixikixi ywyràkàxigyw izyta romo iapo pà wà no. Ita na'iruz imuzehyrogatu pyrer heta haw pe heta pitài izyta.

37 Umuapyk tàpuzuhu iwy pe har zahy Ziw her ma'e mehe wà. Xàrumàw tuwihawete romo heko mehe 4 haw kwarahy rehe 2 haw zahy mehe umuapyk tàpuzuhu iwy pe har wà. 38 Xàrumàw tuwihawete romo heko mehe 11 haw kwarahy rehe 8 haw zahy rehe zahy Mu her ma'e rehe umumaw Tupàn Hàpuzuhu wà kury. A'e 'ym mehe Xàrumàw umume'u a'e kwarahy rehe imumaw pàwàm a'e. Umumaw tàpuzuhu iapo haw ize'eg rupi katete wà. Umumaw 7 kwarahy tàpuzuhu iapo pà wà.

7

Xàrumàw hàpuzuhu

1 Xàrumàw uzapo wàpuzuhu a'e no. Umumaw 13 kwarahy iapo mehe. 2-3 Ipupyaikaw pyrer Ka'a Irimano Ywy Rehe Har her ma'e a'e, nezewe uhua'u haw a'e. Ipuku haw heta 44 met. Ipupir haw heta 22 met. Iaiha haw heta 13,5 met. Izyta ywyràkàxigyw iapo pyrer heta na'iruz imuzehyrogatu pyrer. Imuzehyrogatu pyrer pitàitàigatu heta 15 izyta. Iapyteraromo har ywyràkàxigyw iapo pyrer a'e no. I'aromo har ywyràkàxigyw iapo pyrer a'e no. Heta temi'u imuàgà'ymaw ipupe no. I'aromo har wapyk a'e izyta rehe. 4 Pàrirogaw wanànàn heta 3 me'e haw. 5 Ukenaw paw me'e haw paw upu'àgatu wà. Pàrirogaw wanànàn heta me'e haw na'iruz imuzehyrogatu pyrer no. Me'e haw pàrirogaw rehe har upyta me'e haw inugwer pàrirogaw rehe har henataromo pitàitàigatu wà.

6 Ipupyaikaw pyrer izyta hereko har her ma'e ipuku haw heta 22 met. Ipupir haw heta 13,5 met. Heta amo ukenaw ywate har hehe no. A'e ukenaw wapyk izyta rehe a'e.

7 Xàrumàw umuàgà'ym teko wapuranu haw ipupyaikaw pyrer tuwihawete henaw hereko har pe a'e. Pureruze'egaw inugwer her romo a'e. Ywyràkàxigyw pupe ipyao pyrer a'e. Ipyao haw uzypyrog ywy rehe. Oho iapyteraromo har pe.

8 Xàrumàw ker haw a'e, heko haw a'e, upyta ipupyaikaw pyrer henaw hereko har hakykwepe a'e. Nuzawy kwaw amogwer ipupyaikaw pyrer. Xàrumàw uzapo agwer ker haw wemireko pe a'e no. Hemireko wiko Ezit ywy rehe har wanuwihaw tazyr romo a'e.

9 Uma'ereko ma'e wexaexak ita ipuràg eteahy ma'e a'e tàpuzuhu romo iapo pà wà. Omono a'e ita tàpuzuhu wy pe wà. Te tàpuzuhu 'aromo omono wà no. Ita ima'e haw pe umuàgà'ym a'e ita wà. Ukixikixi katu wà, ita ikixi haw pupe wà. 10 Umuàgà'ym itahu ita ma'e haw pe wà, tàpuzuhu iwy pe har pe imono pyràm romo wà. Amo itahu ipuku haw heta 3 met. Amo itahu ipuku haw heta 4,5 met. 11 Omono ita hekuzar katu ma'e a'e itahu rehe wà. Ukixikixi katu ita hekuzar katu ma'e wà. Na'e omono iapyteraromo har ywyràkàxigyw iapo pyrer a'e ita 'aromo wà. 12 Zuawygatu a'e na'iruz ipupyaikaw pyrer

uhua'u ma'e: tuwihawete hàpuzuhu pe har, Tupàn Hàpuzuhu pe har, Tupàn Hàpuzuhu pupe heixe haw no. Ita na'iruz imuzehyrogatu pyrer heta haw pe heta pitài izyta.

Urà ima'ereko haw

13 Omono kar tuwihawete Xàrumàw amo wemiruze'eg Xir tawhu pe. — Erur ipuràg eteahy ma'e iapo har Urà her ma'e a'e wi nehe, i'i Xàrumàw izupe. Itazu morog her ma'e rehe uma'ereko ma'e romo hekon a'e. Tu umàno ma'e kwer a'e no, Xir parer romo hekon a'e no. A'e wiko morog rehe ipuràg eteahy ma'e iapo arer wikuwe mehe a'e no. Ihy wiko Izaew ta'yr izuapyapyr Napitari wainuromo har romo a'e. Urà wiko puràg eteahy ma'e iapo haw ikwaw par romo. Wiko ma'e kwaw par romo no. Xàrumàw ize'eg henu mehe oho Zeruzarez pe kury. Ma'e morog iapo pyr paw rehe uzekaiw kury. 14 Tu a'e, umàno a'e. Wikuwe mehe wiko Xir tawhu pe har romo. Itazu morog iapoapo har romo hekon. Ihy wiko Napitari zuapyr romo a'e. Urà ukwaw katu ma'e iapo haw a'e. Xàrumàw wenoz Urà ma'e itazu morog iapo pyràm paw iapo har romo a'e. — He'en, i'i Urà Xàrumàw pe. Uzapo a'e ma'e paw a'e.

Mokoz tàpuzuhu izyta

15 Umupyràn itazu morog mokoz tàpuzuhu izyta romo wà. Heta 8 met a'e izyta aiha haw pitàitàigatu. Heta 1,70 met izyta iànàgaw pitàitàigatu no. Umupu'àm kar tàpuzuhu pupe wà. 16 Uzapo mokoz àkàg zàwenugar a'e mokoz izyta apyr àràm romo wà no. Heta 2,20 met a'e àkàg wanupe pitàitàigatu no. 17 Umupuràg izyta apyr kyhàhàm ita hagaw paw pupe pitàitàigatu no. 18 Uzapo ma'e hagaw paw morog iapo pyrer homà her ma'e tetea'u a'e, mokoz imuzehyrogatu pyrer romo iapo pà a'e.

19 Pitàitàigatu izyta imupuràgaw nuzawy kwaw ma'eputyr iri her ma'e. Heta 1,80 met iaiha haw pe. 20 Iapo har omono a'e imupuràgaw kyhàhàm tàtà ma'e hagapaw i'aromo iapu'a haw rehe wà. Pitàitàigatu izyta imupuràgaw rehe heta 200 homà hagapaw morog iapo pyrer mokoz imuzehyrogatu pyrer romo wà.

21 Urà umupu'àm a'e mokoz izyta Tupàn Hàpuzuhu ukenaw henataromo a'e. Kwarahy ihemaw awyze har kutyr har a'e, Zakim her romo a'e. Kwarahy heixe haw awyze har kutyr har a'e, Moaz her romo a'e. 22 Izyta imupuràgaw ma'eputyr iri hagapaw upyta ywate wà.

Nezewe umumaw izyta iapo haw wà.

'Yryruhu morog iapo pyrer

23 Urà uma'ema'e ita morog 'yryruhu iapo pà. Heta 2,20 met ihoete haw pe. Heta 4,40 met iànàmaw pe. Aze amo wata izywyr, umumaw 13,20 met. 24 'Yryruhu iwyr har heta mokoz imuzehyrogatu pyrer y'a morog iapo pyrer wà. Morog imupyràn mehe pitài ma'e romo uzapo a'e y'a paw rupi wà. 25 Uma'ema'e morog 12 tapi'ak awa hagapaw iapo pà wà. A'e tapi'ak ume'e katu kutyr pe wà. Umuapyk a'e 'yryruhu tapi'ak wakupepe wà. Na'iruz ume'e kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà. Na'iruz ume'e kwarahy heixe haw kutyr wà. Na'iruz ume'e kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà. Na'iruz ume'e kwarahy ihemaw kutyr wà. 26 Heta 4 zanekwà a'e 'yryruhu heme'y iànàmaw pe. Nuzawy kwaw kanek heme'y. Uwak katu kutyr iri putyr ài. 'Yryruhu upyhyk 40.000 zutahyky'a por ru'u a'e.

Ywyramawa morog iapo pyrer

27 Urà uma'ema'e ita morog 10 ywyramawa waapo pà. Pitàitàigatu heta 1,80 met ipuku haw a'e. Pitàitàigatu heta 1,80 met iànàmaw no. Pitàitàigatu heta 1,30 met aiha haw wà no. 28 Upyhyk ipehegwer imuagaw zuawygatu pyrer wamomog pà wakokaw wa'aromo wamono mehe wà. 29 Heta ma'e hagapaw a'e pehegwer wanehe wà: zàwàruhu iriàw wanagapaw, tapi'ak wanagapaw, kerumin wanagapaw. A'e ma'e wanagapaw wa'aromo heta iapu'a ma'e hagapaw wà no. Nuzawy kwaw ma'e a'e pehegwer rehe imomog pyrer wà. 30 Ywyramawa wanànàn heta 4 iapu'a ma'e morog iapo pyrer wà. Uma'ema'e morog a'e iapu'a ma'e myteromo har waapo pà wà. 4 iahykaw wanehe heta hetymà zàwenugar morog iapo pyrer 'y'a pew wanupe wà. Omomog

iapu'a ma'e hagapaw a'e hetymà wanehe wà. Uzexak kar wà, ma'e a'e hetymà rehe imomog pyrer àì wà. 31 I'aromo heta 'y'a pew henaw. A'e henaw upyta 45 xenxim ywyramawa i'aromo. Ohoete 18 xenxim ipupe no. Heta ma'e hagapaw izywyr wà no. 32 Heta 67 xenxim iapu'a ma'e aiha haw pe pitàitàigatu. Upyta ipehegwer wawype wà. Uzapo iapu'a ma'e wapy'a pitài ma'e romo ywyramawa rehe we wà. 33 Iapu'a ma'e nuzawy kwaw iapu'a ma'e ywyramawa uhua'u ma'e rehe har wà. Uma'ema'e ita morog a'e ma'e paw waapo pà wà: iapu'a ma'e ipy'a, izywyr har, izyta'i, ipy'a rehe har. 34 Heta 4 hupir haw iahykaw nànàn wà, ywyramawa paw wawype wà. Uzapo hupir haw pitài ma'e romo ywyramawa rehe we wà. 35 Heta amo imukàgaw ywate har ywyramawa iwyr pitàitàigatu. Heta 22 xenxim iànàmaw pe. Paw rupi uzeapo pitài ma'e romo ywyramawa rehe we wà: hupir haw wà, ipehegwer wà. 36 Heta ma'e hagapaw hupir haw rehe wà, ipehegwer rehe wà no: kerumin, zàwàruhu iriàw, inàzàràn 'yw. Heta tetea'u wà. Upyk ywyramawa wà. Heta amo iapu'a ma'e hagapaw a'e ma'eragapaw waiwy wà. 37 Nezewe uzapo a'e ywyramawa wà. Uzuawyawygatu wà. Pitàitàigatu uhu haw uzuawyawygatu wà no.

38 Urà uma'ema'e ita morog 10 'y'a pew waapo pà no. Upyta ywyramawa wanehe pitàitàigatu wà. Heta 1,80 met 'y'a pew iànàmaw pitàitàigatu. Pitàitàigatu upyhyk 830 zutahyky'a por wà. 39 Umuapyk 5 ywyramawa Tupàn Hàpuzuhu huwake katu pe wà, kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà. Umuapyk amo 5 ywyramawa kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà no. Umuapyk 'yryruhu Tupàn Hàpuzuhu pupe iahykaw rehe kwarahy ihemaw kutyr ihemaw awyze har kutyr.

Amo ma'ema'e tàpuzuhu rehe har wà

40-45 Urà uzapo amo ma'e wà no: 'yryru, ywy imomor haw, zapepopew. Nezewe umumaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu iapo haw Tuwihawete Xàrumàw hemiapo karer. Amume'u putar hemiapo kwer paw xe ihe nehe kury:

mokoz izyta wà,
mokoz imupuràgaw kanek zàwenugar izyta apyr har wà,
kyhàhàm tàtà ma'e hagapaw imupuràgaw nànànar,
400 homà hagapaw morog iapo pyrer mokoz umuzypyrog pyrer 100 hereko har romo imupuràgaw paw waiwyr har,
10 ywyramawa wà,
10 'y'a pew wà,
pitài 'yryruhu,
12 tapi'ak awa hagapaw 'yryruhu hupir har wà,
'yryru wà, ywy heruwakaw pa her ma'e wà, zapepopew wà.

Urà uma'ema'e itamorog a'e ma'e tuwihawete Xàrumàw hemiapo karer paw waapo pà a'e. 46 Tuwihawete umupyràn morog a'e ma'e paw iapo pà ywyàpyznaw yrykaw Zotàw izywyr har rehe a'e. Iapo haw upyta Xukot tawhu Zàretà tawhu wamytepe. 47 Heta tetea'u ma'e. A'e rupi tuwihawete Xàrumàw nuagaw kar pixik kwaw wapuhuz taw wemiruze'eg wanupe. A'e rupi ni amo nupapar pixik kwaw wapuhuz taw.

48 Xàrumàw uma'ema'e kar or amo ma'e Tupàn Hàpuzuhu pe àràm iapo kar pà no: mez yhyk hapy haw, mez typy'ak Tupàn pe imono pyr hexak kar haw. 49 10 tatainy henaw Tupàn henaw ikatuahy wera'u ma'e henataromo har. Umupu'àm 5 kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà. Umupu'àm 5 kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà no: tatainy wà, ma'eputyr wà, inemo tatainy pupe har imukatu haw wà. 50 kanekpuku wà, zepinaw inemo tatainy pupe har imonohokaw wà, kawawpew wà, kawaw yhyk iwy pe har wà, tàtàpyzgwer ipyhykaw wà, Tupàn henaw ikatuahy ma'e pe har hukenaw ikokaw rehe imomogaw, Tupàn Hàpuzuhu hukenaw teko wahemaw pe har. Uma'ereko ma'e uma'ema'e or a'e ma'e paw waapo pà wà.

51 Umumaw Xàrumàw ma'ereko haw Tupàn Hàpuzuhu rehe har upaw rupi a'e. Tu Tawi omonokatu amo ma'e Tupàn pe a'e 'ym mehe a'e: parat iapo pyrer, or iapo pyrer no, amo hekuzar katu ma'e

no. Na'e Tuwihawete Xàrumàw omonokatu a'e ma'e paw temetarer imonokatu haw Tupàn Hàpuzuhu pe har pupe a'e kury.

8

Weraha Tupàn Ze'eg Hyru Tàpuzuhu pupe wà

1 Tupàn Hàpuzuhu iapo pawire Xàrumàw wenoz Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwihaw paw Zeruzarez pe wà kury. Wenoz awakwer waànàànàm wanuwihaw paw wà no. Ta'e Xàrumàw ipureraha wer Tupàn Ze'eg Hyru rehe Xiàw tawhu Tawi reko awer wi, Tupàn Hàpuzuhu pe a'e xe. 2 Izaew paw uzemono'og mynykaw tàpuzràn her ma'e rehe zahy 7 haw Etanim her ma'e rehe wà. 3 Tuwihaw paw a'e pe wahem mehe xaxeto upyhyk Tupàn Ze'eg Hyru a'e wà kury. 4 Weraha tàpuzuhu pupe wà. Uzemono'og xaxeto Erewi izuapyapyr wanehe we wà kury, Tupàn hàpuzràn heraha pà tàpuzuhu pupe wà no. Weraha ma'e tàpuzràn pupe har paw a'e pe wà no. 5 Tuwihawete Xàrumàw a'e, teko Izaew paw a'e wà no, uzemono'og oho Tupàn Ze'eg Hyru henataromo wà kury. Uzuka àràpuhàràn hawitu ma'e tetea'u Tupàn henataromo wà kury. Uzuka tapi'ak awa tetea'u henataromo wà no. Heta tetea'u ma'ea'yr izuka pyr wà. Teko nupuner kwaw wapapar haw rehe wà. 6 Na'e xaxeto weraha Tupàn Ze'eg Hyru tàpuzuhu pupe wà kury. Umuapyk henaw rehe wà, Tupàn henaw ikatu wera'u ma'e pupe wà, kerumin wanagaw paw wapepo wy pe wà. 7 Upepozaz kerumin wà. Wapepo upyk Tupàn Ze'eg Hyru wà. Upyk i'yw wà no. 8 Aze amo upu'àm tenaw ikatu wera'u ma'e henataromo wà, upuner i'yw hexakaw rehe wà. Aze upu'àm amo me wà, nupuner kwaw wà. Te ko 'ar rehe i'yw a'e pe hin. 9 Xo mokoz ma'e zo heta Tupàn Ze'eg Hyru pupe wà: Tupàn ze'eg mokoz itapew rehe imuapyk pyrer wà. Ezit ywy wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro Izaew kwehe mehe wà. A'e re upytu'u oho ywytyr Xinaz huwake wà. Uzapo Tupàn uze'egatu haw Izaew wanehe we a'e pe, a'e ze'eg imuapyk pà itapew rehe. A'e ita Tupàn Ze'eg Hyru pupe wanuz wà kury. Naheta kwaw amo ma'e ipupe.

10 Na'e xaxeto uhem Tupàn henaw ikatuahy ma'e wi wà kury. Wahem mehe we amo ywàxig umynehem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu kury. 11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw uhyape katu ywàkun rehe. Nupuner kwaw xaxeto tàpuzuhu pupe uzewyr haw rehe Tupàn imuwete katu pà wà kury. 12 Na'e uze'eg Xàrumàw kury.

— Ne, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne,
eremono kwarahy ywak rehe.
— Aikuwe putar ywàkun pihun rehe ihe
nehe, ere teko wanupe kwehe mehe.
Nezewe rehe we erezapo kwarahy.

13 Ko 'ar rehe azapo amo tàpuz newe kury.
Ereikuwe putar ipupe tuweharupi nehe,
i'i izupe.

Uze'eg Xàrumàw wemiruze'eg wanupe

14 Na'e uwak Xàrumàw teko upu'àm ma'e wanehe ume'e pà kury. — Emono neze'egatu haw teko wanehe nehe, i'i Tupàn pe.

15 A'e re uze'eg nezewe kury. — Tuwe ximume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ikatu haw izupe nehe. Ta'e ukàgaw rupi uzapo ma'e heru Tawi pe wemimume'u kwer rupi a'e xe. 16 — Apyro heremiaihu Izaew Ezit ywy wi kwehe mehe ihe wà. Heta tetea'u tawhu Izaew ta'yr izuapyapyr waiwy nànàn. A'e 'ar henataromo naexaexak kwaw amo tawhu herenàwàm romo ihe. Xo ne zo uruexak kwez ihe, heremiaihu wanuwihawete romo ihe, i'i Tupàn Tawi pe.

17 Tawi heru ipurapo wer amo tàpuzuhu rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, Izaew wazar, imuwete katu àwàm romo a'e. 18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe heru pe. — Ikatuahy tàpuzuhu rehe nepurapo wer haw ihewe nehe. 19 Nerezapo kwaw nehe. Nera'yr zo uzapo putar ihewe a'e nehe, i'i Tupàn heru Tawi pe. 20 Ko 'ar rehe Tupàn uzapo wemimume'u kwer kury. Apyta heru hekuzaromo Izaew wanuwihawete romo ihe. Azapo tàpuzuhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar imuwete katu haw ihe. 21 Azapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg itapew rehe imuapyk pyrer henaw no. Uzapo Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e a'e uze'egatu zaneipy wanupe Ezit ywy wi wapyro mehe, i'i Xàrumàw teko wanupe.

Xàrumàw uze'eg Tupàn pe

22 Na'e a'e teko uzemono'og ma'e kwer paw wanenataromo upyta Xàrumàw ma'ea'yr hapy haw henataromo kury. Upyho opo ywak kutyr uze'eg pà kury. 23 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ne. Naheta kwaw amo Tupàn nezàwenugar ywate wà, ni ywy rehe wà no. Erezapo tuwe neremiaihu pe neremimume'u kwer ne. Aze teko weruzar tuwe neze'eg oho waiko upy'a pupe azeharomoete wà, erezamutar katu ne wà. 24 Nekàgaw rupi erezapo tuwe ma'e heru Tawi pe neremimume'u kwer ne. Kutàri erezapo neremimume'u kwer paw rupi ne kury. 25 Amo ae ma'e neremiapo ràm eremume'u heru pe kwehe mehe no. Nezewe ere kwehe izupe. — Nezuapyapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo awyze har rupi wà nehe, aze weruzar katu heze'eg ne zàwe a'e wà nehe, ere kwehe izupe. Aenoz pitài ma'e newe nehe kury. Ezapo ma'e a'e neze'eg awer rupi katete nehe. 26 Ko 'ar henataromo ezapo ma'e a'e ze'eg heru Tawi pe neremimume'u kwer rupi katete nehe, a'e newe kury, i'i Xàrumàw Tupàn pe.

27 — Apuranu putar nerehe nehe kury, Tupàn. Aipo erepuner xe ywy rehe teko neremiapo kwer wainuromo nereko haw rehe. Nehua'u wera'u ywak wi ne. Ywak nuhyk kwaw newe. Màràzàwe tuwe ereikuwe putar ko tàpuzuhu pupe nehe. Nehua'u wera'u izuwi no. 28 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar. Aiko neremiruze'eg romo ihe. Einu heze'eg kury. Ezapo hereminozgwer kutàri har nehe. 29 Tuweharupi pyhaw nehe, 'aromo nehe no, eme'egatu ko tàpuzuhu rehe nehe. Ta'e erexarexak ne xe. — Hemuwete katu pe xe nehe, ere urewe. Einu katu newe heze'eg mehe nehe, tàpuzuhu kutyr heme'e mehe nehe. 30 Einu katu newe heze'eg àwàm nehe. Einu katu newe neremiaihu waze'eg àwàm nehe no, tàpuzuhu kutyr wame'e mehe nehe no. Azeharomoete urereinu pe neràpuz ywak rehe har pe nehe, ureremiapo kwer wi nereharaz pà nehe, i'i izupe.

31 — Aze teko umume'u amo awa hemiapo kwer wà, aze ru'u imunar awer wà, aze ru'u ipurumuahy kar awer wà, aze teko werur a'e awa ko tàpuzuhu pe wà nehe, newe ma'ea'yr hapy haw pe wà nehe, — Nazapo kwaw a'e ma'e ihe, aze i'i a'e awa xe nehe, 32 a'e mehe ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e einu ize'eg mehe ywak rehe nereko mehe. — Azeharomoete ize'eg, ere putar ru'u izupe nehe. — Hemu'em a'e, ere putar ru'u izupe nehe. Ezepyk ikatu 'ym ma'e iapo arer rehe nehe, iaiw paw imekuzar pà nehe. — 'Aw uzapo ikatu 'ym ma'e, ere amo pe nehe. — 'Aw nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e, ere amo ae pe nehe. Eremekuzar putar teko wanemiapo kwer nehe.

33 Amo 'ar mehe neremiaihu Izaew uzapo putar ikatu 'ym ma'e nerenataromo wà nehe. A'e mehe waàmàtyry'ymar weityk putar wà wà nehe. A'e re, aze Izaew uzewyr newe wà nehe, aze ur 'àg tàpuzuhu pe nemuwete katu pà wà nehe, — Nereharaz ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe, aze i'i newe wà nehe, 34 einu katu waze'eg ywak rehe nereko mehe nehe. Emunàn wanemiapo kwer neremiaihu wanuwi nehe. Kwehe mehe a'e. Eremur ko ywy waipy wanupe. Erur wi neremiaihu xe ko ywy rehe ne wà nehe no, wanemiapo kwer wi nereharaz ire ne wà nehe no.

35 Aze ywak uzewàpytym nehe, aze upytu'u àmàn ukyr ire nehe, neremiaihu ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe nehe, aze uzewyr wi newe wà nehe, aze ume'e 'àg tàpuzuhu kutyr wà nehe, aze wenoz ma'e newe wà nehe, aze uze'egatu nerehe wà nehe, wanehe nezepyk ire 36 einu katu waze'eg ywak rehe nereko mehe nehe. Nereharaz ikatu 'ym ma'e Izaew wanuwihawete hemiapo kwer wi nehe. Nereharaz teko Izaew wanemiapo kwer wi nehe no. Emu'e ikatu ma'e iapo haw rehe ne wà nehe. A'e mehe, Tupàn, emugyr kar àmàn ko ywy rehe nehe. Eremur ko ywy neremiaihu wanupe waneko àwàm tuweharupi àràm romo ne.

37 Aze amo 'ar mehe nuhyk kwaw temi'u
ko ywy rehe nehe, aze ur meru zàwenugar
tetea'u ma'erahy ipuraraw kar pà ko ywy
rehe har wanupe nehe, aze ywytu haku
wera'u ma'e umuaiw wanemitygwer nehe,
aze tukur tetea'u u'u wanemitygwer wà
nehe, aze waàmàtyry'ymar ur wakutyr wà
nehe, aze amo ma'eahy haw ur wainuin-
uromo nehe, 38 einu katu newe wanemi-
noz ràm nehe. Amo neremiaihu Izaew
wainuromo har uzemumikahy putar iaiw
ma'e rehe wà nehe. Aze upyho opo
'àg tàpuzuhu kutyr wà nehe, aze uze'eg
newe wà nehe, 39 einu katu wanemi-
noz ràm nehe. Einu katu neremiaihu
waze'eg ywak rehe nereko mehe nehe.
Epytywà ne wà nehe. Xo ne zo erek-
waw teko wama'enukwaw paw uzeàmim
ma'e wapy'a pe har ne. Emekuzar teko
wanemiapo kwer pitàitàigatu ne wà nehe.
40 Nezewe mehe neremiaihu ukyze putar
newi wà nehe. Nereruzar putar ko ywy
ureipy wanupe neremimur kwer rehe,
weko haw 'ar nànàn wà nehe.

41-42 Aze amo ae ywy muite har rehe
har wenu teko nerehe waze'eg mehe
nehe, ma'e ikàg ma'e neremiaihu wanupe
neremiapo kwer rehe waze'eg mehe nehe,
aze ur xe nemuwete katu pà newe uze'eg
pà imuwak pà 'àg tàpuzuhu kutyr nehe,
43 einu katu ize'eg nehe. Ywak rehe nereko
haw pe einu katu ize'eg nehe. Ezapo
heminozgwer paw nehe. Nezewe mehe
teko ywy rehe har paw nekwaw putar
wà nehe. Ukyze putar newi wà nehe no,
neremiaihu Izaew wazàwegatete wà nehe
no. Ukwaw putar 'àg tàpuzuhu heremiapo
kwer pe nemuwete katu haw wà nehe no.
Ur putar xe nemuwete katu pà wà nehe.

44 Aze eremono kar neremiaihu
amo zeàmàtyry'ymawhu pe ne wà nehe,
waàmàtyry'ymar wakutyr wamono kar pà
ne wà nehe, aze uze'eg newe ko tawhu
neremixak kwer kutyr ume'e pà wà nehe,
'àg tàpuzuhu nemuwete katu haw heremi-
apo kwer kutyr ume'e pà wà nehe, 45 einu
katu waze'eg ywak rehe nereko mehe
nehe. Einu katu waneminoz nehe. Einu
ne wà nehe. Eityk kar waàmàtyry'ymar
wanuwi ne wà nehe.

46 Naheta kwaw ikatu 'ym ma'e iapo
'ymar wà. Aze uzapo ikatu 'ym ma'e
nerenataromo wà nehe, aze ereityk kar
neàmàtyry'ymar wanupe ne wà nehe, aze
ereraha kar wikuwe ma'e amo ywy rehe
wà nehe, aze ru'u muite har pe wà nehe,
aze ru'u muite 'ymar pe wà nehe, 47 einu
neremiaihu waze'eg nehe. Aze uzemu-
mikahy wemiapo kwer rehe a'e ywy rehe
wikuwe mehe wà nehe, aze izewyr wer
newe wà nehe, newe uze'eg pà wà nehe,
— Iaiw ma'e uruzapo ure. Ikatu 'ym ma'e
romo uruiko ure, aze i'i newe wà nehe,
einu waze'eg nehe, Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e. 48 Aze uzemumikahy tuwe
a'e ywy rehe wiko mehe wà nehe, aze
izewyr wer tuwe newe wà nehe, newe
uze'eg pà wà nehe, ko ywy ureipy wanupe
neremimur kwer kutyr, uwak pà wà nehe,
'aw tawhu neremixak kwer kutyr, 'àg
tàpuzuhu nemuwete katu haw heremiapo
kwer kutyr wà nehe, 49 einu waze'eg
nehe. Nereko haw ywak rehe har pe
nereko mehe einu katu ne wà nehe. Eityk
kar waàmàtyry'ymar neremiaihu wanupe
ne wà nehe. 50 Emunàn neremiaihu
wanemiapo kwer nerenataromo har ikatu
'ym ma'e nehe. Emunàn newi watyryk
awer nehe. Nereharaz izuwi nehe.
Eruze'eg waàmàtyry'ymar ne wà nehe.
Nezewe mehe waàmàtyry'ymar uzapo
putar ikatu ma'e neremiaihu wanupe wà
nehe. 51 Neremiaihu tatahu ukaz ma'e
zàwenugar Ezit her ma'e wi neremipyro
kwer romo wanekon a'e wà.

52 O urezar Tuweharupi Wiko Ma'e.
Ezemyrypar neremiaihu Izaew wanehe
we nehe, wanuwihawete rehe we nehe
no. Einu newe waze'eg àwàm ne wà
nehe, newe waze'eg mehe ma'e henoz
mehe newe ne wà nehe. 53 Erexarexak
amogwer teko paw wanuwi ne wà,
neremiaihu romo wamuigo kar pà ne
wà. Eremume'u a'e ma'e neremiapo kwer
Moizez neremiruze'eg pe ureipy Ezit ywy
wi wapyro mehe nehe, i'i Xàrumàw izupe.

Omono Xàrumàw uze'egatu teko wanehe

54 Upytu'u Xàrumàw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe uze'eg ire kury. Upu'àm
ma'ea'yr hapy haw henataromo kury.
Tupàn pe uze'eg mehe wapyk upenàràg
rehe opo hupir pà ywak kutyr a'e. Upu'àm

a'e pe kury. 55 Na'e uze'eg wahy haw rupi teko a'e pe uzemono'og ma'e paw wanupe kury. Omono Tupàn ze'egatu wanehe.

56 — Tuwe teko paw umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw wà nehe. Umuigo kar wemiaihu zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe wà, wemimume'u kwer rupi wà. Kwehe mehe umume'u wemiapo ràm ikatuahy ma'e wemiruze'eg Moizez pe. Uzapo a'e ma'e paw no. 57 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wikuwe zanerehe we nehe, zaneipy wanehe we weko awer zàwegatete nehe. Tuwe nutyryk pixik kwaw zanewi nehe. Tuwe nazanereityk pixik kwaw nehe. 58 Tuwe Tupàn zaneapo uze'eg heruzar har romo nehe. Nezewe mehe awyzeharupi zaiko putar hemimutar rupi nehe. Xiruzar hemiapo putar haw paw nehe. Xiruzar ize'eg paw nehe. Xiruzar ipurumu'e haw paw nehe, zaneipy wanupe hemimur kwer nehe. 59 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ima'enukwaw katu ko heze'eg awer rehe nehe, ko izupe hereminozgwer rehe nehe no, awyzeharupi nehe. Tuwe upuhareko katu teko Izaew wà nehe, wanuwihawete nehe no, wanemimutar iapo pà nehe. 60 Nezewe mehe ywy nànànar ukwaw ma'e paw wazar romo heko haw a'e wà nehe. Naheta kwaw amo. 61 Tuwe pezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar rehe awyzeharupi nehe. Tuwe peruzar hemiapo putar haw paw nehe, ize'eg paw nehe no, ko 'ar rehe penemiapo zàwe nehe, i'i Xàrumàw teko wanupe.

Omono Xàrumàw ma'e Tupàn pe

62 Na'e Xàrumàw a'e, teko a'e pe uzemono'og ma'e a'e wà no, omono ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà kury. 63 Xàrumàw omono 22 miw tapi'ak awa Tupàn pe wà. Omono 120 miw àràpuhàràn hawitu ma'e izupe wà no, imuawyze kar haw romo wà. Nezewe tuwihawete a'e, teko paw a'e wà no, umuàgà'ym tàpuzuhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw romo wà. Uhyk kury. 64 A'e 'ar mehe we omonokatu tàpuzuhu izywyr har henataromo har, mytepe har Tupàn pe. A'e pe omono ma'e ukaz paw ma'e ràm Tupàn pe. Omono arozràn Tupàn pe imono pyràm a'e pe no. Omono ma'ea'yr izuka pyrer wakawer a'e pe no, Tupàn pe uzemuawyze kar pà no. Uzapo nezewe haw a'e, ta'e ma'ea'yr hapy haw morog iapo pyrer pixika'i wera'u a'e ma'ea'yr paw wanupe a'e xe. Ta'e heta tetea'u a'e wà xe.

65 A'e 'ar mehe we, Tupàn Hàpuzuhu pe, Xàrumàw a'e, teko Izaew paw a'e wà no, umumaw 7 'ar mynykawhu tàpuzràn her ma'e iapo pà wà. Teko Izaew ywy nànànar ur a'e mynykaw pe wà. Amat kutyr teko wazeupir haw wi wanur wà. Ezit ywyzaw wi wanur wà. Kwarahy hemaw ahurehe har wi wanur wà. Iawyze har wi wanur wà no. 66 8 haw 'ar mehe Xàrumàw omono kar teko waneko haw pe wà kury. — Emur neze'egatu ureruwihaw Xàrumàw rehe kury, i'i teko paw Tupàn pe wà. A'e re oho wà. Hurywete Tupàn ma'e ikatu ma'e paw wemiruze'eg Tawi pe hemimono kwer rehe wà, wemiaihu Izaew pe hemimono kwer rehe wà no.

9

Tupàn uzexak kar wi Xàrumàw pe a'e

1 A'e 'ym mehe Xàrumàw ipurapo wer tàpuzuhu rehe Tupàn pe. Ipurapo wer wàpuzuhu rehe no. Amo ae ma'e rehe ipurapo wer no. Umumaw a'e ma'e paw iapo haw kury. 2 A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar wi izupe kury, Zimeàw taw pe uzexak kar awer zàwe kury. 3 Uze'eg izupe kury. — Aenu ihewe neze'eg awer ihe, herenataromo nereminozgwer ihe. — Ikatuahy 'àg tàpuzuhu ihewe, a'e newe. Erezapo kar ne. Teko upuner hemuwete katu haw rehe 'àg tàpuzuhu pupe tuweharupi wà nehe. 4 Aze ereiko tuwe heremiruze'eg romo nepy'a pe neremu'em 'ym pà nehe, neru Tawi zàwe nehe, aze ereruzar heze'eg nehe, aze erezapo heremiapo kar paw nehe, 5 a'e mehe azapo putar a'e Tawi neru pe heremimume'u kwer ihe nehe. — Awyzeharupi amo nezuapyapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo a'e wà nehe, a'e kwehe Tawi pe. 6 Aze eretyryk ihewi nehe, aze nezuapyapyr utyryk ihewi wà nehe, aze upytu'u heze'eg heruzar ire wà nehe, aze upytu'u heremiapo putar

haw iapo re wà nehe, aze umuwete katu amo ae tupàn wà nehe, aze wiko amo ae tupàn wanemiruze'eg romo wà nehe, 7 a'e mehe azo'ok putar Izaew heremiaihu ko ywy heremimono kwer wi ihe wà nehe. Aha putar 'àg tàpuzuhu wi ihe nehe no, izuwi hetyryk pà ihe nehe no. Aexak ko ywy pehegwer teko wanupe, hemuwete katu haw romo ihe. Aze utyryk ihewi wà nehe, atyryk putar wanuwi ihe nehe no. Nezewe mehe teko amo ae ywy rehe har paw uze'eg zemueteahy putar Izaew wanehe wà nehe, wanehe upukapuka pà wà nehe no. 8 'Àg tàpuzuhu uzeapo putar ma'e heityk pyrer ywytyr zàwenugar romo nehe. Teko huwake ukwaw ma'e ràm paw ipytuhegatu putar hexak mehe wà. Upuranu putar uzehezehe wà nehe. — Màràzàwe tuwe uzapo nezewe haw ko ywy rehe àg tàpuzuhu pe no, i'i putar wà nehe. 9 Amo uwazar putar waze'eg wanupe nezewe wà nehe. — Umuaiw a'e ma'e paw a'e, ta'e Izaew utyryk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar wi a'e wà xe, uwipy Ezit ywy wi wapyro arer wi a'e wà xe. Oho amo ae tupàn wanaikweromo wà. Umuwete katu wà, wanemiruze'eg romo wiko pà wà. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu'ar kar iaiw paw Izaew wanehe a'e, i'i putar wanupe nehe.

Iràw, Xàrumàw kury

10 Umumaw Xàrumàw 20 kwarahy Tupàn Hàpuzuhu iapo pà, wàpuzuhu iapo pà no. 11 Iràw Xir tawhu pe har wanuwihawete umur kar ywyra tetea'u Xàrumàw hemimutar paw izupe. Ywyra ywyràkàxigyw, ywyra pin no. Umur hemimutar itazu or paw izupe no. A'e ma'e paw iapo pawire Xàrumàw omono 20 tawhu Karirez ywy rehe har Iràw pe wà. 12 Oho Iràw a'e tawhu wanexak pà. Na'ikatu kwaw izupe wà. 13 A'e rupi uze'eg nezewe Xàrumàw pe kury. — Aipo agwer tawhu eremur ihewe, herywyr, i'i izupe. A'e rupi, te ko 'ar rehe, Kawu, i'i teko a'e ywy rehe wà. Ikatu pixik 'ym ma'e, i'i zaneze'eg rupi. 14 A'e 'ym mehe Iràw omono kar itazu or 4 miw kir ipuhuz taw Xàrumàw pe. Hekuzar katu a'e.

Xàrumàw uzapo amo ma'e tetea'u.

15 Omono'og Xàrumàw awa tetea'u wà. Umuma'ereko kar Tupàn Hàpuzuhu iapo kar pà wanupe wà, wàpuzuhu iapo kar pà wanupe no. Upupyk kar tawhu pehegwer kwarahy heixe haw kutyr har wanupe no. Uzapo kar pàrirogawhu Zeruzarez izywyr har wanupe no. Umuma'ereko kar amo na'iruz tawhu iapo mehe wà no. Azor, Mezin, Zezer waner romo wà. 16 A'e 'ym mehe Parao Ezit ywy rehe har wanuwihawete uzàmàtyry'ym Zezer tawhu pe har oho wà. Uzuka a'e tawhu pe har Kànàà izuapyapyr wà. Umunyk tata tawhu rehe. A'e re Parao omono tawhu Zezer her ma'e wazyr pe izereko mehe har romo, Xàrumàw imen romo hereko mehe a'e. 17 A'e rupi uzapo kar wi a'e tawhu. Omono kar a'e awa a'e pe wamuma'ereko kar pà wà. Nupuner kwaw a'e uma'ereko haw wi uhemaw rehe wà. Uzapo wi Mete-Orom tawhu wy pe har pehegwer no. 18 Uzapo wi mokoz tawhu Zuta rehe har ywyxiguhu rehe har wà no. Marat, Tazimor waner romo wà. 19 Uzapo wi amo ae tawhu teko wanemi'u ràm imonokatu haw no. Uzapo tawhu weimaw kawaru waneko haw no, uwyramawa wamonokatu haw no. Wyzài ma'e Zeruzarez pe har Irimano ywy rehe har wyzài uiwy rehe har iapo mehe omono kar a'e awa a'e pe wà, wamuma'ereko kar pà a'e pe wà. 20-21 A'e 'ym mehe Izaew uzàmàtyry'ym Kànàà izuapyapyr a'e ywy ipyro pà wanuwi wà. Uzuka Kànàà tetea'u wà. Amogwer numàno kwaw wà. Xàrumàw omono'og a'e Kànàà izuapyapyr wà, a'e ma'ereko haw paw iapo kar pà wanupe wà. Nupuner kwaw izuwi uhemaw rehe wà. Uzapo kar tuwe Xàrumàw a'e ma'ereko haw a'e teko wanupe. Na'aw a'e teko uma'ereko ma'e waner xe wà: Amohe ywy rehe har wà. Ete izuapyapyr wà. Perize izuapyapyr wà. Ewe izuapyapyr wà. Zepu izuapyapyr wà. Te ko 'ar rehe wazuapyapyr wiko Izaew pe uma'ereko e ma'e romo wà. 22 Ni amo Izaew izuapyapyr nuiko kwaw uma'ereko e ma'e romo Xàrumàw pe wà. Amo ae ma'e uzapo wà. Wiko zauxiapekwer romo wà, tuwihaw romo wà, zauxiapekwer wanuwihaw romo wà, ywyramawa rehe har wanuwihaw romo wà, kawaru kupe

pe har romo wà.
23 Heta 550 a'e Xàrumàw pe uma'ereko e
ma'e wanuwihaw wà.
24 Uzapo kar Xàrumàw amo tàpuzuhu
Zezer tawhu pe wemireko Ezit ywy rehe
har wanuwihawete tazyr pe imono e pà.
Hemireko oho a'e pe weko haw iapo pà a'e
tàpuzuhu pe. Upupyk kar tawhu ipehegwer
kwarahy ihemaw kutyr har.
25 Kwarahy nànàn na'iruz haw rupi oho
Xàrumàw a'e ma'ea'yr zuka haw pe ma'e
hapy pyràm imono pà Tupàn pe, ma'e uze-
muawyze kar haw imono pà izupe no. A'e
ae uzapo a'e ma'ea'yr zuka haw Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Umunyk
tata yhyk hyàkwegatu ma'e henataromo
no. Nezewe umumaw Xàrumàw Tupàn
ràpuzuhu iapo haw kury.
26 Uzapo kar Xàrumàw kanuhu tetea'u
Eziom-Zemer tawhu pe no. A'e tawhu
Erat huwake Akawa yryhu izywyr Enom
waiwy rehe tuz a'e. 27 Tuwihawete Iràw
wereko kanuhu tetea'u a'e wà. Heta tetea'u
kanu pupe wata ma'e ikanuhu wapupe wà
no. A'e rupi omono kar amo Xàrumàw pe
wà kury, Xàrumàw kanuhu pupe wata ma'e
wamu'e pà wà, kanuhu imuata haw rehe
wà kury. 28 Na'e kanuhu oho Opir ywy rehe
wà kury, itazu or tetea'u herur pà izupe wà
kury. Heta 14 miw kir a'e or ipuhuz taw a'e.

10

Xama ywy rehe har wanuwihawete kuzà ur Xàrumàw hexak pà

1 Xama ywy rehe har wanuwihawete
kuzà wenu teko Xàrumàw ikàgaw rehe
waze'eg mehe a'e wà kury. A'e rupi
oho Zeruzarez tawhu pe Xàrumàw rehe
upuranu pà hagaw pà kury. — Zawaiw
katu ma'e rehe apuranu putar hehe
ihe nehe, i'i uzeupe. 2 Werur uzeupe
uma'ereko ma'e tetea'u uzeupi wà. Werur
kàwàruràn kamer her ma'e tetea'u uzeupi
wà no. Heta tetea'u ma'e kamer wakupe
pe. Temi'u inuromo har tetea'u. Ita
hekuzar katu ma'e tetea'u. Itazu or
tetea'u. Xàrumàw huwàxi mehe upuranu
tetea'u hehe kury. 3 Uwazar katu ipuranu
haw paw a'e. Naheta kwaw ni pitài
ipuranu haw izupe zawaiw katu wera'u
ma'e. 4 Wenu Xama wanuwihawete kuzà
Xàrumàw ima'e kwaw paw a'e. Wexak
hemiapo kwer hàpuzuhu no. 5 Wexak
temi'u iziwyrapew rehe herur pyr no.
Wexak tuwihaw waker haw tàpuzuhu
pupe har no. Wexak tàpuzuhu pupe,
uma'ereko ma'e wama'ereko katu haw
no. Wexak wakamir no, wanopoz no.
Wexak uma'ereko ma'e mynykaw pe, ma'e
Xàrumàw pe iapo har wà no. Wexak
ma'ea'yr Tupàn ràpuzuhu pe Xàrumàw
hemizuka wà no. Ipytuhegatu tuwe
tuwihaw kuzà a'e ma'e paw hexak mehe.
6 Na'e uze'eg Xàrumàw pe kury. — Aenu
ma'e tetea'u nerehe teko waze'eg mehe
heràpuzuhu pe hereko mehe ihe. Umume'u
nema'ekwaw katu haw ihewe wà no. A'e
ma'e paw azeharomoete a'e. 7 Nazeruzar
kwaw waze'eg rehe. A'e rupi azur xe
a'e ma'e paw hexak pà hereha pupe
ihe. Numume'u kwaw ne upaw rupi
ihewe wà. Neremetarer uhua'u wera'u
wanemimume'u kwer wi. Nema'e kwaw
paw uhua'u wera'u wanemimume'u kwer
wi no. 8 Neremireko hurywete tuwe a'e wà.
Newe uma'ereko ma'e hurywete a'e wà no.
Ta'e tuweharupi wiko neruwake a'e wà
'y. Ta'e tuweharupi wenu ma'e kwaw paw
ze'eg xirogatu ma'e neremimume'u a'e wà
'y. 9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nezar,
ikatuahy azeharomoete a'e. Ta'e nemuigo
kar Izaew wanuwihawete romo a'e 'y.
Awyzeharupi uzamutar katu Izaew a'e wà.
Awyzeharupi uzamutar katu putar Izaew
a'e wà nehe no. A'e rupi nemuigo kar
wanuwihawete romo. Ta'e ereruze'egatu
putar Izaew Tupàn ze'eg rupi katete ne wà
nehe 'y, i'i izupe.

10 Na'e omono a'e ma'e wemirur kwer
tuwihawete pe kury. Na'aw hemimono
kwer: Itazu or 4 miw kir puhuz taw. Taz
zàwenugar tetea'u no. Ita hekuzar katu
ma'e tetea'u no. Ni amo nuerur kwaw
taz zàwenugar tetea'u nezewe a'e 'ym mehe
wà. Xama wanuwihaw kuzà werur taz
zàwenugar tetea'u wera'u amo wanuwi paw
rupi a'e.

11 Kanuhu Iràw ima'e werur itazu or Opir
ywy wi a'e 'ym mehe wà. Werur ywyra
xàn her ma'e tetea'u a'e wi wà no. Werur
ita hekuzar katu ma'e tetea'u a'e wi wà
no. 12 Ukixikixi awakwer a'e ywyra Tupàn

ràpuzuhu pupe har iapo pà wà, wàpuzuhu pupe har iapo pà wà no. Uzapo wioràwiràn wà. Uzapo wioràw wà no, a'e ywyra ikixikixi pà wà. A'e 'ym mehe ni amo Izaew ywy rehe har nuexak pixik kwaw agwer ywyra wà. A'e 'ar henataromo te ko 'ar rehe nuerur wi pixik kwaw Izaew pe wà.

13 Tuwihawete Xàrumàw omono Xama wanuwihawete kuzà hemimutar kwer paw izupe, heminoz kwer paw a'e no. Omono amo ae ma'e tuweharupi wemimono izupe no. A'e re tuwihawete kuzà uzewyr oho uiwy pe weko haw pe uzehe we har wanupi kury.

Xàrumàw hemetareruhu

14 Kwarahy nànàn Xàrumàw hemiruze'eg umur kar itazu or tetea'u izupe wà. 23 miw kir ipuhuz taw a'e. 15 Ma'e me'egar umur wemetarer kurer izupe wà no. Ma'e me'eg kar har umur wemetarer kurer izupe wà no. Umur wemipyhyk kwer ipehegwer izupe wà no. Tuwihawete Araw ywy rehe har umur temetarer izupe wà no. Izaew ywy pegegwer rehe har wanuwihaw omono'og temetarer uiwy rehe har wanuwi Xàrumàw pe imono kar pà wà no.

16 Uzapo kar Xàrumàw 200 u'yw wi purupyro ma'e uhua'u ma'e. Uzapeao kar or 7 kir ipuhuz taw pupe pitàitàigatu no. 17 Uzapo kar 300 u'yw wi purupyro ma'e pixika'i wewer ma'e no. Uzapeao kar a'e u'yw wi purupyro ma'e paw ipupyaikaw pyrer uhua'u ma'e ka'a Irimano rehe har her ma'e pupe.

18 Uzapo kar wenaw uhua'u ma'e awa wanupe no. Uzapeao itapew marupi her ma'e pupe, or pupe no. 19-20 Heta 6 myromyrogaw henaw henataromo. Myromyrogaw ahykaw rehe heta zàwàruhu iriàw hagaw paw pitàitàigatu. A'e rupi heta 12 zàwàruhu iriàw hagaw paw wà. Henaw ikupe kutyr umupu'àm kar amo tapi'ak awa iàkàg hagaw paw. Henaw izywa huwake pitàitàigatu umuapyk zàwàruhu iriàw hagaw paw wà no. Naheta kwaw agwer henaw amo ae ywy rehe.

21 Awakwer umuapu'a or kanek tetea'u iapo pà wà. Xàrumàw nui'u kwaw kanek or 'ym ma'e pupe. Ma'e ipupyaikaw pyrer uhua'u ma'e ka'a Irimano rehe har her ma'e pe har paw or umuapu'a iapo pà wà no. Numuapu'a itaxig parat her ma'e a'e ma'e iapo mehe wà, ta'e Xàrumàw hekuwe mehe nahekuzar kwaw parat a'e xe. 22 Heta tetea'u kanuhu Xàrumàw pe wà. Wata oho waiko yryhu nànàn Iràw kanuhu wanupi wà. Umumaw na'iruz kwarahy wata pà wà. A'e re uzewyr Xàrumàw pe wà, ma'e tetea'u herur pà izupe wà. Or, parat, ita marupi, ka'i wà, ka'i zàwenugar mik her ma'e wà. Agwer ma'e werur wà.

23 Tuwihawete Xàrumàw a'e, hemetarer katu wera'u amogwer tuwihawete wanuwi a'e. Ukwaw katu wera'u ma'e amogwer tuwihawete wanuwi upaw rupi no. 24 Teko ywy nànànar paw tur wer ima'e kwaw paw izupe Tupàn hemimur kwer henu pà wà. 25 Ur ma'e kwer paw werur ma'e izupe wà. Ma'e parat iapo pyrer, ma'e or iapo pyrer, kamir, topoz, takihepuku, taz zàwenugar, kawaru, kawaràn. Kwarahy nànàn werur agwer ma'e wà.

26 Omono'og kar Xàrumàw 1.400 ywyramawa wà kury. Omono'og kar 12 miw kawaru zeàmàtyry'ymawhu pe oho ma'e ràm wà no. Umuhàmuhàz amo tawhu nànàn wà. Umupyta kar we amo Zeruzarez pe wà. 27 Zeruzarez tawhu pe Xàrumàw tuwihawete romo heko mehe heta tetea'u itaxig parat. Nuzawy kwaw wyzài ita tuweharupi har a'e. Heta tetea'u ywyràkàxigyw a'e pe wà no. Waneta haw uzuawygatu ma'ywa pi 'yw her ma'e rehe wà. 28 Awa tuwihawete pe ma'e me'eg kar har ume'eg kar kawaru tetea'u oho Muziri ywy rehe wà, Xirixi ywy rehe wà no. 29 Ume'eg kar ywyramawa oho Ezit ywy rehe wà no. A'e 'ym mehe a'e awa ume'eg kar kawaru Ete izuapyapyr wanuwihawete wanupe wà, Xir izuapyapyr wanuwihawete wanupe wà no. Ume'eg kar ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har a'e tuwihawete wanupe wà no. Pitàitàigatu ywyramawa hekuzar a'e, 7 kir parat a'e. Pitàitàigatu kawaru hekuzar a'e, 1,75 kir parat a'e.

11

Xàrumàw upytu'u Tupàn ze'eg heruzar ire

1 Xàrumàw uzamutar katu kuzà amo ae ywy rehe har a'e wà. Wereko Ezit ywy rehe

har wanuwihawete tazyr wemireko romo a'e. Wereko kuzà Ete izuapyapyr wainuromo har wà. Wereko Moaw izuapyapyr wainuromo har wà no. Wereko Amon izuapyapyr wainuromo har wà no. Wereko Enom izuapyapyr wainuromo har wà no. Wereko Xitom izuapyapyr wainuromo har wà no. 2 Paw rupi wiko hemireko romo wà. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Izaew wanupe. — Pereko zo kuzà amo ae ywy rehe har penemireko romo pe wà nehe, i'i wanupe. Xàrumàw ukwaw a'e Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. Nezewe rehe we wereko kuzà amo ae ywy rehe har a'e wà. — A'e kuzà pemunyryk kar putar ihewi wà nehe, tupàn a'ua'u wamuwete katu kar pà peme wà nehe, i'i Tupàn a'e 'ar mehe. Nezewe rehe we nuweruzar kwaw Xàrumàw a'e ze'eg a'e. 3 Wereko 700 tuwihawete wanazyr wemireko romo wà. Wereko 300 kuzà wemirekoagaw romo wà no. Umunyryk kar hemireko Xàrumàw Tupàn wi wà. 4 Itua'uhez mehe umuwak kar ipy'a tupàn amo ae ywy rehe har wazar kutyr wà. Numumaw kwaw u'ar paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar imuwete pà u Tawi zàwe a'e. 5 Umuwete katu tupàn ua'u kuzà Atarot her ma'e Xitom tawhu pe har wazar. Umuwete katu tupàn ua'u Morok her ma'e Amon wazar no. Iaiw tuwe Morok a'e. 6 Uzapo Xàrumàw ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Upytu'u heruzar ire. Nuiko kwaw u Tawi zàwe. Upytu'u hehe uzeruzar ire. 7 Uzapo kar amo Kemoz imuwete katu haw ywytyr Zeruzarez huwake har kwarahy hemaw kutyr har rehe. Iaiw tuwe Kemoz a'e no. Moaw izuapyapyr wazar romo hekon a'e. Uzapo amo Morok imuwete haw no. Amon wazar iaiw ma'e romo hekon Morok a'e. 8 Uzapo amo ae tupàn a'ua'u wamuwete katu haw no. Nezewe mehe hemireko amo ae ywy rehe har paw upuner yhyk hapy haw rehe uzar wanenataromo wà no, upuner ma'e imono haw rehe ma'ea'yr zuka haw rehe wanenataromo wà no.

9-10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, Izaew wazar a'e, uzexak kar oho mokoz haw. — Emuwete zo tupàn a'ua'u amo ae ywy rehe har ne wà nehe, i'i izupe. Nezewe rehe we nuweruzar kwaw Xàrumàw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg. Utyryk izuwi. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy Xàrumàw pe kury. Uze'eg wi izupe. 11 — Erezuhaw neze'eg ihewe neremimume'u kwer. Erepytu'u heze'eg heruzar ire, heremiapo putar haw iapo re. A'e rupi azo'ok putar teko wanuwihawete romo nereko haw newi nehe. Amuigo kar putar amo tuwihaw nerehe we har tuwihawete romo ihe nehe. 12 Ko 'ar rehe nazo'ok kwaw newi ihe rihi, ta'e azamutar katu Tawi neru ihe xe. Nazapo kwaw ko heremimume'u kwer nerekuwe mehe we ihe nehe. Xo nera'yr tuwihawete romo heko mehe zo azapo putar nehe. A'ok putar tuwihawete romo heko haw newi nehe, i'i. 13 — Nazo'ok kwaw iziwy paw izuwi nehe. Wiko putar pitài Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwihawete romo nehe. Ta'e azamutar katu heremiruze'eg Tawi ihe xe. Ta'e azamutar katu Zeruzarez tawhu hema'e romo iapo pyrer ihe xe, i'i Tupàn Xàrumàw pe.

Xàrumàw iàmàtyry'ymar wà

14 Uma'ereko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Anaz ipy'a pe kury. A'e rupi uzewyr Xàrumàw kutyr kury. Wiko iàmàtyry'ymar romo kury. Anaz wiko Enom izuapyapyr wanuwihawete iànàm romo a'e. 15-16 A'e 'ym mehe we, kwarahy tetea'u paw ire, Tawi Enom izuapyapyr waneityk mehe, Zoaw Izaew zauxiapekwer wanuwihaw a'e, oho a'e pe umàno ma'e kwer wanetekwer wazutym pà a'e. Umumaw 6 zahy a'e pe wiko pà uzehe we har zauxiapekwer wanehe we. A'e pe wiko mehe uzuka awakwer Enom izuapyapyr paw wà. 17 Xo Anaz zo uzepyro uzàn pà amo uma'ereko e ma'e Enom izuapyapyr wanehe we a'e. Tu pe uma'ereko e ma'e romo wanekon a'e wà. Uzàn oho Ezit ywy rehe wà. A'e 'ar mehe Anaz wiko kwarer romo a'e rihi. Awa romo wiko Xàrumàw iàmàtyry'ym mehe kury. 18 Zauxiapekwer uhem oho Minià ywy wi wà, Pàrà tawhu pe oho pà wà. Amo ae awa uzemono'og wà wanehe a'e pe wà no. Na'e a'e paw oho Ezit ywy rehe a'e wà kury. Uze'eg oho a'e pe har wanuwihawete Parao her

ma'e pe wà kury. Parao omono amo ywy pehegwer Anaz pe. Omono amo tàpuz izupe no. Omono temi'u izupe tuweharupi no. 19 Anaz uzemyryparypar tuwihawete Parao rehe wà kury. Omono Parao wemireko Tapinez ikypy'yr Anaz pe hemireko romo. 20 Anaz hemireko pe uzexak kar kwarer kury. Omono Zenuwat izupe her romo wà. Parao hemireko umugakwaw Anaz ta'yr wàpuzuhu pupe Parao ta'yr wanehe we.

21 Amo 'ar mehe Ezit ywy rehe heko mehe amo umume'u Tawi imàno awer oho Anaz pe wà. — Umàno Zoaw zauxiapekwer wanuwihaw a'e no, i'i izupe wà. A'e rupi uze'eg Anaz tuwihawete Parao pe kury. — Tuwe azewyr heywy rehe nehe, i'i izupe.

22 Uze'eg tuwihawete Anaz pe. — Màràzàwe tuwe nezewyr wer. Aipo nuhyk kwaw ma'e xe newe. Aipo a'e rupi nezewyr wer neywy rehe, i'i izupe. — Nan. Uhyk ma'e paw ihewe. Nezewe rehe we tuwe aha nehe, i'i Anaz tuwihawete pe. — Eho ty, i'i tuwihawete izupe. A'e rupi uzewyr Anaz weko haw pe uiwy pe kury. Enom izuapyapyr wanuwihawete romo hekon a'e, a'e rupi Izaew waàmàtyry'ymar iaiw ma'e ipuruzukaiwahy ma'e romo hekon a'e kury.

23 Tupàn uma'ereko Hezom Eriaz ta'yr ipy'a pe a'e no. A'e rupi uwak Xàrumàw kutyr a'e no, iàmàtyry'ymar romo wiko pà a'e no. A'e 'ym mehe Hezom uzàn uzepyro pà uzar wi a'e. Ananezer wiko Zowa tawhu pe har wanuwihawete romo a'e. 24 Izuwi uzàn ire uzeapo imunar ma'e tetea'u wanuwihaw romo. Tawi weityk Ananezer a'e. Uzuka Xir izuapyapyr Ananezer rehe we har a'e wà no. A'e re Hezom wiko imunar ma'e wanuwihaw romo. Oho Hezom Namaz tawhu pe wiko pà uzehe we har wanupi kury. Xir ywy rehe har umuigo kar Hezom uwihawete romo a'e wà kury. 25 Hezom wiko Xàrumàw iàmàtyry'ymar romo a'e, hekuwe mehe we tuweharupi a'e.

Zeromoàw wiko Xàrumàw iàmàtyry'ymar romo a'e no

26 Amo ae awa uwak Xàrumàw kutyr iàmàtyry'ymar romo wiko pà a'e no. Zeromoàw her romo a'e. Nemat Zerez pe har Eparai ywy rehe har ta'yr romo hekon a'e. Kuzà imen umàno ma'e kwer romo Zeruwa her ma'e romo hekon ihy a'e. 27 Zeromoàw uwak Xàrumàw kutyr iàmàtyry'ymar romo wiko pà a'e no. Ihe ko pape iapo har ihe, amume'u putar iàmàtyry'ymar romo heko awer peme xe ihe nehe kury. Amo 'ar mehe Xàrumàw upypyk Zeruzarez tawhu pehegwer kwarahy heixe haw kutyr har iko a'e. Uzapokatu tawhu pàrirogaw iko no. 28 Zeromoàw wiko awa ipyahu ma'e romo ma'e kwaw katu har romo a'e. Uma'ereko katu tawhu iapo katu pà. Wexak Xàrumàw ima'ereko katu haw. A'e rupi umuigo kar tawhu iapo katu har paw wanuwihaw romo kury, awa uma'ereko e ma'e wanuwihaw romo kury. A'e awa a'e wà, wiko Manaxe izuapyapyr romo wà, Eparai izuapyapyr romo wà no. 29 Amo 'ar mehe uhem Zeromoàw Zeruzarez wi amo ae taw pe oho pà kury. Amo Tupàn ze'eg imume'u har Aiaz Xiro pe har her ma'e a'e, uwàxi Zeromoàw pe rupi kaiwer myteromo kury. Naheta kwaw amo hehe we har wà. 30 Na'e Aiaz wenuhem ukamir puku ipyahu katu ma'e kury. Upei'ài'àg ukamir 12 pehegwer romo iapo pà. 31 Na'e uze'eg Zeromoàw pe kury. — Epyhyk 10 ipehegwer ne wà kury. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar umume'u ko ma'e iko newe kury xe. — Azo'ok putar Izaew wanuwihawete romo heko haw Xàrumàw wi ihe nehe. Amono putar 10 Izaew ta'yr izuapyapyr newe ihe wà nehe. 32 Xàrumàw wiko putar pitài Izaew ta'yr izuapyapyr wanuwihawete romo a'e nehe, ta'e azamutar katu heremiruze'eg tu Tawi ihe xe, ta'e azamutar katu Zeruzarez ihe no xe. Ta'e aexaexak a'e tawhu amo tawhu Izaew rehe har wanuwi ihe xe, hema'e romo iapo pà ihe xe. 33 Azapo putar ko ma'e ihe nehe, ta'e Xàrumàw utyryk ihewi a'e xe. Umuwete katu tupàn amo ae ywy rehe har a'e wà kury. Atarot tupàn kuzà Xitom wazar, Kemoz Moaw wazar, Morok Amon wazar. Paw rupi katete umuwete katu iko a'e wà kury. Upytu'u heze'eg heruzar ire. Uzawy tuweharupi. Nuweruzar kwaw heze'eg. Nuzapo kwaw heremiapo kar. Nuiko kwaw u Tawi zàwe. Tawi hereruzar a'e. 34 Napyro kwaw ywy paw Xàrumàw wi ihe wà nehe. Hekuwe mehe wiko putar

tuwihawete romo. Azapo putar nezewe haw ta'e Tawi heremiruze'eg heremixak kwer a'e xe, weruzar heze'eg a'e xe, uzapo heremiapo putar haw a'e no xe. 35 Apyro putar tuwihawete romo heko haw Xàrumàw ta'yr wi nehe. Amono putar 10 Izaew izuapyapyr newe wà nehe. Ereiko putar wanuwihawete romo nehe. 36 Xo pitài Izaew ta'yr izuapyapyr amono putar Xàrumàw ta'yr pe ihe nehe. Nezewe mehe awyzeharupi amo Tawi zuapyr wiko putar tuwihawete romo Zeruzarez pe nehe. Ta'e aexak a'e tawhu ihe xe. Azemuwete katu kar putar teko wanupe a'e pe ihe nehe. 37 Ne Zeromoàw ne, Izaew wanuwihawete romo urumuigo kar putar ihe nehe. Aze amo ywy ikatu newe nehe, ereiko putar izar romo nehe. Ereruze'eg putar a'e ywy rehe har ne wà nehe. 38 Aze erezapo heremiapo kar haw paw nehe, aze ereiko heremimutar rupi nehe, aze erezapo heremiapo putar haw nehe, heze'eg heruzar pà nehe, heremiruze'eg Tawi zàwegatete nehe, a'e mehe aikuwe putar nerehe we tuweharupi nehe. Urumuigo kar putar Izaew wanuwihawete romo ihe nehe. — Nezuapyapyr wiko putar tuwihawete romo nemàno re wà nehe, a'e Tawi pe. Aze'eg putar newe nezewegatete ihe nehe no. 39 Xàrumàw uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u a'e. A'e rupi azepyk putar Tawi izuapyapyr wanehe ihe nehe kury. Nazepyk kwaw wanehe awyzeharupi nehe, i'i Tupàn iko newe, i'i Aiaz Zeromoàw pe.

40 Ukwaw a'e ma'e Zeromoàw pe Tupàn hemimume'u kwer. A'e rupi Xàrumàw uzeagaw Zeromoàw izuka pà kury. Uzàn oho Zeromoàw Ezit ywy pe. Upyta Xizak ipyr. Ezit ywy rehe har wanuwihawete romo hekon Xizak. Wikuwe a'e pe. Xo Xàrumàw imàno re zo uzewyr Izaew ywy rehe.

Xàrumàw imàno awer

41 Xàrumàw uzapo amo ae ma'e tetea'u a'e no. Amo ukair hemiapo kwer paw amo pape rehe. Ukair ima'ekwaw katu haw paw hehe no. Xàrumàw heko awer imume'u haw a'e pape her romo a'e. 42 Umumaw 40 kwarahy Zeruzarez tawhu pe Izaew paw wanuwihawete romo wiko pà. 43 Na'e umàno Xàrumàw a'e kury. Uzutym hetekwer tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Homoàw wiko tuwihawete romo hekuzaromo a'e kury.

12

Kwarahy heixe haw awyze har kutyr har nuputar kwaw Homoàw uwihawete romo wà

1 Amo 'ar mehe Homoàw oho Xikez tawhu pe a'e. Izaew paw uzemono'og oho a'e pe wà, uwihawete romo imuigo kar pà wà. 2 Zeromoàw Nemat ta'yr uzàn oho Xàrumàw wi a'e 'ym mehe. Oho Ezit ywy pe. Ukwaw Zeromoàw tuwihawete romo weko àwàm a'e. A'e rupi uzewyr a'e wi a'e kury. 3 Teko Izaew ta'yr izuapyapyr kwarahy heixe haw awyze har rehe har omono kar amo awa Zeromoàw ipiaromo wà. Oho paw rupi Xikez tawhu pe Homoàw pe uze'eg pà wà.

4 — Xàrumàw neru ureruze'egahy a'e. Ma'e ipuhuz katu ma'e weraha kar urewe no. Aze urepyro pe a'e ma'e ipuhuz katu ma'e wi nehe, nazawaiw kwaw urereko àwàm amo 'ar mehe arer zàwe nehe. Aze erezapo nezewe nehe, uruiko putar neremiruze'eg romo nehe, i'i izupe wà.

5 Uze'eg Homoàw wanupe. — Pemumaw na'iruz 'ar nehe. A'e re pezewyr xe nehe. Amono putar peze'eg iwazar àwàm peme nehe, i'i wanupe. A'e rupi oho a'e wi izuwi wà kury.

6 Uze'eg Homoàw oho awa kwer tua'uhez wera'u ma'e wanupe kury, tuwihaw u rehe we har wanupe kury. Upuranu wanehe. — Ma'e a'e putar a'e teko wanupe ihe nehe, i'i wanupe.

7 — Aze nepurapo wer ikatu ma'e rehe wanupe nehe, — Ikatu, ere wanupe nehe. Nezewe mehe wiko putar neremiruze'eg romo awyzeharupi wà nehe, i'i izupe wà.

8 Nuzekaiw kwaw tua'uhez kwer waze'eg rehe. Upuranu oho awa ipyahu ma'e wanehe kury. Hehe we har romo wanekon ikwarer mehe wà. Wiko tuwihaw romo hehe we wà kury.

9 — Ma'e a'e putar a'e teko wanupe ihe nehe. — Urepyro pe ma'e puhuz haw wi nehe, i'i ihewe wà, i'i wanupe.

10 Uwazar ize'eg wà. — Eze'eg nezewe wanupe nehe. — Hekwà pixika'i ma'e iànàgatu wera'u heru ku'aw wi a'e, ere wanupe nehe. 11 — Weraha kar ma'e ipuhuz katu ma'e peme a'e. Amono putar amo ae ma'e ipuhuz katu wera'u ma'e peme ihe nehe, heraha kar pà peme ihe nehe. Uzepyk heru penehe kyhàhàm pupe a'e. Azepyk putar penehe kyhàhàm tapi'ak pirer iapo pyrer pupe ihe nehe, ere wanupe nehe, i'i izupe wà.

12 Na'iruz 'ar pawire Zeromoàw uze'eg wi oho tuwihawete Homoàw pe kury, uzehe we har paw wanupi kury, ize'eg awer rupi katete kury. 13 Tuwihawete nuzekaiw kwaw awa tua'uhez waze'eg rehe. Uze'egahy teko wanupe kury. 14 Ta'e awa pyahu umuze'eg kar nezewe a'e wà xe. — Heru weraha kar ipuhuz katu ma'e peme a'e. Amono putar amo ma'e penemiraha ràm romo nehe. Ipuhuz katu wera'u putar peme nehe, i'i Homoàw teko wanupe. — Uzepyk penehe kyhàhàm pupe pepetek pà a'e. Ihe apupetek putar kyhàhàm tapi'ak pirer iapo pyrer pupe ihe nehe, i'i wanupe.

15 Nezewe mehe tuwihawete Homoàw nuzekaiw katu kwaw teko wanehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuzeapo kar a'e ma'e a'e xe. Ta'e a'e 'ym mehe umume'u a'e ma'e uzeapo ma'e ràm uze'eg imume'u har Aiaz Xiro pe har pe a'e. Aiaz umume'u a'e ma'e oho Zeromoàw Nemat ta'yr pe.

16 Wenu Izaew ize'eg wà kury. — Nuzapo kwaw ma'e zanereminozgwer rupi a'e nehe, i'i wà. A'e rupi uzypyrog uhapukaz pà wà kury. — Naxiputar kwaw Tawi zane. Naxiputar kwaw iànàm zane wà. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e zanewe wà. Awa kwer Izaew izuapyapyr ty wà, zaha zanereko haw pe nehe ty wà. Tuwe Homoàw uzekaiw uzehe nehe, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi Izaew uzewyr oho weko haw pe pitàitàigatu wà kury. 17 Teko wezar Homoàw a'e pe wà. Xo teko Zuta izuapyapyr waiwy rehe har wanuwihawete romo zo wiko a'e kury.

18 Na'e tuwihawete Homoàw uze'eg Aoniràw pe kury. Awakwer uma'ereko e ma'e wanuwihaw romo hekon a'e. — Eze'eg eho Izaew wanupe herekuzaromo nehe, i'i izupe. A'e rupi uze'eg oho wanupe. Izaew uzuka Aoniràw ita tetea'u pupe iapiapi pà wà. A'e rupi opor Homoàw uwyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har pupe na'arewahy kury. Uzàn oho Zeruzarez pe kury.

19 A'e 'ar henataromo te ko 'ar rehe teko Izaew kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wiko Tawi izuapyapyr waàmàtyry'ymar romo wà kury. Izuapyapyr nuweruzar kwaw tuwihawete wà.

20 Teko Izaew izuapyapyr ukwaw Zeromoàw Ezit ywy rehe iho awer wà. A'e rupi uzemono'og paw rupi wà. Wenoz Zeromoàw a'e uzemono'ogaw pe wà. Umuigo kar uwihawete romo wà kury. Xo Zuta izuapyapyr zo wiko wi wi Tawi izuapyapyr wanemiruze'eg romo a'e wà.

Tupàn ze'eg imume'u har Xemai her ma'e umume'u Tupàn ze'eg

21 Zeruzarez pe uhem mehe omono'og Homoàw 180 miw zauxiapekwer ikatu wera'u ma'e Zuta izuapyapyr wainuromo har wà kury, Mezàmi wainuromo har wà no. Ipuruàmàtyry'ym wer Izaew ta'yr izuapyapyr kwarahy awyze har kutyr har wanehe. Heko wi wer wanuwihawete romo. 22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Xemai pe. Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e. 23 — Eze'eg eho Homoàw pe kury, i'i izupe. — Emume'u ko heze'eg Zuta izuapyapyr paw wanupe nehe, Mezàmi izuapyapyr paw wanupe nehe no. 24 — Pezàmàtyry'ym zo penywyr Izaew pe wà nehe. Pezewyr peneko haw pe paw rupi nehe. A'e ma'e paw uzeapo nezewe a'e, ta'e aputar nezewe izeapo haw ihe xe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn Xemaz pe. A'e rupi weruzar Zuta izuapyapyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg wà, weko haw pe uzewyr pà pitàitàigatu wà.

Zeromoàw utyryk Tupàn wi

25 Zeromoàw Izaew wanuwihawete umàmàn Xikez tawhu ipàrirogaw aiha ma'e izywyr har kury. Eparai ywy ywytyr wamyter pe tuz. Umumaw amo 'ar a'e pe wiko pà kury. A'e re uhem a'e wi Penuew tawhu ipàrirogaw izywyr kury. 26-27 Na'e uze'eg nezewe uzeupe kury. — Aze

heremiruze'eg oho Zeruzarez pe tàpuzuhu pe ma'e imono pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe, wapy'a upyta putar Homoàw Zuta wanuwihawete huwake wà nehe. Hezuka putar wà nehe, i'i uzeupe.

28 A'e rupi uma'e Zeromoàw or mokoz tapi'ak awa hagaw paw romo iapo pà wà kury, wemiruze'eg wanupe uze'eg pà kury. — Zapytu'u Zeruzarez pe zaneho re Tupàn imuwete katu pà nehe. Teko Izaew izuapyapyr wà. Nà'àg tupàn pezar wà. 'Àg tapi'ak pepyro Ezit ywy wi a'e wà, i'i mua'u wanupe.

29 Omono amo tapi'ak hagaw paw Metew tawhu pe. Omono inugwer Nà tawhu pe no. 30 Nezewe teko uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo wà. Ta'e oho Metew tawhu pe Nà tawhu pe a'e tupàn a'ua'u wamuwete pà a'e wà xe. 31 Uzapo kar Zeromoàw tupàn a'ua'u wamuwete haw ywytyr tetea'u apyr no. Wexaexak awa Erewi izuapyapyr 'ym a'e tupàn a'ua'u wanenataromo xaxeto romo wà no.

Tupàn a'ua'u imuwete haw Metew taw pe har

32 — Xiapo mynykawhu 15 haw 'ar mehe 8 haw zahy rehe nehe, tapi'ak hagaw paw wamuwete katu pà nehe, i'i Zeromoàw Izaew wanupe. — Zane-mynykawhu nuzawy kwaw Zuta ywy rehe har wapynykawhu nehe, i'i wanupe. Uzuka ma'ea'yr wà, izuka haw Metew pe har rehe wà, tapi'ak hagaw paw wanenataromo wà. A'e ae uzapo a'e tapi'ak hagaw paw wà. A'e ae umuigo kar amo awa xaxeto romo a'e pe Metew pe wà. A'e xaxeto uzapo ma'e tupàn wanenataromo teko wanekuzaromo wà. Upytywà teko tupàn a'ua'u wamuwete mehe wà. 33 15 haw 'ar mehe 8 haw zahy rehe 'ar wemixak kwer rehe, oho Zeromoàw Metew pe kury. Uzuka ma'ea'yr a'e pe, wazuka haw rehe, a'e tapi'ak hagaw paw wanenataromo kury. A'e ae uzapo kar a'e mynykawhu teko Izaew wanupe.

13

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar amo uze'eg imume'u har Zuta ywy rehe har Metew tawhu pe kury. Uhem a'e pe Zeromoàw ma'ea'yr zuka haw henataromo i'àm mehe, ma'ea'yr izuka mehe. 2 Umume'u kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ko ma'e izupe kury, a'e ma'ea'yr zuka haw ikatu 'ymaw imume'u kar pà izupe kury. — O ma'ea'yr zuka haw, o ma'ea'yr zuka haw. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko nezewe newe kury. — Uzexak kar putar amo Tawi zuapyr Zuzi her ma'e a'e nehe. Uzuka putar xaxeto tupàn a'ua'u wanenataromo ma'e zuka har a'e wà nehe, nerehe a'e wà nehe. Tata wapy putar teko waàkàgwer nerehe a'e nehe no, o ma'ea'yr zuka haw, i'i Tupàn newe, i'i a'e Tupàn ze'eg imume'u har.

3 Uze'eg wi wi kury. — 'Àg ma'ea'yr zuka haw uzekazeka putar pegegwer tetea'u romo a'e nehe. Tàtàpyzgwer hehe àràm uhàuhàz putar nehe. A'e ma'e izeapo mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herupi ize'eg awer nehe, i'i wanupe.

4 Wenu Zeromoàw ize'eg mehe. Upyho opo a'e Tupàn ze'eg imume'u har kutyr. Uze'eg zauxiapekwer wanupe. — Pepyhyk 'aw awa ty wà, i'i wanupe. A'e 'ar mehe we nupuner kwaw uzywa imumyz taw rehe kury. Nupuner kwaw imuzewyr haw rehe heko haw ikatu haw pe no. 5 Na'arewahy a'e ma'ea'yr zuka haw uzekazeka pegegwera'i tetea'u romo kury. Tàtàpyzgwer uhàuhàz ywy rehe, a'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg imume'u har ze'eg awer rupi katete. 6 Na'e uze'eg tuwihawete izupe. — Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar pe kury. Emupytu'u kar herehe ikwahy re nehe. Enoz hezywa imukatu àwàm izupe nehe no, i'i izupe. Tupàn ze'eg imume'u har weruzar tuwihawete ze'eg. Tupàn umukatu izywa. 7 Na'e uze'eg wi tuwihawete kury. — Eho herupi heràpuz me nemai'u pà nehe. Amekuzar putar neremiapo kwer nehe, i'i izupe.

8 Uwazar Tupàn ze'eg imume'u har izupe. — Aze mo eremur neremetarer ipehegwer ihewe, naha iwer mo nerupi. Namai'u iwer mo xe. Nai'u iwer mo xe. 9 — Emai'u zo a'e pe nehe, ei'u zo a'e pe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe. — Ezewyr zo nereko haw pe a'e nerape Metew piarupi nehe. Ezewyr amo

ae pe rupi nehe, i'i ihewe, i'i Tupàn ze'eg imume'u har Zeromoàw pe.

10 Nezewe mehe nuzewyr kwaw pe ur awer rupi Metew piar rupi kury. Uzewyr weko haw pe amo ae pe rupi.

Tupàn ze'eg imume'u har itua'uhez ma'e Metew pe har

11 A'e 'ar rehe amo Tupàn ze'eg imume'u har itua'uhez ma'e wiko Metew pe a'e. Ta'yr oho heko haw pe wà kury, ma'e Tupàn ze'eg imume'u har Zuta rehe har hemiapo kwer a'e 'ar mehe arer imume'u pà izupe wà kury. Umume'u tuwihawete Zeromoàw pe hemimume'u kwer paw wà no. 12 A'e rupi Tupàn ze'eg imume'u har itua'uhez ma'e upuranu wanehe kury. — Ma'e rupi uhem oho xe wi a'e, i'i wanupe. Ta'yr wexak kar pe iho awer izupe wà. 13 — Pemuàgà'ym hereimaw zumen ikupe pe har imono pà nehe ty wà, i'i wa'yr wanupe. Omono ikupe pe har hehe wà. Uzeupir Tupàn ze'eg imume'u har weimaw kupe pe. 14 Oho Tupàn ze'eg imume'u har Zuta rehe har haikwerupi. Uwàxi peiwyr ywyra kawar wy pe iapyk mehe. Upuranu hehe. — Aipo ereiko Tupàn ze'eg imume'u har Zuta ywy rehe har romo, i'i izupe. — Aiko ihe ty, i'i uwazar pà izupe.

15 — Ezur heràpuz me nemai'u pà nehe, i'i izupe.

16 Tupàn ze'eg imume'u har Zuta ywy rehe har uwazar ize'eg izupe. — Napuner kwaw heho haw rehe nereko haw pe. Napuner kwaw heker haw rehe a'e pe. Namai'u kwaw xe nehe. Nai'u kwaw xe nerehe we nehe. 17 — Emai'u zo ei'u zo nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe a'e. — Ezewyr zo nezur awer pe rupi nehe, i'i ihewe, i'i izupe.

18 Na'e uze'eg wi Tupàn ze'eg imume'u har itua'uhez ma'e izupe. — Aiko Tupàn ze'eg imume'u har romo nezàwe ihe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar amo weko haw pe har ihewe a'e. — Eraha Tupàn ze'eg imume'u har Zuta rehe har neràpuz me nehe. Emono temi'u izupe nehe. Emuger kar nehe, i'i Tupàn reko haw pe har ihewe, i'i mua'u izupe hemu'em pà a'e.

19 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Zuta rehe har oho hupi hàpuz me kury. Umai'u hehe we. 20 Ywyrapew huwake wapyk mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg uhem Tupàn ze'eg imume'u har tua'uhez ma'e pe kury. 21 Uhapukaz Tupàn ze'eg imume'u har Zuta rehe har pe. — Nereruzar kwaw heze'eg. Nerezapo kwaw heremiapo kar haw, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko newe. 22 — Erezewyr xe nemai'u pà. Emai'u zo xe nehe, a'e newe. Nereruzar kwaw heze'eg. A'e rupi eremàno putar kury. Teko uzutym putar neretekwer neànàm watym awer pupe nehe, i'i Tupàn iko newe, i'i inugwer Tupàn ze'eg imume'u har izupe.

23 Umumaw umai'u haw wà. Tupàn ze'eg imume'u har tua'uhez ma'e umuàgà'ym zumen kupe pe har Tupàn ze'eg imume'u har Zuta rehe har pe kury. 24 Uhem Tupàn ze'eg imume'u har Zuta rehe har a'e wi. Pe rupi iata mehe amo zàwàruhu wexak a'e. Zàwàruhu iriàw uzuka Tupàn ze'eg imume'u har kury. Hetekwer upyta a'e pe pemyter pe. Zàwàruhu a'e, zumen a'e no, upyta huwake a'e pe u'àm pà wà. 25 Amo awa pe rupi wata ma'e ukwaw wanuwake a'e wà. Wexak hetekwer pe myter pe tuz mehe wà. Wexak zàwàruhu huwake hin mehe wà no. A'e rupi umume'u wemixak kwer oho Metew taw pe har wanupe wà kury.

26 Tupàn ze'eg imume'u har tua'uhez ma'e wenu imume'u mehe wà. A'e rupi uze'eg wanupe. — A'e Tupàn ze'eg imume'u har wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg heruzar 'ymar romo a'e. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar zàwàruhu ikutyr a'e. Uzuka kar uze'eg imume'u har zàwàruhu pe. Ta'e umume'u izuka àwàm a'e 'ym mehe a'e xe, i'i wanupe.

27 Na'e uze'eg wa'yr pe kury. — Pemuàgà'ym hereimaw zumen ikupe pe har nehe kury, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. 28 Oho Tupàn ze'eg imume'u har tua'uhez ma'e hetekwer pe rupi hexak pà kury. Wexak zumen zàwàruhu rehe we hetekwer huwake wà no. Zàwàruhu nu'u kwaw hetekwer a'e. Nupei'ài'àg kwaw zumen a'e no. 29 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har upyhyk hetekwer hupir pà weimaw zumen ikupe

pe Metew pe heraha pà. Ta'e uzai'o putar hehe xe. Ipurutym wer hetekwer rehe no.
30 Uzutyzutym itym àwàm pupe. Na'e a'e, ta'yr a'e wà no, uzai'o hetekwer rehe a'e wà. — O herywyr, o herywyr, i'i izupe uzai'o pà wà.

31 Itym ire uze'eg tua'uhez ma'e wa'yr pe. — Hemàno mehe pezutym heretekwer xe hetekwer huwake nehe. 32 Ta'e azeharomoete uzeapo putar a'e iaiw ma'e hemimume'u kwer a'e nehe xe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar a'e ma'e izupe. — Iaiw ma'e uzeapo putar ma'ea'yr zuka haw Metew pe har pe nehe, amogwer tupàn a'ua'u wamuwete haw wanupe nehe no, tawhu Xamari ywy rehe har wanupe nehe no, i'i a'e Tupàn ze'eg imume'u har umàno 'ym mehe we, i'i tua'uhez ma'e.

Zeromoàw uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e a'e

33 Nezewe rehe we tuwihaw Zeromoàw nupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re. Nuzemumikahy kwaw Tupàn henataromo. Wexaexak wi wyzài awa oho waiko xaxeto romo wà. A'e xaxeto uzapo ma'e tupàn a'ua'u wanenataromo ma'ea'yr zuka haw ywytyr rehe har pe, teko wanekuzaromo wà. Wyzài awa a'e, aze heko wer xaxeto romo wà, tuwihawete umuigo kar a'e awa xaxeto romo a'e wà.
34 A'e ikatu 'ym ma'e hemiapo kwer werur iaiw paw uhua'u ma'e iànàm paw wanupe.

14

Zeromoàw ta'yr imàno awer

1 A'e 'ar rehe tuwihawete Zeromoàw ta'yr Awi her ma'e ima'eahy kury. 2 Uze'eg Zeromoàw wemireko pe. — Emunehew amo ae kuzà hopoz nehe. Nezewe mehe teko nanekwaw kwaw a'e wà nehe. Eho Xiro pe Tupàn ze'eg imume'u har Aiaz her ma'e heko haw pe nehe. Amo kwarahy mehe, kwehe mehe, umume'u teko wanuwihawete romo hereko àwàm a'e.
3 Eraha 10 typy'ak izupe nehe. Eraha amo typy'ak hete ma'e izupe nehe no, amo hàir hyru por izupe nehe no. Epuranu hehe nehe. — Ma'e uzeapo putar tuwihawete ta'yr pe nehe, ere izupe hera'yr rehe neze'eg pà izupe nehe. Umume'u putar newe nehe, i'i tuwihawete wemireko pe.

4 Na'e hemireko oho Aiaz reko haw Xiro pe har pe kury. A'e 'ym mehe uzeapo hehàpyhà 'ym ma'e romo a'e, ta'e itua'uhez tuwe a'e xe. 5 Tupàn umume'u Zeromoàw hemireko tur àwàm izupe. — Upuranu putar nerehe. — Ma'e uzeapo putar hememyr ima'eahy ma'e pe nehe, i'i putar newe, i'i Tupàn izupe. Na'e umume'u ize'eg àwàm izupe a'e no. Na'e uhem Zeromoàw hemireko a'e pe kury, amo ae kuzà hexakaw hereko pà kury. Na'ipurukwaw kar wer Zeromoàw hemireko romo weko haw rehe izupe. 6 Ukenaw rupi heixe mehe Aiaz wenu iata haw. — Eixe, Zeromoàw hemireko. Màràzàwe tuwe erezur amo ae kuzà hexakaw hereko pà ne. Ma'e ikatu 'ym Tupàn umume'u kar putar ihewe newe nehe. 7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar uze'eg nezewe a'e. Emume'u ize'eg eho Zeromoàw pe nehe. — Uruexak teko wainuromo nereko mehe ihe, heremiaihu Izaew wanuwihawete romo nemuigo kar pà ihe. 8 Apyro tuwihawete romo heko haw Tawi izuapyapyr wanuwi newe imono pà ihe. Nereiko kwaw heremiruze'eg Tawi zàwe. Wyzài ma'e iapo mehe Tawi weruzar heze'eg a'e. Weruzar heremiapo kar haw no. Hemuwete katu upy'a pe azeharomoete. Hemiapo kwer paw ikatu ihewe. 9 Ne erezapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wera'u amogwer tuwihawete neraikweromo har wanuwi paw rupi ne. Eretyryk ihewi. Erezapo tupàn a'ua'u wà. Erezapo ma'e hagaw paw imuwete pyr wà. A'e rupi aikwahy newe ihe. 10 A'e rupi arur putar iaiw paw neànàm wanupe ihe nehe. Azuka putar nezuapyapyr awa paw ihe wà nehe. Azuka putar awa ipyahu ma'e wà nehe. Azuka putar awa tua'uhez ma'e wà nehe no. Apeir putar neànàm ma'ea'yr wanepuxi kwer ipeir haw ài ihe wà nehe.
11 Neànàm tawhu pe umàno ma'e ràm a'e wà nehe, zawar u'u putar wanetekwer wà nehe. Kaiwer pe ka'a pe umàno ma'e ràm a'e wà nehe, apitaw u'u putar wanetekwer wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u a'e ma'e ihe kury, i'i Tupàn ze'eg imume'u har a'e kuzà pe, Tupàn uze'eg imume'u pà izupe.

12 Uze'eg wi Aiaz Zeromoàw hemireko

pe kury. — Ezewyr nereko haw pe kury. Tawhu pupe nereixe mehe nememyr awa umàno putar nehe. 13 Teko Izaew paw uzai'o putar hehe wà nehe. Uzutym putar hetekwer wà nehe. Xo ta'yr zo, xo a'e Zeromoàw iànàm zo, xo a'e zo utym putar wà nehe. Ta'e xo a'e zo ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar pe a'e xe. Amogwer Zeromoàw iànàm iro izupe wà. 14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo kar putar amo ae awa Izaew wanuwihawete romo a'e nehe. A'e awa umumaw putar Zeromoàw iànàm paw a'e wà nehe. Ko ma'e uzeapo iko ko 'ar rehe kury. 15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk putar teko Izaew wanehe nehe. Uryryryryz putar ukyze haw rehe ka'api'i 'y pupe har zàwe wà nehe. Tupàn o'ok putar teko Izaew ko ywy ikatu ma'e wi wà nehe, waipy wanupe wemimono kwer wi wà nehe. Umuhàmuhàz putar waneraha yrykawhu Ewparat ikupe kutyr wà nehe. Ta'e a'e teko umuikwahy kar Tupàn a'e wà xe. Ta'e uzapo ywyra, upu'àm ma'e tupàn a'ua'u romo wà xe, wemimuwete romo wà xe. 16 Tupàn utyryk putar Izaew wanuwi a'e nehe, ta'e Zeromoàw uzapo ikatu 'ym ma'e henataromo a'e xe, ta'e uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe a'e no xe, i'i izupe.

17 Na'e Zeromoàw hemireko uhem oho a'e wi Xiza tawhu pe uzewyr pà kury. Wàpuz me ipyrog mehe umàno kwarer kury. 18 Teko Izaew paw uzai'o kwarer rehe wà. Uzutym wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete wà. Tupàn ze'eg imume'u har Àiaz her ma'e umume'u a'e ma'e uzeapo ma'e ràm a'e 'ym mehe a'e.

Zeromoàw imàno awer

19 Tuwihawete Zeromoàw uzapo amo ae ma'e tetea'u a'e no. Uzàmàtyry'ym wàmàtyry'ymar oho wà. Weruze'eg Izaew ywy rehe har wà. A'e ma'e paw amo umuapyk amo pape rehe. Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer, a'e pape her romo a'e. 20 Umumaw Zeromoàw 22 kwarahy tuwihawete romo wiko pà. Na'e umàno. Utym hetekwer wà. Ta'yr Nanaw wiko tuwihawete romo hekuzaromo a'e kury.

Homoàw wiko Zuta wanuwihawete romo a'e

21 Homoàw Xàrumàw ta'yr wereko 41 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 17 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak a'e tawhu amogwer tawhu Izaew rehe har wanuwi a'e, umuwete katu àwàm romo a'e. Homoàw ihy a'e, Nama her romo a'e. Amon ywy rehe arer romo hekon.

22 Teko Zuta ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà. Umuikwahy kar wera'u Tupàn uwipy paw wanuwi wà. 23 Uzapo ma'ea'yr hapy haw ywytyr rehe wà, tupàn a'ua'u wamuwete haw romo wà. Uzapo wamuwete haw ywyra iwype wà no, 'àg hereko har iwype wà no. Umupu'àm itapuku wà no, ywyra puku wà no, tupàn a'ua'u romo wà, wamuwete haw romo wà. 24 Amo ae ma'e iaiw ma'e uzapo wà no. Amo kuzà wiko kuzà wyzài romo a'e tupàn a'ua'u wamuwete katu har romo wà, a'e pe wà. Amo awa wiko awa wyzài romo a'e tupàn a'ua'u wamuwete katu pà wà no, a'e tupàn a'ua'u wamuwete katu haw pe wà. Teko Izaew uzapo maranugar haw paw teko a'e ywy wi Tupàn hemimuhem karer wazàwe wà. Kwehe mehe Izaew wixe waiko a'e ywy rehe a'e pe har wamuhem kar pà wà. Izaew nuzawy kwaw a'e teko iaiw ma'e wà kury.

25 Homoàw Zuta wanuwihawete romo wiko mehe, 5 haw kwarahy mehe, Xizak Ezit wanuwihawete a'e kury, uzàmàtyry'ym Zeruzarez pe har a'e wà kury. 26 Weityk a'e pe har wà. Weraha ma'e hekuzar katu ma'e Tupàn Hàpuzuhu pupe har paw a'e wi. Weraha tuwihawete hàpuzuhu pupe har paw no. Weraha a'e u'yw wi purumimaw Xàrumàw hemiapo kwer paw no. 27 Tuwihawete Homoàw umuapu'a kar itazu morog her ma'e amo purumimaw iapo kar pà. Omono a'e purumimaw a'e wi heraha pyrer wanekuzaromo wà. Omono zauxiapekwer tàpuzuhu ukenaw rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw pe wà. 28 Aze tuwihawete oho Tupàn Hàpuzuhu pe, zauxiapekwer umunehew a'e purumimaw uzehe

wà. A'e re umuzewyr kar waneraha zauxiapekwer waker haw pe wà.
29 Amo umuapyk amogwer Homoàw hemiapo kwer paw pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 30 Kwarahy nànàn Homoàw uzàmàtyry'ym Zeromoàw oho hereko a'e wà. 31 Umàno Homoàw kury. Utym hetekwer tuwihawete wanetekwer watymaw pupe wà, tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Awi wiko tuwihawete romo hekuzaromo kury. Homoàw ihy a'e, Nama her romo a'e. Amon waiwy rehe arer romo hekon.

15

Awi wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Zeromoàw Nemat ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 18 haw kwarahy mehe Awi wiko wanuwihawete romo a'e. 2 Umumaw na'iruz kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Maaka ihy her romo a'e. Àmixàràw tazyr romo hekon. 3 Awi uzapo ikatu 'ym ma'e u hemiapo kwer zàwenugar a'e. Nuweruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar ze'eg. Nuiko kwaw wàmuz Tawi zàwe. 4 Nezewe rehe we izar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur amo ta'yr izupe, ta'e hàmuz Tawi ikatuahy izupe a'e 'ym mehe a'e xe. — Nera'yr wiko putar tuwihawete Zeruzarez pe a'e nehe, nemàno re a'e nehe. Nomono e kwaw Zeruzarez wàmàtyry'ymar wanupe a'e nehe, i'i Tupàn izupe. 5 Uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e ma'e izupe, ta'e hàmuz Tawi ikatu izupe a'e xe, ize'eg heruzar ire upytu'u 'ym pà a'e xe. Xo Uri Ete zuapyr izuka kar mehe zo uzuhaw ize'eg a'e. 6 Awi a'e, Zeromoàw a'e no, uzeàmàtyry'ym waiko tuweharupi Awi tuwihawete romo heko mehe wà. 7 Amo umuapyk amogwer Awi hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.
8 Umàno Awi. Utym hetekwer tawhu Tawi reko awer pe wà. Ta'yr Az wiko tuwihawete romo hekuzaromo a'e kury.

Az wiko Zuta wanuwihawete romo

9 Zeromoàw Izaew wanuwihawete romo heko mehe 20 haw kwarahy mehe Az wiko Zuta izuapyapyr wanuwihawete romo a'e no. 10 Umumaw 41 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Izaryz a'e, tazyr, Maaka her romo a'e, Àmixàràw tazyr romo hekon a'e. 11 Az hemiapo kwer ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw wipy Tawi a'e. 12 Az umuhem kar kuzà wyzài puhe tupàn a'ua'u wamuwete haw rehe oho ma'e kwer uiwy wi wà. Weityk tupàn a'ua'u tuwihawete uzeaikweromo har wanemiapo kwer wanenaw wi wà. 13 — Nereiko kwaw tuwihawete ihy romo kury. Ta'e erezapo kar amo ma'e hagaw paw iaiw ma'e tupàn a'ua'u wamuwete haw pe imupu'àm pà ne, i'i uzaryz pe. Weityk Az a'e tupàn a'ua'u iaiw ma'e. Umunyk tata hehe ywyàpyznaw Xenorom her ma'e rehe. Ukaz paw. 14 Numumaw kwaw tupàn a'ua'u wamuwete haw paw rupi wà. Nezewe rehe we weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg u'ar nànàn. 15 Az tu a'e, omonokatu ma'e Tupàn Hàpuzuhu pe imono pyràm romo a'e, a'e 'ym mehe a'e. Omonokatu ma'e parat iapo pyrer, ma'e or iapo pyrer no. Az omono a'e ma'e paw Tupàn Hàpuzuhu pupe kury.

16 Az Zuta wanuwihawete a'e, Maaza Izaew wanuwihawete a'e no, awyzeharupi uzeàmàtyry'ym waiko tuwihawete romo wiko mehe a'e wà, kwarahy nànàn a'e wà. 17 Maaza wixe Zuta ywy rehe. Upyhyk Hama tawhu. Uzypyrog pàrirogaw aiha katu ma'e iapo pà tawhu izywyr. Nezewe mehe ikàg a'e pe. Upuner wyzài Zeruzarez piarupi wata ma'e ipyhyk pà. 18 Ukyze Az izuwi a'e. A'e rupi omono'og ita hekuzar katu ma'e Tupàn Hàpuzuhu pe har kury, wàpuzuhu pe har paw no. Heta parat a'e pe. Heta or no. Omono a'e or a'e parat amogwer tuwihaw wanupe kury, uzehe we har wanupe kury. Menanaz Tarimon ta'yr Ezion hemimino wiko Namaz tawhu pe har wanuwihawete romo a'e 'ar rehe a'e. — Peraha ko heremetarer Menanaz pe nehe ty wà, i'i Az wemiruze'eg wanupe. — Eze'eg nezewe izupe nehe, i'i wanupe. 19 — Zazemyryparypar nehe, zaneru zàwegatete nehe. Amono e ko parat newe. Amono e ko or newe no. Epytu'u Maaza Izaew wanuwihawete ipytywà re nehe kury. Nezewe mehe umuhem kar

putar wemiruze'eg zauxiapekwer heywy wi a'e wà nehe, ere Menanaz pe nehe, i'i wanupe.

20 Weruzar ize'eg wà, hemetarer heraha pà Menanaz pe wà. Ikatu waze'eg Menanaz pe. A'e rupi uzapo ma'e Az ze'eg rupi. Uzàmàtyry'ym kar tawhu Izaew ywy rehe har zauxiapekwer wanupe wà, wanuwihaw wanupe wà no. Weityk amo tawhu wà. Na'aw a'e tawhu waner xe wà: Izom, Nà, Apewmetemaka, taw ywy Karirez yryhu huwake har rehe har wà, taw Napitari ywy rehe har wà. 21 Amo umume'u uzeapo ma'e kwer oho tuwihawete Maaza pe wà kury. Henu mehe upytu'u pàrirogaw Hama izywyr har iapo re kury. Uzewyr oho Xiza pe.

22 Na'e tuwihawete Az omono kar amo teko Zuta ywy nànàn wà kury. — Maaza omono'og ita tetea'u ywyra tetea'u Hama pàrirogaw aiha katu ma'e romo iapo pà a'e. Tuwe Zuta rehe har paw uzemono'og Hama pe a'e ma'e heraha pà wà nehe, Mipa taw pe wà nehe, i'i wanupe. Weruzar ize'eg oho wà. Weraha a'e ita paw a'e ywyra paw Mipa tawhu pe wà. Na'e Az uzapo pàrirogawaiha Mipa izywyr kury, Zema tawhu izywyr no. Zew tawhu Mezàmi izuapyapyr waiwy rehe tuz.

23 Amo umuapyk amogwer Az hemiapo kwer paw a'e pape rehe. Ma'e tetea'u uzapo ukàgaw hexak kar pà. Tawhu tetea'u izywyr uzapo pàrirogawaiha wà no. Umuapyk a'e ma'e paw pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Itua'uhez mehe amo ma'eahy haw uhem ipy pe. 24 Umàno a'e. Uzutym hetekwer tuwihawete watym awer pupe wà, tawhu Tawi reko awer pe wà. Ta'yr Zuzapa wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

Nanaw wiko Zuta wanuwihawete romo

25 Az Zuta wanuwihawete romo heko mehe mokoz haw kwarahy mehe Nanaw tuwihawete Zeromoàw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo a'e kury. Umumaw mokoz kwarahy tuwihawete romo wiko pà. 26 Wiko u zàwegatete. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe no.

27 Maaza Ai ta'yr Ixakar zuapyr ipureityk wer Nanaw rehe. Uzuka oho Piri ywy rehe har waiwy rehe heko mehe. Uzapo Nanaw pàrirogawaiha iko Zimeton tawhu izywyr wemiruze'eg zauxiapekwer wanehe we. Maaza uzuka Nanaw a'e pe. 28 A'e ma'e uzeapo Az Zuta wanuwihawete romo heko mehe na'iruz haw kwarahy rehe. Nezewe mehe Maaza wiko Izaew wanuwihawete Nanaw hekuzaromo kury. 29 Tuwihawete romo wiko pà uzypyrog mehe we Maaza uzuka Zeromoàw iànàm wà. Uzuka iànàm paw rupi wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg wemiruze'eg Aiaz Xiro pe har pe hemimume'u kwer rupi katete wà. Ni amo nuhem kwaw umàno haw wi wà. 30 A'e ma'e paw uzeapo a'e, ta'e a'e 'ym mehe Zeromoàw umuikwahy kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar a'e xe. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u henataromo a'e xe. Ta'e uzapo kar ikatu 'ym ma'e tetea'u Izaew wanupe a'e no xe.

31 Amo umuapyk amogwer Nanaw hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 32 Zuta wanuwihawete Az a'e, Izaew wanuwihawete Maaza a'e no, uzeàmàtyry'ym waiko tuweharupi wiko mehe wà.

Maaza wiko Izaew ywy rehe har wanuwihawete romo

33 Az Zuta wanuwihawete romo heko mehe na'iruz haw kwarahy rehe Maaza Ai ta'yr wiko Izaew paw wanuwihawete romo kury. Umumaw 24 kwarahy tuwihawete romo wiko pà Xiza tawhu pe. 34 Nuzawy kwaw u tuwihawete Zeromoàw. Uzapo Maaza ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe no.

16

1 Amo 'ar mehe Tupàn uze'eg uze'eg imume'u har Zeu her ma'e pe kury. Anani ta'yr romo hekon a'e. Uze'eg izupe Maaza rehe. 2 — Izypy mehe nereiko kwaw ikàg ma'e romo. Urumuigo kar heremiaihu Izaew wanuwihawete romo ihe. Erezapo ikatu 'ym ma'e Zeromoàw zàwe. Erezapo kar ikatu 'ym ma'e heremiaihu wanupe no. Ikatu 'ym ma'e heremiaihu wanemiapo kwer hemuikwahy kar a'e wà. 3 A'e rupi

urumumaw putar ihe nehe. Amumaw putar neànàm ihe wà nehe no, Zeromoàw pe heremiapo kwer zàwegatete nehe no. 4 Neànàm tawhu pupe umàno ma'e ràm a'e wà nehe, zawar u'u putar wano'o kwer wà nehe. Kaiwer pe ka'a pe umàno ma'e ràm a'e wà nehe, apitaw u'u putar wano'o kwer wà nehe, i'i Tupàn newe, i'i Zeu Maaza pe.

5 Amogwer Maaza hemiapo kwer paw amo umuapyk a'e pape rehe. Uzapo ma'e tetea'u ukàgaw hexak kar pà. Umuapyk a'e ma'e paw pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 6 Umàno Maaza a'e. Uzutym hetekwer Xiza tawhu pe wà. Ta'yr Era wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

7 Tupàn ze'eg imume'u har Zeu umume'u a'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg oho Maaza pe. Umume'u iànàm wamàno àwàm izupe. Umume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo arer izupe. Umuikwahy kar Maaza Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe a'e, tuwihaw Xàrumàw hemiapo kwer zàwenugar, a'e 'ar 'ym mehe we arer zàwenugar rehe a'e. Amo ae ma'e rehe wikwahy Tupàn. Uzuka Maaza Zeromoàw iànàm paw wà. A'e rupi umuikwahy kar Tupàn a'e ma'e rehe a'e no.

Era wiko Izaew wanuwihawete romo

8 Az Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 26 haw kwarahy rehe Era Maaza ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo kury. Umumaw mokoz kwarahy Xiza pe tuwihawete romo wiko pà. 9 Amo tuwihaw Era rehe we har, Ziniri her ma'e, zauxiapekwer ywyramawa rehe har ipehegwer rehe har wanuwihaw romo hekon a'e, omono'og uzehe we har Era izuka har romo wà. Ipuruzuka wer hehe. Amo 'ar mehe Era uka'u iko Xiza tawhu pe wiko mehe Aruza ràpuz me. Aruza wiko hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e romo a'e. 10 Wixe Ziniri hàpuz me. Uzuka Era. Wiko tuwihawete romo hekuzaromo. 27 haw kwarahy mehe Az Zuta wanuwihawete romo heko mehe uzeapo a'e ma'e a'e.

11 Ziniri tuwihawete romo wiko re tàrityka'i uzuka Maaza iànàm paw wà kury. Uzuka iànàm awa paw rupi wà. Uzuka imyrypar awa paw rupi wà no. 12 Nezewe Ziniri uzuka Maaza iànàm paw wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg wemiruze'eg Zeu pe Maaza rehe imume'u pyrer rupi katete wà. 13 Umuwete katu tupàn a'ua'u wikuwe mehe wà. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko Izaew wanupe wà no. A'e rupi Maaza a'e, ta'yr a'e no, umuikwahy kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar a'e wà. 14 Omo umuapyk amogwer Era hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

Ziniri wiko Izaew ywy rehe har wanuwihawete romo

15 Az Zuta wanuwihawete romo heko mehe 27 haw kwarahy rehe Ziniri wiko Izaew paw wanuwihawete romo Xiza tawhu pe. Umumaw xo 7 'ar zo tuwihawete romo wiko pà. Na'e zauxiapekwer Izaew umàmàn oho Zimeton tawhu izywyr wà. Piri ywy rehe har waiwy rehe tuz. 16 Zauxiapekwer ukwaw Ziniri tuwihawete kutyr iho awer wà. Ukwaw izuka awer wà. A'e rupi a'e 'ar mehe we waker haw pe wexaexak Oniri zauxiapekwer wanuwihaw wà kury, Izaew wanuwihawete romo imuigo kar pà wà kury. 17 Oniri uhem oho Zimeton tawhu wi wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi Xiza pe wà kury. Umàmàn izywyr wà kury. 18 Ziniri wexak a'e zauxiapekwer tawhu izywyr har wà. — Hezuka putar wà nehe, i'i uzeupe. A'e rupi oho tàpuztàtà tàpuzuhu pupe har pupe kury. Umunyk tata tàpuzuhu rehe. Uzezuka ipupe ukaz pà kury. 19 A'e ma'e uzeapo a'e, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e xe. Nuzawy kwaw Zeromoàw a'e, uzeaikweromo tuwihawete romo wiko ma'e a'e. Ziniri iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e xe, ta'e uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe a'e no xe. 20 Amo umuapyk amogwer Ziniri hemiapo kwer pape rehe a'e. Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer imume'u haw a'e pape her romo a'e. Umuapyk tuwihawete izuka awer hehe no.

Oniri wiko Izaew wanuwihawete romo

21 Teko Izaew ywy rehe har uze-
muza'aza'ak mokoz pehegwer romo wà
kury. Pitài pehegwer uputar Ximini
Zinat ta'yr uwihawete romo wà. Inug-
wer pehegwer uputar Oniri uwihawete
romo a'e wà no. 22 Oniri iputar har
weityk Ximini iputar har wà. Umàno
Ximini. Oniri wiko tuwihawete romo kury.
23 Az Zuta wanuwihawete romo heko
mehe 31 haw kwarahy mehe Oniri wiko
Izaew wanuwihawete romo. Umumaw
12 kwarahy tuwihawete romo wiko pà.
Umumaw 6 kwarahy tuwihawete romo
Xiza tawhu pe wiko pà. 24 Na'e ume'eg
kar ywytyr Xamari her ma'e awa Xemer
her ma'e wi. Omono itaxig parat izupe
hekuzaromo. Heta 70 kir a'e parat. Uzapo
kar Oniri pàrirogaw aiha katu a'e ywytyr
rehe. Nezewe mehe zauxiapekwer upuner
wàmàtyry'ymar wanuwi uzeàmimaw rehe
wà. Na'e uzapo kar amo tawhu a'e ywytyr
rehe no. Omono Xamari izupe her romo,
ta'e Xemer wiko a'e ywytyr izar ipy romo
a'e xe.
25 Oniri uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Iaiw
wera'u amogwer tuwihawete uzeaik-
weromo arer paw wanuwi. 26 Oniri
umuikwahy kar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Izaew wazar a'e. Nuzawy kwaw
Zeromoàw. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e
Tupàn henataromo a'e xe. Ta'e umuwete
kar tupàn a'ua'u Izaew wanupe a'e no xe.
27 Amo umuapyk amogwer Oniri hemiapo
kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete
wanemiapo kwer her ma'e rehe. 28 Umàno
Oniri. Uzutym hetekwer Xamari tawhu pe
wà. Ta'yr Akaw wiko tuwihawete romo
hekuzaromo kury.

Akaw wiko Izaew ywy rehe har wanuwi-hawete romo

29 Az Zuta wanuwihawete romo heko
mehe 38 haw kwarahy rehe Akaw Oniri
ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo.
Umumaw 22 kwarahy Xamari taw pe
tuwihawete romo wiko pà. 30 Uzapo ikatu
'ym ma'e Tupàn henataromo. Iaiw wera'u
amogwer tuwihawete uzeaikweromo
arer paw wanuwi a'e. 31 — Zeromoàw
na'ikàg kwaw a'e. Ihe azapo putar iaiw
ma'e azeharomoete ihe nehe, Tupàn
henataromo ihe nehe, i'i Akaw uzeupe.
A'e rupi upyhyk Zezamew Eximaw tazyr.
Xitom tawhu pe har wanuwihawete romo
hekon Eximaw. Ma'aw imuwete katu har
romo hekon Zezamew a'e. 32 Uzapo kar
Akaw amo tàpuzuhu Ma'aw imuwete haw
romo Xamari pe. Uzapo amo ma'ea'yr
hapy haw henataromo no, tàpuzuhu pupe
imuapyk pà no. 33 Umupu'àm amo ywyra
puku tupàn a'ua'u romo no. Nezewe
haw iapo awer umuikwahy kar wera'u
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amogwer
Izaew wanuwihawete uzeaikweromo arer
wanuwi paw rupi a'e. 34 Akaw tuwihawete
romo heko mehe Iew Metew parer uzapo
wi Zeriko tawhu oho a'e. Kwehe mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuze'eg
kar Zuzue Nun ta'yr nezewe a'e. — Aze amo
uzapo wi 'aw tawhu iwype har nehe, ta'yr
ipy umàno putar nehe, i'i. Uzeapo a'e rupi
katete. Zeriko wype har iapo mehe ta'yr
ipy Amiràw her ma'e umàno izuwi. Tawhu
hukenaw iapo mehe ta'yr ipyahu wera'u
ma'e Xerup her ma'e umàno izuwi a'e no.

17

Àmàn nukyr kwaw nehe, i'i Eri tuwi-hawete pe

1 Amo Tupàn ze'eg imume'u har Eri her
ma'e Xizime parer uze'eg oho tuwihawete
Akaw pe a'e kury. Zireaz ywy rehe tuz
Xizime taw a'e. — Aze'eg putar newe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar her
rehe ihe nehe kury. Aiko hemiruze'eg
romo ihe. — Ni zuwiri ni àmàn nukyr kwaw
ko kwarahy rehe a'e nehe kury. — Ukyr
putar àmàn kury, aze a'e ihe nehe, xo a'e
mehe zo ukyr putar àmàn a'e nehe, i'i Eri
Akaw pe.
2 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg Eri pe.
3 — Eho xe wi kury. Eata eho kwarahy
hemaw kutyr nehe. Ezeàmim yrykaw Kerit
her ma'e huwake nehe, yrykaw Zotàw
kupe kutyr kwarahy hemaw kutyr nehe.
4 Heta putar 'y yrykaw pupe har neremi'u
ràm romo nehe. Apyhyk kar putar temi'u
zàpuun zàwenugar wanupe ihe. Weraha
putar a'e temi'u newe a'e pe wà nehe.

5 Weruzar Eri Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg. Oho a'e pe. Wiko Kerit yrykaw
huwake. 6 Ui'u a'e yrykaw rupi. Tuwe-
harupi zàpuun werur typy'ak izupe wà.
Werur ma'ero'o kwer izupe wà no. Ku'em
mehe werur wà. Karuk mehe werur wà
no. 7 Amo zahy pawire uxinig yrykaw a'e
kury, ta'e nukyr kwaw àmàn a'e 'ar mehe
xe.

Eri oho Xareta tawhu pe

8 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Eri pe kury.

9 — Ezemuàgà'ym kury. Eho tawhu
Xarepita her ma'e Xitom huwake har pe
kury. Epyta a'e pe nehe. Aze'eg amo kuzà
imen umàno ma'e kwer ma'e a'e pe har pe
ihe. Umur putar neremi'u ràm newe a'e
nehe, i'i izupe.

10 Na'e oho Eri Xarepita pe. Tawhu
hukenuhu huwake uhem mehe uwàxi
a'e kuzà imen umàno ma'e kwer kury.
Omono'og zepe'aw iko. Uze'eg Eri izupe.
— Aze ikatu newe, emur 'y pixika'i ihewe.
Heiwez ihe, i'i izupe.

11 'Y piaromo iho mehe wenoz wi izupe
uze'eg pà. — Erur typy'ak ihewe nehe no,
i'i izupe.

12 Na'e uwazar kuzà ize'eg izupe. —
Amume'u ko ma'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e nezar henataromo kury. —
Naheta kwaw typy'ak heràpuz me. Xo
arozràn ku'i kwer pixika'i ma'e zo heta
amo kawaw pupe. Xo uri kawer pixika'i
ma'e zo heta amo y'a pupe ihewe no. Aiko
xe zepe'aw pixika'i hekar pà. Amimoz
putar amo ma'e hezeupe nehe, hememyr
kwarer pe nehe no. Urumai'u putar nehe.
A'e re urumàno putar urema'uhez pà nehe
kury, i'i izupe.

13 — Ezemumikahy zo nehe, i'i Eri kuzà
pe. — Ezapo neremi'u ràm eho kury.
A'e 'ym mehe ezapo typy'ak pixika'i ma'e
nehe, a'e arozràn imuku'i pyrer iapoapo pà
nehe. Ihyk mehe erur ihewe nehe. A'e
re ezapo ikurer nezeupe nehe, nememyr
kwarer pe nehe. 14 Ta'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Izaew wazar nezewe i'i a'e kury
xe. — Arozràn imuku'i pyrer nekawaw
pupe har nupaw kwaw a'e nehe. Uri kawer
y'a pupe har nupaw kwaw a'e nehe no.
Xo àmàn imugyr kar mehe zo upaw putar
nehe, i'i Tupàn newe, i'i Eri kuzà pe.

15 A'e rupi uzapo kuzà imen umàno ma'e
kwer a'e ma'e oho Eri ze'eg rupi katete
kury. Uhyk temi'u wanupe kury. Umu-
maw 'ar tetea'u umai'u pà wà. 16 Nupaw
kwaw arozràn imuku'i pyrer kawaw pupe
har. Nupaw kwaw uri kawer y'a pupe har
no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u ipaw 'ym àwàm a'e xe.

17 Amo zahy pawire kuzà imen umàno
ma'e kwer imemyr ima'eahy kury. Tuwe-
harupi ima'eahy wera'u oho iko. Te
amo 'ar mehe umàno kury. 18 Na'e
uze'eg kuzà Eri pe kury. — Awa Tupàn
hemiruze'eg, i'i izupe. — Ma'e rehe
nahekatu kwaw newe ihe. Aipo erezur
xe Tupàn imuma'enukwaw kar pà ikatu
'ym ma'e heremiapo kwer rehe ne. Aipo
erezuka kar hememyr nezewe Tupàn pe,
i'i izupe.

19 — Emur nememyr kwarer ihewe kury,
i'i Eri izupe. Na'e upyhyk kwarer ihy izywa
wi kury. Weraha tàpuz 'aromo har imuàtà
pyrer pupe kury, uker haw rehe imu'aw pà
kury. 20 Na'e uze'eg Tupàn pe wahy haw
rupi. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hezar. Màràzàwe tuwe erezapo ko iaiw
ma'e ko kuzà imen umàno ma'e kwer pe ne.
Hemuigo kar pe xe ipyr. Màràzàwe tuwe
erezuka imemyr kwarer, i'i izupe.

21 Na'e u'aw Eri kwarer hetekwer rehe
kury, i'aromo kury. Na'iruz haw rupi
uze'eg nezewe Tupàn pe. — O Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hezar. Emugweraw wi
ko kwarer imuigo wi kar pà nehe, i'i izupe.

22 Uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Eri heminozgwer kury. Uzypyrog wi ipy-
tuhem pà kury. Ukweraw wi umàno re.
Wikuwe wi kury.

23 Upir Eri kwarer, uker haw wi ihy pe
heruwezyw kury pà. — Exak kury. Neme-
myr kwarer wikuwe a'e, i'i izupe.

24 — Akwaw Tupàn hemiruze'eg romo
nereko haw ihe kury. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e nemuze'eg kar tuwe a'e, i'i kuzà
Eri pe.

18

Eri uzàmàtyry'ym tupàn ua'u Ma'aw ze'eg imume'u har wà

1 Amo zahy pawire na'iruz haw àmàn ikyr 'ymaw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Eri pe kury. — Eze'eg eho tuwihawete Akaw pe kury. Ta'e amugyr kar putar àmàn ihe nehe xe, i'i izupe.

2 Na'e uhem oho Eri Akaw pe uzexak kar pà. Uhua'u tuwe temi'u heta 'ymaw Xamari ywy rehe. 3 A'e rupi wenoz Akaw Omani wàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e uzeupe kury. (Omani wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu har romo azeharomoete a'e. 4 Amo 'ar mehe, a'e 'ym mehe, Zezamew uzuka kar Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà. Omani wenoz 100 Tupàn ze'eg imume'u har uzeupe wà. Umuza'aza'ak mokoz pehegwer romo wà. Pitàitàigatu pehegwer heta 50 Tupàn ze'eg imume'u har wà. Umim Omani a'e Tupàn ze'eg imume'u har itakwar pupe muite tawhu wi wà. Omono kar temi'u wanupe. Omono kar 'y wanupe wà no.) 5 Uze'eg Akaw Omani pe kury. — Zame'e ytyzuzàmaw nànàn zaneywy rehe har rehe nehe, yrykaw waho haw nànàn nehe no. Aze ru'u xixak ka'api'i nehe. Aze ru'u naximumàno kar kwaw zanereimaw kawaru zane wà nehe, kawaràn zane wà nehe no. Aze ru'u ximuigo kar wiwi wà nehe. Aze ru'u zapuner wazuka 'ymaw rehe nehe, i'i izupe.

6 — Eho kwerupi 'y heta haw hexak pà nehe, aha putar ko rupi 'y heta haw hexak pà ihe nehe no, i'i uzeupeupe wà.

7 Pe rupi wata mehe we na'arewahy Omani uwàxi Eri kury. Ukwaw a'e. Wapyk upenàràg rehe uwa ywy rehe imuhyk pà hehe upuranu pà. — Ne romo ereiko azeharomoete ne. Hezar Eri romo ereiko azeharomoete ne, i'i izupe.

8 — Aze ty, Eri romo aiko ihe ty, i'i Tupàn ze'eg imume'u har Omani pe. — Emume'u xe hereko haw eho tuwihawete nezar pe nehe, i'i izupe.

9 Uze'eg Omani izupe. — Ma'e azapo newe. Màràzàwe tuwe nepuruzuka kar wer herehe tuwihawete Akaw pe ne. 10 Amume'u ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar henataromo ihe. Tuwihawete omono kar zauxiapekwer ywy nànàn nerekar kar pà wanupe a'e. — Nuiko kwaw heywy rehe a'e, i'i tuwihawete paw Akaw pe wà, uze'eg imono kar pà wà. — Nuruexak kwaw Eri ure, peze Tupàn pezar henataromo nehe, i'i Akaw a'e tuwihaw nànànar wanupe. 11 Kutàri hemono kar putar pe Akaw pe nehe. — Eri wiko xe a'e, ere Akaw pe nehe, ere iko ihewe kury. 12 Xe wi hehem mehe tàrityka'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe upuner nereraha haw rehe amo ywy heremigwaw 'ym rehe nehe. Nezewe mehe Akaw henataromo heho mehe xe nereko haw imume'u mehe nehe, nupuner kwaw nerexakaw rehe a'e nehe. Hezuka putar a'e mehe nehe. Nema'enukwaw hereko awer rehe. Hekwarer mehe arer we aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu har romo ihe. 13 Aipo teko numume'u kwaw Zezamew hemiapo kwer newe wà. Tupàn ze'eg imume'u har wazuka mehe we amuza'aza'ak Tupàn ze'eg imume'u har mokoz pehegwer romo iapo pà wà. Pitàitàigatu heta 50 waneta haw wà. Azumim itakwaruhu pupe ihe wà no. Amono kar temi'u wanupe. Amono kar 'y wanupe no. 14 Màràzàwe tuwe hemono kar pe tuwihawete pe kury. Màràzàwe tuwe eremume'u kar xe nereko haw izupe. Hezuka putar a'e nehe, i'i Omani Eri pe.

15 Uwazar Eri ize'eg izupe. — Amume'u putar ko ma'e newe kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e hezar henataromo ihe kury. Kutàri azexak kar putar tuwihawete pe ihe nehe, i'i izupe.

16 A'e rupi oho Omani Akaw huwàxi mà. Umume'u uzeapo ma'e kwer izupe. Na'e uhem Akaw Eri huwàxi pà kury. 17 A'e Tupàn ze'eg imume'u har hexak mehe uze'eg Akaw izupe. — Aipo ne ae ereiko xe. Ereiko ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe iapo har iaiw wera'u ma'e romo ne, i'i izupe.

18 — Nazapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe ihe. Ne ae ne, neru a'e no, peiko ikatu 'ym ma'e iapo kar har romo Izaew wanupe pe. Ta'e petyryk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg wi pe xe. Ta'e pemuwete katu Ma'aw hagaw paw pe no xe. 19 A'e rupi amume'u

kar ko ma'e Izaew paw wanupe newe ihe kury. Peho heruwàxi pà ywytyr Karamew iapyr nehe, ere wanupe nehe. Emono kar a'e 450 Ma'aw ze'eg imume'u har a'e pe ne wà nehe no. Emono kar a'e 400 ywyra puku tupàn a'ua'u romo iapo pyrer ze'eg imume'u har a'e pe ne wà nehe no. Tuwihaw kuzà Zezamew umekuzar wama'ereko haw, i'i Eri Akaw pe.

20 Na'e wenoz Akaw Izaew paw wamuwà a'e pe wà. Wenoz Ma'aw ze'eg imume'u har wà no. — Zazemono'og zaha Karamew ywytyr rehe nehe, i'i wanupe. 21 Uhem Eri a'e teko wanuwake kury, wanupe uze'eg pà kury. — Màràn kwarahy pemumaw putar penemiapo ràm ikwaw 'ym pà nehe. Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko pezarete romo, pemuwete katu a'e zutyka'i nehe. Aze Ma'aw pezarete romo hekon, pemuwete katu Ma'aw nehe, i'i wanupe. Teko nuwazar kwaw Eri ze'eg wà. 22 Na'e uze'eg wi Eri kury, — Amo 'ar rehe heta tetea'u Tupàn ze'eg imume'u har wà. Ukàzym paw rupi wà. Xo ihe zo aikuwe ihe. Ma'aw ze'eg imume'u har nukàzym kwaw wà. Heta 450 waneta haw wà. 23 Perur mokoz tapi'ak awa xe wà nehe. Tuwe Ma'aw ze'eg imume'u har uzuka pitài tapi'ak awa wà nehe. Tuwe uzaikaikaw pehegwer tetea'u romo wà nehe. Tuwe umuapyk ipegegwer zepe'aw 'aromo wà nehe. Azapo putar nezewegatete haw a'e inugwer tapi'ak awa pe ihe nehe no. 24 Na'e Ma'aw ze'eg imume'u har uze'eg putar uzar Ma'aw pe wà nehe. Aze'eg putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe nehe no. Tata imuezyw kar àràm a'e nehe, wiko putar Tupànete romo a'e nehe pezar romo a'e nehe, i'i Eri wanupe. Uwazar teko paw ize'eg wà. — Ikatuahy nezewe àwàm urewe, i'i wà.

25 Na'e uze'eg Eri Ma'aw ze'eg imume'u har wanupe. — Peneta tetea'u. A'e rupi pepyhyk tapi'ak awa imuàgà'ym pà herenataromo nehe. Peze'eg pezar pe nehe. Pemunyk zo tata zepe'aw rehe, i'i wanupe.

26 Ma'aw ze'eg imume'u har upyhyk tapi'ak awa herur pyrer wà kury. Upei'ài'àg wà. Uze'eg Ma'aw pe wà. Uzypyrog kwarahy ihem mehe wà. Te kwarahy wamyter pe hin mehe uze'eg izupe wà. Uhapukaz nezewe wà. — O Ma'aw, ezapo urereminoz nehe, i'i izupe wà. Upynyk oho waiko wemiapo kwer ma'ea'yr hapy haw izywyr wà. Nuwazar kwaw Ma'aw waze'eg a'e.

27 Kwarahy wamyter pe hin mehe Eri uzypyrog wanupe uze'eg urywahyahy pà kury. — Pehapukaz wera'u izupe ty wà. Tupànete romo wiko a'e. A'e rupi upuner penenu haw rehe. Aze ru'u amo ma'e rehe uzemumikahy iko. Aze ru'u ukarukaruk oho. Aze ru'u wata oho iko. Aze ru'u uker pà. Nezewe mehe pemume'e kar nehe, i'i urywahyahy wanupe.

28 Na'e Ma'aw ze'eg imume'u har uze'eg wiwi wahy haw rupi wà kury. Uzypyrog uzekixikixi pà takihe pupe wà, takihe purukutukaw pupe wà, wemiapo tuweharupi har rupi wà. Wanuwykwer uzypyrog uwyryk pà. 29 Ukwen kwarahy wapyter pe wenaw kury. Uze'eg wi wi waiko uhapukaz pà wà. Te uhem etea'i kwarahy heixe haw kury. Ni amo nuenu kwaw ma'e wà, Ma'aw nuwazar kwaw waze'eg wà.

30 Na'e uze'eg Eri teko wanupe kury. — Pehem xe pezuwà heruwake nehe ty wà, i'i wanupe. A'e paw uhem huwake wera'i wà. Uzypyrog Eri ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo har iapo katu pà kury, ta'e amo weityk a'e 'ym mehe a'e wà xe. 31 Upyhyk 12 ita wà. Pitàitàigatu a'e ita upyta 12 Zako ta'yr wazuapyapyr wanekuzaromo wà, ta'yr waner hereko har wanekuzaromo wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono her pyahu ma'e Zako pe kwehe mehe a'e. Izaew, i'i izupe. 32 Uma'ema'e Eri a'e ita ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete haw iapo wi pà kury. A'e re u'ywykàz amo 'y iwyryk àwàm a'e ma'ea'yr hapy haw izywyr. 'Y pupe tynehem mehe heta 12 kawaw por ipupe. 33 A'e re omono zepe'aw ma'ea'yr hapy haw rehe. Upei'ài'àg tapi'ak awa ipegegwer imono pà zepe'aw 'ar romo kury. 34 Na'e uze'eg kury. — Pemynehem zeirugatu y'a 'y pupe nehe. Pezakook a'e 'y tapi'ak izuka pyrer rehe nehe, zepe'aw rehe nehe no, i'i teko wanupe. Weruzar ize'eg wà. Na'e

uze'eg wi wanupe. — Pezapo wi kury, i'i wanupe. Uzapo wi wà. — Pezapo wi kury, i'i wi wanupe. Uzapo wi wà. Na'iruz haw uzakook 'y tapi'ak rehe zepe'aw rehe wà. 35 Uwyryk 'y ma'ea'yr hapy haw izywyr. Umynehem 'y iwyryk àwàm.

36 Ma'ea'yr hapy haw 'or ihem mehe, karuk mehe, Tupàn ze'eg imume'u har Eri uhem ma'ea'yr hapy haw huwake Tupàn pe uze'eg pà kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Àmàrààw izar. Izak izar. Zako izar. Exak kar Izaew wazar romo nereko haw xe har wanupe kury. Exak kar neremiruze'eg romo hereko haw xe har wanupe no. Ta'e azapo ma'e paw neze'eg rupi katete ihe xe. 37 Ewazar heze'eg nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ewazar heze'eg nehe. Nezewe mehe ko teko ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo nereko haw a'e wà nehe. A'e mehe uzewyr putar newe wà nehe. Ukwaw putar uzewyr àwàm wà nehe, i'i Eri Tupàn pe.

38 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu'ar kar tata imuwà kury. Tata wapy izuka pyrer paw. Tata wapy zepe'aw paw no. Tata wapy ita paw no. Tata wapy ywy no. Umuxinig kar 'y iwyryk àwàm pupe har paw no. 39 A'e ma'e hexak mehe wapyk Izaew upenàràg rehe wà uwa imuhyk pà ywy rehe wà, uhapukaz pà wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Tupànete romo a'e. Xo a'e zo wiko Tupànete romo a'e, i'i izupe wà.

40 — Pepyhyk Ma'aw ze'eg imume'u har pe wà kury. Ni pitài napemuhem kar kwaw nehe, i'i Eri teko wanupe. Upyhyk paw rupi wà. Umuezyw kar Eri a'e Ma'aw ze'eg imume'u har yrykaw Kizom her ma'e pe wà. Uzuka paw rupi a'e pe wà.

Àmàn ukyr kury

41 Na'e Eri uze'eg tuwihawete Akaw pe kury. — Emai'u eho ty. Ta'e aenu àmàn tetea'u ikyr mehe ihe xe, i'i izupe.

42 Imai'u mehe we uzeupir Eri ywytyr Karamew apyr kury. A'e pe uhem mehe uzemumew ywy rehe. Umuixe wàkàg imono upenàràg wamytepe. 43 Uze'eg upytywà har pe. — Eme'e eho yryhu kutyr kury, i'i izupe. Oho ipytywà har ume'e pà. Nan kwehe tete uzewyr. — Naexak kwaw ma'e ihe, i'i. 7 haw Eri omono kar ma'e rehe imume'e kar pà. 44 7 haw oho haw rehe uzewyr Eri pe uze'eg pà. — Aexak amo ywàkun pixika'i ma'e yryhu wi izeupir mehe. Ipixika'i haw nuzuawy kwaw awa ipo ipixika'i haw a'e, i'i izupe. — Eho Akaw heko haw pe izupe neze'eg pà kury. — Emuàgà'ym ywyramawa nereko haw pe nezewyr pà nehe kury, ere izupe nehe. — Aze nereho kwaw tàrityka'i nehe, àmàn nanemuzewyr kar kwaw nereko haw pe nehe, ere izupe nehe, i'i Eri izupe.

45 Nan kwehe tete ywàkun pihun tetea'u upyk ywak kury. Ywytu uzypyrog ur pà no. Àmàn ipuhuz katu ma'e uzypyrog ukyr pà no. Wixe Akaw uzywyramawa pupe kury, Zezereew tawhu kutyr oho pà kury. 46 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàgaw ur Eri rehe kury. Umumyk uku'apixi haw kury. Uzàn Akaw henataromo Zezereew pe kury.

19

Eri wiko ywytyruhu Xinaz pe

1 Weko haw pe uhem mehe tuwihawete Akaw umume'u Eri hemiapo kwer paw wemireko Zezamew pe kury. — Uzuka Eri tupàn Ma'aw her ma'e ze'eg imume'u har paw takihepuku pupe a'e wà, i'i izupe. 2 Na'e Zezamew omono kar amo awa Eri pe kury, uze'eg heraha kar pà izupe kury. — Ko 'ar pyhewe àràm 'ym mehe we uruzuka putar ihe nehe, Ma'aw ze'eg imume'u har wazuka awer zàwegatete ihe nehe. Aze nuruzuka kwaw a'e 'ym mehe ihe nehe, tuwe tupàn hezuka a'e wà nehe, i'i Zezamew Eri pe.

3 Ukyze Eri Zezamew wi kury. Izepyro wer a'e. A'e rupi uzàn oho tawhu Merexewa her ma'e pe uzehe we har rupi. Zuta ywy rehe tuz. Wezar upytywà har a'e pe. 4 A'e zutyka'i oho ywyxiguhu pe kury. Umumaw pitài 'ar wata pà. Na'e upytu'u. Wapyk amo ywyra i'àgaw pe. Imàno wer zepe. A'e rupi uze'eg nezewe Tupàn pe. — Uhyk kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Hezuka pe kury. Naiko kwaw ikàg ma'e romo heipy wazàwe ihe.

5 Na'e u'aw a'e ywyra wy pe uker pà. Na'arewahy amo Tupàn reko haw pe har opokok wà hehe kury. — Epu'àm emai'u ty, i'i izupe.

6 Ume'e Eri uzeake. Wexak amo typy'ak ita rehe imihir pyrer wàkàg huwake. Wexak amo y'a tynehem ma'e a'e pe no. Umai'u. Ui'u no. Uker wi kury. 7 Uzewyr Tupàn reko haw pe har mokoz haw. — Epu'àm emai'u ty. Aze neremai'u kwaw nehe, nerepuner kwaw neata haw rehe nehe, i'i izupe.

8 Upu'àm Eri. Umai'u. Ui'u no. A'e temi'u umukàg kury. Upuner wata haw rehe kury. A'e rupi umumaw 40 'ar 40 pytun no, Xinaz ywytyr Tupàn pe imonokatu pyrer rehe oho pà kury. 9 A'e pe uhem mehe wixe amo itakwaruhu pupe uker pà pyhaw. Na'arewahy uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà izupe. — Ma'e erezapo iko xe, Eri, i'i izupe.

10 Uwazar Eri ize'eg, — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e. Xo ne zo ureruzar tuweharupi ihe. Naruzar pixik kwaw amo. Teko Izaew uhaw uze'egaw newe wemiapo katu kwer wà. Weityk ma'ea'yr hapy haw nemuwete katu awer wà. Uzuka neze'eg imume'u har paw wà no. Xo ihe zo nahezuka kwaw a'e wà. Ipuruzuka wer herehe wà, i'i Eri Tupàn pe.

11 — Ehem eho xe wi herenataromo ywytyr rehe nepu'àm pà nehe kury, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. Na'e Tupàn ukwaw a'e rupi kury. Umur kar amo ywytuaiw ikàg ma'e. Ywytuaiw omonohok ywytyra'i a'e. Omowok ita, pehegwer tetea'u romo iapo pà no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko kwaw ywytu rehe. Ywytuaiw ipytu'u mehe ywy uryryryryz kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko kwaw ywy iryryryryz haw rehe no. 12 Na'e Tupàn umur kar amo tata a'e pe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko kwaw tata rehe no. A'e re wenu amo ize'eg mehe. Mewe katu a'e ze'eg a'e.

13 A'e ze'eg henu mehe upyk Eri uwa ukamirpuku pupe. Na'e uhem oho a'e wi itakwaruhu huken me kury. Na'e amo uze'eg izupe. — Ma'e erezapo iko xe, Eri, i'i izupe.

14 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e. Tuweharupi aiko neremiruze'eg romo. Xo ne zo hezar romo ereiko. Teko Izaew uhaw uze'egaw newe iapo katu pyrer a'e wà. Weityk ma'ea'yr hapy haw nemuwete katu haw wà. Uzuka neze'eg imume'u har paw wà no. Xo ihe zo aikuwe ihe kury. Ipuruzuka wer herehe wà no, i'i izupe.

15 Na'e uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg kury. — Ezewyr ywyxiguhu Namaz tawhu huwake har pe nehe. A'e pe nehem mehe eixe tawhu pupe nehe. Ezakook uri kawer Azaew rehe Xir ywy rehe har wanuwihawete romo imuigo kar pà nehe. 16 Ezakook uri kawer Zeu Nizi ta'yr rehe Izaew wanuwihawete romo imuigo kar pà nehe no. Ezakook uri kawer Erizew Xapa ta'yr Apew Meora pe har rehe nehe no, heze'eg imume'u har romo imuigo kar pà nehe no. Wiko putar nerekuzaromo a'e nehe. 17 Azaew uzuka putar teko tetea'u a'e wà nehe. Zeu uzuka putar teko Azaew wi uzepyro ma'e ràm wà nehe. Erizew uzuka putar Zeu wi uzepyro ma'e ràm wà nehe. 18 Amuikuwe kar putar 7 miw teko ihe wà nehe, wazuka kar 'ym pà ihe wà nehe. Ma'aw imuwete katu 'ymar apyro putar ihe wà nehe. Hagapaw izurupyter 'ymar apyro putar wà nehe, i'i Tupàn izupe.

Erizew oho Eri hupi

19 A'e mehe uhem Eri a'e wi Erizew huwàxi pà kury. Erizew weruwaruwak ywy oho iko ihem mehe. 24 tapi'ak wata oho waiko henataromo mokomokogatu wà. Mokoz tapi'ak iahykaw rehe har wanupi weruwaruwak ywy oho iko. Ukwaw Eri Erizew huwake. Omomor Eri ukamir puku Erizew rehe. 20 Na'e Erizew upuir weimaw tapi'ak wanuwi Eri haikweromo uzàn pà kury. — Tuwe aha heru izurupyter pà ihe nehe, hehy izurupyter pà nehe no. A'e re aha putar nerupi ihe nehe, i'i izupe. Uwazar Eri ize'eg. — Ikatu. Eho ty. Nahekyty'ym kwaw neho àwàm rehe ihe, i'i Eri izupe.

21 Na'e Erizew wezar Eri a'e mokoz tapi'ak wapytu'u haw pe kury. Uzuka wà kury. Uzaikaikaw ywyra wakupe parer zepe'aw romo. Umimoz wano'o kwer. A'e re omono wano'o kwer teko wanupe. Teko

u'u wà. Na'e uhem a'e wi Eri rupi kury. Uma'ereko oho iko ipytywà har romo kury.

20

Izaew uzàmàtyry'ym Xir ywy rehe har wà

1 Menanaz Xir ywy rehe har wanuwihawete omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer paw wà kury. Amo 32 tuwihawete upytywà wà, weimaw kawaru waneraha pà ywyramawa waneraha pà wà no. Uzeupir oho Xamari tawhu izywyr umàmàn pà wà. Uzàmàtyry'ym a'e pe har wà kury. 2 Omono kar Menanaz amo uze'eg heraha har tawhu pe wà. Wixe ipupe wà. 3 Uze'eg Akaw Izaew wanuwihawete pe wà. — Tuwihawete Menanaz uzapo kar ko ma'e newe. Emur neitaxig parat paw izupe nehe. Emur neitazu or paw izupe nehe no. Emur nera'yr ikàg wera'u ma'e izupe wà nehe, kuzà ikatu wera'u ma'e izupe wà no, i'i izupe wà, Menanaz ze'eg imume'u pà izupe wà.

4 Uwazar Akaw ize'eg. — Peze'eg peho hezar Mananaz pe nehe. — Ikatu, a'e izupe. Aiko ima'e romo ihe. Urema'e paw uzeapo ima'e romo a'e kury, i'i izupe.

5 Nan kwehe tete a'e zauxiapekwer werur amo ae Menanaz ze'eg Akaw pe wà kury. — Amono kar teko newe neparat neor henoz pà newe. Aenoz neremireko newe wà, nera'yr wà no. 6 Pyhewe nezewe 'or mehe amono kar putar heremiruze'eg newe wà nehe. Ume'egatu putar neràpuzuhu rehe wà nehe. Ume'egatu putar neremiruze'eg wanàpuz rehe wà nehe no. Upyro putar ma'e hekuzar katu ma'e paw a'e wi wà nehe, ihewe herur pà wà nehe, i'i izupe.

7 Na'e Akaw omono'og tuwihaw uiwy rehe har paw wà kury, wanupe uze'eg pà wà kury. — Pexak a'e tuwihaw iaiw paw. Ipurumumaw wer zanerehe a'e. Umur kar uze'eg xe. — Emur neremireko ihewe wà nehe, i'i ihewe. — Emur nera'yr ihewe wà nehe no, i'i ihewe. Wenoz heparat heor ihewe a'e no. — Ikatu, a'e izupe, i'i wanupe.

8 Tuwihaw wà, teko wà no, uwazar Akaw ze'eg wà. — Ezekaiw zo hehe nehe. Emono zo ma'e izupe nehe, i'i izupe wà.

9 Na'e uze'eg Akaw teko Menanaz hemimur kwer wanupe kury. — Peze'eg hezar tuwihawete pe nezewe nehe. — Neze'eg awer izypy mehe arer ikatu ihewe. Neze'eg awer iahykaw rehe arer na'ikatu kwaw ihewe kury. Napuner kwaw neremimutar paw wamono haw rehe newe, ere izupe nehe, i'i wanupe. Ze'eg heraha har uzewyr uzar pe Akaw ze'eg imume'u pà izupe wà. 10 Menanaz umur kar wi uze'eg herur har wà. — Zauxiapekwer tetea'u wiko xe herehe we wà. Aityk putar Xamari tawhu ihe nehe. Aze zauxiapekwer weraha xo opo ipor zo uzeupi pitàitàigatu wà nehe, ukàzym putar tawhu nehe, ta'e heta tetea'u zauxiapekwer a'e wà xe. Aze naityk kwaw Xamari nehe, tuwe tupàn a'ua'u hezuka wà nehe, i'i izupe.

11 Uwazar Akaw waze'eg kury. — Peze'eg nezewe Menanaz pe nehe. — Zauxiapekwer azeharomoete har umume'u wemiapo kwer a'e ma'e iapo re a'e. Numume'u kwaw iapo 'ym mehe we, peze izupe nehe, i'i wanupe.

12 Wenu Menanaz ize'eg awer win amogwer wanehe we i'u mehe we a'e. A'e rupi uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Pezemuàgà'ym tawhu iàmàtyry'ym pà nehe, i'i wanupe. Upu'àm oho tawhu huwake.

13 A'e 'ar mehe we amo Tupàn ze'eg imume'u har uze'eg oho Akaw Izaew tuwihawete pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko nezewe newe kury. — Erexak a'e zauxiapekwer paw ne wà. Kutàri amono putar waneityk àwàm newe ihe nehe. Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw ne nehe, i'i iko newe, i'i izupe.

14 Mon wiko zauxiapekwer wanuwihaw romo wazeàmàtyry'ymaw pe nehe, i'i Akaw izupe. Uze'eg Tupàn ze'eg imume'u har izupe a'e kury. — Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe. — Awa ipyahu ma'e ywy nànàn rehe har pureruze'eg ma'e wapytywà har wiko putar zauxiapekwer wanuwihaw romo wà nehe, i'i newe, i'i izupe ma'e. — Mon wiko putar zauxiapekwer wamono'ogaw uhua'u wera'u

ma'e wanuwihaw romo nehe, i'i tuwihawete izupe. — Ne, tuwihawete ne, i'i Tupàn ze'eg imume'u har izupe.

15 A'e rupi wenoz tuwihawete a'e tuwihaw wapytywà har wamuwà wà kury. Heta 232 awa wà. Na'e wenoz tuwihawete Izaew pe har zauxiapekwer wamuwà wà no. Heta 7 miw zauxiapekwer wà.

16 Uzypyrog tawhu iàmàtyry'ym pà kwarahy wapytepe hin mehe. Menanaz wiko uker haw pupe a'e 32 uzehe we har tuwihaw wanehe we a'e. Uka'u waiko wà. 17 A'e awa pyahu tuwihaw wapytywà har oho amogwer wanenataromo wàmàtyry'ymar wakutyr wà. Amo zauxiapekwer ma'e rehe ume'egatu ma'e wexak wanur mehe wà. Umume'u oho Menanaz pe wà. — Amo zauxiapekwer uhem wà Xamari wi wà kury, i'i izupe wà. 18 A'e rupi uze'eg Menanaz kury. — Pepyhyk a'e zauxiapekwer peho pe wà nehe, wazuka 'ym pà pe wà nehe. Aze ru'u ur zaneàmàtyry'ym pà wà. Aze ru'u ur zeàmàtyry'ym 'ym àwàm henoz pà zanewe wà, i'i wanupe.

19 Tuwihaw wapytywà har ràgypy ur wakutyr wà. Zauxiapekwer Izaew ur wanaikweromo wà no. 20 Pitàitàigatu uzuka awa uzenataromo har wà. A'e rupi zauxiapekwer Xir ywy rehe har uzàn wanuwi wà. Zauxiapekwer Izaew rehe har uzàn wanaikweromo wà kury. Menanaz uzàwehem oho weimaw kawaru kupe pe heruzàn pà wanuwi. Màràmàràn zauxiapekwer kawaru kupe pe har oho hupi wà no. 21 Tuwihawete Akaw oho wanaikweromo a'e kury. Weityk tuwe zauxiapekwer Xir ywy rehe har a'e wà kury. Upyro a'e zauxiapekwer wà, kawaru ywyramawa zeàmàtyry'ymaw pe har wanuwi wà.

22 Na'e a'e Tupàn ze'eg imume'u har uze'eg oho tuwihawete Akaw pe kury. — Ezewyr nehe. Ekyze zo nehe, ezemukàg kar nehe. Nema'enukwaw katu neremiapo ràm rehe nehe. Ta'e amo kwarahy mehe nehe no, Xir wanuwihawete neàmàtyry'ym wi putar a'e nehe no, i'i izupe.

Xir ywy rehe har uzàmàtyry'ym wi Izaew wà

23 Na'e tuwihaw Menanaz rehe we har uze'eg izupe wà. — Tupàn Izaew wazar wiko tupàn ywytyr rehe har romo wà. A'e rupi Izaew ikàg wera'u zanewi a'e 'ar mehe wà. Aze xiàmàtyry'ym ywytyr heta 'ymaw rehe zane wà nehe, zanekàg wera'u putar wanuwi nehe. 24 A'e rupi ezapo nezewe nehe. Emono kar a'e 32 tuwihaw neremiruze'eg zauxiapekwer wanuwi ne wà nehe. Emuigo kar amo ae tuwihaw zeàmàtyry'ymawhu kwaw par a'e tuwihaw wanekuzaromo ne wà nehe. 25 A'e re emono'og wi zauxiapekwer tetea'u ne wà nehe no, a'e 'ar mehe arer zàwegatete ne wà nehe no, nereityk awer 'ar mehe arer zàwegatete ne wà nehe no. Tuwe kawaru waneta àwàm nuzawy kwaw waneta awer a'e 'ar mehe arer nehe. Tuwe ywyramawa waneta àwàm nuzawy kwaw waneta awer a'e 'ar mehe arer nehe no. Xiàmàtyry'ym Izaew zane wà nehe ywy pew rehe zane wà nehe. Azeharomoete zanekàg wera'u putar wanuwi zane nehe. — Ikatu, i'i tuwihawete Menanaz amogwer wanupe. Uzapo ma'e waze'eg awer rupi katete a'e. 26 Amo kwarahy pawire omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer wà. Oho wanupi Apek tawhu pe, Izaew wàmàtyry'ym pà. 27 Akaw omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer a'e 'ym mehe wà. Omono wanemi'u ràm wanupe no. Wata oho zauxiapekwer Menanaz hemiruze'eg wakutyr wà kury. Uzapo uker haw mokoz uzemono'ogaw pe wà, Xir wanenataromo wà. Naheta tete kwaw zauxiapekwer Izaew wà. Heta tetea'u zauxiapekwer Xir wà. Uhàuhàz kaiwer rehe wà. Izaew nuzawy kwaw mokoz àràpuhàràn mono'ogaw wà, Xir wanenataromo wà.

28 Amo Tupàn ze'eg imume'u har uze'eg oho Akaw pe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko newe kury. — Tupàn wiko ywytyr rehe har romo a'e, i'i Xir ihewe wà. — Nuiko kwaw ywytyr heta 'ymaw pe har romo, i'i ihewe wà. A'e rupi amono putar Xir waneityk àwàm newe nehe. Nezewe mehe ne nehe, teko neremiaihu a'e wà nehe no, ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw a'e wà nehe, i'i iko newe, i'i izupe.

29 Xir a'e wà, Izaew a'e wà no, umumaw
7 'ar uzenatanataromo upyta pà wà. 7
haw 'ar mehe uzypyrog uzeàmàtyry'ym pà
wà kury. Pitài 'ar rehe Izaew uzuka 100
miw Xir a'e wà. 30 Amogwer Xir uzàn
oho Apek tawhu pe wà. Pàrirogaw aiha
katu ma'e a'e pe har u'ar kwaw pà amo 27
miw wanehe. Menanaz uzàn a'e wi a'e no.
Wixe tawhu pupe. Uzeàmim ipupyaikaw
pyrer tàpuz haikweromo har pupe kury.
31 Na'e hehe we har uze'eg tuwihaw Akaw
pe wà kury. — Izaew wanuwihawete wiko
purupuhareko ma'e romo wà, i'i teko wà.
A'e rupi uruze'eg putar oroho Izaew tuwi-
hawete pe nehe. Urumunehew putar pàn
arozràn hyru iapo pyrer urekamir romo
nehe. Uruàpixi putar kyhàhàm ureazu'yw
rehe nehe. Aze ru'u nezewe mehe tuwi-
hawete nanezuka kwaw nehe, i'i izupe wà.
32 Na'e uzàpixipixi hyru kwer uku'aw wà.
Uzàpixipixi kyhàhàm wazu'yw rehe wà no.
Uze'eg oho Akaw pe wà kury. — Newe
uma'ereko e ma'e Menanaz wenoz ma'e
iko newe. — Hezuka zo pe nehe, i'i iko
newe, i'i izupe wà. Uwazar Akaw waze'eg
wanupe. — Wikuwe aipo. Nuzawy kwaw
herywyr ihewe a'e, i'i.
33 Tuwihaw Menanaz rehe we har wàro
ze'egatu haw wà. — Herywyr ài a'e, henu
mehe uze'eg tàrityka'i izupe wà. — Azeharo-
moete, urezar. Menanaz wiko nerywyr
romo a'e, i'i izupe wà. — Perur Menanaz
xe ihewe kury, i'i Akaw zauxiapekwer
wanupe. Menanaz ihem mehe uze'eg Akaz
izupe. — Ezeupir xe ywyramawa pupe
kury, i'i izupe. 34 Uze'eg Menanaz izupe.
— Amuzewyr kar putar tawhu heru neru
wi hemipyro kwer ihe nehe. Erepuner
amo ma'eme'egawhu iapo haw rehe Na-
maz tawhu pe nehe no, heru Xamari pe
hemiapo kwer zàwenugar nehe no, i'i izupe.
Uwazar Akaw ize'eg. — Aze xiapo katu ko
zaneze'egaw nehe, urumuhem kar putar
ihe nehe. Nuruzuka kar kwaw ihe nehe, i'i
izupe. A'e rupi uzapokatu Akaw uze'egaw
izupe. A'e re umuhem kar.

Tupàn ze'eg imume'u har uze'egahy Akaw pe

35 Amo 'ar mehe amo Tupàn ze'eg
imume'u har uze'eg uzehe we har pe
kury. — Nezewe Tupàn uze'eg iko newe.
Ekwar herehe nepo pupe kury, i'i iko
newe. Hehe we har na'ikwar wer kwaw
hehe. 36 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har
uze'eg nezewe kury. — Nereruzar kwaw
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg ne. A'e
rupi ihewi neho mehe na'arewahy amo
zàwàruhu iriàw nezuka putar a'e nehe, i'i
izupe. Iho re, na'arewahy zàwàruhu iriàw
upyhyk izuka pà kury.
37 Na'e a'e Tupàn ze'eg imume'u har
uze'eg oho amo awa pe kury. — Ekwar
herehe nehe, i'i izupe. Weruzar awa
ize'eg. Ukwar hehe imuma'eahy kar pà.
Uhem huwykwer kury. 38 Na'e a'e Tupàn
ze'eg imume'u har uwàuwàn wàkàg pàn
pupe uwa hexak kar 'ym pà teko wanupe
nezewe kury. Upyta oho pe iwyr Izaew
wanuwihawete hàro pà. Ta'e ukwaw awa
tuwihawete a'e pe rupi ikwaw pàwàm a'e
xe. 39 Na'e tuwihawete ukwaw huwake
kury. Tupàn ze'eg imume'u har wenoz
izupe uhapukaz tà. — Zauxiapekwer romo
aiko ihe. Zeàmàtyry'ymawhu pe hereko
mehe amo ae zauxiapekwer werur amo
zauxiapekwer zaneàmàtyry'ymar ihewe
a'e. — Ezekaiw katu ko awa rehe nehe,
i'i ihewe. — Aze uzàn newi nehe, aze
ru'u eremekuzar putar nemàno haw pupe
nehe, aze ru'u eremono putar itaxig parat
35 kir puhuz taw hekuzaromo nehe,
i'i ihewe. 40 Heta tetea'u amo ae ma'e
heremiapo ràm ihewe. A'e rupi nazekaiw
katu kwaw hehe. A'e rupi uhem ihewi
uzàn pà, i'i Tupàn ze'eg imume'u har
tuwihawete pe. Uze'eg tuwihawete izupe.
— Nezewe azepyk putar nerehe nehe.
Ne ae eremume'u hekuzar kwez kury, i'i
izupe.
41 Na'e tàrityka'i Tupàn ze'eg imume'u
har wenuhem pàn uwa iwànaw uzewi
kury. Tuwihawete Akaw ukwaw a'e. —
Tupàn ze'eg imume'u har romo ereiko ne,
i'i izupe. 42 Na'e i'i tuwihawete pe. —
Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg newe ihe kury. — Eremono
kar awa newe heremizuka kàràm ne. A'e
rupi eremekuzar putar nemàno haw pupe
nehe. Teko neremiaihu umàno putar a'e
teko hemiaihu wanekuzaromo wà nehe
no, i'i izupe.
43 Na'e uzewyr tuwihawete wàpuzuhu Xa-

mari pe har pe kury. Wikwahy a'e.

21

Heta uwà tyw Nawot pe

1 Amo 'ar mehe a'e ma'e izeapo re uzeapo amo ae ma'e kury. — Heta amo tàpuzuhu Akaw Xamari wanuwihawete pe Zereew tawhu pe. Heta amo ma'ywa uwà her ma'e tyw a'e tàpuzuhu huwake. Awa Nawot her ma'e wiko a'e uwà tyw izar romo a'e. 2 Amo 'ar mehe Akaw uze'eg Nawot pe. — Emur neko uwà tyw ihewe nehe ty. Heràpuzuhu huwake tuz. Hepurapo wer ma'etymaw rehe a'e pe ihe. Amono putar amo ae uwà tyw nema'e wi ikatu wera'u ma'e newe hekuzaromo nehe. Aze ereputar, amono putar temetarer tetea'u newe hekuzaromo nehe, i'i izupe.

3 — Heipy wiko 'aw uwà tyw izarer romo wà. Umur ihewe wà. Aze mo amono newe, na'ikatu iwer mo heremiapo ihewe, i'i Nawot tuwihawete pe.

4 Wikwahy tuwihawete Akaw Nawot ize'eg awer rehe. Uzewyr weko haw pe. Uzemumikahy. U'aw uker haw rehe. Uwak ywyok kutyr. Na'imai'u wer kwaw. 5 Na'e hemireko Zezamew uze'eg oho izupe. — Màràzàwe tuwe erezemumikahy nezewe. Màràzàwe tuwe nanemai'u wer kwaw, i'i izupe.

6 Uwazar tuwihawete wemireko ize'eg. — Nawot ze'eg awer rehe azemumikahy ihe. — Eme'eg neko uwà tyw ihewe nehe, a'e izupe. Aze ereputar nehe, amono putar amo ae uwà tyw newe hekuzaromo nehe, a'e izupe. — Name'eg kwaw heko uwà tyw amo pe nehe, i'i Nawot ihewe.

7 Na'e uze'eg Zezamew umen Akaw pe kury. — Màràzàwe tuwe aipo 'y. Aipo nereiko kwaw tuwihawete romo ne. Epu'àm 'y. Nerurywete kury 'y. Emai'u kury 'y. Zereew pe har wanuwihaw ne. Ihe amono putar Nawot iko uwà tyw newe ihe nehe, i'i izupe.

8 Na'e Zezamew uzapo amo pape a'e kury. Umuapyk tuwihawete Akaw her a'e pape rehe pitàitàigatu. Umuagaw a'e pape tuwihawete ikwàku'aw har pupe iwàpytym pà. Na'e omono kar a'e pape Zereew pe har wanuwihaw wanupe kury. 9 Nezewe i'i a'e pape rehe. — Ximumaw putar pitài 'ar zanezekwaku pà zanemai'u 'ym pà zane nehe, peze teko wanupe nehe. Pezapo zemono'ogaw pe nehe. A'e re pemuapyk Nawot tuwihaw renaw rehe nehe. 10 Pemuapyk kar mokoz awa ikatu 'ym ma'e Nawot henataromo wà nehe. Pemuze'eg kar a'e awa nezewe pe wà nehe. — Nawot uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e, tuwihawete rehe a'e no, i'i putar a'e teko hehe wà nehe. A'e re peraha Nawot katu pe tawhu wi nehe. Pezuka a'e pe nehe, i'i wanupe.

11 Zereew tawhu pe har a'e wà, waneruze'egar a'e wà no, weruzar Zezamew ze'eg a'e wà. 12 Omono kar tuwihaw ze'eg teko wanupe wà. — Ximumaw putar pitài 'ar zanezekwaku pà zanemai'u 'ym pà nehe, i'i wanupe wà. Omono'og teko wà. Umuapyk kar Nawot tuwihaw renaw rehe wà. 13 Na'e teko wanenataromo a'e mokoz awa ikatu 'ym ma'e uze'eg wà kury. — Nawot uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e, tuwihawete rehe a'e no, i'i amogwer wanupe wà. A'e rupi weraha Nawot katu pe tawhu wi wà kury. Omomomomor ita tetea'u iapiapi pà wà, izuka pà wà. 14 Na'e omono kar uze'eg Zezamew pe wà. — Teko uzuka Nawot ita tetea'u pupe iapiapi pà wà, i'i izupe wà.

15 A'e ze'eg henu mehe na'arewahy uze'eg Zezamew Akaw pe kury. — Umàno Nawot kwez kury. Eho iko kwer uwà tyw ipyhyk pà nezeupe kury. Na'ipurume'eg wer kwaw hehe newe. Erepuner ipyhyk e haw nezeupe kury, i'i izupe.

16 Imàno awer ikwaw mehe na'arewahy oho Akaw uwà tyw pe kury, ipyhyk pà uzeupe kury.

17 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg imume'u har Eri Xizime pe har pe kury.

18 — Eze'eg eho Akaw Izaew wanuwihawete pe nehe kury. Xamari tawhu pe hekon. Erexak putar Zereew tawhu pe nehe, Nawot iko kwer uwà tyw pe nehe. Oho a'e pe ko hexak pà izar romo wiko pà a'e. 19 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heze'eg wer Akaw pe ihe. Emume'u heze'eg eho izupe nehe. — Erezuka awa ne. A'e re erepyhyk iko izuwi ne. A'e rupi

amume'u putar ko newe uzeapo ma'e ràm newe kury. — Nawot umàno katu pe a'e. Zawar u'u huwykwer a'e pe wà. U'u putar neruwykwer a'e pe nezewegatete a'e wà nehe no, a'e iteko newe kury, ere izupe nehe, i'i Tupàn Eri pe.

20 Na'e oho Eri Akaw heko haw pe. Eri hexak mehe upuranu Akaw hehe. — Herexak pe ne kury, heàmàtyry'ymar, i'i izupe. Uwazar Eri ize'eg. — Uruexak azeharomoete. Ta'e erezapo iaiw ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ne kury xe. 21 A'e rupi uze'eg Tupàn iko nezewe newe kury. — Amu'ar kar putar iaiw haw nerehe ihe nehe. Urumumaw putar ihe nehe. Amumaw putar awa neànàm paw ihe wà nehe no, awa ipyahu ma'e ihe wà nehe, awa tua'uhez ma'e ihe wà nehe no. 22 Amumaw Zeromoàw Nemat ta'yr iànàm ihe wà. Amumaw Maaza Ai ta'yr iànàm ihe wà no. Amumaw putar neànàm nezewegatete ihe wà nehe no. Ta'e erezapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe ne xe. Heputupyk wanemiapo kwer. A'e rupi aikwahy ihe, i'i Tupàn iko newe, i'i Eri Akaw pe.

23 Uze'eg wi izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u Zezamew pe uzeapo ma'e ràm newe a'e no. — Zawar u'u putar Zezamew hetekwer Zereew tawhu pupe a'e wà nehe. 24 Zawar u'u putar iànàm tawhu pe umàno ma'e ràm wanetekwer wà nehe no. Apitaw u'u putar iànàm kaiwer pe umàno ma'e ràm wanetekwer wà nehe no, i'i iko newe, i'i Eri Akaw pe.

25 Akaw uzemono ikatu 'ym ma'e iapo haw pe azeharomoete a'e. Naheta kwaw amo izuwi iaiw wera'u ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo Akaw wi a'e wà. Uzapo a'e iaiw ma'e paw ta'e hemireko Zezamew uzapo kar izupe a'e xe. 26 Akaw uzapo ikatu 'ym ma'e purumumaranugar kar wera'u haw a'e. Umuwete katu tupàn a'ua'u wà, Amohe ywy rehe har wazàwe wà. A'e 'ym mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar, Amohe waneraha wanereko a'e ywy wi Izaew wanenatar wi a'e wà.

27 Eri ize'eg ire ipytu'u mehe umu'i Akaw ukamir kury. Omomor muite uzewi heityk pà. Umunehew pàn iànàm ma'e ma'e ryru romo iapo pyr kury. Nu'u kwaw ma'e kury. Uker ma'eryru rehe. Uzemumikahy kury.

28 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg imume'u har Eri pe kury.

29 — Aipo erexak Akaw herenataromo uzemumew pawer ne. Uzemumikahy tuwe wemiapo kwer rehe. A'e rupi namono kar kwaw a'e iaiw haw hehe hekuwe mehe ihe nehe. Xo ta'yr hekuwe mehe zo amu'ar kar iaiw paw Akaw iànàm wanehe ihe nehe, i'i izupe.

22

Tupàn ze'eg imume'u har Mikai uze'eg tuwihawete Akaw pe

1 Izaew a'e wà, Xir a'e wà no, umumaw mokoz kwarahy uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà kury. 2 Na'iruz haw kwarahy mehe Zuzapa Zuta wanuwihawete oho Akaw Izaew wanuwihawete hexak pà, izupe uze'eg pà.

3 Upuranu Akaw uzehe we har tuwihaw wanehe kury. — Màràzàwe tuwe naxiapo kwaw ma'e Hamot-Zireaz tawhu ipyro wi pà Xir wanuwihawete wi zane. Zaiko a'e tawhu izar romo zane. Pekwaw izar romo zanereko haw, i'i wanupe.

4 Na'e upuranu tuwihawete Zuzapa rehe kury. — Aipo ereho putar herupi Hamot pe har iàmàtyry'ym pà nehe, i'i izupe. Uwazar Zuzapa izupe. — Iàmàtyry'ym àwàm rehe nehyk mehe azemuàgà'ym putar ihe nehe no. Zauxiapekwer heremiruze'eg uzemuàgà'ym putar wà nehe no. Zauxiapekwer kawaru kupe pe har uzemuàgà'ym putar wà nehe no. 5 Iàmàtyry'ym 'ym mehe we zapuranu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe, i'i izupe.

6 Na'e wenoz kar Akaw Tupàn ze'eg imume'u har wà kury. Heta 400 wà. Upuranu wanehe kury. — Aipo ikatu Hamot pe har iàmàtyry'ym àwàm Tupàn pe, i'i wanupe. Uwazar ize'eg wà. — Ezàmàtyry'ym eho nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar heityk àwàm newe a'e nehe xe, i'i izupe wà.

7 Upuranu Zuzapa wanehe kury. — Aipo naheta kwaw amo ae Tupàn ze'eg imume'u har xe. Aipo nurupuner kwaw amo ae

Tupàn ze'eg imume'u har rehe zanepuranu haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar ikwaw pà ure nehe, i'i wanupe.

8 Uwazar Akaw ize'eg. — Heta pitài a'e. Mikai Inira ta'yr her romo a'e. Naheakatuwawahy kwaw hehe ihe. Ta'e numume'u pixik kwaw ikatu ma'e ihewe uzeapo ma'e ràm a'e xe. Xo iaiw ma'e ihewe uzeapo ma'e ràm zo umume'u a'e, i'i izupe. — Eze'eg zo nezewe ty, i'i Zuzapa izupe.

9 Na'e wenoz Akaw amo tuwihaw kury. — Eho tàrityka'i Mikai piaromo nehe ty. Erur xe nehe ty, i'i izupe.

10 A'e mokoz tuwihawete a'e wà, umunehew ukamir tuwihawete ma'e a'e wà kury. Wapyk wenaw rehe tawhu myter pe Xamari hukenaw huwake wà. Tupàn ze'eg imume'u har paw umume'u ma'e ikwaw pyr 'ym waiko wanenataromo wà. 11 Amo Tupàn ze'eg imume'u har Zeneki Kenaan ta'yr her ma'e uzapo itaper a'e kury, ma'ea'yr i'ak hagaw paw romo a'e kury. Uze'eg Akaw pe. — Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko newe kury. — Ereàmàtyry'ym putar Xir ko ma'e 'ak kwer hagaw paw pupe ne wà nehe. Ereityk putar paw rupi ne wà nehe, i'i Tupàn newe, i'i izupe.

12 Amogwer Tupàn ze'eg imume'u har paw uze'eg izàwegatete wà. — Eho Hamot kutyr nehe, ta'e ne tuwihawete ne nehe xe, ereityk putar ne nehe xe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar heityk àwàm newe a'e nehe, i'i izupe wà.

13 A'e ma'e uzeapo mehe we a'e tuwihaw Mikai ipiaromo oho ma'e kwer wexak Mikai kury. Uze'eg izupe. — Amogwer Tupàn ze'eg imume'u har paw umume'u ikatu ma'e tuwihawete pe wà. — Ereityk putar Hamot tawhu nehe, i'i izupe wà. Aze ereze'eg wazàwegatete nehe, ikatu wera'u putar nezewe mehe nehe, i'i izupe.

14 Uze'eg Mikai izupe. — Ko ma'e amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe kury. Xo ize'eg zo amume'u putar nehe, i'i izupe.

15 Na'e uhem Mikai tuwihawete Akaw heko haw pe kury. Upuranu Akaw hehe. — Mikai. Tuwihawete Zuzapa a'e, ihe ihe no, urepuruàmàtyry'ym wer Hamot tawhu pe har wanehe ure. Aze uruàmàtyry'ym ure wà nehe, aipo uruityk putar ure wà nehe, i'i izupe. — Ezàmàtyry'ym ne wà nehe. Ta'e ne tuwihawete ne nehe xe, ereityk putar ne wà nehe xe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar waneityk àwàm newe a'e nehe, i'i izupe.

16 Uze'eg wi Akaw Mikai pe. — Ihewe Tupàn her rupi neze'eg mehe emume'u ze'eg azeharomoete har ihewe nehe. Tuweharupi aze'eg nezewe newe ihe. Màràzàwe tuwe neremume'u kwaw azeharomoete har ihewe, i'i izupe.

17 Uwazar Mikai ize'eg. — Aexak zauxiapekwer Izaew ywytyr rehe uhàuhàz ma'e ihe wà. Nuzawy kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e ae wiko ma'e a'e wà. Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — 'Aw awa nuwereko kwaw uwihaw wà. Tuwe uzewyr weko haw pe uzeàmàtyry'ym pà wà nehe, i'i newe, i'i Mikai Akaw pe.

18 Na'e uze'eg Akaw Zuzapa pe kury. — Amume'u ko awa heko awer kwez newe. — Numume'u pixik kwaw ikatu ma'e ihewe, a'e kwez newe. — Tuweharupi iaiw ma'e umume'u ihewe, a'e kwez newe, i'i izupe.

19 Uze'eg wi wi Mikai. — Ezeapyaka katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rehe kury. Aexak Tupàn wenaw ywak rehe har rehe iapyk mehe ihe. Heko haw pe har paw upu'àm iawyze har rehe wà, iahur rehe wà no. 20 Upuranu wanehe. — Mo hemu'em putar oho Akaw pe Hamot tawhu pe imono kar pà nehe, izuka kar pà a'e pe har wanupe nehe, i'i wanupe. Amo heko haw pe har umume'u amo ma'e wà. Amo ae heko haw pe har umume'u amo ae ma'e wà no. 21 Na'e pitài tekwe uzexak kar henataromo kury. — Ihe heremu'em putar Akaw pe nehe, imono kar pà a'e pe nehe, i'i izupe. 22 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuranu hehe. — Ma'e erezapo putar Akaw imono kar pà izuka kar pà nehe, i'i izupe. Uwazar tekwe ize'eg. — Aha putar Akaw henataromo neze'eg imume'u har paw wamuemu'em kar pà nehe, i'i izupe. — Eho neremu'em pà izupe nehe. Erepuner putar nehe, i'i Tupàn izupe.

23 Erekwaw Tupàn hemiapo kwer kury.
Umuemu'em kar uze'eg imume'u har paw
nerenataromo wà. Ta'e uputar iaiw paw
newe uzeapo ma'e ràm a'e xe, tuwihawete,
i'i Mikai Akaw pe.
24 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Zeneki
her ma'e uhem Mikai huwake kury. Ukwar
huwa rehe. Upuranu hehe. — Màràn mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe
uhem ihewi newe uze'eg pà a'e, i'i izupe
hehe upuranu pà.
25 — Ereixe putar ipupyaikaw iahykaw
pe har pupe nehe, ta'e nezeagaw wer putar
nezeàmim pà nehe xe. A'e 'ar mehe erek-
waw putar Tupàn Hekwe newi ihem awer
'ar nehe, i'i Mikai izupe.
26 Na'e uze'eg tuwihawete Akaw amo
uzehe we har tuwihaw wanupe kury.
— Epyhyk Mikai kury, Amon xe har
wanuwihaw pe heraha pà kury, tuwihaw
Zoaz pe heraha pà no. 27 — Pemunehew
kar zemunehew paw pe nehe. Pemono
typy'ak 'y rehe we izupe nehe. Tuwe
pemono ipupe te hezewyr mehe nehe, ere
wanupe, i'i izupe. 28 Uze'egahy Mikai kury.
— Aze ne tuwihawete erezewyr ezuwà
zeàmàtyry'ymawhu wi nemàno 'ym pà nehe,
a'e mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nuiko kwaw hemuze'eg kar har romo a'e,
i'i izupe. — Tuwe xe har paw uzekaiw katu
heremimume'u kwer rehe nehe, i'i izupe
no.

Akaw imàno awer

29 Nezewe mehe Izaew wanuwihawete
Akaw a'e, Zuta wanuwihawete Zuzapa
a'e no, uzàmàtyry'ym Hamot Zireaz tawhu
pe har oho wà. 30 Uze'eg Akaw Zuzapa
pe. — Zeàmàtyry'ymawhu huwake zanehem
mehe amunehew putar amo ae kamir
amo ae teko hexakaw imur pà hezeupe
nehe. Ne emunehew tuwihawete kamir
nehe, i'i izupe. Nezewe mehe Izaew
wanuwihawete oho zeàmàtyry'ymawhu
pe amo ae teko hexakaw hereko pà.
31 Xir wanuwihawete uze'eg nezewe 32
uzywyramawa wanehe har wanuwihaw
wanupe. — Pezuka zo amo zauxiapekwer
pe wà nehe. Xo Izaew wanuwihawete zo
peàmàtyry'ym nehe, i'i wanupe. 32 A'e rupi
tuwihawete Zuzapa hexak mehe wà, —
Izaew wanuwihawete a'e, i'i uzeupeupe
wà. A'e rupi oho iàmàtyry'ym pà wà.
Uhapukaz Zuzapa wanupe a'e. 33 Na'e za-
uxiapekwer wexak Izaew wanuwihawete
romo heko 'ymaw wà. A'e rupi upytu'u
iàmàtyry'ym ire wà. 34 Amo zauxiapekwer
Xir omomor e u'yw. Ukutuk tuwihawete
Akaw a'e, ipuxi'a imimaw ipo'o rupi a'e.
Na'e uhapukaz uzywyramawa heruata
har pe kury. — Hekutuk kwez a'e wà.
Ezewyr zeàmàtyry'ymawhu wi hereraha pà
nehe ty, i'i izupe.
35 Uzeàmàtyry'ymahy waiko wà kury.
Zauxiapekwer umupu'àm tuwihawete
Akaw ipy rehe wà, izywyramawa pupe
wà, Xir wanenataromo wà. Huwykwer
uhem ikutuk awer wi ywyramawa wy pe
har pe. Karuk mehe umàno. 36 Kwarahy
heixe mehe amogwer tuwihaw uze'eg
zauxiapekwer Izaew wanupe wà kury.
— Pitàitàigatu pezewyr peywy pe tawhu
peneko haw pe nehe kury, i'i wanupe wà.
37 Nezewe umàno tuwihawete Akaw.
Weraha hetekwer Xamari pe itym pà wà.
38 Izywyramawa ytyzuzàmaw Xamari pe
har pe heraha mehe zawar uwerewerew
huwykwer izuwi wà. Kuzà wyzài uzahak
a'e 'y pupe wà, Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg awer rupi katete wà.
39 Amo umuapyk tuwihawete Akaw
hemiapo kwer paw a'e pape Izaew
wanuwihawete wanemiapo kwer her
ma'e rehe. Umume'u hàpuzuhu ipuràg
eteahy haw no. Heta tetea'u itaxig marupi
her ma'e hehe. Umume'u amogwer
hemiapo kwer tawhu wapuràg eteahy haw
hehe no. 40 Akaw imàno re ta'yr Akazi wiko
tuwihawete romo hekuzaromo a'e kury.

Zuzapa wiko Zuta ywy rehe har wanuwi-hawete romo

41 Akaw Izaew wanuwihawete romo
heko mehe zeirugatu haw kwarahy rehe
Zuzapa Az ta'yr wiko Zuta wanuwihawete
romo a'e kury. 42 Wereko 35 kwarahy
tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw
25 kwarahy tuwihawete romo Zeruzarez
pe wiko pà. Azuma ihy her romo a'e. Xir
tazyr romo hekon a'e. 43 Nuzawy kwaw u
Az her ma'e a'e. Uzapo Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hemimutar tuweharupi. Hemi-
apo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko

Ma'e pe. 44 Xo tupàn a'ua'u wamuwete
haw zo nuweityk kar kwaw paw rupi.
A'e rupi teko uzuka wiwi ma'ea'yr a'e pe
wà, yhyk hapy pà tuweharupi a'e pe wà
no. 45 Zuzapa nuzàmàtyry'ym kwaw Izaew
wanuwihawete.
46 Amogwer Zuzapa hemiapo kwer paw,
ikàgaw no, wàmàtyry'ymar waneityk awer
paw no, amo umume'u pape Zuta wanuwi-
hawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.
47 Umumaw kuzà wyzài paw wà. Umu-
maw kuzà wyzài tupàn a'ua'u wamuwete
haw pe uma'ereko ma'e paw wà no. Ta'e
tu Az her ma'e numumaw kwaw wikuwe
mehe a'e wà xe.
48 Ywy Enom her ma'e pe naheta kwaw
tuwihawete. Zuta wanuwihawete umuigo
kar amo awa Enom wanuwihaw romo a'e.
49 Tuwihawete Zuzapa uzapo kar kanu
uhua'u ma'e a'e wà. Iporomono kar wer a'e
kanuhu rehe Opir ywy rehe itazu or herur
kar pà wanupe wà. Upen zepe kanuhu
Eziom-Zemer pe wà. Nuhem pixik kwaw
yryhu pe wà. 50 Na'e Akazi Akaw ta'yr
umume'u ukanuhu heruata har Zuzapa pe
wà. — Oho putar neremiruze'eg wanupi
wà nehe, i'i izupe. Nuputar kwaw Zuzapa
a'e awa wà.
51 Umàno Zuzapa. Utym hetekwer tawhu
Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Zeoràw wiko
tuwihawete romo hekuzaromo kury.

Akazi wiko Zuta wanuwihawete romo

52 Zuzapa Zuta wanuwihawete romo
heko mehe 17 haw kwarahy rehe Akazi
Akaw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete
romo kury. Umumaw mokoz kwarahy
Xamari pe tuwihawete romo wiko pà.
53 Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn hen-
ataromo. Nuzawy kwaw u Akaw a'e, iaiw
ma'e iapo mehe a'e. Nuzawy kwaw uhy
Zezamew no, iaiw ma'e iapo mehe no.
Nuzawy kwaw tuwihawete Zeromoàw
no, iaiw ma'e iapo mehe no. Zeromoàw
uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe
a'e. Akazi umuwete katu tupàn Ma'aw
her ma'e. Nuzawy kwaw u a'e, Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar
imuikwahy kar pà a'e.

2 TUWIHAWETE WÀ

Eri, tuwihawete Akazi no

1 Akaw Izaew wanuwihawete imàno re
Moaw izuapyapyr uzàmàtyry'ym Izaew wà
a'e wà kury.
2 Tuwihawete Akazi a'e, Akaw
hekuzaromo tuwihawete romo wiko ma'e
kwer a'e, u'ar wàpuzuhu Xamari pe har
apyr ywytàtà ma'e wi. Ima'eahy u'ar ire.
Hahy tetea'u. A'e rupi omono kar amo
uzehe we har tupàn ua'u Ma'awzemu pe
wà kury. Tawhu Piri ywy rehe har waneko
haw Akerom her ma'e pe har wazar romo
hekon Ma'awzemu. — Epuranu hehe nehe.
— Aipo Akazi ikatu putar u'ar awer wi a'e
nehe, peze izupe nehe, i'i wanupe. 3 Amo
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e reko haw
pe har uze'eg Tupàn ze'eg imume'u har
Xizime pe har Eri her ma'e pe a'e kury.
— Ezàwàxi tuwihawete Akazi ze'eg heraha
har ne wà nehe. Epuranu wanehe nehe.
— Màràzàwe tuwe peho peiko Ma'awzemu
Akerom pe har wazar rehe pepuranu pà,
ere wanupe nehe. — Aipo naheta kwaw
Tupàn Izaew ywy rehe. 4 Peze'eg peho
tuwihawete pe nehe, ere wanupe nehe.
— Nanekatu kwaw nehe. Nuke'e kwaw
neperew awer nehe. Eremàno putar nehe,
i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko newe,
peze tuwihawete pe nehe, ere wanupe
nehe, i'i Tupàn reko haw pe har Eri pe.
Weruzar Eri Tupàn ze'eg. 5 Na'e uzewyr
a'e awa tuwihawete heko haw pe wà.
Upuranu wanehe a'e. — Màràzàwe tuwe
pezewyr pezuwà ra'e, i'i wanupe.
6 Uwazar ize'eg wà.
— Amo awa ureàwàxi urewe uze'eg pà
a'e. — Pezewyr pezar pe peze'eg pà nehe, i'i
urewe. — Tupàn pepuranu kar tuwihawete
rehe a'e. — Màràzàwe tuwe eremono kar
neze'eg heraha har Ma'awzemu Akerom
pe har wazar pe wamuze'eg kar pà ne
wà, i'i Tupàn iko newe, i'i urewe a'e, i'i
tuwihawete pe wà. — Aipo naheta kwaw
Tupàn Izaew ywy rehe a'e. Nuke'e kwaw
neperew awer nehe. Eremàno putar nehe,
i'i iko newe, i'i Eri urewe, i'i ze'eg heraha
har tuwihawete pe wà.
7 — Ma'e hexakaw wereko a'e awa
peme uze'eg ma'e kwer a'e, i'i tuwihawete
wanupe.
8 Uwazar ize'eg wà.
— Umunehew kamir puhuz ma'ea'yr
pirer iapo pyrer a'e. Uzàpixipixi uku'aw har
ma'ea'yr pirer pupe no, i'i izupe wà. — Eri
Tupàn ze'eg imume'u har Xizime pe har
hekon a'e, i'i tuwihawete.
9 A'e rupi uze'eg amo tuwihaw uzehe
we har pe. — Eraha 50 zauxiapekwer
Eri ipyhyk pà ne wà nehe, i'i izupe. Oho
hekar pà wà. Na'e tuwihaw wexak Eri amo
ywytyr apyr iapyk mehe. — Awa Tupàn
hemiruze'eg, i'i izupe. — Tuwihawete ne-
muezyw kar iko a'e wi a'e, i'i izupe.
10 Uwazar Eri tuwihaw ize'eg izupe.
— Aze awa Tupàn hemiruze'eg romo
aiko, tuwe tata u'ar ywak wi nezuka pà
zauxiapekwer nerehe we har wazuka pà
nehe, i'i Eri izupe. A'e 'ar mehe we u'ar tata
ywak wi a'e tuwihaw izuka pà a'e, hehe we
har zauxiapekwer wazuka pà a'e no.
11 A'e ma'e imume'u haw henu mehe
tuwihawete omono kar amo tuwihaw
50 zauxiapekwer wanupi kury. Uzeupir
ywytyr rehe Eri pe uze'eg pà. — Awa Tupàn
hemiruze'eg. — Tuwihawete nemuezyw
kar iko a'e wi tàrityka'i a'e, i'i izupe.
12 Uwazar Eri ize'eg.
— Aze awa Tupàn hemiruze'eg romo
aiko, tuwe u'ar tata ywak wi nezuka
pà nehe, zauxiapekwer nerehe we har
wazuka pà nehe no, i'i izupe. A'e 'ar mehe
we tata Tupàn wi ur ma'e kwer wezyw
ywak wi a'e tuwihaw izuka pà, zauxia-
pekwer wazuka pà no.
13 Omono kar wi tuwihawete amo tuwi-
haw 50 zauxiapekwer wanupi izupe. Uze-
upir ywytyr rehe. Wapyk upenàràg rehe
Eri henataromo ma'e henoz pà izupe. —
Awa Tupàn hemiruze'eg, i'i. — Aze ikatu
newe, hezuka zo pe nehe. Ezuka zo ko 50
awa ne wà nehe. 14 Tata ywak wi u'ar ma'e
kwer uzuka amogwer mokoz tuwihaw wà,
uzuka amogwer zauxiapekwer tuwihaw
wanehe we har wà no. Hepuhareko pe
nehe. Hezuka kar zo nehe, i'i izupe.
15 Na'e uze'eg Tupàn reko haw pe har
Eri pe kury. — Ewezyw hupi nekyze 'ym

pà nehe, i'i. A'e rupi oho Eri a'e tuwihaw rupi tuwihawete pe uze'eg pà kury.
16 Henataromo uhem mehe uze'eg izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko newe nezewe a'e kury. — O tuwihawete, i'i newe. — Naheta kwaw Tupàn Izaew ywy rehe a'e, ere nepy'a pe. Ereiko herehe uzeruzar 'ym ma'e ài tuweharupi ne. — A'e rupi naheta kwaw hepuranu haw iwazar àràm ihewe, ere nepy'a pe. A'e rupi eremono kar teko Ma'awzemu Akerom wazar rehe wamupuranu kar pà ne wà. A'e rupi nanekatu kwaw nehe. Eremàno putar nehe, i'i Tupàn newe, i'i Eri tuwihawete pe.
17 Na'e umàno Akazi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Eri pe imume'u pyrer rupi katete. Nata'yr kwaw Akazi. A'e rupi tywyr Zoràw wiko hekuzaromo tuwihawete romo a'e kury. A'e ma'e uzeapo Zeoràw Zuzapa ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe.
18 Amo umuapyk amogwer tuwihawete Akazi hemiapo kwer paw pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

2

Tupàn weraha Eri ywak rehe a'e

1 — Arur putar Eri xe hereko haw pe ywytu uwauwakahy ma'e pupe ihe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzeupe amo 'ar mehe. Na'e uhem etea'i izeupir haw 'ar kury. Uhem Eri Ziwkaw tawhu wi Erizew rupi. 2 Pe rupi wata mehe Eri uze'eg Erizew pe. — Epyta xe nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemono kar iko Metew tawhu pe a'e xe, i'i izupe. Uze'eg Erizew izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury, nerenataromo no. — Nurezar kwaw ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi oho hupi Metew pe. 3 Amo Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe wiko ma'e uze'eg oho Erizew pe wà kury. Upuranu hehe wà. — Kutàri Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weraha putar nemu'e har muitea'u newi a'e nehe. Aipo erekwaw heraha àwàm ne, i'i izupe wà. — Akwaw ihe. Zaze'eg zo hehe nehe, i'i Erizew wanupe.
4 Na'e uze'eg Eri Erizew pe. — Epyta xe kury, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemono kar iko Zeriko tawhu pe a'e xe, i'i izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury, nerenataromo no. — Nurezar kwaw ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi oho hupi Zeriko pe.
5 Amo Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe har uze'eg oho Erizew pe wà. Upuranu hehe wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weraha putar nemu'e har muitea'u newi a'e nehe. Aipo erekwaw heraha àwàm ne, i'i izupe wà. — Akwaw ihe. Zaze'eg zo hehe nehe, i'i wanupe.
6 Na'e uze'eg Eri Erizew pe. — Epyta xe kury, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemono kar yrykaw Zotàw pe a'e xe, i'i izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury, nerenataromo no. — Nurezar kwaw ihe nehe, i'i. A'e rupi uhem oho a'e wi wà.
7 Amo 50 Tupàn ze'eg imume'u har oho wanaikweromo yrykaw Zotàw pe wà. Eri a'e, Erizew a'e no, upytu'u wata re yrykaw huwake a'e wà kury. A'e Tupàn ze'eg imume'u har ume'e 'àm wanehe muitea'u wanuwi wà. 8 Na'e wenuhem Eri ukamirpuku kury, iwàiwàn pà kury. Na'e unupà 'y ipupe. 'Y uzewàpytymawok wanenataromo. Wahaw ywy uxinig ma'e rehe uwyryk pà kury. 9 Na'e uze'eg Eri Erizew pe. — Tupàn hereraha putar xe wi newi a'e nehe. A'e 'ym mehe we enoz wyzài ma'e ihewe nehe, i'i izupe. — Emur nekàgaw mokoz haw imuhua'u kar pyrer ihewe nehe, i'i izupe.
10 — Zawaiw katu a'e ma'e newe heremimono ràm. Aze herexak pe muite pe hereraha pà nehe, erepyhyk putar a'e ma'e nehe. Aze naherexak kwaw pe nehe, nerepyhyk kwaw nehe, i'i Eri izupe.
11 Nezewe wata oho waiko uzeupeupe uze'eze'eg pà wà. Na'arewahy amo tata ywyramawa romo iapo pyrer ur wamyter pe kury. Tata kawaru romo iapo pyrer umuàzàn a'e ywyramawa wà. Amo ywytu uzewara ma'e weraha Eri ywak rehe kury.
12 Wexak Erizew heraha mehe. Uhapukaz kury. — Heru, heru, i'i izupe. — Awyzeharupi nerezawy kwaw zauxiapekwer tetea'u ne wà. Erepyro Izaew wàmàtyry'ymar wanuwi ne wà, i'i izupe. A'e re nuexak wi pixik kwaw. Uzemumikahy

kury. Umu'i ukamirpuku mokoz ipehegwer romo.
13 Eri kamirpuku kwer u'ar huwake. A'e
rupi upyhyk hupir pà kury. Uzewyr Zotàw
yrykaw pe. Upytu'u a'e pe. 14 Na'e unupà
'y ukamirpuku kwer pupe. Uze'eg uzeupe.
— Ma'e pe hekon Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Eri izar a'e, i'i uzeupe. Na'e unupà 'y
kury. Uzepe'a kury. Wahaw yrykaw oho
kury.
15 A'e 50 Tupàn ze'eg imume'u har Zeriko
tawhu pe har wexak a'e ma'e izeapo mehe
wà. A'e rupi uze'eg nezewe wà. — Eri
ikàgaw Erizew rehe hin a'e kury, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi uwàxi oho wà. Wapyk
upenàràg rehe henataromo wà. 16 — Ure
xe wiko ma'e ure, uruiko 50 awa ikàg
ma'e romo ure. Tuwe oroho nemu'e har
hekar pà ure nehe. Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe weraha amo
ywytyr rehe a'e. Aze ru'u weraha amo
ywyàpyznaw pe a'e, i'i izupe wà. — Nan, i'i
wanupe. — Peho zo nehe, i'i wanupe.
17 Wenoz wi wi oho àwàm izupe wà. A'e
rupi omono kar wà. A'e 50 awa umumaw na'iruz 'ar Eri hekar pà ywy nànàn
wà. Nuexak kwaw wà. 18 A'e rupi uzewyr
Zeriko pe wà. Erizew wàro iko a'e pe a'e wà.
Uze'eg wanupe. — Peho zo, a'e peme ihe, i'i
wanupe.

Erizew umukatu 'y a'e

19 Amo awa Zeriko pe har uze'eg oho
Erizew pe wà. — Erekwaw 'aw tawhu ikatu
haw ne. Xo 'y xe har zo na'ikatu kwaw. Aze
kuzà ipuru'a ma'e u'u wà, uzuka umemyr
wie pe har wà, i'i izupe wà.
20 Uze'eg Erizew wanupe. — Pemono
xa pixika'i amo kawaw ipyahu ma'e rehe
ihewe herur pà nehe, i'i wanupe. Weraha
izupe wà. 21 Na'e oho Erizew ytyzuzàmaw
pe xa imomor pà 'y pupe kury. — Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko nezewe
peme. — Amukatu 'aw 'y kwez ihe kury.
Nupuruzuka kwaw nehe kury. Kuzà
nuzuka kwaw umemyr wie pe har i'u pà
wà nehe, i'i iko peme, i'i Erizew teko
wanupe.
22 A'e rupi a'e 'y ikatu. Te ko 'ar rehe ikatu
Erizew ze'eg rupi katete.

Kwàkwàmo uze'eg urywahyahy wà

23 Uhem Erizew Zeriko wi Metew pe oho
pà. Wata oho iko pe rupi. Amo kwàkwàmo
amo tawhu wi uhem ma'e kwer uzypyrog
hehe uze'eg urywahyahy pà wà kury. —
Eho xe wi nehe, iapyterew ma'e, i'i izupe
wà.
24 Uwak Erizew uzeaikwerexak pà
kwàkwàmo wanehe ume'egatu pà kury.
Umu'ar kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ze'egaiw kwàkwàmo wanehe. Na'e mokoz
zàwàruhu uruxu her ma'e uhem ka'a wi wà
kury. Upei'ài'àg kwàkwàmo wà. Heta 42
ipei'ài'àg pyrer wà.
25 A'e wi oho Erizew ywytyr Karamew
pe. A'e re uzewyr Xamari pe.

3

Izaew uzàmàtyry'ym Moaw oho wà

1 Zuzapa Zuta wanuwihawete romo
heko mehe 18 haw kwarahy rehe Zoràw
Akaw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete
romo kury. Umumaw 12 kwarahy Xamari
pe tuwihawete romo wiko pà. 2 Uzapo
ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe. Nezewe rehe we nuiko kwaw
u zàwe. Nuiko kwaw uhy Zezamew
zàwe. Zoràw weityk Ma'aw hagaw paw u
hemiapo kwer a'e. Teko umuwete Ma'aw
a'e hagapaw wà. Tuwihawete weityk kury.
3 Amo ae ma'e iapo mehe wiko tuwihawete
Zeromoàw Nemat ta'yr zàwe. Uzapo kar
ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe Zeromoàw
zàwe. Nupytu'u kwaw a'e ma'e iapo re wà.
4 Tuwihawete Mez Moaw ywy rehe har
umugakwaw àràpuhàràn a'e wà. Kwarahy
nànàn omono ma'e Izaew wanuwihawete
pe. Omono kar 100 miw àràpuhàràn izupe
wà. Omono kar 100 miw àràpuhàràn
wanawer izupe no. 5 Tuwihawete Akaw
imàno re Mez uzàmàtyry'ym Izaew wà
kury. 6 A'e rupi tuwihawete Zoràw uhem
na'arewahy Xamari wi zauxiapekwer
wamono'ono'og pà kury. 7 Omono uze'eg
Zuzapa Zuta wanuwihawete pe. — Moaw
izuapyapyr wanuwihawete heàmàtyry'ym
iko a'e kury. Aipo neho wer herupi Moaw
waàmàtyry'ym pà ne, i'i izupe. Uwazar
tuwihawete Zuzapa ize'eg izupe. — Aha
putar nerupi nehe. Ihe ihe, zauxiapekwer
heremiruze'eg a'e wà no, hereimaw

kawaru a'e wà no, uzapo putar neremiapo kàràm a'e wà nehe. 8 Ma'enugar pe rupi zaha putar wàmàtyry'ym pà zane nehe, i'i izupe. — Zaha putar pe ywyxiguhu Enom her ma'e rupi har rupi nehe, i'i Zoràw izupe.

9 Nezewe mehe tuwihawete Zoràw a'e, Enom wanuwihawete a'e no, Zuta wanuwihawete a'e no, wata oho a'e wi wà kury. Umumaw 7 'ar wata pà wà. Na'e upaw 'y. Naheta kwaw 'y ni awa wanupe ni waneimaw wama'e heraha har wanupe no. 10 Na'e tuwihawete Zoràw uze'eg kury. — Zàmàno putar nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanemono e Moaw wanuwihawete pe a'e, i'i wanupe.

11 Tuwihawete Zuzapa upuranu wanehe. — Aipo heta amo Tupàn ze'eg imume'u har ko ywy rehe. Aze heta nehe, zapuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe zanepuranu haw rehe ize'eg imume'u har pe zaneze'eg pà nehe, i'i wanupe. Amo zauxiapekwer wanuwihaw tuwihawete Zoràw rehe we har uwazar waze'eg kury. — Erizew Xapa ta'yr wiko ko ywy rehe. Eri ipytywà arer romo hekon a'e, i'i wanupe.

12 — Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon. Umume'u xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kar zo a'e, i'i tuwihawete Zuzapa wanupe. A'e rupi a'e tuwihawete uze'eg oho Erizew pe wà. 13 Uze'eg Erizew Izaew wanuwihawete pe. — Naiko kwaw Tupàn ze'eg imume'u har romo newe ihe. Neru a'e, nehy a'e no, wikuwe mehe upuranu amo tupàn a'ua'u ze'eg imume'u har wanehe wà. Ne eho wanupe kury, wanehe nepuranu pà kury, i'i Erizew Izaew wanuwihawete pe. Uze'eg Zoràw izupe. — Nan ty. Ure na'iruz tuwihawete ure. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uremono Moaw wanuwihawete pe a'e, i'i izupe.

14 — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e henataromo kury. Aze mo namuwete katu nerehe we har Zuzapa Zuta wanuwihawete ihe, nazekaiw iwer mo nerehe ihe. 15 Perur amo zegar haw kwaw par xe ihewe kury, i'i wanupe. A'e awa umupu uwioràwiràn kury. Imupu mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe ur Erizew rehe kury, imuze'eg kar pà kury. Uze'eg wanupe. 16 — Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko nezewe a'e. — Pezapo ywykwar tetea'u ywy 'aw yrykaw izywyr har rehe nehe. 17 Ta'e napexak kwaw àmàn nehe. Ni ywytu nur kwaw nehe. Nezewe rehe we 'aw yrykaw iho haw tynehem putar 'y pupe nehe. A'e mehe heta tetea'u putar 'y peme nehe, peneimaw tapi'ak wanupe nehe no, peneimaw pema'e heraha har wanupe nehe no, i'i Tupàn iko peme, i'i Erizew wanupe.

18 Uze'eg wi wi Erizew wanupe. — Nazawaiw kwaw a'e ma'e iapo haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Umur putar Moaw izuapyapyr waneityk àwàm peme a'e nehe no. 19 Pepyhyk putar waneko haw tawhu ikatu wera'u ma'e pezeupe nehe. Tawhu pàrirogaw aiha ma'e hereko har pepyhyk putar nehe no. Pemonohok putar ma'e'yw waiwy rehe har paw nehe no. Pewàpytym putar 'ytyzuzàmaw waiwy rehe har paw nehe no. Pemuaiw putar wako paw nehe no. Pepyk putar wako paw ita pupe nehe no, i'i wanupe.

20 Iku'egwer pe ku'em mehe, ma'ea'yr hapy haw 'or mehe, uwyryk 'y Enom ywy wi kury. Upyk 'y a'e ywy kury.

21 Moaw izuapyapyr ukwaw a'e na'iruz tuwihawete wanur awer wà. — Zaneàmàtyry'ym putar wà nehe, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi wenoz wyzài awa zeàmàtyry'ymawhu kwaw par a'e wà kury: awa tua'uhez ma'e wà, kwàkwàmo wà no. Omono kar a'e awa paw zeàmàtyry'ymawhu ràm huwake wà kury. 22 Iku'egwer pe upu'àm wà. Kwarahy uhyape katu 'y rehe. Umupiràg a'e 'y. A'e rupi nuzawy kwaw tuwykwer. 23 A'e rupi uhapukaz wà. — Tuwykwer aipo pa. Azeharomoete a'e na'iruz tuwihawete uzeàmàtyry'yry'ym uzezukazuka pà wà. Xipyhyk wama'e waker haw heityk pyrer zane nehe kury, i'i uzeupeupe wà.

24 A'e rupi oho Moaw Izaew waker haw huwake wà. Na'arewahy Izaew ur wakutyr wà kury, waàmàtyry'ym pà wà kury. Umuzàn kar wà. Uzàn Izaew Moaw wanaikweromo wà. Uzukazuka oho waiko wazàn mehe wà. 25 Weityk waneko haw tawhu wà. Aze ukwaw amo wako rupi

wà, Izaew pitàitàigatu weityk amo ita a'e ko rehe wà. Nezewe mehe upyk wako paw ita pupe wà. Uwàpytym ytyzuzàmaw paw wà no. Omonohok ma'e'yw paw wà no. Iahykaw rehe heta we xo pitài tawhu Kir-Erez her ma'e zo. Na'e zauxiapekwer ita imomor har umàmàn oho izywyr wà. Uzàmàtyry'ym wà.

26 Moaw wanuwihawete wexak wemi-aihu wazuka etea'i haw. Omono'og 700 zauxiapekwer takihepuku hereko har wà kury. Uzeagaw wàmàtyry'ymar wanupi uhem pà wà. Ta'e izàn wer Xir wanuwihawete huwake oho pà wà xe. Nupuner kwaw wanupi oho haw wà. 27 Na'e upyhyk wa'yr ipy kury. Umuigo kar mo tuwihawete romo wekuzaromo. Uzuka wa'yr kury, tupàn Moaw wazar henataromo kury, tawhu ipàrirogaw 'aromo kury. Izaew ukyze katu hexak mehe wà. A'e rupi uhem a'e wi weko haw pe oho pà wà kury.

4

Erizew upytywà amo kuzà imen umàno ma'e kwer hemetarer 'ym ma'e

1 Amo kuzà a'e, amo Tupàn ze'eg imume'u har umàno ma'e kwer hemireko kwer romo hekon a'e. Amo 'ar mehe uze'eg oho Erizew pe kury. — Hemen umàno a'e. Awa Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e romo hekon wiko mehe. Erekwaw heko awer. Wikuwe mehe unewer amo temetarer amo pe. Imàno re a'e awa ur ihewe kury. Ipureraha wer mokoz hememyr wanehe ihewi a'e. Umuigo kar putar hememyr uma'ereko e ma'e romo hemen umàno ma'e kwer inewer awer hekuzaromo a'e nehe, i'i kuzà Erizew pe.

2 Upuranu Erizew hehe. — Ma'e apuner iapo haw rehe newe. Ma'e heta neràpuz me, i'i izupe. — Naheta kwaw ma'e ihewe. Xo uri kawer pitài zutahyky'a por zo heta, i'i kuzà Erizew pe.

3 — Eze'eg eho neràpuz huwake wiko ma'e pe kury. — Pemur y'a tynehem 'ym ma'e tetea'u ihewe kury, ere wanupe nehe. 4 A'e re eixe neràpuz me nememyr wanupi nehe. Pewàpytym uken nehe. A'e re pezypyrog uri kawer hakook pà y'a pupe nehe. Aze amo tynehem nehe, pemunyryk nehe, i'i izupe.

5 Na'e oho kuzà wàpuz me umemyr wanupi. Uwàpytym uken. Upyhyk a'e zutahyky'a zany uri kawer hereko har kury. Uzypyrog imono pà y'a pupe. Imemyr werur amo y'a izupe wà. Umynehem a'e. Na'e werur amo y'a izupe wà no. Umynehem a'e no. 6 Y'a paw tynehem mehe upuranu wanehe kury. — Heta we amo y'a, i'i wanupe. — Ximynehem iahykaw rehe har kwez kury, i'i imemyr izupe. Na'e uri kawer upytu'u uwyryk ire kury. 7 Oho kuzà a'e ma'e imume'u pà Erizew pe. Na'e uze'eg kuzà pe. — Eme'eg a'e uri kawer paw nemen inewer awer paw imekuzar pà nehe. Heta we putar temetarer ikurer nehe. Erepuner temi'u ime'eg kar pà ma'e ime'eg kar pà nezeupe nehe, nememyr wanupe nehe no. Pepuner putar peneko haw rehe nezewe nehe, i'i izupe.

Erizew oho Xunez tawhu pe

8 Amo 'ar mehe oho Erizew tawhu Xunez her ma'e pe. Amo kuzà hemetarer katu ma'e wiko a'e pe. Wenoz kuzà Erizew umai'u haw pe. A'e 'ar henataromo Xunez pe oho nànàn umai'u Erizew hàpuz me a'e. 9 Uze'eg kuzà umen pe. — Ko awa xe tuweharupi ur ma'e a'e, wiko awa Tupàn pe uzemonokatu ma'e romo a'e. Akwaw heko haw ihe. 10 Xiapo amo ipupyaikaw pyrer pixika'i ma'e zaneràpuz 'aromo nehe. Ximono amo ma'e a'e pe nehe. Tupaw, ywyrapew, tenaw, tatainy. Nezewe mehe aze ur xe zanepyr nehe, upuner a'e pe weko haw rehe nehe, i'i izupe.

11 Amo 'ar mehe uzewyr Erizew Xunez pe. Uzeupir uker haw pe upytu'u pà kury. 12 Uze'eg Erizew uzehe we har Zeazi her ma'e pe. — Enoz tàpuz zar kuzà eho kury, i'i izupe. Oho henoz pà. Ur kuzà a'e pe. 13 Uze'eg wi Erizew Zeazi pe. — Epuranu hehe kury. — Ma'e apuner iapo haw rehe izupe ima'ereko awer paw imekuzar pà nehe. Ta'e uzekaiw katu zanerehe a'e xe. Aze uputar, aze'eg putar tuwihawete pe hehe nehe. Aze'eg putar zauxiapekwer wanuwihaw pe hehe nehe, i'i izupe. Upuranu Zeazi kuzà rehe. Uwazar kuzà ize'eg

kury. — Heremimutar paw heta xe ihewe heremiaihu wainuromo, i'i izupe.
14 Upuranu wi Zeazi rehe. — Ma'e apuner iapo haw rehe izupe, i'i izupe. Zeazi uwazar ize'eg. — Na'imemyr kwaw a'e. Imen tua'uhez, i'i Zeazi izupe.
15 — Erur xe kury, i'i Erizew izupe. Zeazi werur kuzà izupe kury. Kuzà upyta ukenaw huwake. 16 Na'e uze'eg Erizew izupe. — Amo kwarahy rehe ko zahy rehe eremuapyk putar amo nememyr ne'uwar rehe nehe, i'i izupe. Uze'egahy kuzà izupe. — Neremu'em zo ihewe 'y. Awa Tupàn pe imonokatu pyrer romo ereiko 'y, i'i kuzà izupe.
17 Uzeapo ma'e Erizew ze'eg rupi katete a'e. Kwarahy rehe 'ar imume'u pyrer rehe imemyrxak kar a'e. Awa a'e.
18 Amo kwarahy pawire arozràn ipo'o haw 'ar rehe imemyr awa uhem oho u huwàxi mà. Tu wiko ko pe arozràn ipo'o har wanehe we. 19 Na'arewahy uzypyrog u pe uhapukaz pà kury. — Az. Heàkàgahy tuwe ihe, i'i izupe. Uze'eg tu amo uma'ereko ma'e pe. — Eraha kwarer ihy pe kury, i'i izupe.
20 Uma'ereko ma'e upir kwarer heraha pà ihy heko haw pe. Upyta a'e pe umemyr u'uwar rehe ipyhyk pà. Te kwarahy wapyter pe uhem kury. Na'e umàno kwarer kury. 21 Na'e weraha umemyr hetekwer Erizew ker haw pe. Omono hupaw rehe. A'e re uhem a'e wi uken iwàpytym ire. 22 Na'e wenoz umen imuwà kury. — Erur kar amo zumen amo uma'ereko ma'e pe kury. Ta'e aze'eg putar aha Tupàn ze'eg imume'u har Erizew pe ihe nehe 'y. Na'arewahy azewyr putar nehe, i'i izupe.
23 Upuranu imen hehe. — Màràzàwe tuwe ereze'eg putar eho izupe kutàri nehe. Ni pytu'u haw 'ar ni zahy pyahu rehe zanemynykaw 'ar kutàri, i'i wemireko pe. — Ikatu nezewe rehe we, i'i umen pe.
24 — Pemono ikupe pe har hehe nehe kury, i'i uma'ereko ma'e pe. — Emuata kar zumen na'arewahy nehe. Aze amupytu'u kar newe nehe, xo a'e mehe zo emupytu'u kar zumen nehe, i'i kuzà a'e uma'ereko ma'e pe.
25 Nezewe mehe uhem weko haw wi Karamew ywytyr pe Erizew heko haw pe oho pà kury. Muitea'i a'e wi heko mehe we wexak Erizew kuzà ihem etea'i mehe. Uze'eg uma'ereko ma'e Zeazi pe. — Eme'e ty. Kuzà Xunez pe har ur iko pe pe kury. 26 Ezàn eho hexak pà. Epuranu hehe. — Nekatu aipo. Nemen ikatu a'e no. Nememyr ikatu a'e no, ere izupe nehe, i'i izupe. Uze'eg kuzà Zeazi pe. — Ikatu paw rupi wà, i'i izupe. 27 Erizew heko haw pe uhem mehe wapyk upenàràg rehe henataromo ipy iwàiwàn pà uzywa rehe. Ipurupyro wer kuzà rehe a'e wi. Erizew uze'eg. — Tuwe rihi ty. Aipo nerexak kwaw ko kuzà izemumikahy haw. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e numume'u kwaw ma'e ihewe. Màràzàwe tuwe uzemumikahy, i'i Erizew izupe.
28 Na'e uze'eg kuzà Erizew pe. — Hezar. Naenoz kwaw hememyr ràm newe a'e 'ar mehe ihe. — Neremu'em zo ihewe, a'e newe a'e mehe, i'i izupe.
29 Uwak Erizew Zeazi pe uze'eg pà. — Ezemuàgà'ym ty. Epyhyk ywyra hepokokaw kury. Eho kury. Epytu'u zo teko neremiàxi ràm pe neze'eg pà nehe. Aze amo uze'eg newe nehe, epytu'u zo izupe neze'eg pà nehe. Eho kwarer pe nepytu'u 'ym pà nehe. Emono ywyra hepokokaw hetekwer 'ar romo nehe, i'i izupe.
30 Uze'eg kuzà Erizew pe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe, nerenetaromo nehe no. Nurezar kwaw xe ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi upu'àm Erizew hupi oho pà kury. 31 Oho Zeazi wanenataromo uhem pà a'e pe. Omono ywyra pokokaw kwarer hetekwer 'aromo. Na'ikuhem kwaw kwarer. Nuzapo kwaw ma'e wekuwe haw hexak kar pà. A'e rupi uzewyr Zeazi Erizew huwàxi pà izupe uze'eg pà kury. — Nukweraw kwaw kwarer, i'i izupe.
32 Uhem Erizew a'e pe kury. A'e zutyka'i wixe uker haw pe. Wexak kwarer umàno ma'e kwer upaw rehe i'aw mehe. 33 Uwàpytym uken kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 34 A'e re u'aw kwarer 'aromo uzuru imono pà kwarer zuru rehe, weha imono pà kwarer reha rehe, opo imono pà kwarer ipo rehe. Hehe i'aw mehe kwarer hetekwer uzypyrog haku pà. 35 Upu'àm Erizew. Wata ker

haw pupe. Kwe rupi, ko rupi, kwe rupi, ko rupi. A'e re uzewyr kwarer 'aromo u'aw pà. Na'e kwarer iàxààxàm 7 haw kury. Ume'e kury. 36 Na'e wenoz Erizew Zeazi kury. — Enoz ihy imuwà ty, i'i izupe. Kuzà a'e pe heixe mehe uze'eg Erizew izupe. — Epyhyk nememyr, i'i izupe.

37 U'ar kuzà Erizew ipy huwake. Umuhyk uwa ywy rehe. A'e re upyhyk umemyr. Uhem a'e wi.

Heta ipuruzuka haw temi'u inuromo, i'i wà

38 Amo 'ar rehe nuhyk kwaw temi'u a'e ywy rehe teko wanupe. Uzewyr Erizew Ziwkaw pe. Umu'e amo Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe har iko wà. Na'e uze'eg uma'ereko ma'e pe. — Emuapyk zapepohu tata rehe kury. Emupupur temi'u tetea'u urewe kury, i'i izupe. 39 Pitài Tupàn ze'eg imume'u har uhem oho ka'a pe taz zàwenugar hekar pà wemi'u inuromo ràm romo. Wexak amo kuraw a'e pe. I'a iro. Opo'o i'ak kwer ukamirpuku pupe imono'og pà. Tynehem ikamirpuku. Na'e uzewyr weko haw pe. Upei'ài'àg a'e ma'e'a kwer zapepohu pupe imomor pà. Nukwaw kwaw a'e ma'e'a her. 40 Izyw mehe omono imupupur pyrer amogwer awa wanupe. Uzypyrog i'u pà wà. Na'arewahy uhapukaz Erizew pe wà. — Heta puruzuka haw temi'u inuromo ty, i'i izupe wà. Nupuner kwaw i'u haw rehe wà.

41 Na'e wenoz Erizew arozràn imuku'i pyrer awa ipo ipor izupe. Omono zapepo pupe uze'eg pà. — Pemono imupupur pyrer pixika'i awa nànàn kury, i'i wanupe. U'u wà kury. Nuzuka kwaw wà.

20 Typy'ak 100 awa wanupe imono pyràm

42 Amo 'ar mehe amo awa uhem wà tawhu Ma'awxari her ma'e pe kury. Werur 20 typy'ak xewar izypy mehe ipo'o pyrer a'e kwarahy mehe arer iapo pyrer. Werur amo xewar haryw iakyr ma'e izupe no. — Emono a'e temi'u amogwer Tupàn ze'eg imume'u har wanupe nehe, i'i Erizew uma'ereko ma'e pe. 43 Upuranu uma'ereko ma'e hehe. — Aipo uhyk putar 100 awa wanupe nehe, i'i izupe. Uwazar Erizew ize'eg izupe. — Emono wanupe nehe. U'u putar wà nehe. Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e kury. — U'u putar wà nehe. Uhyk putar wanupe nehe. Heta we putar ikurer nehe, i'i a'e, i'i Erizew izupe.

44 Na'e uma'ereko ma'e omono temi'u wanupe. Umai'u paw wà. Uhyk wanupe. Heta we ikurer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete.

5

Nààmà imukatu haw

1 Zauxiapekwer Xir izuapyapyr wanuwihaw Nààmà her ma'e, ikatuahy tuwihawete pe a'e. Tuwihawete umuwete katu a'e. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur waàmàtyry'ymar waneityk awer Xir wanupe a'e xe, Nààmà zauxiapekwer wanuwihaw romo heko mehe a'e xe. Zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e romo hekon. Iperewahy a'e. Iro izupe. Hahy no.

2 Amo 'ar mehe Xir uzàmàtyry'ym Izaew oho wà. Upyhyk amo kuzàtài Izaew a'e 'ar mehe wà. Xir weraha weko haw pe wà. Uzeapo Nààmà hemireko pe uma'ereko e ma'e romo. 3 Amo 'ar mehe uze'eg kuzàtài uzar pe. — Aze mo heruwihaw uze'eg oho Tupàn ze'eg imume'u har Xamari pe har pe, ikatu mo ihewe. Ta'e umukatu mo iperew a'e 'y, i'i izupe.

4 Na'e umume'u Nààmà kuzàtài ize'eg awer oho tuwihawete pe kury. 5 — Eze'eg eho Izaew wanuwihawete pe nehe. Eraha ko heze'eg pape rehe imuapyk pyrer izupe nehe, i'i tuwihawete Nààmà pe. A'e rupi uhem Nààmà oho a'e wi 350 kir itaxig parat ipuhuz taw heraha pà, 70 kir itazu or ipuhuz taw heraha pà no. Weraha 10 kamirpuku hekuzar katu ma'e uzeupi no. 6 Nezewe i'i a'e pape hemiraha a'e. — Ko pape heraha har a'e, Nààmà tuwihaw herehe we har romo hekon a'e. Aputar imukatu àwàm ihe, i'i izupe.

7 Izaew wanuwihawete a'e pape imugeta mehe umu'i ukamir ukyze haw rehe kury. — Xir wanuwihawete uputar ko awa imukatu haw a'e. Ma'e azapo putar imukatu pà nehe. Aipo Tupàn romo aiko ihe. Aipo apuner wyzài teko imuigo kar haw rehe. Aipo apuner wyzài teko hekuwe re imupytu'u kar haw rehe.

Ipuruàmàtyry'ym wer herehe a'e, i'i Izaew wanuwihawete teko wanupe.

8 Ukwaw Erizew ma'e uzeapo ma'e kwer a'e. Omono kar uze'eg tuwihawete pe. — Màràzàwe tuwe erezemumikahy iko ne. Emur kar a'e awa ihewe imuze'eg kar pà nehe. Aexak kar putar Tupàn ze'eg imume'u har Izaew ywy rehe heta haw ihe nehe, i'i izupe.

9 Na'e Nààmà oho heko haw kutyr weimaw kawaru wanupi ywyramawa wanehe kury. Upytu'u Erizew ràpuz hukenaw huwake. 10 — Eze'eg eho nezewe izupe kury, i'i Erizew uma'ereko ma'e pe. — Ezahak eho 7 haw rupi yrykaw Zotàw pupe nehe. Nezewe mehe nekatu putar tuwe neperew wi nehe, ere izupe nehe, i'i izupe. 11 Wikwahy Nààmà kury. — Aipo ni pitài Tupàn ze'eg imume'u har uhem putar tàpuz wi ihewe uze'eg pà nehe. Aipo ni pitài Tupàn ze'eg imume'u har uze'eg putar uzar Tupàn pe herehe nehe. Aipo nopokok kwaw heperew rehe hemukatu pà nehe. 12 Hereko haw pe Namaz tawhu pe heta mokoz yrykaw ikatu wera'u ma'e wà. Aman Parupar waner romo wà. Yrykaw hereko har ikatu wera'u wyzài yrykaw xe har Izaew rehe har wi wà. Màràzàwe tuwe napuner kwaw a'e yrykaw pupe hezahakaw rehe hezemukatu kar pà ihe, i'i wanupe. A'e rupi oho a'e wi wikwahy pà.

13 Na'e izupe uma'ereko ma'e uze'eg oho izupe wà kury. — Aze mo Tupàn ze'eg imume'u har uzapo kar zawaiw katu ma'e newe, erezapo mo. Màràzàwe tuwe nerepuner kwaw yrykaw pupe nezahakaw rehe ize'eg awer rupi nezemukatu kar pà, i'i izupe wà.

14 A'e rupi wezyw Nààmà Zotàw yrykaw pe kury. Uzahak 7 haw rupi Eri ze'eg awer rupi katete. Ikatu azeharomoete kury. Ho'o kwer ikàg. Heruhàg kwarer ài. 15 A'e re uzewyr Erizew heko haw pe uzehe we har wanupi kury. — Akwaw ko ma'e ihe kury. Naheta kwaw amo ae Tupàn azeharomoete har ywy rehe. Xo pitài zo. Xo Izaew wazar zo wiko Tupànete romo. Amono putar amo ma'e newe nehe kury. Aze ikatu newe, epyhyk nehe, i'i tuwihaw Erizew pe.

16 Uwazar Erizew izupe. — Amume'u putar ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ihe nehe kury, hezar romo ihe nehe kury. Napyhyk kwaw ma'e nemukatu awer hekuzaromo ihe, i'i izupe. Uzeagaw wi wi Nààmà amo ma'e imono pà izupe. Nuputar kwaw.

17 Na'e uze'eg Nààmà kury. — Nereputar kwaw heremimono ràm ne. Tuwe araha ywy xe har mokoz kawaràn wakupe pe ihe nehe. Ta'e ko 'ar henataromo nazuka kwaw ma'ea'yr amo ae tupàn pe nehe. Namono pixik kwaw ma'e amo ae tupàn imuawyze kar pà nehe. Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar pe zo amono putar ihe nehe. 18 Amo ma'e heremiapo ràm wi hepurumueharaz kar wer hehe ihe. Tuwihawete oho tupàn ua'u Himo her ma'e ràpuzuhu pe tupàn ua'u Xir ywy rehe har wazar imuwete katu pà. Hereraha putar uzeupi a'e nehe no. A'e rupi umuwete katu kar putar uzar ihewe a'e nehe no. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heharaz a'e heremiapo ràm wi nehe, i'i Nààmà Erizew pe.

19 — Zazur rihi. Tuwe ereho katu nehe, i'i Erizew izupe.

Tupàn uzepyk Zeazi rehe a'e

Muite a'e wi Nààmà heko mehe, 20 Zeazi Erizew pe uma'ereko ma'e uze'eg upy'a pe kury, — Hezar omono kar e Nààmà xe wi. Nuenoz kwaw temetarer izupe. Aze mo upyhyk a'e Xir hemetarer, a'e mehe mo ikatu. Amume'u ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. Azàn putar haikweromo nehe. Apyro putar amo ma'e izuwi nehe, i'i uzeupe.

21 Na'e Zeazi uzàn oho a'e wi uhem pà. Nààmà wexak tur mehe. — Kwa, amo awa uzàn wà heraikweromo a'e, i'i uzeupe. A'e rupi wezyw ywyramawa wi hehe upuranu pà. — Aipo uzeapo amo ma'e, i'i izupe.

22 — Nan, i'i Zeazi izupe. — Hezar hemur kar newe hemuze'eg kar pà a'e. Tàrityka'i uhem mokoz Tupàn ze'eg imume'u har ywy Eparai rehe har ywytyr heta haw wi wà kury. A'e rupi hezar wenoz itaxig parat 30 kir ipuhuz taw newe. Wenoz

mokoz kamirpuku ikatuahy ma'e newe no, i'i mua'u Nààmà pe.

23 — Aze ikatu newe, eraha 60 kir ipuhuz taw itaxig nehe, i'i Nààmà Zeazi pe. — Eraha, i'i wi izupe. Na'e Nààmà omono a'e itaxig mokoz ma'eryru pupe kury. Omono mokoz kamirpuku hekuzar katu ma'e wanupe no. Omono mokoz wemiruze'eg uma'ereko ma'e hupi wà no. — Peata Zeazi henataromo nehe, i'i wanupe. 24 Ywytyr Erizew heko haw pe wahem mehe, Zeazi upir a'e mokoz ma'e ryru wà kury, waneraha pà tàpuz pupe wà kury. A'e re umuzewyr kar a'e mokoz Nààmà pe uma'ereko ma'e uzar pe wà. 25 Wixe wi wàpuz me. Uze'eg oho Erizew pe. — Ma'e pe ereho, i'i Erizew izupe. — Naha kwaw amo me, i'i Zeazi wemu'em pà izupe.

26 Uze'eg wi Erizew izupe. — Herekwe wiko nerehe we a'e awa ywyramawa wi iwezyw mehe newe uze'eg pà ihe. Na'ikatu kwaw ma'e ipyro awer izuwi imukatu awer hekuzaromo. Ni temetarer, ni kamirpuku, ni uri tyw, ni uwà tyw, ni àràpuhàràn wà, ni tapi'ak wà, ni uma'ereko e ma'e awa wà, ni uma'ereko e ma'e kuzà wà. Iro neremiapo kwer ihewe. 27 A'e rupi Nààmà iperew ur putar nerehe nehe kury, nezuapyapyr wanehe nehe no. Awyzeharupi iperew putar wà nehe, i'i Erizew Zeazi pe. A'e wi uhem mehe wereko a'e awa iperew kwer uzehe kury. Ipir xigatu ywàkun ài.

6

Erizew umupupur kar itazy

1 Weruze'eg Erizew amo Tupàn ze'eg imume'u har uzemono'og ma'e wà. Amo 'ar mehe wenoz ma'e izupe wà. — Urereko haw nerehe we har pixika'i a'e. 2 Aze ikatu newe, tuwe oroho Zotàw yrykaw pe amo ywyra wamonohok pà nehe. Urerur putar a'e ywyra xe amo tàpuz iapo pà zanereko àwàm romo nehe, i'i izupe wà. — Pepuner peho haw rehe nehe, i'i Erizew wanupe.

3 — Eho urerupi nehe ty, i'i amo Tupàn ze'eg imume'u har Erizew pe. A'e rupi oho wanupi. 4 A'e paw oho wà kury. Zotàw yrykaw pe uhem mehe uzypyrog uma'ereko pà wà kury. 5 Pitài awa omonohonohok amo ywyra iko kury. Na'arewahy itazy uhem u'yw wi 'y pupe u'ar pà kury. — Ma'e azapo putar kury, hezar, i'i Erizew pe. Nan kwaw hema'e a'e. Amo ae awa wiko itazy izar romo a'e. Arur pyez izuwi ihe, i'i izupe.

6 — Ma'e pe u'ar, i'i Erizew izupe. Wexak kar awa itazy i'ar awer izupe. Na'e omonohok Erizew amo ywyra pehegwer kury. Omomor 'y pupe itazy imupupur kar pà kury.

7 — Epyhyk ty, i'i Erizew izupe. Upyho awa uzywa itazy ipyhyk pà.

Izaew weityk zauxiapekwer Xir ywy rehe har wà

8 Amo 'ar rehe Xir wanuwihawete uzàmàtyry'ym Izaew iko wà. Upuranu uzehe we har tuwihaw wanehe. — Ma'e pe xiapo putar zaneker haw nehe, i'i wanupe. Umume'u amo hen àwàm ikatu ma'e izupe wà. — Xiapo zaneker àwàm pe pe nehe, i'i wanupe. 9 Iapo 'ym mehe we Tupàn ze'eg imume'u har Erizew omono kar uze'eg Izaew wanuwihawete pe. — Eho zo a'e ywy pehegwer huwake nehe. Ta'e Xir a'e wà xe, uzeàmim a'e pe neràro pà nezuka pà a'e wà xe, i'i Erizew tuwihawete pe. 10 Na'e tuwihawete umume'u Erizew ze'eg a'e ywy rehe har wiko ma'e pe wà. — Peme'egatu nehe, i'i wanupe. Ume'egatu wà. — Peme'egatu nehe, i'i wi wanupe. Ume'egatu wi wà. — Peme'egatu nehe, i'i wi wanupe. Ume'egatu wi wà. Tuwihawete ipurapo wer uker haw rehe amo me. — Xir neràro waiko a'e pe wà, i'i wi Erizew. 11 Na'e wikwahy Xir wanuwihawete a'e kury, ta'e nupuner kwaw Izaew wanuwihawete heitykaw rehe a'e xe. A'e rupi wenoz uzehe we har tuwihaw uzeupe wà kury, wanehe upuranu pà wà kury. — Ma'enugar xe har wiko Izaew wanuwihawete imyrypar romo, i'i wanupe.

12 Amo uwazar ize'eg. — Ni amo xe har nuiko kwaw imyrypar romo, tuwihawete. Tupàn ze'eg imume'u har Erizew umume'u neremimume'u paw Izaew wanuwihawete pe a'e. Te neker haw pupe neremimume'u ukwaw a'e. Umume'u izupe a'e, i'i izupe.

13 — Pekar peho Erizew heko haw hexak pà nehe. Hepurupyhyk wer hehe ihe, i'i tuwihawete amogwer tuwihaw wanupe. — Notà tawhu pe hekon Erizew a'e, i'i amo teko tuwihawete pe wà. 14 A'e rupi omono kar zauxiapekwer tetea'u a'e pe wà. Weraha kawaru tetea'u uzeupi wà. Weraha ywyramawa tetea'u uzeupi wà no. Pyhaw uhem tawhu pe wà. Umàmàn izywyr wà. 15 Iku'egwer pe izi'itahy Erizew pe uma'ereko ma'e upu'àm tàpuz wi uhem pà. Wexak zauxiapekwer Xir weimaw kawaru wanehe we wà, ywyramawa wanehe we wà no. Wexak tawhu izywyr wamàmànaw wà no. Na'e wixe tàpuz me Erizew pe uze'eg pà kury. — Hezar. Zakàzym putar nehe. Ma'e xiapo putar nehe, i'i izupe.

16 — Ekyze zo ty, i'i Erizew izupe. — Zanerehe we har heta tetea'u wera'u Xir wanehe we har wanuwi a'e wà, i'i izupe.

17 Na'e uze'eg nezewe Tupàn pe kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ewàpytymawok ihewe uma'ereko ma'e heha nehe. Tuwe wexak katu tuwe nehe, i'i izupe. Tupàn uzapo ma'e henoz tawer. Uma'ereko ma'e ume'e ywate kury. Heta tetea'u tata kawaru romo iapo pyrer Erizew izywyr ywytyr izywyr wà. Heta tetea'u tata ywyramawa romo iapo pyrer izywyr wà no.

18 Ur Xir ikutyr ipyhyk pà wà kury. Na'e uze'eg wi Erizew Tupàn pe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Emuigo kar ko zauxiapekwer hehàpyhà 'ym ma'e romo ne wà kury, i'i izupe. Uzapo Tupàn ma'e Erizew heminozgwer rupi. Xir nahehàpyhà kwaw wà kury. 19 Na'e uze'eg Erizew oho wanupe kury. — Pezawy penape ty wà. Napekar kwaw 'aw tawhu peiko. Pezur herupi nehe. Apueraha putar awa penemikar pe nehe, i'i wanupe. Weraha Xamari tawhu pe wà kury.

20 Tawhu pupe waneixe mehe we Erizew uze'eg nezewe Tupàn pe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emuehàpyhàgatu kar ne wà nehe kury. Tuwe wexak katu ma'e wà nehe kury, i'i izupe. Na'e Tupàn wexak katu wi kar ma'e Xir wanupe kury. A'e rupi wexak Xamari tawhu pupe weko haw wà.

21 Izaew wanuwihawete wexak a'e zauxiapekwer Xir wà kury. Upuranu Erizew rehe. — Aipo azuka putar ihe wà nehe, hezar. Aipo azuka putar ihe wà nehe, i'i izupe.

22 — Nan kwaw ty, i'i Erizew izupe. — Aipo erezuka zauxiapekwer zeàmàtyry'ymawhu pe neremipyhyk ne wà. Nan. Emono temi'u wanupe kury. Emono 'y wanupe no. A'e re nehe, tuwe uzewyr uzar tuwihawete pe wà nehe, i'i izupe.

23 Na'e Izaew wanuwihawete uzapo mynykawhu a'e Xir wanupe kury. Wamai'u re wai'u re umuzewyr kar tuwihawete a'e zauxiapekwer Xir wanuwihawete pe wà kury. A'e 'ar henataromo Xir upytu'u Izaew ywy rehe har wàmàtyry'ym ire wà kury.

Xamari pe har ima'uhezahy wà

24 Amo kwarahy pawire Menanaz Xir wanuwihawete weraha wemiruze'eg zauxiapekwer paw Izaew wàmàtyry'ym pà a'e wà kury. Umàmàn oho Xamari tawhu izywyr wà. 25 A'e rupi upaw temi'u a'e tawhu pe har wanupe kury. Teko omono pitài kir itaxig parat pitài zumen àkàgwer hekuzaromo wà. Omono 60 kàràm kumana apekwer 200 kàràm rupi wà no.

26 Amo 'ar mehe Izaew wanuwihawete ukwaw oho iko tawhu pàrirogawhu 'aromo kury. Amo kuzà uhapukaz izupe. — O Tuwihawete hezar, hepytywà pe nehe 'y, i'i izupe.

27 Uwazar tuwihawete ize'eg izupe. — Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nanepytywà kwaw nehe, napuner kwaw nepytywà haw rehe ihe nehe. Naheta kwaw ni arozràn ni win ihewe. 28 Ma'e erenoz putar ihewe nehe, i'i izupe. Uwazar kuzà ize'eg izupe. — Amo 'ar mehe ko kuzà uze'eg nezewe ihewe. — Xi'u nememyr awa kutàri nehe. Pyhewe xi'u putar hememyr awa nehe, i'i ihewe. 29 A'e rupi uruzuka hera'yr ure, ho'o kwer imupupur pà i'u pà ure. Iku'egwer pe aze'eg izupe. — Kutàri xi'u putar nememyr kury, a'e izupe. Umim umemyr ihewi a'e, i'i kuzà tuwihawete pe.

30 A'e ma'e henu mehe umu'i tuwihawete ukamirpuku. Teko a'e pàrirogawhu huwake har ume'e tuwihawete rehe iata mehe wà. Wexak ikamirpuku wype har wà, ta'e umu'i ukamirpuku a'e xe. Umunehew pàn

iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr ukamirpuku wy pe.
31 Uhapukaz tuwihawete oho iko. — Aze nazakagok kar kwaw Erizew Xapa ta'yr kutàri nehe, tuwe Tupàn hezuka nehe, i'i oho iko.
32 Na'e omono amo awa Erizew ipiaromo. A'e 'ar mehe we wiko Erizew weko haw pe. Amo a'e teko wanuwihaw uzekytyar oho hàpuz me wà. Awa tuwihawete hemimur karer ihem 'ym mehe we uze'eg Erizew a'e tuwihaw wanupe. — A'e puruzuka ma'e umur kar amo awa hepyhyk kar pà izupe a'e. A'e rupi, ihem mehe nehe, pewàpytym uken nehe. Pemuixe kar zo xe nehe. Tuwihawete ur putar haikweromo na'arewahy a'e nehe no.
33 Uhem tuwihawete a'e pe Erizew huwake a'e, tuwihaw wanupe ize'eg mehe we a'e. Uze'eg tuwihawete kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu'ar kar ko iaiw paw zanerehe a'e. Màràzàwe tuwe àro ikatu haw hereko ihe, i'i izupe.

7

1 Uwazar Erizew ize'eg izupe. — Einu katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe ize'eg àwàm kury. — Pyhewe ko or mehe we erepuner arozràn ku'i kwer ikatu ma'e ime'eg kar pà nehe. Eremono putar itaxig 10 kàràm hekuzaromo nehe, 3 kir ku'aw har hekuzaromo nehe. Eremono putar 10 kàràm xewar hekuzaromo nehe, 7 kir parat hekuzaromo nehe no, i'i Erizew tuwihawete pe.
2 Tuwihawete ipytywà har uze'eg Erizew pe. — Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwàpytymawok ywak a'e, aze mo weityk arozràn ywy rehe, aze mo weityk xewar ywy rehe, nezewe rehe we mo nupuner iwer neze'eg rupi uzeapo haw rehe, i'i izupe. Uwazar Erizew ize'eg izupe. — Nereha pupe erexak putar izeapo mehe nehe. Xo ne zo nere'u kwaw nehe, i'i Erizew izupe.

Zauxiapekwer Xir ywy rehe har uzewàhem wà

3 Heta 4 awa Xamari tawhu ukenaw huwake katu pe wà. Iperewaiw ma'e romo wanekon wà. Uze'eg uzeupeupe wà kury. — Màràzàwe tuwe zaiko xe zaneapyk pà zanemàno àwàm hàro pà zane. 4 Aze zaixe tawhu pupe nehe, zàmàno putar nehe, ta'e naheta kwaw temi'u zanewe xe. Aze zapytu'u xe nehe, zàmàno putar nehe no. A'e rupi, zaha Xir waker haw pe nehe kury. Aze nazanezuka kwaw wà nehe, zaikuwe putar nehe. Aze zanezuka wà nehe, zàmàno putar nehe. Zuawygatu zanewe nehe. Zamàno mo nezewe rehe we, i'i uzeupeupe wà.

5 A'e rupi kwarahy heixe re oho Xir waker haw pe wà. A'e pe wahem mehe naheta kwaw ni pitài awa a'e pe wà. 6 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu kar amo iànoànog ma'e wanupe a'e xe. Nuzawy kwaw zauxiapekwer tetea'u wànoànogaw. Wenu kawaru tetea'u wà. Wenu ywyramawa tetea'u wà no. — Kwa, Izaew wanuwihawete omono temetarer tetea'u Etew wanupe Ezit pe har wanupe no. A'e rupi uzàmàtyry'ym Xir wà a'e wà. 7 A'e rupi, pyhaw, Xir uzàn wanuwi uzepyro pà a'e wà. Wezar uma'e paw wà. Tàpuzràn, kawaru, zumen. Wezar uma'e paw a'e pe imumyz 'ym pà wà.

8 Uhem a'e 4 awa Xir waker awer pe wà kury. Wixe amo tàpuzràn pupe wà. Ui'u ma'e a'e pe har pupe wà, u'u ma'e wà no. Upyhyk ma'e a'e pe wemixak kwer wà no. Parat, or, kamir. A'e re uhem oho a'e wi a'e ma'e umim pà wà. Na'e uzewyr wi amo ae tàpuz ràn pupe wixe pà wà. Upyhyk ma'e a'e pe har nezewegatete wà no. 9 Na'e uze'eg uzeupeupe wà. — Na'ikatu kwaw zaneremiapo. Ikatuahy ma'e uzeapo xe. Na'ikatu kwaw imume'u 'ym àwàm. Aze xo pyhewe zo ximume'u nehe, teko uzepyk putar zanerehe wà nehe. Zaha tàrityka'i ko ma'e imume'u pà tàpuzuhu pe nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà.

10 A'e rupi uhem oho Xir waker awer wi wà. Uzewyr Xamari pe wà. Uhapukaz zauxiapekwer ukenaw rehe har wanupe wà. — Oroho Xir waker haw pe ure. Nuruexak kwaw amo ure wà. Nurenu kwaw amo ure wà no. Kawaru a'e wà, zumen a'e wà no, wiko a'e pe paw rupi wà. Nukwaraw kwaw wà. Tàpuzràn paw a'e pe wain wà no, a'e rupi katete we wà, Xir heityk awer rupi katete wà, i'i wanupe wà.

11 Zauxiapekwer umume'u a'e ma'e teko
wanupe wà. Amo umume'u oho tàpuzuhu
pe har wanupe wà no. 12 Ipytun rihi.
Upu'àm tuwihawete kury, uzehe we har
tuwihaw wanupe uze'eg pà kury. —
Amume'u putar Xir hemiapo putar awer
peme kury. Ukwaw temi'u zanewe heta
'ymaw wà. A'e rupi uhem uker haw wi
wà, ka'a pe uzeàmim pà wà. — Izaew uhem
putar tawhu wi temi'u hekar pà wà nehe,
i'i uzeupeupe wà. — Xipyhyk wahem mehe
nehe. Nezewe mehe xipyhyk tawhu zane
nehe, i'i Xir waiko uzeupeupe wà, i'i tuwi-
hawete amogwer tuwihaw wanupe.

13 Amo tuwihaw uze'eg kury. — Xe
tawhu pe upyta ma'e ràm umàno putar
nezewe rehe we a'e wà nehe. Amo umàno
kwez wà. A'e rupi, ximono kar amo awa
a'e pe zane wà nehe. Weraha putar 5
kawaru wikuwe ma'e wainuromo har wà
nehe. Nezewe mehe xikwaw putar uzeapo
ma'e kwer nehe, i'i izupe.

14 Wexaexak amo awa wà. Omono kar
tuwihawete a'e awa mokoz ywyramawa
pupe wà. Peho ma'e Xir zauxiapekwer
wanupe uzeapo ma'e kwer hexak pà nehe,
ikwaw pà nehe, i'i wanupe. 15 Awa oho
Zotàw yrykaw pe wà. Wexak ma'e Xir
wanemityk kwer tetea'u pe rupi wà. Ta'e
weityk uma'e paw uzàn mehe wà xe.
Uzewyr a'e ma'e imume'u pà tuwihawete
pe wà. 16 Teko Xamari pe har uhem tawhu
wi ma'e Xir waker awer pe har wapyhyk pà
wà. Uzeapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg rupi. Teko ume'eg na'iruz kir
iku'aw har arozràn ikatu wera'u ma'e ku'i
kwer 10 kàràm parat rehe wà. Ume'eg 7 kir
xewar nezewe wà no.

17 A'e 'ym mehe Izaew wanuwihawete
omono kar upytywà har pàrirogaw ukenaw
pe a'e, hehe imuzekaiw kar pà a'e. Teko
upyropyrog a'e awa rehe heityk pà wà.
Umàno a'e pe Erizew tuwihawete pe ize'eg
awer rupi katete. 18 Nezewe i'i Erizew
a'e 'ym mehe a'e. — Pyhewe ko or mehe
we erepuner arozràn ku'i kwer ikatu ma'e
ime'eg kar pà Xamari pe nehe. Eremono
putar itaxig 10 kàràm hekuzaromo nehe,
3 kir ku'aw har hekuzaromo nehe. Ere-
mono putar 10 kàràm xewar hekuzaromo
nehe no, 7 kir hekuzaromo nehe no, i'i
Erizew tuwihawete pe a'e 'ym mehe. 19 A'e
tuwihaw uwazar nezewe Erizew pe. —
Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uwàpytymawok ywak a'e, aze mo weityk
arozràn ywy rehe, aze mo weityk xewar
ywy rehe, nezewe rehe we mo nupuner
iwer mo neze'eg rupi uzeapo haw rehe,
i'i izupe. Uwazar Erizew ize'eg izupe. —
Nereha pupe erexak putar izeapo mehe
nehe. Xo ne zo nere'u kwaw a'e temi'u
nehe, i'i izupe. 20 Na'e uzeapo ma'e izupe
a'e ze'eg awer rupi katete. Teko uzuka a'e
tuwihaw tawhu wi uzàn mehe wà. Upy-
ropyrogahy hehe izuka pà wà.

8

Kuzà Xunem pe har uzewyr uiwy pe

1 A'e 'ym mehe we Tupàn umuze'eg
kar Erizew kuzà Xunez pe har pe.
Pema'enukwaw hehe. Erizew umugw-
eraw kar imemyr kwarer. Nezewe uze'eg
izupe a'e 'ar mehe. — Nuhyk kwaw temi'u
ko ywy rehe har wanupe nehe. Ima'uhez
putar tuwe wà nehe. Wama'uhez taw
umumaw putar 7 kwarahy ko ywy rehe
nehe. A'e rupi, ehem eho ko ywy wi nehe,
neànàm waneraha pà nezeupi nehe, amo
ae ywy rehe nereko pà nehe, i'i Tupàn
newe, i'i Erizew kuzà pe. 2 Weruzar kuzà
Erizew ze'eg. Oho wànàm wanupi Piri ywy
rehe har waiwy rehe wiko pà. Umumaw 7
kwarahy a'e pe.

3 A'e 7 kwarahy pawire uzewyr Izaew
pe. Uze'eg oho tuwihawete pe kury. —
Emuzewyr kar heràpuzgwer heywy kwer
ihewe nehe, i'i izupe. 4 A'e 'ar mehe
we uze'eg tuwihawete iko Erizew pe
uma'ereko ma'e Zeazi her ma'e pe. Ta'e
ipurukwaw wer Erizew hemiapo kwer
purumupytuhegatu kar haw wanehe a'e
xe. 5 — Erizew umugweraw wi kar amo
umàno ma'e kwer a'e, i'i iko izupe. A'e
'ar mehe we uhem a'e kuzà a'e ma'e
henoz pà tuwihawete pe. Na'e i'i Zeazi.
— O tuwihawete. Naiko a'e kuzà xe
a'e kury. Aiko imemyr kwarer Erizew
hemimugweraw karer a'e no, i'i izupe.

6 Upuranu tuwihawete kuzà rehe. — Aze-
haromoete Zeazi ze'eg awer a'e, i'i izupe.
A'e rupi tuwihawete wenoz amo tuwihaw
uzeupe kury. — Emuzewyr ko kuzà ima'e

kwer paw izupe nehe. Emuzewyr arozràn ipo'o pyrer iziwy rehe arer hekuzar paw izupe nehe no, kwarahy amo ae ywy rehe heko mehe arer izupe nehe no, i'i tuwihawete izupe.

Erizew uze'eg tuwihawete Menanaz rehe

7 Amo 'ar mehe Xir wanuwihawete Menanaz her ma'e ima'eahy a'e. Oho Erizew heko haw Namaz tawhu pe a'e 'ar mehe. Amo umume'u Erizew tawhu pe heko haw oho tuwihawete pe. 8 A'e rupi uze'eg tuwihawete tuwihaw Azaew her ma'e pe. — Eraha amo ma'e imono pyràm Tupàn ze'eg imume'u har pe nehe. — Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, ere izupe nehe. — Aipo Menanaz ikatu putar nehe, ere Tupàn pe nehe, ere Erizew pe nehe, i'i tuwihawete izupe.

9 Na'e Azaew omono'og ma'e hekuzar katu ma'e Namaz tawhu pe iapo pyrer tetea'u kury. Upir 40 kamer wakupe pe wamono pà. Na'e oho Erizew pe uze'eg pà. — Tuwihawete Menanaz nera'yr zàwenugar hemur kar newe. — Epuranu hehe nehe, i'i ihewe. — Aipo Menanaz ikatu putar a'e nehe, ere Erizew pe nehe, i'i tuwihawete ihewe, i'i a'e tuwihaw Erizew pe.

10 Uwazar Erizew izupe. — Tuwihawete umàno putar a'e nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe. Emume'u zo ize'eg awer tuwihawete pe. — Nekatu putar nehe, ere izupe nehe, i'i Erizew a'e tuwihaw pe.

11 Ume'egatu Erizew iko Azaew rehe. Ume'e wi wi hehe. Te imaranugar Azaew kury. Na'arewahy uzypyrog Erizew uzai'o pà kury. 12 Upuranu Azaew hehe. — Màràzàwe tuwe erezai'o iko, i'i izupe. Uwazar Erizew ize'eg izupe. — Ta'e akwaw iaiw ma'e Izaew wanupe neremiapo ràm ihe xe. Eremunyk putar tata tawhu Izaew waneko haw wanehe nehe. Erezuka putar kwàkwàmo ne wà nehe. Erezuhazuhaw putar kwarer wà nehe, kuzàtài wà nehe no. Eremowok putar kuzà ipuru'a ma'e wanie ne wà nehe no, i'i izupe.

13 — Màràzàwe tuwe apuner ikàg wera'u ma'e romo hereko haw rehe. Naiko kwaw tuwihaw romo ihe, i'i Azaew izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar Xir wanuwihawete romo nereko àwàm ihewe a'e, i'i Erizew izupe.

14 Uzewyr Azaew tuwihawete Menanaz heko haw pe. Na'e upuranu tuwihawete Azaew rehe kury. — Ma'in Erizew a'e, i'i izupe. — Tuwihawete ikatu putar azeharomoete a'e nehe, i'i ihewe.

15 Iku'egwer pe upyhyk Azaew pàn puruwànaw kury. Umuàkym 'y pupe. Na'e u'azuwyk tuwihawete oho kury. Na'e Azaew wiko Xir wanuwihawete romo Menanaz hekuzaromo kury.

Zeoràw pureruze'egaw

16 Zoràw Akaw ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 5 haw kwarahy rehe Zeoràw Zuzapa ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo a'e kury. 17 A'e ma'e izeapo mehe wereko Zeoràw 32 kwarahy a'e. Umumaw 8 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. 18 Hemireko wiko Izaew wanuwihawete Akaw tazyr romo a'e. Wiko Zeoràw ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo Akaw zàwe a'e, amogwer Izaew wanuwihawete wazàwe a'e no. Nuzawy kwaw Akaw iànàm wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. 19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'ipurumumaw wer kwaw Zuta wanehe. Ta'e kwehe mehe uzapokatu uze'eg wemiruze'eg Tawi rehe we a'e xe. — Awyzeharupi nezuapyapyr wiko putar tuwihawete romo a'e wà nehe, i'i izupe.

20 Zeoràw tuwihawete romo heko mehe Enom ywy rehe har uzemuza'ak Zuta wanuwi wà. Nuweruzar kwaw Zuta wanuwihawete wà kury. Weruzar uzar wà kury. 21 A'e rupi uhem Zeoràw oho Zair pe uzywyramawa waneraha pà kury. A'e pe wahem mehe Enom zauxiapekwer umàmàn waiwyr wà. Ihem wer Zeoràw Enom wanuwi. A'e rupi pyhaw uzàmàtyry'ym oho wà kury. Zauxiapekwer Zeoràw rehe we har upuner a'e wi uhemaw rehe wà kury. Oho weko haw pe wà.

22 A'e 'ar henataromo Enom wiko uzar heruzar har romo wà. Nuweruzar kwaw Zuta wanuwihawete heruzar her romo wà kury. A'e 'ar rehe tawhu Irimina her

ma'e pe har uzemuza'aza'ak Zuta wanuwihawete wi a'e wà no.
23 Amo umuapyk amogwer Zeoràw hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.
24 Umàno Zeoràw kury. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi reko awer pe wà. Ta'yr Akazi her ma'e wiko hekuzaromo.

Tuwihawete Akazi wiko tuwihawete romo

25 Zoràw Akaw ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 12 haw kwarahy rehe Akazi Zeoràw ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo. 26 A'e ma'e iapo mehe wereko Akazi 22 kwarahy a'e. Umumaw pitài kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy a'e, Atari her romo a'e. Akaw tazyr romo Izaew wanuwihawete Oniri hemimino romo hekon.
27 Akazi wiko Akaw iànàm romo ta'e wereko Akaw iànàm wemireko romo. A'e rupi nuzawy kwaw Akaw iànàm wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo.
28 Tuwihawete Akazi uzemyryparypar Zoràw Izaew wanuwihawete rehe we, Azaew Xir wanuwihawete iàmàtyry'ym pà wà. Zauxiapekwer paw uzàmàtyry'ym oho Hamot-Zireaz tawhu pe wà. Amo ukutuk Zoràw wàmàtyry'ym mehe wà. 29 A'e rupi uzewyr Zoràw Zereew tawhu pe, ukutuk awer imukatu pà muhàg kwaw par pe. Oho Akazi ipyr hexak pà.

9

Zeu wiko tuwihawete romo a'e

1 A'e ma'e izeapo mehe we Tupàn ze'eg imume'u har Erizew wenoz amo Tupàn ze'eg imume'u har ipyahu ma'e uzeupe kury. — Ezemuàgà'ym Hamot-Zireaz pe neho pà nehe kury. Eraha ko zutahyky'a uri kawer heraha pà nehe, i'i izupe. 2 — A'e pe nehem mehe ekar Zeu Zuzapa ta'yr Nizi hemimino nehe. Eraha amo ae ipupyaikaw pe nehe, muite hehe we har wanuwi nehe. 3 A'e pe ezakook ko uri kawer iàkàg rehe ko ma'e imume'u pà nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko kury. — Izaew wanuwihawete romo urumuigo kar kwez ihe kury, i'i iko newe, ere izupe nehe, i'i Erizew a'e awa pe. — A'e re na'arewahy ehem a'e wi nehe, i'i izupe.
4 Na'e oho a'e Tupàn ze'eg imume'u har ipyahu ma'e Hamot Zireaz pe kury.
5 Wexak zauxiapekwer wanuwihaw wazemono'og mehe wà. — Arur amo ze'eg newe, i'i wanupe. Upuranu Zeu hehe. — Ma'enugar xe har pe ereze'eg iko ne, i'i izupe. — Newe aze'eg iteko ihe, i'i Zeu pe.
6 Na'e oho amo ipupyaikaw pe hupi. Tupàn ze'eg imume'u har ipyahu ma'e uzakook uri kawer Zeu iàkàg rehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko newe. — Urumuigo kar heremiaihu Izaew wanuwihawete romo kwez ihe kury, i'i iko newe. 7 — Ezuka neruwihawete Zoràw Akaw ta'yr nehe. Nezewe mehe azepyk putar Zezamew rehe ihe nehe. Ta'e uzuka heze'eg imume'u har a'e wà xe. Uzuka heremiruze'eg tetea'u a'e wà no xe. 8 Akaw iànàm paw wà nehe, izuapyapyr paw wà nehe no, paw rupi katete umàno putar wà nehe. Amumaw putar iànàm awa paw wà nehe, awa pyahu ma'e paw wà nehe, awa tua'u ma'e paw wà nehe no. 9 Azuka Zeromoàw Nemat ta'yr iànàm ihe wà. Azuka Maaza Ai ta'yr iànàm ihe wà no. Azapo putar nezewegatete haw Zoràw iànàm wanupe ihe wà nehe no. 10 Teko nuzutym kwaw Zezamew hetekwer wà nehe. Zawar u'u putar hetekwer wà nehe, Zereew tawhu huwake wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko newe, i'i Tupàn ze'eg imume'u har Zeu pe. A'e ma'e imume'u re uhem Tupàn ze'eg imume'u har ipyahu ma'e a'e wi kury. Uzàn oho a'e wi.
11 Uzewyr Zeu uzehe we har wapyr kury. Upuranu hehe wà. — Ikatu paw rupi. Ma'e a'e he'o ma'e uputar nerehe a'e, i'i izupe wà. — Pekwaw katu hemimutar, i'i wanupe.
12 — Nurukwaw kwaw. — Emume'u urewe, i'i izupe wà. Umume'u uzeapo ma'e kwer kury. — Nezewe i'i ihewe. — Tupàn uzakook kar uri kawer ihewe nerehe, Zeu, Izaew wanuwihawete romo nemuigo kar pà ihe kury, i'i kwez ihewe. 13 A'e 'ar mehe we upupirar àmàn wi upurumimaw

ma'epirer iapo pyrer wà kury, pyropyrogaw rehe Zeu iata àwàm rehe wà kury. Upy uxi'àm wà. Uhapukaz wà. — Zeu wiko tuwihawete romo a'e kury, i'i teko wanupe wà.

Zeu uzuka Zoràw

14-15 Na'e uzapo Zeu purumuhem kar haw tuwihawete Zoràw wi kury. Wiko Zoràw Zereew pe ukutukaw imukatu pà. Ta'e iàmàtyry'ymar ukutuk Hamot-Zireaz pe wà xe, Azaew Xir wanuwihawete iàmàtyry'ym mehe wà xe. Na'e uze'eg Zeu uzehe we har wanupe kury. — Aze peiko hemyrypar romo nehe, emuhem kar zo teko Hamot-Zireaz wi Zereew pe har wanupe ko ma'e imume'u pà pe wà nehe, i'i wanupe.

16 Na'e uzeupir Zeu uzywyramawa pupe Zereew kutyr oho pà kury. Na'ikatu kwaw Zoràw a'e rihi. Akazi Zuta wanuwihawete wiko a'e pe izupe uze'eg pà.

17 Amo zauxiapekwer u'àm tàpuz aiha ma'e pupe Zereew tawhu pe. Wexak Zeu. Wexak hehe we har zauxiapekwer wà no. Uhapukaz kury. — Aexak amo awa kawaru kupe pe wahem mehe wà, i'i wanupe. Na'e uze'eg Zoràw. — Pemono kar amo awa kawaru ku'az har nehe. — Aipo ureàmàtyry'ymar romo peiko. Aipo uremyrypar romo peiko, i'i putar wanupe.

18 Oho a'e awa Zeu huwàxi mà. Uze'eg izupe. — Tuwihawete upuranu iko nerehe. Aipo erezur iko hemyrypar romo ne, i'i newe, i'i izupe. — Nan kwaw neze'eg rupi azur ihe, i'i Zeu izupe. — Ekwaw heraikweromo kury, i'i izupe. Zauxiapekwer tàpuz aiha ma'e pe har umume'u uzeapo ma'e kwer a'e. — Ze'eg heraha har uwàxi a'e awa wà. Nuzewyr kwaw wà, i'i a'e.

19 A'e rupi tuwihawete omono kar wi amo awa Zeu rehe imupuranu kar pà. Uwazar wi Zeu a'e awa ize'eg izupe. — Nan kwaw neze'eg rupi azur ihe, i'i izupe. — Ezur heraikweromo kury, i'i izupe.

20 Umume'u wi zauxiapekwer uzeapo ma'e kwer. — Ze'eg heraha har uwàxi a'e awa wà. Nuzewyr kwaw wà, i'i wanupe a'e. Amo ma'e umume'u tuwihawete pe kury. — A'e awa wanuwihaw weruata uzywyramawa he'o ma'e ài a'e. Nuzawy kwaw Zeu a'e, i'i izupe.

21 — Pemuàgà'ym heywyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har kury, i'i tuwihawete Zoràw zauxiapekwer wanupe. Umuàgà'ym izywyramawa wà. Na'e uhem tawhu wi tuwihawete Akazi rupi kury. Pitàitàigatu wixe uwyramawa pupe wà, Zeu huwàxi pà oho pà wà. Uwàxi wà Nawot iko kwer rehe wà. Na'e Zoràw upuranu hehe.

22 — Aipo erezur hemyrypar romo ne, i'i izupe. Uwazar Zeu ize'eg izupe. — Nazapuner kwaw zanemyryparypar romo zanereko haw rehe. Ta'e erezapo kar wiwi iaiw ma'e paze ma'e wanupe ne xe. Eremuwete katu wiwi tupàn a'ua'u ne wà xe. Nehy Zezamew uzypyrog a'e tupàn a'ua'u wamuwete haw ko ywy rehe a'e, i'i Zeu Zoràw pe.

23 Na'e weruwak Zoràw uwyramawa heruzàn pà kury. Uhapukaz Akazi pe. — Nezuka putar wà nehe, Akazi, i'i izupe.

24 Upupirar Zeu uwyrapar ihàm ukàgaw paw rupi kury. Omomor u'yw Zoràw kutyr. Ukutuk ikupe pe. Waxaw izà'à. U'ar kwaw pà uwyramawa wi ywy pe, umàno pà. 25 Na'e uze'eg Zeu upytywà har Minikar her ma'e pe kury. — Epyhyk hetekwer kury. Eityk heraha Nawot iko kwer rehe nehe. Amo 'ar mehe zata zaiko kawaru kupe pe Akaw Zoràw tu haikweromo zane. A'e 'ar mehe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanewe Akaw ikatu 'ymaw umume'u pà. Pema'enukwaw a'e 'ar rehe.

26 Nezewe i'i Tupàn a'e 'ar mehe a'e. — Karumehe aexak Nawot izuka awer ihe. Aexak ta'yr wazuka awer ihe no. Amume'u ko ma'e kury. Xe 'aw ko rehe azepyk putar nerehe ihe nehe, i'i Tupàn hehe, i'i Zeu upytywà har pe. Na'e uzapo kar Zeu ma'e upytywà har pe kury. — Epyhyk Zoràw hetekwer kury. Eityk heraha Nawot iko kwer rehe nehe. Nezewe mehe uzeapo putar ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete nehe, i'i izupe.

Umàno Akazi

27 Zuta wanuwihawete Akazi wexak uzeapo ma'e kwer. A'e rupi weruzàn uwyramawa heraha Meteàgà tawhu kutyr kury. Zeu oho haikweromo wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi a'e. — Pezuka Akazi nehe no, i'i wanupe. Ywyramawa pupe

Gur piarupi iho mehe ukutuk wà. Imireàw tawhu huwake tuz Gur. Uzàn wi wi Akazi nezewe rehe we. Te uhem Mezin tawhu pe kury. Umàno a'e pe. 28 Amogwer tuwihaw weruzewyr hetekwer heraha Zeruzarez pe wà. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi heko awer pe wà.

29 Zoràw Akaw ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 11 haw kwarahy rehe uzypyrog Akazi Zuta wanuwihawete romo wiko pà.

Uzuka Zezamew wà

30 Uhem Zeu Zereew pe kury. Ukwaw Zezamew ihem awer a'e. A'e rupi umupihun uweha kury. Umuguz u'aw no. Ume'e hin tàpuzuhu ukenaw wi kury, nahu rupi teko katu pe har wanehe ume'e pà kury. 31 Wixe Zeu tàpuzuhu ukenuhu rupi. Hexak mehe uhapukaz Zezamew. — Aipo hemyrypar romo ereiko, nezar izuka arer, i'i izupe.

32 Ume'e Zeu ywate hehe. Uhapukaz a'e pe har wanupe. — Mo wiko herehe we wà nehe, i'i wanupe a'e. Na'iruz tuwihaw tàpuzuhu pe har ume'e hehe ukenaw rupi wà. 33 Uze'eg Zeu wanupe. — Peityk a'e kuzà a'e wi nehe, i'i wanupe. Na'e tuwihaw weityk Zezamew a'e wi wà. Upiripirik huwykwer pàrirogaw rehe kawaru wanehe no. Zeu oho i'aromo kawaru wanupi ywyramawa pupe. 34 Wixe tàpuzuhu pupe kury. Umai'u a'e pe. Uwi'u no. Na'e uze'eg zauxiapekwer wanupe. — Tupàn uzepyk a'e kuzà rehe a'e. Pepyhyk hetekwer kury. Pezutym heraha nehe. Ta'e tuwihawete tazyr romo hekon a'e xe, i'i wanupe.

35 Uhem a'e awa hetekwer itym putar pà wà. Xo iàkàg wer zo wexak wà. Xo ipo kwer ikàg wer zo, xo ipykàgwer zo wexak wà. 36 A'e rupi uzewyr Zeu pe imume'u pà wà. Na'e uze'eg Zeu. — Tupàn umume'u kar a'e ma'e izeapo àwàm amo 'ar mehe a'e, wemiruze'eg Èri Xizime pe har pe a'e. Nezewe ize'eg awer a'e. — Zawar u'u putar Zezamew hetekwer Zereew tawhu huwake a'e wà nehe. 37 Ho'o kwer ipegegwer uhàuhàz putar ma'e repuxi kwer ài nehe. — Na'aw Zezamew hetekwer xe, teko nupuner kwaw u'e haw rehe wà nehe, i'i Eri kwehe mehe, i'i Zeu uzehe we har wanupe.

10

Uzuka Akaw ta'yr wà

1 Tuwihawete Akaw ta'yr wiko Xamari tawhu pe wà. Heta 70 wà. Uzapo Zeu pape tetea'u a'e tawhu pe har pe imono kar pà wà. Nezewe omono kar uze'eg tuwihaw wanupe, pureruze'eg ma'e wanupe no, Akaw ta'yr wanehe uzekaiw ma'e wanupe no. Nezewe i'i ze'eg a'e pape rehe har. 2 — Pe peiko tuwihawete ta'yr wanehe uzekaiw ma'e romo. Heta ywyramawa zeàmàtyry'ymaw pe har wà no. Heta kawaru wà no. Heta takihepuku wà no, purukutukaw wà no. Heta tawhu pàrirogawaiha hereko har wà no. 3 Ko pape peme ihem ire nehe, na'arewahy pexaexak tuwihawete ta'yr ikatu wera'u ma'e kwaw katu wera'u har nehe. Pemuapyk kar tu hen awer rehe nehe. Pezàmàtyry'ym wyzài teko pe wà nehe, wanuwi ipyro pà pe wà nehe, i'i Zeu pape rehe uze'eg pà.

4 Ukyze katu tuwihaw Xamari pe har wà. — Nazapuner kwaw Zeu kutyr zaneho haw rehe. Ni tuwihawete Zoràw ni tuwihawete Akazi nupuner kwaw heitykaw rehe wà, i'i uzeupeupe wà.

5 Na'e tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e a'e, tawhu rehe uzekaiw ma'e a'e no, tuwihaw a'e wà no, Akaw ta'yr wanehe uzekaiw ma'e a'e wà no, omono kar uze'eg Zeu pe a'e wà kury. — Uruiko neremiruze'eg romo ure kury. Uruzapo putar wyzài neremiapo kar ràm nehe. Naximuigo kar kwaw amo tuwihawete romo nehe. Ezapo ma'e neremimutar rupi nehe, i'i izupe wà.

6 Na'e uzapo Zeu amo ae pape kury. — Aze peiko herehe we nehe, aze pepurapo wer heremiapo kar ràm nehe, perur Akaw ta'yr wàkàgwer ihewe wà nehe, xe Zereew pe pyhewe ko 'or mehe nehe, i'i wanupe. A'e 70 Akaw ta'yr wiko Xamari taw pe har hemetarer katu ma'e wapyr pitàitàigatu wà. Umugakwaw wà. 7 A'e Zeu pape ipyhyk mehe tuwihaw Xamari pe har uzuka a'e 70 Akaw ta'yr paw rupi wà. A'e re omono wakàgwer kok wapupe wà, Zeu pe wamono kar pà wà, Zereew pe wà.

8 Amo umume'u Akaw ta'yr wakàgwer
wanerur awer oho Zeu pe wà. Na'e uze'eg
Zeu kury. — Pezapo mokoz ywytyra'i
tawhu uken huwake a'e wàkàgwer pupe wà
nehe. Tuwe upyta a'e pe pyhaw wà nehe, i'i
wanupe.
9 Uhem a'e wi iku'egwer pe uken pe
oho pà. Uze'eg teko a'e pe har wanupe.
— Ihe azapo Zoràw wi purumuhem kar
haw ihe. A'e re azuka ihe. Napeiko
kwaw izuka arer romo. Mon aipo wiko
wi àkàg wer wazarer wazuka arer romo
wà. Nazuka kwaw ihe wà. 10 Peme'e
wi àkàgwer wanehe kury. Wexak kar
ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemi-
mume'u kwer Akaw izuapyapyr wanehe
arer purupe a'e. Uzeapo wamàno awer
ize'eg rupi katete a'e. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uzapo ma'e wemiruze'eg Eri pe
wemimume'u kwer a'e, i'i wanupe.
11 Na'e Zeu uzuka kar amogwer Akaw
iànàm Zereew pe har paw a'e wà kury.
Uzuka kar tuwihaw Akaw rehe we har
paw wà no. Uzuka kar imyryparer wà no.
Uzuka kar hemiruze'eg xaxeto wà no. Ni
pitài nuhem kwaw umàno haw wi wà.

Zeu uzuka Akazi iànàm wà

12 Uhem Zeu Zereew tawhu wi Xam-
ari tawhu pe oho pà kury. 13 Pe rupi
wata mehe àràpuhàràn mono'ogar wako
her ma'e pe wiko mehe uwàxi amo Zuta
wanuwihawete Akazi umàno ma'e kwer
iànàm wà. Upuranu wanehe. — Mo romo
peiko, i'i wanupe. Uwazar ize'eg wà.
— Akazi ànàm romo uruiko ure. Oroho
uruiko Zereew pe tuwihaw kuzà Zeza-
mew imemyr awa wanupe ureze'eg pà
ure, amogwer tuwihawete iànàm wanupe
ureze'eg pà ure no, i'i izupe wà.
14 Na'e uze'eg Zeu uzehe we har awa
wanupe kury. — Pepyhyk ko teko pe wà
kury. Pezuka zo xe pe wà kury, i'i wanupe.
A'e rupi upyhyk a'e pe wà. Nuzuka kwaw
a'e pe wà. Weraha amo ytyzuzàmaw a'e
ywy rehe har pe wà. Uzuka paw a'e pe wà.
Heta 42 awa wà. Numuigo kar kwaw ne
pitài wà.

Uzuka amo Akaw iànàm wà no

15 Uhem Zeu a'e wi kury. Pe rupi wata
mehe uwàxi Zonanaw Hekaw ta'yr. Zo-
nanaw oho iko Zeu pe uze'eg pà. —
Nekatu ty, i'i Zeu izupe huwàxi mehe. —
Aipo nema'enukwaw paw nuzawy kwaw
hema'enukwaw paw, i'i wi Zeu izupe. —
Aze ty, i'i Zonanaw Zeu pe. — Zazepopy-
hyk kury, i'i Zeu izupe. Uzepopyhyk wà
kury. Zeu upytywà Zonanaw uzywyra-
mawa zeàmàtyry'ymaw pe har pupe izeupir
mehe. 16 Na'e uze'eg izupe. — Ezur herupi
nehe. Nezewe mehe erexak putar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'egete
romo hereko haw ne nehe, i'i izupe. Wer-
aha Zeu Zonanaw Xamari pe ywyramawa
pupe. 17 A'e pe uhem mehe uzuka Zeu
Akaw iànàm paw wà kury. Numuigo kar
kwaw ni pitài wà. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e umume'u a'e ma'e uzeapo ma'e
ràm Eri pe kwehe mehe.

Uzuka tupàn ua'u Ma'aw imuwete har wà no

18 Omono'og Zeu teko Xamari pe har wa-
muwà wà. Uze'eg wanupe. — Tuwihawete
Akaw umuwete wewer tupàn Ma'aw a'e.
Ihe amuwete katu wera'u putar Ma'aw
izuwi ihe nehe, i'i mua'u wanupe. 19 A'e
rupi, pemono'ono'og Ma'aw ze'eg imume'u
har paw pe wà nehe, imuwete katu har
paw wà nehe no, xaxeto henataromo har
paw wà nehe no. Tuwe ni pitài nuhem
kwaw xe wi wà nehe. Ta'e azuka putar
ma'ea'yr tetea'u Ma'aw henataromo ihe
nehe xe. Aze amo nur kwaw xe wà
nehe, azuka putar ihe wà nehe. Hemu'em
Zeu nezewe Ma'aw imuwete har wanupe
nezewe a'e, ta'e ipuruzuka wer wanehe a'e
xe.
20 Na'e uze'eg wi Zeu teko wanupe. — Pe-
mume'u Ma'aw imuwete katu haw 'ar teko
wanupe nehe kury, i'i wanupe. Umume'u
oho wanupe wà. 21 Omono kar uze'eg her-
aha har Izaew waiwy nànàn wà. A'e rupi ur
Ma'aw imuwete har paw a'e pe wà kury. Ni
pitài nupyta kwaw weko haw pe wà. Wixe
Ma'aw ràpuzuhu pupe wà. Tynehem kury.
22 Na'e uze'eg Zeu xaxeto pe kury, kamir-
puku Ma'aw pe imonokatu pyrer wanehe
uzekaiw ma'e pe kury. — Erur kamir
Ma'aw pe imonokatu pyrer xe ne wà kury.
Emono imuwete katu har wanànàn nehe.
Weruzar xaxeto ize'eg. 23 Na'e wixe Zeu
Ma'aw hàpuzuhu pupe Zonanaw Hekaw
ta'yr rupi kury. Uze'eg a'e pe uzemono'og

ma'e wanupe. — Peme'egatu pezehezehe kury. Xo Ma'aw imuwete har zo aputar xe. Naputar kwaw ni pitài Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete har xe, i'i wanupe a'e. Weruzar ize'eg wà.

24 Na'e wixe Zonanaw rupi ma'ea'yr izuka pà tata pupe hapy pà Ma'aw hagapaw henataromo kury. A'e 'ym mehe umupu'àm 80 zauxiapekwer katu pe tàpuzuhu izywyr wamumàmàn kar pà wà. — Pezuka teko peme heremimono kar paw rupi pe wà nehe. Aze amo umuhem kar amo xe wi izuka 'ym pà nehe, umàno putar nehe, weko haw pupe a'e teko ihemaw imekuzar pà nehe, i'i Zeu wanupe.

25 Uzuka ma'ea'yr Ma'aw henataromo wà kury. Nan kwehe tete uze'eg zauxiapekwer wanupe tuwihaw wanupe kury. — Peixe wazuka pà paw rupi kury. Napemuhem kar kwaw ni pitài wà nehe, i'i wanupe. Wenuhem utakihe puku a'e pe wixe pà wà kury. Uzuka tàpuzuhu pupe paw rupi wà. Pitàitàigatu weityk wanetekwer katu pe wà. Na'e wixe ipupyaikaw Ma'aw henaw hereko har pe wà. 26 Weraha ita upu'àm ma'e Ma'aw hagapaw katu pe wà. Wapy tata pupe wà. Ukaz paw rupi. 27 Nezewe umumaw a'e ita upu'àm ma'e wà. Umumaw tàpuzuhu wà no. Tàpuzuhu uzeapo karukarukaw romo ka'aka'aw paw romo teko wanupe kury. Te ko 'ar rehe teko wixe a'e pe ukarukaruk pà wà.

28 Nezewe umumaw Zeu Ma'aw imuwete haw Izaew pe har a'e wà. 29 Nupytu'u kwaw amogwer tuwihawete Zoromoàw Nemat ta'yr hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e zàwenugar iapo re wà. Zeromoàw umuwete kar tapi'ak awa hagaw paw itazu or iapo pyrer Izaew wanupe a'e. Umupu'àm amo tapi'ak hagaw paw Metew pe. Umupu'àm inugwer Nà pe no. Zeu numupytu'u kar kwaw Izaew a'e tapi'ak imuwete re wà. 30 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zeu pe. — Erezapo ma'e Akaw izuapyapyr wanupe heremimutar rupi katete. A'e rupi amume'u ko ma'e newe kury. — Nezuapyapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo a'e wà nehe. Nera'yr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe. A'e re ta'yr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe no. A'e re ta'yr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe no. A'e re ta'yr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe no. 4 haw uzeapo putar nezewe nehe, i'i izupe.

31 Zeu nuweruzar katu kwaw Tupàn Izaew wazar ze'eg tuweharupi har upy'a nànàn a'e. Nupuir kwaw a'e iaiw ma'e Zeromoàw Izaew wanupe hemiapo karer wi a'e.

Zeu umàno a'e

32 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzypyrog Izaew waiwy imupixika'i kar pà kury. Azaew Xir wanuwihawete upyhyk Izaew ywy Zotàw yrykaw kwarahy hemaw kutyr har paw a'e. 33 Ywy hemipyhyk kwer oho Aroer tawhu Aronon yrykaw pe kwarahy hemaw awyze har kutyr har pe. Upyhyk Zireaz ywy a'e no. Upyhyk Màxà ywy no. Na'iruz Zako ta'yr wazuapyapyr wiko a'e ywy rehe wà. Kaz wà, Humen wà, Manaxe kwarahy hemaw kutyr har wà.

34 Amo umuapyk amogwer Zeu hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe wà. Umume'u hemiapo kwer ikyze 'ym mehe arer wà no. 35 Umàno kury. Utym hetekwer Xamari pe wà. Ta'yr Zeoakaz wiko tuwihawete romo hekuzaromo a'e kury. 36 Umumaw Zeu 28 kwarahy Xamari pe Izaew wanuwihawete romo wiko pà.

11

Tuwihawete Akazi ihy uzuka kar iànàm paw zauxiapekwer wanupe wà

1 Amo umume'u tuwihawete Akazi imàno haw oho ihy Atari pe wà. Henu mehe na'arewahy uzuka kar tuwihawete iànàm paw zauxiapekwer wanupe wà kury. 2 Xo Zoaz Akazi ta'yr zo uzepyro umàno haw wi. Ipuruzuka wer hehe amogwer wainuinuromo wà. Izaihe Zeoxew her ma'e a'e, Zeoràw tazyr romo Akazi heinyr amo ae u hemireko pupe har hekon a'e. Upyro Zeoxew Zoaz zauxiapekwer wanuwi a'e. Weraha kwarer amo tàpuzuhu ipupyaikaw pe ihyagaw rehe we no. Umim Atari wi. Nezewe mehe zauxiapekwer nuzuka kwaw kwarer wà. 3 Zeozew umumaw 6 kwarahy kwarer rehe uzekaiw pà tàpuzuhu pupe imim pà. Atari wiko tuwihawete romo a'e 'ar mehe. Kuzà a'e.

4 7 haw kwarahy rehe xaxeto Zoiaz
wenoz zauxiapekwer tuwihawete ipyro
har wanuwihaw uzeupe wà kury. Wenoz
zauxiapekwer tuwihawete hàpuzuhu rehe
uzekaiw ma'e wà no, Tupàn Hàpuzuhu
pe wamur kar pà wà. Wamono'og mehe
umume'u kar ma'e wanupe kury. Wexak
kar Zoa tuwihawete Akazi ta'yr wanupe
kury. 5 Na'e uzapo kar ma'e wanupe. —
Pytu'u haw 'ar mehe pema'ereko mehe
pezemuza'aza'ak na'iruz pehegwer romo
nehe. Pitài pehegwer uzekaiw katu
putar tuwihawete hàpuzuhu rehe wà nehe.
6 Amo pehegwer upyta putar ukenawhu
Xur her ma'e pe hehe ume'egatu pà wà
nehe. Inugwer pehegwer upyta putar
ukenawhu rehe a'e pe amogwer zauxia-
pekwer wanaikweromo wà nehe. 7 Mokoz
pehegwer upytu'u putar uma'ereko re
pytu'u haw 'aromo wà nehe. A'e mehe oho
putar Tupàn Hàpuzuhu pe tuwihawete ràm
rehe uzekaiw pà wà nehe. 8 Peme'egatu
tuwihawete Zoa rehe petakihe puku pepo
pe heraha pà nehe. Peho hupi wyzài iho
àwàm me nehe. Aze wyzài teko uhem
penuwake nehe, pezuka nehe, i'i wanupe.

9 Weruzar tuwihaw Zoiaz ze'eg wà. Wer-
aha zauxiapekwer izupe wà. Pytu'u haw
'ar mehe uma'ereko pà uzypyrog ma'e wà,
pytu'u haw 'ar mehe uma'ereko re upytu'u
ma'e wà no, oho izupe wà. 10 Omono Zoiaz
tuwihawete Tawi ima'e kwer tuwihaw
wanupe. Purukutukaw, u'yw wi purumi-
maw no. A'e 'ym mehe teko omonokatu
a'e ma'e paw Tupàn Hàpuzuhu pupe wà.
11 Umupu'àm kar zauxiapekwer takihep-
uku hereko har Tupàn Hàpuzuhu hen-
ataromo tuwihawete kwarer ipyro kar pà
wanupe. 12 Na'e Zoiaz weraha Zoa katu
pe kury, omono tuwihawete àkàg rehe har
iàkàg rehe kury, tuwihawete romo heko
haw hexak kar pà kury. Kwehe amo
awa umuapyk wi Tupàn ze'eg pape rehe.
Omono a'e pape izupe no. Na'e uzakook uri
kawer hehe kury, tuwihawete romo heko
haw hexak kar pà a'e pe har wanupe kury.
Teko uzepopetek uhapukaz pà wà. — Tuwe
tuwihawete wikuwe nehe, i'i izupe wà.

13 Tuwihawete kuzà Atari wenu wane-
hapukaz mehe wà. A'e rupi oho Tupàn
Hàpuzuhu pe teko wazemono'ogaw pe wà.
14 Wexak tuwihawete tàpuzuhu izita ita
iapo pyrer huwake, teko waneixe haw
huwake. Tuwihawete upyta a'e pe a'e.
Nezewe waneko awer wà. Tuwihaw wiko
izywyzywyr wà. Xi'àm ipy har wiko izy-
wyzywyr wà no. Teko paw uhapukaz ury-
wete haw rehe wà. Upy uxi'àm waiko wà
no. Umu'i Atari opoz uhapukaz pà. — Iaiw
ma'e uzapo waiko wà. Iaiw ma'e uzapo
waiko wà, i'i iko a'e.

15 Xaxeto Zoiaz na'ipuruzuka kar wer
kwaw Atari rehe Tupàn Hàpuzuhu pupe, ni
ywy henaw rehe. A'e rupi uze'eg nezewe
zauxiapekwer wanuwihaw wanupe. —
Peraha tuwihawete kuzà katu pe kury, za-
uxiapekwer wamyter romo kury. Aze amo
uzeagaw ipyro pà nehe, pezuka a'e teko
nehe, i'i wanupe.

16 A'e rupi upyhyk wà. Weraha hàpuzuhu
pe wà. A'e pe ukenawhu kawaru her ma'e
huwake uzuka wà.

Zoiaz uzapokatu ze'eg a'e

17 Xaxeto Zoiaz uzapokatu ze'eg kury,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe we,
tuwihawete rehe we no, teko wanehe we
no. — Peiko Tupàn hemiruze'egete romo
kury, i'i wanupe. Uzapokatu uze'eg tuwi-
hawete pe teko wanupe no. 18 A'e rupi
oho teko Ma'aw hàpuzuhu pe wà kury. We-
ityk wà. Upei'ài'àg ma'ea'yr hapy haw
a'e pe har wà no. Upei'ài'àg tupàn a'ua'u
wanagaw paw a'e pe har wà no. A'e
pe ma'ea'yr hapy haw henataromo uzuka
xaxeto Ma'aw henataromo har Màtà her
ma'e wà no. Umupyta kar Zoiaz zauxi-
apekwer Tupàn Hàpuzuhu pe wà. 19 Na'e
Zoiaz a'e, tuwihaw a'e wà no, tuwihawete
rehe uzekaiw ma'e zauxiapekwer a'e wà
no, tuwihawete hàpuzuhu rehe uzekaiw
ma'e a'e wà no, weraha tuwihawete Tupàn
Hàpuzuhu wi hàpuzuhu ràm me a'e wà
kury. Teko paw wata oho wanaikweromo
wà. Wixe Zoa ukenawhu zauxiapekwer
wapu'àmaw rupi. Na'e wapyk tuwihawete
henaw rehe kury. 20 Teko paw hurywete
wà. Naheta kwaw ikatu 'ymaw Zeruzarez
pe Atari tàpuzuhu pe izuka re kury.

21 Wereko Zoaz 7 kwarahy tuwihawete
romo uzeapo mehe a'e.

12

Tuwihawete Zoaz pureruze'egaw

1 Zeu Izaew wanuwihawete romo heko
mehe 7 haw kwarahy rehe Zoaz uzeapo
Zuta wanuwihawete romo a'e. Umumaw
40 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete
romo wiko pà. Ziwi ihy her romo a'e.
Merexewa tawhu pe har romo hekon
ihy a'e. 2 Ukwarahy nànàn uzapo Zoaz
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imurywete
kar haw a'e, ta'e xaxeto Zoiaz weruze'eg
Zoaz tuweharupi a'e xe. 3 Xo tupàn a'ua'u
wamuwete haw zo numumaw kwaw a'e.
Teko uzuka wi wi ma'ea'yr a'e pe tupàn
a'ua'u wanenataromo wà. Wapy yhyk a'e
pe wanenataromo wà no.

4 Wenoz Zoaz xaxeto wamuwà uzeupe
wà. — Pemono'og temetarer Tupàn
Hàpuzuhu pe imono'og pyrer paw nehe,
i'i wanupe. Teko umekuzar ma'ea'yr
izuka pyràm wà. Xaxeto omono'og amo
temetarer teko wanuwi wà no. Teko
omono amo temetarer Tupàn pe wà no,
ta'e umume'u izupe wà xe. Amo teko
omono e wemetarer ikurer Tupàn pe
wà no. 5 Xaxeto pitàitàigatu omono'og
wemiaihu wanemetarer tàpuzuhu pe
herur pyrer wà. Uzapokatu tàpuzuhu a'e
temetarer pupe wà.

6 Zoaz tuwihawete romo heko mehe
23 haw kwarahy rehe xaxeto nuzapo
pixik kwaw ni pitài tàpuzuhu iapo katu
haw a'e wà rihi. 7 A'e rupi Zoaz wenoz
Zoiaz uzeupe kury. Wenoz amogwer
xaxeto uzeupe wà no. Upuranu wanehe.
— Màràzàwe tuwe napezapokatu kwaw
Tupàn Hàpuzuhu. Ko 'ar henataromo
pepyhyk zo temetarer penemimono'og
ràm nehe. Pemur ihewe nehe. A'e rupi
apuner tàpuzuhu iapo katu àwàm rehe ihe
nehe, i'i wanupe.

8 — Ikatu nezewe àwàm urewe, i'i xaxeto
izupe wà. — Nuruzapo kwaw tàpuzuhu iapo
katu haw ure nehe, i'i izupe wà.

9 Na'e upyhyk Zoiaz amo ma'e ryru
ywyrapew iapo pyrer kury. Uzapo ikwar
iwàpytymaw rehe. Umuapyk a'e ma'eryru
ma'ea'yr hapy haw huwake. Aze amo
wixe tàpuzuhu pupe wà, wexak a'e ma'e
ryru opo awyze har rehe har kutyr. Xax-
eto tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e omono
temetarer Tupàn imuwete har wanemirur
kwer paw ipupe wà. 10 Temetarer tetea'u
hyru pupe heta mehe tuwihawete ze'eg
imuapykar a'e, xaxeto wanuwihaw a'e no,
ur a'e pe ipapar pà wà. Omonokatu
ma'eryru pàn iapo pyrer pupe wà. 11 Heta
haw pape rehe imuapyk ire omono a'e
temetarer tàpuzuhu iapo katu haw rehe
uzekaiw ma'e wanupe wà. A'e ae omono
ywyra pinar wanupe wà, tàpuz iapo har
wanupe wà no, 12 ita rehe uma'ereko
ma'e wanupe wà no, ita imonohonohokar
wanupe wà no, ume'eg kar ywyra tàpuzuhu
iapo katu àwàm wà, ita wà no. Umekuzar
amogwer ma'e hekuzar wà no. 13 A'e 'ar
rehe numuapu'a kwaw a'e temetarer ma'e
iapo pà wà. Ni kawaw, ni kawawpew,
ni xi'àm, ni zepinaw tatainy ihàm imono-
hokaw. Nuzapo kwaw ma'e parat iapo
pyrer ni or iapo pyrer a'e 'ar rehe wà.
14 Omono a'e temetarer uma'ereko ma'e
wanupe wà. Ume'eg kar ma'e tàpuzuhu
iapo katu pyràm hupi wà no. Nuzapo
kwaw amo ae ma'e a'e temetarer rupi
a'e 'ar rehe wà. 15 Iapo katu haw rehe
ume'egatu ma'e wiko imunar 'ym ma'e
romo azeharomoete wà. A'e rupi tuwi-
hawete nuenoz kwaw ipapar awer pape
rehe imuapyk pyrer wanupe. 16 Aze teko
omono temetarer xaxeto wanupe wemi-
apo kwer ikatu 'ym ma'e imekuzar pà, xax-
eto upyhyk a'e temetarer wà. Nomono
kwaw hyru pupe wà. Ta'e nezewe haw
uzapo kar Tupàn ze'eg kwehe arer a'e xe.

17 A'e 'ar rehe Azaew Xir wanuwihawete
uzàmàtyry'ym Kat tawhu oho kury. Upy-
hyk kury. A'e re ipuruàmàtyry'ym wer
Zeruzarez rehe. 18 Zoaz Zuta wanuwi-
hawete omono'og temetarer kury. A'e
'ym mehe Zuzapa omonokatu temetarer
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Zeoràw
omonokatu temetarer izupe no. Akazi
omonokatu temetarer izupe no. Zoaz
omono'og a'e temetarer paw kury. Omono
wemetarer Tupàn pe imono pyrer a'e
temetarer rehe we no. Omono itazu or
Tupàn Hàpuzuhu pe har paw hehe we no.
Omono itazu or wàpuzuhu pe har paw hehe
we no. Omono kar a'e temetarer paw tuwi-
hawete Azaew pe kury. A'e rupi Azaew
nuzàmàtyry'ym kwaw Zeruzarez kury.

19 Amo umuapyk Zoaz hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

20-21 Tuwihaw Zoaz rehe we har utyryk izuwi wà. Mokoz tuwihaw uzuka Zoaz wà. Na'aw waner xe wà: Zozakar Ximeat ta'yr, Zozamaz Xomer ta'yr no. A'e 'ym mehe tuwihawete uzapo kar amo tàpuz ywy Zeruzarez izywyr har rehe kwarahy hemaw kutyr. Tawhu Xira piar izywyr uzapo a'e. A'e mokoz tuwihaw uzuka Zoaz a'e tàpuz pupe wà. Utym teko Zoaz hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi heko awer pe wà. Zoaz ta'yr Amazi her ma'e wiko tuwihawete romo u hekuzaromo kury.

13

Zeoakaz wiko Izaew wanuwihawete romo

1 Zoaz Akazi ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe 23 haw kwarahy rehe Zeoakaz Zeu ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 16 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 2 Uzawy Zeoakaz Tupàn rape. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzuawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr a'e. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe izàwegatete. Nutyryk pixik kwaw ikatu 'ymaw wi. 3 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy Izaew wanehe kury. A'e rupi weityk kar Izaew Azaew Xir wanuwihawete pe wà, ta'yr Menanaz pe wà no. 4 Na'e Zeoakaz uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. Tupàn uwazar ize'eg ize'eg ire. Xir wanuwihawete upuraraw kar ma'erahy tetea'u iko Izaew wanupe. Tupàn wexak ipuraraw mehe wà. 5 Na'e omono kar Tupàn amo tuwihaw Izaew wanupe kury, Xir wanuwi wapyro àwàm romo kury. A'e re wiko katu haw rehe a'e 'ym mehe arer zàwegatete wà. 6 Nupuir kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw Zeromoàw Izaew wanupe hemiapo karer wi wà. Uzapo wi wi oho waiko wà. Ywyra u'àm ma'e tupàn ua'u romo iapo pyrer upyta Xamari pe. Teko nueityk kwaw wà.

7 Xir wanuwihawete umumaw etea'i zauxiapekwer kawaru ku'az har wà. Umumaw etea'i ywyramawa wà no. Umumaw etea'i zauxiapekwer upy rehe wata ma'e wà no. Xo màràmàràn zo heta we Zeoakaz pe wà. 50 zauxiapekwer kawaru ku'az har heta we wà kury. 10 ywyramawa heta we wà no. 10 miw zauxiapekwer upy rehe wata ma'e heta we wà no. Xir wanuwihawete umu'imu'i amogwer ywyku'i kwer ài wà.

8 Amo umuapyk amogwer Zeoakaz hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihaw wanemiapo kwer her ma'e rehe. Umume'u ma'e ukyze 'ym mehe hemiapo kwer no, a'e pape rehe no. 9 Umàno a'e. Utym hetekwer Xamari pe wà. Ta'yr Zeoaz uzeapo tuwihawete romo hekuzaromo kury.

Zeoaz wiko Izaew wanuwihawete romo

10 Zoaz Zuta wanuwihawete romo wiko mehe 37 haw kwarahy rehe Zeoaz Zeoakaz ta'yr uzeapo Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 16 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 11 Uzawy Zeoaz Tupàn rape. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe Zeromoàw zàwegatete. Nupytu'u kwaw. 12 Amo umume'u amogwer Zeoaz hemiapo kwer a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Amazi Zuta wanuwihawete iàmàtyry'ym awer a'e pape rehe a'e no. 13 Umàno Zeoaz. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, Xamari pe wà. Ta'yr Zeromoàw mokoz haw uzeapo tuwihawete u hekuzaromo kury.

Erizew umàno a'e

14 Na'e Erizew ima'eahy tuwe kury. Nuhem kwaw a'e ma'eahy haw puruwi. Upuruzuka tuwe a'e. Erizew imàno etea'i mehe we tuwihawete Zeoaz oho hexak pà. Uzuwàzuwàn uzai'o pà. — Heru, heru. Ereiko zauxiapekwer tetea'u wazàwe Izaew wapyro pà wàmàtyry'ymar wanuwi ne, i'i izupe.

15 Na'e uze'eg Erizew izupe. — Epyhyk amo ywyrapar amo u'yw rehe we kury, i'i izupe. Upyhyk Zeoaz ywyrapar u'yw

rehe we. 16 — Ezemuàgà'ym u'yw imomor haw rehe kury, i'i izupe. Weruzar tuwihawete Erizew ze'eg. Na'e omono Erizew opo tuwihawete ipo 'aromo kury. 17 — Ewàpytymawok ukenaw Xir ywy kutyr har kury, i'i izupe. Uwàpytymawok ukenaw. Na'e i'i Erizew izupe. — Emomor u'yw kury, i'i izupe. Omomor tuwihawete u'yw. Na'e i'i Erizew izupe, — Ereiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hu'yw zàwe nugar romo. Tupàn weityk kar putar Xir newe a'e wà nehe. Erezàmàtyry'ym putar Xir eho Apek pe nehe. Ereityk putar ne wà nehe, i'i izupe.

18 A'e re uze'eg wi Erizew Zeoaz pe. — Epyhyk amogwer u'yw nepo pe ywy ipetepetek pà wapupe nehe, i'i izupe. Na'iruz haw rupi tuwihawete upetek ywy. Na'e upytu'u. 19 Wikwahy Erizew kury. Uze'eg izupe. — Aze mo erepetek 5 haw rupi o 6 haw rupi, ikatu wera'u mo. Eremumaw tuwe mo Xir ne wà. Xo na'iruz haw zo ereityk putar ne wà nehe kury, i'i izupe.

20 Umàno Erizew kury. Utym hetekwer wà. Kwarahy nànàn Moaw izuapyapyr uzemono'ono'og Izaew waiwy pe wixe pà wà. 21 Amo 'ar mehe amo teko wexak amo Moaw amo umàno ma'e kwer utym mehe wà. Ukyze Moaw wanuwi wà, a'e rupi weityk a'e hetekwer Erizew itym awer pupe wà. A'e re uzàn a'e wi wà. Hetekwer uhyk Erizew ikàgwer rehe. A'e 'ar mehe we a'e awa ukweraw wi upu'àm pà kury.

Izaew uzàmàtyry'ym Xir wà

22 Azaew Xir wanuwihawete wiko Izaew wazar romo Zeoakaz tuwihawete romo heko haw 'ar nànàn a'e. 23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu Izaew wanupe kury. Numumaw kar kwaw Xir wanupe wà. Upytywà a'e wà, ta'e kwehe mehe uzapo uze'egatu Àmàrààw rehe we Izak rehe we Zako rehe we a'e xe. Naheharaz pixik kwaw wemiaihu wanuwi wà.

24 Azaew Xir wanuwihawete imàno mehe ta'yr Menanaz wiko tuwihawete romo kury. 25 Zeoaz Izaew wanuwihawete weityk Menanaz na'iruz haw rupi a'e. Upyhyk wi tawhu Menanaz hemipyhyk kwer wà. Zeoakaz Zeoaz tu tuwihawete romo heko mehe upyhyk Menanaz a'e tawhu wà. Zeoaz upyhyk wi wà kury.

14

Amazi wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Zeoaz Zeoakaz ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe mokoz haw kwarahy rehe Amazi Zoaz ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo. 2 Amazi wereko 25 kwarahy a'e ma'e izeapo mehe. Umumaw 29 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy Zeoànà her romo a'e. Zeruzarez pe har romo hekon. 3 Amazi hemiapo kwer ikatu Tupàn pe. Na'ikatuahy kwaw tuwihawete Tawi àì, uzeaikweromo har àì. Uzapo ma'e u Zoaz àì. 4 Nuweityk kwaw tupàn a'ua'u wamuwete haw. Teko uzuka wi wi ma'ea'yr oho waiko tupàn a'ua'u wanupe wà. Wapy yhyk oho waiko wanupe tuweharupi wà no.

5 Ikàg tuwe Amazi kury. A'e 'ym mehe amo tuwihaw uzuka tuwihawete. Tuwihawete wiko Amazi tu romo a'e. Ikàg mehe na'arewahy uzuka kar a'e tuwihaw a'e wà kury. 6 Nuzuka kwaw wana'yr paw wà. Weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imur pyrer. Nezewe i'i a'e ze'eg. — Pezuka zo awa ta'yr hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Pezuka zo awa tu hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Aze amo uzapo iaiw ma'e nehe, xo a'e zo pezuka putar hemiapo kwer hekuzaromo nehe, i'i a'e ze'eg.

7 Ywyàpyznaw Xa her ma'e rehe Amazi uzuka 10 miw zauxiapekwer Enom ywy rehe har wà. Wàmàtyry'ym mehe upyhyk Xera tawhu. Omono amo ae her hehe. Zokiteew, i'i izupe. Te ko 'ar rehe nezewe i'i teko a'e tawhu pe wà.

8 Na'e Amazi omono kar uze'eg Zeoaz Izaew wanuwihawete pe kury. — Zazeàmàtyry'ym nehe ty, i'i izupe. 9 Uwazar tuwihawete Zeoaz ze'eg izupe. — Amo 'ar mehe amo xu 'yw ywytyr Irimano ywy rehe har wamyter pe har omono kar uze'eg amo ywyra ywyràkàxigyw her ma'e pe. — Emur nerazyr hera'yr pe hemireko romo nehe, i'i izupe. Amo miar ukwaw a'e pe. Upyrog a'e xu rehe. 10 Azeharomoete ne Amazi ereityk Enom ywy rehe har ne wà. A'e rupi ereiko wera'u amogwer wanuwi ne kury. Nerurywete nehe, ta'e teko paw ukwaw nerer a'e wà kury xe. Màràzàwe

tuwe nezeàmàtyry'ym wer ne. Xo iaiw paw zo eremuhem kar putar nezeupe nehe, teko neremiaihu wanupe nehe, i'i Zeoaz Amazi pe.

11 Amazi na'ipurenu wer kwaw ize'eg rehe. A'e rupi uhem tuwihawete Zeoaz uzehe we har zauxiapekwer wanupi kury. Uzàmàtyry'ym Amazi oho Mete-Xemez Zuta ywy rehe har pe. 12 Zeoaz weityk zauxiapekwer Amazi hemiruze'eg wà. Uzàn oho upaw rupi weko haw pe wà. 13 Upyhyk Zeoaz Amazi Mete-Xemez pe. A'e wi oho Zeruzarez pe. Weityk ipàrirogaw iaiha ma'e tawhu wi. Uzypyrog ipàrirogaw heityk pà ukenawhu Eparai her ma'e pe. Oho te ukenawhu iapar haw her ma'e pe. Heta 200 met ru'u a'e ipàrirogaw ipehegwer. 14 Upyhyk itaxig parat wemixak kwer paw. Upyhyk itazu or wemixak kwer paw no. Upyhyk ma'e Tupàn Hàpuzuhu pe har paw no. Upyhyk temetarer tuwihawete tàpuzuhu pe har paw no. Weraha teko a'e wi wà no. Na'e uzewyr Xamari pe kury.

15 Amo umuapyk amogwer Zeoaz hemiapo kwer paw pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Nukyze kwaw ma'e wi Amazi Zuta wanuwihawete iàmàtyry'ym mehe. A'e pape umume'u ikyze 'ym awer no. 16 Umàno Zeoaz. Utym hetekwer Xamari pe har wanuwihawete watymaw pe wà. Ta'yr Zeromoàw mokoz haw wiko tuwihawete hekuzaromo kury.

Amazi umàno a'e

17 Zeoaz Zeoakaz ta'yr Izaew wanuwihawete imàno re Amazi Zuta wanuwihawete umumaw amo 15 kwarahy wikuwe pà. 18 Amo umuapyk amogwer Amazi hemiapo kwer a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

19 Amo teko Zeruzarez pe har uzemono'og Amazi izuka àwàm imume'u pà wà. Amo umume'u a'e ma'e izupe. A'e rupi Amazi uzàn oho Araki tawhu pe. Iàmàtyry'ymar oho haikweromo a'e pe wà. Uzuka a'e pe wà. 20 Iànàm weraha hetekwer Zeruzarez pe kawaru kupe pe wà. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe tawhu Tawi heko awer pe wà. 21 Na'e teko umuigo kar ta'yr Uzi tuwihawete romo tu hekuzaromo a'e wà. Wereko Uzi 16 kwarahy tuwihawete wiko mehe. 22 U imàno re Uzi upyhyk wi tawhu Erat her ma'e. Uzapokatu wi wi a'e tawhu.

Zeromoàw mokoz haw wiko Izaew wanuwihawete romo

23 Amazi Zoaz ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe 15 haw kwarahy rehe Zeromoàw mokoz haw Zeoaz ta'yr wiko Izaew wanuwihawete a'e kury. Umumaw 41 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 24 Zeromoàw mokoz haw uzawy Tupàn rape. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw ipy Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe a'e no. 25 Zeromoàw mokoz haw upyhyk wi Izaew waiwy kwehe arer paw a'e kury. A'e ywy uzypyrog Amat pe kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Oho Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e kwarahy hemaw awyze har kutyr. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar umume'u a'e ywy imuzewyr kar àwàm Izaew wanupe. Umume'u kar a'e ma'e Tupàn ze'eg imume'u har Zon her ma'e pe. Amitaz ta'yr romo Kate-Eper pe har romo hekon Zon a'e.

26 Wexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew ma'erahy ipuraraw mehe wà. Naheta pixik kwaw ni pitài Izaew wapytywà har wà. 27 Na'ipurumumaw wer kwaw Izaew wanehe a'e. A'e rupi upytywà kar Izaew Zeromoàw mokoz haw pe wà.

28 Amo umuapyk amogwer Zeromoàw mokoz haw hemiapo kwer a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Upyhyk wi Namaz tawhu Amat tawhu Izaew wanupe. A'e pape umume'u a'e ma'e paw a'e. 29 Umàno Zeromoàw mokoz haw her ma'e. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà. Ta'yr Zakari uzeapo tuwihawete romo hekuzaromo kury.

15

Uzi wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Zeromoàw mokoz haw Izaew wanuwihawete romo heko mehe 27 haw kwarahy rehe Uzi Amazi ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. 2 Wereko 16 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw

52 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy Zekori her romo a'e. Zeruzarez pe har romo hekon. 3 Nuzawy kwaw Uzi u a'e. Hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 4 Xo pitài ma'e zo na'ikatu kwaw izupe. Nuweityk kwaw tupàn a'ua'u wamuwete haw. Teko uzuka wi wi ma'ea'yr a'e pe wà. Wapy yhyk a'e pe wà no. 5 A'e rupi Tupàn umuma'eahy kar tuwihawete Uri kury. Upuraraw perew iaiw ma'e. Umumaw u'ar paw uperew pà. Imàno mehe iperew. Wiko amo tàpuz pupe muitea'i amogwer teko wanuwi. Ta'yr Zotàw wiko tuwihawete agaw hekuzaromo. Weruze'eg teko hekuzaromo wà.

6 Amo umume'u amogwer Uzi hemiapo kwer a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 7 Umàno Uzi. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Zotàw wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

Zakari wiko Izaew wanuwihawete romo

8 Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe 38 haw kwarahy rehe Zakari Zeromoàw mokoz haw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 6 zahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 9 Nuzawy kwaw Zakari amogwer Izaew wanuwihawete Zakari haikweromo har wà. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nupytu'u kwaw a'e iaiw ma'e iapo re. Uzapo kar a'e ma'e Izaew wanupe tuwihawete Zeromoàw Nemat ta'yr zàwegatete. 10 Xarum Zaw ta'yr omono'og amo teko tuwihawete Zakari rehe ipuruzuka wer ma'e wamuwà wà. Uzuka Imireàw tawhu pe. Xarum upyta hekuzaromo tuwihawete romo kury.

11 Amo umuapyk amogwer Zakari hemiapo kwer a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

12 Nezewe uzeapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg tuwihawete Zeu pe imume'u pyrer rupi katete a'e kury. — Nezuapyapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo zeirugatu haw rupi wà nehe, i'i Tupàn Zeu pe a'e 'ym mehe.

Xarum wiko Izaew wanuwihawete romo

13 Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe 39 haw kwarahy rehe Xarum Zaw ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo kury. Umumaw pitài zahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà.

14 Menaem Gani ta'yr oho Xiza tawhu wi Xamari pe kury. Uzuka Xarum. Upyta tuwihawete romo hekuzaromo. 15 Amo umuapyk amogwer Xarum hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Weityk tuwihawete wiko mehe a'e. A'e pape umume'u a'e ma'e a'e no. 16 Menaem weityk Tapu tawhu a'e. Uzuka a'e pe har paw wà. Weityk taw a'e ywy rehe har paw wà no. Te taw Xiza huwake har weityk wà. Uzapo a'e ma'e ta'e Tapu pe har nuwàpytymawok kwaw weko haw tawhu izupe wà xe. Ukixi kar kuzà ipuru'a ma'e wanie paw wà no.

Menaem wiko Izaew wanuwihawete romo

17 Uzi Zuta wanuwihawete heko mehe 39 haw kwarahy rehe Menaem Gani ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 10 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 18 Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe. 19 Xigirat-Pirezer Axir wanuwihawete wixe wà Izaew waiwy pe kury. Menaem omono itaxig parat tetea'u izupe. Heta 34 miw kir ipuhuz taw. Ta'e ipurupytywà wer hehe xe. Ta'e heko wer tuwihawete ikàg wera'u ma'e romo a'e no xe. 20 Naheta tete kwaw temetarer Menaem pe. A'e rupi uze'eg awa hemetarer katu ma'e Izaew rehe har wanupe kury. — Pitàitàigatu pemur itaxig parat 570 kàràm ihewe nehe. Nezewe mehe Xigirat-Pirezer uzewyr putar uiwy pe nehe, i'i wanupe.

21 Amo umuapyk Menaem hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 22 Umàno a'e. Utym hetekwer wà. Ta'yr Pekai her ma'e wiko tuwihawete romo hekuzaromo kury.

Pekai wiko Izaew wanuwihawete romo

23 Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe 50 haw kwarahy rehe Pekai Menaem ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw mokoz kwarahy Xamari pe

tuwihawete romo wiko pà. 24 Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko wanupe. Nupytu'u kwaw iapo kar ire. 25 Amo zauxiapekwer Pekai hemiruze'eg wanuwihaw Peka her ma'e a'e, Hemari ta'yr a'e, omono'og 50 awa Zireaz pe har wà. — Xiuka tuwihawete nehe, i'i uzeupeupe wà. Uzuka Pekai oho tàpuzuhu tàtà ma'e Xamari pe har pe wà. Peka wiko tuwihawete romo hekuzaromo kury.

26 Amo umuapyk amogwer Pekai hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

Peka wiko Izaew wanuwihawete romo

27 Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe 52 haw kwarahy rehe Peka Hemari ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 20 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 28 Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw Zeromoàw Nemat ta'yr. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe. Nupytu'u kwaw iapo kar ire.

29 Peka tuwihawete romo heko mehe Axir wanuwihawete Xigirat-Pirezer upyhyk tawhu tetea'u wà. Upyhyk ywy tetea'u no. Na'aw tawhu waner xe wà: Izom, Apewmetemaka, Zanoa, Kez, Azor. Na'aw ywy pehegwer hemipyhyk kwer waner xe wà: Zireaz, Karirez, Napitari. Weraha teko a'e tawhu pe har a'e ywy rehe har weko haw Axir ywy rehe wà.

30 Zotàw Uzi ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe 20 haw kwarahy rehe Ozez Era ta'yr omono'og tuwihawete Peka rehe ipuruzuka wer ma'e wà. Uzuka oho wà. Ozez wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

31 Amo umuapyk Peka hemiapo kwer paw a'e pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe.

Zotàw wiko Zuta wanuwihawete

32 Peka Hemari ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe mokoz haw kwarahy rehe Zotàw Uzi ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo. 33 Wereko 25 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 16 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy a'e, Zeru her romo a'e. Zanok tazyr romo hekon. 34 Nuzawy kwaw Zotàw u a'e, Uzi a'e. Hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 35 Xo pitài ma'e zo nuzapo kwaw Tupàn imurywete kar pà. Nuweityk kwaw tupàn a'ua'u wamuwete haw a'e. Teko uzuka wi wi ma'ea'yr a'e pe wà. Wapy wi wi yhyk a'e pe tupàn a'ua'u wanenataromo wà no. Uzapo Zotàw Tupàn Hàpuzuhu ukenaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har a'e.

36 Amo umuapyk amogwer Zotàw hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihaw wanemiapo kwer her ma'e rehe. 37 Tuwihawete romo heko mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar Hezim Xir wanuwihawete Zuta pe. Omono kar Peka Izaew wanuwihawete a'e pe no. Uzàmàtyry'ym kar Zuta a'e tuwihawete wanupe wà. 38 Umàno Zotàw. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi reko awer pe wà. Ta'yr Akaz wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

16

Akaz wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Peka Hemari ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 17 haw kwarahy rehe Akaz Zotàw ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo. 2 Wereko 20 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 16 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Akaz nuiko kwaw wipy tuwihawete Tawi zàwe. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 3 Nuzawy kwaw Izaew wanuwihawete a'e wà. Te wa'yr uzuka tupàn a'ua'u wanenataromo. Wapy wa'yr hetekwer tata pupe. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuixe kar Izaew a'e ywy rehe. Teko a'e ywy rehe har uzapo agwer iaiw ma'e wà. A'e rupi — Pemuhem kar a'e teko iro ma'e ko ywy wi wà nehe, i'i Tupàn Izaew wanupe. Ko 'ar rehe Akaz uzapo kar agwer iaiw ma'e Izaew wanupe kury. Iro hemiapo kwer Tupàn pe. 4 Uzuka Akaz ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanupe wà. Wapy yhyk wamuwete haw pe no, ywytyr apyr, ywyra i'àg ma'e wype upaw rupi no.

5 Na'e Hezim Xir wanuwihawete a'e, Izaew wanuwihawete Peka a'e no, uzàmàtyry'ym Zeruzarez tawhu oho wà kury. Umàmàn izywyr wà. Nezewe rehe we nupuner kwaw Akaz heitykaw rehe wà.

6 A'e kwarahy rehe Enom wanuwihawete upyhyk wi Erat tawhu oho kury. Umuhem kar Zutew a'e pe wiko ma'e a'e tawhu wi wà. Enom izuapyapyr oho Erat pe wà. Te ko 'ar rehe wiko a'e pe wà.

7 Akaz omono amo uze'eg heraha har Xigirat-Pirezer Axir wanuwihawete pe wà kury. — Aiko neremiruze'eg romo ihe. Aiko nera'yr romo no. Ezur hepyro pà Xir wanuwihawete Izaew wanuwihawete wanuwi nehe. Ta'e heàmàtyry'ym waiko wà xe, i'i izupe.

8 Upyhyk Akaz itaxig parat Tupàn Hàpuzuhu pe har. Upyhyk itazu or a'e pe har no. Upyhyk temetarer wàpuzuhu pe har paw no. Omono kar e Axir wanuwihawete pe. 9 Nezewe uwazar Axir wanuwihawete Akaz pe. Ur zauxiapekwer tetea'u wanupi Namaz tawhu pe kury. Upyhyk kury. Uzuka tuwihawete Hezim. Weraha teko a'e pe har Kir tawhu pe wemipyhyk kwer romo wà kury.

10 Tuwihawete Akaz oho Namaz tawhu pe tuwihawete Xigirat-Pirezer huwàxi mà. Wexak ma'ea'yr hapy haw a'e pe har. A'e rupi uzapo kar hagaw paw pape rehe xaxeto Uri pe imono kar pà, a'e ma'emume'u haw inuromo paw rupi a'e. 11 Na'e Uri uzapo amo ma'ea'yr hapy haw inugwer hagaw paw tuwihawete Akaz Namaz wi hemimur kwer zàwenugar. Umumaw iapo haw Akaz izewyr 'ym mehe we. 12 Namaz wi uhem mehe Akaz wexak a'e ma'ea'yr izuka haw imuhyk pyrer kury. 13 A'e rupi wapy ma'ea'yr tetea'u hehe wà kury. Omono arozràn tupàn a'ua'u wanupe no. Uzakook win hehe no. Uzakook tupàn a'ua'u wamuawyze kar haw huwy kwer hehe no. 14 Heta amo ma'ea'yr hapy haw itazu morog iapo pyrer a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo har romo. Ma'ea'yr hapy haw ipyahu ma'e Tupàn Hàpuzuhu wamyter pe hin a'e. A'e rupi Akaz weraha a'e Tupàn henataromo har kwarahy heixe haw awyze har rehe har kutyr ma'ea'yr hapy haw ipyahu ma'e ikupe kutyr. 15 Na'e uze'eg nezewe Uri pe. — Ku'em mehe eapy ma'e tata pupe Tupàn henataromo nehe. Karuk mehe emono arozràn izupe nehe. Emono a'e ma'e paw hema'ea'yr hapy haw ipyahu ma'e rehe nehe. Emono tuwihawete ma'e Tupàn pe imono pyr hehe nehe no. Emono teko wama'e Tupàn pe imono pyr hehe nehe no. Emono uwà tykwer win teko wanemimono hehe nehe no. Ezakook ma'ea'yr izuka pyrer paw wanuwykwer a'e ma'ea'yr hapy haw pyahu ma'e rehe nehe no. Ezapo zo ma'e a'e ma'ea'yr hapy haw itazu morog rehe nehe. Xo ihe zo apuranu putar Tupàn rehe ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u kar pà izupe ihe nehe, i'i izupe.

16 Na'e Uri uzapo ma'e paw tuwihawete ze'eg rupi katete. 17 Tuwihawete Akaz o'ok a'e ywyramawa itazu morog iapo pyrer tàpuzuhu pe har a'e wi a'e. Weraha kawaw ywyramawa rehe har a'e wi no. Heta amo 'y hyru uhua'u ma'e amo 12 tapi'ak awa hagaw paw wakupe pe a'e. O'ok tapi'ak hagaw paw wanuwi itahupew rehe imuapyk pà kury.

18 Akaz uzapo amo ae ma'e Axir wanuwihawete imurywete kar pà. Tuwihawete henaw wapyk amo ywyrapew rehe Tupàn Hàpuzuhu pupe. Akaz weraha a'e ywyrapew a'e wi. Uwàpytym tuwihawete tàpuzuhu pupe waneixe haw no.

19 Amo umuapyk amogwer Akaz hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 20 Umàno Akaz. Utym hetekwer tuwihawete watymaw pe wà, tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Ezeki wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

17

Ozez wiko Izaew wanuwihawete romo

1 Akaz Zuta wanuwihawete romo heko mehe 12 haw kwarahy rehe Ozez Era ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Umumaw 9 kwarahy Xamari pe tuwihawete romo wiko pà. 2 Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nezewe rehe we nuiko kwaw iaiw ma'e romo

amogwer Izaew wanuwihawete wazàwe.
3 Axir wanuwihawete Xamanezer ur ikutyr iàmàtyry'ym pà kury. Weityk Xamanezer Ozez. Ozez umumaw kwarahy tetea'u temetarer tetea'u imono kar pà Xamanezer pe. Na'ikatu kwaw nezewe haw Ozez pe. 4 A'e rupi amo kwarahy mehe omono kar uze'eg heraha har Ezit wanuwihawete Xo her ma'e pe. — Hepytywà pe nehe, i'i izupe. Upytu'u temetarer kwarahy nànànar Axir pe imono kar ire kury. A'e ma'e ikwaw mehe, upyhyk kar Xamanezer Ozez zauxiapekwer wanupe kury. Umunehew kar zemunehew paw pe.

Axir ywy rehe har weityk Xamari tawhu wà

5 Na'e Xamanezer wixe Izaew ywy rehe kury. Umàmàn Xamari tawhu izywyr wà. Umumaw mokoz kwarahy a'e pe har wamuhem kar 'ym pà wà. Na'iruz haw kwarahy rehe, 6 Ozez tuwihawete romo heko mehe 9 haw kwarahy rehe Axir wanuwihawete upyhyk Xamari tawhu kury. Weraha Izaew Axir ywy rehe wà, wemipyhyk kwer romo wà. Umupyta kar amo Ar tawhu pe wà. Umupyta kar amo yrykaw Amor Kozà ywy rehe har huwake wà. Umupyta kar amo tawhu Mez ywy rehe har wanupe wà no.

7 A'e tuwihawete upyhyk Xamari tawhu a'e, ta'e Izaew uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar henataromo wà xe. A'e 'ym mehe Tupàn upyro waipy Ezit wanuwihawete wi a'e wà. Upyro a'e ywy wi wà. Nezewe rehe we umuwete katu amo ae tupàn wà. 8 Uzapo ma'e teko weko àwàm pe har wazàwe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar a'e teko Izaew wanenataromo. Uzapo ma'e wazàwe a'e re wà. Izaew wanuwihawete uzapo iaiw ma'e a'e teko wazàwe. A'e rupi teko Izaew uzapo uwihawete wazàwe wà no. 9 Izaew wanemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Uzapo tupàn a'ua'u wamuwete haw weko haw tawhu nànàn wà. Taw pixika'i wera'u ma'e pe heta tupàn a'ua'u wamuwete haw. Taw uhua'u wera'u ma'e pe heta tupàn a'ua'u wamuwete haw no. 10 Umupu'àm itapuku tupàn ua'u hagapaw romo wà. Umupu'àm ywyra amo tupàn ua'u hagapaw romo wà no. Umupu'àm ywytyr apyr nànàn wà. Umupu'àm ywyra i'àg nànàn wà no. 11 Wapy yhyk tupàn a'ua'u wamuwete haw nànàn wà no. Tupàn umuhem kar teko a'e ywy wi Izaew wanenataromo wà. Ta'e umume'u a'e ywy Izaew waipy wanupe kwehe mehe a'e xe. Izaew nuzawy kwaw a'e teko wà kury. Uzapo iaiw ma'e Tupàn henataromo wà. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy wanehe kury, wanemiapo kwer wanehe kury. 12 Umuwete katu tupàn a'ua'u waiko wà. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg waipy wanupe, a'e ma'e iapo 'ymaw imume'uahy pà wanupe.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar uze'eg heraha har wanupe. Omono kar uze'eg imume'u har wanupe no. — Pemume'u ko heremimutar Izaew wanupe nehe, Zuta wanupe nehe no. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Peruzar heremiapo putar haw nehe, heze'eg pape rehe imuapyk pyrer nehe, peipy wanupe heremimono kar nehe. Kwehe mehe amono a'e heze'eg heremiruze'eg wanupe ihe, heze'eg imume'u har wanupe ihe no. Amono kar peme ihe. Pemume'u heze'eg heremiaihu wanupe nehe, a'e wanupe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wemiruze'eg wanupe. 14 Teko Izaew ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wà, na'ipureruzar wer kwaw Tupàn ze'eg rehe wà. Nuzawy kwaw uwipy wà. Tupàn ze'eg heruzar 'ymar romo wanekon wà. Nuzeruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà, uzar rehe wà. 15 Tupàn ipurumu'e wer wanehe uze'eg rehe. Na'ipureruzar wer kwaw a'e ze'eg rehe wà. Uhaw ze'egatu waipy wanehe we hemiapo kwer wà. Nuzekaiw katu kwaw hemimume'u kwer rehe wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u tykwer zàwenugar wà. A'e rupi a'e ae wiko tykwer ài a'e wà no. Uzapo ma'e oho waiko ywy uiwy huwake har wazàwe wà. Uhaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo putar haw wà. — Pezapo zo iaiw ma'e ywy penuwake har rehe har wazàwe nehe, i'i Tupàn wanupe. Nezewe rehe we uzapo oho waiko wà. 16 Uhaw Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e uzar ze'eg paw wà. Umupyràn itazu mokoz tapi'ak awa hagapaw iapo pà wà. Na'e umuwete a'e tapi'ak wà. Uzapo ywyra imupu'àm pyr Azera her ma'e imuwete pyràm wà no. Umuwete zahytata wà no, umuwete tupàn ua'u Ma'aw her ma'e wà no. 17 Uzuka wa'yr wazyr tata pupe wapy pà tupàn a'ua'u wanenataromo wamuawyze kar pà wà. Upuranu oho tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe uze'eg ma'e wanehe wà, ta'e ipurukwaw wer ma'e ikwaw pyr 'ym rehe wà xe. Upuranu ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har wanehe wà no. Xo iaiw ma'e zo uzapo wà. Wanemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. A'e rupi wikwahy wanehe. 18 Wikwahy tuwe a'e kury. A'e rupi umuhem kar teko Izaew ywy wi wà kury. Xo Zuta ywy rehe har zo upyta uiwy rehe a'e wà kury.

19 Nezewe rehe we teko Zuta ywy rehe har nuweruzar kwaw uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg a'e wà no. Uzapo iaiw ma'e Izaew wazàwe wà. 20 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e utyryk Izaew nànàn kury. Uzepyk wanehe. Omono wàmàtyry'ymar wanupe. Iahykaw rehe omono kar uzewi wà.

21 Umuza'aza'ak Tupàn wemiaihu mokoz romo kwehe mehe wà. — Izaew, za'e pitài pehegwer pe. — Zuta, za'e inugwer pe. Na'e Izaew umuigo kar Zeromoàw Nemat ta'yr uwihawete romo wà. Umunyryk kar Zeromoàw Izaew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà. Uzapo kar iaiw ma'e wanupe. 22 Izaew weruzar Zeromoàw wà. Wiko hemiruze'eg romo wà. Iaiw ma'e Zeromoàw hemiapo kwer paw Izaew uzapo a'e wà no. 23 Te, iahykaw rehe Tupàn omono kar uzewi wà kury. Ta'e nezewe haw wemiapo ràm umume'u kwehe mehe uze'eg imume'u har wanupe a'e xe. A'e rupi zauxiapekwer weraha Izaew Axir ywy rehe wà kury. Nupuner kwaw a'e wi uhemaw rehe wà. Wiko Axir wanuwihawete pe uma'ereko e ma'e romo wà. Wiko a'e pe te ko 'ar rehe wà.

Axir ywy rehe har werur teko amo ae ywy rehe har Izaew pe wà

24 Axir wanuwihawete werur teko tetea'u amo ae tawhu parer Izaew pe wà, Xamari pe wà. Na'aw a'e tawhu waner xe wà: Mawiron, Kuta, Iwa, Amat, Xepawaim. Umuigo kar a'e teko tawhu Xamari ywy rehe har pe wà kury, Izaew wanekuzaromo wà kury. Weraha Izaew Axir pe ipyhyk pyrer romo wà. Axir ywy rehe har wiko a'e tawhu wazar romo wà kury. Uzapo weko haw a'e pe wà. 25 A'e pe oho mehe wà, a'e pe weko àwàm iapo mehe wà, numuwete katu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. A'e rupi Tupàn omono kar zàwàruhu a'e pe wà. Zàwàruhu uzuka amogwemogwer a'e pe har wà. 26 Amo umume'u a'e ma'e oho Axir wanuwihawete pe wà. — Teko tawhu Xamari ywy rehe har pe neremimono kar kwer a'e wà, nukwaw kwaw Tupàn a'e ywy rehe har ze'eg a'e wà. A'e rupi omono kar a'e Tupàn zàwàruhu a'e teko waneko haw pe wà. Uzuka zàwàruhu amo teko oho waiko wà, i'i izupe wà. 27 Na'e tuwihawete uze'eg nezewe tuwihaw wanupe kury. — Pemuzewyr kar pitài xaxeto a'e teko a'e wi zaneremirur kwer wanehe we har a'e ywy rehe nehe. Tuwe uzewyr a'e pe wiko pà nehe, teko a'e pe har wamu'e pà Tupàn a'e ywy rehe har ze'eg rehe nehe, i'i wanupe.

28 Na'e amo xaxeto Izaew wainuromo har Xamari tawhu wi herur pyrer oho Metew pe wiko pà kury. Umu'e teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw rehe wà.

29 Nezewe rehe we teko Xamari ywy rehe har uzapo wi wi tupàn a'ua'u uzeupeupe wà. Umuapyk a'e tupàn a'ua'u Tupàn imuwete haw Xamari ywy rehe arer hemiapo kwer pape rehe wà. Tawhu pitàitàigatu pe har uzapo tupàn a'ua'u uzeupe wà. 30 Mawiron parer uzapo uzar Xukot-Menot hagapaw wà. Kuta parer uzapo uzar Nerugaw hagapaw wà no. Amat parer uzapo uzar Azima hagapaw wà no. 31 Iwa parer uzapo uzar Niwaz uzar Tarutak wanagapaw wà. Xepawaim parer wapy wa'yr tata pupe uzar Anaramerek her ma'e henataromo Anamerek her ma'e henataromo wà. 32 A'e teko umuwete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà no. Wexaexak wyzài awa uzeinuinuromo har xax-

eto romo wamuigo kar pà tupàn a'ua'u wamuwete haw pàràm wà. A'e xaxeto omono ma'e Tupàn pe tupàn a'ua'u wanupe a'e wamuwete haw pe wà, teko wanekuzaromo wà. 33 Umuwete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Umuwete uzar tupàn a'ua'u wà no. Umuwete tupàn a'ua'u weko awer pe har pitàitàigatu wà.

34 Te ko 'ar rehe uzapo ma'e wemiapo kwer kwehe arer zàwenugar oho waiko wà. Numuwete katu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Nuweruzar kwaw ize'eg Zako izuapyapyr wanupe imono pyrer wà. Tupàn omono Izaew amo ae her romo Zako pe a'e 'ar mehe kwehe mehe a'e.

35 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapokatu uze'eg Izaew wanehe we a'e. Nezewe i'i wanupe a'e mehe. — Pemuwete katu zo amo ae tupàn pe wà nehe. Peapyk zo pepenàràg rehe wanenataromo nehe. Peiko zo wanemiruze'eg romo nehe. Pezuka zo ma'ea'yr wanenataromo nehe. 36 Peruzar heze'eg nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Apupyro Ezit ywy wi hepuner haw rupi hekàgaw rupi ihe. Peapyk pepenàràg rehe herenataromo nehe. Pezuka ma'ea'yr herenataromo nehe. Pemono ma'e ihewe nehe. 37 Kwehe mehe amuapyk heze'eg pape rehe ihe. Amuapyk heremiapo putar haw hehe ihe no. Peruzar a'e ze'eg heremiapo putar haw nehe. Pemuwete zo amo ae tupàn pe wà nehe. 38 Peneharaz zo heze'egatu penehe we heremiapo kwer wi nehe. 39 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Aiko pezar romo. Aze hemuwete katu pe nehe, apupyro putar peàmàtyry'ymaw paw wanuwi nehe, i'i Tupàn Izaew wanupe.

40 Nezewe rehe we teko a'e ywy rehe uhem ma'e kwer a'e wà, nuzekaiw kwaw ize'eg rehe wà. Uzapo wi wi ma'e oho waiko wemiapo kwer kwehe arer zàwenugar ài wà. 41 Umuwete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Umuwete uzar tupàn a'ua'u wà no. Te ko 'ar rehe wazuapyapyr uzapo ma'e oho waiko nezewe a'e wà.

18

Ezeki wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Era Izaew wanuwihawete romo heko mehe na'iruz haw kwarahy rehe Ezeki Akaz ta'yr wiko Zuta wanuwihawete romo kury. 2 A'e ma'e izeapo mehe wereko Ezeki 25 kwarahy. Umumaw 29 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ihy a'e, Awi her romo a'e. Zakari tazyr romo hekon. 3 Nuzawy kwaw Ezeki wipy tuwihawete Tawi a'e. Hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 4 Umumaw tupàn a'ua'u wamuwete haw paw wà. Ukauka a'e itapuku tupàn a'ua'u hagapaw wà no. Weityk ywyra upu'àm ma'e tupàn a'ua'u hagapaw no. Ukauka moz itazu morog iapo pyrer ipegegwer tetea'u iapo pà. Kwehe mehe Moizez umupyràn itazu a'e moz hagapaw iapo pà. Neutà her romo a'e. Moz, i'i zaneze'eg rupi. A'e 'ym mehe teko Izaew wapy yhyk moz henataromo imuwete pà wà. 5 Ezeki uzeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar rehe a'e. Naheta pixik kwaw tuwihawete izàwenugar Zuta wanupe a'e 'ar 'ym mehe wà, ni a'e 'ar pawire wà. 6 Wiko tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg romo a'e. Nupytu'u kwaw heruzar ire. Weruzar katu ize'eg Moizez pe imono pyrer paw. 7 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hehe we a'e. Wyzài ma'e iapo mehe ikatu a'e ma'e. Ezeki naheko wer kwaw Axir wanuwihawete hemiruze'eg romo a'e. A'e rupi uwak izuwi. 8 Weityk Piri ywy rehe har wà. Wixe waiwy rehe. Upyhyk taw paw rupi wà, pixika'i ma'e wà, uhua'u ma'e wà no. Uzàmàtyry'ym tawhu Kaz her ma'e oho kury, ywy tawhu izywyr har iàmàtyry'ym pà no.

9 Ezeki Zuta wanuwihawete romo heko mehe 4 haw kwarahy rehe, Ozez Era ta'yr Izaew wanuwihawete romo heko mehe 7 haw kwarahy rehe, Xamanezer Axir wanuwihawete wixe Izaew ywy rehe kury. Zauxiapekwer hemiruze'eg umàmàn Xamari tawhu izywyr wà. 10 Umumaw mokoz kwarahy izywyr upyta pà wà. Na'iruz haw kwarahy rehe upyhyk Xamari tawhu wà kury. Ezeki Zuta wanuwihawete romo heko mehe 6 haw kwarahy rehe uzeapo a'e ma'e. Ozez Izaew wanuwi-

hawete romo heko mehe 9 haw kwarahy rehe uzeapo a'e. 11 Axir wanuwihawete weraha Izaew uiwy pe wemipyhyk kwer romo wà. Umuigo kar amo Ar tawhu pe wà. Umuigo kar amo yrykaw Amor Kozà ywy rehe har huwake wà. Omono kar amo tawhu Mez ywy rehe har wanupe wà no.

12 A'e ma'e uzeapo a'e wà, ta'e Izaew nuweruzar kwaw uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà xe. Uhaw ze'eg uzeupe Tupàn hemiapo katu kwer wà. Uhaw Tupàn ze'eg Moizez pe imono pyrer paw wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg hekon Moizez. Na'izekaiw wer kwaw ize'eg rehe wà. Na'ipureruzar wer kwaw hehe wà no.

Axir ipuruàmàtyry'ym wer Zeruzarez pe har wanehe wà

13 Ezeki Zuta wanuwihawete romo heko mehe 14 haw kwarahy rehe Xenakeriw Axir wanuwihawete uzàmàtyry'ym tawhu Zuta ywy rehe har pàrirogawaiha hereko har paw wà kury. Upyhyk paw rupi wà. 14 Na'e Ezeki omono kar uze'eg Xenakeriw pe kury. Araki tawhu pe hekon Xenakeriw. — Azawy ihe. Aze ikatu newe nehe, ehem heywy wi nehe. Wyzài ma'e nereminoz ràm amono putar newe neho àwàm hekuzaromo nehe, i'i izupe. Tuwihawete umur kar uze'egaw Ezeki pe. — Emur kar 10 miw kir itaxig parat ihewe nehe. Emur kar miw kir itazu or ihewe nehe no, i'i izupe. 15 A'e rupi Ezeki omono kar itaxig Tupàn Hàpuzuhu pe har paw izupe, wàpuzuhu pe har paw izupe no. 16 O'ok itazu or Tupàn Hàpuzuhu hukenaw wi. O'ok itazu or ukenaw wype har wi no, izywyr har wi no. Omono kar a'e ma'e paw Xenakeriw pe. 17 Nezewe rehe we Axir wanuwihawete omono kar zauxiapekwer tetea'u Araki tawhu wi Ezeki iàmàtyry'ym pà Zeruzarez pe wà kury. Na'iruz tuwihaw ikàg wera'u ma'e wiko a'e zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. Zeruzarez pe uhem mehe upyhyk pe pàn imupinimar waneko haw rupi har wà. Wiko yrykaw ypaw iapo pyrer i'aromo har wi 'y herur har huwake wà. 18 Na'e uze'eg tuwihaw teko wanupe wà. — Perur tuwihawete Ezeki xe wà nehe, i'i wanupe. Na'e na'iruz tuwihaw Zuta ywy rehe har uhem tawhu wi wanupe uze'eg pà wà. Na'aw waner xe wà: Eriaki Iwki ta'yr, tuwihawete hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e. Xemina tuwihawete ze'eg pape rehe imuapykar. Zoa Azap ta'yr tuwihawete ipytywà har. 19 Amo Axir wanuwihaw uze'eg wanupe kury. — Peraha ko Axir wanuwihawete ikàg wera'u ma'e ze'eg Ezeki pe nehe kury. — Màràzàwe tuwe nerekyze kwaw ihewi ne, peze izupe nehe, i'i wanupe wà. 20 — Xo heze'eg zo umumaw putar takihepuku nehe, ere iko nezeupe. Mo nepytywà putar Axir wanuwihawete imumaw mehe wà nehe. 21 Aipo ereàro zauxiapekwer Ezit ywy rehe har wanur àwàm iko. Wanàro haw nuzawy kwaw xu heraha haw ywyra pokokaw romo. Upen putar nepo ikutuk pà nehe. Nezewe wiko Parao Ezit wanuwihawete uzehe uzeruzar ma'e wanupe. 22 Aipo erezeruzar iko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar rehe. Ezeki umumaw kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ma'ea'yr hapy haw a'e. — Xo Zeruzarez pe zo pemuwete katu Tupàn nehe, i'i Zuta wanupe, Izaew wanupe no. — Màràzàwe tuwe a'e tupàn nepytywà putar nehe kury. 23 Azapokatu putar ze'eg nerehe we Axir wanuwihawete hekuzaromo ihe kury. Amono putar mokoz miw kawaru newe ihe wà nehe, aze erepuner mokoz miw awa kawaru waku'az àràm wamono'ogaw rehe nehe. 24 Nerepuner kwaw Axir wanuwihaw ikàg 'ym wera'i ma'e heitykaw rehe. Ereàro ywyramawa Ezit wanemimur kàràm iko ne wà. Ereàro zauxiapekwer Ezit wanemimur kàràm iko ne wà no. 25 — Uzàmàtyry'ym heywy a'e. A'e ae umumaw tawhu heywy rehe har a'e wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nupytywà kwaw wamumaw mehe a'e, ere iko nezeupe. Erezawy iko. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e ae hemur kar xe neywy rehe har wàmàtyry'ym kar pà ihewe a'e, wamumaw kar pà ihewe a'e, i'i tuwihawete iko newe, i'i a'e tuwihaw Ezeki pe.

26 Na'e Eriaki a'e, Xemina a'e no, Zoa a'e no, uze'eg a'e tuwihaw pe a'e wà kury. — Eze'eg Aram izuapyapyr waze'eg rupi, ta'e urukwaw waze'eg ure xe. Eze'eg zo

ureze'eg rupi Emerew ze'eg rupi nehe. Ta'e teko pàrirogawaiha rehe har paw uzeapyaka waiko wà, i'i izupe wà.

27 Uwazar tuwihaw a'e na'iruz awa ze'eg wanupe kury. — Aipo xo penuwihawete pe zo heruwihawete umur kar uze'eg. Aipo xo peme zo umur kar uze'eg. Nan kwaw pa. Aze'eg iteko pàrirogaw aiha rehe wapyk ma'e wanupe no. U'u putar wepuxi kwer wà nehe. Ui'u putar uty pupe wà nehe no. Pe no, pezapo putar wazàwe nehe no, ta'e pema'uhez tetea'u putar nehe xe, i'i wanupe.

28 Nezewe rehe we a'e tuwihaw upu'àm teko wanupe uhapukaz pà Emerew ze'eg rupi kury. — Penukatu Axir wanuwihawete ikàg wera'u ma'e peme hemimume'u ràm nehe. Nezewe uze'eg a'e. 29 — Tuwe Ezeki nahemu'em kwaw peme nehe. Ta'e nupuner kwaw pepyro haw rehe a'e nehe xe. 30 Tuwe napemuzeruzar kar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe. Tupàn napepyro kwaw urewi nehe. Zauxiapekwer Axir ywy rehe har upyhyk tawhu peneko haw a'e wà nehe. 31 Pezekaiw zo Ezeki rehe nehe. Nezewe uze'eg Axir wanuwihawete iko peme kury. — Pehem tawhu wi kury, ihewe pezemono pà kury, i'i iko peme. Aze peruzar ize'eg nehe, pepuner uwà tykwer peko pe har i'u haw rehe nehe. Pe'u putar pema'ywa 'a kwer nehe no. Pei'u putar ytyzuzàmaw peywy rehe har rehe nehe no. 32 Tuwihawete peneraha putar amo ae ywy peywy zàwenugar pe nehe. Pezapo putar peneko àwàm a'e pe nehe. Heta uwà tyw a'e pe. Pezapo putar win nehe. Heta arozràn a'e pe. Pezapo putar typy'ak nehe no. Heta uri tyw a'e pe. Heta uri kawer no. Heta hàir no. Aze peruzar ize'eg nehe, napemàno kwaw nehe. Peikuwe putar nehe. Tuwe Ezeki nahemu'em kwaw peme nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pepyro putar a'e nehe, i'i mua'u iko peme. Pezeruzar zo ize'eg rehe nehe. 33 Aipo amo tupàn amo ae ywy wazar upyro wemiaihu Axir wanuwihawete wi a'e wà. Nan kwaw pa. 34 Ma'e pe hekon tupàn Amat izuapyapyr wazar kury. Ma'e pe hekon tupàn Arapaz izuapyapyr wazar kury. Xepawaim wazar nupyro kwaw wemiaihu wà. Ena wazar nupyro kwaw wemiaihu wà. Iwa wazar nupyro kwaw wemiaihu wà. Aipo Xamari wazar upyro Xamari pe har ihewi wà, hekàgaw wi wà. Nupyro kwaw wà. 35 Ni pitài tupàn upyro uiwy rehe har ihewi wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro putar Zeruzarez Axir wanuwihawete wi a'e nehe, peze ru'u peiko. Màràzàwe tuwe peze'eg peiko nezewe, i'i a'e tuwihaw teko wanupe.

36 Teko nuwazar kwaw ize'eg wà, ta'e Ezeki uzapo kar nezewe haw wanupe xe. Ni pitài ze'eg numume'u kwaw wà. 37 Na'e Eriaki Xemina Zoa a'e wà kury, umu'i ukamir puku uzemumikahy haw hexak kar pà a'e wà kury. Umume'u Axir wanuwihaw ze'eg awer oho tuwihawete Ezeki pe wà kury.

19

Tuwihawete Ezeki upuranu Izai rehe a'e

1 Wenu tuwihawete Ezeki wama'emume'u awer. Umu'i ukamir puku a'e no. Umunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr uzehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ràpuzuhu pe oho pà kury. 2 Uze'eg Eriaki wàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e pe kury. Uze'eg Xemina uze'eg imuapyk kar pe no. Uze'eg xaxeto tua'uhez wera'u ma'e wanupe no. — Peze'eg peho Izai Amoz ta'yr pe nehe, i'i wanupe. Umunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr a'e 'ar mehe wà no. 3 Nezewe uze'eg tuwihawete Izai pe. — Kutàri ma'erahy ipuraraw paw 'ar rehe zaiko. Amo uzepyk iko zanerehe. Zanemaranugar zane. Naxiawy kwaw kuzà imemyrxak etea'i ma'e zane. Ikàgaw nuhyk kwaw izupe. A'e rupi imemyr nuzexak kar kwaw. 4 Axir wanuwihawete umur kar zauxiapekwer wanuwihaw urewe a'e. Uze'eg zemueteahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wenu waze'eg zemueteahy haw nehe. Tuwe uzepyk uze'eg zemueteahy ma'e kwer wanehe nehe. Nezewe rehe we eze'eg Tupàn pe teko xe har wikuwe ma'e wanehe nehe, i'i Ezeki Izai pe.

5 Ezeki pe uma'ereko ma'e weraha ize'eg
Izai pe wà kury. 6 Umur kar Izai ko ze'eg
Ezeki pe. — Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e iko newe kury. — Tuwe Axir
nanemupytuhegatu kar kwaw wà nehe.
Nezewe i'i waiko wà. — Tupàn nupuner
kwaw pepyro haw rehe a'e, i'i Axir waiko
peme wà. Pezekaiw zo waze'eg rehe.
7 Tupàn wenu kar putar amo ma'e uzeapo
ma'e kwer imume'u awer Axir wanuwi-
haw pe nehe. Henu mehe uzewyr putar
weko haw pe uiwy pe nehe. Tupàn uzuka
kar putar tuwihawete a'e pe nehe, i'i Izai
izupe.

Axir ywy rehe har ipuruàmàtyry'ym wi wer Zeruzarez pe har wanehe

8 Axir wanuwihawete uhem Arahi wi
Irimina tawhu iàmàtyry'ym pà. A'e tuwi-
haw Ezeki pe uze'eg ma'e a'e, ukwaw uwi-
hawete hemiapo a'e. A'e rupi oho Ir-
imina pe izupe uze'eg pà. 9 Xirak Exio
wanuwihawete werur zauxiapekwer Ezit
ywy rehe har tetea'u wanereko Axir waku-
tyr wà kury. Axir ukwaw wanur àwàm
a'e wà. Umume'u uwihawete pe wà.
Henu mehe Axir wanuwihawete omono
kar amo pape Ezeki Zuta wanuwihawete
pe kury. 10 Nezewe i'i a'e pape. — Tupàn
nezar rehe erezeruzar iko ne. — Axir
wanuwihawete nupyhyk kwaw Zeruzarez
a'e nehe, i'i Tupàn newe. Hemu'em iko
newe. Ezeruzar zo hehe nehe. 11 Wyzài
ywy imumaw mehe, azapo iaiw ma'e a'e
ywy rehe har wanupe ihe. Aipo erek-
waw wanupe heremiapo kwer. Aipo
erepuner hepo wi nezepyro haw rehe
nehe. 12 Axir wanuwihawete heipy a'e
wà, weityk tawhu Kozà ywy rehe har paw
wà. Weityk tawhu Àrà ywy rehe har
paw wà no. Weityk tawhu Hezep ywy
rehe har paw wà no. Uzuka teko En
ywy rehe har Teraxa tawhu pe har wà
no. Wazar a'e wà, a'e tupàn a'ua'u a'e
wà, nupuner kwaw wapyro haw rehe a'e
wà. 13 Nema'enukwaw katu amo tawhu
wanuwihawete wanehe ne. Amat tawhu
pe har wanuwihawete. Arapaz tawhu
pe har wanuwihawete. Xepawaim tawhu
pe har wanuwihawete. Ena tawhu pe
har wanuwihawete. Iwa tawhu pe har
wanuwihawete. Ma'e pe wanekon a'e
tuwihawete kutàri wà, i'i izupe a'e, uze'eg
a'e pape rehe imuapyk pà a'e.

14 Pape herur har omono pape tuwi-
hawete Ezeki pe wà kury. Umugeta Ezeki.
Na'e oho Tupàn Hàpuzuhu pe kury. Omono
a'e pape a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e henataromo kury. 15 Uze'eg nezewe
izupe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Izaew wazar. Ereapyk in nerenaw rehe
Kerumin wa'aromo ne. Xo ne zo ereiko
Tupàn romo. Ereiko teko ywy nànànar
wazar romo. Erezapo ywak kwehe mehe.
Erezapo ywy no. 16 O Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e. Exak urewe uzeapo ma'e nehe.
Einu katu ma'e Xenakeriw hemimume'u
nehe. Uze'eg zemueteahy iko nerehe,
Tupàn. 17 Axir wanuwihaw umumaw teko
tetea'u wà. Umuaiw waiwy wà no. 18 Wapy
tupàn a'ua'u a'e ywy rehe har wà no. Nuiko
kwaw tupànete romo wà. Xo ma'e hagaw
paw romo ywyra iapo pyrer ita iapo pyrer
romo wanekon wà. Teko uzapo a'e tupàn
a'ua'u opo pupe wà. 19 Kutàri, Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e urezar, urepyro pe Axir
wanuwi nehe. Nezewe mehe teko ywy
nànànar ukwaw putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e romo nereko haw a'e wà nehe.
Tupànete romo ereiko, i'i Ezeki Tupàn pe.

Izai omono kar uze'eg tuwihawete pe

20 Na'e Izai omono kar amo ze'eg
tuwihawete Ezeki pe kury. 21 — Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew uwazar
putar neze'eg newe nehe kury, i'i izupe.
— Zeruzarez tawhu pe har upuka waiko
nerehe wà, Xenakeriw. Uze'eg ury-
wahyahy waiko nerehe wà. 22 Mo rehe
ereze'eg zemueteahy ne. Mo wi ereiko
wera'u. Mo rehe ereze'eg urywahyahy.
A'e ma'e paw erezapo ihewe. Aiko Tupàn
Izaew wazar uzemonokatu ma'e romo ihe.
23 Eremur kar neze'eg herur har ihewe
ne wà. — Heta tetea'u ywyramawa ihewe
wà. Apyhyk ywytyr aiha katu wera'u ma'e
Irimano ywy rehe har ihe wà. Amonohok
ywyra ywyràkàxigyw aiha wera'u ma'e
ihe wà no. Amonohok ywyra xipere
aiha wera'u ma'e ihe wà no. Ahem ka'a
muitea'u har pe ihe no, ere ihewe. 24 —
A'ywykàz ytyzuzàmaw ywy muitea'u har
rehe ihe. Ai'u a'e ytyzuzàmaw rehe ihe, ere
ihewe. — Zauxiapekwer heremiruze'eg

wapy umuxinig kar yrykaw Niru her ma'e wà, ere ihewe.

25 Kwehe mehe hema'enukwaw a'e ma'e rehe ihe. Ko 'ar rehe azapo kar iteko newe kury. Aipo erekwaw ko ma'e ne. Ereityk tawhu pàrirogaw hereko har eho iko ne wà, ywytyr tykwer iapo pyr romo erezapo a'e tawhu wanupe. Ihe amono nekàgaw newe a'e ma'e iapo kar pà newe. 26 A'e rupi a'e ywy rehe wiko ma'e na'ikàg kwaw a'e wà. Ukyze tuwe oho waiko wà. Imaranugar wà no. Nuzawy kwaw ka'api'i kaiwer rehe har wà. Nuzawy kwaw ka'akyr izu ma'e wà. Nuzawy kwaw ka'akyr tàpuz 'aromo hezuz ma'e wà. Ywytu ur kwarahy hemaw wi a'e ka'api'i imuxinig kar pà.

27 Ihe urukwaw katu ihe. Akwaw neremiapo kwer. Akwaw neho àwàm. Naneakatuwawahy kwaw herehe. Akwaw nereko haw. 28 Akwaw herehe neakatuwawahy 'ym awer. Akwaw amogwer wanuwi nezemuigo kar awer. Amono putar amo iapu'a ma'e nexi rupi nehe kury. Amono putar amo nemupytu'u kar àwàm nezuru pupe nehe. Urumuzewyr kar putar nerape kwer rupi ihe nehe kury, i'i Tupàn iko Xenakeriw pe, i'i Izai Ezeki pe.

29 Na'e uze'eg wi Izai tuwihawete Ezeki pe kury. — Uzeapo putar amo ma'e a'e nehe. A'e ma'e hexak mehe erekwaw putar amogwer uzeapo ma'e ràm wanur etea'i àwàm nehe. Ko kwarahy rehe nehe, kwezomo kwarahy rehe nehe no, pe'u putar xo hezuz e ma'e zo nehe, teko hemitym 'ygwer zo pe'u putar nehe. Mokoz kwarahy pawire pepuner arozràn itymaw rehe ipo'o haw rehe nehe. Pepuner uwà hà'yz itymaw rehe nehe no. Pepuner uwà tykwer win i'u haw rehe nehe no. 30 Zuta ywy rehe har umàno 'ym ma'e kwer nuzawy kwaw ka'a ywy rehe wapy imuixe katu har wà nehe. Nuzawy kwaw ma'e'a i'akatu ma'e wà nehe. 31 Ta'e heta we putar teko Zeruzarez pe wà nehe, ywytyr Xiàw rehe wà nehe no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipurapo kar wer a'e ma'e rehe a'e xe, i'i izupe.

32 Uze'eg wi Izai. — Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko Axir wanuwihawete rehe a'e kury. — Axir wanuwihawete nuixe kwaw 'aw tawhu pupe a'e nehe. Ni pitài u'yw nomomor kwaw ikutyr nehe. Ni pitài zauxiapekwer u'yw wi purumimaw hereko har uhem putar 'aw tawhu huwake wà nehe. Nuzapo kwaw pyropyrogaw tawhu izywyr ipupe uzeupir àwàm wà nehe. 33 Axir wanuwihawete uzewyr putar wape kwer rupi nehe, 'aw tawhu pupe wixe 'ym pà nehe. 34 Azekaiw katu putar 'aw tawhu rehe nehe. Apyro putar 'aw tawhu nehe. Ta'e namuze'eg kar kwaw teko herer ikatu ma'e rehe ihe wà nehe xe. Ta'e kwehe mehe azapokatu heze'eg heremiruze'eg Tawi pe ihe xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe kury, aze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn newe, i'i Izai Ezeki pe.

35 A'e 'ar mehe we pyhaw Tupàn reko haw pe har oho Axir waker haw pe kury. Uzuka 185 miw zauxiapekwer a'e pe wà. Iku'egwer pe wikuwe ma'e wexak umàno ma'e kwer wanetekwer tetea'u a'e pe wà. 36 Na'e Xenakeriw Axir wanuwihawete uhem oho a'e wi kury. Uzewyr Nin tawhu pe. Upyta a'e pe. 37 Amo 'ar mehe umuwete katu uzar tupàn Nihok her ma'e oho hàpuzuhu pe. Heta mokoz ta'yr izupe a'e wà. Anaramerek ta'yr ipy her romo a'e. Xarezer inugwer ta'yr her romo a'e. A'e ta'yr uzuka u oho a'e pe wà, utakihe pupe wà. A'e re uzàn Ararat ywy rehe wà. Amo ae ta'yr Ezar-Anom her ma'e wiko tuwihawete romo u hekuzaromo.

20

Tupàn umukatu tuwihawete Ezeki

1 A'e kwarahy rehe ima'eahy tuwihawete Ezeki. Umàno tària'i. Tupàn ze'eg imume'u har Izai Amoz ta'yr oho hexak pà kury. — Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e newe, i'i izupe. — Emuàgà'ym nema'e paw nehe. Ta'e nanekatu kwaw nehe. Ezemuàgà'ym nemàno àwàm rehe nehe, i'i iko newe, i'i Izai izupe.

2 Na'e uwak Ezeki pàrirogaw kutyr ume'e pà. Uze'eg Tupàn pe.

3 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Tuweharupi aiko neremiruze'eg romo ihe. Ama'ereko katu tuwe newe hepytu'u 'ym pà. Tuweharupi azapo neremiapo putar haw iteko, i'i izupe. Na'e uzai'oahy kury.

4 Izai uhem ipupyaikaw pyrer tuwihawete heko haw wi. Tàpuzuhu myter pe oho mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg izupe.

5 — Ezewyr Ezeki pe kury. Eze'eg nezewe heremiaihu wanuwihaw pe nehe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e neipy Tawi izar ihe, Aenu ihewe neze'eg mehe kwez ihe. Aexak nerehay kwer no. Urumukatu putar nehe. Na'iruz 'ar pawire ereho putar heràpuzuhu pe nehe. 6 Amono putar amo 15 kwarahy newe. Xo 15 kwarahy pawire zo eremàno putar nehe. Amono kar putar Axir wanuwihawete 'aw tawhu Zeruzarez wi ihe nehe. Apyro putar 'aw tawhu izuwi nehe, ta'e namuze'eg zemueteahy kar kwaw teko herer ikatu ma'e rehe ihe wà nehe xe, ta'e azapokatu heze'eg heremiruze'eg Tawi pe kwehe mehe ihe xe, ere Ezeki pe nehe, i'i Tupàn Izai pe.

7 Na'e uze'eg Izai kury. — Pemu'imu'i ma'e'a kwer pi her ma'e imuapu'a pyr romo iapo pà nehe. Pemono tuwihawete iperew rehe nehe. A'e re ikatu putar nehe.

8 Upuranu Ezeki hehe. — Ma'e uzeapo putar hemukatu àwàm hexak kar pà ihewe nehe, ta'e na'iruz 'ar pawire heho wer tàpuzuhu pe ihe xe, i'i izupe.

9 Uwazar Izai ize'eg izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar putar amo ma'e newe nehe, uze'eg awer rupi katete wemiapo ràm hexak kar pà newe nehe. Ma'enugar ma'e ereputar. Aze ru'u, pyropyrogaw i'àg oho putar kwerupi na'arewahy nehe, aze ru'u, ur putar ko rupi nehe. Ma'enugar ityryk àwàm ereputar nehe, i'i izupe.

10 Uwazar Ezeki ize'eg izupe. — Kwarahy ihemaw kutyr i'àg imunyryk àwàm nazawaiw kwaw Tupàn pe. Tuweharupi oho ikutyr a'e. Aputar i'àg kwarahy heixe haw kutyr izewyr àwàm. Nezewe mehe akwaw putar Tupàn ikàgaw nehe, i'i izupe.

11 Na'e Izai uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury. Tupàn umuzewyr kar pyropyrogaw i'àg kwarahy heixe haw kutyr kury. Kwehe mehe tuwihawete Akaz uzapo a'e pyropyrogaw.

Mawiron wanuwihawete omono kar uze'eg heraha har Ezeki pe wà

12 A'e kwarahy rehe Meronak-Màràn à Mawiron pe har wanuwihawete a'e, Màràn à ta'yr a'e, ukwaw tuwihawete Ezeki ima'eahy awer a'e. A'e rupi omono kar amo pape izupe. Omono e amo ma'e izupe imurywete kar haw romo no. 13 Umuixe katu kar Ezeki ize'eg herur har wamuwà wà. Wexak kar wemetarer paw wanupe. Itaxig parat, itazu or no, taz zàwenugar no, kàpuhàg no, takihepuku no, purukutukaw no, ywyramawa no. Wexak kar ma'e uma'e imonokatu haw pe har wanupe upaw rupi katete a'e. 14 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Izai uze'eg oho izupe. Upuranu hehe. — Ma'e wi ko awa wanur wà. Ma'in newe wà, i'i izupe. Uwazar Ezeki ize'eg izupe. — Ur amo ywy xe wi muitea'u har wi wà. Ur Mawiron ywy wi wà, i'i izupe.

15 Upuranu wi Izai hehe. — Ma'e wexak neràpuzuhu pupe wà, i'i izupe. — Wexak ma'e upaw rupi katete wà. Aexak kar hema'e imonokatu haw pe har wanupe upaw rupi katete ihe, i'i tuwihawete Izai pe.

16 Uze'eg wi Izai tuwihawete pe kury. 17 — Amo 'ar mehe zauxiapekwer weraha putar a'e ma'e paw Mawiron pe a'e wà nehe. Neipy omono'og a'e ma'e a'e temetarer paw wà. Eremonokatu neràpuzuhu pupe. Nupyta kwaw ni pitài nema'e xe nehe. Weraha putar upaw rupi katete wà nehe. 18 Upyhyk putar amo nera'yr waneraha pà wà nehe no. Uzapo putar nera'yr hapi'a 'ym ma'e romo wà nehe. A'e re uma'ereko putar Mawiron wanuwihawete ràpuzuhu pupe wà nehe, i'i Izai tuwihawete pe.

19 — Herekuwe mehe we heremiaihu wiko putar katu haw rehe zeàmàtyry'ym pà wà nehe. Xo hemàno re uzeapo putar agwer iaiw ma'e nehe, i'i Ezeki uzeupe. A'e rupi uze'eg Ezeki nezewe Izai pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ihewe neremimur kwer ikatuahy a'e, i'i izupe.

Amogwer Ezeki hemiapo kwer

20 Amo umuapyk amogwer tuwihawete Ezeki hemiapo kwer a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Umume'u hemiapo ikyze 'ym

mehe arer. Umume'u hemiapo kwer ytyzuzàmaw no. Uzapo amo pe ywy wy pe har 'y heraha haw tawhu wy pe har no. A'e ma'e paw amo umuapyk a'e pape rehe. 21 Umàno Ezeki. Ta'yr Manaxe wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

21

Manaxe wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Wereko Manaxe 12 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 55 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Ezima ihy her romo a'e. 2 Uzapo Manaxe ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Kwehe Izaew upyro a'e ywy a'e ywy rehe har wanuwi uhàuhàz mehe wà. A'e ywy rehe har uzapo iaiw ma'e tuweharupi tupàn a'ua'u wamuwete mehe wà. Manaxe uzapo kar agwer ma'e Izaew wanupe kury. 3 Uzapo wi tupàn a'ua'u wamuwete haw. Manaxe tu Ezeki her ma'e weityk a'e wamuwete haw a'e 'ym mehe a'e. Manaxe uzapo kar wi. Uzapo wi Ma'aw imuwete haw. Umupu'àm wi ywyra tupàn a'ua'u hagaw paw no, Izaew wanuwihawete Akaw her ma'e hemiapo kwer zàwegatete no. Manaxe umuwete katu zahytata a'e no. 4 Uzapo tupàn a'ua'u wamuwete haw Tupàn Hàpuzuhu pupe no. A'e 'ym mehe Tupàn umume'u ko ma'e teko Izaew wanupe. — Hemuwete katu 'àg tàpuzuhu pupe nehe. Manaxe umuwete kar tupàn a'ua'u tàpuzuhu pupe a'e wà kury. 5 Tupàn Hàpuzuhu huwakea'i katu pe uzapo Manaxe ma'ea'yr hapy haw zahytata wamuwete haw romo wà. 6 Uzuka wa'yr tata pupe hapy pà tupàn a'ua'u wanenataromo wamuwete katu pà no. Umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm oho iko. Umume'u ma'e ikwaw pyr 'ym oho iko no. Uzapo purumupytuhegatu kar haw paze ài no. Upuranu umàno ma'e kwer pe uze'eg ma'e wanehe no. Upuranu tekwe ikatu 'ym ma'e pe uze'eg ma'e wanehe no. Uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Na'ikatu kwaw hemiapo kwer Tupàn pe. A'e rupi wikwahy Tupàn kury. 7 Umupu'àm Manaxe ywyra aiha ma'e Tupàn Hàpuzuhu pupe. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Tawi pe a'e, ta'yr Xàrumàw pe a'e no. — Ame'eg Izaew ta'yr wazuapyapyr waiwy ihe. Aexaexak 'àg tàpuzuhu Zeruzarez pe har ihe. Teko hemuwete katu putar xe awyzeharupi a'e wà nehe. 8 Aze teko Izaew izuapyapyr weruzar heze'eg paw wà nehe, aze uzapo ma'e paw heze'eg wanupe Moizez hemimono kwer wà nehe, a'e mehe namuhem kar kwaw ko ywy wi amo ae teko wanupe ihe wà nehe. Ta'e amono ko ywy waipy wanupe kwehe mehe ihe xe, i'i Tupàn Tawi pe Xàrumàw pe kwehe mehe. 9 Zuta izuapyapyr nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà. Manaxe uzapo kar iaiw ma'e tetea'u wanupe. Wanemiapo kwer iaiw wera'u a'e ywy rehe arer kwehe arer Tupàn hemityk kwer wanemiapo kwer wanuwi wà. Kwehe mehe Tupàn weityk kar a'e teko Izaew wanupe. A'e rupi Izaew upyro waiwy oho waiko wanuwi wà kury.

10 Tupàn umuze'eg kar uze'eg imume'u har teko wanupe kury.

11 — Zuta wanuwihawete Manaxe uzapo iaiw ma'e oho iko a'e. Hemiapo kwer iaiw wera'u Amohe wanemiapo kwer wanuwi wà. Uzapo tupàn a'ua'u wà, a'e rupi uzapo kar ikatu 'ym ma'e Zuta wanupe. 12 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ihe, amu'ar putar iaiw pàwàm uhua'u ma'e imuwà Zeruzarez rehe Zuta rehe ihe nehe. Imume'u haw henu mehe teko ipytuhegatu putar wà nehe. 13 Azepyk putar Zeruzarez rehe nehe. Kwehe mehe azepyk tawhu Xamari rehe. Azepyk Izaew wanuwihawete Akaw rehe no. Azepyk Akaw izuapyapyr wanehe no. Nezewegatete azepyk putar Zuta ywy rehe har wanehe ihe nehe. Amuhem kar putar teko paw Zeruzarez wi ihe wà nehe. Nuzawy kwaw kawaw imukatu pyrer imuwak pyrer nehe. 14 Apuir putar teko umàno 'ym ma'e kwer ihe wà nehe. Amono putar a'e teko wàmàtyry'ymar wanupe ihe wà nehe. Wàmàtyry'ymar upyhyk putar a'e teko a'e wà nehe. Imunar putar wama'e paw wanehe waiwy rehe har paw wanehe wà nehe no. 15 Azapo putar a'e ma'e heremiaihu wanupe ihe nehe, ta'e uzapo ma'e heremimutar 'ym a'e wà xe. Wanemiapo kwer iro ihewe. Hemuikwahy

kar wà. Waipy Ezit ywy wi wahemaw henataromo te kutàri hemuikwahy kar wà waiko tuweharupi wà, i'i Tupàn teko wanupe.

16 Manaxe uzuka teko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar tetea'u a'e wà. Pe Zeruzarez myter pe har tynehem wanuwykwer pupe. Uwyryk wanuwy kwer pe rupi. Umuwete kar tupàn a'ua'u teko wanupe wà no. Uzawy tuwe Tupàn rape a'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

17 Amo umume'u amogwer Manaxe hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. Umume'u hemiapo kwer iaiw ma'e paw no. 18 Umàno Manaxe. Utym hetekwer hàpuzuhu huwake ma'etymaw Uza her ma'e pe. Ta'yr Amon wiko tuwihawete romo hekuzaromo kury.

Amon wiko Zuta wanuwihawete romo

19 Wereko Amon 22 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw mokoz kwarahy tuwihawete romo wiko pà Zeruzarez pe. Mezuremet ihy her romo a'e. Aruz tazyr romo hekon. Tawhu Zomata her ma'e pe har romo hekon.

20 Amon nuzawy kwaw u Manaxe a'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 21 Uzapo ma'e u hemiapo kwer zàwenugar. Umuwete tupàn a'ua'u u hemimuwete kwer wà, wanemiruze'eg romo wiko pà wà. 22 Nezewe Amon utyryk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wipy wazar wi. Nuweruzar kwaw ize'eg.

23 Amo 'ar mehe amogwer tuwihaw Amon rehe we har umume'u izuka àwàm uzeupeupe wà kury. Na'e uzuka oho hàpuzuhu pupe wà. 24 Teko Zuta ywy rehe har a'e wà kury, uzuka Amon izuka arer paw a'e wà kury. Umuigo kar ta'yr Zuzi hekuzaromo tuwihawete romo wà kury.

25 Amo umume'u amogwer Amon hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe. 26 Utym Amon hetekwer itymaw pupe wà, ma'etymaw Uza her ma'e pe wà. Ta'yr Zuzi wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

22

Zuzi wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Wereko Zuzi 8 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 31 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Zeni ihy her romo a'e. Anai tazyr romo hekon. Mokat tawhu parer romo hekon. 2 Zuzi hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Nuzawy kwaw wipy tuwihawete Tawi a'e. Nuhem kwaw Tupàn rape wi, ni ko rupi, ni kwe rupi.

Iwki wexak pape Tupàn ze'eg hereko har tàpuzuhu pupe

3 Tuwihawete romo wiko mehe 18 haw kwarahy rehe wenoz uze'eg imuapykar uzeupe kury. Xàpà her romo a'e. Azari ta'yr romo Mexurà hemimino romo hekon. Omono kar Zuzi Xàpà Tupàn Hàpuzuhu pe kury.

4 — Eze'eg eho xaxeto wanuwihawete Iwki her ma'e pe kury. — Epapar temetarer xaxeto tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wanemimono'og kwer nehe. Ta'e teko werur wemetarer kury a'e pe hezar pà wà xe. 5 Tuwe omono a'e temetarer awa tàpuzuhu iapo katu har wanuwihaw wanupe nehe. A'e tuwihaw a'e wà nehe, tuwe omono temetarer 6 ywyra pinar wanupe wà nehe, tàpuz iapo har wanupe wà nehe no, ita ima'ema'e har wanupe wà nehe no. Ta'e uma'ereko waiko tàpuzuhu iapo katu pà wà xe. 7 Awa tàpuzuhu iapo katu har ikatu a'e wà. Nuiko kwaw ma'e rehe imunar ma'e romo wà. A'e rupi ezeruzar wanehe nehe. — Ma'e peme'eg kar a'e temetarer rupi, peze zo wanupe nehe, ere Iwki pe nehe, i'i Zuzi Xàpà pe.

8 Umume'u Xàpà tuwihawete ze'eg awer oho Iwki pe. Iwki umume'u amo ma'e Xàpà pe. — Aexak pape Tupàn ze'eg kwehe arer hereko har xe tàpuzuhu pupe ihe, i'i izupe. A'e rupi omono a'e pape Xàpà pe. Umugeta Xàpà a'e pape uzeupe. 9 A'e re uze'eg Xàpà oho tuwihawete pe. — Newe uma'ereko ma'e upyhyk temetarer tàpuzuhu pe imono'og pyrer a'e wà. Omono tàpuzuhu pe imono'og pyrer a'e wà. Omono tàpuzuhu iapo katu har wanupe wà, i'i izupe.

10 Umume'u amo ma'e tuwihawete pe
no. — Areko amo pape xe hepo pe ihe.
Iwki umur ko pape ihewe, i'i izupe. Na'e
umugeta a'e pape tuwihawete pe kury.
11 A'e Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer
henu mehe umu'i tuwihawete ukamir-
puku, ta'e uzemumikahy tuwe a'e xe.
12 Na'e omono'og amo tuwihaw uzeupe wa-
nenoz pà wà kury. Xaxeto Iwki, Àikà Xàpà
ta'yr, Amor Mikai ta'yr, Xàpà tuwihawete
ze'eg imuapyk kar, Azai tuwihawete pe
uma'ereko ma'e. Ur ipyr paw rupi wà.
Nezewe uze'eg wanupe.

13 — Pepuranu peho Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e rehe herekuzaromo Zuta
wanekuzaromo nehe. Peze'eg izupe ko
pape rehe nehe. — Ma'e uruzapo putar
nehe, peze izupe nehe. Tupàn wikwahy
zanerehe, ta'e zaneipy nuweruzar kwaw
ze'eg ko pape rehe imuapyk pyrer a'e wà
xe.

14 Na'e a'e awa uhem oho a'e wi wà. Iwki,
Àikà, Amanom, Xàpà, Azai. Uze'eg oho amo
Tupàn ze'eg imume'u har kuzà Una her
ma'e pe wà. Wiko Zeruzarez pehegwer
ipyahu ma'e rehe. Imen a'e, Xarum her
romo a'e. Xiwa ta'yr romo Ara hemimino
romo hekon. Uzekaiw imen xaxeto
wakamir rehe a'e. A'e awa umume'u ma'e
uzeapo ma'e kwer oho Una pe wà. 15 —
Pezewyr tuwihawete pe ko ma'e imume'u
pà izupe nehe, i'i wanupe. 16 — Nezewe
i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew
wazar newe kury. — Ihe azepyk putar
Zeruzarez tawhu rehe ihe nehe, teko ipupe
har paw wanehe nehe no. Ta'e nezewe
i'i a'e pape tuwihawete hemimugeta kwer
a'e xe. 17 Teko upuir ihewi a'e wà. Uzuka
ma'ea'yr amo ae tupàn wanenataromo
wà. A'e rupi hemuikwahy kar wemiapo
kwer paw rehe wà. Hekwahy haw
tata zàwenugar umunyk wà. Aikwahy
Zeruzarez pe har wanehe. Nuwew kwaw
a'e tata. 18 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Izaew wazar amume'u putar ko
ma'e ihe nehe kury, tuwihawete rehe
heze'eg pà ihe nehe kury. — Erenu heze'eg
a'e pape rehe imuapyk pyrer ne. 19 A'e
rupi erezemumikahy neremiapo kwer wi.
Erezemumew herenataromo uma'ereko
e ma'e àì. Eremu'i nekamir nezai'o
pà heze'eg henu mehe. Ta'e amume'u
Zeruzarez rehe teko wanehe hezepyk
àwàm ihe xe. Azapo putar Zeruzarez amo
ma'e hexakaw iro ma'e romo nehe. Aze
teko ipurumume'u wer uze'egaiw amo
rehe wà nehe, umume'u putar 'aw tawhu
her wà nehe. Ihe Aenu ihewe neze'eg
mehe. 20 A'e rupi xo nemàno re zo azepyk
putar Zeruzarez rehe ihe nehe. Erepuner
nemàno haw rehe katu haw rehe nehe, i'i
Tupàn newe, i'i Una a'e awa wanupe. Na'e
umume'u a'e awa a'e ze'eg oho tuwihawete
pe wà kury.

23

Zuzi uzapokatu uze'eg Tupàn rehe we

1 Na'e tuwihawete Zuzi omono'og
Zuta wanuwihaw paw Zeruzarez pe har
wanuwihaw paw uzeupe wanenoz pà wà
kury. 2 A'e paw oho Tupàn Hàpuzuhu pe
wà. Xaxeto oho wanupi wà no. Tupàn ze'eg
imume'u har oho wanupi wà no. Teko paw
oho wanupi wà no. Ikàg ma'e hemetarer
katu ma'e oho wà. Hemetarer 'ym ma'e
oho wà no. Na'e tuwihawete umugeta
a'e Tupàn ze'eg pape rehe har tàpuzuhu pe
hexak pyrer paw wanupe kury. 3 Upu'àm
izita tuwihawete wapu'àmaw huwake.
Uzapokatu uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e rehe we kury. — Ureruzar
putar neze'eg tuweharupi ure nehe.
Oromonokatu putar neremiapo putar
haw nehe no. Ureruzar katu putar
urepy'a nànàn nehe. Urerekwe nànàn
ureruzar putar neze'eg nehe. Aze neze'eg
uzapo kar ma'e urewe, uruzapo putar
a'e ma'e paw ure nehe, i'i tuwihawete
Tupàn pe teko wanekuzaromo. Na'e teko
paw umume'u katu a'e ma'e paw iapo
àwàm wà. 4 Na'e uze'eg Zuzi Iwki xaxeto
wanuwihawete pe, xaxeto ipytywà har
wanupe no, zauxiapekwer tàpuzuhu rehe
uzekaiw ma'e tàpuzuhu ukenaw rehe upyta
ma'e wanupe no. — Penuhem tupàn Ma'aw
imuwete haw paw tàpuzuhu wi nehe,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ràpuzuhu
wi nehe. Penuhem ywyra pukua'u tupàn
a'ua'u imuwete haw xe wi nehe no.
Penuhem zahytata imuwete haw xe wi
nehe no, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà.

Weraha muite tawhu wi kaiwer pe wà. A'e pe tuwihawete umunyk tata a'e ma'e hapy pà upaw rupi. Ywyàpyznaw Xenorom her ma'e rehe wapy a'e ma'e. Na'e weraha kar tàtàpyzgwer Metew tawhu pe. 5 Omono kar tupàn a'ua'u waxaxeto a'e wi wà. A'e 'ym mehe amo ae Zuta wanuwihawete umuigo kar amo awa xaxeto romo tupàn a'ua'u wanenataromo wà. Uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo wà. Tawhu Zuta ywy rehe har nànàn heta tupàn a'ua'u wamuwete haw wà. Taw Zeruzarez huwake har nànàn heta tetea'u wà no. Tuwihawete Zuzi omono kar a'e xaxeto paw a'e tawhu wanuwi wà. Zuzi omono kar amo waxaxeto a'e wi wà no. Tupàn Ma'aw xaxeto wà, kwarahy xaxeto wà no, zahy xaxeto wà no, zahytata xaxeto wà no, zahytata uhu ma'e xaxeto wà no. 6 Wenuhem ywyra pukua'u tupàn ua'u hagapaw romo iapo pyrer Tupàn Hàpuzuhu wi no. Weraha muite tawhu wi ywyàpyznaw Xenorom pe. Wapy tata pupe. Umuzeapo kar tàtàpyzgwer romo. Na'e uhàuhàz tàtàpyzgwer tywypaw rehe teko hemetarer 'ym ma'e wanetekwer watym awer rehe. 7 Weityk awa wyzài tupàn a'ua'u wanenataromo kuzà wanehe we ma'e iapo har waker haw oho. Tupàn Hàpuzuhu pupe uker wà. Amo kuzà oho a'e ipupyaikaw pe kamir iapo pà hopoz iapo pà wà. Xaxeto umunehew a'e ma'e ywyra pukua'u henataromo ma'ea'yr izuka mehe wà. 8 Tuwihawete Zuzi weraha xaxeto paw Zeruzarez pe wà kury. Tawhu Zuta ywy rehe har wanehe arer wà, a'e ywy nànàn arer wà no. Uzypyrog Zema pe Merexewa pe oho pà. Omono'ono'og xaxeto paw wà. Umuaiw tupàn a'ua'u wanenataromo ma'ea'yr hapy haw paw wà. Ta'e a'e xaxeto uzuka ma'ea'yr a'e wazuka haw rehe tupàn a'ua'u wanupe wà xe. Weityk tuwihawete tekwe ikatu 'ym ma'e ywyxiguhu rehe har wamuwete haw paw no. A'e 'ym mehe Zuzue a'e, tawhu pe har wanuwihaw a'e, uzapo a'e ma'ea'yr hapy haw pàrirogaw ukenaw huwake a'e. Aze amo wixe tawhu pupe, a'e ukenaw iawyze har rehe hin. Tuwihawete Zuzi weityk a'e ma'ea'yr hapy haw kury. 9 — Napepuner kwaw ma'ea'yr wazuka haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ràpuzuhu pupe pe wà nehe kury, i'i tuwihawete a'e xaxeto wanupe kury. — Pepuner typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym i'u haw rehe amogwer xaxeto wanehe we nehe, i'i wanupe.

10 Tuwihawete Zuzi umuaiw tupàn a'ua'u wamuwete haw Inom ywyàpyznaw rehe har Topet her ma'e a'e no. A'e re ni amo nupuner kwaw wa'yr izuka haw rehe tupàn Morok her ma'e imuawyze kar pà wà kury. Nupuner kwaw wazyr izuka haw rehe wà no. 11 A'e 'ym mehe Zuta wanuwihawete omonokatu amo kawaru kwarahy imuwete haw rehe wà. Omonokatu ywyramawa wà no. Tuwihawete Zuzi upyro a'e kawaru a'e ywyramawa teko wanuwi xaxeto wanuwi wà no. Xaxeto omonokatu a'e ywyramawa Tupàn Hàpuzuhu huwakea'i katu pe wà, ukenaw huwake wà, Nàtàmerek ker haw huwake wà. Nàtàmerek wiko tuwihaw ikàg ma'e tuwihawete rehe we a'e. Tuwihawete Zuzi wenuhem a'e ma'e a'e wi wà. 12 A'e 'ym mehe Zuta wanuwihawete uzapo tupàn a'ua'u wamuwete haw tàpuzuhu 'aromo har imuàtà pyrer rehe wà no, tuwihawete Akaz heko haw 'aromo wà. Weityk Zuzi a'e ma'ea'yr hapy haw wà no. Tuwihawete Manaxe uzapo mokoz ma'ea'yr hapy haw Tupàn Hàpuzuhu huwakea'i katu pe a'e, wikuwe mehe a'e. Zuzi weityk a'e ma'e a'e wà no. Uzaikaikaw ywyàpyznaw Xenorom her ma'e pe heityk pà. 13 Umuaiw Zuzi amo ma'ea'yr hapy haw no. Tuwihawete Xàrumàw uzapo a'e ma'ea'yr hapy haw wikuwe mehe. Zeruzarez huwake kwarahy hemaw kutyr hin. Ywytyr uri tyw her ma'e huwake kwarahy hemaw awyze har kutyr har kutyr hin. Teko umuwete Atarot tupàn kuzà Xitom pe har wazar iaiw ma'e a'e pe a'e wà. Umuwete Kemoz Moaw wazar a'e pe wà no. Umuwete Morok Amon wazar iro ma'e a'e pe wà no. Umuaiw Zuzi wamuwete haw. 14 Ukauka Zuzi ita aiha ma'e tupàn a'ua'u hagapaw a'e wà. Weityk ywyra iaiha ma'e tupàn a'ua'u hagapaw a'e wà no. Upyhyk teko wàkàgwer tetea'u kury. Upyupyk a'e ma'e wapyta awer a'e kagwer pupe a'e.

15 Kwehe mehe, a'e 'ym mehe, tuwihawete Zeromoàw Nemat ta'yr uzapo amo

tupàn a'ua'u wamuwete haw Metew tawhu pe. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko wanupe a'e pe. Umuaiw Zuzi a'e tupàn a'ua'u wamuwete haw. Weityk ma'ea'yr hapy haw. Ukauka ita hehe arer ipegegwer romo. Umu'imu'i a'e ita pehegwer ywy ku'i kwer romo iapo pà. Wapy ywyra aiha ma'e tata pupe no. 16 Na'e Zuzi uzareko kury. Wexak amo teko wanetekwer watym awer ywytyr rehe. — Pepyro wakàgwer a'e wi nehe, i'i zauxiapekwer wanupe. Weruzar ize'eg, wakàgwer herur pà izupe. Na'e tuwihawete Zuzi wapy a'e kagwer paw a'e ma'ea'yr hapy haw rehe. A'e ma'e iapo mehe umuaiw a'e ma'ea'yr hapy haw. Na'ikatu kwaw ma'ea'yr hapy haw romo kury, i'i teko wà. Amo Tupàn ze'eg imume'u har umume'u a'e ma'e izeapo ma'e ràm a'e, kwehe mehe a'e, Zeromoàw a'e pe heko mehe mynykawhu pe heko mehe a'e. Uzareko wi tuwihawete Zuzi kury. Wexak Tupàn ze'eg imume'u har a'e ma'e imume'u arer hetekwer itym awer a'e pe kury. 17 Upuranu tuwihawete teko wanehe. — Mo hetekwer itym awer 'aw a'e, i'i wanupe. Teko Metew pe har uwazar ize'eg izupe wà. — Tupàn ze'eg imume'u har Zuta ywy wi uhem ma'e kwer hetekwer itym awer a'e. Umume'u 'àg ma'ea'yr hapy haw pe uzeapo ma'e ràm a'e. Ne eremumaw a'e ma'e iapo haw kwez kury, hemimume'u kwer kwez kury, i'i izupe wà.

18 — Tuwe nezewe nehe. Penuhem zo ikagwer nehe, i'i wanupe. Nezewe ikagwer upyta a'e pe Tupàn ze'eg imume'u har Xamari wi ur ma'e kwer kagwer rehe we.

19 Oho Zuzi tawhu Izaew ywy rehe har nànàn. Weityk tupàn a'ua'u wamuwete haw upaw rupi. Izaew wanuwihawete uzapo a'e ma'e a'e 'ym mehe a'e wà. Pema'enukwaw ma'ea'yr hapy haw Metew pe har pe hemiapo kwer rehe. Uzapo nezewegatete haw amogwer ma'ea'yr hapy haw nànàn no. 20 A'e 'ym mehe xaxeto uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanupe. Na'e Zuzi uzuka a'e xaxeto a'e ma'ea'yr hapy haw rehe pitàitàigatu wà kury. Umunyk tata teko kagwer rehe a'e ma'ea'yr hapy haw nànàn no. A'e re uzewyr Zeruzarez pe kury.

Pakuwa mynykawhu

21 — Pezapo mynykawhu zaneipy Ezit wi wahem awer rehe pema'enukwaw pà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe. Ta'e nezewe a'e Tupàn ze'eg kwehe arer uzapo kar zanewe a'e xe. 22 Kwehe mehe a'e pureruze'egar wiko Izaew izuapyapyr wanuwihaw wà. A'e 'ar henataromo uzapo agwer mynykaw wà. Mynykawhu Zuzi hemiapo kwer uhua'u wera'u amogwer Izaew wanuwihawete Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer wanuwi upaw rupi katete a'e. 23 Zuzi Zuta wanuwihawete romo wiko mehe 18 haw kwarahy rehe uzapo a'e mynykawhu zaneipy Ezit wi wahem awer her ma'e wà. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e mynykawhu iapo mehe wà, Zeruzarez pe wà.

Amo Zuzi hemiapo kwer no

24 Tuwihawete Zuzi ipureruzar wer Tupàn ze'eg a'e pape Iwki xaxeto wanuwihawete tàpuzuhu pe hemixak kwer rehe har rehe a'e. A'e rupi umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e pe uze'eg ma'e paw Zeruzarez wi a'e wà. Umuhem kar Zuta ywy nànàn no. Omono kar ma'e uzeapo ma'e ràm ikwaw pyr 'ym imume'u har a'e wi wà no. Weityk kar tupàn a'ua'u teko wanàpuz me har paw wà, tupàn a'ua'u hagapaw wà no. Wyzài tupàn a'ua'u wamuwete haw umuhem kar a'e wi. 25 A'e 'ym mehe naheta kwaw amo tuwihawete izàwenugar wà. Weruze'egatu tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upy'a pupe, uma'enukwaw pupe no, ukàgaw pupe no. Weruzar Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer paw oho iko. Imàno re nuzexak kar pixik kwaw amo tuwihawete Zuzi izàwenugar wà no.

26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy we Zuta wanehe, ta'e tuwihawete Manaxe hemiapo kwer a'e 'ar 'ym mehe arer iaiw tuwe a'e wà xe. Nupytu'u kwaw ikwahy haw izuwi a'e rihi. 27 Na'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Azapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe kwehe mehe ihe. Azapo kar putar ikatu 'ym ma'e Zuta wanupe nezewegatete nehe no. Amuhem kar putar Zuta izuapyapyr

herenatar wi ihe wà nehe. Apuir putar Zeruzarez wi. Kwehe mehe aexaexak a'e tawhu ihe. Apuir putar heràpuzuhu wi ihe nehe no. — Hemuwete katu a'e pe nehe, a'e teko wanupe. Atyryk putar izuwi ihe nehe kury, i'i Tupàn uzeupe.

Zuzi hemiapo kwer

28 Amo umuapyk tuwihawete Zuzi hemiapo kwer paw a'e pape Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer her ma'e rehe nehe. 29 Zuzi tuwihawete romo heko mehe Parao Nek Ezit ywy rehe har wanuwihaw weraha zauxiapekwer tetea'u Ewparat yrykaw pe Axir wanuwihawete ipytywà pà. Uhem tuwihawete Zuzi tuwihawete Nek iàmàtyry'ym pà Mezin pe. Zauxiapekwer wazeàmàtyry'ym mehe we amo uzuka tuwihawete Zuzi a'e wà. 30 Amogwer tuwihaw Zuzi rehe we arer omono hetekwer ywyramawa pupe wà, Zeruzarez pe heruzewyr pà wà. Utym hetekwer utym àwàm pupe wà. Teko Zuta ywy rehe har wexaexak Zoakaz Zuzi ta'yr wà kury. Uzakook uri kawer hehe tuwihawete romo imuigo kar pà tu hekuzaromo wà.

Zoakaz wiko Zuta wanuwihawete romo

31 Zoakaz wereko 23 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw na'iruz zahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Amutaw ihy her romo a'e. Zeremi tazyr romo hekon. Irimina tawhu parer romo hekon. 32 Nuzawy kwaw Zoakaz wipy wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 33 Tuwihawete Nek upyhyk kar Zoakaz zauxiapekwer wanupe Himina tawhu pe heko mehe. Hamat ywy rehe tuz. Upyhyk wà. A'e rupi upytu'u tuwihawete romo wiko re kury. Tuwihawete Nek wenoz temetarer tetea'u Zuta wanupe kury. Itaxig parat 3.400 kir. Itazu or 34 kir no. 34 Parao Nek umuigo kar Eriaki Zuzi ta'yr Zuta wanuwihawete romo a'e kury, tu Zuzi hekuzaromo a'e kury. Omono amo ae her izupe kury. — Zeoaki, i'i izupe kury. Tuwihawete Nek weraha Zoakaz Ezit ywy pe. Umàno Zoakaz a'e pe.

Zeoaki wiko Zuta wanuwihawete romo

35 Wenoz tuwihawete Zeoaki temetarer teko wanupe. Aze amo hemetarer katu a'e, wenoz temetarer tetea'u izupe. Aze amo wereko xo màràn temetarer zo a'e, xo temetarer pixika'i ma'e wenoz izupe. Ezit wanuwihawete wenoz temetarer tetea'u Zeoaki pe. A'e rupi Zeoaki wenoz temetarer tetea'u teko wanupe. Omono'ono'og itaxig itazu inuromo izupe imono pà.

36 Wereko Zeoaki 25 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 11 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete wiko pà. Zemina ihy her romo a'e. Penai tazyr romo hekon. Huma tawhu parer romo hekon. 37 Nuzawy kwaw Zeoaki wàmuzgwer wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

24

1 Zeoaki tuwihawete romo heko mehe Mawiron wanuwihawete Namukononozor her ma'e ur Zuta ywy rehe a'e pe har wàmàtyry'ym pà kury. Umumaw na'iruz kwarahy Zeoaki izar romo wiko pà. A'e re Zeoaki upytu'u hemiruze'eg romo wiko re. Nuweruzar kwaw ize'eg. Nomono kwaw temetarer izupe.

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipurumumaw wer Zuta wanehe. A'e rupi uzapo ma'e uze'eg kwehe arer rupi katete. Kwehe mehe umume'u wemiapo ràm wemiruze'eg wanupe, uze'eg imume'u har wanupe no. A'e rupi omono kar zauxiapekwer tetea'u Zuta wakutyr wà kury. Zauxiapekwer Mawiron ywy rehe har wà, zauxiapekwer Xir ywy rehe har wà no, zauxiapekwer Moaw izuapyapyr wà no, zauxiapekwer Amon izuapyapyr wà no. 3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar a'e ma'e Zuta wanupe. Ta'e ipurumuhem kar wer Zuta ywy rehe har wanehe uwa wi a'e xe, tuwihawete Manaxe hemiapo kwer iaiw ma'e rehe a'e xe. 4 Wikuwe mehe uzuka teko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar tetea'u a'e wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'ipurumunàn wer kwaw wazuka awer rehe Manaxe wi a'e. Naheharaz wer kwaw hemiapo kwer wi.

5 Amo umume'u Zeoaki hemiapo kwer
paw a'e pape Zuta wanuwihaw wanemi-
apo kwer her ma'e rehe. 6 Umàno Zeoaki
kury. Ta'yr Zoaki wiko tuwihawete romo
hekuzaromo.
7 Ezit ywy rehe har nuhem pixik kwaw
uiwy wi zauxiapekwer wanupi a'e 'ar ire
a'e. Ta'e Mawiron wanuwihawete upyro
ywy Ezit wanuwihawete hemipyhyk kwer
paw izuwi a'e wà xe. Uzypyrog ywy ipyro
pà izuwi Ewparat yrykaw pe. Upyro ywy
oho iko te Ezit ywyzaw kwarahy heixe haw
awyze har kutyr har pe no.

Weraha tuwihawete Zoaki Mawiron pe wà

8 Wereko Zoaki 18 kwarahy Zuta
wanuwihawete romo wiko mehe. Umu-
maw na'iruz zahy Zeruzarez pe tuwi-
hawete romo wiko pà. Neu ihy her romo
a'e. Ewnàtà tazyr romo hekon. Zeruzarez
pe har romo hekon. 9 Nuzawy kwaw
Zoaki u a'e. Uzapo ikatu 'ym ma'e oho
iko. Hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe.
10 Zoaki tuwihawete heko mehe za-
uxiapekwer Mawiron ywy rehe har ur
Zeruzarez kutyr a'e wà. Tuwihaw tuwi-
hawete Namukononozor rehe we har
werur a'e zauxiapekwer wà. Umàmàn
Zeruzarez izywyr wà. 11 Zauxiapekwer
tawhu izywyr waneko mehe we tuwi-
hawete Namukononozor a'e ae oho a'e
pe a'e kury. 12 Tuwihawete Zoaki a'e, ihy
a'e no, ta'yr a'e wà no, tuwihaw hehe we
har a'e wà no, paw rupi katete uzemono
Mawiron wanuwihawete pe wà. Tuwi-
hawete romo wiko mehe 8 haw kwarahy
rehe Namukononozor weraha Zoaki a'e
wi wemipyhyk kwer romo. 13 Weraha
temetarer Tupàn Hàpuzuhu pe har paw
Mawiron pe a'e no, tuwihaw hàpuzuhu pe
har paw heraha pà a'e no. Uzeapo ma'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi
katete. Namukononozor uhauhaw ma'e
or iapo pyrer Xàrumàw hemiapo kwer
paw a'e, Tupàn Hàpuzuhu pupe har paw
a'e. 14 Weraha teko Zeruzarez pe har paw
wemipyhyk kwer romo wà. Tuwihaw paw
wà, teko hemetarer katu ma'e paw wà no,
teko ikàg ma'e paw wà no. Weraha 10 miw
teko weko haw pe wà. Weraha ma'e iapo
haw kwaw par paw wà no. Weraha itaper
imupyrànaw kwaw par paw wà no. Xo
hemetarer pixik 'ym ma'e zo wezar Zuta
ywy rehe wà.
15 Namukononozor weraha Zoaki Maw-
iron pe wemimunehew kwer romo.
Weraha iànàm uzeupi wà no. Ihy,
hemireko wà, tuwihaw hehe we har
wà, Zuta rehe har ikàg wera'u ma'e wà.
16 Namukononozor omono kar awa ikàg
wera'u ma'e paw rupi Mawiron pe wà.
Heta 7 miw wà. Weraha miw ma'e
iapo haw kwaw paw itaper imupyrànar
wanehe we wà no. A'e awa paw ukwaw
zeàmàtyry'ymawhu wà.
17 Na'e Namukononozor umuigo kar
Matani Zoaki itutyr Zuta rehe upyta ma'e
wanuwihawete romo kury. Omono amo
ae her izupe. Zeneki her pyahu romo kury.

Zeneki wiko Zuta wanuwihawete romo

18 Wereko Zeneki 21 kwarahy Zuta
wanuwihawete romo wiko mehe. Umu-
maw 11 kwarahy Zeruzarez pe tuwi-
hawete romo wiko pà. Amutaw ihy
her romo a'e. Zeremi tazyr romo
hekon. Irimina tawhu parer romo hekon.
19 Tuwihawete Zeneki uzapo ikatu 'ym
ma'e oho iko. Hemiapo kwer na'ikatu
kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe. Nuzawy kwaw tuwihawete Zoaki
a'e. 20 Wikwahy tuwe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e teko Zeruzarez pe har wanehe
kury, Zuta ywy rehe har wanehe no.
A'e rupi utyryk wanuwi wamono kar pà
uzenataromo wà kury.

25

Mawiron zauxiapekwer weityk Zeruzarez wà

1 Zeneki nuputar kwaw Mawiron
wanuwihawete Namukononozor uzar
romo kury. A'e rupi ur Namukononozor
zauxiapekwer tetea'u wanupi Zeruzarez
iàmàtyry'ym pà kury. Zeneki tuwihawete
romo heko mehe 9 haw kwarahy rehe 10
haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe uhem
tawhu pe wà. Uzapo uker haw tawhu
izywyr wà. Uzapo pyropyrogaw pàrirogaw
rehe uzeupir àwàm romo wà, tawhu
izywyr wà. 2 Umumaw mokoz kwarahy
umàmànaw imuàgà'ym pà wà. Zeneki

tuwihawete romo heko mehe we 11 haw kwarahy rehe umumaw iapo haw wà. 3 A'e kwarahy rehe 4 haw zahy rehe 9 haw 'ar mehe, tawhu pe har wama'uhez katu mehe, temi'u heta 'ym mehe, 4 Mawiron waxaw pàrirogaw wà kury. Heta tetea'u zauxiapekwer tawhu izywyr wà. Nezewe rehe we zauxiapekwer Izaew uhem a'e wi pyhaw uzàn pà wà. Mawiron nuexak kwaw wà. Uhem pe tuwihawete ima'e tymaw piar rupi wà. Uhem oho ukenaw mokoz pàrirogaw wamyter pe har rupi wà. Uzàn oho yrykaw Zotàw kutyr wà. 5 Zauxiapekwer Mawiron oho tuwihawete Zeneki haikweromo wà. Uhem huwake ywytyr heta 'ymaw Zeriko huwake har pe heko mehe wà. Zauxiapekwer Zeneki rehe we har paw wezar uzar wà. 6 Zauxiapekwer Mawiron pe har upyhyk Zeneki wà kury. Weraha Mawiron uwihawete pe wà. Himina tawhu pe hekon Mawiron wanuwihawete a'e 'ar mehe. Na'e Namukononozor umume'u Zeneki pe wemiapo kàràm izupe a'e pe kury. 7 Uzuka ta'yr henataromo wà. A'e re Namukononozor ukutuk kar Zeneki reha zauxiapekwer wanupe. Na'e umunehew kyhàhàmtàtà morog iapo pyrer pupe wà. A'e re weraha Mawiron pe wà.

Namukononozor umunyk tata Tupàn Hàpuzuhu rehe

8 Namukononozor Mawiron wanuwihawete romo wiko mehe 19 haw kwarahy rehe 5 haw zahy rehe 7 haw 'ar mehe tuwihawete ipytywà har Nemuzàràn à her ma'e a'e, zauxiapekwer paw wanuwihaw a'e, wixe Zeruzarez tawhu pupe kury. 9 Umunyk tata Tupàn Hàpuzuhu rehe. Umunyk tata tuwihawete hàpuzuhu rehe no. Umunyk tata amogwer tuwihaw wanàpuz nànàn no. 10 Zauxiapekwer weityk pàrirogaw tawhu izywyr har paw wà. 11 Na'e Nemuzàràn à weraha a'e tawhu pe hezar pyrer paw Mawiron pe wà kury. Weraha amogwer uma'ereko ma'e ma'e iapo haw kwaw katu har, Mawiron wamyrypar romo paw wà no. 12 Wezar amo teko hemetarer 'ym ma'e Zuta rehe wà. Umuma'ereko kar uwà tyw pe wà, ko pe wà no.

13 Zauxiapekwer Mawiron ukauka Tupàn Hàpuzuhu izita itazu morog iapo pyrer wà. Ukauka ywyramawa wà no. Ukauka zahakaw itazu morog iapo pyrer wà no. Na'e weraha a'e itazu morog paw Mawiron pe wà. 14 Weraha amogwer tàpuzuhu pe har a'e wi wà no. Ywy imomor haw, tàtàpyzgwer ma'ea'yr hapy haw rehe har hyru no, zepinaw inemo tatainy pupe har imonohokaw no, zapepopew yhyk ikaz taw no, amogwer ma'e itazu morog iapo pyrer tàpuzuhu pe har paw no. 15 Nemuzàràn à weraha ma'e parat iapo pyrer or iapo pyrer paw uzeupi. Kawaw pixika'i, kawaw tàtàpyzgwer imono'ogaw no. 16 Kwehe mehe tuwihawete Xàrumàw uzapo kar ma'e tetea'u Tupàn Hàpuzuhu pupe imonokatu pà. A'e mokoz izita itazu morog iapo pyrer, ywyrapew, zahakawhu. Ipuhuz katu wera'u a'e ma'e. A'e rupi teko nupuner kwaw ipuhuz taw hagaw paw rehe wà. 17 Amo izita nuzawy kwaw inugwer. Heta 8 met waiha katu haw. Heta iapeao haw ywate. Heta 1,30 met a'e iapeao haw iaiha haw. Iapeao haw nànàn heta imupuràgete haw. Heta ma'e'a kwer homà her ma'e hagapaw iapeao haw nànàn no.

Zauxiapekwer weraha Zuta ywy rehe har Mawiron pe wà

18 Nemuzàràn à zauxiapekwer Mawiron wanuwihaw a'e, weraha amo ae teko wemimunehew kwer romo wà no. Xerai xaxeto wanuwihawete, Xoponi no, amogwer na'iruz tuwihaw Tupàn Hàpuzuhu pe har wà no, 19 zauxiapekwer tawhu pe har wanuwihaw no, tuwihawete ipytywà har a'e pe wikuwe ma'e wà no, awa zauxiapekwer wamono'ogar no, amo 60 awa ikàg ma'e wà no. 20 Nemuzàràn à weraha a'e teko paw Mawiron wanuwihawete pe wà. Himina tawhu pe hekon tuwihawete. 21 Amat ywy rehe tuz. A'e pe wahem mehe tuwihawete upetepetek kar a'e teko paw zauxiapekwer wanupe wà kury. Na'e uzuka kar wà no. Nezewe zauxiapekwer amo ae ywy rehe har weraha Zuta ywy rehe har waiwy wi wemimunehew kwer romo wà.

Zenari wiko Zuta wanuwihaw romo

22 Na'e Mawiron wanuwihawete Na-
mukononozor her ma'e umuigo kar Zenari
Àikà ta'yr Xàpà hemimino Zuta ywy rehe
wanuwihaw romo kury. — Eruze'eg teko
Mawiron pe oho 'ym ma'e kwer paw ne wà
nehe, i'i izupe. 23 Amo Izaew wanuwihaw
wà, amo zauxiapekwer wà no, nuzemono
kar kwaw Mawiron wanupe wà. A'e teko
ukwaw Zenari tuwihaw romo weko awer
wà kury. A'e rupi uze'eg oho izupe Mipa
pe wà kury. Na'aw tuwihaw waner xe wà:
Izimaew Netani ta'yr Zoànà Karea tazyr,
Xerai Tanumet ta'yr Neto tawhu pe har,
Zazani Maaka pe har. 24 Uze'eg Zenari
a'e tuwihaw wanupe. — Azeharomoete
ko heze'eg kury. Pekyze zo Mawiron
wanuwihaw wanuwi nehe. Pepyta ko
ywy rehe peneko pà nehe. Pema'ereko
Mawiron wanuwihawete pe nehe. Peneko
àwàm ikatu putar peme nezewe mehe
nehe, i'i wanupe.

25 Nezewe rehe we a'e kwarahy rehe
7 haw zahy rehe Izimaew Netani ta'yr
Erizàm hemimino a'e, tuwihawete iànàm
romo wiko ma'e a'e, oho Mipa pe 10 awa
wanupi kury. Uzàmàtyry'ym Zenari oho
wà. Uzuka wà. Amo Izaew wiko a'e pe ipyr
wà. Amo Mawiron wiko a'e pe ipyr wà no.
Izimaew uzuka a'e teko a'e wà no. 26 Na'e
Izaew paw wà, ikàg ma'e wà, ikàg 'ym ma'e
wà no, uhem a'e ywy wi zauxiapekwer
wanuwihaw wanupi wà kury. Oho Ezit
ywy rehe wà. Ta'e ukyze Mawiron ywy
rehe har wanuwi a'e wà kury xe.

Tuwihawete umuhem kar Zoaki zemunehew paw wi

27 Amo kwarahy rehe Emiw-Meronak
wiko Mawiron wanuwihawete romo a'e
kury. Ikatu Zuta wanuwihawete Zoaki
pe a'e. Umuhem kar zemunehew paw
wi kury. Umumaw Zoaki 37 kwarahy 11
zahy 27 'ar zemunehew paw pe wiko pà.
Na'e tuwihawete umuhem kar zemune-
hew paw wi. 28 Ewimeronak ikatu Zoaki
pe. Umuigo kar wi tuwihaw romo uzehe
we. Na'e Zoaki ikàg wera'u amogwer
tuwihawete Mawiron pe imunehew pyrer
wanuwi a'e kury. 29 Wenuhem kar ikamir
zemunehew pe imunehew pyrer wà kury.
Umunehew ukamirpuku ikatu ma'e kury.
Umai'u tuwihawete rehe we u'ar nànàn no.

30 Tuweharupi hekuwe mehe tuwihawete
omono temetarer izupe ima'e hekuzar ràm
romo no.

1 WAMUME'U AWER

Ànàw izuapyapyr wà

1 Heta amo Ànàw ta'yr Xet her ma'e izupe
a'e. Heta amo Xet ta'yr Enok her ma'e izupe
a'e. Heta amo Enok ta'yr Kàinà her ma'e
izupe a'e. 2 Heta amo Kàinà ta'yr Maararew
her ma'e izupe a'e. Heta amo Maararew
ta'yr Zare her ma'e izupe. 3 Heta amo Zare
ta'yr Enok her ma'e izupe. Heta amo Enok
ta'yr Matuzarez her ma'e izupe. Heta amo
Matuzarez ta'yr Aramek her ma'e izupe.
4 Heta amo Aramek ta'yr Noe her ma'e
izupe. Heta na'iruz ta'yr Noe pe: Xem,
Kàm, Zape waner romo wà.

Noe ta'yr wazuapyapyr wà

5 Zape ta'yr waner wà: Komer, Makok,
Manaz, Zàwà, Tumaw, Mezek, Xiraz.
Pitàitàigatu wiko teko tetea'u wanu
romo wà. Wazuapyapyr wereko u
her pitàitàigatu wà no. 6 Na'aw Komer
izuapyapyr waner xe wà kury: Akenaz,
Hipat, Togarimà. 7 Na'aw Zàwà izuapyapyr
waner xe wà: Eriza, Epàn ywy rehe har wà,
Xip ywy rehe har wà, Hoz ywy rehe har wà.
8 Na'aw Kàm izuapyapyr waner xe
wà kury: Kuxi, Ezit, Irim, Kànàà.
9 Wazuapyapyr wereko u her wà no.
Na'aw Kuxi izuapyapyr waner xe wà
kury: Xewa, Awira, Xawita, Hama, Xatek.
Wazuapyapyr weraha u her wà no. Na'aw
Hama izuapyapyr waner xe wà kury:
Zawa, Nenà. Wazuapyapyr weraha u her
wà no. 10 Heta amo Kuxi ta'yr Nihoz her
ma'e izupe. Niniroz wiko ywy tetea'u rehe
har wanuwihaw romo a'e, wanuwihaw
waneityk pà a'e. 11 Na'aw Ezit izuapyapyr
waner xe wà kury: Irim, Anam, Ereaw,
Napitu, 12 Paturu, Kaziru, Kereta. (Piri ywy
rehe har wiko Kereta izuapyapyr romo a'e
wà). 13 Na'aw Kànàà izuapyapyr waner
xe wà kury: Xitom tyky'yr romo hekon.
Ete wiko tywyr romo. Wazuapyapyr
weraha u her wà no. 14 Kànàà wiko
teko tetea'u waipy romo a'e. Na'aw a'e
teko waner xe wà kury: Zepu izuapyapyr
wà, Amohe ywy rehe har wà, Zirikaze
izuapyapyr wà, 15 Ewe izuapyapyr wà,
Araki izuapyapyr wà, Xine izuapyapyr
wà, 16 Ariwaxi izuapyapyr wà, Zemar
izuapyapyr wà, Amat izuapyapyr wà.
17 Na'aw Xem ta'yr waner xe wà kury:
Eràw, Axur, Arapaxaz, Iruz, Àrà, Uz, Ur,
Zeter, Mezek. Wazuapyapyr weraha u her
wà no. 18 Heta Arapaxaz ta'yr Xera her
ma'e izupe. Heta amo Xera ta'yr Emer her
ma'e izupe a'e. 19 Heta mokoz ta'yr Emer
pe wà: Pereg tyky'yr her romo a'e, ta'e i'ar
rehe teko ywy rehe har uzemuza'aza'ak
kar a'e wà xe. Zemuza'aza'ak kar haw i'i
her zaneze'eg rupi. Zokità tywyr her romo
a'e. 20 Na'aw Zokità izuapyapyr waner
xe wà: Awmona, Xerew, Azar-Mawe,
Zer, 21 Anoniràw, Uzaw, Nikira, 22 Omaw,
Amimaew, Xama, 23 Opir, Awira, Zoaw.

Xem izuapyapyr wà

24 Àmàràw wiko Xem izuapyr romo a'e.
Na'aw izuapyapyr waner xe wà: Heta amo
Xem ta'yr Arapaxaz her ma'e izupe a'e.
Heta amo Arapaxaz ta'yr Xera her ma'e
izupe a'e. 25 Heta amo Xera ta'yr Emer
her ma'e izupe a'e. Heta amo Emer ta'yr
Pereg her ma'e izupe a'e. Heta amo Pereg
ta'yr Heu her ma'e izupe a'e. 26 Heta amo
Heu ta'yr Xeru her ma'e izupe a'e. Heta
amo Xerug ta'yr Naor her ma'e izupe a'e.
Heta amo Naor ta'yr Ter her ma'e izupe a'e.
27 Heta amo Ter ta'yr Àmàràáw her ma'e
izupe a'e.

Izimaew izuapyapyr wà

28 Heta mokoz ta'yr Àmàràáw pe wà.
Izak, Izimaew waner romo wà. 29-31 Heta
12 ta'yr Izimaew pe wà. Heta tetea'u
wazuapyr Izimaew ta'yr wanupe wà.
Na'aw amo waner xe wà: Nemaiot
(wanyky'yr her romo a'e), Kenar, Ani-
meew, Miwizàw, Mizima, Numa, Maxa,
Anaz, Tema, Zetur, Napi, Kenema.
32 Àmàràáw wereko amo wemirekoagaw
Ketur her ma'e a'e. Omono 6 ta'yr izupe
wà. Na'aw waner xe wà: Zinihà, Zokizà,
Menà, Minià, Izimak, Xu. Heta mokoz ta'yr
Zokixà pe wà: Xama, Nenà waner romo
wà. Heta 5 ta'yr Minià pe wà. 33 Na'aw
waner xe wà: Ewa, Eper, Enok, Amina,
Ewna.

Ezau izuapyapyr wà

34 Heta mokoz ta'yr Àmàrààw ta'yr pe wà:
Ezau, Zako. 35 Na'aw Ezau ta'yr waner
xe wà: Eripaz, Hewew, Zeuz, Zàrà, Kora.
36 Heta teko Eripaz pe izuapyapyr romo
wà. Na'aw waner xe wà: Temà, Omar,
Zewo, Kàetà, Kenaz, Ximina, Amarek.
37 Heta 4 teko Hewew pe izuapyapyr romo
wà: Naat, Zera, Xama, Miza.

Enom ywy rehe wikuwe ma'e izypy mehe arer wà

38-42 Xeir izuapyapyr wiko Enom ywy
rehe har waipy romo a'e wà. Na'aw waner
xe wà: Irutà wiko Ori waipy romo a'e.
Wiko Umà waipy romo a'e no. (Heta
amo Irotà heinyr. Ximina her romo a'e.)
Xomaw wiko amo teko waipy romo a'e.
Na'aw waner xe wà: Àriwà, Manat, Ewaw,
Xewo, Onà. Heta mokoz ta'yr Zimeàw pe
wà: Aiaz, Ana waner romo wà. Heta amo
Ana ta'yr Nixom her ma'e izupe. Heta
4 teko Nizom pe izuapyapyr romo wà:
Ànàràw wà, Ezimà wà, Ixirà wà, Kerà wà.
Ezer wiko na'iruz teko waipy romo a'e.
Mirà wà, Zawa wà, Zààkà wà. Zizà wiko
mokoz teko waipy romo. Uz wà, Àrà wà.

Enom ywy rehe har wanuwihawete wà

43-50 Amo awa wiko Enom ywy rehe har
wanuwihawete romo a'e, Izaew wanupe
tuwihawete heta 'ym mehe we a'e. Wyzài
tuwihaw imàno re amo wiko tuwihawete
romo a'e. Na'aw waner xe wà: Mera
Meor ta'yr Ninaw tawhu pe har wanuwi-
haw. Zoaw Zera ta'yr Mozira tawhu pe
har wanuwihaw. Uzà Temà ywy rehe
har wanuwihaw. Anaz Menaz ta'yr Awit
tawhu pe har wanuwihaw. Anaz we-
ityk Minià izuapyapyr zeàmàtyry'ymawhu
pe Moaw ywy rehe a'e wà: Xamira Mazrek
tawhu pe har wanuwihaw. Xau Heomot
Ewparat yrykawhu izywyr har wanuwi-
haw. Maw-Ànà Akimor ta'yr. Anaz Pau
tawhu pe har wanuwihaw. (Meetamew
Materez imemyr Mezaw hemiàriro wiko
Anaz hemireko romo a'e.) 51-54 Enom
izuapyapyr uzemuza'aza'ak 11 teko romo
wiko pà wà. Na'aw waner xe wà kury:
Ximina, Awa, Zeter, Ooriam, Era, Pinom,
Kenaz, Temà, Miwzar, Maniew, Iràw.

2

Zuta izuapyapyr wà

1 Zako heta 12 ta'yr wà: Humen, Ximeàw,
Erewi, Zuta, Ixakar, Zemurom, 2 Nà, Zuze,
Mezàmi, Napitari, Kaz, Azer.
3 Zuta heta 5 ta'yr wà no. Hemireko
Kànàà izuapyr Mate-Xuwa her ma'e
omono na'iruz ta'yr izupe wà: Er, Onà,
Xera. Wanyky'yr Er iaiw tuwe a'e. A'e rupi
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzuka a'e.
4 Tamar Zuta ta'ytaty umur mokoz ta'yr
izupe wà no: Perez, Zera.
5 Perez heta mokoz wà: Ezerom, Amu.
6 Zera heta 5 ta'yr wà: Ziniri, Età, Emà,
Kawkow, Nar. 7 Akar Karomi ta'yr Zera
izuapyr werur iaiw haw Izaew wanupe
a'e. Izaew upyhyk ma'e tetea'u teko wemi-
tyk kwer wanuwi wà. Omono a'e ma'e
Tupàn pe wà. Akar upyhyk ma'e Tupàn pe
imono pyrer uzeupe a'e. A'e rupi umur kar
iaiw haw Izaew wanupe.
8 Heta amo Età ta'yr Azari her ma'e izupe
a'e.

Tawi tàmuzgwer wà

9 Ezerom heta na'iruz ta'yr wà: Zer-
ameew, Hàw, Karew.
10 Hàw wiko Aminanaw tu romo a'e.
Heta amo Aminanaw ta'yr Nazom her
ma'e izupe. Nazom wiko amo Zuta
izuapyapyr wanuwihaw romo a'e. 11 Heta
amo Nazom ta'yr Xawma her ma'e izupe
a'e. Heta amo Xawma ta'yr Moaz her ma'e
izupe a'e. 12 Heta amo Moaz ta'yr Omez
her ma'e izupe a'e. Heta amo Owez ta'yr
Zexe her ma'e izupe a'e. 13-15 Zexe heta 7
ta'yr wà: Na'aw waner xe wà: Amume'u
putar itua'u wera'u ma'e her izypy mehe
ihe nehe. Eriaw, Aminanaw, Xemez,
Netanew, Hanaz, Ozem, Tawi. 16 Zexe heta
mokoz tazyr wà no: Zeruz, Amigaiw. Heta
na'iruz Zeruz imemyr kwarer wà: Amizaz,
Zoaw, Azaew. 17 Amigaiw wereko Zeter
umen romo: wiko Izimaew izuapyr romo
a'e. Heta amo Zeter ta'yr Amaz her ma'e
izupe a'e.

Ezerom izuapyapyr wà

18 Karew Ezerom ta'yr wereko Azuma
a'e. Heta amo ta'yr Zeriot her ma'e no.
Heta na'iruz imemyr awa Zeriot a'e: Zezer,
Xomaw, Aronon. 19 Azuma imàno re

Karew wereko Eparat wemireko romo. Umur Ur izupe ta'yr romo. 20 Heta amo Ur ta'yr Uri her ma'e a'e. Heta amo Uri ta'yr Mezarew her ma'e no.

21 60 kwarahy hereko mehe Ezerom wereko Makir tazyr Zireaz heinyr wemireko romo. Heta ta'yr Xegu her ma'e. 22 Heta amo ta'yr Xegu pe Zair her ma'e a'e. Zair wiko 23 tawhu pe har wanuwihawete romo Zireaz ywy rehe a'e. 23 Na'e Zezur izuapyapyr a'e wà, Àrà izuapyapyr a'e wà no, upyhyk 60 tawhu a'e ywy rehe har wà. Upyhyk tawhu Zair hemiruze'eg paw wà. Upyhyk Kenat tawhu wà no. Upyhyk taw a'e taw izywyr har paw rupi wà no. Teko a'e pe har paw wiko Makir Zireaz tu izuapyapyr romo wà. 24 Ezerom imàno re ta'yr Karew wereko Eparat u hemireko kwer wemireko romo kury. Heta pitài ta'yr izupe. Azur her ma'e a'e. Azur uzapo tawhu Tekoa her ma'e a'e.

Zerameew izuapyapyr wà

25 Zerameew Ezerom ta'yr izypy a'e, heta 5 ta'yr izupe a'e wà: Hàw (wanyky'yr), Muna, Orem, Ozem, Ai. 26-27 Heta na'iruz ta'yr Hàw pe wà: Maaza, Zamim, Eker. Zerameew wereko amo kuzà wemireko romo no. Atar her romo a'e. Umur ta'yr Onà her ma'e izupe a'e. 28 Onà heta mokoz ta'yr a'e: Xamaz, Zana. Xamaz heta mokoz ta'yr a'e no: Nanaw, Awizur. 29 Awizur wereko Amiaiw wemireko romo. Heta mokoz ta'yr izupe wà: Àmà, Mori. 30 Nanaw heta mokoz ta'yr wà: Xerez, Apai. Xerez umàno wa'yr 'ym pà a'e. 31 Heta amo Apai ta'yr Izi her ma'e a'e. Heta amo Izi ta'yr Xezà her ma'e a'e no. Heta amo Xezà ta'yr Arai her ma'e no.

32 Heta mokoz ta'yr Zana Xamaz tywyr pe wà: Zeter, Zonata. Zeter umàno wa'yr 'ym mà a'e. 33 Heta mokoz ta'yr Zonata pe wà: Peret, Zaza. A'e paw wiko Zerameew izuapyapyr romo wà.

34 Xezà nata'yr kwaw a'e. Xo tazyr zo heta izupe wà. Wereko amo uma'ereko e ma'e Zara her ma'e wemireko romo. 35 Omono pitài wazyr Zara pe hemireko romo. Heta pitài ta'yr izupe. Ataz her romo a'e. 36 Heta amo ta'yr Ataz pe Nàtà her romo a'e. Heta amo Nàtà ta'yr Zawaz her ma'e izupe a'e. 37 Heta amo Ewiraw ta'yr Zawaz her ma'e izupe a'e. Heta amo Ewiraw ta'yr Omez her ma'e izupe a'e. 38 Heta amo Omez ta'yr Zeu her ma'e a'e no. Heta amo Zeu ta'yr Azari her ma'e no. 39 Heta amo Azari ta'yr Ere her ma'e a'e no. Heta amo Ere ta'yr Ereaz her ma'e izupe a'e. 40 Heta amo Ereaz ta'yr Xizamaz her ma'e no. Heta amo Xizamaz ta'yr Xarum her ma'e a'e. 41 Heta amo Xarum ta'yr Zekami her ma'e no. Heta amo Zekami ta'yr Erizàm her ma'e no.

Karew izuapyapyr wà

42 Karew wiko Zerameew tywyr romo. Karew ta'yr ipy a'e, Mexa her romo a'e. Heta amo Mexa ta'yr Ziw her ma'e izupe a'e. Heta amo Ziw ta'yr Marexa her ma'e izupe a'e. Heta amo Marexa ta'yr Emerom her ma'e izupe a'e. 43 Heta 4 ta'yr Emerom pe a'e wà: Kora, Tapu, Hekem, Xem. 44 Heta amo Xem ta'yr Hààw her ma'e izupe a'e. Heta amo Hààw ta'yr Zorokeàw her ma'e izupe a'e. Heta amo Hekem ta'yr Xamaz her ma'e izupe a'e. 45 Heta amo Xamaz ta'yr Maom her ma'e izupe a'e. Heta amo Maom ta'yr Mete-Xur her ma'e izupe a'e.

46 Karew wereko amo kuzà wemirekoagaw romo. Ewa her romo a'e. Umur na'iruz ta'yr izupe wà: Àrà, Moza, Kazez. Heta pitài ta'yr Àrà pe a'e. Kazez her romo a'e.

47 (Heta 6 ta'yr awa Zanaz her ma'e pe a'e: Hezem, Zotàw, Zezà, Peret, Epa, Xap.)

48 Karew wereko amo kuzà wemirekoagaw romo no. Maaka her romo a'e. Umur mokoz ta'yr izupe wà: Xewer, Xirana. 49 Amo 'ar mehe heta wi mokoz imemyr wà no. Awa wà: Xap, Xewa. Xap uzapo tawhu Maniman her ma'e a'e. Xewa uzapo mokoz tawhu a'e: Makimen, Zimea. Heta tazyr Akixa her ma'e Karew pe a'e.

50 Na'aw amo Karew izuapyapyr waner xe wà no: Ur wiko Karew ta'yr ipy hemireko Eparat imemyr romo a'e. Xomaw Ur ta'yr uzapo tawhu Kiriat-Zeàri a'e. 51 Xawma Karew ta'yr mokoz haw a'e, uzapo tawhu Merez a'e. Arew Karew ta'yr na'iruz haw a'e, uzapo tawhu Mete-Zaner a'e.

52 Xomaw tawhu Kiriat-Zeàri iapo arer wiko teko Arowe ywy rehe har waipy romo a'e. Wiko teko Menuot pe har tetea'u waipy romo a'e no. 53 Amo teko Kiriat-Zeàri pe har wiko izuapyapyr romo wà no. Na'aw waner xe wà: Ixiri izuapyapyr wà, Pui izuapyapyr wà, Xumat izuapyapyr wà, Mizira izuapyapyr wà: Teko Zora tawhu pe har wà, Etao tawhu pe har wà no, wiko a'e teko waànàm romo wà no.

54 Xawma Merez tawhu iapo arer wiko teko Neto pe har waipy romo, Atarot-Mete-Zoaw pe har waipy romo no, Zore izuapyapyr waipy romo no. Zore izuapyapyr wiko Manate iànàm romo wà.

55 (Amo pape kwaw par waànàm wiko Zawez tawhu pe wà. Na'aw waner xe wà: Xirat izuapyapyr wà, Ximeat izuapyapyr wà, Xukat izuapyapyr wà. Paw rupi wiko Kene izuapyapyr romo wà. Wereko Hekaw izuapyapyr wemireko romo wà, umen romo wà.)

3

Tuwihawete Tawi ta'yr wà

1-3 Amo Tawi ta'yr uzexak kar Emerom tawhu pe heko mehe a'e wà. Na'aw waner xe wà: Amume'u putar itua'u wera'u ma'e her ipy ihe nehe. Aminom Aenuà Zezereew parer imemyr, Taniew Amigaiw Karamew tawhu parer imemyr, Àmixàràw Maaka imemyr. Maaka wiko Tawmaz Zezur wanuwihawete tazyr romo a'e. Anoni Azit imemyr, Xepaxi Amitaw imemyr, Ixireàw Egira imemyr. 4 Tawi umumaw 7 kwarahy iku'aw har we Emerom tawhu pe tuwihawete romo wiko pà a'e. A'e 6 ta'yr uzexak kar a'e pe a'e kwarahy rehe wà. A'e re umumaw 36 kwarahy Zeruzarez tawhu pe tuwihawete romo wiko pà. 5 Ta'yr tetea'u uzexak kar a'e pe wà no. Hemireko Matexewa Amiew tazyr umur 4 ta'yr izupe wà: Xamua, Xomaw, Nàtà, Xàrumàw.

6 Heta amo ta'yr Tawi pe wà: Erizu, Eriperet, 7 Nog, Nepeg, Zapi, 8 Erizàm, Eriaz, Eriperet. 9 Heta amo Tawi ta'yr hemirekoagaw pupe arer izupe wà no. Heta amo tazyr izupe no. Tamar her romo a'e.

Tuwihawete Xàrumàw ta'yr wà

10 Heta amo Xàrumàw ta'yr Homoàw her ma'e izupe a'e. Heta amo Homoàw ta'yr Awi her ma'e izupe a'e. Heta amo Awi ta'yr Az her ma'e izupe a'e. Heta amo Az ta'yr Zuzapa her ma'e izupe a'e. 11 Heta amo Zuzapa ta'yr Zeoràw her ma'e izupe a'e. Heta amo Zeuràw ta'yr Akazi her ma'e izupe a'e. Heta amo Akazi ta'yr Zoaz her ma'e izupe a'e. 12 Heta amo Zoaz ta'yr Amazi her ma'e izupe a'e. Heta amo Amazi ta'yr Uzi her ma'e izupe a'e. Heta amo Uzi ta'yr Zotàw her ma'e izupe a'e. 13 Heta amo Zotàw ta'yr Akaz her ma'e izupe a'e. Heta amo Akaz ta'yr Ezeki her ma'e izupe a'e. Heta amo Ezeki ta'yr Manaxe her ma'e izupe a'e. 14 Heta amo Manaxe ta'yr Amon her ma'e izupe a'e. Heta amo Amon ta'yr Zuzi her ma'e izupe a'e.

15 Zuzi heta 4 ta'yr wà: Zuànà, Zeoaki, Zeneki, Zoakaz. 16 Zeoaki heta mokoz ta'yr no: Zoaki, Zeneki.

Zoaki izuapyapyr wà

17 Mawiron pe har weraha Zoaki izuapyapyr weko haw pe wà. Na'aw waner xe wà: Heta 7 ta'yr Zoaki pe wà. Xaraxiew, 18 Mawkiràw, Penai, Xenazar, Zekami, Ozàm, Nenawi. 19 Heta mokoz ta'yr Penai pe wà: Zurupapew, Ximez. Heta mokoz ta'yr Zurupapew pe wà: Mexurà, Anani. Heta pitài tazyr izupe no. Xeromit her romo a'e. 20 Zurupapew heta 5 ta'yr wà: Azua, Oew, Mereki, Azazi, Zuzaw-Ezez.

21 Anani heta mokoz ta'yr a'e no: Peraxi, Zezai. Heta amo Zezai ta'yr Hepai her ma'e wà. Heta amo Hepai ta'yr Àrunà her ma'e izupe a'e. Heta amo Àrunà ta'yr Omani her ma'e izupe a'e. Heta amo Omani ta'yr Xekani her ma'e izupe a'e. 22 Heta amo Xekani ta'yr Xemai her ma'e izupe a'e. Heta 5 ta'yr Xemai pe wà: Atuz, Igaw, Wari, Neari, Xawat. 23 Heta na'iruz ta'yr Neari pe wà: Erioenaz, Ezeki, Àzirikà. 24 Heta 7 ta'yr Erioenaz pe wà: Onawi, Eriaziw, Perai, Aku, Zuànà, Nerai, Anani.

4

Zuta izuapyapyr wà

1 Na'aw 7 Zuta izuapyapyr waner xe wà:
Per, Ezerom, Karomi, Ur, Xomaw. 2 Heta
amo Xomaw ta'yr Heai her ma'e izupe a'e.
Heta amo Heai ta'yr Zaat her ma'e izupe
a'e. Heta amo Zaat ta'yr Awmaz her ma'e
izupe a'e. Heta amo Awmaz ta'yr Araz her
ma'e izupe a'e. Awmaz izuapyapyr wiko
Zora ywy rehe wà. Araz izuapyapyr wiko
a'e ywy rehe wà no.

3-4 Ur wiko Karew ta'yr ipy romo. Eparat
wiko Ur ihy romo. Izuapyapyr uzapo
Merez tawhu a'e wà. Heta na'iruz ta'yr
Ur pe wà: Età, Penuew, Ezer. Heta
na'iruz ta'yr Età pe wà: Zezereew, Izima,
Izywa. Heta pitài tazyr Azerewponi her
ma'e izupe. Penuew uzapo Zeor tawhu.
Ezer uzapo Uza tawhu.

5 Azur a'e, Tekoa tawhu iapo arer a'e,
heta mokoz hemireko wà: Era, Nara.
6 Umuzàg 4 wa'yr Nara rehe we wà: Awzà,
Eper, Temeni, Atari. 7 Umuzàg na'iruz
wa'yr Era rehe we wà: Zeret, Izar, Exinà.

8 Heta amo Koz ta'yr Anu her ma'e
izupe a'e. Zowew wiko Akarew Aru ta'yr
izuapyapyr waipy romo a'e.

9 Heta amo awa a'e 'ar rehe a'e. Iànàm
uzeruze'egatu wera'u hehe amo wanuwi
wà. Ihy omono Zawez izupe her romo a'e,
ta'e hahy tetea'u izupe izexak kar mehe
a'e xe. Tahy haw i'i her zaneze'eg rupi.
10 Zawez uze'eg Tupàn Izaew wazar pe. — O
Tupàn, emur neze'egatu haw herehe nehe.
Emur ywy tetea'u ihewe nehe. Eiko hein-
uromo nehe. Hemunyryk kar pe wyzài
hemuahy kar haw wi nehe, i'i izupe. Tupàn
wenu ize'eg mehe. Uzapo hemimutar
izupe.

Amo teko waner wà

11 Heta amo Keru ta'yr Meir her ma'e
izupe tywyr pe a'e. Heta amo Meir ta'yr
Ezotom her ma'e izupe a'e. 12 Heta na'iruz
ta'yr Ezotom pe wà: Mete-Hap, Pazez, Tein.
Tein uzapo Naz tawhu. Izuapyapyr wiko
Hek pe wà.

13 Heta mokoz ta'yr Kenaz pe wà:
Otoniew, Xerai. Heta mokoz ta'yr Otoniew
pe wà: Atat, Meonotaz. 14 Heta amo
Meonotaz ta'yr Opira her ma'e izupe a'e.
Heta amo Xerai ta'yr Zoaw her ma'e izupe
a'e. Zoaw ràgypy wiko amo ywy rehe. A'e
re awa ma'e iapo har tetea'u wiko a'e pe
wà no. Ywyàpyznaw ma'e iapo har waneko
haw, i'i teko a'e ywy pe wà.

15 Heta na'iruz ta'yr Karew Zepone ta'yr
pe wà: Iru, Era, Nàà. Heta amo Era ta'yr
Kenaz her ma'e izupe a'e.

16 Heta 4 ta'yr Zearerew pe wà: Zipe,
Zipa, Xiri, Azareew.

17 Heta 4 ta'yr Ezera pe wà: Zeter, Merezi,
Eper, Zarom. Merez wereko Mixia Ezit
ywy rehe har wanuwihaw tazyr wemireko
romo a'e. Umuzàg pitài wazyr Mirià her
ma'e. Umuzàg mokoz wa'yr wà: Xamaz,
Izywa. Izywa uzapo Etemowa tawhu.
18 Merezi wereko amo kuzà Zuta izuapyr
wemireko romo. Umuzàg na'iruz wa'yr
wà: Zerez Zenor tawhu iapo arer, Emer
Xoko tawhu iapo arer, Zekuxiew Zanowa
tawhu iapo arer.

19 Onia wereko Nàà heinyr wemireko
romo. Karomi wainuinuromo uzeànàànàm
ma'e kwer, i'i teko izuapyapyr wanupe
wà. Wiko Keira tawhu pe wà. Maaka
wainuinuromo uzeànàànàm ma'e kwer,
i'i teko izuapyapyr inugwer wanupe wà.
Wiko Etemowa tawhu pe wà.

20 Heta 4 ta'yr Ximàw pe wà: Aminom,
Hina, Men-Àna, Xirom. Heta mokoz ta'yr
Izi pe wà: Zoet, Men-Zoet.

Xera izuapyapyr wà

21 Xera wiko Zuta ta'yr romo a'e. Er wiko
Xera izuapyr romo. Er uzapo Erek tawhu.
Araz wiko amo izuapyr romo no. Uzapo
Marexa tawhu a'e. Xera izuapyapyr upya-
haw irin wà, pàn ikatu ma'e iapo pà wà.
Wiko Mete-Azewez tawhu pe wà. 22 Xera
wiko Zoki hàmuz romo no. Umuzàg teko
Kozew tawhu pe wiko ma'e a'e wà no.
Zoaz a'e, Xarap a'e no, wiko izuapyapyr
romo a'e wà. Wereko kuzà Moaw izuapyr
wemireko romo wà. Merez tawhu parer
romo wanekon wà. (A'e ma'e uzeapo
kwehe mehe.) 23 Wiko zapepo iapo har
romo wà. Wiko Netaim tawhu pe wà,
Zener tawhu pe wà no. Uma'ereko tuwi-
hawete pe wà.

Ximeàw izuapyapyr wà

24 Heta 5 ta'yr Ximeàw pe wà: Nemuew,
Zamim, Zariw, Zera, Xau. 25 Heta amo Xau

ta'yr Miwizàw her ma'e izupe a'e. Heta amo Miwizàw ta'yr Mizima her ma'e izupe a'e. 26 Heta amo Mizima ta'yr Amuwew her ma'e izupe a'e. Heta amo Amuwew ta'yr Zakur her ma'e izupe a'e. Heta amo Zakur ta'yr Ximez her ma'e izupe a'e. 27 Heta 16 ta'yr Ximez pe wà. Heta 6 tazyr izupe wà no. Nezewe rehe we iànàm na'izuapyapyr kwaw izàwe wà. A'e rupi teko Ximeàw iànàm naheta tetea'u kwaw Zuta iànàm wazàwe wà.

28 Ximeàw izuapyapyr wiko 'aw tawhu pupe wà: Merexewa, Moraz, Azar-Xuwaw, 29 Mira, Ezem, Toraz, 30 Metuwew, Oruma, Zikirak, 31 Mete-Marakamot, Azar-Xuzi, Mete-Miri, Xàràì. Te Tawi tuwihawete romo heko mehe wiko a'e tawhu wapupe wà. 32 Wiko amo 5 tawhu pupe wà no. Età, Àim, Himom, Tokez, Àzà. 33 Wiko taw pixika'i ma'e a'e tawhu waiwyr har pupe wà no. Te Ma'aw tawhu pupe upyta wà no. Amume'u putar a'e teko waner xe ihe wà nehe kury. Amume'u putar waneko haw her xe ihe nehe no.

34-38 Na'aw a'e teko wazemono'ogaw wanuwihaw waner xe wà kury: Mezowaw, Zanerek, Zoza Amazi ta'yr, Zoew, Zeu Zoziwi ta'yr Xerai hemimino Aziew hemimino ta'yr, Erioenaz, Zakowa, Zezoai, Azai, Aniew, Zezimiew, Menai, Ziza. (Heta amo Xamaz ta'yr Xiniri her ma'e izupe a'e. Heta amo Xiniri ta'yr Zenai her ma'e izupe a'e. Heta amo Zenai ta'yr Arom her ma'e izupe a'e. Heta amo Arom ta'yr Xipi her ma'e izupe a'e. Heta amo Xipi ta'yr Ziza her ma'e izupe a'e.) Waànàm heta tetea'u wewer waiko wà. 39 A'e rupi uhàuhàz oho kwarahy heixe haw kutyr wà. Uhem etea'i Zenor tawhu pe wà. A'e tawhu ywyàpyznaw pe tuz. A'e teko opoz weimaw àràpuhàràn waneraha a'e ywyàpyznaw pe wà, tawhu izywyr kwarahy ihemaw kutyr wà. 40 Wexak ka'api'i tetea'u weimaw wanemi'u ràm romo a'e pe wà. Ipupiruhu a'e ywy. Naheta kwaw xiroahy haw a'e pe. Naheta kwaw zeàmàtyry'ymaw a'e pe. Kwehe mehe a'e 'ym mehe Kàm izuapyapyr wiko a'e ywy rehe wà.

41 Amumaw amo awa waner imuapykaw kwez ihe kury. Ezeki Zuta wanuwihawete romo heko mehe a'e awa oho Zerar pe teko wanàpuz imuaiw pà wà. Uzuhazuhaw tàpuzràn wamuhàmuhàz pà wà no. Omono kar teko a'e wi wà. Na'e upyta a'e pe Zerar pe wà, ta'e heta tetea'u ka'api'i waneimaw wanupe a'e pe a'e xe. 42 500 awa Ximeàw izuapyapyr oho Enom pe kwarahy heixe haw kutyr a'e wà. Izi ta'yr wiko wanuwihaw romo wà: Peraxi, Neari, Hepai, Uziew. 43 Amarek ywy rehe har waneityk mehe uzuka teko tetea'u wà. Amo uzàn oho uzepyro pà wà. Izi ta'yr uzuka a'e umàno 'ym ma'e kwer a'e wà kury. Te ko 'ar rehe wiko a'e pe wà.

5

Humen izuapyapyr wà

1 Na'aw Humen Zako ta'yr ipy izuapyapyr waner xe wà kury: (Humen uker u hemirekoagaw ipuhe a'e. A'e rupi — Hera'yr ipy, ni'i kwaw tu izupe. Zako omono upuner haw Zuze pe. 2 Nezewe rehe we Zuta izuapyapyr upuner wera'u amo Zako ta'yr wazuapyapyr wanuwi paw rupi wà. A'e rupi Zuta izuapyapyr wiko Zako ta'yr wazuapyapyr wanuwihaw romo a'e wà.) 3 Heta 4 ta'yr Humen Zako ta'yr ipy pe wà: Enok, Paru, Ezerom, Karomi.

4 Heta Zoew ta'yr Xemai her ma'e izupe a'e. Heta amo Xemai ta'yr Kok her ma'e izupe a'e. Heta amo Kok ta'yr Ximez her ma'e izupe a'e. 5 Heta amo Ximez ta'yr Mika her ma'e izupe a'e. Heta amo Mika ta'yr Heai her ma'e izupe a'e. Heta amo Heai ta'yr Ma'aw her ma'e izupe a'e. 6 Heta amo Ma'aw ta'yr Meer her ma'e izupe a'e. Meer wiko a'e teko wanuwihaw romo a'e. Xigirat-Pirezer Axir wanuwihawete weraha Meer wemipyhyk kwer romo a'e, uma'ereko e ma'e romo imuigo kar pà a'e.

7 Amo umuapyk Humen izuapyapyr wanuwihaw waner pape rehe a'e. Na'aw waner xe wà: Zoew iànàm waner: Zeiew, Zakari, 8 Mera Azaz ta'yr Xema hemimino. Amo iànàm wiko Aroer pe wà. Amogwer wiko ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe wà. Waiwy uhem te Nemo tawhu pe, te Ma'aw-Meom tawhu pe no. 9 Heta tetea'u waneimaw Zireaz ywy rehe wà. A'e rupi uhàuhàz ywy kwarahy

ihemaw kutyr har rehe wà. Uhem te ywyxiguhu pe wà. A'e ywyxiguhu upaw yrykaw Ewparat pe a'e.

10 Xau tuwihawete romo heko mehe Humen izuapyapyr uzàmàtyry'ym Agar izuapyapyr oho wà, wazuka pà wà. Uhàz waiwy kwer rehe ipyhyk pà wà, Zireaz kwarahy ihemaw kutyr har rehe wà.

Kaz izuapyapyr wà

11 Kaz izuapyapyr wiko Humen waiwy kupe kutyr wà, kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà, Màxà ywy rehe wà, te Xawka tawhu pe kwarahy ihemaw kutyr wà. 12 Zoew wiko teko ikàg wera'u ma'e wanu romo a'e. Xàpà wiko amo teko ikàg ma'e wanu romo. Zoew izuapyapyr ikàg wera'u Xàpà izuapyapyr wanuwi wà. Zanaz a'e, Xapa a'e no, wiko amo teko tetea'u Màxà ywy rehe har wanu romo wà no. 13 Inugwer Kaz izuapyapyr uzemuza'aza'ak 7 uzeànàànàm ma'e romo wà. Na'aw waner xe wà: Mikaew, Mezurà, Xewa, Zoraz, Zàkà, Zi, Emer. 14 Wiko Amiaiw izuapyapyr romo wà. (Heta amo Muz ta'yr Zano her ma'e izupe a'e. Heta amo Zano ta'yr Mikaew her ma'e izupe a'e. Heta amo Mikaew ta'yr Xireaz her ma'e izupe a'e. Heta amo Xireaz ta'yr Zaro her ma'e izupe a'e. Heta amo Zaro ta'yr Uri her ma'e izupe a'e. Heta amo Uri ta'yr Awiaiw her ma'e izupe a'e.) 15 Ai Aminiew ta'yr Kuni hemimino wiko a'e teko paw wanuwihaw romo a'e. 16 Wiko Màxà ywy rehe wà. Wiko Zireaz ywy rehe wà no. Wiko tawhu a'e ywy rehe har wapupe wà. Wiko Xarom ywy ka'api'i heta haw nànàn wà no. 17 Zotàw Zuta wanuwihawete romo heko mehe, Zeromoàw Izaew wanuwihawete romo heko mehe amo umuapyk a'e teko waner pape rehe paw rupi a'e.

Izaew ta'yr wazuapyapyr kwarahy ihemaw kutyr har wà

18 Heta zauxiapekwer tetea'u Humen izuapyapyr wainuinuromo wà, Kaz izuapyapyr wainuinuromo wà no, Manaxe izuapyapyr wainuinuromo wà no. A'e zauxiapekwer ukwaw katu zemimaw pupe puruàmàtyry'ymaw wà. Ukwaw takihepuku pupe puruzuka haw wà no. Ukwaw u'yw pupe puruzuka haw wà no. 19 Uzàmàtyry'ym Agar izuapyapyr oho wà. A'e teko wiko na'iruz tawhu pupe wà: Zetur tawhu pupe, Nawi tawhu pupe, Nonaw tawhu pupe no. 20 — Urepytywà pe nehe, i'i a'e teko Tupàn pe wà. Uzeruzar hehe wà. A'e rupi uwazar waze'eg awer wanupe a'e. Upytywà wà. A'e rupi weityk Agar izuapyapyr wà. Weityk wamyrypar wà no. 21 Upyro ma'e tetea'u wàmàtyry'ymar wanuwi wà: 50.000 kawaru kupewa'a wà, 250.000 àràpuhàràn wà, 2.000 zumen wà. Weraha 100.000 teko wemipyhyk kwer romo wà no, uma'ereko e ma'e romo wamuigo kar pà wà no. 22 Uzuka wàmàtyry'ymar tetea'u a'e wà, ta'e Tupàn uputar nezewe haw a'e xe. Upyta a'e ywy rehe wiko pà wà. Xo kwarahy tetea'u paw ire zo amo tuwihaw weraha a'e teko a'e ywy wi wà.

Manaxe izuapyapyr kwarahy ihemaw kutyr har wà

23 Manaxe izuapyapyr kwarahy ihemaw kutyr har wiko Màxà ywy rehe wà: waiwy oho te Ma'aw-Eremon tawhu pe, Xenir tawhu pe no, Eremon ywytyr pe no, kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Heta tetea'u wera'u a'e pe wà. 24 Na'aw wazeànàànàmaw wanuwihaw waner xe wà kury: Eper, Izi, Eriew, Azariew, Zeremi, Onawi, Zaniew. Paw rupi wiko zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e romo wà. Teko tetea'u ukwaw waner wà.

Zauxiapekwer weraha kwarahy ihemaw kutyr har wemipyhyk kwer romo wà

25 Nezewe rehe we teko upytu'u Tupàn rehe uzeruzar ire wà. Upuir izuwi heityk pà wà. Umuwete tupàn a'ua'u a'e ywy rehe arer wazar wà. A'e 'ym mehe Tupàn umuhem kar a'e teko a'e ywy wi wà. 26 A'e rupi Tupàn umuixe kar Axir wanuwihaw a'e ywy rehe a'e. Mokoz her heta izupe: Pu her ipy romo a'e. Xigirat-Pirezer her inugwer romo. Weraha Humen izuapyapyr uzeupi wà. Weraha Kaz izuapyapyr uzeupi wà no. Weraha Manaxe izuapyapyr kwarahy ihemaw kutyr har uzeupi wà no. Umuigo kar a'e teko paw na'iruz tawhu pupe wà: Ar, Amor, Ar. Umuigo kar yrykawhu Kozà her ma'e izywyr wà no. Wiko a'e pe te ko 'ar rehe wà.

6

Erewi izuapyapyr wà

1 Heta na'iruz ta'yr Erewi pe wà: Zeroxon, Koat, Merari.

2 Heta 4 ta'yr Koat pe wà: Ànàràw, Izar, Emerom, Uziew.

3 Heta mokoz ta'yr Ànàràw pe wà: Àràw, Moizez. Umuzàg pità̀i wazyr no. Mirià her romo a'e. Heta 4 ta'yr Àràw pe wà: Nanaw, Amiu, Ereazar, Itamar.

4-5 Heta amo Ereazar ta'yr Pinez her ma'e izupe a'e. Heta amo Pinez ta'yr Amizu her ma'e izupe a'e. Heta amo Amizu ta'yr Muki her ma'e izupe a'e. Heta amo Muki ta'yr Uzi her ma'e izupe a'e. 6 Heta amo Uzi ta'yr Zerai her ma'e izupe a'e. Heta amo Zerai ta'yr Meraiot her ma'e izupe a'e. 7 Heta amo Meraiot ta'yr Amaria her ma'e izupe a'e. Heta amo Amaria ta'yr Aitu her ma'e izupe a'e. 8 Heta amo Aitu ta'yr Zanok her ma'e izupe a'e. Heta amo Zanok ta'yr Aima her ma'e izupe a'e. 9 Heta amo Aima ta'yr Azari her ma'e izupe a'e. Heta amo Azari ta'yr Zoànà her ma'e izupe a'e. 10 Heta amo Zoànà ta'yr Azari her ma'e izupe a'e. Azari wiko xaxeto romo Tupàn Hàpuzuhu Zeruzarez pe har pupe a'e. Tuwihawete Xàrumàw uzapo a'e tàpuzuhu a'e xe. 11 Heta amo Azari ta'yr Amaria her ma'e izupe a'e. Heta amo Amaria ta'yr Aitu her ma'e izupe a'e. 12 Heta amo Aitu ta'yr Zanok her ma'e izupe a'e. Heta amo Zanok ta'yr Xarum her ma'e izupe a'e. 13 Heta amo Xarum ta'yr Iwki her ma'e izupe a'e. Heta amo Iwki ta'yr Azari her ma'e izupe a'e. 14 Heta amo Azari ta'yr Xerai her ma'e izupe a'e. Heta amo Xerai ta'yr Zeozanak her ma'e izupe a'e. 15 Tupàn weraha kar Zeozanak a'e, tuwihawete Namukononozor pe a'e. Weraha weko haw pe wemipyhyk kwer romo a'e, Zuta ywy rehe har wainuinuromo a'e, Zeruzarez pe har wainuinuromo a'e no.

Amo Erewi izuapyapyr wà

16 Heta na'iruz ta'yr Erewi pe wà: Zeroxon, Koat, Merari. 17 Heta mokoz ta'yr Zeroxon pe wà: Irimini, Ximez. 18 Heta 4 ta'yr Koat pe wà: Ànàràw, Izar, Emerom, Uziew. 19 Heta mokoz ta'yr Merari pe wà: Mari, Muzi.

20 Heta amo Zeroxon ta'yr Irimini her ma'e izupe a'e. Heta amo Irimini ta'yr Zaat her ma'e izupe a'e. Heta amo Zaat ta'yr Zima her ma'e izupe a'e. 21 Heta amo Zima ta'yr Zoa her ma'e izupe a'e. Heta amo Zoa ta'yr Ino her ma'e izupe a'e. Heta amo Ino ta'yr Zera her ma'e izupe a'e. Heta amo Zera ta'yr Zeateraz her ma'e izupe a'e.

22 Heta amo Koat ta'yr Aminanaw her ma'e izupe a'e. Heta amo Aminanaw ta'yr Kora her ma'e izupe a'e. Heta amo Kora ta'yr Axir her ma'e izupe a'e. 23 Heta amo Axir ta'yr Ewkàn her ma'e izupe a'e. Heta amo Ewkàn ta'yr Ewiazaw her ma'e izupe a'e. Heta amo Ewiazaw ta'yr Axir her ma'e izupe a'e. 24 Heta amo Axir ta'yr Taat her ma'e izupe a'e. Heta amo Taat ta'yr Uriew her ma'e izupe a'e. Heta amo Uriew ta'yr Uzi her ma'e izupe a'e. Heta amo Uzi ta'yr Xau her ma'e izupe a'e.

25 Heta mokoz ta'yr Ewkàn pe wà: Amaxaz, Aimot. 26 Heta amo Aimot ta'yr Ewkàn her ma'e izupe a'e. Heta amo Ewkàn ta'yr Zopaz her ma'e izupe a'e. Heta amo Zopaz ta'yr Naat her ma'e izupe a'e. 27 Heta amo Naat ta'yr Eriaw her ma'e izupe a'e. Heta amo Eriaw ta'yr Zeroàw her ma'e izupe a'e. Heta amo Zeroàw ta'yr Ewkàn her ma'e izupe a'e.

28 Heta mokoz ta'yr Xamuew pe wà: Zoew, tywyr Awi no.

29 Heta amo Merari ta'yr Mari her ma'e izupe a'e. Heta amo Mari ta'yr Irimini her ma'e izupe a'e. Heta amo Irimini ta'yr Ximez her ma'e izupe a'e. Heta amo Ximez ta'yr Uza her ma'e izupe a'e. 30 Heta amo Uza ta'yr Ximez her ma'e izupe a'e. Heta amo Ximez ta'yr Azi her ma'e izupe a'e. Heta amo Azi ta'yr Azai her ma'e izupe a'e.

Erewi izuapyapyr zegar haw rehe har wà

31 Tuwihawete Tawi omono kar Tupàn ize'eg hyru hàpuzràn pupe a'e. Na'e umuzekaiw kar amo awa zegar haw rehe a'e wà, Tupàn imuwete katu haw pe a'e wà. Amume'u putar a'e awa waner xe ihe wà nehe kury. 32 Amo 'ar mehe amo uma'ereko tàpuzràn Tupàn henaw pe wà. Amo ae 'ar mehe amo ae awa uma'ereko a'e pe wà. Tuwihawete Xàrumàw nuzapo

kwaw Tupàn Hàpuzuhu a'e 'ar mehe a'e rihi. 33 Na'aw waner xe wà: Koat iànàm wainuromo har wà: Emà uzegar ma'e ipy wanuwihaw wiko Zoew ta'yr romo a'e. Zoew wiko Xamuew ta'yr romo a'e. 34 Xamuew wiko Ewkàn ta'yr romo. Ewkàn wiko Zeroàw ta'yr romo. Zeroàw wiko Eriew ta'yr romo. Eriew wiko Toa ta'yr romo. 35 Toa wiko Zupe ta'yr romo. Zupe wiko Ewkàn ta'yr romo. Ewkàn wiko Maat ta'yr romo. Maat wiko Amaxaz ta'yr romo. 36 Amaxaz wiko Ewkàn ta'yr romo. Ewkàn wiko Zoew ta'yr romo. Zoew wiko Azari ta'yr romo. Azari wiko Xoponi ta'yr romo. 37 Xoponi wiko Taat ta'yr romo. Taat wiko Axir ta'yr romo. Axir wiko Ewiaxap ta'yr romo. Ewiaxap wiko Kora ta'yr romo. 38 Kora wiko Izar ta'yr romo. Izar wiko Koat ta'yr romo. Koat wiko Erewi ta'yr romo. Erewi wiko Zako ta'yr romo.

39 Azap uzegar ma'e inugwer wanuwihaw wiko ta'yr romo a'e. Mereki wiko Ximez ta'yr romo. 40 Ximez wiko Mikaew ta'yr romo. Mikaew wiko Mazez ta'yr romo. Mazez wiko Mawki ta'yr romo. 41 Mawki wiko Exini ta'yr romo. Exini wiko Zera ta'yr romo. Zera wiko Anai ta'yr romo. 42 Anai wiko Età ta'yr romo. Età wiko Zima ta'yr romo. Zima wiko Ximez ta'yr romo. 43 Ximez wiko Zaat ta'yr romo. Zaat wiko Zeroxon ta'yr romo. Zeroxon wiko Erewi ta'yr romo.

44 Età Merari iànàm wiko uzegar ma'e na'iruz haw wanuwihaw a'e. Età wiko Kizi ta'yr romo. Kizi wiko Amini ta'yr romo. Amini wiko Maruk ta'yr romo. 45 Maruk wiko Azawi ta'yr romo. Azawi wiko Amazi ta'yr romo. Amazi wiko Iwki ta'yr romo. 46 Iwki wiko Àzi ta'yr romo. Àzi wiko Mani ta'yr romo. Mani wiko Xemer ta'yr romo. 47 Xemer wiko Mari ta'yr romo. Mari wiko Muzi ta'yr romo. Muzi wiko Merari ta'yr romo. Merari wiko Erewi ta'yr romo. (Erewi wiko Zako ta'yr romo.)

48 Wainuinuromo uma'ereko ma'e Erewi izuapyapyr a'e wà, wiko amogwer ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e romo paw rupi wà. Uzapo uma'ereko haw Tupàn imuwete haw pe Zeruzarez pe wà.

Àràw izuapyapyr wà

49 Àràw a'e, ta'yr a'e wà no, wapy yhyk hyàkwegatu ma'e Tupàn henataromo wà. Uzuka ma'ea'yr henataromo wà no. Omono amo temi'u izupe wà no. Wapy tata a'e imono pyrer rehe wà no. Ukaz paw rupi wà. Uzekaiw Tupàn imuwete haw tàpuzràn pupe har ipupyaikaw pyrer ikatuahy ma'e pe har nànàn wà. Uzekaiw ma'ea'yr Izaew wanemiapo kwer hekuzaromo izuka haw rehe wà no. Kwehe mehe Tupàn umume'u a'e ma'e iapo àwàm Moizez pe a'e. A'e xaxeto uzapo ma'e a'e ze'eg kwehe arer rupi katete a'e wà.

50 Heta amo Àràw ta'yr Ereazar her ma'e izupe a'e. Heta amo Ereazar ta'yr Pinez her ma'e izupe a'e. Heta amo Pinez ta'yr Awizu her ma'e izupe a'e. 51 Muki wiko Awizu ta'yr romo a'e. Heta amo Muki ta'yr Uzi her ma'e izupe a'e. Heta amo Uzi ta'yr Zerai her ma'e izupe a'e. 52 Heta amo Zeraz ta'yr Meraiot her ma'e izupe a'e. Heta amo Meraiot ta'yr Amaria her ma'e izupe a'e. Heta amo Amaria ta'yr Aitu her ma'e izupe a'e. 53 Heta amo Aitu ta'yr Zanok her ma'e izupe a'e. Heta amo Zanok ta'yr Aima her ma'e izupe a'e.

Tawhu Erewi izuapyapyr waneko haw

54 Teko omono ywy Àràw izuapyapyr wanupe wà. Koat wiko Àràw izuapyr romo a'e. A'e rupi iànàm upyhyk ywy pehegwer wà. Amume'u putar waiwy xe ihe nehe kury. 55 Emerom tawhu Zuta ywy rehe har, ywy ka'api'i heta haw Emerom izywyr har no. 56 Omono amogwer ma'etymaw Karew pe wà. Omono taw a'e tawhu izywyr har izupe wà no. 57-59 Omono amo tawhu Àràw izuapyapyr wanupe wà. Na'aw waner xe wà: Emerom (Aze amo uzuka amo, amo izepyk wer hehe. Izuka arer uzàn izuwi. Upuner uzepyro haw rehe a'e tawhu pupe.) Na'aw a'e tawhu waner xe wà: Zaxir, Irimina, Etemowa, Irem, Nemir, Àzà, Mete-Xemez. Omono ywy ka'api'i heta haw a'e tawhu izywyr har Àràw izuapyapyr wanupe wà no. 60 Omono amo tawhu Mezàmi ywy rehe har Àràw izuapyapyr wanupe wà. Omono ywy a'e tawhu izywyr har wanupe wà no. Na'aw tawhu waner xe wà: Zema, Aremet,

Anatot. Nezewe mehe heta 13 tawhu wanupe wà. Àràw iànàm wazuapyapyr wiko a'e tawhu pupe wà. 61 Omomor ita'i ma'e papar haw wà, amo 10 tawhu Manaxe kwarahy heixe haw kutyr har wanexanexak pà wà. Omono a'e tawhu Koat iànàm wanupe pitàitàigatu wà no.

62 Omono 13 tawhu Zeroxon iànàm wanupe pitàitàigatu wà no. A'e tawhu upyta na'iruz ywy rehe wà. Na'aw a'e ywy waner xe wà: Azer, Napitari, Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har Màxà huwake har. 63 Omono 12 tawhu Merari iànàm wanupe pitàitàigatu wà no. A'e tawhu upyta na'iruz ywy rehe wà: Humen, Kaz, Zemurom. 64 Nezewe Izaew omono tawhu Erewi izuapyapyr wanupe waneko àwàm romo wà. Omono ywy a'e tawhu waiwyr har ka'api'i heta haw wà no, waneimaw wamai'u haw romo wà no. 65 Omomor ita'i ma'e papar haw hereko har a'e tawhu heremimume'u kwer wanexanexak pà wà no, Erewi izuapyapyr wanupe wamonomono pà pitàitàigatu wà no. Upyta na'iruz ywy rehe wà: Zuta, Ximeàw, Mezàmi.

66 Amo Koat iànàm upyhyk amo tawhu Eparai ywy rehe har wà. Upyhyk ywy ka'api'i heta haw a'e tawhu waiwyr har wà no. 67 Na'aw waner xe wà: Xikez (tawhu uzuka àràm wi uzàn ma'e uzepyro haw ywytyruhu rehe har), Zezer, 68 Zokimeàw, Mete-Orom, 69 Aezarom, Kat-Himon. 70 Upyhyk mokoz tawhu Manaxe kwarahy heixe haw kutyr har wà: Aner, Mireàw. Upyhyk ywy ka'api'i heta haw a'e tawhu waiwyr har wà no.

71 Zeroxon iànàm omono amo tawhu wanupe wà. Omono ywy ka'api'i heta haw a'e tawhu waiwyr har wanupe wà no. Na'aw tawhu Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har waner xe wà: Korà Màxà ywy rehe har, Atarot.

72 Na'aw tawhu Ixakar ywy rehe har waner xe wà: Kez, Namerat, 73 Hamot, Anem.

74 Na'aw tawhu Azer ywy rehe har waner xe wà: Mazaw, Aminom, 75 Okok, Heow.

76 Na'aw tawhu Napitari ywy rehe har waner xe wà: Kez Karirez ywy rehe har, Amon, Kiriataim.

77 Merari iànàm omono amo tawhu wanupe wà. Omono ywy ka'api'i heta haw a'e tawhu waiwyr har wanupe wà no. Na'aw tawhu waner xe wà: Zemurom ywy rehe har wà. Himono, Tamor.

78 Humen ywy rehe Zotàw yrykaw izywyr har kwarahy ihemaw kutyr har Zeriko tawhu henataromo har wà: Mezer ywyapypepaw rehe har, Zaza, 79 Kenemot, Mepaat.

80 Kaz ywy rehe har wà: Hamot Zireaz ywy rehe har, Mànài, 81 Ezemon, Zazer.

7

Ixakar izuapyapyr wà

1 Ixakar heta 4 ta'yr a'e wà: Tora, Pua, Zazu, Xinirom.

2 Tora heta 6 ta'yr a'e wà no: Uzi, Hepai, Zeriew, Zamaz, Imizàw, Xamuew. Wiko Tora izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanuwihaw romo a'e wà. Wiko zauxiapekwer romo wà. Teko tetea'u ukwaw waner wà. Tawi tuwihawete romo heko mehe heta 22.000 wazuapyapyr wà.

3 Heta amo Uzi ta'yr Izirai her ma'e izupe a'e. Izirai heta 4 ta'yr a'e wà: Mikaew, Omani, Zoew, Ixià. Paw rupi wiko uzuapyapyr wanuwihawete romo wà. 4 Heta tetea'u wanemireko wà. Heta tetea'u wazuapyapyr wà no. A'e rupi upuner 36.000 awa wamono kar haw rehe tuwihawete pe zauxiapekwer romo wà.

5 Amo umuapyk Ixakar izuapyapyr uzemono'og ma'e kwer waner pape rehe a'e. Upuner 86.000 awa wamono kar haw rehe zauxiapekwer romo tuwihawete pe wà. Mezàmi izuapyapyr wà.

Nà izuapyapyr wà

6 Mezàmi heta na'iruz ta'yr a'e wà: Mera, Meker, Zeniaew.

7 Mera heta 5 ta'yr wà: Ezemon, Uzi, Uziew, Zerimot, Iri. Wiko uzuapyapyr wanuwihaw romo pitàitàigatu wà. Izuapyapyr upuner 22.034 awa wamono kar haw rehe tuwihawete pe zauxiapekwer romo wà.

8 Meker heta 9 ta'yr wà: Zemira, Zoaz, Eriezer, Erioenaz, Oniri, Zerimot, Awi, Anatot, Aremet. 9 Izuapyapyr upuner

20.200 awa wamono kar haw rehe tuwihawete pe zauxiapekwer romo wà. Amo umuapyk waner pape rehe wà.

10 Heta amo Zeniaew ta'yr Mirà her ma'e izupe a'e. Mirà heta 7 ta'yr wà: Zeuz, Mezàmi, Eu, Kenana, Zetà, Tarixi, Aezar. 11 Wiko uzuapyapyr wanuwihaw romo pitàitàigatu wà. Teko tetea'u ukwaw katu waner wà. Izuapyapyr upuner 17.200 awa wamono kar haw rehe tuwihawete pe zauxiapekwer romo wà. 12 Xupi a'e, Upim a'e no, wiko Zeniaew izuapyr romo wà. Heta amo Nà ta'yr Uzim her ma'e izupe a'e.

Napitari izuapyapyr wà

13 Napitari heta 4 ta'yr wà: Zazeew, Kuni, Zezer Xarum. (Wiko Mira izuapyapyr romo wà. Mira wiko Zako hemirekoagaw romo.)

Manaxe izuapyapyr wà

14 Heta mokoz ta'yr Manaxe pe hemirekoagaw Xiri ywy rehe arer inuinuromo a'e wà: Azariew, Makir. Heta amo Makir ta'yr Zireaz her ma'e izupe a'e. 15 Makir wekar amo kuzà Upim pe a'e. Wekar amo kuzà Xupi pe no. Wexak wà. Xupi heinyr a'e, Maaka her romo a'e. Makir ta'yr mokoz haw a'e, Zeropeaz her romo a'e. Xo tazyr zo heta izupe.

16 Maaka Makir hemireko pe heta mokoz imemyr a'e wà. Omono mokoz her wanupe: Perez, Xerez. Heta mokoz ta'yr Perez pe wà: Uràw, Hakem. 17 Heta amo Uràw ta'yr Menà her ma'e izupe a'e. Na'aw Zireaz Makir ta'yr Manaxe hemimino waner xe wà kury:

18 Heta na'iruz imemyr Amoreket Zireaz heinyr pe wà. Na'aw waner xe wà: Izoz, Amiezer, Makira. 19 (Xemi heta 4 ta'yr wà: Àià, Xikez, Iriki, Àniàw.)

Eparai izuapyapyr wà

20 Heta amo Eparai ta'yr Xutera her ma'e izupe a'e. Heta amo Xutera ta'yr Merez her ma'e izupe a'e. Heta amo Merez ta'yr Taat her ma'e izupe a'e. Heta amo Taat ta'yr Ereaz her ma'e izupe a'e. Heta amo Ereaz ta'yr Taat her ma'e izupe a'e. 21 Heta amo Tat ta'yr Zamaz her ma'e izupe a'e. Heta amo Zamaz ta'yr Xutera her ma'e izupe a'e. Heta amo mokoz ta'yr Eparai pe wà: Ezer, Ereaz waner romo wà. Amo 'ar mehe uzeagaw tapi'ak Kat tawhu pe har waneimaw wanehe umunar haw rehe wà. Kaz pe har uzuka Ezer Ereaz rehe we wà. 22 Wanu Eparai umumaw 'ar tetea'u uzai'o pà wamàno re a'e. Tywyr oho ipyr imurywete kar pà wà. 23 A'e re oho wi wemireko ipuhe kury. Na'e ipuru'a hemireko. Na'e imemyrzexak kar. Kwarer a'e. Omono Meriaz her romo wà. Ta'e iaiw ma'e uzeapo waneko haw rehe a'e xe. Iaiw haw, i'i her zaneze'eg rupi.

24 Heta tazyr Xeera her ma'e Eparai pe a'e. Tazyr uzapo na'iruz tawhu a'e wà: Mete-Orom ywyapypepaw rehe har, Mete-Orom ywytyr rehe har, Uzem-Xeera.

25 Heta amo Eparai ta'yr Hezep her ma'e izupe a'e. Heta amo Hezep ta'yr Tera her ma'e izupe a'e. Heta amo Tera ta'yr Tàà her ma'e izupe a'e. 26 Heta amo Tàà ta'yr Àràna her ma'e izupe a'e. Heta amo Àràna ta'yr Amiu her ma'e izupe a'e. Heta amo Amiu ta'yr Erizàm her ma'e izupe a'e. 27 Heta amo Erizàm ta'yr Nu her ma'e izupe a'e. Heta amo Nun ta'yr Zuzue her ma'e izupe a'e.

28 Upyhyk amo ywy a'e wà. Metew tawhu a'e ywy rehe tuz a'e. Taw a'e tawhu izywyr har a'e ywy rehe wanuz a'e wà no. Waiwy oho kwarahy ihemaw kutyr te Nààrà tawhu pe. Upyhyk taw a'e tawhu izywyr har a'e wà no. Oho kwarahy heixe haw kutyr te Zezer tawhu pe. Upyhyk taw a'e tawhu izywyr har a'e wà no. Xikez tawhu a'e ywy rehe tuz a'e. Aia tawhu a'e ywy rehe tuz a'e no. Upyhyk taw a'e tawhu izywyr har a'e wà no.

29 Manaxe izuapyapyr wiko 4 tawhu wazar romo wà: Mete-Xà, Tanak, Mezin, Nor. Wiko taw a'e tawhu waiwyr har wazar romo wà no. Amume'u a'e tawhu waner paw kwez xe ihe kury. Zuze Zako ta'yr izuapyapyr wikuwe a'e tawhu pupe wà.

Azer izuapyapyr wà

30 Na'aw Azer izuapyapyr waner xe wà kury: Heta 4 ta'yr izupe wà. Imina, Izywa, Iziwi, Meri. Heta pitài tazyr Xera her ma'e izupe no.

31 Meri heta mokoz ta'yr wà: Emer,
Mawkiew. Mawkiew uzapo Mirizawit
tawhu.
32 Emer heta na'iruz ta'yr wà: Zapiret,
Xomer, Otàw. Heta pitài tazyr izupe no.
Xuwa her romo a'e.
33 Zapiret heta na'iruz ta'yr wà no:
Pazak, Mimaw, Aziwat.
34 Xomer tywyr heta na'iruz ta'yr wà:
Hoga, Zeuma, Àrà.
35 Tywyr Otàw Heta 4 ta'yr a'e: Zopa,
Imina, Xerez, Amaw.
36 Na'aw Zopa izuapyapyr waner xe wà
kury: Xuwa, Araneper, Xuwaw, Meri, In-
iha, 37 Mezer, One, Xama, Xiwza, Ixirà,
Meera.
38 Na'aw Zeter izuapyapyr waner xe wà
kury: Zepone, Pizipa, Àrà.
39 Na'aw Ura izuapyapyr waner xe wà
kury: Àrà, Aniew, Hizia.
40 A'e paw wiko Azer izuapyapyr romo
wà. Wiko wànàm wanuwihaw romo
wà. Wiko zauxiapekwer ikwaw katu
pyrer romo wà no. Wiko tuwihaw ikàg
ma'e romo wà. Izuapyapyr wainuromo
heta 26.000 awa zauxiapekwer romo
tuwihawete pe imono pyràm wà.

8

Mezàmi izuapyapyr wà

1-2 Heta 5 ta'yr Mezàmi pe wà. Na'aw
waner watua'u haw rupi wà: Mera, Az-
imew, Aara, Noa, Hapa.
3 Na'aw Mera izuapyapyr waner xe wà:
Anar, Zer, Amiu, 4 Amizu, Nààmà, Aoa,
5 Zer, Xepupà, Urà.
6-7 Na'aw Eu izuapyapyr waner xe wà:
Nààmà, Aiaz, Zera. Wiko wànàm wanuwi-
haw romo wà. Izypy mehe wiko Zema
tawhu pupe wà. Amo 'ar mehe amo teko
umuhem kar a'e wi a'e wà. A'e rupi oho
Manate tawhu pupe wiko pà wà. Zera Uza
tu Aiu tu wiko wanuwihaw romo a'e tawhu
pe waho mehe a'e.
8-9 Xaarai wereko mokoz kuzà wemireko
romo wà. Uzim, Mara waner romo wà.
Na'e weityk wà. Amo kwarahy ipaw ire,
Moaw ywy rehe wiko mehe, wereko Onez
wemireko romo. Umuzàg 7 wa'yr hehe we
wà: Zoaw, Zimia, Mexa, Màwkà, 10 Zeuz,
Xaki, Mirima. Ta'yr paw wiko uzuapyapyr
wanuwihaw romo wà.
11 Heta mokoz ta'yr Xari pe hemireko
Uzim her ma'e rehe we wà: Amitu, Ew-
paaw.
12 Ewpaaw heta na'iruz ta'yr wà: Emer,
Mizà, Xemez. Xemez uzapo mokoz tawhu:
Ono, Iroz. Uzapo taw a'e tawhu waiwyr
har wà no. Mezàmi izuapyapyr

Kat tawhu pe har wà, Aezarom tawhu pe har wà no

13 Weri a'e, Xema a'e no, wiko teko
Aezarom tawhu pupe wiko ma'e wanuwi-
haw romo wà. Umuhem kar Kat tawhu
pe har waneko haw wi wà no. 14 Weri
izuapyapyr wainuromo wiko wà. Na'aw
amo waner xe wà: Aio, Xazak, Zeremot,
15 Zemani, Araz, Ener, 16 Mikaew, Izipa,
Zoa.

Mezàmi izuapyapyr Zeruzarez pe har wà

17 Heta teko Ewpaw pe izuapyapyr romo
wà. Na'aw amo waner xe wà: Zemani,
Mezurà, Izeki, Emer, 18 Izemeraz, Iziri,
Zomaw.
19 Heta teko Ximez pe izuapyapyr romo
wà. Na'aw amo waner xe wà: Zaki, Zikiri,
Zamini, 20 Erienaz, Ziretaz, Eriew, 21 Anai,
Merai, Xinihat.
22 Heta teko Xazak pe izuapyapyr romo
wà. Na'aw amo waner xe wà: Izipà, Emer,
Ereiw, 23 Aminom, Zikiri, Ànà, 24 Anani,
Eràw, Àtoxi, 25 Ipinez, Penuew.
26 Heta teko Zeroàw pe izuapyapyr romo
wà. Na'aw amo waner xe wà: Xàzeraz,
Xeari, Atari, 27 Zaarezi, Eri, Zikiri.
28 A'e awa wiko teko Zeruzarez tawhu
pe wiko ma'e izypy mehe har wanuwihaw
romo wà. Wiko wazuapyapyr ikwaw katu
wera'u pyrer romo wà.

Mezàmi izuapyapyr Zimeàw tawhu pe har wà, Zeruzarez tawhu pe har wà no

29 Zeiew uzapo Zimeàw tawhu a'e.
Wikuwe a'e pe no. Maaka hemireko her
romo a'e. 30 Aminom ta'yr ipy her romo a'e.
Na'aw inugwer ta'yr waner xe wà: Zur, Ki,
Ma'aw, Ner, Nanaw, 31 Zenor, Aio, Zeker,
32 Mikorot Ximez tu. Izuapyapyr wikuwe
Zeruzarez tawhu pupe wà, amogwer
wànàm wanuwake wà.

Tuwihawete Xau iànàm wà

33 Heta amo Ner ta'yr Ki her ma'e izupe a'e. Tuwihawete Xau wiko Ki ta'yr romo. Xau heta 4 ta'yr wà: Zonata, Mawkizu, Aminanaw, Ezimaaw. 34 Heta amo Zonata ta'yr Meriw-Ma'aw her ma'e izupe a'e. Heta amo Meriw-Maaw ta'yr Mika her ma'e izupe a'e.

35 Mika heta 4 ta'yr wà: Pitom, Merek, Tarez, Akaz. 36 Heta amo Akaz ta'yr Zeoaz her ma'e izupe a'e. Heta na'iruz ta'yr Zeoaz pe wà: Aremet, Azamawet, Ziniri. Heta amo Ziniri ta'yr Moza her ma'e izupe a'e. 37 Heta amo 3 ta'yr Minea her ma'e izupe Moza pe a'e. Heta amo Minea ta'yr Hapa her ma'e izupe a'e. Heta amo Hapa ta'yr Ereaz her ma'e izupe a'e. Heta amo Ereaz ta'yr Azew her ma'e izupe a'e.

38 Azew heta 6 ta'yr wà: Azirikà, Mokuru, Izimaew, Xeari, Omani, Ànà. 39 Heta na'iruz ta'yr Ezek Azew tywyr pe wà: Uràw, Zeu, Eriperet.

40 Uràw ta'yr wiko zauxiapekwer ikwaw katu pyrer romo wà. Ukwaw katu puruzuka haw u'yw pupe wà. Aze mo xipapar Uràw ta'yr hemimino wanehe we zane wà, heta mo 150 awa wà. A'e paw wiko Mezàmi izuapyapyr romo wà.

9

Uzepyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer wà

1 Amo umuapyk Izaew ta'yr wazuapyapyr waner pape rehe paw rupi wà. — Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer, i'i a'e pape pe wà. Mawiron ywy rehe har weraha Zuta ywy rehe har weko haw pe wemipyhyk kwer romo wà. Tupàn izepyk wer wemiruze'eg wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e. A'e rupi weraha kar Mawiron wanuwihawete pe wà. 2 Amo kwarahy paw ire umuzewyr kar Zuta ywy rehe wà. Wikuwe weko awer pe wà. Izypy mehe uzewyr amo teko wà, xaxeto wà no, Erewi izuapyapyr wà no, Tupàn Hàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wà no. 3 Amo teko oho Zeruzarez tawhu pe wiko pà wà: Amo Zuta izuapyapyr wà, Amo Mezàmi izuapyapyr wà, Amo Eparai izuapyapyr wà, Amo Manaxe izuapyapyr wà.

4-6 690 Zuta izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wikuwe Zeruzarez tawhu pe wà. Perez Zuta ta'yr izuapyapyr wanuwihaw a'e, Utaz her romo a'e. Wiko Amiu ta'yr romo Oniri hemimino romo. Iniri wiko waipy romo. Mani wiko waipy romo no. Xera Zuta ta'yr izuapyapyr wanuwihaw a'e, Azai her romo a'e. Wiko wànàm wanuwihaw romo no. Zera Zuta ta'yr izuapyapyr wanuwihaw a'e, Zewew her romo a'e.

7-8 Amo Mezàmi izuapyapyr wikuwe Zeruzarez tawhu pupe wà. Na'aw waner xe wà: Xaru (Heta amo Axenua ta'yr Onawia her ma'e izupe a'e. Heta amo Onawia ta'yr Mezurà her ma'e izupe a'e. Heta amo Mezurà ta'yr Xaru her ma'e izupe a'e), Iminez Zeruàw ta'yr, Era Uzi ta'yr Mikiri hemimino, Mezurà (Heta amo Iwiniza ta'yr Hewew her ma'e izupe a'e. Heta amo Hewew ta'yr Xepaxi her ma'e izupe a'e. Heta amo Xepaxi ta'yr Mezurà her ma'e izupe a'e.)

9 956 Mezàmi izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wikuwe Zeruzarez tawhu pupe wà. Awa her xe imuapyk pyrer hereko har paw wiko wànàm wanuwihaw romo wà.

Xaxeto Zeruzarez pe wikuwe ma'e wà

10-12 Na'aw xaxeto Zeruzarez pe har waner xe wà: Zenai, Zeoariw, Zakim. Azari wiko a'e pe no. Tupàn Hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo hekon a'e. (Heta amo Aitu ta'yr Meraiot her ma'e izupe a'e. Heta amo Meraiot ta'yr Zanok her ma'e izupe a'e. Heta amo Zanok ta'yr Mezurà her ma'e izupe a'e. Heta amo Mezurà ta'yr Iwki her ma'e izupe a'e. Heta amo Iwki ta'yr Azari her ma'e izupe a'e.) Na'aw amo waner xe wà: Anai (Heta amo Mawki ta'yr Pazur her ma'e izupe a'e. Heta amo Pazur ta'yr Zeràw her ma'e izupe a'e. Heta amo Zeràw ta'yr Anai her ma'e izupe a'e.) Maxaz (Heta amo Imer ta'yr Miziremit her ma'e izupe a'e. Heta amo Miziremit ta'yr Mezurà her ma'e izupe a'e. Heta amo Mezurà ta'yr Zazera her ma'e izupe a'e. Heta amo Zazera ta'yr Aniew her ma'e izupe a'e. Heta amo Aniew ta'yr Maxaz her ma'e izupe a'e.)

13 1.660 xaxeto wikuwe a'e pe wà no. Pitàitàigatu wiko wànàm wanuwihaw

romo wà. Ukwaw uma'ereko haw tàpuzuhu pupe har paw iapo haw wà.

Erewi izuapyapyr Zeruzarez pe wikuwe ma'e wà

14-16 Na'aw Erewi izuapyapyr Zeruzarez pe har waner xe wà: Xemai (Heta amo Azawi ta'yr Azirikà her ma'e izupe a'e. Heta amo Azirikà ta'yr Axu her ma'e izupe a'e. Heta amo Axu ta'yr Xemai her ma'e izupe a'e.) Wiko Merari iànàm romo a'e. Makemakar, Erez, Karar. Matani (Heta amo Azap ta'yr Zikiri her ma'e izupe a'e. Heta amo Zikiri ta'yr Mika her ma'e izupe a'e. Heta amo Mika ta'yr Matani her ma'e izupe a'e.) Omani (Heta amo Zenutum ta'yr Karar her ma'e izupe a'e. Heta amo Karar ta'yr Xemai her ma'e izupe a'e. Heta amo Xemai ta'yr Omani her ma'e izupe a'e.) Mereki Az ta'yr Ewkàn hemimino. Wikuwe Netop tawhu pe har waiwy rehe a'e.

Zauxiapekwer Tupàn Hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wà

17 Amo zauxiapekwer tàpuzuhu rehe ume'egatu ma'e wikuwe Zeruzarez pupe a'e wà no. Na'aw waner xe wà: Xaru, Aku, Tawmon, Aimà. Xaru wiko wanuwihaw romo. 18 A'e 'ar mehe arer we te ko 'ar rehe wazuapyapyr wiko ukenawhu tuwihawete heixe haw rehe ume'egatu ma'e romo wà. A'e ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr hin a'e. Kwehe mehe wiko Erewi izuapyapyr waker haw hukenaw rehe ume'egatu ma'e romo wà.

19 Xaru Kore ta'yr Ewiaxap hemimino a'e, iànàm Kora izuapyapyr wainuromo har a'e wà no, wiko Tupàn hàpuzràn heixe haw rehe ume'egatu ma'e romo a'e wà. Izypy mehe waipy wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipytu'u haw rehe ume'egatu ma'e romo a'e wà no. 20 A'e 'ar mehe Enez Ereazar ta'yr wiko wanuwihaw romo a'e. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Pinez rehe we a'e nehe.

21 Zakari Mezeremi ta'yr wiko Tupàn hàpuzràn pupe heixe haw rehe ume'egatu ma'e romo a'e no.

22 Wexaexak 212 awa wà, ukenawhu wanehe ume'egatu ma'e romo wamuigo kar pà wà. Amo umuapyk waner pape rehe wà. Umuapyk waneko awer wà no. Tuwihawete Tawi a'e, Tupàn ze'eg imume'u har Xamuew a'e no, wexaexak waipy a'e ma'ereko haw iapo har romo wamuigo kar pà a'e wà. 23 A'e awa a'e wà, wazuapyapyr a'e wà no, ume'egatu tàpuzuhu hukenaw wanehe a'e wà. 24 Heta 4 ukenawhu wà: kwarahy heixe haw awyze har kutyr har, kwarahy heixe haw kutyr har, kwarahy ihemaw awyze har kutyr har, kwarahy ihemaw kutyr har. Pitàitàigatu ukenaw wanuwake heta hehe ume'egatu ma'e wanuwihaw wà no. 25 A'e ume'egatu ma'e waànàm a'e taw pe har a'e wà, upytywà wànàm a'e wà. Amo uzemono'og hehe ume'egatu pà wà. 7 'ar paw ire amo uzemono'og hehe ume'egatu pà wànàm wamupytu'u kar pà wà. 26 A'e 4 hehe ume'egatu ma'e wanuwihaw wiko Erewi izuapyapyr romo wà. Wiko a'e ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e romo wà. Ume'egatu tàpuzuhu ipupyaikaw pyrer rehe wà no. Ume'egatu ma'e ipupe imonokatu pyrer wanehe wà no. 27 Uker tàpuzuhu huwake wà. Ta'e wiko hehe ume'egatu ma'e romo a'e wà xe. Uwàpytymawok ukenaw tuweharupi ku'em mehe wà.

Amogwer Erewi izuapyapyr wà

28 Amogwer Erewi izuapyapyr wà, uzekaiw ma'e Tupàn imuwete haw rehe har wanehe wà. Aze amo weraha amo ma'e imuwete haw pe, upapar a'e ma'e wà. Upapar herur wi mehe wà no. 29 Amo Erewi izuapyapyr uzekaiw amogwer ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer wanehe wà no. Uzekaiw amo ma'e rehe wà no: arozràn imuku'i pyrer, win, uri kawer, yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e, taz zàwenugar. 30 Xo xaxeto zo umupyràn taz zàwenugar wà.

31 Amo Erewi izuapyr Mataxi her ma'e a'e, Xaru ta'yr ipy Kora iànàm a'e, typy'ak Tupàn pe imono pyràm imuàgà'ymar romo hekon a'e. 32 Amo Koat iànàm wainuromo har uzapo typy'ak Tupàn pe imono pyràm mytu'u haw 'ar nànàgatu a'e wà, tàpuzuhu pupe heraha pà a'e wà.

33 Amo Erewi izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wiko zegar haw tàpuzuhu pe har rehe uzekaiw ma'e romo wà. Wanuwihaw wiko tàpuzuhu ipupyaikaw pyrer pupe wà. Heta

amo ma'ereko haw wanupe no. Uma'ereko tuweharupi wà, pyhaw wà, 'aromo wà no.
34 A'e awa wiko Erewi izuapyapyr uzeànàm ma'e wanuwihaw romo a'e wà. Amuapyk waipy waner xe pitàitàigatu ihe wà. Wiko tuwihaw Zeruzarez pupe wikuwe ma'e romo wà.

Tuwihawete Xau tàmuzgwer wà Izuapyapyr wà no

35 Zeiew uzapo Zimeàw tawhu. Wiko a'e pe. Maaka hemireko her romo. 36-37 Ta'yr ipy a'e, Aminom her romo a'e. Na'aw inugwer ta'yr waner xe wà: Zur, Ki, Maw, Ner, Nanaw, Zenor, Aio, Zakari, Mikorot. 38 Heta amo 3 ta'yr Ximez her ma'e izupe Mikorot pe a'e. Izuapyapyr wiko Zeruzarez tawhu pupe wà, amogwer wànàm uzemono'og ma'e kwer wanuwake wà.
39 Heta amo Ner ta'yr Ki her ma'e izupe a'e. Heta amo Ki ta'yr Xau her ma'e izupe a'e. Heta 4 ta'yr Xau pe wà: Zonat, Mawkizu, Aminanaw, Ezimaaw. 40 Heta amo Zonata ta'yr Meri-Maw her ma'e izupe a'e. Heta amo Meri-Maw ta'yr Mika her ma'e izupe a'e. 41 Mika heta 4 ta'yr wà: Pitom, Merek, Tarez, Akaz. 42 Heta amo Akaz ta'yr Zaera her ma'e izupe a'e. Heta na'iruz ta'yr Zaera pe wà: Aremet, Azamawet, Ziniri. Heta amo Ziniri ta'yr Moza her ma'e izupe a'e. 43 Heta amo Moza ta'yr Minea her ma'e izupe a'e. Heta amo Minea ta'yr Hepai her ma'e izupe a'e. Heta amo Hepai ta'yr Ereaz her ma'e izupe a'e. Heta amo Ereaz ta'yr Azew her ma'e izupe a'e.
44 Azew heta 6 ta'yr wà: Azirikà, Mokuru, Izimaew, Xeari, Omani, Ànà.

10

Tuwihawete Xau imàno awer

1 Piri ywy rehe har ur Zimoa ywytyr pe Izaew waàmàtyry'ym pà wà kury. Uzuka Izaew tetea'u a'e pe wà. Amogwer uzàn a'e wi wanuwi wà. Xau a'e, ta'yr a'e wà, wiko uzàn ma'e wainuinuromo a'e wà. 2 Nezewe rehe we zauxiapekwer Piri ywy rehe har umàmàn oho waiwy rehe wà. Uzuka Xau ta'yr a'e pe wà: Zonata, Aminanaw, Mawkizu. 3 Zauxiapekwer Xau izywyr har uzàmàtyry'ymahy wà. Na'e amo iàmàtyry'ymar uzywà Xau u'yw pupe wà kury. Ukutuk tuwe wà. 4 Na'e Xau uze'eg kwàkwàmo puruzuka haw heraha har pe kury. — Enuhem netakihe puku hezuka pà nehe kury. Nezewe mehe, 'aw Piri ywy rehe har Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e nuze'eg uryw eteahy kwaw herehe a'e wà nehe: i'i izupe. Kwàkwàmo ukyze katu a'e. Na'ipuruzuka wer kwaw hehe. A'e rupi Xau upyhyk utakihe puku kury. U'ar hehe uzekutuk pà uzezuka pà kury. 5 Kwàkwàmo wexak imàno mehe. A'e rupi a'e ae u'ar utakihe puku rehe uzekutuk pà uzezuka pà a'e no. 6 Nezewe Xau a'e, na'iruz ta'yr a'e wà no, umàno uzeinuinuromo a'e wà. Ni amo izuapyr nuiko kwaw tuwihawete romo wà. 7 Izaew Zezereew ywyàpyznaw rehe wiko ma'e wenu umyrypar zauxiapekwer wazàn awer imume'u haw a'e wà. Wenu Xau imàno awer wà. Wenu ta'yr wamàno awer wà no. A'e rupi uhem weko haw tawhu wanuwi uzàn pà a'e wà kury. Na'e Piri ywy rehe har upyhyk a'e tawhu oho weko haw romo wà kury.

8 Wazeàmàtyry'ym ire iku'egwer pe uzewyr Piri ywy rehe har a'e pe wà, umàno ma'e kwer wama'e ikatu ma'e ipyro pà wà. Wexak Xau hetekwer Zimoa ywytyr pe tuz mehe wà. Wexak ta'yr wanetekwer a'e pe wà no. 9 Na'e uzakagok Xau wà. Upyhyk puruzuka haw wà no. Na'e omono kar awa uiwy nànàn wà kury. — Pexak kar iàkàgwer zaneànàm wanupe paw rupi nehe, tupàn a'ua'u zanezar wanupe paw rupi nehe no. Pexak kar ipuruzuka awer wanupe nehe no, i'i wanupe. — Pemume'u Zutew wazuka awer waneityk awer wanupe paw rupi nehe no, i'i wanupe. 10 Teko omonokatu ipuruzuka awer amo tupàn ua'u hàpuzuhu pupe wà. Umuzaiko iàkàg uzar tupàn ua'u Nagom her ma'e pupe wà. 11 Amo umume'u Xau pe iapo pyrer oho Zamez tawhu Zireaz ywy rehe har pe har wanupe wà kury. — Umuzaiko iàkàg Nagom tàpuzuhu pupe wà, i'i wanupe wà. 12 Na'e a'e pe har ukyze 'ym wera'u ma'e oho ywytyr pe wà. Upyhyk Xau hetekwer wà. Upyhyk ta'yr wanetekwer wà no. Weraha Zamez tawhu pe wà. Uzutym ywyra kawar her ma'e izypy huwake wà. Umumaw 7 'ar umai'u 'ym pà wà,

uzemumikahy haw hexak kar pà wà.

13 Xau umàno nezewe a'e, ta'e
nuzeruze'eg kwaw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e rehe a'e xe. Nuweruzar
kwaw ize'eg. Upuranu umàno ma'e kwer
wanekwe wanehe no. 14 Nupuranu
kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe.
A'e rupi Tupàn uzuka a'e. Umuigo kar
Tawi Zexe ta'yr tuwihawete romo Xau
hekuzaromo a'e.

11

Tawi wiko Izaew wanuwihawete romo, Zuta wanuwihawete romo no

1 Izaew izuapyapyr paw oho Emerom
tawhu pe Tawi huwàxi pà a'e wà kury.
— Uruiko neànàmete romo ure, i'i izupe
wà. 2 — Xau wiko ureruwihawete romo
amo 'ar rehe a'e. A'e 'ar rehe ereiko
zauxiapekwer Izaew wanuwihaw romo
zeàmàtyry'ymaw pe waneko mehe ne.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar
umume'u wemiruze'eg wapyro har romo
nereko àwàm a'e, wanuwihawete romo
nereko àwàm a'e, i'i izupe wà.

3 Nezewe Izaew wanuwihaw paw oho
Tawi huwàxi pà Emerom pe wà. Tawi
uzapokatu uze'eg wanehe we Tupàn hen-
ataromo a'e. Na'e teko uzakook uri kawer
hehe uwihawete romo imuigo kar pà wà
kury. Wiko Izaew wanuwihawete romo
kury. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e umume'u kar tuwihawete
romo heko àwàm Xamuew pe a'e. Uzapo
ma'e uze'eg awer rupi katete kury.

4 Tuwihawete Tawi a'e, Izaew paw a'e
wà no, uzàmàtyry'ym Zeruzarez tawhu oho
a'e wà kury. A'e 'ar rehe Zepu her romo
a'e. Zepu pe har, i'i teko a'e pe har wanupe
wà. Wiko a'e ywy rehe har izypy mehe
arer romo wà. Wikuwe a'e pe a'e 'ar
rehe wà rihi. 5 — Nereixe pixik kwaw
tawhu urereko haw pupe nehe, i'i a'e pe
har Tawi pe wà. Nezewe rehe we Tawi
weityk a'e pe har a'e wà. Wixe a'e pe.
Tawhu imuàtà pyrer Xiàw inugwer her
romo a'e. Ipyhyk ire teko omono amo her
izupe wà kury: Tawhu Tawi heko haw,
i'i izupe wà. 6 Waàmàtyry'ym 'ym mehe
we uze'eg Tawi zauxiapekwer wanupe.
— Aze amo ràgypy uzuka Zepu pe har
wà nehe, akwez teko wiko putar zauxia-
pekwer heremiruze'eg wanuwihaw romo
a'e nehe, i'i wanupe. Zoaw Zeruz imemyr
uzàmàtyry'ym oho amogwer zauxiapekwer
wanenataromo a'e. A'e rupi wiko zauxia-
pekwer wanuwihaw romo. 7 A'e rupi Tawi
wiko tàpuz imuàtà pyrer pupe kury. A'e
rupi — Tawi heko haw, i'i teko a'e tawhu pe
wà. 8 Tawi uzapo wi tawhu a'e. Heta amo
ywy pehegwer ipyipyk pyrer Xiàw ywytyr
rehe kwarahy ihemaw kutyr. Uzypyrog
tàpuz iapo pà a'e pe. Zoaw uzapo tawhu
ikurer a'e. 9 Tuweharupi Tawi wiko up-
uner wera'u ma'e romo a'e. Ta'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e
wiko hehe we a'e xe.

Tawi hemiruze'eg zauxiapekwer ikwaw katu pyr wà

10 Amume'u putar zauxiapekwer Tawi
hemiruze'eg ikwaw katu wera'u pyrer
waner xe wà kury: Upytywà Tawi wà,
tuwihawete romo imuigo kar pà wà. Teko
upytywà wà no. Kwehe mehe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u tuwi-
hawete romo imuigo kar àwàm. Uzapo
ma'e uze'eg rupi katete. A'e teko paw
umukàg kar Tawi tuwihawete romo a'e wà
kury.

11 Na'aw waner wanemiapo kwer
wanehe we xe wà kury. Zazomeàw
Akimoni izuapyapyr inuromo har wiko
ipuruzukaiwahy wera'u ma'e romo a'e.
Zazomeàw wiko na'iruz zauxiapekwer
wanuwihaw romo a'e. Uzàmàtyry'ym
300 awa pitài zeàmàtyry'ymawhu pe wà.
Uzuka a'e zauxiapekwer u'ywpuku pu-
rukutukaw pupe paw rupi wà. 12 Ereazar
Nono ta'yr Aoi izuapyapyr inuromo har
wiko ipuruzukaiwahy ma'e romo a'e no.
13 Ereazar wiko Tawi huwake Piri ywy
rehe har waàmàtyry'ym mehe Paz-Nanim
pe a'e. Wiko arozràn xewar her ma'e
itymaw pe a'e. Izaew uzypyrog uzàn pà
Piri ywy rehe har wanuwi wà. Ereazar
wexak wazàn mehe a'e. 14 Na'e Ereazar
a'e kury, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e
wà no, upyta a'e xewar itymaw myter pe
Piri ywy rehe har waàmàtyry'ym pà a'e wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytywà a'e

wà. A'e rupi weityk Piri ywy rehe har a'e 'ar mehe wà.

15 Heta 30 tuwihaw wà. Amo 'ar mehe na'iruz a'e tuwihaw wainuromo har oho itahu itakwaruhu Ànurà her ma'e huwake har pe wà kury. Tawi wiko a'e pe. Piri ywy rehe har zauxiapekwer uzapo uker haw ywyàpyznaw awa iaiha ma'e waneko haw rehe wà. 16 Amo Piri ywy rehe har upyhyk Merez tawhu wà. Wikuwe a'e pe wà. Amo ywytyr apyr heta amo tàpuz imuàtà pyrer. Tawi upyta a'e tàpuz pupe. 17 Na'e upytuhem uze'eg pà kury. — Heta 'yzygwar Merez tawhu huwake hukenaw huwake a'e. Aze mo amo werur 'y a'e 'yzygwar wi henuhem pyrer ihewe, ikatuahy mo ihewe, i'i.

18 Na'e a'e na'iruz zauxiapekwer wahaw Piri ywy rehe har waker haw oho wà. Wenuhem 'y a'e 'yzygwar wi Tawi pe herur pà wà. Tawi nui'u kwaw a'e 'y pupe. Uzakook ywy rehe Tupàn pe imono pyr romo. 19 Uze'eg nezewe. — O Tupàn, apuner mo ko 'y pupe hei'u haw rehe ihe. Aze mo ai'u, nuzawy iwer mo 'aw awa wanuwykwer i'u haw. Ta'e uzezuka kar tària'i herur pà ihewe a'e wà xe, i'i Tupàn pe. Nui'u kwaw a'e 'y pupe. Agwer ma'e uzapo a'e na'iruz zauxiapekwer ikwaw katu pyr wà.

20 Amizaz Zoaw tywyr wiko 30 zauxiapekwer ikwaw katu pyr wanuwihaw romo a'e. Uzàmàtyry'ym 30 awa wazuka pà wà. Uzekwaw katu teko wanupe a'e 30 zauxiapekwer wainuromo. 21 Awizaz uzekwaw katu wera'u amogwer 29 wanuwi a'e. Wiko wanuwihaw romo. Nezewe rehe we a'e 3 zauxiapekwer uzekwaw katu wera'u teko wanupe Awizaz wi a'e wà.

22 Menai Zeoiaz ta'yr Kawizeew pe har wiko zauxiapekwer ikwaw kar pyr romo no. Uzapo puruzukaiwahy haw tetea'u. Uzuka mokoz zauxiapekwer Moaw izuapyr uhua'u ma'e wà. Amo 'ar mehe àmàn ku'i huwixàg ma'e ikyr mehe we amo zàwàruhu iriàw u'ar ywykwar pupe a'e. Menai wezyw ywykwar pupe zàwàruhu izuka pà. 23 Uzuka amo Ezit ywy rehe arer no. Iaiha katu a'e awa. Heta 2,2 met iaiha haw a'e. Wereko purukutukaw uhua'u ma'e ipuhuz katu ma'e. Menai wereko ywyra a'e, ta'e wiko àràpuhàràn mono'ogar romo a'e xe. Uzàmàtyry'ym a'e awa oho a'e ywyra pupe. Umuhem kar ipurukutukaw ipo wi. Na'e uzuka izarer ipurukutukaw pupe kury. 24 Amume'u Menai a'e 30 zauxiapekwer wainuromo har hemiapo kwer kwez ihe kury. 25 Uzekwaw katu umyrypar wainuinuromo. Nezewe rehe we inugwer na'iruz zauxiapekwer uzekwaw katu wera'u izuwi wà. Amo zauxiapekwer ume'egatu Tawi rehe ikatu 'ymaw wi ipyro pà wà. Tawi umuigo kar Menai a'e zauxiapekwer wanuwihaw romo.

26-47 Na'aw amogwer zauxiapekwer ikwaw katu pyr waner xe wà kury: Azaew Zoaw tywyr, Eràna Nono ta'yr Merez parer, Xamot Aroz tawhu parer, Herez Peret tawhu parer, Ira Iwki ta'yr Tekoa tawhu parer, Amiezer Anatot tawhu parer, Ximekaz Uza tawhu parer, Iraz Aoi tawhu parer, Maraz Neto parer, Erez Mana ta'yr Neto parer, Itaz Himaz ta'yr Zimea parer Mezàmi ywy rehe arer, Menai Piratom parer, Uraz Kaz ywyàpyznaw rehe arer, Amiew Arama parer, Azimawet Maru parer, Eriaw Xaramon parer, Azem Nizom parer, Zonata Xazi ta'yr, Aiàw Xakar ta'yr Arar parer, Eripar Ur ta'yr, Eper Mekera parer, Aiaz Perom parer, Ezero Karamew parer, Naaraz Ezimaz ta'yr, Zoew Nàtà tywyr, Mimar Aziri ta'yr, Zerek Amon ywy rehe arer, Naaraz Meerot parer Zoaw ipuruzuka haw heraha har, Ira Zaxir parer, Zarew Zaxir parer, Uri Ete zuapyr, Zawaz Arai ta'yr, Anina Xiza ta'yr Humen izuapyr uzekwaw katu ma'e 30 zauxiapekwer wanuwihaw, Àna Maaka ta'yr, Zuzapa Mità parer, Uzi Azitera parer, Xama Zeiew rehe we Otàw ta'yr Aroer parer wà, Zeniaew Zoa rehe we Xiniri ta'yr Xi parer wà, Eriew Mawa parer, Zerimaz Zozawi rehe we Ewnàà ta'yr wà, Ixima Moaw ywy rehe arer, Eriew Omez, Zaziew, Zowa tawhu parer wà.

12

Mezàmi izuapyapyr Tawi hemiruze'eg ipy wà

1 A'e 'ym mehe amo 'ar mehe Tawi oho Zikirak tawhu pe a'e, tuwihawete Xau wi

uzàn pà a'e. Wiko a'e pe. Amo zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e Tawi ize'eg heruzar katu har a'e wà, oho a'e pe Tawi ipyr a'e wà. 2 Wiko Mezàmi izuapyapyr romo Xau ài wà. Ukwaw ma'e izywà haw u'yw pupe ywyrapar pupe wà. Ukwaw ita imomor haw ita momor haw pupe wà, opo awyze har pupe wà, opo iahur rehe har pupe wà no.

3-7 Aiezer Zoa a'e wà, Xema Zemea tawhu pe har ta'yr a'e wà, wiko a'e zauxiapekwer wanuwihaw romo a'e wà. Na'aw zauxiapekwer waner xe wà kury: Zeziew Azamawet ta'yr, Peret Azamawet ta'yr, Meraka, Zeu Anatot parer, Izimai Zimeàw parer zauxiapekwer ikwaw katu pyr a'e 30 zauxiapekwer wainuromo har, Zeremi, Zaziew, Zoànà, Zozawaz Zener tawhu parer, Eruzaz, Zerimot, Meari, Xemari, Xepaxi Arip tawhu parer, Ewkàn, Ixi, Azarew, Zoezer Kora iànàm, Zazomeàw Kora iànàm, Zoera Zeroàw ta'yr Zenor parer, Zemani Zeroàw ta'yr Zenor parer.

Kaz izuapyapyr Tawi hemiruze'eg wà

8 Heta amo zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e puruzuka haw ikwaw katu har Kaz izuapyapyr wà. Oho tawhu imuàtà pyrer ywyxiguhu rehe har pe wà, zauxiapekwer Tawi hemiruze'eg wainuinuromo uzemono'og pà wà. Ukwaw puruàmàtyry'ymaw a'e wà, zemimaw iwy pe purukutukaw pupe a'e wà. Ipuruzukaiw zàwàruhu iriàw ài wà. Uzàgatu arapuha ài wà no. Amuapyk putar waner xe ihe wà nehe kury.

9-13 Amo 'ar mehe amo umuapyk waner pape rehe nezewe a'e wà: Ezer, Omani, Eriaw, Mizimana, Zeremi, Ataz, Eriew, Zoànà, Ewzamaz, Zeremi, Makimanaz.

14 Wiko Kaz izuapyapyr romo wà. Amo wiko 1.000 zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. Amo wiko 100 zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. 15 Amo 'ar mehe, zahy ipy mehe, Zotàw yrykaw tyhu a'e. A'e 'ar mehe a'e zauxiapekwer uwahaw yrykaw oho wà. Umuzàn kar teko ywyàpyznaw rehe wikuwe ma'e waneko haw wi wà: kwarahy ihemaw kutyr har wà, kwarahy heixe haw kutyr har wà no.

Mezàmi izuapyapyr Tawi hemiruze'eg wà,

16 Amo awa Mezàmi izuapyapyr wainuromo har a'e wà, amo awa Zuta izuapyapyr wainuromo har a'e wà no, oho Tawi ipyr a'e tawhu imuàtà pyrer pe wà. 17 Uhem Tawi tawhu wi wanuwàxi pà kury, wanupe uze'eg pà kury. — Aze pezur ihewe hemyrypar romo hepytywà àràm romo, apumuawyze paw hepy'a pupe heremiruze'eg wainuinuromo har romo ihe. Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe. Aze pezur hereko haw heàmàtyry'ymar wanupe imume'u har romo, Tupàn zaneipy wazar ukwaw putar pepy'a a'e nehe. Uzepyk putar penehe nehe.

18 Na'e Tupàn Hekwe ur Amaxaz rehe imuze'eg kar pà a'e kury. (A'e 'ar pawire Amaxaz wiko a'e 30 zauxiapekwer wanuwihaw romo a'e.) Uze'egahy nezewe kury. — Tawi Zexe ta'yr, uruiko neremiruze'eg romo ure. Tuwe ikatu ma'e paw uzeapo newe nehe, nepytywà har wanupe nehe no. Tupàn wiko nerehe we a'e, i'i izupe. Na'e Tawi umuixe kar a'e awa a'e wà kury. Umuigo kar tuwihaw romo wemiruze'eg wainuinuromo wà.

Manaxe izuapyapyr Tawi hemiruze'eg wà

19 Amo 'ar mehe Tawi uhem Piri ywy rehe har wanupi tuwihawete Xau iàmàtyry'ym pà a'e. Amo zauxiapekwer Manaxe izuapyapyr wiko Tawi hemiruze'eg romo a'e 'ar mehe wà. Azeharomoete Tawi nupytywà kwaw Piri ywy rehe har a'e wà. Ta'e Piri ywy rehe har wanuwihaw umuzewyr kar Tawi Zikirak tawhu pe a'e wà xe. Ta'e ukyze izuwi wà xe. — Aze ru'u zanemono putar uwihaw kwer pe a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. 20 A'e pe izewyr mehe amo zauxiapekwer Manaxe izuapyapyr oho Tawi rupi wà. Na'aw waner xe wà: Anina, Zozamaz, Zeniaew, Mikaew, Zozamaz, Eriu, Ziretaz. Manaxe ywy rehe wiko mehe we a'e paw wiko 1.000 zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. 21 Wiko zauxiapekwer Tawi hemiruze'eg wanuwihaw romo wà kury, ta'e wiko zauxiapekwer ikatu ma'e romo wà xe. Amo kwarahy paw ire wiko zauxiapekwer

Izaew izuapyapyr wanuwihaw romo wà no. 22 Tuweharupi amo awa ur Tawi ipyr wà. A'e rupi hemiruze'eg zauxiapekwer heta tetea'u wà kury.

Zauxiapekwer Tawi hemiruze'eg wà

23-37 Tawi Emerom tawhu pe heko mehe zauxiapekwer ikatu ma'e tetea'u oho hemiruze'eg wainuromo wà, uwihawete romo imuigo kar pà Xau hekuzaromo wà. A'e 'ym mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u tuwihawete romo heko àwàm a'e. Amume'u putar Izaew ta'yr izuapyapyr waneta haw pitàitàigatu xe ihe nehe kury. Zuta izuapyapyr waneta haw: 6.800 awa wà. Uhyk wama'e wanupe. Heta zemimaw wanupe. Heta purukutukaw u'ywpuku wanupe no. Ximeàw izuapyapyr waneta haw. 7.100 awa puruàmàtyry'ymaw ikwaw katu har wà. Erewi izuapyapyr waneta haw: 4.600 awa wà. Zoiana Àràw hemiruze'eg waneta haw: 3.700 awa wà. Zanok wiko zauxiapekwer romo a'e, kwàkwàmo puruàmàtyry'ymaw ikwaw katu har romo a'e. Werur 22 wànàm wanuwihaw wanupi a'e wà. Mezàmi izuapyapyr Xau iànàm waneta haw: xo 3.000 awa zo wà. Ta'e Mezàmi izuapyapyr tetea'u wiko Xau hemiruze'eg romo a'e wà rihi xe. Eparai izuapyapyr waneta haw: 20.800 awa ipuruzukaiwahy ma'e wànàm wainuromo ikwaw katu pyr wà. Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har waneta haw: 18.000 awa wà. Waànàm wexaexak a'e awa wà. — Peze'eg peho Tawi pe tuwihawete romo imuigo kar pà nehe, i'i wanupe wà. Ixakar izuapyapyr waneta haw: 200 tuwihaw wanemiruze'eg wanehe we wà. A'e tuwihaw ukwaw Izaew wanemiapo ràm ikatu ma'e wà. Ukwaw iapo àwàm 'ar ikatu ma'e a'e wà no. Zemurom izuapyapyr waneta haw: 50.000 awa temigwaw katu umyrypar wanuwi uzàn 'ym ma'e wà. Ukwaw wyzài puruzuka haw ima'e haw wà. Uzemuàgà'ym zeàmàtyry'ymaw pe oho haw rehe wà. Napitari izuapyapyr waneta haw: 1.000 tuwihaw wà. 37.000 awa zemimaw hereko har purukutukaw u'ywpuku zàwenugar hereko har wà. Nà izuapyapyr waneta haw: 28.600 awa puruzuka haw kwaw par wà. Azer izuapyapyr waneta haw: 40.000 awa puruàmàtyry'ymaw rehe uzemuàgà'ym ma'e kwer wà. Na'iruz Zako ta'yr izuapyapyr upyta Zotàw yrykaw waz kwarahy ihemaw kutyr wà: Humen, Kaz, Manaxe ikurer. Na'aw waneta haw wà: 120.000 awa wyzài puruzuka haw pupe upuruzuka ma'e wà.

38 A'e zauxiapekwer uzemuàgà'ym ma'e kwer paw oho Emerom tawhu pe wà. Ipurumuigo kar wer Tawi rehe Izaew paw wanuwihawete romo wà. Amogwer teko Izaew izuapyapyr paw uputar Tawi uwihawete romo a'e wà no. 39 Umumaw na'iruz 'ar a'e pe Tawi ipyr wiko pà wà. Amogwer Izaew uzapo wanemi'u ràm wanupe a'e wà. U'u a'e ma'e a'e pe wiko mehe wà. 40 Muite wi, kwarahy heixe haw awyze har wi, te Ixakar ywy wi, te Zemurom ywy wi, te Napitari wi. Teko werur weimaw wà: zumen wà, kawaru kupewa'a wà, kawaruràn wà, tapi'ak wà. Werur temi'u tetea'u weimaw wakupepe wà: arozràn ku'i kwer, ma'e'a pi her ma'e, ma'ywa uwà imuy'e pyrer, ma'ywa tykwer win, uri kawer. Werur tapi'ak izuka pyràm wà. Werur àràpuhàràn izuka pyràm wà no. Uzapo a'e ma'e paw ta'e teko a'e ywy rehe har paw hurywete a'e wà xe.

13

Weraha Tupàn Ze'eg Hyru Kiriat-Zeàri tawhu wi wà

1 Heta awa a'e pe wà. A'e awa wiko 1.000 zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. Heta amo awa a'e pe wà no. A'e awa wiko 100 zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. Tuwihawete Tawi upuranu a'e tuwihaw wanehe upaw rupi a'e kury. 2 A'e rupi umume'u ko ma'e Izaew paw wanupe kury. — Aze ikatu peme nehe, aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uputar nehe, ximono kar zaneze'eg heraha har amogwer Izaew izuapyapyr wanupe zane wà nehe. Xaxeto a'e wà, Erewi izuapyapyr a'e wà, wiko tawhu weko haw pe a'e wà. Ximono kar zaneze'eg wanupe nehe no. — Pezur ureinuinuromo pezemono'ono'og pà nehe, za'e putar wanupe nehe. 3 Nezewe mehe ximono kar amo awa Tupàn Ze'eg Hyru ipiaromo zane wà nehe. Teko heharaz izuwi Xau tuwihawete romo

heko mehe wà. Xirur xe nehe kury, i'i Tawi teko wanupe.

4 Ize'eg ikatuahy teko wanupe. — Xiapo nezewe haw nehe, i'i izupe wà.

5 Na'e Tawi omono'og Izaew paw wà kury: kwarahy ihemaw awyze har kutyr har Ezit ywyzaw huwake har wà, te kwarahy heixe haw awyze har kutyr har Amat pe zeupir haw pe har wà no. Ywy nànànar uzemono'og Kiriat-Zeàri tawhu pe Tupàn Ze'eg Hyru heraha pà Zeruzarez tawhu pe wà. 6 Tawi oho teko wanupi Mara tawhu Zuta ywy rehe har pe, Tupàn Ze'eg Hyru heraha pà a'e wi. (Kiriat-Zeàri tawhu her inugwer romo a'e.) — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, za'e Zanezar pe. Wapyk wenaw rehe kerumin wa'aromo a'e. 7 Teko omono Tupàn Ze'eg Hyru ywyramawa rehe wà. Tapi'ak wenuhem ywyramawa heraha wà. Weraha Aminanaw hàpuz me wà. Uza weruata pe rupi Aio rupi a'e. 8 Na'e Tawi uzypyrog ukàgaw rupi upynyk teko paw wanehe we kury, Tupàn imuwete katu pà kury. Teko uzegar wà. Umupu wioràwiràn wà. Umupu ipu ma'e wà no. Umupu kawaw zàwenugar wà no. Upy uxi'àm tapi'ak i'ak kwer iapo pyrer wà no.

9 Kinom wiko arozràn ixoixokaw a'e pe har izar romo a'e. Teko uhem a'e pe wà. Wahem mehe we tapi'ak uzepyapi wà. Na'e Uza opokok Tupàn Ze'eg Hyru rehe ipyhyk pà imu'ar kar 'ym pà kury. 10 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy Uza pe a'e, ta'e opokok ize'eg hyru rehe a'e xe. A'e rupi uzuka. Umàno a'e pe Tupàn henataromo. 11 Wikwahy Tawi a'e kury, ta'e Tupàn uzepyk Uza rehe wekwahy haw rehe a'e xe. A'e rupi, te ko 'ar rehe, — Perez-Uza, i'i teko a'e ywy pe wà. — Uza rehe zepykaw, i'i zaneze'eg rupi.

12 Na'e Tawi ukyze Tupàn wi kury, uze'eg pà kury. — Napuner kwaw Tupàn Ze'eg Hyru heraha haw rehe herupi ihe nehe kury, i'i.

13 A'e rupi Tawi nueraha kwaw Tupàn Ze'eg Hyru uzeupi Zeruzarez tawhu pe. Wezar awa Omez-Enom her ma'e Kaz tawhu parer hàpuz pupe. 14 Tupàn Ze'eg Hyru umumaw na'iruz zahy a'e pe upyta pà. Tupàn omono uze'egatu Omez-Enom iànàm wanehe. Umukatu ima'e paw rupi no.

14

Tuwihawete Iràw ukwaw Tawi

1 Iràw Xir tawhu pe har wanuwihawete omono kar uze'eg heraha har Tawi pe a'e wà. Omono kar ywyràkàxigyw imonohok pyrer izupe no. Omono ywyra pinar izupe wà. Omono ita ima'e har izupe wà no. Uzapo kar Tawi hàpuzuhu izupe a'e. 2 Nezewe Tawi ukwaw Tupàn hemimutar a'e. — Azeharomoete heputar Izaew wanuwihawete romo a'e, i'i uzeupe. — Tupàn uzamutar katu wemiaihu a'e wà. A'e rupi umueta tetea'u heremiruze'eg a'e wà. Umueta tetea'u heremetarer no, i'i uzeupe.

Tawi ta'yr Zeruzarez pe uzexak kar ma'e kwer wà

3 Zeruzarez tawhu pe wiko mehe wereko amo kuzà wemireko romo a'e wà. Umuzàg amo wa'yr wà. Umuzàg amo wazyr wà no. 4 Na'aw ta'yr Zeruzarez pe uzexak kar ma'e kwer waner xe wà: Xamu, Xomaw, Nàtà, Xàrumàw, 5 Imar, Erizu, Ewperet, 6 Nog, Nepeg, Zapi, 7 Erizàm, Meeriaz, Eriperet.

Tawi weityk Piri ywy rehe har wà

8 Amo umume'u Tawi Izaew wanuwihawete romo heko haw oho Piri ywy rehe har wanupe kury. Na'e zauxiapekwer Piri ywy rehe har uhem oho waneko haw wi Tawi ipyhyk pà wà. Amo umume'u Piri ywy rehe har wahem awer oho Tawi pe. A'e rupi Tawi uhem oho wanuwàxi pà. 9 Uhem Piri ywy rehe har wà ywyàpyznaw awa iaiha ma'e waneko haw her ma'e pe wà kury. Uzypyrog a'e pe har waàmàtyry'ym pà wà, wama'e rehe umunar pà wà no. 10 Na'e Tawi upuranu Tupàn rehe kury. — Aze azàmàtyry'ym Piri ywy rehe har aha ihe wà nehe, aipo ikatu putar newe nehe, i'i izupe. — Aipo ereityk kar putar ihewe ne wà nehe, i'i izupe. — Eho ty, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izupe. — Aityk kar putar newe ihe wà nehe, i'i izupe.

11 Tawi uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har oho Maw-Perazim pe a'e wà. Weityk wà. Uze'eg nezewe. — Aiko 'y tyhu

haw zàwenugar ài ihe. Aityk ma'e paw ihe. Tupàn uzapo teixe haw zauxiapekwer heàmàtyry'ymar wamyteromo a'e, hepupe a'e, i'i. A'e rupi Maw-Perazim i'i teko a'e ywy pe wà. — Tupàn uzapo teixe haw, i'i zaneze'eg rupi.

12 Piri ywy rehe har uzàn mehe wezar uzar tupàn a'ua'u a'e pe wà. A'e rupi Tawi wapy kar zauxiapekwer wanupe.

13 Nan kwehe tete Piri ywy rehe har uzewyr ywyàpyznaw pe wà. Uzypyrog Izaew waàmàtyry'ym pà wà. 14 Tawi upuranu wi Tupàn rehe. Tupàn uwazar ize'eg izupe. — Ezàmàtyry'ym zo xe wi ne wà nehe. Emàmàn waiwyr nehe. Ezàmàtyry'ym inugwer pehegwer rehe ma'e'a amor her ma'e tyw rupi ne wà nehe. 15 Erenu putar ma'e iànoànog mehe amor tyw 'aromo har nehe, ta'e aha putar penenataromo ihe nehe xe. Aityk putar Piri ywy rehe har zauxiapekwer penenataromo ihe wà nehe. Iànoànogaw henu mehe ezàmàtyry'ym ne wà nehe.

16 Tawi uzapo ma'e Tupàn ze'eg rupi katete. A'e rupi umuzàn kar wàmàtyry'ymar wamono Zimeàw tawhu wi te Zezer tawhu pe wà. 17 Teko umume'u Tawi hemiapo kwer oho taw nàn wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umukyze kar ywy nànànar Tawi wi a'e wà kury.

15

Umuàgà'ym Tupàn Ze'eg Hyru heraha àwàm wà

1 Tawi uzapo wàpuzuhu weko haw romo tawhu Tawi heko haw her ma'e pe. Umuàgà'ym amo ywy pehegwer Tupàn Ze'eg Hyru hen àwàm romo no. Umupu'àm amo tàpuzràn izupe no. 2 Na'e uze'eg nezewe kury. — Xo Erewi izuapyapyr zo upuner Tupàn Ze'eg Hyru heraha haw rehe wà, ta'e izypy mehe Tupàn wexaexak a'e wà xe, heraha àràm romo a'e wà xe. — Peiko putar herenataromo uma'ereko ma'e romo tuweharupi nehe, i'i wanupe.

3 Na'e Tawi wenoz Izaew paw wamuwà wà, wenoz Zeruzarez pe har paw wamuwà wà no. Xirur putar Tupàn Ze'eg Hyru hen àwàm pe nehe kury, hen àwàm heremimuàgy'ygwer pe nehe kury, i'i wanupe. 4 Na'e werur kar Àràw izuapyapyr wamuwà wà. Werur kar Erewi izuapyapyr wamuwà wà no. 5 Erewi izuapyapyr Koat iànàm umur kar Uriew wà. Wiko 120 awa wanuwihaw romo. Iànàm romo wanekon wà. Werur a'e zauxiapekwer wà. 6 Merari iànàm umur kar Azai wà. Wiko wànàm 220 awa wanuwihaw romo. Werur a'e zauxiapekwer wà. 7 Zeroxon iànàm umur kar Zoew wà. Wiko wànàm 130 awa wanuwihaw romo. Werur a'e zauxiapekwer wà. 8 Erizàpà iànàm umur kar Xemai wà. Wiko wànàm 200 awa wanuwihaw romo. Werur a'e zauxiapekwer wà. 9 Emerom iànàm umur kar Eriew wà. Wiko wànàm 80 awa wanuwihaw romo. Werur a'e zauxiapekwer wà. 10 Uziew iànàm umur kar Aminanaw wà. Wiko wànàm 112 awa wanuwihaw romo. Werur a'e zauxiapekwer wà.

11 Tawi wenoz mokoz xaxeto wamuwà wà: Zanok, Amiatar. Wenoz 6 Erewi izuapyapyr wamuwà wà no: Uriew, Azai, Zoew, Xemai, Eriew, Aminanaw. 12 Na'e uze'eg Erewi izuapyapyr wanupe kury. — Peiko Erewi izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanuwihaw romo. Pezemukatu Tupàn henataromo nehe. Pemukatu penywyr Erewi izuapyapyr pe wà nehe no. Nezewe mehe pepuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru herur haw rehe hen àwàm heremimuàgy'ygwer pe nehe, i'i wanupe. 13 Naperur kwaw izypy mehe. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk zanerehe a'e. Ta'e nazapuranu kwaw hehe a'e 'ar mehe zane xe, i'i wanupe.

14 Na'e xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà no, uzemukatu Tupàn henataromo wà. A'e rupi upuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew izar ize'eg hyru herur haw rehe wà kury. 15 Erewi izuapyapyr werur ze'eg hyru waxi'i rehe i'yw ipyhyk pà wà. Nezewe Tupàn uzapo kar Moizez pe kwehe mehe.

16 Uze'eg Erewi wanuwihaw wanupe kury. — Pexaexak amo peànàm uzegar ma'e romo pe wà nehe. Tuwe umupu uwioràwiràn wà nehe. Tuwe umupu kawaw zàwenugar wà nehe no, zegar haw purumurywete kar ma'e imuzàg pà wà nehe. 17-21 Heta uzegar ma'e uzeànàànàm ma'e a'e pe wà. Wexaexak amo kawaw

zàwenugar imupu àràm romo wà kury: Emà Zoew ta'yr, iànàm Azap Mereki ta'yr, Età Kuxai ta'yr Merari iànàm. Wexaexak amo Erewi izuapyapyr a'e awa wapytywà àràm romo wà no: Zakari, Zaziew, Xemiramot, Zeiew, Uni, Eriaw, Mazez, Menai. Umupu wioràwiràn wà. Uhem iterenaw ipixika'i ma'e pe wà. Wexaexak amo Erewi izuapyapyr wioràwiràn uhua'u ma'e imupu àràm romo wà no: Maxixi, Eriperew, Mikinez, Azazi. Wexaexak mokoz tàpuzuhu rehe ume'egatu ma'e wà no, wioràwiràn uhua'u ma'e imupu àràm romo wà no: Omez-Enom, Zeiew.

22 Kenani ukwaw katu zegar haw a'e. A'e rupi wiko Erewi izuapyapyr uzegar ma'e wanuwihaw romo. 23-24 Wexaexak 4 awa Tupàn Ze'eg Hyru rehe ume'egatu ma'e romo wà: Mereki, Ewkàn, Omez-Enom, Zei. Wexaexak 7 xaxeto Tupàn Ze'eg Hyru henataromo uxi'àm ma'e'ak kwer ipy àràm romo wà: Xewani, Zuzapa, Netanew, Amaxaz, Zakari, Menai, Eriezer.

Weraha Tupàn Ze'eg Hyru Zeruzarez pe wà

25 Na'e tuwihawete Tawi a'e, Izaew wanuwihaw wà no, zauxiapekwer wanuwihaw wà no, oho Omez-Enom hàpuz me Tupàn Ze'eg Hyru ipyhyk pà wà kury. Uzapo mynykawhu wà. 26 Tupàn upytywà Erewi izuapyapyr ize'eg hyru heraha har wà. A'e rupi uzuka 7 tapi'ak awa Tupàn henataromo wà. Uzuka 7 àràpuhàràn wà no. 27 Tawi umunehew kamirpuku irin ikatuahy ma'e iapo pyrer a'e. Uzegar ma'e umunehew kamirpuku ikatuahy ma'e a'e wà no. Wanuwihaw Keneni a'e no, Erewi Tupàn Ze'eg Hyru heraha har a'e wà no, paw rupi umunehew kamirpuku ikatuahy ma'e a'e wà no. Tawi umunehew xaxeto iaxi'i pykaw irin iapo pyrer uzehe a'e no. 28 Nezewe mehe Izaew paw uzeupir Zeruzarez pe wà, Tupàn Ze'eg Hyru heraha pà urywete haw rupi uhapukaz pà wà, xi'àm ma'e'ak kwer ipy pà wà, xi'àm àràpuhàràn i'ak kwer ipy pà wà no, kawaw zàwenugar imupu pà wà no, wioràwiràn imupu pà wà no.

29 Tupàn Ze'eg Hyru tawhu pupe heixe mehe Mikaw Xau tazyr ume'e wàpuz hukenaw rupi a'e kury. Wexak tuwihawete Tawi ipynyk mehe turywete haw rehe ipoipor mehe. — Iaiw a'e, i'i Mikaw uzeupe.

16

1 Werur Tupàn Ze'eg Hyru tàpuzràn Tawi hemimuàgy'ygwer pe wà. Omono ipupe wà. Na'e omono ma'e hapy pyrer Tupàn pe wà. Omono ma'e izupe uzemuawyze kar haw romo wà no. 2 A'e ma'e paw Tupàn pe imono paw ire, Tawi omono uze'egatu teko wanehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe. 3 Omono temi'u teko nànàn no. Omono pitài typy'ak awa wanupe pitàitàigatu, kuzà wanupe pitàitàigatu no. Omono ma'ero'o kwer wanupe pitàitàigatu no. Omono uwà imuxinig pyrer wanupe pitàitàigatu no.

4 Tawi wexaexak amo Erewi izuapyapyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar imuwete haw iapo àràm romo wà. Uzegar Tupàn pe wà. Umume'u ikatu haw wà no, Tupàn Ze'eg Hyru henataromo wà. 5 Tawi umuigo kar Azap wanuwihaw romo a'e. Zakari wiko ipytywà har romo. Wexaexak 8 awa wioràwiràn imupu àràm romo wà: Zeiew, Xemiramot, Zeiew, Maxixi, Eriaw, Omez-Enom, Zeiew. Wexaexak pitài awa kawaw zàwenugar imupu àràm romo: Azap. 6 Wexaexak 2 awa xi'àm ipy àràm romo wà: Menai, Zaziew. 7 — Pezegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ikatu haw imume'u pà tuweharupi nehe, i'i Tawi Azap pe, imyrypar Erewi izuapyapyr wanupe no. Uzypyrog a'e 'ar mehe wà.

Uzegar Tupàn ikatu haw rehe wà

8 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw izupe nehe.
Pemume'u ikàg wera'u haw nehe no.
Pemume'u hemiapo kwer teko amo ywy
rehe har wanupe nehe.
9 Pezegar Tupàn pe nehe, ikatu haw
imume'u pà izupe nehe.
Peze'eg hemiapo kwer ikatuahy ma'e rehe
nehe.
10 Penurywete her ikatuahy ma'e rehe
nehe.
Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
imuwete katu har hurywete paw
rupi wà nehe.
11 Penoz pepytywà àwàm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.

Peiko henataromo tuweharupi nehe.

12-13 Pe Àmàrààw Tupàn hemiruze'eg
izuapyapyr wà, pe Zako Tupàn
hemixak kwer izuapyapyr wà,
pema'enukwaw Tupàn hemiapo kwer ikat-
uahy ma'e purumupytuhegatu kar
ma'e rehe nehe.
Pema'enukwaw Tupàn hemimume'u kwer
rehe nehe.
14 Wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Zanezar romo a'e.
Umur wemiapo kar teko wanupe paw
rupi.
15 Ima'enukwaw putar wemimume'u kwer
rehe tuweharupi nehe.
Umumaw putar kwarahy tetea'u ma'e iapo
pà wemimume'u kwer rupi katete
nehe.
16 Uzapo putar ma'e Àmàrààw pe imume'u
pyrer rupi katete nehe.
Uzapo putar ma'e Izak pe imume'uahy
pyrer rupi katete nehe no.
17 Tupàn uzapokatu uze'eg Izaew wanehe
we.
Uzapo putar ma'e a'e ze'eg rupi
katete tuweharupi nehe. Hemi-
mume'uahy kwer nupaw pixik
kwaw nehe.
18 Nezewe haw rehe Tupàn uze'eg nezewe.
— Amono putar Kànàà ywy peme ihe nehe.
Peiko putar izar romo tuweharupi nehe,
i'i.

19 Naheta tete kwaw teko Tupàn
hemiruze'eg a'e 'ar mehe wà.
Wiko amo ae ywy rehe har zàwenugar a'e
ywy imume'u pyrer rehe wà.
20 Wata oho waiko ywy nànàn wà.
Wata oho waiko tuwihaw tetea'u waiwy
rehe wà.
21 Nezewe rehe we Tupàn nuzapo kar
kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe.
Uzepyk tuwihawete wanehe wemiruze'eg
wapyro pà wà.
22 Uze'eg nezewe. — Pepokok zo
heremiruze'eg heremixamixak
kwer wanehe nehe, i'i wanupe.
— Pepuraraw kar zo ma'erahy heze'eg
imume'u har wanupe nehe, i'i
wanupe.
23 Pezegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe nehe, teko ywy nànànar wà.
— Urepyro a'e, peze purupe tuweharupi
nehe.
24 Peze'eg ikàgaw rehe ipuràg eteahy haw
rehe teko ywy nànànar wanupe
nehe.
Pemume'u hemiapo kwer ikatuahy ma'e
teko paw wanupe nehe.
25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg tuwe
a'e. Tuwe ximume'u ikatu haw
nehe.
Tuwe teko ukyze izuwi amo tupàn wanuwi
paw rupi katete wà nehe.
26 Ta'e amo ywy rehe har wazar wiko tupàn
a'ua'u hagapaw romo a'e wà xe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ywak
a'e.
27 Ikàgaw umàmàn uzar a'e. Ipuràg eteahy
haw umàmàn uzar a'e no.
Hàpuzuhu tynehem ipuner haw pupe.
Hàpuzuhu tynehem ipuràg eteahy
haw pupe no.

28 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu haw nehe, teko ywy
nànànar wà.
Pemume'u ipuràg eteahy haw nehe. Pe-
mume'u ipuner haw nehe no.
29 Pemume'u her ikatuahy ma'e ikatu haw
nehe.
Perur imono pyràm izupe nehe. Peixe
hàpuzuhu pupe nehe.
Pezeamumew Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatuahy ma'e henataromo
nehe, izexak kar mehe nehe.
30 Peryryryryz henataromo nehe, ywy
nànànar wà.

Omonokatu ywy henaw rehe.
Ni amo numunyryk kar kwaw a'e wi wà
nehe.
31 Nerurywete nehe, ywy. Nerurywete
nehe, ywak.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
zaneruwihawete romo a'e, peze
ywy nànànar wanupe nehe.
32 Eànoànog nehe, yryhu. Peànoànog nehe,
yryhu pe wiko ma'e paw wà.
Nerurywete nehe, ka'a. Penurywete nehe,
ka'a pe wiko ma'e paw wà.

33 Na'e ywyra ka'a pe har uhapukaz putar urywete haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà nehe.
Ta'e ur putar ywy rehe har wanemiapo kwer imume'u pà a'e nehe xe.

34 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe, ta'e ikatuahy a'e xe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
35 — Urepyro pe nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urepyro har, peze izupe nehe.
Uremono'og nerehe uzeruzar 'ym ma'e wanuwi urepyro pà nehe.
Nezewe mehe urumume'u putar nekatu haw nehe.
Urumume'u putar nerer ikatuahy ma'e ikatu haw purupe nehe, ureruywete haw rehe nehe, peze izupe nehe.
36 Ximume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ikatu haw nehe.
Pemume'u ikatu haw ko 'ar rehe nehe, tuweharupi nehe no.

— Amez, i'i teko paw rupi wà. Umume'u ikatu haw wà no.

Umuwete katu Tupàn Zeruzarez pe wà, Zimeàw pe wà no

37 Uze'eg Tawi Azap pe kury, iànàm Erewi izuapyapyr wanupe no. — Peiko putar Tupàn imuwete katu haw rehe uzekaiw ma'e romo nehe, Tupàn Ze'eg Hyru henaw rehe har rehe uzekaiw ma'e romo nehe. Tuweharupi pemuzàg imuwete haw nehe, i'i wanupe. 38 Omez-Enom Zenutum ta'yr a'e, 68 awa iànàm inuromo har a'e wà no, wiko a'e awa wapytywà har romo wà. Oza a'e, Omez-Enom a'e no, wiko zauxiapekwer ukenawhu huwake u'àm ma'e romo a'e wà.
39 Xaxeto Zanok a'e, iànàm a'e wà no, wiko Tupàn imuwete haw Zimeàw pe har rehe uzekaiw ma'e romo a'e wà. 40 — Tuweharupi ku'em mehe a'e wà nehe, karuk mehe a'e wà nehe no, uzuka putar ma'ea'yr Tupàn henataromo hapy pà paw rupi a'e wà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete a'e wà nehe, ze'eg pape rehe imuapyk pyrer Izaew wanupe imur pyrer rupi katete a'e wà nehe, i'i Tawi wanupe. 41 Emà a'e, Zenutum a'e no, amogwer hexaexak pyrer a'e wà no, wiko a'e pe wapyr a'e wà no. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneamutar katu tuweharupi upytu'u 'ym pà a'e. A'e rupi amuigo kar 'aw awa Tupàn pe uzegar ma'e romo ihe wà kury, i'i Tawi. 42 Emà a'e, Zenutum a'e no, wiko xi'àm ma'e'ak kwer wanehe kawaw zàwenugar wanehe wioràwiràn wanehe uzekaiw ma'e romo a'e wà. Teko umupu a'e ma'e Tupàn pe uzegar mehe wà. Upy a'e ma'e Tupàn pe uzegar mehe wà. Zenutum iànàànàm wiko zauxiapekwer ukenawhu huwake uzekaiw ma'e romo wà.
43 Na'e a'e teko oho weko haw pe paw rupi a'e wà kury. Tawi uzewyr weko haw pe a'e no. Ta'e ipurumumaw wer amo 'ar rehe wànàm wapyr a'e xe.

17

Nàtà uze'eg Tawi pe

1 Wiko Tawi wàpuzuhu pupe a'e kury. Amo 'ar mehe wenoz kar Nàtà Tupàn ze'eg imume'u har imuwà wemiruze'eg wanupe kury. Uze'eg izupe. — Eme'e herehe. Aikuwe xe tàpuzuhu ywyràkàxigyw pupe iapewàn pyrer pupe ihe. Nezewe rehe we ximonokatu Tupàn Ze'eg Hyru tàpuzràn pupe. Na'ikatu kwaw nezewe haw.
2 Uwazar Nàtà Tawi ze'eg izupe. — Ezapo wyzài neremimutar nehe, ta'e Tupàn wiko nerehe we a'e xe, i'i izupe.
3 A'e 'ar mehe, pyhaw, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Nàtà pe kury.
4 — Eho heremiruze'eg Tawi pe heremiapo kar ràm imume'u pà nehe. — Nereiko kwaw heràpuzuhu hereko àwàm iapo àràm romo ne, ere izupe nehe. 5 Anuhem Izaew Ezit ywy wi kwehe mehe ihe wà. A'e 'ar mehe arer we te ko 'ar rehe naiko kwaw tàpuzuhu pupe ihe. Aiko tàpuzràn pupe tuweharupi. Tuweharupi teko weraha heràpuzràn amo me wà. 6 Ata tetea'u Izaew wanupi ihe. Napuranu pixik kwaw wanuwihaw wanehe nezewe. — Màràzàwe tuwe napezapo kwaw tàpuzuhu ywyràkàxigyw pupe iapewàn pyrer ihewe, na'e pixik kwaw wanupe. 7 A'e rupi eze'eg

nezewe heremiruze'eg Tawi pe nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e uze'eg iko nezewe newe kury, ere izupe nehe. — Kwehe mehe erezekaiw àràpuhàràn wanehe ka'api'i rehe. Urenuhem a'e wi heremiaihu Izaew wanuwihawete romo nemuigo kar pà ihe. 8 Aiko nerehe we wyzài taw pe wyzài ywy rehe neho mehe ihe. Urupyro neàmàtyry'ymar wanuwi nekàg wera'u mehe ihe no. Akwaw kar putar nerer teko tetea'u wanupe nehe. Ereiko putar ikwaw katu pyr romo amo tuwihawete ikàg wera'u ma'e wazàwe nehe no. 9-10 Aexak amo ywy heremiaihu Izaew wanupe ihe. Amuigo kar a'e ywy rehe ihe wà. Wikuwe putar hehe tuweharupi wà nehe. Waàmàtyry'ymar nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe a'e ywy rehe a'e wà nehe. Ko ywy rehe waneixe mehe arer we teko ipuruzukaiwahy ma'e uzàmàtyry'ym wanereko wà. Nuzàmàtyry'ym kwaw wà nehe kury. Amume'u wàmàtyry'ymar waneityk àwàm kwez ihe kury. Amume'u nezuapyapyr newe wamono àwàm kwez ihe no. 11 Nemàno mehe neipy wanuwake nezutym mehe amuigo kar putar pitài nera'yr tuwihawete romo ihe nehe. Ikàg putar a'e nehe. Heta tetea'u putar hemiruze'eg wà nehe. Hemetarer katu putar nehe no. 12 A'e nera'yr a'e nehe, uzapo putar heràpuzuhu ràm ihewe a'e nehe. Kwarahy nànàn amo izuapyr wiko putar tuwihawete romo a'e nehe. 13 Aiko putar tu romo ihe nehe. Wiko putar hera'yr romo a'e nehe. Kwehe mehe apytu'u tuwihawete Xau iamutar ire. Napytu'u pixik kwaw nezuapyr iamutar katu re ihe nehe. 14 Amuigo kar putar heremiaihu wanehe uzekaiw ma'e romo nehe. Wiko putar wanuwihawete romo tuweharupi nehe. Nezuapyapyr nupytu'u kwaw tuwihawete romo wiko re wà nehe, ere eho Tawi pe nehe, i'i Tupàn Nàtà pe.

15 Na'e Nàtà umume'u Tupàn hemimume'u kwer oho paw rupi katete Tawi pe a'e kury.

Tawi umume'u Tupàn ikatu haw

16 Na'e tuwihawete Tawi wixe tàpuzràn pupe kury. Wapyk in Tupàn pe uze'eg pà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nahekatu kwaw ihe. Na'ikatu kwaw heànàm wà no. Nezewe rehe we erezapo ikatuahy ma'e ihewe. 17 Aze mo xo ihewe zo erezapo ikatu ma'e, uhyk mo ihewe. Nezewe rehe we eremume'u hezuapyapyr tuwihawete romo wamuigo kar àwàm kwez no. Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herereko pe awa upuner ma'e ài ne. 18 Ma'e a'e putar newe nehe kury. Hekwaw katu pe ne. Aiko neremiruze'eg romo ihe. Nezewe rehe we hemuwete katu pe ne. 19 Nepurapo wer a'e ma'e rehe ihewe. Eremume'u iapo àwàm no. Erexak kar hepuner àwàm ihewe no. 20 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, naheta kwaw amo nezàwenugar wà. Tuweharupi urukwaw Tupàn romo nereko haw ure. 21 Naheta kwaw amo ae ywy rehe har neremiaihu wazàwenugar wà. Erepyro Izaew ne wà, neremiaihu romo wamuigo kar pà ne wà. Nekàgaw rupi erezapo ma'e wanupe. Ni amo nuzapo kwaw agwer ma'e wà. Erezapo uhua'u ma'e wanupe. A'e rupi teko ywy nànànar ukwaw nerer a'e wà kury. Erepyro neremiaihu Ezit ywy wi ne wà. Eremuhem kar amo teko a'e neremiaihu wanenatar wi ne wà, wata mehe ne wà. 22 Eremuigo kar Izaew neremiaihu tuweharupi àràm romo ne wà. O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ereiko wazar romo no.

23 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emume'u wi herehe neremimume'u kwer nehe kury. Emume'u wi hezuapyapyr wanehe neremimume'u kwer nehe no. Ezapo ma'e a'e neze'eg awer rupi katete nehe no. 24 Teko tetea'u ukwaw katu putar nerer wà nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e wiko Izaew wazar romo a'e, i'i putar newe tuweharupi wà nehe. Amo hezuapyapyr wainuromo har eremuigo kar putar tuwihawete romo tuweharupi ne wà nehe. 25 O Tupàn hezar, aiko neremiruze'eg romo ihe. Aenoz ko ma'e newe hekyze 'ym pà ihe, ta'e erexak kar hezuapyapyr tuwihawete romo waneko àwàm ihewe ne xe. 26 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ereiko urezar romo ne. Erezapo 'aw neremimume'u kwer ikatuahy ma'e kwez ihewe ne kury. 27 Aenoz ko ma'e newe

kury. Emono neze'egatu hezuapyapyr wanehe nehe. Tuwe erezekaiw katu wanehe tuweharupi nehe. Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e erezapo ikatu ma'e wanupe ne. Tuwe erezapo wi wi ikatu ma'e wanupe tuweharupi nehe no, i'i Tawi Tupàn pe.

18

Tawi weityk wàmàtyry'ymar tetea'u wà

1 Amo 'ar pawire Tawi uzàmàtyry'ym wi Piri ywy rehe har oho wà kury. Weityk wi wà. Upyro Kat tawhu wanuwi. Upyro taw Kat tawhu izywyr har wanuwi wà no. 2 Weityk Moaw izuapyapyr wà no. Wiko wazar romo wà. Kwarahy nànàn Moaw omono wemetarer ikurer Izaew wanupe wà.

3 Na'e Tawi uzàmàtyry'ym Ananezer oho kury. Zoma tawhu Xir ywy rehe har wanuwihawete romo hekon a'e. Amat ywy huwake tuz. Ananezer uzeagaw zepe amo ywy rehe har wanuwihawete romo wiko pà a'e 'ar rehe a'e. A'e ywy Ewparat yrykaw izywyr tuz. 4 Tawi upyro 1.000 ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har Ananez wi wà. Upyro 7.000 zauxiapekwer kawaru ku'az har izuwi wà no. Upyro 20.000 zauxiapekwer upy rehe wata ma'e wanehe we izuwi wà no. Upyhyk kawaru tetea'u wà no. Omono'og kawaru 100 ywyramawa imutykar wà. Umupàri amogwer wà.

5 Zauxiapekwer Xir ywy rehe har Namaz pe har oho Ananezer ipytywà pà wà. Tawi uzàmàtyry'ym a'e zauxiapekwer a'e wà. Uzuka 22.000 wà. 6 Na'e umupyta kar zauxiapekwer Xir Namaz huwake har waiwy rehe wà kury. Tawi wiko wazar romo. Kwarahy nànàn upyro temetarer wanuwi. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytywà Tawi a'e. A'e rupi weityk wàmàtyry'ymar ywy nànàn wà. 7 Tuwihaw Ananezer rehe we har wereko uzemimaw itazu or iapo pyrer a'e wà. Tawi upyro wanuwi Zeruzarez pe heraha pà kury. 8 Weraha itazu morog tetea'u mokoz tawhu wi no: Xiwat, Kum. Ananezer wiko a'e tawhu pe har wanuwihawete romo a'e no. (Amo kwarahy paw ire Xàrumàw umupyràn a'e itazu kawawhu iapo pà a'e, tàpuzuhu izyta romo iapo pà a'e no, amo ma'e tàpuzuhu pupe har romo iapo pà a'e no.)

9 — Tawi weityk zauxiapekwer Ananezer hemiruze'eg paw rupi a'e wà, i'i amo oho Toi Amat tawhu pe har wanuwihawete pe. 10 A'e rupi omono kar wa'yr Zoràw her ma'e Tawi pe imuze'eg kar pà kury. — Nekatu aipo, ere izupe nehe, i'i izupe. — Ikatu-ahy Ananezer heityk awer, ere izupe nehe, i'i izupe. A'e 'ym mehe Toi uzàmàtyry'ym tetea'u Ananezer a'e. Zoràw weraha ma'e itaxig parat iapo pyrer Tawi pe. Weraha ma'e itazu or iapo pyrer izupe no. Weraha ma'e itazu morog iapo pyrer izupe no. 11 Tuwihawete Tawi omonokatu a'e ma'e a'e. — Xipyhyk a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu mehe zane nehe. Heta amo parat xe no, amo or xe no. Xipyhyk a'e ma'e amogwer teko waneityk mehe zane. Ximono a'e ma'e inugwer ma'e Tupàn imuwete haw inuinuromo nehe no. Na'aw a'e teko zaneremityk kwer xe wà: Enom izuapyapyr wà, Moaw izuapyapyr wà, Amon izuapyapyr wà, Piri ywy rehe har wà, Amarek izuapyapyr wà.

12 Amizaz Zeruz imemyr weityk Enom izuapyapyr a'e wà, ywyàpyznaw Xa heta haw pe wà. Uzuka 18.000 wà. 13 Umuigo kar zauxiapekwer Enom ywy nànàn wà. Tawi wiko teko a'e ywy rehe har wazar romo kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytywà Tawi a'e. A'e rupi weityk iàmàtyry'ymar ywy nànàn a'e wà.

14 Tawi weruze'eg Izaew izuapyapyr wà. Wereko katu kar teko tuwihaw wanupe wà. 15 Zoaw Amizaz tywyr wiko zauxiapekwer wanuwihaw romo a'e. Zuzapa Airuz ta'yr wiko tuwihawete pe pureruze'egatu haw imume'u har romo. 16 Zanok Aitu ta'yr a'e, Aimerek Amiatar ta'yr a'e no, wiko xaxeto romo wà. Xerai wiko tuwihawete ze'eg pape rehe imuapykar romo. 17 Menai Zoiaz ta'yr wiko Kere izuapyapyr wanuwihaw romo. Wiko Pere wanuwihaw romo no. Tuwihawete Tawi ta'yr wiko tuwihaw ikàg ma'e romo hehe we a'e wà no.

19

Tawi weityk Amon wà. Weityk Xiri wà no

1 Amo 'ar ipaw ire Naaz Amon wanuwihawete umàno a'e. Ta'yr Anu wiko tuwihawete romo kury. 2 Uze'eg Tawi kury. — Azapo putar ikatu ma'e Anu pe nehe. Ta'e tu Naaz ikatu ihewe wikuwe mehe a'e xe, i'i. A'e rupi omono kar uze'eg heraha har Anu pe wà kury, imyrypar romo weko haw hexak kar pà izupe. Uhem a'e ze'eg hereha har tuwihawete Anu pe wà. 3 Na'e Amon wanuwihaw uze'eg tuwihawete pe wà kury. — Heru imuwete haw rehe umur kar 'aw awa ihewe a'e wà, ere iko nezeupe aipo. — Hemyrypar romo weko haw hexak kar haw rehe umur kar wà, ere iko, i'i izupe wà. Nan kwaw nezewe ty. Umume'egatu kar nekàgaw rehe a'e wà. Nezewe mehe ukwaw putar zaneywy nehe. Nezewe mehe upuner zanereitykaw rehe nehe, i'i izupe wà.

4 Na'e Anu upyhyk Tawi ze'eg herur arer wà kury. Upin wamutaw wanuwi. Uzaikaw wanemyhar wanenugupy rehe katete wanuwi wà no. Na'e omono kar a'e wi wà. 5 Imaranugar tuwe wà. A'e rupi nuzewyr kwaw weko haw pe wà. Amo umume'u oho Tawi pe. Umupyta kar Zeriko tawhu pe wà. — Xo peamutaw ipuku wi mehe zo pezewyr peho nehe, i'i wanupe.

6 Tuwihawete Anu a'e, Amon izuapyapyr a'e wà no, ukwaw Tawi wàmàtyry'ymar romo imuigo kar awer a'e wà kury. A'e rupi werur zauxiapekwer kawaru ku'az har amo ywy wi wà: Mezopotàm pe har wà, Maaka pe har wà, Zoma pe har wà, Xir ywy rehe har wà. Ume'eg kar ywyramawa tetea'u wà no. Omono 34.000 kir parat wanekuzaromo wà. 7 Wanemime'eg karer 32.000 ywyramawa wà, zauxiapekwer Maaka wanuwihawete hemiruze'eg wà no, oho uker haw iapo pà Menema tawhu huwake wà kury. Amon izuapyapyr uhem weko haw tawhu wi paw rupi wà no. Paw rupi uzemuàgà'ym zeàmàtyry'ymawhu iapo àwàm rehe wà.

8 A'e ma'e ikwaw mehe Tawi omono kar Zoaw a'e. Omono kar zauxiapekwer Izaew izuapyapyr paw wà no, a'e zauxiapekwer waàmàtyry'ym pà a'e wà kury. 9 Amon izuapyapyr zauxiapekwer oho Izaew wakutyr wà kury. Upu'àm tawhu uhua'u wera'u ma'e Hama her ma'e huwake wà. Tuwihawete a'e zauxiapekwer wapytywà àràm upyta katu pe wà.

10 Zoaw ume'e wàmàtyry'ymar wanehe kury. — Ur putar zanerenataromo wà nehe. Ur putar zaneraikweromo wà nehe no, i'i uzeupe. A'e rupi wexaexak Izaew zauxiapekwer ikatu wera'u ma'e wamono'og pà wà kury. Umupu'àm Xir wanenataromo wà. 11 Umuigo kar uwywyr Amizaz amogwer zauxiapekwer wanuwihaw romo. Umupu'àm Amon wanenataromo wà. 12 Uze'eg Zoaw Amizaz pe. — Eme'e herehe Xir waàmàtyry'ym mehe nehe. Aze uzypyrog hereityk pà wà nehe, ezur hepytywà pà nehe, i'i izupe. — Aze Amon uzypyrog nereityk pà wà nehe, aha putar nepytywà pà ihe nehe, i'i izupe. 13 — Ekyze zo nehe. Zanekàg waàmàtyry'ym mehe nehe, zaneànàm wapyro pà nehe, tawhu zaneànàm Tupàn Zanezar hemiaihu waneko haw wapyro pà nehe. Tuwe uzeapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar nehe, i'i izupe.

14 Na'e Zoaw oho uzehe we har wanupi wakutyr wàmàtyry'ym pà wà kury. Uzàn Xir ywy rehe har oho wanuwi wà. 15 Amon wexak Xir wazàn mehe wà. A'e rupi uzàn Amizaz wi tawhu pupe oho pà wà kury. Na'e Zoaw uzewyr oho Zeruzarez tawhu pe kury.

16 — Izaew zanereityk kwez a'e wà, i'i Xir uzeupeupe wà. A'e rupi omono kar amo Ewparat yrykaw waz wà kury. — Erur zauxiapekwer a'e pe har ne wà nehe, i'i wanupe wà. Xomak a'e, Ananezer Zoma pe har hemiruze'eg wanuwihaw a'e, wiko a'e zauxiapekwer muite har wanuwihaw romo a'e. 17 Amo umume'u a'e ma'e oho Tawi pe. A'e rupi Tawi omono'og zauxiapekwer Izaew wà kury. Wahaw Zotàw yrykaw oho wà. Umupu'àm wemiruze'eg zauxiapekwer Xir wanenataromo wà. Uzypyrog uzeàmàtyry'ym pà wà. 18 Izaew umuzàn kar Xir wamono wà. Tawi a'e, hemiruze'eg a'e wà no, uzuka zauxiapekwer Xir tetea'u a'e wà: 7.000 ywyramawa heruata har wà, 40.000 upy rehe wata ma'e wà. Uzuka Xomak Xir zauxiapekwer wanuwihaw wà no. 19 — Izaew zanereityk a'e wà, i'i tuwihawete

Ananezer hemiruze'eg uzeupeupe wà. A'e rupi wenoz zeàmàtyry'ym 'ymaw Tawi pe wà kury. Tawi wiko wazar romo kury. A'e re Xir na'ipurupytywà wer pixik kwaw Amon wanehe wà kury.

20

Tawi weityk Hama tawhu

1 Kwarahy nànàn tuwihawete uzàmàtyry'ym wàmàtyry'ymar oho tuwixàgaw iahykaw rehe wà. Na'e amo kwarahy rehe huwixàgaw iahykaw rehe, Zoaw uhem oho wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi Amon ywy kutyr kury. Tuwihawete Tawi upyta Zeruzarez tawhu pe. Umàmàn Hama tawhu oho wà, iàmàtyry'ym pà wà, heityk pà wà. 2 Amon izuapyapyr umuwete katu amo tupàn ua'u Morok her ma'e wà. Heta iàkàg rehe har ipuhuz katu ma'e iàkàg rehe. 34 kir ru'u ipuhuz haw. Itazu or iapo pyrer a'e. Heta pitài ita hekuzar katu ma'e hehe. Ipyhyk mehe Tawi wenuhem a'e ita. Omomog wàkàg rehe har rehe kury. Tawi upyhyk amo ma'e hekuzar katu ma'e tetea'u Hama wi heraha pà a'e no. 3 Umuhem kar teko tawhu wi wà. Umuma'ereko kar a'e teko ma'e iapo haw rehe wà: ywyra kixi haw pupe, zukurupe pupe, itazy pupe. Uzapo nezewe haw amogwer tawhu Amon ywy rehe har wanupe paw rupi no. Na'e Tawi uzewyr Zeruzarez pe wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi kury.

Uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har iaiha ma'e wà

4 Amo 'ar paw ire uzeapo ma'e a'e kury. Ximekaz Uza pe har uzuka awa iaiha ma'e Xipaz her ma'e a'e. Izaew weityk Piri ywy rehe har a'e 'ar mehe wà. A'e rupi Piri ywy rehe har Zezer pe har uzàmàtyry'ym wi Izaew wà a'e wà kury.

5 Uzeapo amo ae ma'e a'e 'ar rehe no. Izaew uzàmàtyry'ym wi Piri ywy rehe har oho wà. Eràn à Zair ta'yr uzuka Irami Kurià Kat tawhu pe har ta'yr a'e. Irami ipuruzuka haw u'ywhu uhua'u a'e. Iànàgatu no. Ipuhuz no.

6 Uzàmàtyry'ym wi Piri ywy rehe har oho Kat tawhu pe wà. Amo awa iaiha ma'e wiko a'e pe. Heta 6 ikwà ipo nànàn ipy nànàn no. 7 Uze'eg zemueteahy zauxiapekwer Izaew wanehe a'e pe kury. Zonata Ximez Tawi tyky'yr ta'yr uzuka a'e awa iaiha ma'e.

8 A'e na'iruz awa Tawi hemizuka kwer a'e wà, hemiruze'eg wanemizuka kwer a'e wà, wiko awa iaiha ma'e Kat tawhu parer kwehe arer wazuapyapyr romo wà.

21

Tawi upapar kar wemiaihu wà

1 Zurupari ipurumuaiw wer Izaew waneko haw rehe a'e. A'e rupi upapar kar Izaew Tawi pe a'e wà. 2 Uze'eg Tawi Zoaw pe kury, amogwer tuwihaw wanupe no. — Peho Izaew waiwy nànàn nehe, ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe nehe, ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe nehe no. Epapar teko paw rupi ne wà nehe. Hepurukwaw wer zanereta haw rehe ihe, i'i wanupe.

3 Uwazar Zoaw ize'eg izupe. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar umueta tetea'u kar Izaew a'e wà nehe. Tuwe heta 100 teko wanupe wazuapyapyr romo pitàitàigatu wà nehe. O heruwihawete. A'e paw wiko neremiruze'eg romo wà. Màràzàwe tuwe nepurupapar wer wanehe. Aze erezapo nezewe haw nehe, eremuigo kar putar neremiaihu ikatu 'ym ma'e iapo har romo Tupàn henataromo ne wà nehe, i'i izupe.

4 Nezewe rehe we Tawi weruzar kar uze'eg Zoaw pe. A'e rupi Zoaw uhem a'e wi kury. Wata oho iko Izaew waiwy nànàn. A'e re uzewyr Zeruzarez pe. 5 Umume'u awa zeàmàtyry'ymawhu pe oho ma'e ràm waneta haw izupe. — Heta 1.100.000 awa Izaew izuapyapyr wà. Heta 470.000 awa Zuta izuapyapyr wà, i'i izupe. 6 Tawi hemiapo karer na'ikatu kwaw Zoaw pe. A'e rupi nupapar kwaw Erewi izuapyapyr wà. Nupapar kwaw Mezàmi izuapyapyr wà no.

7 Teko wapapar awer na'ikatu kwaw Tupàn pe. A'e rupi uzepyk Izaew wanehe.

8 Na'e uze'eg Tawi a'e. — O Tupàn, azapo iaiw ma'e nerenataromo teko wapapar kar mehe ihe. Aze ikatu newe nehe, emunàn heremiapo kwer nehe. Heranaiwa'u haw azapo ihe, i'i izupe.

9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg Kaz pe kury. (Kaz wiko Tupàn ze'eg
imume'u har Tawi henataromo har romo
a'e.)
10 — Eze'eg eho Tawi pe nehe kury ty,
i'i izupe. — Na'iruz heremiapo ràm heta
putar newe wà nehe. Exaexak pitài ma'e
nehe. Azapo putar neremixak ràm nehe,
ere Tawi pe nehe, i'i Tupàn Kaz pe.
11-12 Uze'eg Kaz oho Tawi pe. Umume'u
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer
izupe. Exak pitài Tupàn hemiapo ràm
na'iruz ma'e wanehe arer nehe. Na'aw
Tupàn hemiapo ràm xe wà: teko umumaw
putar na'iruz kwarahy uma'uhez pà wà
nehe, aze ru'u, umumaw putar na'iruz
zahy wàmàtyry'ymar wanuwi uzàn pà wà
nehe, aze ru'u, Tupàn umumaw putar
na'iruz 'ar penehe uzepyk pà utakihe puku
pupe nehe. Umur putar iaiw paw Izaew
wanàwanàn nehe. Heko haw pe har uzuka
putar teko tetea'u wà wà nehe. Ma'enugar
hemiapo ràm erexak putar nehe. Ma'e a'e
putar Tupàn pe nehe, i'i Kaz Tawi pe.
13 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Naheta
kwaw hepyro àwàm ihewe. Nezewe rehe
we naputar kwaw awa herehe wazepyk
àwàm. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e,
tuwe a'e ae uzepyk herehe nehe, ta'e upu-
rupuhareko katu a'e xe, i'i Tawi Kaz pe.
14 Na'e Tupàn umur kar amo iaiw haw
Izaew rehe. Umàno 70.000 Izaew wà.
15 A'e re umur kar amo weko haw pe har
Zeruzarez tawhu imumaw pà izupe. Na'e
umupytu'u kar imumaw 'ym mehe we. —
Epytu'u ty. Uhyk wanehe hezepykaw kwez
kury, i'i izupe. A'e 'ar mehe Tupàn heko
haw pe har wiko Araun Zemu izuapyr
iziwy huwake arozràn ixoixokaw huwake
a'e.
16 Ume'e Tawi Tupàn heko haw pe har
ywak rehe heko mehe a'e kury, taki-
hepuku opo pe hereko mehe a'e kury.
Uzypyrog etea'i Zeruzarez imumaw pà.
Na'e Tawi a'e, teko wanuwihaw a'e wà
no, umunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru
romo iapo pyr uzehe a'e wà. Wapyk up-
enàràg rehe uwa ywy rehe imuhyk pà wà.
17 Na'e Tawi uze'eg nezewe Tupàn pe kury.
— O Tupàn, ihe aiko a'e ikatu 'ym ma'e iapo
har romo ihe. Ihe apapar kar teko ihe
wà. 'Aw teko nuzapo kwaw a'e ma'e a'e
wà. O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar
ezepyk herehe nehe, heànàm wanehe nehe
no. Ezepyk zo neremiaihu wanehe nehe, i'i
izupe.
18 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
heko haw pe har uze'eg Kaz pe kury.
— Ezapo kar ma'ea'yr hapy haw Tupàn
henataromo har xe arozràn ixokaw rehe
nehe, xe Araun iziwy rehe nehe, ere
Tawi pe nehe, i'i izupe. 19 Weruzar Tawi
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer.
Uzeapo ma'e Kaz ze'eg rupi kury. 20 Araun
a'e, 4 ta'yr a'e wà no, wiko a'e pe arozràn
ixoixok pà a'e wà. Tupàn heko haw pe
har hexak mehe ta'yr uzàn oho a'e wi
uzeàmim pà wà. 21 Araun wexak Tawi ihem
mehe. Uhem arozràn ixokaw wi. Wapyk
upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe.
22 Na'e uze'eg Tawi izupe. — Eme'eg
neywy arozràn ixokaw ihewe nehe ty.
Azapo putar ma'ea'yr hapy haw Tupàn
henataromo har hehe nehe. Nezewe mehe
upaw putar iaiw paw nehe. Amono putar
hekuzar ikatu ma'e newe nehe, i'i Tawi
izar pe.
23 — Amono e newe. Ezapo neremimutar
hehe nehe, i'i Araun Tawi pe. Na'aw
tapi'ak wà. Ezuka wanapy pà nehe.
Ywyrapew arozràn ixokaw iwype har
uzeapo putar zepe'aw romo nehe. Emono
hema'e arozràn Tupàn pe imono pyr romo
nehe no. 'Aw ma'e paw amono e newe, i'i
izupe.
24 Uwazar Tawi ize'eg izupe. — Nan.
Amono putar hekuzar katu ma'e newe
nehe. Namono kwaw nema'e Tupàn pe
imono pyr romo ihe nehe. Namono kwaw
ma'e izupe nehe, aze namekuzar kwaw a'e
ma'e ihe nehe.
25 Omono 7 kir itazu or izupe iziwy
hekuzaromo. 26 Na'e uzapo ma'ea'yr hapy
haw a'e pe. Uzuka ma'ea'yr Tupàn hen-
ataromo hapy pà azeharomoete a'e. Na'e
uze'eg Tupàn pe kury. Tupàn uwazar ize'eg
izupe. Umur tata ywak wi a'e ma'ea'yr
izuka haw rehe har izuka pyrer hapy pà
a'e.
27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono
kar itakihepuku iapirer pupe kury, weko
haw pe har pe kury. Weruzar ize'eg a'e.

28 — Tupàn uwazar heze'eg kwez a'e kury, i'i Tawi. A'e rupi uzuka ma'ea'yr izuka haw rehe arozràn ixokaw rehe a'e. 29 Kwehe mehe Moizez uzapo tàpuzràn Tupàn henaw ywyxiguhu rehe wiko mehe a'e. Uzapo ma'ea'yr hapy haw no. Tawi hekuwe mehe a'e tàpuzràn Zimeàw tawhu pe hin Tupàn imuwete haw pe hin a'e rihi. 30 Tawi nupuner kwaw a'e pe oho haw rehe a'e. Ta'e ukyze Tupàn heko haw pe har itakihe puku wi a'e xe.

22

1 Na'e Tawi uze'eg kury. — Amo uzapo putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu xe a'e wà nehe. 'Àg ma'ea'yr hapy haw rehe Izaew omono putar ma'e hapy pyràm Tupàn pe wà nehe.

Umuàgà'ym Tupàn Hàpuzuhu iapo àwàm wà

2 Omono'og kar Tawi amo ae ywy rehe arer Izaew ywy rehe wikuwe ma'e paw a'e wà kury, wamuma'ereko kar pà a'e wà kury. Amo umuàgà'ym ita tàpuzuhu rehe àràm wà. 3 Tawi omono'og itaper tetea'u itaxu romo iapo pyràm. Omono'og itaper ukenaw ikok àràm romo iapo pyràm no. Omono'og itazu morog tetea'u no. Ni amo nupuner kwaw ipuhuz haw hexakaw rehe wà. 4 Werur kar ywyràkàxigyw tetea'u Xir pe har wanupe, Xitom pe har wanupe no. 5 Nezewe i'i Tawi uzeupe. — Hera'yr Xàrumàw uzapo putar Tupàn Hàpuzuhu a'e nehe. Tuwe ipuràg eteahy nehe. Tuwe uhua'u nehe no. Tuwe teko ywy nànànar wenu imume'u haw wà nehe. Kwàkwàmo romo hekon a'e rihi. A'e rupi amono'og putar ma'e a'e tàpuzuhu romo iapo pyràm paw rupi nehe, i'i uzeupe. A'e rupi Tawi omono'og ma'e tetea'u umàno 'ym mehe we a'e.

6 Wenoz kar wa'yr Xàrumàw imuwà kury. — Azapo kar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar hàpuzuhu izupe ihe nehe, i'i uzeupe. 7 — Hera'yr. Hepurapo wer zepe tàpuzuhu rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar imuwete katu haw romo ihe. 8 — Erezuka teko tetea'u ne wà. Erezapo zeàmàtyry'ymawhu tetea'u no. Erezakook tuwykwer tetea'u zeàmàtyry'ymawhu heta mehe. A'e rupi nazapo kar kwaw heràpuzuhu newe nehe, i'i Tupàn ihewe. 9 Nezewe rehe we umume'uahy amo wemiapo ràm ihewe. — Pitài nera'yr weruze'egatu putar heremiaihu a'e wà nehe, zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe a'e wà nehe. Ta'e amuigo kar putar huwake har wainuinuromo ihe nehe xe. Nazàmàtyry'ym kar kwaw a'e nera'yr huwake har wanupe ihe nehe. Xàrumàw her romo nehe. Tuwihawete romo heko mehe amono putar zeàmàtyry'ym 'ymaw Izaew wanupe ihe nehe. Amukatu putar waneko haw wanupe ihe nehe no. (— Zeàmàtyry'ym 'ymaw, i'i her.) 10 Uzapo putar tàpuzuhu ihewe a'e nehe. Wiko putar hera'yr romo nehe. Aiko putar tu romo nehe no. Izuapyapyr weruze'eg putar Izaew tuweharupi a'e wà nehe, upytu'u 'ym pà wà nehe, i'i Tupàn ihewe, i'i Tawi wa'yr pe.

11 Uze'eg wi Tawi kury. — Hera'yr, tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar wiko nerehe we nehe. Nezewe mehe erepuner tàpuzuhu iapo haw rehe izupe nehe. — Nera'yr Xàrumàw uzapo putar tàpuzuhu ihewe a'e nehe, i'i Tupàn, i'i Tawi wa'yr pe. 12 — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar umur ma'e kwaw paw newe nehe. Tuwe umur ma'e kwaw katu haw newe nehe. Nezewe mehe erepuner Izaew waneruze'egaw rehe ize'eg rupi katete nehe. 13 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur uze'eg Moizez pe a'e. — Emono heremiaihu wanupe nehe, i'i izupe. Aze ereruzar a'e ze'eg paw rupi nehe, ikatu putar nereko haw nehe. Nekàg putar nehe. Eiko ukyze 'ym ma'e romo nehe. Ezemumikahy zo nehe. Ekyze zo nehe. 14 Amono'og ma'e tetea'u tàpuzuhu romo iapo pyràm ihe. Zawaiw katu imono'og awer ihewe: 3.400.000 kir itazu or, 34.000.000 kir itaxig parat. Iapo àràm uma'ema'e putar a'e ma'e paw tàpuzuhu iapo mehe wà nehe. Heta tetea'u itazu morog imono'og pyrer. Heta tetea'u ita per imono'og pyrer no. Teko nupuner kwaw ipapar haw rehe wà. Amonokatu ywyra ikixi pyrer. Amonokatu ita ikaika pyrer no. 15 Heta tetea'u uma'ereko ma'e tàpuzuhu iapo har wà. Heta awa ita heta haw pe uma'ereko ma'e wà. Heta awa

ywyra ima'e har wà. Heta awa ita ima'e har wà. Heta tetea'u wyzài ma'ereko haw ikwaw par wà: 16 itazu or ima'e har wà itaxig parat ima'e har wà itazu morog ima'e har wà, ita per ima'e har wà. A'e rupi ezypyrog iapo pà nehe kury ty. Tuwe Tupàn nepytywà nehe, i'i Tawi Xàrumàw pe.

17 Uze'eg Tawi Izaew wanuwihaw wanupe paw rupi. — Pepytywà Xàrumàw nehe, i'i wanupe. 18 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko penehe we tuweharupi ko 'ar rehe a'e. Pemuigo kar tuwe zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe. Hepytywà a'e. A'e rupi aityk teko ko ywy rehe har paw rupi ihe wà. A'e rupi peiko wazar romo kury. Wiko Tupàn hemiruze'eg romo wà no. 19 A'e rupi, peiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiruze'eg romo nehe, pepy'a nànàn nehe, penekwe nànàn nehe no. Pezeagaw tàpuzuhu iapo pà nehe. Ihyk mehe pepuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru imono haw rehe ipupe nehe. Pepuner amo ma'e Tupàn imuwete haw imono haw rehe ipupe nehe no, i'i Tawi tuwihaw wanupe.

23

1 Utua'uhez mehe azeharomoete Tawi umuigo kar wa'yr Xàrumàw Izaew wanuwihawete romo a'e kury.

Erewi izuapyapyr wama'ereko haw

2 Tuwihawete Tawi omono'og Izaew wanuwihaw paw wà, xaxeto paw wà no, Erewi izuapyapyr paw wà no. 3 Upapar Erewi izuapyapyr 30 kwarahy hereko har wà. Heta 38.000 awa wà. 4 Tuwihawete wexaexak 24.000 wainuromo har wà, tàpuzuhu iapo àwàm rehe uzekaiw ma'e romo wà. Wexaexak 6.000 wainuromo har wà, pape iapo har romo wà, xiroxiro haw imukatu har romo wà no. 5 Wexaexak 4.000 ukenaw rehe uzekaiw ma'e romo wà. Wexaexak 4.000 Tupàn imuwete haw rehe uzegar ma'e romo wà, xi'àm ipy har romo wà, wioràwiràn imupu har romo wà, amo ma'e imupu har romo wà no. Tawi uzapo kar a'e imupupyr a'e, uzegar ma'e wanupe a'e.

6 Tawi umuza'ak Erewi izuapyapyr na'iruz uzeànàànàm ma'e romo wà: Zeroxon izuapyapyr wà, Koat izuapyapyr wà, Merari izuapyapyr wà.

7 Zeroxon heta mokoz ta'yr wà: Àràn à, Ximez. 8 Àràn à heta na'iruz ta'yr wà: Zeiew, Zetà, Zoew. 9 Wiko Àràn à izuapyapyr uzeànàànàm ma'e kwer wanuwihaw romo wà. (Heta na'iruz ta'yr Ximez pe wà: Xeromit, Aziew, Àrà.)

10-11 Ximez heta 4 ta'yr wà: Zaat, Ziza, Zeuz, Meri. Amume'u waner watua'u haw rupi ihe wà. Zeu a'e, Meri a'e no, naheta tete kwaw wazuapyapyr wà. A'e rupi uzemume'u pitài uzeànàm ma'e romo wà.

12 Koat heta 4 ta'yr wà: Ànàràw, Izar, Emerom, Uziew. 13 Ànàràw wiko ta'yr ipy romo. Heta amo ta'yr Àràw her ma'e izupe. Umuzàg Moizez a'e no. (Tupàn omono kar Àràw izuapyapyr wanehe we a'e wà, ma'e Tupàn pe imonokatu pyr wanehe uzekaiw ma'e romo a'e wà, yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e Tupàn imuwete haw pe hapy har romo a'e wà no, Tupàn pe uma'ereko ma'e romo a'e wà no, hemiaihu wanehe Tupàn ze'eg imono har romo a'e wà no. 14 Moizez wiko Tupàn hemiruze'eg romo a'e. Ta'yr a'e wà, wiko Erewi izuapyapyr zàwenugar romo Tupàn henataromo wà). 15 Moizez heta mokoz ta'yr wà: Zeroxon, Eriezer. 16 Xemuew wiko Zeroxon izuapyapyr wanuwihaw romo. 17 Eriezer heta xo pitài ta'yr zo izupe. Heami her romo a'e. Heta tetea'u Heami izuapyapyr wà.

18 Heta amo Izar ta'yr Xeromit her ma'e izupe ta'yr mokoz haw pe a'e. Xeromit wiko teko uzeànàànàm ma'e wanuwihaw romo. 19 Heta 4 ta'yr Emerom Koat ta'yr na'iruz haw wà: Zeri, Amaria, Zaziew, Zekameàw. 20 Heta mokoz ta'yr Uziew Koat ta'yr 4 haw pe wà: Mika, Ixi.

21 Heta mokoz ta'yr Merari pe wà: Mari, Muzi. Heta mokoz ta'yr Mari pe wà: Ereazar, Ki. 22 Ereazar umàno wa'yr imuzàg 'ym pà. Xo tazyr zo heta izupe wà. Tazyr wereko Ki ta'yr umen romo wà. 23 Heta na'iruz ta'yr Muzi Merari ta'yr mokoz haw pe wà: Mari, Ener, Zerimot.

24 Amumaw Erewi izuapyapyr waner xe
wamuapykaw kwez ihe kury. Amuapyk
waànàm waner wà. Amuapyk awa waner
wà no. Izuapyapyr wà, 20 kwarahy imu-
maw mehe uzypyrog Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hàpuzuhu pupe ma'ereko haw
rehe uzekaiw pà wà.
25 Uze'eg Tawi a'e. — Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e Izaew wazar umur
zeàmàtyry'ym 'ymaw wemiaihu wanupe.
Wiko putar Zeruzarez tawhu pe tuwe-
harupi nehe no. 26 A'e rupi Erewi
izuapyapyr nueraha kwaw tàpuzràn amo
me wà nehe kury. Nueraha kwaw Tupàn
imuwete haw wà nehe.
27 Iahykaw rehe Tawi uzapo kar amo
ma'e Erewi izuapyapyr wanupe. —
20 kwarahy hereko mehe pemuapyk
kar pener pape rehe nehe, ma'ereko
haw heràpuzuhu pupe har iapo har
romo nehe, i'i wanupe. 28 A'e rupi
tuwihaw umuma'ereko kar a'e Erewi
izuapyapyr tàpuzuhu pupe a'e wà. Upy-
tywà kar Àràw izuapyapyr a'e wà, Erewi
izuapyapyr wanupe wà. — Pezekaiw
Tupàn imuwete haw rehe hàpuzuhu pupe
har rehe nehe. Pezekaiw katu pe nehe
no. Pezekaiw ipupyaikaw pyrer rehe nehe
no. Pemukatu ma'e Tupàn pe imonokatu
pyrer paw rupi nehe no. 29 Pezekaiw
typy'ak Tupàn pe imono pyr rehe nehe
no. Pezekaiw arozràn ku'i kwer Tupàn
pe imono pyr rehe nehe no, typy'ak
imuapiruru kar pyr 'ym rehe nehe no,
ma'ero'o kwer imihir pyrer rehe nehe no,
arozràn iku'i kwer uri kawer inuinuromo
imono pyrer rehe nehe no. Pexak ma'e
tàpuzuhu pe imono pyrer ipuhuz haw
nehe. Pexak ma'e tàpuzuhu pe imono
pyrer uhua'u haw nehe no. 30 Pemume'u
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw
nehe. Pemume'u ipuràg eteahy haw nehe
no, tuweharupi ku'em mehe nehe, tuwe-
harupi karuk mehe nehe no, 31 mytu'u
haw 'ar mehe ma'e imono pyr hapy mehe
nehe no, mynykaw zahy pyahu mehe har
rehe nehe no, amo mynykaw rehe nehe
no. Pemume'u ma'ereko haw iapo har
waneta haw pitàitàigatu wà no. Pezekaiw
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete
haw rehe tuweharupi nehe, i'i wanupe wà.
32 — Pezekaiw katu Tupàn henaw hàpuzràn
rehe nehe. Pepytywà peànàm pe wà nehe.
Pepytywà xaxeto Àràw izuapyapyr pe wà
nehe, Tupàn imuwete haw rehe tàpuzuhu
pupe pe wà nehe.

24

Xaxeto wama'ereko haw

1 Na'aw Àràw izuapyapyr wazeànàànàmaw
waner xe a'e wà kury: Àràw heta 4 ta'yr wà:
Nanaw, Amiu, Ereazar, Itamar. 2 Nanaw
a'e, Amiu a'e no, umàno u imàno 'ym mehe
we a'e wà. Nata'yr kwaw wà. A'e rupi
tywyr Ereazar a'e, Itamar a'e no, wiko
xaxeto romo a'e wà. 3 Tuwihawete Tawi
omono ma'ereko haw Àràw izuapyapyr
wanupe pitàitàigatu a'e. Zanok Ereazar
izuapyr a'e, Aimerek Itamar izuapyr
a'e no, upytywà Tawi a'e ma'ereko haw
imonomono haw rehe wà.
4 Umuza'aza'ak Ereazar izuapyapyr 16
uzemono'og ma'e romo wà. Umuza'aza'ak
Itamar izuapyapyr 8 uzemono'og ma'e
romo wà. Uzapo nezewe a'e wà, ta'e
Ereazar izuapyapyr heta wera'u Itamar
izuapyapyr wanuwi wà xe. 5 Heta tàpuzuhu
pupe har wanuwihaw Ereazar izuapyapyr
wà. Heta tàpuzuhu pupe har wanuwihaw
Itamar izuapyapyr wà no. Heta Tupàn
imuwete haw rehe uzekaiw ma'e Ereazar
izuapyapyr wà. Heta Tupàn imuwete haw
rehe uzekaiw ma'e Itamar izuapyapyr wà
no. A'e rupi omomor ita'i ma'e papar haw
hereko har wamuza'aza'ak pà wà. 6 Wexak
amo Ereazar izuapyr ita'i imomor pà wà.
Na'e wexak amo Itamar izuapyr ita'i imo-
mor pà wà. Na'e wexak wi amo Ereazar
izuapyr ita'i imomor pà wà. Na'e wexak
wi amo Itamar izuapyr ita'i imomor pà wà.
Nezewe umuza'ak paw rupi pitàitàigatu
wà. Tuwihawete ze'eg imuapykar Xe-
mai Netanew ta'yr a'e, umuapyk waner
pitàitàigatu wanexanexak mehe a'e. Amo
awa wiko a'e ma'e iapo haw hexakar
romo wà: tuwihawete Tawi, xaxeto Zanok,
Aimerek Amiatar ta'yr, xaxeto uzeànàm
ma'e wanuwihaw wà, Erewi izuapyapyr
uzeànàm ma'e wanuwihaw wà.
7-18 Wanexanexak ire pitàitàigatu ukwaw
uma'ereko àwàm a'e 'ar rehe we: 1
Zeoariw, 2 Zenai, 3 Ari, 4 Xeori, 5 Mawki, 6

Miami, 7 Akoz, 8 Ami, 9 Zezua, 10 Xekani, 11 Eriaziw, 12 Zaki, 13 Upa, 14 Zezemeaw, 15 Miwka, 16 Imer, 17 Ezir, 18 Api, 19 Petai, 20 Zeezkew, 21 Zaki, 22 Kamu, 23 Nerai, 24 Mazi.

19 Umuapyk a'e awa waner pape rehe, wama'ereko haw 'ar rehe katete. Aze uhem amo i'ar, awa a'e 'ar mehe har wixe Tupàn Hàpuzuhu pupe a'e. Uzapo uma'ereko haw ipy Àràw ze'eg rupi wà. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar a'e ma'e paw Àràw pe a'e.

Erewi izuapyapyr waner wà

20 Na'aw amogwer Erewi izuapyapyr uzeànàànàm ma'e wanuwihaw waner xe wà: Zeni Ànàràw izuapyr Xemuew rupi har, 21 Ixi Heami izuapyr, 22 Zaat Izar izuapyr Xeromit rupi har, 23 4 Emerom ta'yr watua'u haw rupi: Zeri, Amaria, Zaziew, Zekameàw. 24 Xamir Uziew izuapyr Mika rupi har. 25 Zakari Uziew izuapyr Ixi Mika tywyr rupi har. 26 Merari izuapyapyr wà: Mari, Muzi, Zazi. 27 Heta 3 ta'yr Zazi pe wà: Xoàw, Zakur, Imiri. 28-29 Heta mokoz ta'yr Mari pe wà: Ereazar, Ki. Ereazar nata'yr kwaw. Heta pitài ta'yr Zerameew her ma'e Ki pe. 30 Heta na'iruz ta'yr Muzi pe wà. Mari, Ener, Zerimot. Amumaw Erewi izuapyapyr waner kwez ihe wà kury.

31 Uzeànàànàm ma'e kwer wanuwihaw omomor ita'i pitài uwywyr rehe we pitàitàigatu wà. Nezewe mehe ukwaw uma'ereko haw 'ar wà. Uzapo nezewe wà, ta'e waànàm Àràw izuapyapyr uzapo nezewe haw a'e wà xe. Na'aw wanemiapo kwer hexak arer waner xe wà: tuwihawete Tawi, Zanok, Aimerek, xaxeto uzeànàm ma'e wanuwihaw wà, Erewi izuapyapyr wanuwihaw wà.

25

Uzegar ma'e Tupàn Hàpuzuhu pupe har wà

1 Tuwihawete Tawi a'e, Erewi izuapyapyr wanuwihaw a'e wà no, wexaexak amo Erewi izuapyapyr uzeànàm ma'e a'e wà, Tupàn imuwete har wanuwihaw romo a'e wà: Azap, Emà, Zenutum. Umume'u Tupàn ze'eg teko wanupe wà. Umupu wioràwiràn wà. Umupu wioràwiràn zàwenugar wà no. Umupu kawaw zàwenugar wà no. Na'aw a'e awa hexak pyrer a'e ma'ereko haw iapo har waner xe wà:

2 4 Azap ta'yr wà: Zakur, Zuze, Netani, Azarer. Azap wiko wanuwihaw romo. Aze tuwihawete umume'u kar Tupàn ze'eg izupe, umume'u teko wanupe a'e.

3 Heta 6 Zenutum ta'yr wà: Zenari, Zeri, Zezai, Ximez, Azawi, Maxixi. Wanu weruze'eg wà. Umume'u Tupàn ze'eg purupe wà. Umupu wioràwiràn wà. Umuzàg zegar haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw imume'u haw wà. Umume'u ikatu haw izupe no.

4 Na'aw 14 Emà ta'yr waner xe wà: Muki, Matani, Uziew, Xemuew, Zerimot, Anani, Eriat, Zinawxi, Homàxi-Ezer, Zomekaz, Maroxi, Oxir, Maziot. 5 Emà wiko Tupàn ze'eg imume'u har romo tuwihawete henataromo a'e. Tupàn umur a'e 14 ta'yr izupe wà. Umur na'iruz tazyr izupe wà no, ta'e a'e 'ym mehe we umume'u wamono àwàm izupe wà xe. Ta'e iporomono wer upuner haw rehe Emà pe a'e xe. 6 Ta'yr paw uzegar Tupàn imuwete haw tàpuzuhu pe har pe wà. Umupu kawaw zàwenugar wà. Umupu wioràwiràn wà. Umupu wioràwiràn zàwenugar wà no. Wanu weruze'eg a'e wà. Azap a'e, Zenutum a'e no, Emà a'e no, wiko tuwihawete ze'eg heruzar har romo a'e wà.

7 Heta 288 awa zegar haw rehe har wà: ma'e imupupyr imupu har wà, uzegar ma'e wà.

8 Paw rupi omomor ita'i uma'ereko haw 'ar hexaexak pà wà: kwàkwàmo wà, tua'uhez ma'e wà no, ikwaw katu har wà, uzypyrog romo ma'e wà no.

9-31 A'e 288 awa uzemuzaʼazaʼak uzeànàmaw rupi wà. Heta 24 zeànàmaw wà. Zeànàmaw pitàitàigatu heta 12 awa wà. Heta tuwihaw zeànàmaw wanupe pitàitàigatu wà no. Na'aw uma'ereko ma'e waner xe wama'ereko haw 'ar rupi katete wà: 1 Zuze Azap iànàm, 2 Zenari, 3 Zakur, 4 Zeri, 5 Netani, 6 Muki, 7 Zezarer, 8 Zezai, 9 Matani, 10 Ximez, 11 Uziew, 12 Azawi, 13 Xemuew, 14 Maxixi, 15 Zerimot, 16 Anani, 17 Zomekaz, 18 Anani, 19 Maroxi, 20 Eriat, 21 Oxir, 22 Zinawxi, 23 Maziot, 24 Homàxi-Ezer.

26

Zauxiapekwer Tupàn Hàpuzuhu rehe ume'egatu ma'e wà

1 Na'aw Erewi zauxiapekwer izuapyapyr tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e waner xe wà kury: Mezeremi wiko Kore ta'yr romo Azap iànàm romo Kora iànàm romo. 2 Umuzàg 7 wa'yr wà. Na'aw waner watua'u haw rupi: Zakari, Zeniaew, Zemani, Zaxiniew, 3 Eràw, Zoànà, Erioenaz.
4-5 Tupàn omono uze'egatu Omez-Enom rehe. Umuzàg 8 wa'yr wà. Na'aw waner watua'u haw rupi xe wà: Xemai, Zeozamaz, Zoa, Xakar, Netanew, Amiew, Ixakar, Peuretaz.
6-7 Heta 6 ipurumuzàg Xemai Omez-Enom ta'yr ipy pe wà: Oxini, Hapaew, Omez, Ewzamaz, Eriu, Xemaki. Ipuruzukaiwahy a'e wà. A'e rupi wiko wànàm wanuwihaw romo wà. A'e mokoz iahykaw rehe har ipuruzukaiw wera'u wyky'yr wanuwi wà.
8 Omez-Enom iànàm umur kar 62 awa ipuruzukaiwahy ma'e ikàg ma'e wà, zauxiapekwer tàpuzuhu pe har romo wà.
9 Mezeremi iànàm umur kar 18 awa ipuruzukaiwahy ma'e wà.
10 Merari izuapyapyr umur amo awa wà no. Heta 4 ta'yr Oza pe wà: Xiniri (Nuiko kwaw u ta'yr ipy romo. Nezewe rehe we tu umuigo kar amo wanuwihaw romo a'e.) 11 Iwki, Temari, Zakari. 13 awa Oza iànàm wikuwe zauxiapekwer tàpuzuhu pe wà.
12 Zauxiapekwer tàpuzuhu pe har uzemuza'aza'ak wànàm wanehe we wà. Uzapo uma'ereko haw tàpuzuhu pupe Erewi izuapyapyr wazàwe wà. 13 Uzeànàànàm ma'e omomor ita'i wà. Amo heta teko tetea'u wà. Amo naheta kwaw wà. Pitàitàigatu wexak amo 'ar ukenawhu rehe uzekaiw haw wà. 14 Omomor ita'i wà. Umuzekaiw kar Xeremi ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har rehe wà. Umuzekaiw kar Zakari Xeremi ta'yr ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe wà. Tuweharupi Zakari upureruze'egatu a'e. 15 Umuzekaiw kar Omez-Enom ukenawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe wà. Umuzekaiw kar ta'yr ma'e imonokatu haw rehe wà. 16 Umuzekaiw kar Xupim wà, Oza wà no, ukenawhu kwarahy heixe haw kutyr har rehe wà. Umuzekaiw kar ukenawhu Xareket her ma'e kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe wà no. Xareket pe ywytyr rehe har rehe hin. Omono ma'ereko haw zauxiapekwer wanupe nezewe wà. 17 Tuweharupi heta 6 zauxiapekwer kwarahy ihemaw kutyr wà. Heta 4 kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà. Heta 4 kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà. 4 zauxiapekwer upyta ma'e imonokatu haw huwake wà, mokoz pitài huwake wà, inugwer mokoz inugwer huwake wà no. 18 Katu pe kwarahy heixe haw kutyr upyta 4 zauxiapekwer pe huwake wà. Amo mokoz upyta katu pe tàpuzuhu huwake wà. 19 Nezewe omono ma'ereko haw zauxiapekwer Kora iànàm wanupe, Merari iànàm wanupe no.

Amo ma'ereko haw tàpuzuhu pupe har

20 Amo waànàm Erewi izuapyapyr uzekaiw temetarer tàpuzuhu pupe har rehe wà. Aze amo omono ma'e Tupàn pe, a'e Erewi izuapyapyr omonokatu a'e ma'e tàpuzuhu pupe wà. 21 Àràna Zeroxon ta'yr heta izuapyapyr tetea'u wà. Heta teko ta'yr Zeieri pe izuapyapyr romo wà no. 22 Zetà a'e, Zoew a'e no, wiko inugwer Àràna ta'yr romo a'e wà. Uzekaiw temetarer tàpuzuhu pupe har rehe wà, ipupyaikaw pyrer pupe har rehe wà no.
23 Omono ma'ereko haw amo 4 awa wazuapyapyr wanupe wà no: Ànàràw, Izar, Emerom, Uziew.
24 Heta amo Moizez ta'yr Zeroxon her ma'e izupe a'e. Xemuew wiko Zeroxon izuapyr romo a'e. Xemuew wiko temetarer tàpuzuhu pupe har rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo. 25 Heta amo Eriezer ta'yr Xeromit her ma'e izupe tywyr pe a'e. Xemuew wiko Xeromit iànàm romo a'e, ta'e wiko Zeroxon izuapyr romo xe. Heta amo Eriezer ta'yr Heami her ma'e izupe a'e. Heta amo Heami ta'yr Zezai her ma'e izupe a'e. Heta amo Zezai ta'yr Zoràw her ma'e izupe a'e. Heta amo Zoràw ta'yr Zikiri her ma'e izupe a'e. Heta amo Zikiri ta'yr Xeromit her ma'e izupe a'e. 26 Xeromit a'e, iànàm paw rupi a'e wà no, uzekaiw ma'e Tupàn pe

imono pyrer rehe paw rupi a'e wà, aze 'aw teko omono a'e ma'e Tupàn pe wà: tuwihawete Tawi hemimono kwer rehe, teko wanuwihaw wanemimono kwer rehe, teko uzeànàànàm ma'e wanuwihaw wanemimono kwer rehe, zauxiapekwer wanuwihaw wanemimono kwer rehe. 27 Izaew weityk teko amo ywy rehe har wà. Waneityk mehe upyro wama'e wanuwi wà. Omonokatu a'e ma'e ikurer tàpuzuhu pupe wà. Xeromit uzekaiw a'e ma'e rehe wà.

28 Xaxeto umukatu amo ma'e tàpuzuhu pupe imono pà wà. Xeromit uzekaiw a'e ma'e rehe paw rupi wànàm wanehe we. Kwehe mehe amo awa omono ma'e Tupàn pe a'e wà: Tupàn ze'eg imume'u har Xamuew, tuwihawete Xau, Aminer Ner ta'yr, Zoaw Zeruz imemyr. Xeromit omonokatu a'e ma'e paw tàpuzuhu pupe wà, hehe uzekaiw pà wà.

Amo Erewi izuapyapyr wama'ereko haw

29 Kenani a'e, ta'yr a'e wà no, wiko Izar izuapyapyr romo a'e wà. Umuapyk ma'e uzeapo ma'e kwer paw rupi wà. Aze amo Izaew uzeàmàtyry'ym wà, Kenani uzapokatu a'e ma'e a'e wà no.

30 Azawi a'e, 1.700 iànàm a'e wà no, paw rupi wiko awa ikatu ma'e romo a'e wà. Wiko Emerom izuapyapyr romo wà no. Tuwihawete omono ma'ereko haw wanupe. — Peiko teko Zotàw yrykaw waz rehe har wanuwihaw romo nehe. Peruze'eg putar teko a'e ywy rehe har pe wà nehe, ma'e nànàn pe wà nehe: zeàmàtyry'ymaw rehe nehe, Tupàn imuwete haw rehe nehe, Izaew waneko haw tuweharupi har nànàn nehe. 31 Zeri wiko Emerom izuapyapyr wanuwihaw romo a'e. Tawi umumaw 40 kwarahy tuwihawete romo wiko pà. A'e kwarahy rehe amo wekar Emerom izuapyapyr waneko haw oho wà. Wexak Zazer tawhu pe Zireaz ywy rehe waneko mehe wà. Heta zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e Emerom izuapyapyr wainuinuromo wà. 32 Tuwihawete Tawi wexaexak 2.700 awa Zeri izuapyapyr wanuwihaw wà. Tuwihawete omono ma'ereko haw wanupe. — Peiko teko Zotàw yrykaw izywyr har kwarahy ihemaw kutyr har wanuwihaw romo nehe: Humen ywy rehe har wà, Kaz ywy rehe har wà, Manaxe kwarahy ihemaw kutyr har waiwy rehe har wà. Peruze'eg putar teko a'e ywy rehe har pe wà nehe, ma'e nànàn pe wà nehe: Tupàn imuwete haw rehe nehe, Izaew waneko haw tuweharupi har nànàn nehe no.

27

Zauxiapekwer Tawi hemiruze'eg wà

1 Izaew izuapyapyr tetea'u wiko zauxiapekwer tuwihawete hemiruze'eg romo wà. Amume'u putar wazemono'ogaw wanuwihaw waner xe ihe wà nehe, zauxiapekwer wanuwihaw waner xe ihe wà nehe no. Uzemuza'aza'ak zemono'ogaw iapo pà wà. Zahy nànàn amo imuza'ak pyrer uma'ereko wà. Imuza'ak pyrer pitàitàigatu heta 24.000 awa wà. Pitàitàigatu heta wanuwihaw wà no.

2-15 Na'aw tuwihaw zahy nànànar waner xe wà: Zahy ipy rehe har: Zazomeàw Zaminiew ta'yr. Wiko Perez izuapyr romo. Wiko Zuta izuapyr romo no. Zahy mokoz haw rehe har: Nonaz Aoi izuapyr. Mikorot wiko ipytywà har romo a'e. Zahy na'iruz haw rehe har: Menai xaxeto Zoiaz ta'yr. Menai wiko zauxiapekwer 30 her ma'e wanuwihaw romo. Ta'yr Amizamaz upyta hekuzaromo a'e zauxiapekwer wanuwihaw romo. Zahy 4 haw rehe har: Azaew Zoaw tywyr. A'e re ta'yr Zemani upyta hekuzaromo. Zahy 5 haw rehe har: Xamut Izar izuapyr. Zahy 6 haw rehe har: Ira Ik Tekoa tawhu pe har ta'yr. Zahy 7 haw rehe har: Erez Eparai izuapyr Perom tawhu parer. Zahy 8 haw rehe har: Ximekaz Uza tawhu parer Zera izuapyr Zuta izuapyr. Zahy 9 haw rehe har: Amiezer Anatot tawhu parer Mezàmi ywy rehe arer. Zahy 10 haw rehe har: Maaraz Neto tawhu parer Zera izuapyr. Zahy 11 haw rehe har: Menai Piratom tawhu parer Eparai ywy rehe arer. Zahy 12 haw rehe har: Ewnaz Neto parer Otoniew izuapyr.

Izaew ta'yr wazuapyapyr wanuwihaw wà

16-22 Pitàitàigatu Zako izuapyapyr heta wanuwihaw wà. Na'aw waner xe wà: Eriezer Zikiri ta'yr wiko Humen izuapyapyr wanuwihaw romo. Xepaxi

Maaka ta'yr wiko Ximeàw izuapyapyr wanuwihaw romo. Azawi Kemuew ta'yr wiko Erewi izuapyapyr wanuwihaw romo. Zanok wiko Àràw izuapyapyr wanuwihaw romo. Eriu tuwihawete Tawi tyky'yr ta'yr wiko Zuta izuapyapyr wanuwihaw romo. Oniri Mikaew ta'yr wiko Ixakar izuapyapyr wanuwihaw romo. Izimai Omani ta'yr wiko Zemurom izuapyapyr wanuwihaw romo. Zerimot Aziriew ta'yr wiko Napitari izuapyapyr wanuwihaw romo. Ozez Azazi ta'yr wiko Eparai izuapyapyr wanuwihaw romo. Zoew Penai ta'yr wiko Manaxe izuapyapyr kwarahy heixe haw kutyr har wanuwihaw romo. Zaziew Aminer ta'yr wiko Mezàmi izuapyapyr wanuwihaw romo. Azarew Zeroàw ta'yr wiko Nà izuapyapyr wanuwihaw romo.

23 Tuwihawete Tawi nupapar kwaw awa 20 kwarahy hereko 'ymar wà. Ta'e Tupàn umume'u Izaew waneta tetea'u àwàm kwehe mehe a'e xe. — Waneta àwàm nuzawy kwaw zahytata waneta haw a'e nehe. 24 Zoaw Zeruz imemyr uzypyrog Izaew wapapar pà a'e. Numumaw kwaw. Tupàn uzepyk Izaew wanehe, ta'e Tawi ipurupapar wer wanehe a'e xe. A'e rupi ni amo numuapyk kwaw waneta haw tuwihawete Tawi ipape rehe a'e wà.

Tuwihawete iziwy rehe uzekaiw ma'e wà

25-31 Amo awa uzekaiw tuwihawete iziwy wanehe hàpuz wanehe a'e wà: Tuwihawete ima'e imonokatu haw rehe uzekaiw ma'e: Azmawet Aniew ta'yr. Ma'e imonokatu haw rehe uzekaiw ma'e: (ko pe har, taw pe har, tàpuz imuàtà pyrer): Zonata Uzi ta'yr. Uma'ereko ma'e ko pe har wanuwihaw: Eziri Keru ta'yr. Ma'e'ywa uwà tyw rehe uzekaiw ma'e: Ximez Hama parer. Ma'e'ywa tykwer win hyruhu rehe uzekaiw ma'e: Zamini Xepà parer. Uri tyw rehe pi tyw rehe Zuta ywytyr heta 'ymaw rehe har rehe uzekaiw ma'e: Maw-Ànà Zener parer. Uri kawer hyruhu rehe uzekaiw ma'e: Zoaz. Tapi'ak ywytyr heta 'ymaw Xarom her ma'e rehe umai'u ma'e wanehe uzekaiw ma'e: Xixiraz Xarom pe har. Tapi'ak ywyàpyznaw rehe umai'u ma'e wanehe uzekaiw ma'e: Xapa Aniraz ta'yr. Kawaru kupewa'a wanehe uzekaiw ma'e: Omiw Izimaew izuapyr. Zumen wanehe uzekaiw ma'e: Zeni Meronot parer. Àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe àràpuhàrànete wanehe uzekaiw ma'e: Zaziz Agar izuapyr.

Tuwihawete Tawi pe pureruze'egaw imume'u har wà

32 Zonata Tawi itutyr a'e, awa ma'e kwaw katu har romo ma'e tetea'u rehe uzemu'e ma'e kwer romo hekon a'e. Wiko tuwihawete ze'eg pape rehe imuapykar romo a'e kury. Zonata a'e, Zeiew Akimoni ta'yr a'e no, wiko tuwihawete ta'yr wamu'e har romo wà. 33 Aitopew wiko tuwihawete heruze'egar romo a'e. Uzaz Aroki parer wiko tuwihawete imyrypar romo. Wiko heruze'egar romo a'e no. 34 Aitopew imàno re Amiatar Menai ta'yr a'e, Zoiaz Menai ta'yr a'e no, wiko pureruze'eg ma'e romo a'e wà. Zoaw wiko zauxiapekwer tuwihawete hemiruze'eg wanuwihaw romo.

28

Tawi wexak kar Xàrumàw teko wanupe wekuzar ràm romo tuwihawete romo

1 Tuwihawete Tawi omono kar uze'eg Izaew wanuwihaw wanupe paw rupi a'e kury. — Pezur Zeruzarez tawhu pe nehe, i'i wanupe. A'e rupi tuwihaw paw uzemono'og wà Zeruzarez pe wà kury: Zako ta'yr izuapyapyr wanuwihaw wà, tuwihawete ima'eme'egaw rehe uzekaiw ma'e wà, teko imuza'ak pyrer wanuwihaw wà, tuwihawete iziwy rehe uzekaiw ma'e wà, tuwihawete heimaw tapi'ak rehe uzekaiw ma'e wà, tuwihawete ta'yr wà, tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wà, zauxiapekwer wanuwihaw upuner ma'e wà, amogwer awa upuner ma'e wà. Paw rupi uzemono'og wà Zeruzarez pe wà.

2 Na'e Tawi upu'àm wanenataromo kury, wanupe uze'eg pà kury. — Teko heywy rehe har wà. Herywyr wà. Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Hepurapo wer tàpuzuhu rehe ihe. Amonokatu mo Tupàn Ze'eg Hyru ipupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhyk upy uze'eg hyru rehe a'e. Amono'og ma'e tetea'u hàpuzuhu romo iapo pyràm ihe. 3 — Ezapo zo nehe. Ta'e ereiko zauxiapekwer romo ne

xe. Erezakook tuwykwer tetea'u ne, i'i Tupàn ihewe. 4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar herexak a'e. Wexaexak hezuapyapyr wà no. Uruiko putar Izaew wanuwihawete romo urepytu'u 'ym pà nehe. Wexaexak Zuta izuapyapyr wà. — Zuta izuapyapyr wiko putar tuwihawete romo tuweharupi a'e wà nehe, i'i ihewe. Wexaexak heru iànàm Zuta wainuromo har wanuwi wà. Herexak heru ta'yr wanuwi no. Hemuigo kar Izaew wanuwihawete romo. 5 Umuzàg kar hera'yr tetea'u ihewe wà. Wexak Xàrumàw hera'yr wanuwi Izaew wanuwihawete romo. Wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg wanuwihawete romo.

6 Uze'eg wi Tawi kury. — Tupàn uze'eg nezewe ihewe. — Nera'yr Xàrumàw uzapo putar heràpuzuhu a'e nehe. Aexak hera'yr romo ihe. Aiko putar tu romo ihe nehe no. 7 Weruzar heze'eg iko a'e. Aze weruzar wi wi heze'eg paw nehe, heremiapo kar paw tuweharupi nehe, amuigo kar putar izuapyapyr tuwihawete romo tuweharupi ihe wà nehe, i'i Tupàn ihewe, i'i Tawi tuwihaw wanupe.

8 Uze'eg wi Tawi. — Ko ma'e amume'u putar Tupàn Zanezar henataromo Izaew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu paw wanenataromo ihe nehe kury. — Peruzar tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg paw rupi nehe. Nezewe mehe peiko wiwi putar ko ywy ikatu ma'e izar romo nehe. Nezewe mehe pepuner imono haw rehe pena'yr wanupe nehe. Pena'yr upuner putar imono haw rehe pezuapyapyr wanupe upytu'u 'ym pà wà nehe no, i'i wanupe.

9 Uze'eg Xàrumàw pe kury. — Hera'yr. Ekwaw Tupàn neru izar nehe. Eiko hemiruze'eg romo nepy'a pupe azeharomoete nehe. Eputar hemiruze'eg romo nereko haw nehe. Ukwaw nema'enukwaw paw paw rupi a'e. Ukwaw neremimutar paw rupi a'e no. Aze erekar nehe, nemuawyze kar putar a'e nehe. Aze erepuir izuwi nehe, nereityk putar a'e nehe. Nerepuner pixik kwaw izupe nezewyr haw rehe nehe. 10 Ekwaw ko ma'e nehe. Tupàn nerexak wàpuzuhu ikatuahy ma'e iapo àràm romo a'e. A'e rupi nekàg nehe. Ezypyrog iapo pà nehe kury.

11 Amo uzapo tàpuzuhu hagapaw pape rehe imuapyk pà wà. Tawi omono a'e pape Xàrumàw pe a'e kury. Heta tàpuz hagapaw. Heta ma'e imonokatu haw hagapaw no. Heta ipupyaikaw pyrer hagapaw. Heta Tupàn henaw ikatuahy ma'e hagapaw no. Tupàn umunàn teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e wenaw pe a'e. 12 Omonokatu pe har hagapaw izupe. Omono ipupyaikaw pyrer katu pe har izywyr har hagapaw izupe no, tàpuzuhu pupe har imonokatu haw hagapaw no, Tupàn pe imono pyrer imonokatu haw hagapaw no. 13 Amo umuapyk xaxeto wama'ereko haw pape rehe wà. Umuapyk Erewi izuapyapyr wama'ereko haw pape rehe wà no. Tawi omono a'e pape Xàrumàw pe a'e no. Uma'ereko tàpuzuhu pupe wà. Uzekaiw ma'e tàpuzuhu pupe har rehe wà no. 14 — Amo uma'ema'e putar itaxig parat wà nehe. Uma'ema'e itazu or wà nehe no, ma'e tàpuzuhu pupe àràm iapo pà wà nehe, i'i Tawi. A'e pape umume'u parat ipuhuz haw. Umume'u or ipuhuz haw no. 15 Na'aw a'e tàpuzuhu pupe àràm: tatainy, tatainy henaw, 16 ma'e henaw itaxig parat iapo pyràm, ma'e henaw or iapo pyràm. (Xaxeto omono typy'ak Tupàn pe imono pyrer a'e ywyrapew zàwenugar rehe wà.) 17 — Amo uma'ema'e putar or ikatu ma'e amo ma'e romo iapo pà wà nehe, i'i wanupe. Na'aw a'e ma'e: kuzeràxi, kawaw, y'a zàwenugar. — Amo uma'ema'e putar parat amo kawaw romo iapo pà wà nehe no, i'i wanupe. 18 — Amo uma'ema'e putar or ikatu ma'e yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e hapy haw romo iapo pà wà nehe. Uzapo putar ywyramawa kerumin henaw wà nehe no. Kerumin ipepozaz ma'e upyk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hyru a'e wà, i'i. 19 Tuwihawete Tawi uze'eg kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ma'e iapo àwàm ihewe paw rupi a'e. Amo umuapyk a'e ma'e ko pape rehe paw rupi a'e wà, i'i wanupe.

20 Uze'eg wa'yr Xàrumàw pe kury. — Nekàg nehe. Ekyze zo ma'e wi nehe. Ezypyrog iapo pà nehe kury, i'i izupe. —

Ezemumikahy zo nehe. Ekyze zo nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar wiko putar nerehe we a'e nehe xe. Nanereityk kwaw nehe. Wiko putar nerehe we nehe, te tàpuzuhu iapo haw imumaw ire nehe. 21 Xaxeto a'e wà, Erewi izuapyapyr a'e wà no, wiko putar ma'ereko haw tàpuzuhu pupe har iapo har romo wà nehe. Uma'ereko ma'e wyzài ma'ereko haw iapo haw kwaw par uhyk nepytywà àwàm rehe wà. Teko paw a'e wà, wanuwihaw paw a'e wà no, uhyk neze'eg heruzar àwàm rehe wà kury.

29

Teko umur wemetarer ikurer Tupàn Hàpuzuhu iapo haw hekuzaromo wà

1 Na'e tuwihawete Tawi uze'eg teko paw wanupe kury. — Tupàn wexak hera'yr Xàrumàw tuwihawete romo imuigo kar pà a'e. Nezewe rehe we kwàkwàmo romo hekon a'e. Nukwaw katu kwaw ma'e iapo haw. Ma'ereko haw iapo pyràm uhua'u a'e. Nuzapo kwaw teko waneko àwàm a'e nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu ràm uzapo putar a'e nehe. 2 Ama'ereko tuwe Tupàn hezar hàpuzuhu romo iapo pyràm imuàgà'ym pà ihe: or, parat, morog, per, ywyra, ita onik, ita hekuzar katu ma'e, ita màràn hexakaw rehe hereko har ma'eragapaw romo iapo pyràm, ita maramore her ma'e tetea'u. 3 Amuàgà'ym a'e ma'e paw tàpuzuhu iapo àwàm rehe. Amono hema'e parat izupe. Amono hema'e or izupe no. Ta'e azamutar katu Tupàn hezar hàpuzuhu ihe xe. 4 Amono 100.000 kir or ikatuahy wera'u ma'e. Amono 40.000 kir parat ikatu ma'e no. Uma'ereko ma'e uzapeao putar tàpuzuhu ywyok a'e or pupe wà nehe, a'e parat pupe wà nehe no. 5 Uma'ema'e putar a'e or a'e parat amo ae ma'e tàpuzuhu pupe àràm iapo pà wà nehe no. Apuranu penehe kury. Mo iporomono e wer ma'e rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà, i'i wanupe.

6 Na'e uzeànàm ma'e wanuwihaw a'e wà, Zako ta'yr wazuapyapyr a'e wà no, zauxiapekwer wanuwihaw a'e wà no, tuwihawete ima'e rehe uzekaiw ma'e a'e wà no, omono e ma'e Tupàn Hàpuzuhu ràm iapo haw pe a'e wà kury. 7 Na'aw wanemimono kwer: 170.000 kir or, 10.000 temetarer tàtà ma'e or iapo pyrer, 340.000 kir parat, 615.000 kir morog, 3.420.000 per. 8 Ita hekuzar katu ma'e hereko har omono a'e ita tàpuzuhu pe wà. Zeiew Erewi izuapyr Zeroxon izuapyr a'e, wiko a'e ma'e rehe uzekaiw ma'e romo a'e. 9 Teko iporomono wer ma'e rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà. A'e rupi omono wà. Hurywete wà, ta'e heta tetea'u a'e ma'e a'e xe. Hekuzar katu a'e.

Tawi umume'u Tupàn ikatu haw

10 Na'e a'e pe teko wanenataromo Tawi umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw a'e kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ureipy Zako izar. Nekatuahy tuweharupi. 11 Nekàga'u ne. Erepuner katu no. Nekàg no. Nepuràg eteahy no. Ereiko tuwihawete romo azeharomoete. Ereiko ywak rehe har paw wazar romo. Ereiko ywy rehe har paw wazar romo no. Ereiko tuwihawete romo. Ereiko teko paw ma'e paw izar romo. 12 Temetarer paw ur newi. Ma'e paw temi'u paw ur newi no. Ereruze'eg ma'e paw nepuner haw rupi, nekàgaw rupi no. Erepuner wyzài teko imuhua'u kar haw rehe imukàg kar haw rehe ne. 13 Tupàn urezar. Urumume'u nekatu haw newe kury. Urumume'u nerer ikatu haw purupe no.

14 Azeharomoete, ihe ihe, teko heremiaihu a'e wà no, nurupuner kwaw ma'e imono haw rehe newe ure. Ta'e ma'e paw ur newi a'e wà xe. Urumuzewyr kar nema'e newe ure. 15 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Erekwaw ko ma'e ne. Ureipy a'e wà, ure ure no, uruiko amo ae ywy rehe har zàwenugar romo ure. Uruiko ko rupi ukwaw ma'e zàwenugar romo. Ure'ar nuzawy kwaw ma'e i'àgaw ko rupi ukwaw ma'e. Nurupuner kwaw uremàno àwàm wi urehemaw rehe. 16 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar. Urerur 'aw temetarer paw ure, ta'e urepurapo wer tàpuzuhu rehe nerer imuwete haw romo ure xe. A'e ma'e paw ur newi. Ereiko izar romo paw rupi. 17 Ereagaw teko wapy'a ne wà. Akwaw neremiapo. Erezamutar katu teko ikatu ma'e ne wà. Ko ma'e paw amono newe hemunar 'ym pà heremu'em

'ym pà ihe. Neremiaihu xe uzemono'og ma'e kwer a'e wà no, werur ma'e newe wà no, ta'e ipurerur wer hehe wà xe. Aexak herur mehe ihe wà. 18 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ureipy wazar, Àmàrààw izar, Izak izar, Zako izar. Emonokatu nekatu haw neremiaihu wapy'a pe nehe. Tuwe ima'enukwaw katu nerehe wà nehe. Tuwe uzeruzar katu nerehe tuweharupi wà nehe. 19 Ema'ereko hera'yr Xàrumàw ipy'a pe nehe. Nezewe mehe ipureruzar wer putar neze'eg rehe paw rupi nehe, upy'a pupe azeharomoete nehe. Iparapo wer putar neràpuzuhu rehe nehe no. Amuàgà'ym ma'e tetea'u neràpuzuhu iapo àwàm rehe ihe, i'i Tawi Tupàn pe.

20 Na'e uze'eg Tawi teko wanupe kury. — Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ikatu haw izupe nehe, i'i wanupe. Na'e teko paw umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar ikatu haw izupe wà kury. Paw rupi wapyk upenàràg rehe wà, uwa imuhyk pà ywy rehe wà, Tupàn imuwete katu pà wà, tuwihawete rehe uzeruze'egatu pà wà no.

21 Iku'egwer pe uzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo wà, izupe wamono pà wà. A'e re omono teko wanupe. Teko u'u ho'o kwer wà. Wapy ma'ea'yr tetea'u wazuka haw rehe wà no. Ukaz paw wà: 1.000 tapi'aka'yr awa wà, 1.000 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 1.000 àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà wà. Werur win imono pyràm romo no. 22 A'e 'ar mehe umai'u urywete haw tetea'u rehe wà, Tupàn henataromo wà. Ui'u urywete pà wà no. A'e re Tawi umume'u wi Xàrumàw tuwihawete romo heko haw kury. Na'e uzakook uri kawer Xàrumàw rehe uwihawete romo imuigo kar pà wà. Uzakook uri kawer Zanok rehe xaxeto romo imuigo kar pà wà no. 23 Nezewe mehe tuwihawete Xàrumàw wapyk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henaw rehe u Tawi hekuzaromo a'e kury. Hemetarer katu ma'e romo wiko tuwihawete romo wiko mehe. Izaew paw weruzar ize'eg wà. 24 Tuwihaw paw wà, zauxiapekwer paw wà no, te inugwer Tawi ta'yr wà no, umume'u Xàrumàw heruzar àwàm wà. 25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuwete katu kar Xàrumàw teko paw wanupe a'e wà. Umuigo kar Xàrumàw amogwer Izaew wanuwihaw wanuwi upuner wera'u ma'e romo a'e.

Umàno tuwihawete Tawi

26 Tawi Zexe ta'yr wiko Izaew paw wanuwihawete romo a'e. 27 Umumaw 40 kwarahy waneruze'eg pà. Umumaw 7 kwarahy Emerom tawhu pe wiko pà. Umumaw 33 kwarahy Zeruzarez tawhu pe wiko pà no. 28 Umàno mehe itua'uhez tuwe a'e. Hemetarer katu a'e no. Teko uzeruze'egatu hehe wà no. Ta'yr Xàrumàw wiko u hekuzaromo tuwihawete romo a'e. 29 Na'iruz Tupàn ze'eg imume'u har umuapyk tuwihawete Tawi hemiapo kwer imume'u haw pape rehe wà. Na'aw waner xe wà: Xamuew, Nàtà, Kaz. 30 Umume'u ipureruze'egaw wà, ipuner haw wà no, heko mehe uzeapo ma'e kwer paw wà no, Izaew wanupe uzeapo ma'e kwer paw wà no, ywy Izaew huwake har wanupe uzeapo ma'e kwer wà no. Upaw.

2 WAMUME'U AWER

Ekwaw katu kar ma'e ihewe nehe, i'i Xàrumàw Tupàn pe

1 Tuwihawete Xàrumàw Tawi ta'yr umukàg upuner haw Izaew wanuwihawete romo a'e kury. Izar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu hehe a'e no. Umuhua'u ikàgaw no.

2 Aze heta 1.000 zauxiapekwer wà, heta wanuwihaw. Aze heta 100 zauxiapekwer wà, heta wanuwihaw no. Xàrumàw uze'eg a'e tuwihaw wanupe kury, tuwihaw wanuwihaw wanupe no, uzeànàm ma'e kwer wanuwihaw wanupe no, Izaew paw wanupe no. 3 — Paw rupi peho herupi Tupàn imuwete katu haw Zimeàw tawhu pe har pe nehe, i'i wanupe. Tàpuzràn Tupàn henaw upyta a'e tawhu pe. Kwehe mehe Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg uzapo a'e tàpuzràn a'e, ywyxiguhu pe wiko mehe a'e. 4 (Tupàn Ze'eg Hyru upyta Zeruzarez tawhu pe kury.) Tawi uzapo tàpuz pixika'i ma'e ze'eg hyru pe a'e, Kiriat-Zeàri tawhu wi te Zeruzarez pe heraha mehe a'e. 5 Mezarew Uri ta'yr Ur hemimino a'e, uma'ema'e itazu morog a'e, ma'ea'yr hapy haw ywyrapew zàwenugar iapo pà a'e. Teko umuapyk a'e ma'ea'yr hapy haw tàpuzràn Tupàn henaw henataromo a'e wà. Tuwihawete Xàrumàw a'e kury, Izaew paw a'e wà no, oho a'e pe wà kury, Tupàn imuwete katu pà wà. 6 Na'e Xàrumàw uzuka 1.000 ma'ea'yr a'e pe Tupàn henataromo a'e wà kury. Wapy paw rupi wà no.

7 A'e 'ar mehe pyhaw Tupàn uzexak kar Xàrumàw pe hehe upuranu pà a'e kury. — Ma'e ereputar. Ma'e amono putar newe nehe, i'i izupe.

8 Wazar Xàrumàw Tupàn ze'eg izupe. — Tuweharupi erezamutar katu Tawi heru ne. Hemuigo kar pe tuwihawete romo hekuzaromo no. 9 Kutàri, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezapo ma'e neze'eg awer heru pe imume'u pyrer rupi katete nehe. 'Aw teko waneta haw nuzawy kwaw ywy ku'i kwer waneta haw a'e. Hemuigo kar pe kwez wanuwihawete romo ne kury. 10 A'e rupi emur ma'e kwaw katu haw nehe. Ekwaw kar ma'e ihewe nehe. Nezewe mehe apuner waneruze'egatu haw rehe ihe nehe. Aze nerezapo kwaw nezewe haw nehe, napuner kwaw waneruze'egaw rehe nehe, i'i izupe.

11 Tupàn uze'eg Xàrumàw pe kury. — Erenoz ma'e kwaw katu haw kwez ihewe ne. — Ekwaw kar ma'e ihewe nehe, ere kwez ihewe. Ta'e nepureruze'egatu wer heremiaihu wanehe ne xe. Urumuigo kar kwez wanuwihawete romo ihe. Nerenoz kwaw temetarer tetea'u ihewe. Nerenoz kwaw ma'e tetea'u. — Tuwe teko tetea'u uzeruze'egatu herehe nehe, nere kwaw ihewe. — Ezuka heàmàtyry'ymar ne wà nehe, nere kwaw ihewe. — Tuwe amumaw kwarahy tetea'u hereko pà nehe, nere kwaw ihewe. Nerenoz kwaw a'e ma'e ihewe. 12 A'e rupi amono putar ma'e kwaw katu haw newe nehe. Akwaw katu kar putar ma'e newe nehe. Amono putar temetarer tetea'u newe nehe, ma'e tetea'u newe nehe no. Teko tetea'u uzeruze'egatu putar nerehe wà nehe no. Nema'e heta tetea'u wera'u putar amo tuwihawete wama'e wi nehe, i'i Tupàn Xàrumàw pe.

13 Na'e Xàrumàw uhem oho Tupàn imuwete haw Zimeàw pe har wi kury, tàpuzràn Tupàn heko haw henaw wi kury. Uzewyr Zeruzarez pe. Weruze'eg Izaew a'e pe wà kury.

Xàrumàw hemetarer

14 Xàrumàw omono'og ma'e tetea'u a'e: 1.400 ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har wà, 12.000 kawaru zauxiapekwer waneimaw wà no. Umuhàmuhàz a'e zauxiapekwer amo tawhu pe wamono kar pà wà. Wezar ikurer Zeruzarez tawhu pe wà. 15 Tuwihawete romo heko mehe heta tetea'u parat Zeruzarez tawhu pe. Heta tetea'u or a'e pe no. Nuzawy kwaw ita nahu rupi har. Heta tetea'u ywyràkàxigyw no. Waneta haw nuzawy kwaw pi Zuta ywytyr heta 'ymaw rehe har i'yw waneta haw. 16 Tuwihawete pe uma'ereko ma'e werur kawaru Muziri ywy wi wà, Xir ywy wi wà no. 17 Werur kar ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har Ezit ywy wi wà no. A'e awa ume'eg kawaru Etew wanuwihawete wanupe wà, Xir wanuwihawete wanupe wà no. Ume'eg ywyramawa

wanupe wà no. Pitàitàigatu ywyramawa a'e wà, 7 kir parat hekuzaromo a'e wà. Pitàitàigatu kawaru a'e wà, 1,75 kir parat hekuzaromo a'e wà.

2

Xàrumàw uzapokatu uze'egaw tuwihawete Iràw rehe we

1 Tuwihawete Xàrumàw umume'u tàpuzuhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete haw iapo àwàm a'e. Umume'u tàpuzuhu weko àwàm iapo àwàm a'e no. 2 Umuma'ereko kar 70.000 awa tàpuz romo iapo pyràm heraha har romo wà. Umuma'ereko kar 80.000 awa ita ywytyruhu rehe har ipei'ài'àgar romo wà no. Omono kar 3.600 awa a'e uma'ereko ma'e wanuwihaw romo wà no. 3 A'e re omono kar uze'eg Iràw Xir tawhu pe har wanuwihaw pe kury. — Ereme'eg ywyràkàxigyw heru tuwihawete Tawi hàpuzuhu romo iapo pyràm. Ezapo nezewegatete haw ihewe nehe kury. 4 Ahyk tàpuzuhu iapo àwàm rehe ihe. Urumuwete katu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar a'e tàpuzuhu pupe ure nehe. Ikatuahy wera'u putar nehe. Uruapy putar yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e imuwete katu pà a'e pe nehe no. Tuweharupi oromono putar typy'ak imukatu pyrer izupe nehe no. Tuweharupi ku'em mehe nehe, karuk mehe nehe no, oromono putar ma'ea'yr izupe nehe. Uruzuka putar ure wà nehe. Uruapy putar a'e ma'e paw rupi ure wà nehe no. Uruzapo putar nezewe haw mytu'u haw 'ar nànàn nehe, mynykaw zahy pyahu mehe har nànàn nehe no, amo mynykaw rehe nehe no. Uruzapo putar nezewe haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar imuwete katu pà ure nehe. Uzapo kar nezewe haw urewe tuweharupi a'e. 5 Azapo putar tàpuzuhu uhua'u ma'e ihe nehe. Ta'e Tupàn Zanezar uhua'u wera'u amo tupàn wanuwi upaw rupi a'e xe. 6 Ywak ipixika'i Tupàn pe. Ta'e uhua'u a'e xe. Mo upuner tàpuzuhu iapo haw rehe izupe wà. Mo romo aiko ihe. Napuner kwaw tàpuzuhu iapo haw rehe izupe, ta'e ikatuahy wera'u ihewi a'e xe. Xo yhyk zàwenugar hapy haw pixika'i ma'e iapo haw rehe apuner ihe. 7 Nezewe rehe we emur pitài awa ma'e tetea'u ima'ema'e haw kwaw par ihewe nehe: or ima'e haw kwaw par, parat ima'e haw kwaw par, morog ima'e haw kwaw par, per ima'e haw kwaw par. Tuwe ukwaw inemu'i ipihun wewer ma'e pàn romo iapo haw nehe, ipiràg ma'e no, huwyahy ma'e no. Tuwe ukwaw ma'eragapaw iapo haw ywyrapew rehe nehe. Uma'ereko putar Zuta ywy rehe Zeruzarez tawhu pe hema'e iapo har wanehe we nehe. Heru Tawi umuma'ereko kar a'e ma'e iapo har wà. 8 Newe uma'ereko ma'e ukwaw ywyra imonohokaw wà. Akwaw waneko haw ihe. A'e rupi, emur ywyra imonohok pyrer Irimano ywy wi nehe: ywyràkàxigyw, pi 'yw no, ywyra zànàru her ma'e 'yw no. Ihewe uma'ereko ma'e uma'ereko putar newe uma'ereko ma'e wainuinuromo wà nehe. 9 Umuhym putar ywyra tetea'u wà nehe. Ta'e tàpuzuhu heremiapo ràm uhua'u putar a'e nehe xe. Ipuràg eteahy putar a'e nehe no. 10 Amono putar temi'u tetea'u newe uma'ereko ma'e wanupe nehe, ywyra imonohokar wanupe nehe: 2.000.000 kir arozràn, 2.000.000 kir arozràn xewar her ma'e, 400.000 zutahyky'a por ma'ywa uwà tykwer, 400.000 zutahyky'a por uri kawer, i'i Xàrumàw a'e tuwihawete pe.

11 Tuwihawete Iràw omono kar uze'eg pape rehe imuapyk pyrer Xàrumàw pe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzamutar katu wemiaihu a'e wà. A'e rupi nemuigo kar wanuwihawete romo a'e. 12 Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ikatu haw wà nehe. Ywak iapo arer ywy iapo arer romo hekon a'e. Tuwe teko umume'u ikatu haw wà nehe. Ta'e omono ma'e kwaw katu har tuwihawete Tawi pe ta'yr romo a'e xe. Erekwaw katu ma'e ne. Xo katu haw rupi ereata ne. Erezapo putar tàpuzuhu Tupàn pe nehe. Erezapo putar amo tàpuzuhu nezeupe nehe no. 13 Amono kar putar Urà newe nehe. Ma'e iapo haw kwaw par wamu'e har romo hekon a'e. Ukwaw katu ma'e a'e. Ukwaw katu ma'e iapo haw no. 14 Ihy wiko Nà izuapyr romo. Tu wiko Xir tawhu pe har romo. Uma'ereko ma'e tetea'u ima'ema'e pà a'e: or, parat,

morog, per, ita, ywyra. Ukwaw pàn irin ikatuahy ma'e iapo haw. Ukwaw pàn inemu'i ikatu ma'e iapo pyr iapo haw no: ipihun wewer ma'e, huwyahy ma'e, ipiràg ma'e. Ukwaw ma'e hagapaw iapo haw ywyrapew ikixikixi pà no. Emono wyzài ma'e hagapaw izupe nehe. Ukwaw putar iapo haw nehe. Uma'ereko putar uzeupe uma'ereko ma'e wanehe we a'e nehe. Uma'ereko putar Tawi neru ikatuahy ma'e pe ma'e iapo har wanehe we a'e nehe no. 15 Emur kar a'e temi'u neremimume'u kwer urewe nehe: arozràn, xewar, win, uri kawer. 16 Oromonohok putar ywyra neremimutar ywytyr Irimano ywy rehe har paw ure nehe. Ureraha putar ywyra imonohok pyrer yryhu pe nehe. Uruzàpixi putar a'e ywyra imuzuakeake pyrer nehe. Ureraha putar yryhu rupi Zop tawhu pe nehe. A'e wi peraha Zeruzarez tawhu pe nehe, i'i Iràw Xàrumàw pe. Umuàgà'ym Tupàn Hàpuzuhu iapo àwàm.

Xàrumàw uzemuàgà'ym Tupàn Hàpuzuhu iapo haw rehe a'e

17 Tuwihawete Xàrumàw upapar amo ae ywy rehe har Izaew ywy rehe wiko ma'e wà kury. A'e 'ym mehe tu Tawi uzapo nezewe haw a'e no. Heta 153.600 amo ae ywy rehe arer Izaew rehe wà. 18 Xàrumàw omono'og 70.000 amo ae ywy rehe har ma'e heraha àràm romo wà. Omono'og 80.000 ita ywytyruhu rehe har ipei'ài'àg àràm romo wà no. Umuigo kar 3.600 uma'ereko ma'e wanuwihaw romo wà no.

3

Tupàn Hàpuzuhu iapo haw

1 Uzypyrog Xàrumàw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e tàpuzuhu iapo pà Zeruzarez pe, Moria ywytyr rehe. A'e 'ym mehe Tupàn uzexak kar tuwihawete Tawi Xàrumàw tu pe a'e pe a'e. Tawi wexak Araun iziwy arozràn ixoixok awer a'e, tàpuzuhu hen àwàm romo a'e. 2 Tuwihawete romo wiko mehe zahy mokoz haw rehe kwarahy 4 haw rehe Xàrumàw uzypyrog tàpuzuhu iapo pà. 3 Heta 27 met tàpuzuhu Xàrumàw hemiapo kwer ipuku haw. Heta 9 met ipupir haw no. Iapo kar awer kwehe arer rupi katete uzapo kar a'e. 4 Heta 9 met ipupir haw ipupyaikaw pyrer teixe haw huwake har pe. Heta 9 met ipupyaikaw pyrer Tupàn imuwete katu haw pe no. Heta 9 met iaiha haw pe no. Xàrumàw uzàpeàrog kar ipàrirogaw ipupyaikaw pyrer pupe har or ikatuahy ma'e pupe a'e. 5 Uzàpeàrog kar ipupyaikaw pyrer ikatu ma'e a'e, ywyra pin pirer pupe a'e, pàrirogaw ipupe har izàpeàrog pà a'e. Na'e uzàpeàrog a'e ywyra or ikatuahy ma'e pupe no. Umuapyk inàzàràn hagapaw hehe. Umuapyk kyhàhàm tàtà hagapaw hehe no. 6 Umupuràg eteahy kar tàpuzuhu ita hekuzar katu ma'e tetea'u pupe, or Parawaim ywy rehe arer pupe no. 7 Or pupe uzàpeàrog tàpuzuhu: iapyteraromo har, izyta, ipykokaw, ipàrirogaw, hukenawhu. Uzapo kar kerumin wanagapaw ipàrirogaw rehe imomog kar pà no. 8 Heta 9 met ipuku haw ipupyaikaw pyrer Tupàn henaw ikatuahy ma'e her ma'e. Heta 9 met ipupir haw no. Ipupir haw nuzawy kwaw tàpuzuhu ipupir haw. Umumaw 20.000 kir or pàrirogaw Tupàn henaw ikatuahy ma'e pe har iàpeàrog pà. 9 Umumaw mitài puhuz taw iku'aw har itaxu or pupe izàpeàrog pà. Uzàpeàrog kar ipupyaikaw pyrer ywate har ipàrirogaw or pupe no.

10 Xàrumàw uzapo kar mokoz kerumin hagapaw ywyra iapo pyr wà. Uzàpewàn or pupe wà. Omono ipupyaikaw pyrer Tupàn henaw ikatuahy ma'e pupe wà. 11-12 Heta mokoz ipepo kerumin wanupe pitàitàigatu wà. Heta 2,25 met ipuku haw wapepo pitàitàigatu wà. Ipepozaz wà. Pitài kerumin ipepo uzekok pàrirogaw rehe ipegwer rehe. Inugwer kerumin ipepo uzekok inugwer pàrirogaw rehe. Ipupyaikaw pyrer myter pe pitài kerumin ipepo uzekok inugwer kerumin ipepo rehe. Heta 9 met pitài kerumin ipepo ipupir haw inugwer ipepo ipupir haw rehe we. 13 Upu'àm Kerumin Tupàn henaw ikatuahy ma'e rehe ume'e pà wà. 14 Xàrumàw uzapo kar pàn imuzaiko pyr Tupàn henaw ikatuahy ma'e iaikaw pà inugwer ipupyaikaw pyrer wi. Awa upyahaw inemu'i irin ikatuahy ma'e iapo pyrer wà, inemu'i àràpuhàràn hawer iapo pyrer wà no: huwyahy ma'e, ipihun wewer ma'e, ipiràg ma'e. Umuapyk kerumin hagapaw a'e pàn rehe wà.

Mokoz tàpuzuhu izyta rehe wà

15 Tuwihawete uzapo kar mokoz izyta wà. Heta 15,5 met a'e izyta wanupe pitàitàigatu. Umu'àm tàpuzuhu henataromo wà. Heta heme'ywyr imumuràgaw izyta ahykaw pe pitàitàigatu. Heta 2,20 iaiha haw imumuràgaw pe pitàitàigatu. 16 Uzapo kyhàhàm tàtà ipuwàpuwàn pyrer hagapaw izyta apyr wà. Omono ma'e 'a kwer homà her ma'e hagapaw itazu morog iapo pyrer a'e izyta iapyr wà no. Heta 100 hagapaw wà. 17 Umu'àm a'e izyta tàpuzuhu teixe haw henataromo. — Zakim, i'i kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe wà. — Tupàn umuapyk, i'i her zaneze'eg rupi. — Moaz, i'i kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe wà. — Tupàn ikàgaw rupi, i'i her zaneze'eg rupi.

4

Ma'e tàpuzuhu pupe har

1 Xàrumàw uma'ema'e kar itazu morog ma'ea'yr hapy haw romo. Heta 9 met ipuku haw. Heta 9 met ipupir haw no. Heta 4,5 met iaiha haw. 2 Uma'ema'e kar itazu morog 'y hyru iapu'a ma'e romo no. Heta 2,2 met iho haw. Heta 4,5 met ipupir haw. Heta 13,5 met izywyr ipupir haw no. 3 'Y hyru izywyr heta tapi'ak awa wanagapaw itazu morog iapo pyrer imuzehyrogatu pyrer wà. Uma'ereko ma'e umupyràn morog a'e ma'e 'y hyru inuinuromo iapo pà pitài haw rupi wà. Pitài ma'e romo uzapo wà. 4 Uzapo 12 tapi'ak awa wanagapaw itazu morog iapo pyrer wà. Tapi'ak wanagapaw ume'e katu pe wà. 'Y hyru upyta a'e 12 tapi'ak wakupe pe. Na'iruz ume'e kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà. Na'iruz ume'e kwarahy heixe haw kutyr wà. Na'iruz ume'e kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà. Na'iruz ume'e kwarahy ihemaw kutyr wà. 5 'Y hyru ipàrirogaw iànàmaw heta 4 zanekwà. Heme'y iapu'a kanek ài a'e. Uzepupir katu ma'eputyr ài. Heta 60.000 zutahyky'a por ipupe tynehem mehe.

6 Uzapo 10 kawawhu wà no. Xaxeto uzuhez ma'ea'yr hapy haw rehe har paw a'e kawawhu pupe wà. Omono 5 kawawhu tàpuzuhu pupe kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe wà. Omono 5 kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe wà no. Xaxeto uzahak 'y hyruhu pupe har pupe wà.

7 Uma'ema'e or 10 tatainy henaw iapo pà wà. Tupàn uzapo kar nezewe haw kwehe mehe a'e. Omono tàpuzuhu pupe wà. Umuapyk 5 kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà. Umuapyk 5 kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà no. 8 Uzapo 10 ywyrapew wà no. Umuapyk tàpuzuhu pupe wà. Umuapyk 5 kwarahy ihemaw awyze har kutyr wà. Omono 5 kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà no. Uma'ema'e or 10 ma'eryru iapo pà wà no.

9 Uzapo xaxeto wapu'àmaw tàpuzuhu pupe wà. Uzapo teko wapu'àmaw uhua'u ma'e katu pe wà no. Uzàpeàrog teixe haw hukenaw wà, itazu morog pupe wà. 10 Omono 'y hyruhu tàpuzuhu iahykaw kwarahy ihemaw kutyr har rehe wà.

11-16 Urà uzapo amo ma'e no: zapepohu, ywy imomor haw, kawawhu no. Nezewe mehe umumaw uma'ereko haw tuwihawete Xàrumàw hemiapo kar paw rupi a'e kury. Na'aw hemiapo kwer.

mokoz izyta,
mokoz iàpeàrog awer kanekpuku zàwenugar izyta iapyr har,
kyhàhàm tàtà ipuwàn pyrer hagapaw pitàitàigatu iàpeàrog awer rehe har,
400 ma'e'a homà her ma'e morog iapo pyrer mokoz imuzehyiroirogatu pyrer pitàitàigatu ipeao awer rehe har,
10 ywyramawa,
10 kawawhu,
pitài 'y hyruhu,
12 tapi'ak awa wanagapaw 'y hyruhu ukupe pe hupir har wà,
zapepo, ywy imomor haw, kuzeràxi wà no.

Xàrumàw ze'eg rupi katete ma'e iapo har Urà her ma'e a'e, wamu'e har a'e, uma'ema'e itazu morog imueny katu pyrer a'e, ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu pe har paw iapo pà a'e: zapepo, ywy imomor haw, kuzeràxi. 17 Tuwihawete uzapo kar a'e ma'e paw ma'e imupyràpaw pe a'e. Xukot tawhu Zerena tawhu wamyter pe ywy Zotàw yrykaw izywyr har rehe a'e ma'e imupyràpaw hin

a'e. 18 Xàrumàw uma'ema'e kar itazu morog
uma'ereko ma'e wanupe, ma'e tetea'u iapo
pà wanupe. Heta tetea'u a'e ma'e. Ni amo
nuexak pixik kwaw wapuhuz taw wà.
19 Xàrumàw uma'ema'e kar or amo ae
ma'e tàpuzuhu pupe àràm romo iapo kar
pà no: ma'ea'yr hapy haw, ywyrapew
zàwenugar typy'ak Tupàn pe imono pyrer
henaw, 20 tatainy henaw, tatainy or ikat-
uahy ma'e iapo pyrer. (Ukaz tuweharupi
Tupàn henaw ikatuahy ma'e henataromo
uwew 'ym pà, ta'e Tupàn uzapo kar nezewe
haw kwehe mehe a'e xe.) Uzapo kar
amo ma'e no: 21 ma'eputyr hagapaw,
tatainy, zepinawhu zàwenugar, 22 zepinaw
tatainy ihàm imonohokaw, ma'eryru,
kawaw yhyk hyàkwegatu ma'e hereko haw,
kawaw zàwenugar tàtàpyzgwer hereko haw.
Uma'ema'e or a'e ma'e paw iapo pà, Tupàn
henaw ikatu ma'e teixe haw hukenaw iapo
pà no, henaw ikatuahy ma'e teixe haw
hukenaw iapo pà no.

5

1 Tu Tawi a'e, omonokatu ma'e tetea'u
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e:
parat, or, amo ma'e. Xàrumàw tàpuzuhu
iapo haw imumaw ire omono a'e ma'e
paw tàpuzuhu pupe a'e, ipupyaikaw pyrer
temetarer imonokatu haw pupe a'e.

Weraha Tupàn Ze'eg Hyru hàpuzuhu pe wà

2 Na'e omono kar uze'eg Zako ta'yr
wazuapyapyr wanuwihaw nànàn, uzeànàm
ma'e wanuwihaw nànàn no. — Peze-
mono'og pezuwà Zeruzarez tawhu pe
nehe. Xiraha putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ize'eg hyru nehe kury, Tawi
heko awer Xiàw her ma'e wi nehe kury,
tàpuzuhu pe nehe kury, i'i wanupe. 3 Izaew
paw uzemono'og wà zahy 7 haw mehe
wà, mynykaw tàpuzràn her ma'e rehe
wà. 4 Tuwihaw paw a'e wà, Erewi
izuapyapyr wà no, upyhyk Tupàn Ze'eg
Hyru wà kury. 5 Weraha tàpuzuhu pe
wà. Weraha tàpuzràn Tupàn henaw wà
no, ipupe har paw wà no, tàpuzuhu pe
wà. 6 Tuwihawete Xàrumàw a'e, Izaew
paw wà no, uzemono'og Tupàn Ze'eg
Hyru henataromo wà. Uzuka àràpuhàràn
hawitu ma'e tetea'u Tupàn henataromo
wà. Uzuka tapi'ak awa tetea'u wà no.
Heta tetea'u wà. Teko nupapar kwaw wà.
7 Na'e xaxeto weraha Tupàn Ze'eg Hyru
tàpuzuhu pupe wà kury. Umuapyk hen
àwàm rehe wà, Tupàn henaw ikatuahy
ma'e rehe wà, Kerumin wapepo iwype
wà. 8 Wapepo imupuzaz haw upyk Tupàn
Ze'eg Hyru wà. Upyk hyru i'yw wà no.
Xaxeto upyhyk i'yw heraha mehe wà.
9 Aze amo upu'àm Tupàn henaw ikatuahy
ma'e henataromo, upuner i'yw hexakaw
rehe. Aze upu'àm amo me, nupuner kwaw
hexakaw rehe wà. Te kutàri i'yw upyta
a'e pe wà. 10 Kwehe mehe Moizez omono
mokoz itapew a'e hyru pupe a'e. Xinaz
ywytyr rehe Tupàn uzapokatu uze'eg
Izaew wanehe we a'e, Ezit ywy wi wahem
ire a'e. Umuapyk uze'eg mokoz itapew
rehe. Xo a'e ma'e zo heta a'e ma'eryru pupe
Xàrumàw heko mehe.
11 Xaxeto uzemuàgà'ym tàpuzuhu wi
uhem àwàm rehe wà kury. A'e pe har wyzài
xaxeto wamuza'ak awer rehe har a'e wà,
paw rupi uzemukatu Tupàn henataromo
a'e wà. 12 Erewi izuapyapyr zegar haw
kwaw par paw upu'àm oho ma'ea'yr hapy
haw huwake kwarahy heixe haw kutyr a'e
wà. Azap, Emà, Zenutum, waànàm wà.
Umunehew kamirpuku irin iapo pyrer
wà. Wereko zegar haw imuzàgaw rehe
har opo pe wà: kawaw zàwenugar imupu
pyr, wioràwiràn, wioràwiràn zàwenugar. 120
xaxeto xi'àm ma'e'a kwer ipy haw kwaw
par upu'àm wanuwake wà no. 13 Na'e
upy uxi'àm paw rupi wà kury. Amogwer
uzypyrog uzegar pà wahy hawa'u rupi
wà no, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw imume'u pà izupe wà, purupe
wà no. Uzegar ikatu haw imume'u
pà ma'e imupu pyr rehe we wà: xi'àm
ma'e'ak kwer, kawaw zàwenugar, amogwer
imupu pyr. Nezewe i'i uzegar pà wà.
— Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu haw nehe, ta'e ikatuahy a'e xe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw
nehe. Xaxeto a'e wi waho mehe we amo
ywàkun umynehem Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hàpuzuhu wà kury. 14 Tatainy
heny katu ma'e umynehem tàpuzuhu a'e
no. A'e rupi xaxeto nupuner kwaw ipupe
uzewyr haw rehe wà kury, uma'ereko haw

iapo pà wà kury.

6

Xàrumàw uze'eg Tupàn pe

1 Na'e Xàrumàw uze'eg Tupàn pe nezewe
kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Ereiko ywàkun ipihun ma'e inuromo. 2 Ko
'ar rehe azapo tàpuzuhu kwez newe kury.
Ereiko putar ipupe tuweharupi nehe.
3 Na'e Xàrumàw uzareko teko wanehe
ume'e pà kury. U'àm a'e pe paw rupi
wà. Wenoz ma'e Tupàn pe. — Emono
neze'egatu wanupe nehe, i'i izupe. 4 —
Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Izaew wazar ikatu haw a'e
wà nehe. Ta'e upuner haw rupi uzapo
ma'e Tawi pe imume'u pyrer a'e xe.
5 Nezewe uze'eg Tupàn izupe a'e. —
Heremiaihu Ezit ywy wi wapyro mehe
arer we naexaexak kwaw tawhu Izaew
ta'yr wazuapyapyr waiwy rehe har ihe,
heràpuz hemuwete haw iapo àwàm romo
ihe. Naexak kwaw amo awa heremiaihu
Izaew wanuwihawete romo. 6 Ko 'ar
rehe aexak Zeruzarez hemuwete àwàm
romo ihe kury. Uruexak ne Tawi ihe,
heremiaihu wanuwihawete romo ihe
kury, i'i Tupàn Tawi pe. 7 Uze'eg wi
Xàrumàw kury. — Heru Tawi ipurapo
wer tàpuzuhu rehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Izaew wazar imuwete haw
romo a'e. 8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg nezewe izupe. — Ikatu tàpuzuhu
rehe nepurapo wer haw ihewe. 9 Nezewe
rehe we nerezapo kwaw nehe. Nera'yr
uzapo putar nehe, i'i izupe. 10 Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar a'e
ma'e uze'eg rupi katete kury. Aiko heru
hekuzaromo Izaew wanuwihawete romo
ihe. Azapo tàpuzuhu Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Izaew wazar imuwete haw
kwez kury. 11 Amono Tupàn Ze'eg Hyru a'e
pe. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uzapokatu uze'eg Izaew wanehe we
a'e. Umuapyk uze'eg itapew rehe. Amo
omonokatu a'e itapew a'e hyru pupe.
Upyta ipupe te ko 'ar rehe kury. 12 Na'e,
teko paw wanenataromo, Xàrumàw oho
ma'ea'yr hapy haw henataromo kury.
Upyho opo a'e pe. 13 A'e 'y mehe uzapo
kar ywyrapewhu zàwenugar morog iapo
pyrer tàpuzuhu huwake a'e. Heta 2,2 met
ipuku haw. Heta 2,2 met ipupir haw
no. Heta 1,30 iaiha haw no. Uzeupir
oho upu'àm pà hehe kury, teko paw
wanenataromo kury. Wapyk upenàràg
rehe opo ipyho pà ywak ikutyr. 14 Uze'eg
nezewe Tupàn pe. — O Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Izaew wazar. Naheta kwaw
amo tupàn nezàwenugar ywak rehe, ni
ywy rehe. Erezapo ma'e neze'eg awer
neremiaihu pe imume'u pyrer rupi katete
ne. Aze wiko nereruzar pà wà, erexak
kar nepuruamutar haw wanupe ne no.
15 Nepuner haw rupi erezapo ma'e neze'eg
awer heru Tawi pe imume'u pyrer rupi
katete no. Ko 'ar rehe eremumaw ma'e
neremimume'u kwer iapo haw paw rupi
ne. 16 Kutàri ainoz putar amo ma'e newe
nehe kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Izaew wazar. Ezapo ma'e inugwer neze'eg
heru pe imume'u pyrer rupi katete nehe
no. — Tuweharupi amo nezuapyr wiko
putar Izaew wanuwihawete romo a'e
nehe, aze hereruzar nezàwe a'e wà nehe,
ere izupe. 17 A'e rupi, o Izaew wazar,
emuzeapo kar ma'e neremiruze'eg Tawi
pe imume'u pyrer rupi katete nehe.

18 Aipo erepuner ureinuromo nereko
haw rehe, o Tupàn. Uruiko awa neremiapo
kwer ywy rehe har romo ure. Nehua'u
ne. Ywak ipixika'i newe. Màràzàwe tuwe
erepuner 'àg tàpuzuhu newe heremiapo
kwer pupe nereixe haw rehe. 19 O Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hezar. Aiko
neremiruze'eg romo ihe. Einu katu newe
heze'egaw nehe. Ezapo newe hereminoz
nehe no. 20 Eme'e 'àg tàpuzuhu rehe nehe,
'aromo nehe, pyhaw nehe no. Erexak
ko ywy pehegwer nemuwete haw romo.
Herenu pe newe heze'eg mehe nehe,
'àg tàpuzuhu rehe heme'e mehe nehe.
21 Ezeapyaka katu newe heze'eg rehe nehe,
teko neremiaihu waze'eg rehe nehe no,
aze ume'e xe kutyr uze'eg mehe wà nehe.
Azeharomoete, urerenu pe ywate nereko
pà nehe. Emunàn ureremiapo kwer ikatu
'ym ma'e nehe, izuwi hereharaz pà nehe.

22 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e amo pe
nehe, werur putar iapo arer xe ma'ea'yr
hapy haw pe neràpuzuhu pupe wà nehe.
— Emume'uahy a'e ma'e neremiapo 'yg-
wer nehe, i'i putar izupe wà nehe. 23 —

Nazapo kwaw a'e ma'e ihe, aze i'i nehe, ne Tupàn enu pe ywak rehe nereko mehe nehe. Emume'u neremiruze'eg ikatu haw nehe. Emume'u ikatu 'ymaw nehe. Ezepyk ikatu 'ym ma'e iapo arer wanehe nehe. — Nerezapo kwaw ikatu 'ym ma'e, ere iapo 'ymar wanupe nehe. Ezepyk ikatu 'ym ma'e wanehe nehe. Ezapo ikatu ma'e ikatu ma'e wanupe nehe.

24 Aze neremiaihu uzapo ikatu 'ym ma'e nerenataromo wà nehe, aze a'e re erezepyk wanehe hekuzaromo nehe, aze eremur kar waàmàtyry'ymar wanupe nehe, aze waàmàtyry'ymar weityk neremiaihu wà nehe, aze uzewyr newe a'e re wà nehe, aze ur 'àg tàpuzuhu pupe nekatu haw imume'u pà wà nehe, aze wenoz uzepuhareko àwàm newe wà nehe, 25 enu ywak rehe nereko mehe ne wà nehe. Emunàn neremiaihu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Emuzewyr kar wamono waiwy kwer pe ne wà nehe. Eremono a'e ywy wanupe, waipy wanupe imono pà no.

26 Aze neremiaihu uzapo ikatu 'ym ma'e newe wà nehe, aze a'e rupi erewàpytym ywak nehe, aze eremupytu'u kar àmàn ikyr ire nehe, aze uzewyr newe uzemumikahy pà wà nehe, aze ume'e 'àg tàpuzuhu kutyr wà nehe, aze uze'eg newe wà nehe, aze umume'u nekatu haw wà nehe, enu ywak rehe nereko mehe nehe, wanehe nezepyk ire nehe. 27 Nereharaz neremiaihu Izaew wanemiapo kwer wi nehe. Emu'e ikatu ma'e iapo haw rehe ne wà nehe. Na'e, o Tupàn, emugyr kar àmàn ko neiwy neremiaihu wanupe neremimono kwer rehe nehe. Wiko putar a'e ywy izar romo upytu'u 'ym pà tuweharupi wà nehe.

28 Aze temi'u nuhyk kwaw ko ywy rehe nehe, aze heta iaiw haw hehe nehe, aze ywytu hakuahy ma'e umuaiw arozràn itym pyrer hezuz ma'e kwer nehe, aze tukur tetea'u ur i'u pà wà nehe, aze waàmàtyry'ymar uzàmàtyry'ym neremiaihu wà wà nehe, aze teko tetea'u ima'eahy wà nehe, aze heta ma'eahy haw teko wainuromo nehe, 29 enu newe waze'eg mehe ne wà nehe. Aze amo neremiaihu Izaew uzemumikahy umaranugar haw rehe wà nehe, ma'erahy wemipuraraw rehe wà nehe, aze upyho opo 'àg tàpuzuhu ikutyr newe uze'eg pà wà nehe, 30 enu waze'eg mehe ne wà nehe. Enu neremiaihu ywak rehe nereko mehe ne wà nehe. Nereharaz wanemiapo kwer wi nehe. Epytywà ne wà nehe. Xo ne zo erekwaw urema'enukwaw paw urepy'a pe har ne. Erereko katu putar teko paw wakatu haw hekuzaromo ne wà nehe. Ererekoahy putar wakatu 'ymaw hekuzaromo ne wà nehe. 31 Nezewe mehe neremiaihu ukyze putar newi wà nehe. Nereruzar putar tuweharupi ywy rehe wiko mehe wà nehe no. Eremur ko ywy ureipy wanupe kwehe mehe.

32 Teko umume'u putar nekatu haw teko tetea'u wanupe wà nehe. Amo ae ywy rehe wiko ma'e wenu putar neremiapo kwer uhua'u ma'e a'e wà nehe. A'e rupi ur putar xe nemuwete katu pà a'e wà nehe. Uze'eg putar newe 'àg tàpuzuhu kutyr ume'e pà wà nehe. 33 Aze uzapo nezewe haw wà nehe, enu waze'eg nehe. Ywak rehe nereko mehe ezeapyaka katu waze'eg rehe nehe. Ezapo waneminoz nehe no. Nezewe mehe teko ywy nànànar upuner nekwaw paw rehe wà nehe. Ukyze putar newi neremiaihu Izaew wazàwe wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar ko ma'e wà nehe. Ihe azapo 'àg tàpuzuhu ihe. Tuwe nemuwete katu 'àg tàpuzuhu pupe wà nehe.

34 Amo 'ar mehe eremono kar putar neremiaihu waàmàtyry'ymar wakutyr ne wà nehe. Uze'eg putar newe wà nehe. Ume'e putar 'aw tawhu kutyr newe uze'eg mehe wà nehe. Ume'e putar 'àg tàpuzuhu kutyr wà nehe no. Azapo 'àg tàpuzuhu nerer rehe hezeruze'eg pà ihe. 35 Newe waze'eg mehe enu katu ne wà nehe. Ezeapyaka katu ma'e henoz mehe ne wà nehe. Einu ne wà nehe, waàmàtyry'ymar waneityk pà ne wà nehe.

36 Naheta kwaw iapo 'ymar wà. Aze neremiaihu uzapo ikatu 'ym ma'e nerenataromo wà nehe, aze erekwahy wanupe nehe, aze ereityk kar neremiaihu waàmàtyry'ymar wanupe ne wà nehe, aze weraha neremiaihu amo ywy muite har pe wà nehe, aze ru'u muite 'ymar pe wà nehe, 37 enu neremiaihu waze'eg mehe ne wà nehe. Aze uzemumikahy wemiapo kwer rehe newe uzewyr pà a'e ywy rehe

wà nehe, aze uze'eg newe wà nehe, — Uruiko ikatu 'ym ma'e iapo har iaiw ma'e romo, aze i'i newe wà nehe, enu waze'eg mehe ne wà nehe, o Tupàn. 38 Aze weityk ikatu 'ygwer azeharomoete a'e ywy rehe wiko mehe wà nehe, aze uze'eg newe ko ywy kutyr ume'e pà wà nehe, ko ywy ureipy wanupe neremimur kwer ikutyr wà nehe, 'aw tawhu neremixak kwer ikutyr wà nehe, 'àg tàpuzuhu heremiapo kwer nerer imuwete katu haw ikutyr wà nehe, 39 enu waze'eg mehe nehe. Ywak rehe nereko mehe enu ne wà nehe. Eityk kar waàmàtyry'ymar ne wà nehe, neremiaihu wanupe ne wà nehe. Emunàn ikatu 'ym ma'e neremiaihu nerenataromo wanemiapo kwer nehe.

40 Ko 'ar rehe, o hezar, eme'e urerehe ureamutar katu pà nehe. Einu newe ureze'eg awer 'àg tàpuzuhu pupe ureremimume'u kwer nehe. 41 Epu'àm nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ezur xe nepytu'u àwàm pe nehe, neze'eg hyru nepuner haw hexak kar haw huwake nehe. Tuwe xaxeto neremiruze'eg uzapo neremimutar tuweharupi wà nehe. Tuwe teko paw hurywete nekatu haw rehe wà nehe no. 42 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, eityk zo tuwihawete neremixak kwer nehe. Erezamutar katu neremiruze'eg Tawi. Nema'enukwaw katu iamutar katu awer rehe nehe. Omono tàpuzuhu Tupàn pe wà.

7

Upaw Tupàn Hàpuzuhu iapo haw

1 Xàrumàw Tupàn pe ize'eg pawire tata wezyw ywak wi a'e kury, ma'ea'yr izuka pyrer hapy pà paw rupi a'e kury. Wapy amogwer imono pyrer paw rupi wà no. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e tatainy heny katu ma'e romo uzeapo ma'e kwer umynehem tàpuzuhu kury. 2 Xaxeto nupuner kwaw wixe haw rehe tàpuzuhu pupe wà, ta'e heny katu a'e xe. 3 Izaew katu pe har paw rupi a'e wà, wexak tata iwezyw mehe wà. Wexak Tupàn heny katu haw tàpuzuhu imynehem mehe wà no. A'e rupi wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe wà. Umuwete katu Tupàn a'e wà. Umume'u ikatu haw wà. — Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe, ta'e ikatuahy tuwe a'e xe, ta'e ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw a'e nehe no xe, i'i wà.

4 Na'e tuwihawete a'e kury, teko paw a'e wà no, uzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo wà. Omono amo ma'e izupe wà no. 5 Xàrumàw uzuka 22.000 tapi'ak awa Tupàn henataromo wà. Uzuka 120.000 àràpuhàràn hawitu ma'e wà no. Nezewe tuwihawete a'e, teko a'e wà no, omonokatu tàpuzuhu Tupàn henataromo ma'ereko haw pe wà. 6 Xaxeto wiko u'àmaw pe wà. Erewi izuapyapyr wà no. Wereko Tupàn pe zegar haw rehe imupu pyr opo pe wà. A'e 'ym mehe tuwihawete Tawi uzapo a'e ma'e a'e. — Pemupu a'e imupu pyr nehe, Tupàn ipuruamutar haw tuweharupi har rehe pezegar mehe nehe, i'i Tawi wanupe. Nezewe umuzàg zegar haw Tawi hemiapo kwer wà. Izaew paw upu'àm a'e pe wà. Na'e xaxeto Erewi wanenataromo upu'àm ma'e upy xi'àm 'àm wà kury. 7 Xàrumàw omonokatu ywy pehegwer tàpuzuhu henataromo har imytepe har Tupàn pe a'e no. Omono ma'e hapy pyrer ma'ea'yr ikawer rehe we Tupàn pe a'e pe. Xàrumàw omono a'e ma'e Tupàn pe a'e, Izaew wamuawyze kar pà izupe a'e. Uzapo nezewe haw katu pe a'e, ta'e ma'ea'yr hapy haw morog iapo pyrer ipixika'i a'e xe. Heta tetea'u ukaz ma'e ràm a'e wà. Heta tetea'u arozràn imono pyràm no. Heta tetea'u ma'ea'yr kawer Tupàn pe Izaew wamuawyze kar haw no.

8 Na'e Xàrumàw a'e, Izaew paw a'e wà no, umumaw 7 'ar ma'ea'yr hapy haw Tupàn pe imonokatu haw rehe mynykaw iapo pà a'e wà. Teko tetea'u Izaew ywy nànànar wiko a'e pe wà. Amat tawhu pe zeupir haw rehe har wiko a'e pe wà. Te Ezit ywyzaw rehe har wiko a'e pe wà no. Izaew ywy nànànar wiko a'e pe wà. 9 Iku'egwer pe uzypyrog mynykaw tàpuzràn her ma'e iapo pà wà. Umumaw 7 'ar a'e mynykaw iapo pà wà. Iku'egwer pe uzapo mynykawhu iahykaw rehe har wà kury. 10 Iku'egwer pe 23 haw 'ar mehe 7 haw zahy rehe tuwihawete umuzewyr kar teko waneko haw pe wà. Paw rupi oho urywete pà wà. Hury-

wete tuwe a'e wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur ikatuahy ma'e Tawi pe a'e xe. Umur ikatuahy ma'e Xàrumàw pe no, wemiaihu Izaew wanupe no.

Tupàn uzapokatu uze'egaw Xàrumàw rehe we

11 Nezewe Xàrumàw umumaw Tupàn Hàpuzuhu iapo haw. Umumaw wàpuzuhu iapo haw no. Ipurapo wer Tupàn Hàpuzuhu rehe. Uzapo. Ipurapo wer wàpuzuhu rehe. Uzapo no. 12 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak kar wà pyhaw Xàrumàw pe kury. — Aenu ihewe neze'eg mehe ihe. Aexak 'àg tàpuzuhu ma'ea'yr wazuka haw romo iapo pà ihe no. 13 Aze awàpytym ywak nehe, aze amupytu'u kar àmàn ikyr ire nehe, aze a'u kar arozràn paw tukur wanupe nehe, aze amono kar ma'eahy haw teko wanupe nehe, 14 aze heremiaihu uzemumikahy ihewe uzewyr pà wà nehe, aze upuir ikatu 'ym ma'e iapo haw wi nehe, aze uze'eg ihewe wà nehe, ainu putar ywak rehe hereko mehe nehe. Amunàn putar wanemiapo kwer ikatu 'ygwer ihe nehe. Amukatu wi putar waiwy nehe. Xo ihe zo aiko a'e teko wazar romo ihe. 15 Azeapyaka katu putar ihewe waze'eg rehe ihe nehe, 'àg tàpuzuhu pupe waze'eg mehe ihe nehe. 16 Ta'e aexak 'àg tàpuzuhu ihe xe. Amonokatu hezeupe no. Tuwe teko hemuwete katu xe tuweharupi a'e wà nehe. Azekaiw katu putar hehe nehe. Apyro putar tuweharupi nehe.

17 Ne Xàrumàw ne, aze hereruzar katu pe neru Tawi ài nehe, aze ereruzar heze'eg nehe, heremiapo kar haw nehe, aze erezapo heremiapo putar haw paw rupi nehe, 18 a'e mehe amukàg putar nepuner haw tuwihawete romo nereko haw ihe nehe. Ta'e amume'u a'e ma'e iapo àwàm Tawi pe ihe xe. — Tuweharupi amo nezuapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo wà nehe, a'e izupe. 19 Ne nehe, neremiaihu wà nehe no, aze pepytu'u heremiruze'eg romo peneko re nehe, aze pepytu'u heze'eg heruzar ire nehe, heremiapo kar peme heremimono kwer heruzar ire nehe, aze pemuwete tupàn a'ua'u pe wà nehe, aze peiko wanemiruze'eg romo nehe, 20 a'e mehe apomono kar putar ko ywy peme heremimono kwer wi ihe nehe. Aeityk putar 'àg tàpuzuhu ihe nehe no. (Amonokatu hemuwete katu àwàm romo ihe.) Aze uzeapo nezewe haw nehe, teko paw uze'eg zemueteahy putar hehe wà nehe, hehe uze'eg urywahyahy pà wà nehe no. 21 Ko 'ar rehe tàpuzuhu ipuràg eteahy a'e. Aze aityk nehe, teko izywyr ukwaw ma'e paw ipytuhegatu putar hexak mehe wà nehe. Upuranu putar wà nehe. — Màràzàwe tuwe Tupàn umuaiw ko ywy a'e. Màràzàwe tuwe Tupàn umuaiw 'àg tàpuzuhu a'e, i'i putar wà nehe. 22 — Ta'e Izaew weityk uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà xe, i'i putar amo ae teko wanupe nehe. — Kwehe mehe Tupàn upyro waipy Ezit ywy wi a'e wà. Wiko amo tupàn wanemiruze'eg romo wà. Umuwete a'e tupàn wà. Uma'ereko wanupe wà. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu'ar kar a'e iaiw haw wanehe paw rupi a'e, i'i putar wanupe wà nehe.

8

Xàrumàw uzapo amo ma'e tetea'u

1 Xàrumàw umumaw 20 kwarahy tàpuzuhu iapo pà, wàpuzuhu iapo pà no. 2 Uzapo wi tawhu Iràw Xir wanuwihawete hemimur kwer wà no. Omono kar teko Izaew wainuinuromo har a'e tawhu pe wà, wamuigo kar pà a'e pe wà.

3 A'e re Xàrumàw uzàmàtyry'ym Amat-Zoma tawhu oho a'e kury. 4 Uzapo wi Tazimor tawhu ywyxiguhu rehe har. Uzapo wi tawhu Amat izywyr har paw rupi no. Omonokatu temi'u a'e tawhu pupe. 5 Uzapo wi Mete-Orom ywytyr rehe har. Uzapo wi Mete-Orom ywyàpyznaw rehe har no. Heta pàrirogaw iaiha ma'e a'e tawhu wazywyr. Heta ukenawhu iwàpytymaw hereko har no. 6 Uzapo wi 'aw tawhu wà: Marat tawhu, tawhu wemi'u ràm imonokatu haw wà, tawhu ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har wamonokatu haw wà, kawaru wamonokatu haw wà. Xàrumàw uzapo wemimutar paw Zeruzarez tawhu pe, Irimano ywy rehe no, uiwy nànàn no. 7-8 Uzapo kar a'e ma'e paw uma'ereko ma'e wanupe.

Umuma'ereko kar Kànàà izuapyapyr wà. Kwehe mehe Izaew weityk a'e teko waiwy wapyro pà wanuwi wà. Uzuka a'e ywy rehe har tetea'u wà. Nuzuka kwaw paw rupi wà. Xàrumàw umuma'ereko kar a'e teko wazuapyapyr a'e wà, wemimutar iapo kar pà wanupe a'e wà. Na'aw a'e teko waner xe wà: Ete izuapyapyr wà, Amohe ywy rehe har wà, Perize izuapyapyr wà, Ewe izuapyapyr wà, Zepu izuapyapyr wà. Wazuapyapyr wiko uma'ereko e ma'e romo te ko 'ar rehe wà. 9 Ni pitài Izaew wiko uma'ereko e ma'e romo wà. Izaew uzapo amo ma'e tuwihawete pe wà. Tuwihawete umekuzar wanemiapo kwer wanupe. Wiko zauxiapekwer romo wà, tuwihaw romo wà, ywyramawa rehe har romo wà, kawaru ku'az har romo wà. 10 Xàrumàw umuigo kar 250 awa wemiapo kar rehe uma'ereko e ma'e wanuwihaw romo wà.

11 Ezit wanuwihawete tazyr wiko Xàrumàw hemireko romo a'e. Wikuwe tawhu Tawi heko awer pe. Xàrumàw werur a'e wi wàpuzuhu pe kury. Uzapo a'e tàpuzuhu izupe. Uze'eg nezewe a'e. — Heremireko nupuner kwaw Tawi Izaew wanuwihawete hàpuzuhu pupe weko haw rehe a'e, ta'e Tupàn Ze'eg Hyru umumaw amo 'ar ipupe upyta pà a'e xe. A'e rupi tàpuzuhu uzeapo imonokatu pyrer romo Tupàn pe. A'e rupi Izaew 'ym nupuner kwaw ipupe weko haw rehe, i'i teko wanupe.

12 Xàrumàw omono ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hapy pà ma'ea'yr hapy haw rehe paw rupi a'e. Uzapo a'e ma'e zuka haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe tàpuzuhu henataromo imuapyk pà. 13 Omono a'e ma'e Tupàn pe Moizez ze'eg kwehe arer rupi katete a'e. Moizez omonokatu amo 'ar Tupàn pe: mytu'u haw, zahy ipyahu rehe mynykaw. Uzapo nezewe haw na'iruz mynykaw kwarahy nànànar rehe no: mynykaw typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym her ma'e rehe, mynykaw arozràn ipo'o haw 'ar rehe har rehe, mynykaw tàpuzràn her ma'e rehe. 14 Tu Tawi a'e, umume'u ma'e iapo àwàm Xàrumàw pe a'e. A'e rupi Xàrumàw umuza'aza'ak xaxeto màràn imono'og pyrer romo iapoapo pà wà, ma'ereko haw iapo kar pà wanupe wà. Umuza'aza'ak Erewi izuapyapyr màràn imono'og pyrer romo iapoapo pà wà no. Umuzàg zegar haw Tupàn ikatu haw imume'u haw wà. Upytywà xaxeto wà no, wama'ereko haw tuweharupi har iapo mehe wà no. Umuza'aza'ak zauxiapekwer màràn imono'og pyrer romo iapoapo pà wà no, tàpuzuhu hukenaw rehe wamume'e kar pà wà no. Uzapo a'e ma'e paw a'e wà, Tawi Tupàn hemiruze'eg ize'eg rupi katete a'e wà. 15 Xaxeto a'e wà, Erewi izuapyapyr a'e wà no, weruzar Tawi ize'eg awer azeharomoete a'e wà, uma'ereko haw iapo mehe a'e wà, ipupyaikaw pyrer temetarer tàpuzuhu pupe har imonokatu haw rehe uzekaiw mehe a'e wà no.

16 Xàrumàw hemiapo karer paw uhyk kury. Izypy mehe omono itahu tàpuzuhu wy pe har henaw pe. Iahykaw rehe umumaw iapo haw paw rupi. Uhyk tàpuzuhu kury.

17 Na'e Xàrumàw oho Eziom-Zemer tawhu pe, Erat Akama yryhu izywyr har Enom ywy rehe har pe no. Kanuhu upytu'u a'e tawhu nànàn wà. 18 Tuwihawete Iràw omono kar kanuhu Xàrumàw pe wà. Omono kar kanuhu heruata har ma'e kwaw par izupe wà no. Wanuwihaw ur wanupi wà no. Weruata kanuhu Xàrumàw hemiruze'eg wanupe wà. Oho Opir ywy rehe wà. Werur 15.000 kir itazu or Xàrumàw pe wà.

9

Xama ywy rehe har wanuwihawete kuzà ur Xàrumàw hexak pà

1 Teko umume'u Xàrumàw hemiapo kwer oho Xama ywy rehe har wanuwihawete pe a'e wà. Kuzà a'e. Umume'u hemetarer heta tetea'u haw izupe wà no. A'e rupi oho hexak pà. Ipuranu wer hehe. — Puranu haw zawaiw katu ma'e amume'u putar izupe nehe, i'i uzeupe. Wata wemiruze'eg tetea'u wanupi. Werur kawaru kupewa'a taz zàwenugar herur pà wakupe pe no. Werur or tetea'u no. Werur ita hekuzar katu ma'e tetea'u no. Xàrumàw huwàxi mehe upuranu hehe. Umume'u puranu haw tetea'u izupe. Nupuner kwaw amo

puranu haw rehe uma'enukwaw haw rehe. 2 Xàrumàw uwazar ipuranu haw izupe paw rupi. Ni pitài nazawaiw kwaw izupe. 3 Xama wanuwihawete wenu Xàrumàw ima'e kwaw katu haw a'e. Wexak hàpuzuhu hemiapo kwer no. 4 Wexak temi'u iziwyrapew rehe imono pyr. Wexak tuwihaw Xàrumàw rehe we har upuner wera'u ma'e waneko haw wà. Wexak uma'ereko ma'e tàpuzuhu pe har wamuma'ereko kar haw. Wexak wakamir. Wexak uma'ereko ma'e temi'u iapo har wà. Wexak ma'ea'yr Xàrumàw hemizuka Tupàn Hàpuzuhu pe har wà. Ipytuhegatu a'e ma'e paw hexak mehe. 5 Na'e uze'eg tuwihawete Xàrumàw pe kury. — Teko umume'u nereko haw ihewe hereko haw pe hereko mehe we wà. Umume'u nema'ekwaw katu haw wà no. Nahemu'em kwaw wà. Azeharomoete wanemimume'u kwer. 6 Nazeruzar kwaw. — Aha putar hexak pà nehe, a'e hezeupe. Azur. Hereha pupe aexak. Ni nema'ekwaw katu haw ikurer numume'u kwaw ihewe wà. — Ukwaw katu ma'e a'e, i'i ihewe wà. Azeharomoete erekwaw katu wera'u ma'e ne, i'i izupe. 7 Hurywete neremiruze'eg wà. Ta'e wiko neruwake tuweharupi wà xe. Tuweharupi wenu ze'eg xirogatu ma'e neremimume'u waiko wà. 8 Ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar a'e. Neamutar katu a'e. A'e rupi nemuigo kar Izaew wanuwihawete romo. Erepureruze'eg her rehe hekuzaromo ne. Uzamutar katu Izaew a'e wà. Nupytu'u pixik kwaw wamutar ire nehe. Tuweharupi ipurumuigo kar 'aw teko wanehe pitài imono'og pyrer romo a'e. A'e rupi nemuigo kar Izaew wanuwihawete romo. Nezewe mehe erepuner ize'eg heruzar kar haw rehe purupe nehe. Erepuner waneko haw imukatu haw rehe nehe no, i'i izupe.

9 Na'e omono ma'e imono pyràm wemirur kwer tuwihawete pe: 4.000 kir or, taz zàwenugar tetea'u no, ita hekuzar katu ma'e tetea'u no. Taz zàwenugar Xama wanuwihawete hemirur kwer Xàrumàw pe imono pyrer a'e, ikatu wera'u amo taz zàwenugar amo ywy rehe har wanuwi a'e.

10 Awa tuwihawete Iràw hemiruze'eg wà, tuwihawete Xàrumàw hemiruze'eg wà no, werur or Opir ywy wi wà. Werur ywyra xànàru her ma'e wà no, werur ita hekuzar katu ma'e wà no. 11 Xàrumàw uma'ema'e kar a'e ywyra myromyrogaw tàpuzuhu pe har romo iapo kar pà, wàpuzuhu pe har romo iapo kar pà no. Uzapo wioràwiràn zegar haw imuzàgar wanupe. Uzapo wioràwiràn zàwenugar wanupe no. Teko Zeruzarez pe har nuexak pixik kwaw agwer zegar haw rehe we imupu pyr ipuràg eteahy ma'e wà, a'e 'ym mehe wà.

12 Tuwihawete Xàrumàw omono Xama wanuwihawete hemimutar paw izupe a'e. Omono heminozgwer paw izupe a'e no. Omono ma'e izupe imur pyrer hekuzaromo no. Na'e tuwihawete kuzà a'e, hemiruze'eg a'e wà no, uzewyr Xama ywy rehe uiwy rehe wà kury.

Xàrumàw hemetarer

13 Kwarahy nànàn tuwihawete Xàrumàw upyhyk 23.000 kir or a'e. 14 Ma'eme'egar a'e wà, ma'eme'eg kar har a'e wà no, umur wemetarer ikurer izupe kwarahy nànàn wà no. Araw ywy rehe har wanuwihawete a'e wà no, ywy imuza'ak pyrer wanehe har wanuwihaw a'e wà no, werur parat izupe wà, werur or izupe wà no.

15 Xàrumàw uzapo 20 u'yw wi zemimaw uhua'u ma'e a'e. Uzàpewàn kar a'e ma'e 7 kir or pupe iapo arer wanupe pitàitàigatu no. 16 Uzapo 300 u'yw wi zemimaw ipixika'i wera'i ma'e a'e no. Uzàpewàn kar 3.5 kir or pupe pitàitàigatu no. Omonokatu kar a'e u'yw wi zemimaw paw ipupyaikaw pyrer Ka'a Irimano ywy rehe har her ma'e pupe.

17 Xàrumàw uzapo kar uwen àwàm uhua'u ma'e no. Uzàpeàrog kar ita marupi her ma'e pupe, or ikatuahy ma'e pupe no. 18 Heta 6 pyrogaw henawhu henataromo. Heta py imupytu'u haw or pupe iàpeàrog pyrer a'e pe no, henawhu huwake no. Heta mokoz zywa ikokaw hehe. Pitàitàigatu izywa ikokaw huwake heta pitài zàwàruhuriàw hagapaw no. 19 Pyrogaw iahykaw nànàn heta zàwàruhuriàw hagapaw no. Heta 6 myrogaw. A'e rupi heta 12 iriàw hagapaw wà. Ni amo tuwihawete amo ae ywy rehe har nuzapo pixik kwaw agwer uwenawhu wà.

20 Uma'ema'e or kanekuhu tuwihawete Xàrumàw izi'u haw romo iapo pà wà. Uma'ema'e or ma'e ipupyaikaw pyrer Ka'a Irimano ywy rehe har her ma'e pupe har paw iapo pà wà no. Xàrumàw heko mehe parat nahekuzar kwaw. 21 Xàrumàw wereko kanuhu tetea'u wà. Kanuhu oho Epàn ywy rehe wà, kanuhu Iràw ima'e wanupi wà. Na'iruz haw kwarahy nànàn uzewyr ma'e herur pà wà: or, parat, ita marupi, ka'i, wariw.

22 Tuwihawete Xàrumàw hemetarer katu wera'u amo tuwihawete wanuwi a'e. 23 Amogwer tuwihawete paw iho wer ipyr ima'e kwaw katu haw Tupàn hemimono kwer henu pà wà. 24 Ipyr oho ma'e kwer paw werur ma'e imur pyràm izupe wà: ma'e parat iapo pyrer, ma'e or iapo pyrer, kamir, topoz, puruzuka haw, taz zàwenugar, kawaru wà, kawaràn wà. Nezewe uzeapo kwarahy nànàn.

25 Heta 4.000 tàpuz ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har wamonokatu haw wà, kawaru wamonokatu haw wà no. Heta 12.000 kawaru zeàmàtyry'ymawhu rehe har wà no. Umupyta kar amo Zeruzarez tawhu pe wà. Umuhàz amogwer amo tawhu wanupe wà no. Umuàgà'ym a'e tawhu a'e kawaru wanupe wà. 26 Wiko wera'u amo tuwihawete wanuwi: Ewparat yrykaw izywyr har wanuwi, Piri ywy rehe har waiwy rehe har wanuwi, te Ezit ywyzaw huwake har wanuwi. 27 Zeruzarez tawhu pe Xàrumàw heko mehe heta tetea'u parat. Nuzawy kwaw ita. Ywyràkàxigyw waneta haw nuzawy kwaw pi 'yw Zuta ywyàpyznaw rehe har waneta haw. 28 Werur kar kawaru Muziri ywy wi wà, amogwer ywy nànàn wà no.

Umàno Xàrumàw

29 Amogwer Xàrumàw hemiapo kwer paw tuwihawete romo heko haw izypy mehe har te iahykaw rehe har amo umuapyk pape rehe wà. Na'aw a'e pape waner xe wà: Tupàn ze'eg imume'u har Nàtà hemimume'u kwer, Tupàn ze'eg imume'u har Aiaz Xiro pe har hemimume'u kwer, Tupàn ze'eg imume'u har Ino hemixak kwer. Pape iahykaw rehe har umume'u tuwihawete Zeromoàw Nemat ta'yr heko awer no. 30 Xàrumàw umumaw 40 kwarahy Zeruzarez tawhu pe Izaew ywy nànànar wanuwihawete romo wiko pà. 31 Umàno a'e. Uzutym hetekwer tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Homoàw upyta hekuzaromo tuwihawete romo a'e kury.

10

Kwarahy heixe haw awyze har kutyr har nuputar kwaw Homoàw uwihawete romo wà

1 Homoàw oho Xikez tawhu pe kury. Izaew paw uzemono'og wà a'e pe tuwihawete romo imuigo kar pà wà. 2 Zeromoàw Nemat ta'yr uzàn tuwihawete Xàrumàw wi a'e 'ym mehe Ezit ywy rehe oho pà. Xàrumàw imàno awer ikwaw mehe uzewyr a'e wi. 3 Teko Izaew izuapyapyr kwarahy heixe haw awyze har kutyr har omono kar amo zauxiapekwer izupe wà, imuzewyr kar pà wà. Na'e paw rupi oho Homoàw pe uze'eg pà wà kury.

4 — Xàrumàw neru urerekoahy a'e. Nuzawy kwaw ipuhuz katu ma'e heraha kar har urewe. Aze eremupiru wewer a'e ma'e urewe nehe, urereko haw ikatu wera'u putar urewe nehe. Uruiko putar neremiruze'eg romo nehe, i'i izupe wà.

5 Homoàw uwazar waze'eg awer wanupe. — Pemumaw na'iruz 'ar nehe. A'e re pezewyr xe nehe. A'e 'ar mehe awazar putar peze'eg peme ihe nehe, i'i wanupe. A'e rupi uhem oho izuwi wà.

6 Tuwihawete Homoàw uze'eg oho awa tua'uhez wera'u ma'e wanupe. A'e awa wiko tu pe pureruze'egaw imume'u arer romo wà. Upuranu wanehe. — Ma'e a'e putar a'e teko wanupe nehe, i'i wanupe.

7 — Aze nekatu wanupe nehe, aze erereko katu ne wà nehe, aze neremiwazar ikatu wanupe nehe, wiko putar neremiruze'eg romo tuweharupi wà nehe, i'i izupe wà.

8 Homoàw nuweruzar kwaw tua'uhez waze'eg. Uze'eg oho kwàkwàmo wanupe kury, uzehe we tua'u ma'e kwer wanupe kury. Wiko pureruze'egaw imume'u har romo izupe wà kury.

9 — Ma'e azapo putar nehe. — Emupiru
ma'e ureremiraha nehe, i'i a'e teko ihewe
wà. Ma'e a'e putar wanupe nehe, i'i Ho-
moàw a'e awa wanupe.
10 Uwazar ize'eg izupe wà. — Eze'eg
nezewe wanupe nehe, i'i izupe wà. —
Hekwà pixika'i wera'i ma'e iànàm wera'u
heru iku'aw wi a'e. 11 Heru weraha kar
ma'e ipuhuz katu ma'e peme a'e. Amono
putar amo ma'e ipuhuz wera'u ma'e pen-
emiraha ràm peme ihe nehe no. Heru
uzepyk penehe purupetekaw pupe a'e.
Apupetek putar kyhàhàm tàtà pupe ihe
nehe, ere wanupe nehe, i'i izupe wà.
12 Na'iruz 'ar ipaw ire Zeromoàw a'e, teko
paw a'e wà no, uze'eg oho tuwihawete
Homoàw pe a'e wà kury, ize'eg rupi a'e
wà kury. 13 Tuwihawete nuweruzar kwaw
awa tua'uhez ma'e waze'eg. Uze'egahy
teko wanupe. 14 Weruzar kwàkwàmo
waze'eg. — Heru weraha kar ma'e ipuhuz
katu ma'e peme a'e. Amono putar amo
ma'e ipuhuz wera'u ma'e penemiraha ràm
peme ihe nehe. Heru uzepyk penehe
purupetekaw pupe a'e. Apupetek putar
kyhàhàm tàtà pupe ihe nehe, i'i wanupe.
15 Nezewe mehe tuwihawete Homoàw
nuenu kwaw teko a'e wà. A'e 'ym mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
kar nezewe haw uzeapo àwàm uze'eg
imume'u har Aiazaz Xiro pe har pe a'e. —
Emume'u ko heze'eg eho Zeromoàw Nemat
ta'yr pe nehe, i'i izupe. Tupàn umuzeapo
kar a'e ma'e uze'eg rupi katete kury.
16 — Tuwihawete nuzapo kwaw ma'e
zaneze'eg rupi a'e nehe, i'i Izaew uzeupe-
upe wà. A'e rupi uzypyrog uhapukaz pà wà
kury. — Xityk Tawi nehe. Xityk izuapyapyr
zane wà nehe no. Ma'e uzapo zanewe wà.
Awa Izaew izuapyapyr wà, zazewyr zaha
zanereko haw pe nehe. Tuwe Homoàw
uzekaiw uzehe nehe, i'i uzeupeupe wà.
Nezewe mehe Izaew uzewyr weko haw pe
wà kury. 17 Homoàw wiko Zuta ywy rehe
har wanuwihawete romo a'e. Amo Izaew
ywy rehe har nuiko kwaw hemiruze'eg
romo wà.
18 Aniràw wiko uma'ereko e ma'e
wanuwihaw romo a'e. Na'e Homoàw
omono kar Aniràw Izaew wanupe kury.
— Eze'eg eho wanupe nehe, i'i izupe.
Izaew uzapizapi Aniràw ita tetea'u pupe
wà, izuka pà wà. A'e rupi Homoàw
uzeupir uzywyramawa pupe na'arewahy
kury, Zeruzarez pe uzàn pà kury. 19 A'e
'ar mehe arer we teko Izaew ywy kwarahy
heixe haw awyze har kutyr har a'e wà,
wiko Tawi izuapyapyr waneruzar 'ymar
romo a'e wà.

11

Tupàn ze'eg imume'u har Xemai her ma'e umume'u Tupàn ze'eg

1 Homoàw Zeruzarez pe uhem mehe
omono'og 180.000 zauxiapekwer Zuta
izuapyapyr ikatu wera'u ma'e a'e wà
kury, Mezàmi izuapyapyr ikatu wera'u
ma'e a'e wà no. Ta'e ipuràmàtyry'ym wer
Izaew izuapyapyr ywy kwarahy heixe
haw awyze har kutyr har wanehe a'e
xe. Heko wer wiwi wanuwihawete romo
no. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg uze'eg imume'u har Xemai her
ma'e pe kury. 3 — Eze'eg eho tuwihawete
Homoàw pe kury, Zuta paw wanupe nehe
no, Mezàmi paw wanupe nehe no. 4 —
Peàmàtyry'ym zo penywyr Izaew pe wà
nehe. Pezewyr peneko haw pe nehe.
A'e ma'e paw uzeapo nezewe a'e, ta'e
ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aputar
nezewe izeapo haw ihe xe, ere wanupe
nehe, i'i Tupàn izupe. A'e rupi weruzar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg wà.
Noho kwaw Zeromoàw iàmàtyry'ym pà wà.

Homoàw umukàg kar tawhu

5 Homoàw upyta Zeruzarez pe wiko pà.
Ipurumukàg kar wer uiwy rehe. A'e rupi
uzapo pàrirogaw iaiha ma'e tàtàahy ma'e
tawhu Zuta ywy rehe har waiwyr, Mezàmi
ywy rehe har waiwyr no. 6 Na'aw tawhu
waner xe wà: Merez, Età, Tekoa, 7 Mete-
Zur, Xoko, Àniurà, 8 Kat, Marexa, Zipe,
9 Anorai, Araki, Azeka, 10 Zora, Aezarom,
Emerom. 11 Homoàw omono kar zaux-
iapekwer wanuwihaw a'e tawhu imuàtà
pyrer wapupe wà. Omonokatu temi'u
wapupe no: arozràn, uri kawer, win.
12 Omonokatu zeàmàtyry'ymawhu rehe har
a'e tawhu nànàn no: u'yw wi zeàmimaw,
purukutukaw ipuku ma'e. Nezewe ikàg
wera'u wà. Nezewe Homoàw upuner Zuta

ywy Mezàmi ywy wazar romo wiko pà kury.

Xaxeto oho Zeruzarez pe Erewi izuapyapyr wanupi wà

13 Xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà no, ur Izaew ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi paw rupi wà kury, Zeruzarez pe wà kury. 14 Erewi izuapyapyr wezar uiwy weimaw wamai'u haw wà. Wezar uma'e paw wà no. Oho Zuta pe wà, Zeruzarez pe wà no. Ta'e Zeromoàw Izaew wanuwihawete nuzapo kar kwaw xaxeto ma'ereko haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e xe. 15 Zeromoàw wexaexak xaxeto wemiruze'eg wainuromo har wà. Uzuka ma'ea'yr wazuka haw rehe Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e romo wà. Umuwete tekwe iaiw ma'e wà. Uzuka ma'e tapi'ak hagapaw henataromo imuwete pà wà. Zeromoàw uzapo kar a'e tapi'ak hagapaw a'e. 16 Amo teko Izaew ta'yr izuapyapyr ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har ipurumuwete katu wer tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar rehe wà. A'e rupi oho Erewi izuapyapyr wanaikwerupi Zeruzarez pe wà, ma'ea'yr izuka pà uwipy wazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà. 17 Nezewe mehe Zuta ikàg wera'u a'e wà. Homoàw Xàrumàw ta'yr wiko tuwihawete upuner wera'u ma'e romo a'e no. Homoàw umumaw na'iruz kwarahy Tawi zàwe Xàrumàw zàwe wiko pà a'e.

Homoàw iànàm wà

18 Homoàw wereko Marat wemireko romo. Zerimot Tawi ta'yr wiko hemireko tu romo a'e. Amiaiw Eriaw tazyr Zexe hemimino wiko ihy romo a'e. 19 Marat umuzàg na'iruz wa'yr wà: Zeu, Xemari, Zààw. 20 Na'e Homoàw wereko Maaka Amixàràw tazyr wemireko romo kury. Umur 4 ta'yr izupe wà: Ami, Ataz, Ziza, Xeromit. 21 Heta 18 hemireko wà. Heta 60 hemirekoagaw izupe wà no. A'e kuzà umur 28 ta'yr izupe wà. Umur 60 tazyr izupe wà no. Uzamutar katu wera'u Maaka amogwer wemireko wanuwi a'e, wemirekoagaw paw wanuwi a'e no. 22 A'e rupi wexak Maaka imemyr Ami a'e, wekuzaromo àràm romo a'e, Zuta wanuwihawete ràm romo a'e. 23 Homoàw uzapo amo ikatu ma'e a'e no. Umuhàmuhàz wa'yr inugwer tawhutàtà Zuta ywy rehe har nànàn wà, Mezàmi ywy rehe har nànàn wà no. Omono temi'u tetea'u wanupe. Wexaexak kuzà tetea'u wanemireko romo wà no.

12

Ezit ywy rehe har wanuwihawete uzàmàtyry'ym Zuta izuapyapyr wà wà kury

1 Homoàw Zuta wanuwihawete romo ikàg mehe nan kwehe tete upytu'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg heruzar ire a'e kury. Hemiaihu upytu'u a'e wà no. 2 Nuzeruzar kwaw Tupàn rehe wà. A'e rupi Homoàw tuwihawete romo heko mehe 5 haw kwarahy rehe Xizak Ezit wanuwihawete uzàmàtyry'ym Zeruzarez wà a'e kury. 3 Heta 1.200 ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har izupe wà. Heta 60.000 zauxiapekwer kawaru ku'az har wà no. Zauxiapekwer amo ywy rehe arer tetea'u ur hupi a'e wà no: Irim ywy rehe har wà, Xukit ywy rehe har wà, Exio ywy rehe har wà. Heta tetea'u wà. Teko nupuner kwaw wapapar haw rehe wà. 4 Xizak weityk tawhutàtà Zuta ywy rehe har wà. Na'e wata Zeruzarez kutyr wà kury.

5 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Xemai her ma'e uze'eg oho Homoàw pe kury, tuwihaw a'e ywy rehe har ikàg ma'e wanupe no. A'e tuwihaw uzemono'og Zeruzarez pe Xizak wi uzepyro pà wà. Uze'eg Xemai wanupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko nezewe peme kury. — Pepuir ihewi. A'e rupi apomono putar Xizak ipo pe ihe nehe, i'i iko peme, i'i Xemai wanupe.

6 Na'e tuwihawete a'e, tuwihaw a'e wà no, umume'u wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Tupàn pe uzemumikahy pà a'e wà kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upurereko katu a'e, i'i uzeupeupe wà.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak wazemumikahy haw a'e. A'e rupi uze'eg Xemai pe kury. — Uzemumikahy wemiapo kwer rehe wà. Izewyr wer ihewe wà. Nan kwehe tete apyro putar ihe

wà nehe. Nazepyk kwaw Zeruzarez pe har wanehe nehe, wazuka kar pà Xizak pe nehe. 8 Nezewe rehe we amuigo kar putar Xizak wazar romo ihe nehe. Nezewe mehe wexak putar heremiruze'eg romo weko haw ikatu haw wà nehe. Wexak putar tuwihawete amo ywy rehe har heremiruze'eg romo weko haw ikatu 'ymaw wà nehe no, i'i Tupàn izupe.

9 Na'e tuwihawete Xizak uzàmàtyry'ym Zeruzarez heityk pà a'e kury. Weraha temetarer tàpuzuhu pupe har paw rupi, tuwihawete hàpuzuhu pupe har paw rupi no. Weraha u'yw wi zemimaw or iapo pyrer Xàrumàw hemiapo kwer paw rupi no. 10 Tuwihawete Homoàw uma'ema'e kar itazu morog amo zemimaw iapo kar pà Xàrumàw hemiapo kwer hekuzaromo a'e. Omono a'e zemimaw wàpuzuhu hukenaw rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw wanupe. 11 Tuwihawete tàpuzuhu pe iho haw nànàn zauxiapekwer upyhyk a'e zemimaw a'e wà. Iho re umuzewyr zauxiapekwer waneko haw ipupyaikaw pyrer pe wà no. 12 Nezewe Tupàn umuakuir wekwahy haw. Nuzuka kwaw Homoàw. Ta'e Homoàw uzewyr ukatu 'ymaw wi a'e xe. Heta teko ikatu ma'e Zuta ywy rehe wà. A'e rupi Tupàn upytu'u wanehe uzepyk ire.

Homoàw ipureruze'eg awer

13 Tuwihawete Homoàw ikàg wi wi kury. Wiko wi wi tuwihawete romo Zeruzarez pe. 41 kwarahy hereko mehe uzypyrog tuwihawete romo wiko pà. Umumaw 17 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak Zeruzarez tawhu amogwer Izaew izuapyapyr waneko haw wanuwi a'e, umuwete katu àwàm romo a'e. Nama Amon ywy rehe arer wiko Homoàw ihy romo a'e. 14 Homoàw uzapo ikatu 'ym ma'e a'e. Ta'e na'ipurukwaw wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar rehe azeharomoete a'e xe.

15 Amo umuapyk amogwer Homoàw hemiapo kwer paw tuwihawete romo heko haw pape rehe wà, izypy mehe har te iahykaw rehe har wà. Na'aw a'e pape waner xe wà: Tupàn ze'eg imume'u har Xemai hemimume'u kwer, Tupàn ze'eg imume'u har Ino hemimume'u kwer. Umuapyk Homoàw izypy waner a'e pape rehe wà no. 16 Umàno a'e. Uzutym hetekwer tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Awi upyta hekuzaromo tuwihawete romo a'e.

13

Awi wiko tuwihawete romo Zuta ywy rehe kury

1 Zeromoàw Izaew wanuwihawete romo heko mehe, 18 haw kwarahy mehe, Awi wiko Zuta wanuwihawete romo. 2 Umumaw na'iruz kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Mikai wiko ihy romo. Uriew Zimez tawhu pe har wiko tu romo. Awi uzàmàtyry'ym Zeromoàw oho. 3 Weraha 400.000 zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e uzeupi wà. Zeromoàw weraha 800.000 zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e uzeupi wà. 4 Awi uzeupir Zemarai ywytyr Eparai ywy ywytyruhu heta haw rehe har rehe. Ywytyr apyr wiko mehe uhapukaz Zeromoàw pe uze'egahy pà, hemiruze'eg zauxiapekwer wanupe no. — Penu katu heze'eg nehe. 5 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapokatu uze'eg Tawi rehe we a'e. — Amo nezuapyr wiko putar tuwihawete romo tuweharupi a'e wà nehe, i'i izupe. 6 Zeromoàw wiko Nemat ta'yr romo a'e. Nemat wiko Xàrumàw Tawi ta'yr hemiruze'eg romo. Zeromoàw upytu'u uzar hemiruze'eg romo wiko re a'e. 7 Amo awa ikatu 'ym ma'e wiko wera'u ma'e uzemono'og Zeromoàw rehe we a'e wà. Uze'eg zemueteahy Homoàw Xàrumàw ta'yr pe wà. Homoàw natua'u kwaw a'e 'ar mehe. Ukyze wanuwi. A'e rupi nupuner kwaw wemiruze'eg romo wamuigo kar haw rehe. 8 Peneta haw uhua'u. Pereko tapi'ak hagapaw or iapo pyrer Zeromoàw tupàn a'ua'u romo hemiapo kwer wà no. A'e rupi pepureityk wer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuner haw tuwihawete Tawi izuapyapyr wanupe imur pyrer rehe kury. 9 Pemuhem kar xaxeto Tupàn henataromo har pe wà, Àràw izuapyapyr wà, Erewi izuapyapyr wà no. Pexaexak amo awa xaxeto romo wamuigo kar pà teko Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e wazàwe. Wyzài awa upuner tupàn a'ua'u

wanupe xaxeto romo weko haw rehe aze uzexak kar pitài tapi'ak herur pà, aze ru'u werur 7 àràpuhàràn hawitu ma'e wà. Iaiw nezewe haw.

10 Ure ure. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko urezar romo a'e kury. Nuruityk pixik kwaw ure. Xaxeto ureinuromo har wiko Àràw izuapyapyr romo wà. Uma'ereko Tupàn pe wà. Erewi izuapyapyr upytywà wà no. 11 Tuweharupi ku'em mehe, karuk mehe no, uzuka ma'e Tupàn henataromo wà, hapy pà wà. Wapy yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e henataromo wà. Omono typy'ak izupe imonokatu pyrer ywyrapew imukatu pyrer rehe wà. Karuk etea'i mehe umunyk tatainy henaw or iapo pyrer rehe har wà. Ta'e ureruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar ize'eg ure xe. 12 Tupàn wiko urerehe we a'e. Oho urerenataromo no. Xaxeto izupe uma'ereko ma'e uzemuàgà'ym xi'àm ma'e 'ak kwer ipy àwàm rehe wà. Ipy mehe uruzypyrog putar peàmàtyry'ym pà ure nehe kury. Teko Izaew wà, pezàmàtyry'ym zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peipy paw wazar nehe. Napepuner kwaw urereitykaw rehe nehe, i'i wanupe wà.

13 Zeromoàw omono kar amo zauxiapekwer a'e wà, zauxiapekwer Awi hemiruze'eg wanaikweromo wamupyta kar pà a'e wà. Amo upyta wanenataromo wà. 14 Zauxiapekwer Awi hemiruze'eg ume'e waikwerupi wà kury. Wexak Zeromoàw hemiruze'eg wà. Na'e uhapukaz Tupàn pe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i izupe wà. Xaxeto upy uxi'àm wà. 15 Zauxiapekwer Awi hemiruze'eg heiheihem wà. Tupàn weityk Zeromoàw a'e kury. Weityk hemiruze'eg zauxiapekwer paw wà no, Awi henataromo wà, hemiruze'eg wanenataromo wà no. 16 Zauxiapekwer Izaew uzàn oho zauxiapekwer Zuta wanuwi wà. Ta'e Tupàn upytywà Awi a'e xe. 17 Awi hemiruze'eg uzuka 500.000 zauxiapekwer Izaew wà. Wazuka haw uhua'u. 18 Nezewe weityk Izaew zauxiapekwer wà. Zuta zauxiapekwer wiko waneityk arer romo wà. Ta'e uzeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar rehe wà xe.

19 Awi uzàn oho Zeromoàw haikweromo hemiruze'eg wanaikweromo. Weityk na'iruz tawhu wà: Metew, Zezana, Eperom. Weityk taw a'e tawhu wanuwake har wà no. 20 Awi tuwihawete heko mehe Zeromoàw nuzewyr pixik kwaw tuwihawete romo weko haw pe. Iahykaw rehe Tupàn ikwahy haw uzapi Zeromoàw kury. Umàno kury.

21 Tuweharupi Awi ikàg wewer. Wereko 14 kuzà wemireko romo wà. Umuzàg 22 wa'yr wà, 16 wazyr wà no. 22 Tupàn ze'eg imume'u har Ino her ma'e umuapyk Awi heko awer pape rehe a'e: hemiapo kwer paw, hemimume'u kwer paw no.

14

Az wiko tuwihawete romo kury

1 Tuwihawete Awi umàno. Uzutym hetekwer tawhu Tawi heko awer pe wà. Ta'yr Az upyta hekuzaromo tuwihawete romo. Tuwihawete romo heko mehe teko Zuta ywy rehe har umumaw 10 kwarahy uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà. 2 Az uzapo ikatu ma'e. A'e rupi umurywete kar Tupàn uzar. 3 Nuzuka kar kwaw ma'ea'yr wemiruze'eg wanupe tupàn a'ua'u amo ywy rehe har wanenataromo. Umupytu'u kar wemiaihu tupàn a'ua'u wamuwete re wà no. Weityk itahu u'àm ma'e tupàn a'ua'u hagapaw wà. Omonohok ywyra u'àm ma'e tupàn a'ua'u hagapaw wà no. 4 — Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peipy wazar zo pemuwete nehe, i'i wanupe. — Peruzar ize'eg nehe. Pezapo hemiapo putar haw nehe no. 5 Pezapo zo tupàn a'ua'u wamuwete haw nehe, i'i tawhu Zuta ywy rehe har wanehe har wanupe paw rupi. Uzukazuka yhyk zàwenugar tupàn a'ua'u wanenataromo hapy haw wà no. Tuwihawete romo heko mehe teko nuzeàmàtyry'ym kwaw wà.

6 Az uzapo pàrirogaw iaiha ma'e tawhu izywyr. Umukàg kar wamuàtà kar pà wà no. Tuwihawete romo heko mehe ni amo zauxiapekwer nur kwaw iàmàtyry'ym pà wà. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur zeàmàtyry'ym 'ymaw wanupe a'e xe. 7 Az uze'eg Zuta wanupe. —

Zeàmàtyry'ymawhu heta 'ym mehe we xiapo pàrirogaw iaiha ma'e tawhu izywyr nehe. Xiapo tàpuz tàtà nehe no. Xiapo ukenaw uzewàpytym ma'e ràm nehe no. Ta'e ximuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar tuweharupi zane xe. Xiagaw hemiapo kar haw heruzar pà no. A'e rupi zanemuigo kar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe a'e, teko zaneruwake har wainuinuromo a'e, i'i Az teko wanupe. A'e rupi uzapo a'e ma'e paw rupi wà. Ikàg wewer wà. Ikatu wera'u waneko haw no. 8 Heta 300.000 zauxiapekwer tuwihawete Az hemiruze'eg Zuta ywy rehe har wà. Wereko u'yw wi uzemimaw wà. Wereko u'yw zàwenugar ipuku ma'e purukutukaw wà no. Heta 280.000 zauxiapekwer Mezàmi izuapyapyr wà no. Wereko u'yw wi uzemimaw wà. Wereko ywyrapar u'yw rehe we wà no. Paw rupi wiko zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e romo wà.

9 Exio ywy rehe har wanuwihaw ur Zuta waàmàtyry'ym pà kury. Werur 1.000.000 zauxiapekwer uzeupi wà. Werur 300 ywyramawa wà no. Uhem wà Marexa tawhu pe wà kury. 10 Az uhem tawhu wi waàmàtyry'ym pà. Zauxiapekwer paw uzemuàgà'ym zeàmàtyry'ym àwàmuhu rehe Zepata ywyàpyznaw rehe àràm rehe wà kury. Namuite kwaw Marexa tawhu wi. Huwake tuz. 11 Na'e Az wenoz uzepytywà àwàm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar pe kury. — O Tupàn, erepuner ikàg ma'e wapytywà haw rehe. Erepuner ikàg 'ym ma'e wapytywà haw rehe no. Urepytywà pe nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar. Ta'e uruzeruzar nerehe ure xe. Uruiko xe nerer ipyro pà ure, 'aw zauxiapekwer tetea'u waàmàtyry'ym pà newe ure. Ne o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, ereiko urezar romo ne. Erepuner katu. Ni amo nupuner kwaw newe wà, i'i izupe.

12 Az uzàmàtyry'ym Exio ywy rehe har oho wà kury. Weityk wà. Uzàn oho a'e wi wà. 13 Az a'e, zauxiapekwer hemiruze'eg a'e wà no, uzàn oho wanaikweromo wà, te Zerar tawhu pe wà. Uzuka Exio paw rupi wà. Ni pitài nuikuwe kwaw wà. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk zauxiapekwer wemiruze'eg wanehe we a'e xe. Az hemiruze'eg weraha wama'e kwer paw rupi wà, aze upuner wà. Aze ipuhuz wera'u wanupe, wezar wà. 14 Na'e uzàmàtyry'ym tawhu Zerar huwake har wà kury. Wapupe har ukyze tuwe Tupàn wi wà. Zauxiapekwer Az hemiruze'eg upyhyk temetarer a'e tawhu pupe har paw rupi wà. 15 Uzàmàtyry'ym waneko haw ma'ea'yr wamono'ogaw huwake har wà no. Upyhyk àràpuhàràn hawitu ma'e tetea'u wà, kawaru kupewa'a tetea'u wà no. A'e re uzewyr oho Zeruzarez tawhu pe wà kury.

15

Az umukatu Tupàn imuwete haw

1 Tupàn Hekwe wezyw oho Azari Onez ta'yr rehe a'e kury. 2 A'e rupi uze'eg oho Az pe. — Tuwihawete Az, teko Zuta ywy rehe har paw wà no, Mezàmi ywy rehe har paw wà no, pezeapyaka katu nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar penehe we a'e nehe, aze peiko hehe we nehe. Aze pekar nehe, uzexak kar putar peme a'e nehe. Aze peityk nehe, peneityk putar a'e nehe no. 3 Izaew umumaw kwarahy tetea'u Tupàn azeharomoete har imuwete 'ym pà wà. Naheta kwaw xaxeto teko wamu'e har romo wà. Nuwereko kwaw Tupàn ze'eg wà. 4 Waneko haw zawaiw katu mehe uzewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar pe wà. Wekar wà. Wexak wà. 5 A'e 'ar rehe ni amo nuiko katu kwaw wà. Ywy nànàn heta zeàmàtyry'ymaw. 6 Amo ywy rehe har uzàmàtyry'ym amo ywy rehe har oho wà. Amo tawhu pe har uzàmàtyry'ym amo tawhu pe har oho wà. Uzeàmàtyry'ym waiko wà. Ta'e Tupàn umu'ar kar ma'erahy ipuraraw paw tetea'u wanehe a'e xe. 7 Pekàg nehe. Pezemumikahy zo nehe. Ta'e penemiapo ràm ikatu putar a'e nehe xe, i'i Az pe.

8 Az wenu Azari Onez ta'yr a'e ma'e imume'u mehe a'e. Tynehem ukyze 'ymaw pupe kury. Umumaw tupàn a'ua'u purumuhuhuk kar ma'e paw rupi wà, Zuta ywy rehe har wà, Mezàmi ywy rehe har wà no. A'e 'ym mehe upyhyk tawhu Eparai ywy ywytyruhu heta haw pe har a'e wà. Umumaw tupàn a'ua'u a'e tawhu pe har paw rupi wà no. Uzapokatu ma'ea'yr

hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo har katu pe har tàpuzuhu henataromo har no. 9 Na'e omono'og teko Zuta izuapyapyr wà, Mezàmi izuapyapyr wà no. Omono'og teko amo Izaew ta'yr izuapyapyr Zuta ywy rehe wiko ma'e wà no: Eparai izuapyapyr wà, Manaxe izuapyapyr wà, Ximeàw izuapyapyr wà. Ta'e teko a'e Izaew ta'yr izuapyapyr wexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e tuwihawete Az rehe we heko haw a'e wà xe. A'e rupi ur huwake hemiruze'eg romo wiko pà wà. 10 A'e teko paw uzemono'og Zeruzarez pe zahy na'iruz haw rehe Az tuwihawete romo heko mehe kwarahy 15 haw rehe wà. 11 A'e 'ar mehe uzuka ma'ea'yr tetea'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà: 700 tapi'ak awa wà, 7.000 àràpuhàràn hawitu ma'e wà. 12 Uzapokatu uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar rehe we wà. — Urumuwete katu putar urepy'a nànàn nehe, urerekwe nànàn nehe no, i'i izupe wà. 13 — Aze amo na'ipurumuwete wer kwaw nerehe wà nehe, uruzuka putar a'e teko ure wà nehe: kwarearer wà, tua'u kwer wà, awa wà, kuzà wà, i'i izupe wà. 14 — Uruzapo putar ma'e ko ureze'eg rupi katete ure nehe, i'i izupe wahy haw rupi wà. A'e re uhapukaz urywete haw rehe wà. Upy xi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer wà, xi'àm uhua'u ma'e wà, pixika'i ma'e wà no. 15 Teko Zuta ywy rehe har hurywete a'e wemimume'uahy kwer rehe wà. Umume'u wemiapo ràm upy'a pupe azeharomoete wà. Wekar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà, ta'e ukatu haw rupi ipurexak wer hehe a'e wà xe. A'e rupi uzexak kar wanupe. Umuigo kar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe wà no. Nuzàmàtyry'ym kwaw teko waiwy izywyr har wà.

16 Az umupytu'u kar uzaryz Maaka tuwihawete ihy romo heko re a'e, ta'e a'e 'ym mehe umupu'àm kar ywyra ma'eragapaw iaiw ma'e tupàn ua'u romo imuigo kar pà a'e xe. Az weityk a'e tupàn ua'u a'e, imuku'i kar pà a'e. Umunyk tata hehe ywyàpyznaw Xenorom her ma'e rehe. 17 Numumaw kwaw zepe tupàn a'ua'u wamuwete haw paw rupi. Nezewe rehe we weruzar Tupàn ukwarahy nànàn a'e. 18 A'e 'ym mehe tu omonokatu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e. Az a'e ae omonokatu ma'e parat iapo pyrer ma'e or iapo pyrer Tupàn pe a'e no. Omono a'e ma'e paw tuwihawete pe. 19 Umumaw 35 kwarahy tuwihawete romo wiko pà zeàmàtyry'ymawhu iapo 'ym pà.

16

Izaew uzàmàtyry'ym Zuta oho wà

1 Az tuwihawete romo heko mehe kwarahy 36 haw mehe Maaza Izaew wanuwihawete wixe Zuta rehe zauxiapekwer tetea'u wanupi kury. Uzypyrog Hama tawhu izywyr umàmàn pà pàrirogawhu iapo pà. Zeruzarez piar ukwaw a'e tawhu izywyr. Maaza ipurupyhyk wer a'e pe rupi wata ma'e wanemetarer rehe a'e. 2 A'e rupi tuwihawete Az wenuhem parat tàpuzuhu wi. Wenuhem or izuwi no. Omono amo wemiruze'eg wanupe. — Peraha ko temetarer Namaz tawhu pe nehe, Menanaz Xir ywy rehe har wanuwihawete pe imono pà nehe, i'i wanupe. Eraha ko heze'eg izupe nehe no. 3 — Zazemyryparypar nehe, zaneru wazàwe nehe. Amono putar ko parat ko or rehe we newe nehe kury. Epytu'u Maaza Izaew wanuwihawete ipytywà re nehe. Nezewe mehe wenuhem putar wemiruze'eg zauxiapekwer heywy wi a'e wà nehe, ere izupe nehe, i'i wanupe.

4 Ikatu ize'eg Menanaz pe. A'e rupi omono kar wemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihaw wanehe we Izaew ywy rehe wà kury. — Pezàmàtyry'ym tawhu peho nehe, i'i wanupe. Weityk amo tawhu wà: Izom, Nà, Apew-Mai, tawhu ma'e imonokatu haw Napitari ywy rehe har paw wà. 5 Amo umume'u a'e ma'e tuwihawete Maaza pe wà. Henu mehe upytu'u pàrirogawaiha tàtà ma'e Hama izywyr har iapo re. 6 Na'e tuwihawete Az wenoz kar teko Izaew paw rupi wà kury. A'e 'ym mehe Maaza omono'og ita tetea'u ywyra tetea'u a'e pàrirogaw Hama izywyr àràm iapo àwàm rehe a'e. Izaew weraha a'e ma'e paw a'e wi wà kury. Az upyhyk a'e ma'e

pàrirogaw Zema tawhu izywyr har romo Mipa izywyr har romo iapo pà a'e kury.

Tupàn ze'eg imume'u har Anani her ma'e

7 Tupàn ze'eg imume'u har Anani her ma'e uze'eg oho Zuta wanuwihawete Az pe a'e kury. — Erezeruzar Xir wanuwihawete rehe ne. Nerezeruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar rehe. A'e rupi zauxiapekwer Izaew wanuwihawete hemiruze'eg oho wà. 8 Amo 'ar mehe heta tetea'u zauxiapekwer Exio ywy rehe har a'e wà. Heta tetea'u Irim ywy rehe har a'e wà no. Heta tetea'u ywyramawa wanupe. Heta tetea'u kawaru ku'az har wà no. Nezewe rehe we erezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe. A'e rupi ereityk a'e zauxiapekwer paw rupi ne wà. 9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e ywy rehe uzeapo ma'e nànàn. Nezewe mehe omono ukàgaw hehe uzeruzar ma'e azeharomoete har wanupe a'e. Ko 'ar rehe erezapo neranaiw haw. A'e rupi ko 'ar henataromo ereiko putar zeàmàtyry'ymawhu inuromo tuweharupi nehe, i'i Anani Az pe.

10 Az wikwahy Tupàn ze'eg imume'u har pe kury. Uzàpixipixi kar kyhàhàm tàtà pupe zemunehew paw pe imono kar pà. A'e 'ar mehe Az upuraraw kar ma'erahy amo wemiruze'eg wanupe no.

Umàno Az

11 Amo umuapyk tuwihawete Az hemiapo kwer paw tuwihawete romo heko haw izypy mehe har te iahykaw rehe har wà, pape rehe wà. Na'aw a'e pape her xe: Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer imume'u haw. 12 Tuwihawete romo heko mehe kwarahy 39 haw mehe ipy ima'eahy tuwe a'e. Nezewe rehe we nuenoz kwaw uzepytywà àwàm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Uzeruzar muhàg kwaw par wanehe. 13 Kwarahy 41 haw rehe umàno a'e. 14 Umàno 'ym mehe we uhàwykàz kar ywykwar uzetym àwàm romo tawhu Tawi heko awer pe. Uzutym hetekwer ipupe wà. Umynehem itymaw kàpuhàg zàwenugar hyàkwegatu ma'e pupe wà, taz zàwenugar pupe wà no. Umuàgy'ygatu a'e ma'e paw wà. Omono hetekwer ipupe a'e ma'e inuromo wà. A'e re uzapo tata uhua'u ma'e imuwete katu haw romo wà.

17

Zuzapa wiko tuwihawete romo

1 Zuzapa upyta u Az hekuzaromo a'e, Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo a'e. Uzemuàgà'ym uiwy ipyro haw rehe Izaew wanuwihawete wi kury. 2 Umuigo kar zauxiapekwer tawhu Zuta ywy rehe har pàrirogawtàtà hereko har nànàn wà. Uzapo kar zauxiapekwer waneko haw Zuta ywy nànàn no. Uzapo nezewe haw tawhu Eparai ywy nànàn no. Tu Az upyhyk a'e tawhu wikuwe mehe we a'e wà. 3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu Zuzapa pe, ta'e wiko tu zàwe a'e xe. Izypy mehe tu ikatu Tupàn pe a'e. Numuwete kwaw tupàn Ma'aw her ma'e. 4 Umuwete katu xo Tupàn u izar a'e. Weruzar ize'eg. Nuiko kwaw ikatu 'ym ma'e romo Izaew wanuwihawete wazàwe. 5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umukàg Zuzapa ipuner haw. Teko Zuta ywy rehe har paw umur ma'e imono pyràm izupe wà. A'e rupi Zuzapa hemetarer katu kury. Teko tetea'u ukwaw her wà no. 6 Tuweharupi Tupàn ze'eg rehe ipureruzar wer haw uhua'u wera'u a'e. Umumaw tupàn a'ua'u wanagapaw ywyra u'àm ma'e iapo pyrer imuwete haw Zuta ywy rehe har wà.

7 Tuwihawete romo heko mehe kwarahy na'iruz haw mehe Zuzapa omono kar amo tuwihaw tawhu Zuta ywy rehe har wanupe wà kury. Na'aw waner xe wà: Men-Aiw, Omani, Zakari, Netanew, Mikai. 8 Amo Erewi izuapyapyr oho wapyr wà no: Xemai, Netani, Zemani, Azaew, Xemiramot, Zonata, Anoni, Tomi, Tome-Anoni. Mokoz xaxeto oho wanupi wà no: Erizàm, Zeoràw. 9 Weraha Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg pape rehe imuapyk pyrer uzeupi wà. Oho tawhu Zuta ywy rehe har nànàn wà, Tupàn ze'eg rehe teko paw wamu'e pà wà.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umukyze kar teko Zuta izywyr har Zuzapa wi paw rupi wà. A'e rupi noho kwaw iàmàtyry'ym pà wà. 11 Amo Piri ywy rehe har werur ma'e imono pyràm izupe wà.

Werur parat izupe wà no, wemetarer ikurer tuwihawete pe imono pyràm romo wà no. Amo Àràw izuapyapyr werur ma'ea'yr izupe wà: 7.700 àràpuhàràn hawitu ma'e wà, 7.700 àràpuhàrànete wà. 12 Zuzapa ikàg wewera'u tuweharupi a'e. Uzapo tàpuzuhu tàtà ma'e wà. Uzapo tawhu ma'e imonokatu haw romo wà no. 13 Omono'og temi'u tetea'u a'e tawhu pupe imonokatu pà. Omono tuwihaw ukyze 'ym ma'e ma'ekwaw katu har Zeruzarez pe wà. 14 Na'aw a'e tuwihaw waner xe wà, waànàm waner xe wà no: Azina zauxiapekwer Zuta ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. Heta 300.000 zauxiapekwer izupe wà. 15 Zoànà 280.000 zauxiapekwer wanuwihaw. 16 Amazi Zikiri ta'yr 200.000 zauxiapekwer wanuwihaw. Amazi uzemono Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg romo a'e. Ni amo numuzemono kar kwaw wà. 17 Eriana wiko zauxiapekwer Mezàmi izuapyapyr wanuwihaw romo. Ipuruzukaiwahy a'e. Heta 200.000 zauxiapekwer u'yw wi zemimaw hereko har ywyrapar u'yw rehe we hereko har izupe wà. 18 Zozamaz 180.000 zauxiapekwer puruzuka haw hereko har wanuwihaw. 19 A'e zauxiapekwer paw wiko Zuzapa hemiruze'eg Zeruzarez pe har romo wà. Omono amo zauxiapekwer tawhu Zuta ywy rehe har pàrirogaw hereko har nànàn wà no.

18

Tupàn ze'eg imume'u har Mikai uze'eg tuwihawete Akaw pe

1 Zuzapa hemetarer katu a'e kury. Teko tetea'u ukwaw her wà. Na'e uzemuryparypar Akaw Izaew wanuwihawete rehe kury, wànàm imuzereko kar pà Akaw iànàm wanehe we a'e. 2 Amo kwarahy ipaw ire oho Xamari tawhu pe Akaw hexak pà kury. Tuwihawete Akaw omono mai'u hawhu Zuzapa imuawate pà, hupi oho ma'e kwer wamuawate pà. Uzuka kar tapi'ak awa tetea'u wà, àràpuhàràn tetea'u wà no, a'e mynykaw iapo mehe wà. — Eho herupi Hamot-Zireaz tawhu iàmàtyry'ym pà nehe ty, i'i Akaw Zuzapa pe. 3 Upuranu Zuzapa rehe. — Aipo ereho putar herupi Hamot iàmàtyry'ym pà nehe, i'i izupe. Wazar Zuzapa ize'eg izupe. — Zeàmàtyry'ymawhu rehe nehyk mehe aha putar nerupi ihe nehe no. Zauxiapekwer heremiruze'eg oho putar zanerupi a'e wà nehe no. Oroho putar nerupi a'e pe har waàmàtyry'ym pà nehe. 4 A'e 'ym mehe zapuranu Tupàn rehe nehe.

5 Na'e Akaw werur kar Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe wà kury. Heta 400 wà. Upuranu wanehe. — Aipo uruzàmàtyry'ym putar Hamot tawhu ure nehe, i'i wanupe. Wazar Tupàn ze'eg imume'u har tuwihawete waze'eg wanupe wà. — Peàmàtyry'ym peho nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk kar putar peme a'e wà nehe xe, i'i wanupe wà.

6 Zuzapa upuranu Akaw rehe. — Aipo naheta kwaw amo Tupàn ze'eg imume'u har xe wà. Aze mo heta, zapuner mo imupuranu kar haw rehe Tupàn rehe, i'i izupe.

7 Wazar Akaw izupe. — Heta ty. Mikai Inira ta'yr her romo a'e. Naheakatuwawahy kwaw hehe ihe, ta'e numume'u pixik kwaw Tupàn ze'eg ikatu ma'e ihewe a'e xe. Xo iaiw ma'e uzeapo ma'e ràm umume'u ihewe, i'i. — Eze'eg zo nezewe ty, i'i Zuzapa Akaw pe.

8 Na'e Akaw wenoz amo tuwihaw imuwà kury. — Eho na'arewahy Mikai ipiaromo nehe kury, i'i izupe.

9 A'e mokoz tuwihawete umunehew ukamir tuwihawete romo uzexak kar haw romo wà kury, uwenawhu rehe wapyk pà wà kury. Wanenawhu ukenawhu Xamari kutyr har huwake hin. A'e Tupàn ze'eg imume'u har paw umume'u uzeapo ma'e ràm wanenataromo wà. 10 Amo Tupàn ze'eg imume'u har Zeneki her ma'e Kenaan ta'yr a'e, uzapo ma'e'ak kwer zàwenugar ita per iapo pyrer. Na'e uze'eg Akaw pe kury. — Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko a'e. — Ereàmàtyry'ym putar Xir ywy rehe har ko ma'e'ak kwer zàwenugar pupe nehe. Ereityk putar paw rupi nehe, i'i Akaw pe.

11 Amogwer Tupàn ze'eg imume'u har paw umume'u hemimume'u kwer zàwegatete har wà no. — Eata eho Hamot tawhu kutyr nehe. Ne o tuwihawete ne, ereityk putar nehe. Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e weityk kar putar newe nehe, i'i izupe. (Numume'u kwaw Tupàn ze'eg azeharomoete har wà.)

12 Waze'eg mehe we tuwihaw Mikai ipiaromo oho ma'e kwer uze'eg Mikai pe kury. — Amogwer Tupàn ze'eg imume'u har umume'u tuwihawete iàmàtyry'ymar waneityk àwàm wà. A'e rupi aze eremume'u waneityk àwàm nehe, ikatu wera'u nehe, i'i izupe.

13 Wazar Mikai ize'eg izupe. — Amume'uahy ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikuwe ma'e henataromo kury. Aze Tupàn umume'u kar ma'e ihewe nehe, amume'u putar a'e ma'e ihe nehe, i'i izupe.

14 Uhem Mikai tuwihawete Akaw henaw pe kury. Upuranu Akaw hehe. — Mikai, tuwihawete Zuzapa a'e, ihe ihe no, aze uruzàmàtyry'ym tawhu Hamot nehe, aipo uruityk putar nehe, i'i izupe. Wazar Mikai. — Pezàmàtyry'ym pe wà nehe, ta'e Tupàn weityk kar putar peme nehe xe, i'i izupe.

15 Uze'eg Akaw kury. — Ihewe neze'eg mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo emume'u ze'eg azeharomoete har ihewe nehe. Tuweharupi amume'u kar azeharomoete har newe, i'i izupe.

16 Mikai uwazar ize'eg. — Aexak zauxiapekwer Izaew izuapyapyr ywytyr rehe uhàuhàz ma'e kwer ihe wà. Nuzawy kwaw àràpuhàràn imono'ogar hereko 'ymar wà. Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Naheta kwaw tuwihaw 'aw awa wanupe. Tuwe uzewyr weko haw pe ko ywy iàmàtyry'ym 'ym pà wà nehe, i'i Tupàn, i'i Mikai.

17 Na'e uze'eg Akaw Zuzapa pe. — Numume'u pixik kwaw ikatu ma'e uzeapo ma'e ràm a'e, a'e kwez newe. Xo iaiw ma'e zo umume'u, i'i izupe.

18 Uze'eg wi Mikai kury. — Pezeapyaka katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u rehe nehe kury. Aexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak rehe wenaw rehe iapyk mehe ihe. Heko haw pe har paw upu'àm huwake wà, iawyze har rehe wà, iahur rehe har wà no. 19 Uze'eg wanupe. — Mo hemu'em putar Akaw pe nehe, Hamot tawhu pe imono kar pà a'e pe izuka kar pà nehe, i'i wanupe. Amo heko haw pe har umume'u amo ma'e wà. Amo ae umume'u amo ae ma'e wà. 20 Na'e amo tekwe uhem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e huwake izupe uze'eg pà a'e kury. — Heremu'em putar Akaw pe ihe nehe, i'i izupe. Upuranu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e tekwe rehe. — Ma'e erezapo putar izupe nehe, iawy kar pà nezewe nehe, i'i izupe. 21 Uwazar tekwe izupe. — Aha putar a'e pe Akaw huwake ihe nehe. Amuemu'em kar putar ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har paw ihe wà nehe. Hemu'em putar tuwihawete pe wà nehe, i'i izupe. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg izupe kury. — Eho Akaw pe neremu'em pà nehe. Erepuner putar nehe, i'i izupe.

22 Mikai umumaw pitài ma'e imume'u haw izupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuemu'em kar 'aw ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har a'e wà. Erekwaw wanemu'em awer. Tupàn uzapo putar iaiw ma'e newe nehe, o tuwihawete, i'i izupe.

23 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Zeneki uhem Mikai huwake kury. Ukwar huwa rehe. Na'e upuranu hehe. — Màràn mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwe uhem ihewi nerehe oho pà a'e, i'i izupe.

24 — Ereixe putar amo ipupyaikaw pyrer pupe nezeàmimaw rehe nezeagaw pà nehe. A'e 'ar mehe erekwaw putar hekwe newi ihem awer 'ar nehe, i'i Mikai izupe.

25 Na'e tuwihawete Akaw uze'eg amo wemiruze'eg tuwihaw pe kury. — Epyhyk Mikai nehe, Amon tawhu pe har wanuwihaw pe heraha pà nehe, tuwihawete romo wiko ma'e ràm Zoaz pe no. 26 — Pemono zemunehew paw pupe nehe, ere wanupe nehe. — Emono xo typy'ak 'y inuromo har izupe nehe, xe hereko 'ym mehe we nehe. Aze azewyr ikàg ma'e romo nehe, umàno 'ym ma'e romo nehe, xo a'e mehe zo pemuhem kar zemunehew paw wi nehe, ere wanupe nehe, i'i izupe.

27 Uze'egahy Mikai kury. — Ne heruwihawete ne, aze erezewyr nemàno 'ym pà nehe, a'e mehe Tupàn nuiko kwaw hemuze'eg kar har romo a'e. Xe har paw wà no. Pezekaiw katu ma'e uzeapo ma'e

ràm heremimume'u kwer rehe nehe, i'i wanupe.

Umàno Akaw

28 Na'e Akaw Izaew wanuwihawete a'e, Zuzapa Zuta wanuwihawete a'e no, uzàmàtyry'ym Hamot Zireaz tawhu oho a'e wà kury. 29 Uze'eg Akaw Zuzapa pe. — Zeàmàtyry'ymawhu pe zanereixe mehe azexak kar putar amo awa zàwe nehe. Ne emunehew hekamir tuwihawete zàwenugar romo nehe, i'i izupe. Na'e Izaew wanuwihawete umunehew zauxiapekwer ikamir kury. Wixe zeàmàtyry'ymawhu pe wà kury.

30 Xir wanuwihawete uze'eg zauxiapekwer ywyramawa rehe har wanuwihaw wanupe a'e 'ym mehe we a'e. — Pezàmàtyry'ym zo amo pe wà nehe. Xo Izaew wanuwihawete zo pezuka nehe, i'i wanupe. 31 A'e rupi, tuwihawete Zuzapa hexak mehe uze'eg nezewe uzeupe wà. — Kwa, Izaew wanuwihawete a'e ty wà, i'i wà. A'e rupi uzàmàtyry'ym oho wà. Zuzapa uhapukaz a'e 'ar mehe. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro a'e, zauxiapekwer Xir wamumàmàn kar pà izywyr wà. 32 Na'e wexak Izaew wanuwihawete romo heko 'ymaw wà. A'e rupi upytu'u iàmàtyry'ym ire wà. 33 A'e 'ar mehe we amo zauxiapekwer Xir omono kar e u'yw ywate a'e. Ikwaw 'ym pà uzywà tuwihawete Akaw a'e, ipuxi'a imimaw ipo'o rupi a'e. Na'e uhapukaz uwyramawa heruata har pe kury. — Hekutuk kwez a'e wà. Eruwak ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu wi hereraha pà nehe ty, i'i izupe.

34 Uzàmàtyry'ymahy wewera'u zauxiapekwer wà kury. Tuwihawete Akaw upu'àm wiwi uwyramawa rehe Xir wanenataromo te karuketea'i mehe. Kwarahy heixe mehe umàno.

19

Tupàn ze'eg imume'u har Zeu oho tuwihawete Zuzapa ipyr

1 Zuzapa Zuta wanuwihawete uzewyr wàpuzuhu Zeruzarez pe har pe umàno 'ym pà. 2 Tupàn ze'eg imume'u har Zeu Anani ta'yr uwàxi tuwihawete oho kury. — Màràzàwe tuwe erepytywà ikatu 'ym ma'e ne wà. Màràzàwe tuwe ereiko Tupàn iàmàtyry'ymar wamyrypar romo. A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk putar nerehe a'e nehe. 3 Azeharomoete erezapo ikatu ma'e ne. Eremumaw tupàn a'ua'u wanagapaw ywyra u'àm ma'e romo iapo pyrer. Erezeagaw tuwe Tupàn hemimutar ikwaw pà no, i'i izupe.

Zuzapa wexaexak tàmuzgwer wà

4 Zuzapa wiko wiwi Zeruzarez pe. Uzekytyar oho teko uiwy nànàn no, Merexewa pe har wapyr kwarahy heixe haw awyze har kutyr, te Eparai ywy ywytyruhu heta haw rehe har wapyr kwarahy ihemaw awyze har kutyr no. Umuzewyr kar teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e waipy wazar pe wà. 5 Omono kar tuwihaw teko wanemiapo kwer imume'u har tawhu Zuta rehe har pàrirogaw hereko har nànàn wà no. 6 Uze'eg nezewe wanupe. — Aze pemukatu amo zeàmàtyry'ym awer nehe, pezekaiw katu peze'eg àwàm rehe nehe. Ta'e pezapo a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe xe. Napezapo kwaw teko her rehe. Aze pemukatu ma'e nehe, Tupàn wiko putar peinuromo nehe. 7 A'e rupi pemuwete katu Tupàn nehe, pezekaiw katu penemiapo ràm rehe nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar numuawyze kwaw purupe ma'erahy ipuraraw e kar har a'e wà xe. Aze tuwihaw imunar amo rehe heruze'eg mehe, Tupàn numuawyze kwaw a'e tuwihaw wenataromo a'e. Aze tuwihaw upyhyk temetarer wemu'em àwàm hekuzaromo wà, Tupàn numuawyze kwaw a'e tuwihaw wà.

8 Zuzapa omono amo tuwihaw Zeruzarez pe wà no: amo Erewi izuapyapyr wà, amo xaxeto wà, amo teko uzeànàànàm ma'e wanuwihaw wà. — Pemukatu Tupàn imuwete haw nehe, teko waneruze'eg pà hehe nehe. Pemukatu tawhu pe har wazeàmàtyry'ym awer nehe no, i'i wanupe. 9 — Pezapo pema'ereko haw paw pemunar 'ym pà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo putar haw iapo mehe nehe. Pemuwete katu nehe, heruzar pà pepy'a nànàn nehe. 10 Peiwy rehe har tawhu Zuta ywy rehe har pe har ur putar peme ma'e imukatu

kar pà peme wà nehe: amo uzuka amo, amo nuweruzar kwaw tuwihaw ze'eg wà, amo uzapo ikatu 'ym ma'e wà, amo noho kwaw Tupàn ze'eg rupi wà. Wanur mehe peze'eg nezewe wanupe nehe. — Pezapo zo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo nehe. Nezewe mehe nuzepyk kwaw penehe nehe. Nuzepyk kwaw peiwy rehe har wanehe nehe no, peze wanupe nehe. Aze pemume'u ko ze'eg wanupe nehe, napeiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo arer romo Tupàn henataromo nehe. 11 Xaxeto wanuwihaw Amaria a'e nehe, umukatu putar Tupàn imuwete haw a'e nehe, aze amo tuwihaw nukwaw kwaw imukatu haw a'e wà nehe. Zuta ywy rehe har wanuwihaw Zemani Izimaew ta'yr a'e nehe, umukatu putar teko wazeàmàtyry'ymaw a'e nehe, aze amo tuwihaw nukwaw kwaw imukatu haw a'e wà nehe. Erewi izuapyapyr upytywà putar tuwihaw ma'e imukatu har wà nehe. Pekyze zo nehe. Pema'ereko nehe kury. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko ikatu ma'e iapo har wanehe we nehe.

20

Enom uzàmàtyry'ym Zuta wà wà

1 Amo 'ar pawire zauxiapekwer Moaw izuapyapyr a'e wà, Amon izuapyapyr a'e wà no, Meuni izuapyapyr a'e wà no, wixe Zuta ywy rehe a'e wà. 2 Amo awa uze'eg wà Zuzapa pe wà. — Zauxiapekwer tetea'u Enom ywy rehe har ur ywy yryhu ikupe kutyr har wi a'e wà, neàmàtyry'ym pà a'e wà. Upyhyk Azàzàw-Tamar tawhu kwez wà kury. (Zeni 'Ytyzuzàmaw her inugwer a'e.)

3 Zuzapa ukyze kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uzepyro àwàm henoz pà izupe. — Pemumaw amo 'ar pemai'u re pepytu'u pà nehe, i'i Zuta wanupe. 4 Teko paw uzemono'og uzepyro àwàm henoz pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà. Teko tawhu Zuta ywy rehe har pe har paw ur Zeruzarez pe wà.

5 Teko amo Zuta ywy rehe har wà, Zeruzarez pupe har wà no, uzemono'og wà tuwihawete huwake zemono'ogaw ipyahu ma'e rehe wà. Upu'àm Zuzapa wamyter pe Tupàn pe uze'eg pà kury. 6 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ureipy wazar. Ereiko Tupàn ywak rehe har romo ne. Ereiko teko ywy nànànar wanuwihawete romo. Nekàg. Erepuner no. Ni amo nupuner wera'u kwaw newi wà. 7 Eremuhem kar ko ywy rehe arer neremiaihu Izaew wanenataromo kwehe mehe ne. Eremur kar ko ywy wanupe. Ure nemyrypar Àmàrààw izuapyapyr romo uruiko ure. Uruiko putar ko ywy izar romo urupytu'u 'ym pà nehe. 8 Teko neremiaihu wiko ko ywy rehe wà. Uruzapo tàpuzuhu nemuwete katu haw romo. Uruze'eg nezewe urezeupe: 9 Amo 'ar mehe amo iaiw haw u'ar putar ru'u zanerehe nehe, ta'e Tupàn uzepyk putar zanerehe nezewe a'e xe: zeàmàtyry'ymawhu ru'u, ma'eahy haw ru'u, temi'u heta 'ymaw ru'u. Aze u'ar zanerehe nehe, zazemono'og putar 'àg tàpuzuhu Tupàn henaw henataromo nehe. Zaze'eg putar izupe zanepyro àwàm henoz pà izupe nehe. Zanepyro putar a'e iaiw haw wi nehe, uru'e urezeupe.

10 Ko 'ar rehe Amon izuapyapyr wà, Moaw izuapyapyr wà no, Enom izuapyapyr wà no, wixe ureiwy pupe wà. Ezit ywy wi wanur mehe neremuixe kar kwaw ureipy ywy a'e teko waneko haw rehe ne wà. A'e rupi ureipy umàmàn a'e ywy izywyr wà. Nuzuka kwaw a'e teko wà. 11 Ko 'ar rehe a'e teko umekuzar ureipy ikatu awer nezewe a'e wà kury. Ureàmàtyry'ym urerereko ko ywy neremimur kwer wi uremuhem kar pà wà. — Napepytu'u kwaw ko ywy izar romo wiko re nehe, ere urewe kwehe mehe. 12 O zanezar. Ezepyk a'e teko wanehe nehe. Ta'e na'urekàg wera'u kwaw wanuwi ure xe. Heta tetea'u wà. Ur waiko urekutyr wà. Nurukwaw kwaw ureremiapo ràm ure. Urume'e uruiko nerehe urepytywà àwàm henoz pà, i'i Zuzapa Tupàn pe.

13 Awa Zuta paw u'àm tàpuzuhu henataromo wà, wemireko wanehe we wà, wa'yr wanehe we wà. Te kwarera'i wereko a'e pe waxi'i rehe wà. 14 A'e 'ar mehe we Tupàn Hekwe wezyw amo Erewi izuapyr teko wamyter pe har rehe kury. Zazaew her romo a'e. Wiko Azap izuapyr Zakari ta'yr Menai hemimino Zeiew ta'yr hemimino Matani hemimino hemimino romo. 15 Uze'eg Zaziew a'e kury. —

Teko Izaew wà, Zeruzarez pe har wà no, tuwihawete Zuzapa no. Pezekaiw ko heze'eg rehe nehe. Peinu ko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u ràm nehe. — Pepytuhegatu zo nehe. Pekyze zo 'aw zauxiapekwer waneta tetea'u haw wi nehe. Ta'e napeàmàtyry'ym kwaw a'e wà xe. Heàmàtyry'ym waiko wà. 16 Pyhewe pezàmàtyry'ym putar pe wà nehe, zeupir haw Zi her ma'e rupi wanur mehe pe wà nehe. Peàwàxi putar ywyàpyznaw iahykaw rehe ywyxiguhu Zeruew her ma'e pe teixe haw rehe pe wà nehe. 17 Wanuwàxi mehe pezàmàtyry'ym zo pe wà nehe. Pepyta a'e pe pepytu'u pà nehe. Tupàn pepyro putar nehe. Pexak putar pepyro àwàm nehe. Zuta ywy rehe har wà, Zeruzarez pe har wà no. Pepytuhegatu zo nehe. Pekyze zo nehe. Peho peàmàtyry'ymar wakutyr pyhewe nehe, ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko putar penehe we ihe nehe xe, i'i Tupàn iko peme, i'i Zaziew teko wanupe.

18 Na'e tuwihawete Zuzapa wapyk upenàràg rehe uwa ywy rehe imuhyk pà kury. Zuta ywy rehe har paw wà, Zeruzarez pe har paw wà no, wapyk upenàràg rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo imuwete katu pà wà. 19 Heta mokoz Erewi izuapyapyr wà. Koat, Kora waner romo wà. Wazuapyapyr uzypyrog Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar imuwete katu pà uzegarahy pà wà kury.

20 Iku'egwer pe ume'e izi'itahy wà kury, ywyxiguhu Tekoa her ma'e pe oho pà wà kury. Wahem mehe we Zuzapa upu'àm wanupe uze'eg pà. — Teko Zuta ywy rehe har wà, Zeruzarez pe har wà no, penu heze'eg nehe. Aze pezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar rehe nehe, pepyro putar a'e nehe. Pezeruzar ize'eg imume'u har wanehe nehe. A'e mehe penemiapo ràm ikatu putar paw rupi nehe, i'i wanupe.

21 Upuranu teko wanehe. Na'e uze'eg nezewe amo uzegar ma'e wanupe. — Pemunehew kamir Tupàn pe imonokatu pyrer nehe. Na'e peata zauxiapekwer wanenataromo Tupàn ikatu haw imume'u pà nezewe pezegar pà. — Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe, ta'e ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe xe, peze peho nehe.

22 Uzegar pà uzypyrog mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umue'o kar waàmàtyry'ymar a'e wà kury: Moaw izuapyapyr wà, Amon izuapyapyr wà, Enom izuapyapyr wà. Na'e weityk paw rupi wà kury. 23 Amon wà, Moaw wà no, uzàmàtyry'ym Enom oho wamumaw pà wà. A'e re Amon uzàmàtyry'ym Moaw oho wà no. Uzezukazuka uzemumaw pà wà no. 24 Zauxiapekwer Zuta uhem oho ywytyr ywyxiguhu rehe har pe wà kury. A'e pe uhem mehe wexak ywy wà. Umàno ma'e kwer wanetekwer umim a'e ywy wà. Ni amo nuzepyro kwaw wikuwe pà wà.

25 Na'e Zuzapa oho wanuwake wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi kury. Uzypyrog ma'e wàmàtyry'ym arer waker awer pe har ipyhyk pà wà kury. Wexak ma'e tetea'u wà: ma'ea'yr ma'e ukupe pe heraha har tetea'u wà, puruzuka haw tetea'u, kamir tetea'u, amo hekuzar katu ma'e tetea'u. Umumaw na'iruz 'ar a'e ma'e paw wamono'og pà wà. Heta tetea'u azeharomoete wà. Nupuner kwaw a'e ma'e paw waneraha haw rehe wà. 26 4 haw 'ar mehe uzemono'og oho ywyàpyznaw Meraka her ma'e rehe wà. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e pe wà. A'e rupi, te ko 'ar rehe, Meraka, i'i teko a'e ywyàpyznaw pe wà. Muwete katu haw, i'i zaneze'eg rupi.

27 A'e re zauxiapekwer Zuta ywy rehe har wà, Zeruzarez pe har wà no, uzewyr Zeruzarez pe urywete haw rehe wà. Zuzapa wata wanenataromo a'e. Hurywete wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk kar waàmàtyry'ymar wanupe a'e wà xe. 28 Zeruzarez tawhu pe uhem mehe oho Tupàn Hàpuzuhu pe imupu pyr imupu pà wà kury: wioràwiràn uhu ma'e, wioràwiràn pixika'i ma'e, xi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer. 29 Amo uze'eg oho teko amo ywy rehe har wanupe wà kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzuka Izaew waàmàtyry'ymar paw rupi a'e wà, i'i oho wanupe wà. Na'e ukyze paw rupi wà kury. 30 A'e rupi ikatuahy Zuzapa ipureruze'egaw. Ta'e Tupàn nuzàmàtyry'ym kar

kwaw Izaew a'e wà xe, wanuwake har wanupe a'e wà xe.

Upaw Zuzapa tuwihawete romo heko haw

31 Zuzapa wereko 35 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 25 kwarahy Zeruzarez tawhu pe tuwihawete romo wiko pà. Azuma Xir tazyr a'e, ihy her romo a'e. 32 Zuzapa hemiapo kwer nuzawy kwaw u Az hemiapo kwer a'e. Hemiapo kwer ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 33 Xo pitài ikatu ma'e zo nuzapo kwaw. Numumaw kwaw tupàn a'ua'u wamuwete haw. Ta'e teko numuwete kwaw Tupàn uwipy wazar zutyka'i wà. Umuwete tupàn a'ua'u wà no.

34 Amo umuapyk tuwihawete Zuzapa hemiapo kwer paw tuwihawete romo heko mehe har izypy mehe har te iahykaw rehe har wà, pape rehe wà. Na'aw a'e pape her xe: Zeu Anani ta'yr hemiapo kwer imume'u haw, Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer imume'u haw.

35 Amo 'ar paw ire Zuzapa wiko Akazi Izaew wanuwihawete imyrypar romo a'e. Akazi heko haw tynehem ikatu 'ymaw pupe a'e. 36 Uzemyrypar wà, ta'e ipurapo wer kanuhu Epàn ywy rehe oho ma'e ràm rehe a'e wà xe. Uzapo kar a'e kanuhu Eziom-Zemer tawhu pe wà. 37 Eriezer Nonawa ta'yr umume'u uzeapo ma'e ràm Zuzapa pe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umumaw putar neremiapo kwer a'e nehe. Ta'e ereiko Akazi imyrypar romo ne xe, i'i izupe. Na'e uzekazeka kanuhu wà. Nupuner kwaw Epàn pe oho haw rehe wà.

21

1 Umàno Zuzapa. Uzutym hetekwer tuwihawete watym awer tawhu Tawi heko awer pe har pupe wà. Ta'yr Zeoràw upyta hekuzaromo tuwihawete romo a'e.

Zeoràw wiko Zuta wanuwihawete romo

2 Zeoràw Zuzapa Zuta ywy rehe har ta'yr heta 6 tywyr wà: Azari, Zeiew, Zakari, Azariaw, Mikaew, Xepaxi. 3 Zuzapa omono ma'e imono pyràm tetea'u wanupe: ma'e parat iapo pyrer, ma'e or iapo pyrer, ma'e hekuzar katu ma'e. Umuigo kar tawhu Zuta ywy rehe har wanuwihaw romo pitàitàigatu wà no, aze heta pàrirogaw iaiha ma'e tàtà ma'e a'e tawhu pe a'e. Wexak wa'yripy Zeoràw a'e, tuwihawete romo a'e ràgy uzewi a'e.

4 Tuwihawete romo wiko mehe Zeoràw umukàg upuner haw. Ikàg mehe uzuka kar wywyr paw rupi wà, zauxiapekwer wanupe wà. Uzuka kar amo Izaew wanuwihaw upuner wera'u ma'e wà no. 5 Zeoràw wereko 32 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 8 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. 6 Akaw Izaew wanuwihawete tazyr wiko hemireko romo a'e. A'e rupi Zeoràw uzapo ikatu 'ym ma'e Akaw zàwe, amogwer Izaew wanuwihawete wazàwe no. Zeoràw uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. 7 Tupàn na'ipurumumaw wer kwaw tuwihawete Tawi izuapyapyr wanehe. Ta'e uzapokatu uze'egaw Tawi rehe we kwehe mehe a'e xe. — Nezuapyr wiko putar tuwihawete romo tuweharupi wà nehe, i'i izupe kwehe mehe.

8 Zeoràw tuwihawete romo heko mehe Enom izuapyapyr upytu'u Zuta wanuwihawete heruzar ire a'e wà kury. — Ureruzar putar ureruwihawete ure nehe, i'i wà. 9 A'e rupi Zeoràw a'e, hehe we har tuwihaw a'e wà no, zauxiapekwer ywyramawa pupe har a'e wà no, wixe oho Enom ywy rehe a'e wà kury. A'e pe waneko mehe Enom izuapyapyr umàmàn wà Zeoràw izywyr a'e wà kury. Zeoràw rehe we har uzàmàtyry'ym Enom pyhaw uzepyro pà wanuwi wà. 10 A'e 'ar rehe arer we Zuta nuiko kwaw Enom wazar romo wà. A'e kwarahy rehe Irimina tawhu upytu'u Zeoràw heruzar ire a'e wà no. Ta'e Zeoràw weityk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar a'e xe. 11 Uzapo tupàn a'ua'u wamuwete haw ywytyruhu Zuta ywy rehe har rehe. Weraha Zeruzarez pe har a'e pe wà. Umuwete kar tupàn a'ua'u wanupe a'e pe wà. Weityk kar Tupàn teko Zuta ywy rehe har wanupe.

12 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Eri uzapo pape Zeoràw pe imono kar pà. — Na'aw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Tawi neipy izar ize'eg xe kury: Nereiko kwaw ikatu ma'e romo. Nereiko kwaw

neru Zuzapa zàwe. Nereiko kwaw ikatu ma'e romo neràmuz tuwihawete Az zàwe no. 13 Erezapo ikatu 'ym ma'e Izaew wanuwihawete wazàwe. Eremuwete tupàn a'ua'u Zuta ywy rehe har wanupe ne wà, Zeruzarez pe har wanupe ne wà no. Izaew wanuwihawete uzapo kar nezewe haw wemiaihu wanupe wà. Erezuka nerywyr ne wà no. Ikatu wera'u newi a'e wà. 14 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu'ar kar putar uzepyk àwàm iaiw ma'e Zuta ywy rehe har wanehe nehe, nera'yr wanehe nehe no, neremireko wanehe nehe no. Umumaw putar nema'e paw rupi nehe no. 15 Nema'eahy putar nepy'a pe nehe. Iaiw putar a'e nema'eahy haw nehe. Tuweharupi iaiw wewera'u putar nehe. Te nerie kwer uhem putar neretekwer wi nehe, i'i Tupàn iko newe, i'i Eri izupe.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuikwahy kar amo teko Zeoràw pe a'e wà kury: Piri ywy rehe har wà, Araw izuapyapyr Exio huwake har yryhu izywyr wiko ma'e wà. 17 Wixe Zuta ywy rehe zauxiapekwer tetea'u wanupi wà. Weityk Zeoràw wà. Weraha ma'e hàpuzuhu pe har paw uzeupi wà. Weraha ta'yr paw wà no, hemireko paw wà no. Xo ta'yr wanywyr Akazi zo wezar wà.

18 A'e ma'e izeapo paw ire Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk Zeoràw rehe ma'eahy haw ipy'a pe har imono pà hehe. Muhàg kwaw par nupuner kwaw imukatu haw rehe wà. 19 Tuweharupi iaiw wewera'i. Mokoz kwarahy ipaw ire hie kwer uhem hie wi. Umàno Zeoràw uwahy pà azeharomoete a'e. Teko uzapo tatahu amo tuwihawete umàno ma'e kwer imuwete haw romo wà. Nuzapo kwaw tatahu Zeoràw pe wà.

20 Zeoràw wereko 32 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 8 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Imàno mehe ni amo nuzemumikahy kwaw wà. Uzutym hetekwer tawhu Tawi heko awer pupe wà. Nuzutym kwaw tuwihawete watym awer pupe wà.

22

Akazi wiko tuwihawete romo

1 Zeruzarez pe har umuigo kar Akazi Zeoràw ta'yr wanywyr tuwihawete romo tu hekuzaromo wà. Uzapo nezewe haw wà, ta'e zauxiapekwer Araw izuapyapyr Zuta ywy rehe wanur mehe uzuka Zeoràw ta'yr paw rupi wà xe. Xo Akazi zo nuzuka kwaw wà. Nezewe mehe Akazi wiko Zuta wanuwihawete romo kury. 2 Wereko 22 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw pitài kwarahy tuwihawete romo wiko pà Zeruzarez pe. 3 Atari tuwihawete Akaw tazyr Izaew wanuwihawete Oniri hemimino wiko Akazi ihy romo a'e. Ihy uzapo kar ikatu 'ym ma'e Akazi pe. Nezewe mehe wiko ikatu 'ym ma'e romo Akaw iànàm wazàwe. 4 Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo a'e, Akaw iànàm wazàwe a'e. Uzapo nezewe haw a'e, ta'e tu imàno re amo Akazi iànàm wiko heruze'egar romo a'e wà xe.

5 Akazi weruzar waze'eg. A'e rupi uzemyrypar Zeoràw Izaew wanuwihawete Akaw ta'yr rehe we. Oho Hamot-Zireaz tawhu pe Azaew Xir wanuwihawete iàmàtyry'ym pà. Amo zauxiapekwer ukutuk Zoràw wazeàmàtyry'ym mehe. 6 A'e rupi Zeoràw uzewyr Zezereew tawhu pe ukutuk awer imukatu pà. Akazi oho a'e pe hexak pà.

7 — Akazi umàno putar Zeoràw ipyr wiko mehe a'e nehe, i'i Tupàn uzeupe. Ihem ire na'arewahy oho Zeu Nizi ta'yr hexak pà kury. A'e 'ym mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexaexak Ninizi iànàm a'e wà, Akaw iànàm wazuka àràm romo a'e wà. 8 Tupàn uzuka kar Akaw iànàm Zeu pe wà. A'e rupi uzuka wà. Wazuka mehe we wexak amo tuwihaw Zuta rehe har a'e wà. Wexak amo tuwihawete Akazi uwyky'yr wana'yr tuwihawete pe uma'ereko ma'e a'e wà no. Zeu uzuka a'e awa paw a'e wà no. 9 Na'e wekar kar Akazi amo zauxiapekwer wanupe. Wexak Xamari tawhu pe wà. Uzeàmim a'e pe a'e. Werur Akazi Zeu pe wà. Uzuka wà. Nezewe rehe we uzutym wà, ta'e wiko tuwihawete Zuzapa hemimino romo a'e xe. Zuzapa uzeagaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heruzar pà upy'a nànàn wiko mehe a'e. Na'e naheta kwaw amo Akazi iànàm wà kury, tuwi-

hawete romo imuigo kar pyràm romo wà kury.

Atari wiko tuwihawete romo

10 Amo umume'u Akazi imàno awer oho ihy Atari pe a'e. Na'arewahy uzuka kar amogwer tuwihawete iànàm paw zauxiapekwer wanupe a'e wà kury. 11 Xo Zoaz Akazi ta'yr uzepyro a'e. Zauxiapekwer ipuruzuka wer zepe hehe wà. Tu heinyr Zeozema Zeoràw tazyr Akazi heinyr xaxeto Zoiaz hemireko a'e, upyro Zoaz a'e. Weraha Zoaz kuzà pe. A'e kuzà wiko hehe uzekaiw ma'e romo. Wikuwe amo ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pupe har pupe. Umim Atari wi. Nezewe mehe nuzuka kwaw. 12 Zoaz umumaw 6 kwarahy a'e pe uzeàmim pà a'e, upyro har wapyr a'e. A'e kwarahy rehe Atari wiko tuwihawete romo.

23

Teko weityk Atari wà

1 7 haw kwarahy rehe xaxeto Zoiaz upytu'u ukyze re kury. Wenoz 5 zauxiapekwer wanuwihaw wamuwà wà: Azari Zeoràw ta'yr, Izimaew Zeoànà ta'yr, Azari Omez ta'yr, Mazez Anai ta'yr, Erizapat Zikiri ta'yr. — Hepytywà pe nehe, i'i Zoiaz wanupe. — He'e, i'i izupe wà. 2 Na'e a'e tuwihaw wata oho a'e ywy nàn wà. Werur amo teko Zeruzarez pe wà: Erewi izuapyapyr wà, uzeànàànàm ma'e tawhu Zuta rehe har wanuwihaw paw wà no. 3 Uzemono'og tàpuzuhu pupe paw rupi wà. Uzapokatu uze'egaw Zoaz tuwihawete ta'yr pe wà. Uze'eg Zoiaz wanupe. — Na'aw tuwihawete ta'yr a'e. Tuwe wiko tuwihawete romo nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u Tawi izuapyapyr tuwihawete romo waneko àwàm kwehe mehe a'e xe. 4 Pezapo ko ma'e nehe: Erewi izuapyapyr mytu'u haw 'ar mehe tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e wà, xaxeto a'e 'ar mehe uma'ereko ma'e wà no, aze heta na'iruz wà, pitài ume'egatu putar tàpuzuhu hukenaw huwake wà nehe. 5 Amo pitài ume'egatu putar tàpuzuhu pupe wà nehe. Inugwer ume'egatu putar ukenaw iwype har huwake wà nehe. Teko uzemono'og putar tàpuzuhu huwake katu pe wà. 6 Ni amo nuixe kwaw Tupàn henaw ikatu ma'e pupe wà nehe. Xaxeto uma'ereko ma'e wà, Erewi izuapyapyr uma'ereko ma'e wà no, xo a'e zo wixe putar a'e pe wà. Upuner wixe haw rehe ta'e uzemukatu Tupàn henataromo wà. Amogwer paw upyta putar katu pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi katete wà. 7 Erewi izuapyapyr takihepuku opo pe hereko har umàmàn putar tuwihawete Zoaz izywyr wà nehe. Wata putar hupi wyzài iho àwàm pe wà nehe. Wyzài Tupàn henaw pupe wixe ma'e umàno putar nehe.

8 Erewi izuapyapyr wà, teko wà no, weruzar Zoiaz ze'eg wà. Tuwihaw omono'og wemiruze'eg pitàitàigatu wà: mytu'u haw 'ar mehe uma'ereko ma'e ràm wà, mytu'u haw 'ar mehe uma'ereko ma'e kwer wà no. Ta'e Zoiaz numuhem kar kwaw tàpuzuhu wi oho ma'e ràm wà xe. 9 Omono purukutukaw ipuku ma'e u'yw zàwenugar tuwihaw wanupe. Kwehe mehe Tawi wiko a'e ma'e izar romo. Omonokatu tàpuzuhu pupe tuwihawete romo wiko mehe. 10 Na'e umupu'àm zauxiapekwer takihepuku hereko har tàpuzuhu henataromo wà. — Pezekaiw katu tuwihawete rehe nehe, i'i wanupe. 11 Na'e weraha Zoaz katu pe wà kury. Omono tuwihawete iàkàg rehe har iàkàg rehe wà. Omono Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer izupe wà no. Nezewe mehe wiko tuwihawete romo. Zoiaz a'e, ta'yr a'e wà no, uzakook uri kawer hehe tuwihawete romo heko haw hexak kar pà teko wanupe wà. Teko paw uhapukaz wà. — Tuwe wiko tuwihawete nehe, i'i izupe wà.

12 Tuwihawete kuzà Atari wenu teko wanehapukaz mehe wà. Teko uzàn tuwihawete pe uhapukaz pà wà. A'e rupi Atari oho tàpuzuhu pe teko paw wazemono'ogaw pe wà. 13 Wexak tuwihawete ipyahu ma'e tàpuzuhu hukenaw huwake izyta huwake i'àm mehe. Tuwihaw wà, xi'àm ipy har wà no, umàmàn izywyr wà. Teko paw uhapukaz urywete haw rehe wà, xi'àm ma'e'ak iapo pyrer ipy pà wà no. Uzegar ma'e tàpuzuhu pe har umupu imupupyr ma'e Tupàn ikatu haw rehe teko wamuzegar kar pà wà no. Uzemumikahy Atari kury. A'e rupi umu'i wopoz uhapukaz pà. — Pemuigo kar amo tuwihawete romo ikwaw

kar 'ym pà ihewe, i'i wanupe.
14 Zoiaz na'ipuruzuka kar wer kwaw
Atari rehe tàpuzuhu huwake a'e. A'e rupi
uze'eg nezewe zauxiapekwer wanuwi-
haw wanupe kury. — Peraha tuwi-
hawete kuzà katu pe nehe, zauxiapekwer
wamyteromo peho pà nehe. Zauxia-
pekwer uzeiroirogatu u'àm pà wà. Aze
amo teko uzeagaw ipyro pà nehe, pezuka
a'e teko nehe, i'i wanupe.
15 A'e mehe upyhyk tuwihawete kuzà
oho wà kury. Weraha hàpuzuhu pe wà.
Uzuka a'e pe ukenawhu kawaru her ma'e
huwake wà kury.

Zoiaz umukatu Tupàn imuwete haw

16 Xaxeto Zoiaz uzapokatu uze'egaw teko
paw wanehe we a'e, tuwihawete Zoaz rehe
we a'e no. — Peiko putar Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemiaihu romo nehe,
i'i wanupe. 17 Na'e teko oho tupàn Ma'aw
hàpuzuhu pe wà kury. Weityk hagapaw
a'e pe wà. Ukauka ma'ea'yr hapy haw a'e
pe har wà. Ukauka tupàn a'ua'u haga-
paw paw rupi wà no. Ma'ea'yr hapy haw
henataromo upyhyk Màtà xaxeto Ma'aw
hemiruze'eg wà. Uzuka wà. 18 Zoiaz
umuzekaiw kar xaxeto wà, umuzekaiw
kar Erewi izuapyapyr wà no, ma'ereko
haw tàpuzuhu pupe har rehe wà. A'e 'ym
mehe tuwihawete Tawi umuza'aza'ak xax-
eto màràn zemono'ogaw romo waapo pà
a'e wà. — Pemono ma'e Tupàn pe nehe.
Pezuka ma'ea'yr Tupàn henataromo nehe,
ize'eg Moizez pe imur pyrer rupi nehe,
i'i wanupe. — Pezegar Tupàn pe nehe
no, ikatu haw imume'u pà nehe no, i'i
wanupe. 19 Zoiaz umupu'àm kar zauxia-
pekwer tàpuzuhu hukenaw huwake wà. A'e
rupi ni amo teko Tupàn henataromo ikatu
'ym ma'e nuixe kwaw tàpuzuhu pupe wà.
20 Na'e Zoiaz a'e, zauxiapekwer wanuwi-
haw a'e wà no, awa hemetarer katu ma'e
a'e wà no, tuwihaw a'e wà no, teko paw
a'e wà no, weraha tuwihawete Tupàn
Hàpuzuhu wi tuwihawete hàpuzuhu pe a'e
wà kury. Wixe ukenaw uhua'u wera'u
ma'e rupi wà. Tuwihawete wapyk uwe-
nawhu rehe kury. 21 Teko paw hurywete
wà. Tawhu pe har upytu'u ukyze re wà.
Ta'e Atari wiko izuka pyrer romo a'e xe.

24

Zoaz wiko tuwihawete romo

1 Zoaz wereko 7 kwarahy Zuta wanuwi-
hawete romo wiko mehe. Umumaw 40
kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo
wiko pà. 2 Zimia ihy her romo a'e. Merex-
ewa tawhu parer romo hekon. Xaxeto
Zoiaz heko mehe we Zoaz uzapo ikatu
ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hen-
ataromo. 3 Zoiaz wexaexak mokoz kuzà
Zoaz hemireko romo wà. Hemireko umur
ta'yr izupe wà. Umur tazyr izupe wà no.
4 Amo 'ar pawire Zoaz umume'u Tupàn
Hàpuzuhu iapo katu àwàm uzeupe. 5 Wenoz
kar xaxeto wamuwà wà. Wenoz kar
Erewi izuapyapyr wamuwà wà no. Uze'eg
wanupe. — Peho tawhu Zuta ywy rehe har
nànàn nehe. Teko umur putar wemetarer
ikurer ihewe wà nehe. Nezewe mehe
umekuzar putar tàpuzuhu iapo katu haw
kwarahy nànàn wà nehe. Pemono'og
a'e temetarer nehe. Peho na'arewahy
nehe kury, i'i wanupe. Noho kwaw
na'arewahy wà. 6 A'e rupi tuwihawete
wenoz xaxeto wanuwihaw Zoiaz imuwà
kury, hehe upuranu pà kury. — Kwehe
mehe Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e hemiruze'eg omono'og kar teko
wanemetarer ikurer a'e, Erewi izuapyapyr
wanupe a'e. — Nezewe pemekuzar putar
ma'ereko haw Tupàn hàpuzràn rehe har
nehe, i'i Moizez wanupe kwehe mehe, i'i
tuwihawete Zoiaz pe. — Màràzàwe tuwe
neremono'og kar kwaw wanupe ko 'ar
rehe, i'i izupe.
7 A'e 'ym mehe tuwihawete ikatu 'ym
ma'e Atari a'e, hemiruze'eg a'e wà no,
umuaiw Tupàn Hàpuzuhu a'e wà. Weraha
ma'e Tupàn imuwete haw Ma'aw hàpuzuhu
pe wà, imuwete haw romo iapo pà wà.
8 Na'e tuwihawete uzapo kar temetarer
hyru kury. Umuapyk a'e hyru tàpuzuhu
hukenaw huwake katu pe. 9 Na'e umume'u
kar ko uze'eg Zeruzarez pe har wanupe,
a'e ywy rehe har nànàn no. — Kwehe
mehe Moizez Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e hemiruze'eg omono'og kar teko
wanemetarer ikurer a'e, ywyxiguhu rehe
wiko mehe a'e. — Nezewe pemekuzar
putar ma'ereko haw Tupàn hàpuzràn rehe
har nehe, i'i Moizez wanupe kwehe mehe.

Pemur penemetarer ikurer nezewegatete ize'eg awer rupi nehe, i'i a'e ze'eg heraha har teko wanupe wà. 10 Tuwihaw wà, teko paw wà no, hurywete ur mehe wà. Omono wemetarer hyru pupe wà. Te tynehem kury. 11 Tuweharupi Erewi izuapyapyr weraha hyru tuwihawete hemiruze'eg wanupe wà. Tynehemaw hexak mehe tuwihawete ipytywà har a'e, xaxeto wanuwihaw hekuzaromo har a'e no, ur a'e wà. Wenuhem a'e temetarer hyru wi wà. Weruzewyr hyru tàpuzuhu pe wà. Nezewe omono'og temetarer tetea'u wà.

12 Tuwihawete a'e, Zoiaz a'e no, omono a'e temetarer awa wama'ereko haw tàpuzuhu pe har rehe uzekaiw ma'e wanupe wà. A'e awa umuma'ereko kar awa wà: ita ima'ema'e har wà, ywyra ikixi har wà, ita per ima'ema'e har wà, itazu morog ima'ema'e har wà. Uzapokatu kar tàpuzuhu wanupe. 13 Paw rupi uzypyrog uma'ereko pà wà. Uma'ereko katu wà. Izypy mehe tàpuzuhu ikatuahy a'e. Ikatuahy nezewegatete a'e iapo katu haw imumaw ire no. Ikàg izypy mehe. Ikàg wera'u kury. 14 Uma'ereko haw imumaw ire weraha or ikurer parat ikurer tuwihawete pe wà, Zoiaz pe wà no. Uma'ema'e a'e or ikurer a'e parat ikurer ma'e tàpuzuhu pe har Tupàn imuwete har romo iapo pà wà. Ume'eg kar ma'ea'yr Tupàn henataromo izuka pyràm a'e temetarer pupe wà no. Uma'ema'e y'a zàwenugar iapo pà wà no, amo ma'e iapo pà no. Zoiaz heko we mehe we xaxeto uzuka ma'ea'yr tàpuzuhu pe tuweharupi wà.

15 Zoiaz umumaw kwarahy tetea'u xaxeto wanuwihaw romo wiko pà. Itua'uhez umàno mehe. 16 Uma'ereko katu Izaew wanupe, Tupàn pe no, tàpuzuhu pe no. A'e rupi uzutym hetekwer tawhu Tawi heko awer pe wà.

Zoaz uzapo ikatu 'ym ma'e

17 Zoiaz imàno re Zuta wanuwihaw upuner wera'u ma'e uze'eg oho tuwihawete pe wà. Uzemumew henataromo imuwete pà wà. Waze'eg ikatu tuwihawete pe. 18 A'e rupi teko upytu'u tàpuzuhu pe oho re wà kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar imuwete re wà kury. Uzypyrog tupàn a'ua'u ywyra u'àm ma'e romo iapo pyrer wamuwete pà wà. Umuwete amo tupàn a'ua'u wà no. A'e ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy Zuta wanupe kury, Zeruzarez pe har wanupe no. 19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar uze'eg imume'u har teko wanupe wà, uze'eg imume'u kar pà wanupe wà. — Pezewyr ihewe nehe, i'i Tupàn iko peme a'e, i'i wanupe wà. Teko nuzekaiw kwaw wanehe wà.

20 Na'e Tupàn Hekwe ur Zakari xaxeto Zoiaz ta'yr rehe we kury. Na'e upu'àm ywytyr rehe teko wanupe Tupàn ze'eg imume'u pà wanupe. — Màràzàwe tuwe naperuzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar. Pemu'ar kar iaiw haw pezehe. Peityk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. A'e rupi peneityk putar a'e nehe no, i'i wanupe.

21 Amo teko umume'u Zakari izuka àwàm uzeupeupe wà. Weruzar tuwihawete ze'eg wà. A'e rupi uzapizapi Zakari ita tetea'u pupe izuka pà tàpuzuhu huwake katu pe wà. 22 Tuwihawete na'ima'enukwaw kwaw Zoiaz Zakari tu ima'ereko awer ikatu ma'e rehe. Uzuka kar ta'yr. Umàno mehe we uze'eg Zakari. — Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak penemiapo nehe, tuwe uzepyk penehe hekuzaromo nehe, i'i wanupe.

23 Zahy ma'e hezuz mehe har rehe zauxiapekwer Xir ywy rehe har wixe Zuta ywy rehe a'e wà. Uzàmàtyry'ym tawhu Zeruzarez wà wà. Uzuka Zuta wanuwihaw upuner wera'u ma'e wà. Omono'og ma'e tetea'u wà, temetarer tetea'u wà no. Omono kar a'e ma'e paw Xir wanuwihawete Namaz tawhu pe har pe wà. 24 Zauxiapekwer Xir naheta tetea'u kwaw wà. Zauxiapekwer Zutew heta tetea'u wera'u wanuwi wà. Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk kar Zutew Xir wanupe wà. Ta'e Zutew weityk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar a'e wà xe. Nezewe mehe Tupàn uzepyk tuwihawete Zoaz rehe hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e.

25 Amo zauxiapekwer ukutuk Zoaz izuka tària'i a'e. Xir waho re mokoz tuwi-

haw Zoaz hemiruze'egwer utyryk izuwi wà kury. Uzuka uwihawete iker haw rehe i'aw mehe we wà. Nezewe uzepyk hehe Zoiaz ta'yr izuka awer hekuzaromo wà. Uzutym hetekwer tawhu Tawi heko awer pe wà. Nuzutym kwaw tuwihawete watym awer pupe wà. 26 Mokoz awa umume'u izuka àwàm wà: Zamane Ximeat Amon ywy rehe arer imemyr, Zeozamat Xinirit Moaw ywy rehe arer imemyr wà. 27 Amo uzapo amo pape tuwihawete hemiapo kwer pape rehe uze'eg pà. Iapo har umuapyk Zoaz ta'yr wanemiapo kwer a'e pape rehe. Tupàn ze'eg imume'u har umume'u Zoaz pe ikatu 'ym ma'e uzeapo ma'e ràm tetea'u wà. Pape iapo har umume'u waze'eg a'e pape rehe no. Umume'u tàpuzuhu iapo katu awer no. Amazi Zoaz ta'yr wiko tuwihawete romo hekuzaromo a'e.

25

Amazi wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Amazi wereko 25 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 29 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Zeoànà ihy her romo a'e. Wiko Zeruzarez pe har romo. 2 Amazi uzapo zepe ikatu ma'e Tupàn henataromo. Na'ipurapo wer kwaw hehe. 3 Tuwihaw Amazi tu izuka arer wikuwe wiwi wà. Naheharaz kwaw wanuwi. Ukàg mehe uzuka kar wà. 4 Nuzuka kwaw wana'yr wà. Weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imono pyrer. — Pezuka zo awa pe wà nehe, wana'yr wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe pe wà nehe. Pezuka zo awa pe wà nehe, wanu wanemiapo kwer rehe pe wà nehe. Xo hemiapo kwer rehe zo pezuka awa pe wà nehe, i'i a'e ze'eg.

Amazi uzàmàtyry'ym Enom izuapyapyr wà

5 Amazi wenoz kar awa Zuta ywy rehe har wà, Mezàmi ywy rehe har wà no. Aze wereko 20 kwarahy wà, u, aze wereko wera'u kwarahy wà, wenoz wamuwà wà. Umuza'ak uzeànàm ma'e kwer imono'og pyrer tetea'u romo wà. Heta 1.000 awa imono'og pyrer wanupe pitàitàigatu wà. Na'e umuza'ak a'e imono'og pyrer amo imono'og pyrer tetea'u romo wà no. Heta 100 awa a'e imono'og pyrer wanupe pitàitàigatu wà no. Omono a'e imono'og pyrer amo tuwihaw wanupe pitàitàigatu wà no. Heta 300.000 awa wà. Paw rupi wiko zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e romo puràmàtyry'ymawhu kwaw par romo wà. Wereko u'yw zàwenugar ipuku ma'e purukutukaw wà. Wereko u'yw wi uzeàmimaw wà no. 6 Amazi wenoz kar amo 100.000 awa Izaew ywy rehe har wà no. — Amono putar temetarer peme nehe, aze peiko zauxiapekwer heremiruze'eg romo nehe, i'i wanupe. Omono 3.400 kir parat wanupe zauxiapekwer romo waneko àwàm hekuzaromo.

7 Amo Tupàn ze'eg imume'u har uze'eg oho Amazi pe kury. — O tuwihawete, eraha zo 'aw zauxiapekwer ne wà nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko kwaw 'aw zauxiapekwer ywy kwarahy heixe haw kutyr har rehe har wanehe we a'e xe, i'i izupe. 8 — Aze wiko heremiruze'eg wainuinuromo wà nehe, hekàg wera'u putar ihe nehe, aze ere nezeupe nehe, Tupàn nereityk kar putar neàmàtyry'ymar wanupe a'e nehe. Ta'e upuner neàmàtyry'ymar waneitykaw rehe newe wà nehe xe. Upuner nereitykaw rehe neàmàtyry'ymar wanupe a'e nehe no.

9 Upuranu Amazi a'e Tupàn ze'eg imume'u har rehe kury. — Amono parat tetea'u zauxiapekwer Izaew wanupe ihe, heremiruze'eg romo waneko àwàm hekuzaromo ihe. Ma'e uzeapo putar nehe, i'i izupe. Wazar Tupàn ze'eg imume'u har ize'eg izupe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner amo temetarer tetea'u imur haw rehe newe nehe, i'i izupe.

10 Na'e Amazi umuzewyr kar a'e zauxiapekwer ywy kwarahy heixe haw kutyr har rehe har waneko haw pe wà kury. Oho a'e wi Zuta ywy rehe har wanupe wikwahy pà wà.

11 Na'e Amazi uzemukàg kury. Weraha wemiruze'eg zauxiapekwer ywyàpyznaw xa heta haw pe wà kury. Uzuka 10.000 Enom izuapyapyr a'e pe wà. 12 Zauxiapekwer Amazi hemiruze'eg upyhyk amo 10.000 wà no. Weraha wemipyhyk kwer ywytyr iapyr wà. Weityk

a'e wi wazuka pà wamuzekamikamik pà iwy pe wà.
13 A'e 'ar mehe we zauxiapekwer Izaew
ywy rehe har Amazi hemimono karer
uzàmàtyry'ym tawhu Zuta ywy rehe har
wà kury, tawhu Xamari tawhu Mete-Orom
wamyter pe har wà kury. Uzuka 3.000 teko
wà. Weraha wama'e tetea'u wà no.
14 Enom izuapyapyr waneityk ire Amazi
uzewyr Zeruzarez pe kury. Werur wemi-
tyk kwer wazar tupàn a'ua'u uzeupi wà
no. Umuigo kar a'e tupàn a'ua'u uzar
romo wà kury. Wapy yhyk zàwenugar
wanenataromo. 15 Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e wikwahy Amazi pe kury. A'e
rupi omono kar uze'eg imume'u har
izupe. — Màràzàwe tuwe eremuwete tupàn
a'ua'u amo ae ywy rehe har wazar iko
ne. Nupuner kwaw wemiaihu wapyro
haw rehe nepo wi a'e wà. Màràzàwe tuwe
eremuwete ne wà, i'i izupe.
16 Tuwihawete uze'eg izupe. — Màràn
mehe urumuigo kar hereruze'egar romo
ihe. Epytu'u neze'eg ire kury. Aze
nan kwaw nehe, uruzuka kar putar za-
uxiapekwer wanupe ihe nehe, i'i izupe.
Tupàn ze'eg imume'u har upytu'u uze'eg
ire kury. Upytu'u 'ym mehe we xo pitài
ma'e umume'u tuwihawete pe. — Tupàn
nezuka putar nemumaw pà nehe. Akwaw
newe hemiapo ràm. Ta'e erezapo a'e ma'e
paw hepureruze'eg awer rehe nezekaiw
'ym pà ne xe, i'i izupe.

Amazi uzàmàtyry'ym Izaew ywy rehe har wà

17 Na'e tuwihawete Amazi upuranu
weruze'egar wanehe kury. Na'e omono
kar uze'eg heraha har Izaew wanuwi-
hawete pe. Zeoaz wanuwihawete her
romo a'e. Wiko Zeoakaz ta'yr romo Zeu
hemimino romo. — Zazeàmàtyry'ym nehe
ty, i'i izupe. 18 Tuwihawete Zeoaz uwazar
ize'eg izupe. — Amo 'ar mehe amo xu 'yw
omono kar uze'eg ywyràkàxigyw pe. —
Emur nerazyr hera'yr pe hemireko romo
nehe, i'i izupe. Amo miar hehaite ma'e
upyrog a'e xu rehe. 19 Azeharomoete ne
Amazi ereityk Enom izuapyapyr ne wà.
A'e rupi — Hekàg wera'u ihe kury, ere iko
nezeupe. Nerurywete nekàgaw rehe nehe,
epyta nereko haw pe nehe. Màràzàwe
tuwe erekar xiroxiroahy haw iko ne. Xo
iaiw haw werur putar newe nehe, teko
neremiaihu wanupe nehe, i'i izupe.
20 Amazi na'izekaiw wer kwaw ize'eg
rehe. Ta'e Tupàn uze'eg nezewe uzeupe
a'e xe. — Amazi umuwete tupàn a'ua'u
Enom wazar a'e wà. A'e rupi iàmàtyry'ymar
upyhyk putar Amazi wà nehe, upyhyk
putar hemiaihu wà nehe no, uma'ereko e
ma'e romo wamuigo kar pà wà nehe, i'i
uzeupe. 21 Na'e tuwihawete Zeoaz uhem
wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi kury.
Uzàmàtyry'ym Amazi oho Mete-Xemez pe
Zuta ywy rehe wà. 22 Zauxiapekwer we-
ityk Amazi wà. Hemiruze'eg paw uzàn
oho weko haw pe wà. 23 Zeoaz upyhyk
Amazi Mete-Xemez pe. Weraha Zeruzarez
pe. Weityk pàrirogawtàtà ma'e izywyr har
izukazuka pà. Uzypyrog heityk pà uke-
nawhu Eparai her ma'e pe. Weityityk
oho iko te ukenaw pe imuza'akaw huwake
har pe no. Heta 200 met ipuku haw
pe. 24 Upyhyk parat wemixak kwer paw,
or wemixak kwer paw no. Omez-Enom
izuapyapyr uzekaiw katu ma'e tàpuzuhu
pupe har rehe paw rupi wà. Upyhyk a'e
ma'e paw rupi no. Upyhyk temetarer tuwi-
hawete hàpuzuhu pupe har paw rupi no.
Weraha amo teko wà no. Aze mo upyta
ma'e kwer uzàmàtyry'ym wi wà, wapyhyk
arer uzuka mo ipyhyk pyrer wà. Na'e
uzewyr Xamari tawhu pe kury.

Tuwihawete Amazi umàno

25 Zeoaz Zeoakaz ta'yr Izaew wanuwi-
hawete imàno re Amazi Zuta wanuwi-
hawete umumaw amo 15 kwarahy wiko
pà a'e. 26 Amo umuapyk tuwihawete
Amazi hemiapo kwer paw tuwihawete
romo heko mehe har izypy mehe har
te iahykaw rehe har wà, pape rehe
wà. Na'aw a'e pape her xe: Zuta
wanuwihawete Izaew wanuwihawete
wanemiapo kwer imume'u haw. 27 Amazi
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ipuir
ire amo Zeruzarez pe har uzemono'og
izuka àwàm imume'u pà wà. A'e rupi
uzàn Zeruzarez wi Araki tawhu pe oho
pà. Iàmàtyry'ymar oho haikweromo wà,
izuka pà wà. 28 Weruzewyr hetekwer

Zeruzarez pe kawaru kupe pe wà. Uzutym tuwihawete watym awer pupe tawhu Tawi heko awer pe wà. Uzi Zuta izuapyr wiko tuwihawete romo.

26

Uzi wiko tuwihawete romo a'e

1 Teko Zuta ywy rehe har umuigo kar ta'yr Uzi tu hekuzaromo uwihawete romo wà kury. Uzi wereko 16 kwarahy a'e 'ar mehe. 2 U imàno re Uzi upyhyk wi tawhu Erat ywy rehe har wà.

3 Wereko 16 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 52 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Zekori ihy her romo a'e. Wiko Zeruzarez pe har romo. 4 Uzi nuzawy kwaw u. Uzapo ikatu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. 5 Zakari hekuwe mehe we Uzi wiko Tupàn hemiruze'eg ikatu ma'e romo a'e. Ta'e Zakari umu'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw rehe a'e xe. Tupàn omono uze'egatu hehe a'e kwarahy rehe.

6 Uzi uzàmàtyry'ym Piri ywy rehe har wà. Weityk pàrirogawtàtà na'iruz tawhu izywyr har: Kat tawhu izywyr har, Zamine tawhu izywyr har, Azenoz tawhu izywyr har. A'e re uzapo tawhu pàrirogawtàtà iaiha ma'e ikupe kutyr uzemim ma'e Azenoz huwake wà, amo Piri ywy rehe har waiwy rehe wà no. 7 Tupàn upytywà amo teko waneityk mehe: Piri ywy rehe har wà, Araw izuapyapyr Gur-Maw pe har wà, Meuni izuapyapyr wà. 8 Uzi upuner wewera'u. Teko tetea'u ukwaw her wà, te Ezit ywy rehe har ukwaw her wà. Amon izuapyapyr omono wemetarer ikurer izupe wà no.

9 Uzi ipurumukàg kar wer pàrirogawtàtà iaiha ma'e Zeruzarez izywyr har rehe. A'e rupi uzapo tàpuz iaiha ma'e ukenawhu pe imuza'akaw huwake har huwake, ukenawhu ywyàpyznaw her ma'e huwake no, pàrirogawtàtà iwakaw huwake no. 10 Uzapo tàpuz iaiha ma'e ume'e ma'e wapyta haw romo no. Uwàpytymawok 'yzygwar tetea'u no. Ta'e heta tetea'u tapi'ak ywytyr heta 'ymaw rehe wà xe. Heta tetea'u ywyapypepaw Zuta ywy rehe har rehe wà no. Heta awa ma'ywa tyw rehe uma'ereko ma'e wà. Heta awa ko ywytyruhu rehe uma'ereko ma'e wà no, awa ko ma'e hezuz katuahy haw pe wà no. Ta'e ma'etymaw ikatu Uzi pe a'e xe.

11 Uzi wereko zauxiapekwer tetea'u zeàmàtyry'ymawhu pe oho àwàm rehe uhyk ma'e a'e wà. Tuwihawete ze'eg imume'u har Zeiew a'e, tuwihaw Mazez a'e no, umuapyk zauxiapekwer waner pape rehe a'e wà, wamuza'aza'ak pà imono'og pyr romo a'e wà. Anani zauxiapekwer tuwihawete hemiruze'eg wanuwihaw a'e, a'e mokoz awa wanuwihaw romo hekon a'e. 12 2.600 teko uzeànàànàm ma'e wanuwihaw wiko a'e zauxiapekwer wanuwihaw romo wà. Zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e romo wanekon wà no. 13 Wanemiruze'eg zauxiapekwer ikàg a'e wà. Heta 307.500 wà. Aze tuwihawete ipuràmàtyry'ym wer amo rehe, upuner a'e zauxiapekwer wanenoz haw rehe. 14 Uzi omono ma'e zeàmàtyry'ymawhu rehe har wemiruze'eg wanupe: u'yw wi wazemimaw, u'yw zàwenugar purukutukaw, àkàg imimaw, puxi'a imimaw, ywyrapar, u'yw, ita imomor haw. 15 Zeruzarez pe ma'e iapo haw kwaw par uzapo puruzuka haw zeàmàtyry'ymawhu pe har wà. Omono a'e ma'e tàpuz iaiha ma'e pupe, pàrirogawtàtà imuza'akaw pe no. A'e ma'e omomor u'yw tetea'u zauxiapekwer wakutyr wà. Omomor itahu wakutyr wà no. Teko ywy nànànar ukwaw Uzi hemiapo kwer wà. Wiko upuner ma'e romo kury, ta'e Tupàn upytywà a'e xe.

16 Upuner wera'u mehe uze'eg Uzi uzeupe kury. — Kwa, aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i. Na'e u'ar iaiw haw pupe. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar henataromo. Wixe tàpuzuhu pupe yhyk zàwenugar hapy pà ywyrapew yhyk zàwenugar ikaz haw rehe. Nuiko kwaw xaxeto romo. Xo xaxeto zo upuner a'e ma'e iapo haw rehe wà. 17 Xaxeto wanuwihaw Azari a'e, amo 80 xaxeto ukyze 'ym ma'e a'e wà no, wixe tuwihawete haikweromo wà kury. 18 Uhem henataromo izupe uze'eg pà wà. — O tuwihawete, nerepuner kwaw yhyk zàwenugar hapy haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Xo

xaxeto Àràw izuapyapyr uzemonokatu ma'e kwer zo upuner wà. Ehem eho 'àg Tupàn henaw ikatu ma'e wi nehe, ta'e erezapo ikatu 'ym ma'e kwez Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo ne kury xe. Numur kwaw uze'egatu nerehe a'e nehe kury, i'i izupe wà.

19 Wanenu mehe Uzi wikwahy xaxeto wanupe. Upu'àm a'e pe tàpuzuhu pupe yhyk zàwenugar hapy haw huwake. Upyhyk tata imunykaw opo pe. Ikwahy mehe we iperew iaiw ma'e uzexak kar hehàpykàg rehe. 20 Azari a'e, xaxeto a'e wà no, wexak iperew iaiw ma'e a'e wà. Omono kar na'arewahy tàpuzuhu wi wà. Tuwihawete ihem wer na'arewahy no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk hehe a'e xe.

21 Tuwihawete Uzi nupytu'u kwaw a'e iperew haw ipuraraw ire wikuwe mehe. Na'ikatu kwaw Tupàn henataromo. Teko na'iho wer kwaw huwake wà no. A'e rupi wiko amo tàpuz pupe muitea'i amogwer teko wanuwi. Xaxeto numuixe kar kwaw tàpuzuhu pupe wà. Ta'yr Zotàw wiko a'e ywy rehe har wanuwihawete romo a'e kury. Wiko tuwihaw romo tuwihawete hàpuzuhu pupe no.

22 Tupàn ze'eg imume'u har Izai Amoz ta'yr a'e, umuapyk tuwihawete Uzi hemiapo kwer paw tuwihawete romo heko mehe har izypy mehe har te iahykaw rehe har a'e, pape rehe a'e. 23 Umàno Uzi. Uzutym hetekwer tuwihawete watym awer huwake Zeruzarez tawhu pe wà. Nuzutym kwaw watym awer pupe wà. Ta'e iperewaiw umàno mehe xe. Ta'yr Zotàw wiko tuwihawete romo hekuzaromo.

27

Zotàw wiko Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo

1 Zotàw wereko 25 kwarahy Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo wiko pà. Umumaw 16 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Zeruzà Zanok tazyr ihy her romo a'e. 2 Zotàw uzapo ikatu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imurywete kar pà. Nuzawy kwaw u Uzi a'e. Xo pitài u hemiapo kwer nuzapo kwaw. Nuwapy kwaw yhyk zàwenugar tàpuzuhu pupe. Nezewe rehe we teko uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo wà.

3 Zotàw uzapo tàpuzuhu hukenawhu kwarahy heixe haw kutyr har a'e. Uzapo tàpuz zàwenugar pàrirogawtàtà iapyr har tetea'u tawhu ipehegwer Opew her ma'e pe no. 4 Uzapo tawhu ywytyruhu Zuta ywy rehe. Uzapo tàpuztàtà ka'a pe. Uzapo tàpuzaiha zauxiapekwer ume'egatu ma'e wapu'àmaw ka'a pe no. 5 Uzàmàtyry'ym Amon izuapyapyr wanuwihawete. Weityk. A'e re Amon izuapyapyr umumaw na'iruz kwarahy wemetarer ikurer imur pà Zotàw pe kwarahy nànàn wà: 3.400 kir parat, 1.000.000 kir arozràn, 1.000.000 kir xewar. 6 Zotàw upuner wewera'u tuweharupi. Ta'e uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar hemimutar tuweharupi a'e xe.

7 Amo umuapyk amogwer Zotàw hemiapo kwer pape rehe: izeàmàtyry'ym awer, hemiapo kwer no. Na'aw a'e pape her xe: Izaew ywy rehe har wanuwihawete Zuta ywy rehe har wanuwihawete wanemiapo kwer imume'u haw. 8 Wereko 25 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 16 kwarahy tuwihawete romo wiko pà Zeruzarez pe. 9 Umàno tawhu Tawi heko awer pe. Uzutym hetekwer a'e pe wà no. Ta'yr Akaz wiko tuwihawete romo hekuzaromo kury.

28

Akaz wiko tuwihawete romo Zuta ywy rehe

1 Akaz wereko 20 kwarahy Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo wiko pà. Umumaw 16 kwarahy tuwihawete romo wiko pà Zeruzarez pe. Nuiko kwaw ikatu ma'e uwipy tuwihawete Tawi zàwe. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar henataromo a'e. 2 Uzapo ma'e Izaew ywy rehe har wanuwihawete wazàwe. Umupyràn itatàtà uzar tupàn a'ua'u Ma'aw her ma'e hagapaw romo iapo pà. 3 Wapy yhyk zàwenugar ywyàpyznaw Men-Inom her ma'e rehe. Te wa'yr uzuka a'e tupàn henataromo wà. Wapy wanetekwer tupàn ua'u pe imono pà. Uzapo a'e purumuhuhuk kar haw teko a'e ywy

rehe arer wazàwe. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar Izaew izuapyapyr a'e ywy rehe a'e wà. Umuhem kar a'e teko a'e ywy wi Izaew wanenataromo wà. Akaz uzapo iaiw ma'e a'e teko wazàwe kury. 4 Omono ma'e tupàn a'ua'u wanupe. Uzuka ma'ea'yr wanenataromo wà no. Wapy yhyk zàwenugar teko Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e waho haw pe. A'e teko umuwete tupàn a'ua'u a'e pe wà. Wapy yhyk zàwenugar ywytyr nànàn, ywyra i'àg ma'e nànàn no.

5 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Akaz izar weityk kar Akaz Xir wanuwihawete pe kury. Xir weityk zauxiapekwer Akaz hemiruze'eg wà. Weraha Zutew tetea'u Namaz tawhu pe wemipyhyk kwer romo wà. Weityk kar Akaz Izaew wanuwihawete pe no. 6 Peka Hemari ta'yr wiko Izaew wanuwihawete romo. Pitài 'ar rehe hemiruze'eg uzuka 120.000 zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e Akaz hemiruze'eg wà. Teko Zuta ywy rehe har weityk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar a'e wà xe. A'e rupi Tupàn weityk kar a'e wà. 7 Amo Izaew izuapyr zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e Zikiri her ma'e a'e, uzuka Mazez tuwihawete Akaz ta'yr a'e. Uzuka tàpuzuhu pe har wanuwihaw Azirikà her ma'e no. Uzuka tuwihaw Ewkàn tuwihawete rehe we har no. 8 Izaew weraha Zuta tetea'u wemipyhyk kwer romo wà. Weraha 200.000 kuzà wamemyr wanehe we wà. Iànàm romo wanekon wà. Upyhyk wama'e hekuzar katu ma'e tetea'u wà no. Weraha Xamari tawhu pe wà.

Tupàn ze'eg imume'u har Onene her ma'e

9 Onene Tupàn ze'eg imume'u har a'e, wiko Xamari pe a'e 'ar mehe. Izaew uzewyr wà waiko Xamari pe wà. Onene oho wanuwàxi pà wanupe uze'eg pà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peipy wazar wikwahy Zuta ywy rehe har wanupe a'e. A'e rupi weityk kar peme a'e wà. Pezuka a'e teko pekwahy haw rehe azeharomoete pe wà. Tupàn ukwaw peneko haw. 10 Pepurumuigo kar wer awa Zuta ywy rehe har wanehe uma'ereko e ma'e romo kury, kuzà wanehe no. Aipo napekwaw kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar henataromo ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer. 11 Penu katu ko heze'eg nehe kury. Peruzewyr peànàm penemipyhyk kwer penemirur kwer waneraha waiwy pe pe wà nehe. Ta'e Tupàn wikwahy tuwe peme a'e xe.

12 Na'e 4 Izaew ywy rehe har wanuwihaw upuner ma'e umume'u zauxiapekwer Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ymaw a'e wà kury. Na'aw waner xe wà: Azari Zoànà ta'yr, Mereki Meziremot ta'yr, Zeiki Xarum ta'yr, Amaza Aziraz ta'yr. 13 Uze'eg nezewe wà. — Perur zo 'aw teko ipyhyk pyrer xe pe wà nehe. Xiapo ikatu 'ym ma'e tetea'u Tupàn henataromo zane. Aze pezapo ko ma'e nehe, zaiko putar ikatu 'ym wera'u ma'e henataromo nehe. Wikwahy zanewe. Wikwahy wera'u putar zanewe nehe, i'i teko wanupe wà.

14 Na'e zauxiapekwer umuhem kar teko wemipyhyk kwer wà kury, ma'e Zuta ywy wi wemirur kwer wà no. Omono teko wanupe tuwihaw wanupe wà. 15 Umuigo kar a'e 4 awa teko ipyhyk pyrer wanehe uzekaiw ma'e romo wà. Upyro kamir Zuta ywy wi herur pyrer wà. Upyro xapat a'e wi herur pyrer wà no. Omono a'e ma'e hereko 'ymar wanupe wà. A'e omono temi'u wanupe paw rupi wà. Umui'u kar wà no. Umukatu wakutuk awer wà no. A'e re weruzewyr ipyhyk pyrer waneraha paw rupi waiwy rehe wà. Wezar Zeriko tawhu inaza ràn hereko har pe wà. Ikàg 'ym ma'e wata zumen ku'az wà. Na'e Izaew uiwy rehe har uzewyr Xamari tawhu pe wà kury.

— Hepytywà pe nehe, i'i Akaz Axir wanupe

16 A'e 'ar rehe tuwihawete Akaz omono kar uze'eg Axir wanuwihawete pe. — Hepytywà pe nehe, i'i izupe. 17 Ta'e Enom wixe wi Zuta ywy rehe a'e wà xe. Weityk zauxiapekwer Akaz hemiruze'eg wà. Weraha amo teko wemipyhyk kwer romo wà no. 18 A'e 'ar rehe we Piri ywy rehe har uzàmàtyry'ym tawhu ywytyr heta 'ymaw rehe har wà, tawhu Zuta ywy kwarahy ihemaw kutyr har wà no. Upyhyk amo

tawhu wà: Mete-Xemez, Aezarom, Zenerot, Xoko, Ximina, Zinizo. Upyhyk taw a'e tawhu izywyr har wà no. A'e tawhu wapyhyk ire Piri ywy rehe har uzypyrog wapupe wiko pà wà kury. 19 Tupàn upuraraw kar a'e maranugar haw Zuta ywy rehe har wanupe a'e, ta'e tuwihawete Akaz uzapo kar iaiw ma'e Zuta ywy rehe har wanupe a'e xe. A'e ae nuweruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e no.

20 Axir wanuwihawete Xigirat-Pirezer ur Akaz iàmàtyry'ym pà zauxiapekwer wemiruze'eg wanupi a'e kury. Nupytywà kwaw. Ur iàmàtyry'ym pà. Zawaiw katu wera'u Akaz heko haw izupe kury. 21 Akaz upyhyk ma'e hekuzar katu ma'e tàpuzuhu pupe har kury, wàpuzuhu pupe har no, tuwihaw upuner ma'e wanàpuz pupe har no. Omono a'e ma'e Axir wanuwihawete pe kury. Nezewe rehe we noho kwaw a'e wi.

Akaz uzapo ikatu 'ym ma'e. Na'e umàno a'e

22 Weko haw izawaiw katu wera'u mehe tuwihawete Akaz uzapo ikatu 'ym wera'u ma'e Tupàn henataromo kury. Nezewe hekon a'e. Iaiw azeharomoete. 23 Uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u Xir wazar wanenataromo wà. A'e tupàn a'ua'u wiko a'e iaiw haw herur arer romo wà. Uze'eg nezewe. — Tupàn Xir wazar upytywà Xir wanuwihawete a'e wà. Azuka putar ma'e wanenataromo ihe wà nehe. A'e rupi hepytywà putar a'e wà nehe no, i'i. Nezewe rehe we werur iaiw haw a'e ywy rehe har nànàn wà. 24 Akaz upyhyk ma'e tàpuzuhu pupe har. Uzukazuka a'e ma'e imu'imu'i pà. Uwàpytym hukenaw katu pe har. Uzapo kar ma'ea'yr hapy haw tetea'u pe imuza'akaw Zeruzarez pe har nànàn. 25 Tawhu Zuta ywy rehe har nànàn uzapo kar tupàn a'ua'u wamuwete haw. Teko wapy yhyk zàwenugar a'e tupàn a'ua'u amo ae ywy rehe har wamuwete haw nànàn wà. Nezewe haw iapo mehe umuikwahy kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar a'e kury.

26 Amo umuapyk tuwihawete Akaz hemiapo kwer paw tuwihawete romo heko mehe har izypy mehe har te iahykaw rehe har wà, pape rehe wà. Na'aw a'e pape her xe: Zuta wanuwihawete Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer imume'u haw. 27 Umàno Akaz. Uzutym hetekwer Zeruzarez tawhu pe wà. Nuzutym kwaw tuwihawete watym awer pupe wà. Ta'yr Ezeki her ma'e wiko tuwihawete romo hekuzaromo a'e kury.

29

Ezeki wiko Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo

1 Ezeki wereko 25 kwarahy tuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 29 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Awi Zakari tazyr wiko ihy romo. 2 Nuzawy kwaw uwipy tuwihawete Tawi a'e. Uzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar.

Uzapokatu kar Tàpuzuhu wemiruze'eg wanupe

3 Tuwihawete romo wiko mehe zahy ipy mehe uwàpytymawok tàpuzuhu hukenaw katu pe har. 4 A'e wenoz xaxeto wamuwà wà, Erewi izuapyapyr wamuwà wà no, katu haw tàpuzuhu huwake har kwarahy ihemaw kutyr har pe wà. 5 — Erewi izuapyapyr wà. Penu heze'eg nehe. Pezemukatu Tupàn henataromo nehe. Pemukatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar hàpuzuhu nehe no. Penuhem ikatu 'ym ma'e paw tàpuzuhu wi nehe. 6 Zaneipy nuweruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar a'e wà. Weityk wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e henataromo wà no. Upuir tàpuzuhu Tupàn heko haw wi wà. Upytu'u imuwete re wà. 7 Uwàpytym tàpuzuhu hukenaw wà. Umuwew tatainy ipupe har wà no. Upytu'u yhyk zàwenugar hapy re wà. Upytu'u ma'ea'yr wazuka re wanapy re wà no, wazuka haw tàpuzuhu henataromo wà no. 8 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy Zuta ywy rehe har wanupe, Zeruzarez pe har wanupe no. Hemiapo kwer umupytuhegatu kar teko paw wà. Iaiw wanupe. Na'e teko paw uzypyrog zanerehe uze'eg urywahyahy pà wà. Pekwaw waze'eg urywahyahy awer. 9 Amo uzuka zaneru zeàmàtyry'ymawhu pe wà. Amo weraha zanera'yr wemipyhyk

kwer romo wà. Amo weraha zanerazyr wà no.
10 Ko 'ar rehe azapokatu putar
heze'egaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Izaew wazar rehe ihe nehe. Nezewe
mehe upytu'u zanewe wikwahy re a'e
nehe. 11 Pepytu'u zo pema'ereko katu re
nehe, hera'yr wà. Ta'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e penexanexak tàpuzuhu pupe
uma'ereko ma'e romo a'e xe. Pepytywà
putar teko Tupàn imuwete haw iapo mehe
pe wà nehe, yhyk zàwenugar hapy mehe
henataromo pe wà nehe.
12-14 Na'aw Erewi izuapyapyr a'e pe wiko
ma'e waner xe wà: Koat iànàm wà: Maat
Amaxaz ta'yr, Zoew Azari ta'yr. Merari
iànàm wà: Ki Amini ta'yr, Azari Zearerew
ta'yr. Zeroxon iànàm wà: Zoa Zima ta'yr,
En Zoa ta'yr. Erizàpà iànàm wà: Xiniri,
Zeuew. Azap iànàm wà: Zakari, Matani.
Emà iànàm wà: Zeuew, Ximez. Zenutum
iànàm wà: Xemai, Uziew.
15 A'e awa wenoz kar amogwer Erewi
izuapyapyr wamuwà wà. Paw rupi
uzemukatu Tupàn henataromo wà. A'e
re weruzar tuwihawete ze'eg Tupàn
hemimutar wà kury. Umukatu tàpuzuhu
oho wà kury. 16 Na'e xaxeto wiko tàpuzuhu
pupe imukatu pà wà. Wenuhem ikatu 'ym
ma'e ipupe har paw rupi wà. Weraha katu
pe wà. A'e wi Erewi izuapyapyr wenuhem
a'e ma'e tawhu wi wà, ywyàpyznaw
Xenorom her ma'e pe heraha pà wà.
17 Uzypyrog ma'e imukatu haw zahy
pitài haw rehe har 'ar pitài haw rehe har
iapo pà wà kury. 8 haw 'ar mehe uhem
ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pe teixe haw
huwake har pe wà. Umumaw amo 8 'ar
uma'ereko pà wà. 16 haw 'ar mehe umu-
maw tàpuzuhu imukatu haw wà.
18 Na'e oho tuwihawete hàpuzuhu pe
tuwihawete Ezeki pe uze'eg pà wà kury.
— Urumukatu Tupàn Hàpuzuhu paw rupi
ure. Urumukatu ma'ea'yr hapy haw. Uru-
mukatu ma'e tàpuzuhu pupe har paw no,
ywyrapew typy'ak Tupàn pe imono pyr
henaw no, hehe har no. 19 Akaz weityk
amo ma'e tàpuzuhu pupe arer tuwihawete
romo wiko mehe a'e. Oroho a'e ma'e ipi-
aromo ure no. Urumukatu a'e ma'e imono
pà ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e henataromo har henataromo
no.

Omonokatu tàpuzuhu Tupàn pe

20 Iku'egwer pe Ezeki ume'e izi'itahy
a'e. Wenoz kar tuwihaw Zeruzarez pe
har wamuwà wà. Oho wanupi tàpuzuhu
pe. 21 Werur kar ma'ea'yr wà no: 7
tapi'aka'yr awa wà, 7 àràpuhàràn hawitu
ma'e awa wà, 7 àràpuhàràna'yr hawitu kuzà
wà, 7 àràpuhàrànete awa wà. — Azuka
putar Tupàn henataromo ihe wà nehe,
tuwihawete iànàm wanemiapo kwer ikatu
'ygwer hekuzaromo ihe wà nehe, teko Zuta
ywy rehe har wanemiapo kwer ikatu 'yg-
wer hekuzaromo ihe wà nehe no, tàpuzuhu
imukatu pà ihe wà nehe no, i'i wanupe.
Na'e uzuka kar a'e ma'ea'yr wazuka haw
rehe xaxeto Àràw izuapyapyr wanupe wà
kury. 22 Xaxeto uzuka tapi'aka'yr awa
izypy mehe wà. Omono'og wanuwykwer
ikurer imupiripirik pà wazuka haw rehe
wà. A'e re uzapo nezewegatete haw
àràpuhàràn hawitu ma'e awa wanupe,
àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà wanupe
no. 23 Na'e upyhyk àràpuhàrànete awa wà.
Ikatu 'ygwer hekuzaromo izuka pyràm
romo wanekon wà. Weraha tuwihawete
pe wà, amogwer teko wanupe wà no. Paw
rupi opokok a'e àràpuhàrànete awa wanehe
wà. 24 Na'e xaxeto uzuka àràpuhàrànete
awa wà. Uzakook wanuwykwer wazuka
haw ipy pe wà, teko paw wanemiapo
kwer ikatu 'ygwer imunànaw romo wà.
Nezewe i'i tuwihawete xaxeto wanupe.
— Pemono ma'e hapy paw pyr Tupàn
pe nehe. Pezuka ma'ea'yr ikatu 'ygwer
imunànar nehe no, teko Izaew paw wapyro
pà nehe, i'i wanupe.
25 Ezeki weruzar tuwihawete Tawi
ize'eg. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omono uze'eg uze'eg imume'u har tuwi-
hawete henataromo har Kaz her ma'e
pe a'e, uze'eg imume'u har Nàtà pe no.
Ezeki weruzar a'e ze'eg paw a'e. Omono
kar Erewi izuapyapyr imupu pyr hereko
har tàpuzuhu pupe wà: kawaw zàwenugar
imupu har wà, wioràwiràn imupu har wà,
wioràwiràn pixika'i ma'e imupu har wà.
26 Wiko a'e pe upu'àm pà wà, wemimupu
hereko pà wà. Kwehe mehe Tawi umupu

kar a'e ma'e xaxeto wanupe. Xaxeto wereko xi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer wà no. 27 Ezeki wapy kar ma'e hapy paw pyràm ma'ea'yr hapy haw rehe kury. Iapo pà wazypyrog mehe we paw rupi uzypyrog uzegar pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw imume'u pà wà kury. Xi'àm hereko har upy uxi'àm wà. Imupu pyr imupu har umupu uma'e wà no. 28 Paw rupi umuwete katu Tupàn wà. Uzegar wiwi wà. Upy wiwi uxi'àm wà no. Xo ma'ea'yr wazuka pawire zo upytu'u wà. 29 A'e re tuwihawete a'e, amogwer teko a'e pe wiko ma'e paw wà no, wapyk upenàràg rehe Tupàn imuwete katu pà wà. 30 Tuwihawete a'e, tuwihaw upuner ma'e wà no, umuzàg kar zegar haw Tawi hemiapo kwer Azap hemiapo kwer a'e wà, Erewi izuapyapyr wanupe a'e wà. Uzegar urywete wera'u haw pupe wà. A'e re wapyk upenàràg rehe Tupàn imuwete katu pà wà.

31 Na'e Ezeki uze'eg teko wanupe kury. — Pezemonokatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe pema'ereko haw pe. A'e rupi pezur tàpuzuhu pe ma'e imono pà izupe Tupàn ikatu haw rehe penurywete haw hexak kar pà nehe, i'i wanupe. Teko weruzar ize'eg wà, ta'e ipureruzar wer hehe wà xe. Omono ma'e hapy paw pyràm Tupàn pe wà. 32 Na'aw a'e ma'e Tupàn pe imono pyrer wà: 70 tapi'aka'yr awa wà, 100 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 200 àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà wà.

33 Tupàn ikatu haw rehe urywete haw hexak kar pyràm romo uzuka 600 tapi'ak awa wà, 3.000 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà no.

34 Naheta tetea'u kwaw xaxeto wà. A'e rupi nuhyk kwaw ma'ea'yr izuka pyrer wapirokar romo wà. A'e rupi Erewi izuapyapyr upytywà wà, te uzuka paw wà. A'e 'ar mehe heta amo xaxeto uzemukatu ma'e kwer wà. (Erewi izuapyapyr ize-mukatu wer wera'u xaxeto wanuwi wà.) 35 Uzuka ma'ea'yr hapy pyràm ukaz paw ma'e ràm tetea'u wà. Omono ma'ea'yr Tupàn pe uzemuawyze kar haw romo wà no. Omono'og wakawer wà, (ta'e Tupàn nu'u kar kwaw wanupe xe). Omono wakawer Tupàn pe wà. Omono win izupe ma'ea'yr hapy pyràm inuinuromo wà no. Nezewe uzypyrog wi Tupàn imuwete katu haw tàpuzuhu pupe har iapo pà wà. 36 Ezeki a'e, teko paw a'e wà no, hurywete Tupàn hemiapo kwer rehe wà. — Tupàn uzapo ikatu ma'e zanewe a'e, i'i izupe wà. Ta'e a'e ma'e paw uzeapo na'arewahy a'e xe.

30

Uzapo mynykaw wa'yr wazuka 'ym awer her ma'e wà

1 A'e re tuwihawete Ezeki omono kar uze'eg heraha har Izaew ywy nànàn Zuta ywy nànàn a'e wà kury. Omono kar pape uze'eg hereko har teko Eparai izuapyapyr wanupe, Manaxe izuapyapyr wanupe no. — Pezur tàpuzuhu Zeruzarez pe har pe paw rupi nehe, mynykawhu zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer her ma'e iapo pà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar imuwete katu pà nehe. 2 Tuwihawete a'e, tuwihaw upuner wera'u ma'e a'e wà no, Zeruzarez pe wiko ma'e a'e wà no, umume'u a'e mynykawhu iapo àwàm zahy mokoz haw rehe a'e wà. 3 Ta'e nupuner kwaw iapo haw rehe i'ar mehe a'e wà xe, zahy ipy mehe a'e wà xe. Uzeapo nezewe haw a'e, ta'e naheta tete kwaw xaxeto uzemukatu ma'e kwer a'e wà xe. Teko nuzemono'og kwaw Zeruzarez pe a'e zahy mehe a'e wà no. 4 Ize'eg ikatu tuwihawete pe a'e, teko wanupe a'e no. 5 Umuhàmuhàz kar uze'eg a'e ywy nànàn wà: tawhu Merexewa kwarahy ihemaw kutyr har wanupe wà, te Nà izuapyapyr wanupe kwarahy heixe haw kutyr har wanupe wà no. — Paw rupi pezur Zeruzarez pe nehe, mynykawhu zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer her ma'e iapo pà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar imuwete katu pà nehe. Kwehe naxiapo kwaw 'aw mynykawhu zane. Nezewe rehe we Tupàn ze'eg kwehe arer uzapo kar zanewe a'e.

6 Ze'eg heraha har weruzar tuwihawete ize'eg wà. Weraha ipape wà. Wer-aha amogwer tuwihaw wapape wà no, Izaew ywy nànàn wà, Zuta ywy nànàn wà no. — Teko Izaew wà, pezewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Wiko Àmàrààw izar romo a'e. Wiko Izak izar

romo no. Wiko Zako izar romo no. Peiko Axir wanuwihawete wapuner haw wi uzepyro ma'e romo. Tupàn uzewyr putar peme a'e nehe no. 7 Peiko zo peipy wazàwe nehe, peiwy rehe har wazàwe nehe. Nuzeruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar rehe wà. A'e rupi umumaw a'e wà. Pexak Tupàn hemiapo kwer. 8 Peiko zo Tupàn heruzar 'ymar romo peipy wazàwe nehe. Peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe. Pezur tàpuzuhu pe nehe. Tupàn omonokatu a'e tàpuzuhu umuwete katu haw romo tuweharupi àràm romo a'e. Pemuwete katu Tupàn nehe, peme ikwahy re imupytu'u kar pà nehe. 9 Aze pezewyr Tupàn pe nehe, a'e mehe peàmàtyry'ymar peànàm waneraha arer pena'yr waneraha arer a'e wà nehe, upuhareko putar a'e wà nehe. Umuzewyr kar putar waneko awer pe wà nehe no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ikatu a'e xe. Upurupuhareko no. Pemuawyze kar putar nehe no, aze pezewyr izupe nehe, i'i wanupe a'e pape rehe uze'eg imuapyk pà wà.

10 Ze'eg heraha har oho tawhu Eparai izuapyapyr waiwy rehe har nànàn wà, Manaxe izuapyapyr waiwy rehe har nànàn wà no. Te uhem Zemurom izuapyapyr waiwy pe kwarahy heixe haw kutyr har pe wà. Teko paw upuka waze'eg henu mehe wà. Uze'eg uryweteahy wanehe wà. 11 Amo teko Azer izuapyapyr wà, Manaxe izuapyapyr wà no, Zemurom izuapyapyr wà no, uzemumikahy wemiapo kwer rehe wà. A'e rupi oho Zeruzarez pe wà. 12 Zuta ywy rehe Tupàn weruzar kar tuwihawete ze'eg teko wanupe, tuwihaw upuner ma'e waze'eg teko wanupe no. A'e tuwihaw uzapo kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar teko wanupe wà.

13 Mokoz haw zahy rehe teko tetea'u oho Zeruzarez pe wà, mynykawhu typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer her ma'e iapo pà wà. Heta tetea'u wà. 14 Upyhyk ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo wazuka haw wà kury. Upyhyk yhyk zàwenugar hapy haw wà no. Weityk heraha ywyàpyznaw Xenorom her ma'e rehe wà. 15 Mokoz haw zahy rehe 14 haw 'ar mehe uzuka àràpuhàràna'yr wà, mynykaw waipy wana'yr wazuka 'ym awer rehe har wà. Xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà no, imaranugar wà. A'e rupi uzemukatu Tupàn henataromo wà. Na'e weraha ma'e hapy paw pyràm tàpuzuhu pe wà kury. 16 Oho upu'àmaw tàpuzuhu pe har pe wà, ze'eg Moizez Tupàn hemiruze'eg pe imur pyrer rupi katete wà. Erewi izuapyapyr umur ma'ea'yr wanuwy kwer xaxeto wanupe wà. Xaxeto umupiripirik wanuwy kwer ma'ea'yr hapy haw rehe wà. 17 Heta tetea'u Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e a'e pe wà. A'e rupi Erewi uzuka àràpuhàràna'yr a'e teko wanemimur kwer wà. Nezewe omonokatu a'e teko Tupàn pe wà. 18 Tupàn ze'eg kwehe arer umukatu kar teko zaneipy wazuka 'ym awer her ma'e i'u zanune a'e wà. A'e 'ar mehe teko tetea'u u'u uzemukatu 'ym pà wà: amo Eparai izuapyapyr wà, amo Manaxe izuapyapyr wà, amo Ixakar izuapyapyr wà, amo Zemurom izuapyapyr wà. Ezeki uze'eg Tupàn pe wanehe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ureipy wazar ikatu ma'e ne. 19 Aze teko nemuwete katu upy'a pupe azeharomoete wà nehe, emunàn wanemiapo kwer ikatu 'ygwer nehe. Nuzemukatu kwaw ze'eg tàpuzuhu rehe har rupi wà. Nezewe rehe we nereharaz wakatu 'ymaw wi nehe, i'i izupe.

20 Tupàn uwazar Ezeki ize'eg izupe. Umunàn teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e. 21 Izaew Zeruzarez pe har paw umumaw 7 'ar mynykaw typy'ak imuapiruru kar pyr 'ym her ma'e iapo pà wà, urywete pà wà. Tuweharupi xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà no, umume'u Tupàn ikatu haw izupe wà. Umupu imupu pyr Tupàn pe imonokatu pyrer wà, umupuahy wà. 22 — Ikatuahy Tupàn imuwete katu haw penemiapo kwer, i'i Ezeki Erewi izuapyapyr wanupe. Paw rupi umumaw 7 'ar a'e mynykaw iapo pà wà. Omono ma'e Tupàn pe uzemuawyze kar pà izupe wà. Umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwipy wazar ikatu haw izupe wà no.

23 Na'e uze'eg uzeupeupe wà. — Ximumaw amo 7 'ar mynykaw iapo pà nehe, i'i

uzeupeupe wà. Umumaw 7 'ar mynykaw
iapo pà urywete pà wà. 24 Tuwihawete
Ezeki omono 1.000 tapi'aka'yr awa teko
wanupe wà. Omono 7.000 àràpuhàràn
awa hawitu ma'e teko wanupe wà no.
Amogwer tuwihaw upuner ma'e wà no,
omono 1.000 tapi'ak awa teko wanupe wà
no. Omono 10.000 àràpuhàràn hawitu ma'e
awa teko wanupe wà no, mynykaw rehe
wà no. Xaxeto tetea'u uzemukatu Tupàn
henataromo wà no. 25 Nezewe teko paw
hurywete wà: Zuta ywy rehe har wà,
xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà, Izaew
ywy wi ur ma'e kwer wà, amo ae ywy
rehe har Izaew ywy rehe wiko ma'e wà,
amo ae ywy rehe har Zuta ywy rehe wiko
ma'e wà. 26 Teko Zeruzarez pe har paw
hurywete tuwe wà. Ta'e Xàrumàw Izaew
wanuwihawete Tawi ta'yr heko mehe arer
we nuzeapo pixik kwaw agwer ma'e a'e wà
xe.

27 Xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà no,
upu'àm a'e pe Tupàn pe ma'e henoz pà wà.
— Emur neze'egatu 'aw teko wanehe nehe,
i'i izupe wà. Tupàn weko haw ywak rehe
har ikatuahy ma'e pe wiko mehe wenu
waze'eg mehe wà. Wazar waneminozgwer
wanupe.

31

Ezeki uzapokatu Tupàn imuwete haw

1 Mynykawhu ipaw ire Izaew Zeruzarez
pe har paw oho tawhu Zuta ywy rehe
har nànàn wà. Ukauka ita upu'àm ma'e
tupàn a'ua'u romo iapo pyrer oho waiko
wà. Omonohok ywyra upu'àm ma'e
tupàn a'ua'u romo iapo pyrer wà no.
Umumaw ma'e zuka haw tupàn a'ua'u
wanenataromo har wà. Umumaw tupàn
a'ua'u wamuwete katu haw wà no. Uzapo
nezewegatete haw amo ywy rehe wà no:
Zuta izuapyapyr waiwy nànàn wà, Mezàmi
izuapyapyr waiwy nànàn wà, Eparai
izuapyapyr waiwy nànàn wà, Manaxe
izuapyapyr waiwy nànàn wà. A'e re paw
rupi uzewyr oho weko haw pe wà.

2 Ezeki umuza'aza'ak xaxeto imono'og
pyrer tetea'u iapo pà wà. Uzapo nezewe
haw Erewi izuapyapyr wanupe wà no.
Uzapo kar amo ma'ereko haw a'e imono'og
pyrer wanupe pitàitàigatu wà no. Xax-
eto omono ma'e Tupàn henataromo ukaz
paw ma'e ràm izupe wà. Omono ma'e
izupe teko wamuawyze kar pà izupe wà
no. Erewi izuapyapyr umuzàg Tupàn ikatu
haw rehe zegar haw wà. Umume'u ikatu
haw izupe wà no. Uzekaiw katu tàpuzuhu
hukenawhu rehe wà no. 3 Heta tetea'u
tapi'ak awa tuwihawete pe wà. Heta
tetea'u àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà no.
Omono amo weimaw xaxeto wanupe wà,
hapy paw pyràm romo Tupàn henataromo
wà. Xaxeto uzuka a'e ma'ea'yr tuwe-
harupi wà, ku'em mehe wà, karuk mehe
wà no. Omono amo weimaw wanupe ma'e
hapy paw pyràm romo amo mynykaw 'ar
rehe àràm wà no: mytu'u haw 'ar mehe
àràm, zahy pyahu mehe àràm, amogwer
mynykaw Tupàn ze'eg rehe imume'u pyrer
àràm.

4 Tuwihawete uzapo kar ma'e Zeruzarez
pe har wanupe kury. — Tupàn omono
kar amo ma'e peme xaxeto wama'e romo
a'e, Erewi izuapyapyr wama'e romo a'e
no. Pemono a'e ma'e wanupe nehe kury.
Nezewe mehe upuner u'ar nànàn ma'e
Tupàn ze'eg rehe har iapo haw rehe wà
nehe, i'i wanupe. 5 Tuwihawete ze'eg henu
re na'arewahy teko umur wemipo'o kwer
ikurer uhua'u wera'u ma'e wà: arozràn,
ma'ywa tykwer, uri kawer, hàir, amo ma'e
oko pe wemipo'o kwer. Aze heta 10 ma'e
wà, werur pitài tàpuzuhu pe wà. 6 Izaew
ywy rehe har wà, amogwer tawhu Zuta
ywy rehe har pe har wà no, werur weimaw
ikurer wà no. Aze heta 10 tapi'ak awa wà,
umur pitài wà. Aze heta 10 àràpuhàràn
hawitu ma'e awa wà, umur pitài wà no.
Wyzài ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe imonokatu pyrer wà, aze heta 10 wà,
wazar umur pitài izupe wà. Omono'og
a'e ma'e ywytyr zàwenugar romo iapo pà
ipupe wà. 7 Uzypyrog ma'e imono'og pà
na'iruz haw zahy mehe wà. Umumaw
a'e ywytyr zàwenugar iapo haw 7 haw
zahy mehe wà. 8 Ezeki a'e, tuwihaw up-
uner wera'u ma'e a'e wà no, oho a'e ma'e
ywytyr zàwenugar romo iapo pyrer hexak
pà wà kury. Hexak mehe umume'u Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw izupe
wà. Umume'u teko Izaew wakatu haw

wà no. 9 Ezeki uze'eg xaxeto wanupe, Erewi izuapyapyr wanupe no, a'e ywytyr zàwenugar rehe. 10 Xaxeto wanuwihawete Azari Zanok izuapyr uwazar ize'eg izupe. — Teko uzypyrog ma'e imono pyràm herur pà tàpuzuhu pe amo zahy rehe wà. A'e 'ar mehe arer we uhyk ureremi'u urewe. Heta ikurer no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur uze'egatu wemiaihu wanehe no. Urumai'u tetea'u te urerewykàtà.

11 Na'e tuwihawete Ezeki umuhyk kar ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pupe a'e ma'e hyru romo kury. Weruzar ize'eg wà. 12 Na'imunar kwaw ma'e rehe wà. Omono ma'e imur pyrer paw ipupe wà, pitài ma'e 10 ma'e wi henuhem pyrer imono pà wà no, ma'e Tupàn pe imur pyràm no. Umuigo kar amo Erewi izuapyr Konani a'e, ma'e hyru rehe uzekaiw ma'e romo a'e. Umuigo kar tywyr Ximez ipytywà har romo no. 13 Tuwihawete Ezeki a'e, xaxeto wanuwihawete Azari a'e no, wexaexak amo Erewi izuapyapyr Konani hemiruze'eg romo Ximez hemiruze'eg romo wà no. Na'aw waner xe wà: Zeiew, Azari, Naat, Zerimot, Zozamaz, Eriew, Izimaki, Maat, Menai. 14 Koea Imina ta'yr wiko tàpuzuhu hukenaw rehe ume'egatu ma'e romo a'e. Uzekaiw ma'e Tupàn pe imur e pyrer rehe no. Weraha ma'e Tupàn pe imonokatu pyrer wazar ràm wanupe no. 15 Amo xaxeto wiko amo tawhu pe wà. Amo wiko amo tawhu pe wà no. Erewi izuapyapyr uma'ereko katu Kora hemiruze'eg romo wà. Na'aw waner xe wà: En, Miniami, Zezua, Xemai, Amaria, Xekani. Umuza'aza'ak a'e ma'e wà. Omono imuza'ak pyrer umyrypar Erewi izuapyapyr wanupe pitàitàigatu wà. Omono imuza'ak pyrer waànàm wanupe pitàitàigatu wà. 16 Nume'e kwaw pape rehe waipy waner wanekar pà wà. Aze amo awa oho tàpuzuhu pe uma'ereko haw iapo pà tuweharupi, aze itua'u haw uhua'u wera'u 30 kwarahy wi, a'e mehe ume'e hemiapo kwer rehe wà. Ume'e iànàm wanehe wà no. Na'e omono ikurer izupe wà. 17 Umuapyk xaxeto waner waànàm waner wanehe wà. Aze amo Erewi izuapyr itua'u haw heta wera'u 20 kwarahy wi a'e, umuapyk her amo ima'ereko haw iapo har wainuromo. 18 Umuapyk hemireko waner a'e pape rehe wà no, ta'yr waner wà no, tazyr waner wà no. Iànàm paw waner umuapyk wà. Xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà no, uzemonokatu Tupàn pe wà. Tuweharupi uzemuàgà'ym ma'ereko haw ikatuahy ma'e iapo àwàm rehe wà. 19 Wexaexak awa temi'u xaxeto Àràw izuapyapyr wanupe imono har romo wà no. Wiko tawhu xaxeto waneko haw pe wà, ywy a'e tawhu wanuwake har rehe wà no. Weraha temi'u Erewi izuapyapyr wanupe wà no, aze heta waner a'e pape rehe wà.

20 Nezewe haw uzapo Ezeki Zuta ywy nànàn. Ikatu tuweharupi. Uzapo xo ikatu ma'e zo. Uzeruzar katu no, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar pe ma'ereko haw iapo mehe no. 21 Ezeki tàpuzuhu pe hemiapo kwer paw, wyzài ma'e Tupàn ze'eg rupi iapo mehe, uzapokatu a'e ma'e. Ta'e tuweharupi uzeagaw Tupàn hemimutar iapo pà a'e xe.

32

Xenakeriw uzàmàtyry'ym Zuta wà

1 A'e ma'e izeapo pawire, Ezeki Tupàn rehe uzeruzar haw hexak kar ire, nezewe rehe we Xenakeriw Axir wanuwihawete wixe Izaew ywy rehe a'e kury. Hemiruze'eg zauxiapekwer umàmàn tawhu pàrirogawtàtà hereko har izywyr wà. Ta'e ipurupyhyk wer wanehe wà xe. 2 Xenakeriw ipuràmàtyry'ym wer Zeruzarez rehe a'e no. Ezeki wexak hehe ipurupyhyk wer haw. 3 A'e rupi upuranu wemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihaw wanehe, teko wanuwihaw wanehe no. — Xiupyk yzygwar katu pe har tawhu huwake har paw nehe, i'i wanupe. — Ikatu, i'i izupe wà. 4 Teko tetea'u uzemono'og wà wà. Umim yzygwar paw oho wà. Umupytypaw yrykaw zàwenugar a'e ywy ahaw paw wà no. Uzapo nezewe haw ta'e nuexak kar kwaw 'y Axir wanupe tawhu huwake wahem mehe wà xe.

5 Hurywete Ezeki. Uzapokatu ipàrirogawtàtà iaiha ma'e tawhu izywyr har. Uzapo tàpuzaiha ikupe pe no. Uzapo amo ipàrirogawtàtà no, pàrirogawtàtà ipy izywyr no. A'e 'ym mehe teko upupyk ywy tawhu Tawi heko awer huwake har

kwarahy ihemaw kutyr har wà. Ezeki uzapo tàpuztàtà zauxiapekwer wanupe a'e ywy rehe no. Uzapo kar u'yw zàwenugar ipuku ma'e purukutukaw tetea'u. Uzapo kar wazemimaw tetea'u no. 6 Omono amo awa wà, zauxiapekwer tawhu pe har paw wanuwihaw romo wà. Omono'og tuwihaw wamuwà ywy ukenawhu teixe haw huwake har rehe wà.

7 — Pekàg nehe. Pekyze zo nehe. Pepytuhegatu zo Axir wanuwihawete hexak mehe nehe. Hemiruze'eg zauxiapekwer heta tetea'u wà. Pekyze zo wanuwi nehe. Ta'e zaneinuromo har upuner wera'u Axir wainuromo har wi a'e xe. 8 Xo awa wapuner haw wereko a'e. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wiko zaneinuromo a'e, zanepytywà pà a'e, zaneàmàtyry'ymar wazuka pà a'e, i'i wanupe. Teko hurywete tuwihawete Ezeki ize'eg henu mehe wà.

9 Amo 'ar pawire Xenakeriw Axir wanuwihawete a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà no, umàmàn Araki tawhu izywyr oho a'e wà. Omono kar amo tuwihaw Zeruzarez pe wà. — Peraha ko heze'eg tuwihawete Ezeki pe nehe, i'i wanupe.

10 — Nezewe i'i tuwihawete iko peme a'e, i'i a'e awa Ezeki pe. — Ihe Xenakeriw Axir wanuwihawete ihe, zauxiapekwer peàmàtyry'ymar tetea'u umàmàn tawhu peneko haw izywyr wà. Màràzàwe tuwe napekyze kwaw wanuwi. 11 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar urepyro putar newi a'e nehe, i'i Ezeki ihewe. Hemu'em iko peme. Pemàno putar ta'e nuhyk kwaw penemi'u ràm peme nehe xe. Nuhyk kwaw 'y peme nehe no. 12 Ta'e Ezeki a'e ae umumaw Tupàn henataromo ma'ea'yr hapy haw paw a'e xe. Umumaw imuwete katu haw paw a'e no. A'e re uze'eg Zuta ywy rehe har wanupe Zeruzarez pe har wanupe no. — Pemuwete katu Tupàn xo pitài ma'ea'yr hapy haw henataromo nehe. Peapyk xo a'e pe zo nehe no, i'i wanupe. 13 Aipo napekwaw kwaw heremiapo kwer. Ihe ihe, heipy a'e wà nehe, uruityk teko amo ywy rehe har tetea'u ure wà. Aipo wazar tupàn a'ua'u upuner wapyro haw rehe hepo wi a'e wà. Nan. 14 Ni amo tupàn heipy wanemityk kwer wazar nupuner kwaw wemiaihu wapyro haw rehe hepuner haw wi wà. Màràzàwe tuwe pezeruzar Tupàn pezar rehe. Nupuner kwaw hepo wi pepyro haw rehe a'e nehe. 15 A'e rupi, tuwe Ezeki nahemu'em kwaw peme nehe. Penemu'em zo pezeupeupe nehe. Pezeruzar zo ize'eg rehe nehe. Ni pitài tupàn nupuner kwaw wemiaihu wapyro haw rehe heipy wanuwi a'e wà, ni hepuner haw wi a'e wà no. Pezar nupuner kwaw pepyro haw rehe a'e nehe no, i'i Xenakeriw iko peme, i'i a'e ze'eg herur har Zeruzarez pe har wanupe.

16 Tuwihaw Axir umume'u amo ma'e iaiw wera'u ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikutyr wà, hemiruze'eg Ezeki ikutyr wà no. 17 Xenakeriw umuapyk uze'eg pape rehe a'e no. A'e ze'eg imuapyk mehe uze'eg zemueteahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar rehe a'e. — Tupàn amo ywy rehe har wazar nupyro kwaw wemiaihu hepo wi wà. Nezewegatete Tupàn Ezeki izar nupyro kwaw wemiaihu hepo wi wà nehe no, i'i. 18 Tuwihaw umume'u a'e ma'e uhapukaz pà Emerew waze'eg rupi wà, Zeruzarez pe har ipàrirogawtàtà iapyr har wanupe wà. Ipurumupytuhegatu kar wer wanehe wà. Ipurumukyze kar wer wanehe wà no. — Nezewe mehe nazawaiw katu kwaw tawhu heityk àwàm nehe, i'i uzeupeupe wà. 19 Tuwihaw uze'eg zemueteahy Tupàn Zeruzarez izar rehe wà, teko amo ywy rehe har wazar ài hereko pà wà. Amogwer tupàn a'ua'u wiko ma'e hagapaw teko wanemiapo kwer romo wà. Uzapo opo pupe wà.

20 Na'e tuwihawete Ezeki a'e, Tupàn ze'eg imume'u har Izai Amoz ta'yr a'e no, uze'eg Tupàn pe a'e wà kury, uzepytywà kar pà izupe a'e wà kury. 21 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar amo weko haw pe har a'e pe a'e kury. Heko haw pe har uzuka zauxiapekwer Axir paw rupi wà. Uzuka wanuwihaw paw rupi wà no. Imaranugar tuwihawete Xenakeriw. — Màràzàwe tuwe aipo pa, i'i uzeupe. A'e rupi uzewyr weko haw pe kury. Na'e, amo 'ar mehe umuwete tupàn ua'u uzar oho hàpuzuhu pe. A'e pe heko mehe amo ta'yr uzuka utakihe pupe wà

22 Nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e upyro Ezeki a'e. Upyro Zeruzarez
pe har Xenakeriw Axir wanuwihawete
ipo wi a'e wà no. Upyro waàmàtyry'ymar
paw wanuwi wà no. Na'e Tupàn umur
zeàmàtyry'ym 'ymaw wemiaihu wanupe
kury. Nuzàmàtyry'ym kwaw uwake har
wà kury. 23 Teko tetea'u oho Zeruzarez
pe wà. Weraha ma'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e henataromo izuka pyràm izupe
wà. Weraha hekuzar katu ma'e Ezeki Zuta
ywy rehe har wanuwihawete pe imono
pyràm romo wà no. A'e 'ar henataromo
teko tetea'u ukwaw wewera'u Ezeki her
a'e wà.

Ezeki ima'eahy

24 A'e 'ar rehe we tuwihawete Ezeki
ima'eahy. Umàno tària'i. Na'e uze'eg
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Tupàn
uwazar ize'eg izupe. Uzapo ma'e Ezeki
henataromo imukatu àwàm imume'u pà
izupe. 25 Tupàn ikatu Ezeki pe. Nezewe
rehe we Ezeki numume'u kwaw ikatu haw
izupe. Ta'e wiko wera'u a'e xe. A'e
rupi Tupàn wikwahy izupe, Zuta ywy rehe
har wanupe no, Zeruzarez pe wiko ma'e
wanupe no. 26 Na'e Ezeki uzemumikahy
wiko wera'u haw rehe kury. Zeruzarez pe
har uzemumikahy wà no. A'e rupi xo Ezeki
imàno re zo Tupàn uzepyk teko wanehe.

Ezeki hemetarer katu a'e

27 Ezeki hemetarer katu a'e. Teko tetea'u
ur ikàgaw imume'u pà izupe wà. Uzapo
ma'e hyruhu tetea'u ma'e imonokatu haw
romo: parat, or, ita hekuzar katu ma'e,
taz zàwenugar, u'yw wi purumimaw, amo
ima'e hekuzar katu ma'e. 28 Uzapo temi'u
hyruhu imonokatu haw romo no: arozràn,
ma'ywa tykwer, uri kawer, tapi'ak wapyta
haw, àràpuhàràn wapyta haw. 29 Ezeki
uzapo tawhu wà no. Wiko tapi'ak tetea'u
wazar romo no. Ta'e Tupàn umur ma'e
tetea'u izupe a'e xe. Umur temetarer
tetea'u izupe no.

30 Ezeki upyk kar 'y ihemaw yzyg-
war Ziom her ma'e rehe har ywate har
a'e. Uzapo ywykwar Zeruzarez huwake
kwarahy heixe haw kutyr. Wezyw 'y
tawhu pe a'e ywykwar rupi uwyryk
pà. Ezeki hemiapo kwer paw ikatu.
31 Tuwihaw upuner wera'u ma'e Mawiron
pe har umur kar uze'eg heraha har Ezeki
pe a'e wà. Upuranu hehe wà. — Ma'e
uzeapo Zuta ywy rehe. Màràzàwe tuwe
xo ikatu ma'e uzeapo newe, i'i izupe
wà. Tupàn upuir izuwi a'e 'ar mehe.
Ta'e ipurukwaw wer ipy'a pe har rehe
azeharomoete a'e xe.

Ezeki umàno

32 Amo umuapyk tuwihawete Ezeki
hemiapo kwer Tupàn hemiruze'eg romo
weko haw hexak kar haw pape rehe
paw rupi. Na'aw a'e pape waner xe
wà: Tupàn ze'eg imume'u har Izai Amoz
ta'yr hemixak kwer zàwenugar, Zuta ywy
rehe har wanuwihawete wanemiapo
kwer Izaew ywy rehe har wanemiapo
kwer imume'u awer. 33 Ezeki umàno
a'e. Uzutym hetekwer tuwihawete Tawi
izuapyapyr watym awer i'aromo har pupe
wà. Imàno mehe Zuta ywy rehe har wà,
Zeruzarez pe har wà no, uzapo ikatu haw
imume'u haw wà. Ta'yr Manaxe wiko
tuwihawete romo hekuzaromo.

33

Manaxe wiko Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo

1 Manaxe wereko 12 kwarahy Zuta
ywy rehe har wanuwihawete romo wiko
mehe. Umumaw 55 kwarahy Zeruzarez
pe tuwihawete romo. 2 Manaxe uzapo
ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e henataromo a'e. Kwehe mehe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e upyhyk kar a'e
ywy Zutew wanupe. Waneixe mehe
umuhem kar teko a'e ywy rehe har a'e
ywy wi wà, Zutew wanenataromo wà.
A'e teko uzapo ma'e purumuhuhuk kar
haw wà. Manaxe uzapo iaiw ma'e a'e
teko wazàwe a'e kury. 3 Uzapo wi tupàn
a'ua'u wamuwete katu haw. Tu Ezeki
umumaw a'e ma'e. Manaxe uzapo wi
a'e ma'e kury. Uzapo ma'ea'yr hapy
haw tupàn Ma'aw imuwete haw. Uzapo
ywyra u'àm ma'e tupàn a'ua'u wanagapaw
romo wà no. Umuwete katu zahytata wà
no. 4 Uzapo tupàn a'ua'u wanenataromo
ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hàpuzuhu pupe. Nuzawy kwaw
Tupànete henataromo ma'ea'yr hapy haw.

— Hemuwete pe xe tuweharupi nehe, i'i Tupàn teko wanupe kwehe mehe. 5 Mokoz haw katu haw pe tàpuzuhu huwake uzapo ma'ea'yr hapy haw zahytata wamuwete haw romo no. 6 Uzuka wa'yr wanapy pà tupàn a'ua'u wanenataromo ywyàpyznaw Men-Inom her ma'e rehe wà. Uze'eg tekwe wanupe no. Umume'u kar uzeapo ma'e ràm tekwe wanupe no. Uzapo kar ma'e tekwe wanupe no. Upuranu tekwe kwaw par wanehe no. Uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u Tupàn henataromo. Umuikwahy kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. 7 Manaxe umupu'àm kar amo ywyra tupàn ua'u hagapaw romo iapo pyrer tàpuzuhu pupe no. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e tàpuzuhu rehe Tawi pe a'e, ta'yr Xàrumàw pe a'e no. — Ame'e 12 Izaew ta'yr waiwy nànàn ihe. Na'e aexak 'àg tàpuzuhu Zeruzarez pe har. Teko hemuwete katu putar xe tuweharupi a'e wà nehe. 8 Aze Izaew weruzar heze'eg paw wà nehe, aze uzapo ma'e Moizez ize'eg Izaew wanupe imur pyrer rupi katete wà nehe, a'e mehe namuhem kar kwaw heremiaihu ko ywy wi ihe wà nehe, amo teko wanupe ihe wà nehe. Amono ko ywy waipy wanupe, i'i Tupàn kwehe mehe. 9 Manaxe uzapo kar ikatu 'ym ma'e iaiw wera'u ma'e Zuta ywy rehe har wanupe a'e, Zeruzarez pe har wanupe a'e. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar a'e teko iaiw ma'e a'e ywy wi wemiaihu wanenataromo wà. Manaxe heko mehe wanemiapo kwer iaiw wera'u a'e teko wanemiapo kwer wi.

Manaxe uzemumikahy wemiapo kwer rehe

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Manaxe pe wemiaihu wanupe kury. Nuzekaiw kwaw ize'eg rehe wà. 11 A'e rupi umuixe kar zauxiapekwer Axir wanuwihaw Zuta ywy rehe a'e wà kury. Upyhyk Manaxe pina zàwenugar pupe wà. Uzàpixipixi kyhàhàm tàtà pupe wà no. Weraha Mawiron pe wemipyhyk kwer romo wà. 12 Ma'erahy ipuraraw mehe Manaxe uze'eg tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar pe kury. Heko wera'u haw uhem izuwi kury. Uzemumikahy wemiapo kwer rehe uwipy wazar henataromo kury. 13 Tupàn wenu ize'eg mehe. Uzapo heminozgwer. Umuzewyr kar Zeruzarez pe. Umuigo kar wi tuwihawete romo. Na'e Manaxe umume'u Tuweharupi Wiko Ma'e Tupàn romo heko haw a'e kury.

14 A'e re Manaxe uzapo pàrirogawtàtà iaiha ma'e tawhu Tawi heko awer izywyr kury. Uzypyrog iapo pà ywyàpyznaw Ziom yzygwar huwake har kwarahy heixe haw kutyr. A'e wi oho iko kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Te uhem ukenawhu Pira her ma'e pe. A'e re umàmàn tawhu ipehegwer Opew her ma'e izywyr. Manaxe omono kar zauxiapekwer wanuwihaw tawhu Zuta ywy rehe har pàrirogawtàtà hereko har nànàn wà no. 15 Wenuhem tupàn a'ua'u tàpuzuhu wi wà no. Wenuhem tupàn ua'u hagapaw a'e pe imono pyrer a'e wi no. Weityk tupàn a'ua'u wanenataromo ma'ea'yr hapy haw ywytyr tàpuzuhu hen awer rehe har paw, amo Zeruzarez pe har paw no. Weityk waneraha katu pe muite tawhu wi wà. 16 Uzapokatu ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo har. Uzuka ma'ea'yr Tupàn pe uzemuawyze kar haw a'e pe wà. Omono ma'e Tupàn ikatu haw imume'u haw romo no. — Pemuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar nehe, i'i Zuta ywy rehe har wanupe. 17 Teko uzuka ma'ea'yr uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà, wazuka haw tupàn a'ua'u wanenataromo arer rehe wà.

Manaxe umàno

18 Amo umuapyk tuwihawete Manaxe hemiapo kwer paw pape Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer imume'u haw rehe. Amo Tupàn ze'eg imume'u har umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ize'eg izupe wà. Umuapyk waze'eg a'e pape rehe no. 19 Amo umuapyk amogwer Manaxe hemiapo kwer pape Tupàn ze'eg imume'u har wanemiapo kwer her ma'e rehe: Tupàn pe ize'eg awer, hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Tupàn pe uzewyr 'ym mehe we hemiapo kwer:

tupàn a'ua'u imuwete katu awer, wamuwete katu haw iapo awer, ywyra tupàn a'ua'u hagapaw iapo awer, amo tupàn a'ua'u wanagapaw iapo awer. A'e ma'e paw umuapyk a'e pape rehe. 20 Umàno Manaxe. Uzutym hetekwer hàpuzuhu huwake ma'etymaw pe wà. Ta'yr Amon upyta hekuzaromo tuwihawete romo.

Amon wiko Zuta wanuwihawete romo

21 Amon wereko 22 kwarahy Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw mokoz kwarahy tuwihawete romo wiko pà Zeruzarez pe. 22 Nuzawy kwaw u Manaxe. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u u hemiapo kwer nànàn wà. Umuwete katu paw rupi wà no. 23 Tu uzewyr Tupàn pe. Amon nuzewyr kwaw izupe. Nuzemumikahy kwaw wemiapo kwer rehe. Tuweharupi hemiapo iaiw wi wi oho iko.

24 Tuwihaw Amon rehe we har upytu'u heruzar ire wà. A'e rupi uzuka Amon tàpuzuhu pupe wà. 25 Na'e teko Zuta ywy rehe har uzuka izuka arer paw wà. Umuigo kar ta'yr Zuzi hekuzaromo tuwihawete romo wà.

34

Zuzi wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Zuzi wereko 8 kwarahy Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 31 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. 2 Zuzi uzapo ikatu ma'e Tupàn henataromo. Nuzawy kwaw uwipy tuwihawete Tawi a'e. Nupiaw kwaw ni kwe rupi ni ko rupi.

Zuzi uzapokatu Tupàn imuwete haw

3 Tuwihawete romo wiko mehe 8 haw kwarahy mehe, kwàkwàmo mehe we, Zuzi uzypyrog Tupàn uwipy Tawi izar imuwete katu pà. 4 kwarahy pawire uzypyrog Zuta ywy imukatu pà, Zeruzarez tawhu imukatu pà no. Umumaw tupàn a'ua'u wamuwete katu haw. Umumaw ywyra u'àm ma'e tupàn ua'u hagapaw wà no. Umumaw tupàn a'ua'u wanagapaw ita iapo pyrer wà, itatàtà iapo pyrer wà no. 4 Teko weityk tupàn Ma'aw pe ma'ea'yr hapy haw tuwihawete henataromo wà. A'e ae ukauka yhyk zàwenugar tupàn a'ua'u wanenataromo hapy haw a'e ma'ea'yr hapy haw rehe har a'e no. Umumaw ywyra u'àm ma'e tupàn ua'u hagapaw wà no. Umumaw tupàn a'ua'u wanagapaw ita iapo pyrer wà, itatàtà iapo pyrer wà no. Ukamikamik imuku'iku'i pà wà. Uhàuhàz imuku'i pyrer teko a'e tupàn a'ua'u wanupe ma'ea'yr izuka arer watym awer 'aromo. 5 Na'e umunyk tata xaxeto tupàn a'ua'u wanenataromo arer wakàgwer wanapy pà a'e kury, a'e ma'ea'yr zuka awer rehe a'e kury. Nezewe Zuzi umukatu Zuta ywy a'e, umukatu Zeruzarez tawhu a'e no.

6 Uzapo nezewe haw tawhu amo ywy rehe har wanupe no: Manaxe izuapyapyr waiwy rehe, Èparai izuapyapyr waiwy rehe, Ximeàw izuapyapyr waiwy rehe, te Napitari izuapyapyr waiwy rehe. Uzapo nezewe haw taw a'e tawhu izywyr har pe no. 7 Wata Izaew ywy nànàn tupàn a'ua'u wanupe ma'ea'yr hapy haw wamumaw pà, ywyra u'àm ma'e tupàn ua'u hagapaw wamumaw pà no, amo tupàn a'ua'u wanagapaw wamumaw pà no. Ukamikamik imuku'iku'i pà wà. Ukauka yhyk zàwenugar tupàn a'ua'u wanenataromo hapy haw no. A'e re uzewyr Zeruzarez pe.

Xaxeto wexak Tupàn pape

8 Tuwihawete romo wiko mehe 18 haw kwarahy mehe ywy imukatu re tàpuzuhu imukatu re Zuzi omono kar amo awa tàpuzuhu pe wà, iapo katu kar pà wanupe wà: Xàpà Azari ta'yr, Mazez Zeruzarez pe har wanuwihaw, Zoa Zoakaz ta'yr tuwihawete heruze'egar. 9 Erewi izuapyapyr omono'og temetarer wà. A'e re werur tàpuzuhu pe wà. Manaxe izuapyapyr wà, Eparai izuapyapyr wà no, amo Izaew ywy rehe har wà no, Zuta izuapyapyr wà no, Mezàmi izuapyapyr wà no, Zeruzarez pe wiko ma'e wà no, umur a'e temetarer Tupàn pe wà. Awa tuwihawete hemimono kar uze'eg oho xaxeto wanuwihawete Iwki her ma'e pe wà. Weraha a'e temetarer izupe oho mehe wà. 10 Tuwihaw omono a'e temetarer tàpuzuhu iapo katu haw rehe uzekaiw ma'e wanupe. A'e

omono a'e temetarer tàpuzuhu iapo katu har wanupe wà, iapo wi har wanupe wà no. 11 Omono a'e temetarer ywyrapinar wanupe wà, tàpuz iapo har wanupe wà no. — Peme'eg kar ita imonohok pyrer imuhygatu pyrer nehe, i'i wanupe. — Peme'eg kar ywyra izyta ràm romo nehe, amogwer iapo katu àwàm romo nehe no. Ta'e tuwihawete Zuta ywy rehe har nuzekaiw kwaw tàpuzuhu rehe wà xe. Umu'ar kar a'e wà, i'i wanupe. 12-13 Uma'ereko ma'e wiko imunar 'ym ma'e romo wà. Ni pitài ma'e rehe na'imunar kwaw wà. 4 Erewi izuapyr wiko wanuwihaw romo wà: Zaat Omani rehe we Merari izuapyr wà, Zakari Mezurà rehe we Koat izuapyr wà. Wiko ukenawhu rehe ume'egatu ma'e wanuwihaw romo wà no. Wiko amogwer awa tàpuzuhu rehe uma'ereko ma'e wanuwihaw romo wà no. Erewi izuapyapyr paw ukwaw ma'e imupu pyr rehe zegar haw inuromo har imupu haw wà. Amo wiko pape kwaw par romo wà no. Amo wiko ma'ereko haw iapo kar har romo wà no. Amo wiko ukenawhu rehe ume'egatu ma'e romo wà no. 14 A'e temetarer tàpuzuhu pe imono pyrer heraha mehe Iwki wexak pape Tupàn ze'eg a'e pe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Moizez pe imur pyrer a'e pe. 15 Iwki uze'eg pape kwaw par Xàpà her ma'e pe. — Aexak pape Tupàn ze'eg imuapyk pyrer kwez xe tàpuzuhu pupe ihe, i'i izupe. Na'e omono a'e pape Xàpà pe kury. 16 Xàpà weraha tuwihawete pe. Umume'u uzeapo ma'e kwer izupe no. — Ure neremiruze'eg ure, uruzapo neremiapo karer paw rupi ure. 17 Urupyhyk temetarer tàpuzuhu pupe har ure, uma'ereko ma'e wanupe imono pà ure, wanuwihaw wanupe ure no.

18 Areko amo pape xe hepo pe ihe no. Iwki umur ihewe a'e, i'i izupe. Na'e umugeta a'e pape tuwihawete pe kury. 19 Ze'eg a'e pape rehe henu mehe tuwihawete umu'i ukamir uzemumikahy pà a'e kury. 20 'Aw awa wiko a'e pe wà: Iwki, Àikà Xàpà ta'yr, Aminom Mikai ta'yr, Xàpà pape kwaw par, Azai tuwihawete hemiruze'eg. Na'e tuwihawete uze'eg wanupe kury.

21 Pepuranu peho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe herekuzaromo nehe, Izaew ywy rehe har wanekuzaromo nehe no, Zuta ywy rehe har wanekuzaromo nehe no. — Urepurukwaw wer nepurumu'e haw ko pape rehe har rehe nehe, ere izupe nehe, i'i wanupe. Tupàn wikwahy zanewe a'e, ta'e zaneipy nuweruzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg a'e wà xe. Nuzapo kwaw hemiapo kàràm ko pape rehe har wà, i'i wanupe.

22 Na'e Iwki a'e, amo tuwihawete hemimono kar a'e wà no, uze'eg oho Tupàn ze'eg imume'u har kuzà Una her ma'e Zeruzarez ipehegwer ipyahu ma'e pe wiko ma'e pe wà kury. Imen Xarum her ma'e Xikima ta'yr Àrà hemimino wiko kamir tàpuzuhu pupe har rehe uzekaiw ma'e romo a'e. Umume'u uzeapo ma'e kwer Una pe wà kury. 23 — Pezewyr tuwihawete 'aw ze'eg Tupàn hemimur kwer imume'u pà izupe nehe, i'i wanupe.

24 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ihe, amuapyk kar purehe hezepyk àwàm a'e pape Zuta ywy rehe har wanuwihawete pe imugeta pyrer rehe ihe. Azepyk putar Zeruzarez tawhu rehe ihe nehe, ipupe har paw wanehe ihe nehe no, a'e heremimume'u kwer rupi ihe nehe. 25 Hereityk a'e wà. Uzuka ma'ea'yr amo tupàn a'ua'u wanupe wà. Nezewe mehe aikwahy wanemiapo kwer nànàn ihe. Zeruzarez pe hekwahy haw ukaz tata ài. Nuwew kwaw nehe. 26 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar amume'u ko ma'e tuwihawete pe kury. — Erenu ze'eg a'e pape rehe imuapyk pyrer ne. 27 Erezemumikahy herenataromo ikàg 'ym ma'e romo nereiko pà. Eremu'i nekamir. Zeruzarez rehe ipupe har wanehe hezepyk àwàm henu mehe erezai'o. Urenu ihewe neze'eg mehe. 28 A'e rupi xo nemàno re zo azepyk putar Zeruzarez rehe nehe, ipupe har wanehe nehe. Urumumàno kar putar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe nehe, i'i Tupàn iko tuwihawete pe, i'i Tupàn ze'eg imume'u har wanupe. Na'e a'e awa weraha a'e ze'eg tuwihawete pe wà kury.

Zuzi uzapokatu wi uze'egaw Tupàn rehe we

29 Na'e tuwihawete Zuzi omono'og tuwihaw Zuta ywy rehe har paw wà kury, omono'og Zeruzarez pe har paw wà no.

30 Uzemono'og paw rupi tàpuzuhu pe oho
pà wà. Xaxeto oho wanupi wà. Erewi
izuapyapyr oho wanupi wà no. Zeruzarez
pe har paw oho wanupi wà no. Zuta ywy
rehe har paw oho wanupi wà no, upuner
wera'u ma'e wà, upuner 'ym wera'u ma'e
wà no. Na'e tuwihawete umugeta Tupàn
ze'eg wemiaihu wanehe we iapo katu
pyrer pape rehe imuapyk pyrer tàpuzuhu
pupe hexak pyrer a'e kury, teko wane-
nataromo a'e kury. 31 Upu'àm izyta tuwi-
hawete pe imonokatu pyrer huwake. Uza-
pokatu uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e rehe we kury. — Neze'eg ureruzar
putar ure nehe. Oromonokatu putar
neze'eg nehe. Uruzapo putar neremiapo
kar nehe, urepy'a nànàn nehe, urerekwe
nànàn nehe no. Wyzài ma'e neremiapo
kàràm uruzapo putar nehe, neze'eg pape
rehe imuapyk pyrer rupi katete nehe, i'i
Tupàn pe. 32 Na'e Zuzi uze'eg Zeruzarez
pe har wanupe kury, Mezàmi izuapyapyr
wanupe no. — Ureruzar putar 'aw ze'eg
azeharomoete ure nehe, peze Tupàn pe
kury, i'i wanupe. Nezewe mehe Zeruzarez
pe har uzapo ma'e a'e ze'eg rupi wà. Tupàn
uzapokatu a'e ze'eg waipy wanehe we
kwehe mehe a'e. 33 Zuzi umumaw tupàn
a'ua'u purumuhuhuk kar haw Izaew ywy
rehe har paw wà. Umuwete katu kar
uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e no,
Izaew nànàn a'e no. Zuzi hekuwe mehe we
teko nupytu'u kwaw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uwipy wazar imuwete katu re
wà.

35

Uzapo mynykaw zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer her ma'e wà

1 Zuzi uzapo mynykawhu Zaneipy
wana'yr wazuka 'ym awer her ma'e
Zeruzarez pe kury, Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e imuwete katu pà kury. Pitài
haw zahy rehe 14 haw 'ar mehe uzuka
àràpuhàràn mynykawhu rehe har wà.
2 Omono xaxeto wama'ereko haw tàpuzuhu
pupe har rehe wà. — Pezapokatu
pema'ereko haw nehe, i'i wanupe. Henu
mehe ipurapo wer hehe wà. 3 Na'e wenoz
kar Erewi izuapyapyr wamuwà wà no.
Tupàn ze'eg rehe Izaew paw wamu'e har
romo wanekon wà. Uzemonokatu Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe ma'ereko haw
pe wà. Ur izupe wà kury. — Kwehe
mehe tuwihawete Xàrumàw Tawi ta'yr
uzapo Tupàn Hàpuzuhu a'e. Pemono Tupàn
Ze'eg Hyru tàpuzuhu pupe nehe kury. Ko
'ar henataromo naperaha kwaw peaxi'i
rehe nehe. Pezemonokatu Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e Zanezar Izaew wazar
pe pema'ereko haw pe nehe. 4 Kwehe
mehe Tawi Izaew wanuwihawete a'e, ta'yr
Xàrumàw a'e no, umuza'aza'ak peànàm
imono'og pyr romo a'e ma'ereko haw iapo
kar pà wanupe a'e wà. 5 Pezemuza'aza'ak
wi nezewegatete nehe kury, a'e ma'ereko
haw iapo wi pà nehe kury, i'i wanupe.
Teko uzeànàànàm ma'e pitàitàigatu uze-
muza'aza'ak putar wà nehe. Nezewe heta
putar amo Erewi izuapyapyr wà nehe,
imuza'aza'ak pyrer wanupe pitàitàigatu wà
nehe. 6 Pezuka àràpuhàràn mynykawhu
rehe har pe wà nehe. Pezemukatu kar
Tupàn henataromo nehe no. Pemuàgà'ym
mynykawhu nehe. Nezewe mehe peny-
wyr amogwer Izaew ywy rehe har a'e
wà nehe, uzapo putar mynykaw Zaneipy
wana'yr wazuka 'ym awer a'e wà nehe,
Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer rupi
katete a'e wà nehe.

7 Tuwihawete Zuzi wexaexak amo
weimaw tapi'ak wà, amo àràpuhàràn wà
no, wamono pà teko wanupe mynykaw pe
izuka pyràm romo wà: 30.000 àràpuhàràn
awa wà, 3.000 tapi'ak awa wà. 8 Tuwihaw
omono ma'e wà no: teko wanupe wà,
xaxeto wanupe wà no, Erewi izuapyapyr
wanupe wà no. Heta na'iruz tàpuzuhu rehe
uzekaiw ma'e wà: Iwki, Zakari, Zeiew.
A'e awa omono ma'ea'yr xaxeto wanupe
mynykawhu pe izuka pyràm romo wà
no: 2.600 àràpuhàràn awa wà, 300 tapi'ak
awa wà no. 9 Heta amo Erewi izuapyapyr
wanuwihaw wà: Konani, tywyr Xemai,
amo tywyr Netanew her ma'e, Azawi,
Zeie, Zozamaz. Omono ma'ea'yr Erewi
izuapyapyr wanupe wà: 5.000 àràpuhàràn
awa wà, 500 tapi'ak awa wà no. 10 Ma'e
paw mynykawhu pe ihyk mehe xax-
eto oho upu'àmaw pe wà kury. Erewi
izuapyapyr uzemono'og wànàm wanehe

we tuwihawete ze'eg awer rupi katete wà. 11 Na'e uzuka àràpuhàràn awa wà. Erewi izuapyr upirok ma'ea'yr wà. Omono wanuwykwer xaxeto wanupe wà. Xaxeto umupiripirik wanuwykwer ma'ea'yr hapy haw rehe wà. 12 Omono wakawer teko wanupe wà. Uzeànàànàm ma'e pitàitàigatu upyhyk ikurer wà. Umunyk tata a'e kawer rehe wà. Ukaz paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo Moizez ze'eg awer rupi katete. Uzapo nezewegatete haw tapi'ak awa wanupe wà no. 13 A'e re umihir ma'ea'yr Tupàn ze'eg rupi wà. Umupupur kar amogwer Tupàn pe imur pyrer zapepo pupe wà, teko wanupe imono pà na'arewahy wà. 14 A'e re Erewi izuapyapyr umuàgà'ym inugwer ma'e wà: uma'e, xaxeto wama'e, Àràw izuapyapyr wama'e. Erewi izuapyapyr uzapo nezewe haw wà, ta'e umumaw 'ar katu uma'ereko pà wà xe. Omono ma'ea'yr hapy paw pyràm Tupàn pe wà. Omono wakawer izupe wà no.

15 Uzegar ma'e Azap hemiruze'eg upu'àm u'àmaw pe ze'eg kwehe arer rupi wà. Na'aw a'e ma'e iapo kar arer wà: tuwihawete Tawi, Azap, Emà, Zenutum tuwihawete henataromo Tupàn ze'eg imume'u har. Zauxiapekwer wiko upu'àmaw pe wà no, tàpuzuhu hukenawhu rehe ume'egatu pà wà no. Ni amo numuhem kar kwaw wapu'àmaw wi wà. Ta'e wamyrypar amogwer Erewi izuapyapyr umuàgà'ym izuka pyrer ikurer wanupe herur pà wà xe.

16 Nezewe mehe uzapo ma'e paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw romo a'e 'ar mehe wà, tuwihawete Zuzi ize'eg rupi katete wà. Uzapo mynykawhu Zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer her ma'e wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà wà. Wapy ma'e henataromo wà. Ukaz paw ma'ea'yr hapy haw rehe wà. 17 Izaew Zeruzarez pe wiko ma'e paw umumaw 7 'ar a'e mynykawhu iapo pà wà. Mokoz mynykaw uzapo wà: Zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer, typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer i'u haw. 18 Tupàn ze'eg imume'u har Xamuew i'ar mehe arer we Izaew nuzapo pixik kwaw mynykaw Zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer 'aw mynykawhu zàwenugar wà. Ni amo tuwihawete nuzapo kwaw a'e mynykaw Zuzi zàwe wà. Wenoz teko tetea'u iapo mehe wà: xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà, teko Zuta ywy rehe har wà, Izaew ywy rehe har a'e pe wiko ma'e wà, Zeruzarez pe har wà. 19 Tuwihawete romo wiko mehe 18 haw kwarahy rehe uzapo a'e mynykaw Zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer her ma'e a'e.

Zuzi upytu'u tuwihawete romo wiko re

20 Zuzi uzapo a'e ma'e paw a'e. Uzapokatu tàpuzuhu. Uzapokatu Tupàn imuwete katu haw no. A'e ma'e paw iapo re tuwihawete Nek Ezit ywy rehe har ur zauxiapekwer wemiruze'eg wanupi Karakemi pe uzeàmàtyry'ym pà a'e kury. Karakemi yrykawhu uwyryk Ewparat izywyr a'e. Zuzi uhem oho zauxiapekwer wemiruze'eg wanupi iàmàtyry'ym pà a'e kury. 21 Nek omono kar uze'eg izupe. — Zuta wanuwihawete, nereiko kwaw heàmàtyry'ymar romo. Nereiko kwaw heàmàtyry'ymar imyrypar romo. Nazur kwaw neàmàtyry'ym pà. Heàmàtyry'ymar waneityk àwàm rehe zo azur. — Eho na'arewahy nehe, i'i Tupàn ihewe. Tupàn wiko herehe we a'e. A'e rupi aze erezàmàtyry'ym Tupàn nehe, nemumaw putar a'e nehe, i'i Nek Zuzi pe.

22 Nezewe rehe we Zuzi nuzekaiw kwaw. Na'izekaiw wer kwaw Tupàn ze'eg tuwihawete Nek rupi imume'u pyr rehe a'e. Umunehew amo awa ikamir tuwihawete 'ym romo umuzexak kar pà. Ta'e ipuràmàtyry'ym wer Nek rehe a'e xe. Wata oho ywyàpyznaw Mezin her ma'e pe Nek iàmàtyry'ym pà. 23 Zauxiapekwer Ezit ywy rehe har uzywà Zuzi u'yw pupe wà kury. Zuzi uze'egahy uzehe we har tuwihaw wanupe. — Hezywà tuwe hekutuk pà wà. Hepyro pe xe wi nehe ty wà, i'i wanupe.

24 Tuwihaw wenuhem tuwihawete izywyramawa wi wà, amo izywyramawa pupe imono pà wà, Zeruzarez pe heraha pà wà. Umàno Zuzi a'e pe. Uzutym hetekwer tuwihawete watym awer pe wà. Teko Zuta ywy rehe har paw wà, Zeruzarez pe har paw wà no, uzai'o imàno awer rehe wà.

25 Tupàn ze'eg imume'u har Zeremi uzapo amo zegar haw Zuzi itymaw rehe har a'e, imuwete pà a'e. Te ko 'ar rehe uzegar ma'e awa wà, kuzà wà no, umuzàg a'e zegar haw Zuzi imàno awer rehe uzai'o mehe wà. Kwarahy nànàn Izaew umuzàg agwer zegar haw wà. Zeremi umuapyk a'e zegar haw paw pape rehe a'e. Zanezemumikahy haw rehe zanezegar haw, i'i a'e pape her zaneze'eg rupi.

26 Zuzi uzapo amo ma'e tetea'u a'e. Uzapo ikatu ma'e tetea'u no, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg heruzar pà. 27 Amo umuapyk hemiapo kwer paw pape rehe, izypy mehe arer we te iahykaw rehe har imuapyk pà. Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer imume'u haw a'e pape her romo a'e.

36

Zoakaz wiko Zuta wanuwihawete romo

1 Teko Zuta ywy rehe har wexak Zoakaz Zuzi ta'yr tuwihawete Zeruzarez pe har romo imuigo kar pà wà, tu hekuzaromo wà. 2 Zoakaz wereko 23 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 3 zahy tuwihawete romo wiko pà Zeruzarez pe. 3 Ezit wanuwihawete Nek umupytu'u kar Zoakaz tuwihawete romo heko re. Zuta ywy rehe har omono 3.400 kir parat Nek pe wà. Omono 34 kir or izupe wà no. 4 Nek umuigo kar Eriaki Zoakaz tywyr Zuta wanuwihawete romo Zeruzarez pe a'e kury. Omono amo her izupe: Zeoaki. Nek weraha Zoakaz Ezit ywy rehe.

Zeoaki wiko Zuta wanuwihawete romo

5 Zeoaki wereko 25 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 11 kwarahy Zeruzarez pe. Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar henataromo. 6 Namukononozor Mawiron wanuwihawete wixe Zuta rehe a'e kury. Upyhyk Zeoaki. Uzàpixipixi kyhàhàmtàtà pupe wemipyhyk kwer romo. Zauxiapekwer weraha Mawiron pe wà. 7 Namukononozor weraha amo ma'e tàpuzuhu pupe har Mawiron pe. Omono wàpuzuhu a'e pe har pupe.

8 Amo umuapyk amogwer Zeoaki hemiapo kwer pape rehe. Uzapo purumuhuhuk kar haw. Teko umume'u hemiapo kwer iaiw ma'e wà. Izaew wanuwihawete wanemiapo kwer Zuta wanuwihawete wanemiapo kwer imume'u haw a'e pape her romo a'e. Ta'yr Zoaki wiko hekuzaromo tuwihawete romo.

Zoaki wiko Zuta wanuwihawete romo

9 Zoaki wereko 18 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw na'iruz zahy 10 'ar rehe we Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Uzawy a'e, ikatu 'ym ma'e iapo pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. 10 A'e kwarahy rehe kwarahy ihem 'ym mehe we tuwihawete Namukononozor upyhyk kar Zoaki zauxiapekwer wemiruze'eg wanupe. Weraha ipyhyk pyrer romo Mawiron pe wà. Weraha ma'e hekuzar katu ma'e tàpuzuhu pupe har wà no. Na'e Namukononozor umuigo kar Zeneki Zoaki itutyr Zuta wanuwihawete Zeruzarez pe har wanuwihawete romo kury.

Zeneki wiko Zuta wanuwihawete romo

11 Zeneki wereko 21 kwarahy Zuta wanuwihawete romo wiko mehe. Umumaw 11 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. 12 Zeneki uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Nuzemuigo kar kwaw ikàg 'ym ma'e romo Tupàn ze'eg imume'u har Zeremi henataromo. Zeremi umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg izupe.

Namukononozor upyhyk Zeruzarez

13 Zeneki upytu'u Namukononozor heruzar ire. A'e 'ym mehe umume'u kar ma'e izupe. — Aiko nemyrypar romo, ere Tupàn henataromo nehe, i'i izupe. Nuzapo kwaw ma'e uze'eg rupi. Nuweruzar katu kwaw. Na'izewyr wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar pe. 14 Tuwihaw Zuta ywy rehe har wà, xaxeto wà no, teko wà no, uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e wà. Wiko teko Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e wazàwe wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u wà. Nezewe haw iapo mehe umuaiw tàpuzuhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemixak kwer wà. — 'Àg tàpuzuhu pupe hemuwete katu pe

nehe, i'i Tupàn teko wanupe kwehe mehe.
15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e waipy
wazar omono kar wiwi uze'eg imume'u
har teko wanupe wà, uze'eg imume'u kar
pà wanupe wà. Ta'e upuhareko wemiaihu
wà xe. Ta'e upuhareko wenaw tàpuzuhu a'e
no xe. 16 Teko upuka Tupàn ze'eg imume'u
har wanehe wà. Nuzekaiw kwaw waze'eg
rehe wà. Uze'eg urywahyahy wanupe
wà. Iahykaw rehe Tupàn wikwahy tuwe
wemiaihu wanupe kury. A'e rupi naheta
kwaw wapyro haw.

17 Na'e Tupàn umuata kar Mawiron
wanuwihawete kury, zauxiapekwer
hemiruze'eg wamuata kar pà no. Ur Tupàn
hemiaihu waàmàtyry'ym pà wà kury.
Uzuka kwàkwàmo takihe pupe wà. Te
tàpuzuhu pupe har uzuka wà. Nupuhareko
kwaw ni amo wà. Ni kwàkwàmo wà,
ni kuzàtài wà, ni tua'u ma'e wà, ni
ihya'u ma'e wà, ni tua'uhez ma'e wà,
ni ihya'uhez ma'e wà. Paw rupi Tupàn
omono Mawiron wanuwihawete ipo pe
wà. 18 Mawiron wanuwihawete upyhyk
ma'e tàpuzuhu pupe har paw wà, uhua'u
ma'e wà, ipixika'i ma'e wà no. Upyhyk
temetarer paw rupi katete: tàpuzuhu pupe
har, tuwihawete hemetarer, tuwihaw
upuner wera'u ma'e wanemetarer. Paw
rupi katete weraha Mawiron pe wà.
19 Zauxiapekwer umunyk tata tàpuzuhu
rehe wà. Ukaz paw. Weityk ipàrirogawtàtà
iaiha ma'e Zeruzarez izywyr har wà. Wapy
tàpuzuhu paw wà. Umumaw ikatu ma'e
paw wà no. 20 Weraha Zeruzarez pe har
izuka pyrer 'ym Mawiron pe ipyhyk pyrer
romo wà. Wiko tuwihawete pe uma'ereko
e ma'e romo a'e pe wà, izuapyapyr wanupe
uma'ereko e ma'e romo wà no. Amo
kwarahy paw ire Pezi wanuwihawete
uzypyrog Mawiron waneityk pà a'e. A'e
'ar mehe Zutew wiko wiwi uma'ereko e
ma'e romo wà. 21 A'e 'ym mehe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u uzeapo
ma'e ràm uze'eg imume'u har Zeremi pe
a'e. — Ko ywy umumaw putar 70 kwarahy
iaiw ma'e romo nehe. A'e kwarahy nànàn
ko ywy upytu'u putar mytu'u haw 'ar
nànàn nehe, i'i Tupàn Zeremi pe. Uzeapo
ma'e ize'eg rupi katete.

Tuwihawete Xiru umuapyk kar uze'eg pape rehe

22 Xiru Pezi wanuwihawete romo heko
mehe pitài haw kwarahy rehe uzeapo ma'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg awer
uze'eg imume'u har Zeremi pe imume'u
pyrer rupi katete kury. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e opokok Xiru ipy'a rehe. —
Ezapo amo pape nehe. Emono kar a'e
pape neremiruze'eg nànàn nehe. Emugeta
kar a'e pape neremiruze'eg nànàn nehe no.
Emuapyk 'aw ze'eg a'e pape rehe nehe:
23 — Ihe Xiru Pezi wanuwihawete ihe,
amume'u ko ma'e peme ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak rehe har hemuigo
kar ywy nànànar wanuwihawete romo a'e.
Uzapo kar wàpuzuhu ràm Zeruzarez tawhu
Zuta ywy rehe har ihewe a'e. Pe hemiaihu
pe, peho Zeruzarez pe nehe kury. Tuwe
Tupàn wiko peinuinuromo nehe, ere nehe,
neze'eg imuapyk pà pape rehe nehe, i'i
Tupàn Xiru pe. Upaw.

EZÀRÀ

Tuwihawete Xiru umuapyk kar uze'eg pape rehe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u uzeapo ma'e ràm uze'eg imume'u har Zeremi her ma'e pe a'e. Xiru Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe pitài haw kwarahy mehe uzeapo a'e ma'e ize'eg awer rupi katete a'e kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar ma'e Xiru pe. A'e rupi uze'eg wemiruze'eg wanupe kury. — Pemuapyk ko heze'eg pape rehe nehe. A'e re pemono kar 'aw pape teko heremiruze'eg nànàn pe wà nehe. Wexak kar putar a'e ze'eg teko wanupe wà nehe. Umugeta putar wanupe nehe no. Na'aw heze'eg wanupe imugeta pyràm xe kury. 2 — Ihe Xiru Pezi ywy rehe har wanuwihawete ihe, amume'u ko ma'e ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak rehe har hemuigo kar ywy nànànar wanuwihawete romo a'e. — Ezapo kar heràpuzuhu Zeruzarez tawhu pe har Zuta ywy rehe har ihewe nehe, i'i ihewe. 3 Aze peiko hemiruze'eg romo nehe, tuwe Tupàn wiko penehe we nehe. Peho Zeruzarez pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar hàpuzuhu iapo wi pà. Teko Zeruzarez pe har umuwete katu a'e Tupàn a'e wà. 4 Aze peiko amo Izaew huwake har romo nehe, aze zawaiw katu uiwy rehe izewyr àwàm izupe nehe, epytywà nehe. Emono ma'e izupe ipytywà pà nehe: parat, or, hemi'u ràm pe rupi i'u pyràm, tapi'ak. Emono amo ma'e izupe nehe no. Zeruzarez pe uhem mehe omono putar a'e ma'e Tupàn pe hàpuzuhu Zeruzarez pe har pe penekuzar romo a'e nehe, i'i tuwihawete Xiru wemiruze'eg nànàn.

Izaew izuapyapyr uzewyr Zeruzarez pe wà

5 Na'e Zuta izuapyapyr a'e wà, Mezàmi izuapyapyr a'e wà no, xaxeto a'e wà no, Erewi izuapyapyr a'e wà no, amo teko Tupàn hemimurywete karer a'e wà no, uzemuàgà'ym Zeruzarez pe oho àwàm rehe a'e wà kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu iapo wi àwàm rehe a'e wà kury. 6 Wanuwake har paw upytywà wà. Omono ma'e wanupe wà: kawaw parat iapo pyrer, kawaw or iapo pyrer, wanemi'u ràm, tapi'ak, ma'e hekuzar katu ma'e, ma'e tàpuzuhu pupe Tupàn pe imono pyràm.

7 Kwehe mehe tuwihawete Na-mukononozor upyro kawaw hekuzar katu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu Zeruzarez pe har wi a'e, tawhu ipyro mehe a'e. Tuwihawete Xiru omono a'e kawaw Zutew wanupe a'e kury. 8 Umuzewyr kar a'e ma'e Mixerenat temetarer rehe uzekaiw ma'e pe. Mixere-nat umuapyk a'e ma'e her paw rupi pape rehe. Na'e omono a'e pape Xezemazar Zuta ywy rehe har wanuwihaw pe kury. 9-10 Na'aw a'e ma'e her pape rehe imuapyk pyrer xe kury: 30 kawaw or iapo pyrer, 1.000 kawaw parat iapo pyrer, amo 29 kawaw, 30 kanekpuku or iapo pyrer, amo 410 kanekpuku hekuzar wewer ma'e, amo 1.000 ma'e. 11 Heta 5.400 ma'e or iapo pyrer parat iapo pyrer inuromo. Xezemazar weruzewyr a'e ma'e paw Zeruzarez pe Mawiron wi Izaew wanupi oho pà. Mawiron ywy wi uzewyr mehe werur Izaew ywy rehe har wemipyhyk kwer wà no.

2

Mawiron wi uzewyr ma'e kwer wà

1 Kwehe mehe tuwihawete Na-mukononozor Mawiron ywy rehe har weraha teko tetea'u weko haw pe wemipy-hyk kwer romo a'e wà. Zuta ywy rehe har tetea'u wiko a'e teko wainuinuromo wà. Amo 'ar mehe, a'e teko uzewyr Zeruzarez pe wà, Zuta ywy rehe wà kury. Oho tawhu weko awer pe pitàitàigatu wà. 2 Na'aw wanuwihaw waner xe wà kury: Zurupapew, Zuzue, Neemi, Xerai, Heerai, Monekaz, Miwizà, Mizipar, Migiwaz, Heu, Màànà. Na'aw teko uzeànàànàm ma'e Izaew izuapyapyr Mawiron wi uzewyr ma'e kwer waner xe wà. Amuapyk putar wanuwihaw waner pitàitàigatu. Amuapyk putar waneta haw no:

3-20 Paroz 2.172, Xepaxi 372, Ara 775, Paat-Moaw Zezuwa izuapyapyr Moaw izuapyapyr wainuinuromo har 2.812, Eràw 1.254, Zatu 945, Zakaz 760, Mani 642, Memaz 623, Azigaz 1.222, Anonikà 666, Migiwaz 2.056, Anim 454, Ater Ezeki her inugwer ma'e 98, Mezaz 323, Zora 112, Azu 223, Zimar 95

21-35 Amo tawhu pe har wazuapyapyr uzewyr wà no. Na'aw a'e tawhu waner xe wà. Amume'u putar teko waneta haw ihe wà nehe no. Merez 123, Neto 56, Anatot 128, Azamawet 42, Kiriat-Ari, Xepir rehe we, Meerot rehe we 743, Hama, Zema 621, Mikimaz 122, Metew, Ai rehe we 223, Nemo 52, Mazimi 156, Eràw inugwer 1254, Ari 320, Iroz, Ani rehe we, Ono rehe we 725, Zeriko 345, Xenaa 3.630,

36-39 Na'aw xaxeto waànàm uzepyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer waner xe wà. Amuapyk wanuwihaw waner pitàitàigatu wà no. Amuapyk waneta haw no: Zenai Zezua izuapyr 973, Imer 1.052, Pazur 1.247, Ari 1.017.

40-42 Na'aw Erewi izuapyapyr waànàm upyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer waner xe wà: Amo Erewi izuapyapyr wiko Onawià izuapyapyr romo wà. Zezua wiko Onawià izuapyr romo. Kazimiew wiko Onawià izuapyr romo no. Wazuapyapyr màràmàràna'i uzewyr Zeruzarez pe wà. Heta 74 wà. Zegar haw iapo har Azap izuapyapyr wà: heta 128 wà. Amo tàpuzuhu hukenawhu rehe uzekaiw ma'e uzewyr wà no. Na'aw waipy waner xe wà: Xaru, Ater, Tawmon, Aku, Axita, Xomaz. Heta 139 wà.

43-54 Amo tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e waànàm uzewyr wà. Amuapyk wanuwihaw waner pitàitàigatu wà. Zia, Azupa, Tamaot, Keroz, Xia, Panom, Eremana, Agama, Aku, Agame, Xawmaz, Ànà, Zinew, Kar, Heai, Hezi, Nekona, Kàzà, Uza, Pazez, Mezaz, Azinat, Meuni, Nepizi, Makemuk, Akupa, Arur, Mazirut, Mei, Ariza, Maraku, Xi, Tema, Nezi, Axipa.

55-57 Amo teko wiko Xàrumàw pe uma'ereko ma'e romo wà. Amo waànàm uzewyr upyhyk awer wi wà. Amuapyk wanuwihaw pitàitàigatu wà: Xotaz, Xoperet, Peruna, Zara, Narikom, Zinew, Xepaxi, Axiw, Pokeret-Azemai, Ami.

58 Heta tetea'u tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e Xàrumàw pe uma'ereko ma'e wainuinuromo wà. Heta 392 wà.

59-60 Heta na'iruz awa wà: Nerai, Tomi, Nekot Wazuapyapyr uzewyr 5 tawhu wanuwi wà: Tew-Mera, Tew-Aruza, Keru, Ànà, Imer. — Uruiko Izaew romo ure, nupuner kwaw u'e haw rehe wà. Ta'e nupuner kwaw Izaew romo uzexak kar awer hexak kar haw rehe wà xe. Waànàm nuiko kwaw Izaew romo wà no.

61 Na'iruz xaxeto wazuapyapyr nuexak kwaw pape Izaew romo weko haw hexak kar haw wà. Na'aw waner xe wà: Amai, Koz, Maraziraz. (Kwehe mehe Maraziraz waipy wereko Maraziraz Zireaz pe har tazyr wemireko romo. Upyhyk watyw Er uwer romo.) 62 Nupuner kwaw xaxeto romo weko haw rehe wà, ta'e nupuner kwaw xaxeto izuapyapyr romo weko haw hexak kar haw rehe wà. Nukwaw kwaw uwipy waner wà. 63 Tuwihaw uze'eg nezewe wanupe. — Pe'u zo temi'u Tupàn pe imono pyrer nehe. Aze amo xaxeto upuner peneko haw ikwaw kar haw rehe Uri Tumi imomor pà nehe, aze xaxeto romo peneko haw umume'u nehe, xo a'e mehe zo pepuner i'u haw rehe nehe, i'i wanupe.

64-67 Izaew tetea'u uzewyr uiwy rehe. Heta 42.360 uzewyr ma'e kwer wà. Werur uma'ereko e ma'e awa uzeupi wà. Werur uma'ereko e ma'e kuzà uzeupi wà no. Heta 7.337 wà. Heta 200 uzegar ma'e wà, awa wà, kuzà wà no. Heta tetea'u waneimaw wà: 736 kawaru wà, 245 kawaràn, 435 kawaru kupewa'a wà, 6.720 zumen wà.

68 Uhem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu pe Zeruzarez pe har pe wà kury. Uhem mehe amo uzeànàànàm ma'e wanuwihaw omono wemetarer ikurer Tupàn Hàpuzuhu iapo katu àwàm imekuzar pà wà. — Xiapo katu tàpuzuhu nehe, i'i uzeupeupe wà kury. 69 Aze upuner imono haw rehe wà, omono iapo katu àwàm hekuzar wà. Na'aw temetarer imono'og pyrer heta haw xe: or 514 kir, parat 2.800 kir, 100 xaxeto iaxi'i ipykaw no.

70 Xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà no, amo teko wà no, uzapo weko haw Zeruzarez pe wà. Amo uzapo weko haw

Zeruzarez huwake wà. Uzegar ma'e wà, tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wà no, tàpuzuhu ukenawhu rehe uzekaiw ma'e wà no, amogwer Izaew wà no, wiko tawhu pupe uwipy waneko awer pupe wà.

3

Ma'ea'yr hapy haw

1 Umumaw 7 zahy nezewe wà. Izaew izuapyapyr wiko tawhu pe, weko haw pe wà. Na'e teko paw uzemono'og Zeruzarez pe wà. 2 Na'e xaxeto Zuzue Zozanak ta'yr a'e, hehe we har xaxeto wà no, Zurupapew Xaraxiew ta'yr a'e no, iànàm wà no, uzapokatu ma'ea'yr hapy haw Tupàn Izaew wazar henataromo har wà kury. Ipuruzuka wer ma'ea'yr rehe Tupàn henataromo awa Moizez Tupàn hemiruze'eg ize'eg awer rupi katete wà. 3 Ukyze teko a'e ywy rehe har wanuwi wà. Nezewe rehe we uzapokatu wi ma'ea'yr hapy haw hen awer rehe wà. Na'e uzypyrog ma'ea'yr wazuka pà hehe wà, ku'em nànàn wà, karuk nànàn wà no. 4 Uzapo uzegar hawhu tàpuzràn her ma'e Moizez ze'eg awer rupi wà no. Tuweharupi uzuka ma'e a'e 'ar mehe har Tupàn pe wà. 5 Tuweharupi werur ma'e Tupàn pe imono pyràm hapy pyràm ukaz paw ma'e ràm a'e wà. Werur ma'e uzegar hawhu zahy pyahu mehe àràm imono pyràm wà no, amo uzegar haw Tupàn pe imono pyr rehe har wà no. Werur ma'e wemimutar rupi wà. 6 Teko uzypyrog ma'ea'yr izuka pà 7 haw zahy mehe pitài haw 'ar mehe wà. Nuzypyrog kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu iapo wi pà a'e wà rihi.

Uzypyrog Tupàn Hàpuzuhu iapo wi pà wà

7 Teko omono wemetarer ikurer ita ima'e har wanupe wà, ywyra ima'e har wanupe wà no. Omono'og ma'e Xir pe har wanupe Xitom pe har wanupe imono kar pà wà: temi'u, win, uri kawer. A'e tawhu pe har umur kar ywyràkàxigyw Irimano ywy rehe arer Izaew wanupe wà. Werur yryhu rehe Irimano ywy wi te Zop tawhu yryhu izywyr har pe wà. A'e ma'e paw Xiru Pezi ywy rehe har wanuwihawete uzapo kar wanupe a'e.

8 Nezewe umumaw pitài kwarahy wà. Mokoz haw zahy mehe Izaew uzypyrog Tupàn Hàpuzuhu Zeruzarez pe har iapo wi pà wà kury. Zurupapew Xaraxiew ta'yr a'e, Zuzue Zozanak ta'yr a'e, waànàm xaxeto a'e wà, waànàm Erewi izuapyapyr a'e wà no, Izaew Zeruzarez pe uzewyr ma'e kwer paw a'e wà no, uzypyrog uma'ereko katu pà a'e wà kury. Erewi izuapyapyr 20 kwarahy hereko har paw wiko a'e ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e romo wà. 9 Zuzue a'e, ta'yr a'e wà no, tywyr a'e wà no, Kazimiew Onawia izuapyr a'e no, ta'yr a'e wà no, uzemono'og pitài imono'og pyrer romo a'e wà. Wiko tàpuzuhu iapo har wanuwihaw romo wà. Erewi izuapyapyr Enanaz iànàm upytywà a'e wà no.

10 Na'e iapo har uzapo tàpuzuhu iwy pe har wà kury. Iapo mehe xaxeto umunehew kamir ipuràg eteahy ma'e wà. Upyhyk xi'àm opo pe wà no. Na'e upu'àm oho tàpuzuhu huwake wà kury. Erewi izuapyapyr Azap izuapyapyr umupu kawaw zàwenugar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw rehe uzegar pà wà. Ta'e Tawi Izaew wanuwihawete uzapo kar nezewe haw kwehe mehe a'e xe. 11 Amo umuzàg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw imume'u haw wà. Amo umume'u ikatu haw izupe wà. Amo uwazar waze'eg wanupe wà.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatuahy a'e
Teko Izaew wamutar katu haw nupaw
pixik kwaw no,
i'i uzeupe wà.

Teko paw uhapukaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw imume'u pà wà. Ta'e uzypyrog hàpuzuhu ipyahu ma'e iapo pà a'e wà xe. 12 Amo teko tua'uhez ma'e wiko a'e pe wà: amo xaxeto wà, amo Erewi izuapyapyr wà, amo teko uzeànàm ma'e wanuwihaw wà. Kwehe mehe wexak Tupàn Hàpuzuhu izypy mehe arer wà. Uzai'o tàpuzuhu iwy pe har iapo re wà kury. Amogwer uhapukaz urywete haw rehe wà. 13 Amo uhapukaz urywete haw rehe wà. Amo uhapukaz uzemumikahy haw rehe wà. — Màràzàwe tuwe uzai'o a'e wà, i'i amo wanehe upuranu pà wà. Ni amo nupuner kwaw wapuranu haw uwazar haw rehe wà. Ta'e uhapukazahy tetea'u wà xe. Muite har wenu wanehapukaz

mehe wà. Nuzawy kwaw àmàn iànoànogaw wanupe.

4

Waàmàtyry'ymar umupytu'u kar tàpuzuhu iapo mehe wà

1 Zuta ywy rehe har waàmàtyry'ymar wà, Mezàmi ywy rehe har waàmàtyry'ymar wà no, ukwaw uzeapo ma'e wà. — Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer uzapo wi putar Tupàn Izaew wazar hàpuzuhu a'e wà nehe kury, i'i uzeupe wà. 2 Na'e uze'eg oho Zurupapew pe wà, teko uzeànàànàm ma'e wanuwihaw wanupe wà no. — Urepurapo wer tàpuzuhu rehe penehe we ure no. Urumuwete katu Tupàn pezàwegatete ure. Ezar-Anom Axir wanuwihawete a'e, uremuigo kar xe a'e. A'e 'ar mehe arer we uruzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo ure, i'i mua'u wanupe wà.

3 Na'e Zurupapew a'e, Zuzue a'e no, Izaew uzeànàànàm ma'e wanuwihaw a'e wà no, uwazar waze'eg wanupe a'e wà kury. — Urepytywà zo pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar hàpuzuhu iapo mehe nehe. Nuruputar kwaw urepytywà àwàm ure. Ure zutyka'i uruzapo putar tàpuzuhu nehe. Ta'e Xiru Pezi ywy rehe har wanuwihawete uzapo kar nezewe haw urewe a'e xe, i'i wanupe wà.

4 Na'e teko a'e ywy rehe har uzapo ma'e tetea'u Izaew wamuzemumikahy kar pà wà kury, wamukyze kar pà wà no. Ta'e ipurumupytu'u kar wer wanehe tàpuzuhu iapo re wà xe. 5 Omono temetarer amo tuwihaw wanupe wà no. — Pemuaiw Izaew wama'ereko haw nehe, i'i wanupe wà. Xiru Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe tuweharupi uzapo agwer ikatu 'ym ma'e wà. Te Nariw wiko Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo Xiru hekuzaromo kury.

Waàmàtyry'ymar omono kar upape tuwihawete pe wà

6 Kwarahy tetea'u paw ire amo awa Xerexe her ma'e wiko Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo a'e kury. Heko mehe Izaew waàmàtyry'ymar uzapo upape a'e wà kury. Umume'u Zeruzarez pe har Zuta ywy rehe har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e pape rehe imuapyk pà wà. Omono kar upape tuwihawete pe wà kury.

7 Amo kwarahy paw ire amo awa uzapo amo pape wà, tuwihawete Arataxer Pezi ywy rehe har wanuwihawete pe imono kar pà wà. Na'aw a'e awa waner xe wà: Mizirà, Mixerenat, Tameew, wamyrypar wà no. Uze'eg Aram izuapyapyr waze'eg rupi imuapyk pà wà. Na'e uzapo Pezi ywy rehe har waze'eg rupi wà no. 8 Tuwihaw Heu a'e, Xinizaz tuwihaw ze'eg imuapykar a'e no, uzapo pape tuwihawete Arataxer pe imono kar pà a'e wà no, Zeruzarez pe har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà izupe wà no. Nezewe i'i wà.

9 — Tuwihaw Heu a'e, ize'eg imuapykar Xinizaz a'e no, wamyrypar wà no, pureruze'egar wà no, amogwer tuwihaw pe uma'ereko ma'e paw wà no, umur kar ko pape newe a'e wà kury. Amo wiko Erek tawhu pe har romo Mawiron ywy rehe har romo wà. Amo wiko Xuzà tawhu pe har romo Eràw ywy rehe har romo wà. 10 Kwehe mehe tuwihawete ikàg ma'e upuner ma'e Axumanipaw her ma'e a'e, upyro teko tetea'u waiwy wi a'e wà. Umuigo kar amo Xamari tawhu pe wà. Umuigo kar amo ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har rehe wà no. A'e teko paw omono kar ko pape newe wà no.

11 Ne tuwihawete Arataxer ne. Ure ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har ure. Oromono kar ko pape newe ure kury.

12 O tuwihawete. Urumume'u putar amo ma'e newe ure nehe kury. Kwehe mehe eremur kar amo Zutew xe ne wà. Uhem Zeruzarez pe wà. Uzapo wi a'e tawhu nereruzar 'ymar ikatu 'ym ma'e waiko a'e wà kury. Uzypyrog pàrirogawtàtà ma'e iapo pà wà. Nan kwehe tete umumaw putar a'e ma'ereko haw wà nehe. 13 Aze erekwaw ko ma'e nehe, ikatu putar nehe. Aze uzapo wi 'aw tawhu wà nehe, aze upir wi ipàrirogawtàtà ma'e iapo wi pà wà nehe, iapo har na'iporomono kar wer kwaw wemetarer ikurer rehe newe wà nehe. Naheko wer kwaw neremiruze'eg romo wà nehe. Nezewe mehe nuhyk kwaw neremetarer newe nehe. 14 Uruiko neremiruze'eg romo ure. A'e rupi nuruputar kwaw ihyk 'ym àwàm

ure nehe. A'e rupi urumume'u ko ma'e neremiapo ràm newe kury, aze ikatu newe nehe. 15 Emugeta kar neipy wapape neremiruze'eg wanupe nehe. Aze wekar wà nehe, wexak putar Zeruzarez pe har wakatu 'ym awer wà nehe. Zeruzarez pe har wiko neipy waàmàtyry'ym arer romo wà. Kwehe na'ipureruzar wer kwaw tuwihawete rehe wà. Na'ipureruzar wer kwaw ywy pehegwer rehe har wanuwihaw wanehe wà no. Amo ae kwarahy rehe uzàmàtyry'ym neipy wà. A'e rupi neipy umumaw Zeruzarez tawhu wà. 16 A'e rupi, o tuwihawete, urukwaw katu ko ma'e ure. Aze uzapo wi a'e tawhu wà nehe, aze uzapokatu ipàrirogawtàtà wà nehe, nerepuner kwaw ma'e iapo kar haw rehe teko ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har wanupe nehe, i'i izupe wà.

Tuwihawete uwazar waze'eg wanupe

17 Na'e tuwihawete Arataxer omono kar uze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e teko wanupe kury. — Amono kar ko hepape peme ihe: tuwihaw Heu, Xinizaz ize'eg imuapykar, penehe we har Xamari tawhu pe har wà, amo teko ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har wà. Pekatu aipo.

18 Amo umur pape penemimur kwer Pezi ywy rehe har waze'eg rupi a'e, ihewe imugeta kar pà a'e. 19 A'e rupi amugeta kar pape kwehe arer wanupe ihe. Umume'u ko ma'e ihewe wà. Kwehe mehe Zeruzarez pe har uzàmàtyry'ym tuwihawete wà. Tuweharupi Zeruzarez tynehem tuwihawete rehe uzeruze'eg 'ym ma'e pupe, tuwihawete ze'eg heruzar 'ymar pupe. 20 Tuwihawete upuner ma'e wà, wiko a'e pe wà, ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har waneruze'eg pà wà. Teko omono wemetarer ikurer a'e tuwihawete wanupe wà. Omono uma'e ikurer wanupe wà no. 21 A'e rupi pemupytu'u kar teko tawhu iapo wi re pe wà nehe. Tuwihawete romo hereko mehe we ni amo nuzapo wi kwaw a'e tawhu a'e wà nehe. 22 Peruzar katu ko heze'eg pe nehe. Nezewe mehe heremetarer uhyk putar ihewe nehe. — Naheàmàtyry'ym kwaw wà nehe, i'i tuwihawete a'e teko wanupe, uze'eg pape rehe imuapyk kar pà.

23 Amo umugeta Arataxer ipape a'e teko wanupe: Heu, Xinizaz, wanehe we har wà. Na'e oho Zeruzarez pe upaw rupi katete wà kury. Weraha upuruzuka haw uzeupi wà: utakihe puku, u'yw, ywyrapar, u'yw puku no. — Aze napepytu'u kwaw tawhu iapo wi re nehe, pezuka haw putar nehe, i'i wanupe wà.

Tàpuzuhu iapo katu haw

24 A'e mehe upytu'u tàpuzuhu iapo wi re wà kury. Umumaw kwarahy tetea'u upytu'u pà wà. Te Nariw Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe mokoz haw kwarahy rehe nuzypyrog wi kwaw iapo pà wà.

5

1 Mokoz Tupàn ze'eg imume'u har wiko Zuta ywy rehe wà, Zeruzarez pe wà: Azew, Zakari waner romo wà. Zakari wiko Ino ta'yr romo. Tupàn Izaew wazar umume'u uze'eg wanupe. Na'e uzypyrog a'e ze'eg imume'u pà teko a'e ywy rehe har a'e tawhu pe har wanupe wà kury. 2 Zurupapew Xaraxiew ta'yr a'e, Zuzue Zozanak ta'yr a'e no, wenu waze'eg mehe wà. A'e rupi uzypyrog wi Tupàn ràpuzuhu Zeruzarez pe har iapo pà wà. A'e mokoz Tupàn ze'eg imume'u har upytywà wà no.

3 A'e 'ar mehe we ru'u, ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har wanuwihaw Tatenaz her ma'e a'e, Xetar-Mozenaz a'e no, wanehe we har a'e wà no, oho Zeruzarez pe wà kury. Upuranu a'e pe har wanehe wà. — Mo umur uze'eg peme 'àg tàpuzuhu iapo wi kar pà peme a'e. Mo uzapokatu kar ipàrirogawtàtà ma'e peme, i'i wanupe wà.

4 — Mo pepytywà waiko tàpuzuhu iapo wi mehe wà, i'i wanupe wanehe upuranu pà wà. 5 Tupàn upyro Izaew wanuwihaw wanereko a'e wà. A'e rupi Pezi ywy rehe har wanuwihaw numupytu'u kar kwaw wà. — Ximono kar pape tuwihawete Nariw pe ko ma'e imume'u pà izupe nehe. A'e re xiàro ize'eg iwazar àwàm nehe. Xo ikwaw ire zo xiapo ma'e zane wà nehe, i'i uzeupeupe wà. 6 Tatenaz a'e, Xetar-Mozenaz a'e no, wanehe we har a'e wà no, omono kar uze'eg tuwihawete pe a'e ma'e imume'u pà izupe wà kury. Na'aw waze'eg awer:

7 — Ne tuwihawete Nariw ne. Ure oromono kar ko pape newe ure. Tuwe erepureruze'eg nepuruàmàtyry'ym 'ym pà nehe. 8 Urukwaw kar ko ma'e newe. Oroho Zuta ywy rehe ure. Uruexak Tupàn upuner wera'u ma'e hàpuzuhu iapo haw ure. Teko omono'og ita uhua'u ma'e iapo pà wà. Umu'àgatu izyta pàrirogaw romo iapo pà wà. Uma'ereko katu waiko wà. Na'arewahy uma'ereko waiko wà no.

9 Na'e urupuranu teko wanuwihaw wanehe ure. — Mo umur uze'eg peme 'àg tàpuzuhu iapo wi kar pà peme a'e. Mo uzapo kar ipàrirogawtàtà ma'e peme, uru'e wanupe. 10 — Mo pepytywà waiko tàpuzuhu iapo wi mehe wà, uru'e wanupe no. Nezewe mehe urupuner uma'ereko ma'e wanuwihaw waner imume'u haw rehe newe. 11 Nezewe uwazar urepuranu haw wà. — Xo Tupàn ywak izar ywy izar hemiruze'eg romo uruiko ure. Kwehe mehe amo Izaew wanuwihawete upuner katu ma'e a'e, uzapo 'àg tàpuzuhu Tupàn pe a'e. Kwehe mehe umumaw a'e. Ure uruzapo wi uruiko ko 'ar rehe ure kury, i'i urewe wà. 12 — Ureipy umuikwahy kar Tupàn ywak rehe har a'e wà. A'e rupi urereityk kar Namukononozor Mawiron pe har wanuwihawete pe a'e. Kawnez ywy rehe har romo hekon a'e. Weityk tàpuzuhu. Weraha teko Mawiron ywy rehe wà. 13 Amo kwarahy pawire Xiru wiko Mawiron pe har wanuwihawete romo hekuzaromo a'e. Pitài haw kwarahy rehe uzapo kar wi tàpuzuhu Izaew wanupe. 14 Umuzewyr kar kawaw or iapo pyrer a'e, parat iapo pyrer a'e no. Namukononozor Mawiron pe har wanuwihawete upyro a'e kawaw tàpuzuhu pupe har Zeruzarez pe har wi a'e. Omono tàpuzuhu Mawiron pe har pupe. Tuwihawete Xiru umuzewyr kar a'e kawaw awa Xezemazar her ma'e pe. Umuigo kar Xezemazar Zuta ywy rehe har wanuwihaw romo. 15 — Eruzewyr ko kawaw tàpuzuhu Zeruzarez pe har pe nehe, i'i tuwihawete izupe. — Ezapo wi tàpuzuhu hen awer rehe nehe no, i'i izupe. 16 Na'e Xezemazar ur Zeruzarez pe tàpuzuhu iwy pe har iapo pà. A'e 'ar mehe arer we te ko 'ar rehe uzapo waiko wà. Numumaw kwaw wà rihi.

17 Aze ikatu newe nehe, o tuwihawete, emugeta kar Mawiron pe har tuwihawete wapape ikair pyrer amo pe nehe. Aze tuwihawete Xiru uzapo kar tàpuzuhu Zeruzarez pe har amo wanupe kwehe mehe azeharomoete a'e, erekwaw putar iapo kar awer nehe. A'e re emume'u neremiapo kàràm urewe nehe, i'i izupe wà.

6

Wexak tuwihawete Xiru ize'eg awer wà

1 Na'e Mawiron ywy rehe har wanuwihawete Nariw umugeta kar pape kwehe arer imonokatu pyrer amo wanupe kury. 2 Amo wexak a'e pape Ekematana tawhu Menià ywy rehe har pe wà. Na'aw ze'eg a'e pape rehe imuapyk pyrer.

3 Xiru tuwihawete romo heko mehe pitài haw kwarahy mehe uzapo wi kar tàpuzuhu Zeruzarez tawhu pe har a'e, Zutew wanupe a'e. — Teko uzuka putar ma'ea'yr Tupàn henataromo a'e pe wà nehe. Ma'e imono pyr ukaz putar a'e pe nehe no, i'i hehe. A'e pape umume'u tàpuzuhu uhu haw no. — Heta putar 27 met iaiha haw nehe. Heta putar 27 met ipupy uhu haw nehe no, i'i hehe. 4 Pezapo pàrirogaw nezewe nehe: pemono ita na'iruz imuzehyrogatu haw iapo pà nehe. A'e re pemono ywyra pitài imuzehyrogatu haw iapo pà nehe. A'e re pezapo wi nezewe haw nehe no, te imumaw mehe nehe. Tuwihaw umekuzar putar pema'ereko haw paw rupi nehe.

5 Kwehe mehe Namukononozor Mawiron pe har wanuwihawete upyro ma'e tàpuzuhu pupe har Zeruzarez pe har wi a'e: ma'e or iapo pyrer, ma'e parat iapo pyrer. Werur a'e ma'e Mawiron pe. Peruzewyr kar a'e ma'e paw tàpuzuhu Zeruzarez pe har pe nehe. Pitàitàigatu pemono hen awer pe nehe, i'i tuwihawete Xiru teko wanupe a'e pape kwehe arer rehe uze'eg imuapyk kar pà.

Tuwihawete Nariw hemiapo kar

6 Imugeta re tuwihawete Nariw omono kar ko uze'eg Zuta ywy rehe har wanuwihaw wanupe kury. — Na'aw tuwihawete Nariw hemiapo kàràm tuwihaw wanupe. Na'aw a'e tuwihaw waner xe wà: Tatenaz

ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har wanuwihaw, Xetar-Mozenaz, amogwer tuwihaw ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har wà no. — Petyryk tàpuzuhu wi nehe. 7 Pemupytu'u kar zo iapo re pe wà nehe. Zuta ywy rehe har wanuwihaw a'e, Izaew wanuwihaw a'e wà no, tuwe uzapo wi Tupàn Hàpuzuhu heityk pyrer wà nehe, hen awer rehe wà nehe. 8 Amume'u peme heremiapo kàràm ko pape rehe imuapyk kar pà ihe. Pepytywà tàpuzuhu iapo har pe wà nehe. Pemono temetarer wanupe na'arewahy nehe. Nezewe mehe nupytu'u kwaw iapo re wà nehe. Teko ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har umur wemetarer ikurer ihewe a'e wà. Pemono'og a'e temetarer ihewe. Pemono a'e temetarer ikurer tàpuzuhu iapo har wanupe nehe. Xo nezewe mehe zo nupytu'u kwaw iapo re wà nehe. 9 Pemono ma'e Tupàn ywate har henataromo hapy pyràm xaxeto Zeruzarez pe har wanupe tuweharupi nehe, aze wenoz a'e ma'e peme nehe: tapi'aka'yr wà, àràpuhàràn awa hawitu ma'e wà, àràpuhàràna'yr awa hawitu ma'e wà. Penekyty'ym zo nehe. Pemono temi'u wanupe tuweharupi nehe no: arozràn, xa, win, uri kawer. 10 Pezapo nezewe nehe. Nezewe mehe uzuka putar ma'ea'yr Tupàn ywate har imurywete kar pà wà nehe. Nezewe mehe uze'eg putar Tupàn pe ize'egatu henoz pà ihewe wà nehe, hera'yr wanupe wà nehe no. 11 Aze amo nuweruzar kwaw ko heze'eg nehe, peaxaw hetekwer ywyra hakwa'i katu ma'e pupe nehe. Penuhem a'e ywyra hàpuz wi nehe. A'e re pemuzewyxok a'e ywyra ywy rehe nehe. Peityk hàpuz imuhàmuhàz pà nehe no, ywytyra'i romo iapo pà hàpuz izuhazuhaw pyrer pupe nehe. 12 Tupàn wexak Zeruzarez a'e. — Tuwe teko hemuwete katu xe a'e wà nehe, i'i uzeupe. Wyzài tuwihawete nehe, wyzài teko wà nehe, aze nuweruzar kwaw ko ze'eg wà nehe, aze uzeagaw tàpuzuhu Zeruzarez pe har imumaw pà wà nehe, tuwe Tupàn umumaw a'e teko a'e wà nehe. Ihe Nariw amume'u ko ma'e iapo pyràm kwez xe ihe kury. Tuwe teko weruzar ko ze'eg paw rupi katete wà nehe, i'i wanupe.

Umumaw Tàpuzuhu iapo haw wà

13 Na'e tuwihaw Tatenaz a'e, Xetar-Mozenaz a'e no, wanehe we har a'e wà no, uzapo ma'e tuwihawete ze'eg rupi katete a'e wà kury. 14 Izaew wanuwihaw uzapo wiwi tàpuzuhu wà. Hurywete Tupàn ze'eg imume'u har Azew her ma'e ize'eg rehe wà, Zakari Ino ta'yr ize'eg rehe wà no. Umumaw tàpuzuhu Tupàn Izaew wazar ze'eg rupi wà, Pezi ywy rehe har wanuwihawete waze'eg rupi wà no. Na'aw a'e tuwihawete waner xe wà: Xiru, Nariw, Arataxer 15 Zahy Anar her ma'e rehe na'iruz haw 'ar mehe Nariw tuwihawete romo heko mehe 6 haw kwarahy rehe teko umumaw tàpuzuhu iapo haw wà.

16 Na'e Izaew uzapo uzegar haw wà: xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà, amogwer teko Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer paw wà. — Hàpuzuhu pupe Tupàn imuwete haw zanezypyrogaw i'i a'e uzegar haw pe wà. Omonokatu tàpuzuhu Tupàn pe urywete haw rehe wà. Umuwete katu wà. 17 Uzuka ma'ea'yr tetea'u Tupàn henataromo wà: 100 tapi'ak awa wà, 200 àràpuhàràn awa hawitu ma'e wà, 400 àràpuhàràna'yr awa hawitu ma'e wà. Uzuka 12 àràpuhàrànete wemiapo kwer ikatu 'ygwer imunànaw romo wà. Uzuka pitài àràpuhàrànete Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe pitàitàigatu wà. 18 Umume'u wama'ereko haw 'ar xaxeto wanupe pitàitàigatu wà, Erewi izuapyapyr wanupe pitàitàigatu wà no. — Pema'ereko putar a'e 'ar rehe Tupàn Hàpuzuhu Zeruzarez pe har pe nehe, i'i wanupe wà. Uzapo a'e ma'e paw Moizez ze'eg pape rehe imuapyk pyrer rupi katete wà.

Mynykaw Zanera'yr Wazuka 'ym Awer her ma'e

19 Teko Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer uzapo uzegar hawhu zaneipy wazuka 'ym awer her ma'e wà, pitài haw zahy mehe 14 haw 'ar mehe wà. 20 Xaxeto paw wà, Erewi izuapyapyr paw wà no, uzemukatu Tupàn henataromo wà. Ikatu henataromo a'e 'ar mehe wà. Uzuka a'e ma'ea'yr uzegar hawhu zaneipy wazuka 'ym awer her ma'e rehe har wà,

teko Zeruzarez pe uzewyr ma'e kwer paw wanekuzaromo wà, amogwer xaxeto wanekuzaromo wà no, uzekuzaromo wà no. 21 Izaew Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer paw u'u ma'ea'yr Tupàn henataromo izuka pyrer ho'o kwer wà. Amo ae teko wiko a'e pe wà no. A'e teko upytu'u Kànàà ywy rehe har wanemiapo iaiw ma'e iapo re wà. Weityk uzeruzar 'ym ma'e wanemiapo wà. Umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar wà kury. A'e teko u'u ma'era'yr izuka pyrer ho'o kwer wà no. 22 Umumaw 7 'ar uzegar hawhu typy'ak imuapiruru kar 'ym pyrer her ma'e iapo pà urywete haw rehe wà. Hurywete tuwe wà. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uma'ereko Axir wanuwihawete ipy'a pupe a'e xe, Izaew wamyrypar romo imuigo kar pà a'e xe. Upytywà tàpuzuhu iapo wi mehe wà.

7

Ezàrà uhem Zeruzarez pe

1 Amo kwarahy ipaw ire Arataxer Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe amo awa Ezàrà her ma'e oho Mawiron ywy wi Zeruzarez pe a'e kury. Xaxeto upuner wera'u ma'e romo Àràw izuapyr romo hekon a'e. Xerai ta'yr romo Azari hemimino romo Iwki ta'yr hemimino romo hekon a'e. 2 Na'aw izypy waner xe wà: Xaru, Zanok, Aitu, 3 Amaria, Azari, Meraiot, 4 Zerai, Uzi, Muki, 5 Amizu, Pinez, Ereazar. Ereazar wiko Àràw xaxeto upuner wera'u ma'e ta'yr romo. 6 Ezàrà wiko Tupàn ze'eg rehe purumu'e ma'e romo a'e. Ukwaw katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ize'eg Moizez pe imur pyrer. Uze'eg oho tuwihawete Arataxer pe kury. Tuwihawete omono heminozgwer paw izupe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu Ezàrà pe a'e xe. Nezewe Ezàrà oho Mawiron ywy wi Zeruzarez pe kury. 7 Wata oho amo Izaew wanupi: amo xaxeto wà, amo Erewi izuapyapyr wà, amo zegar haw iapo har wà, amo zauxiapekwer tàpuzuhu pupe har wà, amo tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wà. A'e ma'e uzeapo Arataxer tuwihawete romo heko mehe 7 haw kwarahy rehe. 8-9 Uhem Mawiron ywy wi pitài haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe wà. Tupàn upytywà wata mehe a'e wà. A'e rupi uhem Zeruzarez pe 5 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe wà kury. 10 Ezàrà umumaw u'ar paw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rehe uzemu'e pà a'e, heruzar pà a'e. Umumaw u'ar paw teko Izaew wamu'e pà hemiapo putar haw rehe no.

Arataxer ze'eg pape rehe imuapyk pyrer

11 Tuwihawete Arataxer omono upape xaxeto Ezàrà Tupàn ze'eg rehe purumu'e ma'e pe. Ezàrà ukwaw katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg Izaew wanupe imono pyrer paw rupi a'e. Na'aw tuwihawete ize'eg a'e pape imuapyk pyrer xe kury:

12 — Ihe Arataxer tuwihawete wanuwihawete ihe, ne xaxeto Ezàrà Tupàn ywate har ize'eg rehe purumu'e ma'e ne. Ko hepape amono kar newe ihe kury. Nekatu aipo. 13 Eraha wyzài Izaew izuapyapyr heremiruze'eg ne wà nehe, Zeruzarez pe ne wà nehe: teko wà, xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà. 14 Ihe tuwihawete ihe, 7 tuwihaw herehe we har a'e wà no, oromono kar Zeruzarez pe Zuta pe ure, ko ma'e iapo kar pà newe ure. Erereko Tupàn nezar ize'eg nepo pe. Eme'egatu a'e pe har wanemiapo rehe nehe. Aipo weruzar katu a'e ureze'eg waiko wà. 15 Ihe ihe, herehe we har a'e wà no, ureporomono wer ma'e 'or iapo pyrer rehe, ma'e parat iapo pyrer rehe no Tupàn Izaew wazar pe ure. Eraha a'e ma'e izupe nehe. Ta'e wiko wàpuzuhu Zeruzarez pe har pupe a'e xe. 16 Eraha amo ma'e nezeupi nehe no: parat Mawiron ywy rehe neremimono'og kwer paw, or a'e ywy rehe neremimono'ogwer paw no, ma'e Tupàn nezar hàpuzuhu pe Izaew wanemimono kwer paw no, ma'e Tupàn nezar hàpuzuhu pe xaxeto wanemimono kwer paw no. Paw rupi katete eraha Tupàn Hàpuzuhu pe nehe.

17 Eme'eg kar ikatu ma'e a'e temetarer pupe nehe: tapi'ak awa wà, àràpuhàràn awa hawitu ma'e wà, àràpuhàràna'yr awa hawitu ma'e wà, arozràn, win. Emono a'e ma'e Tupàn henataromo ma'ea'yr hapy haw tàpuzuhu Zeruzarez pe har rehe ne

wà nehe. 18 Heta we putar or ikurer parat ikurer nehe. Eme'eg kar wyzài ma'e neremimutar nehe, nerehe we har wanemimutar nehe, aze a'e ma'e ikatu Tupàn nezar pe nehe. 19 Amo omono ma'e Tupàn imuwete katu haw tàpuzuhu pupe àràm wà. Emono a'e ma'e paw heraha Tupàn Zeruzarez pe har pe nehe. 20 Aze wyzài ma'e nuhyk kwaw tàpuzuhu pupe nehe, eme'eg kar a'e ma'e nehe. Tuwihaw umekuzar putar a'e ma'e hemetarer pupe wà nehe.

21 Ihe tuwihawete Arataxer ihe, amono kar ko heze'eg heremetarer rehe uzekaiw ma'e ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har wanupe kury. — Xaxeto Ezàrà Tupàn ywate har ize'eg rehe purumu'e ma'e a'e nehe, aze wenoz wyzài ma'e peme a'e nehe, pemono izupe nehe. 22 Pemonokatu 'aw temetarer izupe nehe: parat 3.400 kir, arozràn 12.500 kir, win 2.000 zutahyky'a ipor, uri kawer 2.000 zutahyky'a ipor, xa hemimutar rupi. 23 Aze Tupàn ywate har uzapo kar wyzài ma'e nehe, pezapokatuahy a'e ma'e nehe. Nezewe mehe apuner ihewe ikwahy pixik 'ym àwàm ikwaw paw rehe ihe nehe. Nuikwahy kwaw hezuapyapyr heraikwer pe tuwihawete romo wiko ma'e ràm wanupe nehe no. 24 Penoz zo wyzài temetarer teko tàpuzuhu pupe har wanupe nehe: xaxeto wanupe, Erewi izuapyapyr wanupe, zegar haw iapo har wanupe, zauxiapekwer wanupe, tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wanupe, wyzài tàpuzuhu rehe har wanupe.

25 Ne Ezàrà ne, Tupàn omono ma'e kwaw katu haw newe a'e. A'e rupi exaexak ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har wanuwihaw ne wà nehe, exaexak waneruze'egar ne wà nehe no. Xo Tupàn nezar ze'eg kwaw par zo exaexak ne wà nehe. Emu'e ikwaw par 'ym a'e ze'eg rehe ne wà nehe. 26 Aze amo nuweruzar kwaw Tupàn nezar ize'eg wà nehe, aze nuweruzar kwaw heze'eg wà nehe, tuwihaw uzepyk putar a'e teko wanehe a'e wà nehe. Aze ru'u uzuka putar wà nehe. Aze ru'u omono putar zemunehew paw pe wà nehe. Aze ru'u upyro putar waiwy wanuwi wà nehe. Aze ru'u upyro putar wanàpuz wanuwi wà nehe, i'i tuwihawete Arataxer Ezàrà pe pape iapo pà.

Ezàrà umume'u Tupàn ikatu haw izupe

27 Uze'eg Ezàrà kury. — Ximume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zaneipy wazar ikatu haw nehe. Ta'e uma'ereko tuwihawete ipy'a pe a'e xe. A'e rupi umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu Zeruzarez pe har nezewe a'e. 28 Akwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herehe we heko haw ihe. A'e rupi nakyze kwaw ihe, tuwihaw wanehe hezemyrypar pà ihe: tuwihawete pe, hehe we har tuwihaw wanupe no, tuwihaw upuner ma'e nànàn no. Nezewe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar hemurywete kar a'e. A'e rupi apuner Izaew wanuwihaw tetea'u wamuzewyr kar haw rehe herupi zaneiwy rehe ihe.

8

Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer wà

1 Heta tetea'u uzeànàm ma'e Mawiron ywy rehe wà. Uzewyr Ezàrà rupi Zeruzarez pe Arataxer tuwihawete romo heko mehe wà. Na'aw wanuwihaw waner xe wà:

2-14 Zeroxon Pinez iànàm. Taniew Itamar iànàm. Atu Xekani ta'yr Tawi iànàm. Zakari Paro iànàm. Oho 150 awa iànàm wà no. (Amo umuapyk waner pape rehe wà.) Erioenaz Zerai ta'yr Paat-Moaw iànàm. Oho 200 awa hupi wà. Xekani Zaziew ta'yr Zatu iànàm. Oho 300 awa hupi wà. Emene Zonata ta'yr Anim iànàm. Oho 50 awa hupi wà. Zezai Atari ta'yr Eràw iànàm. Oho 70 awa hupi wà. Zemani Mikaew ta'yr Xepaxi iànàm. Oho 80 awa hupi wà. Omani Zeiew ta'yr Zoaw iànàm. Oho 218 awa hupi wà. Xeromit Zozipi ta'yr Mani iànàm. Oho 160 awa hupi wà. Zakari Memaz ta'yr Memaz iànàm. Oho 28 awa hupi wà. Zoànà Àkàtà ta'yr Azigaz iànàm. Oho 110 awa hupi wà. Eriperet, Zeiew, Xemai wà, Anonikà iànàm wà. Oho 60 awa hupi wà. A'e uhem iahykaw rehe wà. Utaz, Zamun wà, Migiwaz iànàm wà. Oho 70 awa hupi wà.

Peho Erewi izuapyapyr wapiaromo nehe, i'i Ezàrà amo wanupe

15 Ihe Ezàrà ihe, amono'og a'e teko paw yrykawhu Aawa tawhu kutyr uwyryk ma'e izywyr ihe wà. Urumumaw na'iruz 'ar a'e pe ureker pà. Na'e ame'egatu wera'u a'e teko wanehe ihe. Aexak xaxeto wainuromo waneta haw. Naheta kwaw ni pitài Erewi izuapyr wà. 16 Na'e amono'og kar 9 tuwihaw hezeupe ihe wà: Eriezer, Ariew, Xemai, Ewnàtà, Zari, Ewnàtà, Nàtà, Zakari, Mezurà. Aenoz mokoz purumu'e ma'e wamuwà ihe wà no: Zoiariw, Ewnàtà. 17 — Pekar Ino Kazipia pe har wanuwihaw peho nehe, a'e wanupe. — Peze'eg nezewe izupe nehe, hehe we har tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wanupe nehe no, a'e wanupe. — Pemur teko urewe pe wà nehe, Tupàn pe tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e ràm romo pe wà nehe, peze wanupe nehe, a'e wanupe. 18 Tupàn umur uze'egatu urerehe a'e 'ar rehe a'e. A'e rupi umur kar amo awa ma'e iapo haw ikwaw katu har urewe. Xeremi her romo a'e. Wiko Erewi izuapyr romo Mari iànàm romo. Ur amo ta'yr hupi wà. Ur amo tywyr hupi wà no. Heta 18 wà. 19 Umur kar Azamia, Zezai Merari iànàm wà no. Umur kar wana'yr wà, wanywyr wà no. Heta 20 wà. 20 Ur 220 tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wà no. Kwehe mehe Tawi a'e, tuwihaw hehe we har a'e wà no, wexaexak amo awa Erewi izuapyapyr wapytywà àràm romo wà. A'e 220 uma'ereko ma'e wiko a'e awa kwehe arer wazuapyapyr romo wà. Umuapyk waner paw pape rehe wà.

Teko upytu'u umai'u re Tupàn pe uze'eg pà wà

21 Na'e, a'e pe Aawa yrykaw izywyr amumaw kar pitài 'ar wanupe wamai'u re wamupytu'u kar pà ihe. — Zazemumew Tupàn Zanezar henataromo zane paw rupi nehe. Zaze'eg nezewe izupe nehe, a'e wanupe. — Ezekaiw katu urerehe ureata mehe nehe. Urepyro ikatu 'ymaw wi nehe. Epyro urera'yr ne wà nehe. Epyro urema'e paw ne wà nehe no, za'e izupe nehe, a'e wanupe. Uruze'eg nezewe Tupàn pe. 22 Aze'eg tuwihawete pe nezewe a'e 'ym mehe ihe. — Urezar upyro hehe uzeruzar ma'e paw rupi a'e wà, a'e izupe. — Aze amo weityk Tupàn wà nehe, wikwahy putar a'e teko wanupe upuner haw pupe wanehe uzepyk pà a'e nehe, a'e izupe. Hepurenoz wer zepe zauxiapekwer kawaru ku'az har wanehe tuwihawete pe ihe. Hemaranugar izuwi ihe. — Urepyro putar ureàmàtyry'ymar wanuwi a'e wà nehe, he'e wer izupe. 23 A'e rupi urupytu'u uremai'u re Tupàn henataromo kury. Uruze'eg izupe. — Urepyro pe ikatu 'ymaw wi nehe, ureàmàtyry'ymar wanuwi nehe, uru'e izupe. Wenu ureze'eg awer a'e.

Omono ma'e Tupàn pe wà

24 Aexaexak amo xaxeto wanuwihaw ihe wà: Xeremi, Azawi, amo 10 wà no. 25 A'e 'ym mehe tuwihawete a'e, hehe we har tuwihaw a'e wà no, izupe uma'ereko ma'e a'e wà no, teko Izaew izuapyapyr a'e wà no, umur ma'e tetea'u urewe tàpuzuhu pupe àràm romo a'e wà. Na'e aexak a'e ma'e ipuhuz haw ihe kury: parat, 'or, tuwihawete hemimur kwer, hehe we har tuwihaw wanemimur kwer, izupe uma'ereko ma'e wanemimur kwer, Izaew wanemimur kwer. Amono a'e ma'e paw xaxeto wanupe ihe. 26-27 Na'aw ma'e heremimono kwer her xe wapuhuz haw wanehe we kury: parat 22.000 kir; 100 ma'e parat iapo pyrer: 70 kir; or: 3.500 kir; 20 kanekpuku or iapo pyrer: 8,5 kir; mokoz ma'e morog ikatu ma'e iapo pyrer. Ikatuahy or ài.

28 Na'e aze'eg wanupe. — Apomonokatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peipy wazar pe uma'ereko ma'e romo ihe. 'Aw ma'e parat iapo pyrer or iapo pyrer paw amonokatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe no. Teko umur a'e ma'e izupe wà, ta'e ipurumur wer tuwe hehe a'e wà xe. 29 Pezekaiw katu a'e ma'e nànàn tàpuzuhu pe heraha pà nehe. A'e pe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu pupe, ipupyaikaw pyrer pupe, pexak putar ipuhuz haw nehe. A'e re pemono a'e ma'e paw xaxeto wanuwihaw wanupe nehe, Erewi izuapyapyr wanupe nehe no, Izaew wanuwihaw Zeruzarez pe har wanupe nehe no, a'e wanupe.

30 Na'e xaxeto a'e wà, Erewi izuapyapyr a'e wà no, upyhyk a'e ma'e paw a'e wà kury: parat, 'or, amogwer ma'e wà. —

Xiraha Tupàn Hàpuzuhu Zeruzarez pe har pe zane nehe, i'i uzeupe wà.

Teko uzewyr Zeruzarez pe wà

31 Pità i haw zahy rehe 12 haw 'ar mehe uruhem Aawa yrykaw wi Zeruzarez pe ureho pà ure kury. Tupàn urezar wiko ureinuinuromo ureata mehe a'e. Urepyro ureàmàtyry'ymar wanuwi, imunar ma'e wanuwi no. Ni amo nuzeagaw kwaw ureàmàtyry'ym pà wà. 32 Zeruzarez pe urehem mehe urumumaw na'iruz 'ar urepytu'u pà. 33 Na'e 4 haw 'ar mehe oroho tàpuzuhu pe. Uruexak ma'e ipuhuz haw: parat, 'or, ma'e. Na'e oromono a'e ma'e xaxeto Meremot Uri ta'yr pe kury. Amo awa wiko hehe we wà: Ereazar Pinez ta'yr, mokoz Erewi izuapyr wà no: Zozamaz Zezua ta'yr, Noani Minuz ta'yr. 34 Upapar a'e ma'e ipuhuz haw hexak pà wà: parat, or, ma'e. Umuapyk heta haw pape rehe wà. 35 A'e re teko Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer paw umur ma'ea'yr xaxeto wanupe wà. — Pezuka hapy pà Tupàn Izaew wazar henataromo nehe, i'i wanupe wà. 12 tapi'ak awa Izaew wanemiapo kwer hekuzaromo har wà, 96 àràpuhàràn hawitu ma'e awa wà, 77 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e awa wà, 12 àràpuhàrànete awa teko wamukatu haw romo wà. Wapy a'e ma'ea'yr paw rupi wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà. Ukaz paw wà. 36 A'e re omono tuwihawete ize'eg pape rehe imuapyk pyrer wà kury, hemiruze'eg tuwihaw wanupe wà kury, ywy Ewparat kwarahy heixe haw kutyr har wanuwihaw wanupe wà no. A'e tuwihaw upytywà teko wà. Upytywà Tupàn imuwete katu haw tàpuzuhu pupe har iapo mehe wà.

9

Ezàrà uze'eg Tupàn pe

1 A'e ma'e paw iapo re amo Izaew wanuwihaw ur ihewe uze'eg pà wà kury. Nezewe i'i ihewe wà. — Teko a'e wà, xaxeto a'e wà no, Erewi izuapyapyr a'e wà no, nutyryk kwaw uzeruzar 'ym ma'e wanuwi a'e wà, ni wanemiapo purumuhuhuk kar ma'e wi a'e wà. Na'aw a'e teko ikatu 'ym ma'e iapo har waner xe wà: Kànàà izuapyapyr wà, Ete izuapyapyr wà, Perize izuapyapyr wà, Zepu izuapyapyr wà, Amon izuapyapyr wà, Moaw izuapyapyr wà, Ezit ywy rehe har wà, Amohe ywy rehe har wà. Amo Izaew wiko a'e teko wazàwe wà. 2 Awa Izaew ywy rehe har wereko kuzà amo ae ywy rehe har wemireko romo wà. Nezewe mehe teko Tupàn hemixamixak kwer wiko amo ae teko wainuinuromo wà. Teko wanuwihaw ràgypy uzapo a'e ikatu 'ym ma'e wà. 3 A'e ma'e henu mehe amu'i hekamirpuku hezemumikahy haw hexak kar pà ihe kury. Apo'o he'aw. Apo'o heamutaw no. Na'e apyk ihe, ta'e wanemiapo kwer iro ihewe xe. 4 Apyk nezewe a'e pe ihe. Te uhem ma'ea'yr hapy haw karuk mehe har 'or kury. Na'e teko uzypyrog heywyr uzemono'og pà wà. Ukyze wà. Ukwaw Tupàn Izaew wazar ize'eg awer wà. Wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Mawiron ywy wi wanemirur kwer na'ikatu pixik kwaw izupe.

5 Na'e uhem ma'ea'yr hapy haw 'or karuk mehe har kury. Ahem hezemumikahy haw wi hepenàràg rehe heapyk pà Tupàn pe heze'eg pà kury. Amunehew wiwi hekamir imu'i pyrer. Na'e aupir hepo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar ikutyr ihe kury. 6 — O Tupàn, hemaranugar tuwe ihe. A'e rupi naupir kwaw heàkàg nerenataromo ihe. Ureremiapo kwer ikatu 'ygwer iaiha wera'u ureàkàg wi. Uhem ywak rehe. 7 Ureipy waneko mehe arer we te ko 'ar rehe ure neremiruze'eg ure, uruzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u ure. Ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e iro newe. A'e rupi uremono pe tuwihawete amo ae ywy rehe har wanupe ne. Eremono ureruwihawete urexaxeto wanehe we wanupe ne wà no. Uzuka ureipy wà. Imunar urema'e rehe wà. Urereraha wemipyhyk kwer romo wà. Te ko 'ar rehe urerereko ikàg 'ym ma'e ài wà. 8 Ko 'ar rehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar, eremumaw amo 'ar iko nekatuahy pà urewe. Eremuhem kar amogwemogwer ureinuinuromo har a'e tuwihaw wi ne wà. Uremuigo kar pe xe ko ywy imonokatu pyrer rehe. Ni amo na'ureàmàtyry'ym kwaw xe wà. Uremuhem kar pe urepyhyk kar awer wi. Uremuigo kar wi pe no.

9 Uruiko amo pe uma'ereko e ma'e romo.
Nezewe rehe we na'uremupyta kar kwaw
pe ipyhyk pyrer romo ne. Urepuhareko
kar pe Pezi ywy rehe har wanuwihawete
wanupe. A'e rupi uzapo wi kar neràpuzuhu
heityk pyrer urewe wà. Uremuigo kar
xe Zuta ywy rehe Zeruzarez tawhu pe
zeàmàtyry'ym 'ymaw pe.
10 Ma'e uru'e putar newe a'e ma'e
paw izeapo re kury. Uruzuhaw neze'eg
pitàitàigatu ure. 11 Eremur a'e ze'eg
neremiruze'eg wanupe. Neze'eg imume'u
har romo wanekon wà. — Peixe putar
amo ywy rehe nehe. Peiko putar a'e ywy
izar romo nehe, i'i urewe wà. — A'e ywy
na'ikatu kwaw, ta'e teko hehe wiko ma'e
umynehem a'e ywy wemiapo kwer ikatu
'ym ma'e pupe upaw rupi wà xe, i'i urewe
wà. 12 — Pereko zo a'e teko penemireko
romo pemen romo nehe. Aze pepuru'u
wer ko ywy rehe hezuz ma'e ràm rehe
nehe, aze peporomono wer ko ywy rehe
pezuapyapyr wanupe nehe, pepytywà zo
teko ko ywy rehe har zeàmàtyry'ym 'ymaw
rehe waneko mehe pe wà nehe. Pepytywà
zo ma'e tetea'u imono'og mehe pe wà
nehe. 13 Erezepyk urerehe ureremiapo
kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo ne,
iaiw ma'e tetea'u imuzeapo kar pà urewe
ne. Uhua'u ureremiapo kwer ikatu 'ym
ma'e. Nezewe rehe we urukwaw ko ma'e
ure. Urerehe nezepyk awer ipixika'i
wera'i urekatu 'ymaw wi. Na'urezuka
kwaw pe ne. Uremuigo kar wiwi pe ne.
14 Màràzàwe tuwe uruzuhaw wi neremiapo
kar. Màràzàwe tuwe urereko 'aw teko a'e
purumuhuhuk kar ma'e iapo har ure wà.
Aze mo uruzapo nezewe haw, erekwahy
mo urewe. Uremumaw pe. Ni pitài nuhem
iwer mo nezepykaw wi wà. 15 O Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar,
ereiko ikatu 'ym ma'e wanehe uzepyk ma'e
romo ne. Nezewe rehe we uremuhem
kar pe umàno 'ym ma'e romo ne. Uruiko
xe kutàri. Urumume'u ureremiapo kwer
ikatu 'ym ma'e uruiko newe ure kury. Nu-
rupuner kwaw nerenataromo urepu'àmaw
rehe, a'e Tupàn pe.

10

Umuhem kar wemireko amo ywy rehe arer wà

1 Ezàrà wapyk upenàràg rehe tàpuzuhu
henataromo Tupàn pe uze'eg pà, teko
wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u
pà izupe. Teko tetea'u Izaew uzemono'og
izywyr wà: awa wà, kuzà wà no,
kwarearer wà, kuzàtàigwer wà no. Uzai'o
azeharomoete a'e wà no. 2 Na'e Xekani
Zeiew ta'yr Eràw iànàm uze'eg Ezàrà pe
kury. — Uruzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn
urezar henataromo ure. Urereko kuzà
amo ae ywy rehe har uzeruzar 'ym ma'e
ureremireko romo ure wà. Nezewe rehe
we heta we ikatu ma'e hàro haw Izaew
wanupe. 3 Urumume'uahy ureremiapo
ràm Tupàn Zanezar pe ure kury. Oromono
kar putar a'e kuzà xe wi ure wà nehe.
Oromono kar putar wamemyr xe wi ure
wà nehe no. Ne nehe, amogwer Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e
a'e wà nehe no, heruzar har a'e wà nehe
no, pezapo kar ma'e urewe nehe. Na'e
uruzapo putar a'e ma'e nehe. Uruzapo
putar Tupàn hemiapo kar nehe. 4 Epu'àm
nehe ty, ta'e ne ereiko a'e ma'e iapo àràm
romo ne xe. Urupytywà putar ure nehe.
A'e rupi ezemupytu'u kar nekyze re nehe
ty. Ezapo ikatu ma'e nehe ty, i'i Xekani
izupe.

5 Na'e Ezàrà upu'àm kury, a'e pe har
wanupe uze'eg pà kury: xaxeto wanuwi-
haw wanupe, Erewi izuapyapyr wanupe,
amogwer teko wanupe. — Uruzapo
putar ma'e Xekani ize'eg rupi katete ure
nehe, peze tuwe nehe, i'i Ezàrà wanupe.
Umume'uahy a'e wemiapo ràm wà. 6 Ezàrà
uhem tàpuzuhu wi ipupyaikaw pyrer Zoànà
Eriazim ta'yr iker haw pe wixe pà kury.
Uker a'e pe pyhaw. Numai'u kwaw. Nui'u
kwaw. Ta'e uzemumikahy Mawiron wi
uzewyr ma'e kwer wanemiapo kwer ikatu
'ym ma'e rehe a'e xe.

7 Na'e tuwihaw umume'u kar ko ze'eg
Zeruzarez pe har nànàn Zuta ywy rehe
har nànàn wà kury. — Mawiron ywy wi
uzewyr ma'e kwer paw wà, pezemono'og
peho Zeruzarez pe nehe, i'i wanupe wà.
8 Nezewe i'i tuwihaw peme wà: Na'iruz
'ar ipaw ire nehe, aze amo nuhem kwaw
Zeruzarez pe a'e wà nehe, urupyro putar
waiwy wanuwi ure nehe. Urupyro putar

wanàpuz wanuwi ure nehe no. A'e teko nuiko kwaw Izaew izuapyr romo a'e 'ar henataromo a'e wà nehe. 9 Na'e na'iruz haw 'ar mehe 20 haw 'ar mehe no 9 haw zahy rehe paw rupi awa Zuta ywy rehe har paw wà, Mezàmi ywy rehe har paw wà no, uhem Zeruzarez pe wà. Uzemono'og oho tàpuzuhu henataromo katu pe wà. Àmàn ukyrete iko. Ukyze wewer wà no, ta'e ukwaw uhua'u ma'e izeapo àwàm a'e pe a'e wà xe. A'e rupi uryryryryz wà. 10 Na'e xaxeto Ezàrà upu'àm wanupe uze'eg pà kury. — Pepytu'u tuwe peiko Tupàn heruzar ire. Pemueta tetea'u Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e. Ta'e pereko kuzà amo ae ywy rehe har penemireko romo pe wà xe. 11 Pemume'u penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peipy wazar pe nehe kury. Pezapo hemimutar nehe. Petyryk amo ae ywy rehe arer zaneiwy rehe wiko ma'e wanuwi nehe. Pemono kar penemireko amo ywy rehe arer pewi pe wà nehe, i'i Ezàrà a'e pe har wanupe.

12 Na'e teko paw uwazar ize'eg izupe wahyhawa'u rupi wà kury. — Azeharomoete. Uruzapo putar neremiapo kar paw rupi nehe. 13 Urereta tetea'u ure. Àmàn ukyrete iko no. Nurupuner kwaw urepyta wi haw rehe xe katu pe. Nurupuner kwaw neremiapo kar iapo haw rehe pitài 'ar mehe ni mokoz 'ar mehe. Ta'e a'e ikatu 'ym ma'e iapo arer heta tetea'u a'e wà xe. 14 Tuwe ureruwihaw upyta Zeruzarez pe wà nehe. Uzekaiw putar a'e ma'e rehe wà nehe. Nezewe mehe awa tawhu urereko haw pe har kuzà amo ywy rehe har hereko har ur putar 'ar imume'u pyr mehe pitàitàigatu wà nehe. Ur putar tuwihaw weko haw tawhu pe har wanupi wà nehe. Nezewe mehe Tupàn ikwahy haw urewe har ureawy putar nehe, i'i izupe wà.

15 Ni amo nuweityk kwaw waze'eg wà. Xo Zonata Azaew ta'yr a'e, Zazez Xikipa ta'yr a'e no. Teko waze'eg awer na'ikatu kwaw wanupe. Amo mokoz awa wiko wanehe we wà no: Mezurà, Xametaz Erewi izuapyr.

16 Waze'eg ikatu Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer wanupe. — Uruzapo putar nezewe haw nehe, i'i wà. Na'e xaxeto Ezàrà wexaexak amo uzeànàànàm ma'e wanuwihaw wà. Umuapyk waner pape rehe wà. A'e tuwihaw uzypyrog kuzà amo ywy rehe har Izaew pe har wanemireko wanekar pà wà, 10 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe wà. 17 Umumaw na'iruz zahy awa kuzà amo ywy rehe har wamen wanupe uze'eg pà wà.

Hemireko amo ywy rehe arer wanereko har waner wà

18 Na'aw awa kuzà amo ywy rehe har wanereko arer waner xe wà:

Xaxeto wà: (amume'u waànàm waner wà no:)
Zozanak ta'yr Zuzue izuapyr wà, Zuzue tywyr izuapyr wà no: Mazez, Eriezer, Zariw, Zenari. 19 Oromono kar putar ureremireko urezewi ure wà nehe, i'i wà. Uzuka àràpuhàràn awa hawitu ma'e wemiapo kwer hekuzaromo pitàitàigatu wà no.

20 Imer izuapyr wà: Anani, Zemani.

21 Ari izuapyr wà: Mazez, Eri, Xemai, Zeiew, Uzi.

22 Pazur izuapyr wà: Erioenaz, Mazez, Izimaew, Netanew, Zozamaz, Eraza.

23 Erewi izuapyr wà: Zozamaz, Ximez, Kerai (Kerit inugwer her ma'e), Petai, Zuta, Eriezer.

24 Uzegar ma'e wà: Eriaziw.

Zauxiapekwer tàpuzuhu pe har wà:
Xarum, Terez, Uri.

25 Paroz izuapyr wà: Hami, Zezi, Mawki, Miami, Ereazar, Mawki, Menai.

26 Eràw izuapyr wà: Matani, Zakari, Zeiew, Amini, Zerimot, Eri.

27 Zatu izuapyr wà: Erioenaz, Eriaziw, Matani, Zerimot, Zamaz, Aziza.

28 Memaz izuapyr wà: Zeoànà, Ani, Zamaz, Axiraz.

29 Mani izuapyr wà: Mezurà, Maruk, Anai, Zazume, Xeaw, Zerimot

30 Paat-Moaw izuapyr wà: Azina, Keraw, Menai, Mazez, Matani, Mezarew, Minuz, Manaxe.

31-32 Arim izuapyr wà: Eriezer, Zuzi, Mawki, Xemai, Ximeàw, Mezàmi, Maruke, Xemari.

33 Azu izuapyr wà: Matenaz, Matat, Zamaz, Ereperet, Zeremaz, Manaxe, Ximez.
34-37 Mani izuapyr wà: Manaz, Ànàràw, Uew, Menai, Menia, Keruwi, Pani, Meremot, Eriaziw, Matani, Matenaz, Zazaw.
38-42 Minuz izuapyr wà: Ximez, Xeremi, Nàtà, Anai, Makanenemaz, Xazaz, Xaraz, Azarew, Xeremi, Xemari, Xaru, Amaria, Zuze.
43 Nemo izuapyr wà: Zeiew, Maxixi, Zamaz, Zemina, Zanaz, Zoew, Menai.
44 A'e awa paw wereko kuzà amo ywy rehe har wemireko romo wà. Utyryk wanuwi wà, wamono kar pà weko haw wi wà. Omono kar wamemyr a'e wi wà no. Upaw.

NEEMI

Neemi uze'eg Tupàn pe Zeruzarez rehe

1 Na'aw Neemi Akari ta'yr heko awer
imume'u haw xe kury. Arataxer Pezi
ywy rehe har wanuwihawete heko mehe
20 haw kwarahy mehe zahy kizirew her
ma'e rehe ihe Neemi ihe, aiko Xuzà tawhu
Pezi ywy rehe har pupe ihe. 2 Herywyr
Anani uhem wà Zuta ywy wi amo Zutew
wanupi kury. Na'e apuranu wanehe. —
Ma'e uzeapo iko Zeruzarez pe. Aipo Zutew
Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer ikatu
a'e wà, a'e wanupe. 3 Umume'u waneko
haw ihewe wà. — Zuta ywy rehe uzewyr
ma'e kwer umàno 'ym ma'e kwer a'e wà,
upuraraw zawaiw haw uhua'u ma'e waiko
a'e wà, i'i ihewe wà. — Amo ae ywy
rehe arer a'e wà, wanuwake wiko ma'e a'e
wà, wereko zemueteahy zaneànàm Maw-
iron ywy wi uzewyr ma'e kwer a'e wà.
Nuzapo wi kwaw ipàrirogawtàtà iaiha ma'e
Zeruzarez izywyr har wà. Nuzawy kwaw
heityk pyrer a'e rihi. Kwehe mehe tuwi-
hawete amo ae ywy rehe har umunyk tata
ukenawhu rehe hapy pà. Mawiron ywy
wi uzewyr ma'e kwer nuzapokatu kwaw
ukenawhu ukaz ma'e kwer a'e wà rihi, i'i
ihewe wà. 4 Waze'eg henu mehe apyk ywy
rehe hezai'o pà ihe kury. Amumaw màràn
'ar hezai'o pà. Namai'u kwaw. Na'e aze'eg
Tupàn pe kury.

5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak
izar. Erepuner katu ne. Urukyze newi
ure. Na'urereityk pixik kwaw pe ne.
Erezapokatu neze'egaw neamutar katu
har wanehe we neze'eg heruzar har
wanehe we ne. Erezapo ma'e a'e neze'eg
awer rupi katete no. 6 Eme'e herehe, o
Tupàn. Herenu pe newe heze'eg mehe
nehe, 'aromo nehe, pyhaw nehe no, Izaew
neremiaihu wanehe newe heze'eg mehe
nehe. Amume'u ko ma'e newe kury:
ure Izaew ure, uruzapo ikatu 'ym ma'e
nerenataromo ure. Heipy a'e wà, ihe ihe
no, uruzapo ikatu 'ym ma'e ure. 7 Ma'e
iapo mehe uruiko ikatu 'ym ma'e iapo har
romo nerenataromo. Nureruzar kwaw
neremiapo putar haw. Nureruzar kwaw
neze'eg Moizez neremiruze'eg pe imono
pyrer no. 8 Nema'enukwaw neze'eg awer
Moizez pe neremimume'u kwer rehe
nehe. — Pe Izaew pe, aze hereityk pe
nehe, apumuhàmuhàz putar amo ywy
rehe har wainuinuromo ihe nehe, ere
Izaew wanupe Moizez pe imume'u kar pà.
9 — Aze a'e re pezewyr ihewe nehe, aze
peruzar wi heremiapo putar haw nehe,
apumuzewyr kar putar peneruwà ywy
heremixak kwer pe nehe. Hemuwete katu
pe xe nehe, a'e peme kwehe mehe. Aze
pezemuhàmuhàz ywy nànàn nehe, nezewe
rehe we apumuzewyr kar putar peneruwà
xe nehe, ere Izaew wanupe, Moizez pe
imume'u kar pà.

10 — Hezar, 'aw teko wiko neremiruze'eg
romo wà. Wiko neremiaihu romo wà.
Erepyro wapyhyk awer wi ne wà. Ta'e
erepuner katu ne xe. Nekàg ne no.
11 Herenu pe newe heze'eg mehe nehe
kury. Neremiruze'eg hurywete nemuwete
katu mehe wà. Einu waze'eg mehe ne wà
nehe no. Hepytywà pe kutàri nehe. Ezapo
kar ikatu ma'e Tuwihawete pe ihewe nehe,
a'e Tupàn pe. A'e 'ar rehe aiko win tuwi-
hawete pe heraha har romo ihe.

2

Neemi oho Zeruzarez pe

1 Arataxer Pezi ywy rehe har wanuwi-
hawete romo heko mehe 20 haw kwarahy
mehe 4 zahy pawire uzeapo amo ma'e.
Amume'u putar a'e ma'e peme ihe nehe
kury. Amo 'ar mehe pyhaw tuwihawete
umai'u iko a'e. Apyhyk win tuwihawete
ikanek pupe hakook pà. Tuwihawete
naherexak pixik kwaw hezemumikahy
mehe a'e 'ym mehe a'e. 2 A'e rupi upu-
ranu herehe. — Màràzàwe tuwe erezemu-
mikahy ne. Nanema'eahy kwaw. Aipo
nepy'a uzemumikahy, i'i ihewe. Na'e
akyze katu izuwi kury. 3 Awazar ize'eg
izupe. — Tuwe tuwihawete wikuwe tuwe-
harupi nehe. Ma'e azapo putar hezemu-
mikahy haw imumaw pà nehe. Tawhu
heipy waneko awer waneitym awer a'e,
nuzeapokatu kwaw heityk ire a'e rihi.
Hukenawhu ukaz kwehe mehe. Ni amo
nuzapokatu kwaw wà, a'e izupe.

4 Upuranu tuwihawete herehe. — Ma'e
ereputar, i'i ihewe. Na'e aze'eg Tupàn
ywate har pe kury. 5 A'e re aze'eg tuwi-
hawete pe. — Aze hekatu newe, aze
nepurapo wer heremimutar rehe nehe,
hemono kar Zuta ywy rehe heipy watym
awer tawhu iapo wi kar pà ihewe nehe, a'e
izupe.
6 Tuwihawete hemireko wapyk in
huwake a'e. — Ezapo neremimutar nehe
ty, i'i tuwihawete ihewe. — Màràn zahy
eremumaw putar a'e ma'e iapo pà nehe.
Màràn mehe erezewyr putar nehe, i'i
ihewe. Amume'u izupe.
7 Na'e ainoz ma'e tuwihawete pe kury. —
Emono kar nepape Ewparat ywy kwarahy
heixe haw kutyr har wanuwihaw wanupe
nehe. — Tuwe Neemi wahaw peiwy Zuta
ywy rehe iho mehe nehe, ere wanupe
nehe, a'e izupe. 8 Azap wiko ka'a tuwi-
hawete ima'e rehe uzekaiw ma'e romo a'e.
— Emono kar nepape Azap pe nehe no, a'e
izupe. — Emono ywyra Neemi pe nehe.
Ta'e uzapo putar ukenawhu tàpuz tàtà ma'e
Tupàn Hàpuzuhu huwake har henataromo
nehe. Uzapo putar ipàrirogawtàtà iaiha
ma'e tawhu izywyr nehe no, wàpuz weko
àwàm izywyr nehe no, ere izupe nehe,
a'e tuwihawete pe. Tuwihawete umur
hereminozgwer ihewe paw rupi a'e, ta'e
Tupàn wiko herehe we a'e xe.
9 Tuwihawete omono kar amo zaux-
iapekwer wanuwihaw herupi a'e wà.
Omono kar zauxiapekwer kawaru ku'az
har herupi wà no. Na'e aha Ewparat ywy
kwarahy heixe haw kutyr har rehe kury.
A'e pe hehem mehe amono tuwihawete
ipape tuwihaw wanupe ihe kury. 10 Amo
uze'eg oho Xàmàràt Mete-Orom tawhu
pe har pe a'e, Tomi Amon ywy rehe har
wanuwihaw pe a'e no. — Amo ur kwez
teko Izaew wapytywà pà a'e wà kury, i'i
wanupe wà. Wikwahy henu mehe wà.
11 Ahem Zeruzarez pe. 12 Hepurapo katu
wer tawhu rehe ihe, ta'e Tupàn omono
hehe hepurapo katu wer haw hepy'a pupe
a'e xe. Amumaw na'iruz 'ar hepy'a pe har
imume'u 'ym pà teko wanupe. Apu'àm
pyhaw a'e wi heho pà amo herehe we
har wanupi. Xo pitài hereimaw zo araha
ihe. Zumen a'e. 13 Pyhaw ahem tawhu
wi Hukenawhu Ywyàpyznaw kutyr har
rupi, kwarahy heixe haw kutyr. Na'e
aha kwarahy ihemaw awyze har kutyr
kury. Akwaw Ytyzuzàmaw Tezuhu her
ma'e huwake. Aha ukenawhu Heityk
pyrer her ma'e pe. Heata mehe ame'e
aha ipàrirogawtàtà iaiha ma'e tawhu izy-
wyr har heityk pyrer rehe ihe. Ame'e uke-
nawhu tata pupe imumaw pyrer rehe no.
14 Na'e aha kwarahy heixe haw awyze har
kutyr kury. Aha ukenawhu Ytyzuzàmaw
her ma'e pe. Ahem 'Ypaw Zàwenugar
Tuwihawete ima'e pe kury. Heho wer
zepe hupi. Zumen nupuner kwaw oho
àwàm hexakaw rehe ita heityk pyrer rupi
a'e. 15 A'e rupi aha Ywyàpyznaw Xenorom
her ma'e pe. Ahaw ywyàpyznaw aha
ipàrirogawtàtà iaiha ma'e heityk pyrer rehe
heme'egatu pà. Na'e azewyr pe hezur awer
rupi. Aixe wi ukenawhu Ywyàpyznaw her
ma'e rupi.
16 Ni amo tuwihaw tawhu pe har
nukwaw kwaw heho awer wà. Nukwaw
kwaw heremiapo kwer wà. A'e 'ar mehe
namume'u kwaw ma'e Zutew wanupe
ihe rihi: ni xaxeto wanupe, ni tuwihaw
wanupe, ni zauxiapekwer wanuwihaw
wanupe, ni wyzài a'e ma'ereko haw iapo
àràm wanupe. 17 Na'e aze'eg wanupe kury.
— Pexak zanereko haw. Zawaiw katu
zanewe. Zeruzarez tawhu upyta heityk
pyrer romo. Hukenawhu upyta imumaw
pyrer romo. Xiapo wi ipàrirogawtàtà iaiha
ma'e tawhu izywyr har nehe. Ximumaw
'aw maranugar haw nehe, a'e wanupe.
18 — Tupàn umur uze'egatu herehe a'e,
a'e wanupe. — Hepytywà a'e, a'e wanupe.
Amume'u tuwihawete ize'eg awer wanupe
no. Uze'eg ihewe wà. — Zazypyrog iapo wi
pà nehe ty, i'i ihewe wà. Uzemuàgà'ym a'e
ma'ereko haw iapo pà wà.
19 Amo umume'u ureremiapo oho
ureàmàtyry'ymar wanupe wà. Na'aw
waner xe: Xàmàràt, Tomi, amo Araw
izuapyr Zezem her ma'e. Uzypyrog upuka
pà urerehe wà. Uze'eg urywahyahy
urerehe wà no. — Ma'e pezapo peiko. Aipo
pezàmàtyry'ym putar tuwihawete nehe, i'i
urewe wà.
20 Awazar waze'eg wanupe. — Tupàn
ywate har uzapo kar putar ikatu ma'e

urewe nehe, a'e wanupe. — Uruiko hemiruze'eg romo ure. Uruzypyrog putar tawhu iapo wi pà nehe. Napepuner kwaw tàpuz Zeruzarez pe har izar romo peneko haw rehe nehe. Napeiko kwaw Zeruzarez pe harete romo. Napemuwete katu kwaw Tupàn teko Izaew ywy rehe har wazàwe, a'e wanupe.

3

Uzapokatu tawhu ipàrirogawtàtà iaiha ma'e wà

1 Uruzapo wi tawhu ipàrirogawtàtà iaiha ma'e nezewe ure. Eriaziw xaxeto wanuwihaw a'e, hehe we har xaxeto a'e wà no, uzapokatu wi ukenawhu Àràpuhàràn Hawitu Ma'e her ma'e a'e wà. A'e re uzapo zegar haw ihyk awer rehe wà. Na'e umu'àgatu ukenawhu i'àmaw rehe wà. Uzapo wi ipàrirogawtàtà iaiha ma'e te tàpuz iaiha ma'e Xez her ma'e pe wà, te tàpuz iaiha ma'e Ananew her ma'e pe wà no.

2 Awa Zeriko parer uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wà. Zakur Iniri ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e.

3 Axena iànàm uzapo ukenawhu Ipira her ma'e wà. Umupu'àm izyta wà. Na'e umupu'àm ukenawhu i'àmaw rehe. Omono iwàpytymawok 'ymaw hehe wà. Omono iwàpytymaw hehe wà no.

4 'Aw awa uzapo amo na'iruz ipehegwer wà: Meremot Uri ta'yr Akoz hemimino uzapo pehegwer ipy. Mezurà Mereki ta'yr Mezezamew hemimino uzapo mokoz haw pehegwer. Zanok Mana ta'yr uzapo na'iruz haw pehegwer.

5 Awa Tekoa tawhu parer uzapo pehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wà. Ma'ereko haw rehe uzekaiw ma'e uzapo kar ma'e awa hemetarer katu ma'e tawhu pe har wanupe wà. Na'ipurapo wer kwaw hehe wà.

6 Zoiaz Pazez ta'yr a'e, Mezurà Mezoni ta'yr a'e no, uzapo wi Ukenawhu Kwehe Arer wà. Umupu'àm izyta wà. Umupu'àm ukenawhu i'àmaw rehe wà. Omono iwàpytymawok 'ymaw hehe wà. Omono iwàpytymaw hehe wà no.

7 Amo awa uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wà: Meraxi Zimeàw parer, Zanom Meronot parer, awa Zimeàw parer wà, awa Mipa parer wà. Uhem Ewparat ywy kwarahy heixe haw kutyr har wanuwihaw hàpuz huwake wà.

8 Uziew Arai ta'yr or ima'e har uzapo amo ipehegwer a'e no. Anani kàpuhàg hyàkwegatu ma'e ima'e har uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e a'e no. Uhem ipàrirogawtàtà iaiha ma'e Iànàgatu ma'e her ma'e pe.

9 Hepai Ur ta'yr Zeruzarez ipehegwer wanuwihaw uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e.

10 Zenai Arumap ta'yr uzapo ipehegwer wàpuz huwake har. Atu Azaminez ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e.

11 Mawki Arim ta'yr a'e, Axu Paat-Moaw ta'yr a'e no, uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e a'e wà. Uzapo Tàpuz Iaiha Ma'e Zepehe hereko har wà no.

12 Xaru Aroe inugwer Zeruzarez ipehegwer wanuwihaw ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e no. Tazyr upytywà iapo mehe wà.

13 Anu a'e, Zanoa pe har a'e wà no, uzapo wi Ukenawhu Ywyàpyznaw her ma'e a'e wà. Umupu'àm ukenawhu i'àmaw rehe wà. Omono iwàpytymawok 'ymaw hehe wà. Omono iwàpytymaw hehe wà no. Umukatu 500 met ipàrirogawtàtà iaiha ma'e wà. Te uhem Ukenawhu Heityk Pyrer her ma'e pe wà.

14 Mawki Hekaw ta'yr Mete-Akerez pe har wanuwihaw uzapo wi ukenawhu Heityk pyrer her ma'e. Umupu'àm ukenawhu i'àmaw rehe. Omono iwàpytymawok 'ymaw hehe wà. Omono iwàpytymaw hehe wà no.

15 Xaru Kor-Oze ta'yr Mipa rehe har wanuwihaw uzapo wi ukenawhu ytyzuzàmaw her ma'e tawhu henataromo har. Uzapo ipykaw. Umupu'àm ukenawhu i'àmaw rehe. Omono iwàpytymawok 'ymaw hehe wà. Omono iwàpytymaw hehe wà no. Ypaw zàwenugar Xera her ma'e pe ma'etymaw tuwihawete iko huwake Xaru uzapo ipàrirogawtàtà iaiha ma'e ipehegwer. Uhem te myromyrogaw tawhu Tawi heko awer wi wezyw haw pe.

16 Neemi Azimuk Mete-Zur ipehegwer wanehe wanuwihaw ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e. Uhem te Tawi itym awer pe ypaw zàwenugar pe zauxiapekwer waker haw pe.

Erewi izuapyapyr ipàrirogawtàtà iaiha ma'e rehe uma'ereko ma'e wà

17 Erewi izuapyapyr upytywà ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapo wi mehe wà no. Na'aw waner xe wà: Heu Mani ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e. Azawi Keira ywy ipehegwer rehe har wanuwihaw uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e a'e no.

18 Mawaz Enanaz ta'yr inugwer Keira ywy ipehegwer rehe har wanuwihaw uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e a'e no.

19 Ezer Zezua ta'yr Mipa pe har wanuwihaw uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e zauxiapekwer wapuruzuka haw imonokatu haw henataromo. Uhem ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapar haw pe.

20 Maruk Zamaz ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e. Uzypyrog ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapar haw pe te uhem Eriaziw xaxeto wanuwihaw hàpuz hukenaw pe.

21 Meremot Uri ta'yr Akoz hemimino uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e. Uzypyrog Eriaziw hàpuz hukenaw pe. Oho te hàpuz iahykaw pe.

Xaxeto ipàrirogawtàtà iaiha ma'e rehe uma'ereko ma'e wà

22 Xaxeto upytywà ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapo wi mehe wà no. Na'aw waner xe wà: Xaxeto Zeruzarez izywyr wiko ma'e uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wà.

23 Mezàmi a'e, Axu a'e no, uzapo ipehegwer wàpuz henataromo har a'e wà. Azari Mazez ta'yr Anani hemimino uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wàpuz henataromo har a'e wà no.

24 Minui Enanaz ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e. Uzypyrog Azari hàpuz me. Oho te ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapar haw pe.

25-26 Paraw Uzaz ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e. Uzypyrog iapar haw tuwihawete hàpuzuhu ywate har zauxiapekwer wapyta haw ruwake. Penai Paro ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e. Oho kwarahy heixe haw kutyr. Te uhem ukenawhu 'Y her ma'e pe, tàpuz iaiha ma'e tàpuzuhu imonokatu har no. Namuite kwaw tawhu ipehegwer Opew her ma'e wi. Awa tàpuzuhu iapo wi har wiko a'e pe wà.

Amo ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapo katu har wà

27 Awa Tekoa tawhu pe har uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wà. Uzapo mokoz pehegwer wà. Uzypyrog tàpuz iaiha ma'e uhua'u ma'e tàpuzuhu huwake har ikupe kutyr wà. Oho ipàrirogawtàtà iaiha ma'e Opew imonokatu har pe wà.

28 Amo xaxeto uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wà. Uzypyrog ukenawhu Kawaru her ma'e wà. Oho kwarahy heixe haw awyze har kutyr wà. Pitàitàigatu uzapo ipàrirogawtàtà iaiha ma'e wàpuz henataromo har wà.

29 Zanok Imer ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wàpuz henataromo har. Xemai Xekani ta'yr ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har rehe ume'egatu ma'e uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e.

30 Anani Xeremi ta'yr a'e, Anu Zarap ta'yr 6 haw a'e no, uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wà. Mokoz ipehegwer uzapo wà. Mezurà Mereki ta'yr uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e wàpuz henataromo har.

31 Amo or ima'e har Mawki her ma'e uzapo ipehegwer a'e pehegwer rehe uzekok ma'e. Oho te amo tàpuz tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e waker haw pe. Amo ma'e me'egar uker a'e pe wà no. A'e tàpuz ukenawhu zauxiapekwer wama'e izywyr hin. Ipupyaikaw pyrer pe iapar haw 'aromo har pàrirogaw huwake hin.

32 Or ima'e har wà, ma'e me'egar wà no, uzapo ipehegwer iahykaw rehe har wà. Uzypyrog ipupyaikaw pyrer pe iapar haw rehe har pe. Oho ukenawhu Àràpuhàràn Hawitu Ma'e her ma'e pe.

4

Neemi iàmàtyry'ymar wà

1 — Zutew uzapo wi ipàrirogawtàtà iaiha
ma'e waiko a'e wà, i'i amo oho Xàmàràt pe.
Henu mehe wikwahy a'e. Uzypyrog uze'eg
urywahyahy pà urerehe. 2 Uze'eg uzehe
we har wanenataromo, zauxiapekwer Xa-
mari pe har wanenataromo no. — Ma'e 'aw
Zutew ikàg 'ym ma'e uzapo waiko wà. Aipo
uzapo wi putar tawhu wà nehe. Aze uzuka
ma'ea'yr Tupàn henataromo wà, aipo up-
uner pitài 'ar rehe uma'ereko haw imu-
maw paw rehe wà. Tàpuz heityk pyrer
ukaz paw. Ukaz te ita. Aipo upuner putar
tawhu iapo wi haw a'e heityk pyrer ukaz
ma'e kwer pupe wà nehe, i'i wanupe.

3 Tomi Amon ywy rehe arer wiko hehe
we. — Nupuner kwaw ipàrirogawtàtà iaiha
ma'e ikatu ma'e iapo haw rehe wà. Te
awara upuner putar heityk wi haw rehe
nehe, i'i wanupe.

4 — O Tupàn urezar. Einu urerehe
waze'eg urywahyahy mehe ne wà. Emu'ar
kar waze'eg urywahyahy haw waàkàg
rehe azeharomoete no. Tuwe amo
imunar wama'e nànàn wà nehe. Tuwe
waàmàtyry'ymar weraha amo ae ywy
rehe wemipyhyk kwer romo wà nehe.
5 Emunàn zo wanemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e nehe. Nereharaz zo wanemiapo
kwer wi nehe. Ta'e uze'eg zemueteahy
urerehe tawhu iapo haw rehe a'e wà xe.

6 Na'e uruzapo wi wi ipàrirogawtàtà iaiha
ma'e ure. Na'arewahy iku'aw har uhyk.
Ta'e teko ima'ereko wer tuwe a'e wà xe.

7 — Zutew uzapo wi wi Zeruzarez
ipàrirogawtàtà iaiha ma'e wà. Uwàpytym
etea'i teixe haw wà no. Xàmàràt, Tomi, teko
Araw ywy rehe har wà, teko Amon ywy
rehe har wà, teko Azenoz tawhu pe har
wà, paw rupi wikwahy henu mehe wà.

8 A'e rupi uzemono'og wà. —
Xiàmàtyry'ym Zeruzarez zaha nehe. A'e
mehe uzapo putar ikatu 'ym ma'e uzeupe-
upe wà nehe, i'i uzeupeupe wà. 9 Uruze'eg
Tupàn urezar pe. Urumupu'àm kar awa
a'e zauxiapekwer wanexak àràm romo ure
wà. Ume'egatu 'aromo wà, pyhaw wà no.

10 Teko Zuta ywy rehe har umuzàg ko
zegar haw wà.
Ma'e heraha har ikene'o wà:
Heta we heityk pyrer heraha pyràm.
Màràn mehe ximumaw putar ipàrirogawtàtà
iaiha ma'e iapo haw nehe,
i'i wà.

11 — Nukwaw kwaw waàmàtyry'ym àwàm
rehe zaneho haw wà. Zapuner wanuwake
zanehemaw rehe, i'i ureàmàtyry'ymar
uzeupeupe wà. — Zapuner wazuka haw
rehe nehe, zapuner wamupytu'u kar
haw rehe wama'ereko re zane wà nehe,
i'i uzeupeupe wà. 12 Amo Zutew wiko
ureàmàtyry'ymar wainuinuromo wà. Aze
ureàmàtyry'ymar umume'u ureàmàtyry'ym
àwàm uzeupeupe wà, a'e Zutew ur urewe
imume'u pà wà. Màràn haw uzeapo
nezewe haw. 13 Na'e amono puruzuka
haw teko wanupe ihe kury: takihepuku,
u'yw zàwenugar ipuku ma'e, ywyrapar,
u'yw. Pitàitàigatu uzeànàm ma'e amono
ipàrirogawtàtà iaiha ma'e ikupe kutyr ihe
wà, aze ipehegwer a'e pe har nuzapokatu
wi kwaw a'e wà rihi.

14 Teko ukyze wà. Aexak wakyze mehe
ihe wà. Na'e aze'eg wanuwihaw wanupe,
zauxiapekwer wanuwihaw wanupe no. —
Pekyze zo zaneàmàtyry'ymar wanuwi nehe.
Pema'enukwaw Tupàn Zanezar ipuruzuka
awer rehe. Pezàmàtyry'ym peàmàtyry'ymar
pe wà nehe, peànàm wapyro pà pe wà
nehe, pena'yr penazyr wapyro pà pe wà
nehe, penemireko wapyro pà pe wà nehe,
penàpuz peneko haw ipyro pà pe wà nehe.

15 Xikwaw zaneàmàtyry'ymar wane-
miapo ràm. Zaneàmàtyry'ymar ukwaw
zaneremigwaw wà. — Tupàn umuaiw
zaneremiapo ràm a'e, i'i ureàmàtyry'ymar
uzeupeupe wà. A'e rupi uruzewyr
urema'ereko haw pe kury, ipàrirogawtàtà
iaiha ma'e iapo wi haw pe kury.

16 A'e 'ar henataromo aze amo awa
uma'ereko wà, amo awa wiko ume'egatu
pà wà. Ume'egatu ma'e wereko
zeàmàtyry'ymawhu rehe har opo pe wà:
u'yw zàwenugar, u'yw wi uzemimaw,
ywyrapar, u'yw, kamirtàtà ma'epirer
iapo pyrer. 17 Tuwihaw upytywà teko
ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapo wi har
wà. Pitàitàigatu teko upyhyk ma'e
ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapo pyràm pitài

opo pe wà. Inugwer opo pe upyhyk amo puruzuka haw wà. 18 Uma'ereko ma'e paw weraha takihepuku uku'aw pixi haw rehe wà. Ume'egatu ma'e xi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer ipy àràm upu'àm heruwake a'e. Nezewe mehe ukwaw kar putar waàmàtyry'ymar wahem haw a'e nehe. 19 Na'e aze'eg teko wanupe kury, wanuwihaw wanupe no, zauxiapekwer wanuwihaw wanupe no. — Zanema'ereko haw uhàuhàz a'e. A'e rupi zapyta muite zanezewizewi ipàrirogawtàtà iaiha ma'e rehe zane nehe. 20 Aze peinu xi'àm ipy mehe nehe zaneàmàtyry'ymar wanur haw imume'u mehe nehe, pezemono'og hey-wyr nehe. Tupàn Zanezar uzàmàtyry'ym a'e teko zaneinuinuromo a'e wà nehe.

21 Nezewe haw uruzapo ure. Tuweharupi, uruzypyrog kwarahy ihem mehe. Urumumaw 'ar katu urema'ereko pà. Xo zahytata wazexak kar mehe zo urupytu'u. Amo uma'ereko ma'e uzapokatu ipàrirogawtàtà iaiha ma'e wà. Amogwer uma'ereko ma'e upyta ume'egatu ma'e romo u'yw puku hereko pà wà.

22 A'e 'ar mehe we aze'eg uma'ereko ma'e wanuwihaw wanupe. — Pe nehe, pepytywà har wà nehe no, ikatu putar Zeruzarez pupe peker àwàm nehe. Nezewe mehe zapuner 'aromo zanema'ereko haw rehe nehe. Zapuner pyhaw ume'egatu ma'e romo zanereko haw rehe nehe no, a'e wanupe. 23 Ihe ihe, herehe we har wà, ihewe uma'ereko ma'e wà, zauxia-pekwer herehe uzekaiw ma'e wà, ni pitài nurenuhem kwaw urema'e. Te ureker mehe nurenuhem kwaw urekamir, ni ur-eremyhar. Tuweharupi urereko urema'e puruzuka haw urepo pe ure.

5

Ma'erahy hemetarer 'ym ma'e wanupe ipuraraw haw

1 Amo 'ar pawire teko tetea'u wà, awa wà, kuzà wà no, uzypyrog wànàm Zutew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà wà kury. 2 — Ureànàm heta tetea'u wà. Uruputar arozràn ureremi'u ràm romo ure. Nezewe mehe nurumàno kwaw nehe, i'i amo wà.

3 — Urume'eg ureko ta'e urumàno etea'i ure xe. Urume'eg ma'ywa tyw, urume'eg ureràpuz no, arozràn ime'eg kar pà, i'i amo wà.

4 — Urereko ma'etymaw ure. Urereko ma'ywa tymaw no. A'e rupi tuwihawete wenoz ureremetarer ikurer urewe a'e. Uruenoz temetarer amo pe tuwihawete pe imono pà. Amo 'ar mehe urumuzewyr putar a'e temetarer izar pe nehe, i'i amo wà. 5 Uruiko ureiwy rehe har Zutew waànàm romo ure. Urera'yr ikatu wana'yr wazàwe a'e wà no. Nezewe rehe we oromono urera'yr amo pe uma'ereko e ma'e romo ure wà. Urume'eg amo ure-razyr amo pe uma'ereko e ma'e romo ure wà no. Nurupuner kwaw ma'e iapo haw rehe a'e ikatu 'ymaw wi urehemaw rehe. Ta'e amo upyro urema'etymaw urewi wà xe. Upyro ma'ywa tyw urewi wà no, i'i wà.

6 Ihe Neemi ainu a'e ma'e paw imume'u haw ihe. Henu mehe aikwahy. 7 — Azapo putar amo ma'e ihe nehe, a'e hezeupe. Aze'egahy teko wanuwihaw wanupe, za-uxiapekwer wanuwihaw wanupe no. — Pemunar peiko penywyr rehe, a'e wanupe. Hema'enukwaw amo ma'e rehe. Na'e amono'og teko paw ihe wà kury, a'e ma'e rehe heze'eg pà wanupe kury. 8 Amo kwarahy rehe zaneànàm Zutew uzeme'eg uma'ereko e ma'e romo amo wanupe wà, ta'e wanemetarer upaw wanuwi a'e xe. Temetarer heta mehe ko 'ar rehe urume'eg kar wi a'e Zutew uruiko wazar wi ure wà kury, uzeupe uma'ereko ma'e romo wamuigo kar pà ure wà kury. Ko 'ar rehe peànàm uzeme'eg kar waiko peme wà, ta'e wanemetarer upaw iko wanuwi a'e no xe. Wiko Zutew romo wà. Peiko Zutew romo no. Màràzàwe tuwe aipo pa, a'e wanupe. Tuwihaw nuze'eg kwaw wà. Nuexak kwaw tuwihaw waze'eg iwazar haw izupe wà.

9 Na'e aze'eg wi wanupe kury. — Penemiapo na'ikatu kwaw. Aze mo pekyze Tupàn wi ikatu ma'e iapo pà, ikatu mo. Nan. Pezapo ikatu 'ym ma'e. A'e rupi zaneàmàtyry'ymar uze'eg ury-wahyahy zanerehe wà. 10 Ihe ihe, herehe we har wà, ihewe uma'ereko ma'e wà, oromono temetarer imuzewyr pyràm teko

wanupe. Oromono arozràn imuzewyr pyràm wanupe no. Urumunàn putar wanewer haw ure nehe. Pemuzewyr kar zo ureremetarer nehe, pemuzewyr kar zo arozràn nehe, uru'e putar wanupe nehe. 11 A'e rupi pemunàn peme wanewer haw nehe no: temetarer, win, uri kawer. Pemuzewyr kar wama'etymaw wanupe nehe no, ma'ywa tyw nehe no, uri tyw nehe no, wanàpuz nehe no, a'e wanupe.

12 Tuwihaw uwazar heze'eg ihewe wà. — Ikatu. Uruzapo putar neremiapo kar nehe. Urumuzewyr putar wama'e wanupe nehe. — Pemuzewyr ureremetarer urewe nehe, nuru'e kwaw wanupe nehe, i'i ihewe wà. Na'e ainoz xaxeto wamuwà ihewe wà kury. — Pemume'uahy a'e ma'e iapo àwàm xaxeto wanenataromo nehe, a'e tuwihaw wanupe. Umume'uahy wà. 13 Na'e anuhem pàn heku'aw har kury. Amutuhug kury. — Nezewe Tupàn umutuhug putar wyzài wemimume'u kwer iapo 'ym àràm a'e wà nehe, a'e wanupe. — Tupàn upyro putar hàpuz izuwi nehe. Umuigo kar putar ma'e hereko 'ymar romo nehe, a'e wanupe. — Azeharomoete nehe. Tuwe nezewe uzeapo nehe, i'i a'e pe har paw wà. Na'e umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw wà. Uzapo ma'e wemimume'u kwer rupi katete wà.

Neemi ikatu haw

14 Amumaw 12 kwarahy Zuta ywy rehe har wanuwihaw romo hereko pà ihe. Azypyrog Arataxer tuwihawete romo heko mehe 20 haw kwarahy mehe. Te 32 haw kwarahy mehe aiko tuwihaw romo. Teko umur temi'u ihewe a'e kwarahy rehe wà, ta'e tuwihaw romo aiko ihe xe. A'e kwarahy nànàn ni ihe ni heànàm nuru'u kwaw a'e temi'u ure. 15 Amo awa wiko tuwihaw romo tuwihaw romo hereko 'ym mehe wà. A'e tuwihaw ipuhuz katu teko wanupe wà. — Pemur parat pitài kir ru'u ihewe nehe, i'i wanupe wà. Ume'eg kar temi'u a'e temetarer pupe wà. Ume'eg kar win ipupe wà no. Te tuwihaw wanupe uma'ereko ma'e imunar teko wanehe wà. Ihe naiko kwaw wazàwe ihe. Ta'e akyze Tupàn wi ihe xe. 16 Ama'ereko hekàgaw rupi paw rupi ihe, ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapo wi pà ihe. Name'eg kar kwaw ni pitài ywy hezeupe. Ihewe uma'ereko ma'e paw hepytywà iapo wi haw rehe wà no. 17 Amuger kar 150 Zutew heràpuz me ihe wà, wanuwihaw wanehe we ihe wà. Amuger kar teko amo ae ywy rehe har heràpuz me ur ma'e kwer paw rupi heràpuz me ihe wà no. 18 Tuweharupi azuka kar ma'ea'yr ihe: tapi'ak awa, 6 àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà ikatu wera'u ma'e wà, zapukaz tetea'u wà. 10 'ar ipaw nànàn amur kar amo win no. Akwaw teko wama'ereko haw ipuhuz katu haw. A'e rupi naenoz kwaw temetarer tuwihaw pe imur pyràm wanupe ihe.

19 O Tupàn, ko ma'e ainoz newe. Azapo ma'e tetea'u 'aw teko wanupe ihe. Nereharaz zo heremiapo kwer wi nehe, a'e newe.

6

Amo umume'u Neemi pe wemiapo ràm ikatu 'ym ma'e wà

1 Xàmàràt, Tomi, Zezez, amogwer ureàmàtyry'ymar wà, ukwaw ipàrirogawtàtà iaiha ma'e imumaw pawer wà. Ukwaw teixe haw heta 'ymaw hehe wà. Xo ukenawhu zo nurumupu'àm kwaw i'àmaw rehe ure rihi. 2 Na'e Xàmàràt a'e, Zezem a'e no, umur kar uze'eg ihewe wà kury. — Ezur ureàwàxi pà amo taw ywyàpyznaw Ono her ma'e rehe har pe nehe, i'i ihewe wà. Na'ize'eg wer kwaw ihewe wà. Ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe ihewe wà. 3 Na'e amono kar heze'eg heraha har wanupe ihe wà kury. — Azapo amo hema'ereko haw teko ihe. Napuner kwaw hepytu'u haw rehe. Napuner kwaw a'e taw pe hezewyr haw rehe kury. Naezar kwaw ko ma'ereko haw peme heze'eg pà nehe, a'e wanupe heze'eg imono kar pà.

4 Umur wi a'e uze'eg zàwegatete har ihewe wà. 4 haw umur ihewe wà. 4 haw amono kar waze'eg iwazar haw zàwegatete no, wanupe no.

5 Na'e Xàmàràt umuapyk uze'eg ihewe pape rehe imur kar pà kury. 5 haw rehe amo Xàmàràt hemiruze'eg werur a'e pape ihewe. 6 Nuwàpytym kwaw upape imur mehe. Nezewe i'i. — Zezem uze'eg nezewe ihewe a'e. — Teko zaneiwy huwake wiko ma'e uze'eze'eg waiko nezewe wà. —

Neemi a'e, Zutew a'e wà no, uzàmàtyry'ym putar tuwihawete a'e wà nehe. A'e rupi uzapo ipàrirogawtàtà iaiha ma'e waiko a'e wà, i'i waiko peme wà, i'i Zezem ihewe. — Neemi wiko putar Zutew wanuwihawete romo a'e nehe, i'i ihewe no. 7 — Neemi werur amo Tupàn ze'eg imume'u har Zeruzarez pe a'e wà no. — Ereiko Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo ne, i'i waiko newe wà. Tuwihawete Arataxer ukwaw putar a'e ma'e a'e nehe. A'e rupi amume'u ko ma'e newe kury. Zazeàwàxi ko ma'e rehe zaneze'eg pà nehe, i'i ihewe.

8 Amono kar ko heze'eg izupe. — Neremume'u kwaw ni pitài ze'eg azeharomoete har. Xo temu'emaw zo eremume'u iko, a'e izupe.

9 Ipurumukyze kar wer urerehe urema'ereko haw imumaw kar pà urewe wà. O Tupàn hemukàg wera'u kar pe nehe kury.

10 A'e 'ar rehe Xemai Nerai ta'yr Meetamew hemimino nupuner kwaw wàpuz wi uhemaw rehe a'e. A'e rupi aexak aha ihe. Uze'eg ihewe kury. — Zazeàmim zaha tàpuzuhu pupe Tupàn henaw ikatuahy ma'e pupe nehe. Xiàpytym ukenaw nehe. Ta'e ur putar nezuka pà a'e wà no xe. Amo 'ar mehe pyhaw ur putar nezuka pà wà nehe, i'i ihewe.

11 Awazar ize'eg izupe. — Naiko kwaw awa uzàn ma'e romo uzeàmim ma'e romo ihe. Aipo aiko agwer awa Tupàn Hàpuzuhu pupe uzeàmim ma'e romo nerenataromo ihe. Nan. Nàzàn kwaw nehe. Nazeàmim pixik kwaw nehe, a'e izupe.

12 Hema'enukwaw a'e ma'e rehe. A'e mehe akwaw ko ma'e. Tupàn nuze'eg kwaw Xemai pe. Nan. Tomi a'e, Xàmàràt a'e no, uze'eg izupe a'e wà. Omono temetarer izupe wà. — Zàzàn tàpuzuhu pupe zanezeàmim pà nehe, ere Neemi pe nehe, i'i izupe wà. 13 Omono temetarer izupe. — Nezewe mehe Neemi ukyze putar nehe, i'i izupe. Aze mo aixe tàpuzuhu pupe, azapo mo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo. Aze mo azapo a'e ma'e, upuner mo herer ikatu ma'e imumaw paw rehe wà. Nezewe mehe upuner ikàg 'ym ma'e romo hemuigo kar haw rehe wà.

14 O Tupàn hezar. Nema'enukwaw Tomi hemiapo kwer rehe Xàmàràt hemiapo kwer rehe nehe. Ezepyk wanehe nehe. Nema'enukwaw neze'eg imume'u mua'u har rehe nehe. Kuzà a'e. Noani her romo a'e. Nema'enukwaw amogwer neze'eg imume'u mua'u har wanehe nehe no. Uzeagaw hemukyze kar pà wà. Ezepyk wanehe nehe no.

Umumaw ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapo haw wà

15 Umumaw ipàrirogawtàtà iaiha ma'e zahy Eru her ma'e rehe 25 haw 'ar mehe wà. Umumaw 52 'ar iapo pà wà. 16 Na'e ureàmàtyry'ymar zaneiwy huwake wiko ma'e ukwaw imumaw pawer wà kury. Uzemumikahy wà, ta'e ukwaw Tupàn a'e uma'ereko ma'e wapytywà arer romo heko haw a'e wà xe.

17 A'e 'ar rehe Zutew wanuwihaw uzapo pape tetea'u Tomi pe wà. A'e omono kar upape tetea'u wanupe a'e no. 18 Teko Zuta ywy rehe har tetea'u wiko imyrypar romo wà. Ta'e Tomi wiko Zutew Xekani Ara ta'yr her ma'e tazywen romo a'e xe. Ta'yr Zoànà wereko Mezurà Mereki ta'yr tazyr wemireko romo no. 19 Herenataromo uze'eg Tomi hemiapo kwer ikatu ma'e rehe wà. Umume'u heze'eg awer paw Tomi pe a'e wà no. Tomi umur kar wiwi upape. Ipurumukyze kar wer wiwi herehe a'e.

7

1 Umumaw ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iapo wi haw wà kury. Umupu'àm ukenawhu paw i'àmaw rehe wà no. Umume'u teko tàpuzuhu pupe har wama'ereko haw 'ar wà no: zauxiapekwer wà, uzegar ma'e wà, Erewi izuapyapyr wà. 2 Amuigo kar mokoz awa Zeruzarez wanuwihaw romo ihe wà: herywyr Anani, Ananià zauxiapekwer tàpuztàtà pe har wanuwihaw. Anani weruzar katu Tupàn a'e. Ukyze wera'u Tupàn wi amo wanuwi upaw rupi katete. 3 Aze'eg a'e mokoz awa wanupe. — Xo kwarahy haku wewer mehe zo pewàpytymawok ukenawhu Zeruzarez izywyr har nehe, a'e wanupe. — Kwarahy heixe mehe zauxiapekwer wahem 'ym mehe we pewàpytym wi nehe. Pezàpixipixi

iwàpytymaw nehe no, a'e wanupe. — Pexaexak tawhu pe har ume'egatu ma'e romo wamuigo kar pà pe wà nehe. Amo upu'àm putar tawhu pupe wà nehe. Amogwer upu'àm putar wàpuz henataromo wà nehe.

Uzewyr ma'e kwer waner

4 Uhua'u Zeruzarez tawhu. Naheta tetea'u kwaw teko ipupe wiko ma'e wà. Uzapo wi xo màràn tàpuz wà. 5 Tupàn hemuma'enukwaw kar amo ma'e rehe hepy'a pe a'e kury. — Emono'og teko paw ne wà nehe: wanuwihaw wà no, wanàmuz wà no. Eme'e pape waànàm waner hereko har rehe nehe, i'i ihewe. Aexak pape teko Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer màgypy waner wanereko har ihe. Na'aw ma'e a'e pape rehe imuapyk pyrer xe kury:

6 Kwehe mehe tuwihawete Namukononozor weraha Izaew izuapyapyr tetea'u Mawiron ywy rehe wemipyhyk kwer romo a'e wà. Heta tetea'u Zuta ywy rehe har a'e teko wainuinuromo wà. A'e teko uzewyr Zeruzarez pe Zuta ywy rehe wà. Pitàitàigatu uzewyr tawhu weko awer pe wà. 7 Na'aw wanuwihaw waner xe wà: Zurupapew, Zuzue, Neemi, Azari, Hami, Namani, Monekaz, Miwizà, Miziperet, Migiwaz, Neum, Mana.

8-25 Na'aw teko Izaew uzeànàànàm ma'e Mawiron ywy wi uzewyr ma'e kwer waner xe wà: Amume'u wanuwihaw waner wà, waneta haw pitàitàigatu no. Paroz 2.172; Xepaxi 372; Ara 652; Paat-Moaw (Zezua izuapyapyr wà, Moaw izuapyapyr wà no) 2.818; Erom 1.254; Zatu 845; Zakaz 760; Minuiz 648; Memaz 628; Azgaz 2.322; Anonikà 667; Migiwaz 2.67; Anim 655; Ater (Ezeki inugwer her ma'e) 98; Azu 328; Mezaz 324; Arip 112; Zimeàw 95.

26-38 Amo teko uzewyr wà no. Waipy wiko amo tawhu pupe wà. Na'aw a'e teko a'e tawhu pe har uzewyr ma'e kwer waner xe wà: Amuapyk putar tawhu her xe, ipupe har waneta haw no. Merez, Neto rehe we 188; Anatot 128; Mete-Azimawet 42; Kiriat-Zeàri, Xepir, Meerot 743; Hama, Zema 621; Mikimaz 122; Metew, Ai 123; Nemo inugwer 52; Eràw inugwer 1.254; Ari 320; Zeriko 345; Iroz, Ani, Ono 721; Xenaa 3.930.

39-42 Na'aw xaxeto waànàm waner ipyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer waner xe wà: Zenai (Zezua izuapyapyr wà) 973; Imer 1.052; Pazur 1.247; Ari 1.017.

43-45 Na'aw Erewi izuapyapyr uzeànàànàm ma'e ipyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer waner xe wà: Zezua, Kazimiew (Onowia izuapyapyr wà) 74; Zegar haw iapo har tàpuzuhu pupe har wà 148; Zauxiapekwer tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e ('Aw awa wazuapyapyr wà: Xaru, Ater, Tawmon, Aku, Axita, Xomaz) 138.

46-56 Tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e ipyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer wà: Zia, Azupa, Tamaot, Keroz, Xia, Panom, Eremana, Agama, Xawmaz, Ànà, Zinew, Kaar, Heai, Hezi, Nekona, Kàzà, Uza, Pazez, Mezaz, Meuni, Nepixi, Makemuk, Akupa, Arur, Mazirit, Mei, Aruza, Marako, Xi, Tama, Nezi, Axipa.

57-59 Xàrumàw pe uma'ereko ma'e wazuapyapyr ipyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer: Xotaz, Xoperet, Perina, Zara, Narikom, Zinew, Xepaxi, Axiw, Pokeret-Azemai, Amon.

60 Apapar tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wazuapyapyr ipyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer ihe wà, Xàrumàw pe uma'ereko ma'e wazuapyapyr ihe wà no. Heta 392 wà.

61-62 Na'aw amo awa waner wà: Nerai, Tomi, Nekona. Wazuapyapyr uzewyr amo tawhu wi wà: Tew-Mera, Tew-Aruza, Keru, Anom, Imer. Heta 642 wà. Nupuner kwaw Izaew wazuapyapyr romo weko haw hexak kar haw rehe wà.

63-64 Amo xaxeto waànàm nuexak kwaw pape Izaew wazuapyapyr romo weko haw imume'u har wà. Na'aw waner xe wà: Omaz, Akoz, Maraziraz. (Kwehe mehe xaxeto imono'og pyrer Maraziraz her ma'e wanu wereko kuzà Maraziraz Zireaz tawhu pe har wemireko romo a'e. Upyhyk watyw her uwer romo a'e.) Izuapyapyr nupuner kwaw uwipy waner hexak kar haw rehe wà. A'e rupi nupuner kwaw xaxeto romo weko haw rehe wà. 65 Zutew wanuwihaw uze'eg nezewe wanupe. — Napepuner kwaw temi'u Tupàn pe imur pyr i'u haw rehe nehe. Aze àg xaxeto omomor Uri Tumi xaxeto romo peneko haw hexak kar pà nehe, xo a'e mehe zo pepuner i'u haw rehe nehe, i'i wanupe.

66-69 42.360 Zutew uzewyr ipyhyk awer wi wà. Na'aw waneta haw wà: wanupe awa uma'ereko e ma'e wà, kuzà uma'ereko ma'e e wà no 7.337; awa uzegar ma'e wà, kuzà uzegar ma'e wà no 245; kawaru wà 736; kawaràn wà 245; kawarukupewa'a 435; zumen 6.720.

Teko tetea'u umur wemetarer ikurer tàpuzuhu iapo wi katu haw hekuzaromo wà

70-72 Teko tetea'u umur wemetarer ikurer tàpuzuhu iapo wi haw rehe wà. Tuwihaw umur 8,400 kir or. Umur 50 kawaw Tupàn imuwete katu haw romo. Umur 530 xaxeto iaxi'i ipykaw. Teko uzeànàm ma'e wanuwihaw umur 168 kir or wà. Umur 1. 257 kir parat wà no. Amogwer teko umur 168 kir or wà. Umur 1.142 kir parat wà no. Umur 67 xaxeto iaxi'i ipykaw wà no.

73 Teko Izaew paw uzypyrog tawhu Zuta ywy rehe har pupe taw Zuta ywy rehe har pupe wiko pà wà kury: xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà, zauxiapekwer tàpuzuhu rehe ume'egatu ma'e wà, zegar ma'e wà, amo teko wà, tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wà.

8

Umugeta Ezàrà Tupàn ze'eg teko wanupe kury

1 7 haw zahy mehe teko Izaew paw wiko tawhu weko haw pe wà. 'Ar ipy mehe uzemono'og oho Zeruzarez pe wà, katu pe ukenawhu 'Y heta haw her ma'e henataromo wà. Wenoz ma'e xaxeto Tupàn ze'eg ikwaw par Ezàrà her ma'e pe wà kury. — Erur Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Izaew wanupe imur pyrer Moizez pe imur pyrer nehe, xe urewe nehe, i'i izupe wà. 2 Ezàrà werur a'e pape teko wazemono'ogaw pe. Awa wà, kuzà wà no, kwarearer ma'e kwaw par wà no, kuzàtàigwer ma'e kwaw par wà no, uzemono'og a'e pe wà. 3 A'e pe katu pe ukenawhu henataromo Ezàrà umugeta Tupàn ze'eg teko wanupe kury. Uzypyrog kwarahy ihem mehe. Umugeta wi wi te kwarahy wapytepe hin mehe. Paw rupi uzeapyaka katu hehe uzekaiw katu pà wà.

4 Ezàrà u'àm ywyrapew rehe. Teko uzapo a'e ywyrapew izupe wà. — Epu'àm hehe Tupàn ze'eg imugeta mehe nehe, i'i izupe wà. Iawyze har rehe amo awa u'àm wà: Maxixi, Xema, Anai, Uri, Iwki, Mazez. Iahurehe u'àm amo awa wà no: Penai, Mizaew, Mawki, Azu, Azimanana, Zakari, Mezurà.

5 Ezàrà upyta a'e pe ywyrapew rehe iaiha katu haw pe teko wanenataromo. Paw rupi ume'e hehe wà. Pape ipiaok mehe upu'àm paw rupi wà. 6 Na'e uze'eg Ezàrà wanupe kury. — Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhua'u ma'e ikatu haw nehe, i'i wanupe. Teko paw upir uzywa ize'eg iwazar pà izupe wà. — Azeharomoete, azeharomoete, i'i wà. Na'e wapyk upenàràg rehe uwa imuhyk pà ywy rehe wà kury, Tupàn imuwete katu pà wà kury.

7 A'e re upu'àm upyta haw pe wà. Na'e Erewi izuapyapyr umume'u Tupàn ze'eg teko wanupe wà. Na'aw waner xe wà: Zezua, Mani, Xeremi, Zami, Aku, Xametaz, Oni, Mazez, Kerit, Azari, Zozamaz, Ànà, Perai. 8 Umugeta Tupàn ze'eg oho waiko wà. Na'e umume'u katu a'e ze'eg wanupe wà no. Nezewe mehe teko ukwaw katu wà.

9 Tupàn ze'eg imugeta haw henu mehe teko uzai'o wà. Na'e tuwihaw Neemi a'e, xaxeto Ezàrà Tupàn ze'eg kwaw katu har a'e no, Erewi izuapyapyr a'e pe har a'e ze'eg imume'u har a'e wà no, uze'eg teko wanupe ma'e imume'u katu pà wà kury. — Ko 'ar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omonokatu uzeupe a'e. A'e rupi pezemumikahy zo nehe. Pezai'o zo nehe. 10 Peho peneko haw pe zegar hawhu iapo pà nehe. Aze naheta kwaw ma'e zegar haw rehe har amo pe nehe, pemono penemi'u ràm ikurer izupe nehe. Pemono win ikurer izupe nehe no. Ko 'ar uzemonokatu Tupàn Zanezar pe. A'e rupi pezemumikahy zo nehe. Penurywete haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimur ràm pemukàg kar putar a'e nehe, i'i wanupe wà.

11 Erewi izuapyapyr oho teko wamytemyteromo wà. — Pezemumikahy zo 'ar imonokatu pyrer ko 'ar zàwenugar rehe nehe, i'i oho waiko wanupe wà. 12 Na'e teko paw oho weko haw pe wà. Umai'u urywete pà wà. Ui'u win pupe urywete pà wà no. Ma'e hereko har omono ma'e hereko 'ymar

wanupe wà. Ta'e wenu katu Tupàn ze'eg wanupe imugeta pyrer a'e wà xe.

Mynykaw Tàpuzràn her ma'e

13 Iku'egwer pe oho Ezàrà ipyr wà: teko uzeànàm ma'e wà, xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà. Izemu'e wer Tupàn ze'eg rehe hehe we a'e wà. 14 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo kar Izaew tàpuzràn pupe zegar hawhu Tàpuzràn her ma'e rehe a'e wà. Umume'u a'e ze'eg Moizez pe. A'e teko Ezàrà ipyr uzemu'e ma'e wexak a'e ze'eg pape rehe imuapyk pyrer wà kury.

15 Na'e umume'u kar ko ze'eg Zeruzarez tawhu pe har nànàn, amogwer tawhu pe har nànàn no, taw pe har nànàn no. — Pehem peho ywytyr rehe ma'e 'yw hàkàgwer herur pà nehe: ywyra pin her ma'e hàkàgwer, uri hàkàgwer, muruta hàkàgwer, inaza ràn hàkàgwer, amo i'yw hàkàgwer. Pezapo tàpuzràn Tupàn ze'eg rupi katete nehe.

16 Na'e teko paw oho ma'e'yw hàkàgwer herur pà wà kury. Uzapo tàpuzràn wàpuz henataromo katu pe wà, uma'etymaw rehe wà no, tàpuzuhu huwake katu pe wà no, katu pe ukenawhu 'Y heta haw her ma'e huwake wà no, ukenawhu Eparai her ma'e huwake wà no. 17 Upyhyk awer wi uzewyr ma'e kwer paw uzapo tàpuzràn wà, ipupe upyta pà wà. Zuzue Nun ta'yr heko mehe arer we teko nuzapo pixik kwaw zegar hawhu tàpuzràn her ma'e wà. Uzapo wà kury. Hurywete paw rupi iapo mehe wà. 18 Tuweharupi zegar haw 'ar ipy mehe arer we te 'ar iahykaw rehe har mehe umugeta amo Tupàn ze'eg ipegwer wà. Umumaw 7 'ar zegar haw iapo pà wà. 8 haw 'ar mehe uzapo uzemono'ogaw puka haw heta 'ymaw wà kury, zegar haw imumaw pà wà kury. Ta'e ze'eg kwehe arer uzapo kar nezewe haw wanupe a'e xe.

9

Teko umume'u wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà

1 7 haw zahy rehe 24 haw 'ar mehe teko Izaew izuapyapyr uzemono'og mai'u 'ymaw iapo pà wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe uzemumikahy haw hexak kar pà wà kury. 2 Utyryk amo ae ywy rehe har wanuwi a'e 'ym mehe wà. Uzemumikahy haw hexak kar haw rehe umunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr wà. Omono ywy uwàkàg rehe wà no. Na'e upu'àm wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà wà kury, uwipy wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà wà no. 3 Amo umumaw na'iruz or uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg imugeta pà teko wanupe wà. A'e re umumaw amo na'iruz or wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà wà.

4 Amo awa upu'àm ywyrapew Erewi izuapyapyr wapyta haw rehe uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe uze'eg wahyhaw rupi wà. Na'aw waner xe wà: Zezua, Mani, Kazimiew, Xemani, Muni, Xeremi, Mani, Kenani.

5 Amo Erewi izuapyapyr wenoz teko wamuwà Tupàn imuwete katu kar pà wanupe wà. Na'aw waner xe wà: Zezua, Kazimiew, Mani, Azaminez, Xeremi, Oni, Xemani, Petai. — Pepu'àm pezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw imume'u pà nehe, i'i wanupe wà. — Pemume'u ikatu haw tuweharupi nehe, azeharomoete nehe. Tuwe teko paw umume'u her ikatuahy ma'e ikatu haw wà nehe. Nezewe rehe we imume'u katu haw nuhyk pixik kwaw nehe, i'i wanupe wà.

Umume'u wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Tupàn pe wà

6 Na'e teko Izaew uze'eg nezewe Tupàn pe wà kury.

O Tupàn, xo ne zo ereiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo ne.
Erezapo ywak. Erezapo zahytata no.
Erezapo ywy. Erezapo yryhu no. Erezapo yryhu rehe har paw rupi ne wà no.
Eremonokatu teko paw wamuikuwe kar pà ne wà.
Ywak rehe har wapyk upenàràg rehe nemuwete katu pà wà.

7 Ne, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, erexak Àmàràw.
Erepyro Ur tawhu wi Mawiron ywy ywy wi ne.

Amo ae her eremono izupe: Àmàrààw
8 Nanereityk kwaw a'e. Erexak heko haw.
A'e rupi erezapokatu neze'egaw hehe we.
— Amono putar amo teko wazuapyapyr waiwy peme ihe nehe, ere izupe. — Kànàà izuapyapyr waiwy,
Etew izuapyapyr waiwy, Amohe ywy rehe har waiwy,
Perize izuapyapyr waiwy,
Zemu izuapyapyr waiwy, Zirikaze izuapyapyr waiwy.
Nezuapyapyr wiko putar a'e ywy rehe a'e wà nehe, ere izupe.
Erezapo ma'e neze'eg rupi katete ne, ta'e ereiko uze'eg rupi katete ma'e iapo har romo ne xe.

9 Ureipy upuraraw ma'erahy tetea'u Ezit ywy rehe wiko mehe wà. Erexak ipuraraw mehe ne wà.
— Urepyro pe nehe, i'i newe wà. Ereinu henoz mehe ne wà,
Yryhupiràg izywyr waneko mehe ne wà.
10 Erezapo ma'e purumupytuhegatu kar haw ikatuahy ma'e
Ezit ywy rehe har wanuwihawete henataromo,
hehe we har tuwihaw wanenataromo no,
hemiruze'eg wanenataromo no.
Erepuraraw kar ma'erahy wanupe. Ta'e erekwaw neremiaihu wanupe wanemipuraraw karer ne xe.
A'e ma'e iapo re teko paw ukwaw nerer wà,
te ko 'ar rehe wà.
11 Eremuza'ak 'y yryhu mokoz ipegwer romo ureipy wanuwi ne. Nezewe mehe uwahaw yryhu ywy ikàg ma'e rehe wata pà wà. Erezumim wanaikweromo ur ma'e kwer 'y typy ma'e pupe ne wà. Nuzawy kwaw ita yryhu puruzuka haw pupe u'ar ma'e kwer wà.
12 Eremono kar amo ywàkun wanenataromo 'aromo ne, waho àwàm hexak kar pà wanupe ne.
Pyhaw eremono kar tata iaiha ma'e wanenataromo no.
Uhyape waho àwàm hexak kar pà wanupe.
13 Erewezyw ywak wi Xinaz ywytyr rehe.
Ereze'eg neremiaihu wanupe.
Eremono neze'eg ikatu ma'e wanupe. Eremono purumu'e haw azeharomoete har wanupe no.
14 — Pemonokatu mytu'u haw 'ar ihewe nehe, ere wanupe.
Eremono neze'eg neremiruze'eg Moizez pe. Umume'u a'e ze'eg ureipy wanupe.
15 Eremur typy'ak ywate har wanupe wama'uhez mehe.
Eremuhem kar 'y itahu wi waiwez mehe no.
Eremuigo kar ko ywy izar romo ne wà.
Eremume'uahy ko ywy wanupe kwehe mehe.

16 Ureipy wiko wera'u wà.
Upytu'u nereruzar har romo wiko re wà. Na'ipureruzar wer kwaw neze'eg rehe wà.
17 — Nureruzar kwaw neze'eg nehe, i'i newe wà.
Heharaz neremiapo kwer paw wi wà.
Heharaz purumupytuhegatu kar haw neremiapo wer wi wà no.
Wiko wera'u wà, a'e rupi wexak amo uwihaw wà.
Urereraha wi pe Ezit pe nehe, i'i izupe wà.
Heko wer wi amo pe uma'ereko e ma'e romo wà.
Nezewe rehe we ereiko Tupàn teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi heharaz ma'e romo ne.
Nekatuahy ne. Puramutar ma'e romo ereiko.
Mewe katu erekwahy purupe.
Nepurupuhareko haw uhua'u.
A'e rupi na'urereityk kwaw pe ne.
18 Umupyràn itatàtà tapi'ak awa hagapaw romo iapo pà wà.
— Tupàn urezar, i'i hagapaw pe wà.
— Urepyro pe Ezit ywy wi ne, i'i izupe wà.
O Tupàn, uze'eg zemueteahy nerehe wà.
19 Nezewe rehe we nereityk kwaw ywyxiguhu heta haw pe ne wà.
Ta'e nepurupuhareko haw uhua'u xe.
Neremunyryk kwaw ywàkun wanuwi. Neremunyryk kwaw tata iaiha ma'e wanuwi no.
A'e ma'e wexak kar waho àwàm wanupe 'aromo, pyhaw no.
20 Eremur nerekwe ikatu ma'e wanupe.

Nerekwe umu'e wanemiapo ràm rehe wà.
Eremur mana ywak wi wanemi'u romo.
Eremur 'y wanupe wai'uwez haw imumaw pà no.
21 Eremumaw 40 kwarahy ywyxiguhu rehe wamuigo kar pà ne.
Uhyk ma'e wanupe paw rupi.
Wama'e na'iaiw kwaw wanuwi.
Wapy nahezun kwaw.

22 Eremur teko waiwy neremiaihu wanupe. Eremur tuwihaw waiwy wanupe no.
Eremur wanuwake har waiwy wanupe no.
Izaew upyro Ezemon waiwy wà.
Xeom wiko Ezemon ywy rehe har wanuwihaw romo.
Upyro Màxà waiwy wà. Og wiko Màxà ywy rehe har wanuwihawete romo.
23 Eremur wazuapyapyr wanupe wà. Wazuapyapyr waneta haw
nuzuawy kwaw zahytata ywak rehe har waneta haw.
Ererur xe ko ywy rehe wamuikuwe kar pà ne wà.
Eremume'uahy ko ywy waipy wanupe kwehe mehe.
24 Upyro Kànàà izuapyapyr waiwy wà.
Ereityk teko a'e ywy rehe wiko ma'e ne wà.
Eremur nekàgaw neremiaihu wanupe. A'e rupi upuner wemimutar iapo haw rehe wà,
teko Kànàà ywy rehe har wanupe wà, wanuwihawete wanupe wà no.
25 Neremiaihu upyro tawhu wà. Pàrirogawtàtà iaiha ma'e umàmàn a'e tawhu waiwyr.
Upyro ywy ikatu ma'e wà. Upyro tàpuz temetarer pupe tynehem ma'e wà no.
Upyro ywykwar 'y rehe we har romo iapo pyrer wà.
Upyro amo ma'e wà no: Uri 'yw, ma'e'a 'yw, ma'ywa tyw.
U'u ma'e wemimutar paw wà. Te ikyra katu wà.
Upyro ikatu ma'e neremimur kwer paw rupi katete wà.

26 Nezewe rehe we neremiaihu nereityk neze'eg heruzar ire upytu'u pà wà.
Uzewyr newi wà, uzewyr neze'eg wi wà no.
Uzuka neze'eg imume'u har wà. Neze'eg imume'u har umume'u ikatu ma'e wanemiapo ràm wà. — Pezewyr Tupàn pe nehe, i'i wanupe wà.
Neremiaihu uze'eg zemueteahy tetea'u nerehe wà.
27 A'e rupi erepyhyk kar waàmàtyry'ymar wanupe ne wà.
Eremuigo kar waàmàtyry'ymar wanuwihaw romo ne wà.
Ma'erahy ipuraraw mehe uze'eg newe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i newe wà.
Ywak rehe nereko mehe erewazar waze'eg wanupe.
Erepuhareko katu ne wà. A'e rupi eremur kar tuwihaw wanupe ne wà.
Tuwihaw upyro neremiaihu waàmàtyry'ymar wanuwi wà.
28 Zeàmàtyry'ym 'ymaw izewyr mehe neremiaihu uzapo wi ikatu 'ym ma'e wà.
Ereityk kar wi waàmàtyry'ymar wanupe ne wà.
Uzemumik wi wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe wà.
— Urepyro pe nehe, i'i wi newe wà.
Waze'eg mehe erenu ne wà. Ereinu wiwi tuweharupi ne wà.
Erepyro ne wà, ta'e erepuhareko katu ne wà xe.
29 — Peruzar hepurumu'e awer nehe, ere wanupe.
Wiko wera'u wà. A'e rupi weityk neremiapo kar wà.
Uzapo ikatu 'ym ma'e neze'eg heruzar 'ym pà wà.
Neze'eg heruzar haw weraha teko wanekuwe àwàm pe wà.
Nezewe rehe we nuweruzar kwaw wà. Nereityk wà.
Nanereruzar kwaw wà. — Nuweruzar kwaw neze'eg nehe, i'i newe wà.
30 Kwarahy nànàn ereze'eg wanupe. Iàrew nekwahy haw.
Eremur kar nerekwe neze'eg imume'u har wanupe.
Neze'eg imume'u har umume'u wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanupe.
Nezewe rehe we neremiaihu wà, wiko ma'e henu 'ymar romo wà.
A'e rupi eremuigo kar teko amo ae ywy rehe har ne wà, neremiaihu wazar romo ne wà.

31 Erepuhareko katu ne wà.
A'e rupi nereityk kwaw ne wà. Neremumaw kwaw ne wà.
Ereiko Tupàn upurupuhareko katu ma'e romo. Ereiko Tupàn ikatu ma'e romo.

32 O Tupàn urezar, nehua'u wera'u ne.
Eremukyze katu teko ne wà. Erepuner wera'u no.
Erezapo tuwe neremiapo ràm purupe neremimume'u kwer no.
Kwehe mehe Axir ywy rehe har wiko urezar romo a'e wà.
A'e 'ar mehe arer we urupuraraw ma'erahy tetea'u ure.
Ureruwihawete wà, ureruwihaw wà no,
xaxeto wà no, neze'eg imume'u har wà no,
ureipy wà, ureànàm paw wà no, paw rupi katete
urupuraraw ma'erahy tetea'u ure.
Nema'enukwaw ureremipuraraw rehe nehe.
33 Nekatu urerehe nezepyk mehe.
Uruzapo ikatu 'ym ma'e ure. Nezewe rehe we na'urereityk kwaw pe ne.
34 Ureipy wà, ureruwihawete wà no,
ureruwihaw wà, xaxeto wà no,
nuweruzar kwaw neze'eg wà. Nuweruzar kwaw neremiapo kar wà. Nuzekaiw kwaw neze'eg rehe wà.
35 Tuwihawete weruze'egatu neremiaihu wà, ta'e ereruze'egatu kar wanupe ne wà xe.
A'e teko wikuwe ywy uhua'u ma'e rehe wà, wanupe neremimur kwer rehe wà.
Nezewe rehe we nanemuwete katu kwaw wà.
Nuzemumikahy kwaw wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe wà.
36 Ko 'ar rehe uruiko amo pe uma'ereko e ma'e romo ureiwy neremimur kwer rehe ure kury,
ko ywy ikatuahy ma'e ureremi'u imur har rehe ure kury.
37 Ko ywy rehe hezuz ma'e i'a kwer omono kar tuwihawete wanupe.
Eremuigo kar a'e awa tuwihawete romo ne wà, a'e rupi upuraraw kar ma'erahy urewe wà.
Ta'e uruiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo ure xe.
Uzapo wemimutar urewe wà, tapi'ak urereimaw wanupe wà no.
Uruzemumikahy ure. Urupurarawahy ma'erahy uruiko no,
i'i wà.

Umuapyk teko uze'egatu haw pape rehe wà

38 A'e rupi ure Izaew ure, uruzapokatu ureze'egaw uruiko pape rehe imuapyk pà ure kury. Ureruwihaw wà, Erewi izuapyapyr ureinuinuromo har wà, xaxeto ureinuinuromo har wà, umuapyk putar uwer a'e pape rehe wemiapo ràm imume'uahy pà a'e wà nehe.

10

1 Tuwihaw Neemi Akari ta'yr ràgypy umuapyk uwer pape rehe. A'e re Zeneki umuapyk uwer hehe. Na'aw amogwer uwer imuapyk arer waner xe wà:
2-8 Xaxeto wà: Xerai, Azari, Zeremi, Pazur, Amaria, Mawki, Atu, Xemani, Maruk, Ari, Meremot, Omani, Taniew, Zinetom, Maruk, Mezurà, Awi, Miami, Mazi, Miwgaz, Xemai.
9-13 Erewi izuapyapyr wà: Zezua Azani ta'yr, Minui Enanaz izuapyr, Kazimiew, Xemani, Oni, Kerit, Perai, Ànà, Mika, Heo, Azawi, Zakur, Xeremi, Xemani, Oni, Mani, Meninu.
14-27 Teko wanuwihaw wà: Paro, Paat-Moaw, Eràw, Zatu, Mani, Muni, Azigaz, Memaz, Anoni, Migiwaz, Anim, Ater, Ezeki, Azur, Oni, Azu, Mezaz, Arip, Anatot, Nomaz, Mazipi, Mezurà, Ezir, Mezezamew, Zanok, Zanua, Peraxi, Ànà, Anai, Ozez, Anani, Axu, Aroe, Pirea, Xomek, Heu, Azamina, Mazez, Aiaz, Ànà, Ana, Maruk, Arip, Mana.

Teko uzapokatu uze'egaw Tupàn henataromo wà

28 Teko Izaew wà, xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà, zauxiapekwer tàpuzuhu pe har wà, tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wà, tàpuzuhu pupe uzegar ma'e wà, ure paw rupi ure, ureruzar Tupàn ze'eg ure kury. Ure paw rupi ure, ureremireko wà, urera'yr ma'e kwaw par wà, urerazyr ma'e kwaw par wà, urutyryk Izaew izuapyapyr 'ym ureiwy rehe wiko ma'e wanuwi ure.
29 Uruzapokatu ureze'egaw ureruwihaw

wanehe we, nezewe haw imume'u pà ure. — Uruikuwe putar Tupàn ze'eg rehe ure nehe. Umur a'e ze'eg wemiruze'eg Moizez pe kwehe mehe. Moizez umur ureipy wanupe. Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar uzapo kar wyzài ma'e urewe nehe, uruzapo putar a'e ma'e ure nehe. Ureruzar putar ize'eg paw rupi nehe, hemiapo kar paw rupi nehe no. Aze uruzuhaw ko ureze'eg nehe, tuwe Tupàn umur uze'egaiw urerehe nehe.

30 Noromono kwaw urerazyr amo ywy rehe arer ureiwy rehe wiko ma'e wanupe wanemireko romo ure wà nehe. Nurupyhyk kwaw wanazyr urera'yr wanemireko ràm romo ure wà nehe no.

31 Aze amo ywy rehe arer werur arozràn ime'eg myràm urewe mytu'u haw 'ar mehe wà nehe, aze werur wyzài ma'e urewe mytu'u haw 'ar mehe wà nehe, wyzài 'ar Tupàn pe imonokatu pyr mehe wà nehe, nurume'eg kar kwaw a'e ma'e ure nehe. 7 haw kwarahy nànàn noropo'o kwaw ywy rehe hezuz ma'e nehe. Urumunàn putar temetarer urewe imekuzar pyràm paw a'e kwarahy mehe nehe no.

32 Ure pitàitàigatu kwarahy nànàn oromono putar 4 kàràm parat xaxeto wanupe ure nehe, tàpuzuhu pe ima'ereko haw imekuzar pà ure nehe.

33 Oromono putar ma'e Tupàn imuwete katu haw tàpuzuhu pupe har rehe har nehe: typy'ak Tupàn pe imono pyràm, arozràn imono pyràm tuweharupi har, arozràn xewar her ma'e tuweharupi har, ma'ea'yr tuweharupi izuka pyràm hapy pyràm paw rupi wà, Tupàn pe imono pyràm mytu'u haw 'ar rehe har, zegar haw zahy pyahu 'ar rehe har, amo zegar haw rehe har, amo Tupàn pe imonokatu pyràm, amo ma'e izupe imono pyràm Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo har, wyzài ma'e tàpuzuhu pupe àràm.

34 Amo umur putar zepe'aw wà nehe. Xaxeto wapy a'e zepe'aw tàpuzuhu pupe ma'ea'yr iwy pe. Uzuka a'e ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe ize'eg rupi katete wà. Kwarahy nànàn ure ure, xaxeto wà no, Erewi izuapyapyr wà no, oromomor putar ita'i ma'e papar haw hereko har ure nehe, a'e zepe'aw imur àràm wanexanexak pà ure nehe.

35 Kwarahy nànàn urerur putar arozràn ipo'o pyrer ipy tàpuzuhu pe ure nehe, xewar ipy herur pà ure nehe no, ma'e'a kwer ipo'o pyrer ipy herur pà nehe no.

36 Urerur putar urera'yr ipy paw rupi tàpuzuhu pe ure wà nehe no. Xaxeto omonokatu urera'yr ipy Tupàn pe ize'eg rupi katete a'e wà nehe no. Urereimaw imemyr ipy oromono putar Tupàn pe ure wà nehe no: tapi'aka'yr awa, àràpuhàràn hawitu ma'e awa, àràpuhàrànete awa.

37 Urerur putar arozràn ipy imuku'i pyrer typy'ak romo iapo pyràm xaxeto tàpuzuhu pupe har wanupe nehe, kwarahy nànàn nehe. Urumur putar amo ma'e Tupàn pe nehe no: win, uri kawer, ma'e'a kwer paw ikurer. Oromono putar ureremipo'o kwer ikurer Erewi izuapyapyr wanupe nehe. Aze heta 10, oromono putar pitài wanupe nehe. A'e upyhyk ma'e ipo'o pyrer ikurer wà, aze heta ma'etymaw tawhu pe har wanupe wà. 38 Amo xaxeto Àràw izuapyr wiko putar a'e Erewi izuapyapyr wainuromo a'e ipo'o pyrer ikurer imono'og mehe a'e nehe. Aze heta 10 a'e imono'og pyrer nehe, umunyryk putar pitài ikurer wà nehe. Erewi izuapyapyr weraha putar a'e ikurer tàpuzuhu pe wà nehe, a'e pe har wama'e ràm romo wanemi'u ràm romo wà nehe. 39 Teko Izaew wà, Erewi izuapyapyr wà, umur putar ma'e wà nehe: arozràn, win, uri kawer. Omonokatu putar a'e temi'u tàpuzuhu pupe ma'e imonokatu haw pupe wà nehe. Xaxeto upyta a'e pe wà. Zauxiapekwer tàpuzuhu pe har upyta a'e pe wà no. Uzegar ma'e upyta a'e pe wà no. Nuruityk kwaw Tupàn urezar hàpuzuhu ure nehe.

11

Teko Zeruzarez pupe wiko ma'e wà

1 Izaew wanuwihaw upyta Zeruzarez pe wiko pà wà. Amogwer teko omomor ita'i ma'e papar haw hereko har wà, tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer pupe wiko ma'e ràm wanexanexak pà wà. Wexak pitài 10 uzeànàm wanuwi wà. Amogwer teko wiko

amogwer tawhu pupe wà, amogwer taw pupe wà no. 2 Amo teko wiko Zeruzarez pupe wà, ta'e heko wer a'e pe wà xe. Teko omono uze'egatu a'e tawhu pupe wiko ma'e wanehe wà.
3 Teko Izaew wà, xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà, tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wà, Xàrumàw pe uma'ereko ma'e wazuapyapyr wà, upyta amogwer weko haw pe wà, tawhu pe wà, taw pe wà no. Na'aw Zuta ywy rehe har wanuwihaw Zeruzarez pupe wiko ma'e waner xe wà:
4 Zuta izuapyapyr wà: Atai Uzi ta'yr Zakari hemimino. Na'aw wapy waner wà: Amaria, Xepaxi, Maararew. Wiko Perez Zuta ta'yr izuapyapyr romo wà.
5 Mazez Maruk ta'yr Ko-Oze hemimino. Na'aw wapy waner wà: Azai, Anai, Zoiariw, Zakari. Wiko Xera Zuta ta'yr izuapyapyr romo wà.
6 Heta 468 awa ukyze 'ym ma'e Perez izuapyapyr wà.
7 Mezàmi izuapyapyr wà. Xaru Mezurà ta'yr Zoez hemimino. Na'aw wapy waner wà: Penai, Korai, Mazez, Ixiew, Zezai.
8 Kamaz, Xaraz: Xaru iànàmete wà. 928 awa Mezàmi izuapyapyr upyta Zeruzarez pupe wiko pà wà. 9 Zoew Zikiri ta'yr wiko wanuwihaw romo. Zuta Xenua ta'yr wiko wanuwihaw hake har romo.
10 Xaxeto wà: Zenai Zoiariw ta'yr, Zakim.
11 Xerai Iwki ta'yr Mezurà hemimino. Na'aw wapy waner wà: Zanok, Maraiot, Aitu tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw. 12 822 teko a'e uzeànàm ma'e wainuromo har uma'ereko tàpuzuhu pupe wà. Anai Zeroàw ta'yr Perari hemimino. Na'aw wapy waner wà: Àzi, Zakari, Pazur, Mawki.
13 242 teko a'e uzeànàm ma'e wainuromo har wiko wànàm wanuwihaw romo wà. Amaxaz Azarew ta'yr Azaz hemimino. Na'aw wapy waner wà: Meziremot, Imer.
14 128 a'e uzeànàm ma'e wiko zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e romo wà. Zaminiew wiko wanuwihaw romo. Wiko hemetarer katu ma'e ta'yr romo.
15 Erewi izuapyapyr wà: Xemai Axu ta'yr Azirikà hemimino. Na'aw wapy waner wà: Azawi, Muni.
16 Xametaz, Zozamaz. Wiko Erewi izuapyapyr hemetarer katu ma'e romo wà. Uzekaiw ma'ereko haw katu pe har tàpuzuhu huwake har rehe wà.
17 Matani Mika ta'yr Zamini Azap izuapyr hemimino. Wiko tàpuzuhu pupe uzegar ma'e wanuwihaw romo Tupàn pe wazegar mehe ikatu haw imume'u mehe. Makemuki Matani ipytywà har. Amina Xamua ta'yr Karar Zenutum izuapyr hemimino.
18 284 Erewi izuapyapyr upyta tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer Zeruzarez her ma'e pupe wiko pà wà.
19 Zauxiapekwer tàpuzuhu pupe har ume'egatu ma'e wà: Aku, Tawmon, iànàm wà. Heta 172 wà.
20 Amogwer teko Izaew wà, amogwer xaxeto wà, amogwer Erewi izuapyapyr wà, wiko weko haw amo ae tawhu pe har pe wà, amo ae taw pe har pe wà, Zuta ywy rehe wà. 21 Tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wiko Zeruzarez ipehegwer Opew her ma'e rehe wà. Wanereko mehe mokoz awa wiko wanuwihaw romo wà: Zia, Zizipa.
22 Uzi Mani ta'yr Azawi hemimino. Na'aw wapy waner wà: Matani, Mika. Wiko Azap izuapyr romo. Azap izuapyapyr uzekaiw zegar haw tàpuzuhu pupe har rehe wà. 23 Kwehe mehe tuwihawete umume'u uzegar ma'e tàpuzuhu pupe wama'ereko haw 'ar uzeànàm ma'e nànàn a'e.
24 Petai Mezezamew ta'yr Zera izuapyr Zuta izuapyr a'e, wiko Izaew wanekuzar romo tuwihawete henataromo Pezi ywy rehe har ywy rehe a'e.

Teko amo tawhu pe har wà, amo taw pe har wà no

25 Izaew tetea'u wiko tawhu wama'etymaw huwake har pupe wà. Zuta izuapyapyr wiko na'iruz tawhu pupe wà: Kiriat-Arama, Nimon, Zekazeew. Upyta taw a'e tawhu wazywyr har pupe wà no. 26-30 Wiko amo tawhu pupe wà no: Zezua, Moraz, Mete-Paret, Azar-Xuwaw, Merexewa, Zikirak, Mekon, Men-Himon, Zora, Zaramut, Zanoa, Ànurà. Wiko taw a'e tawhu wazywyr har pupe wà no. Wiko Araki pupe wà. Wiko ma'etymaw Araki izywyr har pupe wà no. Wiko Azeka pupe wà. Wiko taw Azeka izywyr har pupe wà no. Teko Zuta izuapyapyr wiko ywy

mokoz tawhu wamyter pe har rehe wà: Merexewa kwarahy ihemaw awyze har kutyr har, Inom kwarahy heixe haw awyze har kutyr har.

31 Teko Mezàmi izuapyapyr wiko ywy Zema huwake har kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe wà. Waiwy uhem na'iruz tawhu wanupe: Mikimaz, Aia, Metew. Wiko taw a'e tawhu waiwyr har pupe wà no. Wiko amo tawhu pupe wà no: 32 Anatot, No, Anani, 33 Azor, Hama, Zitai, 34 Ani, Zemoim, Newarat, 35 Iroz, Ono ywyàpyznaw Ipuràg ma'e iapo har her ma'e. 36 Tuwihaw wexaexak amo Erewi izuapyapyr Zuta ywy rehe wiko ma'e kwer wà. Umuigo kar a'e teko Mezàmi wainuinuromo wà.

12

Xaxeto waner, Erewi izuapyapyr waner

1 Amo xaxeto a'e wà, amo Erewi izuapyapyr a'e wà no, uzewyr upyhyk awer wi Zurupapew Xaraxiew ta'yr rupi wà, Zuzue xaxeto wanuwihawete rupi wà. Na'aw waner xe wà:

2-7 Xaxeto wà: Xerai, Zeremi, Ezàrà, Amaria, Maruk, Atu, Xekani, Heu, Meremot, Ino, Zinetoz, Awi, Miami, Mani, Miwiga, Xemai, Zoiariw, Zenai, Xaru, Amok, Iwki, Zenai. 'Aw awa wiko uzehe we har xaxeto wanuwihaw romo Zuzue heko mehe wà.

8 Erewi izuapyapyr wà. Na'aw zegar haw Tupàn ikatu haw imume'u haw rehe uzekaiw ma'e waner xe wà: Zezua, Minuiz, Kazimiew, Xeremi, Zuta, Matani.

9 Na'aw uwazar haw imuzàgar waner xe wà: Makemuki, Uni, wanehe we har Erewi izuapyapyr wà.

Zuzue xaxeto wanuwihawete izuapyapyr wà

10-11 Zuzue umuzàg Zoiaki, Zoiaki umuzàg Eriaziw, Eriaziw umuzàg Zoiaz, Zoiaz umuzàg Zonata, Zonata umuzàg Zanua.

Xaxeto uzeànàm wazuapyapyr wanuwihaw wà

12-21 Zoiaki xaxeto wanuwihawete romo heko mehe amo xaxeto wiko xaxeto wanuwihaw romo wà. Amuapyk putar waner waipy waner rehe we ihe kury: Merai, Xerai izuapyr; Anani, Zeremi izuapyr; Mezurà, Ezàrà izuapyr; Zoanà, Amaria izuapyr; Zonata, Maruki izuapyr; Zuze, Xemani izuapyr; Azina, Ari izuapyr; Ewkaz, Meraiot izuapyr; Zakari, Ino izuapyr; Mezurà, Zinetom izuapyr; Zikiri, Awi izuapyr; (her imume'u pyr 'ym), Miniami izuapyr; Piwtaz, Maozi izuapyr; Xamua Miwiga izuapyr; Zonata, Xemai izuapyr; Matenaz, Zoiariw izuapyr; Uzi, Zenai izuapyr; Karaz, Xaraz izuapyr; Emer, Amok izuapyr; Azawi, Iwki izuapyr; Netanew, Zenai izuapyr.

Xaxeto waànàm waner. Erewi izuapyapyr waànàm waner no

22 4 xaxeto wanuwihaw waneko mehe amo umuapyk Erewi izuapyapyr wanuwihaw waner pape rehe wà. Umuapyk xaxeto wanuwihaw waner pape rehe wà no. Na'aw a'e 4 xaxeto wanuwihawete waner xe wà: Eriaziw, Zoiaz, Zoànà, Zanua. Upytu'u waner wamuapyk ire Nariw Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe wà.

23 Zoanà Eriaziw ta'yr heko mehe upytu'u Erewi izuapyapyr wanuwihaw waner wamuapyk ire wà.

Ma'ereko haw tàpuzuhu pupe har

24 Umuza'aza'ak Erewi izuapyapyr amo imono'og pyrer romo wà. Na'aw imono'og pyrer wanuwihaw waner xe wà: Azawi, Xeremi, Zezua, Minui, Kazimiew. Umuza'ak uzegar ma'e mokoz imono'og pyrer romo wà. Pitài imono'og pyrer uzegar wà. Inugwer uwazar wazegar haw wanupe wà. Wazegar mehe umume'u Tupàn ikatu haw izupe wà. Ta'e kwehe mehe tuwihawete Tawi Tupàn hemiruze'eg uzapo kar nezewe haw a'e xe.

25 Heta amo tàpuz ma'e imonokatu haw tàpuzuhu hukenawhu huwake. Tuwihaw umuigo kar amo awa a'e tàpuz rehe uzekaiw ma'e romo wà. Na'aw waner xe wà: Matani, Makemuki, Omani, Mezurà, Tawmon, Aku.

26 A'e teko wikuwe Zoiaki Zuzue ta'yr Zozanak hemimino heko mehe wà. Wikuwe tuwihaw Neemi heko mehe wà no, Ezàrà xaxeto Tupàn ze'eg ikwaw katu har heko mehe wà no.

Omonokatu ipàrirogawtàtà iaiha ma'e Tupàn pe wà

27 Tawhu Zeruzarez ipàrirogawtàtà iaiha
ma'e ihyk mehe Tupàn pe imonokatu mehe
tuwihaw werur Erewi izuapyapyr waneko
awer wi wà. Nezewe mehe upuner Tupàn
pe uzegar haw rehe ipàrirogawtàtà iaiha
ma'e ihykaw ikatu haw rehe wà. Umupu
wioràwiràn wà. Umupu wioràwiràn
pixika'i ma'e wà no. Umupu kawaw ipu
ma'e wà no. 28 Erewi izuapyapyr uzegar
ma'e waànàm uzapo wàpuz taw Zeruzarez
izywyr har pe wà. Uzemono'og wà wà
kury. Ur amo tawhu izywyr har wi wà no:
Neto, 29 Mete-Ziwkaw, Zema, Azamawet.
30 Xaxeto wà, Erewi izuapyapyr wà no, uze-
mukatu Tupàn henataromo wà. Umukatu
teko henataromo wà no. Umukatu tawhu
hukenawhu wà, ipàrirogawtàtà iaiha ma'e
wà no.

31 Ihe Neemi ihe, amono'og kar Zuta
wanuwihaw ipàrirogawtàtà iaiha ma'e
iapyr ihe wà. Amuza'ak mokoz imono'og
pyrer uhua'u ma'e romo ihe wà. Wata
tawhu izywyr Tupàn ikatu haw imume'u
pà wà. Imono'og pyrer ràgypy wata
heawyze har ikutyr ukenawhu Heityk
pyrer her ma'e ikutyr wà. 32 Uzegar ma'e
wanaikweromo Ozai wata a'e. Wanaik-
weromo wata Zuta wanuwihaw amogwer
wà no. 33-35 Amo xaxeto xi'àm ma'e'ak
iapo pyrer ipy har wata wanaikweromo
wà. Na'aw waner xe wà: Azari, Ezàrà,
Mezurà, Zuta, Mezàmi, Xemai, Zeremi.
Wanaikweromo ur Zakari Zonata ta'yr
Xemai hemimino. Na'aw waipy inugwer
waner xe wà: Matani, Mikai, Zakur. Wiko
Azap izuapyapyr romo wà. 36 Amogwer
Zakari iànàm wata wanaikweromo wà:
Xemai, Azarew, Miraraz, Ziraraz, Maaza,
Netanew, Zuta, Anani. A'e paw werur ipu
ma'e opo pe wà. Kwehe mehe tuwihawete
Tawi Tupàn hemiruze'eg umupu agwer
ipu ma'e a'e. Ezàrà Tupàn ze'eg ikwaw
katu har oho a'e imono'og pyrer wane-
nataromo. 37 Ukenawhu Yzygwar huwake
har pe uzeupir myromyrogaw tawhu Tawi
heko awer piar rupi wà. Ukwaw Tawi
hàpuzuhu kwer huwake wà. Na'e uzewyr
ipàrirogawtàtà iaiha ma'e ukenawhu 'Y
heta haw her ma'e huwake har pe wà.
Tawhu izywyr kwarahy ihemaw kutyr hin.

38 Inugwer Tupàn ikatu haw imume'u
har imono'og pyrer uhem oho heahur iku-
tyr wà. Wata ipàrirogawtàtà iaiha ma'e
iapyr a'e wà no. Aha wanaikweromo in-
ugwer teko wanupi ihe no. Uruzypyrog
Tàpuzaiha Zepehe heta haw her ma'e pe.
Oroho te ipàrirogawtàtà iaiha ma'e iànàm
ma'e pe. 39 A'e wi oroho ukenawhu Eparai
her ma'e rupi, ukenawhu Zezana her ma'e
rupi no, ukenawhu Ipira her ma'e rupi no,
Tàpuzaiha Ananew her ma'e huwake no,
Tàpuzaiha Xez her ma'e huwake no. Te
uruhem oroho ukenawhu Àràpuhàràn awa
hawitu ma'e her ma'e pe. Urupytu'u ureata
re ukenawhu tàpuzuhu huwake har pe.

40 Na'e a'e mokoz imono'og pyrer uhem
tàpuzuhu pe katu pe wà. Teko herupi wata
ma'e wanuwihaw wà, 41 amo xaxeto wà no,
upy xi'àm ma'e'ak iapo pyrer wà. Na'aw
waner xe wà: Eriaki, Mazez, Miniami,
Mikai, Erioenaz, Zakari, Anani, 42 Mazez,
Xemai, Ereazar, Uzi, Zoanà, Mawki, Eràw,
Ezer. Uzegar ma'e uzegar wahyhawa'u
rupi uwihaw Zezehai rehe we wà.

43 Uzuka ma'ea'yr tetea'u Tupàn hen-
ataromo a'e 'ar mehe wà. Omono ma'e
tetea'u izupe wà no. Teko hurywete wà.
Naheta kwaw zemumikahy haw. Ta'e
Tupàn umynehem turywete haw pupe a'e
wà xe. Kuzàgwer wà, kwarearer wà no,
kuzàtàigwer wà no, wixe zegar haw pe wà.
Teko muite har upuner iànoànogaw henu
haw rehe wà.

Xaxeto wanupe imono pyr. Erewi izuapyapyr wanupe imono pyr

44 A'e 'ar mehe we tuwihaw wexaexak
amo awa wà. A'e awa wiko tàpuz tàpuzuhu
pe imono pyrer imonokatu haw rehe
uzekaiw ma'e romo wà. Aze teko opo'o
10 ma'e wà, omono pitài tàpuzuhu pe wà.
Omono arozràn ipo'o pyrer ipy kwarahy
nànànar izupe wà no. Omono ma'e'a
kwer ipo'o pyrer ipy kwarahy nànànar
izupe wà no. A'e awa oho ma'etymaw
tawhu wanuwake har wanupe wà. Tupàn
ze'eg umur kar ipo'o pyrer ipy itymar
wanupe. Itymar omono a'e ma'e a'e awa
wanupe wà. A'e awa weraha a'e ma'e
xaxeto wanupe wà, Erewi izuapyapyr
wanupe wà no. Zuta ywy rehe har paw
hurywete xaxeto wama'ereko haw rehe

Erewi izuapyapyr wama'ereko haw rehe wà no. 45 Ta'e uzemukatu teko Tupàn henataromo a'e wà xe. Uzapo amogwer Tupàn hemiapo kar a'e wà no. Uzegar ma'e tàpuzuhu pe har wà, zauxiapekwer tàpuzuhu pe har wà no, uzapo uma'ereko haw wà, tuwihawete Tawi ize'eg awer rupi katete wà, ta'yr Xàrumàw ize'eg awer rupi katete wà no. 46 Tuwihawete Tawi heko mehe arer we Azap zegar haw iapo arer heko mehe arer we, zegar haw iapo har umuzàg zegar haw Tupàn ikatu haw imume'u haw wà. 47 Zurupapew heko mehe Neemi heko mehe teko Izaew paw omono temi'u tuweharupi uzegar ma'e wanupe wà, zauxiapekwer tàpuzuhu pe har wanupe wà no. Teko omono ma'e Tupàn pe imonokatu pyr Erewi izuapyapyr wanupe wà. Erewi izuapyapyr omono ikurer xaxeto wanupe wà.

13

Izaew omono kar amo ywy rehe arer wamyter wi wà

1 Amo umugeta Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer wahyhaw rupi teko wanupe. Na'e uhem amo ze'eg pegwer pe wà. — Pemuixe kar zo amo Amon izuapyapyr pezeinuinuromo pe pe wà nehe. Pemuixe kar zo amo Moaw izuapyapyr pezeinuinuromo pe pe wà nehe no, i'i a'e ze'eg. 2 Tupàn uzapo kar nezewe haw a'e, ta'e Izaew Ezit ywy wi wahem ire wata mehe Amon izuapyapyr a'e wà xe, Moaw izuapyapyr a'e wà no xe, nomono kwaw temi'u Izaew wanupe wà xe. Ni 'y nomono kwaw wanupe wà. Omono temetarer Màrààw pe wà. — Emono ze'egaiw Izaew zuapyapyr wanehe nehe, i'i izupe wà. Tupàn Zanezar uzapo a'e ze'egaiw ze'egatu romo a'e. 3 Izaew a'e ze'eg imugeta haw henu mehe umuhem kar wahyhaw rupi amo ywy rehe arer umyter wi wà.

Neemi uzapokatu Tupàn imuwete haw

4 A'e ma'e uzeapo 'ym mehe we xaxeto Eriaziw, ma'e tàpuzuhu pupe imonokatu pyrer rehe uzekaiw ma'e a'e, uzeapo Tomi iànàm romo a'e. 5 A'e rupi omono amo ipupyaikaw pyrer uhua'u ma'e Tomi pe. A'e 'ym mehe we xaxeto omonokatu ma'e Tupàn pe imono pyrer a'e ipupyaikaw pyrer pupe wà: arozràn, yhyk zàwenugar Tupàn henataromo hapy pyràm, ma'e tàpuzuhu pupe upyta ma'e, ma'e xaxeto wanupe imur pyrer, ma'e teko wanemimono'og kwer ikurer Erewi izuapyapyr wanupe imur pyrer, zegar haw iapo haw wanupe imur pyrer, zauxiapekwer tàpuzuhu pe har wanupe imur pyrer: arozràn, win, uri kawer. 6 A'e ma'e izeapo mehe naiko kwaw Zeruzarez pe ihe. Ta'e Arataxer Mawiron ywy wanuwihawete romo heko mehe 32 haw kwarahy mehe azewyr Mawiron ywy tawhu pe ihe. Ta'e hepurumume'u wer uzeapo ma'e kwer rehe tuwihawete pe ihe xe. Amo 'ar pawire hemuzewyr kar Zeruzarez pe a'e. 7 Na'e azewyr ihe. Na'e amo umume'u ikatu 'ym ma'e Eriaziw hemiapo kwer ihewe. Omono ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pupe har Tomi pe a'e. Na'ikatu kwaw nezewe haw iapo haw. 8 Aikwahy tuwe ihe. Amomor Tomi ima'e ipupyaikaw pyrer wi paw rupi ihe kury. 9 — Pemukatu 'àg ipupyaikaw pyrer Tupàn henataromo nehe, a'e xaxeto wanupe. — Pemono wi ma'e a'e pe arer a'e pe nehe no, a'e wanupe. — Tàpuzuhu pupe har, arozràn Tupàn pe imono pyrer, yhyk zàwenugar Tupàn henataromo hapy pyràm, a'e wanupe.

10 — Uzegar ma'e tàpuzuhu pe har a'e wà, amo Erewi izuapyapyr a'e wà no, uhem oho Zeruzarez wi a'e wà, i'i amo ihewe. — Uzewyr uma'etymaw pe wà, ta'e teko wanemimur nuhyk kwaw wanupe xe. Ima'uhez wà, i'i ihewe. 11 Na'e aze'egahy tuwihaw wanupe. Ta'e weityk tàpuzuhu wà xe. Na'e amuzewyr kar tàpuzuhu pe har wamuwà ihe wà: Erewi izuapyapyr wà, uzegar ma'e wà. Azapo kar wi wama'ereko haw wanupe ihe. 12 Na'e teko Izaew paw uzypyrog wi uma'e kurer herur pà tàpuzuhu pe wà: arozràn, win, uri kawer. 13 Amuigo kar amo awa a'e ma'e imonokatu haw rehe uzekaiw ma'e romo ihe wà. Na'aw waner xe wà: xaxeto Xeremi, tuwihaw ze'eg imuapykar Zanok, amo Erewi izuapyr Penai her ma'e. Amuigo kar Àna Zakur ta'yr Matani hemimino wapytywà har romo. Akwaw a'e awa wakàgaw. Apuner wanehe

hezeruzar haw rehe. — Wiko putar imunar 'ym ma'e romo wà nehe, a'e hezeupe. — Umuza'aza'ak katu temi'u uzehe we uma'ereko ma'e wanupe imono pà wà nehe, a'e hezeupe.

14 O Tupàn hezar, azapo ma'e tetea'u neràpuzuhu pe nema'ereko haw pe ihe. Nema'enukwaw a'e ma'e nànàn nehe.

15 A'e 'ar rehe heta Zeruzarez pe har mytu'u haw 'ar mehe ma'ywa iàmi har wà. Amo omono ma'e weimaw zumen wakupepe mytu'u haw 'ar mehe wà: arozràn, win, uwà, ma'ywa pi her ma'e, amo ma'e. Weraha Zeruzarez pe wà, tawhu pupe oho pà wà. Na'e amume'u kar ko heze'eg teko wanupe kury. — Peme'eg zo ma'e mytu'u haw 'ar mehe nehe, a'e wanupe.

16 Amo Xir tawhu parer Zeruzarez pe wiko ma'e werur ipira wà, amo ma'e ime'eg pyràm tetea'u wà no. Ipurume'eg wer hehe ureànàm wanupe mytu'u haw 'ar mehe wà. 17 Na'e aze'egahy Zutew wanuwihaw wanupe kury. — Pexak penemiapo ikatu 'ym ma'e nehe. Pemuaiw mytu'u haw 'ar peiko. 18 A'e ma'e iapo re Tupàn uzepyk peipy wanehe a'e. Umumaw 'aw tawhu heityk pà. Ko 'ar rehe pemuaiw wiwi mytu'u haw 'ar peiko pepytu'u 'ym pà. Nezewe Tupàn wikwahy wera'u Izaew wanupe, a'e wanupe.

19 — Pewàpytym ukenawhu mytu'u haw 'ar izypyrogaw nànàn nehe, ipytunaw ihem etea'i mehe nehe. Xo mytu'u haw 'ar ipaw ire pewàpytymawok wi ukenawhu nehe, a'e wanupe. Amupu'àm kar amo awa heremiruze'eg ukenawhu huwake ihe wà. — Pemuixe kar zo ma'e tawhu pupe heraha har mytu'u haw 'ar mehe pe wà nehe, a'e wanupe. 20 Amo 'ar mehe ma'e paw ime'egar uker pyhaw 6 haw 'ar mehe har rehe tawhu huwake katu pe ipàrirogawtàtà iaiha ma'e izywyr wà. Nuixe kwaw tawhu pupe wà. 21 Aze'eg wanupe. — Peker zo katu pe tawhu izywyr nehe, mytu'u haw 'ar hàro pà nehe. Aze pezapo wi nezewe haw nehe, amono kar putar zauxiapekwer pemuhem kar pà a'e wi ihe wà nehe, a'e wanupe. A'e 'ar mehe arer we nuzewyr kwaw mytu'u haw 'ar mehe wà. 22 — Pezemukatu Tupàn henataromo nehe, a'e Erewi izuapyapyr wanupe. — Peme'egatu ukenawhu huwake nehe, a'e wanupe. Nezewe mehe teko omonokatu mytu'u haw 'ar a'e wà. O Tupàn hezar. Nema'enukwaw herehe ko heremiapo kwer hekuzaromo nehe no. Erepuruamutar katu ne. A'e rupi hepuhareko pe nehe.

23 A'e 'ar rehe amo umume'u amo ma'e ihewe no. — Zutew tetea'u wereko kuzà amo ywy rehe har wemireko romo wà, i'i ihewe. — Azenoz tawhu pe har wà, Amon izuapyapyr wà, Moaw izuapyapyr wà, i'i ihewe. 24 Amo wana'yr uze'eg Azenoz pe har waze'eg rupi wà. Uze'eg amo ae ywy rehe har waze'eg rupi wà. Nukwaw kwaw Zutew ze'eg wà. 25 Amume'u a'e awa wanemiapo kwer ikatu 'ymaw wanupe ihe. Amono ze'egaiw wanehe no. Apetek ihe wà. Azo'ok wa'aw wanuwi no. — Pemume'uahy penemiapo ràm ihewe Tupàn her rehe nehe. — Nurereko pixik kwaw amo ywy rehe har ureremireko romo ure wà nehe, peze ihewe nehe. — Urera'yr nuwereko pixik kwaw amo ywy rehe har wemireko romo a'e wà nehe no, peze ihewe nehe. Umume'uahy ihewe Tupàn her rehe wà. 26 Aze'eg wi wanupe. — Kuzà amo ywy rehe har uzapo kar ikatu 'ym ma'e tuwihawete Xàrumàw pe wà. Xàrumàw uzekwaw wera'u teko wanupe tuwihawete amo ywy rehe har wanuwi paw rupi a'e. Tupàn uzamutar katu Xàrumàw a'e. Umuigo kar teko Izaew paw wanuwihawete romo. Nezewe rehe we uzapo a'e ikatu 'ym ma'e. 27 Aipo zaiko putar izàwe nehe. Aipo xiuhaw putar Tupàn Zanezar ize'eg nehe. Aipo xiriko putar kuzà amo ywy rehe har zaneremireko romo zane wà nehe no.

28 Zoiaz wiko xaxeto wanuwihawete Eriaziw her ma'e ta'yr romo a'e. Nezewe rehe we amo Zoiaz ta'yr wereko Xamarat Mete-Orom pe har tazyr wemireko romo a'e. A'e rupi amuhem karahy Zoiaz imono kar pà Zeruzarez wi ihe kury.

29 O Tupàn hezar. 'Aw teko umuaiw xaxeto romo weko haw wà. Uzuhaw neze'eg xaxeto wanehe we Erewi izuapyapyr wanehe we neremiapo katu kwer wà. Nema'enukwaw wanemiapo kwer rehe nehe.

30 Ihe amukatu teko Tupàn henataromo
ihe wà, amo ywy rehe har wi wamunyryk
pà ihe wà. Azapo kar ma'e xaxeto wanupe,
Erewi izuapyapyr wanupe no. Nezewe
mehe pitàitàigatu ukwaw uma'ereko haw
wà. 31 Amono'og kar zepe'aw ma'ea'yr
izuka pyràm iwy pe àràm amo wanupe.
Nezewe mehe werur zepe'aw i'ar mehe
wà. Azapo kar amo ma'e teko wanupe
no. A'e rupi werur arozràn ipo'o pyrer ipy
tàpuzuhu pe wà, ma'e'a kwer ipo'o pyrer ipy
herur pà wà no. Nema'enukwaw katu ko
ma'e nànàn nehe, o Tupàn hezar. Emur
neze'egatu herehe hekuzaromo nehe no.
Upaw.

ETER

Tuwihawete hemireko Waxi nuweruzar kwaw umen ize'eg a'e

1-2 Xerexe wiko Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo a'e. Uzapo wàpuzuhu Xuzà tawhu pe. Umuza'aza'ak uiwy 127 imuza'ak pyrer romo. Ywy uzypyrog In ywy rehe. Oho te Exio ywy rehe. Uhua'u a'e.

3 Tuwihawete romo wiko mehe na'iruz haw kwarahy mehe uzapo mai'u hawhu uhua'u ma'e tuwihaw uzehe we har paw wanupe, izupe uma'ereko ma'e paw wanupe no. Amo tuwihaw oho mai'u haw pe wà: zauxiapekwer Pezi ywy rehe har wanuwihaw wà, zauxiapekwer Mez ywy rehe har wanuwihaw wà, ywy ipei'àg pyrer rehe har wanuwihaw wà, teko tuwihawete iànàm ywy ipei'àg pyrer rehe har wà. 4 Xerexe umumaw 6 zahy wemetarer weko haw pe har hexak kar pà a'e teko wanupe. Wexak kar wàpuzuhu ipuràg eteahy haw wanupe no. Umumaw temetarer tetea'u wàpuzuhu iapo pà.

5 A'e 6 zahy pawire uzapo mai'u hawhu Xuzà pe har paw wanupe: hemetarer katu ma'e wanupe, hemetarer 'ym ma'e wanupe no. Umumaw 7 'ar umai'u pà wà. 6 A'e 'ym mehe uma'ereko ma'e umupuràg eteahy pe tàpuzuhu huwake wà, pàn amanezu iapo pyrer pupe wà: xig ma'e pupe wà, huwyahy ma'e pupe wà no. Uzàpixi a'e pàn izaikaw pyrer kyhàhàm irin ikatuahy ma'e iapo pyrer ipiràg ma'e pupe wà. Uzàpixipixi iapu'a ma'e parat iapo pyrer wanehe wà. A'e iapu'a ma'e uzemog izyta ita mahamore her ma'e iapo pyrer rehe. Omono ita ywy rehe har myrogaw romo wà: ita hekuzar katu ma'e huwyahy ma'e, mahamore xig ma'e, ita perora ihy her ma'e, amo ita hekuzar ma'e. Heta apykaw tàtà 'ym ma'e or iapo pyrer a'e pe, parat iapo pyrer no. 7 Henoz pyrer ui'u kanek or iapo pyrer pupe wà. Pitàitàigatu kanek uzuawy wanexakaw wà. — Pemono win hereminozgwer wanupe wanemimutar rupi nehe, i'i tuwihawete wemiruze'eg wanupe. 8 Paw rupi upuner ui'u haw rehe wemimutar rupi wà. — Aze amo hereminozgwer uputar win nehe, pemono izupe nehe, i'i tuwihawete wemiruze'eg wanupe a'e.

9 Tuwihawete hemireko Waxi her ma'e uzapo mai'u hawhu tàpuzuhu pupe weminozgwer wanemireko wanupe.

10 Mai'u hawhu mehe 7 haw 'ar mehe tuwihawete u'u win tetea'u a'e. Huryweteahy kury. (Uka'u.) Umur kar 7 wemiruze'eg awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e wamuwà wà kury. Na'aw waner xe wà: Meumà, Mizita, Aramona, Migita, Amagita, Zetar, Karakaz. 11 — Perur heremireko Waxi xe nehe ty wà, i'i wanupe. — Tuwe umunehew tuwihawete iàkàg rehe har, wàkàg rehe ur mehe nehe, i'i wanupe. Ipuràg eteahy hemireko a'e. Ipurexak kar wer ipuràg eteahy haw rehe wànàm wanupe, amogwer weminozgwer wanupe no. 12 Hemireko nuweruzar kwaw ize'eg. A'e rupi wikwahy tuwihawete kury.

13 Nuzapo kwaw ma'e na'arewahy. Upuranu tàmuz ze'eg awer kwaw katu har wanehe. Ukwaw teko a'e ywy rehe wanemiapo wà no. 14 Uzeruzar katu amo pureruze'egar wanehe. A'e rupi wenoz kar wamuwà uzeupe wà kury. Na'aw waner xe wà: Karaxena, Xetar, Azimata, Tarazi, Merez, Maraxena, Memukà. A'e 7 awa wiko tuwihawete ipytywà har Pezi ywy rehe har romo wà, Mez ywy rehe har romo wà no. Upuner wera'u amo tuwihaw wanuwi wà. Aze tuwihawete ipurukwaw wer ma'e rehe, upuranu a'e awa wanehe. 15 Upuranu wanehe kury. — Ihe tuwihawete Xerexe ihe, azapo kar zepe ma'e heremireko Waxi pe ihe. Heremiruze'eg weraha heze'eg izupe wà. Nuweruzar kwaw heze'eg a'e. Pekwaw tàmuzgwer waze'eg awer. Ma'e azapo putar nehe, i'i wanupe.

16 Na'e Memukà uze'eg tuwihawete pe kury, tuwihaw ipytywà har wanupe no. — Neremireko uzapo iaiw ma'e kwez a'e kury. Nererekoaiw a'e. Werekoaiw awakwer neiwy imuza'ak pyrer rehe har nànàn a'e no. 17 Kuzà neremiruze'eg paw ukwaw putar neremireko hemiapo kwer wà nehe. Henu mehe werekoaiw putar umen

a'e wà nehe no. — Tuwihawete Xerexe umur kar wemireko Waxi a'e. Nur kwaw izupe a'e, i'i putar wà nehe, i'i tuwihawete pe. 18 — Te kutàri kuzà tuwihaw Pezi rehe har Mez rehe har wanemireko ukwaw putar Waxi hemiapo kwer wà nehe. Umume'u putar umen wanupe wà nehe no. Ywy nànàn kuzà nuzeruze'eg kwaw umen rehe wà nehe. Wamen wikwahy putar wemireko wanupe wà nehe no. 19 A'e rupi amume'u ko neremiapo ràm kury, aze nepurapo wer hehe nehe, o tuwihawete. Ezapo kar pape nehe kury. — Heremireko Waxi nupuner kwaw herenataromo uzexak kar haw rehe ihewe nehe, ere nehe, a'e pape rehe imuapyk kar pà nehe. Emuapyk kar a'e neze'eg tàmuzgwer waze'eg pape rehe imuapyk pyrer inuromo nehe no, Pezi wanuwihaw ze'eg inuromo nehe, Mez wanuwihaw ze'eg inuromo nehe no. Nezewe mehe ni amo nupuner pixik kwaw a'e ze'eg imunànaw rehe wà nehe. A'e re exak amo kuzà Waxi wi ikatu wera'u ma'e neremireko ràm romo hekuzaromo nehe. 20 Neze'eg purupe imugeta mehe, neiwy uhua'u ma'e nànàn kuzàgwer paw uzeruze'eg putar umen rehe wà nehe, hemetarer katu ma'e wà, hemetarer 'ym ma'e wà no, i'i a'e tuwihaw tuwihawete pe.

21 Ize'eg ikatu tuwihawete pe a'e, ipytywà har wanupe a'e no. A'e rupi uzapo ma'e Memukà ize'eg awer rupi kury. 22 Omono kar upape uiwy imuza'ak pyrer nànàn. Uzapo kar pape ywy rehe har waze'eg rupi pitàitàigatu a'e, teko waze'eg nànàn no. — Awa wiko wemireko wanuwihaw romo wàpuz nànàn a'e wà nehe. Ize'eg ikàg wera'u amo wàpuz me har waze'eg wi a'e, i'i a'e pape rehe imuapyk kar pà.

2

Eter wiko Tuwihawete hemireko romo a'e

1 Amo 'ar pawire hakuir tuwihawete ikwahy haw. Nezewe rehe we ima'enukwaw Waxi hemiapo kwer rehe, uze'eg hehe uzepyk awer rehe no. 2 Na'e amo izupe uma'ereko ma'e hemigwaw katu uze'eg izupe wà kury. — O tuwihawete, emur kar kuzà awa puhe oho 'ym ma'e neremiruze'eg ipuràg eteahy wera'u ma'e ne wà nehe. 3 Exaexak newe uma'ereko ma'e ywy imuza'ak pyrer nànànar nehe. — Perur kuzàwaza ipuràg eteahy wera'u ma'e heremireko wanàpuz me xe Xuzà tawhu pe pe wà nehe, eze'eg wanupe nehe. Egaz awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e neremireko wanehe uzekaiw ma'e uzekaiw putar wanehe nehe. Omono kar putar muhàg wanehe wamupuràg eteahy kar pà nehe. Uzapo putar amo ma'e wanupe wamupuràg eteahy kar pà nehe no. 4 A'e mehe, o tuwihawete, ereme'e putar wanehe paw rupi nehe. Pitài kuzà ikatu wera'u putar newe a'e nehe. Eremuigo kar putar a'e kuzà neremirekoete romo tuwihaw romo Waxi hekuzaromo nehe, i'i izupe. Ize'eg ikatu tuwihawete pe. Uzapo ma'e ize'eg rupi.

5 Xuzà tawhu pe wiko amo zutew Monekaz her ma'e a'e. Wiko Zair ta'yr romo Ximez izuapyr romo Ki izuapyr romo Mezàmi izuapyr romo. 6 Kwehe mehe Namukononozor Mawiron wanuwihawete weityk Zeruzarez tawhu a'e. Weraha Zuta wanuwihawete Zoaki her ma'e wemipyhyk kwer romo. Weraha amo teko uzeupi wà no, weko haw Mawiron pe wà no. Monekaz wiko a'e heraha pyrer wainuinuromo a'e, Zoaki rehe we a'e. 7 Monekaz weraha ututyr tazyr Anaxa her ma'e uzeupi a'e. Eter inugwer her romo a'e. Huwa ipuràg eteahy. Hetekwer ipuràg eteahy no. Tu a'e, ihy a'e no, umàno izuwi a'e wà. Monekaz umugakwaw wazyr ài a'e.

8 Tuwihawete uze'eg imume'u kar mehe teko werur kuzàtài tetea'u Xuzà tawhu pe wà, Egaz pe wamono kar pà wà. Egaz wiko tuwihawete hemireko wanehe uzekaiw ma'e romo. Eter wiko a'e kuzàwaza wainuinuromo. 9 Eter ikatu Egaz pe. Ipurapo wer hehe tuwihawete hemirekoete romo. Nan kwehe tete uzapo kar imupuràg eteahy kar haw hehe. Omono temi'u ikatu ma'e izupe no. Wexaexak 7 uma'ereko ma'e tàpuzuhu pupe har ikatu wera'u ma'e izupe wà, hehe uzekaiw ma'e romo wà. Omono Eter ipupyaikaw pyrer ikatu wera'u ma'e pupe hehe uzekaiw ma'e wanehe we no.

10 Eter uzapo ma'e Monekaz ize'eg rupi. Numume'u kwaw uwipy waner teko wanupe. Numume'u kwaw wànàm waner teko wanupe. Numume'u kwaw zutew romo weko haw. 11 Tuweharupi Monekaz uzekytyar oho tuwihawete hemireko wanàpuzuhu huwake katu pe a'e, Eter heko haw ikwaw pà a'e. Ipurukwaw wer izupe uzeapo ma'e ràm rehe no.

12 Umumaw pità i kwarahy kuzàwaza wamupuràg eteahy kar pà wà. Umumaw 6 zahy kàpuhàg hyàkwegatu ma'e miha iapo pyrer pupe wamupuràg eteahy kar pà wà. Umumaw inugwer 6 zahy amo kàpuhàg pupe uma'ereko pà wà. Wamukatu haw iapo pawire weraha kuzàwaza pitàitàigatu tuwihawete Xerexe pe wanexak kar pà wà kury. 13 Tàpuzuhu pe tuwihawete hemireko wanàpuz me oho mehe kuzàwaza pitàitàigatu upuner wyzà i ma'e wemimutar heraha haw rehe wà. 14 Karuk mehe oho tàpuzuhu pe wà. Iku'egwer pe oho amo hemireko hàpuz me wà. Xagaz uzekaiw wanehe a'e. Xagaz wiko awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e tuwihawete hemirekoagaw wanehe uzekaiw ma'e romo a'e. Aze ikatu tuwihawete pe, aze tuwihawete wenoz her nehe, xo a'e mehe zo uzewyr tàpuzuhu pe. Nezewe uzapo a'e kuzàwaza nànàn a'e.

15 Eter wiko Amiaiw tazyr romo Monekaz itutyrazyr romo a'e. Ikatu ikwaw par paw wanupe. Na'e uhem i'ar kury. Egaz awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e tuwihawete hemireko wanehe uzekaiw ma'e uze'eg Eter pe. — Xo ma'e newe heremimume'u zo eraha tàpuzuhu pe nezewe mehe nehe, i'i izupe. Tuwihawete pe oho mehe weruzar ize'eg. 16 Zahy Temet her ma'e rehe Xerexe tuwihawete romo heko mehe 10 haw zahy rehe 7 haw kwarahy rehe, weraha Eter tuwihawete pe hexak kar pà wà kury. 17 Ikatu wera'u tuwihawete pe amogwer kuzàwaza paw wanuwi a'e. Uzemukatu tuwihawete pe. — Nekatuahy wera'u ihewe amogwer wanuwi paw rupi katete ne, i'i izupe. Omono tuwihawete iàkàg rehe har iàkàg rehe. Umuigo kar wemirekoete romo tuwihaw romo Waxi hekuzaromo no. 18 Na'e uzapo mai'u hawhu Eter imuawate pà. Wenoz tuwihaw paw wamuwà wà, uma'ereko ma'e paw wà no. Ko 'ar rehe ni amo numa'ereko kwaw wà nehe, ta'e amonokatu kwez ihe xe, i'i teko wanupe. Omono e ma'e teko tetea'u wanupe. Xo tuwihawete upuner ma'e tetea'u imono haw rehe nezewe wà.

Monekaz upyro tuwihawete

19 Omono kar kuzàwaza amo tuwihawete hemireko wanàpuz me wà. A'e ma'e izeapo mehe we tuwihawete umuigo kar Monekaz tuwihaw romo uiwy rehe a'e. 20 Eter numume'u kwaw Zutew romo weko haw amo wanupe a'e rihi. Ta'e Monekaz numume'u kar kwaw izupe a'e xe. Weruzar Monekaz ize'eg ukuzàtà i mehe umugakwaw mehe. Weruzar wiwi ize'eg iko kury.

21 A'e 'ar mehe uma'ereko haw tàpuzuhu pupe har iapo mehe Monekaz wenu amo ma'e imume'u mehe. Mokoz awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e Migita, Terez her ma'e a'e wà, wikwahy tuwihawete pe a'e wà. A'e rupi umume'u izuka àwàm uzeupeupe wà. 22 Na'e Monekaz umume'u a'e ma'e oho tuwihawete hemireko Eter pe kury. Na'e Eter umume'u Monekaz heminu kwer oho tuwihawete pe. 23 Tuwihawete umupuranu kar wemiruze'eg teko tetea'u wanehe wà. — Azeharomoete umume'u nezuka àwàm wà, i'i izupe wà. A'e rupi u'azuwyk kar a'e mokoz awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e wà kury, zauxiapekwer wanupe wà kury. Na'e tuwihawete uze'eg wemiruze'eg wanupe kury. — Pekwaw pape hepureruze'egaw imume'u haw. Pemuapyk ko ma'e uzeapo ma'e kwer paw a'e pape rehe nehe, i'i wanupe.

3

Àmà ipuruzuka wer Zutew wanehe

1 A'e ma'e ipaw ire tuwihawete Xerexe umuigo kar awa Àmà her ma'e tuwihaw upuner wera'u ma'e romo a'e kury. Àmà wiko Amenata ta'yr romo Akak izuapyr romo. 2 Tuwihawete uze'eg tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wanupe kury. — Pezeamumew pepenàràg rehe peapyk pà Àmà henataromo imuawate haw hexak kar pà izupe nehe, i'i wanupe. Na'e uma'ereko

ma'e paw uzypyrog nezewe haw iapo pà wà. Xo Monekaz zo nuzeamumew kwaw henataromo. Nuapyk kwaw upenàràg rehe henataromo. 3 Na'e amogwer uma'ereko ma'e upuranu Monekaz rehe wà kury. — Màràzàwe tuwe nereruzar kwaw tuwihawete ize'eg ne, i'i izupe wà. 4 — Eruzar tuwihawete ize'eg nehe, i'i izupe tuweharupi wà. Nuzekaiw kwaw waze'eg rehe. — Naruzar kwaw ihe, ta'e aiko Zutew romo ihe xe, i'i wanupe. Na'e umume'u oho Àmà pe wà kury. — Aipo wiko wiwi putar tuwihawete ze'eg heruzar 'ym pà a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. 5 Àmà wikwahy Monekaz pe, ta'e nuapyk kwaw upenàràg rehe henataromo imuawate pà a'e xe. 6 — Monekaz wiko Zutew romo a'e, i'i izupe wà. Na'e Àmà uze'eg uzeupe kury. — Izuka àwàm nuhyk kwaw ihewe nehe. Azuka kar putar Zutew Xerexe hemiruze'eg paw rupi katete ihe wà nehe kury, i'i uzeupe.

7 Xerexe tuwihawete romo heko mehe 12 haw kwarahy rehe pitài haw zahy rehe zahy Nizà her ma'e rehe Àmà omomor kar ita'i ma'e papar haw hereko har kury, Zutew wazuka àwàm 'ar hexak pà kury. — Purim, i'i teko imomor haw pe wà. Omomor wà. Ita'i wexak kar 13 haw 'ar 12 haw zahy Anar her ma'e izupe. 8 Uze'eg Àmà oho tuwihawete pe kury. — Neiwy imuza'ak pyrer nànàn amo teko uhàuhàz wà. Weruzar amo ze'eg wà. Nuweruzar kwaw zaneànàm wanàmuz ze'eg wà. Iaiw wà, ta'e nuweruzar kwaw neze'eg a'e wà no xe. A'e rupi, aze erezapo kar wiwi nezewe haw wanupe nehe, na'ikatu kwaw nehe. 9 Aze ikatu newe nehe, ezapo amo pape neze'eg hereko har nehe. Ezuka kar ne wà nehe. Aze erezapo nezewe haw nehe, amono putar temetarer tetea'u neremetarer imonokatu haw pupe nehe: 342.000 kir parat. Nezewe mehe uhyk putar newe nehe. Erepuner nenewer haw imekuzar haw rehe ipupe nehe, i'i Àmà tuwihawete pe.

10 Tuwihawete a'e, aze uzapo amo pape uze'eg hereko har a'e, umuagaw a'e pape a'e ukwàku'aw har uwer hereko har pupe a'e. Na'e wenuhem ukwàku'aw har ukwà wi Àmà pe imono pà kury, Amenata ta'yr Akak izuapyr Zutew waàmàtyry'ymar pe kury. 11 Na'e uze'eg tuwihawete izupe kury. — Tuwe neremetarer upyta nepo pe nehe. Amono a'e teko kwez nepo pe ihe wà kury. Ezapo neremimutar wanupe nehe, i'i izupe.

12 Pitài haw zahy rehe 13 haw 'ar mehe Àmà wenoz kar tuwihawete ize'eg imuapykar tàpuzuhu pupe har wamuwà wà kury. — Pemuapyk ko heze'eg pape rehe nehe kury. Aze pemono kar putar a'e pape amo teko wanupe nehe, pemuapyk a'e ze'eg a'e teko waze'eg rupi nehe. Pemuapyk a'e ze'eg a'e teko ze'eg imuapykaw rupi nehe no. Pemono kar pape tuwihaw tuwihawete hekuzaromo har nànàn nehe, iziwy imuza'ak pyrer wanuwihaw nànàn nehe no, teko wanuwihaw nànàn nehe no. Pemuapyk ko ze'eg tuwihawete her rehe nehe. Peagaw a'e pape tuwihawete ikwàku'aw har pupe nehe. 13 Na'e pemono a'e pape neze'eg heraha har wanupe nehe. Weraha putar a'e pape tuwihawete iziwy imuza'ak pyrer nànàgatu nehe. Na'aw heze'eg a'e pape rehe imuapyk pyràm xe kury. — Pezuka Zutew pitài 'ar mehe upaw rupi katete pe wà nehe. 12 haw zahy rehe zahy Anar her ma'e rehe 13 haw 'ar mehe pezuka pe wà nehe. Tuwe pezuka paw rupi pe wà nehe. Pepuhareko zo pe wà nehe. Pezuka wapuhareko 'ym pà pe wà nehe: kwàkwàmo wà, tua'uhez ma'e wà no, kuzàgwer wà no, kwarearer wà, kuzàtàigwer wà no. Pepyro wama'e paw tuwihawete pe imur pà nehe no. 14 Tuwihawete iziwy imuza'ak pyrer nànàn emugeta ko pape katu pe teko paw wanenataromo nehe. Nezewe mehe wa'ar ihem mehe uhyk putar paw rupi nehe, i'i Àmà uze'eg imuapyk kar pà a'e pape rehe.

15 Tuwihawete uzapo kar a'e ma'e a'e. Ize'eg heraha har oho na'arewahy iziwy imuza'ak awer nànàn wà. Hemiruze'eg umugeta a'e ze'eg katu pe teko wanenataromo Xuzà tawhu pupe wà no. Tuwihawete wapyk Àmà wapyr win i'u pà. Wai'u mehe we teko uze'eg uzeupeupe wà. — Màràzàwe tuwe aipo pa, i'i uzeupeupe wà.

4

— Hepytywà pe nehe, i'i Monekaz Eter pe

1 A'e ma'e ikwaw mehe Monekaz umu'i
ukamirpuku uzemumikahy haw hexak
kar pà kury. Umunehew ma'eryru pàn
iànàgatu ma'e iapo pyrer uzehe. Omono
tanimuk uwàkàg rehe no. Uhem oho
tawhu rupi wata pà uzai'o pà uhapukaz pà.
2 Tàpuzuhu pupe teixe haw pe uhem mehe
nuixe kwaw. Ta'e agwer kamir imunehew
har nupuner kwaw wixe haw rehe a'e wà
xe. 3 Ywy imuza'ak pyrer nànàn tuwi-
hawete ize'eg imugeta haw nànàn Zutew
uzypyrog uzai'o pà wahyhaw rupi wà.
Uzemumikahy tuwe wà. Uzai'o wà. Up-
ytu'u umai'u re wà. Zutew tetea'u umune-
hew ma'eryru pàn iànàgatu ma'e iapo pyrer
tanimuk rehe uzerew pà wà.

4 Eter pe uma'ereko ma'e wà, awa wa'yr
haw rehe upuner 'ym ma'e Eter rehe
uzekaiw ma'e wà no, umume'u uzeapo
ma'e kwer izupe wà. Uzemumikahy henu
mehe. Omono kar kamir Monekaz pe.
Na'ipurumunehew wer kwaw hehe. 5 Na'e
wenoz kar amo awa wa'yr haw rehe up-
uner 'ym ma'e tàpuzuhu pe har Atak her
ma'e imuwà kury. Izypy mehe tuwihawete
wexak Atak Eter rehe uzekaiw ma'e romo.
Uze'eg Eter izupe kury. — Eze'eg eho Mo-
nekaz pe nehe. — Ma'e uzeapo iko, ere
izupe nehe, hehe nepuranu pà nehe, i'i
izupe. — Màràzàwe tuwe uzeapo nezewe
haw, ere izupe nehe, i'i izupe. 6 Atak
wekar Monekaz oho katu pe tàpuzuhu hen-
ataromo. 7 Monekaz umume'u uzeupe
uzeapo ma'e kwer Atak pe. — Àmà omono
putar temetarer tetea'u tuwihawete pe
Zutew paw wazuka haw rehe nehe, i'i
izupe. 8 Monekaz omono a'e pape iapo
wi pyrer Atak pe. — Umugeta ko pape
tawhu Xuzà nànàn wà, i'i. — Ko pape uzuka
kar Zutew paw rupi katete a'e wà, i'i. —
Eraha ko pape Eter pe nehe, i'i Atak pe.
— Emume'u katu ma'e uzeapo ma'e kwer
paw izupe nehe, i'i izupe. — Eze'eg eho
tuwihawete pe nehe, ere izupe nehe. —
Epuhareko teko heànàm ne wà nehe, ere
tuwihawete pe nehe, ere Eter pe nehe, i'i
izupe. 9 Atak uzapo ma'e Monekaz ize'eg
rupi. 10 — Emume'u ko ma'e Monekaz
pe nehe, i'i Eter Atak pe. 11 — Amo teko
a'e, awa ru'u, kuzà ru'u, aze tuwihawete
umur kar a'e teko wà nehe, xo a'e mehe
zo upuner wixe haw rehe tuwihawete hen-
ataromo nehe. Teko paw ukwaw a'e ma'e
wà. Tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e ukwaw
wà. Teko ywy imuza'ak pyrer nànànar uk-
waw wà no. Nezewe i'i tàmuz ze'eg: aze
tuwihawete numuixe kar kwaw amo nehe,
aze wixe nezewe rehe we, tuwihawete
uzuka kar putar a'e teko nehe. Aze tuwi-
hawete upir ywyra opokokaw tuwihawete
romo weko haw hexak kar pà a'e teko iku-
tyr a'e nehe, xo a'e mehe zo upuner wixe
haw rehe umàno 'ym pà nehe. Tuwihawete
umumaw pitài zahy kwez herenoz 'ym pà
a'e, ere Monekaz pe nehe, i'i Eter Atak pe.

12 Umume'u Atak Eter ize'eg oho Mo-
nekaz pe. 13 Monekaz omono kar ko uze'eg
Eter pe. — Ereiko tàpuzuhu pupe. Nezewe
rehe we nerehem kwaw nemàno haw wi
nehe. Nezuka putar a'e wà nehe no. 14 Aze
nereze'eg kwaw ko ma'e izeapo re nehe,
Zutew wapytywà àwàm ur putar ywak wi
nehe. Uzepyro putar wà nehe. Ne eremàno
putar nehe. Neru iànàm ukàzym putar
nehe no. Aze ru'u ereiko tuwihawete
hemirekoete romo neànàm wapyro pà, ere
izupe nehe, i'i Monekaz Atak pe.

15 Eter omono kar ko uze'eg Monekaz
pe kury. 16 — Eho Zutew Xuzà tawhu pe
har paw wamono'og pà nehe. Pemumaw
amo 'ar pemai'u 'ym pà Tupàn pe peze'eg
pà herehe nehe. Pemumaw na'iruz 'ar pe-
mai'u 'ym pà pei'u 'ym pà nehe. Ni 'aromo
ni pyhaw napemai'u kwaw nehe. Ihe ihe
nehe, ihewe uma'ereko ma'e a'e wà nehe
no, urumumaw putar na'iruz 'ar uremai'u
'ym pà ure nehe no. A'e re aze'eg putar aha
tuwihawete pe nehe. Tàmuzgwer waze'eg
nahemuze'eg kar kwaw izupe. Nezewe
rehe we aze'eg putar aha izupe nehe. Aze
hezuka a'e mehe nehe, àmàno putar nehe,
ere izupe nehe, i'i Eter Atak pe.

17 Na'e Monekaz uzapo ma'e paw oho
Eter ze'eg rupi katete kury.

5

Eter wenoz tuwihawete mai'u haw pe

1 Umai'u 'ym mehe na'iruz haw 'ar
mehe Eter umunehew wopoz tuwihawete

hemirekoete ima'e uzehe kury. Oho ipupyaikaw pyrer tuwihawete henaw huwake har pe. Tuwihawete wiko wenaw rehe ipupyaikaw pyrer pupe. Henaw ukenaw henataromo hin. 2 Hemirekoete Eter uwàro katu pe inugwer ipupyaikaw pyrer pupe. Tuwihawete wexak a'e pe ipu'àm mehe. Ikatu hemireko izupe. A'e rupi upir uiwyra opokokaw tuwihawete romo weko haw hexak kar haw kury, ikutyr kury. Wixe Eter huwake oho pà. Opokok izywyra pokokaw iapyr rehe. 3 Upuranu tuwihawete hehe. — Ma'e uzeapo iko heremirekoete Eter. Ma'e ereputar iko. Enoz wyzài ma'e neremimutar ihewe nehe. Te hema'e ikurer amono putar newe nehe, i'i izupe.

4 Uwazar Eter ize'eg izupe. — Aze ikatu heze'eg newe nehe, hepurenoz wer nerehe Àmà rehe we amo mai'u hawhu pe ihe. Kutàri amuhyk putar mai'u hawhu peme ihe nehe kury, i'i izupe.

5 Tuwihawete omono kar wemiruze'eg Àmà imur kar pà. — Ezur na'arewahy ty. Ximume'u Eter imai'u hawhu pe zaneho àwàm izupe ty, i'i uze'eg pà izupe. Nezewe mehe tuwihawete oho mai'u hawhu Eter hemimuàgy'ygwer pe Àmà rehe we a'e. 6 Win i'u mehe upuranu tuwihawete Eter rehe. — Ma'e erenoz putar ihewe nehe. Enoz wyzài neremimutar ihewe nehe. Te hema'e paw ikurer amono putar newe nehe, i'i izupe.

7 Uwazar Eter ize'eg izupe. — Amume'u putar heremimutar newe ihe nehe kury. 8 Aze hekatu newe, aze nepurapo wer hereminoz ràm nehe hepurenoz wer nerehe Àmà rehe we amo mai'u hawhu pe nehe. Pyhewe amuhyk putar nehe. Pemai'u mehe ainoz putar heremimutar newe nehe.

Àmà ipuruzuka wer Monekaz rehe

9 Àmà uhem mai'u hawhu wi urywete pà azeharomoete a'e kury. Tàpuzuhu pupe teixe haw huwake uhem mehe wexak Monekaz a'e pe. Wikwahy izupe ta'e nuzemumew kwaw henataromo a'e xe. Nuzapo kwaw ma'e Àmà imuawate haw hexak kar pà. 10 Nezewe rehe we nuzapo kwaw ma'e. Uzewyr weko haw pe. Na'e wenoz kar umyrypar wamuwà wà kury. — Ezur ne nehe no, i'i wemireko Zerez her ma'e pe no. 11 Uzypyrog weko haw ikatu haw rehe uze'eg pà: wemetarer heta tetea'u haw rehe, wa'yr waneta haw rehe, upuner haw tuwihawete hemimur kwer rehe, tuwihaw upuner wera'u ma'e romo weko haw rehe, amo tuwihaw wanuwi upuner wera'u haw rehe. 12 Uze'eg wi wanupe. — Amo ikatu ma'e uzeapo ihewe no. Tuwihawete hemirekoete Eter herenoz mai'u hawhu pe a'e. Wenoz tuwihawete no. Nuenoz kwaw amo wà. — Ezur mai'u hawhu pyhewe àràm pe nehe no, i'i ihewe, i'i wanupe. 13 — Nezewe rehe we hereko haw iro wiwi ihewe. Ta'e aexak wiwi a'e Zutew Monekaz tàpuzuhu hukenawhu huwake iapyk mehe ihe xe, i'i wanupe.

14 Na'e hemireko a'e, imyrypar paw wà no, umume'u hemiapo ràm izupe wà kury. — Ezapo kar teko i'azuwykaw 20 met iaiha haw hereko har nehe. Pyhewe ku'em mehe enoz Monekaz i'azuwyk kar àwàm tuwihawete pe nehe. A'e re erepuner neho haw rehe mai'u hawhu pe tuwihawete rupi nerurywete haw rupi nehe, i'i izupe wà. Ikatuahy waze'eg Àmà pe. A'e rupi uzapo kar ze'azuwykaw uma'ereko ma'e wanupe.

6

Monekaz weityk Àmà

1 A'e 'ar mehe pyhaw tuwihawete nupuner kwaw uker haw rehe. A'e rupi werur kar pape uiwy rehe har uzeapo ma'e kwer imume'u haw a'e. — Pemugeta ihewe nehe, i'i uma'ereko ma'e wanupe. 2 Ipehegwer wanemimugeta kwer umume'u Monekaz hemiapo kwer. Migita a'e, Terez a'e no, mokoz awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e a'e wà, wiko zauxiapekwer tàpuzuhu pe har romo wà. Kwehe mehe umume'u tuwihawete izuka àwàm wà. Monekaz wenu imume'u mehe wà. Umume'u oho tuwihawete pe. A'e rupi tuwihawete ume'egatu iko umàno haw wi uzepyro pà. A'e pape imugeta har umugeta a'e ipehegwer tuwihawete pe wà kury. 3 Na'e tuwihawete upuranu wanehe. — Ma'enugar ikatu ma'e azapo kar Monekaz pe hemiapo kwer hekuzaromo ihe. Ma'e

amono izupe hepyro awer hekuzaromo ihe, i'i wanupe. — Nerezapo kwaw ma'e izupe. Neremono kwaw ma'e izupe, i'i izupe wà.

4 A'e 'ar mehe we Àmà wixe a'e katu haw pe tuwihawete iker haw huwake har pe kury. Ipuru'azuwyk kar wer Monekaz tuwihawete pe puru'azuwykar haw wemiapo karer rehe a'e. Upuranu tuwihawete wemiruze'eg wanehe. — Mo wiko katu pe, i'i wanupe.

5 — Àmà, i'i izupe wà. — Pemuixe kar xe, i'i tuwihawete wanupe.

6 Wixe Àmà henataromo. Uze'eg tuwihawete izupe. — Hepurumuawate kar wer amo awa rehe ihe. Herurywete putar nehe, aze apuner nehe. Emume'u ihewe nehe. Ma'e azapo putar izupe purupe imuawate kar pà nehe, i'i tuwihawete Àmà pe. Uze'eg Àmà uzeupe upy'a pe. — Mo romo pe awa hekon a'e. Mo tuwihawete umuawate putar nehe. Hemuwete katu putar azeharomoete a'e nehe, i'i uzeupe. 7 Uze'eg Àmà tuwihawete pe.

8 — Erur kar nekamir ikatuahy ma'e nehe. Erur kar kawaru nereimaw ikatu wera'u ma'e nehe no. Emono kar tuwihawete iàkàg rehe har kawaru iàkàg rehe nehe. 9 Na'e emono a'e ma'e paw amo neremiruze'eg upuner wera'u ma'e pe nehe. — Emunehew kar a'e hekamir awa heremimuwete ràm rehe nehe. A'e re eraha a'e awa kawaru hereimaw ikupe pe tawhu rupi katu haw uhua'u wera'u ma'e rupi nehe. Na'e eze'eg nezewe wahyhawa'u nehe. — Nezewe haw tuwihawete uzapo awa pe a'e. aze ipurumuawate katu wer hehe a'e, ere teko wanupe nehe, ere neremiruze'eg pe nehe, i'i Àmà tuwihawete pe.

10 Na'e tuwihawete uze'eg Àmà pe kury. — Eho na'arewahy hekamirpuku ipyhyk pà kawaru ipyhyk pà nehe kury. A'e ma'e neremimume'u kwer paw ezapo eho zutew Monekaz pe nehe kury. Tuweharupi wapyk tàpuzuhu ukenawhu izywyr a'e. Ezapo a'e ma'e paw rupi nehe. i'i tuwihawete Àmà pe.

11 Àmà oho kury. Upyhyk tuwihawete ikamirpuku kawaru rehe we. Umunehew kar kamir Monekaz rehe. Upir kar kawaru ikupe pe. Na'e weraha katu haw uhua'u ma'e rupi uze'eg pà wahyhaw rupi kury. — Nezewe haw tuwihawete uzapo awa pe a'e. aze ipurumuawate katu wer hehe a'e. i'i oho iko tawhu rupi heruata pà.

12 Na'e Monekaz uzewyr tàpuzuhu hukenawhu pe. Àmà uzemumikahy umaranugar romo. A'e rupi uzàn oho wàpuz me uwa ipyk pà. 13 Umume'u uzeupe uzeapo ma'e kwer wemireko pe, umyrypar wanupe no. Na'e hemireko a'e, imyrypar ma'e kwaw katu har a'e wà no. Uze'eg nezewe izupe wà kury. — Erezypyrog nezeityk kar pà Monekaz pe. Wiko Zutew romo a'e. Nereityk pixik kwaw nehe. Erezeityk kar putar izupe ne nehe, i'i izupe wà.

14 Waze'eg mehe we uhem tuwihawete hemiruze'eg awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e a'e pe wà kury. Weraha Àmà mai'u hawhu Eter hemimuàgy'ygwer pe a'e 'ar mehe we wà.

7

Tuwihawete uzuka Àmà

1 Tuwihawete a'e, Àmà a'e no, oho wi Eter imai'u hawhu pe wà kury. 2 Tuwihawete upuranu wi Eter rehe win i'u mehe. — Ma'e erenoz putar ihewe. Enoz wyzài ma'e nehe, te hepureruze'egaw ikurer nehe, amono putar newe nehe, i'i izupe.

3 Uwazar ize'eg izupe. — Aze hekatu newe, aze ereputar nehe, xo pitài ma'e zo ainoz putar newe. Hepyro hemàno haw wi nehe. Epyro heànàm wamàno àwàm wi nehe no, i'i izupe. 4 — Ta'e amo heme'eg amo pe hezuka kar pà hemumaw kar pà izupe a'e 'y. Ume'eg heànàm izupe wazuka kar pà wamumaw kar pà izupe wà no. Aze mo ureme'eg uma'ereko e ma'e romo. naze'eg iwer mo. Ta'e na'ikatu kwaw pixika'i ma'e imume'u haw newe 'y. i'i izupe.

5 Tuwihawete Xerexe upuranu wemireko Eter rehe kury. — Mo romo a'e awa hekon a'e. Mo Ipurapo wer a'e ma'e rehe. Ma'e pe hekon, i'i izupe.

6 — Ureàmàtyry'ymar a'e, ma'erahy urewe ipuraraw kar har a'e, wapyk neruwake a'e. Àmà her romo a'e. Awa iaiw ma'e romo

hekon a'e, i'i Eter tuwihawete pe. Ukyze tuwe Àmà kury. Ume'e tuwihawete rehe. Ume'e hemireko rehe no. 7 Tuwihawete uhem mai'u haw wi wikwahy pà katu pe ma'etymaw pe oho pà. — Tuwihawete uzepyk putar herehe a'e nehe, i'i Àmà uzeupe. A'e rupi upyta mai'u haw pe hemirekoete pe uze'eg pà uzuka 'ym àwàm henozahy pà izupe. 8 Uzeityk Eter iapykaw rehe. Ipurenoz wer uzepuhareko àwàm rehe izupe. A'e 'ar mehe we tuwihawete uzewyr ma'etymaw wi. Àmà hexak mehe uze'eg tuwihawete kury. — Aipo uzapo putar maranugar haw xe heremireko pe heràpuzuhu pupe herenataromo, i'i uzeupe. Ize'eg pawire na'arewahy izupe uma'ereko ma'e upyk Àmà iàkàg ta'e izuka pyràm romo hekon a'e wà kury xe. 9 Uma'ereko ma'e Aramona her ma'e uze'eg kury. — Àmà hàpuz huwake heta amo teko i'azuwykaw 20 met iaiha haw hereko har a'e. A'e ae uzapo kar ta'e ipuruzuka wer nepyro arer Monekaz rehe a'e xe. i'i tuwihawete pe. — Pe'azuwyk Àmà hehe nehe ty wà. i'i tuwihawete wemiruze'eg wanupe.

10 Na'e u'azuwyk Àmà teko i'azuwykaw rehe hemiapo kwer rehe. Ta'e ipuruzuka kar wer Monekaz rehe hehe a'e xe. A'e re tuwihawete ikwahy haw hakuir wewer kury.

8

Tuwihawete uzapo ma'e ikatu ma'e Zutew wanupe

1 A'e 'ar mehe we tuwihawete Xerexe omono Àmà Zutew waàmàtyry'ymar ima'e kwer wemirekoete Eter pe kury: hàpuzgwer, ima'e kwer paw no. Eter umume'u Monekaz heko haw tuwihawete pe. — Heànàm romo hekon a'e, i'i izupe. 2 Na'e tuwihawete wenuhem ukwàku'aw har ukwà wi Àmà wi ipyro pyrer kury, Monekaz pe imono pà kury. Eter umuigo kar Monekaz Àmà ima'e kwer rehe uzekaiw ma'e romo no.

3 Na'e Eter uzeityk tuwihawete ipy huwake uzai'o pà kury. — Emunàn Àmà Akak izuapyr hemiapo karer nehe. Uzuka kar Zutew paw rupi a'e wà. Upyro kar wama'e paw no. Emupytu'u kar iapo 'ym mehe we nehe 'y. i'i umen tuwihawete pe. 4 Tuwihawete upir uwyra pokokaw or iapo pyrer tuwihawete romo weko haw hexak kar haw kury, Eter ikutyr kury. A'e rupi Eter upu'àm henataromo. 5 — Aze ikatu newe nehe, aze nepurapo wer hehe nehe, aze hereminoz ikatu newe nehe, ezapo pape Àmà Amenata ta'yr Akak izuapyr hemiapo kwer imunàn pà nehe. Ta'e uzuka kar Zutew neiwy rehe har paw rupi katete a'e wà 'y. 6 Ta'e napuner kwaw teko heipy izuapyapyr wazuka haw hexakaw rehe ihe. Napuner kwaw heànàm wazuka haw hexakaw rehe ihe nehe. i'i izupe.

7 Na'e tuwihawete Xerexe uze'eg wemirekoete Eter pe Zutew Monekaz pe kury. — Uze'azuwyk kar Àmà a'e, ta'e ipuruzuka wer Zutew paw wanehe a'e wà xe. Amono ima'e kwer Eter pe. 8 Napuner kwaw heze'eg pape rehe imuapyk pyrer imunànaw rehe ihe, ta'e awàpytym a'e pape hekwàku'aw har pupe ihe xe. Nezewe rehe we emuapyk neze'eg neremimutar pape rehe nehe. Emuapyk herer a'e ze'eg iwy pe nehe. Ewàpytym a'e pape hekwàku'aw har pupe nehe no, i'i tuwihawete izupe.

9 Na'iruz zahy Xiwà her ma'e rehe 23 haw 'ar mehe uzeapo a'e ma'e. Monekaz wenoz kar tuwihawete ze'eg imuapykar har wamuwà wà. Umume'u uze'eg pape rehe imuapyk kar pà kury: Zutew wanupe, tuwihaw tuwihawete hekuzaromo har wanupe, ywy imuza'ak pyrer wanehe har wanuwihaw wanupe, teko wanuwihaw tuwihawete ipureruze'egaw rehe har wanupe. Heta 127 ywy imuza'ak pyrer. Uzypyrog In ywy pe. Oho te Exio ywy pe. Uzapo ize'eg ze'eg a'e ywy rehe har nànàn. Umuapyk ze'eg imuapykaw ywy nànànar rupi no. Uzapo a'e ze'eg Zutew waze'eg rupi no, waze'eg imuapykaw rupi no. 10 Umuapyk a'e ze'eg pape nànàn tuwihawete her rehe. Uwàpytym a'e pape tuwihawete ikwàku'aw har pupe wà. Awa tuwihawete ize'eg heraha har upyhyk kawaru tuwihawete heimaw wapyta haw pe imuzehu pyrer wà, a'e ze'eg heraha pà ywy nànàn wà. 11 Nezewe i'i tuwihawete ze'eg Zutew wanupe imono

pyrer. — Pe Zutew tawhu heywy nànànar pe. Zauxiapekwer peàmàtyry'ym putar wà. A'e 'ar mehe pepuner wyzài ma'e iapo haw rehe pezepyro pà pezuka har wi nehe. Aze zauxiapekwer wyzài teko waànàm peàmàtyry'ym wà nehe. wyzài heywy rehe har peàmàtyry'ym wà nehe. Pepuner waàmàtyry'ymaw rehe nehe. Pepuner wazuka haw rehe nehe no. Pepuner peàmàtyry'ymar wamumaw paw rehe upaw rupi nehe, kuzà wà, te kwarearer wà no. Pepuner wama'e ipyhykaw rehe pezeupe nehe no. 12 Uzeagaw putar pezuka haw rehe 13 haw 'ar mehe 12 haw zahy Anar her ma'e rehe wà nehe. A'e 'ar mehe pepuner wazuka haw rehe pezepyro kar pà nehe. i'i tuwihawete Zutew wanupe. 13 — Pemuapyk ko heze'eg pape rehe nehe. Pemugeta peho katu pe, teko wanupe nehe, heywy imuza'ak pyrer nànàn nehe. Nezewe mehe a'e 'ar imume'u pyrer rehe nehe, Zutew uzemuàgà'ym putar wàmàtyry'ymar wanehe uzepykaw rehe wà nehe. 14 — Peho nehe, i'i tuwihawete. Ize'eg heraha har uzeupir kawaru iàkwen ma'e kupe pe wà. Uhem oho na'arewahy uzàn pà wà. Umugeta a'e ze'eg teko wanupe tawhu tuwihawete heko haw Xuzà her ma'e pupe wà no.

15 Monekaz uhem tàpuzuhu wi tuwihawete ikamirpuku imunehew pà. Huwyahy xigatu haw inuromo a'e. Umunehew tuwihawete iàkàg rehe har uwàkàg rehe no. Umunehew uwaxi'i ipykaw ipiràg ma'e irin ikatuahy ma'e iapo pyrer no. Teko Xuzà tawhu pe har paw uhapukaz hurywete romo wà. 16 Hurywete Zutew wà, ta'e weityk wàmàtyry'ymar wà xe. 17 Umugeta tuwihawete ze'eg tawhu iziwy rehe har nànàn wà. Hurywete Zutew wà. Uzapo mynykawhu wà. Uzapo mai'u hawhu wà no. Amo teko a'e ywy rehe har wiko Zutew romo wà no. Ta'e ukyze wanuwi wà xe.

9

Zutew uzuka wàmàtyry'ymar wà

1 Uhem 13 haw 'ar 12 zahy Anar her ma'e kury. A'e 'ym mehe tuwihawete uzapo kar a'e ma'e a'e 'ar mehe a'e. Zutew waàmàtyry'ymar ipuruitykahy wer Zutew wanehe a'e 'ar mehe wà. Nuzeapo kwaw nezewe haw. Zutew weitykahy wàmàtyry'ymar wà. 2 Tawhu a'e ywy rehe har Zutew hereko har nànàn Zutew uzemono'og wanehe ipuruzuka wer ma'e waàmàtyry'ym pà wà. Ni amo nupuner kwaw wà. Ta'e paw rupi ukyze Zutew wanuwi wà xe. 3 Tuwihaw ywy imuza'ak pyrer nànàn wà, teko paw wanuwihaw wà no, tuwihawete hekuzaromo har wà no, ywy imuza'ak pyrer rehe har wanuwihaw wà no, upytywà Zutew wà. Ta'e ukyze Monekaz wi a'e wà xe. 4 Teko a'e ywy rehe har paw ukwaw her wà. Ukwaw tuwihaw upuner wera'u ma'e romo heko haw wà no. Tuweharupi upuner wera'u oho iko no.

5 Zutew uzapo wemimutar wàmàtyry'ymar wanehe wà. Uzuka paw utakihe puku pupe wà. Numuzewehem kar kwaw ni pitài wà. 6 Xuzà tawhu tuwihawete heko haw pe uzuka 500 awa wà. 7-10 Heta 10 ta'yr Àmà Amenata ta'yr pe wà. Zutew uzuka a'e ta'yr a'e wà no. Na'aw waner xe wà: Paraxanata, Narapàw, Apata, Porata, Anari, Arinata, Paramata, Arizaz, Arinaz, Paizat. Zutew nupyhyk kwaw wama'e kwer wà.

11 A'e 'ar mehe we amo umume'u teko Xuzà pupe izuka pyrer waneta haw tuwihawete pe wà. 12 Na'e uze'eg Eter pe kury. — Xe Xuzà pe Zutew uzuka 500 awa wà. Uzuka 10 Àmà ta'yr wà no. Uzuka teko tetea'u heywy imuza'ak pyrer rehe wà no. Ma'e ereputar kury. Enoz ihewe nehe. Aze ereputar amo ma'e nehe, amono putar newe nehe, i'i izupe.

13 Uwazar Eter ize'eg izupe. — Aze ikatu heze'eg newe nehe, ezapo kar kutàri iapo pyrer zàwegatete pyhewe nehe no. Amo ma'e ainoz newe no. Emuzaiko kar Àmà ta'yr wanetekwer teko wa'azuwykaw rehe ne wà nehe, i'i izupe.

14 Ikatu a'e ma'e iapo àwàm tuwihawete pe. Umugeta kar uze'eg a'e ma'e iapo kar pyrer Xuzà tawhu pe teko wanupe. Umuzaiko kar 10 Àmà ta'yr wanetekwer teko wa'azuwykaw rehe wà no. 15 Anar zahy rehe 14 haw 'ar mehe Zutew Xuzà pe

har uzuka amo 300 awa tawhu pupe wà. Nupyhyk kwaw wama'e kwer wà.

16-17 Anar zahy rehe 13 haw 'ar mehe Zutew ywy imuza'ak pyrer rehe har uzemono'og uzepyro pà wàmàtyry'ymar wanuwi wà. Uzuka 75.000 wàmàtyry'ymar wà. Umumaw Zutew wanehe iakatuwawahy 'ymar paw rupi wà. Nupyhyk kwaw umàno ma'e kwer wama'e kwer wà. 14 haw 'ar mehe upytu'u wà. Uzapo mai'u hawhu mynykawhu rehe we urywete haw hexak kar pà wà. 18 Xuzà tawhu pe Zutew uzapo mynykawhu 15 haw 'ar mehe wà. Ta'e 13 haw 'ar mehe 14 haw 'ar mehe uzuka wàmàtyry'ymar wà. Xo 15 haw 'ar mehe zo upytu'u wà. 19 A'e rupi, te ko 'ar rehe, Zutew taw pixika'i ma'e pupe wiko ma'e uzapo mai'u hawhu mynykawhu rehe we 14 haw 'ar mehe zahy Anar her ma'e rehe wà. Omono kar temi'u uzeupeupe wà a'e 'ar mehe wà no.

Mynykawhu Purim her ma'e

20 Monekaz umuapyk ma'e uzeapo ma'e kwer pape rehe paw rupi a'e. Omono upape Zutew a'e ywy imuza'ak pyrer nànànar wanupe, muitea'u har wanupe, muite 'ymar wanupe no. 21 — Kwarahy nànàn pezapo mynykawhu ko ma'e rehe pema'enukwaw pà 14 haw 'ar mehe nehe, 15 haw 'ar mehe nehe no, Anar zahy rehe nehe, i'i wanupe. 22 Ta'e a'e 'ar mehe Zutew uzepyro wàmàtyry'ymar wanuwi wà xe. A'e zahy rehe wazemumikahy haw uzeapo wanurywete haw romo. A'e rupi, tuwe uzapo mai'u hawhu wà nehe. Tuwe uzapo mynykawhu wà nehe no. Tuwe omono kar temi'u uzeupeupe wà nehe no. Tuwe omono ma'e hemetarer 'ym ma'e wanupe wà nehe no. 23 Monekaz umuapyk Zutew wanemiapo kwer paw pape rehe. Uzypyrog a'e 'ar mehe a'e ma'e rehe ima'enukwaw pà mynykawhu iapo pà wà. A'e re uzapo a'e mynykawhu kwarahy nànàn wà.

24 A'e 'ym mehe Àmà Amenata ta'yr Akak izuapyr Zutew iàmàtyry'ymar a'e, ipurumumaw wer Zutew wanehe a'e. Omomor kar ita'i wazuka haw 'ar hexak pà. — Purim, i'i a'e ita'i imomor haw pe wà. 25 Nuzuka kwaw wà. Ta'e Eter uze'eg oho tuwihawete pe. Tuwihawete uze'eg nezewe a'e, uze'eg imuapyk kar pà pape rehe a'e. — Tuwe Àmà hemiapo ràm iaiw ma'e Zutew wanupe hemiapo kar agwer u'ar Àmà rehe a'e nehe. i'i wemiruze'eg wanupe. A'e rupi u'azuwyk Àmà ta'yr wanehe we wà. 26 A'e rupi Purim i'i Zutew a'e 'ar pe wà. — Ita'i imomor haw iapo pyràm imume'u haw, i'i zaneze'eg rupi. Zutew umugeta Monekaz ipape wà. Wexak a'e ma'e paw izeapo mehe wà no. 27 A'e rupi uzapo kar mynykaw a'e mokoz 'ar rehe kwarahy nànàn wà. Zutew romo uzemuigo kar ma'e kwer uzapo nezewe haw a'e wà no. Ta'e Monekaz uzapo kar nezewe haw wanupe a'e xe. 28 — Zane paw rupi nehe, xiapo nezewe haw nehe. i'i uzeupeupe wà. — Zutew uzeànàm ma'e paw rupi wà nehe, tawhu a'e ywy imuza'ak pyrer rehe har paw rupi wà nehe, uzapo putar mynykawhu Purim her ma'e a'e wà nehe. Ima'enukwaw putar a'e ma'e uzeapo ma'e kwer nànàn wà nehe. Nupytu'u pixik kwaw a'e mynykawhu iapo re wà nehe.

29 Tuwihawete hemirekoete Eter Amiaiw tazyr omono kar upape Monekaz pape rehe we a'e no. — Ikatuahy Monekaz ize'eg mynykawhu Purim her ma'e rehe har ihewe a'e. Peruzar nehe, i'i wanupe. 30 Omono kar a'e pape Zutew a'e 127 ywy imuza'ak pyrer rehe har nànàn wà. — Tuwe peiko zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe nehe. Tuwe uhyk ma'e peme nehe no. 31 Pezapo mynykaw Purim her ma'e i'ar mehe nehe. Pemonokatu amo 'ar pezeupe pezuapyapyr wanupe. Pepytu'u pemai'u re a'e 'ar rehe nehe. Nezewegatete peruzar Monekaz ize'eg tuwihawete hemirekoete Eter ize'eg nehe no, Purim iapo pà nehe no, i'i wanupe. 32 Eter uzapo kar Purim Zutew wanupe. Umuapyk a'e uze'eg pape rehe.

10

Monekaz wiko tuwihaw romo kury

1 Tuwihawete Xerexe uzapo kar ma'ereko haw uiwy rehe har wanupe. te yryhu iwyr wiko ma'e wanupe. 2 Amo umuapyk Xerexe hemiapo kwer paw pape rehe wà. Mez wanuwihawete Pezi wanuwihawete waneko awer imume'u

haw a'e pape her romo a'e: hemiapo kwer ikatuahy ma'e, ma'e ipuner haw hexak kar haw no. Umume'u Monekaz tuwihaw upuner wera'u ma'e romo imuigo kar awer wà no. 3 Zutew Monekaz a'e, wiko tuwihaw upuner wera'u ma'e romo a'e. Xo tuwihawete Xerexe upuner wera'u izuwi. Ikatu Zutew paw wanupe. Umuawate wà no. Aze upuner amo ma'e iapo haw rehe Zutew waneko haw imukatu pà, uzapo a'e ma'e a'e. Aze upuner amo ma'e iapo haw rehe Zutew wamukàg kar pà, uzapo a'e ma'e a'e no. Upaw.

IZO
UZEAPO MA'E KWER IPY

1-2

Izo iànàm wanehe we

1 Amo awa wiko Uz ywy rehe a'e. Izo her romo a'e. Ikatu a'e. Imunar 'ym ma'e romo hekon. Ukyze Tupàn wi. Uzeagaw ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà. 2 Heta 7 ta'yr izupe wà. Heta na'iruz tazyr izupe wà no. 3 Heta tetea'u heimaw wà: 7.000 àràpuhàràn hawitu ma'e wà, 3.000 kawaru kupewa'a kamer her ma'e wà, 1.000 tapi'ak wà, 500 zumen wà. Heta tetea'u uma'ereko e ma'e izupe wà no. Wiko awa hemetarer katu wera'u ma'e romo awa kwarahy ihemaw kutyr har paw wanuwi.

4 Izo ta'yr uzapo nezewe wà: amo 'ar mehe tyky'yr uzapo mai'u hawhu wàpuz me a'e. Tywyr paw oho imai'u hawhu pe wà. Amo ae 'ar mehe amo tywyr uzapo mai'u hawhu a'e no. A'e paw rupi oho hàpuz me wà. Pitàitàigatu uzapo mai'u hawhu wyky'yr wanupe uwywyr wanupe wà. Wenoz weinyr a'e mai'u hawhu pe paw rupi wà no. 5 Mai'u hawhu imumaw ire Izo upu'àm izi'itahy ma'ea'yr izuka pà Tupàn henataromo uwa'yr wanupe pitàitàigatu a'e wà, wamukatu pà Tupàn henataromo a'e wà. Tuweharupi uzapo nezewe a'e. — Aze ru'u amo hera'yr uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo a'e. Aze ru'u wama'enukwaw paw iro Tupàn pe.

Zurupari uze'eg zemueteahy Izo rehe Tupàn pe

6 Uhem uma'ereko ma'e ywate har 'ar kury. Ur uzexak kar pà Tupàn henataromo wà. Wainuromo ur Zurupari a'e no. 7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuranu hehe a'e kury. — Ma'e wi erezur iko ne, i'i izupe. Uwazar Zurupari ize'eg izupe. — Azekytyar aha ywy rehe ihe, ko rupi, kwe rupi.

8 Na'e i'i Tupàn izupe. — Aipo erexak heremiruze'eg Izo. Ywy nànàn naheta kwaw teko izuwi ikatu wera'u ma'e wà. Naheta kwaw imunar 'ym ma'e izuwi ikatu wera'u ma'e wà. Ukyze ihewi a'e. Uzeagaw ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà no.

9 Uwazar Zurupari ize'eg izupe. — Aipo ukyze e newi. 10 Nerezapo pixik kar kwaw ikatu 'ym ma'e izupe, iànàm wanupe, ima'e pe. Eremono neze'egatu hemiapo nànàn. A'e ywy rehe a'e wereko tapi'ak tetea'u wera'u amo wanuwi upaw rupi a'e wà. 11 Aze eremukàzym ima'e izuwi nehe, erexak putar heko haw nehe. Omono putar uze'egaiw nerehe a'e, uzeruze'eg 'ym pà nerehe nehe kury.

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zurupari pe. — Ikatu. Ezapo ikatu 'ym ma'e neremimutar Izo ima'e nànàn nehe. Ezapo zo ikatu 'ym ma'e izupe nehe, i'i izupe. Na'e Zurupari uhem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henatar wi kury.

Izo ta'yr umàno wà. Ima'e ukàzym paw rupi wà no

13 Amo 'ar mehe Izo ta'yr a'e wà, tazyr a'e wà no, wiko mai'u hawhu pe wyky'yr hàpuz me wà. 14 Amo Izo pe uma'ereko ma'e uhem hàpuz me kury. — Ureruwaruwak kar ywy uruiko tapi'ak wanupe ure. Zumen umai'u waiko pe pe ureruwake wà. 15 Na'arewahy zauxiapekwer Xamew izuapyapyr ureàmàtyry'ym wà kury, ma'e paw heraha pà urewi wà kury. Uzuka newe uma'ereko ma'e paw utakihe pupe wà no. Xo ihe zo azewehem kwez wanuwi newe ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u pà newe no.

16 Ize'eg mehe we amo uma'ereko ma'e uze'eg wà a'e no. — Àmàn iweraw haw u'ar ywak wi àràpuhàràn hawitu ma'e paw wazuka pà wanehe uzekaiw ma'e wazuka pà no. Xo ihe zo azewehem kwez newe ma'e uzeapo ma'e kwer newe imume'u pà newe no.

17 Ize'eg mehe we amo uhem wà no. — Zauxiapekwer Kawne izuapyapyr na'iruz haw romo imuza'ak pyrer ureàmàtyry'ym wà kawaru kupewa'a waneraha pà wà. Uzuka uma'ereko ma'e utakihepuku pupe wà no. Xo ihe zo azewehem kwez newe ma'e uzeapo ma'e kwer newe imume'u pà no.

18 Ize'eg mehe we uhem amo wà Izo pe uze'eg pà no. — Nera'yr wà, nerazyr wà no, uzapo mai'u hawhu wyky'yr hàpuz me wà. 19 Wamai'u mehe we na'arewahy

ywytuaiw ur hàpuz kutyr kury. U'ar hàpuz nera'yr wa'aromo. Uzuka paw rupi wà. Xo ihe zo azewehem kwez newe ma'e uzeapo ma'e kwer newe imume'u pà.

20 Na'e Izo upu'àm ukamir imuku'i pà uzemumikahy haw hexak kar pà kury. Upin u'aw no. Na'e wapyk upenàràg rehe uwa ywy rehe imuhyk pà Tupàn imuwete katu pà kury. 21 Uze'eg nezewe a'e. — Azexak kar ma'e hereko 'ymar romo ihe. Àmàno putar nezewegatete nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur ma'e ihewe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umukàzym kar a'e ma'e ihewi no. Tuwe teko umuawate katu her wà nehe.

22 Nezewe a'e ma'e paw izeapo re Izo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo a'e. — Ikatu 'ym ma'e erezapo ne, ni'i kwaw Izo Tupàn pe.

2

Izo upuraraw ma'erahy mokoz haw

1 Uhem uma'ereko ma'e ywate har 'ar kury. Ur uzexak kar pà Tupàn henataromo wà. Wainuromo ur Zurupari a'e no. 2 Upuranu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zurupari rehe. — Ma'e wi erezur iko ne, i'i izupe. Uwazar Zurupari ize'eg izupe. — Azekytyar aha ywy rehe ihe, ko rupi, kwe rupi.

3 Na'e i'i Tupàn izupe. — Aipo erexak heremiruze'eg Izo. Ywy nànàn neata mehe ri'i, naheta kwaw teko izuwi ikatu wera'u ma'e wà. Naheta kwaw imunar 'ym ma'e izuwi ikatu wera'u ma'e wà. Ukyze ihewi a'e. Uzeagaw ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà no. Nezewe rehe we erezapo kar ma'e ihewe. — Ezapo iaiw ma'e neremimutar Izo pe nehe, a'e newe. Erezapo e a'e ma'e izupe. Nezewe rehe we ikàg a'e rihi. Nuze'eg zemueteahy kwaw herehe.

4 Uwazar Zurupari ize'eg izupe. — Aze amo opokok hehe nehe, a'e mehe erexak putar heko haw nehe. Teko nuzekaiw kwaw uma'e paw imumaw paw rehe wà, aze numàno kwaw wà. 5 Aze erepokok hehe nehe, aze erepuraraw kar ma'erahy hetekwer pe nehe, erexak putar heko haw nehe. Umur putar uze'egaiw nerehe nehe, i'i Zurupari Tupàn pe.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zurupari pe kury. — Ikatu. Ezapo neremimutar ikatu 'ym ma'e eho Izo pe nehe. Ezuka zo nehe.

7 Na'e Zurupari uhem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henatar wi kury. Omono perew tetea'u Izo hetekwer rehe. Upyk ipy wi te iàkàg rehe. 8 Wapyk Izo tanimuk tetea'u i'aromo kury. Upyhyk kawaw ikaika pyrer ipehegwer opo pe uzekàràkàràz pà ipupe kury. 9 Hemireko uze'eg izupe kury. — Màràzàwe tuwe ereiko we ikatu ma'e romo. Emono neze'egaiw Tupàn rehe nemàno pà nehe 'y, i'i izupe.

10 Uwazar Izo ize'eg izupe. — Ereze'eg iko iranaiw ma'e ài. Xipyhyk ikatu ma'e Tupàn hemimur kwer zane. Màràzàwe tuwe naxipyhyk kwaw iaiw ma'e izuwi ur ma'e kwer, i'i. Nezewe rehe we Izo nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo. Numume'u kwaw ni pitài ma'e ikatu 'ym ma'e henataromo.

Imyrypar ur Izo hexak pà wà

11 Heta na'iruz imyrypar Izo pe wà: Eripaz Temà ywy rehe arer, Minaz Xuwa ywy rehe arer, Zopar Nama ywy rehe arer. Amo umume'u iaiw ma'e Izo pe uzeapo ma'e kwer wanupe wà. — Zaha Izo hexak pà nehe ty wà. Iaiw ma'e uzeapo izupe. Ximume'u zanezemumikahy haw zaha izupe nehe, i'i uzeupeupe wà. 12 Muite wi hexak mehe nukwaw kwaw Izo a'e wà. Na'e wexak katu wà. — Izo romo hekon azeharomoete, i'i izupe wà. Na'e uzypyrog uzai'o pà uhapukaz pà wà. Umu'i ukamir uzemumikahy haw hexak kar pà wà. Omomor ywy iku'i kwer ywate wà, uwàkàg rehe wà no. 13 Na'e wapyk ywy rehe huwake wà kury. Umumaw 7 'ar a'e pe upyta pà izupe uze'eg 'ym pà wà, 'aromo wà, pyhaw wà no. Ta'e wexak ma'erahy tetea'u ipuraraw paw hehe a'e wà xe.

ZEMUGETA HAW PITÀI HAW

3

3-14

Izo omono ze'egaiw uzexak kar awer 'ar rehe

3

1-2 Iahykaw rehe Izo uze'eg kury. Omono uze'egaiw 'ar uzexak kar awer rehe. Na'aw Izo ize'eg awer xe.

3 Tuwe Tupàn omono ze'egaiw hezexak kar awer 'ar rehe nehe.
Tuwe Tupàn omono ze'egaiw a'e ipytunaw rehe nehe.
— Uzexak kar a'e, i'i a'e 'ar mehe wà. — Awa a'e, i'i wà.
4 Tuwe a'e 'ar uzeapo ipytunahy haw romo nehe.
Tuwe Tupàn ywate har nuzekaiw kwaw a'e 'ar rehe nehe.
Tuwe tatainy nuhyape pixik kwaw a'e 'ar rehe nehe.
5 Tuwe ipytunahy haw wiko izar romo nehe.
Tuwe ywàkun upyk nehe. Tuwe ywàkun umuwew kwarahy heny haw a'e 'ar rehe har nehe.
6 Tuwe a'e ipytunaw ipytunahy tuwe-harupi nehe.
Tuwe ukàzym 'ar ipapar haw wi nehe.
7 Tuwe a'e ipytunaw upyta umyrypar 'ym romo nehe, uzemumikahy ma'e romo nehe.
Tuwe ni amo nuenu kwaw amo urywete haw rehe wanehapukaz mehe wà nehe.
8 Amo paze ma'e ikàg wera'u àzàg Erewiàtà her ma'e wi wà.
Tuwe a'e paze ma'e omono uze'egaiw a'e ipytunaw rehe wà nehe.
9 Tuwe zahytata izi'itahy har a'e ipytunaw rehe har uwew wà nehe.
Tuwe uwàro tatainy nehe. Tuwe tatainy nur kwaw izupe nehe.
Tuwe na'iku'em pixik kwaw nehe.
10 Ta'e hemuzexak kar hehy pe a'e xe.
Nahemunyryk kwaw ko ma'erahy wi.

Màràzàwe tuwe nazexak kar kwaw umàno ma'e kwer ài ihe

11 Màràzàwe tuwe nazexak kar kwaw umàno ma'e kwer romo.
Màràzàwe tuwe namàno kwaw hezexak kar mehe.
12 Màràzàwe tuwe hehy hepyhyk u'uwaromo a'e.
Màràzàwe tuwe umur ukàm ihewe hemukamu kar pà ipupe.
13 Aze mo àmàno a'e 'ar mehe we,
Aker mo ko 'ar rehe.
Apytu'u mo ma'erahy ipuraraw 'ym pà.
14 Aiko mo tuwihawete wanehe we. Aiko mo tuwihaw upuner ma'e wanehe we.
A'e tuwihaw uzapo wi wàpuzuhu kwehe arer wà.
15 Aiko mo tuwihaw wanehe we.
A'e tuwihaw umynehem wàpuz or pupe wà, parat pupe wà no.
16 Aze mo hehy hezuka zemim hezexak kar 'ym mehe we a'e.
Naikuwe iwer mo ihe. Aiko mo kwarer 'ar hexak 'ymar ài.
17 Tywypaw pe upaw ikatu 'ym ma'e wane-mimutar.
Ikene'o ma'e upytu'u a'e pe wà.
18 Imunehew pyrer upytu'u a'e pe uzein-uinuromo wà.
Nuenu kwaw uwihaw hehapukaz haw a'e pe wà.
19 Upuner ma'e wiko a'e pe wà. Upuner 'ym ma'e wiko a'e pe wà no.
Uma'ereko e ma'e kwer utyryk uzarer wanuwi wà no.

Màràzàwe tuwe hurywete 'ym ma'e wiko we wà no

20 Màràzàwe tuwe uzemumikahy ma'e wexak wiwi tatainy wà.
Màràzàwe tuwe teko nuzuka kwaw upy'a pupe uzemumikahy ma'e wà.
21 Uwàro umàno àwàm waiko wà. Nur kwaw a'e.
Uputar umàno àwàm temetarer tetea'u wi wà. Nezewe rehe we nur kwaw wanupe.
22 Uzetymaw pupe uwezyw mehe hury-wete wà.
Hurywete azeharomoete wà.
23 Tupàn umuata kar hehàpyhà 'ym ma'e zàwe wà.
Umàmàn waiwyr paw rupi wà.
24 Namai'u kwaw ihe. Azai'o. Hekuhemaw uzeakook 'y ài.
25 Akyze amo ma'e uzeapo ma'e ràm wi ihe. Uzeapo tuwe a'e ma'e.
Akyze tuwe amo ma'e wi. A'e ma'e nuzawy kwaw tuwe hemugaz taw a'e.
26 Naiko kwaw zeàmàtyry'ymaw rehe. Na-heta kwaw hepytu'u haw ihewe.
Naheawoawotahy kwaw zote ihe.

4

Izo imyrypar uze'eg izupe wà 4-5

Nepuraraw paw 'ar uhem kury

1 Na'e imyrypar Eripaz Temà ywy rehe har uze'eg a'e kury.

2 Izo, aze aze'eg nehe, aipo erekwahy putar ihewe nehe,
I'i izupe.
— Mo upuner uze'eg 'ymaw rehe a'e.
3 Eremu'e teko tetea'u ne wà.
Eremukàg teko uzemumikahy ma'e tetea'u ne wà no.
4 Amo i'ar mehe ikene'o mehe ikàg 'ym mehe,
Neze'eg umukàg a'e teko wamupu'àm kar pà wà.
5 Ko 'ar rehe neremipuraraw 'ar uhem kwez kury.
Màràzàwe tuwe ma'e hàrogatu haw uhem newi. Màràzàwe tuwe nekàgaw uhem newi.
6 Tupàn wi nekyze haw nanemukàg kwaw aipo.
Nereko haw ikatu ma'e nanemynehem kwaw ma'e hàrogatu haw pupe aipo.
7 Nema'enukwaw amo teko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar rehe aipo,
Teko iaiw haw rehe u'ar ma'e kwer rehe aipo,
Teko imunar 'ym ma'e imumaw pyrer rehe aipo.
8 Ko ma'e aexak ihe: Teko nuzawy kwaw ma'etymar a'e wà.
Aze uzutym ma'eà'yz ikatu 'ym ma'e wà,
Nopo'o kwaw temi'u ikatu ma'e wà.
Nezewegatete ikatu 'ym ma'e iapo har waneko haw iaiw no. 9 Tupàn nuzawy kwaw ywytuaiw. Umumaw a'e teko wekwahy haw pupe wà.
10 A'e teko okororo zàwàruhu iriàw ipuruzukaiw ma'e ài wà.
Nezewe rehe we Tupàn umupytu'u kar wakororo re a'e wà.
Ukauka wanàz wanuwi no.
11 Nezewe mehe wiko zàwàruhu iriàw uzemi'ikar haw rehe upuner 'ym ma'e zàwe wà.
Umàno wà, ta'e nupuner kwaw umai'u haw rehe wà xe.
Wana'yr uhàuhàz wanuwi wà no.

Aipo teko upuner ikatuahy ma'e romo wiko haw rehe Tupàn huwarupi wà

12 Amo umume'u ze'eg ihewe mewe katu a'e.
Hewowo ihewe imume'u mehe. Nainu katu kwaw ize'eg mehe ihe.
13 Pyhaw teko waker katu mehe, Apuahuaiw ihe.
Akyze izuwi.
14 Hekyze haw uzeapo hezar romo.
Heretekwer uzypyrog uryryryryz pà paw rupi no.
15 Amo upy heruwa rehe. Hepita'i katu.
16 Amo wiko a'e pe wà.
Ame'egatu. Napuner kwaw hetekwer hexakaw rehe.
Nuze'eg kwaw izypy mehe. Na'e ainu amo ize'eg mehe.
17 — Aipo amo upuner Tupàn henataromo ikatu ma'e romo weko haw rehe, i'i ihewe.
Aipo amo teko wiko Tupàn henataromo ikatuahy ma'e romo.
18 Tupàn nuzeruzar kwaw ni uma'ereko ma'e weko haw pe har wanehe.
Te weko haw pe har wanehe wexak ikatu 'ymaw a'e.
19 Aipo erezeruzar putar teko wanehe nehe.
Wiko ywyzuwa iapo pyrer romo wà.
Tupàn umuzuwazuwa ywy iku'i kwer teko romo iapo pà.
Wiko pànàmiràn zàwe wà. Wyzài upuner wakamikamikaw rehe wà.
20 Ku'em mehe zapuner zanereko haw rehe.
Karuk mehe zàmàno zanereko wi 'ym pà.
Ni amo nuzekaiw kwaw zanerehe wà.
21 Zanereko haw upaw
Tàpuzràn u'ar ma'e kwer ài.
Zàmàno ma'ekwaw katu haw ipyhyk 'ym pà.

5

1 Ehapukaz nehe, Izo. Aze ru'u amo uwazar putar neze'eg newe wà nehe.
Ma'enugar Tupàn heko haw pe har erenoz putar nehe.
2 Na'ikatu kwaw nezemumikahy haw. — Ma'e paw iroahy ihewe, aze ere nehe, he'o ma'e ài ereiko putar nehe.

Ma'ekwaw paw hereko 'ymaw weraha teko wamàno haw pe wà.
3 Amo 'ar mehe aexak amo awa ma'ekwaw 'ymar ihe.
Oho katu ru'u heko haw izupe.
Amono heze'egaiw hehe ihe, iànàm wanehe ihe no.
4 Naheta kwaw ikatu 'ymaw wi uzepyro àwàm ta'yr wanupe.
Tàmuz uzepyk e wanehe wà. Naheta kwaw wapyro àràm wà.
5 Ima'uhez ma'e uputar hemetarer wà.
U'u te hemi'u ràm imonokatu pyrer ko wi ipo'o pyrer wà no.
Te arozràn xu inuinuromo hezuz ma'e kwer u'u wà.
6 Ma'erahy nahezuz kwaw ywy wi.
Iaiw paw nuzexak kar kwaw ywy wi.
7 Tataruwer tàtàpyzgwer wi uhem ma'e kwer uzeupir azeharomoete a'e.
Nezewegatete zane xipuraraw kar ma'erahy zanezeupe zane.

Tupàn umur hàro haw ikàg 'ym ma'e wanupe

8 Izo, aze mo ne romo aiko, azewyr mo Tupàn pe ihe.
Amono mo heremipuraraw izupe.
9 Nazapuner kwaw hemiapo kwer purumupytuhegatu kar ma'e ikwaw katu haw rehe zane.
Hemiapo hexak pyr 'ym waneta haw nupaw kwaw.
10 Tupàn umur àmàn ywy rehe.
Umu'ar kar 'y ko rehe no.
11 Tupàn umupu'àm ikàg 'ym ma'e ywate a'e wà.
Omonokatu uzai'o ma'e wapyro àwàm me wà no.
12 — Azapo putar ma'e ihe nehe, i'i ikatu 'ym ma'e iapo zemimar uzeupe.
Tupàn nuzapo kar kwaw izupe. Nupuner kwaw a'e ma'e iapo haw rehe.
13 Upyhyk ma'e iapo zemimar ma'e iapo zemim mehe wà.
Umumaw wanemiapo ràm iaiw ma'e wanuwi.
14 'Aromo katu upyta ipytunahy haw rehe wà.
Kwarahy wapytepe hin mehe wata hehàpyhà 'ym ma'e ài wà.
Opokok ma'e oho waiko pyhaw wata ma'e ài wà.
15 Tupàn upyro hemetarer 'ym ma'e wamàno haw wi wà.
Upyro ma'e hereko 'ymar upuner ma'e wapo wi wà no.
16 Tupàn omono ma'e hàrogatu haw ikàg 'ym ma'e wanupe.
Uwàpytym ikatu 'ym ma'e wazuru wanuwi no.

Tupàn ipo upurumukatu a'e

17 Aze Tupàn umume'u amo hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe nehe, hurywete a'e teko a'e nehe.
A'e rupi, eze'eg zemueteahy zo Tupàn upuner wera'u ma'e purehe izepykaw rehe nehe.
18 Tupàn upurumugaz a'e. A'e ae umukatu wemimugaz kwer no.
Upurukutuk no. Nezewe rehe we ipo umukatu wemikutuk kwer no.
19 Tuweharupi Tupàn nepyro putar ikatu 'ymaw wi nehe.
Nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe no.
20 Temi'u ihyk 'ym mehe nanemumàno kar kwaw nehe.
Teko wazeàmàtyry'ym mehe nepyro putar takihepuku wi nehe.
21 Nepyro putar iapeku ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe.
Nerekyze kwaw ma'e imumaw paw heta mehe nehe no.
22 Erepuka putar teko wazezukazuka mehe nehe, temi'u ihyk 'ym mehe nehe.
Nerekyze kwaw miar ipuruzukaiwahy ma'e wanuwi nehe no.
23 Neko pe ita numuaiw kwaw ywy heruwaruwak awer nehe.
Miar ipuruzukaiwahy ma'e nuzeagaw kwaw nezuka pà wà nehe no.
24 Nereko haw pe ereiko putar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe nehe.
Nema'e ipapar mehe uhyk putar nehe.
25 Heta putar nera'yr tetea'u wà nehe.
Nezuapyapyr waneta àwàm nuzawy kwaw ka'api'i huwer neko pe har waneta haw nehe.
26 Eremàno putar netua'uhez mehe nehe, nekàg we mehe nehe no.
Ereiko putar arozràn haryw i'ar rehe katete mehe ipo'o pyrer ài nehe.

27 Izo, zanereko haw zanemu'e nezewe haw rehe a'e.
Ko ze'eg azeharomoete har romo a'e. Nema'enukwaw hehe nehe. Ikatu putar newe nehe.

6

Uze'eg Izo a'e kury 6-7

Naheta kwaw ma'e heremiàro

1 Na'e Izo uze'eg a'e kury.

2 Aze mo amo wexak iaiw ma'e ihewe uzeapo ma'e kwer ipuhuz haw wà,
Aze mo omono heremipuraraw puhuz haw hexakaw rehe wà,
3 Azeharomoete ipuhuz katu wera'u ywyxig yryhu izywyr har wi wà.
A'e rupi aze'egahy ihe.
4 Tupàn upuner wera'u ma'e hezywa u'yw puruzuka haw hereko har pupe a'e.
A'e puruzuka haw wixe hepy'a pupe.
Heàmàtyry'ym awer pupe Tupàn hemyne-hem hekyzeahy haw pupe no.
5 Zumen hurywete ka'api'i i'u mehe a'e.
Tapi'ak nuze'egahy kwaw a'e, aze heta ka'api'i izupe a'e.
6 Temi'u xa 'ym ma'e na'ikatu kwaw teko wanupe.
Zapukaz hupi'a pupe har xig ma'e na'ikatu kwaw i'u mehe.
7 Nazuhez kwaw a'e ma'e ihe.
Heremi'u kwer paw uzapo ikatu 'ymaw ihewe no.
8 A, aze mo Tupàn umur hereminoz ihewe.
A, aze mo Tupàn uwazar heze'eg ihewe.
9 A'e mehe mo o'ok mo hereko haw ihewi.
Heàmàtyry'ym mo hemumaw pà no.
10 Aze mo akwaw a'e ma'e Tupàn hemiapo ràm,
Apoapor mo herurywete haw rehe. Aze mo apuraraw ma'erahy tetea'u,
Nezewe rehe we mo apoapor mo. Ta'e Tupàn ikatuahy a'e xe. Hemiapo kar paw ikatu ihewe.
11 Nahekàg kwaw ihe. Màràzàwe tuwe aikuwe ihe.
Naheta kwaw ma'e hàrogatu haw ihewe.
12 Aipo hekàg ita ài.
Aipo ita morog uzeapo heretekwer romo.
13 Napuner kwaw hezepytywà haw rehe ihe.
Naheta kwaw hepytywà àràm wà no.

Hemyrypar na'iakatuwawahy kwaw herehe wà kury

14 Aze amo teko he'o nehe, tuwe imyrypar upuhareko a'e wà nehe.
Aze upytu'u Tupàn upuner wera'u ma'e wi ukyze re nehe,
Nezewe rehe we imyrypar upuhareko putar wà nehe.
15 Pe hemyrypar pe, Nahepytywà kwaw pe.
Azemumikahy peze'eg henu mehe.
Peiko yrykaw kwarahy mehe typaw ma'e kwer ài ihewe.
16 Izypy mehe tynehem 'y tàtà huwixàg ma'e pupe, 'y xig ma'e pupe no.
17 A'e re uzeapo 'yete romo.
A'e 'y ukàzym oho iko kwarahy haku haw iwy pe.
Te iahykaw rehe ywy 'y iwy pe har uxinig tàtà romo.
18 Wata haw rehe uzemono'og ma'e ukàzym 'y hekaekar pà wà.
Wata oho waiko ywyxiguhu rupi wà. Umàno a'e pe wà.
19 Teko Tema wi ur ma'e kwer wà, Xama wi ur ma'e kwer wà no,
Wekar a'e yrykaw oho waiko 'y hexak àwàm hàrogatu pà wà.
20 Uhem mehe uzemumikahy paw rupi wà.
Hàrogatu haw umàno wanuwi a'e pe.
21 Peiko a'e yrykaw ài.
Pexak ma'erahy heremipuraraw. A'e rupi pekyze.
22 Aipo ainoz ma'e peme.
— Pemur ma'e ihewe nehe, aipo a'e peme.
23 — Hepyro pe heàmàtyry'ymar wi nehe, aipo a'e peme.
— Imunar ma'e wanuwi hepyro pe nehe, aipo a'e peme.

Heàmàtyry'ym zo pe nehe

24 Hemu'e pe nehe. A'e mehe naze'eg kwaw nehe.
Pexak kar heremiawy kwer ihewe nehe.
25 Aze amo umume'u ze'eg azeharomoete har, teko uzeruzar hehe wà.
— Ikatu 'ym ma'e erezapo Tupàn hen-ataromo ne, peze ihewe. Nape-mume'u kwaw ze'eg azeharomoete har.

26 Aipo peze'eg zemueteahy wer heze'eg
rehe.
Aipo awa ma'erahy ipuraraw har ize'eg
nuzawy kwaw ywytu peme.
27 Aze mo heta tu 'ym ma'e pepo pe,
Peme'eg mo hemetarer katu wera'u ma'e
pe.
Te pemyrypar peme'eg mo amo pe
uma'ereko e ma'e ràm romo wa-
muigo kar pà.
28 Peme'egatu hereha rehe nehe.
Na'e — Neremu'em iko, peze ihewe nehe.
29 Pemuzewyr kar penemimume'u kwer
nehe.
Peiko zo herehe hemu'em ma'e romo nehe.
Hemono kar zo pe zepykaw pe nehe.
Ze'eg azeharomoete har amume'u
teko ihe.
30 — Hemu'em ma'e, peze peiko ihewe.
Aipo akwaw ikatu ma'e iapo haw ihe.
Aipo akwaw ikatu 'ym ma'e wi hetyrykaw.

7

Zanereko haw zawaiw katu zanewe

1 Zanereko haw ko ywy rehe har zawaiw
katu zanewe.
Nuzawy kwaw zauxiapekwer ài zanereko
haw. Zane zama'erekoahy zaiko
paw rupi.
2 Zaiko uma'ereko e ma'e i'àgaw pe upytu'u
wer ma'e ài.
Zaiko uma'ereko ma'e uma'ereko awer
hekuzar hàro har ài no.
3 Amumaw zahy tetea'u ikatu ma'e hàro e
pà.
Pyhaw hereko haw tynehem ma'erahy
pupe no.
4 Ipytunaw ipukua'u a'e.
Awawak tetea'u heker haw rehe pyhaw. Te
iahykaw rehe heku'em.
Apuranu wiwi hezehe. — Aipo uhem
hepu'àmaw 'ar kury, a'e hezeupe.
5 Merua'yr upyk heretekwer wà. Heperew
ike'e haw hepyk a'e wà no.
Hepir oxorok. Uhem ipewer izuwi.
6 He'ar upaw na'arewahy. Nuzawy kwaw
pàn ipyahaw. Na'arew uzàn oho.
He'ar uhem oho ihewi ma'eràro katu haw
hezar 'ym pà. Hereko haw nuzawy
kwaw ywytu.
7 Nema'enukwaw herehe nehe, o Tupàn.
Hereha nuexak pixik kwaw herurywete
haw nehe.
8 Herexak pe ko 'ar rehe. Ko 'ar pawire
naherexak kwaw pe nehe.
Ereme'e putar herehe nehe. Akàzym putar
nehe. Naherexak kwaw pe nehe.

Heputupykahy zo nehe

9 Umàno ma'e kwer wapyta haw pe wezyw
ma'e kwer nuzewyr pixik kwaw
nehe.
Nuzawy kwaw ywàkun. Ukwaw ko rupi.
Nuzewyr pixik kwaw nehe.
10 Nuzewyr kwaw weko haw pe nehe.
Ni amo na'ima'enukwaw pixik kwaw hehe
wà.
11 A'e rupi napuner kwaw hepyta haw rehe
xe heze'eg 'ym pà ihe.
Apuraraw ma'erahy teko. Heze'eg wer.
Hepurumume'u wer ikatu 'ym ma'e ihewe
uzeapo ma'e kwer rehe.
Ta'e hepy'a tynehem iro haw pupe a'e xe.
12 Aipo aiko àzàg yryhu pe har romo.
Màràzàwe tuwe ereme'e iko herehe.
13 — Apytu'u putar heker haw rehe nehe,
a'e zepe hezeupe.
Heker haw umumaw putar herahy haw
ihewi nehe, a'e zepe hezeupe.
14 A'e ma'e rehe heze'eg ire hemukuhem
kar pe puahu pupe ne.
Puahu iaiw ma'e pupe hemukyze kar pe
ne.
15 Aze mo amo hezuka he'azuwyk pà nehe,
ikatu mo ihewe.
Hemàno haw ikatu wera'u ko heretekwer
pupe hereko haw wi.
16 Hereko haw iro ihewe. Nahereko wiwi
wer kwaw.
Herezar pe nehe. Naheta kwaw ikatu haw
hereko haw rehe.

Màràzàwe ereme'egatu urerehe

17 Ma'e romo uruiko. Màràzàwe tuwe ure-
katu newe.
Màràzàwe tuwe erezekaiw urerehe.
18 Màràzàwe tuwe ereme'e urerehe tuwe-
harupi.
Màràzàwe tuwe ureragaw pe tuweharupi.
19 Màràn mehe erepytu'u putar herehe
neme'e re nehe.
Màràn mehe apuner hepytu'u haw rehe
nehe.
20 Ma'e ikatu 'ym ma'e azapo, o teko
wanehe ume'egatu ma'e.

Màràzàwe tuwe hemuigo kar pe u'yw pupe neremizywà kwer romo,
Aipo hepuhuz katu tuwe newe nezewe.
21 Màràzàwe tuwe nereharaz ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer wi.
Màràzàwe tuwe neremunàn kwaw hekatu 'ymaw.
Nan kwehe tete aiko putar hetym àwàm pupe ihe nehe.
Herekar putar pe nehe. Naikuwe kwaw nehe.

8

Minaz uze'eg Izo pe 8

Ezewyr Tupàn pe, i'i izupe

1 Na'e Minaz Xuwa ywy rehe har uze'eg a'e kury.

2 Màràn 'ar eremumaw putar nezewe neze'eg pà nehe, Izo.
Màràn 'ar neze'eg umumaw putar ywytuhu iawy 'ym pà nehe.
3 Aipo Tupàn umuaiw ukatu haw.
Aipo upuner wera'u ma'e uzapo ma'e ikatu 'ym ma'e.
4 Azeharomoete nera'yr uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo wà.
A'e rupi uzepyk wanehe ta'e ikatu wanehe izepykaw izupe xe.
5 Ezewyr Tupàn pe kury.
Eze'eg Upuner Wera'u Ma'e pe nehe.
6 Aze nekatu azeharomoete, aze ereiko imunar 'ym ma'e romo,
Tupàn ur putar na'arewahy nepytywà pà nehe.
Umur wi putar nereko haw newe nehe, ta'e nekatu tuwe ne xe.
7 Nanema'enukwaw tetea'u kwaw ma'e newi upaw ma'e kwer wanehe nehe.
Ta'e Tupàn umur wi putar ma'e tetea'u newe a'e wà nehe no xe.

Nuzeapo kwaw ikatu haw ikatu 'ym ma'e rehe

8 Epuranu tua'uhez ma'e wanehe nehe.
Ezemu'e neipy wanemiapo kwer rehe nehe no.
9 Ta'e zazexak kar karumehe zane xe. Naxikwaw pixik kwaw ma'e zane.
Zane'ar ywy rehe har upaw ma'e i'àgaw ài.
10 Tuwe tua'uhez ma'e uze'eg newe nemu'e pà wà nehe.
Uze'eg putar nezewe newe uzeapo ma'e kwer rehe wà nehe.
11 Aipo wywàràn upuner hezuz haw rehe muite 'y wi.
Aipo ka'api'i popok upuner utua'u haw rehe 'y heta 'ymaw pe.
12 Ikyr katu a'e. Nezewe rehe we imonohok 'ym mehe we uxinig a'e,
Amogwer ka'a ixinig 'ym mehe we a'e.
13 Nezewegatete haw uzeapo teko Tupàn wi heharaz ma'e wanupe no.
Nezewegatete ikatu 'ym ma'e wama'eràrogatu haw uxinig wanuwi no.
14 Waneko haw ikatu haw nuzawy kwaw inemu'i.
Wazeruzar haw nuzawy kwaw zanu iky-haw.
15 Wapyk ikyhaw rehe wà. Owok wanuwi.
Upyhyk inemo wà. Nupuner kwaw upu'àmaw rehe wà.
16 Ikatu 'ym ma'e itua'u ka'a kwarahy rehe har ài wà.
Uhàuhàz ma'etymaw nànàn wà.
17 Wanapo umàumàn ita wà.
Upyhyk itahu wà.
18 Nezewe rehe we aze amo ozo'ok nehe,
Ni amo nukwaw kwaw a'e pe waneko awer wà nehe.
19 Nezewe ikatu 'ym ma'e waneko haw upaw.
Amo teko uhem wanekuzaromo wiko pà wà.
20 Azeharomoete Tupàn nuityk kwaw teko imunar 'ym ma'e wà.
Nomono kwaw opo ikatu 'ym ma'e wanupe wapytywà pà.
21 Nemupuka wi kar putar a'e nehe.
Erehapukaz putar nerurywete romo nehe no.
22 Neàmàtyry'ymar wiko putar maranugar haw rehe wà nehe.
Amo weityk putar ikatu 'ym ma'e wanàpuz wà nehe no.

9

Izo uze'eg kury 9–10

Mo ru'u upuner Tupàn pe uze'egaw rehe

1 Izo uze'eg a'e kury.

2 Akwaw ma'e nezewe izeapo haw ihe.
Ma'e azapo putar hekatu haw hexak kar pà Tupàn pe.
3 Mo upuner Tupàn pe ukatu haw imume'u haw rehe.
Tupàn upuner miw puranu haw iapo haw rehe.
Ni amo nupuner kwaw ipuranu haw iwazar haw rehe wà.
4 Ohoete ima'e kwaw katu haw 'yryhu àì.
Ipuner haw uhua'u a'e no.
Mo upuner iàmàtyry'ymaw rehe wà. Mo upuner heitykaw rehe wà.
5 Umunyryk kar ywytyruhu teko wanupe imume'u 'ym pà.
Wekwahy haw rehe umumaw a'e ywytyruhu.
6 Tupàn umur kar ywy iryryryryz haw. Ywy uryryryryz a'e mehe.
Weityk ywy izyta no.
7 Tupàn umume'u kwarahy ihem 'ym àwàm. Na'e kwarahy nuhem kwaw.
Umuwew zahytata wà no.
8 Tupàn a'e zutyka'i upir ywak iko a'e.
Upyrog ywy yryhu izywyr har rehe.
9 Tupàn uzapo zahytata wamono'og pà zemono'ogaw romo wà:
Zàwàruhu ur her ma'e uhua'u wera'u ma'e, na'iruz Mari, 7 àràpuhàràna'yr.
Uzapo zahytata kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wà no.
10 Tupàn uzapo ma'e uhua'u ma'e wà, ikatuahy ma'e wà no.
Hemiapo kwer purumupytuhegatu kar ma'e nupaw pixik kwaw wà nehe.
11 Tupàn ukwaw heywyr a'e. Naexak kwaw ihe.
Wata oho iko. Naenu kwaw.
12 Aze Tupàn ipurupyhyk wer amo ma'e rehe nehe,
Mo upuner ipyro haw rehe izuwi nehe.
— Ma'e erezapo iko, ni'i kwaw amo izupe wà, ta'e upuner wera'u wanuwi a'e xe.
13 Tupàn nuzewyr kwaw wikwahy haw wi.
Àzàg Haaw her ma'e imyrypar u'ar heityk pyrer romo ipy huwake wà.

Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe

14 Aipo aiko upuner ma'e romo ihe. Aipo apuner Tupàn pe ize'eg iwazar haw rehe.
Ma'e pe aexak putar ze'eg izupe imume'u pyràm nehe.
15 Aze ma'e ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo aiko, nezewe rehe we nawazar iwer mo ize'eg izupe.
Wiko heremiapo kwer imume'u har romo a'e. Hezepuhareko kar haw zo ainoz izupe ihe. Nainoz kwaw amo ma'e izupe.
16 Aze mo ainoz tàmuzgwer wanenataromo nehe, aze mo ur a'e,
Nezewe rehe we nuenu iwer mo heze'eg.
17 Tupàn hezuhaw ywytuaiw àmàn inuromo har pupe a'e.
Umueta tetea'u e heperew.
18 Nahemupytuhem kar kwaw.
Umynehem hereko haw iro haw pupe no.
19 Aipo hekàg ihe. Ikàg wera'u a'e.
Aipo ainoz putar tàmuzgwer wanenataromo ihe nehe. Mo umur kar putar nehe, aze natur wer kwaw nehe.
20 Aiko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo, aze mo a'e,
Nezewe rehe we heze'eg hemono kar mo zepykaw pe.
— Ikatu 'ym ma'e iapo har, i'i mo ihewe.
21 Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo. Nezewe rehe we nazekaiw kwaw hereko haw rehe.
Hekene'o hereko haw wi.
22 Ma'e paw uzezàwezàwegatu.
A'e rupi, — Tupàn umumaw ikatu ma'e ikatu 'ym ma'e wainuinuromo a'e wà, a'e hezeupe.
23 Aze na'arewahy amo iaiw haw uzuka teko ikatu ma'e wà,
Tupàn upuka.
24 Tupàn omono ywy ikatu 'ym ma'e wapo pe.
Upyk tuwihaw waneha pàn pupe no.
Aze Tupàn nuiko kwaw a'e ma'e iapo arer romo, mo wiko a'e ma'e iapo arer romo a'e.

Tupàn nuweruzar kwaw ma'e kwaw par 'ym romo hereko haw a'e

25 He'ar uzàn wera'u awa uzàn ma'e wi.

Nezewegatete he'ar upaw na'arewahy no.
Upaw turywete haw hexak pixik 'ym pà.
26 Hereko haw wata oho kanu iàkwen ma'e
ài.
Nuzawy kwaw wiràhu tapixi rehe uzemo-
mor ma'e.
27 Apuner hema'eahy wi hereharaz haw
rehe ihe.
Apuner hezemumikahy haw hezar haw
rehe herurywete haw pe hezewyr
pà nehe.
28 Nezewe rehe we heremipuraraw
hemukyzeahy kar na'arewahy a'e.
Ta'e akwaw Tupàn ima'enukwaw paw ihe
xe. Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo
'ymar romo henataromo ihe.
29 Aiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo hen-
ataromo.
A'e rupi napuner kwaw ma'e iapo pà
hezeagaw haw rehe.
30 Zàmàw nupuner kwaw hekatu 'ymaw
ihez haw rehe ihewi.
Zàmàw ikàg wera'u ma'e nupuner kwaw
ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer
imukatu haw rehe nehe.
31 Tupàn hereityk to'om pupe a'e.
Hero te hekamir pe.
32 Tupàn nuiko kwaw teko romo hezàwe.
A'e rupi napuner kwaw ize'eg iwazar haw
rehe izupe.
Nurupuner kwaw urezeàmàtyry'ymaw
imukatu haw rehe tàmuz wane-
nataromo.
33 Naheta kwaw tuwihaw heremiapo kwer
Tupàn hemiapo kwer rehe we har
imume'u àràm wà.
34 O Tupàn, epytu'u herehe nezepyk ire
nehe.
Hemynehem kar zo pe nepurumukyzeahy
kar haw pupe nehe.
35 A'e mehe aze'eg putar hekyze 'ym pà
nehe.
Ta'e — Ikatu 'ym ma'e iapo har, ni'i kwaw
hepy'a ihewe xe.

10

Hereko haw rehe aze'eg putar ihe nehe kury

1 Hekene'o hereko haw wi.
Amume'u putar hema'enukwaw paw ihe
nehe kury,
Iro haw hepy'a pe har imume'u pà nehe
kury.
2 O Tupàn, ezepyk zo herehe nehe.
Emume'u heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
ihewe nehe.
3 Ne ae heapo pe ne.
Màràzàwe tuwe ma'erahy ihewe ipuraraw
haw ikatu newe. Màràzàwe tuwe
heretykaw ikatu newe.
Màràzàwe tuwe teko ikatu 'ym ma'e wane-
miapo ikatu newe.
4 Heta urereha urewe. Aipo heta nereha
newe no.
Uruexak ma'e ure. Aipo erexak ma'e ne no.
5 Aipo nereko haw iaikwera'i urereko haw
ài.
Aipo nekwarahy heta haw nuzawy kwaw
teko wakwarahy heta haw.
6 Màràzàwe tuwe erezeagaw heremiapo
kwer ikatu 'ym ma'e paw ikwaw pà.
Màràzàwe tuwe nepurukwaw wer ikatu
'ymaw heremiapo kwer rehe.
7 Erekwaw ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo
hereko haw.
Ni amo nupuner kwaw nepo wi hepyro
haw rehe wà.

Nepo hemumaw iko kury

8 Nepo heapo. Umur herexakaw ihewe no.
Ko 'ar rehe a'e nepo hemumaw iko kury.
9 Nema'enukwaw ko ma'e rehe nehe.
Heapo pe ywyzuwa ima'ema'e pà.
Aipo ywy imuku'i pyrer romo hemuigo kar
wi putar pe nehe no.
10 Hemuzàg kar pe heru pe hehy rehe we.
Umur hereko haw ihewe wà.
11 Erema'ema'e hekagwer herazuk rehe we
heretekwer romo iapo pà.
Erepyk heretekwer hero'o pupe, hepir
pupe no.
12 Eremur herekuwe haw ihewe. Eremur
puruamutar haw ihewe no.
Erezekaiw iko herehe, a'e rupi hemuigo
kar pe iko.
13 Akwaw neremiapo ràm nepy'a pe
Imonokatu pyrer ihe kury.
14 — Aipo Izo uzapo putar ikatu 'ym ma'e a'e
nehe, ere nezeupe.
— Aze uzapo nehe, namunàn kwaw izuwi
nehe, ere nezeupe.
15 Aze aiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo,
heityk pyrer romo aiko.

Aze naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo, nahekàg kwaw ihe, napuner kwaw heàkàg hupir haw rehe.
Ta'e hemaranugar iaiw ma'e ihewe uzeapo ma'e kwer rehe heme'e mehe xe.
16 Aze aupir heàkàg hekatu haw rehe wiko wera'u ma'e ài,
Ne erezur heraikweromo zàwàruhu iriàw ài.
Erezapo te purumupytuhegatu kar haw hemumaw pà.
17 Tuweharupi erereko heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u har ne wà.
Ihewe nekwahy haw uhu wera'u tuweharupi no. Hekutuk pe nepytu'u 'ym pà.
Ereiko zauxiapekwer imono'og pyrer wazàwe heàmàtyry'ym mehe.

Heputupykahy zo Tupàn

18 O Tupàn, màràzàwe tuwe hemuzexak kar pe ne.
Aze mo àmàno purupe hezexak kar 'ym mehe we, ikatu wera'u mo ihewe.
19 Aha mo hehy hie wi hetymaw pe.
Aiko mo wiko pixik 'ym ma'e romo.
20 Hereko haw uhem etea'i iahykaw rehe.
A'e rupi, hemuigo kar pe puruàmàtyry'ym 'ymaw rehe nehe.
Tuwe turywete haw pixika'i ma'e uhem ihewe nehe.
21 Ata putar nehe. Nazewyr kwaw a'e re nehe.
Ata putar ipytunaw heta haw pe nehe. Aha putar ipytunahy haw pe nehe. Tuwe herurywete heata 'ym mehe we nehe.
22 Ata putar ywy i'àgaw heta haw pe. Nuzeapo kwaw ikatu ma'e a'e pe.
Tatainy a'e pe har nuzawy kwaw ipytunahy haw.

11

Zopar uze'eg putar kury 11

Nerehe Tupàn izepykaw ipixika'i wera'u purehe izepykaw azeharomoete har wi

1 Zopar Nama pe har uze'eg putar xe a'e nehe kury.

2 Aipo ni amo nuwazar kwaw a'e neze'eg tetea'u awer newe wà nehe.
Aipo uze'eg tetea'u ma'e wiko xo ze'eg azeharomoete har imume'u har romo wà.
3 Izo. — Nuwazar kwaw heze'eg ihewe wà nehe, aipo ere iko nezeupe.
— Heze'eg urywahyahy haw umupytu'u kar herehe we har waze'eg ire nehe, aipo ere iko nezeupe.
4 — Heze'eg ikatuahy, ere iko nezeupe.
— Aiko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo Tupàn henataromo ihe, ere iko.
5 Aze mo Tupàn uze'eg, ikatu mo ihewe.
Aze mo uwazar neze'eg newe, ikatu mo ihewe.
6 Nemu'e mo ma'ekwaw katu haw rehe a'e.
Ta'e heta ma'e temigwaw 'ym tetea'u xe, ma'e imume'u haw inuromo xe.
Nezewe mehe mo erexak Tupàn nerehe izepykaw.
Nerehe izepykaw ipixika'i. Upuner mo zepykaw uhua'u ma'e pupe nerehe uzepykaw rehe, ta'e uhua'u neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e xe.

Nanekàg kwaw Tupàn zàwe ne

7 — Apuner Tupàn ima'enukwaw paw uzeàmim ma'e kwer ikwaw paw rehe ihe, ere iko nezeupe.
— Apuner Tupàn upuner wera'u ma'e ikwaw katu haw rehe ihe no, ere iko nezeupe.
8 Upuner ywak wi uhemaw rehe. Ywak nupyhyk kwaw Tupàn a'e.
Nezewe rehe we nerepuner kwaw a'e pe nehemaw rehe.
Tupàn ukwaw umàno ma'e kwer wapyta haw.
Nerekwaw kwaw ne.
9 Uhu wera'u ywy wi.
Uhua'u wera'u yryhu wi no.
10 Aze Tupàn ukwaw ko rupi nehe, aze upyhyk amo nehe,
Aze weraha hemiapo kwer imume'u haw pe nehe,
Mo upuner imupytu'u kar haw rehe heraha re wà.
11 Tupàn ukwaw teko ikatu 'ym ma'e wà.
Tuweharupi wexak wakatu 'ymaw.
12 Aze ru'u zumen hehaite ma'e uzexak kar putar hehaite 'ym ma'e romo wà nehe.
A'e 'ar mehe teko iranaiw ma'e wereko putar ma'e kwaw katu haw wà nehe.

Ezar katu 'ygwer, i'i a'e

13 Izo, eruwak nepy'a Tupàn ikutyr nehe.
Eze'eg izupe nepue'eg pà nehe.
14 Eityk ikatu 'ymaw nepo imupihunar nehe.
Emupyta kar zo katu 'ymaw neràpuz me nehe.
15 Nezewe mehe ereata putar neàkàg hupir pà nehe,
Nekatu pà nekàg pà nekyze 'ym pà nehe.
16 Nanema'enukwaw kwaw ma'erahy neremipuraraw rehe nehe.
Nuzawy kwaw 'y kwe rupi uwyryk ma'e kwer nehe. Zanereharaz izuwi.
17 Nereko haw uhyape katu wera'u putar kwarahy wapytepe hin mehe har wi nehe.
Ne'ar ipytunahy wera'u ma'e a'e, nuzawy kwaw kwarahy uhem romo ma'e kwer nehe no.
18 Nereko haw ikatu putar nehe. Tynehem putar ma'e hàrogatu haw pupe nehe no.
Tupàn nepyro putar katu 'ymaw wi nehe. Ereker katu putar ma'e rehe nezemupy'a 'ym pà nehe no.
19 Nepytu'u mehe ni amo ma'e nanemukuhem kwaw nehe.
Teko tetea'u ur putar upytywà àwàm henoz pà newe wà nehe no.
20 Ikatu 'ym ma'e uzareko ikatu ma'e hàro 'ym pà wà.
Nuexak kwaw uzàn àwàm wà. Xo umàno àwàm zo uwàro waiko wà.

12

Izo uze'eg kury
12-14

Akwaw ma'e ihe no

1 Wazar Izo waze'eg wanupe kury.

2 Azeharomoete peze'eg teko wanekuzaromo Pemume'u wama'enukwaw paw.
Pemàno mehe naheta kwaw ma'e ikwaw katu haw ywy rehe nehe kury.
3 Ihe akwaw ma'e ihe no.
Napekàg wera'u kwaw ihewi.
Mo nukwaw kwaw ko penemimume'u kwer wà.
4 Hemyrypar upuka herehe wà. Aiko imunar 'ym ma'e romo.
Aiko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo.
Kwehe mehe aze'eg teko Tupàn pe. Uwazar heze'eg ihewe a'e.
5 Ikàg ma'e uze'eg zemueteahy iaiw haw pupe u'ar ma'e kwer wanehe wà.
Umuàzàn u'ar etea'i ma'e ràm wà no.
6 Imunar ma'e wiko ikatu haw rehe wàpuz me wà.
Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e iapo har wikuwe uzemupy'a 'ym pà wà.
Wakàgaw uzeapo wazar romo.

Ma'ea'yr nemu'e putar, i'i a'e

7 Zopar, epuranu wiràmiri wanehe nehe, ma'ea'yr wanehe nehe no.
Nemu'e putar ma'e rehe wà nehe.
8 Eze'eg ma'ea'yr ywy rehe har wanupe, ipira yryhu rupi har wanupe nehe no.
Nemu'e putar ma'e rehe wà nehe no.
9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko a'e ma'ea'yr paw wapo arer romo a'e.
A'e ma'ea'yr ukwaw heko haw wà.
10 Ma'ea'yr paw waneko haw upyta Tupàn ipo pe.
A'e umuigo kar teko paw wanereko wà.
11 Hemyrypar wà. Zaneapyakwar wenu amo ze'eg ikatu haw. O wenu ikatu 'ymaw.
Zaneapeku ukwaw zaneremi'u ikatu haw.
Nezewegatete azeapyaka katu penemimume'u rehe.
— Azeharomoete, aze a'e izupe, xo a'e mehe zo azeruzar hehe.

Tupàn upurueityk, uzepyk purehe, upurumuaiw no

12 Tua'uhez ma'e wiko ma'e kwaw katu har romo wà.
Ta'e tua'uhez haw werur ma'e kwaw paw purupe xe.
13 Tupàn ukwaw katu ma'e a'e. Upuner katu no.
Heta ma'e kwaw katu haw hehe. Ukwaw ma'e a'e.
14 Aze Tupàn weityk ma'e, ni amo nupuner kwaw a'e ma'e iapo wi haw rehe wà.
Aze upyhyk ma'e, ni amo nupuner kwaw imuhem kar haw rehe izuwi wà.
15 Aze Tupàn umupytu'u kar àmàn ikyr ire, uxinig ywy a'e.
Aze umuhem kar 'y, Tynehem ywy 'y pupe.
16 Tupàn ikàg a'e, weityk wàmàtyry'ymar wà no.

Aze amo imunar amo ma'e rehe, Tupàn
ikàg wera'u imunar ma'e wi a'e. Ikàg
wera'u a'e ma'e izarer wi no.
17 O'ok ma'e kwaw katu haw tuwihaw
wanuwi.
Umuigo kar tuwihaw awa iranaiw ma'e
romo wà no.
18 Tupàn o'ok tuwihawete wanenaw wi a'e
wà,
Wamono pà zemunehew paw pe wà.
19 Tupàn umunyryk kar xaxeto wama'ereko
haw wi wà. Weityk upuner ma'e wà
no.
20 Tupàn umupytu'u kar pureruze'eg ma'e
waze'eg ire wà.
Umumaw tua'uhez wama'ekwaw katu
haw wanuwi no.
21 Nuwereko katu kwaw tuwihaw wà.
Umumaw wapuner haw upuner ma'e
wanuwi no.
22 Tupàn wexak kar ma'e imim pyrer ipytu-
nahy haw pupe har a'e.
Umuhyape katu kar tatainy ipytunaw rehe
no.
23 Tupàn umuhua'u teko imono'og pyrer
ywy rehe har wà.
Omono wapuner haw wanupe no. A'e re
weityk a'e teko wamumaw pà wà.
24 Umue'o kar teko wanuwihaw wà.
Weraha ywyxiguhu rehe pe heta 'ymaw
rupi no.
25 Wata ipytunahy haw rupi ma'e hexak
'ym pà.
Uzepyapi oho waiko uka'u ma'e ài wà.

13

Heze'eg wer Tupàn pe

1 Aexak a'e ma'e paw hereha pupe ihe.
Aenu heapyakwar pupe no. Aenu katu
ikwaw pà.
2 Hemyrypar wà. Napeiko kwaw ihewi
ikàg wera'u ma'e romo.
Akwaw penemigwaw.
3 Heze'eg wer Tupàn upuner wera'u ma'e
pe.
Hepurumume'u wer heremiapo kwer
rehe izupe.
4 Penemu'em pema'ekwaw 'ymaw imim
pà.
Peiko muhàg kwaw par teko imukatu
'ymar ài.
5 A. Aze mo pepytu'u peze'eg ire,
— Ma'ekwaw katu har, i'i mo teko peme wà.

— Ni amo nupuner kwaw wemu'emaw rehe Tupàn pe, i'i a'e

6 Peinu heremiapo kwer imume'u àwàm
nehe kury.
Pezekaiw heze'eg rehe nehe no.
7 Aipo penemu'em putar Tupàn ipyro pà
nehe.
Pemume'u putar temu'emaw ipyro pà
nehe.
8 Aipo peiko putar huwake nehe,
heruwake 'ym nehe.
Aipo pemume'u putar ikatu haw tuwihaw
wanenataromo nehe.
9 Aze upuranu penehe nehe, aipo ikatu
putar nehe.
— Zaneremu'em teko wanupe. Nezewe-
gatete Tupàn pe nazapuner kwaw
zaneremu'emaw rehe no.
10 Aze napekatu kwaw nehe, te pekatu
'ymaw iàmim pà nehe,
Nezewe mehe we uzepyk putar penehe
nehe.
11 Tupàn uhua'u haw umynehem putar
wakyze haw pupe a'e wà nehe.
Ipurumukyzeahy haw u'ar putar penehe
nehe.
12 Pema'enukwaw ze'eg kwehe arer rehe.
Nuzawy kwaw tanimuk. Xityk imono.
Tàpuz ipywahy ma'e nupurupyro kwaw za-
uxiapekwer wanuwi.
Peiko tàpuz ywyzuwa iapo pyrer ài.
Napekàg kwaw.

Amume'u putar hekatu haw Tupàn henataromo ihe, i'i a'e.

13 Peze'eg zo kury. Aze'eg putar kury.
Wyzài ma'e izeapo mehe aze'eg putar
kury.
14 Nakyze kwaw hemàno àwàm wi.
Azemuàgà'ym hemàno àwàm rehe.
15 Naheta kwaw ma'e hàrogatu haw ihewe
kury. Ta'e Tupàn hezuka putar nehe
xe.
Nezewe rehe we amume'u putar hekatu
haw henataromo nehe.
16 Aze ru'u hekyze 'ymaw hepyro putar
nehe.
Ta'e ni amo teko ikatu 'ym ma'e noho kwaw
Tupàn henataromo wà xe.
17 Herenu katu pe heze'eg mehe nehe.

Pezeapyaka hema'emume'u haw rehe nehe.
18 Azemuàgà'ym hekatu haw imume'u àwàm rehe.
Akwaw hekatu haw.

O Tupàn, màràzàwe erezepyk herehe ne, i'i a'e.
19 Ni amo nupuner kwaw ma'e imume'u haw rehe tuwihaw wanenataromo herenataromo wà, aze i'i Tupàn ihewe nehe,
A'e mehe apytu'u putar heze'eg ire nehe, hemàno pà nehe.
20 O Tupàn, xo mokoz ma'e zo ainoz newe.
Nezewe mehe nazeàmim kwaw newi nehe.
21 Erezepyk iko herehe. Epytu'u kury.
Epytu'u hemukyze kar ire.
22 O Tupàn, aze herenoz pe nerenataromo nehe, awazar putar neze'eg nehe.
Aze ru'u ihe màgypy aze'eg putar. Na'e ere-wazar putar heze'eg nehe.
23 Màràn haw rupi azawy. Màràn ikatu 'ym ma'e azapo.
Ma'enugar heremiawy kwer eremume'u iko. Ma'enugar heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e eremume'u iko.
24 Màràzàwe tuwe erezeàmim ihewi.
Màràzàwe tuwe herereko pe neàmàtyry'ymar ài.
25 Aiko ka'a huwer ywytu hemiraha zàwe ihe.
Màràzàwe tuwe hemukyze kar pe ne.
Nazawy kwaw pino uxinig ma'e.
Màràzàwe tuwe nepurupuraraw kar wer ma'erahy rehe ihewe.
26 Eremuapyk heremiapo kwer iaiw ma'e pape rehe.
— Nepurumekuzar kar wer heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekwàkwàmo mehe arer rehe ihewe.
27 Erezàpixipixi hepy iko kyhàhàm tàtà ma'e pupe.
Ereme'egatu heata haw nànàn.
Ereme'e hepypor pe rupi heremizar nànàn no.
28 Nezewe mehe apaw aha iteko ywyra kupi'i hereko har ài.
Nazawy kwaw kamir yhok tetea'u wanemi'u kwer no.

14

Zanereko haw na'ipuku kwaw

1 Ure uruiko ikàg 'ym ma'e romo urezexak kar mehe arer we paw rupi ure.
Urereko haw iaikwera'i. Ikatu 'ym ma'e tetea'u uzeapo urewe urereko mehe no.
2 Teko nuzawy kwaw ma'eputyr uzaw ire na'arewahy uxinig ma'e wà.
Nuzawy kwaw i'àgaw wà no. Ukwaw ko rupi na'arewahy. Na'arewahy ukàzym no.
3 Nuruiko kwaw ikàg ma'e romo. Màràzàwe tuwe erezekaiw urerehe.
Naiko kwaw upuner ma'e romo. Màràzàwe tuwe hereraha pe nerenataromo.
4 Teko iaiw ma'e
Nuzapo pixik kwaw ikatu ma'e a'e wà.
5 Eremume'u ure'ar heta àwàm urewe paw rupi ne.
Upyta imume'u katu pyrer romo.
Ni amo nupuner kwaw imunànaw rehe amo ae ure'ar imume'u pà wà.
6 Epytu'u urerehe neme'e re nehe.
Tuwe urupyta ure zutyka'i nehe.
Tuwe ure zutyka'i urumumaw ure'ar nehe.
Uma'ereko ma'e umumaw u'ar uma'ereko pà. Nezewegatete urumumaw ure'ar.
7 Heta ma'e hàrogatu haw ywyra pe.
Aze ximonohok nehe, hezuz wi putar nehe.
Itua'u wi putar nehe.
8 Aze hapo izemàner nehe,
Aze izypy kwer umàno ywy pupe nehe,
9 Nezewe rehe we aze ximono 'y pixik hehe nehe, hezuz wi putar nehe.
Hàkà wi putar ywyra ipyahu ma'e ài nehe.
10 Teko nuiko kwaw ywyra ài wà. Umàno mehe upaw wà.
Wekwe imono re, ma'e pe oho putar wà nehe.
11 'Ypaw typaw upaw rupi.
Yrykawhu upytu'u uwyryk ire no.
12 Nezewegatete aze heta we ywak nehe,
Urumàno putar upaw rupi katete ure nehe.
Uruzapo putar ureker haw zàwenugar uremàno pà nehe.
Nurupu'àm pixik kwaw a'e re nehe.

Àro putar 'ar ikatu wera'u ma'e ihe nehe
13 A, aze mo hemono pe umàno ma'e kwer wapyta haw pe,

Aze mo hemim pe a'e pe nekwahy mehe,
Aze mo a'e re eremume'u he'ar,
— Hema'enukwaw putar nerehe a'e 'ar mehe nehe, aze mo ere ihewe, ikatu wera'u mo ihewe.
14 Aipo amo wikuwe wi putar umàno re wà nehe.
Ihe àro putar 'ar ikatu wera'u ma'e ihe nehe.
Heremipuraraw ipaw ire apytu'u putar hàro re nehe.
15 Na'e herenoz putar pe nehe. Awazar putar neze'eg newe nehe.
Nerurywete putar herehe nehe. Ta'e heapo pe ne xe.
16 Erezekaiw putar herehe iawy haw iapo kar 'ym pà ihewe nehe.
Nereiko kwaw herehe neme'e pà heremiapo ikatu 'ym ma'e hekar pà nehe.
17 Nereharaz putar heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe.
Eremunàn putar heremiawy kwer nehe no.

— Eremumaw zaneremiàro, i'i Izo Tupàn pe

18 Ywytyruhu uzekazeka waiko u'au'ar pà wà.
Itahu uhem uwenaw wi wà no.
19 'Y u'ar ita rehe imukwamukwar pà.
'y ywy rehe uwyrykahy ma'e weraha ywy uzeinuinuromo.
Nezewegatete eremumaw teko wama'eràrogatu haw wanuwi ne.
20 Ereityk teko ne wà. A'e rupi oho tuwe wà.
Amo ae hexakaw eremono wanupe ko ywy wi waho mehe ne wà.
21 Aze amo uze'egatu ta'yr wanehe wà, wanu nuenu kwaw wà.
Aze ta'yr u'ar iaiw paw pupe wà, Ni amo numume'u kwaw wanu pe wà.
22 Xo wetekwer rehe hahy haw zo ukwaw a'e.
Xo uzemumikahy haw upy'a pe har zo ukwaw.

ZEMUGETA HAW MOKOZ HAW

15

15-21

Eripaz uze'eg wi kury
15

Ereze'eg nezewe, ta'e ereiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo

1 Eripaz Temà ywy rehe har uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Izo, awa ma'e kwaw katu har nuwazar kwaw amo ize'eg awer uze'egaw ipuhuz 'ym ma'e imume'u pà a'e.
Numynehem kwaw upy'a ywytu pupe.
3 Awa ma'e kwaw katu har numume'u kwaw ze'eg ikatu 'ym ma'e.
Nuzepyro kwaw zepykaw wi ze'eg ipiruahy ma'e imume'u pà.
4 Nepurumumaw wer Tupàn imuwete haw rehe.
Aze mo erepuner wamupytu'u kar haw rehe, ni amo nuze'eg iwer mo Tupàn pe wà.
5 Ereze'eg nezewe ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo ereiko ne xe.
Neremu'em amo wanupe neze'eg mehe.
6 Namume'u kwaw neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe.
Ta'e neze'eg awer umume'u ikatu 'ym ma'e iapo har romo nereko haw a'e xe.
7 Aiko awa uzexak kar ma'e kwer izypy mehe arer romo ihe, ere iko nezeupe.
Aipo erezur ywy rehe ywytyruhu wanur 'ym mehe we.
8 Aipo erekwaw Tupàn hemiapo ràm imume'u pyr 'ym ne.
Aipo xo ne zo ereiko ma'e kwaw katu har romo.
9 Aipo erekwaw amo ma'e ureremigwaw 'ym.
Aipo erekwaw katu wera'u ma'e urewi.
10 Uruzemu'e ma'e rehe tua'uhez ma'e wapyr ure.
Uzexak kar neru izexak kar 'ym mehe we wà.
11 Tupàn ipurumurywete kar wer nerehe. Màràzàwe tuwe nereputar kwaw nemurywete kar àwàm.
Uruze'egatu uruiko newe her rehe.
12 Màràzàwe tuwe erezapo nepy'a hemimutar.
Màràzàwe tuwe ereme'e urerehe neakatuwawahy 'ym pà.
13 Màràzàwe tuwe ereàmàtyry'ym Tupàn. Màràzàwe tuwe erekwahy Tupàn pe.
Màràzàwe tuwe eremume'u hemiapo kwer ikatu 'ymaw.

14 Aipo amo upuner ikatuahy ma'e romo
weko haw rehe wà.
Aipo amo upuner ikatu ma'e romo Tupàn
henataromo weko haw rehe wà.
15 Tupàn nuzeruzar kwaw weko haw pe
har wanehe.
Ni ywak na'ikatu kwaw henataromo,
16 Ma'e za'e putar teko wanupe nehe.
Na'ikatu kwaw wà. Tupàn uhuhuk
wanehe ume'e mehe a'e.
Teko ui'u ikatu 'ymaw pupe wà. Nuzawy
kwaw 'y wanupe.

Ikatu 'ym ma'e iapo har upuraraw ma'erahy u'ar nànàn a'e

17 Ezeapyaka katu nehe, Izo. Amume'u
putar ma'e newe nehe kury.
Amume'u putar heremixak kwer newe
nehe kury.
18 Ma'e kwaw katu har upurumu'e ze'eg
azeharomoete har rehe wà.
Uzemu'e a'e ma'e rehe u wapyr wà.
19 Wanu wiko amo ywy rehe wà.
Naheta kwaw amo ae ywy rehe arer a'e
ywy rehe wiko ma'e wà.
20 Ikatu 'ym ma'e a'e, amo wanupe
ma'erahy ipuraraw kar har a'e,
A'e ae umumaw u'ar paw ma'erahy ipu-
raraw kar pà uzeupe a'e no.
21 Uze'eg ma'e upurumukyzeahy kar ma'e
umynehem wapyakwar wà.
— Ni amo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e
ihewe wà nehe, aze i'i wà nehe,
A'e 'ar mehe we imunar ma'e ipuruzukai-
wahy ma'e uzàmàtyry'ym putar wà
wà nehe.
22 Nuàro kwaw umàno haw wi uhem àwàm.
Ta'e amo umuhyk utakihe izuka pà xe.
23 Apitaw wàro waiko wà. U'u putar hetek-
wer wà nehe.
Ukwaw 'ar ipytunaw hereko har ihem
etea'i àwàm a'e.
24 Ikyze haw wiko putar izar romo nehe.
Ma'erahy ipuraraw paw uzeapo
putar izar romo nehe no.
Nuzawy kwaw tuwihawete wàmàtyry'ymar
wanur àwàm hàro har.
25 Iaiw ma'e upir opo Tupàn iàmàtyry'ym
pà.
Uzàmàtyry'ym Tupàn upuner wera'u ma'e
ukyze 'ym pà.
26 Nuweruzar kwaw Tupàn a'e.
Wereko u'yw wi uzemimaw ipuhuz ma'e
opo pe.
Uzemomor Tupàn ikutyr.
27 Ume'e wiko wera'u ma'e ài.
Aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i upy'a pe.
28 A'e awa ikatu 'ym ma'e weityk tawhu
tetea'u wà.
Upyhyk teko uzàn ma'e kwer wanàpuz
gwer wà no. A'e tawhu wà, a'e tàpuz
wà no,
Uzeapo putar ma'e heityk pyrer romo wà
nehe.
29 Numumaw kwaw 'ar tetea'u hemetarer
katu ma'e romo wiko pà nehe.
Ima'e paw ukàzym putar izuwi nehe.
Te i'àgaw ukàzym putar ywy wi nehe.
30 Awa ikatu 'ym ma'e nuhem kwaw ipytu-
naw wi nehe.
Nuzawy kwaw ywyra hàkàgwer ukaz ma'e
kwer hereko har nehe.
Ywytu weraha a'e ywyra iputyr paw rupi
izuwi.
31 Nukwaw katu kwaw ma'e. Uzeruzar
temu'emaw rehe.
A'e rupi upyhyk putar temu'emaw wemi-
apo kwer hekuzaromo nehe.
32 Uxinig putar u'ar 'ym mehe we nehe.
Nuzawy kwaw ywyra hàkà uxinig ma'e
kwer hezuz pixik 'ym ma'e ràm
hereko har.
33 Amo uwà'yw a'e, weityk u'a kwer iakyr
mehe we a'e.
Nuzawy kwaw agwer uwà'yw. Nuzawy
kwaw uri 'yw uputyr heitykar.
34 Naheta kwaw izuapyapyr ikatu 'ym ma'e
wanupe wà nehe.
Tata umumaw putar imunar ma'e
wanàpuz nehe no.
35 Umume'u ikatu 'ym ma'e wemaipo ràm
wà. Uzapo wemiawy wà no.
Xo amo wanupe wemu'em àwàm rehe
zo ima'enukwaw wà, xo amo
wanehe umunar àwàm rehe zo
ima'enukwaw wà.

16

Izo uze'eg putar kury 16-17

Ze'eg tetea'u

1 Izo uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Agwer ma'e ainu kwehe mehe ihe.

Nahemurywete kar kwaw pe. Hemuzemumikahy kar pe.
3 Aipo ko peze'eg ywytu zàwenugar nupaw pixik kwaw nehe.
Màràzàwe tuwe napepytu'u kwaw heputupyk ire.
4 Aze mo pepuraraw ma'erahy peiko hezàwe,
Apuner mo peze'egaw imume'u haw rehe.
Azeàkàgmuawawak mo ma'e kwaw katu har ài.
Apukamikamik mo heze'eg tetea'u pupe no.
5 Apuner mo ze'eg purumurywete kar ma'e imume'u haw rehe.
Nezewe mehe mo ma'erahy rehe napezemumikahy iwer mo nezewe.
6 Aze aze'eg, herahy haw noho kwaw ihewi.
Aze apytu'u heze'eg ire, heremipuraraw nupaw kwaw no.

Tupàn uzepyk herehe, i'i

7 Ne o Tupàn ne, herezar pe kwez ikàg 'ym ma'e romo ne.
Eremumaw heànàm paw ne wà.
8 Hemono pe zemunehew paw zàwenugar pupe. A'e rupi 'aw awa umume'u heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà.
Xo hepir zo heta ihewe kury. Xo hekagwer zo no. A'e rupi,
— Ikatu 'ym ma'e iapo har romo ereiko, i'i amogwer ihewe wà.
9 Wikwahy mehe Tupàn hereityk azeharomoete a'e.
Na'iakatuwawahy kwaw herehe ume'e mehe.
Nuzawy kwaw miar ipuruzukaiwahy ma'e. Ur heraikweromo hezuka àwàm imume'u pà.
10 Upaw rupi umume'u ikatu 'ym ma'e ihewe wemiapo ràm wà.
Uwàpytymawok uzuru herehe uze'eg urywahyahy pà wà.
Ukwaukwar herehe ikàg 'ym ma'e romo hemuigo kar pà wà.
11 Tupàn hemono awa iaiw ma'e wanupe.
Hemu'ar kar teko ikatu 'ym ma'e wapo pe.
12 Aiko zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe kwehe mehe. Nezewe rehe we hekamik a'e.
Hepyhyk he'az pe hezuhaw pà.
— Azywà putar a'e awa ihe nehe, i'i ihewe.
13 Umàmàn u'yw pupe heywyr hezywàzywà pà.
U'yw ukutuk heku'azarer. Waxaw oho. Nahepuhareko kwaw. Nuzemumikahy kwaw herehe.
Hepy'a rupi arer uwyryk ywy rehe no.
14 Tupàn ur hekutyr zauxiapekwer ài.
Werekoahy heretekwer ukwaukwar pà herehe.
15 Amunehew ma'eryru pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyrer, hezemumikahy haw hexak kar pà.
Ikàg 'ym ma'e romo aiko. A'e rupi ywyku'i kwer rehe apyk.
16 Azai'o tetea'u. A'e rupi heruwa nuzawy kwaw ukaz ma'e kwer.
Hereha iàpyàpyzahy. Ipihupihun izywyr no.
17 Nezewe rehe we naiko pixik kwaw puruzuka ma'e romo ihe.
Aze'eg Tupàn pe tuweharupi heremu'em 'ym pà.

Naheta kwaw hepytywà har, i'i

18 O ywy, ezumim zo ikatu 'ym ma'e ihewe iapo pyrer nehe.
Ahapukaz hemukatu àwàm henoz pà. Ezupyk kar zo heze'eg nehe.
19 Heta hekatu haw imume'u har ywak rehe. Akwaw heta haw.
Tupàn pe herekuzaromo uze'eg ma'e wiko a'e pe a'e.
20 Hemyrypar uze'eg urywahyahy herehe wà.
Azewyr Tupàn pe herehay hereko pà.
21 Awa umume'u umyrypar ikatu haw tàmuz wanenataromo a'e.
Nezewegatete aputar hekatu haw Tupàn henataromo imume'u àràm ihe no.
22 Amumaw putar amo kwarahy hereko pà nehe. Tupàn upapar a'e hekwarahy a'e.
Aha putar iteko pe rupi ihe. Ni amo nuzewyr kwaw a'e pe rupi wà.

17

1 Napuner tària'i kwaw hepytuhemaw rehe.
Hereko haw upaw etea'i.
Hetym àwàm heràro iko.
2 Upuka ma'e umàmàn heywyr wà.

Aze uze'eg zemueteahy herehe wà, napuner kwaw wanehe hezepykaw rehe.

Amo teko uzenimonimon wà heruwa pe wà

3 O Tupàn, xo ne zo erepuner hepyro haw rehe azeharomoete.
Naheta kwaw amo henewer haw imekuzar àràm wà.
4 Erewàpytym a'e upuka ma'e wama'enukwaw paw wanuwi ne.
Nezewe mehe nukwaw katu kwaw ma'e wà.
Hereityk kar zo pe wanupe nehe.
5 Nezewe i'i teko wà. — Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e umyrypar wanupe temetarer ipyhyk pà wà nehe,
Iapo arer ima'uhez putar wà nehe, i'i wà.
6 Teko uze'eg zemueteahy herehe a'e ze'eg imume'u pà wà.
Uzenymon wà heruwa rehe wà no.
7 Apuraraw ma'erahy tetea'u teko ihe. Te naherehàpyhàgatu kwaw kury.
Heretekwer nuzawy kwaw ma'e i'àgaw a'e.
8 Herexak mehe hero awa ikatu ma'e wanupe ihe.
— Tupàn uzepyk putar nerehe nehe, ta'e nerezeruzar kwaw hehe ne xe, i'i ihewe wà.
9 A'e awa ikatu ma'e a'e wà, imuawate pyr a'e wà, nupytu'u kwaw herehe uze'eg ire nezewe wà.
— Azeharomoete ureze'eg, i'i wiwi tuweharupi wà.
10 Aze mo uzewyr xe wà,
Naexak kwaw ni pitài ma'e kwaw katu har ihe, wainuinuromo ihe.

Naheta kwaw ma'e hàrogatu pyr hepy'a pe har, i'i a'e.

11 Hereko haw upaw oho iko.
Napuner kwaw heremimutar iapo haw rehe.
Ma'e hàrogatu pyr hepy'a pe har oho ihewi paw rupi.
12 — 'Aromo ipytunahy, i'i mua'u hemyrypar ihewe wà.
— Tatainy uhem etea'i iko, i'i ihewe ipytunahy haw myteromo wà.
13 Heràpuz umàno ma'e kwer wapyta haw pe hin putar nehe.
Azeàpàrirog putar heker pà ipytunaw rehe nehe.
14 — Hetymaw wiko heru romo, a'e putar nehe.
Merua'yr wiko hehy romo wà, hereinyr romo wà.
15 Aze nezewe haw uzeapo nehe, ma'e àrogatu putar nehe.
Aipo amo upuner ikatu ma'e ihewe uzeapo ma'e ràm hexakaw rehe wà.
16 Aipo heremiàro wezyw putar ipupyaikaw pyrer umàno ma'e kwer wapyta haw pe har pe nehe.
Aipo upytu'u putar hepyr ywy iwy pe nehe.

18

Minaz uze'eg mokoz haw rupi 18

Izo, epytu'u nehe ty, ezeapyaka heze'eg rehe nehe, i'i izupe

1 Minaz uze'eg putar nehe kury.

2 Izo, màràzàwe tuwe nerepytu'u kwaw neze'eg ire.
Epytu'u nehe ty. Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Nezewe mehe zapuner putar ma'e rehe zaneze'egaw rehe nehe.
3 — Napekwaw kwaw ma'e, ere urewe. Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe urewe.
— Peiko miar ài, ere urewe.
4 Xo ne zo erezekutuk nekwahy haw pupe. Erekwahy ne.
Aipo ywy uzeapo putar ywyxiguhu romo a'e rupi nehe.
Ereze'eg ne. Aipo ywytyruhu utyryk putar wenaw wi a'e rupi nehe.

Katu 'ym ma'e iahykaw

5 Tatainy uwew e a'e. Nezewegatete iaiw ma'e heko haw upaw putar nehe no.
Nuzawy kwaw tata ukaz 'ym ma'e heny haw.
6 Tatainy neràpuz me har naheny pixik kwaw nehe.
Heta putar ipytunaw tatainy hekuzaromo nehe.
7 Iaiw ma'e wata ikàg ma'e ài kwehe mehe. Ko 'ar rehe uzepyapi oho iko.
Hemiapo ràm hemimutar umu'ar kar iko.
8 Upyrog kyhapari rehe.

Ipy uzeàpixipixi hehe.
9 Miar pyhykaw zàwenugar upyhyk ipyakaza rehe.
Ihàm umumykahy.
10 Iapo har umim miar ipyhykaw ywy pupe a'e,
Iho àwàm rupi imim pà a'e.
11 Ukyzeahy, ta'e teko tetea'u umume'u izuka àwàm wà xe.
Iata mehe tuweharupi oho haikweromo wà.
12 Hemetarer katu kwehe mehe. Ko 'ar rehe ima'uhez.
Iaiw paw u'ar etea'i hehe.
13 Ma'eahy haw puruzuka ma'e uhàuhàz hetekwer rehe.
Umunem kar izywa a'e, hetymà a'e no.
14 Wiko katu wàpuz me.
Amo ozo'ok hàpuz wi tuwihawete màno haw her ma'e henataromo heraha pà wà.
15 Teko umukatu putar hàpuz ita izu ma'e imuku'i pyrer exopere her ma'e pupe wà nehe.
A'e re amo teko ikwaw pyr 'ym wiko putar ipupe nehe.
16 Iaiw ma'e nuzawy kwaw ywyra uxinig ma'e kwer. Hapo uxinig.
Te hàkà ywate wera'u ma'e uxinig no.
17 Ni amo na'ima'enukwaw pixik kwaw hehe wà nehe.
Izywy rehe har heharaz putar her wi a'e wà nehe no.
18 Omono kar putar teko wikuwe ma'e wamyter wi wà nehe.
Weraha putar tatainy wi wà nehe, ipytunaw pupe heityk pà wà nehe.
19 Naheta kwaw ta'yr izupe ywy rehe wà nehe. Naheta kwaw hemimino izupe wà nehe.
A'e rupi naheta kwaw izuapyapyr wà nehe, hàpuz ipyhyk àràm romo wà nehe.
20 Taw nànànar a'e awa ipaw awer imume'u haw henu har
Uryryryryz putar ukyze haw wi wà nehe, ukyzeahy haw wi wà nehe.
21 Nezewe upaw ikatu 'ym ma'e wà.
Nezewe Tupàn rehe ipurukwaw wer 'ym ma'e upaw wà.

19

Uwazar Izo waze'eg 19

Peze'eg zemueteahy ihewe, i'i wanupe a'e

1 Izo uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Màràn 'ar pemumaw putar peze'egahy pà ihewe nehe,
Hekutuk pà peze'eg pupe nehe.
3 Peze'eg zemueteahy tetea'u herehe.
Aipo napemaranugar kwaw nezewe her-erekoahy awer wi.
4 Aze mo ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko,
Nezewe rehe we mo ikatu herehe pezepyk wi wi haw.
5 — Zanekatu wera'u Izo wi zane, peze peiko pezeupe.
— Iaiw haw izupe uzeapo ma'e kwer wexak kar ikatu 'ymaw purupe, peze peiko.

Tupàn uzepyk e herehe

6 Nan kwaw nezewe. Tupàn uzepyk e herehe. Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e.
A'e uzapo miar ipyhykaw zàwenugar hepyhyk pà a'e.
7 Amume'u ipuruzuka haw ihe. Ni amo naherenu kwaw wà.
Aenoz hepytywà haw purupe. Ni amo nahereреko katu kwaw wà.
8 Tupàn uwàpytym herape ràm pàrirogaw pupe a'e.
A'e rupi napuner kwaw a'e pe rupi heho haw rehe.
Upyk herape ipytunaw pupe.
9 Tupàn o'ok heremetarer ihewi paw rupi.
Teko tetea'u umume'u hekatu haw kwehe mehe wà. Tupàn umumaw hekatu haw imume'u haw.
10 Umàmàn heywyr heàmàtyry'ym pà. Te hemumaw.
O'ok hema'eràrogatu haw ka'akyr ài. Te hapo o'ok.
11 Ihewe ikwahy haw ukaz tata ài.
Herereko wàmàtyry'ymar ài a'e.
12 Hekutuk iaiw haw pupe.
Iaiw haw nuzawy kwaw zauxiapekwer wà. Uhàwykàz ywykwar uzeàmimaw romo wà.
Uzapo uker haw heràpuz izywyr wà.

Hemyrypar wà, heànàm wà no, upaw rupi utyryk ihewi wà

13 Tupàn hereityk kar herywyr wanupe a'e.
Hekwaw par herereko wemigwaw 'ym ài wà.
14 Heànàm utyryk ihewi wà.
Hemyrypar na'ima'enukwaw kwaw herehe wà kury.
15 Heràpuz me upyta ma'e imaranugar ihewi wà. Nuzawy kwaw hekwaw 'ymar wà.
Ihewe uma'ereko ma'e herereko amo ae ywy rehe har ài wà.
16 Aenoz uma'ereko ma'e imuwà. Nuzekaiw kwaw herehe.
Aze aze'egatu izupe, nezewe rehe we nuzapo kwaw heremimutar.
17 Hezuru ipihe haw iro heremireko pe.
Herywyr ihuhuk wer herehe ume'e mehe wà.
18 Te kwarera'i hereityk wà.
Hepu'àm mehe na'arewahy uze'eg ury-wahyahy herehe wà.
19 Te hemyryparete wanupe hero kury.
Teko heremiamutar wera'u hereityk wà.
20 Xo hepir hekagwer rehe we upyta we ihewe.
Hereko wiwi haw zawaiw katu ihewe.
21 Hemyrypar wà, hepuhareko pe nehe.
Ta'e Tupàn ipo a'e xe, hekutuk arer romo hekon a'e xe.
22 Màràzàwe tuwe pepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe ihewe Tupàn ài.
Màràzàwe tuwe napepytu'u kwaw ma'erahy ihewe ipuraraw kar ire.

Hemonokatu har wikuwe a'e

23 Aze mo amo umuapyk heze'eg pape rehe, ikatu mo ihewe.
Ikatu mo heze'eg pape rehe imuapyk pyrer ihewe.
24 Aze mo umuapyk itaxu rehe ikaikair haw itatàtà iapo pyrer pupe, ikatu mo ihewe.
Aze mo umuapyk ita rehe, ikatu mo ihewe.
25 Ta'e akwaw hekatu haw imume'u àràm hekuwe haw ihe xe.
Iahykaw rehe ur putar xe ywy rehe hekatu haw imume'u pà a'e nehe.
26 Hema'eahy haw uxi'uxi'u putar hepir paw rupi a'e nehe.
Nezewe rehe we aexak putar Tupàn ko heretekwer pupe hereko mehe ihe nehe.
27 Aexak putar hereha pupe nehe.
Hereha wexak putar nehe.
Nuiko kwaw heremigwaw 'ym romo ihewe nehe. Akwaw putar nehe.
Aputar tuwe a'e ma'e izeapo àwàm ihe.
28 — Nuruzapo kwaw ma'e newe ma'erahy ipuraraw kar pà, peze peiko.
— Ko iaiw haw herur arer wiko nepupe a'e, peze peiko.
29 Pekyze takihepuku wi nehe.
Tupàn uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo arer wanehe a'e takihepuku pupe a'e.
Pekwaw ko ma'e nehe. Heta zaneremiapo kwer imume'u har. Heta zaneremiapo kwer hekuzaromo zanerehe uzepyk ma'e ràm.

20

Zopar uze'eg mokoz haw rupi 20

1 Zopar Nama pe har uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Izo, hemuzemumikahy kar pe ne.
A'e rupi awazar putar neze'eg newe na'arewahy nehe kury.
3 Urewe neze'egahy awer na'ikatu kwaw.
Nezewe rehe we akwaw iwazar haw imume'u haw.

Iaiw ma'e iapo har hurywete haw ipixika'i a'e

4 Erekwaw katu ko ma'e. Kwehe mehe arer we,
Teko ywy rehe waneko mehe arer we,
Nezewe wanekon wà.
5 Ikatu 'ym ma'e numumaw kwaw kwarahy tetea'u hurywete pà.
Aze ma'e ikatu izupe, upaw na'arewahy izuwi.
6 Aze iaiha katu ywak ài,
Aze iàkàg uzekok ywàkun rehe,
7 Nezewe rehe we upaw putar tuwe tanimuk ài nehe. Nukweraw kwaw nehe.
Ikwaw parer nukwaw kwaw izupe uzeapo ma'e kwer wà.
8 Ukàzym putar puahu haw ài nehe.
Nuzawy kwaw puahu haw zàwenugar pyhaw har.

Ni amo nuexak wi kwaw wà nehe.
9 Ipyr wiko ma'e kwer
Nuexak wi pixik kwaw wà nehe.
10 Imunar teko hemetarer 'ym ma'e wanemetarer rehe wikuwe mehe.
Ta'yr umuzewyr putar wanemetarer wanupe wà nehe.
11 Hetekwer ipyahu ma'e ikàg ma'e uzeapo putar ywyku'i romo nehe.

Katu 'ymaw uzeapo puruzuka haw iaiw ma'e romo

12 Ikatu 'ymaw hete katu ikatu 'ym ma'e pe.
Umim uwapeku iwy pe.
13 Omonokatu uzuru pupe.
Nezewe mehe umumaw a'e 'ar hete katu haw ikwaw pà.
14 Na'e uwezyw ipy'a pe kury.
A'e pe uzeapo puruzuka haw iro ma'e romo.
15 Awa ikatu 'ym ma'e uhuhuk, temetarer amo wanuwi wemipyhyk kwer imur pà wie wi. Ta'e imunar hehe xe.
Tupàn wenuhem hie wi.
16 U'u puruzuka haw mozaiw izuru pe har.
A'e puruzuka haw uzuka i'u arer.
17 Tapi'ak kamykwer uwyryk yrykaw àì. Hàir uwyryk nezewegatete no. Ikatu i'u mehe.
Ikatu 'ym ma'e nu'u kwaw nehe.
18 Weityk putar ma'e uma'ereko haw pupe wemimono'og kwer nehe.
Hemetarer numurywete kar kwaw nehe.
19 Ta'e imunar hemetarer 'ym ma'e wanehe a'e xe. Heharaz wanuwi.
Imunar amo wanehe wanàpuz pupe wixe pà no.
Nuzapo kwaw wàpuz uzeupe.
20 Ma'e hemimono'og kwer ipo pe har numurywete kar pixik kwaw uzar.
Tuweharupi uputar amo. Na'e uputar amo no.
21 Tuweharupi hemetarer wera'u oho iko, aze upuner.
Nezewe rehe we hemetarer upaw putar izuwi nehe.
22 Hemetarer katuahy ma'e romo heko mehe hemetarer 'ym ma'e romo heko haw ur putar izupe iàmàtyry'ym pà nehe.
Iaiw paw ipuhuz haw u'ar putar hehe paw rupi nehe.

Tupàn izepykaw u'ar putar ikatu 'ym ma'e wanehe

23 Tuwe umynehem upy'a nehe.
Ta'e Tupàn umu'ar kar putar wekwahy haw hehe nehe xe.
Tupàn umugyr kar putar wekwahy haw hehe àmàn àì nehe.
24 Aze uzepyro takihepuku wi nehe,
U'yw itazu morog wakwa katu ma'e ukutuk putar nehe. Waxaw putar nehe.
25 Ozo'ok putar u'yw ikupe wi wà nehe.
Huwykwer heny putar u'yw rehe nehe.
Ma'e wi ikyze haw wiko putar izar romo nehe.
26 Amo ukauka putar hemimono'og kwer paw rupi wà nehe.
Tata teko wanemimunyk kwer 'ym umumaw putar a'e awa nehe.
Umumaw putar iànàm paw rupi wà nehe no.
27 Ywak wexak kar putar ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer purupe nehe.
Ywy upu'àm putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà nehe no.
28 Tupàn uzakook putar wekwahy haw wanehe nehe.
A'e 'ar mehe umumaw putar wanemetarer paw rupi nehe no.
29 Nezewe haw Tupàn uzapo iaiw ma'e wanupe.
Omonokatu agwer ma'e imono pà ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer hekuzaromo.

21

Izo wazar waze'eg wanupe kury

— Teko paw rupi ikatu ihewe wà, i'i wanupe

1 Izo uze'eg putar a'e nehe kury.

2 — Aze pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe,
Hemurywete kar putar pe azeharomoete nehe.
3 Heze'eg mehe peàro nehe.
Imumaw mehe pepuner herehe peze'eg urywahyahy haw rehe nehe.
4 Naze'eg zemueteahy kwaw teko wanehe.
A'e rupi naàrogatu kwaw ma'e.
5 Aze peme'e herehe nehe,
Pemono putar pepo pezuru pupe pepytuhegatu pà nehe.

6 Uzeapo ma'e kwer rehe hema'enukwaw
mehe,
Akyze katu ihe.
Heretekwer uryryryryz paw rupi.

Ikatu 'ym ma'e iapo har uzegar uzemaraz pà wà

7 Màràzàwe tuwe ikatu 'ym ma'e wikuwe
wiwi wà.
Màràzàwe tuwe hemetarer ma'e uhem
utua'uhez haw pe wà.
8 Heta wana'yr wanupe wà. Heta wane-
mimino wanupe wà no.
Wiko izywyr watua'u mehe wà. Wexak
waneko katu haw.
9 Nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e wanàpuz
me waànàm wanupe.
Tupàn nuzepyk kwaw wanehe.
10 Waneimaw tapi'ak imemyr katu tetea'u
wà.
Wamemyr numàno kwaw uzexak kar
mehe wà.
11 Wana'yr uzàn àràpuhàràna'yr ài wà.
Opoopor urywete haw rehe wà.
12 Uzegar uzemaraz pà wà. Umupu imupu
pyr wà: iapu'a ma'e, wioràwiràn,
xi'àm.
13 Ikatu 'ym ma'e umumaw ukwarahy
temetarer tetea'u inuromo wà.
Umàno zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe ma'erahy
ipuraraw 'ym pà wà.
14 Uze'eg nezewe Tupàn pe wà. — Etyryk
urewi nehe.
Na'urepurukwaw wer kwaw neze'eg rehe.
15 — Tupàn upuner wera'u ma'e, peze
izupe. Mo romo hekon a'e.
Màràzàwe tuwe urumuawate putar nehe.
Aze uruze'eg izupe nehe, ma'e
uzapo putar urewe nehe, i'i wà.
16 Ikatu 'ym ma'e uze'eg nezewe wà. —
Uruma'ereko tetea'u ure. A'e rupi
urereko haw ikatu, i'i wà.
Wama'enukwaw paw na'ikatu kwaw
ihewe.

Tuwe ikatu 'ym ma'e upyhyk zepykaw nehe

17 Aze naxiputar kwaw tatainy, ximuwew.
Màràn mehe Tupàn umuwew putar
iaiw ma'e waneko haw wanuwi
nehe.
Màràn haw amo u'ar iaiw haw pupe.
Aipo amo 'ar mehe Tupàn wikwahy
ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe.
18 Ma'e 'ar mehe umuhàmuhàz ka'akyr ài
wà. Ma'e 'ar mehe ywytu weraha
ywyku'i kwer ài a'e.
Ma'e 'ar mehe Tupàn weraha ikatu 'ym
ma'e nezewe a'e wà.
19 Tupàn uzepyk ikatu 'ym ma'e ta'yr
wanehe a'e,
Tu hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
hekuzaromo a'e, peze.
Aze mo uzepyk tu rehe, ikatu wera'u mo.
Nezewe mehe mo nuzapo wi kwaw a'e
ma'e.
20 Tuwe Tupàn uzepyk ikatu 'ym ma'e
iapo har rehe nehe. Tuwe nuzepyk
kwaw amo rehe nehe.
Tuwe a'e ae upuraraw Tupàn upuner
wera'u ma'e ikwahy haw nehe.
21 Aze wiko umàno ma'e kwer romo, aze
wiko umàno ma'e kwer wapyta haw
pe oho ma'e kwer romo,
Aze iànàm wikuwe ma'e upuraraw
ma'erahy hekuzaromo wà nehe,
Nuzekaiw kwaw wanehe nehe.
22 Aipo amo upuner Tupàn upuner wera'u
ma'e imu'e haw rehe amo ma'e rehe
wà.
Te ywak rehe har wanemiapo kwer
umume'u a'e. Uzepyk ikatu 'ym
ma'e wanehe.
23 Amo awa wiko urywete pà wà. Ikatu 'ym
ma'e nuzeapo kwaw wanupe.
Hemetarer katu umàno mehe wà.
24 Na'ima'eahy pixik kwaw wà. Tynehem
ukàgaw pupe wà no.
25 Amo awa nuiko kwaw wazàwe wà. Ni
pitài haw nahurywete kwaw wà.
Wapy'a tynehem iro haw pupe wamàno
mehe wà.
26 Màràmàràn umàno wà. Waànàm uzutym
wanetekwer wà.
Merua'yr upyupyk wanetekwer wà.

Hemyrypar wà, peze'eg nahemurywete kar kwaw, i'i Izo umyrypar wanupe

27 Akwaw pema'enukwaw paw ihe.
— Ikatu 'ym ma'e iapo har, peze peiko
ihewe.
28 Pepuranu pezehezehe.
— Ma'e pe oho a'e awa upuner ma'e hàpuz.
Wiko ikatu 'ym ma'e iapoapo pà a'e, peze
peiko.
29 Aipo napeze'eg pixik kwaw teko wata
ma'e wanupe.

Aipo napeinu pixik kwaw wama'emume'u haw.
30 Nezewe i'i a'e teko wà. — Tupàn ikwahy mehe teko wanehe izepyk mehe,
Awa ikatu 'ym ma'e uzepyro izuwi wà.
31 Ni amo numume'u kwaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà.
Ni amo numekuzar kar kwaw wanemiapo kwer wanupe wà.
32 Iànàm weraha hetekwer tewypaw pe wà.
Omonokatu hetekwer itymaw ikatu ma'e pupe wà.
33 Teko tetea'u oho tywypaw pe hetekwer heraha har wanupi wà.
Te ywy hetekwer imimaw ipiruahy a'e.
34 Hemyrypar wà, peze'eg nahemurywete kar kwaw. Penemu'em peze'eg mehe.

ZEMUGETA HAW NA'IRUZ HAW

22

22-27

Eripaz uze'eg na'iruz haw rupi
22

Erezapo ikatu 'ym ma'e tetea'u ne, i'i Izo pe a'e

1 Eripaz Temà ywy rehe har uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Aipo amo teko upuner Tupàn ipytywà haw rehe. Te ma'e kwaw katu har,
Aipo upuner ma'e iapo haw rehe izupe.
3 Aipo Tupàn upuner wera'u ma'e ipurukwaw wer imunar 'ym ma'e romo nereko haw rehe.
Aze nekatu ma'e paw iapo mehe nehe, aipo nekatu putar izupe nehe.
4 Nerenoz putar nerehe uzepyk pà nehe. Eremuwete katu Tupàn hehe nezeruze'eg pà.
— Izo hemuwete katu a'e, a'e rupi ainoz putar hemiapo kwer imume'u pà nehe, hehe hezepyk pà nehe, ni'i kwaw Tupàn uzeupe.
5 Nerenoz putar a'e nehe, ta'e erezapo ikatu 'ym ma'e tetea'u ne xe.
Teko nupuner kwaw nekatu 'ym awer ipapar haw rehe wà.
6 Kwehe mehe, aze amo neywy rehe har wenoz temetarer newe wà,
— Ezar nekamir hepo pe hekuzaromo nehe. Heremetarer imuzewyr mehe amono wi putar newe nehe, ere wanupe.
Wiko ikamir 'ym ma'e romo a'e 'ar mehe wà.
7 Neremono kwaw 'y teko ikene'o ma'e wanupe.
Neremono kwaw temi'u teko ima'uhez ma'e wanupe.
8 Ereiko tuwihaw romo.
A'e rupi erepuner ko ywy izar romo nereko haw rehe.
9 Nemunar tu 'ym ma'e wama'e rehe.
Nerepytywà pixik kwaw imen umàno ma'e kwer ne wà.
10 A'e rupi ikatu 'ym ma'e umàmàn neywyr kury.
Na'arewahy nekyze haw wiko nezar romo no.
11 Uhua'u ipytunahy haw. A'e rupi nerexak kwaw ma'e.
'Y tyhu ma'e uwyrykahy ma'e zàwenugar nereraha iko.

Aipo neata wer ikatu 'ym ma'e wanape rupi

12 Tupàn wiko ywate ywak rehe a'e.
Zahytata upyta ywate a'e wà no.
Nezewe rehe we Tupàn ume'e uzewy pe wanexak pà.
13 Nezewe rehe we erepuranu iko. — Aipo Tupàn ukwaw amo ma'e a'e, ere iko. Ywàkun upyta zane'aromo.
Tupàn upyta ywàkun i'aromo a'e.
Aze ru'u nupuner kwaw zaneremiapo kwer imume'u haw rehe, ere iko.
14 Izo, — Ywàkun iànàm ma'e nazanerexak kar kwaw Tupàn pe a'e wà,
Ywak rupi iata mehe a'e wà, ere iko aipo.
15 Aipo neata wer ikatu 'ym ma'e wanape rupi.
Kwehe wata pe ikatu 'ym ma'e rupi wà.
16 Umàno na'arewahy wà.
Wiko 'y uwyrykahy ma'e hemiraha kwer zàwenugar romo wà.
17 Uze'eg nezewe Tupàn pe wà.
— Etyryk urewi nehe, i'i izupe wà.
— Ma'e ikatu ma'e Tupàn upuner wera'u ma'e upuner iapo haw rehe zanewe a'e,
I'i uzeupeupe wà.

18 Tupàn a'e, a'e ae umynehem ikatu 'ym
ma'e iapo har wanàpuz ikatu ma'e
tetea'u pupe a'e.
Nezewe rehe we nahema'enukwaw wer
kwaw wazàwe ihe.
19 Teko imunar 'ym ma'e hurywete wà.
Ikatu ma'e upuka wà.
20 Upuka hemetarer katu ma'e wama'e
ipaw mehe wà,
Ikurer tata pupe ikaz mehe wà.

Ezapo ikatu haw Tupàn rehe

21 Izo, ezemuawyze kar Tupàn pe nehe.
Epytu'u iàmàtyry'ymar ài nereko re nehe.
Nezewe mehe umur putar ikatu ma'e
tetea'u newe a'e nehe.
22 Tuwe Tupàn nemu'e nehe.
Emonokatu ize'eg nepy'a pupe nehe.
23 Aze erezewyr Tupàn upuner wera'u
ma'e pe nehe, aze ereiko ikàg 'ym
ma'e romo henataromo nehe,
Aze eremumaw ikatu 'ymaw neràpuz me
har nehe,
24 Aze or ikatu wera'u ma'e na'ikatu kwaw
newe nehe, aze nuzawy kwaw ywy
imuku'i pyrer newe nehe,
Aze nuzawy kwaw ita'i yrykaw izywyr har
newe nehe,
25 A'e mehe Tupàn upuner wera'u ma'e
wiko putar or ikatuahy ma'e ài newe
nehe.
Nuzawy kwaw parat hekuzar katu wera'u
ma'e newe nehe no.
26 Wiko putar nerurywete haw romo nehe.
Erepuner putar hehe neme'e haw rehe
nehe, hehe nezeruzar haw rehe
nehe.
27 Nerenu putar neze'eg mehe a'e nehe.
Eremono putar neremimume'u kwer
izupe nehe no.
28 Neremiapo paw ikatu putar nehe.
Tatainy uhyape katu putar nerape rehe
nehe.
29 Tupàn umuezywa'u wiko wera'u ma'e
wà.
Upyro ikàg 'ym ma'e wà.
30 Nepyro putar a'e nehe no, aze ereiko
ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo
nehe,
Aze nekatu ma'e paw iapo mehe nehe.

23

Uwazar Izo waze'eg wanupe 23-24

Hepurukwaw wer Tupàn hexakaw rehe, i'i

1 Izo uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Ihewe uzeapo ma'e kwer iro ihewe a'e
rihi. Amume'u Tupàn hemiapo
kwer ikatu 'ymaw ihe no.
Napuner kwaw hekuhem ire hepytu'u
haw rehe.
3 Hepurukwaw wer hexakaw rehe.
Ma'e pe aexak putar nehe. Heho wer zepe
heko haw pe.
4 A'e mehe mo amume'u mo hekatu haw
izupe.
Amume'u mo heremiapo kwer paw ikatu
haw izupe.
5 Hepurukwaw wer mo ihewe hemi-
mume'u ràm rehe,
Heze'eg ihewe hemiwazar ràm rehe no.
6 Aipo Tupàn weityk mo upuner haw paw
hekutyr.
Nan. Herenu mo azeharomoete a'e.
7 Aiko awa imunar 'ym ma'e romo ihe.
Apuner mo hekatu haw imume'u haw rehe
izupe.
Nezewe mehe — Ikatu ma'e romo ereiko
ne, i'i mo ihewe azeharomoete.

Aekar Tupàn ihe

8 Aekar kwarahy heixe haw kutyr. Tupàn
nuiko kwaw a'e pe.
Naexak kwaw kwarahy ihemaw kutyr no.
9 Naexak kwaw ma'e iapo mehe kwarahy
heixe haw awyze har kutyr.
Naexak kwaw kwarahy ihemaw awyze
har kutyr izeàmim mehe no.
10 Nezewe rehe we Tupàn ukwaw heata
haw pitàitàigatu a'e.
Aze heragaw nehe, — Heko haw nuzawy
kwaw or ikatuahy ma'e, i'i putar
ihewe nehe.
11 Ata pe ihewe hemixak kar rupi ihe.
Napiza kwaw izuwi.
12 Aruzar Tupàn hemiapo kar.
Azapo hemimutar tuweharupi.
Nazapo kwaw heremimutar.

Tupàn uzapo wemiapo putar haw uze'eg awer rupi a'e

13 Tupàn uzapo wemimutar a'e.
Aze ipurapo wer ma'e rehe,
Ni amo nupuner kwaw imupytu'u kar haw rehe wà.
14 Umume'u ma'e ihewe wemiapo ràm a'e.
Umumaw putar a'e ma'e iapo haw nehe.
Uzapo putar amo wemimume'u kwer paw rupi katete nehe no.
15 A'e rupi hekàgaw uhem ihewi hen-ataromo hereko mehe.
A'e ma'e rehe hema'enukwaw mehe akyzeahy.
16-17 Ipytunaw hemuigo kar hehàpyhà 'ym ma'e zàwenugar romo. Ipytunaw na-hemukyze kar kwaw.
Tupàn upuner wera'u ma'e umur hekyze haw herehe.

24

Ikatu 'ym ma'e imunar ma'e rehe wà

1 Màràzàwe tuwe Tupàn upuner wera'u ma'e numume'u kwaw teko wane-miapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u àwàm 'ar.
Màràzàwe tuwe numume'u kwaw wemiruze'eg wanemiapo kwer imume'u àwàm 'ar.
2 Heta awa ita ywyzaw hexak kar haw imunyrykar wà.
Nezewe umuhua'u uiwy wà.
Imunar amo heimaw àràpuhàràna'yr wanehe, weimaw wainuromo wa-mono pà wà.
3 Weraha zumen kwarer tu 'ym ma'e wanuwi wà.
Upyhyk tapi'ak kuzà imen umàno ma'e kwer waneimaw wà, aze a'e kuzà unewer temetarer rehe wanupe wà.
4 Imunar hemetarer 'ym ma'e wama'e rehe wà.
Ma'e hereko har 'ym uzàn wanuwi uzeàmim pà wà.

Ikatu 'ym ma'e upuraraw kar ma'erahy temetarer 'ym ma'e wanupe

5 Hemetarer 'ym ma'e
Wata ywyxiguhu rehe zumen hehaite ma'e ài wà,
Uwa'yr wanemi'u ràm hekar pà wà.
6 Naheta kwaw ma'e hemetarer 'ym ma'e wanupe. A'e rupi uma'ereko ikatu 'ym ma'e wanemi'u ràm imono'og pà wà.
Upyhyk uwa wanupe wà.
7 Pyhaw tuwixàg mehe naheta kwaw zewànaw wanupe.
Naheta kwaw tuwixàgaw wi wazemuaku haw wanupe.
8 Ywytyruhu rehe wata mehe àmàn umuàkymahy wà.
Wekar àmàn wi uzeàmimaw itahu iwype wà.
9 Iaiw ma'e upyhyk kwarera'i tu 'ym ma'e uma'ereko e ma'e romo wamuigo kar pà wà.
Aze ma'e hereko 'ymar unewer temetarer a'e iaiw ma'e wanupe wà, upyhyk wana'yr wemetarer hekuzaromo wà, uma'ereko e ma'e romo wa-muigo kar pà wà.
10 Hemetarer 'ym ma'e wata waiko kwe rupi ukamir 'ym pà wà.
Upaw etea'i wama'e wanuwi. Uzuhez arozràn ipo'o haw rehe uma'ereko mehe wà.
11 Weruwaruwak ita iapu'a ma'e ikawer iàmi pà uri wi wà, ikatu 'ym ma'e wanupe uma'ereko pà wà.
Upyropyrog uwà rehe tykwer iàmi pà wanupe no.
Umàno uwi'u 'ymaw wi uma'ereko mehe wà.
12 Ikutuk pyrer ikixi pyrer umàno etea'i ma'e wà, uhapukaz tawhu pupe wà.
— Urepytywà pe nehe, i'i wà.
Nezewe rehe we Tupàn nuenu kwaw wà.

Iaiw ma'e wà, upuruzuka ma'e wà, wemireko 'ym puhe oho ma'e wà, imunar ma'e wà

13 Iaiw ma'e na'iakatuwawahy kwaw tatainy rehe wà.
Wape nànàn wata mehe ma'e paw iapo mehe nuputar kwaw tatainy wà.
14 Upuruzuka ma'e upu'àm izi'itahy hemetarer 'ym ma'e izuka pà.
Pyhaw wiko imunar ma'e romo.
15 Wemireko 'ym puhe oho ma'e ràm uwàro ipytunaw. Umim uwa.
Nezewe mehe ni amo nuexak kwaw huwa wà.
16 Imunar ma'e wixe amo hàpuz pupe py-haw wà.

Nuhem kwaw wata pà 'aromo wà.
Ta'e tatainy na'ikatu kwaw wanupe xe.
17 Ukyze tatainy 'aromo har wi wà.
Ipytunaw numukyzeahy kar kwaw wà.

Zopar uze'eg na'iruz haw rupi
24:18-25

Tupàn uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nehe
18 Zopar uze'eg putar a'e nehe kury.

'Y uwyrykahy ma'e weraha awa ikatu 'ym ma'e a'e.
Tupàn omono uze'egaiw iziwy rehe.
Nuzewyr kwaw oko pe ma'ywa tyw pe uma'ereko pà.
19 'Yxig huwixàgahy ma'e typyràn kwarahy mehe haku mehe.
Nezewegatete ikatu 'ym ma'e iapo har ukàzym putar ywy wikuwe ma'e waneko haw wi nehe no.
20 Te ihy na'ima'enukwaw kwaw hehe.
Merua'yr u'u ho'o kwer wà. Ikatu wanupe i'u mehe.
Teko paw heharaz izuwi wà.
Tupàn umumaw ikatu 'ym ma'e iapo har ywyra u'ar ma'e wer ài.
21 Agwer ma'e uzeapo izupe a'e, ta'e nupytywà pixik kwaw kuzà imen umàno ma'e kwer a'e wà xe.
Nupuhareko kwaw kuzà umemyr haw rehe upuner 'ym ma'e wà no.
22 Tupàn umumaw ikatu 'ym ma'e upuner haw pupe wà.
Uzapo ma'e a'e iaiw ma'e waneko haw imumaw pà.
23 Tupàn umuigo kar wà, ikatu 'ymaw imunyryk kar pà wanuwi wà.
Nezewe rehe we ume'egatu wanehe.
24 Iaiw ma'e umumaw amo 'ar hemetarer katu ma'e romo wà.
Na'arewahy uxinig ka'api'i ài wà.
Nuzawy kwaw arozràn haryw imonohok pyrer wà.
25 — Nan kwaw nezewe, aipo amo upuner u'e haw rehe wà. — Neremume'u kwaw ze'eg azeharomoete har,
Aipo amo upuner u'e haw rehe ihewe wà.

25

Minaz uze'eg na'iruz haw rupi kury
25:1-6

Aipo amo teko wiko kateteahy Tupàn huwarupi
1 Minaz uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Tupàn upuner katu a'e. Tuwe teko ukyze izuwi wà nehe.
Omono zeàmàtyry'ym 'ymaw ywak rehe.
3 Aipo amo upapar heko haw pe har wà. Tupàn hatainy uhyape katu teko nànàn a'e.
Aipo heta amo teko izuwi uzeàmim ma'e wà.
4 Aipo amo upuner ikatu ma'e romo weko haw rehe Tupàn henataromo wà.
Aipo amo teko umàno ma'e ràm upuner zepykaw wi uzepyro haw rehe wà.
5 — Zahy nuhyape katu kwaw, i'i Tupàn.
— Heta ikatu 'ymaw zahytata wanehe, i'i.
6 Ma'e za'e putar teko wanupe. Nuzawy kwaw meru wà. Nuzawy kwaw amirikur Tupàn henataromo wà.
Màràzàwe tuwe mo uzekaiw wanehe.

26

Izo uwazar Minaz ize'eg izupe
26:1-4
1 Izo uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Minaz, nahekàg kwaw ihe. Naheta kwaw hekàgaw ihewe kury.
Hepytywàgatu pe iko ne. Hemurywete katu kar pe iko no.
3 Erekwaw katu pureruze'egatu haw.
Eremumaw putar nema'ekwaw paw hemu'e mehe nehe.
4 Mo nepytywà a'e ze'eg imume'u mehe.
Mo nemuze'eg kar nezewe.

Minaz uze'eg wiwi na'iruz haw rupi
26:5-14

Tupàn ipuner haw uhua'u haw
5 Minaz uze'eg putar kury. — Umàno ma'e kwer uryryryryz ukyze haw rehe 'y ywy iwy pe har pupe wiko mehe wà.
6 Umàno ma'e kwer wapyta haw uzewàpytymawok Tupàn henataromo.
Naheta kwaw ipykaw. Upuner wyzài a'e pe uzeapo ma'e hexakaw rehe.
7 Tupàn upupirar ywak ma'e heta 'ymaw i'aromo.

Umupyta kar ywy ma'e heta 'ymaw
i'aromo no.
8 Upyhyk 'y ywàkun pupe.
'Y numu'i kwaw ywàkun ipuhuz haw pupe.
9 Umim zahy huwa huwahu mehe,
Ywàkun ipupirar pà i'aromo.
10 Tupàn umuapyk iapu'a ma'e yryhu
mytepe a'e,
Tatainy imunyryk kar pà ipytunaw wi a'e.
11 Aze uze'egahy ywak izyta wanupe,
Izyta ukyze uryryryryz pà wà.
12 Tupàn wiko yryhu izar romo upuner
haw rupi.
Uma'ekwaw katu haw pupe wiko àzàg
Haaw her ma'e izar romo no.
13 Izupy haw pupe Tupàn umukatu ywak.
Mozuhu uzàn izuwi. Opo pupe uzuka a'e
moz.
14 Tupàn upuner ma'e tetea'u iapo haw
rehe, wyzài ikàg ma'e iapo haw rehe.
Xo màràn zo amume'u kwez xe peme.
Mo upuner ipuner haw uhua'u haw ikwaw
paw rehe wà.

27

Uwazar Izo ize'eg izupe
27:1-12

Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, i'i Izo a'e
1 Izo uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Amume'uahy putar ko ma'e Tupàn up-
uner wera'u ma'e her rehe ihe kury.
Na'ipurumume'u wer kwaw hekatu haw
rehe a'e.
Umynehem hepy'a iro haw pupe.
3 Ukàgaw ihewe imur mehe we,
Hemupytuhem kar a'e,
4 Hezuru numume'u pixik kwaw ikatu 'ym
ma'e nehe.
Heapeku numume'u pixik kwaw temu'emaw
nehe.
5 — Pemume'u ikatu 'ym ma'e heremiapo
kwer nehe, ta'e azapo tuwe ikatu
'ym ma'e ihe xe, na'e pixik kwaw
peme nehe.
— Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, a'e
putar herekuwe mehe we nehe.
6 Namume'u kwaw amo ma'e nehe. —
Heremiapo kwer ikatu, a'e putar
hepytu'u 'ym pà nehe. Akwaw
hekatu haw.
— Erezapo ikatu 'ym ma'e ne, na'e pixik
kwaw hezeupe.

Tuwe Tupàn uzepyk heàmàtyry'ymar wanehe nehe
7 Hekatu 'ymaw imume'u har paw wà,
Heàmàtyry'ymar paw wà,
Tuwe Tupàn uzepyk wanehe ikatu 'ym
ma'e ài nehe, iaiw ma'e ài nehe.
8 Tupàn o'ok putar hehe uzeruzar 'ym ma'e
waneko haw wanuwi nehe.
Ma'e wàro putar i'ok ire wà nehe.
9 Aze waneko haw zawaiw katu wanupe
nehe,
Tupàn nuenu kwaw wanehapukaz mehe
wà nehe.
10 Ta'e Tupàn nuiko kwaw wamurywete
kar har romo a'e xe.
Nuze'eg pixik kwaw upuner wera'u ma'e
pe a'e wà.
11 Apumu'e putar Tupàn ipuner haw
uhua'u haw rehe nehe.
Amume'u putar upuner wera'u ma'e hemi-
apo ràm peme nehe.
12 Nan. Namume'u kwaw nehe, ta'e pexak
a'e ma'e paw rupi xe.
Màràzàwe tuwe pepyta xe iranaiw ma'e ài
peze'eg pà.

Zopar uze'eg 4 haw rupi a'e
27:13-23

Tupàn uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe
13 Amume'u putar Tupàn upuner wera'u
ma'e hemiapo peme nehe kury.
Uzepyk awa ikatu 'ym ma'e wanehe a'e,
upuruzuka ma'e wanehe a'e no.
14 Wana'yr ima'uhez putar wà nehe.
Aze heta tetea'u wana'yr wà,
Nezewe rehe we umàno putar zeàmàtyry'ymawhu
pe wà nehe.
15 Ipaw ire wikuwe wiwi ma'e umàno putar
uma'eahy pà wà nehe.
Wanemireko kwer nuzai'o kwaw wanehe
wà nehe.
16 Iaiw ma'e upuner parat tetea'u
imono'ogaw rehe nehe.
Upuner putar kamir tetea'u ipyhykaw wà
nehe. Upuner putar ma'e tetea'u
imono'ogaw rehe uzeupe azeharo-
moete nehe.

17 Amo 'ar mehe amo teko ikatu ma'e
umunehew putar a'e kamir a'e wà
nehe.
Amo awa imunar 'ym ma'e wiko putar a'e
parat izar romo wà nehe no.
18 Aze awa ikatu 'ym ma'e uzapo wàpuz
nehe,
Na'arewahy u'ar putar nehe. Nuzawy
kwaw zanu kyhaw. Upaw tàrityka'i.
Ko rehe uzekaiw ma'e uzapo tàpuzràn uker
haw romo ko pe. Upaw na'arewahy.
Tàpuz awa ikatu 'ym ma'e hemiapo
kwer nuzawy kwaw agwer tàpuzràn.
19 Awa ikatu 'ym ma'e oho uker haw rehe
hemetarer katu ma'e romo.
Noho wi kwaw nezewe nehe.
Ume'e mehe nuexak kwaw wemetarer,
ta'e oho izuwi xe.
20 Ikyzeahy haw nuzawy kwaw 'y ko im-
imar. Typy haw wà. Upyk putar
imumaw pà.
Pyhaw ywytuaiw àmàn inuromo har omo-
mor putar muitea'u nehe.
21 Ywytuaiw kwarahy heixe haw wi ur
ma'e
O'ok putar a'e awa hàpuz wi nehe.
22 Na'arewahy ur putar ikutyr ipuhareko
'ym pà.
Uzapo ma'e tetea'u uzepyro pà ywytu wi.
23 Awa uzàn a'e. Ywytu utymyze'eg a'e
no. Umukyze katu kar ukàgaw ma'e
ikaika haw pupe.

28

Uze'egatu ma'e kwaw katu haw rehe 28

1 Teko uhàwykàz amo ywy rehe parat
henuhem pà wà.
Teko umupyràn itazu or ikatu 'ymaw
henuhem pà izuwi wà.
2 Wenuhem ita per ywy wi wà no.
Umupyràn ita itazu komiri henuhem pà
izuwi wà no.
3 Ihàwykàz mehe weraha tatainy ywy kwar
pupe wà.
Wekar ita hekuzar katu ma'e ywykwar
ohoete ma'e pupe wà no.
Ipytunahy haw pupe wekar ita wà.
4 Muite tawhu wi wanekon wà.
Ni amo noho kwaw a'e pe wà.
Uhàwykàz ywy ita hekuzar katu ma'e hekar
pà wà.
A'e zutyka'i uma'ereko a'e pe wà.
Uzaiko a'e pe uwauwak pà wà, ko rupi wà,
kwe rupi wà.
5 Wa'aromo arozràn hezuz ywy rehe.
Iwy pe ywy uzekazeka uzemu'imu'i pà.
6 Heta ita hekuzar katu ma'e xapir her ma'e
a'e itahu pupe.
Teko wexak or ywyku'i inuinuromo wà no.
7 Wiràhu nuexak kwaw pe ywykwar piar
wà.
Kàkà nukwaw kwaw wà no.
8 Zàwàruhu iriàw wà, amo miar ipuruzukai-
wahy ma'e wà no,
Nuwezyw pixik kwaw a'e pe rupi wà.
9 Awa uhàwykàz ita tàtàahy ma'e wà.
Uzaikaw ywytyruhu ywy rehe imumew pà
wà.
10 Uhàwykàz itakwar iapo pà wà.
Wekar wyzài ita hekuzar katu ma'e
ihàwykàz mehe wà.
11 Uhàwykàz oho wiko wà, te uhem
ytyzuzàmaw yryhu kutyr uwyryk
ma'e pe wà.
Werur a'e imim pyrer tatainy haw pe wà.

Ma'e kwaw katu haw ikatuahy haw

12 Nezewe rehe we nuexak kwaw ma'e
kwaw katu haw wà.
Ma'e pe wexak putar wà nehe. Ma'e pe
ma'e kwaw paw hekon a'e.
13 Teko nukwaw kwaw ma'e kwaw katu
haw ikatu haw wà.
Nuexak kwaw ko ywy rehe wà.
14 Yryhu uhua'u ma'e uze'eg nezewe a'e. —
Nuiko kwaw xe a'e, i'i a'e.
Yryhu uze'eg nezewe a'e no. — Nuiko
kwaw xe a'e, i'i a'e no.
15 Ikatu wera'u or wi a'e.
Teko numekuzar kwaw parat hekuzarer
rehe wà nehe.
16 Aze teko omono'og or ikatu wera'u ma'e
wà, nezewe rehe we nupuner kwaw
ma'e kwaw katu haw ime'eg kar
haw rehe wà.
Aze omono'og ita hekuzar katu ma'e wà:
agata her ma'e, xapir her ma'e,
nezewe rehe we nupuner kwaw
ime'eg kar haw rehe wà.
17 Ikatu wera'u or wi. Ikatu wera'u ita
hekuzar ma'e wi no.
Teko nupuner kwaw ime'eg kar haw rehe
ita hekuzar katu ma'e pupe wà, ni or
ikatuahy ma'e wà.

18 Ita koraw her ma'e nahekuzar katu
kwaw. Ita kiritaw nahekuzar katu
kwaw no.
Teko nupuner kwaw ma'e kwaw katu haw
ime'eg kar haw rehe a'e ita pupe wà.
Ikatu wera'u ita perura her ma'e wi.
19 Ikatu wera'u ita topaz her ma'e Exio ywy
rehe har wi.
Ikatu wera'u or ikatuahy wera'u ma'e wi
no.

Tupàn zo ukwaw ma'e kwaw katu haw heta haw a'e

20 Ma'e kwaw katu haw a'e, ma'e wi tur a'e.
Ma'e pe hekon.
21 Ni amo wikuwe ma'e nupuner kwaw
hexakaw rehe wà.
Ni wiràmiri ywak rehe uwewe ma'e wà.
22 Purumumaw paw a'e, màno haw a'e no,
Nezewe uze'eg izupe wà. — Nuruexak
kwaw ure. Xo imume'u haw zo uru-
enu, i'i wà.
23 Xo Tupàn zo ukwaw izupe uhemaw.
Xo a'e zo ukwaw ipyta haw.
24 Ta'e wexak ywy muite wera'u har a'e xe.
Wexak ma'e ko ywy rehe uzeapo ma'e paw
rupi katete a'e no.
25 Tupàn omono wakàgaw ywytu wanupe.
Omono uhua'u haw yryhu pe no.
26 Umume'u àmàn ikyr àwàm.
Wexak kar ywytu àmàn inuromo har iho
àwàm izupe no.
27 A'e 'ar mehe wexak ma'e kwaw katu haw
a'e.
Ikatu izupe.
28 Na'e uze'eg teko wanupe.
— Aze peneko wer ma'e kwaw katu har
romo nehe, pekyze pezar wi nehe.
Aze pepurukwaw katu wer ma'e rehe
nehe, petyryk ikatu 'ymaw wi nehe
no, i'i wanupe.

IZO UZE'EG IAHYKAW RUPI A'E KURY

29

29-31

Uhyape Tupàn herape ihewe

1 Izo uze'eg putar a'e nehe kury.

2 Aze mo apuner hezewyr haw rehe hereko
awer pe.
Tupàn uzekaiw katu herehe a'e 'ar mehe.
3 A'e 'ar rehe Tupàn wexak kar herape
ràm ihewe. Nuzawy kwaw tatainy
ihewe.
A'e rupi apuner ipytun mehe heata haw
rehe.
4 A'e 'ar rehe hekàg hema'eahy 'ym pà.
Tupàn wiko hemyrypar romo a'e.
Hemyrypar romo heko haw wiko heràpuz
rehe uzekaiw katu ma'e romo.
5 Tupàn upuner wera'u ma'e wiko herehe
we a'e.
Hera'yr wiko heywyr wà.
6 Heta tapi'ak kamykwer heràpuz me tuwe-
harupi. Uhyk urewe.
Heta ma'e ikawer uri ita wamyter pe hezuz
ma'e kwer wi henuhem pyrer no.
7 Tàmuz wazemono'ogaw pe heho mehe,
Apyk tenà'àg wamytepe.
8 Kwàkwàmo uwàpytymawok heho àwàm
herexak mehe wà.
Tua'uhez ma'e upu'àm herexak mehe wà
no.
9 Teko ikàg wera'u ma'e upytu'u uze'eg ire
wà.
Nuze'eg kwaw ta'e akwaw wanuwake ihe
xe.
10 Tuwihaw upytu'u uze'eg ire wà no.
Numume'u kwaw amo ma'e wà.

Aiko hemetarer 'ym ma'e wanu, i'i

11 Heze'eg henu arer umume'u heze'eg
awer ikatu haw ihewe wà.
Herexak arer uze'egatu herehe wà no.
12 Ta'e apytywà hemetarer 'ym ma'e ihe wà
xe, aze wenoz upytywà haw ihewe
wà.
Azekaiw katu tu 'ym ma'e wanehe no,
aze naheta kwaw wanehe uzekaiw
ma'e.
13 Teko ma'e hereko 'ymar umur uze'egatu
herehe wà.
Kuzà imen umàno ma'e kwer hurywete wà,
ta'e apytywà ihe wà xe.
14 Hekatu haw ihe, hemunar 'ymaw ihe no,
amunehew kamir ài ihe.
Nuzawy kwaw hekamir tuweharupi har
ihewe.
15 Aiko teha romo hehàpyhà 'ym ma'e
wanupe.
Aiko pe romo wata 'ym ma'e wanupe no.
16 Aiko hemetarer 'ym ma'e wanu romo.
Aiko amo ywy rehe arer wapyro har romo
no.
17 Amumaw imunar ma'e wapuner haw.

Apyro wanemipyhyk kwer wà no, wapoàpe wi wà no.

Teko paw uzeapyaka katu herehe wà

18 Nezewe aze'eg hezeupe. — Amumaw putar kwarahy tetea'u ihe nehe.
Àmàno putar heràpuz me katu haw inuromo nehe.
19 Aiko putar ywyra ài ihe nehe, hapo 'y pe uhem ma'e ài nehe.
Tuweharupi zuwiri umuàkym ywyra pyhaw. Aiko ywyra zàwe ihe.
20 Teko paw uze'egatu herehe wà. Nuexak kwaw katu 'ymaw herehe wà. Tuweharupi hekàg putar nehe.
Hepuruapo wer ma'e tetea'u rehe nehe, a'e hezeupe a'e mehe.
21 Teko paw ume'e herehe wà.
Wenu hepureruze'egaw uze'eg 'ym pà wà.
22 — Neremu'em, ni'i kwaw ni pitài teko heze'eg pawire wà.
Heze'eg wixe waàkàg pupe.
Nuzawy kwaw 'y ywyxiguhu rehe upiripirik ma'e.
23 Teko wàrogatu àmàn kwarahy haku mehe wà.
Nezewegatete paw rupi wàrogatu heze'eg wà.
24 Àro kar ma'e ma'e hàro 'ymar wanupe ihe.
Herurywete ihe, a'e rupi heruwa umukàg kar teko wà.
25 Aiko wanuwihaw ài.
Aiko tuwihaw teko wanemiapo ràm imume'u har ài.
Aiko tuwihawete zauxiapekwer wanenataromo har ài wanupe no.
Ma'erahy ipuraraw mehe amurywete kar ihe wà.

30

Akwez teko uze'eg urywahy herehe heàmàtyry'ym pà wà

1 Ko 'ar rehe awa ihewi ipyahu wera'u ma'e upuka herehe wà.
Wanu na'ikatu kwaw wà.
Namono kwaw a'e teko ni hereimaw zawar wainuromo ihe wà, zawar àràpuhàràn wamono'ogar wainuromo ihe wà.
2 Wazywa ikàgaw na'ikatu kwaw ihewe.
Awa iagaiwahy ma'e romo wanekon wà.
3 Na'ikàg kwaw ta'e umumaw 'ar tetea'u umai'u 'ym pà wà, ma'e hereko 'ym pà wà.
Pyhaw ywyxiguhu rehe muite teko wanuwi, uxi'u ma'e hapo uxinig ma'e i'u pà wà.
4 Upyhyk ka'akyr wà, ywyra pekwer wà no, U'u ma'e hapo ikatu 'ym ma'e wà.
5 Teko omono kar a'e awa umyter wi wà.
Uhapukaz wanupe wamuhem kar pà imunar ma'e zàwenugar ài wà.
6 Upyta yrykaw typawer pe wà.
Wiko itakwaruhu pupe wà, ita inuromo wà.
7 Uze'eg miar ài ka'akyr inuromo wà.
Uzemono'og xu iwy pe wà.
8 Teko ikatu 'ym ma'e wà. Teko her 'ym ma'e wà.
Teko omono kar uiwy wi wà.
9 Ko 'ar rehe a'e teko ur herehe uze'eg urywahyahy pà wà.
Upuka herehe wà. 10 Ihuhuk wer herehe ume'e mehe wà.
Te uzenymon heruwa rehe wà.
11 Tupàn wenuhem hekàgaw ihewi. Ikàg 'ym ma'e romo heapo.
A'e rupi a'e teko wikwahy ihewe wà, ikatu 'ym ma'e iapo pà ihewe wà.
12 A'e teko iaiw ma'e heàmàtyry'ym wà.
Hemuzàn kar wà, uzeagaw hemumaw pà wà.
13 Nahemuhem kar kwaw uzewi wà. Uzeagaw hemumaw pà wà.
Ni amo numupytu'u kar kwaw wazeagaw ire wà.
14 Wixe pàrirogawtàtà ikwar rupi wà.
Tàpuz heityk pyrer myter pe uzemomor pà hekutyr wà.
15 Akyzeahy tuwe ihe.
Ywytuhu weraha ka'akyr uxinig ma'e muite a'e. Nezewegatete weraha hekàgaw muite ihewi wà no.
Ywàkun ukàzym na'arewahy. Nezewegatete heremetarer upaw ihewi no.

Erezepyk herehe, i'i a'e

16 Naherekuwe wer kwaw ihe kury.
Ikatu ma'e hàro 'ymaw uzeapo hezar romo no.
17 Pyhaw hekagwer hahy tetea'u ihewe.
Herahy haw nupaw kwaw ihewi.
18 Tupàn hepyhykahy he'az rehe.

Wenuhem hekamir ihewi hepyhyk mehe.
19 Hereityk to'om pupe.
Nazawy kwaw ywy imuku'i pyrer. Aiko tanimuk ài.
20 O Tupàn, aze'eg newe hepytywà àwàm henoz pà newe. Nerewazar kwaw heze'eg ihewe ne.
Aze'eg newe. Nerezekaiw kwaw herehe.
21 Erepuraraw kar e ma'erahy ihewe.
Paw rupi nekàgaw pupe heàmàtyry'ym pe ne.
22 Hereraha kar pe ywytu pe.
Ywytuaiw pupe hemomor pe ko rupi, kwe rupi no.
23 Hereraha pe iko umàno ma'e kwer wapyta haw pe ne. Akwaw neremiapo.
Wikuwe ma'e paw uzeàwàxi putar a'e pe amo 'ar mehe wà nehe.
24 Awa imumaw pyrer romo aiko ihe. Màràzàwe tuwe heàmàtyry'ym pe ne.
Napuner kwaw ma'e iapo haw rehe. Xo hepuhareko àwàm henoz taw rehe zo apuner.
25 Aipo nazai'o kwaw amo teko wanehe we ma'erahy ipuraraw mehe ihe.
Aipo napuhareko kwaw hemetarer 'ym ma'e ihe wà.
26 Àro herurywete àwàm. Ur iaiw haw ihewe.
Àro tatainy. Ur ipytunahy haw ihewe.

— Hepytywà pe nehe, i'i Izo Tupàn pe

27 Hepy'a nahurywete kwaw. Nupytu'u kwaw.
Amumaw 'ar tetea'u ma'erahy ipuraraw pà.
28 Aiko hezemumikahy pà. Hereko haw nuzawy kwaw 'ar kwarahy hereko 'ymar.
Apu'àm teko paw wanenataromo hepytywà àwàm henoz pà.
29 Heze'egaw nuzawy kwaw hekuhemaw hezemumikahy haw hexak kar haw.
Nuzawy kwaw awarahu ize'egaw. Nuzawy kwaw wiranu ize'egaw no.
30 Hepir ipihun kury.
Heretekwer ukaz taku haw rehe.
31 Kwehe mehe tuweharupi ainu wioràwiràn imupu mehe, ainu xi'àm ipy mehe no.
Ko 'ar rehe xo teko zo ainu wazai'o mehe ihe wà kury, wazozok mehe ihe wà no.

31

Tupàn ukwaw hekatu haw a'e

1 Amume'uahy amo ma'e kwehe mehe ihe.
— Name'e pixik kwaw kuzà awa puhe oho pixik 'ym ma'e rehe iputar pà ihe nehe, a'e Tupàn henataromo.
2 Aze mo azuhaw heremimume'u kwer,
Ma'e Tupàn umur ihewe hekuzaromo.
Aipo Tupàn upuner wera'u ma'e umur mo uze'egatu ihewe ywak wi a'e.
3 Tupàn umur kar zemumikahy haw purehe a'e.
Umur kar iaiw haw a'e, ikatu 'ym ma'e zutyka'i iapo har wanupe a'e. 4 Tupàn ukwaw heremiapo kwer upaw rupi a'e.
Wexak heata haw pitàitàigatu no.

5 Amume'u ko ma'e Tupàn henataromo kury. Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe.
Nazeagaw pixik kwaw amogwer wanupe heremu'em pà.
6 Tuwe Tupàn wexak katu hekatu haw nehe.
Wexak putar hekatu haw nehe. — Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i putar ihewe nehe.
7 Napiza e kwaw pe ikatu ma'e wi.
Aze aputar amo ma'e, aze a'e re a'e ma'e iapo awer uzapo kar ikatu 'ym ma'e hepy'a pe,
Aze azapo ikatu 'ym ma'e, aze apyhyk wyzài teko wama'e hezeupe,
8 A'e mehe, tuwe amo teko u'u heremitygwer wà nehe.
Tuwe amo umumaw hema'etymaw wà nehe.
9 Aze heruwake har hemireko hereraha uker haw pe,
Aze azeàmim hàpuz huwake hukenaw rehe heme'e pà,
10 A'e mehe, tuwe heremireko wiko amo pe uma'ereko e ma'e romo nehe.
Tuwe amo awa uker ipuhe wà nehe. Nazapo kwaw agwer ma'e ihe.
11 Aze mo azapo a'e ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e,

Tàmuzgwer umume'u mo herehe uzepyk àwàm wà.
12 A'e ikatu 'ym ma'e iapo awer nuzawy iwer mo tata iaiw ma'e. Nuzawy iwer mo tata uhua'u ma'e. A'e tata umumaw mo hema'e paw rupi.

Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e, tuweharupi apytywà teko ihe wà

13 Kwehe mehe amo 'ar mehe amo heremiapo kwer na'ikatu kwaw amo ihewe uma'ereko ma'e pe.
A'e rupi amuàgy'ygatu a'e ma'e henataromo ihe.
14 Aze mo namukatu iwer mo a'e ma'e, ma'e mo azapo Tupàn herehe uzepykaw imume'u mehe.
— Màràzàwe tuwe erezapo a'e ma'e, aze i'i ihewe, ma'e a'e mo izupe.
15 Ta'e Tupàn heapo arer uzapo ihewe uma'ereko ma'e a'e wà no xe. Hemuiguwe kar a'e.
Umuikuwe kar ihewe uma'ereko ma'e a'e wà no.

16 Napytu'u pixik kwaw hemetarer 'ym ma'e wapytywà re ihe.
Namuzai'o pixik kar kwaw kuzà imen umàno ma'e kwer ihe wà, ma'e hereko 'ym mehe ihe wà.
17 Namai'u pixik kwaw ihe zutyka'i.
Tuweharupi amono heremi'u tu 'ym ma'e wanupe no.
18 Areko wanu ài ihe wà.
Tuweharupi apyro kuzà imen umàno ma'e kwer ikatu 'ymaw wi ihe wà no.
19 Aze amo umàno etea'i tuwixàgaw wi ukamir 'ym pà,
Aze amo hemetarer 'ym ma'e nuwereko kwaw uzewànaw,
20 Amono kamir purumuaku katu ma'e izupe,
Hereimaw àràpuhàràn wanawer kamir romo iapo pyrer amono izupe.
Ipyhyk ire umume'u tuwe hekatu haw.
21 Aze amo 'ar mehe tàmuz upetek kar amo tu 'ym ma'e ihewe wà,
Aze a'e rupi apetek,
22 Tuwe amo uzuhaw hezywa wà nehe,
Tuwe ozo'ok heaxi'i wi wà nehe.
23 Nazapo pixik kwaw agwer ma'e ihe.
Ta'e akyzeahy Tupàn izepyk àwàm wi ihe xe. Aze mo azapo agwer ma'e,
Napuner iwer mo henataromo heho àwàm rehe nehe.

— Napytu'u pixik kwaw Tupàn rehe hezeruzar ire ihe, i'i Izo

24 Nazeruzar pixik kwaw or rehe.
Heremetarer nuiko pixik kwaw hepyro har romo.
25 Heremetarer katu kwehe mehe ihe. Nezewe rehe we naiko wera'u kwaw amo wanuwi.
— Temetarer imono'ogaw akwaw katu wera'u pewi ihe, na'e kwaw amo wanupe.
26 Aexak kwarahy ihyape mehe.
Aexak zahy upuràg eteahy haw rehe iata mehe no.
27 Nezewe rehe we ni kwarahy namuwete pixik kwaw hezar romo ihe. Ni zahy namuwete pixik kwaw hezar romo. Nazeàmim pixik kwaw wamuwete pà.
Namomor kwaw hezurupyter haw wanupe hepo pupe wamuwete pà.
28 Aze mo azapo a'e iaiw ma'e,
Apytu'u mo Tupàn ywate har heruzar ire.
Tàmuz uzepyk mo herehe wà.

— Naiko pixik kwaw purupe ikatu 'ym ma'e iapo har romo, i'i Izo

29 Naherurywete pixik kwaw heàmàtyry'ymar ma'erahy ipuraraw mehe ihe.
Iaiw haw wanupe ihem mehe naherurywete kwaw.
30 — Ezuka a'e heàmàtyry'ymar nehe,
Na'e pixik kwaw Tupàn pe.
31 Hereminozgwer umai'u katu heràpuz me wiko mehe wà.
Ihewe uma'ereko ma'e ukwaw wamai'u katu haw wà.
32 Namuger kar pixik kwaw amo ae ywy wi ur ma'e kwer nahu rupi ihe wà.
Wata ma'e uker heràpuz me tuweharupi wà.
33 Nazeagaw pixik kwaw hekatu 'ymaw imim pà amo teko wazàwe ihe.
Nazumim kwaw ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer hepy'a pupe.
34 Nakyze pixik kwaw amo wanemimume'u wi.
Napyta kwaw heràpuz pupe heze'eg 'ym pà.
Nakyze kwaw herehe wapuka haw wi.

— Amumaw ikatu 'ym ma'e heremiapo 'ygwer imume'u haw xe ihe kury, i'i Izo

35 Aze mo amo herenu, ikatu mo ihewe.
Amumaw putar hekatu haw imume'u haw xe ihe nehe kury.
Tuwe Tupàn upuner wera'u ma'e uwazar heze'eg ihewe nehe.
Tuwe hekatu 'ymaw imume'u har umuapyk uze'eg pape rehe nehe kury.
36 Na'e araha putar a'e pape heaxi'i rehe nehe.
Amunehew putar heàkàg rehe tuwihawete iàkàg rehe har ài nehe.
37 Amume'u putar heremiapo kwer paw rupi Tupàn henataromo nehe.
Azurupu'àm putar henataromo nehe.
38 Heywy nuzai'o pixik kwaw.
Nuhapukaz pixik kwaw ywak rehe hekatu 'ymaw imume'u pà wà.
39 A'u wanemimuezuzgwer i'a kwer ihe.
Nezewe rehe we amono temetarer uma'ereko ma'e wanupe wama'ereko awer hekuzaromo.
Namumàno kar pixik kwaw wama'uhez haw rehe wà.
40 Aze heremu'em teko,
Tuwe xu hezuz heywy rehe arozràn hekuzaromo nehe.
Tuwe hezuz ka'akyr xewar hekuzaromo nehe.
Izo ize'eg upaw xe kury.

ERIU UZE'EG A'E KURY

32

32-37

1 Izo ukwaw weko haw a'e. — Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe, i'i uzeupe. A'e rupi imyrypar upytu'u ikatu 'ymaw imume'u re izupe wà kury. 2 Amo awa Eriu her ma'e wiko a'e pe. Marakew ta'yr romo Muz izuapyr romo Hàw izuapyr romo hekon a'e. Eriu wikwahy Izo pe kury. Ta'e Izo umume'u ukatu haw a'e pe har wanupe a'e xe. — Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, i'i wiwi a'e pe har wanupe. — Tupàn upuraraw kar e ma'erahy ihewe a'e, i'i wanupe. 3 Wikwahy a'e na'iruz imyrypar wanupe no. Ta'e nupuner kwaw Izo pe ize'eg iwazar haw rehe wà xe. — Tupàn ru'u uzawy aipo, i'i a'e pe har uzeupeupe wà. 4 Xo iahykaw rehe uze'eg Eriu kury. Ta'e amogwer itua'u wera'u izuwi wà xe. 5 Amogwer nukwaw kwaw ize'eg iwazar haw rehe Izo pe wà. A'e rupi wikwahy.

Uzypyrog Eriu uze'egaw rehe pitài haw rupi

32-33

Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ukwaw kar tuwe ma'e teko wanupe

6 A'e rupi uzypyrog uze'eg pà kury. — Aiko kwàkwàmo romo ihe. Peiko tua'u ma'e romo.
Azeruze'eg penehe ihe. A'e rupi naze'eg kwaw.
7 Nezewe a'e hezeupe. — Tuwe tua'u ma'e ràgypy uze'eg wà nehe.
Wereko kwarahy tetea'u wà. A'e rupi ukwaw katu ma'e wà. Tuwe wexak kar wemigwaw purupe nehe, a'e hezeupe.
8 Heta amo hekwe teko wapy'a pupe.
Tupàn upuner wera'u ma'e upy teko wapupe ma'e kwaw katu haw imono pà wanupe.
9 Tua'u wera'u ma'e nukwaw wera'u kwaw ma'e kwàkwàmo wanuwi wà.
Màràmàràànaw uzawy wà, ikatu ma'e iapo àwàm ikwaw 'ym pà wà.
10 A'e rupi pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe kury.
Ihe amume'u putar hema'enukwaw paw ihe nehe no.

Xo Tupàn zo uwazar putar Izo ize'eg izupe nehe

11 Peze'eg mehe we naze'eg kwaw ihe.
Aenu katu pema'enukwaw paw. Pekar ze'eg ikatu wera'u ma'e peze'eg mehe.
12 Azekaiw katu a'e peze'eg rehe ihe.
Izo nuzeruzar kwaw peze'eg rehe.
Napewazar kwaw ize'eg izupe.
13 — Uruexak ma'e kwaw katu haw ure, peze peiko. Màràzàwe tuwe pepuner nezewe haw imume'u haw rehe.
Teko nupuner kwaw Izo ize'eg iwazar haw rehe wà. Xo Tupàn zo upuner.
14 Aze mo aze'eg izupe, namume'u iwer mo ze'eg peze'eg zàwenugar ihe. Naze'eg kwaw izupe.
Ta'e Izo uze'eg iko peme a'e xe. Nuze'eg kwaw ihewe.

— Hepurumume'u wer hema'enukwaw paw rehe ihe kury, i'i Eriu

15 Izo, 'aw na'iruz nemyrypar wiko heityk
pyrer romo wà kury.
Naheta kwaw waze'eg wanupe kury.
Nupuner kwaw uze'eg wiwi haw
rehe newe nehe kury.
16 Upytu'u uze'eg ire wà kury. Nuze'eg wi
kwaw wà nehe.
Waze'eg 'ym mehe, aipo àro putar aha teko
nehe.
17 Nan. Awazar putar neze'eg newe nehe
kury.
Amume'u putar a'e ma'e rehe hema'enukwaw
paw nehe kury.
18 Heta tetea'u heremimume'u ràm.
A'e rupi napuner kwaw heze'eg 'ymaw
rehe kury.
19 Aze naze'eg kwaw nehe, Apok putar
nehe.
Win ipyahu omopok uwyru a'e. Nezewe-
gatete apok putar ihe nehe no.
20 Napuner kwaw heze'eg 'ymaw rehe.
Heze'eg wer kury.
Amume'u putar hema'enukwaw paw
nehe.
21 Naze'eg kwaw peze'eg awer rehe nehe.
Namume'u kwaw peze'eg awer ikatu haw
nehe.
22 Namume'u e kwaw teko wakatu haw
wanupe ihe.
Aze mo azapo nezewe haw, zaneapo arer
uzepyk mo herehe.

33

Amume'u putar hezepy'a mugeta haw, heremu'em 'ym pà ihe

1 A'e rupi, Izo, ezeapyaka katu heze'eg rehe
nehe.
Ezekaiw katu heremimume'u ràm nànàn
nehe no.
2 Ahyk hezypyrog àwàm rehe kury.
Amume'u putar hema'enukwaw paw
nehe.
3 Amume'u tuwe putar hema'enukwaw
paw nehe. Naherekyty'ym kwaw
nehe.
Naheremu'em kwaw nehe. Heze'eg uhem
putar hepy'a wi nehe.
4 Tupàn Hekwe heapo a'e.
Tupàn purupy haw hemuigo kar.
5 Ewazar heze'eg ihewe nehe, aze ere-
puner nehe.
Ezemuàgà'ym ihewe neze'eg pà nehe.
6 Ihe aiko ne ài Tupàn henataromo. Ne
ereiko ihe ài Tupàn henataromo no.
Tupàn uma'ema'e ywyzuwa neapo
pà.
Uma'ema'e ywyzuwa heapo pà nezewe-
gatete no.
7 A'e rupi ekyze zo ihewi nehe.
Nuruzuhaw kwaw ihe nehe.

— Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, ere iko, i'i Eriu

8 Aenu amo ma'e neremimume'u kwer ihe.
9 — Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe.
Nazawy kwaw ihe, ere nemyrypar
wanupe.
Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo.
Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe,
ere wanupe.
10 — Tupàn wekar hekatu 'ymaw a'e, ta'e
izepyk wer herehe a'e xe.
Herereko uwàmàtyry'ymar ài.
11 Uzàpixipixi hepy kyhàhàmtàtà pupe.
Wexak heremiapo iko tuweharupi no, ere
wanupe.

— Màràmàràn uze'egaw rupi uze'eg Tupàn zanewe a'e, i'i Eriu

12 Erezawy, a'e newe kury.
Ta'e Tupàn uhua'u wera'u wemiapo kwer
wanuwi a'e xe, teko wanuwi a'e xe.
13 Màràzàwe tuwe eremume'u ikatu 'ym
ma'e Tupàn hemiapo kwer.
— Tupàn nuzekaiw kwaw zanerehe a'e,
aze ximume'u ikatu 'ym ma'e izeapo
awer izupe zane, ere wanupe.
Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe.
14 Màràmàràn uze'egaw rupi uze'eg Tupàn
zanewe a'e.
Nezewe rehe we nazazekaiw kwaw ize'eg
rehe.
15 Pyhaw, zaneker haw rehe,
Zaneker katu mehe,
Uze'eg zanewe zanepuahu pe. Wexak kar
ma'e puahu zàwenugar zanewe no.
16 Tupàn uze'eg zaneapyakwar rupi.
Hemimume'u zanemynehem zanekyze
haw pupe.
17 Uze'eg zanewe ikatu 'ym ma'e iapo re
zanemupytu'u kar pà.

— Peiko wera'u zo amo wanuwi nehe, i'i zanewe.
18 Nezewe mehe zanepyro zanemàno àwàm wi.
Nazanereityk kar kwaw purupe zanetym àwàm pupe a'e.

Tupàn umuawyze wi putar nehe

19 Amo 'ar mehe Tupàn uzepyk purehe ma'eahy haw imur kar pà wanehe. Umur kar hahy haw iaiw ma'e pu-rupe no. Nahahyir kwaw.
20 Ima'eahy ma'e upytu'u uma'uhez re.
Na'ipurexak wer kwaw temi'u hete katu wera'u ma'e rehe.
21 Iagaiwahy. Upaw oho iko.
Iahykaw rehe xo ipir zo heta ikagwer rehe we.
22 Upyta màno haw pe teixe haw huwake.
Na'arewahy weraha putar itym àwàm pe wà nehe.

23 Aze ru'u amo Tupàn heko haw pe har ur putar ipyro pà nehe.
Heta tetea'u Tupàn heko haw pe har wà. Zanemu'e ikatu ma'e iapo haw rehe wà.
24 Tupàn heko haw pe har upuhareko putar nehe.
— Emuhem kar nehe. Emono kar zo umàno ma'e kwer wapyta haw pe nehe, i'i putar Tupàn pe nehe.
— Nako ipyro àwàm hekuzar xe hepo pe, i'i putar izupe nehe.
25 Na'e ima'eahy haw uhem putar izuwi nehe.
Hetekwer ikàg wi putar ukwàkwàmo mehe arer zàwe nehe no.
26 Tupàn pe ize'eg mehe Tupàn wenu putar nehe.
Umuwete katu putar urywete haw rehe nehe no.
Tupàn umuawyze katu putar awa ikatu ma'e ài nehe no.
27 Uze'eg putar nezewe teko paw wanupe nehe.
— Azapo ikatu 'ym ma'e ihe. Hemunar amo ma'e rehe no.
Nezewe rehe we Tupàn nuzepyk kwaw herehe.
28 Hepyro hemàno haw wi.
Aexak tatainy ihe rihi, i'i putar wanupe nehe.
29 Tupàn uzapo a'e ma'e paw zanewe a'e.
Uzapo wiwi màràn haw no.
30 Nazanemumàno kar kwaw.
Nezewe mehe zaiko wi wi no.

31 Izo, ezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe.
Eze'eg zo nehe, ta'e aze'eg putar ihe nehe xe.
32 Aze nepurumume'u wer ma'e rehe nehe, ewazar heze'eg ihewe nehe.
Ta'e hepuruexak kar wer nekatu haw rehe ihe xe.
33 Aze nanepurumume'u wer kwaw ma'e rehe nehe, eze'eg zo nehe, ezeapyaka katu nehe.
Ta'e urumu'e putar ma'e kwaw katu har romo nereko àwàm rehe ihe nehe xe.

34

Eriu ize'eg mokoz haw rupi 34

1 Eriu uze'eg wi kury.

2 Pe ma'e ikwaw katu har pe, ma'e tetea'u rehe uzemu'e ma'e pe,
Penu katu heremimume'u ràm nehe kury.
3 Teko wenu amo ze'eg ikatu haw henu mehe wà.
Ukwaw amo temi'u hete haw i'u mehe wà no.
4 Nezewegatete zame'egatu putar Izo heko awer rehe zane nehe kury.
Xixak ikatu haw nehe. Xixak ikatu 'ymaw nehe no.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu teko pe

5 — Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe, i'i Izo iko.
— Tupàn na'ipurumur wer kwaw hekatu haw hekuzar rehe ihewe, i'i iko.
6 Upuranu iko nezewe a'e. — Aiko ikatu ma'e romo. Nezewe rehe we, — Hemu'em ma'e, i'i teko ihewe wà. Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ihe.
Nezewe rehe we hema'eahy iteko ihe.
Naheta kwaw hemukatu haw, i'i Izo iko.
7 Naheta kwaw Izo zàwenugar ko ywy rehe wà.
'Y kanek por i'u haw nazawaiw kwaw izupe. Nezewegatete Tupàn rehe ize'eg uryweteahy haw nazawaiw kwaw izupe no.

8 Wata awa ikatu 'ym ma'e wanehe we.
Uzemono'og teko iaiw ma'e wanehe we no.
9 — Màràzàwe tuwe azeagaw putar Tupàn
imurywete kar pà nehe.
Nuzapo kwaw ikatu ma'e ihewe a'e, i'i.
10 Pe ma'e kwaw katu haw hereko har pe,
pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe
kury.
Aipo Tupàn uzawy amo ma'e iapo mehe.
Aipo uzapo amo ikatu 'ym ma'e amo teko
pe.
11 Umekuzar zaneremiapo kwer zanewe.
Aze ikatu nehe, umur putar ikatu
ma'e zanewe nehe no.
Aze na'ikatu kwaw nehe, umur putar ikatu
'ym ma'e zanewe no.
12 Azeharomoete Tupàn upuner wera'u
ma'e nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e
a'e.
Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e teko
wanupe.
13 Mo omono ipuner haw Tupàn pe wà.
Mo umuigo kar Tupàn ywy rehe har
paw wanuwihawete romo wà. Mo
umuigo kar ywak rehe har paw
wanuwihawete romo wà.
14 Aze mo Tupàn uputar,
Upuner mo zanepytuhemaw imuzewyr
kar haw rehe uzeupe.
15 Nezewe mehe mo teko paw umàno mo
uzemono'og pà wà, pitài 'ar mehe
mo wà.
Uzewyr mo ywy imuku'i pyrer romo wà.

Tupàn ikatuahy a'e, ikàg wera'u a'e no

16 Izo, aze ereiko ma'e kwaw katu har
romo, ezeapyaka katu heze'eg rehe
nehe.
Ezekaiw katu herehe nehe no.
17 Aze mo Tupàn na'iakatuwawahy iwer
mo teko wanereko katu haw rehe,
nupuner iwer mo teko ywy rehe
har wanuwihawete romo wiko haw
rehe.
Aipo neporomono kar wer teko ikatu
ma'e wanehe zepykaw pe. Aipo
neporomono kar wer upuner ma'e
wanehe zepykaw pe.
18 Tupàn omono kar tuwihawete
uzepykaw pe wà, amo tuwihaw
wamono kar pà uzepykaw pe wà no,
Aze na'ikatu kwaw wà, aze iaiw wà.
19 Aze teko wiko tuwihaw romo wà, Tupàn
nuzapo wera'u kwaw ikatu ma'e a'e
teko wanupe.
Nuzapo kwaw ikatu ma'e xo hemetarer
katu ma'e wanupe zo a'e, hemetarer
'ym ma'e waneityk pà a'e.
Ta'e uzapo a'e teko paw rupi katete a'e wà
xe.
20 Màno haw upuner ur haw rehe
na'arewahy a'e, pyhaw a'e.
Ma'eahy haw iaiw ma'e uhem amo pe
izuka pà tàrityka'i.
Aze Tupàn ipuruzuka wer upuner ma'e
wanehe, — Hepytywà pe wazuka
mehe nehe, ni'i kwaw amo pe.
21 Ukwaw zaneremiapo upaw rupi a'e.
Wexak zaneata haw paw rupi no.
22 Aze ikatu 'ym ma'e iapo har izeàmim wer
Tupàn wi, wekar wyzài ipytunahy
haw.
Nezewe rehe we nupuner kwaw
uzeàmimaw rehe izuwi.
23 — Amume'u putar neremiapo kwer
nehe.
Ma'e 'ar mehe erezur putar herenataromo
nehe, heremimume'u ràm henu pà
nehe, ni'i kwaw Tupàn teko wanupe.
24 Aze ipurumumaw wer amo upuner
ma'e wanehe, aze iporomono wer
amo tuwihaw wanehe a'e tuwihaw
wanekuzaromo nehe,
Nume'egatu kwaw waneko haw rehe wa-
mumaw 'ym mehe we. Umumaw 'ar
wemimutar mehe wà.
25 Ta'e Tupàn ukwaw wanemiapo kwer a'e
xe.
Pyhaw weityk wazuka pà wà.
26 Katu pe teko wanenataromo,
Tupàn uzepyk wanehe a'e, imunar ma'e
romo wiko ma'e ài a'e.
27 Ta'e utyryk izuwi wà xe.
Na'ipureruzar wer kwaw ni pitài hemiapo
kar rehe wà.
28 A'e teko upuraraw kar ma'erahy
hemetarer 'ym ma'e wanupe wà,
wamuhapukaz kar pà wà.
Imunar teko wama'e rehe wà no. Umuze-
upir kar wanehapukaz haw Tupàn
pe wà. Tupàn wenu a'e.

29 Nezewe rehe we, aze Tupàn nuze'eg
kwaw nehe, ni amo nupuner

kwaw hemiapo kwer ikatu 'ymaw imume'u haw rehe wà.
Aze umim uwa nehe, naheta kwaw teko wapyro àwàm. Naheta kwaw ywy nànànar wapyro àwàm.
30 Nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe uzepyro pà awa ikatu 'ym ma'e wanuwi wà nehe.
A'e awa ikatu 'ym ma'e wiko putar wanuwihaw romo wà nehe, imunar putar wama'e rehe wà nehe no.

Aipo erepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re ne, i'i a'e

31 Izo, — Azapo ikatu 'ym ma'e ihe, aipo ere Tupàn henataromo.
— Apuraraw ma'erahy tetea'u, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko ihe xe, aipo ere izupe.
— Nazapo wi kwaw nehe, aipo ere izupe.
32 — Exak kar hekatu 'ymaw ihewe nehe, aipo ere izupe.
— Apytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re nehe kury, aipo ere izupe.
33 Aze Tupàn hemiapo na'ikatu kwaw newe,
Màràzàwe tuwe erezapo kar neremimutar izupe.
Ne ewazar nehe. Ihe nawazar kwaw nehe.
Emume'u nema'enukwaw paw urewe nehe.

34 Teko ma'e kwaw katu har herenu har a'e wà,
Teko ikatu ma'e iapo haw ikwaw par wà no, nezewe i'i putar wà nehe. 35 — Izo nukwaw kwaw uze'eg awer a'e.
Uze'eg iko he'o ma'e àì.
36 Aze amo ume'egatu ize'eg awer rehe wà nehe,
Wexak putar heko haw wà nehe. Iaiw ma'e romo hekon a'e.
37 Izo wiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo. Ikatu 'ym ma'e iapo har Tupàn heruzar 'ymar romo hekon a'e.
Uze'eg urywahyahy Tupàn rehe zanerenataromo.
Nupytu'u kwaw hehe uze'eg zemueteahy re, i'i putar izupe wà nehe.

35

Eriu uze'eg na'iruz haw rupi 35

1 Uze'eg wi izupe kury.

2 Izo, — Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe,
Nerepuner kwaw ne'e haw rehe Tupàn henataromo.
3 — O Tupàn, aipo heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e na'ikatu kwaw newe. Màràzàwe tuwe atyryk putar ikatu 'ymaw wi nehe.
Aipo erezapo putar ikatu ma'e ihewe nehe,
Nerepuner kwaw ne'e haw rehe Tupàn pe hehe nepuranu pà.
4 Ihe awazar putar neze'eg newe nehe kury,
Nemyrypar wanupe nehe no.

— Tupàn nuiko pixik kwaw purerekoahy e ma'e romo a'e, i'i Izo

5 Eme'e ywak rehe nehe.
Ywàkun upyta muite ne'aromo wà.
6 Aze erezapo ikatu 'ym ma'e, neremiapo kwer nuhem kwaw Tupàn ywate har pe.
Aze nekatu 'ymaw heta tetea'u, nezewe rehe we nuhem kwaw huwake, numuaiw kar kwaw Tupàn.
7 Aze erezapo ikatu ma'e, nerepytywà kwaw Tupàn nezewe haw iapo mehe.
Nuputar kwaw ni pitài nema'e a'e.
8 Aze erezapo ikatu 'ym ma'e, amogwer teko upuraraw ma'erahy a'e re wà.
Aze erezapo ikatu ma'e, erepytywà amo teko ne wà.

9 Aze waàmàtyry'ymar upuraraw kar ma'erahy amo awa wanupe tuweharupi wà,
A'e awa ikuhem wà, uhapukaz wà no. — Tuwe amo zanepyro wà nehe, upuner ma'e wapo wi wà nehe, i'i wà.
10 Nezewe rehe we nuzewyr kwaw Tupàn pe wà, uwapo arer pe wà.
'Ar ipytunahy wera'u ma'e rehe Tupàn umur ukàgaw purupe.
11 Nezewe rehe we nuzewyr kwaw izupe wà. Tupàn umuigo kar teko ma'e kwaw katu har romo a'e wà.
Ukwaw katu ma'e wiràmiri wanuwi wà, ma'ea'yr wanuwi wà no.

12 Uhapukaz Tupàn pe upyro àwàm henoz
pà wà. Nezewe rehe we Tupàn
nuwazar kwaw waze'eg wanupe.
Ta'e — Upuner wera'u ma'e romo aiko ihe,
i'i uzeupe wà xe. Iaiw a'e wà no.
13 — Tupàn nuenu kwaw teko wà, naza'e
kwaw.
— Tupàn upuner wera'u ma'e nuexak
kwaw ma'e, naza'e kwaw. Aze mo
zaze'eg nezewe, zaneremu'em mo
zane.

Nerekwaw kwaw neze'egaw

14 Izo, — Napuner kwaw Tupàn hexakaw
rehe ihe, ere izupe.
Nezewe rehe we eàrogatu nehe. Ta'e uk-
waw ma'erahy neremipuraraw a'e
xe. Ima'enukwaw iko nerehe.
15 — Tupàn nuzepyk kwaw purehe a'e, ere
nezeupe.
Nuzekaiw kwaw teko wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e rehe, ere nezeupe.
16 Na'ikatu kwaw neze'eg wiwi àwàm nehe.
Ereze'eg tetea'u. Nezewe rehe we ere-
mume'u neremigwaw 'ym iko.

36

Eriu uze'eg 4 haw rupi 36-37

1 Uze'eg wiwi Eriu izupe.

2 Izo, emumaw màràn 'ar nereko haw
imume'u katu haw hàro pà nehe.
Ta'e amume'u putar amo ma'e newe nehe
xe, Tupàn ikatu haw hexak kar pà
newe nehe xe.
3 Akwaw katu ma'e tetea'u ihe.
A'e rupi aexak kar putar Tupàn heapo arer
ikatu haw newe ihe nehe kury.
4 Heremimume'u ràm paw azeharomoete
har romo a'e.
Newe uze'eg ma'e wiko ma'e kwaw katu
har romo azeharomoete a'e.

Tupàn uzekaiw amo rehe, uzepyk amo ae rehe no

5 Upuner tuwe Tupàn a'e. Nuityk kwaw ni
amo wà.
Tupàn ukwaw ma'e paw rupi a'e.
6 Numuigo wiwi kar kwaw ikatu 'ym ma'e
wà.
Wereko katu hemetarer 'ym ma'e wà.
7 Tupàn uzekaiw katu awa ikatu ma'e
wanehe wà.
Umuigo kar tuwihawete romo wà.
Tuweharupi wiko putar upuner ma'e
romo wà nehe.
8 Aze umunehew kar amo wà,
Aze uzàpixipixi amo ma'erahy kyhàhàm
zàwenugar pupe wà nehe,
9 Uzapo nezewe haw ta'e a'e awa uzapo
ikatu 'ym ma'e a'e wà xe.
Uzepyk wanehe, ta'e wiko ikatu 'ym ma'e
iapo har romo wà xe, ta'e wiko
wera'u ma'e romo wanekon wà no
xe.
10 Tupàn wenu kar wemimume'u a'e awa
wanupe a'e.
— Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, i'i
wanupe.
11 Aze weruzar Tupàn wà, Aze umuwete
katu wà,
A'e mehe wiko putar zeàmàtyry'ym
'ymaw rehe tuweharupi wà nehe,
wemetarer katu pà tuweharupi wà
nehe no, te umàno haw 'ar mehe wà
nehe.
12 Nuzekaiw kwaw Tupàn rehe wà.
A'e rupi umàno ma'e ikwaw 'ym pà wà.
Uwahaw yrykawhu oho umàno ma'e kwer
wapyta haw pupe wixe pà wà.

13 Upy'a iaiw ma'e hereko har omonokatu
wekwahy haw upy'a pe wà.
Tupàn uzepyk wanehe. Nezewe rehe we
nuhapukaz kwaw upytywà àwàm
henoz pà wà.
14 Uzapo iaiw ma'e amo awa wapuhe wà.
A'e rupi umàno kwàkwàmo romo wiko
mehe we wà.
15 Tupàn zanemu'e ma'erahy pupe a'e.
Upuraraw kar ma'eahy haw zanewe
zanereha imuzawok kar pà.

Erepuraraw ma'erahy iko ta'e neaiw ne xe, i'i a'e

16 Izo. Kwehe mehe Tupàn nepyro ikatu
'ymaw wi a'e.
Nemuigo kar ikatu haw rehe.
Neràpuz me teko umai'u katu tuweharupi
wà.
17 Amo 'ar mehe umume'u neremiapo
kwer ikatu 'ym ma'e a'e, nerehe
uzepyk àwàm imume'u pà a'e.
Ko 'ar rehe uzepyk nerehe neremiapo
kwer hekuzaromo kury.

18 Eme'egatu nehe. Amo umur putar
temetarer newe nehe, uwàmàtyry'ymar
rehe nezepyk àwàm imekuzar pà
nehe.
Epyhyk zo a'e temetarer nehe. Aze amo
umur temetarer tetea'u newe ikatu
'ym ma'e iapo kar pà newe nehe,
ezapo zo nehe, epyhyk zo nehe.
19 Aze erehapukaz nepytywà àwàm henoz
pà nehe, ni amo nur kwaw wà nehe.
Nepuner awer uhua'u ma'e nuzawy kwaw
heityk pyrer kury.
20 Epyta zo ywy paw imumaw pàwàm hàro
pà nehe.
A'e 'ar nuzawy kwaw ipytunahy haw nehe.
21 Erepuraraw ma'erahy iko ta'e neaiw ne
xe.
Eme'egatu nehe, ezewyr zo izupe nehe.

Tupàn ipuner haw uhua'u a'e

22 Tupàn ipuner haw uhua'u tuwe a'e.
Mo upuner upureruze'egatu haw rehe
izàwe wà.
23 Ni amo nupuner kwaw ma'e iapo kar
haw rehe Tupàn pe wà.
— Erezapo ikatu 'ym ma'e ne, nupuner
kwaw u'e haw rehe izupe wà.
24 Teko ywy nànànar umume'u ikatu haw
hemiapo kwer hexak mehe wà.
Ne nehe no, emume'u ikatu haw nehe no.
Nereharaz zo izuwi nehe.
25 Aze zaiko muite izuwi, nezewe rehe we
xixak.
Tupàn hemiapo ikatuahy zanewe.
26 Uhua'u tuwe a'e. Nazapuner kwaw ik-
waw paw rehe.
Nazapuner kwaw Tupàn i'ar ipapar haw
rehe.

Tupàn ipuner haw, ipuràgeteahy haw no

27 Tupàn umuzeupir kar 'y ywy rehe har
a'e, hyru pe a'e.
A'e re uzapo a'e 'y àmàn romo ipiripirik
ma'e romo.
28 Ywàkun uzakook a'e 'y.
Ukyr u'ar pà 'y uwyrykahy ma'e romo
uzeapo pà ywy rehe.
29 Mo ukwaw ywàkun iho haw wà.
Mo ukwaw àmàn iànoànogaw ywak rehe
har Tupàn henaw pe har wà.
30 Tupàn umuhàmuhàz àmàn iweraw paw
uzeiwyiwyr.
Nezewe rehe we ipytunahy yryhu wy pe.
31 Nezewe haw iapo mehe Tupàn umu-
mai'u kar teko wà.
Omono temi'u wanupe wanemimutar rupi
no.
32 Upyhyk àmàn iweraw paw opo pupe.
Uzapi wemiapi ràm ipupe.
33 Tapi'ak ukwaw àmàn ywytu inuromo
har tur àwàm 'ar wà.
Ta'e iànoànogaw umume'u tur àwàm
wanupe a'e xe.

37

1 Àmànuhu umututukahy kar hezà'à.
Nuzawy kwaw hepuxi'a wi ipor wer ma'e.
2 Ezeapyaka katu Tupàn ize'eg iànoànogaw
rehe nehe.
Einu iànoànogaw izuru wi uhem ma'e nehe.
3 Omomor iweraw haw ywak nànàn,
Ywy nànàn heityityk pà no.
4 Na'e teko wenu ize'eg ikororo mehe wà.
Wenu àmàn iànoànogaw wà no.
A'e 'ar mehe we iweraw haw nupytu'u
kwaw u'ar ire.
5 Tupàn wànoànog uze'eg ikatuahy ma'e
pupe.
Uzapo ma'e uhua'u ma'e. Nazapuner
kwaw a'e ma'e ikwaw paw rehe.
6 Tupàn umugyr kar àmàntàtà ywy rehe.
Umugyr kar àmànuhu no.
7 Nezewe mehe teko upyta wàpuz me
uma'ereko 'ym pà wà.
Nezewe mehe wexak kar a'e ma'e iapo har
romo weko haw purupe.
8 Miar wixe uker haw pe wà.
Uzeàmim a'e pe wà.
9 Àmànuhu ywytu inuromo har ur kwarahy
ihemaw awyze har kutyr har wi.
Tuixàgaw ur kwarahy heixe haw awyze
har kutyr har wi.
10 Tupàn purupy haw umuàtà 'y.
Nezewe mehe 'y tàtà upyk yryhu.
11 Tupàn umynehem ywàkun 'y pupe.
Na'e ywàkun omomor uweraw haw no.
12 Ywàkun weruzar Tupàn ze'eg.
Uhàuhàz ywak rehe.
Uzapo Tupàn hemiapo karer wà,
Ywak nànàn, ywy nànàn no.
13 Tupàn umugyr kar àmàn ywy rehe
Zanerehe uzepyk pà.
Umugyr kar àmàn ywy rehe zaneamutar
haw hexak kar pà zanewe no.

Tupàn ma'e kwaw paw naheta kwaw iahykaw

14 Izo. Epytu'u nezeapyaka pà nehe kury.
Nema'enukwaw ikatuahy ma'e Tupàn hemimutar rehe nehe.
15 Aipo erekwaw Tupàn hemiapo. Uze'eg a'e.
Na'e iweraw haw uhem ywàkun wi uhyape katu pà.
16 Ywàkun uzeaiko ywak rehe. Aipo erekwaw wamuzeaiko haw.
Tupàn ukwaw katu ma'e paw rupi a'e. Xixak ywàkun izeaiko haw zane. A'e rupi xikwaw Tupàn ikàgaw.
17 Ywytu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wi ur ma'e werur ywyxig tetea'u a'e. Tur 'ym mehe nerakuahy nekamir pupe.
Nerepuner kwaw nehemaw rehe a'e ywytu ywyxig inuromo har wi.
18 Nanekàg kwaw ne. Aipo erepuner Tupàn ipytywà haw rehe ywak imuzaiko haw rehe ne,
Imuàtà mehe ita imumew pyrer ài ne.
19 Uremu'e pe izupe ureze'eg àwàm rehe nehe.
Ta'e nurupuner kwaw ma'e rehe urema'enukwaw katu haw rehe xe.
20 Akyze Tupàn wi. A'e rupi naze'egahy kwaw izupe. Namume'u kwaw hemiawy kwer izupe.
Nezewe haw iapo haw nuzawy kwaw hemumaw pàwàm henoz taw.

21 Aze ywàkun upyk kwarahy, nazapuner kwaw hexakaw rehe.
Aze ywytu ur ywak imukatu pà, Uhyape wi kwarahy.
22 Kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe xixak tatainy or hexakaw hereko har.
Tupàn ipuràgeteahy haw ipuner haw inuromo har zanemynehem a'e. Xixak tuwe ikatu haw.
23 Nazapuner kwaw Tupàn upuner wera'u ma'e ikwaw paw rehe.
Uhua'u ipuner haw.
Ikatuahy haw nupaw pixik kwaw.
Nuzuka kwaw teko wà.
24 A'e rupi teko ukyze izuwi wà.
— Aiko ma'e kwaw katu har romo ihe, aze amo i'i, Tupàn nuzekaiw kwaw hehe.

UMUMAW UZE'EGAW A'E WÀ KURY

38

38:1-42:6

Tupàn uwazar Izo ize'eg izupe 38:1-40:2

1 A'e awa umumaw uze'egaw a'e kury.
Na'e, ywytu àmànuhu herur har inuromo, Tupàn uwazar Izo ize'eg wà izupe kury.

2 Nerekwaw kwaw ma'e ne. Neze'eg awer wexak kar ikwaw 'ymaw ihewe.
Mo romo ereiko. Màràzàwe tuwe nerezeruzar kwaw hema'ekwaw katu haw rehe.
3 Exak kar nekàgaw ihewe nehe kury.
Ewazar newe hepuranu àwàm ihewe nehe no.

— Azapo ywy ihe, i'i Tupàn a'e

4 Kwehe mehe azapo ywy ihe. Ma'e pe ereiko a'e 'ar mehe.
Aze ereiko ma'e kwaw katu har romo, emume'u ko ma'e ihewe nehe.
5 Mo umume'u ywy uhua'u àwàm a'e. Aipo erekwaw.
Mo uzapo ywy uhua'u ma'e romo. Aipo erekwaw.
6 Ma'e i'aromo u'àm ywy izyta wà.
Mo omono itahu ipy ywy iwy pe har henaw pe.
7 Ma'e paw iapo awer 'ar mehe zahytata uzegar uzeinuinuromo wà.
Tupàn pe uma'ereko ma'e ywate har uhapukaz urywete haw rehe wà no.
8 'Y uhem ywy wi kwarer uhy hie wi uhem ma'e ài yryhu romo uzeapo pà a'e.
Mo uwàpytym hukenawhu zàwenugar imupytu'u kar pà i'ar mehe.
9 Ihe apyk yryhu ywàkun pupe ihe.
Azuwàzuwàn ipytunaw pupe no.
10 Amume'u iho àwàm izupe.
Awàpytym hukenawhu zàwenugar iwàpytygatu haw pupe.
11 Na'e aze'eg izupe. — Erehem putar te xe nehe.
Ehem zo xe wi nehe.
'Ykotok nerehe har upytu'u putar xe nehe, a'e izupe.

Ma'e wi ur zekaw haw pytunaw no

12 Izo. Aipo amo 'ar mehe nereko mehe eremur kar ku'emaw ne.
Aipo eremuhem kar kwarahy amo 'ar mehe.
13 Aipo amo 'ar mehe eremuhàmuhàz tatainy ywy rehe.
Aipo nezewe haw iapo mehe eremutuhug iaiw ma'e ne wà,
Wazeàmimaw wi wamuhem kar pà ne wà.
14 Tatainy 'aromo uhyape ma'e wexak kar ywytyruhu hexakaw. Wexak kar ywyàpyznaw hexak haw no.
Nuzawy kwaw topoz izekanapaw.
Nuzawy kwaw ter kwàku'aw har hemimuapyk kwer ywyzuwa rehe har no.
15 A'e tatainy uhyape katu wera'u iaiw ma'e wanupe.
Teko wexak wanemiapo wà, a'e rupi a'e iaiw ma'e wà, nupuner kwaw puruzuka haw rehe a'e tatainy rehe wà.

16 Izo. Aipo erexak 'ytyzuzàmaw yryhu imynehemar. Yryhu ohoete a'e.
Aipo ereata eho iwy pe.
17 Aipo amo wexak kar umàno ma'e kwer wapyta haw hukenawhu newe wà.
Heta ipytunaw upaw 'ym ma'e a'e pe.
18 Aipo erekwaw ywy iànàmaw.
Aze erekwaw ko ma'e paw rupi, ewazar heze'eg ihewe kury.

19 Ma'e wi tatainy tur a'e.
Ma'e wi ipytunaw tur no.
20 Aipo erekwaw waho àwàm hexak kar haw rehe wanupe.
Aipo a'e re erepuner wamuzewyr kar haw rehe wahem awer pe ne wà nehe.
21 Erepuner ikwaw paw rehe ne.
Ta'e netua'uhez ne xe.
Ywy iapo 'ym mehe we erezexak kar.

Amonokatu àmàn huwixàg ma'e, i'i Tupàn izupe

22 Amonokatu àmàn huwixàg ma'e amo me ihe. Amonokatu àmàntàtà a'e pe no.
Aipo amo 'ar mehe ereho wamonokatu awer pe.
23 Amonokatu a'e àmàn ihe. Ma'erahy ipuraraw paw 'ar mehe amugyr kar a'e àmàn.
Amugyr kar zeàmàtyry'ymaw 'ar mehe, zeàmàtyry'ymawhu 'ar mehe no.
24 Aipo amo 'ar mehe ereho kwarahy ihemaw pe.
Aipo ereho ywytu kwarahy ihemaw wi ur ma'e ihemaw pe.

— Mo umugyr kar àmàn, i'i Tupàn

25 Mo uwàpytymawok ikyr haw àmànuhu pe.
Mo wexak kar ywytu àmànuhu inuromo har iho àwàm izupe.
26 Mo umugyr kar àmàn ywyxiguhu rehe,
Teko heta haw 'ym rehe.
27 Mo omono 'y ywy uxinig ma'e rehe, teko heta haw 'ym rehe,
Ka'api'i imuezuz kar pà hehe.
28 Aipo heta tu àmàn pe. Aipo heta tu zuwiri pe.
29 Mo wiko 'y tàtà ihy romo. Mo wiko zuwiri tàtà ihy romo.
30 Mo uzapo 'y ita romo.
Mo upyk yryhu 'y tàtà pupe.

— Aipo erepuner zahytata ywak rehe wamonokatu haw rehe, i'i Tupàn

31 Aipo erepuner zahytata 7 àràpuhàràna'i her ma'e waàpixipixi haw rehe.
Aipo erepuner kyhàhàm tàtà na'iruz zahytata uzeake ma'e waàpixi haw ikwaraw paw rehe.
32 Aipo erepuner zahytata xigatu ma'e hexak kar haw rehe.
Aipo erepuner zahytata zàwàruhu uxu uhua'u ma'e her ma'e rehe har wamono kar haw wanape rupi. Aipo erepuner zahytata zàwàruhu uxu pixika'i ma'e her ma'e rehe har wamono kar haw wanape rupi.
33 Aipo erekwaw Tupàn ze'eg ywak rehe har waneruze'egar.
Aipo erekwaw a'e Tupàn ze'eg heruzar kar haw rehe ywy rehe har wanupe.

— Aipo upuner àmàn tetea'u imugyr kar haw rehe, i'i Tupàn

34 Aipo neze'eg upuner ywàkun pe uhemaw rehe.
Aipo upuner àmàn tetea'u imugyr kar haw rehe nezepyk kar pà typy haw pupe.

35 Aipo erepuner iweraw haw hexak kar haw rehe.
— Uruiko neremiruze'eg romo, aipo i'i a'e iweraw haw newe.
36 Mo omono ma'e kwaw paw wiràmiri wanupe.
Mo omono ma'e kwaw paw wiràmiri iwi her ma'e pe.
Umume'u Niru yrykawhu tyhu àwàm purupe a'e.
Zapukaz uze'eg àmàn ikyr 'ym mehe a'e.
37 Mo upuner ywàkun wapapar haw rehe.
Mo upuner izi'y izakookaw rehe àmàn romo.
38 A'e 'y uzapo ywyku'i to'om romo.
Omono'og to'om imuàkym pyrer hehe we.

Mo omono temi'u ma'ea'yr wanupe, i'i Tupàn izupe kury

39-40 Zàwàruhu iriàw kuzà uzeàmim weko haw pupe wà.
Uzeàmim ka'a pupe wemiar ràm hàro pà wà.
Aipo eremono temi'u wanupe.
Aipo eremono wanemi'u ràm zàwàruhua'yr wanupe.
41 Zàpuun wata ko rupi kwe rupi uma'uhez pà wà.
Wamemyr uze'eg wemi'u ràm henoz pà wà.
Mo opoz wama'uhez mehe wà.

39

Mo uzapo miamiar wanexakaw

1 Aipo erekwaw àràpuhàràànetea'yr hehaite ma'e wazexak kar haw 'ar.
Aipo erexak arapuha kaiwer pe har izexak kar mehe.
2 Màràn zahy umumaw wahy waneraha pà wie pupe. Aipo erekwaw.
Ma'e 'ar mehe imemyrzexak kar wà. Aipo erekwaw.
3 Màràn mehe uwezyw wà umemyrzexak kar pà wà,
Umemyr ko ywy rehe wanerur pà wà. Aipo erekwaw.
4 Wamemyr itua'u ikàg ma'e romo kaiwer pe wà.
A'e re oho wà, nuzewyr kwaw wà.
5 Mo umuhem kar zumen hehaite ma'e wazar wi wà.
Mo umuata kar wanemimutar rupi wà, wazar imono 'ym pà wanupe wà.
6 Amono ywyxiguhu wanupe waneko haw romo ihe wà.
Amuigo kar ywy xa heta haw rehe wà.
7 Nuputar kwaw tawhu iànoànogaw wà. Ni amo nupuner kwaw wazar romo weko haw rehe wà.
Ni amo nupuner kwaw ma'e heraha kar haw rehe wakupe pe wà.
8 U'u ka'api'i ywytyruhu rehe wà.
Wekar wyzài ka'akyr wemi'u ràm romo a'e pe wà.
9 Aipo amo tapi'ak hehaite ma'e ima'ereko wer putar newe nehe.
Aipo uker putar pyhaw nereimaw wapyta haw pupe pàrirogaw pupe.
10 Aipo erepuner iàpixipixi haw rehe kyhàhàm pupe ywy iwykawyka kar haw rehe izupe.
Aipo umutyk putar ywy iwykawyka pà newe nehe. Aipo umutyk putar ywy kàràz taw newe nehe.
11 Aipo erepuner ikàgaw uhua'u ma'e rehe nezeruzar haw rehe.
Aipo a'e ae uzapo putar nema'ereko haw ipuhuz ma'e newe nehe.
12 Aipo werur putar arozràn neremimono'og ràm no.
Aipo umuapyteràkwà arozràn imono'og pà newe.

13 Wiranu uzepepopetepetek e na'arewahy a'e.
Nezewe rehe we nuwewe kwaw hoko ài.
14 Wiranu upi'amomor ywy rehe.
Nezewe mehe ywyxiguhu haku ma'e umuaku a'e.
15 — Aze ru'u amo upyrog putar herupi'a rehe nehe, ni'i pixik kwaw uzeupe.
— Amo miar hehaite ma'e upuner ika haw rehe nehe, ni'i kwaw uzeupe.
16 — Naiko kwaw a'e ma'e rupi'a izar romo ihe, i'i ru'u uzeupe. Amo upuner hemiapo kwer imuaiw paw rehe wà.
Nezewe rehe we nuzekaiw kwaw hehe.
17 Ihe amuigo kar wiranu iranaiw ma'e romo ihe.
Namono kwaw ma'e kwaw katu haw izupe.
18 Nezewe rehe we uzàn mehe uzàgatu na'arewahy a'e.
Upuka wyzài kawaru rehe, wyzài kawaru kupe pe har rehe.

19 Izo. Aipo ne kawaru eremuigo kar ikàg
ma'e romo ne wà.
Aipo eremupuràg eteahy kar kawaru
iatuwa i'aw imono pà hehe.
20 Opoopor tukur ài wà. Aipo ereiko wamo-
por kar har romo ne.
Teko ipytuhegatu waze'eg mehe. Aipo
ereiko wamuze'eg kar har romo.
21 Iho wer wà, a'e rupi uzehàwykàwykàz
ywy rehe opo pupe wà.
Uzàn oho zeàmàtyry'ymawhu pe ukàgaw
nànàn wà.
22 Nukyze kwaw wà. Ni amo ma'e nu-
mukyze kar kwaw wà.
Takihepuku numuzewyr kar kwaw wà.
23 U'yw upepoze'egahy wa'aromo ukwaw
mehe wà.
Purukutukaw wà, u'ywpuku wà no, heny
katu wanenataromo wà no.
24 Uryryryryz wà, ta'e iho wer na'arewahy
wà xe. Na'e uhem oho uzàn pà wà.
Xi'àm ma'e 'ak kwer iapo pyrer ipy mehe
nupuner kwaw upytu'u haw rehe
wà.
25 Uwazar xi'àm ipy haw uze'eg pupe wà.
Muite wi wetun zeàmàtyry'ymawhu wà.
Wenu zauxiapekwer wanehapukaz
taw wà no.
Wenu tuwihaw wà no, zauxiapekwer
wanupe ma'e iapo kar mehe wà no.

26 Aipo ne eremu'e kàkà iwewe haw rehe.
Upepozaz kwarahy ihemaw awyze har ku-
tyr uwewe pà. Aipo eremu'e a'e ma'e
rehe.
27 Aipo ereiko wiràhu izar romo.
Aipo wàro neze'eg waity ywate har iapo
'ym mehe.
28 Wiko ita ywate wera'u ma'e rehe.
Ywate itahu i'aromo uzapo waity ikatu
'ymaw wi imonokatu pyr.
29 A'e pe wiko mehe wexak wemiar ràm
wemipyhyk ràm.
Heha wexak ma'e muite har.
30 Aze amo miar umàno, wiràhu uze-
mono'og a'e pe wà.
Imemyr u'u huwykwer wà.

40

1 Na'e Tupàn uze'eg Izo pe kury.
2 Izo, aiko Tupàn upuner wera'u ma'e romo
ihe. Nezewe rehe we heàmàtyry'ym
pe ne.
Aipo erepytu'u putar nehe. Aipo erewazar
putar heze'eg ihewe nehe.

Izo uwazar Tupàn ze'eg izupe pitài haw rupi
40:3-5

3 Na'e Izo uze'eg a'e kury.

4 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aiko
ikàg pixik 'ym ma'e romo ihe.
Ma'e a'e putar newe neze'eg iwazar pà
newe nehe.
Hepyta wer heze'eg 'ym pà.
5 Aze'eg tetea'u wera'u ihe.
Naheta kwaw amo ma'e heremimume'u
ràm kury.

Tupàn uwazar wi Izo ize'eg izupe
40:6-41:34

Aipo nekàgaw nuzawy kwaw hekàgaw

6 Na'e ywytuhu àmàn inuromo har
imyteromo Tupàn uwazar Izo ze'eg
izupe kury.

7 Exak kar awa ipuruzukaiwahy ma'e
romo nereko haw ihewe nehe kury.
Ewazar nerehe hepuranu àwàm ihewe
nehe kury.
8 Aipo nepuruexak kar wer iko hekatu
'ymaw rehe purupe.
Aipo aiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo.
Aipo ereiko ikatu 'ym ma'e iapo
'ymar romo.
9 Aipo nekàgaw nuzawy kwaw hekàgaw.
Aipo neànoànogaw ikàg heànoànogaw ài.
10 Aze erepuner hezàwe, emunehew
nekàgaw nepuràgeteahy haw in-
uromo nehe,
Nekatuahy haw inuromo nehe.
11 Eme'e wiko wera'u ma'e nànàn nehe.
Emopok nekwahy haw wakutyr nehe, ikàg
'ym ma'e romo wamuigo kar pà
nehe.
12 Azeharomoete. Eme'e wanehe ikàg 'ym
ma'e romo wamuigo kar pà nehe.
Ekamik iaiw ma'e waneko haw pe ne wà
nehe.
13 Ezutym a'e teko paw ywy pupe ne wà
nehe.

Ezàpixipixi paw rupi umàno ma'e kwer wapyta haw pe ne wà nehe.
14 Aze erezapo nezewe haw nehe, aiko putar nepuner haw imume'u àràm izypy romo ihe nehe.
— Azeharomo erezepyro nepo pupe ne, a'e putar newe nehe.

Mo upuner meemot ipyhyk haw rehe a'e

15 Eme'e miaruhu meemot her ma'e rehe nehe.
Uruapo ihe. Azapo meemot nezewegatete ihe no. U'u ka'api'i tapi'ak ài.
16 Nezewe rehe we ikàg tuwe a'e. Exak ikàgaw nehe.
Ho'o ikàg azeharomoete.
17 Upir uwaz. Huwaz tàtàahy ywyràkàxigyw hàkà ài.
Ho'o hetymà rehe har ikàgatu no.
18 Ikagwer tàtàahy takwar zàwenugar ita morog iapo pyrer ài.
Hetymà nuzawy kwaw ywyra hàkàgwer zàwenugar itaper iapo pyrer a'e.
19 Heremiapo kwer purumupytuhegatu kar wera'u ma'e romo hekon a'e.
Ihe aiko iapo arer romo ihe. Apuner he-itykaw rehe no.
20 Hemi'u ka'api'i a'e, hezuz ywytyruhu rehe a'e.
Miar ipuruzukaiwahy ma'e uzemaraz a'e pe wà.
21 U'aw xu 'yw iwy pe.
Uzeàmim ywy yrykaw izywyr har rehe wywàràn inuromo.
22 Xu 'yw uzapo u'àgaw izupe wà.
Ka'akyr yrykaiwyr har umàmàn izywyr wà.
23 Aze typy, nukyze kwaw 'y wi.
Aze 'y Zotàw yrykaw pe har uzeupir ixi henaw, nezewe rehe we nukyze kwaw izuwi.
24 Mo upuner heha izo'okaw rehe wà. Mo upuner ipyhykaw rehe wà.
Mo upuner ixi ipyhykaw rehe miar py-hykaw pupe wà.

41

Mo upuner erewiàtà iàmàtyry'ymaw rehe a'e

1 Aze'eg putar newe zakarehu erewiàtà her ma'e rehe nehe kury. Aipo erepuner ipyhykaw rehe pina pupe.
Aipo erepuner iapeku iàpixipixi haw rehe kyhàhàm pupe.
2 Aipo erepuner iapygwar rupi kyhàhàm imono haw rehe iàpixipixi pà.
Aipo erepuner hazyw ikutukaw rehe ma'e hàty'àz ma'e pupe.
3 Aipo wenoz putar uzemuhem kar àwàm newe nehe.
— Hepuhareko pe ne nehe, aipo i'i putar newe nehe.
4 Aipo uzapokatu putar uze'egaw nerehe we nehe.
— Amumaw putar hekwarahy paw newe hema'ereko pà ihe nehe, aipo i'i putar newe nehe.
5 Aipo erezemaraz putar hehe we wiràmiri ài nehe.
Aipo erezàpixipixi putar nehe, kuzà newe uma'ereko ma'e wanupe imono pà wazemaraz taw romo nehe.
6 Aipo ereme'eg putar pira pyhykar wanupe nehe.
Aipo upei'ài'àg putar wà nehe.
7 Aipo erepuner purukutukaw u'ywhu imuzewyxokaw rehe ipir rehe nehe.
Aipo erepuner iàkàg ikutukaw rehe u'ywhu pira zuka haw àràpàw her ma'e pupe.
8 Aze erezeagaw nepokokaw rehe hehe nehe, xo pitài haw erepokok putar hehe nehe.
Nanereharaz pixik kwaw izuwi nehe. Nanereharaz pixik kwaw neàmàtyry'ym awer wi nehe.

9 Xo Erewiàtà rehe ime'e mehe zo teko wakàgaw uhem wanuwi.
Iàkàzym izuwi ukyze pà wà.
10 Aze amo uputupyk, Wikwahy a'e.
Mo oho iàmàtyry'ym pà wà.
11 Mo upuner iàmàtyry'ymaw rehe uzezuka kar 'ym pà wà. Ni amo wà.
Ni amo ywy rehe har nupuner kwaw wà.
12 Aze'eg putar Erewiàtà hetymà rehe nehe kury. Iànàgatu hetymà.
Ni amo ma'ea'yr nuwereko kwaw wetymà hetymà zàwenugar wà.
13 Mo upuner ipir henuhemaw rehe izuwi wà. Heta mokoz ipir tàtà ma'e izupe wà.
Mo upuner ikutukaw rehe wà.

14 Mo upuner izuru iwàpytymawok kar haw
rehe izupe wà.
Heta tetea'u hàz iaiw ma'e izupe.
15 Ipekwer uze'yrogatu ikupe ipyk pà.
Uzehyzehykahy uzehezehe wà. Tàtàahy ita
ài wà.
16 Uzeakeakeahy uzehezehe wà.
Ywytu noho kwaw wanupi.
17 Uzeakeakeahy uzehezehe uzeàpixipixi pà
wà.
Ni amo nupuner kwaw pitài wanehe arer
i'okaw rehe amo wanuwi wà.
18 Erewiàtà iàxààxàm mehe uhem
tataruwer izuwi.
Heha heny katu kwarahy iku'em mehe har
ài.
19 Izuru wi uhem tata.
Uhem tataruwer izuwi.
20 Iapygwar wi uhem tàtàxiner.
Nuzawy kwaw zepe'aw zapepo iwy pe har
ukaz ma'e.
21 Ipy haw umunyk a'e tata.
Tata heny kwer uhem izuru wi.
22 Ikàgaw upyta iatuwa rehe.
Huwa umukyze kar teko paw rupi wà.
23 Naheta kwaw ipir ikutuk àwàm.
Ikàg a'e, tàtà ita per ài a'e no.
24 Ipy'a ipuruzukaiwahy ma'e nukyze
kwaw ma'e wi.
Tàtàahy ita arozràn imuku'i haw ài.
25 Ipu'àm mehe te ikàg wera'u ma'e
ukyzeahy izuwi wà.
Nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe wà,
ta'e ukyzeahy izuwi wà xe.
26 Naheta kwaw takihepuku ikutukaw
rehe upuner ma'e.
Ni purukutukaw, ni u'yw, ni u'ywpuku.
27 Ita per nuzawy kwaw ka'akyr izupe.
Itazu morog nuzawy kwaw ywyra ipyw
ma'e izupe no.
28 U'yw numuzàn kar kwaw.
Hehe ita imomor haw nuzawy kwaw
ka'api'i hehe imomor haw.
29 Ywyra pupe inupà haw nuzawy kwaw
ka'akyr ipuwàpuwàn pyrer pupe in-
upà haw.
Aze awa omomor purukutukaw ikutyr ha-
gaw pà wà, upuka wanehe a'e.
30 Zapepo ikaika pyrer zàwenugar hakwa
katu ma'e upyk hie.
Weruwak to'om ita per imuzemozemog
pyrer ài.
31 Omokotok kar yryhu. Nuzawy kwaw 'y
zapepo pupe upupur ma'e.
Nuzawy kwaw ma'e kawer zapepohu pupe
upupur ma'e.
32 Wata mehe wezar tatainy zàwenugar oho
uwaikwer rupi.
Nuzawy kwaw yryhu i'awxig ma'e.
33 Naheta kwaw izàwenugar ko ywy rehe
wà.
Azapo ihe, ukyze 'ym ma'e romo imuigo
kar pà ihe.
34 Ma'e paw wanehe ume'e mehe, — He-
ityk pyrer a'e, i'i Erewiàtà a'e ma'e
wanupe.
Wiko miar ipuruzukaiwahy ma'e paw
wanuwihawete romo a'e.

42

Upaw hawazar haw kury
42:1-6

1 Na'e Izo uwazar ize'eg nezewe izupe
kury.

2 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ere-
puner wyzài ma'e iapo haw rehe ne.
Ni amo nupuner kwaw nemupytu'u kar
haw rehe neremimutar iapo mehe
wà.
3 — Màràzàwe tuwe nerezeruzar kwaw
hema'ekwaw katu haw rehe, ere
ihewe.
Ta'e aiko ma'e ikwaw 'ymar romo ihe xe.
Aze'eg ma'e heremigwaw 'ym rehe ihe.
A'e ma'e ikatuahy wera'u ihewe.
Napuner kwaw ikwaw paw rehe.
4 Erenu kar neze'eg ihewe.
Erewazar kar nepuranu haw ihewe no.
5 A'e 'ym mehe xo nerehe amo waze'egaw
zo akwaw.
Ko 'ar rehe uruexak kwez hereha pupe
kury.
6 A'e rupi hemaranugar heremimume'u
kwer nànàn.
Xe tanimuk rehe heapyk mehe ywy
rehe azemumikahy heremimume'u
kwer rehe.

UZEAPO MA'E KWER IAHYKAW MEHE ARER

42:7-16

Izo na'iruz hemyrypar wà

7 Izo pe uze'eg pawire Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e uze'eg Eripaz Temà

ywy rehe har pe kury. — Aikwahy newe ihe, mokoz nemyrypar wanupe ihe no. Ta'e napemume'u kwaw ze'eg azeharomoete har herehe peze'eg mehe xe. Heremiruze'eg Izo umume'u ze'eg azeharomoete har a'e. 8 Pepyhyk 7 tapi'ak awa wà kury, 7 àràpuhàràn hawitu ma'e wà no. Peraha zo pe wà nehe. Pezuka herenataromo penemiapo kwer hekuzaromo pe wà nehe. Heremiruze'eg Izo uze'eg putar ihewe penehe a'e nehe. Aenu katu putar ize'eg nehe. Nazepyk kwaw penehe nehe. Penemu'em Izo pe herehe peze'eg pà. Izo umume'u ze'eg azeharomoete har. Nezewe rehe we nazepyk kwaw penehe nehe.

9 Na'e Eripaz Temà pe har a'e, Minaz Xuwa pe har a'e no, Zopar Nama pe har a'e no, oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar kwer iapo pà wà kury. Tupàn wenu katu Izo ize'eg.

Uzemupyahu wi Izo wà no

10 Izo uze'eg Tupàn pe umyrypar wanehe. Amo 'ar pawire Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo kar wi Izo hemetarer katu ma'e romo kury. Aze pitài ma'e wereko kwehe mehe, umur mokoz izupe kury. 11 Tywyr paw wà, heinyr paw wà no, oho hexak pà wà. Uzapo mai'u hawhu wanupe wàpuz me. — Uruzemumikahy ma'e newe uzeapo ma'e kwer rehe ure, i'i izupe wà. — Tupàn umur kar iaiw paw tetea'u nerehe a'e. Uruzemumikahy henu mehe ure, i'i izupe wà. Pitàitàigatu umur temetarer izupe wà. Umur kwàku'aw har or iapo pyrer izupe wà no.

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur uze'egatu Izo rehe heko haw iahykaw rehe. Ikatu wera'u heko haw a'e 'ar rehe har a'e, heko awer izypy mehe arer wi kury. Heta tetea'u heimaw izupe wà: 14.000 àràpuhàràn hawitu ma'e wà, 6.000 kawaru kupewa'a wà, 2.000 tapi'ak wà, 1.000 zumen wà. 13 Heta amo 7 ta'yr izupe wà. Heta amo na'iruz tazyr izupe wà no. 14 Omono Zemima her romo wazyr ipy pe. Omono Kezià her romo mokoz haw pe. Omono Kerez-Apuk her romo na'iruz haw pe. 15 Naheta kwaw kuzà ipuràgeteahy ma'e tazyr zàwenugar ywy rehe wà. — Herazyr upyhyk putar hema'e ikurer hemàno re a'e wà nehe no, hera'yr wainuinuromo a'e wà nehe no, i'i wanupe.

16 A'e re Izo umumaw 140 kwarahy wiko pà a'e. Wexak wemimino wà. Wexak wemimino wana'yr wà no. 17 Xo utua'uhez mehe azeharomoete umàno a'e. Upaw.

ZEGAR HAW
PAPE PITÀI HAW

1

ZEGAR HAW 1-41

Turywete haw azeharomo har

1 Hurywete putar
Ikatu 'ym ma'e wapureruze'egaw rehe uzekaiw 'ym ma'e a'e wà nehe.
Hurywete putar Tupàn iputar 'ymar wazàwe wiko 'ym ma'e a'e wà nehe no.
Hurywete putar Tupàn rehe uze'eg urywahyahy ma'e wanehe we oho 'ym ma'e a'e wà nehe no.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg umurywete kar a'e teko a'e wà.
Ima'enukwaw a'e ze'eg rehe 'aromo wà, pyhaw wà no.
3 A'e teko wiko ywyra ài wà. Ma'e'yw yrykaw iwyr rehe har ài wanekon wà.
I'a haw 'ar mehe,
Huwer nuxinig kwaw.
A'e teko hemiapo ikatu upaw rupi wà.

4 Ikatu 'ym ma'e nuiko kwaw wazàwe wà.
Nuzawy kwaw arozpirer uxinig ma'e ywytu hemiraha wà.
5 A'e rupi, zepykaw 'ar mehe nehe, Tupàn uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e wà nehe.
Upyta putar muite Tupàn heruzar har wanuwi wà nehe.
6 Aze teko weruzar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e wà, Tupàn weruze'eg a'e teko a'e wà. Uzapo ikatu ma'e wanupe.
Ikatu 'ym ma'e uhem putar iaiw paw pe wà nehe. Oho putar màno haw pe iahykaw rehe wà nehe.

2

Tuwihawete Tupàn hemixak kwer a'e

1 — Xiàmàtyry'ym Tupàn zane nehe, i'i teko uzeruzar 'ym ma'e wà. Màràzàwe tuwe uze'eg nezewe wà.
Màràzàwe tuwe ima'enukwaw e iàmàtyry'ymaw rehe wà.
2 Wanuwihawete uzemuàgà'ym wà.
Waneruze'egar umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iàmàtyry'ym àwàm wà.
— Xiàmàtyry'ym tuwihawete Tupàn hemixak kwer nehe, i'i uzeupeupe wà no.

3 Uze'eg nezewe wà.
— Wiko zanezar romo a'e wà.
Ximumaw wakàgaw nehe. Ximumaw zanereruze'egaw nehe, i'i uzeupeupe wà.
4 Wenaw ywak rehe har rehe wapyk mehe,
Zanezar upuka wanehe a'e, wanehe uze'eg urywahyahy no.
5 Na'e wikwahy kury, wanupe uze'eg pà kury.
Umukyze kar wekwahy haw pupe wà.
6 Nezewe i'i Tupàn. — Amuapyk kar tuwihawete heremiruze'eg ihe, henaw rehe ihe,
Xiàw pe ihe, ywytyr heremimonokatu karer rehe ihe, i'i Tupàn.

7 Uze'eg a'e tuwihawete kury. — Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer ihe nehe.
Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe. — Ereiko hera'yr romo ne.
Kutàri aiko neru romo ihe.
8 Aze erenoz ihewe nehe, amono putar teko ywy nànànar newe ihe wà nehe.
Ywy paw nema'e romo wiko putar nehe no.
9 Erezuhazuhaw putar ywyràihàg itaper iapo pyrer pupe ne wà nehe.
Erezukazuka putar ywy'a ài ne wà nehe, i'i Tupàn ihewe, i'i tuwihawete.

10 Peinu heze'eg kury, tuwihawete wà.
Pezekaiw katu ko ze'eg rehe nehe, pureruze'eg ma'e wà.
11 Pemuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pekyze haw rupi nehe.
Peryryryryz henataromo pepenàràg rehe peapyk pà nehe.
12 Aze napezapo kwaw a'e ma'e nehe, wikwahy putar na'arewahy nehe. A'e rupi pemàno putar nehe.
Urepyro pe nehe, aze amo i'i Tupàn pe wà nehe, hurywete putar wà nehe.

3

Tupàn pe ze'egaw upytywà haw henoz taw

Wa'yr Àmixàràw wi uzàn mehe Tawi uzapo 'aw zegar haw a'e.

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Heta tetea'u heàmàtyry'ymar wà. Hekutyr uwak ma'e heta tetea'u wà.
2 Uze'eg uzeupeupe herehe wà.
— Tupàn nupytywà kwaw tuwihawete a'e nehe, i'i nerehe uze'eg pà wà.

3 U'yw wi purumimaw upyro zauxiapekwer màno haw wi a'e wà. Nezewegatete, ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro katu 'ymaw wi ne.
Ereityk heàmàtyry'ymar ne wà.
Hemukàg wi pe ne no.
4 — Ezur hepytywà pà nehe, a'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.
Wenaw wi ywytyr ikatuahy ma'e wemimonokatu kwer wi uwazar heze'eg ihewe a'e.

5 A'aw ihe. Aker katu ihe no.
Ame'e wi heker ire, ta'e Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw katu herehe a'e xe.
6 Heta tetea'u heàmàtyry'ymar wà. Nakyze kwaw wanuwi ihe.
Umàmàn heywyr herehe ipuruzuka wer pà wà.

7 Ezur nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Hepyro nehe, hezar.
Ereàmàtyry'ym heàmàtyry'ymar ne wà.
Eremuigo kar ikatu 'ym ma'e ikàg 'ym ma'e romo ne wà. Eremumaw wakàgaw no.
8 Ne ereiko waneitykar romo ne.
Emono neze'egatu teko neremiaihu wanehe nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

4

Tupàn hepytywà har a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn hemukàg kar har ne,
Ewazar heze'eg nerenoz mehe nehe.
Zawaiw katu hereko awer ihewe. Hepytywà pe a'e 'ar mehe.
Hepuhareko pe nehe. Einu newe heze'eg mehe nehe.

2 Pe, awa upuner ma'e, pe. Màràn 'ar pemumaw putar herehe peze'eg zemueteahy pà nehe. Awa upuner ma'e wà.
Màràn 'ar pemumaw putar heityk pyrer iamutar pà nehe, herehe penemu'em pà nehe,
Ze'eg azeharomo har 'ym imume'u pà herehe nehe.

3 Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wereko katu uzehe uzeruzar katu ma'e a'e wà.
Herenu a'e, aze aze'eg izupe ihe.
4 Peryryryryz pekyze pà ikatu 'ym ma'e iapo re pepytu'u pà nehe.
Pema'enukwaw penemiapo kwer rehe nehe. Pe zutyka'i peker haw pe peneko mehe,
Pema'enukwaw ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer rehe nehe.
5 Pemono ma'e Tupàn pe ize'eg rupi nehe.
Pezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe.

6 Heta tetea'u teko ko ma'e imume'u har wà.
— Emur wi neze'egatu urerehe nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Ikatu ma'e, ere urewe urerehe neme'e mehe nehe, i'i izupe wà.
7 Temi'u tetea'u hereko har hurywete a'e wà.
Herurywete wera'u wanuwi ihe, ta'e ne hemurywete kar pe ne xe.

8 He'aw mehe aker zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe ihe.
Ta'e ne, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hemuigo kar pe muite ikatu 'ymaw wi ne xe.

5

Tupàn pe ze'egaw uzemonokatu haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Einu heze'eg nehe.
Ezeapyaka katu hekuhem mehe nehe.

2 Heruwihawete, Hezar. — Hepytywà pe
nehe, a'e newe. A'e rupi hepytywà
pe nehe,
Ta'e aze'eg newe ihe xe, Tupàn.
3 Ku'em mehe erenu heze'eg mehe ne.
Kwarahy ihem mehe aze'eg newe.
Àro heze'eg neremiwazar ràm ihe.

4 Nereiko kwaw Tupàn ikatu 'ymaw iputar
har romo.
Neremuigo kar kwaw ikatu 'ym ma'e
nezepyr ne wà.
5 Neremuigo kar kwaw amo wanuwi wiko
wera'u ma'e neruwake ne wà.
Naneakatuwawahy kwaw ikatu 'ym ma'e
iapo har wanehe.
6 Eremumaw hemu'em ma'e ne wà.
Puruzuka ma'e wà, hemu'em ma'e wà no,
iro newe wà.

7 Apuner katu pe neràpuz huwake
Hereixe haw rehe ihe, ta'e heamutar katu
pe ne xe.
Apuner nerenataromo hepenàràg rehe
heapykaw rehe ihe, nemuwete katu
pà ihe,
Neràpuzuhu imonokatu pyrer kutyr heme'e
pà ihe no.
8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepy-
tywà pe neremiapo putar haw iapo
mehe nehe.
Emukatu nerape ihewe nehe.
Tuwe heàmàtyry'ymar wexak nereko haw
herehe we wà nehe.
9 Ni amo nupuner kwaw waze'eg rehe
uzeruzar haw rehe wà.
Xo purumumaw paw rehe zo ima'enukwaw
wà.
— Nekatuahy, i'i mua'u amo pe wà.
Hemu'em upytu'u 'ym pà wà. — Xiuka
nehe, i'i wiwi uzeupe wà.
10 Emume'u wanehe nezepyk àwàm nehe, o
Tupàn.
Ezepyk wanehe nehe. Ipurapo wer ikatu
'ym ma'e rehe amo wanupe wà.
Tuwe wanemimutar weraha iaiw
paw pe wà nehe.
Emuhem kar nereko haw wi ne wà nehe,
Ta'e uzawy tetea'u neze'eg a'e wà xe.
Na'ipureruzar wer kwaw nerehe wà.
11 Neruwake uzeàmim ma'e hurywete
putar wà nehe.
Uzegar putar tuweharupi urywete haw
rehe wà nehe, ta'e ne erepyro ne wà
xe.
Hurywete neamutar katu har wà.
12 Ne, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne,
eremono neze'egatu teko nereruzar
har wanehe ne.
Nekatu haw nuzawy kwaw u'yw wi wami-
maw wanupe.

6

Ima'eahy ma'e uze'eg Tupàn pe

Zegar har Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
emume'u zo heremiapo kwer ikatu
'ym ma'e nekwahy mehe nehe.
Herehe ezepyk zo nekwahy haw uhua'u
ma'e rupi nehe.
2 Hepuhareko pe nehe, ta'e nahekàg kwaw
ihe xe.
Hemukatu pe nehe, ta'e hema'eahy ihe xe.
3 Herekwe uzemumikahy a'e.
O Tupàn, ma'e 'ar mehe erezur putar
hemukatu pà nehe.

4 Ezur hepyro pà màno haw wi nehe, o
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Heamutar katu pe ne. A'e rupi hepyro
hemàno àwàm wi nehe.
5 Ta'e umàno ma'e kwer wapyta haw pe har
na'ima'enukwaw kwaw nerehe wà
xe.
Ni amo a'e pe har nupuner kwaw nekatu
haw imume'u haw rehe wà.
6 Hekene'o hezai'o re ihe.
Tuweharupi pyhaw herupaw tynehem
herehaykwer pupe a'e.
Hezai'o haw umuàkym heàkàg iwy pe har.
7 Heàmàtyry'ymar ipuruzuka wer herehe
wà.
A'e rupi hereha hezun hezai'o tetea'u haw
rehe.
A'e rupi zawaiw katu ma'e hexakaw ihewe.

8 Pe ikatu 'ym ma'e iapo har wà, petyryk
ihewi nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herenu
hezai'o mehe a'e.
9 — Hepytywà pe nehe, aze a'e izupe, wenu
heze'eg a'e.
Uzekaiw heze'eg rehe.

10 Heàmàtyry'ymar imaranugar putar wà
nehe. Ukyzeahy putar wà nehe no.
Na'arewahy uzàn putar wà nehe. Nukwaw
kwaw wemiapo ràm wà nehe.

7

Tupàn pe ze'egaw ikatu haw henoz taw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar,
aexak hepyro haw nerehe we ihe.
Hepyro pe nehe. Hepyro pe ihewe ikatu
'ym ma'e rehe ipurapo wer ma'e
paw wanuwi nehe.
2 Zàwàruhu iriàw her ma'e upyhyk wemiar
ipei'ài'àg pà a'e wà.
Heàmàtyry'ymar ipurupyhyk wer herehe
zàwàruhu ài wà. Hepyhyk kar pe zo
wanupe nehe.
Tuwe naiko kwaw hepyro har hereko
'ymar romo nehe.

3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, Hezar,
aze wyzài ikatu 'ym ma'e iapo har
romo aiko,
Tuwe heàmàtyry'ymar hepyhyk wà nehe.
Aipo amo ikatu 'ym ma'e azapo ihe.
4 Aipo azapo ikatu 'ym ma'e hemyrypar
wanupe.
Aipo azepyk e amo heàmàtyry'ymar rehe.
5 Aze agwer ma'e iapo har romo aiko, tuwe
heàmàtyry'ymar ur heraikweromo
wà nehe.
Tuwe hepyhyk wà nehe. Tuwe hereityk
ywy rehe hezuka re wà nehe.
Tuwe ywy imuku'i pyrer rehe hemàno re
hereityk wà nehe.

6 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, epu'àm
nekwahy pà nehe.
Eho heàmàtyry'ymar wakwahy haw kutyr
nehe.
Epu'àm hepytywà pà nehe,
Ta'e erezapo kar ikatu ma'e ne xe.
7 Emono'og teko ywy nànànar paw nezey-
wyr ne wà nehe.
Ereruze'eg ne wà nehe.
8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
ereiko teko paw wanemiapo kwer
imume'u har romo ne.
Emume'u ikatu ma'e romo hereko haw
nehe.
Ta'e naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har
romo ihe xe. Ikatu ma'e romo aiko.
9 Emumaw ikatu 'ym ma'e wakatu 'ymaw
nehe.
Emekuzar ikatu ma'e wanemiapo kwer
nehe, wanupe nehe.
Ta'e ne Tupàn ne xe,
Teko wanemiapo kwer imume'u har ikatu
ma'e romo ereiko ne xe. Eremume'u
katu urema'enukwaw paw ne. Ere-
mume'u katu ureremimutar no.

10 Tupàn nuzuawy kwaw u'yw wi puru-
mim ma'e a'e. Hemim a'e.
Upyro imunar 'ym ma'e hemu'em 'ym ma'e
azeharomo har a'e wà.
11 Tupàn wiko teko wanemiapo kwer
imume'u har ikatuahy ma'e romo
a'e.
Tuweharupi umume'u teko ikatu 'ym ma'e
iapo har wanehe uzepyk àwàm a'e.
12 Aze nuzemumikahy kwaw wemiapo
kwer rehe wà nehe, aze nupytu'u
kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re wà
nehe,
Tupàn umuaime putar utakihepuku nehe.
Umuàgà'ym uwyrapar u'yw imomor àwàm.
13 Upyhyk putar a'e puruzuka haw opo pe
nehe.
Omomor u'yw tata iapo pyrer nehe.

14 Ikatu 'ym ma'e ima'enukwaw wemiapo
ràm ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà.
Pexak wanemiapo nehe.
Ipurapo wer xiroxiroahy àwàm rehe wà.
Hemu'em wemiapo rehe wà no.
15 Teko uzapo ywykwar ywy pupe ohoete
ma'e wemiar wapyhyk pà wà. Teko
ikatu 'ym ma'e ipurupyhyk wer amo
teko wanehe wà no.
A'e ae u'ar a'e ywykwar zàwenugar pupe wà
no.
16 A'e rupi wakatu 'ymaw uzepyk uzar
wanehe a'e wà.
Wapurukutukaw ukutuk uzar a'e wà no.

17 Ihe amume'u Tupàn ikatu haw izupe ihe,
ta'e uzepyk ikatu 'ym ma'e wanehe
a'e xe.
Azegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hezar ywate wera'u har pe ihe, ikatu
haw rehe ihe.

8

Tupàn ikàg wera'u haw, teko wakatu haw no

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, Urezar ne.
Teko ywy nànànar wexak nehua'u haw wà.
Nekatu haw imume'u haw uhem ywak rehe.
2 Kwarearer uzegar nehua'u haw rehe wà. Te kwarera'i uzegar hehe wà no.
Erezapo tàpuztàtà nezepyro kar pà neàmàtyry'ymar wanuwi ne,
Eremumaw nerehe ipureityk wer ma'e ne.

3 Ame'e ywak neremiapo kwer rehe. Ame'e zahy ywak rehe neremimupyta kwer rehe. Ame'e zahytata ywak rehe
Neremimupyta kwer wanehe. Wanehe heme'e mehe aze'eg nezewe heze-upe.
4 Màràzàwe tuwe nema'enukwaw teko wanehe. Na'ikàg kwaw wà.
Màràzàwe tuwe umàno ma'e ràm wanehe erezekaiw.

5 Nezewe rehe we erezapo teko ikàg ma'e romo ne wà. Xo ne zo nekàg wera'u teko wanuwi ne.
Kàgaw eremono teko wanupe. Nuzawy kwaw tuwihawete wà.
6 Teko eremuigo kar ma'e neremiapo kwer paw wazar romo ne wà.
Ma'e paw wanuwi ikàg wera'u wà.
7 Wiko àràpuhàràn wazar romo wà no. Wiko tapi'ak wazar romo wà. Wiko miar wazar romo wà no.
8 Wiko wiràmiri wazar romo wà. Wiko pira wazar romo wà no. Wiko yryhu pupe har wazar romo paw rupi wà no.

9 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, urezar,
Teko ywy nànànar wexak nehua'u haw wà.

9

Zegar haw Tupàn ikatuahy haw rehe har

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, amume'u putar nekatu haw hepy'a pupe azeharomoete nehe.
Amume'u putar ma'e ikatuahy ma'e neremiapo kwer paw ihe wà nehe no.
2 Herurywete putar nerehe ihe nehe. Hemurywete kar putar pe ne nehe.
Azegar putar nekatu haw rehe nehe, Tupàn Ywate Wera'u Har.

3 Nezur mehe heàmàtyry'ymar uzàn newi wà.
U'ar wà, umàno wà.
4 Ereiko pureruze'eg ma'e ikatu ma'e romo.
Ereapyk nerenaw rehe. Eremume'u katu teko wanemiapo kwer.
Hekatu haw eremume'u.
5 Eremume'u nerehe uzeruzar 'ym ma'e wanemiapo kwer. Eremumaw teko ikatu 'ym ma'e ne wà.
Teko na'ima'enukwaw pixik kwaw a'e teko wanehe wà nehe.
6 Ereityk tawhu zaneàmàtyry'ymar waneko haw ne wà.
Eremumaw tuwe ne wà.
Ni amo nuzapo wi kwaw wà nehe. Ni amo na'ima'enukwaw kwaw wanehe wà nehe.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar tuwihawete romo tuweharupi nehe, upytu'u 'ym pà nehe.
Wapyk uwenaw rehe. Umume'u teko wanemiapo kwer.
8 Tupàn weruze'eg ywy rehe har ukatu haw rehe wà.
Umume'u teko wanemiapo kwer iawy 'ym pà a'e.
9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko pu-rumimaw romo teko wanupe a'e, aze amo upuraraw kar ma'erahy wanupe a'e wà.
Uzekaiw wanehe ma'erahy ipuraraw mehe wà.
10 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Nek-waw har uzeruzar nerehe wà.
— Hepytywà pe nehe, aze amo i'i newe, nereityk kwaw ne wà xe.

11 Pezegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zeruzarez pe har wanuwihawete ikatu haw rehe nehe.
Pemume'u hemiapo kwer teko ywy nànànar wanupe nehe.

12 Ta'e Tupàn ima'enukwaw ma'erahy ipu-
raraw har wanehe a'e xe.
Naheharaz kwaw wakuhem awer wanuwi
a'e.
Uzepyk wanupe ma'erahy ipuraraw kar
har wanehe no.

13 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hep-
uhareko pe nehe.
Herehe iakatuwawahy 'ym ma'e upu-
raraw kar ma'erahy ihewe wà.
Herexak pe ipuraraw kar mehe ne. Hep-
yro pe hemàno haw wi.
14 A'e rupi apu'àm iteko Zeruzarez tawhu
pe har wanenataromo ihe.
A'e rupi amume'u nekatu haw wanupe.
Herurywete ta'e hepyro pe màno haw wi
ne xe.

15 Teko nerehe uzeruzar 'ym ma'e uzapo
ywykwar teko watym àwàm romo
wà.
A'e ae u'ar ipupe wà. Uzapo miar zuka haw
zàwenugar wà. A'e re miar zuka haw
upyhyk uwapo arer wà.
16 Teko ukwaw Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e a'e wà, ta'e umume'u katu teko
wanemiapo kwer a'e xe.
Ikatu 'ym ma'e u'ar wemiapo kwer miar
zuka haw zàwenugar pupe a'e wà.
17 Ikatu 'ym ma'e a'e wà, Tupàn iputar
'ymar upaw rupi a'e wà no,
Oho putar umàno ma'e kwer wapyta haw
pe wà nehe.

18 Teko heharaz hemetarer 'ym ma'e
wanuwi wà. Amo 'ar mehe amo
ima'enukwaw putar wanehe wà
nehe.
Ma'erahy ipuraraw har nuàro kwaw upyro
àwàm ko 'ar rehe wà. Amo 'ar mehe
uhem putar wapyro àwàm wà nehe.
19 Epu'àm o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Emupytu'u kar teko neàmàtyry'ym ire ne
wà nehe.
Emuapyk kar nerehe uzeruzar 'ym
ma'e nerenataromo ne wà nehe.
Emume'u wanemiapo kwer nehe.
Ezepyk ikatu 'ym ma'e wanehe
nehe.
20 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
emukyze kar a'e teko ne wà nehe.
Teko romo zutyka'i wanekon wà. Na'ikàg
kwaw ne ài wà. Ekwaw kar wakàg
'ymaw wanupe nehe.

10

Ze'egaw Tupàn ikatu haw henoz taw

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
màràzàwe tuwe ereiko muite urewi.
Màràzàwe tuwe erezeàmim urewi ma'erahy
ipuraraw mehe.
2 — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i ikatu
'ym ma'e wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e
wà, ma'e hereko 'ymar wanupe wà.
Wanemu'emaw nuzuawy kwaw
miar zuka haw.
Tuwe u'ar wemiapo kwer miar zuka haw
zàwenugar pupe wà nehe.

3 Iaiw ma'e uze'egatu wemimutar ikatu
'ym ma'e rehe wà.
— Na'ikàg kwaw a'e, i'i teko amo wanehe
imunar ma'e wà, Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e rehe uze'eg pà wà.
Uze'eg zemueteahy hehe wà.
4 Awa ikatu 'ym ma'e nuzekaiw kwaw
Tupàn rehe.
— Aiko wera'u amo wanuwi, i'i.
A'e rupi — Tupàn na'ikàg kwaw a'e, i'i uze-
upe.
5 Aze awa iaiw ma'e uzapo amo ma'e a'e,
ikatuahy hemiapo kwer izupe a'e.
Wiko hemetarer katu ma'e romo.
A'e awa nupuner kwaw Tupàn
ima'enukwaw paw ikwaw paw rehe
a'e.
Uze'eg urywahyahy wàmàtyry'ymar
wanehe.
6 — Nazawy pixik kwaw ma'e iapo mehe
ihe nehe, i'i uzeupe.
— Nazawaiw pixik kwaw heremiapo ràm
ihewe nehe, i'i uzeupe.
7 Izuru tynehem ze'egaiaiw pupe a'e.
Temu'emaw pupe tynehem no.
Umume'u iaiw ma'e amo pe wemi-
apo ràm tuweharupi no.
Uze'eg xo iaiw paw rehe zo a'e. Xo ikatu
'ymaw rehe zo uze'eg a'e.

8 Uzeàmim teko waneko haw huwake a'e.
Uwàro a'e pe, teko ikatu 'ym ma'e iapo pixik
'ymar wazuka pà.

9 Nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw a'e. Wàro
uzeàmimaw pupe.
Ume'e ikàg 'ym ma'e wanehe. Uzeàmim
teko wanàro pà wazuka pà.
Wàro ma'erahy ipuraraw par wà.
Na'e upyhyk wemipyhyk ràm miar zuka
haw zàwenugar pupe wà. Umutyk
heraha a'e wi wà.
10 Uzuhazuhaw wamu'ar kar pà wà. Ikàg
wera'u wemipyhyk wi a'e.
A'e rupi weityk wà.
11 Teko ikatu 'ym ma'e uze'eg nezewe uze-
upe.
— Tupàn na'ikàg kwaw a'e.
Uzeàpumi a'e. Nuexak kwaw ma'e a'e.

12 Epu'àm nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e. Ezepyk a'e teko ikatu 'ym ma'e
wanehe nehe.
Nereharaz zo ma'erahy ipuraraw par
wanuwi nehe.
13 — Tupàn na'ikàg kwaw a'e, i'i teko ikatu
'ym ma'e.
— Tupàn nuzepyk kwaw herehe a'e nehe,
i'i uzeupe. Màràzàwe tuwe uze'eg
nezewe uzeupe.

14 Ne, Tupàn, erexak ma'erahy ipuraraw
paw ne. Erekwaw teko wazemu-
mikahy haw no.
Nepurupytywà wer wanehe tuweharupi.
Ikàg 'ym ma'e uzeruzar nerehe wà.
Tuweharupi erepytywà ma'e hereko 'ymar
ne wà.

15 Hezar, emumaw ikatu 'ym ma'e wakàgaw
nehe, iaiw ma'e wapuner haw nehe.
Ezepyk wanehe wanemiapo kwer ikatu
'ym ma'e hekuzaromo nehe.
Xo iapo re wapytu'u re zo epytu'u wanehe
nezepyk ire nehe.
16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
putar tuwihawete romo tuwe-
harupi nehe.
Omono kar putar uzeruzar 'ym ma'e uiwy
wi wà nehe.

17 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ere-
inu putar ma'erahy ipuraraw par ne
wà nehe, newe waze'eg mehe ne wà
nehe.
Eremukàg kar putar ne wà nehe. Nukyze
kwaw wà nehe.
18 Aze ma'erahy ipuraraw har uhapukaz
newe wà nehe, erenu putar ne wà
nehe.
Aze hemetarer 'ym ma'e uhapukaz newe
wà nehe, erenu putar ne wà nehe.
— Ikatu ma'e romo peiko, ere putar
wanupe nehe.
Nezewe mehe teko a'e wà nehe, amo 'ar
mehe umàno ma'e ràm wà nehe,
Numuhàmuhàz pixik kwaw purumukyze
kar haw a'e wà nehe.

11

Tupàn wiko hemonokatu har romo

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
we ihe,
A'e rupi nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e
ihewe nehe.
— Ezàn zeàmim wiràmiri ài ywytyr rehe
nehe,
2 ta'e ikatu 'ym ma'e umuàgà'ym uwyrapar
a'e wà xe.
Ta'e umuàgà'ym u'yw uzeàmimaw pupe
wiko mehe a'e wà xe,
Awa ikatu ma'e wazywà pà a'e wà xe.
3 Teko ikatu ma'e nupuner kwaw ma'e iapo
haw rehe.
Ta'e heta ikatu 'ymaw ywy nànàn taw
nànàn a'e xe, i'i ru'u ihewe wà.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
wàpuzuhu ikatuahy ma'e pupe.
Henaw ywak rehe hin.
Wexak teko paw wà.
Ukwaw wanemiapo.
5 Amo teko weruzar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e a'e wà. Tupàn ume'e
wanehe a'e. Ume'e ikatu 'ym ma'e
wanehe no.
Teko upurumuahy ma'e wà, upuruzuka
ma'e wà no,
Iro tuwe izupe wà.

6 Tupàn weityk ma'ezu ukaz ma'e puru-
muahy ma'e a'e, ikatu 'ym ma'e
wanehe a'e. Tàtàpyz weityk wanehe
no.
Uzepyk wanehe ywytu haku ma'e wamur
kar pà wanehe. Ukaz wà.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
ikatu ma'e a'e. Uzamutar katu imu-
nar 'ym ma'e hemu'em 'ym ma'e wà.
Teko Tupàn heruzar har wiko putar ipyr
wà nehe.

12

Urepyro pe ikatu 'ym ma'e wanuwi

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Urepyro pe nehe, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e.
Ta'e naheta kwaw teko imunar 'ym ma'e
hemu'em 'ym ma'e wà xe.
Teko nerehe uzeruzar ma'e ukàzym ywy wi
wà.
2 Teko paw hemu'em uzeupeupe wà.
— Nekatuahy, i'i mua'u amo amo wanupe
wà.

3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
emupytu'u kar nezewe uze'eg ma'e
waze'eg ire ne wà nehe.
— Aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i amo wà.
Emuze'eg kar zo ne wà nehe.
4 — Uruityk putar amogwer ureze'eg pupe
nehe,
I'i wà.
— Ni amo na'uremupytu'u kar kwaw
ureze'eg ire wà nehe, i'i wà.
— Ni amo nupuner kwaw ma'e iapo kar
haw rehe urewe wà, i'i wà.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e
kury.
— Azapo putar ma'e ihe kury.
Ta'e teko upuraraw kar ma'erahy waiko
hemetarer 'ym ma'e wanupe wà xe.
Ipuraraw par ikuhem ma'erahy wi wà.
Heràro waiko wà, a'e rupi azekaiw putar
wanehe ihe nehe, i'i Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e.

6 Pepuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ze'eg rehe pezeruzar haw rehe.
Ize'eg nuzawy kwaw itaxig parat ikatuahy
ma'e a'e.
Aze teko umupyràn parat tata pupe 7 haw
tykwer imunyryk pà izuwi wà nehe,
naheta kwaw ikatu 'ymaw a'e parat
inuromo nehe. Tupàn ze'eg nuzawy
kwaw parat 7 haw imukatu pyrer
a'e.
7 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezekaiw
katu urerehe nehe,
Uremunyryk kar pà ikatu 'ym ma'e
wanuwi nehe.
8 Ta'e ikatu 'ym ma'e wata oho waiko ywy
nànàn a'e wà xe.
Ma'e ikatu 'ym ma'e ikatuahy teko paw
wanupe.

13

Zeruzar haw Tupàn puruamutar haw rehe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nere-
haraz hewi ne. Màràn mehe
nema'enukwaw wi putar herehe
nehe.
Aipo nanema'enukwaw pixik kwaw
herehe nehe.
Màràn 'ar eremumaw putar neruwa ihewi
ipyk pà nehe.
2 Màràn 'ar amumaw putar ko ma'erahy
ipuraraw pà nehe. Hepy'a tynehem
hezemumikahy haw pupe, 'aromo,
pyhaw.
Màràn 'ar amumaw putar nezewe nehe.
Heàmàtyry'ymar hemuzàn kar tuweharupi
wà. Màràn 'ar amumaw putar
nezewe nehe.

3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, eme'e
herehe kury. Ewazar heze'eg ihewe
kury.
Emur nekàgaw ihewe nehe. Nezewe mehe
namàno kwaw nehe.
4 Nezewe mehe heàmàtyry'ymar nahury-
wete kwaw wà nehe, ta'e na'ar
kwaw ihe nehe xe.
— Xityk kwez zane, ni'i kwaw wà nehe.

5 Heamutar katu pe ne. Azeruzar heamu-
tar katu haw rehe.
Hepy'a hurywete putar nehe, ta'e hepyro
putar pe ne nehe xe.
6 Amuzàg putar zegar haw newe nehe, o
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe,
Ta'e nekatuahy ihewe ne xe.

14

Ikatu 'ymaw, purupyro haw no

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 Ma'e kwaw 'ymar uze'eg nezewe uzeupe wà.
— Tupàn na'ikàg kwaw a'e, i'i wà.
Upaw rupi wiko ikatu 'ym ma'e romo wà.
Uzapo iaiw ma'e oho waiko wà.
Naheta kwaw ni pitài ikatu ma'e iapo har wà.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wapyk ywak rehe teko paw wanehe ume'e pà.
— Aipo heta amo ikatu ma'e wà, i'i uzeupe.
— Aipo heta amo hemuwete katu har wà, i'i uzeupe.
3 Teko paw upiaw wà. Iaiw upaw rupi wà.
Wakatu 'ymaw zuawyawygatu wà.
Naheta kwaw ikatu ma'e iapo har wà.
Azeharomoete naheta kwaw wà.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuranu wemiruze'eg wanehe.
— Aipo a'e teko ikatu 'ym ma'e paw nukwaw pixik kwaw ma'e wà. Aipo wiko ma'e kwaw par 'ym romo upaw rupi wà.
Tuweharupi imunar heremiaihu wama'e rehe wà.
Nuze'eg kwaw ihewe wà, i'i wanupe.
5 Uryryryryz putar ukyze pà a'e wà nehe.
Amo weruzar ize'eg wà. Tupàn wiko a'e teko wamyrypar romo a'e.
6 Ma'e hereko 'ymar wàro ikatu ma'e wà. Ikatu 'ym ma'e umuaiw wanemiàro wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro teko ikatu ma'e a'e wà, katu 'ymaw wi a'e wà.

7 Tuwe Tupàn uputar Zeruzarez wi purupyro haw Izaew wanupe tur àwàm a'e.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umukatu putar Zako izuapyapyr waneko haw a'e nehe.
Hurywete a'e ma'e izeapo mehe wà nehe. Wiko putar hurywete ma'e romo a'e mehe wà nehe.

15

Tupàn Hàpuzuhu pupe wiko ma'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Mo upuner neràpuzuhu pupe weko haw rehe.
Mo upuner ywytyr nerenaw ikatuahy ma'e pe upyta haw rehe.

2 Xo ikatu ma'e romo wiko ma'e zo upuner.
Xo ikatu ma'e iapo har zo upuner.
Xo ze'eg azeharomoete har imume'u har zo upuner. Xo uze'eg mehe hemu'em 'ym ma'e zo upuner.
3 Nuze'eg zemueteahy kwaw amo wanehe.
Nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e umyrypar wanupe.
Numume'u kwaw temu'emaw uzeake wiko ma'e wanehe.

4 Tupàn hemityk kwer na'ikatu kwaw izupe wà.
Wereko katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heruzar har wà.
Uzapo tuwe ma'e wemimume'u kwer rupi katete. Aze hekuzar katu izupe, nezewe rehe we uzapo a'e.
5 Omono wemetarer amo pe wemetarer imemyr henoz 'ym pà.
Nupyhyk kwaw temetarer teko ikatu ma'e rehe ikatu 'ym ma'e imume'u haw hekuzaromo a'e.

Agwer ikatu ma'e iapo har wiko katu putar tuweharupi nehe.

16

Tupàn wiko herehe we tuweharupi

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Ezekaiw katu herehe nehe, Tupàn,
Ta'e hepyro har romo ereiko ne xe.
2 Nezewe aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe.
— Ereiko hezar romo ne.
Hema'e ikatu ma'e paw eremur ihewe, a'e izupe.

3 Teko uze'egatu Tupàn rehe uzeruzar katu ma'e wanehe wà.
Hereko wer tuwe wainuinuromo ihe.
4 Tupàn a'ua'u imuwete har wà,
Upuraraw kar ma'erahy tetea'u uzeupe wà.

Nazakook kwaw ma'eruwy kwer tupàn a'ua'u wanupe a'e teko wainuin-uromo ihe.
Namuwete katu kwaw wazar tupàn a'ua'u ihe wà.

5 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne. Xo ne zo urereko ihe.
Hereko àwàm nepo pe tuz.
Erexak kar heremiapo ràm ihewe.
6 Ikatuahy tuwe ma'e ihewe neremiapo.
Azeharomoete ikatuahy a'e.

7 Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw ihe, ta'e wiko hereruze'egar romo a'e xe.
Pyhaw hepy'a umume'u heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe a'e.
8 Akwaw tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e tuweharupi herehe we heko haw ihe.
Wiko heruwake a'e. Ni amo nahe-muryryryryz kar kwaw wà nehe.
9 A'e rupi hepy'a hurywete ihe. Aiko hury-wete ma'e romo ihe.
Nakyze kwaw ma'e wi.
10 Ne Tupàn, hepyro pe màno haw ipuner haw wi ne.
Azapo tuwe neremiapo putar haw ihe.
A'e rupi nahemuezyw kar kwaw pe umàno ma'e kwer wapyta haw pe ne nehe.
11 Hemuata kar pe pe purumuigo kar ma'e rupi ne.
Herehe we nereko haw hemynehem kar turywete haw pupe.
Hemurywete kar tuweharupi no.

17

Teko ikatu ma'e wenoz Tupàn ikatu haw izupe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ikatu 'ym ma'e wanehe nezepykaw ainoz newe.
Einu heze'eg nehe. Ezapo ma'e heremi-nozgwer rupi nehe. Hepy'a ikatu a'e ma'e henoz mehe.
Einu katu nehe, ta'e naheremu'em kwaw ihe xe.
2 Emume'u ikatu ma'e romo hereko haw nehe,
Ta'e erekwaw ikatu ma'e iapo haw ne xe.
3 Erekwaw hepy'a ne.
Pyhaw ereme'e herehe.
Azeharomoete ereme'egatu herehe.
Nerexak kwaw ni pitài ikatu 'ym ma'e iputar haw hepy'a pe.
Aze ma'e iro newe, namume'u kwaw a'e ma'e newe ihe. Amogwer umume'u iro ma'e newe wà.
4 Naiko kwaw wazàwe ihe.
Tuweharupi aruzar neze'eg.
Aexak puruzuka ma'e wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e. Ihe nazapo kwaw ma'e wazàwe ihe.
5 Tuweharupi ata nerape rupi.
Nerape wi napiaw kwaw.

6 Aze'eg newe, Tupàn, ta'e erewazar heze'eg ihewe ne xe.
Herenu pe nehe. Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe.
7 Exak kar heamutar katu haw ihewe nehe, hepyro har.
Neruwake hereko mehe heàmàtyry'ymar nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe ihewe wà.
8 Hepyro pe ikatu 'ymaw wi nehe,
Nereha romo hereko mehe mo nehe.
9 Hemim pe nepepo wy pe teko ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe. Nezewe mehe nupuner kwaw hezuka haw rehe wà nehe.

Heàmàtyry'ymar tynehem purehe iakatuwawahy 'ymaw pupe wà. Umàmàn heywyr wà, heàmàtyry'ym pà wà.
10 Napuhareko kwaw ni pitài wà. Uze'eg ukatu wera'u haw rupi wà no.
11 Ur heraikweromo heruwake wà.
Umàmàn heywyr wà kury.
Wàro hereitykaw 'ar waiko wà.
12 Nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw uzeàmim ma'e kwer wà. Heràro waiko wà.
Uzemuàgà'ym hepei'ài'àg àwàm rehe wà.

13 Epu'àm nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Eho heàmàtyry'ymar wakutyr nehe.
Emumaw ne wà nehe.
Hepyro pe ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe, netakihe puku pupe nehe.
14 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nekàgaw rupi hepyro pe wanuwi nehe. Azeharomoete. Upyhyk

wemimutar upaw rupi wiko mehe we a'e wà. Hemunyryk kar pe wanuwi ne nehe.
Ezepyk a'e teko wanehe ma'erahy neremimonokatu kwer ipuraraw kar pà wanupe nehe.
Tuwe heta tetea'u zepyk àwàm wana'yr wanupe nehe no.
Tuwe heta we zepyk àwàm wanemimino wanupe nehe no.

15 Ihe uruexak putar ihe nehe, ta'e aiko katu ihe xe.
Heme'e mehe, herehe we nereko haw hemynehem putar herurywete haw pupe nehe.

18

Tawi, tuwihawete ikàg ma'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uruamutar katu tuwe ihe.
Ereiko hekàgaw romo ne.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hepyro har romo. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hemukàg kar har romo no.
Tupàn hezar wiko itahu hemimaw romo.
Ni amo nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe ihewe wà nehe, ta'e aiko hehe we ihe xe.
Hepyk u'yw wi purupykaw ài a'e.
Uzàmàtyry'ym heàmàtyry'ymar hepyro pà.
3 Aze'eg Tupàn pe hepytywà àwàm henoz pà izupe ihe.
A'e ae hepyro heàmàtyry'ymar wanuwi a'e.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

4 Hemàno àwàm heàpixipixi iko kyhàhàm ài a'e.
Hemumaw pàwàm ur he'aromo ykotok uhua'u ma'e ài no.
5 Hemàno haw heàpixipixi ukyhàhàm pupe a'e.
Hetym àwàm uzapo miar zuka haw zàwenugar hepyhyk pà a'e no.
6 Hemàno àwàm wi hekyze katu mehe aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe.
— Hepytywà pe nehe, a'e izupe.
Weinu heze'eg wàpuz ywak rehe har pe hin mehe.
Wenu hepytywà àwàm henoz mehe a'e.

7 Na'e ywy uryryryryz tuwe uzemuaiw pà a'e.
Ywytyr ipy uryryryryz uwauwak pà a'e wà no,
Ta'e wikwahy Tupàn a'e xe.
8 Uhem tàtàxiner ipygwar wi a'e.
Tàtàpyzgwer uhem izuru wi, ta'e ma'e hapy har uhem izuru wi xe.
9 Uwàpytymawok ywak uwezyw pà a'e.
Ywàkun upy wy pe wereko wezyw mehe.
10 Uwewe amo kerumin Tupàn henaw rehe uzekaiw ma'e ikupe pe.
Na'arewahy oho ywytu rupi.
11 Uzepyk ipytunaw pupe.
Ywàkun ipihun ma'e 'y tetea'u hereko har izywyr upu'àm wà.
12 Tàtàpuzgwer a'e wà, àmàntàtà ita zàwenugar a'e no, uhem àmàn iweraw paw wi a'e wà, iweraw paw Tupàn henataromo har wi a'e wà.
Waxaw a'e ywàkun ipihun ma'e oho wà.

13 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wànoànog ywak rehe kury.
Teko wenu Tupàn Ywate Wera'u Har ize'eg wà kury.
14 Omomor u'yw.
Umuhàmuhàz wàmàtyry'ymar wà.
Àmàn iweraw paw heny katu ma'e pupe umuzàn kar a'e wà.
15 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, neàmàtyry'ymar wanehe nezepyk mehe,
Nekwahy haw rupi wakutyr neànoànog mehe,
Ywy yryhu wy pe har uzeupir a'e.
Ita ywy wy pe har uzexak kar a'e no.

16 Tupàn ywak rehe har upyho opo ihewe. Hepyhyk a'e.
Yryhu wi hepyro.
17 Hepyro Tupàn heàmàtyry'ymar ikàg ma'e wanuwi,
Herehe iakatuwawahy 'ym ma'e wanuwi.
A'e paw ikàg wera'u ihewi wà. Nezewe rehe we hepyro wanuwi a'e.
18 Hereko haw ihewe zawaiw katu mehe, heàmàtyry'ym wà a'e wà.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hepyk
wanuwi a'e mehe.
19 Hemunyryk ikatu 'ymaw wi.
Hepyro ta'e heamutar katu a'e xe.

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umekuzar katu putar hereko haw
a'e nehe, ta'e aiko imunar 'ym ma'e
romo hemu'em 'ym ma'e romo ihe
xe.
Uzapo ikatu ma'e ihewe, ta'e nazapo kwaw
ikatu 'ym ma'e ihe xe.
21 Tuweharupi aruzar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ze'eg ihe.
Napytu'u pixik kwaw heruzar ire.
22 Azapo ma'e ize'eg rupi upaw rupi.
Nazuhaw pixik kwaw ize'eg kwehe arer.
23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw
ikatu 'ym ma'e heremiapo 'ymaw
a'e.
Ukwaw muite ikatu 'ym ma'e wi het-
yrykaw no.
24 A'e rupi umekuzar heremiapo kwer a'e,
ta'e naiko kwaw imunar ma'e romo
ihe xe.
Ukwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo
hereko 'ymaw a'e.

25 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
neretyryk kwaw ikatu ma'e nerehe
uzeruzar ma'e wanuwi ne.
Nekatuahy ikatuahy ma'e wanupe no.
26 Ereiko ikatuahy ma'e romo ikatu 'ymaw
wi utyryk ma'e wanupe.
Ereiko ikatu 'ym ma'e wàmàtyry'ymar
romo.
27 Erepyro ma'e hereko 'ymar ne wà.
Emuigo kar amogwer wanuwi wiko
wera'u ma'e ma'e hereko 'ymar
romo ne wà.
28 Ne, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, erek-
waw kar ma'e ihewe ne.
Ne, hezar, eremumaw ipytunaw rehe
hereko haw ne.
29 Eremur nekàgaw ihewe heàmàtyry'ymar
waàmàtyry'ym kar pà ihewe.
Eremur nepuner haw ihewe wakàgaw he-
ityk kar pà ihewe no.

30 A'e Tupàn heremimume'u kwer a'e,
uzapo ma'e paw ikatuahy ma'e
romo a'e.
Uzapo tuwe ma'e wemimume'u kwer a'e
no.
Nuzawy kwaw u'yw wi purumimaw a'e,
Ikàgaw hekar har wanupe a'e.
31 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
zanezar romo a'e. Naheta kwaw
amo.
Xo Tupàn zo wiko zanepyro har romo.
32 A'e ae hemukàg kar har romo hekon a'e.
Hemunyryk kar ikatu 'ymaw wi wyzài ywy
rehe heho mehe.
33 Hemuata katu kar hemu'ar kar 'ym pà
a'e.
Hemonokatu ywytyr rehe no.
34 Hemu'e zeàmàtyry'ymawhu rehe a'e.
Nezewe mehe apuner heywyrapar ikàg
wera'u ma'e pupe u'yw imomor haw
rehe.

35 Ne, hezar, ereiko u'yw wi hepykaw ài ne.
Hepytywà pe ne, a'e rupi hekàg ihe kury.
Nekàgaw hemuigo kar wikuwe ma'e romo.
36 Nahepyhyk kar kwaw pe heàmàtyry'ymar
wanupe.
Ni pitài haw na'ar kwaw ihe.
37 Aha heàmàtyry'ymar wanaikweromo
wapyhyk pà heràro 'ym mehe ihe
wà.
Xo wamumaw ire zo apytu'u.
38 Azuhazuhaw ihe wà. Nupuner kwaw
upu'àm wi haw rehe wà.
Heremityk kwer romo wiko hepy iwy pe
wà.
39 Eremur nekàgaw ihewe waàmàtyry'ym
mehe ne.
Eremur waneitykaw ihewe no.
40 Eremuzàn kar wamono ihewi ne wà.
Amumaw herehe iakatuwawahy 'ym ma'e
ihe wà.
41 Uhapukaz wà. — Urepytywà pe nehe, i'i
wà.
Ni amo nupuner kwaw wapyro haw rehe
wà.
Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe wà. Nuwazar kwaw waze'eg
wanupe.
42 Azuhazuhaw ihe wà.
Uzeapo ywy imuku'i pyrer romo wà.
Ywytu weraha a'e ywy imuku'i
pyrer.
Apyrog wanehe. Nuzawy kwaw to'om pe
rupi heta ma'e ihewe wà.

43 Aze teko ipytu'u wer heremiruze'eg
romo wiko re wà nehe, neremupytu'u
kar kwaw ne wà.
Hemuigo kar pe teko ywy nànànar
wanuwihawete romo nehe.
Teko amo 'ar mehe heremigwaw 'ym a'e
wà, wiko ihewe uma'ereko ma'e
romo ko 'ar rehe a'e wà kury.
44 Teko amo ae ywy rehe har uzeamumew
herenataromo wà.
Aze aze'eg wanupe, weruzar heze'eg wà.
45 Uhem wakàgaw wanuwi.
Uryryryryz wàpuz tàtà ma'e wi uhem pà
wà.

46 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
wikuwe awyzeharomo a'e nehe.
Pemume'u hepyro har ikatu haw nehe.
Tupàn wiko hepyro har romo a'e. Pe-
mume'u uhua'u haw nehe.
47 Umur heàmàtyry'ymar waneitykaw
ihewe a'e.
Weruzar kar heze'eg teko paw wanupe no.
48 Hemunyryk kar heàmàtyry'ymar
wanuwi.

Ne, hezar, eityk kar heàmàtyry'ymar ihewe
ne wà nehe.
Hemunyryk kar pe awa puruzuka ma'e
wanuwi nehe no.
49 A'e rupi, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
amume'u putar nekàgaw teko ywy
nànànar wanupe nehe.
Amuzàg putar zegar haw nekatu haw
imume'u haw newe nehe no.

50 Ne, Tupàn, eremur iàmàtyry'ymar wane-
itykaw uhua'u ma'e tuwihawete
neremiruze'eg pe ne.
Erexak kar nepuruamutar katu haw
neremixak kwer pe no,
Tawi pe, izuapyapyr wanupe no, tuwe-
harupi nehe.

19

Ywak umume'u Tupàn ipuràg eteahy haw a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Ywak umume'u Tupàn ikàgaw a'e,
ipuràgaw a'e no.
Umume'u hemiapo kwer no.
2 Amo 'ar mehe umume'u a'e ma'e 'ar ur
ma'e ràm pe no.
Pyhaw ipytunaw umume'u amo ipytunaw
pe no.
3 Ni amo nuze'eg kwaw wà.
Ni amo nuenu kwaw ma'e wà.
4 Na'e ze'eg ywate har uhàuhàz ywy nànàn.
Ize'eg uhem ywy nànàn.

Tupàn uzapo tàpuz ywate kwarahy pe a'e.
5 Kwarahy uhem wàpuz wi urywete romo
hemireko ma'e ràm ài a'e.
Nuzawy kwaw uzàn ma'e uzàn àwàm rehe
uzypyrog ma'e.
6 Kwarahy uhem ywak rehe ipehegwer
rehe a'e.
Oho inugwer pehegwer pe kury.
Ni amo ma'e nupuner kwaw haku haw wi
uzeàmimaw rehe wà.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg ikat-
uahy a'e.
Umur ukàgaw ipyahu ma'e zanewe.
Ikatu ipureruze'egaw rehe zanezeruzar
haw.
Ukwaw kar ma'e wyzài ma'e kwaw par 'ym
wanupe.
8 Tupàn purumu'e haw ikatuahy a'e.
Umurywete kar teko wapy'a pe wà.
Uzekwaw katu ipurumu'e haw.
Zanewe ukwaw kar ma'e a'e.
9 Ikatu Tupàn imuwete katu haw.
Nupaw pixik kwaw nehe.
Ipureruze'egaw ikatuahy.
Ze'eg azeharomoete har rehe upure-
ruze'eg tuweharupi.
10 Ipurumu'e haw ikatu wera'u itazu or wi
a'e.
Aze heta or ikatuahy ma'e tetea'u newe
nehe, Tupàn ipurumu'e haw ikatu
wera'u putar a'e temetarer wi newe
nehe.
Hete katu wera'u hàir wi.
Hàir ikatuahy ma'e wi hete katu wera'u a'e.
11 Hezar, nepurumu'e haw umur
ma'e kwaw paw ihewe. Aiko
neremiruze'eg romo.
Erezapo ikatu ma'e ihewe, aze aruzar
neze'eg ihe.

12 Mo upuner wemiawy kwer hexakaw
rehe.
Hemukatu pe nehe, hezar, heremiawy
kwer heremixak 'ym wanuwi nehe.
13 Hemunyryk kar pe ikatu 'ygwer wi nehe,

Heremimutar rupi heremiapo kwer wi nehe.
Emuigo kar zo hezar romo nehe.
Nezewe mehe naiko kwaw nereruzar 'ymar romo ihe nehe.
Naiko kwaw iaiw ma'e romo nezewe ihe nehe.
14 Einu heze'eg nehe. Ekwaw hema'enukwaw paw nehe.
Tuwe eremuawyze heze'eg nehe, hema'enukwaw paw nehe no, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hemimar hepyro har.

20

Ze'egaw ukàgaw henoz taw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O tuwihawete, tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar neze'eg ma'erahy ipuraraw mehe har newe nehe,
Tuwe Tupàn Zako izar nepyro nehe.
2 Tuwe Tupàn umur kar nepytywà haw wàpuzuhu wi nehe.
Tuwe ur ywytyr Xiàw her ma'e wi nepytywà pà nehe.
3 Tuwe Tupàn ima'enukwaw neremimono kwer paw wanehe nehe.
Tuwe ma'ea'yr hapy haw rehe ukaz ma'e kwer paw ikatu izupe nehe.
4 O Tuwihawete, tuwe Tupàn umur neremimutar newe nehe.
Tuwe neremiapo putar haw paw uzeapo katu wà nehe.
5 A'e rupi uruhapukaz putar izeapo katu awer rehe nehe.
Urupir katu putar tuwe pàn nerer hereko har nehe, neremiapo kwer ikatu ma'e rehe urema'enukwaw katu pà nehe.
Urumume'u putar Tupàn urezar ikatu haw nehe.
O Tuwihawete, tuwe Tupàn umur neremimutar paw newe nehe.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur iàmàtyry'ymar waneitykaw tuwihawete wemixak kwer pe a'e. Akwaw imur awer ihe.
Uwazar ywak ikatu ma'e wi a'e.
Umur iàmàtyry'ymar waneitykaw izupe ukàgaw rupi.
7 Amo uzeruzar ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har wanehe wà.
Amo uzeruzar weimaw kawaru wanehe wà.
Zane zazeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar rehe zane.
8 Uzepyapi putar u'ar pà wà nehe.
Zane zapu'àm wi putar zanekàg romo zane nehe.

9 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emur tuwihawete iàmàtyry'ymar waneityk àwàm izupe nehe.
Eze'eg urewe urepytywà àwàm newe henoz mehe nehe.

21

Tawi umume'u Tupàn ikatu haw izupe, ta'e weityk kar iàmàtyry'ymar izupe a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Tuwihawete hurywete a'e, ta'e eremur nekàgaw izupe ne xe.
Hurywete a'e, ta'e ereityk kar iàmàtyry'ymar izupe ne wà xe.
2 Erezapo hemimutar izupe ne.
Hemimutar eremono izupe no.
3 Eremuhem kar nezeake ne, ikatuahy ma'e imono pà izupe ne.
Eremono àkàg rehe har or iapo pyrer iàkàg rehe no.
4 — Hemuigo kar pe ne, i'i newe.
Eremono hekuwe àwàm tuweharupi àràm izupe ne.

5 Tuwihawete ikàg a'e, ipuràg eteahy a'e, ta'e erepytywà ne xe.
Eremur ikàgaw izupe. Erekwaw kar her teko tetea'u wanupe no.
6 Neze'egatu hehe tuz putar tuweharupi nehe.
Hehe we nereko haw umurywete kar tuwe a'e.
7 Tuwihawete uzeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe a'e.
Tupàn Ywate Wera'u Har uzamutar katu tuwihawete a'e.
A'e rupi wiko putar tuwihawete romo tuweharupi nehe.
8 Tuwihawete upyhyk putar wàmàtyry'ymar a'e wà nehe.

Upyhyk putar tuwihawete rehe iakatuwawahy 'ym ma'e wà nehe, upuner haw pupe wà nehe.
9 Uzexak kar putar wàmàtyry'ymar wamumaw pà tata ài nehe, wanemiapo kwer rehe uzepyk mehe nehe.

Ukwahy haw rupi umumaw putar wà nehe.
Tata pupe wapy putar wà nehe.
10 Ni pitài uhem putar umàno haw wi wà nehe.
Tuwihawete uzuka putar wazuapyapyr paw rupi a'e wà nehe.
11 Iàmàtyry'ymar umume'u ikatu 'ym ma'e izupe wemiapo ràm wà, izuka àwàm imume'u pà wà.
Nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe izupe wà nehe.
12 Omomor putar u'yw wakutyr nehe,
Wamuzàn kar pà nehe.

13 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, urumume'u putar nekatu haw newe ta'e nekàg tuwe ne.
Urumume'u putar nekatu haw newe ta'e nepuner haw uhua'u a'e.

22

Uzemumikahy zepe, nezewe rehe we umume'u Tupàn ikatu haw no

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Tupàn hezar, Tupàn hezar. Màràzàwe tuwe eretyryk ihewi ne.
Màràzàwe tuwe erepyta muite ihewi ne.
Màràzàwe tuwe naherenu kwaw pe hepytywà àwàm henoz mehe ne, newe herehapukaz mehe ne.
2 Tupàn hezar. Aenoz newe 'aromo ihe.
Nerewazar kwaw heze'eg ihewe.
Uruenoz pyhaw no.
Napuner kwaw hepytu'u haw rehe.
3 Ne nekatuahy ne.
Ereapyk nerenaw rehe.
Teko Izaew izuapyapyr paw umume'u nekatu haw newe wà.
4 Ureipy omono uzeruzar haw nerehe wà. Uzeruzar tuwe nerehe wà.
A'e mehe erepyro ne wà.
5 Urepytywà pe nehe, i'i newe wà. A'e rupi erepyro ikatu 'ymaw wi ne wà.
Uzeruzar nerehe wà. Nereityk kwaw ne wà.

6 Aiko amirikur romo ihe. Naiko kwaw awa romo.
Teko paw upuka herehe wà. Uze'eg zemueteahy herehe wà.
7 Teko herexakar paw uze'eg urywahyahy herehe wà.
Uwapeku wexak kar ihewe uwàkàg heruwaruwak pà hemaranugar haw imume'u pà ihewe wà.
8 — Aipo erezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe ne,
I'i ihewe wà.
— Màràzàwe tuwe nanepyro kwaw a'e.
Aze nekatu izupe, màràzàwe tuwe nanepytywà kwaw a'e, i'i ihewe wà.

9 Ne Tupàn hererur ko ywy rehe hezexak kar mehe ne.
Hekwarer mehe erezekaiw katu herehe.
10 Hemono newe hezexak kar mehe wà. Erezekaiw katu herehe.
Hezexak kar haw henataromo ereiko Tupàn hezar romo ne.

11 Etyryk zo ihewi nehe,
Ta'e ma'erahy namuite kwaw ihewi a'e xe.
Naheta kwaw hepytywà àràm ihewe wà.
12 Heàmàtyry'ymar tetea'u umàmàn heywyr wà. Nuzawy kwaw tapi'ak awa wà.
Upaw rupi umàmàn heywyr wà.
Wiko tapi'ak awa ikàg ma'e Màxà ywy rehe har ài wà.
13 Zàwàruhu iriàw ài uzurupeka wà.
Okororo hekutyr opor pà wà.
14 Hekàgaw uhem ihewi kury.
Aiko 'y ywy rehe izakook pyrer ài.
Hekàgwer paw uhem wenaw wi wà.
Hepy'a nuzawy kwaw iraity imupyràn pyrer a'e.
15 He'az uxinigahy ywy ku'i kwer ài a'e.
Heapeku uzemog hezuru i'aromo.
Hereityk pe umàno ma'e kwer ài ywy rehe ne.
16 Teko ikatu 'ym ma'e iapo har umàmàn waiko heywyr wà.
Ur hekutyr zawar ài wà.
Umu'i hepo hepy rehe we wà.
17 Amo upuner hekàgwer paw wapapar haw rehe wà.

Heàmàtyry'ymar ume'e herehe wà. Hekàg
'ymaw umurywete kar a'e wà xe.
18 Umuza'aza'ak hema'e uzeinuinuromo
wà, ipyhyk pà wà.
Omomor ita'i ma'e ipapar haw hereko har
hekamirpuku izar ràm hexaexak pà
wà no.

19 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, etyryk
zo ihewi nehe.
Ezur na'arewahy hepytywà pà nehe.
20 Hepyro pe takihepuku wi nehe.
Tuwe a'e zawar zàwenugar nahezuka kwaw
wà nehe.
21 Hemunyryk kar pe 'aw zàwàruhu iriàw
wanuwi nehe.
Napuner kwaw hezepyro haw rehe 'aw
tapi'ak awa hehaite ma'e wanuwi
ihe.

22 A'e re amume'u putar neremiapo kwer
heremiaihu wanupe nehe.
Amume'u putar nekatu haw teko wanupe
wazemono'og mehe ihe nehe.
Nezewe aze'eg putar wanupe nehe.

23 — Pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
wi ukyze ma'e wà, pemume'u ikatu
haw nehe.
Zako izuapyapyr wà, pemuwete katu
Tupàn nehe.
Teko Izaew izuapyapyr wà, pemuwete
katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nehe, a'e putar wanupe nehe.
24 — Nuityk kwaw ma'e hereko 'ymar a'e
wà.
Naheharaz kwaw ma'erahy wanemipu-
raraw kwer wi.
Nuzeàmim kwaw wanuwi.
— Urepytywà pe nehe, aze i'i izupe wà,
uwazar waze'eg wanupe a'e, a'e
putar wanupe nehe.

25 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, teko
paw wazemono'og mehe,
Amume'u putar nekatu haw ihe nehe,
neremiapo kwer imume'u pà ihe
nehe.
Newi ukyze ma'e wainuinuromo,
Azuka putar ma'ea'yr nerenataromo
heze'eg awer rupi katete ihe wà
nehe.
26 Ma'e hereko 'ymar u'u putar a'e ma'ea'yr
ho'o kwer a'e wà nehe. Uhyk putar
wanupe nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete
katu har umume'u putar ikatu haw
wà nehe.
Tuwe uhyk wama'e wanupe tuweharupi
nehe.
Tuwe hurywete wà nehe.

27 Teko ywy nànànar ima'enukwaw putar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
wà nehe.
Teko ywy rehe har paw uzewyr putar
izupe wà nehe.
Teko hexakaw paw hereko har umuwete
katu putar wà nehe.
28 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
tuwihawete romo a'e xe.
Weruze'eg teko ywy nànànar wanereko wà
no.
29 Teko amo wanuwi wiko wera'u ma'e
paw uzeamumew putar hen-
ataromo wà nehe.
Teko paw umuwete katu putar wà nehe.
Azeharomoete umàno ma'e ràm paw
umuwete katu putar wà nehe.
30 Teko amo 'ar mehe àràm wiko putar
hemiruze'eg romo wà nehe.
Uze'eg putar uzuapyapyr wanupe Tupàn
Zanezar rehe wà nehe.
31 Uzexak kar ma'e ràm a'e wà nehe, wenu
putar hemiapo kwer imume'u haw
a'e wà nehe.
— Tupàn upyro wemiaihu a'e wà, i'i putar
amo wà nehe.

23

Tupàn wiko àràpuhàràn imono'ogar ài

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
àràpuhàràn imono'ogar ài ihewe a'e.
Uhyk putar ma'e ihewe nehe.
2 Hemupytu'u kar ka'api'i ikyr ma'e rehe.
Hereraha ykotok heta 'ymaw pe.
3 Hemukàg kar wiwi a'e,
Pe ikatu ma'e rupi hemuata kar pà a'e no,
Hemimume'u kwer rupi katete a'e no.

4 Aze ata ywyàpyznaw tatainy hereko 'ymar
rupi nehe, màno haw zàwenugar rupi
nehe,

Nakyze kwaw ma'e wi ihe nehe,
Ta'e ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ereiko herehe we ne xe.
Erezekaiw katu herehe. Heho àwàm erexak kar ihewe no.

5 Erezapo mai'u hawhu ihewe.
Heàmàtyry'ymar upuner herexakaw rehe a'e mai'u haw pe wà.
Hemuixe kar pe nereminoz imuwete wera'u pyr àì.
Eremynehem tuwe hekanek ihewe.
6 Azeharomoete nekatu haw nehe, nepuruamutar haw nehe no,
Upyta putar heinuinuromo herekuwe mehe nehe. Akwaw herehe we ipyta àwàm ihe.
'Ar nànàn herekuwe mehe
Aiko putar neràpuz me, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

24

Mo upuner oho haw rehe Tupàn Hàpuzuhu pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Ywak a'e, hehe har paw a'e wà no, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko wazar romo upaw rupi katete a'e.
Ywy a'e, hehe wiko ma'e paw a'e wà no, Tupàn wiko wazar romo a'e no.
2 Tupàn uzapo ywy yryhu rehe.
Omono iwy pe har yryhu iwy pe no.

3 Mo upuner ywytyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henaw rehe uzeupir haw rehe wà.
Mo upuner hàpuzuhu imonokatu ma'e pupe upyta haw rehe wà.
4 Xo ikatu ma'e iapo har zo upuner wà. Xo ikatu ma'e rehe ima'enukwaw ma'e upuner wà.
Xo tupàn a'ua'u wamuwete 'ymar zo upuner wà.
Xo wemiapo ràm imume'u mua'u 'ymar zo upuner wà.
5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono putar uze'egatu a'e teko rehe nehe.
Teko wanemiapo kwer imume'u haw 'ar mehe ipyro har umume'u putar ikatu haw a'e nehe.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu har wiko nezewe wà.
Zako izar imuwete katu har nezewe wanekon wà.

7 Pewàpytymawok ukenawhu nehe.
Ukenawhu kwehe arer pewàpytymawok nehe.
Tuwihawete ikàg ma'e ipuràg eteahy ma'e wixe putar a'e nehe.
8 Mo wiko Tuwihawete Ikàg Ma'e romo a'e.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko tuwihawete ikàg ma'e romo a'e. Upuner a'e. Ikàg tuwe a'e no.
Tuweharupi Wiko Ma'e zeàmàtyry'ymawhu pe ikàg ma'e romo hekon a'e.

9 Pewàpytymawok ukenawhu nehe.
Ukenawhu kwehe arer pewàpytymawok nehe.
Tuwihawete puner haw puràg eteahy haw hereko har wixe putar nehe.
10 Mo wiko a'e Tuwihawete Ikàg Ma'e romo a'e, Tupàn ipuràg wera'u ma'e romo a'e.
Wiko tuwe Puner Haw Hereko Har romo a'e.
Wiko Tuwihawete Ikàg Ma'e romo ipuràg wera'u ma'e romo a'e.

25

Wenoz upytywà àwàm, omonokatu haw no

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, newe aze'eg nezewe ihe.
2 Hezar, nerehe azeruzar.

Hepyro pe maranugar haw wi nehe, hemunyryk pe heretykaw wi nehe.
Emurywete kar zo heàmàtyry'ymar ne wà nehe, iaiw ma'e ihewe uzeapo ma'e rehe ne wà nehe.
3 Nerehe uzeruzar ma'e na'imaranugar kwaw wà nehe, ta'e nuzeityk kar kwaw wà xe.
Aze amo upytu'u e neze'eg heruzar ire wà nehe, amo weityk putar a'e teko a'e wà nehe.

4 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nerape rehe hemu'e pe nehe.
Ekwaw katu kar ihewe nehe.

5 Hemu'e pe neze'eg azeharomoete har
rehe hereko àwàm rehe nehe, ta'e ne
ereiko hezar romo ne xe.
Ereiko hepyro har romo ne no.
Azeruzar nerehe tuweharupi ihe.
6 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
nema'enukwaw nekatu haw rehe
nehe, nepuruamutar katu haw rehe
nehe no.
Kwehe erexak kar nekatu haw teko
wanupe.
7 Nereharaz ikatu 'ym ma'e heremiapo
kwer hekwarer mehe arer wi nehe,
heremiawy kwer hekwarer mehe
arer wi nehe no.
Erepuruamutar katu ne. Nekatuahy no.
A'e rupi nema'enukwaw herehe nehe, o
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk
ikatu 'ym ma'e wanehe. Ikatuahy
a'e.
A'e rupi wexak kar wanape ràm ikatu 'ym
ma'e iapo har wanupe a'e.
9 Tupàn umuata kar ikàg 'ym ma'e a'e wà,
pe ikatu ma'e rupi a'e wà.
Umu'e wemimutar rehe wà no.
10 Nutyryk kwaw wemiaihu wanuwi a'e.
Wexak kar wanape ràm wanupe up-
uruamutar katu haw rehe,
Aze a'e teko uzapo ma'e uze'eg Tupàn pe
imume'u pyrer rupi wà,
Aze weruzar ize'eg wà.

11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezapo
ma'e ze'eg neremimume'u kwer
rupi nehe.
Emunàn heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
nehe, ta'e heta tetea'u a'e wà xe.

12 Tupàn wi ukyze ma'e wà nehe,
Uzemu'e putar wape ràm Tupàn inuromo
wà nehe.
13 Ikatuahy putar waneko àwàm nehe.
Wana'yr wiko putar ywy Tupàn hemi-
mume'u kwer izar romo wà nehe.
14 Aze teko ukyze izuwi wà, Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e wiko wamyrypar
romo a'e.
Umu'e a'e teko uze'eg iapo katu pyrer rehe
wà no.
15 Tuweharupi ame'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e rehe,
Ta'e hepyro ikatu 'ymaw wi a'e xe.
16 O Tupàn, eme'e herehe hepuhareko pà
nehe, ta'e heàmàtyry'ymar upuraraw
kar ma'erahy ihewe wà xe.
Ni amo hepyro a'e wà.
17 Epyro hepy'a heremipuraraw haw wi
nehe.
Hemunyryk kar ikatu 'ymaw nànàn nehe
no.
18 Exak hezemumikahy haw nehe. Eme'e
ma'erahy heremipuraraw rehe
nehe no.
Emunàn heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
paw nehe.

19 Eme'e heàmàtyry'ymar wanehe nehe.
Heta tetea'u wà.
Herehe wakatuwawahy 'ymaw uhua'u a'e
wà.
20 Ezekaiw herehe hepyro pà nehe. Hemu-
maranugar kar zo pe hereityk àwàm
wi nehe,
Ta'e aekar hepyro àwàm nerehe we ihe xe.
21 Nahemunar kwaw ihe. Naheremu'em
kwaw ihe.
Tuwe hekatu haw hepyro nehe, ta'e
azeruzar nerehe ihe xe.

22 O Tupàn, epyro neremiaihu Izaew ne
wà nehe. Ikatu 'ym ma'e wanupe
uzeapo ma'e wi epyro ne wà nehe.

26

Teko ikatu ma'e ize'egaw Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
emume'u ikatu ma'e romo hereko
haw nehe,
Ta'e azapo ikatu ma'e ihe xe.
Azeruzar katu nerehe no.
2 Eme'egatu herehe nehe. Heagaw pe nehe,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Ekwaw heremimutar nehe. Ekwaw
hema'enukwaw paw nehe no.
3 Ta'e nepuruamutar katu haw wexak kar
heho àwàm ihewe ne xe.
Neze'eg azeharomoete har wexak kar
heata àwàm ihewe no.

4 Nata kwaw hemu'em ma'e wainuromo
ihe.

Naiko kwaw ikatu ma'e romo uzemume'u
mua'u ma'e wainuromo ihe.
5 Nazemono'og kwaw iaiw ma'e wanehe
we.
Ikatu 'ym ma'e wanupi nata kwaw ihe.

6 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, apuez
hepo hekatu haw hexak kar pà ihe.
Ata ma'ea'yr hapy haw nerenataromo har
izywyr ihe,
Nemuwete katu har wainuromo ihe.
7 Uruzegar newe, ta'e nekatuahy urewe ne
xe.
Urumume'u neremiapo kwer ikatuahy
ma'e no.
8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Azamutar katu neràpuz nereko haw ihe,
tàpuzuhu nekàgaw ihyape katu haw
henaw ihe.

9 Hemumaw zo pe amogwer ikatu 'ym ma'e
iapo har wainuromo nehe.
Erezepyk putar puruzuka ma'e wanehe
nehe. Hepyro a'e nezepykaw wi
nehe,
10 Hepyro ikatu 'ym ma'e tuweharupi iapo
har wanehe nezepykaw wi nehe.
Upyhyk teko wanemetarer wà, tuwi-
haw wanenataromo wemu'emaw
hekuzaromo wà.
11 Ihe azapo ikatu ma'e ihe.
Hepuhareko pe hepyro pà nehe.

12 Ikatu 'ymaw nahemumaw pixik kwaw
nehe.
Teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw rehe wazemono'og mehe,
amume'u putar ikatu haw nehe.

27

Tupàn wiko hepytywà har romo

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
tatainy ài ihewe. Hepyro har romo
hekon a'e.
Mo wi akyze putar nehe.
Tupàn hepyro ikatu 'ymaw nànàn a'e.
Nakyze kwaw ni amo wanuwi nehe.

2 Heàmàtyry'ymar ikatu 'ym ma'e hekutyr
wanur mehe,
Hezuka haw rehe uzeagaw mehe,
Uzepyapi u'ar pà wà.
3 Aze zauxiapekwer tetea'u uzemono'og
heywyr umàmàn pà wà nehe,
Nakyze kwaw wanuwi nehe.
Aze heàmàtyry'ym heàmàtyry'ymar wà
nehe,
Azeruzar wiwi Tupàn rehe nehe.

4 Xo pitài ma'e zo ainoz Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe. Xo a'e ma'e zo aputar
ihe.
Tuwe hemuigo kar wàpuz me nehe.
Tuwe amumaw he'ar paw hàpuz me
hereko pà nehe,
Ikatu haw ikwaw pà nehe,
Ima'ekwaw paw rehe hemu'e pà nehe no.
5 Aze zawaiw katu hereko haw nehe,
hemim putar uzeàmimaw pe nehe.
Hemonokatu wàpuzuhu pupe nehe.
Ita 'aromo hemono putar ikatu 'ymaw wi
hepyro pà nehe.
6 Nezewe mehe aityk putar heàmàtyry'ymar
ihe wà nehe, heywyr har ihe wà
nehe.
Ahapukaz putar herurywete haw rehe
nehe.
Hàpuzuhu pe ma'ea'yr wazuka mehe nehe,
azegar putar azeharomoete nehe.
Amume'u putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

7 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, herenu
pe nerenoz mehe nehe.
Hepuhareko pe heze'eg iwazar pà nehe.
8 — Ezur hemuwete katu pà nehe, ere
ihewe.
— Aha putar nemuwete katu pà nehe, o
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, a'e
newe.
9 Ezeàmim zo ihewi nehe.

Eikwahy zo ihewe nehe.
Hemono kar zo pe nezewi nehe.
O Tupàn hepyro har, ereiko hepytywà har
romo.
Etyryk zo ihewi nehe. Ihewi eho zo nehe.
10 Aze heru utyryk ihewi nehe, aze hehy
utyryk ihewi nehe no, nezewe rehe
we Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw katu
putar herehe nehe.

11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hemu'e
pe neremimutar iapo haw rehe
nehe.
Hemuata kar pe ikatu ma'e rupi nehe,
Ta'e heta tetea'u heàmàtyry'ymar a'e wà xe.
12 Hemono zo pe heàmàtyry'ymar wapo pe
nehe.
Hemu'em herehe a'e wà.
Umume'u hemuahy àwàm wà no.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak
kar putar ukatu haw herekuwe
mehe nehe.
Akwaw tuwe ikatu haw hexak kar àwàm
ihe nehe.
14 Ezeruzar Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
nehe.
Ezeruzar katu nekyze 'ym pà nehe.
Ezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
rehe nehe.

28

Uze'eg Tupàn pe zepytywà haw henoz tà

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, herehe
uzekaiw katu ma'e, uruenoz iteko
ihe.
Herenoz pe herehapukaz mehe nehe.
Aze nerewazar kwaw heze'eg ihewe nehe,
Aiko putar umàno ma'e kwer waneta haw
pe wezyw ma'e wainuromo ihe
nehe.
2 Hepytywà àwàm henoz mehe, hereha-
pukaz mehe herenu katu pe nehe.
Apyho hepo neràpuzuhu imonokatu pyrer
kutyr hepytywà àwàm henoz mehe
ihe.
3 Ezepyk zo herehe iaiw ma'e wainuromo
nehe,
Ikatu 'ym ma'e iapo har wainuromo nehe.
— Uruiko nemyrypar romo ure, i'i mua'u
ihewe wà.
Tynehem wapy'a katu 'ymaw pupe wà.

4 Ezepyk a'e teko wanehe wanemiapo kwer
hekuzaromo nehe,
Ikatu 'ym ma'e paw hekuzaromo nehe.
Emono wanemiapo kwer hekuzar wanupe
nehe, ikatu 'ym ma'e wanupe nehe.
5 Na'ipurukwaw wer kwaw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemiapo kwer
rehe wà.
Nume'e kwaw hemiapo kwer ikàg ma'e wà.
A'e rupi uzepyk putar wanehe nehe.
Umumaw putar azeharomoete a'e wà
nehe. Nuzewyr kwaw wà nehe.

6 Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikatu haw wà nehe.
Wenu herehapukaz mehe hepytywà àwàm
henoz mehe a'e.
7 Tuweharupi Wiko Ma'e wiko hekàgaw
romo a'e. Wiko u'yw wi hemimaw ài
no.
Azeruzar katu tuwe hehe ihe.
Tuweharupi Wiko Ma'e hepytywà a'e.
A'e rupi hepy'a hurywete a'e.
A'e rupi amuzàg zegar haw ikatu haw rehe
izupe ihe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
wemiaihu wakàgaw romo a'e.
Tuweharupi Wiko Ma'e upyro tuwihawete
wemixak kwer a'e, iàmàtyry'ymar
wanuwi a'e.
9 O Tupàn, epyro neremiaihu wà nehe.
Ezapo ikatu ma'e neremiruze'eg wanupe
nehe no.
Eiko àràpuhàràna'yr wamono'ogar zàwenugar
neremiaihu wanupe nehe.
Ezekaiw katu wanehe tuweharupi nehe.

29

Tupàn ikàg ma'e umuànoànog kar àmàn a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Tupàn heko haw pe har wà, pemume'u
ikatu haw nehe.
Pemume'u ipuràg eteahy haw nehe.
Ipuner haw pemume'u nehe.
2 Pemume'u Tupàn ikàgaw nehe, ipuràgaw
nehe no.
Pezeamumew Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatuahy ma'e henataromo
nehe,
Peme izexak kar mehe nehe.

3 Teko weinu Tuweharupi Wiko Ma'e 'y
'aromo ize'eg mehe wà.
Tupàn ikàg ma'e umuànoànog kar àmàn a'e.
Teko weinu ize'eg yryhu 'aromo a'e wà.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg
tynehem ikàgaw pupe a'e. Tynehem
ipuner haw pupe a'e no.
5 Ize'eg uzuhaw ywyràkàxigyw a'e wà.

Uzuhazuhaw te ywyràkàxigyw Irimano
ywytyr rehe har a'e wà.
6 Omopoopor kar ywytyr Irimano her ma'e
tapi'aka'yr ài wà.
Ywytyr Eremon her ma'e omopoopor
tapi'aka'yr awa ài a'e.
7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'egaw
umuhyape katu kar àmàn iweraw
paw a'e.
8 Ize'eg umuryryryryz kar ywyxiguhu.
Umuryryz ywyxiguhu Kanez her ma'e.
9 Ize'egaw umutuhug ywyra kawar her
ma'e wà.
O'ok huwer ywyra wi.
A'e 'ar mehe we, hàpuzuhu pupe, teko paw
uhapukaz wà.
— Tuwe teko umume'u Tupàn ikatuahy
haw a'e wà nehe, i'i wà.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyta
'y typya'u ma'e i'aromo tuwihawete
romo.
Tuwihawete romo upureruze'eg putar
tuweharupi nehe.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur
ukàgaw wemiaihu wanupe.
Umur uze'egatu wanehe. Umur ikatuahy
ma'e paw wanupe.

30

Màno haw wi ipyro pyrer umume'u Tupàn ikatu haw izupe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
amume'u nekatu haw, ta'e hepyro
pe ne xe.
Neremupuka kar kwaw heàmàtyry'ymar
herehe ne wà.
2 O Tuweharupi Wiko Ma'e hezar, aha-
pukaz newe ihe. — Hepytywà pe
nehe, a'e newe.
A'e rupi hemukatu pe ne.
3 Hepyro pe hemàno àwàm wi ne.
A'e 'ar mehe aiko umàno ma'e kwer waneta
haw pe oho ma'e ràm wainuromo
ihe.
Hemuigo kar wi pe ne.
4 Pezegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
nehe, ikatu haw rehe nehe.
Pe, hemiaihu hehe uzeruzar ire upytu'u
'ym ma'e wà.
Pema'enukwaw Tupàn ikatuahy ma'e
hemiapo kwer rehe nehe.
Pemume'u peme hemiapo kwer ikatu haw
izupe nehe.
5 Neremumaw kwaw 'ar tetea'u nekwahy
pà ne.
Nekatu haw nupytu'u pixik kwaw.
Amo upuner pytun gatu imumaw paw
rehe uzai'o pà ma'e rehe a'e wà.
Iku'em mehe ur wi hurywete haw.

6 — Nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe
nehe, a'e hezeupe.
— Ni amo nahereityk kwaw wà nehe, a'e
hezeupe.
7 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nekatu
ihewe.
Ereiko taw imuàtà pyrer ywytyruhu
rehe har ài ihewe, heàmàtyry'ymar
wanuwi hepyro pà.
Ihewe nezeàmim mehe
Akyze tuwe ihe.
8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
uruwenoz ihe.
— Hepytywà pe nehe, a'e newe.
9 Aze àmàno nehe, na'ikatu kwaw newe
nehe.
Aipo umàno ma'e kwer upuner nekatu
haw imume'u haw rehe wà.
Nerepuir kwaw neremiaihu wanuwi.
Aipo umàno ma'e kwer upuner
nepuir 'ymaw imume'u haw rehe
wà.
10 O Tupàn, herenu pe hepuhareko pe
nehe.
Hepytywà pe nehe, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e.

11 Hemupytu'u kar pe hezai'o re.
Hemupynyk kar pe turywete haw
rehe kury.
Eremunyryk zemumikahy haw ihewi ne.
Hemono pe turywete haw inuromo no.
12 A'e rupi napytu'u kwaw hezegar ire
nehe.
Azegar putar newe nekatu haw rehe nehe.
O Tuweharupi Wiko Ma'e, ereiko hezar
romo.
Nekatu haw amume'u putar newe tuwe-
harupi nehe.

31

Tupàn rehe zeruzar haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Aha
newe hepyro àwàm hekar pà ihe.
Hemunyryk kar pe hereityk àwàm rehe
hemaranugar àwàm wi nehe.
Nekatuahy ne. Hepytywà àwàm ainoz
newe.
2 Herenu pe hepyro pà na'arewahy kury.
Eiko itahu ài hemimaw romo nehe.
Eiko hepyro har romo nehe no.
3 Ereiko itahu hemimaw ài ne. Ereiko tàpuz
imuàtà pyr heàmàtyry'ymar wanuwi
hemimaw romo.
Hemuata katu kar pe nehe, hemu'e pe
nehe, neremimume'u kwer rupi
katete nehe.
4 Hemu'ar kar zo miar zuka haw zàwenugar
pupe nehe, heàmàtyry'ymar wanemi-
apo kwer pupe nehe,
Ta'e ereiko hemimaw romo ne xe.
5 Amono hereko haw nepo pe.
O Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro putar pe
nehe,
Ta'e ne Tupàn ereiko puruwi upuir 'ym
ma'e romo ne xe.

6 Tupàn ua'u wamuwete har iro newe wà.
Xo nerehe zo azeruzar ihe.
7 Heamutar katu pe ne, a'e rupi herury-
wete ihe. Herurywete azeharo-
moete ihe.
Apuraraw ma'erahy ihe.
Ipuraraw mehe herexak pe ne.
Erekwaw ikatu 'ym ma'e ihewe uzeapo
ma'e.
8 Nahepyhyk kar kwaw pe heàmàtyry'ymar
wanupe ne.
Hemonokatu pe ikatu 'ymaw wi.

9 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hep-
uhareko pe nehe, ta'e apuraraw
ma'erahy iteko ihe xe.
Hereha ikene'o, ta'e azai'o tetea'u ihe xe.
Hekene'o heretekwer rehe.
Uhem hekàgwer herekwe wi.
10 Hezemumikahy haw umumaw hekàgaw
ihewi.
Herehaykwer weraha hekwarahy ràm
ihewi no.
Nahekàg kwaw ta'e apuraraw ma'erahy
tetea'u ihe xe.
Te hekagwer upaw wewer ihewi.

11 Heàmàtyry'ymar upuka herehe wà.
Heruwake wiko ma'e uze'eg urywahyahy
herehe wà no.
Heremigwaw ukyze ihewi wà.
Nahu rupi herexak mehe uzàn ihewi wà.
12 Upaw rupi heharaz ihewi wà.
Aiko umàno ma'e kwer zàwenugar romo
wanupe ihe. Aiko ma'e heityk pyrer
zàwenugar romo.
13 Aenu heàmàtyry'ymar wanewowo mehe
ihe wà.
Teko heruwake har tetea'u umume'u
hezuka àwàm waiko wà.
Umume'u hereityk àwàm uzeupeupe wà.
— Ma'e zapuner iapo haw rehe izuka pà
nehe, i'i uzeupeupe wà.

14 Ihe azeruzar nerehe o Tuweharupi Wiko
Ma'e.
Ereiko hezar romo.
15 Tuweharupi erezekaiw katu herehe.
Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi,
Herehe ipurupyhyk wer ma'e wanuwi.
16 — Ikatu ihewe, ere ihewe nehe,
herehe neme'e mehe nehe. Aiko
neremiruze'eg romo ihe.
Hepyro pe nehe, ta'e heamutar katu pe ne
xe.
17 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
uruenoz iteko ihe.
Hepyro hereityk àwàm rehe hemaranugar
haw wi nehe.
Tuwe ikatu 'ym ma'e imaranugar uzeityk
awer rehe wà nehe.
Tuwe wezyw uze'eg 'ym pà umàno ma'e
kwer wapyta haw pe wà nehe.
18 Hemu'em ma'e romo wanekon a'e wà.
Tuwe nuze'eg wi kwaw wà nehe.
— Aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i wà. —
Aiko ikàg wera'u ma'e romo pewi
ihe, i'i wà.
Uze'eg zemueteahy teko Tupàn heruzar
har wanehe wà.

19 Eremonokatu ikatuahy ma'e newi ukyze
ma'e wanupe.
Teko paw upuner nekatu haw hexakaw
rehe wà.
Erezekaiw katu nerehe uzeruzar ma'e
wanehe ne.
Teko paw upuner nezekaiw haw hexakaw
rehe wà.

20 Ereiko wainuromo ne.
A'e rupi erepyro ikatu 'ym ma'e iapo har wanuwi ne wà.
Aze ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe wanupe wà, wamim katu haw pupe erezumim ne wà, wàmàtyry'ymar wanemiapo iaiw ma'e wi ne wà.

21 Tuwe pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
Heàmàtyry'ymar heywyr wamàmàn mehe, heàmàtyry'ym mehe,
Tupàn wexak kar tuwe heamutar katu haw a'e.
22 Akyze ihe.
— Hemono kar uzewi a'e, a'e hezeupe. Herenu herehapukaz mehe a'e.
— Hepytywà pe nehe, a'e izupe.
Wenu heze'eg mehe.

23 Ezamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe, hemiaihu uzeruzar ire upytu'u 'ym ma'e wà.
Uzekaiw katu uzeruzar ma'e wanehe a'e.
Uzepyk amo wanuwi wiko wera'u ma'e wanehe, ta'e na'ikatu kwaw izupe wà xe.
24 Pekàg nehe, pekyze zo nehe.
Pe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe uzeruzar ma'e paw rupi pe wà.

32

Umume'u wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e. Na'e Tupàn umunàn izuwi

1 Aze Tupàn umunàn hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e amo wi nehe,
Aze o'ok hemiapo kwer rehe ima'enukwaw paw izuwi nehe, hurywete putar a'e teko a'e nehe.
2 Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e numume'u kwaw ikatu 'ym ma'e neremiapo kwer nehe, nerurywete putar nehe.
Ikatu 'ym ma'e iapo har 'ym hurywete putar wà nehe no.

3 Ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer Tupàn pe imume'u 'ym mehe we ihe,
Hekene'o ihe, hezai'o tetea'u pà 'ar katu ihe.
4 'Aromo nehe, pyhaw nehe no, herehe erezepyk, o Tupàn.
Zuwiri ukàzym hakuahy haw kwarahy mehe har rehe a'e.
Nezewegatete hekàgaw upaw ihewi a'e.
5 A'e rupi amume'u ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer newe ihe.
Namim kwaw hekatu 'ymaw newi.
— Amume'u putar heremiapo kwer Tupàn pe ihe nehe, a'e hezeupe.
A'e rupi eremunàn ikatu 'ymaw paw ihewi ne.

6 Nezewe mehe, tuwe neamutar katu har paw uze'eg newe wà nehe,
Ma'erahy ipuraraw mehe wà nehe.
Nezewe mehe, ma'erahyhu ykotok ài tur mehe nehe,
Nuhem kwaw a'e teko wanupe nehe.
7 Ereiko hemimaw romo ne.
Hepyro ma'erahy wi.
Azegar tuwe nepurupyro haw rehe ihe,
Ta'e hepyk heàmàtyry'ymar wanuwi ne xe.
8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.
— Urumu'e putar pe neho àwàm rehe ihe nehe.
Aexak kar putar neho àwàm nehe. Akwaw kar putar neremiapo ràm nehe no.
9 Kawaru a'e, kawaràn a'e no, ma'e kwaw par 'ym romo wanekon a'e wà. Eiko zo wazàwe nehe.
Ximuata kar waàkàg rehe har pupe zane, wahàm pupe zane.
Xo nezewe mehe zo oho zaneremimutar rupi wà.
10 Ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, upuraraw ma'erahy tetea'u a'e wà.
Aze teko uzeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà,
Tupàn uzekaiw katu wanehe upuruamutar katu haw inuromo a'e.
11 Pe ikatu ma'e paw rupi pe wà, penurywete nehe.
Penurywete tuwe Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer rehe nehe.
Pe Tupàn heruzar har pe wà, pezegar penurywete romo nehe.

33

Zegar haw Tupàn ikatu haw imume'u haw

1 Pe Tupàn heruzar har paw rupi pe wà,
Penurywete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer rehe nehe.
Pe Tupàn heruzar har paw pe wà, pemume'u Tupàn ikatu haw nehe.
2 Pemupu wioràwiràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw imume'u pà nehe.
Pemuzàg zegar haw Tupàn ikatu haw imume'u haw nehe, wioràwiràn 10 ihàm hereko har imupu pà nehe.
3 Pemuzàg zegar haw ipyahu ma'e Tupàn pe nehe.
Pemupu pewioràwiràn pezegar pà wahy-haw rupi nehe.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg aze-haromoete har romo a'e.
Zapuner hemiapo nànàn zanezeruzar haw rehe zane.
5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzamutar katu ikatu ma'e a'e. Uzamutar katu ikatu haw no.
Ywy tynehem ipuruamutar katu haw pupe a'e.

6 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak iapo pà a'e.
Umume'u wemimutar kwarahy iapo pà, zahy iapo pà no, zahytata iapo pà no.
7 Omono'og Tupàn yryhu paw pitài yryhu romo iapo pà.
Omonokatu 'y yryhu rehe har imonokatu haw pupe no.
8 Tuwe ywy paw ukyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe.
Tuwe ywy rehe har paw ukyze izuwi wà nehe.
9 Ta'e uze'eg ywy iapo pà a'e xe.
Umume'u ma'e paw wazexak kar àwàm. Na'arewahy ma'e paw uzexak kar a'e wà.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umumaw ywy nànànar wanemiapo putar haw a'e.
Nuzapo kar kwaw wanemimutar a'e teko wanupe a'e.
11 Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo ma'e wemiapo ràm a'e, a'e ma'e nukàzym pixik kwaw nehe.
Hemiapo putar haw nupaw pixik kwaw nehe.
12 Aze amo ywy rehe har wereko Tuwe-harupi Wiko Ma'e uzar romo wà, hurywete wà.
Aze Tupàn wexaexak amo teko wà, wemi-aihu romo wamuigo kar pà wà, hurywete a'e teko wà.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e ywy rehe ywak rehe wiko mehe a'e.
Wexak teko paw wà.
14 Weko haw pe wiko mehe
Ume'e ywy rehe har nànàn a'e.
15 Tupàn uzapo teko ima'enukwaw ma'e romo a'e wà.
Ukwaw wanemiapo kwer upaw rupi a'e.

16 Amo tuwihawete nuweityk kwaw amo tuwihawete zauxiapekwer ikàg ma'e wamono kar pà ikutyr.
Hemiruze'eg zauxiapekwer nuweityk kwaw inugwer ukàgaw rupi wà.
17 Kawaru zeàmàtyry'ymawhu pe har nuwe-ityk kwaw a'e tuwihawete wà.
Wakàgaw uhua'u ma'e nupuner kwaw wyzài teko wapyro haw rehe wà.
18 Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zo up-yro izuwi ukyze ma'e a'e wà.
Xo a'e zo omonokatu ipuruamutar katu haw rehe uzeruzar ma'e wà.
19 Upyro wamàno haw wi wà.
Umuigo kar wiwi temi'u heta 'ym mehe wà no.

20 Xiàro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo ràm ikatu ma'e zane.
Wiko zanepytywà har romo a'e. Nuzawy kwaw u'yw wi zanemimaw ài no.
21 Zanepy'a hurywete
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer rehe zane.
Zazeruzar hehe ta'e ikatuahy a'e xe.

22 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, tuwe nepuruamutar haw wiko ureinuin-uromo nehe,
Ta'e xiàro neremiapo ràm ikatu ma'e zane xe.

34

Tupàn ikatu haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 Tuweharupi amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
'Ar nànàn hezuru umume'u putar ikatu haw nehe.
2 Amume'u putar ikatu haw nehe, ta'e uzapo ikatuahy ma'e a'e xe.
Ma'erahy ipuraraw par wenu putar ko heze'eg wà nehe. Hurywete putar henu mehe wà nehe.
3 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhua'u haw herehe we nehe.
Pemume'u ikatu haw heinuinuromo nehe.

4 — Hepytywà pe nehe, a'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe. Uwazar heze'eg ihewe a'e.
Hepyro ma'e wi hekyze haw wi upaw rupi a'e.
5 Aze teko ikatu 'ym ma'e upuraraw kar ma'erahy amo wanupe wà, ipuraraw par ume'e hehe wà. Hurywete hexak mehe wà.
Nuzemumikahy pixik kwaw wà nehe, ta'e Tupàn nupuir pixik kwaw wanuwi a'e nehe xe.
6 Ihe aiko ma'erahy ipuraraw par romo ihe. Ahapukaz ihe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herenu a'e. Hepyro heremipuraraw wi a'e.
7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw pe har upyta Tupàn wi ukyze ma'e wanuwake a'e.
Umunyryk kar ikatu 'ymaw wanuwi wi a'e.

8 Ne ae ezeagaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw ikwaw paw rehe nehe.
Aze Tupàn omonokatu amo teko nehe, hurywete putar a'e teko a'e nehe.
9 Tuwe Tupàn pe uzemonokatu ma'e paw ukyze izuwi wà nehe,
Ta'e uhyk putar ma'e izuwi ukyze ma'e wanupe nehe xe.
10 Te naheta kwaw temi'u zàwàruhu iriàw wanupe. Ima'uhez a'e wà.
Uhyk putar ma'e teko wanupe nehe, aze a'e teko uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe, — Urepytywà pe nehe, u'e pà izupe wà.

11 Pezur pezeapyaka katu pà nehe, hemyrypar kwàkwàmo wà.
Apumu'e putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi pekyze àwàm rehe nehe.
12 Aze pepurumumaw wer kwarahy tetea'u wanehe peneko pà nehe,
Aze penurywete wer kwarahy tetea'u rehe nehe,
13 pezeagaw ikatu 'ym ma'e imume'u 'ymaw rehe nehe.
Penemu'em zo nehe.
14 Petyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe. Pezapo ikatu ma'e peho peiko nehe.
Pekar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe peneko àwàm nehe. Pezapo ma'e paw katu haw hexak pà nehe.

15 Tupàn uzekaiw katu teko imunar 'ym ma'e wanehe hemu'em 'ym ma'e wanehe a'e.
Weinu a'e wà, aze a'e teko wenoz ma'e izupe a'e wà.
16 Wiko ikatu 'ym ma'e iapo har waàmàtyry'ymar romo a'e.
A'e rupi, wamàno re amo teko heharaz wanuwi na'arewahy wà.
17 Amo teko weruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà.
Aze a'e teko wenoz Tupàn a'e wà, a'e wenu waze'eg mehe wà.
Upyro ma'erahy paw wi wà.
18 Tupàn upyta uzemumikahy ma'e wanuwake a'e.
Upyro teko upyro àwàm hàro re upytu'u ma'e a'e wà.

19 Ikatu ma'e upuraraw ma'erahy tetea'u wà.
Tuweharupi Wiko Ma'e upyro a'e teko ma'erahy nànàn wà.
20 Upyro tuwe a'e wà, waàmàtyry'ymar wanuwi wamunyryk kar pà a'e wà.
Nuzuhaw kwaw ni pitài wàkàgwer wà.
21 Wakatu 'ymaw uzuka kar putar teko ikatu 'ym ma'e wà nehe.
Aze amo na'iakatuwawahy kwaw ikatu ma'e wanehe wà nehe, Tupàn uzepyk putar a'e teko wanehe nehe.

22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro
wemiruze'eg wamàno haw wi wà.
— Hepyro pe nehe, aze amo i'i izupe wà
nehe, Tupàn nuzepyk kwaw a'e teko
wanehe nehe.

35

Tupàn pe ze'egaw upytywà haw henoz taw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
ezàmàtyry'ym heàmàtyry'ymar ne wà
nehe.
Eityk herehe ipureityk wer ma'e ne wà
nehe.
2 Epyhyk u'yw wi nemimaw nehe. Epyhyk
nekamir tàtà ma'e nehe no.
Ezur hepytywà pà nehe.
3 Epyhyk nepurukutukaw ipuku ma'e
nehe. Epyhyk itazy puruzuka haw
nehe no.
Ezàmàtyry'ym herehe ipuruzuka wer ma'e
ne wà nehe.
Hepyro har romo nereko haw emume'u
ihewe nehe.
4 Tuwe amo weityk
Herehe ipuruzuka wer ma'e a'e wà nehe.
Tuwe wiko ikàg 'ym ma'e wazàwe wà nehe.
Tuwe hezuka àwàm imume'u har uzàn oho
umaranugar romo wà nehe.
5 Tuwe nuzawy kwaw ka'akyr ywytu hemi-
raha wà nehe,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw
pe har wakutyr tur mehe wà nehe.
6 Tuwe wanape ràm uzeapo hexak katu pyr
'ym nehe.
Tuwe ihym wapy iwype nehe, Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw
pe har wanaikweromo iho mehe
nehe.
7 Uzapo e miar zuka haw zàwenugar a'e wà,
herehe ipuruzuka mehe a'e wà xe.
Uzapo ywykwaruhu ohoete ma'e hepyhyk
àwàm romo wà.
8 Nezewe rehe we, wamàno haw uhem
putar wanupe hàro 'ym mehe nehe.
Wanemiapo kwer miar zuka haw
zàwenugar upyhyk putar a'e teko a'e
wà nehe.
U'ar putar ywykwar pupe wà nehe.
Uzezuka kar putar ipupe wà nehe.

9 A'e mehe herurywete putar ihe nehe,
Tupàn hemiapo kwer rehe ihe nehe.
Hemurywete kar putar nehe, ta'e hepyro
màno haw wi a'e xe.
10 Hepy'a paw pupe aze'eg putar newe ihe
nehe.
— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, naheta
kwaw nezàwenugar a'e wà.
Aze ikàg ma'e uzàmàtyry'ym ikàg 'ym ma'e
oho wà, erepytywà ikàg 'ym ma'e ne
wà.
Erepyro hemetarer 'ym ma'e ne wà.
Erezekaiw ma'e hereko 'ymar
wanehe.
Erepyro a'e teko imunar ma'e wapo wi ne
wà.

11 Awa ikatu 'ym ma'e hemu'em tuwihaw
wanenataromo heremiapo kwer
imume'u mehe wà.
Umume'u mua'u ikatu 'ym ma'e heremi-
apo kwer wà. Nazapo kwaw a'e
ikatu 'ym ma'e ihe.
12 Uzapo ikatu 'ym ma'e ihewe heremiapo
kwer ikatu ma'e hekuzaromo wà.
A'e rupi hezemumikahy haw umynehem
hepy'a a'e.
13 Wama'eahy mehe amunehew kamir
umàno ma'e kwer tymaw rehe har
ihe.
Apytu'u hemai'u re ihe, ta'e azemumikahy
wama'eahy haw rehe ihe xe.
Azeamumew Tupàn henataromo, izupe
heze'eg pà wamukatu àwàm henoz
tà.
14 Wanehe Tupàn pe heze'eg awer nuzawy
kwaw hemyrypar rehe heze'eg
awer. Nuzawy kwaw herywyr rehe
heze'eg awer.
Ata hezeamumew pà umàno ma'e kwer
itymaw rehe har ài ihe.
Nazawy kwaw uhy imàno awer rehe uzai'o
ma'e ihe.

15 Na'e ma'erahy apuraraw ihe. A'e teko
hurywete hema'erahy rehe wà.
Upyta heywyr herehe upukapuka pà wà.
Teko heremigwaw 'ym ukwaukwar
herehe wà.
Hemuahyahy kar wà no.
16 Nuzawy kwaw uzemumyz 'ym ma'e rehe
upuka ma'e wà. Upuka nezewe
herehe uze'eg urywahyahy pà wà.

Ume'eahy herehe wà, na'iakatuwawahy kwaw herehe wà.
17 O hezar, màràn 'ar eremumaw putar wanehe neme'e e pà nehe.
Hepyro wanuwi nehe, heàmàtyry'ym mehe nehe.
Hepyro a'e zàwàruhu iriàw zàwenugar wanuwi nehe.
18 A'e mehe amume'u putar nekatu haw teko tetea'u wanenataromo ihe nehe.
Teko tetea'u wamyter pe aze'eg putar nekatuahy haw rehe nehe.

19 Emurywete kar zo heàmàtyry'ymar hemu'em ma'e
Heretykaw rehe ne wà nehe.
Amo teko na'iakatuwawahy e kwaw herehe wà.
Emupuka kar zo herehe ne wà nehe.
Emupytu'u hemuaiw pawer rehe wapuka re ne wà nehe.
20 Nuze'eg kwaw uzemuryparypar ma'e ài wà.
Hemu'em tetea'u katu haw
Iputar har wanehe wà.
21 — Uzapo ikatu 'ym ma'e a'e, i'i mua'u tuwihaw wanenataromo herehe uhapukaz tà wà.
— Uruexak ikatu 'ym ma'e neremiapo kwer ure, i'i mua'u wà.

22 Ne o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e erexak wanemu'em mehe ne wà.
A'e rupi epytu'u zo wakatu 'ymaw imume'u re nehe.
Eiko zo muite ihewi nehe.
23 Eme'e, hezar, hekatu haw imume'u pà nehe.
Epu'àm, hezar, heremiapo kwer ikatu haw rehe neze'eg pà nehe.
24 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nekatuahy ne.
A'e rupi emume'u ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo hereko haw nehe.
O hezar, emurywete kar zo heàmàtyry'ymar
Herehe ne wà nehe.
25 Emuze'eg kar zo nezewe ne wà nehe.
— Ximumaw zane. Nezewe haw xiputar zane, i'i wer wà.
Tuwe ni'i kwaw nezewe wà nehe.

26 Eityk ma'erahy heremipuraraw rehe hurywete ma'e ne wà nehe. Tuwe maranugar haw upyk a'e teko wà nehe.
— Zaiko wera'u izuwi zane, i'i amo wà.
Tuwe wamaranugar haw upyk a'e teko wà nehe.
Tuwe iaiw paw upyk wà nehe no.
27 Amo teko uputar hekatu haw imume'u àwàm wà nehe.
Tuwe a'e teko uhapukaz urywete haw rehe wà nehe.
Tuwe uze'eg nezewe tuweharupi wà nehe.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhua'u a'e.
Hurywete a'e no, ta'e oho katu hemiruze'eg heko haw a'e no xe, tuwe i'i wà nehe.
28 Na'e amume'u putar nekatuahy haw ihe nehe.
Aze'eg putar nekatu haw rehe nehe, 'ar nàn nehe.

36

Teko wakatu 'ymaw, Tupàn ikatu haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Ikatu 'ymaw nuzuawy kwaw
Uze'eg ma'e iaiw ma'e ipy'a pe a'e.
Iaiw ma'e nuzemu'e kwaw Tupàn wi ukyze haw rehe.
2 — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i uze-upe.
— Tupàn nuexak kwaw heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe.
Nuzepyk kwaw herehe nehe, i'i uzeupe.
3 Ize'egaw na'ikatu kwaw a'e. Tynehem temu'emaw pupe.
Nukwaw katu kwaw ma'e a'e. Na'ipurapo wer kwaw ikatu ma'e rehe.
4 U'aw uker haw rehe iaiw ma'e wemiapo ràm rehe uma'enukwaw pà.
Pe ikatu 'ym ma'e rupi wata iko.
Nuweityk pixik kwaw ikatu 'ym ma'e.

5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nepuruamutar katu haw uhem ywak rehe a'e.
Puruwi netyryk pixik 'ymaw oho ywàkun pe no.
6 Nekatu haw ikàg ywytyruhu ài.
Neze'eg typya'u yryhu ài.
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, erezekaiw teko wanehe ne. Erezekaiw ma'ea'yr wanehe no.
7 Ikatuahy nepuruamutar haw.
Nepepo iwype uruexak urepyro haw.

8 Eremur temi'u tetea'u urewe ne. Ikatu-
ahy a'e temi'u urewe.
Nekatu haw nuzawy kwaw yrykaw urewe.
Uremui'u kar pe a'e 'y pupe ne.
9 Ereiko ma'e paw wamuigo kar har romo.
Ereiko tatainy zàwenugar romo no, a'e rupi
xixak tatainy zane.

10 O Tupàn, ezamutar katu wiwi nekwaw
par ne wà nehe.
Ezapo wiwi ikatu ma'e teko nereruzar har
wanupe nehe no.
11 Tuwe amogwer wanuwi wiko wera'u
ma'e nuzypyrog kwaw herehe wà
nehe. Tuwe ikatu 'ym ma'e nuzypy-
rog kwaw herehe wà nehe no.
Tuwe nahemuzàn kar kwaw wà nehe.
12 Pe pe wanekon u'ar ma'e kwer romo wà.
Amo weityk wà.
Nupuner kwaw upu'àmaw rehe wà.

37

Ikatu 'ym ma'e wahykaw, ikatu ma'e wahykaw no

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Nema'enukwawahy zo ikatu 'ym ma'e
wanehe nehe.
Ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe
nerewyrowyroahy zo nehe.
2 Ukàzym putar na'arewahy ka'a uxinig
ma'e kwer ài wà nehe,
Ka'akyr umàno ma'e kwer ài wà nehe.

3 Ezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
rehe ikatu ma'e iapo pà nehe.
Eiko katu tuwe ywy imume'u pyrer rehe
nehe.
4 Tuwe nerurywete Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e inuromo nehe.
Umur putar neremimutar nepy'a pe har
newe upaw rupi nehe.

5 Ezemonokatu nereko haw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ipo pe nehe.
Ezeruzar hehe nehe. Nepytywà putar
nehe.
6 Neremu'em 'ymaw nehe, nemunar
'ymaw nehe no, umuigo kar putar
tatainy ài nehe.
Umuhyape katu kar putar nekatu haw
nehe, kwarahy wapyter pe hin
mehe har ài nehe.
7 Aze amo wiko hemetarer katu ma'e romo
wà nehe, eikwahy zo wanupe nehe.
Nerewyrowyroahy zo ikatu 'ym ma'e rehe
ipurapo wer ma'e wanehe nehe, aze
uzapo a'e ma'e wà nehe.
Eàrogatu uzeapo ma'e ràm nehe. Ta'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk
putar wanehe nehe.

8 Eikwahy zo nehe, nepuruzukaiw zo nehe.
Nerehaite zo nehe, ta'e nereko haw iaiw
putar newe nehe xe.
9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
uzeruzar ma'e
Wiko katu putar ywy imume'u pyrer rehe
wà nehe.
Ikatu 'ym ma'e uzemumaw putar wà nehe.

10 Nan kwehe tete teko ikatu 'ym ma'e
ukàzym putar wà nehe.
Erekar putar eho nehe wà nehe. Nerexak
kwaw wà nehe.
11 Amo wanuwi wiko wera'u 'ym ma'e wiko
putar katu haw rehe wà nehe, ywy
imume'u pyrer rehe wà nehe.
Hurywete putar wà nehe. Heta tetea'u
putar ma'e wanupe nehe no. Wiko
putar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe wà
nehe.

12 Ikatu 'ym ma'e umume'u wemiapo ràm
iaiw ma'e a'e wà, ikatu ma'e wanupe
wemiapo ràm a'e wà.
Ume'e wanehe iakatuwawahy 'ym pà wà.
13 Zanezar upuka iko teko ikatu 'ym ma'e
wanehe,
Ta'e ukwaw wa'ar ihem etea'i haw a'e xe.
14 Ikatu 'ym ma'e wenuhem utakihepuku
wà. Umuapar uwyrapar wà no.
Ipuruzuka wer zepe hemetarer 'ym ma'e
wanehe wà, ma'e hereko 'ymar
wanehe wà no.
Ipurumumaw wer hemu'em 'ym ma'e
wanehe imunar 'ym ma'e wanehe
wà no.
15 Ipuruzuka wer zepe wanehe wà. Amo
uzuka putar a'e ikatu 'ym ma'e a'e
wà nehe, watakihepuku pupe a'e wà
nehe.
Uwyrapar uzuhaw putar wà nehe no.

16 Aze amo nuwereko kwaw ma'e tetea'u
a'e, aze wiko ikatu ma'e romo a'e,

Hereko haw ikatu wera'u hemetarer katu ma'e heko haw wi a'e, aze hemetarer katu ma'e wiko ikatu 'ym ma'e romo a'e.
17 Ikatu 'ym ma'e wakàgaw upaw putar nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunyryk kar ikatu ma'e ikatu 'ymaw wi wà nehe.

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw ikatu ma'e wanehe tuweharupi a'e.
Ywy imume'u pyrer rehe wanekon putar awyzeharupi wà nehe.
19 Kwarahy ikatu 'ym ma'e mehe nupuraraw kwaw ma'erahy wà nehe.
Heta putar wanemi'u ràm wanupe ma'uhez taw uhua'u ma'e mehe nehe.

20 Ikatu 'ym ma'e umàno putar wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iàmàtyry'ymar ukàzym putar ma'eputyr ka'a pe har ài wà nehe.
Tàtàxiner ài ukàzym putar wà nehe.

21 Ikatu 'ym ma'e wenoz temetarer imekuzar pyr a'e wà. Numuzewyr kwaw izar pe wà.
Ikatu ma'e hurywete ma'e imono mehe amo pe wà.
22 Tupàn omono uze'egatu amo teko wanehe.
A'e teko wiko putar katu haw rehe ywy imume'u pyrer rehe wà nehe.
Omono uze'egaiw amo wanehe. Umumaw putar a'e teko wà nehe.

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuata katu kar teko pe ikatu ma'e rupi wà.
Aze teko ikatu izupe wà nehe, Tupàn omonokatu putar a'e teko a'e wà nehe.
24 Aze u'ar wà nehe, nupyta kwaw ywy rehe wà nehe,
Ta'e Tupàn upytywà putar a'e wà nehe xe, wamupu'àm kar pà a'e wà nehe xe.

25 Kwehe mehe aiko kwàkwàmo romo ihe. Hetua'uhez tuwe ihe kury.
Nezewe rehe we naexak pixik kwaw awa ikatu ma'e Tupàn hemityk kwer ihe.
Naexak pixik kwaw ta'yr temi'u henoz mehe nahu rupi ihe wà.
26 Amo pe ma'e imono e haw ikatu izupe. Temetarer imono haw ikatu izupe no.
Ta'yr umurywete kar u wà no.

27 Etyryk katu 'ymaw wi nehe. Xo ikatu ma'e zo ezapo nehe.
Nezewe mehe ereiko putar ywy imume'u pyrer rehe tuweharupi nehe.
28 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzamutar katu katu haw a'e xe. Uzamutar katu iawy har 'ym no.
Nutyryk kwaw wemiruze'eg uzeruzar katu ma'e wanuwi.
Uzekaiw katu wemiaihu wanehe.
Umumaw putar ikatu 'ym ma'e wazuapyapyr wà nehe.
29 Teko ikatu ma'e wereko putar ywy imume'u pyrer wà nehe.
Tuweharupi hehe wanekon putar wà nehe.

30 Umume'u ma'e ma'e kwaw katu har ài wà. Tuweharupi uze'eg ikatu ma'e rehe wà no.
Uze'eg ikatuahy ma'e rehe wà.
31 Omonokatu uzar Tupàn ze'eg upy'a pe wà.
Nutyryk pixik kwaw ize'eg wi wà.

32 Ikatu 'ym ma'e ume'e ikatu ma'e wanehe wà.
Uzeagaw wazuka haw rehe wà.
33 Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nomono kwaw ikatu ma'e a'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e wapo pe a'e wà nehe.
Aze tuwihaw umume'u kar ikatu ma'e wanemiapo kwer wà nehe,
Tupàn numuzepyk kar kwaw tuwihaw wà nehe, a'e ikatu ma'e wanehe wà nehe.

34 Pezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe.
Peruzar ize'eg nehe no.
Umur putar ywy imume'u pyrer peme a'e nehe. Nezewe mehe peiko putar ikàg ma'e ikwaw pyr romo nehe.

Tupàn umumaw putar ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe. Pexak putar wamumaw mehe pe wà nehe.

35 Aexak amo awa iaiw ma'e purupe ma'erahy ipuraraw par ihe.
Ikàg wera'u teko paw wanuwi a'e. Nuzawy kwaw ywyràkàxigyw Irimano ywytyr rehe har a'e.
36 Amo 'ar mehe akwaw huwake ihe. Naexak kwaw, ta'e ukàzym a'e xe.
Aekar zepe ihe. Naexak kwaw.

37 Eme'egatu ikatu ma'e wanehe nehe. Eme'e imunar 'ym ma'e hemu'em 'ym ma'e wanehe nehe.
Heta wazuapyapyr zeàmàtyry'ym 'ymaw iamutar har wanupe wà. Erexak putar waneta haw nehe.
38 Teko Tupàn ze'eg heruzar 'ymar wà nehe,
Uzemumaw kar putar paw rupi wà nehe.
Wazuapyapyr ukàzym putar wà nehe no.

39 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro ikatu ma'e ikatu 'ymaw wi wà.
Uzekaiw katu wanehe ma'erahy ipuraraw mehe.
40 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytywà wà, wapyro pà wà.
— Uremunyryk kar pe ikatu 'ymaw wi nehe, i'i izupe wà.
A'e rupi upyro ikatu 'ym ma'e wanuwi wà.

38

Tupàn ipurupytywà haw ma'erahy ipuraraw mehe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezepyk zo herehe nekwahy mehe nehe.
Ihewe nekwahy mehe, ezepyk zo herehe nehe.
2 Neru'yw purumuahy kar ma'e hekutuk a'e wà.
Herehe nezepykaw nepo pe har ipuhuz katu ihewe.
3 Erekwahy ihewe ne, a'e rupi hema'eahy ihe.
Heretekwer nànàn hema'eahy
Heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe.
4 Azeapypyk iteko hekatu 'ymaw 'y zàwenugar pupe.
Heremiapo kwer ipuhuz katu wera'u ihewe.

5 Hekutuk awer hezun inem pà a'e wà,
Ta'e azapo ma'e ma'e kwaw par 'ym ài ihe xe.
6 Umàno etea'i ma'e ài aiko. Azeamumew ihe.
Zi'itahy te kwarahy heixe mehe azai'o hepytu'u 'ym pà no.
7 Hema'eahy tuwe ihe.
Herakuahy haw nuzawy kwaw tata ihewe.
8 Nazawy kwaw umàno etea'i ma'e ihe. Azemumikahy no.
Hepy'a uzemumikahy.
Hekuhekuhem herahy haw wi no.

9 O hezar, erekwaw heremimutar ne,
Ta'e erenu herekuhemaw paw ne xe.
10 Hepy'a unununuk na'arewahy a'e. Nahekàg kwaw ihe.
Hereha nahuhàg kwaw ihe no.
11 Hemyrypar nuhem kwaw heruwake a'e wà,
Ta'e hepereperew ihe xe.
Te heànàm utyryk ihewi wà.
12 Herehe ipuruzuka wer ma'e uzapo hepyhyk àwàm wà, hepyhyk pà wà.
Herehe ipurukutuk wer ma'e umume'u heaiw àwàm ihewe wà.
Nupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe iapo àwàm rehe uma'enukwaw pà wà.
13 A'e rupi azemuigo kar mua'u ma'erenu 'ymar romo wanupe ihe. Nainu mua'u kwaw waze'eg.
Uze'eg 'ym ma'e romo azeapo mua'u wanupe. A'e rupi naze'eg kwaw wanupe ihe.
14 Aiko ze'eg iwazar 'ymar ài ihe,
Ma'e henu 'ymar ài ihe.

15 Nezewe rehe we azeruzar nerehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Ne, Tupàn hezar, ereze'eg putar ihewe nehe.
16 Emurywete kar zo heàmàtyry'ymar heaiw paw rehe ne wà nehe.
Tuwe he'ar haw na'ikatu kwaw wanupe nehe.
17 Ta'e a'ar etea'i ihe xe.
Ma'erahy heremipuraraw nupaw pixik kwaw a'e.

18 Amume'u heremiapo kwer ikatu 'ym
ma'e newe ihe,
Ta'e heremiapo kwer hemuzemumikahy
kar a'e xe.
19 Heàmàtyry'ymar ikàg a'e wà. Huhàg a'e
wà no.
Heta tetea'u teko herehe iakatuwawahy
'ym e ma'e a'e wà.
20 Amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e ihewe
ikatu ma'e hekuzaromo a'e wà.
Wiko heàmàtyry'ymar romo a'e wà, ta'e
ikatu ma'e iapo haw rehe azeagaw
ihe xe.

21 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e epuir zo
ihewi nehe.
Etyryk zo ihewi nehe, hezar.
22 Hepytywà pe kutàri, o hezar, hepyro har.

39

Ma'erahy ipuraraw mehe umume'u wemiapo kwer

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Aze'eg nezewe hezeupe ihe.
— Azekaiw katu hereko àwàm rehe ihe
nehe.
Nezewe mehe heapeku nuzapo kar kwaw
ikatu 'ym ma'e ihewe nehe.
Teko ikatu 'ym ma'e heywyr waneko mehe
nehe,
Naze'eg kwaw ihe nehe, a'e hezeupe.
2 Naze'eg kwaw ihe. Namume'u kwaw ni
pitài ze'eg ihe.
Ni katu haw rehe naze'eg kwaw ihe.
Nezewe rehe we apuraraw wera'u
ma'erahy ihe.
3 Hepy'a uzemumikahy tuwe no.
Hema'enukwaw mehe azemumikahy
wera'u ihe.
A'e rupi azypyrog hepuranu haw rehe
Tupàn rehe kury.
4 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, màràn
kwarahy amumaw putar hereko pà
ihe rihi.
Ekwaw kar hekwarahy heta tetea'u 'ym
àwàm ihewe nehe.
Màràn mehe àmàno putar nehe, a'e izupe.

5 Hereko haw ihewe nemur awer na'ipuku
kwaw a'e.
Hereko haw ipuku haw pixika'i nere-
nataromo.
Azeharomoete teko waneko haw nuzawy
kwaw pytuhemaw a'e.
6 Wata oho waiko kwe rupi ma'e i'àg ài wà.
Aze uzeagaw ma'e iapo haw rehe wà, uzea-
gaw e wà.
Omono'og temetarer uzeupe wà. Nukwaw
kwaw wemetarer izar ràm wà.

7 Hezar, ma'e apuner hàro haw rehe kury.
Xo ne zo ereiko heremiàro romo ne.
8 Emunàn ikatu 'ym ma'e paw ihewi nehe.
Emuze'eg urywahyahy kar zo iranaiw
ma'e herehe ne wà nehe.
9 Naze'eg kwaw.
Namume'u kwaw ma'e, ta'e ne ereiko ko
ma'erahy ihewe ipuraraw kar arer
romo ne xe.
10 Hezar, epytu'u herehe nezepyk ire nehe,
Ta'e hepetepetek awer wi àmàno etea'i ihe
xe.
11 Eremume'u ureremiapo kwer ikatu 'ym
ma'e urewe.
Nezewe erezepyk urerehe, ureremiapo
kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo.
Ereiko pànàmiràn ài ne, ureremiamutar
katu pe ne. Eremumaw a'e ma'e
urewi.
Azeharomoete teko wiko pytuhemaw ài
wà.

12 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, herenu
pe newe heze'eg mehe nehe.
Ezeapyaka katu ma'e newe henoz mehe
nehe.
Epytu'u zo ihewe neze'eg ire hezai'o mehe.
Amumaw xo màràn 'ar zo neràpuz me up-
yta ma'e romo ihe,
Heipy wazàwe ihe.
13 Epytu'u herehe neme'egatu re nehe.
Nezewe mehe apuner putar herurywete
haw pixika'i ma'e hereko haw rehe
ihe nehe,
Heho 'ym mehe we hemàno 'ym mehe we
nehe.

40

Umuzàg zegar haw Tupàn ikatu haw imume'u pà

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hepy-
tywà putar a'e nehe, a'e hezeupe.
Àrogatu hepytywà àwàm ihe.

Uzeapyaka herehe. Wenu izupe hepytywà
àwàm henoz mehe.
2 Hepyro ywykwar iaiw ma'e wi.
Herenuhem to'om heta haw wi.
Hemuapyk katu itahu rehe.
Uzapokatu heata haw.
3 Hemu'e zegar haw ipyahu ma'e imuzàgaw
rehe a'e,
Tupàn Zanezar ikatu haw rehe zegar haw
rehe a'e.
Teko tetea'u ukyze putar Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e wi wà nehe, a'e
zegar haw henu mehe wà nehe.
Uzeruzar putar hehe wà nehe.

4 Hurywete putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e rehe uzeruzar ma'e wà
nehe.
Hurywete putar tupàn a'ua'u wanekar
'ymar wà nehe.
Hurywete putar tupàn a'ua'u wamuwete
katu har wainuromo uzemono'og
'ym ma'e wà nehe.
5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar.
Erezapo ma'e uhua'u ma'e urewe ne wà.
Naheta kwaw amo nezàwenugar wà.
Eremume'u ikatuahy ma'e urewe neremi-
apo ràm.
Aze mo heze'eg wer a'e ma'e nànàn,
Napuner iwer mo, ta'e heta tetea'u a'e wà
xe.
Teko nupuner kwaw wapapar haw rehe
wà.

6 Nereputar kwaw nerenataromo ma'ea'yr
izuka pyr ne wà.
Nereputar kwaw arozràn newe imur pyr
no.
Ma'ea'yr nerenataromo hapy pyr nerenoz
kwaw ne wà.
— Pemur ma'e ihewe penemiapo kwer
hekuzaromo nehe, nere kwaw teko
wanupe.
Eremur hereapyakwar ihewe ne, ma'e
henu kar pà ihewe ne.
7 A'e rupi aze'eg nezewe newe. — Aiko aiko
xe ihe, a'e newe.
— Neze'eg ihewe imur pyrer eremuapyk
kar pape neze'eg hereko har rehe
ne.
8 O hezar, neremimutar iapo haw hemury-
wete kar a'e.
Amonokatu neze'eg hepy'a pe ihe, a'e
newe.

9 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, neremi-
aihu paw wazemono'og mehe,
amume'u ze'eg puràg wanupe ihe.
Amume'u nepurupyro haw wanupe ihe.
Napytu'u pixik kwaw imume'u re nehe.
Erekwaw hepytu'u àwàm ne.
10 Namonokatu kwaw nepurupyro haw
imume'u haw hezeupe ihe nehe.
Amume'u putar teko wanupe nehe.
Tuweharupi aze'eg puruwi netyryk 'ymaw
rehe ihe. Erepuner teko wapyro
haw rehe. Amume'u nepuner haw
tuweharupi no.
Neremiaihu wazemono'og mehe napyta
kwaw heze'eg 'ym pà ihe.
Amume'u nepuruamutar haw ihe. Puruwi
netyryk 'ymaw amume'u no.

11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
nerepytu'u pixik kwaw ikatu ma'e
romo nereko re ihewe nehe. Akwaw
nepytu'u 'ym àwàm ihe.
Nepuruamutar haw a'e nehe, puruwi
netyryk 'ymaw a'e nehe no, uzekaiw
katu herehe tuweharupi a'e wà
nehe.

Hepytywà pe nehe, Tupàn

12 Zawaiw katu haw tetea'u umàmàn hey-
wyr wà.
Napuner kwaw wapapar haw rehe.
Heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hepyhyk
a'e wà.
Uhem etea'i ma'e hexakaw ihewi kury.
Heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e heta
tetea'u wera'u he'aw heàkàg rehe
har wanuwi wà.
A'e rupi azemumikahy ihe.

13 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro
pe nehe.
Hepytywà pe kury.

14 Tuwe amo weityk herehe ipuruzuka wer
ma'e wà nehe, ikàg 'ym ma'e romo
wamuigo kar pà wà nehe.
Tuwe hema'erahy rehe hurywete ma'e
uzàn umaranugar romo wà nehe.

15 Tuwe herehe uze'eg urywahyahy ma'e
u'ar iaiw paw rehe wà nehe.
Tuwe uzeapo he'o ma'e romo wà nehe no.

16 Nemuwete katu har a'e wà nehe, tuwe
hurywete paw rupi wà nehe. Tuwe
nekatuahy wanupe nehe.
Nepurupytywà haw rehe hurywete ma'e
wà nehe, tuwe uze'eg nezewe tuwe-
harupi wà nehe.
— Uhua'u tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e a'e, tuwe i'i wà nehe.
17 Aiko hemetarer 'ym ma'e romo ihe. Ma'e
hereko 'ymar romo aiko.
Ne, hezar, erezekaiw katu herehe ne. Hep-
ytywà pe iko.
Ereiko hepyro har romo no.
Tuwe hepytywà haw na'iàrew kwaw nehe,
hezar.

41

Ima'eahy ma'e uze'eg Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Hurywete ma'e hereko 'ymar wapytywà
har wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytywà
putar a'e wà nehe no,
Waneko haw zawaiw katu mehe a'e wà
nehe.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro
putar wà nehe. Uzekaiw putar
waneko haw rehe nehe.
Umurywete kar putar ywy imume'u pyrer
rehe wà nehe.
Nomono kwaw waàmàtyry'ymar wapo pe
wà nehe. Nupuir kwaw wanuwi
nehe.
3 Wanupaw rehe wama'eahy mehe nehe,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upytywà
putar wà nehe.
Omono wi putar wanuhàgaw wanupe
nehe.

4 Aze'eg nezewe Tupàn pe ihe.
— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, azapo
ikatu 'ym ma'e ihe, neze'eg ihaw pà
ihe.
Hepuhareko pe hemukatu pà nehe, a'e
izupe.
5 Heàmàtyry'ymar uze'eg zemueteahy
herehe wà.
— Tuwe umàno nehe, i'i herehe wà. —
Tuwe teko heharaz izuwi wà nehe,
i'i herehe wà.
6 Aze amo wainuromo har ur herexak pà,
Numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har.
Wexak hema'eahy haw no.
Na'e umume'u a'e ma'e oho iko amogwer
wanupe.
7 Herehe iakatuwawahy 'ym ma'e uze'eg
zemueteahy herehe wà, uwe-
wowewo pà wà.
— Iaiw wera'u ma'e uzeapo putar izupe
nehe, i'i uzeupe herehe wà.
8 Nezewe i'i wà.
— Ima'eahy tuwe a'e,
Nupu'àm wi pixik kwaw nehe, i'i herehe
wà.
9 Te hemyrypar heremiamutar katu
wera'u wiko nezewe a'e no.
Azeruzar tuwe hehe ihe.
Umai'u heràpuz me a'e.
Te a'e wiko heàmàtyry'ymar romo a'e xe.

10 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hep-
uhareko pe nehe.
Emumaw hema'eahy haw hemukàg wi kar
pà nehe.
Nezewe mehe apuner putar heàmàtyry'ymar
wanehe hezepykaw rehe nehe.
11 Nahereityk kwaw wà nehe.
Nezewe mehe newe hekatu haw akwaw
putar ihe nehe.
12 Hepytywà putar pe nehe, ta'e azapo
ikatu ma'e ihe xe.
Hemuigo kar putar pe nepyr tuweharupi
nehe no.

13 Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Izaew wazar ikatu haw
wà nehe.
Tuwe umume'u ikatu haw kutàri wà nehe.
Tuwe umume'u ikatu haw tuwe-
harupi wà nehe no.
Amez, amez. Azeharomoete nehe, aze-
haromoete nehe.

PAPE MOKOZ HAW

42

42-72

Awa uiwy wi muite wiko ma'e uze'eg Tupàn pe

Zegar haw Kora wanemiapo kwer

1 Arapuha iziwez 'y yrykaw pupe har pupe a'e.
Nezewegatete hereko wer nepyr, o Tupàn.
2 Neputar haw nuzawy kwaw heiwez haw ihewe.
Màràn mehe apuner putar nepyr heho haw rehe nehe.
3 Azai'o 'aromo ihe. Azai'o pyhaw no.
Herehaykwer uzeapo heremi'u romo.
Heàmàtyry'ymar upuranu herehe tuweharupi wà.
— Ma'e pe hekon Tupàn nezar a'e, i'i ihewe wà.

4 Hereko awer rehe hema'enukwaw mehe hahy hepy'a ihewe.
Hema'enukwaw Tupàn Hàpuzuhu pe teko tetea'u wanupi heho awer rehe ihe.
Aexak kar ureho àwàm teko wanupe.
Uruata oroho ure paw rupi ure.
Urerurywete oroho uruzegar pà Tupàn ikatu haw imume'u pà.

5 Màràzàwe tuwe azemumikahy kury.
Màràzàwe tuwe naherurywete kwaw.
Àro Tupàn ihe. Ikatu haw amume'u wiwi putar ihe nehe.
Hepyro har romo hekon. Wiko hezar romo.

6-7 Hepy'a nuzawy kwaw awa imumaw pyrer ipy'a ihe.
A'e rupi hema'enukwaw Tupàn rehe.
Ykotok yryhu pe har wànoànog a'e.
'Y ywytyr Eremon pe har ywytyr Mizar pe har wezyw ypu rupi a'e.
Wànoànog uwyrykahy mehe yrykaw Zotàw pe.
Hezemumikahy haw herehe Tupàn hemimur karer
Nuzawy kwaw ykotok a'e.
8 Tuwe wexak kar heamutar katu haw ihewe 'aromo nehe.
Pyhaw amuzàg ikatu haw rehe zegar haw ihe.
Aze'eg Tupàn hemuigo kar har pe.
9 Apuranu Tupàn itahu hemimar rehe ihe.
— Màràzàwe tuwe nereharaz ihewi.
Màràzàwe tuwe heàmàtyry'ymar
Upuraraw kar ma'erahy ihewe wà, a'e izupe.
10 Te hekagwer hahy ihewe,
Heàmàtyry'ymar herehe waze'eg zemueteahy mehe.
Tuweharupi upuranu herehe wà.
— Ma'e pe hekon Tupàn nezar a'e, i'i ihewe wà.

11 Màràzàwe tuwe azemumikahy ihe.
Màràzàwe tuwe naherurywete kwaw.
Nezewe rehe we àro Tupàn ikatu ma'e hemiapo ràm ihe.
Amume'u ikatu haw teko wanupe ihe no.
Wiko hepyr har romo hezar romo a'e.

43

Awa uiwy wi muite wiko ma'e uze'eg Tupàn pe

1 O Tupàn, emume'u hekatu haw nehe.
Emume'u ikatu ma'e romo hereko haw nehe,
A'e teko nemuwete 'ymar wanupe nehe.
Hemunyryk kar hemu'em ma'e wanuwi nehe, ikatu 'ym ma'e wanuwi hemunyryk kar nehe.
2 Ne, o Tupàn, ereiko herehe uzekaiw ma'e romo ne.
Màràzàwe tuwe erepuir ihewi.
Màràzàwe tuwe aiko ma'erahy ipuraraw pà tuweharupi.
Màràzàwe tuwe heàmàtyry'ymar upuraraw kar ma'erahy ihewe wà.

3 Emur kar neratainy ihewe nehe. Emur kar neze'eg azeharomoete har nehe no.
Hemu'e putar heho àwàm rehe wà nehe.
Hemuzewyr kar putar Xiàw ywytyr nerenaw ikatuahy ma'e pe wà nehe.
Hereraha putar neràpuzuhu nereko haw pe wà nehe.
4 A'e mehe, o Tupàn, aha putar ma'ea'yr hapy haw nerenataromo har pe nehe,
Ta'e hemurywete kar pe tuwe ne xe.
Amupu putar hewioràwiràn nehe.
Amuzàg putar nekatu haw rehe zegar haw nehe no, o Tupàn hezar.

5 Màràzàwe tuwe azemumikahy ihe.
Màràzàwe tuwe naherurywete kwaw.
Nezewe rehe we àro putar Tupàn ikatu ma'e hemiapo ràm ihe nehe.

Amume'u putar ikatu haw teko wanupe ihe nehe no.
Wiko hepyro har romo hezar romo a'e.

44

Wiko ikàg 'ym ma'e romo wà, nezewe rehe we uzeruzar Tupàn rehe wà

Zegar haw Kora wanemiapo kwer
1 O Tupàn, uruenu
Ureipy wanemimume'u kwer ure.
Uruenu neremiapo kwer uhua'u ma'e
Ureipy waneko mehe arer ure, kwehe arer ure.
2 Eremuhem kar teko nemuwete 'ymar ne wà. Eremupyta kar neremiaihu waiwy rehe ne wà, wanekuzaromo ne wà.
Umume'u a'e ma'e urewe wà.
Erezepyk teko amo ae ywy rehe har wanehe. Eremukàg kar neremiaihu ne wà.
Umume'u a'e ma'e urewe wà.
3 Nupyhyk kwaw a'e ywy utakihe pupe wà.
Nuweityk kwaw a'e ywy rehe har ukàgaw rupi wà.
Weityk nepuner haw rupi wà, nekàgaw rupi wà.
Nereko haw ihyape katu haw rupi weityk wà.
Nezewe erexak kar neremiaihu wamutar katu haw ne, neremiaihu wanupe ne.

4 Ereiko heruwihawete romo. Hezar romo ereiko.
Eremur wàmàtyry'ymar waneitykaw neremiaihu wanupe ne.
5 Uruityk ureàmàtyry'ymar nepuner haw pupe ure wà.
Urumumaw urekutyr ur ma'e ure wà, ta'e ereiko urerehe we ne xe.
6 Nazeruzar kwaw heywyrapar rehe.
Hetakihepuku numur kwaw heàmàtyry'ymar waneitykaw ihewe.
7 Xo ne zo urepyro ureàmàtyry'ymar wanuwi.
Xo ne zo ereityk urerehe iakatuwawahy 'ym ma'e wà.
8 Urumume'u putar nekatu haw izi'itahy te kwarahy heixe mehe nehe.
Urumume'u putar neremiapo kwer ikatu haw tuweharupi nehe no.
9 Ko 'ar rehe, o Tupàn, eretyryk urewi kury.
Urereityk kar pe ureàmàtyry'ymar wanupe.
Nereho kwaw zauxiapekwer wanupi zeàmàtyry'ymawhu pe ne.
10 Uremuzàn kar pe ureàmàtyry'ymar wanuwi.
Weraha urema'e paw urewi wà.
11 Urereko pe àràpuhàràn ài ne, uzuka àwàm me oho ma'e ài ne.
Uremuhàmuhàz kar pe amo ywy wanehe.
12 Ereme'eg neremiaihu temetarer pixika'i ma'e pupe ne wà.
Nuzawy kwaw ma'e hekuzar katu 'ym ma'e newe a'e wà.
13 Teko ureywy huwake har wexak neremiaihu pe neremiapo kwer wà.
A'e rupi uze'eg zemueteahy urerehe wà.
Uze'eg urywahyahy urerehe wà no.
14 Erezapo ikatu 'ym ma'e urewe no. A'e rupi amogwer ywy rehe har uze'eg urywahyahy urerehe wà.
Amogwer teko upuka urerehe wà.
15 Awa ikàg 'ym ma'e zàwe aiko tuweharupi ihe. Hemaranugar haw hepyk.
16 Heàmàtyry'ymar uze'eg urywahyahy herehe wà no. Aenu herehe waze'eg urywahyahy mehe ihe wà.
Amo teko ima'enukwaw herehe uzepyk àwàm rehe wà. Aenu herehe waze'eg zemueteahy mehe ihe wà no.

17 Na'urereharaz kwaw newi ure.
Nuruzuhaw kwaw neze'eg neremiaihu wanupe neremimume'u kwer ure.
Nezewe rehe we a'e ma'e paw uzeapo urewe a'e.
18 Nurutyryk kwaw newi ure.
Nurupytu'u kwaw neze'eg heruzar ire ure.
19 Ne urezuhaw pe urerezar pà àzàg yryhu pe har wainuromo ne.
Urerezar pe pytunahy haw inuromo no.
20 Aze mo urupytu'u urezar imuwete re,
Aze mo uruze'eg amo tupàn a'ua'u wanupe,
21 erekwaw mo ureremiapo kwer,
Ta'e erekwaw teko wama'enukwaw paw wapy'a pe har ne wà xe.
22 Tuweharupi amo ipuruzuka wer urerehe a'e wà, ta'e urumuwete katu ure xe.

Urereko àràpuhàràn wazuka àwàm mehe oho ma'e ài wà.

23 Eme'e nehe, hezar. Màràzàwe tuwe ereker iko ne.
Epu'àm nehe. Urewi netyryk ire epytu'u nehe.
24 Màràzàwe tuwe erezeàmim urewi.
Màràzàwe tuwe nereharaz ma'erahy ureremipuraraw wi. Màràzàwe tuwe nerexak kwaw ma'erahy ureremipuraraw.

25 Uruiko heityk pyrer romo. Uru'ar ywy rehe.
Urereityk a'e wà, ywyku'i pupe uremomor pà wà.
26 Epu'àm urepytywà pà nehe.
Urepyro pe nehe, ta'e ureamutar katu pe ne xe.

45

Umuzàg zegar haw Tuwihawete zereko mehe har wà

Zegar haw Kora wanemiapo kwer
1 Ze'eg ipuràg eteahy ma'e umynehem kar hepy'a,
Ko zegar haw tuwihawete pe imuapyk mehe pape rehe.
Heapeku nuzawy kwaw ze'eg imuapykar ikatu ma'e ikair haw a'e.

2 O Tuwihawete, ereiko ipuràg eteahy wera'u ma'e amo awa paw wanuwi ne.
Erekwaw neze'egatu haw teko wanuwa rupi no.
Tuweharupi Tupàn omono uze'egatu nerehe a'e.
3 Emono netakihepuku iapirer pupe neku'aw rehe nehe,
O tuwihawete ikàg ma'e, upuner ma'e, ipuràg eteahy ma'e,
4 Nekàgaw a'e, nepuràg eteahy haw a'e no, eremunehew kamir ài ne. Nezewe eho neàmàtyry'ymar wàmàtyry'ym pà nehe.
Epyro neze'eg azeharomoete har neàmàtyry'ymar wanuwi nehe. Epyro nekatu haw wanuwi nehe no.
Nekàgaw weityk putar zauxiapekwer tetea'u a'e wà nehe.
5 Haime neru'yw apyr.
Ukutuk neàmàtyry'ymar wazà'à.
Teko ywy nànànar u'ar nepy huwake wà.

6 Pureruze'egaw newe Tupàn hemimur kwer nupaw pixik kwaw nehe.
O Tuwihawete, ereruze'eg neremiaihu nekatu haw rupi ne wà,
7 Erezamutar katu ikatu haw ne. Naneakatuwawahy kwaw ikatu 'ymaw rehe.
A'e rupi Tupàn nezar nerexak tuwihawete romo nemuigo kar pà a'e.
Nemurywete kar tuwe tuweharupi.
Nerurywete wera'u amogwer tuwihawete wanuwi upaw rupi ne.
8 Nekamir hyàkwenahy a'e, ta'e heta kàpuhàg hekuzar wera'u ma'e hehe a'e xe.
Heta kàpuhàg miha her ma'e aroe her ma'e hehe a'e.
Xi'àm ipy har wà, wioràwiràn imupu har wà no, upy uxi'àm newe wà, uwioràwiràn umupu newe wà no, hàpuzuhu ita marupi her ma'e pupe imupuràg pyrer pupe wà.
9 Heta kuzà neràpuzuhu pe wà. Heta tuwihawete wanazyr a'e kuzà wainuinuromo wà.
Neremireko wapyk nerenaw awyze har rehe a'e.
Neremireko umunehew uzemupuràg eteahy kar haw or ikatu ma'e iapo pyrer a'e.

10 O tuwihawete hemireko ràm, ezeapyaka katu heze'eg pureruze'egaw rehe nehe.
— Nereharaz neremiaihu wanuwi nehe, neànàm wanuwi nehe.
11 Nepuràg eteahy ne. A'e rupi tuwihawete neputar a'e nehe.
Wiko nezar romo a'e. Eruzar ize'eg nehe.
12 O tuwihawete hemireko ràm, teko Xir tawhu pe har werur putar ma'e imur e pyràm newe wà nehe.
Teko hemetarer katu ma'e tetea'u ipurumurywete kar wer putar nerehe wà nehe, a'e newe.

13 Tuwihawete hemireko ràm wiko tàpuzuhu pupe a'e. Ipuràg eteahy hemireko ràm.

Upyahaw or inemo romo iapo pyrer hopoz iapo pà wà.
14 Umunehew kar topoz ipuràg eteahy ma'e izupe wà.
Kuzàwaza wà, hemireko ràm imyrypar wà, oho hupi wà, tuwihawete pe heraha mehe wà.
Weraha hemireko ràm imyrypar izupe wà no.
15 Uhem tuwihawete hàpuzuhu pe urywete romo wà.
Ikatuahy wanupe a'e.

16 O tuwihawete, eremuzàg putar nera'yr tetea'u ne wà nehe.
Wiko putar tuwihawete romo wà nehe, neipy wazàwe wà nehe.
Ne, o tuwihawete, eremuigo kar putar nera'yr
Ywy nànànar wanuwihaw romo ne wà nehe.
17 Ko hezegar haw umuma'enukwaw kar nekatu haw teko wanupe tuweharupi nehe.
Teko paw umume'u putar nekàgaw tuweharupi wà nehe.

46

Tupàn wiko zanerehe we

Zegar haw Kora wanemiapo kwer
1 Tupàn wiko uremimaw romo a'e. Wiko urekàgaw romo no.
Zanepytywà putar tuwe ma'erahy ipuraraw mehe nehe.
2 A'e rupi nazakyze kwaw nehe.
Aze ywy uryryryryz nehe, aze yryhu pupe ywytyruhu u'ar nehe, iwy pe oho pà nehe,
Nezewe rehe we nazakyze kwaw nehe.
3 Aze heta ykotok uhua'u ma'e yryhu rehe nehe,
Aze ywytyr uryryryryz nehe, nezewe rehe we nazakyze kwaw nehe.

4 Heta amo yrykawhu tawhu Tupàn heko haw pe har wamurywete kar har a'e.
A'e tawhu a'e, — Tupàn Ywate Wera'u Har hàpuzuhu imonokatu pyrer, za'e izupe.
5 Tupàn wiko a'e tawhu pupe.
Teko nuityk pixik kwaw a'e tawhu wà nehe.
Ku'em mehe izi'itahy Tupàn upytywà putar a'e tawhu a'e nehe.
6 Amo ae ywy rehe har ukyze tuwe wà.
Tuwihawete wanemiaihu uzemumaw wà.
Wànoànog Tupàn, ywy upaw no.

7 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e wiko zanemyrypar romo a'e.
Tupàn Zako izar wiko zanemimaw romo a'e.

8 Pezur nehe, pexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer nehe.
Pexak Tupàn hemiapo kwer teko wamupytuhegatu kar har ywy rehe har nehe.
9 Umumaw zeàmàtyry'ymawhu ywy nànànar nehe.
Uzuhaw ywyrapar paw. Purukutukaw uzeaikaikaw no.
Wapy u'yw wi purumimaw tata pupe no.
10 Uze'eg nezewe teko wanupe. — Pepytu'u pezeàmàtyry'ym ire nehe.
Pekwaw Tupàn romo hereko haw nehe.
Aiko teko ywy nànànar wanuwihawete romo.
Aiko ywy nànànar wazar romo no.

11 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e wiko zanemyrypar romo.
Zako izar wiko zanemimaw romo.

47

Tupàn wiko ywy nànànar waneruze'egar romo

Zegar haw Kora wanemiapo kwer
1 Pezepopetek penurywete romo nehe, teko paw wà.
Pemuzàg ikatu haw rehe zegar haw Tupàn pe wahyhaw rupi nehe.
2 Tuwe teko ukyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywate wera'u har wi a'e wà nehe.
Wiko tuwihawete uhua'u ma'e romo a'e, ywy nànànar waneruze'egar romo a'e.

3 Tupàn weityk kar teko amo ywy rehe har zanewe a'e wà.
Weruze'eg kar teko ywy nànànar zanewe wà no.
4 Wexaexak ywy zanereko haw zanewe a'e.

Ikatuahy a'e ywy hemiaihu wanupe,
Hemiamutar katu wanupe.

5 Tupàn uzeupir oho wenaw pe.
Izeupir mehe teko uhapukaz urywete romo wà. Upy uxi'àm oho urywete haw rehe wà no.
6 Pemuzàg zegar haw Tupàn ikatu haw rehe nehe.
Pemuzàg zegar haw Zaneruwihawete pe nehe.
7 Pemume'u Tupàn ikatu haw pezegar pà nehe,
Ta'e wiko teko ywy rehe har paw wanuwihawete romo a'e xe.

8 Wapyk Tupàn wenaw ikatu ma'e rehe a'e.
Wiko teko paw wanuwihaw romo.
9 Teko wanuwihaw uzemono'og wà,
Àmàrààw izar hemiaihu wainuinuromo wà.
Tupàn wiko tuwihawete wakàgaw ywy rehe har paw wazar romo a'e.
Wiko ma'e paw teko paw wazar romo no.

48

Zeruzarez wiko Tupàn ima'e romo

Zegar haw Kora wanemiapo kwer
1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhua'u a'e.
Aze teko heko haw pe har tawhu pe har umume'u ikatu haw a'e wà, ikatuahy.
Ywytyr Xiàw her ma'e imonokatu pyrer rehe ikatu haw imume'u haw ikatuahy no.
2 Ywytyr Tupàn ima'e a'e, iaiha a'e, ipuràg eteahy no.
Tawhu tuwihawete ikàg ma'e henaw a'e, umurywete kar teko ywy nànànar a'e wà.
3 Tupàn omonokatu teko tawhu pupe a'e wà, tàpuz imuàtà pyrer pupe a'e wà.
Wexak kar wamonokatu haw wanupe a'e.

4 Amo tuwihawete uzemono'og wà,
Xiàw ywytyr iàmàtyry'ymaw rehe ur pà wà.
5 Tawhu hexak mehe ipytuhegatu wà.
Uzàn na'arewahy a'e wi ukyze pà wà.
6 Ukyze wà. Ukyze tuwe wà.
Nuzawy kwaw kuzà umemyrahy mehe har wà.
7 Wiko kanuhu pupe har
Ykotok uhua'u ma'e inuinuromo har zàwe wà.

8 Xinu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer rehe ze'eg awer zane.
Kutàri xixak tawhu zanezar ikàg wera'u ma'e henaw rehe
Uzeapo ma'e kwer no.
Omonokatu tawhu tuweharupi.
9 Uruiko neràpuzuhu pupe, o Tupàn,
Nepuruamutar haw rehe urema'enukwaw pà ure.
10 Teko paw umume'u nekatu haw wà.
Nekàgaw teko ywy nànànar ukwaw wà.
Ta'e erepureruze'eg iko nekatu haw rupi xe.
11 Penurywete nehe, teko Zeruzarez pe har wà.
O Tupàn, nepureruze'egaw ikatuahy.
Teko tawhu Zuta ywy rehe har pe har wà, penurywete ipureruze'egaw ikatu ma'e rehe nehe.

12 Tupàn hemiaihu wà, peata Zeruzarez tawhu izywyr nehe.
Pepapar hàpuzaiha tawhu izywyr har pe wà nehe.
13 Peme'egatu pàrirogaw wanehe nehe.
Peme'e tuwe tàpuz imuàtà pyrer teko wazemonokatu haw wanehe nehe.
Nezewe mehe pepuner nezewe peze'eg pà pezuapyapyr wanupe nehe.
14 — Tupàn wiko putar zanezar romo tuweharupi nehe, peze putar wanupe nehe.
— Wexak kar putar zanerape ràm zaneho àwàm zanewe tuweharupi nehe, peze putar wanupe nehe.

49

Teko paw rupi umàno putar wà nehe

Zegar haw Kora wanemiapo kwer
1 Pe teko paw pe wà, pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe.
Peinu nehe, ywy nànànar wà.
2 Teko hemetarer katu ma'e pe wà,
Teko hemetarer 'ym ma'e pe wà no, peinu heze'eg nehe.
3 Aiko ma'e kwaw katu har romo ihe.
Amume'u putar a'e ma'e ma'e kwaw par ài nehe.

4 Azekaiw katu putar ze'eg xirogatu ma'e
wanehe nehe.
Ze'eg xirogatu ma'e amume'u putar
purupe ihe nehe, hewioràwiràn
imupumupu mehe ihe nehe.

5 Aze hereko haw zawaiw katu ihewe,
Heàmàtyry'ymar iaiw ma'e heywyr
wamàmàn mehe, nakyze kwaw
wanuwi ihe.
6 A'e iaiw ma'e uzeruzar wemetarer rehe
wà.
Wiko wera'u amo wanuwi wà, ta'e
hemetarer katuahy wà xe.
7 Ni amo nupuner kwaw uzepyro haw rehe
wà.
Ni amo nupuner kwaw weko haw
imekuzar haw rehe Tupàn pe wà,
8 ta'e temetarer ko ywy rehe har
Nuhyk kwaw amo teko heko haw
hekuzaromo a'e xe.
9 Aze amo teko hemetarer katu a'e nehe,
nezewe rehe we umàno putar amo
'ar mehe nehe.
— Aiko putar tuweharupi nehe, nupuner
kwaw u'e haw rehe.

10 Teko ma'e kwaw katu har umàno a'e wà.
Teko paw wexak wamàno haw wà.
Iranaiw ma'e umàno a'e wà no. Ma'e kwaw
par 'ym umàno a'e wà no.
Upaw rupi katete wezar wemetarer amo
wanupe wà.
11 Watymaw uzeapo wapyta haw romo.
Upyta a'e pe tuweharupi wà.
Aze wereko ywy tetea'u wikuwe mehe wà,
nezewe rehe we uzetym kar wà.

12 Teko ikàg wera'u ma'e wà, te teko
hemetarer katu wera'u ma'e wà
no, nupuner kwaw umàno àwàm wi
uhemaw rehe wà.
Ma'ea'yr umàno wà.
Nezewegatete a'e teko umàno putar a'e wà
nehe no.

13 Peme'e uzeapo ma'e ràm rehe nehe,
uzehe uzeruzar ma'e wanupe
uzeapo ma'e ràm rehe nehe.
Amo hurywete wemetarer uhua'u ma'e
rehe wà.
Pexak wanupe uzeapo ma'e ràm iahykaw
rehe àràm nehe.

14 Wamono'ogar weraha àràpuhàràn a'e
wà. Nezewegatete teko wamàno
haw weraha a'e teko a'e wà no.
Weraha wà.
Umàno putar àràpuhàràn izuka pyràm ài
wà.
Iku'em mehe ikatu ma'e weityk putar a'e
teko wà.
Wanetekwer inem putar umàno ma'e kwer
wapyta haw pe wà nehe, muite
waneko awer wi wà nehe.
15 Tupàn hepyro putar màno haw ikàgaw wi
nehe,
Ta'e hemuixe kar putar weko haw pe nehe
xe.

16 Aze amo uzeapo hemetarer katu ma'e
romo nehe, pezekaiw zo hehe nehe.
Tuweharupi hemetarer uhua'u wera'u
oho iko. Pezemumikahy zo
hemetarer tetea'u rehe nehe,
17 ta'e umàno mehe nupuner kwaw ni pitài
wemetarer heraha haw rehe nehe
xe.
Hemetarer noho kwaw hupi itym àwàm
mehe nehe.
18 Upuner weko haw rehe urywete haw
rehe.
Teko upuner ikatu haw ikàgaw rehe
uze'egatu haw rehe wà no.
19 Nezewe rehe we umàno mehe uze-
mono'og putar oho uwipy wainuin-
uromo nehe.
Ipytunahy haw nupaw pixik kwaw a'e pe
nehe.

20 Teko ikàg wera'u ma'e
Nuhem kwaw umàno àwàm wi a'e wà.
Nezewe rehe we umàno putar ma'ea'yr ài
wà nehe.

50

Tupàn imuwete katu haw

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 Tupàn, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg iko ywy nànànar wanenoz pà
a'e.
Wenoz teko ywy ipehegwer rehe har wà.
Wenoz teko inugwer ipehegwer rehe har
wà no.
2 Tupàn heiny katu kwarahy ài pe pe
Zeruzarez pe a'e.
Tawhu ikatuahy ma'e pe a'e, Ipuràg eteahy
ma'e pe a'e.

3 Tupàn Zanezar ur iko a'e. Nur kwaw uze'eg 'ym pà nehe.
Nur kwaw wànoànog 'ym pà nehe.
Tata ma'e imumaw har ur henataromo.
Ywytuaiw ur iko izywyr no.
4 Wenoz ywak iko. Wenoz ywy iko no.
Wexak kar putar wemiaihu wanemiapo kwer imume'u haw nehe, wanupe nehe.
5 — Pemono'og herehe uzeruzar ma'e pe wà nehe, i'i wanupe.
— Pemono'og uze'egaw herehe we iapo katu arer pe wà nehe, i'i.
— Uzuka kar ma'ea'yr herenataromo wà, herehe uzeruzar haw hexak kar pà ihewe wà, i'i wanupe.
6 Ywak umume'u Tupàn ikatu haw.
Umume'u teko wanemiapo kwer imume'u har romo heko haw no.

7 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wemiaihu wanupe kury.
— Pezeapyaka katu, heremiaihu, heremimume'u ràm rehe nehe.
Amume'u putar penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe, teko Izaew izuapyapyr wà.
Aiko Tupàn romo ihe, pezar romo aiko ihe.
8 Naze'egahy kwaw peme ma'ea'yr herenataromo izuka pyrer wanehe ihe nehe,
Ma'e ihewe imur pyrer wanehe ihe nehe.
9 Naputar kwaw tapi'ak awa peko pe har ihe wà.
Naputar kwaw àràpuhàràànete peneimaw wainuinuromo har ihe wà,
10 Ta'e miar ka'a pe har wiko hereimaw romo a'e wà xe.
Tapi'ak tetea'u ywytyruhu rehe har paw wiko hema'e romo wà no.
11 Wiràmiri ywytyr rehe har paw wiko hereimaw romo wà.
Miar katu pe har paw wiko hema'e romo wà.
12 Aze mo hema'uhez, nainoz iwer mo ma'e peme ihe.
Ta'e aiko ywy izar romo ihe xe. Aiko ywy rehe har paw wazar romo ihe no.
13 Aipo a'u putar tapi'ak awa ho'o kwer ihe nehe.
Aipo a'u putar àràpuhàràànete huwykwer ihe nehe.
14 Tuwe hekatu haw imume'u haw pemur ihewe imur pyr romo nehe.
Tuwe pemur ma'e penemimume'u kwer paw ihewe imur pyr romo nehe. Aiko Tupàn Ywate Wera'u Har romo ihe.
15 Aze herenoz pe ma'erahy ipuraraw paw 'ar mehe nehe,
Apupyro putar ihe nehe.
A'e mehe pemume'u putar hekatu haw nehe, i'i Tupàn wemiaihu wanupe.

16 Nezewe rehe we uze'eg Tupàn ikatu 'ym ma'e wanupe kury.
— Mo umume'u kar heze'eg peme.
Mo pemuze'eg kar heremimume'u kwer rehe wà.
17 Aze hepurumukatu wer penemiapo rehe peme, napeputar kwaw imukatu haw.
Aze azapo kar ma'e peme, naperuzar kwaw heze'eg.
18 Aze pexak amo imunar ma'e, pezemury-parypar hehe we.
Peata peho peiko awa wemireko 'ym puhe oho ma'e wanehe we, kuzà umen 'ym puhe oho ma'e wanehe we.
19 Pezemuàgà'ym tuweharupi ikatu 'ym ma'e amo wanupe imume'u àwàm rehe.
Penemu'em wanupe peze'eg rehe pema'enukwaw 'ym pà no.
20 Tuweharupi peze'eg zemueteahy peny-wyr wanehe.
Penemu'em wanehe purupe no.
21 Pezapo a'e ikatu 'ym ma'e peho. Naze'eg kwaw ihe.
— Wiko zanezàwe a'e, peze herehe.
Ko 'ar rehe amume'u putar pekatu 'ymaw ihe nehe kury.
Aexak kar putar penemiawy kwer nehe no.

22 Peneharaz ihewi. Pema'enukwaw katu penemiapo kwer rehe nehe.
Aze napema'enukwaw kwaw wanehe nehe, apumumaw putar ihe nehe.
Ni amo nupuner kwaw pepyro haw rehe wà nehe.
23 Aze amo teko werur ma'e ihewe nehe, hekatu haw rehe nehe, a'e teko hemuwete katu iko a'e.

Apyro putar herape rupi wata ma'e upaw rupi ihe wà nehe.

51

Uzemumikahy haw, ikatu 'ymaw imunànaw no

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 O Tupàn, hepuhareko pe nehe, ta'e erepuruamutar katu ne xe.
Erepurupuhareko katu ne,
A'e rupi emunàn heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw ihewi nehe.
2 Hemukatu hekatu 'ymaw wi paw rupi nehe.
Emunàn heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewi nehe no.

3 Akwaw katu heremiawy kwer ihe.
Heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e uzekwaw kar ihewe tuweharupi.
4 Azapo ikatu 'ym ma'e newe. Xo nekutyr zo azapo ikatu 'ym ma'e.
Azapo neremimutar 'ym.
Heremiapo kwer neremimume'u ikatu.
Nekatu herehe nezepyk mehe, ta'e heaiw ihe xe.
5 Hezexak kar haw henataromo nahekatu kwaw azeharomoete ihe.
Hehy hie pupe hemuigo kar awer 'ar henataromo aiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo no.

6 Ereputar teko ikatu ma'e ne wà.
Emynehem kar hepy'a nema'ekwaw paw pupe nehe.
7 Ezo'ok hekatu 'ymaw ihewi nehe. A'e mehe hekatu putar nehe.
Hemukatu nehe. A'e mehe hexigatu wera'u putar hoko hawer wi nehe.
8 Einu kar wi teko hurywete ma'e ihewe ne wà nehe. Einu kar ikatu ma'e rehe wazegar mehe ne wà nehe.
Hezuhazuhaw pe ne. Hemu'i pe no.
Nezewe rehe we herurywete wi putar nehe.
9 Ezeàpumi heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hexak 'ym pà nehe.
Emunàn hekatu 'ymaw paw rupi nehe.
10 O Tupàn, hemuigo kar pe ipy'a ikatu ma'e hereko har romo nehe.
Hemuigo kar pe ikatu ma'e iapo har romo nehe, neremimutar iapo har romo nehe.
11 Hemono kar zo pe newi nehe.
Emunyryk zo nerekwe ikatuahy ma'e ihewi nehe.
12 Hemurywete kar wi pe nerehe we hepyro àwàm rehe nehe.
Neremimutar rehe hepureruzar wer haw emupyta kar hepy'a pupe nehe. Ezapo kar neremiapo putar haw herekwe pe nehe.
13 A'e mehe amu'e putar ikatu 'ym ma'e iapo har neze'eg rehe ihe wà nehe.
A'e rupi uzewyr putar newe wà nehe.

14 O Tupàn hepyro har, hepyro pe màno haw wi nehe.
A'e mehe amume'u putar nekatu haw herurywete pà ihe nehe.
15 O hezar, emume'u kar ze'eg ikatu ma'e ihewe nehe.
A'e mehe amume'u putar nekatu haw nehe.

16 Nereputar kwaw ma'ea'yr heremizuka ràm ne wà.
Ma'ea'yr nemuwete katu haw rehe hapy pyr na'ikatu kwaw newe wà.
17 O Tupàn, herekwe wiko wera'u 'ym ma'e amono newe imono pyr romo ma'ea'yr izuka pyr zàwenugar romo ihe.
Nereityk kwaw teko wiko wera'u 'ym ma'e ne wà. Teko wemiapo ikatu 'ym ma'e wi uzemumikahy ma'e eremur kar nezeupe ne wà.

18 O Tupàn, epytywà Zeruzarez pe har nekatu haw rupi nehe.
Emupu'àm wi Zeruzarez ipàrirogaw heityk pyrer nehe.
19 A'e mehe aze teko uzuka kar ma'ea'yr nemuwete pà neze'eg awer rupi katete wà nehe, eremuawyze putar ne wà nehe.
Ereputar putar ma'e nemuwete haw hapy pyr nehe no.
Teko uzuka kar putar tapi'aka'yr awa wazuka haw rehe nerenataromo har rehe wà nehe.

52

Tupàn ikatu haw imume'u haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 Awa ikàg ma'e ne. Màràzàwe tuwe eremume'u nekatu 'ymaw amo wanupe ne. — Hekatu 'ymaw ipuràg ihewe, ere wanupe.
Tupàn ipuruamutar haw nupaw pixik kwaw nehe.
2 Eremume'u amogwer teko wamumaw pàwàm iko nezeupe.
Neapeku nuzawy kwaw takihe haime katu ma'e purukixi ma'e a'e.
3 Ikatu 'ymaw ikatu wera'u newe ikatu haw wi a'e.
Temu'emaw ikatu wera'u newe ze'eg azeharomoete har wi a'e.
4 Hemu'em ma'e romo ereiko. Neze'eg nuzawy kwaw takihe.
Erekutuk teko ne wà. Wakutukaw ikatu newe.
5 A'e rupi Tupàn nemumaw putar azeharomoete a'e nehe.
Nepyhyk putar nehe, neràpuz nereko haw wi nereityk pà nehe.
Tupàn nezo'ok putar ywy wikuwe ma'e hereko har wi nehe.
6 Teko Tupàn heruzar har wexak putar nezo'okaw a'e wà nehe. A'e rupi ukyze putar wà nehe.
Upuka putar nerehe wà nehe, nerehe uze'eg pà wà nehe.
7 — Peme'e ko awa rehe nehe. — Hepyro pe nehe, ni'i kwaw Tupàn pe a'e.
Uzeruzar wemetarer uhua'u ma'e rehe uma'e tetea'u rehe.
Wekar uzepyro àwàm ukatu 'ymaw pupe, i'i putar nerehe wà nehe.

8 Ihe aiko uri 'yw ikyr katu ma'e ài ihe.
Herezuz tekoko Tupàn hàpuz huwake.
Tuweharupi azeruzar ipuruamutar haw rehe hepytu'u 'ym pà.
9 O Tupàn, tuweharupi amume'u putar nekatu haw ihe nehe, ta'e neremiapo kwer ikatu a'e xe.
Neremiaihu nerehe uzeruzar ire upytu'u 'ym ma'e wainuinuromo amume'u putar nekatu haw ihe nehe.

53

Iaiw haw, zepyro haw no

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 Nezewe uze'eg iranaiw ma'e uzeupe a'e wà.
— Na'ikàg kwaw Tupàn, i'i wà.
Upaw rupi uzeapo ipihe ma'e iapo har romo wà.
Uzapo iaiw ma'e oho waiko wà.
Naheta kwaw ni pitài ikatu ma'e iapo har wà.

2 Ywak rehe wapyk mehe Tupàn ume'e teko paw wanehe.
Wekar amo ikatu ma'e iko.
— Aipo heta amo hemuwete katu har, i'i uzeupe uzehe upuranu pà.
3 Upaw rupi upytu'u hehe uzeruzar ire wà.
Wakatu 'ymaw paw uzuawyawygatu wà.
Naheta kwaw ni pitài ikatu ma'e iapo har wà.
Azeharomoete naheta pixik kwaw wà.

4 Tupàn upuranu purehe a'e.
— Aipo a'e teko ikatu 'ym ma'e nukwaw kwaw ma'e wà.
Tuweharupi imunar heremiaihu wama'e rehe wà.
Nuze'eg kwaw ihewe wà no, i'i Tupàn.
5 Uryryryryz putar ukyze pà a'e wà nehe.
Nuryryryryz pixik kwaw nezewe a'e 'ym mehe wà,
Ta'e Tupàn umuhàmuhàz wàmàtyry'ymar wàkàgwer a'e wà xe.
Weityk wà.
A'e rupi Izaew ipurumuzàmuzàg weityk putar upaw rupi katete wà.

6 Tuwe Tupàn uputar Izaew wapyro àwàm Zeruzarez wi ur ma'e ràm a'e nehe.
Zako izuapyapyr hurywete putar wà nehe,
Ta'e Tupàn umukatu putar waneko haw a'e nehe xe.

54

Tupàn pe upytywà haw henoz taw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 O Tupàn, hepyro pe nekàgaw pupe nehe.
Hemunyryk kar pe katu 'ymaw wi nekàgaw pupe nehe.
2 Einu, o Tupàn, newe heze'egaw nehe.
Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe.

3 Ta'e amo wanuwi wiko wera'u ma'e uhem
wà waiko heàmàtyry'ym pà a'e wà xe.
Ipuruzukaiw ma'e ipuruzuka wer herehe
wà.
A'e teko nuzekaiw kwaw Tupàn rehe wà.

4 Akwaw Tupàn hepytywà har romo heko
haw ihe.
Heàmàtyry'ymar waneitykar romo heko
haw akwaw no.
5 Tuwe Tupàn umuzewyr kar heàmàtyry'ymar
wakatu 'ymaw a'e nehe, wakutyr a'e
nehe.
Tupàn nutyryk kwaw wemiaihu wanuwi.
A'e rupi umumaw putar heàmàtyry'ymar
a'e wà nehe.

6 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Azuka
kar putar ma'ea'yr neruwa rupi
ihe wà nehe, ta'e heporomono wer
wanehe newe ihe xe.
Amume'u putar nekatu haw nehe, ta'e
nekatuahy ne xe.
7 Erezo'ok ma'erahy heremipuraraw paw
ihewi.
Aexak heàmàtyry'ymar waneityk awer no.

55

Awa ma'erahy ipuraraw par uze'eg Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn, herenu pe newe heze'eg mehe
nehe.
Ezapo tuwe ma'e hereminoz nehe.
2 Ezeapyaka katu herehe nehe. Ewazar
heze'eg nehe.
Ma'erahy heremipuraraw nahemupytu'u
kar kwaw a'e.
3 Aryryryryz ihe, heàmàtyry'ymar hezuka
àwàm imume'u haw henu mehe ihe.
Ihewe heàmàtyry'ymar wanemiapo ikatu
'ym ma'e a'e, hezuhaw a'e.
Umu'ar kar iaiw haw herehe wà.
Wikwahy ihewe wà. Na'iakatuwawahy
kwaw herehe wà no.
4 Hepy'a tynehem hekyze haw pupe.
Hemàno haw wi hekyze haw u'ar herehe
a'e.
5 Akyze tuwe ihe. Aryryryryz teko.
Hekyze haw uzeapo hezar romo.
6 Na'e aze'eg ihe.
— Aze mo apuner hewewe haw rehe
pykahu ài, awewe mo hepytu'u
àwàm me.
7 Àzàn mo muite xe wi.
Ywyxiguhu rehe aikuwe mo.
8 Na'arewahy aikar mo hemimaw ywytu
wi ihe,
Ywytuaiw wi ihe, a'e hezeupe ihe.
9 Hezar, emumaw a'e teko wanemiapo
putar haw nehe. Emuaiw uzeupe-
upe waze'egaw nehe no,
Ta'e aexak puruzuka haw tawhu pe ihe xe.
Aexak zeàmàtyry'ymaw a'e pe ihe no.
10 'Aromo, pyhaw no, a'e teko wata oho
waiko pàrirogaw iapyr wà, pàrirogaw
tawhu izywyr har rehe wà.
Tawhu tynehem iaiw paw pupe. Tynehem
ma'erahy pupe no.
11 Heta tetea'u ma'emumaw paw tawhu pe.
Ma'eme'egaw tynehem purehe imunar
ma'e pupe. Tynehem purupe
hemu'em ma'e pupe no.

12 Herehe uze'eg urywahyahy ma'e a'e,
nuiko kwaw heàmàtyry'ymar romo
a'e.
Aze mo wiko, apuner mo henu haw rehe
hezàn 'ym pà ihe.
Herehe uze'eg zemueteahy ma'e nuiko
kwaw hekutyr har romo a'e.
Aze mo wiko, azeàmim mo izuwi ihe.
13 Ne hemyrypar ne, ereiko herehe uze'eg
urywahyahy ma'e romo ne.
Ne herehe we har ne, herupi wata ma'e ne,
ereiko herehe uze'eg zemueteahy
ma'e romo ne.
14 Izypy mehe zaha teko wanupi Tupàn
imuwete katu pà hàpuzuhu pupe.
Zaze'eg zanezeupeupe ikatu haw rupi
zane no.

15 Tuwe màno haw ur na'arewahy
heàmàtyry'ymar wanehe nehe.
Tuwe wikuwe putar umàno ma'e kwer
wapyta haw pe oho mehe wà nehe,
ta'e ikatu 'ymaw upyta wanàpuz me
xe.
Upyta wapy'a pupe no.
16 Aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
hepytywà àwàm henoz pà izupe.
Hepyro a'e.

17 Ku'em mehe ihe, kwarahy wapyter pe
hin mehe ihe no, pyhaw ihe no,
Azai'o heremipuraraw rehe heze'eg pà ihe.
Herenu a'e.
18 Hererur hekutuk kar 'ym pà zeàmàtyry'ymawiki
wi a'e.
Heàmàtyry'ymar heta tetea'u wà. Nezewe
rehe we hepyro wanuwi a'e.
19 Tupàn, 'Ar ipy henataromo har, pure-
ruze'eg ma'e a'e, herenu a'e.
Weityk heàmàtyry'ymar a'e wà.
Ta'e na'ipurumukatu wer kwaw weko haw
rehe a'e wà xe.
Nukyze kwaw Tupàn wi wà.

20 Herehe we arer kwehe arer uzàmàtyry'ym
umyrypar wà.
Nuzapo kwaw ma'e uze'eg umyrypar
wanupe wemimume'u kwer rupi
a'e.
21 Ize'eg ikatu wera'u tapi'ak kamykwer
ikawer wi a'e.
Nezewe rehe we ipy'a pe heta purehe
iakatuwawahy 'ymaw.
Ize'eg ihym wera'u ma'e kawer wi a'e.
Nezewe rehe we omonohok ma'e takihe
haime katu ma'e àì.

22 Aze zawaiw katu nereko haw nehe,
emume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe nehe. Nepytywà putar
nehe.
Numu'ar kar pixik kwaw weruzar har wà.
23 Ne, o Tupàn, ereityk putar
Puruzuka ma'e umàno ma'e kwer wapyta
haw iwy pe nehe.
Numumaw kwaw ukwarahy iku'aw har
wiko pà wà nehe.
Ihe zote azeruzar putar nerehe nehe.

56

Tupàn wiko herehe we

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Hepuhareko pe nehe, o Tupàn,
Ta'e heàmàtyry'ym waiko a'e wà xe.
Heàmàtyry'ymar herekar waiko tuwe-
harupi wà.
2 Heàmàtyry'ym waiko 'ar rehe katu wà.
Heàmàtyry'ymar heta tetea'u wà.

3 Hekyze mehe azeruzar nerehe ihe,
O Tupàn Upuner Wera'u Ma'e.
4 Azeruzar Tupàn rehe. Amume'u hemi-
mume'u kwer ikatu haw no.
Azeruzar hehe. Nakyze kwaw ma'e wi
nehe.
Teko nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe
iapo haw rehe wà. Na'ikàg kwaw
Tupàn zàwe wà.
5 Heàmàtyry'ymar umuaiw hema'ereko
haw ihewe 'ar rehe katu wà.
Xo ikatu 'ym ma'e ihewe wemiapo ràm
rehe zo ima'enukwaw wà.
6 Uzeàmim muite teko wanuwi uzemono'og
pà wà.
Ume'e heremiapo rehe wà.
Hezuka haw 'ar wàro waiko wà.
7 O Tupàn, ezepyk a'e teko wanehe wakatu
'ymaw hekuzaromo nehe.
Eityk a'e teko nekwahy haw pupe ne wà
nehe.

8 Erekwaw hereko haw. Ma'erahy apu-
raraw teko.
Erexak herehaykwer paw rupi ne.
Aipo neremuapyk kwaw herehaykwer
nepape rehe.
9 Aenoz hepytywà àwàm newe.
Henoz mehe heàmàtyry'ymar uzàn putar
oho newi wà nehe.
Pitài ma'e akwaw ihe: Tupàn wiko herehe
we a'e.
10 Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hemimume'u kwer ikatu haw ihe.
11 Azeruzar hehe. Nakyze kwaw ma'e wi
nehe.
Teko nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo
haw rehe ihewe a'e wà, ta'e na'ikàg
kwaw Tupàn zàwe a'e wà xe.

12 O Tupàn, amono putar ma'e heremi-
mume'u kwer newe ihe nehe.
Amono putar ma'e newe nekatu haw
imume'u haw romo nehe.
13 Ta'e hepyro pe hemàno haw wi ne xe.
Hemunyryk pe hereitykaw wi ne no.
Nezewe, o Tupàn, ata neruwarupi ihe.
Ata tatainy purumuigo kar ma'e rehe we
no.

57

Tupàn wiko zanemimar romo a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Hepuhareko pe nehe, o Tupàn.

Hepuhareko pe nehe, ta'e aikar hepyro àwàm nerehe ihe xe.
Aexak hepyro haw nepepo i'àg rehe. Apyta a'e pe.
Xo ikatu 'ymaw iho re zo ahem a'e wi.
2 Aze'eg Tupàn Ywate Wera'u Har pe hepytywà àwàm henoz pà izupe.
Aenoz Tupàn ihe. Hepytywà ikatu 'ym ma'e wi hemunyryk kar pà a'e.
3 Uwazar putar heze'eg ywak rehe wiko mehe. Hepyro putar nehe.
Weityk putar hekutyr ur ma'e ràm wà nehe.
Tupàn wexak kar putar upuruamutar haw ihewe nehe. Wexak kar putar puruwi utyryk 'ymaw ihewe nehe no.
4 Heàmàtyry'ymar umàmàn heywyr wà.
Nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw wà. Ipuru'u wer herehe wà.
Wanàz nuzawy kwaw purukutukaw wà. Nuzawy kwaw u'yw wà no.
Wapeku nuzawy kwaw takihepuku haime ma'e wà.

5 O Tupàn, exak kar nehua'u haw ywak rehe har nehe, purupe nehe.
Tuwe nekàgaw nepuràg eteahy haw heiny katu ywy nànàn nehe no.

6 Heàmàtyry'ymar uzapo ma'e hepyhyk pà wà, hezuka pà wà.
Azemumikahy hekyze pà ihe.
Uzapo ywykwaruhu herape rupi hetym àwàm romo wà.
Iapo har zote u'ar wemiapo kwer pupe wà no.

7 Hepy'a pe azeruzar katu nerehe, o Tupàn. Hekàg tuwe ihe.
Amuzàg putar zegar haw nekatu haw imume'u pà nehe.
8 Eme'e nehe, hepy'a.
Eme'e nehe, hewioràwiràn. Epu'àm nehe, hewioràw zàwenugar.
Amume'e kar putar kwarahy ihe nehe.
9 Hezar, amume'u putar nekatu haw ywy nànànar wainuinuromo nehe.
Amume'u putar nekàgaw amogwer teko wainuinuromo nehe.
10 Nepuruamutar haw uhua'u a'e.
Uhem ywak rehe. Puruwi netyryk 'ymaw uhem ywàkun rehe.
11 O Tupàn, exak kar nehua'u haw ywak rehe har purupe nehe.
Tuwe nekàgaw nepuràg eteahy haw heny katu ywy nànàn nehe no.

58

Tupàn uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nehe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Pe tuwihaw wà, aipo penemu'em teko wanemiapo kwer imume'u mehe.
Aipo xo ikatu 'ym ma'e wanehe pezekaiw.
2 Azeharomoete napekatu kwaw. Xo ikatu 'ym ma'e iapo àwàm rehe pema'enukwaw.
Pezapo iaiw ma'e teko ko ywy rehe har wanupe.

3 Ikatu 'ym ma'e umumaw u'ar ikatu 'ym ma'e iapo pà wà.
Uzexak kar awer 'ar henataromo xo temu'emaw zo umume'u oho waiko wà.
4 Nuzawy kwaw mozaiw wà. Tynehem puruzuka haw pupe wà.
Uwàpytym wapyakwar moz ma'e henu 'ymar ài wà.
5 A'e moz na'ipurenu wer kwaw moz imugakwaw par rehe ize'eg mehe wà.

6 O Tupàn. Ezuhaw ikatu 'ym ma'e wanàz nehe.
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezo'ok wanàz nehe, a'e zàwàruhu iriàw ipuruzukaiw ma'e wanuwi nehe.
7 Tuwe ikatu 'ym ma'e ukàzym 'y ywy rehe izakook pyrer ài wà nehe.
Tuwe uzezuhazuhaw ka'api'i pe rupi hezuz ma'e kwer ài wà nehe.
8 Tuwe ukàzym amu'a to'om inuromo har ài wà nehe.
Tuwe wiko kwarer umàno ma'e kwer romo uzexak kar ma'e ài wà nehe.
A'e kwarer nuexak pixik kwaw kwarahy a'e.
9 Uzeapo ma'e ikwaw 'ym mehe we
Ikatu 'ym ma'e uzemonohok kar ka'akyr ài wà.
Wanekuwe mehe we
Tupàn omono kar putar uzewi upytuhemaw pupe wekwahy haw ukaz ma'e rupi nehe.

10 Ikatu ma'e hurywete putar wà nehe,
Ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe Tupàn izepyk mehe wà nehe.
Ikatu ma'e uhez putar upy ikatu 'ym ma'e wanuwykwer pupe wà nehe.
11 Paw rupi uze'eg putar nezewe wà nehe. — Azeharomoete Tupàn uzapo ikatu ma'e a'e, ikatu ma'e wanupe a'e.
Azeharomoete heta Tupàn ywy rehe har wanemiapo kwer imume'u har a'e, i'i putar wà nehe.

59

Tupàn hepyro putar heàmàtyry'ymar wanuwi nehe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O hezar, hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi nehe.
Hemunyryk kar pe herehe ipuruzuka wer ma'e wanuwi nehe.
2 Hepyro pe awa ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe.
Hemunyryk kar pe a'e puruzuka ma'e wanuwi nehe.
3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, eme'e kury.
Heràro herereko hezuka àwàm rehe a'e wà.
Awa purupe ma'erahy ipuraraw kar har uzemono'og waiko hezuka àwàm imume'u pà wà.
Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe hezezuka kar pà ihe.
Nazezuka kar kwaw teko wanupe heaiw paw hekuzaromo.
4 Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e.
Nezewe rehe we uzàn hekutyr wà, ta'e herehe ipuruzuka wer wà xe.
5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e ne, epu'àm ezuwà hepytywà pà nehe.
Ne ae exak nehe, o Tupàn Izaew Wazar.
Eme'e teko amo ae ywy rehe har nerehe uzeruzar 'ym ma'e wanehe nezepyk pà nehe.
Epuhareko zo a'e neàmàtyry'ymar iaiw ma'e ne wà nehe.

6 Pyhaw uzewyr wà.
Umàmàn tawhu iwyr wà. Okororo zawar ài wà.
7 Wapeku nuzawy kwaw takihepuku wà.
Uhapukaz tawhu pe har wazuka àwàm imume'u pà wà, wanehe uze'eg zuawygatu pà wà.
— Teko nazanerenu kwaw a'e wà, i'i uzeupeupe wà.

8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e erepuka wanehe.
Ereze'eg urywahyahy teko nerehe uzeruzar 'ym ma'e nànàn.
9 O Tupàn, azeruzar nekàgaw rehe ihe.
Ereiko hemimaw romo ne.

10 Tupàn hezar ur putar heàwàxi pà upuruamutar katu haw rupi a'e nehe.
Wexak kar putar heàmàtyry'ymar waneitykaw ihewe a'e nehe.
11 O hezar, ezuka zo heàmàtyry'ymar na'arewahy ne wà nehe.
Aze erezuka na'arewahy ne wà nehe, heànàm heharaz putar wakatu 'ymaw wi a'e wà nehe.
O urezar, uremimaw zàwenugar, emuhàmuhàz heàmàtyry'ymar nekàgaw pupe nehe. Eityk wamumaw pà ne wà nehe.

12 Tuweharupi uze'eg mehe heàmàtyry'ymar uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà.
Wiko wera'u amo wanuwi a'e wà. Tuwe waneko wera'u haw upaw nehe.
Omono ze'egaiw amo teko wanehe wà. Hemu'em wà no.
13 A'e rupi ainoz ko ma'e newe ihe kury. — Emumaw a'e teko nekwahy mehe ne wà nehe. Azeharomoete.
Tuwe uzezuka kar upaw rupi wà nehe.
Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Izaew waneruze'egar romo heko haw a'e wà nehe.
Ukwaw putar teko paw Tupàn hemiruze'eg romo waneko haw a'e wà nehe no.

14 Pyhaw heàmàtyry'ymar uzewyr wà.
Umàmàn wà tawhu izywyr wà. Uzemuakyr zawar ài wà.
15 Wata oho tawhu rupi zawar ài wà,
Wemi'u ràm hekar pà wà.
Uze'eg a'e wà, aze wanemi'u nuhyk kwaw wanupe.

16 Nezewe rehe we ihe azegar putar nekàgaw rehe ihe nehe.

Ku'em mehe amume'u putar nepuruamutar katu haw wahy haw rupi nehe,
Ta'e ereiko hemimaw romo ne xe.
Ma'erahy ipuraraw mehe apuner hezeàmimaw rehe nerehe ihe.
17 Amume'u putar nekatu haw ihe nehe, o Tupàn, herehe uzekaiw ma'e.
Ereiko hemimaw romo.
Ereiko Tupàn heamutar katu har romo.

60

Urereityk Tupàn a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn, eretyryk urewi ne. Urereityk pe ne.
Erekwahy urewe a'e 'ar mehe.
Ko 'ar rehe erezur wi urewe.
2 Eremuryryryryz kar ywy ne, ipe'a pà ne.
Erewàpytym a'e ywykwar ne wà kury,
Ta'e uzekazeka iko a'e xe.
3 Erepuraraw kar ma'erahy tetea'u neremiaihu wanupe.
Eremur win urewe i'u kar pà urewe.
A'e rupi uruata kwerupi ureka'u pà ure.
4 Ereupir pànuhu nerer hereko har newi ukyze ma'e wanenataromo. — Peraha ko pànuhu zeàmàtyry'ymawhu pe nehe, ere wanupe.
Nezewe mehe upuner weitykaw wi uhemaw rehe wà.
5 Urepyro pe nekàgaw pupe nehe.
Erewazar newe ureze'eg ma'e henoz mehe nehe.
Nezewe mehe erepyro putar teko neremiamutar ne wà nehe.

6 Nezewe uze'eg Tupàn wàpuzuhu pupe a'e.
— Heàmàtyry'ymar waneityk mehe azaikaikaw putar Xikez tawhu ihe nehe. Azaikaikaw putar ywyàpyznaw Xukot her ma'e nehe no.
Amono putar ipehegwer izaikaikaw pyrer heremiaihu wanupe nehe.
7 Zireaz wiko hema'e romo a'e. Manaxe wiko hema'e romo a'e no.
Eparai nuzawy kwaw u'yw wi heàkàg imimaw.
Zuta nuzawy kwaw tuwihawete ipokokaw ihewe no.
8 Moaw wiko putar zapepo zàwenugar ài hezepuez taw ài nehe. Aityk putar hexapat Enom ywy rehe nehe no.
Nezewe teko ukwaw putar a'e ywy hema'e romo heko haw a'e wà nehe.
— Zazegar putar Tupàn heitykaw rehe nehe, i'i ru'u Piri ywy rehe har uzeupeupe wà.
Aipo uzegar putar azeharomoete hereitykaw imume'u pà wà nehe, i'i Tupàn.

9 O Tupàn. Mo hereraha putar tawhu pupe nehe, pàrirogaw aiha katu ma'e zauxiapekwer wanuwi purumimaw hereko har pupe nehe.
Mo hereraha putar Enom ywy rehe nehe.
10 Aipo eretyryk tuwe urewi.
Aipo nereho kwaw zauxiapekwer urerehe uzekaiw ma'e wainuromo nehe.
11 Urepytywà pe ureàmàtyry'ymar waneityk mehe nehe,
Ta'e teko nupuner kwaw urepytywàgatu haw rehe wà nehe xe.
12 Aze Tupàn wiko zanerehe we nehe, xityk putar zaneàmàtyry'ymar zane wà nehe.
Tupàn weityk putar zaneàmàtyry'ymar a'e wà nehe.

61

Ikàgaw Tupàn rehe we

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn herenu pe hezai'oahy mehe nehe.
Einu newe heze'egaw nehe.
2 Aiko muite hereko haw wi iaiw haw inuromo ihe.
Aenoz hepytywà àwàm iteko ihe.

Hereraha pe amo hemim àwàm me nehe.
3 Ta'e ereiko herehe uzekaiw ma'e romo ne xe.
Ereiko hepyro har ikàg ma'e heàmàtyry'ymar wanuwi.
4 Tuwe aiko neràpuzuhu pupe he'ar nànàn nehe.
Nezewe mehe erezekaiw katu putar herehe nehe, wiràmiri upepo iwy pe umemyr wanehe izekaiw haw ài nehe.
5 O Tupàn, erenu heremiapo ràm heremimume'u kwer.
Eremono neze'egatu nereruzar har newi ukyze ma'e wanehe. Agwer ma'e eremur herehe no.

6 Eremumaw kar kwarahy tetea'u tuwihawete pe nehe.
Tuwe umumaw kwarahy tetea'u wiko pà nehe.

7 O Tupàn, tuwe eremono neze'egatu hehe tuweharupi tuwihawete romo heko mehe nehe.
Ezekaiw katu hehe nepuruamutar haw inuromo nehe, teko wanuwi netyryk 'ymaw inuromo nehe no.

8 Nezewe mehe amuzàg putar nekatu haw rehe zegar haw tuweharupi ihe nehe.
Tuweharupi amono putar ma'e newe heremimume'u kwer rupi katete ihe nehe.

62

Xo Tupàn inuromo zo hepy'a upytu'u

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Xo Tupàn inuromo zo hepy'a upytu'u.
Umur hepyro haw ihewe a'e.
2 Xo a'e zo wiko itahu hemimar ài a'e. Xo a'e zo hepyro.
Hemim heàmàtyry'ymar wanuwi.
Nahereityk pixik kwaw heàmàtyry'ymar wà nehe.

3 Awa na'ikàg kwaw a'e. Nuzawy kwaw pàri heityk pyrer.
Pezàmàtyry'ym a'e awa tuweharupi. Màràn mehe pepytu'u putar iàmàtyry'ym ire nehe.
4 Pepurumunyryk kar wer hehe tuwihawete romo heko haw wi pe.
Penemu'emaw ikatu peme.
Pemume'u mua'u ikatu ma'e hehe peze'eg mehe.
Pepy'a pupe zote pemono ze'egaiw hehe.

5 Xo Tupàn inuromo zo hepy'a upytu'u ihe.
Xo a'e zo àro ihe.
6 Xo a'e zo wiko itahu hemimar ài a'e. Xo a'e zo hepyro.
Hemim heàmàtyry'ymar wanuwi.
Nahereityk pixik kwaw wà nehe.
7 Xo Tupàn inuromo zo heta hepyro àwàm. Xo a'e zo wexak hekatu haw.
Wiko itahu hemimar ikàg ma'e ài.
8 Heremiaihu wà, pezeruzar tuweharupi Tupàn rehe nehe.
Pemume'u ma'erahy penemipuraraw paw izupe nehe,
Ta'e a'e wiko zanemimaw romo a'e xe.
9 Teko a'e wà, hemetarer 'ym ma'e wà, hemetarer katu ma'e wà no,
Nuzawy kwaw pytuhemaw wà.
Aze mo upyta ma'epuhuz taw hexak kar haw rehe wà,
Naheta iwer mo wapuhuz taw wà.
Wapuhuz taw ipixika'i wera'i pytuhemaw wi wà.
10 Pezeruzar zo puruzuka haw rehe nehe.
— Hemunar putar ma'e rehe temetarer tetea'u imono'og pà nehe,
Peze zo pezeupe nehe.
Aze penemetarer uhua'u wewer tuweharupi nehe, nezewe rehe we pezeruzar zo hehe nehe.

11 Aenu Tupàn Zanezar ize'eg mehe. Aenu wiwi ize'eg mehe no. — Aiko kàgaw izar romo ihe, i'i.
12 Aiko puruamutar haw izar romo no, i'i.
Umekuzar wanemiapo kwer
Teko wanupe pitàitàigatu a'e.

63

Tupàn wiko 'y ài uzeruzar ma'e wanupe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn, ereiko hezar romo ne.
Hereko wer tuwe nerenataromo ihe.
Azeharomoete hereko wer nerehe we. Herekwe neputar a'e.
Neputar haw nuzawy kwaw heiwez haw.
Nazawy kwaw ywy uxinig ma'e kwer 'y hereko 'ymar. Uruputar 'y ài ihe.
2 Hepuruexak wer nerehe neràpuzuhu pupe.
Hepuruexak wer nekàgaw rehe. Nepuràg eteahy haw rehe hepuruexak wer.
3 Heamutar katu pe ne. Heamutar katu haw ikatu wera'u ihewi a'e, herekuwe haw wi a'e.
A'e rupi amume'u putar nekatu haw nehe.
4 Herekuwe mehe we aze'eg putar nekatu haw rehe ihe nehe.
Aupir putar hepo newe heze'eg pà nehe.
5 Ikatu ma'e ihewe neremimur nuzawy kwaw temi'u hete katu ma'e.
Uhyk ihewe.

A'e rupi amuzàg nekatu haw rehe zegar haw herurywete haw rupi newe ihe.

6 He'aw mehe, hema'enukwaw nerehe ihe.
Amumaw pytun gatu nerehe hema'enukwaw pà.
7 Ta'e hepytywà pe tuweharupi ne xe.
Azegar herurywete haw rupi nepepo wy pe ihe.
8 Nepo awyze har hepyhyk katu a'e.
Urupyhyk katu ihe no.

9 Herehe ipuruzuka wer ma'e a'e wà nehe,
Wezyw putar umàno ma'e kwer wapyta haw pe a'e wà nehe.
10 Zauxiapekwer uzuka putar a'e teko zeàmàtyry'ymawhu pe a'e wà nehe.
Zawar zàwenugar hehaite ma'e u'u putar wanetekwer wà nehe.
11 Tuwihawete hurywete putar a'e nehe, ta'e Tupàn umur iàmàtyry'ymar waneitykaw izupe a'e xe.
Teko Tupàn her rehe wemiapo ràm imume'u har hurywete putar a'e wà nehe.
Tupàn uwàpytym putar hemu'em ma'e wazuru a'e wà nehe.

64

Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi, Tupàn

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn, herenu pe newe heze'eg mehe nehe,
Ta'e zawaiw katu hereko haw kury xe.
Hepyro pe nehe,
Ta'e akyze heàmàtyry'ymar wanuwi ihe xe.
2 Ikatu 'ym ma'e umume'u hezuka àwàm uzeupeupe wà. Hepyro pe wanuwi nehe.
Awa iaiw ma'e uzemono'og ikatu 'ym ma'e iapo àwàm rehe wà. Ezekaiw katu herehe wanuwi hemunyryk kar pà nehe.

3 Teko ikatu 'ym ma'e umuaime katu uwapeku takihepuku ài wà.
U'yw ài uwako'ok uze'eg iaiw ma'e wà no. Waze'eg tynehem puruzuka haw pupe.
4 Umuhàmuhàz wemu'emaw iaiw ma'e na'arewahy wà.
Umumaw teko ikatu ma'e wemu'emaw iro ma'e pupe wà no.
5 Uzemurywete ikatu 'ym ma'e wemiapo ràm imume'u pà uzeupeupe wà.
Umume'u puruzuka haw imono àwàm rehe wà no.
— Ni amo nupuner kwaw zanerexakaw rehe wà, i'i uzeupeupe wà.
6 Wanemiapo ràm imume'u haw tynehem ikatu 'ymaw pupe.
— Ximume'u ikatu 'ym ma'e zaneremiapo ràm kwez kury.
Teko nukwaw pixik kwaw iapo arer wà nehe, i'i uzeupeupe wà. Teko nukwaw kwaw amo teko wama'enukwaw paw wà. Nukwaw kwaw wanemiapo putar haw wà.
7 Tupàn omomor putar u'yw wakutyr a'e nehe.
Na'arewahy uzywà putar a'e wà nehe.
8 Tupàn umumaw putar a'e teko waze'eg hekuzaromo a'e wà nehe.
A'e teko wanexakar uweruwaruwak putar uwàkàg wà nehe, wanehe uze'eg urywahyahy pà wà.

9 Na'e teko paw ukyze putar wà nehe.
Ima'enukwaw putar Tupàn hemiapo kwer rehe wà nehe.
Uze'eg putar hemiapo kwer ikàg ma'e rehe wà nehe no.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umurywete kar teko ize'eg heruzar har a'e wà.
A'e teko wexak upyro haw Tupàn inuromo wà.
A'e paw umume'u putar ikatu haw wà nehe.

65

Umume'u Tupàn ikatu haw ma'e itym myr i'a kwer ipo'o mehe wà

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn, tuwe teko umume'u nekatu haw ywytyr Xiàw her ma'e rehe wà nehe.
Tuwe omono wemimume'u kwer newe wà nehe no.
2 Erewazar waze'eg wanupe ne.
A'e rupi ur putar nemuwete pà wà nehe,
3 Ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon wà xe.

Ikatu ma'e ureremiapo 'ym uremuigo kar heityk pyrer romo.
Nezewe rehe we eremunàn ureremiawy kwer.
4 Neremixamixak kwer hurywete tuwe a'e wà.
Ererur a'e neremixamixak kwer ne wà, neràpuzuhu pupe wamuigo kar pà ne wà.
Ure urerurywete putar ikatu ma'e neràpuz me har rehe ure nehe.
Nema'e ikatu ma'e neràpuzuhu pe har ikatuahy urewe.

5 O Tupàn, erewazar ureze'eg urewe ne,
Uremuigo kar pà ureàmàtyry'ymar waneitykar romo ne.
Erezapo ikatuahy ma'e urepyro pà ne no.
Teko ywy nànànar a'e wà,
Te teko yryhu muite wera'u ma'e wi ur ma'e a'e wà, uzeruzar nerehe upaw rupi katete a'e wà.
6 Eremuapyk ywytyr wanenaw rehe nekàgaw rupi ne wà.
Nezewe erexak kar nepuner haw uhua'u ma'e purupe.
7 Eremupytu'u kar yryhu ikotok ire ne.
Eremumaw ikotok iànoànogaw no. Eremupytu'u kar teko waneiheihem ire ne wà.
8 Ywy nànànar ukyze newi wà,
Neremiapo kwer uhua'u ma'e iapo awer ikwaw mehe wà.
Wexak neremiapo kwer ikatuahy ma'e wà.
A'e rupi uhapukaz urywete haw rupi ywy nànàn wà.

9 Eremugyr kar àmàn. Nezewe mehe erexak kar ywy rehe nezekaiw paw purupe.
Eremukatu ywy.
Hezuz ma'e tetea'u hehe. Ne, o Tupàn, eremugyr kar àmàn.
Nezewe mehe eremynehem yrykaw 'y pupe.
Ywy umuezuz temi'u a'e, ta'e eremuàgà'ym a'e rupi ne xe.
10 Eremugyr kar àmàn tetea'u ko rehe.
A'e 'y umuàkym ywy.
Eremuàkym ywy àmàn pupe.
A'e rupi hezuz itym pyrer a'e.
11 Nekatuahy. A'e rupi heta tetea'u temi'u hezuz ma'e.
Aze erekwaw amo ywy rehe, heta tetea'u temi'u a'e ywy rehe hezuz ma'e.
12 Ka'api'i rehe heta tetea'u ma'ea'yr wà.
Ywytyr tynehem turywete haw pupe.
13 Àràpuhàràn upyk ywy katu wà.
Ywyàpyznaw tynehem arozràn pupe.
Heiheihem urywete haw rupi wà. Uzegar urywete haw rupi wà no.

66

Tupàn imuwete haw

Zegar haw
1 Tuwe teko ywy nànànar umume'u Tupàn ikatu haw urywete haw rehe uhapukaz taw pupe wà nehe.
2 Pemuzàg zegar haw ikatu haw rehe har izupe nehe.
Pemono ikatu haw rehe imume'u haw ipuràg eteahy ma'e nehe, izupe nehe.
3 Peze'eg nezewe Tupàn pe nehe.
— Neremiapo kwer umupytuhegatu kar teko a'e wà.
Nekàgaw uhua'u tuwe no.
Te neàmàtyry'ymar ukyze newi uzeamumew pà nerenataromo wà.
4 Ywy nànànar nemuwete katu wà.
Umuzàg zegar haw nekatu haw rehe wà no.
Teko paw umuzàg zegar haw nerer ikatu haw rehe a'e wà, peze Tupàn pe nehe.

5 Pezur Tupàn hemiapo kwer hexak pà nehe.
Pepytuhegatu ikatuahy ma'e teko wanupe iapo pyrer hexak mehe nehe.
6 Uzapo yryhu ywy uxinig ma'e romo a'e.
Zaneipy wahaw yrykawhu upy rehe wata pà wà.
Zanerurywete katu hemiapo kwer rehe.
7 Upureruze'eg putar tuweharupi upuner haw rupi nehe.
Ume'egatu teko ywy nànànar wanehe, weha pupe a'e.
Tuwe ni amo nuzàmàtyry'ym kwaw Tupàn a'e wà nehe.

8 Tuwe ywy nànànar paw umume'u zanezar ikatu haw wà nehe.

Tuwe umuzàg zegar haw ikatu haw rehe
har wahy haw rupi wà nehe.
9 Zanemuikuwe kar a'e.
Nazanemu'ar kar kwaw.

10 O Tupàn, ureagaw pe ne.
Teko umukatu parat tata pupe imupyràn
pà wà. Nezewegatete uremukatu pe
ureagaw pà ne.
11 Uremu'ar kar pe purupyhykaw pupe.
Ereraha kar ma'e ipuhuz katu ma'e ure-
kupe pe ne no.
12 Eremupyrog kar ureàmàtyry'ymar ure-
rehe ne wà.
Oroho tata rupi. 'Y rupi oroho no.
Ko 'ar rehe kury, urererur pe uremimaw
pe muite ureàmàtyry'ymar wanuwi
ne kury.

13 Araha putar ma'ea'yr hapy paw pyràm
neràpuz me ihe nehe.
Amono putar heremimume'u kwer newe
nehe.
14 Amume'u ma'e newe imono pyràm
ma'erahy ipuraraw mehe ihe.
Amono putar tuwe a'e ma'e newe nehe.
15 Araha putar àràpuhàràn hawitu ma'e
kuzà ihe wà nehe, ma'ea'yr hapy
haw rehe hapy pyràm romo ihe wà
nehe.
Azuka kar putar tapi'ak awa ihe wà nehe.
Àràpuhàràne te azuka kar putar ihe
wà nehe no.
Wanàtàxiner uzeupir putar ywak rehe
nehe.

16 Pe Tupàn wi ukyze ma'e paw pe wà,
pezur pezeapyaka katu pà nehe.
Amume'u putar Tupàn ihewe hemiapo
kwer peme ihe nehe.
17 Ahapukaz ihe, hepytywà àwàm henoz pà
ihe.
Na'e amume'u ikatu haw hezegar pà.
18 Aze mo amonokatu hema'enukwaw paw
ikatu 'ym ma'e hepy'a pe,
Ne hezar naherenu iwer mo pe ne.
19 Herenu katu zote Tupàn a'e.
Uwazar heze'eg awer ihewe.
20 Amume'u Tupàn ikatu haw ihe, ta'e
wenu katu hereminozgwer tuwe-
harupi a'e xe.
Nahekyty'ym kwaw a'e.
Heamutar katu a'e.

67

Umume'u Tupàn ikatu haw ma'e itym myr ipo'o mehe wà

Zegar haw
1 O Tupàn, urepuhareko pe nehe. Emur
neze'egatu urerehe nehe.
Eme'e urerehe nekatu haw rupi nehe.
2 Nezewe mehe ywy nànànar ukwaw putar
neremiapo putar haw wà nehe.
Nepurupyro haw uzexak kar putar teko
paw wanupe nehe.

3 Tuwe teko ywy nànànar umume'u nekatu
haw wà nehe, o Tupàn.
Tuwe teko paw umume'u nekatu haw wà
nehe.

4 Tuwe hurywete paw rupi wà nehe. Tuwe
uzegar urywete haw rupi wà nehe
no.
Ta'e eremume'u katu teko wanemiapo
kwer ne xe.
Eremuata kar teko ywy nànànar katu haw
rupi ne wà no.

5 Tuwe teko ywy nànànar umume'u nekatu
haw wà nehe, o Tupàn.
Tuwe teko paw umume'u nekatu haw wà
nehe.

6 Ywy umur hezuz ma'e kwer a'e.
Tupàn Zanezar umur uze'egatu zanerehe.
7 Umur uze'egatu zanerehe.
Tuwe teko ywy nànànar ukyze izuwi wà
nehe.

68

Tupàn weityk wàmàtyry'ymar wà

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Tupàn upu'àm wàmàtyry'ymar wa-
muhàmuhàz pà a'e.
Hehe iakatuwawahy 'ym ma'e uzàn hen-
atar wi wà.
Tupàn weityk a'e wà.
2 Umuhàmuhàz tàtàxiner ài wà. Ukàzym
tàtàxiner ywytu rehe.
Iraity typyràn tata huwake a'e.
Nezewegatete ikatu 'ym ma'e upaw Tupàn
henataromo wà.

3 Ikatu ma'e hurywete wà. Hurywete henataromo wiko mehe wà.
Umuzàg zegar haw wà, ta'e tynehem turywete haw pupe wà xe.

4 Pezegar Tupàn pe ikatu haw imume'u pà nehe.
Pemume'u her ikatu haw pezegar pà nehe.
Pemukatu ywàkun ikupe pe ur ma'e ràm hape ràm nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her romo a'e. Penurywete henataromo peneko mehe nehe.

5 Tupàn a'e, tàpuzuhu imonokatu pyrer pupe wikuwe ma'e a'e, uzekaiw tu 'ym ma'e ihy 'ym ma'e wanehe a'e.
Upyro kuzà imen umàno ma'e a'e wà no.
6 Omono waneko àwàm heko haw 'ym ma'e wanupe no.
Umuhem kar imunehew pyrer wà.
A'e rupi wiko katu urywete haw rupi wà.
Tuwihawete romo heko haw iputar 'ymar wà nehe, wiko putar ywyxiguhu rehe wà nehe.

7 O Tupàn, neremiaihu waneraha mehe,
Ywyxiguhu rehe neata mehe,
8 Ywy uryryryryz a'e.
Ywak uzakook àmàn a'e no,
Ta'e ne Tupàn Xinaz rehe har ne xe, Izaew wazar ne xe, erezur a'e pe ne xe.
9 Eremugyr kar àmàn tetea'u ne.
Eremupyahu kar neywy ikatu 'ym ma'e no.
10 Neremiaihu uzapo weko haw ko ywy rehe wà.
Erezekaiw katu ma'e hereko 'ymar wanehe nekatu haw rupi.

11 Eremume'u neremimutar purupe a'e 'ar mehe.
A'e rupi kuzà tetea'u weraha ko neze'eg teko wanupe a'e wà.
12 — Tuwihawete a'e wà, wanemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà no, uzàn oho waiko wà kury, i'i wà.
Wàpuz me kuzà uzaikaikaw ma'e wàmàtyry'ymar wanuwi ipyro pyrer wà.
13 A'e kuzà nuzawy kwaw pykahu parat pupe iwàiwàn pyrer wà, pykahu pepo or ikatu ma'e ài heny katu ma'e hereko har wà.
Màràzàwe tuwe amo zauxiapekwer upyta àràpuhàràn hawitu ma'e wamono'ogaw pupe wà,
Zeàmàtyry'ymawhu 'ar mehe wà.
14 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e umuhàmuhàz tuwihawete wamono a'e wà.
A'e 'ar mehe ukyr àmàn huwixàgatu ma'e xig ma'e ywytyr Xaramon her ma'e rehe.

15 Aiha katu ywytyr Màxà her ma'e.
Heta tetea'u iapyr izupe.
16 Apuranu a'e ywytyruhu wanehe. — Màràzàwe tuwe peme'e ywytyr rehe, Tupàn weko àwàm romo hemixak kwer rehe.
Penewyrowyro hexak mehe nehe, a'e wanupe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar a'e pe tuweharupi nehe.

17 Tupàn Zanezar ur Xiàw ywytyr wi weko àwàm imonokatu pyrer pe a'e,
Ywyramawa zeàmàtyry'ymaw rehe har tetea'u wainuinuromo a'e.
18 Uzeupir ywate wera'u har pe.
Weraha teko wemipyhyk kwer tetea'u uzeupi uzeupir mehe wà.
Te awa Tupàn heruzar 'ymar weraha ma'e imono pyràm izupe wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar a'e pe nehe.

19 Tuwe teko umume'u zanezar ikatu haw wà nehe.
Tuweharupi weraha ipuhuz katu ma'e zanekupe pe har zanerekuzaromo a'e.
Tupàn wiko zanepyro har romo a'e.
20 Zanezar wiko Tupàn purupyro ma'e romo.
Wiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo, zanezar romo hekon.
Zanepyro zanemàno haw wi.
21 Upemok putar wàmàtyry'ymar waàkàg a'e wà nehe,
Ikatu 'ygwer inuromo heko wiwi wer ma'e waàkàg a'e wà nehe.
22 Tupàn Zanezar uze'eg nezewe zanewe.
— Amuzewyr kar putar peàmàtyry'ymar Màxà ywytyr wi ihe wà nehe.

Ywy yryhu iwyr har wi amuzewyr kar putar wamuwà ihe wà nehe.
23 Nezewe mehe pezahak putar wanuwykwer pupe nehe.
Zawar peneimaw upuner wanuwykwer i'u haw rehe wemimutar rupi katu wà nehe no, i'i Tupàn.

24 O hezar heruwihawete, teko paw wexak neàmàtyry'ymar wanerur haw rehe neata haw wà.
Wexak neràpuzuhu pupe neixe haw wà no.
25 Uzegar ma'e ràgypy oho wà. Xi'àm ipy har wà, uzegar ma'e wà no, oho wanaikweromo wà.
Kuzàtàigwer upyta wamyter pe ipu ma'e ipew ma'e imupumupu pà wà.
26 Pemume'u Tupàn ikatu haw hemiaihu wainuromo nehe, wazemono'og mehe nehe.
Pe Izaew izuapyapyr paw wà, pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
27 Mezàmi izuapyapyr ràgypy ur wà.
Pixika'i wera'i amo Izaew ta'yr wazuapyapyr imono'og pyrer wanuwi a'e. Na'e ur Zuta izuapyapyr wanuwihaw wà, wemiaihu wanerur pà wà.
A'e re ur Zemurom wanuwihaw Napitari wanuwihaw wanehe we wà.

28 Exak kar nepuner haw nehe, o Tupàn.
Erezapo ikatu ma'e urewe a'e nepuner haw rupi.
29 Zeruzarez pe, neràpuzuhu pupe,
Tuwihawete werur ma'e newe wà.
30 A'e pe neapyk mehe emume'u Ezit ywy imumaw pàwàm nehe. Nuzawy kwaw zàwàruhu takwar inuromo har.
O Tupàn, emume'u amogwer ywy wamumaw pàwàm nehe.
Nuzawy kwaw tapi'ak awa tetea'u wana'yr wainuromo har wà.
Neze'eg henu mehe uzeamumew putar nerenataromo wà nehe. Werur putar parat tetea'u newe wà nehe.
Emuhàmuhàz teko zeàmàtyry'ymawhu iputar har ne wà nehe.
31 Tuwihawete ze'eg herur har ur putar Ezit ywy wi wà nehe.
Exio ywy rehe har ur putar opo hupir pà a'e wà nehe no. Uze'eg putar newe wà nehe, o Tupàn.

32 Pemuzàg zegar haw Tupàn pe nehe, teko ywy nànànar wà.
Pezegar zanezar ikatu haw imume'u pà nehe.
33 Pemume'u ikatu haw nehe, kawaru ku'az har ywak rehe har, ywak kwehe arer rehe har.
Pezeapyaka katu zanezar ize'eg mehe nehe. Ikàg ize'eg.
34 Pemume'u Tupàn ipuner haw nehe.
Ikàgaw ipuràg eteahy haw Izaew wanehe tuz.
Ikàgaw ywak rehe hin.
35 Ikatuahy Tupàn henaw pe heko haw.
Tupàn Izaew wazar omono ukàgaw wemiaihu wanupe.

Tupàn ikatu haw pemume'u nehe.

69

Amo awa iàmàtyry'ym pyr uze'eg Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn, hepyro pe nehe,
Ta'e azeapypyk etea'i 'y pupe ihe kury xe.
2 Apyta tekoko to'om ohoete ma'e pupe.
Naheta kwaw ywytàtà hepu'àmaw romo.
'Y ohoete ma'e pupe aixe.
'Y hereraha hezuka etea'i pà uwyryk mehe a'e.
3 Heze'eg myaw ihe, ta'e ahapukaz tetea'u ihe xe.
He'az uxinigahy ihewi.
Hereha ikene'o, ta'e aikar tuwe hezar tuweharupi ihe xe.
Àro hepyro àwàm.

4 Amo na'iakatuwawahy e kwaw herehe a'e wà. Heta tetea'u wà.
Waneta haw uhua'u wera'u he'aw heàkàg rehe har wanuwi wà.
Heàmàtyry'ymar umume'u temu'emaw herehe wà.
Ikàg a'e wà. Ipuruzuka wer herehe wà.
— Nemunar ma'e rehe. Emuzewyr kar a'e ma'e izarer pe nehe, i'i ihewe wà. Nahemunar kwaw ma'e rehe ihe.

5 O Tupàn, napuner kwaw heremiapo kwer
ikatu 'ym ma'e imimaw rehe newi
ihe.
Erekwaw iranaiw ma'e romo hereko awer.
6 O hezar, tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikàg wera'u ma'e.
Emumaranugar kar zo nerehe uzeruzar
ma'e ne wà nehe,
Heremiapo kwer rehe ne wà nehe.
O Tupàn Izaew wazar ne,
Erur kar zo heaiw paw nemuwete katu har
wanupe nehe.
7 Teko uze'eg zemueteahy herehe a'e wà,
ta'e aiko neremiruze'eg romo ihe xe.
Hemaranugar ihe no.
8 Aiko amo ae ywy rehe har ài heryky'yr
wanupe ihe, herywyr wanupe ihe.
Aiko ikwaw pyr 'ym ài heànàm wanupe.

9 Neràpuzuhu iamutar katu haw ukaz
hepy'a pe tata ài.
Nerehe uze'eg zemueteahy ma'e wanemi-
apo kwer iaiw ma'e u'ar herehe wà.
10 Apytu'u hemai'u re 'ar tetea'u imumaw
pà ihe. Azemuigo kar ikàg 'ym ma'e
ài.
Uze'eg zemueteahy herehe wà.
11 Amunehew kamir umàno ma'e kwer
rehe zai'o haw rehe har ihe.
Upuka herehe wà.
12 Uze'eg herehe nahu rupi wà.
Uka'u ma'e uzapo ze'eg puràg herehe har
wà. Umume'u umyrypar wanupe
herehe upuka pà wà.

13 Nezewe rehe we, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e, aze'eg newe.
O Tupàn, ewazar heze'eg ihewe 'ar newe
ikatu ma'e rehe nehe,
Ta'e heamutar katu pe ne xe.
Hepyro pe nehe neze'eg awer rupi katete
nehe.
14 Hemukàzym kar zo pe to'om pupe nehe.
Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi nehe.
Hemunyryk kar pe màno haw 'y typya'u
ma'e zàwenugar wi nehe.
15 Hereraha kar zo pe ykotok pe nehe.
Hemukàzym kar zo pe 'y typya'u ma'e pupe
nehe.
Tuwe tywypaw nahemukun kwaw nehe.
16 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Ewazar heze'eg ihewe nehe, ta'e
nekatu ne xe, ta'e erepuruamutar
katu ne xe.
Hepytywà pe nehe, ta'e nepurupuhareko
haw uhua'u a'e xe.
17 Ezeàmim zo neremiruze'eg wi nehe,
ihewi nehe.
Ewazar heze'eg ihewe kury, ta'e apuraraw
ma'erahy tetea'u ihe kury xe.
18 Ezur hepyro pà nehe.
Hepyro heàmàtyry'ymar wanuwi nehe.

19 Erexak heàmàtyry'ymar wanereko paw
rupi ne wà.
Erekwaw herehe waze'eg zemueteahy
awer ne.
Hemaranugar awer erekwaw. Erekwaw
ma'e ikàg 'ym ma'e ài hereko awer
no.
20 Herehe waze'eg zemueteahy awer
upei'ài'àg hepy'a a'e.
Nàro kwaw hepyro àwàm kury.
— Aze ru'u amo hepuhareko putar wà
nehe, a'e wanupe. Àro e hepuhareko
àwàm.
Ni amo nahepuhareko kwaw wà.
— Aze ru'u amo hemurywete kar putar wà
wà nehe, a'e wanupe. Àro e hemury-
wete kar àwàm.
Ni amo nuhem kwaw heruwake wà.
21 Hema'uhez mehe umur puruzuka haw
ihewe heremi'u romo wà.
Heiwez mehe umur win hazahy ma'e
ihewe wà.

22 Tuwe wamai'u hawhu umuaiw waneko
haw nehe.
Tuwe tupàn a'ua'u wamuwete haw rehe
wanurywete haw umumaw wà
nehe.
23 Emuigo kar hehàpyhà 'ym ma'e romo ne
wà nehe.
Ezo'ok wakàgaw paw wanuwi nehe no.
24 Ezakook nekwahy haw wanehe 'y ài
nehe.
Tuwe nekwahy haw uhem wanupe tata ài
nehe.
25 Tuwe wanemiruze'eg zauxiapekwer
waneko haw uzeapo teko heta
'ymaw romo nehe.

Tuwe naheta kwaw ni pitài zauxiapekwer wikuwe ma'e wanàpuzràn pupe wà nehe.
26 Erezepyk amo teko wanehe. A'e zauxiapekwer oho a'e teko wanaikweromo wà.
Erekutuk amo teko ne wà. A'e zauxiapekwer uze'eg urywahyahy neremikutuk kwer wanehe wà.
27 Uzapo ikatu 'ym ma'e wà. A'e rupi ezepyk wanehe nehe.
Epyro zo ne wà nehe.
28 Emunàn kar waner pape wikuwe ma'e waner hereko har wi ne wà nehe.
Emuapyk kar zo waner pape teko ikatu ma'e waner hereko har rehe ne wà nehe.

29 Apuraraw ma'erahy iteko. Nàro kwaw hepyro haw.
O Tupàn, hemupu'àm pe nehe. Hepyro pe nehe.
30 Amume'u putar Tupàn ikatu haw amo zegar haw imuzàg pà nehe.
Amume'u putar uhua'u haw nehe, ta'e ikatuahy ihewe xe.
31 Nezewe haw ikatu wera'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe,
Henataromo tapi'ak awa tua'u ma'e izuka haw wi nehe.
32 Aze ma'erahy ipuraraw par wexak a'e ma'e wà nehe, hurywete putar wà nehe.
Tupàn imuwete katu har hurywete putar wà nehe.
33 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenu ma'e hereko 'ymar a'e wà xe.
— Napupytywà kwaw nehe, ni'i kwaw zemunehew paw pe imunehew pyrer wanupe.

34 Pemume'u Tupàn ikatu haw nehe, o ywak, o ywy, o yryhu.
O ywak rehe har paw wà, o ywy rehe har paw wà, o yryhu pupe har wà.
35 Upyro putar Tupàn Zeruzarez tawhu nehe.
Umupu'àm kar wi tawhu Zuta ywy rehe arer wà nehe no.
Hemiaihu wikuwe putar a'e pe wà nehe. Wiko putar ywy imume'u pyrer izar romo wà nehe.
36 Tupàn hemiruze'eg wazuapyapyr wiko putar ko ywy izar romo wà nehe.
Iamutar katu har wikuwe putar hehe nehe.

70

Tupàn purupytywà haw henoz taw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn, hepyro pe nehe.
Hepytywà pe kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
2 Tuwe amo weityk
Herehe ipuruzuka wer ma'e paw a'e wà nehe.
Tuwe uzeapo ikàg 'ym ma'e romo wà nehe.
Tuwe hema'erahy rehe hurywete ma'e uzàn umaranugar romo wà nehe.
3 Tuwe herehe uze'eg urywahyahy ma'e
U'ar iaiw paw pupe wà nehe.
Tuwe he'o ma'e romo uzeapo wà nehe no.

4 Tuwe nemuwete har paw hurywete wà nehe.
Tuwe hurywete katu wà nehe.
Tuwe nepurupytywà haw iamutar katu har uze'eg nezewe tuweharupi wà nehe.
— Uhua'u tuwe Tupàn a'e, tuwe i'i wà nehe.

5 Aiko hemetarer 'ym ma'e romo ihe. Naheta kwaw ma'e ihewe, o Tupàn.
Ereiko hepytywà har romo.
Hepyro har romo ereiko.
Neàrew zo hepytywà mehe nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

71

Tua'uhez uze'eg Tupàn pe

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ereiko hemimaw zàwenugar romo ne.
Nahemumaranugar pixik kar kwaw pe ne, ta'e nahereityk kar kwaw heàmàtyry'ymar wanupe ne xe.
2 Hepytywà pe hepyro pà nehe, ta'e nekatuahy ne xe.
Herenu pe hepyro pà nehe.
3 O Tupàn, eiko itahu hemimaw romo nehe.
Eiko tàpuztàtà ài hemunyryk kar pà ikatu 'ymaw wi nehe.

Ereiko itahu hemimar zàwenugar romo tàpuztàtà zàwenugar hepyro har romo ne.

4 O hezar, hemunyryk kar ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe.
Hemunyryk kar awa upuruzuka ma'e wanuwi nehe, iaiw ma'e wanuwi nehe no.
5 O Hezar, Azeruzar nerehe.
Hekwarer mehe arer we azeruzar nerehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
6 He'ar nànàn azemupu'àm kar newe ihe.
Hemim pe hezexak kar mehe arer we ne.
Amume'u putar nekatu haw tuweharupi ihe nehe.

7 Teko tetea'u wexak hereko haw wà. Hekatu. A'e rupi wiko hezàwe wà no.
Ta'e ereiko hepyro har ikàg ma'e romo heàmàtyry'ymar wanuwi ne xe.
8 Amumaw 'ar katu nekatu haw imume'u pà ihe.
Amume'u nekàgaw. Nepuràg eteahy haw amume'u no.
9 — Aityk putar ihe kury, ta'e tua'uhez a'e kury xe, ere zo herehe nehe.
— Atyryk putar izuwi kury, ta'e na'ikàg kwaw a'e kury xe, ere zo herehe nehe.
10 Heàmàtyry'ymar ipuruzuka wer herehe wà.
Uze'eg hekutyr wà. Umume'u hezuka àwàm wà no.
11 — Tupàn weityk a'e awa a'e, i'i wà.
— Zaha haikweromo ipyhyk pà nehe,
Ta'e naheta kwaw ipyro har a'e xe, i'i wà.

12 O Tupàn, etyryk zo ihewi nehe.
Hepytywà pe kutàri kury, Hezar.
13 Tuwe amo weityk heàmàtyry'ymar wà nehe.
Tuwe umumaw wà nehe.
Tuwe herehe ipurumumaw wer ma'e uzeityk kar wà nehe.
Tuwe imaranugar wà nehe.

14 Tuweharupi uruàro ihe.
Tuweharupi amume'u wera'u putar nekatu haw nehe.
15 Amume'u putar nekatu haw.
Amumaw putar 'ar katu nehe, nepurupyro haw rehe heze'eg pà nehe.
— Màràzàwe tuwe erepyro teko ne wà, a'e newe. Nakwaw kwaw ihe. Nezewe rehe we amume'u putar nepurupyro haw nehe.
16 Amume'u putar nepuner haw nehe, o Hezar Tuweharupi Wiko Ma'e.
Amume'u putar neremiaihu wanuwi nepuir 'ymaw nehe.
Xo neremiaihu waneityk 'ymaw zo amume'u putar nehe.

17 Kwàkwàmo romo hereko haw 'ar henataromo hemu'e pe herereko ne.
Amume'u wiwi neremiapo ikatuahy ma'e aha iteko ihe.
18 O Tupàn. Hetua'uhez ihe kury. He'aw xig no.
Nezewe rehe we etyryk zo ihewi nehe, O Tupàn.
Amume'u putar nepuner haw nekàgaw ko teko wanupe ihe nehe,
Wazuapyapyr wanupe ihe nehe no.
Epyta herehe we imume'u mehe nehe.

19 Nerepuir kwaw neremiaihu ne wà. Nekatu haw, o Tupàn, uhem te ywak rehe.
Erezapo uhua'u ma'e ne.
Ni amo nuzapo kwaw agwer ma'e wà. Naheta kwaw amo nezàwenugar wà.
20 Erepuraraw kar ma'erahy ihewe. Hemuzemumikahy kar pe no.
Eremur wi putar nekàgaw ihewe nehe.
Hepyro putar pe tywypaw wi nehe.
21 Hemuigo kar putar ikàg wera'u ma'e romo. Teko tetea'u ukwaw putar heremiapo kwer wà nehe.
Tuweharupi hemurywete kar putar pe nehe.

22 Amume'u nekatu haw imume'u àwàm newe. Amupu putar hewioràwiràn imume'u mehe nehe.
O hezar, amume'u putar nekatu haw nehe, ta'e ereiko puruwi utyryk 'ym ma'e romo ne xe.
Amupu putar hewioràwiràn zegar haw imuzàg pà newe nehe, o Tupàn ikatuahy ma'e Izaew wazar.
23 Zegar haw rehe newe hewioràwiràn imupu mehe,
Azegar putar herurywete romo nehe.

Azeharomoete azegar putar wahy haw rupi nehe, ta'e hepyro pe ne xe.
24 Amumaw putar 'ar katu nekatu haw rehe heze'eg pà nehe,
Ta'e ikatu 'ym ma'e rehe ihewe ipurapo wer ma'e a'e wà xe, uzeityk kar uzemumaw kar pà a'e wà xe.

72

Tupàn pe ze'egaw tuwihawete rehe

Zegar haw Xàrumàw hemiapo kwer
1 O Tupàn, emu'e tuwihawete nehe.
Nezewe mehe ukwaw putar pureruze'egaw nekatu haw rupi nehe.
Emono nekatu haw izupe nehe.
2 Nezewe mehe weruze'egatu putar neremiaihu a'e wà nehe, wanehe umunar 'ym pà wà nehe.
Wiko putar hemetarer 'ym ma'e wanuwihawete ikatuahy ma'e romo nehe.
3 Tuwe uhyk temi'u nehe, tuwe uhyk ma'e nehe no, teko ko ywy rehe har wanupe nehe,
Ta'e teko uzapo ikatu ma'e waiko wà xe.
4 Tuwe tuwihawete na'imunar kwaw wama'e rehe teko waneruze'eg mehe nehe.
Tuwe upytywà ma'e hereko 'ymar wà nehe no.
Tuwe weityk teko wanemetarer rehe imunar ma'e wà nehe no.
5 Tuwe tuwihawete wikuwe wiwi kwarahy heta we mehe nehe, zahy heta we mehe nehe no.
Tuwe nupytu'u kwaw teko wanuwihawete romo wiko re nehe.
6 Tuwe tuwihawete nuzawy kwaw àmàn ko rehe ukyr ma'e nehe.
Tuwe nuzawy kwaw àmàn yrykaw romo uzeapo ma'e kwer nehe. Umukatu ywy a'e.
7 Tuwe ipureruze'egatu haw hezuz ma'eputyr ài hekuwe mehe nehe.
Tuwe teko wiko katu tuweharupi wà nehe, zahy ihyape 'ym mehe nehe.

8 Ipureruze'egaw uzypyrog putar pitài yryhu pe nehe. Oho putar inugwer yryhu pe nehe.
Uzypyrog putar yrykawhu Ewparat her ma'e pe nehe. Oho putar ywy iahykaw pe nehe no.
9 Teko ywyxiguhu rehe har uzeamumew putar henataromo wà nehe.
Iàmàtyry'ymar wiko putar ikàg 'ym ma'e romo ipy huwake wà nehe no.
10 Tuwihawete Epàn ywy rehe har umur putar ma'e izupe wà nehe. Yrypypo'o rehe har nezewegatete wà no.
Tuwihawete Araw ywy rehe har wà nehe no, tuwihawete Exio rehe har wà nehe no, umur putar ma'e izupe wà nehe no.
11 Tuwihawete paw uzeamumew putar henataromo wà nehe.
Teko ywy nànànar weruzar putar ize'eg wà nehe no.

12 — Urepytywà pe nehe, aze hemetarer 'ym ma'e i'i izupe wà nehe, tuwihawete upytywà putar a'e wà nehe.
Aze nuhyk kwaw ma'e amo wanupe nehe, aze naheta kwaw wapytywà har nehe, tuwihawete upytywà putar a'e teko a'e wà nehe no.
13 Upuhareko ikàg 'ym ma'e wà. Upuhareko ma'e hereko 'ymar wà no.
Upyro amo wamàno haw wi wà, aze naheta kwaw wapytywà haw wanupe.
14 Upyro imunar ma'e wanuwi wà. Puruzuka ma'e wanuwi upyro wà no.
Tuwihawete uzamutar katu a'e teko a'e wà.

15 Tuwe tuwihawete wikuwe nehe.
Tuwe Araw ywy rehe har werur itazu or izupe wà nehe.
Tuwe teko uze'eg Tupàn pe tuweharupi wà nehe. — Epytywàgatu tuwihawete nehe, tuwe i'i izupe wà nehe.
Tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e izupe tuweharupi nehe.
16 Tuwe heta tetea'u arozràn ywy rehe nehe. Tuwe uhyk teko wanupe nehe.
Tuwe arozràn ipo'o pyrer upyk ywytyr wà nehe.
Tuwe ipo'o pyrer heta haw nuzawy kwaw ywytyr Irimano ywy rehe har ipo'o pyrer heta haw nehe.
Tuwe tawhu tynehem teko wapupe wà nehe.

Tuwe waneta haw nuzawy kwaw ka'api'i
ywy katu rehe har heta haw wà
nehe.
17 Tuwe teko naheharaz pixik kwaw tuwi-
hawete her wi wà nehe.
Tuwe her ikwaw paw nukàzym kwaw
kwarahy heta we mehe nehe.
Tuwe teko paw wenoz Tupàn ze'egatu
izupe wà nehe.
Uzapo ikatu ma'e tuwihawete pe a'e.
Tuwe uzapo ikatu ma'e teko wanupe
nezewegatete nehe no.

18 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu haw, Izaew wazar ikatu
haw nehe,
Ta'e a'e ikatuahy ma'e iapo har romo
hekon a'e xe.
19 Pemume'u her ikatu haw tuweharupi
nehe.
Tuwe ikàgaw ipuràg eteahy haw umyne-
hem ywy a'e nehe.
Azeharomoete. Azeharomoete.

20 Upaw Tawi Zexe ta'yr Tupàn pe ze'egaw
xe kury.

PAPE NA'IRUZ HAW

73

73-89

Tupàn ikatu haw

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 Azeharomoete Tupàn ikatu teko Izaew
izuapyapyr wanupe a'e.
Ikatu teko ipy'a ikatuahy ma'e Tupàn
heruzar katu ma'e wanupe.
2-3 Herewyrowyroahy ihe, amo wanuwi
wiko wera'u ma'e wanehe. Herewyrowyroahy
ikatu 'ym ma'e wanehe ihe no, ta'e
aexak waneko haw ikatu ma'e ihe
xe.
A'e rupi apytu'u tària'i Tupàn rehe
hezeruzar ire ihe,
Ta'e hewyrowyroahy wanehe ihe xe.

4 Ikatu 'ym ma'e nupuraraw kwaw
ma'erahy wà.
Ikàg a'e wà. Huhàgatu a'e wà no.
5 Nupuraraw kwaw ma'erahy amogwer
wazàwe wà.
Nuzemumikahy kwaw amogwer wazàwe
wà.
6 A'e rupi umunehew amo wanuwi wiko
wera'u haw mu'yr ài wà.
Umunehew puruzuka haw kamiràn àm ài
wà no.
7 Wapy'a tynehem ikatu 'ymaw pupe wà.
Xo ikatu 'ym ma'e iapo àwàm rehe zo
ima'enukwaw wà.
8 Ze'eg urywahyahy haw ikatu wanupe. Xo
ikatu 'ym ma'e zo umume'u wà.
Wiko wera'u amo wanuwi wà. Umume'u
amo wanehe umunar àwàm uzeupe
wà.
9 Uze'eg zemueteahy Tupàn ywak rehe har
rehe wà.
Uzapo kar ma'e ywy rehe har wanupe
wiko wera'u haw rupi wà.
10 Nezewe Tupàn hemiaihu mua'u oho a'e
teko wanekar pà wà.
Uzeruzar waze'eg rehe wà no.
11 — Tupàn nukwaw kwaw ko ma'e a'e
nehe.
Ywate Wera'u Har nuexak pixik kwaw ko
zaneremiapo kwer a'e nehe, i'i uze-
upe wà.
12 Nezewe wanekon ikatu 'ym ma'e wà.
Heta tetea'u ma'e wanupe. Tuweharupi
hemetarer katu wera'u oho waiko
wà.

13 Na'ikatu kwaw katu 'ygwer wi het-
yrykaw ihe.
Màràzàwe tuwe amonokatu hepo iaiw paw
wi.
14 O Tupàn, erepuraraw kar ma'erahy
ihewe 'ar katu rehe.
Tuweharupi ku'em mehe erezepyk
herehe.
15 Aze mo aze'eg ikatu 'ym ma'e wazàwe,
Iaiw ma'e azapo mo neremiaihu wanupe.
16 A'e rupi azeagaw ko ma'e ikwaw pà ihe.
Zawaiw katu wera'u ikwaw paw ihewe.
17 Na'e amo 'ar mehe neràpuzuhu pupe
heixe mehe
Akwaw ikatu 'ym ma'e wanupe uzeapo
ma'e ràm iahykaw rehe har ihe.
18 Eremupu'àm ywy ihym ma'e rehe ne wà.
Eremu'ar kar umumaw pàwàm me ne wà.
19 Na'arewahy eremumaw ikatu 'ym ma'e
ne wà.
Iaiw wamumaw paw.
20 Teko heharaz upuahu awer wi ku'em
mehe ume'e mehe wà.

Nezewegatete, o hezar, nanema'enukwaw
kwaw a'e teko wanehe ne.

21 Hepy'a tynehem iro haw pupe a'e mehe.
Aikwahy ihe.
22 Napuner kwaw neremiapo kwer ikatu
haw ikwaw paw rehe.
Aiko miar ài ma'e kwaw 'ymar romo ihe.
23 Nezewe rehe we aiko nerehe we tuwe-
harupi.
Hepyhyk pe hepo rehe ne.
24 Hereruze'eg pe herape ràm ikwaw kar
pà ihewe.
Iahykaw rehe hemur kar putar pe nepyr
tuwihaw ài herereko pà nehe.
25 Ne ywak rehe har ne, xo ne urereko ihe.
A'e rupi naputar kwaw amo ma'e ywy rehe
har ihe.
26 Apuner ma'e kwaw par 'ym romo hereko
haw rehe nehe.
Apuner hetekwer ikàg 'ym ma'e romo
hereko haw rehe nehe no.
Nezewe rehe we Tupàn wiko putar
hekàgaw romo nehe. Naputar kwaw
amo ma'e ihe nehe.

27 Newi utyryk ma'e ràm umàno putar aze-
haromoete a'e wà nehe.
Eremumaw putar nerehe uzeruzar ire up-
ytu'u ma'e ràm ne wà nehe no.
28 Ihe naiko kwaw wazàwe ihe. Tupàn
huwake hereko haw ikatuahy
ihewe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azapo
hemimaw romo ihe.
Amume'u hemiapo kwer paw rupi no.

74

O Tupàn, nema'enukwaw neremiaihu wanehe nehe

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 O Tupàn, màràzàwe tuwe eretyryk tuwe
urewi.
Màràzàwe tuwe erekwahy àràpuhàràn
neremimono'og zàwenugar wanupe.
2 Nema'enukwaw katu neremiaihu
wanehe nehe.
Kwehe mehe erexarexak neremiruze'eg
romo ne wà.
Erepyro amo wanupe uma'ereko e ma'e
romo waneko haw wi wà, neremi-
aihu romo wamuigo kar pà ne wà.
Nema'enukwaw Xiàw ywytyr rehe nereko
awer rehe ne.
3 Ezur 'aw ma'e imuaiw pyrer tetea'u rehe
neata pà nehe.
Ureàmàtyry'ymar umumaw ma'e neràpuzuhu
pupe har paw wà.

4 Neàmàtyry'ymar uhapukaz urywete haw
rupi neràpuzuhu pupe wà.
Umupu'àm pàn uwer hereko har a'e pe wà,
tàpuzuhu izar romo weko haw hexak
kar pà purupe wà.
5 Nuzawy kwaw zepe'aw imono'ogar wà.
Nuzawy kwaw ywyra itazy pupe imono-
honohokar wà no.
6 Umumaw ma'e ywyra iapo pyrer ipuràg
eteahy ma'e
A'e pe har paw rupi wà.
7 Weityk neràpuzuhu tata imunyk pà hehe
wà.
Umuaiw nerenaw nemuwete katu haw
wà.
8 — Xiuhauhaw xe har paw rupi zane
wà nehe, i'i uzeupeupe wà. Uzu-
hazuhaw wà.
Umunyk tata nemuwete haw Izaew ywy
rehe har nànàn wà.

9 Ureràro ma'e purumupytuhegatu kar
haw ure. Ni amo nuzapo kwaw
urewe wà.
Naheta kwaw Tupàn ze'eg imume'u har ko
'ar rehe wà.
Màràn kwarahy urumumaw putar nezewe
ure nehe. Ni amo nukwaw kwaw
wà.
10 O Tupàn. Màràn mehe ureàmàtyry'ymar
upytu'u putar urerehe uze'eg ury-
wahyahy re wà nehe.
Aipo uze'eg zemueteahy putar nerehe
tuweharupi upytu'u 'ym pà wà
nehe.
11 Màràzàwe tuwe nanepurupytywà wer
kwaw urerehe ne.
Màràzàwe tuwe erepyta ma'e iapo 'ym pà.

12 Ne Tupàn, ereiko ureruwihawete romo
izypy mehe arer we te ko 'ar rehe ne.
Urepytywà pe tetea'u ureàmàtyry'ymar
waneityk mehe ne.
13 Nekàgaw uhua'u ma'e rupi ere-
muza'aza'ak yryhu.

Erezuhaw miar uhua'u ma'e yryhu pupe
har waàkàg ikamikamik pà ne wà.
14 Erekamikamik àzàg Erewiàtà her ma'e
iàkàg ne wà no.
Eremono hetekwer miar ywyxiguhu rehe
har wanupe wanemi'u romo.
15 Erewàpytymawok ytyzuzàmaw ne wà.
Eremuyryk kar yrykaw ne wà no.
Yrykawhu eremuxinig kar ne wà no.
16 Erezapo 'ar. Erezapo pytunaw no.
Eremono kwarahy henaw rehe. Zahytata
eremono wanenaw pe wà no.
17 Erezapo ywy iahykaw.
Eremugyr kar àmàn. Eremuhyape katu kar
kwarahy no.

18 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
nema'enukwaw katu neàmàtyry'ymar
nerehe uze'eg urywahyahy mehe ne
wà nehe. Nuzeruzar kwaw nerehe
wà.
Uze'eg zemueteahy nerer rehe wà.
Nema'enukwaw wanemiapo kwer
rehe nehe.
19 Imunar neremiaihu wama'e rehe wà.
Emono zo neremiaihu a'e teko
wanupe ne wà nehe.
Upuraraw kar ma'erahy neremiaihu
wanupe wà. Nereharaz zo neremi-
aihu ipetepetek pyrer wanuwi nehe.
20 Nema'enukwaw neze'egaw neremiapo
katu kwer rehe nehe,
Ta'e heta puruzuka haw ko ywy nàn a'e xe.
21 Tuwe ikatu 'ym ma'e numuigo kar
kwaw neremiaihu ma'e hereko
'ymar romo wà nehe. Upuraraw
kar ma'erahy waiko neremiaihu
wanupe wà.
Hemetarer 'ym ma'e wà nehe, ma'e hereko
'ymar wà nehe no, tuwe umume'u
nekatu haw wà nehe.

22 Epu'àm, o Tupàn. Epyro nerer nehe,
ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe. Eityk
neàmàtyry'ymar ne wà nehe.
Teko ma'e kwaw par 'ym uze'eg ury-
wahyahy nerehe 'ar nànàgatu wà.
Nema'enukwaw waze'eg rehe.
23 Nereharaz zo neàmàtyry'ymar wanehа-
pukaz taw wi nehe. Heiheihem
tuweharupi wekwahy haw rupi wà.
Nereharaz zo waneiheihemaw wi nehe.
Einu ne wà nehe.

75

Tupàn wiko teko wanemiapo kwer imume'u har ikatuahy ma'e romo a'e

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 Urumume'u nekatu haw uruiko, o Tupàn,
urumume'u nekatu haw uruiko.
Nehua'u haw urumume'u.
Urumume'u neremiapo kwer ikatuahy
ma'e no.

2 Nezewe uze'eg Tupàn. — Amume'u katu
'ar teko wanemiapo kwer imume'u
àwàm kwez ihe.
A'e 'ar mehe amume'u putar wanemiapo
kwer hekatu haw rupi ihe nehe.
3 Aze ywy uryryryryz nehe,
Aze hehe har umàno etea'i wà nehe,
Namuhem kar kwaw ywy iwype har
henaw wi ihe nehe.
4 — Pemume'u zo pepuner haw nehe, a'e
ikatu 'ym ma'e wanupe.
— Aiko wera'u amo wanuwi ihe, peze zo
nehe, a'e wanupe.
5 — Pepytu'u pekàgaw rehe peze'eg ire nehe.
Pepytu'u tuwihaw ài peze'eg ire nehe, a'e
wanupe, i'i Tupàn.

6 Teko wanemiapo kwer imume'u haw a'e,
nur kwaw kwarahy ihemaw wi a'e.
Kwarahy heixe haw wi nur kwaw
a'e.
Nur kwaw kwarahy heixe haw awyze har
kutyr har wi a'e. Kwarahy ihemaw
awyze har kutyr har wi nur kwaw
a'e.
7 Tupàn a'e ae wiko imume'u har romo a'e.
Weityk amo wà.
Upir amo wà no.
8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wereko
amo kanekpuku opo pe.
Tynehem win zàwenugar pupe a'e. Ikwahy
haw pupe tynehem.
U'u kar ipor ikatu 'ym ma'e wanupe.
Paw rupi i'un wà.

9 Ihe aze'eg putar Tupàn Zako izar rehe
tuweharupi ihe nehe.
Amuzàg putar zegar haw ikatu haw rehe
nehe no.

10 Uzuhaw putar ikatu 'ym ma'e wakàgaw nehe.
Tupàn heruzar har wakàgaw uhua'u wera'u putar nehe.

76

Tupàn ikàg ma'e romo a'e

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 Teko Zuta ywy rehe har ukwaw katu Tupàn wà.
Izaew ywy rehe har ukwaw katu her wà.
2 Hàpuz Zeruzarez pe hin.
Wiko Xiàw ywytyr rehe.
3 Tupàn uzuhazuhaw wàmàtyry'ymar wapuruzuka haw paw a'e pe a'e:
U'yw wà, u'yw wi purumimaw wà, takihepuku wà.

4 Nekàgatu tuwe nereiny romo, o Tupàn.
Nekatuahy tuwe ywytyruhu wi nezewyr mehe.
Ereityk neàmàtyry'ymar a'e ywytyruhu rehe ne wà.
5 Ereraha kar a'e zauxiapekwer ipuruzukaiw ma'e wama'e paw ne.
Uker waiko umàno ma'e kwer waker haw rehe a'e wà kury,
Ta'e nupuner kwaw uzepyro haw rehe wà xe.
6 O Tupàn Zako izar, wanehe nezepyk mehe kawaru a'e wà,
Kawaru ku'az har a'e wà no, wiko umàno ma'e kwer ài wà.

7 Teko upaw rupi katete ukyze newi wà.
Ni amo nupuner kwaw nerenataromo weko haw rehe nekwahy mehe wà.
8 Ywak rehe nereko mehe erekwaw kar ikatu 'ym ma'e wanehe nezepyk àwàm purupe ne.
Ywy rehe har ukyze wà, uze'eg 'ym pà wà.
9 Erepu'àm teko ikatu 'ym ma'e wanehe nezepyk pà,
Ma'erahy ipuraraw par ywy rehe har paw wapyro pà.

10 Te teko wakwahy haw umuhua'u kar nekatu haw rehe ze'egaw no.
Teko zeàmàtyry'ymawhu pe umàno 'ym ma'e uzapo putar mynykawhu neze'eg rupi wà nehe.
11 Pemono penemimume'u kwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe.
Tuwe teko ko ywy huwake har paw weraha izupe imono pyr wà nehe.
Tuwe omono Tupàn pe wà nehe. Tuwe ukyze izuwi wà nehe no.
12 Tuwihaw amo wanuwi wiko wera'u ma'e a'e wà, Tupàn umuigo kar ma'e hereko 'ymar romo a'e wà.
Umukyze kar tuwe ywy rehe har wanuwihawete wà no.

77

Tupàn zanemurywete kar zanezemumikahy mehe a'e

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 Ahapukaz katu Tupàn pe ihe.
Herenu herehapukaz mehe a'e.
2 Ma'erahy ipuraraw mehe aze'eg zanezar pe.
Pyhaw aupir hepo izupe heze'eg pà.
Nezewe rehe we naherurywete kwaw ihe.
3 Tupàn rehe hema'enukwaw mehe azypyrog hekuhem pà ihe.
Azypyrog ma'e rehe hema'enukwaw pà. A'e mehe azemumikahy.

4 Tupàn nahemuger kar kwaw a'e.
Napuner kwaw heze'egaw rehe, ta'e azemumikahy ihe xe.
5 Hema'enukwaw he'ar upaw ma'e kwer rehe,
Hekwarahy kwehe mehe upaw ma'e kwer rehe no.
6 Amumaw pytun tetea'u ma'e rehe hema'enukwaw katu pà.
Azypyrog hema'enukwaw pà, na'e apuranu hezehe no.

7 Aipo zanezar utyryk putar tuwe zanewi tuweharupi nehe.
Aipo nazanekatu pixik kwaw izupe nehe.
8 Aipo upytu'u zaneamutar katu re.
Aipo weityk zanewe wemimume'u kwer.
9 Aipo Tupàn upytu'u ikatu ma'e romo wiko re.
Aipo ikwahy haw upyta ipurupuhareko haw hekuzaromo, a'e hezeupe.
10 Na'e aze'eg nezewe hezeupe.
— Tupàn Ywate Wera'u Har na'ipurupytywà wer kwaw zanerehe kwehe mehe

arer zàwe a'e. Azeharomoete nezewe haw na'ikatu kwaw zanewe, a'e hezeupe.

11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Hema'enukwaw putar neremiapo kwer ikatuahy ma'e rehe ihe nehe.
Hema'enukwaw putar neremiapo kwer kwehe mehe iapo pyrer rehe nehe.
12 Hema'enukwaw putar neremiapo kwer paw rehe nehe.
Amume'u putar ma'e neremiapo kwer hezeupe nehe no.

13 O Tupàn neremiapo paw ikatu a'e.
Naheta kwaw amo tupàn ikàg ma'e urezar zàwenugar wà.
14 Ereiko Tupàn purumupytuhegatu kar haw iapo har romo ne.
Erexak kar nepuner haw ywy nànànar wainuinuromo.
15 Nekàgaw rupi erepyro neremiaihu ne wà.
Erepyro Zako izuapyapyr ne wà. Zuze izuapyapyr erepyro ne wà no.

16 O Tupàn, nerexak mehe 'y ukyze a'e.
'Y yryhu pe har ohoete ma'e uryryryryz a'e no.
17 Ywàkun umugyr kar àmàn.
Ywak wànoànog.
Iweraw paw uhyape katu ywy nànàn.
18 Àmàn neremimuànoànogaw uhàuhàz ywy nànàn no.
Àmàn iweraw paw uhyape katu ywy nànàn no.
Tupàn umuryryz kar ywy. Ywy uryryryryz a'e.

19 Ereata yryhu myteromo.
Erezapo nerape yryhu ohoete ma'e rupi.
Ni amo nuexak kwaw nepyporer a'e wà.
20 Àràpuhàràn wamono'ogar weraha weimaw pe ikatu ma'e rupi wà.
Nezewegatete eremuata kar neremiaihu pe ikatu ma'e rupi ne wà no, Moizez pe ne wà, Àràw pe ne wà no.

78

Tupàn uze'eg wemiaihu wanupe

Zegar haw Azaw hemiapo kwer

1 Heremiaihu wà, peinu katu hepurumu'e haw nehe.
Pezekaiw katu heze'eg rehe nehe.
2 Ta'e aze'eg putar peme ze'eg xirogatu ma'e rupi ihe nehe xe.
Amume'u putar ma'e kwehe mehe uzeapo ma'e kwer ikwaw 'ym pyrer peme ihe nehe.
3 Xinu a'e ma'e zaneipy zanewe wanemimume'u kwer zane.
A'e rupi xikwaw.
4 Naxiumim kwaw a'e ma'e zanera'yr wanuwi nehe.
Zaze'eg putar zanezuapyapyr wanupe nehe, tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuner haw rehe nehe,
Hemiapo kwer ikàg ma'e rehe nehe, hemiapo kwer ikatuahy ma'e rehe nehe.

5 Omono uze'eg heruzar kar pyràm teko Izaew wanupe.
Umume'u ma'e wemiapo kàràm Zako izuapyapyr wanupe.
— Pemu'e pena'yr ko ze'eg heruzar pyràm wanehe nehe,
I'i zaneipy wanupe.
6 — Nezewe mehe pezuapyapyr ukwaw putar wà nehe.
Nezewe mehe wazuapyapyr umu'e putar wa'yr a'e wà nehe no.
7 Nezewe mehe uzeruzar putar Tupàn rehe a'e wà nehe no.
Naheharaz kwaw hemiapo kwer wi wà nehe.
Tuweharupi weruzar putar ma'e hemiapo kàràm wà nehe.
8 Nuiko kwaw peipy wazàwe wà nehe.
Peipy hehaite wà. Nuweruzar katu kwaw Tupàn ze'eg wà.
Tupàn rehe wazeruzar haw na'ikàg pixik kwaw a'e.
Upytu'u hehe uzeruzar ire wà.

9 Awa Eparai izuapyapyr wà,
Wereko ywyrapar opo pe wà, opo pe u'yw wereko wà no.
Uzàn oho zeàmàtyry'ymawhu 'ar mehe wà.
10 Izaew izuapyapyr nuzapo kwaw ma'e ze'eg Tupàn pe wemimume'u pyrer rupi katu wà.
Na'ipureruzar wer kwaw ize'eg rehe wà.

11 Heharaz Tupàn hemiapo kwer pu-
rumupytuhegatu kar ma'e kwer wi
wà.
Wexak iapo mehe wà. Nezewe rehe we
heharaz hemiapo kwer wi wà.
12 Tupàn uzapo purumupytuhegatu kar
ma'e waipy wanenataromo
Ywytyr heta 'ymaw Zuwà her ma'e rehe
Ezit ywy rehe a'e.
13 Uzaikaikaw yryhu.
Umuata kar Izaew izuapyapyr yryhu
myteromo wà.
Upir 'y pàrirogaw aiha ma'e àì.
14 'Aromo wexak kar wanape ràm wanupe
ywàkun pupe wiko pà.
Pyhaw wexak kar weko haw tata heny
kwer pupe no.
15 Umuza'aza'ak itahu ywyxiguhu rehe no.
Wenuhem 'y ywy iwype har tetea'u teko
wanupe wamui'u kar pà no.
16 Umuhem kar 'y itahu wi.
A'e 'y uwyryk yrykawhu àì.

17 Nezewe rehe we zaneipy uzapo wiwi
ikatu 'ym ma'e oho waiko Tupàn iku-
tyr wà.
Upytu'u Ywate Wera'u Har ze'eg heruzar
ire ywyxiguhu rehe wà.
18 Wagaw tuwe Tupàn wà.
Wenoz wemi'u ràm wemimutar izupe wà.
19 Uze'eg zemueteahy hehe wà.
— Aipo Tupàn upuner temi'u imur haw
rehe zanewe ywyxiguhu rehe a'e.
20 Umuza'aza'ak itahu azeharomoete.
'Y uzypyrog tuwe yrykawhu àì uwyryk pà.
Aipo upuner typy'ak zanewe imur haw
rehe a'e.
Aipo upuner ma'ero'okwer imur haw rehe
wemiaihu wanupe, i'i wà.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy
a'e ma'e henu mehe a'e.
Uzàmàtyry'ym wemiaihu oho tata pupe wà.
Wanupe ikwahy haw uhua'u wera'u kury,
22 Ta'e nuzeruzar kwaw hehe wà xe.
— Nupuner kwaw zanepyro haw rehe
nehe, i'i izupe wà.

23 Nezewe rehe we Tupàn uze'eg ywak
rehe.
— Ewàpytymawok neruken nehe, i'i izupe.
24 Umur typy'ak ywate har wemiaihu
wanupe.
Umu'ar kar temi'u mana her ma'e wanupe
i'u kar pà.
25 Nezewe u'u Tupàn heko haw pe har
watypy'ak wà.
Umur Tupàn temi'u tetea'u wanupe. Uhyk
tuwe wanupe.
26 Na'e umur kar ywytu kwarahy hemaw
wi ywak wi kury.
Upuner haw rupi umuhem kar ywytu
kwarahy hemaw awyze har rehe
har no.
27 Umu'ar wiràmiri tetea'u teko wanehe wà.
Wiràmiri nuzawy kwaw ywy imuku'i pyrer
ywàkun romo uzeapo ma'e kwer,
ta'e heta tetea'u a'e wà xe.
Waneta haw nuzawy kwaw ywyxig yryhu
izywyr har waneta haw.
28 U'ar wiràmiri teko waker haw rehe wà,
Wanàpuzràn izywyr wà.
29 Na'e Izaew ipurumuzàmuzàg u'u wà.
Uhyk wanupe wà, ta'e Tupàn omono wane-
mimutar paw wanupe a'e xe.
30 Wamai'u mehe we,
Ihyk 'ym mehe we,
31 Wikwahy Tupàn wanupe.
Uzuka awa ikàg wera'u ma'e wà.
Uzuka kwàkwàmo Izaew wainuromo har
ikatu wera'u ma'e wà.

32 Teko wexak a'e purumupytuhegatu kar
ma'e paw wà.
Nezewe rehe we uzapo wiwi ikatu 'ym
ma'e oho waiko wà.
Na'izeruzar wer kwaw Tupàn rehe wà.
33 A'e rupi umumaw wà.
Waneko haw nuzawy kwaw pytuhemaw.
Nuzawy kwaw iaiw ma'e na'arewahy
uzeapo ma'e kwer.
34 Tupàn uzuka amo wà.
Na'e amo uzewyr izupe wà.
Uzemumikahy wemiapo kwer rehe wà.
Uze'eg Tupàn pe wemu'em 'ym pà wà.
35 Na'e ima'enukwaw Tupàn rehe wà. —
Itahu zanemimaw zàwenugar romo
hekon a'e, i'i wà.
— Tupàn Ywate Wera'u Har wiko zanepyro
har romo a'e, i'i wà.
36 Waze'eg awer paw temu'emaw romo a'e
wà.
Umume'u a'e ma'e paw Tupàn pe
wemu'em pà wà.

37 Nuputar kwaw Tupàn upy'a pe azeharomoete wà.
Nuzapo kwaw ma'e uze'eg awer rupi katete wà. Kwehe mehe Tupàn uzapokatu a'e ze'egaw wanehe we a'e. Uzuhaw wà kury.
38 Nezewe rehe we Tupàn upuhareko wemiaihu wà.
Numumaw kwaw wà.
Umunàn wanemiapo kwer wanuwi uweharaz tà.
Tuweharupi umuakuir wekwahy haw a'e.
Umumaw wekwahy haw a'e.
39 Ima'enukwaw amo 'ar mehe umàno ma'e ràm romo waneko haw.
Nuzawy kwaw ywytu wà. Ywytu oho. Nuzewyr kwaw.

40 Teko upytu'u tetea'u Tupàn ze'eg heruzar ire ywyxiguhu rehe wà.
Umuzemumikahy kar tetea'u Tupàn a'e wà no.
41 Wagaw tetea'u wà.
Umuzemumikahy kar Izaew wazar ikatuahy ma'e wà no.
42 Heharaz ipuner haw uhua'u ma'e wi wà.
Upyro Tupàn a'e teko waàmàtyry'ymar wanuwi wà. Heharaz wapyro awer 'ar wi wà no.
43 Heharaz hemiapo kwer ikatuahy ma'e wi wà.
Heharaz purumupytuhegatu kar haw Zuwà ywytyr heta 'ymaw rehe Ezit ywy rehe iapo pyrer wi wà no.
44 Uzapo 'y yrykawhu pe har tuwykwer romo.
Nezewe mehe naheta kwaw 'y i'u pyr Ezit ywy rehe har wanupe.
45 Omono kar meru tetea'u wanupe waputupyk pà wà.
Zu'i tetea'u umuaiw wama'etymaw wà no.
46 Omono kar tukur tetea'u wanupe wà no.
U'u tukur arozràn ipo'o pyràm upaw rupi wà. Umuaiw ko pe hezuz ma'e paw wà.
47 Umumaw wanemitygwer uwà tyw àmàntàtà pupe.
Umumaw ma'ywa pi her ma'e tyw imuwixàgahy pà no.
48 Waneimaw tapi'ak a'e wà, àràpuhàràn hawitu ma'e a'e wà no, umàno paw rupi wà no.
Ta'e àmàntàtà ukyr wanehe xe. Àmàn uwerawerawahy wanehe no.
49 Umumaw a'e ma'e paw wikwahy haw rupi wà.
Wikwahy tuwe wamumaw mehe.
Omono ze'egaiw wanehe. Ikwahy haw ur màno haw herur har ài a'e.
50 Numuakuir kwaw wikwahy haw.
Nupyro kwaw màno haw wi wà.
Uzuka ma'eahy haw iaiw ma'e pupe wà.
51 Tàpuz nànàn Ezit ywy rehe
Tupàn uzuka wana'yr ipy paw wà.

52 A'e re wiko àràpuhàràn zàwenugar romo.
Weraha wemiaihu Izaew Ezit ywy wi wà.
Umuata kar ywyxiguhu rehe.
53 Numuzeapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe waneraha mehe.
Hemiaihu nukyze kwaw ma'e wi wà.
Yryhu upyk waàmàtyry'ymar wazuka pà wà.
54 Tupàn weraha wemiaihu uiwy imonokatu pyrer pe.
A'e ae umuhem kar teko ywytyruhu wanuwi wà. A'e re weraha wemiaihu a'e ywytyruhu wanupe wà.
55 Umuhem kar a'e ywy rehe har a'e wi wà, wemiaihu wanenataromo wà.
Hemiaihu wixe a'e ywy rehe wà.
Uzaikaikaw a'e ywy ipegegwer wamono pà Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe.
Umuigo kar Izaew waàmàtyry'ymar wanàpuzgwer wapupe wà.

56 Nezewe rehe we Izaew upytu'u Tupàn Ywate Wera'u Har ze'eg heruzar ire wà.
Wagaw uzar wà.
Nuweruzar kwaw hemiapo karer wà.
57 Nuzawy kwaw uwipy wà. Nuzeruzar kwaw Tupàn rehe wà.
Nuweruzar kwaw ize'eg wà.
Aze ywyrapar na'ikatu kwaw, u'yw a'e ywyrapar wi imuhem kar pyr nuzywà kwaw ma'e. A'e teko wiko u'yw ma'ekutuk 'ym ma'e ài wà.
58 A'e teko umuikwahy kar Tupàn ma'ea'yr hapy haw iapo pà tupàn a'ua'u wanupe wà.

Umuwete katu tupàn a'ua'u a'e wà. A'e rupi
Tupàn hewyrowyroahy wikwahy pà
a'e.
59 A'e ma'e hexak mehe wikwahy Tupàn.
Utyryk tuwe wemiaihu wanuwi.
60 A'e 'ym mehe wiko tàpuzràn pupe wemi-
apo kwer teko wainuinuromo Xiro
pe a'e.
Wikwahy mehe wezar wàpuzràn.
61 Weraha kar uze'eg imuapyk pyrer hyru
wàmàtyry'ymar wanupe a'e.
Ize'eg hyru wexak kar ipuner haw ipuràg
eteahy haw teko wanupe. — Peraha
nehe, i'i wemiaihu waàmàtyry'ymar
wanupe.
62 Wikwahy wemiaihu wanupe.
A'e rupi uzuka kar wemiaihu waàmàtyry'ymar
wanupe wà.
63 Kwàkwàmogwer umàno zeàmàtyry'ymawhu
pe wà.
A'e rupi naheta kwaw imen ràm kuzàwaza
kwer wanupe wà.
64 Zauxiapekwer uzuka xaxeto utakihe
puku pupe wà. Na'e zauxiapekwer
uze'eg nezewe wanemireko kwer
wanupe wà.
— Aze pezai'o pemener wamàno awer rehe
nehe, uruzuka putar ure nehe no, i'i
wanupe wà.

65 Na'e Tupàn Zanezar nuzawy kwaw uker
ire ume'e ma'e.
Nuzawy kwaw awa ipuruzukaiw ma'e win
pupe imuhaite pyrer a'e. Heiheihem
a'e.
66 Umuzàn kar wàmàtyry'ymar wamono wà.
Weityk wà. Umumaranugar kar wà no.
Imaranugar putar tuweharupi wà
nehe.
67 Utyryk Zuze izuapyapyr wanuwi.
Nuexaexak kwaw Eparai izuapyapyr wà.
68 Nan kwaw nezewe. Wexaexak Zuta
izuapyapyr wà.
Wexaexak ywytyr Xiàw wemiamutar.
69 Heta heko haw izupe ywate a'e. Uzapo
tàpuzuhu ywy rehe har weko haw
ywate har ài.
Umuàtà wàpuzuhu ywy ài.
Ni amo nuweityk pixik kwaw wà nehe.

70 Na'e Tupàn wexak wemiruze'eg Tawi.
Wenuhem pari àràpuhàràn hawitu ma'e
wamono'ogaw wi.
71 Wiko àràpuhàràn rehe uzekaiw ma'e
romo a'e 'ar mehe,
Umuigo kar Izaew wanuwihawete romo.
Nuzawy kwaw àràpuhàràn mono'ogar ài
Tupàn wemiaihu wanupe.
72 Tawi uzekaiw katu wanehe.
Weruze'egatu uma'ekwaw katu haw rupi
wà no.

79

O Tupàn, urepuhareko pe ne nehe

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 O Tupàn, nerehe uzeruzar 'ym ma'e wixe
neywy rehe wà.
Umuaiw neràpuzuhu imonokatu pyrer wà
no.
Weityk tàpuz Zeruzarez pe har paw wà no.
2 Weityk neremiruze'eg wanetekwer ywy
rehe wà.
Weityk newi upuir pixik 'ym ma'e wà,
wiràmiri wanemi'u ràm romo wà.
Omono miar hehaite ma'e wanupe
wanemi'u ràm romo wà no.
3 Uzakook neremiaihu wanuwykwer ywy
rehe 'y ài wà.
Uwyryk wanuwykwer 'y ài Zeruzarez
tawhu nàn.
Ni pitài nuikuwe kwaw amogwer
wanetekwer watym àràm romo wà.

4 Ywy ko ywy huwake har rehe har uze'eg
zemueteahy urerehe wà.
Upuka urerehe uze'eg urywahyahy pà wà.
5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, màràn
kwarahy eremumaw putar urewe
nekwahy pà nehe.
Aipo nerepytu'u pixik kwaw nehe.
Aipo nekwahy haw ukaz wiwi putar tata ài
nehe.
6 O Tupàn, eikwahy teko amo ywy rehe har
nemuwete katu 'ym ma'e wanupe
nehe.
Eikwahy nereityk àràm wanupe nehe.
7 Ta'e uzuka ureànàm a'e wà xe.
Umuaiw ureywy wà no.
8 Ezepyk zo urerehe ureipy wanemiapo
kwer hekuzaromo nehe.
Urepuhareko pe nehe kury,
Ta'e uruzemumikahy tuwe urepyro haw
hàro 'ym pà ure xe.

9 Urepytywà pe nehe, o Tupàn urepyro har.
Aze na'urepyro kwaw pe nehe,
Aze neremunàn kwaw ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe, teko uze'eg zemueteahy putar nerehe wà nehe.
10 — Ma'e pe hekon Tupàn pezar a'e, i'i putar amogwer ywy rehe har urewe wà nehe.
Màràzàwe tuwe erepuranu kar amogwer ywy rehe har urerehe nezewe wà.
O Tupàn tuwe uruexak wanehe nezepyk àwàm nehe,
Ta'e uzakook neremiruze'eg wanuwykwer a'e wà xe.
11 Einu zemunehew paw pe har wakuhem mehe ne wà nehe.
Nepuner haw uhua'u ma'e rupi
Epyro ureàmàtyry'ymar wanemizuka ràm ne wà nehe no.

12 O hezar, ezepyk amogwer ywy rehe har wanehe 7 haw nehe.
Aze uzapo ikatu 'ym ma'e newe pitài haw wà nehe, ezepyk wanehe 7 haw nehe.
13 Na'e ure neremiaihu romo wiko ma'e ure,
Àràpuhàràn zàwenugar neremimono'og ure, ure nehe,
Urezuapyapyr a'e wà nehe no,
Urumume'u putar nekatu haw tuweharupi ure nehe.
Nekatu haw rehe zegar haw urumuzàg putar newe ure nehe no.

80

O Tupàn, exak kar urepuhareko haw urewe ne nehe
Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 Urereinu pe nehe,
Izaew wanupe àràpuhàràn wamono'ogar zàwenugar.
Ezeapyaka katu urerehe nehe, urerehe uzekaiw ma'e àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e zàwenugar.
Ne nerenawhu rehe wapyk ma'e ne, nerenawhu kerumin wa'aromo hin ma'e rehe har ne,
2 Exak kar Eparai izuapyapyr wamutar katu haw purupe nehe.
Exak kar Mezàmi izuapyapyr wamutar katu haw purupe nehe no. Exak kar Manaxe izuapyapyr wamutar katu haw purupe nehe no.
Exak kar nepuner haw urewe nehe.
Ezur urepyro pà nehe.

3 Uremuigo kar wi pe temi'u hereko har romo ma'e hereko har romo nehe, o Tupàn.
Exak kar nepurupuhareko katu haw urewe nehe. Nezewe mehe urepyro putar pe nehe.

4 Màràn kwarahy eremumaw putar neremiaihu waze'eg rehe nekwahy pà nehe,
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e.
5 Eremur tehaykwer typy'ak romo iapo pyrer urewe ureremi'u romo ne.
Eremynehem kanek tehaykwer pupe i'u kar pà urewe no.
6 — Pezeàmàtyry'ym Izaew waywy rehe nehe, ere ureywy huwake har wanupe.
Eremuze'eg kar urywahyahy urerehe ne wà no.

7 Uremuigo kar wi temi'u hereko har romo ma'e hereko har romo nehe, o Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e.
Exak kar nepurupuhareko katu haw urewe nehe. Nezewe mehe urepyro putar pe nehe.

8 Teko Izaew izuapyapyr wà, nuzawy kwaw ma'e'yw uwà'yw her ma'e wà.
Ererur i'yw Ezit ywy wi ne.
Eremuhem kar amogwer teko ko ywy wi ne wà. Erezutym uwà'yw waywy rehe.
9 Eremukatu ywy izupe.
Hapo wixe ywy pupe.
Uhàuhàz hapo ywy rehe.
10 Upyk ywytyr u'àg pupe.
Hàkàgwer aiha wera'u ywyràkàxigyw aiha wera'u ma'e wi a'e.
11 Omono kar wàkàgwer yryhu Mezitehàn her ma'e pe no,
Yrykawhu Ewparat pe no.
12 Màràzàwe tuwe ereityk pari i'yw izywyr har.

Ko 'ar rehe pe rupi wata ma'e upuner uwà
rehe imunar haw rehe wà kury.
13 Tazahu ka'a pe har upyropyrog i'yw rehe
imumaw pà wà.
Miar hehaite ma'e u'u paw rupi wà.

14 Ezewyr urewe nehe, Tupàn Ikàg Wera'u
Ma'e.
Ywak rehe nereko mehe eme'e urerehe
nehe.
Ezur ma'ywa'yw uwà'yw her ma'e ipyro pà
nehe, neremiaihu wapyro pà nehe.
15 Ne ae erezutym a'e uwà'yw ne.
Epyro ezuwà nehe. Eremuezuz katu tuwe
i'yw.
Ezur ipyro pà nehe.

16 Ureàmàtyry'ymar omonohok hapy pà tata
pupe wà.
Nekwahy haw rupi eme'e a'e teko wanehe
wamumaw pà nehe.
17 Ezekaiw katu teko neremixamixak kwer
wanehe nehe.
Epyro a'e teko neremimueta tetea'u kwer
ne wà nehe no.
18 Nurutyryk wi kwaw newi nehe.
Uremuigo katu kar pe nehe. Nezewe mehe
urumume'u putar nekatu haw ure
nehe.

19 Uremuigo kar wi pe temi'u hereko har
romo ma'e hereko har romo nehe, o
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, Ikàg
Wera'u Ma'e.
Exak kar nepuruamutar katu haw urewe
nehe, urepyro pà nehe.

81

Tupàn ikatu haw rehe zegar haw

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 Pezegar penurywete haw rupi Tupàn
zanepyro har pe nehe.
Pemuzàg ikatu haw rehe zegar haw Zako
izar pe nehe.
2 Pezypyrog zegar haw imuzàg pà nehe.
Pemupumupu ipu ma'e ipew ma'e
nehe no.
Pemupu wioràwiràn zegar haw hurywete
ma'e rehe pezegar pà nehe.
Wioràwiràn pixika'i ma'e pemupu zegar
haw imuzàg pà penurywete haw
rupi nehe.
3 Pezupy ma'e'ak kwer xi'àm romo iapo
pyrer mynykaw pe teko wamono'og
pà nehe.
Zahy ipyahu mehe pezupy nehe. Zahy
huahu mehe pezupy nehe no.
4 Tupàn uzapo kar ko ma'e Izaew wanupe.
Zako izar umume'u ko ma'e iapo àwàm
peme a'e.
5 Umur ko ze'eg teko Izaew izuapyapyr
wanupe a'e,
Ezit ywy rehe har waàmàtyry'ym mehe a'e.

Aenu amo heremigwaw 'ym ize'eg mehe
ihe.
6 Nezewe i'i a'e 'ar mehe a'e.
— Azo'ok penemiraha ipuhuz katu ma'e
pekupe wi ihe. Kok ywy imuàtà
pyrer pupe tynehem ma'e peraha
peiko a'e mehe.
Apupyro a'e ma'e penemiupir wi ihe.
7 Ma'erahy ipuraraw mehe herenoz pe pe.
Ihe apupyro ihe.
Ywytuaiw pupe hezeàmimaw pe hereko
mehe
Awazar peze'eg peme.
Apuagaw ytyzuzàmaw Merima her ma'e pe
ihe.
8 Heremiaihu wà, pezeapyaka katu heze'eg
rehe nehe.
O Izaew wà, aze mo herenu pe, herury-
wete mo ihe.
9 Peiko pixik zo amo tupàn ua'u imuwete
har romo nehe.
Pemuwete katu zo amo nehe. Xo ihe zo
hemuwete katu pe nehe.
10 Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo
ihe.
Apupyro Ezit ywy wi ihe.
Pezurupeka nehe, amono putar penemi'u
ràm peme nehe.

11 — Nezewe rehe we heremiaihu
na'ipurenu wer kwaw herehe wà.
Izaew izuapyapyr nahereruzar kwaw wà.
12 A'e rupi amuata kar wi wanape rupi
hereruzar katu 'ymaw rehe ihe wà.
Azapo kar wanemimutar wanupe.
13 Aze mo heremiaihu herenu wà, ikatu mo
ihewe.
Aze mo Izaew izuapyapyr hereruzar wà,
herurywete mo ihe.
14 Aityk mo waàmàtyry'ymar na'arewahy
ihe wà.

Azepyk mo wakutyr ur ma'e wanehe paw
rupi ihe wà no.
15 Herehe iakatuwawahy 'ym ma'e uzea-
mumew mo herenataromo wà, ta'e
aiko wazar romo ihe xe.
Wanehe hezepykaw nupaw pixik kwaw
nehe.
16 Amono mo arozràn ikatu wera'u ma'e
peme ihe.
A'u kar mo hàir kaiwer parer pupe.
Te uhyk mo peme, i'i Tupàn.

82

Tupàn wiko teko paw wanemiapo kwer imume'u har romo a'e

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 Tupàn wapyk wenawhu amogwer tuwi-
haw ywate har wazemono'ogaw pe
har rehe a'e.
Wainuinuromo umume'u uzeapo ma'e
ràm wanupe.
2 — Pepytu'u ikatu 'ymaw rupi pureruze'eg
ire nehe.
Pepytu'u teko ikatu 'ym ma'e wamyrypar
romo peneko re nehe.
3 Pezekaiw katu ma'e hereko 'ymar
wanehe nehe, tu 'ym ma'e wanehe
ihy 'ym ma'e wanehe nehe no.
Pekatu ma'erahy ipuraraw par wanupe
nehe, ma'e hereko 'ymar wanupe
nehe no.
4 Pepytywà ikàg 'ym ma'e pe wà nehe.
Pepytywà hemetarer 'ym ma'e pe
wà nehe no.
Pepyro a'e teko teko ikatu 'ym ma'e
wanuwi pe wà nehe.
5 — Ma'e kwaw par 'ym romo peiko.
Napekwaw pixik kwaw ma'e. Peiko pytu-
nahy haw rehe.
Naperuze'egatu kwaw ywy rehe har pe wà.
6 Nezewe aze'eg peme. — Peiko tupàn
romo.
Pe paw peiko Tupàn Ywate Wera'u Har
ta'yr romo.
7 Nezewe rehe we pemàno putar wyzài awa
ài nehe. Wyzài tuwihaw ta'yr umàno
wà.
Nezewegatete peneko haw upaw putar
nehe no, a'e ihe, a'e wanupe.

8 O Tupàn, ezur ywy rehe har waneruze'eg
pà nehe,
Ta'e ywy nànànar paw wiko nema'e romo
wà xe.

83

O Tupàn, eityk neàmàtyry'ymar ne wà nehe

Zegar haw Azaw hemiapo kwer
1 O Tupàn, epyta zo urewe neze'eg 'ym pà
nehe.
Epytu'u zo neze'eg ire nehe. Epytu'u zo
ikatu ma'e urewe iapo re nehe, o
Tupàn.
2 Eme'egatu kury. Neàmàtyry'ymar uze-
mumymumyz waiko wà kury.
Nerehe iakatuwawahy 'ym ma'e uwak
putar nekutyr wà nehe kury.
3 Umume'u neremiaihu wanupe wemiapo
ràm ikatu 'ym ma'e waiko wà.
Ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe
neremipyro kwer wanupe wà.
4 Nezewe uze'eg wà. — Pezur nehe.
Ximumaw teko Izaew izuapyapyr zane wà
nehe.
Nezewe amogwer teko heharaz putar
waner wi wà nehe. Na'ima'enukwaw
pixik kwaw wanehe wà nehe, i'i wà.
5 Waàmàtyry'ymar uzemono'og wemiapo
ràm ikatu 'ym ma'e imume'u pà uze-
upeupe wà.
Neàmàtyry'ymar paw umume'u neàmàtyry'ym
àwàm uzeupeupe wà. Na'aw
neàmàtyry'ymar waner xe wà:
6 Teko Enom izuapyapyr wà. Teko Izimaew
izuapyapyr wà.
Teko Moaw izuapyapyr wà. Teko Agar
izuapyapyr wà.
7 Teko Zemaw izuapyapyr wà. Teko
Amon izuapyapyr wà. Teko Amarek
izuapyapyr wà.
Teko Piri ywy rehe har wà. Teko Xir tawhu
pe har wà.
8 Teko Axir her ma'e uzemono'og Iro
izuapyapyr wapyr wà.
Ikàg uzeinuiromo Amon izuapyapyr
wanehe we wà, Moaw wanehe we
wà no.
9 O Tupàn, kwehe mehe eremumaw Minià
izuapyapyr ne wà. Ezapo nezewe
haw a'e teko wanupe nehe no.
Kwehe mehe erezuka kar Xi ne. Erezuka
kar Zamim yrykawhu Kizom her

ma'e huwake no. Ezapo nezewe haw a'e teko wanupe nehe no.
10 Eremumaw a'e zauxiapekwer Enor ywy rehe ne wà.
Wanetekwer inem ywy rehe wà.
11 Kwehe mehe erezuka kar Orew Zeew rehe we ne.
Ezapo nezewe haw zauxiapekwer wanuwihaw wanupe nehe no.
Eityk wanuwihaw paw rupi ne wà nehe, Zema heityk awer zàwe nehe, Xaramun heityk awer zàwe nehe no.
12 A'e tuwihaw uze'eg nezewe uzeupeupe wà.
— Xipyhyk Izaew waywy nehe, Tupàn ima'e ipyhyk pà nehe, i'i uzeupeupe wà.

13 O Hezar, emuhàmuhàz a'e teko ywyku'i ài nehe.
Ywytu weraha ka'akyr uxinig ma'e muite a'e. Eraha a'e teko nezewe ne wà nehe no.
14 Tata wapy ka'a a'e.
Tatareny uhua'u ma'e ukaz ywytyr rehe no.
15 Nezewe eho wanaikweromo ywytuaiw ài nehe.
Emukyze kar nekwahy haw ywytuaiw zàwenugar wi ne wà nehe.
16 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emumaranugar ne wà nehe.
Nezewe mehe, — Ereiko ikàg wera'u ma'e romo ne, i'i putar newe wà nehe.
17 Tuwe ereityk wamumaranugar kar pà ne wà nehe. Tuwe na'ikàg pixik kwaw wà nehe.
Tuwe umàno maranugar haw uhua'u ma'e wy pe wà nehe.
18 Tuwe ukwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo nereko haw wà nehe. Xo ne zo ereiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ne.
Ereiko Ywate Wera'u Har ywy nànànar waneruze'egar romo ne. Tuwe ukwaw nereko haw wà nehe.

84

Aexaka'u Tupàn Hàpuzuhu ihe

Zegar haw Kora wanemiapo kwer
1 Azamutar katu tuwe neràpuzuhu ihe,
O Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e.
2 Hereko wer tuwe a'e pe ihe.
Amonokatu hereha Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu izywyr katu haw pe ihe.
Hahy haw rupi azegar herurywete haw rupi Tupàn Wikuwe Ma'e pe.
3 O Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e, heruwihawete, hezar.
Ma'ea'yr hapy haw neràpuzuhu pe har huwake
Pitàwà uzapo waity wà.
Wiràmiri uzapo weko haw a'e pe wà.
Uzekaiw umemyr wanehe a'e pe wà.
4 Hurywete neràpuzuhu pe wiko ma'e wà.
Umuzàg zegar haw nekatu haw rehe tuweharupi wà.
5 Hurywete teko wà, aze eremur nekàgaw wanupe,
Aze iho wer pe Xiàw ywytyr kutyr har rehe nemuwete katu pà wà.
6 Ywyàpyznaw Tehaykwer her ma'e rupi waho mehe,
Tynehem ytyzuzàmaw pupe a'e ywyàpyznaw a'e.
Àmàn ipy upyk katu haw pupe no.
7 Waho mehe wakàgaw uhua'u wera'u oho iko.
Wexak putar Tupàn amogwer tupàn wazar Zeruzarez pe a'e wà nehe.

8 Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e.
Herenu pe nehe, o Zako Izar.
9 O Tupàn, emono neze'egatu nehe, urerehe uzekaiw ma'e rehe nehe,
Tuwihawete neremixak kwer rehe nehe.

10 Aze amumaw pitài 'ar neràpuzuhu pupe hereko pà ihe,
Ikatu wera'u ihewe 1.000 'ar amo me hereko pà imumaw paw wi ihewe.
Aze apyta Tupàn hezar hàpuzuhu hukenaw huwake ihe, ikatu wera'u ihewe ikatu 'ym ma'e wanàpuz me hereko haw wi a'e.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko tatainy romo zanewe. Wiko Zanemimaw romo.
Uzamutar katu ikatu ma'e iapo har wà. Umuwete ikatu ma'e iapo har wà no.
Omono ikatu ma'e paw wanupe a'e.

12 O Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e,
Hurywete tuwe nerehe uzeruzar ma'e wà.

85

Tupàn umuigo kar Izaew ma'e tetea'u hereko har romo wà

Zegar haw Kora wanemiapo kwer

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nekatu-
ahy neywy pe ne.
Eremuigo kar wi Izaew izuapyapyr temi'u
hereko har romo ma'e hereko har
romo ne wà.
2 Eremunàn neremiaihu wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e paw ne.
Nereme'e kwaw wakatu 'ymaw rehe.
3 Erepytu'u wanupe nekwahy re.
Ereityk nekwahy haw tata zàwenugar.

4 Uremuigo kar wi pe temi'u hereko har
romo ma'e hereko har romo nehe, o
Tupàn urepyro har.
Epytu'u neremiaihu wanehe nekwahy re
nehe.
5 Aipo nerepytu'u pixik kwaw urerehe nek-
wahy re nehe.
Aipo nekwahy haw nupaw pixik kwaw
nehe.
6 Emur wi nekàgaw urewe nehe.
Nezewe mehe eremurywete kar wi putar
neremiaihu ne wà nehe.
7 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e exak
kar nepuruamutar katu haw urewe
nehe.
Emur urepyro àwàm urewe nehe no.

8 Ihe ainu putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ize'eg mehe ihe nehe.
— Peneko haw ikatuahy putar nehe,
Aze napezewyr kwaw pene'o haw pe nehe,
I'i zanewe hemiaihu wanupe a'e, zanewe
hehe uzeruzar ire upytu'u 'ym ma'e
wanupe a'e.
9 Azeharomoete aze teko ukyze izuwi wà,
aze umuwete katu wà, Tupàn ipu-
rupyro wer a'e teko wanehe a'e.
Nezewe mehe heko haw purupyro ma'e
upyta putar zaneywy rehe nehe.
10 Mokoz teko uzeàwàxi wà. Nezewegatete
Tupàn ipuruamutar haw uwàxi
putar puruwi ityryk 'ymaw a'e nehe.
Nezewegatete ikatu haw uzemono'og
putar wamuigo katu kar haw in-
uromo nehe no.
11 Teko Tupàn wi utyryk 'ym ma'e hezuz
putar ywy wi ywyra ài wà nehe.
Tupàn ikatuahy haw ume'e putar ywak wi
ywy rehe nehe no.
12 Tupàn umur putar ikatuahy ma'e
zanewe nehe.
Zaneywy umuezuz kar putar temi'u
tetea'u nehe.
13 Tupàn ikatu haw oho putar henataromo
nehe.
Umukatu putar hape ràm izupe nehe.

86

*Upytywà haw henoz taw ma'erahy ipu-
raraw mehe*

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, herenu
pe heze'eg ihewe iwazar pà nehe,
Ta'e nahekàg kwaw ihe xe, ta'e naheta
kwaw ma'e ihewe xe.
2 Hepyro pe hemàno haw wi nehe, ta'e
azeruzar nerehe hepytu'u 'ym pà
ihe xe.
Azeharomoete, hepyro pe nehe, ta'e aiko
neremiruze'eg romo ihe xe,
Ta'e azeruzar nerehe ihe xe.
3 Ereiko hezar romo.
Hepuhareko pe nehe, hezar,
Ta'e amumaw 'ar katu newe heze'eg pà ihe
xe.
4 O hezar, emurywete kar hepy'a nehe.
Aiko neremiruze'eg romo ihe, ta'e
hema'enukwaw paw uzeupir newe
xe.
5 O hezar, nekatuahy ne. Teko wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e imunànar romo
ereiko.
Erezamutar katu newe uze'eg ma'e paw ne
wà.
6 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, herenu
pe newe heze'eg mehe nehe.
Aze ahapukaz hepytywà àwàm henoz pà
newe nehe, herenu pe nehe.
7 Ma'erahy ipuraraw mehe uruenoz ihe,
Ta'e erewazar heze'eg ihewe ne xe.
8 Naheta kwaw amo tupàn nezàwenugar wà,
hezar.
Ni amo nupuner kwaw ikàg ma'e iapo haw
rehe nezàwe wà.

9 Erezapo teko paw rupi ne wà. A'e paw ur
putar wà nehe.
Uzeamumew putar nerenataromo wà
nehe.
Umume'u putar nehua'u haw wà nehe,
10 Ta'e nehua'u ne xe.
Nekàg no.
Xo ne zo ereiko Tupàn romo.
11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hemu'e
pe heremiapo ràm rehe nehe.
A'e mehe ureruzar putar azeharomoete
ihe nehe.
Hemu'e pe neremiruze'eg ikatu ma'e romo
hereko haw rehe nehe.
12 Hezar, Tupàn, amume'u putar nekatu
haw wahy haw rupi nehe.
Tuweharupi amume'u putar nehua'u haw
nehe no.
13 Heamutar katu pe ne.
Uhua'u heamutar katu haw.
Hepyro pe hemàno haw wi hetym àwàm
ohoete ma'e wi ne.
14 O Tupàn, teko amo wanuwi wiko wera'u
ma'e heàmàtyry'ym waiko wà.
Teko purupe ma'erahy ipuraraw kar har
wà,
Nerehe uzekaiw 'ym ma'e wà, ipuruzuka
wer herehe wà.
15 Ne, hezar, ereiko Tupàn purupuhareko
ma'e romo puruamutar katu ma'e
romo ne.
Iàrew purehe nezepykaw. Nekatuahy.
Neretyryk kwaw neremiruze'eg
wanuwi.
16 Eme'e wi herehe nehe. Hepuhareko pe
nehe.
Emur nekàgaw ihewe hepyro pà nehe, ta'e
aiko neremiruze'eg romo ihe xe.
Aiko hehy zàwe.
A'e wiko neremiruze'eg romo a'e no.
17 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezapo
ma'e ihewe nekatu haw hexak kar
pà ihewe nehe.
Nezewe mehe herehe iakatuwawahy 'ym
ma'e wexak putar hepytywà arer
romo nereko haw wà nehe, wexak
putar hemurywete kar arer romo
nereko haw wà nehe no.
Hexak mehe imaranugar putar wà nehe.

87

Zeruzarez wiko Tupàn tawhu romo a'e

Zegar haw Kora wanemiapo kwer

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
uma'e
Tawhu ywytyr imonokatu pyrer rehe a'e.
2 Uzamutar katu wera'u Zeruzarez tawhu
Amogwer tawhu Izaew ywy rehe har
wanuwi upaw rupi a'e.
3 O teko tawhu Tupàn ima'e rehe har wà,
ezeapyaka katu ko ma'e ikatuahy
ma'e rehe nehe.
Tupàn umume'u ko ma'e nerehe a'e.
4 — Aze teko amo ywy rehe har hereruzar
wà nehe, amuapyk putar a'e ywy
her hepape rehe amogwer tawhu
ikatu ma'e waner wanehe we ihe
nehe.
Na'aw waner heremimuapyk ràm xe wà
kury: Ezit, Mawiron.
Teko Piri ywy rehe har wà, Xir tawhu pe
har wà no, Exio ywy rehe har wà
no, wiko putar ikatu ma'e romo her-
enataromo wà nehe.
Areko katu putar a'e teko paw Zeruzarez
pe ihe wà nehe, uzexak ma'e kwer ài
ihe wà nehe, i'i Tupàn.

5 Nezewe teko uze'eg putar Zeruzarez rehe
wà nehe. — Teko paw wiko a'e pe
wiko ma'e kwer romo a'e wà, i'i
putar wà nehe.
— Tupàn Ywate Wera'u Har uzapo putar
a'e tawhu a'e nehe, tawhu ikàg ma'e
romo a'e nehe.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuapyk
putar teko waner pape rehe wà
nehe.
Upaw rupi wiko putar Zeruzarez pe har
romo wà nehe.
7 A'e pe wiko ma'e upynyk putar nezewe
uzegar pà wà nehe.
— Ereiko Zanemurywete kar har romo,
Zeruzarez, i'i putar wà nehe.

88

Ma'erahy ipuraraw par uze'eg Tupàn pe

Zegar haw Kora wanemiapo kwer

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hezar,
hepyro har,
'aromo, pyhaw no, neruwarupi, ahapukaz
hezemumikahy pà ihe.

2 Herenu pe newe heze'eg mehe nehe.

Ezeapyaka herehe hepytywà àwàm henozahy mehe nehe no.
3 Ta'e ma'erahy he'aromo u'ar ma'e kwer heta tetea'u a'e wà xe.
A'e rupi aiko hemàno haw huwake ihe kury.
4 Aiko teko umàno tària'i ma'e paw wazàwe ihe.
Hekàgaw paw uhem ihewi.
5 Hereityk umàno ma'e kwer wainuin-uromo a'e wà.
Aiko zauxiapekwer umàno ma'e kwer ty-wypaw pe heityk pyrer wazàwe ihe.
Nereharaz amo teko wanuwi wanehe nezekaiw ire nepytu'u pà.
Aiko wazàwe ihe.
6 Hereityk pe umàno ma'e kwer wapyta haw pe ne. Ipytun a'e pe.
Ohoete ywykwar.
7 Nereikwahy haw ipuhuz katu herehe.
Ykotok yryhu pe har ài hezuhazuhaw a'e.
8 Eremunyryk kar hemyrypar ihewi ne wà.
Hemuro kar pe wanupe no.
Aiko imunehew pyrer uhemaw rehe up-uner 'ym ma'e ài.
9 Apuraraw ma'erahy tetea'u ihe. Te, naexak katu kwaw ma'e ihe kury.
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, 'ar nànàn aze'eg newe.
Aupir hepo newe heze'eg pà.

10 Aipo erezapo putar purumupytuhegatu kar haw umàno ma'e kwer wapyro pà nehe.
Aipo upu'àm putar nekatu haw imume'u pà wà nehe.
11 Aipo uze'eg nepuruamutar katu haw rehe umàno ma'e kwer wapyta haw pe wà.
Aipo a'e ma'e imumaw paw pe uze'eg pu-ruwi netyryk 'ymaw rehe wà nehe.
12 Aipo teko wexak neremiapo kwer purumupytuhegatu kar haw ipytu-nahy mehe wà.
Aipo teko wexak putar puruwi netyryk 'ymaw ywy ma'e wi heharaz taw rehe wà nehe.

13 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aze'eg newe hepytywà àwàm henoz pà ihe.
Tuweharupi ku'em mehe aze'eg newe.
14 Màràzàwe tuwe hereityk pe ne.
Màràzàwe tuwe erezeàmim ihewi.
15 Hekwàkwàmo romo hereko mehe arer we apuraraw ma'erahy ihe. Màno haw huwake ata aha.
Hekene'o herehe nezepyk awer ipuhuz taw rehe.
16 Nekwahy haw u'ar herehe.
Wikwahy ma'e romo nereko haw u'ar he'ar romo. Heàmàtyry'ym awer iaiw ma'e hemumaw tària'i.
17 Umumaw 'ar katu heywyr umàmàn pà wà. Nuzawy kwaw àmàn ywy ipy kar wà.
Umàmàn heywyr paw rupi katete wà.
18 Eremunyryk kar hemyrypar ihewi ne wà. Utyryk heruwake wiko ma'e ihewi wà no.
Xo ipytunahy haw zo heta ihewe kury.

89

Tupàn ikàg wera'u ma'e ikatu haw rehe zegar haw

Zegar haw Età hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, tuwe-harupi azegar putar nepuruamutar katu haw rehe nehe.
Amume'u putar puruwi netyryk 'ymaw teko wanupe nehe no, wapuru-muzàmuzàg wanupe nehe no.
2 Akwaw nepuruamutar katu haw ipaw pixik 'ym àwàm ihe.
Puruwi netyryk 'ymaw ikàg ywak ài.
3 Nezewe ereze'eg kwez ne. — Aexaexak heremiaihu Tawi ihe.
Azapokatu heze'egaw hehe we no.
Amume'u ko ma'e heremiapo ràm izupe.
4 — Tuweharupi amo nezuapyapyr wiko putar tuwihawete romo a'e wà nehe.
Azekaiw katu putar tuwihawete romo waneko haw rehe tuweharupi nehe, a'e newe kwehe mehe.

5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ywak uzegar ikatuahy ma'e neremiapo kwer rehe a'e.
Nereko haw pe har uzemono'og ma'e kwer uzegar puruwi netyryk 'ymaw rehe wà no.
6 O Tuweharupi Wiko Ma'e, naheta kwaw amo nezàwenugar ywak rehe wà.
Ywak rehe har paw neawy a'e wà.

7 Nereko haw pe har nemuwete katu wà.
Neruwake har neywyr har paw ukyze tuwe newi wà.

8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e.
Ni amo na'ikàg kwaw ne ài wà.
Erezapo neremimume'u kwer upaw rupi, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
9 Ereiko yryhu ikàg ma'e izar romo.
Eremupytu'u kar ykotok uhua'u ma'e.
10 Erezuhaw àzàg Haw her ma'e izuka pà ne.
Nekàgaw uhua'u ma'e rupi ereityk neàmàtyry'ymar ne wà.
11 Ereiko ywak izar romo. Ywy izar romo ereiko no.
Erezapo ywy. Ywy rehe har paw erezapo ne wà no.
12 Erezapo ma'e kwarahy heixe haw awyze kutyr har paw rupi ne wà. Erezapo ma'e kwarahy ihemaw awyze kutyr har paw rupi ne wà no.
Tamor ywytyr a'e, Eremon ywytyr a'e no, umume'u nekatu haw urywete haw rupi a'e wà.
13 Erepuner azeharomoete ne.
Nekàgaw uhua'u tuwe no.
14 Nepureruze'eg mehe teko na'imunar kwaw ma'e rehe wà. Nahemu'em kwaw wà. Nekatu haw rupi erepureruze'eg iko ne.
Neretyryk kwaw puruwi. Ma'e paw iapo mehe erepuruamutar katu ne.

15 Hurywete teko zegar haw pupe nemuwete katu har wà. Hurywete nepyr wiko ma'e wà.
Nuzuawy kwaw tatainy rehe wiko ma'e wà.
16 'Ar katu umumaw nerehe urywete romo wà.
Umume'u nekatu haw wà, ta'e nekatuahy wanupe ne xe.

Tupàn Tawi pe hemimume'u kwer

17 Ne, o Tupàn, ereiko urekàgaw ipuràg ma'e romo ne. Nekatu haw rupi ereityk kar urewe ne wà.
18 Erexarexak urerehe uzekaiw ma'e ne.
Ne, Tupàn, Izaew wazar ikatuahy ma'e ne,
Ne eremur ureruwihawete urewe ne.
19 Kwehe mehe aexak ma'e hepuahu pe har zàwenugar ihe.
Nezewe ereze'eg neremiruze'eg nerehe uzeruzar ire upytu'u 'ym ma'e wanupe.
— Apytywà amo zauxiapekwer ikwaw katu pyr ihe.
Amono pureruze'egaw awa teko wainuinuromo har ihe, heremixamixak kwer pe ihe.
20 Aexaexak heremiruze'eg Tawi penuwihawete romo ihe.
Azakook uri kawer ihewe imur katu pyrer hehe no, tuwihawete romo heko haw hexak kar pà purupe no.
21 Hekàgaw upyta putar hehe tuweharupi nehe.
Hepuner haw umukàg kar putar nehe.
22 Iàmàtyry'ymar nuweityk pixik kwaw wà nehe.
Ikatu 'ym ma'e nuweityk pixik kwaw wà nehe.
23 Amumamumaw putar iàmàtyry'ymar ihe wà nehe.
Azuka putar hehe iakatuwawahy 'ym ma'e ihe wà nehe no.
24 Natyryk pixik kwaw Tawi wi ihe nehe. Azamutar katu ihe nehe.
Wereko putar hekàgaw nehe, a'e rupi weityk putar wàmàtyry'ymar tuweharupi a'e wà nehe.
25 Amuhua'u putar ipureruze'egaw nehe.
Uzypyrog putar Mezitehàn yryhu pe. Oho putar Ewparat yrykawhu pe nehe.
26 A'e mehe uze'eg putar nezewe ihewe nehe.
— Ereiko heru romo. Hezar romo ereiko no.
Ereiko herehe uzekaiw ma'e romo. Itahu hemimaw zàwenugar romo ereiko no, i'i putar ihewe nehe.
27 Areko katu putar hera'yr ipy ài ihe nehe.
Amuigo kar putar amo tuwihawete paw wanuwi ikàg wera'u ma'e romo ihe nehe no.
28 Azamutar katu putar tuweharupi nehe.
Heze'eg izupe heremimume'u kwer nazuhaw pixik kwaw nehe.
29 Tuweharupi heta putar izuapyapyr izupe wà nehe.
Aze heta ywak nehe, amo izuapyapyr wiko putar tuwihawete romo wà nehe.

30 Aze izuapyapyr uzuhaw heze'eg wà
nehe,
Aze nuiko kwaw heze'egaw rehe wà nehe,
31 aze nuzekaiw kwaw heremiapo putar
haw rehe wà nehe,
Aze nomonokatu kwaw heremiapo karer
wà nehe,
32 A'e mehe azepyk putar wanehe wane-
miapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe ihe
nehe.
Apuraraw kar putar ma'erahy wanupe
wanemiawy kwer hekuzaromo
nehe.
33 Nezewe rehe we napytu'u kwaw Tawi
iamutar katu re ihe nehe.
Azapo putar ma'e heze'eg izupe herem-
imume'u kwer rupi katete ihe nehe.
34 Nazuhaw kwaw heze'egaw hehe we
heremiapo katu kwer nehe.
Azapo putar heremimume'u kwer tuwe-
harupi nehe.
35 Xo pitài haw rupi amume'uahy ko ma'e
ihe. Amume'uahy ko ma'e herer
ikatuahy ma'e rehe.
Azapo putar a'e ma'e heze'eg awer rupi
katete ihe nehe. — Naheremu'em
pixik kwaw Tawi pe, a'e ihe.
36 Tuweharupi heta putar izuapyapyr
izupe wà hehe.
Kwarahy ihyape mehe nehe, azekaiw katu
putar izuapyapyr tuwihawete romo
wiko ma'e wanehe ihe nehe.
37 Zahy upyta ywak rehe a'e. Nuzawy
kwaw ywy rehe uzeapo ma'e hex-
akar a'e. Nezewegatete Tawi ipure-
ruze'egaw nupaw kwaw a'e nehe
no.
Zahy ywak rehe har nuzuawy kwaw ko
heze'eg henu katu har a'e.

Tuwihawete heitykaw

38 Erekwahy tuwihawete neremixak kwer
pe ne.
Eretyryk izuwi Nerezekaiw kwaw hehe.
39 Erezuhaw neze'egaw neremiruze'eg
rehe we neremiapo katu kwer.
Ereityk iàkà rehe har tuwihawete romo
hexakar haw ywy rehe.
40 Ereityk pàrirogawhu tawhu neremi-
monokatu kwer izywyr har.
Erezuhazuhaw tàpuztàtà a'e pe har wà no.
41 A'e pe ukwaw ma'e imunar ma'e a'e
tawhu pe har nànàn wà.
Teko a'e tawhu huwake wiko ma'e uze'eg
urywahyahy hehe wà.
42 Ereityk kar tawhu waàmàtyry'ymar
wanupe.
Eremurywete kar heityk arer ne wà.
43 Eremuaiw tuwihawete ikàgaw.
Ereityk kar zauxiapekwer wanupe
zeàmàtyry'ymawhu pe.
44 Erezo'ok ipuner haw tuwihawete wi.
Ereityk henaw no.
45 Eremutua'uhez i'ar 'ym mehe we.
Erezapo heko haw maranugarahy haw
romo.

— Hepyro pe nehe, i'i Tupàn pe

46 Màràn 'ar eremumaw putar nezeàmim
pà nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e.
Aipo tuweharupi ereiko putar urewi
utyryk ma'e romo nehe.
Màràn 'ar nekwahy haw umumaw putar
tata ài ukaz pà nehe.
47 Nema'enukwaw hereko haw rehe nehe.
Iaikwera'i a'e.
Teko neremiapo kwer paw umàno
putar amo 'ar mehe wà nehe.
Nema'enukwaw wamàno àwàm
rehe nehe.
48 Mo wikuwe putar tuweharupi nehe.
Mo uhem putar umàno haw wi nehe.
Mo upuner utym àwàm wi uhemaw
rehe nehe.

49 O hezar, kwehe mehe erezapo ma'e
ureamutar katu haw hexak kar pà
urewe ne. Màràzàwe tuwe nerezapo
kwaw agwer ma'e urewe kury.
Kwehe mehe eremume'u neremiapo
ràm Tawi pe. Màràzàwe tuwe
neremume'u kwaw neremiapo ràm
urewe kury.
50 Heàmàtyry'ymar uze'eg zemueteahy
waiko herehe wà. Aiko neremiruze'eg
romo.
Nema'enukwaw herehe waze'egaw rehe
nehe. Nerehe uzeruzar 'ym ma'e
uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u ihewe
wà.
51 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
neàmàtyry'ymar uze'eg zemueteahy

tuwe tuwihawete neremixak kwer rehe wà.
Wyzài taw pe iho mehe uze'eg zemueteahy hehe wà.

52 Ximume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw tuweharupi nehe.
Azeharomoete. Azeharomoete.

PAPE 4 HAW

90

90-106

Tupàn, teko wà no

Moizez uze'eg Tupàn pe
1 Urezar, tuweharupi ereiko uremimaw romo ne.
2 Ywytyr iapo 'ym mehe we, ywy ywak iapo pà nezypyrog 'ym mehe we, ereiko Tupàn romo tuweharupi ne.
Nerezypyrog kwaw Tupàn romo nereko pà.
Nupaw pixik kwaw Tupàn romo nereko haw nehe. Tuweharupi ereiko Tupàn romo.
3 Ereze'eg nezewe teko neremiapo kwer wanupe.
— Peiko wi izypy mehe arer zàwenugar romo nehe, ere wanupe.
Eremuigo kar wi ywyku'i romo ne wà.
4 1.000 kwarahy nuzawy kwaw pitài 'ar newe.
Nuzawy kwaw 'ar karumehe arer. Upaw a'e 'ar.
1.000 kwarahy nuzawy kwaw pitài or py-haw har. Na'arewahy upaw.
5 Eremumaw teko waneko haw ne wà.
Nuzuawy kwaw awa ipuahu haw. Na'arewahy upaw.
Waneko haw nuzawy kwaw ka'a ku'em mehe hezuz ma'e.
6 Itua'u. Iputyr kury.
Karuk mehe uxinig umàno pà.
7 Uremumaw pe nekwahy haw pupe ne.
Nekwahy haw uremukyze kar.
8 Eremuapyk urekatu 'ymaw nezenataromo hexak pà ne.
Ereme'egatu ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e imim pyrer rehe neratainy pupe.

9 Erekwahy. A'e rupi eremumaw ure 'ar na'arewahy.
Urereko haw upaw pytuhemaw ài.
10 Xo 70 kwarahy ru'u zo urumumaw uruiko pà.
Ikàg wera'u ma'e uhem 80 kwarahy pe wà.
A'e kwarahy werur xo urekene'o haw zo urewe. Xo ma'erahy ipuraraw paw zo werur urewe.
Na'iàrew kwaw urereko haw iahykaw. Na'e urukàzym.
11 Mo ukwaw nekwahy haw ikàgaw uhua'u haw wà. Nekwahy haw umukyze kar teko wà.
Mo ukwaw a'e newi wakyze haw wà.
12 Uremu'e pe nehe. Nezewe mehe urukwaw putar ure'ar heta tetea'u 'ymaw ure nehe.
Nezewe mehe urepy'a ukwaw katu putar ma'e nehe.

13 Eme'e wi urerehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Màràn mehe erepytu'u putar urewe nek-wahy re nehe.
Epuhareko neremiruze'eg ne wà nehe.
14 Ku'em mehe eremur ureamutar katu haw urewe temi'u ài nehe, te uhyk putar urewe nehe.
Nezewe mehe uruzegar putar urereko mehe tuweharupi nehe.
Urerurywete putar ure'ar nànàn nehe no.
15 Amo 'ar mehe uremuzemumikahy kar pe ne.
A'e 'ar mehe urupuraraw ma'erahy tetea'u.
Nezewegatete uremurywete kar tuwe pe ko 'ar rehe nehe kury.
16 Tuwe neremiruze'eg wexak ma'e neremiapo uhua'u ma'e wà nehe.
Tuwe urezuapyapyr wexak nepuner haw ikatuahy ma'e wà nehe no.
17 O Tupàn urezar, ezakook neze'egatu ur-erehe nehe.
Emukatu ureremiapo ràm paw rupi nehe.
Azeharomoete, ezapokatu ureremiapo ràm paw rupi nehe.

91

Tupàn wiko zanemonokatu har romo

1 Aze amo wekar weko katu haw Tupàn Ywate Wera'u Har inuromo nehe, aze uzeàmim Tupàn Ikàg
Wera'u Ma'e i'àg purumim ma'e iwy pe nehe,

2 A'e teko upuner nezewe u'e haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, — Ereiko herehe uzekaiw ma'e romo ne.
Hepyro har romo ereiko no.
Ereiko hezar romo ne. Azeruzar nerehe ihe, i'i putar izupe nehe.
3 Tupàn nepyro putar ma'erahy newe uzeapo ma'e ràm uzeàmim ma'e kwer wi nehe.
Uzekaiw putar nerehe ma'eahy haw puruzuka ma'e wi nepyro pà nehe.
4 Nepyk putar upepo pupe nehe.
Ipepo iwype nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe.
Tupàn puruwi utyryk 'ymaw nerehe uzekaiw putar nehe. Nepyro putar ikatu 'ym ma'e wi u'yw wi purumimaw ài nehe.
5 Nerekyze kwaw ma'erahy pyhaw har wi nezuka haw pyhaw har wi nehe.
Nerekyze kwaw nezuka haw nerehe imunar haw 'aromo har wi nehe no.
6 Nerekyze kwaw ma'eahy haw ipytunaw rehe uhàz ma'e wanuwi nehe.
Nerekyze kwaw puruzuka ma'e kwarahy wapyter pe hin mehe har wanuwi nehe no.
7 Aze uzuka 1.000 teko neruwake har wà nehe,
Aze uzuka 10000 neywyr har wà nehe,
Nezewe rehe we nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe.
8 Ereme'e putar nehe.
Erexak putar ikatu 'ym ma'e wanehe izepykaw nehe.

9 — Eiko herehe uzekaiw ma'e romo nehe, ere Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.
— Eiko hepyro har romo nehe, ere Ywate Wera'u Har pe.
10 A'e rupi ni amo ikatu 'ym ma'e nanekutuk kwaw nehe.
Ni amo ikatu 'ymaw nuhem kwaw neràpuz huwake nehe.
11 Tupàn umuzekaiw kar putar weko haw pe har nerehe a'e wà nehe.
Ne'ar nànàn nepyro putar nezuka haw wi wà nehe.
12 Nepyhyk putar nepo rehe wà nehe.
Nezewe mehe ni nepy nuzemuahy kar kwaw ita rehe nehe.
13 Nepy pupe erezuhazuhaw putar zàwàruhu iriàw ne wà nehe.
Erepyrog putar moz wanehe nehe no, zàwàruhu iriàw ipuruzukaiw ma'e wazuka pà nehe, mozaiw puruzuka ma'e wazuka pà nehe no.
14 Nezewe uze'eg Tupàn. — Apyro putar heamutar katu har ihe wà nehe.
Azekaiw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw ikwaw par wanehe ihe nehe no.
15 Herenoz putar wà nehe. Awazar putar waze'eg wanupe nehe.
Aiko putar wanehe we ma'erahy ipuraraw mehe nehe.
Apyro putar ihe wà nehe. Amuawate kar putar amogwer teko wanupe ihe wà nehe no.
16 Amono putar waneko haw ipukua'u ma'e wanupe wanemiapo kwer hekuzaromo nehe.
Aexak kar putar wapyro har romo hereko haw wanupe nehe no, i'i Tupàn.

92

Tupàn ikatu haw imume'u haw rehe zegar haw

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Neremimur kwer ikatu haw imume'u haw ikatuahy urewe.
Zegar haw nekatu haw rehe har imuzàgaw ikatuahy urewe no, o Ywate Wera'u Har.
2 Ku'em mehe nepuruamutar haw imume'u haw ikatuahy urewe.
Pyhaw puruwi netyryk 'ymaw imume'u haw ikatuahy urewe no.
3 Urumupu urewioràwiràn 10 ihàm hereko har newe urezegar mehe.
Urumupu urewioràwiràn irir her ma'e zegar haw newe imuzàg mehe no.
4 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Neremiapo ikàg ma'e hemurywete kar a'e.
Azegar herurywete haw rupi neremiapo kwer rehe no.

5 Azeharomoete erezapo uhua'u ma'e ne wà, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Zawaiw katu tuwe nema'enukwaw paw ikwaw paw urewe.
6 Na'aw amo ma'e iranaiw ma'e hemigwaw 'ym xe a'e.

Ma'e kwaw par 'ym nupuner kwaw ko
ma'e ikwaw paw rehe a'e wà.
7 Ikatu 'ym ma'e iapo har hezuz ka'a ài wà.
Iaiw ma'e upuner hemetarer katu haw
rehe wà.
Nezewe rehe we eremumaw putar ne wà
nehe.
8 Ne, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
ne, ereiko amo wa'aromo tuwe-
harupi upaw rupi ne. Ereiko ma'e
wa'aromo upaw rupi ne no.
9 Neàmàtyry'ymar umàno putar wà nehe.
Urukwaw wamàno àwàm ure.
Ereityk putar ikatu 'ym ma'e paw rupi ne
wà nehe.

10 Hemukàg kar pe tapi'ak awa hehaite
ma'e ài hemuigo kar pà ne.
Eremur neze'egatu herehe hemurywete
kar pà no.
11 Aexak heàmàtyry'ymar waneityk awer
ihe.
Aenu ikatu 'ym ma'e wanehapukaz mehe
ihe wà no.

12 Teko nemuwete katu har iputyr putar
inàzàràn 'yw ài wà nehe.
Iaiha putar ywyràkàxigyw Irimano ywytyr
rehe har ài wà nehe.
13 Nuzawy kwaw ma'e'yw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e heko haw pe itym
pyrer wà.
Iputyr ywy zanezar hàpuzuhu huwake har
rehe wà.
14 Utua'uhez mehe i'a wi wi putar wà nehe.
Tuweharupi ikàg putar wà nehe. Tynehem
putar ukàgaw pupe wà nehe.
15 Ipurumume'u wer putar Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ikatuahy haw
rehe wà nehe. Tupàn wiko itahu
zàwenugar heàmàtyry'ymar wanuwi
hemimar romo a'e.
Nuiko pixik kwaw ikatu 'ym ma'e romo.

93

Tupàn wiko paw rupi ma'e waneruze'egar romo

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
tuwihawete romo a'e. Umunehew
ukàgaw kamirpuku ài.
Ipuner haw upyk uzar no.
Umuàtà ywy henaw rehe izypy mehe.
Ni amo nupuner kwaw imunyryk kar haw
rehe henaw wi wà nehe.
2 O hezar, 'ar izypy mehe arer henataromo
ereiko tuwe tuwihawete romo.
Izypy mehe ereiko.
Tuweharupi ereiko putar nehe no.

3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, yryhu
ohoete ma'e uze'eg iko.
Ykotok okororoahy a'e.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upure-
ruze'eg iko ywak rehe upuner haw
rupi.
Ikàgaw uhua'u wera'u yryhu ipuruzukaiw
ma'e wi a'e.
Upuner wera'u ykotok yryhu rehe har
wanuwi.

5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ikatu-
ahy neze'eg.
A'e rupi teko upuner hehe uzeruzar haw
rehe wà. Eremonokatu neràpuzuhu.
Ikatuahy putar tuweharupi nehe.

94

Tupàn wiko teko wanemiapo kwer imume'u har ikatuahy ma'e romo

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ereiko
Tupàn purehe uzepyk ma'e romo ne.
Exak kar nekwahy haw purupe nehe.
2 Ereiko teko paw wanemiapo kwer
imume'u har romo.
Epu'àm kury. Ezepyk amo wanuwi wiko
wera'u ma'e wanehe nehe, ta'e
na'ikatu kwaw a'e wà xe.
3 Ikatu 'ym ma'e umumaw kwarahy tetea'u
urywete romo wà.
Màràzàwe tuwe neremupytu'u kar kwaw
ne wà, o Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e.
4 Màràn mehe upytu'u putar wiko wera'u
re wà nehe.
Màràn mehe upytu'u putar wemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e imume'u re wà nehe.

5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. A'e teko
uzuhazuhaw neremiaihu a'e wà.
Imunar neremiruze'eg wama'e wanehe
wà.
6 Uzuka kuzà imen umàno ma'e kwer wà.
Uzuka kwarer tu 'ym ma'e wà, ihy
'ym ma'e wà. Uzuka kuzàtài tu 'ym
ma'e wà, ihy 'ym ma'e wà no.

Uzuka amo ae ywy rehe arer ureywy rehe
wiko ma'e wà no.
7 Uze'eg nezewe uzeupe wà. — Tuweharupi
Wiko Ma'e nume'e kwaw zanerehe
a'e.
Tupàn Izaew wazar nukwaw kwaw
zaneremiapo kwer a'e, i'i wà.

8 Pezeagaw ko ma'e ikwaw pà nehe,
iranaiw ma'e wà.
Màràn mehe peiko putar ma'e kwaw par
romo nehe.
9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
zaneapyakwar iapo arer romo a'e.
Aipo nupuner kwaw ma'e henu haw rehe
a'e.
A'e wiko zanereha iapo arer romo.
Aipo nupuner kwaw ma'e hexakaw rehe.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
ywy nànànar wanemiapo kwer ikatu
'ym ma'e a'e, iapo har wanupe a'e.
Uzepyk putar wanehe nehe no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu'e teko
paw wà,
Ta'e ukwaw katu ma'e paw rupi a'e xe.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw
teko wama'enukwaw paw upaw
rupi a'e.
Nuzawy kwaw ma'e heityk pyrer izupe.

12 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hury-
wete neremimu'e wà.
Neze'eg rehe neremimu'e hurywete wà.
13 Upuraraw ma'erahy amo 'ar mehe wà.
Eremupytu'u kar putar a'e 'ar mehe
wà nehe.
Ikatu 'ym ma'e wanupe erewàpytymawok
putar tywypaw nehe.
14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nupuir
kwaw wemiaihu wanuwi nehe.
Nuezar kwaw ipytywà pyr 'ym romo wà
nehe.
15 Tuwihaw weruze'egatu putar teko a'e
wà nehe.
Teko ikatu ma'e paw uzeruze'eg kar putar
wanupe wà nehe.

16 Mo upu'àm heruwake wà, ikatu 'ym ma'e
wakutyr wà.
Mo upyta heruwake ikatu 'ym ma'e iapo
har wakutyr wà.
17 Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nahepytywà iwer mo,
Aha mo hemàno haw pe.
18 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
hemàno haw 'ar uhem etea'i mehe,
Nepuruamutar katu haw hemupu'àm kar
he'ar 'ym mehe we.
19 Hezemumikahy mehe, ma'erahy ipu-
raraw mehe, hemurywete kar pe ne.
Hemupytu'u kar pe hezai'o re ne.

20 Nereputar kwaw tuwihaw ikatu 'ym
ma'e neruwake ne wà,
Ta'e — Ikatu haw, i'i mua'u teko wanupe wà
xe, ikatu 'ymaw rehe uze'eg pà wà.
21 Uzemono'ono'og teko ikatu ma'e wama'e
rehe umunar pà wà.
Umume'u teko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar
wazuka àwàm wà no.
22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemun-
yryk kar heàmàtyry'ymar wanuwi.
Nuzawy kwaw itahu ihewe. Hemim ikatu
'ymaw wi.
23 Uzepyk putar tuwihaw ikatu 'ym ma'e
wanehe nehe,
Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e teko wanupe wà
xe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
umumaw putar a'e tuwihaw a'e wà
nehe,
Wanemiapo kwer iaiw ma'e hekuzaromo
a'e wà nehe.

95

Zegar haw Tupàn ikatu haw imume'u haw

1 Pezur pe paw rupi ty wà. Ximume'u
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw nehe.
Zazegar zanerurywete haw rupi Tupàn
itahu zanemimar zàwenugar pe
nehe. Zanepyro a'e.
2 Zaha henataromo hemimur kwer ikatu
haw imume'u pà nehe.
Ximuzàg zegar haw ikatu haw rehe har
nehe,
3 ta'e Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Tupàn
ikàg ma'e romo a'e xe.
Wiko tuwihawete romo amogwer tupàn
wanuwi upuner wera'u ma'e romo
a'e.
4 Wiko ywy rehe har paw wazar romo.

Ywykwar oho etea'u ma'e izar romo hekon, ywytyruhu iaiha wera'u ma'e izar romo hekon no.
5 Wiko wemiapo kwer yryhu izar romo.
Wemiapo kwer ywy izar romo hekon no.

6 Pezur nehe. Peapyk pepenàràg rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà nehe.
Zapyk zanepenàràg rehe zaneapo arer henataromo nehe.
7 Wiko Tupàn Zanezar romo a'e.
Zaiko hemiaihu hemiruze'eg romo zane.
Zaiko heimaw àràpuhàràn ài izupe. Uzekaiw zanerehe.

Peinu katu ize'eg kutàri kury.
8 — Peiko zo hereruzar katu har 'ym romo nehe.
Kwehe mehe peipy wiko hereruzar katu har 'ym romo Merima pe wà. Peiko zo wazàwe nehe.
Maxa ywy rehe ywyxiguhu rehe waneko mehe nuweruzar kwaw heze'eg wà. — Zeàmàtyry'ymaw, i'i Merima zaneze'eg rupi. — Puragaw paw, i'i Maxa zaneze'eg rupi.
9 Heragaw a'e pe wà. Nuzapo kwaw heremimutar wà.
Azapo ikatu ma'e tetea'u wanupe ihe. Nezewe rehe we nahereruzar kwaw wà.
10 A'e teko umumaw 40 kwarahy hemuikwahy kar pà wà.
A'e rupi aze'eg nezewe wanupe. — Teko hereruzar 'ymar wà.
Na'ipureruzar wer kwaw heze'eg rehe wà, a'e wanupe.
11 Aikwahy a'e mehe ihe. A'e rupi amume'uahy ko ma'e wanupe.
— Napeixe pixik kwaw ywy heremimume'u kwer rehe nehe.
Napepytu'u pixik kwaw a'e pe hepyr nehe, a'e wanupe.

96

Tupàn, zanezar ikatu haw imume'u haw

1 Pemuzàg zegar haw ipyahu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.
Pezegar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, teko ywy nànànar wà.
2 Pezegar Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Pemume'u her ikatu haw nehe.
Tuweharupi pemume'u zanepyro awer nehe.
3 Peze'eg ikàgaw rehe ipuràg eteahy haw rehe ywy nànànar wanupe nehe.
Pemume'u hemiapo kwer ikatuahy ma'e teko paw wanupe nehe.
4 Uhua'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e. A'e rupi ximume'u ikatu haw nehe.
Tuwe teko ukyze wera'u izuwi amogwer tupàn wanuwi upaw rupi wà nehe,
5 Ta'e amo ywy rehe har umuwete ywyra tupàn a'ua'u romo iapo pyrer a'e wà xe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ywak a'e. Tupànete romo hekon a'e.
6 Ikàgaw ipuràg eteahy haw umàmàn izywyr.
Ipuner haw ipuràg eteahy haw umynehem hàpuzuhu.

7 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe, teko ywy nànànar paw wà.
Pemume'u ikàgaw ipuràg eteahy haw nehe. Ipuner haw pemume'u nehe no.
8 Pemume'u ipuràg eteahy haw ikatu haw rehe we nehe.
Perur ma'e izupe imono pyràm nehe. Peixe katu ywy pehegwer hàpuzuhu huwake har pupe nehe.
9 Pezeamumew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatuahy ma'e henataromo nehe,
Izexak kar mehe nehe.
Peryryryryz henataromo nehe, ywy nànànar wà.

10 Pe ywy nànànar, peze'eg nezewe nehe.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko tuwihawete romo a'e.
Umuàtà ywy henaw rehe kwehe mehe.
Ni amo nupuner kwaw imunyrykaw rehe henaw wi wà.
Umume'u katu teko wanemiapo kwer ukatu haw rupi nehe, peze nehe.
11 Nerurywete nehe, ywy. Nerurywete nehe, ywak.
Ekororo nehe, yryhu. Pekororo nehe, yryhu pupe har paw wà.

12 Penurywete nehe, ywy katu paw.
Penurywete nehe, ywy katu haw pe
har paw wà.
A'e mehe ywyra ka'a pe har uhapukaz
putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e henataromo urywete romo wà
nehe,
13 Ta'e ur putar Tupàn ywy nànànar
waneruze'eg pà nehe xe.
Ukatu haw rupi weruze'eg putar wà nehe.
Uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har
paw wanehe nehe, wapuner haw
rehe wanemetarer rehe ume'e 'ym
pà nehe, ywy rehe har waneruze'eg
mehe nehe.

97

Tupàn wiko ywy nànànar wazar romo a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko tuwi-
hawete romo a'e.
Nerurywete nehe, ywy. Penurywete nehe,
yrypypo'o yryhu rehe har wà.
2 Heta ywàkun izywyr. Ipytunahy huwake.
Umuigo kar wemiruze'eg imunar 'ym ma'e
romo hemu'em 'ym ma'e romo wà.
Upureruze'eg ukatu haw rupi.
3 Amo tata oho henataromo a'e.
Wapy iàmàtyry'ymar izywyr har oho iko wà.
4 Hemiapo kwer àmàn iweraw paw uhyape
katu ywy nànàn.
Ywy wexak iweraw paw. A'e rupi
uryryryryz.
5 Ywytyr typyràn iraity ài Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e henataromo wà,
Ywy paw izar henataromo wà.
6 Ywak umume'u ikatu haw.
Teko ywy nànànar wexak ikàgaw ipuràg
eteahy haw rehe we wà.

7 Tupàn a'ua'u wanagapaw wamuwete har
imaranugar wà.
Uzar tupàn a'ua'u wanagapaw wanehe
uze'egatu ma'e imaranugar wà.
Amogwer tupàn paw uzeamumew Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hen-
ataromo wà.
8 Teko Zeruzarez tawhu pe har hurywete
wà.
Teko tawhu Zuta ywy rehe har pe har
hurywete wà no,
Ta'e eremume'u katu teko wanemiapo
kwer ne xe, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e.
9 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, Ywate
Wera'u Har, ereruze'eg teko ywy
nànànar wanereko ne wà.
Ereiko amogwer tupàn wa'aromo ne.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uza-
mutar katu ikatu 'ymaw rehe
iakatuwawahy 'ym ma'e a'e wà.
Uzekaiw wemiaihu wanehe wamàno haw
wi wapyro pà.
Upyro ikatu 'ym ma'e wakàgaw wi wà.
11 Tupàn ikatu haw tatainy zàwenugar
uhyape katu imunar 'ym ma'e
wanehe, hemu'em 'ym ma'e
wanehe.
Turywete haw uhyape katu ikatu ma'e
wanape ràm.
12 Amo teko weruzar katu Tupàn a'e wà.
Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
wiko wanurywete haw romo nehe.
Tuwe teko umume'u Tupàn imonokatu
pyrer ikatu haw wà nehe.

98

Tupàn weityk wàmàtyry'ymar paw ukàgaw rupi a'e

1 Pemuzàg amo zegar haw ipyahu ma'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
nehe,
Ta'e uzapo ikatuahy ma'e a'e xe.
Weityk wàmàtyry'ymar paw
Ukàgaw rupi upuner haw ikatu ma'e rupi
a'e wà.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
wàmàtyry'ymar waneityk awer. Up-
uner teko wapyro haw rehe a'e.
Ukwaw kar upuner haw teko ywy nànànar
wanupe.
3 Upuruamutar katu a'e. Nutyryk kwaw
wemiaihu wanuwi.
A'e rupi uzapo ma'e uze'eg Izaew wanupe
imume'u pyrer rupi katete a'e.
Te ywy muite wera'u ma'e rehe har wexak
Tupàn Zanezar wàmàtyry'ymar
waneityk awer wà.

4 Pezegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe penurywete haw rupi nehe, teko
ywy nànànar wà.

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe, zegar haw wa-
muzàg pà nehe, penurywete haw
rupi penehapukaz pà nehe.
5 Pemuzàg zegar haw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikatu haw rehe har nehe,
wioràwiràn imupu pà nehe.
Pemupu wioràwiràn irir her ma'e pezegar
mehe nehe.
6 Pexi'àm pezupy nehe. Pezupy tapi'ak i'ak
kwer xi'àm romo iapo pyrer nehe.
Pezegar penurywete haw rupi Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Zaneruwi-
hawete henataromo nehe.

7 Eànoànog nehe, yryhu. Pekororo nehe,
yryhu pupe har paw wà.
Ezegar nehe, ywy. Pezegar nehe, ywy rehe
har paw wà.
8 Pezepopetepetek nehe, yrykawhu.
Ywytyr, pezegar penurywete haw rupi
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hen-
ataromo nehe,
9 Ta'e ur putar ywy rehe har waneruze'eg
pà a'e nehe xe.
Weruze'eg putar ywy nànànar ukatu haw
rupi nehe.
Waneruze'egaw ikatuahy putar nehe.

99

Tupàn wiko tuwihawete ikàg wera'u ma'e romo a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko tuwi-
hawete romo a'e.
Teko uryryryryz wà.
Wapyk wenaw kerumin wa'aromo har
rehe.
Ywy uryryryryz.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg
Zeruzarez tawhu pupe.
Weruze'eg teko ywy nànànar wanereko wà.
3 Tuwe teko paw umume'u ikatu haw nehe,
ta'e uhua'u a'e xe.
Her purumukyze kar har rehe uze'eg putar
wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
imonokatu pyrer romo a'e.

4 O tuwihawete ikàg ma'e, erezamutar katu
ikatu haw ne.
Eremur nekatu haw Izaew wanupe.
Ereruze'egatu kar teko tuwihaw wanupe
ne wà. Neremu'emu'em kar kwaw
a'e tuwihaw ne wà. Neremumunar
kar kwaw ne wà no.
5 Pemume'u Tuweharupi Wiko Ma'e
Zanezar ikatu haw nehe.
Peapyk pepenàràg rehe henaw hen-
ataromo nehe,
Ta'e imonokatu pyrer romo hekon a'e xe.

6 Moizez wiko xaxeto romo Tupàn hen-
ataromo Àràw rehe we a'e.
Xamuew umuwete katu Tupàn a'e no.
Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
wà. Uwazar waze'eg wanupe a'e.
7 Ywàkun upu'àm ma'e pupe wiko mehe
uze'eg Izaew wanupe kwehe mehe.
Izaew weruzar ize'eg wà. Weruzar
hemiapo putar haw wà. A'e 'ym
mehe Tupàn omono a'e ze'eg Izaew
wanupe.

8 O Tuweharupi Wiko Ma'e urezar. Ere-
wazar neremiaihu waze'eg wanupe.
Teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
imunànar romo nereko haw erexak
kar purupe.
Erexak kar teko wanehe nezepykaw
wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
hekuzaromo no.
9 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Zanezar ikatu haw nehe.
Pemuwete katu henaw ywytyr imonokatu
pyrer rehe har huwake nehe no,
Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
Zanezar, imonokatu pyrer romo
hekon a'e xe.

100

Tupàn ikatu haw rehe zegar haw

1 Pemuzàg zegar haw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe nehe,
Ywy nànànar wà.
2 Pemuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e penurywete haw rupi nehe.
Pezegar pezuwà henataromo nehe.
3 Pema'enukwaw Tuweharupi Wiko Ma'e
rehe nehe, Zanezar romo heko haw
rehe nehe.
Zaneapo a'e. Zanezar romo hekon.

Zaiko hemiaihu romo. Zaiko àràpuhàràn hemimono'og ài. Wiko zanemono'ogar ài a'e.
4 Peixe tàpuzuhu hukenaw wanupi Tupàn hemimur kwer ikatu haw imume'u pà nehe.
Peixe tàpuzuhu izywyr katu haw rehe ikatu haw imume'u pà nehe.
Pemume'u Tupàn ikatu haw nehe. Pemume'u hemimur kwer ikatu haw izupe nehe no.
5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatuahy a'e.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
Nutyryk pixik kwaw puruwi nehe.

101

Tuwihawete umume'u wemiapo ràm Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Azegar Tupàn puruwi ipuir 'ymaw rehe. Azegar ikatu haw rehe no.
Amuzàg zegar haw newe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
2 Hepureruze'eg mehe naheremu'em kwaw ihe nehe, nahemunar kwaw ma'e rehe nehe.
Màràn mehe erezur putar heàwàxi pà nehe.

Aiko putar ikatu ma'e romo heràpuz me nehe.
3 Namuixe kar pixik kwaw ikatu 'ymaw nehe.
Naheakatuwawahy kwaw teko Tupàn wi utyryk ma'e kwer wanemiapo kwer rehe ihe.
Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e wainuromo nehe.
4 Amunyryk kar putar ma'e rehe imunar haw rehe hema'enukwaw paw hezewi nehe, heremu'emaw rehe hema'enukwaw paw hezewi nehe.
Napokok pixik kwaw ikatu 'ymaw rehe nehe.
5 Amumaw putar amogwer wanehe wakupe kutyr uze'eg zemueteahy ma'e ihe wà nehe. Namuigo kar kwaw amo wanuwi wiko wera'u ma'e herenataromo ihe wà nehe.
Ikàg ma'e ikatu 'ym ma'e nuhem kwaw heruwake wà nehe.
6 Aputar Tupàn rehe uzeruzar tuwe ma'e ihe wà.
Amuigo kar putar heràpuzuhu pe wà nehe.
Ikatu ma'e romo wiko ma'e upuner putar ihewe uma'ereko haw rehe wà nehe.

7 Ni amo hemu'em ma'e nuiko kwaw heràpuzuhu pupe wà nehe.
Ni amo ikatu ma'e romo wiko mua'u ma'e nuiko kwaw herenataromo wà nehe.
8 'Ar nànàn amumaw putar zaneywy rehe har ikatu 'ym ma'e ihe wà nehe.
Amuhem kar putar ikatu 'ym ma'e iapo har paw tawhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henaw wi ihe wà nehe.

102

Awa ma'erahy ipuraraw par uze'eg Tupàn pe

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, einu newe heze'egaw nehe.
Herenu pe newe herehapukaz mehe nehe, hepytywà àwàm henoz mehe nehe.
2 Ezeàmim zo ihewi
Ma'erahy ipuraraw mehe nehe.
Herenu pe newe heze'eg mehe nehe.
Na'arewahy ewazar heze'eg ihewe nehe.

3 Hereko haw ukàzym iko tàtàxiner ài.
Heretekwer ukaz iko tata pupe har ài.
4 Aiko ka'api'i imonohok pyrer imuku'iku'i pyrer ài. Uhem hekàgaw ihewi paw rupi.
Nahemai'u wer kwaw.
5 Hekuhemahy iteko.
Xo hepir zo, xo hekàgwer zo heta ihewe. Hero'o kwer upaw.
6 Aiko wiràmiri hehaite ma'e ywyxiguhu rehe har ài.
Aiko pypy tàpuz teko heta 'ymaw pe har ài.
7 Napuner kwaw heker haw rehe.
Aiko wiràmiri tàpuz 'aromo har imyrypar 'ym ma'e ài.
8 Heàmàtyry'ymar umumaw 'ar katu herehe uze'eg zemueteahy pà wà.
Herehe uze'eg urywahyahy ma'e a'e wà, umume'u herer a'e wà, iaiw paw purehe imono mehe a'e wà.
9-10 Erekwahy ihewe ne.
Herehe wikwahy ma'e romo ereiko ne.

A'e rupi tàtàpyzgwer uzeapo heremi'u ràm romo.
Herehaykwer wixe heremi'u ràm inuinuromo, ta'e hepyhyk pe muite hereityk pà ne xe.
11 Hereko haw nuzawy kwaw ma'e 'àg kwarahy heixe mehe har.
Aiko ka'api'i uxinixinig ma'e ài.
12 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ereiko putar tuwihawete romo tuweharupi nehe.
Teko wiko ma'e ràm wà, ima'enukwaw putar nerehe wà nehe.
13 Erepu'àm putar Zeruzarez ipuhareko pà nehe.
Ipuhareko haw 'ar uhem kwez kury.
'Ar ikatu ma'e uhem tuwe kwez kury.
14 Amo weityk tawhu imumaw pà wà.
Nezewe rehe we neremiruze'eg uzamutar Zeruzarez wà.
Amo uzukazuka wà,
Nezewe rehe we upuhareko wà.
15 Teko ywy nànànar ukyze putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà nehe.
Tuwihawete ywy nànànar ukyze putar ikàgaw wi wà nehe.
16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo wi putar Zeruzarez a'e nehe.
A'e 'ar mehe wexak kar putar ukàgaw upuràg eteahy haw paw nehe.
17 Wenu putar wemiaihu heityk pyrer wà nehe.
Uzeapyaka putar izupe waze'eg mehe wà no.

18 Tuwe ko ze'eg uzemuapyk pape rehe nehe.
Nezewe mehe zanezuapyapyr ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer wà nehe.
Nezewe mehe uzexak kar ma'e ràm umume'u putar ikatu haw a'e wà nehe no.
19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e ywy rehe wenaw ywate har imonokatu pyrer rehe wapyk mehe.
Ywak rehe wiko mehe ume'e ywy rehe.
20 Wenu imunehew pyrer wakuhem mehe wà.
Zaneàmàtyry'ymar umume'u amo zaneànàm wamàno àwàm wà. Tupàn upyro a'e izuka pyràm wà.
21 A'e rupi teko Zeruzarez pe har umume'u putar Tupàn ikatu haw wà nehe.
Umume'u putar her a'e pe wà nehe.
22 Teko ywy nànànar a'e wà nehe, wanuwihaw a'e wà nehe no, uzemono'og putar a'e pe imuwete katu pà a'e wà nehe.
23 Kwàkwàmo romo aikuwe ihe rihi. Nezewe rehe we Tupàn o'ok hekàgaw ihewi.
Umuaikwera'i kar hereko haw ihewi.
24 O hezar, hereraha zo pe kury.
Xo hereko haw iku'aw har zo amumaw.
Hezar, ereikuwe putar tuweharupi nehe.
25 Izypy mehe erezapo ywy.
Nepo pupe erezapo ywak.
26 Ywy a'e nehe, ywak a'e nehe no, upaw putar a'e wà nehe.
Ne nerepaw pixik kwaw nehe.
Ywy ywak izemàner putar kamir ài wà nehe.
Aze kamir owok, xityk.
Nezewegatete ereityk putar ywy ywak ne wà nehe no.
27 Nerezeapo pixik kwaw amo ae ma'e romo. Tuweharupi ereiko nezàwegatete.
Nereko haw nupaw pixik kwaw nehe.
28 Zanera'yr wiko putar ikatu 'ym ma'e wi ukyze 'ym pà wà nehe.
Erezekaiw putar wazuapyapyr wanehe tuweharupi ne wà nehe.

103

Tupàn ikatu haw rehe zegar haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Tuwe hepy'a umume'u tuwe nekatu haw nehe.
Tuwe amume'u Tupàn ikatuahy haw hekàgaw nànàn nehe.
2 Tuwe hepy'a paw umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
Tuwe nahereharaz kwaw ni pitài teko wanehe ize'egatu wi nehe.
3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunàn heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw a'e.
Hemukatu hema'eahy haw nànàn no.
4 Hepyro hemàno haw wi.

Umur uze'egatu herehe heamutar katu pà,
ikatu ma'e ihewe imur pà no.
5 Hemurywete kar ikatu ma'e tetea'u imur
pà ihewe.
A'e rupi aikuwe kwàkwàmo ài. Hekàg
wiràhu ài.

6 Upureruze'eg mehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e upuhareko temetarer
'ym ma'e wà.
Numumunar kar kwaw amo teko a'e teko
wama'e rehe wà.
7 Kwehe mehe umume'u wemiapo ràm
Moizez pe.
Wexak kar wemiapo ikàg ma'e teko Izaew
wanupe no.
8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatuahy
a'e.
Upurupuhareko a'e no. Iàrew purupe ik-
wahy haw. Upuruamutar katu no.
9 Nuiko kwaw tuweharupi zaneremiapo
kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà a'e.
Ikwahy haw upaw putar amo 'ar mehe
nehe.
10 Xiapo ikatu 'ym ma'e zane. Nezewe
rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e nuzepyk kwaw zanerehe a'e,
ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe
uzepykaw zàwe a'e.
Numekuzar kwaw zaneremiapo kwer
ikatu 'ym ma'e zanerehe uzepykaw
pupe a'e.
11 Ywak muitea'u ywy 'aromo tuz a'e.
Nezewegatete izuwi ukyze ma'e wamutar
katu haw uhua'u wera'u wanemi-
apo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e no.
12 Kwarahy ihemaw muitea'u heixe haw
wi a'e.
Nezewegatete umunyryk kar zaneremi-
apo kwer ikatu 'ym ma'e muitea'u
zanewi a'e no.
13 Awa wereko katu tuwe wa'yr wà.
Nezewegatete Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e wereko katu tuwe izuwi ukyze
ma'e wà no.
14 Ukwaw zaneapo awer a'e xe.
Ima'enukwaw ywyku'i romo zanereko
haw rehe.

15 Zanereko haw nuzawy kwaw ka'api'i.
Hezuz a'e. Iputyr ka'akyr kaiwer pe har ài.
16 Na'e ur ywytu kury. Ukàzym iputyr.
A'e re ni amo nuexak pixik kwaw iputyr
kwer wà nehe.
17 Aze teko umuwete katu Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e izuwi ukyze katu
pà wà, Tupàn uzamutar katu a'e teko
a'e wà. Wamutar katu haw nupaw
pixik kwaw nehe.
Tupàn ikatu haw nupaw pixik kwaw nehe.
Omono wana'yr wanupe. Omono wa'yr
wapurumuzàmuzàg wanupe no.
18 Omono putar teko wanupe nehe, ze'eg
awer Tupàn rehe we iapo katu pyrer
heruzar har wanupe nehe.
Weruzar katu ize'eg wà.

19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuapyk
katu wenaw ywak rehe. Tuwi-
hawete romo hekon a'e.
Weruze'eg teko paw a'e wà, ma'e paw a'e
wà.
20 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu haw nehe, heko haw pe
har ikàg ma'e wà, heko haw pe har
upuner ma'e wà.
Peinu katu ize'eg mehe.
Peruzar ize'eg no.
21 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu haw nehe, heko haw pe
har ywate har paw wà,
Hemiruze'eg wà, hemiapo putar haw iapo
har wà.
22 Pemume'u Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw nehe,
Wikuwe ma'e paw wà, ipureruze'egaw
nànànar wà.
O herekwe, emume'u Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

104

Zaneapo har ikatu haw rehe zegar haw

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, tuwe
hepy'a umume'u nekatu haw nehe.
O Tuweharupi Wiko Ma'e Hezar, nehua'u
ne.
Eremunehew nekàgaw kamir ài. Eremune-
hew nepuner haw nepuràg eteahy
haw rehe we no, neremyhar ài no.
2 Erezepyk tatainy pupe.
Eremuapyk ywak neràpuzràn ài.
3 Erezapo neràpuz 'y ywate har rehe.
Ereata ywàkun rehe ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu
pe har ài.

Erewewe ywytu nepepo romo iapo pà.
4 Emuigo kar ywytu neze'eg purupe her-
aha har romo.
Erezapo àmàn iweraw paw neremiruze'eg
romo no.

5 Eremuapyk katu ywy iwy pe har i'aromo.
A'e rupi ni amo numunyryk pixik kwaw
henaw wi wà nehe.
6 Teko upyk ma'e zewàwànaw pupe wà.
Nezewegatete erepyk ywy yryhu pupe.
'Y upyta ywytyruhu 'aromo.
7 Neze'egahy henu mehe 'y uhem a'e wi.
Imono kar mehe uzàn oho a'e wi.
8 'Y uwyryk oho ywytyr wamyteromo.
Wezyw ywyàpyznaw rupi no,
Weko àwàm neremimuàgy'ygwer pe no.
9 — Eixe zo pe pe nehe, ere 'y pe.
Nezewe mehe nupyk wi kwaw ywy.

10 Erezapo ytyzuzàmaw ywyàpyznaw
wanehe wà.
Eremuyryk kar yrykawhu ywytyr
wamyteromo.
11 Miar paw uwi'u a'e 'y pupe wà.
Zumen hehaite ma'e uwi'u wà. Uhyk
wanupe.
12 Yrykaw iwy rehe wiràmiri uzapo waity
wà.
Uzegar ywyra hàkà rehe wà.

13 Eremugyr kar àmàn ywak wi ywytyr
rehe.
Tynehem ywy neremimur kwer ikatu ma'e
pupe.
14 Eremuezuz ka'api'i tapi'ak wanupe.
Eremuezuz arozràn purupe amo wanemi'u
ràm inuinuromo.
A'e rupi teko omono'og wemi'u ràm ywy wi
wà.
15 Eremuezuz kar ma'e ywy wi ne. Teko
uzapo ma'ywa uwà her ma'e wà,
win romo iapo pà wà. Hurywete i'u
mehe wà.
Omono'og uri kawer wà. Upurumurywete
kar a'e.
Uzapo arozràn wà, typy'ak romo iapo pà
wà. Ikàg i'u mehe wà.
16 Àmàn tetea'u ukyr ywyra Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemiapo kwer
rehe.
Ukyr ywyràkàxigyw Irimano ywy rehe har
Tupàn hemitygwer rehe no.
17 Wiràmiri uzapo waity hehe wà.
Kàràw uzapo weko haw ywyra pin 'yw her
ma'e rehe wà.
18 Àràpuhàràànete hehaite ma'e wiko
ywytyruhu apyr wà.
Tapixi uzeàmim itahu kwar pupe wà.

19 Erezapo zahy ne. Uhyahu u'ar katu
mehe.
Kwarahy ukwaw u'ar mehe wixe haw no.
20 Erezapo pytun no.
Miar hehaite ma'e paw uhem wà pyhaw
wà.
21 Zàwàruhu iriàw ipyahu ma'e okororo
wemi'u ràm hekar mehe wà.
Wekar wemi'u ràm Tupàn hemimur kwer
oho waiko wà.
22 Kwarahy ihem mehe uzewyr oho wà.
U'aw oho weko haw pe wà.
23 Na'e teko uma'ereko oho wà.
Xo kwarahy heixe etea'i mehe upytu'u wà.

24 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
erezapo ma'e tetea'u ne wà.
Nema'ekwaw katu haw rupi erezapo ne
wà.
Ywy tynehem neremiapo kwer wapupe
a'e.
25 Pe pe tuz yryhu no. Uhua'u tuwe a'e.
Ma'ea'yr uhua'u ma'e wiko ipupe wà.
Pixika'i ma'e wiko ipupe wà no.
Teko nupuner kwaw wapapar haw rehe
wà, ta'e heta tetea'u tuwe a'e wà xe.
26 Kanuhu wata oho waiko yryhu rehe wà.
Pirahu àzàg zàwenugar Erewiàtà her
ma'e uzemaraz ipupe no.
'Y pe har uhua'u ma'e neremiapo kwer
romo a'e.
27 A'e ma'ea'yr paw neràro wà,
Ta'e eremono wanemi'u wanupe 'ar katu
mehe ne xe.
28 Eremono wanemi'u ràm wanupe.
U'u wà. Uhyk wanupe wà.
29 Neruwa imim mehe ukyze wà.
Wapytuhem ire wamupytu'u kar mehe,
umàno a'e wà.
Uzewyr ywyku'i romo weko haw pe wà.
Kwehe mehe wiko ywyku'i romo
wà. Uzewyr wi putar a'e pe wà nehe
no.
30 Aze eremupytuhem kar ne wà, uzexak
kar wà.

Nezewe mehe eremono ma'e wikuwe ma'e
ipyahu ma'e ywy rehe ne wà.

31 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikàgaw nupaw kwaw nehe. Tuwe
ipuràg eteahy haw uhyape katu
tuweharupi nehe.
Tuwe hurywete wemiapo kwer rehe nehe.
32 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e
ywy rehe. Ywy uryryryryz a'e.
Opokok ywytyr wanehe. Uhem tàtàxiner
wanuwi.

33 Amuzàg putar zegar haw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ikatu haw rehe
herekwe mehe we ihe nehe.
Amumaw putar he'ar paw hezar pe heze-
gar pà nehe.
34 Tuwe Tuweharupi Wiko Ma'e hurywete
hezegar haw henu mehe nehe,
Ta'e herurywete haw ur izuwi a'e xe.
35 Tuwe teko Tupàn rehe ipurukwaw wer
'ym ma'e ukàzym ywy wi a'e wà
nehe.
Tuwe ikatu 'ym ma'e iapo har upytu'u
weko re wà nehe. Tuwe hepy'a
umume'u nekatu haw nehe, o Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e.

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.
Azeharomoete.

105

Tupàn, hemiaihu wà no

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hemimur kwer ikatu haw izupe
nehe.
Uhua'u haw pemume'u nehe.
Pemume'u hemiapo kwer teko ywy
nànànar wanupe nehe.
2 Pezegar Tupàn pe nehe. Pemuzàg zegar
haw izupe ikatu haw rehe nehe.
Peze'eg hemiapo kwer ikatuahy ma'e rehe
nehe.
3 Penurywete her ikatu ma'e rehe nehe.
Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
imuwete katu har paw hurywete wà
nehe.
4 Pekar pepytywà àwàm Tupàn inuromo
nehe.
Peiko inuromo tuweharupi nehe.

5-6 Pe Àmàrààw Tupàn hemiruze'eg
izuapyapyr pe,
Pe Zako Tupàn hemixak kwer izuapyapyr
paw pe,
Pema'enukwaw Tupàn hemiapo kwer
wanehe upaw rupi nehe.
Uzapo purumupytuhegatu kar awer
uhua'u ma'e. Uzapo purumupy-
tuhegatu kar awer ikatuahy ma'e.
Umume'u zaneàmàtyry'ymar wanehe
zepyk àwàm no.
7 Wiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo
Tupàn Zanezar romo a'e.
Teko ywy nànànar ukwaw hemiapo putar
haw wà.
8 Tuweharupi ima'enukwaw putar uze'eg
awer iapo katu pyrer rehe nehe.
Uzapo putar wemimume'u kwer teko
wanupe a'e nehe, wana'yr wanupe
a'e nehe no, wana'yr wazuapyapyr
wanupe a'e nehe no.
9 Uzapo putar ma'e uze'egaw Àmàrààw
rehe we iapo katu pyrer rupi katete
nehe.
Umume'uahy wemiapo ràm Izak pe.
Uzapo putar a'e ma'e nehe no.
10 Uzapokatu uze'egaw Zako rehe we
Tuweharupi àràm a'e no.
11 A'e 'ar mehe uze'eg Tupàn nezewe a'e.
— Amono putar Kànàà ywy newe nehe.
Tuweharupi ereiko putar izar romo nehe,
i'i izupe.

12 Tupàn hemiaihu naheta tete kwaw a'e
'ar mehe wà.
Wiko amo ae ywy rehe arer romo ywy
imume'u pyrer rehe wixe mehe wà.
13 Wata oho waiko màràmàràn ywy rehe
wà.
Ukwaw oho waiko màràmàràn tuwihawete
wapureruze'egaw wanupi wà.
14 — Pezapo zo ikatu 'ym ma'e heremiaihu
wanupe nehe, i'i a'e tuwihawete
wanupe.
Uzepyk amo tuwihawete wanehe, ta'e
upuraraw kar ma'erahy hemiaihu
wanupe wà xe.
15 Uze'eg nezewe wanupe. — Pepokok
zo heremiruze'eg heremixamixak
kwer wanehe nehe.

Pepuraraw kar zo ma'erahy heze'eg imume'u har wanupe nehe, i'i wanupe.
16 Umur kar ma'uhez haw uhua'u ma'e ywy imume'u pyrer rehe har wanupe.
Wezar wemiaihu temi'u 'ym wà.
17 Na'e omono kar amo awa Zuze her ma'e a'e teko wanenataromo a'e.
A'e 'ym mehe tyky'yr ume'eg Zuze uma'ereko e ma'e romo amo awa amo ae ywy rehe har wanupe wà.
18 Uzàpixipixi ipy kyhàhàmtàtà pupe zemunehew paw pe imono mehe wà.
Omono tàtà ma'e ita per iapo pyrer iazu'yw rehe wà.
19 Umume'u Zuze uzeapo ma'e ràm a'e. Xo a'e ma'e izeapo re zo uhem zemunehew paw wi.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg wexak kar Zuze ikatu haw.
20 A'e rupi Ezit ywy rehe har wanuwihawete umuhem kar Zuze zemunehew paw wi zauxiapekwer wanupe.
Ywy tetea'u rehe har wanuwihawete umuigo kar imunehew pyr 'ym romo wà kury.
21 Umuigo kar a'e ywy rehe har paw waneruze'egar romo.
Wiko Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo.
22 Tuwihawete umur upuner haw Zuze pe. — Erepuner amogwer tuwihaw wanupe ma'e iapo kar haw rehe nehe, i'i izupe.
— Erepuner amogwer pureruze'eg ma'e waneruze'egaw rehe nehe no, i'i izupe.

23 A'e re Zako Zuze tu oho Ezit pe.
Upyta a'e ywy rehe wiko pà.
24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuzàg kar ta'yr tetea'u wemiaihu wanupe wà.
A'e rupi ikàg wera'u wàmàtyry'ymar wanuwi wà.
25 Uma'ereko Ezit ywy rehe har wapy'a pe. A'e rupi na'iakatuwawahy kwaw Tupàn hemiaihu wanehe wà.
Umuemu'em kar Ezit ywy rehe har Izaew Tupàn hemiruze'eg wanupe wà no.
26 Na'e omono kar Tupàn wemiruze'eg Moizez Ezit ywy rehe har wanuwihawete pe kury.
Omono kar tyky'yr wemixak kwer Àràw hupi no.
27 Uzapo purumupytuhegatu kar haw Ezit ywy rehe wà.
Uzapo ikatuahy ma'e a'e pe wà.
28 Na'e umupytunahy kar Tupàn ywy.
Nezewe rehe we Ezit ywy rehe har nuweruzar kwaw ize'eg wà.
29 Yrykawhu uzapo ma'eruwy kwer romo.
Uzuka pira paw wà.
30 Tynehem Ezit ywy zu'i pupe.
Te tuwihawete hàpuzuhu pupe wixe wà.
31 Uze'eg Tupàn wanupe.
Na'e meru tetea'u a'e wà, kyw tetea'u a'e wà no, umynehem a'e ywy paw uzepupe a'e wà kury.
32 Numugyr kar kwaw àmàn. Umugyr kar àmàn ita romo iapo pyrer. Uweraweraw a'e ywy rehe.
33 Umumaw Tupàn uwà tyw. Ma'ywa pi her ma'e tyw umumaw no.
Weityk ywyra paw wà.
34 Uze'eg wi Tupàn. A'e rupi ur tukur tetea'u wà kury.
Teko nupuner kwaw wapapar haw rehe wà, ta'e heta tetea'u wà xe.
35 Tukur u'u ma'e itym pyrer Ezit ywy rehe har paw rupi wà.
U'u temi'u ipo'o pyrer imono'og pyrer paw wà.
36 — Ikatuahy zanera'yr ipy wà, i'i Ezit ywy rehe har wa'yr ipy wanehe wà.
Uzuka Tupàn wana'yr ipy upaw rupi a'e wà.

37 Na'e wenuhem Tupàn Izaew izuapyapyr Ezit ywy wi wà kury.
Weraha Izaew parat wà. Or weraha wà no.
Ikàg paw rupi wà. Na'ima'eahy kwaw wà.
38 Hurywete Ezit ywy rehe har Izaew a'e wi wahem mehe wà
Ta'e ukyze wanuwi wà xe.
39 Tupàn umupu'àm amo ywàkun wemiaihu wa'aromo.
Pyhaw tata upu'àm ma'e wexak kar waho àwàm wanupe no.
40 Wenoz ma'ero'o kwer Tupàn pe wà.

Umur kar pykahu zàwenugar wanupe wà.
Umu'ar kar typy'ak ywak wi no.
Uhyk wanupe.
41 Upei'àg amo itahu. Uhem 'y itahu wi.
Uwyryk ywyxiguhu rehe yrykawhu ài.
42 Uzapo agwer ma'e ta'e ima'enukwaw
uze'eg awer ikatuahy ma'e rehe xe.
Kwehe mehe uzapokatu a'e uze'egaw
wemiruze'eg Àmàrààw rehe we.

43 Nezewe Tupàn wenuhem wemiaihu
wemixamixak kwer Ezit ywy wi a'e
wà.
Uzegar a'e wi uhem mehe urywete haw
rehe uhapukaz pà wà.
44 Tupàn omono amo ae teko waywy Izaew
wanupe.
— Pepyhyk wako nehe, i'i wanupe.
45 — Nezewe mehe peruzar putar heze'eg
nehe, i'i wanupe.
— Nezewe mehe pezapo putar heremiapo
putar haw nehe, i'i wanupe. Pe-
mume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu haw nehe.

Azeharomoete.

106

Tupàn ikatu Izaew wanupe

1 Azeharomoete.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe,
Ta'e ikatuahy a'e xe, ta'e ipuruamutar katu
haw nupaw pixik kwaw a'e nehe xe.
2 Mo upuner hemiapo kwer ikatuahy ma'e
imume'u haw rehe wà.
Mo upuner ikatu haw imume'u katu haw
rehe wà.
3 Hurywete teko wà, aze wiko tuwe ikatu
'ym ma'e iapo 'ymar romo wà.
Hurywete ikatu ma'e tuweharupi iapo har
wà.

4 Nema'enukwaw herehe nehe, o Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e,
Neremiaihu wanehe neze'egatu imono
mehe nehe.
Wapyro mehe hepyro pe nehe no.
5 Tuwe aexak neremiaihu waneko katu
mehe ihe wà nehe.
Tuwe herurywete neremiruze'eg wainuin-
uromo wanurywete mehe ihe nehe.
Hurywete a'e wà, ta'e neremiaihu romo
wanekon wà xe.

6 Uruzapo ikatu 'ym ma'e ureipy wazàwe
ure.
Na'urekatu kwaw. Ureaiw ure.
7 Ezit ywy rehe wiko mehe ureipy nukwaw
kwaw Tupàn hemiapo kwer ikatu-
ahy ma'e wà.
Kwarahy nànàn wexak kar wamutar katu
haw wanupe.
Heharaz ipuruamutar katu haw wi wà.
Yryhupiràg huwake wiko mehe upytu'u
Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ize'eg
heruzar ire wà.
8 Nezewe rehe we wexak kar ukàgaw
uhua'u ma'e wanupe.
Upyro a'e wà, ta'e umume'u wapyro àwàm
wanupe a'e 'ym mehe a'e xe.
9 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. A'e
rupi Yryhupiràg uxinig a'e.
Wahaw teko yryhu wà.
Nuzawy kwaw ywy uxinig ma'e wanupe.
10 Upyro wemiaihu wà, wanehe iakatuwawahy
'ym ma'e wapo wi wà.
Upyro waàmàtyry'ymar wanuwi wà.
11 'Y umim waàmàtyry'ymar wà.
Ni pitài nuzenuhem kwaw wà. Umàno paw
rupi wà.
12 Na'e hemiaihu uzeruzar Tupàn hemi-
mume'u kwer rehe wà.
Umuzàg zegar haw ikatu haw rehe har wà.

13 Nan kwehe tete heharaz Tupàn hemiapo
kwer wi wà.
Uzapo ma'e oho ize'eg henoz 'ym pà wà.
14 Ywyxiguhu rehe wanemimutar uzeapo
wanuwihaw romo.
Wagaw Tupàn wà.
15 A'e rupi omono wanemimutar wanupe.
Omono kar amo ma'eahy haw iaiw ma'e
wanupe no.

16 A'e pe wanàpuzràn wanenaw rehe
Hewyrowyroahy Moizez rehe wà.
Hewyrowyroahy Àràw rehe wà, Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg
ikatu ma'e rehe wà no.
17 Na'e uzepe'a ywy Nàtà imukun pà kury.
Umukun Àmiràw no. Umukun iànàm wà
no.

18 Tupàn umuezyw tata wanemiruze'eg wanehe.
Wapy a'e teko ikatu 'ym ma'e wà.

19 Xinaz ywytyr rehe umupyràn Izaew itazu or wà, tapi'aka'yr hagaw paw iapo pà wà.
Umuwete katu a'e or imupyràn pyrer tupàn ua'u romo iapo pyrer wà.
20 Weityk Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw wà. Umuwete katu ma'ea'yr ka'api'i i'u har hagapaw wà.
21 Heharaz Tupàn zanepyro har wi wà.
Heharaz Ezit ywy rehe hemiapo kwer ikatuahy ma'e wi wà.
22 Azeharomoete uzapo ikatuahy ma'e a'e pe.
Azeharomoete uzapo purumupytuhegatu kar haw Yryhupiràg pe no.
23 Wikwahy Tupàn Izaew wanupe. Uze'eg nezewe. — Amumaw putar Izaew paw ihe wà nehe, i'i.
Hemiruze'eg hemixak kwer Moizez uze'eg oho henataromo kury.
— Ezuka zo ne wà nehe, i'i izupe. A'e rupi nuzuka kwaw wà.
24 A'e re amo 'ar mehe
Naheixe wer kwaw Kànàà ywy ikatuahy ma'e rehe wà,
Ta'e nuzeruzar kwaw Tupàn hemimume'u kwer rehe wà xe.
25 Upyta wàpuzràn pupe wà. Uzypyrog uze'eg zemueteahy pà wà.
Na'ipurenu wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà.
26 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u tuwe ma'e wanupe kury.
— Pemàno putar ywyxiguhu rehe nehe, i'i wanupe.
27 — Amuhàmuhàz putar pezuapyapyr teko herehe uzeruzar 'ym ma'e wainuinuromo ihe wà nehe, i'i wanupe.
— Amumàno kar putar amo ae ywy rehe ihe wà nehe, i'i wanupe.

28 Na'e Tupàn hemiaihu uzemono'og wà Peor ywytyr rehe wà kury,
Tupàn ua'u Ma'aw her ma'e imuwete katu pà wà kury.
Uzuka kar ma'ea'yr tupàn a'ua'u wikuwe 'ym ma'e wanupe wà. A'e re u'u wano'o kwer wà.
29 A'e ma'e iapo haw hexak mehe wikwahy Tupàn.
A'e rupi umur kar ma'eahy haw iaiw ma'e wanupe.
30 Pinez uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo arer rehe a'e.
A'e mehe upytu'u ma'eahy haw.
31 — Ikatu Pinez, i'i Tupàn izupe.
— Ikatu Pinez, i'i putar teko paw tuweharupi wà nehe.

32 A'e re oho ytyzuzàmaw Merima her ma'e pe wà.
Umuikwahy kar wi teko Tupàn wà.
Uzepyk Tupàn Moizez rehe teko wakatu 'ymaw hekuzaromo kury.
33 Umuikwahy kar tuwe teko Moizez wà.
A'e rupi umume'u iro haw a'e.

34 Nuzuka kwaw Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi wà.
35 Wiko oho wainuinuromo wà. Uzerekoreko wanehewehewe wà.
Uzapo iaiw ma'e wanemiapo zàwenugar wà.
36 Tupàn hemiaihu umuwete katu tupàn a'ua'u wà.
A'e rupi Tupàn uzuka wà.
37 Uzuka kar wa'yr tupàn a'ua'u wanenataromo wà.
Uzuka kar wazyr wanenataromo wà no.
38 Uzuka kwarer ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar kuzàtài ikatu ma'e wanehe we wà.
Wa'yr wazyr uzuka tupàn a'ua'u
Kànàà ywy rehe har wazar wanupe wà.
A'e rupi ywy uzeapo iaiw ma'e romo Tupàn henataromo a'e, ta'e kwarer wanuwykwer kuzàtài wanuwykwer heta hehe a'e xe.
39 A'e ma'e iapo mehe uzemuaiw kar Tupàn henataromo wà.
Upytu'u Tupàn heruzar ire wà.

40 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy wemiaihu wanupe kury.
Iroahy tuwe izupe wà.
41 A'e rupi weityk uzeruzar 'ym ma'e wapo pe wamono pà wà kury.
Uzeruzar 'ym ma'e wiko wazar romo wà kury.

42 Waàmàtyry'ymar upuraraw kar ma'erahy
wanupe wà.
Uzapo Izaew a'e teko wanemiapo putar
haw tuweharupi wà kury.
43 Tupàn upyro tetea'u zepe wemiaihu wà.
Nezewe rehe we nuweruzar kwaw uzar
wà.
Tuweharupi wixe wera'u ikatu 'ymaw
pupe wà.
44 Nezewe rehe we aze wenoz upytywà
haw Tupàn pe wà, wenu waze'eg a'e.
Uzewyr wanupe aze upuraraw ma'erahy
wà.
45 Ima'enukwaw wemimume'u kwer rehe,
ta'e hemiaihu romo wanekon a'e wà
xe.
Uzewyr uze'eg awer wi, ta'e uzamutar katu
a'e wà xe.
46 Tupàn uma'ereko wazar wapy'a pe a'e.
A'e rupi wazar upuhareko wemipyhyk
kwer a'e wà.

47 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar,
urepyro pe nehe.
Uremunyryk kar pe urereraha nerehe
uzeruzar 'ym ma'e wamyter wi
nehe.
Urereraha pe, urereruzewyr pà ureywy pe
nehe.
Nezewe mehe urumume'u putar neremi-
apo ikatu haw newe nehe.
Urerurywete haw rupi urumume'u putar
nerer ikatu ma'e ikatu haw nehe.

48 Ximume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Izaew wazar ikatu haw nehe.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw ko 'ar rehe nehe. Pe-
mume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu haw tuweharupi nehe
no.
Tuwe teko ywy nànànar uze'eg nezewe wà
nehe. — Azeharomoete, tuwe i'i wà
nehe.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

PAPE 5 HAW

107

107-150

*Ximume'u Tupàn ikatu haw, ta'e ikatu-
ahy a'e xe*

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe, ta'e ikatuahy a'e xe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw
nehe.
2 Tuwe hemipyro kwer paw
Umume'u Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw wà nehe.
Upyro waàmàtyry'ymar wapo wanuwi a'e
wà.
3 Pemur kar amo teko waywy wi a'e.
Kwarahy heixe haw awyze har wi pemur
kar. Kwarahy hemaw awyze har
wi pemur kar. Kwarahy hemaw wi
pemur kar. Kwarahy heixe haw wi
pemur kar no.

4 Amo peipy wata e oho waiko ywyxiguhu
rehe wà.
Nuexak kwaw tawhu weko àwàm wà.
5 Ima'uhez wà. Iziwez wà no.
Upytu'u ikatu ma'e hàro re wà.
6 Ma'erahy ipuraraw mehe uhapukaz upy-
tywà àwàm henoz pà wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro
ma'erahy wi wà.
7 Weruata pe ikatu ma'e rupi wà.
Weraha tawhu ikatu ma'e pe wà, waneko
àwàm me wà.
8 — Nepuruamutar katu haw ikatu, tuwe
i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
wà.
Tuwe umume'u hemiapo kwer ikatuahy
ma'e wà nehe. Uzapo a'e ma'e
wanupe a'e.
9 Omono 'y iziwez ma'e wanupe.
Omono ikatu ma'e ima'uhez ma'e wanupe.

10 Amo wiko ipytunaw rehe wà. Wiko
ipytunahy haw rehe wà.
Upuraraw ma'erahy waiko wà. Amo
wàpixi a'e teko kyhàhàmtàtà pupe
wà,
11 Ta'e upytu'u Tupàn Ywate Wera'u Har
ze'eg heruzar ire a'e wà xe.
Upytu'u ipurumu'e haw rehe uzekaiw ire
wà no.
12 Ikene'o uma'ereko haw ipuhuz katu
ma'e rehe wà.
U'ar oho waiko wà. Ni amo nupytywà
kwaw wà.
13 Ma'erahy ipuraraw mehe uhapukaz up-
ytywà àwàm henoz pà wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro
ma'erahy wi wà.

14 Upyro wamàno àwàm ipytunahy haw zàwenugar wi wà.
Omonohonohok kyhàhàmtàtà waàpixipixi haw no, ipegegwera'i romo no.
15 Tuwe umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuruamutar katu haw ikatu haw izupe nehe.
Tuwe umume'u hemiapo kwer ikatu haw nehe no. Uzapo a'e ma'e wanupe a'e.
16 Weityk uken itazu morog iapo pyrer a'e.
Uzukazuka itaper ipegegwer romo no.

17 Amo ima'eahy a'e wà,
Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà xe.
Upuraraw ma'erahy ta'e iaiw a'e wà xe.
18 Ihuhuk wer temi'u hexak mehe wà.
Umàno tària'i wà.
19 Ma'erahy ipuraraw mehe uhapukaz upytywà àwàm henoz pà wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro ma'erahy wi wà.
20 Umukatu uze'eg rupi wà.
Upyro wamàno haw wi wà.
21 Tuwe umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuruamutar haw ikatu haw izupe wà nehe.
Tuwe umume'u hemiapo kwer ikatuahy ma'e wà nehe no.
22 Tuwe uzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo wà nehe, hemiapo kwer ikatu haw imume'u pà izupe wà nehe.
Tuwe umuzàg zegar haw purumurywete kar haw izupe wà nehe no.
Tuwe umume'u hemiapo kwer upaw rupi wà nehe.

23 Amo wata oho yryhu rehe kanuhu pupe wà.
Omono'og wemetarer yryhu rehe uma'ereko pà wà.
24 Wexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer wà.
Wexak hemiapo kwer ikatuahy ma'e yryhu rehe iapo pyrer wà.
25 Uze'eg Tupàn a'e.
Na'e ywytu uzypyrog ur pà a'e kury.
Umuhua'u ykotok kury.
26 Na'e ykotok upir katu kanuhu wà.
A'e re kanuhu wezyw katu oho 'y iwy pe wà no.
Awa ukyze tuwe
A'e ikatu 'ymaw inuromo wà.
27 Uzepyapi oho waiko wata pà uka'u ma'e àiwà.
Ukwaw katu yryhu rehe uma'ereko haw wà. Nezewe rehe we umàno tària'i wà.
28 A'e rupi ma'erahy ipuraraw mehe uhapukaz upytywà àwàm henoz pà wà.
A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro a'e ma'erahy wi wà.
29 Umupytu'u kar ykotok ire.
Upytu'u ykotok wànog ire.
30 Hurywete a'e awa wà, ta'e upytu'u ykotok ire xe.
Nezewe Tupàn weraha waho àwàm me wà.
31 Tuwe umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw wà nehe, ipuruamutar katu haw ikatu haw wà nehe.
Tuwe umume'u hemiapo kwer ikatuahy ma'e wà nehe. Uzapo a'e ma'e wanupe a'e.
32 Teko wazemono'og mehe pemume'u Tupàn uhua'u haw nehe.
Pemume'u ikatu haw tuwihaw wazemono'og mehe nehe.
33 Uzapo Tupàn yrykawhu ywyxiguhu romo a'e.
Ytyzuzàmaw uzapo ywy uxinig ma'e romo no.
34 Uzapo ywy katu ywy xa heta tetea'u ma'e romo no,
Ta'e iaiw a'e pe wiko ma'e a'e wà xe.
35 Uzapo ywyxiguhu ypawhu romo.
Ywy uxinig ma'e kwer rehe uzapo ytyzuzàmaw no.
36 Umuigo kar teko ima'uhez tetea'u ma'e a'e pe wà.
A'e teko uzapo tawhu wà. Wiko a'e pe wà.
37 Uzutym ma'eà'yz ko pe wà. Uzapo uwà tyw a'e pe wà no.
Hezuz katu a'e ma'eà'yz wà. Teko opo'o i'a kwer tetea'u wà.
38 Tupàn omono uze'egatu wemiaihu wanehe a'e.
Wa'yr tetea'u umuzàg wà.
Numumaw kar pixik kwaw tapi'ak a'e pe wà.
39 Zauxiapekwer amo ywy rehe har ur a'e pe wà. Weityk Tupàn hemiaihu wà, ma'e hereko 'ymar romo wamuigo kar pà wà. Upuraraw ma'erahy wà.
Uzemumikahy wà. Ipuhuz katu wanupe.

40 Tuwihaw Tupàn hemiaihu waneityk
arer wà, iro Tupàn pe wà. Wexak
kar Tupàn wikwahy haw wanupe
kury.
Umuata e kar a'e tuwihaw waneraha
ywyxiguhu teko heta 'ymaw rehe
wà.
41 Upyro ma'e hereko 'ymar wanemipu-
raraw wi wà.
Umueta tetea'u kar wana'yr wà, wanazyr
wà no. Heta tetea'u àràpuhàràn
imono'og pyrer àiwà.
42 Teko ikatu ma'e wexak a'e ma'e wà.
Hurywete hexak mehe wà.
Tupàn umupytu'u kar teko ikatu 'ym ma'e
paw waze'eg ire wà.

43 Aze ma'e kwaw katu har romo ereiko
nehe, nema'enukwaw katu ko ma'e
rehe nehe.
Ezeagaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ipuruamutar katu haw ikwaw pà
nehe.

108

Tupàn iàmàtyry'ymar waneityk awer rehe zegar haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Hepy'a ikàg, o Tupàn, ikàg tuwe a'e.
Amuzàg putar zegar haw nekatu haw
imume'u pà nehe.
Eme'e kury, hepy'a.
2 Hewioràwiràn, eme'egatu nehe. Eme'egatu
nehe no, hewioràwiràn irir her ma'e.
Amume'egatu kar putar kwarahy ihe
nehe.
3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
amume'u putar neremimur kwer
ikatu haw teko ywy nànànar wain-
uromo nehe.
Amume'u putar nekatu haw amogwer
teko wainuinuromo nehe no.
4 Nepuruamutar katu haw ywak 'aromo
hin a'e.
Puruwi netyryk pixik 'ymaw uhem
ywàkun pe.

5 O Tupàn, exak kar nehua'u haw ywate
har nehe.
Tuwe nekàgaw uhyape katu ywy nànàn
nepuràg eteahy haw rehe we nehe.
6 Urepyro pe nekàgaw rupi nehe.
Ewazar ureze'egaw newe ureremimume'u
kwer urewe nehe.
Nezewe mehe erepyro putar teko neremi-
amutar katu ne wà nehe.
7 Tupàn uze'eg nezewe wàpuzuhu pe a'e.
— Heàmàtyry'ymar waneityk mehe nehe,
azaikaikaw putar Xikez tawhu ihe
nehe.
Apei'ài'àg putar ywyàpyznaw Xukot her
ma'e nehe no. Amono putar ipegeg-
wer heremiaihu wanupe nehe.
8 Aiko Zireaz izar romo ihe. Aiko Manaxe
izar romo ihe no.
Eparai nuzawy kwaw heàkàg imimawtàtà
a'e.
Zuta nuzawy kwaw ywyraihàg tuwi-
hawete romo hereko haw hexak kar
haw hepo pe har.
9 Moaw nuzawy kwaw kawaw hezepuez
haw.
Aityk putar hexapat Enom rehe nehe.
Nezewe aexak kar putar a'e ywy izar romo
hereko haw ihe nehe, purupe ihe
nehe.
Azegar putar Piri ywy rehe har waneityk
awer rehe nehe, i'i Tupàn.
10 O Tupàn, mo hereraha putar tawhu
pàrirogaw aiha ma'e hereko har pupe
nehe.
Mo hereraha putar Enom pe nehe.
11 Aipo urereityk pe azeharomoete ne.
Aipo nereata kwaw zauxiapekwer ure-
myrypar wanehe we.
12 Urepytywà pe ureàmàtyry'ymar waàmàtyry'ym
mehe nehe.
Aze xo awa zo urepytywà nehe, nu-
rupuner kwaw waneitykaw rehe
nehe.
13 Aze Tupàn wiko zaneinuinuromo nehe,
xityk putar zaneàmàtyry'ymar zane
wà nehe.
Weityk putar zaneàmàtyry'ymar a'e wà
nehe.

109

Awa iàmàtyry'ym pyrer uze'eg Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Amume'u nekatu haw, o Tupàn.
Epyta zo neze'eg 'ym pà nehe.
2 Ikatu 'ym ma'e a'e wà, hemu'em ma'e a'e
wà no. Uze'eg hekutyr a'e wà.
Umume'u temu'emaw herehe wà.

3 Umume'u mua'u iaiw ma'e heremiapo
kwer wà.
Heàmàtyry'ym e wà.
4 Aiko wamyrypar romo ihe. Umekuzar
hekatu haw ikatu 'ym ma'e pupe wà.
Nezewe rehe we aze'eg newe ikatu ma'e
wanupe neremiapo ràm henoz tà
ihe.
5 Omono ikatu 'ym ma'e ikatu ma'e
hekuzaromo wà.
Omono purehe iakatuwawahy 'ymaw pu-
ruamutar haw hekuzaromo wà.

6 O Tupàn, exaexak amo awa imunar ma'e
hemu'em ma'e nehe. Emuigo kar
a'e awa tàmuz romo heàmàtyry'ymar
wanehe zepykaw imume'u mehe
nehe.
Tuwe heàmàtyry'ymar iàmàtyry'ymar wiko
hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
imume'u har romo nehe.
7 Hemiapo kwer imume'u mehe, tuwe
tàmuz uzepyk hehe wà nehe.
— Te Tupàn pe neze'egaw iaiw a'e no, tuwe
i'i tàmuz izupe wà nehe.
8 Tuwe heàmàtyry'ymar umàno na'arewahy
nehe.
Tuwe amo teko wiko hekuzaromo nehe.
9 Tuwe ta'yr wiko tu 'ym ma'e romo wà
nehe.
Tuwe hemireko wiko imen 'ym ma'e romo
nehe no.
10 Tuwe ta'yr wiko hàpuz 'ym ma'e romo wà
nehe. Tuwe wiko temetarer nahu
rupi henoz tar romo wà nehe.
Tuwe amo umuhem kar ta'yr wanàpuz he-
ityk pyrer wi wà nehe, waneko haw
wi wà nehe.
11 Tuwe tuwihaw o'ok heàmàtyry'ymar
ima'e paw izuwi wà nehe, inewer
haw imekuzar pà wà nehe.
Umumaw kwarahy tetea'u uma'ereko katu
pà uma'e imono'og pà.
Tuwe amo ae ywy rehe har upyro ima'e
izuwi a'e wà nehe.
12 Tuwe ni amo teko na'ikatu kwaw izupe
wà nehe.
Tuwe ni amo nuzekaiw kwaw ta'yr
wanehe tazyr wanehe imàno re wà
nehe.
13 Tuwe izuapyapyr paw umàno na'arewahy
wà nehe.
Tuwe teko paw heharaz her wi tàrityka'i wà
nehe no.
14 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na-
heharaz pixik kwaw ihy hemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe.
Tuwe ima'enukwaw izypy wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e rehe upytu'u
'ym pà tuweharupi nehe.
15 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ima'enukwaw wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e rehe nehe.
Tuwe teko heharaz iapo arer wanuwi wà
nehe.

16 A'e awa na'ipurapo wer pixik kwaw
ikatu ma'e rehe a'e.
Upuraraw kar ma'erahy ma'e hereko
'ymar wanupe, hemetarer 'ym
ma'e wanupe no, hemi'u 'ym ma'e
wanupe no. Uzuka wà no.
17 Teko wanehe ze'egaiw imono haw ikatu
izupe.
Tuwe a'e ze'egaiw u'ar a'e awa rehe nehe.
Teko wanehe ze'egatu imume'u haw
na'ikatu kwaw izupe.
Tuwe ni amo nomono kwaw ze'egatu hehe
wà nehe.
18 Ze'egaiw imono haw nazawaiw kwaw
izupe. Nuzawy kwaw ukamir
imunehew paw izupe.
Tuwe uze'egaiw uzewyr hehe u'ar pà 'y ài
nehe.
Tuwe umuàkym ikàg wer uri kawer ài
nehe.
19 Tuwe ze'egaiw nuhem pixik kwaw izuwi
nehe.
Tuwe ze'egaiw upyk a'e awa ikamir ài
nehe.
Tuwe uzàpixipixi uzar iku'aw har ài nehe.
20 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
emekuzar heàmàtyry'ymar wanemi-
apo kwer nezewe nehe.
Ezepyk herehe uze'eg zemueteahy ma'e
wanehe nehe.

21 O hezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
Hepytywà pe neze'eg awer rupi katete
nehe, hepyro pà nehe,
Ta'e nekatuahy ne xe, ta'e erepuruamutar
katu ne xe.
22 Hemetarer 'ym ma'e romo aiko. Naheta
kwaw ma'e ihewe.
Ikutuk pyrer ài aiko hepy'a pe.

23 Kwarahy heixe etea'i mehe ukàzym
ma'e'àg oho.
Nezewegatete akàzym teko ihe. Ywytu her-
eraha herereko tukur ài.
24 Hepenàràg uryryryryz iko ta'e azek-
waku tetea'u hemai'u 'ym pà ihe xe.
Heretekwer ukàzym oho iko ta'e heagai-
wahy ihe xe.
25 Amogwer uze'eg urywahyahy herehe
herexak mehe wà.
Weruwaruwak uwàkàg herehe upuka-
puka mehe wà.

26 Hepytywà pe nehe, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hezar.
Hepyro pe nehe, ta'e heamutar katu pe ne
xe.
27 Tuwe heàmàtyry'ymar
Ukwaw hepyro har romo nereko haw a'e
wà nehe.
28 Upuner ze'egaiw herehe imur haw rehe
wà. Ne eremur neze'egatu herehe
nehe.
Tuwe heàmàtyry'ymar uzeityk kar oho amo
wanupe wà nehe.
Ihe neremiruze'eg ihe, tuwe herurywete
ihe nehe.
29 Tuwe iaiw haw tetea'u u'ar heàmàtyry'ymar
wanehe nehe.
Tuwe maranugar haw upyk kamir ài wà
nehe no.

30 Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw izupe wahy haw rupi
nehe.
Amume'u putar ikatu haw teko waze-
mono'og mehe nehe,
31 ta'e weityk hemetarer 'ym ma'e
waàmàtyry'ymar a'e wà xe,
A'e hemetarer 'ym ma'e wapyro pà
wamàno haw pe wamono kar har
wanuwi a'e xe.

110

Tuwihawete Tupàn hemixak kwer

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
tuwihawete hezar pe.
— Eapyk heawyze har rehe nehe.
Amono putar neàmàtyry'ymar nepy iwy pe
ihe wà nehe, i'i izupe.
2 O tuwihawete, Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e umuhàmuhàz putar nepuner
haw a'e nehe.
Uzypyrog imuhàmuhàz tà Zeruzarez pe
nehe. — Eiko neàmàtyry'ymar wazar
romo nehe, i'i.
3 Amo 'ar mehe ereàmàtyry'ym putar ne wà
nehe, o tuwihawete.
A'e 'ar mehe teko neremiruze'eg ur putar
newe zauxiapekwer romo wiko pà
wà nehe.
Zuwiri uzexak kar izi'itahy a'e.
Nezewegatete uzemono'og putar kwàkwàmo
oho ywytyr newe imonokatu pyrer
rehe wà nehe, neàwàxi pà wà nehe.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
ko ma'e wemiapo ràm a'e.
Nuzewyr kwaw uze'eg awer wi nehe.
— Ereiko putar xaxeto romo tuweharupi
nehe,
Mekizetek haikweromo har romo nereko
pà nehe, i'i Tupàn.
5 O tuwihawete, Tupàn wiko neawyze har
rehe.
Weityk putar amogwer tuwihawete wik-
wahy haw 'ar mehe wà nehe.
6 Umume'u putar teko ywy nànànar wane-
miapo kwer paw rupi nehe.
Upyk putar ywy zeàmàtyry'ymawhu pe har
umàno ma'e kwer wanetekwer wa-
pupe nehe.
Weityk putar ywy nànànar wanuwihawete
wà nehe.
7 Pe rupi tuwihawete uwi'u putar 'y
yrykaw pe har pupe a'e nehe.
Upu'àm putar teko paw waneitykar romo
wiko pà nehe.

111

Tupàn ikatu haw imume'u haw

1 Azeharomoete.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.
Hepy'a pupe tuwe amume'u putar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw
nehe,
Teko Tupàn heruzar har wainuinuromo
nehe, teko wazemono'ono'ogaw pe
nehe.
2 Ikatuahy hemiapo kwer.
Hemiapo kwer rehe hurywete ma'e ipu-
rukwaw katu wer hehe wà.

3 Heta puràg eteahy haw hemiapo kwer nànàn. Heta uhua'u haw hemiapo
kwer nànàn no.
Teko wanupe ikatuahy haw nupaw pixik
kwaw nehe.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nazane-
mueharaz kar kwaw wemiapo kwer
ikatuahy ma'e wi a'e.
Ikatu a'e. Upurupuhareko katu no.
5 Omono temi'u teko wanupe, aze a'e teko
ukyze izuwi wà.
Naheharaz pixik kwaw uze'egaw teko
wanehe we wemiapo katu kwer wi
nehe.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar
ukàgaw teko Izaew wanupe a'e,
Amo ae teko waywy imono pà Izaew
wanupe a'e.

7 Tuweharupi uzapo ma'e uze'eg rupi
katete, wemiaihu wanuwi upuir
'ym pà.
Zapuner ize'eg nànàn zanezeruzar haw
rehe.
8 Nupaw pixik kwaw ize'eg nehe, ta'e aze-
haromoete a'e xe.
Ikatu a'e no.
9 Tupàn umuhem kar wemiaihu zemune-
hew paw zàwenugar wi a'e wà.
Uzapokatu uze'egaw upaw 'ym ma'e ràm
wanehe we.
Wiko ikatuahy ma'e imonokatu pyrer
romo a'e. Upuner a'e no.
10 Aze amo heko wer ma'e kwaw katu
har romo nehe, tuwe ukyze Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe,
amo ma'e iapo 'ym mehe we nehe.
Aze teko weruzar ize'eg wà, Tupàn ukwaw
katu kar ma'e a'e teko wanupe.
Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikatu haw tuweharupi
wà nehe.

112

Tupàn heruzar har hurywete wà

1 Azeharomoete.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.
Hurywete Tupàn wi ukyze ma'e wà. Aze
Tupàn ze'eg heruzar haw ikatu amo
teko wanupe, hurywete a'e teko wà.
2 Awa ikatu ma'e ta'yr ikàg putar ywy rehe
wà nehe.
Tupàn omono putar uze'egatu izuapyapyr
wanupe nehe.
3 Uhyk ma'e hàpuz me. Uhyk hemetarer
izupe no.
Tuweharupi ikatu a'e.
4 Tatainy uhyape katu ipytun mehe.
Nezewegatete teko ikatu ma'e ukwaw
kar ikatu ma'e iapo haw amo teko
wanupe wà no, ikatuahy ma'e
wanupe wà, purupuhareko ma'e
wanupe wà no, imunar 'ym ma'e
hemu'em 'ym ma'e wanupe wà no.
5 Aze amo upuhareko amogwer wà, aze
omono ma'e imekuzar pyr wanupe,
hurywete putar a'e nehe.
Aze uma'eme'eg imunar 'ym pà, aze
uma'eme'eg kar hemu'em 'ym pà,
hurywete a'e.
6 Ikatu ma'e nuzewyr kwaw hemetarer
'ym ma'e romo weko awer pe wà.
Teko ima'enukwaw putar her tuweharupi
wà nehe.
7 Nukyze kwaw ikatu 'ym ma'e imume'u
haw henu haw wi a'e.
Izeruzar haw ikàg a'e, ta'e uzeruzar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e rehe a'e xe.
8 Nuzemumikahy kwaw. Nukyze kwaw.
Ukwaw katu wàmàtyry'ymar waneityk
àwàm.
9 Omono e ma'e hemetarer 'ym ma'e
wanupe.
Ikatu haw upyta putar tuweharupi nehe.
Upuner a'e. Teko paw umuwete wà.
10 Ikatu 'ym ma'e wexak heko haw wà.
Wikwahy hexak mehe wà.
Ume'e hehe iakatuwawahy 'ym pà wà. A'e
re uzemumaw wà.
Ikatu 'ym ma'e wàro e ikatu ma'e uzeapo
ma'e ràm wà.

113

*Ximume'u Tupàn ikatu haw, ta'e ikatu-
ahy a'e xe*

1 Azeharomoete.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe. Tuweharupi Wiko
Ma'e hemiruze'eg wà, pemume'u
her ikatu haw nehe.
2 Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e her ikatu haw wà nehe,

Ko 'ar rehe wà nehe, tuweharupi wà nehe no.
3 Tuwe teko uzypyrog Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw imume'u pà kwarahy ihem mehe wà nehe.
Tuwe nupytu'u kwaw kwarahy heixe 'ym mehe we wà nehe.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weruze'eg teko ywy nànànar wà.
Ikàgaw a'e, ipuràg eteahy haw a'e, ywak i'aromo hin a'e.

5 Naheta kwaw amo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar zàwenugar wà.
Wapyk wenaw rehe ywate a'e.
6 Uzemu'àm ywak rehe har rehe ume'e pà, ywy rehe har hexak pà no.
7 Upyro hemetarer 'ym ma'e maranugar haw wi wà.
Umunyryk kar ma'e hereko 'ymar wama'uhez haw wi wà.
8 Umuigo kar a'e teko tuwihaw wanehe we har romo wà,
Wemiaihu wanuwihaw wanehe we har romo wà.
9 Umuwete kar kuzà imemyr 'ym ma'e hàpuz me har wanupe.
Umurywete kar a'e kuzà a'e, imumemyr kar pà a'e.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

Azeharomoete.

114

Ezit ywy wi wahem awer

1 Zako izuapyapyr a'e wà, teko Izaew her ma'e a'e wà, uhem Ezit ywy rehe kwehe mehe a'e wà.
Nuiko kwaw a'e ywy rehe harete romo wà.
2 A'e wi uhem mehe Zuta izuapyapyr uzeapo teko Tupàn hemixamixak romo wà.
Tupàn wiko Izaew wazar romo a'e 'ar mehe.

3 Yryhupiràg nuzuawy kwaw miar hehaite ma'e a'e. Miar uzàn awa hexak mehe.
Nezewegatete Yryhupiràg uhem oho Tupàn wi a'e no. Yrykawhu Zotàw her ma'e upytu'u uwyryk ire.
4 Ywytyruhu opoopor àràpuhàràn hawitu ma'e ài wà.
Ywytyr opoopor àràpuhàràna'yr ài wà.

5 Ma'e uzeapo nemuzàn kar pà a'e, yryhu.
Ne Zotàw yrykaw ne, màràzàwe tuwe ne'y upytu'u uwyryk ire.
6 O ywytyruhu wà, màràzàwe tuwe pepor àràpuhàràn ài.
Ywytyr wà, màràzàwe tuwe pepor àràpuhàràna'yr ài.
7 Eryryryryz zanezar tur mehe nehe, ywy.
Eryryryryz Tupàn Zako izar henataromo nehe,
8 Ta'e uzapo itahu ytyzuzàmaw romo a'e wà xe.
Uzapo ita 'yzygwar romo wà no.

115

Tupànete ikatu haw imume'u haw

1 Tuwe teko umume'u xo nekatu haw zo wà nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Tuwe numume'u kwaw urekatu haw wà nehe,
Ta'e erepuruamutar katu ne xe, ta'e nere-tyryk kwaw puruwi ne xe.
2 Màràzàwe tuwe amogwer ywy rehe har upuranu zanerehe nezewe wà.
— Ma'e pe hekon pezar Tupàn a'e, i'i wà.
3 — Tupàn Zanezar wiko ywak rehe a'e.
Uzapo wemimutar paw a'e,
Uru'e wanupe.
4 Teko amogwer ywy rehe har umupyràn parat a'e wà, or a'e wà no, uzar tupàn a'ua'u wanagapaw waapo pà wà.
Awa uzapo a'e tupàn a'ua'u wà.
5 Heta wazuru wanupe. Nuze'eg kwaw wà.
Heta waneha wanupe. Nuexak kwaw ma'e wà.
6 Heta wapyakwar wanupe. Nuenu kwaw ma'e wà.
Heta waxi wanupe. Nuwetun kwaw ma'e wà.
7 Heta wapo wanupe. Nupuner kwaw ma'e ipyhykaw rehe wà.
Heta wapy wanupe. Nuwata kwaw wà.
Ni amo ze'eg nuhem kwaw wazuru wi.
8 Tuwe a'e tupàn a'ua'u iapo arer
Wiko wemiapo kwer wazàwe wà nehe.
Tuwe wanehe uzeruzar ma'e wiko wazàwe wà nehe.

9 O Izaew izuapyapyr wà, pezeruzar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe.
Pepytywà a'e. Pepyro a'e no.
10 Xaxeto Tupàn henataromo har wà,
pezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e rehe nehe.
Pepytywà a'e. Pepyro a'e no.
11 Pezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e rehe nehe, izuwi ukyze ma'e
paw wà.
Pepytywà a'e. Nuzawy kwaw u'yw wi
pemimaw a'e no.
12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ima'enukwaw zanerehe. Umur
putar uze'egatu zanerehe nehe.
Umur putar uze'egatu teko Izaew wanehe
nehe no.
Umur putar uze'egatu xaxeto Tupàn hen-
ataromo har nànàn nehe no.
13 Omono putar uze'egatu teko wanehe
nehe, aze wiko izuwi ukyze ma'e
romo wà nehe.
Teko ikàg ma'e hemetarer katu ma'e wà.
Teko hemetarer 'ym ma'e wà no.
Omono putar uze'egatu a'e teko
nànàn nehe.

14 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umuzàg kar pena'yr tetea'u peme
wà nehe.
Tuwe umueta tetea'u kar nezuapyapyr wà
nehe no.
15 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omono uze'egatu penehe nehe.
Ywak iapo arer romo ywy iapo arer romo
hekon a'e.

16 Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zo
wiko ywak izar romo a'e.
Ywy omono teko wanupe.
17 Umàno ma'e kwer numume'u kwaw
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw a'e wà,
Ta'e wezyw uze'eg 'ym ma'e wapyta haw pe
a'e wà xe.
18 Zane wikuwe ma'e ximume'u Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo
kwer ikatu haw zane, ko 'ar rehe,
tuweharupi nehe no.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

Azeharomoete.

116

Tupàn hepyro màno haw wi

1 Azamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ihe,
Ta'e herenu a'e xe.
Wenu uzeupe heze'eg mehe a'e.
2 Herenu a'e.
Hepytywà àwàm henoz taw nànàn herenu
a'e.
3 Màno haw nuzawy kwaw heàmàtyry'ymar
a'e wà. Heàmàtyry'ymar ipu-
ruàpixipixi wer herehe kyhàhàm
pupe wà.
Amàno etea'i ihe. Iaiw haw tywypaw pe
har hemukyze wera'u kar a'e.
Akyzeahy tuwe ihe. Azemumikahy aze-
haromoete no.
4 Na'e aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe ma'e henoz tà.
— Aze ikatu newe nehe, hepyro pe hemàno
haw wi nehe,
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, a'e izupe.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatuahy
purupe a'e. Nupuir kwaw wemi-
aihu wanuwi a'e.
Zanezar zanepuhareko a'e.
6 Aze teko nupuner kwaw wàmàtyry'ymar
wanuwi uzepyro haw rehe wà,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uzekaiw katu a'e teko wanehe a'e.
Ikatu 'ym ma'e ihewe izeapo tària'i mehe
hepyro a'e.
7 Ezeruzar wiwi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e rehe nehe, a'e hezeupe,
Ta'e ikatuahy ihewe tuweharupi a'e xe.

8 Hepyro Tupàn hemàno haw wi.
Hemupytu'u kar hezai'o re.
Hepyro iaiw haw ihewe uzeapo ma'e wi
a'e.
9 A'e rupi ata teko ywy wikuwe ma'e hereko
har rehe ihe.
Tuweharupi azapo Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hemimutar aha iteko ihe.
10 — Hezuhazuhaw azeharomoete a'e wà,
a'e hezeupe.
Nezewe rehe we napytu'u kwaw
hezeruzar ire.
11 Akyze ihe, a'e rupi aze'eg nezewe.

— Teko nupuner kwaw ni amo teko
wanehe uzeruzar haw rehe wà, a'e
ihe.
Nezewe rehe we napytu'u kwaw Tupàn
rehe hezeruzar ire.

12 Ma'e apuner Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe imono haw rehe
Ihewe hemimur kwer paw hekuzaromo
ihe.
13 Araha putar win Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe imono pyràm romo
nehe,
Ta'e herurywete hepyro awer rehe ihe xe.
14 — Hemiaihu paw wazemono'og mehe
Amono putar heremimume'u kwer izupe
ihe nehe.

15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzemu-
mikahy a'e,
Aze amo hemiaihu umàno a'e.
16 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aiko
neremiruze'eg romo ihe.
Hehy weruzar neze'eg wikuwe mehe a'e.
Aruzar neze'eg izàwegatete ihe no.
Hepyro pe hemàno haw wi ne.
17 Amono putar ma'e newe nehe, ta'e
herurywete neremiapo kwer rehe
ihe xe.
Aze'eg putar newe nehe.
18-19 Neremiaihu paw wazemono'og mehe,
Neràpuzuhu izywyr katu haw pe Zeruzarez
pe wazemono'og mehe nehe,
Amono putar heremimume'u kwer newe
nehe.

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

117

Ximume'u Tupàn Zanezar ikatu haw izupe nehe

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe, teko ywy nànànar
wà.
Tuwe teko paw umume'u ikatu haw wà
nehe.
2 Ureamutar katu haw ikàg a'e.
Nupuir pixik kwaw urewi nehe.

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

118

Pemume'u Tupàn ikatu haw izupe nehe

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw izupe nehe, ta'e ikatuahy
a'e xe.
Nupaw pixik kwaw zaneamutar katu haw
nehe.
2 Tuwe teko Izaew izuapyapyr uze'eg
nezewe wà nehe.
— Nepuruamutar katu haw nupaw pixik
kwaw nehe, tuwe i'i izupe wà nehe.
3 Tuwe xaxeto Tupàn henataromo har
uze'eg nezewe wà nehe.
— Nepuruamutar katu haw nupaw pixik
kwaw nehe, tuwe i'i izupe wà nehe.
4 Tuwe izuwi ukyze ma'e paw uze'eg
nezewe wà nehe.
— Nepuruamutar katu haw nupaw pixik
kwaw nehe, tuwe i'i izupe wà nehe.

5 Ma'erahy ipuraraw mehe aze'eg Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe wahy
haw rupi ihe.
Uwazar heze'eg ihewe hemuhem kar pà
ma'erahy wi a'e.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
herehe we a'e. Nakyze kwaw.
Ma'enugar ikatu 'ym ma'e upuner teko
ihewe iapo haw rehe.
7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
herehe we a'e. A'e ae hepytywà a'e.
A'e rupi aexak putar heàmàtyry'ymar wane-
ityk mehe ihe wà nehe.
8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
zanezeruzar haw
Ikatu wera'u teko wanehe zanezeruzar
haw wi.
9 Tuweharupi Wiko Ma'e rehe zanezeruzar
haw
Ikatu wera'u teko ikàg ma'e hemetarer
katu ma'e wanehe zanezeruzar haw
wi no.

10 Heta tetea'u heàmàtyry'ymar heywyr har
wà.
Amumaw a'e teko Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikàgaw rupi ihe wà.
11 Umàmàn heywyr wà.
Amumaw a'e teko Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikàgaw rupi ihe wà.
12 Uzemono'ono'og heywyr hàiru ài wà.

Nezewe rehe we ukaz tata pupe ywyra àkàgwer uxinig ma'e kwer ài wà.
Amumaw a'e teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàgaw rupi ihe wà.
13 Heàmàtyry'ymahy wà,
Ta'e ipureityk wer tuwe herehe wà xe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hepytywà a'e.
14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemukàg kar a'e. Hemuigo kar upuner ma'e romo a'e.
Hepyro a'e.

15 Tupàn hemiaihu uhapukaz wàmàtyry'ymar waneityk awer rehe wà. Penu waze'eg mehe pe wà nehe. Wàpuzràn wanenaw pe uhapukaz nezewe wà.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo uhua'u ma'e upuner haw rupi a'e.
16 Upuner haw rupi uzapo uhua'u ma'e.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuner haw weityk zaneàmàtyry'ymar wà, i'i wà.

17 Nàmàno kwaw nehe.
Aikuwe wiwi putar nehe.
Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer ihe nehe.
18 Uzepyk tuwe herehe a'e.
Nezewe rehe we nahemumàno kar kwaw.

19 Pewàpytymawok Tupàn Hàpuzuhu hukenaw ihewe nehe.
Aixe putar hupi nehe. Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

20 Tuweharupi Wiko Ma'e wiko 'àg uken izar romo a'e.
Xo teko Tupàn heruzar har zo upuner hupi wixe haw rehe wà.

21 O Tupàn, uruamutar katu ihe, ta'e herenu pe ne xe.
Ereityk heàmàtyry'ymar ne wà no.

22 Tàpuz iapo har weityk amo ita wà.
Iahykaw rehe a'e ita ikàg wera'u amo ita wanuwi a'e.
23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo a'e ma'e a'e.
Ikatuahy hemiapo kwer.

24 Ko 'ar rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk wàmàtyry'ymar wamono wà.
Tuwe ko 'ar uzeapo zanemuryw kar har romo nehe. Tuwe zanerurywete nehe.
25 Urepyro pe nehe, o Tuweharupi Wiko Ma'e, urepyro pe nehe.
Uremuigo kar pe temi'u hereko har romo ma'e hereko har romo nehe, o Tupàn.

26 Aze amo ur Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe nehe, tuwe Tupàn omono uze'egatu hehe nehe.
Xe Tupàn tàpuzuhu pe uruiko mehe oromono ureze'egatu penehe paw rupi ure.
27 Tuweharupi Wiko Ma'e wiko Tupàn romo a'e. Zaneratainy romo hekon.
Pezypyrog mynykawhu iapo pà ywyra hàkàgwer hereko pà pepo pe nehe.
Peata ma'ea'yr hapy haw izywyr nehe.

28 Ereiko hezar romo ne. Amume'u putar nekatu haw nehe.
Ereiko hezar romo. Amume'u putar nehua'u haw nehe no.

29 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe, izupe nehe, ta'e ikatu a'e xe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.

119

Tupàn Ze'eg ikatuahy zanewe

1 Hurywete teko a'e wà,
Aze ni amo nupuner kwaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u haw rehe wà.
Hurywete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg heruzar har wà.
2 Hurywete hemiapo karer heruzar har wà.
Hurywete wà, aze weruzar tuwe upy'a pupe wà.
3 Hurywete ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar wà.
Hurywete Tupàn hape rupi wata ma'e wà.
4 Eremur neze'eg urewe.
Ereruzar kar tuwe urewe.

5 Hepureruzar wer neremiapo putar haw
rehe ihe.
Hepurapo wer neremiapo putar haw rehe
hepytu'u 'ym pà.
6 Aze amuwete neremiapo kar paw nehe,
Nahemaranugar kwaw nehe.
7 Nepurumu'e haw ikwaw wewer mehe
nehe,
Amume'u putar nekatu haw hepy'a katu
pe nehe.
8 Aruzar putar neze'eg nehe.
Etyryk pixik zo ihewi nehe.

Amonokatu neze'eg hepy'a pe

9 Ma'e kwàkwàmo uzapo putar weko haw
imonokatu pà Tupàn pe a'e.
Weruzar putar Tupàn hemiapo karer
nehe.
10 Azeagaw nereruzar pà hepy'a pupe aze-
haromoete ihe.
Hemupytu'u kar zo pe neremiapo kar iapo
re nehe.
11 Amonokatu neze'eg hepy'a pe, hehe
hema'enukwaw katu pà.
Nezewe mehe nazapo kwaw ikatu 'ym
ma'e nekutyr ihe.
12 Amume'u nekatu haw, o Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e.
Hemu'e pe neze'eg rehe nehe.
13 Tuweharupi amume'u
Neremiapo kar wahy haw rupi ihe.
14 Herurywete wera'u neremiapo kar
heruzar mehe.
Ikatu wera'u ihewe temetarer tetea'u wi
a'e.
15 Azemu'e neze'eg rehe.
Ame'e nepurumu'e haw rehe no.
16 Neze'eg hemurywete kar a'e.
Napytu'u kwaw neze'egaw rehe hema'enukwaw
ire.

Exak kar neze'eg ihewe

17 Hezar, aiko neremiruze'eg romo.
Herereko katu pe nehe. Nezewe mehe
apuner putar hereko haw rehe
nehe.
Apuner putar neze'egaw heruzar haw
rehe nehe no.
18 Hemuehazawok neze'eg azeharomoete
har
Ikatuahy ma'e hexak kar pà ihewe nehe.
19 Namumaw kwaw kwarahy tetea'u xe
ywy rehe nehe.
Emim zo neremiapo kar ihewi nehe.
20 Hepy'a uzemumikahy heremiapo rehe
hema'enukwaw pà ihe, tuweharupi,
Ta'e hepurukwaw wer neremimutar rehe
ihe xe.
21 Ereze'egahy amo wanuwi wiko wera'u
ma'e wanupe.
Neremiapo kar wi utyryk ma'e wiko
neze'egaiw iwy pe wà.
22 Hepyro pe heàmàtyry'ymar waze'eg ze-
mueteahy haw wi nehe, waze'eg
uryweteahy haw wi nehe no,
Ta'e tuweharupi aruzar nepurumu'e haw
ihe xe.
23 Aze tuwihaw uzemono'og wà nehe, aze
umume'u hezuka àwàm uzeupeupe
wà nehe,
Nezewe rehe we ihe neremiruze'eg ihe,
Hema'enukwaw putar neze'eg rehe ihe
nehe.
24 Nepurumu'e haw rehe hema'enukwaw
paw ikatu ihewe.
Hema'enukwaw paw nuzawy kwaw here-
ruze'egar a'e wà.

Hemu'e pe neremiapo kar rehe nehe

25 Hema'enukwaw paw hereityk a'e wà.
Ywyw a'ar ihe.
Hemukàg wi kar neremimume'u kwer
rupi katete nehe.
26 Amume'u heremiapo kwer paw rupi ihe.
Erewazar heze'eg ihewe.
Hemu'e pe neremiapo kar rehe nehe.
27 Exak kar neze'eg heruzar haw ihewe
nehe.
Hema'enukwaw katu putar nepurumu'e
haw ikatuahy ma'e rehe nehe.
28 Hezemumikahy haw hemumaw iko a'e.
Emur nekàgaw ihewe neremimume'u
kwer rupi katete nehe.
29 Hemuata kar zo pe pe ikatu 'ym ma'e
rupi nehe.
Ikatu 'ym ma'e iapo haw wi hepyro pe
nehe. Nekatu haw rupi hemu'e pe
neze'eg rehe nehe.
30 Aruzar putar Tupàn ze'eg tuweharupi
ihe nehe, a'e hezeupe kwehe mehe.
Azekaiw tuwe neremiapo putar haw rehe.
31 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, Tuwe-
harupi azapo ma'e nepurumu'e haw
rupi ihe.

Hemumaranugar kar zo pe heretykaw
rehe nehe.
32 Na'arewahy aha neremiapo kar heruzar
pà ihe.
Nezewe mehe eremur putar ma'e ikwaw
katu wera'u haw ihewe nehe.

Aruzar putar neze'eg ihe nehe

33 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hemu'e
pe nehe. Nezewe mehe akwaw
putar neze'eg ihe nehe.
Nezewe mehe aruzar putar tuweharupi
nehe.
34 Ekwaw kar ma'e ihewe nehe. A'e mehe
aruzar putar neze'eg nehe.
Azapo putar ma'e neze'eg rupi katete her-
ahy haw hepy'a pe nehe.
35 Exak kar herape ràm ihewe neremiapo
kar ikwaw kar pà nehe,
Ta'e herurywete heruzar mehe ihe xe.
36 Ema'ereko hepy'a pe nehe. Nezewe
mehe hepureruzar wer putar nepu-
rumu'e haw rehe ihe nehe.
Nezewe mehe naputar kwaw temetarer
tetea'u ihe nehe, ma'e tetea'u ihe
nehe.
37 Hemuma'enukwaw kar zo pe hekuzar
'ym ma'e rehe nehe.
Nekatu ihewe neremimume'u kwer rupi
katete nehe.
38 Aiko neremiruze'eg romo ihe. Ezapo
ma'e ihewe neremimume'u kwer
nehe.
Eremume'u a'e ma'e newi ukyze ma'e
wanupe no.
39 Hepyro teko herehe uze'eg zemueteahy
haw wi nehe. Hemukyze kar a'e wà.
Nerezawy kwaw teko wanemiapo kwer
imume'u mehe ne.
40 Hepureruzar wer tuwe neze'eg rehe ihe.
Hemukàg wi nehe, ta'e nekatuahy ne xe.

Herurywete neremiapo kar rehe

41 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, exak
kar heamutar katu haw ihewe nehe.
Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi
neremimume'u kwer rupi katete
nehe.
42 Nezewe mehe akwaw putar herehe
uze'eg zemueteahy ma'e waze'eg
iwazar haw ihe nehe,
Ta'e azeruzar neze'eg rehe ihe xe.
43 Hepytywà pe ze'eg azeharomoete har
imume'u kar pà ihewe tuweharupi
nehe.
Ta'e azeruzar teko wanemiapo kwer
neremimume'u rehe ihe xe.
44 Tuweharupi aruzar putar neze'eg nehe.
Azapo putar ma'e neze'eg rupi katete 'ar
nànàn nehe no.
45 Aiko putar ma'erahy wi màno haw wi
utyryk ma'e ài nehe,
Ta'e azeagaw nepurumu'e haw heruzar pà
ihe xe.
46 Amume'u putar neremiapo putar haw
tuwihawete wanupe nehe.
Nahemaranugar kwaw wanuwi nehe.
47 Neremiapo kar hemurywete kar a'e,
Ta'e azamutar katu ihe xe.
48 Amuwete neremiapo kar ihe. Azamutar
katu ihe no.
Hema'enukwaw katu neze'eg rehe.

Neze'eg àro

49 Aiko neremiruze'eg romo ihe.
Nema'enukwaw ihewe neremimume'u
kwer rehe nehe. Àro ma'e, ta'e
eremume'u a'e ma'e ne xe.
50 Ma'erahy ipuraraw mehe hemurywete
kar pe ne,
Ta'e neremimume'u kwer umur wi
nekàgaw ihewe xe.
51 Amo wanuwi wiko wera'u ma'e uze'eg
zemueteahy waiko herehe tuwe-
harupi wà.
Nezewe rehe we natyryk kwaw neze'eg wi
ihe.
52 Hema'enukwaw, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e, neremimume'u kwer
kwehe arer rehe.
Hemupytu'u kar hezai'o re.
53 Aikwahy teko ikatu 'ym ma'e
Neze'eg izuhazuhaw har wanexak mehe
ihe.
54 Hereko haw ko ywy rehe har na'ipuku
kwaw.
Nezewe mehe herekuwe mehe azapo ze-
gar haw neremiapo kar ikatu haw
imume'u haw ihe.
55 Pyhaw hema'enukwaw nerehe, o Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e.
Hema'enukwaw katu neze'eg rehe.
56 Hereko haw nànàn azapo amo ma'e ihe:
Aruzar neremiapo kar ihe.

Aruzar putar neze'eg nehe

57 Xo ne zo urereko ihe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Naheta kwaw amo.
Amume'u putar ko ma'e newe kury. — Aruzar putar neze'eg nehe, a'e tuwe newe kury.
58 Hepy'a pe wahy haw rupi ainoz ko ma'e newe.
Hepuhareko pe neremimume'u kwer rupi katete nehe.
59 Hema'enukwaw tuweharupi heremiapo màm rehe.
Amume'u ko ma'e kury. Ata putar nepurumu'e haw rupi nehe.
60 Nàro kwaw amo 'ar ihe.
Na'arewahy kutàri azeagaw neremiapo kar heruzar pà ihe.
61 Teko ikatu 'ym ma'e ipurupyhyk wer herehe wà, a'e rupi uzeagaw hepyhyk pà wà.
Nezewe rehe we naheharaz kwaw neze'eg wi ihe.
62 Apu'àm pyaze mehe nekatu haw imume'u pà ihe, ta'e nepurumu'e haw ikatuahy ihewe a'e xe.
63 Aiko newi ukyze ma'e paw wamyrypar romo ihe.
Aiko neze'eg heruzar har paw wamyrypar romo no.
64 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ywy tynehem nepuruamutar haw pupe a'e.
Hemu'e pe neremiapo kar rehe nehe.

Azeruzar neremiapo kar rehe

65 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, erezapo tuwe ma'e neremimume'u kwer rupi katete ne.
Ikatu ma'e romo ereiko ihewe ko 'ar rehe. Aiko neremiruze'eg romo ihe.
66 Emur ma'e kwaw katu haw ihewe nehe. Ekwaw kar ma'e ihewe nehe.
Azeruzar neremiapo kar rehe.
67 Amo 'ar mehe erezepyk herehe. A'e 'ym mehe ata pe ikatu 'ym ma'e rupi.
Ko 'ar rehe aruzar neze'eg kury.
68 O Tupàn, nekatu ne. Erezapo ikatu ma'e no.
Hemu'e pe neremiapo kar rehe nehe.
69 Amo wanuwi wiko wera'u ma'e umume'u wemu'emaw hekutyr wà.
Hepy'a pe wahy haw rupi aruzar neremiapo kar ihe.
70 Tàtàahy a'e teko upy'a pe wà. Nuzekaiw kwaw neze'eg rehe wà.
Ihe herurywete neze'eg rehe ihe.
71 Ikatuahy herehe nezepyk awer.
Nezewe mehe azemu'e neremiapo kar rehe, te akwaw ihe.
72 Ze'eg neremimur kwer ikatu wera'u temetarer ywy nànànar paw wi ihewe,
Ma'e ywy nànànar paw wi ihewe.

Hema'enukwaw katu neze'eg rehe

73 O Tupàn, heapo pe nepo pupe ne. Hemonokatu pe no.
Emur ma'e kwaw paw ihewe nehe. Nezewe mehe azemu'e putar neze'eg rehe nehe.
74 Newi ukyze ma'e hurywete herexak mehe wà,
Ta'e azeruzar neze'eg rehe ihe xe.
75 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, akwaw neremimume'u kwer ikatu haw ihe.
Erezepyk herehe, ta'e nerepuir kwaw neremiaihu wanuwi xe.
76 Aenoz ko ma'e newe ihe. Heamutar katu pe ne. Tuwe heamutar katu haw hemupytu'u kar hezemumikahy re nehe.
Eremume'u hemupytu'u kar àwàm ihewe amo 'ar mehe. Aiko neremiruze'eg romo.
77 Hepuhareko pe nehe. Nezewe mehe aikuwe putar nehe.
Neze'eg rehe hema'enukwaw paw ikatu ihewe.
78 Tuwe amo wanuwi wiko wera'u ma'e imaranugar wà nehe,
Ta'e umume'u temu'emaw hekutyr wà xe.
Ihe ihe, hema'enukwaw putar nepurumu'e haw rehe nehe.
79 Tuwe newi ukyze ma'e ur uzemyrypar pà herehe we wà nehe.
Tuwe neremiapo kar kwaw par ur hepytywà pà wà nehe no.
80 Tuwe aruzar tuwe neremiapo kar ihe nehe.
A'e mehe nahemaranugar pixik kwaw nezewe heremiapo rehe ihe nehe.

Teko upuner neze'eg rehe uzeruzar haw rehe wà

81 O Tupàn, hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi nehe.
Hekene'o hepyro àwàm hàro pà.

Azeruzar neze'eg rehe.
82 Hereha ikene'o, ta'e ume'e tetea'u iko xe.
Àro neremimume'u kwer iteko ihe xe.
Apuranu nerehe kury. — Màràn mehe erezur putar hemupytu'u kar pà hezemumikahy re nehe.
83 Xityk uwà hyru izemàner ma'e zane, ta'e na'ikatu kwaw a'e xe.
Naiko kwaw izemàner ma'e romo ihe. Naheharaz kwaw neremiapo kar wi ihe.
84 Màràn mehe apytu'u putar hàro re nehe.
Màràn mehe erezepyk putar ma'erahy ihewe ipuraraw kar har wanehe nehe.
85 Amo wanuwi wiko wera'u ma'e nuweruzar kwaw neze'eg wà.
Uzapo ywykwaruhu hepyhyk àwàm romo wà. Ipurupyhyk wer herehe miar ài wà.
86 Neremiapo kar paw ikatu wà. Teko upuner wanehe uzeruzar haw rehe wà.
Hepytywà pe nehe, ta'e hemu'em ma'e upuraraw kar ma'erahy ihewe wà xe.
87 Hezuka tària'i wà.
Nezewe rehe we naityk kwaw neremiapo kar ihe.
88 Heamutar katu pe ne. A'e rupi hepyro pe hemàno haw wi nehe.
A'e rupi apuner putar neremiapo kar heruzar haw rehe nehe.

Neze'eg wiko putar tuweharupi nehe

89 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, neze'eg nupaw pixik kwaw nehe.
Ikàgaw nuzawy kwaw ywak ikàgaw a'e.
90 Erezapo ywy. Upyta a'e pe.
Puruwi netyryk 'ymaw nuzeapo pixik kwaw amo ae ma'e romo a'e nehe. Nuzawy kwaw ywy a'e.
91 Ma'e paw upyta wenaw rehe
Neze'eg awer heruzar katu pà wà,
Ta'e ma'e paw nereruzar a'e wà xe.
92 Aze mo neze'eg nahemurywete kar iwer, amàno mo kwehe mehe ihe,
Ta'e apuraraw ma'erahy tetea'u ihe xe.
93 Naheharaz pixik kwaw nepurumu'e haw wi nehe,
Ta'e eremonokatu hereko haw nepurumu'e haw rupi ne xe.
94 Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi nehe, ta'e aiko neremiruze'eg romo ihe xe.
Azeagaw neremiapo kar heruzar pà tuweharupi ihe.
95 Ikatu 'ym ma'e wàro hezuka àwàm 'ar waiko wà.
Nezewe rehe we hema'enukwaw putar neze'eg rehe nehe.
96 Ma'e paw wakatu haw upaw putar nehe.
Neremiapo kar nupaw kwaw nehe.

Azamutar katu neze'eg ihe

97 Azamutar katu tuwe neze'eg ihe.
Amumaw 'ar katu hehe hema'enukwaw pà.
98 Neremiapo kar upyta herehe we tuweharupi.
A'e rupi akwaw wera'u ma'e heàmàtyry'ymar wanuwi ihe.
99 Akwaw wera'u ma'e hemu'e arer paw wanuwi ihe,
Ta'e hema'enukwaw nepurumu'e haw rehe ihe xe.
100 Akwaw wera'u ma'e awa tua'uhez ma'e wanuwi ihe,
Ta'e aruzar neremiapo kar ihe xe.
101 Nata kwaw pe ikatu 'ymaw piar rupi ihe,
Ta'e hepureruzar wer neze'eg rehe ihe xe.
102 Napytu'u kwaw neremiapo putar haw heruzar ire,
Ta'e hemu'e pe ne xe.
103 Neze'eg hete katu tuwe a'e.
Hete katu wera'u hàir wi.
104 Akwaw katu ma'e ihe, ta'e aruzar neze'eg xe.
A'e rupi naheakatuwawahy kwaw temu'emaw piar nànàn ihe.

Neze'eg tatainy ài hekon

105 Neze'eg nuzawy kwaw tatainy herape ràm rehe uhyape katu ma'e.
Nuzawy kwaw tatainy hereko haw rehe herape zàwenugar rehe uhyape katu ma'e.
106 Azapo putar heremimume'u kwer ihe nehe.
Aruzar putar nepurumu'e haw ikatu ma'e nehe no.
107 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ma'erahy heremipuraraw iaiw ihewe a'e.

Hemuigo kar wiwi pe neremimume'u
kwer rupi katete nehe.
108 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, einu
heze'eg nekatu haw heremimume'u
ràm nehe.
Hemu'e pe neremiapo kar rehe nehe.
109 Tuweharupi amo uzeagaw hezuka pà
a'e wà.
Nezewe rehe we naheharaz kwaw neze'eg
wi.
110 Teko ikatu 'ym ma'e uzapo miar zuka
haw zàwenugar hepyhyk àwàm wà.
Nezewe rehe we nazuhaw kwaw neremi-
apo kar ihe.
111 Nepurumu'e haw nuzuawy kwaw
temetarer tetea'u a'e. Areko putar
tuweharupi nehe.
Umurywete kar hepy'a.
112 — Aruzar putar Tupàn hemiapo putar
tuweharupi ihe nehe, a'e tuwe heze-
upe.
Herekuwe mehe we napytu'u kwaw
heruzar ire nehe.

Azamutar nepurumu'e haw ihe

113 Naheakatuwawahy kwaw nerehe
uzeruzar mua'u ma'e wanehe ihe.
Azamutar katu neze'eg.
114 Ereiko hemimaw romo. Ereiko u'yw wi
hemimaw zàwenugar romo no.
Eremume'u ma'e ihewe neremiapo ràm.
Àro a'e ma'e iteko ihe.
115 Petyryk ihewi nehe, ikatu 'ym ma'e iapo
har wà.
Aruzar putar Tupàn hezar hemiapo kar
nehe.
116 Emur nekàgaw ihewe neremimume'u
kwer rupi nehe. A'e rupi aikuwe
wiwi putar nehe.
Àro ikatu ma'e ihewe neremiapo ràm ihe.
Hemuzemumikahy kar zo pe a'e
ma'e iapo 'ym pà nehe.
117 Hepytywà pe nehe. Nezewe mehe ni
amo nahezuka kwaw wà nehe.
Azekaiw putar neremiapo putar haw rehe
tuweharupi nehe.
118 Ereityk neze'eg heruzar 'ymar paw ne
wà,
Ta'e hemu'em wemiapo ràm imume'u
mehe wà xe.
119 Ereityk ikatu 'ym ma'e paw ma'e heityk
pyrer ài ne wà.
A'e rupi azamutar katu nepurumu'e haw
ihe.
120 Aryryryryz nerenataromo.
Akyze neremimume'u kwer wi.

Tuweharupi azapo ma'e neremimu'e rupi

121 Tuweharupi azapo ikatu ma'e iawy 'ym
pà.
Hemono zo pe heàmàtyry'ymar wapo pe
nehe.
122 Aiko neremiruze'eg romo. Emume'u
hepytywà àwàm ihewe kury.
Emupytu'u kar amo wanuwi wiko wera'u
ma'e ne wà nehe, nezewe mehe
nupuraraw kar kwaw ma'erahy
ihewe wà nehe.
123 Hereha ikene'o ta'e ame'e tetea'u ihe xe.
Àro tetea'u hepyro àwàm iteko ihe.
Àro neremimume'u kwer iapo àwàm no.
124 Herereko katu pe nepuruamutar katu
haw rupi nehe.
Hemu'e pe neremiapo kar rehe nehe.
125 Aiko neremiruze'eg romo. A'e rupi
emur ma'e kwaw paw ihewe nehe.
Nezewe mehe apuner putar nepurumu'e
awer ikwaw paw rehe ihe nehe.
126 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aze
erezapo ma'e na'arewahy nehe
kury, ikatu putar nehe kury, ta'e
teko nuweruzar kwaw neze'eg ko 'ar
rehe wà xe.
127 Azamutar katu neremiapo kar ihe.
Ikatu wera'u ihewe itazu or wi a'e.
Ikatu wera'u ihewe or ikatuahy ma'e wi.
128 A'e rupi ata nepurumu'e awer rupi.
Temu'emaw rupi teko waata haw iro
ihewe.

Neze'eg imume'u katu haw werur tatainy purupe

129 Neremiapo kar ikatuahy.
A'e rupi aruzar tuwe iteko ihe.
130 Neze'eg imume'u katu haw nuzawy
kwaw tatainy herur haw purupe.
Ukwaw kar ma'e teko ma'e kwaw par 'ym
wanupe.
131 Azurupeka hepytuhem pà.
Aputar neremiapo kar heruzar haw amo
ma'e wanuwi upaw rupi katete ihe.
132 Ereme'egatu neamutar katu har
wanehe wapuhareko katu pà.
Eme'e wi herehe nezewegatete nehe no.

133 Hemonokatu pe neremimume'u kwer
rupi nehe.
Ikatu 'ymaw emuigo kar zo hezar romo
nehe.
134 Hepyro pe ihewe ikatu 'ym ma'e iapo
har wanuwi nehe.
Nezewe mehe apuner putar neremiapo
kar heruzar haw rehe nehe.
135 Emur neze'egatu herehe nehe, herehe
we nereko pà nehe.
Hemu'e pe neze'eg rehe nehe.
136 Herehaykwer uwyryk yrykawhu àì,
Ta'e amogwer nuweruzar kwaw neze'eg
wà xe.

Neremimume'u kwer ikatuahy

137 Nekatuahy, o Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e.
Neze'eg ikatuahy.
138 Nepurumu'e awer urewe neremimur
kwer ikatu tuwe a'e.
Ikatuahy tuwe a'e.
139 Hekwahy haw herapy tata àì,
Ta'e heàmàtyry'ymar nuzekaiw kwaw
neze'eg rehe wà xe.
140 Ikàg tuwe neremiapo ràm imume'u
pyrer.
Ihe neremiruze'eg ihe, azamutar katu a'e
neremimume'u kwer ihe.
141 Aiko hemetarer pixika'i ma'e romo.
Teko nuzekaiw kwaw herehe wà.
Nezewe rehe we nahereharaz kwaw nepu-
rumu'e haw wi.
142 Nekatu haw nupaw pixik kwaw nehe.
Neze'eg azeharomoete tuweharupi.
143 Azemumikahy tuwe ma'erahy ipu-
raraw pà ihe.
Neremiapo kar hemurywete kar a'e.
144 Nepurumu'e awer ikatu tuweharupi.
Ekwaw kar ma'e ihewe nehe. Nezewe
mehe aikuwe wiwi putar nehe.

Àro ma'e neze'eg rupi izeapo àwàm

145 Hepy'a nàn ahapukaz newe.
Ewazar heze'eg ihewe nehe, o Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e.
Nezewe mehe aruzar putar neremiapo kar
nehe.
146 Aze'eg newe hepytywà àwàm henoz pà.
Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi nehe.
A'e mehe aruzar putar neremiapo putar
haw nehe.
147 Kwarahy ihem 'ym mehe we aze'eg
newe hepytywà àwàm henoz pà, ta'e
azeruzar neremimume'u kwer rehe
ihe xe.
Àro neremiapo ràm iteko.
148 Naker kwaw.
Amumaw pytun gatu heme'e pà, ta'e
hema'enukwaw katu wer neze'eg
rehe ihe xe.
149 Herenu pe nehe, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e, ta'e heamutar katu pe ne
xe.
Hemuigo kar wiwi nehe, aze ereputar
tuwe nezewe haw nehe.
150 Teko iaiw ma'e herehe ipuruàmàtyry'ym
wer ma'e uhem waiko heruwake
wà.
Teko neze'eg heruzar pixik 'ymar romo
wanekon wà.
151 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ereiko heruwake ne.
Neremiapo kar paw azeharomoete a'e wà.
152 Kwehe akwaw nepurumu'e haw ihe.
Eremur purupe ne, ta'e neremumaw pixik
kwaw nehe xe.

Neze'eg paw rupi katete azeharomoete a'e

153 O Tupàn, eme'e ma'erahy heremipu-
raraw rehe nehe.
Hepytywà pe nehe, ta'e naityk kwaw
neze'eg ihe xe.
154 Eityk heàmàtyry'ymar ne wà nehe, ihewi
wamunyryk kar pà ne wà nehe.
Hemuigo kar wiwi pe neremimume'u
kwer rupi nehe.
155 Nerepyro kwaw ikatu 'ym ma'e
ma'erahy wi ne wà,
Ta'e nuzekaiw kwaw neze'eg rehe wà xe.
156 Uhua'u nepurupuhareko haw, o Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e.
Hemuigo kar wiwi neremimutar rupi
nehe.
157 Heta tetea'u heàmàtyry'ymar wà. Heta
tetea'u ihewe ma'erahy ipuraraw
kar har wà no.
Ihe napytu'u kwaw neremiapo kar
heruzar ire ihe.
158 Nerehe uzeruzar 'ym ma'e wanehe
heme'e mehe hehuhuk wer ihe.
Ta'e nuweruzar kwaw neze'eg wà xe.
159 Eme'e herehe kury. Azamutar katu
nepurumu'e awer ihe, o Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e.

Hemuigo kar wiwi pe nehe, ta'e heamutar katu pe ne xe.
160 Neze'eg paw azeharomoete.
Neremiapo kar ikatu. Nupaw pixik kwaw nehe.

Amuawate neremiapo kar

161 Ikàg ma'e heàmàtyry'ym e a'e wà.
Amuwete neremiapo kar.
162 Herurywete tuwe neremimume'u kwer wanehe.
Herurywete temetarer tetea'u ma'e hexak arer ài ihe.
163 Temu'emaw iro ihewe. Naheakatuwawahy kwaw hehe.
Azamutar katu neze'eg.
164 Tuweharupi 7 haw amume'u nekatu haw,
Ta'e neremimume'u kwer ikatuahy a'e xe.
165 Neze'eg iamutar katu har ikàg a'e wà.
Naheta kwaw ma'e a'e teko wamu'ar kar har wà.
166 Àro hepyro àwàm heàmàtyry'ymar wanuwi ihe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
Ta'e aruzar neremiapo kar ihe xe.
167 Aruzar nepurumu'e awer.
Azamutar katu tuwe nepurumu'e awer hepy'a pupe ihe.
168 Aruzar neremiapo kar. Neremiapo putar haw aruzar no.
Erexak heremiapo kwer upaw rupi.

Neze'eg hemurywete kar a'e

169 Tuwe hepytywà àwàm henoz taw uhem newe nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Emur ma'e kwaw katu haw ihewe neremimume'u kwer rupi nehe.
170 Tuwe newe heze'egaw uhem nerenataromo nehe.
Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi
Neremimume'u kwer rupi nehe.
171 Amume'u putar nekatu haw tuweharupi nehe,
Ta'e hemu'e pe neze'eg rehe ne xe.
172 Azegar putar neze'eg rehe nehe, ta'e neremiapo kar ikatu a'e xe.
173 O Tupàn, tuwe nepo uzemuàgà'ym hepytywà pà nehe,
Ta'e aruzar neremiapo kar ihe xe.
174 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aputar tuwe hepytywà àwàm ihe.
Hepytywà pe nehe. Neze'eg inuromo aexak herurywete haw.
175 Hemuigo kar wiwi pe nehe, o Tupàn. Nezewe mehe apuner putar nekatu haw imume'u pà nehe.
Tuwe nepurumu'e haw hepytywà nehe.
176 Ata e aha teko àràpuhàràn hawitu ma'e ukàzym ma'e kwer ài.
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aiko neremiruze'eg romo ihe.
Ezur hepiaromo nehe, ta'e naheharaz kwaw neremiapo kar wi ihe xe.

120

Upytywà àwàm henoz taw Tupàn pe

1 Hezemumikahy mehe aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ihe, hepytywà àwàm henoz pà ihe.
Uwazar heze'eg ihewe a'e.
2 O Tuweharupi Wiko Ma'e, hemunyryk kar pe
Hemu'em ma'e wanuwi nehe, hemu'em tuwe ma'e wanuwi nehe.

3 Pe hemu'em ma'e pe. Ma'e Tupàn uzapo putar peme a'e nehe.
Ma'e uzapo putar penehe uzepyk pà nehe.
4 Upyro putar u'yw haime ma'e amo zauxiapekwer wi nehe. Pezywà putar ipupe penehe uzepyk pà nehe.
Upyhyk putar tàtàpyzgwer imono pà penehe nehe, penehe uzepyk pà nehe.

5 Peinuromo hereko haw upuraraw kar ma'erahy ihewe
Mezek ywy rehe hereko haw ài,
Kenar ywy rehe hereko haw ài.
6 Amumaw kwarahy tetea'u amo teko wainuinuromo ihe.
A'e teko na'iakatuwawahy kwaw puruàmàtyry'ym 'ymaw rehe wà.
7 Zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe heze'eg mehe,
— Uruputar zeàmàtyry'ymawhu, i'i a'e teko wà.

121

Tupàn wiko zanemonokatu har romo a'e

1 Ame'e ywytyr rehe hepuranu pà.
— Ma'e wi ur putar hepytywà àwàm nehe, a'e hezeupe.

2 Hepytywà àwàm ur putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe.
Ywak iapo arer romo ywy iapo arer romo hekon a'e.

3 Nanemu'ar kar kwaw a'e nehe.
Nerehe uzekaiw ma'e romo hekon a'e. Tuweharupi ume'e iko.
4 Wiko teko Izaew wanehe uzekaiw ma'e romo a'e.
Nuker pixik kwaw. Ni nuker wewera'i pixik kwaw a'e.
5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw putar nerehe nehe.
Tuweharupi neruwake hekon nepyro pà.
6 'Ar romo kwarahy nanemuahy kwaw nehe.
Pyhaw zahy nanemuahy kwaw nehe no.
7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw putar nerehe ikatu 'ym ma'e wi paw nepyro pà a'e nehe.
Omonokatu putar nereko haw ikatu 'ymaw wi nehe.
8 Neho mehe uzekaiw putar nerehe nehe.
Nezewyr mehe uzekaiw putar nerehe nehe no, ko 'ar rehe nehe, tuweharupi nehe no.

122

Zeruzarez tawhu ikatuahy a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 — Zaha Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu pe nehe, i'i ihewe wà.
Herurywete waze'eg mehe.
2 Zaiko xe
Zeruzarez pe zane kury.

3 Zeruzarez a'e, tawhu iapo wi pyrer romo a'e.
Teko uzemono'og wà xe wà.
4 Izaew ta'yr wazuapyapyr
Uzeupir xe wà.
Umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kwer ikatu haw wà wà,
Ta'e a'e umume'u kar wanupe a'e xe.
5 Tàmuzgwer uzemono'og xe teko wanemiapo kwer imume'u pà wà.
Tuwihawete umume'u wemiaihu wanemiapo kwer xe no.
6 Peze'eg Tupàn pe zeàmàtyry'ym 'ymaw Zeruzarez tawhu pe har henoz tà izupe nehe.
— O Zeruzarez, tuwe neamutar katu har wiko katu wà nehe.
7 A'e tawhu pàrirogaw aiha ma'e hereko har a'e, tuwe heta zeàmàtyry'ym 'ymaw xe nehe.
Tuwe zauxiapekwer amo ae ywy rehe har nuixe kwaw tàpuzuhu nerehe har pupe teko wazuka pà wà nehe, a'e newe.
8 Azamutar katu heywy rehe har ihe wà. Herehe we har azamutar katu ihe wà no.
A'e rupi aze'eg nezewe Zeruzarez pe ihe. — Tuwe zeàmàtyry'ym 'ymaw upyta nerehe nehe, a'e newe.
9 Azamutar katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hàpuzuhu ihe.
A'e rupi aze'eg izupe Zeruzarez heko katu haw imur kar pà izupe ihe.

123

O Tupàn, hepuhareko katu pe nehe

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ame'e nekutyr ywate.
Ywak rehe ereapyk nerenaw rehe.
2 Awa omono temi'u awa uma'ereko e ma'e wanupe a'e.
Kuzà omono temi'u kuzà uma'ereko e ma'e wanupe no.
Nezewegatete urume'e nerehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar.
Urepuhareko pe nehe. Uruàro urepuhareko àwàm uruiko.
3 Urepuhareko pe nehe, o Tuweharupi Wiko Ma'e.
Urepuhareko pe nehe, ta'e teko na'uremuawate kwaw wà xe.
4 Tuweharupi hemetarer katu ma'e na'uremuawate kwaw wà.
Amo wanuwi wiko wera'u ma'e uze'eg urywahyahy urerehe wà no.

124

Tupàn wiko wemiaihu wapyro har romo a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuiko iwer zanemyrypar romo,
Ma'e uzeapo mo zanewe.

Teko Izaew izuapyapyr wà, pewazar
heze'eg ihewe nehe.

2 Teko uwazar nezewe wà.
— Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nuiko iwer mo zanemyrypar romo,
Zaneàmàtyry'ymar zanekutyr wanur mehe,
3 Zanemukun mo zanereko we mehe wà
xe.
Wikwahy mehe uzewyr mo zanekutyr wà.
4 'Y zanereraha mo muite a'e.
Tynehemaw zanepyk mo no.
5 Zamàno mo 'y uwyrykahy ma'e pupe, i'i
teko wà.

6 Ximume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw izupe nehe.
Nazanemumaw kar kwaw zaneàmàtyry'ymar
wanupe a'e mehe.
7 Uzemi'i kar ma'e upyhyk wiràmiri ipy-
hykaw pupe a'e. Zaiko ipyhykaw wi
uhem ma'e kwer ài.
Upen ipyhykaw. Nazanepyhyk kwaw a'e.
8 Zanepytywà haw ur Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e wi.
Uzapo ywak a'e. Uzapo ywy no.

125

Tupàn rehe uzeruzar ma'e wiko ikàg ma'e romo a'e wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
uzeruzar ma'e
Wiko Xiàw ywytyr ài wà.
Teko nupuner kwaw Xiàw heitykaw rehe
wà.
Ikàg tuweharupi a'e.
2 Heta ywytyruhu Zeruzarez izywyr.
Nezewegatete Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e wiko wemiaihu waiwyr a'e,
Ko 'ar rehe, tuweharupi nehe no.

3 Amo 'ar mehe ikatu 'ym ma'e upytu'u
putar Tupàn hemiaihu waywy izar
romo wiko re wà nehe.
Aze mo nupytu'u iwer, a'e mehe mo te
ikatu ma'e uzypyrog mo ikatu 'ym
ma'e iapo pà wà no.

4 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nekatu
ikatu ma'e wanupe nehe,
Neremiapo kar heruzar har wanupe nehe.
5 Ikatu 'ym ma'e wanehe nezepyk mehe
nehe,
Ezepyk nerape wi utyryk ma'e kwer
wanehe nehe no.

Tuwe zeàmàtyry'ym 'ymaw tuz teko Izaew
wanehe nehe.

126

Tupàn uzapo uhua'u ma'e wemiaihu wanupe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zane-
muzewyr kar zanereruwà Zeruzarez
pe a'e.
A'e 'ar mehe uzeapo ma'e kwer nuzawy
kwaw zanepuahu haw zanewe.
2 Zapuka tetea'u zanezegar pà zanerury-
wete haw rupi.
Na'e amogwer ywy rehe har uze'eg nezewe
wà.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
uhua'u ma'e a'e teko wanupe a'e, i'i
wà.
3 Azeharomoete, Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uzapo uhua'u ma'e zanewe a'e.
A'e rupi zanerurywete zane.

4 Àmàn neremimugyr kar uwyryk
yrykawhu uxinig ma'e rupi a'e.
Nezewegatete o Tuweharupi Wiko Ma'e,
uremuigo kar pe temi'u hereko har
romo ma'e hereko har romo nehe.
5 Teko ma'e tym mehe uzai'o ma'e a'e wà,
Hurywete putar ipo'o mehe wà nehe.
6 Ma'eà'yz itym pyràm heraha har uzai'o
ma'e wà,
Uzewyr putar uzegar pà urywete romo wà
nehe.
Werur putar arozràn haryw uzywa rehe
wà nehe.

127

Tupàn omono uze'egatu tàpuz me har wanehe

1 Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nuzapo kwaw tàpuz,
Iapo har uma'ereko e iapo mehe wà.
Aze Tuweharupi Wiko Ma'e nuzekaiw
kwaw tawhu rehe,
Zauxiapekwer ume'e e hehe uzekaiw
mehe wà.

2 Aze amo uma'ereko tetea'u wemi'u ràm
imono'og pà,
Aze upu'àm izi'itahy, aze u'aw wi oho xo
pyaze mehe, uma'ereko e a'e.
Ta'e Tupàn omono temi'u wemiamutar
katu wanupe a'e xe.
Te waker mehe Tupàn uzapo ikatu ma'e
wemiaihu pe.

3 Zanera'yr a'e wà, wiko Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemimur kwer
romo a'e wà.
Ze'egatu haw romo wanekon wà.
4 Aze ta'yr uzexak kar awa pe ipyahu mehe
we wà,
A'e ta'yr nuzawy kwaw u'yw zauxia-
pekwer ipo pe har wà.
5 Hurywete awa agwer u'yw tetea'u
wanereko har a'e.
Iàmàtyry'ymar nuweityk kwaw wà nehe,
Tuwihaw wanenataromo waneko mehe
wà nehe.

128

Tupàn umekuzar weruzar har wà

1 Hurywete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
wi ukyze ma'e a'e,
Hemimutar rupi wiko ma'e a'e.
2 Aze ereiko izàwe nehe, neremimono'og
ràm uhyk putar newe nehe.
Nerurywete putar nehe no.
Ikatu ma'e uzeapo putar newe nehe.
3 Nereko haw pe neremireko wiko putar
uwà 'yw i'a tetea'u ma'e ài newe
nehe.
Nera'yr nuzawy kwaw uri tyw ipyahu ma'e
ywyrapew nemai'u mehe har izy-
wyr wà nehe.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze
ma'e
Wiko putar nezewe azeharomoete nehe,
ze'egatu ipyhyk pà nehe.

5 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Xiàw
ywytyr rehe har
Umur uze'egatu nerehe nehe.
Tuwe ne'ar nànàn erexak Zeruzarez ikàg
wera'u haw nehe no.
6 Tuwe erexak neremimino ne wà nehe.

Tuwe zeàmàtyry'ym 'ymaw teko Izaew
izuapyapyr wanehe tuz a'e nehe.

129

Teko ipuruàmàtyry'ym wer Izaew wanehe a'e wà. Nezewe rehe we nuweityk kwaw wà

1 Teko Izaew izuapyapyr wà,
Pekwarer mehe arer we peàmàtyry'ymar
upuraraw kar ma'erahy peme wà.
Pemume'u wanemiapo kwer nehe.
2 Nezewe i'i teko wà.
— Urekwarer mehe arer we ureàmàtyry'ymar
upuraraw kar tuwe ma'erahy urewe
wà.
Nezewe rehe we na'urereityk kwaw wà.
3 Ywy heruwaruwakaw uzapo perew
zàwenugar ywy rehe.
Nezewegatete ureàmàtyry'ymar uzapo
perew iaiw ma'e urekupe pe wà.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu a'e.
Zanepyro a'e, zanezar ikatu 'ym ma'e
wanuwi a'e, i'i teko wà.

5 Tuwe amo weityk Zeruzarez rehe
iakatuwawahy 'ymar wà nehe.
Tuwe uzàn weityk arer wanuwi wà nehe.
6 Tuwe wiko ka'akyr tàpuz 'aromo hezuz
ma'e ài wà nehe.
Ka'akyr uxinig o'ok 'ym mehe we a'e.
7 Teko nomono'og kwaw a'e ka'akyr wà.
Nuzàpixipixi kwaw wà. Nueraha kwaw
wàpuz me wà. Weityk wà.
8 Tuwe teko a'e teko wanuwake ukwaw
ma'e nuze'eg kwaw nezewe wà
nehe.
— Tuwe Tupàn umur uze'egatu penehe
nehe.
Ure oromono ureze'egatu penehe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe
ure, tuwe ni'i kwaw wanupe wà
nehe.

130

Aenoz hepytywà àwàm Tupàn pe ihe

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
Ma'erahy iaiw ma'e ipuraraw mehe
uruenoz ihe.
2 Herenu pe newe heze'eg mehe wahy haw
rupi nehe, o hezar.
Herenu pe hepytywà àwàm newe heremi-
noz nehe.
3 Aze eremuapyk ureremiapo kwer ikatu
'ym ma'e pape rehe,

Mo upuner nezepyk àwàm wi uhemaw
rehe wà nehe.
4 Ne eremunàn ureremiapo kwer ikatu 'ym
ma'e ne.
A'e rupi urukyze newi.

5 Àrogatu hepytywà àwàm iteko Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hen-
ataromo ihe.
Azeruzar ize'eg rehe.
6 Tawhu rehe uzekaiw ma'e zauxiapekwer
wàro iku'emaw wà.
Àro wera'u hezar ihe.
Wàro kwarahy ihemaw wà. Àro wera'u
hezar ihe.

7 Teko Izaew izuapyapyr wà, pezeruzar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
nehe,
Ta'e nupytu'u kwaw teko wamutar katu re
a'e xe.
Tuweharupi ipurupyro wer purehe.
8 Upyro putar wemiaihu Izaew a'e wà
nehe,
Wapyro pà wanemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e wi a'e wà nehe.

131

Naiko wera'u kwaw ihe, i'i Tawi Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Aiko
wera'u amo wanuwi ihe, na'e kwaw.
Apytu'u amogwer wanuwi hekàg wera'u
haw imume'u re.
Naikar kwaw uhua'u ma'e aha iteko kury.
Aze ma'e zawaiw katu wera'u ihewe,
nazeagaw kwaw iapo pà ihe. Na-
putar kwaw ma'e kury, aze napuner
kwaw a'e ma'e hereko haw rehe.
2 Kwarera'i ukamu re upytu'u mehe upyta
uker pà uhy izywa rehe.
Nezewegatete naherehaite kwaw.

Apytu'u nerehe we ihe no.
3 Teko Izaew izuapyapyr wà, pezeruzar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
nehe.
Ko 'ar rehe, tuweharupi nehe no.

132

Tupàn hemimume'uahy kwer Tawi pe

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
nema'enukwaw Tawi rehe nehe.
Nema'enukwaw hemipuraraw kwer
nànàn nehe no.
2 Nema'enukwaw hemimume'u kwer rehe
nehe.
Nema'enukwaw ko newe hemimume'uahy
kwer rehe nehe.
Tuweharupi Wiko Ma'e Zako izar ikàg
ma'e romo ereiko.
3 — Naha kwaw heràpuz me nehe. Napytu'u
kwaw nehe.
4 Na'aw kwaw nehe. Naker kwaw nehe.
5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hen àwàm
hexak 'ym mehe we napytu'u kwaw
nehe.
Tupàn Zako izar ikàg ma'e hàpuz ràm hexak
'ym mehe we naker kwaw nehe.

6 Merez taw pe urereko mehe uruenu
Tupàn Ze'eg Hyru rehe ze'egaw ure.
Uruexak hyru oroho ywy katu Zar her
ma'e rehe.
7 Na'e uruze'eg nezewe. — Zaha Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuz me
nehe.
Ximuwete katu henaw henataromo nehe,
uru'e ure.
8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezur
neràpuzuhu pe nehe, neze'eg hyru
herur pà nehe.
Neze'eg hyru wexak kar nekàgaw purupe
a'e.
Upyta a'e pe tuweharupi a'e.
9 Tuwe xaxeto nerenataromo har uzapo
ikatu ma'e tuweharupi wà nehe.
Tuwe neremiruze'eg newi upuir pixik 'ym
ma'e heiheihem urywete haw rupi
wà nehe.
10 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ere-
mume'u neremiapo ràm neremiruze'eg
Tawi pe.
A'e rupi, eityk zo tuwihawete neremixak
kwer nehe kury.
11 Eremume'uahy neremiapo ràm Tawi pe.
Nerezewyr kwaw neze'eg awer wi
nehe.
Nezewe ereze'eg izupe.
— Amuigo kar putar amo nera'yr tuwi-
hawete romo nehe.
Wiko putar tuwihawete neraikweromo a'e
nehe.
12 Aze nera'yr umuwete heze'eg wà nehe,
Aze weruzar heremiapo karer wà nehe,

Wana'yr wiko putar tuwihawete romo
tuweharupi wà nehe no, ere ihewe.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak
Xiàw ywytyr a'e.
Uputar a'e ywytyr wàpuz ràm hen àwàm
romo.
14 — Aiko putar xe tuweharupi nehe.
Hepureruze'eg wer teko wanehe xe ihe
nehe.
15 Amono putar ma'e tetea'u Zeruzarez pe
har wanupe nehe. Uhyk putar tuwe
a'e pe har wanupe nehe.
Amono putar temi'u tetea'u hemetarer 'ym
ma'e wanupe nehe.
16 Amono putar heze'egatu xaxeto wane-
miapo nànàn nehe.
A'e pe har uzegar putar uhapukaz pà ury-
wete haw rupi wà nehe.
17 Amuigo kar putar amo Tawi izuapyr
tuwihawete ikàg ma'e romo xe ihe
nehe.
Tuweharupi amuigo kar putar a'e
tuwihawete heremixak kwer
izuapyapyr ihe wà nehe, tuwi-
hawete romo ihe wà nehe.
18 Amumaranugar kar putar iàmàtyry'ymar
ihe wà nehe. Tuwihawete ikàg rehe
har heny katu a'e.
Nezewegatete a'e Tawi izuapyr ipure-
ruze'egaw ipuràg eteahy putar
nehe, ikàg wera'u putar nehe, i'i
Tupàn.

133

Teko uzeinuinuromo haw ikatu Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Aze Tupàn hemiaihu wiko uzeinuin-
uromo uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà
nehe,
Aze amo wereko amo uwywyr ài wà
nehe, ikatuahy putar nezewe haw
wanupe nehe.
Hurywete putar wà nehe.
2 Nezewe waneko haw nuzawy kwaw uri
kawer kàpuhàg inuromo har Àràw
àkàg rehe izakook pyrer a'e.
Uwyryk iamutaw rehe.
Ikamirpuku rehe uwyryk no.
3 Nezewe waneko haw nuzawy kwaw
zuwiri Eremon ywytyr rehe har.
U'ar Xiàw ywytyr nànàn no,
Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono
uze'egatu Xiàw ywytyr rehe a'e xe.
Umuigo kar putar teko a'e pe tuweharupi
wà nehe.

134

Ximume'u Tupàn ikatu haw izupe nehe

1 Pezur Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw imume'u pà nehe,
Hemiruze'eg paw wà,
Hàpuzuhu pe pyhaw uma'ereko ma'e paw
wà.
2 Peupir pepo Tupàn pe peze'eg pà
hàpuzuhu pupe nehe.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.
3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zeruzarez
pe har a'e,
Ywak iapo arer ywy iapo arer a'e,
Tuwe umur uze'egatu penehe a'e nehe.

135

Tupàn ikatu haw rehe zegar haw

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.
Pemume'u Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw nehe,
Hemiruze'eg wà,
2 Hàpuz me wiko ma'e wà.
Zanezar hàpuzuhu pupe wiko ma'e wà.
3 Pemume'u Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw nehe, ta'e ikatu a'e xe.
Pemuzàg zegar haw her ikatu haw
rehe nehe, ta'e uzapo ikatu ma'e
wemiruze'eg wanupe a'e xe.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak
Zako kwehe mehe a'e, wemiruze'eg
romo imuigo kar pà a'e.
Wexaexak teko Izaew wemiaihu romo
wemiamutar katu romo wamuigo
kar pà wà.

5 Akwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uhua'u haw ihe.
Zanezar wiko amogwer tupàn wa'aromo
upaw rupi a'e.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
wemimutar ywak rehe a'e,
Ywy rehe a'e no,

Yryhu pupe a'e, yryhu ohoete ma'e pupe a'e no.
7 Werur ywàkun ywy iahykaw wi.
Umuàgà'ym iweraw paw àmànuhu pe ywytuhu pe.
Umuhem kar ywytu imonokatu haw wi no.
8 A'e ae uzuka Ezit ywy rehe har wana'yr ipy paw a'e wà.
Awa wana'yr ipy uzuka wà. Ma'ea'yr wana'yr ipy uzuka wà no.
9 Uzapo purumupytuhegatu kar haw a'e pe.
Uzapo ma'e hemixak pyr 'ym a'e pe no, tuwihawete rehe uzepyk pà, hemiruze'eg wanehe uzepyk pà no.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umumaw teko amo ae ywy rehe har tetea'u wà.
Uzuka tuwihawete ikàg ma'e wà no.
11 Uzuka Xeom Amohe ywy rehe har wanuwihawete a'e.
Uzuka Og Màxà izuapyapyr wanuwihawete a'e no.
Uzuka Kànàà ywy rehe har wanuwihawete paw a'e wà no.
12 A'e tuwihawete waywy a'e, Tupàn omono wemiaihu Izaew wanupe a'e.
Izaew wiko putar izar romo wà nehe.

13 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, teko paw ukwaw putar Tupàn romo nereko haw a'e wà nehe.
Teko kwarahy ur ma'e ràm nànàn ima'enukwaw putar nerehe wà nehe no.
14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw putar teko Izaew wanehe a'e wà nehe.
Upuhareko putar wemiruze'eg wà nehe no.

15 Tupàn amo ae ywy rehe har wazar a'e wà, teko uma'e itaxig parat a'e wà, wanagapaw romo waapo pà a'e wà. Wiko itazu or iapo pyrer romo a'e wà no.
Awa uzapo opo pupe wà.
16 Heta wazuru wanupe. Nuze'eg kwaw wà.
Heta waneha wanupe. Nuexak kwaw ma'e wà.
17 Heta wapyakwar wanupe. Nuenu kwaw ma'e wà.
Nupuner kwaw upytuhemaw rehe wà.
18 A'e tupàn a'ua'u iapo arer a'e wà nehe,
Wanehe uzeruzar ma'e a'e wà nehe no, tuwe wiko wemiapo kwer zàwegatete wà nehe.

19 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe, teko Izaew izuapyapyr wà.
Xaxeto Tupàn henataromo har wà, pemume'u Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
20 Erewi izuapyapyr wà, pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
Izuwi ukyze ma'e paw wà, pemume'u ikatu haw nehe.
21 Pemume'u Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw Xiàw ywytyr rehe nehe.
Pemume'u ikatu haw heko haw pe Zeruzarez tawhu pe nehe.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

136

Pemume'u Tupàn ikatu haw izupe nehe

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw izupe nehe. Ta'e ikatu a'e xe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
2 Ikàg wera'u amogwer tupàn wanuwi a'e. Pemume'u ikatu haw izupe nehe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
3 Ikàg wera'u amogwer teko wazar wanuwi no. Pemume'u ikatu haw izupe nehe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
4 Xo Tuweharupi Wiko Ma'e zo uzapo purumupytuhegatu kar haw a'e.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
5 Uma'ekwaw katu haw rupi uzapo ywak kwehe mehe a'e.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
6 Tupàn umuapyk ywy 'y typya'u ma'e i'aromo a'e.

Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
7 Uzapo kwarahy. Zahy uzapo no.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
8 Umuigo kar kwarahy 'ar rehe uhyape katu ma'e romo.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
9 Umuigo kar zahy pytunaw rehe uhyape katu ma'e romo zahytata wanehe we a'e no.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.

10 Ezit ywy rehe har wanàpuz nànàn Tupàn uzuka ta'yr ipy a'e wà.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
11 Umuhem kar teko Izaew izuapyapyr waneruwà Ezit ywy wi wà.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
12 Upyro a'e wi opo ikàg ma'e pupe uzywa upuner ma'e pupe wà.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
13 Umuza'aza'ak Yryhupiràg mokoz pehegwer romo a'e.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
14 Umuata kar teko Izaew waneraha yryhu myteromo wà.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
15 A'e pe yryhu pupe uzeapypyk Ezit ywy rehe har wanuwihawete a'e. Hemiruze'eg zauxiapekwer paw uzeapypyk wà no.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.

16 Tupàn wexak kar waho àwàm wemiaihu wanupe ywyxiguhu rehe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
17 Uzuka tuwihawete ikàg ma'e wà.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
18 Uzuka tuwihawete ikwaw katu pyr wà no.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
19 Uzuka Xeom Amohe ywy rehe har wanuwihawete.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
20 Uzuka Og Màxà izuapyapyr wanuwihawete.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
21 Omono a'e tuwihawete waywy wemiaihu wanupe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
22 Omono a'e ywy a'e, wemiruze'eg Izaew izuapyapyr wanupe a'e.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.

23 Amo tuwihawete zanereityk a'e wà. Tupàn naheharaz kwaw zanewi a'e mehe a'e.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
24 Zanepyro zaneàmàtyry'ymar wanuwi.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
25 Omono temi'u teko wanupe. Opoz ma'ea'yr wà. Opoz miar wà no.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.
26 Pemume'u Tupàn ywak rehe har ikatu haw izupe nehe.
Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe.

137

Izaew izuapyapyr wexaka'u uiwy a'e wà

1 Yrykawhu Mawiron ywy rehe har iwyr rehe zaneapyk mehe,
Zazai'o Zeruzarez rehe zanema'enukwaw mehe zane.
2 Ximuzaiko zanewioràwiràn irir her ma'e
Ywyra a'e pe har rehe.
3 A'e ywy rehe har zanereraha imunehew pyr romo wà.
— Pezegar nehe, i'i zanewe wà.
Nezewe uze'eg wà.
— Pemuzàg zegar haw Xiàw parer nehe, i'i zanewe wà.
4 Amo ae ywy rehe zanereko mehe
Nazapuner kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe zegar haw imuzàgaw rehe zane.

5 Aze hereharaz newi nehe, o Zeruzarez,
Tuwe namupu pixik kwaw hewiorà wiràn nehe.
6 Aze nahema'enukwaw katu kwaw nerehe nehe, tuwe napuner pixik kwaw hezegar haw rehe nehe,
Aze nahema'enukwaw kwaw hemurywete kar arer ikàg wera'u ma'e hereko haw rehe.

7 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nema'enukwaw Enom izuapyapyr wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe.
Iaiw ma'e uzapo Zeruzarez heityk awer 'ar rehe wà.
Nema'enukwaw waze'eg rehe nehe.
— Peityk tàpuz Zeruzarez pe har wamumaw pà upaw rupi pe wà nehe, i'i wà.

8 Mawiron, amo nemumaw putar wà nehe. Urereityk pe pe.
Amo peneityk putar nezewegatete a'e wà nehe no. Hurywete putar peneityk àràm wà nehe.
9 Upyhyk putar kwarer pena'yr wà nehe, kuzàtàigwer penazyr wà nehe no.
Ukamikamik putar itahu rehe wà nehe.

138

Ze'egaw Tupàn ikatu haw imume'u haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, amume'u nekatu haw newe hepy'a nàn ihe.
Amuzàg zegar haw nekatu haw rehe amogwer tupàn wanenataromo upaw rupi.
2 Apyk hepenàràg rehe neràpuzuhu ikatu ma'e henataromo ihe,
Ta'e heamutar katu pe ne xe, ta'e nahetyryk pixik kwaw pe xe.
Amume'u nerer ikatu haw no,
Ta'e erexak kar nerer ma'e paw wa'aromo ipyta haw ne xe.
Erexak kar neremimume'u ma'e paw wa'aromo ipyta haw ne no.
3 Newe heze'eg mehe erewazar heze'eg ihewe.
Nekàgaw pupe hemukàg kar wera'u no.
4 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ywy nànànar wanuwihawete paw umume'u putar nekatu haw wà nehe,
Neremiapo ràm imume'u haw henu mehe wà nehe.
5 Ne Tuweharupi Wiko Ma'e ne.
A'e tuwihawete umuzàg putar neremiapo kwer ikatu haw rehe zegar haw wà nehe, ta'e nekàgaw nepuràg eteahy haw uhua'u a'e xe.
6 Ereiko muite ywate ne.
Nezewe rehe we erezekaiw teko ikàg 'ym ma'e wanehe.
Amo wanuwi wiko wera'u ma'e nupuner kwaw newi uzeàmimaw rehe wà.

7 Ikatu 'ym ma'e ihewe izeapo etea'i mehe
Hepyro pe ne.
Nekàgaw hepyro heàmàtyry'ymar herehe wakatuwawahy 'ymaw wi.
Hepyro nepuner haw pupe.
8 Erezapo putar ma'e neremimume'u kwer paw rupi nehe.
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nepuruamutar haw nupaw pixik kwaw nehe.
Erezypyrog nema'ereko haw iapo pà. Epytu'u zo iapo re nehe.

139

Tupàn ukwaw ma'e upaw rupi a'e, wiko ywy nànàn no

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ereme'e herehe. Hekwaw pe ne.
2 Erekwaw heremiapo upaw rupi.
Muite ereiko ihewi. Nezewe rehe we erekwaw hema'enukwaw paw upaw rupi.
3 Herexak pe herereko hema'ereko mehe.
Herexak pe hepytu'u mehe no.
Erekwaw heremiapo.
4 Heze'eg 'ym mehe we
Erekwaw heremimume'u ràm.
5 Ereiko heywyr upaw rupi.
Hepyro pe ikatu 'ymaw wi nekàgaw pupe.
6 Màràzàwe tuwe hekwaw katu pe nezewe. Nakwaw kwaw ihe.
Nema'ekwaw paw uhua'u a'e. Napuner kwaw ikwaw paw rehe ihe.

7 Ma'e pe apuner heho haw rehe nerekwe
wi hehem pà nehe.
Aze hehem wer neruwa wi nehe, ma'e pe
àzàn putar nehe.
8 Aze azeupir ywak rehe nehe, ereiko putar
a'e pe nehe.
Aze awezyw umàno ma'e kwer wapyta
haw pe nehe, ereiko putar a'e pe
nehe no.
9 Aze awewe kwarahy ihemaw kutyr nehe,
Aze azapo hereko haw muite xe wi
kwarahy heixe haw kutyr nehe,
10 nezewe rehe we nepo hereraha putar
nehe.
Nezewe rehe we hepytywà pe a'e pe nehe.
11 — Pytunaw, hemim pe nehe, apuner mo
he'e haw rehe izupe.
— Tatainy heywyr har, eiko pytunahy haw
romo nehe, apuner mo he'e haw
rehe izupe.
12 Herexak putar pe nezewe rehe we nehe,
ta'e ipytunaw na'ipytun kwaw newe
xe.
Erexak katu ma'e pyhaw no.
Nuzawy kwaw 'aromo neremixak a'e.
Tatainy a'e, ipytunaw a'e no, uzuawygatu
newe wà.

13 Erezapo heretekwer rehe har paw.
Heapo hehy hie pe hereko mehe we.
14 Amume'u nekatu haw ihe, ta'e heapo
awer xiroxirogatu a'e xe.
Neremiapo kwer ikatuahy upaw rupi.
Akwaw katu ko ma'e ihe.
15 Herexak pe hekàgwer izeapoapo mehe
we ne.
Herexak pe hehy hie pe heapoapo mehe
we no.
Teko naherexak kwaw a'e pe heapo mehe
wà.
16 Herexak pe hezexak kar 'ym mehe we
ne.
He'ar ihewe neremimume'u kwer paw
Eremuapyk nepape rehe ne wà.
A'e 'ar nuhem kwaw imume'u mehe wà
rihi.
17 O Tupàn, heta tetea'u nema'enukwaw
paw wà.
Zawaiw katu nema'enukwaw paw ikwaw
paw urewe.
18 Aze mo apapar ihe wà, waneta haw
uhua'u wera'u mo ywyxig waneta
haw wi wà.
Azypyrog mo wapapar pà. Apapar wiwi
mo aha iteko no.
Nezewe rehe we napuner iwer mo a'e paw
wapapar haw rehe.
19 O Tupàn, aze mo eremumaw ikatu 'ym
ma'e ne wà, herurywete mo ihe.
Aze mo awa ipuruzukaiw ma'e utyryk
ihewi wà, herurywete mo ihe.
20 Uze'eg zemueteahy nerehe wà.
Iaiw ma'e umume'u nerer rehe uze'eg
mehe wà.
21 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
naheakatuwawahy kwaw tuwe
nerehe iakatuwawahy 'ym ma'e
wanehe ihe.
Neàmàtyry'ymar iroahy ihewe wà.
22 Naheakatuwawahy kwaw wanehe.
Naheakatuwawahy kwaw wanehe
azeharomoete.
Wiko heàmàtyry'ymar romo wà.

23 O Tupàn, eme'e herehe nehe. Ekwaw
hepy'a nehe.
Heragaw pe hema'enukwaw paw ikwaw
pà nehe.
24 Ekar ikatu 'ym ma'e iapo haw herehe
nehe.
Hereraha pe nehe, tuweharupi hereko
àwàm piar rupi nehe.

140

Tupàn poromonokatu haw henoz taw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro
pe ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe.
Hemunyryk kar pe awa upuruzuka ma'e
wanuwi nehe.
2 Tuweharupi umume'u ikatu 'ym ma'e
wemiapo ràm waiko wà.
Tuweharupi uzàmàtyry'ym kar amo amo
wanupe wà.
3 Waapeku nuzawy kwaw mozaiw iapeku.
Waze'eg nuzawy kwaw puruzuka haw
mozaiw zuru pe har no.
4 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro
pe teko ikatu 'ym ma'e wakàgaw wi
nehe.
Hemunyryk kar pe awa ipuruzukaiw ma'e
wanuwi nehe.
Umume'u hereityk àwàm waiko tuwe-
harupi wà.

5 Awa amo wanuwi wiko wera'u ma'e
uzapo miar zuka haw zàwenugar
hepyhyk pà wà.
Umuzaiko kyhapari herape rupi wà.
Omono hezuka àwàm heho àwàm rupi wà.

6 Aze'eg nezewe Tuweharupi Wiko Ma'e
pe. — Ereiko hezar romo ne, a'e
izupe.
— O Tuweharupi Wiko Ma'e, einu heze'eg
newe hepytywà àwàm henoz mehe
nehe.
7 Tupàn Wiko Ma'e hezar, hepyro har ikàg
ma'e,
Erezekaiw herehe zeàmàtyry'ymawhu pe
hereko mehe ne.
8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emono
zo wanemimutar ikatu 'ym wanupe
nehe.
Emuzeapo kar zo wanemiapo putar haw
iaiw ma'e nehe.
9 Hereityk zo pe heàmàtyry'ymar wanupe
nehe.
Umume'u iaiw ma'e herehe uzeapo ma'e
ràm a'e wà. Tuwe a'e iaiw ma'e u'ar
imume'u arer wanehe nehe.
10 Tuwe u'ar tata hàtàpyzgwer wanehe
nehe.
Tuwe amo weityk a'e teko 'yzygwar pupe
wà nehe.
Tuwe nupuner pixik kwaw a'e wi uhemaw
rehe wà nehe.
11 Tuwe hemu'em ma'e nuiko kwaw ikàg
ma'e romo wà nehe.
Tuwe ikatu 'ymaw wekar awa ipu-
ruzukaiw ma'e oho wà nehe. Tuwe
umumaw a'e awa wà nehe.
12 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
erezekaiw hemetarer 'ym ma'e
wanehe ne. Akwaw nezekaiw paw
ihe.
Erepytywà ma'e hereko 'ymar ne wà no.
13 Teko nereruzar har a'e wà nehe,
umume'u putar nekatu haw a'e wà
nehe.
Wiko putar nepyr tuweharupi wà nehe.

141

Tupàn pe ze'egaw karuk mehe har

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
uruenoz iteko ihe. Ezur na'arewahy
hepytywà pà nehe.
Herenu pe newe heze'eg mehe hepytywà
àwàm henoz mehe nehe.
2 Einu heze'eg nehe. Tuwe nuzawy kwaw
yhyk hyàkwegatu ma'e newe nehe.
Aupir hepo nerenataromo newe heze'eg
mehe. Tuwe nuzawy kwaw ma'e
newe imono pyr karuketea'i mehe
har newe nehe.

3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, eiko
hezuru izar romo nehe.
Emume'u kar zo ikatu 'ym ma'e ihewe
nehe.
4 Ema'ereko hepy'a pe nehe, nezewe mehe
nahepurapo wer kwaw ikatu 'ym
ma'e rehe nehe.
Aze ata teko iaiw ma'e wanupi nehe, ezapo
kar zo ikatu 'ym ma'e ihewe nehe.
Hemunyryk kar pe wakatu 'ymaw wi nehe.
Hemono kar zo pe wapynykawhu pe nehe.
5 Aze amo Tupàn heruzar har umume'u
heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
ihewe nehe, aze uzepyk herehe
nehe, ikatu putar ihewe nehe.
Nezewe wiko mo hemyrypar ài ihewe.
Aze iaiw ma'e umume'u heremiapo kwer
ikatuahy ma'e wà nehe, na'ikatu
kwaw ihewe wà nehe.
Tuweharupi aze'eg Tupàn pe imuzepyk
kar pà iaiw ma'e wanehe ihe.
6 Amo 'ar mehe zauxiapekwer weityk
putar wanuwihaw ita iaiha ma'e wi
wà nehe.
A'e 'ar mehe teko ukwaw putar heze'eg
awer ikatu haw wà. Azeharomoete
heze'eg awer.
7 Teko omowomowok zepe'aw imono-
honohok pà wà.
Nezewegatete zauxiapekwer umuhàmuhàz
putar a'e tuwihaw wakàgwer wà
nehe no, watym àwàm huwake wà
nehe no.
8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar,
azeruzar wiwi nerehe.
Aekar hepyro àwàm iteko no.
Hemumàno kar zo pe nehe.
9 Hepyro pe kyhapari imuzaiko pyrer hep-
yhyk àwàm wi nehe.
Hemunyryk pe puruzuka haw ikatu 'ym
ma'e wanuwi nehe no.

10 Tuwe ikatu 'ym ma'e u'ar wemiapo kwer
puruzuka haw zàwenugar pupe wà
nehe.
Tuwe ahem a'e wi hemàno 'ym pà nehe.

142

Uze'eg Tupàn pe upytywà àwàm henoz pà izupe a'e

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
hepytywà àwàm henoz pà ihe.
— Hepytywà pe nehe, a'eahy izupe.
2 Aze wyzài ma'e na'ikatu kwaw ihewe,
amume'u izupe.
Aze amo ikatu 'ym ma'e uzeapo ihewe,
amume'u izupe.
3 Aze apytu'u wewera'i hema'ereko haw
iapo re,
A'e ae ukwaw ikatu ma'e ihewe iapo kar
haw a'e.
Heàmàtyry'ymar uzapo hepyhyk àwàm
Herape rupi wà.
4 Ame'e hezeake.
Naexak kwaw hepytywà har.
Naheta kwaw hepyro har wà.
Naheta kwaw herehe uzekaiw ma'e wà.

5 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aha-
pukaz newe hepytywà àwàm henoz
pà ihe.
O Tupàn, ereiko herehe uzekaiw ma'e
romo ne.
Naputar kwaw amo ma'e hereko haw ihe.
Xo ne zo uruputar ihe.
6 Herenu pe hepytywà àwàm henoz mehe
nehe,
Ta'e hemàno àwàm uhem etea'i ihewe xe.
Hepyro pe heàmàtyry'ymar wanuwi nehe,
Ta'e ikàg wera'u ihewi a'e wà xe.
7 Hemunyryk kar pe ma'erahy heremipu-
raraw wi nehe.
Amume'u putar nekatu haw neremiaihu
wazemono'og mehe ihe nehe,
Ta'e nekatu ihewe tuweharupi ne xe.

143

Tupàn rehe zeruzar haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, herenu
pe newe heze'eg mehe nehe.
Ezeapyaka katu hereminoz rehe nehe.
Ewazar heze'eg ihewe nehe, ta'e neretyryk
kwaw neremiaihu wanuwi ne xe.
Nekatuahy ne.
2 Aiko neremiruze'eg romo ihe. Ezepyk
zo herehe heremiapo kwer
hekuzaromo nehe.
Xo ne zo nekatu. Naheta kwaw amo ikatu
'ym ma'e iapo 'ymar a'e wà.

3 Heàmàtyry'ymar herekar tuweharupi a'e.
A'e mehe hereityk tuwe a'e.
Hemunehew kar zemunehew paw tatainy
hereko 'ymar pupe.
Aiko teko kwehe umàno ma'e kwer wazàwe
ihe.
4 A'e rupi apytu'u wewera'i hezeagaw re
ihe kury.
Hepy'a ukyze tuwe hemàno àwàm wi.

5 'Ar upaw ma'e kwer wanehe hema'enukwaw.
Hema'enukwaw neremiapo kwer paw
wanehe.
Nahereharaz kwaw neremiapo kwer
wanuwi.
6 Aupir hepo nerenataromo newe heze'eg
mehe.
Aiko ywy uxinig ma'e ài. Uputar tuwe 'y
a'e. Nezewegatete uruputar tuwe
ihe no.

7 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ewazar
heze'eg ihewe na'arewahy nehe,
Ta'e nàro kwaw ikatu ma'e ihe kury xe.
Ezeàmim zo ihewi nehe.
Nezewe mehe naiko kwaw
Umàno ma'e kwer wapyta haw pe wezyw
ma'e wazàwe ihe nehe.
8 Azeruzar nerehe.
Emume'u nepuruamutar katu haw ihewe
tuweharupi nehe.
Heze'eg uzeupir newe.
Exak kar herape ràm ihewe nehe.

9 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro
pe heàmàtyry'ymar wanuwi nehe,
Ta'e aexak herehe nezekaiw paw nein-
uromo ihe xe.
10 Ereiko hezar romo.
Hemu'e pe neremimutar iapo haw rehe
nehe.
Tuwe nerekwe ikatu ihewe nehe.
Tuwe hereraha pe ikatu ma'e rupi nehe.

11 Hemuigo kar wiwi neremimume'u kwer
rupi nehe, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e.
Nekatu ne. A'e rupi hepyro pe ma'erahy
heremipuraraw wi nehe.
12 Ezuka heàmàtyry'ymar ne wà nehe, ta'e
heamutar katu pe ne xe.
Emumaw herehe ipuruzuka wer ma'e ne
wà nehe, ta'e aiko neremiruze'eg
romo ihe xe.

144

Tuwihawete uze'eg Tupàn pe

Zegar haw Tawi hemiapo kwer
1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko itahu
zàwenugar hemimaw romo a'e. Pe-
mume'u ikatu haw nehe.
Hemuàgà'ym zeàmàtyry'ymawhu pe a'e.
Hemu'e heàmàtyry'ymar waàmàtyry'ymaw
rehe.
2 Itahu zàwenugar hemimaw romo hekon
a'e. Tàpuz imuàtà pyrer hepyro har
romo no.
Hemim ikatu 'ymaw wi. Hemunyryk kar
zemunehew paw zàwenugar wi no.
Hemim u'yw wi purumimaw zàwe.
Azeruzar hehe ihe, herehe izekaiw haw
rehe ihe.
Omono ywy nànànar hepuner haw iwy pe
wà.

3 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Teko
umàno amo 'ar mehe upaw rupi a'e
wà. Nuiko kwaw ikàg ma'e romo wà.
Màràzàwe tuwe nema'enukwaw wanehe.
Màràzàwe tuwe erezekaiw wanehe.
4 Teko nuzawy kwaw pytuhemaw wà.
Waneko haw nuzawy kwaw ma'e'àg
kwerupi ukwaw ma'e wà.

5 O Tuweharupi Wiko Ma'e, ewàpytymawok
ywak newezyw pà nehe.
Epokok ywytyruhu wanehe nehe. A'e
mehe ywàtàxiner uhem putar
wanuwi nehe.
6 Emur kar iweraw paw neàmàtyry'ymar
wamuhàmuhàz pà nehe.
Emomor neru'yw wamuzàn kar pà nehe
no.
7 Ereiko ywate. Epyho nepo nehe.
Herenuhem pe yryhu ohoete ma'e wi hep-
yro pà nehe.
Hepyro pe nerehe uzeruzar 'ym ma'e wa-
puner haw wi nehe,
8 ta'e numume'u pixik kwaw ze'eg azeharo-
moete har a'e wà xe.
Hemu'em wà. Umume'u mua'u uze'eg wà.

9 Amuzàg putar amo zegar haw ipyahu
ma'e newe nehe, o Tupàn.
Amupu putar hewioràwiràn 10 ihàm
hereko har nehe, nekatu haw rehe
hezegar pà nehe.
10 Ereityk kar waàmàtyry'ymar tuwihawete
wanupe ne wà.
Erepyro neremiruze'eg Tawi imàno haw
wi no.
11 Hepyro pe heàmàtyry'ymar purupe
ma'erahy ipuraraw par wanuwi
nehe.
Hemunyryk kar pe nerehe uzeruzar 'ym
ma'e wapuner haw wi nehe, ta'e nu-
mume'u pixik kwaw ze'eg azeharo-
moete har a'e wà xe.
Hemu'em wà.
Umume'u mua'u uze'eg wà.

12 Zanera'yr wà nehe, tuwe wiko ma'e itym
pyrer ikàg ma'e ài wakwàkwàmo
mehe wà nehe.
Tuwe zanerazyr wiko izita ita iapo pyrer
Tàpuzuhu henataromo har ài tàpuzuhu
imupuràg eteahy kar har ài wà nehe.
13 Tuwe tàpuz zaneremi'u ràm hyruhu
tynehem temi'u tetea'u pupe nehe.
Tuwe zanereimaw zaneko pe har ime-
mymemyr tetea'u wà nehe no.
14 Tuwe tapi'ak uzemueta tetea'u wà nehe.
Tuwe tapi'ak kuzà nuexak kar kwaw ume-
myr umàno ma'e kwer romo wà
nehe.
Tuwe teko naheiheihem kwaw uze-
mumikahy haw rehe nahu rupi
zanereko haw pe wà nehe.

15 Hurywete teko amo ywy rehe har wà,
aze wereko a'e ma'e paw wà.
Hurywete amo teko wà, aze wereko Tuwe-
harupi Wiko Ma'e uzar romo wà.

145

Tupàn ikatu haw rehe zegar haw

Zegar haw Tawi hemiapo kwer

1 Hezar heruwihawete, amume'u putar nehua'u haw nehe.
Tuweharupi amume'u putar nekatu haw newe nehe.
2 Tuweharupi amume'u putar nekatu haw newe nehe.
Amume'u putar nekatu haw purupe tuweharupi nehe no.
3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhua'u a'e.
Tuwe teko umume'u ikatu haw wà nehe.
Teko nupuner kwaw uhua'u haw ikwaw paw rehe wà.

4 O Tupàn, awakwer umume'u putar neremiapo kwer wa'yr wanenataromo wà nehe.
Teko paw umume'u putar neremiapo kwer ikàg ma'e wà nehe.
5 Uze'eg putar nekàgaw rehe nepuràg eteahy haw rehe wà nehe. Uze'eg putar tuwihawete upuner ma'e romo nereko haw rehe wà nehe no.
Hema'enukwaw putar neremiapo kwer ikatuahy ma'e wanehe nehe.
6 Uze'eg putar neremiapo kwer ikàg ma'e wanehe wà nehe.
Amume'u putar nehua'u haw nehe.
7 Uze'eg putar nekatu haw uhua'u ma'e rehe wà nehe.
Uzegar putar urywete haw rupi puruwi nepuir pixik 'ymaw rehe nehe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu a'e.
Upurupuhareko katu tuwe no. Iàrew wikwahy pà.
Upuruamutar katu tuweharupi.
9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu teko paw wanupe.
Uzekaiw katu wemiapo kwer paw wanehe no.

10 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ma'e wikuwe ma'e paw umume'u putar nekatu haw wà nehe.
Neremiaihu nerehe uzeruzar ire upytu'u 'ym ma'e wà nehe no, umume'u putar nekatu haw newe wà nehe no.
11 Teko paw uze'eg putar nepureruze'egaw ikàgaw rehe wà nehe, ipuràg eteahy haw rehe wà nehe no.
Umume'u putar nepuner haw purupe wà nehe.
12 Nezewe mehe ywy nànànar ukwaw putar neremiapo kwer ikàg ma'e wà nehe.
Ukwaw putar nepureruze'egaw uhua'u haw wà nehe, ipuràg eteahy haw wà nehe no, ikàgaw wà nehe no.
13 Nepureruze'egaw nupaw pixik kwaw nehe.
Ereiko putar tuwihawete romo tuweharupi nehe.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ma'e uze'eg rupi katete tuweharupi a'e.
Wyzài ma'e iapo mehe nupuir kwaw wemiaihu wanuwi a'e.
14 Upytywà teko a'e wà, aze waneko haw zawaiw katu wanupe.
Umupu'àm u'ar ma'e kwer wà.
15 Ma'e wikuwe ma'e paw ume'e hehe hemiapo ràm ikatu ma'e hàro pà wà.
Omono temi'u a'e ma'e wanànàn, aze ima'uhez wà no.
16 Wamumai'u mehe,
Ukatu haw rupi umuhyk kar wama'e wanemi'u rehe we a'e, wikuwe ma'e nànàn a'e.
17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatuahy wyzài ma'e iapo mehe.
Wyzài ma'e iapo mehe nupuir kwaw wemiaihu wanuwi a'e.
18 Upyta wemiaihu paw wanuwake a'e,
Aze wenoz tuwe upytywà àwàm izupe wemu'em 'ym pà wà nehe.
19 Tupàn omono wanemimutar wanupe upaw rupi a'e, aze ukyze izuwi a'e wà.
Wenu wanehapukaz mehe màno haw wi wapyro pà wà.
20 Aze amo uzamutar katu Tuweharupi Wiko Ma'e wà, uzekaiw wanehe a'e wà.
Umumaw putar ikatu 'ym ma'e wà.
21 Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw tuweharupi nehe.
Tuwe wikuwe ma'e paw umume'u her ikatu ma'e ikatu haw tuweharupi wà nehe no.

146

Tupàn Zaneruwihawete tuweharupi har ikatu haw imume'u haw

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

Tuwe hepy'a umume'u tuwe nekatu haw
nehe, o Tuweharupi Wiko Ma'e.
2 Amumaw putar hekwarahy paw hezar
ikatu haw imume'u pà ihe nehe.
Amuzàg putar zegar haw ikatu haw rehe
herekuwe mehe we ihe nehe.

3 Pezeruzar zo teko ikàg ma'e hemetarer
katu ma'e wanehe nehe.
Pezeruzar zo teko wanehe nehe.
Ta'e umàno ma'e ràm romo wanekon a'e wà
xe.
Nupuner kwaw upurupyro haw rehe wà.
4 Umàno mehe uzewyr putar ywy rehe wà.
A'e 'ar mehe we wanemiapo putar haw
upaw tuwe.

5 Hurywete teko Zako izar wi upytywà haw
ipyhykar wà.
Hurywete uzar Tuweharupi Wiko Ma'e
rehe uzeruzar ma'e wà.
6 Ywak iapo arer romo hekon a'e. Ywy iapo
arer romo no.
Yryhu iapo arer romo hekon, wanehe har
paw iapo arer romo no.
Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo tuwe ma'e
wemimume'u kwer rupi katete
tuweharupi a'e.
7 Aze ikàg ma'e imunar ikàg 'ym ma'e
wama'e rehe nehe, Tupàn uzekaiw
a'e ikàg 'ym ma'e wanehe a'e.
Omono temi'u ima'uhez ma'e wanupe no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem
kar imunehew pyrer zemunehew
paw wi a'e wà xe.
8 Umupyhàgatu kar hehàpyhà 'ym ma'e wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upir u'ar
ma'e kwer wà no.
Aze teko weruzar Tupàn wà, Tupàn uza-
mutar katu a'e teko a'e wà.
9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw
amo ae ywy rehe arer zaneywy rehe
wiko ma'e wanehe.
Upytywà kuzà imen umàno ma'e kwer wà.
Upytywà kwarer a'e wà, kuzàtài a'e
wà no, aze wanu umàno wanuwi wà,
aze wahy umàno wanuwi wà.
Aze ikatu 'ym ma'e umume'u wemiapo
ràm wà, Tupàn nuzapo kar kwaw
wanupe a'e.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
putar tuwihawete romo tuwe-
harupi nehe.
O Zeruzarez, nezar wiko putar tuwi-
hawete romo tuweharupi nehe.

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

147

Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ikatu haw imume'u haw

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

Ikatu zanezar pe ikatu haw rehe zanezе-
gar haw.
Imume'u haw zanemurywete a'e, ikatu a'e
no.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo wi
Zeruzarez tawhu hereko a'e.
Werur wi wemiaihu waneruwà wanereko
a'e pe wà.
Uhàuhàz hemiaihu amo ae ywy nàn ipyhyk
pyrer romo wà.
3 Umukatu uzemumikahy tuwe ma'e wà.
Omono muhàg wakutuk awer rehe a'e,
wakixi awer rehe a'e.

4 A'e ae umume'u zahytata waneta àwàm
kwehe mehe a'e.
Omono waner wanupe pitàitàigatu wà no.
5 Tupàn Zanezar a'e, uhua'u a'e. Upuner a'e
no.
Ni amo nupuner kwaw ima'ekwaw paw
ikwaw paw rehe wà.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umukàg
ikàg 'ym ma'e wà.
Ukamik ikatu 'ym ma'e ywy rehe wà.

7 Pemuzàg zegar haw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe ikatu haw imume'u pà
nehe.
Pemupu pewioràwiràn zanezar pe ikatu
haw rehe zegar haw imuzàg pà
nehe.
8 Upyk ywak ywàkun pupe a'e.
Umugyr kar àmàn ywy rehe.
Umuezuz kar ka'api'i ywytyruhu rehe.
9 Omono temi'u ma'ea'yr wanupe.
Opoz zàpuuna'ya'yr wemi'u henoz mehe
wà.

10 Kawaru ikàg ma'e nuiko kwaw Tupàn
imurywete kar har romo wà.
Zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e numury-
wete kar kwaw Tupàn wà.
11 Izuwi ukyze ma'e a'e wà, a'e ae umury-
wete kar a'e wà.
Ipuruamutar katu haw rehe uzeruzar
ma'e a'e wà, a'e ae umurywete kar
a'e wà.

12 Emume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe, o Zeruzarez tawhu.
Emume'u nezar ikatu haw nehe, o Xiàw
ywytyr,
13 Ta'e umukàg tawhu hukenaw a'e xe.
Omono uze'egatu teko a'e pe har wanehe
no.
14 Numuixe kar kwaw waàmàtyry'ymar
waywyzaw rupi wà.
Omono arozràn ikatu wera'u ma'e wemi-
aihu wanupe wanemi'u ràm romo.

15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
wemiapo putar haw purupe a'e.
Aze iho wer amo me, uhem na'arewahy a'e
pe.
16 Umugyr kar àmànxig àràpuhàràn hawitu
zàwenugar.
Umuhàmuhàz zuwiri huwixàg ma'e
ywyku'i ài.
17 Umur kar àmànita a'e, 'y tàtà huwixàg
ma'e ikaika pyrer a'e.
Tuwixàgaw imur mehe ni amo teko
nupuner kwaw izupe wà.
18 Umume'u wemimutar.
Na'e 'y tàtà huwixàgahy ma'e typyràn
na'arewahy. Umur kar ywytu.
Umuyryk kar 'y.

19 Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u uze'eg
Zako izuapyapyr wanupe.
Omono wemiapo putar haw Izaew
wanupe. Omono uze'eg wanupe no.
20 Nuzapo pixik kwaw agwer ma'e amo ae
ywy rehe har wanupe.
Amogwer ywy rehe har nukwaw kwaw
ize'eg wà.

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

148

Teko ywy nànànar wà, ma'e upaw rupi no, umume'u Tupàn ikatu haw izupe wà

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe.

Ywak rehe har paw wà,
Pemume'u Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw ywate nehe.
2 Pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko
haw pe har paw pe wà, pemume'u
ikatu haw nehe.
Pe zauxiapekwer zàwenugar ywate har
paw pe wà, pemume'u ikatu haw
nehe.
3 Kwarahy, zahy. Pemume'u Tuweharupi
Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
Zahytata heny katu ma'e paw, pemume'u
Tupàn ikatu haw nehe.
4 Tuwe ywak ywate har umume'u ikatu
haw nehe.
Tuwe 'y ywak i'aromo har umume'u ikatu
haw nehe.

5 Tuwe a'e paw umume'u Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ikatu haw wà
nehe,
Ta'e uze'eg waapo pà a'e xe.
6 Umume'u wanen àwàm. Upyta tuwe-
harupi wenaw rehe wà.
Nupuner kwaw heruzar 'ymaw rehe wà.
7 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe, ywy rehe har paw
wà.
Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikatu haw nehe, miar yryhu pe har
uhua'u ma'e wà, yryhu ohoete haw
no.
8 Àmàn iweraw paw, àmànita, àmànxig
huwixàg ma'e, ywàkun, ywytuaiw.
Peiko Tupàn ze'eg heruzar har romo. Pe-
mume'u Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu haw nehe.
9 Ywytyr wà, ywytyruhu wà,
Ka'ahu wà, ma'ywa'yw wà no, pemume'u
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw nehe.
10 Ma'ea'yr teko waneimaw wà, miar
hehaite ma'e wà no, pemume'u
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu
haw nehe.

Wiràmiri wà, ma'e wie rehe ywy rehe wata ma'e wà, pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

11 Tuwihawete wà, teko ywy nànànar wà no,
Tuwihaw paw wà,
Tàmuzgwer paw wà no, pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
12 Kwàkwàmo wà, kuzàwaza wà, awa tua'uhez ma'e wà, kuzà ihya'uhez ma'e wà,
Kwarearer wà, kuzàtàigwer wà, pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
13 Tuwe umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw upaw rupi wà nehe,
Ta'e ikàg wera'u amo wanuwi a'e xe.
Ikàgaw a'e, ipuràg eteahy haw a'e no, ywy 'ar amo ywak 'aromo hin a'e wà.
14 Umukàg kar teko wemiaihu wà.
A'e rupi hemiruze'eg izuwi upuir 'y ma'e paw umume'u ikatu haw wà.
Teko Izaew izuapyapyr Tupàn hemiamutar katu wà, umume'u putar ikatu haw wà nehe.

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

149

Tupàn ikatu haw rehe zegar haw

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

Pemuzàg zegar haw ipyahu ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.
Imuwete katu har wazemono'ogaw pe, pemume'u Tupàn ikatu haw nehe.
2 O teko Izaew izuapyapyr wà, penurywete peapo arer rehe nehe.
Penurywete penuwihawete rehe nehe, o teko Zeruzarez pe har wà.
3 Pemume'u ikatu haw pepynyk pà nehe.
Pemume'u ikatu haw imupu pyr imupumupu pà nehe. Pemume'u ikatu haw pewioràwiràn imupumupu pà nehe,
4 ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu ikatu izupe a'e wà xe.
Umuigo kar ikàg 'ym ma'e wàmàtyry'ymar waneityk arer romo wà.
5 Tuwe Tupàn hemiaihu hurywete wàmàtyry'ymar waneityk awer rehe wà nehe.
Tuwe uzegar urywete haw rupi upynykaw pe wà nehe.
6 Tuwe umume'u Tupàn ikatu haw wahy haw rupi wà nehe,
Takihepuku haime katu ma'e opo pe heraha pà wà nehe,
7 ywy nànànar waneityk àwàm rehe wà nehe,
Teko nànàn uzepyk àwàm rehe wà nehe.
8 Tuwe uzàpixipixi wanuwihawete kyhàhàm pupe wà nehe.
Tuwe kyhàhàm tàtà pupe uzàpixipixi wanàmuz wà nehe.
9 Tuwe uzepyk ywy nànànar Tupàn ze'eg rupi katete wà nehe.
Nezewe Tupàn hemiaihu weityk putar wàmàtyry'ymar wà nehe.

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

150

Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw izupe nehe

1 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

Pemume'u Tupàn ikatu haw hàpuzuhu pupe nehe.
Pemume'u ikàgaw ywak rehe hexak pyr nehe.
2 Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe, ta'e uzapo uhua'u ma'e a'e xe.
Pemume'u uhua'u haw ikatu haw nehe.
3 Pemume'u Tupàn ikatu haw xi'àm tapi'ak i'ak kwer iapo pyrer ipy pà nehe.
Pemume'u Tupàn ikatu haw pewioràwiràn imupu pà nehe. Pemume'u Tupàn ikatu haw pewioràwiràn pixika'i ma'e imupu pà nehe.
4 Pemume'u Tupàn ikatu haw ipuipu ma'e imupu pà nehe. Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw pepynyk pà nehe.

Pemume'u ikatu haw pewiorà wirà n imupu
pà nehe. Pemume'u ikatu haw xi'à m
ipy pà nehe.
5 Pemume'u Tupà n ikatu haw kawawpew
imupu pà nehe.
Pemume'u ikatu haw kawawpew
imupuahy pà nehe.
6 Wikuwe ma'e paw wà, pemume'u Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.

Pemume'u Tupà n ikatu haw nehe.

ZE'EG XIROGATU

Ze'eg xirogatu ikatu haw

1 Ze'eg xirogatu Xàrumàw Tawi Izaew
wanuwihawete ta'yr ima'emume'u awer
xe kury.
2 Ko ze'eg xirogatu zanepytywà putar
ma'ekwaw paw rehe zanemuigo kar
pà wà nehe, pureruze'egaw ikatu ma'e
rehe zanemuigo kar pà wà nehe no.
Ma'enukwaw paw zawaiw katu wera'u
ma'e ukwaw kar putar zanewe wà nehe
no. 3 Zanemu'e putar ma'ekwaw katu
har ài zanereko àwàm rehe wà nehe.
Zanemuigo kar putar teko ikatu ma'e romo
wà nehe no. Wereko katu kar amogwer
teko zanewe wà nehe. Imunar 'ym ma'e
romo zanemuigo kar putar wà nehe no.
4 Upuner teko ma'ekwaw 'ymar imuigo kar
haw rehe teko ma'ekwaw par romo wà no.
Upuner kwàkwàmo ma'ekwaw par romo
wamuigo kar haw rehe wà no. 5 Ko ze'eg
xirogatu ma'e umuhua'u wera'u putar
ma'e kwaw par wanemigwaw wà nehe.
Umu'e uzemu'e tetea'u ma'e kwer wà nehe
no. 6 Ukwaw kar putar ma'enukwaw paw
ze'eg xirogatu inuromo imim pyrer wà
nehe, a'e teko wanupe wà nehe. Uzemu'e
tetea'u ma'e uzeagaw zawaiw katu ma'e
ikwaw pà wà. Ko ze'eg ukwaw kar putar
a'e ma'e wanupe wà nehe no.

Pureruze'egaw kwàkwàmo wanupe

7 Aze amo heko wer ma'e kwaw katu har
romo a'e nehe, a'e 'ym mehe we nehe, tuwe
ukyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi a'e
nehe. Ma'e kwaw par 'ym nuzekaiw kwaw
ma'e kwaw paw rehe wà. Na'izemu'e wer
kwaw hehe wà. 8 Hera'yr, ezeapyaka katu
neru ze'eg rehe nehe. Ezekaiw katu nehy
ze'eg rehe nehe no.
9 Aze eremunehew amo àkàg rehe har
ipuràgeteahy ma'e neàkàg rehe, aze ere-
munehew neazu'yw imupuràgaw, nepuràg
wera'u putar nehe. Nezewegatete neru
ipurumu'e haw nehy ipurumu'e haw
umukatuahy putar nereko haw nehe no.
10 Hera'yr. Aze awa iaiw ma'e uzeagaw
ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe newe wà
nehe, ezapo zo nehe. 11 Nezewe uze'eg
putar ru'u newe nehe. — Ezur ty, xiuka
amo zane wà nehe ty, i'i putar newe wà
nehe. — Zazemurywete kar teko ikatu
ma'e wàmàtyry'ym pà nehe. 12 Wanexak
mehe wikuwe putar wà nehe. Na'ima'eahy
kwaw wà rihi. Ximumaw putar zane wà
nehe. 13 Xixak putar ma'e hekuzar katu
ma'e nehe. Zanemunar putar wama'e rehe
nehe. Ximynehem putar zaneràpuz a'e
ma'e pupe nehe. 14 Ezur urerupi nehe.
Zanemunar putar ma'e tetea'u rehe nehe.
A'e re ximuza'aza'ak a'e ma'e zanezeupe-
upe nehe, i'i putar newe wà nehe.
15 Hera'yr. Eata zo agwer teko wanupi
nehe. Epyta muite wanuwi nehe. 16 Uzàn
ikatu 'ym ma'e iapo pà wà. Uzuka teko
wyzài 'ar mehe wà no. 17 Aze wiràmiri
ume'e iko nerehe a'e nehe, aze a'e 'ar mehe
erezapo arapuk izupe nehe, nuixe pixik
kwaw ipupe uzepyhyk kar pà a'e nehe.
18 Arapuk zàwenugar a'e awa uzapo waiko
wà. A'e ae uzezuka kar putar oho ipupe
wà nehe. 19 Aze amo wiko hemetarer katu
ma'e romo amogwer teko wàmàtyry'ym pà
a'e nehe, a'e ae uzezuka kar putar a'e nehe.

Ma'ekwaw katu haw muranu haw

20 Pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe.
Ma'ekwaw katu haw uhapukaz iko nahu
rupi a'e, taw pupe katu haw rehe a'e.
21 Tawhu ukenaw huwake uhapukaz iko.
Uhapukazahy teko wazemono'ogaw nànàn
no.
22 Nezewe uze'eg iko. — Teko he'o
ma'e wà. Màràn 'ar pemumaw putar
pene'o haw rehe peneko pà nehe. Màràn
mehe pepytu'u putar ma'ekwaw paw rehe
pepuka re nehe. Aipo napekwaw pixik
kwaw ma'e nehe. 23 Amume'u putar pen-
emiawy kwer peme nehe. Pezeapyaka
katu imume'u mehe nehe. Amume'u putar
pureruze'egaw ikatu ma'e peme nehe no.
Amuza'ak putar hema'ekwaw paw ipeheg-
wer imono pà peme nehe no. 24 Apuenoz
ihe. — Pezur nehe, a'e peme. Naherenu
kwaw pe. Napezekaiw kwaw herehe.
25 Hepureruze'egaw iro peme a'e. Hepu-
rumukatu wer peneko haw rehe. Napep-
utar kwaw imukatu haw. 26 A'e rupi nehe,
ikatu 'ym ma'e peme izeapo mehe apuka

putar nehe. Pemukyzeahy kar haw ihem mehe aze'eg urywahyahy putar penehe nehe. 27 Pemukyzeahy haw ur putar àmàn ywytuaiw inuromo har ài nehe. Peneko haw zawaiw katu haw nuzawy kwaw ywytuaiw nehe. Apuka putar a'e 'ar mehe nehe. Ma'erahy ipuraraw paw rehe peho mehe nehe, ipuraraw tuwe mehe nehe, apuka putar penehe nehe. 28 Na'e herenoz putar pe nehe. Ihe ma'e kwaw katu haw ihe, nawazar kwaw peze'eg peme ihe nehe. Herekar putar pe taw nànàn ko nànàn nehe. Naherexak kwaw pe nehe. 29 Napeputar kwaw ma'e kwaw katu haw. — Nurukyze kwaw Tupàn wi ure, peze pezeupe tuweharupi. 30 Naperuzar kwaw hepureruze'egaw. Amume'u penemiawy kwer. Napezekaiw kwaw heze'eg rehe imume'u mehe. 31 A'e rupi pepyhyk putar penemiapo kwer hekuzar nehe. A'e mehe pezemumikahy putar penemiapo kwer rehe nehe. 32 Iranaiw ma'e umàno a'e wà, ta'e ma'ekwaw katu haw iro wanupe a'e xe. Ma'e kwaw 'ymar uzemumaw a'e wà, ta'e waneko haw ikatu wanupe xe. 33 Herenu har uzepyro putar nehe. Ikatuahy putar heko haw nehe. Nukyze kwaw ma'e wi nehe.

2

Ma'ekwaw katu haw hekuzar haw

1 Hera'yr, ezemu'e heze'eg newe imume'u pyrer rehe nehe. Nereharaz zo ma'e newe heremiapo kar ràm wi nehe. 2 Ezeapyaka katu ma'e kwaw katu har wanehe nehe. Ezeagaw wapurumu'e haw ikwaw paw rehe nehe no. 3 Azeharomoete ty. Enoz ma'e kwaw katu haw nehe. Ehapukaz ma'e kwaw paw henoz pà nehe no. 4 Teko wekar itaxig parat a'e wà. Wekar temetarer uhua'u ma'e imim pyrer wà no. Ekar agwer ma'e nezewegatete nehe no. 5 Aze erekar agwer ma'e nehe, erekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi nekyze haw nehe. Erezemu'e putar Tupàn ikwaw paw rehe nehe no. 6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, a'e ae umur ma'e kwaw katu haw purupe a'e. Ma'e kwaw katu haw ur izuwi a'e. Ma'e kwaw paw ur izuwi a'e no. 7 Upytywà teko ikatu ma'e wà. Upyro teko imunar 'ym ma'e wà no. 8 Tupàn uzekaiw katu teko amogwer teko wanereko katu har wanehe a'e. Omonokatu weruzar har wà no.

9 Aze herenu pe nehe, erekwaw putar ikatu ma'e iapo haw nehe. Erekwaw putar purereko katu haw nehe no, teko wama'e rehe imunar 'ymaw nehe no. 10 Ereiko putar ma'e kwaw katu har romo nehe. Nema'e kwaw katu haw nemurywete kar putar nehe no. 11 Nema'e kwaw paw a'e nehe, nema'e kwaw katu haw nehe no, nepyro putar ikatu 'ymaw wi nehe. 12 Nemunyryk putar ikatu 'ym ma'e iapo haw wi nehe no. Nezewe mehe ereiko putar muitea'u teko hemu'em tetea'u ma'e wanuwi nehe. 13 A'e teko wezar weko haw ikatu ma'e wà. Wiko ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe wà. Waneko haw nuzawy kwaw ipytunaw rehe waneko haw. 14 A'e teko ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe wà. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e wà, a'e teko hurywete iapo haw hexak mehe wà. 15 A'e teko wiko imunar ma'e romo wà. Ni amo nupuner kwaw wanehe uzeruzar haw rehe wà.

16 A'e rupi erepuner kuzàwyzài wi netyrykaw rehe nehe, aze uze'eg puràg rupi ipureraha wer nerehe uker haw pe nehe. 17 Uzereko mehe kuzà umume'u xo umen puhe uker àwàm zo Tupàn henataromo a'e. Kuzàwyzài heharaz wemimume'u kwer wi. 18 Aze ereho hàpuz me hupi nehe, ereiko putar màno haw piar rupi oho ma'e ài. Hupi oho ma'e nuzawy kwaw umàno ma'e kwer wapyta haw pe wiko ma'e wà. 19 Awa kuzàwyzài pe oho ma'e kwer nukwaw kwaw uzewyr haw rehe weko katu haw pe nehe. 20 A'e rupi, eiko ikatu ma'e ài nehe. Eiko ikatu ma'e romo nehe. 21 Awa ikatu ma'e wà, imunar 'ym ma'e wà, wiko putar xe zaneywy rehe wà nehe. 22 Tupàn upi'ir putar ko ywy nehe, ikatu 'ym ma'e wamono kar pà xe wi nehe. Teko ozo'ok ka'akyr ywy wi wà. Nezewegatete Tupàn ozo'ok putar ikatu 'ym ma'e iapo har zaneywy wi wà nehe no.

3

Purumu'e haw kwàkwàmo wanupe

1 Hera'yr, nereharaz zo hepurumu'e haw wi nehe. Nema'enukwaw katu

hepureruze'egaw rehe tuweharupi nehe. 2 Hepurumu'e haw umueta tetea'u putar nekwarahy newe wà nehe. Neremiapo tetea'u ikatu putar nehe no. 3 Etyryk zo nemyrypar wanuwi nehe, neànàm wanuwi nehe. Epytu'u zo Tupàn rehe nezeruzar ire nehe. Emonokatu netyryk 'ymaw nepy'a pe nehe. Emonokatu nezeruzar katu haw nepy'a pe nehe no. 4 Aze erezapo nezewe haw nehe, nekatu putar Tupàn pe nehe. Nekatu putar teko wanupe nehe no.

5 Ezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nepy'a pe azeharomoete nehe. Ezeruzar zo nema'ekwaw paw rehe nehe. 6 Wyzài ma'e iapo mehe nema'enukwaw Tupàn rehe nehe. A'e mehe wexak kar putar neho àwàm ikatu ma'e newe nehe. 7 — Aiko ma'e kwaw katu har romo ihe, ere zo nezeupe nehe. Ekyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe. Ezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe. 8 Nezewe mehe nereko haw nuzawy kwaw muhàg ikatu ma'e nekutuk awer imukatu haw nehe. Nemupytu'u kar putar ma'erahy ipuraraw ire nehe. 9 Emuwete katu Tupàn nehe. Emono neywy rehe hezuz ma'e kwer ikatu wera'u ma'e izupe nehe. 10 Aze erezapo nezewe haw nehe, neràpuz temi'u hyru tynehem putar arozràn pupe nehe. Heta tetea'u putar ma'ywa tykwer newe nehe. Naheta kwaw imonokatu haw izupe nehe, ta'e heta tetea'u putar a'e nehe xe.

11 Hera'yr. Ezekaiw katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe neremiawy kwer imume'u mehe nehe. Einu katu ize'eg nehe. Ezapo wi zo a'e ma'e nehe. 12 Awa umume'u putar wa'yr hemiawy kwer izupe a'e nehe, aze uzamutar katu wa'yr a'e nehe. Nezewegatete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u wemiamutar hemiawy kwer izupe a'e no. 13 Aze awa wexak ma'e kwaw katu haw nehe, hurywete putar nehe. Hurywete putar aze ukwaw ma'e nehe. 14 Ma'e kwaw katu haw ikatu wera'u itaxig parat wi a'e. Hekuzar katu wera'u itazu or wi a'e no. 15 Ma'e kwaw katu haw ikatu wera'u ita hekuzar katu ma'e wi. Zaneremimutar paw na'ikatu kwaw izàwe. 16 Ma'e kwaw katu haw omono wiwi heko haw teko wanupe. Ipukua'u waneko haw. Umur temetarer wanupe no. Amo teko uze'egatu a'e teko wanehe wà no. 17 Ikatu wera'u waneko haw no. Wexak kar wanemiapo ràm paw wanupe no. 18 Ma'e kwaw katu har romo uzeapo ma'e kwer hurywete wà. Ma'e kwaw katu haw umuigo kar tuwe wà no.

19 Uma'ekwaw katu haw rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ywy a'e.
Uma'ekwaw paw rupi umuapyk ywak henaw rehe no.
20 Ima'ekwaw katu haw umuyryk kar yryhu paw.
Umugyr kar àmàn ywàkun wi ywy rehe no.

21 Hera'yr, ereko ma'e kwaw katu haw tuweharupi nehe. Ekwaw katu ma'e tuweharupi nehe no. Emuhem kar pixik zo nezewi ne wà nehe. 22 Nemuigo kar putar wà nehe. Umur putar nereko katu haw newe wà nehe. Nerurywete putar nehe. 23 Ereata putar pe ikatu ma'e rupi nehe. Nerezepyapi kwaw nehe. 24 Ne'aw mehe nerekyze kwaw nehe. Eremumaw putar pytun gatu neker katu pà nehe, neme'e 'ym pà nehe. 25 Nanema'enukwaw kwaw ikatu 'ymaw na'arewahy uzeapo ma'e ràm rehe nehe. Agwer iaiw paw u'ar teko ikatu 'ym ma'e wanehe ywytuaiw ài.

26 Nu'ar kwaw nerehe nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nepyk putar a'e nehe xe. Nanemu'ar kar pixik kwaw puruzuka haw pupe nehe no. 27 Tuweharupi nehe, aze erepuner nehe, epytywà ma'e hereko 'ymar ne wà nehe. 28 — Xo pyhewe zo nehe, ere zo neruwake har pe nehe, aze erepuner ipytywà haw rehe kutàri nehe. 29 Emume'u zo ikatu 'ym ma'e neremiapo ràm neruwake har ikutyr nehe. Wiko neruwake a'e. Uzeruzar nerehe. 30 Eze'eg ahyahy zo teko newe ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar wanupe nehe. 31 Nerewyrowyroahy zo puruzukaiw ma'e wanehe nehe. Ezapo zo ma'e wanemiapo zàwenugar nehe. 32 Ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà xe. Wiko ikatu ma'e wamyrypar romo. 33 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egaiw ikatu 'ym ma'e wanàpuz rehe a'e. Omono uze'egatu ikatu ma'e wanàpuz

rehe a'e. 34 Aze amo uze'eg urywahyahy hehe wà, a'e ae uze'eg urywahyahy a'e teko wanehe a'e no. Upytywà ikàg 'ym ma'e wà. 35 Teko uze'egatu putar ma'e kwaw katu har wanehe wà nehe. Ma'e kwaw 'ymar imaranugar wi wi wera'u putar wà nehe.

4

Ikatuahy ma'ekwaw katu haw

1 Ta'yr wà. Pezeapyaka katu penu wapurumu'e haw rehe nehe. Pezekaiw waze'eg rehe nehe. Nezewe mehe pekwaw putar ma'e nehe. 2 Hepurumu'e haw ikatuahy a'e. A'e rupi, pema'enukwaw hepureruze'egaw rehe nehe. 3 Hekwarer mehe naheta kwaw amo heru ta'yr izupe. 4 Heru hemu'e hekwarer mehe. — Nema'enukwaw heze'eg rehe nehe, i'i ihewe. — Nereharaz pixik zo izuwi nehe. Ezapo ma'e heze'eg rupi nehe. A'e mehe ereiko putar nehe. 5 Ezeagaw ma'e kwaw katu haw ipyhyk pà nehe. Ezeagaw ma'e kwaw paw hereko pà nehe. Nereharaz zo heze'eg wi nehe. Etyryk zo heremimume'u kwer wi nehe. 6 Etyryk zo ma'e kwaw katu haw wi nehe. Nezewe mehe uzekaiw putar nerehe nehe. Ezamutar katu ma'e kwaw katu haw nehe. Nezewe mehe umukatu nereko haw nehe. 7 Aze ereputar ma'e kwaw katu haw nehe, ipyhyk 'ym mehe we emekuzar nehe. Neremipyhyk kwer paw emono ma'e kwaw paw hekuzaromo nehe. 8 Ezamutar ma'e kwaw katu haw nehe. Nezewe mehe nemuigo kar putar ikàg ma'e romo nehe. Ezàzuwàn ma'e kwaw katu haw nehe, nezewe mehe teko uze'egatu putar nerehe wà nehe. 9 Ma'e kwaw katu haw uzeapo putar nemupuràgaw romo nehe. Nuzawy kwaw neàkàg rehe har ipuràgeteahy ma'e newe nehe.

10 Ezeapyaka katu nehe, hera'yr. Aze ereruzar heze'eg newe heremimume'u nehe, nereko haw ipuku putar nehe. Kwarahy tetea'u eremumaw putar nerekuwe pà nehe. 11 Urumu'e ma'e kwaw katu haw piar rehe ihe. Urumu'e ikatu haw rehe nereko haw no. 12 Aze ereata ma'e kwaw katu haw rehe nehe, ikatu 'ymaw nanemupytu'u kar kwaw neata re nehe. Nerezepyapi kwaw nezàn mehe nehe no. 13 Tuweharupi nema'enukwaw ma'e rehe nezemu'e haw rehe nehe. Ikatu haw rehe neata haw uzeapo nereko haw romo. Emonokatu nehe. Eityk zo nehe. 14 Eho zo ikatu 'ym ma'e waho àwàm me nehe. Ezapo zo ma'e wanemiapo zàwenugar nehe. 15 Ezapo zo wanemiapo nehe. Etyryk ikatu 'ymaw wi nehe. Emàmàn izywyr neata mehe nehe. 16 Aze ikatu 'ym ma'e nuzapo kwaw amo ikatu 'ym ma'e amo 'ar mehe wà, nuker katu kwaw a'e 'ar mehe wà. Ume'e oho waiko amo pe ma'erahy ipuraraw kar àwàm hekar pà wà. Xo iapo re zo uker katu wà. 17 Ikatu 'ym ma'e iapo haw nuzawy kwaw wanemi'u. Puruzuka haw nuzawy kwaw ma'ywa tykwer wanupe.

18 Teko ikatu ma'e wanape nuzawy kwaw kwarahy heny haw izi'itahy mehe har. Uhyape katu wera'u oho iko te 'aromo a'e. 19 Ikatu 'ym ma'e wanape ipytunahy pytunaw àì. U'ar uzepyapi pà amo ma'e rehe. Nupuner kwaw a'e ma'e hexakaw rehe wà.

20 Hera'yr, ezekaiw heze'eg rehe nehe. Ezeapyaka heremimume'u rehe nehe. 21 Emunyryk kar pixik zo newi nehe. Nema'enukwaw hehe nehe. Ezamutar nehe no. 22 Umur putar kwarahy tetea'u ikwaw par wanupe nehe. Huhàg putar wà nehe no. 23 Ezekaiw katu nema'enukwaw paw rehe nehe. Ta'e nema'enukwaw paw wiko nereko haw izar romo a'e xe. 24 Emume'u pixik zo temu'emaw nehe. Emume'u pixik zo ze'eg iaiw ma'e nehe. 25 Eme'egatu nerenataromo nezeruzar haw rupi nehe. Ezemumew zo nehe. Nemaranugar zo nehe. 26 Nema'enukwaw katu neremiapo ràm rehe nehe. Nezewe mehe ikatu putar neremiapo ràm upaw rupi nehe. 27 Etyryk ikatu 'ymaw wi nehe. Tuweharupi eata nerenataromo nehe. Epia pixik zo nehe. Ehem zo pe ikatu ma'e wi nehe.

5

Eho zo kuzàwyzài wapyr nehe

1 Hera'yr. Ezekaiw heze'eg rehe nehe. Ta'e aze'eg hema'e kwaw katu haw rupi hema'e kwaw paw rehe ihe xe. 2 Nezewe mehe erekwaw putar neremiapo ràm

nehe. Neze'eg wexak kar putar nema'e kwaw paw purupe nehe no. 3 Kuzàwyzài izuru hete katu hàir ài. Wazurupyter haw hete katu uri kawer ài. 4 Nezewe rehe we nehe, ipuhe neho re nehe, xo iro haw zo upyta putar nerehe we nehe. Xo ma'erahy ipuraraw paw zo heta putar newe nehe. 5 Kuzàwyzài uwezyw oho iko umàno ma'e kwer wapyta haw pe. Hape a'e, iata haw a'e, nuzawy kwaw màno haw piar a'e. 6 A'e kuzà nuwata kwaw purumuigo kar haw piar rupi a'e. Wata e oho iko. Nukwaw kwaw wata e haw.

7 Ezeapyaka katu kury, hera'yr. Nereharaz zo heremimume'u kwer wi nehe. 8 Etyryk agwer kuzà wanuwi nehe. Eho zo wanàpuz ukenaw huwake nehe. 9 Aze ereho wapyr nehe, teko upytu'u putar nerehe uze'egatu re wà nehe. Uze'egatu putar amo wanehe wà nehe. Awa puruzukaiw ma'e nezuka putar kwàkwàmo romo nereko mehe we a'e wà nehe. 10 Azeharomoete teko neremigwaw 'ym o'ok putar neremetarer paw newi wà nehe. Nema'ereko awer rupi neremipyhyk kwer oho putar amo wapo pe nehe. 11 Nekuhem putar nerupaw rehe nemàno àwàm hàro haw rehe nehe. Mewe katu neretekwer uzemumamumaw putar nehe. 12 Na'e ereze'eg putar nezewe nehe. — Azeharomoete pureruze'egaw iro ihewe a'e. Naenu pixik kwaw pureruze'egaw ihe, amo ihewe imume'u mehe ihe. 13 Naenu kwaw hemu'e har waze'eg. Nazekaiw kwaw wanehe. 14 A'ar tària'i maranugar haw pupe amo wanenataromo.

15 Xo neremireko puhe zo eho nehe. Xo a'e zo ezamutar katu nehe. 16 Aze uzexak kar nera'yr amo ae kuzà wanehe we wà nehe, a'e nera'yr nuzapo pixik kwaw ikatu haw newe wà nehe. 17 Tuwe itua'u nera'yr nepytywà pà wà nehe. Tuwe na'itua'u kwaw amo wapytywà pà wà nehe. 18 Nerurywete neremireko rehe we nehe. Erereko kuzàwaza neremireko romo nekwàkwàmo mehe. Eiko hurywete ma'e romo a'e kuzà rehe we nehe. 19 Ipuràgeteahy a'e. Hexakaw ipuràgeteahy arapuha hexakaw ài. Tuwe umàmàn neywyr neamutar katu haw rehe we nehe. Tuwe ipuràgeteahy haw nemurywete kar tuweharupi nehe no. 20 Hera'yr. Màràzàwe tuwe erezamutar amo kuzàwyzài. Màràzàwe tuwe ereputar amo ae hemireko ipuràgaw. 21 Tupàn ukwaw neata haw. Wexak neremiapo paw no. 22 Awa iaiw ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e. Hemiapo kwer uzeapo ipyhykaw romo. Hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nuzawy kwaw kyhapari pira pyhykaw. Upyhyk wapo arer. 23 Umàno a'e, ta'e nuzeruze'eg kwaw a'e xe. He'o haw uhua'u ma'e weraha itym àwàm pe nehe.

6

Amo pureruze'egaw no

1 Hera'yr. Aze amo unewer amo pe a'e, aze nupuner kwaw imekuzar haw rehe nehe, aipo ereiko imekuzar àràm romo ne. 2 Aipo eremume'uahy imekuzar haw tuwihaw wanenataromo. Aipo temetarer izar uputar wemetarer iko. 3 Aze ereiko nezewe, ereiko temetarer izar hemiruze'eg romo kury. Heta nehem àwàm newe. Eze'eg eho na'arewahy unewer ma'e pe kury. — Hepurumunàn wer heze'eg awer rehe nehe, ere izupe. — Tuwe ahem izuwi nehe, ere izupe. 4 Eker zo nehe. Epytu'u zo nehe. 5 Ezàn nehem pà a'e arapuk wi nehe. Wiràmiri uwewe oho uzemi'ikar ma'e wi wà. Arapuha uzàn izuwi wà no. Nezewegatete ehem eho a'e teko wanuwi nehe no.

6 Iranahy ma'e. Ezemu'e eho tahyw wanehe neme'e pà nehe. 7 Naheta kwaw wanuwihaw. Naheta kwaw waneruze'egar. Naheta kwaw wanàmuz. 8 Nezewe rehe we omonokatu wemi'u ràm ipo'o haw 'ar rehe wà. A'e mehe heta putar wanupe ipo'o haw 'ar 'ym mehe nehe. 9 Iranahy ma'e. Màràn 'ar eremumaw putar ne'aw pà nehe. Màràn mehe erepu'àm putar nehe.

10 Na'e uze'eg iranahy ma'e. — Aker wewera'i putar ihe. Amuzekumàn putar hezywa hepytu'u wewer pà nehe kury. Nan kwehe tete apu'àm putar nehe, i'i mua'u.

11 Iker mehe we hemetarer 'ymaw ur putar izupe imunar ma'e takihe herur har ài nehe.

12 Awa ikatu 'ym ma'e a'e wà, iaiw ma'e a'e wà, wiko tuweharupi temu'emaw

imume'u pà wà. 13 Umuwàri weha opoe'eg pà amo wanupe hemu'em pà wà. 14 Upy'a iaiw ma'e pupe tuweharupi umume'u wemiapo ràm ikatu 'ym ma'e oho waiko wà. Umume'u temu'emaw teko nànàn wà, ma'e kwaw par 'ym romo wamuigo kar pà wà. 15 A'e rupi iaiw paw u'ar putar wanehe na'arewahy nehe. Nupuner kwaw uhemaw rehe wà nehe.

16-19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'iakatuwawahy kwaw 7 ma'e rehe a'e. Aze teko uzapo a'e ma'e wà, wikwahy tuwe wanupe a'e. Amume'u putar a'e 7 ma'e xe nehe kury.

Wiko wera'u ma'e romo teko haw.
Apeku hemu'em ma'e.
Po teko ikatu ma'e wazuka har.
Py'a iaiw ma'e rehe ipuruapo we har.
Py ikatu 'ym ma'e iapo haw pe uzàn ma'e.
Hemu'em ma'e temu'emaw tuwihaw wanenataromo imume'u har.
Teko wanupe wamyrypar wàmàtyry'ym kar har.

Kuzàwyzài puhe oho haw ikatu 'ymaw

20 Hera'yr. Ezapo ma'e neru ze'eg rupi nehe. Nereharaz pixik zo nehy ipurumu'e awer wi nehe. 21 Emonokatu waze'eg nepy'a pe nehe. 22 Wapurumu'e haw wexak kar putar nerape ràm neata mehe nehe. Uzekaiw putar nerehe pyhaw nehe. Nereruze'eg putar 'aromo nehe no. 23 Wanemiapo kar haw nuzawy kwaw tatainy uhyape katu ma'e. Neremiawy kwer nemu'e putar nereko katu àwàm rehe nehe no. 24 Nepyro putar a'e kuzàwyzài wi wà nehe, ize'eg newe ikatu 'ym ma'e iapo kar har wi wà nehe no. 25 Tuwe ipuràgeteahy haw nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe. Tuwe heha nanereraha kwaw iker haw pe nehe, ipuhe nehe. 26 Wyzài awa upuner kuzàwyzài puhe oho haw rehe temetarer pixika'i ma'e rehe a'e. A'e re a'e awa umekuzar putar ipuhe oho awer weko haw pupe nehe.

27 Aipo erepuner tata ne'uwar romo imono haw rehe nehe. Aipo nuwapy kwaw neretymà nehe. 28 Aipo erepuner tata hàtàpyzgwer rehe neata haw rehe. Aipo tata nuwapy kwaw nepy nehe. 29 Wemireko 'ym puhe uker ma'e nuzawy kwaw tata 'aromo wata ma'e. Aze uzapo agwer ma'e, upuraraw putar ma'erahy tetea'u nehe. 30 Aze amo imunar temi'u rehe uma'uhez taw imumaw pà nehe, teko nuze'eg zemueteahy kwaw a'e awa rehe wà nehe. 31 Aze wexak imunar mehe wà, umekuzar a'e temi'u 7 haw a'e. Omono uma'e paw a'e temi'u izarer pe nehe. 32 Awa wemireko 'ym puhe oho ma'e iranaiw a'e. Uzemumaw iko a'e. 33 Imaranugar putar nehe. Amo upetek putar a'e awa wà nehe. Imaranugar haw nukàzym pixik kwaw nehe. 34 A'e kuzà imen wikwahy putar a'e nehe. Ta'e hewyrowyroahy a'e xe. Uzepyk putar hehe upytu'u 'ym pà nehe. 35 Nuputar kwaw hekuzar. Aze hemireko puhe uker ma'e kwer omono ma'e tetea'u izupe nehe, nezewe rehe we nupytu'u kwaw wikwahy re nehe.

7

1 Hera'yr. Nema'enukwaw heze'eg rehe nehe. Nereharaz zo hepureruze'egaw wi nehe. 2 Ezapo heremiapo kar haw nehe. A'e mehe ereikuwe putar nehe. Erezekaiw katu nereha rehe. Nezewegatete ezekaiw katu heremiapo kar haw rehe nehe no. 3 Emonokatu hepurumu'e haw nepy'a pe nehe. 4 Erereko ma'e kwaw katu haw nereinyr ài. Ereko ma'e kwaw paw nemyrypar neremiamutar wera'u ài nehe no. 5 Nemonokatu putar muite kuzàwyzài wanuwi a'e wà nehe. Agwer kuzà uze'egatu awa wanupe wamur kar pà upuhe a'e wà. Ma'e kwaw katu haw nemonokatu putar agwer kuzà wanuwi wà nehe.

Kuzà ikatu 'ym ma'e

6 Amo 'ar mehe ame'e heràpuz hukenaw ywate har rupi ihe. 7 Aexak kwàkwàmo tetea'u ma'e kwaw par 'ym nahu rupi ihe wà. Amo pitài iranaiw tuwe a'e. 8 A'e kwàkwàmo wata oho iko nahu rupi amo kuzà hàpuz huwake pe za'akaw huwake a'e. Ukwaw hàpuz huwakea'i. 9 Pyhaw kury. Ipytun kury. 10 A'e kuzà oho huwàxi pà kury. Hopoz nuzawy kwaw kuzàwyzài hopoz. Ipureraha wer a'e kwàkwàmo rehe uker haw pe. 11 Uze'egahy a'e. Nuweruzar kwaw tuwihaw ze'eg wà. Tuweharupi wata oho nahu rupi no. 12 Upyta amo pe

za'akaw rehe awa hàro pà. Amo 'ar rehe wàro amo pe rupi. Amo 'ar rehe wàro teko wazemono'ogaw pe katu pe. 13 Na'e uhem kwàkwàmo huwake kury. Uzurupyter. Na'e ume'e hehe umaranugar 'ym pà izupe uze'eg pà kury. 14 — Azuka kar ma'ea'yr kwez Tupàn henataromo ihe. Ho'o kwer ipehegwer amonokatu heràpuz me.

15 A'e rupi ahem tuwà nerekar pà kury. Hepuruàwàxi wer nerehe. Ereiko xe. 16 Amupuràg herupaw ihe, ipuràgeteahy ma'e Ezit wi herur pyrer pupe ipyk pà ihe. 17 Amono na'iruz kàpuhàg hyàkwegatu ma'e hehe no: miha, aroe, kaner iputyr. 18 Ezur herupi nehe. Ximumaw pytun gatu a'e ma'e iapo pà nehe. Zanerurywete putar zanezeàzuwàzuwàn pà nehe. Ximumaw amo 'ar nezewe nehe. 19 Hemen nuiko kwaw heràpuz me. Muite wata oho. 20 Weraha wemetarer tetea'u uzeupi. Xo amo 'ar pawire uzewyr putar nehe, i'i kuzà kwàkwàmo pe.

21 Nezewe wagaw upuràg eteahy haw pupe. Ize'eg ikatu izupe. 22 Na'arewahy oho hupi kury. Nuzawy kwaw tapi'ak uzuka àwàm pe oho ma'e. Nuzawy kwaw miar uzemi'ikar ma'e kutyr oho ma'e. 23 U'yw uzywà putar ma'ea'yr izà'à nehe. Nuzawy kwaw wiràmiri upyhykaw pupe wixe ma'e. Wiràmiri nukwaw kwaw umàno etea'i àwàm.

24 Ezeapyaka katu heze'eg rehe kury, hera'yr. Ezekaiw katu heremimume'u ràm rehe nehe. 25 Emono zo nepy'a agwer kuzà wanupe nehe. Eata zo haikweromo nehe, ekar zo nehe. 26 Ta'e umuaiw awa tetea'u waneko haw a'e xe. Uzuka kar awa tetea'u a'e wà no. Teko nupuner kwaw waneta haw ipapar haw rehe wà. 27 Aze ereho a'e kuzà hàpuz me nehe, umàno ma'e kwer wapyta haw pe oho ma'e romo ereiko putar nehe. Pe iaikwera'i ma'e rupi oho ma'e ài ereiko putar nehe.

8

Ma'e kwaw katu haw ikatuahy

1 Pezeapyaka katu nehe. Ma'e kwaw katu haw uhapukaz iko a'e.
Ma'e kwaw paw penenoz iko wahy haw rupi no.
2 Ma'e kwaw katu haw ywytyr apyr hekon.
Pe iwyr no, pe za'akaw pe no.
3 Wiko tawhu pe teixe haw pe no,
ukenuhu huwake no. Uhapukaz iko.
4 Aze'eg teko peme upaw rupi ihe.
Aenoz ma'e teko ywy rehe har paw wanupe no.
5 Kwàkwàmo romo ereiko aipo. Aipo nerekwaw katu kwaw ma'e tetea'u. Ezemu'e ikatu 'ymaw wi netyrykaw rehe nehe.
Aipo iranaiw ma'e romo ereiko. Ezemu'e ma'e kwaw paw rehe nehe.
6 Ezeapyaka nehe. Ta'e amume'u ikatu ma'e teko ihe xe.
Heremimume'u paw ikatu a'e.
7 Heremimume'u azeharomoete a'e.
Ta'e naheakatuwawahy kwaw temu'emaw rehe ihe xe.
8 Heremimume'u paw azeharomoete a'e.
Ni pitài heremimume'u nahemu'em kwaw purupe. Namume'u kwaw temu'emaw.
9 Ma'e kwaw katu har ukwaw katu ma'e paw a'e. Ma'emume'u awer tetea'u henu katu har ukwaw katu ma'e a'e.
Nazawaiw kwaw ikwaw paw izupe.
10 Aze amo umume'u hepurumu'e haw imono àwàm newe nehe, aze umume'u itaxig parat imono àwàm newe nehe no, epyhyk hepurumu'e haw nehe. Hekuzar wera'u parat wi. Hekuzar katu wera'u itazu or wi no.
11 Aiko ma'e kwaw katu haw romo ihe. Herekuzar katu wera'u itapuràg hekuzar katu ma'e wi ihe.
Neremimutar paw heawy a'e. Hekatu wera'u ihe.
12 Aiko ma'e kwaw katu haw romo ihe. Na'iruz ma'e heta ihewe: uzeapo ma'e kwer kwaw paw,
ma'e kwaw paw, weko haw hexak katu haw.
13 Aze amo ukyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi, a'e mehe a'e teko na'iakatuwawahy kwaw ikatu 'ymaw rehe.
Naheakatuwawahy kwaw teko waneko wera'u haw rehe ihe.
— Hekàg wera'u newi. Hekatu wera'u newi, aze i'i amo, naheakatuwawahy kwaw hehe ihe. Pe ikatu 'ym ma'e

iro ihewe. Temu'emaw iroahy ihewe no.
14 Amume'u heremiapo ràm. A'e re azapo a'e ma'e.
Akwaw katu ma'e ihe. Hekàg no.
15 Apytywà tuwihawete wapureruze'eg mehe ihe wà.
Apytywà tuwihaw waze'eg iapo katu mehe ihe wà no.
16 Tuwihaw upureruze'eg katu wà, ta'e apytywà ihe wà xe.
Apytywà tàmuz ihe wà. Apytywà teko upuner ma'e ywy rehe har ihe wà no.

17 Azamutar katu heamutar katu har.
Herekar har herexak putar nehe.
18 Heremetarer katu ihe. Teko herereko katu wà. Aiko tuwihaw ài wanupe.
Heta tetea'u ma'e ihewe. Areko katu teko ihe wà no.
19 Teko wanupe heremimono kàràm hekuzar wera'u or ikatuahy ma'e wi a'e.
Ikatu wera'u parat ikatuahy ma'e wi no.
20 Ata pe munar 'ymaw rupi ihe.
Ata purereko katu haw ipypor rupi no.
21 Amono temetarer heamutar har wanupe.
Amynehem wanàpuz temetarer pupe no.

22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heapo amogwer ma'e paw wapo 'ym mehe we a'e.
Hemiapo kwer kwehe wera'u arer iapo 'ym mehe we heapo a'e.
23 Kwehe heapo a'e,
izypy mehe ywy iapo 'ym mehe we a'e.
24 Azexak kar yryhu izexak kar 'ym mehe we.
Naheta kwaw ytyzuzàmaw a'e 'ar mehe rihi.
25 Azexak kar ywytyruhu izexak kar 'ym mehe we.
Tupàn umuapyk ywytyr wanenaw rehe wà. A'e 'ym mehe we heapo a'e.
26 Tupàn heapo ywy iapo 'ym mehe we, ka'a iapo 'ym mehe we no.
Te ywy pixika'i ma'e izypy mehe arer iapo 'ym mehe we heapo a'e.
27 Aiko a'e pe ywak henaw rehe imuapyk mehe,
ywak iahykaw yryhu rehe imono mehe no.
28 Aiko a'e pe ywàkun ywak rehe imono mehe,
ytyzuzàmaw yryhu wy pe har ipe'a mehe no.
29 — Ezeupir zo xe wi nehe, i'i 'y pe kwehe mehe.
Aiko a'e pe ize'eg mehe. Omono ywy izypyrogaw ywy iwy pe no.
Aiko a'e pe imono mehe no.
30 Aiko huwake ma'e iapo àwàm imume'u har romo.
Tuweharupi hemurywete kar a'e mehe.
Herurywete henataromo a'e mehe no.
31 Herurywete ywy rehe. Teko hemurywete kar a'e wà no.

32 Pezeapyaka katu kury, kwàkwàmo wà.
Pezapo ma'e heremimume'u kwer rupi nehe. Nezewe mehe penurywete putar nehe.
33 Apumu'e amo ze'eg rehe. Pezemu'e a'e ze'eg rehe nehe.
Peiko ma'e kwaw katu har romo nehe. Peityk zo ko purumu'e haw nehe.
34 Henu har hurywete putar wà nehe.
heràpuz ukenaw rehe upyta ma'e wà,
heràpuz pupe wixe àwàm hàro har wà.
35 Ta'e herexakar wexak putar weko haw a'e nehe xe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hurywete putar hehe a'e nehe no.
36 Herexak 'ymar umuaiw putar weko haw nehe. Herehe iakatuwawahy 'ym ma'e paw uzamutar umàno haw a'e wà.

9

Ma'e kwaw katu haw, ma'e kwaw katu 'ymaw no

1 Ma'e kwaw katu haw uzapo wàpuz 7 izyta wanehe a'e. 2 Uzuka kar ma'ea'yr mynykaw pe wemi'u ràm romo wà. Umuàgà'ym ma'ywa tykwer. Umuàgà'ym ywyrapew wamai'u haw romo no. 3 — Pehapukaz peho ywytyr tawhu pe har iaiha wera'u ma'e rehe nehe, i'i wemiruze'eg wanupe. 4 — Peixe nehe, teko iranaiw ma'e wà, peze wanupe nehe, penehapukaz pà nehe, i'i wanupe. Izar uze'eg a'e teko ma'e kwaw 'ymar wanupe. 5 — Pezur nehe. Pe'u temi'u heràpuz me har nehe. Pe'u ma'ywa tykwer heremimuàgà'ym pyrer nehe no.

6 Pehem iranaiw ma'e wanuwi nehe. Peiko
katu nehe. Peata ma'e kwaw paw piarupi
nehe, i'i wanupe.

7 Aze eremume'u hemiapo kwer ikatu
'ym ma'e amo wiko wera'u ma'e pe nehe,
nuenu katu kwaw neze'eg nehe. Uze'eg
zemueteahy putar newe nehe. Aze erezea-
gaw awa ikatu 'ym ma'e imukatu pà nehe,
nemuigo kar putar ikàg 'ym ma'e romo
teko wanenataromo a'e nehe. 8 Emume'u
pixik zo hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e awa
amo wanuwi wiko wera'u ma'e pe nehe.
Ta'e na'iakatuwawahy kwaw nerehe a'e re
nehe xe. Aze eremume'u hemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e amo ma'e kwaw katu har
pe nehe, nemuawate putar a'e nehe. 9 Aze
eremu'e amo ma'e kwaw katu har wyzài
ma'e rehe nehe, ukwaw katu wera'u putar
ma'e a'e re a'e nehe. Aze eremume'u wyzài
ma'e teko ikatu ma'e pe nehe, ima'e kwaw
katu haw uhua'u wera'u putar a'e re nehe.

10 Aze nereko wer ma'e kwaw katu har
romo nehe, a'e 'ym mehe we ekyze Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe. Aze erek-
waw Tupàn ikatuahy ma'e nehe, a'e mehe
erekwaw putar ma'e nehe. 11 Ma'e kwaw
katu haw umumaw kar putar kwarahy
tetea'u newe nehe. Ipukua'u wera'u putar
nereko haw nehe. 12 Aze ma'e kwaw katu
har romo ereiko nehe, ikatu putar nereko
haw nehe. Aze ereze'eg urywahyahy ma'e
paw rehe nehe, ne ae erepuraraw putar
ma'erahy a'e rupi nehe.

13 Ma'e kwaw katu haw heta 'ymaw
a'e, nuzawy kwaw kuzà he'o ma'e a'e,
nuzawy kwaw kuzà iranaiw ma'e ma'e
kwaw 'ymar a'e. 14 Wapyk wàpuz uke-
naw huwake. Aze ru'u wapyk ywytyr
iaiha wera'u ma'e tawhu pe har iapyr.
15 Teko ukwaw oho huwake uma'e rehe
uma'enukwaw pà wà. A'e kuzà uhapukaz
wanupe. 16 — Peixe nehe, teko iranaiw
ma'e wà, i'i wanupe. Uze'eg ma'e kwaw
par 'ym wanupe no. 17 — Aze nemunar 'y
rehe nehe, a'e 'y ikatu wera'u putar amo 'y
wi nehe. Aze typy'ak rehe nemunar nehe,
a'e typy'ak hete katu wera'u putar amo
typy'ak wi nehe no, i'i a'e kuzà wata ma'e
wanupe. 18 Teko a'e kuzà heminoz nuk-
waw kwaw ko ma'e a'e wà. Hàpuz me wixe
ma'e ràm umàno putar wà nehe. Ipupe
wixe ma'e kwer oho umàno ma'e kwer
wapyta haw pe a'e wà. Ohoete wapyta
haw.

10

Xàrumàw ize'eg xirogatu ma'e

1 Ta'yr ma'e kwaw katu har umurywete
kar u a'e. Ta'yr ma'e kwaw 'ymar umuze-
mumikahy kar uhy a'e.

2 Aze amo omono'og temetarer tetea'u
ma'e rehe imunar pà nehe, nuiko kwaw
hemetarer katu ma'eete romo a'e. Imunar
'ymaw upyro teko wamàno haw wi a'e.

3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nu-
muma'uhez kar kwaw teko ikatu ma'e wà.
Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e wanemimu-
tar a'e.

4 Iranahy ma'e wiko hemetarer 'ym
ma'e romo. Uma'ereko katu ma'e wiko
hemetarer katu ma'e romo.

5 Ma'e kwaw par opo'o wemi'u ràm i'ar
katu mehe. Temi'u ipo'o haw 'ar mehe uker
ma'e a'e, imaranugar a'e.

6 Tupàn omono uze'egatu ikatu ma'e
wanupe a'e. Ikatu 'ym ma'e waze'eg umim
wapuruzuka haw.

7 Teko ima'enukwaw putar ikatu ma'e
wanehe a'e wà nehe. — Ze'egatu zàwenugar
romo wanekon zanewe a'e wà, i'i putar
wanupe wà nehe. Teko heharaz putar
ikatu 'ym ma'e wanuwi na'arewahy wà
nehe.

8 Ma'e kwaw paw hereko har wenu
katu pureruze'egaw a'e wà. Uze'eg rehe
uzekaiw 'ym ma'e uhem iaiw paw pe
iahykaw rehe wà.

9 Teko imunar 'ym ma'e wata puràmàtyry'ym
'ymaw rupi a'e wà, ikatu haw rupi wata pà
a'e wà. Amo wexak kar putar imunar ma'e
ikatu 'ymaw purupe nehe.

10 Ze'eg azeharomoete har imimar
uzapo kar ikatu 'ym ma'e purupe a'e.
Temiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u
katu har uma'ereko zeàmàtyry'ym 'ymaw
imur kar pà.

11 Ikatu ma'e waze'eg nuzawy kwaw
ytyzuzàmaw purumuigo kar har. Ikatu 'ym
ma'e waze'eg umim wapuruzuka haw.

12 Purehe iakatuwawahy 'ymaw upu-
ruàmàtyry'ym a'e. Puramutar katu haw
umunàn ikatu 'ymaw paw a'e.

13 Teko ma'e kwaw katu har umume'u ze'eg ma'e kwaw katu haw a'e. Tuwe Tupàn uzepyk ma'e kwaw par 'ym wanehe wà nehe.
14 Ma'e kwaw katu har omono'og ma'e kwaw paw tetea'u wà, aze upuner imono'ogaw rehe wà. Iranaiw ma'e werur iaiw paw uze'eg mehe wà.
15 Wanemetarer uzekaiw uzar hemetarer katu ma'e wanehe a'e. Temetarer heta 'ymaw umumaw hemetarer 'ym ma'e a'e.
16 Ikatu ma'e wama'ereko haw upurumuigo kar a'e. Ikatu 'ym ma'e iapo haw werur amo ikatu 'ym ma'e iapo haw a'e.
17 Aze amo umume'u amo hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe nehe, aze iapo arer wenu katu imume'u mehe, henu katu har wata pe purumuigo kar ma'e rupi a'e. Henu katu 'ymar u'ar iawy haw pupe.
18 Hemu'em ma'e umim wakatuwawahy haw uze'eg pupe a'e. Temu'emaw imuhàmuhàz har nuiko kwaw ma'e kwaw par romo.
19 Aze ereze'eg tetea'u, erehem ikatu 'ym ma'e iapo haw huwake. Aze ereze'eg tetea'u azeharomoete, erehem wera'u huwake. Aze ereiko ma'e kwaw katu har romo nehe, eruze'eg neapeku nehe.
20 Ikatu ma'e waze'eg nuzawy kwaw itaxig parat ikatuahy ma'e. Ikatu 'ym ma'e wama'enukwaw paw nuzawy kwaw ity.
21 Ikatu ma'e waze'eg umukatu teko tetea'u waneko haw. Ma'e kwaw paw heta 'ymaw weraha teko wamàno àwàm pe.
22 Tupàn ze'egatu purupe imono pyrer werur zanereko katu haw zanewe. Naheta kwaw amo ma'e izàwenugar.
23 Ikatu 'ym ma'e iapo haw umurywete kar teko ikatu 'ym ma'e a'e. Ma'e kwaw katu haw umurywete kar ma'e kwaw katu har.
24 Aze ikatu 'ym ma'e ukyze amo ma'e uzeapo ma'e ràm wi nehe, uzeapo putar a'e ma'e azeharomoete nehe. Teko ikatu ma'e umuzeapo kar wemimutar.
25 Ur ywytuaiw àmàn inuromo har zàwenugar a'e, ikatu 'ym ma'e imumaw pà a'e. Imunar 'ym ma'e waneko haw ikatu wi wi oho iko.
26 Ezapo kar zo ma'e iranahy ma'e pe. Ta'e neputupykahy putar ma'ywa tykwer hazahy ma'e neràz rehe har ài nehe xe. Nuzawy kwaw tàtàxiner nereha rehe har nehe no.
27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e umumaw putar kwarahy tetea'u wiko pà wà nehe. Ikatu 'ym ma'e umàno u'ar 'ym mehe wà.
28 Ikatu ma'e wanemiàro werur turywete haw wanupe. Ikatu 'ym ma'e wanemiapo ràm nuzeapo katu kwaw wà.
29 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw katu ikatu ma'e wanehe. Omono iaiw paw ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe.
30 Teko ikatu ma'e wiko ikatu haw rehe tuweharupi wà. Naheta kwaw tàpuz ikatu 'ym ma'e wanupe.
31 Teko imunar 'ym ma'e umume'u ma'e kwaw katu haw wà. Tupàn uzepyk putar tuwe iaiw ma'e imume'u har wanehe nehe.
32 Awa ikatu ma'e ukwaw uze'egatu haw wà. Ikatu 'ym ma'e uze'eg zemueteahy uzehezehe tuweharupi wà.

11

1 Aze ma'e me'egar imunar temetarer rehe puhuz taw hexak kar haw pupe a'e, a'e awa iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e. Puhuz taw hexak kar haw ikatu ma'e hereko har ikatu Tupàn pe wà.
2 Tupàn umuigo kar putar wiko wera'u ma'e ikàg 'ym ma'e romo a'e nehe. Ma'e kwaw katu haw upyta ikàg 'ym ma'e wanehe we.
3 Ma'e rehe imunar 'ymaw weruze'eg teko ikatu ma'e wà. Imunar ma'e wakatu 'ymaw uzeapo wamuaiw kar haw romo.
4 Teko wanemiapo kwer imume'u haw 'ar mehe nehe, temetarer nupyro kwaw uzar izepyk àwàm wi nehe. Imunar 'ymaw upyro teko màno haw wi.
5 Imunar 'ymaw umukatu ikatu ma'e waneko haw. Ikatu 'ym ma'e werur iaiw ma'e uzeupe wà.
6 Imunar 'ymaw upyro awa ikatu ma'e zepykaw wi a'e. Temetarer iputar haw nuzawy kwaw puruzuka haw imunar ma'e pe.
7 Teko ikatu 'ym ma'e imàno mehe umàno hemiàro hehe we a'e no. Ikatu 'ym ma'e wanemiàro nuhem kwaw.
8 Awa imunar 'ym ma'e uhem zemumikahy haw wi. Ikatu 'ym ma'e upyhyk a'e zemumikahy haw hekuzaromo a'e.

9 Ikatu 'ym ma'e waze'eg umumaw amo teko wà. Ma'e kwaw katu haw upyro awa ikatu ma'e ma'erahy wi.
10 Aze imunar 'ym ma'e hemetarer katu wà nehe, tawhu pe har paw hurywete wà. Awa ikatu 'ym ma'e imàno mehe uhapukaz urywete romo wà.
11 Aze teko imunar 'ym ma'e wiko amo tawhu pe wà, ikàg a'e tawhu. Ikatu 'ym ma'e waze'eg umuaiw weko haw tawhu.
12 Xo ma'e kwaw par 'ym zo werekoahy amo teko wà. Ma'e kwaw par nuze'eg kwaw.
13 Ze'eg zemueteahy haw imim pyrer imuhàmuhàz har a'e, umume'u a'e ma'e teko nànàn a'e. Ma'e kwaw par nuze'eg kwaw.
14 Ywy tuwihaw ikatu ma'e wanereko 'ymar u'ar putar nehe. Aze heta tetea'u pureruze'eg ma'e wà, teko nuzapo kwaw uranaiw haw wà.
15 Aze amo wiko amo inewer haw imekuzar àwàm imume'u har romo amo pe nehe, iahykaw rehe uzai'o putar nehe. Ikatu wera'u mo uwer imono 'ym awer a'e.
16 Teko uze'egatu kuzà ikatu ma'e rehe wà. Kuzàwyzài werur maranugar haw wanupe wà. Iranahy ma'e nuwereko pixik kwaw temetarer wà. Uma'ereko katu ma'e hemetarer katu putar wà nehe.
17 Aze amo uzapo ikatu ma'e amo pe, uzapo ikatu ma'e uzeupe. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e amo pe nehe, iapo arer ae upuraraw putar nehe.
18 Ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer nuerur kwaw katu haw wapo arer wanupe. Ikatu ma'e iapo har upyhyk putar wemiapo kwer hekuzar nehe.
19 — Xo ikatu ma'e zo azapo putar nehe, aze amo i'i uzeupe, wiko putar nehe. — Azapo putar ikatu 'ym ma'e azeharomoete ihe nehe, aze amo i'i uzeupe, umàno putar nehe.
20 Py'a iaiw ma'e hereko har iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Hurywete teko ikatu ma'e wanehe.
21 Azeharomoete Tupàn uzepyk putar ikatu 'ym ma'e wanehe nehe. Ikatu ma'e uhem putar zepykaw wi wà nehe.
22 Kuzà ma'e kwaw 'ymar ipuràgeteahy haw nuzawy kwaw itazu or tàzàhuràn ixi rehe har.
23 Ikatu ma'e wanemiapo ràm imume'u haw werur turywete haw purupe. Ikatu 'ym ma'e wanemiapo ràm imume'u haw werur purehe iakatuwawahy 'ymaw purupe.
24 Amo teko ume'eg ma'e tetea'u amo wanupe wà. Tuweharupi hemetarer katu wera'u wà. Amo nume'eg kwaw ma'e amo wanupe wà. Tuweharupi wanemetarer pixika'i wera'i.
25 Amo wanupe ma'e me'egar waneko haw ikatu. Aze amo upytywà amo nehe, amo upytywà putar a'e purupytywà ma'e kwer nehe no.
26 Ma'e me'egar temi'u imono'ogar a'e, aze wàro hekuzar uhua'u wera'u àwàm a'e nehe, teko omono putar ze'egaiw hehe wà nehe. Aze ume'eg tuweharupi nehe, teko uze'egatu putar hehe wà nehe.
27 Teko uze'egatu katu haw hekar har rehe wà. Ikatu 'ymaw ukutuk putar ikatu 'ymaw hekar har wà nehe.
28 Wemetarer rehe uzeruzar ma'e u'ar putar nehe. Imunar 'ym ma'e ikatu putar ka'a huwer ikyr katu ma'e ài wà nehe.
29 Aze amo nueruze'eg kwaw weko haw pe har wà nehe, iahykaw rehe ima'e upaw putar nehe. Ma'e kwaw par 'ym wiko putar ma'e kwaw katu har pe uma'ereko ma'e romo tuweharupi nehe.
30 Teko ikatu ma'e werur katu haw amo wanupe no. Ma'e kwaw katu har umueta tetea'u kar umyrypar wà.
31 Ikatu ma'e upyhyk wemiapo kwer hekuzar xe ywy rehe a'e wà. Nezewegatete ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà nehe, iaiw ma'e a'e wà nehe no, werur putar zepykaw uzehe a'e wà nehe.

12

1 Ma'e rehe ipurukwaw wer ma'e uze'eg nezewe amo wanupe. — Aze azawy, emume'u heremiawy kwer ihewe nehe, i'i wanupe. Iranaiw ma'e uze'eg nezewe. — Aze azawy, emume'u zo heremiawy kwer ihewe nehe, i'i wanupe.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono uze'egatu ikatu ma'e wanehe. Umume'u uzepyk àwàm ikatu 'ym ma'e rehe ipuruapo wer ma'e wanehe.

3 Ikatu 'ym ma'e iapo har nuzepyro kwaw wà. Imunar 'ym ma'e uhem katu 'ymaw wi wà.

4 Aze hemireko ikatu, awa hurywete a'e. Aze hemireko werur maranugar haw izupe, nuzawy kwaw ma'eahy haw ikagwer pupe ixi'uxi'u haw izupe.

5 Imunar 'ym ma'e wereko teko paw wemu'em 'ym pà a'e wà. Ikatu 'ym ma'e hemu'em amogwer wanupe tuweharupi wà.

6 Ikatu 'ym ma'e waze'eg nuzawy kwaw puruzuka haw. Ikatu ma'e waze'eg upyro umàno etea'i ma'e wà.

7 Ikatu 'ym ma'e uzemumaw putar wà nehe. Nuezar kwaw uzuapyapyr wà nehe. Ikatu ma'e izuapyapyr upyta putar ukàgaw rupi wà nehe.

8 Teko uze'egatu ma'e kwaw par wanehe a'e wà. Uze'eg zemueteahy ipy'a iaiw ma'e hereko har wanehe wà.

9 Aze ereiko teko ikàg 'ym ma'e romo, aze erema'ereko neremi'u imono'og pà, nereko haw ikatu wera'u putar hemetarer katu ma'e ima'uhez ma'e heko haw wi a'e nehe.

10 Ikatu ma'e uzekaiw katu weimaw wanehe wà. Ikatu 'ym ma'e wapy'a upuraraw kar ma'erahy ma'ea'yr wanupe.

11 Heta tetea'u putar temi'u ywy rehe ma'eà'yz itymar pe nehe. Aze amo umumaw weko haw uma'ereko e pà a'e, a'e teko wiko ma'e kwaw katu 'ym ma'e romo a'e.

12 Iaiw ma'e ipurupyhyk wer ikatu 'ym ma'e wanemimono'og kwer rehe wà. Ikatu ma'e uzapo wi wi ikatu ma'e oho waiko wà.

13 Ikatu 'ym ma'e waze'eg nuzawy kwaw puruzuka haw. Upyhyk umume'u har. Awa ikatu ma'e uhem zawaiw paw wi wà.

14 Erepyhyk putar neze'eg ikatu ma'e kwer hekuzar nehe. Neremiapo kwer uzewyr putar newe nehe no.

15 — Akwaw katu ma'e ihe, i'i iranaiw ma'e uzeupe wà. Ma'e kwaw katu har wenu katu amo ze'eg wà, aze a'e teko umume'u pureruze'egaw izupe wà.

16 Aze amo uze'eg zemueteahy iranaiw ma'e pe, na'arewahy teko paw ukwaw wà. Aze amo uze'eg zemueteahy ma'e kwaw par pe, ma'e kwaw par nuzekaiw kwaw ize'eg rehe. — Amo umume'u amo ma'e aipo, i'i uzeupe.

17 Ze'eg azeharomoete har imume'u haw nuzawy kwaw ikatu ma'e iapo haw. Temu'emaw werur ikatu 'ym ma'e iapo haw purupe.

18 Uze'eg zemueteahy ma'e ize'eg upurukutuk takihepuku apyr àì. Ma'e kwaw katu har ize'eg upuner purumukatu haw rehe.

19 Temu'emaw upaw na'arewahy. Ze'eg azeharomoete har wikuwe putar tuweharupi nehe.

20 Ikatu 'ym ma'e iapo àwàm imume'u har uzemumaw putar iahykaw rehe wà nehe. Amo wanupe ikatu ma'e iapo haw rehe uma'ereko ma'e wexak putar turywete haw wà nehe.

21 Ikatu 'ym ma'e nuzeapo kwaw awa imunar 'ym ma'e wanupe. Xo zawaiw katu haw zo uzeapo ikatu 'ym ma'e wanupe.

22 Hemu'em ma'e iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà. Uzamutar katu ze'eg azeharomoete har imume'u har wà.

23 Ma'e kwaw par umim uma'e kwaw katu haw wà. Iranaiw ma'e umume'u uma'e kwaw 'ymaw purupe wà.

24 Awa uma'ereko katu ma'e wiko putar amogwer wanuwihaw romo wà nehe. Iranahy ma'e wiko putar amo pe uma'ereko e ma'e romo nehe.

25 Zawaiw katu ma'e rehe zanema'enukwaw paw imunar zanerurywete haw rehe. Ze'eg zaneamutar haw rehe har zanemurywete kar a'e.

26 Ikatu ma'e wiko umyrypar hape ràm hexak kar har romo a'e. Ikatu 'ym ma'e upiaw oho wà.

27 Iranahy ma'e nupyhyk kwaw wemimutar. Awa uma'ereko katu ma'e hemetarer katu putar nehe.

28 Aze amo wata katu haw rupi nehe, oho putar weko haw pe nehe. Ma'e kwaw 'ymaw nuzawy kwaw màno haw piar.

13

1 Ta'yr ma'e kwaw katu har wenu katu u ipurumu'e haw a'e. Ma'e nànàn upuka ma'e nukwaw kwaw wemiawy kwer wà.

2 Ikatu ma'e upyhyk putar uze'eg awer hekuzar wà nehe. Umyrypar wazuka kar har uputar xo puruzuka haw zo wà.

3 Uze'eg rehe uzekaiw ma'e wiko weko haw imonokatu har romo wà. Uze'eg tetea'u ma'e uzemumaw wà.
4 Iranahy ma'e upuner ma'e iputarahy haw rehe. Nezewe rehe we nupyhyk kwaw nehe. Uma'ereko katu ma'e upyhyk wemimutar.
5 Awa hemu'em 'ym ma'e na'iakatuwawahy kwaw temu'emaw rehe wà. Ikatu 'ym ma'e umume'u iaiw ma'e wà. Umume'u maranugar haw wà no.
6 Ikatu haw uzekaiw teko ikatu ma'e wanehe. Ikatu 'ym ma'e ikatu 'ymaw weraha uzar iaiw paw pe.
7 Naheta kwaw ma'e amo teko wanupe. Nezewe rehe we wiko hemetarer katu ma'e ài teko wanenataromo wà. Amo teko wiko hemetarer katu ma'e romo wà. Nezewe rehe we wiko hemetarer 'ym ma'e ài teko wanenataromo wà.
8 Hemetarer katu ma'e omono wemetarer amo puruzukaiw ma'e wanupe weko haw hekuzaromo. Ni amo numume'u kwaw hemetarer 'ym ma'e izuka àwàm wà.
9 Awa ikatu ma'e wiko tatainy heny katu ma'e ài wà. Ikatu 'ym ma'e wiko tatainy uweuwew ma'e ài wà.
10 Teko heko wera'u haw werur zeàmàtyry'ymaw. Pureruze'egaw henoz taw ikatu wera'u a'e.
11 Aze amo omono'og temetarer tetea'u uma'ereko 'ym pà a'e nehe, nazawaiw kwaw a'e hemetarer uzar wi ihem àwàm nehe no. Aze erema'ereko tetea'u ipyhyk mehe nehe, eremono'og wera'u putar nehe.
12 Aze amo hemiàro nuzeapo kwaw nehe, ipy'a ima'eahy putar nehe. Aze uzeapo nehe, ipy'a tynehem putar turywete haw pupe nehe.
13 Aze amo nuzekaiw kwaw pureruze'egaw ikatu ma'e rehe nehe, iahykaw rehe heko haw na'ikatu kwaw nehe. Aze weruzar a'e pureruze'egaw nehe, upyhyk putar ikatu ma'e hekuzaromo nehe.
14 Ma'e kwaw katu har wapurumu'e haw upurumuigo kar a'e. Upytywà teko màno haw wi wahem mehe no.
15 Aze amo wereko ma'e kwaw paw a'e, teko paw uze'egatu hehe wà. Teko nuzeruzar kwaw amo awa wanehe wà. A'e awa wata oho iko iaiw paw piarupi a'e.
16 Awa ma'e kwaw par ima'enukwaw katu wemiapo ràm rehe iapo 'ym mehe we a'e. Iranaiw ma'e umume'u uma'ekwaw 'ymaw purupe.
17 Ze'eg heraha har iaiw ma'e umuzeapo kar iaiw paw. Ikatu ma'e werur zeàmàtyry'ym 'ymaw a'e.
18 Aze amo umume'u amo awa hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe, iapo arer pe nehe, aze a'e awa nuzekaiw kwaw ize'eg rehe nehe, iahykaw rehe uzeapo putar hemetarer 'ym ma'e romo a'e nehe. Wiko putar iaiw paw rehe nehe. Aze amo awa uzekaiw wemiapo kwer imume'u haw rehe nehe, teko uze'egatu putar a'e awa rehe wà nehe.
19 Aze xipyhyk zaneremimutar nehe, zanerurywete putar nehe. Ma'e kwaw par 'ym na'ityryk wer kwaw ikatu 'ymaw wi wà.
20 Ma'e kwaw katu har wanupi wata ma'e wiko putar ma'e kwaw katu har romo nehe. Aze amo wata iranaiw ma'e wanupi nehe, iahykaw rehe heko haw na'ikatu kwaw nehe.
21 Iaiw paw wekar ikatu 'ym ma'e iapo har ywy nànàn a'e. Teko ikatu ma'e, upyhyk putar wemiapo kwer hekuzar wà nehe. Uhyk putar wanemi'u nehe. Uhyk putar wama'e nehe.
22 Awa ikatu ma'e wereko putar wemetarer nehe. Upuner ikurer imono haw rehe wemimino wanupe nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo har wanemetarer oho putar teko imunar 'ym ma'e wanupe nehe.
23 Hemetarer 'ym ma'e waywy umuezuz kar temi'u tetea'u. Awa imunar ma'e weraha wanuwi wà.
24 Aze awa nuzamutar katu kwaw wa'yr, a'e mehe nuzekaiw kwaw hehe. Wa'yr iamutar katu har upetek wa'yr itua'u 'ym mehe we.
25 Heta temi'u tetea'u teko ikatu ma'e wanupe. Ikatu 'ym ma'e ima'uhez wà.

14

1 Kuzà ma'e kwaw katu har uzapo wàpuz. Ma'e kwaw 'ymar umumaw wàpuz opo pupe.
2 Teko imunar 'ym ma'e wexak kar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze

haw wà. Teko Tupàn hape wi upiaw ma'e a'e wà, weityk Tupàn a'e wà.

3 Iranaiw ma'e upuraraw ma'erahy ta'e uze'eg e a'e xe. Ma'e kwaw katu har waze'eg uzekaiw katu umume'u arer rehe.

4 Aze awa nomono kwaw kawaru ywy imuwamuwakaw imutyk kar pà izupe nehe, nomono'og kwaw temi'u tetea'u nehe. Aze omono nehe, omono'og putar nehe.

5 Teko ikatu ma'e nahemu'em kwaw tuwihaw wanenataromo wà. Ikatu 'ym ma'e umume'u temu'emaw tetea'u wà.

6 Ma'e nànàn uze'eg urywahyahy ma'e heko wer ma'e kwaw katu har romo a'e. Nupuner kwaw. Ma'e kwaw par ukwaw ma'e na'arewahy hehe uzemu'e mehe.

7 Etyryk ma'e kwaw 'ymar wanuwi nehe. Ta'e nukwaw kwaw ma'e a'e wà xe. A'e rupi nupuner kwaw nemu'e haw rehe wà.

8 Màràzàwe tuwe teko ma'e kwaw par wiko ma'e kwaw katu har romo wà. Ukwaw wemiapo a'e. Màràzàwe tuwe iranaiw ma'e nukwaw kwaw ma'e. — Akwaw heremiapo, i'i uzeupe. Nukwaw kwaw zepe.

9 Iranaiw ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e hehe uzekaiw 'ym pà wà. Ikatu ma'e uputar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunànaw wà.

10 Xo ne zo erekwaw iro haw nepy'a pe har. Nerurywete haw no, nerepuner kwaw imuza'akaw rehe teko neremigwaw 'ym wanupe ikurer imono haw rehe no.

11 Ikatu 'ym ma'e wanàpuz uzemumaw putar nehe. Ikatu ma'e wanàpuz ipeok nu'ar kwaw nehe.

12 Amo pe ikatu teko wanupe, ta'e nukwaw kwaw iahykaw wà xe. Upuner màno haw pe waneraha haw rehe xe.

13 Puka haw upuner zemumikahy haw imimaw rehe. Aze turywete haw oho newi nehe, zemumikahy haw uhem putar newe a'e 'ar mehe we nehe.

14 Ikatu 'ym ma'e upyhyk putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzar wà nehe. Ikatu ma'e upyhyk putar wemiapo kwer ikatu ma'e hekuzar wà nehe.

15 Teko ma'e kwaw 'ymar uzeruzar wyzài ma'e rehe. Ma'e kwaw par ima'enukwaw katu wemiapo ràm rehe.

16 Ma'e kwaw par uzekaiw weko haw rehe ikatu 'ymaw wi utyryk pà. Ma'e kwaw par 'ym nuzekaiw kwaw weko haw rehe. Uzapo e ma'e uma'enukwaw 'ym pà.

17 Na'arewahy wikwahy ma'e, uzapo e uranaiw paw. Ma'e kwaw katu har nuzapo kwaw ma'e na'arewahy hehe uma'enukwaw 'ym pà.

18 Iranaiw ma'e upyhyk wemiapo kwer hekuzar wà. Ma'e kwaw par upyhyk ma'e kwaw wera'u haw wà.

19 Ikatu 'ym ma'e umuawate putar ikatu ma'e a'e wà nehe. — Urepytywà pe nehe, i'i putar wanupe nehe.

20 Teko nuzekaiw kwaw hemetarer 'ym ma'e wanehe wà. Te wanuwake wiko ma'e nuzekaiw kwaw wà. Heta tetea'u hemetarer katu ma'e wamyrypar wà.

21 Amogwer wanehe ze'eg zemueteahy haw iro Tupàn pe. Hemetarer 'ym ma'e wanupe ikatu ma'e iapo har hurywete a'e.

22 Aze amo awa uma'ereko ikatu ma'e iapo pà, teko umuawate a'e awa a'e wà. Aze amo uma'ereko ikatu 'ym ma'e iapo pà a'e nehe, uzawy putar weko haw a'e nehe.

23 Heta temi'u uma'ereko ma'e pe. Heta ma'e izupe no. Aze amo uze'eg e uma'ereko 'ym pà nehe, ima'uhez putar nehe. Nuhyk kwaw ma'e izupe nehe.

24 Ma'e kwaw katu har upyhyk temetarer tetea'u wà. Ma'e kwaw 'ymar upyhyk xo uranaiw paw zo wà.

25 Tuwihaw wanenataromo ze'eg azeharomoete har imume'u har upuner teko wapyro haw rehe màno haw wi wà. Temu'emaw imume'u har uzuka te umyrypar wà.

26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi kyze haw umukàg awa a'e. Upyro iànàm wà no.

27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi kyze haw upurumuigo kar a'e. Upytywà teko màno haw wi watyryk mehe.

28 Aze tuwihawete weruze'eg teko tetea'u a'e wà, — Uhua'u ipuner haw, za'e izupe. Aze ni amo teko nuweruzar kwaw ize'eg wà, nuiko kwaw upuner ma'e romo.

29 Ma'e hàrogatu har wiko ma'e kwaw katu har romo a'e. Na'arewahy wikwahy ma'e wexak kar uma'e kwaw 'ymaw.

30 Aze heta zeàmàtyry'ym 'ymaw awa ipy'a pe nehe, hetekwer na'ima'eahy kwaw

nehe. Ma'e rehe tewyrowyroahy haw u'u putar hetekwer ima'eahy to'o kwer i'u har ài nehe.

31 Aze amo upuraraw kar ma'erahy hemetarer 'ym ma'e wanupe nehe, ikatu 'ym ma'e uzapo putar Tupàn pe a'e nehe, wapo arer pe a'e nehe. Hemetarer 'ym ma'e wanupe ikatu ma'e iapo har umuwete katu Tupàn iko a'e.

32 Ikatu 'ymaw weraha ikatu 'ym ma'e iaiw paw pe wà. Imunar 'ymaw uzekaiw ikatu ma'e wanehe.

33 Ma'e kwaw par wapy'a pupe wiko ma'e kwaw katu haw. Iranaiw ma'e nukwaw kwaw wà.

34 Katu haw umukàg teko wà. Ikatu 'ym ma'e iapo haw umuaiw wyzài ywy rehe har wà.

35 Tuwihawete omono temetarer tetea'u wemiruze'eg ma'e iapo haw ikwaw katu har wanupe wà. Uzepyk ma'e iapo haw ikwaw 'ymar wanehe wà.

15

1 Aze ereze'egatu amo pe nehe, eremupytu'u kar putar ikwahy re nehe. Aze ereze'egahy amo wikwahy ma'e pe nehe, wikwahy wera'u putar a'e nehe.

2 Ma'e kwaw katu har ize'eg umupuràg ma'e kwaw paw teko wanupe. Iranaiw ma'e umume'u xo we'o haw zo a'e.

3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak ma'e ywy nànàn uzeapo ma'e paw a'e. Ume'e teko paw wanehe, ikatu ma'e wanehe, ikatu 'ym ma'e wanehe no.

4 Ze'eg ikatu ma'e umur zanereko haw ipyahu ma'e zanewe. Ze'eg purukutuk ma'e zanemupytu'u kar ikatu ma'e hàro re.

5 U ipurumu'e haw rehe uzekaiw 'ym ma'e wiko iranaiw ma'e romo a'e. Aze amo uzekaiw katu u rehe hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u mehe nehe, a'e teko wiko ma'e kwaw katu har romo.

6 Awa ikatu ma'e hàpuz me heta tetea'u temetarer. Ikatu 'ym ma'e hemetarer werur zawaiw katu haw hàpuz me.

7 Ma'e kwaw katu har uze'eg mehe, umuhàmuhàz ma'e kwaw paw wà. Iranaiw ma'e nuzapo kwaw agwer ma'e wà.

8 Aze ikatu 'ym ma'e uzuka ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà, iro Tupàn pe. Aze ikatu ma'e uze'eg izupe wà, hurywete a'e.

9 Ikatu 'ym ma'e waneko haw iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Uzamutar katu ikatu ma'e iapo har wà.

10 Uzepyk putar pe ikatu ma'e wi uhem ma'e wanehe nehe. Aze amo na'iakatuwawahy kwaw wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u haw rehe nehe, umàno putar nehe.

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw uzeapo ma'e upaw rupi a'e, te umàno ma'e kwer wapyta haw pe uzeapo ma'e ukwaw a'e. Ni amo nupuner kwaw uma'enukwaw paw imimaw rehe izuwi wà.

12 Awa amo wanuwi wiko wera'u ma'e a'e, aze amo umume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe, imume'u har na'ikatu kwaw a'e awa pe. Nuenoz pixik kwaw pureruze'egaw ma'e kwaw katu har wanupe.

13 Turywete haw umupuràg uzar huwa a'e. Zemumikahy haw uzuhaw uzar ipy'a.

14 Ma'e kwaw katu har uzeagaw amo ae ma'e ikwaw pà a'e. Iranaiw ma'e hurywete uma'e kwaw 'ymaw rehe wà.

15 Tuweharupi zawaiw katu ma'erahy ipuraraw par wanupe. Py'a hurywete ma'e hereko har waneko haw ikatuahy uzar wanupe.

16 Amo teko hemetarer 'ym ma'e ukyze Tupàn wi wà. Amo teko hemetarer katu ma'e uzemumikahy wà. A'e hemetarer 'ym ma'e heko haw ikatu wera'u a'e hemetarer katu ma'e heko haw wi a'e.

17 Zaneremiamutar wanehe we ka'a huwer i'u haw a'e, ikatu wera'u ma'ero'okwer ikatuahy ma'e i'u haw wi a'e, aze a'e ma'ero'o kwer i'u har na'iakatuwawahy kwaw uzehezehe wà.

18 Na'arewahy wikwahy ma'e wà, werur xiroxiroahy haw tuweharupi wà. Wikwahy 'ym ma'e werur zeàmàtyry'ym 'ymaw wà.

19 Iranahy ma'e uwàxi zawaiw paw ywy nànàn wà. Ikatu ma'e heko haw nazawaiw katu kwaw.

20 Kwàkwàmo ma'e kwaw katu har umurywete kar u a'e. Ma'e kwaw 'ymar nuzekaiw kwaw uhy rehe.

21 Iranaiw ma'e uzemaraz uranaiw paw rehe a'e. Ma'e kwaw katu har uzapo ikatu ma'e.
22 Aze teko nuenu kwaw pureruze'egaw wà, wanemiapo ràm nuzeapo katu kwaw nehe. Aze wenu pureruze'eg ma'e tetea'u wà nehe, ikatu wanemiapo ràm nehe.
23 Aze amo ukwaw ze'eg iwazar haw, hurywete a'e. Ze'eg ikatu ma'e 'ar ikatu ma'e rehe har ikatuahy.
24 Ma'e kwaw katu har nuwezyw kwaw màno haw piarupi. Uzeupir teko haw piarupi.
25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk wiko wera'u ma'e wanàpuz a'e. Uzekaiw katu kuzà imen umàno ma'e kwer hàpuz rehe.
26 Ikatu 'ym ma'e wama'enukwaw paw iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. Ze'eg purumurywete kar ma'e ikatu izupe.
27 Aze amo uzeagaw hemetarer katu ma'e romo wiko pà a'e, ma'e rehe imunar pà a'e, omono wànàm zawaiw paw rehe a'e. Aze amo na'iakatuwawahy kwaw tuwihaw hemu'emaw ime'eg kar haw rehe a'e nehe, a'e teko umumaw wera'u putar kwarahy wiko pà nehe.
28 Teko ikatu ma'e ima'enukwaw katu amo ze'eg rehe iwazar 'ym mehe we wà. Ikatu 'ym ma'e uwazar na'arewahy wà. A'e rupi waze'eg werur zawaiw paw.
29 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko muite ikatu 'ym ma'e wanuwi. Wenu ikatu ma'e izupe waze'eg mehe wà.
30 Aze ereme'e amo rehe imyrypar ài nehe, eremurywete kar putar ipy'a nehe. Aze amo umume'u ikatu ma'e izeapo awer nehe, zanemurywete kar putar a'e nehe.
31 Aze amo umume'u neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e newe nehe, aze ereiko tuwe a'e ma'e iapo arer romo nehe, ereata putar ma'e kwaw katu har wainuromo nehe.
32 Aze amo nuenukatu kwaw wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u haw, uzapo ikatu 'ym ma'e uzeupe a'e. Aze wenu katu, wiko ma'e kwaw katu wera'u har romo.
33 Aze amo ukyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi, uzemu'e iko ma'e kwaw katu har romo weko haw rehe. Aze amo nuiko wera'u kwaw amo wanuwi, teko uze'egatu putar hehe wà nehe.

16

1 Teko upuner wemiapo ràm imume'u haw rehe wà. Nezewe rehe we xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zo umuzeapo kar.
2 — Heremiapo paw ikatu, erepuner nezeupe neze haw rehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw tuwe ma'e rehe nepurapo wer haw nepy'a pe har a'e.
3 — Emono neze'egatu heremiapo ràm rehe nehe, ere Tupàn pe nehe. Nezewe mehe uzeapo katu putar neremiapo ràm nehe.
4 Ma'e iapo mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ima'enukwaw iahykaw rehe a'e. Iahykaw rehe ikatu 'ym ma'e oho putar iaiw paw pe wà nehe.
5 Wiko wera'u ma'e paw iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà. Nuhem kwaw zepykaw wi wà nehe. Azeharomoete nuhem kwaw wà nehe.
6 Tupàn umunàn ikatu ma'e uzeruzar katu ma'e wanemiapo kwer a'e. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e uhem putar ikatu 'ymaw wi wà nehe.
7 Aze zanereko haw ikatu Tupàn pe, umuigo kar zaneàmàtyry'ymar zanemyrypar romo a'e wà.
8 Aze imunar 'ym ma'e romo ereiko, aze naheta tetea'u kwaw ma'e newe, nezewe rehe we nereko haw ikatu wera'u imunar ma'e hemetarer katu ma'e heko haw wi nehe.
9 Teko umume'u wemiapo ràm wà. Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko heko haw izar romo a'e.
10 Tuwihawete uze'eg Tupàn ipuner haw rupi a'e. Nuzawy kwaw upureruze'eg mehe.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ma'e puhuz taw hexak kar haw a'e, ma'e puku haw hexak kar haw no. A'e rupi uputar hexak kar haw imunar 'ymaw rehe we.
12 Tuwihawete nuputar kwaw ikatu 'ymaw wà. Ta'e ikatu haw umukàg tuwihawete a'e xe.
13 Tuwihawete hurywete ze'eg azeharomoete har henu mehe a'e. Uzamutar ze'eg ikatu ma'e imume'u har wà.
14 Aze tuwihawete wikwahy, amo umàno ru'u wà. Ma'e kwaw katu har umupytu'u kar ikwahy re.

15 Tuwihawete hurywete mehe numàno kwaw teko wà. Ikatu haw nuzawy kwaw àmàn ikyr haw ipy.
16 Ma'e kwaw katu haw ipyhykaw ikatu wera'u itazu or wi a'e. Ma'e kwaw paw hereko haw ikatu wera'u itaxig parat wi a'e no.
17 Teko imunar 'ym ma'e uhem pe ikatu 'ym ma'e wi wà. Wemiapo rehe uzekaiw ma'e uzepyro umàno haw wi.
18 Teko wera'u haw weraha uzar uzemumaw pàwàm pe. Ipuràg wera'u haw umu'ar kar uzar iaiw paw pe.
19 Aze amo nuiko wera'u kwaw a'e, aze wiko hemetarer 'ym ma'e wainuromo a'e, heko haw ikatu wera'u wiko wera'u ma'e wanemetarer wi a'e.
20 Aze amo uzekaiw upurumu'e haw rehe nehe, heko haw ikatu putar nehe. Aze amo uzeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe, hurywete putar nehe.
21 Py'a ma'e kwaw katu har hereko har uzekwaw kar purupe ma'ekwaw par romo. Aze neze'eg ikatu wera'u nehe, teko uzeruzar wera'u putar hehe wà nehe.
22 Ma'e kwaw katu haw nuzawy kwaw ma'e kwaw katu haw wamuigo kar haw. Iranaiw ma'e uzemu'e xo uranaiw haw rehe zo wà.
23 Awa ma'e kwaw katu har ima'enukwaw katu uze'eg 'ym mehe we. A'e rupi teko uzeruzar wera'u ize'eg rehe wà.
24 Ze'eg ikatu ma'e nuzawy kwaw hàir. Hete katu i'u mehe. Upurumukàg no.
25 — Ko pe ikatu ru'u aipo, i'i teko amo pe pe wà. Aze ru'u a'e pe weraha putar teko màno haw pe wà nehe.
26 Awa ipuru'u wer ma'e rehe, a'e rupi ima'ereko wer. Ta'e uma'ereko uma'uhez paw imumaw pà a'e xe.
27 Ikatu 'ym ma'e wekar ikatu 'ym ma'e iapo haw wà. Te waze'eg ukaz tata ài.
28 Ikatu 'ym ma'e uzàmàtyry'ym teko wà. Amo wanehe uze'eg zemueteahy ma'e umuza'ak uzemuryparypar ma'e a'e wà.
29 Awa ipuruzukaiw ma'e hemu'em umyrypar wanupe. Weraha pe ikatu 'ym ma'e rupi wà.
30 Ezemupy'a iaiw paw rupi upuka ma'e rehe nehe, weha imuwàri har rehe nehe no. Agwer teko ipuruapo wer ikatu 'ym ma'e rehe wà.
31 Teko imunar 'ym ma'e upyhyk putar weko haw ipuku ma'e wemiapo kwer hekuzaromo wà nehe. Wa'aw xig ma'e nuzawy kwaw àkàg rehe har ipuner haw hexak kar haw wanupe nehe.
32 Na'arewahy ikwahy 'ymaw ikatu wera'u ipuruzukaiw paw wi a'e. Uzeruze'egaw ikatu wera'u tawhu tetea'u waneitykaw wi.
33 Awa omomor ita'i ma'e papar haw hereko har Tupàn pe imonomono pyrer wà, ywy rehe wà, wemiapo ràm hexaexak pà wà. Nezewe rehe we xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zo umuzeapo kar ma'e a'e.

17

1 Typy'ak uxinig ma'e kwer i'u haw, py'a zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe har, ikatu wera'u temi'u tetea'u tàpuz zeàmàtyry'ymaw pupe tynehem ma'e pupe i'u haw wi a'e.
2 Uma'ereko e ma'e wiko putar uzar ta'yr maranugar haw iapo arer izar romo nehe. Izar imàno re upyhyk putar ima'e kurer ipehegwer nehe no, aze wiko ma'e kwaw katu har romo nehe.
3 Ximukatu itazu or tata pupe. Ximukatu itaxig parat tata pupe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e ae wexak kar putar teko waneko haw azeharomoete har a'e nehe.
4 Ikatu 'ym ma'e uzeapyaka katu ikatu 'ym ma'e imume'u mehe wà. Hemu'em ma'e ipurenu wer temu'emaw rehe wà. Ikatu wanupe.
5 Aze amo uze'eg urywahyahy hemetarer 'ym ma'e rehe nehe, uze'eg zemueteahy putar wapo arer Tupàn rehe nehe. Aze amo upuraraw ma'erahy nehe, aze amo hurywete ipuraraw paw rehe nehe, Tupàn uzepyk putar a'e hurywete ma'e rehe nehe.
6 Wanemimino wanemiapo kwer umurywete kar wanàmuz. Wanu wanemiapo kwer umurywete kar wana'yr no.
7 Zawaiw katu iranaiw ma'e ikatu ma'e imume'u haw a'e. Awa purenataromo ikatu ma'e a'e, zawaiw katu wera'u hemu'emaw imume'u haw.
8 — Aze mo heta temetarer ihewe, apuner mo wyzài teko ime'eg kar haw rehe, i'i amo wà. Tuwihaw hemu'emaw

ime'eg kar haw nuzawy kwaw paze ma'e hemiapo kwer wanupe.

9 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e amo awa pe nehe, aze, a'e re, a'e awa umunàn a'e ma'e izuwi heharaz pà nehe, wexak kar putar puruamutar katu haw upy'a pe har purupe a'e nehe. Aze ima'enukwaw wi wi a'e ma'e rehe nehe, umuaiw putar uzemyrypar haw nehe.

10 Ma'e kwaw par ukwaw na'arewahy aze amo umume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe a'e. Aze xipetek iranaiw ma'e 100 haw, nuzemu'e kwaw inugwer izàwe.

11 Teko ikatu 'ym ma'e uzapo zawaiw ma'e tuweharupi wà. A'e rupi wamàno haw ur putar purumuahy kar ma'e ài wanupe nehe.

12 Aze ereàwàxi zàwàruhu uruxu her ma'e nehe, aze ereraha imemyr izuwi nehe, hehaite putar nezuka pà nehe. Awa ma'e kwaw 'ymar uranaiw paw ima'ema'e har iaiw wera'u a'e zàwàruhu wi a'e.

13 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e ikatu ma'e imekuzar pà nehe, numunyryk kar kwaw ikatu 'ymaw wàpuz wi nehe.

14 Zeàmàtyry'ymaw rehe izypyrogaw nuzawy kwaw ypaw iapo pyrer ipàrirogaw izeka haw ipy a'e. Ikatu wera'u mo aze mo upytu'u iaiw 'ym mehe we a'e.

15 Mokoz ma'e iro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. 1. Ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar rehe tuwihaw wazepykaw. 2. Ikatu 'ym ma'e iapo har rehe tuwihaw wazepyk 'ymaw.

16 Iranaiw ma'e upuner wemetarer imono haw rehe ma'e kwaw katu haw imekuzar pà. Omono e wemetarer. Nukwaw pixik kwaw ma'e a'e.

17 Nemyrypar neamutar katu tuweharupi. Iaiw paw nerehe i'ar mehe nemyrypar uzeapo neryky'yr romo.

18 Xo iranaiw ma'e zo uzemono wapi har inewer haw imekuzar àwàm imume'u har romo.

19 Teko ikatu 'ym ma'e izeàmàtyry'ym wer wà. Wemiapo kwer ikatu haw tuweharupi imume'u har uzàn oho iko iaiw paw kutyr wà.

20 Ikatu 'ym ma'e rehe ima'enukwaw ma'e a'e wà, ikatu 'ym ma'e rehe uze'eg ma'e a'e wà no, nupuner kwaw ikatu ma'e hàro haw rehe wà. Xo iaiw paw zo ur putar wanupe nehe.

21 Ma'e kwaw 'ymar wanu pe xo zemumikahy haw zo heta. Xo ma'erahy zo upuraraw wà.

22 Turywete haw umukàg uzar. Tuweharupi zemumikahy haw nuzawy kwaw tuweharupi màno etea'i haw.

23 Tuwihaw imunar ma'e uzeme'eg temetarer rehe wà. A'e rupi purehe izepykaw na'ikatu kwaw.

24 Katu haw hereko har wekar ma'e kwaw katu haw. Iranaiw ma'e nukwaw kwaw wemimutar.

25 Ta'yr ma'e kwaw par 'ym wiko zemumikahy haw romo u pe. Wiko iro ma'e romo uhy pe.

26 Na'ikatu kwaw awa ikatu ma'e rehe zepykaw hemetarer ipyro haw. Na'ikatu kwaw tuwihaw teko imunar 'ym ma'e wanehe zepykaw.

27 Uze'eg heruze'egar a'e wiko ma'e kwaw katu har romo a'e. Na'arewahy wikwahy 'ym ma'e wexak kar uma'e kwaw paw purupe.

28 Te iranaiw ma'e nuzawy kwaw ma'e kwaw katu har a'e, aze nuze'eg kwaw a'e.

18

1 Aze amo naheko wer kwaw amo wanehe we, xo weko haw rehe zo uzekaiw a'e. Aze teko umume'u ikatu ma'e hemiapo ràm izupe wà, nuenu katu kwaw a'e.

2 Iranaiw ma'e na'izemu'e wer kwaw. Xo uma'enukwaw paw rehe zo ipurumume'u wer.

3 Ikatu 'ym ma'e iro purupe wà. Uwer imuaiw par imaranugar wà.

4 Teko waze'eg ohoete yryhu ài. Ma'e kwaw katu har waze'eg nuzawy kwaw yrykawhu typaw pixik 'ym ma'e ràm.

5 Na'ikatu kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har hemiapo kwer rehe zaneze'egatu haw. Tuwe tuwihaw uzepyk hehe a'e. — Erezapo ikatu 'ym ma'e ne, aze tuwihaw i'i iapo 'ymar pe wà, ikatu 'ym ma'e uzapo a'e wà.

6 Aze iranaiw ma'e uzypyrog amo iàmàtyry'ym pà, — Hepetek pe nehe, i'i iko purupe.

7 Iranaiw ma'e ize'eg mehe umuaiw weko haw. Ize'eg nuzawy kwaw purupyhykaw izupe. Uzepyhyk kar ipupe.

8 Ze'eg zemueteahy haw hete katu temi'u ài. Ikatuahy i'u mehe.

9 Uma'ereko ma'e upytu'u tetea'u ma'e a'e, wiko ikatu ma'e ihaw par hehe we har romo a'e.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her nuzawy kwaw tàpuz iaiha ma'e zauxiapekwer imimaw a'e. Teko ikatu ma'e upuner ipupe uzepyro haw rehe wà.

11 — Heremetarer hepyro iko a'e, i'i hemetarer katu ma'e uzeupe. Heta pàrirogaw iaiha ma'e tàtà ma'e tawhu iwyr. Nuzawy kwaw heremetarer, i'i uzeupe. — Hepyro putar nehe, i'i uzeupe.

12 Teko wiko wera'u ma'e wata oho waiko iaiw paw kutyr wà. Teko uze'egatu wiko wera'u 'ym ma'e wanehe wà.

13 Aze amo uwazar amo ize'eg henu 'ym mehe we nehe, iranaiw ma'e romo weko haw wexak kar putar iko purupe nehe. Werur putar maranugar haw iko uzeupe nehe.

14 Ima'eahy ma'e heko wer tuwe a'e. A'e rupi numàno kwaw. Aze upytu'u weko wer ire, naheta kwaw hàro haw.

15 Ma'e kwaw katu har izemu'e wer ma'e rehe tuweharupi. — Hepurukwaw wer ipyahu ma'e rehe, i'i uzeupe.

16 Aipo neze'eg wer tuwihaw pe. Eraha ma'e izupe imono pyràm nehe. A'e mehe nazawaiw kwaw newe nehe.

17 Tuwihaw wenu putar nemyrypar a'e wà nehe. — Kwa, ikatu aipo, i'i putar tuwihaw newe wà nehe. A'e re wenu putar nemyrypar 'ym wà nehe. — Màràzàwe tuwe aipo pa, i'i putar wanenu mehe wà nehe.

18 Aze ikàg ma'e uzàmàtyry'ym amo ikàg ma'e tuwihaw wanenataromo nehe, aze tuwihaw nukwaw kwaw wemimume'u ràm wà nehe, upuner ita'i Tupàn pe imono pyrer ma'e papar haw hereko har imomor haw rehe wà nehe. A'e mehe ukwaw putar wemiapo ràm wà nehe.

19 Zawaiw katu tàpuz tàtà ma'e zauxiapekwer imimaw heitykaw. Aze ereze'eg zemueteahy nemyrypar pe nehe, upytu'u putar nemyrypar romo wiko re nehe. Nemyrypar romo imuigo kar wi haw zawaiw katu wera'u tàpuz tàtà ma'e heitykaw. Zeàmàtyry'ymaw umuaiw zemuryparypar haw.

20 Wyzài ikatu 'ym ma'e neremimume'u kwer uzewyr putar newe nehe.

21 Neremimume'u upuner teko wapyro haw rehe màno haw wi. Upuner màno haw pe wamono kar haw rehe no. A'e rupi ezekaiw katu neze'eg àwàm rehe nehe. A'e mehe ikatu ma'e uzeapo putar newe nehe.

22 Aze amo wexak wemireko ràm, wexak turywete haw. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur uze'egatu hehe.

23 — Aipo apuner heze'egaw rehe, i'i hemetarer 'ym ma'e. Hemetarer katu ma'e uwazarahy amo ize'eg izupe.

24 Amo zemuryparypar haw upaw na'arewahy. Nemyrypar azeharomoete har neamutar katu wera'u uwywyr wi a'e.

19

1 Hemetarer 'ym ma'e, imunar 'ym ma'e romo zanereko haw ikatu wera'u hemu'em ma'e iranaiw ma'e romo zanereko haw wi.

2 Na'ikatu kwaw ma'e iapo haw nema'enukwaw 'ym mehe. Aze nehem wer na'arewahy, erepia putar nehe.

3 Ma'e kwaw 'ymaw umu'ar kar teko iaiw paw pupe wà. Nezewe rehe we, — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e ihewe a'e, i'i a'e teko wà.

4 Hemetarer katu ma'e uzapo teko tetea'u umyrypar romo wà. Hemetarer 'ym ma'e imyrypar naheta tete kwaw wà. Nezewe rehe we imyrypar utyryk izuwi wà.

5 Tuwihaw wanenataromo hemu'em ma'e nupuner kwaw zepykaw wi uhemaw rehe nehe.

6 Teko paw uzeagaw tuwihaw wamurywete kar pà wà. Teko paw heko wer ma'e imur e har wamyrypar romo wà.

7 Teko uze'eg zemueteahy te uwywyr rehe wà, aze tywyr wiko hemetarer 'ym ma'e romo. A'e rupi, aze imyrypar utyryk izuwi, nazanepytuhegatu kwaw. Ikene'o umyrypar wanekar mehe. Nuzekaiw kwaw hehe wà.

8 Ma'e kwaw katu haw hekar har uzamutar weko haw a'e. Aze amo ima'enukwaw

katu ma'e iapo 'ym mehe we nehe, wexak putar turywete haw nehe.

9 Aze amo hemu'em tuwihaw wanenataromo, uzepyk hehe wà. Uzuka kar azeharomoete wà.

10 Na'ikatu kwaw iranaiw ma'e temetarer tetea'u inuromo waneko haw. Aze uma'ereko ma'e weruze'eg tuwihaw wà, nezewe haw na'ikatu kwaw.

11 Teko ma'e kwaw par nuikwahy kwaw na'arewahy. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e izupe, umunàn hemiapo kwer a'e, ikàgaw hexak kar pà nezewe a'e.

12 Tuwihawete ikwahy haw nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw ikororo haw. Ikatu haw nuzawy kwaw zuwiri ka'api'i rehe har.

13 Ta'yr ma'e kwaw 'ymar upuner u heraha haw rehe iaiw paw pe. Hemireko tuweharupi umen iàmàtyry'ymar nuzawy kwaw 'y utykyr ire upytu'u 'ym ma'e.

14 Awa upuner tàpuz ipyhykaw rehe u wi uhy wi. Upuner temetarer ipyhykaw rehe nezewe no. Xo Tupàn zo upuner hemireko ma'e kwaw par imono haw rehe izupe.

15 Iranahy ma'e uker tetea'u ma'e ima'uhez putar iahykaw rehe.

16 Tupàn ze'eg heruzar har umumaw wera'u kwarahy wiko pà heruzar 'ymar wanuwi a'e. Ipurumu'e haw rehe uzekaiw 'ym ma'e umàno putar nehe.

17 Ma'e hereko 'ymar pe ikatu ma'e iapo haw nuzawy kwaw ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe imono haw. Umur putar zaneremiapo kwer hekuzar nehe.

18 Emume'u nera'yr wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanupe nehe, wanupànupà pà nehe. Upyahu mehe we upuner ikatu ma'e ikwaw paw rehe wà. Ezuka zo wanupànupà haw pupe ne wà nehe.

19 Aze amo wikwahy e na'arewahy nehe, tuwe upuraraw ma'erahy wemiapo kwer hemimur arer rehe nehe. Aze pitài haw erepytywà, uzemupytu'u kar putar newe tuweharupi nehe.

20 Einu katu pureruze'egaw nehe. Ezemuhyk ma'e rehe nezemu'e pà nehe. Nezewe mehe amo 'ar mehe ereiko putar ma'e kwaw katu har romo nehe.

21 Teko umume'u wemiapo ràm tetea'u wà. Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zo umuzeapo kar ma'e.

22 Nezewe za'e zanemyrypar wanupe. — Tuwe nupuir kwaw zanewi wà nehe. Hemetarer 'ym ma'e romo heko haw ikatu wera'u hemu'em ma'e romo heko haw wi.

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e umumaw putar kwarahy tetea'u wiko pà nehe. Hurywete putar nehe. Naheta kwaw iaiw paw heko haw rehe nehe.

24 Amo iranahy ma'e na'ipurumur wer kwaw te wemi'u ràm rehe uzuru pupe wà. — Ipuhuz katu, i'i uzeupe wà.

25 Tuwe amo uzepyk wiko wera'u ma'e wanuwi wà nehe. Nezewe mehe teko ikàg 'ym ma'e ukwaw putar ukàg 'ymaw wà nehe. Ma'e kwaw katu har ukwaw wera'u ma'e, aze amo umume'u hemiawy kwer izupe wà.

26 Aze amo upuraraw kar ma'erahy u pe, aze omono kar uhy wàpuz wi, wiko maranugar haw herur har romo a'e, werur iaiw paw weko haw pe.

27 Hera'yr, aze erepytu'u ma'e rehe nezemu'e re nehe, na'arewahy nereharaz putar neremigwaw wi nehe.

28 Tuwihaw wanenataromo hemu'em ma'e uze'eg urywahyahy katu haw rehe a'e wà. Ikatu 'ym ma'e ipuruapo wer tuwe ikatu 'ygwer rehe wà.

29 Amo 'ar mehe amo wanehe upuka ma'e wenu putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u haw wà nehe. Amo uzepyk putar ma'e kwaw par 'ym wanehe nehe.

20

1 Uka'u ma'e uze'egahy wahy haw rupi amo wanehe uze'eg urywahyahy pà wà. Aze kàwiahy wiko amo awa izar romo nehe, a'e awa nuiko pixik kwaw ma'e kwaw katu har romo nehe.

2 Tuwihawete ikwahy haw nuzawy kwaw zàwàruhu ikororo haw. Aze amo umuikwahy kar tuwihawete nehe, uzezuka kar putar ru'u izupe nehe.

3 Wyzài iranaiw ma'e upuner zeàmàtyry'ymaw iapo haw rehe. Aze amo utyryk a'e zeàmàtyry'ymaw wi nehe, zaze'egatu a'e teko rehe nehe.

4 Uma'ereko ma'e iranahy ma'e a'e, aze nuweruwaruwak kwaw uiwy i'ar mehe, nopo'o kwaw ma'e nehe.

5 Amo ima'enukwaw paw nuzawy kwaw 'y ytyzuzàmaw ohoete ma'e pupe har. Ma'e kwaw katu har ukwaw henuhemaw a'e.

6 — Aiko ikatu ma'e romo ihe. Napuir kwaw hemyrypar wanuwi ihe, i'i teko paw uzeupe wà. Ezeagaw ikatu ma'e azeharomoete har hexakaw rehe nehe.

7 Aze awa wiko imunar 'ym ma'e romo nehe, aze ikatu tuwe a'e nehe, ta'yr hurywete putar wà nehe.

8 Aze tuwihawete wapyk amo hemiapo kwer imume'u haw henu pà nehe, na'arewahy wexak putar ikatu 'ymaw nehe.

9 — Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, aipo amo upuner u'e haw rehe. — Atyryk heremiapo ikatu 'ym ma'e wi ihe, aipo upuner u'e haw rehe.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'iakatuwawahy kwaw puku haw hexak kar haw imunar ma'e rehe a'e, puhuz taw hexak kar haw imunar ma'e rehe a'e no.

11 Kwarer wexak kar weko haw wemiapo pupe. Xixak hemiapo kwer. Nezewe mehe xikwaw ikatu ma'e romo heko haw. Xikwaw ikatu 'ym ma'e romo heko haw no.

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur zanereha zanewe a'e. A'e rupi zapuner ma'e hexakaw rehe. Umur zaneapyakwar zanewe no. A'e rupi zapuner ma'e henu haw rehe no.

13 Aze eremumaw ne'ar neker pà nehe, iahykaw rehe ereiko putar hemetarer 'ym ma'e romo nehe. Ema'ereko nehe. A'e mehe neremi'u ràm uhyk putar tuwe newe nehe.

14 — Hekuzar katu a'e, i'i ime'eg kar har a'e. Ime'eg kar ire uze'eg oho umyrypar wanupe. — Nahekuzar katu kwaw. Imunar haw ài, i'i wanupe.

15 Heta tetea'u itazu or. Heta tetea'u amo ita hekuzar katu ma'e no. Aze amo uze'eg uma'ekwaw katu haw rupi, nuzawy kwaw ita hekuzar katu ma'e azeharomoete a'e.

16 Aze amo uzemono wemigwaw 'ym pe inewer haw imekuzar àràm romo nehe, tuwe omono ukamir wemetarer hekuzaromo nehe.

17 Aze amo imunar temi'u rehe nehe, a'e temi'u hete katu ru'u nehe. I'u re uzeapo putar ywyxig romo izuru pupe nehe.

18 Ekar pureruze'egaw ikatu ma'e nehe. Nezewe mehe ereiko katu putar nehe. Aze erezàmàtyry'ym amo ywy rehe har ne wà nehe, nema'enukwaw katu neremiapo ràm rehe neho 'ym mehe we nehe.

19 Uze'eg zemueteahy tetea'u ma'e umuhàmuhàz ze'eg ikwaw pyr 'ym purupe. A'e rupi epyta muite uze'eg tetea'u ma'e wanuwi nehe.

20 Aze eremono ze'egaiw neru rehe nehy rehe nehe, nereko haw uwew putar tatainy ipytunaw rehe har ài nehe.

21 Aze teko omono'og temetarer tetea'u uma'ereko 'ym pà wà, a'e temetarer na'ikatu kwaw a'e teko wanupe nehe.

22 Ezepyk zo amo wanehe nehe. Ezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe. A'e ae uzepyk putar purehe neremipuraraw kwer hekuzaromo nehe.

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e na'iakatuwawahy kwaw puku haw hexak kar haw imunar ma'e hereko har wanehe, puhuz taw hexak kar haw imunar ma'e hereko har wanehe no.

24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko zaneho haw izar romo a'e. Nazapuner kwaw zanereko haw ikwaw katu haw rehe.

25 Ma'e Tupàn pe imume'u 'ym mehe we nema'enukwaw katu nehe. Aze mo nan, erepuner mo nezemumikahy haw rehe a'e re nehe.

26 Tuwihawete ma'e kwaw katu har wexak ikatu 'ym ma'e iapo har wà. Uzepyk hehe ipuhareko 'ym pà.

27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono ma'e kwaw paw purupe a'e. Omono ikatu 'ym ma'e wi tyrykaw ikwaw paw wanupe no. Ni amo nupuner kwaw uzeàmimaw rehe uzewi wà.

28 Tuwihaw wiko wi wi teko waneruze'egar romo a'e, aze uzamutar wemiruze'eg a'e wà, aze weruze'eg teko katu haw rehe a'e wà.

29 Ipyahu ma'e ipuràgeteahy a'e wà, ta'e ikàg a'e wà xe. Tua'uhez ma'e ipuràgeteahy a'e wà, ta'e wa'aw xigatu a'e xe.

30 Zepykaw umukatu ikatu 'ymaw. Umukatu zanepy'a no.

21

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuyryk kar yryhu. Nazawaiw kwaw izupe. Nezewegatete wiko tuwihawete ipy'a izar romo no.

2 — Heremiapo paw ikatu, aze ere nezeupe, nema'enukwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe. Ukwaw neremiapo putar haw a'e. Aze ikatu, ukwaw. Aze iaiw, ukwaw no.

3 Ezapo ikatu ma'e nehe. Erereko katu amogwer wà nehe. Ta'e nezewe iapo haw ikatu wera'u Tupàn pe henataromo ma'ea'yr penemizuka wi a'e.

4 Heko wera'u haw uzeapo ikatu 'ym ma'e wazar romo. Agwer ma'e na'ikatu kwaw Tupàn pe.

5 Aze amo ima'enukwaw katu wemiapo ràm rehe, uhyk tuwe putar ma'e izupe nehe. Aze amo uzapo ma'e uma'enukwaw 'ym pà nehe, iahykaw rehe hemi'u nuhyk kwaw izupe nehe.

6 Aze amo imunar temetarer tetea'u rehe, upaw hemetarer na'arewahy. Nuzawy kwaw puruzuka haw izupe.

7 Wapuruzuka haw umumaw ikatu 'ym ma'e wà. Ta'e hekyty'ym ikatu ma'e iapo pà wà xe.

8 Ikatu 'ym ma'e iapo arer wata pe ikatu 'ym ma'e rupi. Ikatu ma'e uzapo ikatu ma'e.

9 Ikatu wera'u katu pe zanereko haw tàpuz pupe kuzà zaneàmàtyry'ymar rehe we zanereko haw wi.

10 Ikatu 'ym ma'e ipuruapo wer tuwe ikatu 'ymaw rehe wà. Nupuhareko kwaw ni pitài teko wà.

11 Aze tuwihaw uzepyk amo uze'eg urywahyahy ma'e rehe, ma'e kwaw 'ymar uzemu'e a'e ma'e rehe wà. Aze amo umu'e ma'e kwaw katu har amo ma'e rehe wà, ima'ekwaw paw uhua'u wera'u kury.

12 Tupàn a'e, ikatu a'e. Ume'e ikatu 'ym ma'e wanehe. Umu'ar kar iaiw paw pupe wà.

13 Aze hemetarer 'ym ma'e uhapukaz uma'uhez taw wi nehe, aze amo na'ipurenu wer kwaw hehe nehe, amo 'ar mehe a'e ae uhapukaz putar a'e nehe no. Ni amo nuenu kwaw wà nehe no.

14 Aze amo wikwahy newe nehe, emono e ma'e izupe amo wanupe imume'u 'ym pà nehe. Na'e ikwahy haw upaw putar nehe.

15 Aze tuwihaw upurereko katu haw rupi a'e, ikatu ma'e hurywete a'e wà. Ikatu 'ym ma'e ukyze katu izuwi wà.

16 Aze amo utyryk ma'e kwaw paw wi, a'e teko wata oho iko màno haw kutyr.

17 Wemimutar rupi wiko ma'e ima'e a'e nehe, nuhyk kwaw izupe a'e nehe. Aze amo uzamutar win a'e nehe, aze uzamutar temi'u ikatuahy ma'e a'e nehe, nuiko pixik kwaw hemetarer katu ma'e romo nehe.

18 Teko imunar 'ym ma'e uzepyro ma'e wi ukyze katu haw wi wà. Ikatu 'ym ma'e upuraraw ma'erahy wanekuzaromo wà.

19 Aze ereiko kuzà neàmàtyry'ymar ipyr tuweharupi, aze ereiko kuzà newe uze'egahy ma'e ipyr, ikatu wera'u mo ywyxiguhu rehe nereko haw.

20 Awa ma'e kwaw par ima'e uhyk tuwe izupe. Hemetarer katu a'e. Ma'e kwaw 'ymar nuiko kwaw izàwe, ta'e hemetarer hemimono'og paw uhem ipo wi a'e xe.

21 Puramutar ma'e ikatu ma'e umumaw putar kwarahy tetea'u wiko pà nehe. Teko uzeruze'egatu putar a'e awa rehe wà nehe. Wereko katu putar wà nehe.

22 Teko ma'e kwaw par upuner tawhu heitykaw rehe. Aze zauxiapekwer ikàg ma'e uzekaiw tawhu rehe wà, nezewe rehe we upuner wà. A'e pe har uzeruzar pàrirogaw iaiha ma'e rehe wà. Ma'e kwaw par upuner heitykaw rehe.

23 Aze nezepyro wer zawaiw paw wi nehe, ezekaiw neze'eg àwàm rehe nehe.

24 Aze awa wiko wera'u amo wanuwi nehe, aze werekoaiwete wà nehe, — Uze'eg urywahyahy ma'e a'e, za'e izupe.

25 Iranahy ma'e a'e, umàno ma'e tetea'u iputar pà a'e, ta'e na'ima'ereko wer kwaw wikuwe mehe a'e xe.

26 Umumaw 'ar katu wemimutar rehe ima'enukwaw pà. Awa ipy'a ikatu ma'e hereko har ima'e uhyk izupe. Upuner ikurer imono haw rehe amo pe. Hurywete imono mehe.

27 Aze ikatu 'ym ma'e uzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo wà, a'e teko iro izupe wà. Aze ukatu 'ymaw rupi werur a'e ma'e wà, iro tuwe Tupàn pe wà.

28 Aze amo hemu'em tuwihaw wane-
nataromo nehe, tuwihaw uzuka kar putar
a'e teko a'e wà nehe. Ize'eg rehe uzeruzar
ma'e uzemumaw putar tuweharupi nehe.
29 Awa ikatu ma'e uzeruzar uzehe a'e.
Ikatu 'ym ma'e umume'u mua'u uzehe
uzeruzar haw.
30 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, ikàg
wera'u ma'ekwaw katu haw wi a'e, ma'e
kwaw paw wi a'e no.
31 Zauxiapekwer umuàgà'ym kawaru
zeàmàtyry'ymawhu pe waneraha pà wà.
Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zo
umur wàmàtyry'ymar waneitykaw a'e
zauxiapekwer wanupe a'e.

22

1 Her ikatu ma'e ikatu wera'u temetarer
tetea'u wi a'e. Aze teko uze'egatu nerehe
wà, waze'egatu haw hekuzar katu wera'u
itaxig parat wi a'e, itazu or wi a'e no.
2 Hemetarer katu ma'e nuzawy kwaw
hemetarer 'ym ma'e. Ta'e mokoz wiko
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo
kwer romo wà xe.
3 Teko ma'e kwaw par wexak uzezuka
àwàm a'e. A'e rupi uzeàmim oho. Ma'e
kwaw par 'ym oho uzezuka àwàm huwake.
A'e rupi uzemumaw kar oho.
4 Aze awa ukyze Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e wi nehe, aze nuiko wera'u
kwaw amo wanuwi nehe, a'e awa
omono'og putar temetarer nehe. Teko
umume'u putar ikàgaw wà nehe. Umumaw
putar kwarahy tetea'u wiko pà nehe no.
5 Heta puruzuka haw teko ikatu 'ym ma'e
wanape rupi. Zawaiw katu wata haw. Aze
amo heko wer nehe, utyryk putar wanuwi
nehe.
6 Emu'e kwarer pe ikatu ma'e rupi iho
haw rehe nehe. A'e mehe wikuwe mehe
we nuhem pixik kwaw izuwi nehe.
7 Hemetarer katu ma'e wiko hemetarer
'ym ma'e wazar romo wà. Temetarer
imuzewyr kar pyràm imono arer wiko ipy-
hyk arer izar romo.
8 Aze amo uzutym ikatu 'ymaw nehe,
opo'o putar iaiw paw nehe. Purehe
iakatuwawahy 'ymaw uzepyk putar hehe
nehe, iakatuwawahy 'ym ma'e rehe nehe.
9 Tupàn omono putar uze'egatu puruа-
mutar ma'e wanehe, ta'e omono wemi'u
ikurer hemetarer 'ym ma'e wanupe xe.
10 Emono kar teko wiko wera'u ma'e
nezewi nehe. Nezewe mehe upaw putar
zeàmàtyry'ymaw nehe. Upaw putar ze'eg
ahyahy haw nehe no, ze'eg urywahyahy
haw nehe no.
11 Aze amo uzamutar temu'em 'ymaw
nehe, aze ukwaw uze'egatu haw nehe, a'e
mehe wiko putar tuwihawete imyrypar
romo nehe.
12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ume'egatu a'e. Uzekaiw katu ze'eg aze-
haromoete har rehe. Umuaiw hemu'em
ma'e wanemiapo ràm.
13 Iranahy ma'e upyta wàpuz me. — Aze
ahem nehe, zàwàruhu hepyhyk putar nehe,
i'i mua'u uzeupe.
14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
amo teko iro ma'e wapyhykaw. Awa
wemireko 'ym puhe uker ma'e u'ar putar
a'e arapuk pupe wà nehe. Kuzà umen 'ym
puhe uker ma'e u'ar putar a'e pe wà nehe
no.
15 Kwarearer paw uzapo uranaiw paw
wà. Aze ximukatu wanemiapo nehe,
wanehe zazepyk pà nehe, ukwaw putar
weko katu haw wà nehe.
16 Aze amo uzeapo hemetarer katu ma'e
romo hemetarer 'ym ma'e wanehe umu-
nar pà nehe, uzeapo putar hemetarer 'ym
ma'e romo iahykaw rehe nehe. Aze amo
uzeapo hemetarer katu ma'e romo ma'e
imono e pà amo hemetarer katu ma'e
wanupe nehe, uzeapo putar hemetarer
'ym ma'e romo iahykaw rehe nehe no.

Ma'e kwaw katu har 30 wapure-ruze'egaw

17 Ezekaiw katu heze'eg rehe nehe.
Urumu'e putar ma'e kwaw katu har
waze'eg rehe ihe nehe. Ezemu'e wa-
purumu'e haw rehe nehe. 18 Aze
nema'enukwaw hehe nehe, nerurywete
putar nehe. Aze eremume'u nehe,
nerurywete putar nehe no. 19 Urumu'e
a'e ze'eg xirogatu rehe ihe nehe kury.
Nezewe mehe erezeruzar putar Tupàn
rehe nehe. 20 Amuapyk 30 ze'eg xirogatu
ma'e pape rehe newe ihe. Nemu'e putar
ma'e kwaw paw rehe nehe. Nemu'e putar

pureruze'egaw ikatu ma'e rehe nehe no. 21 Nepytywà putar nehe. A'e rupi erekwaw putar ikatu ma'e iapo haw nehe. Erekwaw putar ikatu 'ymaw wi netyrykaw rehe nehe no. Nezewe mehe nehe, nerehe wapuranu mehe wà nehe, erekwaw putar waze'eg iwazar katu haw rehe wanupe nehe. Ze'eg xirogatu 1 haw.

Ze'eg xirogatu 1 haw

22 Nazawaiw kwaw ma'e ipyro haw hemetarer 'ym ma'e wanuwi. Nezewe rehe we epyro zo wanuwi nehe. Tuwihaw wanenataromo waho mehe naheta kwaw wakatu haw imume'u har wanupe wà. Nezewe rehe we epyro zo wama'e wanuwi nehe. 23 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u putar waneko haw a'e nehe xe. Uzuka putar wazuka àwàm imume'u har wà nehe no.

Ze'eg xirogatu 2 haw

24 Ezemuryparypar zo na'arewahy wikwahy ma'e wanehe nehe, puruzukaiw ma'e wanehe nehe no. 25 Ereiko putar ru'u wazàwe nehe. A'e re nerepuner kwaw ru'u a'e iaiw paw wi netyrykaw rehe nehe.

Ze'eg xirogatu 3 haw

26 Eiko zo amo inewer haw imekuzar àwàm imume'u har romo nehe. 27 Aze nupuner kwaw inewer haw imekuzar haw rehe nehe, temetarer izar ur putar newe nehe. Aze nerepuner kwaw inewer haw imekuzar haw rehe nehe, izar weraha putar nema'e paw newi nehe, te nerupaw weraha putar nehe.

Ze'eg xirogatu 4 haw

28 Kwehe mehe neipy umupu'àm ywyzaw hexak kar haw imono ywy rehe wà. Emunyryk kar zo a'e hexak kar haw henaw wi nehe.

Ze'eg xirogatu 5 haw

29 Amo teko uzapokatu uma'ereko haw wà. Aipo erekwaw amo. Agwer teko ikatu wera'u amo teko tetea'u wanuwi a'e wà. Erekwaw ikatu wera'u ma'e romo waneko haw. Upuner tuwihawete wanehe we weko haw rehe wà.

23

Ze'eg xirogatu 6 haw

1 Aze eremai'u eho amo tuwihaw ipyr nehe, nereharaz zo ikàgaw wi nehe. 2 Aze umai'u wera'u ma'e romo ereiko nehe, ezeruze'eg hàpuz me nehe. 3 Emai'u zo na'arewahy nehe, temi'u ikatu ma'e newe imur pyrer i'u mehe nehe. Aze ru'u hemu'em iko newe nehe.

Ze'eg xirogatu 7 haw

4 Ezezuka zo nema'erekoahy pà nehe, hemetarer katu ma'e romo nezemuigo kar pà nehe. 5 Nema'enukwaw tetea'u zo temetarer rehe nehe. Nerememetarer upuner ukàzymaw rehe na'arewahy nehe. Uzeapo putar ipepo hehe nehe. Uwewe putar muite wiràhu ài nehe.

Ze'eg xirogatu 8 haw

6 Emai'u zo ma'e hereko 'ymar hàpuz me nehe. Ezàn zo hemi'u ikatu ma'e hàpuz me har i'u pà nehe. 7 — E'u amo nehe, i'i mua'u putar newe a'e nehe. Nuputar kwaw i'u haw ta'e iànàm ima'uhez a'e wà xe. 8 Nehuhuk wer putar nehe. Erehuhuk putar neremi'u kwer imuzewyr pà nehe. Neze'egatu awer paw ukàzym e.

Ze'eg xirogatu 9 haw

9 Eze'eg zo iranaiw ma'e pe nehe. Ta'e erekwaw ma'e ne xe. Nukwaw kwaw ma'e a'e. Nuzekaiw kwaw nema'e kwaw paw rehe nehe.

Ze'eg xirogatu 10 haw

10 Emunyryk kar zo ywyzaw hexak kar har kwehe arer nehe. Epyhyk zo ywy teko tu 'ym ma'e wanuwi nehe, ihy 'ym ma'e wanuwi nehe no. 11 Tupàn wiko tu 'ym ma'e wanehe ihy 'ym ma'e wanehe uzekaiw ma'e romo a'e. Uzekaiw putar wanehe nehe. Aze erezapo ikatu 'ym ma'e wanupe nehe, uzepyk putar nerehe nehe.

Ze'eg xirogatu 11 haw

12 Ezekaiw katu teko waze'eg rehe nemu'e mehe nehe. Ezemu'e katu ma'e paw rehe nehe.

Ze'eg xirogatu 12 haw

13 Aze kwarer uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, ekwaekwar hehe nehe. Kuzàtài nezewegatete nehe no. Nepo pupe hehe nekwar haw nuzuka kwaw nehe. 14 Azeharomoete, aze erekwar ikatu 'ym

ma'e hemiapo kwer rehe nehe, erepuner màno haw wi ipyro haw rehe nehe.

Ze'eg xirogatu 13 haw

15 Hera'yr. Aze ereiko ma'e kwaw katu har romo nehe, herurywete putar nehe. 16 Ma'e kwaw katu haw rupi neze'eg mehe herurywete putar teko wanenataromo nehe.

Ze'eg xirogatu 14 haw

17 Nerewyrowyroahy zo ikatu 'ym ma'e wanehe nehe. Ezeagaw Tupàn imuwete katu haw rehe nekwarahy nànàn nehe. Ezeagaw heruzar haw rehe tuweharupi nehe. 18 Nezewe mehe ikatuahy putar nereko haw nehe. Nerepytu'u kwaw ikatu ma'e hàro re nehe no.

Ze'eg xirogatu 15 haw

19 Ezeapyaka katu nehe, hera'yr. Eiko ma'e kwaw katu har romo nehe. Nema'enukwaw katu neremiapo ràm rehe nereko àwàm rehe nehe. 20 Eata zo uka'u ma'e wanupi nehe. Eata zo umai'u tetea'u ma'e wanupi nehe no. 21 Ta'e uka'u ma'e a'e wà xe, wiko uker pà a'e wà xe. Umai'u tetea'u ma'e wiko nezewegatete har romo a'e wà no. Iahykaw rehe wanemetarer upaw putar nehe. Xo pàn imu'i pyrer umunehew ukamir romo a'e mehe wà nehe.

Ze'eg xirogatu 16 haw

22 Einu katu neru ze'eg nehe. Ta'e neru umur nereko haw newe a'e xe. Nehy ihya'uhez mehe eze'eg zemueteahy zo hehe nehe. 23 Aze erexak ikatu ma'e ereme'eg kar a'e ma'e. Nezewegatete epyhyk ze'eg azeharomoete har nehe, epyhyk ma'e kwaw katu haw nehe no, epyhyk purumu'e haw nehe no, epyhyk ma'e kwaw paw nehe no. A'e re eme'eg zo ni amo nehe. 24 Awa wa'yr ikatu ma'e ma'e kwaw katu har hereko har hurywete putar nehe. Umume'u putar ikatu haw purupe nehe. 25 Ezapo ikatu ma'e eho iko nehe. Nezewe mehe neru hurywete putar nerehe nehe. Emurywete kar nehy nezewegatete nehe no.

Ze'eg xirogatu 17 haw

26 Hera'yr. Ezekaiw katu heze'eg rehe nehe. Tuwe nereko àwàm nuzawy kwaw hereko awer nehe. 27 Kuzàwyzài a'e wà, kuzà umen 'ym wapuhe oho ma'e a'e wà, nuzawy kwaw puruzuka haw iaiw ma'e a'e wà. Awa nuhem kwaw wanuwi wà. 28 Nuzawy kwaw imunar ma'e wà. Wàro wemipyhyk ràm wà. Umuigo kar awa tetea'u wemireko 'ym puhe oho ma'e romo wà.

Ze'eg xirogatu 18 haw

29 Mo uhapukaz uwahy mehe wà. Mo uzemumikahy wà. Mo wiko amogwer wàmàtyry'ym pà wà, ma'e rehe uze'eg ahyahy pà wà. Mo heha ipiràg wà. Mo uzekutuk e wà, uzekixi e wà. Amume'u putar newe nehe kury. 30 Uka'u ma'e wiko nezewe a'e wà. Omono kàwiahy ma'ywa tykwer inuromo wà no. 31 Epyta zo ma'ywa tykwer nekanek pupe har rehe neme'e pà nehe. Heny katu a'e. Ipiràg a'e. Ikatu i'u mehe. 32 Iahykaw rehe nexi'u putar mozaiw ài nehe. 33 Erexak putar ma'e hexak pixik 'ym pyrer nehe. Eremume'u putar iranaiw paw nehe. 34 — Yryhu mytepe ru'u aiko ihe, ere putar nezeupe nehe. Nehuhuk wer putar nehe. Ereiko putar kanuhu uzeapawypawyw ma'e izita apyr har ài nehe. 35 Na'e ereze'eg putar nezewe nehe. — Amo hepetek ru'u aipo. Amo henupànupà ru'u aipo. Nahema'enukwaw kwaw ihewe uzeapo ma'e kwer rehe. Màràzàwe tuwe napuner kwaw hepu'àmaw rehe. Amo kanek por hemukatu putar nehe, ere putar zepe nehe.

24

Ze'eg xirogatu 19 haw

1 Nerewyrowyroahy zo teko ikatu 'ym ma'e wanehe nehe. — Eiko hemyry-par romo nehe, ere zo wanupe nehe. 2 Xo puruzuka haw rehe ima'enukwaw wà. Waze'eg mehe, ipurukutuk wer amo wanehe wà.

Ze'eg xirogatu 20 haw

3 Ma'e kwaw katu haw pupe teko uzapo wàpuz wà. Ma'e kwaw paw nuzawy kwaw iwy pe har. 4 Ma'e kwaw katu har hàpuz me ipupyaikaw pyrer a'e tynehem ipuràg ma'e hekuzar katu ma'e pupe a'e.

Ze'eg xirogatu 21 haw

5 Ma'e kwaw katu har romo heko haw ikatu wera'u ikàg ma'e romo heko haw wi. Ma'e kwaw paw ikatu wera'u ikàgaw wi. 6 Zeàmàtyry'ymawhu pe oho 'ym mehe we tuwihaw ima'enukwaw katu wemiapo ràm rehe a'e wà. Aze heta tetea'u pureruze'eg ma'e wà, nazawaiw kwaw wàmàtyry'ymar waneityk àwàm.

Ze'eg xirogatu 22 haw

7 Ma'e kwaw katu har ze'eg xirogatu ma'e nuzawy kwaw 'y typya'u ma'e a'e. Iranaiw ma'e nupuner kwaw ikwaw paw rehe wà. Aze teko uze'eze'eg tuwe ma'e rehe wà, iranaiw ma'e numume'u kwaw ma'e wà, ta'e nukwaw kwaw ma'e a'e wà xe.

Ze'eg xirogatu 23 haw

8 Aze amo umume'u ikatu 'ym ma'e iapo àwàm nehe, — Iaiw paw iapo haw, i'i putar teko izupe wà nehe. 9 Aze ma'e kwaw 'ymar umume'u wemiapo ràm wà nehe, xo ikatu 'ym ma'e rehe zo ipuruapo wer wà. Teko paw na'iakatuwawahy kwaw purehe uze'eg urywahyahy ma'e wanehe wà.

Ze'eg xirogatu 24 haw

10 Ikatu 'ym ma'e izeapo mehe ikàg 'ym ma'e a'e, azeharomoete ipyw a'e.

Ze'eg xirogatu 25 haw

11 Aze màno haw weraha amo hereko nehe, ezeagaw a'e teko ipytywà pà nehe. 12 — Nakwaw kwaw a'e ma'e izeapo haw ihe, erepuner neze haw rehe. Nezewe rehe we Tupàn ukwaw nepy'a a'e. Ukwaw neremimutar no. Teko wanemiapo kwer pitàitàigatu umekuzar putar a'e nehe.

Ze'eg xirogatu 26 haw

13 Hera'yr. E'u hàir nehe. Ta'e ikatu newe xe. Hàir hàtàgwer hete katu neapeku rehe. 14 Nezewegatete ma'e kwaw katu haw ikatu nerekwe pe no. Aze erepyhyk nehe, nereko haw ikatuahy putar nehe. A'e mehe nerepytu'u kwaw ikatu ma'e hàro re nehe.

Ze'eg xirogatu 27 haw

15 Ne awa iaiw ma'e. Epyta zo awa imunar 'ym ma'e hàpuz rehe neme'e re nehe. — Hemunar putar ima'e rehe nehe, ere zo nehe. 16 Awa imunar 'ym ma'e upuner u'ar tetea'u haw rehe. Upu'àm wi putar tuweharupi nehe. Iaiw paw umumaw ikatu 'ym ma'e wà.

Ze'eg xirogatu 28 haw

17 Aze neàmàtyry'ymar u'ar iaiw paw pupe nehe, nerurywete zo nehe. 18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw putar i'ar awer rehe nerurywete awer a'e nehe. Na'ikatu kwaw izupe nehe. A'e mehe upytu'u putar ru'u a'e neàmàtyry'ymar rehe uzepyk ire nehe.

Ze'eg xirogatu 29 haw

19 Epytu'u zo Tupàn heruzar ire nehe, aze teko ikatu 'ym ma'e waneko haw ikatu nehe. Nerewyrowyroahy zo wanehe nehe. 20 Ikatu 'ym ma'e waneko àwàm iaiw putar nehe. Nuzawy kwaw tatainy uwew romo ma'e wà.

Ze'eg xirogatu 30 haw

21 Hera'yr. Ekyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe. Eruzar neruwihaw ne wà nehe. Eiko zo Tupàn heruzar ire upytu'u ma'e kwer wainuromo nehe. 22 Ta'e na'arewahy upuner putar iaiw paw pupe u'ar haw rehe wà nehe xe. Tupàn a'e, neruwihaw a'e wà no, iaiw paw uhua'u ma'e imono haw rehe upuner a'e wà, a'e ikatu 'ym ma'e wanehe a'e wà.

Amo ma'e kwaw katu har waze'eg no

23 Na'aw amo ma'e kwaw katu haw wama'emume'u awer xe kury. Tuwe teko paw uzuawygatu tuwihaw wanenataromo wà nehe. Tuwe numuhem kar kwaw umyrypar uzepykaw wi wà nehe. 24 — Nereiko kwaw a'e ikatu 'ym ma'e iapo arer romo ne, aze i'i tuwihaw iapo arer pe nehe, teko paw omono putar ze'egaiw a'e tuwihaw rehe wà nehe. Teko paw na'iakatuwawahy kwaw hehe wà nehe.

25 Aze tuwihaw uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo arer rehe nehe, teko uze'egatu putar a'e tuwihaw rehe wà nehe. Teko tetea'u ukwaw putar ikatu haw wà nehe.

26 Aze amo wiko nemyryparete romo nehe, uwazar putar nepuranu haw newe wemu'em 'ym pà a'e nehe.

27 Emuàgà'ym nema'etymaw nehe. — Apuner heànàm wanemi'u ràm imono'ogaw rehe ihe kury, ere putar a'e

re nehe. Xo a'e 'ar mehe zo ezapo neràpuz nehe. Xo a'e mehe zo emuixe kar neànàm ipupe ne wà nehe.

28 Emume'u e zo nerapi har hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Eze'eg ze-mueteahy e zo hehe nehe. 29 — Erezapo ikatu 'ym ma'e kwez ihewe ne. A'e rupi azapo putar agwer ma'e newe ihe nehe kury, imekuzar pà ihe nehe kury, ere zo nerapihar pe nehe.

30 Ata aha iranahy ma'e iko myteromo ihe, ima'ywa tyw rupi ihe. 31 Heta tetea'u xu a'e pe. Ka'a upyk ma'etymaw paw. Pàrirogaw ita iapo pyrer uzekazeka a'e no. Ita u'au'ar ywy rehe. 32 Ame'e hehe. Hema'enukwaw katu no. Ukwaw kar ko ma'e ihewe a'e. 33 Ekeekera'i nehe. Emuzekumàn nezywa nehe no. Epytu'u wewer nehe no. 34 Neker mehe we ma'e hereko 'ymaw ur putar newe nehe, imunar ma'e takihe hereko har ài nehe.

25

Amo Xàrumàw ze'eg xirogatu ma'e xe kury

1 Na'aw amo ze'eg xirogatu ma'e Xàrumàw ima'emume'u awer xe kury. Amo awa wiko Zuta ywy rehe wanuwihawete Ezeki her ma'e hemiruze'eg romo a'e wà. Uma'ereko izupe wà. Wexaexak 'aw Xàrumàw ize'eg xirogatu ma'e pape rehe imuapyk pyrer a'e wà.

2 Ximuwete Tupàn zane, ta'e umim ma'e zanewi a'e xe. Ximuawate tuwihaw zane wà, ta'e umume'u ma'e zanewe a'e wà xe.

3 Nerekwaw pixik kwaw tuwihawete ima'enukwaw paw. Nazapuner kwaw tuwihawete ima'enukwaw paw ikwaw paw rehe. Nuzawy kwaw ywak. Nuzawy kwaw ywy wy pe har. Muitea'u zanewi.

4 Emupyràn itaxig parat tykwer henuhem pà izuwi nehe, imukatu pà nehe. A'e mehe ma'e hagapaw iapo har upuner putar ipuràgeteahy ma'e iapo haw rehe nehe.

5 Emunyryk tuwihawete pureruze'eg ma'e ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe. Ta'e katu haw umukàg tuwihawete a'e xe. Umukàg hemiruze'eg a'e wà no.

6 Tuwihaw wanenataromo nereko mehe eiko zo ikàg ma'e romo nehe.

7 Aze ru'u nemuapyk kar putar ikàg ma'e henaw rehe nehe. Aze ikàg ma'e romo erezexak kar wanupe nehe, aze nemuapyk kar ikàg 'ym ma'e henaw rehe wà nehe, erezemumikahy putar nehe.

8 Ezàn zo tuwihaw wanupe neremixak kwer imume'u pà nehe. — Uzawy a'e, aze amo i'i wanupe a'e re wà nehe, nerehe uze'eg pà wà nehe, ma'e erezapo putar nehe.

9 Ezepyro eho tuwihaw wanenataromo nehe, aze nerapi har umume'u nekatu 'ymaw wanupe nehe. Aze amo umume'u amo ma'e newe nehe, emume'u zo a'e ma'e tuwihaw wanupe nehe.

10 Aze eremume'u wanupe nehe, — Ma'e imim pyr imume'u har a'e, i'i putar teko newe wà nehe. Nerezepyro pixik kwaw a'e maranugar haw wi nehe.

11 Ze'eg ikatu ma'e i'ar ikatu ma'e rehe har nuzawy kwaw ma'eragapaw or iapo pyrer itaxig rehe imomog pyrer a'e. Puràg eteahy a'e.

12 Aze amo ipurukwaw wer ma'e rehe, ma'e kwaw par ize'eg ikatu wera'u kwàku'aw har or iapo pyrer wi izupe. Ikatu wera'u henyahy ma'e zaneretekwer rehe har or ikatuahy ma'e iapo pyrer wi izupe.

13 Arozràn ipo'o haw 'ar mehe 'y huwixàgahy ma'e ikatuahy i'u mehe. Nezewegatete ze'eg imono kar har hury-wete a'e, aze ize'eg heraha har wiko hemu'em 'ym ma'e romo a'e.

14 Aze amo umume'u amo ma'e imono pyràm a'e, aze a'e re nomono kwaw, a'e awa nuzawy kwaw ywàkun ywytu rehe we har àmàn herur 'ymar.

15 Tuwihaw uzeruzar ma'e hàrogatu har rehe wà. Ma'e hàrogatu re upytu'u 'ymaw weityk wyzài zawaiw katu haw.

16 E'u zo hàir tetea'u. Ta'e erehuhuk putar nehe xe.

17 Eho zo neruwake har hàpuz me tuwe-harupi nehe. Wikwahy putar ru'u newe amo 'ar mehe nehe.

18 Amo wanehe hemu'em ma'e nuzawy kwaw takihepuku a'e. Nuzawy kwaw ywyra purunupà haw a'e. Nuzawy kwaw u'yw haime katu ma'e.

19 'Ar zawaiw katu mehe awa ipyw ma'e rehe nezeruzar haw nuzawy kwaw

neràz iaiw ma'e pupe ma'e ixi'uxi'u haw. Nuzawy kwaw nepy ipàri ma'e rehe neata haw.

20 Nuzawy kwaw 'ar huwixàg ma'e rehe nekamir henuhem pà nemuaku haw. Uzemumikahy ma'e pe nezegar haw nuzawy kwaw ikixi awer xa pupe ikytykytykaw.

21 Aze neàmàtyry'ymar ima'uhez nehe, emono temi'u izupe nehe. Aze iziwez nehe, emono 'y izupe nehe.

22 Nezewe mehe eremugaz kar putar izemumikahy haw pe nehe, imaranugar haw pe nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umekuzar putar newe nehe.

23 Ywytu kwarahy heixe haw awyze har wi ur ma'e a'e, werur àmàn a'e. Nezewegatete uze'eze'eg zemueteahy ma'e werur purehe akatuwawahy 'ymaw wà no.

24 Katu pe muite zaneràpuz wi zanereko haw ikatu wera'u zaneràpuz pupe kuzà zaneàmàtyry'ymar ipyr zanereko haw wi a'e.

25 Ze'eg ikatu ma'e zaneremiàro 'ym henu haw nuzawy kwaw 'y huwixàg ma'e zaneiwez mehe i'u haw a'e.

26 Aze amo ikatu 'ym ma'e uzapo kar ma'e newe nehe, aze erezapo nehe, ereiko putar ytyzuzàmaw to'om hereko har ài nehe. Ereiko putar ytyzuzàmaw 'y puruzuka ma'e hereko har ài nehe no.

27 Aze ere'u hàir tetea'u nehe, na'ikatu kwaw newe nehe. Nezewegatete na'ikatu kwaw teko nerehe wamuze'egatu tetea'u kar haw no.

28 Uzeruze'egaw ikwaw 'ymar nuzawy kwaw tawhu pàrirogaw iaiha ma'e hereko 'ymar. Wyzài zauxiapekwer weityk a'e tawhu wà.

26

Ma'e kwaw par 'ym

1 Aipo àmàn ukyr aroz ipo'o haw 'ar rehe. Nan. Aipo àmàntàtà iku'i kwer ukyr kwarahy haku mehe. Nan. Nezewegatete eze'egatu e zo iranaiw ma'e rehe nehe.

2 Ze'egaiw nu'ar kwaw ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar wanehe. Nuzawy kwaw wiràmiri uwewe e ma'e.

3 Xiapo ipetekaw kawaru pe. Xiapo imupytu'u kar haw zumen pe. Xiapo ywyra purunupà haw ma'e kwaw par 'ym ikupe rehe àràm no.

4 Aze amo upuranu nerehe iranahy ma'e ài nehe, ewazar katu zo ize'eg izupe nehe. Aze erewazar nehe, ereiko putar iranahy ma'e romo izàwe nehe.

5 Ewazar iranahy haw iranahy ma'e pe iranahy haw imume'u pà nehe. Nezewe mehe, — Aiko ma'e kwaw katu har romo ihe, ni'i kwaw uzeupe nehe.

6 — Eraha ko heze'eg hemyrypar pe nehe, aze amo i'i iranaiw ma'e pe, zawaiw paw hekar har romo hekon a'e. Aze mo omonohok upy, ikatu mo.

7 Ze'eg xirogatu ma'e iranahy ma'e hemimume'u kwer nuzawy kwaw ipàri ma'e hetymà.

8 Iranahy ma'e rehe ize'egatu haw nuzawy kwaw ita imomor haw pupe iàpixipixi haw.

9 Iranahy ma'e ze'eg xirogatu ma'e imume'u har nuzawy kwaw uka'u ma'e xu opo wi henuhemaw rehe uzeagaw ma'e.

10 — Hema'ereko wer newe ihe, i'i amo iranaiw ma'e hemetarer katu ma'e pe nehe. Aze umuma'ereko kar nehe, ikatu 'ym ma'e uzapo putar teko paw wanupe nehe no.

11 Iranaiw ma'e mokoz haw iranaiw paw iapo har a'e, nuzawy kwaw zawar uhuhuk awer pe uzewyr ma'e a'e.

12 — Ma'e kwaw katu har romo aiko ihe, aze i'i amo ma'e kwaw 'ymar, hemiapo iaiw. Iaiw wera'u iranaiw ma'e hemiapo wi.

Iranahy ma'e a'e

13 Iranahy ma'e upyta wàpuz me. Uze'eg nezewe. — Aze ahem nehe, zàwàruhu hepyhyk putar nehe, i'i uzeupe.

14 Iranahy ma'e uwak uker haw ipehegwer wi amo ipehegwer pe a'e. Nuzawy kwaw ukenaw imog awer rehe uwauwak ma'e. Uwauwak utyrytyryk pà. Nezewe rehe we nuhem kwaw uwenaw wi.

15 — Heremi'u ràm ipuhuz katu. Eupir hezuru pupe imono pà ihewe nehe, i'i amo iranahy ma'e wà.

16 — Aze heta 7 awa ma'e imume'u katu har wà, akwaw wera'u ma'e wanuwi paw rupi ihe, i'i iranahy ma'e.

Amo ze'eg xirogatu ma'e

17 Amo teko uzemono amo wàmàtyry'ymaw inuromo wà. Amo teko upyhyk wyzài zawar uzeake ukwaw ma'e inami rehe wà. A'e teko uzuawygatu wà.

18-19 Amo hemu'em amo pe wà. — Xo zemaraz taw zo, i'i wanupe a'e re. Agwer teko nuzawy kwaw he'o ma'e takihepuku puruzuka haw rehe uzemaraz ma'e a'e wà.

20 Aze naheta kwaw zepe'aw, tata uwew. Aze naheta kwaw ze'eg zemueteahy haw, upaw zeàmàtyry'ymaw.

21 Aze eremono tàtàpyz, tàtàpyz ukaz ma'e rehe nehe, aze eremono zepe'aw tata rehe nehe, ukaz wi putar nehe. Nezewegatete uzeàmàtyry'ym ma'e umuzeàmàtyry'ym kar putar teko a'e wà nehe no.

22 Ze'eg zemueteahy haw hete katu hàir ài. Ikatuahy i'u mehe.

23 Ximono imueny katu kar haw y'a rehe imupuràg pà zane. Nezewegatete temu'emaw umupuràg py'a iaiw ma'e no.

24 Aze hemu'em ma'e na'iakatuwawahy kwaw amo rehe, umim wakatuwawahy 'ymaw a'e. Uze'egatu izupe.

25 Uze'egatu a'e. Ezeruzar zo ize'eg rehe nehe. Ta'e ipy'a tynehem iakatuwawahy 'ymaw pupe a'e xe.

26 Uzeagaw putar ukatu 'ymaw imimaw rehe nehe. Nezewe rehe we teko paw wexak putar iahykaw rehe wà nehe.

27 Aze amo uzapo ywykwar amo wanupe nehe, iahykaw rehe a'e ae u'ar putar ipupe nehe. Aze amo weruwak itahu nehe, uzezuka kar putar iwy pe nehe.

28 Purehe iakatuwawahy 'ym ma'e ukutuk teko wemu'emaw pupe wà. Purehe ze'egatu e haw umur iaiw paw purupe.

27

1 — Ikatuahy ma'e uzeapo putar ihewe nehe, ere zo nezeupe nehe. Ta'e ni pyhewe newe uzeapo ma'e ràm nerekwaw kwaw ne xe.

2 Ni amo nuze'egatu kwaw uzehe wà. Aze nekatu, tuwe amogwer umume'u nekatu haw wà nehe.

3 Ita ipuhuz katu. Ywyxig ipuhuz katu no. Iranaiw ma'e wikwahy na'arewahy wà. Upuraraw kar ma'erahy purupe wà. A'e ma'erahy ipuhuz katu wera'u ita wi a'e, ywy wi a'e.

4 Purehe akatuwawahy 'ymaw upuraraw kar ma'erahy purupe a'e. Upurumumaw no. Purehe tewyrowyroahy haw iaiw wera'u a'e.

5 Amo hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u katu haw ikatu wera'u puruamutar katu haw hemu'em ma'e wi a'e.

6 Aze zanemyrypar zanekutuk a'e nehe, nezewe rehe we zapuner hehe zanezeruzar haw rehe nehe. Aze zaneàmàtyry'ymar zaneàzuwàn nehe, tuwe zazemupy'a hehe nehe.

7 Hewykàtà ma'e nu'u kwaw ni hàir a'e. Ima'uhez ma'e pe, te temi'u iro ma'e hete katu.

8 Teko weko haw wi muitea'u har nuzawy kwaw wiràmiri waity wi muitea'u har a'e.

9 Kàpuhàg hyàkwegatu ma'e zanemurywete kar. Nezewegatete zanezemyryparypar haw umur zanereko wer haw zanewe no.

10 Epyro zo nemyrypar wi nehe, ni neru imyrypar wi nehe no. Aze ereiko zawaiw paw inuromo, — Hepytywà pe nehe, ere zo nerywyr pe nehe. Neruwake wiko ma'e ikatu wera'u newe nerywyr muitea'u har wi a'e.

11 Eiko ma'e kwaw katu har romo nehe, hera'yr. Nezewe mehe herurywete putar nehe. Aze amo umume'u hekatu 'ymaw nehe, akwaw putar ize'eg iwazar haw izupe nehe.

12 Awa ma'e kwaw par wexak ikatu 'ym ma'e uzeapo ma'e ràm a'e. A'e rupi uzeàmim oho. Ma'e kwaw par 'ym oho ikatu 'ym ma'e huwàxi pà.

13 Aze amo uzemono wemigwaw 'ym pe inewer haw imekuzar àwàm imume'uahy har romo nehe, tuwe omono ukamir imekuzar àwàm hexak kar haw romo nehe.

14 Aze amo umume'e kar umyrypar izi'itahy nehe, aze — Zaneku'em, i'iahy izupe, ize'eg nuzawy kwaw ze'egaiw paw.

15 Hemireko uzeàmàtyry'ym ma'e nuzawy kwaw 'ar uzemumikahy ma'e a'e. Nuzawy kwaw àmàn ukyr ire upytu'u 'ym ma'e a'e.

16 Ma'e erepuner iapo haw rehe ize'eg ire imupytu'u kar pà. Aipo erepuner ywytu

imupytu'u kar haw rehe. Aipo erepuner uri kawer ipyhykaw rehe nepo pupe.

17 Takihe uzemuaime katu amo ita per rehe a'e. Nezewegatete teko uzemu'e ma'e rehe a'e wà, amo teko wanehe we a'e wà.

18 Ezekaiw katu nema'e pi 'yw her ma'e rehe nehe. Nezewe mehe heta putar pi 'a kwer neremi'u ràm romo nehe. Erereko katu nezar nehe. A'e mehe umur putar hekuzar newe nehe.

19 Xixak zaneruwa 'y rehe zaneme'e mehe zane. Nezewegatete teko wapy'a wexak kar waneko haw no.

20 Teko wanemimutar nuzawy kwaw umàno ma'e kwer wapyta haw. Tuweharupi heta we pyta àwàm amo pe nehe. Uhyk wanupe upaw rupi.

21 Ximukatu or tata pupe. Ximukatu parat nezewe no. Nezewegatete xixak amo teko her ikatu haw no.

22 Aze mo erepetek iranaiw ma'e, aze mo umàno etea'i, nezewe rehe we mo iranaiw mo izypy mehe arer ài.

23 Ezekaiw katu nereimaw àràpuhàràn wanehe nehe. Ezekaiw katu nereimaw tapi'ak wanehe nehe no.

24 Ta'e neremetarer upaw putar amo 'ar mehe nehe. Neruwihawete umàno putar amo 'ar mehe nehe no xe.

25 Izypy mehe eremonohok putar ka'api'i iaiha ma'e nehe. A'e re emonohok putar ka'api'i ywytyr rehe har nehe no. A'e mehe we ereàro putar ka'api'i iaiha ma'e hezuz wi haw nehe no.

26 A'e mehe emono'og nereimaw àràpuhàràn hawer inemo romo iapo pà y'ym pupe nehe. Epyahaw pàn nekamir romo neropoz romo iapo pà nehe no. Eme'eg amo àràpuhàràn ete a'ya'yr amo pe wà nehe. Hekuzarer rehe eme'eg kar amo ywy nehe.

27 Àràpuhàràn kuzà umur putar ukamykwer tetea'u newe wà nehe, neànàm wanupe nehe no, newe uma'ereko ma'e wanupe nehe no.

28

1 Ikatu 'ym ma'e uzàn oho wà. Aze ni amo noho kwaw wanaikweromo wà nehe, nezewe rehe we uzàn oho wà. Awa imunar 'ym ma'e ikàg ma'e wi ukyze 'ym pà zàwàruhu ài a'e.

2 Aze teko amo ywy rehe har wanuwihaw wiko ma'e kwaw par romo, aze utyryk iranaiw paw wi wà, ikàg a'e teko wà. Aze ikatu 'ym ma'e uzapo, tuweharupi umuigo kar amo uwihaw romo wà.

3 Àmàn iaiw ma'e umumaw ma'e paw a'e, umumaw ma'e ipo'o pyràm paw a'e no. Hemetarer 'ym ma'e amogwer hemetarer 'ym ma'e wama'e rehe imunar ma'e nuzawy kwaw agwer àmàn a'e.

4 Tupàn ze'eg rehe uzekaiw 'ym ma'e wiko ikatu 'ym ma'e wamyrypar romo wà. Heruzar har wiko a'e teko wàmàtyry'ymar romo wà.

5 Ikatu 'ym ma'e nukwaw kwaw katu haw wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar ikwaw paw rehe uzeagaw ma'e ukwaw katu ikatu haw wà.

6 Hemetarer 'ym ma'e romo imunar 'ym ma'e romo teko haw ikatu wera'u hemetarer katu ma'e romo imunar ma'e romo teko haw wi.

7 Kwàkwàmo Tupàn ze'eg heruzar har wiko ma'e kwaw par romo a'e. Kwàkwàmo ikatu 'ym ma'e wanupi wata ma'e wiko maranugar haw u pe a'e.

8 Aze amo omono temetarer amo wanupe a'e, aze wenoz imemyr uhua'u ma'e wanupe a'e, aze imunar teko wanemetarer rehe a'e, iahykaw rehe wezar wemetarer hemetarer 'ym ma'e wanupe ikatu ma'e wanupe a'e.

9 Aze amo teko nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà, aze a'e re uze'eg izupe wà, a'e teko iro Tupàn pe wà.

10 Aze amo hemu'em amo imunar 'ym ma'e pe nehe, aze a'e re uzapo kar ikatu 'ym ma'e izupe nehe, a'e ae u'ar putar wemiapo kwer ywykwar pupe nehe. Tupàn uzapo putar ikatu ma'e ikatu ma'e wanupe nehe.

11 — Aiko ma'e kwaw katu har romo ihe, i'i hemetarer katu ma'e uzeupe tuweharupi wà. Hemetarer 'ym ma'e a'e, ma'e kwaw par a'e, ukwaw katu a'e hemetarer katu ma'e a'e wà.

12 Aze teko ikatu ma'e wiko tuwihaw romo amo 'ar mehe, amogwer teko uzapo mynykawhu wà. Aze ikatu 'ym ma'e wiko tuwihaw romo, teko uzeàmim oho wà, ta'e ukyze izuwi wà xe.

13 Wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imimaw rehe uzeagaw ma'e nuiko katu kwaw a'e nehe. Aze amo umume'u wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà, aze utyryk izuwi wà, Tupàn upuhareko a'e wà.

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e hurywete a'e. Ize'eg heruzar ire upytu'u ma'e u'ar putar iaiw paw pupe nehe.

15 Tuwihaw ikatu 'ym ma'e a'e, teko hemetarer 'ym ma'e wanereko har a'e, nuzawy kwaw zàwàruhu wikwahy ma'e a'e. Nuzawy kwaw zàwàruhu uruxu her ma'e ipuruzukaiw ma'e a'e.

16 Tuwihaw ma'e kwaw 'ymar wiko putar wemiruze'eg wanupe ma'erahy ipuraraw kar har romo nehe. Munar haw rehe iakatuwawahy 'ym ma'e umumaw putar kwarahy tetea'u tuwihaw romo wiko pà nehe.

17 Puruzuka ma'e uhàwykàz uzetym àwàm iapo pà na'arewahy a'e. Ezeagaw zo imupytu'u kar haw rehe nehe.

18 Tupàn uzekaiw imunar 'ym ma'e wanehe. Imunar ma'e u'ar putar na'arewahy nehe.

19 Uiwy rehe ma'eà'yz itymar pe heta tetea'u putar temi'u nehe. Aze amo umumaw u'ar ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe, wiko putar hemetarer 'ym ma'e romo tuweharupi nehe.

20 Imunar 'ym ma'e heko haw tynehem turywete haw pupe a'e. Aze amo heko wer hemetarer katu ma'e romo na'arewahy nehe, amo uzepyk putar hehe nehe.

21 Na'ikatu kwaw tuwihaw wanenataromo neremu'emaw nemyrypar ipyro pà. Amo tuwihaw upytywà ikatu 'ym ma'e temetarer pixika'i ma'e rehe wà.

22 Temetarer iputarahy har heko wer hemetarer katu ma'e romo na'arewahy a'e. Hemetarer 'ymaw uhem iko izupe. Nuexak kwaw ihemaw.

23 Aze amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e, emume'u hemiapo kwer izupe nehe. Eze'egatu e hemiapo kwer rehe nehe. Hemiapo kwer imume'u awer ikatu wera'u putar izupe hehe neze'egatu awer wi nehe.

24 — Aze hemunar heru ma'e rehe nehe, hehy ma'e rehe nehe, naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe, amo i'i putar nehe. A'e teko iaiw wera'u wyzài imunar ma'e wi a'e.

25 Ma'e tetea'u iputarahy har umuzeapo kar ikatu 'ymaw tuweharupi a'e wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe uzeruzar ma'e wiko katu putar wà nehe.

26 Uzehe uzeruzar ma'e wiko iranaiw ma'e romo. Ma'e kwaw katu har wapurumu'e haw rupi wata ma'e uzepyro putar nehe.

27 Hemetarer 'ym ma'e wanupe ma'e imono har na'ima'uhez kwaw nehe. Aze amo teko nuexak kwaw hemetarer 'ym ma'e wà nehe, Tupàn omono putar tuwe uze'egaiw a'e teko rehe nehe.

28 Ikatu 'ym ma'e tuwihaw romo uzeapo mehe, teko uzeàmim oho wà, ta'e ukyze wà xe. Tuwihaw romo wiko re upytu'u mehe imunar 'ym ma'e waneta haw uhua'u wera'u kury.

29

1 Aze eremume'u amo hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e iapo har pe tuweharupi nehe, aze nezewe rehe we nuzemukatu kwaw nehe, a'e teko u'ar putar iaiw paw pupe na'arewahy nehe. Nupuner kwaw uzepyro haw rehe nehe.

2 Aze imunar 'ym ma'e wiko tuwihaw romo wà, teko hurywete a'e wà. Aze ikatu 'ym ma'e wiko tuwihaw romo wà, teko uze'egahy wanehe wà.

3 Ta'yr ma'e kwaw katu haw iamutar har umurywete kar u a'e wà. Kuzàwyzài wapuhe oho ma'e weityk wemetarer paw rupi a'e wà.

4 Aze tuwihaw upureruze'egatu a'e wà, a'e ywy rehe har wiko katu wà, ikatu 'ymaw wi uzepyro pà wà. Aze tuwihaw o'ok temetarer tetea'u teko wanuwi a'e, ywy rehe har u'ar iaiw paw pupe wà.

5 Aze amo uze'egatu e umyrypar wanehe, uzapo miar pyhykaw zàwenugar uzepyhyk kar àwàm a'e.

6 Ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer nuzawy kwaw miar pyhykaw zàwenugar. Upyhyk wapo arer a'e wà. Imunar 'ym ma'e nuzepyhyk kar kwaw wà. Hurywete wà.

7 Teko ikatu ma'e uzekaiw hemetarer 'ym ma'e wanehe wà. Ikatu 'ym ma'e nuzekaiw kwaw wanehe wà.
8 Ma'e nànàn uze'eg urywahyahy ma'e umuaiw tawhu pe har paw waneko haw wà. Ma'e kwaw katu har umukatu waneko haw tuweharupi wà.
9 Aze ma'e kwaw par uze'eg iranaiw ma'e pe, iranaiw ma'e upuka e a'e. Uze'eg zemueteahy no. Werur iaiw paw.
10 Puruzuka ma'e na'iakatuwawahy kwaw teko ikatu ma'e wanehe wà. Ikatu ma'e uzekaiw ikatu ma'e wanehe wà.
11 Iranaiw ma'e wexak kar wekwahy haw paw purupe a'e. Ma'e kwaw par nuze'eg kwaw. Weruze'eg wekwahy haw. Wiko izar romo.
12 Aze tuwihaw uzekaiw temu'emaw rehe, ipytywà har paw uzeapo ikatu 'ym ma'e romo wà.
13 Heta hemetarer 'ym ma'e a'e. Heta ima'e rehe imunar ma'e a'e no. Uzuawygatu 'aw ma'e rehe a'e wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono waneha wanupe a'e. Mokoz upuner ma'e hexakaw rehe wà. Xo a'e rupi zo uzuawyawygatu wà.
14 Tuwihaw hemetarer 'ym ma'e wanehe uzekaiw ma'e umumaw kwarahy tetea'u tuwihaw romo wiko pà wà.
15 Aze kwarer uzawy, ikatu imukatu àwàm. Ikatu hehe zepykaw. Aze xo wemimutar zo uzapo, ihy imaranugar izuwi.
16 Ikatu 'ym ma'e tuwihaw romo waneko mehe heta wera'u ma'e rehe imunar haw. Heta wera'u puruzuka haw no. Teko imunar 'ym ma'e numàno kwaw na'arewahy wà. Wexak putar tuwihaw ikatu 'ym ma'e waneityk àwàm wà nehe.
17 Emukatu nera'yr wanemiawy kwer nehe. Nezewe mehe amo 'ar mehe nehe, nemurywete kar putar teko wanenataromo wà nehe. Nuerur kwaw maranugar haw newe wà nehe.
18 Aze Tupàn nueruze'eg kwaw teko amo ywy rehe har wà nehe, na'ikatu kwaw a'e teko waneko haw nehe. Tupàn ze'eg heruzar har hurywete wà.
19 Eruze'eg zo uma'ereko e ma'e xo neze'eg pupe zutyka'i ne wà nehe. Ukwaw putar neze'eg a'e nehe. Nezewe rehe we nanereruzar kwaw nehe.
20 Iranaiw ma'e heko haw ikatu wera'u uma'enukwaw 'ym mehe uze'eg ma'e heko haw wi a'e.
21 Aze erereko newe uma'ereko e ma'e nera'yr ài nehe, amo 'ar mehe heko wer putar nema'e paw izar romo a'e nehe.
22 Na'arewahy wikwahy ma'e umuzeapo kar iaiw paw tuweharupi a'e. Umuzeàmàtyry'ym kar teko tuweharupi wà no.
23 Wiko wera'u ma'e wiko putar ikàg 'ym ma'e romo nehe. Teko umuawate putar wiko wera'u 'ym ma'e wà nehe.
24 Imunar ma'e hehe we har wiko uwàmàtyry'ymar romo iaiw wera'u ma'e romo a'e. Aze umume'u ze'eg azeharomoete har tuwihaw wanenataromo nehe, uzepyk putar hehe wà nehe. Aze numume'u kwaw nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw hehe nehe.
25 Na'ikatu kwaw amo wanuwi nekyze haw. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nezeruzar haw nepyro putar nehe.
26 Teko paw ipurumurywete kar wer tuwihaw wanehe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono putar wanemiapo kwer hekuzar teko nànàn nehe.
27 Awa ikatu ma'e omono kar ikatu 'ym ma'e uzewi wà. Iaiw ma'e omono kar imunar 'ym ma'e romo wiko ma'e uzewi wà.

30

Agur ize'eg ikatu ma'e

1 Na'aw Agur Zak ta'yr ize'eg ikatu ma'e xe kury.
Tupàn nuiko kwaw herehe we a'e.
Tupàn nuiko kwaw herehe we a'e.
Ni amo nahepytywà kwaw a'e wà.
2 Naiko kwaw teko ài.
Aiko miar ài.
Nakwaw kwaw ma'e teko wazàwe ihe.
3 Nazemu'e pixik kwaw ma'e kwaw katu haw romo hereko àwàm rehe ihe.
Nakwaw kwaw Tupàn ikatuahy ma'e ihe.
4 Mo ukwaw ywak rehe har paw rupi.
Mo upyhyk ywytu opo pupe.
Mo uwàuwàn 'y pàn pupe.
Mo omono ita ywyzaw muite wera'u har rehe.
Aipo erekwaw a'e awa. Aipo erekwaw ta'yr.

5 Tupàn hemimume'u kwer paw azeharomoete har romo a'e. Aze teko uzepyro kar izupe wà, wiko wamimaw romo a'e. 6 Aze Tupàn ni'i kwaw amo ma'e nehe, — Tupàn umume'u a'e ma'e a'e, ere zo nehe. Aze ere nehe, Tupàn uzepyk putar nerehe nehe. Wexak kar putar hemu'em ma'e romo nereko haw purupe a'e nehe no.

Tupàn pe ze'egaw

7 Aenoz ko ma'e newe kury, o Tupàn. Emur mokoz ma'e ihewe hemàno 'ym mehe we nehe. 8 Ezapo kar zo heremu'emaw ihewe nehe. Hemuigo kar zo hemetarer katu ma'e romo nehe. Hemuigo kar zo hemetarer 'ym ma'e romo nehe no. Emur xo heremi'u ràm hemuigo kar àràm zo ihewe nehe. 9 Ta'e aze heta wera'u ma'e ihewe nehe, — Naputar kwaw Tupàn ihe, a'e putar ru'u newe nehe. Aze hemetarer 'ym ma'e romo aiko nehe, hemunar putar ru'u ma'e rehe nehe. Nezewe mehe arur putar maranugar haw Tupàn hezar her rehe nehe.

Amo ze'eg xirogatu ma'e

10 Eze'eg zemueteahy pixik zo uma'ereko ma'e rehe izar pe nehe. Omono putar ru'u ze'egaiw nerehe wà nehe. Erepuraraw putar ru'u iaiw paw nehe no.

11 Heta u rehe ze'egaiw imono har wà. — Hehy numur kwaw ma'e ihewe a'e, i'i e amo wà no.

12 — Aiko ikatu 'ymaw hereko 'ymar romo ihe, i'i amo uzeupe wà. Izipiw a'e rihi, ta'e nuzepuez kwaw a'e rihi xe.

13 Heta wiko wera'u ma'e wà. — Iaiw ma'e wà, i'i amo wanupe wà.

14 Amo teko imunar hemetarer 'ym ma'e wama'e rehe wà, ma'e hereko 'ymar wama'e rehe wà no. Nupurupuhareko kwaw wà.

15 Heta mokoz ta'yr tuwy kwer ipyter har wanupe wà. — Emur ihewe, emur ihewe, i'i waner wà. Heta 4 ma'e tetea'u iputar ire upytu'u 'ym ma'e wà:

16 Umàno ma'e kwer wapyta haw.
Kuzà imemyr 'ym ma'e.
Ywy uxinig ma'e kwer 'y tuweharupi iputar har.
Tata tàpuz hapy har.

17 Aze amo uze'eg urywahyahy u rehe, aze uze'eg zemueteahy uhy rehe, itua'uhez mehe ihya'uhez mehe apitaw u'u putar wano'o kwer a'e wà nehe. Zàpuun u'u putar waneha kwer wà nehe.

18 Heta 4 ma'e ikwaw pyr 'ym wà. Napuner kwaw wakwaw paw rehe ihe. Amume'u putar newe xe nehe kury:

19 Wiràhu ywak rehe uwewe ma'e.
Moz ita rehe uzemutyk ma'e.
Kanuhu yryhu rehe oho àwàm hexakar.
Awa kuzà rehe we uzeamutamutar katu haw.

20 Kuzà umen 'ym puhe oho ma'e wiko nezewe a'e: Uker umen 'ym puhe. A'e re uzahak. A'e re — Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, i'i uzeupe.

21 Teko ywy rehe har na'iakatuwawahy kwaw 4 ma'e rehe wà. Amume'u putar xe newe nehe kury:

22 Amo pe uma'ereko ma'e tuwihawete romo uzeapo ma'e.
Iranaiw ma'e wyzài wemi'u ràm tetea'u hereko har.

23 Kuzà na'arewahy wikwahy ma'e umen ràm hexak arer.
Uma'ereko e ma'e kuzà uzar hekuzaromo wiko ma'e kwer.

24 Heta 4 ma'ea'yr pixika'i ma'e wà. Nezewe rehe we ukwaw katu ma'e a'e wà.

25 Tahyw wà. Na'ikàg kwaw wà. Nezewe rehe we omono'og wemi'u ràm àmàkymehe wà.

26 Tapixi ka'a pe har wà. Na'ikàg kwaw a'e wà no. Nezewe rehe we omono'ono'og ita wàpuz romo iapo pà wà.

27 Tukur wà. Naheta kwaw wanuwihawete wanupe. Nezewe rehe we uzemono'ono'og pitài ma'e romo amo me oho mehe wà.

28 Tezu wà. Wyzài teko upuner wapyhykaw rehe wà. Nezewe rehe we uzexak kar te tuwihawete wanàpuz me wà.

29 Heta 4 wikuwe ma'e wà. Wata mehe teko ipytuhegatu wanexak mehe wà.

30 Zàwàruhu wà. Ikàg wera'u amo miar wanuwi a'e wà. Nukyze kwaw ma'e wi wà.

31 Àràpuhàràn wà.

Zapukaz awa wà. Wata upuxi'a hupir pà
a'e wà.
Tuwihawete wemiaihu wanenataromo
upu'àm ma'e.
32 Aze iranaiw ma'e romo ereiko, ereiko
wera'u ru'u amo wanuwi. Eremume'u
ru'u ikatu 'ym ma'e neremiapo ràm
no. Aze ereiko nezewe, epytu'u nehe.
Nema'enukwaw katu nehe.
33 Aze eremokotokotok ma'e kamy kwer
nehe, eremuhem kar ikawer izuwi
nehe. Aze amo ukwar nexi rehe
nehe, umuhem kar putar neruwyk-
wer nehe. Aze eremuikwahy kar
amo nehe, neàmàtyry'ym putar a'e
nehe.

31

Ze'egaw tuwihawete wanupe har

1 Na'aw tuwihawete Eremuwew ihy
ize'eg ikatu ma'e xe kury.
2 Ereiko hememyr heremiamutar romo
ne. Uruwenoz Tupàn pe. Nemur ihewe
a'e. Ma'e a'e putar nehe. 3 Emumaw
zo nekàgaw paw kuzà wapuhe nehe.
Emumaw zo neremetarer paw kuzà
wanehe we nehe. Te amo tuwihawete
uzemumaw nezewe a'e wà. 4 Ezeapyaka
katu ko ze'eg rehe, Eremuwew. Na'ikatu
kwaw ma'ywa tykwer i'u haw tuwihawete
wanupe. Na'ikatu kwaw kàwiahy i'u haw
wanupe. 5 I'u mehe na'ima'enukwaw
kwaw tàmuz waze'eg rehe wà. Heharaz
hemetarer 'ym ma'e wanehe uzekaiw paw
wi wà. 6 Ximono kàwiahy umàno etea'i ma'e
ràm wanupe nehe, ma'erahy ipuraraw
par wanupe nehe. 7 Tuwe u'u wà nehe.
Nezewe mehe heharaz putar hemetarer
'ym ma'e romo weko haw wi wà nehe,
uzemumikahy ma'e romo weko haw wi wà
nehe no.
8 Eze'eg ikàg 'ym ma'e wanehe nezekaiw
pà nehe. Ezekaiw ipytywà pyr 'ym wanehe
nehe no. 9 Eze'eg wanekuzaromo nehe,
wanehe nezekaiw pà nehe. Nezewe
mehe eiko tuwihaw ikatu ma'e romo
nehe. Ezekaiw hemetarer 'ym ma'e
wanehe nehe. Ezekaiw ma'e hereko 'ymar
ima'uhez ma'e wanehe nehe.

Temireko ikatu ma'e

10 Zawaiw katu tuwe temireko ikatu
ma'e hexakaw. Ikatu wera'u ita hekuzar
katu ma'e wi.
11 Imen uzeruzar hehe a'e. Nezewe
mehe nuiko pixik kwaw hemetarer 'ym
ma'e romo nehe.
12 U'ar nànàn xo ikatu ma'e zo uzapo iko.
Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e.
13 Uma'ereko iko tuweharupi. Upuwàn
àràpuhàràn hawer kamir romo iapo pà.
Upuwàn amanezuràn irin her ma'e wopoz
romo iapo pà no.
14 Werur temi'u muite wi wàpuz me.
Nuzawy kwaw kanuhu ma'e tetea'u herur
har.
15 Upu'àm ume'e pà izi'itahy wànàm
wanemi'u ràm iapo pà, ma'e iapo kar pà
uma'ereko ma'e wanupe.
16 Omono'og wemetarer. Na'e ume'eg
kar ywy pehegwer oho. Uzutym ma'ywa
uwà her ma'e i'yw a'e pe.
17 Uma'ereko katu tuwe. Ikàg. Nupytu'u
kwaw uma'ereko re.
18 Ukwaw wemiapo ikatu haw upaw
rupi. Xo pyhaw zo upytu'u uma'ereko re.
19 Upuwàpuwàn àràpuhàràn hawer in-
emo romo. Upyahaw wopoz romo iapo pà.
20 Upytywà hemetarer 'ym ma'e wà,
ima'uhez ma'e wà no.
21 Huwixàgahy mehe nuzemumikahy
kwaw. Ta'e heta kamir iànàm ma'e wànàm
wanupe 'y.
22 Uzapo zewànaw. Umunehew wopoz
irin iapo pyrer no. Umunehew uma'e amo
pàn hekuzar katu ma'e iapo pyrer no.
23 Teko paw uze'egatu imen rehe wà.
Imen wiko ikàg ma'e a'e pe har wainuromo
a'e.
24 Uzapo kamir. Uzapo ku'apixi haw
no. Ume'eg a'e ma'e ma'e me'eg kar har
wanupe.
25 Ikàg a'e. Teko uze'egatu hehe wà.
Nukyze kwaw uzeapo ma'e ràm rehe.
26 Uze'eg ma'e kwaw katu har ài.
Nuze'egahy kwaw purupe. Uze'egatu
wanupe.
27 Na'iranahy pixik kwaw. Uzekaiw
wànàm wanehe tuweharupi.
28 Imemyr umuawate wà. Uze'egatu
hehe wà. Imen uze'egatu hehe no. 29 —
Kuzà tetea'u wiko umen wanemireko

ikatu ma'e romo wà. Nekatu wera'u wanuwi upaw rupi ne, i'i imen izupe.

30 Kuzà puràg eteahy haw nuzawy kwaw purupe hemu'em ma'e. Puràg eteahy haw upaw amo 'ar mehe. Teko uze'egatu putar kuzà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e rehe wà nehe. 31 Emono ikatu-ahy ma'e hemiapo kwer paw hekuzaromo nehe. Tuwe teko paw uze'egatu hehe wà nehe. Upaw.

MA'E KWAW KATU HAR

Na'arewahy ma'e ukàzym a'e

1 Na'aw Ma'e Kwaw Katu Har ize'eg xe kury. Tuwihawete Tawi Zeruzarez pe har ta'yr romo hekon a'e. 2 — Na'arewahy ukàzym ma'e ràm, na'arewahy ukàzym ma'e ràm, i'i Ma'e Kwaw Katu Har. Ma'e paw uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo ihewe. 3 Teko umumaw weko haw paw uma'ereko pà wà. Uma'erekoahy tetea'u wà. Màràzàwe tuwe. Uma'ereko e wà. 4 Teko uzexak kar wà. Teko umàno wà. Ywy nuzeapo kwaw amo ae ma'e romo. Upyta nezewegatete tuweharupi. 5 Kwarahy uhem. Wixe no. Uzewyr upyta haw pe. Na'e uhem wi. Wixe wi no. 6 Ywytu oho kwarahy ihemaw awyze har kutyr. A'e re oho kwarahy heixe haw awyze har kutyr no. Uzewyzewyr. A'e re uzewyr wi oho uwen awer pe no. 7 Yrykaw uwyryk oho yryhu kutyr paw rupi. Nezewe rehe we natynehem kwaw yryhu. 'Y uzewyr oho yrykaw izexak kar awer pe. Uzypyrog wi uwyryk pà no. 8 Ma'e paw upurumukene'o. Uhua'u wakene'o haw. Teko nupuner kwaw ukene'o haw uhua'u haw imume'u haw rehe wà. Zanereha na'ikene'o kwaw ma'e hexak mehe. Nuhyk pixik kwaw zanewe. Zaneapyakwar na'ikene'o kwaw ma'e henu mehe. Nuhyk pixik kwaw zanewe. 9 Uzeapo ma'e kwer uzeapo wi putar nehe. Xiapo wi zaneremiapo kwer nehe. Naheta kwaw ipyahu ma'e ko ywy rehe. 10 Aipo heta amo ma'e ywy rehe uzeapo pixik 'ym ma'e. — Nuzeapo pixik kwaw a'e ma'e ko 'ar henune a'e, aipo zapuner izupe zane'e haw rehe. Nan. Ma'e paw uzeapo amo 'ar mehe. Zanezexak kar 'ym mehe we uzeapo ma'e paw. 11 Ni amo na'ima'enukwaw kwaw kwehe mehe uzeapo ma'e kwer rehe wà. Uzeapo putar ma'e amo 'ar mehe nehe no. Teko a'e re uzexak kar ma'e ràm na'ima'enukwaw kwaw a'e ma'e rehe wà nehe no.

Ma'e kwaw katu har uzemu'e ma'e tetea'u rehe

12 Ihe Ma'e Kwaw Katu Har ihe, Izaew wanuwihawete romo aiko Zeruzarez pe ihe. 13 — Ame'e putar ma'e ko ywy rehe uzeapo ma'e nànàn nehe, a'e hezeupe. — Azemu'e putar a'e ma'e nànàn nehe, a'e hezeupe. Tupàn zanewe hemiapo kar zanemukene'o kar tuwe a'e.

14 Aexak ma'e ko ywy rehe uzeapo ma'e ihe. — Upaw rupi na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo hekon a'e, a'e izupe. A'e ma'e paw nuzawy kwaw ywytu ipyhykaw rehe zanezeagaw paw. 15 Ni amo nupuner kwaw iapar ma'e imuà'ygatu kar haw rehe wà. Ni amo nupuner kwaw ma'e ipapar haw rehe, aze naheta kwaw ipapar pyràm. 16 Nezewe aze'eg hezeupe. — Aiko awa upuner ma'e romo ihe. Akwaw katu wera'u ma'e ihe, Zeruzarez pe har wanuwihaw hereko 'ym mehe arer paw wanuwi ihe. Akwaw ma'e kwaw katu haw ihe. Akwaw ma'e kwaw paw ihe no, a'e hezeupe. 17 A'e rupi azeagaw ma'e kwaw paw hexak pà. Azeagaw ma'e kwaw katu haw hexak pà. Azeagaw iranaiw haw hexak pà. Azeagaw ma'e kwaw 'ymaw hexak pà. Ko ma'e aexak. A'e ma'e hekar haw nuzawy kwaw ywytu ipyhykaw rehe zanezeagaw paw a'e. 18 Aze amo teko ukwaw wera'u ma'e tetea'u amo teko wanuwi, a'e teko uzemumikahy wera'u amo wanuwi no. Upuraraw wera'u ma'erahy amo wanuwi no.

2

1 A'e rupi — Azemaraz tetea'u putar ihe nehe, a'e hezeupe. — Akwaw putar purumurywete haw paw rupi nehe no, a'e hezeupe. Aexak ko ma'e ihe. A'e ma'e paw nuzawy kwaw na'arewahy ukàzym ma'e ràm a'e no. 2 Zanepuka haw uzeapo zaneranaiw haw romo. Zanezemurywete kar haw rehe zanezeagaw haw nazanemurywete kar kwaw azeharomoete. 3 Na'e aikar hereko haw ikatu wera'u ma'e. — Azemurywete kar putar win i'u pà nehe. Azemuryw putar nehe, a'e hezeupe. Na'ipukua'u kwaw zanereko haw. A'e rupi ikatu zanezemuryw àwàm.

4 Azapo ma'e uhua'u ma'e ihe. Azapo heràpuz hezeupe ihe wà. Azapo ma'ywa tyw ihe wà no. 5 Azutym ma'e heko pe. Azutym ma'e 'yw heko pe no. Ma'e'yw paw azutym heko pe. 6 Azapo ypaw iapo pyrer no. Nezewe mehe heta 'y heko pe

imuàkymaw romo. 7 Ame'eg kar uma'ereko e ma'e tetea'u wà. Heta amo uma'ereko ma'e e tetea'u ime'eg kar 'ym pyrer ihewe heràpuz me uzexak kar ma'e kwer wà no. Heta tetea'u tapi'ak ihewe wà. Heta tetea'u àràpuhàràn ihewe wà no. Zeruzarez parer hereko 'ym mehe we arer wereko weimaw tetea'u wà. Hereimaw waneta haw heta tetea'u wera'u waneimaw waneta haw wi. 8 Amono'og itaxig parat tetea'u hezeupe. Amono'og itazu or tetea'u hezeupe no. Aiko ywy tetea'u rehe har wanuwihawete romo. Wanuwihaw umur kar a'e parat a'e or ihewe wà. Awa uzegar hemurywete kar pà wà. Kuzà uzegar hemurywete kar pà wà no. Areko wyzài kuzà heremimutar ihe wà.

9 Azeharomoete aiko upuner ma'e romo ihe. Amo hemetarer katu ma'e wiko Zeruzarez pe hereko 'ym mehe we wà. Heremetarer katu wera'u a'e awa wanuwi ihe. Hema'ekwaw katu haw nupaw pixik kwaw ihewi. 10 Heremimutar paw apyhyk. Aze aputar ma'e, apyhyk a'e ma'e. Aze aputar amo purumurywete kar haw, apyhyk a'e ma'e no. Hema'ereko haw hemurywete kar a'e. Apyhyk herurywete haw hema'ereko haw hekuzaromo. 11 Na'e hema'enukwaw heremiapo kwer paw rehe kury. Ama'ereko tuwe a'e ma'e iapo pà. Hema'enukwaw hema'ereko awer paw rehe no. — A'e ma'e paw na'arewahy uzeapo ukàzym ma'e ràm romo ihewe a'e. Nuzawy kwaw ma'e heityk pyrer ihewe. Upaw rupi nuzawy kwaw ywytu ipyhyk àwàm rehe hezànaw.

12 Na'e azypyrog Ma'e Kwaw Katu Har romo hereko haw rehe hema'enukwaw pà. Azypyrog iranaiw ma'e romo heko haw rehe hema'enukwaw pà no. Na'aw hema'enukwaw pawer xe kury: Aipo amo tuwihawete upuner ipyahu ma'e iapo haw rehe. Nan. Xo amo tuwihawete a'e 'ar 'ym mehe arer wanemiapo kwer zàwenugar iapo haw rehe zo upuner a'e. 13 Na'e aze'eg hepy'a pe. — Tatainy ikatu wera'u ipytunahy haw wi a'e. Nezewegatete ma'e kwaw katu haw ikatu wera'u iranaiw paw wi a'e no. 14 Ma'e kwaw katu har upuner oho àwàm hexakaw rehe wà. Iranaiw ma'e wata ipytunahy haw rehe wà. Nezewe rehe we zepe, Ma'e Kwaw Katu Har wanupe uzeapo ma'e nuzawy kwaw iranaiw ma'e wanupe uzeapo ma'e. Akwaw wazuawygatu haw. 15 Na'e aze'eg nezewe hezeupe. — Iranaiw ma'e wanupe uzeapo ma'e uzeapo putar ihewe a'e nehe no. Màràzàwe tuwe aiko Ma'e Kwaw Katu Har romo, a'e hezeupe hezehe hepuranu pà. — Aiko e Ma'e Kwaw Katu Har romo ihe, a'e heze'eg iwazar pà hezeupe. 16 Ni amo na'ima'enukwaw kwaw Ma'e Kwaw Katu Har wanehe wà, wamàno re wà. Nezewegatete ni amo na'ima'enukwaw kwaw iranaiw ma'e wanehe wà no. Zane paw zàmàno putar nehe. Ma'e kwaw katu har umàno putar wà nehe. Iranaiw ma'e umàno putar wà nehe no. 17 A'e rupi hereko haw uzypyrog iro pà ihewe. Xo zemumikahy haw zo werur ihewe a'e. Ma'e paw uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo ihewe. Àzàn e ywytu haikweromo. 18 Hema'e paw a'e, heremimono'og kwer hema'ereko awer paw a'e no, nuzawy kwaw heityk pyrer ihewe. — Aezar putar a'e ma'e paw amo tuwihawete heraikweromo ur ma'e ràm pe nehe, herekuzaromo ur ma'e ràm pe nehe, a'e hezeupe a'e ma'e uzeapo ma'e ràm ikwaw pà.

19 A'e tuwihawete wiko putar ru'u Ma'e Kwaw Katu Har romo nehe. Wiko putar ru'u iranaiw ma'e romo nehe. Mo ukwaw heko àwàm. Nezewe rehe we wiko putar hema'e hema'ereko haw heremimono'og kwer paw izar romo a'e nehe. Hema'e kwaw katu haw umur ma'e tetea'u ihewe ko ywy rehe a'e. A'e tuwihawete wiko putar a'e ma'e paw izar romo a'e nehe. Ma'e paw uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo ihewe. 20 Na'e azemumikahy. Màràzàwe tuwe ama'ereko tetea'u ihe. Azemumikahy a'e ma'e rehe hema'enukwaw mehe. 21 Zama'ereko katu ma'e kwaw katu haw rupi, ma'e kwaw paw inuromo no, ma'e imono'og pà. A'e re xizar a'e ma'e paw amo pe nehe. Ipyhyk àràm nuzapo pixik kwaw ma'e a'e ma'e ipyhyk pà a'e. Azeharomoete nezewe haw na'ikatu kwaw. Na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo uzeapo ihewe a'e. 22 Zama'ereko katu. Zane'ar nànàn zanema'enukwaw katu zaneremiapo rehe. Màràzàwe tuwe zaiko nezewe. 23 Zaneremiapo zane'ar

nànàn nuerur kwaw ma'e zanewe. Xo zemumikahy haw zo werur zanewe. Xo iro haw zo werur zanewe. Nazapuner kwaw zanepytu'u haw rehe. Ni pyhaw. Upaw rupi uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo.

24 Xo 'agwer ma'e zo ikatu iapo mehe: Zamai'u nehe. Xi'u ma'ywa tykwer nehe. Zazemurywete kar zaneremetarer imono'og pyrer rehe nehe. Te agwer ma'e ur Tupàn wi wà. Akwaw izuwi wanur haw. 25 Aze mo Tupàn nuzekaiw iwer mo zanerehe, naheta iwer mo zaneremi'u ràm. Naheta iwer mo zanemurywete kar haw. 26 Tupàn umur ma'e kwaw katu haw wemiamutar wanupe. Umur ma'e kwaw paw wemiamutar wanupe no. Umur turywete haw wemiamutar wanupe. Tupàn umuma'ereko kar ikatu 'ym ma'e wà. Omono'og kar wanemetarer wanupe no. A'e re omono kar wanemetarer wemiamutar wera'u wanupe. Upaw rupi na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo uzeapo. Nuzawy kwaw ywytu haikweromo zanezànaw.

3

Heta 'ar ma'e uzeapo ma'e paw wanupe

1 Ma'e ko ywy rehe har paw uzeapo u'ar mehe wà.
Pitàitàigatu heta wa'ar wanupe.
2 Zazexak kar zanezexak kar haw 'ar mehe. Zamàno zanemàno haw 'ar mehe no.
Xiutym ma'eà'yz itymaw 'ar mehe. Xio'ok hezuz ma'e i'okaw 'ar mehe no.
3 Puruzuka ma'e uzuka teko puruzuka haw 'ar mehe wà. Ximukatu teko wamukatu haw 'ar mehe zane wà no.
Xityk tàpuz heitykaw 'ar mehe. Xiapo tàpuz iapo haw 'ar mehe.
4 Zazemumikahy zanezemumikahy haw 'ar mehe. Zanerurywete zanerurywete haw 'ar mehe no.
Zazai'o zanezai'o haw 'ar mehe. Zapynyk zanepynykaw 'ar mehe no.
5 Ximuhàz ita wamuhàz haw 'ar mehe. Ximono'og ita wamono'ogaw 'ar mehe no.
Xiàzuwàn teko waàzuwànaw 'ar mehe. Zatyryk teko wanuwi zanetyrykaw 'ar mehe no.
6 Xikar ma'e hekar haw 'ar mehe. Xityk ma'e heitykaw 'ar mehe no.
Ximono'og temetarer imono'ogaw 'ar mehe. Ximuhàmuhàz temetarer imuhàmuhàz haw 'ar mehe no.
7 Ximu'i pàn imu'i haw 'ar mehe. Ximuwywyk pàn imuwywykaw 'ar mehe no.
Zapytu'u zaneze'eg ire zanepytu'u haw 'ar mehe. Zaze'eg zaneze'egaw 'ar mehe no.

8 Xiamutar katu teko wamutar katu haw 'ar mehe zane wà. Nazaneakatuwawahy kwaw teko wanehe zaneakatuwawahy 'ymaw 'ar mehe no.
Zaha zeàmàtyry'ymawhu pe i'ar mehe. Zapytu'u amo wàmàtyry'ym ire zanepytu'u haw 'ar mehe no.

9 Teko uma'ereko tetea'u tuweharupi wà, ma'e imono'og iputar wà nehe. Ma'e upyhyk wà. 10 Tupàn omono ma'ereko haw teko wanupe a'e. A'e rupi heta ma'e wanupe wanemiapo ràm romo. Aexak agwer ma'e paw ihe. 11 Tupàn umume'u ma'e i'ar pitàitàigatu ikatu ma'e a'e, pitàitàigatu a'e. Zanepurukwaw wer uzeapo ma'e kwer rehe zane, ta'e Tupàn ipurukwaw kar wer hehe zanewe a'e xe. Zanepurukwaw wer uzeapo ma'e ràm rehe no. Nezewe rehe we Tupàn nukwaw katu kar kwaw wemiapo upaw rupi zanewe a'e. 12 A'e rupi akwaw ko ma'e ihe. Xo pitài ma'e iapo katu haw rehe zo ikatu teko wanupe wà. Xikar zanerurywete haw nehe. Zazeagaw zanereko katu wera'u haw rehe nehe no.

13 Zane paw rupi zane nehe, zamai'u nehe, xi'u ma'ywa tykwer nehe, zanerurywete zaneremetarer zaneremimono'ogwer rehe nehe. Tupàn umur e agwer ma'e zanewe. 14 Akwaw Tupàn hemiapo kwer ipaw pixik 'ym àwàm ihe. Nazapuner kwaw ma'e Tupàn hemiapo kwer rehe imono we haw rehe. Nazapuner kwaw ma'e i'okaw rehe izuwi no. Na'aw amo Tupàn hemiapo xe: Umukyze kar teko uzewi a'e wà. 15 Aze amo ma'e upuner uzeapo haw rehe, uzeapo ko 'ar 'ym mehe we a'e. Tupàn umuzeapo wi kar uzeapo ma'e kwer a'e.

Ikatu 'ym ma'e teko ywy rehe har paw uzapo waiko wà

16 Ko ywy rehe aexak ko ma'e ihe no: Aze hepurexak wer pureruze'egatu haw rehe amo me, aexak ikatu 'ymaw a'e pe ihe. 17 A'e rupi aze'eg nezewe hezeupe. — Tupàn umume'u putar ikatu ma'e iapo har wanehe nehe. Uzepyk putar ikatu 'ym ma'e wanehe nehe no. Ta'e ma'e ko ywy rehe har paw upaw putar wà nehe xe. Zaneremiapo paw uzeapo a'e wà, uzeapo haw 'ar mehe a'e wà. 18 A'e rupi akwaw ko ma'e no. Tupàn wagaw teko wanereko a'e wà. Nezewe mehe teko uze'eg nezewe uzeupe wà. — Nazanekatu wera'u kwaw ma'ea'yr wanuwi zane, i'i uzeupe wà. 19 Iahykaw rehe teko wanupe uzeapo ma'e nuzawy kwaw ma'ea'yr wanupe uzeapo ma'e. Teko umàno wà. Ma'ea'yr umàno wà no. Teko waneko haw na'ikatu wera'u kwaw ma'ea'yr waneko haw wi. Aze teko na'ipytuhem kwaw wà, umàno wà. Aze ma'ea'yr na'ipytuhem kwaw wà, umàno wà no. Paw rupi uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm. Ta'e a'e ma'e paw nuzawy kwaw ywytu ipyhykaw rehe zaneze'egaw. 20 Teko wiko putar ywy romo wà. Ma'ea'yr wiko putar ywy romo wà no. Zuawygatu waneko àwàm. Teko ur ywy wi wà. Uzewyr putar a'e pe wà nehe no. Ma'ea'yr ur ywy wi wà no. Uzewyr putar a'e pe wà nehe no. 21 — Teko hekwe uzeupir imàno re. Ma'ea'yr wezyw imàno re, i'i teko wà. Aipo upuner a'e ma'e ikwaw katu haw rehe wà. 22 A'e rupi akwaw ko ma'e. Naheta kwaw ikatu wera'u ma'e ma'ereko haw purumurywete kar haw wi. Zanema'ereko haw uzeapo zanerurywete haw hekuzaromo. Ma'e xiapo putar zanemàno re nehe, uzeapo ma'e ràm ikwaw pà nehe.

4

1 Na'e ame'e wi ikatu 'ymaw ywy rehe har nànàn ihe kury. Aexak teko amo teko tetea'u wanehe wamunar mehe ihe wà. Aexak ma'erahy tetea'u wanupe ipuraraw kar mehe ihe wà no. Uzai'o wà. Nezewe rehe we ni amo nupytywà kwaw wà. Ni amo nupytywà kwaw wà, ta'e wanehe imunar ma'e kwer wiko upuner ma'e romo a'e wà xe. 2 A'e rupi aze'eg nezewe hezeupe kury. Umàno ma'e kwer hurywete wera'u wikuwe ma'e wanuwi wà. 3 Uzexak kar 'ym ma'e hurywete wera'u tuwe a'e teko wanuwi upaw rupi wà. Nuexak kwaw ma'erahy purupe ipuraraw kar haw ko ywy rehe har a'e wà rihi.

4 Teko uma'ereko tetea'u a'e wà, ta'e ikàg wera'u wer amo wanuwi a'e wà xe. Akwaw waneko wer haw ihe kury. Wanemimutar paw uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo. Nuzawy kwaw ywytu haikweromo wazànaw. 5 Nezewe i'i teko wà. — Aze amo upytu'u uma'ereko re nehe, aze upytu'u umai'u re nehe, umàno putar nehe. Xo he'o ma'e zo uzapo mo nezewe wà, i'i wà. 6 Azeharomoete ru'u aipo. Na'ikatu kwaw zanereko haw nehe, aze zama'ereko tetea'u e ywytu ipyhyk pà zane nehe. Aze xo pixika'i ma'e zo xiriko zanepo pe nehe, aze zanerurywete nehe, zanereko haw ikatu wera'u putar nezewe mehe nehe.

7 Amo ma'e akwaw ihe. Heta amo ma'e heityk pyrer zàwenugar. 8 Aze awa wiko a'e zutyka'i nehe, umyrypar 'ym pà nehe, wa'yr 'ym pà nehe, wywyr 'ym pà nehe no, tuweharupi uma'ereko zepe, aze nahurywete pixik kwaw wemetarer rehe nehe, heko awer nuzawy kwaw heityk pyrer nehe. Màràzàwe tuwe uma'ereko tetea'u. Màràzàwe tuwe nuzemurywete kar kwaw ikatu ma'e zanereko haw rehe har rehe. Heko awer uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo. Nezewe wiko ma'e a'e wà, uzemumikahy a'e wà.

9 Aze heta mokoz teko wà, ikatu wera'u wà. Ta'e mokoz uzehe we uma'ereko mehe upuner ma'e tetea'u wera'u imono'ogaw rehe wà nehe xe. 10 Aze pitài u'ar nehe, inugwer upytywà putar nehe, imupu'àm pà nehe. Aze a'e zutyka'i wiko ma'e u'ar nehe, zawaiw katu putar izupe nehe. Ta'e naheta kwaw imupu'àm har a'e wà nehe xe. 11 Aze huwixàgatu nehe, mokoz upuner uzehezehe we uker haw rehe uzemuaku kar pà wà nehe. Aze pitài zo nehe, ma'e uzapo putar uzemuaku kar pà nehe. 12 Aze amo uzàmàtyry'ym a'e mokoz teko a'e wà, a'e mokoz teko upuner uwàmàtyry'ymar heitykaw rehe a'e wà. Aze pitài zo heta nehe, iàmàtyry'ymar weityk putar a'e zutyka'i wiko ma'e a'e nehe. Aze xipupepupe na'iruz kyhàhàm

pixika'i ma'e nehe, kyhàhàm ipupepupe pyrer ikàg wera'u putar nehe.

13 Kwàkwàmo ma'e hereko 'ymar Ma'e Kwaw Katu Har, ikatu wera'u tuwihawete itua'uhez ma'e ma'e kwaw 'ymar wi a'e, pureruze'egaw henu 'ymar wi a'e. 14 Awa hemetarer 'ym ma'e romo uzexak kar ma'e kwer upuner putar zemunehew paw wi uhemaw rehe nehe. A'e re upuner putar uiwy rehe har wanuwihawete romo wiko haw rehe nehe no. 15 Hema'enukwaw teko ko ywy rehe wiko ma'e paw wanehe ihe. Amo ywy rehe heta ru'u amo kwàkwàmo. A'e kwàkwàmo wiko putar ru'u tuwihaw romo tuwihawete hekuzaromo a'e nehe. 16 Heta tetea'u tuwihawete hemiruze'eg wà. Nezewe rehe we, tuwihawete romo wiko re ipytu'u mehe ni amo hemiruze'eg numume'u kwaw ikatu haw izupe wà. Ma'e paw uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo. Nuzawy kwaw ywytu haikweromo zanezànaw.

5

Ezekaiw katu ma'e zaneremimume'u kwer rehe nehe

1 Ezekaiw katu Tupàn Hàpuzuhu pe neho mehe nehe. Ma'ea'yr izuka mehe eiko zo iranaiw ma'e wazàwe wanemiapo nehe. Nukwaw kwaw wemiapo wà. Nuzapo kwaw a'e ma'e Tupàn ze'eg rupi wà. Neho mehe ezemuàgà'ym Tupàn ze'eg henu àwàm rehe nehe, heruzar àwàm rehe nehe no. 2 Nema'enukwaw katu ma'e rehe neze'eg 'ym mehe we nehe. Emume'u zo neremiapo ràm Tupàn pe na'arewahy nehe. Tupàn wiko ywak rehe a'e. Ne ereiko xe ywy rehe. A'e rupi eze'eg tetea'u zo nehe. 3 Aze erezemupy'a tetea'u nereko haw rehe nehe, nepuahu haw iaiw ma'e tetea'u uhem putar newe nehe. Aze ereze'eg tetea'u nehe, neranaiw haw tetea'u eremume'u putar nehe. 4 Nezewe mehe Tupàn pe neremiapo ràm imume'u mehe nehe, ezapo a'e ma'e na'arewahy nehe. Iranaiw ma'e na'ikatu kwaw Tupàn pe wà. A'e rupi, ezapo neremimume'u kwer nehe. 5 Neremiapo ràm imume'u 'ymaw ikatu wera'u neremimume'u kwer iapo 'ymaw wi a'e. 6 Tuwe neze'eg nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe. Nezewe mehe, — Màràzàwe tuwe eremume'u a'e neremiapo ràm Tupàn pe, ni'i kwaw xaxeto newe nehe. Màràzàwe tuwe eremuikwahy kar Tupàn nezeupe ne. Màràzàwe tuwe eremumaw kar putar nema'e paw izupe nehe. Erema'erekoahy a'e ma'e imono'og pà. 7 Nepuahu tetea'u mehe nehe, wyzài ma'e imume'u mehe nehe, ekyze Tupàn wi nehe.

Temetarer iamutar har nahurywete pixik kwaw wà

8 Erexak putar amo tuwihaw ikatu 'ym ma'e iapo mehe amo wanupe nehe. Nepytuhegatu zo hexak mehe nehe. Upuraraw kar ma'erahy hemetarer 'ym ma'e wanupe wà. Aze ipuruapo wer ma'e rehe wà, tuwihaw nuzapo kar kwaw wanupe wà. Tuwihaw ikàg wera'u ma'e uzekaiw tuwihaw ikàg ma'e wanehe wà. 9 Nezewe i'i wà. — Teko paw u'u ywy rehe hezuz ma'e kwer wà. Te tuwihawete upyhyk ma'e imono'og pyrer ikurer heraha pyrer uzeupe a'e no, i'i wà.

10 Temetarer iamutar katu har nahurywete pixik kwaw nehe. Hemetarer katu ma'e romo heko wer ma'e nomono'og pixik kwaw wemimutar paw a'e nehe. Ko ma'e uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo a'e no. 11 Aze amo hemetarer katu tuwe a'e, heta tetea'u putar hàpuz me umai'u ma'e wà no. Na'ikatuahy kwaw nezewe haw izupe. Xo pitài ma'e ukwaw putar nehe. Hemetarer katu ma'e xo weko haw zo ukwaw. 12 Aze ru'u heta tetea'u temi'u uma'ereko ma'e pe. Aze ru'u naheta tetea'u kwaw izupe. Nezewe rehe we uker katu pyhaw. Hemetarer katu ma'e uzeputupytupykahy uma'e tetea'u rehe. A'e rupi nupuner kwaw uker haw rehe.

13 Ko ywy rehe aexak ko ma'e purumuzemumikahy kar haw ihe. Amo teko omono'ogatu wemetarer imonokatu pà wà. A'e re upuraraw ma'erahy wemetarer rehe wà. 14 Aze ru'u weityk wemetarer paw wà, ma'e me'eg kar haw ikatu 'ym ma'e iapo mehe wà. Nezewe mehe nuezar kwaw ma'e wa'yr wanupe umàno mehe wà. 15 Zaixe ko ywy rehe ma'e hereko 'ym pà. Zahem izuwi nezewegatete no. Zama'ereko tetea'u ma'e imono'og pà.

Nezewe rehe we nazapuner kwaw ni pitài ma'e heraha haw rehe zanemàno mehe. 16 Na'aw amo ma'e purumuzemumikahy kar haw xe no. Ko ywy wi zaneho àwàm nuzawy kwaw izupe zanezur awer. Zama'ereko tetea'u ywytu ipyhykaw rehe zanezeagaw pà. Ma'e xipyhyk nezewe. 17 Xipyhyk nezewe zanereko haw. Ximumaw zane'ar paw ipytunahy haw rehe zanezemumikahy pà, zanezemupy'a pà no, zanema'eahy pà no. Zanereko haw iro zanewe.

18 Na'e ko ma'e amume'u hezeupe. Na'ipuku kwaw zanereko haw Tupàn zanewe hemimur kwer. A'e rupi xiapo nezewe haw nehe. Zamai'u nehe, xi'u ma'ywa tykwer nehe no, zazemurywete kar zanema'e zanema'ereko awer rehe zaneremimono'og kwer rehe nehe. Teko pitàitàigatu uzapo wemiapo a'e wà. 19 Aze Tupàn umur temetarer tetea'u newe nehe, aze umur ywy tetea'u newe nehe, aze umur tàpuz tetea'u newe nehe, aze nemurywete kar a'e ma'e rehe nehe, a'e mehe nerurywete neremipyhyk kwer rehe nehe, nema'ereko haw rehe nehe. Tupàn umur e a'e ma'e newe a'e. 20 Nezewe mehe nerezemumikahy kwaw kwarahy imumaw paw rehe nehe. Ta'e Tupàn umynehem kar putar nepy'a turywete haw pupe a'e nehe xe.

6

1 Amo ae ma'e purumuzemumikahy kar haw ko ywy rehe har aexak ihe no. 2 Tupàn omono wanemimutar paw amo teko wanupe a'e: temetarer tetea'u, ywy tetea'u, tàpuz tetea'u. Ukwaw katu kar a'e teko ikàg ma'e amogwer wanupe wà no. A'e re numurywete kar kwaw a'e teko a'e ma'e paw pupe wà. Amo ae teko ikwaw pyr 'ym uzemurywete kar wama'e rehe. Na'ikatu kwaw nezewe haw. Uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo a'e. 3 Amo awa umumaw kwarahy tetea'u a'e. Heta 100 ta'yr izupe wà. Na'e nuzemurywete kar kwaw a'e ma'e paw rehe no. Iànàm nuzutym katu kwaw hetekwer imàno re wà. Màràzàwe tuwe aipo. Ko ma'e amume'u kury. Kwarer umàno ma'e kwer uhy hie wi uzexak kar ma'e kwer hurywete wera'u a'e awa wi a'e. 4 A'e kwarer tur haw na'ikatu kwaw a'e. Ukàzym ipytunaw rehe a'e. Teko heharaz izuwi wà. 5 Ni kwarahy nuexak pixik kwaw. Nukwaw pixik kwaw weko haw. Nezewe rehe we upytu'u katu wera'u a'e awa wi. 6 A'e awa upuner mo miw kwarahy imumaw paw rehe a'e. Nezewe rehe we nuzemurywete kar pixik iwer mo weko haw rehe. Iahykaw rehe zaha zanemàno haw pe paw rupi zane.

7 Teko paw uma'ereko katu wemi'u ràm imono'og pà wà. Nezewe rehe we ni amo nahurywete kwaw weko haw rehe wà. Nuhyk pixik kwaw wanupe. 8 Aipo Ma'e Kwaw Katu Har ikatu wera'u iranaiw ma'e wi. Aipo hemetarer 'ym ma'e ukwaw wera'u weko haw amo wanuwi a'e. 9 A'e ma'e uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo a'e no. Nuzawy kwaw ywytu haikweromo zanezànaw. Zanema'e zanepo pe har rehe zanerurywete haw ikatu wera'u amo ma'e tetea'u iputar haw wi.

10 Ma'e ko ywy rehe uzeapo ma'e ràm paw uzekwaw kwehe mehe a'e. Amo teko izexak kar 'ym mehe we, amo umume'u heko àwàm a'e wà. Xikwaw ko ma'e zane. Nazapuner kwaw zaneze'eg tetea'u haw rehe zanewi ikàg wera'u ma'e wanupe. 11 Xikwaw katu amo ma'e zane. Aze zaze'eg e tetea'u, ximume'u ranaiw paw tetea'u. Na'ikatu kwaw nezewe haw zanewe. 12 Zanereko haw uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo a'e. Upaw zane'àgaw ài. Ma'enugar ma'e ikatu wera'u zanewe zanereko mehe. Aipo zapuner a'e ma'e ikwaw paw rehe. Ma'e uzeapo putar ywy rehe zanemàno re nehe. Ma'e zapuner iapo haw rehe a'e ma'e ikwaw pà nehe.

7

Hema'enukwaw zanereko haw rehe

1 Aze teko uze'egatu zanewe wà, waze'egatu haw ikatu wera'u zanewe kàpuhàg hekuzar wera'u ma'e wi a'e. Zanemàno haw 'ar ikatu wera'u zanezexak kar haw 'ar wi a'e no.

2 Amo tàpuz me teko uzai'o waiko umàno romo ma'e kwer rehe wà. Amo ae tàpuz me teko uzapo mynykawhu waiko wà. Wazai'o haw pe zaneho haw ikatu wera'u

mynykaw pe zaneho haw wi. Ta'e wazai'o haw pe zaneho mehe zanema'enukwaw putar amo 'ar mehe zanemàno àwàm rehe zane nehe xe. Tuwe wikuwe ma'e naheharaz pixik kwaw ko ma'e wi wà nehe.

3 Zanezemumikahy haw ikatu wera'u zanepuka haw wi a'e. Zanezemumikahy haw umuzemumikahy kar zaneruwa. Nezewe rehe we zanepy'a ukwaw wera'u ma'e.

4 Uzemurywete kar haw zutyka'i rehe ima'enukwaw ma'e a'e, wiko iranaiw ma'e romo a'e. Ma'e kwaw katu har ima'enukwaw umàno àwàm rehe a'e no.

5 Aze Ma'e Kwaw Katu Har umume'u neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe, einu katu ize'eg nehe. Aze iranaiw ma'e uze'egatu nerehe nehe, einu katu zo ize'eg nehe. Ma'e kwaw katu har ize'eg henu haw ikatu wera'u iranaiw ma'e ize'eg henu haw wi a'e.

6 Iranaiw ma'e wapuka haw nuzawy kwaw xu tata pupe ukaz ma'e. Opoopok tetea'u. Nezewe rehe we nukwaw kar kwaw ma'e purupe a'e.

7 Aze Ma'e Kwaw Katu Har umuahy amo, a'e ae wiko iranaiw ma'e romo a'e. Aze tuwihaw upyhyk temetarer wemu'emaw tàmuzgwer wanenataromo har hekuzaromo, umuaiw weko haw.

8 Amo ma'e iahykaw a'e, ikatu wera'u izypyrogaw wi. Teko ma'e hàrogatu har ikatu wera'u amogwer wiko wera'u ma'e wi wà.

9 Ezeruze'egatu tuweharupi nekwahy 'ym pà nehe. Xo iranaiw ma'e zo umuhua'u kar wekwahy haw.

10 Amo upuranu nezewe purehe wà. — Màràzàwe tuwe kwehe mehe ma'e paw ikatu wera'u ko 'ar rehe har wi, i'i wà. Epuranu pixik zo nezewe purehe nehe. Ma'e kwaw katu har nupuranu kwaw nezewe purehe wà.

11 Tuwe teko ko ywy rehe har paw wiko Ma'e Kwaw Katu Har romo wà nehe. Ma'e kwaw katu haw hereko haw ikatu. Temetarer tetea'u neru umàno ma'e kwer wi neremipyhyk kwer ikatu no. Wakatu haw uzuawygatu wà. 12 Ma'e kwaw katu haw ikatu wera'u temetarer wi. Ta'e ma'e kwaw katu haw zanepyro zanemàno haw wi a'e xe. 13 Nema'enukwaw Tupàn hemiapo kwer rehe. Aze umuapar amo ma'e a'e, mo upuner imuà'ygatu kar haw rehe wà. 14 Aze nereko haw ikatu nehe, nerurywete putar nehe. Zawaiw katu haw newe ihem mehe nehe, nema'enukwaw putar ko ma'e rehe nehe. Tupàn umur kar turywete haw purupe a'e. Umur kar zawaiw haw no. Naxikwaw pixik kwaw pyhewe uzeapo ma'e ràm zane.

15 Hereko haw uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo a'e. Hereko mehe aexak ma'e upaw rupi ihe. Heta teko ikatu ma'e umàno ma'e wà. Heta teko ikatu 'ym ma'e wikuwe wi wi ma'e wà no. Uzapo wi wi ikatu 'ym ma'e oho waiko wà. 16 A'e rupi, — Aiko ikatu wera'u amo wanuwi ihe, ere zo nehe. Akwaw wera'u ma'e amo wanuwi ihe, ere zo nehe. Aze mo nan, erezemumaw mo. 17 Eiko zo ikatu 'ym wera'u ma'e iapo har romo nehe. Eiko zo iranaiw wera'u ma'e romo nehe no. Aze mo nezewe, eremàno mo ne'ar 'ym mehe we nehe. 18 Eiko a'e ma'e wamyter pe nehe. Aze erekyze Tupàn wi nehe, neremiapo ràm paw ikatu putar nehe. Nereko haw ikatu putar nehe.

19 Aze tawhu pe heta 10 tuwihaw wà nehe, upuner ikatu ma'e tetea'u iapo haw rehe a'e pe har wanupe wà. Ma'e kwaw katu haw upuner ikatu ma'e tetea'u wera'u iapo haw rehe amo teko pe. 20 Naheta kwaw ikatu ma'e tuweharupi iapo har wà. Naheta kwaw iawy pixik 'ymar wà. 21 Ezeapyaka zo amogwer waze'eg rehe tuweharupi nehe. Erenu putar ru'u newe uma'ereko ma'e nerehe uze'eg zemueteahy mehe nehe. 22 Ereze'eg zemueteahy amo wanehe ne no. Erekwaw nereko awer.

23 Akwaw katu ma'e ihe, a'e rupi hema'enukwaw katu ko ma'e rehe ihe. — Aiko putar Ma'e Kwaw Katu Har romo ihe nehe, a'e hezeupe. Nezewe rehe we nahem kwaw ma'e kwaw katu haw pe. 24 Màràzàwe tuwe uzeapo ikatu 'ym ma'e. Mo upuner agwer ma'e ikwaw paw rehe wà. Zawaiw katu wera'u zanewe. Nazapuner kwaw ikwaw paw rehe. 25 Nezewe rehe we hepurukwaw wer ma'e paw rehe ihe. A'e rupi azeagaw a'e ma'e rehe hezemu'e pà. — Aexak putar ma'e kwaw katu haw ihe nehe, a'e tuwe hezeupe.

— Aexak putar hepuranu haw iwazar àwàm ihe nehe, a'e hezeupe. Ko ma'e rehe hepurukwaw wer ihe: Màràzàwe tuwe amo ikatu 'ym ma'e rehe ipuruapo wer haw nuzawy kwaw he'o haw a'e. Màràzàwe tuwe amo ma'e kwaw 'ymaw nuzawy kwaw he'o haw a'e no.

26 Màno haw iro a'e. Aexak amo màno haw wi iroahy wera'u ma'e ihe. Amo kuzà wiko nezewe wà. — Uruamutar katu ihe, i'i mua'u a'e kuzà awa pe. Iamutar katu mua'u haw nuzawy kwaw puruzuka haw. Nuzawy kwaw kyhapari nepyhyk àwàm. Izywa nuzawy kwaw kyhàhàm tàtà ma'e neàpixipixi àwàm. Aze awa ikatu Tupàn pe nehe, upuner putar agwer kuzà wi uhemaw rehe nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo har nuhem kwaw izuwi. 27 Tuweharupi akwaw wewer agwer ma'e aha teko ihe, hepuranu haw iwazar àwàm hekar mehe ihe. 28 Aekar amo hepuranu haw iwazar haw ihe no. Naexak kwaw. Aze aexak miw awa wà nehe, xo pitài rehe zo azeruze'eg putar nehe. Aze aexak miw kuzà wà nehe, ni pitài wanehe har rehe nazeruze'eg kwaw nehe. 29 Apuner heremigwaw kwer paw imume'u haw rehe newe, aze amume'u pitài ze'eg newe nehe. Na'aw a'e ze'eg xe: Zaneapo mehe Tupàn nazaneapo kateteahy ikatu ma'e iapo har romo. Zawaiw 'ym ma'e romo zaneapo. Zane ae xiapo zuawyawy zaneremiapo zane. Zane ae xiapo zazemuzawaiw katu kar haw zane.

8

1 Xo Ma'e Kwaw Katu Har upuner ma'e imume'u katu haw rehe wà. Teko ima'e kwaw katu haw heny katu huwa rehe. Aze na'ipuràg kwaw a'e teko, nezewe rehe we ima'e kwaw katu haw umuigo kar huwa nemyrypar huwa zàwenugar romo a'e.

Xiruzar tuwihawete nehe

2 — Aruzar putar neze'eg ihe nehe, ere neruwihawete pe. Ta'e eremume'u ize'eg heruzar àwàm Tupàn henataromo ne xe. 3 Ehem zo na'arewahy huwa wi nehe. — Tuwihawete nuputar kwaw a'e ma'e a'e. Nezewe rehe we azapo putar a'e ma'e ihe nehe, ere zo izupe nehe. Tuwihawete upuner wyzài wemimutar iapo haw rehe a'e. 4 Tuwihawete upuner wyzài ma'e iapo kar haw rehe. Upuner wera'u amo wanuwi. — Na'ikatu kwaw nezewe neremiapo kwer, ni'i kwaw amo teko uwihawete pe nehe. 5 Eruzar ize'eg nehe. Heruzar mehe nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e nehe. Ma'e kwaw katu har ukwaw ikatu ma'e iapo haw. Ukwaw iapo haw 'ar ikatu ma'e no. 6 Wyzài ma'e iapo haw heta i'ar ikatu ma'e izupe. Wyzài ma'e iapo haw heta iapo haw ikatu ma'e izupe no. Heta amo zawaiw katu ma'e zanewe. 7 Naxikwaw kwaw pyhewe uzeapo ma'e ràm zane. Naheta kwaw pyhewe uzeapo ma'e ràm zanewe imume'u har no. 8 Ni amo nupuner kwaw ywytu izar romo weko haw rehe wà. Ni amo nupuner kwaw ipyhykaw rehe wà. Nezewe rehe we ni amo nupuner kwaw umàno haw wi uhemaw rehe wà. Ni amo nupuner kwaw amo ae 'ar mehe umàno haw rehe wà. Zanemàno haw nuzawy kwaw zeàmàtyry'ymawhu zanewe. Nazapuner kwaw izuwi zanehemaw rehe.

Teko ikatu ma'e wà. Ikatu 'ym ma'e wà no

9 Ko ywy rehe, uzeapo ma'e kwer rehe hema'enukwaw mehe, aexak ko ma'e paw ihe. Amo 'ar mehe amo wiko upuner ma'e romo wà. Amo ae teko upuraraw ma'erahy a'e 'ar mehe wà. Ta'e a'e upuner ma'e wiko a'e teko ikàg 'ym ma'e wazar romo a'e xe. 10 Aexak amo teko ikatu 'ym ma'e wanetekwer watym awer ihe. Tywypaw wi uzewyr mehe, teko uze'egatu a'e umàno ma'e kwer wanehe wà. A'e 'ym mehe wikuwe mehe a'e teko uzapo ikatu 'ym ma'e a'e tawhu pe har wanupe wà. A'e ma'e uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo a'e.

11 Màràzàwe tuwe teko uzuka e amo teko wà. Màràzàwe tuwe nazawaiw kwaw puruzuka haw a'e teko wanupe. Wiko nezewe a'e wà, ta'e ni amo nuzepyk kwaw a'e puruzuka ma'e wanehe na'arewahy wà xe. 12 Awa ikatu 'ym ma'e upuner 100 ma'e ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe. Numàno kwaw. Wikuwe wi wi a'e. — Aze erekyze Tupàn wi nehe, ma'e paw uzeapo katu putar newe nehe, i'i teko wà. Akwaw nezewe waze'egaw ihe. 13 — Nuzeapo katu kwaw ikatu 'ym ma'e

wanupe nehe. Waneko haw upaw ma'e i'àgaw ài. Kwàkwàmo romo waneko mehe we, umàno putar wà nehe, ta'e nukyze kwaw Tupàn wi wà xe, i'i teko wà. 14 Nan kwaw azeharomoete har romo a'e ze'eg a'e. Pexak ywy rehe uzeapo ma'e nehe. Tuwihaw uzepyk ikatu ma'e tetea'u wanehe wà. Nuzepyk kwaw ikatu 'ym ma'e wanehe wà. Ikatu 'ym ma'e wiko upuner ma'e romo wà. Ikatu ma'e nuiko kwaw upuner ma'e romo wà. Ko ma'e amume'u wi xe kury: na'arewahy wiko ukàzym ma'e romo upaw rupi a'e.

15 A'e rupi akwaw ko ma'e ihe. Zazemurywete kar nehe. Ta'e zanereko mehe xo ko ma'e zo ikatu zanewe a'e xe: zanemai'u haw, ma'ywa tykwer i'u haw, zanezemuryw haw. Tupàn umur ko ywy rehe zanereko haw zanewe a'e. Zanema'ereko mehe heta a'e ma'e iapo haw zanewe. Naheta tete kwaw amo ae zanezemurywete kar haw.

16 Tuweharupi azeagaw Ma'e Kwaw Katu Har romo hereko pà ihe. Tuweharupi azeagaw ko ywy rehe uzeapo ma'e ikwaw pà ihe no. Ko ma'e akwaw kury. Zapuner zaneme'e haw rehe 'aromo pyhaw, ma'e rehe zanema'enukwaw pà. 17 Nezewe rehe we naxikwaw pixik kwaw Tupàn hemiapo zane nehe. Àze zazeagaw ma'e tetea'u ikwaw paw rehe nehe, nezewe rehe we naxikwaw kwaw nehe. — Zapuner ikwaw paw rehe zane, i'i Ma'e Kwaw Katu Har wà. Nan kwaw nezewe. A'e nukwaw kwaw a'e wà no.

9

1 Hema'enukwaw katu ihe. Azeagaw tetea'u a'e ma'e paw ikwaw pà. Akwaw ko ma'e kury. Tupàn a'e, uzapo kar wanemiapo a'e Ma'e Kwaw Katu Har wanupe a'e. Wiko imunar 'ym ma'e wanemiapo iapo kar har romo a'e no. Wiko wamutar katu haw izar romo. Wiko wakatuwawahy 'ymaw izar romo no. Ni amo nukwaw kwaw amo 'ar mehe uzeapo ma'e ràm wà. Zazekaiw zo hehe nehe. 2 Imunar 'ym ma'e wanupe uzeapo ma'e nuzawy kwaw imunar ma'e wanupe uzeapo ma'e. Ikatu ma'e wanupe uzeapo ma'e nuzawy kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe uzeapo ma'e. Tupàn wi ukyze ma'e wanupe uzeapo ma'e nuzawy kwaw ukyze 'ym ma'e wanupe uzeapo ma'e. Tupàn imuwete har wanupe uzeapo ma'e nuzawy kwaw imuwete 'ymar wanupe uzeapo ma'e. Ikatu ma'e wanupe uzeapo ma'e nuzawy kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe uzeapo ma'e. Wemiapo ràm imume'u har wanupe uzeapo ma'e nuzawy kwaw wemiapo ràm imume'u 'ymar wanupe uzeapo ma'e. 3 Teko paw wanupe uzeapo ma'e uzuawygatu wà. A'e uzeapo ma'e iaiw wera'u ko ywy rehe uzeapo ma'e wanuwi a'e. Teko wapy'a tynehem wakatu 'ymaw pupe wà, wane'o haw pupe wà no. Na'arewahy umàno wà. 4 Ko ywy rehe zanereko mehe we heta ikatu ma'e hàro haw. Zawar wikuwe ma'e ikatu wera'u zàwàruhu iriàw umàno ma'e kwer wi. 5 — Zàmàno putar amo 'ar mehe nehe, i'i wikuwe ma'e uzeupe wà. Umàno ma'e kwer nukwaw pixik kwaw ma'e wà. Nupyhyk kwaw amo ma'e a'e wà nehe kury. Teko heharaz putar tuwe wanuwi a'e wà nehe no. 6 Wapuruamutar haw umàno wainuromo. Wakatuwawahy 'ymaw umàno wainuromo no. Wama'eputar tetea'u haw umàno wainuromo no. A'e ma'e paw umàno wainuromo. Nuiko pixik kwaw ko ywy rehe uzeapo ma'e wainuromo nehe.

7 A'e rupi, eho nerenataromo nehe. E'u neremi'u nerurywete haw rupi nehe. E'u ma'ywa tykwer nezewe nehe no. Ta'e Tupàn umuawyze neremiapo kwer urywete haw rupi a'e xe. 8 Tuweharupi ezeagaw hurywete ma'e romo nezexak kar pà nehe. Ezeagaw wemimutar hereko har romo nezexak kar pà nehe no. 9 Ko ywy tynehem na'arewahy ukàzym ma'e ràm pupe a'e. Hehe nereko mehe ezemurywete kar neremireko neremiamutar rehe we nehe. Ta'e xo a'e zo erepyhyk putar nema'ereko awer hekuzaromo nehe xe. Tupàn umur zanereko haw zanewe a'e. Zawaiw katu zanereko haw. 10 Neremiapo ràm paw ezapokatu tuwe nehe. Ta'e nuzeapo pixik kwaw ma'e umàno ma'e kwer wapyta haw pe xe. Naheta kwaw ma'enukwaw paw a'e pe, ni ma'e kwaw paw, ni ma'e kwaw katu haw. Ereho putar a'e pe nehe.

11 Amo ae ma'e rehe azemu'e ko ywy
rehe ihe. Akwaw a'e ma'e kury. Uzàn
wera'u ma'e nuhem kwaw amo wa-
nenataromo tuweharupi wà. Zauxia-
pekwer ipuruzukaiwahy wera'u ma'e
nuweityk kwaw amogwer zauxiapekwer
tuweharupi wà. Teko ma'e kwaw katu
wera'u har wanupe naheta kwaw temi'u
tuweharupi wà. Ma'e kwaw wera'u har
nuzeapo kwaw hemetarer katu ma'e romo
tuweharupi wà. Amo ma'e aexak ihe
no. Ma'e iapo haw ikwaw katu wera'u
har nuiko kwaw tuwihaw ikàg ma'e
romo tuweharupi wà. Amo 'ar mehe
waneko haw ikatu. Amo 'ar mehe na'ikatu
kwaw. 12 Ni amo nukwaw kwaw iaiw
haw zanewe ihem àwàm 'ar wà. Wiràmiri
u'ar na'arewahy upyhykaw pupe wà. Pira
uzepyhyk kar oho kyhapari pupe wà.
Nezewegatete zapuner iaiw haw pupe
zane'ar haw rehe na'arewahy no. Aze
naxiàro pixik kwaw zane'ar àwàm amo 'ar
mehe nehe, a'e 'ar mehe we za'ar putar
ipupe nehe.

Ima'enukwaw ma'e kwaw katu haw rehe

13 Aexak amo ma'e ihe. Hexak mehe
akwaw ko ma'e ihe. Teko ko ywy rehe
har nuzekaiw kwaw ma'e kwaw katu haw
rehe wà. 14 Aexak amo taw pixika'i
ma'e. Naheta tete kwaw teko a'e pe wiko
ma'e wà. Amo tuwihaw werur zauxia-
pekwer tetea'u a'e pe wà. Uzàmàtyry'ym
a'e taw wà wà. Uzapo ipàrirogaw tàtà
ma'e iaiha ma'e rehe uzeupir haw izywyr
wà. Uzemuàgà'ym heityk àwàm rehe wà.
15 Amo awa wikuwe a'e pe. Nahemetarer
katu kwaw a'e. Nezewe rehe we ukwaw
katu ma'e. Upuner mo taw ipyro haw
rehe. Nupyro kwaw, ta'e ni amo a'e pe
har na'ima'enukwaw kwaw hehe wà xe.
16 Tuweharupi aze'eg nezewe: Ma'e kwaw
katu haw ikatu wera'u zanekàgaw wi a'e. —
Hemetarer 'ym ma'e nupuner kwaw Ma'e
Kwaw Katu Har romo weko haw rehe, i'i
teko wà. Ni amo nuzekaiw kwaw ize'eg
rehe wà.

17 Ma'e kwaw katu har ize'egatu henu
haw ikatu wera'u iranaiw ma'e uze-
mono'og ma'e wanuwihaw hehapukaz
haw henu haw wi. 18 Ma'e kwaw
katu haw ikatu wera'u puruzuka haw
zeàmàtyry'ymawhu pe har wi. Pitài ikatu
'ym ma'e iapo haw upuner ikatu ma'e
tetea'u imuaiw haw rehe a'e.

10

1 Amo meru umàno ma'e kwer upuner
kàpuhàg zàwenugar zutahyky'a ipor imuaiw
haw rehe wà. Nezewegatete ranaiw haw
pixika'i ma'e upuner ma'e kwaw katu haw
imuaiw haw rehe no. 2 Ikatu ma'e iapo
haw nazawaiw kwaw Ma'e Kwaw Katu
Har pe. Iranaiw ma'e pe nazawaiw kwaw
iawy haw iapo haw. 3 Teko paw wexak
iranaiw ma'e romo heko haw wà. Te ik-
waw 'ymar wexak ima'e kwaw 'ymaw wà.

4 Aze amo tuwihaw wikwahy newe
nehe, epytu'u zo heruzar ire nehe.
Umunàn putar ru'u neremiapo kwer ikatu
'ym ma'e nehe, aze erepytu'u izuwi nekyze
re nehe.

5 Tuwihaw ko ywy rehe har uzapo amo
ikatu 'ym ma'e wemiruze'eg wanupe.
6 Umuigo kar iranaiw ma'e tuwihaw ikàg
ma'e romo wà. Numuigo kar kwaw ma'e
kwaw par tuwihaw romo wà. 7 Aexak
amo pe uma'ereko e ma'e kawaru ku'az
wata mehe ihe wà. Aexak tuwihaw ta'yr
upy rehe wata mehe ihe wà no, amo pe
uma'ereko e ma'e zàwenugar romo wà no.

8 Aze amo uzapo ywykwaruhu nehe,
u'ar putar ru'u ipupe nehe. Aze amo
weityk pàrirogaw iaiha ma'e nehe, mozaiw
uxi'u putar ru'u heityk arer nehe. 9 Aze
amo o'ok ita ywy wi nehe, a'e ita u'ar
putar a'e teko ipirok pà nehe. Aze amo
omowowok zepe'aw nehe, uzemugaz
putar nehe. 10 Aze itazy nahaime kwaw
nehe, aze neremukatu kwaw nehe,
erema'ereko wera'u putar nehe. Ma'e
kwaw katu har ima'enukwaw katu wemi-
apo ràm rehe iapo 'ym mehe we a'e. 11 Aze
erekwaw mozaiw pe neze'egaw nehe,
aze a'e re amo nexi'u nehe, ikwaw paw
na'ikatu kwaw newe nehe. 12 Aze Ma'e
Kwaw Katu Har uze'eg, teko uze'egatu
hemigwaw rehe wà. Iranaiw ma'e
ize'eg a'e, ize'egaw ae umumaw uzar a'e.
13 Uzypyrog uranaiw paw imume'u pà.
Iahykaw rehe umume'u ma'e he'o ma'e
ài. Umume'u ikatu 'ym ma'e. 14 Iranaiw
ma'e nupytu'u kwaw uze'eg ire a'e. Ni amo
nukwaw kwaw pyhewe uzeapo ma'e ràm

a'e wà. Uzeapo putar ma'e zanemàno re nehe. Ni amo nukwaw kwaw a'e ma'e imume'u haw rehe wà.
15 Amo awa iranaiw tuwe a'e wà. Nukwaw kwaw ni wàpuz ipiar hexakaw wà. Agwer awa uma'ereko tetea'u a'e wà, te ikene'o uzemumaw pà a'e wà.
16 Aze amo ywy rehe har wanuwihaw wenu wemiruze'eg wanemimutar wà nehe, a'e ywy rehe har waneko haw iaiw putar nehe. Aze wanuwihaw Uzypyrog uzemuryw haw rehe izi'itahy wà, iaiw putar a'e ywy rehe har waneko haw nehe.
17 Aze wanuwihaw umume'u wemiapo ràm nehe, a'e mehe ikatu putar a'e ywy rehe har waneko haw nehe. Aze tuwihaw ukwaw uzeruze'egaw wà nehe, aze umai'u umai'u haw 'or katu mehe wà nehe, aze nuka'u kwaw wà nehe, a'e mehe ikatu putar a'e ywy rehe har waneko haw nehe.
18 Aze neranahy nehe, aze a'e rupi nerezapokatu kwaw neràpuz 'aromo har nehe, heta tetea'u putar itykyr haw hehe nehe. A'e re u'ar putar neràpuz nehe no.
19 Mynykawhu zanepytywà zanemuryw katu kar pà. Win zanepytywà zanemurywete kar pà a'e no. Aze naheta kwaw temetarer, naheta kwaw mynykawhu. Naheta kwaw win no.
20 Eze'eg zemueteahy zo neruwihaw wanehe nehe. Ni nema'enukwaw mehe nehe no. Eze'eg zemueteahy zo hemetarer katu ma'e rehe nehe. Ni neràpuz pupyaikaw pyrer pupe neze'eg mehe nehe. Ta'e aze amo wiràmiri nerenu nehe, upuner oho haw rehe wanupe neze'eg imume'u pà nehe.

11

Pureruze'egaw

1 Xo ma'eme'eg kar haw ikatu ma'e zo ezapo neremetarer rehe nehe. A'e mehe neremetarer imemymemyr putar oho iko tuweharupi nehe. 2 Màràmàràn taw pe màràmàràn ko pe màràmàràn ma'eme'egaw rehe emono nehe. Ta'e nerekwaw kwaw pyhewe ma'e uzeapo ma'e ràm ne xe.
3 Ywàkun tynehem mehe ukyr àmàn. Ywyra upuner wyzài ywy pehegwer kutyr u'ar haw rehe a'e. U'ar ire upyta putar u'ar awer rehe nehe. 4 Aze awa wàro ywytu amo ae ywy wi tur àwàm nehe, aze wàro àmàn ipik àwàm nehe, nuzutym pixik kwaw ma'e nehe, nopo'o pixik kwaw ma'e nehe. 5 Tupàn uzapo ma'e upaw rupi a'e. Nerepuner kwaw teko ipyahu ma'e kuzà hie pe izypyrogaw ikwaw paw rehe ne. Nezewegatete nerepuner kwaw Tupàn hemiapo ikwaw paw rehe no. 6 Ezutym ma'eà'yz izi'itahy nehe. Ezutym ma'eà'yz karuk mehe nehe no. Ma'enugar ma'eà'yz hezuz katu putar nehe. Nerekwaw kwaw. Ma'enugar iaiha wera'u putar wanuwi nehe. Nerekwaw kwaw.
7 Kwarahy heny katu haw 'aromo har ikatu zanewe. Ikatuahy kwarahy hexakaw zanewe. 8 Nereko mehe nekwarahy nànàn eiko nerurywete romo nehe. Aze eremumaw kwarahy tetea'u nehe, nezewe rehe we nema'enukwaw nemàno àwàm rehe. Eremumaw putar kwarahy tetea'u umàno ma'e kwer romo nehe. Nemàno àwàm ipukua'u wera'u nereko awer wi nehe. Uzeapo ma'e kwer paw a'e, na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo hekon a'e.

Pureruze'egaw kwàkwàmo wanupe kuzàwaza wanupe no

9 Kwàkwàmo, nerurywete nekwàkwàmo mehe we nehe, nepyahu mehe we nehe. Ne kuzàwaza mehe we nehe no. Pezapo pepy'a pe penemimutar paw rupi nehe. Xo pitài ma'e rehe zo pema'enukwaw nehe. Tupàn umume'u putar penemiapo kwer upaw rupi nehe. Uzepyk putar penehe ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. 10 Tuwe ni amo ma'e napemuzemumikahy kar kwaw nehe. Tuwe ni amo ma'e nupuraraw kar kwaw ma'erahy peme nehe. Ta'e kwàkwàmo romo kuzàwaza romo peneko haw na'ipuku kwaw a'e xe.

12

1 Pepyahu mehe we pema'enukwaw katu peapo arer rehe nehe, 'ar ikatu 'ym ma'e tur 'ym mehe we nehe. Amo kwarahy mehe peze'eg putar nezewe nehe. — Hereko haw nahemurywete kar kwaw kury, peze putar pezeupe a'e 'ar mehe nehe. Nema'enukwaw katu neapo arer rehe a'e 'ym mehe we nehe. 2 — Kwarahy nuhyape katu kwaw kury, peze putar amo

'ar mehe nehe. — Zahy nuhyape katu kwaw kury, zahytata nuhyape katu kwaw wà kury, peze putar amo 'ar mehe nehe. — Ywàkun àmàn hereko har noho pixik kwaw xe wi a'e, peze putar amo 'ar mehe nehe. A'e 'ar ihem 'ym mehe we pema'enukwaw peapo arer rehe nehe. 3 Pekàg mehe pezywa pepyro peàmàtyry'ymar wanuwi. Amo 'ar mehe pezywa Uzypyrog putar uryryryryz pà nehe. Ko 'ar rehe penetymà ikàg. Ipyw putar amo 'ar mehe nehe. Penàz u'ar putar pewi nehe. Xo màràmàràn zo upyta putar pezuru pupe nehe. A'e rupi napepuner kwaw penemi'u ixi'uxi'u haw rehe nehe. Napenehàpyhà katu kwaw nehe. A'e rupi napepuner kwaw ma'e hexak katu haw rehe nehe. 4 Napeapyha kwaw nehe no. A'e mehe napepuner kwaw teko wànoànogaw nahu rupi har henu haw rehe nehe. Pepytu'u etea'i putar arozràn imuku'iku'i haw henu re nehe. Pepytu'u etea'i putar teko wioràwiràn imupu haw henu re nehe. Pepu'àm putar izi'itahy wiràmiri waze'eg mehe nehe. 5 Na'e pekyze putar aiha katu ma'e apyr wi pe'ar àwàm wi nehe. Te peata haw na'ikatu kwaw peme nehe. Pe'aw xig putar nehe. Nereputar kwaw ma'e nehe. A'e 'ar mehe zanetua'uhez mehe zaha putar zanepytu'u haw iahykaw rehe har pe nehe. A'e ma'e uzeapo mehe teko uzai'o putar taw myteromo zanerehe a'e wà nehe. 6 Aze xiàpixi tatainy iapo pyrer ywate nehe, aze iàpixi haw parat iapo pyrer upen nehe, u'ar putar tatainy uwew pà nehe. Nezewegatete zanereko haw uwew putar zanewi nehe no. Aze xiàpixi ywy'a ywyzuwa iapo pyrer kyhàhàm pupe nehe, aze uze'ok iàpixi haw nehe, u'ar putar ywy'a uzeka pà ywy rehe nehe. Nezewegatete zanereko haw uzeka putar nehe no. Zamàno putar nehe. 7 Izypy mehe zaneretekwer ur ywy imuku'i pyrer wi wà. Uzewyr putar a'e pe nehe no. Tupàn umur zanerekuwe zanewe. Zanerekuwe uzewyr putar izupe nehe no.

8 — Na'arewahy ukàzym ma'e ràm a'e, na'arewahy ukàzym ma'e ràm a'e, i'i Ma'e Kwaw Katu Har. Ma'e paw uzeapo na'arewahy ukàzym ma'e ràm romo a'e, i'i a'e.

Ze'eg iahykaw rehe har

9 Ma'e kwaw katu har a'e, umu'e teko wemigwaw rehe tuweharupi a'e, uma'e kwaw paw rupi a'e. Uzemu'e ze'eg xirogatu ma'e tetea'u rehe. Ima'enukwaw katu hehe. Umuapyk ikatu ma'e pape rehe. 10 Uzeagaw ze'eg ipuràgeteahy ma'e imume'u pà. Hemimuapyk kwer paw azeharomoete a'e. 11 Ma'e kwaw katu har waze'eg nuzawy kwaw itaxu ywyra rehe izywà katu pyrer. Àràpuhàràn wamono'ogar wereko ywyra imuakwa'i pyrer wà. Umuata kar weimaw a'e ywyra pupe wà. A'e ma'ekwaw katu har uze'eg nuzawy kwaw a'e ywyra. Tupàn umur ko ze'eg wanupe. Tupàn zutyka'i wiko àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe uzekaiw ma'e zàwenugar romo zanewe a'e.

12 Hera'yr wà. Heta we pitài ze'eg peme heremimume'u ràm. Teko uzapo wi wi pape oho waiko tuweharupi wà. Aze pezemu'e tetea'u ma'e rehe nehe, peàkàg ikene'o putar nehe.

13 Ko ma'e paw imume'u mehe pitài ma'e rehe hepurumu'e wer penehe ihe. Pekyze Tupàn wi nehe. Peruzar hemiapo kar haw nehe no. Ta'e zaneapo a'e ma'e iapo kar pà zanewe a'e xe. 14 Amo 'ar mehe Tupàn umekuzar putar zaneremiapo kwer paw rupi nehe. Te zaneremiapo kwer imim pyrer umekuzar putar nehe. Aze ikatu a'e ma'e nehe, umume'u putar zanewe imekuzar pà nehe. Aze na'ikatu kwaw a'e ma'e nehe, umume'u putar zanewe imekuzar pà nehe no. Upaw kwez kury.

ZEGAR HAW IPURÀG WERA'U MA'E

1 Na'aw Xàrumàw zegar haw ikatu wera'u
ma'e xe kury.

Zegar haw pitài haw
Kuzà imen ma'e ràm uze'eg kury

2 Tuwe nereme hepyk zurupyter haw pupe
nehe.
Heamutar katu pe ne. Heamutar katu haw
ikatu wera'u win wi a'e.
3 Nekàpuhàg zàwenugar hyàkwegatu.
Nerer nuzawy kwaw kàpuhàg zàwenugar
izakook pyrer ihewe.
Ni amo kuzà nupuner kwaw neamutar
katu 'ymaw rehe wà.
4 Hereraha pe nezeupi nehe 'y. Zaha
na'arewahy nehe 'y.
Eiko heruwihawete romo nehe. Hereraha
pe neker haw pe nehe.

Uzegar ma'e uzegar wà kury

O tuwihawete, urerurywete nerehe ure
nehe.
Uruzegar putar neamutar katu haw rehe
nehe, neremiamutar haw rehe
nehe.
Ikatu wera'u win wi a'e.
Neamutar katu teko a'e wà, o tuwihawete.

Kuzà

5 Kuzà Zeruzarez pe har wà, ipir pihun
wewer ma'e romo aiko ihe.
Nezewe rehe we hepuràg eteahy.
Herexakaw nuzawy kwaw tàpuzràn ywyx-
iguhu rehe har hexakaw.
Nuzawy kwaw pànuhu Xàrumàw hàpuzuhu
pupe har.
6 Peme'e zo herehe nezewe nehe.
Peme'e zo pihun wewer ma'e romo hereko
haw rehe nezewe nehe.
Kwarahy hemuigo kar pihun wewer ma'e
romo a'e.
Hekywyr wikwahy ihewe wà. A'e rupi he-
muma'ereko kar ma'ywa uwà tyw
pe wà.
A'e rupi napuner kwaw hezehe hezekaiw
paw rehe.

7 Emume'u ma'e ihewe nehe, heremiamu-
tar.
Ma'e pe ereraha nereimaw àràpuhàràn
hawitu ma'e wamumai'u kar pà ne
wà.
Ma'e pe upytu'u kwarahy wapyter pe hin
mehe wà.
Emume'u ihewe nehe. Nezewe mehe
nata e kwaw amo àràpuhàràn haw-
itu ma'e wamono'ogar waneimaw
wainuromo nerekar pà ihe nehe.

Hemireko ma'e ràm uze'eg kury

8 Ereiko amogwer kuzà wanuwi ipuràg
eteahy wera'u ma'e romo ne. Aze
nerekwaw kwaw wapoz haw nehe,
eho amogwer waneimaw wanaikweromo
nehe.
Nezewe mehe erexak putar mai'u haw
nereimaw àràpuhàràna'yr hawitu
ma'e wanupe nehe,
wamono'ogaw wanàpuz huwake nehe.
9 Nepuràg eteahy, heremiamutar.
Ereiko Tuihawete Parao heimaw ywyra-
mawa heruata har wazàwe ne.
10 Neruwa ipuràg eteahy mokoz ne'aw ipu-
pepupe pyrer wamyter pe.
Nepu'yr neazuromo har imupuràg eteahy
kar pyrer ikatuahy ihewe no.
11 Ximupyràn itazu or amo neazuromo har
iapo pà newe nehe.
Ximomog kar ita xig parat hehe imupuràg
eteahy kar haw romo nehe no.

Kuzà

12 Heruwihawete apykawpuku rehe
wapyk mehe,
wetun hekàpuhàg zàwenugar hyàkwegatu
ma'e a'e.
13 Heremiamutar hekàm rehe ipytu'u
mehe,
aetun kàpuhàg zàwenugar hyàkwegatu ma'e
mir her ma'e hehe ihe.
14 Heta amo ma'ywa tyw ytyzuzàmaw Zeni
her ma'e huwake a'e.
Heremiamutar nuzawy kwaw ma'eputyr
kaiwer pe har a'e ma'ywa tyw rehe hezuz
ma'e kwer a'e.

Awa

15 Nepuràg eteahy tuwe, heremiamutar.
Nepuràg azeharomoete.
Heamutar haw heny katu nereha rehe.

Kuzà

16 Nepuràg eteahy tuwe, heremiamutar.
Hemurywete kar pe azeharomoete.
Xiapo ka'api'i ikyr katu ma'e zaneker haw
romo nehe.

17 Ximono putar ywyràkàxigyw zaneràpuz
izyta romo zane nehe.
Ywyra pin her ma'e ximono putar i'aromo
har romo nehe.

2

1 Aiko ma'eputyr hozà her ma'e Xarom
ywy rehe har romo ihe.
Aiko ma'eputyr iri her ma'e ywyàpyznaw
rehe har romo no.
Awa
2 Heremiamutar amogwer kuzà wainuin-
uromo a'e,
nuzawy kwaw ma'eputyr iri her ma'e xu
wainuinuromo har a'e.
Kuzà
3 Heremiamutar amogwer awa wainuin-
uromo a'e,
nuzawy kwaw màxà 'yw amo ywyra ka'a
pe har wainuinuromo a'e.
Herurywete izywa rehe hereko mehe.
Hemumuràgaw nuzawy kwaw hete katu
ma'e ihewe.
4 Hereraha ipupyaikaw pyrer pupe
mynykawhu iapo haw pe.
A'e pe uruzemono urezeamutar katu haw
pe. 5 Perur uwà imuxinig pyrer
ihewe nehe. Nezewe mehe hekàgaw
uzewyr putar ihewe nehe.
Perur màxà ihewe hekene'o haw ihewi
imuhem kar pà nehe.
Ta'e urezeamutar katu awer hemukàzym
kar tària'i a'e.
6 Omono opo ahurehe har heàkàg iwy pe.
Heàzuwàn opo awyze har pupe.
7 Kuzà Zeruzarez pe har wà, pemume'u ko
ma'e ihewe nehe.
Pemume'uahy ko ma'e ihewe nehe.
Pemume'u arapuha hehaite ma'e kor
zàwenugar her ma'e nehe.
Pemume'u arapuha kazer her ma'e rehe
nehe. — Nuruzapo kwaw ma'e
pemupytu'u kar pà pezeamutar
katu re nehe, peze nehe.

Zegar haw mokoz haw
Kuzà
8 Aenu heremiamutar katu teko ize'eg
mehe ihe.
Ur iko na'arewahy a'e kury. Wezyw iko
ywytyruhu wi.
Uzàn wà iko ywytyr wanehe.
9 Heremiamutar nuzawy kwaw arapuha
kazer.
Nuzawy kwaw arapuha kor ra'yra'i.
Heremiamutar wiko pe pe katu pe ur-
eràpuz huwake.
Ume'e iko ipupe ukenaw rupi.
Ume'e iko herehe ipari haw rupi.
10 Heremiamutar uze'eg iko ihewe.
Awa
Ezur kury, heremiamutar.
Ezur herupi nehe, heremiamutar.
11 Tuwixàgaw uhem oho.
Àmàn upik oho.
12 Ma'eputyr uzexak kar kaiwer pe.
Zanezegar haw 'ar uhem kwez kury.
Teko wenu pyku'i kaiwer rehe waze'eg
mehe wà.
13 Pi 'yw i'a kwer uzypyrog iazu pà kury.
Uwà 'yw rehe heta iputyr. Hyàkwegatu.
A'e rupi, ezur nehe, heremiamutar.
Ezur herupi nehe, heremiamutar.
14 Ereiko pykahu itawokaw pupe uzemim
ma'e ài.
Exak kar neruwa ihewe nehe.
Tuwe uruenu neze'eg mehe ihe nehe.
Ta'e neze'eg hete katu a'e xe.
Neruwa ipuràg eteahy a'e no.
15 Pepyhyk awara pe wà nehe. Pepyhyk
awara'yr pe wà nehe.
Pemupytu'u kar uwà tyw zaneremitygwer
imuaiw 'ym mehe we pe wà nehe.
Iputyr a'e kury.
Kuzà
16 Aiko heremiamutar izar romo ihe. Wiko
hezar romo a'e no.
Weraha weimaw àràpuhàràn hawitu ma'e
ma'eputyr iri her ma'e wainuin-
uromo a'e wà. U'u kar ka'api'i
wanupe a'e,
17 ku'em mehe we
ipytunaw iho 'ym mehe we a'e.
Heremiamutar, ezewyr na'arewahy nehe.
Ezàn ezuwà kazer ài nehe,
arapuha kor ra'yra'i Meter ywytyr rehe
har ài nehe.

3

1 Amumaw pytun tetea'u heker haw rehe
heremiamutar hekar pà ihe.
Aekar zepe ihe.
Nezewe rehe we naexak kwaw.
2 A'e rupi apu'àm tawhu nànàn heata pà.

Ata nahu rupi, ata katu pe tàpuz wamyteromo no.
Aekar heremiamutar katu aha.
Aekar zepe. Naexak kwaw.
3 Zauxiapekwer tawhu rehe uzekaiw ma'e heruwàxi wà.
Apuranu wanehe. — Aipo pexak heremiamutar katu, a'e wanupe.
4 Wanuwi hehem romo mehe
aexak ihe.
Àzuwàn heremiamutar katu. Namono kar kwaw.
— Eho herupi hehy hàpuz me nehe, a'e izupe. Araha hehy iker haw pe,
hemuzexak kar arer iker haw pe.

5 Kuzà Zeruzarez pe har wà,
pemume'u ko ma'e ihewe nehe. Pemume'uahy ko ma'e ihewe nehe.
Pemume'u arapuha hehaite ma'e kor her rehe nehe. Pemume'u arapuha kazer her rehe nehe no.
— Nuruzapo kwaw ma'e pemupytu'u kar pà pezeamutar katu re nehe, peze nehe.

Zegar haw na'iruz haw Kuzà

6 Amo ma'e uzeupir wà ywyxiguhu wi. Ma'e romo hekon a'e.
Nuzawy kwaw ywàkun. Nuzawy kwaw tàtàxin kàpuhàg zàwenugar mir ukaz ma'e wi uhem ma'e. Nuzawy kwaw tàtàxin yhyk zàwenugar ukaz ma'e wi uhem ma'e.
Nuzawy kwaw tàtàxin kàpuhàg zàwenugar tetea'u ma'eme'egar hemime'eg ukaz ma'e wi uhem ma'e.
7 Zauxiapekwer werur Xàrumàw heruzepyriko haw hereko wà.
60 Zauxiapekwer Izaew izuapyapyr ikatu wera'u ma'e wà,
wiko Xàrumàw rehe uzekaiw katu ma'e romo wà. Xo hehe zo uzekaiw wà.
8 Paw rupi ukwaw takihepuku pupe upuruzuka haw wà.
Wiko zeàmàtyry'ymawhu rehe uzemuàgy'ygatu ma'e romo wà.
Wereko takihepuku pitàitàigatu wà.
Ta'e na'ikatuahy kwaw pyhaw xe.

9 Tuwihawete Xàrumàw uzapo kar uzeruzepyriko haw ywyra kixi har wanupe a'e.
Ukixikixi ywyra ikatu wera'u ma'e iapo pà wà.
10 Uwàuwàn izyta parat huwer zàwenugar romo iapo pyrer pupe wà.
Upyk pàn or inuromo imuwywyk pyrer pupe wà.
Kuzàgwer Zeruzarez pe har uzapo apykaw iapiru katu ma'e izupe wà.
Upyk pàn ipiràg ma'e ikatuahy ma'e pupe wà.

11 Kuzà Xiàw pe har wà, pezur tuwihawete hexak pà nehe.
Tuwihawete Xàrumàw umunehew àkàg rehe har iko.
Ihy omono izupe
izereko haw 'ar mehe a'e.
Hurywete tuwe a'e 'ar mehe wà.

4

Awa

1 Nepuràg eteahy, heremiamutar katu.
Nepuràg eteahy azeharomoete.
Nereha heny katu pàn neruwa imimaw ikupe kutyr. Ta'e erezamutar katu amo ne xe.
Ne'aw penopenogaw nuzawy kwaw àràpuhàràn ete imono'og pyr wà.
Wezyw ywytyruhu Zireaz ywy rehe har wi wà.
2 Neràz xigatu. Nuzawy kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e. Wanawer imonohok pyrer.
Uhez wà no. Uhyk neràz wà.
Ni pitài nu'ar kwaw.
Uzuawygatu paw rupi wà.
3 Nereme nuzawy kwaw pàn pegwera'i imupuku pyrer ipiràg ma'e.
Nezuru ipuràg eteahy.
Neruwa nuzawy kwaw imuma'e pyrer heny katu ma'e pàn imimaw ikupe kutyr.
4 Neazu'yw iapu'a a'e.
Iapy katu no. Ipuràg eteahy Tawi hàpuzaiha ài.
Zauxiapekwer umuzaiko miw u'yw wi uzemimaw a'e hàpuzaiha rehe wà.
Zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e wereko agwer u'yw wi uzemimaw wà.
5 Nekàm nuzawy kwaw mokoz arapuha kazer a'e wà.

Nuzawy kwaw arapuha kazer uzexak kar mokoz ma'e wà, ma'eputyr iri her ma'e inuromo ka'api'i i'u har wà.
6 Aha putar kàpuhàg zàwenugar mir ywytyruhu romo iapo pyrer pe nehe.
Aha putar yhyk zàwenugar ywytyruhu romo iapo pyrer pe nehe,
iku'em etea'i mehe nehe,
ipytunaw iho etea'i mehe we nehe.
7 Azeharomoete nepuràg eteahy, heremiamutar katu. Nekatuahy.
Naheta kwaw ikatu haw 'ym nerehe.
8 Ewezyw herupi ywytyr Irimano ywy rehe har wanuwi nehe, heremireko ràm.
Ewezyw ywytyr apyr wi nehe.
Zàwàruhu iriàw wiko a'e na'iruz ywytyr wanehe wà. Zàwàrun wiko a'e pe wà no.
Na'aw a'e ywytyr waner xe wà: Amana, Xenir, Eremon.
9 Heremireko ràm heremiamutar katu,
nemunar hepy'a rehe, pitài haw herehe neme'e mehe.
Pitài ita per neazuromo har pupe nemunar hepy'a rehe.
10 Hemumuràgaw hete katu ihewe,
heremireko ràm heremimutar katu.
Heamutar katu haw ikatu wera'u win wi a'e.
Nekàpuhàg zàwenugar hyàkwegatu wera'u amo kàpuhàg heta ma'e wanuwi.
11 Nereme nuzawy kwaw hàir ihewe, heremiamutar katu.
Neapeku nuzawy kwaw ma'ekamy kwer hàir inuromo har ihewe.
Neropoz hyàkwegatu ihewe ywytyr Irimano ywy rehe har ài.

12 Heremireko ràm heremiamutar katu, ereiko ma'etymaw pàrirogaw hereko har zàwe. Ma'ea'yr nuixe kwaw ma'etymaw pupe wà.
Heta 'yzygwar a'e pe. Xo ihe zo anuhem 'y a'e wi.
13 A'e ma'etymaw rehe hezuz katu ma'e.
Aiha katu homà tyw ài. I'a katu.
I'a kwer ikatu wera'u amo wanuwi wà.
Heta ka'akyr hyàkwegatu ma'e ena her ma'e a'e pe. Heta narono kàpuhàg zàwenugar romo iapo pyr a'e pe no.
14 Heta ma'ezuz tetea'u a'e pe wà: Narono, àxàpàràw, kaner, zazimi huwyahy ma'e.
Heta yhyk zàwenugar tetea'u a'e pe. Wyzài hexakaw hereko har heta a'e pe. Heta mir. Heta aroe no.
Heta amo ka'a hyàkwegatu ma'e a'e pe no.
15 Ereiko 'yzygwar hema'etymaw pe har romo.
'Y ikatu ma'e uhem izuwi.
Ereiko yrykaw ywytyr Irimano ywy rehe har wi uwyryk ma'e zàwe.

Kuzà

16 — Epu'àm, ywytu kwarahy heixe haw awyze har wi ur ma'e.
Ezur ywytu kwarahy ihemaw awyze har wi ur ma'e.
Pezur hema'etymaw pe nehe.
Pemynehem kàpuhàg zàwenugar pupe nehe.
Tuwe heremiamutar katu ur uma'etymaw pupe nehe.
Tuwe u'u ma'e'a kwer a'e pe har ikatu wera'u ma'e nehe.

5

Awa

1 Aixe hema'etymaw pupe ihe,
heremireko ràm heremiamutar katu.
Amono'og mir iteko ihe. Amono'og amo ka'a hyàkwegatu ma'e iteko ihe no.
A'u hàir hàtàgwer iteko ihe.
A'u hewin iteko. A'u hereimaw kamykwer iteko no.

Teko uzegar xe wà kury

— Pezeamutamutar katu nehe.
Pemai'u nehe. Pei'u nehe.
Te pezeamutar katu haw pemuka'u putar nehe.

Zegar haw 4 haw

Kuzà

2 Aker tupà. Nezewe rehe we ame'e tupà.
Na'e ainu heremiamutar katu ukenaw rehe ikwaikwar mehe ihe.

Awa

Hemuixe kar pe nehe, heremiamutar, heremiamutar katu.
Ereiko pyku'i ikatu 'ymaw hereko 'ymar zàwe.
Zuwiri umuàkym heàkàg.
Àmàn pixika'i ma'e utyky'yr he'aw imuàkym pà.

Kuzà

3 Anuhem heropoz kwez ihe.

Aipo amunehew wi putar nehe.
Azepyez kwez.
Màràzàwe tuwe amuaiw wi putar nehe.
4 Heremiamutar katu omono opo ukenaw rehe.
Hepy'a umàno etea'i.
5 Ikatu ihewe. Amuixe kar tària'i heremiamutar katu.
Mir upyk hepo.
Upyk hekwà no.
Apyhyk ukenaw iwàpytymaw.
6 Na'e awàpytymawok zepe uken heremiamutar katu pe.
Oho a'e 'ym mehe we.
Hepurenu wer hehe ize'eg mehe. Aekar. Naexak kwaw.
Aenoz. Nuwazar kwaw heze'eg kwer ihewe.
7 Zauxiapekwer tawhu rupi wata ma'e heruwàxi a'e wà.
Ukwaukwar herehe hemuahy kar pà wà.
Zauxiapekwer pàrirogawtàtà rehe uzekaiw ma'e wenuhem hepykaw ihewi wà.

8 Pemume'u ko penemiapo ràm ihewe nehe, kuzà Zeruzarez pe har wà.
Aze pexak heremiamutar katu nehe,
— Neamutar katu har uzuka etea'i neremiamutar katu a'e, peze izupe nehe.

Teko uzegar xe wà

9 Ne, amo kuzà wanuwi ipuràg eteahy wera'u ma'e.
Ewazar ko urepuranu haw urewe nehe.
Aipo neremiamutar katu ikatu wera'u amogwer wanuwi a'e.
— Ikatuahy a'e, ere iko izupe. Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe.
Màràzàwe tuwe urumume'u putar a'e ma'e ureremiapo ràm newe nehe.

Kuzà

10-11 Aze eremono heremiamutar katu 10.000 awa wainuromo nehe,
ipuràg eteahy wera'u wanàwanàn a'e. Ikàg wera'u wanàwanàn no.
Huwa ipuràg ma'e imuma'e haw a'e. I'aw puku a'u a'e. I'aw penopenog no. Ipihun zàpuun hawer ài.
12 Heha nuzawy kwaw pykahu yrykaw izywyr har heha.
A'e pykahu xigatu ma'ekamy kwer ài.
Uzahak waiko 'y yrykaw izywyr wà.
13 Neruwa ipuràg ma'etymaw ka'a hyàkwegatu ma'e hereko har ài.
Nereme nuzawy kwaw ma'eputyr iri.
Mir hekuzar katu ma'e itykwer upiripirik izuwi.
14 Nepo iapo pyrer ikatuahy a'e.
Eremupuràg nepo kwàku'aw har or iapo pyrer pupe. Ita hekuzar katu ma'e ipuràg ma'e pupe no.
Neku'aw nuzawy kwaw marupi her ma'e imuhygatu pyrer.
Ita xapir her ma'e upyk neku'aw har wà.
15 Neretymà nuzawy kwaw izyta ita maramore her ma'e iapo pyrer wà.
Upu'àm uwy pe har or ikatu ma'e iapo pyrer rehe wà.
Heremiamutar katu nuzawy kwaw ywytyr Irimano ywy rehe har.
Ipuràg ywyràkàxigyw ài.
16 Nezuru hezurupyter mehe nuzawy kwaw hàir i'u haw ihewe.
Hehe har paw ikatu ihewe.
Nezewe heremiamutar katu hekon.
Hemen ràm wiko nezewe, kuzà Zeruzarez pe har wà.

6

Teko wà

1 Ne kuzàgwer wanuwi ipuràg eteahy wera'u ma'e ne. Ewazar ko ureze'eg urepuranu haw nehe.
Ma'e pe neremiamutar katu oho.
Ma'enugar pe rupi ihon a'e.
Urupytywà putar hekar haw rehe ure nehe.

Kuzà

2 Heremiamutar katu oho ma'etymaw pe.
Oho ma'etymaw hyàkwegatu ma'e pe.
Wiko a'e pe weimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wapoz pà.
Opo'o ma'eputyr iri her ma'e iko a'e pe no.
3 Aiko heremiamutar katu izar romo ihe. Heremiamutar katu wiko hezar romo a'e no.
Weraha weimaw àràpuhàràn hawitu wapoz pà ma'eputyr iri her ma'e wainuromo wà.

Zegar haw 5 haw Awa

4 Heremiamutar katu, nepuràg eteahy tawhu Zeruzarez ài ne.
Eremur kar teko nezeupe tawhu Xiza ài.

— Kwa, ipuràg eteahy a'e mokoz tawhu wà,
i'i teko wà. Ereiko a'e tawhu wazàwe.
5 Epytu'u herehe neme'e re nehe.
Nereha heputupykahy a'e wà.
Ne'aw penopenogaw nuzawy kwaw
àràpuhàrànete imono'og pyrer wà.
Wezyw wà waiko ywytyruhu Zireaz ywy
rehe har wanuwi wà.
6 Neràz xigatu àràpuhàràn hawitu ài
wà. Wazar omonohok wanawer
wanuwi.
A'e re umuzahak wà. Xigatu wà kury.
Ni pitài neràz nu'ar kwaw nezuru wi wà.
Uzuawygatu wà.
7 Neruwa imuma'ema'e pyrer heny katu
pàn neruwa ipykaw ikupe kutyr.
8 Tuwihawete romo aiko. Heta ru'u 60
heremireko ihewe wà.
Heta ru'u 80 heremirekoagaw ihewe wà
no.
Heta tetea'u kuzàwaza heremireko romo
heko wer ma'e wà.
9 Xo pitài kuzà zo azamutar katu ihe.
Ikatuahy pykahu ài.
Naheta kwaw amo tazyr tu pe.
Ihy uzamutar katu a'e.
Kuzà paw ume'e heremiamutar katu rehe
wà.
— Hurywete a'e, i'i izupe wà.
Kuzà tuwihawete hemireko a'e wà,
hemirekoagaw a'e wà no, uze'egatu
hehe wà.
10 Mon aipo a'e, i'i izupe wà. — Nuzawy
kwaw kwarahy ihem mehe har.
Ipuràg eteahy zahy ài.
Uhyape katu kwarahy ài.
Teko hurywete a'e mokoz ywak rehe har
wanexak mehe wà.
Heny katu ywak ài, zahytata pupe tyne-
hem ma'e ài.

11 Aha amen tyw pe ihe,
ma'e hezuz romo ma'e kwer ywyàpyznaw
rehe har wanexak pà.
— Uwà 'yw huwer aipo, a'e hezeupe.
— Homà 'yw iputyr aipo, a'e hezeupe.
12 Aryryryryz iteko ihe.
Erezeamutar katu kar ihewe.
Hepuruamutar katu wer nerehe. Ywyra-
mawa heraha har iho wer
zeàmàtyry'ymawhu pe na'arewahy
a'e.
Nezewegatete heho wer newe tàrityka'i no.

Teko wà

13 Ezewyr nehe, ezewyr nehe, Xuràm
parer.
Ezewyr nehe, ezewyr nehe. Urepurexak
wer nerehe nepynyk mehe ure.

Kuzà

Màràzàwe tuwe pepuruexak wer herehe
imen ma'e ràm ipynykaw iapo
mehe.

7

Awa

1 O tuwihawete romo wiko ma'e ràm tazyr
ne.
Nepy ipuràg eteahy. Eremunehew xapat
wanehe.
Nerenugupy iapu'a haw nuzawy kwaw ita
hekuzar katu ma'e.
Nuzawy kwaw ipuràg ma'e iapo har hemi-
apo kwer wà.
2 Nepuru'à nuzawy kwaw kanek puku.
Nupaw kwaw win ipupe har.
Neku'aw nuzawy kwaw arozràn iku'amumyk
pyrer.
Ma'eputyr iri umàmàn neku'aw har izywyr
wà.
3 Nekàm nuzawy kwaw arapuha uzexak
kar mokoz ma'e wà.
Nuzawy kwaw mokoz arapuha kazer wà.
4 Neazu'yw nuzawy kwaw tàpuzaiha ita
marupi iapo pyrer.
Nereha nuzawy kwaw 'yzygwar tawhu
uhua'u ma'e
Ezemon her ma'e ikenaw huwake har wà.
Nexi ipuràg eteahy tàpuzaiha Irimano her
ma'e ài.
Teko wexak Namaz tawhu a'e pe upu'àm
mehe wà.
5 Ereupir neàkàg tuweharupi. Nuzawy
kwaw ywytyr Karamew.
Ne'aw nuzawy kwaw pàn ipihun wewer
ma'e tuwihawete kamir romo iapo
pyr.
Te tuwihawete uzepyhyk kar mo ne'aw
ipupepupe pyrer pupe.
6 Nepuràg eteahy, heremiamutar katu.
Hemurywete kar pe azeharomoete.
Herehe we nereko haw hemurywete kar
a'e.
7 Nepuràg inàzàràn 'yw ài.
Nekàm nuzawy kwaw tàmàrà i'a kwer
haryw wà.
8 Azeupir putar inàzàràn 'yw rehe nehe,

i'a kwer ipo'o pà nehe.
Nekàm nuzawy kwaw uwà haryw ihewe wà.
Nezuru hyàkwegatu màxà ài.
9 Zanezurupyter haw nuzawy kwaw win hete katu ma'e.
Kuzà
Tuwe heremiamutar katu u'u a'e win mewe katu a'e nehe.
Tuwe uwyryk heme wamyteromo nehe, hàz wamyteromo nehe no.
10 Heremiamutar katu wiko hezar romo a'e. Heputar katu a'e.
11 Ezur heremiamutar katu. Zaha kaiwer pe nehe.
Ximumaw pytun gatu uwà tyw pe nehe.
12 Zapu'àm izi'itahy uwà 'yw wanehe zaneme'e pà nehe.
Huwer ru'u aipo.
Zame'e ma'e'yw rehe nehe. Iputyr ru'u aipo wà.
Homà 'yw iputyr ru'u aipo wà.
A'e pe uruamutar katu putar ihe nehe.

13 Xitun putar ka'akyr manarakora her ma'e nehe. Hyàkwegatu ru'u aipo wà.
Ma'e'a kwer hete katu ma'e paw xiriko zaneràpuz hukenaw pe zane wà.
Heremiamutar katu, amonokatu ma'e 'a kwer uzuawyawy ma'e hexakaw newe ihe wà.
Kutàri ipo'o pyrer wà. Amonokatu ma'e 'a kwer imuxinig pyrer newe wà no.

8

1 Aze mo ereiko hekywyr romo, ikatu mo ihewe.
Aze mo hehy nemukamu mo.
A'e mehe aze mo uruàwàxi mo nahu rupi ihe,
apuner mo nezurupyter haw rehe ihe. Ni amo na'ipytuhegatu iwer mo zanerexak mehe wà.
2 Urueraha mo hehy hàpuz me.
Hemu'e pe mo.
Amono mo win inuromo har inuromo newe.
Amono mo win homà tykwer newe no.
3 Eremono mo nepo ahurehe har heàkàg iwype.
Heàzuwàn pe mo nepo awyze har pupe.
4 Kuzà Zeruzarez pe har wà, pemume'u ko ma'e ihewe nehe.
— Nuruzapo kwaw ma'e pemupytu'u kar pà pezeamutar katu re nehe, peze nehe.

Zegar haw 6 haw
Teko wà
5 Mo ur waiko ywyxiguhu wi a'e wà.
Upyhyk hemiamutar katu izywa uzywa pupe a'e.
Kuzà
Màxà 'yw iwy pe urumume'e kar ihe.
A'e pe, nezexak kar awer pe. Nehy nemuzexak kar a'e pe a'e.
6 Emuapyk herer nepy'a pe nehe.
Emuapyk herer nekwà ku'aw har rehe nehe no.
Puramutar katu haw ikàg màno haw ài.
Puruputar haw ikàg tywypaw ài.
Puramutar haw a'e, puruputar haw a'e no, opok tata heny haw inuromo a'e wà.
Ukaz tata uhua'u ma'e ài wà.
7 'Y tetea'u nupuner kwaw imuwew kar haw rehe.
Puramutar katu haw nuzawy kwaw a'e tata.
Ni amo yrykawhu nupuner kwaw imuwew kar haw rehe.
Aze mo amo ipurume'eg wer mo puruamutar katu haw rehe, aze mo umume'u mo wemetarer paw hekuzaromo,
xo puruamutar 'ymaw zo upyhyk mo.
Teko wà
8 Heta zanereinyr ihya'u 'ym ma'e zanewe.
Ma'e xiapo putar izupe nehe,
aze amo kwàkwàmo izemuwete wer hehe nehe.
9 Aze mo pàrirogawtàtà ma'e romo hekon,
xipyro mo tàpuzaiha parat iapo pyrer pupe.
Aze mo uken romo hekon,
ximukàg mo imukàgaw ywyràkàxigyw iapo pyrer pupe.
Kuzà
10 Aiko pàrirogawtàtà romo ihe.
Hekàm wiko tàpuzaiha pàrirogawtàtà rehe uzekaiw ma'e romo wà.
A'e rupi heremiamutar katu ukwaw katu ko ma'e a'e.
Ni amo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihewe wà nehe. Ipyro katu pyr romo aiko.

11 Xàrumàw wereko amo uwà tyw
Ma'aw-Amon tawhu pe.

Wexaexak uma'ereko ma'e wà, hehe wa-
muzekaiw kar pà wà.
— Emur miw temetarer tàtà parat iapo
pyrer ihewe nehe, i'i wanupe
pitàitàigatu.
12 Ihe areko uwà tyw ihe no.
Azapo heremimutar izupe.
Xàrumàw, ezur miw neremetarer tàtà ipy-
hyk pà nehe.
Uma'ereko ma'e wà, pezur 200 temetarer
tàtà ipyhyk pà nehe, pema'ereko
awer hekuzaromo nehe.
Awa
13 Heremiamutar katu, herehe we har
ipurenu wer nerehe wà.
Hepurenu wer nerehe neze'eg mehe
hema'etymaw pupe ihe no.
Kuzà
14 Ezur na'arewahy nehe, heremiamutar
katu.
Ezàn arapuha kazer ài nehe,
àràpuhàràànete hehaite ma'e kor ma'e ài
nehe.
Opoopor ywytyr hyàkwegatu ma'e i'aromo
a'e.
Upaw kwez kury.

IZAI

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u amo uze'eg Izai Amoz ta'yr pe
a'e, Uzi tuwihawete romo heko mehe a'e,
Zotàw tuwihawete romo heko mehe a'e no,
Akaz tuwihawete romo heko mehe a'e no,
Ezeki tuwihawete romo heko mehe a'e no.
Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo
wanekon wà. Na'aw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ize'eg Zuta rehe har Zeruzarez
rehe har xe ko pape rehe kury.

Tupàn uze'eg Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe kury

2 Pezeapyaka katu nehe, o ywak.
Peme'egatu nehe, o ywy,
ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
a'e xe.
Uze'eg nezewe a'e.
— Amuzehu kar hera'yr ihe wà. Azekaiw
wanehe.
Nezewe rehe we uzeapo heàmàtyry'ymar
romo wà.
3 Tapi'ak ukwaw uzar.
Zumen izar umuapyk hemi'u ràm imono
izupe. Zumen ukwaw imuapyk
àwàm a'e.
Heremiaihu nukwaw kwaw ma'e wà.
Teko Izaew izuapyapyr nukwaw pixik
kwaw ma'e wà, i'i Tupàn.

4 Kwa, iaiw a'e teko ikatu 'ym ma'e wà.
Tynehem wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
pupe wà.
Iaiw upaw rupi wà.
Iaiw ma'e iapo haw ikatu wanupe upaw
rupi.
Utyryk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi
wà.
Weityk Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew wazar
wà.
Weruwak ukupe kwer izupe wà.
5 Màràzàwe tuwe pezapo wiwi ikatu 'ym
ma'e peiko.
Aipo peputar wera'u penehe Tupàn izepyk
àwàm.
Heta peperew peàkàg rehe.
Upaw rupi pezemumikahy.
6 Peàkàg wi te pepy rehe,
penetekwer paw rehe heta pepetek awer.
Heta tetea'u pekixi awer. Heta tetea'u
peperew huwy ma'e no.
Ni amo nuhez kwaw pekixi awer wà,
peperew wà.
Ni amo nomono kwaw pàn xig ma'e
peperew rehe wà iwànaw romo wà.
Ni amo numukatu kwaw uri kawer
pupe wà.
7 Peywy iaiw.
Tata umumaw tawhu peneko haw wà.
Penenataromo amo ywy rehe har
umuaiw peywy wà.
Naheta kwaw ikatu ma'e a'e ywy rehe
kury.
Amo ywy rehe har umumaw peywy wà.
8 Xo Zeruzarez zo numumaw kwaw wà.
Nuzawy kwaw uwà rehe ume'egatu ma'e
hàpuzràn uwà tyw myter pe har.
Nuzawy kwaw tàpuz pixika'i ma'e
zàràkàxihu zàwenugar tyw myter pe
har.
Nuzawy kwaw tawhu. A'e pe har
wàmàtyry'ymar umàmàn tawhu iwyr
wà.
9 Aze mo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Ikàg Wera'u Ma'e
numuigo kar iwer mo amo a'e pe har wà,
nuzawy iwer mo Xotom tawhu kwehe
arer.
Zaiko mo tawhu Komor imumaw pyrer
kwehe arer ài.

10 Pe tuwihaw Zeruzarez pe har wà,
pezeapyaka katu Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ze'eg rehe nehe.
Pe tawhu pe har wà,
pezekaiw katu zanezar ipurumu'e haw
rehe nehe.
11 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e.
— Naputar kwaw ma'ea'yr tetea'u wazuka
haw hemuwete haw romo ihe.
Tuweharupi pezuka ma'ea'yr here-
nataromo pe wà.
Uhyk àràpuhàràn ete ihewe wà. Uhyk
ma'ea'yr ikyra katu ma'e ihewe wà.
Uhyk ma'ea'yr hapy pyr ihewe wà.
Hehuhuk wer tapi'aka'yr hexak mehe ihe.
Naputar kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e
ihe wà kury. Naputar kwaw
àràpuhàràn ete ihe wà kury.
12 Herenataromo pezur mehe nehe,

mo uzapo kar a'e ma'e paw peme.
Mo uzapo kar a'e ma'e heràpuzuhu izywyr katu haw pe.
13 Aze perur ma'e ihewe nehe, napurumuawyze kwaw ihe nehe.
Yhyk hyàkwegatu ma'e herenataromo penemiapy a'e, iro ihewe a'e.
Pepynykawhu zahy pyahu mehe har iroahy ihewe wà. Mynykaw mytu'u haw 'ar mehe har iro ihewe wà.
Amogwer mynykaw iro ihewe wà no, ta'e penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e umumaw a'e ma'e herenataromo har iapo pyr upaw rupi a'e xe.
Amogwer 'ar rehe nahemuwete kwaw pe.
14 Mynykaw zahy pyahu mehe har a'e, amo 'ar imonokatu pyr mehe har a'e wà no,
hehuhuk wer wanexak mehe ihe.
Hekene'ogatu wanexak ire.

15 Pepo hupir mehe ihewe peze'eg mehe,
name'e kwaw penehe nehe.
Pepuner ihewe peze'eg tetea'u haw rehe nehe.
Nezewe rehe we napeinu kwaw nehe,
ta'e penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pemuigo kar ipo ipiw ma'e ài a'e xe.
16 Pezahak peho pezemukatu pà nehe.
Pekatu 'ymaw na'ikatu kwaw ihewe.
Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe.
17 Pezemu'e ikatu ma'e iapo haw rehe nehe.
Pereko katu amogwer pe wà nehe.
Pepytywà teko ma'e hereko 'ymar wà nehe.
Pezekaiw kwarer tu 'ym ma'e wà nehe, kuzàtài ihy 'ym ma'e wà nehe.
Pepyro kuzà imen umàno ma'e kwer katu 'ymaw wi pe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

18 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Pezur xe nehe. Zaze'eg putar zanezeupeupe ko ma'e rehe nehe.
Penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nuzawy kwaw pemupinipinimaw ipiràg ma'e. Zawaiw katu imuhem kar haw.
Ipiràg ipihun wewer a'e.
Nezewe rehe we ihe apumukatu putar uzahak ma'e ài ihe nehe.
Pekatu haw nuzawy kwaw amanezu ixigatu haw nehe.
Pekatu haw nuzawy kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e hawer ipuez re nehe.
19 Aze peiko wiko wera'u 'ym ma'e ài nehe, aze hereruzar pe nehe,
pe'u putar ma'e ywy wi hezuz ma'e ikatu ma'e nehe.
20 Aze peiko hereruzar 'ymar romo nehe, aze peiko wiwi heze'eg heruzar 'ymar romo nehe, aze hereityk pe nehe,
zauxiapekwer pezuka putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe.
Ihe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, aze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

Purupyro haw, zepykaw no

21 Amo 'ar rehe Zeruzarez tawhu pe har weruzar katu Tupàn a'e wà.
Ko 'ar rehe nuzawy kwaw kuzàwyzài wà.
Amo 'ar rehe heta tetea'u teko ikatu ma'e iapo har a'e pe wà, imunar 'ym ma'e wà.
Ko 'ar rehe xo puruzuka ma'e zo upyta a'e pe wà kury.
22 Zeruzarez, amo 'ar rehe ereiko parat ikatuahy ma'e ài ne.
Ko 'ar rehe ereiko heityk pyrer ài kury.
Ko 'ar 'ym mehe ereiko win ikatu wera'u ma'e ài.
Ko 'ar rehe ereiko win 'y inuromo imupyràn pyrer ài.
23 Tuwihaw wiko iaiw ma'e romo wà.
Uzemuryparypar ma'e rehe imunar ma'e wanehe we wà.
Tuweharupi teko omono temetarer a'e tuwihaw wanupe wà. Omono ma'e wanupe wà no.
Nezewe mehe tuwihaw numume'u kwaw a'e teko wanehe uzepyk àwàm wà.
Nuzekaiw kwaw tu 'ym ma'e wanehe wà.
Na'ima'enukwaw kwaw kuzà imen umàno ma'e kwer ma'erahy wanemipuraraw rehe wà.

24 A'e rupi, pezeapyaka katu Zanezar ize'eg mehe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e romo

Izaew wazar Ikàg Ma'e romo hekon a'e.
Nezewe uze'eg wemiaihu wanupe.
— Azepyk putar penehe nehe, heàmàtyry'ymar wà.
Amekuzar putar penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e peme nehe.
25 Hekwahy haw rupi azepyk putar penehe nehe.
Xo nezewe mehe zo pekatuahy putar nehe.
Peiko putar itaper tata pupe imukatu pyrer ài nehe.
26 Amono putar tuwihaw kwehe arer zàwenugar peme ihe wà nehe.
Amono putar pureruze'eg ma'e ikatu ma'e kwehe arer zàwenugar peme ihe wà nehe no.
A'e rupi teko uze'eg putar nezewe Zeruzarez pe wà nehe, — Tawhu ikatu haw heta haw, i'i putar izupe wà nehe. — Tawhu Tupàn rehe zeruzar haw heta haw, i'i putar izupe wà nehe, i'i Tupàn.

27 Tupàn Ikatuahy Ma'e upyro putar Xiàw a'e nehe. Upyro putar upaw rupi a'e pe wiko ma'e wà,
aze uzemumikahy wemiapo kwer rehe Tupàn henataromo wà nehe.
28 Umumaw putar ize'eg heruzar 'ymar paw wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har paw wà nehe no.
Umumaw putar uzewi utyryk ma'e paw wà nehe no.
29 A'e 'ar mehe pemaranugar putar ywyra penemimuwete wanuwake har wanehe nehe.
Kwehe mehe ikatuahy a'e ywyra peme wà.
Pezapo ma'etymaw tupàn a'ua'u penemimuwete waiwyr.
Ikatuahy peme. Amo 'ar mehe pepytu'u putar hehe pezeruzar ire nehe.
30 Peiko putar ywyra huwer uxinig ma'e kwer ài nehe,
ma'e 'yw imuàkym pyr 'ym ài nehe.
31 Teko upuner ma'e nuzawy kwaw ka'a uxinig ma'e wà.
Wanemiapo kwer nuzawy kwaw tata pirik ma'e.
Tata umumaw putar a'e upuner ma'e a'e wà nehe, wanemiapo kwer inuinuromo a'e wà nehe.
Naheta kwaw wapyro àràm wanupe wà nehe.

2

Tupàn pureruze'egaw ikatuahy ma'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo uze'eg Izai Amoz ta'yr pe Zuta ywy rehe Zeruzarez tawhu rehe a'e.

2 Amo 'ar mehe
ywytyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu
hereko har iaiha wera'u putar amo ywytyr paw wanuwi a'e nehe.
Upyta putar amogwer ywytyr wa'aromo nehe.
Teko ywy nànànar uzàn putar oho a'e pe wà nehe.
3 Uze'eg putar nezewe uzeupeupe a'e wà nehe.
— Zazeupir ywytyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar henaw rehe nehe.
Zaha Tupàn Izaew wazar hàpuzuhu pe nehe.
Tupàn zanemu'e putar zaneremiapo ràm rehe nehe.
Zata putar hape rupi nehe,
ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipurumu'e haw ur Zeruzarez wi a'e xe.
Xiàw ywytyr rehe wiko mehe uze'eg wemiaihu wanupe, i'i putar uzeupeupe wà nehe.
4 Tupàn wiko putar teko ywy nànànar wanemiapo kwer imume'u har romo nehe.
Umume'u putar wanehe uzepyk àwàm nehe no. Teko tetea'u oho putar henataromo a'e wà nehe. A'e ae umume'u putar wanemiapo kwer nehe.
A'e teko uzapo putar utakihepuku wà nehe, ywy heruwaruwakaw iapo pà wà nehe.
Uzapo putar upurukutukaw takiheapar romo wà nehe no.
Teko ywy nànànar nuzapo pixik kwaw zeàmàtyry'ymawhu a'e wà nehe.
Nuzemuàgà'ym pixik kwaw zeàmàtyry'ymawhu pe oho haw rehe wà nehe.

5 Pezur nehe, Zako izuapyapyr wà, Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg
nuzawy kwaw tatainy.
Zata tatainy Zanezar hemimur kwer rupi
nehe.

Zanezar i'ar

6 O Tupàn, eretyryk neremiaihu Zako
izuapyapyr wanuwi ne,
ta'e waiwy tynehem tekwe ikatu 'ym ma'e
wanehe uma'ereko ma'e pupe wà
xe.
A'e uze'eg ma'e wiko Pirite ywy wi ur ma'e
kwer romo wà.
Tynehem uzeapo ma'e ràm imume'u har
ywy kwarahy hemaw kutyr har wi
ur ma'e kwer wapupe no.
Neremiaihu uzapo ma'e amo ae ywy rehe
har wazàwe wà.
7 Izaew waiwy heta tetea'u itaxig parat.
Heta tetea'u itazu or no.
Teko nupuner kwaw ipapar haw rehe wà,
ta'e heta tetea'u a'e xe.
Heta tetea'u ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu
rehe har a'e ywy rehe wà no. Heta
tetea'u kawaru wà no. Nazapuner
kwaw wapapar haw rehe nehe.
8 Heta tetea'u tupàn a'ua'u wanagaw paw
no.
Neremiaihu wapyk upenàràg rehe a'e
tupàn a'ua'u wanenataromo wà,
umuwete katu wemiapo kwer wà.
9 Amo umuigo kar putar a'e teko paw ikàg
'ym ma'e romo wà nehe. Imaranu-
gar putar wà nehe no.
O Tupàn, emunàn zo wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e nehe.

10 Pekar putar pezeàmim àwàm itakwaruhu
pupe nehe.
Pehàwykàz ywykwar
pezeàmimaw romo nehe, Tupàn ikwahy
haw wi pehem pà nehe,
petyryk putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ipuner haw tuwihawete romo
heko haw wi nehe.
11 Ur putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe
Tupàn umuigo kar putar wiko
wera'u ma'e wà nehe, ikàg 'ym ma'e
romo wà nehe.
Ukàgaw imume'u har wiko putar ikàg 'ym
ma'e romo wà nehe.
A'e 'ar mehe teko umume'u putar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw
wà nehe. Numume'u kwaw amo
wakatu haw wà nehe.
12 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e, Ikàg Wera'u Ma'e, umuigo kar
putar wiko wera'u ma'e paw wà
nehe, ikàg 'ym ma'e romo wà nehe.
Uzapo putar nezewe haw upuner haw
imume'u har wanupe nehe no.
— Aiko upuner ma'e romo ihe, aze amo
teko i'i wà nehe, Tupàn umuigo kar
putar a'e teko ikàg 'ym ma'e romo a'e
wà nehe.
13 Umumaw putar ywyràkàxigyw iaiha
ma'e uhua'u ma'e Irimano ywy rehe
har a'e wà nehe.
Umumaw putar ywyra kawar her ma'e
Màxà ywy rehe har paw rupi a'e wà
nehe no.
14 Umumew putar ywytyruhu iaiha katu
ma'e paw wà nehe no.
Umumew putar ywytyr aiha ma'e paw wà
nehe no.
15 Weityk putar tàpuzaiha paw rupi nehe.
Weityk putar pàrirogaw ikàg ma'e tawhu
izywyr har paw rupi nehe no.
16 Uzapypyk putar kanuhu uhua'u ma'e
paw rupi nehe.
Uzapypyk putar kanu ipuràg eteahy ma'e
nehe no.
17 A'e 'ar mehe wiko wera'u ma'e uzeapo
putar ikàg 'ym ma'e romo wà nehe.
Ukàgaw imume'u har uzeapo putar ma'e
hereko 'ymar romo wà nehe no.
Teko umume'u putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikatu haw azeharomoete
a'e wà nehe. Numume'u kwaw amo
wakatu haw wà nehe.
18 Tupàn a'ua'u wanagapaw ukàzym putar
upaw rupi wà nehe.
19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izexak
kar mehe
ywy rehe har ukyze putar izuwi azeharo-
moete wà nehe.
Uzàwehem putar oho itakwar pupe wà
nehe.
Wezyw putar ywykwar ohoete ma'e pupe
wà nehe no,
Tupàn ikwahy haw wi uhem pà wà nehe.
Utyryk putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e tuwihawete romo heko haw
ikàg ma'e wi wà nehe.

20 A'e 'ar mehe teko paw upyhyk putar tupàn a'ua'u itaxig parat iapo pyrer wà nehe, itazu or iapo pyrer wà nehe no.
Upyhyk putar wemiapo kwer wemimuwete wà nehe.
Na'e wezar putar a'e tupàn a'ua'u wanagaw paw aguza wanupe anyra wanupe wà nehe.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izexak kar mehe
ywy rehe har ukyze putar izuwi azeharomoete wà nehe.
Uzàwehem putar oho itakwar pe wà nehe.
Wixe putar itahu huawyr pupe wà nehe,
Tupàn ikwahy haw wi uzeàmim pà wà nehe.
Utyryk putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà nehe, ta'e tuwihawete ikàg ma'e romo hekon a'e xe.

22 Pezeruzar zo teko wanehe nehe. Ta'e amo 'ar mehe umàno ma'e ràm romo wanekon wà xe. Aipo ikatu wà.

3

Tupàn uzepyk Zeruzarez pe har wanehe

1 Peme'egatu nehe.
Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e upyro putar wanemi'u ràm paw Zeruzarez wi Zuta ywy wi a'e nehe.
Naheta kwaw ma'e wanupe nehe.
Ni temi'u ni 'y naheta kwaw wanupe nehe.
2 Upyro putar teko ikàg ma'e paw a'e wi wà nehe:
awa ukyze 'ym ma'e wà, zauxiapekwer wà,
pureruze'eg ma'e wà, Tupàn ze'eg imume'u har wà,
ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har wà, ma'e kwaw katu har wà,
3 Zauxiapekwer wanuwihaw wà, teko wanuwihaw wà, teko waneruze'egar wà, paze ma'e paw wà.
Upaw rupi upyro putar a'e wi wà nehe.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexaexak putar kwarer wà nehe, wemiaihu wanuwihaw romo wà nehe.
(Uzapo putar wemimutar kwarer ài wà nehe. Nupureruze'egatu kwaw wà nehe).
5 Teko paw uzeàmàtyry'ym putar wà nehe.
Teko paw imunar putar wapi har ma'e rehe wà nehe.
Kwàkwàmo nuzeruze'eg kwaw tua'uhez kwer wanehe wà nehe.
Teko ikatu 'ym ma'e uze'eg zemueteahy putar teko imunar 'ym ma'e wanehe wà nehe.

6 A'e 'ar mehe amo teko upyhyk putar wànàm nehe, nezewe izupe uze'eg pà nehe. — Heta kamir newe. Ezur ureruwihaw romo nereko pà nehe. Epureruze'eg 'àg ywytyr tàpuz heityk pyrer romo iapo pyrer rehe nehe, i'i putar izupe wà nehe.
7 Inugwer uwazar putar waze'eg wanupe nehe. — Napuner kwaw nepytywà haw rehe. Naheta kwaw temi'u ihewe. Ni kamir naheta kwaw heràpuz me. Nahemuigo kar kwaw pe zaneànàm wanuwihaw romo nehe, i'i putar wanupe nehe.

8 Zauxiapekwer weityk Zeruzarez imumaw pà wà.
Zuta ywy rehe weityk taw paw wà.
Teko uzapo ikatu 'ym ma'e wà. Teko umume'u ikatu 'ym ma'e wà.
Nezewe mehe nuweruzar katu kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. Ikàg a'e, Ipuràg eteahy a'e no.
Wanemiapo kwer iro henataromo wà.
9 Wereko katu amo teko wà.
Nuwereko katu kwaw amo wà.
Teko nuzuawygatu kwaw wanenataromo wà.
A'e rupi xixak wakatu 'ymaw zane.
Nuzeàmim kwaw iaiw ma'e iapo mehe wà. Nuzawy kwaw Xotom tawhu parer wà, numim kwaw ikatu 'ym ma'e wemiapo wà.
Tuwe uzemumikahy wà nehe ta'e wakatu 'ymaw werur putar Tupàn zepykaw wanehe nehe xe.
10 Hurywete teko imunar 'ym ma'e wà.
Waneko àwàm ikatuahy putar nehe.
Wanemipyhyk ràm temetarer uhyk putar wanupe nehe.
Uma'ereko haw hekuzar uhyk putar wanupe nehe.
11 Tuwe ikatu 'ym ma'e uzemumikahy wà nehe. Waneko haw na'ikatu kwaw nehe.
Uzapo ikatu 'ym ma'e amogwer wanupe wà.

Nezewegatete amogwer uzapo putar ikatu
'ym ma'e wanupe wà nehe no.
12 Kwarearer weruze'eg heremiaihu waiko
wà,
kuzàgwer upureruze'eg wà.
Heremiaihu wà, penuwihaw hemu'em
waiko peme wà.
Pemuata kar pe ikatu 'ym ma'e rupi wà.
13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuapyk
putar wenaw ikatu ma'e rehe nehe.
Umume'u putar wemiaihu wanemiapo
kwer nehe, ikatu 'ym ma'e wanehe
uzepyk pà nehe.
14 Uze'eg putar nezewe pureruze'eg ma'e
wanupe tuwihaw wanupe a'e nehe,
wanemiapo kwer imume'u pà a'e nehe.
— Pe ae pemumaw Izaew pe wà.
Nuzawy kwaw uwà tyw ihewe wà.
Penàpuz tynehem ma'e pupe ko 'ar rehe.
Pemunar a'e ma'e rehe hemetarer
'ym ma'e wanuwi.
15 Mo uzuhaw kar heremiaihu peme wà.
Mo pemumunar kar ma'e hereko 'ymar
wama'e rehe, i'i putar wanupe nehe.
Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Ikàg Wera'u Ma'e
uze'eg iko a'e.

Tupàn uze'eg ahyahy kuzàgwer Zeruzarez pe har wanehe

16 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e.
— Peme'e kuzà Zeruzarez pe har wanehe
nehe. — Hepuràg eteahy ihe, i'i wà.
— Apuner tuwe ihe, i'i wà.
Upir uxi wata pà tuwihaw ài wà.
Uwakahy amo wanehe ume'e mehe wà.
Wata mehe wata pe'ipe'i wà.
Ma'e wapyakazaw har ipuipu wata mehe.
17 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e azepyk putar wanehe ihe nehe,
Azupin putar wàkàg ihe wà nehe.
Amuigo kar putar iapyterew ma'e romo
ihe wà nehe, i'i Tupàn.
18 A'e 'ar mehe zanezar o'ok putar kuzà
Zeruzarez pe har wamupuràg eteahy kar
haw paw wanuwi nehe. Uzàpixipixi a'e
ma'e upyakaza rehe wà, wàkàg rehe wà
no, mu'yr iazuromo har rehe wà no,
19 wanami por no, wapoapy rehe har
no. Upyro putar pàn wanuwamimaw
nehe no. 20 Upyro putar wazapew nehe.
Upyro putar wamupuràgaw wazywa rehe
har nehe no. Upyro putar waku'aw
har nehe, pàn wanetekwer ahaw paw
nehe no. Upyro putar kàpuhàg hyru por
wanuwi nehe. Upyro putar ma'e tekwe
henoz taw wanuwi nehe no. 21 Upyro
putar wakwàku'aw har nehe. Upyro
putar iapu'a ma'e waxi rehe har nehe
no. 22 Upyro putar wanopoz hekuzar
katu ma'e wanuwi nehe. Upyro putar
pàn waxi'ywpykaw wanuwi nehe no.
Upyro putar waxi'ywànaw wanuwi nehe.
Upyro putar wama'e ryru wanemiraha
wanuwi nehe no. 23 Upyro putar wanopoz
uzepyixak katu ma'e nehe no. Upyro putar
pàn irin iapo pyrer nehe. Upyro putar
pàn wàkàg iwànaw nehe. Upyro putar
waxi'ywànaw wanuwi nehe no. Upaw rupi
wama'e upyro putar wanuwi nehe.
24 Nuwata kwaw kàpuhàg hyàkwegatu
ma'e hereko pà wà nehe. Inemahy putar
wà nehe. Numunehew kwaw uku'aw har
ikatu ma'e wà nehe. Kyhàhàm iànàm ma'e
pupe uzàpixipixi putar wopoz wà nehe. Nu-
muguz katu kwaw wà nehe. Iapyterew
putar wà nehe. Numunehew kwaw opoz
hekuzar katu ma'e wà nehe. Umunehew
putar pàn iànàm ma'e ma'e ryru iapo pyr
wà nehe. Ko 'ar rehe ipuràg eteahy wà. A'e
'ar mehe iro putar wà nehe. Imaranugar
putar upuràg haw 'ym rehe wà nehe.
25 Zauxiapekwer uzuka putar awa
Zeruzarez pe har zeàmàtyry'ymawhu pe
a'e wà nehe, te ipuruzukaiw wera'u ma'e
umàno putar wà nehe. 26 Tawhu pe har
uzai'o putar wà nehe.
Nuzawy kwaw kuzà heityk pyrer ywy rehe
wapyk ma'e wà nehe.

4

1 A'e 'ar mehe 7 kuzà upyhyk putar
pitài awa izupe uze'eg pà wà nehe. —
Urumekuzar putar ureremi'u ràm ure
nehe. Urumekuzar putar ureropoz ràm
ure nehe no. Xo pitài ma'e urenoz uruiko
newe. — Hemen, tuwe uru'e newe nehe.
Nezewe mehe nuruiko kwaw kuzà imen
'ym ma'e romo nehe. Nezewe mehe
na'uremaranugar kwaw nehe, i'i putar
izupe wà nehe.

Zeruzarez pe har hurywete putar wà nehe

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e utym
putar Ywyra Hàkàgwer Ipyahu Ma'e a'e
nehe. A'e 'ar mehe a'e hàkàgwer hezuz
katu putar ikàg ma'e romo ipuràg eteahy
ma'e romo wiko pà nehe. Izaew ywy
rehe har wikuwe ma'e hurywete putar
wà nehe. Wiko wera'u putar wà nehe,
ta'e Tupàn omono putar ikatuahy ma'e
tetea'u wanupe nehe xe. 3 Tupàn wex-
aexak putar amo Zeruzarez pe har a'e wà
nehe, wikuwe wiwi ma'e romo wamuigo
kar pà a'e wà nehe. — Ikatuahy Ma'e
wà, i'i putar teko a'e Zeruzarez pe har
wanupe wà nehe. 4 Zanezar umume'u
putar Xiàw rehe har wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e a'e nehe. Uzepyk putar
wanehe nehe. Umukatu putar tawhu paw
nehe. Umuhem kar putar iaiw paw a'e
wi upaw rupi nehe. Umuhem kar putar
puruzuka ma'e paw a'e wi wà nehe no.
5 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e umuapyk putar ywàkun Xiàw ywytyr
rehe nehe. Pyhaw umuapyk putar tata
heny haw a'e pe nehe, hàtàxiner rehe we
a'e pe nehe no. Tupàn ikàgaw heny katu
ma'e a'e nehe, ipuràg eteahy haw heny
katu ma'e a'e nehe no, upyk putar hemi-
aihu a'e wà nehe. Omonokatu putar hemi-
aihu ikatu 'ymaw wi wà nehe. 6 'Aromo
wiko putar i'àgaw zàwenugar romo wanupe
nehe, kwarahy haku haw wi wapyk pà
nehe. Àmàn ikyr mehe ywytu tur mehe
teko uhem putar àmàn wi iwype wà nehe.

5

Tupàn hemitygwer uwà tyw

1 Amuzàg putar amo zegar haw hemyrypar
pe kury,
hemitygwer uwà tyw rehe kury.

Hemyrypar uzutym uwà
'yw ywy katu haw rehe.
2 Uhàwykàz ita henuhem pà.
Uzutym uwà 'yw ikatu wera'u ma'e.
Ko myter pe uzapo tàpuz ime'egatu haw
iaiha ma'e no.
Uzapo kawawhu uwà imuy'e haw romo
no.
Wàro uwà 'yw i'a katu haw.
Xo uwà hazahy ma'e zo hezuz zepe a'e pe.
3 Na'e hemyrypar uze'eg nezewe kury.
— Zeruzarez pe har wà. Zuta ywy rehe har
wà.
Aipo ihe amuazahy kar uwà. Aze ru'u, aipo
a'e ae hazahy.
4 Azapo ikatu ma'e paw izupe hepuner haw
rupi ihe.
Màràzàwe tuwe i'a kwer hazahy.
Àro uwà hete katu ma'e. Màràzàwe tuwe i'a
kwer nahete katu kwaw.

5 Amume'u putar heremitygwer uwà tyw
pe heremiapo ràm ihe kury.
— Azo'ok putar pari a'e wi nehe.
Aityk putar pàrirogaw imunar ma'e wa-
munyryk kar haw nehe no.
Amuixe kar putar ma'ea'yr heko pe wà
nehe.
Amumaw kar putar uwà rupaw nehe.
6 Kukwer romo uzeapo putar nehe.
Ni amo nomonohok kwaw hàkà ikatu
'ym ma'e wà nehe. Ni amo
nuweruwaruwak kwaw ywy wà
nehe.
Ka'a hezuz putar a'e pe xu rehe we nehe.
Aze'eg putar ywàkun pe nehe.
— Emugyr kar zo àmàn heko rehe nehe, a'e
putar izupe nehe.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg
Wera'u Ma'e iko uwà tyw izar ài,
uwà Tupàn hemimutar a'e,
wiko Izaew romo teko Zuta ywy rehe har
romo a'e.
Tupàn weruzar kar uze'eg wanupe.
Nuweruzar kwaw wà. Iaiw ma'e uzapo
upuruzuka pà wà.
Wàro ikatu ma'e wanemiapo,
nuexak kwaw. Xo umàno etea'i ma'e wane-
hapukaz taw zo wenu a'e. — Urepy-
tywà pe nehe, i'i wà.

Tupàn uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe

8 Pezemumikahy nehe, tàpuz tetea'u ime'eg
kar har wà.
Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe, ywy
pehegwer tetea'u izar wà.
Nan kwehe tete naheta kwaw waneko haw
amogwer wanupe nehe.
Xo pe zo peiko putar ko ywy rehe nehe.

9 Aenu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg
Wera'u Ma'e ize'eg mehe.
— Aityk putar tàpuzuhu uhua'u ma'e ihe wà
nehe. Aityk putar tàpuzuhu ipuràg
eteahy ma'e ihe wà nehe no.
Ni amo nuiko kwaw wapupe wà nehe.
10 Uwà tyw mokoz inemo hereko har
omono putar ru'u xo 20 zutahyky'a por
win zo a'e nehe.
100 kir ma'eà'yz
omono putar xo 10 kir arozràn nehe.

11 Pezemumikahy nehe, 'ar nànàn kàwiràn
i'u har wà.
'Ar katu mehe uwà tykwer win i'u har wà.
Pezypyrog izi'itahy. Xo pyhaw zo
pepytu'u i'u re.
Peka'u azeharomoete.
12 Pepynykaw pe heta zegar haw
wioràwiràn rehe we har.
Heta imupu pyr. Heta xi'àm.
Heta tetea'u win i'u pyràm no.
Napezekaiw kwaw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hemiapo ràm rehe.
Napezekaiw kwaw hemiapo ko 'ar rehe
har rehe no.
13 Nahereruzar kwaw heremiaihu wà.
A'e rupi amo zauxiapekwer weraha putar
heremiaihu waiwy wi wà nehe.
Teko a'e wà nehe, wanuwihaw a'e wà nehe
no, umàno putar uma'uhez pà wi-
wez tà a'e wà nehe no.
14 Umàno ma'e kwer wapyta haw nuzawy
kwaw zàwàruhu ima'uhez ma'e
nehe.
Uzurupeka putar a'e teko wamokon pà
wanuwihaw wamokon pà nehe.
A'e teko wiko upynyk pà uka'u pà wà.
Wiko iaiw ma'e iapo pà wà no.
15 Imaranugar putar upaw rupi wà nehe.
Wiko wera'u ma'e wiko putar ikàg 'ym
ma'e romo wà nehe.
16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg
Wera'u Ma'e uzapo putar ikatu ma'e
a'e nehe.
Nezewe mehe wexak kar putar uhua'u
haw ikatuahy haw rehe we purupe
nehe.
Tupàn uzapo xo ikatu ma'e zo a'e, ikatu 'ym
ma'e iapo pixik 'ym pà teko wazàwe
a'e.
Nezewe mehe teko paw ukwaw putar ikat-
uahy haw wà nehe.

17 Tawhu paw uzeapo putar ma'e ikaika
pyrer romo wà nehe.
Àràpuhàràn hawitu ma'e wexak putar
ka'api'i amo àràpuhàràn etea'yr
wanehe we a'e pe wà nehe.

18 Tupàn uzepyk putar ikatu 'ym ma'e
wi utyryk 'ym ma'e hemu'em ma'e
wanehe nehe.
Werupuze ukatu 'ymaw heraha hereko
uwyramawa ài wà.
19 Uze'eg nezewe wà. — Tuwe Tupàn uzapo
wemiapo ràm na'arewahy nehe.
Nezewe mehe xikwaw putar hemiapo ràm
nehe.
Tuwe Tupàn Izaew Wazar Ikatuahy Ma'e
uzapo wemiapo putar haw nehe.
A'e rupi xikwaw putar nehe, i'i wà.

20 — Na'ikatu kwaw a'e, aze amo i'i ikatu
ma'e rehe nehe, Tupàn uzepyk putar
hehe nehe.
— Ikatu a'e, aze amo i'i ikatu 'ym ma'e rehe
nehe, Tupàn uzepyk putar hehe
nehe no.
Agwer teko uzapo tatainy ipytunahy haw
romo wà,
uzapo ipytunahy haw tatainy romo wà no.
Uzapo iro ma'e hete katu ma'e romo wà,
uzapo hete katu ma'e iro ma'e romo wà no.

21 Amo teko uzemume'u ma'ekwaw katu
har romo wà. Tupàn uzepyk putar
wanehe nehe.
— Ma'e paw kwaw katu har romo aiko aze-
haromoete ihe, aze amo teko i'i uze-
upe wà nehe, Tupàn uzepyk putar
a'e ma'e imume'u arer wanehe
nehe.

22 Tupàn uzepyk putar win i'u wera'u har
wanehe nehe.
Uzepyk putar kàwiahy tetea'u i'u har
wanehe nehe no.
23 Aze amo tuwihaw upyhyk temetarer
wemu'em àwàm hekuzaromo nehe,
Tupàn uzepyk putar hehe nehe.
Agwer tuwihaw umuhem kar ikatu 'ym
ma'e iapo har zemunehew paw wi
wà. Uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo
pixik 'ymar wanehe no.

Tupàn uzepyk putar wemiaihu wanehe nehe

24 Tata wapy ka'axinig.
Tata heny kwer umumaw ka'api'i.
Nezewegatete pekàzym putar upaw rupi nehe.
Peiko putar ywyra hapo ipuga ma'e kwer ài nehe.
Ywytu weraha ma'eputyr ywyra wi ywyku'i kwer ài a'e.
Naperuzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e ize'eg.
Napezekaiw kwaw Izaew Wazar Ikatuahy Ma'e hemiapo karer rehe.
25 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy wemiaihu wanupe.
Upyho opo wanehe uzepyk pà.
Ywytyruhu uryryryryz wà.
Zauxiapekwer wezar umàno ma'e kwer wanetekwer nahu rupi heityk pyrer ài wà.
Nezewe rehe we Tupàn ikwahy haw nupytu'u kwaw.
Upyho opo iko wanehe uzepyk àwàm rehe rihi.

26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upir pàn uwer hereko har.
Wenoz amo ywy muite har rehe har wamuwà wà.
Utymyze'eg a'e teko muite har wamur kar pà.
Uzàn wà na'arewahy wà.
27 Ni pitài zauxiapekwer a'e ywy rehe har na'ikene'o kwaw wà. Ni pitài zauxiapekwer a'e ywy rehe har nuzepyapi kwaw wà.
Nupytu'u kwaw wà. Nuker kwaw wà.
Uzemuàgà'ym amo wàmàtyry'ym pà wà.
Uzeku'apixi haw umumykahy uzehe wà.
Waxapat ihàm nuzemonohok kwaw.
28 Wanu'yw hakwa katu.
Uhyk waywyrapar ma'ezywà àwàm rehe.
Waneimaw kawaru wapyàpe tàtàahy ita ài wà.
Ywyramawa iapu'a ma'e nuzawy kwaw ywytu uzewara ma'e.
29 A'e zauxiapekwer okororo zàwàruhu iriàw her ma'e ài wà,
zàwàruhu ipuruzukaiw ma'e miar izuka har ài wà.
Upuze wemizuka kwer imonokatu àwàm me uzemuakyr pà wà.
Ni amo nupuner kwaw hemizuka kwer ipyro haw rehe izuwi wà nehe.
30 A'e 'ar ihem mehe
a'e teko wànoànog putar yryhu ài
Izaew wanehe ipuràmàtyry'ym wer pà wà nehe.
Aze amo ume'e ywy rehe wà nehe,
xo ipytunahy haw zo wexak putar wà nehe. Wexak putar zemumikahy haw wà nehe.
Wexak putar ywàkun ipihun ma'e tatainy ipykaw wà nehe.

6

Eze'eg eho teko wanupe, i'i Tupàn Izai pe

1 Amo kwarahy mehe umàno tuwihawete Uzi a'e. A'e kwarahy mehe aexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henawhu rehe iapyk mehe ihe. Ywate henawhu. Amo ae nuapyk pixik kwaw hehe wà. Iapo arer upir katu henawhu wà, Tupàn ipuner haw hexak kar pà wà. Tupàn iaxi'yw ipykaw heme'yw uzepupirar hàpuzuhu iwy pe paw rupi a'e. 2 Heta hemiruze'eg xerapi her ma'e izywyr wà. Ma'ea'yr zàwenugar teko zàwenugar heny katu ma'e romo wanekon wà. Xerapi pitàitàigatu heta 6 ipepo wà. Upyk uwa mokoz upepo pupe wà. Upyk wetekwer mokoz upepo pupe wà no. Uwewe mokoz upepo pupe tenawhu i'aromo a'e wi uhem 'ym pà wà. 3 Uze'eg wahy haw rupi nezewe uzeupeupe wà.

— Ikatuahy, ikatuahy, ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e a'e.
Ywy paw tynehem heko haw ikàg ma'e ipuràg eteahy ma'e pupe a'e, i'i wà.

4 Xerapi waze'egaw iànoànogaw umuryryryryz tàpuzuhu paw rupi. Tynehem tàpuzuhu tàtàxiner pupe kury. 5 Na'e aze'eg nezewe ihe.

— Akyze tuwe ihe. Imumaw pyràm romo aiko. Ta'e hereme na'ikatu kwaw xe. Heaiw Tupàn henataromo ihe. Aiko amo teko heme ikatu 'ym ma'e hereko har wainuinuromo no. Hereha pupe tuwe aexak

tuwihawete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e kwez ihe kury.

6 Na'e amo xerapi uwewe wà ihewe. Upyhyk tàtàpyzgwer ma'ea'yr hapy haw wi ipyro pyrer herur pà zepinawhu zàwenugar pupe. 7 Opokok hezuru rehe tàtàpyz pupe kury. Uze'eg ihewe. — Ko tàtàpyz uhyk nereme rehe kwez kury. Nerehe zepykaw umumaw kwez newi kury. Tupàn umunàn neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw kwez newi kury, i'i ihewe.

8 Na'e ainu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg mehe:

Mo ru'u amono kar putar, mo ru'u wiko putar heremimono kàràm romo.

Na'e Ihe Izai ihe, aze'eg izupe.

— Aiko xe, hemono kar pe nehe.

9 Na'e uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe.

— Eze'eg eho nezewe teko wanupe nehe kury. — Pepuner ma'e rehe pezeapyaka katu haw rehe tuweharupi nehe. Nezewe rehe we napeinu katu kwaw nehe. Pepuner ma'e rehe peme'egatu haw rehe tuweharupi nehe. Nezewe rehe we napexak katu kwaw nehe, ere wanupe nehe, i'i ihewe. 10 Izai, ewàpytym ko teko wama'enukwaw paw nehe. Emuigo kar ma'e henu 'ymar romo ne wà nehe. Emuigo kar ma'e hexak 'ymar romo ne wà nehe. Nezewe mehe nupuner kwaw ma'e hexakaw rehe wà nehe. Nupuner kwaw ma'e henu haw rehe wà nehe. Nupuner kwaw ma'e kwaw paw rehe wà nehe. Aze mo upuner wà, uzewyr mo ihewe wà. Amukatu mo ihe wà.

11 — Màràn kwarahy amumaw putar a'e ma'e imume'u pà nehe, a'e izupe hehe hepuranu pà.

Uwazar heze'eg ihewe.

— Zauxiapekwer umumaw putar tawhu xe har wà nehe. Naheta kwaw teko xe har wà nehe. Naheta kwaw teko tàpuz wapupe wà nehe. Nahezuz kwaw ma'e ko xe har pupe nehe. Xo a'e ma'e paw izeapo re erepytu'u putar imume'u re nehe. 12 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amono kar putar teko muite ko ywy wi ihe wà nehe. Tawhu uzeapo putar teko heta 'ymaw romo wà nehe. 13 Aze upyta màràmàràn teko xe wà nehe, zauxiapekwer uzuka putar a'e teko a'e wà nehe no. Upyta ma'e ràm wiko putar ywyra kawar imonohok pyrer ipy kwer ài wà nehe.

Izypy kwer nuzawy kwaw Tupàn hemiaihu umàno 'ym ma'e kwer wà nehe. Heta tetea'u wi putar amo 'ar mehe wà nehe no.

7

Tuwihawete Akaz pe ze'egaw

1 Amume'u putar amo ma'e uzeapo ma'e kwer peme kury. Kwehe mehe Akaz Zotàw ta'yr Uzi hemimino wiko tuwihawete romo Zuta ywy rehe a'e. Hezi wiko Xir ywy rehe har wanuwihawete romo. Pek Hemari ta'yr wiko Izaew ywy rehe har wanuwihawete romo. Hezim a'e, Pek a'e no, omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer wà. Na'e uzàmàtyry'ym zepe Zeruzarez tawhu oho wà. Nupuner kwaw ipyhykaw rehe wà. Nupuner kwaw imumaw paw rehe wà.

2 Amo umume'u Xir Izaew wanehe we uzemono'og awer oho tuwihawete Akaz pe wà. Henu mehe ukyze tuwe a'e. Teko ukyze tuwe wà no. Uryryryryz ka'akyr ywytu henataromo har izàwe wà. 3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Izai pe.

— Eraha nera'yr Xear-Zazu tuwihawete Akaz huàwàxi pà nehe. Wiko putar pàn imupiràgar wama'ereko haw pe nehe, pe iwyr nehe. Upyta putar yrykaw iapo pyrer 'y ypaw iapo pyrer tyrapyr har wi herur har huwake nehe. 4 — Eme'egatu nehe, ere tuwihawete pe nehe. — Eiko zo he'o ma'e ài nehe. Ekyze zo wanuwi nehe, ere izupe nehe. Ezemumikahy zo tuwihawete Hezim iakatuwawahy 'ymaw rehe nehe. Xir ywy rehe har wanuwihawete romo hekon a'e. Ekyze zo Pek rehe nehe. Na'ikàg kwaw wà. Nuzawy kwaw mokoz zepe'aw ukaz ma'e kwer tàtàxiner imuhem kar har wà. Ekyze zo wanuwi nehe. 5 Xir ywy rehe har wà, tuwihawete Pek rehe we wà, Izaew ywy rehe har wanehe we wà, umume'u tuwihawete Akaz iàmàtyry'ym àwàm waiko uzeupeupe wà. Nezewe uze'eg uzeupeupe wà: 6 — Xiàmàtyry'ym Zuta ywy rehe har wanuwihawete zane nehe. Xityk hemiruze'eg zane wà nehe no. Ximuigo kar Tameaw ta'yr wanuwihawete romo nehe, i'i waiko uzeupeupe wà.

7 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ihe, amume'u putar a'e ma'e uzeapo 'ym
àwàm newe ihe kury. 8-9 Xir na'ikàg
wera'u kwaw Namaz tawhu wi a'e. Xir
ywy rehe har wanuwihawete wiko Namaz
tawhu pupe a'e. Namaz na'ikàg wera'u
kwaw tuwihawete Hezim wi a'e. Izaew
ywy na'ikàg wera'u kwaw Xamari wi a'e.
Tawhu uhua'u wera'u ma'e Xamari na'ikàg
wera'u kwaw tuwihawete Pek wi a'e. 65
kwarahy pawire zauxiapekwer amo ywy
rehe har umumaw putar Izaew a'e wà
nehe. A'e re naheta kwaw her a'e ywy rehe
nehe. Naheta kwaw tuwihawete a'e ywy
rehe nehe.

— Aze pezeruzar haw na'ikàg kwaw
nehe, napekàg kwaw nehe, i'i Tupàn.

Emanuew: Tupàn wiko zanepyr

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono
kar ko uze'eg tuwihawete Akaz pe kury:

11 — Enoz ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e nezar pe nehe. — Ezapo ma'e nekàgaw
hexak kar pà ihewe nehe, ere izupe nehe.
A'e ma'e upuner umàno ma'e kwer wapyta
haw wi ur haw rehe nehe. Upuner ywak
ywate har wi ur haw rehe nehe, ere Akaz
pe nehe, i'i Tupàn ihewe. Amume'u aha
izupe.

12 Uwazar Akaz heze'eg ihewe.

— Naenoz kwaw ikàgaw hexak kar àwàm
nehe. Na'agaw kwaw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ihe nehe, i'i ihewe.

13 Na'e uze'eg Izai kury.

— Penu katu nehe, Tawi izuapyapyr wà.
Peputupyk teko peiko pe wà. Aipo nuhyk
kwaw nezewe haw. Aipo peputupyk putar
Tupàn hezar nehe no. 14 Zanezar ae
wexak kar putar amo ma'e peme nehe.
Kuzàwaza ipuru'a a'e. Imemyrzexak kar
putar nehe. Awa a'e nehe. Omono putar
Emanuew her romo a'e nehe. — Tupàn
wiko zanepyr a'e, i'i her zaneze'eg rupi.
15 Itua'ua'i mehe ukwaw putar ikatu ma'e
iapo haw nehe. Ukwaw putar ikatu 'ym
ma'e wi utyrykaw nehe no. A'e 'ar mehe
teko wiko putar ma'ekamy kwer hazahy
ma'e i'u pà wà nehe, hàir i'u pà wà nehe
no. 16 A'e 'ar 'ym mehe we, o tuwihawete
Akaz, a'e mokoz tuwihawete neàmàtyry'ym
arer waiwy uzeapo putar teko heta 'ymaw
romo nehe.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur
kar putar Axir wanuwihawete xe a'e
ma'erahy ipuraraw kar pà newe nehe,
neànàm wanupe nehe no. A'e ma'erahy
iaiw wera'u putar amo ma'erahy Izaew pe
ipuraraw kar pyrer wi nehe. Izaew utyryk
Zuta wi kwehe mehe. A'e 'ar mehe we te
ko 'ar rehe Izaew nupuraraw pixik kwaw
agwer ma'erahy iro ma'e a'e wà. 18 A'e
'ar ihem mehe nehe, Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e utymyze'eg putar Ezit ywy
rehe har zauxiapekwer wamur pà a'e wà
nehe. Nuzawy kwaw meru wanur mehe
wà nehe. Ywy yrykawhu Niru her ma'e
izywyr har muite wera'u ma'e wi wanur
putar wà nehe. Utymyze'eg putar Axir ywy
rehe har wanupe nehe no. Nuzawy kwaw
hàiru uzemono'ono'og ma'e neywy rehe ur
ma'e wà nehe no. 19 Hàiru uzemono'ono'og
ma'e weko àwàm hekar har ài ur putar wà
nehe. Upytu'u putar ywyàpyznaw ohoete
wera'u ma'e rehe wà nehe. Upytu'u putar
itahu huawyr pupe wà nehe no. Wapyk
putar xu myter pe wà nehe. Upyta putar
tapi'ak wai'u haw nànàn wà nehe no.

20 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e werur kar putar amo yrykaw Ew-
parat ikupe pe har a'e nehe. Axir wanuwi-
hawete romo hekon a'e. Nuzawy kwaw
amutaw ipinar Izaew wanupe nehe. Ur
putar wamutaw ipin pà nehe, i'aw ipin pà
nehe no, hawer hetekwer rehe har ipin pà
nehe no.

21 A'e 'ar mehe aze amo heta tapi'aka'yr
wà nehe, aze heta mokoz àràpuhàrànete wà
nehe, 22 heta tetea'u putar wakamy kwer
nehe. Ikurer hazahy putar. Teko u'u putar
hazahy ma'e wà nehe. Wikuwe ma'e a'e
ywy rehe har u'u putar ma'ekamy kwer
hàir inuromo wà nehe.

23 Ko 'ar rehe heta amo uwà tyw a'e pe.
Heta miw uwà 'yw a'e pe. Aze mo amo
ume'eg kar a'e ko wà, omono mo 11,5 kir
itaxig parat hekuzaromo wà. A'e 'ar mehe
a'e ywy uzeapo putar kukwer xu heta haw
romo nehe. 24 Xu upyk putar a'e ywy
paw nehe. Amo awa oho putar a'e ywy
rehe uzemi'ikar pà ywyrapar u'yw heraha
pà wà nehe. 25 Ko 'ar rehe heta tetea'u

ma'etymaw ywytyr rehe. A'e 'ar mehe ka'a upyk putar a'e ywytyr nehe. Xu upyk putar a'e ywytyr nehe no. Ni amo noho kwaw a'e pe wà nehe, ta'e ukyze putar wà nehe xe. Xo tapi'ak wà, Xo àràpuhàràn hawitu ma'e wà, xo a'e zo oho putar a'e pe ka'api'i i'u pà wà nehe.

8

Izai ta'yr her ikwaw paw imume'u haw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe a'e.

— Epyhyk ywyapypepaw ze'eg imuapykaw romo iapo pyrer nehe. Emuapyk ko ze'eg hehe nehe ikair haw uhu ma'e pupe nehe. — Maer Xarar Az Maaza, imuapyk pà hehe nehe. — Munar haw iàrew 'ym ma'e, i'i. 2 Heta mokoz awa ikatu ma'e wà. Awa ipy a'e, xaxeto Uri her romo a'e. Inugwer awa Zakari Zemeri ta'yr her romo a'e. Ekar eho ne wà nehe. Wiko putar heremiapo ràm neremimuapyk hexakar pyrer romo wà nehe, i'i Tupàn ihewe.

3 Amo 'ar pawire heremireko a'e no, Tupàn ze'eg imume'u har a'e, ipuru'a a'e. U'ar mehe uzexak kar imemyr awa. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.

— Emono Maer Xarar Az Maaza her romo nehe, i'i ihewe. 4 Amo 'ar mehe, ukwaw putar papaz u'e haw nehe, ukwaw putar màmàz u'e haw nehe no. A'e 'ar 'ym mehe we Axir wanuwihawete weraha putar ma'e hekuzar katu ma'e Namaz tawhu pe har paw ikatu ma'e a'e pe har paw wanehe we nehe, Xamari rehe har paw nehe no, i'i ihewe.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe:

6 — Aw teko nuputar kwaw 'y ikatu ma'e yrykaw Xiroe her ma'e rupi har a'e wà. Ukyze tuwihawete Hezim wi wà. Ukyze tuwihawete Pek wi wà no. Uryryryryz waiko ukyze haw rehe wà. 7 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, arur putar Axir wanuwihawete xe ihe nehe. Arur putar hemiruze'eg zauxiapekwer ikàg ma'e xe ihe wà nehe no. Uzàmàtyry'ym putar 'aw teko wà wà nehe. Wanur haw nuzawy kwaw Ewparat yrykawhu tynehemaw nehe. Tynehem putar 'y yrykaw a'e yrykawhu kutyr uwyryk ma'e paw wa'aromo nehe. 8 Wixe putar Zuta ywy rehe wà nehe no. Nuzawy kwaw 'y ma'e paw ipykaw wà nehe. Uzeupir a'e 'y zaneazu'yw ipyk pà.

Nezewe rehe we Tupàn wiko wemiaihu wanehe we. Umupuzaz upepo ywy imume'u pyrer ipyk pà ipyro pà. Typy putar tuwe nehe.

9 Pezemono'og nehe, teko ywy nànànar wà.
Pekyze nehe.
Pezeapyaka katu, teko ywy muite har rehe har wà.
Pezemuàgà'ym zeàmàtyry'ymawhu rehe nehe. Nezewe rehe we peàmàtyry'ymar peneityk putar wà nehe.
Azeharomoete, pezemuàgà'ym zeàmàtyry'ymawhu rehe nehe. Nezewe rehe we peàmàtyry'ymar peneityk putar wà nehe.
10 Pemume'u penemiapo ràm nehe. Napezapo kwaw a'e ma'e nehe.
— Xiapo ma'e nehe, peze putar nehe. Napepuner kwaw a'e ma'e iapo haw rehe nehe,
ta'e Tupàn wiko urerehe we a'e xe.

Ekyze zo nehe, i'i Tupàn Uze'eg imume'u har pe a'e

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e opokok herehe opo ikàg ma'e pupe a'e. — Peiko zo teko wazàwe nehe, pezapo zo wanemiapo zàwenugar nehe: i'i ihewe. Uze'eg nezewe heremiruze'eg wanupe no. Nezewe uze'eg a'e.

12 — Uzuka putar tuwihawete a'e wà nehe, i'i putar teko peme wà nehe. Aze ru'u nuzuka kwaw wà nehe. Pepytuhegatu zo nehe. Teko ukyze amo ma'e wi wà. Pekyze zo a'e ma'e wi wazàwe nehe. 13 Pepytuhegatu herehe nehe. Pekyze ihewi nehe ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe xe, Ikàg Wera'u Ma'e romo Ikatuahy Ma'e romo aiko ihe xe. 14 Aiko putar tàpuzuhu pemim àwàm romo ihe nehe. Aiko putar ita romo nehe, itahu romo nehe. Teko Zuta ywy rehe har wà, Izaew ywy rehe har wà no, uzepyapi putar a'e ita rehe wà nehe. Aiko putar ywykwar

ài nehe. Aiko putar kyhàhàm tapi'ak iàpixi haw ài nehe. Apyhyk putar Zeruzarez pe har ihe wà nehe. 15 Teko tetea'u uzepyapi putar u'ar pà wà nehe. Zauxiapekwer uzuhazuhaw putar a'e teko a'e wà nehe. Uzepyhyk kar putar oho purupyhykaw zàwenugar pupe wà nehe.

16 Aze'eg nezewe heremiruze'eg wanupe. — Pemonokatu ko ze'eg pepy'a pe nehe. Pema'enukwaw katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipurumu'e haw ihewe imur pyrer rehe nehe. 17 Nuzexak kar kwaw wemiaihu wanupe a'e. Ihe azeruzar hehe ihe. Azeruzar tuwe hehe ihe.

18 Aiko xe hera'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimur kwer wanehe we ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e Xiàw rehe wiko ma'e, uremono kar Izaew wamupytuhegatu kar har romo uremuigo kar pà a'e.

19 — Pepuranu peho uzeapo ma'e ràm imume'u har wanehe nehe, i'i putar amo peme wà nehe. — Pepuranu peho tekwe wanupe uze'eg ma'e wanehe nehe, i'i putar peme wà nehe. Hewowo a'e tekwe wanehe upuranu ma'e uze'eg pà wà. — Aze tekwe umume'u ma'e zanewe wà nehe, ikatu putar zanewe nehe. Umàno ma'e kwer waneko awer zanemu'e amo ma'e rehe, i'i putar peme wà nehe. 20 Peze'eg nezewe a'e teko wanupe nehe. — Ximugeta Tupàn ze'eg nehe. Xikwaw ipurumu'e haw nehe, peze wanupe nehe. Tekwe wanehe upuranu ma'e wanemimume'u kwer a'e, na'ikatu pixik kwaw a'e, peze wanupe nehe.

'Ar ma'erahy ipuraraw paw

21 Teko wata e putar amo taw wi amo ae taw pe wà nehe. Uzemumikahy putar wà nehe. Ima'uhez putar wà nehe no. Wama'uhez haw umuikwahy kar putar teko wà nehe. Umume'u putar ze'egaiw uwihawete rehe imur kar pà wà nehe. Umume'u putar ze'egaiw Tupàn uzar rehe wà nehe no. Ume'e putar ywak rehe wà nehe. 22 A'e re ume'e putar ywy rehe wà nehe no. Xo ma'erahy ipuraraw paw zo wexak putar wà nehe. Xo ipytunahy haw zo wexak putar wà nehe. Xo zemumikahy haw zo wexak putar wà nehe. Nupuner kwaw a'e iaiw paw wi uhemaw rehe wà nehe.

9

Zaneruwihawete Ur Ma'e ràm zeàmàtyry'ymawhu imumaw àràm

1 Nezewe rehe we ma'erahy ipuraraw par wanemipuraraw upaw putar nehe. Amo kwarahy rehe kwehe mehe Tupàn uzepyk Zemurom ywy rehe a'e. Uzepyk Napitari ywy rehe a'e no. Amo 'ar mehe umukàg kar putar a'e ywy nehe. Teko tetea'u ukwaw putar waner wà nehe. Uzypyrog a'e ywy Mezitehàn yryhu pe. Oho ywy Zotàw yrykaw ikupe pe har pe. Karirez a'e ywy her romo a'e. Zutew 'ym wiko a'e ywy rehe wà.

2 Teko ipytunaw rehe wata ma'e
wexak tatainy heny katu ma'e wà.
Tatainy uhyape katu
teko ipytunaw rehe wata ma'e wanupe wà.
3 Ne, O Tupàn, eremueta tetea'u kar a'e teko
ne wà.
Eremurywete kar tuwe ne wà.
Teko hurywete arozràn ipo'o mehe wà.
Nezewegatete a'e teko hurywete neremi-
apo kwer rehe wà.
Teko hurywete ma'e tetea'u zeàmàtyry'ymawhu
pe imono'og pyrer imuza'aza'ak
mehe uzeupeupe wà.
Nezewegatete a'e teko hurywete neremi-
apo kwer rehe wà.
4 Wiko amo pe uma'ereko e ma'e romo
wà. Eremonohok kyhàhàm tàtà ma'e
wàpixipixi haw ne.
Wazar unupà ywyra pupe wà. Erezuhaw
a'e ywyra ne.
Wàmàtyry'ymar wiko wazar romo wà. Ere-
mumaw wazar ne wà.
Nezewegatete kwehe mehe eremumaw
Minià izuapyapyr wà.

5 Tata umumaw putar zauxiapekwer
waxapat wànoànog ma'e paw rupi
nehe.
Imumaw paw pemurywete kar pà nehe.
Umumaw putar wakamir tuwykwer
hereko har paw rupi nehe no.
6 Heta turywete haw ta'e uzexak kar amo
kwarer a'e xe.

Tupàn umur kar amo kwarer zanewe a'e.
Wiko putar zaneruwihawete romo a'e nehe.
Nako her ràm xe wà nehe: Pureruze'eg Ma'e, Pureruze'eg Ma'e Ma'ekwaw Katu Wera'u Har.
Tupàn Ikàg Ma'e, Zaneru Tuweharupi Wiko Ma'e, Zaneruwihawete Ur Ma'e ràm zeàmàtyry'ymawhu imumaw àràm.
7 Tuwihawete Tawi izuapyr a'e,
Tuwihawete romo heko mehe ipuner haw uhua'u wera'u putar oho iko tuweharupi nehe.
Naheta kwaw zeàmàtyry'ymawhu tuwihawete romo heko mehe nehe.
Upureruze'eg putar ukatu haw rupi nehe. Upureruze'eg putar ukatuahy haw rupi nehe. Nezewe mehe teko wiko putar ikatu ma'e iapo har romo wà nehe.
Izypy mehe nehe, tuweharupi nehe no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e upuruamutar katu tuwe a'e.
A'e rupi uzapo kar putar a'e ma'e paw a'e nehe.

Tupàn wikwahy Izaew wanupe

8 Tupàn umume'u teko Izaew wanehe uzepyk àwàm a'e kury.
Zako izuapyapyr romo wanekon wà.
9 Teko Izaew paw wà,
Xamari pe har paw wà no,
Ukwaw hemiapo ràm a'e wà.
Wiko wera'u ma'e romo wanekon wà, umume'u upuner haw oho waiko purupe wà. Nezewe uze'eg wà:
10 — Tàpuz ywy imuàtà pyrer iapo pyrer u'ar wà.
Urerur putar ita a'e tàpuz iapo wi pà nehe.
Zauxiapekwer omonohok tàpuz izyta ywyra pi 'yw ka'a pe har iapo pyrer wà.
Urerur putar ywyràkàxigyw tàpuz izyta ràm iapo wi pà nehe, i'i wà.
11 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar putar wàmàtyry'ymar a'e wà kury.
— Pezàmàtyry'ym Izaew pezuwà pe wà nehe, i'i putar wanupe kury.
12 Xir ywy kwarahy hemaw kutyr tuz a'e.
Pirite ywy kwarahy heixe haw kutyr tuz a'e. Uzurupeka zàwàruhu ài teko Izaew wa'u pà wà.
Nezewe rehe we nahakuir kwaw Tupàn ikwahy haw,
upir wiwi opo wanehe uzepyk pà.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e uzepyk wemiaihu wanehe.
Nezewe rehe we nuweityk kwaw ukatu 'ymaw wà.
Nuzewyr kwaw Tupàn pe wà.
14 A'e rupi pitài 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omonohok putar Izaew iàkàg nehe, omonohok putar huwaz nehe no.
Wereko putar miar ài a'e wà nehe:
weityk putar inàzàràn 'yw paw nehe: weityk putar teko ka'api'i popok zàwenugar nehe no.
15 Awa tua'uhez ma'e imuawate pyr a'e wà, nuzawy kwaw Izaew iàkàg wà.
Tupàn ze'eg imume'u mua'u har nuzawy kwaw huwaz wà.
16 Weraha tuwihaw teko pe iaiw ma'e rupi wà.
A'e rupi teko wata e ukàzym ma'e ài wà.
17 Zanezar nupuhareko kwaw kwàkwàmo wà nehe, nupuhareko kwaw kuzàwaza wà nehe.
Nupuhareko kwaw tu 'ym ma'e wà nehe. Nupuhareko kwaw imen umàno ma'e kwer wà nehe,
ta'e ni amo nuzeruzar kwaw Tupàn rehe wà xe.
Na'ikatu kwaw upaw rupi wà. Uze'eg he'o ma'e ài wà.
Nezewe rehe we nahakuir kwaw Tupàn ikwahy haw.
Upir wiwi opo wanehe uzepyk pà.

18 Tata wapy ka'a. Wapy xu.
Nezewegatete teko wakatu 'ymaw ukaz tata ài.
Nuzawy kwaw tata uhua'u ma'e ka'a pe har.
Umuzeupir kar tàtàxiner tetea'u.
19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e wikwahy a'e kury.
A'e rupi umumaw a'e ywy hereko tata pupe imunykaw ài.

Umumaw teko wanereko zepe'aw tata rehe heityk pyr zàwe wà.
Ni amo nupuhareko kwaw amogwer wà.
20 Te wa'yr wano'o kwer u'u wà.
Pitàitàigatu u'u wyzài ma'e wemipykyk kwer wà.
Nezewe rehe we ima'uhez we waiko wà.
21 Manaxe izuapyapyr uzàmàtyry'ym Eparai izuapyapyr oho wà.
Eparai uzàmàtyry'ym Manaxe oho wà no.
Uzemono'og oho Zuta izuapyapyr wàmàtyry'ym pà wà no.
Nezewe rehe we nahakuir kwaw Tupàn ikwahy haw.
Upir wiwi opo wanehe uzepyk pà.

10

1 Amo tuwihaw uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko wanupe wà. Tupàn uzepyk putar wanehe nehe.
Pemunar teko wama'e rehe ta'e peiko wanuwihaw romo pe xe.
2 Napezekaiw kwaw hemetarer 'ym ma'e wanehe.
Napepytywà kwaw ma'e hereko 'ymar pe wà.
Pemunar kuzà imen umàno ma'e kwer wama'e rehe. Pemunar tu 'ym ma'e wama'e rehe.
3 Ma'e pezapo putar zepykaw 'ar mehe nehe.
A'e 'ar mehe zauxiapekwer ur putar ywy muite har wi iaiw paw herur pà peme wà nehe.
Mo pe penoz putar pepytywà àwàm nehe.
Ma'e pe pezumim putar penemetarer nehe, pema'e hekuzar katu ma'e.
4 Zauxiapekwer peneraha putar wemipyhyk kwer romo wà nehe.
Pezuka putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe.
Nezewe rehe we nahakuir kwaw Tupàn ikwahy haw.
Upir wiwi opo penehe uzepyk pà.

Tupàn umuzepyk kar Axir ywy rehe har wanuwihawete Izaew wanehe

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe.
— Tuwe Axir ywy rehe har wanuwihawete uzemumikahy nehe.
Nuzawy kwaw ywyràihàg hepo pe har. Aikwahy heremiaihu wanupe. Anupànupà putar heremiaihu ipupe nehe, ta'e aikwahy wanupe xe.
6 Azàmàtyry'ym kar amo teko herehe uzeruzar 'ym ma'e a'e tuwihawete pe ihe wà.
Aikwahy a'e teko wanupe.
— Epyro wama'e paw heraha pà wanuwi nehe, a'e iteko izupe.
— Epyropyrog wanehe to'om nahu rupi har ài nehe.
7 Axir wanuwihawete uputar amo ma'e a'e.
A'e ae umume'u wemiapo ràm uzeupe.
Ipurupyhyk wer ywy tetea'u wanehe.
Ipurumumaw wer ywy nànàn.
8 Nezewe uze'eg a'e. — Zauxiapekwer wanuwihaw herehe we har paw upuner katu tuwihawete zàwe wà.
9 Aityk tawhu tetea'u ihe.
Na'aw waner xe wà: Kaw, Karakemi, Amat, Arapaz.
Apyro Xamari ywy no. Apyro Namaz tawhu no.
10 Aityk herehe uzeruzar 'ym ma'e wanuwihawete wanemiruze'eg ihe wà.
Umuwete katu tupàn a'ua'u tetea'u wà.
Tupàn a'ua'u waneta haw uhua'u wera'u Zeruzarez pe har tupàn a'ua'u waneta haw wi, Xamari pe har tupàn a'ua'u waneta haw wi no.
11 Amumaw Xamari ihe. Amumaw wazar tupàn a'ua'u ihe wà no.
Azapo putar nezewe haw Zeruzarez pe nehe no, tupàn a'ua'u a'e pe har wanupe nehe no, i'i Axir wanuwihawete.

12 Tupàn Zanezar umumaw putar wemiapo ràm nehe Xiàw ywy rehe Zeruzarez tawhu pe nehe. A'e re uzepyk putar Axir wanuwihawete rehe nehe. Tuwihawete wiko wera'u a'e. Umume'u tuwe upuner haw amo wanupe. 13 Nezewe uze'eg tuwihawete a'e.
— Azapo a'e ma'e paw hekàgaw rupi ihe.
Azapo a'e ma'e paw hema'ekwaw katu haw rupi, ta'e akwaw katu tuwe ma'e ihe xe.
Amunyryk kar ywyzaw ihe.

Apyhyk wanemetarer paw, wama'e
hekuzar katu ma'e.
Aiko tapi'ak awa ài. Apyrog a'e ywy rehe
har wanehe.
14 Araha ywy nànànar wanemetarer paw
ihe.
Teko upyhyk ma'erupi'a haity heityk pyrer
wi wà. Nazawaiw kwaw heraha
haw wanupe. Nezewegatete araha
teko wama'e paw ihe no. Ni amo
nuzeagaw kwaw hemupytu'u kar pà
wà.
Nuzawy kwaw wiràmiri upepozaz 'ym
ma'e wà.
Nuzemuakyr kwaw wà, i'i tuwihawete
uzeupe.

15 Aipo itazy ikàg wera'u
uzar wi a'e ywyra imonohokar wi a'e.
Aipo ywyrakixi haw ukixi ywyra
uzar ipo pe wiko 'ym mehe.
Aipo ywyra upuner awa hupir haw rehe.
Nan.
16 A'e rupi zanezar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e
omono kar putar amo ma'eahy haw
zauxiapekwer Axir parer ikàg ma'e
wanehe nehe.
Upyro putar wakàgaw wanuwi nehe.
Omono kar putar haku haw tata
zàwenugar wanehe nehe.
Ukaz putar wanetekwer wà nehe.
17 Tupàn Ikatuahy Ma'e a'e, Izaew wanupe
tatainy zàwenugar a'e, wiko putar
tata romo a'e nehe.
Pitài 'ar rehe wapy putar ka'a xu rehe we
nehe.
Umumaw putar Axir parer zauxiapekwer
wà nehe.
18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umumaw
putar tuwe
ka'aete paw nehe.
Imumaw paw
nuzawy kwaw ma'eahy haw puruzuka
ma'e a'e.
19 Xo màràn ywyra zo numumaw kwaw wà
nehe.
Te kwarer upuner waneta haw wapapar
haw rehe wà.

Amogwer uzewyr putar Tupàn pe wà nehe

20 A'e 'ar mehe amo Izaew izuapyapyr
wikuwe putar a'e wà rihi. A'e teko
nuzeruzar kwaw Axir wanehe wà nehe.
Axir wiko Izaew wanupe ma'erahy ipu-
raraw kar arer romo wà. Uzeruzar
putar tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Ikatuahy Ma'e rehe wà nehe. 21 Amogwer
Izaew ywy rehe arer uzewyr putar Tupàn
Ikàg Ma'e pe wà nehe. 22 Ko 'ar rehe teko
Izaew waneta haw nuzawy kwaw ywyxig
yryhu iwyr har heta haw wà. A'e 'ar
mehe xo amogwemogwer zo uzewyr putar
ywy weko awer pe wà nehe: i'i Tupàn
uzeupe. Wanehe izepykaw ur putar 'y ywy
imynehem àràm ài nehe. 23 Ta'e Zanezar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u
Ma'e umume'u ko ywy imumaw pàwàm a'e
xe. A'e rupi umumaw putar nehe.
24 A'e rupi uze'eg Zanezar Tupàn Ikàg
Wera'u Ma'e teko wemiaihu Xiàw rehe har
wanupe kury.
— Heremiaihu wà, pekyze zo Axir
wanuwi nehe. Kwehe mehe Ezit ywy rehe
har uzepyk penehe ikatu 'ym ma'e iapo
pà peme wà. Nezewegatete Axir uzepyk
putar penehe a'e wà nehe no. Uzapo
putar ikatu 'ym ma'e peme wà nehe no.
25 Nan kwehe tete apytu'u putar penehe
hezepyk ire nehe. Hekwahy haw rupi
amumaw putar Axir ihe wà nehe. 26 Ihe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u
Ma'e ihe, azepyk putar Axir wanehe
hepurupetekaw pupe nehe. Kwehe mehe
azapo nezewe haw Minià izuapyapyr
wanupe, itahu Orew her ma'e huwake ihe.
Azepyk Ezit rehe kwehe mehe. Azepyk
putar Axir wanehe nezewegatete nehe no.
27 A'e 'ar mehe apupyro putar wapo wi
ihe nehe. Axir omono putar ipuhuz katu
ma'e pekupe pe nehe. Apyro putar a'e ma'e
pekupe wi nehe. Apumupytu'u kar putar
wanupe uma'ereko e ma'e romo peneko re
nehe.

Axir ywy rehe har uzàmàtyry'ym wà

Peàmàtyry'ymar ur waiko Himon wi wà.
28 Upyro Az tawhu kwez wà kury.
Ukwaw Migirom tawhu huwake wà.
Wezar uma'e Mikimaz tawhu pe wà.
29 Wahaw ywyàpyznaw ywytyr wamyter pe
har wà.
Pyhaw upytu'u Zew tawhu pe uker pà wà.
Hama tawhu pe har uryryryryz waiko
ukyze pà wà kury.

Zimea tawhu pe har tuwihawete Xau heko
awer pe har uzàwehem kwez weko
haw wi wà.
30 Pehapukaz nehe, Kari tawhu pe har wà.
Peinu wanehapukaz mehe nehe, Arai
tawhu pe har wà.
Pewazar waze'eg wanupe nehe, Anatot
tawhu pe har wà.
31 Mamen tawhu pe har uzàwehem oho
waiko wà.
Zemi tawhu pe har uzàwehem oho waiko
wà no.
32 Kutàri wàmàtyry'ymar uhem putar No
tawhu pe wà nehe kury.
A'e pe wiko mehe ima'enukwaw Xiàw ipyro
àwàm rehe wà,
Zeruzarez tawhu ipyro àwàm rehe wà.

33 Teko omonohok ywyra hàkà ywate har
wà.
Omonohok ywyra iaiha ma'e wà no.
Nezewegatete Zanezar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e we-
ityk putar Axir ywy rehe arer wiko
wera'u ma'e a'e wà nehe.
Upyro putar wakàgaw wanuwi nehe.
34 Omonohok putar ywyra ka'a pe har itazy
pupe nehe.
A'e ywyra u'ar putar wà nehe, ywyra
ipuràg ma'e Irimano ywy rehe har
wa'ar haw ài wà nehe.

11

Pureruze'egaw ikatu haw

1 Ur putar amo tuwihawete Tawi Zexe ta'yr
izuapyr a'e nehe.
Nuzawy kwaw hàkà ywyra ipykwer wi
hezuz ma'e nehe.
Nuzawy kwaw ywyra'i ywyra hapo kwer
wi hezuz ma'e nehe.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Hekwe
wiko putar hehe we nehe.
Ukwaw katu kar putar ma'e izupe nehe.
Uzapo kar putar ma'e izupe nehe.
Omono putar ukàgaw izupe nehe no.
Ukyze putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e wi nehe.
Ukwaw putar hemiapo putar haw nehe no.
3 Hurywete putar heruzar mehe nehe.
Nume'e kwaw teko wanexakaw rehe nehe.
Nuzeapyaka kwaw teko amo teko wanehe
ikatu 'ym ma'e imume'u mehe nehe.
4 Tupàn ze'eg rupi zo umume'u putar
hemetarer 'ym ma'e wanemiapo
kwer nehe. Ize'eg upyro putar a'e
wà nehe.
Uzekaiw putar ma'e hereko 'ymar wanehe
nehe.
Ize'eg nuzawy kwaw ywyràihàg. Ipupe
uzepyk putar ko ywy rehe har
wanehe nehe.
Upytuhemaw pupe uzuka putar ikatu 'ym
ma'e wà nehe.
5 Weruze'eg putar wemiaihu ukatu haw
rupi wà nehe,
umunar 'ymaw rupi wà nehe no.

6 Awarahu wiko putar àràpuhàràn hawitu
ma'e wainuinuromo waàmàtyry'ym
'ym pà wà nehe.
Zàwàruhu ereopar her ma'e wiko putar
àràpuhàrànetea'yr wainuinuromo
uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà nehe no.
Upytu'u putar uzehezehe we wà
nehe.
Tapi'aka'yr umai'u putar zàwàruhu iriàw
wainuinuromo wà nehe no.
Kwarer pixika'i ma'e weraha putar a'e
miar pe rupi wà nehe.
7 Tapi'ak kuzà u'u putar ka'api'i zàwàruhu
kuzà uruxu her ma'e wainuin-
uromo wà.
Wamemyr upytu'u putar pitài ywy peheg-
wer rehe wà nehe.
Zàwàruhu iriàw u'u putar ka'api'i tapi'ak ài
wà nehe.
8 Kwarera'i uzemaraz putar mozaiw
wanuwake wà nehe. Nuxi'u kwaw
moz kwarera'i wà nehe.
Aze kwarera'i umuixe opo ywykwar moz
ipyta haw rupi nehe, nuxi'u kwaw
wà nehe.
9 Xiàw ywytyr ikatu ma'e rehe
teko nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e uzeu-
peupe wà nehe. Numumaw kwaw
amo wama'e wà nehe.
Ikatuahy putar a'e pe nehe.
'Y umynehem yryhu. Nezewegatete ywy
tynehem putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikàgaw ipuràgaw ikwaw
paw pupe a'e nehe no.

Tupàn hemiaihu wazewyr àwàm

10 A'e 'ar mehe Tawi Zexe ta'yr izuapyr
nuzawy kwaw pànuhu tuwihawete her

hereko har teko ywy nànànar wanupe nehe. Teko wiko putar hemiruze'eg romo wà nehe. Tupàn ikàgaw ipuràgaw uhyape katu heko haw tawhu pe a'e nehe. Teko tetea'u wexak putar wà nehe.

11 A'e 'ar mehe Zanezar a'e nehe, opo ikàg ma'e rehe we a'e nehe, umuzewyr kar putar wemiaihu amo ywy wi a'e wà nehe. Ko 'ar rehe wiko Axir ywy rehe wà, Ezit ywy rehe wà no, Pat ywy rehe wà, Exio ywy rehe wà no, Eràw ywy rehe wà, Mawiron ywy rehe wà no, Amat ywy rehe wà, Yryhu Mezitehàn her ma'e izywyr rehe wà, yrypypo'o yryhu rehe har wanehe wà no. A'e 'ar mehe umuzewyr kar putar wà nehe.

12 Tupàn upir putar pànuhu tuwihaw her hereko har nehe.
Hexak mehe teko Izaew ywy rehe arer wà nehe, Zuta ywy rehe arer wà nehe no, uzemono'og putar wà nehe.
Ko 'ar rehe ywy nànàn imuhàmuhàz pyrer romo wanekon wà.
Tupàn werur wi putar waiwy rehe wà nehe.
13 Teko Izaew ywy rehe àràm nahewyrowyroahy kwaw teko Zuta ywy rehe àràm wanehe wà nehe.
Teko Zuta rehe àràm upytu'u putar Izaew wàmàtyry'ymar romo wiko re wà nehe.
14 Uzemono'og putar Pirite kwarahy heixe haw kutyr har wàmàtyry'ym pà wà nehe.
Weityk putar teko kwarahy ihemaw kutyr har wà nehe no.
Upyhyk putar wanemetarer uhua'u ma'e wà nehe, wama'e hekuzar katu ma'e ipyro pà wà nehe no.
Weityk putar Enom izuapyapyr wà nehe: weityk putar Moaw izuapyapyr wà nehe no. Weityk putar Amon izuapyapyr wà nehe no.
15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuwipaw putar yryhu Xuwez her ma'e nehe.
Omono kar putar ywytuaiw yrykawhu Ewparat her ma'e kutyr nehe, imumaw pà nehe.
Xo 7 yrykaw zo heta we putar wà nehe.
Natypy kwaw wà nehe. Wyzài teko upuner putar wanahaw paw rehe wata pà wà nehe.
16 Kwehe mehe heta Izaew wanape ràm Ezit ywy wi wahem mehe.
Nezewegatete heta putar wanape ràm ikatu ma'e Axir ywy wi wahem mehe nehe no.
Heremiaihu wikuwe ma'e wata putar a'e pe rupi wà nehe.

12

Teko umuzàg zegar haw Tupàn pe wà

1 A'e 'ar mehe teko paw uzegar putar nezewe wà nehe.
— Amume'u nekatu haw, O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Kwehe mehe erekwahy ihewe.
Nekwahy haw upaw kury.
Ko 'ar rehe hemurywete kar iko ne.
2 Tupàn wiko hepyro har romo.
Azeruzar hehe.
Nakyze kwaw nehe ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur ukàgaw ihewe a'e xe.
Hepyro har romo hekon.
3 Teko hurywete putar tuwe wà nehe. Wanurywete haw nuzawy kwaw ytyzuzàmaw pe waho haw nehe.
Uwi'u putar 'y pupe wà nehe, ikatu putar wanupe nehe, i'i putar uzegar pà wà nehe.

4 A'e 'ar mehe teko paw umuzàg putar ko zegar haw wà nehe.
— Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw nehe.
Pehapukaz pepytywà àwàm henoz pà Tupàn pe nehe.
Pemume'u hemiapo kwer teko paw wanupe nehe.
Pemume'u uhua'u haw wanupe nehe no.
5 Pemuzàg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw rehe zegar haw nehe,
ta'e uzapo ikatuahy ma'e a'e xe.
Tuwe teko ywy nànànar ukwaw hemiapo kwer wà nehe.
6 Xiàw rehe har wà, penurywete nehe.
Pemume'u Tupàn ikatu haw nehe, ta'e Tupàn Izaew wazar Ikatuahy Ma'e Ikàg Ma'e a'e xe,
wiko wemiaihu wainuinuromo a'e xe.

13

Mawiron ywy rehe har wanehe ze'egaw

1 Tupàn uze'eg Mawiron wanehe a'e, Izai Amoz ta'yr pe ipuahu mehe a'e.

2 — Peupir pànuhu zeàmàtyry'ymawhu pe purenoz taw nehe,
amo ywytyr ka'a heta 'ym ma'e rehe nehe. Nezewe mehe teko paw upuner hexakaw rehe wà nehe.
Eze'eg wàmàtyry'ymar wanupe nehe. — Pezàmàtyry'ym peho pe wà nehe, peze wanupe nehe.
— Peupir pepo wanenataromo nehe.
Hexak mehe wixe putar tawhu uhua'u ma'e pupe ukenaw rupi nehe.
3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenoz wemiruze'eg zauxiapekwer wanereko a'e wà.
Wenoz zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e wanereko wà. Hurywete wàmàtyry'ymar waneityk mehe wà.
Wenoz wanereko a'e wà. — Pezepyk ko teko wanehe nehe, ta'e aikwahy wanupe ihe xe, i'i iko wanupe.

4 Peinu iànoànogaw nehe. Nuzawy kwaw teko tetea'u ywytyruhu rehe heiheihem ma'e wà.
Zauxiapekwer tetea'u uzemono'og ma'e wànoànog waiko wà.
Zauxiapekwer ywy tetea'u rehe har uzemono'og zeàmàtyry'ymawhu rehe wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e umuàgà'ym zauxiapekwer wanereko zeàmàtyry'ymawhu pe wà.
5 Zauxiapekwer ur waiko Per ywy wi wà. Muitea'u waiwy.
Ywy ahykaw wi wanur waiko wà.
Wikwahy mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umumaw kar putar Mawiron a'e zauxiapekwer wanupe upaw rupi wà nehe.
6 Pezai'o nehe. Pehapukaz nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar uhem iko kury xe.
Purumumaw pàwàm pureityk àwàm Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e hemimur kar a'e, namuite kwaw a'e.
7 Teko paw wazywa upytu'u ukàg ire wà nehe.
Wàzà'à utututututuk putar na'arewahy wera'u ukyze haw rehe wà nehe no.
8 Wakyze haw uzeapo putar wazar zàwenugar romo nehe.
Upuraraw putar ma'erahy kuzà imemyrahy ma'e ài wà nehe.
Uzeruwaruwak kuzà umemyrzexak kar ma'e ài wà nehe.
Ume'eme'e putar uzehezehe ma'e wi ukyze haw pupe utynehem ma'e romo wà nehe.
Wanuwa ipiràg putar umaranugar haw rehe wà nehe no.

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar uhem wà iko a'e kury.
Iaiw putar a'e 'ar ikwahy haw ipuruzukaiw ma'e herur har nehe.
Umuaiw putar ko ywy nehe.
Uzuka putar ikatu 'ym ma'e iapo har wà nehe.
10 Zahytata paw upytu'u putar weny katu re wà nehe.
Uhem ire na'arewahy kwarahy ipihun putar nehe.
Zahy upytu'u weny katu re a'e nehe no.

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe.
— Azepyk putar ywy nànànar wanehe wakatu 'ymaw hekuzaromo nehe.
Azepyk putar teko iaiw ma'e wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe.
Amo teko wiko wera'u amogwer wanuwi wà. Amupytu'u kar putar nezewe waze'eg ire ihe wà nehe. — Aiko wera'u amogwer wanuwi ihe, ni'i wi kwaw wà nehe.
Apyro teko ipuruzukaiw ma'e wakàgaw wanuwi ihe.
12 Wanehe hezepyk ire teko wikuwe ma'e naheta tete kwaw wà nehe. Xo màràn zo heta putar wà nehe.
Wiko putar or zàwenugar romo wà nehe. Naheta tete kwaw or ko ywy rehe a'e no. Or ikatuahy ma'e Opir parer zo pixika'i zo heta. Nezewegatete naheta tetea'u kwaw teko ikatu ma'e a'e wà nehe no.

13 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e
aexak kar putar hekwahy haw hepuruzukaiw paw amo 'ar mehe nehe.
A'e 'ar mehe amuryryryryz kar putar ywak ihe nehe.
Amunyryk kar ywy henaw wi nehe no.

14 Amo ae ywy rehe arer Mawiron ywy rehe wiko ma'e wà nehe, uzàwehem putar a'e wi wà nehe,
uiwy rehe uzewyr pà wà nehe.
Arapuha uzàwehem oho uzuka àràm wanuwi wà. A'e teko uzàwehem putar nezewegatete wà nehe no.
Nuzawy kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe uzekaiw ma'e hereko 'ymar wà nehe.
15 Waàmàtyry'ymar zauxiapekwer upyhyk putar amo wà nehe, waàpixipixi pà kyhàhàmtàtà pupe wà nehe.
Na'e zauxiapekwer uzuka putar a'e teko utakihepuku pupe wà nehe.
16 Uzuhazuhaw putar kwarer wanu
wanenataromo wà nehe.
Wixe putar wanàpuz me wama'e rehe imunar pà wà nehe.
Uzapo putar iaiw ma'e wanemireko wapuhe wà nehe no.

17 Amukyze kar putar teko Mawiron ywy rehe har Per ywy rehe har wanuwi ihe wà nehe.
Per rehe har nuputar kwaw itaxig parat wà Itazu or numurywete kar kwaw a'e teko a'e wà.
18 Uzuka putar kwàkwàmo u'yw pupe wà nehe. Uzuka putar kuzàwaza u'yw pupe wà nehe no.
Uzuka putar kwarearer wà nehe. Uzuka putar kuzàtàigwer wà nehe no. Uzuka putar pixika'i ma'e wà nehe no.
Uzuka putar wapuhareko 'ym pà wà nehe.
19 — Ikatuahy Mawiron tawhu a'e, i'i a'e pe har wà.
— Ipuràg eteahy zanereko haw a'e, i'i wà.
Waneko haw uzeapo putar imumaw pyrer Xotom tawhu zàwenugar romo nehe, Komor tawhu zàwenugar romo nehe no:
ta'e amumaw putar ihe wà nehe xe a'e tawhu wamumaw pawer zàwegatete ihe wà nehe.
20 Mawiron uzeapo putar teko heta 'ymaw romo nehe.
Ni amo nuiko wi pixik kwaw a'e pe wà nehe.
Teko Ar her ma'e wata ma'e numuapyk pixik kwaw wàpuzràn a'e pe wà nehe.
Ni amo àràpuhàràn hawitu ma'e wamono'ogar nueraha pixik kwaw weimaw a'e pe wapoz pà wà nehe.
21 Miar ywyxiguhu rehe har wiko putar a'e tawhu pupe wà nehe.
Tàpuz tynehem putar pypy pupe wà nehe no.
Wiranu wiko putar a'e pe wà nehe.
Àràpuhàrànete hehaite ma'e opoopor putar a'e pe tàpuz gwer heityk pyrer i'aromo wà nehe.
22 Zawar hehaite ma'e ien her ma'e wà nehe, awara wà nehe no,
Uze'eg putar tàpuzaiha pupe wà nehe, tàpuzuhu pupe wà nehe no.
Mawiron i'ar uhem wà iko.
Na'iàrew kwaw kury, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

14

Teko Izaew ywy rehe har uzewyr putar wà uiwy rehe wà nehe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuhareko wi putar Izaew a'e wà nehe. Omonokatu wi putar wemiaihu romo wà nehe no. Umuzewyr kar putar Izaew waiwy kwehe arer pe wà nehe. Amo ae ywy rehe arer wiko putar a'e pe wainuinuromo wà nehe. 2 Teko amogwemogwer ywy rehe har oho putar Izaew wanupi waiwy rehe wà nehe. Tupàn wiko a'e ywy izar romo a'e. A'e teko wiko putar Izaew wanupe uma'ereko e ma'e romo a'e wà nehe. Izaew wazar kwer wiko putar wanupe uma'ereko e ma'e romo wà nehe. Izaew wiko putar uwihaw kwer wanuwihaw romo wà nehe no.

Mawiron wanuwihawete oho umàno ma'e kwer waneko haw pe a'e

3 Teko Izaew wà, uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pepyro putar uma'ereko e

ma'e romo peneko haw wi nehe. Pepyro putar ma'erahy penemipuraraw wi nehe. Pezar pemuma'erekoahy kar penereko wà. Tupàn pepyro putar wanuwi nehe.
4 A'e 'ar ihem mehe peze'eg urywahyahy Mawiron wanuwihawete rehe nehe, ko zegar haw imume'u pà nehe.

— Peme'e kury. Tuwihawete purupe ma'erahy ipuraraw kar arer ukàzym kwez kury.
Peme'e nehe. Upaw ipuruzuka haw kwez kury.
5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro wakàgaw a'e, ikatu 'ym ma'e wanuwi a'e.
Uhaw tuwihaw purupe ma'erahy ipuraraw par wakàgaw a'e.
6 Wikwahy a'e wà, a'e rupi uzapo ikatu 'ym ma'e teko wanupe wà.
Wikwahy tuwe wà, a'e rupi upuraraw kar ma'erahy wemityk kwer wanupe wà.
7 Ko 'ar rehe naheta kwaw zeàmàtyry'ymawhu ni amo ywy rehe kury.
Teko paw uzegar urywete haw rupi wà.
8 Ywyra xip her ma'e wà, ywyràkàxigyw Irimano rehe har wà no, hurywete Mawiron wanuwihawete heityk awer rehe wà.
A'e rupi uze'eg nezewe wà.
— Amo 'ar mehe upaw a'e.
A'e 'ar henataromo nuzexak kar kwaw amo zanereityk àràm a'e, naheta kwaw zanemumaw àràm wà: i'i wà.

9 Ywy iwy pe har umàno ma'e kwer
wapyta haw pe har, uzemuàgà'ym waiko Mawiron wanuwihawete imuixe katu kar àwàm rehe wà.
Ywy rehe arer ikàg ma'e wanekwe ume'e wà kury.
Tuwihawete kwehe arer upu'àm uwenaw wi wà no.
10 A'e paw uze'eg putar nezewe a'e tuwihawete pe wà nehe.
— Ne no, nekàgaw uhem newi ne no.
Ereiko urezàwegatete ne kury.
11 — Aiko wera'u pewi, ere urewe kwehe mehe. Ma'e ere iko ko 'ar rehe.
Teko umupu uwioràwiràn nerenataromo wà. Upytu'u wà kury.
Imupu arer wiko xe umàno ma'e kwer wapyta haw pe wà.
Ere'aw putar amirikur wa'aromo xe ne nehe kury.
Merua'yr upyk putar neretekwer wà nehe.

12 Mawiron wanuwihawete, zahytata ku'em mehe har heny katu ma'e zàwenugar ne.
Ere'ar ywak wi.
Ereiko ywy tetea'u wanehe har wanuwihawete romo.
Nereityk kwez ywy rehe a'e wà kury.
13 Kwehe mehe ereze'eg nezewe nezeupe.
— Azeupir putar ywak rehe nehe.
Apyk putar herenaw rehe nehe.
Apyta putar zahytata Tupàn hemiruze'eg wa'aromo nehe.
Apureruze'eg putar muite xe wi kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe nehe.
Aiko putar ywytyr Tupàn wazemono'ogaw pe nehe.
14 Azeupir putar ywàkun ywate wera'u ma'e wa'aromo nehe.
Aiko putar Tupàn Ywate Wera'u Har zàwegatete nehe, ere nezeupe kwehe mehe.

15 Amo nereityk nemono kwez umàno ma'e kwer wapyta haw pe wà kury.
Ywykwaruhu oho etea'u ma'e pupe nereityk wà.
16 Umàno ma'e kwer ume'e putar nerehe upytuhegatu romo wà nehe.
Upuranu putar uzehezehe wà nehe.
— Ko awa a'e, aipo ko awa wiko tuwihawete wanemiruze'eg tetea'u wamuryryryryz kar arer romo a'e.
Aipo ywy nànànar wamuryryryryz kar arer romo hekon a'e.
17 Aipo ko awa wiko ywy ywyxiguhu iapo arer romo a'e.
Weityk tawhu waukauka pà.
Numuzewyr kar kwaw teko wemipyhyk kwer waneko awer pe wà. Aipo ko awa wiko a'e ma'e iapo arer romo azeharomoete, i'i putar uzeupeupe wà.

18 Teko ywy nànànar paw utym uwihawete
wanetekwer wà, uze'egatu pà
wanehe wà.
Heta itymaw wanupe pitàitàigatu wà.
19 Xo ne zo teko nanetym kwaw a'e wà.
Ereiko kwarer izexak kar mehe umàno
ma'e kwer ài.
Teko uhuuhuk nerexak mehe wà: weityk
neretekwer katu pe wà. A'e re upy-
ropyrog hehe wà.
Zauxiapekwer wanetekwer zeàmàtyry'ymawhu
pe umàno ma'e kwer tetea'u upyk
neretekwer wà.
A'e zauxiapekwer uzetym oho ywykwar
pupe ita tetea'u heta haw pupe wà.
20 Nanetym kwaw amogwer tuwihawete
zàwe wà,
ta'e eremuaiw neywy ne xe.
Erezuka teko neywy rehe har wà.
Tuwe ko tuwihawete iaiw ma'e izuapyapyr
umàno a'e wà nehe no.

21 Izypy na'ikatu kwaw a'e wà.
A'e rupi, pezuka ta'yr pe wà nehe.
Nezewe mehe ta'yr nuiko pixik kwaw ywy
rehe har wanuwihawete romo wà
nehe.
Numynehem pixik kwaw ywy tawhu pupe
weko àwàm pupe wà nehe no.

22 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e.
— Azàmàtyry'ym putar Mawiron tawhu
aha ihe nehe. Aityk putar imumaw pà
nehe. Amumaw putar teko a'e pe har paw
ihe wà nehe. Teko wanu wà, awa wana'yr
wà, teko wanàmuz wà, teko wazaryz wà,
awa wanemimino wà, kuzà wanemiàriro
wà. Paw rupi azuka putar ihe wà nehe.
Ihe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe,
aiko ko ze'eg imume'u har romo ihe.
23 Azapo putar Mawiron to'om uhua'u
ma'e romo nehe. Pypy wiko putar a'e pe
wà nehe. Amumaw putar hetypeir haw
pupe ipeir haw ài nehe. Ukàzym putar
nehe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ihe, aiko
ko ze'eg imume'u har romo ihe, i'i Tupàn.

Tupàn umumaw putar Axir waiwy a'e

24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg
Wera'u Ma'e umume'uahy ko wemiapo
ràm a'e.
— Azapo putar heremiapo putar haw ihe
nehe.
Azapo putar heremiapo ràm imume'u
pyrer ihe nehe.
25 Amumaw putar Axir ihe wà nehe.
Ko 'ar rehe Axir wiko heywy Izaew rehe
wà.
Apyropyrog putar wanehe ywytyruhu
herenaw pe ihe wà nehe.
Apyro putar heremiaihu Axir wanuwi ihe
wà nehe.
Axir uzàpixipixi heremiaihu kyhàhàmtàtà
pupe wà. Amonohok putar a'e
kyhàhàmtàtà nehe, heremiaihu
wapyro pà wamuhem kar pà nehe.
Aupir putar ma'e ipuhuz katu ma'e
wakupe pe har ihe nehe, wanuwi
ipyhyk pà ihe nehe.
26 Na'aw ywy nànàn heremiapo ràm
imume'u pyrer xe:
Aupir putar hepo ywy nànàn hezepyk pà
nehe, i'i Tupàn.

27 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg
Wera'u Ma'e Uzapo putar a'e ma'e
a'e nehe.
Aipo amo upuner imupytu'u kar haw rehe
wà nehe.
Upir opo teko wanehe uzepyk pà.
Aipo amo upuner ipo imuezyw kar haw
rehe wà nehe.

Tupàn umumaw Pirite ywy rehe har wà

28 Tuwihawete Akaz umàno a'e. A'e
kwarahy mehe Tupàn umur kar ko ze'eg
a'e:

29 Teko Pirite ywy rehe har wà, Axir ywy
rehe har umumaw kwarahy tetea'u
penehe uzepyk pà a'e wà.
Amo 'ar mehe peityk Axir wamumaw pà
pe wà. Penurywete zo waneityk
awer rehe nehe.
Aze mozaiw ukàzym nehe, ur putar
amo mozaiw iaiw wera'u ma'e
hekuzaromo nehe.
Mozaiw hupi'a wi uzexak kar putar
mozaiw uhua'u ma'e uwewe ma'e
a'e nehe.
30 Àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar
uzekaiw weimaw wanehe a'e.
Nezewegatete azekaiw putar heremiaihu
hemetarer 'ym ma'e wanehe ihe
nehe.

Amuigo kar putar ikatu haw rehe ihe wà nehe. Pe Pirite pe wà.
Apumumàno kar putar ma'uhez taw uhua'u ma'e pupe ihe nehe.
Namuikuwe wiwi kwaw ni pitài ihe wà nehe.
31 Pezai'o peneiheihem pà penahy haw rehe nehe, Pirite ywy rehe har wà.
Pekyze tuwe nehe,
ta'e ywy imuku'i pyrer ywàkun romo iapo pyrer ur iko kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi a'e xe.
Zauxiapekwer tetea'u ur waiko wà. Naheta kwaw ni pitài ukyze ma'e wainuinuromo wà, i'i Tupàn.

32 Ma'e i'i putar teko Pirite waze'egaw herur har wanupe wà nehe.
Uwazar putar waze'eg wanupe nezewe wà nehe.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo Xiàw kwehe mehe a'e.
Hemiaihu hemetarer 'ym ma'e wexak putar umimaw a'e pe wà nehe, i'i putar wanupe wà nehe.

15

Tupàn umumaw Moaw wà

1 Na'aw Tupàn ze'eg Moaw izuapyapyr wanupe imume'u pyrer xe kury:

Zauxiapekwer weityk Ar tawhu imumaw pà wà.
Xo pitài 'ar mehe pyhaw zo umumaw ikaika haw wà.
Umumaw Kir tawhu wà no.
Xo pitài 'ar mehe pyhaw zo umumaw wà.
2 Nimon tawhu pe har uzai'o putar
ywy uzar pe imonokatu pyrer ywytyr rehe har pe wà nehe.
Moaw izuapyapyr uzai'o a'e wà no ta'e zauxiapekwer weityk New tawhu wà xe, weityk Menew tawhu wà no.
Upin u'aw uzemumikahy haw hexak kar pà wà. Upin wamutaw wà no.
3 Wata oho waiko nahu rupi pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr ukamir romo wà, uzemumikahy haw hexak kar pà wà.
Uhapukaz tuwe uzai'o pà nahu rupi wà, wàpuz 'aromo har imuàtà pyrer rehe wà no.
4 Ezemon tawhu pe har wà, Ereaw tawhu pe har wà no, uhapukaz wahy romo wà.
Te Zaza tawhu pe har wenu wanehapukaz mehe wà.
Zauxiapekwer Moaw izuapyapyr uzypyrog ukyze pà wà.
Uryryryryz ukyze pà wà.

5 Azai'o Moaw wanehe ihe.
Teko uzàwehem oho Zoar tawhu pe wà, Ekirat-Xerizi tawhu pe wà no.
Amo uzeupir Iruwi tawhu pe uzai'o pà wà.
Amo uzàwehem oho Oronai tawhu pe wahy haw rehe uhapukaz pà wà.
6 Yrykaw Niri her ma'e typaw a'e kury.
Ka'api'i waneimaw wanemi'u uxinig a'e no.
Ka'a uxinig no.
Naheta kwaw ikyr katu ma'e wà kury.
7 Teko Moaw izuapyapyr uzàwehem oho yrykaw Xawkez her ma'e hahaw pà wà.
Weraha uma'e paw uzeupi wà.
8 Uzenu teko wanehapukaz mehe Moaw ywy nànàn wà, ta'e upuraraw ma'erahy tetea'u wà xe.
Egaraim tawhu pe har wazai'o haw wànoànog. Meereri tawhu pe har wazai'o haw wànoànog no.
9 Yrykawhu Nimon tawhu huwake har tynehem tuwykwer pupe a'e.
Tupàn uzapo putar amo iaiw wera'u ma'e Nimon pe har wanupe nehe kury.
Omono kar putar zàwàruhu iriàw tetea'u a'e pe wà nehe.
U'u putar zàwàruhu Moaw ywy rehe har wikuwe ma'e a'e wà nehe.

16

Moaw uhapukaz uzemumikahy haw rehe wà

1 Moaw izuapyapyr Xera tawhu pe har ywyxiguhu rehe har omono kar àràpuhàràn hawitu ma'e tuwihawete Xiàw rehe har pe a'e wà, ywy izar pe imuawate pà wà 2 Moaw izuapyapyr wata ko rupi wà. Wata kwe rupi wà no. Yrykawhu Aronon

izywyr wata e wà. Nuzawy kwaw wiràmiri
wanaity wi imuwewe kar pyrer wà.
3 Uze'eg nezewe Zuta rehe har pe wà.

— Pemume'u ureremiapo ràm urewe nehe.
Pezur xe urepytywà pà urepyro pà
ureàmàtyry'ymar wanuwi nehe.
Kwarahy wapyter pe hin mehe ywyra
umuhàz u'àgaw purupe a'e.
Peiko a'e ywyra ài urewe kwarahy wi
uremu'àg pà nehe.
Ipytunahy i'àgaw pyhaw har ài.
4 Uruzàwehem oroho urereko haw Moaw
wi ure.
Pezur urepyro pà urerehe ipuruzuka wer
ma'e wanuwi nehe.
Tuwe urumàno xe peywy rehe nehe, i'i wà.

Upaw putar puruzuka haw nehe.
Puruzuka ma'e uhem putar oho ko ywy wi
nehe.
5 A'e 'ar mehe amo Tawi izuapyr wiko putar
tuwihawete romo a'e nehe.
Upureruze'eg putar wemiaihu wanuwi
utyryk 'ym pà nehe.
Weruze'eg putar teko ukatu haw rupi
nehe.
Uzeagaw putar tuwe ikatu ma'e iapo pà
nehe.

6 Teko Zuta ywy rehe har uze'eg nezewe
wà.
— Teko umume'u Moaw waneko wera'u
haw urewe wà.
— Urekàg wera'u amo wanuwi ure, i'i
uzehe wà.
— Urekatu wera'u pewi, i'i wà.
— Nan. Ikàg 'ym ma'e romo wanekon wà,
i'i Zuta ywy rehe har wà.
7 A'e rupi Moaw izuapyapyr uzai'o putar
wà nehe.
Upaw rupi uhapukaz putar uzemumikahy
haw rehe wà nehe:
ta'e ima'enukwaw putar uwà imuxinig
pyrer typy'ak zàwenugar iapo pyrer
rehe wà nehe xe.
Tuweharupi omono agwer typy'ak
zàwenugar wazar tupàn a'ua'u
wanupe tawhu Kirer her ma'e pe
wà.
8 Ko 'ar rehe teko wezar uwà tyw Ezemon
rehe har wà, Ximima ywy rehe har
wà no.
Teko umy'e uwà a'e ywy rehe har wà, tyk-
wer win her ma'e iapo pà wà.
Ywy nànànar wanuwihaw uka'u a'e win i'u
mehe wà.
Uhua'u uwà tyw. Uhem Zazer tawhu pe.
Oho kwarahy hemaw kutyr ywyxiguhu pe
uhem pà.
Oho kwarahy heixe haw kutyr yryhu
ikupe kutyr pe no.
9 A'e rupi azai'o Zazer tawhu rehe.
Azai'o uwà tyw Ximima ywy rehe har rehe
no.
Herehay kwer u'ar
Ezemon tawhu rehe, Ereaw tawhu rehe
no.
Uwà ipo'o har
nuhapukaz kwaw urywete haw rupi wà
kury.
10 Turywete haw
ukàzym oho ywy katu wi.
Naheta kwaw turywete haw rehe zegar
haw uwà tyw pe kury.
Ni amo nupyrog kwaw uwà rehe itykwer
iapo pà wà kury.
Tupàn umumaw turywete haw rehe teha-
pukaz haw kury.
11 Hepy'a uryryryryz wioràwiràn ihàm ài
hezemumikahy haw rupi teko Moaw
izuapyapyr wanehe,
tawhu Ki-Erez pe har wanehe no.

12 Teko Moaw izuapyapyr oho zepe
tuweharupi ywytyr pe uzar tupàn a'ua'u
wanupe ma'erenoz pà wà. Ikene'o putar
oho tetea'u re wà nehe. Oho e putar wà
nehe. Wazar nupytywà kwaw wà nehe.
13 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e umume'u a'e uze'eg Moaw
izuapyapyr wanehe. 14 Ko 'ar rehe uze'eg
nezewe a'e kury.
— Ko 'ar henataromo na'iruz kwarahy
pawire nehe, Moaw ywy rehe har heta
tetea'u ma'e weityk putar wakàgaw a'e wà
nehe. Xo màràmàràn zo wikuwe putar wà
nehe. Na'ikàg kwaw a'e wikuwe ma'e wà
nehe.

17

Tupàn uzepyk putar Xir wanehe, Izaew wanehe no

1 Tupàn umume'u putar Xir ywy rehe
uzepyk àwàm xe a'e nehe kury.

— Upaw putar Namaz tawhu nehe. Naheta
kwaw tawhu a'e pe nehe.
Tàpuz ikaika pyrer heityityk pyrer upyta
putar a'e pe ywytyr romo nehe.
2 Teko wezar putar tawhu Xir ywy rehe har
wà nehe. Nuzewyr pixik kwaw a'e
pe wà nehe.
Xo àràpuhàràn imono'og pyrer oho putar
a'e pe upytu'u pà wà nehe.
Ni amo teko numuhem kar kwaw a'e wi wà
nehe.
3 Zauxiapekwer weityk putar tawhu ikàg
ma'e Izaew ywy rehe har a'e wà
nehe.
Xir upytu'u putar tuwihawete hemiruze'eg
ikàg ma'e romo wiko re wà nehe.
Xir ywy rehe har umàno 'ym ma'e ràm
wiko putar teko Izaew wazàwe wà nehe.
Hemetarer 'ym ma'e romo wiko pà wà
nehe, uma'uhez pà wà nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg
Ma'e amume'u ko ze'eg kwez ihe
kury.

4 Uhem a'e 'ar iko a'e. A'e 'ar mehe Izaew
weityk putar ukàgaw wà nehe.
Wanemetarer paw upaw putar nehe.
5 A'e 'ar mehe a'e ywy nuzawy kwaw ko
arozràn ipo'o paw mehe har a'e nehe.
Nuzawy kwaw ywyàpyznaw Iaiha Katu
Ma'e waneko haw her ma'e
haryw ipo'o mehe har nehe.
6 Xo màràmàràn teko zo wikuwe putar wà
nehe.
Izaew nuzawy kwaw uri 'yw i'a kwer ipo'o
mehe har nehe.
Teko umutuhutuhug uri 'yw wà. Upaw
etea'i uri 'a kwer u'ar ywy pe.
Aze ru'u mokoz, aze ru'u na'iruz uri upyta
we
hàkà iaiha wera'u ma'e rehe wà.
Aze ru'u 4, aze ru'u 5 upyta we hàkà wawy
pe har rehe wà.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew
wazar amume'u ko ze'eg kwez ihe
kury.

7 A'e 'ar mehe teko ume'e putar wapo
arer rehe wà nehe. Wenoz putar upytywà
àwàm izupe wà nehe no. Teko paw uzewyr
putar Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew wazar
pe wà nehe. 8 Nuzeruzar kwaw wemiapo
kwer ma'ea'yr hapy haw rehe wà nehe.
Nuzeruzar kwaw wemiapo kwer tupàn
a'ua'u wanehe wà nehe. Nuzeruzar kwaw
ywyra u'àm ma'e tupàn a'ua'u wanagapaw
wanehe wà nehe. Nuzeruzar kwaw yhyk
hyàkwegatu ma'e hapy haw rehe wà nehe.
9 Ko 'ar rehe heta tawhu pàrirogaw
iaiha ma'e hereko har wà. A'e 'ar mehe
a'e tawhu upyta teko 'ym pà wà nehe,
Ewe waneko awer zàwegatete wà nehe,
Amohe waneko awer zàwegatete wà nehe
no. Wezar tawhu weko haw wà, Izaew
wàmàtyry'ym mehe wà. Zauxiapekwer
weityk putar tawhu paw rupi wà nehe.
10 Teko Izaew izuapyapyr wà, peneharaz
Tupàn pezar wi.
Pepyro a'e.
Napema'enukwaw kwaw penehe uzekaiw
ma'e ikàg ma'e rehe.
Pezutym hezuz ma'e ko
imonokatu pyrer rehe tupàn a'ua'u amo ae
ywy rehe har wazar wamuwete pà
wà.
11 Upuner wezuz haw rehe.
Upuner iputyr haw rehe no.
Upuner utymaw 'ar rehe we wezuz haw
rehe nehe.
Nezewe rehe we naheta kwaw ipo'o pyràm
ko pe nehe, ma'erahy ipuraraw paw
i'ar ihem mehe nehe, ma'erahy haw
imukatu 'ym pyr i'ar ihem mehe
nehe.

Izaew wàmàtyry'ymar waneityk awer

12 Pezeapyaka katu nehe. Teko ywy tetea'u
rehe har wànoànog waiko wà.
Uzemuàgà'ym zeàmàtyry'ymawhu rehe wà
nehe.
Nuzawy kwaw ànoànogaw yryhu pupe har.
Nuzawy kwaw ykotok ànoànogaw.
13 Teko ywy tetea'u rehe har wànoànog
waiko yryhu ài wà.
Tupàn upyro putar wakàgaw wanuwi
nehe. A'e mehe uzàwehem putar
izuwi wà nehe.
Nuzawy kwaw ka'axinig ma'e ywytyr rehe
ywytu hemiraha wà nehe.
Nuzawy kwaw ywy imuku'i pyrer ywytu
hemimuhàz nehe.

14 Kwarahy heixe mehe upurumukyze kar wà,
ku'em mehe nuikuwe kwaw wà kury. Ukàzym wà.
Zaneàmàtyry'ymar wiko putar nezewe a'e wà nehe.
Ko 'ar rehe umuaiw zaneywy hereko wà.
Weraha zanema'e paw zanewi wà no.

18

Tupàn uzepyk putar Exio wanehe nehe

1 Yrykawhu Exio ywy rehe har iwyr har upuraraw putar tuwe ma'erahy wà nehe.
Teko wenu meru tetea'u wànoànogaw a'e pe wà.
2 A'e ywy rehe har umur kar uze'eg herur har zanewe wà.
Wezyw oho yrykawhu Niru her ma'e rupi kanuhu ka'api'i popok iapo pyrer pupe wà.

Ze'eg herur har uzàn ma'e wà, pezewyr peywy rehe nehe.
Pezewyr peànàm ikàg ma'e upuner ma'e wanupe nehe.
Iaiha katu a'e peànàm wà. Heny katu wapir.
Amogwer teko ywy nànànar ukyze wanuwi wà.
Wiko ywy yrykawhu tetea'u heta haw rehe wà.

3 Pezeapyaka katu nehe, teko ywy nànànar wà,
ywy nànàn wiko ma'e paw wà:
Pexak pànuhu tuwihaw her hereko har nehe. Zauxiapekwer upir putar ywytyruhu rehe wà nehe.
Penu xi'àm ma'ea'yr i'ak kwer iapo pyrer ipy mehe nehe, zeàmàtyry'ymaw ihemaw imume'u pà nehe.
4 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe ihewe a'e xe.
— Hereko haw pe ywak rehe hereko mehe ame'e putar ywy rehe ihe nehe.
Kwarahy uhyape katu àmàkyr 'ym mehe a'e.
Zuwiri uzexak kar arozràn po'o haw 'ar mehe a'e. Nezewegatete ama'ereko heànoànog 'ym pà ywak rehe ihe, i'i Tupàn.
5 Uwà iputyr u'ar putar amo 'ar mehe nehe.
Uwà ityàro etea'i putar nehe.
Ipo'o 'ym mehe we
Tupàn omonohok putar i'yw hàkà utaki-hepuku pupe a'e nehe.
Imonohok ire weityk putar hàkàgwer nehe.
6 Zauxiapekwer weityk putar zauxia-pekwer umàno ma'e kwer wanetek-wer a'e wà nehe.
Kwarahy mehe apitaw u'u putar wano'o kwer wà nehe.
Àmàkyr mehe miar hehaite ma'e u'u putar wanetekwer wà nehe.

7 A'e 'ar mehe teko wapy putar ma'ea'yr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hen-ataromo a'e wà nehe.
A'e teko wiko ukyze 'ym ma'e romo wà, ikàg ma'e romo wà.
Iaiha katu wà. Heny katu wapir wà.
Teko ywy nànànar ukyze a'e teko wanuwi wà.
Wiko ywy yrykawhu tetea'u heta haw rehe wà.
Omono putar wemimono Tupàn pe Xiàw ywytyr rehe wà nehe.
Omono putar ma'e izupe imono pyr hàpuzuhu pupe wà nehe. Teko umuwete katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e a'e tàpuzuhu pupe a'e wà.

19

Tupàn uzepyk putar Ezit ywy rehe har wanehe

1 Na'aw Tupàn ze'eg Ezit ywy rehe zepyk àwàm xe kury.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywàkun rehe wapyk ma'e
oho iko tàrityka'i Ezit ywy rehe kury.
Tupàn a'ua'u a'e ywy rehe har uryryryryz putar henataromo wà nehe.
Ezit ywy rehe har paw ukyze putar izuwi wà nehe.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe.
— Amuikwahy kar putar Ezit ywy rehe har ihe wà nehe. A'e mehe awa uzàmàtyry'ym putar wyky'yr wà nehe, uzàmàtyry'ym putar wywyr wà nehe.

Teko uzàmàtyry'ym putar uzeake har wà nehe, tawhu uzàmàtyry'ym putar amo tawhu wà nehe.
Ywy pehegwer rehe har uzàmàtyry'ym putar amo ywy pehegwer rehe har wà nehe.
3 Ezit ywy rehe har uzypyrog putar ukyze pà wà nehe. Ipurapo wer amo ma'e rehe wà.
Nazapo kar kwaw a'e ma'e wanupe ihe nehe. Amuaiw putar waneko haw nehe.
Na'e upuranu putar tupàn a'ua'u wanehe wà nehe. Upuranu putar uzeapo ma'e ràm imume'u har wanehe wà nehe no.
Upuranu putar tekwe wanupe uze'eg ma'e wanehe wà nehe. Upuranu putar paze ma'e wanehe wà nehe no.
4 Ihe amono putar Ezit ywy rehe har amo tuwihawete ikatu 'ym ma'e ipo pe ihe wà nehe.
Upuraraw kar putar ma'erahy wanupe waneruze'eg mehe a'e nehe.
Ihe pezar Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e amume'u ko ze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn.

5 'Y Niru yrykawhu rupi uwyryk ma'e typaw putar nehe.
Uxinig putar tuwe yrykawhu nehe.
6 Typaw putar 'y oho iko nehe,
yrykaw Ezit ywy rehe har wanemiapo kwer paw uxinig putar wà nehe no.
Ipihe putar wà nehe.
Wywàràn yrykaw izywyr har uxinig putar ka'api'i popok izywyr har rehe we nehe.
7 Amogwer ka'a uxinig putar paw rupi nehe no.
Ma'e tymaw yrykawhu izywyr har paw uxinig putar nehe no.
Ywytu weraha putar ma'e itym pyrer paw nehe.
Ukàzym putar nehe.
8 Pira pyhykar uzemumikahy putar uzai'o pà wà nehe.
Wapina nupyhyk kwaw ma'e nehe. Wakyhapari na'ikatu kwaw nehe no.
9 Irin ima'ema'e har pàn iapo har uzemumikahy putar wà nehe.
10 Pàn iapo har wà, amo ma'e iapo har wà no, upytu'u putar ikatu ma'e hàro re wà nehe.

11 Zuwà tawhu pe har wanuwihaw nukwaw kwaw ikatu ma'e iapo kar haw wà.
Tuwihawete pe pureruze'egaw imume'u har umume'u ma'e izupe he'o ma'e ài wà.
Màràzàwe tuwe peze'eg nezewe tuwihawete wi pekyze 'ym pà.
— Uruiko ma'e kwaw katu har kwehe arer wazuapyapyr romo ure, peze mua'u izupe.
— Ureipy wiko tuwihawete romo, peze mua'u izupe.
12 Ezit ywy rehe har wanuwihawete, ma'e pe wanekon ma'e kwaw katu har nerehe we har ko 'ar rehe wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e uzapo putar ma'e Ezit ywy rehe har wanupe a'e nehe.
Tuwe a'e ma'e kwaw par umume'u hemiapo ràm newe a'e wà nehe.
13 Zuwà wanuwihaw weityk uma'ekwaw katu haw wà.
Tuwihaw hemu'em Men tawhu pe har wanupe wà.
A'e pe har uzeruzar e waze'eg rehe wà.
Ezit ywy huwakeake har wanuwihawete uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko wanupe wà.
14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar amo tekwe wainuinuromo a'e. Tekwe umue'o tuwihaw wà.
Ezit ywy rehe har wanupe uze'eg mehe wiko he'o ma'e ài wà. A'e rupi Ezit ywy rehe har nukwaw kwaw wemiapo ràm wà kury.
Nuzawy kwaw uka'u ma'e uhuuhuk awer rehe
upytyrykahy ma'e wà.
15 Ni hemetarer ma'e wà, ni hemetarer 'ym ma'e wà, ni ikàg ma'e wà, ni ikàg 'ym ma'e wà,
ni amo nupuner kwaw Ezit ywy rehe har wapytywà haw rehe wà nehe.

Ezit ywy rehe har, Axir ywy rehe har uzewyr putar Tupàn pe a'e wà no

16 A'e 'ar mehe Ezit ywy rehe har nuzawy kwaw kuzà a'e wà nehe. Uryryryryz putar

ukyze mehe wà nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e upir putar opo wanehe uzepyk pà nehe xe. 17 Ukyze putar Zuta ywy wi wà nehe.

Aze amo uze'eg a'e ywy rehe wà nehe, ukyze putar tuwe wà nehe, ta'e ima'enukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e hemiapo ràm rehe wà nehe xe. — Uzepyk putar zanerehe nehe, i'i putar wà nehe.

18 A'e 'ar mehe heta putar 5 tawhu Ezit ywy rehe nehe. A'e tawhu pe har ukwaw putar Emerew waze'eg a'e wà nehe. — Ureruzar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e ure nehe, i'i putar tuwe wà nehe. — Kwarahy Henaw, i'i putar teko pitài tawhu pe wà nehe.

19 A'e 'ar mehe Ezit ywy rehe har uzapo putar ma'ea'yr hapy haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà nehe. Uiwyzaw rehe umupu'àm putar itapuku Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw romo wà nehe. 20 Uzapo putar a'e ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e Ezit ywy rehe heko haw hexak kar pà purupe wà nehe. Aze amo uzàmàtyry'ym Ezit oho wà nehe, aze Ezit wenoz upyro àwàm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe, Tupàn omono kar putar wapyro àràm wanupe nehe. Omono kar putar wapytywà har wanupe wà nehe no. Upyro putar wàmàtyry'ymar wanuwi wà nehe. 21 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar putar weko haw Ezit wanupe a'e nehe. Ezit ukwaw putar uzar romo heko haw a'e wà nehe no. Umuwete katu putar wà nehe. Uzuka putar ma'ea'yr henataromo wà nehe. Omono putar arozràn izupe wà nehe no. Umume'u putar wemiapo ràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Na'e uzapo putar wemimume'u kwer wà nehe. 22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuahy kar putar Ezit rehe har wà nehe. A'e re umukatu putar wà nehe. Ezit uzemumikahy putar wemiapo kwer rehe wà nehe. Uzewyr putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Tupàn wenu putar waneminoz nehe. Umukatu putar wà nehe.

23 A'e 'ar mehe heta putar pe ipuku ma'e nehe. Ezit ywy rehe har oho putar Axir pe a'e pe rupi wà nehe. Axir ywy rehe har oho putar Ezit pe a'e pe rupi wà nehe no. Uzemono'ono'og putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu pà a'e wà nehe.

24 A'e 'ar mehe na'iruz ywy ikatuahy putar amogwer ywy rehe har wanupe wà nehe: Izaew, Ezit, Axir. 25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e omono putar uze'egatu wanehe nehe. — Amono heze'egatu Ezit ywy rehe har heremiaihu wanupe kury. Amume'u heze'egatu Axir heremiapo kwer wanupe no. Amume'u heze'egatu Izaew heremiaihu heremixamixak kwer wanupe no, i'i putar Tupàn a'e nehe.

20

Axir ywy rehe har weityk putar Ezit ywy rehe har wà nehe, Exio ywy rehe har wà nehe no

1 Xarukàw Axir wanuwihawete umur kar wemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà. Hehe we har wiko zauxiapekwer wanuwihaw romo. — Pezàmàtyry'ym Aenoz tawhu peho nehe, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. Weityk tawhu wà.

2 A'e 'ym mehe na'iruz kwarahy imumaw 'ym mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Izai Amoz ta'yr pe,

— Enuhem pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr nezewi nehe. Enuhem nexapat nehe no, i'i izupe.

Weruzar Izai Tupàn ze'eg. Wata oho kamir 'ym pà xapat 'ym pà.

3 Aenoz tawhu heityk ire Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe kury. — Heremiruze'eg Izai umumaw na'iruz kwarahy ukamir 'ym pà uxapat 'ym pà a'e. Wexak kar Ezit pe Exio pe uzeapo ma'e ràm purupe nezewe. 4 Axir wanuwihawete weraha putar Ezit ywy rehe har wemipyhyk kwer romo wà nehe. Weraha putar Exio ywy rehe har nezewegatete wà nehe no. Weraha putar kwàkwàmo wà nehe. Weraha putar tua'uhez ma'e ihya'uhez ma'e wà nehe no. Wata putar ukamir 'ym pà uxapat 'ym pà wà nehe. Wata putar uwewirzekwa pà wà nehe. Nezewe mehe werur putar maranugar haw Ezit pe wà nehe. 5 Na'e Exio rehe uzeruzar ma'e a'e

wà nehe, Ezit rehe uze'egatu ma'e a'e wà nehe no, upytu'u putar uzeruzar ire wà nehe no. Uzemumikahy putar wà nehe.
6 Teko yryhu Mezitehàn her ma'e iwyr wiko ma'e uze'eg putar nezewe wà nehe. — Zazeruzar wanehe. Pexak wanupe uzeapo ma'e kwer. — Urepyro pe Axir wanuwihawete wi nehe, za'e wanupe. Nazanepyro kwaw izuwi wà. Mo zanepyro putar izuwi wà nehe, i'i putar wà nehe.

21

Uze'eg Mawiron heityk àwàm rehe

1 Na'aw ze'eg Mawiron kutyr har xe kury: Ywyxiguhu yryhu iwyr har, i'i teko izupe wà:

Ywytuaiw upeipeir ywy kwarahy hemaw awyze har kutyr har hereko.
Nezewegatete puruzuka ma'e ràm ur putar ywyxiguhu wi a'e. Teko ukyze tuwe a'e ywyxiguhu wi wà.
2 Tupàn wexak kar iaiw ma'e ihewe:
Teko uzuka wànàm ywy nànàn wà. Teko uzuka umyrypar wà no. Umumaw tawhu paw wà.
Zauxiapekwer Eràw rehe har wà, pezàmàtyry'ym peàmàtyry'ymar peho pe wà nehe.
Zauxiapekwer Mez rehe har wà, pemàmàn tawhu waiwyr nehe.
Mawiron upuraraw kar ma'erahy purupe a'e wà. Tupàn umupytu'u kar ipuraraw ire wà nehe.
3 A'e ma'e hexak mehe nakwaw kwaw hehem àwàm izuwi ihe.
Apuraraw teko kuzà umemyrahy ma'e ài ihe.
Napuner tària'i kwaw ma'erenu haw rehe. Ta'e hahy tuwe ihewe xe.
Napuner kwaw ma'erexakaw rehe. Ta'e hekàgaw uhem ihewi a'e xe.
4 Nakwaw kwaw ma'e. Aryryryryz hekyze pà.
— Pyhaw hekatu wewer putar nehe, a'e zepe hezeupe.
Pyhaw akyze wera'u.
5 Hepuahu zàwenugar pe aexak amo mai'u haw uhua'u ma'e Mawiron pe imuhyk pyrer.
Henoz pyrer wapyk àwàm uhyk wanupe.
Henoz pyrer umai'u tetea'u wà. Uwi'u win tetea'u pupe wà no.
Na'arewahy a'e 'ar mehe we amo umume'u ko ze'eg a'e pe har wanupe.
— Tuwihaw wà: pepu'àm petakihepuku ipyhyk pà nehe, i'i wanupe.

6 Tupàn hezar uze'eg nezewe ihewe ma'e iapo kar pà ihewe kury.
— Eho amo zauxiapekwer ume'egatu ma'e imupu'àm pà nehe.
— Aze erexak ma'e nehe, emume'u purupe nehe, ere izupe nehe, i'i ihewe. — Emume'u neremixak kwer paw rupi nehe, ere izupe nehe.
7 Tuwe ume'egatu nehe.
Aze wexak awa kawaru ku'az har tetea'u mokomokogatu wanur mehe wà nehe,
aze wexak awa zumen ku'az har wà nehe no, aze wexak awa kawarukupewa'a kamer her ma'e ku'az har wà nehe no, tuwe umume'u wanur haw wà nehe, i'i hezar ihewe.
8 Na'e uhapukaz ume'e ma'e a'e kury.
— Hezar, tuweharupi apyta heme'e haw pe, 'aromo, pyhaw no.
Tuweharupi ame'e te'àm ihe.
9 — Peme'egatu kury. Na pe ur kawaru ku'az har
waiko mokomokogatu wà kury, i'i.
A'e re uze'eg wi.
— U'ar a'e. U'ar Mawiron a'e.
Tupàn a'ua'u hagapaw
uzekazeka ywy rehe wà kury, i'i.

10 Pe heremiaihu pe, ihe apuraraw kar ma'erahy peme ihe.
Teko oxooxok arozràn imono'ogaw pe wà. Nezewegatete apetepetek heremiaihu ihe wà.
Amume'u ko ze'eg iteko peme kury.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e Izaew wazar umume'u kar ihewe a'e.

Uze'eg Enom ywy rehe har wanehe kury

11 Na'aw Tupàn ze'eg Enom wakutyr har xe kury.

Amo Enom ywy rehe har herenoz ihewe uze'eg pà nezewe a'e.
— Ume'egatu ma'e, màràn or heta we kwarahy ihemaw 'ym mehe we.

Ume'egatu ma'e, màràn mehe upaw putar
ipytunahy haw nehe, i'i ihewe.
12 Ume'egatu ma'e uwazar ize'eg izupe,
— Iku'em putar nehe. Nezewe rehe we
uhem wi putar ipytunahy haw nehe,
Aze nepuranu wi wer hehe nehe,
ezewyr hehe nepuranu wi pà nehe, i'i
izupe.

Uze'eg Àràw ywy rehe har wanehe kury

13 Na'aw ze'eg Àràw wakutyr har xe nehe
kury:

Teko Nenà izuapyapyr wà,
zauxiapekwer wanuwi uzàwehem ma'e
kwer wà, uzapo uker haw ywyx-
iguhu rehe wà, ta'e ukyze wà xe.
14 Tema tawhu pe wiko ma'e wà, pepytywà
Nenà izuapyapyr pe wà nehe.
Pemono 'y wanupe nehe. Pemono temi'u
wanupe nehe.
15 Ta'e uzàwehem oho waiko zeàmàtyry'ymawhu
teko tetea'u wazuka haw wi wà xe.
Uzeagaw wàmàtyry'ymar wanuwi uhemaw
rehe wà.
Wàmàtyry'ymar ipuruzuka wer Nenà
izuapyapyr wanehe utakihepuku
pupe wà,
uwyrapar pupe wà no, u'yw pupe wà no.

16 Tupàn hezar uze'eg ihewe a'e.
— Xe wi pitài kwarahy ipaw 'ym mehe
we teko Kenar izuapyapyr wakàgaw upaw
putar wanuwi nehe. 17 Xo màràmàràn up-
uruzywà ma'e Kenar izuapyapyr wikuwe
putar a'e 'ar mehe wà nehe. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e
Izaew wazar amume'u ko ze'eg kwez ihe
kury.

22

Uze'eg Zeruzarez pe har wanehe

1 Teko wexak upuahu zàwenugar amo
ywyàpyznaw rehe wiko mehe wà.

Na'aw Tupàn ze'eg a'e ywyàpyznaw rehe
har xe kury: Màràzàwe tuwe
pezeupir penàpuz 'aromo har rehe
peapyk pà.
2 Màràzàwe tuwe pehapukaz peiko
mynykaw iapo pà.
Màràzàwe tuwe taw pe har paw uzàuzàn e
urywete haw rupi wà.
Zauxiapekwer Zeruzarez parer ko
zeàmàtyry'ymawhu pe umàno ma'e
kwer a'e wà,
nuzezuka kar kwaw amo zauxiapekwer
wanupe a'e wà.
3 Wanuwihaw paw uzàwehem uzeàmàtyry'ym
'ym mehe wà.
Wàmàtyry'ymar upyhyk wamono'og pà wà.
Ni pitài u'yw nomomor kwaw wà.
Zauxiapekwer upyhyk te muite uzàwehem
ma'e kwer wà no.
4 A'e rupi aze'eg nezewe peme kury.
— Petyryk ihewi kury.
Tuwe azai'o hezemumikahy haw iro ma'e
rehe nehe.
Pezeagaw zo hemurywete kar pà nehe,
ta'e teko heremiaihu u'ar tuwe iaiw paw
rehe a'e wà xe, a'e wanupe ihe, i'i
Tupàn.

5 Zanezar Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ure-
mono kar a'e 'ar mehe a'e.
Teko ukyze tuwe ma'e wi a'e 'ar mehe
wà. Nukwaw kwaw wemiapo ràm
wà. Umàno zauxiapekwer tetea'u
ywyàpyznaw Ipuahu Zàwenugar
Hexak Awer her ma'e rehe wà.
Weityk pàrirogaw iaiha ma'e tawhu izywyr
har uhem àwàm iapo pà wà.
Tawhu pe har wanehapukaz uzenu
ywytyruhu rehe upytywà àwàm
henoz e pà wà.
6 Zauxiapekwer Eràw ywy rehe har ur
ureàmàtyry'ym pà wà.
Werur weimaw kawaru wà. Werur ywyra-
mawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har
wà no.
Werur ywyrapar wà, u'yw wà no.
Zauxiapekwer Kir ywy rehe har ur wà no,
u'yw wi uzemimaw herur pà wà no.
7 Ywyàpyznaw Zuta ywy rehe har tynehem
ywyramawa pupe wà.
Zauxiapekwer kawaru ku'az har ipu-
ruzukaiw ma'e wiko Zeruzarez
tawhu hukenaw huwake wà.

8 Naheta kwaw wanuwi wazepyro àwàm
Zuta izuapyapyr wanupe.
A'e 'ar mehe pepyhyk takihepuku
Ipupyaikawhu Ka'a her ma'e pe har

pupe imonokatu pyr peho. 9 Peme'egatu pàrirogaw aiha ma'e peàmàtyry'ymar waneixe àwàm hekar pà. Pezapo 'ypaw tawhu pupe 'y pupe imynehem pà no. 10 Peme'egatu tàpuz Zeruzarez pe har paw. Peityk amo tàpuz. Peraha ita a'e tàpuz iapo pyrer pàrirogawaiha imukatu àwàm romo. 11 Pezapo amo 'y hyru ypaw pixika'i ma'e tawhu pupe. Pemonokatu 'y ypaw kwehe arer wi uwyryk ma'e kwer ipupe.

Kwehe mehe Tupàn umume'u agwer ma'e
iapo pyràm a'e. Napezekaiw kwaw
Tupàn rehe, a'e rupi napezapo
kwaw 'ar katu mehe.
Napezeruzar kwaw agwer ma'e iapo kar
har rehe.
12 Zanezar, Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e pe-
nenoz penereko pemuzai'o kar pà
pemuzemumikahy kar pà a'e.
— Pezupin pe'aw nehe, i'i peme. — Pe-
munehew pàn iànàm ma'e ma'e hyru
iapo pyr pezemumikahy haw hexak
kar pà nehe.
13 Naperuzar kwaw ize'eg. Pezemaraz
mynykawhu iapo pà.
Pezuka tapi'ak awa wà. Pezuka àràpuhàràn
hawitu ma'e wà no.
Pemai'u. Pei'u uwà tykwer win her ma'e
pupe penemimutar rupi.
Peze'eg nezewe.
— Zamai'u nehe, zai'u win pupe nehe,
ta'e pyhewe zàmàno putar nehe xe, peze
pezeupeupe.

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e uzexak kar ihewe uze'eg pà.

— Nahereharaz kwaw a'e wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi ihe nehe, upaw rupi umàno putar wà nehe. Namunàn kwaw wanemiapo kwer wanuwi wamàno 'ym mehe nehe. Ihe teko wazar ihe, Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ihe, amume'u ko ze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn.

Uze'eg Xemina rehe kury

15 Zanezar Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e hemuze'eg kar hemono Xemina tuwihawete hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e pe a'e. — Emume'u ko ze'eg izupe nehe, i'i ihewe. 16 — Ma'e erezapo iko. Mo uzapo kar itakwaruhu newe netym àwàm romo a'e. Mo uzapo kar itakwaruhu ywytyr apyr newe netym àwàm romo. 17 Nekàg ne, nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nepyhyk putar nehe. Ukàgaw pupe nemomorahy putar muite a'e nehe. 18 Teko omomor iapu'a ma'e wà, nezewegatete Tupàn nemomor putar muite amo ywy uhua'u ma'e pe nehe. A'e pe eremàno putar neywyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har wanuwake nehe. Ywyramawa nemynehem nerurywete haw pupe wà. Eremàno putar wanuwake nehe, ta'e ereiko purumumaranugar kar har romo nezar pe ne xe, Zuta wanuwihawete pe ne xe, ere izupe nehe, i'i ihewe.

19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Xemina pe.

— Ureityk putar nerenaw ywate har wi ihe nehe. Ikàg 'ym ma'e romo urumuigo kar putar nehe.

20 Na'e ainoz putar heremiruze'eg Eriaki nehe. Iwki ta'yr a'e. 21 Amunehew kar putar tuwihaw kamir izupe nehe. Amono putar neku'aw har izupe nehe. Amono putar nepuner haw paw izupe nehe. Eriaki wiko putar Zeruzarez tawhu pe har wanu ài nehe, Zuta ywy rehe har wanu ài nehe no. 22 Amono putar tuwihaw romo hexak kar haw izupe nehe. Wiko putar tuwihaw tuwihawete iwy pe nehe. Aze uwàpytymawok ma'e nehe, ni amo nuwàpytym kwaw a'e ma'e wà nehe. Aze uwàpytym ma'e nehe, ni amo nuwàpytymawok kwaw wà nehe. 23 Teko umupu'àgatu tàpuz izyta ràm ywy rehe wà, nezewegatete amuigo kar putar a'e awa tuwihaw romo nerekuzaromo ihe nehe. Teko uzeruze'egatu putar iànàm paw wanehe a'e wà nehe, ta'e tuwihaw romo hekon putar a'e nehe xe. 24 Iànàm a'e wà, ikàg wera'u ma'e wà, ikàg 'ym wera'i ma'e wà no, ipuhuz katu putar izupe a'e wà nehe. Hekuzar katu putar wanemi'u izupe nehe. Hekuzar katu putar wama'e ime'eg myr izupe nehe no. Umekuzar putar wama'e paw wanupe nehe. Iànàm nuzawy kwaw kanek tàpuz izyta rehe imuzaiko pyrer wà, kawawhu wà no, y'a wà no. 25 Izyta upen wapuhuz katu haw wi. Nezewegatete Eriaki upytu'u putar

tuwihaw romo wiko re nehe. Iànàm paw ima'uhez putar wà nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e amume'u ko ma'e kwez ihe kury.

23

Tupàn uze'eg Xir pe har wanehe, Xitom pe har wanehe no

1 Tupàn umume'u putar Xir tawhu rehe
uzepyk àwàm xe a'e nehe kury.

Pezai'o nehe, kanuhu pupe har yryhu myter pe har wà,
ta'e zauxiapekwer weityk Xir tawhu ikaika pà wà xe.
Naheta kwaw ni pitài tàpuz heityk 'ym pyrer. Umumaw kanuhu wapytu'u haw wà no.
Xip yrypypo'o pe peneko mehe penu Xir heityk awer imume'u haw.
2 Pekuhem pezemumikahy haw rupi nehe, yryhu iwyr har wà,
Xitom tawhu pe har ma'eme'egar wà.
Wata ma'e nerehe we har wahaw yryhu a'e wà.
3 Weruata kanuhu yryhu uhua'u ma'e wanehe wà.
Werur arozràn Niru yrykawhu wi Ezit ywy rehe har wi wà.
Peme'eg a'e arozràn ywy nànànar wanupe.
Pemono'og temetarer tetea'u ime'eg mehe nehe.
4 Pemaranugar nehe, Xitom tawhu pe har wà.
Pemaranugar nehe, Xir tawhu ikàg ma'e yryhu iwyr har pe har wà,
ta'e nezewe uze'eg yryhu a'e xe.
— Nahememyrahy pixik kwaw kuzà ài ihe. Nahememyrzexak kar pixik kwaw nehe no.
Namuzehu kar pixik kwaw hememyr wà, i'i yryhu.
5 Teko Ezit ywy rehe har uzemumikahy putar ukyze pà wà nehe,
Xir tawhu pe uzeapo ma'e kwer ikwaw mehe wà nehe.

6 Peni ywy rehe har wà. Pezai'o wahyhaw rupi nehe.
Pezàwehem Epàn ywy kutyr nehe.
7 Tawhu Xir her ma'e hurywete ma'e kwehe mehe iapo pyrer a'e,
uzeityk kar kwez amo tuwihawete pe kury.
A'e tawhu omono kar wa'yr
ywy muite har wanupe weko haw wapo kar pà wanupe wà.
8 A'e tawhu a'e, ikàg a'e.
Ima'eme'egar wiko tuwihawete ta'yr ài wà.
Ima'eme'egaw wazar uzemuawate kar teko ywy nànànar wanupe wà no.
Mo umume'u ko iaiw paw Xir tawhu pe iapo pyràm.
9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e umume'u a'e ma'e iapo pyràm a'e.
Iporo'ok wer wiko wera'u ma'e wakàgaw rehe wanuwi a'e.
Ipurumuigo wer ikàg ma'e ywy nànànar wanehe ikàg 'ym ma'e romo wà.

10 Epàn ywy rehe har wà, Niru iwyr har utym ma'e yrykawhu iwyr rehe wà.
Nezewegatete pezutym ma'e peywy rehe nehe no, ta'e zauxiapekwer weityk kanuhu wapytu'u haw peneko awer pe har a'e wà xe.
(Kanuhu noho kwaw a'e pe wà kury.
Teko nuiko kwaw a'e pe wà kury no).
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upir opo yryhu rehe uzepyk pà:
weityk tuwihawete upuner ma'e wà.
— Pemumaw tawhu upuner ma'e Peni ywy rehe har pe wà nehe, i'i amo wanupe.
12 Uze'eg nezewe Xitom pe.
— Tawhu uzemumikahy ma'e. Tawhu ma'erahy tetea'u ipuraraw par.
Epytu'u nerurywete re nehe.
Aze neinuinuromo har uzàwehem oho Xip yrypypo'o pe wà nehe,
nezewe rehe we nuhem kwaw hezepyk àwàm wi wà nehe, i'i Xitom tawhu pe har wanupe.

13 Peme'e 'aw tawhu rehe nehe. Zauxiapekwer weityk ko tawhu wà. Nan kwaw Axir a'e tawhu pàrirogawaiha rehe uzeupir haw iapo har wà. Mawiron uzapo wà. Uzapo uzeupir haw tawhu izywyr wà. Wixe tawhu pupe wà: weityk tàpuz ikàg ma'e paw wà. Umuaiw tàpuz tawhu pupe har paw wà no. 14 Pezai'o nehe, kanuhu

pupe har yryhu myter pe har wà. Zauxia-
pekwer weityk Xir tawhu imumaw pà wà.
Naheta kwaw pepytu'u katu àwàm peme
kury, pekanuhu wanupe no. 15 Uhem amo
'ar nehe. A'e 'ar henataromo teko paw
umumaw putar 70 kwarahy Xir tawhu wi
uweharaz pà wà nehe. Tuwihawete umu-
maw 70 kwarahy wiko pà a'e wà. A'e
rupi 70 kwarahy ipaw ire Xir wiko putar
kuzàwyzài ài nehe. Amo zegar haw uze'eg
nezewe a'e, kuzàwyzài rehe a'e:

16 — O kuzàwyzài, teko paw heharaz newi
wà.
Epyhyk newioràwiràn nehe. Eata tawhu
pupe nezewyzewyr pà nehe.
Emupu newioràwiràn zegar haw ipuràg
ma'e imuzàg pà nehe.
Emuzàg nezegar haw nehe.
Nezewe mehe teko paw ima'enukwaw wi
putar nerehe wà nehe, i'i a'e zegar
haw.

17 A'e 70 kwarahy pawire Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ima'enukwaw wi putar
Xir tawhu rehe nehe. Uzewyr putar
kuzàwyzài romo wiko pà nehe. Uzeme'eg
wi putar teko ywy nànànar wanupe nehe.
18 Wemetarer imono'og pyràm omono
putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
nehe. Nupuner kwaw a'e temetarer ipy-
hyk pà uzeupe nehe. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e imuwete katu har upyhyk putar
wà nehe. Ume'eg kar putar temi'u tetea'u
wà nehe. Ume'eg kar putar kamir hekuzar
katu ma'e wà nehe. Ume'eg kar putar
topoz hekuzar katu ma'e wà nehe no.

24

Tupàn uzepyk putar ywy nànànar wanehe nehe

1 Peme'egatu nehe. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e umuaiw putar ywy nehe.
Uzapo putar ywy ywyxiguhu romo nehe.
Umuaiw putar ywy nehe.
Umuhàmuhàz putar hehe har wà nehe no.
2 Uzapo putar nezewegatete teko paw
wanupe nehe no,
xaxeto wà nehe, xaxeto 'ym wà nehe no,
hemetarer katu ma'e awa wà nehe,
wanupe uma'ereko ma'e wà nehe
no,
hemetarer katu ma'e kuzà wà nehe,
wanupe uma'ereko ma'e wà nehe
no,
ma'eme'egar wà nehe, ma'eme'eg kar har
wà nehe no,
wemetarer amo pe màràn 'ar rehe imono
har wà nehe, wanemetarer imur
pyrer ipyhykar wà nehe no.
3 Umuaiw putar ywy paw nehe.
Umumaw putar ywy paw nehe, ta'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
a'e ma'e wemiapo ràm a'e xe.

4 Uxinig ywy oho iko. Oxoroxorok no.
Ywy paw upaw oho iko.
Ywak upaw oho iko. Ywy uzemuaiw oho
iko.
5 Ywy na'ikatu kwaw Tupàn henataromo
a'e, ta'e hehe har na'ikatu kwaw
henataromo a'e wà xe.
Nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà.
Nuweruzar kwaw hemiapo karer
wà. Tupàn uzapokatu uze'eg
wanehe we.
Teko uhaw a'e ze'eg a'e wà. — Xiruzar
a'e ze'eg tuweharupi nehe, i'i kwehe
mehe wà. Upytu'u heruzar ire wà.
6 A'e rupi Tupàn omono uze'egaiw hereko
ywy rehe kury. Umumaw hereko
no.
Ywy rehe har umekuzar wemiapo kwer
waiko wà kury.
Tata ma'e hapy har wapy ywy rehe har wà.
Xo màràmàràn zo uhem putar izuwi
wikuwe pà wà nehe.
7 Uwà tyw uxinig oho waiko wà.
Nuhyk kwaw win purupe.
Hurywete ma'e kwer paw ikuhem waiko
uzemumikahy pà wà kury.
8 Teko numupu kwaw ipu ma'e wà kury.
Numupu kwaw uwioràwiràn uzegar haw
hurywete ma'e imuzàg pà wà.
Mynykaw iapo arer upytu'u iapo re wà.
Uzegar ma'e kwer upytu'u uzegar
ire wà no.
9 Nui'u kwaw win pupe umynykaw pe wà
kury.
Uwà iro wanupe kury.
10 Tawhu teko waka'u awer iaiw kury.

A'e pe har uwàpytym wàpuz huken wà.
Numuixe kar kwaw ni amo wà.
11 Teko uhapukaz nahu rupi wà,
ta'e naheta kwaw win wanupe kury xe.
Turywete haw upaw wanuwi.
Uhem turywete haw waiwy wi.
12 Iaiw tawhu kury. U'ar tàpuz paw rupi.
Uken uzekazeka a'e no.
13 Xo màràn uri zo heta u'yw rehe wà,
xo màràn uwà zo heta u'yw rehe wà
wapo'o re wà.
Nezewegatete ywy nànàn xo màràmàràn
teko zo wikuwe putar wà nehe.

14 Wikuwe ma'e uzegar putar urywete haw
rehe wà nehe.
Kwarahy heixe haw kutyr wiko ma'e
umume'u putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uhua'u haw a'e wà nehe.
15 Kwarahy ihemaw kutyr wiko ma'e
umume'u ikatu haw wà nehe.
Yryhu iwyr wiko ma'e
umume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Izaew wazar her ikatu haw wà
nehe.
16 Teko ywy muite wera'u rehe har
uzegar Tupàn Ikatuahy Ma'e ikatu haw
rehe wà. Xinu wazegar mehe zane
wà.

Aze'eg nezewe ihe kury. — Hemaranugar
ihe. Hepuhareko pe nehe.
Napuner kwaw amo ma'erahy ipuraraw
paw rehe.
Teko wanupe ikatu 'ym ma'e iapo har wà,
hemu'em wiwi waiko amo wanupe
wà.
Heta temu'emaw taw wanàwanàn, a'e ihe.
17 Pezeapyaka katu nehe, teko ywy nànànar
wà.
Uzemi'ikar ma'e uzàn oho miar wanaik-
weromo wà. Nezewegatete zaux-
iapekwer uzàn putar oho penaik-
weromo wà nehe no.
Uzapo ywykwar ipyk pyr pepyhyk àwàm
romo wà. Uzapo tukaz pepyhykaw
romo wà.
18 Uzemi'ikar ma'e wanuwi uhem ma'e
kwer u'ar putar ywykwar pupe
nehe.
Ywykwar wi uhem ma'e kwer uzepy-
hyk kar putar miar izepyhykaw
zàwenugar pupe nehe.
Ukyr etea'u putar àmàn nehe.
Nuzawy kwaw ypaw wanehe izakookaw
nehe. Uryryryryz putar ywy uwy pe
har rehe nehe no.
19 Ywy uryryryryz putar oxoroxorok pà
nehe.
Uzepei'ài'àg putar upaw rupi nehe.
20 Ywy uzemupy'àpy'àm putar uka'u ma'e
ài nehe.
Uzemutuhug xe kutyr nehe, pemutyr nehe
no, 'amutyr nehe no.
Nuzawy kwaw tàpuzràn ywytuaiw hen-
ataromo har nehe.
Ikatu 'ygwer ywy hemiraha ipuhuz katu
a'e.
A'e rupi ywy nuzawy kwaw awa u'ar ma'e
kwer nehe. Nupu'àm wi kwaw nehe.
21 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uzepyk putar teko
waneruze'egar ywak rehe har
wanehe nehe.
Uzepyk putar tuwihaw ywy rehe har
wanehe nehe no.
22 Omono'og putar ywykwar pupe wane-
ityk pà nehe.
Upyta putar a'e pe uhem 'ym pà kwarahy
tetea'u wamumaw pà wà nehe.
A'e re Tupàn uzepyk putar wanehe nehe.
23 Zahy upytu'u putar uhyape re nehe, ta'e
imaranugar putar nehe xe.
Kwarahy hakuir putar ukyze haw wi nehe,
ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg
Wera'u Ma'e
wiko putar tuwihawete Xiàw ywytyr rehe
nehe xe, Zeruzarez tawhu pe nehe
xe.
Wemiaihu wanuwihaw wanenataromo
wexak kar putar ukàgaw nehe.
Wexak kar putar upuràg eteahy haw nehe
no.

25

Zegar haw Tupàn imuwete haw

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ereiko
hezar romo.
Urumuwete katu ihe. Amume'u putar
nerer ikatu haw nehe,
ta'e erezapo ikatuahy ma'e tetea'u ne xe.
Erezapo tuwe ma'e neremimume'u kwer
rupi katete ne.
Kwehe mehe eremume'u neremiapo ràm
purupe. Erezapo a'e ma'e iko tuwe-
harupi neze'eg awer rupi katete.

2 Erezuhazuhaw ureàmàtyry'ymar waneko haw tawhu ne wà.
Ereityk tawhu pàrirogawaiha hereko har wà no.
Eremumaw wanàpuzuhu wà.
Teko nuzapo wi pixik kwaw a'e tàpuzuhu wà nehe kury.
3 A'e rupi teko ikàg ma'e umume'u putar nekatu haw wà nehe.
Tawhu teko ikatu 'ym ma'e iapo har waneko haw pe har ukyze putar newi wà nehe.
4 Ta'e ereiko hemetarer 'ym ma'e wanehe uzekaiw ma'e romo ne xe.
Ereiko ma'e hereko 'ymar wapyro har romo no.
Ereiko ywytuàiw wi teko wazeàmimaw ài no.
Kwarahy haku mehe ereiko ma'e i'àgaw teko wamimaw ài no.

Awa ipuruzukaiw ma'e wakwahy haw
nuzawy kwaw ywytuaiw àmàkymehe har.
5 Nuzawy kwaw haku haw ywyxiguhu rehe har.
Eremupytu'u kar amo ae ywy rehe har waànoànog ire ne wà, ureàmàtyry'ym mehe ne wà.
Ywàkun umuakuir ywy a'e, 'ar haku mehe a'e, nezewegatete awa amo ae ywy rehe har ipuruzukaiwahy ma'e ihapukaz wer wàmàtyry'ymar waneityk mehe.
Eremupytu'u kar wanehapukaz re ne wà.

Tupàn uzapo putar mai'u hawhu ywy nànànar wanupe

6 Xiàw ywytyr rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo putar mai'u hawhu ywy nànànar wanupe nehe. Werur putar temi'u ikatu wera'u ma'e a'e pe nehe. Werur putar win ikatu wera'u ma'e a'e pe nehe no. 7 Teko ywy nànànar wazemumikahy haw a'e, wazai'o haw a'e, nuzawy kwaw ywàkun wanupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wenuhem putar wazemumikahy haw wanuwi nehe. 8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umumaw putar tuwe màno haw nehe. Nezewe mehe teko numàno kwaw wà nehe. Umuxinig putar teko paw wanehay kwer nehe, uzemumikahy ma'e wamurywete kar pà nehe. Umukàzym kar putar wemiaihu wamaranugar haw nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg kwez kury.
9 A'e 'ar mehe teko paw uze'eg putar nezewe wà nehe.
— Zanezar romo hekon a'e. Zazeruzar hehe. Zanepyro a'e. Wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Zazeruzar hehe. Zazegar nehe. Zanerurywete nehe, ta'e zanepyro a'e xe.

Tupàn uzepyk putar Moaw wanehe

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzekaiw katu putar Xiàw ywytyr rehe a'e nehe.
Teko upyropyrog ka'axinig ma'ea'yr hepuxi kwer inuromo hapy pyràm iapo pà wà.
Nezewegatete zauxiapekwer upyropyrog putar Moaw waiwy rehe wà nehe.
11 Moaw upyho putar opo u'ytaw pà uzeagaw ma'e ài wà nehe.
Nezewe rehe we Moaw wiko wera'u ma'e wiko putar ikàg 'ym ma'e Tupàn henataromo wà nehe.
12 Weityk putar pàrirogaw tawhu iwyr har iaiha ma'e tàtà ma'e wà nehe.
Umumaw putar ikaika pà nehe.

26

Umuzàg zegar haw ukàgaw rehe wà

1 A'e 'ar mehe teko Zuta ywy rehe har umuzàg putar ko zegar haw wà nehe:

Tawhu zanereko haw ikàg a'e.
Tupàn uzekaiw katu tawhu rehe pàrirogaw aiha pupe a'e.
2 Pewàpytymawok tawhu hukenaw nehe.
Tuwe Tupàn rehe uzeruzar tuwe ma'e wixe wà nehe.
Tuwe teko ikatu ma'e iapo har wixe wà nehe.
3 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, eremur zeàmàtyry'ym 'ymaw urewe. Aze amo teko uzeruzar nerehe nehe, aze a'e re nanereityk kwaw nehe, eremuigo kar putar a'e teko zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe nehe.
Uhyk putar ima'e izupe nehe.
Uhyk putar hemi'u izupe nehe no.
4 Ezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe tuweharupi nehe

ta'e wiko putar zanemimaw romo tuweharupi a'e nehe xe.
5 Tupàn umuigo kar wiko wera'u ma'e hemetarer 'ym ma'e romo wà.
Upyro tawhu waneko haw ikàgaw izuwi no.
Weityk tawhu. Umumaw waneko haw ikaika pà no.
6 Ko 'ar rehe hemetarer 'ym ma'e a'e wà, ma'e hereko 'ymar a'e wà no, upyrog tàpuz heityk pyrer wanehe a'e wà kury.

7 Aze teko uzapo ikatu ma'e wà, waneko haw nuzawy kwaw pe ikatu ma'e rupi waho haw.
Ne Tupàn Ikatuahy Ma'e ne, eremuhygatu wanape ràm wanupe ne.
8 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, neze'eg nuzawy kwaw urerape urewe. Uruata hupi.
Nerehe uruzeruzar.
Urepurukwaw wer nerehe. Urepurukwaw wer tuwe nerehe ure.
Urema'enukwaw wer nerehe.
9 Aputar herehe we nereko haw pyhaw azeharomoete ihe.
Azeagaw tuwe neremiapo putar haw ikwaw pà azeharomoete.
Eremume'u putar teko ywy rehe har wanemiapo kwer nehe.
A'e 'ar mehe uzemu'e putar nekatu haw rehe wà nehe.
Ukwaw putar wà nehe.
10 Aze erepuhareko teko ikatu 'ym ma'e ne wà nehe,
A'e mehe mo nuzemu'e iwer mo ikatu ma'e iapo haw rehe wà.
Ko ywy rehe teko ikatu wà.
Nezewe rehe we uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e oho waiko wà.
Nuzekaiw kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhua'u haw rehe wà.
11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ereupir nepo teko wanehe nezepyk pà.
Nezewe rehe we neàmàtyry'ymar nuzekaiw kwaw nerehe wà.
Erezamutar katu neremiaihu ne wà. Amogwer teko wexak putar wamutar katu haw wà nehe.
Hexak mehe imaranugar putar wà nehe.
Tuwe nekwahy haw wapy a'e teko tata ài wà nehe.
12 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, eremuhyk ma'e teko wanupe.
Ureremiapo kwer paw erezapo kar urewe ne.
13 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar,
amo teko ywy rehe har wazar a'e wà wiko urezar romo a'e wà. Tupàn a'ua'u uzeapo urezar romo wà no.
Ko ma'e urumume'u putar newe kury. Xo ne zo ereiko urezar romo ne.
14 A'e teko umàno wà. Nuzewyr kwaw wikuwe wi pà wà nehe.
Nuzawy kwaw ma'e 'àgaw wà. Nukweraw wi pixik kwaw wà nehe ta'e erezepyk wanehe ne xe.
Eremumaw ne wà.
Ni amo na'ima'enukwaw kwaw wanehe ko 'ar rehe wà.
15 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, uremueta tetea'u wera'u pe ne.
Eremuhua'u wera'u ureywy no.
A'e rupi teko ukwaw nekàgaw wà kury.

16 Erezepyk neremiaihu wanehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Ma'erahy ipuraraw mehe uruze'eg newe.
17 Kuzà uwauwak wahy haw rehe
heiheihem pà umemyrzexak kar mehe.
Nezewegatete urupuraraw nezepykaw ure no, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
18 Kuzà imemyrahy ma'e ài uruiko urewarewak pà ure.
Nuzexak kar kwaw urememyr. Nuruexak kar kwaw kwarera'i.
Ni pitài haw nuruityk kwaw ureàmàtyry'ymar wà.
Nurumueta wera'u kwaw teko ureywy rehe wà.
19 Teko ureinuromo har umàno ma'e kwer uzewyr putar wikuwe wi pà wà nehe.
Wanetekwer ukweraw wi putar wà nehe.
Umàno ma'e kwer wapyta haw pe har
ume'e putar urywete haw rupi uzegar pà wà nehe.
Eremur kar zuwiri ywy rehe,
nezewegatete umàno ma'e kwer uhem putar ywy wi wikuwe wi pà wà nehe.

Zepykaw, purupyro haw no

20 Heremiaihu wà, peho peneko haw pe penàpuz iwàpytym pà nehe.
Pemumaw amo zahy pezeàmim pà nehe.
Tupàn wikwahy teko wanemiapo kwer rehe a'e. A'e rupi uzepyk iko wanehe. Xo ipytu'u paw ire pehem wi nehe.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur putar weko haw ywak rehe har wi a'e nehe,
ywy rehe har wanehe uzepyk pà wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe.
Ta'e Ywy numim kwaw izuka pyrer wà nehe xe.
Teko ukwaw putar puruzuka awer paw wà nehe.

27

1 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyhyk putar utakihepuku nehe.
Uhua'u itakihe. Ikàg no. Ipuhuz no.
Teko uze'eg àzàguhu Erewiàtà her ma'e rehe wà. Tupàn ukutuk putar a'e àzàguhu a'e nehe.
Uwawak àzàguhu a'e. Uzemàzemàn no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzuka putar mozuhu yryhu pe har a'e nehe.

2 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg putar nezewe nehe.
— Pezegar uwà heremitygwer pe har heta tetea'u haw rehe pe nehe.
3 Azekaiw hehe. Amuàkym tuweharupi no.
Ame'egatu hehe 'aromo. Ame'egatu hehe pyhaw no.
Nezewe mehe ni amo numuaiw kwaw wà nehe.
4 Naikwahy kwaw izupe kury. Hakuir hekwahy haw.
Aze xu hezuz imuaiw kar pà nehe, aze ka'a hezuz imuaiw kar pà nehe no,
amunyk putar tata xu rehe nehe, ka'a rehe nehe no, wamumaw pà nehe.
5 Aze heremiaihu wàmàtyry'ymar izepytywà kar wer ihewe wà nehe,
tuwe uzemuawyze kar ihewe wà nehe.
Azeharomoete, tuwe upytu'u heàmàtyry'ym ire wà nehe, i'i putar Tupàn.
6 Ywyra ikatu ma'e hapo katu a'e.
Na'e hezuz. A'e re iputyr.
Na'e i'akatu.
Nezewegatete teko Izaew izuapyapyr umynehem putar ywy paw a'e wà nehe no.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk Izaew wanehe.
Uzepykahy wera'u waàmàtyry'ymar wanehe.
Tupàn uzuka xo màràmàràn Izaew izuapyapyr zo a'e wà.
Uzuka Izaew wazuka arer tetea'u wà.
8 Uzepyk wemiaihu wanehe, amo ywy rehe wamono kar pà ipyhyk pyrer romo wà.
Umuhem kar waiwy wi upytuhemaw ikàg ma'e pupe.
Ipytuhemaw ikàg a'e.
Nuzawy kwaw ywytu kwarahy ihemaw wi ur ma'e.
9 Umunàn putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe.
— Pekatu herenataromo kury, i'i putar wanupe nehe.
Aze teko weityk tupàn a'ua'u amo ywy rehe har wazar wamuwete haw wà nehe,
aze ukauka wamuwete haw izyta wà nehe, ywy ku'i kwer romo iapo pà wà nehe,
ita tàtà 'ym ma'e ikaika haw ài wà nehe,
aze umumaw ywyra tupàn a'ua'u wanagapaw romo iapo pyrer wà nehe, aze weityk yhyk hyàkwegatu ma'e hapy haw ikaika pà wà nehe, xo a'e mehe zo Tupàn heharaz putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe.

10 Tawhu pàrirogawaiha pupe imim pyrer, uzeapo teko heta 'ymaw romo kury.
Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà kury.
Nuzawy kwaw ywyxiguhu.
Uzeapo tapi'ak wamai'u haw romo.
Ma'ea'yr u'u ka'api'i a'e pe upytu'u pà wà.
11 Ywyràkà uxinig upeupen pà.
Kuzà omono'og heraha zepe'aw romo wà.
Ko teko nukwaw kwaw ma'e wà.
A'e rupi Tupàn zaneapo arer nupuhareko kwaw wà nehe.
Uzepyk putar tuwe wanehe nehe.

12 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e o'ok putar wemiaihu teko amogwer teko wamyter wi upaw rupi wà nehe. Ko 'ar rehe hemiaihu wiko ywy tetea'u wanehe wà. Waneko haw uzypyrog Ewparat yrykaw pe. Oho Ezit ywy rehe no. Teko oxooxok arozràn iapirer wi henuhenuhem pà wà. Nezewegatete amono'og putar Izaew ihe wà nehe no, amo teko wanuwi wa'ok pà pitàitàigatu ihe wà nehe no.

13 A'e 'ar mehe amo upy putar tapi'ak i'ak kwer xi'àm romo iapo pyrer nehe. Izaew izuapyapyr Axir pe heraha pyrer wà nehe, Ezit pe imunehew pyrer wà nehe no, uzewyr putar uiwy rehe a'e 'ar mehe wà nehe. Umuwete katu wi putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywytyr imonokatu pyrer Zeruzarez pe har rehe wà nehe.

28

Tupàn uzepyk putar Izaew ywy rehe har wanehe nehe

1 Tupàn uzepyk putar Xamari tawhu rehe nehe, — Tawhu ikatuahy ma'e, i'i uka'u ma'e Izaew ywy rehe har wà.
Pepuhareko a'e tawhu ywy katu rehe wapyk ma'e nehe.
A'e pe har uka'u waiko wà.
Tawhu ipuràgaw ukàzym iko.
Nuzawy kwaw ma'eputyr uxinig ma'e kwer.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar putar amo awa ikàg ma'e ukyze 'ym ma'e a'e nehe.
Ur putar àmànita ikyrahy haw ài nehe.
Nuzawy kwaw ywytuaiw tàpuz heitykar nehe.
Nuzawy kwaw àmànuhu ikyr haw nehe.
Umuaiw putar ma'e paw imumaw pà nehe.
3 Xamari, — Tawhu ikatuahy ma'e, i'i uka'u ma'e Izaew ywy rehe har wà.
Zauxiapekwer upyropyrog putar a'e tawhu heityk pyrer rehe wà nehe.
4 Tawhu ipuràg ma'e a'e, ywy katu rehe wapyk ma'e a'e.
Ipuràgaw ukàzym putar nehe. Nuzawy kwaw ma'eputyr uxinig ma'e kwer nehe.
Nuzawy kwaw ma'e'a kwer pi her ma'e iapyw ma'e ipy nehe, kwarahy mehe har nehe.
Izi'itahy ku'em mehe amo opo'o i'u pà.

5 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e wiko putar ma'eputyr ipuràg ma'e àkàg rehe har romo iapo pyrer ài nehe.
Omono putar a'e àkàg rehe har wemiaihu izuka pyr 'ym wanupe nehe.
6 — Urepurapo kar wer ikatu ma'e rehe teko wanupe ure, i'i putar pureruze'eg ma'e wà nehe, ta'e Tupàn uma'ereko putar wapy'a pupe nehe xe.
Amo zauxiapekwer ume'egatu tawhu weko haw rehe uzekaiw pà wàmàtyry'ymar wanuwi.
Tupàn umupytu'u kar putar a'e zauxiapekwer wakyze re a'e wà nehe no.

Tupàn uzepyk Zuta ywy rehe har wanehe

7 Amo teko wata oho waiko uka'u pà wà, ta'e ui'u win tetea'u pupe wà xe.
Nupuner kwaw upu'àmaw rehe wà, ta'e ui'u kàwiahy tetea'u pupe wà no xe.
Xaxeto a'e wà, Tupàn ze'eg imume'u mua'u har a'e wà no, wiko uka'u pà u'au'ar pà wà.
Tupàn wexak kar ma'e hexak pyrer 'ym uze'eg imume'u har wanupe. Uka'u hexak mehe wà. Nukwaw katu kwaw wà.
Xaxeto uka'u a'e wà no. A'e rupi nukwaw kwaw teko waneruze'egaw wà no.
8 Wahuhuk awer upyk ywyrapew wama'ereko haw a'e.
Naheta kwaw ni pitài ikatu haw ywyrapew rehe.
9 Uze'eg zemueteahy herehe, uzehezehe upuranu pà wà.
— Mo rehe ko Tupàn ze'eg imume'u har ipurumu'e wer iko, i'i uzeupeupe wà.
— Aipo ukwaw Tupàn ze'eg imume'u katu haw zanewe, i'i wà.
Aipo zaiko memyr ukamu romo ma'e kwer romo zane.
10 Zanerereko kwarer ài kuzàtài ài a'e.
Ipurumu'e wer zanerehe pape imugeta haw izypy mehe har rehe a'e, i'i wà.

11 Aze napepurenu wer kwaw heze'eg rehe
nehe, a'e mehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uze'eg putar peme a'e
nehe.
Umuze'eg kar putar teko amo ae ywy rehe
har amo ae ze'eg rupi uze'eg ma'e a'e
wà nehe.
A'e umume'u putar Tupàn ze'eg peme a'e
wà nehe.
12 Kwehe mehe aze'eg nezewe peme.
— Tupàn pemupytu'u kar putar nehe.
Pemonokatu putar ma'erahy haw wi
ma'uhez haw wi xe a'e nehe.
Xe peàmàtyry'ymar nuzapo kwaw ikatu 'ym
ma'e peme nehe, a'e peme.
Napepurenu wer kwaw heze'eg rehe.
13 A'e rupi Tupàn pemu'e putar zemu'e haw
izypy mehe har rehe nehe.
Penereko putar kwarer ài a'e nehe.
Na'e pezeagaw putar peata pà nehe. Kwar-
era'i u'ar ukupe kutyr.
Nezewegatete peneko haw iaiw wera'u
putar nehe. Amo pemuahy kar
putar wà nehe. Pe'ar putar ywyk-
war miar ipyhykaw pupe nehe.
Pepyhyk putar pemunehew pà wà
nehe.

Peme'egatu peneko haw ikatu mua'u ma'e rehe nehe, i'i

14 Tuwihaw Zeruzarez pe har a'e wà,
awa wiko wera'u ma'e ko teko waneruze'egar
wà,
peinu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg
nehe kury.
15 Peze'eg peiko nezewe.
— Uruzapokatu ureze'egaw màno haw
rehe we ure.
Uruzapokatu tuwe ureze'egaw umàno
ma'e kwer wapyta haw rehe we.
A'e rupi iaiw paw uhua'u ma'e tur mehe
nurupuraraw kwaw ma'erahy ure nehe,
peze peiko.
Temu'emaw rehe pezeruzar peiko.
— Ma'e rehe uremunar haw urepyro putar
nehe, peze peiko.
16 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Zanezar uze'eg nezewe kury.
— Amuapyk amo ita hereko Xiàw rehe ihe
kury.
Ita hekuzar katu ma'e a'e. Aexaexak a'e ita
ihe.
A'e ita upyta putar amo ita heràpuzuhu
wy pe har iahykaw rehe a'e nehe,
imuàtà katu pà a'e nehe.
Amuapyk ko ze'eg hehe.
— Tupàn rehe uzeruzar ma'e nukyze kwaw
wà, i'i ze'eg ita rehe har.
17 Teko umuà'ygatu pàrirogaw ita inemo
apyr har pupe wà. Nezewegatete
apureruze'egatu hekatuahy haw
pupe ihe no.
Naheremu'em kwaw nahemunar kwaw
waneruze'eg mehe nehe

Peiko pezeàmimaw ikatu 'ym ma'e rehe.
Napemigatu kwaw a'e.
Àmànita umumaw ma'e.
'Y uwyrykahy ma'e weityk ma'e heraha.
Nezewegatete amumaw putar pen-
emu'emaw peneko katu haw romo
iapo pyrer ihe nehe.
18 Màno haw rehe we peze'eg awer pene-
miapo katu kwer uzemumaw putar
nehe.
Umàno ma'e kwer wapyta haw rehe we
peze'eg awer penemiapo katu kwer
uzekazeka putar upaw pà nehe no.
Iaiw hawhu tur mehe
peneraha putar 'y uwyrykahy ma'e ài
nehe.
19 Teko ma'erahy ipuraraw paw nànàn
pepuraraw putar wainuinuromo pe
nehe no.
Tuweharupi ur putar nehe: ku'em mehe,
kwarahy heixe re nehe no.
Tupàn ze'eg pitàitàigatu werur putar
pekyze haw ipyahu ma'e nehe.
20 Peiko putar awa a'e ze'eg kwehe arer
hemimume'u kwer ài nehe.
— Iker haw iaikwera'i. A'e rupi a'e awa
nupuner kwaw u'aw haw rehe
hehe.
Izewànaw ipixika'i a'e. A'e rupi nupuner
kwaw uzepykaw rehe ipupe, i'i a'e
ze'eg.
21 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
upu'àm putar a'e nehe, ywytyr
Perazi her ma'e rehe upu'àm awer
zàwe a'e nehe.
Wikwahy putar nehe, ywyàpyznaw Zimeàw
her ma'e rehe ukwahy awer zàwe
nehe no.
Uzapo putar wemiapo putar haw nehe.

Teko nukwaw kwaw hemiapo ràm a'e wà.
Uzapo putar uma'ereko haw nehe no.
— Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i putar teko ima'ereko haw hexak mehe wà nehe no.
22 A'e rupi pepytu'u pepuka re nehe.
Aze mo nan, kyhàhàmtàtà pezeàpixipixi haw uzemumikahy wera'u putar nehe.
Ta'e ainu Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg mehe ihe xe.
— Pemumaw ko ywy paw nehe, i'i a'e.

Tupàn ima'ekwaw paw

23 Peinu heze'eg àwàm nehe. Pezekaiw heremimume'u ràm rehe nehe. 24 Ywy imuàgà'ym mehe ma'e itym 'ym mehe we awa numumaw kwaw u'ar paw ywy heruwaruwak pà a'e. Uhàwykàz. Uma'ema'e ywy no. 25 Na'e umuhym no. Na'e utym ma'eà'yz enero her ma'e. Utym ma'eà'yz kumin her ma'e no. Utym arozràn xirik her ma'e, arozràn xewar her ma'e no. Amo ae arozràn utym watym àwàm ikatu ma'e rehe no. 26 Uzapokatu ma'e paw a'e, ta'e Tupàn umu'e ikatu ma'e iapo haw rehe a'e xe. 27 Enero ipo'o re, kumin ipo'o re numuhem kar kwaw iapirer ita ipuhuz ma'e pupe. Umuhem kar ita ipuhuz 'ym ma'e pupe, pixika'i ma'e pupe. 28 Arozràn inupànupà mehe nunupàahy kwaw. Nuzukazuka kwaw arozràn. Ukwaw itahu iapu'a ma'e heruwakaw haryw rehe aroz ràn ihaihaw 'ym pà. 29 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e ukwaw kar nezewe haw iapo haw izupe. Tupàn hemiapo putar àwàm ikatuahy. Ukwaw katu wyzài ma'e iapo haw.

29

Uze'eg Zeruzarez rehe a'e

1 Pepuhareko Zeruzarez Tupàn pe imonokatu pyrer nehe.
Kwehe mehe tuwihawete Tawi uzapo weko haw a'e pe.
Pemumaw amo kwarahy
mynykaw Tupàn imuwete haw iapo pà nehe.
2 A'e re Tupàn uzepyk putar a'e tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer her ma'e rehe nehe.
A'e pe har uzai'o putar wà nehe. Uzemumikahy putar wà nehe no.
Tawhu nuzawy kwaw Tupàn henataromo ma'ea'yr hapy haw tuwykwer tetea'u rehe har nehe.
3 Tupàn omono kar putar zauxiapekwer tetea'u tawhu pe wà nehe, iàmàtyry'ym kar pà wanupe wà nehe.
A'e zauxiapekwer a'e wà, tawhu pe har wàmàtyry'ymar a'e wà, umàmàn putar tawhu izywyr wà nehe.
Uzapo putar pàrirogaw rehe uzeupir àwàm wà nehe. Uzeupir putar hehe tawhu pupe wixe pà wà nehe.
4 Weityk putar tàpuz paw wà nehe.
A'e pe har u'ar putar ywy rehe upyta pà wà nehe.
Uze'eg putar tekwe ài wà nehe.
Hewowo putar wà nehe. Uze'eg putar imuhemahy 'ym pà tekwe ài wà nehe no.
5-6 Na'arewahy tàrityka'i
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e uzàmàtyry'ym putar wàmàtyry'ymar oho a'e wà nehe kury. Ni amo nuàro kwaw tur àwàm wà nehe.
Zauxiapekwer amo ae ywy rehe arer romo wanekon wà.
Wànoànog putar nehe. Ywy uryryryryryz putar nehe no. Wànoànogahy putar nehe.
Ur putar ywytuaiw nehe. Àmànuhu ukyr putar nehe no. Tata ma'erapy har ur putar nehe no.
Umuigo kar putar wàmàtyry'ymar ywy imuku'iahy pyrer romo wà nehe.
Nuzawy kwaw ka'api'i uxinig ma'e kwer ywytu hemiraha kwer wà nehe.
7 Tupàn pe ma'ea'yr hapy haw rehe ipurumuaiw wer har wà nehe,
zauxiapekwer tawhu izywyr har paw wà nehe, pàrirogaw rehe uzeupir haw iapo har wà nehe no,
a'e paw ukàzym putar puahu haw zanewi uhemaw ài wà nehe, ma'e hexak awer ukàzym ma'e kwer ài wà nehe.

8 Teko ywy nànànar Xiàw ywytyr
iàmàtyry'ymar wà nehe,
nuzawy kwaw awa ima'uhez katu ma'e
umai'u haw rehe upuahu ma'e wà
nehe.
Ume'e mehe ima'uhez we a'e.
Nuzawy kwaw awa iziwez katu ma'e uwi'u
haw rehe upuahu ma'e wà nehe.
Ume'e mehe iziwez we a'e.

Zeruzarez pe har wamumuranu haw

9 Peiko wiwi iranaiwa'u ma'e romo nehe,
aze peneko wer nehe.
Peiko wiwi hehàpyhà 'ym ma'e romo nehe,
aze ikatu wera'u nezewe haw peme
nehe.
Aze pei'u win pupe nehe, aze pei'u kàwiahy
pupe nehe, peka'u he'o ma'e ài peata
e pà nehe.
10 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe-
muger kar tuwe a'e xe.
Upyk peàkàg. Pemuzeàpumi kar a'e.
Peàkàg a'e wà, peneha a'e wà no, wiko
Tupàn ze'eg imume'u har romo a'e
wà.
Tupàn wexak kar zepe ma'e puahu pe
har zàwenugar a'e awa wanupe a'e.
Nuexak kwaw wà.

11 Ko 'ar rehe puahu pe har zàwenugar
paw nuzawy kwaw ze'eg pape rehe
imuapyk pyrer iwàpytym pyrer peme.
Napepuner kwaw ikwaw paw rehe. Aze
peraha pape amo pape kwaw par pe nehe,
— Emugeta nehe, aze peze izupe nehe, —
Napuner kwaw ihe, ta'e uzewàpytym pape
a'e xe, i'i putar peme nehe. 12 Aze peze'eg
pape kwaw par 'ym pe nehe. — Emugeta
nehe, aze peze izupe nehe, — Nakwaw
kwaw pape imugeta haw ihe, i'i putar
peme nehe.

13 Zanezar uze'eg nezewe.
— Ko teko uze'eg ihewe uzuru pupe wà.
Umume'u hekatu haw weme pupe wà.
Wapy'a muite ihewi wà.
Teko wapurumu'e haw rupi
zo hemuwete wà.
Xo ze'eg imume'u wiwi haw zo ukwaw wà.
14 A'e rupi amupytuhegatu kar wi putar ko
teko ihe wà nehe.
Azapo putar ma'e ikwaw pyr 'ym wainuin-
uromo nehe, azapo putar iaiw ma'e
wainuinuromo nehe no.
Ukwaw katu ma'e wà. Nezewe rehe we
nupuner kwaw a'e ma'e imume'u
haw rehe wà nehe. Nukwaw kwaw
a'e ma'e heremiapo ràm wà nehe.
Teko ma'e tetea'u rehe imu'e pyrer nuk-
waw kwaw a'e wà nehe no, i'i
Zanezar.

15 Aze teko umim wemiapo Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e wi a'e wà nehe,
uzepyk putar wanehe a'e nehe.
Pepuhareko ipytunahy haw rehe ikatu 'ym
ma'e iapo har pe wà nehe. Uze'eg
nezewe wà.
— Ni amo nupuner kwaw zanerexakaw
rehe wà. Ni amo nukwaw kwaw
zaneremiapo wà, i'i waiko wà.
16 Pemono ikatu 'ym ma'e ikatu ma'e
hekuzaromo.
Aipo ywyzuwa ikatu wera'u ima'ema'e har
zapepo iapo har wi.
Zapepo nuze'eg kwaw nezewe wapo arer
pe.
— Naheapo kwaw pe ne, ni'i kwaw.
— Nerekwaw kwaw ma'e iapo haw, ni'i
kwaw ywy'a wapo arer pe.

Purupyro haw imume'u haw

17 Nan kwehe tete ka'aete uzeapo putar
ma'etymaw romo nehe.
Ma'etymaw uzeapo wi putar ka'a romo
wiko pà nehe.
18 A'e 'ar mehe iapyha 'ym ma'e wenu putar
ze'eg a'e wà nehe. Amo umugeta a'e
ze'eg pape iwàpytym pyrer rehe har
wà nehe, ze'eg imuapyk pyrer hexak
pyr 'ym wà nehe.
Hehàpyhà 'ym ma'e uhem putar ipytunahy
haw wi wà nehe. Upuner putar ma'e
hexakaw rehe wà nehe.
19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono
putar turywete haw ma'e hereko
'ymar wanupe nehe.
Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew wazar umury-
wete kar putar hemetarer 'ym ma'e
a'e wà nehe.
20 Ta'e Tupàn umumaw putar wemiaihu
wanehe imunar ma'e a'e wà nehe
xe.

Uzuka putar uzehe uze'eg zemueteahy
ma'e a'e wà nehe.
Amo teko wanupe ikatu 'ym ma'e wemi-
apo ràm imume'u har a'e wà nehe,
ukàzym putar a'e wà nehe.
21 Tupàn umumaw putar amo rehe
hemu'em ma'e wà nehe.
Umumaw putar tuwihaw wanupe
hemu'em ma'e wà nehe no.
Aze amo hemu'em amo rehe tuwihaw hen-
ataromo nehe, aze a'e rupi tuwihaw
omono kar amo ikatu 'ym ma'e iapo
'ymar zemunehew paw pe nehe,
Tupàn uzepyk putar a'e hemu'em
ma'e rehe nehe.

22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, upyro
Àmàrààw ikatu 'ymaw wi imàno haw wi a'e.
Uze'eg iko teko Izaew izuapyapyr wanehe
kury.
— Heremiaihu nuzemumikahy wi kwaw
wà nehe.
Na'imaranugar pixik kwaw wà nehe.
23 Wexak putar heremiapo ràm wamyter
pe àràm wà nehe.
Hexak mehe umume'u putar herer ikatu
haw wà nehe.
— Ereiko Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew
wazar romo ne, i'i putar ihewe wà
nehe.
Ukyze putar ihewi hemuwete katu pà
nehe.
24 Na'e iranaiwa'u ma'e wiko putar ma'e
kwaw katu har romo wà nehe.
Heàmàtyry'ym arer
weruzar putar hepurumu'e haw wà nehe
no, i'i Tupàn uzeupe.

30

Zuta wanuwihawete wenoz upytywà àwàm Ezit ywy rehe har wanupe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe.
— Pepuhareko hera'yr heàmàtyry'ymar pe
wà nehe, herazyr heàmàtyry'ymar pe
wà nehe no.
Nuze'eg kwaw ihewe ma'e iapo 'ym mehe
wà.
Uzapokatu uze'egaw amo wanehe we
herehe upuranu 'ym pà wà.
A'e ma'e iapo mehe omono'ono'og wemi-
apo kwer ikatu 'ym ma'e wanereko
amo wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
i'aromo wà.
2 Zuta wanuwihaw oho Ezit ywy rehe har
wanupe
upytywà àwàm henoz pà wà.
Nupuranu kwaw herehe oho 'ym mehe wà.
Uzeruzar wakàgaw rehe upyro àwàm rehe
wà.
3 Nur kwaw wapytywà àràm wà nehe.
Ur putar xo wamuzemumikahy kar
àràm nehe.
Naheta kwaw wapyro àràm nehe. Heta
putar wakàgaw i'ok àràm nehe.
4 Zuta wanuwihaw waze'eg heraha har
uhem oho Ezit rehe wà.
Uhem tawhu Zuwà pe wà. Uhem tawhu An
pe wà no.
5 Nezewe rehe we imaranugar putar wà
nehe,
ta'e Ezit ywy rehe har nupytywà pixik
kwaw wà nehe.
Ezit ywy rehe har umumaranugar kar
putar wà nehe. Wiko putar ikàg 'ym
ma'e ài wà nehe, i'i Tupàn.

6 Na'aw Tupàn ze'eg zàwàruhu iriàw
zàwenugar kwarahy ihemaw awyze
har kutyr har wanehe har xe kury.
— Ze'eg heraha har wahaw ywy ikatu 'ym
ma'e oho waiko wà. Zawaiw katu
waho haw wanupe.
Heta zàwàruhu iriàw a'e pe wà, moz wà no,
mozuhu uwewe ma'e wà no.
Ze'eg heraha har weraha ma'e Ezit
wanuwihawete pe imono pyràm
wanereko zumen waku'az wà,
kawaru kupewa'a waku'az wà no.
Weraha a'e ma'e waiko amo teko wanupe
wà.
A'e teko nupuner kwaw wapytywà haw
rehe wà nehe.
7 Ezit nupytywà pixik kwaw wà nehe.
A'e rupi amono ko her Ezit wanupe ihe
kury.
— Mozuhu Ipuruzukaiw 'Ym Ma'e, a'e
wanupe, i'i Tupàn.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi
ihewe.
— Emuapyk ko ze'eg ywyrapew rehe nehe.
Nezewe mehe ni amo numunàn kwaw
nehe.

Amume'u putar heze'eg upaw pixik 'ym
ma'e ràm teko wakutyr har newe
kury.
9 Wiko Tupàn heruzar 'ymar romo wà.
Hemu'em ma'e romo wanekon wà.
Na'ipurenu wer kwaw Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ize'eg rehe wà.
10 Pexak zo uzeapo ma'e ràm nehe, i'i
ma'e teko wanemigwaw 'ym hex-
akar wanupe wà.
— Pemume'u zo ze'eg azeharomoete har
urewe nehe:
i'i Tupàn ze'eg imume'u har wanupe wà.
— Pemume'u wyzài ma'e uremurywete kar
pà nehe: i'i wanupe wà.
11 — Peho xe wi urewi ty wà, i'i ahyahy
wanupe wà. Pepytu'u ureputupyk
ire kury ty wà.
Pepytu'u Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew
wazar rehe peze'eg ire kury, i'i
wanupe wà.

12 A'e rupi Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew
wazar uze'eg nezewe wemiaihu
wanupe.
— Naperuzar kwaw heze'eg.
Pezeruzar puruzuka haw rehe. Pezeruzar
temu'emaw rehe.
13 A'e penemiapo kwer werur putar pe-
muaiw pàwàm peme nehe.
Aze pàrirogawaiha ikwaikwar oho iko a'e,
na'arewahy u'ar putar ywy rehe a'e.
14 Aze ywy'a uzeka, xo ipegegwer zo upyta.
Nezewegatete apumumaw kar putar aze-
haromoete ihe nehe.
Ni pitài ywy'a ipehegwera'i na'ikatu kwaw
tàtàpyzgwer tata wi henuhemaw romo.
Teko nupuner kwaw 'y henuhemaw rehe
ytyzuzàmaw wi ipehegwer pupe wà,
i'i Tupàn.

15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
a'e, Izaew wazar a'e, uze'eg nezewe
wemiaihu wanupe a'e kury.
— Aze pezewyr ihewe nehe, aze peàrogatu
heremiapo ràm nehe, apupyro
putar ihe nehe.
Peàrogatu heremiapo ràm herehe pezeruzar
pà nehe.
A'e mehe amono putar peàmàtyry'ymar
waneityk àwàm peme nehe.
Napepurapo wer kwaw heremiapo putar
haw rehe.
16 Peze'eg nezewe ihewe.
— Nan. Uruzeupir putar oroho kawaru
iàkwen ma'e waku'az nehe.
Nezewe uruhem putar ureàmàtyry'ymar
wanuwi nehe. Na'urepyhyk kwaw
wà nehe, peze.
Pezàwehem nehe, aze pepuner nehe.
Kawaru peàmàtyry'ymar waneimaw
uzànete wera'u peneimaw wanuwi
wà.
17 Peàmàtyry'ym mehe xo pitài peàmàtyry'ymar
zo umuzàwehem kar putar 1000
zauxiapekwer penehe we har wà
nehe.
5 peàmàtyry'ymar pemuzàwehem kar putar
paw rupi a'e wà nehe.
Xo màràn penehe we arer zo upyta putar
wà nehe.
Upyta ma'e nuzawy kwaw pànuhu tuwi-
haw her hereko har i'yw ywytyr
apyr har wà nehe, i'i Tupàn.

Tupàn omono uze'egatu wemiaihu wanupe

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e penàro
iko a'e, ta'e ipurapo wer ikatu ma'e rehe
peme xe. Pepuhareko a'e, ta'e ikatu
ma'e iapo har romo hekon a'e xe. Hehe
uzeruzar ma'e hurywete wà. 19 Teko
Zeruzarez pe har wà, Xiàw rehe har wà,
pepytu'u putar pezai'o re nehe. Penoz
putar pepytywà àwàm nehe. Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e pepuhareko putar nehe.
Wenu putar peze'eg nehe. Pepytywà putar
nehe. 20 Pemuahy kar putar nehe. Up-
uraraw kar putar ma'erahy peme nehe
no. Nezewe rehe we nuzeàmim kwaw
pewi nehe. Pemu'e har romo hekon.
Hehe pepurexak wer mehe pexak putar
nehe. 21 Aze pehem penape wi nehe, aze
peawyze har kutyr peho nehe, aze peahur
kutyr peho nehe, peinu putar Tupàn pe-
naikweromo ize'eg mehe nehe. — Na'aw
pe ikatu ma'e xe. Peata hupi nehe, i'i
putar peme nehe. 22 Pepyhyk putar tupàn
a'ua'u itaxig parat pupe iapeao pyrer pe wà
nehe, wanagapaw itazu or pape zàwenugar
pupe iwàiwàn pyrer pe wà nehe no. Na'e
peityk putar iaiw ma'e ài pe wà nehe. —

Peho muite xe wi kury, peze putar wanupe nehe.
23 Ma'eà'yz peko pe imuhàmuhàz mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umugyr kar putar àmàn nehe. Pepo'o putar temi'u tetea'u nehe. Heta tetea'u putar ka'api'i tapi'ak wanupe nehe. 24 Tapi'ak awa ywy heruwaruwakaw heraha har a'e wà, zumen a'e wà no, xo temi'u ikatuahy ma'e xa inuinuromo har u'u putar wà nehe. 25 Amo 'ar mehe pezuka putar peàmàtyry'ymar pe wà nehe. Peityk putar wanàpuztàtà wamumaw pà wà nehe. A'e 'ar mehe 'y uwyryk putar ywytyr nànàn ywytyruhu nànàn wà nehe. 26 Tupàn umukatu wemiaihu wamuahy kar awer nehe. Umuke'e putar wemiaihu waperew wemiapo kwer nehe no. A'e 'ar mehe zahy uhyape katu putar kwarahy ài nehe. Kwarahy uhyape katu wera'u 7 haw uhyape haw kwehe arer wi nehe. Pitài 'ar rehe ihyape katu haw nuzawy kwaw 7 'ar rehe ihyape katu awer nehe.

Tupàn uzepyk Axir ywy rehe har wanehe

27 Peme'e kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur putar muite wi a'e nehe.
A'e ae ur putar nehe.
Wikwahy putar ur mehe tàtàxiner tetea'u ywàkun romo iapo pyrer pupe nehe.
Tynehem putar wekwahy haw pupe uze'eg mehe nehe.
Ize'eg nuzawy kwaw tata ma'erapy haw.
28 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipurupy haw nuzawy kwaw 'y tyhu haw a'e.
Uhem teko wa'az pe.
Teko weityk arozràn iapirer wà.
Nezewegatete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk putar teko ikatu 'ym ma'e arozràn iapirer ài a'e wà nehe.
Teko omono wamupytu'u kar haw kawaru wazuru pupe wà. Nezewegatete Tupàn omono putar wamupytu'u kar haw zàwenugar teko wazuru pupe nehe no.
Nezewe mehe weraha pe ikatu 'ym ma'e rupi wà.
29 Pe zo napeiko kwaw wazàwe nehe.
Pezegar putar penurywete haw rupi nehe.
Pemuzàg agwer zegar haw mynykaw Tupàn imuwete haw iapo mehe pyhaw.
Teko ywytyr imonokatu pyrer rehe uzeupir ma'e hurywete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wapyro har ikàg ma'e imuwete katu haw pe oho mehe wà.
Amo upy uxi'àm wazeupir mehe wà.
Penurywete putar wazàwe nehe no.
30 Teko paw wenu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ikatuahy ma'e.
Wexak kar putar wekwahy haw ipuruzukaiw ma'e wanupe nehe.
Heta putar tata hakuahy ma'e wenataromo har paw hapy har nehe. Heta putar 'y ywy ipykar nehe no.
Ywytu ur putar àmàn inuromo nehe. Ita tetea'u ukyr putar àmàn ài nehe.
Upir putar uzywa ikàg ma'e teko wanehe uzepyk pà nehe.
31 Axir ywy rehe har ukyze tete wera'u putar tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg henu mehe wà nehe,
izepykaw hexak mehe wà nehe.
32 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umupu kar putar ma'e imupu pyr nehe. Umupu kar putar wioràwiràn nehe no.
Na'e unupànupà putar Axir uwyra pupe nehe.
A'e ae uzàmàtyry'ym putar oho wà nehe.
33 Kwehe mehe Tupàn umuàgà'ym tatahu.
Wapy putar Axir wanuwihawete ipupe a'e nehe.
A'e tatahu ywykwaruhu iànàm ma'e ohoete ma'e pupe hin.
Uhyk zepe'aw ukaz ma'e ràm.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipytuhemaw a'e, nuzawy kwaw ywyku'i exopere her ma'e ukaz ma'e uwyryk ma'e a'e.
Umunyk putar tata zepe'aw rehe nehe.

31

Ezit ywy rehe har nupuner kwaw wapytywà haw rehe

1 Pepuhareko Ezit pe upytywà àràm hekar har nehe.

Uzeruzar teko kawaru tetea'u wanereko
har wanehe wà. Uzeruzar teko
ywyramawa tetea'u wanereko har
wanehe wà no.
Heta zauxiapekwer kawaru ku'az har ipu-
ruzukaiw ma'e a'e pe wà.
Nuzeruzar kwaw Izaew wazar Ikatuahy
Ma'e rehe wà.
Nuenoz kwaw upytywà àwàm Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw
katu ma'e a'e. Ukwaw iaiw paw
imur kar haw.
Tuweharupi uzapo wemimume'u kwer.
A'e rupi wiko putar ikatu 'ym ma'e iapo har
wàmàtyry'ymar romo nehe.
Wiko putar teko amo teko iaiw ma'e wapy-
tywà har wàmàtyry'ymar romo nehe.
3 Ezit ywy rehe har nuiko kwaw tupàn
romo wà.
Xo teko romo zo wanekon wà.
Waneimaw kawaru wiko amogwer
ma'ea'yr umàno ma'e ràm romo wà.
Nuiko kwaw tekwe umàno 'ym ma'e ràm
romo wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e opo hupir
mehe wanehe uzepyk mehe nehe,
a'e paw umàno putar a'e 'ar mehe we wà
nehe.
Ezit ywy ikàg ma'e a'e, Zuta ywy ikàg
'ym ma'e a'e no. Mokoz u'ar putar
umàno pà wà nehe.

Tupàn uzekaiw Zeruzarez tawhu rehe

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe ihewe.
— Zàwàruhu iriàw àràpuhàràn hawitu ma'e
ipyhykar a'e, izuka har a'e,
nukyze kwaw àràpuhàràn wamono'ogar
wanur mehe a'e, wanehapukaz
mehe a'e.
Aze heta tetea'u wà, aze heiheihemahy
wà, nezewe rehe we nuzàn kwaw
zàwàruhu a'e awa wanuwi wà.
Nezewegatete ihe, Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e ihe no.
Nakyze kwaw Xiàw ywytyr rehe
heàmàtyry'ymar wakutyr hewezyw
mehe nehe no.
5 Wiràmiri uwewe oho iko waity 'aromo
hehe uzekaiw pà.
Nezewegatete ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e azekaiw putar Zeruzarez
tawhu rehe nehe.
Apyro putar tawhu heàmàtyry'ymar
wanuwi nehe. Apyro putar heremi-
aihu ihe wà nehe no, i'i Tupàn.

6 Teko Izaew wà, petyryk muite Tupàn
wi. Pezemumikahy penemiapo kwer rehe
izupe pezewyr pà nehe. 7 A'e 'ar mehe
peityk putar tupàn a'ua'u itaxig parat pupe
itazu or pupe iapeao pyrer nehe. Xo ikatu
'ym ma'e zo uzapo kar peme wà. Peityk pe
wà nehe.

8 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
kury.
— Amo takihepuku weityk putar Axir wà
nehe.
Takihepuku uzuka putar wà nehe.
Teko nuiko kwaw a'e takihepuku izar
romo wà.
Uzàwehem putar zeàmàtyry'ymaw wi wà
nehe.
Wàmàtyry'ymar umuigo kar putar
kwàkwàmo uma'ereko e ma'e romo
imunehew pyrer wà nehe.
9 Tuwihawete uzàwehem putar ukyze pà
nehe.
Amogwer tuwihaw wezar putar pànuhu
tuwihawete her hereko har wà
nehe, ta'e tynehem putar ukyze haw
pupe wà nehe xe, i'i Tupàn.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
a'e ma'e a'e.
Teko uzuka ma'ea'yr wanapy pà ma'ea'yr
hapy haw Zeruzarez tawhu pe har
pe wà.
Uzapo a'e ma'e Tupàn henataromo a'e pe
wà.

32

Tuwihawete upureruze'egatu putar ukatu haw rupi nehe

1 Ur putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe amo
tuwihawete upureruze'egatu putar
ukatu haw rupi nehe.
Tuwihaw upureruze'eg putar umunar 'ym
pà wà nehe.
2 A'e paw uzekaiw putar teko wanehe wà
nehe.

Nuzawy kwaw ywytuaiw wi àmànuhu wi
purupykaw wà nehe.
Nuzawy kwaw yrykawhu ywy uxinig ma'e
rupi uwyryk ma'e wà nehe.
Nuzawy kwaw itahu i'àgaw ywyxiguhu
rehe har wà nehe.
3 Na'e teko paw upuner ma'e hexak katu wi
haw rehe wà nehe.
Wenu katu wi ma'e paw wà nehe no.
4 Wiko putar ma'e kwaw katu har romo wà
nehe. Ukwaw katu putar ma'e wà
nehe.
Upuner ma'e kwaw katu har ài uze'egaw
rehe wà nehe. Uze'egatu putar wà
nehe. A'e rupi teko ukwaw putar
waze'eg wà nehe.
5 — Hemu'em ma'e ikatuahy a'e wà, ni'i
kwaw teko wà.
— Imunar ma'e ikatuahy a'e wà, ni'i kwaw
teko wà.
6 Hemu'em ma'e umume'u temu'emaw a'e.
Tuweharupi ima'enukwaw wemiapo ràm
iaiw ma'e rehe.
Hemu'em Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
rehe no.
Uzapo ma'e Tupàn pe iro ma'e oho iko.
Nomono kwaw temi'u ima'uhez ma'e
wanupe.
Nomono kwaw 'y iziwez ma'e wanupe a'e
no.
7 Imunar ma'e imunar a'e.
Umume'u temu'emaw amo wama'e ipyro
pà.
Aze teko nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e
wà, nezewe rehe we imunar wama'e
rehe.
8 Ikatu ma'e ima'enukwaw ikatu ma'e
wemiapo ràm rehe.
Hemiapo ikatu paw rupi.

Kuzàgwer Zeruzarez pe har wanehe ze'egaw

9 Kuzà uma'ereko 'ym ma'e wà, pezeapyaka
heze'eg rehe nehe:
Peme'egatu nehe, kuzà ma'e rehe uzekaiw
'ym ma'e wà.
10 Pemumaw putar pitài kwarahy amog-
wemogwer 'ar wamumaw pà nehe.
Na'e pepuraraw putar ma'erahy
pezemumikahy pà nehe,
ta'e naheta kwaw uwà ipo'o haw a'e 'ar
mehe nehe xe.
11 Ko 'ar rehe peiko ma'e rehe pezekaiw
'ym pà.
Peryryryryz nehe kury, pezemumikahy
nehe kury.
Penuhem penopoz nehe.
Pemunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru
iapo pyr nehe.
12 Pekwar pepuxi'a rehe pezemumikahy
haw hexak kar pà nehe.
Pezai'o nehe, ta'e zauxiapekwer umuaiw
ywy ikatu kwer wà xe.
Umumaw uwà tyw i'a katu kwer wà no.
13 Xu hezuz putar ka'a rehe we heremiaihu
waiwy rehe nehe.
Pezai'o tawhu hurywete ma'e kwer rehe
nehe.
Pezai'o tàpuz teko hurywete ma'e pupe
tynehem ma'e kwer rehe nehe.
14 Naheta kwaw teko tuwihawete hàpuzuhu
pupe wà nehe. Naheta kwaw teko
tawhu pupe wà nehe.
Tàpuztàtà uzeapo putar ywy ikaika pyrer
ywytyr romo uzeapo ma'e kwer
romo nehe.
Zumen hehaite ma'e wiko putar a'e pe wà
nehe. Ni amo nomono kar kwaw a'e
wi wà nehe.
Àràpuhàràn u'u putar ka'api'i a'e pe wà
nehe no.

Uhem 'ar ikatu ma'e kury

15 Tupàn uzakook putar wekwe zanerehe
'y ài nehe.
A'e 'ar mehe ywyxiguhu uzeapo putar
ma'etymaw romo ywy katu romo
nehe.
Ma'e itym pyrer umuezuz kar wera'u putar
temi'u nehe.
16 Ko ywy nànàn heta putar katu haw nehe.
Teko paw uzapo putar ikatu ma'e wà nehe.
17 Teko waneko haw ikatu putar
nehe. A'e rupi naheta kwaw
zeàmàtyry'ymaw nehe. Teko wiko
putar uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà
nehe.
Zauxiapekwer amo ywy rehe har nur
pixik kwaw ko ywy rehe har
waàmàtyry'ym pà wà nehe. Waneko
haw ikatu putar tuweharupi nehe.
18 Heremiaihu wiko putar ywy ikatu ma'e
rehe ukyze 'ym pà wà nehe.

Paw rupi wiko putar uzeàmàtyry'ym 'ym
pà wà nehe. Wiko putar wàpuz me
ukyze 'ym pà wà nehe.
19 (Ita tetea'u ukyr putar àmàn ài ka'aete
imumaw pà nehe.
Umumaw putar tawhu nehe no.)
20 Penurywete paw rupi nehe.
Heta tetea'u putar 'y penemitygwer pe
nehe.
Heta tetea'u putar ka'api'i peneimaw zu-
men wanupe nehe, tapi'ak wanupe
nehe no.

33

Tupàn upyro wemiaihu a'e wà

1 Ezemumikahy nehe, puràmàtyry'ymar pu-
rumumaw ma'e. Ni amo nanezuka
pixik kwaw wà.
Ezemumikahy nehe, umyrypar zuka har.
Ni amo nemyrypar nanezuka pixik
kwaw wà.
Nepuruzuka re nehe, ma'e imumaw ire
nehe, nemumaw putar amo nehe.
Nemyrypar izuka re amo nemyrypar
nezuka putar a'e nehe.

2 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ure-
puhareko pe nehe.
Uruàro urepytywà àwàm ure.
Eiko urerehe uzekaiw ma'e romo tuwe-
harupi nehe.
Eiko urepyro har romo 'ar zawaiw katu
ma'e rehe nehe.
3 Teko uzàwehem neze'eg wànoànog ma'e
henu mehe wà.
Aze erezapo ma'e, teko ywy nànànar
uhàuhàz putar wà nehe.
4 Waàmàtyry'ymar uhàuhàz tukur ywàkun ài
uzemono'og ma'e wahàz haw ài wà.
Weraha uma'e paw uzeupi uzàn mehe wà.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, tuwi-
haw zàwe hekon a'e. Wiko ywate.
Umynehem putar Xiàw ukatu haw pupe
nehe, ma'e rehe umunar 'ymaw
pupe wemu'em 'ymaw pupe nehe.
6 Umuigo kar putar wemiaihu teko ukatu
haw rehe wà nehe.
Upyro tuwe a'e wà nehe. Ukwaw kar putar
tuwe ma'e wanupe nehe. Ukwaw
katu putar a'e wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wakyze
haw nuzawy kwaw temetarer
tetea'u teko wanupe.

7 Zauxiapekwer ipuruzukaiw ma'e uzai'o
nahu rupi uzemumikahy pà wà.
Tuwihaw amo ywy rehe har zeàmàtyry'ym
'ymaw hekar har uzai'oahy wà.
8 Naheta kwaw teko pe rupi wà.
Ni amo nuwata kwaw pe rupi wà.
Tuwihaw uhaw uze'egaw amo wanehe
iapo katu pyrer wà.
Upytu'u wemiapo ràm imume'u awer rupi
ma'e iapo re wà.
Ni amo numuwete kwaw amo wà.
9 A'e ywy rehe har umumaw ywy ikatu haw
hereko wà. Iaiw oho iko.
Ywyra ywytyr rehe har Irimano ywy rehe
har uxinig a'e.
Ywyàpyznaw Xarom her ma'e uzeapo
ywyxiguhu romo.
Màxà ywy rehe Karamew ywytyr rehe
ywyra u'ar wanuwer wà.

Tupàn uze'eg teko ywy nànànar wanupe

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
teko ywy nànànar wanupe.
— Azapo putar ma'e ihe nehe kury.
Aexak kar putar hekàgaw nehe. Aexak kar
putar hehua'u haw nehe.
11 Penemiapo kwer hekuzar wera'i
ka'axinig ma'e wi.
Penemiapo ràm imume'u pyr nuzawy
kwaw ity heityk pyrer.
Azupy tata ài wamumaw pà wanapy pà
nehe.
12 Peiko putar tàtàpyzgwer romo nehe.
Pekaz putar xu tata pupe heityk pyrer ài
nehe.
13 Pe paw rupi pe, muite har wà, muite
'ymar wà no,
peinu heremiapo kwer imume'u haw
nehe.
Pekwaw hekàgaw nehe, i'i Tupàn.

14 Xiàw rehe ikatu 'ym ma'e iapo har
uryryryryz ukyze haw rehe wà.
Ukyze tete wera'u mehe upuranu wà.
— Mo upuner a'e tata purapy ma'e huwake
weko haw rehe wà.
Mo upuner tata ikaz re upytu'u 'ym ma'e
huwake weko haw rehe wà, i'i wà.

15 Xo ikatu ma'e iapo har upuner wà.
Xo ze'eg azeharomoete har imume'u har upuner wà.
Aze amo imunar ikàg 'ym ma'e wanemetarer rehe a'e nehe, aze a'e rupi wiko hemetarer katu ma'e romo nehe, nupuner kwaw a'e tata huwake weko haw rehe nehe.
Aze amo upyhyk temetarer tuwihaw wanenataromo wemu'emaw hekuzaromo nehe, nupuner kwaw nehe.
Aze amo uzemono'og puruzuka ma'e wanehe we nehe, nupuner kwaw nehe.
Aze ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe amo wanehe we nehe, nupuner kwaw nehe.
16 Agwer ma'e iapo 'ymar wiko katu putar nehe.
Wàpuztàtà ita iapo pyrer pupe wexak putar uzepyro àwàm nehe.
Heta putar hemi'u ràm izupe tuweharupi nehe.
Uhyk putar 'y izupe tuweharupi nehe no.

Tupàn hemiaihu wàro upytywà haw wà

17 Pexak wi putar amo tuwihawete ikàg ma'e ipuràg ma'e nehe.
Weruze'eg putar ywy uhua'u ma'e rehe har wà nehe.
18 Pema'enukwaw putar pekyze awer kwehe mehe arer rehe nehe, na'e pepuranu putar nehe.
— Kwehe mehe tuwihaw upyhyk temetarer tetea'u zanewi a'e wà. Ma'e pe wanekon ko 'ar rehe wà kury. — Pemur penemetarer ikurer urewe tuweharupi nehe, i'i zanewe wà.
Ma'e pe wanon wà.
Wiko zaneràpuztàtà ita iapo pyrer wazar romo wà. Ma'e pe wanekon wà kury, peze putar nehe.
19 Napexak pixik kwaw a'e teko wiko wera'u ma'e pe wà nehe.
Napexak pixik kwaw a'e teko amo ze'eg penemigwaw 'ym rupi uze'eg ma'e pe wà nehe.
Zawaiw katu waze'eg. Ni amo nuenu katu kwaw wà.
20 Pexak Xiàw tawhu zanepynykawhu iapo awer nehe.
Zeruzarez uzeapo putar tawhu ikàg ma'e romo nehe. Zauxiapekwer nuixe pixik kwaw ipupe wà nehe.
Pema'enukwaw amo tàpuzràn ikàg ma'e rehe nehe. Teko nupuner kwaw imunyrykaw rehe henaw wi wà. Zeruzarez nuzawy kwaw a'e tàpuzràn nehe.
Teko no'ok kwaw izyta wà nehe.
Teko nomonohok kwaw ihàm wà nehe.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar zanepyr a'e pe nehe. Zanezar Ikàg Ma'e Ipuràg Ma'e romo hekon a'e.
Heta putar yrykawhu Zeruzarez pe nehe. Heta putar yrykaw tetea'u Zeruzarez pe nehe no.
Zaneàmàtyry'ymar nueruata pixik kwaw ukanu pànuhu ywytu ipyhykar hereko har a'e yrykaw rupi wà nehe.
Wakanuhu noho kwaw a'e yrykawhu rupi wà nehe.
22-23 A'e kanuhu wahàm uzekwaraw wà.
Izyta pànuhu heru'àmar nu'àgatu kwaw a'e.
A'e rupi nupuner kwaw pànuhu imuzaiko haw rehe wà.
A'e rupi xipyhyk putar zaneàmàtyry'ymar wanemetarer paw rupi zane nehe.
Xipyhyk putar wama'e paw rupi nehe no. Heta tetea'u wanemetarer. Te wata 'ym ma'e upuner putar ikurera'i ipyhykaw rehe wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko zanereruze'egar romo a'e.
A'e ae zanereruze'eg a'e.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko zaneruwihawete romo.
A'e ae zanepyro putar nehe.
24 Ni amo Zeruzarez pe har na'ima'eahy kwaw wà nehe.
Tupàn umunàn putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw nehe no.

34

Tupàn uzepyk teko ywy nànànar wanehe

1 Teko ywy nànànar wà, pezur pezeapyaka pà nehe.
Teko wà, pezemono'og ko ma'e rehe peme'egatu pà nehe.
Tuwe ywy nànàn wiko ma'e

wenu katu ko ma'e wà nehe.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy ywy nànàn a'e.
Wikwahy zauxiapekwer ywy nànànar wanupe upaw rupi a'e.
Umume'u wazuka àwàm kwez kury. Umume'u wamumaw pàwàm kwez kury.
3 Umàno ma'e kwer upyta putar u'ar awer pe wà nehe.
Inem wà. Wanemahy haw uhàuhàz putar taw nàn nehe.
Wanuwykwer uwyryk putar ywytyruhu wanuwi nehe.
4 Tupàn umumaw putar kwarahy nehe, zahy nehe no, zahytata wà nehe no.
Ywak uzemàzemàn putar pape huwer ài nehe.
Huwer u'ar uwà 'yw wi wà. Huwer u'ar pi 'yw wi wà.
Nezewegatete zahytata paw u'ar putar ywak wi nehe.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuàgà'ym utakihepuku ywate kury.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u teko Enom izuapyapyr wamumaw pàwàm a'e.
Uzuka putar Enom izuapyapyr utakihepuku pupe nehe.
6 Aze teko uzuka àràpuhàràn hawitu ma'e Tupàn henataromo wà, aze uzuka àràpuhàràànete henataromo wà,
wanuwykwer a'e, wakawer a'e no, upyk watakihe a'e wà.
Nezewegatete Enom wanuwykwer upyk putar Tupàn itakihepuku nehe.
Wakawer upyk putar itakihepuku nehe no,
Mozira tawhu pe wazuka mehe nehe no.
7 Uzuka putar tapi'ak hehaite ma'e a'e teko wanehe we wà nehe no.
Uzuka putar tapi'aka'yr kuzà wà nehe. Uzuka putar tapi'aka'yr awa wà nehe no.
Wanuwykwer umuàkym putar ywy 'y ài nehe.
Wakawer upyk putar ywy nehe no.
8 A'e 'ar uzeapo putar Tupàn izepykaw 'ar mehe nehe.
A'e 'ar mehe uzepyk putar Xiàw iàmàtyry'ymar wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe.

9 Yrykawhu Enom ywy rehe har uzeapo putar iraity zàwenugar romo wà nehe.
Ywy uzeapo putar ywyku'i exopere her ma'e romo nehe.
Ywy paw ukaz putar iraity zàwenugar ài nehe.
10 A'e tata nuwew pixik kwaw nehe.
Hàtàxiner nupytu'u pixik kwaw uzeupir ire nehe.
Iaiw putar a'e ywy nehe. Nupaw kwaw iaiw paw izuwi nehe.
Ni amo noho kwaw a'e pe wà nehe.
11 Pypy wà nehe, zàpuun wà nehe no, wiko putar a'e ywy izar romo wà nehe.
Uzapo putar waity a'e ywy nànàn wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo kar putar a'e ywy
teko heta 'ymaw romo nehe, tuwihaw heta 'ymaw romo nehe.
Izypy mehe ywy iapo mehe naheta kwaw teko a'e ywy rehe. Iahykaw rehe nuzawy kwaw izypy mehe arer nehe.
12 Enom izuapyapyr nuwereko kwaw awa uwihawete romo wà nehe.
Naheta kwaw tuwihaw a'e pe wà nehe.
13 Xu 'yw hezuz putar teko hemetarer katu ma'e wanàpuzuhu wapupe nehe.
Ka'a uzeapo putar tàpuztàtà wazar romo nehe no.
Awara oho putar Enom ywy rehe wiko pà wà nehe. Wiranu oho putar a'e ywy rehe wiko pà wà nehe no.
14 Marakaza wà nehe, amo miar wà nehe no, wiko putar a'e pe wà nehe.
Tekwe ikatu 'ym ma'e uhapukaz putar uzeupeupe a'e pe wà nehe.
Kuzà ipaze ma'e ywyxiguhu rehe har pyhaw uzexak kar ma'e wexak putar upytu'u àwàm a'e pe nehe no.
15 Pypy uzapo putar waity a'e pe wà nehe.
Upi'amomor putar wà nehe. Ukwaku putar wà nehe.
Upyk putar umemyr upepo pupe wà nehe.
Apitaw uzemono'og putar a'e pe wà nehe no.
Pitàitàigatu uzemono'og putar uzehe we har wainuromo wà nehe.

16 Pekar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ipape nehe. Pemugeta nehe:
Ma'ea'yr xe heremimume'u kwer paw
wiko putar a'e pe wà nehe.
Upaw rupi wiko putar a'e pe uzehe we har
wainuromo wà nehe,
ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo
kar putar a'e pe wà nehe xe.
Hekwe omono'og putar a'e miar a'e
ma'ea'yr paw a'e pe wà nehe.
17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umuza'aza'ak Enom iziwy kwer a'e
miar wanupe
ipegegwer imonomono pà pitàitàigatu
nehe.
A'e pe umumaw putar kwarahy tetea'u
wiko pà wà nehe.
Nupytu'u kwaw a'e pe wiko re wà nehe.

35

Zeruzarez tawhu pe har wanurywete àwàm

1 Ywyxiguhu hurywete putar nehe.
Ma'eputyr hezuz putar ywy uxinig ma'e
kwer rehe nehe.
2 Ywyxiguhu ma'eputyr pupe tynehem
mehe uzegar putar urywete haw
rupi nehe.
Tupàn umupuràg eteahy kar putar
ywytyruhu Irimano ywy rehe har
ài nehe.
Ma'e itym pyrer hezuz katu i'a katu
Karamew ywytyr rehe, Xarom
ywyàpyznaw rehe no. Nezewegatete
ma'e itym pyrer hezuz katu putar
nehe. I'a katu putar a'e ywyxiguhu
rehe nehe no.
Teko paw wexak putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikàgaw wà nehe. Wexak
putar ipuràg eteahy haw wà nehe
no.
Wexak putar Zanezar uhua'u haw wà
nehe.

3 Pemukàg pepo ikene'o ma'e nehe.
Pemukàg pepenàràg ikàg 'ym ma'e nehe
no.
4 Peze'eg nezewe uzemumikahy ma'e
wanupe nehe.
— Pekyze zo nehe. Penurywete nehe,
ta'e Tupàn Zanezar wiko xe a'e xe.
Ur zanepyro pà a'e.
Ur zaneàmàtyry'ymar wanehe uzepyk pà
no, peze wanupe nehe.

5 Na'e hehàpyhà 'ym ma'e wexak putar wà
nehe.
Iapyha 'ym ma'e wenu putar a'e wà nehe
no.
6 Wata 'ym ma'e opoopor putar wà nehe.
Upynyk putar wà nehe no.
Uze'eg 'ym ma'e uzegar putar urywete haw
rupi wà nehe.
Ytyzuzàmaw upupur putar ywyxiguhu
rehe wà nehe.
Yrykawhu uwyryk putar ywy uxinig ma'e
kwer rupi wà nehe no.
7 Ywyxig ywyxiguhu rehe har hakuahy
ma'e uzeapo putar ypawhu romo
nehe.
Heta tetea'u putar ytyzuzàmaw ywy uxinig
ma'e kwer rehe wà nehe.
Xo amo miar zo wiko a'e pe ko 'ar rehe wà.
A'e ywyxig rehe hezuz putar wywàràn a'e
nehe. Hezuz putar ka'api'i popok a'e
pe a'e nehe no. A'e ywy iàkym wewer
putar nehe.

8 Heta putar pe a'e pe nehe.
— Ikatuahy haw, i'i putar teko a'e pe henoz
pà wà nehe.
Ikatu 'ym ma'e nuwata kwaw a'e pe rupi
wà nehe.
Tupàn hemiaihu wiko a'e pe izar romo wà.
Te ma'e ikwaw katu 'ymar upuner putar
hupi wata haw rehe
uzeàmim 'ym pà wà nehe.
9 Naheta kwaw zàwàruhu iriàw a'e pe rupi
wà nehe.
Miar nuwata kwaw oho hupi wà nehe.
Xo ipyro pyrer zo wata putar hupi wà nehe.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemipyro
kwer uzewyr putar weko haw pe wà
nehe.
Uzewyr putar Zeruzarez pe uzegar pà wà
nehe.
Wiko putar a'e pe tuweharupi urywete
romo wà nehe.
Turywete haw nehe, zemumikahy 'ymaw
nehe, wainuinuromo wanuz tuwe-
harupi wà nehe.
Naheta kwaw zemumikahy haw a'e pe
nehe. Teko nuzai'o kwaw a'e pe wà
nehe.

36

Axir ywy rehe har ipuràmàtyry'ym wer Zeruzarez pe har wanehe

1 Ezeki Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 14 haw kwarahy mehe, Xenakeriw Axir ywy rehe har wanuwihawete uzàmàtyry'ym tawhu Zuta ywy rehe har pàrirogawaiha hereko har paw oho a'e wà kury. Upyhyk waneityk pà paw rupi wà. 2 A'e re Ariki tawhu pe wiko mehe omono kar zauxiapekwer wanuwihaw Zeruzarez pe a'e kury. Omono kar zauxiapekwer tetea'u hupi wà no. — Epytu'u ureàmàtyry'ym ire nehe, ere tuwihawete Zeruzarez pe har pe nehe, i'i Xenakeriw tuwihaw pe. Tuwihaw umupytu'u kar wemiruze'eg zauxiapekwer wà, pe pàn imupinaw heta haw pe wà. Yrykaw ypaw tyrapyr har wi 'y herur har uwyryk a'e pe huwake a'e. 3 Na'iruz Zuta wanuwihaw uhem tawhu wi huwàxi pà wà kury. Na'aw a'e awa waner xe wà: Eriaki Iwki ta'yr tuwihawete hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e, Xemina tuwihawete ze'eg pape rehe imuapykar, Zuwa Azap ta'yr tuwihawete hemiapo kwer imume'u har. 4 Tuwihaw Axir parer uze'eg wanupe.

— Peraha ko Axir wanuwihawete ikàg ma'e ize'eg nehe, penuwihawete Ezeki pe nehe. — Mo rehe erezeruzar iko. 5 Aipo peze'egaw ikàg wera'u hekàgaw wi. Aipo pekwaw wera'u zeàmàtyry'ymawhu ihewi. Mo pepytywà putar Axir wanuwihawete iàmàtyry'ym mehe nehe. 6 Pezeruzar Ezit ywy rehe har wanehe. — Urepytywà putar a'e wà nehe, peze ihewe. Awa nueraha kwaw kàn uiwyra pokokaw romo. Upen putar ipo ikutuk pà nehe. Nezewegatete Parao Ezit wanuwihawete wiko putar peme aze pezeruzar hehe nehe. Na'ikàg kwaw a'e. Uzewyr putar pekutyr nehe. 7 — Uruzeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar rehe, aipo peze putar ihewe nehe. — Peityk amogwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete haw paw nehe. Ximuwete Tupàn pitài ma'ea'yr hapy haw rehe nehe, i'i Ezeki teko Zuta ywy rehe har wanupe kwehe mehe. Weityk amogwer ma'ea'yr hapy haw wamumaw pà wà. Weityk amogwer tupàn a'ua'u wamuwete haw wamumaw pà wà no. 8 Azapokatu putar heze'egaw penehe we tuwihawete her rehe nehe kury. Aze erepuner 2.000 zauxiapekwer wamono'ogaw rehe nehe, amono putar 2.000 kawaru peme ihe nehe no. 9 Napepuner kwaw Axir wanuwihaw ikàg 'ym ma'e heitykaw rehe. Nezewe rehe we peàro ywyramawa Ezit wanemimur kàràm peiko. Peàro zauxiapekwer kawaru ku'az har Ezit wanemimur kàràm pe wà no. 10 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e napepytywà kwaw ureywy heityk mehe a'e, peze ihewe. A'e ae hemur kar xe peàmàtyry'ym pà peneityk pà a'e, i'i wanupe.

11 Na'e a'e na'iruz awa Eriaki, Xemina, Zuwa her ma'e uze'eg a'e tuwihaw pe wà kury.

— Urezar, eze'eg Aram waze'eg rupi nehe. Urukwaw waze'eg ure. Eze'eg zo Emerew waze'eg rupi nehe, ta'e teko pàrirogawaiha apyr har paw uzeapyaka waiko wà xe.

12 Uwazar waze'eg wanupe.

— Tuwihawete nahemuze'eg kar kwaw xo peme zo a'e, xo penuwihawete pe zo a'e no. Nan. Aze'eg iteko teko pàrirogaw aiha apyr wapyk ma'e wanupe no. Nan kwehe tete u'u putar wepuxi kwer wà nehe. Ui'u putar uty pupe wà nehe no. Pe'u putar penepuxi kwer wazàwegatete nehe no, i'i wanupe.

13 Na'e upu'àm uhapukaz pà Emerew waze'eg rupi kury.

— Peinu Axir wanuwihawete ikàg ma'e peme ize'eg awer nehe kury. 14 Nezewe i'i iko peme. — Tuwe Ezeki nahemu'em kwaw peme nehe. Nupuner kwaw pepyro haw rehe a'e nehe. 15 Tuwe napemuzeruzar kar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe nehe. — Tupàn zanepyro putar nehe, peze zo pezeupe nehe. — Tupàn nuityk kar kwaw tawhu zanereko haw Axir wanupe nehe, peze zo pezeupe nehe. 16 Pezekaiw zo Ezeki rehe nehe. — Pehem tawhu wi pezemono pà ihewe nehe, i'i heruwihawete peme. — Pe'u putar uwà penemitygwer nehe, i'i peme. — Pe'u putar pi penemitygwer nehe no. Pei'u putar 'yzygwar peneko awer pe har pupe nehe no, i'i peme. 17 Tuwihawete peneraha putar

amo ywy peywy zàwenugar pe nehe. Heta uwà tyw a'e ywy rehe. Heta win no. Heta arozràn typy'ak iapo pyr no. Pe'u ma'e peko parer ko 'ar rehe. Tuwihawete iziwy rehe pehem mehe pe'u putar a'e pe har nehe. 18 Pemuwemu'em kar zo Ezeki pezeupe nehe. — Tupàn pepyro putar nehe, i'i mua'u peme. — Aipo tupàn amo ae ywy rehe har upuner wemiaihu wapyro haw rehe Axir wanuwihawete wi wà. Nan. 19 Ma'e pe hekon tupàn ua'u Amat wazar kury. Ma'e pe hekon Arapaz wazar. Ma'e pe wanekon Xeparai wazar tupàn ua'u wà. Aipo upyro umuwete har ihewi wà. 20 Ma'e 'ar mehe tupàn a'e ywy paw wazar upyro umuwete har ureruwihawete wi wà. Nupuner kwaw wà. Hezar weityk wazar paw rupi a'e wà. A'e rupi apuranu penehe kury. Aipo Tupàn pezar upuner Zeruzarez ipyro haw rehe heruwihawete wi nehe. Nupuner kwaw nehe, i'i a'e tuwihaw a'e na'iruz Ezeki ze'eg herur har wanupe.

21 Teko nuze'eg kwaw ize'eg henu mehe wà, ta'e Ezeki numuze'eg kar kwaw a'e wà xe. Ni pitài ze'eg numume'u kwaw wà. 22 Na'e a'e na'iruz awa umu'i ukamir wà kury, uzemumikahy haw hexak kar pà wà kury. Oho tuwihawete Ezeki pe a'e tuwihawete ize'eg awer imume'u pà izupe wà kury.

37

Tuwihawete wenoz Izai pureruze'egaw izupe a'e kury

1 Tuwihawete Ezeki wenu ize'eg awer imume'u mehe, Umu'i ukamir a'e no. Umunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr uzehe no. Oho Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ràpuzuhu pe kury. 2 Uze'eg amo awa wanupe: Eriaki wàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e pe, Xemina tuwihawete ze'eg pape rehe imuapykar pe no, xaxeto tua'uhez wera'u ma'e wanupe no. — Peze'eg peho Tupàn ze'eg imume'u har Izai Amoz ta'yr her ma'e pe nehe, i'i wanupe. A'e awa umunehew pàn iànàm ma'e uzehe a'e wà no. 3 — Pemume'u ko ze'eg peho Izai pe nehe, i'i wanupe. — Kutàri uzeapo putar 'ar ma'erahy ipuraraw paw a'e nehe. Uzepyk waiko zanerehe wà. Zanemaranugar. Zaiko kuzà imemyrahy ma'e ikàg 'ym ma'e ài. Nupuner kwaw umemyr heitykaw rehe. 4 Axir wanuwihawete umur kar zauxiapekwer wanuwihaw zanewe Tupàn Wiko Ma'e rehe imuze'eg zemueteahy kar pà izupe. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wenu ize'eg zemueteahy haw nehe. Eze'eg Tupàn pe teko zaneànàm wikuwe wiwi ma'e wanehe nehe, ere izupe nehe, i'i tuwihawete a'e awa wanupe.

5 Izai wenu Ezeki ze'eg awer imume'u mehe a'e. 6 Omono kar ko ize'eg awer iwazar haw tuwihawete pe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kwez nezewe newe kury. Tuwe Axir nanemukuhemahy kwaw wà nehe. Uze'eg nezewe newe wà. — Tupàn nupuner kwaw pepyro haw rehe, i'i peme wà. Pezekaiw zo ize'eg rehe nehe. 7 Tupàn wenu kar putar amo ze'eg Axir wanuwihawete pe nehe. Henu mehe uzewyr putar weko haw pe nehe. Tupàn uzuka kar putar Axir wanuwihawete a'e pe nehe, peze Ezeki pe nehe, i'i Izai awa wanupe.

Axir ywy rehe har ipuràmàtyry'ym wer wi Zeruzarez pe har wanehe wà

8 Axir wanuwihawete weraha zauxiapekwer Araki tawhu wi Irimina tawhu iàmàtyry'ym pà wà. Tuwihaw ize'eg heraha har ukwaw iho awer. A'e rupi oho Irimina pe izupe uze'eg pà. 9 Amo uze'eg Axir wanuwihawete pe wà. — Zauxiapekwer Ezit rehe har ur waiko neàmàtyry'ym pà wà. Xirak Exio parer wiko wanuwihaw romo, i'i izupe wà. A'e rupi omono kar uze'eg pape rehe imuapyk pyrer Ezeki Zuta wanuwihawete pe kury. 10 Nezewe i'i a'e pape. — Tupàn nezar neremiruzar a'e, umume'u Zeruzarez hepo pe i'ar 'ym àwàm newe a'e. Hemu'em iko newe. Ezeruzar zo ize'eg rehe nehe. 11 Aze hepurumumaw wer amo ywy rehe ihe, azapo kar iaiw ma'e a'e ywy rehe har wanupe ihe. Aipo amo umume'u heremiapo kwer newe wà. Aipo erepuner hepo wi nehem haw rehe nehe. 12 Heipy umumaw tawhu wà. Na'aw tawhu waner xe wà: Kozà, Àrà, Hezep. Uzuka teko En ywy rehe har Teraxa pe wiko ma'e wà no. Ni amo tupàn a'e teko

wazar nupuner kwaw wapyro haw rehe wà. 13 Nema'enukwaw wanuwihawete wanehe. Hamat pe har wanuwihawete, Arapaz pe har wanuwihawete, Xepawai pe har wanuwihawete, Ena pe har wanuwihawete. Iwa pe har wanuwihawete, ma'e pe wanekon ko 'ar rehe wà kury. Azuka paw ihe wà, i'i upape Ezeki pe imono kar pà.

14 Heraha har weraha Ezeki pe. Umugeta a'e. Na'e oho Tupàn Hàpuzuhu pe. Omono a'e pape a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo kury. 15 Uze'eg nezewe Tupàn pe kury:

16 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar Ikàg Wera'u ma'e. Ereapyk in nerenaw rehe. Kerumin wa'aromo hin. Xo ne zo ereiko Tupàn urezar romo. Ereiko tuwihaw ywy nànànar waneruze'egar romo. Erezapo ywak. Erezapo ywy no. 17 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Eme'e urewe uzeapo ma'e rehe nehe. Einu Xenakeriw ize'eg nehe. Uze'eg zemueteahy iko nerehe. Tupàn wikuwe ma'e romo ereiko. 18 Ure paw urukwaw ko ma'e, O Tupàn. Axir wanuwihawete umumaw tuwihawete tetea'u wà. Umuaiw tuwe waiwy wà. 19 Umunyk tata watupàn a'ua'u wanehe wanapy pà wà no. Nuiko kwaw tupànete romo wà. Tupàn ua'u wanagapaw ywyra iapo pyrer ita iapo pyrer romo wanekon wà. Teko uzapo opo pupe wà. 20 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar. Urepyro pe Axir wanuwi nehe kury. Nezewe mehe teko ywy nànànar ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo nereko haw wà nehe, i'i izupe.

Izai omono kar uze'eg tuwihawete Ezeki pe kury

21 Na'e Izai omono kar uze'eg tuwihawete Ezeki pe kury. — Aze'eg kwez Tupàn pe ihe. 22 Uwazar heze'eg ihewe kury. Na'aw ize'eg xe. — Zeruzarez tawhu pe har upuka waiko nerehe uze'eg urywahyahy pà wà, Xenakeriw. 23 Mo rehe ereze'eg zemueteahy. Mo rehe ereze'eg urywahyahy. Herehe ereze'eg nezewe. Aiko Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew wazar romo ihe. 24 Eremur kar tuwihaw nerehe we har ihewe wamuze'eg kar pà wà. Umume'u ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har waneta tetea'u haw. Umume'u ywytyruhu iaiha wera'u ma'e Irimano rehe har neremipyhyk kwer ihewe wà. — Amonohok ywyràkàxigyw iaiha wera'u ma'e ihe, ere ihewe. Amonohok ywyra xipere her ma'e iaiha wera'u ma'e ihe no, ere ihewe. Ahem ywy muitea'u wera'u ma'e ka'aete hereko har pe ihe, ere ihewe. 25 Azapo 'yzygwar amo ae ywy rehe ihe, ere ihewe. Ai'u 'y a'e 'yzygwar wi arer pupe ihe, ere ihewe. — Zauxiapekwer heremiruze'eg wapy umuxinig kar Niru yrykawhu a'e wà, ere ihewe.

26 Ihe Tupàn ihe, ihe ae amume'u ko ma'e uzeapo ma'e ràm paw hezeupe kwehe mehe ihe. Amuzeapo kar hereko ko 'ar rehe ihe kury. Amono nepuner haw newe. A'e rupi erepuner tawhu pàrirogawaiha hereko har heitykaw rehe. Uzeapo tàpuz ikaika pyrer ywytyr romo iapo pyrer romo wà. 27 Azapo kar a'e ma'e paw ihe. A'e rupi a'e tawhu pe har wakàgaw upaw. Wiko ukyze ma'e romo wà. Imaranugar wà. Nuzawy kwaw ka'api'i kaiwer pe har wà. Nuzawy kwaw ka'akyr wà. Nuzawy kwaw ka'akyr tàpuz 'aromo hezuz ma'e wà. Ywytu haku ma'e kwarahy hemaw wi tur mehe uxinig a'e ka'a paw a'e. Nezewegatete a'e teko nerenataromo har wà.

28 Urukwaw katu ihe. Akwaw neremiapo ràm paw. Akwaw neho àwàm paw. Akwaw herehe neakatuwawahy 'ymaw ihe no. 29 Akwaw newe hekatu 'ymaw. Akwaw nereko wera'u haw no. Amono putar iapu'a ma'e nexi rehe nehe. Amono putar amo nemupytu'u kar haw nezuru pupe nehe. Urumuzewyr kar putar pe nezur awer rupi ihe nehe, i'i Tupàn, ere Xenakeriw pe nehe, i'i Izai Ezeki pe.

30 Na'e uze'eg wi Izai tuwihawete Ezeki pe kury.

— Ko ma'e wexak kar putar uzeapo ma'e ràm newe nehe: Ko kwarahy rehe nehe, kwezomo kwarahy mehe nehe no, pe'u putar xo hezuz e ma'e zo nehe. Nape'u kwaw penemitygwer i'a kwer nehe. A'e kwarahy ipaw ire pepuner arozràn itymaw rehe nehe. Pepo'o putar nehe. Pezutym uwà tyw nehe no. Pe'u putar i'a kwer

nehe. 31 Teko Zuta ywy rehe har umàno 'ym
ma'e kwer hezuz putar ma'e itym pyrer ài
wà nehe. Omonoete putar wapo ywypahy
wà nehe. I'a putar wà nehe. 32 Heta putar
teko Zeruzarez tawhu pe wà nehe. Heta
putar teko Xiàw ywytyr rehe wà nehe. Ta'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u
ma'e umume'u a'e ma'e izeapo àwàm a'e xe.
33 Amo ae ze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e umume'u iko Axir wanuwihawete
rehe.
— Nuixe kwaw 'aw tawhu pupe nehe.
Nomomor kwaw ni pitài u'yw ikutyr nehe.
Ni pitài zauxiapekwer uzemimaw hereko
har nuhem kwaw tawhu huwake a'e wà
nehe. Zauxiapekwer nuzapo kwaw uze-
upir haw pàrirogaw aiha rehe wà nehe.
34 Axir wanuwihawete uzewyr putar pe ur
awer rupi katete nehe, 'aw tawhu pupe
wixe 'ym pà nehe. 35 Apyro putar 'aw
tawhu nehe, hehe hezekaiw pà nehe, ta'e
Axir wanuwihawete uze'eg urywahyahy
herehe a'e xe. Kwehe mehe amume'u
hehe hezekaiw pàwàm tuwihawete Tawi
pe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
amume'u ko ze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn
newe a'e, i'i Izai tuwihawete Ezeki pe.
36 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
heko haw pe har oho zauxiapekwer Axir
waker haw pe a'e kury. Uzuka 185.000
zauxiapekwer a'e pe wà. Iku'em mehe
umàno 'ym ma'e kwer wexak umàno ma'e
kwer wanetekwer wà. 37 Na'e Xenakeriw
Axir wanuwihawete uhem oho a'e wi kury.
Tuwihawete uzewyr weko haw Nin her
ma'e pe. Upyta a'e pe. 38 Amo 'ar
mehe oho uzar Nirok her ma'e imuwete
pà hàpuzuhu pe. Heta mokoz ta'yr izupe
wà. Anaramerek, Xarezer, waner romo
wà. Nirok imuawate mehe uzuka u oho
utakihepuku pupe wà. Na'e uzàwehem oho
Ararat ywy kutyr wà. Amo ta'yr Ezar-
Anom her ma'e uzeapo tuwihawete romo
hekuzaromo a'e kury.

38

Tupàn umukatu tuwihawete Ezeki a'e

1 A'e kwarahy imumaw mehe tuwi-
hawete Ezeki ima'eahy. Umàno tària'i.
Tupàn ze'eg imume'u har Izai Amoz ta'yr
oho hexak pà. Uze'eg izupe,

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe newe. — Emuàgà'ym nema'e
nehe, ta'e nanekatu kwaw nehe xe. Eze-
muàgà'ym nemàno àwàm rehe nehe, i'i iko
newe, i'i Izai izupe.
2 A'e mehe Ezeki uwak ywyok kutyr
Tupàn pe uze'eg pà kury.
3 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
nema'enukwaw hereko awer rehe nehe.
Apureruze'egatu neze'eg heruzar pà ihe.
Tuweharupi aruzar katu tuwe neze'eg ihe.
Tuweharupi azapo neremiapo putar haw
no, i'i izupe.
Na'e uzai'oahy kury.
4 Na'e Tupàn umuzewyr kar Izai Ezeki
pe kury. 5 — Eze'eg nezewe izupe nehe, i'i
izupe.
— Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
neràmuz Tawi izar ihe, ainu ihewe neze'eg
mehe ihe kury. Aexak nerehay kwer no.
Amumaw kar putar amo 15 kwarahy newe
nemuigo kar pà ihe nehe. 6 Urupyro
putar Axir wanuwihawete wi ihe nehe.
Apyro putar 'aw tawhu izuwi ihe nehe
no, ere izupe nehe, i'i Tupàn Izai pe.
7 Uwazar Izai ize'eg izupe. — Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e uzapo putar ma'e newe
nehe. Nezewe mehe erekwaw putar hemi-
mume'u kwer iapo àwàm nehe. 8 Kwehe
mehe tuwihawete Akaz uzapo amo my-
romyrogaw a'e. Umuzewyr kar putar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'àg a'e
nehe, 10 ipyrogaw wamim wi kar pà izupe
a'e nehe, i'i Izai tuwihawete pe.
Umuzewyr kar i'àg uze'eg rupi katete 10
ipyrogaw wamim kar pà izupe.
9 Tuwihawete Ezeki ikatu re umuzàg ko
zegar haw Tupàn ikatu haw rehe:

10 — Àmàno putar hetua'uhez 'ym mehe we
ihe nehe, a'e hezeupe.
— Ko 'ar henataromo apyta putar umàno
ma'e kwer waneta haw pe nehe, a'e
hezeupe.
11 — Naexak pixik kwaw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e
herekuwe mehe nehe, a'e hezeupe.
— Naexak pixik kwaw amo teko ihe wà
nehe, a'e hezeupe.
12 Umuaikwera'i kar hereko haw imumaw
pà a'e.

Nuzawy kwaw àràpuhàràn mono'ogar wanàpuzràn. Na'arewahy umuezyw imukanaw pà imuàgà'ym pà muite heraha pà wà, a'e hezeupe.
Kamir iapo har omonohok pàn ipehegwer a'e. Hereko haw nuzawy kwaw pàn ipehegwer, a'e hezeupe.
— Tupàn hemumaw putar na'arewahy kury, a'e hezeupe 'aromo ihe, pyhaw ihe no.
13 Amumaw pytun gatu herahy haw rehe, hehapukaz pà.
Aze mo zàwàruhu iriàw ukauka hekàgwer iko a'e, a'e mehe mo hahy mo nezewe ihewe.
'Aromo pyhaw, — Tupàn hemumaw putar nehe, a'e hezeupe.
14 Hekuhema'i wiriri ài.
Hekuhem pyku'i ài.
Hereha ikene'o, ta'e amumaw 'ar tetea'u ywak rehe heme'e pà heker 'ym pà ihe xe.
O hezar, apuraraw ma'erahy tekoko ihe. Hepyro pe nehe, a'e izupe.
15 Napuner kwaw Tupàn pe hezai'o pà.
A'e ae hemuma'eahy kar a'e.
Napuner kwaw heker haw rehe ta'e azemumikahy ihe xe.

16 O hezar, uruikuwe ure, ta'e erezapo ma'e urewe ne xe.
Aikuwe ihe no, ta'e erezapo ma'e ihewe ne xe.
Emur neruhàgaw ihewe nehe.
Nezewe mehe namàno kwaw nehe.
17 Erepuraraw kar ma'erahy ihewe hemukatu pà ne.
Akwaw neremiapo kwer.
Nezewe rehe we hepyro pe hemàno haw wi,
ta'e eremunàn heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw ihewi ne xe.
18 Umàno ma'e kwer waneta haw pe har numume'u kwaw neremiapo kwer ikatu haw wà.
Ni amo numume'u kwaw nerer ikatu haw wà.
A'e pe har nuzeruzar kwaw puruwi netyryk 'ymaw rehe wà.
19 Wikuwe ma'e umume'u nekatu haw wà.
Amume'u nekatu haw teko wazàwegatete ihe kury.
— Teko paw upuner Tupàn rehe uzeruzar haw rehe wà,
i'i awa wa'yr wanupe wà.
20 Hepyro pe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
A'e rupi urumupu putar urewioràwiràn ure nehe. Urumuzàg putar nekatu haw rehe zegar haw nehe no.
Urumumaw urereko haw paw neràpuzuhu pupe nekatu haw imume'u pà ure nehe.
21 Na'e Izai uze'eg tuwihawete rehe uzekaiw ma'e wanupe kury.
— Pemono pi 'a kwer imuku'i pyrer tuwihawete iperew rehe nehe. Ikatu putar nehe, i'i wanupe.
22 Upuranu tuwihawete Ezeki hehe.
— Ma'e uzeapo putar Tupàn Hàpuzuhu pe heho àwàm hexak kar pà ihewe nehe, i'i izupe.

39

Mawiron ywy rehe har wanuwihawete omono kar uze'eg pape rehe imuapyk pyrer Ezeki pe

1 A'e 'ar rehe Mawiron wanuwihawete Meronak-Màràna, Màràna ta'yr, ukwaw tuwihawete Ezeki ima'eahy awer a'e. Ukwaw imukatu awer no. A'e rupi omono kar uze'eg pape rehe imuapyk pyrer izupe. Omono kar amo ma'e imono e pyr izupe no. 2 Ezeki umuixe katu kar a'e pape herur har wà. Wexak kar wemetarer paw wanupe, itaxig parat paw, itazu or paw no, taz zàwenugar paw, kàpuhàg paw no, takihepuku paw, purukutukaw paw no. Wexak kar wàpuzuhu pe har paw a'e awa wanupe. Naheta kwaw hexak kar pyr 'ym wà. 3 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Izai uze'eg oho izupe kury.
— Ma'e wi wanur ko awa wà. Ma'in newe wà, i'i izupe.
Uwazar Ezeki ize'eg izupe.
— Ur ywy muitea'u har wi wà. Mawiron wi wanur wà.
4 — Ma'e wexak neràpuzuhu pupe wà, i'i Izai tuwihawete pe.
— Wexak ma'e paw rupi wà. Naheta kwaw ma'e heràpuzuhu pe har heremixak kar 'ym,
i'i izupe.

5 Na'e uze'eg Izai tuwihawete pe kury.
— Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u ma'e a'e. 6 Uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe ma'e neràpuzuhu pe har a'e wà nehe, neipy wanemimono'og kwer a'e wà nehe, paw rupi zauxiapekwer weraha putar Mawiron pe a'e wà nehe. Nupyta kwaw ni pitài ma'e xe nehe. 7 Weraha putar amo pena'yr imunehew pyr romo wà nehe no. Uzapo putar amo ma'e pena'yr pe wà nehe. A'e re pena'yr nupuner kwaw wa'yr haw rehe wà nehe. Uma'ereko putar Mawiron wanuwihawete hàpuzuhu pe wà nehe, i'i Izai tuwihawete pe.

8 Wenu Ezeki Izai ze'eg. — Herekuwe mehe we a'e zauxiapekwer nur kwaw heàmàtyry'ym pà heremiaihu wàmàtyry'ym pà a'e wà nehe, i'i uzeupe. A'e rupi uze'eg nezewe Izai pe kury.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg ihewe neremimur kwer ikatu a'e, i'i izupe.

40

Tupàn umurywete kar wemiaihu a'e wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uze'eg nezewe.
— Pemurywete kar heremiaihu pe wà nehe. Pemupytu'u kar wazemumikahy re pe wà nehe.
2 Peme'egatu Zeruzarez tawhu pe har wanupe nehe.
— Upaw pemunehew paw kwez kury, peze wanupe nehe.
— Tupàn umunàn penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e kwez pewi kury, peze wanupe nehe.
Azepyk wanehe mokoz haw
wanemiapo kwer hekuzaromo, i'i Tupàn.

3 Amo uhapukaz iko.
— Pemuàgà'ym amo pe ywyxiguhu rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.
Pezapo pe hy'ygatu ma'e zanezar iho àwàm romo nehe.
4 Umynehem putar ywyàpyznaw ywy pupe wà nehe.
Umumew putar ywytyr wà nehe no.
Ywy iaiha ma'e uzemumew putar nehe. Ywy ipew ma'e uzeupir putar uzemuhym pà nehe no.
Ywy ywytyruhu hereko har uzeapo putar ihym ma'e romo nehe.
5 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar putar ukàgaw upuràgaw a'e nehe.
Teko paw wexak putar wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ae umume'u a'e ma'e iapo àwàm a'e.

6 Tupàn uze'eg nezewe. — Emume'u ko ze'eg nehe, i'i.
— Ma'e ze'eg amume'u putar nehe, a'e izupe hehe hepuranu pà.
— Teko paw nuzawy kwaw ka'api'i ko pe har wà.
Wakàgaw nuzawy kwaw ma'eputyr kaiwer pe har ikàgaw.
7 Ka'api'i uxinig ma'e kwer a'e, ma'e putyr no,
aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upy wanehe, u'ar a'e.
Azeharomoete teko nuzawy kwaw ka'api'i wà. Aze Tupàn uzepyk wanehe, wakàgaw uhem wanuwi.
8 Uxinig ka'a kyr. Iputyr u'ar.
Nezewe rehe we Tupàn ze'eg nupaw pixik kwaw nehe, ere purupe nehe, i'i ihewe.

9 Ne Zeruzarez tawhu pe uzeapo ma'e kwer ikatu ma'e imume'u har ne,
ezeupir eho amo ywytyr iaiha ma'e rehe nehe.
Ne Xiàw pe ikatu ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u har ne,
eze'eg wahy har rupi imume'u mehe nehe.
Eze'eg tawhu Zuta ywy rehe har wanupe nekyze 'ym pà nehe.
Eze'eg wahy har rupi.
— Tupàn pezar uhem iko a'e, ere wanupe nehe.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ur iko ukàg romo a'e.
Uzywa pureityk ma'e pupe umumaw putar wàmàtyry'ymar a'e wà nehe.
Werur putar teko wemipyro kwer uzeupi tur mehe wà nehe.
11 Àràpuhàràn mono'ogar uzekaiw katu weimaw wanehe.

Nezewegatete Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uzekaiw katu putar wemiaihu
wanehe nehe.
Omono'og putar àràpuhàràna'yr uzywa
rehe upuxi'a huwake wà nehe.
Weraha katu àràpuhàràn hawitu ma'e ume-
myr wamukamu har wà nehe no.

Tupàn ikàg wera'u ma'e Izaew wazar

12 Mo upapar 'y yryhu pe har opo pupe wà.
Ni amo wà.
Mo wexak ywak uhua'u haw ukwà pupe
wà. Ni amo wà.
Mo upapar ywy ywy nànànar
heta haw kawaw pupe wà. Ni amo wà.
Mo upapar ywytyruhu wà, mo upapar
ywytyr wà, puhuz haw hagapaw
pupe wà. Ni amo wà.
13 Mo upuner Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ima'enukwaw paw ikwaw paw
rehe wà. Ni amo wà.
Mo upuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
heruze'egaw rehe wà. Ni amo wà.
14 Mo umu'e ma'e rehe wà. Mo umume'u
purumu'e haw izupe wà. Ni amo wà.
Mo umu'e teko waneruze'egatu haw rehe
wà.
Mo ipurumu'e wer hehe amo ma'e rehe
wà.
Mo ukwaw kar ma'e kwaw par romo heko
àwàm izupe wà.

15 Ywy paw nuzawy kwaw 'y pitài tykyr
haw y'a pupe har
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà.
Nuzawy kwaw pitài ywy iku'i kwer puhuz
haw hagapaw rehe har izupe.
Weraha yrypypo'o muite har opo pe pitài
ywyxig imuku'i pyrer ài.
16 Irimano ywy rehe ma'ea'yr paw nuhyk
kwaw izuka pyràm romo Tupàn
henataromo wà.
Ta'e ikatuahy a'e xe.
Ywyra a'e ywy rehe har paw nuhyk kwaw
zepe'aw romo a'e tata pe no.
17 Ywy paw nuzawy kwaw pixika'i ma'e
izupe wà.
Henataromo nahekuzar pixik kwaw wà.

18 Mo ikàg Tupàn ài wà.
Mo wiko izàwe wà. Ni amo wà.
19 Nuiko kwaw ma'eragapaw awa hemiapo
kwer zàwe a'e.
Ma'eragapaw iapo har upeao wemiapo
kwer or pupe wà.
Uzapo parat ipuràg ma'e romo a'e wà. Up-
yupyk a'e ma'eragapaw ipuràg ma'e
parat iapo pyrer pupe wà.
20 Aze amo hemetarer nuhyk kwaw parat
hekuzaromo nehe, aze ru'u or
hekuzaromo nehe,
a'e teko ume'eg kar ywyra ikatu ma'e.
Wekar iapo har ikwaw katu har.
Uzapo kar ma'eragapaw izupe. A'e
ma'eragapaw upyta katu wenaw
rehe a'e.

21 Aipo napekwaw kwaw ko ma'e.
Aipo ni amo numume'u kwaw peme wà.
Kwehe ni amo numume'u kwaw ywy iapo
awer peme wà,
numume'u kwaw ywy iapo arer peme wà.
22 Ma'e paw iapo har
wapyk wenaw rehe ywate a'e.
Muite ywy wi a'e.
A'e rupi teko nuzawy kwaw tahyw izupe
wà.
A'e ae upupirar ywak pànuhu ài.
Umuàgà'ym tàpuzràn ài weko àwàm romo.
23 A'e ae weityk tuwihawete ikàg ma'e wà.
A'e ae umumaw tuwihaw upuner ma'e
wakàgaw.
24 A'e tuwihaw nuzawy kwaw ma'e hezuz
romo ma'e kwer wà.
Pixika'i wanapo.
Aze Tupàn upytuhem wanehe, uxinig wà.
Ywytu weraha muite ka'a ruwer uxinig
ma'e ài wà.

25 Mo ikàg Tupàn Ikatuahy Ma'e ài wà.
Mo wiko izàwe wà.
26 Peme'e ywate zahytata wanexak pà
nehe.
Mo uzapo wà.
A'e ae umuata kar zahytata ywak rehe za-
uxiapekwer wazàwe wà.
Ukwaw waneta haw.
Ukwaw waner pitàitàigatu no. Ukwaw
waner paw rupi wà.
Ikàgaw uhua'u. Ipuner haw uhua'u.
A'e rupi zahytata paw uwazar ize'eg izupe
wà.

Tupàn umukàg kar ikàg 'ym ma'e wà

27 Teko Izaew izuapyapyr wà: màràzàwe
tuwe peze'eg pezemumikahy haw
rupi.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuzekaiw
kwaw zanerehe, peze peiko.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nume'e
kwaw zanereko haw rehe, peze
peiko. Màràzàwe tuwe peze'eg
nezewe.
28 Aipo napekwaw kwaw ko ma'e.
Aipo ni amo numume'u kwaw peme wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ywy
paw a'e.
Tuweharupi upureruze'eg a'e no.
Na'ikene'o kwaw. Nuiko pixik kwaw
ikene'o ma'e romo.
Ni amo nupuner kwaw ima'ekwaw paw
uhua'u haw ikwaw paw rehe wà.
29 Omono ukàgaw ikene'o ma'e wanupe.
Umukàg kar ikàg 'ym ma'e ukàgaw pupe
wà.
30 Te kwàkwàmo ikene'o wà.
Uzepyapi u'ar pà wà.
31 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe
uzeruzar ma'e
ikàg wi wi tuweharupi wà.
Uwewe ywate wiràhu ài wà.
Uzàn ukàgaw heityk 'ym pà wà.
Wata ukene'o 'ym pà wà.

41

Tupàn umume'u Izaew wapyro haw wanupe

1 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e.
— Teko ywy muite har rehe har wà,
Pepytu'u peze'eg ire. Pezeapyaka
katu nehe.
Pemupyahu pekàgaw nehe.
Pezur penemiapo kwer ikatu ma'e
imume'u àwàm rehe pezemuàgà'ym
pà nehe.
Zazemono'og nehe. — Mo ikatu, za'e putar
zanezehezehe zanepuranu pà nehe.

2 Tuwihawete kwarahy ihemaw kutyr har
weityk amogwer tuwihawete paw
rupi a'e wà.
Mo werur a'e tuwihawete xe.
Mo weityk kar ywy paw izupe wà.
Mo uzuka kar tuwihawete izupe wà.
Umuigo kar a'e tuwihawete ywy imuku'i
pyrer romo
utakihepuku pupe u'yw pupe wà.
Umuzàwehem kar ka'a ruwer uxinig ma'e
ywytu hemiraha ài wà.
3 Oho wanaikweromo ukyze 'ym pà.
Zànetea'u a'e, a'e rupi ipy nupyrog ma'e ài
kwaw ywy rehe.
4 Mo umume'u ko ma'e uzeapo ma'e ràm
paw a'e. Mo uzapo kar paw rupi a'e.
Mo umuzeapo kar ma'e ywy rehe 'ar izypy
henataromo.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe.
Aiko xe izypy mehe ma'e paw iapo 'ym
mehe we ihe.
Aiko putar xe ma'e paw ipaw ire nehe no,
i'i Tupàn.

5 Teko ywy muite har wexak ma'e izeapo
mehe wà.
Teko ywy nànànar uryryryryryz ukyze pà wà.
A'e rupi ur xe uzemono'og pà wà.

6 Ma'e hagapaw iapo har uzepytywàtywà
wà.
Pitàitàigatu uzeagaw uzehe we har imury-
wete kar pà wà.
7 Ywyra ikixi har umurywete kar or
imuapu'a har,
itaper inupà haw pupe inupà har a'e,
uze'egatu tupàn a'ua'u imuhykar pe a'e.
— Ikatuahy neremiapo kwer, i'i izupe.
Umupu'àgatu kar tupàn a'ua'u wanaga-
paw wapu'àm àwàm pe itaxu pupe
wà. Nezewe mehe nu'ar kwaw
upu'àmaw wi wà nehe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg teko
Izaew wanupe.
— Peiko heremiruze'eg romo.
Peiko heremixamixak kwer romo.
Àmàrààw hemyrypar izuapyapyr romo
peiko.
9 Apuerur ywy iahykaw rehe har wi ihe.
Apuerur ywy muite wera'u ma'e wi.
— Peiko heremiruze'eg romo, a'e peme.
Apuexaexak ihe. Napuityk pixik kwaw.
10 Pekyze zo nehe ta'e aiko pepyr ihe xe.
Pekyze wera'u zo nehe, ta'e aiko pezar
romo ihe xe.
Amono hekàgaw peme pepytywà pà.

Apupyro ikatu 'ymaw wi hepo ikàg ma'e pupe.

11 Aityk putar peàmàtyry'ymar paw rupi ihe wà nehe.
Amuigo kar putar ikàg 'ym ma'e romo ihe wà nehe.
Peàmàtyry'ymar paw amumaw putar ihe wà nehe.
Umàno putar upaw rupi wà nehe.
12 Aze pekar peàmàtyry'ymar pe wà nehe,
napexak kwaw pe wà nehe,
ta'e ukàzym putar upaw rupi wà nehe xe.
13 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe.
Apupyhyk pepo rehe peme heze'eg pà.
— Pekyze zo nehe, ta'e apupytywà putar ihe nehe xe, a'e peme.

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wemiaihu wanupe.
— Napeneta tetea'u kwaw. Napekàg kwaw.
Nezewe rehe we pekyze zo nehe,
ta'e ihe Tupàn Izaew wazar Ikatuahy Ma'e ihe xe,
aiko pepyro har romo ihe xe.
Apupyro putar ikatu 'ymaw wi nehe.
15 Apumuigo kar putar arozràn iapirer henuhemaw ài nehe.
Penàz zàwenugar ipyahu ma'e haime katu takihe ài.
Peho putar ywytyr wanehe nehe. Ywytyr uzeapo putar ywy imuku'i pyrer romo wà nehe.
Ywytyruhu uzeapo putar ka'a ruwer uxinig ma'e zàwenugar romo wà nehe.
16 Pemomor putar ywate pe nehe.
Ywytu weraha putar wà nehe.
Ywytu ikàg wera'u ma'e umuhàmuhàz putar wà nehe.
Na'e penurywete putar nehe, ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko pezar romo ihe xe.
Hemuwete katu putar pe nehe. Aiko Tupàn Izaew wazar Ikatuahy Ma'e romo ihe.
17 Amo 'ar mehe heremiaihu nahemetarer katu kwaw wà nehe.
Nuhyk kwaw wanemi'u wanupe nehe.
Wekar putar 'y oho wà nehe. Nuexak kwaw wà nehe.
Wazuru uxinig putar waiwez mehe wà nehe.
A'e 'ar mehe ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azekaiw putar wanehe ihe nehe.
Ihe Tupàn Izaew wazar natyryk kwaw wanuwi ihe nehe.
18 Amuyryk kar putar ytyzuzàmaw ywyàpyznaw uxinig ma'e wanehe ihe nehe.
Amuyryk kar putar yrykawhu ywytyruhu ka'a heta 'ymaw rehe ihe nehe no.
Azapo putar ywyxiguhu ypawhu romo nehe.
Azapo putar 'yzygwar tetea'u ywy uxinig ma'e rehe ihe wà nehe no.
19 Azutym putar ywyra tetea'u ywyxiguhu rehe ihe wà nehe:
Ywyràkàxigyw, ywyra akaz her ma'e, ywyra muruta her ma'e, uri 'yw.
Ywy uxinig ma'e rehe amuezuz kar putar ywyra pin her ma'e wà nehe,
zimiro her ma'e wainuromo wà nehe, xip her ma'e wainuromo wà nehe no.
20 Teko paw wexak putar uzeapo ma'e kwer a'e wà nehe.
Ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e ma'e paw iapo har romo hereko haw a'e wà nehe.
Teko paw ima'enukwaw katu putar wà nehe.
— Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew wazar uzapo a'e ma'e paw a'e, i'i putar uzeupeupe wà nehe, i'i Tupàn uzeupe.

Tupàn uze'eg tupàn a'ua'u wanehe

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar uze'eg kury.
— Tupàn ywy nànànar wazar wà, pezur penemimutar imume'u pà nehe.
Pemume'u penemiapo kwer nehe.
22 Pezur uzeapo ma'e ràm imume'u pà urewe nehe.
Pemume'u katu uzeapo ma'e ràm penemimume'u kwer kwehe arer nehe no.
Nezewe mehe urukwaw putar pekàgaw nehe. — Aipo uzeapo tuwe ma'e peze'eg awer rupi, uru'e putar peme nehe.
Pemume'u ma'e uzeapo ma'e ràm nehe.
A'e mehe urexak putar nehe, aze uzeapo tuwe a'e ma'e nehe.

23 Pemume'u ma'e uzeapo ma'e ràm ko 'ar
henataromo àràm nehe.
Nezewe mehe urukwaw putar tupànete
romo peneko haw nehe.
Pezapo penemimutar ikatu ma'e nehe.
Aze ru'u, pezapo penemimutar
ikatu 'ym ma'e nehe.
Nezewe mehe urukyze putar tuwe pewi
nehe.
24 Azeharomoete napeiko kwaw ikàg ma'e
romo.
Napepuner kwaw ma'e iapo haw rehe.
Naheakatuwawahy kwaw pemuwete har
wanehe ihe.
25 Ihe ainoz amo awa kwarahy ihemaw
kutyr har rehe har ihe.
Uzeruzar herehe a'e.
Ur putar kwarahy heixe haw awyze har wi
nehe, wàmàtyry'ymar waàmàtyry'ym
pà nehe.
Upyrog tuwihawete wanehe a'e. Nuzawy
kwaw to'om izupe wà.
Zapepo iapo har upyropyrog ywy rehe upy
pupe.
Nezewegatete a'e awa upyrog wàmàtyry'ymar
wanehe.
26 Aipo amo tupàn a'ua'u peinuromo har
umume'u a'e ma'e izeapo àwàm wà.
Aipo ukwaw kar hemiapo ràm urewe wà.
Aipo amo tupàn umume'u a'e ma'e wà.
Aze mo amo umume'u, — Azeharomoete
ukwaw ma'e uzeapo ma'e ràm a'e,
uru'e mo izupe.
Ni amo tupàn a'ua'u hagapaw numume'u
kwaw tur àwàm wà.
Ni amo nuze'eg kwaw urewe wà.
Nurenu kwaw ni pitài waze'egaw ure.
27 Ihe amume'u ko ma'e Xiàw rehe har
wanupe izypy mehe ihe.
Amono kar ko ze'eg ikatu ma'e imume'u
har Zeruzarez tawhu pe har
wanupe ihe.
28 Aekar a'e tupàn ihe wà. Ni amo nuzexak
kar kwaw ihewe wà.
Ni amo nupuner kwaw ma'e imume'u katu
haw rehe ihewe wà.
Apuranu wanehe. Nuwazar kwaw heze'eg
ihewe wà.
29 Nuiko kwaw wikuwe ma'e romo wà.
Nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe wà.
Ko ma'eragapaw nuiko kwaw wikuwe
ma'e romo wà. Ma'e iapo har 'ym
romo wanekon wà,
i'i Tupàn.

42

Tupàn hemiruze'eg

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury.
— Nako heremiruze'eg a'e. Amukàg tuwe-
harupi ihe.
Heremixak kwer romo hekon. Umury-
wete kar tuwe hepy'a a'e.
Amono herekwe hehe ihe.
Umume'u putar heremimutar teko ywy
nànànar wanupe nehe.
2 Nuhapukaz kwaw nehe. Nuze'egahy
kwaw nehe.
Nupurumu'e kwaw nahu rupi nehe.
3 Nuzuhazuhaw kwaw ni pitài ywyra
hàkàgwer imonohok pyrer nehe.
Numuwew kwaw tatainy heny katu 'ym
ma'e nehe.
Umume'u katu putar heremimutar nehe.
4 Na'ikene'o kwaw nehe. Nuzemumikahy
kwaw nehe.
Umume'u wi wi putar heremiapo putar
haw oho iko nehe. Ikàg putar
imume'u mehe nehe.
Teko ywy muite har nànànar wàro ipu-
rumu'e haw henu haw waiko wà,
i'i Tupàn.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
ywak a'e. Upupirar a'e.
Uzapo ywy no. Uzapo hehe har paw wà no.
Umuikuwe kar paw rupi wà. Umupy-
tuhem kar paw rupi wà no.
Ko 'ar rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg iko wemiruze'eg pe kury:
6 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe,
urenoz ihe. Urupyhyk nepo rehe.
Urumuigo kar putar teko wapyro har
romo ihe nehe.
Uruapo ihe. Oromono kar heremiaihu
wanupe no.
Nerexak mehe teko uze'eg putar nezewe
wà nehe.
— Azeharomoete Tupàn uzapo putar
wemimume'u kwer a'e nehe, i'i
putar wà nehe.
Apyro putar amo teko ihe wà nehe.
Ereiko putar tatainy ài wanupe nehe,
wapyro àwàm hexak kar pà wanupe
nehe.

7 Eremuehazawok putar hehàpyhà 'ym
ma'e ne wà nehe.
Eremuhem kar putar iàpixipixi pyrer waze-
munehew paw wi ne wà nehe.
Eremuhem kar putar zemunehew paw
ipytunahy ma'e pe wiko ma'e wa-
mono ne wà nehe.
8 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo
ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
herer romo ihe.
Tuwe teko hemuwete katu wà nehe, amo
imuwete 'ym pà nehe.
Namuwete katu kar kwaw tupàn a'ua'u
wanagaw paw teko wanupe ihe.
Xo ihe zo aiko wanemimuwete katu romo
ihe,
i'i Tupàn.

9 Uze'eg Tupàn wemiaihu wanupe.
— Heremimume'u kwer kwehe arer
uzeapo kwez kury.
Amume'u putar ipyahu ma'e peme nehe
kury.
Nezewe mehe pekwaw putar a'e ma'e
wazeapo 'ym mehe we nehe,
i'i wanupe.

Zegar haw Tupàn imuwete katu haw

10 Pemuzàg zegar haw ipyahu ma'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.
Tuwe teko ywy nànànar umume'u ikatu
haw wà nehe.
Tuwe yryhu rehe kanuhu pupe wata ma'e
umume'u ikatu haw wà nehe.
Tuwe yryhu pupe wiko ma'e umume'u
ikatu haw wà nehe.
Tuwe teko ywy muite har nànànar
umume'u ikatu haw wà nehe.
11 Tuwe ywyxiguhu pe har umume'u ikatu
haw wà nehe. Tuwe tawhu ywyx-
iguhu rehe har pe har umume'u
ikatu haw wà nehe.
Tuwe Kenar tawhu pe har umume'u ikatu
haw wà nehe.
Xera tawhu pe har wà, penurywete nehe.
Pezegar ywytyruhu apyr nehe.
12 Tuwe teko umume'u Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ikatu haw wà nehe.
Tuwe umume'u ikàgaw ipuràgaw ywy
nànàn wà nehe.
13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze-
muàgà'ym zeàmàtyry'ymawhu pe oho
pà.
Nuzawy kwaw zauxiapekwer ipuruzukai-
wahy ma'e.
Uhapukaz wahy haw rupi zauxiapekwer
wanerur pà zeàmàtyry'ymawhu pe.
Ukàgaw rupi weityk wàmàtyry'ymar wà.
14 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
kury.
— Amumaw kwarahy tetea'u heze'eg 'ym
pà ihe.
Namume'u kwaw ma'e. Nawazar kwaw
amo waze'eg wanupe.
Ko 'ar rehe ahapukaz putar kuzà ime-
myrahy ma'e ài nehe kury.
Azai'o putar ma'erahy haw rehe nehe.
15 Amumaw putar ywytyr nehe. Amumaw
putar ywytyruhu nehe no.
Amuxinig putar ka'a paw wà nehe. Amux-
inig putar ywyra paw wà nehe no.
Azapo putar yrykawhu ywyxiguhu romo
nehe.
Amuypaw putar 'yzygwar paw nehe.
16 Araha putar hehàpyhà 'ym ma'e amo pe
wanemigwaw 'ym rupi ihe wà nehe.
Nuwata pixik kwaw a'e pe rupi ko 'ar 'ym
mehe wà.
Ipytunaw hehàpyhà 'ym ma'e waiwyr har
azapo putar tatainy romo nehe.
Amumew putar pe ihym 'ym ma'e wanupe
nehe.
Na'aw heremimume'u kwer xe kury.
Azapo putar ma'e heremimume'u kwer
rupi katete iawy 'ym pà nehe.
17 Aityk putar tupàn a'ua'u wanagapaw
wanehe uzeruzar ma'e paw ihe wà
nehe.
Amuigo kar putar ikàg 'ym ma'e romo wà
nehe.
— Peiko urezar romo, aze amo i'i tupàn
a'ua'u wanagapaw wanupe wà
nehe,
azapo putar nezewegatete wanupe nehe
no.

Izaew hehàpyhà 'ym ma'e ài wanekon

18 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
kury.
— Pezeapyaka katu nehe, iapyha 'ym ma'e
wà.
— Peme'egatu nehe, hehàpyhà 'ym ma'e wà.
19 Ni amo teko nahehàpyhà kwaw Izaew
heremiruze'eg wazàwe wà.

Ni amo na'iapyha kwaw ko teko heremimono kar àiwà.
Naheta kwaw teko heremimono kar zàwenugar wà. Nahehàpyhà kwaw a'e.
Naheta kwaw teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg zàwenugar wà. Na'iapyha kwaw a'e.
20 Teko Izaew izuapyapyr wà, pexak ma'e tetea'u pe wà.
Napekwaw kwaw ni pitài.
Peinu ma'e tetea'u pe.
Napezemu'e kwaw ni pitài rehe, i'i Tupàn peme.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko wemiaihu wapyro har romo a'e.
A'e rupi ipurukwaw kar wer uze'eg rehe wanupe. Ipurumuwete kar wer uze'eg rehe wanupe no.
22 Waàmàtyry'ymar upetek hemiaihu wà.
Imunar wama'e rehe wà no.
Umunehew kar zemunehew paw pe wà.
Naheta kwaw ipupyaikaw pyrer wi wamuhem kar àràm wà, zemunehew paw wi wà.
Naheta kwaw wamuhem kar àràm wà.

23 Aze mo amo penehe we har uzekaiw heze'eg rehe,
Aze mo ko 'ar henataromo amo uzeapyaka katu, upuner mo ikatu ma'e iapo haw rehe.
24 Mo omono kar Izaew waàmàtyry'ymar wanupe wà.
Mo umumunar kar wama'e rehe wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e ae uzapo kar a'e ma'e wanupe a'e.
Xiapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo zane.
Nazaneho wer kwaw hape rupi.
Nazanepureruzar wer kwaw ize'eg rehe.
25 A'e rupi uzakook wekwahy haw zanerehe.
Uzepyk zanerehe zeàmàtyry'ymawhu herur pà zanewe.
Ikwahy haw ukaz tata ài ureiwyr.
Nezewe rehe we ni amo nuzekaiw kwaw hehe wà.
Ni amo zanerehe we har nuzemu'e kwaw ma'e rehe wà. Nukwaw kwaw ma'e wà.

43

Tupàn umume'u wemiaihu wapyro haw wanupe

1 Teko Izaew wà,
ko 'ar rehe Tupàn peapo arer uze'eg nezewe kury.
— Pekyze zo nehe, ta'e apupyro putar ihe nehe xe.
Apuenoz pener rupi ihe. Peiko heremiruze'eg romo.
2 'Y typy ma'e hahaw mehe nehe,
aiko putar nerehe we nehe.
Nerezeapypyk kwaw nehe.
Tata myteromo neho mehe nehe,
nanerapy kwaw nehe.
3 Ta'e aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo ihe xe.
Aiko Izaew wazar Ikatuahy Ma'e romo. Aiko pepyro har romo.
Amono na'iruz ywy penekuzaromo: Exio, Ezit, Xema.
Nezewe mehe peiko hema'e romo. Aiko pezar romo.
4 Amono ywy tetea'u penekuzaromo ihe.
Ywy rehe har tetea'u amono penekuzaromo ihe wà,
ta'e apuamutar ihe xe.
Teko heremiamutar romo peiko.
Apumuigo kar putar tuwihaw romo nehe.
5 Pekyze zo nehe ta'e aiko penehe we ihe xe.

Kwarahy ihemaw wi amuzewyr kar putar heremiaihu waiwy pe ihe wà nehe.
Arur putar kwarahy heixe haw wi wà nehe no.
6 — Pemuhem kar heremiaihu peneko haw wi nehe, a'e putar kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wanupe nehe.
— Pemupyta kar zo heremiruze'eg peywy rehe nehe, a'e putar kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wanupe nehe.
— Tuwe hera'yr uzewyr weko awer pe herazyr wanupi wà nehe, a'e putar ywy muite wera'u rehe har wanupe nehe.
7 A'e paw wiko heremiaihuete romo wà.
Azapo ihe wà. Amuigo kar ihe wà no.
Nezewe mehe wexak kar putar hekàg wera'u haw purupe wà nehe,

i'i Tupàn.

Zanezarete, Tupàn pitài zo a'e

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.
— Perur heremiaihu wà nehe. Amume'u putar wanemiapo kwer nehe.
Heta waneha wanupe. Nuexak kwaw ma'e wà.
Heta wapyakwar wanupe. Nuenu kwaw ma'e wà.
9 Pezemono'og tuwihaw wanenataromo nehe, teko ywy nànànar wà.
Pezemono'og nehe, teko paw wà.
Aipo amo tupàn a'ua'u penemimuwete umume'u uzeapo ma'e ràm wà.
Aipo amo umume'u ko 'ar rehe uzeapo ma'e ràm wà.
Tuwe werur umyrypar wà nehe.
Wamyrypar umume'u putar wakatu haw wà nehe.
Nezewe mehe, wanenu mehe, — Azeharomoete, i'i putar teko paw wà nehe.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg.
— Izaew wà, peiko putar heremiapo kwer imume'u har romo nehe.
Peiko heremiruze'eg heremixamixak kwer romo.
Azekwaw kar peme. Apumuzeruzar kar hezehe ihe.
Xo pitài Tupànete zo heta. Aiko Tupànete romo ihe. Pekwaw hereko haw.
Naheta kwaw tupàn herenataromo har wà.
Naheta kwaw amo tupàn heraikweromo har wà nehe no.
11 Xo ihe zo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe.
Xo ihe zo apuner pepyro haw rehe.
12 Ihe amume'u pepyro àwàm ihe.
Ihe apupyro azeharomoete no.
Pekwaw pepyro har romo hereko haw.
Pekwaw amo tupàn pepyro har romo heko 'ymaw no.
13 Aiko Tupàn romo ihe. Tuweharupi aiko putar Tupàn romo ihe nehe no.
Ni amo nupuner kwaw hekàgaw wi uhemaw rehe wà.
Aze azapo ma'e, ni amo nupuner kwaw a'e ma'e imuzewyr kar haw rehe iapo 'ym awer pe wà, i'i Tupàn.

Mawiron wamumaw pawer

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar Ikatuahy Ma'e
purupyro ma'e a'e, uze'eg teko wanupe a'e.
— Apuamutar katu ihe.
A'e rupi amono kar putar zauxiapekwer tetea'u Mawiron ikutyr ihe wà nehe.
Upyro putar Mawiron tawhu wanuwi wà nehe.
— Urywete haw rehe Mawiron wanehapukaz taw uzeapo putar uzemumikahy haw rehe wazai'o haw romo nehe.
15 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo pezar Ikatuahy Ma'e romo ihe.
Aiko Izaew iapo arer romo. Aiko wanuwihawete romo no.

16 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo teko wanape yryhu myteromo a'e.
'Y typy a'u ma'e umunyryk a'e, pe iapo pà a'e, waho àwàm iapo pà a'e.
17 Uzuka zauxiapekwer tetea'u ikàg ma'e wà.
Umumaw ywyramawa tetea'u no. Uzuka kawaru zeàmàtyry'ymawhu pe har tetea'u wà no.
U'ar paw wà. Nupu'àm wi pixik kwaw wà.
Aze tatainy ipor upaw, uwew tuwe a'e. Nezewegatete upaw a'e zauxiapekwer wà.

18 Ko 'ar rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wemiaihu wanupe kury.
— Pema'enukwaw zo peiko kwehe mehe uzeapo ma'e kwer rehe nehe.
Pema'enukwaw tetea'u zo heremiapo kwer kwehe arer rehe nehe.
19 Ta'e ko 'ar rehe azapo putar ipyahu ma'e ihe nehe xe.
Na'iàrew kwaw izeapo àwàm.
Tàrityka'i pexak putar nehe.
Azapo putar pe ywyxiguhu rehe nehe.
Ahaw kar putar ywy uxinig ma'e peme pe iapo pà nehe.
20 Miar hehaite ma'e umume'u putar hekatu haw wà nehe.
Zawar zàwenugar hehaite ma'e, xakaw her ma'e, umume'u putar hekatu haw wà nehe. Wiranu umume'u putar hekatu haw wà nehe no.

Azapo putar ytyzuzàmaw ywyxiguhu rehe nehe.
Amuyryk kar putar yrykawhu ywy uxinig ma'e kwer rupi nehe no.
Nezewe mehe heta putar 'y heremiaihu heremixamixak kwer wanupe nehe.
21 Azapo 'aw teko heremiaihu romo wamuigo kar pà ihe wà.
A'e rupi umume'u putar hekatu haw a'e wà nehe, i'i Tupàn.

Izaew numuwete kwaw Tupàn wà

22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wemiaihu wanupe.
— Pekweraz ihewi.
Pepytu'u hemuwete re.
23 Napeapy kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e herenataromo pe wà. Napemunyk kwaw tata wanehe.
Napemur kwaw amo ma'e ihewe.
Nahemuwete kwaw nezewe.
Namur kar kwaw arozràn peme. — Peapy yhyk hyàkwegatu ma'e herenataromo nehe, na'e kwaw peme.
24 — Peme'eg kar ma'eputyr hyàkwegatu ma'e ihewe imur pà nehe,
na'e kwaw peme.
— Pemur ma'ea'yr wakawer ihewe hemurywete kar pà nehe,
na'e kwaw peme. Nan.
Hemukene'o kar pe penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pupe.
Hemuikwahy kar pe pekatu 'ymaw pupe.

25 Ihe ae aiko pezar romo ihe.
A'e rupi amunàn penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanuwi hereharaz tà.
26 Teko heremiaihu wà, aze pepurumume'u wer amo heremiapo kwer rehe nehe,
zaha tuwihaw wanenataromo nehe.
Pemume'u kar heremiapo kwer hexak arer wanupe nehe.
Xinu putar tuwihaw waze'eg nehe.
27 Teko wanu a'e, penu a'e, uzapo ikatu 'ym ma'e herenataromo kwehe mehe a'e.
Heze'eg imume'u arer peinuromo arer uzapo ikatu 'ym ma'e herenataromo a'e wà no.
28 Penuwihaw umuaiw heràpuzuhu wà no.
A'e rupi amumaw kar Izaew amo zauxiapekwer wanupe ihe.
Amuigo kar heremiaihu ikàg 'ym ma'e romo ihe wà, i'i Tupàn.

44

Tupànete, xo pitài zo a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.
— Pezeapyaka katu nehe, Izaew wà. Peiko heremiruze'eg romo.
Apuexaexak ihe.
2 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, aiko peapo arer romo ihe.
Apupytywà pezexak kar awer 'ar henataromo ihe.
Izaew, heremiruze'eg wà.
Pekyze zo nehe, ta'e apuamutar katu ihe xe.
Apuexaexak heremiaihu romo ihe.
3 Amugyr kar putar àmàn ywyxiguhu rehe ihe nehe.
Amuyryk kar putar yrykawhu ywy uxinig ma'e kwer rehe nehe no.
Nezewegatete azakook putar Herekwe nezuapyapyr wanehe 'y ài nehe.
Amono putar heze'egatu wanehe nehe.
4 A'e teko hezuz putar ka'api'i 'y tetea'u hereko har ài wà nehe.
Nuzawy kwaw ywyra uzai'o ma'e her ma'e yrykawhu izywyr har nehe.
5 Teko tetea'u uzemono'og putar Tupàn hemiaihu wanehe we wà nehe.
— Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiruze'eg romo ihe, i'i putar amo nehe.
— Zako herer ihe, i'i putar amo nehe.
— Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiaihu romo ihe, i'i putar amo nehe, uze'eg imuapyk pà opo rehe.
— Izaew heràmuz waner romo a'e, i'i putar amo nehe no.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wanuwihawete, Izaew wapyro har Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg a'e.
— Izypy mehe arer romo aiko ihe.
Iahykaw rehe àràm romo aiko ihe no.
Xo ihe zo aiko Tupàn romo. Naheta kwaw amo.
7 Aipo heta amo tupàn hezàwenugar.
Aze heta, tuwe ur herenataromo nehe.

Tuwe umume'u ukàgaw nehe.
Tuwe wexak kar wemu'em 'ymaw nehe no.
Mo umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm paw a'e.
Izypy mehe arer we te ko 'ar rehe, aipo heta amo uzeapo ma'e ràm imume'u tuwe har.
8 Heremiaihu wà, pekyze zo nehe.
Pekyze wera'u zo nehe.
Izypy mehe arer we amume'u uzeapo ma'e ràm paw peme.
Pekwaw heremimume'u kwer.
Aipo heta amo tupàn ikàg ma'e hezàwenugar. Nan.
Naheta kwaw amo purehe uzekaiw ma'e.
Nakwaw kwaw ni pitài ihe.

Tupàn uzepyk tupàn a'ua'u imuwete har wanehe

9 Tupàn a'ua'u wanagaw paw iapo har na'ikatu kwaw wà. Wazar wà, wanemiamutar wà, na'ikàg kwaw wà. Nuzawy kwaw ity wà. Wamuwete har iranaiw wà. Nuzawy kwaw hehàpyhà 'ym ma'e wà. A'e rupi wiko putar ikàg 'ym ma'e romo wà nehe. 10 Xo ma'e kwaw 'ymar zo uzapo ma'eragapaw wemimuwete ràm romo wà. 11 Wamuwete har paw wiko putar ikàg 'ym ma'e romo wà nehe. Tupàn a'ua'u hagapaw iapo har a'e wà, xo teko romo zo wanekon wà. Nuiko kwaw ikàg ma'e romo wà. Tuwe uzemono'og tuwihaw wanenataromo wà nehe. Ukyze wera'u putar a'e pe wà nehe. Tuwihaw umuigo kar putar ikàg 'ym ma'e romo wà nehe.

12 Itaper ima'e har upyhyk itaper. Omono tata pupe. Ipiràg mehe unupànupà ma'enupà haw pupe tupàn a'ua'u hagapaw iapo pà. Uma'ereko tetea'u. Numai'u kwaw. Nui'u kwaw. Ikàgaw uhem izuwi.

13 Ywyra ima'e har wexak ywyra ipuku haw. Umuapyk tupàn a'ua'u hagapaw a'e ywyra rehe ikair haw pupe. A'e re ukixikixi ywyra teko ipuràg ma'e hagapaw iapo pà. Omono tàpuzuhu pupe. 14 Oho ka'a pe ywyra imonohok pà. Wexak amo ywyràkàxigyw, aze ru'u, wexak xip her ma'e, aze ru'u, wexak kawar her ma'e. Xo ywyra i'ywhu ma'e zo omonohok a'e, aze ru'u, utym amo. Na'e wàro àmàn. Àmàn umutua'u katu kar ywyra.

15 Uzapo tata ywyra pehegwer hapy pà. Uzemuaku a'e pe. Umihir typy'ak hehe. Ukixikixi inugwer ywyra pehegwer tupàn ua'u hagapaw iapo pà. Na'e a'e awa wapyk upenàràg rehe wemiapo kwer imuwete pà. 16 Nezewe mehe ywyra pehegwer ukaz. Awa umihir ma'ero'o kwer hehe. Hewykàtà i'u re. Uzemuaku huwake no. — Kwa, ikatu tata. Hemuaku katu a'e, i'i uzeupe. 17 Ukixi inugwer pehegwer ma'eragapaw iapo pà, tupàn a'ua'u iapo pà. A'e re wapyk upenàràg rehe imuwete pà. Uze'eg izupe. — Ereiko Tupàn hezar romo ne. Hepyro pe nehe, i'i izupe.

18 Agwer teko nukwaw katu kwaw ma'e wà. Uzeàpumi wà. Nupuner kwaw ma'e hexakaw rehe wà. Uwàpytym uma'enukwaw paw wà no. Nukwaw kwaw ma'e wà. 19 Ma'eragaw paw iapo har nukwaw kwaw ma'e. Nupuner kwaw nezewe uzeupe uze'egaw rehe. — Azapo tata ywyra pehegwer imono'og pà. Amuzar typy'ak. Amihir ma'ero'o kwer. A'u. Akixikixi inugwer pehegwer ko ma'eragapaw iaiw ma'e iapo pà. Aiko aiko xe ywyra pehegwer imuwete pà kury, ni'i kwaw uzeupe.

20 Umuwete e ma'eragapaw. Imuwete haw nuzawy kwaw tàtàpyzgwer i'u haw. Awa ma'eragapaw imuwete har na'ima'enukwaw katu kwaw a'e. Hemu'em iko uzeupe. Nupuner kwaw uzepyro haw rehe. — Ko ma'e hepo pe har nuiko kwaw tupàn romo a'e, nupuner kwaw uzeupe uze'egaw rehe.

Zanezar, ma'e iapo arer, purupyro ma'e no

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg.
— Izaew wà, pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe.
Peneharaz zo heremiruze'eg romo peneko haw wi nehe.
Apumuigo kar hereruzar har romo ihe.
Nahereharaz pixik kwaw pewi ihe nehe.
22 Amunàn penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e. Amunàn peaiw haw.
Ukàzym zuwiri ài.
Pezewyr ihewe nehe, ta'e aiko pepyro har romo ihe xe, i'i Tupàn.

23 O ywak, ehapukaz nerurywete haw rupi
nehe,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo
kwer rehe nehe.
Pemuzàg Tupàn ikatu haw rehe zegar haw
nehe, ywykwar ywy wy pe har.
Ywytyruhu wà, ka'a wà,
pezegar penurywete haw rupi nehe
ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro
Izaew a'e wà xe.
Nezewe mehe wexak kar ikàg wera'u haw
purupe a'e.

24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew
wapyro har uze'eg a'e.
— Heremiaihu wà, aiko peapo arer romo
ihe.
Pezexak kar 'ym mehe we apuapo ihe.
Ihe zutyka'i azapo ma'e paw ihe wà.
Apupirar ywak. Azapo ywy no.
Ni amo nahepytywà kwaw wà.
25 Namuzeapo kar kwaw ma'e heze'eg
imume'u mua'u har waze'eg rupi
ihe.
Nuzeapo kwaw ma'e uzeapo ma'e ràm
imume'u har waze'eg rupi. A'e rupi,
— Ma'e kwaw 'ymar, i'i teko wanupe.
Azawy kar waze'eg ma'e kwaw katu har
wanupe ihe.
Azapo wama'ekwaw paw ma'e heityk pyr
romo.
26 Amuzeapo kar ma'e heremiruze'eg
ize'eg awer rupi katete ihe.
Ma'e uzeapo putar heze'eg imume'u har
wanemimume'u kwer rupi katete
a'e wà nehe.
— Teko wiko wi putar Zeruzarez tawhu pe
wà nehe, a'e wanupe.
— Teko uzapo wi putar tawhu Zuta ywy
rehe har wà nehe, a'e wanupe.
Amupu'àm kar putar tawhu imumaw
pawer 'aromo nehe.
27 Aze amume'u typaw pàwàm nehe, yryhu
typaw putar nehe.
Yrykawhu typaw putar wà nehe no.
28 Ihe aze'eg tuwihawete Xiru pe.
— Ereiko putar tuwihawete herer rehe
nehe.
Erezapo putar heremiapo putar haw nehe.
Erezapo wi kar putar Zeruzarez tawhu
nehe, Izaew wanupe nehe.
Eremono kar putar tàpuzuhu wy pe har
teko wanupe nehe no, a'e izupe.

45

Tupàn umuigo kar Xiru tuwihawete romo a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuigo
kar Xiru tuwihawete romo a'e.
Upyhyk ipo awyze har rehe.
Omono ukàgaw izupe. A'e rupi upuner ywy
tetea'u rehe har wapyhykaw rehe.
Upuner tuwihawete waneitykaw rehe no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwàpytymawok
tawhu hukenaw a'e.
A'e rupi Xiru upuner tawhu pupe wixe haw
rehe.
Ni amo nupuner kwaw iwàpytym wi haw
rehe wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe Xiru pe:
2 Aha putar nerenataromo nehe.
Amumew putar ywytyruhu nehe.
Azukazuka putar ukenuhu itazu morog
iapo pyrer ihe nehe.
Azuhazuhaw putar iwàpytymaw itaper
iapo pyrer nehe.
3 Amono putar temetarer imim pyrer newe
nehe, azumim ma'e hekuzar katu
ma'e teko wanupe hexak kar 'ym
pyrer newe.
Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e romo
hereko haw nehe.
Erekwaw putar Izaew wazar romo hereko
haw nehe no.
Erekwaw putar nerer rehe nerenoz har
romo hereko haw nehe.
4 Urenoz tekoko ihe.
— Epytywà Izaew ne wà nehe, a'e newe.
Teko heremixamixak kwer romo wanekon
a'e wà.
Nahekwaw kwaw pe ne.
Nezewe rehe we tuwihawete teko wane-
mimuwete romo urumuigo kar ihe.

5 Xo ihe zo aiko Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e romo ihe.
Naheta kwaw amo tupàn wà.
Nahekwaw kwaw pe ne.
Nezewe rehe we amono hekàgaw newe.
A'e rupi erepuner neàmàtyry'ymar
waneitykaw rehe.
6 Azapo nezewe haw ihe.

Nezewe mehe teko ywy nànànar wà, ywy kwarahy hemaw rehe har wà, ywy kwarahy heixe haw rehe har wà no, upaw rupi ukwaw Tupàn romo hereko haw wà.
Ukwaw amo tupàn heta 'ymaw wà no.
Xo ihe zo aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe.

7 Aiko 'ar iapo arer romo. Aiko ipytunaw iapo arer romo no.
Amono heze'egatu purehe. Amono heze'egaiw purehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, azapo a'e ma'e paw ihe.

8 Àmàn ur ywate wi a'e.
Nezewegatete amur kar putar hepureitykaw ywak wi ihe nehe no.
Ywy uzepe'a putar imuhem kar pà nehe.
Umuezuz kar putar purupyro haw nehe. Umuezuz kar putar purumuhem kar haw nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, azapo putar a'e ma'e ihe nehe,
i'i Tupàn Xiro pe.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u a'e

9 Ywy'a nuzàmàtyry'ym kwaw wapo arer a'e.
— Ma'e erezapo iko, ni'i kwaw ywy umuapu'apu'a har pe.
— Nerekwaw kwaw nema'ereko haw, ni'i kwaw izupe.
10 Kwarer nuze'eg kwaw nezewe u pe uhy pe.
— Màràzàwe tuwe hemur kar pe ko ywy rehe, ni'i kwaw wanupe.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar Ikatuahy Ma'e neapo arer uze'eg nezewe a'e.
— Aipo pepuranu putar herehe nezewe nehe.
— Ma'e erezapo iko nera'yr wanehe nezekaiw pà, aipo peze putar ihewe nehe.
Aipo hemu'e putar ma'e iapo haw rehe nehe.
12 Ihe azapo ywy kwehe mehe ihe.
Azapo teko ihe wà, ywy rehe wiko ma'e ràm romo ihe wà.
Hepo pupe apupirar ywak.
— Pezexak kar nehe, a'e kwarahy pe, zahy pe no, zahytata wanupe no.
13 Ihe amuzypyrog kar Xiru ma'e iapo kar pà izupe ihe.
— Ereityk putar ywy tetea'u rehe har ne wà nehe,
Amumew putar hape ràm henataromo ihe nehe.
Uzapo wi putar Zeruzarez tawhu hereko haw romo a'e nehe no.
Umuhem kar putar heremiaihu wamunehew paw wi a'e wà nehe.
Nuenoz kwaw temetarer wamuhem kar haw hekuzaromo nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u ma'e amume'u ko ze'eg tekoko ihe, i'i Tupàn.

14 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wemiaihu Izaew wanupe kury.
— Pepyhyk putar Ezit ywy rehe har wanemetarer nehe.
Pepyhyk putar Exio ywy rehe har wanemetarer nehe no.
Pepyhyk putar Xewa rehe har wanemetarer nehe no.
Iaiha katu Xewa rehe har wà.
Peityk putar pe wà nehe.
Wiko putar peme uma'ereko e ma'e romo wà nehe.
Pezàpixipixi putar kyhàhàm tàtà pupe pe wà nehe, wamuata kar pà penaikwerupi pe wà nehe.
Wapyk putar upenàràg rehe penenataromo wà nehe.
Uze'eg putar peme ikàg 'ym ma'e romo wà nehe.
— Tupàn wiko penehe we a'e.
Naheta kwaw amo.
Xo a'e zo.
15 Tupàn Izaew wazar a'e, wemiaihu wapyro har a'e, uzeàmim teko wanuwi a'e.
16 Tupàn a'ua'u iapo har wiko putar ikàg 'ym ma'e romo wà nehe.
Imaranugar putar upaw rupi katete wà nehe.
17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro teko Izaew a'e wà.
Numuhem kar pixik kwaw wapyro haw wi wà nehe.
Ni amo numuigo kar pixik kwaw ikàg 'ym ma'e romo wà nehe.
Na'imaranugar pixik kwaw wà nehe.

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak
iapo arer a'e, wiko Tupàn romo a'e.
Xo pitài Tupàn heta.
Uzapo ywy.
Omono hexakaw ikwaw paw izupe no.
Umuapyk henaw rehe no.
Nuzapo kwaw ma'e heta 'ymaw romo.
Uzapo uzehe wiko ma'e wanereko har
romo.
Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nezewe.
— Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
romo ihe.
Naheta kwaw amo tupàn ihewi.
19 Nazumim kwaw heze'eg puruwi.
Naze'eg kwaw ipytunaw rehe hereko pà.
— Herekar pe teko heta 'ymaw rehe nehe,
na'e kwaw teko Izaew wanupe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
amume'u ze'eg azeharomoete har
ihe.
Teko upuner heze'eg rehe uzeruzar haw
rehe tuweharupi wà, i'i Tupàn.

Tupàn a'ua'u nupuner kwaw teko wapyro haw rehe wà

20 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e.
— Pezur pezemono'og pà nehe, teko umàno
haw wi uhem ma'e kwer wà.
Pepu'àm pezuwà tuwihaw wanenataromo
nehe.
Amo teko uze'eg tupàn a'ua'u wanupe wà.
A'e tupàn nupuner kwaw wapyro haw
rehe wà.
A'e teko nukwaw kwaw ma'e wà.
Amo teko uzemono'og wata pà tupàn
a'ua'u wamuwete pà wà.
Nezewegatete nukwaw kwaw ma'e wà no.
Upir tupàn a'ua'u hagapaw ywyra iapo
pyrer heraha pà wata mehe wà.
21 Peze'eg na'arewahy nehe.
Pemume'u penemiapo kwer.
Peze'eg pezeupeupe nehe, aze peze'eg wer
nehe.
Mo umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm kwehe
mehe wà.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
amume'u ihe.
Naheta kwaw amo tupàn.
Tupàn pitài romo aiko.
Wemiaihu wanuwi utyryk 'ym ma'e romo
aiko.
Wemiaihu wapyro har romo aiko.
22 Teko ywy nànànar wà, pezewyr ihewe
nehe.
A'e mehe apupyro putar ihe nehe.
Ta'e aiko Tupàn romo ihe xe.
Naheta kwaw amo.
23 Amume'uahy ma'e heremiapo ràm herer
rehe ihe.
Heremimume'u kwer azeharomoete a'e.
Uzeapo putar tuwe a'e nehe.
— Amume'u ko ma'e.
— Teko paw wapyk putar upenàràg rehe
uzemumew pà herenataromo wà
nehe.
— Nurupytu'u pixik kwaw neze'eg heruzar
ire ure nehe, i'i putar ihewe wà
nehe.
24 — Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne,
xo ne zo erepuner nepuner haw
imono haw rehe purupe.
Xo ne zo ereityk kar amo amo ae wanupe
wà, i'i putar wà nehe.
Heàmàtyry'ym arer paw wiko putar ikàg
'ym ma'e romo wà nehe.
Imaranugar putar herenataromo wà nehe.
25 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aityk
kar putar waàmàtyry'ymar heremi-
aihu wanupe ihe wà nehe.
Heremiaihu umume'u putar hekatu haw
wà nehe.

46

Mawiron ywy rehe har watupàn a'ua'u wamumaw paw

1 Mokoz tupàn a'ua'u uzepepog wenaw wi
ywy rehe u'ar pà a'e wà. Mew tupàn
ua'u ipy her romo a'e. New inugwer
her romo a'e.
Teko upir a'e tupàn a'ua'u wanagapaw
kawaru wakupe pe wà.
Ipuhuz katu wà. Ikene'o kawaru wà.
2 Tupàn a'ua'u uzepepog u'ar pà wà.
Nupuner kwaw uzepyro haw rehe wà.
Teko a'e teko tupàn wamuwete har
waàmàtyry'ymar a'e wà, weraha
tupàn a'ua'u a'e wi wà.
3 Pezeapyaka katu nehe, teko Izaew wà.
Pezeapyaka katu nehe, Zako izuapyapyr
umàno 'ym ma'e wà.
Pezexak kar awer 'ar henataromo apuer-
aha ihe.
Tuweharupi azekaiw penehe.

4 Petua'uhez mehe aiko tuwe nezewegatete
nehe. Naiko kwaw amo ae romo
nehe.
Azekaiw putar penehe pe'aw xig mehe
nehe.
Apuapo ihe. Apueraha no.
Apupytywà putar nehe. Apupyro putar
nehe no.

5 Mo izàwe aiko ihe.
Mo wiko hezàwe a'e.
6 Amo teko omono'og itazu or tetea'u wà.
Omono'og itaxig parat tetea'u wà no.
Omono temetarer ma'eragapaw iapo har
pe wà.
— Epyhyk ko or nehe. Epyhyk ko parat
nehe.
Ezapo amo tupàn ua'u hagapaw nehe, i'i
izupe wà.
A'e re uzeamumew upenàràg rehe a'e
tupàn ua'u henataromo imuwete
katu pà wà.
7 Na'e upir hagapaw ukupe pe heraha pà
wà.
Umuapyk henaw rehe wà.
Tupàn a'u upyta a'e pe. Nupuner kwaw
uzemumyz haw rehe.
— Urepytywà pe nehe, aze i'i teko izupe wà,
nuenu kwaw waze'eg a'e.
Nupuner kwaw waneko haw zawaiw katu
ma'e wi wapyro haw rehe.

8 Ikatu 'ym ma'e iapo har wà, pema'enukwaw
ko ma'e rehe nehe.
Pema'enukwaw katu ma'e rehe nehe.
Peiko ma'e kwaw katu har romo
nehe.
9 Pema'enukwaw ma'e kwehe mehe
uzeapo ma'e kwer rehe nehe.
Xo ihe zutyka'i aiko Tupàn romo ihe.
Pekwaw hereko haw.
Naheta kwaw amo hezàwenugar.
10 Izypy mehe arer we amume'u uzeapo
ma'e ràm ihe.
Kwehe mehe amume'u ma'e uzeapo ma'e
ràm.
— Uzeapo putar ma'e heze'eg rupi katete
nehe, a'e purupe.
Aze hepurapo wer ma'e rehe nehe, azapo
putar a'e ma'e nehe, a'e purupe
kwehe mehe.
11 Aenoz amo awa tekoko ihe. — Ezur
kwarahy hemaw wi nehe, a'e tekoko
izupe.
Ur iko na'arewahy ywy muite har wi
wiràhu ài.
Uzapo putar ma'e heremiapo kar nehe.
Azapo putar ma'e heze'eg awer rupi katete
nehe.
Azapo putar heremimume'u kwer nehe.
12 Teko Tupàn heruzar 'ymar wà,
pezeapyaka katu xe nehe.
— Urepyro àwàm iàrew putar nehe, peze
peiko.
13 Amuhem kar putar purupyro haw
heremimume'u kwer
na'arewahy ihe nehe.
Nan kwehe tete aityk putar heàmàtyry'ymar
ihe wà nehe.
Apyro putar Xiàw rehe wiko ma'e ihe wà
nehe.
Amuza'aza'ak hekàg wera'u haw ipeheg-
wer imono pà teko Izaew wanupe
nehe,
i'i Tupàn.

47

Mawiron ipyro haw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe a'e.
— Mawiron, ereapyk tuwihawete henaw
rehe. Ewezyw a'e wi nehe.
Eapyk ywy imuku'i pyrer rehe nehe.
Ereiko kuzàwaza awa puhe oho 'ym ma'e ài,
ipuràg eteahy ma'e ài, uma'ereko pixik 'ym
ma'e ài. Ereiko heruze'eg pyr 'ym ài.
Aze awa uzapo kar wazyr hemimutar paw
izupe, umuaiw a'e.
Peiko agwer kuzàwaza imuaiw pyrer ài
kwehe mehe.
Napeiko pixik kwaw nezewe nugar romo
nehe kury.
2 Peiko amo pe uma'ereko e ma'e romo
kury.
Pepyhyk arozràn imuku'i haw nehe kury.
Pemuku'iku'i arozràn nehe kury.
Penuhem pàn penuwa imimaw nehe. Pe-
upir penopoz nehe.
Peahaw yrykaw penetymà purupe hexak
kar pà nehe.
3 Teko paw penexak putar penopoz 'ym
mehe a'e wà nehe.
Pepyta putar topoz 'ym pà kamir 'ym pà
azeharomoete nehe.
Azepyk putar penehe nehe.

Ni amo nupuner kwaw hemupytu'u kar haw rehe penehe hezepykaw rehe wà nehe, i'i Tupàn wanupe.

4 Zanepyro har wiko Tupàn Upuner Wera'u Ma'e romo a'e, Izaew wazar Ikatuahy Ma'e romo a'e.
5 Uze'eg nezewe Mawiron wanupe.
— Peapyk peze'eg 'ym pà nehe.
Peho amo tatainy heta 'ymaw pe nehe,
ta'e ni amo nuze'egatu pixik kwaw penehe wà nehe xe.
— Ywy nànànar wanuwihawete kuzà romo peiko pe, ni'i pixik kwaw peme wà nehe.
6 Aikwahy heremiaihu wanupe ihe,
heremiruze'eg heremixamixak kwer wanupe ihe.
A'e rupi amuigo kar teko ikàg 'ym ma'e romo ihe wà.
Amono pepo pe ihe wà no.
Napekatu kwaw heremiaihu wanupe. Nan.
Te tua'uhez ma'e wanupe te ihya'uhez ma'e wanupe pepuraraw kar ma'erahy.
7 — Uruiko ywy nànànar wanuwihawete kuzà romo tuweharupi ure nehe, peze pezeupe.
Napezekaiw kwaw uzeapo ma'e a'e 'ar rehe arer rehe.
Napema'enukwaw kwaw pemumaw pàwàm rehe.
8 Pezamutar katu ikatu 'ym ma'e iapo haw.
— Ni amo nuzepyk kwaw zanerehe wà nehe, peze pezeupe.
— Naheta kwaw amo upuner ma'e zanezàwenugar a'e wà, peze pezeupe.
— Naheta kwaw zanezàwenugar wà.
Nazaiko pixik kwaw kuzà imen umàno ma'e kwer ài nehe. Ni pitài zanera'yr numàno kwaw wà nehe, peze pezeupe.

Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe kury.
9 Pekwaw tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe ma'e henoz taw.
Pekwaw ikatu 'ym ma'e iapo kar haw wanupe. Akwaw penemigwaw ihe.
Nezewe rehe we pezemumaw putar nehe.
Na'arewahy, pitài 'ar mehe,
peiko putar kuzà imen umàno ma'e kwer ài nehe. Pena'yr umàno putar wà nehe no.
10 Pezeruzar penemiapo ikatu 'ym ma'e rehe.
— Ni amo nazanerexak kwaw a'e ma'e iapo mehe wà, peze pezeupe. Nan kwaw nezewe.
Pezeruzar pema'ekwaw paw rehe, pema'e iapo haw ikwaw paw rehe no, a'e ae nuzawy kwaw peme hemu'em ma'e a'e wà.
Nezewe peze'eg pezeupe pepy'a pe.
— Naheta kwaw teko upuner ma'e zanezàwenugar a'e wà, peze pezeupe.
11 A'e rupi iaiw paw u'ar putar penehe a'e nehe kury.
Tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe peze'egaw napepyro kwaw a'e iaiw haw wi nehe.
Pemumaw pàwàm uhem iko.
Napepuner kwaw izuwi pehemaw rehe nehe.
Uhua'u putar a'e iaiw haw nehe. Napepuner kwaw hehe pema'enukwaw paw rehe nehe.
— Nur kwaw nehe, peze putar amo 'ar mehe nehe. A'e 'ar mehe uhem putar nehe.
12 Peze'eg wi wi tekwe wanupe.
Penoz wi wi ma'e wanupe.
Pekwàkwàmo mehe arer we pezapo agwer ma'e.
Aze ru'u pepytywà putar wà nehe. Aze ru'u nezewe mehe pemuzàn kar putar peàmàtyry'ymar pe wà nehe,
13 Heta tetea'u peneruze'egar peinuinuromo wà.
Nezewe rehe we napehem kwaw pezemumaw pàwàm wi nehe.
Tuwe zahytata rehe uzemu'e ma'e oho pepyr wà nehe. Tuwe pepytywà a'e wà nehe.
Uzemu'e ywak rehe wà. Ume'egatu zahytata rehe wà.
Zahy nànàn umume'u peme uzeapo ma'e ràm wà.
14 Nuzawy kwaw ka'a huwer uxinig ma'e wà.
Tata wapy putar a'e zahytata kwaw par wà nehe.

Nupuner kwaw uzepyro haw rehe wà nehe,
ta'e nan kwaw tata pixika'i ma'e a'e xe.
Teko uzapo tata pixika'i ma'e uzemuaku haw romo wà. Wapyk huwake wà. A'e tata wanapy àràm napixika'i kwaw a'e nehe.
15 Nezewe haw uzeapo putar uzeapo ma'e ràm imume'u har pepyr har wanupe nehe.
Izypy mehe arer we pepuranu wanehe.
A'e paw oho putar pewi wà nehe.
Pitàitàigatu oho putar wape rupi wà nehe, iapo pyràm hekar pà wà.
Ni amo a'e teko nupuner kwaw pepyro haw rehe wà nehe.

48

Tupàn umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer kury

1 Teko Izaew izuapyapyr wà. Pezeapyaka katu nehe.
Pezeapyaka katu nehe, Zuta izuapyapyr wà.
Pemume'uahy penemiapo ràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe.
— Uruzamutar katu Tupàn Izaew wazar ure, peze amo wanupe.
Penemu'em a'e ma'e imume'u mehe. Napemume'u kwaw ze'eg azeharomoete har.
2 — Uruiko tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer pe ure, peze peiko.
Pezeruzar Tupàn Izaew wazar rehe no.
— Tuweharupi Wiko Ma'e, i'i teko izupe wà.
— Upuner Wera'u Ma'e, i'i izupe wà.
3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko peme.
— Kwehe mehe aze'eg ma'e uzeapo ma'e ràm rehe ihe.
Amume'u katu uzeapo ma'e ràm peme.
Na'arewahy azapo ma'e ihe. Teko nuàro kwaw a'e ma'e iapo mehe wà. Uzeapo ma'e heze'eg awer rupi katete no.
4 Akwaw pezapezarahy haw ihe.
Pe tàtàahy itaper ài itazu morog ài.
5 A'e rupi amumaw kwarahy tetea'u a'e ma'e rehe heze'eg pà.
Izeapo 'ym mehe we amume'u a'e ma'e peme.
A'e rupi napepuner kwaw tupàn ua'u wanehe ma'e hagapaw wanehe peze'egaw rehe nezewe.
— Hetupàn a'ua'u uzapo a'e ma'e a'e, napepuner kwaw peze haw rehe.
— Ma'e hagapaw heremimuwete uzapo a'e ma'e, napepuner kwaw peze haw rehe nehe.
6 Ma'e paw uzeapo heze'eg awer rupi katete.
Amume'u ze'eg azeharomoete har kwehe mehe ihe. Tuwe pekwaw ze'eg azeharomoete imume'u awer nehe.
Aze'eg putar ipyahu ma'e rehe nehe kury.
Ma'e temigwaw 'ym amume'u putar nehe. Napekwaw kwaw a'e ma'e pe rihi.
7 Xo ko 'ar rehe zo amuzeapo kar putar nehe kury.
Ni amo teko numume'u pixik kwaw a'e ma'e peme wà.
A'e rupi, — Urukwaw a'e ma'e ure, napepuner kwaw peze haw rehe.
8 Akwaw penehe hezeruzar 'ymaw ihe.
Akwaw hereruzar har 'ym tuweharupi har romo peneko haw no.
A'e rupi napeinu pixik kwaw ko ma'e.
Napekwaw kwaw ma'e wazeapo àwàm.

9 Apuner mo hekwahy haw izuhenaw rehe penehe.
Apuner mo pemumaw paw rehe no.
Aze mo azapo nezewe, teko uze'eg zemueteahy mo herer rehe wà.
A'e rupi apuàro penehe hezepyk 'ym pà, ta'e aiko Tupàn romo ihe xe.
A'e rupi pemume'u hekatu haw nehe.
10 Apuraraw kar ma'erahy peme, ta'e hepurumukatu wer penehe ihe xe.
Teko umukatu itaxig parat tatahu pupe. Nezewegatete apumukatu ma'erahy pupe.
11 Hepurumupytu'u kar wer teko wanehe herer rehe waze'eg zemueteahy re ihe, A'e rupi azapo putar ma'e ihe nehe kury.
Namuze'eg zemueteahy kar kwaw teko herer rehe ihe.
Tuwe teko paw umume'u hekatu haw wà nehe.

Namume'u kar kwaw amo tupàn ikatu
haw purupe ihe, ta'e nuzapo kwaw
ikatu ma'e wà xe.

Tupàn upyro wemiaihu wà

12 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e:
Pezeapyaka katu nehe, teko Izaew
izuapyapyr wà.
Apuexaexak kwehe mehe ihe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko
Tupàn romo teko paw wazar romo
ihe. Naheta kwaw amo wà.
Izypy mehe arer romo aiko. Aiko putar
iahykaw rehe àràm romo nehe no.
13 Hepo pupe amuapyk ywy henaw rehe
kwehe mehe ihe.
Apupirar ywak ihe no.
Amume'u waneta àwàm ihe.
A'e 'ar 'ym mehe we naheta kwaw. A'e 'ar
mehe we heta.

14 Pezemono'ono'og pezeapyaka pà upaw
rupi nehe.
Ni amo tupàn numume'u kwaw ko ma'e
uzeapo ma'e ràm wà:
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azamu-
tar katu amo awa ihe.
A'e awa heremiamutar uzapo putar
heremiapo putar haw a'e nehe.
Uzàmàtyry'ym putar Mawiron oho hep-
uner haw inuromo a'e wà nehe.
15 Ihe ae ihe, ainoz a'e awa ihe.
— Ezur nehe, a'e izupe. A'e rupi ur a'e.
Amukatu putar hemiapo ràm upaw rupi
ihe nehe.
16 Pezur heze'eg henu pà nehe kury.
— Izypy mehe arer we nazumim kwaw
heze'eg. Nazumim kwaw heremi-
apo kàràm.
Amuzeapo kar ma'e paw wazypyrog mehe
arer we ihe, a'e peme.

Na'e Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e umur wekwe ihewe hemono
kar pà a'e pe a'e kury.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, Izaew
wazar Ikatuahy Ma'e, wapyro har,
uze'eg wemiaihu wanupe kury.
— Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
romo ihe, pezar romo ihe.
Apumu'e iteko ihe, ta'e nezewe mehe
peneko haw ikatu putar nehe xe.
Apueruata peneraha pe ikatu ma'e peho
àwàm hexak kar pà peme ihe.
18 A, Aze mo peruzar heremiapo karer,
penemetarer katu wera'u mo ko 'ar rehe.
Penemetarer nuzawy iwer mo tyhu haw
uwyrykahy ma'e.
Tuweharupi peityk mo peàmàtyry'ymar pe
wà.
Waneitykaw nuzawy iwer mo ykotok
yryhu rehe har. Nupytu'u iwer mo.
19 Pezuapyapyr waneta haw
nuzawy iwer mo ywyxig yryhu iwyr har
waneta haw wà.
Nahereharaz pixik iwer mo wanuwi ihe.
Wikuwe mo tuweharupi hepyr wà.

20 Pehem Mawiron tawhu wi nehe.
Pezàwehem a'e wi nehe.
Penehapukaz penurywete haw rupi ko
ze'eg imume'u pà ywy nànànar
wanupe nehe.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro
wemiruze'eg a'e wà,
teko Izaew izuapyapyr her ma'e wapyro pà
a'e wà, peze purupe nehe.
21 Tupàn weraha wemiaihu ywyxiguhu
myteromo wà.
Waneraha mehe ni amo na'iziwez kwaw
wà.
Umuyryk kar 'y itahu wi.
Uzuka a'e itahu. 'Y uhem izuwi.
22 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ikatu 'ym ma'e 'ar nànàn iapo
har wanupe.
— Naheta kwaw pepyro àwàm peme nehe,
i'i Tupàn.

49

*Tupàn hemiruze'eg wiko tatainy
zàwenugar teko paw wanupe*

1 Teko ywy muitea'u har wà, ihe Tupàn
hemiruze'eg romo aiko ihe.
Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe.
Pezekaiw katu heze'eg rehe nehe, teko ywy
nànànar wà.
Aikuwe hehy hie pe ihe.
A'e wi hehem 'ym mehe we Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e herexak a'e.
Nazexak kar kwaw a'e mehe ihe rihi.
Herenoz herer imume'u pà a'e mehe a'e.

2 Uzapo heze'eg takihepuku haime katu
ma'e àì.
Hemim hepyro pà opo pupe.
Heapo u'yw hakwa katu ma'e àì.
Hemonokatu a'e. — 'Ar ikatu ma'e rehe
apyhyk putar nehe, i'i ihewe.
3 Uze'eg nezewe ihewe. — Izaew
izuapyapyr wà, peiko heremiruze'eg
romo.
Aexak kar putar hepuner haw purupe
nehe, ma'e iapo kar pà peme nehe,
i'i Tupàn.
4 Ihe aze'eg hezeupe ihe. — Ama'ereko
tetea'u ihe.
Nezewe rehe we Izaew nuzewyr kwaw
Tupàn pe wà. Heremiapo kwer paw
nahekuzar kwaw, a'e hezeupe.
Nezewe rehe we akwaw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ihewe hekuzar
imur àwàm ihe.
Umekuzar putar hema'ereko awer a'e
nehe.

5 Hezexak kar 'ym mehe we
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herexak
wemiruze'eg romo hemuigo kar pà.
Omono'og kar wemiaihu ihewe wà.
— Emuzewyr kar heremiaihu ihewe ne wà
nehe, i'i ihewe.
Hekatuahy tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe ihe.
Tupàn hezar wiko hekàgaw romo a'e.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe ihewe.
— Ereiko putar heremiruze'eg romo nehe.
Eremuzewyr kar putar Izaew umàno 'ym
ma'e kwer ihewe ne wà nehe.
Eremono'og putar a'e teko Izaew
izuapyapyr ne wà nehe, pitài teko
romo wamuigo kar pà ne wà nehe.
Azapo kar putar a'e ma'e newe nehe.
Amo ae ma'e azapo kar putar newe nehe
no. Urumuigo kar putar tatainy
zàwenugar teko amo ae ywy rehe har
wanupe nehe no.
Nezewe mehe ereraha putar hepurupyro
haw ywy nànànar wanupe nehe no,
i'i Tupàn.
7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, Izaew
wazar Ikatuahy Ma'e a'e,
wapyro har a'e, uze'eg wemiruze'eg pe a'e
kury.
Teko amo ywy rehe har tetea'u na'iakatuwawahy
kwaw hemiruze'eg rehe wà.
Tuwihawete wanupe uma'ereko e ma'e
romo hekon a'e.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
wemiruze'eg pe.
— Tuwihawete a'e wà nehe, tuwihawete
wana'yr a'e wà nehe no, wexak
putar nepuner haw a'e wà nehe.
Ur putar nepy huwake wapyk pà up-
enàràg rehe wà nehe, nemuawate
haw hexak kar pà newe wà nehe.
Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe
azapo ma'e heremimume'u kwer
rupi katete ihe xe.
Ihe Izaew wazar Ikatuahy Ma'e ihe, urexak
heremiruze'eg romo nemuigo kar
pà ihe,
i'i Tupàn.

Zeruzarez iapo katu haw

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe wemiaihu wanupe.
— Hekatu haw purupe hexak kar haw 'ar
mehe nehe,
awazar putar peneminozgwer peme ihe
nehe.
Pepyro àwàm 'ar ihem mehe nehe, apupy-
tywà putar nehe.
Azekaiw katu putar penehe ikatu 'ymaw
wi nehe.
Azapokatu putar heze'eg teko ywy nànànar
wanupe nehe, peinuinuromo nehe.
Azapo wi putar ywy peneko haw nehe.
Amuzewyr kar putar peywy imuaiw pyrer
nehe no.
9 Aze'eg putar zemunehew paw pe har
wanupe nehe. — Pehem zemune-
hew paw wi nehe, a'e putar wanupe
nehe.
Ipytunaw rehe wiko ma'e wanupe aze'eg
putar nezewe nehe no. — Ni amo
nuiko kwaw pezar romo wà kury.
Peiko izar 'ym ma'e romo kury, a'e
putar wanupe nehe.

Umai'u putar pe iwyr àràpuhàràn hawitu
ma'e àì wà.
Te ywytyr ka'a heta 'ymaw rehe wexak
putar ka'api'i wà nehe.
10 Na'ima'uhez kwaw wà nehe. Na'iziwez
kwaw wà nehe.

Kwarahy haku haw nuhem kwaw wanehe nehe. Ywytu haku ma'e ywyxiguhu wi ur ma'e kwer nupuraraw kar kwaw ma'erahy wanupe nehe,
ta'e apuhareko katu ihe wà xe. Aexak kar putar waho àwàm wanupe nehe.
Araha putar ytyzuzàmaw pe wà nehe.
11 Azapo putar pe ywytyruhu rehe wanupe nehe.
Amuhygatu putar pe heremiaihu waho àwàm romo nehe.
12 Uzewyr putar ywy muitea'u har wanuwi wà nehe.
Ur putar kwarahy heixe haw awyze har kutyr wi wà nehe. Ur putar kwarahy heixe haw wi wà nehe no.
Ur putar ywy kwarahy hemaw awyze har kutyr har Àxuwà her ma'e wi wà nehe no.

13 Pezegar nehe, ywak. Penurywete nehe, ywy.
Ywytyr wà, penehapukaz penurywete haw rupi nehe,
ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umurywete kar wemiaihu wà xe.
Upuhareko ma'erahy ipuraraw par wà no.

14 Teko Xiàw ywytyr rehe har uze'eg nezewe wà.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuir zanewi a'e.
Heharaz zanewi a'e, i'i wà.
15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar waze'eg wanupe.
— Aipo kuzà upuner umemyr wi heharaz haw rehe.
Aipo upuner umemyr iamutar katu re upytu'u haw rehe.
Aze mo agwer ma'e uzeapo,
nezewe rehe we nahereharaz pixik kwaw pewi ihe nehe.
16 Zeruzarez, amuapyk nerer hepo rehe.
Nahereharaz pixik kwaw pàrirogaw iaiha katu ma'e neywyr har wi nehe.
17 Neapo wi wi àràm uhem waiko na'arewahy wà.
Ko 'ar rehe we nereityk arer nemumaw parer uzàwehem oho waiko newi wà.
18 Eme'e nezeywyr upaw rupi nehe. Exak uzeapo romo ma'e nehe.
Nepupe wiko ma'e kwer uzewyr wà waiko wà. Uhem wà waiko wà.
Amume'u ko ma'e hereko haw rehe ihe kury. Upaw rupi wiko ita hekuzar katu ma'e ài ihewe wà.
Wiko putar nemupuràg eteahy kar haw romo a'e ita ài wà nehe.
Nerurywete putar neretekwer rehe wamunehew mehe nehe.
Kuzà imen ma'e ràm umunehew ita hekuzar katu ma'e wetekwer rehe a'e, nezewegatete nepupe wiko ma'e ràm wiko putar ita ipuràg eteahy ma'e zàwe newe wà nehe no.
19 Zauxiapekwer umuaiw neywy. Ni amo teko nuiko kwaw a'e pe wà.
Ko 'ar rehe teko tetea'u wiko putar hehe wà nehe. Ywy ipixika'i putar wanupe nehe.
Nezukazuka arer wà nehe, nereityk arer wà nehe, muite heraha pyr romo wiko putar wà nehe.
20 Amo teko uzexak kar muite newi wà, uzar waneko haw pe wà.
Uzewyr nepupe wiko pà wà kury.
Amo 'ar mehe uze'eg putar nezewe wà nehe.
— Ko ywy ipixika'i wera'i zanewe.
Aze mo heta ywy uhua'u wera'u ma'e zanereko àwàm romo, i'i putar wà nehe.
21 Na'e ereze'eg putar nezewe nezeupe nehe:
Mo hemuigo kar ko kwarer wahy romo ko kuzàtài wahy romo a'e.
Aiko kuzà imemyr haw rehe upuner 'ym ma'e romo ihe.
Heityk pyrer romo aiko. Naheputar kwaw wà. Aiko zemunehew paw pe har zàwenugar romo.
Mo umugakwaw ko kwarer ko kuzàtài ihewe wà.
Aiko e ihe.
Ma'e wi ur ko teko paw wà, ere putar nehe.
22 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wemiaihu wanupe.
— Aupir putar hepo nehe.
Apoe'eg putar teko amo ywy rehe har wanuwihaw wanupe nehe.
— Peraha pena'yr penazyr wamuzewyr kar pà
Zeruzarez tawhu pe pe wà nehe.

Perur pepuxi'awar romo pe wà nehe. Perur peaxi'i rehe pe wà nehe no.
23 Tuwihawete amo ae ywy rehe har uzekaiw katu putar pememyr wanehe a'e wà nehe.
Tuwihawete kuzà wiko putar wanehe uzekaiw ma'e romo wà nehe no.
Tuwihawete wà, tuwihawete kuzà wà no, uzeamumew putar upenàràg rehe wapyk pà penenataromo wà nehe.
Umuhyk putar uwa ywy rehe wà.
Uwerew putar ywy imuku'i pyrer pepy wi u'ar ma'e kwer wà nehe no.
Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw nehe.
Herehe uzeruzar ma'e nuzemumikahy pixik kwaw wà nehe,
i'i Tupàn.
24 Zeàmàtyry'ymawhu imumaw ire zauxiapekwer upyhyk ma'e tetea'u a'e wà.
Aipo amo upuner a'e ma'e ipyro haw rehe wanuwi wà.
Tuwihawete ma'erahy ipuraraw kar har weraha teko uma'ereko e ma'e romo wamuigo kar pà a'e wà.
Aipo amo upuner wamuhem kar haw rehe izuwi a'e wà.
25 — Amo upuner, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Amo upyro putar a'e ma'e zauxiapekwer wanuwi a'e nehe.
Amo umuhem kar putar teko tuwihawete ikatu 'y ma'e hemipyhyk kwer a'e nehe no,
ta'e ihe azàmàtyry'ym putar peàmàtyry'ymar ihe wà nehe xe.
Ihe ae apyro putar pena'yr ihe wà nehe no.
26 A'u kar putar wo'o kwer peàmàtyry'ymar wanupe nehe.
A'u kar putar uwykwer wanupe win ài nehe no.
Nezewe mehe teko paw ukwaw putar ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw wà nehe. Pepyro har romo hereko haw ukwaw putar wà nehe no. Ihe Izaew wazar upuner ma'e ihe, aiko penekuzar imono har romo. Ukwaw putar hereko haw wà nehe no.

50

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wemiaihu wanupe.
— Aipo ihe apomono kar peywy wi ihe, awa wemireko wi upuir ma'e ài ihe.
Ma'e pe pemonokatu pape hepuir awer imume'u haw.
Aipo ihe apume'eg uma'ereko e ma'e romo amo pe henewer haw wamekuzar pà ihe.
Nan. Amo pepyhyk peneraha a'e wà, ta'e ikatu 'ym ma'e tetea'u iapo har romo peiko pe xe.
Pekatu 'ymaw uhua'u. A'e rupi apomono kar wanupe ihe.
2 Aha pepyro pà ihe. Màràzàwe tuwe ni amo noho kwaw heruwàxi pà wà.
Apuenoz ihe. Màràzàwe tuwe ni amo nuwazar kwaw heze'eg penenoz mehe ihewe wà.
Aipo ko 'ar rehe napuner kwaw pepyro haw rehe ihe.
Aipo hekàgaw paw uhem ihewi a'e.
Nan. Aze mo amume'u pitài ze'eg, yryhu typaw mo a'e.
Amumaw mo 'y. Yrykawhu uzeapo mo ywyxiguhu romo.
Pira umàno mo wiwez pà wà.
Uzypyrog mo inem pà wà.
3 Apuner ywak imupihunaw rehe.
Apuner kamirpuku umàno ma'e kwer itymaw rehe har imunehew kar pà izupe,
i'i Tupàn.

Tupàn hemiruze'eg upuraraw ma'erahy a'e

4 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemu'e herereko heremiapo ràm rehe a'e.
Nezewe mehe amurywete kar putar ikene'o ma'e ihe wà nehe.
Tuweharupi ku'em mehe hemurywete kar a'e,
a'e rupi ainu katu ize'eg a'e 'ar rehe har.
5 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw katu kar ma'e ihewe.
Naiko kwaw ize'eg heruzar 'ymar romo. Nazàwehem kwaw izuwi ihe.
6 Aruwak hekupe wakutyr hezepetepetek kar pà wanupe ihe.
Aexak kar heruwa heamutaw i'ok arer wanupe no.

Nazeàmim kwaw herehe waze'eg ury-
wahyahy mehe.
Uzenymon heruwa rehe wà.

7 Nahemaranugar kwaw ihe kury,
Ta'e Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e hepytywà a'e xe.
A'e rupi hekàg itahu ài.
Akwaw hemumaranugar kar 'ym àwàm
ihe.
8 Ta'e hepytywà har heruwake hekon a'e
xe.
Aipo amo umume'u putar ma'e hekutyr wà
nehe.
Aha putar hupi tuwihaw wanenataromo
nehe.
Aipo amo ipurumume'u wer heremiapo
kwer rehe tuwihaw wanupe.
Tuwe ur imume'u pà nehe.
9 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hepytywà hepyro pà heàmàtyry'ymar
wanuwi.
A'e rupi ni amo nupuner kwaw herehe
uzepykaw rehe wà nehe.
Heàmàtyry'ymar paw ukàzym putar wà
nehe.
Nuzawy kwaw topoz ykyzu wanemi'u
kwer wanemimumaw kwer a'e wà.

10 Pezeapyaka katu nehe, pe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e wà.
Pezeapyaka hemiruze'eg ize'eg rehe nehe.
Aze pe peho àwàm ipytun nehe,
Aze naheta pixik kwaw tatainy hupi nehe,
pezeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
rehe nehe.
Peiko izar rehe uzeruzar ma'e romo nehe.
11 Pe tata imunykar wà,
pe u'yw ukaz ma'e hereko har wà,
pe'ar putar tata penemimunyk pupe nehe.
U'yw penemimuàgy'ygwer pekutuk putar
pezuka pà a'e wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar
putar ko zepykaw penehe nehe.
Ma'erahy iaiwahy ma'e ipuraraw pàwàm
penàro iko a'e.

51

Ze'eg purumuryw kar ma'e Zeruzarez pe har wanupe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe.
— Pezeapyaka katu nehe, uzepyro àwàm
hekar har wà, uzepytywà àwàm
ihewe henoz har wà.
Peiko itahu ipei'àg pyrer ài.
Pema'enukwaw itahu rehe nehe.
Apei'àg a'e itahu penenuhem pà izuwi ihe.
2 Pema'enukwaw peipy Àmàrààw rehe
nehe.
Pema'enukwaw hemireko Xar rehe nehe
no. Izuapyapyr romo peiko.
Aenoz Àmàrààw imuwà ihe. Ta'yr 'ym ma'e
romo hekon a'e.
Nezewe rehe we amono heze'egatu hehe.
Amono izuapyapyr tetea'u izupe
wà.
3 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
apuhareko katu putar Zeruzarez
tawhu ihe nehe.
Apuhareko katu putar tàpuz ipupe har he-
ityk pyrer paw nehe no.
Ywy uxinig ma'e kwer a'e pe har azapo
putar ma'etymaw romo nehe.
Nuzawy kwaw ma'etymaw En ywy rehe
heremitygwer a'e nehe.
Heta putar turywete haw a'e pe nehe.
Hurywete putar a'e pe har wà
nehe. Heta putar zegar haw nehe.
Umuzàg putar zegar haw hekatu
haw imume'u pà wà nehe.

4 Pezeapyaka katu nehe, heremiaihu wà.
Pezekaiw heze'eg àwàm rehe nehe.
Amono putar heze'eg teko ywy nànànar
wanupe nehe.
Heremiapo kar haw nuzawy kwaw tatainy
teko wanupe nehe.
5 Azur putar wapyro pà na'arewahy nehe.
Heàmàtyry'ymar waneitykaw 'ar uhem wà
iko.
Aruze'eg putar teko ywy nànànar ihe wà
nehe.
Teko ywy muite har heràro herereko wà.
Uzeruzar herehe wà. — Zanepyro putar
zaneàmàtyry'ymar wanuwi nehe, i'i
ihewe wà.
6 Peme'e ywak rehe ywate nehe.
Peme'e ywy rehe xe ywak iwy pe nehe.
Ywak ukàzym putar tàtàxiner ài nehe.
Ywy izemàner putar kamir kwehe arer ài
nehe.
Hehe har umàno putar meru ài wà nehe.

Aityk putar heàmàtyry'ymar upaw rupi ihe wà nehe.
Hepuner haw upyta tuweharupi nehe. Nupaw pixik kwaw nehe.

7 Pezeapyaka katu nehe, ikatu ma'e iapo har wà,
heze'eg upy'a pe hereko har wà.
Aze teko uze'eg zemueteahy penehe wà nehe, pekyze zo wanuwi nehe.
Aze uze'eg urywahyahy penehe wà nehe, pekyze zo wanuwi nehe.
8 Ta'e ukàzym putar kamir àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ài wà nehe, ykyzu hemimumaw kwer ài wà nehe.
Aityk putar heàmàtyry'ymar upaw rupi ihe nehe.
Hepuner haw upyta putar tuweharupi nehe. Nupaw pixik kwaw nehe.

9 Eme'e nehe, Zanezar. Eme'e nehe.
Urepyro pe nepuner haw uhua'u ma'e pupe nehe,
ureipy wapyro awer kwehe arer zàwenugar ài nehe.
Eremugamugaz àzàg zàwenugar yryhu pe har
Ha'aw her ma'e ipegegwer romo ne,
izuka pà ne.
10 Eremuxinig yryhu.
Eremumaw 'y typya'u ma'e.
Erezapo pe yryhu myteromo.
Eremono kar teko neremipyro kwer a'e pe rupi ne wà.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemipyro ràm uzewyr putar weko awer pe wà nehe.
Uzewyr Zeruzarez tawhu pe uzegar pà wà nehe.
Wiko putar a'e pe tuweharupi urywete pà wà nehe.
Turywete haw oho putar wanupi nehe. Wata putar urywete pà wà nehe.
Naheta kwaw zemumikahy haw nehe. Nuzai'o kwaw wà nehe.
12 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wemiaihu wanupe.
— Ihe ae amono putar hekàgaw peme.
A'e rupi, màràzàwe tuwe pekyze teko wanuwi.
Xo teko umàno ma'e ràm romo zo wanekon wà, upaw putar ka'a huwer uxinig ma'e ài wà nehe.
13 Ta'e heharaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wapo arer wi wà xe.
Heharaz ywak ipupirar arer wi wà, ywy imuapyk arer wi wà.
Màràzàwe tuwe pekyze peàmàtyry'ymar purupe ma'erahy ipuraraw par wanuwi.
Oho penaikweromo wà, ta'e ipuruzuka wer penehe wà xe.
Wakwahy haw nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe peme.
14 Na'arewahy amuhem kar putar teko zemunehew paw pe har wapyhykaw wi wà nehe.
Numàno kwaw wà nehe. Na'ima'uhez kwaw wà nehe.

15 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, aiko pezar romo ihe.
Amokotokotok yryhu ihe. A'e rupi ykotok okororo a'e.
Tupàn Upuner Wera'u Ma'e herer romo ihe.
16 Amono hepurumu'e haw peme.
Apupyro peàmàtyry'ymar wanuwi hepo pupe.
Ywak ipupirar arer romo aiko. Ywy imuapyk arer romo no.
Ihe aze'eg Zeruzarez tawhu pe har wanupe kury.
— Peiko heremiaihu romo, a'e wanupe.

Ma'erahy ipuraraw paw upaw Zeruzarez pe har wanuwi

17 Eme'e, Zeruzarez, eme'e nepu'àm pà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e u'u kar wekwahy haw peme win ài a'e.
Pei'u ipupe paw rupi. Peka'u i'u re.
18 Heta tetea'u nera'yr wà.
Heta tetea'u nera'yragaw wà no.
Ni pitài nanepyhyk kwaw nepo rehe wà.
Ni pitài nanepytywà kwaw nemuata kar pà wà.

19 Mokoz iaiw paw erepuraraw: Neàmàtyry'ymar umuaiw neywy wà.
Zeàmàtyry'ymawhu uzuka hehe har wà.
Wama'uhez haw uzuka amogwer wà no.
Mo nepuhareko a'e wà.

Mo uzeagaw nemurywete kar pà wà.
20 Ko 'ar rehe nepupe har iàkàzym
uma'uhez tà wà.
U'ar nahu rupi pe za'akaw rehe wà.
Nuzawy kwaw àràpuhàràn hehaite ma'e
uzepyhykaw rehe har wà.
U'ar a'e wà, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e wikwahy wanupe a'e xe,
ta'e izepyk wer wanehe a'e no xe.
21 Zeruzarez tawhu uzemumikahy ma'e.
Ne ereka'u iko. Nereka'u kwaw win i'u re.
22 Einu katu Tupàn nezar ize'eg àwàm nehe
kury.
Upytywà putar wemiaihu wapyro pà a'e
wà nehe.
Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nezewe.
— Anuhem putar kanek hekwahy haw
pupe tynehem ma'e
nepo wi ihe nehe kury.
Ereka'u ipor pupe nei'u mehe.
Nere'u pixik kwaw ipor nehe.
23 Amono putar ko kanek neàmàtyry'ymar
wanupe nehe,
ta'e uze'eg nezewe newe a'e wà xe.
— E'aw ywy rehe nehe.
Urupyropyrog putar nerehe ure nehe, i'i
newe wà.
Ere'aw. Upyropyrog nerehe wà.
Ywy imuku'i pyrer pe rupi har ài nerereko
wà.

52

Tupàn upyro Zeruzarez pe har a'e wà

1 Eme'e, Zeruzarez, eme'e kury,
ezemukàg wi nehe.
Tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer, emune-
hew neropoz hekuzar katu wera'u
ma'e nehe.
Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e a'e wà nehe,
a'e teko iaiw ma'e a'e wà nehe,
nuiko pixik kwaw nepyr a'e wà nehe.
2 O Xiàw, tawhu ipuràg eteahy ma'e.
Ipyhyk pyrer romo ereiko, ko 'ar rehe
ereapyk ywy rehe.
Emonohok kyhàhàm tàtà ma'e heityk pà
nehe.
Epu'àm nehe, emutuhutuhug ywy ywy ku'i
kwer neropoz wi nehe.
Eapyk nerenaw rehe nehe, tuwihawete
henaw rehe nehe.
3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
wemiaihu wanupe.
— Kwehe mehe zauxiapekwer peneraha
amo ae ywy rehe wà, uma'ereko e ma'e
romo pemuigo kar pà wà. A'e 'ar mehe
ni amo nomono kwaw temetarer amo pe
penekuzaromo wà. A'e rupi ihe namono
kwaw temetarer amo pe penekuzaromo
ihe nehe no, pema'ereko e haw wi pepyro
pà ihe nehe no.
4 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg kury.
— Kwehe mehe heremiaihu oho Ezit
ywy rehe wà, a'e pe wiko pà wà. Oho
wà, ta'e iho wer wà xe. Amo kwarahy
pawire Axir weraha wemipyhyk romo
uma'ereko e ma'e romo uiwy rehe wà.
Nomono kwaw temetarer wanekuzaromo
wà. 5 Ma'e aexak ko 'ar rehe kury. Maw-
iron uzapo ma'e Axir wanemiapo kwer
zàwenugar wà no. Weraha heremiaihu
uma'ereko e ma'e romo wamuigo kar
pà wà no. Nomono kwaw temetarer
wanekuzaromo wà. Waneraha har uha-
pukaz wà, ta'e weityk heremiaihu wà.
Uze'eg zemueteahy herehe upytu'u 'ym pà
wà. 6 Heta putar amo 'ar mehe nehe. A'e 'ar
mehe heremiaihu ukwaw putar herer a'e
wà nehe. Ukwaw putar ihe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ko ze'eg imume'u har
romo hereko haw a'e wà nehe. — Aiko aiko
xe ihe, a'e wanupe.
7 Ipuràg eteahy ze'eg heraha har
ywytyruhu rupi uzàn ma'e hex-
akaw.
Zeàmàtyry'ymawhu heta 'ymaw imume'u
haw werur iko a'e.
Purupyro haw imume'u haw werur iko a'e
no.
Uze'eg Xiàw pe.
— Tupàn pezar wiko tuwihawete romo a'e:
i'i.
8 Pàrirogawaiha tyrapyr har ume'egatu ma'e
wà, uhapukaz wà. Peinu katu
waze'eg nehe.
Uhapukaz urywete haw rupi wà,
ta'e uweha pupe wexak
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Xiàw pe
izewyr haw wà xe.

9 Zeruzarez heityk pyrer, ezegar nerurywete haw rehe nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuhareko katu wemiaihu a'e wà xe.
Upyro putar Zeruzarez a'e nehe.
10 Teko ywy nànànar wanenataromo
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar putar upuner haw ikatuahy ma'e nehe.
Ywy rehe har paw wexak putar
Tupàn Zanezar zanepyro har romo heko haw wà nehe.

11 Heremiaihu wà, pehem Mawiron wi nehe.
Pehem paw rupi nehe. Pepokok zo ma'e iaiw ma'e rehe nehe.
Ma'e heràpuzuhu pe har heraha har wà nehe, tuwe uzemukatu kar herenataromo wà nehe.
12 Napehem kwaw na'arewahy nehe.
Ni amo napemuzàn kar kwaw wà nehe,
ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar putar peho àwàm peme nehe xe.
Tupàn Izaew wazar wiko putar peiwyr penehe uzekaiw katu pà nehe.

Tupàn hemiruze'eg ma'erahy hemipuraraw, ikàgaw no

13 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezewe.
— Heremiruze'eg hemiapo ràm paw ikatu putar nehe.
Teko umume'u putar ikatu haw wà nehe.
Umume'u tetea'u putar ikatu haw izupe wà nehe.
14 Teko tetea'u uze'eg nezewe hexak mehe wà.
— upuraraw ma'erahy tetea'u a'e, i'i izupe wà, ta'e hexakaw amo ae romo uzeapo a'e xe.
— Aipo awa romo hekon tuwe a'e, i'i izupe uzehe upuranu pà wà.
15 Ko 'ar rehe teko tetea'u ipytuhegatu putar hexak mehe wà nehe.
Tuwihawete tetea'u nukwaw kwaw ni uze'egaw hexak mehe wà nehe.
Ta'e wexak putar imume'u pixik 'ym pyrer wà nehe xe.
Ukwaw putar weminu pixik 'ym wà nehe no.

53

1 Uze'eg teko wà kury.
— Mo upuner a'e ma'e zanereminu kwer rehe uzeruzar haw rehe wà.
— Na'aw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ima'ereko haw a'e, ni'i kwaw amo wà.
2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uputar wemiruze'eg izexak kar haw a'e.
Nuzawy kwaw ka'akyr hezuz romo ma'e.
Itua'u ywy uxinig ma'e kwer rehe.
Na'ipuràg kwaw a'e. — Ipuràg eteahy a'e, ni'i kwaw teko izupe wà. — Umurywete kar teko tetea'u a'e, ni'i kwaw teko izupe wà.
Naheta kwaw ipuràgaw hehe.
A'e rupi nazazekaiw kwaw hehe.
Na'ikatu kwaw zanewe.
3 Ikàg 'ym ma'e romo hekon purupe. Nuputar kwaw uwihaw romo wà.
Upuraraw ma'eahy haw a'e. Upuraraw ma'erahy a'e no.
Nazanepurexak wer kwaw awa iro ma'e rehe.
Nazame'e kwaw hehe. Iro zanewe a'e.

4 Nezewe rehe we ma'erahy zaneremipuraraw weraha a'e.
Zanema'erahy upuraraw a'e.
— Wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rupi upuraraw iko a'e, za'e izupe ikwaw 'ym pà.
— Tupàn uzepyk iko hehe, za'e izupe.
— Tupàn ae upuraraw kar ma'erahy hereko izupe. A'e ae ukutuk hereko, za'e izupe.
5 Nan kwaw wemiapo kwer rehe upuraraw. Zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo upuraraw a'e ma'erahy a'e.
Tupàn uzepyk hehe zanekatu 'ymaw rehe.
Zanemukatu Tupàn hemipuraraw kwer pupe a'e.
Ikutuk awer pupe zanemukatu a'e.
6 Zane paw zaiko àràpuhàràn hawitu ma'e ukàzym ma'e kwer ài zane.
Zane pitàitàigatu zaha zaiko zanerape rupi zane.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk wemiruze'eg rehe.
Upuraraw kar ma'erahy izupe zanekatu 'ymaw hekuzaromo. Nupuraraw kar kwaw a'e ma'erahy zanewe a'e.

7 Amo upetepetek wà. Ukutukutuk wà no.
Nuiko kwaw ikàg 'ym ma'e romo a'e.
Nezewe rehe we upuraraw a'e ma'e paw
ikàg 'ym ma'e ài.
Nuze'eg kwaw ni pitài ze'eg ipuraraw
mehe.
Upyta uze'eg 'ym pà àràpuhàràn hawitu
ma'e izuka pyràm ài, àràpuhàràn
hawitu ma'e wawer imonohok kar
mehe har ài.
8 Umunehew zemunehew paw pe wà.
Umume'u izuka àwàm wà. Weraha
izuka àwàm me wà.
Ni amo nuzekaiw kwaw izupe iapo pyràm
rehe wà.
Umuhem kar ywy wikuwe ma'e waneko
haw wi wà.
Uzuka teko zaneremiaihu wanemiapo
kwer ikatu 'ygwer hekuzaromo wà.
9 Utym hetekwer ikatu 'ym ma'e iapo
tetea'u har wanuwake wà.
Utym hetekwer hemetarer katu ma'e
wanetekwer wanuwake wà.
Nuzapo pixik kwaw ni pitài ikatu 'ym ma'e
a'e.
Numume'u kwaw ni pitài temu'emaw.
Nezewe rehe we uzapo a'e ma'e paw
izupe wà.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe.
— Hepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe
izupe. Hepurupuraraw kar wer
ma'erahy rehe izupe.
Uzezuka kar teko wanemiapo kwer ikatu
'ym ma'e wanekuzaromo.
Nezewe rehe we, ipukua'u putar heko
àwàm a'e rupi nehe.
Wexak putar uzuapyapyr wà nehe.
Umuzeapo kar putar ma'e paw heremimu-
tar rupi nehe.
11 A'e ma'erahy paw ipuraraw ire hury-
wete putar nehe.
Nupytu'u kwaw a'e zawaiw katu ma'e iapo
re.
A'e rupi hemiapo kwer ikatu putar izupe
nehe.
Naheta kwaw ikatu 'ymaw heremiruze'eg
rehe.
Upuraraw putar zepykaw a'e nehe, ta'e
amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e
tetea'u a'e wà xe.
A'e rupi amunàn putar wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e ihe nehe. Hereharaz
putar izuwi nehe.
12 A'e rupi amonokatu putar imuawate
katu haw izupe nehe.
Amono putar hekuzar izupe nehe,
hemetarer katu ma'e wanenataromo
nehe, upuner ma'e wanenataromo
nehe no,
ta'e omono weko haw uzezuka kar pà a'e
xe.
Zauxiapekwer wereko xiroahy wà.
Teko tetea'u wanekuzaromo azepyk hehe
ihe.
Uze'eg ihewe wanemiapo kwer imunànaw
henoz pà ihewe,
i'i Tupàn.

54

Tupàn uzamutar katu Zeruzarez pe har wà

1 Zeruzarez, nanera'yr pixik kwaw ne.
Nanememyrahy pixik kwaw.
Ezegar nehe kury. Ehapukaz nerurywete
romo nehe no,
ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe kury xe.
— Kuzà hezar pyrer imemyr wera'u putar
kuzà umen ipyr wiko ma'e wi a'e
nehe i'i Tupàn.
2 Emuhua'u neràpuzràn nehe.
Ezapo nereko haw uhua'u wera'u ma'e
romo nehe.
Nerekyty'ym zo iapo mehe nehe.
Emupukua'u kar neràpuzràn ihàm nehe,
emonoete kar izyta nehe no.
3 Ta'e eremunyryk kar putar neiwyzaw
paw nehe xe, neiwy imuhua'u kar
pà nehe.
Neremiaihu wiko wi putar
ywy neàmàtyry'ymar hemipyhyk kwer izar
romo wà nehe.
Tawhu teko hereko 'ymar tynehem putar
teko wapupe wà nehe no.
4 Ekyze zo nehe. Nanemaranugar kwaw
nehe.
Nepytuhegatu zo nehe, ta'e ni amo nane-
muigo kar kwaw ikàg 'ym ma'e
romo a'e wà nehe xe.
Nekuzàtài mehe uzapo iaiw ma'e newe
imaranugar ma'e romo nemuigo

kar pà wà. Nereharaz putar a'e uzeapo ma'e kwer wi nehe.
Nanema'enukwaw kwaw iaiw ma'e newe uzeapo ma'e kwer rehe nehe, kuzà imen umàno ma'e kwer romo nereko mehe uzeapo ma'e kwer rehe nehe.
5 Neapo arer a'e nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e nehe, Tupàn Upuner Wera'u Ma'e a'e nehe, wiko putar nemen romo a'e nehe.
Izaew wazar Ikatuahy Ma'e a'e nehe, ywy rehe har paw wazar a'e nehe, nepyro putar a'e nehe.

6 Aze awa upuir wemireko wi, a'e hemireko kwer uzemumikahy a'e.
Nezewegatete erezemumikahy ne no, Zeruzarez tawhu.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nerenoz nerereko nemuzewyr kar pà a'e.
Nezar uze'eg nezewe.
— Aipo amo awa upuner wemireko imono kar pà uzewi a'e, aze wereko a'e kuzà ukwàkwàmo mehe a'e.
7 Apuir newi.
Namumaw kwaw kwarahy tetea'u muite newi.
Ko 'ar rehe urumuzewyr kar putar hezeupe ihe nehe kury, neamutar katu pà ihe nehe kury.
8 Hekwahy mehe azeàmim newi.
Nazexak kar kwaw newe ta'e aikwahy newe ihe xe.
Namumaw kwaw kwarahy tetea'u muite newi nehe.
Urupuhareko katu putar nehe, ta'e uruamutar katu hepytu'u 'ym pà ihe xe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nepyro har a'e.

9 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezewe kury.
— Àmànuhu ikyr mehe amume'uahy heze'eg Noe pe ihe.
— 'Y numim zuapyr wi pixik kwaw ywy a'e nehe, a'e tuwe izupe.
Nezewegatete amume'uahy putar ko heze'eg newe ihe kury.
— Naikwahy zuapyr wi pixik kwaw newe ihe nehe, a'eahy newe kury. Nazepyk zuapyr wi pixik kwaw nerehe nehe.
10 Ywytyruhu upuner ukàzymaw rehe wà nehe.
Ywytyr upuner uzepe'àpe'àgaw rehe wà nehe no.
Nezewe rehe we napytu'u pixik kwaw neamutar katu re nehe.
Neàmàtyry'ym pixik àwàm newe heremimume'u kwer nazuhaw pixik kwaw nehe,
i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
neamutar katu har a'e.

Zeruzarez pyahu ma'e

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe a'e.
— O Zeruzarez, ywytu àmànuhu inuromo har zàwenugar uzepyk nerehe a'e. Upuraraw kar ma'erahy newe a'e.
Ni amo nozo'ok kwaw nezemumikahy haw newi wà.
Uruzapo wi putar ita hekuzar katu ma'e ipuràg eteahy ma'e pupe ihe nehe.
Amono putar ita xapir her ma'e newy pe har romo nehe.
12 Azapo putar neràpuz iaiha ma'e ita humi her ma'e pupe nehe.
Azapo putar nerukenawhu ita meriw her ma'e ima'ema'e pà nehe.
Azapo putar nepàrirogawhu ita hekuzar katu ma'e ima'ema'e pà nehe no.
13 Ihe ae ihe, amu'e putar nepupe wiko ma'e ràm ihe wà nehe.
Wiko putar wàmàtyry'ymar wanuwi ukyze 'ym pà wà nehe, uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà nehe.
14 A'e pe har wiko putar ikatu ma'e iapo har romo heze'eg heruzar pà wà nehe.
A'e rupi nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe.
Teko ikatu 'ym ma'e nuzuka kwaw nepupe har wà nehe. Nepupe har nukyze kwaw ma'e wi wà nehe.
15 Aze amo ur neàmàtyry'ym pà wà nehe, ihe naiko kwaw wamur kar har romo ihe.
Ereityk putar neàmàtyry'ymar nekutyr ur ma'e ràm upaw rupi katete ne wà nehe.

16 Azapo itaper ima'ema'e har ihe wà. Upy tàtàpyz rehe wà.

Uzapo puruzuka haw zeàmàtyry'ymawhu pe har wà.
Azapo zauxiapekwer ihe wà no.
Uzuka teko a'e puruzuka haw pupe wà. Umumaw teko a'e puruzuka haw pupe wà.
17 Ni amo puruzuka haw nupuner kwaw nereitykaw rehe wà.
Aze amo oho tuwihaw wanenataromo neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà nehe,
tuwihaw numume'u kwaw nerehe uzepyk àwàm wà nehe.
Azapo agwer ma'e heremiruze'eg wanupe ihe:
Amono waàmàtyry'ymar waneitykaw wanupe ihe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kwez kury.

55

Tupàn umume'u purupyro haw teko wanupe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe a'e.
— Pezeapyaka katu nehe, iziwez ma'e wà.
Pezur pei'u pà nehe.
Pezur nehe, temetarer hereko 'ymar wà.
Peme'eg kar penemi'u ràm pezuwà nehe.
Pe'u nehe.
Peme'eg kar ma'ekamy kwer pezuwà nehe, peme'eg kar win nehe no, ta'e numekuzar kwaw newe a'e wà xe.
2 Màràzàwe tuwe pemono penemetarer penemi'u 'ym imekuzar pà.
Màràzàwe mehe tuwe pemumaw penemetarer pema'ereko haw hekuzar penemi'u 'ym ime'eg kar pà.
Aze peinu heremiapo kar nehe, aze peruzar nehe, Pe'u putar temi'u ikatu wera'u ma'e nehe.
Heta putar temi'u hete katu wera'u ma'e peme nehe.
3 Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Pezur ihewe nehe.
Pezekaiw katu herehe nehe. Nezewe mehe peneko haw pyahu ma'e pereko putar nehe.
Azapokatu putar heze'egaw upaw pixik 'ym ma'e ràm penehe we ihe nehe.
Kwehe mehe amume'u heze'egatu Tawi pe izupe heremiapo ràm imume'u pà ihe. Azapo putar a'e ma'e peme ihe nehe.
4 Amuigo kar Tawi teko wanuwihaw romo ihe, waneruze'egar romo ihe no.
Hexak mehe wexak hepuner haw a'e wà.
5 Pezapo kar putar ma'e teko amo ae ywy rehe har wanupe nehe kury.
Teko penemigwaw 'ym wiko putar peme uma'ereko ma'e romo wà nehe.
Uzàn putar wà peneruzar pà wà nehe.
A'e ma'e uzeapo putar nehe, ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar ihe xe,
Izaew wazar Ikatuahy Ma'e ihe xe,
amono hepuner haw peme ihe xe. Apuereko tuwihaw ài no,
i'i Tupàn

6 Pekar Tupàn pezepytywà kar pà izupe nehe,
hexakaw rehe pepuner mehe we nehe.
Peze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe,
penuwake heko mehe we nehe no.
7 Tuwe teko iaiw ma'e upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe.
Tuwe upytu'u ikatu 'ym ma'e rehe uma'enukwaw ire wà nehe no.
Pezewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe, ta'e upurupuhareko a'e xe.
Umunàn zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw a'e no.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe.
— Hema'enukwaw paw uzawy pema'enukwaw paw a'e.
Nazapo kwaw ma'e pezàwe ihe.
9 Ywak upyta ywate ywy 'aromo a'e.
Nezewegatete hema'enukwaw paw upyta tuwe pema'enukwaw paw i'aromo a'e no. Heremiapo upyta wera'u penemiapo kwer wa'aromo no.
10 Àmàn u'ar ywate wi. Àmàn huwixàg ma'e tàtà ma'e u'ar ywak wi a'e no.
Xo ywy imuàkym ire zo uzewyr ywate.
Umuezuz kar ka'a. Itua'u. Hà'yz no.
Teko upyhyk hà'yzgwer itym wi pà wà no.
Teko u'u wà no.
11 Nezewegatete heze'eg heremimume'u a'e,

nuzewyr kwaw heremimutar iapo 'ym pà nehe.
Uzapo heremiapo putar haw upaw rupi.

12 Pehem putar Mawiron wi penurywete romo nehe.
Apueraha putar peywy rehe nehe. Zauxiapekwer napeàmàtyry'ym kwaw peata mehe wà nehe.
Ywytyruhu uzegar putar urywete romo wà. Ywytyr hurywete putar uzegar pà wà.
Ywyra paw uzepopetepetek putar wà nehe.
13 Ko 'ar rehe xo xu zo heta a'e pe. Hezuz putar ywyra xipere her ma'e a'e pe nehe.
Xo ka'a zo heta ko 'ar rehe. Uzexak kar putar ma'eputyr hyàkwegatu ma'e mur her ma'e a'e pe nehe no.
A'e ma'e hexak mehe pekwaw putar heremiapo kwer nehe.
Tuweharupi ukwaw kar hekatu haw peme nehe. Nukàzym pixik kwaw nehe.

56

Tupàn umume'u uze'eg amo ae ywy rehe har wanupe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wemiaihu wanupe.
— Peiko katu haw rehe nehe.
Pezapo ikatu ma'e nehe.
Nan kwehe tete apupyro putar nehe, hekàgaw purupyro ma'e hexak kar pà nehe.
2 Ze'eg mytu'u haw 'ar rehe har heruzar har hurywete putar wà nehe.
Hurywete putar ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar wà no.

3 Tuwe amo ywy rehe har Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete har
nuze'eg kwaw nezewe nehe. — Tupàn hemuhem kar putar wemiaihu wanuwi a'e nehe, tuwe ni'i kwaw nehe.
Tuwe awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e nuze'eg kwaw nezewe uzeupe nehe.
— Napuner kwaw hera'yr haw rehe ihe,
a'e rupi naiko kwaw Tupàn hemiaihu romo ihe, tuwe ni'i kwaw nehe.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe a'e awa wanupe a'e.
— Peruzar heze'eg mytu'u haw 'ar rehe har nehe.
Pezapo hemurywete kar haw nehe.
Pezuhaw zo heze'egaw nehe.
5 Aze amo agwer awa uzapo nezewe haw nehe,
izupe heremimono ràm ikatu wera'u putar ta'yr wi izupe nehe, tazyr wi izupe nehe no.
Amuapyk kar putar her heràpuzuhu rehe nehe.
Wiko putar heremiaihu wainuromo har romo tuweharupi nehe.
Teko naheharaz pixik kwaw her wi a'e wà nehe.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe amo ywy rehe har Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete har wanupe,
iamutar katu har wanupe, hemiapo putar haw tuweharupi iapo har wanupe.
— Aze peruzar ze'eg mytu'u haw 'ar rehe har nehe,
aze napezuhaw kwaw heze'egaw nehe,
7 Apueraha putar ywytyr herenaw ikatuahy ma'e pe nehe.
Penurywete putar heràpuzuhu pupe nehe, ihewe teko waze'egaw pupe nehe.
Pepuner putar ma'ea'yr hapy haw rehe heruwa rupi nehe.
Pepuner ma'e imur haw rehe ihewe nehe, ma'ea'yr hapy haw rehe penemimono imur haw rehe ihewe nehe.
— Teko ywy nànànar Tupàn pe waze'egaw a'e,
i'i putar teko heràpuzuhu pe wà nehe.
8 Arur putar amo teko Izaew ywy rehe ihe wà nehe.
Amono'og putar a'e teko heremiaihu heremimuzewyr karer wainuinuromo ihe wà nehe.
Nezewe uze'eg zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
A'e ae weruzewyr wemiaihu Izaew ywy rehe wà.
Amo ae ywy rehe ipyhyk pyrer romo wanekon a'e wà.

Tupàn uzepyk Izaew wanuwihaw wanehe

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe.
— Pezur nehe, miar hehaite ma'e wà.
Pe'u hereimaw pezuwà nehe.
10 Heremiaihu wanehe uzekaiw ma'e na-
hehàpyhà kwaw wà.
Nuexak kwaw ma'e wà.
Paw rupi nuzawy kwaw zawar uze'eg 'ym
ma'e wà. Wiko zawar heihemaw
rehe upuner 'ym ma'e ài wà.
Tuweharupi u'ar uker pà wà.
A'e uzekaiw ma'e iranahy wà. Uker tuwe-
harupi wà. Upuahu tetea'u wà no.
11 'Aw zawar zàwenugar umai'u tetea'u ma'e
romo wanekon wà.
Tuweharupi uputar amo wemi'u ràm wà.
Hereimaw wamono'ogar nukwaw kwaw
ma'e wà.
Pitàitàigatu oho wape rupi wà.
Xo uma'e rehe zo ima'enukwaw wà.
12 Uze'eg nezewe uzeupeupe wà.
— Xikar win nehe. Xikar kàwiahy nehe no.
Zaka'u tuwe nehe.
Pyhewe xiapo wi wi nezewe haw nehe no.
Tuwe pyhewe zaneka'u àwàm uhua'u
wera'u kutàri zaneka'u awer wi a'e
nehe: i'i wà,
i'i Tupàn.

57

1 Teko ikatu ma'e umàno wà.
Ni amo nuzekaiw kwaw wamàno haw rehe
wà.
Ikatu ma'e ukàzym wà.
Ni amo nuexak kwaw waho haw wà.
Ikatu 'ymaw nupuner kwaw ikatu 'ym
ma'e iapo haw rehe wanupe.
2 Nezewe rehe we ikatu ma'e wexak putar
zeàmàtyry'ym 'ymaw a'e wà.
Ikatu haw rehe wiko ma'e
upytu'u katu utymaw pupe wà.

Tupàn uzepyk tupàn ua'u imuwete har wanehe

3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe.
— Paze ma'e imemyr wà, kuzàwyzài puhe
uker ma'e wà, kuzàwyzài wà,
pezur xe nehe.
Amume'u putar penemiapo kwer penehe
hezepyk pà ihe nehe.
4 Mo rehe pepuka peiko.
Mo rehe peze'eg urywahyahy peiko
penuwarurywete mua'u pà.
Ikatu 'ym ma'e iapo har romo peiko. Peiko
hemu'em ma'e romo.

5 Pepyta ywyra i'àgaw iwy pe.
A'e pe pezemono iaiw ma'e iapo haw pe.
Peker kuzàwyzài wapuhe tupàn a'ua'u wa-
murywete kar pà. — Nezewe mehe
umuezuz kar zaneremi'u ràm wà
nehe, peze pezeupe. — Nezewe
mehe zanemupurumuzàg kar putar
wà nehe no, peze pezeupe.
Itakwaruhu yrykaw huwake har pupe
pezuka pena'yr tupàn a'ua'u wamuwete pà
pe wà.
6 Pepyhyk ita ihym ma'e yrykaw pupe har
tupàn a'ua'u penemimuwete romo
wamuigo kar pà pe wà no.
A'e re pemono win wanupe.
Pemono arozràn wanupe wamuwete pà
no.
— Nezewe haw zaneremiapo ikatu Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e, peze
peiko ihewe aipo.
7 Peho ywytyruhu apyr
iaiw ma'e iapo pà.
Pemono ma'e tupàn a'ua'u wanupe a'e pe
no.
8 Pemuapyk tupàn a'ua'u penemiapo kwer
iro ma'e
penàpuz ukenaw ikupe kutyr pe wà.
Peneharaz ihewi. Pezo'ok pekamir.
Pe'aw peker haw rehe penemimutar wa-
puhe.
Pemono penemetarer wanupe pepuhe
wapyta haw hekuzaromo.
Nezewe mehe pezapo penemimutar iaiw
ma'e.
9 Pepyhyk uri kawer. Pepyhyk kàpuhàg
hyàkwegatu ma'e tetea'u no.
A'e re pemuwete tupàn ua'u Morok her
ma'e peho.
Pemono kar peze'eg heraha har ywy nànàn
wà, tupàn a'ua'u penemimuwete
ràm wanekar kar pà wanupe wà.
A'e ze'eg heraha har oho te umàno ma'e
kwer wapyta haw pe wà.
10 Pekene'o, ta'e peata tetea'u pe xe.
Nezewe rehe we napepytu'u kwaw.
Tupàn a'ua'u wanagapaw hemuhuhuk kar
har omono ukàgaw peme wà.

A'e rupi napepytu'u kwaw.

11 Pekyze tuwe a'e tupàn a'ua'u wanuwi.
Mo romo wanekon wà.
Màràzàwe tuwe penemu'em ihewe.
Màràzàwe tuwe peneharaz tuwe ihewi.
Amumaw kwarahy tetea'u heze'eg 'ym pà.
Aipo a'e rupi peneharaz ihewi. Aipo a'e rupi napekyze kwaw ihewi.
12 Aexak kar putar penemiapo kwer teko nànàn ihe nehe.
Ikatu penemiapo peme.
Azeharomoete na'ikatu kwaw ihewe ihe.
13 Pehapukaz putar pepytywà àwàm henoz pà ihewe nehe.
A'e 'ar mehe tupàn a'ua'u penemimuwete tetea'u napenenu kwaw a'e wà nehe.
Ywytu weraha putar a'e tupàn a'ua'u muite xe wi wà nehe.
Pitài ipy haw umukàzym kar putar wà nehe.
Herehe uzeruzar ma'e wiko putar ywy heremimume'u kwer rehe wà nehe.
Ywytyr ikatuahy ma'e herenaw uzeapo putar waneko haw romo nehe.

Tupàn upurupuhareko haw

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe.
— Pemuàgà'ym pe heremiaihu waho àwàm nehe. Pemuhygatu wanape ràm nehe.
Nezewe mehe heremiaihu upuner putar ihewe uzewyr haw rehe wà nehe,
i'i Tupàn.
15 Tupàn Ikatuahy Ma'e Ywate Wera'u Ma'e a'e,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, uze'eg a'e.
— Hereko haw upyta ywate a'e. Ikatuahy a'e, ikatu 'ymaw wi imunyryk pyrer romo hekon a'e.
Aiko ikàg 'ym ma'e wainuinuromo ihe no. Aiko ma'erahy ipuraraw par wainuinuromo ihe no.
Nezewe mehe àro kar ikatu ma'e ikàg 'ym ma'e wanupe.
Amono wakàgaw ipyahu ma'e ma'erahy ipuraraw par wanupe no.
16 Namume'u wi wi kwaw heremiaihu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihe nehe, wanupe ihe nehe.
Naiko kwaw wikwahy ma'e romo tuweharupi hepytu'u 'ym pà nehe.
Aze mo aikwahy hepytu'u 'ym pà, umàno mo wikuwe ma'e heremiapo kwer upaw rupi wà.
Ihe ae azupy wanehe wamuigo kar pà wikuwe ma'e romo upaw rupi ihe.
17 Aikwahy heremiaihu wanupe. Azepyk wanehe no ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e wà xe.
Hewyrowyroahy amo wama'e rehe wà no.
Atyryk wanuwi ta'e aikwahy ihe xe.
Nezewe rehe we wiko wi wi uzauzarahy ma'e romo wà.
Oho wi wi wape rupi wà no.

18 Aexak wanemiapo kwer.
Nezewe rehe we amukatu putar ihe wà nehe.
Araha putar pe ikatu ma'e rupi ihe wà nehe no.
Amurywete kar putar wazemumikahy re ihe wà nehe.
19 Amono putar ze'eg hekatu haw rehe har ihe nehe uzai'o ma'e wazuru pe ihe nehe.
Amume'u waàmàtyry'ym 'ym àwàm teko nànàn ihe, teko muite har wanupe, teko muite 'ymar wanupe no.
Amukatu putar ihe wà nehe.
20 Ikatu 'ym ma'e nuzawy kwaw yryhu ykotokuhu hereko har wà:
Nupytu'u kwaw ykotok ire.
Werur to'om ywy rehe. Werur ipihe haw hehe no.
21 Naheta kwaw wapyro àwàm a'e ikatu 'ym ma'e wanupe nehe.
I'i Tupàn hezar kwez a'e kury.

58

Zekwaku haw azeharomoete har

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Ehapukaz wahy haw rupi nehe, nepytu'u 'ym pà nehe.
Ehapukazahy xi'àm tapi'ak i'ak kwer iapo pyrer izupy har ài nehe.
Heremiaihu wanupe Zako izuapyapyr wanupe emume'u
wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe, wakatu 'ymaw imume'u pà nehe.
2 Azeharomoete hemuwete katu tuweharupi a'e wà.

— Urepurukwaw wer neremiapo putar haw rehe ure, i'i ihewe wà.
Uze'eg waiko teko ikatu ma'e iapo har ài wà,
heze'eg ihaw 'ymar ài wà.
— Emur neze'eg ikatu ma'e urewe nehe, i'i ihewe wà.
Ipurumuwete wer herehe tuweharupi wà, i'i Tupàn.

3 Teko upuranu Tupàn rehe wà.
— Màràzàwe tuwe urumumaw amo 'ar uremai'u 'ym pà urezekwaku pà nemuwete pà ure. Nereme'e kwaw ureremiapo rehe.
Màràzàwe tuwe urema'uhez neruwa rupi ure. Nerezekaiw kwaw urerehe ma'erahy ipuraraw mehe, i'i izupe wà.
Uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e teko waze'eg wanupe.
— Azeharomoete akwaw penemiapo.
Pemai'u 'ymaw 'ar rehe peme'eg ma'e, peme'eg kar ma'e no.
Pemunar peme uma'ereko ma'e wanemetarer rehe a'e 'ar rehe no.
4 Pemumaw pemai'u 'ymaw 'ar pezekwaku haw peze'eze'egahy pà pezeupeupe, pezeàmàtyry'ym pà no.
Te pezenupànupà no.
— Nezewe rehe we Tupàn wenu putar zaneze'eg a'e nehe,
aipo peze pezeupeupe.
5 Ma'e penemiapo pezekwaku haw pemai'u 'ymaw 'ar rehe har aputar ihe.
Aipo aputar pema'uhez haw.
Aipo aputar pezeamumew haw takwar iapar ma'e ài.
Aipo amunehew kar pàn iànàm ma'e ma'e hyru iapo pyr peme.
Aipo apumu'aw kar tàtàpyzgwer rehe.
Aipo nezewe haw uzeapo mai'u 'ymaw romo zekwaku haw romo peme.
Aipo pitài 'ar rehe pemai'u 'ymaw ikatu putar ihewe nehe.

6 Nan. Naputar kwaw agwer pezekwaku haw ihe.
Pemunehew kar e teko zemunehew paw pe pe wà. Aputar a'e wi wamuhem kar àwàm. Pepuraraw kar ma'erahy amo wanupe. Nuzawy kwaw ipuhuz katu ma'e heraha haw wanupe. Aputar a'e ipuhuz taw a'e teko wanuwi henuhem àwàm.
Pezapo kar ma'e tetea'u amo wanupe wama'e ipyhyk pà wanuwi. Aputar pewi wamuhem kar àwàm.
Pemupytu'u kar teko peme uma'ereko e ma'e romo wamuigo kar ire nehe.
Pemuhem kar paw rupi pe wà nehe.
7 Agwer pezekwaku haw ikatuahy ihewe: Pemuza'aza'ak penemi'u ima'uhez ma'e wanupe ikurer imono pà nehe.
Pemuixe kar ma'e hereko 'ymar penàpuz me pe wà nehe. Pemuixe kar hàpuz 'ym ma'e penàpuz me pe wà nehe no, wamuger kar pà wà nehe.
Pemono kamir ikamir 'ym ma'e wanupe nehe.
Pepytu'u pixik zo peànàm wapytywà re nehe.

8 A'e mehe nehe, hepurupyro haw heny katu putar kwarahy ài nehe.
Na'arewahy apumukatu putar upaw rupi nehe.
Pepyro har peneraha putar peho àwàm rupi nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar penehe we nehe, peiwyiwyr nehe, ikatu 'ym ma'e wanuwi pepyro pà nehe.
9 Ihewe penehapukaz mehe pepytywà àwàm henoz mehe nehe, apuenu putar nehe.
— Urepytywà pe nehe, peze putar ihewe nehe.
— Aiko aiko xe ihe, a'e putar peme nehe.

— Aze pepytu'u tuwe pemunar ire wà nehe,
aze pepytu'u ikatu 'ym ma'e amo wanupe imume'u re nehe, aze pepytu'u peze'eg urywahyahy re pe nehe,
10 Aze pemono temi'u ima'uhez ma'e wanupe nehe,
aze pepytywà ma'e hereko 'ymar nehe,
hepuruamutar katu haw heny katu putar nehe.
Peiko pytunaw rehe. A'e pytunaw nuzawy kwaw kwarahy heny haw zanemyter pe hin mehe har nehe.

11 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe,
tuweharupi aexak kar putar peho
àwàm peme nehe.
Te ywyxiguhu rehe amono putar penemi'u
ràm peme nehe no.
Apumukatu putar nehe. Apumukàg kar
putar nehe no.
Peiko putar ma'etymaw 'y tetea'u heta haw
ài nehe.
Peiko putar ytyzuzàmaw ài nehe. 'Y
nupytu'u kwaw izuwi uwyryk ire.
12 Zauxiapekwer weityk tawhu tetea'u
kwehe mehe wà.
Pezapo wi putar a'e tawhu wawy pe har
wa'aromo pe wà nehe, waneityk
awer rehe pe wà nehe.
— Teko pàrirogaw hupir wi har a'e wà, i'i
putar teko peme wà nehe.
— Tàpuz heityk pyrer iapo wi har a'e wà, i'i
putar peme wà nehe no.

Peruzar ze'eg mytu'u haw 'ar rehe har nehe, i'i Tupàn wanupe

13 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nezewe a'e.
— Peruzar ze'eg mytu'u haw 'ar rehe har
nehe.
Napeme'eg kwaw ma'e 'ar ihewe
imonokatu pyrer rehe nehe.
Napeme'eg kar kwaw ma'e a'e 'ar
rehe nehe.
Tuwe mytu'u haw 'ar uzeapo mynykaw 'ar
ài peme nehe.
Tuwe upyta 'ar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pe imonokatu pyr romo peme
nehe.
Pemuawate a'e 'ar nehe. Pepytu'u
pema'ereko 'ym pà nehe.
Peme'eg zo ma'e a'e 'ar rehe nehe.
Peze'eze'eg e zo a'e 'ar mehe nehe.
14 Aze peruzar heze'eg nehe, aiko putar
pemurywete kar har romo ihe nehe.
Apupytywà putar ikatu 'ym ma'e paw he-
ityk pà nehe.
Penurywete putar ywy peipy Zako pe
heremimono kwer rehe nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg
kwez ihe kury.

59

Tupàn uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe

1 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk
ukàgaw kwehe arer a'e kury, peze
ru'u peiko pezeupeupe.
— Nupuner kwaw zanepyro haw rehe
kury, peze peiko.
— Nupuner kwaw ma'e henu haw rehe.
Nupuner kwaw zanerenu haw rehe,
peze peiko.
2 Nan. Penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
pemunyryk penereko Tupàn pezar
wi.
Pekatu 'ymaw umuzeàmim kar Tupàn
pewi.
A'e rupi nuwazar kwaw izupe peze'egaw
peme a'e.
3 Heta tuwykwer pepo rehe.
Pepo ipiw penemiapo kwer iaiw ma'e rehe.
Xo temu'emaw imume'u haw zo pekwaw.
Tuweharupi pezuru umume'u iaiw ma'e.
4 Napeho kwaw tuwihaw wanenataromo
ze'eg azeharomoete har imume'u
pà wanupe, ze'eg azeharomoete har
imume'u kar pà wanupe.
Napemume'u kwaw ze'eg azeharomoete
har tuwihaw wanupe.
Teko paw uzeruzar temu'emaw rehe wà,
ze'eg azeharomoete har 'ym ma'e
rehe wà.
Aze amo hemu'em wà, uzeruzar ize'eg
rehe wà. Ima'enukwaw ikatu 'ym
ma'e wemiapo ràm rehe wà. Uzapo
iaiw ma'e puruzuka pà wà, purupe
ma'erahy ipuraraw kar pà wà.
5 Ikatu 'ym ma'e iapo àwàm imume'u haw
nuzawy kwaw mozaiw hupi'a:
Hupi'a i'u har umàno.
Aze amo hupi'a uzeka,
uhem amo mozaiw izuwi.
Wanemiapo putar àwàm iaiw.
Nuzawy kwaw zanu ikyhaw.
6 Na'ikàg kwaw pàn ài. Napepuner kwaw
imuywykaw rehe kamir romo iapo
haw rehe.
Teko nupuner kwaw imunehew paw rehe
kamir ài wà.
Penemiapo paw na'ikatu kwaw.
Iaiw tuwe penemiapo kwer paw rupi.
7 Pezàn peho ikatu 'ym ma'e iapo pà.
Na'arewahy pezuka teko ikatu 'ym ma'e
iapo 'ymar peho pe wà.

Xo ma'erahy amo wanupe penemipuraraw rehe pema'enukwaw.
Wyzài taw rupi wyzài ywy rehe pekwaw mehe pezuhazuhaw ma'e paw rupi. Pemono iaiw paw a'e pe paw rupi no.
8 Napekwaw kwaw pe zeàmàtyry'ym 'ymaw piar.
Penemiapo paw upuraraw kar ikatu 'ymaw purupe.
Peho wer pe ikatu 'ym ma'e rupi.
A'e rupi naheta kwaw pepyro àwàm nehe.

Teko umume'u wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e wà

9 Tupàn nazanepyro kwaw a'e rihi, ta'e xiapo ikatu 'ym ma'e zaiko zane xe.
A'e rupi iàrew zanepytywà àwàm iko.
Xikar tatainy. Xo pytunaw zo xixak.
Xikar ma'e hexak katu haw. Zaiko we pytunaw rehe zane rihi.
10 Zapokok zaha zaiko pàrirogaw rehe hehàpyhà 'ym ma'e ài zane, heha 'ym ma'e ài zane.
Kwarahy wamyter pe hin mehe zazepyapi zane.
Nuzawy kwaw pyhaw zaneata haw zanewe.
Zanetua'u mehe zanehya'u mehe zaiko umàno ma'e kwer ài.
11 Zakororo zàwàruhu uruxu her ma'e imukuhem kar pyrer ài zane.
Zanekuhem pykahu ài no.
Xiàro zanepyro àwàm. Iàrew tuwe a'e.
Xiputar zanepytywà àwàm. Muite hekon zanewi a'e.
12 Ikatu 'ym ma'e tetea'u uruzapo nekutyr, Tupàn.
Ureremiapo kwer umume'u urekatu 'ymaw.
Nurupuner kwaw ureaiw paw wi urereharaz haw rehe.
Urukwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo urereko haw.
13 Nuruiko kwaw nerehe uzeruzar katu ma'e romo. Urupytu'u neze'eg heruzar ire.
Urutyryk newi, urezar.
Uruze'eg ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe. Uruze'eg neze'eg heruzar 'ymaw rehe no.
Urumume'u amogwer wanupe ureremu'em àwàm.
14 Urumunyryk kar ikatu haw urezewi.
Ikatu ma'e iapo haw uruityk.
Ze'eg azeharomoete har uzepyapi oho iko tuwihaw wanenataromo.
Imunar 'ymaw temu'em 'ymaw nuhem pixik kwaw tuwihaw wanenataromo.
15 Ze'eg azeharomoete har ukàzym a'e.
Pepuraraw kar ma'erahy peiko imunar 'ymaw rehe uzeagaw ma'e wanupe.

Tupàn upyro wemiaihu wà

Katu haw uhem pewi a'e. A'e rupi peneko haw iro Tupàn pe a'e.
16 Ipytuhegatu
wemiaihu wapytywà har heta 'ymaw hexak mehe.
A'e rupi ukàgaw rupi weityk waàmàtyry'ymar wà.
Tupàn Ikatuahy Ma'e romo hekon a'e,
a'e rupi weityk wà.
17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umunehew ukatu haw uzekutukaw wi imimaw romo.
Omono upurupyro haw wàkàg rehe har romo u'yw wi uzeàmim pà.
Purehe uzepykaw umunehew ukamirpuku romo.
Purupe wikwahy haw nuzawy kwaw kamir iànàm ma'e izupe no.
18 Uzepyk putar teko ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe pitàitàigatu nehe.
Wikwahy haw rupi uzepyk putar wàmàtyry'ymar wanehe nehe.
Teko ywy muitea'u har upuraraw putar izepykaw wà nehe, wemiapo kwer rupi katete wà nehe.
19 Teko ywy nànànar wà nehe, kwarahy hemaw kutyr har wà nehe, kwarahy heixe haw kutyr har wà nehe no,
ukyze putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà nehe, ipuner haw wi wà nehe no.
Ta'e ur putar 'y tyhu uwyrykahy ma'e ài nehe xe.
Nuzawy kwaw ykotok ywytuaiw hemiraha nehe.

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe.
— Azur putar Xiàw pe purupyro ma'e romo nehe.

Apyro putar heremiaihu ihe wà nehe,
wemiapo kwer rehe uzemumikahy
ma'e ihe wà nehe, i'i Tupàn.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
wemiaihu wanupe.
— Na'aw heze'eg àwàm penehe we
heremiapo katu ràm xe kury. — Herekwe
peme heremimono kwer a'e nehe, hepu-
rumu'e haw peme heremimur kwer a'e
nehe no, upyta putar pepyr tuweharupi a'e
wà nehe. Pemu'e putar pena'yr a'e ze'eg
rehe nehe, ko 'ar rehe nehe, tuweharupi
nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e aze'eg kwez kury.

60

Zeruzarez pyahu ma'e ipuràg eteahy haw

1 Epu'àm nehe, Zeruzarez.
Tuwe neruwa heny katu nerurywete haw
rehe nehe,
ta'e neratainy uhem kwez kury xe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàgaw
ipuràg eteahy haw uhyape katu iko
penehe a'e kury.
2 Pytunaw upyk ywy.
Teko wiko pytunaw rehe wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hatainy
uhyape katu iko nerehe a'e.
Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw uzexak
kar ne'aromo.
3 Teko ywy nànànar ur putar newe wà nehe,
Zeruzarez,
ta'e neratainy ipuràg eteahy putar wanupe
a'e nehe xe.
Ne'ar ipyahu ma'e heny haw
umur kar putar tuwihawete tetea'u newe
wà nehe.

4 Zeruzarez. Eme'e nezeiwyr nehe. Exak
uzeapo romo ma'e nehe.
Nera'yr uzewyr wà waiko wà. Uhem wà
waiko wà.
Muite wi nera'yr wanur wà.
Nerazyr ur waiko uhy wazywa rehe wà no.
5 A'e ma'e hexak mehe erehyape katu putar
nerurywete haw rehe nehe.
Nezà'à ututukahy putar nerurywete haw
rehe nehe.
Teko yryhu ikupe kutyr har ur putar wà
nehe.
Werur putar wemetarer paw newe wà
nehe. Werur putar uma'e paw newe
wà nehe no.
6 Teko Minià ywy rehe har wà nehe, Epa
ywy rehe har wà nehe no, ur putar
kawaru kupewa'a tetea'u wanerur pà wà
nehe. Werur putar ma'e tetea'u
wakupepe wà nehe.
Teko Xawa ywy rehe har ur putar wà nehe
no.
Werur putar itazu or wà nehe. Werur
putar yhyk hyàkwegatu ma'e wà
nehe no.
A'e paw umume'u putar Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemiapo kwer
ikàg ma'e a'e wà nehe.
7 Teko werur putar àràpuhàràn hawitu
ma'e Kenar ywy wi wà nehe,
Nawaiot ywy wi wà nehe no.
Uzuka putar weimaw wanapy pà
ma'ea'yr hapy haw rehe Tupàn hen-
ataromo wà nehe.
Omono putar izupe imurywete kar pà wà
nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umupuràg eteahy wera'u putar wàpuzuhu
ipuràg ma'e a'e nehe no.

8 Amo kanuhu ur waiko ywàkun uwewe
ma'e ài wà. Ma'e wi wanur wà.
Nuzawy kwaw pykahu uker haw pe
uzewyr ma'e wà.
9 Muite wi a'e kanuhu wanur a'e wà.
Uhua'u wera'u ma'e ur amo wane-
nataromo wà.
Werur Tupàn hemiaihu wanereko waiwy
rehe wà.
Werur itaxig parat wà. Werur itazu or wà
no.
Wazar omono putar a'e ma'e Tupàn Ikat-
uahy Ma'e Tuweharupi Wiko Ma'e
Izaew wazar pe a'e wà nehe.
Tupàn umur ukàgaw upuràg eteahy haw
peme a'e. Peiko hemiaihu romo.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Zeruzarez pe.
— Teko amo ae ywy rehe arer uzapo wi
putar nepàrirogaw iaiha ma'e tàtà
ma'e a'e wà nehe.
Wanuwihawete uma'ereko putar newe wà
nehe no.
Aikwahy ihe, a'e rupi azepyk nerehe.

Nezewe rehe we uruamutar katu ihe.
Urupuhareko katu no.
11 Nuzewàpytym pixik kwaw nerukenaw
nehe.
Ni 'aromo ni pyhaw nehe.
A'e rupi ywy nànànar wanuwihaw up-
uner putar wemiruze'eg wanerur
pà newe wà nehe,
wemetarer herur pà newe wà nehe no.
12 Teko amo ywy rehe har a'e wà nehe, aze
nuiko kwaw neremiruze'eg romo
wà nehe, amumaw putar a'e teko
ihe wà nehe.
Aityk putar a'e teko azeharomoete ihe wà
nehe.
13 Heta ywyra ikatuahy ma'e Irimano ywy
rehe.
Na'aw her xe: xiperet, piner, zimiro.
Teko werur putar agwer ywyra newe wà
nehe.
Nezewe mehe umupuràg eteahy wera'u
kar putar heràpuzuhu ipupe a'e wà
nehe.
Amupytu'u kar hepy a'e pe ihe.
14 Amo tuwihaw upuraraw kar ma'erahy
newe wà, ikatu 'ym ma'e iapo pà
newe wà. Wana'yr ur putar newe
wà nehe no.
Wapyk putar upenàràg rehe nere-
nataromo wà nehe.
Nerehe uze'eg zemueteahy ma'e kwer paw
ur putar newe wà nehe no.
Umuhyk putar uwa ywy rehe nere-
nataromo wà nehe.
— Tawhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
heko haw, i'i putar newe wà nehe.
— Ywytyr Xiàw her ma'e Izaew wazar Ikat-
uahy Ma'e henaw, i'i putar newe wà
nehe no.

15 Teko upytu'u putar nerehe wakatuwawahy
'ym ire wà nehe. Na'iakatuwawahy
wi pixik kwaw wà nehe.
Nereiko pixik kwaw tawhu teko heta 'ym
ma'e romo nehe. Tuweharupi heta
putar nepupe wiko ma'e wà nehe.
Urumupuràg eteahy kar putar ihe nehe.
Upuner ma'e romo urumuigo kar
putar nehe no.
Ereiko putar tawhu hurywete ma'e romo
tuweharupi nehe.
16 Amo ae ywy rehe har a'e wà nehe,
wanuwihawete a'e wà nehe no,
uzekaiw putar nerehe a'e wà nehe.
Wiko putar kuzà umemyr pe ukamy
imono har ài newe wà nehe.
Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e nepyro har
romo hereko haw nehe.
Erekwaw putar Izaew wazar Upuner Ma'e
nemekuzar har romo hereko haw
nehe no.

17 Narur kwaw itazu morog newe nehe,
arur putar itazu or newe nehe.
Narur kwaw itaper newe nehe, arur putar
itaxig parat newe nehe.
Arur putar itazu morog itaper rehe we
nehe, ywyra hekuzaromo nehe, ita
hekuzaromo nehe no.
Zeàmàtyry'ym 'ymaw amuigo kar putar
neruwihawete romo ihe nehe.
Ureruze'eg kar putar ikatu haw pe ihe
nehe no.
18 Teko nuzuka pixik kwaw amo teko
neywy rehe wà nehe.
Zauxiapekwer numumaw pixik kwaw
neywy wà nehe. Nuweityk pixik
kwaw neràpuz wà nehe.
— Purupyro haw, ere putar nepàrirogaw pe
nehe.
— Tupàn ikatu haw imume'u haw, ere
putar nerukenaw pe nehe.

19 Kwarahy nuhyape katu pixik kwaw 'ar
romo nehe.
Zahy nuhyape pixik kwaw pyhaw nehe,
ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko
putar tatainy newe tuweharupi har
romo ihe nehe xe.
Hepuràg eteahy haw hekàgaw uhyape katu
putar nerehe nehe.
20 Aiko putar kwarahy romo newe nehe,
aiko putar zahy romo newe nehe no.
Aiko putar kwarahy wixe pixik 'ym ma'e
romo nehe, aiko putar zahy uhyape
re upytu'u pixik 'ym ma'e romo nehe
no.
Ahyape katu putar nerehe tatainy ài tuwe-
harupi nehe.
Pezemumikahy haw i'ar upaw putar nehe.
21 Teko nepupe har wiko ma'e uzapo putar
ikatu ma'e a'e wà nehe.

Tuweharupi ereiko putar Ywy Imume'u Pyrer izar romo nehe.
A'e teko wiko ma'eà'yz heremitygwer ài wà.
Hepo pupe azapo ihe wà,
ta'e hepurexak kar wer hekàg wera'u haw rehe purupe ihe xe.
22 Naheta tete kwaw wà kury. Heta tetea'u putar wà nehe.
Teko ko ywy rehe har na'ikàg kwaw wà. Ikàg wera'u putar amo teko wanuwi upaw rupi katete a'e wà nehe.
Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe.
'Ar ikatu mehe azapo kar putar a'e ma'e paw rupi ihe nehe. Na'iàrew kwaw nehe.

61

Izaew wapyro haw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur wekwe ihewe a'e.
Herexak uze'eg ikatu ma'e purupe heraha kar pà ihewe.
— Eraha hemetarer 'ym ma'e wanupe nehe, i'i ihewe.
Hemono kar ma'erahy ipuraraw par wamurywete kar pà ihewe.
— Emume'u imunehew pyrer wamuhem kar àwàm eho purupe nehe.
Emume'u zemunehew paw pe har wamuhem kar àwàm wanupe nehe no, i'i ihewe.
2 — Emume'u ko heze'eg eho purupe nehe, i'i ihewe.
— Uhem he'ar kwez kury. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e apyro putar heremiaihu ihe wà nehe kury.
Ihe wazar ihe, azepyk putar waàmàtyry'ymar wanehe ihe nehe no, ere wanupe nehe, i'i ihewe.
— Emurywete kar uzai'o ma'e ne wà nehe.
3 Emono tuwihawete waàkàg rehe har
Xiàw pupe har uzai'o ma'e wanupe nehe, wamurywete kar pà nehe.
Nan kwaw purumuzemumikahy kar haw a'e. Purumurywete kar har a'e.
Emono kàpuhàg hyàkwegatu ma'e wanehay kwer hekuzaromo nehe.
Emono kamir turywete haw pe har uzemumikahy haw pe har hekuzaromo nehe.
Uzapo putar ikatu ma'e a'e wà nehe.
A'e teko nuzawy kwaw ywyra Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemitygwer wà nehe.
Wexak kar putar hekàgaw teko paw wanupe wà nehe. Wexak kar putar hepuràg eteahy haw wanupe wà nehe no.
4 Uzapo wi putar tàpuz gwer u'ar ma'e kwer wà nehe.
Uzapo wi putar tawhu heityk pyrer wà nehe no.
A'e tawhu umumaw kwarahy tetea'u iapo katu 'ym pà wà.

5 Heremiaihu wà, teko amo ywy rehe har ur putar pepyr a'e wà nehe.
Uzekaiw putar wà peneimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe wà nehe. Uzekaiw putar penemitygwer rehe wà nehe. Uzekaiw putar uwà tyw rehe peme wà nehe no.
6 — Xaxeto Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo har wà, i'i putar peme wà nehe.
— Zanezar hemiruze'eg wà, i'i putar peme wà nehe.
Peiko putar amo ae ywy rehe har wanemetarer izar romo nehe, wama'e izar romo nehe no.
— Zanekàg kury, peze putar pezeupeupe nehe, ta'e penemetarer katuahy putar nehe xe.
7 Pemaranugar. Aiw paw rehe peiko no.
Penemipuraraw kwer iaiw wera'u penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi.
Ko 'ar rehe peiko putar peywy rehe nehe kury.
Penemetarer katu wera'u putar nehe kury.
Penurywete putar tuweharupi nehe.
8 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.
— Azamutar katu katu haw ihe. Naheakatuwawahy kwaw ma'e rehe imunar haw rehe, ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe.
Napuir pixik kwaw heremiaihu wanuwi nehe. Amono putar ikatu ma'e wanemipuraraw kwer hekuzaromo nehe.

Azapokatu putar heze'egaw wanehe we
nehe. Nazuhaw pixik kwaw a'e
ze'eg nehe.
9 Wazuapyapyr uzekwaw katu putar ywy
nànànar wanupe nehe.
Wanexak àràm paw
ukwaw putar teko heremimukatu romo
waneko haw wà nehe,
i'i Tupàn.

Zeruzarez pe har wazegar haw Tupàn ikatu haw imume'u haw

10 Zanerurywete putar nehe.
Ximuzàg putar zegar haw Tupàn ikatu
haw imume'u haw nehe, ta'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
uzapo ikatuahy ma'e a'e xe.
Umunehew kar purupyro haw zanewe
kamir ài a'e.
Umunehew kar zaneàmàtyry'ymar wane-
itykaw zanewe kamirpuku iànàm
ma'e ài no.
Zaiko awa hemireko ma'e ràm pàn ipuràg
ma'e uwàkàg rehe har imunehew
har ài zane.
Zaiko kuzà imen ma'e ràm ita hekuzar katu
ma'e pupe imupuràg eteahy pyrer ài
no.
11 Ywy umuaiha ywyra a'e.
Ma'etymaw rehe ywy umuezuz kar ma'e
itym pyrer a'e no.
Nezewegatete Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e umuezuz kar putar upurupyro
haw a'e nehe no.
Teko ywy nànànar umuzàg putar zegar
haw ikatu haw imume'u haw a'e wà
nehe no.

62

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e

1 Azamutar katu Xiàw ihe. A'e rupi
napytu'u kwaw heze'eg ire nehe.
Weityk putar wàmàtyry'ymar a'e wà nehe.
Waàmàtyry'ym awer heny katu putar
kwarahy ài nehe. Xo a'e mehe zo
apytu'u putar nehe.
Ipyro haw heny katu putar tatainy ywyra
ipei'ài'àg pyrer iku'amumyk pyrer
ukaz ma'e ài a'e nehe. Xo a'e mehe
zo apytu'u putar nehe.
2 Zeruzarez. Teko ywy nànànar paw wexak
putar neàmàtyry'ymar waneityk
àwàm wà nehe.
Tuwihawete paw ipytuhegatu putar
nepuràg eteahy haw hexak mehe wà
nehe.
Erereko putar her ipyahu ma'e nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono
putar nerer ipyahu ma'e newe nehe.
3 Ereiko putar tuwihawete àkàg rehe har
ipuràg eteahy ma'e ài nehe.
Ereiko putar Tupàn ima'e romo tuwe-
harupi nehe.
4 — Heityk pyrer, ni'i wi pixik kwaw teko
newe wà nehe.
— Imumaw pyrer, ni'i pixik kwaw neywy
rehe wà nehe.
— Heremiamutar katu, i'i putar Tupàn
newe nehe.
— Heremireko, i'i putar neywy rehe nehe,
ta'e nekatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe ne xe.
Neywy wiko putar hemireko romo nehe.
5 Awa wereko kuzà wemireko romo a'e.
Nezewegatete neapo arer nerereko putar
wemireko romo a'e nehe no.
Kuzà umurywete kar umen ràm a'e.
Nezewegatete eremurywete kar putar
nezar nehe no.
6 Zeruzarez ipàrirogaw apyr
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umupu'àm
kar ume'egatu ma'e a'e wà.
Ni 'aromo ni pyhaw
nupytu'u kwaw uhapukaz re wà.
Pe ume'egatu ma'e pe wà, pemuma'enukwaw
kar Tupàn wemimume'u kwer rehe.
Pepytu'u zo imuma'enukwaw kar ire nehe.
7 Pemupytu'u kar zo Tupàn nehe.
Xo Zeruzarez iapo wi re zo pepuner
pepytu'u haw rehe nehe.
Iapo katu wi re teko ywy nànànar uze'egatu
putar hehe wà nehe.
— Tawhu ipuràg eteahy ma'e a'e, i'i
putar izupe wà nehe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upir
uzywa awyze har ikàg ma'e a'e,
ko ma'e wemiapo ràm imume'uahy pà
wemiaihu wanupe a'e.
— Na'u kar pixik kwaw arozràn peko pe har
peàmàtyry'ymar wanupe ihe nehe.
Pema'ereko tetea'u win iapo pà.
Na'u kar pixik kwaw a'e win
amo ywy rehe har wanupe nehe.

9 Pe ae pepo'o putar arozràn peko pe har
nehe.
Pe'u putar typy'ak a'e arozràn iapo pyrer
nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe.
Pemume'u putar hekatu haw nehe.
Pe ae pepo'o putar uwà peko pe har nehe.
Pe'u putar itykwer win heràpuzuhu
huwake katu pe nehe.

10 Zeruzarez pe har wà, pehem tawhu wi
nehe.
Pemukatu peànàm uzewyr ma'e ràm
wanape ràm nehe.
Pemuhygatu wanape ràm nehe. Penuhem
ita paw heityk pà amo me nehe.
Peupir pàn ze'eg hereko har nehe.
Teko paw wexak putar a'e pàn wà nehe.
Ukwaw putar a'e ma'e uzeapo romo
haw wà nehe no.
11 Ywy nànàn
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
ko ze'eg a'e.
— Peze'eg teko Zeruzarez pe har wanupe
nehe.
— Pepyro har uhem iko a'e, peze wanupe
nehe,
— Werur teko wemipyro kwer wanereko
uzeupi wà no, peze wanupe nehe.
12 — Teko Tupàn pe imonokatu pyrer wà, i'i
putar teko peme wà nehe.
— Teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hemipyro kwer wà, i'i putar peme
wà nehe no.
— Tupàn hemiamutar katu, i'i putar
Zeruzarez pe wà nehe.
— Tawhu Tupàn hemityk 'ym, i'i putar
izupe wà nehe no.

63

Tupàn uzepyk wemiaihu waàmàtyry'ymar wanehe

1 Ur amo iko tawhu Mozira her ma'e wi
ywy Enom her ma'e wi a'e kury. Mo
romo hekon.
Ur amo hopozpiràg hekuzar katu ma'e
imunehew har. Mo romo hekon.
Ikàg wata mehe. Upuner wata mehe. Mo
romo hekon.
— Ihe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Heàmàtyry'ymar waneityk awer
imume'u har romo aiko ihe.
Apuner purupyro haw rehe hekàgaw pupe
ihe.

2 — Màràzàwe tuwe neropoz ipiràg a'e.
Nuzawy kwaw uwà rehe win iapo pà upy-
ropyrog ma'e wanopoz a'e.
3 Uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e
puranu haw a'e kury.
— Apyropyrog teko ywy tetea'u rehe
har wanehe ihe. Nuzawy kwaw
uwà rehe ipyropyrogaw kawawhu
zàwenugar pupe har.
Naheta kwaw hepytywà har hepyrog
mehe wà.
Aikwahy ihe. Hekwahy haw rehe apyropy-
rog amo ywy rehe har wanehe ihe.
Azuhazuhaw ihe wà.
Wanuwykwer upirik heropoz rehe.
Ipiràg kury.
4 — Heàmàtyry'ymar wanehe hezepykaw 'ar
uhem kwez kury, a'e hezeupe.
— Heremiaihu wapyro haw 'ar uhem kwez
kury no, a'e hezeupe.
5 Ame'e heiwyr. Naheta kwaw hepytywà
har wà.
Hepytuhegatu, ta'e naheta kwaw herehe
we uma'ereko ma'e wà xe.
A'e rupi ihe zutyka'i aityk heàmàtyry'ymar
ihe wà.
Hekwahy haw hemynehem hekàgaw pupe.
6 Apyropyrog teko wanehe hekwahy haw
rehe.
Aikwahy ihe, a'e rupi azuhaw ihe wà.
Azuhezuhen wanuwykwer ywy rehe,
i'i Tupàn.

Tupàn ipuruamutar katu haw purupe

7 Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ipuruamutar katu haw purupe
ihe nehe.
Uzapo ikatu ma'e tetea'u a'e.
A'e rupi amume'u putar ikatu haw izupe
nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e umur tuwe uze'egatu zanerehe
a'e xe.
Wexak kar ukatuahy haw wemiaihu
wanupe.
Ta'e upurupuhareko katu a'e xe.
Upuruamutar katu a'e no.
8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury.
— Wiko heremiaihu romo wà.

Hera'yr ikatu 'ym ma'e ihewe iapo pixik 'ym àràm romo wanekon wà, i'i.
9 A'e rupi upyro wanemipuraraw paw wi a'e wà.
A'e ae wiko wapyro har romo a'e.
Numur kar kwaw weko haw pe har wapyro àràm romo wà. Numur kar kwaw amo wyzài wemiruze'eg.
A'e ae uzapo.
Uzamutar katu a'e wà. Upuhareko wà no. A'e rupi upyro wà.
Tuweharupi nehe, kwarahy nànàn nehe, upyhyk waneraha pà wà.
10 Nezewe rehe we upytu'u heruzar ire wà.
Umuzemumikahy kar Hekwe Ikatuahy Ma'e wà no.
A'e rupi Tupàn uzeapo waàmàtyry'ymar romo a'e.
Uzypyrog wàmàtyry'ym pà.
11 Na'e ima'enukwaw weko awer rehe wà.
Ima'enukwaw Moizez Tupàn hemiruze'eg kwehe arer rehe wà no.
A'e rupi upuranu uzehezehe wà.
— Ma'e pe hekon Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e.
Kwehe mehe upyro wemiaihu yryhu wi a'e wà. Nuzawy kwaw àràpuhàràn wamono'ogar wanupe a'e. Upyro wà.
Moizez nuzawy kwaw wanehe uzekaiw ma'e a'e.
Ma'e pe hekon Wekwe Moizez pe imono arer a'e.
12 Umupyta kar upuner haw uhua'u ma'e hehe tuweharupi.
Ma'e pe hekon kury.
Umuza'ak yryhu wemiaihu wane-nataromo, ta'e ipurumume'u kar wer wemiapo kwer rehe purupe tuweharupi xe.
13 Uwahaw kar 'y typya'u ma'e wanupe.
Nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe ha-haw mehe. Nuzawy kwaw kawaru hehaite ma'e uzepyapi 'ym ma'e wà.
14 Nuzawy kwaw tapi'ak ywyàpyznaw pe wezyw ma'e uzàn 'ym ma'e wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Hekwe wer-aha wemiaihu wapytu'u àwàm iku-tyr wà. Ma'e pe hekon kury, i'i uze-upeupe wà.
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, er-eraha neremiaihu waho àwàm rupi nezewe ne wà. Nezewe mehe teko paw ukwaw nerer ikatu ma'e a'e wà kury.

Uze'eg upytywà haw henoz tà Tupàn pe wà

15 O Tupàn, eme'e urerehe ywak wi nehe,
nereko haw ikatu ma'e ipuràg eteahy ma'e wi nehe.
Ma'e pe eremono nepuner haw. Màràzàwe tuwe nerezekaiw kwaw urerehe kury.
Ezo'ok zo ureamutar katu haw urewi nehe. Emunyryk zo urepuhareko katu haw urewi nehe,
16 ta'e ereiko ureru romo ne xe.
Ureipy a'e wà, Àmàrààw a'e, Zako a'e no, nuzekaiw kwaw urerehe wà. Na'ima'enukwaw kwaw urerehe wà.
Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne, ereiko ureru romo ne.
Izypy mehe arer we, — Urepyro har, uru'e newe.
17 O Tupàn, màràzàwe tuwe uremupiaw kar nerape wi.
Màràzàwe tuwe eremuàtà urepy'a
newe urekyze re uremupytu'u kar pà.
Ezewyr urewe nehe, o Tupàn,
ta'e uruiko neremiruze'eg romo ure xe.
Uruiko teko neremixamixak kwer romo ure.
18 Ure neremiaihu ikatu ma'e ure, urumumaw màràmàràn kwarahy neràpuzuhu izar romo urereko pà.
Ko 'ar rehe ureàmàtyry'ymar upyropyrog waiko hehe wà kury.
19 Ereiko ureruwihaw romo kwehe mehe ne. Uruiko neremiruze'eg romo a'e mehe.
Ko 'ar rehe urereko pe neremiruze'eg 'ym wazàwe. Urereko pe neremiaihu romo wiko pixik 'ym ma'e wazàwe.

64

1 Aze mo eremu'i ywak, aze mo erewezyw, ikatuahy mo urewe.
Aze mo eremuryryryryz kar ywytyruhu nerenataromo, ikatu mo urewe.
2 Nuzawy iwer mo 'y
tata hakuahy ma'e i'aromo upupur ma'e.
Neàmàtyry'ymar ukwaw mo nepuner haw wà.

Uryryryryryz mo ukyze haw rehe nere-
nataromo wà.
3 Ikatuahy ma'e purumupytuhegatu kar
haw iapo mehe,
ma'e ureremiàro 'ym iapo mehe,
erewezyw ywak wi ne.
Ywytyruhu uryryryryryz nerenataromo wà.
4 Teko nuexak pixik kwaw amo tupàn wà.
Nuenu pixik kwaw amo tupàn rehe
ze'egaw wà. Xo ne zo nerexak a'e
wà. Xo ne rehe ze'egaw zo wenu wà.
Ni amo tupàn nuexak kar kwaw ikatu ma'e
weruzar har wanupe ne ài wà.
5 Eremuawyze ikatu ma'e urywete haw
rehe iapo har ne wà.
Eremuawyze teko ne wà, aze wiko
neremimutar rehe tuweharupi wà.

Erekwahy urewe. Nezewe rehe we
uruzapo wi wi ikatu 'ym ma'e
uruiko.
Aze uruata wi nerape kwehe arer rupi
nehe, xo a'e mehe zo urepyro putar
pe nehe.
6 Ure paw uruiko ikatu 'ym ma'e romo
nerenataromo.
Ureremiapo kwer ikatu ma'e nuzawy
kwaw urekamir izipiw ma'e.
Uruiko ma'e huwer uxinig ma'e kwer ài.
Ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
urereraha muite ywytuaiw ài.
7 Naheta kwaw newe uze'eg ma'e wà.
Ni amo nuekar kwaw upytywà àwàm
nerehe wà.
Erezeàmim urewi.
Erepuir urewi, ta'e uruzapo ikatu 'ym ma'e
tetea'u ure xe.

8 Nezewe rehe we, o Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e, ereiko ureru romo ne.
Uruiko ywyzuwa romo. Ereiko ywyzuwa
ima'ema'e har romo ywy'a iapo har
romo.
Ureapo pe upaw rupi ne.
9 Epytu'u nekwahy re urewe nehe, O
Tupàn, nema'enukwaw zo ureremi-
apo kwer ikatu 'ym ma'e rehe tuwe-
harupi nehe.
Uruiko neremiaihu romo.
Nereharaz zo urereko haw wi nehe.
10 Tawhu ikatuahy ma'e neremiaihu
waneko awer uzeapo ywyxiguhu
romo wà.
Zauxiapekwer weityk Zeruzarez wà.
Ywytyr Xiàw rehe naheta kwaw teko wà.
11 Tata umumaw
neràpuzuhu uremyter pe har ikatu ma'e
ipuràg eteahy ma'e.
Ureipy nemuwete katu ipupe wà.
Tata umumaw neràpuzuhu.
Zauxiapekwer umuaiw ma'e ureremiamu-
tar kwer paw wà.
12 Erexak a'e ma'e paw, O Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e.
Aipo nerezapo kwaw ma'e nehe.
Aipo nereze'eg kwaw nehe.
Aipo erezepyk wiwi putar urerehe nehe.

65

Tupàn uzepyk weruzar 'ymar wanehe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe.
— Hepurupytywà wer heremiaihu
wanehe.
Nuenoz kwaw upytywà àwàm ihewe wà.
Hezexak kar wer wanupe.
Naherekar kwaw wà.
— Aiko xe ihe, aiko xe ihe,
a'e teko ihewe uze'eg 'ym ma'e wanupe ihe.
2 Tuweharupi apyho hepo
a'e teko herehe ipureruzar wer 'ym ma'e
wanupe.
Pe ikatu 'ym ma'e rupi pe zàwenugar rupi
wata ma'e romo wanekon wà.
Wyzài wemimutar uzapo oho waiko wà.
3 Tuweharupi uzapo ikatu 'ym ma'e here-
nataromo umaranugar 'ym pà wà.
Uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanupe wà,
ma'etymaw a'e tupàn a'ua'u wanupe
imonokatu pyrer rehe wà.
Wapy yhyk hyàkwegatu ma'e tupàn a'ua'u
wanenataromo ma'ea'yr hapy haw
rehe wà.
4 Oho tywypaw pe umàno ma'e kwer
wanehe upuranu pà wà.
Umumaw pytun gatu teko heta 'ymaw pe
wà, ta'e ipurexak wer puahu haw
zàwenugar rehe wà xe.
U'u tàzàhuràn ho'o kwer wà.
Umynehem ukawaw temi'u ihewe ikatu
'ym ma'e pupe wà.
5 A'e re uze'eg nezewe amo wanupe.
— Pepytu'u nehe.

Pepokok zo urerehe nehe, ta'e uruiko ikatu
wera'u ma'e romo pewi ure xe, i'i
waiko wà.
Agwer teko hemuikwahy kar a'e wà.
Hekwahy haw nuzawy kwaw tata uwew
'ym ma'e.
6 Amuapyk wanemiapo kwer paw hepape
rehe ihe.
Napytu'u kwaw wanehe hezepyk 'ym
mehe we ihe nehe.
Amekuzar kar putar wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e wanupe ihe nehe.
7 Umekuzar putar waipy wanemiapo kwer
wà nehe no.
Wapy yhyk hyàkwegatu ma'e tupàn a'ua'u
wanenataromo ma'ea'yr hapy haw
ywytyr rehe har rehe wà.
Uzuhaw heze'eg ma'ea'yr ywytyr rehe
wazuka mehe wà.
A'e rupi amekuzar kar putar wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e wanupe nehe,
upaw rupi katete nehe, pitàitàigatu nehe.
Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
kwez kury.

8 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Aze amo uwà tynehem tykwer pupe
nehe,
aze amo wexak a'e uwà i'yw rehe wà nehe,
uze'eg putar nezewe izupe wà nehe.
— Naximumaw kwaw nehe,
ta'e win imy'e pyràm
ikatuahy putar a'e nehe xe, i'i putar izupe
wà nehe.
Nezewegatete ihe nehe no, azamutar katu
heremiaihu ihe wà.
A'e rupi namumaw kwaw ihe wà nehe.
9 Amono putar wazuapyapyr tetea'u Zako
izuapyapyr wanupe ihe wà nehe,
Zuta izuapyapyr wanupe ihe wà nehe no.
Amuigo kar putar a'e teko heywy izar
romo ihe wà nehe no.
Teko heremixamixak kwer wiko putar
Ywy Heremimume'u kwer izar
romo wà nehe.
Wiko putar hehe tuweharupi wà nehe.
10 Aze heremiaihu uzeagaw heremimutar
iapo pà wà nehe,
ywy ywytyr heta 'ymaw Xarom her
ma'e uzeapo putar waneimaw
àràpuhàràn hawitu ma'e wamai'u
haw romo nehe.
Waneimaw tapi'ak u'u putar ka'api'i
ywyàpyznaw Iaiw Paw her ma'e rehe
wà nehe no.

11 Amo peinuromo har utyryk ihewi wà.
Ywytyr herenaw ikatuahy ma'e na'ikatu
kwaw peme.
Pemono temi'u win rehe we tupàn a'ua'u
Kaz her ma'e pe wà, Meni her ma'e
pe no.
— Zanereko àwàm ikatu ma'e imur àràm
wà, peze a'e tupàn a'ua'u wanupe.
— Zanereko àwàm ikwaw par wà, peze a'e
tupàn a'ua'u wanupe no.
12 Nezewe haw uzeapo putar peme nehe.
Amo pezuka putar takihepuku pupe
wà nehe.
Apumuapyk kar putar pepenàràg rehe
pezuka kar pà wanupe nehe.
Ta'e ihe apuenoenoz ihe xe. Napewazar
kwaw heze'eg ihewe.
Aze'eg peme. Napezekaiw kwaw herehe.
Pezapo ihewe iro ma'e.
Pexaexak ma'e hemuikwahy kar haw no,
i'i Tupàn.

13 A'e rupi Zanezar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uze'eg kury.
— Heta putar temi'u heremiruze'egete
wanupe nehe, nezewe rehe we pe
pema'uhez putar nehe.
Ui'u putar wà nehe no, nezewe rehe we
peiwez putar nehe no.
Hurywete putar a'e wà nehe. Pemaranu-
gar putar nehe.
14 Uzegar putar urywete romo wà nehe.
Pekuhem putar pezemumikahy pà nehe.
Pezai'o putar nehe. Pepy'a tynehem putar
pezemumikahy haw pupe nehe.
15 Ihe pezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ihe nehe, apuzuka putar ihe nehe.
Heremiruze'eg heremiaihu heremixam-
ixak kwer a'e wà nehe,
umume'u putar pener uze'egaiw amo rehe
imono mehe wà nehe.
Amono putar her ipyahu ma'e heremiruze'eg
wanehe nehe.
16 Wyzài teko Ywy Imume'u Pyrer rehe har
nehe, aze ze'egatu wenoz nehe,
Tupàn puruwi utyryk 'ym ma'e pe wenoz
putar nehe.
Aze umume'u wemiapo ràm nehe,

Tupàn Puruwi utyryk 'ym ma'e her rehe umume'u putar nehe,
i'i Tupàn.

Ywak ipyahu ma'e, ywy ipyahu ma'e no

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wemiaihu wanupe.
— Peneharaz putar iaiw pawer penemipuraraw kwer wi nehe.
Ihe ihe nehe no, nahema'enukwaw kwaw a'e ma'e rehe ihe nehe no,
17 ta'e azapo ywak ipyahu ma'e iteko ihe xe. Azapo ywy ipyahu ma'e iteko ihe no.
Teko paw heharaz putar uzeapo ma'e kwer wi wà nehe.
Ni amo na'ima'enukwaw kwaw hehe wà nehe.
18 Penurywete nehe. Peiko hurywete ma'e romo tuweharupi
heremiapo ràm hexak mehe nehe.
Ta'e amynehem putar Zeruzarez tawhu turywete haw pupe ihe nehe xe.
Amono putar turywete haw tetea'u ipupe har wanupe nehe no.
19 Zeruzarez ikatu putar ihewe nehe.
Heremiaihu hemynehem putar turywete haw pupe wà nehe.
Teko nuenu pixik kwaw teko wazai'o haw a'e pe wà nehe.
Ma'erahy ipuraraw paw rehe teko wanehapukaz haw nuzenu pixik kwaw a'e pe nehe.
20 Numàno pixik kwaw kwarer uzexak kar romo ma'e kwer a'e pe wà nehe.
Ni amo numàno kwaw utua'uhez 'ym mehe we uhya'uhez 'ym mehe we wà nehe.
Aze amo umàno 100 kwarahy hereko mehe nehe, — Kwàkwàmo mehe umàno a'e, i'i putar teko izupe wà nehe.
Aze amo umàno 100 kwarahy hereko 'ym mehe we nehe, — Kwa, amo omono ze'egaiw hehe aipo, i'i putar teko hehe wà nehe.
21 Pezapo putar penàpuz nehe, peiko putar ipupe nehe.
Pezutym putar uwà nehe, pe'u putar a'e win nehe.
22 Napezapo kwaw tàpuz amo waneko haw romo nehe.
Napezutym kwaw uwà win iapo pà amo wanupe nehe.
Heremiaihu umumaw putar kwarahy tetea'u wiko pà wà nehe. Nuzawy kwaw ywyra wà nehe.
Teko paw ukwaw putar wemiapo kwer ikatu haw wà nehe no.
23 Wanemiapo ikatu putar paw rupi nehe.
Wana'yr nuzemumaw kwaw iaiw paw rehe wà nehe,
ta'e heze'egatu upyta putar wanehe tuweharupi nehe xe.
Upyta putar wazuapyapyr wanehe tuweharupi nehe no.
24 Herenoz 'ym mehe we ainu putar waze'eg nehe.
Waze'eg imumaw 'ym mehe we awazar putar waze'eg wanupe nehe.
25 Awarahu hehaite ma'e umai'u putar àràpuhàràn hawitu ma'e wainuinuromo wà nehe.
Zàwàruhu iriàw her ma'e u'u putar ka'api'i tapi'ak wainuinuromo wà nehe no.
Mozaiw nuxi'u pixik kwaw teko wà nehe.
Heywytyr ikatuahy ma'e rehe
nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e nehe. Nuzeapo kwaw purumuahy kar haw nehe, i'i.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kwez kury.

66

Tupàn imuwete mua'u har wà

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Ywak wiko herenaw romo.
Ywy wiko hepy imupytu'u haw romo.
Aipo pepuner tàpuz herereko haw iapo haw rehe.
Aipo pepuner hepyta haw iapo haw rehe.
2 Ihe ae azapo ywak ihe. Azapo ywy ihe no.
Aiko ma'e paw wazar romo no.
Nezewe rehe we azekaiw hemetarer 'ym ma'e wanehe. Azekaiw katu wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe uzemumikahy ma'e wanehe no.
Hewi ukyze ma'e wanehe no, heze'eg heruzar har wanehe no.
3 Nezewe rehe we heta we tapi'ak awa ma'ea'yr hapy haw rehe izuka har wà.
Uzuka awa wà no.
Heta àràpuhàràn hawitu ma'e izuka har wà no.
Uzuka zawar wà no.

Heta arozràn ihewe imur har wà.
Umur tàzàhuràn huwykwer ihewe wà no.
Heta yhyk hyàkwegatu ma'e herenataromo imunykar wà no.
Amo umuwete ma'e hagapaw wà no.
Agwer teko uzapo wemimutar wà.
Wanemiapo hemuhuhuk kar har ikatu wanupe.
4 A'e rupi — Apuraraw kar putar ma'erahy wanupe nehe.
Ukyze hezepykaw wi wà. Amono putar a'e hezepykaw wanehe ihe nehe,
ta'e ainoz ihe wà xe. Ni amo nuwazar kwaw heze'eg ihewe wà.
Aze'eg wanupe. Ni amo nuzekaiw kwaw herehe wà.
Nan. Uzapo iro ma'e ihewe wà.
Wexaexak hemuikwahy kar haw wà, i'i.

Zepykaw, zepyro haw no

5 Teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze ma'e a'e wà, heruzar har a'e wà,
pezeapyaka katu ize'eg rehe nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe peme.
— Peywy rehe har na'iakatuwawahy kwaw penehe wà.
Napekatu kwaw wanupe pe no, ta'e pezeruzar tuwe herehe xe.
Uze'eg nezewe peme wà.
— Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur wapyro pà nehe.
Nezewe mehe urexak putar wanurywete haw nehe, i'i wà.
A'e teko imaranugar putar wà nehe.
6 Pezeapyaka katu wànoànog ma'e tawhu pupe har rehe nehe,
tàpuzuhu pupe har nehe no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wànoànog iko a'e,
wàmàtyry'ymar wanehe uzepyk pà a'e, ta'e wiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo a'e wà xe.

7 Aipo kuzà imemyrxak kar umemyrahy 'ym mehe we.
Aipo upuner umemyrxak kar haw rehe hahy haw ipuraraw 'ym pà.
8 Agwer ma'e nuzeapo kwaw. Ni amo nuexak kwaw agwer ma'e izeapo haw wà.
Aipo teko umumaw xo pitài 'ar zo amo ywy rehe uzemono'og pà, wiko pà wà.
Aipo na'arewahy teko uzeapo amo ywy rehe wiko ma'e romo wà.
Nan. Nezewe rehe we uzeapo Xiàw pe.
Umemyrahy 'ym mehe we na'arewahy imemyrzexak kar a'e.
Uzexak kar imemyr wà.
9 Ihe imemyrahy haw ipuraraw kar har romo aiko ihe.
Aipo namuzexak kar kwaw imemyr ihe wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar ihe, ko ma'e imume'u har romo aiko ihe.
10 Zeruzarez tawhu iamutar katu har paw wà,
penurywete hehe we nehe.
Pemuzàg hekatu haw rehe zegar haw nehe.
Hehe uzai'o ma'e wà,
penurywete Zeruzarez rehe we nehe.
11 Nuzawy kwaw kuzà umemyr imukamu har a'e.
Omono putar wemetarer peme nehe. Omono putar uma'e hekuzar katu ma'e peme nehe no.
Uhyk putar peme nehe.
12 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e Zeruzarez pe har wanupe ihe:
Hemetarer katu ma'e ài peneko haw ur putar peme yrykawhu ài nehe.
Temetarer ywy nànànar ur putar peme nehe no, hekuzar katu ma'e ywy nànànar ur putar peme nehe no,
'y tyhu ma'e uwyrykahy ma'e ài nehe.
Na'e Zeruzarez wiko putar pehy ài nehe.
Pemukamu putar nehe.
Peneraha putar uzywa rehe nehe.
Upuxi'awar rehe pepyhyk putar peamutar katu pà nehe no.
13 Kuzà umurywete kar umemyr izemumikahy mehe,
nezewegatete apumurywete kar ihe nehe no.
Apumurywete kar Zeruzarez pe nehe no.
14 A'e ma'e izeapo haw hexak mehe nehe,
penurywete putar nehe. Pekàg wi putar ka'a hezuz katu ma'e ài nehe.

Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
azekaiw heremiruze'eg wanehe ihe.
Pekwaw putar hezekaiw paw nehe.
Hekwahy mehe azepyk heàmàtyry'ymar
wanehe,
i'i Tupàn.

15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur putar
tata ipyteromo nehe.
Hemirur ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu
pe har nuzawy kwaw ywytuhu wà.
Ur putar wekwahy haw heityk pà
wàmàtyry'ymar wanehe nehe.
Wanehe uzepykaw nuzawy kwaw tata
heny kwer nehe.
16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk
putar ywy nànàn
tata pupe nehe, takihepuku pupe nehe no.
Uzuka putar teko ywy rehe har tetea'u a'e
wà nehe no.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury.
— Amo teko uzemukatu a'e wà, ma'e
tetea'u iapo pà uzekwaku pà a'e wà. A'e re
wixe xaxeto rupi ma'etymaw imonokatu
pyrer pe wà. A'e teko u'u tàzàhuràn
ho'o kwer wà no. U'u aguza wà. U'u
amo temi'u ihewe ikatu 'ym ma'e wà no.
Azuka kar putar a'e teko ihe wà nehe,
18 ta'e akwaw wanemiapo ihe xe. Akwaw
wama'enukwaw paw no. — Azur putar
ywy nànànar paw teko paw wamono'og kar
pà ihe nehe. Ur putar wà nehe. Wexak
putar hekatu haw heny haw wà nehe.
Wexak putar hepuràg eteahy haw heny
haw wà nehe no. 19 Amono putar amo
hepuner haw hexak kar haw wamyter pe
ihe nehe. Amo wikuwe wi wi putar wane-
miapo kwer imume'u re wà nehe. Amono
kar putar amo a'e teko ywy muitea'u har
wanupe ihe wà nehe. A'e teko muite har
nuenu pixik kwaw hereko haw imume'u
haw wà. Nuexak pixik kwaw hepuner haw
wà. Amono kar putar Epàn ywy rehe wà
nehe, Iriw ywy rehe wà nehe no, Iri ywy
rehe wà nehe no. Heta u'yw pupe ma'e
izywà katu haw ikwaw par a'e ywy rehe
wà. Oho putar Tumaw ywy rehe wà nehe
no, Kere ywy rehe wà nehe no. Umume'u
putar hepuner haw uhua'u ma'e oho ywy
nànànar wanupe wà nehe. 20 Werur putar
peywy rehe arer paw wà nehe, ihewe
imur pyràm romo wà nehe. Ur putar
heywytyr imonokatu pyrer Zeruzarez pe
har pe wà nehe. Ur putar ma'ea'yr
waku'az wà nehe: kawaru wà, kawaràn
wà, kamer wà. Ur putar ywyramawa
pupe wà nehe no, ywyramawa pixika'i
ma'e pupe wà nehe no. Izaew werur
arozràn kawaw imukatu pyrer pupe ihewe
imur pyràm romo wà. Werur putar uiwy
rehe arer ihewe nezewegatete wà nehe
no. 21 Aexaexak putar amo ihe wà nehe,
Xaxeto romo wamuigo kar pà ihe wà nehe.
Amo amuigo kar putar Erewi izuapyapyr
romo ihe wà nehe no.

22 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e:
Azapo putar ywak ipyahu ma'e ihe nehe,
ywy ipyahu ma'e ihe nehe no.
Nupaw pixik kwaw wà nehe. Upyta
putar wenaw rehe hepuner haw
rupi tuweharupi wà nehe.
Nezewegatete pener nukàzym pixik kwaw
wà nehe.
Tuweharupi heta putar pezuapyapyr wà
nehe.
23 Mynykaw zahy ipyahu mehe har nànàn
nehe,
mytu'u haw 'ar nànàn nehe,
teko ywy nànànar ur putar hemuwete katu
pà heràpuzuhu pupe wà nehe.
24 A'e re uhem putar tawhu wi umàno ma'e
kwer wanetekwer
wanexak pà wà nehe.
Umàno a'e teko wà,
ta'e upytu'u hereruzar ire wà xe.
Amirikur a'e teko wanetekwer i'u har
numàno pixik kwaw wà nehe.
Tata a'e teko wanapy har nuwew pixik
kwaw nehe no.
Wikuwe ma'e paw ihuhuk wer putar
wanexak mehe wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg
kwez ihe kury.

Upaw.

ZEREMI

1 Ko pape umume'u Zeremi ize'eg awer
a'e, hemiapo kwer a'e no. Wiko Iwki
ta'yr romo. Iwki wiko xaxeto romo Ana-
tot tawhu Mezàmi Izaew ta'yr izuapyapyr
waiwy rehe har pe. 2 Zuzi Amon ta'yr
Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo
heko mehe 13 haw kwarahy rehe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zeremi pe
a'e kury. 3 Uze'eg wi izupe Zeoaki Zuzi ta'yr
tuwihawete romo heko mehe no. A'e re
Tupàn uze'eg tetea'u Zeremi pe. Te amo
'ar mehe zauxiapekwer amo ae ywy rehe
har weraha teko Zeruzarez pe har a'e wi
wemipyhyk kwer romo wà. Zeneki Zuzi
ta'yr tuwihawete romo heko mehe 11 haw
kwarahy rehe 5 haw zahy rehe uzeapo a'e
ma'e.

Tupàn wenoz Zeremi

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe.

5 — Nezexak kar 'ym mehe we nehy
hie pupe nereko mehe we uruexak ihe,
nemonokatu pà hezeupe ihe, teko ywy
nànànar wanupe heze'eg imume'u har
romo nemuigo kar pà ihe, i'i ihewe.

6 Na'e aze'eg izupe kury.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar.
Nakwaw kwaw heze'egatu haw ihe. Ta'e
kwàkwàmo ipyahu ma'e romo aiko ihe xe,
a'e izupe.

7 Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uwazar heze'eg ihewe a'e.

— Eze'eg zo nezewe nehe. Oromono kar
putar amo teko wanupe nehe. Eze'eg eho
wanupe nehe. Amume'u putar ma'e newe
nehe. Emume'u a'e ma'e paw wanupe
nehe no. 8 Ekyze zo amo wanuwi nehe.
Ta'e aiko putar nerehe we ihe nehe xe.
Azekaiw putar nerehe nehe. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e newe uze'eg ma'e
romo aiko ihe.

9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
opoe'eg hekutyr kury. Opokok hereme
rehe ihewe uze'eg pà. — Einu katu heze'eg
nehe kury. Amume'u putar heze'eg newe
nehe. Eremume'u putar a'e heze'eg pu-
rupe nehe no. 10 Kutàri amono putar hep-
uner haw nerehe nehe kury. Erepuner
putar teko wyzài ywy rehe har wanenuhe-
maw rehe waneitykaw rehe nehe. Ere-
puner wamumaw paw rehe nehe no. Ere-
puner waneko haw iapo wi haw nehe. Ere-
puner ma'e itymaw rehe waiwy kwer rehe
nehe no.

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upu-
ranu herehe.

— Ma'e erexak iko ne. — Amen i'yw hàkà
aexak teko ihe, a'e izupe.

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe.

— Azeharomoete aipo. Ame'egatu teko
wanehe ihe no. Azapo tuwe heze'eg awer
ihe nehe, i'i Tupàn ihewe.

13 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ihewe herehe upuranu pà.

— Aipo erexak amo ma'e iko ne, i'i ihewe.
Awazar ize'eg izupe.

— Kwarahy heixe haw awyze har kutyr
heme'e mehe aexak zapepo ipupur mehe.
Uzeakook ipupe har iko xe kutyr a'e, a'e
izupe.

14 Na'e i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
kury.

— Puruzuka haw ma'e imumaw paw
rehe we har ur putar kwarahy heixe haw
awyze har kutyr har wi nehe. Uzakook
putar teko ko ywy rehe har nànàn wanehe
nehe. 15 Aenoz putar teko kwarahy heixe
haw awyze har kutyr har paw wamuwà
ihe wà nehe. Wanuwihawete uhem putar
xe a'e wà nehe. Umuapyk putar wenaw
Zeruzarez tawhu hukenaw henataromo
wà nehe, ipàrirogawtàtà ma'e izywyr wà
nehe no, amo tawhu Zuta ywy rehe har
waiwyr wà nehe no. 16 Azepyk putar a'e
tawhu pe har wanehe ihe nehe, ta'e ikatu
'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà
xe. Hereityk a'e wà. Wapy yhyk zàwenugar
waiko amo tupàn wamuwete pà wà.
Umuwete katu tupàn a'ua'u wanagapaw
opo pupe wemiapo kwer wà. 17 Zeremi,
ezemuàgà'ym neho àwàm rehe nehe kury.
Emume'u heze'eg paw eho wanupe nehe.
Ekyze zo wanuwi nehe kury. Aze erekyze
wanuwi ko 'ar rehe nehe, urumukyze
kar wera'u putar wainuinuromo nereko

mehe ihe nehe. 18-19 Einu heze'eg nehe, Zeremi. Teko ko ywy rehe har wiko putar neàmàtyry'ymar romo a'e wà nehe: Zuta ywy rehe har wanuwihawete wà, amogwer tuwihaw wà, xaxeto wà, teko wà. Paw rupi wiko putar neàmàtyry'ymar romo wà nehe. Nezewe rehe we kutàri amono hekàgaw teko newe. Nezewe mehe erepuner putar a'e teko wanenataromo neze'egaw rehe nehe. Ereiko putar tawhu pàrirogawtàtà ma'e tetea'u hereko har ài nehe, izyta itaper iapo pyrer ài nehe no, pàrirogawtàtà ma'e itazu morog iapo pyrer ài nehe no. Nanereityk kwaw wà nehe. Ta'e aiko putar neruwake ihe nehe xe, nerehe hezekaiw pà ihe nehe xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, i'i Tupàn ihewe.

2

Izaew weruzar Tupàn ize'eg wà

1-2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemur kar a'e. — Emume'u ko heze'eg Zeruzarez tawhu pe har paw nehe.

— Heremiaihu, hema'enukwaw 'ar kwàkwàmo romo nereko mehe har rehe ihe.
Ereruzar tuwe heze'eg hereityk 'ym pà.
Heamutar katu pe uzereko romo ma'e kwer ài zanereko mehe.
Ereho heraikweromo ywyxiguhu rupi. Hema'enukwaw peho awer rehe.
Ereho heraikweromo ywy rehe ma'etymaw heta 'ymaw pe no.
3 Teko Izaew izuapyapyr wà, peiko heremiaihu romo a'e 'ar mehe.
Napezawy kwaw arozràn
izypy mehe ipo'o pyrer
ihewe imur pyrer.
Aze amo upuraraw kar ma'erahy newe, azepyk wanehe.
Amu'ar kar ikatu 'ymaw wanehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, i'i ihewe.

Izaew izuapyapyr wanemiapo kwer ikatu 'ygwer

4 Zako izuapyapyr wà, teko Izaew waànàm wà no, peinu katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg nehe kury.
5 Nezewe uze'eg iko.
— Ma'e ikatu 'ymaw peipy wexak herehe wà.
Màràzàwe tuwe hereityk wà.
Umuwete tupàn a'ua'u ma'e iapo 'ymar wà.
A'e ae uzeapo ikatu ma'e iapo 'ymar romo wà.
6 — Ikatu 'ym ma'e, i'i ihewe wà.
Nezewe rehe we aiko Ezit ywy wi wamuhem kar arer romo ihe.
Araha ywyxiguhu rehe ihe wà.
Heta tetea'u ywytyr a'e ywy rehe. Heta tetea'u iàpy'àmahy haw a'e ywy rehe no.
Naheta kwaw 'y a'e ywy rehe. Na'ikatuahy kwaw teko wanupe.
Ni amo nuwata kwaw a'e ywy rehe wà.
Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà.
7 Arur ywy ikatu ma'e rehe ihe wà.
— Uzutym putar ma'e wà nehe, u'u putar wemipo'o kwer wà nehe, a'e wanupe.
U'u putar ma'e a'e ywy rehe har ikatu wera'u ma'e wà nehe no.
Nezewe rehe we ur
heywy imuaiw pà wà.
Uzapo ywy heremimono kwer purumuhuhuk kar haw romo wà.
8 Xaxeto nupuranu kwaw uzehezehe wà.
— Ma'e pe hekon Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ni'i kwaw wà.
Heze'eg rehe uzekaiw ma'e nahekwaw kwaw wà.
Ywy pehegweruhu rehe har wanuwihaw heàmàtyry'ym wà.
Heze'eg imume'u har uze'eg tupàn Ma'aw her rehe wà.
Umuwete tupàn a'ua'u wà.
Tupàn a'ua'u nupuner kwaw teko wapytywà haw rehe wà.

Tupàn umume'u wemiaihu wanemiapo kwer

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e kury.
— Amume'u wi putar heremiaihu wanemiapo kwer ihe nehe kury.
Amume'u putar penemiapo kwer herenataromo arer nehe,
pezuapyapyr wanemiapo kwer imume'u pà ihe nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko uze'eg ma'e romo ihe.

10 Peho yrypypo'o Xip her ma'e pe nehe.
Kwarahy heixe haw ikutyr tuz.
Pexak ma'e a'e pe har nehe.
Pemono kar amo Kenar kwarahy ihemaw
kutyr har pe nehe.
Peme'egatu nehe.
Ta'e agwer ma'e nuzeapo pixik kwaw ko 'ar
'ym mehe we a'e xe.
11 Ni amo teko nomono kwaw amo ae
tupàn tupànete romo wiko 'ym ma'e
wà, tupàn uzar wanekuzaromo wà.
Nezewe rehe we heremiaihu omono amo
ae tupàn herekuzaromo a'e wà.
Aiko wazar Upuner Wera'u Ma'e Ipuràg
Wera'u Ma'e romo ihe.
Nezewe rehe we omono amo herekuzaromo
wà.
Wazar ipyahu ma'e nupuner kwaw ma'e
iapo haw rehe wapytywà pà wà.
12 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ihe,
amuryryryryz kar putar ywak ko iaiw paw
hexak mehe ihe nehe.
Tynehem putar kyze haw pupe nehe, py-
tuhegatu haw pupe nehe no.
13 Heremiaihu uzapo mokoz ikatu 'ym
ma'e wà.
Aiko 'ytyzuzàmaw zàwenugar romo.
Nezewe rehe we hereityk wà.
Uhàwykàz amo 'ytyzuzàmaw hekar pà wà.
Oxorok a'e 'ytyzuzàmaw.
Te àmàn imono'og pyrer uhem wanuwi.

Izaew nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg, a'e rupi upuraraw ma'erahy tetea'u wà

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury.
— Teko Izaew nuiko kwaw amo pe
uma'ereko e ma'e romo wà.
Nuzexak kar kwaw uma'ereko e ma'e
romo wà.
Màràzàwe tuwe waàmàtyry'ymar umuigo
kar uma'ereko e ma'e romo wà.
15 Okororo zàwàruhu iriàw ài Izaew ikutyr
wà.
Okororoahy wà.
Uzapo Izaew waiwy ywyxiguhu romo wà.
Tawhu uzeapo heityk pyrer romo wà.
Ni amo nuiko kwaw wapupe wà.
16 Azeharomoete Men pe har wà, Tapinez
pe har wà no,
upin wemipyhyk kwer teko Izaew ywy
rehe har wa'aw wà.
17 Teko Izaew wà,
pe ae pezapo ikatu 'ym ma'e pe.
A'e rupi a'e ma'e paw uzeapo peme.
Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar
romo ihe, hereityk pe.
Pe rupi peneraha mehe hereityk pe pe.
18 Peho putar Ezit ywy rehe 'y Niru yrykaw
pupe pei'u pà nehe kury.
Ma'en peputar nezewe iapo pà ko 'ar rehe
nehe kury.
Peho putar Axir ywy rehe 'y Ewparat
yrykaw pupe pei'u pà nehe kury.
Ma'en peputar nezewe iapo pà ko 'ar rehe
nehe kury.
19 Pekatu 'ymaw ae uzepyk putar penehe
nehe.
Umume'u putar ikatu 'ym ma'e penemiapo
kwer nehe, penehe uzepyk pà nehe,
ta'e hereityk pe xe.
Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar
romo ihe.
Na'ikatu kwaw hereitykaw. Iro here-
itykaw.
Pekwaw putar iro haw nehe kury.
Ihewi pekyze re pepytu'u haw iro a'e no.
Pekwaw putar iro haw nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner
Wera'u ma'e aze'eg kwez ihe kury.

Tupàn hemiaihu nupurumuwete wer kwaw hehe wà

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury.
— Teko Izaew izuapyapyr wà,
kwehe mehe pepytu'u hereruzar ire.
Napepureruzar wer kwaw herehe.
Napepurumuwete wer kwaw
herehe no.
Ywytyr aiha ma'e nànàn,
ywyra u'àgaw hereko har nànàn,
pe'aw kuzà wyzài wapuhe tupàn a'ua'u wa-
muwete pà.
21 Aputym uwà 'yw heremixamixak kwer
ài,
uwà 'yw ikatu wera'u ma'e ài.
Peme'e pezehezehe nehe kury.
Uwà 'yw inem ma'e kwer romo peiko kury.
Uwà 'yw ikatu 'ym ma'e romo peiko kury.
22 Aze mo pezuhez katu zamaw tetea'u
pupe,
zamaw katu wera'u ma'e pupe,

apuner penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
izipiw haw zàwenugar hexakaw rehe
a'e re no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg
teko ihe.
23 — Nuruzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ure,
napepuner kwaw peze haw rehe.
— Nurumuwete pixik kwaw tupàn Ma'aw
her ma'e ure, napepuner kwaw peze
haw rehe.
Pezapo ikatu 'ym ma'e ywyàpyznaw pupe.
Pema'enukwaw katu penemiapo kwer
rehe nehe. Peme'e penemiapo kwer
rehe nehe.
Peiko kawaru kupewa'a kuzà imupuru'a
kar haw 'ar rehe wiko ma'e àì.
Uzàn e oho iko kwe rupi a'e.
24 Peiko zumen kuzà hehaite ma'e ywyx-
iguhu rehe wiko ma'e imupuru'a
kar haw 'ar rehe wiko ma'e àì.
Mo upuner imupytu'u kar haw rehe. Ni
amo wà.
Oho putar zumen awa pe nehe.
Aze zumen awa uputar, nuekar kwaw.
A'e zumen kuzà oho izupe.
Na'arewahy zumen awa upuner a'e zumen
kuzà hexakaw rehe imupuru'a kar
haw 'ar rehe.
25 Teko Izaew izuapyapyr wà.
Pema'emua'u katu nehe.
Nezewe mehe napezepyapi kwaw nehe.
Ta'e peata tetea'u amo tupàn a'ua'u
wanekar pà pe xe.
Pema'emua'u katu nehe.
Nezewe mehe pe'az na'ixinigahy kwaw
nehe. — Nan, peze peiko.
— Nezewe rehe we aha putar tupàn a'ua'u
amo ywy rehe har wanekar pà ihe
nehe, ta'e azamutar katu ihe wà xe,
peze peiko.

Tupàn uzepyk Izaew ywy rehe har wanehe

26 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury.
— Aze teko upyhyk imunar ma'e wà,
imaranugar a'e. Nezewegatete teko Izaew
izuapyapyr imaranugar putar wà nehe
no. Pe paw rupi nehe: Penuwihawete
wà, wana'yr wà, xaxeto penekuzaromo
herenataromo har wà, heze'eg imume'u
har pepyr har wà. 27 — Ereiko heru
romo, aze amo i'i ywyra pehegwer pe
wà nehe, — Ereiko hehy romo, aze i'i ita
pe wà nehe, paw rupi imaranugar putar
wà nehe. A'e ma'e uzeapo putar nehe,
ta'e pewak pekupe hexak kar pà ihewe
xe. Napewak kwaw penuwa hexak kar
pà ihewe. Nezewe rehe we, ma'e zawaiw
katu mehe peme nehe, pezur putar ihewe
pepyro àwàm henoz tetea'u pà ihewe nehe.
28 Ma'e pe tupàn a'ua'u penemiapo kwer
wanekon wà kury. Peneko haw zawaiw
katu mehe nehe, tuwe tupàn a'ua'u pepyro
wà nehe, aze upuner wà nehe. Zuta,
tawhu nerehe har nànàn pitàitàigatu heta
tupàn a'ua'u wà, i'i Tupàn. 29 Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e apuranu penehe
ihe kury. — Aipo azapo ikatu 'ym ma'e
peme. Màràzàwe tuwe pepytu'u heze'eg
heruzar ire. 30 Azepyk penehe ihe. Nezewe
rehe we napekatu wera'u kwaw. Napepu-
rukwaw wer kwaw ihewe pezur àwàm
rehe. Peiko zàwàruhu iriàw wikwahy ma'e
àì. Pezuka heze'eg peme imume'u har
wà. 31 Peinu katu ko heze'eg nehe, pe paw
rupi. Teko Izaew izuapyapyr wà. Aipo aiko
ywyxiguhu àì peme. Aipo aiko ywy teko
wazuka har àì. Màràzàwe tuwe peze'eg
nezewe. — Uruzapo putar ureremimu-
tar ure nehe, peze peiko. — Nuruzewyr
kwaw newe nehe, peze ihewe. Màràzàwe
tuwe peze'eg nezewe. 32 Aipo kuzàwaza
heharaz uma'e ita hekuzar katu ma'e wi.
Aipo kuzà imen ma'e ràm heharaz uwa
imimaw wi. Nezewe rehe we heremiaihu
umumaw 'ar tetea'u ihewi weharaz pà wà.
Teko nupuner kwaw a'e 'ar wapapar haw
rehe wà. 33 Pekwaw katu penemiamu-
tar wanekar haw. Te kuzà wyzài upuner
a'e ma'e rehe uzemu'e haw rehe peinuin-
uromo wà. 34 Hemetarer 'ym ma'e ikatu
'ym ma'e iapo pixik 'ymar wà, na'imunar
pixik kwaw ma'e penàpuz pe har rehe wà.
Nezewe rehe we wanuwy kwer umupinip-
inim pekamir. Nezewe rehe we heremi-
aihu uze'eg nezewe wà. 35 — Nazapo kwaw
ikatu 'ym ma'e ihe, i'i wà.

— Azeharomoete Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e nuikwahy kwaw ihewe a'e, i'i
wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ihe, azepyk putar penehe ihe nehe. Ta'e
— Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, peze

mua'u pe xe. 36 Màràzàwe tuwe peiko e ikatu 'ym ma'e romo. Pepytu'u Axir ywy rehe pezeruzar ire. Nezewegatete pepytu'u putar Ezit ywy rehe pezeruzar ire nehe no. 37 Pezewyr Axir wi ikàg 'ym ma'e romo. Nezewegatete pezewyr putar Ezit wi pemaranugar romo nehe no. Pezeruzar amo wanehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aityk a'e teko ihe wà. Aze pepyta wainuinuromo nehe, napepyhyk kwaw ikatu ma'e nehe.

3

Teko nuweruzar kwaw Tupàn wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.

— Aze awa upuir wemireko wi nehe, aze hemireko weityk umen amo awa hereko pà nehe, imen ipy nupuner kwaw hereko wi haw rehe nehe. Agwer ma'e iapo haw umuaiw Izaew ywy rehe azeharomoete. Pe heremiaihu pe. Peho awa tetea'u wapuhe. Peho kuzà tetea'u wapuhe no. Ko 'ar rehe pezewyr wer ihewe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo xe ihe. 2 Eme'e ywytyr apyr nehe. Ereiko kuzà wyzài romo ywytyr nànàn. Aipo heta we amo ywytyr penemimuaiw 'ym. Pepyta pe iwyr pema'e ime'eg àràm wanàro pà. Awa Àràw ywy rehe arer upyta pe iwyr wata ma'e wanàro pà a'e wà. Ta'e imunar wama'e rehe wà xe. Peiko agwer imunar ma'e wazàwe. Pemuaiw Izaew ywy kuzà wyzài wazàwe peneko haw pupe, iaiw ma'e penemiapo kwer pupe. 3 A'e rupi àmàn umumaw 'ar tetea'u ukyr 'ym pà. Ni àmàn u'ar mehe har izypy mehe har nukyr kwaw. Te peneko haw nuzawy kwaw kuzà wyzài waneko haw. Pexak kar pemaranugar 'ymaw purupe wazàwe.

4 Ko 'ar rehe peze'eg nezewe ihewe.

— Ereiko heru romo. Heamutar katu pe hekwarer mehe arer we. 5 Nereikwahy kwaw ihewe tuweharupi nehe, peze ihewe. Teko Izaew ywy rehe har wà, peze'eg nezewe ihewe. Nezewe rehe we pezapo ikatu 'ym ma'e peho peiko. Aze pepuner amo ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe, pezapo a'e ma'e, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

Pezewyr Tupàn pe nehe

6 Zuzi tuwihawete romo heko mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe. — Erexak Izaew wanemiapo kwer iko. Nuzawy kwaw kuzà umen 'ym puhe oho ma'e. Uzewyr ihewi ukupe hexak kar pà ihewe. Uzeupir ywytyr aiha ma'e nànàn. Upyta ywyra i'àgaw hereko har nànàn no. Nuzawy kwaw kuzà wyzài. 7 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg nezewe hezeupe. — A'e ma'e paw iapo re azeharomoete uzewyr putar ihewe nehe, a'e izupe. Nuzewyr kwaw. Tyker Zuta a'e, umen heitykar a'e, wexak izewyr 'ym awer a'e. 8 Zuta ukwaw Izaew wi hepuir awer a'e no. Hereityk a'e. Nuzawy kwaw kuzà wyzài. A'e rupi amono kar hezewi ihe. Nezewe rehe we tyker Zuta nukyze kwaw. Uzeapo kuzà wyzài romo a'e no. 9 Na'imaranugar kwaw. Umuaiw uiwy, ta'e uker umen 'ym puhe a'e xe. Umuwete ita. Umuwete ywyra no. 10 Ko ma'e iroahy wera'u ihewe. Zuta Izaew tyker umen 'ym ipuhe oho ma'e kwer a'e, uzewyr mua'u ihewe. Nuzewyr kwaw azeharomoete. Iro ihewe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, i'i ihewe.

11 Na'e Tupàn uze'eg wi ihewe kury. — Izaew upuir ihewi a'e. Nezewe rehe we Zuta herehe uzeruzar ire upytu'u ma'e kwer a'e, iaiw wera'u ihewe a'e. 12 Eho kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe, teko wanupe ko heze'eg imume'u pà nehe. — O Izaew ihewi upuir ma'e kwer, ezewyr ihewe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko uze'eg ma'e romo. Ikatuahy ma'e romo aiko. A'e rupi naikwahy kwaw newe nehe. Naikwahy kwaw tuweharupi nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko uze'eg ma'e romo. 13 — Aiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo, ere ihewe nehe. — Azàmàtyry'ym Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar, ere ihewe nehe. — Ywyra u'àgaw hereko har nànàn amuwete katu tupàn a'ua'u amo ywy rehe har ihe wà. Nureruzar kwaw ihe, ere ihewe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko uze'eg ma'e kwer romo, i'i Tupàn. Amume'u ize'eg aha wanupe.

Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, i'i

wanupe kury

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury.

— Pezewyr ihewe nehe, teko herehe upuir ma'e kwer wà. Ta'e peiko heremiaihu romo xe. Apupyhyk putar nehe. Apyhyk putar pitài tawhu nànànar ihe wà nehe. Apyhyk putar mokoz teko uzeànàànàm ma'e nànànar ihe wà nehe no. Amuzewyr kar putar waneraha Xiàw ywytyr pe ihe wà nehe. 15 Amono kar putar teko hereruzar ma'e penuwihaw romo wà nehe. Upureruze'eg putar ma'e kwaw katu haw rupi wà nehe. Wiko putar ma'e kwaw katu har romo wà nehe. 16 A'e ywy rehe teko tetea'u romo peneko mehe ni amo nuze'eg kwaw heze'eg hyru rehe wà nehe. Napeze'eg kwaw heze'eg hyru rehe nehe. Napema'enukwaw kwaw hehe nehe. Napeputar kwaw nehe. Napezapo kwaw amo nehe. 17 'Ar ikatu ihem mehe — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henaw, i'i putar teko Zeruzarez rehe wà nehe. Ywy nànànar uzemono'og putar a'e pe herer rehe wà nehe. Izypy mehe wapy'a uzeruzar 'ym ma'e ikatu 'ym ma'e uzapo kar ma'e wanupe. A'e 'ar ikatu ma'e rehe nuzapo kwaw a'e ma'e wà nehe. 18 Teko Izaew ywy rehe har uzemono'og putar Zuta ywy rehe har wanehe we wà nehe. Uzewyr putar ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi uzeinuinuromo wà nehe, ywy waipy wanupe heremimono kwer pe wà nehe, i'i Tupàn.

Upytu'u putar tupàn a'ua'u rehe uzeruzar ire wà nehe

19 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Teko Izaew izuapyapyr wà.

Hepurumuawyze wer zepe penehe hera'yr romo.

Heporomono wer zepe amo ywy pemurywete kar har rehe peme.

Ipuràg eteahy amo ywy wanuwi paw rupi.

— Heru, peze putar ihewe nehe, a'e zepe hezeupe.

— Napepuir pixik kwaw ihewi nehe, a'e hezeupe.

20 Napezawy kwaw kuzà umen 'ym puhe oho ma'e.

Peiko nezewe nugar romo ihewe.

Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko uze'eg ma'e romo, i'i Tupàn.

21 Ywytyr apyr uzenu wànoànog ma'e iko.

Izaew izuapyapyr uzai'o waiko wà.

— Nereharaz ureremiapo kwer wi nehe, i'i waiko wà.

Ta'e wiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo wà xe.

Heharaz uzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi wà.

22 Pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi upuir ma'e kwer paw wà, pezewyr izupe nehe.

Pemukatu putar pezeruzar 'ym awer wi nehe.

— Azeharomoete uruzewyr uruiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe ure. Ta'e wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar romo a'e xe, peze peiko. 23 — Urumuwete tupàn a'ua'u nerehe uzeruzar 'ym ma'e wazar ure wà, wanupe urerehapukaz pà ywytyr apyr ure wà. Na'urepytywà kwaw wà. Xo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar zo upuner Izaew izuapyapyr wapytywà haw rehe a'e. 24 Ureru omono'og ikatu ma'e tetea'u urekwarer henataromo wà: àràpuhàràn wà, tapi'ak wà, urera'yr wà, urerazyr wà. Urumuwete Ma'aw maranugar haw izar ure. A'e rupi a'e ma'e paw uhem urewi wà. 25 Uruzemuigo kar putar ikàg 'ym ma'e romo nehe. Uretynehem putar maranugar haw pupe nehe no. Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro ureipy Ezit wi wà. A'e 'ar henataromo a'e wà, ure no, uruzapo ikatu 'ym ma'e henataromo ure. Nureruzar kwaw ize'eg ure.

4

Pezewyr ihewe nehe, i'i Tupàn Izaew wanupe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury.

— Teko Izaew izuapyapyr wà. Aze pezewyr nehe, pezewyr ihewe nehe. Naheakatuwawahy kwaw tupàn a'ua'u wanehe. Pezukazuka wamumamumaw pà pe wà nehe. Hereruzar pe nehe. 2 Xo nezewe haw iapo mehe peiko putar azeharomoete har romo ikatu ma'e romo

imunar 'ym ma'e romo nehe, herer rehe ma'e imume'uahy mehe nehe. Teko ywy nànànar wenoz putar heze'egatu wà nehe. Umume'u putar hekatu haw wà nehe no.

3 Tupàn uze'eg awa Zuta izuapyapyr wanupe a'e, Zeruzarez tawhu pe har wanupe a'e no.

— Pewykawyka ywy ma'etym àwàm rehe imuàgà'ym 'ym awer nehe, iwykawyka haw pupe nehe. Pezutym zo ma'eà'yz xu myter pe nehe. 4 Teko Zuta ywy rehe har wà, Zeruzarez pe har wà no, peruzar peze'eg awer herehe we penemiapo katu kwer nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Pezemur katu tuwe ihewe pepy'a nànàn nehe. Aze nan kwaw nehe, hekwahy haw ukaz putar tata ài nehe. Pezapo ikatu 'ym ma'e tetea'u. A'e rupi hepuruzukaiw haw nuzawy kwaw tata nehe. Ni amo nupuner kwaw imuwew haw rehe wà nehe.

Tupàn werur putar iaiw paw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi nehe

5 Pezupy xi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer ywy nànàn nehe.

Pehapukazahy peze'eg imume'u katu pà nehe.

Pemume'u ko ze'eg teko Zuta ywy rehe har wanupe nehe, Zeruzarez tawhu pe har wanupe nehe no.

— Pezàwehem tawhu pàrirogawtàtà ma'e pupe pezepyro pà nehe.

6 Pexak kar Xiàw piar purupe nehe.

Pezàn pezeàmim àwàm me nehe.

Pezàn na'arewahy nehe.

Tupàn werur putar iaiw paw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi nehe.

Werur putar ma'e tetea'u imumaw paw a'e wi nehe no.

7 Teko waiwy imumaw har ur iko.

Nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw uker haw wi uhem ma'e kwer.

Umumaw putar teko Zuta ywy rehe har wà nehe.

Weityk putar tawhu Zuta ywy rehe har wà nehe.

Ni amo nuiko kwaw a'e tawhu wapupe wà nehe.

8 A'e rupi, pemunehew ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo pyrer nehe, pezemumikahy haw pexak kar putar nehe.

Pemume'uahy pezemumikahy haw pezai'o pà nehe.

Ta'e Tupàn ikwahy haw tata zàwenugar nuhem kwaw Zuta piar wi xe.

9 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— A'e 'ar mehe tuwihawete a'e wà nehe, amo tuwihaw a'e wà nehe no, wakàgaw uhem putar wanuwi nehe. Xaxeto uzemumikahy putar wà nehe. Heze'eg imume'u har ipytuhegatu putar wà nehe, i'i ihewe.

10 Na'e aze'eg izupe kury.

— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, neremu'em tuwe teko Zeruzarez pe har wanupe. — Heta putar zeàmàtyry'ym 'ymaw nehe, ere mua'u wanupe. Heta takihepuku wa'az rehe uzekok ma'e.

11 Eremume'u putar ma'e teko Zeruzarez pe har wà nehe. Uhem imume'u haw i'ar iko. — Ywyxiguhu rehe amo ywytu hakuahy ma'e ur putar neremiaihu wanupe nehe. Nan kwaw ywytu ikàg 'ym ma'e arozràn iapirer wi henuhemar a'e. 12 Ywytu neremimur ràm iaiw putar nehe. Ko 'ar rehe ne ae eremume'u neremiaihu wanehe nezepyk àwàm iko no, a'e izupe.

Zuta waàmàtyry'ymar ur waiko wakutyr wà

13 Aze'eg Zuta ywy rehe har wanupe kury. — Peme'egatu nehe. Peàmàtyry'ymar ur waiko ywàkun ài wà. Wama'e ywyramawa nuzawy kwaw ywytuaiw wà. Waneimaw kawaru iàkwen wera'u wiràhu wanuwi wà. Zanezuka putar wà nehe. Zanemumaw putar wà nehe.

14 Zeruzarez, emukatu ikatu 'ymaw nepy'a pe har nehe. Nezewe nepyro putar nehe. Màràn kwarahy eremumaw ikatu 'ymaw rehe nema'enukwaw pà nehe.

15 Nà izuapyapyr umur kar uze'eg herur har wà. Eparai izuapyapyr ywytyr rehe wiko ma'e umur kar uze'eg herur har wà no. Uzeapo ma'e kwer iro ma'e umume'u zanewe wà. Zauxiapekwer tetea'u wixe kwez waiwy rehe wà kury. 16 — Peho teko ywy nànànar wanupe Zeruzarez tawhu pe

har wanupe nehe, ko ze'eg imume'u pà wanupe nehe. — Zaneàmàtyry'ymar ur waiko ywy muite har wi wà. Uzàmàtyry'ym putar tawhu Zuta ywy rehe har wà nehe, uhapukaz pà wà nehe. 17 Umàmàn putar Zeruzarez izywyr wà nehe. Nuzawy kwaw awa ma'etymaw rehe uzekaiw ma'e wà. Ta'e zapytu'u Tupàn heruzar ire zane xe.

18 — Zuta, ne ae eremur kar a'e iaiw haw nezeupe ne. Ta'e ereiko ikatu 'ym ma'e romo ne xe. Erezapo iaiw ma'e. Neremiapo kwer werur ko ma'erahy newe. Ukutuk nepy'a. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe, i'i Tupàn.

Zeremi uzemumikahy teko wanehe

19 Hahy ihewe.
Napuner kwaw agwer ma'erahy ipuraraw haw rehe. Uhua'u.
A, hepy'a.
Hepy'a unununukahy iko.
Napuner kwaw heze'eg 'ymaw rehe.
Ta'e ainu xi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer ihe xe. Aenu zauxiapekwer zeàmàtyry'ymawhu pe oho ma'e wanehapukaz mehe ihe wà.
20 Iaiw haw tetea'u ur.
Umumaw ywy paw rupi wà.
Na'arewahy umumaw zanereko haw tàpuzràn wà.
Umu'i pàn tàpuz pupe imuzaikaw pyrer wà.
21 Màràn zahy amumaw putar pàn zaneàmàtyry'ymar her hereko har hexak pà nehe.
Màràn 'ar amumaw putar xi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer ipy haw henu pà zeàmàtyry'ymawhu pe nehe.
22 Uze'eg Tupàn kury.
— Heremiaihu he'o wà.
Nahekwaw kwaw wà.
Nuzawy kwaw kwarer iranaiwahy ma'e wà.
Nukwaw kwaw ma'e wà.
Ukwaw katu ikatu 'ym ma'e iapo haw wà.
Nukwaw kwaw ikatu ma'e iapo haw wà, i'i Tupàn.

Teko wamumaw pàwàm

23 Na'e ame'e kury.
Naheta kwaw ma'e iapo katu haw ywy rehe. Naheta kwaw wikuwe ma'e wà no.
Naheta kwaw tatainy ywak rehe.
24 Ame'e ywytyruhu wanehe.
Uryryryryz waiko wà.
Ywytyr uzeapawypawyw kwe rupi wà, ko rupi wà.
25 Aexak teko waneta 'ymaw ihe.
Te wiràmiri uwewe oho wà.
26 Ywy ikatu ma'e uzeapo ywyxiguhu romo. Aexak izeapo awer.
Tupàn weityk tawhu wà.
Ta'e wikwahy wera'u a'e xe. Aexak waneityk awer.
27 — Ywy paw uzeapo putar ywyxiguhu romo nehe, i'i Tupàn.
Nezewe rehe we numumaw kwaw paw rupi nehe.
28 Ywy uzai'o putar nehe.
Ywak ipihun putar nehe no.
Ta'e Tupàn uze'eg a'e xe.
Numume'u kwaw amo ae wemiapo ràm nehe.
Umume'u a'e ma'e.
Nuzewyr kwaw izuwi nehe.
29 Kawaru wànoànogaw henu mehe wà nehe,
u'yw pupe puruzywà haw henu mehe wà nehe,
paw rupi uhem putar uzàn pà wà nehe.
Amo uzàwehem putar oho ka'a pe wà nehe.
Amo uzeupir putar itahu rehe wà nehe.
Tawhu paw upyta putar teko heta 'ym pà wà nehe.
Ni amo nuiko kwaw wapupe wà nehe.

30 Zeruzarez, Tupàn umume'u nerehe uzepykaw a'e.
Màràzàwe tuwe eremunehew kamir ipiràg ma'e.
Màràzàwe tuwe eremunehew ita hekuzar katu ma'e. Màràzàwe tuwe eremupinim nereha.
Nereko wer ipuràg eteahy ma'e romo.
Nezewe rehe we nepuhe oho ma'e kwer upuir newi wà.
Ipuruzuka wer nerehe wà kury.
31 Aenu amo heiheihem mehe ihe.
Nuzawy kwaw kuzà imemyr zexak kar ma'e.
Heiheihem kuzà umemyr ipy imuzexak kar har ài.
Zeruzarez a'e heiheihem ma'e romo hekon a'e.
Zawaiw katu ipytuhemaw izupe kury.

Upyho opo uze'eg pà.
— Àmàno putar kury.
Ur waiko hezuka pà wà kury, i'i uzeupe.

5

Zeruzarez pe har ikatu 'ymaw

1 Zeruzarez pe har wà. Peho nahu rupi nehe.
Peme'e ma'e tawhu pupe har paw wanehe nehe.
Pexak ma'e peneha pupe nehe.
Pekar teko ikatu pe har wà nehe.
Aipo pepuner amo ikatu ma'e iapo har hexakaw rehe.
Aipo pepuner pitài ikatu ma'e iapo pà uzeagaw ma'e hexakaw rehe.
Aze pexak pitài nehe, Tupàn umunàn putar Zeruzarez wanemiapo kwer wanehe uzepyk 'ym pà nehe.
2 Pemume'uahy penemiapo ràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe.
Nezewe rehe we penemu'em.
3 Tupàn uputar pezeruzar ire pepytu'u 'ymaw a'e.
Uzepyk penehe.
Nezewe rehe we napezekaiw kwaw hehe.
Pekamikamik a'e.
Nezewe rehe we napekwaw kwaw ikatu 'ymaw wi petyrykaw.
Pezàmàtyry'ym heruzar 'ym pà. Napezewyr wer kwaw izupe.
4 Na'e aze'eg hezeupe.
— Xo ma'e kwaw 'ymar zo wiko nezewe wà.
Nukwaw katu kwaw ma'e wà.
Nukwaw kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar wà.
Nukwaw kwaw uzar hemiapo putar haw wà.
5 Aekar putar awa upuner ma'e ihe wà kury.
Aze'eg putar wanupe nehe.
Azeharomoete ukwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo putar haw wà.
Ukwaw uzar hemiapo kar haw wà, a'e hezeupe.
Nezewe rehe we paw rupi weityk Tupàn teko wazar heko haw wà.
Na'ipureruzar wer kwaw hehe wà.
6 A'e rupi zàwàruhu iriàw ka'a pe har uzuka putar a'e awa a'e wà nehe.
Awarahu ywyxiguhu pe har upei'ài'àg putar wà nehe.
Zàwàrun uzeàmim putar wà nehe, tawhu a'e awa waneko haw iàmàtyry'ym pà wà nehe.
Aze uhem tawhu wi wà nehe, upei'ài'àg putar wà nehe.
Ta'e wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e heta tetea'u wà xe.
Tuweharupi weityk Tupàn wà no.

7 Tupàn upuranu kury.
— Màràzàwe tuwe amunàn putar heremiaihu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihe.
Hereityk a'e wà.
Umume'uahy wemiapo ràm tupàn a'ua'u waner rehe wà. Azeharomoete a'e tupàn nuiko kwaw tupànete romo wà.
Amono temi'u heremiaihu wanupe ihe.
Uhyk wanupe.
Nezewe rehe we nuzawy kwaw wemireko 'ym puhe oho ma'e wà.
Umumaw u'ar kuzà wyzài wanehe we wà.
8 Nuzawy kwaw kawaru ma'e tetea'u i'u har wà.
Iho wer tuwe amo ipuhe wà.
Pitàitàigatu oho uzeake har hemireko hekar pà wà.
9 Aipo napuraraw kar kwaw ma'erahy wanupe agwer ma'e hekuzaromo nehe.
Aipo nazepyk kwaw agwer teko wanehe nehe.
10 Aze'eg putar waàmàtyry'ymar wanupe nehe.
— Peityk wanemitygwer ma'ywa tyw nehe, a'e putar wanupe nehe.
Nezewe rehe we namumaw kar kwaw paw rupi nehe.
— Pezo'ok a'e ma'ywa 'yw ywy wi nehe, a'e putar wanupe nehe.
Ta'e nuiko kwaw hema'e romo a'e wà xe.
11 Teko Zuta ywy rehe har a'e wà, Teko Izaew ywy rehe har a'e wà no,
hereityk wà, amo hekar pà uzar romo wà.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn weityk Izaew wà

12 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hemu'em urewe a'e, i'i Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe wà.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuzapo
kwaw ma'e a'e nehe. Ni amo ikatu 'ym
ma'e nuzeapo kwaw zanewe nehe. Naheta
kwaw zeàmàtyry'ymawhu nehe. Naheta
kwaw ma'uhez haw nehe, i'i uzeupeupe
wà.
13-14 — Tupàn ze'eg imume'u har nuzawy
kwaw ywytu wà. Numume'u kwaw Tupàn
ze'eg purupe wà, i'i teko wà. Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e
uze'eg ihewe.
— Zeremi, i'i ihewe. — Amume'u putar
'aw teko wanupe uzeapo ma'e ràm ihe
nehe kury, ta'e umume'u a'e ma'e a'e wà
xe. Amuhem kar putar heze'eg nezuru wi
tata ài ihe nehe, Zeremi. 'Aw teko wiko
putar zepe'aw ài wà nehe. Tata ukaz putar
wamumaw pà nehe, i'i ihewe.
15 Peinu katu Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ize'eg nehe kury, teko Izaew
izuapyapyr wà.
— Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe,
arur putar teko amo ywy muite har rehe
har xe ihe wà nehe. Peàmàtyry'ym putar
wà nehe. Ikàg a'e wà. Kwehe mehe ikàg
wà. Napekwaw kwaw waze'eg. Peinu katu
waze'eg mehe, napekwaw kwaw nehe.
16 Zauxiapekwer a'e ywy rehe har ipu-
ruzukaiwahy wà. Uzywà teko u'yw pupe
wazuka pà wapuhareko 'ym pà wà. 17 U'u
putar arozràn penemipo'o kwer wà nehe.
U'u putar penemi'u ràm wà nehe no.
Uzuka putar pena'yr wà nehe. Uzuka
putar penazyr wà nehe no. U'u putar
peneimaw àràpuhàràn imono'og pyrer wà
nehe. U'u putar peneimaw tapi'ak wà
nehe no. U'u putar ma'ywa i'a kwer uwà
penemitygwer wà nehe, pi 'yw i'a kwer
wà nehe no. Zauxiapekwer weityk putar
tawhu pàrirogawtàtà ma'e pupe uzepyro
ma'e wanuwi nehe. Pezeruzar e a'e tawhu
rehe. Umumaw putar wà nehe.
18 Nezewe rehe we ihe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e ihe
kury.
— A'e 'ar mehe namumaw kar kwaw
heremiaihu paw rupi ihe wà nehe. 19 Teko
upuranu putar nerehe wà nehe.
— Màràzàwe tuwe Tupàn uzapo a'e ma'e
paw a'e, i'i putar newe wà nehe. Eze'eg
nezewe wanupe a'e 'ar mehe nehe, Zeremi.
— Peityk Tupàn pe. Pemuwete tupàn amo
ywy rehe har ko ywy rehe wanerur ire.
Ko 'ar rehe pema'ereko putar amo ae ywy
rehe har wanupe nehe. Nuiko kwaw
peywy rehe har romo wà, ere wanupe
nehe, i'i Tupàn.

Tupàn umumuranu wemiaihu wà

20 Uze'eg wi Tupàn.
— Emume'u ko ma'e Zako izuapyapyr
wanupe nehe, Zuta ywy rehe har wanupe
nehe no. 21 — Pezekaiw katu ko ze'eg rehe
nehe, teko iranaiwahy ma'e wà, teko ma'e
kwaw par 'ym wà. Heta peneha peme.
Napeixak kwaw ma'e. Heta peapyakwar
peme no. Napeinu kwaw ma'e. 22 Aiko
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe.
Màràzàwe tuwe napekyze kwaw ihewi.
Màràzàwe tuwe naperyryryryz kwaw
herenataromo. Ihe amono ywyxiguhu
ywyzaw romo yryhu rehe ihe. Nupuner
pixik kwaw hahaw paw rehe. Wikwahy
yryhu. Nezewe rehe we nupuner kwaw
hahaw paw rehe. 'Ykotok tyapu. Nuhem
kwaw a'e wi wà. 23 Peiko teko hereruzar
'ymar romo heremiapo putar haw iapo
'ymar romo. Heàmàtyry'ym pe kury here-
ityk pà. 24 — Zakyze Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Zanezar wi nehe, napeze kwaw
ihewe pepy'a pupe. — Umugyr kar àmàn
'ar ikatu ma'e rehe, arozràn ipo'o re, ipo'o
zanune no. Kwarahy nànàn werur ma'e
ipo'o haw 'ar zanewe. Nezewe rehe we
— Tuwe zakyze izuwi nehe, napeze kwaw
izupe. 25 Penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
a'e, peaiw haw a'e, umunyryk kar a'e ikatu
ma'e pewi a'e. Napepuner kwaw a'e katu
haw ipyhykaw rehe.
26 Heta awa ikatu 'ym ma'e heremiaihu
wainuinuromo wà. Nuzawy kwaw teko
wiràmiri pyhykaw iapo har wà. Nupy-
hyk kwaw wiràmiri wà. Upyhyk teko wà.
27 Pexak amo wiràmiri wamunehew paw
tynehem ma'e. Nezewegatete wanàpuz
tynehem ma'e pupe. Imunar a'e ma'e
rehe paw rupi wà. A'e rupi upuner wà.
Hemetarer katu wà no. 28 Ikyra katu wà
no. Uhyk wanemi'u wanupe. Wakatu

'ymaw uhua'u. Nupytywà kwaw tu 'ym ma'e wà ihy 'ym ma'e wà no. Nuzekaiw kwaw hemetarer 'ym ma'e wanehe wà. 29 Azepyk putar wanehe wanemiapo kwer hekuzaromo nehe. Azepyk putar 'aw teko wanehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.

30 Amo ma'e iaiw ma'e purumupytuhegatu kar haw uzeapo iko ywy rehe. 31 Heze'eg imume'u har numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har waiko wà. Upytywà xaxeto wà. A'e rupi xaxeto wiko teko wanuwihaw romo wà. Nezewe haw ikatu heremiaihu wanupe. Ma'e uzapo putar agwer ma'e izeapo haw ipaw ire wà nehe.

6

Waàmàtyry'ymar umàmàn Zeruzarez tawhu wà

1 Teko Mezàmi izuapyapyr wà, pezàwehem peho Zeruzarez wi pezeàmim àwàm ikatu ma'e pe nehe. Pezupy xi'àm ma'e'ak iapo pyrer tawhu Tekoa her ma'e pe nehe. Pemuapyk pàn ze'eg imume'u har Mete-Akerez tawhu pe nehe no. Iaiw paw a'e, ma'e imumaw pawhu a'e no, uhem wà waiko kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi a'e wà kury, i'i a'e pàn rehe har ze'eg. 2 Zeruzarez, tawhu ipuràg eteahy ma'e, teko wamurywete kar har. Nemumaw pàwàm uhem etea'i iko kury. 3 Tuwihawete upytu'u putar zauxiapekwer tetea'u wanehe we neruwake wà nehe. Umupu'àm putar uker haw neywyr wà nehe no. Pitàitàigatu upyta putar wemimutar pe wà nehe. 4 Uze'eg putar nezewe wà nehe. — Pezemuàgà'ym tawhu iàmàtyry'ymaw rehe nehe ty wà, i'i putar wà nehe. — Pezemuàgà'ym nehe. Zaha ikutyr kwarahy wapyter pe hin mehe nehe, i'i putar wà nehe. A'e re uze'eg putar nezewe wà nehe. — Upaw etea'i 'ar. Kwarahy wixe etea'i oho. I'àgaw ipukua'u kury. 5 Pezemuàgà'ym nehe. Xiàmàtyry'ym kutàri pyhaw nehe. Ximumaw tàpuztàtà ma'e Zeruzarez pe har nehe, i'i putar wà nehe.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e umume'u ko uze'eg tuwihawete wanupe.

— Pemonohok ywyra tawhu pe pezeupir haw iapo pà nehe, Zeruzarez iàmàtyry'ym àwàm rehe pezemuàgà'ym pà nehe, i'i wanupe. Uze'eg wi kury. — Azepyk putar 'aw tawhu rehe ihe nehe, ta'e tynehem puruzuka haw pupe a'e xe, i'i Tupàn. 7 — 'Y uhem ytyzuzàmaw wi a'e. Nezewegatete ikatu 'ym ma'e iapo haw uhem Zeruzarez wi a'e no. Tawhu pupe teko uze'eg puruzuka haw rehe wà, ma'e imumaw paw rehe wà no. Xo ma'eahy haw zo aexak. Purukutukaw, purukixi haw, xo a'e zo aexak. 8 Teko Zeruzarez pe har wà. Tuwe a'e ma'e umume'u uzeapo ma'e ràm ikatu 'ym ma'e peme nehe. Aze napezekaiw kwaw a'e ma'e rehe nehe, apuityk putar ihe nehe. Azapo putar tawhu ywyxiguhu romo ihe nehe, teko heta 'ymaw romo ihe nehe, i'i Tupàn.

Tupàn uzepyk Izaew wanehe, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e wà

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e uze'eg ihewe.

— Izaew ywy rehe naheta kwaw ni pitài teko wà nehe. Nuzawy kwaw ma'ywa 'yw i'a kwer mokoz haw ipo'o pyrer nehe. Uma'ereko ma'e omono'og ma'ywa oko pe har a'e. Nezewegatete erepyro amo teko pe wà nehe, aze erepuner nehe, i'i ihewe.

10 Awazar ize'eg izupe ihe.

— Mo pe aze'eg putar nehe. Aze aze'eg nehe, ni amo nuzekaiw kwaw heze'eg rehe wà nehe. Upyk wapyakwar wà. Ta'e na'izekaiw wer kwaw hehe wà xe. Na'ipurenu wer kwaw neze'eg rehe wà. Upuka neze'eg rehe wà. 11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, nekwahy haw wiko hezar romo. Hekene'o nekwahy haw hepupe imonokatu re, a'e izupe. Na'e Tupàn uze'eg ihewe. — Emu'ar kar hekwahy haw kwarer nahu rupi har wanehe nehe, kwàkwàmo wanehe wazemono'og mehe nehe no. Zauxiapekwer weraha putar awa wà nehe, weraha putar wanemireko wà nehe no, ipyhyk pyrer romo wà nehe. Weraha putar tua'uhez ma'e wà nehe no. 12 Amo wiko putar wanàpuz pupe wà nehe. Amo upyhyk putar waiwy wà nehe, wanemireko wà nehe no. Azepyk putar teko ko ywy rehe

har wanehe ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 13 Hemetarer katu ma'e wà, hemetarer 'ym ma'e wà no, uzeagaw temetarer imono'ogaw rehe amo wanehe imunar pà wà. Te heze'eg imume'u har a'e wà no, xaxeto a'e wà no, hemu'em teko wanupe a'e wà. 14 Teko upuraraw ma'erahy wà. Wanuwihaw nuzekaiw kwaw wanemipuraraw rehe wà. — Ikatuahy paw rupi, i'i wà. Azeharomoete paw rupi iaiw. 15 Uzapo ikatu 'ym ma'e wà. Iro a'e ma'e ihewe. Aipo imaranugar iapo re wà. Nan. Na'imaranugar pixik kwaw wà. Nukwaw pixik kwaw imaranugar ma'e romo weko haw wà. A'e rupi u'ar putar amogwer imaranugar 'ym ma'e wazàwe wà nehe. Wanehe hezepyk mehe upuraraw putar ma'erahy wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, i'i Tupàn.

Izaew na'iata wer kwaw Tupàn rape rupi wà

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wemiaihu wanupe kury.

— Pepyta pe za'akaw pe nehe. Pekar pe ikatu wera'u ma'e nehe. Pekwaw pe peho àwàm ikatu wera'u ma'e nehe. Peata a'e pe rupi nehe. Nezewe mehe peiko putar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe nehe, i'i wanupe. Uwazar ize'eg izupe wà. — Nuruata kwaw a'e pe rupi ure nehe, i'i izupe wà.

17 Tupàn omono kar amo awa a'e wà.

— Pezekaiw xi'àm ma'e'ak iapo pyrer ipy haw rehe nehe, i'i wanupe. Uzekaiw ma'e uze'eg izupe wà. — Nuruzekaiw kwaw ipy haw rehe nehe, i'i izupe wà.

18 Na'e uze'eg wi Tupàn kury.

— Teko ywy nànànar wà, pezeapyaka katu nehe. Pexak heremiaihu wanupe uzeapo ma'e ràm nehe. 19 O ywy, einu katu ma'e nehe. Arur putar iaiw paw 'aw teko wanupe nehe. Ikatu nezewe izeapo àwàm, ta'e nuweruzar kwaw heze'eg a'e wà xe. Hepurumu'e haw nuzawy kwaw heityk pyrer wanupe. 20 Werur yhyk zàwenugar hyàkwegatu ma'e Xama parer ihewe wà. Nazekaiw kwaw hehe. Werur ka'a hyàkwegatu ma'e muite arer ihewe wà no. Nazekaiw kwaw hehe. Umur ma'e ihewe wà. Namuawyze kwaw ihe. Uzuka ma'ea'yr herenataromo wà. Nezewe rehe we naherurywete kwaw ihe. 21 Nezewe mehe ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amuzepyapi kar putar 'aw teko wamu'ar kar pà ihe wà nehe. Kwarer wanu umàno putar wà nehe. Wana'yr umàno putar wà nehe no. Wamyrypar wà nehe no, wanuwake wiko ma'e wà nehe no, i'i Tupàn.

Waàmàtyry'ymar ur kwarahy heixe haw awyze har kutyr wi wà

22 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury.

— Amo teko muite har ur waiko wà. Amo ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe har romo wanekon wà. Teko amo ywy rehe har ikàg ma'e uzemuàgà'ym waiko zeàmàtyry'ymawhu rehe wà. 23 Omono'og puruzuka haw wà: ywyrapar, u'yw, takihepuku. Purupe ma'erahy ipuraraw kar e har romo wanekon wà. Nupurupuhareko kwaw wà. Ur kawaru ku'az wà. Wànoànogaw nuzawy kwaw yryhu wikwahy ma'e ìànoànogaw. Uzemuàgà'ym kwez Zeruzarez tawhu ìàmàtyry'ymaw rehe wà.

24 Zeruzarez pe har uze'eg nezewe wà. — Urenu wanur haw imume'u haw ure. Na'e urepo ipyw. Urekyze haw wiko urezar romo. Hahy haw wiko kuzà izar romo imemyr zexak kar mehe. Nezewegatete urekyze haw wiko urezar romo. 25 Noroho kwaw katu pe tawhu wi nehe. Nuruata kwaw pe rupi nehe. Ta'e ureàmàtyry'ymar wereko puruzuka haw a'e wà xe. Teko paw ukyzeahy wanuwi wà.

26 Tupàn uze'eg wemiaihu wanupe.

— Pemunehew ma'eryru pàn ìànàgatu ma'e iapo pyrer pezemumikahy haw hexak kar pà nehe. Pezeruwaruwak tanimuk rehe nehe no. Aze pitài zo pena'yr, aze umàno, pezai'oahy. Pezai'o nezewegatete nehe kury. Pezakook penehaykwer iro ma'e nehe. Ta'e ma'e imumaw par peàmàtyry'ym putar na'arewahy nehe xe. 27 Zeremi, eagaw heremiaihu ne wà nehe kury, itatàtà hagaw haw zàwe ne wà nehe kury. Eme'egatu wanehe nehe. Ezeagaw wanemiapo hexak pà nehe. 28 A'e paw wiko hereruzarahy 'ymar romo wà.

Umume'u temu'emaw oho waiko wà. Paw rupi iaiw wà. Tàtàahy itamorog ài wà, itaper ài wà. 29 Zàpehe hakuahy ma'e nupuner kwaw parat imupyrànaw rehe a'e, ikatu 'ymaw wi imunyryk pà a'e. Nezewegatete namukatu kwaw heremiaihu ihe wà nehe no. Ta'e ikatu 'ym ma'e wiko ikatu ma'e wainuinuromo wà xe. 30 — Parat ikatu 'ym ma'e, i'i putar ikatu 'ym ma'e wanupe wà nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aityk ihe wà xe, i'i Tupàn.

7

Zeremi oho Tupàn Hàpuzuhu pe

1-3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemono kar tàpuzuhu hukenaw huwake a'e. Teko Zuta ywy rehe har oho a'e pe tuweharupi Tupàn imuwete katu pà wà. — Epyta a'e pe nehe, i'i ihewe. — Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e Izaew wazar romo ihe. Emume'u heze'eg wanupe nehe. Amuapyk putar a'e ze'eg xe ko pape rehe ihe nehe kury. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Pezapo xo ikatu ma'e zo nehe. Peiko amo ae romo nehe. Aze peruzar ko heze'eg nehe, apumuigo kar wiwi xe nehe. 4 Amo hemu'em peme wà. — Ni amo nazanezuka kwaw wà nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e 'àg tàpuzuhu izar romo hekon a'e xe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e 'àg tàpuzuhu izar romo hekon a'e xe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e 'àg tàpuzuhu izar romo hekon a'e xe, i'i waiko peme wà. Pezeruzar zo waze'eg rehe nehe, a'e wanupe Tupàn ze'eg imume'u pà teko wanupe. 5 Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Pepytu'u penemiapo iapo re nehe. Pepytu'u pema'e rehe pemunamunar ire nehe. Pepytu'u pezeupeupe penemu'em ire nehe no. 6 Pepytu'u amo ywy rehe arer wama'e rehe pemunar ire nehe. Pepytu'u tu 'ym ma'e wama'e rehe pemunar ire nehe. Pepytu'u imen umàno ma'e kwer wama'e rehe pemunar ire nehe. Pepytu'u teko ikatu ma'e wazuka re xe nehe. Pepytu'u amo tupàn a'ua'u wamuwete re nehe. Ta'e wamuwete haw pemumaw putar a'e nehe xe. 7 Aze pepytu'u agwer ma'e iapo re nehe, apumuigo kar wiwi xe ko ywy rehe ihe nehe. Izypy mehe amono ko ywy peipy wanupe ihe.

8 Pezekaiw ko ze'eg rehe nehe. Pezeruzar peiko ze'eg ikatu 'ym ma'e rehe temu'emaw rehe. 9 Pemunar amo wama'e rehe. Pezuka amo pe wà. Peker penemireko 'ym wapuhe, pemen 'ym wapuhe. — Azeharomoete heze'eg, peze penemu'emaw ipyk pà. Pezuka ma'ea'yr Ma'aw henataromo wà. Pemuwete amo tupàn a'ua'u kwehe mehe penemigwaw 'ym wà. 10 Aze naheakatuwawahy kwaw amo ma'e rehe, pezapo a'e ma'e. A'e re pezur herenataromo pepyta pà, heràpuzuhu pupe ihewe peze'eg pà. Nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e zanewe a'e nehe, peze pezeupeupe. 11 — 'Àg tàpuzuhu uzeapo imunar ma'e wazeàmimaw romo, aipo peze peiko. Aexak penemiapo ihe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 12 Peho Xiro ywytyr rehe nehe. Kwehe mehe aexaexak Xiro ihe, hemuwete katu haw ipy romo ihe. Heremiaihu Izaew iaiw a'e wà. A'e rupi amumaw Xiro ihe. Pexak heremiapo kwer peho nehe. 13 Pezapo a'e ikatu 'ym ma'e heremimume'u kwer paw rupi pe. — Pezapo zo agwer ma'e nehe, a'e tetea'u peme. Nezewe rehe we napepurenu wer kwaw herehe. Penenoz mehe napewazar kwaw heze'eg ihewe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 14 Pezeruzar 'àg tàpuzuhu rehe. A'e rupi amumaw putar 'àg heràpuzuhu ihe nehe, Xiro imumaw pawer ài ihe nehe. Xiro pe heremiapo kwer azapo wi putar 'àg tàpuzuhu peme peipy wanupe heremimono kwer heremiapo kwer zàwenugar nehe no. 15 Kwehe mehe amono kar hyahy peànàm ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har herenatar wi ihe wà. Apomono kar hyahy putar herenatar wi nezewegatete ihe nehe no.

Teko nuweruzar kwaw wà

16 Uze'eg wi Tupàn. — Zeremi. Enoz zo ikatu ma'e 'aw teko wanupe àràm ihewe nehe. — Epytywà ne wà nehe, ere zo ihewe nehe. — Epyro ne wà nehe, ere zo ihewe nehe. Enoenoz zo ihewe nehe. Ta'e nurenu kwaw ihe nehe xe. 17 Aipo nerexak

kwaw tawhu Zuta ywy rehe har wanupe wanemiapo ne, Zeruzarez tawhu pe har wanupe wanemiapo ne. 18 Kwarearer omono'og zepe'aw oho wà. Awa umunyk tata wà. Na'e kuzà uzapo tapi'ak tupàn Kuzà Ywak Rehe har Wanuwihawete her ma'e pe wà. Uzakook win amo tupàn a'ua'u wanenataromo wà no. Uzapo agwer ma'e hemuikwahy kar pà wà. 19 Aipo ihe aiko wanemikutuk romo. Nan, a'e newe. Uzekutuk waiko wà. Wiko putar maranugar haw rehe wà nehe no. 20 Nezewe mehe ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wazar ihe, azakook putar hekwahy haw 'àg tàpuzuhu rehe ihe nehe. Azuhen putar hekwahy haw iaiw ma'e hehe nehe. Amu'ar putar hekwahy haw teko wanehe nehe, ma'ea'yr wanehe nehe no. Te ywyra wanehe te ma'etymaw wanehe amu'ar putar hekwahy haw nehe. Hekwahy haw nuzawy kwaw tata. Ni amo nupuner kwaw imuwew kar haw rehe wà nehe.

21 Amo ihewe imur pyr ukaz paw rupi ma'ea'yr hapy haw rehe wà. Amo ae ma'ea'yr ho'o kwer rehe pepuner i'u haw rehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e Izaew wazar ihe amume'u ko ma'e ihe. Pepuner ma'ea'yr wano'o kwer paw i'u haw rehe. Nazekaiw kwaw penemiapo rehe kury. 22 Apyro peipy Ezit ywy wi kwehe mehe ihe wà. A'e 'ar mehe naze'eg kwaw ma'ea'yr ukaz paw ma'e wanehe ihe. Naze'eg kwaw amo ma'e ihewe imur pyràm rehe no. 23 Xo pitài ma'e azapo kar wanupe. — Hereruzar pe nehe, a'e wanupe. Nezewe mehe aiko pezar romo ihe. Wiko heremiaihu romo wà no. — Pezapo putar heremiapo kar haw tuweharupi pe nehe. Nezewe mehe penekuwe haw ikatuahy putar peme nehe, a'e wanupe, i'i Tupàn. 24 Nezewe rehe we nuzekaiw kwaw herehe wà. Nahereruzar kwaw wà. Nan. Aze wapy'a hereruzar 'ymar ikatu 'ym ma'e ipurapo wer amo ma'e rehe, uzapo a'e ma'e wà. Nezewe mehe wanemiapo ikatu wera'u 'ym ma'e uzapo wà izypy mehe arer wi wà. 25 Peipy Ezit ywy wi wahem ipy arer we te ko 'ar rehe amono kar heremiruze'eg peme ihe, heze'eg imume'u har peme ihe wà. 26 Napezekaiw kwaw wanehe. Naperuzar kwaw wà no. Pezaezarahy wiwi ikatu 'ym ma'e iapo pà. Pezapo wera'u peipy wanuwi pe kury.

27-28 — Peiko teko Tupàn heruzar 'ymar romo, ere wanupe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. — Emume'u ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e urewe nehe, ni'i kwaw a'e teko ihewe kury. Hemu'em ihewe wà. Nuzeagaw kwaw ikatu ma'e iapo pà wà kury.

Tupàn uzepyk wanehe ta'e nuweruzar kwaw ize'eg wà xe

29 Uze'eg wi Tupàn.

— Pezai'o nehe, teko Zeruzarez pe har wà.
Pemonohok pe'aw heityk pà nehe.
Pemuzàg zegar haw purumuzemumikahy
kar haw ywytyr apyr nehe.
Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aik-
wahy peme ihe xe.
Apuityk kwez ihe kury.

30 Teko Zuta ywy rehe har uzapo ma'e wà. A'e ma'e na'ikatu kwaw ihewe. Naheakatuwawahy kwaw tupàn a'ua'u wanehe ihe. Nezewe rehe we umupu'àm tupàn a'ua'u heràpuzuhu pupe wà. Nezewe mehe umuaiw heràpuzuhu wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 31 Uzapo ma'ea'yr hapy haw Topet her ma'e ywyàpyznaw Men-Inom her ma'e rehe wà. Uzuka wa'yr wazyr wanehe we a'e pe wanapy pà tata pupe wà, tupàn a'ua'u wamuwete haw romo wà. Nazapo kar pixik kwaw agwer ma'e wanupe ihe. Nahema'enukwaw pixik kwaw agwer ma'e rehe. 32 A'e rupi uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe — Topet, ni'i kwaw teko a'e taw pe wà nehe. — Men-Inom ywyàpyznaw, ni'i kwaw izupe wà nehe. — Ywyàpyznaw Puruzuka Awer, i'i putar izupe wà nehe. Uzutym putar teko Topet pe wà nehe, ta'e naheta kwaw amo watymaw wanupe wà nehe xe. 33 Umàno ma'e kwer uzeapo putar wiràmiri wanemi'u romo wà nehe, miar wanemi'u romo wà nehe no. Naheta kwaw wamuzàn kar har wà nehe. 34 Naheta kwaw teko a'e ywy rehe wà nehe. Amumaw putar wanurywete haw rehe wanehapukaz haw

ihe nehe. Teko heiheihem uzereko haw pe urywete haw rehe wà. Amumaw putar waneiheihem haw nehe, tawhu Zuta ywy rehe nehe, Zeruzarez pe nahu rupi nehe no.

8

1 A'e 'ar mehe teko ozo'ok putar tuwihaw umàno ma'e kwer wàkàgwer wamuwà wà nehe:

Tuwihawete wàkàgwer, tuwihaw Zuta ywy rehe har wàkàgwer, xaxeto wàkàgwer, heze'eg imume'u har wàkàgwer, Zeruzarez pe har wàkàgwer.

Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 2 Umuhàmuhàz putar wàkàgwer ywy rehe kwarahy iwy pe wà nehe, zahy iwy pe wà nehe no, zahytata iwy pe wà nehe no. A'e 'ym mehe a'e umàno ma'e kwer umuwete katu a'e kwarahy, zahy, zahytata wà no. Uma'ereko wanupe wà no. Upuranu wanehe wà. Uzamutar katu tuwe wà no. Umuhàmuhàz putar wàkàgwer wà nehe. Ni amo nomono'og kwaw wà nehe. Nuzutym wi kwaw wà nehe. Upyta putar ywy rehe katu pe. Nuzawy kwaw ma'ea'yr hepuxi nehe. 3 Amo a'e teko iaiw ma'e numàno kwaw wà nehe. Amuhàmuhàz putar ihe wà nehe. Wiko putar ywy nànàn wà nehe. Imàno wer putar zepe wà nehe. — Nahereko wiwi wer kwaw ihe, i'i putar wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury.

Ikatu 'ym ma'e, zepykaw no

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe. — Emume'u ko heze'eg heremiaihu wanupe nehe, i'i ihewe. — Amo u'ar mehe, aipo nupu'àm wi kwaw. Aze upiaw, aipo nuzewyr kwaw. 5 Heremiaihu wà. Màràzàwe tuwe pewak pekupe hexak kar pà ihewe. Màràzàwe tuwe petyryk ihewi tuweharupi. Penemiawy kwer hete katu peme. Napezewyr wer kwaw ihewe. 6 Azeapyaka katu peze'eg rehe. Napemume'u kwaw azeharomoete har. Ni amo nuzemumikahy kwaw wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe wà. — Ma'e ikatu 'ym ma'e azapo ihe, ni'i kwaw amo wà. Pitàitàigatu wata oho wape rupi wà. Nuzawy kwaw kawaru zeàmàtyry'ymawhu pe uzàn ma'e wà. 7 Pykahu wà, hoko wà no, wiriri wà no, ukwaw amo ywy kutyr uwewe haw 'ar wà. Hokoxig ukwaw uzewyr haw 'ar wà no. Pe heremiaihu wà, naperuzar kwaw heze'eg peme heremimono kwer.

8 Màràzàwe tuwe pemume'u penemigwaw katu. — Zaiko ma'e kwaw katu har romo, ta'e xiriko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg zane xe, peze peiko. Màràzàwe tuwe peze'eg e nezewe. Peinu katu ko ma'e nehe. Heze'eg rehe purumu'e ma'e a'e wà, heze'eg pape rehe imuapyk wi mehe uzawy wà. Uzapo heze'eg amo ae ma'e romo wà. Nezewe mehe teko nukwaw kwaw heze'eg azeharomoete har wà. 9 Ma'e kwaw katu har imaranugar putar wà nehe. Upaw putar ima'e kwaw paw wanuwi nehe. Nukwaw kwaw ma'e wà nehe. Weityk heze'eg wà. Aipo wiko ma'e kwaw katu har romo azeharomoete wà. 10 A'e rupi amono putar wanemireko amo awa wanupe ihe wà nehe. Amono putar waiwy amo ywy zar wanupe nehe no. Ta'e upuner ma'e wà, upuner 'ym ma'e wà no, paw rupi uzeagaw temetarer imono'ogaw rehe amo wanehe imunar pà wà xe. Te heze'eg imume'u har wà, xaxeto wà no, paw rupi wiko imunar ma'e romo wà. 11 Wanemiruze'eg upuraraw ma'erahy waiko wà. Nuzekaiw kwaw wanehe wà. — Ikatu paw rupi, i'i mua'u wà. Azeharomoete na'ikatu kwaw. 12 Uzapo ihewe iro ma'e waiko wà. Aipo imaranugar putar agwer ma'e rehe wà nehe. Nan. Na'imaranugar pixik kwaw wà nehe. Nukwaw kwaw umaranugar haw wà. A'e rupi u'ar putar amo wazàwe wà nehe no. Wanehe hezepyk mehe nehe, uzemumikahy putar tuwe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.

13 Ma'e tymar omono'og wemitygwer a'e. Nezewegatete heporomono'og wer heremiaihu wanehe ihe no. Namono'og kwaw ihe wà nehe. Ta'e nuzawy kwaw ma'ywa 'yw i'a 'ym ma'e a'e wà xe. Nuzawy kwaw ma'ywa uwà i'a 'ym ma'e a'e wà no xe. Te huwer uxinig. A'e rupi apyhyk kar putar waiwy amo ywy rehe har wanupe nehe.

14 — Màràzàwe tuwe zapytu'u zaiko xe,
i'i Tupàn hemiaihu uzehezehe upuranu
pà wà. — Zaha ty wà. Zàzàn tawhu
pàrirogawtàtà hereko har pupe nehe, a'e
pe zanemàno pà nehe. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Zanezar umume'u zanerehe
uzepyk àwàm zanemàno àwàm a'e. Umur
'y puruzuka ma'e zanewe i'u kar pà. Ta'e
xiapo ikatu 'ym ma'e henataromo zane xe.
15 Xiàro zeàmàtyry'ym 'ymaw zane. Nur
kwaw ikatu ma'e. Xo purumukyzeahy kar
haw zo ur zanewe. 16 Zaneàmàtyry'ymar
wixe Nà tawhu pupe kwez wà kury. Xinu
waneimaw kawaru waze'eze'eg mehe
wà. Waze'eg mehe ywy paw uryryryryz.
Zaneàmàtyry'ymar ur zanema'e paw imu-
maw pà wà: zaneywy, hehe har paw,
tawhu zanereko haw, ipupe wiko ma'e wà.
17 — Peme'egatu nehe, i'i Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e. Amono kar putar
mozaiw peinuinuromo ihe wà nehe.
Napepuner kwaw waneruze'egaw rehe
nehe. Pexi'u putar wà nehe, i'i Tupàn.

Zeremi uzemumikahy teko wanehe

18 Ni amo nupuner kwaw hezemumikahy
haw henuhemaw rehe ihewi wà.
Hepy'a ima'eahy.
19 Pezeapyaka katu nehe. Heremiaihu
uhapukaz waiko ko ywy nànàn wà.
Aenu wanehapukaz mehe wà.
Nezewe uze'eg waiko wà.
— Aipo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
nuiko kwaw Xiàw pe kury.
Xiàw pe har wanuwihawete nuiko kwaw
a'e pe kury, i'i wà.
Wanuwihawete Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uwazar waze'eg wanupe.
— Màràzàwe tuwe hemuikwahy kar pe
tupàn a'ua'u imuwete pà.
Màràzàwe tuwe pemuwete tupàn amo ywy
rehe har wà,
na'ikatu kwaw wà,
i'i Tupàn.

20 Na'e teko uhapukaz wà.
— Upaw ma'e hezuz haw zahy kury.
Upaw ma'e ipo'o haw 'ar no.
Nezewe rehe we Tupàn nazanepyro kwaw
a'e, i'i wà.
21 Hepy'a nuzawy kwaw ikutuk pyrer
a'e.
Ta'e heànàm wiko ikutuk pyrer romo wà
xe.
Azai'o hezemumikahy pà.
22 Aipo naheta kwaw muhàg Zireaz pe
kury.
Aipo naheta kwaw muhàg kwaw par a'e
pe. Heta.
Màràzàwe tuwe numukatu kar kwaw
heànàm wà.

9

1 Aze mo heàkàg nuzawy iwer yzygwar,
ikatu mo ihewe.
Nezewe mehe hereha nuzawy iwer mo
tehaykwer tetea'u imuhem kar haw.
Nezewe mehe apuner mo hezai'o tetea'u
haw rehe, 'aromo, pyhaw,
heànàm izuka pyrer wanehe.
2 Aputar zepe hereko haw ywyxiguhu pe
har.
Nezewe mehe mo apuner mo muite
hereko haw rehe heànàm wanuwi.
Paw rupi nuzawy kwaw wemireko 'ym
puhe oho ma'e wà.
Wiko uwihaw izuka haw iputar har uze-
mono'og ma'e romo wà.
3 Tuweharupi ipurumume'u wer temu'emaw
rehe wà.
Munar haw wiko ko ywy rehe har wanuwi-
haw romo.
Ze'eg azeharomoete har nuiko kwaw
wanuwihaw romo.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.
— Heremiaihu uzapo ikatu 'ym ma'e amo
ikatu 'ym ma'e rehe we wà.
Naheputar kwaw wà.
4 Pitàitàigatu uzemupy'a umyrypar rehe
wà.
Ni amo nupuner kwaw uwywyr rehe
uzeruzar haw rehe wà.
Ta'e tywyr paw hemu'em umunar pà Zako
ài wà xe.
Paw rupi hemu'em oho waiko umyrypar
wanehe wà.
5 Paw rupi hemu'em wemigwaw wanupe
wà.
Ni amo numume'u kwaw ze'eg azeharo-
moete har wà.
Umu'e wapeku temu'emaw rehe wà.
Uzapo ikatu 'ym ma'e wà. Nuityk kwaw
ikatu 'ym ma'e wemiapo wà.

6 Upuraraw kar ma'erahy tetea'u amo
wanupe wà.
Imunar teko tetea'u wama'e rehe wà no.
— 'Aw teko naheputar kwaw wà, i'i Tupàn.
7 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Upuner Wera'u Ma'e uze'eg nezewe.
— Teko umupyràn itatàtà ikatu 'ymaw
henuhem pà izuwi wà.
Nezewegatete azo'ok putar ikatu 'ymaw
heremiaihu wanuwi ihe nehe no.
Agaw putar ihe wà nehe.
Heremiaihu uzapo ikatu 'ym ma'e wà.
Ma'e azapo putar wanupe nehe.
8 Wapeku nuzawy kwaw u'yw puruzuka
haw iapyr hereko har wà.
Wazuru umume'u temu'emaw wà.
Pitàitàigatu uze'egatu mua'u uzeake har
wanupe wà.
Azeharomoete umuàgà'ym miar py-
hykaw zàwenugar waiko uzeake har
wanupe wà.
9 Aipo nazepyk kwaw wanehe agwer
wanemiapo kwer hekuzaromo
nehe.
Aipo nazepyk kwaw agwer teko wanehe
nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko
ko ma'e imume'u har romo ihe, i'i
Tupàn.

10 Ihe Zeremi aze'eg ihe kury.
— Azai'o putar ywytyruhu rehe nehe.
Azemumikahy putar nehe, ta'e ka'api'i
àràpuhàràn wanemi'u uxinig a'e xe.
Ni amo nuwata kwaw hupi wà.
Ni amo nuenu kwaw tapi'ak waze'egaw
wà.
Wiràmiri wà, miar wà no, uzàwehem oho a'e
wi a'e wà.

11 Uze'eg Tupàn.
— Azapo putar Zeruzarez ywytyr ita
tetea'u iapo pyrer romo ihe nehe.
Awarahu wiko putar a'e pe wà nehe.
Tawhu Zuta ywy rehe har uzeapo putar
ywyxiguhu romo wà nehe no.
Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà nehe, i'i
Tupàn.
12 Apuranu ihe.
— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
màràzàwe tuwe ureywy iaiw a'e. Màràzàwe
tuwe uxinig ywyxiguhu ài. Màràzàwe tuwe
teko nuwahaw kwaw wà. Mo upuner
ko ma'e ikwaw paw rehe wà. Aipo
eremume'u ko ma'e amo pe. A'e teko
upuner putar imume'u haw rehe amogwer
wanupe nehe, a'e Tupàn pe hehe hepuranu
pà.
13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar
heze'eg ihewe.
— Agwer ma'e uzeapo a'e, ta'e heremi-
aihu weityk hepurumu'e haw wanupe
heremimono kwer a'e wà xe. Nahereruzar
kwaw wà. Nuzapo kwaw heremiapo kar
haw wà. 14 Nan. Upytu'u hereruzar ire
Ma'aw hagapaw imuwete pà wà. Wanu
umu'e Ma'aw imuwete haw rehe wà. 15 Ihe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner
Wera'u Ma'e Izaew wazar ihe azapo putar
ma'e ihe nehe. Einu katu nehe. Amono
putar ka'a iro ma'e heremiaihu wanupe i'u
kar pà ihe nehe. Amono putar 'y puruzuka
ma'e wanupe nehe no. 16 Amuhàmuhàz
putar heremiaihu ywy nànànar wainuin-
uromo ihe wà nehe.
Ni a'e ni waipy nukwaw kwaw a'e teko
wà. Amur kar putar zauxiapekwer
tetea'u heremiaihu wakutyr ihe wà
nehe. Te umumaw kar putar tuwe
wà nehe.

Zeruzarez pe har wenoz upytywà haw wà

17 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Upuner Wera'u Ma'e a'e kury.
— Peinu katu ko heze'eg nehe.
Teko omono temetarer amo kuzà wanupe
wà. A'e kuzà uzai'o waànàm
wamàno awer rehe wà.
Ukwaw zegar haw uzemumikahy ma'e wà.
Penoz a'e kuzà wamuwà pe wà nehe
kury, i'i Tupàn.
18 Uze'eg teko wà.
— Tuwe a'e kuzà ur na'arewahy wà nehe.
Tuwe umuzàg amo zegar haw teko waze-
mumikahy mehe har zanewe wà
nehe,
zanereha imumynehem kar pà tehaykwer
pupe wà nehe.
Tuwe zanereha iàkym zanezai'o tetea'u
haw rehe nehe, i'i wà.
19 Peinu teko Xiàw pe har wazai'o mehe pe
wà nehe. Uze'eg nezewe wà:
— Iaiw zanereko haw kury.

Zanemaranugarahy zane kury.
Weityk zaneràpuz wà.
Zaha putar zaneywy wi nehe kury, i'i wà.

20 Aze'eg ihe.
— Kuzà wà, peinu katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg nehe.
Pezekaiw katu ize'eg rehe nehe.
Pemu'e pememyr wazai'o haw rehe pe wà nehe.
Pemu'e pemyrypar zegar haw uzemumikahy ma'e imuzàgaw rehe pe wà nehe no.
21 Màno haw uzeupir pàrirogaw rupi,
zaneràpuzuhu pupe wixe pà.
Umumaw kwarearer nahu rupi har wà.
Umumaw kwàkwàmo ma'eme'egaw pe har katu pe har wà no.
22 Umàno ma'e kwer wanetekwer u'ar putar wà nehe.
Nuzawy kwaw ma'ea'yr hepuxi kaiwer pe imuhàmuhàz pyrer wà nehe.
Nuzawy kwaw haryw ipo'o har wapo wi u'ar ma'e kwer wà nehe no.
Ni amo nomono'og kwaw a'e haryw wà.
Tupàn umume'u kar a'e ze'eg ihewe a'e, a'e wanupe.

23 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Tuwe ma'e kwaw katu har nuiko wera'u kwaw amo wanuwi uma'e kwaw paw rehe nehe. Tuwe ikàg ma'e nuiko wera'u kwaw amo wanuwi ukàgaw rehe nehe. Tuwe hemetarer katu ma'e nuiko wera'u kwaw amo wanuwi wemetarer rehe nehe. 24 Aze amo heko wera'u wer nehe, tuwe wiko wera'u hekwaw paw rehe nehe, hekwaw katu haw rehe nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko puruamutar haw izar romo ihe xe. Azapo ikatu ma'e. Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ywy rehe. Agwer ma'e ikatu ihewe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, i'i Tupàn.

25-26 Uze'eg wi Tupàn a'e.

— Uhem purehe hezepyk àwàm 'ar iko: Ezit ywy rehe har wà, Zuta ywy rehe har wà, Enom ywy rehe har wà, Amon ywy rehe har wà, Moaw ywy rehe har wà, ywyxiguhu rehe har 'aw ipinar wà. Wanehe paw azepyk putar nehe. A'e teko paw omonohok kwarer wapirera'i wà. Nezewe rehe we nuweruzar kwaw uze'eg pirer monohokaw inuromo har wà. A'e teko paw wà, teko Izaew izuapyapyr paw wà no, uzapokatu uze'egaw herehe we wà. Nuzapo kwaw ma'e a'e uze'eg rupi wà, i'i a'e.

10

Tupàn a'ua'u wamuwete haw, Tupànete imuwete haw no

1 Teko Izaew izuapyapyr wà. Peinu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg peme imur pyrer nehe kury. 2 — Pezapo zo amo ywy rehe har wanemiapo nehe.
Ipytuhegatu ma'e hexak pyr 'ym ywak rehe izexak kar mehe wà.
Pepytuhegatu zo hexak mehe nehe.
3 Watupàn wamuwete haw nuzawy kwaw heityk pyrer.
Omonohok ywyra ka'a pe wà.
Na'e ipuràg ma'e iapo har upyhyk utakihe inugwer iapo haw rehe we. Na'e ukixikixi a'e ywyra tupàn a'ua'u iapo pà.
4 Na'e umupuràg parat pupe or pupe.
Umupu'àgatu itaxu pupe.
Nezewe tupàn a'ua'u nuzepei'ài'àg kwaw.
5 Agwer tupàn a'ua'u nupuner kwaw uze'egaw rehe wà.
Nuzawy kwaw awa hagapaw wiràmiri imukuhem kar har pipin hezuz haw rehe har wà.
Teko upir heraha pà wà, ta'e nupuner kwaw wata haw rehe wà xe.
Pekyze zo wanuwi nehe.
Nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe wà.
Nupuner kwaw ikatu ma'e iapo haw rehe wà no, i'i Tupàn.
6 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Naheta kwaw amo nezewe nugar wà.
Nekàga'u no.
Nerer upuner wera'u no.
7 Mo nuzeruze'eg kwaw nerehe wà nehe,
o ywy nànànar wanuwihawete.
Tuwe teko paw uzeruze'egatu nerehe wà nehe.
Naheta kwaw amo ma'e kwaw katu har nezàwenugar ywy nànàn wà.

8 Ma'e kwaw katu har ywy nànànar wiko
ma'e kwaw 'ymar romo wà.
Iranaiwahy paw rupi wà. Aipo tupàn
a'ua'u ywyra iapo pyrer upuner
wamu'e haw rehe amo ma'e rehe
wà.
9 Umupuràg a'e tupàn a'ua'u parat Epàn
ywy wi herur pyrer pupe wà, itazu
or Upaz ywy wi herur pyrer pupe wà
no.
Xo ipuràg ma'e iapo har uzapo a'e
ma'ereko haw wà.
Umunehew hopoz ipiràg wewer ma'e
wanehe wà. Umunehew hopoz
ipiràg ma'e wanehe wà no.
Pàn iapo haw ikwaw katu har uzapo hopoz
wà.
10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
Tupàn Azeharomoete har romo a'e.
Wiko Tupàn Wikuwe Ma'e romo, Umàno
'Ym Ma'e romo no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy
mehe ywy uryryryryz a'e.
Teko ywy rehe har nupuner kwaw ikwahy
haw rehe wà.
11 Peze'eg nezewe teko ywy rehe har
wanupe nehe.
— Tupàn umumaw putar
tupàn ywy iapo 'ymar wà nehe, ywak iapo
'ymar wà nehe.
Ukàzym putar ywy wi paw rupi wà nehe.

Zegar haw Tupàn imuwete haw

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
ywy upuner haw rupi.
Uma'e kwaw katu haw pupe uzapo ywy
paw rupi.
Uma'e kwaw paw pupe upupirar ywak pàn
teko izewànaw ài.
13 Aze Tupàn uze'eg,
'y ywak rehe har okororo zàwàruhu ài.
Umuzeupir kar ywàkun ywy iahykaw rehe.
Uzapo àmàn iweraw paw.
Umuhem kar ywytu imonokatu haw wi.
14 Henataromo teko paw wiko iranaiw
ma'e romo wà, ma'e kwaw par 'ym
romo wà.
Ipuràg ma'e iapo har paw imaranugar
wemiapo kwer tupàn a'ua'u wanehe
wà.
Ta'e nuiko kwaw Tupàn azeharomoete har
romo wà xe.
Nuikuwe kwaw wà.
15 Heityk pyràm romo wanekon wà. Wiko
purupe temu'emaw romo wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur putar
wanehe uzepyk pà nehe. A'e 'ar
mehe umumaw putar a'e tupàn
a'ua'u a'e wà nehe.
16 Tupàn Zako izar nuiko kwaw wazàwe a'e.
A'e ae uzapo ma'e paw rupi a'e.
Wexaexak Izaew izuapyapyr wemiaihu
romo wamuigo kar pà a'e.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner
Wera'u Ma'e her romo a'e.

Tupàn omono kar hyahy teko waiwy wi wà

17 Zeruzarez pe har wà, peàmàtyry'ymar
umàmàn tawhu peneko haw izywyr a'e wà
kury.
Pemono'og pema'e peata àwàm rehe har
nehe.
18 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pemuhem kar putar ko ywy wi a'e nehe xe.
Nezewe mehe pezypyrog putar ma'e ik-
waw pà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko
ma'e imume'u har romo ihe.

19 Teko Zeruzarez pe har uhapukaz wà.
— Urekutuk urekixi pà wà, urumàno etea'i
kury, i'i wà.
— Urekixi awer na'ike'e wer kwaw.
— Urupuner agwer ma'e rehe nehe, uru'e
zepe. Nurupuner kwaw.
20 Umumaw putar ureràpuzràn wà nehe.
Ureràpuzràn ihàm ohok a'e.
Urera'yr uhem oho wà.
Paw rupi oho xe wi wà.
Nupyta kwaw teko ureràpuzràn imupu'àm
wi àràm wà.
Naheta kwaw amo pànuhu imuzaiko àràm
wà no, i'i wà.
21 Awazar waze'eg wanupe ihe.
— Tuwihaw wiko iranaiw ma'e romo wà.
— Exak kar urerape ràm urewe nehe, ni'i
kwaw Tupàn pe wà.
A'e rupi u'ar wà.
A'e rupi zauxiapekwer umuhàmuhàz
zaneànàm a'e wà no.
22 Pezeapyaka katu nehe. Uhem ze'eg
herur pyrer kwez kury.
Teko amo ywy kwarahy heixe haw awyze
har kutyr har uzemuàgà'ymahy
waiko amo ma'e rehe wà.

Zauxiapekwer a'e wi ur ma'e ràm uzapo
putar tawhu Zuta ywy rehe har
ywyxiguhu romo a'e wà nehe,
awarahu waneko haw romo a'e wà nehe,
a'e wanupe.

Zeremi uze'eg Tupàn pe teko wanehe a'e

23 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Akwaw ko ma'e ihe.
Teko nuiko kwaw weko àwàm izar romo
wà.
Ni amo nupuner kwaw ma'e weko àwàm
rehe imuzeapo kar haw rehe wà.
24 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emu'e
ureànàm ne wà nehe.
Ezepykahy zo wanehe nehe.
Ezepyk zo urerehe nekwahy mehe nehe.
Aze mo erezepyk urerehe nekwahy mehe,
uremumaw pe mo paw rupi.
25 Ezakook nekwahy haw ywy nànànar ne-
muwete 'ymar wanehe nehe, teko
nereitykar wanehe nehe.
Ta'e urezuka a'e wà xe.
Uruiko Zako izuapyapyr romo ure.
Umumaw ureywy wà no.

11

Zeremi, ze'egaw iapo katu pyrer no

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. 2 — Ezekaiw katu ko ze'egaw iapo katu pyrer rehe nehe. Emume'u ko ze'eg teko Zuta ywy rehe har wanupe nehe, Zeruzarez tawhu pe har wanupe nehe no. 3 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ihe, amono putar heze'egaiw wyzài teko wanehe ihe nehe, aze a'e teko nuweruzar kwaw ko ze'egaw iapo katu pyrer wà nehe. 4 Ko ze'egaw nuzawy kwaw waipy wanehe we heze'egaw iapo katu haw a'e. Azapokatu a'e heze'egaw wanehe we Ezit ywy wi wamuhem kar mehe ihe. A'e ywy nuzawy kwaw tatahu wanupe. Nezewe aze'eg wanupe.

— Aze hereruzar pe nehe, aze pezapo heremiapo kar haw paw rupi nehe, peiko putar heremiaihu romo nehe, aiko putar pezar romo ihe nehe no. 5 Nezewe mehe azapo putar ma'e heze'eg peipy wanupe heremimume'u kwer rupi katete ihe nehe. Amume'u ywy ikatu ma'e, ma'e tetea'u imuezuz kar har wanupe. Peiko a'e ywy rehe ko 'ar rehe kury, ere wanupe nehe, i'i ihewe. Aze'eg izupe kury. — Azeharomoete, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

6 Na'e Tupàn uze'eg wi kury.

— Eho tawhu Zuta ywy rehe har nànàn nehe, Zeruzarez tawhu rupi nahu rupi nehe no, heze'eg imume'u pà nehe. — Peinu ze'egaw iapo katu pyrer nehe. Peruzar nehe, ere wanupe nehe. 7 Waipy Ezit ywy wi wapyro mehe aruzar kar heze'eg wanupe. A'e 'ar henataromo te ko 'ar rehe aze'eg nezewe teko heremiaihu wanupe. 8 Nuenu kwaw wà. Nuweruzar kwaw heze'eg wà. Pitàitàigatu wiko wiwi hereruzar 'ymar romo wà, ikatu 'ym ma'e romo wà. — Pezapo ma'e heze'egaw penehe we iapo katu pyrer rupi katete nehe, a'e wanupe. Na'ipureruzar wer kwaw hehe wà. A'e rupi azepyk wanehe zepykaw a'e ze'egaw rehe imuapyk pyrer paw pupe ihe.

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u wi ko ma'e ihewe. Teko Zuta ywy rehe har wà, Zeruzarez tawhu pe har wà no, upytu'u hereruzar ire heàmàtyry'ym pà wà kury. 10 Uzewyr uwipy wanemiapo kwer pe wà. Na'ipurapo wer kwaw heremiapo kar awer rehe wà. Umuwete amo tupàn oho waiko wà. Teko Izaew ywy rehe har wà, Zuta ywy rehe har wà no, uzuhaw ze'egaw uwipy wanehe we heremiapo katu kwer wà. 11 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, amume'u ma'e kwez kury. U'ar putar amo iaiw paw wanehe nehe. Nuhem kwaw izuwi wà nehe. — Urepytywà pe nehe, i'i putar ihewe uhapukaz pà wà nehe. Nainu kwaw waze'eg mehe ihe wà nehe. 12 Na'e teko Zuta ywy rehe har wenoz putar upytywà àwàm tupàn a'ua'u wanupe wà nehe. Tuweharupi uzuka ma'ea'yr hapy haw pe a'e tupàn a'ua'u wanenataromo wà. Iaiw paw ihem mehe a'e tupàn nupuner kwaw wapyro haw rehe wà nehe. 13 Teko Zuta ywy rehe har umuwete tupàn a'ua'u tetea'u wà. Pitàitàigatu tawhu waneko pe heta tupàn a'ua'u wà. Zeruzarez pe har uzuka ma'ea'yr tetea'u Ma'aw henataromo wà. Nahu tawhu pe har rupi pitàitàigatu heta ma'ea'yr hapy haw wà. 14 Zeremi, eze'eg zo ihewe 'aw teko wanehe nehe. Enoz zo ma'e wanupe heremimono ràm

ihewe nehe. Weko haw zawaiw katu mehe wenoz putar upyro àwàm ihewe wà nehe. Nainu kwaw ihe wà nehe, i'i ihewe.

15 Uze'eg wi Tupàn ihewe kury.

— Teko heremiamutar katu a'e wà, uzapo ikatu 'ym ma'e waiko wà. Mo umur kar heràpuzuhu pe wà. — Zapuner iaiw haw imuhem kar haw rehe zanezewi nehe, aze xiuka ma'ea'yr tetea'u xe nehe, aipo i'i waiko uzeupeupe wà. Aipo hurywete putar nezewe haw iapo re wà nehe. Aipo uhyk putar wanupe nehe. 16 — Uri 'yw huwy ma'e, a'e wanupe amo 'ar mehe. Nuzawy kwaw uri 'yw i'a katu ma'e wà. Ko 'ar rehe, amuànoànog putar àmàn ihe nehe. A'e 'ar mehe we apy putar tata pupe huwer rehe nehe, hàkà imonohok pà nehe.

17 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e azutym Izaew Zuta rehe we ma'eà'yz ài ihe wà. Ko 'ar rehe amume'u iaiw haw wanehe i'ar àwàm ihe kury. A'e ae umu'ar kar a'e iaiw haw uzehe wà. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e wà xe. Heputupyk Ma'aw pe ma'ea'yr wazuka pà wà, i'i ihewe.

Uze'eg waiko Zeremi izuka àwàm rehe wà

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ma'e ihewe kury. Neàmàtyry'ymar uzapo putar ikatu 'ym ma'e newe wà nehe, i'i ihewe. 19 Nazawy kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e hehaite 'ym ma'e uzezuka haw pe heraha pyr ihe. Umume'u ikatu 'ym ma'e ihewe wemiapo ràm waiko wà. Nakwaw kwaw wanemimume'u ihe. Nezewe i'i wà. — Ximonohok ywyra heityk pà ikàg mehe we nehe. Xiuka Zeremi nehe. Nezewe mehe teko na'ima'enukwaw pixik kwaw hehe wà nehe.

20 Na'e aze'eg Tupàn pe kury.

— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e, ereiko teko wanemiapo kwer imume'u har ikatu ma'e romo ne. Ereme'e urema'enukwaw paw rehe. Erekwaw ureremimutar no. Tuwe aexak wanehe nezepyk àwàm nehe. Amono hereko haw kwez nepo pe kury.

21 Awa Anatot tawhu pe har ipurexak wer herehe umàno ma'e kwer romo a'e wà. — Aze eremume'u wiwi ma'e Tupàn her rehe nehe, uruzuka putar ure nehe, i'i ihewe wà. 22 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e uze'eg nezewe wanehe kury. — Azepyk putar wanehe nehe. Zauxiapekwer uzuka putar kwàkwàmo zeàmàtyry'ymawhu pe a'e wà nehe. Wana'yr wà, wanazyr wà no, umàno putar uma'uhez romo wà nehe. 23 Teko Anatot pe har wanehe iaiw haw imu'ar mehe ni pitài a'e pe har nuikuwe kwaw wà nehe, i'i ihewe.

12

Zeremi upuranu Tupàn rehe

1 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aze mo apuranu nerehe a'e ma'e rehe, eremume'u katu mo ihewe. Apuranu putar nerehe purehe nezepykaw imume'u kar pà newe ihe nehe kury. Màràzàwe tuwe ikatu 'ym ma'e uzeapo hemetarer katu ma'e romo wà. Màràzàwe tuwe imunar ma'e waneko haw ikatu wanupe. 2 Erezutym ma'eà'yz ài ne wà. Wanapo ohoete. Hezuz katu wà. I'a katu wà no. Uze'egatu mua'u waiko nerehe wà. Nuzekaiw kwaw nerehe azeharomoete wà. 3 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hekwaw pe no. Erexak heremiapo. Uruamutar katu ihe. Erekwaw hereko haw. O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, emutyk 'aw teko àràpuhàràn hawitu ma'e wazuka haw pe oho ma'e ài ne wà nehe. Emonokatu wazuka àwàm 'ar pe nehe. 4 Màràn 'ar ureywy upyta typaw haw romo nehe. Màràn zahy ka'api'i umumaw putar uxinig pà urereimaw wanuwi nehe. Ma'ea'yr a'e wà, wiràmiri a'e wà no, umàno oho waiko wà. Ta'e ko ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e waiko wà xe. — Tupàn nuexak kwaw wanemiapo a'e, i'i uzeupeupe wà, a'e Tupàn pe.

5 Uwazar Tupàn heze'eg ihewe.

— Nekene'o awa wanupi nezàn ire. Aipo erepuner putar kawaru wanupi nezàn àwàm rehe nehe. Nerezepyro kwaw ywy zeàmàtyry'ym 'ymaw heta haw pe, aipo erepuner nereko haw rehe ka'a Zotàw yrykaw iwyr har rehe nehe. 6 Te nerywyr wà, neànàm wà, wiko neàmàtyry'ymar romo wà. Uze'eg zemueteahy nerehe nekupe kutyr wà. Ezeruzar zo wanehe nehe. Aze ur nemyrypar ài newe uze'eg pà wà nehe,

nezewe rehe we ezeruzar zo wanehe nehe, i'i ihewe.

Tupàn uzemumikahy wemiaihu wanehe

7 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.
— Aityk heremiaihu ihe wà.
Apuir teko heremixamixak kwer wanuwi no.
Amono teko heremimutar katu waàmàtyry'ymar wapo pe ihe wà.
8 Teko heremixamixak kwer wiko heàmàtyry'ymar romo zàwàruhu iriàw ka'a pe har ài wà.
Uhapukaz hekutyr wà.
A'e rupi iro ihewe wà.
9 Teko heremixamixak kwer nuzawy kwaw wiràmiri wà.
Wiràhu tetea'u umàmàn izywyr hehe ipuruzuka wer pà wà.
Pezur nehe, miar wà.
Pezur mynykaw pe nehe.
10 Tuwihaw amo ywy rehe har tetea'u umumaw ma'ywa tyw heremitygwer wà.
Upyropyrog heko pe wà no.
Uzapo heywy ipuràg eteahy ma'e ywyxiguhu romo wà no.
11 Umuaiw ywy wà.
Teko weityk a'e ywy herenataromo wà.
Uzeapo ywyxiguhu romo.
Ni amo nuzekaiw kwaw hehe wà.
12 Ywytyr ywyxiguhu rehe har nànàn uzexak kar awa wà.
Uzuka wata ma'e wama'e rehe imunar pà wà.
Amono kar zeàmàtyry'ymawhu ywy rehe imumaw kar pà paw rupi ihe.
Ni amo nupuner kwaw zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe weko haw rehe wà.
13 Heremiaihu uzutym arozràn wà. Xo xu zo omono'og wà.
Uma'ereko tetea'u wà. Nezewe rehe we nupyhyk kwaw ma'e wà.
Hekwahy haw nuzawy kwaw tata.
A'e rupi naheta kwaw arozràn ipo'o pyr wanupe, i'i Tupàn.

Izaew wanuwake wiko ma'e wà

14 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Aze'eg putar Izaew wanuwake wiko ma'e ikatu 'ym ma'e wanehe ihe nehe kury. Umuaiw ywy heremiaihu wanupe heremimono kwer wà. Araha putar a'e teko muite waiwy wi ka'a ipo'o pyrer ài ihe wà nehe. Amuhem kar putar Zuta ywy rehe har a'e teko wainur wi ihe wà nehe. 15 Muite waneraha re apuhareko putar ihe wà nehe. Arur wi putar ywy rehe har pitàitàigatu waiwy rehe ihe wà nehe. 16 Aze hemuwete katu heremiaihu wazàwe wà nehe, ikatuahy putar ihewe wà nehe. — Amume'uahy heremiapo ràm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Tupàn Wikuwe Ma'e her rehe ihe, aze i'i nezewe wà nehe, ikatuahy putar ihewe wà nehe. Kwehe mehe a'e teko umu'e heremiaihu Ma'aw her rehe wemiapo ràm imume'u haw rehe wà. Aze hemuwete katu wà nehe, uzeapo putar heremiaihu wainuinuromo har romo wà nehe. Waneko haw ikatu putar wanupe nehe. 17 Azo'ok putar te wanapo nehe. Amumaw wyzài teko ihe wà nehe, aze na'ipureruzar wer kwaw herehe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg nezewe ihe.

13

Temyhar ikatu 'ym ma'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.
— Eme'eg kar neremyhar nehe. Na'e emunehew nehe. Eputuka zo imunehew 'ym mehe nehe, i'i ihewe. 2 Azapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rupi katete ihe. Ame'eg kar heremyhar, amunehew no. 3 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury.

4 — Eho yrykawhu Ewparat her ma'e pe nehe. Ezumim neremyhar itakwar pupe nehe.

5 Azumim aha Ewparat yrykawhu huwake kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo kar haw iapo pà. 6 Amo 'ar pawire uze'eg wi ihewe. — Azumim kar neremyhar newe ihe. Ezewyr eho yrykawhu pe ipyhyk wi pà nehe kury, i'i ihewe. 7 Azewyr a'e pe. Aekar imim awer. Aexak. Heremyhar inem kury. Na'ikatu kwaw kury.

8 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury.

9 — Nezewegatete amumaw putar Zuta
ywy rehe har waneko wera'u haw ihe
nehe, Zeruzarez heko wera'u haw nehe
no. 10 'Aw teko na'ipurenu wer kwaw
heze'eg rehe wà. Tuweharupi nahere-
ruzar kwaw wà. Oho tupàn a'ua'u wanaik-
weromo wamuwete pà wà. A'e rupi wiko
putar ko temyhar ài wà nehe. Na'ikatu
pixik kwaw izàwe wà nehe. 11 A'e temyhar
neku'azàwegatu a'e. Nezewegatete aputar
Izaew ywy rehe har heruwakea'i ihe wà,
aputar Zuta ywy rehe har heruwakea'i ihe
wà no. Aputar mo heremiaihu romo ihe
wà. Nezewe mehe mo umupuràg eteahy
mo herer wà. Na'ipureruzar wer kwaw
herehe wà.

Win hyru

12 Uze'eg wi Tupàn ihewe.
— Zeremi, i'i ihewe. — Ihe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ihe, aze'eg teko Izaew
wanupe ihe kury. Emume'u ko heze'eg eho
wanupe nehe.
— Tuwe y'a win hyru paw tynehem nehe.
— Aze pa. Ikatu y'a win hyru paw tyne-
hegatete haw, i'i putar newe wà nehe.
13 Na'e emume'u ko ze'eg wanupe nehe. —
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umynehem
putar teko ko ywy rehe har paw rupi win
pupe wà nehe. Te uka'u paw rupi wà
nehe: tuwihawete Tawi izuapyapyr wà,
xaxeto wà, ize'eg imume'u har wà, teko
Zeruzarez pe har paw wà. 14 Aze y'a u'ar
amo y'a i'aromo nehe, uzeka putar nehe.
Nezewegatete azuhazuhaw putar a'e teko
paw rupi ihe wà nehe, tua'uhez ma'e wà
nehe, kwàkwàmo wà nehe no, y'a uzeka
ma'e ài ihe wà nehe. Amumaw putar 'aw
teko wapuhareko 'ym pà ihe wà nehe. Na-
puhareko kwaw ihe wà nehe. Napuhareko
kwaw wamumaw mehe ihe wà nehe.

Izaew wiko wera'u wà, a'e rupi Tupàn uzepyk wanehe

15 Teko Izaew izuapyapyr wà.
Tupàn wiko uze'eg ma'e romo a'e.
Peiko ikàg 'ym ma'e romo henataromo
nehe. Pezekaiw ize'eg rehe nehe.
16 Pemume'u penemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pezar pe nehe,
pytunahy haw imur 'ym mehe we nehe.
Aze ipytunahy nehe, pezepyapi putar
ywytyruhu rehe nehe.
Peàro tatainy peiko.
Nezewe rehe we uzapo putar tatainy
ma'e'àgaw ipytun ma'e romo nehe.
Uzapo putar ipytunahy haw romo nehe.
17 Aze napezekaiw kwaw hehe nehe,
azai'o putar hezeàmim pà peneko wera'u
haw rehe nehe.
Azai'oahy putar nehe.
Azuhen putar herehaykwer nehe.
Ta'e zauxiapekwer weraha Tupàn hemi-
aihu wemipyhyk kwer romo wà xe.
18 Tupàn umume'u ko ma'e a'e no.
— Eze'eg eho tuwihawete pe nehe, ihy pe
nehe no. — Pewezyw tuwihawete henaw
wi nehe. Ta'e peàkàg rehe har ipuràg
eteahy ma'e tuwihawete romo peneko
haw hexak kar haw u'ar peàkàg wi a'e xe.
19 Zauxiapekwer umàmàn tawhu kwarahy
ihemaw awyze har kutyr har waiwyr wà.
Ni amo nupuner kwaw a'e pe uhemaw
rehe wà kury. Weraha Zuta ywy rehe har
paw wemipyhyk romo wà no. Weraha ko
ywy wi wà.
20 Peme'e nehe, Zeruzarez pe har wà.
Peàmàtyry'ymar ur waiko kwarahy heixe
haw awyze har kutyr har wi wà. Tupàn
umur amo teko peme a'e wà. — Pezekaiw
ko teko wanehe nehe, i'i newe. Ma'e pe a'e
teko wanekon wà kury. Wiko peneimaw
àràpuhàràn hawitu ma'e ài peme wà. Peiko
wanehe uzekaiw ma'e romo wà. Ma'e
pe wanekon wà kury. 21 — Uremyrypar,
peze amo wanupe. Amo 'ar mehe a'e
teko wiko putar penuwihaw romo wà
nehe. Ma'e peze putar a'e 'ar mehe nehe.
Hahy putar peme nehe. Peiko putar
kuzà imemyr zexak kar ma'e ài nehe.
22 Zeruzarez, erepuner nezehe nepuranu
haw rehe nehe. — Màràzàwe tuwe nezewe
haw uzeapo ihewe. Màràzàwe tuwe
wenuhem hekamir wà. Màràzàwe tuwe
upuraraw kar ma'erahy ihewe wà, peze
putar pezeupe nehe. A'e 'ar mehe pekwaw
putar ko ma'e nehe. Agwer ma'e uzeapo
peme a'e, ta'e penemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e heta tetea'u wà xe.
23 Aipo awa pàrànà upuner upir pe
amo ae hexakaw imono haw rehe. Aipo
zàwàruhu upuner upinipinimaw imuhem

kar haw rehe. Aze mo upuner wà, pe ikatu 'ym ma'e iapo haw ikwaw par, pepuner mo ikatu ma'e iapo haw rehe pezemu'e haw rehe no. 24 Ywytu ywyxiguhu wi ur ma'e umuhàmuhàz ka'a uxinig ma'e kwer a'e. Nezewegatete Tupàn pemuhàmuhàz putar a'e nehe no. 25 — Nezewe amekuzar putar penemiapo kwer peme ihe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — A'e ma'e pepyhyk putar nehe, ta'e peneharaz ihewi pe xe. Pezeruzar tupàn a'ua'u wanehe pe. 26 Tupàn ae wenuhem putar pekamir pewi a'e nehe, pemumaranugar kar pà a'e nehe. 27 Tupàn penexak ma'e iapo mehe a'e. A'e ma'e iro izupe. Amo awa oho uzeake har hemireko puhe a'e. Peiko agwer awa ài. Kawaru awa wekar kawaru kuzà a'e. Nezewegatete pekar tupàn a'ua'u amo ywy rehe har wanemimuwete pe wà, ywytyruhu rehe pe wà, kaiwer rehe pe wà no. Tupàn umume'u Zeruzarez pe har wanehe uzepyk àwàm a'e. Màràn mehe pezemukatu kar putar henataromo nehe.

14

Àmàn ikyr 'ym àwàmuhu

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg àmàn ikyr 'ym àwàmuhu rehe ihewe.

2 — Teko Zuta ywy rehe har nuzawy kwaw umàno ma'e kwer rehe uzai'o ma'e wà. Uzai'o waiko wà.
Waneko haw tawhu umàno waiko wà.
Uzemumikahy ukene'o pà wà.
Zeruzarez uhapukaz uzepyro àwàm henoz pà wà.
3 Hemetarer katu ma'e omono kar uma'ereko ma'e 'y hekar kar pà wanupe wà.
Oho yzygwar pe wà.
Nezewe rehe we nuexak kwaw 'y wà.
Weruzewyr y'a ipor 'ym pà wà.
Pezupyk peàkàg nehe.
Pezemumikahy awyzewyze haw 'ym rehe nehe.
4 Uma'ereko ma'e upyk wàkàg a'e wà no.
Hehaite wà, ta'e nukyr kwaw àmàn xe.
Uxinig ywy.
5 Kaiwer pe arapuha weityk umemyr wà.
Naheta kwaw ka'api'i wanupe.
6 Zumen hehaite ma'e upyta ywytyr apyr wà.
Nur kwaw ywytu wanupe, a'e rupi ipytuhem awarahu àì wà.
Nuexak katu kwaw ma'e
ta'e naheta kwaw temi'u wanupe xe.
7 Hemiaihu uze'eg wà kury.
— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e umume'u urekatu 'ymaw.
Urenoz urepytywà àwàm newe.
Ta'e eremume'u urepytywà àwàm urewe kwehe mehe ne xe.
Urutyryk tetea'u newi ure.
Uruzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u nerenataromo no.
8 Xo nerehe zo Izaew uzeruzar wà.
Ereiko urepyro har romo
urereko haw zawaiw katu mehe.
Màràzàwe tuwe ereiko
amo ae ywy rehe har àì ureywy rehe.
Màràzàwe tuwe ereiko wata ma'e àì pitàì haw uker ma'e àì.
9 Màràzàwe tuwe ereiko
awa imukuhemahy kar pyrer àì.
Màràzàwe tuwe ereiko zauxiapekwer ikàg 'ym ma'e àì, amogwer wapytywà har 'ym àì.
Ereiko ureinuinuromo ne, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Uruiko neremiaihu romo ure no.
Urereityk zo pe nehe, i'i hemiaihu ihewe wà.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe a'e teko wanehe.
— Wata e kwe rupi wà. Ikatu wata e haw wanupe. Nukwaw kwaw uzeruze'egaw rehe wà. A'e rupi na'ikatu kwaw ihewe wà. Hema'enukwaw putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe ihe nehe. Azepyk putar wanehe hekuzaromo ihe nehe, i'i Tupàn.
11 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury.
— Epytywà 'aw teko ne wà nehe, ere zo ihewe nehe, i'i ihewe. 12 Aze uzekwaku wà nehe, umai'u 'ym pà wà nehe, aze uze'eg tetea'u ihewe wà nehe, nezewe rehe we nainu kwaw ihe wà nehe. Aze uzuka ma'ea'yr herenataromo wà nehe, aze werur arozràn ihewe wà nehe, nezewe rehe we namuawyze kwaw ihe wà nehe.

Nan. Azuka kar zauxiapekwer wanupe zeàmàtyry'ymawhu pe ihe wà nehe. Azuka putar ma'uhez hawhu pupe ihe wà nehe, ma'eahy haw tetea'u pupe ihe wà nehe no, i'i ihewe.

13 Na'e aze'eg izupe ihe kury.

— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar. Amo neze'eg imume'u har uze'eg waiko nezewe teko wanupe wà. — Naheta kwaw zeàmàtyry'ymawhu nehe, i'i wanupe wà. — Naheta kwaw ma'uhez hawhu nehe, i'i wanupe wà. — Xo zeàmàtyry'ym 'ymaw zo heta putar peywy rehe nehe, i'i waiko teko wanupe wà, a'e Tupàn pe.

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar a'e ze'eg ihewe a'e kury.

— A'e heze'eg imume'u har umume'u temu'emaw waiko herer rehe wà. Namono kar kwaw ihe wà. Nazapo kar kwaw ma'e wanupe. Namume'u kwaw ma'e wanupe. — Tupàn wexak kar ma'e urewe urepuahu mehe a'e, i'i mua'u wà. Umume'u uzeapo ma'e ràm teko wanupe. Nukwaw pixik kwaw uzeapo ma'e ràm wà. Ima'enukwaw e uzeapo ma'e ràm rehe wà. Na'e umume'u mua'u a'e ma'e teko wanupe wà, ta'e hemu'em wer wanupe wà xe. 15 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u putar a'e heze'eg imume'u mua'u har wanupe heremiapo ràm ihe nehe kury. Namono kwaw teko wanupe ihe wà. Nezewe rehe we umume'u ma'e herer rehe wà. — Naheta kwaw zeàmàtyry'ymawhu nehe, i'i mua'u wà. — Naheta kwaw ma'uhez hawhu nehe, i'i mua'u wà. Azuka kar putar a'e ma'e imume'u har zeàmàtyry'ymawhu pe ihe wà nehe, ma'uhez hawhu pupe ihe wà nehe no. 16 Umume'u a'e ma'e amo teko wanupe wà. Azuka kar putar a'e teko zeàmàtyry'ymawhu pe ihe wà nehe, ma'uhez hawhu pupe ihe wà nehe no. Zauxiapekwer weityk putar wanetekwer pe rupi Zeruzarez tawhu pupe wà nehe. Naheta kwaw wanetekwer watymar wà nehe. Uzeapo putar wanupe paw rupi nehe: wanemireko wanupe, wana'yr wanupe, wanazyr wanupe. Umekuzar putar ukatu 'ymaw wà nehe.

17 — Emume'u nezemumikahy haw teko wanupe nehe, i'i Tupàn ihewe. Aze'eg nezewe wanupe.

— Tuwe hereha uzakook herehaykwer tuweharupi nehe, 'aromo nehe, pyhaw nehe no. Tuwe nupytu'u kwaw uzai'o re nehe.

Ta'e heremiaihu ikàg 'ym ma'e upuraraw ma'erahy tetea'u wà xe.

Nuzawy kwaw teko ikutuk pyrer ikixi pyrer wà.

18 Kaiwer pe heho mehe

aexak awa zeàmàtyry'ymawhu pe izuka pyrer wanetekwer ihe wà.

Tawhu pupe hereixe mehe

aexak teko ma'uhez haw wi umàno etea'i ma'e ihe wà.

Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, xaxeto a'e wà no, uzapo wi wi uma'ereko haw wà.

Nezewe rehe we nukwaw kwaw wemiapo wà.

Teko umume'u wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Tupàn pe wà

19 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aipo ereityk tuwe Zuta ywy rehe har wà.

Aipo teko Xiàw rehe har iro tuwe newe wà.

Màràzàwe tuwe urekutuk pe ne.

Nurupuner kwaw urekatu haw rehe kury.

Uruàro zeàmàtyry'ym 'ymaw.

Nezewe rehe we nuzeapo kwaw ikatu ma'e.

— Uremukatu putar a'e nehe, uru'e ureze-upe.

Ur purumukyzeahy haw.

20 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, urumume'u ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e newe ure kury,

ureipy wanemiapo kwer ure no.

Azeharomoete uruzapo ikatu 'ygwer neruwa rupi ure.

21 Nema'enukwaw neremimume'u kwer rehe nehe.

Urereityk zo pe nehe.

Eityk kar zo Zeruzarez tawhu zauxiapekwer wanupe nehe.

Ta'e nerenaw ipuràg eteahy ma'e a'e pe hin a'e xe.

Nema'enukwaw neze'eg awer neremiaihu wanehe we neremiapo katu kwer rehe nehe.

Epytu'u zo ma'e iapo re a'e ze'eg rupi nehe.

22 Ni amo tupàn a'ua'u amo ywy rehe har wazar nupuner kwaw àmàn imugyr kar haw rehe wà.

Ni ywak nupuner kwaw àmàn imu'ar kar haw rehe.
Uruzeruzar nerehe,
o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar.
Ta'e ereiko ma'e paw iapo har romo ne xe, i'i teko Tupàn pe wà.

15

Zuta ywy rehe har wanehe izepyk àwàm

1 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury.
— Aze mo Moizez wiko xe Xamuew rehe we ihewe uze'eg pà wà, napuhareko iwer mo 'aw teko ihe wà. Emono kar 'aw teko xe wi wà nehe. Tuwe ukàzym herenatar wi wà nehe. 2 — Ma'e pe oroho putar nehe, aze i'i newe nerehe upuranu pà wà nehe,
— Tupàn uze'eg nezewe a'e, ere wanupe nehe.

— Amume'u amo wamàno àwàm ihe.
Ma'eahy haw uzuka putar wà nehe, a'e wanupe.
Uzeapo putar nezewe nehe.
Amo umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe, a'e wanupe.
Uzeapo putar nezewe nehe.
Ma'uhez hawhu uzuka putar amo wà nehe, a'e wanupe.
Uzeapo putar nezewe nehe.
Zauxiapekwer weraha putar amo wemipyhyk romo wà nehe, a'e wanupe.
Uzeapo putar nezewe nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn ihewe.

3 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u a'e iaiw ma'e uzeapo àwàm ihe. Uzeapo putar nehe. Umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Zawar umutyk putar wanetekwer wà nehe. Wiràmiri u'u putar wà nehe no. Miar u'u putar ikurer wà nehe no. 4 Amume'e kar putar teko ywy nànànar a'e wanetekwer wanehe ihe wà nehe. Ta'e Manaxe Ezeki ta'yr uzapo iaiw ma'e Zeruzarez pe Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo wiko mehe a'e xe.

5 Uze'eg wi Tupàn.
— Mo pepuhareko putar wà nehe, Zeruzarez pe har wà.
Mo uzekaiw putar penehe wà nehe.
Mo upytu'u a'u putar upuranu re wà nehe.
— Pekatu aipo, aipo i'i putar amo peme wà nehe.
6 Hereityk pe.
Pewak pekupe hexak kar pà ihewe.
Na'e aupir hepo
pekamikamik pà.
Ta'e hekene'o penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn ire ihe xe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.

7 Teko omomor arozràn ywytu ikutyr wà, henuhenuhem pà iapirer wi wà.
Pe tawhu ko ywy nànànar pe wà, apomomor peàmàtyry'ymar wakutyr nezewegatete ihe no.
Apumumaw ihe, heremiaihu wà.
Azuka pena'yr wà.
Ta'e napezar kwaw penape ikatu 'ym ma'e pe xe.
8 Amueta tetea'u kar kuzà imen umàno ma'e kwer peinuinuromo har ihe wà.
Waneta haw nuzawy kwaw ywyxig yryhu iwyr heta haw.
Azuka pena'yr wakàg mehe wapuràg mehe ihe wà.
Apuraraw kar ma'erahy wahy wanupe no.
Na'arewahy amu'ar kar zemumikahy haw wanehe, ma'e wi kyzeahy haw wanehe no.
9 Amo kuzà heta 7 umemyr umàno ma'e wà. Iàkàzym wahy.
Ipytuhemaw zawaiw katu izupe.
'Ár uzeapo pytun romo izupe.
Uzemumikahy.
Wiko ma'e hàro 'ym pà kury.
Apuzuka kar putar peàmàtyry'ymar wanupe ihe nehe, aze heta we wikuwe ma'e wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn.

10 Aze'eg ihe kury.
— Zawaiw katu hereko haw ihewe kury. Màràzàwe tuwe hehy hemuzexak kar a'e. Azàmàtyry'ym ko ywy rehe har paw rupi ihe wà. Namono kwaw temetarer amo pe imuzewyr àwàm iputar pà ihe. — Emur temetarer ihewe nehe, na'e kwaw amo

wanupe. Nezewe rehe we teko paw umur uze'egaiw herehe wà. 11 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ama'ereko katu newe. Aenoz ikatu ma'e neàmàtyry'ymar wanupe neremimono ràm ihe, waneko haw zawaiw katu mehe ma'erahy ipuraraw mehe ihe. Aze naiko kwaw agwer ma'e iapo har, tuwe waze'egaiw u'ar herehe nehe. 12 Ni amo nupuner kwaw itaper ika haw rehe wà. Nupuner kwaw ita per kwarahy heixe haw awyze har kutyr har ika haw rehe azeharomoete a'e wà, ta'e imukatu har omono itazu morog inuinuromo wà xe. Tàtàahy tuwe a'e, a'e Tupàn pe.

13 Uze'eg Tupàn ihewe.

— Zeremi, azapo kar putar ma'e peàmàtyry'ymar wanupe nehe. Weraha putar heremiaihu wama'e ikatu ma'e paw rupi wà nehe. Weraha putar wanemetarer paw rupi wà nehe no. Nezewe azepyk putar wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ko ywy rehe iapo pyrer paw hekuzaromo ihe nehe. 14 Amuigo kar putar waàmàtyry'ymar wanupe uma'ereko e ma'e romo ihe wà nehe, amo ywy rehe ihe wà nehe. Nukwaw kwaw a'e ywy wà nehe. Azapo putar agwer ma'e wanupe ihe nehe, ta'e hekwahy haw nuzawy kwaw tata uwew 'ym ma'e ràm a'e xe, i'i Tupàn ihewe.

15 Na'e awazar ize'eg izupe kury.

— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ne erekwaw ma'e paw rupi ne. Nema'enukwaw herehe nehe. Hepytywà pe nehe. Ezepyk herehe ipuruzuka wer ma'e wanehe nehe, herekuzaromo nehe. Aze nerezepyk kwaw wanehe na'arewahy nehe, hezuka putar wà nehe. Nema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Uze'eg zemueteahy herehe wà, ta'e amume'u neze'eg wanupe ihe xe. 16 Ereze'eg ihewe. Neze'eg mehe azekaiw neze'eg paw rehe nànàn ihe. O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e, aiko neremiruze'eg romo ihe. A'e rupi neze'eg umynehem hepy'a turywete haw pupe a'e. 17 Naiko e kwaw hepuka pà. Naiko e kwaw teko wainuinuromo. Eremur ma'ereko haw ipuhuz katu ma'e ihewe. A'e rupi naheta kwaw hemyrypar ihewe wà. Azemumikahy hekwahy pà. 18 Màràzàwe tuwe apuraraw wiwi ma'erahy teko ihe. Màràzàwe tuwe hekutuk awer hahy ihewe upytu'u 'ym pà. Màràzàwe tuwe nuke'e kwaw. Aipo napuner kwaw nerehe hezeruzar haw rehe. Aipo ereiko yrykaw kwarahy mehe typaw ma'e ài, a'e izupe.

19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar heze'eg ihewe. — Aze erezewyr nehe, urumuawyze putar ihe nehe. Ereiko wi putar heremiruze'eg romo nehe. Aze eremume'u ikatu ma'e nehe, aze neremume'u kwaw ze'eg ikatu 'ym ma'e nehe, ereiko wi putar heze'eg imume'u har romo nehe. Teko uzewyr putar newe wà nehe. Nezewe rehe we ezewyr zo wanupe nehe. 20 Urumuigo kar putar pàrirogawtàtà itazu morog iapo pyrer zàwenugar nehe, 'aw teko wanupe nehe. Neàmàtyry'ym putar wà nehe. Nezewe rehe we nanereityk kwaw wà nehe. Ta'e aiko putar nerehe we nerehe hezekaiw pà ihe nehe xe, nepyro pà ihe nehe xe. 21 Urupyro putar teko iaiw ma'e wapo wi ihe nehe, teko puruzuka ma'e wapuner haw wi ihe nehe.

16

Zeremi wekwe haw pupe umumuranu amo wà

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe.

2 — Ereko zo kuzà neremireko romo xe nehe. Emuzàg zo nera'yr xe ne wà nehe no. 3 Uzeapo putar ikatu 'ym ma'e teko wana'yr xe uzexak kar ma'e ràm wanupe nehe, wanazyr xe uzexak kar ma'e ràm wanupe nehe no, wahy wamuzexak kar har wanupe nehe no, wanu wamuzàgar wanupe nehe no. Amume'u putar a'e ma'e newe nehe. 4 Umàno putar ma'eahy haw iaiw ma'e wi wà nehe. Ni amo nuzai'o kwaw wamàno awer rehe wà nehe. Ni amo nuzutym kwaw wanetekwer wà nehe. Uhàuhàz putar tepuxi kwer ài ywy rehe wà nehe. Zauxiapekwer uzuka putar a'e teko zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Aze ru'u, umàno ma'uhez taw wi wà nehe. Wiràmiri wà nehe, miar hehaite ma'e wà nehe no, u'u putar wanetekwer wà nehe.

5 Eixe zo tàpuz me teko uzai'o ma'e wapyr nehe. Ezemumikahy zo nehe. Ezai'o zo amo wanehe nehe. Ta'e ihe namono

kwaw heze'egatu 'aw teko wanehe ihe nehe xe. Nuiko kwaw zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe wà nehe. Napuruamutar kwaw nehe. Napupuhareko kwaw nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 6 Hemetarer katu ma'e wà nehe, hemetarer 'ym ma'e wà nehe no, umàno putar ko ywy rehe wà nehe. Nezewe rehe we ni amo nuzutym kwaw wanetekwer wà nehe. Ni amo nuzai'o kwaw wamàno awer rehe wà nehe. Ni amo nuzekixi kwaw uzemumikahy haw hexak kar pà wà nehe. Ni amo nupin kwaw u'aw uzemumikahy haw hexak kar pà wà nehe no. 7 Ni amo numai'u kwaw amo wanehe we imurywete kar pà iànàm imàno awer rehe wà nehe. Nu'u kwaw win hehe we wà nehe no. Ni amo numurywete kar kwaw amo wà nehe, ni tu umàno ma'e kwer imurywete kar pà wà nehe, ni ihy umàno ma'e kwer imurywete kar pà wà nehe.

8 Eixe zo tàpuz me mynykaw pupe nehe. Eapyk zo a'e pe nehe, emai'u zo wapyr nehe. E'u zo win wapyr nehe. 9 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Ma'e Izaew wazar amume'u ma'e teko newe. Einu katu nehe. Teko uhapukaz urywete pà zereko haw pe wà. Urywete mehe heiheihem wà. Amumaw putar wanehapukaz haw nehe, wanurywete haw heiheihem mehe har nehe no. Pexak putar a'e ma'e paw izeapo mehe xe nehe.

10 A'e ma'e teko wanupe imume'u mehe nehe, upuranu putar nerehe wà nehe. — Màràzàwe tuwe Tupàn uzepyk putar urerehe nezewe a'e nehe, i'i putar newe wà nehe. — Ma'enugar iaiw ma'e uruzapo ure. Ma'enugar ikatu 'ym ma'e uruzapo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar ikutyr ure, i'i putar newe wà nehe. 11 Na'e eremume'u putar ko heze'eg wanupe nehe. — Peipy hereityk a'e wà. Oho amo tupàn a'ua'u wanaikweromo wà. Uzapo ma'e wanupe wà. Umuwete katu wà no. Upuir ihewi wà. Nuweruzar kwaw hepurumu'e haw wà. 12 Peaiw wera'u peipy wanuwi. Paw rupi peiko heàmàtyry'ymar romo heze'eg heruzar 'ymar romo. 13 A'e rupi apumuhem kar hyahy putar ko ywy wi ihe nehe. Apuityk putar amo ywy rehe nehe. Napekwaw kwaw a'e ywy. Peipy nukwaw kwaw a'e ywy a'e wà no. A'e ywy rehe pemuwete putar amo tupàn pe wà nehe, 'aromo pe wà nehe, pyhaw pe wà nehe no. Ta'e nahekatu kwaw peme ihe nehe xe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn ihewe.

Uzewyr putar uiwy pe wà nehe

14 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Aiko Tupàn Wikuwe Ma'e teko Izaew wazuapyapyr Ezit ywy wi wapyro arer romo ihe. Uhem a'e 'ar iko a'e. A'e 'ar mehe ni amo numume'u kwaw wemiapo ràm herer rehe wà nehe, Izaew wapyro arer her rehe wà nehe. 15 Aiko Tupàn Wikuwe Ma'e teko Izaew wazuapyapyr ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi wanerur arer romo ihe, amo ywy wi heremimuhàz kwer ihe wà. Teko umume'u putar wemiapo ràm herer rehe wà nehe, Izaew kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi wapyro arer wi wà nehe. Arur wi putar waiwy rehe ihe wà nehe, ywy waipy wanupe heremimono kwer pe ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn a'ua'u wamuwete haw rehe izepyk àwàm

16 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Amur kar putar pira pyhykar zàwenugar tetea'u ihe wà nehe. Upyhyk putar 'aw teko pira ài wà nehe. A'e re amur kar putar uzemi'ikar ma'e zàwenugar tetea'u ihe wà nehe no. Wekar putar 'aw teko miar ài ywytyruhu nànàn ywytyr nànàn wà nehe, te itakwar pupe wà nehe, wazuka pà wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 17 Aexak wanemiapo paw rupi ihe. Ni amo ma'e nuzemim kwaw ihewi wà. Wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nuzemim kwaw ihewi. 18 Amekuzar kar putar wakatu 'ymaw wanupe mokoz haw ihe nehe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imekuzar kar pà wanupe nehe no. Umuaiw heywy Tupàn a'ua'u wapupe wà. A'e tupàn a'ua'u wiko umàno ma'e kwer wazàwe wà. Umynehem heywy watupàn mua'u wapupe wà, i'i ihewe.

Ywy nànànar uzeruzar Tupàn rehe wà nehe

19 Na'e aze'eg Tupàn pe kury.

— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hepyro pe ne. Eremur nekàgaw ihewe no. Hepytywà pe ma'erahy ipuraraw mehe. Ywy muite wera'u har nànànar ur putar newe uze'eg pà wà nehe. — Xo tupàn a'ua'u zo ureipy wereko wà. Xo tupàn ikatu 'ym ma'e zo wereko wà. 20 Aipo teko upuner utupàn iapo haw rehe wà, uzar iapo haw rehe wà. Nan. Nuiko kwaw tupàn azeharomoete har romo wà.

21 Uze'eg Tupàn ihewe kury.

— A'e rupi akwaw kar putar hekàgaw wanupe ihe nehe, hepuner haw wanupe ihe nehe no. Ukwaw putar tuweharupi wà nehe. Nupytu'u kwaw ikwaw ire wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herer romo ihe. Ukwaw putar herer wà nehe, i'i Tupàn.

17

Zuta ywy rehe har ikatu 'ygwer wanehe izepyk àwàm

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Teko Zuta ywy rehe har wà, pemuapyk penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e kair haw itaper iapo pyrer hakwa katu ma'e pupe. Pemuapyk ita hakwa katu ma'e tàtàahy ma'e niàmà her ma'e pupe pepy'a pe. Pemuapyk pema'ea'yr hapy haw hakwa iapyr wà no. 2 Pena'yr ima'enukwaw ma'ea'yr hapy haw rehe wà. Ima'enukwaw ywyra imupu'àm pyrer tupàn a'ua'u romo iapo pyrer wanehe wà no. Pemupu'àm tupàn kuzà Azera her ma'e henataromo pe wà, ywyra ikyr katu ma'e wanuwake pe wà, ywytyr apyr wà, 3 ywytyruhu peywy imyter pe har rehe pe wà. Ama'ereko putar peàmàtyry'ymar wapy'a pupe ihe nehe. Na'e weraha putar penemetarer paw pewi wà nehe. Weraha putar pema'e hekuzar katu ma'e paw pewi wà nehe no. Ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e ko ywy nànàn pe xe. 4 Pehem putar peho ywy peme heremimur kwer wi nehe. Apumuigo kar putar amo wanupe uma'ereko e ma'e romo ihe nehe no, ywy penemigwaw 'ym rehe ihe nehe no. Ta'e hekwahy haw nuzawy kwaw tata a'e xe. Nuwew pixik kwaw nehe, i'i Tupàn.

Ma'e kwaw katu haw rehe ima'enukwaw paw

5 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Aze amo utyryk ihewi nehe,
aze uzeruzar amo wanehe nehe,
aze uzeruzar teko ikàg 'ym ma'e wakàgaw rehe nehe, amono putar heze'egaiw hehe nehe.
6 Nuzawy kwaw ka'a ywyxiguhu pe har.
Nuzawy kwaw ma'e ywyxinig rehe hezuz ma'e,
ywy xa heta haw pe
amo ma'e hezuz 'ymaw pe hezuz ma'e.
Nuzeapo kwaw ikatu ma'e izupe.
7 Aze amo uzeruzar herehe nehe, aze heta Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe izeruzar haw izupe nehe,
amono putar heze'egatu hehe nehe.
8 Nuzawy kwaw ywyra 'y huwake izutym pyrer.
Umuhàmuhàz wapo te yrykaw pe.
Haku haw ihem mehe
nuxinig kwaw.
Huwer huweramukyr katu tuweharupi.
Àmàn ikyr 'ym mehe
nuzekaiw kwaw hehe.
I'a wiwi a'e.

9 Mo upuner teko wapy'a ikwaw paw rehe wà.
Naheta kwaw purupe hemu'em ma'e wazàwenugar wà.
Nuzawy kwaw ima'eahy tetea'u ma'e. Naheta kwaw imukatu àwàm.
10 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, ame'e teko wama'enukwaw paw rehe.
Agaw teko wapy'a.
Areko teko wanereko hexak ire ihe wà,
wanemiapo hexak ire wà.

11 Aze awa omono'og temetarer amo wanehe umunar pà,
nuzawy kwaw wiràmiri amo wiràmiri hupi'a ikwaku har a'e.
Wikuwe mehe hemetarer uhem izuwi.
Iahykaw rehe, — Iranaiw ma'e, i'i teko izupe wà.

12 Tupàn Hàpuzuhu zanemyter pe har a'e,
Nuzawy kwaw tuwihawete henaw
ipuràg eteahy ma'e a'e.
Izypy mehe arer we ywytyr iaiha ma'e
rehe hin a'e no.
13 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ereiko
teko Izaew izuapyapyr wanemiàro
romo ne.
Nereitykar paw wiko putar ikàg 'ym ma'e
romo wà nehe.
Ukàzym putar her ywyxig rehe imuapyk
pyr ài wà nehe.
Ta'e nereityk a'e wà xe, Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e,
'ytyzuzàmaw 'y ikatu ma'e imur har
zàwenugar.

Zeremi wenoz upytywà àwàm Tupàn pe a'e

14 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, hemukatu pe nehe. Nezewe mehe hekatu putar nehe. Hepyro pe nehe no. Nezewe mehe amuzàg putar zegar haw nekatu haw imume'u har ihe nehe no.

15 Amogwer uze'eg nezewe ihewe wà.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ikatu 'ym ma'e urewe wemiapo ràm a'e. Màràzàwe tuwe nuzapo kwaw. Tuwe uzapo na'arewahy nehe kury, i'i wà.

16 Hezar. — Emu'ar kar neze'egaiw wanehe nehe, na'e pixik kwaw newe ihe. — Tuwe zawaiw katu waneko àwàm nehe, na'e kwaw newe. O Tupàn, erekwaw ko ma'e ne. Erekwaw heremimume'u kwer. 17 Eiko zo hemukyzeahy kar har romo nehe. Ereiko putar hemimaw romo iaiw paw 'ar tur mehe nehe. 18 Tuwe ma'erahy ihewe ipuraraw har wiko ikàg 'ym ma'e romo wà nehe. Tuwe ihe naiko kwaw ikàg 'ym ma'e romo wazàwe nehe. Tuwe tynehem ma'e wi kyzeahy haw pupe wà nehe. Tuwe nuzeapo kwaw nezewe haw ihewe nehe. Emu'ar kar iaiw paw wanehe nehe. Emumaw tuwe ne wà nehe.

Mytu'u haw 'ar a'e

19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.

— Zeremi, i'i. — Epyta eho ukenawhu Teko her ma'e huwake nehe. Zuta ywy rehe har wanuwihawete wixe Zeruzarez pupe a'e ukenawhu rupi wà. Uhem a'e wi hupi wà no. A'e re eho amogwer Zeruzarez pàrirogawtàtà hukenawhu pe nehe no. 20 — Peinu Tupàn ze'eg nehe, ere ukenawhu rupi wixe ma'e paw wanupe nehe: tuwihawete wanupe, teko Zuta ywy rehe har paw wanupe, Zeruzarez pe har paw wanupe. 21 Eze'eg nezewe wanupe nehe, — Aze peikuwe wiwi nehe, peraha zo ipuhuz ma'e mytu'u haw 'ar mehe nehe. A'e 'ar mehe perur zo ma'e Zeruzarez hukenawhu rupi nehe. 22 Peraha zo ma'e penàpuz wi nehe. Pema'ereko zo mytu'u haw 'ar mehe nehe. Pemonokatu mytu'u haw 'ar Tupàn pe nehe, ize'eg awer peipy wanupe imume'u pyrer rupi katete nehe. 23 Peipy nuenu kwaw heze'eg wà. Nuzekaiw kwaw hehe wà. Wiko hereruzar 'ymar romo wà. Na'ipureruzar wer kwaw heze'eg rehe wà. Na'izemu'e wer kwaw wà, ere wanupe nehe, i'i ihewe.

24 — Peruzar Tupàn pepy'a nànàn nehe. Mytu'u haw 'ar mehe perur zo ipuhuz ma'e 'aw tawhu hukenawhu rupi nehe. Pemonokatu mytu'u haw 'ar Tupàn pe nehe. Pema'ereko zo a'e 'ar mehe nehe. 25 Aze peruzar ko Tupàn ze'eg nehe, penuwihawete a'e wà nehe, wana'yr a'e wà nehe no, wixe putar Zeruzarez hukenawhu rupi a'e wà nehe. Upuner putar tuwihawete Tawi ài wà nehe. Wata putar ywyramawa pupe wà nehe. Wata putar kawaru kupe pe wà nehe no, Zuta ywy rehe har wanupi wà nehe, Zeruzarez pe har wanupi wà nehe no. Tuweharupi heta putar teko Zeruzarez tawhu pupe wà nehe no. 26 Ur putar tawhu Zuta ywy rehe har wanuwi wà nehe, taw Zeruzarez izywyr har wanuwi wà nehe no, Mezàmi ywy wi wà nehe no, ywytyr heta 'ymaw wà nehe no, ywytyr kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wanuwi wà nehe no. Werur putar ma'e hapy pyràm heràpuzuhu pe wà nehe. Werur putar ma'ea'yr izuka pyràm wà nehe no. Werur putar arozràn wà nehe, yhyk zàwenugar wà nehe no, hekatu haw hekuzar ràm wà nehe no. 27 Aze nahereruzar kwaw wà nehe, aze nomonokatu kwaw mytu'u haw 'ar ihewe wà nehe, aze werur ipuhuz ma'e tawhu hukenawhu rupi wà nehe, amunyk putar tata a'e ukenawhu rehe ihe nehe. A'e tata wapy putar tàpuzuhu Zeruzarez pe har paw nehe. Ni amo nupuner kwaw imuwew kar

haw rehe wà nehe, i'i Tupàn ihewe.

18

Y'a ywyzuwa iapo pyrer

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe kury.

2 Ewezyw tàpuz y'a ywyzuwa iapo pyrer iapo haw pe nehe. A'e pe nehem mehe amono putar heze'eg newe nehe, i'i ihewe. 3 Na'e aha kury. Aexak ywyzuwa ima'ema'e har ima'ereko mehe. Uma'ema'e ywyzuwa iko ywyramawa ywyra iapo pyrer rehe. 4 Aze y'a na'ikatu kwaw izupe, upyhyk wi ywyzuwa amo y'a iapo pà wemimutar rupi.

5 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury.

6 — Y'a iapo har uma'ema'e ywyzuwa y'a ikatu 'ym ma'e rehe arer y'a ikatu ma'e iapo pà a'e. Aipo napuner kwaw nezewe haw iapo haw ihe no. Y'a iapo har upyhyk ywyzuwa opo pe. Nezewegatete apupyhyk hepo pe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 7 Wyzài 'ar mehe apuner wyzài ywy rehe har amo ywy rehe wamono kar haw rehe, waneitykaw rehe, wamumaw paw rehe. 8 Aze a'e teko utyryk ukatu 'ymaw wi wà nehe, a'e mehe amume'u putar amo ae ma'e heremiapo ràm ihe nehe. Nazapo kwaw heremimume'u kwer izypy mehe arer nehe. 9 — Azapo putar amo teko amo ywy rehe har ihe wà nehe, apuner he'e haw rehe nehe. — Amuigo kar putar amo awa amo teko wanuwihawete romo ihe nehe, apuner he'e haw rehe nehe. 10 Aze a'e teko uzapo ikatu 'ym ma'e hereruzar 'ym pà wà nehe, a'e mehe amume'u putar amo ae heremiapo ràm ihe nehe no. 11 A'e rupi, Zeremi, emume'u ko ma'e Zuta ywy rehe har wanupe nehe, Zeruzarez pe har wanupe nehe no. — Tupàn uzapo putar ikatu 'ym ma'e peme a'e nehe. Uzemuàgà'ym penehe uzepyk pà a'e nehe no. Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Peiko ikatu ma'e romo nehe, ere wanupe nehe, i'i Tupàn ihewe. 12 Uwazar putar neze'eg newe wà nehe. — Na'ikatu kwaw ize'eg urewe. Uruzapo putar tuwe ureremiapo ràm nehe. Uruzàmàtyry'ym wiwi putar Tupàn ure nehe. Uruzapo wiwi putar ikatu 'ym ma'e nehe, ta'e urepy'a na'ikatu kwaw a'e wà xe, i'i newe wà nehe.

Teko utyryk Tupàn wi wà

13 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg putar ihe nehe kury.
— Epuranu teko ywy nànànar wanehe nehe.
— Aipo pexak agwer ma'e amo 'ar mehe.
Teko Izaew izuapyapyr uzapo iaiw ma'e wà.
14 Aipo amo 'ar mehe naheta kwaw àmàn tàtà tuwixàg ma'e
itahu Irimano ywytyruhu apyr har rehe.
Aipo 'y a'e ywytyruhu wi uwyryk ma'e uxinig.
15 Nezewe rehe we teko heremiaihu heharaz ihewi wà.
Umunyk tata yhyk zàwenugar rehe tupàn a'ua'u wanenataromo wà.
Pe rupi wata mehe uzepyapi wà.
Nuwata kwaw pe kwehe arer ikatu ma'e rupi wà.
Wata e ka'a rupi pe ikatu 'ym ma'e rupi wà.
16 Uzapo ko ywy iaiw ma'e romo wà.
Tuweharupi teko uze'eg zemueteahy putar ko ywy rehe wà nehe.
Hupi wata ma'e ràm paw ipytuhegatu putar hexak mehe wà nehe.
Weruwaruwak putar wàkàg wà nehe.
17 Amuhàmuhàz putar heremiaihu waàmàtyry'ymar wanenataromo ihe wà nehe.
Nuzawy kwaw ywyku'i ywytu kwarahy ihemaw wi ur ma'e hemirur wà nehe.
Aexak kar putar hekupe wanupe nehe.
Iaiw haw ihem mehe napytywà kwaw ihe wà nehe.

Ipuruzuka wer Zeremi rehe wà

18 Na'e uze'eg teko wà kury.
— Zazeagaw Zeremi heityk pà nehe. Tuweharupi heta putar xaxeto zanemu'e àràm romo wà nehe. Tuweharupi heta putar ma'e kwaw katu har zanereruze'eg àràm romo wà nehe no. Heta putar awa Tupàn ze'eg imume'u har romo wà nehe no. Ximume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Zapytu'u ize'eg henu re nehe no, i'i wà. 19 Na'e aze'eg Tupàn pe ihe.

— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, einu heze'eg nehe. Einu heàmàtyry'ymar waze'eg hekutyr har nehe no. 20 Heàmàtyry'ymar umekuzar ikatu ma'e ikatu 'ym ma'e rupi wà. Aipo ikatu nezewe haw. Uhàwykàz ywykwar wà. — Aze ru'u Zeremi u'ar putar ipupe nehe, i'i wà. Nema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Azur newe heze'eg pà wapytywà àwàm henoz pà newe. — Ezepyk zo wanehe nekwahy mehe nehe, a'e newe. 21 Amuzewyr kar heze'eg ihe kury. Tuwe wana'yr umàno uma'uhez pà wà nehe. Tuwe zauxiapekwer uzuka zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe no. Tuwe wamen umàno kuzà wanuwi wà nehe. Tuwe wamemyr umàno wanuwi wà nehe no. Tuwe awa umàno ma'eahy wi wà nehe. Tuwe zauxiapekwer uzuka kwàkwàmo zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. 22 Emono kar amo zauxiapekwer wanàpuz me ne wà nehe. — Pezàmàtyry'ym na'arewahy ma'e imume'u 'ym pà wanupe nehe, ere wanupe nehe. Tuwe heiheihem ukyze pà zauxiapekwer wanexak mehe wà nehe. Ta'e uhàwykàz ywykwar wà xe. — Aze ru'u Zeremi u'ar putar ipupe nehe, i'i wà. Uzapo miar pyhykaw zàwenugar hepyhyk pà wà no. 23 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e erekwaw hezuka àwàm rehe wazemugeta awer paw rupi ne. Nereharaz zo wakatu 'ymaw wi nehe. Emunàn zo wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Eityk ywy rehe wamumaw pà ne wà nehe. Eiko nezewe wanupe nekwahy mehe nehe.

19

Ywy'a ika pyrer

1 — Eme'eg kar amo ywy'a nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe. — Eraha amo tuwihaw nerupi ne wà nehe no. Eraha xaxeto tua'uhez wera'u ma'e ne wà nehe no. 2 Eho ywyàpyznaw Men-Inom her ma'e pe ukenawhu Kak her ma'e huwake nehe. A'e pe nehem mehe emume'u ze'eg heremimono ràm wahy haw rupi nehe, i'i ihewe. 3 Na'aw ize'eg awer ihewe imume'u kar pyrer xe kury. — Zuta ywy rehe har wanuwihawete wà, teko Zeruzarez pe har wà no, ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew izuapyapyr wazar ihe, aze'eg putar peme ihe nehe kury. Pezeapyaka heze'eg rehe nehe. Amu'ar putar iaiw haw uhua'u wera'u ma'e ko ywy rehe ihe nehe. I'ar awer henu har paw ukyzeahy putar wà nehe. 4 Azapo putar nezewe haw ihe nehe, ta'e heremiaihu hereityk a'e wà xe. Umuaiw ko ywy a'e wà no. Wapy yhyk zàwenugar amo tupàn a'ua'u wanenataromo xe wà. Nezewe rehe we ni 'aw teko wà, ni waipy wà, ni Zuta ywy rehe har wanuwihawete wà, nukwaw pixik kwaw a'e tupàn a'ua'u wà. A'e teko umynehem ko ywy teko ikatu ma'e wanuwykwer pupe wà. 5 Uzapo ma'ea'yr hapy haw Ma'aw henataromo wà. Uzuka wa'yr wanapy pà henataromo wà. Nazapo kar pixik kwaw a'e ma'e wanupe herenataromo ihe. Naze'eg pixik kwaw a'e ma'e iapo haw rehe. Nahema'enukwaw pixik kwaw hehe. 6 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e ihe kury. Uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe — Topet, ni'i kwaw teko ko taw pe wà nehe. — Ywyàpyznaw Men-Inom, ni'i kwaw wà nehe. — Puruzuka haw, i'i putar izupe wà nehe. 7 'Aw taw pe amumaw putar teko Zuta ywy rehe har wanemiapo ràm ihe nehe, Zeruzarez pe har wanemiapo ràm ihe nehe no. Aityk kar putar waàmàtyry'ymar wanupe zeàmàtyry'ymawhu pe ihe wà nehe. Azuka kar putar wanupe nehe no. Amono putar wanetekwer wiràmiri wanupe ihe wà nehe, miar hehaite ma'e wanupe ihe wà nehe no. 8 Amumaw putar 'aw tawhu ihe nehe. Iaiw putar tuwe heityk àwàm nehe. Huwake ukwaw ma'e ràm ipytuhegatu putar wà nehe. Ukyzeahy putar uzeapo ma'e kwer hexak mehe wà nehe no. 9 Waàmàtyry'ymar umàmàn putar tawhu izywyr wà nehe. Uzeagaw putar ipupe har wazuka pà wà nehe. Umumaw putar 'ar tetea'u izywyr upyta pà wà nehe. Iaiw putar nehe. Zeruzarez pe har u'u putar wa'yr wano'o kwer wà nehe, wanazyr wano'o kwer wà nehe no. U'u putar uzeake wiko ma'e wano'o kwer wà nehe no, ere wanupe nehe, i'i Tupàn ihewe.

10 Na'e uze'eg wi Tupàn ihewe.

— Ezukazuka ywy'a awa nerupi ur ma'e

kwer wanenataromo nehe, i'i ihewe. 11 — Emume'u ko heze'eg wanupe nehe no, i'i ihewe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e umume'u kar ko ze'eg peme a'e, ere wanupe. Na'aw a'e ze'eg xe kury. — Aze xiukauka ywy'a, nazapuner kwaw iapo katu haw rehe. Nezewegatete azuhazuhaw putar teko 'aw tawhu pe har ihe wà nehe no. Uzutym putar wanetekwer Topet pe wà nehe. Ta'e naheta kwaw amo watymaw wanupe nehe xe. 12 Nezewe haw azapo putar 'aw tawhu pe nehe. Nuzawy kwaw ywyàpyznaw Topet her ma'e nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 13 Zeruzarez pe har wanàpuz wà, Zuta ywy rehe har wanuwihawete wanàpuz wà no, Izipiw putar ywyàpyznaw Topet her ma'e ài wà nehe. Teko wapy yhyk zàwenugar zahytata wamuwete pà wà. A'e tàpuz izipiw putar wà nehe no. Uzakook win tupàn a'ua'u wanenataromo amo tàpuz pupe wà no. A'e tàpuz izipiw putar wà nehe no, i'i Tupàn iko wanupe.

14 Na'e azewyr Topet wi. Tupàn umume'u kar uze'eg ihewe a'e pe. Aha tàpuzuhu pe katu pe hepyta pà. Apu'àm a'e pe teko wanupe heze'eg pà. 15 — Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar ize'eg peme ihe nehe kury, a'e wanupe. — Peiko hereruzar 'ymar romo. Napepurenu wer kwaw heze'eg rehe. Amume'u iaiw haw 'aw tawhu rehe tawhu nànàn heremimu'ar ràm ihe. Amu'ar kar putar azeharomoete ihe nehe, i'i Tupàn peme.

20

Zeremi, xaxeto Pazur no

1 Pazur Imer ta'yr wiko xaxeto romo ma'ereko haw tàpuzuhu pe har rehe uzekaiw ma'e romo a'e. Herenu a'e ma'e paw imume'u mehe. 2 A'e rupi uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Pepetek Zeremi nehe. A'e re peàpixipixi kyhàhàm tàtà pupe ukenawhu Mezàmi her ma'e rehe nehe. Aze teko iho wer tàpuzuhu pe wà, wixe a'e ukenawhu rupi wà. 3 Iku'egwer pe Pazur hemuhem kar kyhàhàm tàtà wi. Na'e aze'eg izupe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e o'ok nerer newi. Nereiko kwaw Pazur her ma'e romo kury. — Kyzeahy haw uhàuhàz ma'e kwer, nerer romo kury, a'e izupe. 4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg izupe no. — Pazur, Urumuigo kar putar nemukyzeahy kar har romo ihe nehe, nemyrypar wamukyzeahy kar har romo ihe nehe no. Waàmàtyry'ymar uzuka putar nemyrypar paw rupi wà nehe. Erexak putar wazuka mehe wà nehe. Mawiron wanuwihawete wiko putar Zuta ywy rehe har paw wazar romo a'e nehe. Weraha putar amo Mawiron pe wemipyhyk romo wà nehe. Uzuka kar putar amo wà nehe no. 5 Araha kar putar temetarer 'aw tawhu pe har paw peàmàtyry'ymar wanupe nehe. Upyhyk putar ma'e hekuzar katu ma'e paw rupi wà nehe. Upyhyk putar Zuta ywy rehe har wanuwihawete wanemetarer paw wà nehe, Mawiron pe heraha pà wà nehe. 6 Nepyhyk putar wà nehe. Upyhyk putar neànàm paw wà nehe no. Peneraha putar a'e pe wà nehe. Eremàno putar a'e pe nehe. Uzutym putar neretekwer nemyrypar wainuinuromo wà nehe. Eremume'u temu'emaw tetea'u wanupe. Nezutym putar wainuinuromo wà nehe, i'i Tupàn Pazur pe.

Zeremi umume'u uzemumikahy haw Tupàn pe

7 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
neremu'em ihewe.
Azeruzar neremu'em awer rehe.
Nekàg wera'u ihewi.
Ereiko hezar romo.
Teko paw upuka herehe wà.
Umumaw u'ar paw herehe uze'eg urywahyahy pà wà.
8 Tuweharupi heze'eg mehe ahapukaz ze'eg imume'u pà ihe.
— Puruzuka haw, a'e wanupe. — Ma'e imumaw paw, a'e wanupe.
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, aiko ikàg 'ym ma'e romo wanupe.
Uze'eg uryweteahy herehe tuweharupi wà.
Ta'e amume'u neze'eg wanupe ihe xe.
9 — Hereharaz putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi nehe,
a'e hezeupe.

— Namume'u pixik kwaw her ihe nehe, a'e hezeupe.
Nezewe haw rehe hema'enukwaw mehe neze'eg uzemunehew hepupe a'e.
Ukaz tata ài hepy'a pupe.
Hekene'o hepupe ipyhyk ire.
Napuner kwaw hehe kury.
10 Aenu teko tetea'u wanewowo mehe ihe wà.
— Heta tetea'u kyzeahy haw zaneywyr, i'i wà.
— Zazepyk Zeremi rehe nehe.
Ximume'u hemiapo kwer nehe, i'i wà.
Te hemyryparete wàro hezepyapi àwàm he'ar àwàm wà.
— Aze ru'u u'ar putar miar zuka haw zàwenugar pupe nehe.
A'e mehe zazepyk putar hehe nehe, i'i wà.

11 Ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ereiko herehe we.
Nekàg.
Erepuner katu no.
Herehe ipuruzuka wer ma'e uzepyapi putar wà nehe.
Nuityk kwaw wàmàtyry'ymar wà nehe.
Imaranugar tuwe u'ar awer rehe wà nehe.
Waàiw paw nupaw pixik kwaw wanuwi nehe.
Teko naheharaz pixik kwaw izuwi wà nehe.
12 Nezewe mehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u ma'e, nekatu haw rupi ureagaw pe ne.
Ta'e erekwaw urema'enukwaw paw ne xe.
Erekwaw urepy'a pe har no.
Tuwe aexak heàmàtyry'ymar wanehe nezepyk àwàm nehe.
Amono herekuwe haw nepo pe.
13 Pezegar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe.
Pemume'u ikatu haw nehe.
Ta'e upyro hemetarer 'ym ma'e ikatu 'ym ma'e wapo wi a'e wà xe.
14 Heta ze'egaiw hezexak kar awer 'ar rehe.
Peneharaz 'ar hehy hemuzexak kar awer wi nehe.
15 — Awa a'e, eremuzàg awa ne,
i'i amo awa heru imurywete kar pà hezexak kar mehe a'e.
Tuwe Tupàn omono uze'egaiw a'e awa rehe nehe.
16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuaiw amo tawhu wapuhareko 'ym pà a'e wà.
Tuwe a'e awa wiko a'e tawhu wazàwe nehe.
Tuwe wenu teko wahy haw rehe wakuhemaw ku'em mehe wà nehe.
Tuwe wenu zauxiapekwer waàmàtyry'ym mehe kwarahy wapytepe hin mehe wà nehe no.
17 Ta'e nahezuka kwaw hezexak kar 'ym mehe we a'e xe.
Nezewe mehe mo hehy hie uzeapo mo heretekwer itym awer romo.
Nazexak kar iwer mo.
18 Màràzàwe tuwe azexak kar.
Aipo xo zemumikahy haw hereko haw rehe zo azexak kar. Aipo xo tahy haw hereko haw rehe zo azexak kar.
Aipo xo hereko haw iaiw paw rehe zo azexak kar.

21

Zeruzarez rehe zepykaw

1 Zeneki Zuta ywy rehe har wanuwihawete umur kar Pazur Mawki ta'yr ihewe. Umur kar Xoponi Mazez ta'yr hupi a'e no. — Enoz ma'e Zeremi pe nehe, i'i wanupe.
2 Nezewe uze'eg ihewe wà.
— Zeremi, enoz urepytywà àwàm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Ta'e Mawiron ywy rehe har wanuwihawete Namukononozor ureàmàtyry'ym iko a'e xe. Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo putar purumupytuhegatu kar haw zanewe nehe, Namukononozor imuzewyr kar pà nehe, peze Zeremi pe nehe, i'i wanupe. 3 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. Amume'u ize'eg wanupe. 4 — Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew izuapyapyr izar romo ihe. Peraha Zeneki ze'eg iwazar haw izupe nehe kury. — Zauxiapekwer Mawiron wanuwihawete wiko Zeruzarez huwake pàrirogawtàtà huwake katu pe wemiruze'eg zauxiapekwer wanehe we a'e. Zeneki omono kar putar zauxiapekwer waàmàtyry'ym pà a'e wà nehe. Zauxiapekwer Zeneki hemiruze'eg uzàn putar Namukononozor wi wà nehe. Amono'og putar wapuruzuka

haw tawhu myter pe ihe nehe. 5 Ihe Tupàn ihe, apuàmàtyry'ym putar hekàgaw nànàn ihe nehe, hekwahy haw nànàn ihe nehe no, hepuruzukaiwahy haw nànàn nehe no. 6 'Aw tawhu pupe azuka putar wikuwe ma'e paw rupi ihe wà nehe. Teko a'e wà nehe, ma'ea'yr a'e wà nehe no, umàno putar ma'eahy haw iaiwahy ma'e wi a'e wà nehe. 7 Amo numàno kwaw zeàmàtyry'ymawhu pe wà, ni ma'uhez romo wà, ni ma'eahy haw pupe wà: tuwihawete Zeneki, amo tuwihaw hehe we har wà, amo teko wà. A'e teko paw apyhyk kar putar tuwihawete Namukononozor pe ihe wà nehe, amogwer waàmàtyry'ymar wanupe wanehe ipuruzuka wer ma'e wanupe ihe wà nehe. Namukononozor uzuka kar putar wà nehe. Nupuhareko kwaw wà nehe. Nupuhareko kwaw ni pitài wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg nezewe ihe, i'i Tupàn ihewe, a'e wanupe.

8 — Emume'u amo ma'e teko wanupe nehe no, i'i Tupàn ihewe kury. — Pezeapyaka katu nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aexak penape ràm peme: penekuwe haw piar, aze ru'u, pemàno àwàm piar. 9 Aze amo upyta 'aw tawhu pupe wà nehe, zauxiapekwer uzuka putar a'e teko zeàmàtyry'ymaw pe wà nehe. Aze ru'u, ma'uhez haw uzuka putar wà nehe. Aze ru'u, ma'eahy haw uzuka putar wà nehe. Aze amo uhem tawhu wi wà nehe, Mawiron parer tawhu izywyr umàmàn ma'e wanupe uzemono pà wà nehe, numàno kwaw wà nehe. Uzepyro putar wekuwe haw ipyhyk pà wà nehe. 10 Ta'e napyro kwaw 'aw tawhu ihe nehe xe. Amumaw putar nehe. Amono putar Mawiron wanuwihawete pe nehe. Umunyk putar tata hehe nehe. Ukaz paw putar nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Zeremi uze'eg Zuta wanuwihawete iànàm wanehe a'e

11-12 — Zeremi, eze'eg tuwihawete Tawi izuapyapyr wanupe nehe, Zuta wanuwihawete waànàm wanupe nehe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e peme ihe kury. — Pereko katu teko tuweharupi pe wà nehe. Imunar ma'e imunar waiko wama'e rehe wà. Pepyro imunar ma'e wanuwi pe wà nehe. Aze naperuzar kwaw ko ze'eg nehe, penemiapo ikatu 'ym ma'e umukaz kar hekwahy haw tata ài nehe. Teko nupuner kwaw imuwew kar haw rehe wà nehe. 13 Zeruzarez, ereiko ywytyr aiha ma'e rehe. Ereiko ywyàpyznaw i'aromo. Ereiko itahu ywyapypepaw i'aromo har ài. Nezewe rehe we ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uruàmàtyry'ym putar ihe nehe. — Ni amo naheàmàtyry'ym kwaw wà, ta'e ukyze ihewi wà xe, ere iko. — Ni amo nahereityk kwaw wà nehe, ere iko. 14 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azepyk putar nerehe ihe nehe, neremiapo kwer hekuzaromo ihe nehe. Amunyk putar tata tàpuzuhu nepupe har rehe nehe. Ukaz putar nehe. Huwake har paw ukaz putar nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, ere wanupe nehe, i'i ihewe.

22

1-2 Uze'eg Tupàn ihewe.

— Eho Zuta ywy rehe har wanuwihawete hàpuzuhu pe nehe kury. Tawi izuapyr romo hekon a'e. Eze'eg a'e pe har wanupe nehe: Tuwihawete, tuwihaw hehe we har wà, teko Zeruzarez pe har wà. — Peinu katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg nehe kury, ere wanupe nehe, i'i ihewe. 3 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e peme kury. — Pezapo ikatu ma'e wanupe nehe. Pemunar zo wama'e rehe nehe. Imunar ma'e imunar waiko wama'e rehe wà. Pepyro imunar ma'e wanuwi pe wà nehe. Pepuraraw kar zo ma'erahy amo ywy rehe arer peywy rehe har wanupe nehe, tu 'ym ma'e wanupe nehe no, kuzà imen umàno ma'e kwer wanupe nehe no. Pezuka zo teko ikatu ma'e 'aw tàpuz ihewe imur katu pyrer pe wà nehe. 4 Aze peruzar tuwe ko heze'eg nehe, a'e mehe Tawi izuapyapyr wiko wiwi putar penuwihawete romo wà nehe. Wixe wiwi putar 'àg ukenawhu rupi ywyramawa rehe wapyk pà wà nehe, kawaru kupe pe wà nehe no, tuwihaw uzehe we har wanupi wà nehe, wemiruze'eg wanupi

wà nehe no. 5 Aze naperuzar kwaw heze'eg nehe, a'e mehe amume'uahy ko ma'e herer rehe ihe kury. 'Àg tàpuzuhu uzeapo putar ywytyra'i ita iapo pyrer romo nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
6 Tuwihawete hàpuzuhu Zuta ywy rehe har ipuràg eteahy Zireaz ywy ài a'e, ywytyr Irimano ywy rehe har ài no. Nezewe rehe we azapo putar ywyxiguhu romo ihe nehe. Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà nehe. 7 Amono kar putar awa a'e pe ihe wà nehe. Umumaw putar a'e tawhu wà nehe. Paw rupi werur putar utazy wà nehe. Uhaw putar izyta ipuràg eteahy ma'e ywyràkàxigyw iapo pyrer wà nehe, tata pupe waneityk pà wà nehe. 8 A'e re teko amo ywy rehe har tetea'u ukwaw putar huwake uzehezehe upuranu pà wà nehe. — Màràzàwe tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo agwer ma'e 'aw tawhu uhua'u ma'e pe a'e, i'i putar wà nehe. 9 Amo umume'u putar wanupe wà nehe. — Hemiaihu upytu'u uze'egaw Tupàn rehe we wemiapo katu kwer heruzar ire wà. Umuwete amo tupàn wà. Uzapo ma'e wanupe wà. Omono ma'e wanupe wà.

Ze'eg Zeoakaz rehe har

10 Teko Zuta ywy rehe har wà, Pezai'o zo tuwihawete Zuzi rehe nehe.
Pezemumikahy zo imàno awer rehe nehe.
Pezai'oahy ta'yr Zeoakaz rehe nehe.
Weraha putar xe wi wà no.
Nuzewyr pixik kwaw xe nehe.
Nuexak pixik kwaw ywy uzexak kar awer nehe.
11 Zeoakaz Zuzi ta'yr upyta u hekuzaromo Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo a'e.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Zeoakaz rehe.
— Oho tuwe xe wi.
Nuzewyr pixik kwaw nehe.
12 Zauxiapekwer weraha putar amo ae ywy rehe wà nehe.
Umàno putar a'e ywy rehe nehe.
Nuexak wi pixik kwaw ko ywy nehe.

Ze'eg Zeoaki rehe har

13 Aze amo uzapo tawhu purupe ma'erahy ipuraraw kar pà wà nehe, ma'e rehe imunar pà wà nehe,
aze numekuzar kwaw uwake har wama'ereko haw nehe,
aze umuma'ereko e kar wà nehe, uzemumikahy putar wà nehe, ta'e azepyk putar wanehe nehe xe.
14 — Azapo putar tawhu uhua'u ma'e ihe nehe,
aze amo i'i nehe.
Azapo putar ipupyaikaw pyrer uhua'u ma'e i'aromo nehe, aze i'i nehe, uzemumikahy putar nehe, ta'e azepyk putar hehe nehe xe.
Uzapo putar màràmàràn ukenaw ywate no.
Upyao putar pàrirogaw ywyràkàxigyw pupe nehe.
Umupiràg putar nehe no.
15 Erezapo tàpuzuhu ywyràkàxigyw pupe ipyao pyrer ne.
Ikatu amo tàpuzuhu wi.
Aipo xo a'e rupi zo ereiko tuwihawete romo.
Zuzi neru wiko wyzài tuwihawete ài.
Ikatu a'e. Na'imunar kwaw.
Hemiapo kwer paw ikatu.
16 Wereko katu hemetarer 'ym ma'e wà, ma'e hereko 'ymar wà no.
Heko awer ikatu.
Agwer ma'e iapo har wexak kar hekwaw haw purupe wà.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
17 Xo neremetarer neremimono'og ràm zo erexak iko.
Erezuka ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar ne wà.
Erepuraraw kar ma'erahy teko wanupe wama'e rehe nemunar pà, i'i Tupàn tuwihawete pe.

18 A'e rupi Tupàn umume'u ko ma'e Zeoaki Zuzi ta'yr Zuta ywy rehe har wanuwihawete pe uzeapo ma'e ràm xe kury.

— Ni amo nuzai'o kwaw Zeoaki imàno awer rehe wà nehe.
— Iaiw imàno awer, hemyrypar, Iaiw imàno awer, ni'i kwaw wà nehe.
Ni amo nuzai'o kwaw hehe wà nehe.
Ni amo nuhapukaz kwaw izupe wà nehe.

— Hezar, heruwihawete, ni'i kwaw wà nehe.
19 Uzutym putar hetekwer zumen umàno ma'e kwer hetekwer ài wà nehe.
Umutyk putar ukenawhu rupi tawhu wi heityk pà katu pe wà nehe, i'i Tupàn.

Ma'e uzeapo ma'e ràm Zeruzarez pe har wanupe

20 Teko Zeruzarez pe har wà.
— Peho Irimano ywy rehe penehapukaz pà nehe.
Peho Màxà ywy rehe penehapukazahy pà nehe.
Tuwe teko wenu peze'eg mehe wà nehe, Te ywytyruhu Moaw ywy rehe har pe wà nehe.
Ta'e zauxiapekwer weityk ywy rehe har penuwake har pemyrypar paw rupi wà xe.
21 Tupàn uze'eg peme a'e, Peneko haw ikatu mehe a'e.
Nezewe rehe we napepurenu wer kwaw hehe.
Pekwàkwàmo mehe arer we peiko nezewe.
Naperuzar pixik kwaw Tupàn.
22 Ywytu umuhàmuhàz putar penuwihaw wà nehe.
Zauxiapekwer weraha putar pemyrypar wemipyhyk kwer romo wà nehe.
Uzapo putar tawhu peneko awer ikàg 'ym ma'e romo wà nehe, Imaranugar ma'e romo wà nehe no.
Ta'e ikatu 'ym ma'e tetea'u pezapo pe xe.
23 Peiko ywyràkàxigyw Irimano wi herur pyrer wamyter pe.
— Ni amo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e zanewe wà nehe, peze peiko.
Ma'erahy ihem mehe pekuhegatu putar nehe.
Peiko putar kuzà umemyrzexak kar ma'e ài nehe. Hahy putar tuwe peme nehe.

Tupàn uzepyk tuwihawete Zoaki rehe

24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zoaki Zuta ywy rehe har wanuwihawete Zeoaki ta'yr pe kury. — Amume'uahy ko ma'e hereko haw rehe ihe kury. — Aze mo ereiko tuwihawete ikwà ku'aw har hepo awyze har pe har romo, urenuhem mo ihe. 25 Amo teko ipuruzuka wer nerehe wà: Mawiron pe har wanuwihawete Namukononozor, zauxiapekwer hehe we har wà no. Erekyze wanuwi. Oromono putar a'e teko wanupe ihe nehe. 26 Oromono kar putar ywy neremigwaw 'ym pe nehy rehe we nehe. Napezexak kar kwaw a'e pe. Pemàno putar a'e pe nehe. 27 Pemonokatu putar peneha peywy rehe nehe. Nezewe rehe we napezewyr kwaw a'e pe nehe, i'i Tupàn.
28 Na'e aze'eg ihe kury.
— Aze ywy'a uzeka, izar weityk. Nuputar kwaw. Aipo Zoaki wiko ywy'a ài. Zauxiapekwer weraha ywy ikwaw pyr 'ym pe ta'yr wanehe we wà. Màràzàwe tuwe weraha wà.

29 O ywy, ywy, ywy.
Einu katu Tupàn hemimume'u kwer nehe.
30 Tupàn umume'u a'e awa heko àwàm a'e.
— Ereiko putar nera'yr 'ym pà nehe.
Ikàg 'ym ma'e romo ereiko putar nehe.
Naheta kwaw nera'yr Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo wiko ma'e ràm Tawi zàwenugar wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

23

'Ar ikatu ma'e uhem putar nehe

1-2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar umume'u ko ma'e tuwihaw hemiaihu wanehe uzekaiw ma'e wanehe kury.
— Pezemumikahy nehe, tuwihaw, aze pezuka kar penemiaihu pe wà nehe, aze pemuhàmuhàz kar pe wà nehe. Napezekaiw kwaw heremiaihu wanehe. Pemuhàmuhàz pe wà. Pemuzàn kar pe wà no. Azepyk putar penehe ihe nehe kury, ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer hekuzaromo ihe nehe kury. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 3 Amono'og putar teko wakurer ihe wà nehe, ywy wamuhàz tawer wi ihe wà nehe. Arur wi putar waiwy pe ihe wà nehe. Ta'yr tetea'u putar wà nehe. Heta tetea'u putar wà nehe.
4 Amono putar tuwihaw a'e teko wanupe ihe wà nehe. A'e tuwihaw uzekaiw putar wanehe wà nehe. Nukyze wi kwaw wà nehe. Nukyzeahy kwaw wà nehe. Ni amo nukàzym kwaw wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

5 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
kury. — Uhem amo 'ar iko. A'e 'ar mehe
amur kar putar amo Tawi izuapyr ihe
nehe. Tuwihawete purereko katu ma'e
romo hekon putar nehe. Ma'e kwaw
katu haw rupi upureruze'eg putar nehe.
Uzapo putar ikatu ma'e ko ywy rehe nehe.
Na'imunar kwaw purehe nehe. 6 A'e ma'e
izeapo mehe teko Zuta ywy rehe har wiko
putar ukyze 'ym pà wà nehe. Izaew ywy
rehe har wiko putar zeàmàtyry'ym 'ymaw
rehe wà nehe no. Na'aw a'e tuwihawete
her xe: Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
zanepyro haw, i'i putar teko izupe wà
nehe.
7 Uhem a'e 'ar iko kury, i'i Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e. — Aiko Izaew wazar
romo. Apyro izuapyapyr Ezit ywy wi ihe
wà. A'e 'ar ur ma'e ràm mehe teko nu-
mume'uahy kwaw wemiapo ràm Ezit wi
teko wamuhem kar arer rehe wà nehe.
8 Umume'uahy putar wemiapo ràm ywy
kwarahy heixe haw awyze har kutyr har
wi wamuzewyr kar har rehe wà nehe,
herer rehe imume'uahy rehe wà nehe.
Amuzewyr kar putar ywy wamuhàmuhàz
tawer nànàn ihe wà nehe no. Wiko putar
uiwy rehe wà nehe.

Zeremi uze'eg Tupàn ze'eg imume'u har wanehe

9 Amume'u ko ma'e Tupàn ze'eg imume'u
har wanehe no.

— Hepy'a uzemumikahy.
Aryryryryz.
Aiko uka'u ma'e àì.
Nazawy kwaw awa win tetea'u i'u romo
arer romo ihe,
Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe a'e xe.
Ize'eg ikatuahy ma'e hemukyze kar a'e.
10 Ko ywy tynehem wemireko 'ym puhe
wiko ma'e pupe.
Teko wiko ikatu 'ym ma'e iapo pà wà.
Umumaw e ukàgaw wà.
Tupàn umur uze'egaiw ywy rehe. A'e rupi
ywy uzai'o.
Uxinig ka'api'i ma'ea'yr wanemi'u, a'e ihe.
11 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg kury.
— Heze'eg imume'u har wà, Xaxeto wà no,
na'ipurukwaw wer kwaw herehe
wà.
Aexak ikatu 'ym ma'e iapo mehe tàpuzuhu
pupe ihe wà.
12 Wanape ipytunahy putar wanupe nehe.
Nazawaiw kwaw wazepytyrykahy haw
nehe.
Amuzepyapi kar putar ihe wà nehe.
Amu'ar kar putar ihe wà nehe no.
Amur kar putar iaiw paw wanehe nehe.
Ta'e wanehe hezepyk àwàm uhem wà iko
a'e xe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko
ma'e imume'u har romo ihe.
13 Aexak heze'eg imume'u har Xamari pe
har ikatu 'ym ma'e iapo mehe ihe
wà.
Umume'u Ma'aw ze'eg teko wanupe wà.
Uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe
wà.
14 Aexak heze'eg imume'u har Zeruzarez
pe har ihe wà no. Iaiw wera'u ma'e
uzapo waiko wà.
Uker wemireko 'ym puhe wà. Hemu'em
wà.
Upytywà amo ikatu 'ym ma'e iapo mehe
wà.
Nezewe mehe ni amo nupytu'u kwaw
ikatu 'ym ma'e iapo re wà.
Paw rupi wiko Xotom tawhu kwehe mehe
arer wazàwe herenataromo wà.
Iaiw teko Komor parer wazàwe wà.
15 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e upuner wera'u ma'e ihe,
Amume'u ko ze'eg heze'eg imume'u
har Zeruzarez pe har wanehe ihe.
A'u kar putar ka'a iro ma'e wanupe ihe
nehe.
A'u kar putar 'y puruzuka ma'e wanupe
nehe no.
Ta'e umuhàmuhàz herehe uzeruzar 'ymaw
ko ywy nànàn a'e wà xe.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner
wera'u ma'e uze'eg teko Zeruzarez pe har
wanupe kury.
— Peinu zo heze'eg imume'u har waze'eg
nehe. Ta'e hemu'em peme a'e wà xe.
Umume'u ikatu ma'e uzeapo ma'e ràm
peme wà. Nuzeapo kwaw a'e ikatu ma'e
nehe. A'e ae ima'enukwaw e ma'e rehe

imume'u pà peme wà. Numume'u kwaw heze'eg awer peme wà.
17 Uze'eg wiwi heze'eg rehe uzekaiw 'ym ma'e wanupe wà. — Xo ikatu ma'e zo uzeapo putar nehe, i'i mua'u wà. Uze'eg hereruzar 'ymar wanupe wà no. — Iaiw haw nu'ar kwaw penehe nehe, i'i mua'u wà.
18 Na'e aze'eg ihe.
— Aipo amo Tupàn ze'eg imume'u har ukwaw tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ima'enukwaw paw a'e. Aipo amo wexak ize'eg. Aipo amo wenu ize'eg. Aipo amo uzekaiw hehe. Aipo amo weruzar, a'e ihe.
19 Aze'eg wi.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw nuzawy kwaw ywytuaiw. Nuzawy kwaw ywytu uzewara ma'e ikatu 'ym ma'e waàkàg wanehe. 20 Tupàn uzapo putar wemimume'u kwer paw rupi katete nehe. Xo a'e mehe zo ikwahy haw upytu'u putar nehe. Amo 'ar mehe hemiaihu ukwaw katu putar ko ma'e a'e wà nehe, a'e ihe.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.
— Namono kar kwaw 'aw heze'eg imume'u har purupe ihe wà. Nezewe rehe we uzàn oho purupe herer rehe uze'eg pà wà. 22 Aze mo ukwaw hema'enukwaw paw wemigwaw 'ym wà, upuner mo imume'u haw rehe purupe wà. A'e mehe mo weityk kar mo ikatu 'ym ma'e iapo haw heremiaihu wanupe. Umupytu'u kar mo ikatu 'ym ma'e romo waneko re wà nehe. 23 Aiko Tupàn ywy nànàn wiko ma'e romo taw nànàn wiko ma'e romo ywak nànàn wiko ma'e romo ihe. Naiko kwaw pitài taw pe ihe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 24 Ni amo nupuner kwaw uzemimaw rehe wà. Aexak putar ihe wà nehe. Aipo napekwaw kwaw ywy nànàn ywak nànàn hereko haw. 25 Akwaw a'e heze'eg imume'u har hemu'em ma'e herer rehe waze'eg mehe ihe. — Tupàn umume'u uze'eg ihewe hepuahu mehe a'e, i'i mua'u wà. 26 Màràn 'ar a'e heze'eg imume'u har umumaw putar heremiaihu wanupe wemu'em pà wà nehe, wemu'emaw imume'u pà wanupe wà nehe. 27 — Wanu heharaz Tupàn wi Ma'aw imuwete mehe wà. Aze ximume'u zanepuahu temu'emaw teko wanupe nehe, heharaz putar Tupàn wi wà nehe no, wàmuz wazàwe wà nehe no, i'i uzeupe wà. 28 Aze heze'eg imume'u har upuahu e nehe, — Apuahu e ihe, tuwe i'i nehe. Aze wenu tuwe heze'eg nehe, tuwe umume'u katu purupe nehe. Aipo iapirer ikatu wera'u aroz wi. 29 Heze'eg nuzawy kwaw tata. Nuzawy kwaw itahu izukazuka haw. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 30 Amo heze'eg imume'u har imunar amo ze'eg rehe uzewizewi wà. — Tupàn ze'eg, i'i mua'u uzeupeupe wà. 31 Amo numume'u kwaw heze'eg wà. Umume'u uze'eg wà. Nezewe rehe we — Tupàn ze'eg, i'i uze'eg pe wà. Agwer awa na'ikatu kwaw ihewe wà. 32 Peinu katu ko ze'eg heremimume'u nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Amo heze'eg imume'u har upuahu wà. Wapuahu haw tynehem temu'emaw pupe. Nezewe rehe we umume'u teko wanupe wà. Umume'u a'e upuahu awer wà, temu'emaw imume'u pà ukatu haw imume'u pà heremiaihu wanupe pe iawy kar pà wà. Ihe namono kar kwaw a'e awa teko wanupe. Naiko kwaw wamono kar har romo. Nupytywà pixik kwaw heremiaihu wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg nezewe kury.

Aipo ipuhuz katu Tupàn hemiapo kar

33 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury.
— Zeremi, i'i. — Amo upuranu putar nerehe wà nehe: heremiaihu wà, heze'eg imume'u har wà, xaxeto wà. — Ma'enugar ipuhuz ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar putar urewe nehe, aze i'i newe wà nehe, — Peiko ipuhuz ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe, peneityk putar a'e nehe, ere wanupe nehe. 34 — Amo uze'eg putar nezewe wà nehe: heremiaihu wà, heze'eg imume'u har wà, xaxeto wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ipuhuz katu urewe a'e, aze i'i wà nehe, azepyk putar imume'u arer rehe nehe. Azepyk putar iànàm ihe wà nehe no. 35 Na'ikatu kwaw agwer ma'e imume'u haw. — Ma'in Tupàn Tuweharupi

Wiko Ma'e ureze'eg iwazar mehe, aze i'i umyrypar wanupe wànàm wanupe nehe, — Ma'in Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, aze i'i nehe, a'e mehe ize'eg ikatu putar ihewe nehe. 36 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ipuhuz katu urewe, tuwe ni'i pixik kwaw wà nehe. Aze amo uze'eg nezewe nehe, azapo putar heze'eg ipuhuz katu ma'e romo izupe azeharomoete ihe nehe. Teko uzapo heze'eg amo ma'e romo a'e wà. Ihe aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo wazar romo Tupàn Wikuwe Ma'e romo upuner wera'u ma'e romo ihe. 37 Zeremi. Epuranu heze'eg imume'u har nànàn nehe. — Ma'enugar iwazar haw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u newe a'e, ere wanànàn. — Ma'in Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e, ere wanehe nepuranu pà. 38 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ipuhuz katu a'e, aze i'i newe wà nehe, a'e mehe azepyk putar wanehe nehe, ta'e umume'u a'e ze'eg a'e wà xe, ta'e — Pemume'u zo a'e ze'eg nehe, a'e wanupe ihe xe. 39 Azeharomoete apyhyk putar ihe wà nehe. Aityk putar muite hezewi nehe. Kwehe mehe amumaw waipy ihe wà. Amumaw putar tawhu wanupe heremimono kwer ihe nehe no. 40 Amu'ar putar maranugar haw upaw pixik 'ym ma'e ràm wanehe ihe nehe. Amu'ar putar iaiw haw upaw pixik 'ym ma'e ràm wanehe ihe nehe no. Naheharaz pixik kwaw izuwi wà nehe.

24

Mokoz kok ipor pi i'a kwer

1-2 Aexak ma'e hepuahu haw zàwenugar ihe. A'e ma'e uzeapo Namukononozor Mawiron ywy rehe har wanuwihawete iho re. Weraha Izaew izuapyapyr wemipyhyk kwer romo wà, Zeruzarez tawhu wi uiwy pe wà. Weraha teko tetea'u wà: Zuta ywy rehe har wanuwihawete Zuaki Zeoaki ta'yr, amo tuwihaw Zuta ywy rehe har wà, ywyra kixi har wà, amo ma'e zawaiw ma'e iapo haw kwaw par wà. A'e puahu zàwenugar hexak mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar mokoz kok ipor pi i'a kwer tàpuzuhu henataromo har. Kok ipy pupe heta pi i'a kwer ikatuahy ma'e hete na'arewahy ma'e. Inugwer kok pupe heta pi i'a kwer iaiw ma'e. Iaiw tuwe a'e. Teko nupuner kwaw i'u haw rehe wà. 3 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuranu herehe.

— Zeremi, ma'e erexak iko, i'i ihewe. — Pi i'a kwer, a'e izupe. — Ikatu ma'e ikatuahy a'e. Iaiw ma'e iaiwahy a'e. Teko nu'u kwaw wà, a'e izupe. 4 Na'e Tupàn uze'eg ihewe.

5 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ihe, amume'u ko ma'e newe ihe kury. Izaew izuapyapyr Mawiron pe heraha pyrer nuzawy kwaw pi i'a kwer ikatu ma'e wà. Apuhareko putar ihe wà nehe. 6 Azekaiw putar wanehe nehe. Aruzewyr putar ko ywy rehe ihe wà nehe no. Azapo wi putar teko imono'og pyrer romo ihe wà nehe. Namumaw kwaw ihe wà nehe. Azutym putar ma'eà'yz àì ihe nehe. Nazo'ok kwaw nehe. 7 Amono putar heputar haw wapy'a pupe nehe. A'e mehe ipurukwaw wer putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw rehe wà nehe. A'e mehe wiko putar heremiaihu romo wà nehe. Aiko putar wazar romo ihe nehe no. Ta'e uzewyr putar tuwe ihewe wà nehe xe. 8 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e areko putar amo teko pi i'a kwer iaiw ma'e àì ihe wà nehe. Teko nu'u kwaw a'e pi i'a kwer wà. Nezewegatete nazapo kwaw ikatu ma'e a'e teko wanupe nehe no: Zuta ywy rehe har wanuwihawete Zeneki, tuwihaw hehe we har wà, teko Zeruzarez pe har ko ywy rehe wikuwe ma'e wà, teko Zeruzarez pe har Ezit pe oho ma'e kwer wà. 9 Amu'ar putar iaiw haw uhua'u ma'e wanehe ihe nehe. Teko ywy nànànar ipytuhegatu putar ukyze pà hexak mehe wà nehe. Teko upuka putar wanehe wà nehe. Umume'u putar purumupuka kar haw wanehe uze'eg uryweteahy pà wà nehe. Amuhàmuhàz putar ywy tetea'u rehe ihe wà nehe. Teko a'e ywy rehe har umume'uahy iaiw haw a'e teko waner rehe we wà nehe. 10 Amono kar putar ikatu 'ym ma'e wakutyr ihe nehe: zeàmàtyry'ymawhu, ma'uhez haw, ma'eahy haw. Te ukàzym putar a'e ywy wi wà nehe, ywy wanupe waipy wanupe heremimono kwer wi wà nehe.

25

Mawiron wanuwihawete weraha teko wemipyhyk romo wà

1 Zeoaki Zuzi ta'yr Zuta ywy rehe har
wanuwihawete romo heko mehe 4 haw
kwarahy mehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e umume'u uze'eg ihewe, teko Zuta
ywy rehe har rehe uze'eg pà a'e kury.
A'e ma'e uzeapo Namukononozor Maw-
iron ywy rehe har wanuwihawete romo
heko mehe pitài haw kwarahy mehe no.
2 Na'e amume'u a'e ma'e Zuta ywy rehe har
nànàn Zeruzarez pe har nànàn no.

3 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umu-
maw 23 kwarahy ihewe uze'eg pà a'e.
Uzypyrog ihewe uze'eg pà Zuzi Amon ta'yr
tuwihawete romo heko mehe Zuta ywy
rehe. Uze'eg tuweharupi ihewe te ko 'ar
rehe. Tuweharupi amume'u ize'eg peme.
Nezewe rehe we napezekaiw kwaw ize'eg
rehe. 4 Tuweharupi Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e umur kar wemiruze'eg uze'eg
imume'u har peme a'e wà. Nezewe rehe
we napeinu kwaw. Napezekaiw kwaw
ize'eg rehe. 5 — Peityk peneko haw ikatu
'ym ma'e nehe, i'i zepe peme wà. —
Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, i'i
zepe peme wà. Aze mo peruzar waze'eg,
pepuner mo ko ywy peme peipy wanupe
Tupàn hemimur kwer rehe peneko haw
rehe. Peiko mo ko ywy izar romo tuwe-
harupi no. 6 — Pekar zo amo tupàn pene-
mimuwete ràm romo pe wà nehe, i'i peme
wà. — Pezapo zo tupàn a'ua'u Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e imuikwahy kar pà pe wà
nehe, i'i peme wà. 7 Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e a'e ae uze'eg nezewe a'e. —
Na'ipurenu wer kwaw herehe wà, i'i. Pe-
muikwahy kar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e tupàn a'ua'u wamuwete pà. A'e rupi
uzepyk penehe.

8 Napepurenu wer kwaw ize'eg rehe. A'e
rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e up-
uner wera'u ma'e umume'u uze'eg kury.
9 — Arur kar putar teko kwarahy heixe
haw awyze har kutyr har paw rupi ihe
wà nehe. Arur kar putar heremiruze'eg
Namukononozor Mawiron pe har nehe no.
Arur putar a'e teko Zuta ywy rehe har
waàmàtyry'ym kar pà wanupe ihe wà nehe,
ywy ko ywy huwake har waàmàtyry'ym
kar pà wanupe ihe wà nehe no. Amu-
maw putar paw rupi ihe wà nehe. Nuze-
upir pixik kwaw wà nehe. — Iaiw wà,
i'i putar teko a'e teko wanexak mehe wà
nehe. Ipytuhegatu putar wanexak mehe
wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
10 Pehapukaz penurywete pà. Penury-
wete penehapukaz pà. Penurywete zereko
haw pe. Amumaw putar penurywete haw
ihe nehe. Naheta kwaw penemi'u ràm
nehe. Naheta kwaw uri kawer tatainy
ipor romo peme nehe. 11 Amumaw putar
ko ywy paw rupi ihe nehe. — Iaiw, i'i
putar teko hexak mehe wà nehe. Maw-
iron wanuwihawete umumaw putar 70
kwarahy teko paw wazar romo wiko pà
nehe. 12 A'e re azepyk putar Mawiron ywy
rehe har wanehe ihe nehe, wanuwihawete
rehe ihe nehe no, wanemiapo kwer ikatu
'ym ma'e hekuzaromo ihe nehe. Amu-
maw putar waiwy nehe. Na'ikatu wi pixik
kwaw nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
13 Amume'u wanehe hezepyk àwàm tetea'u
ihe. Amuapyk kar a'e ma'e ko pape rehe.
Zeremi umume'u a'e ma'e paw purupe no.
Azapo putar a'e ma'e paw rupi katete ihe
nehe. 14 Wiko putar ywy tetea'u wanehe
har wanupe uma'ereko e ma'e romo wà
nehe. Tuwihawete upuner ma'e wiko
putar wazar romo wà nehe no. Nezewe
umekuzar putar wanemiapo kwer paw
ihewe wà nehe.

Tupàn uzepyk putar ywy nànàn ar wanehe nehe

15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew
wazar uze'eg ihewe.

— Nako kanek puku hekwahy haw win
zàwenugar pupe tynehem ma'e xe kury.
Epyhyk kury. Oromono kar putar teko
tetea'u wanupe ihe nehe. E'u kar ipor
wanupe paw rupi nehe. 16 I'u mehe
uryryryryz putar wà nehe. He'o putar
wà nehe no. Ta'e amono kar putar
zeàmàtyry'ymawhu wanupe ihe nehe xe.
Iaiw putar wanupe nehe, i'i ihewe.

17 Na'e apyhyk kanek puku Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ipo wi ihe kury. Tupàn
hemono kar teko tetea'u wanupe. A'u

kar ipor wanupe paw rupi ihe. 18 Teko Zeruzarez pe har wà, Zuta ywy rehe har wà no, wanuwihawete wà, wanuwihaw wà no, paw rupi u'u wà. I'u re waiwy uzeapo ywyxiguhu romo. — Iaiw, i'i teko hexak mehe wà. Ukyzeahy hexak mehe wà. Ze'egaiw purehe imono mehe teko umume'u a'e ma'e her wà. Ko 'ar rehe nezewe hekon a'e no. 19-26 Teko tetea'u u'u a'e kanek por Tupàn ikwahy haw win zàwenugar a'e wà. Na'aw waner xe wà:

Ezit ywy rehe har wanuwihawete wà.
Tuwihaw hehe we har wà.
Amo tuwihaw a'e ywy rehe har wà.
Ezit ywy rehe har paw wà.
Amo ywy rehe arer Ezit ywy rehe wiko ma'e wà.
Uz ywy rehe har wanuwihawete paw wà.
Tawhu Piri ywy rehe har waiwy rehe har wanuwihaw wà.
Na'aw a'e tawhu waner xe wà:
Akerom, Kaz, Akerom, Azenoz ikurer.
Enom ywy rehe har paw wà.
Moaw ywy rehe har paw wà.
Amon ywy rehe har paw wà.
Xir tawhu wanuwihawete paw wà.
Xitom tawhu wanuwihawete paw wà.
Ywy Mezitehàn yryhu izywyr har rehe har wanuwihawete paw wà.
Nenà tawhu pe har paw wà.
Tema tawhu pe har paw wà.
Muz tawhu pe har paw wà.
Teko u'aw iaikwer ma'e romo imonohokar paw wà.
Araw ywy rehe har wanuwihawete paw wà.
Ywyxiguhu rehe har wanuwihawete paw wà.
Ziniri wanuwihawete paw wà.
Eràw wanuwihawete paw wà.
Mez wanuwihawete paw wà.
Kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wanuwihawete paw wà.
Muite har wanuwihawete paw wà.
Muite 'ymar wanuwihawete paw wà.
Pitàitàigatu u'u kanek puku ipor wà.
Pitàitàigatu Tupàn uzepyk wanehe.
Ywy nànànar u'u wà.
Iahykaw rehe Mawiron ywy rehe har wanuwihawete u'u putar nehe.
27 Na'e Tupàn uze'eg ihewe kury.

— Emume'u ko heze'eg teko wanupe nehe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar ihe, a'u kar a'e kanek por teko wanupe kury. Amono kar putar zeàmàtyry'ymawhu wanupe kanek por romo nehe. U'u tetea'u putar wà nehe, te uka'u pà wà nehe, te uhuhuk pà wà nehe, te u'ar pà wà upu'àm wi haw rehe upuner 'ym pà wà nehe. 28 Aze na'ipurupyhyk wer kwaw kanek rehe opo pupe wà nehe, Zeremi, — Nuru'u kwaw nehe, aze i'i wà nehe, eze'eg nezewe wanupe nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e u'u kar putar peme a'e nehe, ere wanupe nehe. 29 Azypyrog putar ma'e imumaw pà tawhu herenaw heityk pà ihe nehe. — Zazepyro putar heityk àwàm wi nehe, aipo i'i uzeupe-upe wà. Nan. Azepyk putar wanehe nehe. Ta'e amono kar putar zeàmàtyry'ymawhu teko ywy nànànar wanupe ihe nehe xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e aze'eg nezewe ihe kury.
30 Ne Zeremi, emume'u ko heze'eg paw teko wanupe nehe.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wànoànog putar 'a pe ywak rehe a'e nehe.
Uze'eg putar weko haw pe wiko mehe nehe.
Wànoànog putar wemiaihu wakutyr nehe.
Teko uhapukaz ma'ywa ikamik mehe wà. Heremiaihu uhapukaz putar nezewe wanehe heànoànog mehe wà nehe no.
Teko ywy nànànar paw wenu putar wà nehe.
31 Paw rupi wenu putar iànoànog mehe wà nehe.
Ta'e Tupàn ipurumume'u wer teko ywy nànànar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe a'e xe.
Umume'u putar teko paw wanemiapo kwer nehe.
Uzuka putar ikatu 'ym ma'e wà nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kwez kury.

32 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Upuner Wera'u Ma'e uze'eg nezewe. — Iaiw haw uhem amo ywy wi amo pe nehe. Na'e oho putar a'e ywy wi amo ywy rehe

nehe no. Ywy nànàn oho putar nehe. Ywytuaiw zàwenugar uzemuàgà'ym iko ywy iahykaw rehe. 33 A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhàmuhàz putar teko wanetekwer wemizuka kwer ywy nànàn wà nehe. Ni amo nuzai'o kwaw wanehe wà nehe. Weityk e ywy rehe tepuxipuxi kwer ài wà nehe.

34 Pe tuwihaw wà. Peneiheihem nehe. Peiko heremiaihu wanehe uzekaiw ma'e romo. Peneiheihemahy nehe. Pezai'o ywy rehe pewapewak nehe no. Pezuka haw 'ar uhem kwez kury. Pe'ar putar nehe, ta'e pezuka putar àràpuhàràn hexaexak pyrer ài a'e wà nehe xe. 35 Teko wanuwihaw nuhem kwaw umàno haw wi wà nehe, nuzepyro kwaw wà nehe. 36-37 Heiheihem putar ukuhem pà ma'erahy ipuraraw mehe wà nehe. Ta'e Tupàn umumaw waànàm a'e wà xe. Ta'e wikwahy a'e xe. Waiwy tynehem zeàmàtyry'ym 'ymaw pupe. Nezewe rehe we umumaw. 38 Zàwàruhu iriàw weityk weko awer. Nezewegatete Tupàn weityk wemiaihu wà. Puruzuka haw zeàmàtyry'ymawhu pe har a'e nehe, Tupàn ikwahy haw a'e nehe, ipuruzukaiwahy haw a'e nehe, uzapo putar ko ywy ywyxiguhu romo a'e nehe.

26

Ipuruzuka wer Zeremi rehe wà

1 Zeoaki Zuzi ta'yr wiko Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo. 2 A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.

— Epyta tàpuzuhu huwake katu pe nehe. Teko ur tawhu Zuta ywy rehe har wi hemuwete pà tàpuzuhu pupe wà. Emume'u heze'eg heremimume'u karer paw a'e teko wanupe nehe. Emume'u paw rupi nehe. Eityk zo ni pitài ze'eg nehe. 3 Aze ru'u uzekaiw putar neze'eg rehe wà nehe. Aze ru'u upytu'u pe ikatu 'ym ma'e rupi wata re wà nehe. — Amu'ar putar iaiw haw wanehe ihe nehe, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e herenataromo a'e wà xe. Aze wezar wape ikatu 'ym ma'e wà nehe, namu'ar kwaw nehe.

4 — Emume'u amo ma'e teko wanupe nehe kury, i'i Tupàn ihewe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e peme kwehe mehe ihe. — Hereruzar pe nehe, peata peho hepurumu'e haw peme heremimur kwer rupi nehe, a'e peme. 5 — Peinu heremiruze'eg heze'eg imume'u har waze'eg nehe. Tuweharupi amono kar pepyr ihe wà. Naperuzar kwaw waze'eg. 6 Kwehe mehe amumaw Xiro taw ihe. Aze napeinu kwaw nehe, amumaw putar 'àg tàpuzuhu nezewegatete ihe nehe no. A'e mehe teko ywy nànànar umume'u putar 'aw tawhu her ze'egaiw imono mehe amo rehe wà nehe. 7 Xaxeto a'e wà, Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, teko paw a'e wà no, herenu ko ma'e imume'u mehe tàpuzuhu huwake katu pe a'e wà.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg hemimume'u karer paw imume'u pawire xaxeto wà, Tupàn ze'eg imume'u har wà no, teko wà no, hepyhyk uhapukaz pà wà kury. — Eremàno putar na'arewahy a'e ze'eg imume'u haw rehe nehe kury, i'i ihewe wà. 9 Tupàn uze'eg nezewe a'e, ere urewe. — Kwehe mehe amumaw Xiro taw ihe. Amumaw putar 'àg tàpuzuhu nezewegatete ihe nehe no. Amumaw putar 'aw tawhu ihe nehe no. Ni amo nuiko kwaw ipupe wà nehe, ere urewe Tupàn her rehe. Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe, i'i ihewe wà. Na'e teko uzemono'og heywyr tàpuzuhu huwake katu pe wà kury.

10 Amo umume'u a'e ma'e tuwihaw Zuta ywy rehe har wanupe kury. A'e rupi uhem tuwihawete hàpuzuhu wi wà wenaw rehe wapyk pà wà kury, tàpuzuhu hukenawhu ipyahu ma'e pe wà kury. 11 Na'e xaxeto wà, Tupàn ze'eg imume'u har wà no, uze'eg tuwihaw wanupe wà, teko wanupe wà no. — Xiuka 'aw awa nehe, ta'e uze'eg zemueteahy tawhu zanereko haw rehe a'e xe. Peinu ize'eg mehe.

12 Na'e aze'eg ihe kury.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemur kar a'e ma'e 'àg tàpuzuhu rehe har 'aw tawhu rehe har paw imume'u kar pà ihewe a'e. 13 Petyryk ikatu 'ym ma'e iapo haw wi nehe. Peruzar Tupàn ze'eg nehe, a'e peme. Aze pezapo nezewe haw nehe, Tupàn uzewyr putar uze'eg awer wi nehe, Numur kar kwaw a'e iaiw haw penehe nehe. 14 Ihe aiko pepo pe. Aze amo penemiapo ràm ikatu peme nehe, pezapo a'e ma'e

ihewe nehe. 15 Xo pitài ma'e zo pekwaw nehe. Aze hezuka pe nehe, pe nehe, teko 'aw tawhu pe har wà nehe no, peiko putar awa ikatu ma'e izuka arer romo nehe. Ta'e Tupàn wiko a'e ma'e paw imume'u kar har romo a'e xe.

16 Na'e tuwihaw wà, teko wà no, uze'eg xaxeto wanupe wà, Tupàn ze'eg imume'u har wanupe wà no. — Pezuka zo 'aw awa nehe. Ta'e uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar her rehe a'e xe.

17 Na'e amo tuwihaw tua'uhez wera'u ma'e upu'àm wà kury, teko uzemono'og ma'e kwer wanupe uze'eg pà wà kury.

18 — Ezeki Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe Tupàn ze'eg imume'u har Mikez her ma'e Morezet pe har umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e ize'eg teko wanupe a'e. Na'aw a'e ze'eg xe.

— Zeruzarez uzeapo putar ywytyr ita iapo pyrer romo nehe.
Uma'ereko ma'e uwykawyka putar Xiàw ywytyr ko ài wà nehe.
Tàpuzuhu henaw uzeapo putar ka'a romo nehe, i'i.

19 Uze'eg wi tuwihaw wà kury.

— Tuwihawete Ezeki a'e, teko Zuta ywy rehe har a'e wà no, aipo uzuka Mikez a'e wà. Nan. Ezeki ukyze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi a'e. Uzeagaw hemimutar iapo pà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzewyr iaiw haw wanehe imu'ar pyràm wemimume'u kwer wi a'e. Aze xiuka 'aw awa nehe, aipo ximu'ar kar putar iaiw haw zanezehe nehe, i'i wà.

20 — Amo awa uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe a'e no. Uri her romo a'e. Xemai ta'yr romo Kiriat-Zeàri tawhu pe har romo hekon. Uze'eg 'aw tawhu kutyr, ko ywy rehe har wakutyr no, Zeremi zàwegatete no. 21 Amo umume'u Uri hemimume'u kwer tuwihawete Zeoaki pe, zauxiapekwer wanupe no, tuwihaw wanupe no. Henu mehe tuwihawete uzuka kar Uri kury. Uri ukwaw uzuka àwàm. Ukyze. A'e rupi uzàn oho Ezit pe. 22 Nezewe rehe we tuwihawete Zeoaki omono kar Ewnàtà Akimor ta'yr Ezit pe a'e. Omono kar amo awa wà no. — Pepyhyk Uri nehe, i'i wanupe. 23 Werur Uri Ezit wi wà. Omono Zeoaki pe wà. Uzuka kar wanupe a'e. — Peityk hetekwer tywypaw pe nehe, i'i wanupe.

24 Nahemono kwaw teko wanupe hezuka kar pà a'e wà, ta'e Àikà Xàpà ta'yr nahemono kwaw wanupe a'e xe.

27

Ma'e kawaru kupe pe har ywyra iapo pyrer

1 Zeneki Zuzi ta'yr wiko Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo kury. Nan kwehe tete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e 2 uzapo kar ma'e kawaru kupe pe har ywyra iapo pyrer ihewe a'e kury. Uzapo kar iàpixipixi haw ma'epirer iapo pyrer no. — Emono neatuwa rehe nehe, i'i ihewe. 3 Amo tuwihaw umur kar uze'eg herur har Zeruzarez pe a'e 'ar mehe a'e wà: Enom ywy rehe har wanuwihawete, Moaw ywy rehe har wanuwihawete, Amon ywy rehe har wanuwihawete, Xir tawhu pe har wanuwihawete, Xitom tawhu pe har wanuwihawete. — Peze'eg peho tuwihawete Zeneki pe Zeruzarez tawhu pe nehe, i'i wanupe wà. 4 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg ihewe. — Emume'u heze'eg a'e awa wanupe nehe. Weraha putar uwihawete wanupe wà nehe no. Na'aw a'e ze'eg xe kury.

5 — Apuner katu ihe. Hekàg katu no. Azapo ma'e paw hepuner haw rupi ihe wà: ywy, teko wà, miar ywy rehe wiko ma'e paw wà. Apuner wamono haw rehe wyzài amo wanupe heremimutar rupi ihe wà. 6 Ihe amono ywy paw heremiruze'eg Mawiron wanuwihawete Namukononozor pe ihe wà. Te miar uma'ereko e izupe wà. 7 Wiko putar ywy paw wazar romo nehe. A'e re ta'yr wiko putar wazar nehe. A'e re hemimino wiko putar wazar romo nehe no. Te amo 'ar mehe hemiruze'eg u'ar putar a'e wà nehe no. A'e mehe teko ywy tetea'u rehe har wiko putar Mawiron wazar romo wà nehe. Tuwihawete upuner ma'e tetea'u wiko putar wazar romo wà nehe.

8 Amo teko a'e wà nehe, amo tuwihawete wanemiruze'eg a'e wà nehe, aze

naheko wer kwaw Mawiron wanuwihawete hemiruze'eg romo a'e wà nehe, aze na'ipureruzar wer kwaw hehe wà nehe, a'e mehe azepyk putar a'e teko wanehe nehe, zeàmàtyry'ymawhu pupe nehe, ma'uhez haw pupe nehe no, ma'eahy haw pupe nehe no. Iahykaw rehe amumaw kar putar a'e teko Namukononozor pe ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 9 — Apuner uzeapo ma'e ràm imume'u haw rehe ihe, hepuahu pe ihe, aze i'i amo heze'eg imume'u har wà, aze i'i wyzài teko wà, pezekaiw zo waze'eg rehe nehe. — Umàno ma'e kwer wanekwe umume'u uzeapo ma'e ràm ihewe a'e wà, aze i'i wà nehe, ezekaiw zo wanehe nehe. — Aiko paze ma'e romo ihe, a'e rupi akwaw uzeapo ma'e ràm ihe, aze i'i wà nehe, nezewegatete nehe no. — Pezemono zo Mawiron wanuwihawete pe nehe, i'i peme paw rupi wà. 10 Hemu'em waiko peme wà. Pemuhem kar putar peywy wi wà nehe. Zauxiapekwer peneraha putar muite xe wi wà nehe. Pemumaw putar wà nehe. 11 Aze teko amo ywy rehe har weruzar Mawiron wanuwihawete wà nehe, aze uma'ereko izupe wà nehe, amupyta kar putar a'e teko waiwy rehe ihe wà nehe. Azutym kar putar ma'e wanupe a'e ywy rehe nehe. Amuigo kar putar a'e ywy rehe ihe wà nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

12 Aze'eg nezewe Zeneki Zuta ywy rehe har wanuwihawete pe ihe no. — Ezemono Mawiron wanuwihawete pe nehe. Eiko hemiruze'eg romo nehe. Ema'ereko hemiaihu wanupe nehe no. Aze erezapo nezewe haw nehe, ereikuwe putar nehe. 13 Ne nehe, neremiaihu wà nehe no, màràzàwe tuwe pemàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe nehe, ma'uhez haw inuromo nehe, ma'eahy haw inuromo nehe. — Agwer ma'e uzeapo putar amo teko wanupe nehe, aze a'e teko nuweruzar kwaw Mawiron ywy rehe har wanuwihawete wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. 14 — Peruzar zo Mawiron wanuwihawete nehe, aze amo Tupàn ze'eg imume'u har i'i peme wà nehe, pezekaiw zo wanehe nehe. Hemu'em waiko peme wà. 15 — Ihe naiko kwaw 'aw ze'eg imume'u har wamur kar har romo ihe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Hemu'em waiko herer rehe wà, i'i. Nezewe haw uzeapo putar nehe. Pemuhem kar putar ko ywy wi a'e nehe. Pe nehe, a'e temu'emaw imume'u har wà nehe no, pemàno putar nehe.

16 — Amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer peme ihe nehe kury, a'e xaxeto wanupe kury, teko wanupe no. — Na'arewahy zauxiapekwer umuzewyr kar putar temetarer tàpuzuhu parer imuwà Mawiron wi wà nehe, i'i putar amo heze'eg imume'u mua'u har wà nehe. Pezekaiw zo wanehe nehe. Hemu'em waiko peme wà. 17 Peinu zo waze'eg nehe. Peruzar Mawiron wanuwihawete nehe, nezewe mehe peikuwe putar nehe. Màràzàwe tuwe pezapo putar 'aw tawhu ywytyr heityk pyrer iapo pyrer romo nehe. 18 Aze wiko heze'eg imume'u har romo azeharomoete wà, aze wereko heze'eg azeharomoete wà, a'e mehe penoz ma'e ihewe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e romo ihe. — Zauxiapekwer wezar amo temetarer neràpuzuhu pupe wà, tuwihawete hàpuzuhu pupe wà no. Eraha kar zo a'e temetarer xe wi Mawiron pe a'e zauxiapekwer wanupe nehe, peze ihewe nehe, a'e ma'e henoz pà ihewe nehe.

19-20 Tuwihawete Namukononozor weraha teko uzeupi a'e: Zuta ywy rehe har wanuwihawete Zoaki Zeoaki ta'yr her ma'e, teko ikàg ma'e Zuta ywy rehe har wà, teko ikàg ma'e Zeruzarez pe har wà. Waneraha mehe wezar amo ma'e Tupàn Hàpuzuhu pupe: izyta, kawawhu, ma'erenaw, 'yryru morog iapo pyrer, amo hekuzar katu ma'e.

21 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar aze'eg hekuzar katu ma'e heràpuzuhu pupe tuwihawete hàpuzuhu pupe hezar pyrer rehe teko ihe kury. Pezekaiw katu heze'eg rehe nehe. 22 Zauxiapekwer weraha putar a'e hekuzar katu ma'e Mawiron pe wà nehe. Upyta putar a'e pe nehe. Amo 'ar mehe hema'enukwaw putar hehe nehe. A'e mehe amuzewyr kar putar xe ihe nehe.

Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

28

Zeremi, Tupàn ze'eg imume'u har Anani a'e no

1 A'e kwarahy rehe Zeneki tuwihawete romo heko mehe 4 haw kwarahy rehe 5 haw zahy rehe Anani Azur ta'yr uze'eg ihewe tàpuzuhu huwake katu pe a'e kury. Anani wiko Zimeàw tawhu pe har romo. Uze'eg ihewe xaxeto wanenataromo teko wanenataromo a'e. 2 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg nezewe a'e kury, i'i. — Amumaw Mawiron wanuwihawete ipuner haw kwez ihe, i'i. 3 — Namukononozor weraha hekuzar katu ma'e tetea'u 'àg tàpuzuhu wi Mawiron pe heraha pà a'e. Mokoz kwarahy ipaw 'ym mehe we amuzewyr kar putar a'e ma'e paw rupi ihe nehe. 4 Arur putar Zuta ywy rehe har wanuwihawete Zoaki Zeoaki ta'yr ihe nehe no. Arur putar amogwer Mawiron pe Zuta wi heraha pyrer ihe wà nehe no. Azeharomoete amumaw putar Mawiron wanuwihawete ihe nehe kury. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, i'i Tupàn, i'i Anani.

5 Na'e aze'eg xaxeto wanenataromo teko tàpuzuhu huwake katu pe uzemono'og ma'e kwer paw wanenataromo ihe kury, Tupàn ze'eg imume'u har Anani pe ihe kury.

6 — Aze mo uzeapo nezewe haw, ikatu mo a'e. Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo nezewe haw nehe. Tuwe uzapo ma'e paw neze'eg rupi katete nehe. Tuwe werur temetarer paw Mawiron wi nehe. Tuwe werur teko ipyhyk pyrer paw wà nehe no. 7 Pezeapyaka katu ko heze'eg newe teko wanupe heremimume'u ràm rehe nehe kury. 8 Kwehe mehe nezexak 'ym mehe we hezexak 'ym mehe we Tupàn ze'eg imume'u har uze'eg nezewe wà. — Ur putar zeàmàtyry'ymawhu nehe, ur putar ma'uhez haw nehe, ur putar ma'eahy haw nehe, teko ywy tetea'u rehe har wanupe nehe, tuwihawete upuner ma'e wanemiruze'eg wanupe nehe no. 9 Aze amo umume'u zeàmàtyry'ym 'ym àwàm wà nehe, aze uzeapo ma'e waze'eg rupi nehe, xo a'e mehe zo pepuner wamuawyze haw rehe Tupàn hemimono kar romo nehe, a'e Anani pe.

10 Na'e Anani wenuhem kawaru kupe pe har zàwenugar heatuwa rehe har ihewi kury, ipei'ài'àg pà kury. 11 Uze'eg teko paw wanenataromo kury. — Tuwihawete Namukononozor omono kar kawaru kupe pe har zàwenugar teko ywy tetea'u rehe har watuwa rehe a'e. Nezewe azuhazuhaw putar ihe nehe. Mokoz kwarahy ipaw 'ym mehe we azapo putar ko ma'e ihe nehe, i'i Tupàn, i'i Anani. Na'e aha a'e wi ihe kury.

12-13 Nezewe Anani uzuhazuhaw kawaru kupe pe har zàwenugar heatuwa pe har a'e. Amo 'ar pawire Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar ko ze'eg Anani pe a'e kury. — Erezuhaw kawaru kupe pe har zàwenugar ywyra iapo pyrer. Amono putar amo itaper iapo pyrer ywyra iapo pyrer hekuzaromo ihe nehe. 14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar omono putar kawaru kupe pe har zàwenugar itaper iapo pyrer 'aw teko nànàn nehe. Mawiron wanuwihawete Namukononozor wiko putar wazar romo a'e nehe. Te miar hehaite ma'e uma'ereko putar Namukononozor pe wà nehe.

15 Ezeapyaka katu nehe, Anani. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nanemur kar kwaw a'e. Eremuzeruzar kar 'aw teko temu'emaw rehe ne wà. 16 A'e rupi — Aityk putar Anani ihe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Eremàno putar ko kwarahy rehe nehe. Ta'e — Pepytu'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heruzar ire nehe, ere teko wanupe ne xe.

17 Na'e Tupàn ze'eg imume'u har Anani umàno 7 haw zahy mehe a'e kwarahy rehe kury.

29

Zeremi omono kar uze'eg pape rehe imuapyk pyrer Zutew Mawiron pe wiko ma'e wanupe

1 Kwehe mehe Namukononozor weraha amo Zutew Mawiron pe wemipyhyk kwer romo a'e wà. Azapo amo pape a'e Zutew wanupe ihe kury: tuwihaw wà, xaxeto

wà, Tupàn ze'eg imume'u har wà, teko paw wà. 2 Uhem teko tetea'u Zeruzarez wi wà: tuwihawete Zoaki, ihy, tuwihaw uwihawete hàpuzuhu pe har wà, tuwihaw Zuta ywy rehe har wà, tuwihaw Zeruzarez pe har wà, ywyra pinar wà, amo zawaiw ma'e iapo har wà. Ko ma'e uzeapo a'e ma'e izeapo re. 3 Tuwihawete Zeneki uze'eg Eraza Xàpà ta'yr pe Zemari Iwki ta'yr pe kury. — Peraha Zeremi pape Mawiron wanuwihawete Namukononozor pe nehe. Na'aw ze'eg a'e pape rehe imuapyk pyrer xe kury.

4 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar a'e, umume'u ko ma'e peme a'e. Peiko Zutew Mawiron pe har romo pe. Namukononozor peneraha Zeruzarez wi a'e pe ipyhyk pyrer romo a'e. Nezewe ize'eg: 5 — Pezapo penàpuz nehe. Peiko ipupe nehe. Pezutym ma'ywa 'yw nehe. Pe'u i'a kwer nehe no. 6 Penemireko nehe. Pemen nehe. Pepurumuzàg nehe no. Tuwe pena'yr hemireko wà nehe. Tuwe penazyr imen wà nehe no. Tuwe upurumuzàg wà nehe no. Tuwe peneta tetea'u wera'u nehe. Na'ikatu kwaw peneta tete 'ymaw. 7 Apomono kar amo tawhu pe ipyhyk pyrer romo ihe. Pema'ereko katu a'e pe nehe. Peze'eg ihewe nehe, ikatu ma'e a'e tawhu pe heremiapo ràm henoz pà ihewe nehe. Aze ikatu nehe, pekatu putar nehe no. 8 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar ihe, pezekaiw zo heze'eg imume'u mua'u har peinuinuromo har wanehe nehe. — Apuner uzeapo ma'e ràm imume'u haw rehe ihe, aze i'i peme wà nehe, pezekaiw zo wanehe nehe. Pezekaiw zo wapuahu awer rehe nehe. 9 Hemu'em herer rehe wà. Namono kar kwaw peme ihe wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, i'i ze'eg a'e pape rehe imuapyk pyrer.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo ma'e peme no. — Pemumaw putar 70 kwarahy Mawiron pe nehe. A'e kwarahy ipaw ire aexak kar putar hekatu haw peme nehe. Azapo putar ma'e heze'eg awer rupi ihe nehe. Apuerur putar peywy pe ihe nehe. 11 Xo ihe zo akwaw peme heremiapo ràm ihe. Peneko haw ikatuahy putar nehe. Narur kwaw iaiw haw peme nehe. Pepuner ikatu ma'e hàro haw rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 12 Na'e herenoz putar pe nehe. Peze'eg putar ihewe nehe. Awazar putar peze'eg awer peme nehe. 13 Herekar putar pe nehe. Herexak putar pe nehe no. Ta'e herekar putar pe pepy'a nànàn nehe xe. 14 Azeharomoete amume'u ko ma'e, herexak putar pe nehe. Apueraha putar peywy pe ihe nehe. Apumuhàmuhàz ywy tetea'u wanehe ihe. Apomono'og putar a'e ywy nànàn nehe no. Apueraha amo ywy rehe ipyhyk pyrer romo ihe. Apumuhem kar putar a'e ywy wi nehe. Apueraha putar peywy pe nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

15 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur ize'eg imume'u har urewe xe Mawiron pe a'e wà, peze peiko. 16 Tupàn uze'eg tuwihawete Tawi henaw rehe wapyk ma'e rehe a'e. Uze'eg Zeruzarez pe har wanehe no. Ipyhyk pyrer romo heraha pyrer waànàm romo wanekon wà. Pezekaiw a'e ize'eg rehe nehe kury. 17 — Amono kar putar iaiw ma'e wakutyr ihe nehe: zeàmàtyry'ymawhu, ma'uhez haw, ma'eahy haw. Amuigo kar putar pi i'a kwer inem ma'e zàwe ihe wà nehe. Teko nu'u kwaw pi inem ma'e wà. 18 Apuraraw kar putar ma'erahy wanupe ihe nehe: zeàmàtyry'ymawhu pupe, ma'uhez haw pupe, ma'eahy haw pupe. Teko ywy nànànar ukyzeahy putar wanexak mehe wà nehe. Amuhàmuhàz putar ihe wà nehe. Waneko haw pe teko ipytuhegatu putar wanupe uzeapo ma'e kwer rehe wà nehe. Uze'eg uryweteahy putar wanehe wà nehe. Omono putar uze'egaiw purehe waner rehe wà nehe no. 19 A'e ma'e uzeapo putar nehe, ta'e nuweruzar kwaw heze'eg a'e wà xe. Tuweharupi amono kar heremiruze'eg heze'eg imume'u har heremiaihu wanupe ihe wà. Na'ipurenu wer kwaw wanehe wà. 20 Apueraha kar Zeruzarez wi ipyhyk pyrer romo Mawiron wanuwihawete pe paw rupi ihe. Peinu heze'eg nehe kury. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ze'eg teko peme

ihe kury.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg Akaw Korai ta'yr ikutyr a'e. Uze'eg Zeneki Mazez ta'yr ikutyr no. A'e awa umume'u temu'emaw waiko Tupàn her rehe wà. — Amono putar Namukononozor Mawiron wanuwihawete ipo pe ihe nehe. Namukononozor uzuka kar putar a'e mokoz awa penenataromo a'e wà nehe. 22 Zeruzarez wi Mawiron pe heraha pyrer a'e wà, aze iporomono wer uze'egaiw amo rehe wà nehe, uze'eg putar nezewe wà nehe. — Tupàn wapy kar Zeneki Akaw rehe we wanekuwe mehe we a'e wà, zauxiapekwer wanupe teko wanenataromo a'e wà. Tuwe uzapo nezewegatete haw newe nehe no, i'i putar wà nehe. 23 A'e ma'e uzeapo putar Zeneki pe Akaw pe a'e nehe, ta'e uzapo purumumaranugar kar haw a'e wà xe. Uker wemireko 'ym wapuhe wà. Tupàn nuputar kwaw uwer rehe temu'emaw imume'u haw. Nezewe rehe we umume'u wà. Tupàn ukwaw wanemiapo kwer. Umume'u putar nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e a'e.

Tupàn umume'u kar uze'eg Xemai pe a'e

24-25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar umume'u kar ko uze'eg Xemai Neeràw tawhu pe har pe a'e kury. — Eremono kar pape nerer rehe teko wanupe ne: Zeruzarez pe har paw wanupe, Xoponi Mazez xaxeto ta'yr pe, amogwer xaxeto paw wanupe. 26 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nemuigo kar xaxeto romo Zoiaz hekuzaromo a'e. Ko 'ar rehe ereiko ma'ereko haw tàpuzuhu pe har rehe uzekaiw ma'e romo. Aze amo he'o ma'e uzemuigo kar Tupàn ze'eg imume'u har romo, ereiko zauxiapekwer wanupe ipyhyk kar har romo ne. Eremono kar iazur rehe har ita per iapo pyrer hehe. 27 A'e rupi apuranu nerehe. Màràzàwe tuwe nerepyhyk kwaw Zeremi Anatot tawhu pe har. Uzemuigo kar Tupàn ze'eg imume'u har teko wamyteromo a'e, i'i Tupàn newe, a'e izupe. 28 Màràzàwe tuwe nerepyhyk kar kwaw. — Pemumaw putar kwarahy tetea'u Mawiron pe nehe, i'i Zutew a'e pe ipyhyk pyrer wanupe. — Pezapo penàpuz nehe, peiko wapupe nehe, pezutym ma'e'yw nehe, pe'u i'a kwer nehe, i'i wanupe, i'i Tupàn newe, a'e izupe.
29 Xaxeto Xoponi umugeta a'e pape ihewe. 30-32 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar ko uze'eg Xemai rehe har Mawiron pe ipyhyk pyrer nànàn a'e kury. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azepyk putar Xemai rehe ihe nehe, izuapyapyr paw wanehe nehe no. Namono kar kwaw peme ihe. Nezewe rehe we uze'eg peme heze'eg imume'u har àì. Pemuzeruzar kar temu'emaw rehe. A'e rupi naheta kwaw izuapyapyr izupe peinuinuromo wà nehe. Uzeagaw teko wamupytu'u kar pà hereruzar ire a'e wà. A'e rupi, ikatu ma'e heremiaihu wanupe iapo mehe nehe, nuexak kwaw nehe, ta'e umàno putar a'e 'ym mehe we a'e nehe xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

30

Tupàn umume'u wemiapo ràm

1-3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar umume'u ko ma'e ihewe kury. — Zeremi, i'i. — Emuapyk heze'eg awer paw amo pape rehe nehe. Ta'e uhem 'ar iko kury xe. A'e 'ar mehe amuzewyr kar putar heremiaihu ihe wà nehe: Izaew ywy rehe har wà, Zuta ywy rehe har wà no. Amono ko ywy waipy wanupe ihe. Arur wi putar xe ihe wà nehe no. Wiko wi putar izar romo wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e Izaew wanehe Zuta wanehe kury.

5 — Aenu amo ukyze hawhu wi uhapukaz
ma'e ihe wà.
Uhapukaz wà, ta'e ukyze wà xe. Nuhapukaz kwaw zeàmàtyry'ym 'ymaw
rehe wà.
6 Aipo awa upuner umemyr haw rehe a'e.
Màràzàwe tuwe aexak awa tetea'u opo wie
pyhykar ihe wà.
Nuzawy kwaw kuzà imemyrahy ma'e wà.
Màràzàwe tuwe itawaahy paw rupi wà.
7 Amo 'ar iaiw ma'e uhem iko kury.
Ni amo 'ar nahexakaw kwaw a'e 'ar àì a'e.

Zako izuapyapyr upuraraw putar ma'erahy a'e 'ar mehe wà nehe.
Nezewe rehe we apyro putar a'e 'ar wi ihe wà nehe.
8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e uze'eg wi kury.
— A'e 'ar ihem mehe azuhazuhaw kawaru kupe pe har zàwenugar watuwa rehe har ihe nehe. Azo'ok putar kyhàhàm tàtà wanuwi ihe nehe no. A'e mehe nuiko kwaw amo ywy rehe har wanupe uma'ereko e ma'e romo wà nehe. 9 Wiko putar heremiruze'eg romo wà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe wazar romo ihe. Wiko putar Tawi izuapyr hemiruze'eg romo wà nehe no. Amono putar a'e awa heremiaihu wanupe wanuwihawete romo ihe nehe.

10 Heremiruze'eg Zako izuapyapyr wà, pekyze zo nehe.
Teko Izaew ywy rehe har wà, pepytuhe-gatu zo nehe.
Apupyro putar a'e ywy muite har wi ihe nehe,
ywy pepyhykaw wi ihe nehe.
Zako izuapyapyr uzewyr putar wà nehe.
Wiko putar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe wà nehe no.
Ni amo nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe wanupe wà nehe.
Ni amo numukyze kar kwaw wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
11 Aiko putar pepyr pepyro pà ihe nehe.
Apumuhàmuhàz ywy nànàn ihe.
Amumaw putar a'e ywy paw rupi ihe wà nehe.
Napumumaw kwaw nehe.
Nezewe rehe we azepyk putar penehe nehe.
Penehe hezepyk mehe
napuraraw kar wera'u kwaw ma'erahy peme nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zeruzarez tawhu pe kury.
— Naheta kwaw imukatu haw 'aw teko wama'eahy haw pe.
Waperew nuke'e kwaw.
13 Naheta kwaw penehe uzekaiw ma'e wà.
Naheta kwaw muhàg peperew pe.
Naheta kwaw pemukatu àwàm hàro haw.
14 Peamutar arer paw heharaz pewi wà.
Nuzeruzar kwaw penehe wà.
Apuàmàtyry'ym ihe, ta'e peiko heàmàtyry'ymar wazàwe pe xe.
Penehe hezepykaw tàtàahy a'e,
ta'e heta tetea'u penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e xe.
Pekatu 'ymaw uhua'u a'e no.
15 Pepytu'u pekutuk awer rehe peze'eg ire nehe.
Naheta kwaw imukatu àwàm.
Azepyk penehe ihe,
ta'e heta tetea'u penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e xe.
Ta'e pekatu 'ymaw uhua'u a'e no xe.
16 Ko 'ar rehe pemumaw arer amumaw putar paw rupi ihe wà nehe.
Amo zauxiapekwer weraha putar peàmàtyry'ymar paw wemipyhyk romo wà nehe no.
Amo pekar ma'erahy ipuraraw kar pà peme wà. Amo ae zauxiapekwer upuraraw kar putar ma'erahy peme ipuraraw kar arer wanupe wà nehe.
Uzuka putar amo wazuka arer wà nehe no.
17 Peàmàtyry'ymar uze'eg nezewe wà.
— Xiàw uzeapo ikàg 'ym ma'e romo a'e.
Ni amo nuzekaiw kwaw hehe wà, i'i penehe wà.
Amono wi putar penuhàgaw peme nehe.
Amuke'e putar peperew nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

18 Amuzewyr kar putar Zako izuapyapyr wamuwà waiwy pe ihe wà nehe.
Apuhareko putar uzeànàànàm ma'e imono'og pyr pitàitàigatu ihe wà nehe.
Uzapo wi putar Zeruzarez a'e wà nehe.
Teko wiko putar tuwihawete hàpuzuhu pupe wà nehe no.
19 Teko a'e pe wiko ma'e uzegar putar hekatu haw imume'u pà wà nehe.
Uhapukaz putar urywete haw rehe wà nehe no.
Amueta tetea'u kar putar ihe wà nehe.
Areko katu kar putar a'e teko amo teko wanupe ihe wà nehe no.

20 Teko ko ywy rehe har ikàg putar kwehe
mehe arer zàwe wà nehe.
Hehe we har ikàg wi putar wà nehe no.
Azepyk putar wyzài heremiaihu wanupe
ma'erahy ipuraraw kar har wanehe
ihe nehe no.
21-22 Amo wainuinuromo har wiko putar
wanuwihaw romo nehe.
Waànàm wiko putar wanuwihaw romo
nehe.
Aze ainoz imuwà hezeupe nehe, Uhem
putar heruwake a'e nehe.
Aze naenoz kwaw amo nehe, a'e teko nur
kwaw heruwake nehe.
Ta'e ukyze putar a'e wà nehe xe.
Wiko putar heremiaihu romo wà nehe.
Aiko putar wazar romo nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg
kwez kury.
23-24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ik-
wahy haw nuzawy kwaw ywytu àmàn in-
uinuromo har. Opok putar ikatu 'ym ma'e
waàkàg i'aromo ywytuaiw ài nehe. Tupàn
uzapo putar wemimume'u kwer paw rupi
nehe. Xo a'e mehe zo ikwahy haw hakuir
putar nehe. Amo 'ar mehe hemiaihu uk-
waw katu putar ko ma'e paw rupi wà nehe.

31

Izaew uzewyr uiwy pe wà

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Uhem amo 'ar iko. A'e 'ar mehe
aiko putar Izaew ta'yr wazuapyapyr paw
wazar romo ihe nehe. Wiko putar herem-
aihu romo wà nehe no. 2 Ywyxiguhu rehe
apuhareko umàno haw wi uzepyro ma'e
kwer ihe wà. Izaew izuapyapyr upytu'u
àwàm hekar mehe 3 azexak kar wanupe
ihe. Teko Izaew izuapyapyr wà, tuwe-
harupi apuamutar katu ihe. Apuamu-
tar katu putar ihe nehe no. Tuweharupi
aexak kar peamutar katu haw peme ihe.
4 Amueta tetea'u wi putar heremiaihu ihe
wà nehe. Pepyhyk wi putar pema'e ipuipu
ma'e nehe. Pepynyk putar penurywete
haw rehe nehe no. 5 Pezapo wi putar
uwà itymaw ywytyr Xamari rehe har rehe
nehe. Izutymar upyhyk putar i'a kwer wà
nehe. 6 Uhem amo 'ar iko. A'e 'ar mehe
ume'egatu ma'e uhapukaz putar ywytyr
Eparai ywy rehe har rehe wà nehe. —
Pezur nehe. Zazeupir Xiàw pe nehe, Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar henaw pe
nehe, i'i putar wà nehe.

7 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Pezegar penurywete haw rehe nehe.
Pezegar Izaew amo teko wanuwi uhua'u
wera'u ma'e wanehe nehe.
Pemuzàg ko zegar haw Tupàn ikatu haw
imume'u pà nehe.
— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro
wemiaihu wà.
Upyro teko Izaew wakurer wà no, peze
nehe.
8 Arur putar kwarahy heixe haw awyze
har kutyr har wi wà nehe.
Ywy muite wera'u har wanuwi amono'og
putar ihe wà nehe.
Teko ur putar wanupi wà nehe.
Hehàpyhà 'ym ma'e wà, Wata 'ym ma'e wà,
Kuzà ipuru'a ma'e wà, Kuzà ime-
myrzexak kar etea'i ma'e wà.
Uzewyr putar teko tetea'u uzemono'og
ma'e romo wà nehe.
9 Wanerur mehe nehe, uzai'o putar wà
waiko wà nehe.
Uze'eg putar wà waiko ihewe wà nehe.
Araha putar yrykaw uwyryk ma'e izywyr
ihe wà nehe,
pe ikatu ma'e rupi ihe wà nehe.
Nuzepyapi kwaw hupi wata mehe wà
nehe.
Aiko Izaew wanu ài.
Eparai wiko hera'yr ipy romo a'e.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi
kury.
— Teko ywy nànànar wà. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, peinu
heremimume'u nehe kury.
Pemume'u heze'eg yrypypo'o muite
wera'u ma'e rehe nehe, ywy muite
wera'u ma'e rehe nehe.
Ihe amuhàmuhàz teko Izaew izuapyapyr
ihe wà.
Amono'og wi putar ihe wà nehe no.
Àràpuhàràn wamono'ogar uzekaiw katu
weimaw wanehe a'e.
Nezewegatete azekaiw katu putar herem-
aihu wanehe ihe wà nehe no.
11 Amuhem kar Zako izuapyapyr ihe wà,
wapyhyk arer wanuwi ihe wà.

Wapyhyk arer ikàg wera'u wanuwi wà.
Nezewe rehe we apyro wanuwi ihe wà.
12 Uhem putar Xiàw ywytyr pe
urywete haw rehe uzegar pà wà nehe.
Hurywete putar ihewe imur pyr rehe wà nehe no:
arozràn, win, uri kawer, tapi'ak, àràpuhàràn.
Nuzawy kwaw ma'etymaw imuàkygatu pyrer wà nehe.
Uhyk putar ma'e paw wanupe nehe no.
13 Na'e teko upynyk putar wà nehe, hurywete putar wà nehe no: Kuzàwaza kwer wà, kwàkwàmogwer wà, tua'uhez kwer wà.
Amurywete kar putar ihe wà nehe. Wazai'o haw azapo putar wanurywete haw romo ihe nehe.
Wazemumikahy haw azapo putar wanupe ikatuahy ma'e romo ihe nehe no.
14 A'u kar putar temi'u ikatu ma'e tetea'u xaxeto wanupe ihe nehe. Aze amo ma'e ikatu heremiaihu wanupe nehe, Amono putar a'e ma'e wanupe nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn upuhareko katu Izaew wà

15 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.
— Teko wenu amo ma'e Hama pe har wà.
Nuzawy kwaw teko wazai'oahy haw.
Hakew wiko a'e uzai'o ma'e romo a'e. Uzai'o umemyr awa wanehe.
— Hemurywete kar zo pe nehe, i'i.
Ta'e imemyr awa paw umàno wà xe.
16 — Epytu'u nezai'o re nehe.
Ezuhyw nerehaykwer nehe no.
Nememyr pe neremiapo kwer paw hekuzar erepyhyk putar nehe.
Uzewyr putar wàmàtyry'ymar waiwy wi wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
17 Pepuner ikatu ma'e uzeapo ma'e ràm hàro haw rehe.
Nememyr uzewyr putar weko haw pe wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
18 Teko Izaew umume'u uzeapo ma'e kwer ikatu 'ym ma'e wà.
Aenu waze'eg mehe ihe wà.
— O Tupàn, uruiko tapi'aka'yr imugakwaw pyr 'ym ài ure.
Ne uremu'e pe nereruzar haw rehe.
Uremuzewyr kar pe nehe, o Tupàn.
A'e mehe uruzewyr putar newe nehe.
Ta'e ereiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo urezar romo ne xe.
19 Urutyryk newi.
Na'arewahy uruzemumikahy.
Na'e erezepyk urerehe.
A'e rupi uruzeamumew nerenataromo urezemumikahy haw hexak kar pà newe, i'i wà.

20 Teko Izaew wà.
Ereiko hera'yr ihewe ikatu wera'u ma'e romo.
Uruamutar wera'u amo wanuwi ihe.
Nerer imume'u mehe
tuweharupi hema'enukwaw nerehe neamutar katu pà ihe.
Hepy'a uzemumikahy.
Azeharomoete urupuhareko putar ihe nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
21 Emuapyk ze'eg pape rehe katu pe nehe, pe hexak kar haw romo wata ma'e wanupe nehe.
Eme'egatu nerape ràm rehe nehe.
Pezewyr teko Izaew izuapyapyr wà.
Pezewyr tawhu peneko awer pe nehe.
22 Teko hereruzar 'ymar. Màràn 'ar pemumaw putar hereruzar haw ikwaw 'ym pà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azapo amo ae ma'e ipyahu ma'e ywy rehe ihe.
Azapo amo kuzà awa rehe uzekaiw ma'e romo, i'i.

Heta putar ma'e tetea'u Tupàn hemiaihu wanupe

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg kury.
— Izaew waiwy pe wamuzewyr mehe uze'eg wi putar nezewe Zuta ywy rehe wà nehe, tawhu a'e ywy rehe har wanupe wà nehe no.

— Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omono uze'egatu Zeruzarez tawhu
ywytyr Tupàn pe imonokatu pyrer
rehe har rehe nehe.
Tupàn purereko katu ma'e romo hekon a'e.
A'e wiko a'e pe, i'i putar wà nehe.

24 Teko wiko putar Zuta ywy rehe wà
nehe, tawhu a'e ywy rehe har nànàn wà
nehe no. Heta putar ma'etymar wà nehe.
Heta putar àràpuhàràn wamono'ogar wà
nehe no, weimaw wanehe we wà nehe no.
25 Amurywete kar putar ikene'o ma'e ihe
wà nehe. Amono putar temi'u uma'uhez
haw rehe iagaiw ma'e wanupe ihe nehe no.
26 Na'e teko i'i putar wà nehe.
— Aker katu ihe, herurywete kury, i'i putar
wà nehe.
27 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
amume'u ko ma'e ihe kury. — Uhem amo
'ar iko kury. A'e 'ar mehe amynehem
putar Izaew ywy teko wapupe ihe nehe,
ma'ea'yr wapupe ihe nehe no. Amynehem
putar Zuta ywy ihe nehe no. 28 Azekaiw
wanehe ikatu 'ym ma'e iapo pà wanupe:
anuhem kar ihe wà, aityk ihe wà, amuaiw
ihe wà, amumaw ihe wà, amumew ihe
wà. Nezewegatete azekaiw katu putar
ikatu ma'e iapo pà wanupe nehe no: Azu-
tym putar ywyra àì ihe wà nehe, aza-
pokatu wi putar tàpuz àì ihe wà nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko
ma'e imume'u har romo ihe. 29 A'e 'ar ihem
mehe nehe, teko nuze'eg kwaw nezewe wà
nehe.

— Wanu u'u uwà hazahy ma'e wà.
A'e rupi wana'yr wanàz ikorozahy,
ni'i kwaw wà nehe.

30 Nan kwaw nezewe nehe. Uwà i'u har
wanàz ikorozahy putar nehe. Pitàitàigatu
umàno putar wemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e hekuzaromo wà nehe.
31 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury.
— Uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe
azapokatu wi putar heze'egaw Izaew
wanehe we ihe nehe, Zuta wanehe we
ihe nehe no. 32 Kwehe mehe azapokatu
heze'egaw waipy wanehe we ihe. Apyhyk
wapo rehe ihe wà, Ezit ywy wi wapyro pà
ihe wà. Heze'egaw ipyahu ma'e uzawy
waipy wanupe heze'eg awer kwehe arer.
Aiko wazar romo ihe. Nezewe rehe we
uzuhaw a'e ze'egaw herehe we iapo pyrer
wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
33 A'e 'ar ihem mehe azapokatu putar ko
heze'egaw teko Izaew izuapyapyr wanehe
we ihe nehe. Na'aw heze'eg: Amono putar
heze'eg wama'enukwaw paw pupe ihe
nehe, wapy'a pupe ihe nehe no. Aiko putar
wazar romo nehe. Wiko putar heremiaihu
romo wà nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo
ihe. 34 Ni amo numu'e kwaw umyrypar wà
nehe. Numu'e kwaw wànàm wà nehe. —
Ezeagaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ikwaw pà nehe, ni'i kwaw wanupe wà
nehe. Ta'e paw rupi katete hekwaw putar
wà nehe xe. Teko hemetarer katu ma'e
wà, teko hemetarer 'ym ma'e wà no. Ta'e
amunàn putar wanemiapo kwer ihe nehe
xe. Nahema'enukwaw pixik kwaw wakatu
'ymaw rehe ihe nehe no. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

35 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
kwarahy tatainy 'aromo har romo
a'e.
Uzapo zahy, uzapo zahytata no, wa-
muhyape katu kar pà pyhaw no.
Tupàn umuikwahy kar yryhu.
Omokororo kar ykotok no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner
wera'u ma'e her romo a'e.
36 Umume'uahy ko wemiapo ràm a'e.
Ma'e ywy rehe hekuwe mehe we Izaew
izuapyapyr wiko putar teko uze-
mono'og ma'e romo a'e wà nehe no.
37 Aze amo 'ar mehe pepuner ywak uhu
haw hagaw paw rehe nehe,
aze pepuner ywy iwy pe har hexakaw rehe
nehe,
xo a'e 'ar mehe aityk putar heremiaihu
Izaew ihe wà nehe,
wanemiapo kwer hekuzaromo ihe wà
nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kwez
kury.

38 — Uhem amo 'ar iko, i'i Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e. — A'e 'ar mehe teko

uzapo wi putar 'aw tawhu wà nehe. Uzypyrog putar tàpuzaiha Ananew her ma'e pe wà nehe. Oho putar te ukenawhu Iahykaw Rehe Har her ma'e pe wà nehe no. 39 A'e wi ywyzaw oho putar ywytyr Zarew pe nehe. A'e wi uwak putar Goa kutyr nehe. 40 Teko weityk umàno ma'e kwer wanetekwer ywyàpyznaw pe wà. Weityk ity a'e pe wà no. A'e 'ar mehe amonokatu putar a'e ywyàpyznaw hezeupe nehe. — Ikatuahy, a'e putar izupe nehe. Heta amo kaiwer yrykaw Xenoron ikupe kutyr. Oho te ukenawhu Kawaru her ma'e pe. Amonokatu putar a'e ywy paw hezeupe ihe nehe no. — Ikatuahy, a'e putar izupe nehe. Kwarahy ihemaw kutyr tuz. Nuityk pixik kwaw Zeruzarez a'e wà nehe. Numumaw pixik kwaw nehe.

32

Zeremi ume'eg kar amo ywy ipehegwer

1 Zeneki Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 10 haw kwarahy rehe, Namukononozor Mawiron ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 18 haw kwarahy rehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. 2 A'e 'ar mehe zauxiapekwer Mawiron hemiruze'eg umàmàgatu Zeruzarez izywyr wà. Tuwihawete hepyhyk kar wàpuz huwake katu pe zauxiapekwer wanupe. 3 — Amono putar 'aw tawhu Mawiron wanuwihawete pe ihe nehe. Upyhyk putar nehe, ere purupe, i'i tuwihawete Zeneki ihewe a'e. A'e rupi hepyhyk kar zauxiapekwer wanupe. 4 — Tuwihawete Zeneki nuzepyro kwaw Mawiron pe har wanuwi nehe. Zauxiapekwer omono putar uwihawete pe wà nehe. Zeneki wexak putar Mawiron wanuwihawete nehe, ta'e zauxiapekwer weraha putar henataromo a'e wà nehe xe. Uze'eg putar izupe nehe. 5 A'e re zauxiapekwer weraha putar Zeneki Mawiron pe wà nehe. Upyta putar a'e pe nehe. Amo 'ar mehe azekaiw putar hehe nehe. Aze uzàmàtyry'ym Mawiron pe har wà nehe, nezewe rehe we nupuner kwaw waneitykaw rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, i'i Zeremi teko wanupe, i'i Zeneki. A'e rupi hepyhyk kar.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury. 7 Anamew netutyr Xarum ta'yr nerekar putar nehe. — Eme'eg kar heywy Anatot pe har nehe, i'i putar newe nehe, i'i Tupàn ihewe. Aiko Anamew iànàm romo ihe. A'e rupi apuner ime'eg kar haw rehe. 8 Na'e uzeapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rupi. Hetutyra'yr Anamew herekar wà zauxiapekwer waker haw pe a'e, ihewe uze'eg pà a'e.

— Eme'eg kar heywy Anatot tawhu pe har Mezàmi ywy rehe har nehe ty, i'i ihewe. Ereiko heànàmete wera'u romo no. A'e rupi erepuner putar heywy ime'eg kar haw rehe nehe, izar romo nereko pà nehe, i'i ihewe. — Tupàn uzapo kar ko ma'e iko ihewe a'e, a'e hezeupe. 9 A'e rupi ame'eg kar Anamew iziwy izuwi. Aexak heremetarer ipuhuz haw. Heta 200 kàràm parat. 10 Amuapyk herer ipape rehe. Awàpytym amo huwàpytymaw pupe no. A'e re ainoz teko ime'eg kar awer hexak arer wamuwà wà. Aexak kar hemetarer ipuhuz haw wanupe puhuz haw hexak kar haw pupe. 11 Na'e apyhyk pape ipupew paw pupe iwàpytym pyrer ime'eg kar awer imume'u har ihe kury. Apyhyk pape iwàpytym pyr 'ym no. 12 Amono a'e mokoz pape Maruk Neri ta'yr Mazez hemimino pe kury. Azapo a'e ma'e Anamew henataromo, a'e ma'e hexak arer a'e pape rehe uwer imuapyk arer wanenataromo, Zutew a'e pe wapyk ma'e paw wanenataromo no. 13 A'e teko paw wanenataromo aze'eg Maruk pe kury.

14 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar upyhyk kar ko pape ywy ime'eg kar awer imume'u haw newe, pape iwàpytymaw pupe iwàpytym pyrer, pape iwàpytym pyr 'ym no. Emono ywy'a pupe nehe. Nezewe mehe umumaw putar kwarahy tetea'u upaw 'ym pà wà nehe. 15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg nezewe a'e. — Ko ywy rehe teko ume'eg kar putar tàpuz wà nehe, ywy wà nehe no, uwà itymaw wà nehe no, i'i.

Zeremi uze'eg Tupàn pe

16 A'e pape Maruk Neri ta'yr pe imono re
aze'eg nezewe Tupàn pe.

17 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
erezapo ywy ywak rehe we nepuner haw
uhua'u ma'e rupi ne, nekàgaw rupi ne
no. Erepuner wyzài ma'e iapo haw rehe.
Naheta kwaw ma'e iapo haw rehe nepuner
'ymaw. 18 Nekatuahy teko tetea'u wanupe.
Erezepyk wana'yr wanehe wanu wanemi-
apo kwer hekuzaromo no. Ereiko Tupàn
uhua'u ma'e upuner ma'e romo. — Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u
ma'e, nerer romo a'e. 19 Nema'enukwaw
uhua'u ma'e iapo àwàm rehe. Erezapo
ikatuahy ma'e. Erexak teko wanemiapo
paw rupi. Erereko teko wanemiapo
hekuzaromo waneko haw hekuzaromo ne
wà. 20 Erezapo purumupytuhegatu kar
haw Ezit ywy rehe. Erezapo wiwi ko 'ar
rehe no, Izaew ywy rehe, amo ywy nànàn
no. A'e rupi teko ywy nànànar nekwaw
wà kury. 21 Erepyro Izaew izuapyapyr
Ezit ywy wi nepuner haw rupi nekàgaw
rupi ne wà. Erezapo purumupytuhegatu
kar haw ureàmàtyry'ymar wanenataromo
wamukyzeahy kar pà. 22 Eremur ko ywy
ikatu ma'e ma'e imuezuz katu haw Izaew
wanupe. Ta'e eremume'u ko ywy waipy
wanupe ne xe. 23 Ywy rehe wixe mehe
ipyhyk mehe nuweruzar kwaw neze'eg
wà. Nuiko kwaw nepurumu'e haw rupi
wà. Nuzapo kwaw neremiapo kar kwer
wà. A'e rupi eremu'ar kar ko iaiw haw
wanehe.

24 Mawiron ywy rehe har ur xe
wà. Uzapo uzeupir àwàm 'aw tawhu
ipàrirogawtàtà huwake wà. Ta'e heixe
wer tawhu pupe wà xe, ipyhyk pà wà
xe. Uzeàmàtyry'ym 'aw tawhu pe har
waiko wà kury. Zeàmàtyry'ymawhu a'e,
ma'uhez haw a'e no, ma'eahy haw a'e no,
omono putar tawhu wapo pe a'e wà nehe.
Neremimume'u kwer paw uzeapo kwez
kury. Erexak izeapo mehe. 25 A'e rupi
hezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, —
Eme'eg kar ywy amo teko wame'e mehe
nehe, ere ihewe. Mawiron pe har upyhyk
etea'i tawhu wà. Nezewe rehe we erezapo
kar a'e ma'e ihewe, a'e izupe.

Tupàn uwazar Zeremi ize'eg izupe kury

26 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uwazar heze'eg ihewe a'e kury.

27 — Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e teko paw wazar romo ihe. Apuner
wyzài ma'e iapo haw rehe. 28 A'e rupi
amono putar 'aw tawhu Namukononozor
Mawiron wanuwihawete pe ihe nehe,
hemiruze'eg zauxiapekwer wanupe nehe
no. Upyhyk putar wà nehe. 29 Mawiron
peàmàtyry'ymar wà, wixe putar tawhu
pupe wà nehe. Umunyk putar tata hehe
wà nehe. Wapy putar tàpuz wà nehe.
Ta'e teko wapy yhyk zàwenugar a'e tàpuz
wanuwake tupàn Ma'aw imuwete pà
wà xe, hemuikwahy kar pà nezewe wà
xe. Uzakook win izupe imono pyr romo
wà, amo tupàn a'ua'u wanupe wà no.
30 Izypy mehe arer we teko Izaew ywy
rehe har wà, Zuta ywy rehe har wà no,
xo ikatu 'ym ma'e zo uzapo wà. Wakatu
'ymaw hemuikwahy kar. 31 Iapo haw har
mehe arer we 'aw tawhu hemuikwahy
kar a'e, hemuikwahy kar azeharomoete
a'e. A'e rupi amume'u imumaw pàwàm
ihe. 32 Ta'e paw rupi uzapo ikatu 'ym
ma'e wà xe: Izaew ywy rehe har wà,
Zuta ywy rehe har wà, wanuwihawete
wà, wanuwihaw wà, xaxeto wà, heze'eg
imume'u har wà, teko Zeruzarez pe har
wà. 33 Uwak ukupe hexak kar pà ihewe
wà. Aze mo amu'e wiwi 'aw teko ihe
wà, nezewe rehe we naherenu iwer mo
wà. Nuzemu'e kwaw a'e ma'e rehe wà.
Nuzekaiw kwaw hezepyk àwàm rehe wà.
34 Te tupàn a'ua'u wanagapaw iro ma'e
omono tàpuzuhu pupe wà. Kwehe mehe
uzapo a'e tàpuzuhu herer rehe wà. Umuaiw
heràpuz wà. 35 Ywyàpyznaw Men-Inom her
ma'e rehe uzapo ma'ea'yr hapy haw tupàn
Ma'aw her ma'e pe wà. Uzuka wa'yr wazyr
wanehe we a'e pe tata imunyk pà wanehe
a'e pe wà, tupàn Morok her ma'e imuwete
pà wà. Nazapo pixik kwaw agwer ma'e
wanupe ihe. — Nuzapo pixik kwaw agwer
purumuhuhuk kar ma'e a'e wà nehe, a'e
hezeupe. Nezewe rehe we uzapo wà. —
Nuzapo kar pixik kwaw ikatu 'ym ma'e
Zuta ywy rehe har wanupe wà nehe, a'e
hezeupe.

Tupàn umume'u wapyro àwàm wanupe

36 A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Izaew wazar uze'eg ihewe kury.

— Zeremi, i'i ihewe. — Nezewe teko
i'i oho waiko wà. — Zeàmàtyry'ymawhu
a'e, ma'uhez haw a'e no, ma'eahy haw
a'e no, omono putar tawhu Mawiron
wanuwihawete ipo pe a'e wà nehe, i'i
wà. Einu heremimume'u ràm nehe kury.
37 Aikwahy putar nehe. Aikwahy putar
tuwe nehe. Hepuruzukaiwahy putar
nehe. A'e rupi amuhàmuhàz putar 'aw
teko ywy tetea'u rehe ihe wà nehe. Amo
'ar mehe amono'og wi putar ihe wà
nehe. Amuzewyr kar putar xe ihe wà
nehe. Amuigo kar putar katu haw rehe
ihe wà nehe. Ni amo nuzapo kwaw
ikatu 'ym ma'e wanupe nehe. 38 Wiko
putar heremiaihu romo wà nehe. Aiko
putar wazar romo ihe nehe no. 39 Xo
pitài ma'e azapo kar putar wanupe nehe.
Tuweharupi ukyze putar ihewi wà nehe.
Ta'e nezewe haw ikatu putar wanupe
nehe xe, wazuapyapyr wanupe nehe
no. 40 Azapokatu putar ko heze'egaw
upaw pixik 'ym ma'e wanehe we ihe
nehe: Napytu'u pixik kwaw ikatu ma'e
wanupe iapo re ihe nehe. Azemuawate
katu kar putar wanupe nehe. Hemuwete
katu putar upy'a pe azeharomoete wà
nehe. Nutyryk pixik kwaw ihewi wà nehe.
41 Ikatu ma'e wanupe iapo haw ikatuahy
putar ihewe nehe. Hepy'a nànàn herekwe
nànàn amuigo kar putar ko ywy rehe
ihe wà nehe. 42 Arur ko iaiw haw 'aw
teko wanupe ihe. Nezewegatete amono
putar ikatu ma'e paw heremimume'u
kwer ihe nehe no, wanupe ihe nehe
no. 43 Zeremi. — Ko ywy uzeapo putar
ywyxiguhu zàwenugar romo nehe, i'i teko
waiko wà. — Naheta kwaw teko wà nehe,
naheta kwaw ma'ea'yr wà nehe. Mawiron
pe har wiko putar izar romo wà nehe, i'i
teko waiko wà. Ko ma'e amume'u newe
kury. — Teko ume'eg kar putar ywy ko
ywy rehe a'e wà nehe. 44 Ume'eg kar
putar ywy wà nehe. Umuapyk putar uwer
pape rehe wà nehe. Uwàpytym putar
huwàpytymaw pupe wà nehe. Wenoz putar
teko ime'eg kar haw hexakar romo wà
nehe. Agwer ma'e uzeapo putar amo ywy
rehe: Mezàmi ywy rehe, taw Zeruzarez
izywyr har wanupe, tawhu Zuta ywy rehe
har wanupe, tawhu ywytyruhu rehe har
wanupe, ywytyr heta 'ymaw rehe nehe,
ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr
har rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

33

Uze'eg wi Tupàn Zeremi pe

1 Zauxiapekwer hemunehew kar wiwi
weko haw pe wà. A'e pe hereko mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi
ihewe kury.

2 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
Azapo ywy imono pà henaw rehe. Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e herer romo
ihe. 3 Zeremi. Aze herenoz pe nehe,
awazar putar nehe. Amume'u putar ma'e
temigwaw 'ym ikatuahy ma'e newe nehe.
Nerekwaw kwaw a'e ma'e. 4 Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar
amume'u ko ma'e. Zauxiapekwer Maw-
iron pe har uzapo putar pàrirogawtàtà rehe
uzeupir àwàm wà nehe, tawhu iàmàtyry'ym
pà wà nehe. Upyhyk putar wà nehe. Na'e
weityk putar tàpuz Zeruzarez pe har wà
nehe. Weityk putar Zuta ywy rehe har
wanuwihawete hàpuzuhu wà nehe no.
5 Amo awa uzàmàtyry'ym putar Mawiron
pe har wà nehe. Aikwahy ihe, a'e rupi
azuka putar a'e awa hepuruzukaiwahy
haw rupi ihe wà nehe. Mawiron pe har
umynehem putar tàpuz wanetekwer pupe
wà nehe. Aityk 'aw tawhu kwez ihe.
Ta'e heta tetea'u xe har wakatu 'ymaw
xe. 6 Nezewe rehe we amukatu putar
'aw tawhu ihe nehe. Amukatu putar teko
ipupe har ihe wà nehe no. Amumaw kar
putar kwarahy tetea'u xe zeàmàtyry'ym
'ymaw rehe ihe wà nehe. Ni amo nuzapo
kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe wà nehe.
7 Arur putar ikatu haw Zuta ywy rehe
har wanupe nehe, Izaew ywy rehe har
wanupe nehe no. Azapo wi putar ma'e
paw rupi ihe nehe. Nuzawy kwaw izypy
mehe arer nehe. 8 Amukatu wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e wi upaw rupi ihe
wà. Amunàn putar wakatu 'ymaw nehe.

Hereharaz putar hereruzar 'ym awer wi nehe no. 9 Zeruzarez hemurywete kar putar nehe. Ikatuahy putar ihewe nehe no. — Ikatu wera'u, a'e putar izupe nehe. Ywy nànànar uryryryryz putar ikatu ma'e heremiapo imume'u haw henu mehe wà nehe. Azapo putar ikatu ma'e Zeruzarez pe har wanupe nehe. Arur putar katu haw 'aw tawhu pe nehe no. 10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury.

— Ko ywy nuzawy kwaw ywyxiguhu, i'i waiko wà. Naheta kwaw teko wà. Naheta kwaw ma'ea'yr wà, i'i wà. Azeharomoete naheta kwaw teko tawhu Zuta ywy rehe har pupe wà. Naheta kwaw teko Zeruzarez pupe nahu rupi wà no. Naheta kwaw ma'ea'yr wà no. 11 Nezewe rehe we peinu putar teko wanehapukaz mehe 'aw tawhu pupe pe wà nehe. Zereko haw wànoànog putar wà nehe. Peinu putar pe wà nehe. Peinu putar teko wazegar mehe pe wà nehe, ma'e heràpuzuhu pe herur mehe pe wà nehe no. Ta'e ipurumume'u wer hekatu haw rehe ihewe a'e wà nehe xe. Nezewe uzegar putar wà nehe.

— Pemume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw izupe nehe. Pemume'u upuner wera'u ma'e ikatu haw izupe nehe.

Ta'e ikatuahy a'e xe.

Ipuruamutar katu haw nupaw pixik kwaw nehe, i'i putar wà nehe. Izypy mehe uhyk katu ma'e teko wanupe.

Amuhyk wi putar ma'e wanupe ihe nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e kury.

— Ko ywy rehe naheta kwaw teko wà, ni ma'ea'yr wà.

Heta putar ka'api'i amo 'ar mehe nehe.

Àràpuhàràn wamono'ogar upuner weimaw wanerur haw rehe xe wà nehe.

13 Wamono'ogar upapar putar weimaw wamemyr tawhu ywytyruhu wanehe har wanupe wà nehe, tawhu ywyàpyznaw rehe har Zuta ywy rehe har wanupe wà nehe no, tawhu ywyàpyznaw rehe har ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wanupe wà nehe no, Mezàmi ywy rehe har wanupe wà nehe no, taw Zeruzarez izywyr har pe har wanupe wà nehe no, tawhu Zuta ywy rehe har wanupe wà nehe no.

Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

14 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Uhem etea'i amo 'ar kury. A'e 'ar mehe azapo putar Izaew wanupe Zuta wanupe heremimume'u kwer ihe nehe. 15 A'e 'ar mehe a'e kwarahy rehe amuzexak kar putar amo Tawi izuapyr ihe nehe. Wereko katu putar teko ko ywy rehe har a'e wà nehe. Uzapo putar ikatu ma'e ko ywy rehe a'e nehe. 16 A'e 'ar ihem mehe apyro putar teko Zuta ywy rehe har ihe wà nehe. Ni amo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e teko Izaew ywy rehe har wanupe wà nehe. Omono putar amo her Zeruzarez pe wà nehe: — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanepyro har, i'i putar izupe wà nehe. 17 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'uahy ko ma'e ihe kury: tuweharupi heta putar amo Tawi izuapyr Izaew wanuwihawete romo a'e nehe. 18 Tuweharupi heta putar xaxeto Erewi izuapyapyr wà nehe. Upyta putar herenataromo wà nehe. Werur putar ma'e ihewe teko wanekuzaromo wà nehe, hapy pyr herenataromo har wà nehe. Werur putar arozràn ihewe wà nehe no. Uzuka putar ma'ea'yr herenataromo wà nehe no.

19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e ihewe a'e kury.

20 Izypy mehe amume'u 'ar wanur àwàm ihe, ipytunaw wanur àwàm ihe. Uhem 'ar. A'e re uhem ipytunaw. Uhem wi 'ar. A'e re uhem wi ipytunaw no. Tuweharupi ur nezewe wà. Nupytu'u kwaw ur ire wà. 21 Nezewegatete ni amo nupuner kwaw heze'eg awer heremiruze'eg Tawi rehe we heremiapo katu kwer ihaw paw rehe wà nehe. — Tuweharupi amo nezuapyr wiko putar Izaew wanuwihawete romo a'e nehe. Azapokatu heze'egaw xaxeto Erewi izuapyapyr wanehe we kwehe mehe ihe no. Uma'ereko ihewe heràpuzuhu pupe wà.

Napuner kwaw a'e heze'eg awer izuhaw paw rehe ihe no. 22 Amueta tetea'u kar putar heremiruze'eg Tawi izuapyapyr ihe wà nehe. Amueta tetea'u kar putar xaxeto Erewi izuapyapyr ihe wà nehe no. Amueta tetea'u kar azeharomoete ihe wà nehe. Teko nupuner kwaw zahytata ywak rehe har wapapar haw rehe wà. Nupuner kwaw ywyxig yryhu izywyr har wapapar haw rehe wà no. Nezewegatete nupuner kwaw a'e teko wapapar haw rehe wà nehe no.

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuranu herehe kury.

24 Zeremi, teko uze'eg oho waiko nezewe wà. — Tupàn weityk Izaew a'e wà. Weityk Zuta a'e wà no, i'i ihewe wà. — Kwehe mehe wexaexak a'e teko wà. Weityk wà kury, i'i ihewe wà. Uze'eg zemueteahy heremiaihu wanehe wà. — Nuiko kwaw teko pitài imono'og pyr romo uzemono'og ma'e wà kury, i'i wà. 25 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e ihe. Kwehe amume'u 'ar ihem àwàm pitàitàigatu ihe wà. Amume'u ipytunaw ihem àwàm pitàitàigatu ihe wà no. Azapo kar ma'e ywy pe. Azapo kar ma'e ywak rehe no. 26 Namumaw kwaw a'e heze'eg awer ihe. A'e rupi namumaw kwaw heze'eg Zako izuapyapyr wanehe we heremiapo katu kwer ihe nehe. Namumaw kwaw heze'eg heremiruze'eg Tawi rehe we heremiapo katu kwer ihe nehe no. Aexaexak putar amo Tawi izuapyr Àmàrààw izuapyapyr wanuwihawete romo ihe nehe, Izak izuapyapyr wanuwihawete romo ihe nehe no, Zako izuapyapyr wanuwihawete romo ihe nehe no. Amuhyk wi putar ma'e heremiaihu wanupe nehe. Apuhareko putar ihe wà nehe no.

34

Tupàn uze'eg tuwihawete Zeneki pe

1 Namukononozor Mawiron wanuwihawete a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà no, uzàmàtyry'ym Zeruzarez waiko ko pape iapo mehe a'e wà kury. Uzàmàtyry'ym taw izywyr har wà no. Wiko ywy rehe har tetea'u wanuwihawete romo. Zauxiapekwer a'e ywy rehe har paw upytywà Zeruzarez iàmàtyry'ym mehe wà. A'e 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. 2 — Eraha ko heze'eg Zuta wanuwihawete Zeneki pe nehe kury, i'i ihewe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar amono putar 'aw tawhu Mawiron wanuwihawete pe ihe nehe. Umumaw putar tata pupe a'e nehe. 3 Nerehem kwaw izuwi nehe. Zauxiapekwer nepyhyk putar izupe nemono pà wà nehe. Erexak putar Namukononozor nehe. Ereze'eg putar izupe nehe no. A'e re ereho putar Mawiron pe nehe. 4 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ma'e teko newe ihe. Tuwihawete Zeneki, einu katu ko heze'eg nerehe har nehe. Eremàno putar zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe nehe. Neremàno kwaw zeàmàtyry'ymawhu pe nehe. 5 Tuwihawete neipy wamàno mehe teko wapy yhyk zàwenugar wazutym mehe wà. Nezewegatete wapy putar yhyk zàwenugar nezutym mehe wà nehe no. Uzai'o putar nerehe wà nehe. — Zaneruwihawete umàno a'e, i'i putar wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

6 Na'e amume'u a'e ma'e paw aha tuwihawete Zeneki pe Zeruzarez pe ihe kury. 7 Mawiron wanuwihawete hemiruze'eg zauxiapekwer uzàmàtyry'ym Zeruzarez waiko a'e 'ar mehe wà. Uzàmàtyry'ym Araki tawhu a'e 'ar mehe wà. Uzàmàtyry'ym Azeka tawhu a'e 'ar mehe wà no. Xo a'e mokoz tawhu Zuta ywy rehe har pàrirogawtàtà hereko har zo uzàmàtyry'ym we Namukononozor waiko wà rihi.

Umuhem kar uzeupe uma'ereko e ma'e uzewi wà

8 Zeneki uzapokatu uze'egaw Zeruzarez pe har wanehe we kury. — Pemuhem kar peme uma'ereko e ma'e pezewi pe wà nehe, i'i wanupe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe a'e ma'e izeapo re. 9 — Pitàitàigatu pemuhem kar peme uma'ereko e ma'e Emerew pezewi nehe, awa wà nehe, kuzà wà nehe no, i'i tuwihawete teko wanupe. Nezewe mehe ni amo nuwereko kwaw wànàm uma'ereko e ma'e romo wà. 10 Ize'eg ikatu teko paw wanupe, tuwihaw paw wanupe no. — Urumuhem kar putar ure wà nehe, i'i izupe wà. — Nurumuigo wi kar kwaw urewe

uma'ereko e ma'e romo ure wà nehe, i'i izupe wà. Na'e umuhem kar wà. Wiko uze-upe uma'ereko ma'e romo wà kury. 11 Na'e uzuhaw uze'eg wà. Umuzewyr wi kar wà. Umuigo wi kar uma'ereko e ma'e romo wà.

12-13 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar umume'u kar ko ze'eg teko wanupe a'e kury. — Peipy Ezit ywy wi wapyro mehe amuhem kar amo pe wama'ereko e haw wi ihe. Azapokatu heze'egaw wanehe we ihe. 14 Tuweharupi aze upaw 7 kwarahy wà nehe, pemuhem kar wyzài Emerew penemime'eg kar kwer pe wà nehe, aze umumaw 6 kwarahy uma'ereko e ma'e romo wiko pà wà nehe, a'e wanupe. Nezewe rehe we peipy nuzekaiw kwaw herehe wà. Nahere-ruzar kwaw wà. 15 Karumehe peityk wanemiapo. Pezapo ihewe ikatuahy ma'e. — Urumuhem kar putar Emerew ureànàm ure wà nehe, peze tuwihawete pe herenataromo. Pemume'u a'e ma'e heràpuzuhu pe. Kwehe mehe peipy uzapo a'e tàpuzuhu hemuwete katu haw romo wà. 16 A'e re pezewyr peze'eg awer wi. Pemuaiw herer. Pemuzewyr kar peme uma'ereko e ma'e kwer wamuwà wà. — Peiko wi uma'ereko e ma'e urewe nehe, peze wanupe. 17 A'e rupi — Nahereruzar kwaw pe, a'e peme kury. Napemuhem kar kwaw peànàm Emerew penàpuz wi pe wà. A'e rupi apumuhem kar putar peneko haw wi ihe nehe kury. Pepuner pemàno haw rehe zeàmàtyry'ymawhu rehe nehe, ma'eahy haw rehe nehe no, ma'uhez haw rehe nehe no. Apumuigo kar putar iaiw ma'e romo teko ywy nànànar wanenataromo ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 18-19 Tuwihaw Zuta ywy rehe har wà, Zeruzarez pe har wà no, tuwihawete hàpuzuhu pe har wà no, Xaxeto wà, teko paw wà, uzapokatu uze'egaw herehe we a'e wà. Upei'àg tapi'ak mokoz pehegwer romo wà. Na'e wata a'e mokoz pehegwer wamyterupi wà. A'e re uzuhaw uze'eg awer herenataromo iapo pyrer wà. Nuzapo kwaw wemimume'u kwer wà. 20 A'e rupi amono putar waàmàtyry'ymar wanupe nehe. Ipuruzuka wer wanehe wà. Wiràmiri wà nehe, miar hehaite ma'e wà nehe no, u'u putar wanetekwer wà nehe. 21 Amono putar Zuta ywy rehe har wanuwihawete Zeneki ihe nehe, tuwihaw hehe we har ihe wà nehe no, waàmàtyry'ymar wanupe ihe wà nehe. Ipuruzuka wer wanehe wà. Mawiron wanuwihawete upytu'u peàmàtyry'ym ire a'e. Amono putar a'e teko izupe ihe wà nehe. 22 Aze'eg putar peàmàtyry'ymar wanupe nehe. Na'e uzewyr putar wà nehe. Uzàmàtyry'ym putar tawhu ipyhyk pà tata pupe imumaw pà wà nehe. Tawhu Zuta ywy rehe har azapo putar ywyxiguhu teko heta 'ymaw romo ihe wà nehe.

35

Zeremi weraha Hekaw iànàm tàpuzuhu pe wà

1 Zeoaki Zuzi ta'yr Zuta wanuwihawete romo heko mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.

2 — Zeremi, i'i. — Ekar Hekaw iànàm eho ne wà nehe, wanupe neze'eg pà nehe. Er-aha amo ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pupe har pe ne wà nehe. E'u kar win wanupe nehe, i'i ihewe.

3-4 Na'e aha Hekaw wapiaromo ihe kury. Araha tàpuzuhu pe paw rupi ihe wà. Zazani inugwer Zeremi ta'yr Amazini hemimino a'e, tywyr paw wà, ta'yr paw wà no, paw rupi araha tàpuzuhu pe ihe wà. Araha ipupyaikaw pyrer Tupàn ze'eg imume'u har Àn̂à hemiruze'eg waneko haw pe ihe wà. Àn̂à wiko Tupàn heruzar katu har romo. Zinari ta'yr romo hekon. A'e ipupyaikaw pyrer upyta tuwihaw waneko haw huwake Mazez heko haw i'aromo. Mazez wiko Xaru ta'yr romo. Xaru wiko tuwihaw ikàg ma'e romo tàpuzuhu pupe. 5 Na'e amono ywy'a win pupe imynehem pyrer Hekaw wanenataromo ihe kury. Amono kanek wanupe no. — Pe'u win pixik nehe ty wà, a'e wanupe.

6 Uwazar heze'eg ihewe wà.

— Nuru'u kwaw win ure, ta'e ureràmuz Zonanaw Hekaw ta'yr uze'eg nezewe up-urumuzàmuzàg wanupe. — Pe'u pixik zo win nehe. Ni pezuapyapyr wà nehe no, tuwe nu'u kwaw wà nehe no. 7 Pezapo zo tàpuz nehe. Pezutym zo ma'eà'yz nehe.

Pezapo zo uwà tyw nehe. Peme'eg kar zo uwà tyw nehe no. Naheta kwaw peneko hawete peme nehe. Peiko tàpuzràn iapo pà tuweharupi nehe. Nezewe mehe pemumaw putar kwarahy tetea'u ko ywy rehe peneko pà nehe, i'i wa'yr wanupe. 8 Ure ureruzar katu ureràmuz Zonanaw Hekaw ta'yr ize'eg ure. Ni ure, ni ureremireko wà, ni urera'yr wà, ni urerazyr wà, nuru'u kwaw win ure. 9-10 Nuruzapo kwaw tàpuz urereko haw romo. Uruiko tàpuzràn pupe. Naheta kwaw uwà tyw urewe, ni ywy, ni ma'eà'yz. Ureruzar katu ureràmuz Zonanaw hemiapo karer ure. 11 Mawiron wanuwihawete Namukononozor ko ywy rehe har waàmàtyry'ym mehe uruzur Zeruzarez pe zauxiapekwer Mawiron pe har wanuwi Xir ywy rehe har wanuwi urehem pà ure. A'e rupi uruiko xe.

12-13 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar umume'u kar ko uze'eg teko Zuta ywy rehe har wanupe Zeruzarez pe har wanupe kury, ihewe kury. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e apuranu penehe kury. — Màràzàwe tuwe napepurenu wer kwaw herehe. Màràzàwe tuwe napepureruzar wer kwaw heze'eg rehe. 14 Zonanaw izuapyapyr weruzar ize'eg wà. Nu'u kwaw win wà. Te kutàri ni amo nu'u kwaw wà. Ta'e paw rupi weruzar ize'eg imur pyrer wà xe. Tuweharupi aze'eg peme ihe. Naperuzar kwaw heze'eg. 15 Tuweharupi amono kar heremiruze'eg heze'eg imume'u har peme ihe wà. — Petyryk ikatu 'ym ma'e penemiapo wi nehe, i'i peme wà. — Pezapo ikatu ma'e nehe, i'i peme wà. — Pemuwete zo amo tupàn pe wà nehe. Pema'ereko zo wanupe nehe, i'i peme wà. Nezewe mehe pepuner putar ko ywy peipy wanupe heremimono kwer rehe peneko haw rehe nehe. Napepurenu wer kwaw waze'eg rehe. Napepureruzar wer kwaw waze'eg rehe. 16 Zonanaw izuapyapyr weruzar wàmuz ze'eg wanupe imono pyrer wà. Pe heremiaihu pe, nahereruzar kwaw pe. 17 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar amono kar putar pemumaw pàwàm heremimume'u kwer penehe ihe nehe, Zuta ywy rehe har wà, Zeruzarez pe har wà. Azapo putar nezewe haw nehe, ta'e napepureruzar wer kwaw heze'eg rehe pe xe. Napepuruwazar wer kwaw heze'eg rehe penenoz mehe no, i'i Tupàn.

18 Na'e aze'eg Hekaw izuapyapyr wanupe kury. — Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar peme a'e. — Peruzar peipy Zonanaw ize'eg. Pezeruze'eg hemiapo karer rehe no. Pezapo hemiapo karer paw no. 19 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar amume'uahy ko ma'e Zonanaw Hekaw ta'yr pe ihe kury. Tuweharupi heta putar amo nezuapyr heremiruze'eg romo a'e nehe, a'e newe kury, i'i izupe.

36

Maruk umugeta pape Tupàn hàpuzuhu huwake katu pe a'e

1 Zeoaki Zuzi ta'yr tuwihawete Zeruzarez pe heko mehe 4 haw kwarahy rehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.

2 — Zeremi, i'i. — Epyhyk amo pape nehe. Amume'u ma'e tetea'u newe Izaew ywy rehe har wanehe ihe, Zuta ywy rehe har wanehe ihe no, amo ywy rehe har wanehe ihe no. Emuapyk a'e ma'e paw a'e pape rehe nehe. Azypyrog newe heze'eg pà Zuzi tuwihawete romo heko mehe ihe. A'e 'ar henataromo tuweharupi amume'u ma'e teko newe te ko 'ar rehe no. Emuapyk a'e ma'e a'e pape rehe paw rupi nehe. 3 Hema'enukwaw purumumaw paw tetea'u Zuta ywy rehe har wanehe imu'ar pyràm rehe. Ukwaw putar paw rupi wà nehe. Nezewe mehe aze ru'u weityk ikatu 'ym ma'e iapo haw wà nehe. Aze weityk wà nehe, amunàn putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanuwi ihe nehe, hereharaz putar wakatu 'ymaw wi nehe no.

4 Na'e ainoz Maruk Neri ta'yr imuwà kury. Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimume'u kwer paw izupe. Umuapyk a'e ma'e paw pape rehe. 5 Na'e azapo kar ko ma'e izupe kury.

— Tuwihaw nahemuixe kar kwaw Tupàn Hàpuzuhu pupe a'e wà. 6 Eho a'e pe

teko mai'u 'ymaw Tupàn henataromo iapo mehe nehe. Emugeta ko pape nerahy haw rupi nehe. Tuwe wenu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg paw rupi wà nehe, newe heremimume'u kwer paw rupi wà nehe. Tuwe teko nerenu wà nehe. Tuwe tawhu Zuta ywy rehe har wanuwi ur ma'e kwer nerenu wà nehe no. 7 Aze ru'u nezewe uze'eg putar Tupàn pe wà nehe. Aze ru'u weityk putar wemiapo ikatu 'ym ma'e wà nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy a'e xe. Wikwahy tuwe wemiaihu wanupe, a'e izupe.

8 Na'e Maruk umugeta Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg tàpuzuhu huwake katu pe kury, heze'eg rupi katete kury. 9 Zeoaki Zuzi ta'yr Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 9 haw zahy rehe 5 haw kwarahy rehe teko uzapo mai'u 'ymaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà kury. Zeruzarez pe wiko ma'e paw uzapo wà. Tawhu Zuta ywy rehe har pe har paw uzapo wà no. 10 Na'e Maruk umugeta heremimume'u kwer pape rehe imuapyk pyrer paw kury. Teko paw wenu imugeta mehe wà. Uzapo a'e imugeta haw tàpuzuhu huwake Zemari Xàpà ta'yr tuwihawete ze'eg imuapykar heko haw pe. A'e ipupyaikaw namuite kwaw Tupàn Hàpuzuhu ikenaw ipyahu ma'e wi a'e. Teko upuner a'e pupyaikaw wi katu haw ywate har pe uhemaw rehe wà.

Umugeta pape tuwihaw wanenataromo

11 Mikai Zemari ta'yr Xàpà hemimino wenu Maruk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg pape rehe imuapyk pyrer imugeta mehe. 12 Na'e Mikai uwezyw tuwihawete heko haw pe. Oho tuwihawete ze'eg imuapykar heko haw pe. Tuwihaw paw uzemono'og a'e pe wà: Erizàm tuwihawete heruze'egar, Nerai Xemai ta'yr, Ewnàtà Akimor ta'yr, Zemari Xàpà ta'yr, Zeneki Anani ta'yr, amogwer tuwihaw paw wà. 13 Mikai umume'u Maruk teko wanupe hemimugeta kwer paw a'e pe har wanupe. 14 Na'e tuwihaw omono kar Zeuni Netani ta'yr Xeremi hemimino Kuzi hemimino ta'yr Maruk pe kury. Emume'u ko ma'e izupe nehe, i'i izupe wà. — Ezur xe pape teko wanupe neremimugeta kwer herur pà nehe, ere izupe nehe, i'i izupe wà.

Na'e Maruk upyhyk pape tuwihawete hàpuzuhu pe oho pà kury. 15 A'e pe har uze'eg izupe wà.

— Aze ikatu newe nehe, eapyk pe pe pape imugeta pà urewe nehe, i'i izupe wà. Na'e Maruk umugeta wanupe kury. 16 A'e ma'e paw henu re ume'e uzehezehe ukyze pà wà kury, Maruk pe uze'eg pà wà kury.

— Ximume'u ko ma'e tuwihawete pe nehe kury, i'i uzeupeupe wà.

17 Na'e upuranu hehe wà.

— Emume'u amo ma'e urewe. Màràzàwe tuwe eremuapyk a'e ma'e paw. Aipo Zeremi umuapyk kar newe.

18 — Pitàitàigatu ze'eg Zeremi umuapyk kar ihewe a'e. Amuapyk a'e ze'eg pitàitàigatu ko pape rehe ihe, i'i Maruk.

19 Na'e uze'eg wi izupe wà.

— Ne nehe, Zeremi nehe no, pezeàmim nehe. Pemume'u zo pezeàmimaw amo wanupe nehe i'i izupe wà.

Tuwihawete weityk pape tata rehe a'e

20 Tuwihaw wezar a'e pape ipupyaikaw pyrer Erizàm tuwihawete ze'eg imuapykar heko haw pe wà. Na'e oho ipupyaikaw pyrer tuwihawete heko haw pe wà kury. Umume'u a'e ma'e paw izupe wà. 21 Na'e tuwihawete omono kar Zeuni a'e pape ipiaromo kury. Oho ipupyaikaw pyrer Erizàm heko haw pe. Werur pape a'e wi tuwihawete Zeoaki pe imugeta pà, tuwihaw izywyr har nànàn imugeta pà no. 22 Huwixàg a'e 'ar rehe. Tuwihawete wiko wàpuzuhu tuwixàg mehe har pe. Wapyk tata huwake. 23 Zeuni umugeta a'e pape iko izupe. Ipehegwer imugeta mehe tuwihawete omonohok a'e pape takihe pupe, ipehegwer tata pupe heityk pà. Uzapo nezewe haw ipehegwer nànàn. Te a'e pape paw uzeapo tanimuk romo kury. 24 A'e pape umume'u iaiw ma'e uzeapo ma'e ràm. Nezewe rehe we ni tuwihawete, ni tuwihaw hehe we har a'e ma'e paw henu arer wà no, nukyze kwaw wà. Nuexak kar pixik kwaw wemiapo kwer rehe uzemumikahy haw wà. 25 Na'iruz uze'eg tuwihawete pe a'e 'ym mehe wà: Ewnàtà, Nerai, Zemari. — Emunyk zo tata a'e

pape rehe nehe, i'i izupe wà. Nezewe rehe we nuzekaiw kwaw waze'eg rehe. 26 Uze'eg amo wanupe: wa'yr Zerameew, Xerai Azariew ta'yr, Xeremi Amineew ta'yr. — Pepyhyk Zeremi ze'eg imuapykar peho nehe ty wà, i'i wanupe. — Pepyhyk Zeremi peho nehe no, i'i wanupe. Na'urepyhyk kwaw wà. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uremim a'e xe.

Amo pape no

27 Tuwihawete Zeoaki wapy pape heze'eg Maruk pe imuapyk kar pyrer hereko har. A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. 28 — Epyhyk amo pape kury, i'i ihewe. — Emuapyk wi ze'eg pape tuwihawete hemiapy kwer rehe arer 'aw pape rehe nehe kury, i'i ihewe. 29 — Emume'u ko ma'e tuwihawete pe kury. — Tuwihawete Zeoaki, ereapy a'e pape nezehe nepuranu pà. — Mawiron wanuwihawete ur putar ko ywy imumaw pà a'e nehe. Uzuka putar teko hehe har wà nehe no. Uzuka putar ma'ea'yr hehe we har wà nehe no, i'i Zeremi a'e ze'eg pape rehe imuapyk pà. Màràzàwe tuwe uze'eg nezewe, ere nezeupe. 30 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e newe ihe kury, tuwihawete Zeoaki. — Ni amo nezuapyr nuiko kwaw tuwihawete romo Tawi haikweromo har romo a'e wà nehe. Nemàno re weityk putar neretekwer katu pe wà nehe. 'Aromo upyta putar kwarahy rehe nehe. Pyhaw zuwiri tàtà ma'e ukyr putar hehe nehe no. 31 Azepyk putar nerehe ihe nehe, nezuapyapyr wanehe ihe nehe no, tuwihaw nerehe we har wanehe ihe nehe no. Ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e paw rupi pe xe. Ne, teko Zeruzarez pe har wà no, Zuta ywy rehe har wà no, napezekaiw kwaw heze'eg rehe. A'e rupi amu'ar kar putar iaiw haw heremimume'u kwer penehe ihe nehe, ere tuwihawete pe nehe, i'i Tupàn ihewe

32 Na'e apyhyk amo pape Maruk pe imono kar pà ihe kury. — Emuapyk heze'eg hehe nehe, a'e izupe. Umuapyk heremimume'u kwer paw hehe. Umuapyk ze'eg pape tuwihawete Zeoaki hemiapy kwer rehe arer paw hehe. Amume'u amo ae ma'e a'e ma'e zàwenugar izupe. Umuapyk a'e ma'e paw a'e pape rehe no.

37

Zeneki wenoz ma'e Zeremi pe

1 Namukononozor Mawiron wanuwihawete umuigo kar Zeneki Zuzi ta'yr Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo kury, Zoaki Zeoaki ta'yr hekuzaromo kury. 2 Nezewe rehe we ni Zeneki, ni tuwihaw wà, ni teko wà, ni amo nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà. Ihe Tupàn ze'eg imume'u har Zeremi ihe, amume'u a'e ze'eg wanupe ihe.

3 Tuwihawete Zeneki umur kar amo awa ihewe wamuze'eg kar pà wà kury: Zukaw Xeremi ta'yr, Xaxeto Xoponi Mazez ta'yr. Uze'eg nezewe ihewe wà. — Aze ikatu newe, Zeremi, eze'eg Tupàn pe urepyro àwàm henoz pà izupe nehe, i'i ihewe wà. 4 Nahemono kwaw zemunehew paw pe a'e rihi. Ata e aha teko teko wainuinuromo ihe. 5 A'e 'ar mehe zauxiapekwer Ezit ywy rehe har uhem waneko haw wi wà. Amo umume'u wanur àwàm oho Mawiron pe har Zeruzarez izywyr har wanupe wà. Henu mehe Mawiron oho a'e wi wà kury. 6-7 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar uze'eg ihewe kury. — Emume'u ko ma'e Zeneki Zuta wanuwihawete pe nehe kury, i'i ihewe. — Zauxiapekwer Ezit ywy rehe har nepyro haw rehe ur ma'e uzewyr putar Ezit pe wà nehe kury. 8 A'e mehe Mawiron uzàmàtyry'ym wi putar 'aw tawhu wà wà nehe. Upyhyk putar wà nehe. Umunyk putar tata hehe wà nehe no. 9 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e peme ihe kury. — Pezeruzar zo temu'emaw rehe nehe. — Mawiron nuzewyr kwaw wà nehe, peze zo pezeupeupe nehe. Uzewyr putar wà nehe. 10 Aze mo peityk zauxiapekwer Mawiron pe har peàmàtyry'ymar pe wà, aze mo xo zauxiapekwer ikutuk pyrer zo wikuwe wà, aze mo u'aw wàpuzràn pupe wà, nezewe rehe we mo napezepyro iwer mo. Nezewe rehe we a'e awa upu'àm mo wà. Umunyk mo tata 'aw tawhu rehe wà, a'e peme, i'i wanupe.

Zauxiapekwer weraha Zeremi zemunehew paw pe wà

11 Zauxiapekwer Mawiron uhem Zeruzarez wi wà, ta'e zauxiapekwer Ezit ywy rehe har uhem etea'i wà xe. 12 A'e 'ar mehe ihe Zeremi ahem Zeruzarez wi Mezàmi ywy rehe heho pà ihe. Ta'e hepurupyhyk wer amo ywy pehegwer rehe ihe xe. Heru umur a'e ywy ihewe umàno mehe. 13 Ukenawhu Mezàmi her ma'e pe hehem mehe zauxiapekwer wanuwihaw Zeri her ma'e Xeremi ta'yr Anani hemimino hemupytu'u kar a'e kury. — Erezàn eho Mawiron wamyrypar romo nereko pà kury, i'i ihewe.

14 — Neremu'em, a'e izupe. — Nàzàn kwaw Mawiron wamyrypar romo hereko pà ihe, a'e izupe. Zeri na'ipurenu wer kwaw herehe. Hepyhyk tuwihaw wanupe hereraha pà. 15 Tuwihaw wikwahy ihewe wà. Hepetepetek kar wà. A'e re hemunehew kar Zonata tuwihawete ize'eg imuapykar hàpuz me wà. Uzapo hàpuz purumunehew paw romo a'e 'ym mehe wà. 16 Hemono kar ywykwar pupe wà. Amumaw 'ar tetea'u a'e pe hereko pà.

17 Amo 'ar mehe tuwihawete Zeneki omono kar zauxiapekwer hepiaromo wà kury. Tàpuzuhu pe hehem mehe upuranu herehe amo wanuwi utyryk pà kury.

— Zeremi, aipo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo ze'eg newe, i'i. — Umume'u a'e, a'e izupe.

— Nemono putar Mawiron wanuwihawete ipo pe a'e nehe, a'e izupe. 18 Na'e apuranu Zeneki rehe. — Ma'e ikatu 'ym ma'e azapo nekutyr ihe. Aipo azapo ikatu 'ym ma'e tuwihaw wanenataromo. Aipo azapo ikatu 'ym ma'e teko wanenataromo. Màràzàwe tuwe hemono kar pe zemunehew paw pupe. 19 Amogwer newe Tupàn ze'eg imume'u har hemu'em ma'e a'e wà, umume'u Mawiron wanuwihawete neàmàtyry'ym 'ym àwàm wà, ko ywy iàmàtyry'ym 'ym àwàm wà. Ma'e pe wanekon a'e Tupàn ze'eg imume'u har wà kury. 20 Ko ma'e ainoz newe kury. Ezapo heremiapo kàràm nehe. Hemono kar zo pe Zonata neze'eg imuapykar hàpuz me nehe. Aze azewyr a'e pe nehe, amàno putar a'e pe nehe, a'e izupe.

21 A'e rupi tuwihawete Zeneki hemono kar zauxiapekwer waneko haw pe. Tuweharupi umur typy'ak typy'ak iapo haw parer wà. Te upaw typy'ak tawhu pe har. Xo a'e 'ar mehe upytu'u imur ire ihewe wà. Nezewe apyta zauxiapekwer waneko haw pe.

38

Umunehew kar Zeremi yzygwar pupe wà

1 Amo 'ar mehe amo awa herenu teko wanupe heze'eg mehe wà: Xepaxi Màtà ta'yr, Zenari Pazur ta'yr, Zukaw Xeremi ta'yr, Pazur Mawki ta'yr. 2 — Nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e, a'e wanupe. — Tawhu pupe upyta ma'e ràm umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pupe wà nehe, ma'uhez haw wi wà nehe, ma'eahy haw wi wà nehe. Aze amo uhem tawhu wi Mawiron wanupe uzemono pà wà nehe, zauxiapekwer nuzuka kwaw wà nehe. Wikuwe putar wà nehe, i'i Tupàn a'e, a'e wanupe.

3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u amo ma'e peme no.

— Azeharomoete amono putar 'aw tawhu Mawiron wanuwihawete pe ihe nehe. Upyhyk putar nehe. Weityk putar nehe, i'i Tupàn a'e, a'e wanupe.

4 Na'e tuwihaw uze'eg tuwihawete pe wà kury.

— Ezuka kar 'aw awa nehe. Nezewe ize'eg mehe ozo'ok zauxiapekwer tawhu pupe har wakàgaw wanuwi. Teko paw ukyze wà no. 'Aw awa na'ipurupytywà wer kwaw zanerehe. Iaiw haw teko nànàn àràm uputar iko, i'i izupe wà.

5 Tuwihawete Zeneki uze'eg wanupe kury.

— Ikatu. Pezapo penemimutar Zeremi pe nehe. Napuner kwaw pemupytu'u kar haw rehe wyzài ma'e iapo re nehe, i'i wanupe.

6 Na'e hepyhyk wà kury, amo yzygwar zauxiapekwer waneko haw pe har pupe hemunehew kar pà wà kury. Tuwihawete ta'yr Mawki a'e yzygwar izar romo hekon a'e. Hemuezyw kar kyhàhàm pupe wà. Naheta kwaw 'y ipupe. Xo to'om zo heta. Azepokok to'om pupe.

7-8 Amo awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e Ezio ywy rehe arer Emene-Merek

her ma'e uma'ereko tuwihawete hàpuzuhu pupe a'e. Amo umume'u yzygwar pupe hereityk awer oho izupe wà. Na'e uhem oho tàpuzuhu wi tuwihawete pe uze'eg pà. A'e 'ar mehe tuwihawete wenu teko wanemiapo imume'u haw ukenawhu Mezàmi her ma'e pe a'e. Uze'eg Emene-Merek nezewe kury.

9 O tuwihawete hezar, a'e awa wanemiapo kwer na'ikatu kwaw. Weityk Zeremi yzygwar pupe wà. Umàno putar uma'uhez romo azeharomoete a'e nehe. Ta'e naheta kwaw temi'u tawhu pupe xe, i'i izupe. 10 Na'e tuwihawete uze'eg izupe kury. — Eraha 30 awa xe wi ne wà nehe. Enuhem kar Zeremi yzygwar wi imàno 'ym mehe we nehe, i'i izupe. 11 Na'e Emene-Merek weraha a'e awa ma'e imonokatu haw tàpuzuhu pe har pe a'e wà kury. Upyhyk amo pàn izemàner ma'e amo kamir izemàner ma'e rehe we wà. Umuezyw a'e pàn kyhàhàm pupe hereko haw yzygwar pupe wà, ihewe uze'eg pà wà. 12 — Zeremi, emono ko pàn nezywawyromo nehe. Nezewe mehe kyhàhàm nanemuahy kwaw nehe, i'i ihewe. Aruzar ize'eg. 13 Na'e herenuhem kyhàhàm pupe yzygwar wi wà kury. A'e re apyta zauxiapekwer waneko haw pe.

Zeneki upuranu Zeremi rehe

14 — Aiko tàpuzuhu hukenaw na'iruz haw pe ihe. Perur Zeremi ihewe nehe, i'i tuwihawete Zeneki. Hereraha izupe wà. — Zeremi, i'i ihewe. — Apuranu putar nerehe nehe kury. Ezumim zo ma'e ihewi nehe, i'i.

15 Awazar ize'eg izupe.

— Aze amume'u ze'eg azeharomoete har newe nehe, hezuka putar pe nehe. Aze ureruze'eg ihe nehe, nerenu kwaw heze'eg nehe, a'e izupe.

16 Na'e tuwihawete Zeneki umume'uahy wemiapo ràm ihewe kury. Amogwer nuenu kwaw ize'eg mehe wà.

— Amume'uahy nezuka 'ym àwàm newe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanemuigo kar har henataromo ihe kury. Noromono kwaw awa nerehe ipuruzuka wer ma'e wanupe nehe no, i'i ihewe. 17 Na'e aze'eg tuwihawete Zeneki pe kury.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg nezewe a'e. — Tuwihawete Zeneki. Aze erezemono tuwihaw Mawiron wanuwihawete rehe har wanupe nehe, nanezuka kar kwaw wà nehe. Nuwapy kwaw 'aw tawhu wà nehe. Ereikuwe putar nehe. Neànàm wikuwe putar wà nehe no. 18 Aze nerezemono kwaw wanupe nehe, amono putar 'aw tawhu Mawiron wanupe ihe nehe. Wapy putar tata pupe wà nehe. Nerezepyro kwaw wanuwi nehe, i'i Tupàn newe, a'e izupe.

19 Tuwihawete Zeneki uwazar heze'eg ihewe. — Amo Zutew wiko Mawiron wamyrypar romo wà kury. Akyze wanuwi ihe. A'e rupi Mawiron hemono putar a'e Zutew wanupe wà nehe. Aze ru'u uzapo putar iaiw ma'e heretekwer pe hemuahy tetea'u kar pà wà nehe, i'i ihewe.

20 — Nanemono kwaw a'e Zutew wanupe wà nehe. Eruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg newe heremimume'u kwer nehe. A'e mehe nekatu putar nehe. Nanezuka kwaw wà nehe. 21 Aze nerezemono kwaw wanupe nehe, iaiw ma'e uzeapo putar newe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar a'e ma'e ihewe. 22 Weraha putar kuzà Zuta wanuwihawete hàpuzuhu pe har paw rupi wà nehe, tuwihaw Mawiron wanuwihawete rehe har wanupe wà nehe. Nezewe uze'eg putar oho mehe wà nehe.

— Tuwihawete imyrypar ikatu wera'u ma'e hemu'em izupe ipyhyk pà wà.
Umunehew upy to'om pupe.
A'e rupi imyrypar weityk xe kury, i'i putar wà nehe.

23 Amume'u amo ma'e izupe kury.

— Tuwihawete Zeneki, Tupàn omono putar teko tetea'u Mawiron wanupe wà nehe: neremireko paw wà, nera'yr paw wà no. Nerezepyro kwaw wanuwi nehe. Mawiron wanuwihawete nereraha putar wemipyhyk kwer romo a'e nehe. Umumaw putar 'aw tawhu tata pupe a'e nehe no, a'e izupe. 24 Na'e Zeneki uzapo kar amo ma'e ihewe kury.

— Zeremi, emume'u zo ko ze'eg amo wanupe nehe. Aze eremume'u nehe, nezuka putar wà nehe. 25 Aze tuwihaw ukwaw newe heze'eg awer wà nehe, upuranu putar nerehe wà nehe. — Ma'e rehe ereze'eg tuwihawete pe, i'i putar newe wà nehe. — Aze eremume'u neze'eg awer paw nehe, nuruzuka kwaw ure nehe, i'i mua'u putar newe wà nehe. 26 Aze uzeapo nezewe haw nehe, eze'eg nezewe wanupe nehe. — Aenoz ma'e aha tuwihawete pe ihe, ere wanupe nehe. — Hemono kar wi zo Zonata hàpuz me nehe, ta'e àmànо putar a'e pe ihe nehe xe, a'e izupe, ere wanupe nehe, i'i ihewe.

27 Na'e tuwihaw paw ur herehe upuranu pà wà kury. Awazar waze'eg wanupe tuwihawete ze'eg rupi katete. Nahezuka kwaw wà. Ta'e nuenu kwaw izupe heze'eg awer azeharomoete har wà xe. 28 Apyta zauxiapekwer waneko haw pe te Zeruzarez heitykaw 'ar rehe.

39

Mawiron ywy rehe har upyhyk Zeruzarez wà

1 Zeneki Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 9 haw kwarahy rehe 10 haw zahy rehe Mawiron wanuwihawete Namukononozor ur wemiruze'eg zauxiapekwer nànàn Zeruzarez tawhu iàmàtyry'ym pà a'e kury.

2 Zeneki tuwihawete romo heko mehe 11 haw kwarahy rehe 4 haw zahy rehe 9 haw 'ar mehe uzapo ikwaruhu pàrirogawtàtà rupi teixe àwàm romo wà kury.

Zauxiapekwer wixe tawhu pe hupi wà kury, ipyhyk pà wà kury.

3 Zeruzarez ipyhyk mehe tuwihaw Mawiron wanuwihawete rehe we har paw ur uwenaw rehe wapyk pà wà kury, ukenawhu Myter pe har her ma'e huwake wà kury.

Na'aw amo waner xe wà:

Neregaw-Xarezer, Xagar-Nemo, Xerexeki, amo ae Nerugaw-Xarezer.

4 Tuwihawete Zeneki a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer paw a'e wà no, wexak uzeapo ma'e kwer a'e wà.

Na'e uzeagaw tawhu wi uhem pà pyhaw wà kury.

Uhem oho pe tuwihawete ima'etymaw rupi har rupi wà.

Oho ukenawhu mokoz pàrirogaw imuzemogaw rupi wà no.

Uzàn oho Zotàw ywyàpyznaw ikutyr wà.

5 Nezewe rehe we zauxiapekwer Mawiron uzàn wanaikweromo wà.

Upyhyk Zeneki ywytyr heta 'ymaw Zeriko huwake har rehe wà.

Weraha tuwihawete Namukononozor pe wà.

Namukononozor wiko tawhu Himina her ma'e pupe a'e 'ar mehe a'e.

Amat ywy rehe tuz.

A'e pe wahem mehe Namukononozor umume'u Zeneki pe wemiapo ràm a'e kury.

6 Himina pe Mawiron wanuwihawete uzuka kar Zeneki ta'yr wanu henataromo a'e wà.

Uzuka kar tuwihaw Zuta ywy rehe har a'e pe a'e wà no.

7 Na'e ukutuk kar Zeneki heha zauxiapekwer wanupe kury.

Uzàpixipixi kar kyhàhàmtàtà itamorog iapo pyrer pupe no, Mawiron pe heraha kar pà wanupe no.

8 A'e ma'e izeapo mehe we zauxiapekwer umunyk tata tuwihawete hàpuzuhu rehe wà, teko wanàpuz rehe wà no.

Weityk pàrirogawtàtà Zeruzarez izywyr har wà no.

9 Nemuzàràнà zauxiapekwer Mawiron paw wanuwihaw a'e, weraha teko tawhu pupe hezar pyrer paw Mawiron pe a'e wà kury.

Amo Zutew izepyro wer umànо haw wi uzemuryparypar pà Mawiron wanehe wà.

Nezewe rehe we tuwihaw weraha a'e Zutew Mawiron pe a'e wà no.

10 Xo amo teko hemetarer 'ym ma'e wezar Zuta ywy rehe wà.

Naheta kwaw ma'etymaw wanupe.

A'e rupi tuwihaw omono uwà tyw wanupe.

Omono ywy wanupe no.

Umuhem kar Zeremi wà

11 Namukononozor Mawiron wanuwihawete uze'eg Nemuzàràнà pe herehe a'e kury.

12 — Eho Zeremi ipiaromo nehe.
Ezekaiw katu hehe nehe.
Epuraraw kar zo ma'erahy izupe nehe.
Ezapo hemimutar izupe nehe, i'i izupe.
13 Na'aw tuwihaw zauxiapekwer
waneko haw wi hemuhem kar arer waner
xe wà:
Nemuzàràn à: Nemuzàràn àmà tuwihaw
ikàg ma'e, Neregaw-Xarezer tuwihaw ikàg ma'e, amogwer tuwihaw
Mawiron wanuwihawete rehe we
har paw wà.
14 Hemono Zenari Àikà ta'yr Xàpà
hemimino pe.
Hereraha weko haw pe.
Nezewe aiko Zeruzarez pe teko wainuinuromo.

Zeremi umume'u Tupàn ze'eg Emene-Merek pe

15 Zauxiapekwer waneko haw pe hepyhyk mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uze'eg ihewe a'e.
Eze'eg Emene-Merek Exio ywy rehe har pe
nehe, i'i.
16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner
wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg
nezewe a'e, ere izupe nehe, i'i ihewe.
— Amume'u ko ma'e kwehe mehe ihe.
Narur kwaw ikatu haw 'aw tawhu pe nehe.
Arur putar imumaw paw izupe nehe, a'e
kwehe mehe.
Azapo putar a'e ma'e heze'eg awer rupi
katete ihe nehe.
A'e ma'e iapo mehe ereiko putar xe hexak
pà nehe.
17 Nezewe rehe we ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e oromonokatu putar ihe
nehe.
Erekyze amo wanuwi ne.
Noromono kwaw a'e teko wanupe ihe
nehe.
18 Urupyro putar ihe nehe.
Ereikuwe putar nehe, ta'e erezeruzar
herehe ne xe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg
kwez kury, i'i Emene-Merek pe.

40

Zeremi, Zenari kury

1 Nemuzàràn à hemuhem kar hepyhykaw wi tawhu Hama pe hemuigo kar
pà. A'e mehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uze'eg wi ihewe kury. Zauxiapekwer
uzàpixipixi teko Zeruzarez pe har wà, Zuta
ywy rehe wà no. Uzypyrog waneraha
pà Mawiron pe wà. Heàpixipixi wà no.
2 Tuwihaw amo tuwihaw wanuwihaw
herenoz a'e kury. — Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e nezar umume'u ko ywy imumaw pàwàm a'e. 3 Uzapo ma'e uze'eg
rupi katete kwez kury. A'e ma'e paw
uzeapo a'e, ta'e neremiaihu uzapo ikatu
'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
henataromo a'e wà xe. Nuweruzar kwaw
uzar wà. 4 — Anuhem kyhàhàmtàtà
nepoapy wi kury. Nereiko kwaw ipyhyk
pyr romo kury. Aze neho wer Mawiron
pe herupi nehe, eho nehe. Azekaiw katu
nerehe nehe. Aze nàn kwaw nehe, eho
zo nehe. Erepuner wyzài taw ko ywy
rehe har pe nereko haw rehe nehe. Eho
neremimutar pe taw newe ikatu wera'u
ma'e pe nehe.
5 Nakwaw kwaw heremiapo ràm. A'e
rupi naze'eg kwaw izupe. A'e rupi Nemuzàràn à uze'eg ihewe kury.

— Ezewyr Zenari Àikà ta'yr Xàpà
hemimino ipyr nereko pà nehe. Mawiron
wanuwihawete umuigo kar Zenari tawhu
Zuta ywy rehe har wanuwihaw romo
a'e. Erepuner ipyr nereko pà nehe, teko
wamyter pe nereko pà nehe. U, erepuner
wyzài taw neremimutar pe neho haw
rehe nehe, i'i ihewe. Umur temi'u ihewe.
Umur e amo ma'e hekuzar ma'e ihewe no.
A'e mehe hemono kar a'e wi. 6 A'e rupi
aha Zenari ipyr Mipa pe hereko pà kury.
Aiko teko Zuta ywy rehe upyta ma'e kwer
wainuinuromo a'e pe kury.

Zenari wiko tuwihaw romo

7 Amo zauxiapekwer kaiwer pe har a'e
wà, wanuwihaw a'e wà no, nuzemono
kwaw Mawiron wanupe wà. — Mawiron
wanuwihawete umuigo kar Zenari Àikà
ta'yr Zuta wanuwihaw romo a'e. Uzekaiw
putar Mawiron pe oho 'ym ma'e nànàn a'e
nehe no, i'i amo a'e zauxiapekwer wanupe.
Xo hemetarer 'ym ma'e upyta a'e ywy rehe
wà. 8 Na'e amo tuwihaw oho Mipa pe
Zenari pe uze'eg pà wà kury, wemiruze'eg
zauxiapekwer wanupi kury. Na'aw waner
xe wà: Izimaew Netani ta'yr, Zoàn à Karea

ta'yr, Xerai Tanumet ta'yr, Epai Neto pe har ta'yr wà, Zenani Maaka pe har. 9 Uze'eg Zenari wanupe.

— Amume'uahy ko ma'e peme. Pekyze zo Mawiron wanuwi nehe. Napeneityk kwaw wà nehe. Peiko ko ywy rehe nehe. Pema'ereko Mawiron wanuwihawete pe nehe. A'e mehe peneko haw ikatu putar peme nehe. 10 Ihe apyta putar Mipa pe nehe. Aiko putar penekuzaromo har tuwihawete henataromo nehe. Pepuner ma'e'a kwer ipo'o haw rehe imono'ogaw rehe nehe. Pepuner itykwer imonokatu haw rehe nehe no, uri kawer imonokatu haw rehe nehe no. Pepuner tawhu penemipyhyk kwer pupe pepyta haw rehe nehe no, i'i wanupe.

11 Nezewegatete amo umume'u Mawiron wanuwihawete hemiapo kwer Zutew amo ywy rehe har wanupe wà: Moaw ywy rehe har wanupe, Amon ywy rehe har wanupe, Enom ywy rehe har wanupe, amo ywy rehe har wanupe. — Umuigo kar amo Zutew Zuta ywy rehe a'e wà, i'i wanupe wà. — Umuigo kar Zenari wanuwihaw romo a'e no, i'i wanupe wà. 12 Na'e Zutew imuhàmuhàz pyrer uhem oho weko haw nànàn wà kury. Uzewyr Zuta ywy rehe wà. Oho Mipa pe Zenari heko haw pe wà. Uzapo win tetea'u wà. Omono'og ma'e'a kwer tetea'u wà no.

Zenari umàno a'e

13 A'e re Zoànà Karea ta'yr a'e, Zauxiapekwer Mawiron wanupe uzemono 'ym ma'e kwer wanuwihaw a'e wà no, oho Mipa pe Zenari heko haw pe wà kury. 14 Uze'eg izupe wà.

— Maari Amon wanuwihawete nezuka kar Izimaew Netani ta'yr pe a'e. Aipo erekwaw nezuka kar awer, i'i izupe wà. Zenari nuzeruzar kwaw waze'eg rehe. 15 Na'e Zoànà umume'u ko ma'e izupe amogwer wanupe imume'u 'ym pà kury. — Tuwe azuka Izimaew nehe. Ni amo nukwaw kwaw izuka arer nezewe mehe wà nehe. Màràzàwe tuwe erezezuka kar izupe. Aze nezuka nehe, Zutew nerehe we uzemono'og ma'e uhàuhàz putar wà nehe. Nezewe mehe iaiw haw u'ar putar teko Zuta ywy rehe upyta ma'e kwer wanehe nehe.

16 Uwazar Zenari ize'eg izupe.

— Ezuka zo Izimaew nehe. Neremu'em iko hehe neze'eg mehe, i'i izupe.

41

1 A'e kwarahy rehe 7 haw zahy rehe Izimaew Netani ta'yr Erizàm tuwihawete iànàm hemimino a'e, oho Mipa pe Zenari huwàxi pà a'e, 10 awa wanupi a'e. Paw rupi a'e pe wiko mehe uzehezehe we umai'u mehe 2 Izimaew a'e, 10 awa hehe we har a'e wà no, upyhyk utakihepuku Zenari izuka pà a'e wà kury. Nezewe iapo mehe uzuka Mawiron wanuwihawete a'e ywy rehe har wanuwihaw romo hemimuigo karer a'e wà. 3 Uzuka Zutew Zenari rehe we har Mipa pe har paw a'e wà no. Uzuka zauxiapekwer Mawiron pe har a'e pe wiko ma'e wà no.

4 Iku'egwer pe Zenari izuka awer ikwaw 'ym mehe we 5 80 awa uhem a'e pe wà. Ur Xikez wi Xiro wi Xamari wi wà. Upin wamutaw wà. Umunehew kamir imu'i pyrer wà no. Uzekixi wetekwer rehe wà no. Werur arozràn Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hàpuzuhu pe wà. Werur yhyk izupe wà no. 6 Na'e Izimaew uhem uzai'o pà Mipa wi a'e awa wanuwàxi pà kury. Wanuwake uhem mehe uze'eg wanupe. — Peixe Zenari hexak pà nehe, i'i wanupe.

7 Tawhu pupe waneixe mehe Izimaew a'e, awa hehe we har a'e wà no, uzuka a'e awa a'e wà kury. Weityk wanetekwer yzygwar pupe wà.

8 10 awa uze'eg Izimaew pe wà.

— Urezuka zo pe nehe. Heta temi'u kaiwer pe imim pyrer urewe: arozràn xirik, arozràn xewar, uri kawer, hàir, i'i izupe wà. A'e rupi nuzuka kwaw wanehe we har wazàwe wà. 9 Izimaew weityk wemizuka kwer wanetekwer yzygwar pupe wà. Oho ete yzygwar. Kwehe mehe tuwihawete Az ukyze Izaew wanuwihawete wi a'e. A'e rupi uzapo a'e yzygwar oho ete ma'e a'e. Nezewe mehe, iàmàtyry'ym mehe heta tetea'u ma'e 'y teko wanupe. Izimaew umynehem a'e yzygwar awa izuka pyrer wanetekwer pupe. 10 A'e re Izimaew oho Amon ywy kutyr kury. Weraha amo teko wemipyhyk kwer romo wà: tuwihawete

ta'yr wà, teko Mipa pe har paw wà. Zauxiapekwer wanuwihaw Nemuzàràn̈à wezar Zenari a'e teko wanuwihaw romo a'e 'ym mehe a'e.
11 Amo umume'u Izimaew hemiapo kwer iaiw ma'e oho Zoàn̈à Karez ta'yr pe kury, hehe we har wanupe no. 12 Na'e Zoàn̈à omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà kury. Oho Izimaew iàmàtyry'ym pà wà kury. Uhem wanuwake yzygwar uhua'u ma'e Zimeàw pe har huwake wà. 13 Izimaew hemipyhyk kwer wexak Zoàn̈à wà kury. Wexak zauxiapekwer hehe we har wà no. Wanexak mehe hurywete wà. 14 Na'e uwak uzàn pà Zoàn̈à kutyr wà kury. 15 Nezewe rehe we Izimaew a'e, amo 8 awa hehe we har a'e wà no, uhem uzàn pà Zoàn̈à wi wà, Amon ywy rehe oho pà wà.
16 Na'e Zoàn̈à a'e, zauxiapekwer wanuwihaw hehe we har a'e wà no, uzemono'og teko Izimaew Mipa wi wemipyhyk kwer romo hemiraha wanehe we wà kury: zauxiapekwer wà, kuzà wà, kwarer wà, awa wa'yr haw rehe upuner 'ym ma'e wà. Zenari izuka re Izimaew weraha a'e teko a'e wà. Zoàn̈à uzemono'og wanehe we kury. Zoàn̈à upyro amo teko Izimaew wi Zimeàw pe wà. Uzemono'og a'e teko a'e wà kury. 17 Paw rupi oho a'e wi wà kury. Upytu'u Zerut-Kimà pe Merez huwake wà. Iho wer Ezit pe Mawiron 18 wanuwi uhem pà wà. Ukyze wanuwi wà. Ta'e Izimaew uzuka Zenari a'e xe. Ta'e Mawiron wanuwihawete umuigo kar Zenari tuwihaw romo a'e xe.

42

Zeremi uze'eg Tupàn pe

1 Na'e amo teko ur ihewe uze'eg pà wà kury: zauxiapekwer wanuwihaw paw wà, Zoàn̈à Karea ta'yr, Azari Ozai ta'yr, teko hemetarer katu ma'e wà, hemetarer 'ym ma'e wà no. 2 — Zeremi, aze ikatu newe nehe, eruzar urereminoz nehe. Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe urerehe nehe, ko ywy rehe hezar pyrer wanehe nehe. Izypy mehe urereta tetea'u. Ko 'ar rehe na'urekàg kwaw. Erexak urereta 'ymaw. 3 Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar pe nehe. — Exak kar wanape ràm wanupe nehe, ere izupe nehe. — Emume'u wanemiapo ràm wanupe nehe, ere izupe nehe.
4 — Ikatu, a'e wanupe. — Aze'eg putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar pe nehe. A'e re amume'u putar hemimutar peme nehe. Nazumim kwaw ma'e pewi nehe.
5 Na'e uze'eg wi ihewe wà.
— Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk urerehe nehe, aze nureruzar kwaw ize'eg urewe imur pyràm paw nehe, newe imume'u pyràm paw nehe. 6 Aze ize'eg ikatu urewe nehe, ureruzar putar. Aze na'ikatu kwaw urewe nehe, nezewe rehe we ureruzar putar nehe no. Ureruzar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar nehe. Ereze'eg putar izupe urerehe nehe. Aze ureruzar nehe, urereko haw ikatu putar nehe, i'i ihewe wà.

Tupàn uwazar Zeremi ize'eg izupe

7 10 'ar pawire Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. 8 Na'e ainoz tuwihaw wamuwà ihe wà kury: Zoàn̈à Karea ta'yr, zauxiapekwer wanuwihaw paw wà, teko hemetarer katu ma'e wà, hemetarer 'ym ma'e wà no. 9 Aze'eg wanupe.
— Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar pe urerehe nehe, peze ihewe. Na'aw ize'eg xe kury. 10 — Aze peneko wer wiwi ko ywy rehe nehe, apumukàg putar ihe nehe. Napumumaw kwaw no. Apuzutym putar ywyra ài nehe. Napozo'ok kwaw nehe. Purumumaw pawer penehe heremimu'ar kwer hemuzemumikahy kar a'e. 11 Pekyze zo Mawiron wanuwihawete wi nehe. Ta'e aiko penehe we ihe xe. Apupyro putar nehe. Apunuhem putar ipuner haw wi nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe 12 Apupuhareko putar nehe. Apupuhareko kar putar izupe nehe no.
— Emuigo kar a'e teko a'e ywy rehe wà nehe, a'e putar izupe nehe, i'i Tupàn peme.
13-15 Pe Zuta ywy rehe upyta ma'e kwer pe, peruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe. Peiko ko ywy rehe nehe. — Zaiko putar Ezit ywy rehe nehe, peze zo izupe nehe. — Naheta kwaw zeàmàtyry'ymawhu a'e pe nehe, peze zo

nehe. — Ureàmàtyry'ymar nur kwaw urekutyr a'e pe wà nehe, peze zo nehe. — Na'urema'uhez kwaw a'e pe nehe, peze zo nehe. Aze peze'eg nezewe nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg putar nezewe peme a'e nehe. — Aze peneko wer Ezit ywy rehe nehe, 16 pexak putar zeàmàtyry'ymawhu nehe. Pekyze izuwi. Pekyze ma'uhez haw wi no. A'e ma'uhez haw oho penaikweromo a'e nehe no. Pemàno putar Ezit ywy rehe nehe. 17 Ezit ywy rehe heko wer ma'e umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe, ma'uhez haw pupe wà nehe, ma'eahy haw pupe wà nehe. Ni amo nuikuwe kwaw wà nehe. Ni amo nuzepyro kwaw iaiw haw penehe u'ar ma'e ràm wi wà nehe, i'i Tupàn peme, a'e wanupe.

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar uze'eg nezewe a'e.

— Aze peho Ezit pe nehe, Hekwahy haw u'ar putar penehe nehe. Hekwahy haw u'ar teko Zeruzarez pe har wanehe. Nezewegatete u'ar putar penehe nehe no. Iaiw ma'e romo peiko putar nehe. Teko ipytuhegatu putar penexak mehe wà nehe. Amogwer upuka putar penehe wà nehe. Uze'egaiw amo rehe imume'uahy mehe umume'u putar pener wà nehe. Napexak wi pixik kwaw ko ywy nehe, i'i Tupàn peme, a'e wanupe.

19 Aze'eg wi wanupe kury.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe peme. Pepyta Zuta ywy rehe nehe. Peho zo Ezit pe nehe. A'e rupi amume'u ko ma'e peme kury. 20 Pezawy peiko. A'e rupi pepuner te pemàno haw rehe nehe. — Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe, peze ihewe. — Eze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe urerehe nehe. A'e re emume'u ize'eg paw urewe nehe, ureremiapo ràm imume'u pyr nehe. A'e mehe uruzapo putar nehe, peze ihewe. 21 Kutàri amume'u a'e ma'e paw kwez ihe kury. Nezewe rehe we naperuzar kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar peiko. Napezapo kwaw ihewe hemimume'u karer. 22 A'e rupi pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Peho wer Ezit ywy pe. Peneko wer hehe nehe. Pemàno putar zeàmàtyry'ymawhu pupe a'e pe nehe, aze ru'u, ma'uhez haw pupe nehe, aze ru'u, ma'eahy haw pupe a'e pe nehe.

43

Weraha Zeremi Ezit ywy rehe wà

1 Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wazar hemiapo karer paw teko wanupe. 2 Imume'u pawire Azari Ozai ta'yr a'e, Zoànà Karea ta'yr a'e no, awa wiko wera'u ma'e paw wà no, uze'eg ihewe wà kury. — Neremu'em Zeremi, i'i ihewe wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar numume'u kar kwaw a'e ma'e newe. — Peho zo Ezit pe nehe, Peiko zo hehe nehe, ni'i kwaw. 3 Maruk Neri ta'yr nemomor iko urekutyr a'e. Nezewe mehe uremono putar Mawiron wapo pe nehe. Urezuka putar wà nehe, aze ru'u, urereraha putar Mawiron pe wà nehe, i'i ihewe wà.

4 Nezewe Zoànà a'e, zauxiapekwer wanuwihaw a'e wà no, teko paw wà no, na'ipureruzar wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo karer rehe wà. — Pepyta Zuta ywy rehe nehe, i'i wanupe. Na'ipyta wer kwaw wà. 5 Na'e Zoànà a'e, zauxiapekwer wanuwihaw a'e wà no, weraha teko Zuta ywy rehe wiko ma'e Ezit pe wà. Weraha teko Zuta ywy rehe har paw wà. Weraha amo ywy rehe uhàuhàz ma'e kwer Zuta ywy uzewyr ma'e kwer wà: 6 awa wà, kuzà wà, kwarer wà, kuzàtài wà, tuwihawete tazyr wà. Tuwihaw Nemuzàràn à wezar amo teko Zenari ipo pe. Weraha a'e teko paw wà. Weraha Maruk wà. Hereraha a'e wà no. 7 Nezewe nuweruzar kwaw Tupàn wà. Oho Ezit pe wà. Uhem tawhu Tapinez pe wà.

8 Tupàn uze'eg ihewe Tapinez pe.

9 Zeremi, heta amo ywyzuwa 'aw tawhu pe har wanuwihaw hàpuzuhu henataromo. Epyhyk amo itahu a'e ywyzuwa pupe izutym pà nehe. Tuwe amo Zutew nerexak nezewe iapo mehe wà nehe. 10 A'e re emume'u ko heze'eg wà nehe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar amur kar putar heremiruze'eg Namukononozor Mawiron wanuwihawete ihe nehe. Umuapyk putar wenawhu 'àg ita neremitygwer i'aromo

nehe. Umuapyk putar wàpuzràn i'aromo nehe no. 11 Namukononozor ur putar nehe. Weityk putar Ezit nehe. Ma'eahy haw pupe umàno ma'e ràm umàno putar ma'eahy haw pupe wà nehe. Uzepyhyk kar ma'e ràm uzepyhyk kar putar uzeraha kar pà wà nehe no. Zeàmàtyry'ymawhu pupe umàno ma'e ràm umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pupe wà nehe. 12 Apy putar tupàn Ezit ywy rehe har wanàpuzuhu ihe nehe. Amunyk kar putar tata Mawiron wanuwihawete pe a'e tupàn wanehe ihe nehe. Aze ru'u, araha kar putar izupe wà nehe. Àràpuhàràn rehe uzekaiw ma'e uzuka kyw ukamir rehe har imukatu pà a'e. Nezewegatete Mawiron wanuwihawete umukatu putar Ezit ywy a'e nehe no. Weityk putar nehe. Wiko putar izar romo uhem mehe nehe. 13 Weityk putar watupàn wanagapaw Erio tawhu pe har Ezit ywy rehe har nehe. Wapy putar tupàn Ezit ywy rehe har wanàpuzuhu nehe no, i'i Tupàn ihewe.

44

Mumuranu haw Zutew Ezit rehe wiko ma'e wanupe

1 Tupàn uze'eg ihewe Zutew Ezit ywy rehe wiko ma'e nànàn a'e: Miginow pe har wà, Tapinez pe har wà, Men pe har wà, kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wà. 2 Tuweharupi wiko ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg nezewe a'e.

— Pexak iaiw haw Zeruzarez rehe heremimu'ar kwer, amogwer tawhu Zuta ywy rehe har wanehe heremimu'ar kwer no. Te kutàri upyta heityk pyrer romo. Ni amo nuiko kwaw wapupe wà. 3 A'e ma'e uzeapo ta'e teko a'e tawhu pe wiko ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e wà xe. Hemuikwahy kar a'e wà. Uzuka ma'ea'yr amo tupàn wanenataromo wà. Wekar amo tupàn oho wà. A'e 'ym mehe ni a'e wà, ni peà, ni peipy wà, napemuwete kwaw a'e tupàn pe wà. 4 Tuweharupi amono kar heremiruze'eg heze'eg imume'u har peme ihe wà. — Pezapo zo a'e iaiw ma'e nehe, ta'e iroahy Tupàn pe xe, i'i peme wà. 5 Napezekaiw wer kwaw waze'eg rehe. Naperuzar kwaw. Napepureityk wer kwaw a'e iaiw ma'e iapo haw rehe. Pezuka wiwi ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo pe wà. 6 A'e rupi amu'ar kar hekwahy haw tawhu Zuta ywy rehe har wanehe, pe Zeruzarez rupi har wanehe no. Amunyk tata wanehe. Amumaw kar ihe wà. — Iaiwahy, i'i teko ko 'ar rehe wanexak mehe wà.

7 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar apuranu penehe ihe kury.

— Màràzàwe tuwe pezapo agwer ikatu 'ym ma'e uhua'u ma'e peiko pezeupe. Aipo pepuruzuka wer awa wanehe kuzà wanehe. Aipo pepuruzuka wer kwarer wanehe kuzà wamemyra'i wanehe. Aipo napemuigo kar kwaw ni pitài. 8 Màràzàwe tuwe hemuikwahy kar tupàn a'ua'u pezar imuwete haw pupe. Pezuka ma'ea'yr amo tupàn wanenataromo xe Ezit ywy rehe peneko haw ipyahu ma'e rehe. Aipo pezapo a'e ma'e peiko pezezuka kar pà. Aipo pemupuka kar putar teko ywy nànànar pezehe nehe. Uze'egaiw amo rehe imono mehe umume'u putar pener wà nehe. 9 Peipy wà, Zuta ywy rehe har wanuwihawete wà no, wanemireko wà no, pe no, penemireko wà no, uzapo ikatu 'ym ma'e tawhu Zuta ywy rehe har pupe wà, pe Zeruzarez taw myteromo har rehe wà no. Aipo peneharaz a'e ma'e wi. 10 Nezewe rehe we te ko 'ar rehe napezemuigo kar kwaw ikàg 'ym ma'e romo herenataromo. Napezeruze'eg kwaw herehe. Naperuzar kwaw heze'eg peme heremimono kwer peipy wanupe heremimono kwer. Napezapo kwaw heremiapo karer.

11 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar apumumaw putar ihe nehe. Amumaw putar teko Zuta ywy rehe har paw rupi ihe wà nehe. 12 Amo teko upyta Zuta ywy rehe wà. A'e re oho Ezit pe wiko pà a'e pe wà. Amumaw putar a'e teko ihe wà nehe. A'e paw wà nehe, hemetarer katu ma'e wà nehe, hemetarer 'ym ma'e wà nehe no, umàno putar Ezit ywy rehe wà nehe, zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe, ma'uhez haw pupe wà nehe no. — Iaiwahy, i'i putar teko wanexak mehe wà nehe. Teko upuka putar wanehe wà nehe. Uze'egaiw

amo rehe imono mehe umume'u putar waner wà nehe. 13 Azepyk Zeruzarez rehe zeàmàtyry'ymawhu pupe ma'uhez haw pupe ma'eahy haw pupe ihe. Azepyk putar Ezit ywy rehe wiko ma'e wanehe nezewegatete ihe nehe no. 14 Zuta ywy rehe wiko ma'e kwer Ezit pe ur ma'e kwer nuzepyro kwaw wà nehe. Ni pitài nuikuwe kwaw wà nehe. Izewyr wer zepe Zuta ywy rehe wiko pà wà. Ni amo nupuner kwaw uzewyr haw rehe wà nehe. Màràmàràn uzàn ma'e kwer uzewyr putar a'e pe wà nehe, i'i Tupàn.

15 Teko tetea'u ur ihewe uze'eg pà wà kury.

— Ureremireko uzuka ma'ea'yr amo tupàn wanupe wà, i'i amo awa uzeupe wà. A'e awa paw ur wà. Kuzàgwer a'e pe har paw ur wà no. Zutew Ezit ywy rehe har kwarahy ihemaw awyze har kutyr har ur wà no. Uze'eg nezewe wà.

16 — Nuruzekaiw kwaw neze'eg awer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe arer rehe ure nehe. 17 Uruzapo putar ureremimume'u kwer paw rupi ure nehe. Uruzuka putar ma'ea'yr tupàn kuzà ywak rehe har wanuwihawete her ma'e pe nehe. Oromono putar win izupe nehe. Kwehe mehe ure, ureipy wà no, ureruwihawete wà no, ureruwihaw wà no, uruzapo nezewe haw tawhu Zuta ywy rehe har wapupe ure, pe Zeruzarez pe har rupi ure no. A'e 'ar rehe heta tetea'u temi'u urewe. Urema'eme'egaw oho katu no. Ni amo ikatu 'ymaw nuzeapo kwaw urewe. 18 Na'e urupytu'u ywak rehe har wanuwihawete pe ma'ea'yr izuka re ure. Urupytu'u win imono re izupe. Urepytu'u mehe arer we teko urerehe we har umàno zeàmàtyry'ymawhu pe wà, ma'uhez haw pupe wà no, i'i ihewe wà.

19 Kuzàgwer uze'eg nezewe ihewe wà. — Typy'ak hete katu ma'e iapo mehe uruzapo tuwihawete kuzà ywak rehe har hagapaw a'e typy'ak rehe ure. — Ikatuahy, i'i uremen urewe wà. Uruzuka ma'ea'yr henataromo wà. Oromono win izupe wà no. Nezewe haw iapo awer ikatu uremen wanupe, i'i ihewe wà.

20 Waze'eg henu mehe amume'u ko ma'e teko wanupe, awa kwer wanupe no, kuzàgwer wanupe no.

21 — Ma'e rehe pema'enukwaw peiko. Peà, peipy wà no, penuwihawete wà no, penuwihaw wà no, teko Zuta ywy rehe har wà no, uzuka ma'ea'yr a'e tupàn pe weko haw tawhu pe wà, Zeruzarez pe nahu rupi wà no. Aipo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nukwaw kwaw a'e tupàn ua'u pe ma'e izuka pyrer ma'e imono pyrer. Aipo heharaz izuwi. 22 A'e rupi peywy uzeapo ywyxiguhu romo ko 'ar rehe. Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà. Iaiw. Teko uze'egaiw amo rehe imono mehe umume'u a'e her. A'e ma'e uzeapo a'e, ta'e penemiapo iroahy wera'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe a'e xe. Pezapo ikatu 'ym ma'e. Pezapo izupe iro ma'e no. 23 A'e iaiw ma'e uzeapo. Te ko 'ar rehe uzeapo iko no. Ta'e pezuka ma'e amo tupàn wanenataromo pe wà xe. Pezapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Napeiko kwaw ipurumu'e awer rupi, ize'eg awer rupi, hemiapo karer rupi.

24-25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar ma'e teko Zuta ywy rehe har Ezit ywy rehe wiko ma'e wanupe, kuzàgwer wanupe no. Amume'u wiwi a'e ma'e aha teko wanupe ihe. Na'aw hemimume'u kwer xe:

— Pe, penemireko wà no, pemume'uahy penemiapo ràm ywak rehe har wanuwihawete kuzà pe. — Uruzuka putar ma'ea'yr nerenataromo ure nehe. Oromono putar win newe nehe no, peze izupe. Pezapo tuwe penemimume'u kwer. Ikatu. Pezapo penemimume'uahy kwer nehe. Pezapo ma'e imume'uahy pyrer nehe. 26 Pe zutew Ezit ywy rehe wiko ma'e. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'uahy putar heremiapo ràm herer upuner ma'e rehe ihe nehe kury, peme ihe nehe kury. Aze pemume'uahy penemiapo ràm nehe, namume'u kar kwaw a'e ma'e herer rehe peme ihe nehe. — Amume'uahy ko ma'e hezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe ihe kury, peze zo nehe. 27 Narur kwaw turywete haw peme nehe. Arur putar zemumikahy haw nehe. Peà, Zuta ywy rehe arer Ezit ywy rehe wiko ma'e paw umàno putar zeàmàtyry'ymawhu wi wà nehe, ma'eahy haw pupe wà nehe no. Te umumaw putar wà nehe. 28 Amo

uzepyro putar umàno haw wi wà nehe. Uzewyr putar Ezit wi Zuta pe wà nehe. Na'e Zuta rehe wikuwe wiwi ma'e Ezit pe ur ma'e kwer ukwaw putar ze'eg uzeapo ma'e kwer wà nehe. Aze ru'u waze'eg, aze ru'u heze'eg. 29 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aexak kar putar ma'e peme ihe nehe kury. Nezewe mehe pekwaw putar ko ywy rehe penehe hezepyk àwàm nehe. Amume'u pemumaw pàwàm. Azapo putar heremimume'u kwer nehe. 30 Na'aw ma'e peme heremixak kàràm: Amono Zuta ywy rehe har wanuwihawete Zeneki ihe, Namukononozor Mawiron wanuwihawete pe ihe. Wiko iàmàtyry'ymar romo. Ipuruzuka wer hehe no. Nezewegatete amono putar Opira Ezit rehe har wanuwihawete iàmàtyry'ymar wapo pe ihe nehe no.

45

Tupàn umume'u wemiapo ràm Maruk pe a'e

1-2 Zeoaki Zuzi ta'yr Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 4 haw kwarahy rehe Maruk Neri ta'yr umuapyk Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg ihewe imur pyrer pape rehe a'e. Na'aw ze'eg heremimume'u kwer Maruk ko pape rehe hemimuapyk kwer xe kury:

— Maruk. 3 — Napuner kwaw iapo haw rehe, ere iko. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhua'u kar hezemumikahy haw. Umuhua'u kar heremipuraraw. Hekene'o hekuhem ire. Napuner kwaw hepytu'u haw rehe, ere iko, a'e izupe.

4 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar uze'eg Maruk pe. Na'aw ize'eg awer xe:

— Amumaw heremiapo kwer teko ihe. Amumaw putar ma'e ko ywy nànàn nehe. 5 Aipo pezereko katu kar ihewe. Nan. Napuereko katu kwaw nehe. Amu'ar kar putar iaiw haw teko nànàn ihe nehe. Xo ne zo, wyzài ywy rehe nereko mehe neremàno kwaw nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

46

Namukononozor weityk Ezit ywy rehe har Karakemi tawhu pe wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe teko ywy nànànar wanehe. 2 Uze'eg ihewe Nek Ezit ywy rehe har wanuwihawete hemiruze'eg zauxiapekwer wanehe. Tuwihawete Namukononozor Mawiron pe har weityk a'e zauxiapekwer Karakemi tawhu pe Ewparat yryhu huwake a'e wà. A'e ma'e uzeapo Zeoaki Zuzi ta'yr Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 4 haw kwarahy rehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe Ezit ywy rehe.

3 Tuwihaw Ezit ywy rehe har uhapukaz nezewe wà.

— Pemuàgà'ym u'yw wi pemimaw nehe.
Peata zeàmàtyry'ymawhu pe nehe.
4 Pemono zuru pe har kawaru rehe nehe.
Peapyk wakupe pe nehe.
Peata pezeirogatu pà nehe. Pemunehew peàkàg imimaw tàtà ma'e nehe.
Pemuaime katu penu'ywpuku nehe. Pemunehew pepuxi'a imimaw tàtà ma'e nehe no.
5 Ma'e aexak teko ihe, i'i Tupàn.
Ezit ywy rehe har uzàn ukyze pà wà.
Uzàn wà, ta'e ukyzeahy wà xe.
Uzàn na'arewahy wà.
Nume'e kwaw waikwer amo wà nehe.
6 Na'arewahy uzàn ma'e nupuner kwaw uzepyro haw rehe wà nehe.
Zauxiapekwer nupuner kwaw umàno haw wi uzepyro haw rehe wà.
Kwarahy heixe haw awyze har kutyr, yryhu Ewparat huwake uzepyapi u'ar pà wà.
7 Mo uzeupir wà iko yrykawhu Niru zàwe a'e.
Nuzawy kwaw yrykawhu tynehem ma'e. 'Ỹ upyk ywy uzeiwyr har.
8 Ezit ywy a'e. Uzeupir Niru yrykaw ài a'e. Nuzawy kwaw yrykawhu ywy uzeiwyr har imuzeenar. — Azeupir putar ywy paw ipyk pà ihe nehe, i'i Ezit.
Amumaw putar tawhu ihe wà nehe. Azuka putar wapupe har ihe wà nehe no.
9 Ezit ywy rehe har wà.
Pemono kar kawaru pe wà nehe.
Pemuzàn kar ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe pe wà nehe.

Pemono kar zauxiapekwer a'e pe pe wà nehe:
Awa Exio ywy rehe har wà, Irim rehe har wà no, Uzemimaw hereko har wà.
Awa Iru ywy rehe har wà, U'yw uwyrapar pupe imomor har wà.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e wiko ko 'ar izar romo a'e.
Kutàri uzepyk putar purehe nehe.
Kutàri uzepyk putar wàmàtyry'ymar wanehe nehe.
Itakihepuku u'u putar a'e wà nehe,
te na'ipuruzuka wer kwaw amo rehe wà nehe.
U'u putar wanuwykwer nehe,
te uhyk putar izupe nehe.
Kutàri upuner wera'u ma'e uzuka putar wemipyhyk ma'ea'yr ài a'e wà nehe,
Ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe Ewparat yrykawhu huwake wà nehe.
11 Teko Ezit ywy rehe har wà, peho Zireaz pe no.
Pekar muhàg peho nehe.
Pepuhàg paw na'ikatu kwaw.
Ta'e naheta kwaw pema'eahy haw wi pemukatu haw xe.
12 Teko ywy tetea'u rehe har wenu waneitykaw imume'u haw wà.
Teko ywy nànànar wenu wanehapukaz mehe wà.
Amo zauxiapekwer uzepyapi amo rehe.
Mokoz u'ar ywy rehe wà.

Namukononozor ur waàmàtyry'ym pà

13 Namukononozor Mawiron ywy rehe har wanuwihawete ur Ezit iàmàtyry'ym pà.
Tur mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e ihewe a'e.

14 — Pemume'u ko ze'eg tawhu Ezit ywy rehe har nànàn nehe:
Miginow pe, Men pe, Tapinez pe.
— Pezemuàgà'ym pezepyro àwàm rehe nehe.
Peàmàtyry'ymar umumaw putar pema'e paw zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe.
15 Màràzàwe tuwe pezar tupàn ua'u upuner ma'e u'ar.
U'ar a'e, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk ywy rehe a'e xe, peze wanupe nehe.
16 Zauxiapekwer Ezit ywy rehe har uzepyapi u'ar pà wà.
Uze'eg uzeupeupe wà.
— Zaha na'arewahy nehe.
Zazewyr zanereko haw pe nehe, Zaneànàm wapyr nehe.
Nezewe mehe zazepyro putar zaneàmàtyry'ymar watakihepuku wi nehe.
17 Pemono ko her ipyahu ma'e Ezit wanuwihawete pe nehe.
Uze'eg ma'e wànoànog ma'e, i'i putar izupe wà nehe. — Awa wàmàtyry'ymar heitykaw rehe upuner 'ym ma'e, i'i putar izupe wà nehe.

18 Ihe Tuwihawete ihe, aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e herer romo ihe.
Upuner wera'u ma'e romo aiko.
Tamor aiha katu wera'u amogwer ywytyruhu wanuwi.
Ywytyr Karamew yryhu i'aromo hin a'e no.
Nezewegatete peàmàtyry'ym àràm ikàg wera'u pewi, Ezit ywy rehe har wà.
19 Teko Ezit ywy rehe har wà.
Pezemuàgà'ym nehe, peneraha putar wemipyhyk kwer romo wà nehe.
Tawhu Men uzeapo putar ywyxiguhu romo nehe.
Uzeapo putar heityk pyrer romo nehe. Naheta kwaw teko ipupe wà nehe.
20 Ezit nuzawy kwaw tapi'ak kuzà ipuràg eteahy ma'e.
Meruhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi ur ma'e kwer uxi'u oho.
21 Wanuwihawete omono temetarer amo zauxiapekwer wanupe puràmàtyry'ymaw hekuzaromo.
Nezewe rehe we na'ipuruzukaiwahy kwaw wà. Nuzawy kwaw tapi'ak ikyra katu ma'e wà. Na'ipuruzukaiw kwaw wà.
Na'ikàg kwaw zeàmàtyry'ymawhu pe oho àwàm rehe.
Uzewyr uzàn pà wà.
Ta'e iaiw haw i'ar uhem wà xe.

Uhem wamumaw paw 'ar wà.
22 Ezit uzàn oho wà. Uze'eg moz ài wà.
Ta'e zauxiapekwer uhem waiko wà xe.
Waàmàtyry'ymar uzàmàtyry'ym wà itazy pupe wà.
Nuzawy kwaw zepe'aw imonohokar wà.
23 Zawaiw katu a'e ka'a pupe teixe haw.
Weityk a'e ywyra paw wà.
Heta tetea'u awa wà.
Teko nupuner kwaw wapapar haw rehe wà.
Waàmàtyry'ymar zauxiapekwer waneta haw uhua'u wera'u tukur waneta haw wi.
24 Teko Ezit ywy rehe har wiko ikàg 'ym ma'e romo wà kury.
Ta'e teko kwarahy heixe haw awyze har kutyr har weityk a'e wà xe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

25 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg kury.

— Azepyk putar Amon Tema wazar Ezit wazar rehe ihe nehe. Azepyk putar wazar wanehe nehe, wanuwihawete wanehe nehe no. Azepyk putar Ezit ywy rehe har wanuwihawete rehe nehe. Azepyk putar hehe uzeruzar ma'e wanehe paw rupi nehe no. 26 Mawiron wanuwihawete Namukononozor a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà no, ipuruzuka wer wanehe a'e wà. Amono putar wanupe ihe wà nehe. Nezewe rehe we amo 'ar pawire teko wiko putar Ezit ywy rehe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn upyro putar wemiaihu a'e wà

27 Heremiruze'eg Zako izuapyapyr wà, Pekyze zo nehe.
Teko Izaew wà, pepytuhegatu zo no.
Apupyro putar a'e teko ywy muite har wanuwi ihe nehe.
Peiko uma'ereko e ma'e a'e ywy rehe. Apupyro putar a'e wi nehe.
Pezewyr putar peywy pe peneko katu pà nehe.
Ni amo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e peme wà nehe.
Ni amo napemukyze kar kwaw wà nehe.
28 Aiko putar penehe we pepyro pà nehe.
Apumuhàz ywy tetea'u rehe ihe.
Amumaw putar teko a'e ywy rehe har paw ihe wà nehe.
Napumumaw kwaw nehe.
Napezepyro kwaw hezepykaw wi nehe.
Nezewe rehe we penehe hezepyk mehe nazepykahy kwaw nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

47

Tupàn uze'eg Piri ywy rehe har wanehe Zeremi pe

1 Ezit ywy rehe har wanuwihawete uzàmàtyry'ym Kaz tawhu oho. A'e 'ym mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe Piri ywy rehe har wanehe.

2 — Pexak nehe.
Ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe uzeupir 'y iko.
A'e wi uwyryk putar yrykawhu ài
tyhu haw 'ar rehe zàwenugar ài.
Upyk putar ywy nehe.
Upyk putar ywy rehe har paw wà nehe no:
Tawhu wà, wapupe har wà no.
Uhapukaz upyro àwàm henoz pà wà nehe.
Ko ywy rehe har paw heiheihem putar wahy haw pupe wà nehe.
3 Kawaru wapy uwànoànog putar wà nehe.
A'e teko wenu putar wànoànog mehe wà nehe.
Wenu putar ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har wà nehe no.
Wànoànog putar wà nehe.
Awa nuzewyr kwaw wa'yr wapiaromo wà nehe. Ta'e wazywa na'ikàg kwaw wà xe. U'ar putar wà nehe.
4 Uhem Piri ywy rehe har waiwy imumaw paw 'ar kury.
Xir tawhu pe har wà, Xitom pe har wamyrypar wà no,
omono kar putar uze'eg umyrypar wanupe wà nehe. — Urepytywà pe nehe ty wà, i'i putar wanupe nehe.
Uhem a'e 'ar kury. A'e 'ar mehe napytywà kar kwaw wamyrypar wanupe ihe wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amumaw putar Piri ywy rehe har ihe wà nehe.

Amumaw putar Kereta yrypypo'o wi ur ma'e kwer ihe wà nehe no.
5 Teko Kaz tawhu pe har uzemumikahy wà.
Akerom tawhu pe har nuze'eg kwaw wà.
Piri ywy rehe har ywy rehe upyta ma'e kwer wà, Màràn 'ar umumaw putar uzai'o pà wà nehe.
6 Pehapukaz nezewe.
— Tupàn itakihepuku, Ma'e 'ar mehe erepytu'u puruzuka re nehe.
Ezewyr neapirer pe nehe.
Epyta a'e pe nepytu'u pà nehe, peze peiko.
7 Màràzàwe tuwe takihepuku hereko har upytu'u putar nehe.
Azapo kar ima'ereko haw izupe ihe.
— Ezàmàtyry'ym Akerom tawhu nehe, a'e izupe.
— Ezàmàtyry'ym teko yryhu iwyr wiko ma'e ne wà nehe, a'e izupe.

48

Moaw heitykaw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar umume'u ko ma'e Moaw rehe har rehe.

— Pepuhareko teko Nemo tawhu pe har pe wà nehe.
Ta'e zauxiapekwer umumaw a'e tawhu a'e wà xe.
Upyhyk Kiriataim wà no.
Weityk hàpuzuhu tàtà ma'e imumew pà wà.
Umuigo kar teko a'e pe har ikàg 'ym ma'e romo wà no.
2 Moaw ikàgaw ipuràgaw upaw.
Ezemon tawhu pe waàmàtyry'ymar umume'u wemiapo ràm waiko wà.
— Ximumaw Moaw izuapyapyr zane wà nehe, i'i uzeupeupe wà.
Zauxiapekwer tetea'u wata putar oho Mazimen tawhu kutyr wà nehe.
Xo ze'eg 'ymaw zo heta putar a'e pe nehe.
3 Teko Oronaim pe har uhapukaz wà.
— Umumew paw rupi wà.
Umumaw paw rupi wà.

4 Moaw ywy uzeapo heityk pyrer romo.
Kwarearer uzai'o waiko wà.
5 Pezeapyaka wazozokaw rehe
Iruwi tawhu piar rupi nehe.
Peinu ma'eahy haw wi wanehapukaz haw Oronaim tawhu piar rupi nehe no.
6 Xinu teko nezewe wanehapukaz mehe wà.
— Na'arewahy nehe.
Pezàn pezepyro pà màno haw wi nehe.
Pezàn zumen hehaite ma'e ywyxiguhu rehe har ài nehe, i'i wà.

7 Moaw izuapyapyr wà, pezeruzar pekàgaw rehe penemetarer rehe.
Ko 'ar rehe peàmàtyry'ymar wiko putar pezar romo a'e wà nehe.
Weraha putar tupàn pezar Kemoz her ma'e a'e wà nehe, peywy wi a'e wà nehe.
Weraha putar penuwihawete ta'yr wà nehe no, xaxeto penehe we har a'e wà nehe no.
8 Ni pitài tawhu nuzepyro kwaw uzemumaw pàwàm wi nehe.
Umumaw putar ywyàpyznaw rehe har wà nehe. Umumaw putar ywyapypepaw rehe har wà nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo.
9 Pemuàgà'ym amo ita Moaw wanetekwer watym àwàm rehe har nehe.
Ta'e na'arewahy amo umumaw putar waiwy wà nehe xe.
Umuaiw putar tawhu waneko haw wà nehe no.
Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà nehe.

10 Aze amo nuzapokatu kwaw Tupàn pe uma'ereko haw wà nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko wanehe nehe.
Aze amo omonokatu utakihepuku wà nehe, aze nuzuka kwaw teko ipupe wà nehe, Tupàn omono putar uze'egaiw a'e teko wanehe nehe no.

Tawhu Moaw ywy rehe har wamumaw paw

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e kury.
— Teko Moaw ywy rehe har wiko uzàmàtyry'ym 'ym pà tuweharupi wà. Ni amo zauxiapekwer nueraha kwaw waiwy wi ipyhyk pyrer romo wà. Moaw nuzawy kwaw win imonokatu pyrer. Teko numumyz kwaw a'e win wà. Nuzakook pixik kwaw hyru wi amo hyru ràm pe

wà. Hete katu haw nuhem kwaw izuwi. Tuweharupi ikatu i'u mehe.
12 Uhem amo 'ar iko kury. A'e 'ar mehe amono kar putar teko Moaw wanupe ihe nehe. Uzakook putar win ài wà nehe. Ukauka putar hyru win heityk pà ywy rehe wà nehe. 13 Na'e Moaw izuapyapyr upytu'u putar utupàn Kemoz rehe uzeruzar ire wà nehe. Nuzawy kwaw Izaew wà nehe. Izaew upytu'u utupàn Metew rehe uzeruzar ire wà no.

14 Awa Moaw rehe har wà. — Uruiko zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e romo ure, peze pezehe.
— Uruiko zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e romo ure, peze pezehe. Màràzàwe tuwe peze'eg nezewe.
15 Amo zauxiapekwer umumaw putar Moaw wà nehe. Umumaw putar tawhu Moaw ywy rehe har wà nehe no.
Uzuka putar kwàkwàmo ikatu wera'u ma'e wà nehe.
Ihe tuwihawete ihe, aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e herer romo ihe.
16 Iaiw haw ko ywy rehe u'ar ma'e ràm uhem iko a'e.
Imumaw pàwàm uzeapo putar na'arewahy nehe kury.

17 Pe Moaw wanuwake wiko ma'e,
pepuhareko pe wà nehe.
Wakàgaw ikwaw par wà, pepuhareko pe wà nehe.
— Wapuner katu haw upaw kwez kury.
Wapuràg eteahy haw wakàgaw ukàzym, peze nehe.
18 Pe Nimon pe wiko ma'e wà.
Pewezyw tuwihaw henaw wi nehe.
Peapyk ywy rehe ywyku'i rehe nehe.
Moaw imumaw pàràm wiko xe.
Umumaw putar wanàpuzuhu imuàtà pyrer nehe.
19 Aroer pe wiko ma'e wà, Pepyta pe iwyr teko wanàro pà nehe.
Pepuranu wanehe nehe.
— Ma'e uzeapo aipo kury, peze wanupe nehe.
20 Uwazar putar peze'eg peme wà nehe.
— Moaw ywy u'ar a'e.
Pezai'o hehe nehe. Ta'e zauxiapekwer umumaw a'e wà xe.
Peze'eg peho teko Aronon pe har yrykawhu izywyr har wanupe nehe.
— Umumaw Moaw ywy wà, peze wanupe nehe.
21 Umumaw tawhu ywyapypepaw rehe har wà: Orom, Zaza, Mepaat, 22 Nimon, Nemo, Mete-Zirimatai, 23 Kiriataim, Mete-Gamu, Mete-Meàw, 24 Keriot, Mozira. Umumaw tawhu Moaw ywy rehe har paw wà, muite har wà, pe pe har wà no. 25 Ukamik Moaw ipuner haw wà. Umumaw wakàgaw wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ze'eg kwez ihe kury.

Tupàn umumaw Moaw wakàgaw a'e

26 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.
— Pemuka'u kar Moaw pe wà nehe. Ta'e nahereruzar kwaw a'e wà xe. Moaw uwauwak putar uhuuhuk awer rehe wà nehe. Amogwer upuka putar wanehe wà nehe. 27 Moaw, erepuka teko Izaew wanehe. Aipo nema'enukwaw nepuka awer rehe. Ererekoahy Izaew ne wà. Nuzawy kwaw imunar ma'e tetea'u wainuinuromo imunehew pyrer newe wà.
28 Pe Moaw ywy rehe wiko ma'e wà, pehem tawhu peneko haw wi nehe. Peiko peho ita myter pe nehe. Peiko pykahu ài nehe. Uzapo waity ywytyr iàpy'àmahy haw izywyr wà. Peiko wazàwe nehe. 29 Moaw izuapyapyr wiko wiko wera'u ma'e romo wà. Urenu waneko haw. — Zanekàg wera'u amo wanuwi zane. Zanekatu wera'u amo wanuwi no. Zanepuràg eteahy wera'u amo wanuwi. Azeharomoete naheta kwaw amo teko zanezàwenugar wà, i'i wà. Amo umume'u waze'eg urewe wà. 30 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e akwaw waneko wera'u haw ihe. — Ikatuahy, i'i ikatu 'ym ma'e pe wà, upaw ma'e ràm pe wà. 31 A'e rupi azai'o putar teko Moaw nànàn ihe nehe. Azai'o putar teko Kir-Erez pe har wanehe nehe no. 32 Azai'o putar teko Zazer pe har wanehe nehe. Azai'o wera'u putar teko Ximima pe har wanehe nehe. Tawhu Ximima, ereiko uwà tyw ài ne. Neràkà

oho Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e i'aromo. Oho Zazer tawhu pe. Ko 'ar rehe neàmàtyry'ymar umumaw arozràn penemitygwer wà kury, uwà penemitygwer wà no. 33 Turywete haw a'e, turyw eteahy haw a'e no, ukàzym ywy ikatu ma'e wi Moaw wi a'e wà. Nuzapo kwaw win wà kury. Naheta kwaw iapo har wà. Naheta kwaw urywete haw rehe uhapukaz ma'e wà.

34 Teko Ezemon tawhu pe har wà, Ereaw pe har wà no, uhapukaz wà. Te Zaxa pe har upuner wanehapukaz haw henu haw rehe wà. Zoar pe har wenu wà. Oronaim pe har wà, Ekirat pyahu pe har wà no, upuner henu haw rehe wà. Te Niri yrykaw typaw no. 35 Teko Moaw izuapyapyr wapy wemimono ywytyr apyr utupàn wanenataromo wà. Uzuka ma'ea'yr wanupe wà. Amupytu'u kar putar wazuka re ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.

36 A'e rupi hepy'a uzai'o Moaw rehe, teko Kir-Erez pe har wanehe no. Aiko xi'àm purutymaw pe ipy har ài. Ta'e wama'e paw upaw a'e wà xe. 37 Upin u'aw uzemumikahy haw hexak kar pà wà. Omonohok wamutaw wà no. Paw rupi uzekixi opo rehe wà. Umunehew ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo pyrer ukamir romo wà. 38 Xo zai'o haw zo heta tàpuz nànàn, katu pe tàpuz huwake no. Ta'e azuhaw Moaw ywy'a iputar 'ym zàwenugar ài ihe xe. 39 Amumaw Moaw ihe wà. Pehapukaz nehe. Iaiw haw u'ar Moaw rehe. Ywy uzeapo heityk pyrer romo. Ywy huwake har paw uze'eg uryweteahy hehe wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Moaw nupuner kwaw uzewàhemaw rehe zepykaw wi wà

40 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'uahy ko ma'e uzeapo ma'e ràm ihe.

— Teko amo ywy rehe har uzàmàtyry'ym Moaw wà a'e wà nehe. Wiràhu u'ar wemiar rehe upepozaz pà a'e. Nezewegatete a'e teko u'ar putar Moaw rehe wà nehe no. 41 Upyhyk putar tawhu paw wà nehe, tàpuzuhu imuàtà pyrer paw wà nehe no. Kuzà umemyrahy ma'e ukyze a'e. Nezewegatete zauxiapekwer Moaw ukyze putar a'e wà nehe no. 42 Umumaw putar Moaw a'e wà nehe. Nuzewyr kwaw wà nehe. Nuiko wi kwaw teko imono'og pyr romo wà nehe. Ta'e heàmàtyry'ym a'e wà xe. 43 Kyze haw wàro Moaw wà. Ywykwar watym àwàm wàro wà no. Puruzuka haw wàro wà no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 44 Ukyze haw rehe uzàn ma'e u'ar putar ywykwar purutymaw pupe wà nehe. Ywykwar wi uhem ma'e kwer uzepyhyk kar putar oho puruzuka haw pupe wà nehe. Ta'e amume'u Moaw imumaw pàwàm 'ar kwez ihe xe. 45 Amogwer uzàn ukene'o pà wà. Uzeagaw zepe uzepyro pà Ezemon tawhu pupe wà nehe. Xeom wiko Ezemon pe har wanuwihawete romo amo 'ar mehe. A'e teko nuzepyro kwaw Ezemon pupe wà. Ta'e ukaz iko kury xe. Tata wapy ywyzaw. Wapy ywytyruhu apyr Moaw ywy rehe har no. Moaw uzamutar zepe puràmàtyry'ymaw wà. 46 Uzemumikahy teko Moaw izuapyapyr wà. Zauxiapekwer amo ywy rehe har uzuka teko Kemoz imuwete har wà. Weraha wana'yr ipyhyk pyrer romo wà. Weraha wanazyr wà no. 47 Nezewe rehe we amuigo wi kar putar teko ikàg ma'e romo izypy mehe arer zàwenugar ài nehe. Na'aw Tupàn ze'eg Moaw rehe imume'u pyrer xe a'e.

49

Tupàn uzepyk Amon izuapyapyr wanehe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg Amon wanehe a'e.

— Ma'e pe awa Izaew izuapyapyr wanekon wà. Tupàn omono a'e ywy wanupe waneko haw romo a'e. Aipo ni amo nupyro kwaw a'e ywy zauxiapekwer wanuwi wà nehe. Tupàn ua'u Morok upyhyk Kaz izuapyapyr waiwy wanuwi a'e. Màràzàwe tuwe upyhyk kar izupe wà. Màràzàwe tuwe imuwete har oho a'e ywy rehe wiko pà wà. 2 Uhem amo 'ar iko kury. A'e 'ar mehe ainu kar putar zeàmàtyry'ymawhu iànoànogaw Hama tawhu pe har wanupe nehe. Zauxiapekwer umumew putar a'e tawhu Amon izuapyapyr waneko haw wà nehe. Tata umumaw putar taw waneko haw wà nehe no. Upyhyk a'e ywy Izaew izuapyapyr

wanuwi wà. Izaew upyhyk wi putar uiwy a'e teko wanuwi wà nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 3 Pehapukaz nehe, teko Ezemon pe har wà. Zauxiapekwer weityk Az tawhu wà. Pezai'o nehe, kuzà Hama pe har wà. Pemunehew ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo pyrer pezai'o pà nehe. Pezàn e ko rupi nehe, kwe rupi nehe no. Zauxiapekwer weraha putar Morok pezar wemipyhyk kwer romo wà nehe, xaxeto wanehe we tuwihaw wanehe we wà nehe. 4 Teko uzeruzar 'ym ma'e wà. Màràzàwe tuwe pemume'u pekàgaw. Pepuner haw upaw etea'i kury. Màràzàwe tuwe pezeruzar pekàgaw rehe. — Ni amo nazaneàmàtyry'ym kwaw wà nehe kury, ta'e ukyze zanewi wà xe, peze peiko. Màràzàwe tuwe. 5 Ma'ema'e wi amu'ar kar putar purumukyzeahy haw penehe nehe. Paw rupi pezàn putar izuwi nehe. Pezàn putar pezepyro pà màno haw wi nehe. Nupyta kwaw amo zauxiapekwer wamono'ogar romo wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.

6 Amo 'ar mehe amuigo kar putar Amon izuapyapyr ikàg ma'e romo izypy mehe arer zàwe ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn uze'eg Enom wakutyr

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e umume'u ko ma'e Enom ywy rehe uzeapo ma'e ràm kury.

— Aipo teko Temà tawhu pe har he'o wà. Aipo waneruze'egar nukwaw kwaw waneruze'egaw wà kury. Aipo wama'ekwaw paw upaw wanuwi. 8 Nenà pe har wà, pewak pezàn pà nehe. Pezàn pezeàmim pà nehe. Azuka putar Ezau izuapyapyr ihe wà nehe. Ta'e wanehe hezepykaw 'ar uhem kwez kury xe. 9 Uwà ipo'o mehe teko wezar amo i'yw rehe wà. Imunar ma'e zaneràpuz pupe uhem mehe xo wemimutar zo weraha wà. 10 Apyhyk Ezau izuapyapyr wanemetarer paw wanuwi ihe. Amumaw wazeàmimaw no. Nezewe mehe nupuner kwaw uzeàmimaw rehe wà nehe kury. Zauxiapekwer umumaw teko Enom izuapyapyr wà, waànàm wà no, wanuwake wiko ma'e wà no. Ni amo nuzepyro kwaw wà. 11 Pezar tu 'ym ma'e peinuromo har herehe we pe wà nehe. Azekaiw putar wanehe nehe. Kuzà imen umàno ma'e kwer peinuromo har upuner herehe uzeruzar haw rehe wà nehe.

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury.

— Te ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar upuraraw ma'erahy wà. Aipo pe napepuraraw kwaw ma'erahy pe nehe no. Azeharomoete pepuraraw putar nehe. 13 — Iaiw ma'e, i'i putar teko Mozira tawhu pe hexak mehe wà nehe. Uzeapo putar teko heta 'ymaw romo nehe, a'e kwehe mehe ihe. Amogwer uze'eg uryweteahy hehe wà nehe. Uze'egaiw amo rehe imono mehe umume'u putar her wà nehe. Teko a'e tawhu izywyr har upaw putar wà nehe. Nuzewyr kwaw wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury. 14 Na'e aze'eg ihe kury. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur uze'eg ihewe. Omono kar amo uze'eg imume'u har teko ywy nànànar wanupe. Na'aw a'e ize'eg xe:

— Pemono'og zauxiapekwer pe wà nehe. Pezàmàtyry'ym Enom peho pe wà nehe. 15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e neapo putar teko ikàg 'ym ma'e romo a'e nehe, Enom. Ni amo nuzeruze'eg kwaw nerehe wà nehe. 16 Peneko wera'u haw hemu'em peme a'e. — Amo ukyze zanewi a'e wà, peze zo pezeupe nehe. Peiko itakwaruhu pupe ywytyruhu apyr. Peiko ywate wiràhu ài. Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e peneityk putar a'e nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury.

— Puruzuka haw iaiw wera'u ma'e u'ar putar Enom wanehe a'e nehe. Huwake ukwaw ma'e ipytuhegatu putar ukyzeahy pà hexak mehe wà nehe. 18 Kwehe iaiw ma'e uzeapo Xotom tawhu pe Komor tawhu pe a'e. Tupàn umumaw a'e tawhu amo tawhu wanuwake har inuromo a'e wà. Uzapo putar nezewegatete haw Enom pe nehe no. Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà nehe. Ni màràn 'ar numumaw kwaw a'e pe wiko

pà wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
19 Amo zàwàruhu iriàw uhem ka'a Zotàw yrykawhu izywyr har wi a'e. Uzeupir ywy ka'api'i ikatu ma'e pe no. Nezewegatete amuzàn kar putar Enom waiwy wi ihe wà nehe no. Na'e awa heremixak ràm wiko putar a'e ywy rehe har wanuwihaw romo a'e nehe. Mo upuner herehe wà. Mo nukyze kwaw ihewi wà. Mo heàmàtyry'ym putar wà nehe. Ma'enugar tuwihaw upuner hereitykaw rehe wà. 20 A'e rupi pezekaiw katu teko Enom izuapyapyr wanupe heremiapo ràm rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe. Peinu Temà tawhu pe har wanupe heremiapo ràm nehe no. Zauxiapekwer umutyk putar te kwarer wà nehe, te tua'uhez ma'e wà nehe no. Teko paw ukyzeahy putar hexak mehe wà nehe. 21 Enom i'ar mehe ywy uryryryryryz putar iànoànog mehe nehe. Te Yryhupiràg izywyr har wenu putar wà nehe no. 22 Zauxiapekwer uzàmàtyry'ym putar Mozira tawhu wà nehe. Nuzawy kwaw wiràhu upepozaz ma'e ywate wi wemiar ipyhyk pà u'ar ma'e. A'e 'ar mehe zauxiapekwer Enom izuapyapyr ukyze putar kuzà imemyrahy ma'e ài wà nehe.

Tupàn uzepyk Namaz pe har wanehe

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg Namaz tawhu pe har kury.

— Amat tawhu pe har wà, Arupaz tawhu pe har wà no, ukyze waiko a'e wà, ta'e wenu ikatu 'ym ma'e uzeapo ma'e kwer imume'u haw wà xe. Wakyze haw ukamikamik yryhu ài a'e wà. Nupytu'u kwaw wà. 24 Teko Namaz tawhu pe har na'ikàg kwaw wà. Uwak uzàn pà wà ta'e ukyze katu wà xe. Tynehem ma'erahy pupe wà. Nuzawy kwaw kuzà imemyrahy ma'e wà. 25 'Aw tawhu hurywete kwehe mehe a'e. Teko weityk wà kury. 26 A'e 'ar mehe zauxiapekwer uzuka putar kwàkwàmo wà nehe, uzuka awa zauxiapekwer wà nehe no, nahu rupi wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
27 Apy putar Namaz tawhu ipàrirogawtàtà ihe nehe. Tata umumaw putar Menanaz hàpuzuhu a'e nehe no.

Tupàn uzepyk Kenar, Azor wanehe kury

28 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko Kenar izuapyapyr wanupe uzeapo ma'e ràm a'e kury, Azor tawhu pe har wanuwihaw wanupe uzeapo ma'e ràm a'e no. Mawiron wanuwihawete Namukononozor weityk a'e tawhu a'e wà.

— Pehem peho Kenar tawhu pe har waàmàtyry'ym pà nehe. Teko kwarahy ihemaw kutyr har romo wanekon wà. Pemumaw pe wà nehe. 29 Pepyhyk wanàpuzràn nehe, waneimaw pe wà nehe no, pàn wanàpuzràn huken rehe imuzaiko pyrer nehe no, wanàpuzràn pupe har paw nehe no. Pepyhyk waneimaw kawaru kupewa'a pe wà nehe, nezewe peze'eg pà nehe: Teko ywy nànànar ukyze wà, peze wanupe nehe.
30 Teko Azor pe har wà, ko ma'e amume'u teko peme kury. Pezàn peho muite nehe kury. Pezeàmim nehe no. Mawiron wanuwihawete Namukononozor a'e, peàmàtyry'ym àwàm imume'u har a'e, umume'u ko ma'e kury. 31 — Zaha ty wà. — Zanekàg, i'i a'e teko uzeupeupe wà. — Ni amo nazanereityk kwaw wà nehe, i'i wà. Xiàmàtyry'ym zane wà nehe kury. Waneko haw tawhu muite amo tawhu wanuwi tuz a'e. Naheta kwaw ukenawhu. Naheta kwaw iwàpytygatu haw, i'i wemiruze'eg wanupe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
32 — Pepyhyk waneimaw kawaru kupewa'a pe wà nehe. Pepyhyk waneimaw tapi'ak paw pe wà nehe no. Teko u'aw iàpinar romo wanekon wà. Amuhàmuhàz putar a'e teko ywy nànàn ihe wà nehe. Amu'ar kar putar iaiw haw tetea'u wanehe ihe nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
33 Azor uzeapo putar ywyxiguhu romo nehe. Nuzeapo pixik kwaw ywy ikatu ma'e romo nehe. Teko nuiko kwaw a'e pe wà nehe. Xo awarahu zo wiko putar a'e pe wà nehe.

Tupàn uzepyk Eràw ywy rehe har wanehe a'e

34 Zeneki wiko Zuta wanuwihawete romo kury. Nan kwehe tete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe Eràw

ywy rehe kury. 35 Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e upuner wera'u ma'e uze'eg kury.
— U'yw pupe puruzywà har umuigo
kar Eràw ywy upuner ma'e romo wà.
Azuka putar a'e zauxiapekwer paw ihe wà
nehe. 36 Amur kar putar ywytu ywy nànàn
Eràw ikutyr ihe nehe. Teko izuapyapyr
uhàuhàz putar ywy nànàn uzàn pà wà
nehe no. Te wiko putar ywy nànàgatu
wà nehe. 37 Amukyze kar putar Eràw
izuapyapyr waàmàtyry'ymar wanuwi ihe
wà nehe, wanehe ipuruzuka wer ma'e
wanuwi ihe wà nehe. Hekwahy haw
uhua'u ma'e rehe amumaw putar ihe wà
nehe. Amono kar putar zauxiapekwer
tetea'u wakutyr ihe wà nehe, te upaw
wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
38 Amumaw putar Eràw wanuwihawete
ihe wà nehe, wanuwihaw ihe wà nehe
no. Amuapyk kar putar herenaw a'e pe
nehe. 39 Nezewe rehe we amuigo kar wi
putar teko ikàg ma'e romo izypy mehe arer
zàwenugar romo ihe wà nehe no. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

50

Zauxiapekwer weityk Mawiron wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u ko uze'eg Mawiron ywy rehe a'e
kury, a'e pe har wanehe a'e no.

2 Pemume'u ko ze'eg ywy nànàn nehe.
Pemume'u teko nànàn nehe.
Pemume'u uzeapo romo ma'e kwer
imuhàmuhàz pà nehe.
Pezumim zo puruwi nehe.
Mawiron u'ar a'e.
Watupàn Mew-Marunuk ipuner haw
uhem izuwi.
Maranugar haw upyk tupàn a'ua'u Maw-
iron pe har wà.
Wanagapaw purumuhuhuk ma'e tynehem
kyze haw pupe wà.

3 Amo teko kwarahy heixe haw awyze
har kutyr har ur Mawiron iàmàtyry'ym pà
wà.
Mawiron uzeapo putar ywyxiguhu romo
nehe.
Teko wà, ma'ea'yr wà no, uzàn putar oho
a'e wi wà nehe.
Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà nehe.

Izaew uzewyr uiwy pe wà

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury.
— A'e 'ar ihem mehe teko Izaew ywy
rehe har wà, Zuta ywy rehe har wà no,
uzewyr putar uzai'o pà herekar pà wà
nehe. 5 — Ma'e pe Xiàw piar a'e, i'i putar
upuranu pà wà nehe. Na'e ur putar xe
kutyr wà nehe. — Zaze'eg putar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe, i'i putar
wà nehe. — Xiapo katu putar zaneze'egaw
upaw pixik 'ym ma'e hehe we nehe, i'i
putar wà nehe. 6 Teko heremiaihu nuzawy
kwaw àràpuhàràn ywytyr rehe ukàzym
ma'e wà. Wanehe uzekaiw ma'e nuzekaiw
katu kwaw wanehe wà. Wata àràpuhàràn
ài amo ywytyr wi amo pe wà. Heharaz
weko awer wi wà. 7 Wanuwàxi har paw
uzàmàtyry'ym wà. Waàmàtyry'ymar uze'eg
nezewe wà. — Uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn
henataromo wà. A'e rupi, waàmàtyry'ym
mehe naxiapo kwaw ikatu 'ym ma'e zane.
Aze mo uzeruzar katu Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e rehe uwipy wazàwe wà, ikatu
mo.
Nuzeruzar kwaw wà, i'i wà.
8 Izaew izuapyapyr wà, pezàn Mawiron
wi nehe. Peiko oho ma'e ràm ipy romo
nehe. 9 Ta'e amukàg kar putar amo ywy
rehe har kwarahy heixe haw awyze har
kutyr har ihe wà nehe. Azàmàtyry'ym kar
putar Mawiron a'e teko wanupe ihe wà
nehe. A'e teko umuzehyrogatu kar putar
zauxiapekwer Mawiron tawhu huwake
wà nehe. Na'e weityk putar wà nehe,
ipyhyk pà wà nehe. Zauxiapekwer a'e
ywy rehe har ukwaw katu ma'e izywà
haw uzemi'i kar ma'e ikatu ma'e ài wà,
iawy pixik 'ymar ài wà. 10 Upyhyk putar
temetarer paw Mawiron wi wà nehe. Wer-
aha putar wemimutar paw a'e wi wà nehe
no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
aze'eg kwez kury.

Mawiron heitykaw

11 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e kury.

— Teko Mawiron ywy rehe har wà. Peraha temetarer heywy rehe har paw rupi. Ko 'ar rehe penurywete, Penurywete tuwe. Peiko tapi'aka'yr ka'api'i rehe wata ma'e àꞌi. Peze'eg kawaru hehaite ma'e àꞌi. 12 Nezewe rehe we tawhu peneko haw uzeapo putar ikàg 'ym ma'e romo a'e nehe. Imaranugar putar nehe. Uzeapo putar ywy ikàg 'ym wera'u ma'e romo a'e nehe. Uzeapo putar ywyxiguhu uxinig ma'e kwer romo nehe. Naheta kwaw 'y a'e pe nehe. 13 Aikwahy putar ihe nehe. A'e rupi zauxiapekwer umumew putar Mawiron wà nehe. Ni amo teko nuiko kwaw a'e pe wà nehe. A'e pe ukwaw ma'e ràm ipytuhegatu putar a'e tawhu pe uzeapo ma'e kwer hexak mehe wà nehe.

14 U'yw pupe puruzywà ma'e wà, peze'yrogatu Mawiron waàmàtyry'ym pà nehe. Pemàmàn tawhu izywyr nehe. Pezywà penu'yw nànàn nehe. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e hekutyr a'e wà xe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. 15 Pehapukaz zeàmàtyry'ymawhu pe har imume'u pà nehe, tawhu izywyr nehe. Mawiron uzemono kwez wà kury. Uzapo wixe àwàm pàrirogawtàtà rupi wà. Na'e weityk wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azepyk teko Mawiron wanehe ihe. Pezepyk wanehe nehe no. Ta'e upuraraw kar ma'erahy amo wanupe a'e wà xe. 16 Pezutym kar zo ma'e Mawiron ywy rehe har wanupe waiwy rehe nehe. Pepo'o kar zo arozràn wanupe nehe. Amo ae ywy rehe arer a'e ywy rehe wiko ma'e ukyze putar wàmàtyry'ymar zauxiapekwer wanuwi wà nehe. A'e rupi uzewyr putar weko awer pe wà nehe.

Izaew uzewyr putar uiwy pe wà nehe

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.

— Teko Izaew izuapyapyr nuzawy kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e wà. Zàwàruhu iriàw oho wanaikweromo wamuhàmuhàz pà wà. Izypy mehe Axir wanuwihawete uzàmàtyry'ym Izaew wà. A'e re Namukononozor Mawiron wanuwihawete uxi'uxi'u wàkàgwer wà. 18 A'e rupi ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e Izaew wazar azepyk putar tuwihawete Namukononozor rehe ihe nehe, hemiruze'eg wanehe ihe nehe no, Axir wanuwihawete rehe hezepyk awer zàwegatete ihe nehe no. 19 Aruzewyr putar teko Izaew waiwy pe ihe wà nehe. U'u putar Karamew ywytyr Màxà ywy rehe har rehe hezuz ma'e wà nehe. U'u wemimutar paw Eparai ywy rehe har wà nehe, Zireaz ywy rehe har wà nehe no. 20 A'e 'ar ihem mehe Izaew ywy rehe har uzapo putar xo ikatu ma'e zo a'e wà nehe. Zuta ywy rehe har nezewegatete wà nehe no. Aze amuikuwe kar amo ihe nehe, nazepyk kwaw hehe ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn uze'eg Mawiron imumaw paw rehe

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.

— Pezàmàtyry'ym teko Meratai pe har pe wà nehe, Pekoz pe har pe wà nehe no. Pemumaw tuwe pe wà nehe. Pezapo heremiapo kar paw nehe no. 22 Teko wenu zauxiapekwer wazeàmàtyry'ym mehe a'e ywy rehe wà. Heta ma'e imumaw paw tetea'u. 23 Mawiron uzukazuka ywy paw inupànupà pà. Ko 'ar rehe inupà haw uzekazeka kwez kury. Teko ywy nànànar ipytuhegatu Mawiron pe izeapo awer hexak mehe wà. 24 Ne Mawiron ere'ar hepuruzuka haw pupe ikwaw 'ym pà ne. Nepyhyk nemumaw pà wà, ta'e heàmàtyry'ym pe ne xe. 25 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e awàpytymawok hepuruzuka haw imonokatu haw ihe. Anuhem a'e wi. Ta'e aikwahy ihe xe. Heta amo heremiapo ràm Mawiron pe. 26 Peàmàtyry'ym kwe rupi nehe, ko rupi nehe no. Pezuhaw arozràn imonokatu haw nehe. Pemono wanemetarer amo i'aromo ywytyr romo iapo pà nehe. Nuzawy kwaw arozràn ywytyr romo iapo pyrer. Pemumaw a'e ywy nehe. Pemuhem kar zo màno haw wi nehe. 27 Pezuka zauxiapekwer a'e pe har paw rupi pe wà nehe. Mawiron pe har uzemumikahy putar wà nehe. Uhem wanehe hezepyk àwàm 'ar kwez kury.

28 Amo teko oho uzàn pà Mawiron wi wà, Xiàw pe uhem pà wà. Apuner wanexakaw rehe ihe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e

Zanezar uzepyk Mawiron wanehe a'e, ta'e uzapo iaiw ma'e hàpuzuhu pe a'e wà xe, i'i waiko wà.
29 — Pezàmàtyry'ym Mawiron nehe, peze u'yw pupe puruzywà ma'e wanupe nehe. Aze amo ukwaw ma'ezywà haw u'yw pupe ywyrapar pupe wà nehe, pemono kar a'e pe pe wà nehe. Pemàmàn tawhu izywyr nehe. Pemuhem kar zo amo pe wà nehe. Tuwe Mawiron umekuzar wemiapo kwer paw wà nehe. Uzapo iaiw ma'e amo wanupe wà. Pezapo nezewegatete haw wanupe nehe no. Ta'e uze'eg nezewe ihewe a'e wà xe. — Uruiko wera'u newi ure, i'i ihewe wà. Tupàn Ikatuahy Ma'e Izaew wazar romo aiko ihe. 30 A'e rupi zauxiapekwer uzuka putar kwàkwàmo nahu rupi wà nehe. Zauxiapekwer amo ae ywy rehe har uzuka putar zauxiapekwer Mawiron pe har paw a'e 'ar mehe a'e wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
31 Mawiron, ereiko wera'u amo wanuwi ne. A'e rupi ihe pezar upuner wera'u ma'e apuàmàtyry'ym penereko ihe kury. Penehe hezepykaw 'ar uhem kwez kury. 32 Pe teko wiko wera'u ma'e pe, pezepyapi putar pe'ar pà nehe. Ni amo napepytywà kwaw pepu'àm wi mehe a'e wà nehe. Amunyk putar tata tawhu peneko haw rehe ihe nehe. Tawhu izywyr har paw uzemumaw putar nehe.
33 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e uze'eg kury.
— Izaew wà, Zuta wà no, upuraraw ma'erahy waiko wà. Wapyhyk arer ume'egatu wanehe wanuwake wiko pà wà. Na'ipurumuhem kar wer kwaw wanehe wà.
34 Nezewe rehe we wamuhem kar àràm ikàg a'e. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e her romo a'e. Upyro putar a'e wà nehe, waiwy pe waneruzewyr kar pà a'e wà nehe. Xo xiroxiroahy haw werur putar teko Mawiron wanupe nehe.
35 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.
— Tuwe Mawiron umàno nehe.
Tuwe teko a'e pe har umàno wà nehe no.
Tuwe wanuwihaw umàno wà nehe.
Tuwe ma'e kwaw katu har wainuromo har umàno wà nehe no.
36 Tuwe wainuromo har uzeapo ma'e ràm imume'u har umàno wà nehe. Tuwe hemu'em ma'e umàno wà nehe. Tuwe iranaiwahy ma'e umàno wà nehe no.
Tuwe wainuromo har zauxiapekwer umàno wà nehe.
Ukyzeahy waiko wà kury.
37 Pemumaw waneimaw kawaru pe wà nehe.
Pemumaw ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har nehe no.
— Peiko heremiruze'eg romo nehe, i'i zauxiapekwer ikàg 'ym ma'e wanupe. Tuwe a'e zauxiapekwer umàno wà nehe.
Pemumaw wanemetarer wanuwi nehe.
Pepyhyk wanemetarer heraha pà wanuwi nehe.
38 Àmàn ikyr 'ymawhu ur putar waiwy rehe nehe.
Te yrykawhu typaw putar nehe.
Mawiron ywy wereko tupàn a'ua'u purumukyze kar haw wà.
A'e tupàn a'ua'u umuigo kar wemiruze'eg iranaiwahy ma'e romo a'e wà.

39 Miar wiko putar wà Mawiron tawhu pe wà nehe: Zàwàruhu ywyxiguhu pe har wà, awarahu wà, wiràmiri izipiw ma'e wà. Teko nuiko pixik kwaw a'e pe wà nehe. Tuweharupi upyta putar teko heta 'ymaw romo nehe. 40 Kwehe mehe amumaw Xotom tawhu Komor tawhu rehe we ihe. Amumaw tawhu a'e tawhu waiwyr har ihe wà no. Teko nuiko pixik kwaw a'e pe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.

41 Amo teko ur iko muite wi wà.
Ur ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi wà.
Teko ikàg ma'e romo wanekon wà.
Tuwihawete tetea'u uzemuàgà'ym waiko zeàmàtyry'ymawhu rehe wà.
42 Heta tetea'u ywyrapar wanupe. Heta tetea'u takihepuku wanupe no.
Puruzuka haw ikatu wanupe. Nupurupuhareko kwaw wà.
Ur kawaru kupe pe wà.
Waànoànogaw nuzawy kwaw yryhu wikwahy ma'e iànoànogaw.

Uzemuàgà'ym kwez Mawiron iàmàtyry'ym
àwàm rehe wà.
43 Amo umume'u uzeapo ma'e kwer Maw-
iron wanuwihawete pe wà.
Izywa ipyw henu mehe.
Ma'erahy a'e, ma'eahy haw a'e no, wiko
tuwihawete izar romo kury.
Nuzawy kwaw kuzà umemyr izexak kar
haw 'ar mehe.

44 Zàwàruhu iriàw uhem ka'a wi yrykawhu Zotàw izywyr. Na'e uzeupir ywy ka'api'i ikyr katu ma'e heta haw pe no. Nezewegatete ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azur putar Mawiron wamuzàn kar pà waneko haw tawhu wi ihe wà nehe no. Na'e tuwihaw heremixak ràm wiko putar a'e teko wanuwihawete romo nehe. Mo ikàg hezàwe wà. Mo nukyze kwaw ihewi heàmàtyry'ym pà. Ma'enugar tuwihaw upuner herenataromo. 45 A'e rupi pezekaiw katu heze'eg rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u Mawiron pe heremiapo ràm ihe. Azapo putar iaiw ma'e a'e pe har wanupe nehe. Herenu pe imume'u mehe nehe. Te kwarer zauxiapekwer umutyk putar waneraha wà nehe. A'e ma'e imume'u haw henu har ukyzeahy putar wà nehe. 46 Mawiron wànoànog putar u'ar mehe nehe. Ywy uryryryryz putar nehe. Teko amo ae ywy rehe har wenu putar wanehapukaz mehe wà nehe.

51

Tupàn uze'eg wi Mawiron wanehe

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Amur kar putar ywytu puruzuka ma'e Mawiron ikutyr ihe nehe, a'e pe har wakutyr ihe nehe. 2 Amur kar putar teko amo ywy rehe har a'e pe a'e ywy imumaw kar pà wanupe nehe. Nuzawy kwaw ywytu ka'a ruwer uxinig ma'e muite heraha har. Wamumaw paw 'ar ihem mehe zauxiapekwer ywy nànànar uzàmàtyry'ym putar wà nehe. Uzapo putar ywy ywyxiguhu teko heta 'ymaw romo wà nehe. 3 Pezywà kar zo zauxiapekwer Mawiron pe har wanupe pe wà nehe. Pemunehew kar zo wapuxi'a imimaw wanupe nehe. Pezuka kwàkwàmo pe wà nehe. Pepytu'u zo wazuka re nehe. Pezuka zauxiapekwer paw pe wà nehe. 4 Zauxiapekwer ukutuk putar a'e wà nehe. Umàno putar weko haw tawhu pe nahu rupi wà nehe. 5 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e napuir kwaw Izaew wanuwi ihe. Naityk kwaw Zuta ihe wà. Teko Mawiron uzapo ikatu 'ym ma'e herenataromo a'e wà. Aiko Tupàn ikatuahy ma'e Izaew wazar romo ihe. 6 Pezàn Mawiron wi nehe. Aze pepuner pezepyro haw rehe nehe, pezepyro nehe. Pezezuka kar zo zauxiapekwer wanupe Mawiron wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Ihe azepyk putar wanehe ihe nehe kury. Hezepyk àwàm nuzawy kwaw wanemiapo kwer nehe. Uhyk putar nehe. 7 Mawiron nuzawy kwaw kanek ipuku ma'e or iapo pyrer hepo pe har a'e. Teko ywy nànànar uka'u ipor i'u mehe wà. U'u win ipupe har uzemue'o kar pà wà. 8 Na'arewahy Mawiron u'ar. Uzemumew. Pezai'o hehe nehe. Pekar muhàg ikutuk awer pe nehe. Nezewe mehe ikatu putar ru'u nehe. 9 Amo ywy rehe arer a'e pe wiko ma'e uze'eg nezewe wà.

— Urepurupytywà wer zepe Mawiron rehe. Nurupuner kwaw. Zahem zaha izuwi nehe, zanereko awer nànàn zanezewyr pà nehe. Tupàn uzepyk Mawiron rehe ukàgaw paw rupi a'e. Umumaw tuwe, i'i wà.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Heremiaihu uhapukaz nezewe uze'eg pà wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar zanekatu haw. Zaha Zeruzarez tawhu pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hemiapo kwer imume'u pà teko a'e pe har wanupe nehe, i'i wà. 11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipurumumaw wer Mawiron rehe a'e, a'e rupi uma'ereko Mez wanuwihawete wapy'a pupe a'e. A'e rupi uzàmàtyry'ym oho wà kury. Nezewe mehe uzepyk putar wanehe nehe, ta'e umumew hàpuzuhu a'e wà xe. Nezewe haw tuwihaw uzapo kar wà.

— Pemuaime penu'yw nehe. Pemuàgà'ym pemimaw nehe no. 12 Pezàmàtyry'ym kar Mawiron ipàrirogawtàtà zauxiapekwer

wanupe nehe. Pemukàg kar ume'egatu ma'e pe wà nehe. Pemono awa ume'egatu ma'e romo pe wà nehe no. Pezumim awa teko wazuka àràm romo pe wà nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo wemimume'u kwer. Umume'u ikatu 'ym ma'e Mawiron wanupe wemiapo ràm. Uzapo no. 13 Heta tetea'u yrykawhu Mawiron ywy rehe. Heta tetea'u temetarer no. Nezewe rehe we uhem i'ar kury. Amonohok waneko haw inemo àì. 14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e umume'u wemiapo ràm wekuwe haw rehe a'e. — Arur putar awa tetea'u Mawiron iàmàtyry'ym pà ihe wà. Uhem putar tukur tetea'u wazàwe wà nehe, ywàkun zàwenugar romo wà nehe. Uhapukaz putar wà nehe, ta'e weityk putar tawhu wà nehe xe.

Zegar haw Tupàn ikatu haw rehe har

15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo ywy upuner haw rupi.
Uma'ekwaw paw rupi uzapo ywy.
Uma'e kwaw katu haw rupi umuzaiko ywak tàpuzràn àì.
16 Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omokororo kar,
'y ywak rehe har okororo.
Umuzeupir kar ywàkun ywy iahykaw wi.
Uzapo àmàn iweraw paw.
Umuhem kar ywytu imono ipyta haw wi no.
17 A'e ma'e hexak mehe zaiko iranaiw ma'e romo. Ma'e kwaw par 'ym romo zaiko.
Tupàn a'ua'u hagapaw iapo har uzemumikahy wemiapo kwer rehe wà.
Ta'e uzapo tupàn a'ua'u a'e wà xe.
Nuikuwe kwaw wà.
18 A'e tupàn a'ua'u nuzawy kwaw heityk pyrer.
Purupe temu'emaw romo wanekon wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ur putar wanehe uzepyk pà nehe. A'e 'ar mehe umumaw putar a'e wà nehe.

19 Tupàn Zako izar nuiko kwaw nezewe a'e.
A'e ae uzapo ma'e paw rupi a'e wà.
Wexaexak Izaew wemiaihu romo wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e her romo a'e.

Mawiron wiko Tupàn ipurunupà haw romo

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.
— Mawiron, ereiko hepurunupà haw romo ne.
Ereiko hetakihepuku romo hepuruzuka haw romo.
Apei'àì'àg teko ywy tetea'u rehe har nepupe ihe wà.
Amumaw tuwihaw ihe wà. Amumaw wanemiruze'eg ihe wà no.
21 Akamik kawaru nepupe ihe wà. Akamik waku'az har ihe wà no.
Azukazuka ywyramawa.
Azuka waneruata har ihe wà no.
22 Azuka awa nepupe ihe wà. Azuka kuzà nepupe ihe wà no.
Apei'àì'àg tua'uhez ma'e ihe wà. Apei'àì'àg kwàkwàmo ihe wà no.
Akamik awa ihe wà. Akamik kuzàwaza ihe wà no.
23 Amuku'i àràpuhàràn ihe wà. Amuku'i wanehe uzekaiw ma'e ihe wà no.
Apei'àì'àg uma'ereko ma'e ihe wà. Apei'àì'àg waneimaw tapi'ak ywy iwykawyka haw imutykar ihe wà no.
Akamik tuwihaw ihe wà. Akamik tuwihaw ikàg ma'e ihe wà no.

Tupàn uzepyk Mawiron wanehe a'e

24 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.
— Mawiron ywy rehe har a'e wà, uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u Zeruzarez pe wà. Amekuzar kar putar wanemiapo kwer ihe nehe, wanupe ihe nehe. Pexak putar hezepyk mehe nehe. 25 Mawiron. Ereiko ywytyruhu ywy paw imumaw par romo ne. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko neàmàtyry'ymar romo ihe. Urupyhyk putar nehe. Urumumew putar nehe no. Urumuigo kar putar tanimuk romo ihe nehe.
26 Teko nupyhyk pixik kwaw ita nerehe har tàpuz ipyahu ma'e iapo pà wà nehe. Ereiko putar ywyxiguhu romo tuweharupi nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
27 — Pemono kar zauxiapekwer iàmàtyry'ym kar pà wanupe nehe. Pezupy pexi'àm ma'e 'ak kwer iapo pyrer nehe. Nezewe mehe teko wenu putar wà nehe.

Pemuàgà'ym teko ywy tetea'u rehe har
pe wà nehe, Mawiron iàmàtyry'ym kar
pà wanupe pe wà nehe. Peze'eg Ararat
ywy rehe har wanupe nehe, Mini ywy
rehe har wanupe nehe no, Azkenaz ywy
rehe har wanupe nehe no. Pexak amo
awa zauxiapekwer wanuwihaw romo
imuigo kar pà nehe. Perur kawaru
tetea'u pe wà nehe. Tuwe waneta haw
nuzawy kwaw tukur tetea'u waneta haw
nehe. Tuwe nuzawy kwaw ywàkun nehe.
28 Pemuàgà'ym Mez wanuwihawete pe
wà nehe, wanuwihaw pe wà nehe no,
Zauxiapekwer wanuwihaw pe wà nehe
no, ywy nànànar a'e tuwihaw wane-
miruze'eg pe wà nehe no. Pezàmàtyry'ym
kar Mawiron wanupe pe wà nehe. 29 Ywy
uryryryryryz wenaw wi uhem a'e, ta'e
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo
wemimume'u kwer iko a'e xe. Uzapo
putar Mawiron ywyxiguhu romo nehe.
Ni amo teko nuiko kwaw a'e pe wà nehe.
30 Zauxiapekwer Mawiron ywy rehe har
upytu'u amo zauxiapekwer waàmàtyry'ym
ire wà. Upyta wàpuzuhutàtà pupe wà.
Wakàgaw uhem wanuwi. Nuzawy kwaw
kuzà wà. Amo ukauka tawhu hukenawhu
wà. Tàpuz ukaz wà no. 31 Ze'eg heraha
har tetea'u uhem oho Mawiron wanuwi-
hawete pe uzeapo ma'e kwer imume'u pà
wà. — Zauxiapekwer wixe tawhu pupe
ma'ema'e wi a'e wà. 32 Waàmàtyry'ymar
upyhyk yrykawhu ahaw paw paw rupi
wà. Umunyk tata tàpuzuhutàtà wanehe
wà no. Zauxiapekwer Mawiron ukyzeahy
wà. 33 Nan kwehe tete waàmàtyry'ymar
ukixikixi putar wà nehe. Ukamikamik
putar arozràn ài wà nehe no, waiwy rehe
wà nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
upuner wera'u ma'e Izaew wazar uze'eg
kwez kury.

34 Mawiron wanuwihawete upei'ài'àg
Zeruzarez a'e.
A'e re u'u.
Wenuhem teko paw a'e wi wà. Wenuhem
ma'e paw no.
Nuzawy kwaw 'y y'a wi uzeakook ma'e.
Nuzawy kwaw àzàg tawhu i'u arer.
Weraha wemimutar paw.
Weityk ikurer.

35 Emume'u ko ma'e teko Xiàw pe har
wanupe nehe.
— Mawiron uzapo puruzuka haw tetea'u
zanewe a'e wà. Tuwe wapuruzuka
haw uzewyr katu uzar wanupe
nehe, ere wanupe nehe.
Eze'eg wi teko Zeruzarez pe har wanupe
nehe no.
— Mawiron upuraraw kar ma'erahy
zanewe a'e wà.
Tuwe Tupàn uzepyk wanehe a'e ma'erahy
hekuzaromo nehe, ere wanupe
nehe.

Tupàn upytywà Izaew wà

36 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e teko Zeruzarez pe har wanupe.
— Apupytywà putar ihe nehe. Azepyk
putar peàmàtyry'ymar wanehe nehe. Amu-
typaw putar yzygwar Mawiron pe har ihe
nehe. Amutypaw putar yrykawhu a'e pe
har ihe nehe no. 37 Na'e Mawiron wiko
putar ywytyr ita iapo pyrer romo nehe.
Miar ipuruzukaiwahy ma'e wiko putar a'e
pe wà nehe. Teko ukyzeahy putar hexak
mehe wà nehe. Ni amo nuiko kwaw
a'e pe wà nehe. Mawiron rehe ume'e
ma'e paw ukyze putar wà nehe. Ta'e
ukwaw putar a'e pe uzeapo ma'e kwer
a'e wà xe. 38 Mawiron pe har paw oko-
roro zàwàruhu iriàw ài wà. Uzemuakyr
zàwàruhua'yr ài wà no. 39 Aipo ume'e a'e
wà. Azapo putar mynykawhu wanupe
nehe. Amuka'u kar putar ihe wà nehe.
Amurywete kar putar ihe wà nehe no. Na'e
uker putar wà nehe. Nume'e pixik kwaw
a'e re wà nehe. 40 Araha putar wamàno
àwàm pe àràpuhàràna'yr ài ihe wà nehe,
àràpuhàràn hawitu ma'e awa ài ihe wà
nehe no, àràpuhàrànete ài ihe wà nehe no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg
kwez ihe kury.

Mawiron heitykaw

41 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e kury.
— Mawiron ikatu teko ywy nànànar
wanupe. Nezewe rehe we zauxiapekwer
upyhyk heityk pà wà kury. — Iaiw, i'i teko
amo ae ywy rehe har wà, hexak mehe wà.
42 Yryhu oho Mawiron rehe. Upyk ykotok
puruzuka ma'e pupe. 43 Umumew tawhu

paw wà. Nuzawy kwaw ywyxiguhu 'y hereko har 'ym. Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà. Ni amo nukwaw kwaw huwake wà.
44 Azepyk putar Mew Mawiron watupàn rehe ihe nehe. Imunar hema'e rehe a'e. Amuzewyr kar putar a'e ma'e ihe nehe. Teko ywy nànànar upytu'u putar imuwete re a'e wà nehe.

— Mawiron ipàrirogawtàtà u'ar kwez kury. 45 Teko Izaew ywy rehe har wà, pezàn a'e wi nehe. Pitàitàigatu uzepyro putar hekwahy haw tata zàwenugar wi wà nehe. 46 Pekàg wiwi nehe. Pekyze zo uzeapo ma'e kwer imume'u haw henu mehe nehe. Kwarahy nànàn teko umume'u amo ae ma'e wà. Umume'u puruzuka haw a'e ywy rehe har wà. Umume'u amo tuwihawete amo ae tuwihawete iàmàtyry'ymaw wà no. 47 Nezewe uhem he'ar iko. A'e 'ar mehe azepyk putar tupàn a'ua'u Mawiron pe har wanehe ihe wà nehe. A'e ywy rehe wiko ma'e imaranugar putar wà nehe, ta'e zauxiapekwer weityk a'e teko a'e wà xe. Uzuka putar paw rupi wà nehe no. 48 Mawiron u'ar putar nehe. Teko kwarahy heixe haw awyze har kutyr har umumaw putar wà nehe. A'e 'ar mehe ywak rehe har paw a'e wà nehe, ywy rehe har paw a'e wà nehe no, uzegar putar urywete haw rehe a'e wà nehe. 49 Mawiron uzuka teko ywy nànàn a'e wà. Ko 'ar rehe u'ar a'e, ta'e uzuka Izaew tetea'u a'e wà xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn uze'eg zuta ywy rehe har Mawiron pe wiko ma'e wanupe

50 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Heremiaihu Mawiron pe wiko ma'e wà. Pehem pemàno haw wi. Peata nehe kury. Pepyta zo ma'e hàro pà nehe. Peiko muite peneko haw wi. Nezewe rehe we pema'enukwaw herehe nehe. Aiko pezar romo ihe. Pema'enukwaw Zeruzarez rehe nehe no. 51 Nezewe peze'eg ihewe.

— Uremaranugar ta'e amo uze'eg zemueteahy urerehe wà xe. Amo ywy rehe har wixe katuahy haw tàpuzuhu pe har pupe wà. A'e rupi uremuigo kar ikàg 'ym ma'e romo wà, peze peiko. 52 A'e rupi amume'u ko ma'e ihe kury. Uhem he'ar iko. A'e 'ar mehe azepyk putar tupàn a'ua'u Mawiron pe har wanehe ihe nehe. Ikutuk pyrer a'e ywy rehe imuhàz pyrer ikuhem putar wà nehe. 53 Aze mo Mawiron upuner ywak rehe uzeupir haw rehe wà, aze mo upuner tàpuzuhu tàtà a'e pe iapo haw rehe wà, nezewe rehe we mo amono kar teko a'e pe ihe wà. — Pemumaw pe wà nehe, a'e mo wanupe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Mawiron imumaw paw

54 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Peinu teko Mawiron pe har wanehapukaz mehe pe wà nehe.
Uzai'o waiko wà, ta'e zauxiapekwer umumaw a'e ywy a'e wà xe.
55 Amumaw Mawiron teko ihe.
Amupytu'u kar ize'eg ire ihe.
Zauxiapekwer ipupe wixe ma'e a'e wà, Nuzawy kwaw ykotok ipuruzukaiwahy ma'e wà.
Uzàmàtyry'ym a'e pe har uhapukazahy pà wà.
56 Ur Mawiron imumaw pà wà.
Upyhyk zauxiapekwer a'e pe har wà.
Omonohok waywyrapar wà. Omonohok wanu'yw wà no.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ikatu 'ym ma'e rehe uzepyk ma'e romo ihe.
Azepyk putar Mawiron rehe ihe nehe, ta'e iaiw a'e wà xe.
57 Amuka'u putar wanuwihaw ihe wà nehe:
Ma'e kwaw katu har wà, Wanuwihaw wà, Wainuromo har zauxiapekwer wà.
Uker putar wà nehe.
Nume'e pixik kwaw wà nehe.
Ihe tuwihawete aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner wera'u ma'e herer romo ihe.
58 Zauxiapekwer umumew putar Mawiron ipàrirogawtàtà iànàgatu wera'u ma'e a'e wà nehe.
Tata umumaw putar ukenawhu aiha wera'u ma'e nehe no.
Teko wama'ereko haw paw iaiw.
Teko ywy nànànar wanemiapo kwer ukaz putar nehe.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner
wera'u ma'e uze'eg kwez kury.

Zeremi omono kar uze'eg pape rehe imuapyk pyrer Mawiron pe wiko ma'e wanupe

59 Xerai Neri ta'yr Mazez hemimino wiko tuwihaw tuwihawete Zeneki ipytywà har romo a'e. Zeneki Zuta wanuwihawete romo heko mehe 4 haw kwarahy rehe Xerai uzypyrog Mawiron pe oho pà kury. Na'e azapo kar amo ma'e izupe. 60 Amuapyk Mawiron imumaw pàwàm amo pape rehe ihe. Amume'u amogwer izupe uzeapo ma'e ràm a'e pape rehe imuapyk pà ihe no. 61 Na'e aze'eg Xerai pe kury.

— Mawiron tawhu pe nehem mehe emugeta nerahy haw rupi ko pape rehe imuapyk pyrer paw teko wanupe nehe. 62 A'e re eze'eg nezewe nehe. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Amumaw putar 'aw tawhu ihe nehe, ere. — Ni amo wikuwe ma'e nupyta kwaw xe a'e wà nehe, ere. — Ni teko wà, ni ma'ea'yr wà, ere. — 'Aw tawhu uzeapo putar ywyxiguhu romo tuweharupi nehe, ere, ere izupe nehe. 63 Ko pape teko wanupe imugeta re ezàpixipixi amo ita hehe nehe. Na'e eityk Ewparat yrykawhu pupe nehe. 64 Na'e eze'eg nezewe wanupe nehe. — Nezewe haw uzeapo putar Mawiron pe nehe. Uzeapypyk putar nehe. Nuzeupir pixik kwaw nehe. Ta'e Tupàn werur putar imumaw paw hehe a'e nehe xe, ere wanupe nehe, a'e izupe.

Zeremi ize'eg upaw xe kury.

52

Zeruzarez tawhu heitykaw

1 Zeneki wereko 21 kwarahy Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo wiko mehe a'e. Umumaw 11 kwarahy Zeruzarez pe tuwihawete romo wiko pà. Amutaw ihy her romo a'e. Amo Zeremi tazyr romo hekon. A'e Zeremi uzapo weko haw Irimina tawhu pupe a'e. 2 Tuwihawete Zeneki uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo. Nuzawy kwaw tuwihawete Zeoaki. 3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy teko Zuta ywy rehe har wanupe, Zeruzarez pe har wanupe no. A'e rupi weraha kar zauxiapekwer wanupe wanemipyhyk kwer romo wà. Zeneki upytu'u Mawiron wanuwihawete heruzar ire. Uzàmàtyry'ym. 4 Zeneki Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe 9 haw kwarahy rehe 10 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe Namukononozor Mawiron wanuwihawete ur wemiruze'eg zauxiapekwer paw wanupi a'e kury, Zeruzarez iàmàtyry'ym pà a'e kury. Uzapo uker haw katu pe tawhu huwake wà. Uzapo tàpuzaiha tawhu izywyr wà, hehe umàmàn pà wà. 5 Umumaw mokoz kwarahy a'e pe upyta pà wà. Zeneki umumaw 11 kwarahy wanuwihawete romo wiko pà kury. 6 A'e kwarahy rehe 4 haw zahy rehe 9 haw 'ar mehe ma'uhez haw uhua'u tawhu pupe kury. Naheta kwaw temi'u teko wanupe. 7 Mawiron uzapo wixe àwàm pàrirogawtàtà rupi wà. Na'e zauxiapekwer Zutew a'e wà kury, uzeagaw uzàn pà tawhu wi pyhaw a'e wà kury. Zauxiapekwer Mawiron pe har umàmàn tawhu nànàn. Nezewe rehe we ipupe har izàn wer wà. Oho pe tuwihawete ima'etymaw rupi har rupi wà. Heta ukenawhu mokoz pàrirogawtàtà wamyter pe. Oho a'e ukenawhu rupi wà. Uzàn oho ywyàpyznaw Zotàw yrykawhu izywyr har ikutyr wà. 8 Zauxiapekwer Mawiron uzàn oho tuwihawete Zeneki haikweromo wà. Upyhyk ywytyr heta 'ymaw Zeriko izywyr har rehe heko mehe wà. Zauxiapekwer tuwihawete rupi uzàn ma'e paw weityk uzar wà kury. 9 Mawiron weraha Zeneki tuwihawete Namukononozor pe wà. Namukononozor wiko Himina tawhu Amat ywy rehe har pe a'e 'ar mehe. A'e pe Namukononozor umume'u izupe wemiapo ràm kury. 10 Himina pe wiko mehe we Mawiron wanuwihawete uzuka kar Zeneki ta'yr wanu henataromo wà, zauxiapekwer wanupe wà. Uzuka kar Zuta ywy rehe har wanuwihaw a'e wà no. 11 Na'e ukutuk kar Zeneki heha wanupe kury. Uzàpixipixi kyhàhàm tàtà morog iapo pyrer pupe, Mawiron pe heraha kar pà. Zeneki upyta zemunehew paw Mawiron pe har pupe. Te umàno ipupe.

Tupàn hàpuzuhu heitykaw

12 Namukononozor Mawiron wanuwihawete romo heko mehe 19 haw kwarahy rehe 5 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe Nemuzàràn̈à tuwihawete heruze'egar a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer wanuwihaw a'e, wixe Zeruzarez pupe a'e kury. 13 Wapy Tupàn Hàpuzuhu. Wapy tuwihawete hàpuzuhu no. Wapy tuwihaw paw wanàpuzuhu no. 14 Hemiruze'eg zauxiapekwer weityk tawhu ipàrirogawtàtà wà. 15 Na'e Nemuzàràn̈à weraha teko tetea'u ipyhyk pyrer romo Mawiron pe a'e wà kury: tawhu pupe hezar pyrer wà, Mawiron wamyrypar romo uzeapo ma'e kwer wà no, uma'ereko ma'e ma'e iapo katu haw kwaw par wà no.

16 Wezar teko hemetarer 'ym ma'e Zeruzarez pupe wà. Umuma'ereko kar uwà tyw pe wà, ko pe wà no. 17 Mawiron ukauka tàpuzuhu izyta morog iapo pyrer wà. Ukauka ywyramawa tàpuzuhu izywyr har wà no. Ukauka 'yryruhu morog iapo pyrer wà no. Na'e weraha a'e morog paw Mawiron pe wà kury. 18 Weraha tanimuk ma'ea'yr hapy haw pe har heraha haw wà. Weraha hyru wà no. Weraha zepinaw tatainy ihàm imonohokaw wà no. Weraha kawaw ma'ea'yr huwykwer imono'ogaw wà no. Weraha yhyk zàwenugar hapy haw wà no. Weraha ma'e morog iapo pyrer Tupàn imuwete haw rehe har paw wà no. 19 Weraha ma'e or iapo pyrer paw wà. Weraha ma'e parat iapo pyrer paw wà no: Kawaw pixika'i ma'e, kawaw tanimuk heraha haw, kawaw ma'ea'yr huwykwer imono'ogaw, tanimuk hyru, tatainy henaw, yhyk zàwenugar hyru, win Tupàn pe imono pyr hyru. 20 Kwehe mehe tuwihawete Xàrumàw uzapo ma'e tetea'u morog iapo pyrer tàpuzuhu pupe har a'e: mokoz izyta, ywyramawa, 'y hyruhu, 12 tapi'ak hagapaw a'e 'yryru ikokaw romo wà. Teko nupuner kwaw a'e ma'e ipuhuz haw ipapar haw rehe wà. 21-22 A'e mokoz izyta uzezuawygatu wà. Pitàitàigatu aiha haw heta 8 met. Pitàitàigatu heta 5,35 met aze amo oho izywyr. Naheta kwaw morog wapupe. Morog iànàmaw heta 10 xenxim. Izyta apyr pitàitàigatu heta ipeao morog iapo pyrer. Iaiha haw heta 2,20 met. Ipeao nànàn heta tetea'u ma'ywa homà hagapaw, imumuràgaw romo. Awa uma'ema'e morog a'e ma'e paw iapo pà wà. 23 Pitàitàigatu imumuràgaw izyta wanehe har rehe heta 100 homà hagapaw wà. Teko upuner 96 homà hagapaw wanexakaw rehe ywy rehe upu'àm mehe wà.

Zauxiapekwer weraha Zuta ywy rehe har Mawiron pe wà

24 Nemuzàràn̈à zauxiapekwer wanuwihaw a'e, weraha amo tuwihaw ipyhyk pyrer romo wà: Xerai xaxeto wanuwihawete, Xoponi xaxeto wanuwihaw Xerai iwy pe har, amogwer na'iruz tàpuzuhu pe har wanuwihaw ikàg ma'e wà. 25 Weraha amo awa tawhu wi a'e wà: zauxiapekwer wanuwihaw kwer, 7 tuwihawete ipytywà har a'e pe wikuwe ma'e wà, tuwihaw awa zauxiapekwer romo wamuigo kar har, amo 60 awa ikàg ma'e wà. 26 Nemuzàràn̈à weraha a'e teko paw Mawiron wanuwihawete pe wà. Himina tawhu pe tuwihawete hekon a'e. 27 Amat ywy rehe tuz a'e tawhu. A'e pe wahem ire tuwihawete upetek kar a'e awa paw rupi wà. Na'e uzuka kar wà no. Nezewe weraha teko Zuta ywy rehe har ipyhyk pyrer romo uiwy wi wà. 28 Na'aw Namukononozor hemiraha kwer waneta haw xe: Tuwihawete romo wiko mehe 7 haw kwarahy rehe Namukononozor weraha 3.023 teko uzeupi Mawiron pe wà. 29 18 haw kwarahy rehe weraha 832 teko Zeruzarez wi wà. 30 23 haw kwarahy rehe Nemuzàràn̈à weraha 745 teko wà. Aze ximono'og paw rupi zane wà, weraha 4.600 teko wà.

31 Mawiron wanuwihawete romo uzeapo haw kwarahy rehe Emiw-Meronak ikatu Zoaki Zuta ywy rehe har wanuwihawete pe. Umuhem kar zemunehew paw wi. Umumaw 37 kwarahy 11 zahy 5 'ar ipyhyk pyrer romo wiko pà. 32 Emiw-Meronak ikatu Zoaki pe. Heta amo tuwihawete Mawiron pe ipyhyk pyrer romo wà. Umuigo kar Zoaki a'e tuwihawete wanuwihaw romo a'e kury. 33 Wenuhem kar ikamir zemunehew paw pe arer izupe wà. Umunehew kar ikamirete izupe wà. — Erepuner nemai'u haw rehe tuwihawete ipyr tuweharupi nerekuwe mehe nehe, i'i izupe wà. 34 Tuweharupi hekuwe mehe

we tuwihawete omono temetarer izupe. Upuner uma'e ime'eg kar haw rehe a'e temetarer pupe a'e kury. Upaw kwez kury.

ZEMUMIKAHY HAW

Zeruzarez pe har wazemumikahy haw

1 Azeharomoete naheta kwaw teko Zeruzarez pe wà.
Kwehe mehe heta tetea'u teko a'e pe wà.
Teko ywy nànànar uzeruze'eg a'e tawhu rehe wà.
Ko 'ar rehe nuzawy kwaw kuzà imen umàno ma'e kwer.
Kwehe mehe nuzawy kwaw tuwihawete kuzà.
Ko 'ar rehe nuzawy kwaw amo pe uma'ereko e ma'e.

2 Umumaw pytun gatu uzai'o pà.
Hehaykwer uwyryk huwa rehe.
Kwehe mehe heta imyrypar tetea'u wà.
Ni pitài nupyta kwaw imurywete kar har romo kutàri wà. Paw rupi weityk wà.
Wiko iàmàtyry'ymar romo wà kury.

3 Zauxiapekwer weraha teko Zuta ywy rehe har muite waiwy wi wà.
Upuraraw kar ma'erahy wanupe amo pe uma'ereko e ma'e ài wà. Nupuner kwaw uma'erekoahy haw wi uhemaw rehe wà.
Wiko amo ywy rehe wà.
Nupytu'u kwaw wà.
Wanehe ipuruzuka wer ma'e umàmàn waiwyr wà.
Nupuner kwaw wanuwi uhemaw rehe wà.
4 Xiàw piarer uzemumikahy wà.
Ta'e naheta kwaw wanupi mynykaw Tupàn imuwete haw pe wata ma'e wà xe.
Kuzàwaza Tupàn Hàpuzuhu pupe uzegar ma'e uzemumikahy wà.
Xaxeto ikuhem tuweharupi wà.
Tawhu upuraraw ma'erahy tuweharupi.
Naheta kwaw teko ipupe nahu rupi katu pe uzemono'og ma'e ràm wà.

5 Waàmàtyry'ymar wiko wazar romo wà.
Waàmàtyry'ymar waneko haw ikatuahy.
Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuraraw kar ma'erahy Zeruzarez pe a'e xe.
Ta'e ipupe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u henataromo a'e wà xe.
Waàmàtyry'ymar upyhyk wana'yr wà.
Weraha muite waiwy wi wà.
6 Zeruzarez ipuràg eteahy haw upaw.
Ipupe har wanuwihaw nuzawy kwaw miar wà.
Nuzawy kwaw miar ima'uhez ma'e ikàg 'ym ma'e wà.
Uzàwehem uzuka àràm wanuwi wà.
7 Ko 'ar rehe uzemumikahy ma'e rehe, 'ar ma'erahy ipuraraw paw rehe,
Zeruzarez ima'enukwaw wemetarer paw rehe,
wemetarer kwehe arer rehe.
— Ni amo nur kwaw hepytywà pà a'e wà, i'i u'ar awer rehe ima'enukwaw pà.
U'ar wàmàtyry'ymar wapuner haw pe.
Iàmàtyry'ymar upuka hehe i'ar mehe wà.

8 Ikàgaw uhem izuwi.
Wiko kamir 'ym ma'e romo. Teko paw uze'eg zemueteahy hehe wà.
Ikuhem iko tuweharupi.
Upyk uwa umaranugar pà.
Zeruzarez uzeapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo kury.
Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u Tupàn henataromo xe.

9 Hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nuzawy kwaw ipihunaw ikamir rehe har. Nazawaiw kwaw hexakaw.
Zeruzarez na'ima'enukwaw kwaw uzeapo ma'e ràm rehe.
U'araiwete tuwe.
Naheta kwaw imurywete kar àràm.
Iàmàtyry'ymar weityk wà.
— Hepuhareko pe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.

10 Iàmàtyry'ymar weraha hemetarer paw izuwi wà.
Teko wexak uzeruzar 'ym ma'e tàpuzuhu pupe waneixe mehe wà.
— Pemuixe kar zo uzeruzar 'ym ma'e heràpuzuhu pupe pe wà nehe, i'i Tupàn wanupe kwehe mehe.

11 Teko Zeruzarez pupe har ukuhem waiko wà.
Wekar wemi'u ràm oho waiko wà.

Omono wemetarer paw temi'u hekuzaromo wà.
Nezewe mehe wikuwe wiwi wà.
Tawhu pe har uze'eg nezewe a'e wà.
— O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e eme'e urerehe
ureaiw haw hexak pà nehe, i'i wà.
12 Uze'eg nezewe uzeiwyr wata ma'e wanupe wà.
— Peme'e urerehe nehe.
Aipo heta amo tahy haw urerahy haw zàwenugar.
Wikwahy mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk urerehe ko ma'erahy ipuraraw kar pà a'e.

13 'A ywate wi Tupàn umur kar amo tata urerehe.
Ukaz urepupe.
Uzapo puruzuka haw urepyhyk pà.
Urereityk ywy rehe no.
A'e re upuir urewi ma'erahy pupe urerezar pà.
A'e ma'erahy nupaw kwaw.

14 Wexak ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e.
Uzàpixipixi wamono'ono'og pà.
Umuzaiko ureazuromo iàpixi pà.
Wapuhuz haw umumaw urekàgaw.
Urezar uremono ureàmàtyry'ymar wanupe.
Nurupuner kwaw wanuwi urehemaw rehe.

15 Urezar umumaw zauxiapekwer ureremiruze'eg na'arewahy a'e wà.
Umur kar zauxiapekwer tetea'u kwàkwàmo ureremiruze'eg wazuka kar pà a'e.
Ukamikamik teko tawhu pupe har ikatu ma'e wà. Teko ukamikamik ma'ywa uwà itykwer iapo pà wà.
Nezewegatete zauxiapekwer umumaw teko paw rupi wà.
16 A'e ma'e paw uremuzai'o kar.
Umynehem urereha urerehay kwer pupe.
Naheta kwaw uremurywete kar har wà.
Naheta kwaw uremukàg kar har wà.
Ureàmàtyry'ymar urereityk wà.
Teko tawhu pe har upyta heityk pyrer inuinuromo wà.

17 Urupyho urepo.
Nezewe rehe we ni amo na'urepytywà kwaw wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar ureàmàtyry'ymar urekutyr ma'ema'e wi a'e wà.
Urerereko ma'e purumuzewaru kar haw àiwà.

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu a'e. Uzepyk urerehe.
Ta'e nureruzar kwaw ize'eg ure xe.
Pezeapyaka katu nehe, teko paw wà.
Pexak urerahy haw nehe.
Zauxiapekwer weraha Tupàn hemiaihu muitea'u xe wi wà: kwàkwàmo wà, kuzàwaza wà no.

19 — Urepytywà pe nehe, uru'e uremyrypar wanupe.
Wiko ureàmàtyry'ymar wamyrypar romo wà.
Xaxeto a'e wà, tuwihaw a'e wà no, umàno nahu rupi wà wemi'u ràm hekar mehe wà.
Na'imàno wer kwaw wà.
Hekar mehe zauxiapekwer uzuka wà.

20 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e exak ma'erahy ureremipuraraw nehe.
Uruzemumikahy tuwe.
Urezemumikahy haw hahy urepy'a pe.
Ta'e urema'enukwaw neze'eg heruzar 'ym awer rehe ure xe.
Teko uzuka amo teko nahu rupi wà.
Te tàpuz pupe uzuka wà, i'i Zeruzarez pe har wà.

21 O Tupàn, urereinu pe urekuhem mehe nehe.
Ta'e naheta kwaw uremurywete kar har wà xe.
Ureàmàtyry'ymar paw ukwaw iaiw haw urewe uhem ma'e kwer wà.
Hurywete wà, ta'e erepuraraw kar ma'erahy urewe ne xe.
Emur kar 'ar neremimume'u kwer nehe.
A'e 'ar mehe ureàmàtyry'ymar upuraraw putar ma'erahy urezàwegatete a'e wà nehe no.

22 Emume'u wanehe nezepyk àwàm nehe. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà xe.

Erezepyk urerehe ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo. Ezepyk wanehe nezewegatete nehe no.
Nurupytu'u kwaw urekuhem ire.
Urepy'a ima'eahy, i'i wà.

2

Tupàn uzepyk Zeruzarez pe har wanehe

1 Wikwahy mehe
zanezar upyk Zeruzarez ipytunahy haw pupe a'e.
Zeruzarez tawhu nuzawy kwaw ywak a'e 'ym mehe.
Na'e Tupàn uzapo a'e tawhu heityk pyrer ywytyr romo a'e.
A'e 'ym mehe Izaew izuapyapyr umume'u tawhu ikatu haw amogwer wanupe wà.
Wekwahy haw 'ar mehe
Tupàn weityk te wàpuzuhu no.
2 Zanezar umumaw tawhu Zuta ywy rehe har paw a'e wà,
purupuhareko 'ym pà a'e.
Wekwahy haw pupe umumaw hàpuztàtà paw rupi wà.
Weityk Zuta ywy rehe har ywy rehe ikàg 'ym ma'e romo wamuigo kar pà wà, wanuwihaw wanehe we wà.

3 Hakuahy ikwahy haw.
A'e rupi umumaw Izaew wapuner haw no.
Zaneàmàtyry'ymar wahem mehe
na'ipurupytywà wer kwaw zanerehe.
Zaneàmàtyry'ym a'e.
Nuzawy kwaw tata uzeake har paw hapy har.

4 Wagaw u'yw zanekutyr
zaneàmàtyry'ymar ài.
Ukàgaw rupi uzuka zaneànàm zaneremiamutar upuner wera'u ma'e wà.
Uzakook wekwahy haw
Zeruzarez pupe har wanehe tata ài.

5 Zanezar nuzawy kwaw zaneàmàtyry'ymar.
Umumaw Izaew wà.
Weityk wanàpuztàtà paw.
Umuaiw wanàpuzuhu paw no.
Nezewe mehe werur zemumikahy haw upaw 'ym ma'e teko Zuta ywy rehe har wanupe. Werur zai'o haw upaw 'ym ma'e wanupe no.

6 Tupàn umumew wàpuzuhu ma'etymaw ài.
Teko umuwete katu Tupàn a'e pe wà. Nezewe rehe we umumaw.
Zanemueharaz kar mynykaw wi a'e, mytu'u haw 'ar wi a'e no.
Wekwahy haw hakuahy mehe weityk tuwihawete wà, weityk xaxeto wà no.
Ikàg 'ym ma'e romo wanekon henataromo wà kury.

7 Zanezar weityk ma'ea'yr hapy haw wenataromo har a'e.
Upuir wàpuzuhu wi.
Weityk kar ywyok tàtà ma'e zaneàmàtyry'ymar wanupe no.
Uhapukaz urywete haw rehe a'e pe wà, ta'e zanereityk a'e wà xe.
A'e 'ym mehe xihapukaz a'e pe mynykaw 'ar mehe.

8 Amumew putar Zeruzarez pàrirogawtàtà ihe nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzeupe.
Umume'u imumaw pàwàm.
Na'e umumaw tuwe.
Pàrirogawtàtà, ywyok no, uzeka a'e wà.
U'ar a'e 'ar mehe we wà.

9 U'ar ma'e kwer upyk ukenawhu wà.
Iwàpytymaw uzekazeka wà no.
Tuwihawete a'e, amo tuwihaw a'e wà no, uhàuhàz ywy nànàn uzeruzar 'ym ma'e wainuinuromo wà.
Ni amo nupurumu'e kwaw Tupàn ze'eg rehe a'e wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuexak kar kwaw ma'e wapuahu zàwenugar uze'eg imume'u har wanupe kury.

10 Zeruzarez pe har tua'u wera'u ma'e a'e wà,
wapyk ywy rehe uze'eg 'ym pà wà.
Umur ywy wàkàg rehe uzemumikahy haw hexak kar pà wà.
Umunehew ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo pyrer ukamir romo wà.
Kuzàwaza wapyk uzemumew pà upenàràg rehe wà.
Umuhyk wàkàg ywy rehe wà no.

11 Hereha ikene'o ta'e azai'o tetea'u ihe xe.
Azemumikahy tuwe.
Hezemumikahy haw hemumaw a'e.
Ta'e amo umumaw heremiaihu a'e wà xe.
Aexak kwarer tawhu pupe nahu rupi ima'uhez ma'e umàno ma'e ihe wà. Aexak kwarera'i wamàno mehe ihe wà no.

12 Uze'eg nezewe wà.
— Màmàz, hema'uhez, màmàz, i'i wà.
— Màmàz, heiwez, màmàz, i'i wà.
U'ar nahu rupi ikutuk pyrer ài wà.
Mewe katu umàno uhy zywa rehe wà.

13 Zeruzarez heremiamutar, ma'e apuner newe imume'u haw rehe.
Ma'e azapo putar nemurywete kar pà nehe.
Ni amo nupuraraw pixik kwaw ma'erahy nezàwe wà.
Iaiw haw nerehe u'ar ma'e uhua'u yryhu ài a'e.
Mo upuner nepyro àwàm herur haw rehe.

14 Tupàn ze'eg imume'u har wexak e upuahu haw zàwenugar wà. Xo temu'emaw zo wexak wà. Nukwaw kwaw uzeapo ma'e ràm azeharomoete har wà.
Aze mo umume'u tuwe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanupe wà,
ikatu ma'e uzeapo mo newe.
A'e Tupàn ze'eg imume'u har hemu'em newe wà, temu'emaw imume'u pà newe wà.

15 Neruwake ukwaw ma'e uze'eg urywahyahy nerehe wà.
Uzeàkàmuawawak upuka pà uzehezehe upuranu pà wà.
— Puràg eteahy haw ikatuahy ma'e, aipo teko i'i 'aw tawhu pe kwehe mehe wà.
— Ikatuahy a'e, aipo i'i teko ywy nànànar izupe wà, i'i wà.

16 Neàmàtyry'ymar paw uze'eg zemueteahy nerehe upuka pà wà.
Na'iakatuwawahy kwaw nerehe wà.
A'e rupi — Ximumaw Zeruzarez zane, i'i wà.
— Uhem 'ar zaneremiàro kwez kury, i'i wà.
— Xixak uzeapo ma'e kwer paw rupi zane, i'i wà.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo wemimume'u kwer.
— Iaiw ma'e azapo putar nehe, i'i kwehe mehe.
Uzapo ma'e uze'eg rupi katete a'e.
Zanemumaw zanepuhareko 'ym pà.
Zanereityk kar zaneàmàtyry'ymar wanupe.
Umurywete kar zanemumaw pawer rehe wà no.

18 O Zeruzarez, tuwe nepàrirogaw tàtà wenoz uzepyro àwàm zanezar pe nehe.
Tuwe nerehay kwer uwyryk yryhu ài nehe, 'aromo nehe, pyhaw nehe no.
Epytu'u zo nehe. Ezai'o nepytu'u 'ym pà nehe.

19 Epu'àm tetea'u pyhaw Tupàn pe neze'eg pà nehe.
— Hepyro pe nehe, ere izupe nehe.
Ezakook nepy'a henataromo nehe.
Nera'yr umàno waiko nahu za'akaw pe wà uma'uhez pà wà.
Epyro wamàno haw wi ne wà nehe, ere izupe nehe.

20 Eme'e nema'enukwaw pà nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Aipo amo 'ar mehe erereko amo teko nezewe ne wà.
Kuzà uzamutar katu umemyr wà. Aipo uzuka putar umemyr i'u pà wà nehe.
Aipo teko uzuka putar neze'eg imume'u har a'e wà nehe. Aipo uzuka putar xaxeto a'e wà nehe no, neràpuzuhu pupe a'e wà nehe.

21 Heta umàno ma'e kwer heityk pyrer nahu rupi wà: kwàkwàmo wà, tua'uhez ma'e wà no.
Zauxiapekwer uzuka kwàkwàmo heremiaihu takihepuku pupe a'e wà.
Uzuka kuzàwaza heremiaihu a'e wà no.
Nekwahy haw 'ar mehe erezuka kar wapuhareko 'ym pà ne wà.

22 Eremur kar heàmàtyry'ymar iaiw ma'e ywy nànàn ne wà.

Utupàn imuwete haw zàwenugar pe ur wà.
O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nekwahy haw 'ar mehe ni amo nuzepyro kwaw wà.
Ni amo nuikuwe kwaw wà.
Amugakwaw hera'yr wamutar katu haw rupi ihe wà.
Heàmàtyry'ymar umumaw hera'yr a'e wà.

3

Tupàn purehe zepykaw, teko wazemumikahy haw, hàro haw no

1 Tupàn upetek amo teko wekwahy haw pupe a'e wà. Amo teko ukwaw upetekaw ipuraraw mehe wà. Aiko amo a'e teko romo ihe.
2 Hereraha ipytunahy haw pupe a'e.
Hemuata kar pe rupi tatainy heta 'ymaw pe.
3 Ukwaukwar tetea'u herehe opo pupe.
Umumaw 'ar katu nezewe iapo pà.

4 Tupàn umuzemàner hero'o hepir rehe we a'e.
Uhaw hekàgwer no.
5 Uma'ema'e ma'erahy a'e, iro haw a'e no, pàrirogawtàtà zàwenugar romo heywyr a'e.
6 Hemuigo kar ipytunahy haw pupe no.
Herereko kwehe umàno ma'e kwer ài.

7 Tupàn heàpixipixi kyhàhàmtàtà ipuhuz ma'e pupe.
Aiko zemunehew paw pupe. Napuner kwaw hehemaw rehe.
8 Ahapukaz hepytywà àwàm henoz pà.
Na'ipurenu wer kwaw heze'eg rehe.
9 Napuner kwaw herenataromo heho haw rehe.
Ta'e uwàpytym herape ràm itahu pupe a'e xe.

10 Tupàn nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw miar hàro har a'e, ihewe a'e.
Nuzawy kwaw zàwàruhu uruxu her ma'e herehe ipuruzuka wer ma'e no.
11 Hemunyryk kar pe wi.
Hepei'ài'àg no. A'e re hereityk.
12 Omono ihàm uwyrapar rehe imuàgà'ym pà.
Na'e hezywà kury.

13 Tupàn hu'yw imomor pyrer ukutuk katu hero'o.
14 Teko umumaw 'ar katu herehe upuka pà wà.
Uzegar mehe uze'eg urywahyahy herehe wà.
15 Tupàn hemynehem temi'u iro ma'e pupe.
Hemui'u kar iroahy ma'e pupe no.
Napuner kwaw amo iro ma'e i'u wi haw rehe kury.

16 Ukytykytyk heruwa ywy rehe.
Uzukazuka heràz ita rehe no.
17 Nakwaw kwaw zeàmàtyry'ymaw heta 'ymaw ihe kury.
Hereharaz turywete haw wi no.
18 Àmàno etea'i kury.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàro haw upaw ihewi kury.

19 Hema'enukwaw hezemumikahy haw rehe, ihe zutyka'i hereko haw rehe no.
Hema'enukwaw iro haw rehe, ma'erahy rehe no.
20 Tuweharupi hema'enukwaw hehe.
Na'e azemumikahy.
21 Nezewe rehe we ikatu ma'e hàro haw uzewyr ihewe,
ko ma'e rehe hema'enukwaw mehe:

22 Tupàn puruamutar katu haw nupaw kwaw a'e.
Ikatu haw nupaw pixik kwaw.
23 Ipuruamutar katu haw a'e, ikatu haw a'e no, ipyahu tuweharupi ku'em mehe a'e wà.
Uzapo tuwe wemimume'u. Uzapo tuwe a'e.
24 Areko tuwe Tupàn ihe. Naheta kwaw amo ma'e ihewe.
A'e rupi azeruzar hehe ihe.

25 Aze amo uzeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà, ikatu wanupe a'e.
26 Tuwe xiàro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemiapo ràm ikatu ma'e nehe.
Tuwe xiàro zanepytywà àwàm zaneze'eg 'ym pà nehe.
27 Tuwe teko uzemu'e ma'erahy ipuraraw paw rehe wà nehe,

ukwarer mehe arer we wà nehe.

28 Tupàn ma'erahy zanewe ipuraraw kar mehe,
tuwe zaiko zane zutyka'i hàro pà
zaneze'eg 'ym pà nehe.
29 Zazemumew ikàg 'ym ma'e ài nehe,
ta'e Tupàn upuner zanepyro haw rehe a'e nehe xe.
30 Aze amo uze'eg zemueteahy zanerehe wà nehe, zaze'eg zo wanupe nehe. Tuwe uze'eg zemueteahy zanerehe nehe.
Nazaze'eg kwaw wanupe nehe.

31 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuweityk kwaw amo wamuzewyr pixik 'ym pà a'e wà.
32 Upuner ma'erahy zanewe ipuraraw kar pà a'e.
Nezewe rehe we zanepuhareko katu a'e no.
Ta'e upuruamutar katu tuwe a'e xe.
33 Aze upuraraw kar ma'erahy zanewe a'e, aze zanemuahy kar a'e, nahurywete kwaw a'e.

34 Aze amo uzuka zemunehew paw pupe har wapuhareko 'ym pà ko ywy rehe a'e wà,
Tupàn ukwaw a'e.
35 Tupàn uzapo kar ma'e teko wanupe a'e.
Aze amo umupytu'u kar teko a'e ma'e iapo re, Tupàn ukwaw a'e.
36 Aze amo imunar amo rehe tuwihaw wanehe we, ukwaw a'e no.

37 Ni amo nupuner kwaw ma'e iapo kar haw rehe a'e wà,
aze Tupàn nuputar kwaw a'e ma'e iapo kar haw nehe.
38 Tupàn Ywate Wera'u Ma'e uzapo kar ikatu ma'e a'e. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e a'e no.
39 Aze Tupàn uzepyk zanerehe zaneremiapo kwer hekuzaromo a'e,
màràzàwe tuwe zaze'eg zemueteahy zanereko haw rehe.

40 Xixak tuwe zaneremiapo kwer nehe.
Zazewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe no.

41 Xiwàpytymawok zanepy'a Tupàn ywak rehe har pe no.
Zaze'eg izupe nehe.
42 — O Tupàn, uruzapo ikatu 'ym ma'e ure. Urupytu'u nereruzar ire.
A'e rupi nanereharaz kwaw ureremiapo kwer wi.

43 Erekwahy urerehe.
Erezur ureraikweromo.
Urezuka pe urepuhareko 'ym pà.
44 Eremàmàn nezeywyr ywàkun pupe.
Nezewe mehe ureze'egaw nuhem kwaw neruwake.
45 Eremume'e kar teko amo ywy rehe har urerehe ne wà.
Uruiko ywytyr ma'e heityk pyrer iapo pyrer zàwenugar romo.

46 Ureàmàtyry'ymar paw uze'eg zemueteahy urerehe wà.
47 Uruiko urekyze haw myter pe, ikatu 'ymaw inuromo, iaiw haw ipupe, uremumaw paw inuromo.
48 Herehay kwer uwyryk hereha wi yrykawhu ài.
Ta'e teko heremiaihu upaw wà xe.

49 Hereha uzakook putar herehay kwer upaw 'ym pà nehe.
50 Te Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ume'e putar ywak wi
urerexak pà a'e nehe.
51 Hepy'a upuraraw ma'erahy tetea'u a'e,
kuzà hereko haw pe har wanupe uzeapo ma'e kwer rehe hema'enukwaw mehe ihe.

52 Màràzàwe tuwe heàmàtyry'ymar na'iakatuwawahy kwaw herehe wà.
Heruwà.
Ipuruzuka wer herehe wiràmiri izuka haw ài wà.
53 Hereityk hemàno 'ym mehe yzygwar pupe wà.
Uwàpytym itahu pupe wà.
54 'Y uhem heàkàg pe.
— Amàno putar kury, a'e hezeupe.

55 'Yzygwar wi ahapukaz Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe.
— Hepytywà pe nehe, a'e izupe.

56 — Herenu pe nehe, a'e newe.
Herenu pe herehapukaz mehe.
57 Nerenoz haw 'ar mehe,
erehem heruwake ihewe neze'eg pà.
— Ekyze zo nehe, ere ihewe.

58 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e erezur hepytywà pà.
Hepyro pe ne.
59 Emume'u hekatu haw nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Ta'e erekwaw ikatu 'ymaw heremipu-raraw kwer ne xe.
60 Heàmàtyry'ymar izepyk wer herehe wà. Erekwaw waneko haw.
Umume'u ikatu 'ym ma'e ihewe wemiapo ràm wà.
Erekwaw wanemimume'u kwer no.
61 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, erenu herehe waze'eg zemueteahy mehe ne wà.
Erekwaw wanemiapo ràm paw no.
62 Tuweharupi umumaw 'ar katu hekutyr uze'eg pà wà.
— Xiapo ikatu 'ym ma'e izupe nehe, i'i uze-upeupe herehe wà.
63 'Ar nànàn uze'eg urywahyahy herehe wà.
Erexak waze'eg mehe ne wà.

64 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezapo ikatu 'ym ma'e wanupe nehe, wane-miapo kwer hekuzaromo nehe.
Ezepyk wanehe wanemiapo kwer rehe nehe.
65 Emono neze'egaiw wanehe nehe.
Emu'ar kar iaiw haw rehe ne wà nehe no.
66 Nekwahy haw rupi eho wanaikweromo nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Emumaw ko ywy rehe ne wà nehe no.

4

Zeruzarez imumew pyrer

1 Itazu or uzeapo ipihun ma'e romo aze-haromoete a'e.
Or ikatuahy ma'e naheny kwaw kury.
Ita hekuzar katu ma'e tàpuzuhu pupe arer uhàuhàz nahu za'akaw pe kury.

2 Kwàkwàmo Zeruzarez pe har ikatuahy zanewe or ikatuahy ma'e ài a'e wà.
Ko 'ar rehe nuzawy kwaw ywy'a teko wanupe wà kury. Nuzeruze'eg kwaw wanehe wà kury.

3 Te awarahu umukamu kar umemyr wà.
Heremiaihu nuzawy kwaw wiranu zàwenugar wà.
Upuraraw kar ma'erahy umemyr wanupe wà.

4 Kwarera'i Zeruzarez pe har umàno waiko wà, ta'e naheta kwaw 'y wanupe xe.
— Temi'u, i'i kwarer wà.
Ni amo nomono kwaw wanupe wà.

5 Temi'u ikatuahy ma'e i'u arer
umàno nahu rupi umai'u 'ym pà wà kury.
Kamir hekuzar katu ma'e imunehew arer wiko ity i'aromo wà kury.

6 Kwehe mehe Tupàn uzepyk Xotom pe har wanehe.
Na'arewahy Tupàn umumaw a'e.
Uzepyk wera'u heremiaihu wanehe kury.

7 Zaneruwihaw ta'yr ikatuahy ma'ekamy kwer ài wà.
Naheta kwaw ipihunaw wanehe. Nuzawy kwaw àmàn tàtà xig ma'e wà.
Ikàg wà, tynehem ukàgaw pupe wà.
Waneha heny katu ima'eahy 'ym ma'e ài wà.

8 Ko 'ar rehe wanuwa ipihun tàtàpyzgwer ài.
Nahu rupi wata mehe ni amo nukwaw kwaw wà.
Wapir uxinig ywyra ài.
Ururururu katu wàkàgwer rehe.

9 Zeàmàtyry'ymawhu pe umàno ma'e kwer
hurywete wera'u wà, amo a'e re umàno ma'e kwer wanuwi wà.
Ta'e umàno oho waiko mewe katu a'e wà xe.
Ta'e naheta kwaw wanemi'u wanupe xe.

10 Kuzà Zeruzarez pe har
umemyr iamutar katu har a'e wà,
tawhu imumaw mehe
umimoz umemyr i'u pà a'e wà kury.

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzakook wekwahy haw a'e,

uzuhen wekwahy haw haku haw a'e no.
Umunyk tata Zeruzarez rehe,
ywy rehe imumew pà no.

12 — Ni amo iàmàtyry'ymar nupuner kwaw
Zeruzarez ukenawhu rupi wixe
haw rehe wà nehe,
i'i teko paw wà.
Te wanuwihawete uze'eg nezewe wà.

13 A'e ma'e paw uzeapo a'e, ta'e ipupe har
uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn hen-
ataromo a'e wà xe.
Tupàn ze'eg imume'u har a'e pe har uzapo
ikatu 'ym ma'e wà. Xaxeto a'e pe har
uzapo ikatu 'ym ma'e wà no.
Uzuka kar teko ikatu ma'e wà.

14 Xaxeto a'e wà, Tupàn ze'eg imume'u har
a'e wà no, wata nahu rupi hehàpyhà
'ym ma'e ài wà.
Wanemizuka kwer wanuwy kwer
umuzipiw a'e wà. A'e rupi ni amo
nopokok kwaw wakamir rehe wà.

15 Teko uhapukaz wà.
— Peho xe wi nehe.
Napekatu kwaw.
Pepokok zo urerehe nehe, i'i wanupe wà.
Wazàwehem mehe wà, ywy nànàn wata
mehe wà, te uzeruzar 'ym ma'e
uze'eg nezewe wanupe wà.
— 'Aw awa nupuner kwaw xe weko haw
rehe wà nehe, i'i wanupe wà.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuzekaiw
kwaw wanehe.
Umuhàmuhàz wà.
Nuzekaiw kwaw xaxeto zanerehe we har
wanehe.
Nupuhareko kwaw zaneruwihaw wà.

17 Zame'e, te zanekene'o.
Xiàro zanepytywà haw. Nuhem pixik
kwaw.
Zazeruzar teko amo ywy rehe har wanehe.
— Zanepytywà putar a'e wà nehe,
za'e zepe wanupe.
Nupuner kwaw wà.

18 Zaneàmàtyry'ymar ume'e waiko zanerehe.
Ni nahu rupi nazapuner kwaw zaneata
haw rehe.
Zane'ar upaw etea'i.
Zanemumaw pàwàm uhem etea'i.

19 Zanekutyr ur ma'e uzàn wera'u wiràhu
ywak rehe har wanuwi wà.
Ur zaneraikweromo ywytyruhu rehe wà.
Na'arewahy zaneàmàtyry'ym ywyxiguhu
rehe zanemupytuhegatu kar pà wà.

20 Upyhyk zanereko haw imur har wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexaexak
zaneruwihawete a'e. Zauxiapekwer
upyhyk a'e tuwihawete wà.
— Zanepyro putar zauxiapekwer zaneywy
rehe wixe ma'e wanuwi a'e nehe,
za'e izupe. Nazanepyro kwaw a'e.

21 Pe teko Enom ywy rehe har wà, pe
Uz ywy rehe har wà no, pepuner
pepuka haw rehe.
Penurywete pekatu mehe nehe.
Ta'e iaiw haw penehe u'ar ma'e ràm uhem
wà iko kury xe.
Peka'u putar nehe. Peiko putar kamir 'ym
pà nehe no.

22 Tupàn uzepyk Zeruzarez pe har wanehe
wanemiapo kwer hekuzaromo a'e.
Uhàuhàz ywy tetea'u wanehe wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e numupyta
kar kwaw a'e ywy rehe wà nehe.
Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe, teko
Enom ywy rehe har wà.
Ukwaw kar putar penemiapo kwer ikatu
'ym ma'e teko nànàn a'e nehe.

5

Uze'eg Tupàn pe upuhareko haw henoz pà

1 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e,
nema'enukwaw urewe uzeapo ma'e
kwer rehe nehe.
Eme'e urerehe iaiw haw urewe u'ar ma'e
kwer hexak pà nehe.

2 Amo ywy rehe har wiko ureywy izar
romo wà.
Teko ureremigwaw 'ym wiko ureràpuz
pupe wà.

3 Uruiko tu 'ym ma'e romo.

Urehy wiko imen umàno ma'e kwer romo wà.

4 Te 'y urei'u àwàm urume'eg kar ure.
Urumekuzar zepe'aw urerata rehe àràm no.

5 Ureàmàtyry'ymar upuraraw kar ma'erahy urewe urereko mehe a'e wà.
Urekene'oahy ta'e na'uremupytu'u kar kwaw wà xe.

6 Aze uremai'u wer, urenoz ureremi'u ràm amo wanupe,
Ezit ywy rehe har wanupe, Axir ywy rehe har wanupe no.

7 Ureipy uzapo ikatu 'ym ma'e wà. Nuiko kwaw wà kury.
Urupuraraw ma'erahy ure, ta'e ureipy uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà xe.

8 Amo pe uma'ereko e ma'e wiko ureruwihaw romo wà.
Naheta kwaw wapo wi urepyro àràm wà.

9 Na'ikatuahy kwaw urewe aze urekar ureremi'u ràm.
Ta'e imunar ma'e ywyxiguhu rehe har ureàmàtyry'ym urepuhareko 'ym pà wà xe.

10 Urema'uhez haw uremuakuahy a'e.
Urepir haku zepehe ài.

11 Zeruzarez pe, tawhu Zuta ywy rehe har pe,
zauxiapekwer upyhykahyahy kuzà wà, kuzàwaza wà no.
12 Ureàmàtyry'ymar u'azuwyk ureruwihaw wà.
Nuzeruze'eg kwaw ureràmuzgwer wanehe wà no.

13 Umuma'erekoahy kar kwàkwàmo urera'yr arozràn imuku'i haw pe wà.
Uzepyapi zepe'aw heraha mehe wà.

14 Tua'uhez ma'e nuzemono'og kwaw nahu rupi wà kury.
Kwàkwàmo nuzegar kwaw wà kury.

15 Ureruywete haw uhem urepy'a wi.
Urezemumikahy haw upyta urepynykaw hekuzaromo kury.

16 Ni urekàgaw ipixika'i nupyta kwaw.
Uruzapo ikatu 'ym ma'e ure. A'e rupi Tupàn umume'u urerehe uzepykaw a'e.

17 Urepy'a ima'eahy.
Urerehay kwer uremupytu'u kar ma'e hexak ire a'e.

18 Ta'e naheta kwaw teko Xiàw ywytyr rehe wà kury xe.
Awara wata tàpuz imuaiw pyrer myteromo wà.

19 Nezewe rehe we ne o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ereiko ureruwihawete romo tuweharupi nehe.
Ereiko teko wazar romo tuweharupi har romo.

20 Màràzàwe tuwe eremumaw kwarahy tetea'u urerehe nezekaiw 'ym pà.
Aipo nema'enukwaw wi putar urerehe nehe.

21 Uremuzewyr kar pe newe nehe, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Azeharomoete, uremuzewyr kar nehe.
Ezapo urereko àwàm urereko awer zàwe nehe.

22 Aipo urereityk pe azeharomoete.
Aipo urewe nekwahy haw nupaw pixik kwaw nehe.
Upaw.

EZEKIEW
EZEKIEW IPUAHU HAW ZÀWENUGAR PITÀI HAW

Tupàn henaw

1 30 haw kwarahy rehe 4 haw zahy rehe 5 haw 'ar rehe ihe xaxeto Ezekiew her ma'e ihe, Muzi ta'yr ihe, aiko Mawiron ywy rehe Kemar yrykawhu iwyr ihe. Zauxiapekwer werur Zutew tetea'u xe wemipyhyk kwer romo wà, kwehe mehe wà. Na'e ywak uzepirok kury. Tupàn hexakaw uzexak kar ihewe kury. 2 A'e ma'e izeapo 'ym mehe tuwihawete Zoaki umumaw 5 kwarahy zemunehew paw pe wiko pà amo ywy rehe a'e. 3 A'e pe Mawiron ywy rehe Kemar yrykaw iwyr ainu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe ize'eg mehe ihe kury. Akwaw ipuner haw herehe tur mehe ihe.

4 Heme'e mehe aexak àmànuhu ywytu inuromo har kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi ur ma'e ihe. Ywàkun uhua'u ma'e uweraweraw. Ywàkun izywyr ywak ukaz. Tata myter pe heta amo ma'e heny katu ma'e itazu morog zàwenugar. 5 Àmànuhu myter pe aexak 4 ma'ea'yr zàwenugar ihe wà. Wanexakaw nuzawy kwaw teko wanexakaw. 6 Pitàitàigatu heta 4 huwa 4 ipepo rehe wà. 7 Wanetymà hà'yà'ygatu wà. Wapy nuzawy kwaw tapi'ak ipy. Heny katu itazu morog imuhygatu pyrer ài. 8 4 huwa wanehe we 4 wapepo wanehe we heta 4 teko wapo wà no. Wapo upyta wapepo iwy pe pitàitàigatu wà. 9 Ma'ea'yr pitàitàigatu upupirar mokoz upepo wà. Pitài ipepo apyr uhyk inugwer rehe. Nezewe a'e ma'ea'yr uzapo heme'yw puku haw uzuawyawygatu ma'e wà. Wata uzehezehe wetekwer heruwak 'ym pà wà.

10 A'e ma'ea'yr pitàitàigatu heta 4 huwa wà. Huwa henataromo har nuzawy kwaw teko huwa wà. Huwa awyze har rehe har nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw huwa. Huwa iahurehe har nuzawy kwaw tapi'ak awa huwa. Huwa haikwerupi har nuzawy kwaw wiràhu huwa. 11 Wapepo ywak kutyr uzepupirar ma'e uhyk uzeake har ma'ea'yr wapepo rehe pitàitàigatu. Inugwer mokoz upepo pupe upyk wetekwer pitàitàigatu wà. 12 Ma'ea'yr upuner uzeiwyr katu ume'e haw rehe pitàitàigatu wà. A'e rupi oho wemimutar kutyr uwak 'ym pà wà.

13 Ma'ea'yr wamyter pe heta tapuru 'yw zàwenugar. Ukaz iko a'e. Utyrytyryk upytu'u 'ym pà. Tata uhu wera'u. Uweraweraw. 14 Ma'ea'yr uzàn ko rupi wà, uzàn kwe rupi wà no. Nuzawy kwaw àmàn iweraw paw wà.

15 A'e 4 ma'ea'yr wanehe heme'e mehe aexak 4 ywyramawa ywy rehe ihe. Ywyramawa upyta ma'ea'yr wanuwake pitàitàigatu wà. 16 A'e 4 ywyramawa uzuawygatu wà. Heny katu ita hekuzar katu ma'e ài wà. Ywyramawa nànàn heta amo ywyramawa uzeku'ahaw ma'e. 17 Nezewe mehe ywyramawa upuner wyzài ywy kutyr oho haw rehe uwauwak 'ym pà wà. 18 Ma'ereha tetea'u upeàrog ywyramawa wamytepe har wà.

19 Ma'ea'yr wata mehe ywyramawa wata wanupi wà. Ywy wi wazeupir mehe ywyramawa uzeupir wà no. 20 Ma'ea'yr oho wemimutar pe wà. Ywyramawa uzapo uzar wanemiapo wà no. Ta'e ma'ea'yr uzapo kar ma'e wanupe wà xe. 21 Nezewe mehe aze ma'ea'yr wata wà, ywyramawa wata wà no. Aze upytu'u wà, upytu'u wà no. Aze uzeupir wà, uzeupir wà no.

22 Waàkàg wa'aromo heta wapykaw iapar ma'e ita heny katu ma'e iapo pyrer. 23 Upykaw iwy pe ma'ea'yr upupirar mokoz upepo uwake har ikutyr pitàitàigatu wà. Upyk wetekwer inugwer upepo pupe wà no. 24 Aenu wapepo iànoànogaw wawewe mehe ihe. Nuzawy kwaw yryhu iànoànogaw. Nuzawy kwaw zauxiapekwer tetea'u wata ma'e waànoànogaw. Nuzawy kwaw Tupàn Upuner Wera'u Ma'e ize'egaw. Uwewe re upytu'u mehe uzemumyk wapepo wà. 25 Aenu amo ma'e waàkàg ipykaw i'aromo har ihe no.

26 Ipykaw iapar ma'e i'aromo heta amo tuwihaw henaw zàwenugar ita xapir iapo pyrer. Amo teko zàwenugar wapyk hehe a'e. 27 Heny katu itazu morog tata myter

pe har ài. Hetekwer paw heny katu tata
ài. 28 Heny haw nuzawy kwaw zanurape
ywàkun inuromo har. A'e tatainy uhyape
katu ma'e wexak kar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e ipuner haw ipuràg eteahy haw
a'e pe henaw purupe.

2

Tupàn umuigo kar Ezekiew uze'eg imume'u har romo kury

1 A'e ma'e hexak mehe a'ar ywy rehe
heruwa imuhyk pà ywy rehe. Na'e ainu
amo ize'eg mehe. — Awa ta'yr, epu'àm nehe
ty. Heze'eg wer newe, i'i ihewe.
2 Ize'eg mehe we Tupàn Hekwe wixe hep-
upe hemupu'àm pà kury. Aenu uze'eg ma'e
ize'eg mehe.
3 Awa ta'yr, Oromono kar teko
Izaew izuapyapyr wanupe ihe kury.
Heàmàtyry'ym a'e wà, heze'eg heruzar
ire upytu'u pà wà. Te ko 'ar rehe
na'ipureruzar wer kwaw heze'eg rehe wà.
Nuzawy kwaw uwipy wà. 4 Nahereruzar
kwaw wà. Nuzeruze'eg kwaw herehe wà
no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
wazar ihe, hepurumume'u wer amo ma'e
rehe wanupe. Oromono kar wanupe ihe
kury. Emume'u heze'eg wanupe nehe.
5 Aze ru'u uzekaiw putar nerehe wà no.
Aze ru'u nan. Nezewe rehe we ukwaw
putar heze'eg imume'u har romo nereko
haw wà nehe. — Wiko zaneinuromo a'e, i'i
putar newe wà nehe.
6 Ne Awa ta'yr ne, ekyze zo wanuwi
nehe. Ekyze zo wanemimume'u ràm wi
nehe. Umume'u putar neàmàtyry'ym àwàm
wà nehe. Nererekoaiw putar wà nehe.
Wamyter pe nereko haw nuzawy kwaw
zawazyr wamyter pe nereko haw nehe.
Nezewe rehe we ekyze zo wanu wi nehe.
Ekyze zo waze'eg wi nehe no. 7 Amume'u
kar putar ma'e newe nehe. Emume'u a'e
ma'e paw wanupe nehe. Aze uzekaiw
nerehe wà nehe, emume'u wanupe nehe.
Aze nuzekaiw kwaw nerehe wà nehe,
nezewe rehe we emume'u wanupe nehe.
Nema'enukwaw waneko haw rehe nehe.
Nuweruzar katu kwaw heze'eg wà.
8 Awa ta'yr, ezekaiw katu heze'eg rehe
nehe. Eiko zo heze'eg heruzar 'ymar romo
nehe. Eiko zo wazàwe nehe. Ezurupeka
heremimono ràm i'u pà nehe.
9 Na'e aexak amo ipo amo pape imàimàn
pyrer ipyhykar kury. 10 Urauraw a'e
pape kury. Heta ze'eg imuapyk pyrer
mokoz pegwer rehe. Heta iaiw ma'e
hehe imuapyk pyrer: tahy haw rehe
tàhetàhemaw, zemumikahy haw imume'u
haw, kuhemaw.

3

1 Uze'eg wi Tupàn ihewe kury. — Awa
ta'yr, e'u ko pape nehe. A'e re eze'eg eho
Izaew wanupe nehe, i'i ihewe.
2 Na'e azurupeka kury. Umur a'e pape
i'u kar pà ihewe. 3 Na'e uze'eg ihewe. Awa
ta'yr, E'u ko pape newe heremimono nehe.
Emynehem nerie ipupe nehe, i'i ihewe.
Na'e a'u kury. Hete katu hàir ài.
4 — Awa ta'yr, Emume'u ko heze'eg
eho teko Izaew wanupe nehe kury.
5 Noromono kar kwaw amo ae teko
wanupe ihe. Neànàm romo waneko wà.
Erekwaw waze'eg. Izaew izuapyapyr
romo wanekon wà. 6 Aze mo oromono
ywy uhua'u ma'e rehe har wanupe, aze
mo ze'eg zawaiw katu ma'e rupi uze'eg
wà, aze mo nerenu katu kwaw waze'eg,
a'e teko uzekaiw mo nerehe wà. 7 Teko
Izaew nuzekaiw kwaw nerehe wà nehe.
Ta'e na'ipurenu wer kwaw heze'eg rehe
a'e wà xe. Paw rupi nahereruzar kwaw
wà. Heàmàtyry'ym wà no. 8 Ko 'ar rehe
urumuigo kar putar wazàwe ihe nehe
kury. 9 Urumukàg putar ihe nehe. Nekàg
putar itahu ài nehe. Urumuàtà putar nehe
no. Ereiko putar ita tàtà ma'e niàmà her
ma'e ài nehe. A'e rupi ekyze zo wanuwi
nehe. Nepytuhegatu zo wanuwi nehe no,
i'i Tupàn ihewe.
10 Uze'eg wi Tupàn ihewe kury. — Awa
ta'yr, Ezekaiw katu ko ze'eg rehe nehe.
Nema'enukwaw katu heremimume'u rehe
nehe. 11 A'e re eze'eg eho neywy rehe har
wanupe nehe. Kwehe mehe zauxiapekwer
weraha a'e teko amo ywy rehe wemipyhyk
kwer romo wà. Ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e nezar amume'u ma'e newe.
Emume'u a'e ma'e eho wanupe nehe. Aze
uzekaiw nerehe wà nehe, aze nuzekaiw
kwaw nerehe wà nehe, nezewe rehe we
emume'u wanupe nehe.

12 Na'e Tupàn Hekwe hereraha ywate kury. Amo uze'egahy àmàn ànoànogaw ài heraikweromo. — Pemume'u katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuner haw ywak ywate ma'e rehe nehe. Pemume'u katu ipuràg eteahy haw nehe no.

13 Aenu ma'ea'yr ywate wazepepopetek mehe ihe wà. Aenu ywyramawa ianoànog mehe ihe no. Ianogaw nuzawy kwaw àmàn ianogaw. 14 Na'e Tupàn ipuner haw wiko hezar romo kury. Hekwe hereraha a'e wi. Na'e aikwahy kury. Aiko iro haw pupe tynehem ma'e ài. 15 Na'e aha Tew-Amiw pe Kemar yrykawhu iwyr har pe kury. Zutew ipyhyk pyrer romo heraha pyrer wiko a'e pe wà. Amumaw 7 'ar a'e pe hereko pà ta'e heremixak kwer a'e xe, hereminu kwer a'e no xe, hemupytuhegatu kar a'e xe.

Ezekiew wiko Izaew wanehe ume'egatu ma'e romo a'e

16 A'e 7 'ar pawire Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe nezewe a'e kury.

17 — Awa ta'yr, i'i ihewe. — Urumuigo kar Izaew wanehe ume'egatu ma'e romo ihe. Aze hepurumume'u wer amo ma'e rehe wanupe nehe, eremume'u putar wanupe nehe. 18 Aze amume'u amo awa ikatu 'ym ma'e imàno àwàm nehe, — Epytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, aze nere kwaw izupe ipyro pà nehe, a'e awa umàno putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo a'e nehe. Ereiko putar izuka har zàwenugar romo nehe. 19 Aze eremume'u a'e ma'e izupe nehe, aze a'e re nupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, nezewe rehe we umàno putar nehe. Neremàno kwaw a'e mehe nehe.

20 Aze amo awa ikatu ma'e uzypyrog ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe, aze amono kar a'e awa umàno àwàm huwake nehe, umàno putar a'e nehe, aze neremume'u kwaw a'e ma'e izupe nehe, umàno putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e nehe. Nahema'enukwaw kwaw hemiapo kwer ikatu ma'e rehe ihe nehe. Ereiko putar izuka har zàwenugar romo nehe. 21 — Ezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe, aze ere amo awa ikatu ma'e pe nehe, aze uzekaiw nerehe ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà nehe, wikuwe putar nehe. Neremàno kwaw ne nehe no, i'i Tupàn ihewe.

Tupàn uzapo Ezekiew uze'eg 'ym ma'e romo kury

22 Na'e akwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuner haw heruwake hin mehe ihe kury. Aenu ize'eg mehe no. — Epu'àm ywyàpyznaw pe neho pà nehe. A'e pe nehem mehe aze'eg putar newe nehe, i'i ihewe.

23 Na'e aha ywyàpyznaw pe kury. Aexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàgaw ipuner haw rehe we a'e pe. A'e 'ym mehe aexak nezewe nugar yrykawhu Kemar izywyr no. A'ar hezeamumew pà heruwa ywy rehe imuhyk pà. 24 Tupàn Hekwe wixe hepupe hemupu'àm pà. Na'e Tupàn uze'eg ihewe. — Eho neràpuz me kury. Epyta ipupe iwàpytym pà nehe. 25 Ne, Awa ta'yr, ne ty. Amo neàpixipixi putar kyhàhàm pupe a'e wà nehe. Nerepuner kwaw a'e wi nehemaw rehe nehe. 26 Amupytu'u kar putar neapeku nehe. A'e mehe nerepuner kwaw heze'eg imume'u haw rehe a'e teko hereruzar 'ymar wanupe nehe. 27 A'e re nehe, newe heze'eg wi mehe nehe, nemuze'eg wi kar mehe nehe, eremume'u putar heze'eg a'e teko wanupe nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Amo wenu katu putar heze'eg wà nehe. Amo nuenu kwaw wà nehe. Ta'e teko heàmàtyry'ymar romo wanekon wà xe.

4

Zeruzarez rehe ma'e imume'u haw

1 Uze'eg wi Tupàn ihewe. — Awa ta'yr, epyhyk ywy imuàtà pyrer nerenataromo imono pà nehe. Ezapo Zeruzarez tawhu hagapaw a'e ywy imuàtà pyrer rehe nehe. 2 Iapo mehe exak kar zauxi-apekwer tetea'u izywyr ne wà nehe. Iàmàtyry'ymar uzapo pàrirogawtàtà rehe uzeupir àwàm wà. Uzapo tàpuz aiha ma'e pàrirogawtàtà huwake uzeupir àwàm romo wà no. Umuapyk uker haw a'e pe wà. Wereko pàrirogawtàtà heitykawhu wà no. Emuapyk a'e ma'e hagapaw a'e ywy imuàtà pyrer rehe paw rupi katete nehe no. 3 Na'e epyhyk amo zapepopew itaper iapo pyrer nehe kury. Emuapyk

pàrirogawtàtà ài newi tawhu ipykaw romo nehe. Eruwak neruwa tawhu ikutyr nehe. Heta izywyr umàmàn ma'e. Ne ereiko izywyr umàmàn ma'e romo. A'e ma'e neremiapo ràm wexak kar putar uzeapo ma'e ràm Izaew wanupe nehe.

4-5 Ezeàpàrirog nepehegwer neahur rehe har rehe nehe. Ta'e amono putar teko Izaew wakatu 'ymaw nerehe ihe nehe. Eremumaw putar 390 'ar a'e pe nezeàpàrirog pà nehe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hupir pà nehe. Azepyk heremiaihu wanehe 390 kwarahy imumaw kar pà wanupe. Ne'ar pitàitàigatu upyta pitài kwarahy hexak kar haw romo. 6 A'e ma'e imumaw ire nehe, ewak nepehegwer neawyze har rehe har rehe nezeàpàrirog pà nehe. Emumaw 40 'ar Zuta wanemiapo kwer hereko pà nehe. Ta'e wanehe hezepykaw umumaw 40 kwarahy a'e xe.

7 Eme'egatu Zeruzarez rehe nehe. Iàmàtyry'ymar umàmàn wà izywyr wà. Ezemuàgà'ym heze'eg imume'u haw a'e tawhu pe har wanupe nehe. 8 Uruzàpixipixi putar nehe. Nezewe mehe nerepuner kwaw newakaw rehe inugwer nepehegwer rehe nehe. Iàmàtyry'ymar upytu'u putar tawhu izywyr umàmàn ire wà nehe. Xo a'e 'ar mehe zo erepuner netyrykaw rehe nehe.

9 Epyhyk arozràn nehe kury: arozràn, xewar, eriwi, arozràn pixik ma'e, awez. Emupyràn inuinuromo paw rupi typy'ak iapo pà nehe. Nepehegwer neahur rehe har rehe nezeàpàrirog mehe 390 'ar imumaw mehe ere'u putar a'e typy'ak nehe. 10 Xo 4 typy'ak pixik ma'e zo erepuner i'u haw rehe 'ar nànàn nehe. Mewe katu e'u nehe. 11 Nere'u kwaw 'y tetea'u nehe no. Xo mokoz kanek por zo ere'u putar 'ar nànàn nehe. Mewe katu erei'u putar nehe. 12 Eremono'og putar teko wanepuxi kwer uxinig ma'e kwer zepe'aw romo nehe. Eremupytàg putar typy'ak tàtàpyzgwer rehe nehe. Na'e ere'u putar a'e typy'ak katu pe nehe. Teko paw ume'e putar nerehe i'u mehe wà nehe.

13 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Agwer temi'u na'ikatu kwaw herenataromo a'e. Wamuhàmuhàz mehe amo ywy rehe nehe, Izaew u'u putar temi'u herenataromo ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe no.

14 Awazar Tupàn ze'eg izupe. — O, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, ezapo kar zo agwer ma'e ihewe nehe. Nuzemumaw pixik kwaw temi'u nerenataromo ikatu 'ym ma'e i'u pà. Hekwarer mehe arer we na'u kwaw ma'ea'yr ho'o kwer ihe, aze a'e ma'e umàno e a'e. Aze zawar hehaite ma'e upei'ài'àg amo ma'ea'yr zuka pà, na'u kwaw ho'o kwer, a'e izupe.

15 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury. — Ikatu, i'i ihewe. — Erepuner tapi'ak hepuxi kwer hapy haw rehe zepe'aw romo nehe. Emupytàg netypy'ak hehe nehe no.

16 Umume'u amo ma'e no. — Awa ta'yr, Namuhem kar kwaw typy'ak Zeruzarez tawhu pe har wanupe ihe nehe. Na'e teko upuraraw putar ma'erahy wà nehe. Temi'u pixika'i omono putar teko wanupe pitàitàigatu tuweharupi wà nehe. 'Y pixika'i nezewegatete no. 17 Typy'ak upaw putar nehe. 'Y upaw putar nehe no. Hehaite putar wà nehe. Iahykaw rehe umàno putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo wà nehe.

5

Ezekiew upin u'aw

1 Uze'eg wi Tupàn kury. — Awa ta'yr, Epyhyk takihepuku nehe. Ezupin neamutaw nehe. Ezupin ne'aw nehe no. A'e re exak ne'aw ipuhuz haw hagapaw rehe nehe. Emuza'aza'ak na'iruz pehegwer romo nehe. 2 Iàmàtyry'ymar upaw putar tawhu izywyr umàmàn ire wà nehe. A'e 'ar mehe eho tawhu myter pe nehe. Eapy ne'aw ipehegwer neamutaw ipehegwer rehe we a'e pe nehe. A'e re eata tawhu izywyr nehe. Ekixikixi amo ne'aw ipehegwer takihepuku pupe nehe. Ipehegwer iahykaw rehe har emomor ywate nehe. Ywytu weraha putar nehe. Na'e azàmàtyry'ym tawhu hetakihepuku pupe ihe nehe. 3 Emonokatu amo ne'awer nehe. Emomog a'e ne'aw nekamirpuku heme'ywyr rehe nehe. 4 Ezo'ok amo ne'awer tata pupe heityk pà nehe. Tuwe ukaz nehe. Tata izuwi uhem ma'e kwer uhàuhàz putar Izaew nànàn nehe.

5 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uze'eg wà kury. — Eme'e Zeruzarez
tawhu rehe nehe. Amono ywy myter pe
ihe. Amono amogwer ywy izywyr ihe
wà. 6 Nezewe rehe we Zeruzarez upytu'u
heze'eg heruzar ire wà. Iaiw wera'u
amo ywy rehe har wanuwi wà. Upytu'u
wera'u hereruzar ire teko uiwyr har
wanuwi wà no. Zeruzarez pe har weityk
heremiapo kar haw wà. Na'ipureruzar
wer kwaw heze'eg rehe wà. 7 Zeruzarez,
ezekaiw heze'eg rehe nehe kury. Aiko
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezar
romo ihe. Naperuzar kwaw heze'eg.
Napezekaiw kwaw heremiapo kar rehe.
A'e rupi peaiw wera'u teko peiwyr har
wanuwi. Pezapo ma'e amo ywy rehe
har wanemiapo zàwenugar. 8 A'e rupi ihe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar ihe,
amume'u pekutyr har romo herekuwe
haw ihe kury. Amume'u putar penemiapo
kwer ihe nehe. Teko paw penexak putar
a'e 'ar mehe wà nehe. 9 Pezapo iaiw ma'e
tetea'u. A'e rupi azepyk putar Zeruzarez
rehe ihe nehe. Nazepyk pixik kwaw hehe
nezewe amo 'ar mehe. Nazepyk pixik
kwaw hehe nezewe amo 'ar mehe nehe no.
10 A'e rupi nehe, Zeruzarez pupe awa u'u
putar wa'yr wà nehe. Kwàkwàmo u'u putar
u wà nehe no. Azepyk putar penehe nehe.
Wikuwe ma'e ràm amuhàmuhàz putar ywy
nànàn ihe wà nehe no.
11 — Na'aw Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e pezar ize'eg xe kury: Pemuaiw
heràpuzuhu ikatu 'ym ma'e nànàn, izipiw
ma'e nànàn no. A'e rupi amume'uahy
ko ma'e herekuwe haw rehe ihe kury:
Apumumaw putar pepuhareko 'ym pà ihe
nehe. 12 Apumuza'aza'ak putar na'iruz
pehegwer romo ihe nehe. Pitài pehegwer umàno putar tawhu pupe wà nehe,
ma'eahy pupe ma'uhez haw pupe wà
nehe. Zauxiapekwer uzuka putar amo
pehegwer katu pe tawhu huwake wà nehe.
Amuhàmuhàz putar ikurer ywytu rehe ihe
wà nehe. Na'e aha putar wanaikweromo
hetakihepuku heraha pà ihe nehe no.
13 Pekwaw putar hekwahy haw ipuhuz
haw paw rupi nehe, hekwahy uhua'u
ma'e paw rupi nehe. Te amo 'ar mehe
uhyk putar ihewe nehe. A'e ma'e iapo
mehe nehe, pezeruzar putar ko ma'e
rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e amume'u a'e ma'e paw ihe, ta'e
napezeruzar kwaw herehe pe xe. Herehe
pezeruzar 'ymaw hemuikwahy kar a'e.
14 Urumumew kar putar zauxiapekwer
wanupe ihe nehe, Zeruzarez. A'e mehe
teko neywyr har a'e wà nehe, nerupi oho
ma'e kwer a'e wà no, uze'eg urywahyahy
putar nepupe wiko ma'e wanehe a'e wà
nehe.
15 Hekwahy mehe peme nehe, Hekwahy haw uhua'u mehe, penehe hezepyk
mehe nehe, teko peiwyr har paw ipytuhegatu putar wà nehe. Ihuhuk wer putar
penehe ume'e mehe wà nehe. Uze'eg urywahyahy putar penehe wà nehe. 16 — Pemono zo temi'u wanupe nehe, a'e putar
teko peiwyr har wanupe nehe. Nezewe
mehe pemàno putar pema'uhez haw pupe
nehe. Pema'uhez haw hahy haw pekutuk putar u'yw hakwa katu ma'e ài nehe.
Nuzawy kwaw u'yw pezuka àwàm nehe.
17 Amono kar putar ma'eahy haw peme
nehe. Amono kar putar miar ipuruzukaiw
ma'e peme ihe wà nehe. Uzuka putar
pena'yr wà nehe. Amono putar na'iruz
ma'e peme ihe nehe no: ma'eahy haw, puruzuka haw, zeàmàtyry'ymawhu. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

6

Tupàn a'ua'u wamuwete haw na'ikatu kwaw Tupàn pe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe nezewe a'e.
2 — Awa ta'yr, Eme'e ywytyruhu Izaew
ywy rehe har wanehe nehe. Emume'u
heze'eg wanupe nehe. 3 — Peinu katu
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar
ize'eg nehe. Uze'eg iko kury: ywytyruhu
wanupe, ywytyr wanupe, ywyàpyznaw
ywytyr rupi har wanupe, ywyàpyznaw
wanupe. Na'aw ize'eg xe. — Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e pezar amono
kar putar takihepuku ihe nehe. Teko
umuwete tupàn a'ua'u a'e wà. Takihepuku
umumaw putar wamuwete haw wà nehe.
4 Aeityk putar ma'e ihe nehe: tupàn a'ua'u
henataromo ma'ea'yr hapy haw, yhyk

zàwenugar ikaz haw no. Amumew paw rupi ihe nehe. Azuka putar a'e pe har paw uzar tupàn a'ua'u wanenataromo ihe wà nehe. 5 Amuhàmuhàz putar umàno ma'e kwer wanetekwer ihe wà nehe. Amuhàmuhàz putar wàkàgwer ma'ea'yr hapy haw waiwyr nehe. 6 Amumew putar tawhu Izaew ywy rehe har paw ihe wà nehe. Amumaw putar tupàn a'ua'u wamuwete haw paw nehe no. Azuhazuhaw putar ma'ea'yr hapy haw paw nehe. Azuhazuhaw putar wazar tupàn a'ua'u ihe wà nehe no. Azuhazuhaw putar yhyk zàwenugar paw nehe no. Wanemiapo kwer paw ukàzym putar nehe. 7 Azuka putar teko ywy nànàn ihe wà nehe. Wikuwe ma'e ràm hekwaw putar wà nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ereiko ne, i'i putar ihewe wà nehe.

8 Apyro putar amo izuka haw wi ihe wà nehe. Amuhàmuhàz putar umàno 'ym ma'e kwer ihe wà nehe. 9 Zauxiapekwer weraha putar a'e teko weko haw pe wemipyhyk kwer romo wà nehe. A'e pe wiko mehe ima'enukwaw putar herehe wà nehe. — Azeharomoete uzepyk zanerehe a'e, i'i putar ihewe wà nehe. — Zanemumaranugar kar a'e, i'i putar ihewe wà nehe no. Ta'e wapy'a uzeruzar 'ym ma'e hereityk a'e wà xe. Nahemuwete kwaw wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u wà. Na'iakatuwawahy kwaw uzehe a'e wà nehe, ta'e iaiw a'e wà xe. Uzapo purumuhuhuk kar ma'e wà. 10 Ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. Namume'u e kwaw wanehe hezepyk àwàm.

Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ygwer

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar uze'eg wi kury.

— Ezekiew, eruwak nepo nehe. Erukwar nepy nehe no. Ehapukaz nezemumikahy haw hexak kar pà nehe. Ta'e Izaew uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u a'e wà xe. Uzapo purumuhuhuk ma'e wà no. Umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe, uma'uhez haw pupe wà nehe, ma'eahy haw pupe wà nehe no. 12 Muite wiko ma'e ràm ima'eahy putar umàno pà wà nehe. Pepa'i wiko ma'e uzezuka kar putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Ikurer umàno putar ma'uhez haw wi wà nehe. Ukwaw putar hekwahy haw ipuhuz haw wà nehe. 13 Umàno ma'e kwer wanetekwer uhàuhàz putar tupàn a'ua'u wainuinuromo wà nehe, ma'ea'yr hapy haw izywyzywyr wà nehe no. Teko wapy ma'e tupàn a'ua'u wanenataromo wà. Wanetekwer uhàuhàz putar a'e pe wà nehe: ywytyr rehe wà nehe, ywytyruhu apyr nànàn wà nehe no, ywyra ikyr katu ma'e paw wawype wà nehe no, ywyra kawar her ma'e uhua'u ma'e wawy pe wà nehe no. Nezewe mehe teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw a'e wà nehe. 14 Na'e apyho putar hepo ihe nehe. Amumaw putar waiwy ihe nehe. Azypyrog ywyxiguhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe nehe. Aha putar Himina tawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe har pe nehe no. Amuhem kar putar teko paw a'e ywy wi ihe wà nehe. Napuhareko kwaw wyzài Izaew waneko haw nehe. Nezewe mehe teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw a'e wà nehe.

7

Iahykaw uhem kwez kury

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe nezewe a'e.

2 — Awa ta'yr, Ko ma'e amume'u teko Izaew ywy rehe har wanupe ihe: Upaw ma'e paw rupi kury. Ko ywy upaw kwez kury.

3 Teko Izaew ywy rehe har wà, iahykaw uhem kwez kury. Pexak putar hekwahy haw nehe. Ta'e azepyk penehe penemiapo kwer hekuzaromo ihe xe. Apuraraw kar putar ma'erahy peme nehe, ta'e pezapo xiroahy haw pe xe. 4 Azepyk putar penehe pepuhareko 'ym pà nehe. Azepyk putar penehe penemiapo kwer purumuhuhuk kar ma'e kwer hekuzaromo nehe. Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe.

5 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg a'e.

— Iaiw haw u'ar putar penehe a'e wà nehe. U'ar putar amo nehe. Na'arewahy u'ar putar amo no. 6 Upaw ma'e paw rupi. Iahykaw uhem kwez kury. Apumumaw kwez kury. 7 Pe ko ywy rehe har, iahykaw

uhem iko peme kury. Uhem amo 'ar iko. A'e 'ar mehe puruzeàmimaw ywytyruhu pe har pe napezapo kwaw mynykaw nehe. Xo xiroxiroahy haw heta putar nehe.

8 Na'arewahy pexak putar hekwahy haw ipuner haw nehe. Azepyk penehe penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo. Pezapo purumuhuhuk kar ma'e. A'e rupi pepuraraw putar ma'erahy nehe. 9 Napupuhareko kwaw ma'erahy peme ipuraraw kar mehe nehe. Azepyk putar penehe ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer hekuzaromo nehe. Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe. Pekwaw putar penehe uzepyk ma'e romo herekuwe haw nehe no.

10 Iaiw haw 'ar uhem iko kury. Heta puruzuka haw ywy nànàn. — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i wera'u teko oho waiko tuweharupi wà. 11 Heta wera'u puruzuka haw tuweharupi. Azepyk teko wanehe nezewe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo ihe. Wama'e paw ukàzym putar nehe: wanemetarer, wanehe teko waze'egatu haw, wapuner haw.

12 Uhem amo 'ar iko. Na'ìàrew kwaw kury. A'e 'ar mehe teko ume'eg e ma'e wà nehe, ume'eg kar e ma'e wà nehe no. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw u'ar wanehe paw rupi nehe xe, ikàg ma'e wanehe nehe, ikàg 'ym ma'e wanehe nehe no. 13 Ozo'ok putar ma'eme'egar wama'e wanuwi wà nehe. Ma'eme'egar nupuner kwaw a'e ma'e imono'og wi haw rehe wà nehe. Umàno a'e 'ym mehe we nehe, ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw u'ar putar wanehe a'e nehe xe. Ikatu 'ym ma'e nuikuwe kwaw wà nehe. 14 Upy uxi'àm ma'e'ak kwer iapo pyrer wà. Paw rupi uzemuàgà'ym wà. Nezewe rehe we ni amo noho kwaw zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw u'ar putar wanehe paw rupi katete nehe xe.

Zepykaw Izaew wanehe har

15 Heta zeàmàtyry'ymaw nahu rupi. Heta ma'eahy haw tàpuz me wà. Heta ma'uhez haw ipupe no. Kaiwer pe wiko ma'e umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Ma'eahy haw uzuka putar tawhu pupe har wà nehe. Ma'uhez haw uzuka putar wà nehe no. 16 Pykahu ywyàpyznaw pe har oho ywytyruhu pe ikatu 'ymaw wi uhem pà wà. Amo teko uzàn putar ywytyruhu pe nezewegatete wà nehe. Paw rupi ikuhem putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe wà nehe. 17 Wakàgaw uhem putar teko paw wapo wanuwi nehe. Wapenàràg uryryryryz putar nehe no. 18 Umunehew putar ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo pyrer uzemumikahy haw hexak par pà wà nehe. Uryryryryz putar wywa ikyr katu ma'e ài wà nehe. Upin putar wàkàg wà nehe. Paw rupi imaranugar putar wà nehe no. 19 Weityk putar wemetarer or nahu rupi wà nehe. Weityk putar parat hehe wà nehe no. Ta'e Tupàn hekwahy mehe wanemetarer nupuner kwaw wapyro haw rehe izuwi xe. Nupuner kwaw wemimutar ime'eg kar haw rehe ipupe wà. Nupuner kwaw wie imynehemaw rehe ipupe wà no. Wanemetarer or a'e, parat a'e no, uzapo kar ikatu 'ym ma'e uzar pe a'e wà. 20 — Hema'e ita hekuzar katu ma'e ipuràg eteahy a'e, i'i purupe wà. Nezewe rehe we uma'ema'e a'e ita ipuràg eteahy ma'e tupàn a'ua'u purumuhuhuk kar ma'e romo iapo pà wà. A'e rupi Tupàn umuzewaru katu kar a'e teko wemetarer wi a'e wà.

21 — Amono kar putar teko amo ywy rehe har waiwy pe ihe wà nehe. A'e teko imunar putar wama'e rehe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ikatu 'ym ma'e weityk putar wemetarer paw izipiw ma'e ài a'e wà nehe. 22 Zauxiapekwer amo ywy rehe har umuaiw putar heràpuzuhu wà nehe. Nazapo kwaw ma'e a'e mehe nehe. Imunar ma'e wixe putar ipupe imuaiw pà wà nehe. Nazapo kwaw ma'e a'e 'ar mehe nehe.

23 Xiroxiroahy haw uhua'u kury. Ywy tynehem upuruzuka ma'e pupe. Tawhu tynehem puruzuka haw pupe. 24 Arur putar amo ywy rehe har iaiw ma'e ihe wà nehe. Amono putar penàpuz a'e teko wanupe ihe nehe. Amuaiw kar putar peneko haw hemuwete katu haw teko uzeruzar 'ym ma'e wanupe ihe nehe. A'e 'ar mehe te awa ikàg ma'e upytu'u uzehe uzeruzar ire wà nehe. 25 Ma'erahy haw wi

pehem 'ymaw uhem iko kury. Pekar putar zepe zeàmàtyry'ym 'ymaw nehe. Napexak kwaw nehe. 26 Heta putar iaiw haw nehe. Na'arewahy uzeapo putar amo iaiw haw nehe no. Heta tetea'u putar nehe. Teko umume'u ikatu 'ym ma'e izeapo awer wà nehe. Na'arewahy umume'u putar amo wà nehe no. Pexak putar uzeapo ma'e ràm nehe. Na'e pepuranu putar heze'eg imume'u har wanehe nehe. — Ma'e uzeapo iko, peze putar wanupe nehe. Xaxeto numu'e kwaw teko wà nehe. Ta'e nukwaw kwaw ma'e a'e wà xe. Tàmuzgwer nupureruze'eg kwaw wà nehe, ta'e nukwaw kwaw ma'e a'e wà xe. 27 Tuwihawete uzai'o putar nehe. Ta'yr upytu'u ikatu ma'e hàro re nehe no. Teko uryryryryz putar ukyze pà wà nehe no. Azepyk putar penehe penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo ihe nehe. Pepuraraw kar ma'erahy amo wanupe. A'e rupi apuraraw kar putar ma'erahy peme nezewegatete ihe nehe no. Nezewe haw iapo mehe aexak kar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw purupe ihe nehe.

EZEKIEW IPUAHU HAW ZÀWENUGAR MOKOZ HAW

8

Zeruzarez pe har umuwete tupàn ua'u wà

1 Amo 'ar mehe Zuta ywy rehe har wanuwihaw ur heràpuz me herexak pà wà. A'e 'ym mehe zauxiapekwer weraha a'e tuwihaw wemipyhyk kwer romo wà. Umumaw 6 kwarahy 6 zahy 5 'ar nezewe wiko pà wà. Na'e ur herexak pà wà kury. A'e 'ar mehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ipuner haw ur herehe a'e kury. 2 Ame'e ma'e puahu zàwenugar hexak pà kury. Aexak amo wikuwe ma'e. Nuzawy kwaw ma'e tata iapo pyrer. Iku'aw iwy pe nuzawy kwaw tata. Iku'aw àiì i'aromo heny katu ita morog imuhygatu pyrer. 3 Upyho opo zàwenugar he'aw ipyhyk pà. A'e puahu zàwenugar hexak mehe Tupàn Hekwe herupir ywate Zeruzarez tawhu pe hereraha pà kury. Hereraha tàpuzuhu hukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pupe. A'e pe heta amo tupàn ua'u hagapaw. Iro Tupàn pe a'e.

4 A'e pe aexak tatainy Tupàn Izaew wazar a'e pe heko haw hexak kar haw ihe. A'e 'ym mehe aexak nezewe nugar Kemar yrykawhu huwake puahu haw hexak mehe no.

5 Uze'eg Tupàn ihewe kury. — Awa ta'yr, Eme'e kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe kury, i'i. Ame'e kury. Aexak tupàn ua'u hagapaw Tupàn pe iro ma'e ihe, ma'ea'yr hapy haw huwake ukenawhu huwake ihe.

6 Uze'eg wi Tupàn ihewe. — Awa ta'yr, Aipo erexak uzeapo ma'e. Eme'e teko Izaew wanemiapo iro ma'e rehe kury. Tuweharupi hemunyryk kar wewera'i herenaw ikatuahy ma'e wi wà. Erexak putar ma'e imaranugar haw iaiw wera'u ma'e nehe no, i'i ihewe.

7 Hereraha katu pe teixe haw huwake kury. Wexak kar pàrirogaw ikwar ihewe. 8 — Awa ta'yr, Ezuka 'àg pàrirogaw heityk pà nehe, i'i ihewe. Azuka pàrirogaw amo teixe haw hexak pà. 9 — Eixe ma'e ikatu 'ym ma'e purumumaranugar ma'e hexak pà nehe, teko wanemiapo hexak pà nehe, i'i ihewe.

10 Aixe hexak pà. Moz hagapaw tetea'u upyk pàrirogaw. Amo ma'ea'yr Tupàn henataromo ikatu 'ym ma'e tetea'u heta no. Izaew umuwete a'e ma'e hagapaw wà. 11 70 Izaew wanuwihaw wiko a'e pe wà. Zazani Xàpà ta'yr wiko wainuromo. Pitàitàigatu upyhyk yhyk zàwenugar ikaz haw wà. Tàtàxiner uhem ikaz haw wi. 12 Na'e Tupàn upuranu herehe. — Awa ta'yr, Aipo erexak Izaew wanuwihaw wanemiapo. Umim wemiapo amo wanuwi wà. Umuwete katu uzar ipupyaikaw pyrer ma'e hagapaw tetea'u hereko har pupe wà. Nezewe i'i wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nuexak kwaw zaneremiapo a'e. Zanereityk a'e, i'i uzeupeupe wà.

13 Na'e Tupàn uze'eg wi ihewe. — 'Aw tuwihaw uzapo putar iaiw wera'u ma'e a'e wà nehe. Erexak putar iapo mehe ne wà nehe, i'i ihewe.

14 Na'e hereraha tàpuzuhu wi ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe kury. Wexak kar kuzà ihewe wà. A'e

kuzà uzai'o tupàn Tamuz her ma'e imàno awer rehe wà.
15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuranu herehe. — Awa ta'yr, Aipo erexak wanemiapo. Uzapo putar iaiw wera'u ma'e a'e wà nehe. Erexak putar iapo mehe ne wà nehe, i'i ihewe.
16 Na'e hereraha katu pe tàpuzuhu huwake kury. Heta 25 awa a'e pe tàpuzuhu pe teixe haw huwake wà, ma'ea'yr hapy haw huwake wata haw huwake wà. Upyta ukupew tàpuzuhu kutyr wà. Ume'e kwarahy ihemaw kutyr wà. Uzeamumew ywy kutyr kwarahy uhem ma'e imuwete katu pà wà.
17 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury. — Awa ta'yr, Aipo erexak wanemiapo. 'Aw teko Zuta ywy rehe har uzapo purumumaranugar kar haw tetea'u wà. Erexak wanemiapo. Nezewe rehe we nuhyk kwaw wanupe. A'e rupi heta puruzuka haw taw nànàn ko ywy rehe. Uzapo iaiw ma'e hemuikwahy kar pà wà. Uzapo iaiw ma'e herà puzuhu pupe hemuikwahy wera'u kar pà wà. Exak iaiw ma'e herenataromo wanemiapo nehe. 18 A'e rupi wexak putar hekwahy haw ipuner haw a'e wà nehe. Namuhem kar kwaw ni pità i izuwi nehe. Uhapukaz putar wahyhaw rupi ihewe wà nehe, upyro àwàm henoz pà ihewe wà nehe. Napyro kwaw ihe wà nehe, i'i ihewe.

9

Zeruzarez pe har wanehe zepykaw

1 Na'e ainu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wahyhaw rupi ize'eg mehe ihe kury. Pezur xe nehe, tawhu rehe uzepyk ma'e wà. Perur pema'emumaw haw nehe.
2 A'e 'ar mehe we 6 awa ur tàpuzuhu wi wà kury, ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rupi wà kury. Pità itàigatu werur puruzuka haw uhua'u ma'e wà. Amo awa kamir irin iapo pyrer imunehew har ur wanupi no. Werur pape a'e. Werur ikair haw no. Paw rupi ur ma'ea'yr hapy haw itazu morog iapo pyrer huwake upyta pà wà.
3 Tatainy Izaew wazar a'e pe heko haw hexak kar haw uhyape katu ma'e a'e, ma'ea'yr ipepo ma'e wa'aromo har a'e, uzeupir a'e wi tàpuzuhu pupe teixe haw pe oho pà kury. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhapukaz awa kamirpuku irin iapo pyrer imunehew har pe kury.
4 — Eho Zeruzarez tawhu nànàn nehe. Teko uzapo purumupytuhegatu kar haw tetea'u xe wà. Amo uzemumikahy wikwahy pà a'e ma'e hexak mehe wà. Emuapyk amo ze'eg a'e teko wanehàpykàg rehe nehe, i'i izupe.
5 Aenu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amogwer awa wanupe ize'eg mehe. — Peho tawhu rupi haikweromo teko paw wazuka pà nehe. Pemuhem kar zo amo pe wà nehe. Pepuhareko zo amo pe wà nehe.
6 Pezuka paw rupi pe wà nehe: tua'uhez ma'e wà, ihya'uhez ma'e wà, kwàkwàmo wà, kuzàtài wà, kuzà wà, wamemyr wà. Aze amo wereko a'e ze'eg wehàpykàg rehe nehe, pezuka zo nehe. Pezypyrog xe herà puzuhu pupe nehe, i'i wanupe. Uzypyrog tuwihaw tàpuzuhu henataromo har wazuka pà wà kury.
7 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wanupe. — Pemuaiw herà puzuhu nehe. Pemynehem umàno ma'e kwer wanetekwer pupe nehe. Pezypyrog pema'ereko haw kury, i'i. Na'e uzypyrog teko tawhu pupe har wazuka pà wà kury.
8 Wazuka mehe we apyta a'e pe ihe zutyka'i ihe. Azeityk ywy rehe heruwa imuhyk pà ywy rehe herehapukaz pà. — Hezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Aipo erekwahy tuwe Zeruzarez pe har wanupe. Aipo erezuka putar Izaew ywy rehe upyta ma'e kwer paw rupi ne wà nehe, a'e izupe.
9 Uwazar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heze'eg ihewe. — Teko Izaew ywy rehe har wà, Zuta ywy rehe har wà no, uzapo ma'e iaiw wera'u ma'e wà. Uzuka teko ko ywy nànàn wà. Umynehem Zeruzarez upuruzuka haw pupe wà. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanereityk a'e, i'i wà. Nazanerexak kwaw a'e, i'i wà. 10 A'e rupi namuhem kar kwaw ni amo ihe wà nehe. Napuhareko kwaw ni pità i ihe wà nehe. Uzapo ikatu 'ym ma'e amo wanupe wà. Azapo putar nezewegatete haw wanupe ihe nehe no, i'i ihewe.

11 Na'e awa kamir irin iapo pyrer a'e
pape hereko har a'e, uzewyr ma'e paw
imume'u pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe kury. — Azapo ma'e paw neze'eg rupi
katete ihe, i'i izupe.

10

Tupàn heny katu haw wezar hàpuzuhu

1 Ame'e ma'ea'yr ipepo ma'e wamimaw
iapar ma'e rehe ihe kury. Amo ma'e heta
wa'aromo. Nuzawy kwaw tuwihawete
henaw ita xapir iapo pyrer. 2 Uze'eg Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e awa kamir irin
iapo pyrer imunehew har pe. — Heta
ywyramawa a'e ma'ea'yr wawy pe. Ek-
waw a'e ywyramawa wamyteromo nehe.
Emynehem nepo tàtàpyzgwer pupe nehe.
A'e re emuhàz a'e tàtàpyzgwer tawhu rehe
nehe: i'i. Aexak awa iho mehe. 3 Heixe
mehe ma'ea'yr ipepo ma'e wiko tàpuzuhu
huwake kwarahy ihemaw awyze har ku-
tyr wà. Amo ywàkun umynehem tàpuzuhu
kury. 4 Tatainy heny katu ma'e Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw hexak
kar haw uhem ma'ea'yr wa'ar wi kury,
tàpuzuhu pupe teixe haw pe oho pà kury.
Na'e ywàkun umynehem tàpuzuhu kury.
Heny katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hatainy rehe we. 5 Te teko katu pe har
wenu wapepo iànoànogaw wà. Nuzawy
kwaw Tupàn upuner wera'u ma'e ize'egaw
a'e.

6 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
awa kamir irin iapo pyrer imunehew har
pe kury. — Enuhem tata ywyramawa
wamyter wi nehe, i'i izupe. Wixe a'e awa
amo ywyramawa huwake upyta pà. 7 Pitài
ma'ea'yr upyho opo tata wamyter pe har
kutyr kury. Upyhyk amo tàtàpyzgwer awa
ipo rehe imono pà. Awa uhem a'e wi
tàtàpyzgwer heraha pà.

8 Ma'ea'yr wapepo iwy pe pitàitàigatu
heta amo teko ipo zàwenugar. 9 Amo
ma'e aexak ihe no. Ma'ea'yr nànàn heta
amo ywyramawa. Heny katu ita hekuzar
katu ma'e ài wà. 10 Uzuawyawygatu wà.
Ipupe pitàitàigatu heta amo ywyramawa
uzeku'ahaw ma'e. 11 Ma'ea'yr wata mehe
ywyramawa oho wyzài uwak 'ym pà wà.
Paw rupi oho wemimutar pe wà, uwak
'ym pà wà. 12 Ma'ea'yr wanetekwer wà,
wakupe wà no, wapo wà no, wapepo wà
no, ywyramawa wà no, tynehem teha
pupe paw rupi wà. 13 A'e ywyramawa
aexak hepuahu ipy pe ihe wà.

14 Ma'ea'yr pitàitàigatu heta 4 huwa wà.
Huwa ipy nuzawy kwaw tapi'ak huwa.
Huwa mokoz haw nuzawy kwaw teko
huwa. Huwa na'iruz haw nuzawy kwaw
zàwàruhu iriàw huwa. Huwa iahykaw rehe
har nuzawy kwaw wiràhu huwa. 15 Aexak
a'e ma'ea'yr izypy mehe Kemar yrykawhu
izywyr ihe wà. Uzeupir ywy wi wà.
16 Wata mehe ywyramawa wata wanupi
wà no. Ma'ea'yr upepo ipupirar mehe
wawewe mehe ywyramawa oho wanupi
wà no. 17 Wapytu'u mehe upytu'u wà no.
Wawewe mehe oho wanupi wà. Ta'e wiko
ywyramawa wazar romo wà xe.

18 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
heko haw heny katu haw uhem oho
tàpuzuhu pupe teixe haw wi kury. Upytu'u
a'e ma'ea'yr wa'aromo kury. 19 Wanehe
heme'e mehe ma'ea'yr upupirar upepo
ywy wi uzeupir pà wà kury. Ywyramawa
oho wanupi wà no. Na'e upytu'u tàpuzuhu
hukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har
pe wà kury. Na'e Tupàn Izaew wazar
heny katu haw upyta we wa'aromo kury.
20 Aexak a'e ma'ea'yr izypy mehe Kemar
yrykawhu izywyr ihe wà. Upyta Tupàn
Izaew wazar iwy pe a'e 'ar mehe wà.
Akwaw ihe wà.

21 Pitàitàigatu heta 4 huwa wà, 4 ipepo
wà no. Wapepo iwy pe heta teko ipo
zàwenugar wanupe no. 22 Wanuwa nuzawy
kwaw wanuwa izypy mehe arer Kemar
yrykawhu izywyr heremixak kwer a'e wà.
Ma'ea'yr pitàitàigatu wata wenataromo wà.

11

Tupàn uzepyk Zeruzarez pe har wanehe

1 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hekwe hereraha ywy i'aromo tàpuzuhu
hukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har
pe kury. Heta 25 awa a'e pe huwake wà.
Aexak Zazani Azur ta'yr a'e pe. Aexak Per-
axi Menai ta'yr no. Wiko teko wanuwihaw
romo wà.

2 Uze'eg Tupàn ihewe. — Awa ta'yr,
Na'aw mokoz awa ikatu 'ym ma'e wemi-
apo ràm imume'u har wà. Nueruze'egatu
kwaw xe har wà. 3 Nezewe uze'eg wà. —
Nan kwehe tete xiapo wi putar zaneràpuz
nehe. Tawhu nuzawy kwaw zapepo. Zaiko
ma'ero'o kwer ipupe har àì. Nezewe rehe
we tata nazanemupupur kwaw a'e, i'i teko
wanupe wà. 4 A'e rupi, Awa ta'yr, Emume'u
heze'eg wakutyr har teko wanupe kury.

5 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hekwe wiko hezar romo kury. Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar ko
ze'eg ihewe kury. — Teko Izaew wà, akwaw
penemimume'u ihe. Akwaw penemiapo
ràm penemimume'u no. 6 Pezuka teko
tetea'u 'aw tawhu pupe pe wà. Pe tynehem
wanetekwer pupe.

7 A'e rupi ihe pezar Tuweharupi Wiko
Ma'e ihe, amume'u ko ma'e peme ihe. —
Azeharomoete 'aw tawhu nuzawy kwaw
zapepo. Ma'e nuzawy kwaw ma'ero'o
kwer ipupe har. Teko penemizuka kwer
wanetekwer wiko ma'ero'o kwer romo
wà. Apomono kar putar tawhu wi ihe
nehe. 8 Aipo pekyze takihepuku wi. Arur
putar awa takihepuku hereko har ihe
wà nehe. Peàmàtyry'ym putar wà nehe.
9 Apueraha putar katu pe tawhu wi ihe
nehe. Apomono putar amo ywy rehe har
wanupe nehe. Amume'u pezuka àwàm
kwez ihe. 10 Pezuka putar zeàmàtyry'ymaw
pe a'e wà nehe, peywy rehe a'e wà nehe.
Nezewe mehe teko paw ukwaw putar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo
herekuwe haw a'e wà nehe. 11 Zapepo
upyro ma'ero'o kwer tata wi a'e. Nezewe
rehe we 'aw tawhu napepyro kwaw nehe.
Azepyk putar penehe nehe. Wyzài taw
Izaew ywy rehe har pe peneko mehe
azepyk putar penehe nehe. 12 Pekwaw
putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
romo herekuwe haw nehe. Peruzar
teko ywy penuwake har waze'eg. A'e 'ar
mehe we pezuhaw heze'eg. Naperuzar
kwaw heremiapo karer, i'i Tupàn purupe
hemuze'eg kar pà.

13 Tupàn ze'eg imume'u mehe we Peraxi
Menai ta'yr umàno ywy rehe u'ar pà kury.
Na'e azeityk ywy rehe heruwa imuhyk kar
pà hehapukaz pà kury. — O hezar Tuwe-
harupi Wiko Ma'e. Ezapo zo agwer ma'e
nehe. Aipo erezuka putar Izaew ikurer
paw rupi ne wà nehe, a'e izupe.

Tupàn umupyahu uze'egaw

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe nezewe kury.

15 Awa ta'yr, Teko Zeruzarez pupe wiko
ma'e uze'eg waiko nerehe wà, neywy rehe
arer waiwy wi heraha pyrer wanehe wà
no. — 'Aw Izaew izuapyapyr wà, wiko
muitea'u wà. Naheta kwaw Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e imuwete haw wanupe.
Umur ko ywy zanewe zanereko haw romo
a'e. Zanemuigo kar izar romo, i'i wà.

16 Eze'eg eho neywy rehe arer waiwy
wi heraha pyrer wanupe nehe kury.
Emume'u ko heze'eg wanupe nehe. —
Ihe aiko muite pemono kar arer romo
ihe. Apumuigo kar amo ywy rehe har
wainuinuromo. Apumuhàmuhàz ywy
nànàn no. A'e ywy rehe peneko mehe
amumaw amo 'ar hemuwete katu haw
romo hereko pà wanupe ihe.

17 A'e rupi emume'u ko heze'eg wanupe
nehe. Aiko nezar Tuweharupi Wiko Ma'e
romo ihe. Aha putar ywy wamuhàmuhàz
awer pe ihe nehe, wanerur pà ihe nehe.
Amono wi putar Izaew waiwy kwehe arer
wanupe ihe nehe no. 18 Uiwy pe uzewyr
mehe wà nehe, ozo'ok putar tupàn a'ua'u
paw izuwi wà nehe. Umumaw putar teko
wanemiapo ikatu 'ym ma'e paw rupi wà
nehe no. 19 Amono putar wapy'a ipyahu
ma'e wanupe ihe nehe. Amono putar
wama'enukwaw paw ipyahu ma'e wanupe
ihe nehe no. Azo'ok putar wapy'a ita iapo
pyrer ihe nehe, hereruzar 'ymar ihe nehe,
wanuwi ihe nehe. Amono putar wapy'a
ikatu ma'e hereruzar har wanupe ihe
nehe. 20 Nezewe mehe uzapo putar ma'e
heze'eg rupi katete wà nehe. Weruzar
katuahy putar heremiapo karer wà nehe
no. Wiko putar heremiaihu romo wà
nehe. Aiko putar wazar romo ihe nehe
no. 21 Azepyk putar tupàn a'ua'u puru-
muhuhuk ma'e imuwete haw iputar har
wanehe ihe nehe, iro ma'e rehe ipurapo
wer ma'e wanehe ihe nehe no. Azepyk
putar wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym

ma'e hekuzaromo ihe nehe. Ihe wazar Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, aze'eg kwez ihe kury.

Tupàn heny katu haw utyryk Zeruzarez wi a'e

22 Ma'ea'yr ipepo ma'e uzypyrog uwewe pà wà kury. Ywyramawa oho wanupi wà no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heny katu haw upyta wa'aromo. 23 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heny katu haw utyryk tawhu wi kury. Upyta oho ywytyr tawhu huwake kwarahy ihemaw kutyr har i'aromo kury. 24 Hepuahu zàwenugar rehe Tupàn Hekwe herupir hemuzewyr kar pà Mawiron pe. Ipyhyk pyrer imunehew pyrer wiko a'e pe wà. Na'e upaw hepuahu zàwenugar kury. 25 Amume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe hemixak karer paw waiwy wi heraha pyrer wanupe kury.

12

Tupàn ze'eg imume'u har wiko zauxiapekwer wanuwi uzàwehem ma'e

1 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nezewe ihewe kury.

2 — Awa ta'yr, Ereiko teko hereruzar 'ym ma'e wainuinuromo. Heta waneha. Nuexak kwaw ma'e wà. Heta wapyakwar no. Nuenu kwaw ma'e wà. Ta'e hereruzar 'ymar romo wanekon wà xe.

3 Awa ta'yr, Emuàgà'ym ma'eryru neata àwàm rehe har nehe kury. Eiko zauxiapekwer wanuwi uzàn ma'e zàwenugar romo nehe. Eho kwarahy heixe 'ym mehe we nehe. Tuwe teko paw nerexak neho mehe a'e wà nehe. — Oho putar amo me a'e, i'i putar newe wà nehe. Aze ru'u hereruzar 'ymar nerexak putar wà nehe. 4 Emuàgà'ym nema'eryru 'aromo nehe. Nezewe mehe nerexak putar wà nehe. — Uzàn zauxiapekwer wanuwi a'e, i'i putar newe wà nehe. Tuwe nerexak karuk etea'i mehe neho mehe wà nehe. — Oho putar zepyhykaw pe nehe, i'i putar newe wà nehe. 5 Nerexak mehe we, ehàwykàz ikwar neràpuz ywyok rehe nehe. Ehem eho hupi nema'eryru heraha pà nehe. 6 Tuwe nerexak nema'eryru nekupe pe hupir mehe pyhaw neho mehe a'e wà nehe, neruwa imim mehe a'e wà nehe. — Nuexak kwaw oho àwàm a'e, i'i putar newe wà nehe. Neremiapo ràm umume'u putar uzeapo ma'e ràm Izaew wanupe nehe, i'i ihewe.

7 Azapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rupi ihe. A'e 'ar mehe we amuàgà'ym hema'eryru uzàn ma'e ài ihe. Karuk etea'i mehe hepo pupe azapo ikwar heràpuz izywyok rehe. Na'e ahem aha hupi. Herexak hema'eryru hekupe pe hupir mehe heho mehe wà.

8 Iku'egwer pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe.

9 — Awa ta'yr, 'Aw Izaew hereruzar 'ymar wà, upuranu waiko uzehezehe wà. — Ma'e uzapo iko a'e, i'i newe wà. 10 Emume'u heze'eg wanupe nehe kury. Aiko wazar Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. 'Aw ze'eg amume'u iteko tuwihawete Zeruzarez pe har pe, teko a'e pe wiko ma'e nànàn no. 11 — Heremiapo kwer wexak kar peme uzeapo ma'e ràm peme a'e, ere wanupe nehe. — Peiko putar zauxiapekwer wanuwi uzàn ma'e romo nehe. Pepyhyk putar wà nehe, peneraha pà zemunehew paw pe wà nehe. 12 Penuwihawete upir putar uma'eryru ukupe pe pyhaw a'e nehe. Amo uzapo putar ywyok ikwar izupe wà nehe. Uhem putar oho hupi a'e nehe. Upyk putar uwa nehe. Nuexak kwaw oho àwàm nehe. 13 Nezewe rehe we amuàgà'ym putar hepurupyhykaw nehe. Apyhyk putar tuwihawete ipupe ihe nehe. A'e re araha putar Mawiron tawhu pe nehe. Umàno putar a'e pe tawhu hexak 'ym pà nehe. 14 Amuhàmuhàz putar hehe we wiko ma'e paw rupi ihe wà nehe, heruze'egar ihe wà nehe no, zauxiapekwer hehe uzekaiw ma'e ihe wà nehe no. Ywy nànàn amuhàz putar ihe wà nehe. Heta putar wazuka haw rehe uzeagaw ma'e wà nehe no.

15 Amo ywy rehe amo teko wainuromo wamuhàz mehe ukwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. 16 Amuhem kar putar amo zeàmàtyry'ymawhu wi ihe wà nehe, ma'uhez haw wi ihe wà nehe no, ma'eahy haw wi ihe wà nehe no. Nezewe mehe amo ywy rehe har wainuromo wiko mehe

ukwaw putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe. — Azeharomoete iaiw zaneremiapo kwer, i'i putar uzeupe wà nehe. Ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw a'e wà nehe.

Ekyze nehe, i'i Tupàn

17 Nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.

18 Awa ta'yr, eryryryryz nekyze pà nemai'u mehe nehe. Ekyzeahy nei'u mehe nehe. 19 — Na'aw pezar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg Zeruzarez parer ko ywy rehe wiko ma'e wanupe har xe kury, ere teko ko ywy rehe har wanupe nehe. Umai'u mehe uryryryryz putar wà nehe. Ui'u mehe uryryryryz putar ukyze pà wà nehe no. Zauxiapekwer weraha putar waiwy rehe har paw rupi wà nehe. Ta'e a'e pe wiko ma'e paw wiko upuruzuka ma'e romo wà xe. 20 Heta tetea'u teko tawhu a'e ywy rehe har wapupe ko 'ar rehe wà. Zauxiapekwer umumaw putar a'e tawhu wà nehe. Ywy uzeapo putar ywyxiguhu romo nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

Imume'u pyrer uzeapo putar nehe, i'i a'e

21 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe kury.

22 — Awa ta'yr, màràzàwe tuwe Izaew umume'u ko ze'eg xirogatu ma'e wà. — 'Ar upaw oho waiko a'e wà. Amo umume'u uzeapo ma'e ràm wà. Nuzeapo kwaw ma'e waze'eg rupi, i'i teko wà. 23 Emume'u hema'enukwaw paw a'e teko wanupe nehe kury. Amumaw putar a'e ze'eg ihe nehe. Teko numume'u pixik kwaw a'e ze'eg Izaew ywy rehe wà nehe. Ko ma'e emume'u wanupe nehe. — Uhem i'ar kwez kury. Imume'u pyrer uzeapo putar iko nehe kury, ere wanupe nehe.

24 Heze'eg imume'u har nuexak kwaw puahu zàwenugar hemu'em ma'e wà nehe. Nahemu'em kwaw uzeapo ma'e ràm Izaew wanupe imume'u mehe wà nehe. 25 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg putar ihe nehe. Uzeapo putar heremimume'u ràm nehe. Na'iàrew kwaw kury. Teko hereruzar 'ymar wà, peikuwe putar heremimume'u kwer iapo mehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

26 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe.

27 — Awa ta'yr, — Ezekiew hemixak nuzeapo kwaw ko 'ar rehe nehe, i'i teko Izaew wà. — Hemimume'u uzeapo putar amo 'ar kwehe har a'e nehe, i'i wà. 28 A'e rupi emume'u ko heze'eg wanupe nehe. — Na'iàrew kwaw kury. Uzeapo putar heremimume'u kwer nehe kury. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury, ere wanupe nehe.

13

Tupàn ze'eg imume'u mua'u har wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u uze'eg nezewe ihewe kury.

2 Awa ta'yr, Emume'u heze'eg imume'u har Izaew wainuromo har wakatu 'ymaw nehe. Ta'e umume'u uze'eg teko wanupe wà xe. Numume'u kwaw heze'eg azeharomoete har wà. — Peinu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg nehe, ere wanupe nehe.

3 Na'aw zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg xe kury. — Heze'eg imume'u har ma'e kwaw par 'ym wà, iaiw ma'e wà, uzemumikahy putar wà nehe. Umume'u uma'enukwaw paw wà. Umume'u mua'u upuahu zàwenugar uzeapo ma'e ràm wà. 4 Teko Izaew wà. Heze'eg peme imume'u har nuzawy kwaw awara tàpuz heityk pyrer myter pe wà. 5 Nuzekaiw kwaw pàrirogawtàtà i'ar awer rehe wà. Nuzapokatu wi kwaw a'e pàrirogawtàtà wà. Nezewe mehe zeàmàtyry'ymawhu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar mehe tur mehe nehe, teko Izaew nupuner kwaw zauxiapekwer wanuwi uzepyro haw rehe wà nehe. 6 Wapuahu zàwenugar numume'u kwaw uzeapo ma'e ràm azeharomoete har. Wanemimume'u temu'emaw romo no. Namono kar kwaw teko wanupe ihe wà. Nezewe rehe we uze'eg nezewe wà. — Na'aw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg xe, i'i mua'u wà. Wàro e wemimume'u kwer izeapo àwàm wà no. 7 Amume'u ko ma'e peme kury.

— Ma'e puahu zàwenugar pe penemixak nuzeapo kwaw nehe. Penemu'em ma'e paw imume'u mehe no. — Urumume'u Tupàn ze'eg ure, peze mua'u teko wanupe. Namume'u kwaw ma'e peme ihe.

8 A'e rupi zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wanupe kury. — Penemu'em peze'eg mehe. Penemixak nuzeapo kwaw nehe. A'e rupi aiko peàmàtyry'ymar romo kury. 9 Azepyk putar penehe nehe. Ta'e heze'eg imume'u har puahu uzeapo 'ym ma'e ràm hexakar romo peiko pe xe. Pemume'u temu'emaw no. Heremiaihu uzemono'og mehe wemiapo ràm hekar mehe wà nehe, napeiko kwaw a'e pe wainuromo nehe. Numuapyk kwaw pener teko Izaew waner wanehe we nehe. Napezewyr pixik kwaw peywy pe nehe. Nezewe mehe pekwaw putar pezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe.

10 Heze'eg imume'u mua'u har hemu'em teko wanupe wà. — Oho katu zanereko haw, i'i mua'u wanupe wà. Azeharomoete noho katu kwaw. Iaiw. Heremiaihu uzapo pàrirogawtàtà ywytàtà imonomono pà imomogaw imono 'ym pà inuromo wà. Na'ikàg kwaw pàrirogawtàtà. Heze'eg imume'u mua'u har ur a'e pàrirogawtàtà imuhym pà wà. 11 — U'ar putar pàrirogawtàtà nehe, ere a'e teko wanupe nehe. Amugyr kar putar àmàn ipuhuz ma'e ihe nehe. Amugyr kar putar àmànita nehe no. Ywytu ipuhuz ma'e ur putar ikutyr nehe no. 12 Na'e u'ar putar nehe. Na'e upuranu putar penehe paw rupi wà nehe. — Màràzàwe tuwe pemuhym pàrirogawtàtà, i'i putar peme wà nehe.

13 Na'e zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg peme kury. — Hekwahy mehe amono kar putar ywytuhu nehe, àmàn ipuhuz ma'e nehe no, àmànita nehe no, a'e pàrirogawtàtà imumaw pà nehe. 14 Aeityk putar pàrirogawtàtà wanemimuhym kwer ywy rehe nehe. Iwy pe har uzexak kar putar nehe. I'ar mehe pemàno putar iwype nehe no. Na'e teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

15 Pàrirogawtàtà a'e nehe, imuhym arer a'e wà nehe no, wexak putar hekwahy haw wà nehe. Na'e aze'eg putar nezewe peme nehe. — Naheta kwaw pàrirogawtàtà kury. Imuhym arer umàno a'e wà no. 16 — Oho katu zanereko haw, i'i mua'u heze'eg imume'u har Zeruzarez pe wà. Azeharomoete noho katu kwaw. Imume'u har nuzawy kwaw pàrirogawtàtà ipyw ma'e imuhymar wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Kuzà Tupàn ze'eg imume'u mua'u har wà

17 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Awa ta'yr, Eme'e kuzà neànàm wanehe nehe. Umume'u temu'emaw teko wanupe wà. — Penemu'em, ere wanupe nehe. 18 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg peme a'e kury, ere wanupe nehe. — Pezemumikahy nehe. Peneko wer amogwer wanuwihaw romo. A'e rupi pezapo pezemonokatu haw henoz taw pepoapyw har pupe wanupe paw rupi. Pemuàgà'ym tuwa imimaw paze ma'e hemiapo pupe teko wanupe, tua'uhez ma'e wanupe, ipyahu ma'e wanupe no. Peputar ikatu ma'e pezeupe izo'okaw. A'e rupi pepurexak kar wer xo tekuwe haw ikàgaw rehe zo, màno haw ikàgaw rehe zo, peànàm heremiaihu wapyr peneko mehe. 19 Peze'eg zemueteahy herehe heremiaihu wanenataromo, arozràn xewar pixik ipyhyk pà wanuwi, amo typy'ak pehegwer ipyhyk pà no. Pezuka teko ikatu ma'e pe wà. Pemuikuwe kar teko iaiw ma'e pe wà no. A'e rupi pemume'u temu'emaw heremiaihu wanupe. Uzeruzar peze'eg rehe wà.

20 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e a'e. — Poapyw har ze'egatu imur kar har ipaze ma'e iro ihewe. Pemono teko wanupe ikatu 'ym ma'e iapo kar pà wanupe. Azo'ok putar pezywa wi nehe. Nezewe mehe apyro putar teko penemiruze'eg ihe wà nehe. 21 Amu'i putar pàn penuwa ipykaw nehe. Apyro putar tuwe teko pepuner haw wi nehe no. Nuzewyr kwaw peme wà nehe. Nezewe mehe teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

22 Pemume'u temu'emaw teko ikatu ma'e wamuzemumikahy kar pà. — Peityk zo ikatu 'ym ma'e iapo haw nehe, peze teko ikatu 'ym ma'e ma'e wanupe. Nezewe mehe napemuzepyro kar kwaw a'e teko

pe wà. 23 A'e rupi pepuahu uzeapo 'ym ma'e ràm upaw kwez kury. Penemu'emaw upaw wà no. Apyro putar heremiaihu pepuner haw wi ihe wà nehe. Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe.

14

Tupàn uzepyk tupàn ua'u imuwete har wanehe

1 Amo Izaew wanuwihaw ur ihewe uze'eg pà wà. — Ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar iko urewe, i'i ihewe wà. 2 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

3 Awa ta'yr, 'Aw awa omono upy'a tupàn a'ua'u wanupe wà. A'e rupi a'e tupàn a'ua'u uzapo kar ikatu 'ym ma'e a'e awa wanupe wà. Aipo awazar putar waze'eg ihe nehe. Nan.

4 Ikatu. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Emume'u ko heze'eg a'e awa wanupe nehe. — Aze amo Izaew izuapyr ipurumuwete wer tupàn a'ua'u wanehe nehe, — Tuwe uzapo kar ikatu 'ym ma'e ihewe wà nehe, aze i'i nehe, aze upuranu oho amo heze'eg imume'u har rehe nehe, a'e mehe wenu putar heze'eg nehe. Awazar putar ize'eg izupe nehe. Heze'eg ikatu putar a'e tupàn a'ua'u wanupe nehe no. 5 A'e tupàn a'ua'u paw hereityk kar heremiaihu wanupe a'e wà. Heze'eg henu mehe aze ru'u uzewyr putar ihewe wà nehe, hereruzar pà wà nehe.

6 A'e rupi emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e teko peme ihe. — Pezemumikahy penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Peityk tupàn a'ua'u pezar purumuhuhuk kar ma'e pe wà nehe.

7 Amo Izaew izuapyr a'e nehe, u amo ywy rehe har Izaew ywy rehe wiko ma'e a'e nehe, aze utyryk ihewi nehe, aze ipurumuwete wer tupàn a'ua'u wanehe nehe, aze tupàn a'ua'u uzapo kar ikatu 'ym ma'e izupe nehe, aze a'e re upuranu oho amo heze'eg imume'u har rehe nehe, a'e mehe ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e awazar putar ize'eg izupe ihe nehe. 8 Aiko putar a'e teko iàmàtyry'ymar romo ihe nehe. Azapo putar ikatu 'ym ma'e a'e teko pe nehe. Nezewe mehe ukyze putar wà nehe. Azo'ok putar a'e teko teko wamyter wi nehe. Nezewe mehe teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

9 Aze amo heze'eg imume'u har uzawy uze'eg mehe nehe, aze hemu'em amo pe nehe, ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko iawy kar har romo ihe. Azo'ok putar a'e teko Izaew wamyter wi nehe. 10 Azepyk putar heze'eg imume'u mua'u har rehe ihe nehe. Azepyk putar hehe upuranu ma'e kwer rehe ihe nehe no. 11 Azapo putar a'e ma'e ihe nehe. Nezewe mehe Izaew nahereityk kwaw wà nehe. Nuzemuaiw kwaw wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pupe wà nehe. Wiko putar heremiaihu romo wà nehe. Aiko putar wazar romo ihe nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Noe, Taniew, Izo a'e kury

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

13 — Awa ta'yr, Aze amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, aze upytu'u hereruzar ire wà nehe, Aupir putar hepo wakutyr ihe nehe. Amumaw putar wanemi'u ràm imonokatu haw ihe nehe. Amono kar putar ma'uhez haw uhua'u ma'e wanupe nehe. Teko tetea'u umàno putar wà nehe. Ma'ea'yr tetea'u umàno putar wà nehe no. 14 Noe a'e, Taniew a'e no, Izo a'e no, aze mo wiko a'e pe wapyr wà, wakatu haw upyro mo a'e na'iruz awa wamàno haw wi a'e wà. Nupyro iwer mo amo teko wà. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

15 Aze amono kar miar ipuruzukaiw ma'e a'e pe teko wazuka kar pà wanupe, aze a'e rupi a'e ywy na'ikatuahy iwer mo teko wanupe, aze mo teko nupuner iwer mo wata haw rehe katu pe wà, 16 aze mo a'e na'iruz awa wiko a'e pe wà, nupuner iwer mo wa'yr wapyro haw rehe a'e miar wanuwi wà. Uzepyro mo wà. Nupyro iwer mo amo wà. Ywy uzeapo mo ywyxiguhu romo. Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw rehe, i'i Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e.

17 Aze mo amono kar zeàmàtyry'ymawhu
a'e ywy rehe, Aze mo amono kar pu-
ruzuka haw iaiw ma'e a'e pe teko wamu-
maw pà ma'ea'yr wamumaw pà, 18 aze mo
a'e na'iruz awa wiko a'e pe wà, nupuner
iwer mo wa'yr wapyro haw rehe wà.
Uzepyro mo wà. Nupyro iwer mo amo wà.
Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw
rehe, i'i zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e.
19 Aze mo amono kar ma'eahy haw
ko ywy rehe har wanupe, aze mo aza-
kook hekwahy haw ywy rehe teko tetea'u
wazuka pà, ma'ea'yr tetea'u wazuka pà
mo, 20 aze mo a'e Noe, Taniew, Izo wiko
a'e pe wà, nupuner iwer mo wa'yr wapyro
haw rehe wà. Uzepyro mo wà. Nupyro
iwer mo amo wà. Amume'uahy tuwe
ko ma'e herekuwe haw rehe, i'i zanezar
Tuweharupi Wiko Ma'e.
21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u ko ma'e kury. — Amono kar
putar 4 hezepykaw ipuruzukaiwahy
wera'u ma'e Zeruzarez pe ihe wà nehe
kury: zeàmàtyry'ymawhu, ma'uhez haw,
miar ipuruzukaiwahy ma'e wà, ma'eahy
haw. Azuka kar putar teko a'e zepykaw
wanupe ihe wà nehe. Azuka kar putar
ma'ea'yr wanupe ihe wà nehe no. 22 Aze
amo uzepyro wà nehe, aze upyro wa'yr
wà nehe, peme'egatu wanehe wanur
mehe nehe. Pexak putar wakatu 'ymaw
nehe. — Azeharomoete iaiw wà. Ikatu
Tupàn wanehe izepykaw, peze putar nehe.
23 Wakatu 'ymaw hexak mehe nehe, —
Azeharomoete na'ikatu kwaw wà. Ikatu
tuwe Tupàn wanehe izepykaw, peze putar
nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
aze'eg kwez kury.

15

Uwà tyw ikatu 'ym ma'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
wi ihewe kury. 2 — Awa ta'yr, Aipo pitài
uwà i'yw ikatu ywyra ài. Nan. Nezewe-
gatete ka'a uhua'u ma'e ikatu wera'u uwà
tyw wi no. 3 Aipo erepuner uwà 'yw ima'e
haw rehe amo ikatu ma'e romo iapo haw
rehe. Aipo i'yw tàtà. Aipo erepuner kamir
imuzaiko haw iapo haw rehe a'e ywyra
ikixi pà. 4 Nan. Xo zepe'aw romo zo ikatu.
Iapyr ukaz tanimuk romo. I'yw ukaz no.
Aipo ikatu a'e mehe. 5 Nan. Hapy 'ym mehe
i'yw na'ikatu kwaw. Tata pupe ukaz paw
rupi kury. Azeharomoete iaiw ikaz pawire
kury.
6 A'e ma'e imume'u mehe pezar Tuwe-
harupi Wiko Ma'e wexak kar amo ma'e
peme. — Teko omonohok uwà 'yw ka'a
wi heraha pà hapy pà wà. Nezewegatete
Azo'ok putar teko Zeruzarez pe wiko ma'e
ihe wà nehe, 7 wanehe hezepyk pà ihe wà
nehe. Uzepyro tata wi wà. Ko 'ar rehe tata
umumaw putar a'e wà nehe kury. Wanehe
hezepyk mehe nehe, pekwaw putar Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe
haw nehe. 8 Nahereruzar kwaw wà. A'e
rupi azapo putar waiwy ywyxiguhu romo
ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e aze'eg kwez kury.

16

Zeruzarez pe har wiko Tupàn heruzar 'ymar romo wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
wi ihewe.
2 Awa ta'yr, Exak kar wanemiapo kwer
iaiw ma'e Zeruzarez pe har wanupe
nehe. 3 — Pezar Tuweharupi Wiko
Ma'e umume'u ko ma'e iko Zeruzarez
pe kury. — Erezexak kar Kànàà ywy
rehe. Neru Amohe izuapyr romo hekon.
Nehy wiko Ete izuapyr romo. 4 Nezexak
kar mehe ni amo nomonohok kwaw
nepuru'àhàm newi wà. Nanemuzahak
kwaw wà. Nomono kwaw xa nerehe.
Nanezuwàzuwàn kwaw pàn pupe wà. 5 Ni
amo nanepuhareko kwaw a'e ma'e iapo
pà newe wà. Nezexak kar mehe ni amo
naneamutar kwaw wà. Nereityk ka'a pe
wà.
6 Na'e ihe akwaw neruwake. Uruexak
neruwykwer rehe newaewak mehe.
Neruwykwer nepyk. Nezewe rehe we
nurumumàno kar kwaw ihe. 7 Nemuhya'u
kar ywyra ikàg ma'e romo. Nehya'u ikàg
ma'e romo, aiha ma'e romo no. Kuzàwaza
romo ereiko. Nekàm huhu kury. Ne'aw
ipuku no. Nezewe rehe we ereiko topoz
'ym.
8 Neruwake hekwaw wi mehe uruexak
wi. — Ihya'u kury, a'e newe. — Ikatu

aze amo uzamutar nehe, a'e newe. Na'e azupyk neretekwer hopoz 'ym ma'e heaxi'i ipykaw pupe kury. — Uruamutar putar ihe nehe, a'e newe. Azeharomoete. Amume'u heremireko romo nemuigo kar àwàm newe. Na'e ereiko heremireko romo. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo.

9 Uruhez 'y pupe. Anuhem neruwykwer nepykar newi. Amono uri kawer neretekwer rehe. 10 Amunehew kar topoz imuma'ema'e pyrer newe. Amono xapat ma'epirer ikatu wera'u ma'e iapo pyrer newe no. Amono neàkàg iwànaw irin iapo pyrer no, neaxi'i ipykaw pàn ihymahy ma'e xer her ma'e iapo pyrer newe. 11 Urumupuràg eteahy ita hekuzar katu ma'e pupe: nepoapyw har, neazu romo har no. 12 Amono amo iapu'a ma'e nexi rehe har newe. Amono nenami por newe no. Amono neàkàg rehe har ipuràg eteahy ma'e newe no. 13 Amono ma'e or iapo pyrer parat iapo pyrer newe. Tuweharupi eremunehew topoz imuma'ema'e pyrer irin iapo pyrer, pàn ihymahy ma'e xer iapo pyrer no. Ere'u typy'ak arozràn ikatu wera'u ma'e imuku'i pyrer iapo pyrer. Aze ereputar hàir, heta newe. Aze ereputar uri kawer, heta newe. Nepuràg eteahy. Amo 'ar mehe ereiko tuwihawete kuzà romo. 14 Teko ywy nànànar umume'u nepuràg eteahy haw ikatu ma'e wà. Ta'e ihe nemupuràg eteahy kar har romo aiko ihe xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.

15 Nepuràg eteahy, a'e rupi awa paw neputar wà. A'e rupi ereker eho wyzài neruwake ukwaw ma'e wapuhe. 16 Eremupuràg tupàn a'ua'u wamuwete haw neropoz pupe. A'e pe erezemono wyzài awa pe kuzàwyzài àì. 17 Amono ma'e or iapo pyrer parat iapo pyrer newe. Eremupyràn a'e or a'e parat rehe we teko hagapaw iapo pà. Hereityk pe a'e hagapaw imuwete pà. 18 Erepyhyk neropoz imuma'ema'e pyrer newe heremimono kwer tupàn a'ua'u wanehe imunehew pà. Eremono uri kawer newe heremimono kwer tupàn a'ua'u wanupe. Eremono yhyk zàwenugar newe heremimono kwer wanupe no. 19 Amono neremi'u ràm newe: arozràn imuku'i pyrer ikatu wera'u ma'e, uri kawer ikatu wera'u ma'e no, hàir ikatu wera'u ma'e no. Nezewe rehe we eremono a'e ma'e paw tupàn a'ua'u wanupe wamurywete kar pà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo.

20 A'e re erepyhyk zanera'yr ne wà, zanerazyr ne wà no, wazuka pà tupàn a'ua'u wanenataromo ne wà. Aipo hereityk awer nuhyk kwaw newe. 21 Erezuka hera'yr tupàn a'ua'u wanupe wamono pà. 22 Kuzà wyzài nereko mehe iaiw ma'e romo nereko mehe nanema'enukwaw pixik kwaw nekuzàtài mehe arer rehe. Nanema'enukwaw kwaw hopoz 'ym ma'e kwer romo nereko awer rehe, neruwykwer rehe newaewak awer rehe.

Zeruzarez wiko kuzàwyzài ài a'e

23 Uze'eg zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Ezemumikahy nehe. Azeharomoete erezemumikahy putar nehe. 24 A'e ikatu 'ym ma'e iapo re erezapo wiwi tupàn a'ua'u imuwete haw nànàn kuzàwyzài romo nereko pà. 25 Eremutyk nepuràg eteahy haw to'om rupi. Erezemono neruwake ukwaw ma'e nànàn. Tuweharupi ereho wera'u kuzàwyzài romo nereko haw pupe, tupàn a'ua'u wamuwete haw pupe no. 26 Eremur kar Ezit ywy rehe har neruwake har iro ma'e iapo har ne wà. — Pezur hepuhe nehe, ere wanupe. A'e rupi aikwahy newe.

27 A'e rupi aupir hepo nerehe hezepyk pà kury. Kwehe mehe amono heze'egatu nerehe. Apyro putar heze'egatu newe imono pyrer newi nehe kury. Oromono Piri ywy rehe har wanupe. Na'iakatuwawahy kwaw nerehe wà. Neremiapo iro ma'e umuhuhuk kar Piri ywy rehe har wà.

28 A'e ma'e nuhyk kwaw newe. A'e rupi erezàn Axir wanaikweromo. Ereiko kuzàwyzài romo wanupe no. Nezewe rehe we nuhyk kwaw newe wà. 29 A'e re ereiko kuzàwyzài romo Mawiron wanupe. Ma'eme'egar romo wanekon wà. A'e nuhyk kwaw newe a'e wà no.

30 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e kury. — Erezapo a'e ma'e paw kuzàwyzài imaranugar 'ym ma'e

romo nereko pà. 31 Erezapo tupàn a'ua'u imuwete haw pe nànàn. Ereiko kuzàwyzài romo wamuwete haw nànàn no. Nerezapo kwaw a'e ma'e temetarer imono'og pà kuzàwyzài ài. Nan. 32 Amo kuzà nuzamutar kwaw umen wà. Oho wyzài awa ipuhe wà. Ereiko agwer kuzà wazàwe ne. 33 Awa omono temetarer kuzàwyzài wanupe wà. Ne nereiko kwaw amogwer kuzàwyzài wazàwe. Nerenoz kwaw temetarer nepuhe arer wanupe. Eremono e ma'e nepuhe àràm wanupe. Eremono ma'e wanupe nerehe wamuma'ereko pà no. Nezewe mehe muite wi ur nepuhe uker pà wà. 34 Nereiko kwaw amogwer kuzàwyzài wazàwe ne. Ni amo nanemuigo kar kwaw kuzàwyzài romo wà. Nerepyhyk kwaw temetarer. Eremono temetarer awa wanupe. Azeharomoete nereiko kwaw amogwer wazàwe.

Tupàn uzepyk Zeruzarez rehe

35 A'e rupi, kuzàwyzài, einu katu nezar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg mehe nehe kury. 36 — Erenuhem neropoz kuzàwyzài ài nezemono pà nepuhe har wanupe, netupàn a'ua'u nànàn no. Erezuka nememyr tupàn a'ua'u wanenataromo wamuwete pà no. 37 A'e rupi amono'og putar nepuhe arer paw ihe wà nehe, neremiamutar wà nehe, newe iro ma'e wà nehe no. Amono putar neiwyr ihe wà nehe. Na'e anuhemahy putar neropoz nehe. Nerexak putar neropoz hereko 'ym pà nehe. 38 Amume'u nerehe hezepyk àwàm nehe, ta'e ereker nemen 'ym puhe ne xe. Erezuka teko ne wà no. Hekwahy haw rehe hekwahy haw azeharomoete har rehe azepyk putar nerehe nezuka pà ihe nehe. 39 Oromono kar putar wanupe nehe. Weityk putar tupàn a'ua'u wamuwete haw neremiapo kwer wà nehe, kuzàwyzài romo nereko haw pe nezemono awer heityk pà wà nehe no, tupàn a'ua'u wamuwete awer heityk pà wà nehe no. Weraha putar nema'e newi wà nehe: neropoz, neita hekuzar katu ma'e ipuràg eteahy ma'e. Nerezar putar hopoz 'ym ma'e romo wà nehe.

40 — Pemomor ita tetea'u hehe izuka pà nehe, i'i putar teko wanupe wà nehe. Nepei'ài'àg putar utakihepuku pupe wà nehe. 41 Umunyk putar tata neràpuz rehe imumaw pà wà nehe. Wexak kar putar nerehe uzepykaw kuzà tetea'u wanupe wà nehe. Ihe urumupytu'u kar putar kuzàwyzài romo nereko re ihe nehe. Urumupytu'u kar putar ma'e nepuhe har wanupe ma'e imono re ihe nehe no. 42 Na'e hekwahy haw hakuir putar ihewi nehe. Naikwahy kwaw newe nehe. Nahewyrowyroahy kwaw nehe. 43 Urereko katu kuzàtài romo nereko mehe ihe. Nereharaz nerereko katu awer wi. A'e rupi amekuzar kar ma'e paw newe. Erezapo iaiw ma'e tetea'u. Aipo nuhyk kwaw newe. Màràzàwe tuwe ereiko iro ma'e romo a'e re. Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Imemyr kuzà nuzawy kwaw uhy

44 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e kury. — Zeruzarez, amogwer umume'u putar 'aw ze'eg xirox-iro ma'e nerehe uze'eg pà wà nehe. — Imemyr kuzà nuzawy kwaw uhy, i'i newe wà.

45 Azeharomoete ereiko nehy imemyr romo ne. Imen na'ikatu kwaw izupe. Nuputar kwaw umemyr wà no. Ereiko nekypy'yr wazàwe ne. Na'iakatuwawahy kwaw umen wanehe wà. Na'iakatuwawahy kwaw umemyr wanehe wà no. Ereiko tawhu romo. Nekypy'yr wiko taw neiwyr har romo wà. Nehy wiko Ete izuapyr romo. Neru wiko Amohe izuapyr romo.

46 Neryker wiko Xamari tawhu romo kwarahy heixe haw awyze har kutyr a'e, taw uiwyr har wainuinuromo a'e. Nekypy'yr wiko Xotom kwarahy ihemaw awyze har kutyr har romo a'e, uiwyr har wainuinuromo a'e. 47 Aipo ereata hape rupi hemiapo iaiw ma'e iapo pà. Aipo nezewe haw iapo haw uhyk newe. Nan. Nan kwehe tete ma'e paw iapo mehe neaiw wera'u wanuwi ne.

48 Zeruzarez, amume'uahy ko ma'e herekuwe haw rehe ihe kury. Nekypy'yr Xotom a'e, taw izywyr har a'e wà no, nuzapo pixik kwaw iaiw ma'e nezàwe a'e wà, neiwyr har wazàwe a'e wà no. 49 Xotom a'e, imemyr a'e wà no, wiko wera'u amo wanuwi a'e wà. Ta'e heta

tetea'u temi'u wanupe xe. Nazawaiw kwaw waneko haw. Numa'ereko kwaw wemi'u ràm imono'og pà wà. Nezewe rehe we nuzekaiw kwaw hemetarer 'ym ma'e wanehe wà, ma'e hereko 'ymar wanehe wà. 50 Wiko wera'u amo wanuwi wà. Nahereruzar kwaw wà. Uzapo ihewe iro ma'e wà. A'e rupi amumaw ihe wà. Erekwaw katu wamumaw pawer.

51 Xamari uzapo ikatu 'ym ma'e a'e. Ne Zeruzarez erezapo tetea'u wera'u ikatu 'ym ma'e izuwi ne. Aze uzapo pitài ma'e, erezapo mokoz. Neryker Xamari a'e, nekypy'yr Xotom a'e no, uzapo purumumaranugar kar haw tetea'u wà. Neremiapo kwer iaiw wera'u wanemiapo kwer wi. Aze ame'e neaiw haw rehe, aze ame'e waaiw haw rehe, nuzawy kwaw ikatu ma'e neruwake wà. 52 Ko 'ar rehe erepuraraw putar neaiw haw rehe nehe kury. Neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e iaiw wera'u neryker hemiapo kwer wi nekypy'yr hemiapo kwer wi. Te ikatu ma'e romo wanekon neruwake wà. Nemaranugar nehe, Zeruzarez. Epuraraw ikàg 'ym ma'e romo nereko haw nehe. Nekatu 'ymaw umuigo kar neryker ikatu ma'e romo neruwake wà.

Xotom, Xamari wamukatu haw

53 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zeruzarez pe. — Arur wi putar wanereko katu haw nekypy'yr wanupe ihe nehe. Xotom tawhu pe, taw izywyr har wanupe no, Xamari pe, taw izywyr har wanupe no. Azapokatu putar nereko haw ihe nehe no. 54 Nemaranugar putar neremiapo kwer rehe nehe. Iaiw haw newe u'ar ma'e kwer wexak kar putar nezemumikahy haw neryker pe nekypy'yr pe nehe. — Kwa, Ikatu zanereko haw, i'i putar nereko haw ikatu 'ym ma'e hexak mehe wà nehe. 55 Waneko haw ikatu wi putar nehe. Teko neapo wi putar wà nehe no. Uzapo wi putar taw neiwyr har wà nehe no. 56 Nereko wera'u mehe ereze'eg urywahyahy Xotom rehe. 57 Nerexak kwaw iaiw haw nerehe har a'e 'ar mehe rihi. Ko 'ar rehe nerezawy kwaw Xotom. Enom izuapyapyr wà, Piri ywy rehe har wà no, amo neiwyr har nerehe iakatuwawahy 'ym ma'e wà no, upuka nerehe paw rupi wà kury. 58 Erezapo iro ma'e. Erezapo purumumaranugar kar haw no. A'e rupi ikatu ma'erahy neremipuraraw ràm. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Ze'eg ipyahu ma'e tuweharupi har

59 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e, uze'eg kury. — Zeruzarez, apuraraw kar putar ma'erahy newe nehe, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo ereiko ne xe. Erezuhaw neremimume'u kwer. Ereityk ze'egaw zanezehezehe zaneremiapo katu kwer no. 60 Ihe azapo putar ma'e a'e ze'egaw nekuzàwaza mehe zaneremiapo kwer rupi ihe nehe. Azapokatu putar amo heze'egaw ihe nehe no. A'e ze'egaw nupaw pixik kwaw nehe. 61 Nema'enukwaw putar neremiapo kwer rehe nehe. Neryker newe imono wi mehe nekypy'yr newe imono wi mehe nemaranugar putar nehe. Amono putar newe nememyr ài nehe. Namume'u kwaw wamono àwàm. Nezewe rehe we amono putar newe ihe wà nehe. 62 Amupyahu kar putar ze'egaw nerehe we heremiapo katu kwer. Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe. 63 Amunàn putar neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihe nehe. Nezewe rehe we nema'enukwaw putar hehe nehe. Nemaranugar putar neze'eg 'ym pà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

17

Wiràhu, uwà tyw no

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e ihewe kury.

2 — Awa ta'yr, Emume'u ma'e Izaew wanupe amo ae ma'e hexak kar pà wanupe nehe. 3 Nezewe mehe ukwaw putar heremimume'u wà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Amo 'ar mehe heta amo wiràhu uhua'u ma'e. Ipepozaz. Uhua'u ipepo. Hawer ipuràg eteahy. Uwewe oho ywytyr Irimano ywy rehe har pe. Uzuhaw amo ywyràkàxigyw hakwa izuwi. 4 Weraha hakwa amo ywy ma'eme'egar waneta haw pe. Wezar hakwa tawhu ma'eme'egar

tetea'u wanereko har pe. 5 Na'e o'ok amo ka'a hezuz romo ma'e kwer Izaew ywy rehe har kury. Uzutym ywy ikatu ma'e rehe 'y imuezuz kar haw tuweharupi heta ma'e rehe. 6 A'e ka'a tua'u uwà 'yw ipew ma'e romo kury. Ipew a'e. Nezewe rehe we uhàuhàz. Hàkà hezuz 'y kutyr. Hapo ohoete ywy rehe no. Heta hàkà izupe. Huwer upy katu no.

7 Heta amo wiràhu uhua'u ma'e no. Ipepo uhua'u no. Heta tetea'u hawer no. Uwà 'yw weruwak wapo wàkà a'e wiràhu ikutyr kury. — Aze ru'u umur wera'u putar 'y ihewe nehe, ta'e naheta tetea'u kwaw 'y xe uwà tyw pe xe, i'i uzeupe. 8 Wiràhu ipy uzutym a'e uwà 'yw ywy katu rehe. Umur 'y tetea'u izupe imutua'u katu kar pà, huwer tetea'u pupe ipyk pà, imu'a tetea'u kar pà.

9 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e apuranu penehe kury. — Aipo a'e uwà 'yw itua'u katu putar nehe. Aipo wiràhu ipy no'ok kwaw hapo nehe. Aipo nupyhyk kwaw i'a kwer nehe. Aipo nomonohok kwaw hàkàgwer nehe. Aipo numupen kwaw hàkàgwer nehe. Wyzài ikàg 'ym ma'e upuner izo'okaw rehe wà. Namono kwaw teko upuner wera'u ma'e izo'ok pà nehe. 10 Azeharomo itym pyrer romo hekon. Aipo itua'u putar nehe. Ywytu hehe izepyk mehe aipo nuxinig kwaw nehe. Aipo nuxinig kwaw utymaw rehe nehe.

Ma'emume'u haw ikwaw paw

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury.

12 — Epuranu 'aw hereruzar 'ymar wanehe nehe kury. — Aipo pekwaw ko ma'emume'u haw hemimume'u. Mawiron ywy rehe wanuwihawete ur Zeruzarez pe a'e. Upyhyk tuwihawete xe har, upyhyk tuwihaw tuwihawete rehe har wà no, Mawiron pe waneraha pà. 13 Wexaexak amo awa tuwihawete iànàm. Uzapokatu uze'egaw hehe we. — Emume'u hereruzar katu àwàm nehe, i'i izupe. Mawrion wanuwihawete weraha awa upuner ma'e uzeupi a'e wà no. 14 — Nezewe mehe ko teko naheàmàtyry'ym wi kwaw wà nehe. Nezewe mehe weruzar putar heze'eg a'e wà nehe, i'i uzeupe. 15 Nezewe rehe we Zuta ywy rehe har wanuwihawete upytu'u heruzar ire. Omono kar uze'eg heraha har Ezit ywy rehe har wanupe. — Pemur kar kawaru tetea'u ihewe pe wà nehe. Pemur kar zauxiapekwer tetea'u pe wà nehe no, i'i wanupe. Aipo heko haw ikatu putar izupe nehe. Aipo agwer ma'e iapo har uzepyro putar Mawiron wanuwihawete wi wà nehe. Aipo upuner ze'egaw iapo katu pyrer ihaihaw paw rehe wà. Aipo uzepyro Mawiron wanuwihawete wi wà nehe.

16 Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw rehe ihe kury, i'i zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e. 'Aw tuwihawete umàno putar Mawiron ywy rehe a'e nehe. Ta'e uzuhaw wemimume'u kwer a'e xe. Uzapokatu uze'egaw Mawiron wanuwihawete rehe we. Mawiron wanuwihawete umuigo kar a'e awa tuwihawete romo xe a'e. Na'e a'e tuwihawete nuweruzar kwaw a'e ze'eg. 17 Ni Ezit ywy rehe har wanuwihawete upuner katu ma'e nupuner kwaw ipytywà haw rehe zeàmàtyry'ymawhu pe a'e nehe. Mawiron rehe har uzapo putar tawhu pupe uzeupir haw wà. Uzapo tàpuzaiha tawhu iàmàtyry'ym pà wà, teko tetea'u wazuka pà wà. 18 A'e tuwihawete uzuhaw wemimume'uahy kwer. Nuweruzar kwaw ze'egaw wemiapo katu kwer. A'e rupi nuzepyro kwaw nehe. Ta'e uzapo a'e ma'e paw a'e xe.

19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw rehe ihe kury. Azepyk putar a'e tuwihawete rehe ihe nehe. Ta'e uzuhaw uze'egaw herer rehe wemimume'uahy kwer a'e xe. — Aruzar putar ko ze'eg ihe nehe, i'i mua'u. Nuweruzar kwaw. 20 Amuzaiko putar kyhawhu zàwenugar miar pyhykaw romo ihe nehe. Apyhyk putar a'e tuwihawete ipupe nehe. Araha putar Mawiron pe nehe. Azepyk putar hehe a'e pe nehe. Ta'e upytu'u hereruzar ire a'e xe. 21 Hemiruze'eg zauxiapekwer ikatu wera'u ma'e uzezuka kar putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Wikuwe ma'e ràm uhàuhàz putar ywy nànàn wà nehe. Nezewe mehe pekwaw putar herekuwe haw nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe.

Hàro haw imume'u haw

22 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u ko ma'e a'e kury.
— Amonohok putar amo ywyràkàxigyw
aiha ma'e hakwa izuwi ihe nehe.
Amonohok putar amo ka'a hezuz romo
ma'e kwer ihe nehe.
Azutym putar ywytyr aiha ma'e rehe nehe,
23 Ywytyr Izaew rehe har aiha wera'u ma'e
rehe nehe.
Hàkà putar nehe.
Hà'yz putar nehe no.
Uzeapo putar ywyràkàxigyw ipuràg eteahy
ma'e romo nehe.
Wiràmiri wyzài hexakaw hereko har wiko
putar hehe wà nehe.
Uzeàmim putar i'àgwer rehe wà nehe.
24 Ywyra kaiwer pe har paw ukwaw putar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo
herekuwe haw wà nehe.
Aeityk ywyra aiha ma'e ihe.
Amutua'u kar ywyra pixika'i ma'e no.
Amuxinig kar ywyra ikyr katu ma'e.
Amukyr katu wi ywyra uxinig ma'e kwer
no.

Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury. Azapo putar heremimume'u kwer nehe no.

18

Xo Ikatu 'ym ma'e iapo har rehe zo uzepyk Tupàn a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:
2 — Màràzàwe tuwe teko Izaew ywy rehe har umume'u wiwi ko ze'eg xiroahy wà. — Wanu u'u uwà iapyw 'ym ma'e wà. Nezewe rehe we hazahy wana'yr wanàz wanupe.
3 Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw rehe ihe kury, i'i Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e. — Napemume'u wi pixik kwaw a'e ze'eg xiroahy Izaew ywy rehe nehe, i'i.
4 Ta'e aiko teko wanekuwe haw paw wazar romo ihe xe. Tu waneko haw, ta'yr waneko haw no, aiko wazar romo paw rupi ihe. Aze wyzài teko uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, umàno putar nehe.
5 Pema'enukwaw amo awa ikatuahy ma'e rehe nehe. Xo ikatu ma'e uzapo oho iko. Na'imunar kwaw amo ma'e rehe. 6 A'e awa numuwete kwaw tupàn a'ua'u Izaew wazar a'e wà. Nu'u kwaw ma'ero'o kwer tupàn a'ua'u wanupe imono pyrer. (Teko uzuka a'e ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo tàpuzuhu pupe wà. Nazapo kar kwaw a'e tàpuzuhu wanupe ihe.) A'e awa nueraha kwaw kuzà imen ma'e uker pà wapuhe. Noho kwaw wemireko ipuhe, aze wiko uwy haw 'ar rehe. 7 Nahemu'em kwaw amo pe. Na'imunar kwaw amo rehe. Aze upyhyk ma'e amo wi wemetarer hekuzaromo, — Heremetarer ihewe imuzewyr mehe amono putar nema'e newe nehe, aze i'i izupe, wemetarer ipyhyk wi mehe umuzewyr kar ima'e izupe. Omono temi'u ima'uhez ma'e pe. Omono kamir ikamir 'ym ma'e pe no. 8 Aze umumaw kar amo 'ar wemetarer amo ipo pe, nuenoz kwaw wemetarer imemyr uhua'u ma'e izupe. — Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe nehe, i'i. Wyzài ma'e rehe uze'eg imume'u mehe, ikatu ize'eg. 9 Weruzar heremiapo kar a'e. Weruzar katu heze'eg no. A'e awa ikatu a'e. Wikuwe putar nehe.

10 Pema'enukwaw a'e awa ta'yr rehe nehe. Aze ru'u imunar ma'e romo hekon. Aze ru'u upuruzuka no. 11 Uzapo ikatu 'ym ma'e. Tu nuzapo pixik kwaw agwer ma'e. Ta'yr u'u ma'ero'o kwer tupàn a'ua'u wanupe imono pyrer. (Teko uzuka a'e ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo tàpuzuhu pupe wà. Nazapo kar kwaw a'e tàpuzuhu wanupe ihe.) A'e awa uker oho kuzà imen ma'e wapuhe. 12 Hemu'em hemetarer 'ym ma'e wanupe wama'e rehe imunar pà. Aze upyhyk ma'e amo wi wemetarer hekuzaromo, — Heremetarer ihewe imuzewyr mehe amono putar nema'e newe nehe, aze i'i izupe, wemetarer ipyhyk wi mehe numuzewyr kwaw ima'e izupe. Oho tàpuzuhu tupàn a'ua'u wamuwete haw pe. Umuwete katu tupàn a'ua'u purumuhuhuk kar ma'e wà. 13 Aze umumaw kar amo 'ar wemetarer amo ipo pe, wenoz wemetarer imemyr uhua'u ma'e izupe. Aipo a'e awa wikuwe putar nehe. Nan. Uzapo a'e ma'e purumumaranugar kar ma'e paw rupi. A'e rupi umàno putar nehe. A'e ta'yr wiko putar uzezuka kar har romo a'e nehe.

14 Pema'enukwaw wi hehe. A'e mehe a'e

ta'yr ta'yr a'e no. Ta'yr wexak u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw rupi. Nezewe rehe we nuiko kwaw izàwe. 15 Numuwete kwaw tupàn a'ua'u Izaew wazar wà. Nu'u kwaw ma'ero'o kwer tupàn a'ua'u wanupe imono pyrer. (Teko uzuka a'e ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo tàpuzuhu pupe wà. Nazapo kar kwaw a'e tàpuzuhu wanupe ihe.) Nueraha kwaw kuzà imen ma'e uker haw pe wà. 16 Nupuraraw kar kwaw ma'erahy ma'e hereko 'ymar wanupe. Na'imunar kwaw wama'e rehe. Aze upyhyk ma'e amo wi wemetarer hekuzaromo, — Heremetarer ihewe imuzewyr mehe amono putar nema'e newe nehe, aze i'i izupe, wemetarer ipyhyk wi mehe umuzewyr kar ima'e izupe. Omono temi'u ima'uhez ma'e pe. Omono kamir kamir 'ym ma'e pe no. 17 — Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e ihe nehe, i'i. Aze umumaw kar amo 'ar wemetarer amo ipo pe, nuenoz kwaw wemetarer imemyr uhua'u ma'e izupe. Weruzar katu heze'eg. Weruzar heremiapo kar a'e no. Numàno kwaw u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. Wikuwe putar azeharomoete nehe. 18 Tu hemu'em hemetarer 'ym ma'e wanupe wama'e rehe imunar pà. Xo ikatu 'ym ma'e uzapo amo wanupe. A'e rupi umàno wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo.

19 Nezewe rehe we pepuranu herehe. — Màràzàwe tuwe ta'yr nupuraraw kwaw ma'e u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo, peze ihewe. Awazar putar pepuranu haw peme kury. Ta'yr uzapo ikatu ma'e. Nuzawy kwaw. Weruzar heze'eg. Wata oho iko tuweharupi heze'eg rupi. A'e rupi wikuwe putar tuwe a'e nehe. 20 Ikatu 'ym ma'e iapo har umàno putar nehe. Ta'yr nupuraraw kwaw hezepykaw u hemiapo kwer hekuzaromo nehe. Tu nupuraraw kwaw hezepykaw wa'yr hemiapo kwer hekuzaromo nehe. Azapo putar ikatu ma'e ikatu ma'e iapo har pe nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo har upuraraw putar hezepykaw wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe.

21 Aze awa ikatu 'ym ma'e upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, aze weruzar heze'eg nehe, aze uzapo ikatu ma'e nehe, aze nuzawy kwaw nehe, numàno kwaw nehe. Wikuwe azeharomoete nehe. 22 Amunàn putar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw rupi nehe. Wikuwe putar nehe, ta'e uzapo ikatu ma'e a'e xe. 23 Aipo hepurexak wer awa ikatu 'ym ma'e rehe imàno mehe, i'i zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e zanerehe upuranu pà. — Nan. Aze upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, aze uzemumikahy wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe, ikatu wera'u putar ihewe nehe.

24 Aze awa ikatu ma'e upytu'u ikatu ma'e iapo re nehe, Aze uzypyrog ikatu 'ym ma'e purumumaranugar kar ma'e paw iapo pà nehe, amogwer awa ikatu 'ym ma'e wazàwe nehe, aipo wiko wiwi putar nehe. Nan. Nahema'enukwaw kwaw hemiapo kwer ikatu ma'e rehe nehe. Umàno putar hereruzar 'ym awer hekuzaromo nehe, wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe.

25 Nezewe rehe we peze'eg nezewe ihewe. — Ne urezar Tuweharupi Wiko Ma'e ne, neremiapo na'ikatu kwaw, peze peiko ihewe. Peinu katu ko heze'eg nehe, Izaew izuapyapyr wà. Heremiapo na'ikatu kwaw peme. Pezawy peiko. Penemiapo na'ikatu kwaw. 26 Aze awa ikatu ma'e upytu'u ikatu ma'e iapo re nehe, aze uzypyrog ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe, aze a'e mehe umàno nehe, umàno putar wemiapo kwer hekuzaromo nehe. 27 Aze awa ikatu 'ym ma'e upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, aze uzapo ikatu ma'e nehe, ikatuahy ma'e uzepyro putar umàno àwàm wi nehe. 28 Ukwaw wemiapo. Upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re. A'e rupi azeharomoete numàno kwaw nehe. Wiko wiwi putar nehe. 29 Pe Izaew izuapyapyr wà, peze'eg nezewe. — Ne urezar Tuweharupi Wiko Ma'e ne, neremiapo na'ikatu kwaw, peze peiko. Aipo heremiapo na'ikatu kwaw peme. Pezawy peiko. Penemiapo na'ikatu kwaw.

30 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e ihe amume'u ko ma'e peme kury, Izaew izuapyapyr wà. Aexak putar teko wanemiapo kwer pitàitàigatu ihe nehe. Azepyk putar ikatu 'ym ma'e wanehe nehe. Azapo putar ikatu ma'e ikatu ma'e wanupe nehe. Peityk ikatu 'ym ma'e penemiapo nehe

kury. Penemiapo ikatu 'ym ma'e pemumaw penereko. Pezemumaw kar zo izupe nezewe nehe. 31 Peityk penemiapo ikatu 'ym ma'e paw nehe. Pemupyahu pepy'a nehe. Pemupyahu pema'enukwaw paw nehe no. Izaew izuapyapyr wà, màràzàwe tuwe pemàno wer pe. 32 Naputar kwaw ni pitài teko imàno àwàm ihe, i'i zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e. A'e rupi pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Peikuwe nehe.

19

Zegar haw izemumikahy haw rehe har

1 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umuzàg kar zegar haw hezemumikahy haw hexak kar har a'e kury, mokoz Izaew wanuwihawete rehe har a'e kury.

2 Nehy wiko zàwàruhu iriàw kuzà ikàg ma'e romo a'e.
Wata amogwer iriàw wanupi.
Umugakwaw kar umemyr iriàw wainuinuromo wà.
3 Umugakwaw kar umemyr.
Umu'e miar zuka haw rehe no.
Imemyr wiko teko i'u har romo.
4 Teko tetea'u umume'u heko haw uzeupeupe wà.
Na'e upyhyk ywykwar pupe wà.
Ukutuk ixi iapu'a ma'e imono pà hehe wà.
Umutyk heraha Ezit pe wà.
5 Iriàw kuzà upytu'u uzepyro àwàm hàro re.
Na'e umuzehu kar amo umemyr a'e pe.
Imemyr wiko iriàw ipuruzukaiwahy ma'e romo.
6 Itua'u mehe
wata amo iriàw wanupi.
Uzemu'e miar izuka haw rehe.
Wiko teko i'u har romo a'e no.
7 Weityk tàpuzuhutàtà tetea'u.
Umumew tawhu tetea'u no.
Ikororo mehe tuweharupi teko izywyr har uryryryryz wà.
8 Teko uzemono'og iàmàtyry'ym pà wà.
Teko ywy nànànar ur a'e pe wà.
Umuzaiko kyhapari miar pyhykaw wà.
Upyhyk ipupe wà.
9 Ukutuk ixi iapu'a ma'e imono pà hehe wà.
Umutyk imunehew paw imupari pyrer pupe wà no.
Na'e weraha Mawiron ywy rehe har wanuwihawete pe wà kury.
A'e pe har wezar imunehew paw pupe wà.
— Nezewe mehe naxinu pixik kwaw ikororo mehe ywytyr Izaew ywy rehe har rehe zane nehe, i'i wà.

Uwà tyw uxinig ma'e

10 Izaew izuapyapyr wà.
Pehy nuzawy kwaw uwà 'yw. Amo utym i'yw yrykaw huwake.
Hàkà tetea'u.
I'a katu no.
Ta'e heta tetea'u 'y izupe xe.
11 Hàkà ikàg.
Ipukua'u. Te uzeapo tuwihawete ipokokaw romo.
I'yw aiha katu.
Te hàkà uhem ywak rehe.
Teko paw wexak iaiha katu haw wà.
Wexak hàkà katu haw wà no.
12 Nezewe rehe we wikwahy ma'e ozo'ok i'yw oho wà.
Weityk ywy rehe wà.
Ywytu kwarahy heixe haw wi ur ma'e umuxinig i'a kwer.
Amo omonohok hàkàgwer wà.
Uxinig. Na'e teko wapy tata pupe wà.
13 Ko 'ar rehe i'yw upyta ywyxiguhu rehe kury.
Uxinig a'e 'y. Naheta kwaw 'y a'e pe.
14 I'yw ukaz.
Tata umumaw hàkàgwer uwà rehe we.
Hàkà na'ikàg wi pixik kwaw nehe.
Nuzeapo pixik kwaw tuwihawete pokokaw romo nehe.

Teko umuzàg tetea'u a'e zegar haw uzemumikahy haw hexak kar haw wà.

20

Izaew nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà

1 Kwehe mehe Mawiron ywy rehe har weraha Izaew wemipyhyk kwer romo uiwy pe wà. A'e re upaw 7 kwarahy 5 zahy 10 'ar. Na'e amo tuwihaw ur ihewe uze'eg pà wà kury. Ipurukwaw wer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemimutar rehe wà. Uhem herenataromo wapyk pà wà. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury.

3 — Awa ta'yr, eze'eg nezewe 'aw tuwi-
haw wanupe nehe. — Zanezar Tuwe-
harupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko
peme. — Pezur heremimutar ikwaw pà.
Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw
rehe kury. Napumupuranu kar kwaw
herehe ihe nehe. Ihe pezar Tuweharupi
Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo
ihe.

4 Awa ta'yr, aipo erehyk 'aw teko wane-
miapo kwer imume'u àwàm rehe. A'e mehe
emume'u nehe kury. Emuma'enukwaw
waipy wanemiapo kwer purumumaranu-
gar kar ma'e rehe ne wà nehe. 5 Ihe wazar
Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, amume'u
ko ma'e newe ihe. Emume'u a'e ma'e
paw wanupe nehe. Aexaexak Izaew
izuapyapyr heremiaihu romo wamuigo
kar pà amo 'ar mehe ihe wà. A'e 'ar
mehe amume'u heremiapo ràm wanupe.
Ezit ywy rehe waneko mehe aexak kar
herekuwe haw wanupe. — Aiko Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe, pezar
romo ihe, a'e wanupe. 6 — Apupyro putar
Ezit ywy wi ihe nehe. Apueraha putar amo
ywy rehe nehe. Aexaexak a'e ywy peneko
àwàm romo. Ikatuahy a'e. Hezuz katu ma'e
a'e pe. Ikatu wera'u amo ywy wanuwi,
a'e wanupe. 7 — Peityk tupàn a'ua'u
purumuhuhuk kar ma'e penemiamutar
pe wà nehe. Pezemuaiw zo tupàn a'ua'u
Ezit ywy rehe har pupe nehe. Ta'e ihe
Tuweharupi Wiko Ma'e aiko Tupàn pezar
romo ihe xe, a'e wanupe. 8 Nezewe rehe we
nuweruzar kwaw heze'eg wà. Na'ipurenu
wer kwaw heze'eg rehe wà. Nuityk kwaw
wazar tupàn a'ua'u purumuhuhuk kar
ma'e wà. Nuityk kwaw tupàn a'ua'u Ezit
ywy rehe har wazar wà no. — Akwaw
kar putar ru'u hekwahy haw ikàgaw xe
Ezit rehe waneko mehe we ihe nehe, a'e
hezeupe a'e 'ar mehe. 9 Nezewe rehe
we nazapo kwaw nezewe haw. Ta'e
nahepurumuaiw wer kwaw herer rehe
ihe xe. Ta'e amume'u Izaew wapyro àwàm
a'e ywy rehe har wanupe ihe xe. Izaew
wiko a'e teko wainuinuromo wà. Aze mo
nazapo iwer mo heremimume'u kwer,
upuka mo herer rehe wà.

10 Nezewe apupyro Ezit ywy wi ihe,
ywyxiguhu pe peneraha pà ihe. 11 Amono
heremiapo kar wanupe. Amu'e heze'eg
rehe ihe wà no. Aze amo weruzar
heze'eg wà, wikuwe wà. 12 Ureze'egaw
urezehezehe iapo katu pyrer hexak kar
haw romo azapo kar amo ma'e wanupe.
— Pepytu'u 7 haw 'ar nànàn nehe, a'e
wanupe. — Pema'enukwaw ko ma'e
rehe nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e apumunyryk amo wanuwi
hezeupe pemonokatu pà ihe, a'e wanupe.
13 Nezewe rehe we ywyxiguhu rehe Izaew
izuapyapyr upytu'u hereruzar ire wà no.
Nuweruzar kwaw heze'eg wà. Weityk
heremiapo kar wà no. Aze amo weruzar
heze'eg wà, wikuwe wà. Umuaiw tuwe
mytu'u haw 'ar wà. — Akwaw kar putar
ru'u hekwahy haw ikàgaw xe ywyxiguhu
rehe waneko mehe we ihe nehe, a'e
hezeupe a'e 'ar mehe. 14 Namumaw kwaw
ihe wà. Ta'e nahepurumuaiw wer kwaw
herer rehe ihe xe. Ta'e amogwer ywy rehe
har wexak Izaew Ezit wi wapyro awer a'e
wà xe. 15 Amo ma'e amume'u ywyxiguhu
pe waneko mehe. — Napueraha kwaw
ywy peme heremimume'u kwer pe ihe
nehe. Ikatuahy a'e ywy. Hezuz katu ma'e
a'e pe. Ikatu wera'u amo ywy wanuwi.
16 Amume'uahy a'e ma'e ta'e Izaew weityk
heremiapo kar a'e wà xe. Nuweruzar
kwaw heze'eg wà. Umuaiw mytu'u haw
'ar wà no. Wazar tupàn a'ua'u wamuwete
haw ikatu wanupe.

17 Nezewe rehe we apuhareko ihe wà.
Nazuka kwaw ihe wà. Namumaw kwaw
a'e pe ywyxiguhu rehe ihe wà. 18 Aze'eg
wana'yr wanupe. — Peruzar zo penàmuz
waze'eg nehe. Pezapo zo ma'e wazàwe
nehe. Pezemuaiw zo tupàn a'ua'u imuwete
haw pupe nehe. 19 Aiko Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e pezar romo ihe. Pe-
ruzar heze'eg nehe. Peruzar heremiapo
kar nehe no. 20 Pemonokatu mytu'u haw
'ar ihewe nehe. Nezewe mehe pexak
kar putar ze'egaw zaneremiapo katu kwer
nehe. Mytu'u haw 'ar pemuma'enukwaw
kar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pezar romo herekuwe haw rehe nehe.

21 Nezewe rehe we wana'yr nahereruzar
kwaw wà. Nuweruzar kwaw heze'eg wà.
Nuweruzar kwaw heremiapo kar wà. Aze
amo weruzar heze'eg wà, wikuwe wà.

Umuaiw mytu'u haw 'ar wà. — Akwaw kar putar ru'u hekwahy haw ikàgaw xe ywyxiguhu rehe waneko mehe we ihe nehe, wazuka pà xe ihe nehe, a'e hezeupe a'e 'ar mehe. 22 Nezewe rehe we namumaw kwaw ihe wà. Ta'e nahepurumuaiw wer kwaw herer rehe ihe xe. Ta'e teko a'e ywy rehe har wexak Izaew Ezit ywy wi wapyro awer a'e wà xe. 23 Na'e amume'uahy amo ze'eg ipyahu ma'e ywyxiguhu rehe ihe kury. — Amuhàmuhàz putar Izaew ywy nànàn ihe wà nehe, a'e wanupe. 24 Amume'uahy a'e ma'e ta'e nuweruzar kwaw heremiapo kar a'e wà xe. Nuweruzar kwaw heze'eg wà. Umuaiw mytu'u haw 'ar wà no. Kwehe mehe wanàmuz umuwete amo tupàn a'ua'u a'e wà. Umuwete a'e tupàn a'ua'u nezewegatete a'e wà no. 25 Na'e amono heremiapo kar haw ikatu 'ym ma'e purumuigo kar 'ym ma'e wanupe. 26 Amuigo kar ikatu 'ym ma'e romo ihe wà. Werur e ma'e tupàn a'ua'u wanupe wà. Azuka kar wana'yr ipy wanupe ihe wà no. Uzuka tupàn a'ua'u wanenataromo wà. Azapo kar a'e ma'e wanupe kyze haw pupe wamynehem pà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw hexak kar pà wanupe.

27 A'e rupi, Awa ta'yr, emume'u heze'eg wanupe nehe. Aiko wazar Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Wanu herereko zemueteahy hereruzar 'ym pà a'e wà no. 28 Amume'u amo ywy wanupe waneko àwàm romo ihe. A'e pe wanerur mehe wexak ywytyr aiha ma'e wà. Wexak ywyra u'àgaw iapo har wà no. Uzuka ma'ea'yr a'e ywytyr nànàn a'e ywyra nànàn tupàn a'ua'u wanupe wà. Hemuikwahy kar wà, ta'e wapy ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo wà xe. Werur ma'ywa tykwer wanupe imono pyr romo wà no. 29 Apuranu wanehe. — Màràzàwe tuwe peho agwer ywyaiha pe, a'e wanupe. A'e rupi a'e 'ar mehe arer we te ko 'ar rehe — Ywyaiha, i'i teko ywytyr tupàn a'ua'u imuwete haw pe wà. 30 Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe. — Màràzàwe tuwe pezapo ikatu 'ym ma'e penàmuzgwer wazàwe. Màràzàwe tuwe pemuwete wazar tupàn a'ua'u pe wà no. 31 Te ko 'ar rehe pemono ma'e tupàn a'ua'u wanupe wazàwegatete. Peapy pena'yr wanekuwe mehe we tupàn a'ua'u wanenataromo pe wà. A'e re pezur ihewe herehe pepuranu pà. — Ma'e ereputar, peze ihewe. Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw rehe ihe kury, i'i pezar Tuweharupi Wiko Ma'e. Namupuranu kar kwaw herehe ihe nehe, a'e peme. 32 — Urereko wer amogwer ywy rehe har wazàwe ure, peze pezeupe. — Teko amo ywy rehe umuwete ywyra wà. Umuwete itahu wà no. — Urereko wer wazàwe ure, peze peiko. A'e ma'e nuzeapo pixik kwaw nehe.

Zepykaw, ikatu 'ymaw imunànaw no

33 Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw rehe, i'i zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e. — Apueruze'eg putar hepo itaper iapo pyrer zàwenugar pupe ihe nehe, hepuner haw nànàn ihe nehe no, hekwahy haw nànàn ihe nehe no. 34 Aexak kar putar hepuner haw peme nehe. Aexak kar putar hekwahy haw nehe no, agwer ma'e iapo mehe ihe nehe. Apomono'og putar ywy pemuhàz awer wi penerur pà ihe nehe. 35 Apueraha putar ywyxiguhu teko tetea'u wanereko har pe nehe. Amume'u putar penemiapo kwer penehe hezepyk àwàm rehe we a'e pe nehe. Herexak putar pe a'e 'ar mehe nehe. 36 Amume'u peipy wanehe hezepyk àwàm kwehe mehe Xinaz ywyxiguhu rehe ihe. Amume'u putar penehe hezepyk àwàm ihe nehe no, i'i pezar Tuweharupi Wiko Ma'e.

37 Aiko putar pezar ikàg ma'e romo ihe nehe. Aruzar kar putar heze'eg peme nehe no. 38 Anuhem putar hereruzar 'ymar pemyter wi ihe wà nehe. Anuhem putar ikatu 'ym ma'e iapo har ihe wà nehe no. Wiko amo ywy wanehe ko 'ar rehe wà. Anuhem putar wanuwi ihe wà nehe. Nezewe rehe we namuzewyr kar kwaw Izaew ywy rehe wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw a'e wà nehe.

39 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Pe Izaew paw pe, pemuwete wiwi pezar tupàn a'ua'u pe wà nehe kury. Ko ma'e amume'u peme. Amo 'ar mehe hereruzar putar pe nehe. Napemuaiw

pixik kwaw herer a'e 'ar mehe nehe. Napemono pixik kwaw ma'e tupàn a'ua'u wanupe a'e 'ar mehe nehe. 40 Muite Izaew ywy rehe, ywytyr ihewe imonokatu pyrer rehe, ywytyr aiha Izaew ywy rehe har rehe, pe paw rupi hemuwete katu putar pe nehe. Pekatu putar ihewe nehe. Àro putar ma'ea'yr herenataromo penemizuka ràm ihe nehe. Pema'e ikatu wera'u ma'e perur putar ihewe nehe. Ma'e ihewe imur katu pyrer perur putar ihewe nehe. 41 Apumuzewyr kar putar ywy pemuhàz awer wanuwi ihe no. Apomono'og putar nehe. Na'e ma'e penemiapy ikatu putar ihewe nehe. Nezewe mehe aexak kar putar hekatuahy haw amogwer ywy nànàn ihe nehe. 42 Apumuzewyr putar Izaew pe nehe, ywy peipy wanupe heremimono kwer pe nehe. A'e 'ar mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe. 43 Na'e pema'enukwaw putar penemiapo kwer purumumaranugar kar ma'e nànàn no. Pema'enukwaw putar iaiw ma'e romo peneko awer rehe nehe no. Pehuhuk putar pezehezehe nehe. Ta'e pema'enukwaw putar penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanehe nehe xe. 44 Pe Izaew pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe. Peiko iaiw ma'e iro ma'e iapo har romo. Nazepyk kwaw penehe iaiw ma'e iapo har wazàwe. Azapo ikatu ma'e peme, ta'e amonokatu herer nezewe haw iapo mehe ihe xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tata wapy ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr har

45 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e ihewe kury.

46 — Awa ta'yr, Eme'e kwarahy ihemaw awyze har kutyr nehe. Eze'eg a'e ywy rehe har wakutyr nehe. Emume'u ikatu 'ym ma'e a'e ka'a pe uzeapo ma'e ràm nehe. 47 — Ezeapyaka katu nehe, ere a'e ka'a pe nehe. — Ta'e zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko a'e xe. — Pexak nehe. Amunyk tata teko kury. A'e tata wapy putar ywyra uxinig ma'e kwer paw rupi nehe. Wapy putar ywyra ikyr ma'e paw rupi nehe no. Ni amo nupuner kwaw imuwew haw rehe wà nehe. Uhàuhàz putar kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wi kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe. Wapy putar teko wanuwa paw rupi nehe no. 48 Teko paw wexak putar a'e tata imunyk arer romo herekuwe haw a'e wà nehe. Ni amo nupuner kwaw imuwew kar haw rehe wà nehe.

49 Awazar a'e ze'eg izupe kury. — O hezar Tuweharupi Wiko Ma'e, Emume'u kar zo agwer ma'e ihewe nehe. — Xo ma'emume'u haw rupi ereze'eg urewe ne, i'i teko wà.

21

Tupàn itakihepuku

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe: 2 Awa ta'yr, Eze'eg Zeruzarez ikutyr nehe kury. Eze'eg tupàn a'ua'u wamuwete haw kutyr nehe no. Emume'u ko ma'e Izaew ywy rehe har wanupe nehe. 3 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e teko peme kury. — Aiko peàmàtyry'ymar romo ihe. Anuhem putar hetakihepuku ihe nehe. Azuka putar teko paw ihe wà nehe, ikatu ma'e ihe wà nehe, ikatu 'ym ma'e ihe wà nehe no. 4 Azàmàtyry'ym paw hetakihepuku pupe ihe wà nehe, kwarahy ihemaw awyze har kutyr hezypyrog pà ihe wà nehe, kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe heho pà ihe wà nehe no. 5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Paw rupi ukwaw putar hetakihe iapirer wi henuhemaw wà nehe. Namuzewyr kwaw ipupe nehe. Ukwaw putar imuzewyr 'ymaw wà nehe no. 6 Awa ta'yr, Nekuhem iko ipy'a opok ma'e ài nehe, umàno àwàm hexakar ài. Eho teko wanenataromo nehe. Paw rupi nerexak mehe nekuhem nezemumikahy haw hexak kar pà wanupe nehe. 7 — Màràzàwe tuwe nekuhem iko, i'i putar newe wà nehe. A'e mehe eze'eg nezewe wanupe nehe. — Hekuhem ta'e akwaw uzeapo ma'e ràm ihe xe, ere wanupe nehe. — Pekàgaw uhem putar pewi nehe. Pepy'a tynehem putar pekyze haw pupe nehe. Pezywa ipyw putar nehe. Pepenàràg uryryryryryz putar nehe, ere wanupe nehe. I'ar uhem iko. Uhem kwez kury. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe:
9 — Awa ta'yr, Emume'u uzeapo ma'e
ràm nehe kury. — Nezewe haw umume'u
zanezar iko a'e, ere wanupe nehe.
— Takihepuku a'e, takihepuku haime katu
a'e. Heny katu no.
10 Haime katu puruzuka àwàm rehe.
Heny katu no. A'e rupi uhyape katu putar
àmàn iweraw haw ài nehe.
Teko nupuner kwaw urywete haw rehe
wà.
Apueruze'eg ihe. Naperuzar kwaw.
Azepyk penehe no. Nezewe rehe we
nahereruzar kwaw pe.
11 Amueny katu hetakihepuku hereko ihe.
Amuàgà'ym puruzuka àwàm rehe.
Haime katu heny katu no.
Amono putar amo puruzuka ma'e ipo pe
nehe.
12 Ehapukaz nekuhem pà nehe, Awa ta'yr,
Azuka kar putar heremiaihu amo pe ko
takihepuku pupe ihe wà nehe.
Azuka kar putar Izaew wanuwihaw paw
ipupe ihe wà nehe no.
Uzuka putar tuwihaw amogwer herem-
aihu wainuinuromo a'e wà nehe.
Ekwaekwar nepuxi'a rehe nezemumikahy
haw hexak kar pà nehe.
13 Agaw heremiaihu wanereko ihe wà.
Aze na'ipytu'u wer kwaw ikatu 'ym ma'e
iapo re wà nehe,
ko ma'e paw uzeapo putar wanupe nehe.
Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko
ma'e imume'u har romo ihe.

14 Emume'u uzeapo ma'e ràm kury, Awa
ta'yr, Ezepopetek nehe. A'e mehe tak-
ihepuku ukutuk putar teko tetea'u wà
nehe. A'e takihepuku upuruzuka a'e.
Werur kyzeahy haw purupe. Werur pu-
ruzuka haw no. 15 Ozo'ok heremiaihu
wakàgaw, A'e rupi uzepyapi wà. Ahem
tawhu waneko haw huwake a'e takihep-
uku àmàn iweraw haw ài heny katu ma'e
hepo pe hereko pà. Amuàgà'ym a'e tak-
ihe puruzuka àwàm rehe. 16 Takihe puku
haime katu ma'e, emonohok teko neawyze
har rehe ne wà nehe, neahur rehe ne wà
nehe no. Wyzài teko kutyr newak mehe
emonohok ne wà nehe. 17 Azepopetek
putar ihe nehe no. Na'e hekwahy haw
upaw putar nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury.

Mawiron wanuwihawete itakihepuku

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe:
19 — Awa ta'yr, Exak kar mokoz pe nehe.
Mawiron wanuwihawete upuner wyzài
a'e pe rupi ur haw rehe utakihe puku
herur pà nehe. Tuwe a'e pe uzypyrog
pitài ywy rehe wà nehe. Na'e uza'ak
putar wà nehe. Emupu'àm ywyra neze'eg
hereko har waza'akaw pe nehe. 20 Ze'eg
ipy wexak kar putar Hama Amon ywy rehe
har piar izupe nehe. Inugwer wexak kar
putar Zeruzarez piar izupe nehe. Heta
pàrirogawtàtà Zeruzarez izywyr. Zuta ywy
rehe tuz. 21 Mawiron wanuwihawete
upytu'u putar pe za'akaw pe nehe. —
Ma'enugar pe rupi aha putar ihe nehe, i'i
putar uzeupe nehe. Na'e umutuhutuhug
u'yw ywy rehe heityk pà nehe, wemiapo
ràm ikwaw pà nehe. Na'e uzuka putar amo
ma'ea'yr tupàn ua'u henataromo nehe.
Na'e ume'e putar ipy'a rehe wemiapo ràm
ikwaw pà nehe. 22 Ipo awyze har upyhyk
u'yw Zeruzarez her hereko har. Mawiron
wanuwihawete oho putar Zeruzarez pe
nehe. Uhapukaz putar zeàmàtyry'ymawhu
rehe uze'eg pà nehe. Umuàgà'ym putar
pàrirogawtàtà heitykaw nehe. Umuapyk
putar a'e ma'e ukenawhu henataromo
nehe. Uzapo putar pàrirogawtàtà rehe uze-
upir haw nehe. Uzapo putar tàpuzaiha
zauxiapekwer wazeupir haw romo nehe
no. Wixe putar tawhu pupe hehe uzeupir
pà wà nehe. 23 Teko Zeruzarez pe har
na'izeruzar wer kwaw ko ma'e rehe wà.
— Xiapo katu zaneze'egaw a'e tuwihawete
rehe we zane. Nazaneàmàtyry'ym kwaw
nehe, i'i zepe uzeupe wà. Nezewe rehe we
emume'u ko ze'eg wanupe nehe. Nezewe
mehe ima'enukwaw putar wemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e rehe wà nehe. Henu mehe
ukwaw putar ipyhyk pyr romo weko àwàm
wà nehe. 24 Ihe pezar Tuweharupi Wiko
Ma'e amume'u ko ma'e peme ihe. Teko
upuner penemiapo ikatu 'ym ma'e hex-
akaw rehe wà. Teko paw ukwaw iaiw ma'e
iapo har romo peneko haw wà. Ma'e paw
iapo mehe pexak kar penemiapo kwer

ikatu 'ym ma'e. Amume'u penehe hezepyk àwàm. Apomono peàmàtyry'ymar wanupe.

25 Ne Izaew wanuwihaw ne, neaiw ne. Nerekyze kwaw Tupàn wi. A'e rupi ne'ar nerehe hezepykaw uhem iko a'e no. 26 Anuhem putar neàkàg rehe har newi nehe. Anuhem putar neàkàg iwànaw newi nehe no. Nereiko kwaw tuwihawete romo nehe. Hemetarer 'ym ma'e wiko putar upuner ma'e romo wà nehe. Tuwihaw wiko putar ikàg 'ym ma'e romo wà nehe. 27 Imumaw pàwàm. Imumaw pàwàm. Azeharomoete amumaw putar tawhu ihe nehe. Amo 'ar mehe amo ur putar a'e nehe. Amono putar tawhu amo izupe nehe. Xo a'e 'ar mehe zo azapo putar a'e ma'e ihe nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Muranu haw Amon izuapyapyr wanupe har

28 — Awa ta'yr, Emume'u uzeapo ma'e ràm nehe. Hepurumume'u wer ma'e rehe Amon izuapyapyr wanupe. Emume'u a'e ma'e wanupe nehe. Ta'e uze'eg zemueteahy teko Izaew wanehe a'e wà xe. Emume'u ko ze'eg wanupe nehe.

— Takihe puku uhyk ma'emumaw pàwàm rehe.
Heny katu puruzuka àwàm rehe no.
Heny katu àmàn iweraw paw ài.

29 — Amon izuapyapyr wà. Penemixak pepuahu zàwenugar hemu'em peme. Penemu'em uzeapo ma'e ràm imume'u mehe no. Peiko ikatu 'ym ma'e romo, Peaiw. Pe'ar uhem iko. Penehe hezepyk àwàm iahykaw rehe har uhem iko. Takihepuku u'ar putar peatuwa rehe nehe.

30 Amon izuapyapyr wà. Pemunehew petakihepuku iapirer pupe nehe. Amume'u putar penemiapo kwer pemugakwaw pawer rehe ihe nehe, ywy pezexak kar awer rehe ihe nehe. 31 Hekwahy haw penehe i'ar mehe nehe, penapy putar tata ài nehe. Apomono putar awa ipuruzukaiwahy ma'e wanupe nehe. Uzemuàgà'ym teko wamumaw paw rehe wà. 32 Tata pemumaw putar nehe. Amo uzakook putar penuwy kwer peywy rehe wà nehe. Ni amo na'ima'enukwaw pixik kwaw penehe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

22

Zeruzarez pe har wakatu 'ymaw

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

2 — Awa ta'yr, Aipo erezemuàgà'ym tawhu puruzuka ma'e pupe tynehem ma'e rehe nezepyk àwàm rehe. Exak kar wanemiapo kwer purumumaranugar kar ma'e wanupe nehe. 3 Ihe wazar Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko. Emume'u heze'eg wanupe nehe. — Ne tawhu puruzuka ma'e ne, erezuka neànàm tetea'u ne wà. Neaiw Tupàn henataromo ta'e erezapo tupàn a'ua'u ne wà xe. Eremuwete ne wà no. A'e rupi nerehe Tupàn izepyk àwàm uhem etea'i iko kury. 4 Ereiko wazuka arer romo. Neaiw Tupàn henataromo ta'e eremuwete neremiapo kwer tupàn a'ua'u ne wà xe. A'e rupi ne'ar uhem iko kury. Ne'ar upaw. A'e rupi teko amo ywy rehe har uze'eg urywahyahy penehe wà. Upuka penehe wà no. 5 Ywy penuwake har uze'eg uryweteahy penehe. Ywy muite har uze'eg uryweteahy penehe wà no. Ta'e ereiko tawhu teko tuwihaw heruzar 'ymar pupe tynehem ma'e romo ne xe. 6 Izaew wanuwihaw paw uzeruzar ukàgaw rehe wà. Upuruzuka wà. 7 Tawhu pupe ni amo nuzeruze'eg kwaw u rehe wà. Nuzeruze'eg kwaw uhy wà. Pepuraraw kar ma'erahy amo ywy rehe arer peinuinuromo wiko ma'e wanupe. Pemunar kuzà imen umàno ma'e kwer wama'e rehe, tu 'ym ma'e wama'e rehe no. 8 Napezeruze'eg kwaw tàpuz ihewe imur katu pyrer rehe. Napepytu'u kwaw mytu'u haw 'ar rehe. 9 Amo hemu'em amo wanehe uze'eg pà wà. A'e rupi teko uzuka hemu'em ma'e wà. Amo u'u ma'ero'o kwer tupàn a'ua'u wanupe imono pyrer wà. Amo uzapo xiroxiroahy ma'e wà. 10 Amo uker oho u hemireko puhe wà. Amo uputupykahy amo kuzà uma'eahy haw hexakar hereko wà, ipuhe ipurumuger kar wer ma'e romo wà. 11 Amo uker wemireko 'ym puhe wà. Amo weraha wa'yraty uker haw pe wà. Amo weraha weinyragaw uker haw pe wà.

12 Amo a'e pe har uzuka teko temetarer
rupi wà. Amo omono wemetarer amo pe
a'e temetarer imemyr ipyhyk pà wà. Amo
uzeapo hemetarer katu ma'e romo wànàm
Izaew izuapyapyr wanehe umunar pà wà.
Heharaz ihewi wà. Ihe Wazar Tuweharupi
Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har
romo.
13 Amumaw putar pemunar haw nehe.
Amumaw putar pepuruzuka haw nehe no.
14 Penehe hezepyk ire aipo pekàg wiwi
putar nehe. Aipo pepuner pepo hupir haw
rehe a'e 'ar mehe nehe. Ihe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e aze'eg teko ihe. Azapo
heremimume'u kwer ihe. 15 Amuhàmuhàz
putar nepupe har ywy nànàn ihe wà nehe.
Amumaw putar wanemiapo kwer ikatu
'ym ma'e nehe. 16 Nezewe mehe teko
amo ywy rehe har uhuuhuk putar penehe
ume'e mehe wà nehe. Nezewe mehe
pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e romo herekuwe haw nehe.

*Tata parat imupyràn*aw, *or imupyràn*aw *no*

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe:
18 — Awa ta'yr, Izaew izuapyapyr
na'ikatu kwaw ihewe wà. Ita parat
imupyràn mehe imukatu mehe upyta
amo ma'e zàpehe pupe: Itazu tàtà ma'e
kor her ma'e, itaxig tàtà ma'e etàn her
ma'e, itaper, itaun tàtà ma'e xum her
ma'e. Uzemupyràn uzeinuinuromo paw
rupi. Ima'e har weityk a'e ma'e. Upyhyk
parat heraha a'e. Izaew nuzawy kwaw
a'e ma'e heityk pyr ihewe wà. 19 Ihe pezar
Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e
peme kury. Izaew nuzawy kwaw a'e
ita tàtà ma'e heityk pyr wà. Amono'og
putar paw rupi Zeruzarez pe ihe nehe.
20 Nuzawy kwaw a'e ita tàtà ma'e zepehe
pupe imukatu haw pupe imono pyrer wà:
Kor, etàn, itaper, itaun. Tata umupyràn
a'e ita tàtà ma'e. Nezewegatete hekwahy
haw a'e, hekwahy haw azeharomoete
har a'e, umupyràn putar a'e wà nehe
no. 21 Azeharomoete. Amono'og putar
Zeruzarez pe ihe wà nehe. Amunyk putar
tata wawype wamupyràn pà hekwahy
haw pupe nehe. 22 Ita parat typyràn
zepehe pupe. Nezewegatete typyràn putar
Zeruzarez pe a'e wà nehe no. Nezewe
mehe ukwaw putar hekwahy haw wanehe
izakook awer a'e wà nehe. Aiko Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe.

Izaew wanuwihaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
wi ihewe.
24 — Awa ta'yr, Emume'u ko ma'e
Izaew wanupe nehe. — Peywy iaiw
herenataromo a'e. Azepyk penehe ta'e
aikwahy peme ihe xe. 25 Penuwihaw
nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw wemizuka
kwer 'aromo okororo ma'e a'e wà. Uzuka
teko wà. Ozo'ok waiwy wanuwi wà.
Ozo'ok wanemetarer wanuwi wà no.
Uzuka awa tetea'u wà. A'e rupi umuigo
kar kuzà tetea'u kuzà imen umàno ma'e
kwer romo wà. 26 Xaxeto nuweruzar
kwaw heze'eg wà. Nuzeruze'eg kwaw
ma'e ihewe imonokatu pyrer rehe wà.
Werekoaiw ihewe imur katu pyrer wà.
Werekoaiw ihewe imur katu pyrer 'ym
wà no. — Ko ma'e ikatuahy Tupàn
henataromo, ni'i kwaw purupe wà. — Ko
ma'e na'ikatu kwaw Tupàn henataromo,
ni'i kwaw wanupe wà. Numu'e kwaw
teko a'e ma'e rehe wà. Nuzeruze'eg
kwaw mytu'u haw 'ar rehe wà. A'e rupi
teko Izaew izuapyapyr nuzeruze'eg kwaw
herehe wà. 27 Tuwihaw nuzawy kwaw
awarahu wemizuka kwer ipei'àí'àgar wà.
Uzuka teko wanemetarer ipyhyk pà wà.
Nezewe mehe wiko hemetarer katu ma'e
romo wà. 28 Aze amo umupinim ywyok
imuxig pà a'e, naxixak kwaw izipiw paw.
Nezewegatete heze'eg imume'u har upyk
teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà
no. Wexak puahu zàwenugar wà. Nezewe
rehe we nukwaw kwaw uzeapo ma'e
ràm wà. Hemu'em heze'eg imume'u pà
teko wanupe wà. — Amume'u zanezar
Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg hereko ihe,
i'i mua'u wà. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e naze'eg kwaw wanupe. 29 Hemetarer
katu ma'e hemu'em purupe wà. Imunar
wama'e rehe wà no. Upuraraw kar
ma'erahy hemetarer 'ym ma'e wanupe wà.
Imunar amo ywy rehe har ko ywy rehe
wiko ma'e wama'e rehe wà no.

30 Aekar zepe amo pàrirogawtàtà iapo àràm. Aekar zepe amo pàrirogawtàtà u'ar ma'e kwer pe upyta ma'e ràm. Aekar zepe amo ko ywy wi wàmàtyry'ymar imono kar àràm. Aze mo aexak, namumaw iwer mo ko ywy. Naexak kwaw amo. 31 A'e rupi amu'ar kar putar hekwahy haw tata ài wanehe ihe nehe. Amumaw putar ihe wà nehe, ta'e hezepyk wer wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo ihe xe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

23

Mokoz kuzà ikatu 'ym ma'e iapo har wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

2 — Awa ta'yr, Kwehe mehe heta mokoz kuzàwaza wyker rehe wà. 3 Wiko Ezit ywy rehe wà. Kuzàwaza romo wiko mehe we uzeapo kuzàwyzài romo wà. 4 Tyker Oora her romo a'e. Xamari rehe zanemuma'enukwaw. Ikypy'yr Oorima her romo a'e. Zeruzarez rehe zanemuma'enukwaw. Areko a'e mokoz kuzà heremireko romo ihe wà. Umur hera'yr ihewe wà. 5 Heremireko romo hekon Oora. Nezewe rehe we wiko kuzàwyzài romo. Uker Axir ywy rehe har wapuhe waputarahy pà. 6 Zauxiapekwer kamir ipiràg ma'e imunehew har romo wanekon wà. Hemetarer katu ma'e romo upuner ma'e romo zauxiapekwer wanuwihaw romo wanekon wà. Kwàkwàmo ipuràg eteahy ma'e romo wanekon wà no. Wiko zauxiapekwer kawaru ku'az har wanuwihaw romo wà. 7 Oora uker oho zauxiapekwer Axir wanuwihaw nànàn. Hemiapo kwer umuigo kar ikatu 'ym ma'e herenataromo. Umuwete tupàn a'ua'u Axir wazar wà. 8 Uzypyrog kuzàwyzài romo wiko pà Ezit ywy rehe. Wiko wiwi Axir wanehe we no. Kuzàwaza romo heko mehe arer we awa uker ipuhe wà, kuzàwyzài romo hereko pà wà. 9 A'e rupi amono a'e kuzà hemimutar Axir ywy rehe har wanupe ihe. Ta'e Oora uputarahy a'e awa a'e wà xe. 10 Ozo'ok hopoz izuwi wà. Upyhyk imemyr awa wà, imemyr kuzà wà no. A'e re uzuka a'e kuzà takihepuku pupe wà. Ywy nànàn kuzà uze'eg izuka awer rehe wà.

11 Oorima wexak a'e ma'e izeapo mehe a'e. Nezewe rehe we wiko kuzàwyzài iro wera'u ma'e romo wyker wi iaiw wera'u ma'e romo kury. 12 Uputarahy awa upuner ma'e tuwihaw Axir ywy rehe har a'e wà no. Zauxiapekwer kamir ipuràg eteahy ma'e imunehew har romo wanekon wà. Uputar zauxiapekwer kawaru ku'az har wanuwihaw a'e wà no. Paw rupi wiko kwàkwàmo na'arewahy uzemuryparypar ma'e romo wà. 13 Aexak heko haw. Kuzà iroahy ma'e azeharomoete har romo hekon a'e. Nezewe ikypy'yr oho wyker hape rupi.

14-15 Oorima wixe wera'u oho iro haw pupe tuweharupi. Teko umuapyk Mawiron rehe har wanuwihaw upuner ma'e wanagapaw ywyok rehe imupiràg pà wà. Wanagapaw ikatu Oorima pe wà. Umunehew ku'a haw hekuzar katu ma'e wà. Umunehew àkàg iwànaw hekuzar katu ma'e wà no. 16 Wanagapaw wanexak mehe na'arewahy uzamutar a'e tuwihaw wà kury. Omono kar uze'eg heraha har Mawiron pe wà. 17 Mawiron pe har ur Oorima puhe uker pà wà. Uzemuawyze hehe wà, iro haw tetea'u iapo pà ipuhe wà. Iahykaw rehe a'e tuwihaw umupuruhuhuk wer Oorima a'e wà. 18 Upyta katu pe hopoz 'ym pà. Teko paw ukwaw kuzàwyzài romo heko haw wà. Tyker iro ihewe izypy mehe a'e. Ikypy'yr iro ihewe a'e no. 19 U'ar wiwi kuzàwyzài romo weko haw pupe tuweharupi. Heko haw nuzawy kwaw kuzàwaza romo heko awer. Kuzàwaza romo wiko mehe wiko kuzàwyzài romo Ezit ywy rehe. 20 Uputarahy awa kuzà tetea'u wapuhe oho ma'e wà. A'e awa wanemo uhua'u wà. Wekar kuzà tuweharupi zumen awa ài wà, kawaru awa ài wà.

21 Nezewe mehe, Oorima, nepurapo wer neremiapo ikatu 'ym ma'e Ezit pe arer nekuzàwaza mehe arer rehe. Izypy mehe awa opokok nekàm rehe wà. A'e 'ar mehe erepytu'u awa puhe oho 'ym ma'e romo nereko re.

Tupàn uzepyk Oorima rehe a'e

22 A'e rupi ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e newe kury,

Oorima. Nepuhe oho ma'e nemuhuhuk kar nerereko wà. Ihe amuikwahy kar putar newe ihe wà nehe. Arur putar nereko haw pe ihe wà nehe. Umàmàn putar neiwyr wà nehe. 23 Arur putar Mawiron paw ihe wà nehe. Arur putar Kawnew paw ihe wà nehe no: tawhu Pekoz pe har wà, tawhu Xoa pe har wà, tawhu Koa pe har wà. Arur putar Axir paw ihe wà nehe no. Paw rupi wiko zauxiapekwer wanuwihaw upuner ma'e romo ipyahu ma'e romo na'arewahy uzemuryparypar ma'e romo wà. Zauxiapekwer kawaru ku'az har wanuwihaw upuner ma'e romo wanekon paw rupi wà. 24 Neàmàtyry'ym putar wà kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi wà nehe. Werur putar zauxiapekwer tetea'u wà nehe. Werur putar ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har tetea'u wà nehe no. Werur putar wemi'u ràm tetea'u ywyramawa pupe wà nehe no. Umunehew putar uzeàmimaw wà nehe, wàkàg ipykaw wà nehe no. Na'e umàmàn putar neiwyr wà nehe. Oromono putar wanupe ihe nehe. Umume'u putar neremiapo kwer wà nehe, wanuwihawete ze'eg heruzar 'ymaw imume'u pà wà nehe. 25 Urerekoaiw kar putar wanupe ihe nehe. Ta'e aikwahy newe ihe xe. Omonohok putar nexi wà nehe, nenami wà nehe no. Uzuka putar nememyr wà nehe no. Azeharomoete ozo'ok putar nememyr awa newi wà nehe, nememyr kuzà newi wà nehe no, wanapy pà wanekuwe mehe we wà nehe. 26 Wenuhem putar neropoz wà nehe. Ozo'ok putar ita hekuzar katu ma'e newi wà nehe. 27 Amumaw putar nero haw ihe nehe, kuzàwyzài romo nereko haw ihe nehe no. Ereiko nezewe Ezit ywy rehe nereko mehe we. Nereme'e pixik kwaw amo tupàn ua'u rehe nehe. Nanema'enukwaw kwaw Ezit rehe nehe.

28 Na'aw nezar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg xe kury.

— Oromono putar nerehe iakatuwawahy 'ym ma'e wapo pe ihe nehe. Nemuhuhuk kar har romo wanekon wà. 29 Na'iakatuwawahy kwaw nerehe wà, a'e rupi ozo'ok putar nema'e paw newi wà nehe. Erema'erekoahy a'e ma'e imono'og pà. Upyhyk putar newi wà nehe. Nerezar putar neropoz 'ym wà nehe. Ereiko putar kuzàwyzài àì nehe. 30 Agwer hezepykaw u'ar putar nerehe nehe, nero haw hekuzaromo kuzàwyzài romo nereko haw hekuzaromo nehe. Ereiko kuzàwyzài romo teko tetea'u wanupe. Eremuwete wazar tupàn a'ua'u ne wà. A'e rupi ikatu 'ym ma'e romo ereiko herenataromo kury. 31 Neryker uzapo ikatu 'ym ma'e. A'e rupi azepyk hehe. Erezapo ma'e neryker hemiapo kwer zàwenugar. A'e rupi azepyk putar nerehe ihe nehe no.

32 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e kury.
— Ere'u putar neryker ikanek por nehe.
Iànàgatu ikanek. Ohoete no.
Paw rupi uze'eg urywahyahy putar nerehe wà nehe. Paw rupi upuka putar nerehe wà nehe.
Tynehem ikanek.
33 Neryker Xamari ikanek tynehem kyze haw pupe iaiw haw pupe a'e.
Werur putar neka'u haw newe nehe.
Werur putar nerahy haw newe nehe no.
34 Ere'u putar ipor nehe. Te upaw putar nehe.
A'e re uka putar kanek wà nehe.
Ipehegwer uzeka ma'e kwer pupe erekixi putar nekàm nehe.
Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

35 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e kury.
— Nereharaz ihewi. Erewak nekupe hexak kar pà ihewe hereityk pà. Erepuraraw putar ma'erahy nehe, ta'e nero ne xe. Ereiko kuzàwyzài romo.

Tupàn uzepyk a'e mokoz kuzà wanehe

36 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe.
— Awa ta'yr, Aipo erezemuàgà'ym Oora hemiapo kwer Oorima hemiapo kwer imume'u àwàm rehe. A'e mehe emume'u wanemiapo kwer purumumaranugar haw nehe. 37 Uker umen 'ym wapuhe wà. Upuruzuka wà no. Uker tupàn a'ua'u wapuhe wà. Wexak kar umemyr ihewe wà. A'e re uzuka umemyr wà. Uzuka kar umemyr hera'yr tupàn a'ua'u

wanenataromo wà. 38 Amo iaiw ma'e uzapo wà no. Umuaiw heràpuzuhu wà. Uzuhaw mytu'u haw 'ar wà no. Amupytu'u kar a'e 'ar wanupe. Nuweruzar kwaw heze'eg wà. 39 Uzuka hera'yr ma'ea'yr zàwe tupàn a'ua'u wanenataromo wà. A'e 'ar mehe we ur heràpuzuhu pe imuaiw pà wà no.

40 Oora a'e. Oorima a'e no, omono kar uze'eg heraha har wà, awa muitea'u har wamur kar pà wà. Ur wà. Kuzà uzahak wà. Umupinim weha wà. Uzemupuràg eteahy ita hekuzar katu ma'e pupe wà. 41 Wapyk ker haw ipuràg eteahy ma'e rehe wà. Umuapyk ywyrapew ikatu ma'e uzenataromo wà. Omono yhyk zàwenugar hehe wà. Omono uri kawer hehe wà no. A'e 'ym mehe amono a'e ma'e wanupe. 42 Na'e a'e pe har wenu teko tetea'u waànoànog mehe wà kury. Amo awa wixe wà ywyxiguhu wi wà. Omono poapyw har kuzà wapoapy rehe wà. Omono àkàg rehe har ipuràg eteahy ma'e waàkàg rehe wà. 43 Na'e aze'eg hezeupe kury. — Kuzà umen 'ym puhe oho tetea'u ma'e a'e. Nezewe rehe we umuigo kar kuzàwyzài romo uzeupe wà. 44 Tuweharupi uzewyr a'e kuzàwyzài wapuhe oho pà wà. Uker a'e mokoz kuzà wapuhe wà: Oora, Oorima. 45 Awa ikatu ma'e umume'u putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà: umen 'ym puhe waho haw, wapuruzuka haw no. Ta'e oho umen 'ym puhe a'e wà xe. Wapo uzakook teko wanuwykwer wà no.

46 Na'aw zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg xe kury:

— Perur teko tetea'u wanupe wamukyze kar pà pe wà nehe. Tuwe imunar wama'e rehe wà nehe no. 47 Tuwe a'e teko uzapizapi a'e mokoz kuzà ita tetea'u pupe wà nehe. Tuwe uzàmàtyry'ym takihepuku pupe wà nehe no. Tuwe uzuka wamemyr wà nehe. Tuwe umunyk tata wanàpuz rehe wà nehe no. 48 Amumaw putar iro haw a'e ywy nànàn nehe. — Tuwe kuzà ko ywy rehe har nuiko kwaw 'aw mokoz kuzà wazàwe wà nehe, peze teko wanupe nehe. 49 Aze'eg a'e mokoz kuzà wanupe ihe kury. — Azepyk putar penehe ihe nehe, pero haw hekuzaromo ihe nehe, tupàn a'ua'u wamuwete haw hekuzaromo ihe nehe no. Nezewe mehe pekwaw putar pezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo hereko haw nehe.

24

Zapepo hepuxi ma'e

1 Amo ywy rehe ipyhyk pyrer romo urereko mehe 9 haw kwarahy mehe 10 haw zahy rehe 10 haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e ihewe a'e kury.

2 — Awa ta'yr, Emuapyk ko 'ar her pape rehe nehe. Ta'e kutàri Mawiron wanuwihawete uzypyrog Zeruzarez izywyr umàmàn pà a'e xe. 3 Aiko nezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Emume'u ko ma'emume'u haw wanupe nehe kury.

— Emuapyk zapepo tata rehe nehe. Emynehem 'y pupe nehe. 4 Emono ma'ero'o kwer ipehegwer ikatu wera'u ma'e ipupe nehe:
ho'o kwer iku'azarer huwake har awkat her ma'e, ho'o kwer ikupekagwer huwake har pire her ma'e.
Emynehem zapepo ipehegwer ikagwer rehe har ikatu wera'u ma'e pupe nehe no.
5 Epyhyk àràpuhàràn hawitu ma'e ikatu wera'u ma'e ho'o kwer nehe.
Emuapyk zepe'aw zapepo iwy pe nehe.
Emupupur a'e 'y nehe.
Emupupur ikagwer ho'o kwer inuinuromo nehe, ere wanupe nehe, i'i ihewe.

6 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e ukwaw kar amo ma'e wanupe a'e ma'e imume'u mehe. Na'e a'e ma'e xe kury.

— Pezemumikahy nehe, tawhu puruzuka ma'e pupe tynehem ma'e. Ereiko zapepo hepuxi ma'e ài. Nezar nanehez pixik kwaw a'e. Ezo'ok ma'ero'o kwer pehegwer izuwi pitàitàigatu nehe. Tuwe nupyta kwaw ni pitài pehegwer ipupe nehe. 7 Heta puruzuka haw tawhu pupe. Nuzakook kwaw wanuwy kwer ywy rehe wà. Ywy upuner mo imimaw rehe. Uzakook itahu rehe wà. 8 Nazo'ok kwaw wanuwykwer a'e wi. Ni amo nupuner kwaw imimaw rehe a'e pe wà. Ezepyk izakook arer wanehe nehe, i'i iko.

9 A'e rupi zanezar Tuweharupi Wiko
Ma'e umume'u ko ma'e iko a'e kury.

— Pezemumikahy nehe, tawhu pu-
ruzuka ma'e pupe tynehem ma'e. Ihe
amono putar zepe'aw tata rehe nehe.
10 Erur zepe'aw nehe. Emunyk tata nehe.
Emupupur ma'ero'o kwer nehe. Tuwe tyk-
wer upupur nehe, tuwe typaw nehe. Tuwe
amo umihir ikagwer nehe, tuwe iku'i
nehe. 11 Tuwe zapepo ipor 'ym ma'e upyta
tàtàpyzgwer rehe nehe. Tuwe ipiràg nehe.
Nezewe mehe tata umumaw putar hepuxi
kwer nehe. Zapepo ikatu putar ru'u
herenataromo nehe. 12 Nan. Eremuaku e
putar nehe. Hepuxi kwer nukàzym kwaw
tata pupe nehe. 13 Zeruzarez, neremiapo
kwer iro ma'e nemuaiw a'e. Azeagaw
nemukatu pà. Ereiko wiwi ikatu 'ym
ma'e romo. Azepyk putar tuwe nerehe
hekwahy haw nànàn ihe nehe. Xo a'e mehe
zo nekatu putar herenataromo nehe. 14 Ihe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko
ma'e imume'u har romo ihe. Heremiapo
ràm 'ar uhem kwez kury. Naheharaz
kwaw neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
wi nehe. Nurupuhareko kwaw nehe.
Azepyk putar nerehe neremiapo kwer
hekuzaromo nehe. Ihe nezar Tuweharupi
Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn ze'eg imume'u har hemireko umàno a'e

15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe:

16 — Awa ta'yr, Na'arewahy araha
putar neremiamutar wera'u ihe nehe.
— Màràzàwe tuwe aipo, ere zo nehe.
Ezai'o zo nehe. Ezuhen zo nerehay kwer
nehe. 17 Einu kar zo nekuhemaw amo
wanupe nehe. Eata zo nezapew 'ym
nezemumikahy haw hexak kar pà purupe
nehe. Eata zo nexapat 'ym nehe. Ezupyk zo
neruwa nehe. Teko omono temi'u umàno
ma'e kwer itymaw pe wà. E'u zo a'e temi'u
nehe, i'i ihewe.

18 Ku'em mehe aze'eg teko wanupe. Py-
haw heremireko umàno. Iku'egwer pe
azapo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ze'eg rupi. 19 Na'e teko upuranu herehe wà.

— Màràzàwe tuwe ereiko nezewe, i'i
ihewe.

20 — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg ihewe ko ma'e imume'u pà. 21 —
Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe,
i'i ihewe. — Pemume'u pekàgaw peiko. Ta'e
heràpuzuhu ikàg a'e xe. Hehe peme'e haw
ikatu peme. Ipupe peho haw ikatu peme
no. Nezewe rehe we Tupàn umuaiw putar
wàpuzuhu nehe. Pena'yr Zeruzarez pe
upyta ma'e kwer wà, penazyr upyta ma'e
kwer wà no, umàno putar wà nehe. Zaux-
iapekwer uzuka putar zeàmàtyry'ymawhu
pe wà nehe. 22 A'e rupi pezapo putar ma'e
hezàwe nehe. Napezupyk kwaw penuwa
nehe. Teko omono temi'u umàno ma'e
kwer itymaw pe wà. Nape'u kwaw a'e
temi'u nehe. 23 Napeata kwaw pezapew
'ym nehe. Napeata kwaw pexapat 'ym
nehe no. Napezemumikahy kwaw nehe.
Napezai'o kwaw nehe. Pepaw putar ta'e
ikatu 'ym ma'e pezapo pe xe. Pezemono'og
putar pekuhem pà nehe. 24 Nezewe mehe
ihe Ezekiew ihe, aiko putar penemiapo
ràm ikwaw kar har romo peme nehe.
Pezapo putar ma'e hezàwegatete nehe.
Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
peme. — A'e ma'e izeapo mehe pekwaw
putar pezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo
herekuwe haw nehe.

25 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ihewe kury.

— Kutàri azo'ok putar heràpuzuhu
wanuwi ihe nehe kury. Ikatuahy wanupe
a'e. Hurywete hehe wà. Hehe wame'e
haw ikatu wanupe. Ipupe waho haw ikatu
wanupe no. Azo'ok putar wana'yr ihe wà
nehe, wanazyr ihe wà nehe no. 26 A'e ma'e
iapo mehe nehe, a'e 'ar mehe we nehe,
amo tawhu imumaw paw wi uhem ma'e
kwer ur putar uzeapo ma'e kwer imume'u
pà ihewe nehe. 27 A'e 'ar mehe erepuner
putar neze'eg wi haw rehe nehe. Ereze'eg
putar uhem ma'e kwer pe nehe. A'e 'ar
mehe ereiko putar wemiapo ràm ikwaw
kar har romo Izaew wanupe nehe. Ukwaw
putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo
herekuwe haw wà nehe.

25

Tupàn uze'eg Amon izuapyapyr wanehe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u ko ma'e ihewe kury.

2 — Awa ta'yr, Emume'u Amon ywy rehe uzeapo ma'e ràm nehe kury. 3 — Aiko pezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Pezekaiw ko heze'eg rehe nehe. — Penurywete heràpuzuhu imuaiw haw hexak mehe, Izaew ywy imumaw mehe no, Zuta ywy rehe har ipyhyk pyrer romo waneraha mehe no. 4 A'e rupi apuityk kar putar teko ywyxiguhu kwarahy ihemaw kutyr har rehe har wanupe nehe. A'e teko uzapo putar weko haw peywy rehe nehe. Wiko putar a'e pe wà nehe. U'u putar ma'e'a kwer peywy rehe har wà nehe. U'u putar peneimaw kwer wakamy kwer wà nehe no. 5 Azapo putar Hama tawhu kawaru kupewa'a waker haw romo ihe nehe. Azapo putar Amon ywy paw àràpuhàràn hawitu ma'e wamono'ogaw romo nehe no. Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe.

6 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko a'e. — Pe Amon izuapyapyr wà. Pezepopetek pepor pà penurywete haw rehe. Peze'eg zemueteahy Izaew ywy rehe. 7 A'e rupi apomono putar amo ywy rehe har wanupe ihe nehe. Imunar putar pema'e rehe wà nehe. Apumumaw putar paw rupi nehe. Napeiko kwaw teko uzeinuinuromo wiko ma'e romo nehe. Napereko kwaw peywy nehe no. Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe.

Uze'eg Tupàn Moaw wanehe a'e

8 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Zuta wiko amogwer ywy rehe har wazàwe wà, i'i Moaw wà. 9 A'e rupi azàmàtyry'ym kar putar tawhu Moaw ywyzaw rehe har amo zauxiapekwer wanupe ihe wà nehe. Na'aw tawhu uhua'u wera'u ma'e waner xe wà: Mete-Zezimot, Ma'aw-Meom, Kiriataim. 10 Aeityk kar putar Moaw teko ywyxiguhu kwarahy ihemaw kutyr har wanupe ihe wà nehe. Weityk putar Amon wà nehe no. Nezewe mehe Moaw nuiko kwaw teko uzemono'og ma'e romo wà nehe. 11 Azepyk putar Moaw wanehe nehe. Nezewe mehe Moaw izuapyapyr ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

Tupàn uze'eg Enom izuapyapyr wanehe a'e

12 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e kury. — Teko Enom izuapyapyr upurarawahy kar ma'erahy Zuta wanupe wanehe uzepyk mehe wà. Uzepyk wera'u wanehe. A'e rupi azepyk putar tuwe Enom wanehe ihe nehe. 13 Amume'u ko ma'e kury. — Azepyk putar Enom rehe nehe. Azuka putar awa paw ihe wà nehe, ma'ea'yr paw ihe wà nehe no. Zauxiapekwer uzuka putar a'e teko zeàmàtyry'ymaw pe wà nehe. Azapo putar Enom ywy ywyxiguhu romo ihe nehe. Ywyxiguhu uzypyrog Temà tawhu pe nehe. Oho Nenà tawhu pe nehe. 14 Enom wanehe hezepyk mehe amono kar putar Izaew wakutyr ihe wà nehe. Ukwaw kar putar hekwahy haw Enom wanupe wà nehe. Enom ukwaw putar hezepykaw wà nehe. Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn uze'eg Piri ywy rehe har wanehe a'e

15 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Piri ywy rehe har upuraraw kar ma'erahy tetea'u wàmàtyry'ymar kwehe arer wanehe uzepyk mehe wà. Na'iakatuwawahy kwaw wanehe. A'e rupi umumaw wà. 16 Ko heremiapo ràm amume'u teko kury. Azàmàtyry'ym putar Piri ywy rehe har ihe wà nehe, Kerexit ihe wà nehe no, wamumaw pà paw rupi ihe wà nehe. Aze zauxiapekwer umuikuwe kar amo teko Piri ywy rehe har ywytyr heta 'ymaw rehe wà nehe, amumaw a'e teko paw ihe wà nehe. 17 Azepyk putar wanehe azeharomoete nehe. Wanehe hezepykaw uhyk putar nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

26

Tupàn uze'eg Xir wanehe a'e

1 Uruikuwe ipyhyk pyrer romo amo ywy rehe ure. 11 haw kwarahy rehe amo zahy rehe pitài haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury.

2 — Awa ta'yr, Teko Xir tawhu pe har hurywete Zeruzarez imumaw pawer rehe a'e wà. — Zeruzarez zanezàwe upuner ma'e kwer a'e, upaw a'e. Ukenawhu uzewàpytymawok zanewe. A'e rupi zaixe ipupe. Zauxiapekwer weityk tawhu a'e wà. A'e rupi zaiko putar hemetarer katu ma'e romo zane nehe kury, i'i wà. 3 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e ihe kury, amume'u ko ma'e ihe kury.

— Xir tawhu. Aiko neàmàtyry'ymar romo ihe. Arur putar zauxiapekwer amo ywy rehe har tetea'u neàmàtyry'ym kar pà wanupe ihe wà nehe. Ur putar ykotok yryhu rehe har ài wà nehe. 4 Umumaw putar tawhu peneko haw ipàrirogawtàtà a'e wà nehe. Weityk putar penàpuzaiha wà nehe no. A'e 'ar mehe apeir putar ywyku'i imunyryk kar pà nehe, itahu hexak kar pà purupe nehe. 5 Pira pyhykar umuzaiko putar ukyhapari imukàg pà itahu i'aromo wà nehe, a'e pe yryhu iwyr henaw pe wà nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. Ywy tetea'u rehe har uzàmàtyry'ym putar Xiro tawhu a'e wà nehe, ima'e rehe umunar pà a'e wà nehe. 6 Amo teko wiko tawhu a'e tawhu huwake ywy ikàg ma'e rehe har pupe wà. A'e zauxiapekwer ur ma'e ràm uzàmàtyry'ym putar teko a'e tawhu pe har wà nehe. Nezewe mehe Xir tawhu ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw a'e nehe.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko.

— Arur putar Mawiron wanuwihawete Namukononozor ihe nehe. Upuner wera'u amogwer tuwihawete nànàn a'e. Uzàmàtyry'ym putar Xir tawhu a'e nehe. Ur putar ywy kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi zauxiapekwer tetea'u wanerur pà nehe. Werur putar kawaru tetea'u wà nehe. Werur putar ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har tetea'u wà nehe no. Ur putar zauxiapekwer kawaru ku'az har hupi wà nehe no. 8 A'e zauxiapekwer uzuka putar tawhu huwake tawhu ywy ikàg ma'e rehe har pupe wiko ma'e a'e wà nehe. Zauxiapekwer uhàwykàz putar ywykwar u'yw wi uzeàmimaw romo wà. Uzapo putar tawhu ipàrirogawtàtà rehe uzeupir àwàm wà nehe no. Upir putar uzeàmimaw pàrirogaw iapo pà nekutyr wà nehe. 9 Werur putar ita imomor haw wà nehe. Uzapi putar tawhu ipàrirogawtàtà ita tetea'u pupe wà nehe, heityk pà wà nehe. Weityk putar neràpuzaiha ywyràihàg zàwenugar itaper iapo pyrer pupe wà nehe no. 10 Waneimaw kawaru umuzeupir kar putar ywyku'i ywàkun zàwenugar wà nehe. Ywyku'i nepyk putar nehe. Nepyhyk ire wixe putar nerukenawhu rupi wà nehe. Kawaru umutyk putar ywyramawa tawhu pupe heraha pà wà nehe. A'e 'ar mehe iànoànogaw umuryryryryz kar putar pàrirogawtàtà nehe. 11 Kawaru ku'az har wixe putar nahu rupi wà nehe, teko nepupe har wazuka pà takihepuku pupe wà nehe. Weityk putar neyzyta ikàg ma'e ywy rehe wà nehe. 12 Neàmàtyry'ymar imunar putar neremetarer rehe wà nehe, nema'e rehe wà nehe no. Weityk putar nepàrirogawtàtà wà nehe. Umumew putar tàpuzuhu hekuzar katu ma'e nepupe har wà nehe no. Weityk putar nema'e yryhu pupe wà nehe: Itahu, ywyra, ywytàtà tàpuz pupe har imuku'iku'i pyrer. 13 Amumaw putar nezegar haw nehe. Amupytu'u kar putar nepupe har wioràwiràn imupu re ihe wà nehe no. 14 Xo itahu nerenaw zo aezar putar nehe. Pira pyhykar umuzaiko putar ukyhapari a'e itahu rehe imukàg pà wà nehe. Ni amo nuzapo wi kwaw a'e tawhu wà nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury. 15 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e Xiro tawhu pe kury. — Nereityk mehe teko yryhu iwyr wiko ma'e ukyzeahy putar takihepuku pupe ikutuk pyrer umàno ma'e ràm waneiheihemaw henu mehe wà nehe. 16 Ywy yryhu iwyr har wanuwihawete paw wezyw putar wenaw wi wà nehe. Wenuhem putar waxi'i ipykaw wà nehe. Wenuhem putar ukamir imuma'ema'e pyrer wà nehe no. Uryryryryz putar ukyze pà ywy rehe wapyk pà wà nehe. Newe uzeapo ma'e kwer hexak mehe ukyzeahy putar wà nehe. Uryryryryz putar upytu'u 'ym pà wà nehe. 17 Umuzàg putar ko zegar haw purutymaw pe har wà nehe.

Zauxiapekwer umumaw tawhu ikwaw

katu pyrer.
Upeir wakanuhu yryhu wi wà.
Izypy mehe teko 'aw tawhu pe har wiko yryhu izar romo wà.
Umukyze kar yryhu iwyr har paw rupi wà.
18 Kutàri tawhu i'ar awer 'ar mehe yrypypo'o uryryryryz paw rupi wà.
Wanehe har ukyzeahy ma'e tetea'u imumaw pawer hexak ire wà.

19 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury.

— Urumuigo kar putar tawhu teko heta 'ymaw romo ihe nehe, tawhu imumew pyrer zàwenugar romo ihe nehe. Ni amo nuiko kwaw a'e pe wà. Urupyk putar 'y yryhu ohoete ma'e pe har pupe nehe. 20 Uruityk putar umàno ma'e kwer wapyta haw pe nehe. A'e pe erepyta putar teko kwehe umàno ma'e kwer wainuinuromo nehe. Apuir putar newi a'e pe ywy iwype har pe nehe, ywy tawhu heityk pyrer heta haw pe nehe. Erepyta putar umàno ma'e kwer wanehe we nehe. Ni amo nuiko pixik kwaw nepupe wà nehe, Xir. Nerezewyr kwaw ywy wikuwe ma'e waneko haw pe nehe. Nerezewyr kwaw nerenawer pe nehe. 21 Azapo putar iaiw ma'e newe nerexak kar pà purupe nehe. Erepaw putar a'e 'ar mehe nehe. Teko nerekar putar zepe wà nehe. Nanerexak kwaw wà nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

27

Zegar haw purutymaw pe har

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e ihewe kury.

2 — Awa ta'yr, Emume'u zegar haw purutymaw pe har Xir pe nehe. 3 A'e tawhu yryhu iwyr tuz a'e. Ipupe har ume'eg ma'e teko yryhu iwyr har nànàn wà. Ume'eg kar ma'e wanuwi wà no. — Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko a'e, ere a'e tawhu pe nehe.

— Xir, nerurywete ta'e nepuràg eteahy tuwe ne xe.
4 Yryhu uzeapo nereko haw romo.
Neapo arer neapo kanuhu ipuràg eteahy ma'e zàwenugar romo wà.
5 Ukixikixi pin 'yw Eremon ywytyr rehe har neapoapo pà wà.
Uzapo amo ywyràkàxigyw Irimano ywy rehe har nekanuhu izyta romo wà.
6 Upyhyk ywyra kawar her ma'e Màxà pe har uze'ypykuz haw romo iapo pà wà.
Umuhym pin 'yw Xip yrypypo'o pe har ata haw nerehe har romo iapo pà wà.
Nemupuràg marupi pupe wà no.
7 Umuwywyk irin imuma'ema'e pyrer Ezit ywy rehe har nepànuhu ywytu henataromo nereraha haw romo iapo pà wà.
Teko muite har ukwaw izar a'e pànuhu hexak mehe wà.
Umuwywyk pàn hekuzar katu ma'e neràpuzràna'i iapo pà àmàn wi nemonokatu pà wà.
Teko uzapo a'e pàn ipihun wewer ma'e Xip yrypypo'o pe wà.
8 O Xir tawhu, nepupe har wiko a'e kanuhu heruata har romo wà. Ukwaw katu heruata haw wà.
Xitom tawhu pe har wà, Aruwaz tawhu pe har wà no, wiko ze'ypykuz haw pupe a'e kanuhu heruata har romo wà.
9 Awa Mirimo tawhu pe har wiko ywyrapinar a'e kanuhu pupe har romo wà.
Amo umu'e katu a'e awa ywyrapinaw rehe wà.
Kanuhu heruata har kanuhu yryhu rehe har nànànar ume'eg kar ma'e ime'egaw pe wà.

10 Awa ywy nànànar wiko zauxiapekwer ipupe wà: Pezi rehe arer wà, Iri rehe arer wà, Irim rehe arer wà. Umuzaiko umimaw wàkàg imimaw rehe we neràpuz me wà. Upyhyk nepuner haw newe wà. Upyhyk ywy tetea'u tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo nemuigo kar pà wà no. 11 Zauxiapekwer Aruwaz parer upyta ume'e ma'e romo nepàrirogawtàtà kupe pe wà. Zauxiapekwer Kamaz parer ume'egatu neràpuzaiha rehe wà. Umuzaiko u'yw wi uzeàmimaw neywyok rehe wà. A'e ae nemupuràg eteahy wà.

12 Ereme'eg ma'e tetea'u Epàn ywy rehe. Umur ma'e newe hekuzaromo wà: itaparat, itaper, itaetàn, itaxum.

13 Ereme'eg ma'e ywy nànàn: Kere
ywy, Tumaw ywy, Mezek ywy. Umur
uma'ereko e ma'e newe hekuzaromo
wà. Umur ma'e itamorog iapo pyrer
newe wà no. 14 Ereme'eg nema'e kawaru
tuweharupi har wanekuzaromo, kawaru
zeàmàtyry'ymawhu pe har wanekuzaromo
no, kàwàruràn Mete-Togarima pe har
wanekuzaromo no. 15 Teko Hoz pe har
ume'eg ma'e newe wà. Ereme'eg ma'e teko
yryhu iwyr har wanupe. A'e teko umur
marupi hekuzaromo wà. Umur ywyraun
marapi her ma'e newe wà no. 16 Teko Xir
ywy rehe har ume'eg kar nema'e tetea'u
wà no, neremiapo kwer tetea'u wà no.
Omono ma'e newe hekuzaromo wà: ita
hekuzar katu ma'e huwyahy ma'e emeraw
her ma'e, pàn ipihun wewer ma'e, pàn
imuma'ema'e pyrer, pàn irin ikatuahy
ma'e, ita koraw her ma'e, ita hekuzar katu
ma'e humi her ma'e. 17 Zuta ume'eg kar
nema'e. Izaew no. Omono ma'e newe
hekuzaromo wà: arozràn Minit pe har,
hàir, uri kawer, taz zàwenugar. 18 Namaz
tawhu ume'eg kar nema'e. Nema'e tetea'u
hekuzaromo umur ma'e wà: win Ewmon
parer, àràpuhàràn hawitu ma'e hawer
Xar parer. 19 Uzaw pe har werur ma'e
newe nema'e hekuzaromo wà: win,
itaper iapoapo katu pyrer, taz zàwenugar.
20 Nenà pe har umur kawaru pykaw
newe nema'e hekuzaromo wà. 21 Àràw
izuapyapyr wà, tuwihaw Kenar pe har wà
no, umur ma'e newe nema'e hekuzaromo
wà no: àràpuhàràna'yr hawitu ma'e,
àràpuhàràn hawitu ma'e, àràpuhàrànete.
22 Ma'eme'egar Xama pe har wà, Hama
pe har wà no, umur ma'e newe nema'e
hekuzaromo wà: taz zàwenugar ikatu
wera'u ma'e, ita hekuzar katu ma'e, or.
23 Amo tawhu ume'eg ma'e newe wà,
ume'eg kar ma'e newi wà no: Àrà, Kane,
En, ma'eme'egar Xama pe har wà, Axur,
Kiwmaz. Paw rupi uzapo ma'eme'egaw
nerehe we wà. 24 Ume'eg kamir hekuzar
katu ma'e newe wà. Ume'eg topoz hekuzar
katu ma'e newe wà no, pàn ipihun wewer
ma'e, pàn imuma'ema'e pyrer, pàn iànàm
ma'e ywy ipykaw hexakaw tetea'u hereko
har, kyhàhàm, kyhàhàm iànàm ma'e ipupe
katu pyrer.

25 Omono'og kanuhu tetea'u nema'e her-
aha pà newe wà.

Xir, nerezuawy kwaw kanuhu yryhu rehe
har.
Kanuhu ma'e ipuhuz ma'e tetea'u heraha
har.
26 Uze'ypykuz ma'e nerehe we har yryhu
rehe muite nereruata mehe,
ywytu kwarahy heixe haw wi ur ma'e ne-
muzeapypyk kar muite ywy wi a'e.
27 Ma'e neremime'eg ràm hekuzar katu
ma'e paw,
nereruata har yryhu rehe wata ma'e paw
wà,
ywyra pinar kanuhu pupe har paw wà,
ma'eme'egar kanuhu pupe har paw
wà,
zauxiapekwer kanuhu pupe har paw wà,
paw rupi ukàzym yryhu pupe wà,
kanuhu izeapypyk mehe wà.
28 Ywy rehe har wenu
kanuhu heruata har 'y pupe wamàno mehe
wà.
29 Teko weityk kanuhu paw rupi wà
kury.
Kanuhu heruata har paw oho ywy pe wà.
30 Paw rupi uzai'oahy nerehe wà.
Umur ywyku'i wàkàg rehe tanimuk rehe
uzerezerew pà wà,
uzemumikahy haw hexak kar pà wà.
31 Nerehe uma'enukwaw mehe upin
wàkàg wà.
Umunehew ma'eryru pàn iànàm ma'e iapo
pyrer ukamir romo wà.
Uzai'o upy'a iro ma'e rehe we wà.
32 Umuzàg ko zegar haw purumuzemu-
mikahy kar ma'e newe wà.
— Mo upuner Xir ài.
Upyta uze'eg 'ym pà yryhu myter pe 'y iwy
pe kury.
33 Nema'e yryhu nànàn heraha mehe,
eremono ma'e teko tetea'u wamurywete
kar pà.
Nema'e hekuzar katu ma'e imono mehe
eremuigo kar tuwihawete ywy rehe har
hemetarer katu ma'e romo ne wà.
34 Ko 'ar rehe ereiko yryhu iwype kury.
Erezeapypyk eho yryhu ohoete ma'e pupe.
Nema'e paw rupi, newe uma'ereko ma'e
paw rupi wà no,

ukàzym yryhu pupe nerehe we wà.

35 Yryhu iwyr wiko ma'e paw ukyzeahy uzeapo ma'e kwer hexak ire wà. Te tuwihawete ukyzeahy wà. Teko upuner wakyze haw hexakaw rehe wanuwa rehe wà. 36 Erepaw tuwe. Ma'eme'egar ywy nànànar ukyzeahy wà. — Uzeapo iaiw ma'e Xiro pe. Aipo uzeapo putar nezewegatete haw zanewe nehe no, i'i uzeupeupe ukyze pà wà.

28

Tupàn uze'eg Xir wanuwihawete rehe a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:
2 Awa ta'yr, Emume'u heze'eg eho Xir tawhu wanuwihawete pe nehe kury. — Nezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe a'e, ere izupe nehe. — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, ere iko azeharomoete. — Aiko tupàn romo ihe, ere iko. — Apyk tenawhu rehe Tupàn ài, ere iko. Yryhu umàmàn heiwyr, ere iko. Nereko wer tupàn romo. Nerepuner kwaw. Ta'e ereiko Awa ta'yr romo ne xe. Nereiko kwaw tupàn romo. 3 — Akwaw wera'u ma'e Nanew wi ihe, ere iko. — Ni amo nupuner kwaw ma'e ihewi imimaw rehe wà, ere iko. 4 Nema'ekwaw katu haw a'e, nema'ekwaw paw a'e, omono'og temetarer tetea'u newe: itazu or, itaxig parat no. 5 Eremono'og temetarer ma'e ime'eg mehe ma'e ime'eg kar mehe. Tuweharupi eremono'og temetarer. — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, ta'e heremetarer katu ihe xe, ere iko.
6 Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e newe ihe kury. — Akwaw ma'e tupàn ài ihe, ere iko. 7 A'e rupi uruàmàtyry'ym kar putar zauxiapekwer amo ywy rehe har wanupe ihe nehe, ma'erahy purupe ipuraraw kar har wanupe ihe nehe. Eremono'og temetarer tetea'u nema'ekwaw katu haw pupe. Umumaw putar neremetarer paw rupi wà nehe. 8 Nezuka putar netym àwàm yryhu pupe har pe nemono kar pà wà nehe. 9 Nezuka àwàm rehe wahem mehe aipo erezemume'u wiwi putar tupàn romo nehe. Nezuka àràm wanuwàxi mehe ereiko putar Awa ta'yr romo nehe. Nereiko kwaw tupàn romo nehe. 10 Eremàno putar zawar ài amo ywy rehe har uzeruzar 'ym ma'e wapo pe nehe. Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e azapo kar ko ma'e kwez wanupe ihe kury.

Xir wanuwihawete heitykaw

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe.
12 Awa ta'yr, Emuzàg zegar haw purumuzemumikahy kar ma'e nehe, Xir pe har wanuwihawete imàno àwàm rehe nehe. — Nezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko newe, ere izupe nehe. — Ereiko ikatuahy ma'e romo izypy mehe. Erekwaw katu ma'e. Erezemurypary-par katu purehe. 13 Ereiko zepe En Tupàn ima'etymaw pupe. Erezemupuràg ita hekuzar katu ma'e tetea'u pupe: humi, niàmàn, topaz, meriw, onik, zaz, xapir, emeraw, karanaz. Neapo haw 'ar mehe erereko ita hekuzar katu ma'e ne. Amo uma'ema'e or a'e nemupuràgaw iapo pà newe wà. 14 Urumuigo kar herekuwe haw pe har purupyro katu har upepozaz ma'e zàwenugar romo. Ereiko heywytyr ikatuahy ma'e rehe. Ereata ita hekuzar katu ma'e heny katu ma'e inuinuromo. 15 Neapo awer 'ar mehe arer we ereiko ikatu ma'e iapo har romo. Na'e amo 'ar mehe erezypyrog ikatu 'ym ma'e iapo pà. 16 Erema'ereko tetea'u ma'eme'eg kar pà ma'eme'eg pà. A'e ma'e uzapo kar puruzuka haw newe. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e newe. A'e rupi, herekuwe haw pe har purupyro katu har, urumuigo kar ikàg 'ym ma'e romo nereityk pà heywytyr wi ihe, ita hekuzar katu ma'e heny katu ma'e wamyter wi. 17 — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, ere nezeupe. Ta'e nepuràg eteahy wera'u amo wanuwi ne xe. — Erepuner katu, i'i teko ywy nànànar newe wà. A'e rupi nere'o. Na'e uruityk ywy pe. Nezewe mehe amogwer tuwihawete ima'enukwaw putar wemiapo rehe a'e wà nehe. 18 Ma'e me'eg mehe ma'e me'eg kar mehe nemunar amo wanemetarer rehe azeharomoete. A'e rupi amo umuaiw Tupàn imuwete haw nepupe har wà. A'e rupi amunyk tata taw rehe. Ukaz paw rupi. Teko nerehe ume'e ma'e paw wexak tanimuk romo uzeapo ma'e kwer wà. 19 Erepaw azeharomoete.

Nerezewyr kwaw nehe. Ywy nànànar nekwaw arer paw ukyzeahy wà kury. — Aze ru'u uzeapo putar nezewegatete haw zanewe nehe, i'i uzeupeupe wà.

Tupàn uze'eg Xitom wanehe a'e

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury.

21 Awa ta'yr, Emume'u Xitom tawhu pe uzeapo ma'e ràm nehe kury. 22 Emume'u ko heze'eg a'e pe har wanupe nehe. — Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e peme ihe kury. — Xitom. Aiko neàmàtyry'ymar romo ihe. Azapo putar ikatu 'ym ma'e newe nehe. Iapo re teko paw umume'u putar hekatu haw wà nehe. Nepupe har wanehe hezepyk mehe teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. Ukwaw putar hekatuahy haw wà nehe no. 23 Amono kar putar ma'eahy haw newe nehe. Amuyryk kar putar teko wanuwykwer pe nepupe har rupi ihe nehe no. Zauxiapekwer umàmàn putar neiwyr neàmàtyry'ym pà wà nehe. Uzuka putar nepupe har paw wà nehe no. Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe.

Amono putar heze'egatu Izaew wanehe ihe nehe, i'i Tupàn

24 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Kwehe mehe teko izywyr har nuzeruze'eg kwaw Izaew wanehe wà. — Hemetarer 'ym ma'e ikàg 'ym ma'e wà, i'i izupe wà. Nuzawy kwaw xu wanupe wà. Nuzawy kwaw ma'eputyr xu hereko har wanupe wà. Ukutukutuk wà. A'e teko nukutuk wi pixik kwaw wà nehe kury. Ukwaw putar teko wazar Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

25 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg a'e. — Amuhàmuhàz Izaew ywy tetea'u wanehe ihe wà. Amono'og wi putar wamuwà a'e ywy wanuwi ihe wà nehe. A'e rupi teko ywy nànànar ukwaw putar ikatuahy ma'e romo herekuwe haw wà nehe. Teko Izaew izuapyapyr wiko putar uiwy rehe wà nehe. Kwehe mehe amono a'e ywy heremiruze'eg Zako pe. (Izaew, i'i Zako her inugwer.) 26 Wiko katu putar a'e pe wà nehe. Uzapo putar wàpuz wà nehe. Utym putar uwà 'yw wà nehe no. Azepyk putar waiwyr har nànàn ihe nehe, aze wiko Izaew wanerekoaiw arer romo wà nehe. Ni amo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar romo herekuwe haw wà nehe.

29

Tupàn uze'eg Ezit ywy rehe har wanehe kury

1 Ipyhyk pyrer romo urereko mehe 10 haw kwarahy rehe 10 haw zahy rehe 12 haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

2 — Awa ta'yr, Emume'u Ezit wanuwihawete pe uzeapo ma'e ràm nehe kury. — Tupàn uzepyk putar nerehe a'e nehe. Uzepyk putar Ezit ywy rehe paw rupi nehe no. 3 — Nezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko newe, Ezit wanuwihawete. — Aiko neàmàtyry'ymar romo. Ereiko zakarehu yrykawhu pupe uzeàpàrirog ma'e ài. — Aiko Niru yrykawhu izar romo ihe, ere iko. Ihe aiko iapo arer romo ihe, ere iko. 4 Nezewe rehe we amono putar hàty'àz nexi rehe ihe nehe. Uruxi'u kar putar pira neyrykawhu pupe har wanupe ihe nehe. Nepyhyk putar wà nehe. Na'e urenuhem putar nemutyk pà Niru yrykawhu wi nehe. Anuhem putar pira nepyhykar paw wà nehe no. 5 Uruityk putar ywyxiguhu pe pira nànàn ihe nehe no. Neretekwer upyta putar ywy rehe heityk pyrer romo nehe. Ni amo nuzutym kwaw neretekwer wà nehe. Oromono putar wiràmiri wanupe ihe nehe, miar hehaite ma'e wanupe ihe nehe no, wanemi'u ràm romo ihe nehe. 6 Nezewe mehe teko Ezit ywy rehe har paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e Ezit pe kury. — Izaew wenoz uzepyro àwàm newe. — Eiko ywyra hepokokaw zàwenugar romo ihewe nehe, i'i newe. Nezewe rehe we ereiko ywyra ikàg 'ym ma'e romo izupe. 7 Nerehe wazekok mehe erepen waxi'i imuahy kar pà. Erepuwànahy kar wakupe wanupe

no. 8 A'e rupi ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e teko ihe kury. — Uruàmàtyry'ym kar putar amo awa wanupe nehe. Uzuka putar nepupe har wà nehe. Uzuka putar nereimaw wà nehe no. 9 Ezit ywy uzeapo putar ywyxiguhu teko heta 'ymaw romo nehe. Nezewe mehe erekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe. — Azapo Niru yrykawhu ihe. Aiko izar romo nehe, ere izupe. 10 A'e rupi aiko neàmàtyry'ymar romo. Aiko neyrykawhu Niru iàmàtyry'ymar romo no. Azapo putar Ezit ywyxiguhu romo paw rupi ihe nehe. Azypyrog putar tawhu Miginow her ma'e kwarahy heixe haw awyze har kutyr pe nehe. Azapo ywy ywyxiguhu romo te Axuwà tawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe nehe no, te Exio ywyzaw pe nehe no. 11 Ni teko ni ma'ea'yr nuwahaw kwaw neywy wà nehe. Teko umumaw putar 40 kwarahy Ezit ywy rehe weko 'ym pà wà nehe. 12 Wyzài ywy wereko wera'u teko Ezit wi wà nehe. Tawhu Ezit ywy rehe har umumaw putar 40 kwarahy imumew pyrer romo upyta pà wà nehe. Ipew wera'u amo tawhu wi wà nehe. Amuigo kar putar Ezit ywy rehe har uiwy wi uzàn ma'e kwer romo ihe wà nehe. Uzàn putar ywy nànàn wà nehe. Wiko putar amo teko wainuinuromo wà nehe.

13 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e kury. — Amuhàmuhàz Ezit ywy rehe arer ywy tetea'u wanehe ihe wà. A'e 40 kwarahy pawire aruzewyr putar a'e ywy wanuwi ihe wà nehe no. 14 Amuigo kar putar ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe ihe wà nehe, waneko awer rehe ihe wà nehe. Wiko putar teko ikàg 'ym ma'e romo a'e pe wà nehe. Naheta tetea'u kwaw wà nehe. 15 Paw rupi wanuwi ikàg 'ym ma'e wera'u wà nehe. Nuiko pixik kwaw amo teko wazar romo wà nehe. Amupixika'i kar putar ihe wà nehe. A'e mehe nuityk kwaw amo ywy rehe har wà nehe. 16 — Urepytywà pe nehe, ni'i pixik kwaw Izaew wà nehe, Ezit ywy rehe har wanupe wà nehe. Izaew wexak putar ikatu 'ym ma'e Ezit wanupe izeapo mehe wà nehe. A'e mehe uze'eg putar uzeupeupe wà nehe. — Azeharomoete na'ikatu kwaw zanepytywà àwàm henoz taw Ezit wanupe, i'i putar uzeupeupe wà nehe. Nezewe mehe Izaew ukwaw putar wazar romo herekuwe haw wà nehe.

Tuwihawete Namukononozor upyro Ezit wakàgaw a'e

17 Uruikuwe ipyhyk pyrer romo amo ywy rehe ure. 27 haw kwarahy rehe pitài haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury.

18 — Awa ta'yr, ezeapyaka katu nehe. Namukononozor Mawiron wanuwihawete uzàmàtyry'ym Xir tawhu kwez kury. Weraha kar ipuhuz katu ma'e wemiruze'eg zauxiapekwer wanupe. Te wa'aw ukuz wanuwi. Wapir uhem waxi'i wanuwi. Nezewe rehe we ni tuwihawete a'e, ni zauxiapekwer a'e wà, nupyhyk kwaw ma'e uma'ereko awer hekuzaromo wà. Uzàmàtyry'ym e a'e tawhu wà.

19 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kury. — Amono putar Ezit ywy tuwihawete Namukononozor pe nehe. Upyhyk putar Ezit ywy rehe har wanemetarer paw nehe. Weraha putar zauxiapekwer wanupe imono pà wama'ereko awer hekuzaromo nehe. 20 Amono putar Ezit Namukononozor pe nehe, ta'e uzapo ma'e ihewe a'e xe. Hemiruze'eg zauxiapekwer uma'ereko waiko ihewe wà. Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.

21 A'e ma'e izeapo mehe amukàg putar Izaew izuapyapyr ihe wà nehe. Ne Ezekiew, urumuze'eg kar putar ihe nehe. Teko paw upuner putar nerenu haw rehe wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

30

Uzepyk Tupàn Ezit wanehe a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe.

2 — Awa ta'yr, Aiko nezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Emume'u ko heze'eg nehapukaz pà nehe:

— Puruzuka haw 'ar.
3 Uhem a'e 'ar iko. Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uzapo putar ma'e a'e 'ar
mehe nehe.
Heta putar ywàkun a'e 'ar mehe nehe.
Heta putar zepykaw ywy nànànar
wanupe nehe no.
4 Heta putar zeàmàtyry'ymawhu Ezit ywy
rehe nehe.
Teko Exio ywy rehe har upuraraw putar
ma'erahyhu wà nehe no.
Zauxiapekwer uzuka putar teko tetea'u
Ezit ywy rehe wà nehe.
Imunar putar wama'e rehe wà nehe. Umu-
maw putar waiwy wà nehe no.
5 Tuwihawete omono wemetarer zauxia-
pekwer amo ywy rehe har wanupe.
A'e rupi wiko hemiruze'eg romo wà:
Exio ywy rehe har wà, Iri ywy rehe har wà,
Irim ywy rehe har wà, Araw ywy
rehe har wà, Kume ywy rehe har wà.
Te heremiaihu wà no.
A'e zeàmàtyry'ymawhu uzuka putar a'e za-
uxiapekwer paw wà nehe.

6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury:
— Miginow kwarahy heixe haw awyze
har kutyr har wi te Àxuwà kwarahy ihe-
maw awyze har kutyr har pe, zauxia-
pekwer Ezit imyrypar paw uzezuka kar
putar zeàmàtyry'ymaw pe wà nehe. — Zaiko
wera'u amo wanuwi zane, i'i Ezit ywy
rehe har wà. Amo uzuka putar zauxia-
pekwer Ezit ywy rehe har wà nehe no. Ihe
nezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e
imume'u har romo. 7 Heta tetea'u ywy teko
heta 'ymaw wà. Ezit uzeapo putar ywy
teko heta 'ymaw a'e ywy wazàwe nehe no.
Zauxiapekwer umumew putar tawhu a'e
ywy rehe har paw rupi a'e wà nehe no.
8 Ezit rehe tata imunyk mehe nehe, zaux-
iapekwer ipyro har wazuka mehe nehe,
teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.
9 A'e 'ar ihem mehe nehe, Ezit imumaw
mehe nehe, amono kar putar heze'eg her-
aha har kanuhu wapupe ihe wà nehe.
Umukyze kar putar teko Exio ywy rehe har
wà nehe. Ta'e nuzekaiw kwaw herehe wà
xe. A'e teko ukyzeahy putar wà nehe. A'e
'ar uhem iko kury.

10 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg kury. — Amono kar putar Na-
mukononozor Mawiron wanuwihawete
Ezit pe ihe nehe. Umumaw putar
wanemetarer a'e nehe. Umumaw putar
wakàgaw nehe no. 11 Werur putar
wemiruze'eg zauxiapekwer uzeupi Ezit
imumaw pà wà nehe no. Uzàmàtyry'ym
putar takihepuku pupe wà nehe. Ezit ywy
tynehem putar umàno ma'e kwer pupe
nehe. 12 Amutypaw putar Niru yrykawhu
nehe. Amono putar Ezit ywy awa ikatu
'ym ma'e wanupe nehe. Amo ywy rehe har
umumaw putar a'e ywy paw rupi wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg
kwez kury.
13 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg wi kury.
— Amumaw putar tupàn a'ua'u wanaga-
paw ihe wà nehe no. Tupàn a'ua'u teko
Men tawhu pe har wazar amumaw putar
ihe wà nehe no. Naheta kwaw amo wà
nehe, Ezit ywy rehe har wanuwihaw romo
wà nehe. Amuhàmuhàz putar kyzeahy
haw teko wamyter pe nehe. 14 Amuxinig
putar ywy Ezit rehe har kwarahy ihemaw
awyze har kutyr har ihe nehe, ywyxiguhu
romo iapo pà ihe nehe. Amunyk putar tata
Zuwà tawhu kwarahy heixe haw awyze
har kutyr har rehe har rehe nehe. Azepyk
putar Tema tawhu tuwihawete heko haw
rehe ihe nehe. 15 Azakook putar hekwahy
haw Peru tawhu rehe nehe. Tawhu Ezit
ywy rehe har tàtà wera'u ma'e ikàg wera'u
ma'e romo, i'i teko izupe wà. Amumaw
putar Tema tawhu pe har wanemetarer
ihe nehe no. 16 Amunyk putar tata Ezit
rehe nehe. Peru tawhu uzepuwànahy
putar wahy haw wi nehe. Zauxiapekwer
weityk putar Tema tawhu ipàrirogawtàtà
wà nehe. 'Y upyk putar a'e tawhu nehe.
17 Kwàkwàmo Erio tawhu pe har wà nehe,
Mumaz tawhu pe har wà nehe no, umàno
putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Za-
uxiapekwer weraha putar amogwer teko
ipupe har wemipyhyk kwer romo wà nehe
no. 18 — Zaiko upuner wera'u ma'e romo
zane, i'i Ezit ywy rehe har wà. Azuhaw
putar wapuner haw ihe nehe. A'e 'ar
mehe ipytunahy haw u'ar putar Tapinez
tawhu rehe nehe. Ywàkun upyk putar Ezit

nehe. Zauxiapekwer weraha putar tawhu nànànar wemipyhyk kwer romo wà nehe.
19 Nezewe azepyk putar Ezit rehe nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

Tuwihawete Ezit ywy rehe har na'ikàg kwaw a'e

20 Uruikuwe ipyhyk pyrer romo amo ywy rehe ure. 11 haw kwarahy rehe pitài haw zahy rehe 7 haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury.

21 — Awa ta'yr, Azuhaw pitài Ezit ywy rehe har wanuwihawete izywa ihe. Ni amo nuzàpixipixi kwaw izywa wà. Nomono kwaw munehepaw pupe imukatu pà imukàg kar pà wà. Nezewe mehe nupuner kwaw takihepuku pupe puruzuka haw rehe kury. 22 Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e ihe kury. — Aiko Ezit ywy rehe har wanuwihawete iàmàtyry'ymar romo ihe. Azuhaw putar mokoz izywa ihe nehe. Azuhaw putar izywa ikatu ma'e nehe. Azuhaw wi putar izywa izuhaw pyrer nehe no. Takihepuku u'ar putar ipo wi nehe. 23 Amuhàmuhàz putar Ezit ywy rehe har ywy nànàn ihe wà nehe. 24 Na'e amukàg putar Mawiron wanuwihawete izywa nehe. Amono putar hetakihepuku ipo pe nehe. Nezewe rehe we azuhaw putar Ezit wanuwihawete izywa nehe. Ikuhem putar nehe. Umàno putar wàmàtyry'ymar henataromo nehe. 25 Azeharomoete azo'ok putar Ezit wanuwihawete ikàgaw izuwi nehe. Amukàg putar Mawiron wanuwihawete nehe. Hetakihepuku izupe imono mehe werupoe'eg Ezit ikutyr nehe. A'e 'ar mehe teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.
26 Amuhàmuhàz putar Ezit ywy rehe har ywy nànàn ihe wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

31

Ezit nuzawy kwaw ywyràkàxigyw a'e

1 Uruikuwe ipyhyk pyrer romo amo ywy rehe ure. 11 haw kwarahy rehe 3 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury.

2 — Awa ta'yr, Emume'u ko ma'e Ezit wanuwihawete pe nehe, hemiruze'eg wanupe nehe no.

— Erepuner katu ne.
Ma'e wiko nezàwe.
3 Ereiko ywyràkàxigyw Irimano ywy rehe har ài.
Neràkàgwer ipuràg eteahy. Tynehem huwer pupe.
Ereiko ywyra aiha ma'e ài. Erehem ywak rehe.
4 Heta 'y netua'u mehe.
Heta 'y ywy iwy pe har newe no.
Teko omono 'y ywyra henaw pe wà.
Umuyryk kar yrykaw ywyra ka'a pe har nànàn wà.
5 Heta 'y izupe.
A'e rupi ywyràkàxigyw aiha wera'u amo ywyra wi.
Hàkà uhua'u wà. Ipukua'u wà no.
6 Wiràmiri xiroxirogatu hexakaw hereko har uzapo waipy hàkà rehe wà.
Miar hehaite ma'e imemyr iwype wà no.
I'àgwer rehe teko ywy nànànar upytu'u wà.
7 Ipuràg eteahy a'e ywyra.
Aiha katu. Ipuku hàkà wà.
Hapo uhem oho yrykaw ywy iwy pe har pe wà.
8 Ni amo ywyràkàxigyw Tupàn ima'etymaw pe har na'ikatuahy kwaw a'e ywyra ài a'e wà.
Ni amo ywyra Xipere pe har nahàkà kwaw izàwe wà.
Ni amo pi 'yw ka'a pe har nahàkà kwaw izàwe wà.
Ni amo ywyra Tupàn ima'etymaw pe har ipuràg eteahy a'e ywyra ài a'e wà.
9 Ihe amupuràg eteahy nezewe ihe.
Amono hàkà tetea'u izupe no.
Tupàn ima'etymaw En her ma'e pe ywyra paw hewyrowyroahy hehe wà.

10 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u putar uzeapo ma'e ràm ihe nehe kury. Itua'u a'e, te uhem ywàkun pe. Itua'u mehe umume'ume'u ikatu wera'u haw no.
11 A'e rupi aityk a'e ywyra. Aeityk kar

putar amo ywy rehe har wanuwihawete pe nehe. Iaiw a'e. A'e rupi a'e tuwihawete uzapo putar iaiw ma'e izupe nehe no.
12 Amo ywy rehe har ma'erahy ipuraraw har weityk putar wà nehe. Wezar putar wà nehe no. Hàkàgwer imonohok pyrer u'ar putar ywyàpyznaw nànàn nehe, ywytyruhu a'e ywy rehe har nànàn nehe no. Teko paw i'àgwer rehe wiko ma'e oho putar a'e wi wà nehe.
13 Wiràmiri wapyk putar ywyra u'ar ma'e kwer rehe wà nehe. Miar ipuruzukaiwahy ma'e wata putar hàkàgwer rehe wà nehe.
14 Ko 'ar henataromo ni amo ywyra na'itua'u kwaw a'e ywyra ài wà nehe. Nuhem kwaw ywàkun pe wà nehe. Teko upuner 'y tetea'u imono haw rehe izupe wà nehe. Nezewe rehe we na'itua'u kwaw izàwe wà nehe. Paw rupi umàno putar teko umàno ma'e ràm ài wà nehe. Uzemono'og putar umàno ma'e kwer wanehe we wapyta haw pe wà nehe.
15 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e.
— Amo 'ar mehe a'e ywyra wezyw putar umàno ma'e kwer wapyta haw pe nehe. A'e 'ar mehe azupyk kar putar 'y ywy iwype har pe nehe, zemumikahy haw hexak kar pà nehe. Amupytu'u kar yrykawhu wawyryk ire ihe wà. Heta tetea'u yrykaw wà. Namuyryk kar kwaw a'e 'ar mehe ihe wà nehe. Ywyra umàno. A'e rupi arur putar ipytunahy haw ywytyr Irimano ywy rehe har wanehe ihe nehe. Amuxinig putar ywyra ka'a pe har paw ihe wà nehe no.
16 Umàno ma'e kwer wapyta haw pe imono kar mehe nehe, i'ar haw iànoànogaw umuryryryryz kar putar ywy paw wà nehe. Ywyra En rehe har paw wà nehe, Irimano rehe har paw wà nehe no, ipuràg eteahy wera'u ma'e wà nehe, 'y tetea'u hereko har wà nehe no, ywy iwy pe har wà nehe no, hurywete putar i'ar awer rehe wà nehe.
17 Oho putar hupi umàno ma'e kwer wapyta haw pe wà nehe. Uzemono'og putar u'ar ma'e kwer wanehe we wà nehe. I'àgwer rehe wiko ma'e kwer uhàuhàz putar ywy nànàn wà nehe.
18 A'e ywyra a'e, wiko Ezit ywy rehe har wanuwihawete romo a'e. Wiko hemiruze'eg teko paw wà no. Ni ywyra En rehe har aiha katu izàwe wà. Ipuràg eteahy a'e no. Ko 'ar rehe wezyw putar umàno ma'e kwer wapyta haw pe ywyra En rehe arer wanehe we wà nehe. Uzemono'og putar uzeruzar 'ym ma'e wanehe we wà nehe. Uzemono'og putar zeàmàtyry'ymawhu pe umàno ma'e kwer wanehe we wà nehe no. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

32

Ezit wanuwihawete nuzawy kwaw zakare u'ytaw ma'e a'e

1 Uruikuwe ipyhyk pyrer romo amo ywy rehe ure.
12 haw kwarahy rehe 12 haw zahy rehe pitài haw 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e ihewe kury.
2 Awa ta'yr,
Emuzàg zegar haw purutymaw rehe har nehe, Ezit rehe har wanuwihawete rehe nehe.
— Ereiko zàwàruhu iriàw ài ywy nànànar wainuinuromo.
Nerezawy kwaw zakare u'ytaw ma'e 'y yrykawhu pe har imokotokar.
Nepo pupe eremokotok 'y.
Eremupihun yrykawhu to'om pupe.
3 Teko tetea'u wazemono'og mehe urupyhyk putar hekyhapari pupe ihe wà nehe.
Amutyk kar putar kyhapari wanupe ywyxig kutyr ihe nehe.
4 Urezar putar ywy ikàg ma'e rehe nehe.
Uruityk putar ywy rehe nehe.
Na'e arur putar wiràmiri ywy nànànar ihe wà nehe, arur putar miar ywy nànànar ihe wà nehe no.
A'u kar putar nero'o kwer wanupe nehe.
5 Azupyk putar ywytyruhu neretekwer inem ma'e pupe nehe.
Azupyk putar ywyàpyznaw ipupe nehe no.
6 Azupyk putar ywy neruwykwer pupe nehe.
Upyk putar ywytyruhu nehe.
Umynehem putar yrykawhu nehe no.
7 Nezuka mehe nehe, azupyk putar ywak ihe nehe.
Amuwew putar zahytata ihe wà nehe no.
Azumim putar kwarahy ywàkun ikupe kutyr nehe.

Zahy nuhyape kwaw nehe.
8 Amuwew putar tatainy ywak rehe har
paw rupi nehe.
Neywy upyta putar ipytunahy haw rehe
nehe.
Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko
ma'e imume'u har romo.
9 Urumumaw putar nehe.
Amuhàmuhàz putar ko ze'eg ywy nànàn
nehe.
Te ywy neremigwaw 'ym nànàn nehe.
— Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i putar ywy
tetea'u wanehe har wà nehe.
10 Ipytuhegatu putar newe heremiapo ràm
hexak mehe wà nehe.
Hetakihepuku imumymumyz mehe
wanuwihawete ukyzeahy putar wà
nehe.
Ne'ar haw 'ar mehe uryryryryz putar
ukyze pà wà nehe, umàno àwàm
rehe ukyze pà wà nehe.
11 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg wi Ezit wanuwihawete pe.
— Mawiron wanuwihawete neàmàtyry'ym
putar utakihepuku pupe nehe.
12 Apyhyk kar putar takihepuku zauxia-
pekwer tetea'u ywy ma'erahy ipu-
raraw kar har rehe har wanupe
nehe.
Uzuka putar Ezit ywy rehe har tetea'u wà
nehe.
Eremume'u nema'e ikatuahy haw purupe.
A'e zauxiapekwer umumew putar a'e ma'e
paw wà nehe.
Uzuka neremiaihu wà nehe no.
13 Azuka putar nereimaw tapi'ak wai'u
haw pe waneko mehe ihe wà nehe.
Naheta kwaw teko a'e 'y imuzipiw har
romo wà nehe.
Ni tapi'ak a'e 'y imuzipiw har naheta kwaw
wà nehe.
14 Amuapyk kar putar izi'y nehe.
Amuzepyxakatu kar putar nehe.
Amuyryk katu kar putar yrykawhu uzenu
'ym pà nehe.
Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko
ma'e imume'u har romo.
15 Azapo putar Ezit ywy ywyxiguhu romo
ihe nehe.
Azuka putar a'e pe wiko ma'e ihe wà nehe
no.
Wazuka mehe teko amogwer ywy rehe har
ukwaw putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà
nehe.
16 Kuzà amo ywy rehe har umuzàg putar
a'e zegar haw purutymaw rehe har wà
nehe, Ezit rehe uzai'o mehe wà nehe, teko
hehe har wanehe uzai'o mehe wà nehe.
Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg
kwez kury.

Wezyw Ezit umàno ma'e kwer wapyta haw pe wà

17 Uruikuwe ipyhyk pyrer romo amo ywy
rehe ure. 12 haw kwarahy rehe
pitài haw zahy rehe 15 haw 'ar
mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u ko ma'e ihewe kury.
18 — Awa ta'yr, Ezai'o teko Ezit ywy
rehe har wanehe nehe. Heta tetea'u wà.
Emuezyw kar umàno ma'e kwer wapyta
haw pe ne wà nehe, amo ywy rehe har up-
uner ma'e wanupi ne wà nehe. 19 Emume'u
ko ma'e wanupe nehe.
— Aipo pepuràg eteahy wera'u amo
wanuwi. Nezewe rehe we pewezyw putar
ikatu 'ym ma'e watym awer pupe pe'ar pà
pezerew pà nehe.

20 Ezit ywy rehe har u'ar putar amog-
wer zeàmàtyry'ymawhu pe uzezuka ma'e
kwer wanehe we wà nehe. Amo taki-
hepuku uzemuàgà'ym Ezit ywy rehe har
paw wazuka àwàm rehe. 21 Zauxiapekwer
ukyze 'ym ma'e wà, Ezit wanehe we up-
uràmàtyry'ym ma'e wà no, umuixe katu kar
Ezit ywy rehe har wà, umàno ma'e kwer
wapyta haw pe waneixe mehe wà. Uha-
pukaz ko ze'eg imume'u pà wà. — 'Aw awa
nuiko kwaw Tupàn rehe uzeruzar ma'e
romo wà. Umàno zeàmàtyry'ymaw pe wà.
Wezyw wà xe wà. Uzeàpàrirog xe wà kury,
i'i wà.
22 Axir wiko a'e pe no. Hemiruze'eg
zauxiapekwer watym awer upyta izywyr
wà no. Zauxiapekwer uzuka a'e awa
wà. 23 Watym awer upyta umàno ma'e
kwer wapyta haw iwype wà. Hemiruze'eg
zauxiapekwer paw umàno zeàmàtyry'ymaw
pe wà. Watym awer upyta Axir itym
awer izywyr wà. Umàno 'ym mehe
we umuryryryryz kar wikuwe ma'e
wà. 24 Eràw izuapyapyr wiko a'e pe wà.
Hemiruze'eg zauxiapekwer watym awer

upyta itym awer izywyr wà. Paw rupi umàno zeàmàtyry'ymaw pe wà. Nuzeruzar kwaw Tupàn rehe wà. Wezyw umàno ma'e kwer wapyta haw pe wà. Wikuwe mehe umuhàmuhàz kyzeahy haw teko tetea'u wanehe wà. Umàno wà. Maranugar haw upyk wà. 25 Eràw uzeàpàrirog zeàmàtyry'ymaw pe umàno ma'e kwer wamyter pe. Hemiruze'eg zauxiapekwer watym awer upyta itym awer izywyr wà. Ni amo nuzeruzar kwaw Tupàn rehe wà. Paw rupi umàno zeàmàtyry'ymaw pe wà. Amo zauxiapekwer uzuka wà. Wikuwe mehe umuhàmuhàz kyzeahy haw teko tetea'u wanehe wà. Umàno wà. Maranugar haw upyk wà kury. Uzemono'og amogwer zeàmàtyry'ymaw pe uzezuka kar ma'e kwer wanehe we wà.

26 Mezek ywy wiko a'e pe. Tumaw ywy wiko a'e pe no. Hemiruze'eg zauxiapekwer watym awer upyta itym awer izywyr wà. Paw rupi umàno zeàmàtyry'ymaw pe wà. Ni amo nuzeruzar kwaw Tupàn rehe wà. Wikuwe mehe umuhàmuhàz kyzeahy haw teko wikuwe ma'e waiwy rehe wà. 27 Kwehe mehe zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e itym mehe teko umume'u wanemiapo kwer amogwer wanenataromo wà. Wezyw umàno ma'e kwer wapyta haw pe utakihe puku heraha pà wà. Teko numume'u kwaw Mezek rehe har wanemiapo kwer wazutym mehe wà. Numume'u kwaw Tumaw rehe har wanemiapo kwer wà. Teko omono watakihepuku waàkàg iwype wà. Upyk wanetekwer umim awer pupe wà. 'Aw zauxiapekwer tetea'u zuka har upuner wikuwe ma'e wamukyzeahy kar haw rehe wà, wikuwe mehe wà.

28 Zauxiapekwer ukamikamik putar Ezit wà nehe, uzeruzar 'ym ma'e wazeàmàtyry'ymaw pe izuka pyr wamyter pe wà nehe.

29 Enom izuapyapyr wiko a'e pe wà, wanuwihawete rehe we wà, wanuwihaw wanehe we wà. Wiko zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e romo kwehe mehe wà. Ko 'ar rehe uzeàpàrirog wànàm umàno ma'e kwer wapyta haw pe wà, uzeruzar 'ym ma'e zeàmàtyry'ymaw pe izuka pyrer wainuinuromo wà.

30 Tuwihawete kwarahy heixe haw awyze har kutyr har paw wà, Xitom tawhu pe har paw wà no, upyta umàno ma'e kwer wapyta haw pe wà. Umàno Tupàn rehe uzeruzar 'ym pà wà. Wapuner haw umuhàmuhàz kyzeahy haw. Ko 'ar rehe wezyw zeàmàtyry'ymaw pe izuka pyrer wanupi wà. Teko nuzeruze'eg kwaw wanehe wà kury. Uzepàriràg u'aw pà a'e pe wà. A'e pe wezyw ma'e upyta iaiw haw rehe wà. A'e tuwihawete wà, a'e teko wà no, upyta a'e iaiw haw rehe wà no.

31 — Ezit wanuwihawete wexak putar wà nehe. A'e mehe hurywete putar nehe, ta'e a'e zauxiapekwer uzuka hemiruze'eg zauxiapekwer tetea'u a'e 'ym mehe wà xe, i'i zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e.

32 — Amukyzeahy kar wikuwe ma'e Ezit wanuwihawete pe ihe wà. Nezewe rehe we zauxiapekwer uzuka putar a'e tuwihawete a'e wà nehe, hemiruze'eg zauxiapekwer wainuinuromo a'e wà nehe. Uzepàriràg putar uzeruzar 'ym ma'e zeàmàtyry'ymaw pe izuka pyrer wainuinuromo wà nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

33

Awa ume'egatu ma'e a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

2 — Awa ta'yr, Azapo kar iaiw ma'e zeàmàtyry'ymawhu amo teko wanupe herur mehe. Emume'u heremiapo neànàm wanupe nehe. Teko a'e ywy rehe har wexaexak amo awa ume'egatu ma'e romo wà. 3 A'e awa wexak wàmàtyry'ymar wanur mehe wà. Na'e uhapukaz amogwer wanupe. Nezewe mehe amogwer ukwaw wàmàtyry'ymar wahemaw wà. 4 Aze amo wenu purumumuranu haw nehe, aze nuzekaiw kwaw ize'eg rehe, aze iàmàtyry'ymar ur izuka pà wà nehe, a'e teko wiko izuka kar arer romo a'e. 5 Wiko uzezuka arer romo, ta'e nuzekaiw kwaw purumumuranu ma'e ize'eg rehe a'e xe. Aze mo uzekaiw hehe, upuner mo uhemaw rehe umàno haw wi. 6 Aze ume'egatu ma'e wexak wàmàtyry'ymar wahem mehe wà, aze nuhapukaz kwaw, iàmàtyry'ymar ur a'e ikatu 'ym ma'e iapo

har wazuka pà wà. Ume'egatu ma'e wiko wazuka kar har romo. 7 Awa ta'yr, Urumuigo kar ume'egatu ma'e romo Izaew nànàn ihe kury. Amume'u putar heze'eg newe nehe, A'e re eremume'u putar a'e ze'eg wanupe nehe. 8 — Amo awa ikatu 'ym ma'e umàno putar nehe, aze a'e newe nehe, — Eremàno putar nehe, aze nere kwaw izupe hemiapo imukatu kar pà izupe nehe, aze nerepyro kwaw nezewe nehe, umàno putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo nehe. Ereiko putar izuka kar arer romo herenataromo nehe. 9 Aze eremume'u ikatu 'ymaw izupe nehe, aze a'e re nupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, umàno putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo nehe. Ne ereikuwe wiwi putar nehe.

— Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe, ere iko urewe, i'i Ezekiew

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

— Awa ta'yr, Izaew umume'u ma'e oho waiko wà. Emume'u wi waze'eg wanupe nehe. — Zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e, zanekatu 'ymaw a'e no, ipuhuz katu zanewe wà. A'e rupi zapaw etea'i. Ma'e xiapo putar zanezepyro kar putar zanemàno haw wi nehe. 11 Emume'u ko heze'eg wanupe nehe. — Amume'uahy ko ma'e herekuwe haw rehe ihe kury. Naherurywete kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har imàno mehe ihe. Aze mo upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re, ikatu wera'u mo ihewe. Teko Izaew izuapyapyr wà, pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Màràzàwe tuwe pemàno wer peiko.

12 — Awa ta'yr, Emume'u ko heze'eg Izaew wanupe nehe kury. — Aze awa ikatu ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, hemiapo kwer ikatu ma'e nupyro kwaw a'e awa a'e nehe. Aze awa ikatu 'ym ma'e upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, nazepyk kwaw hehe nehe. Aze awa ikatu ma'e uzypyrog ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe, Nuikuwe wiwi kwaw nehe. 13 — Urumuigo kar putar nehe, aze a'e amo awa pe nehe, aze uzypyrog ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe, — Hekatu haw kwehe arer hepyro putar nehe, aze i'i uzeupe nehe, a'e mehe nahema'enukwaw kwaw ni pitài hemiapo kwer ikatu ma'e rehe nehe. Umàno putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe. 14 Aze amume'u ko ma'e awa ikatu 'ym ma'e pe nehe, — Eremàno putar nehe, aze a'e izupe nehe, aze upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, aze uzapo ikatu ma'e nehe, aze ikatu nehe, numàno kwaw nehe. 15 Aze ru'u omono pyez wemetarer amo pe, aze heraha har umur amo uma'e izupe hekuzaromo, aze umuzewyr kar a'e ma'e izarer pe, ikatu ma'e uzapo. Aze upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, aze weruzar heze'eg purumuigo kar ma'e nehe, numàno kwaw nehe. Wikuwe putar nehe.

16 Amunàn putar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izuwi nehe. Wikuwe putar nehe, ta'e uzapo ikatu ma'e a'e xe. Ta'e ikatu a'e kury xe.

17 Nezewe rehe we teko uze'eg zemueteahy herehe wà. — Tupàn Zanezar uzapo ikatu 'ym ma'e a'e, i'i ihewe wà. Nan. A'e ae wiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo wà. 18 Aze awa ikatu ma'e upytu'u ikatu ma'e iapo re nehe, aze uzypyrog ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe, umàno putar a'e ma'e hekuzaromo nehe. 19 Aze awa ikatu 'ym ma'e upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, aze uzapo ikatu ma'e nehe, uzepyro kar ihewe a'e. 20 Pe teko Izaew izuapyapyr wà, — Neremiapo na'ikatu kwaw, peze ihewe. Amume'u putar penemiapo kwer ihe nehe. Azepyk putar penehe penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe.

Zeruzarez tawhu imumaw pawer imume'u haw

21 Uruikuwe ipyhyk pyrer romo amo ywy rehe ure. 12 haw kwarahy rehe 12 haw zahy rehe 5 haw 'ar mehe amo awa Zeruzarez wi uzepyro ma'e kwer ur ihewe kury. — Zauxiapekwer upyhyk Zeruzarez tawhu kwez a'e wà kury, i'i ihewe. 22 Ihem 'ym mehe we pyhaw akwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw upuner ma'e heruwake heko haw ihe. Iku'egwer pe a'e awa ihem mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur wi heze'eg ihewe.

Teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

23 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

24 — Awa ta'yr, Zauxiapekwer umumew tawhu Izaew ywy rehe har wà. Teko a'e tawhu pupe wiko ma'e kwer umume'u ko ma'e waiko wà. Àmàrààw wiko pità awa romo a'e. Tupàn umur ko ywy paw izupe. Zaiko teko tetea'u romo. A'e rupi zaiko ko ywy izar romo kury, i'i wà. 25 Aiko nezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Emume'u ko heze'eg a'e teko wanupe nehe. — Pe'u ma'ero'o kwer huwykwer inuromo. Pemuwete tupàn a'ua'u wà. Pepuruzuka no. Màràzàwe tuwe pemume'u ko ywy izar romo peneko haw. 26 Pezeruzar petakihepuku rehe. Penemiapo iro ihewe. Paw rupi peho penemireko 'ym wapuhe. Màràzàwe tuwe pemume'u ko ywy izar romo peneko haw.

27 Aiko nezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Emume'u ko heze'eg 'aw teko wanupe nehe. — Amume'uahy ko ma'e kury. Amo uzuka putar tawhu heityk pyrer pupe wiko ma'e a'e wà nehe. Miar hehaite ma'e u'u putar kaiwer pe wiko ma'e wà nehe. Ywytyruhu rehe uzeàmim ma'e itakwaruhu pupe uzeàmim ma'e ima'eahy putar umàno pà wà nehe. 28 Azapo putar a'e ywy ywyxiguhu teko heta haw 'ym romo ihe nehe. Wapuner wera'u haw upaw putar nehe. Ni amo nuiko kwaw ywytyruhu Izaew rehe har wanehe wà nehe. A'e rupi ni amo nukwaw kwaw ywytyruhu wanupi wà nehe. 29 Teko wanehe wanemiapo kwer hekuzaromo hezepyk mehe nehe, a'e ywy ywyxiguhu romo iapo mehe nehe, a'e 'ar mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

Aze Tupàn ze'eg imume'u har umume'u uzeapo ma'e ràm nehe, uzeapo putar a'e nehe

30 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Awa ta'yr, Neànàm Izaew izuapyapyr uze'eg uzeupeupe tawhu ipàrirogawtàtà huwake wà, wàpuz hukenawhu huwake wà. Waze'eg mehe uze'eg nerehe wà. — Tuwe xikwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zanewe hemimume'u ràm nehe kury, i'i wà. 31 Nezewe heremiaihu tetea'u uzemono'og neze'eg henu pà wà. Nezewe rehe we na'ipurapo wer kwaw neremiapo kar rehe wà. — Ipuràg eteahy ize'eg, i'i newe wà. Nezewe rehe we xo temetarer imono'ogaw zo uputar wà. 32 Xo puruamutar haw rehe zegar haw imuzàgar romo zo ereiko wanupe. Xo wioràwiràn imupu har romo ereiko wanupe. Wenu neze'eg wà. Nuzapo kwaw neremiapo kar wà. 33 Neremimume'u kwer paw uzeapo mehe nehe, (uzeapo putar azeharomoete nehe), a'e 'ar mehe — Azeharomoete Tupàn ze'eg imume'u har wiko zaneinuromo a'e, i'i putar wà nehe.

34

Ze'egaw Izaew wanuwihaw wanehe arer

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe:

2 — Awa ta'yr, Emume'u heremiaihu Izaew wanuwihaw wanupe uzeapo ma'e ràm nehe. Emume'u wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. — Pezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko peme, ere wanupe nehe. — Pe tuwihaw wà. Peiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e ài Izaew wanupe. Uhua'u putar penehe hezepyk àwàm nehe. Ta'e pezekaiw katu pezehe xe. Napezekaiw kwaw penemiruze'eg wanehe. 3 Pe'u àràpuhàràn hawitu ma'e kuzà wakamy kwer. Pezupin wanawer pekamir romo iapo pà. Pezuka àràpuhàràn imukyra katu kar pyrer pe wà, wano'o kwer i'u pà pe wà. Nezewe rehe we napezekaiw kwaw àràpuhàràn wanehe. 4 Napemukàg kwaw ikàg 'ym ma'e pe wà. Napemukatu kar kwaw ima'eahy ma'e pe wà. Napemono kwaw muhàg waperew rehe. Napekar kwaw upeawy ma'e kwer wà. Napekar kwaw ukàzym ma'e kwer wà. Nan. Perekoahy àràpuhàràn ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe. Pekutuk pe wà. 5 Naheta kwaw wamono'ogar. A'e rupi uhàuhàz wà. Miar ipuruzukaiwahy ma'e uzuka a'e àràpuhàràn wà. U'u wà no. 6 Àràpuhàràn heremiaihu wata e ywytyr rehe wà, ywytyruhu rehe wà. Uhàuhàz ywy nànàn wà. Ni amo noho kwaw wamono'og pà wà. Ni amo nuzeagaw kwaw wanexak pà wà. 7 Peinu katu heze'eg nehe, àràpuhàràn wanehe uzekaiw

ma'e wà. Aiko Pezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo. 8 Amume'uahy tuwe ko ma'e herekuwe haw rehe kury. Peinu katu heze'eg nehe kury. Naheta kwaw heremiaihu àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e wà. A'e rupi miar ipuruzukaiwahy ma'e uzàmàtyry'ym wà wà. Uzuka wa'u pà wà. Wamono'ogar heremiruze'eg noho kwaw wanekar pà wà. Uzekaiw uzehe wà. Nuzekaiw kwaw àràpuhàràn wanehe wà. 9 A'e rupi pezekaiw heze'eg rehe nehe kury, àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e wà. 10 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, aiko peàmàtyry'ymar romo ihe kury. Anuhem putar heremiaihu àràpuhàràn pewi ihe wà nehe. Napumuigo kar kwaw wanehe uzekaiw ma'e romo ihe nehe. Napumuigo kar kwaw uzehe uzekaiw ma'e romo nehe. Apyro putar heremiaihu àràpuhàràn pepuner haw wi nehe. Nezewe mehe napepuner kwaw wa'u haw rehe nehe.

Àràpuhàràn rehe uzekaiw katu ma'e

11 Ihe Pezar Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, ihe ae aekar putar heremiaihu àràpuhàràn ihe wà nehe. Ihe ae arur putar ihe wà nehe no. 12 Àràpuhàràn rehe uzekaiw ma'e oho weimaw uhàuhàz ma'e kwer wamono'og pà a'e. Nezewegatete aha putar heremiaihu àràpuhàràn wamono'og pà ihe nehe no. Zauxiapekwer umuhàmuhàz ywy nànàn wà. Arur putar ywy nànàn ihe wà nehe no. 'Ar iaiw ma'e rehe umuhàmuhàz wà. Nezewe rehe we amono'og wi putar ihe wà nehe. 13 Anuhem putar amo ae ywy wi ihe wà nehe, wamono'og pà ihe wà nehe. Aruzewyr putar waiwy pe wà nehe no. Araha putar ywytyruhu Izaew rehe har wanupe wà nehe. Amono putar temi'u wanupe a'e pe yrykaw wanuwake nehe, teko waneko haw nànàn nehe. 14 Amumai'u kar putar ka'api'i ikatu ma'e rehe wà nehe, ywytyruhu rehe zeupir haw rehe wà nehe, ka'api'i ikyr katu ma'e Izaew ywy rehe har nànàn nehe no. 15 Ihe aiko putar hereimaw wanehe uzekaiw ma'e romo nehe. Aexak putar àràpuhàràn wapytu'u àwàm nehe no. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo.

16 Aekar putar àràpuhàràn ukàzym ma'e kwer ihe wà nehe. Aruzewyr putar upeawy ma'e kwer wà nehe no. Amono putar muhàg ikixi pyrer wanehe nehe. Amukatu putar ima'eahy ma'e ihe wà nehe no. Azuka putar ikyra katu ma'e ihe wà nehe. Amumaw putar ikàg ma'e ihe wà nehe no. Ta'e aiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e ikatu ma'e iapo har romo ihe xe. 17 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e peme ihe kury, hereimaw wà. Amume'u putar penemiapo kwer pitàitàigatu ihe nehe. Amono putar ikatu ma'e xe ihe wà nehe. Amono putar ikatu 'ym ma'e pe pe ihe wà nehe no. Anuhem putar àràpuhàrànete àràpuhàràn hawitu ma'e wanuwi nehe. 18 Aipo ka'api'i ikatu wera'u ma'e na'ikatu kwaw peme. Màràzàwe tuwe pepyrog inugwer ka'api'i rehe. Pe'u 'y ikatu ma'e. Pemuzipiw 'y penemi'u 'ym pepy pupe. 19 Pepyrog ka'api'i rehe. Na'e amogwer hereimaw u'u a'e ka'api'i wà. Pemuzipiw amo 'y. Na'e u'u a'e 'y wà no.

20 A'e rupi ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e peme kury. Pe àràpuhàràn ikyra katu ma'e pe wà, pezàmàtyry'ym àràpuhàràn iagaiw ma'e pe wà. Ihe amuàgà'ym putar a'e ma'e ihe nehe kury. 21 Pemunyryk kar ima'eahy ma'e pezewi wakutuk pà pe'ak pupe pe wà, waànàm wanuwi wamono kar pà pe wà. 22 Ihe apyro putar hereimaw àràpuhàràn ihe wà nehe. Ni amo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e peme wà nehe. Ta'e nazapo kar kwaw wanupe ihe xe. Amume'u putar wanemiapo kwer pitàitàigatu ihe nehe. Amunyryk kar ikatu ma'e ikatu 'ym ma'e wanuwi ihe wà nehe. 23 Amono putar tuwihawete hereimaw wanupe nehe. Nuzawy kwaw heremiruze'eg Tawi a'e nehe. Xo a'e zo wiko putar wanehe uzekaiw ma'e romo nehe. Wiko putar wamono'ogar romo nehe. Uzekaiw putar wanehe nehe. 24 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko putar wazar romo ihe nehe. Amo tuwihawete heremiruze'eg Tawi zàwenugar wiko putar waneruze'egar romo nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo.

25 Azapokatu putar heze'egaw wanehe we
ihe nehe, wapyro pà ikatu 'ym ma'e iapo
har wanuwi nehe. Amumaw putar miar
ipuruzukaiwahy ma'e Izaew ywy rehe har
ihe wà nehe. Nezewe mehe hereimaw
upuner putar weko katu haw rehe kaiwer
pe wà nehe, ka'a pupe uker katu haw rehe
wà nehe no.
26 Amono putar heze'egatu teko hey-
wytyr ikatuahy ma'e izywyr wiko ma'e
wanupe nehe. Aze àmàn nuhyk kwaw
wanupe nehe, amugyr kar putar wanupe
nehe. 27 Ma'ywa'yw i'a putar wà nehe. Ko
pe arozràn i'a tetea'u putar nehe no. Teko
paw wiko katu uiwy rehe wà nehe. Apyro
putar heremiaihu wapyhykar wanuwi ihe
wà nehe. Amonohok putar kyhàhàm
tàtà waàpixi haw nehe no. A'e 'ar mehe
teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.
28 Uzeruzar 'ym ma'e na'imunar kwaw
wama'e rehe wà nehe. Miar ipuruzukai-
wahy ma'e nuzuka kwaw wà nehe. Nu'u
kwaw wà nehe. Wiko katu putar wà
nehe. Ni amo numukyze kar kwaw wà
nehe. 29 Amono putar ywy ikatu ma'e
wanupe nehe. Amumaw putar ma'uhez
haw Izaew ywy rehe har nehe. Amo
ywy rehe har nuze'eg urywahyahy kwaw
wanehe wà nehe. 30 Teko paw ukwaw
putar Izaew wanehe uzekaiw ma'e romo
herekuwe haw wà nehe. Ukwaw putar
Izaew heremiaihu romo waneko haw wà
nehe no. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e
aiko ko ma'e imume'u har romo. 31 Pe
heremiaihu àràpuhàràn pe wà, heremiaihu
heremipoz wà. Peiko teko romo. Aiko
pezar romo, i'i zanezar Tuweharupi Wiko
Ma'e.

35

Tupàn uzepyk Enom wanehe a'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe.
2 — Awa ta'yr, emume'u Enom ywy rehe
har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe.
3 Pezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko
nezewe peme a'e, ere wanupe nehe. —
Ywytyruhu Enom ywy rehe har wà. Aiko
peàmàtyry'ymar romo. Urumuigo kar putar
ywyxiguhu teko heta 'ymaw romo ihe
nehe. 4 Amumaw putar neywy. Amumew
putar tawhu nerehe har wà nehe. Nezewe
mehe erekwaw putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe.
5 Ereiko Izaew waàmàtyry'ymar romo
tuweharupi. Izaew upyta iaiw haw rehe
wà. Azepyk wanehe wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e hekuzaromo. A'e 'ar mehe
erezuka kar amo ywy rehe har wanupe
ne wà. 6 A'e rupi ihe nezar Tuweharupi
Wiko Ma'e amume'uahy tuwe ko ma'e
herekuwe haw rehe ihe kury. — Eremàno
putar nehe. Nerepuner kwaw izuwi nehe-
maw rehe nehe. Erepuruzuka. A'e rupi
màno haw nerekar putar nehe. 7 Amuaiw
putar Enom ywy ywytyruhu heta haw ihe
nehe. Uzeapo putar ywyxiguhu romo
nehe. Azuka putar a'e ywy rupi ukwaw
ma'e paw ihe wà nehe. 8 Azupyk putar
ywytyruhu umàno ma'e kwer wanetek-
wer wapupe nehe. Azupyk putar ywytyr
wapupe nehe no. Zeàmàtyry'ymaw pe
izuka pyrer wanetekwer umynehem putar
ywyàpyznaw wà nehe. Umynehem putar
yrykaw wà nehe no. 9 Urumuigo kar
putar ywyxiguhu romo nehe. Nerezewyr
kwaw nehe. Teko nuiko pixik kwaw tawhu
nerehe har wapupe wà nehe. Nezewe
mehe erekwaw putar Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe.
10 Nezewe ereze'eg. — Aiko Zuta wazar
romo, Izaew wazar romo no, waiwy izar
romo no. Apyhyk putar ihe wà nehe,
ere wanupe. Aze Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e wiko xe, nezewe rehe we
apyhyk putar ihe wà nehe, ere wanupe.
11 A'e rupi ihe Nezar Tuweharupi Wiko
Ma'e amume'uahy ko ma'e ihe kury.
Ererekoahy heremiaihu nekwahy haw
rupi, nerewyrowyroahy haw rupi no,
wanehe neakatuwawahy 'ymaw rupi no.
Urerekoahy putar nezewegatete ihe nehe
no. Azepyk putar nerehe ta'e erezapo
ikatu 'ym ma'e wanupe ne xe. Ukwaw
putar neremiapo hekuzaromo nerehe
hezepykaw wà nehe. 12 Zauxiapekwer
umumaw ywytyruhu Izaew ywy rehe har
wà. — A'u putar ihe nehe, ere wanupe
neze'eg zemueteahy pà wanehe. Ihe
urenu nezewe neze'eg mehe. 13 Ereze'eg
zemueteahy tetea'u herehe. Aenu neze'eg

mehe.
14 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg kury. — Amumaw putar nehe.
Ywy nànànar hurywete putar i'ar awer
rehe wà nehe. 15 Heywy Izaew uzeapo
ywyxiguhu romo. Nerurywete a'e ma'e
izeapo mehe. Nezewegatete ywy nànànar
hurywete putar nemuaiw awer rehe wà
nehe no. Enom ywy ywytyruhu heta
haw paw uzeapo putar ywyxiguhu romo
nehe. Nezewe mehe teko paw ukwaw
putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo
herekuwe haw wà nehe.

36

Tupàn uze'egatu Izaew wanehe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury. — Awa ta'yr, Eze'eg ywytyr
Izaew rehe har wanupe nehe. 2 —
Peinu katu pezar Tuweharupi Wiko
Ma'e ize'eg nehe, ere wanupe nehe. —
Izaew waàmàtyry'ymar uze'eg urywahyahy
penehe wà. — Zaiko wi ywytyruhu kwehe
arer wazar romo zane, i'i wà.
3 Ihe wazar Tuweharupi Wiko Ma'e
aze'eg teko ihe kury. Emume'u heze'eg
wanupe nehe. Teko ywy Izaew huwake
har upyhyk ywytyruhu Izaew rehe har
wà. Imunar ma'e ywytyruhu rehe har
rehe wà no. Paw rupi uze'eg urywahyahy
Izaew wanehe wà. 4 A'e rupi ko 'ar
rehe, ywytyr Izaew rehe har wà, peinu
katu heze'eg ywytyruhu wanupe har nehe,
ywytyr wanupe har nehe, yrykaw wanupe
har nehe, ywyàpyznaw wanupe har nehe,
ywy imumaw pyrer wanupe har nehe,
tawhu teko hereko 'ymaw wanupe har
nehe. Peywy huwake har imunar a'e ma'e
rehe wà. Uze'eg urywahyahy nerehe wà.
Aiko pezar Tuweharupi Wiko Ma'e romo.
5 Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e
aikwahy ihe. A'e rupi aze'eg a'e ywy
neruwake har wanupe. Azeharomoete
amume'u Enom rehe hezepyk àwàm.
Hurywete heywy ipyhyk mehe wà. Uze'eg
zemueteahy hehe ipyhyk mehe wà. Upyhyk
ka'api'i heywy rehe har wà.
6 A'e rupi, Awa ta'yr, emume'u Izaew
ywy rehe uzeapo ma'e ràm nehe. Eze'eg
wanupe nehe: ywytyruhu wanupe,
ywytyr wanupe, yrykaw wanupe,
ywyàpyznaw wanupe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'egahy hekwahy pà
herewyrowyroahy pà kury. Ta'e amo ywy
rehe har uze'eg urywahyahy wanehe wà
xe.
7 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e
amume'uahy ko ma'e kury. Ywy Izaew
huwake har rehe har u'ar putar iaiw
haw rehe wà nehe. 8 Nezewe rehe we
ywytyruhu Izaew rehe har wanehe ywyra
umuezuz putar uwer wà nehe. I'a putar
peme wà nehe no, heremiaihu Izaew
wà. Nan kwehe tete pezewyr putar
peywy pe nehe. 9 Aiko pemyrypar romo.
Amuwykawyka kar wi putar neywy nehe.
Nezewe mehe pezutym wi putar ma'eà'yz
nehe. 10 Apumueta tetea'u kar putar nehe.
Peiko putar tawhu pupe nehe. Pezapo wi
putar imumaw pyrer paw rupi nehe no.
11 Amueta tetea'u kar putar teko xe ihe wà
nehe. Amueta tetea'u kar putar tapi'ak xe
ihe wà nehe no. Peneta wera'u putar nehe.
Pena'yr tetea'u putar nehe no. Amuigo
kar wi putar a'e pe wà nehe. Penemetarer
katu wera'u putar nehe no. Nezewe mehe
pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e romo herekuwe haw nehe. 12 Pe
heremiaihu Izaew wà, apumuigo kar wi
putar peywy rehe nehe. Peiko putar izar
romo nehe. Ma'uhez haw nuzuka pixik
kwaw pena'yr wà nehe.
13 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e
amume'u ko ma'e peme kury. — Puru'u
ma'e, i'i teko Izaew ywy pe wà. — Imunar ywy ta'yr wanehe, i'i wà. Azeharomoete uze'eg nezewe wà. 14 Ko 'ar henataromo nuiko kwaw puru'u ma'e romo
nehe. Nuiko kwaw pema'e rehe imunar
ma'e romo nehe. Nuiko kwaw pena'yr
wama'e rehe imunar ma'e romo nehe. Ihe
pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e
imume'u har romo. 15 Amo ywy rehe har
upytu'u putar hehe uze'eg urywahyahy re
wà nehe. — Ikàg 'ym ma'e, ni'i kwaw
izupe wà nehe. Ywy na'imunar kwaw awa
wana'yr wanehe nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Izaew waiwy ipyahu ma'e ràm

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe:

17 Awa ta'yr, Izaew neywy rehe wiko
mehe umuaiw a'e ywy wà. Ta'e wikoaiw
hehe wà xe. Uzapo ikatu 'ym ma'e
hehe wà. Wanemiapo iaiw kuzà huwyk-
wer àı. 18 Akwaw kar hekwahy haw
wanupe. Ta'e upuruzuka a'e ywy rehe
wà xe. Umuwete tupàn a'ua'u hehe
imuaiw pà wà no. 19 Azepyk wanehe
waneko awer hekuzaromo wanemiapo
kwer hekuzaromo. Amuhàmuhàz amo
ywy nànàn wà. 20 Wyzàı ywy rehe oho
mehe umuaiw herer ikatuahy ma'e wà.
Amo teko uze'eg nezewe wanupe wà. —
'Aw teko wiko Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e hemiaihu romo wà. Omono a'e
ywy wanupe. Nezewe rehe we uhem
a'e ywy wi wà, i'i wanupe wà. 21 Na'e
hema'enukwaw herer ikatuahy ma'e rehe
hehe heporomonokatu wer pà. Ta'e Izaew
umuaiw herer waneko haw nànàn wà xe.

22 A'e rupi emume'u ko heze'eg Izaew
wanupe nehe kury. — Pezar Tuweharupi
Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg iko peme
a'e kury. — Azapo putar ma'e ihe nehe.
Nan kwaw peamutar katu haw rehe azapo
putar nehe, Izaew wà. Azapo putar a'e
ma'e ta'e azamutar katu herer ikatuahy
ma'e ihe nehe. Pemuaiw herer peneko
haw nànàn. 23 Pemuaiw herer ywy nànànar
wainuinuromo peneko mehe. Aexak kar
putar herer upuner ma'e ikatuahy haw
a'e teko wanupe nehe. A'e 'ar mehe
ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. Ihe
Pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko
ma'e imume'u har romo ihe. Azapo putar
ma'e peme nehe, nezewe mehe teko ywy
nànànar ukwaw putar hekatu haw wà
nehe. 24 Apuenuhem putar peywy 'ym
wi nehe, peneruzewyr pà peywy pe nehe.
25 Amupiripirik putar 'y ikatu ma'e penehe
nehe, pemukatu pà tupàn a'ua'u pezarer
wanuwi nehe, iaiw ma'e penemiapo
kwer paw wi nehe no. 26 Amono putar
py'a ipyahu ma'e peme nehe. Amono
putar tekwe ipyahu ma'e pepupe nehe
no. Azo'ok putar pepy'a ita zàwenugar
hereruzar 'ymar pewi nehe. Amono putar
py'a ikatu ma'e hereruzar har peme nehe.
27 Amono putar herekwe pepupe nehe.
Aruzar kar putar heze'eg peme nehe.
Pezapo putar peme heremiapo kar paw
nehe no. 28 A'e mehe peiko putar ywy peipy
wanupe heremimono kwer rehe nehe.
Peiko putar heremiaihu romo nehe. Aiko
putar pezar romo nehe no. 29 Apupyro
putar ma'e pemuaiw har paw wi ihe
nehe. — Tuwe arozràn uhyk wanupe nehe,
a'e putar nehe. A'e mehe naheta kwaw
ma'uhez haw pemyter pe nehe. 30 Amueta
wera'u putar ma'e'a peme nehe. Amueta
wera'u putar arozràn tyw peme nehe no.
A'e mehe naheta kwaw ma'uhez haw
pemyter pe nehe, A'e rupi napemaranugar
kwaw amogwer ywy rehe har wane-
nataromo nehe. 31 Pema'enukwaw putar
penemiapo kwer iaiw ma'e rehe nehe,
ikatu 'ym ma'e iapo awer rehe nehe. —
Azeharomoete xiapo ikatu 'ym ma'e, peze
putar pezeupeupe nehe. Penemiapo kwer
iro putar peme nehe. 32 Teko Izaew wà.
Akwaw kar ko ma'e peme. Nazapo kwaw
a'e ma'e peamutar katu haw rehe ihe.
Hepurumume'u kar wer pemaranugar
haw rehe peme. — Iaiw tuwe ureremiapo,
aze peze nehe, ikatu ihewe nehe. Ihe pezar
Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

33 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg wi. — Amo 'ar mehe apumukatu
putar penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
wi ihe nehe. A'e 'ar mehe azapo kar wi
putar tawhu imumew pyrer peme nehe.
Peiko putar wapupe nehe. 34 Teko tetea'u
ukwaw pema'etym awer huwake wà. —
Ni amo nuzekaiw kwaw 'aw ko rehe wà,
i'i hexak mehe wà. Wexak ka'api'i hehe
hezuz ma'e kwer wà. Ihe azapo kar wi
putar ma'etymaw a'e pe peme ihe nehe.
35 Paw rupi uze'eg putar nezewe ko ywy
rehe wà nehe. — Xo ywyxiguhu zo heta
kwehe mehe. Ko 'ar rehe nuzawy kwaw
ma'etymaw En her ma'e kury, i'i putar
izupe nehe. Uze'eg putar tawhu wanehe
wà nehe no. Zauxiapekwer imunar
ma'e a'e tawhu pe har nànàn wà. Na'e
umumaw wà. Umumew wà. Amo 'ar
mehe azapo wi kar putar nehe. Heta putar
pàrirogawtàtà waiwyr nehe. Teko wiko
putar wapupe wà nehe no. 36 Na'e teko
ko ywy huwake har wikuwe ma'e ukwaw
putar ko ma'e wà nehe. — Azeharomoete
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo wi

'aw tawhu imumaw pyrer a'e, i'i putar wà nehe. — Uzapo ma'etymaw ipyahu ma'e ywy heityk pyrer rehe no, i'i putar wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e heremiapo ràm ihe. Azapo putar tuwe ihe nehe.

37 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Urepytywà pe nehe, i'i putar Izaew ihewe wà nehe, ta'e amume'u kar putar wanupe ihe nehe xe. Amueta tetea'u kar putar a'e teko àràpuhàràn tetea'u imono'og pyrer ài wà nehe. 38 Kwehe mehe Zeruzarez tynehem àràpuhàràn pupe wanapy haw 'ar mehe, ta'e teko uzuka àràpuhàràn tetea'u herenataromo mynykaw 'ar mehe wà xe. Amo 'ar mehe tawhu imumew pyrer tynehem putar teko wapupe nezewegatete wà nehe no. A'e 'ar mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

37

Ywyàpyznaw teko wakàgwer wanereko har

1 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner ma'e ur ihewe kury. Akwaw tur mehe. Hekwe hereraha amo ywyàpyznaw imyter pe hemuigo kar pà kury. Teko wakàgwer tetea'u upyk ywy a'e pe. 2 Hereraha a'e ywyàpyznaw nànàn. Aexak teko wàkàgwer tetea'u hehe ihe. Heta tetea'u azeharomoete. Uxinig paw rupi. 3 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury. — Awa ta'yr, Aipo 'aw kagwer upuner wikuwe wi haw rehe wà, i'i ihewe. Awazar ize'eg izupe. — Hezar Tuweharupi Wiko Ma'e. Xo ne zo erekwaw, a'e izupe. — Aze ru'u upuner wà, aze ru'u nupuner kwaw wà, a'e izupe

4 — Emume'u uzeapo ma'e ràm 'aw kagwer wanupe nehe. — Pezekaiw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rehe nehe, ere wanupe nehe. 5 — Pezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko peme a'e, ere wanupe nehe. — Amono putar pepytuhem àwàm pepupe nehe. Apumuigo wi kar putar nehe. 6 Amono putar to'ohàm peme nehe. Amono putar to'o peme nehe no. Apupyk putar pepir ràm pupe nehe no. Amono putar pytuhemaw pepupe nehe no. Nezewe mehe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw nehe, i'i.

7 Na'e amume'u a'e ma'e Tupàn hemiapo karer rupi ihe kury. Heze'eg mehe we ainu amo ma'e iànoànog mehe. Kagwer uzemono'og waiko uzehezehe wà, wànoànog pà wà. Pitàitàigatu upyta wenawer pe wà. 8 Wanehe heme'e mehe kagwer uzeupyk to'ohàm pupe wà, to'o pupe wà no. A'e re ipir upyk wanetekwer paw rupi wà no. Nezewe rehe we nupytuhem kwaw a'e wà rihi.

9 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury. — Awa ta'yr, Emume'u uzeapo ma'e ràm ywytu pe nehe kury. — Nezewe uze'eg nezar Tuweharupi Wiko Ma'e newe kury. — Ezur ywy nànàn nehe, 'aw tetekwer umàno ma'e kwer wanehe wamuikuwe wi kar pà nehe, ere izupe nehe, i'i ihewe.

10 Na'e azapo kar a'e ma'e ywytu pe Tupàn ze'eg rupi kury. Pytuhemaw wixe wanetekwer wapupe. Wikuwe wi wà kury. Upu'àm wà. Teko tetea'u wà. Aze mo uzemono'og wà, uzapo mo zauxiapekwer wamono'ogaw uhua'u ma'e romo wà.

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Awa ta'yr, Teko Izaew nuzawy kwaw 'aw kagwer wà. — Uxinig wà, i'i teko wanupe wà. Naheta kwaw waneko katu àwàm wanupe. Nuzeapo kwaw ikatu ma'e wanupe nehe, i'i wà. 12 A'e rupi emume'u ko uzeapo ma'e ràm heremiaihu Izaew wanupe nehe. — Nezewe uze'eg pezar Tuweharupi Wiko Ma'e. — Awàpytymawok putar tywypaw ihe nehe. Azo'ok putar umàno ma'e kwer a'e wi ihe wà nehe, Izaew ywy rehe waneruzewyr kar pà ihe wà nehe. 13 Awàpytymawok putar heremiaihu watym awer ihe wà nehe. Anuhem putar a'e wi wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. 14 Amono putar hepytuhemaw wapupe nehe, wamuikuwe wi kar pà nehe. Amuigo kar putar waiwy rehe ihe wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. Amume'u a'e ma'e iapo àwàm. Ihe Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e azapo putar a'e ma'e nehe.

Zuta ywy uzemono'og putar Izaew ywy rehe we nehe

15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury.

16 — Awa ta'yr, Epyhyk amo ywyrapewa'i nehe. Emuapyk ko ze'eg hehe nehe. — Zuta ywy rehe har wà. Izaew ywy rehe har Zuta ywy rehe wiko ma'e wà no. Na'e epyhyk amo ywyrapewa'i ko ze'eg imuapyk pà hehe nehe. — Izaew ywy rehe har Eparai izuapyapyr wà. Amogwer Izaew izuapyapyr a'e ywy rehe har wà no. 17 Na'e epyhyk a'e mokoz ywyrapewa'i nepo pe kury. Tuwe nuzawy kwaw pitài ywyrapewa'i nepo pe nehe. 18 Neànàm upuranu putar nerehe wà nehe. — Ma'in a'e ma'e, i'i putar newe wà nehe. 19 Eze'eg nezewe wanupe nehe. — Nezewe uze'eg pezar Tuweharupi Wiko Ma'e peme kury. — Apyhyk putar ywyrapewa'i Izaew her hereko har nehe. Amono putar Zuta her hereko har huwake nehe. Azapo putar a'e mokoz ywyrapewa'i pitài ywyrapewa'i romo ihe wà nehe. Apyhyk putar hepo pe nehe.

20 Epyhyk a'e ywyrapewa'i neremikair kwer nepo pe ne wà nehe. Tuwe teko wexak wà nehe. 21 Na'e eze'eg nezewe wanupe nehe. — Nezewe uze'eg pezar Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Izaew uhàuhàz ywy nànàn a'e wà. Anuhem putar a'e ywy wanuwi ihe wà nehe. Amono'og putar wà nehe, waiwy pe waneruzewyr kar pà wà nehe. 22 Amono'og putar pitài teko romo waiwy rehe ihe wà nehe, ywytyr Izaew rehe har rehe ihe wà nehe. Wereko putar pitài tuwihawete wà nehe. Weruze'egatu putar wà nehe. Nuzemuza'ak wi kwaw mokoz imono'og pyrer romo wà nehe. Naheta kwaw mokoz tuwihawete wanupe wà nehe. 23 Nuzemuaiw wi kwaw tupàn a'ua'u wanehe we wà nehe. Nuzapo wi kwaw iaiw ma'e wà nehe. Hereruzar katu putar wà nehe. Nuzemuaiw kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw pupe wà nehe. Apyro putar ikatu 'ym ma'e iapo haw paw wi ihe wà nehe, hereruzar 'ymaw paw wi ihe wà nehe no. Amukatu putar wà nehe. Wiko putar heremiaihu romo wà nehe. Aiko putar wazar romo nehe no. 24 Amo tuwihawete heremiruze'eg Tawi zàwenugar weruze'eg putar a'e teko paw a'e wà nehe. Paw rupi wereko putar xo pitài tuwihaw wà nehe. Weruzar katu putar heze'eg wà nehe. 25 Wiko putar ywy heremiruze'eg Zako pe heremimono kwer rehe wà nehe. Izypy wiko a'e ywy rehe wà no. Wiko putar a'e pe tuweharupi wà nehe. A'e wà nehe, wana'yr wà nehe no, wazuapyapyr paw rupi wà nehe no. Amo tuwihawete heremiruze'eg Tawi zàwenugar weruze'eg putar tuweharupi wà nehe. 26 Azapokatu putar heze'egaw wanehe we ihe nehe. A'e rupi wiko katu putar tuweharupi a'e ywy rehe wà nehe. Amueta tetea'u kar putar ihe wà nehe. Amono putar heràpuz waiwy rehe nehe. Upyta putar a'e pe tuweharupi wà nehe. 27 Aiko putar a'e pe wainuinuromo ihe nehe. Aiko putar wazar romo nehe. Wiko putar heremiaihu romo wà nehe no. 28 Heràpuzuhu a'e pe iapo mehe nehe, wainuinuromo herekuwe haw romo nehe, teko ywy nànànar ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. — Omonokatu teko Izaew wemiaihu romo azeharomoete a'e wà, i'i putar ihewe wà nehe.

38

Tupàn ze'eg Kok ikutyr har

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e ihewe a'e.

2 — Awa ta'yr, Emume'u uzeapo ma'e ràm Kok ikutyr nehe kury. Wiko Mezek wanuwihaw upuner wera'u ma'e romo, Tumaw wanuwihaw upuner wera'u ma'e romo a'e. Wiko Makok ywy rehe. Eze'eg ikutyr nehe kury. 3 — Nezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e iko newe kury. Aiko neàmàtyry'ymar romo ihe, ere izupe nehe. 4 Amuwak kar putar nehe. Amono putar iapu'a ma'e ixi-apyta rehe nehe, imutyk pà muite nehe. Hemiruze'eg zauxiapekwer heta tetea'u wà. Heta tetea'u kawaru wà no, kawaru waku'az har wà no. Zauxiapekwer weraha u'yw wi uzeàmimaw uzeupi pitàitàigatu

wà. Pitàitàigatu heta takihepuku wà no. 5 Zauxiapekwer amo ywy rehe har wiko hehe we wà no: Pezi ywy rehe har wà, Exio ywy rehe har wà, Irim ywy rehe har wà. Paw rupi wereko uzeàmimaw wà. Paw rupi wereko wàkàg imimaw wà no. 6 Zauxiapekwer kwarahy heixe haw awyze har kutyr har paw wiko hehe we wà: Komer ywy rehe har wà, Mete-Togarimà tawhu pe har wà no. Zauxiapekwer amo ywy rehe har tetea'u wiko hehe we wà no. 7 — Ezemuàgà'ym nehe, ere izupe nehe. — Emuàgà'ym neremiruze'eg zauxiapekwer ne wà nehe no, ere izupe nehe. 8 Kwehe mehe zauxiapekwer umuaiw ywytyruhu amo ywy rehe har a'e wà. Kwehe teko nuiko kwaw a'e pe wà. Na'e teko amo ywy rehe har umumaw kwarahy tetea'u zeàmàtyry'ymawhu wi ukyze 'ym pà a'e ywy rehe wà. Ta'e aruzewyr kar a'e teko ywy tetea'u wanuwi ihe wà. A'e 'ar henataromo nukyze kwaw wà. Na'e kwarahy tetea'u pawire amuixe kar putar a'e tuwihaw a'e ywy rehe wemiaihu zauxiapekwer wanupi ihe nehe. Wixe putar ywytyruhu Izaew rehe har rehe nehe. 9 A'e a'e, hemiruze'eg a'e wà no, teko amo ywy rehe har tetea'u hehe we har a'e wà no, ur putar ikutyr àmànuhu ywytuaiw inuromo har ài wà nehe. Upyk putar ywy ywàkun ài wà nehe no.

10 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg tuwihaw Kok pe a'e kury. — A'e 'ar ihem mehe nehe, erezypyrog putar iaiw ma'e iapo pà nehe. 11 Ereixe putar amo ywy zauxiapekwer hereko 'ymar rehe nehe. Teko a'e pe har wiko katu wà. Nukyze kwaw ma'e wi wà. Tawhu a'e pe har naheta kwaw pàrirogawtàtà wà. Naheta kwaw zauxiapekwer a'e tawhu wapyro har wà. 12 Erezàmàtyry'ym putar teko tawhu heityk pyrer pupe har ne wà nehe. Nemunar putar ma'e a'e pe har rehe nehe no. Apyro teko a'e tawhu pe har amo ywy wanuwi ihe wà, wamono'og pà pitài ywy rehe ihe wà. Ko 'ar rehe wereko tapi'ak wà. Wereko ywy wà no. Wiko ywy paw wamyter pe wà. 13 Teko Xama ywy rehe har wà, Nenà ywy rehe har wà no, ma'e me'egar Epàn ywy rehe har wà, wanuwihaw wà no, upuranu putar wanehe wà nehe. — Eremono'og neremiruze'eg zauxiapekwer ne wà. Aipo erezur putar teko waàmàtyry'ym pà nehe, wazuka pà nehe, wama'e heraha pà nehe. — Apyhyk putar wama'e ihe wà nehe: tapi'ak, itaxig parat, itazu or, amo ma'e hekuzar katu ma'e, aipo ere iko. — Araha putar a'e ma'e paw herekuwe haw pe nehe, aipo ere iko, i'i putar izupe wà nehe.

14 A'e rupi Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e hemuze'eg kar uwer rehe tuwihawete Kok pe a'e. Emume'u ko heze'eg izupe nehe, i'i ihewe. — A'e 'ar mehe nehe, heremiaihu Izaew waneko katu mehe nehe, 15 erehem putar nereko haw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi nehe. Ererur putar neremiruze'eg zauxiapekwer tetea'u upuner ma'e ne wà nehe. Ywy tetea'u rehe har romo wanekon putar wà nehe. Kawaru ku'az har romo wanekon putar paw rupi wà nehe. Àmàn ywytu inuromo har ur ywytuaiw inuromo a'e. Nezewegatete erezàmàtyry'ym heremiaihu Izaew ne wà nehe. 16 Ne'ar ihem mehe nehe, urumuixe kar putar heywy rehe ihe nehe. Nezewe mehe teko ywy nànànar paw ukwaw putar herekuwe haw wà nehe. Wexak putar hekatuahy haw wà nehe. Ta'e azapo kar putar a'e ma'e newe ihe nehe xe. Wexak putar heremiapo wà nehe. 17 Ereiko heremimume'u kwer kwehe arer romo ne. Amuze'eg kar heze'eg imume'u har Izaew wainuromo har ihe wà. — Amo 'ar mehe nehe, arur putar amo zauxiapekwer teko Izaew waàmàtyry'ym kar pà wanupe ihe wà nehe, i'i teko wanupe wà, heze'eg imume'u pà wà. Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kwez kury.

Tupàn uzepyk Kok rehe

18 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury. — Tuwihawete Kok uzàmàtyry'ym putar Izaew a'e wà nehe. A'e 'ar mehe aikwahy putar ihe nehe. 19 Hekwahy haw haku mehe we amume'u ko uzeapo ma'e ràm ihe. A'e 'ar mehe Izaew ywy uryryryryzahy putar nehe. 20 Teko paw wà nehe, ma'ea'yr paw wà nehe no, uryryryryz putar ihewi ukyze pà

wà nehe: pira wà, wiràmiri wà, ma'ea'yr uhua'u ma'e wà, pixika'i ma'e wà no, teko ywy nànànar paw wà no. Ywytyruhu ipew putar wà nehe. Itahu uzekazeka putar wà nehe no. Pàrirogawtàtà paw u'ar putar wà nehe. 21 Amu'ar putar iaiw haw tetea'u tuwihawete Kok rehe ihe nehe. Umynehem putar kyze haw pupe nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo. Zauxiapekwer Kok hemiruze'eg uzekutukutuk putar utakihepuku pupe a'e wà nehe. 22 Azepyk putar wanehe nehe, ma'eahy haw imono pà wanupe nehe, wamumàno kar pà nehe. Amugyr kar putar ma'e ipuhuz katu ma'e Kok rehe nehe, hemiruze'eg wanehe nehe no, imyrypar teko ywy nànànar wanehe nehe no: àmàn, 'y ita romo uzeapo ma'e kwer, tata, ywyzu ukaz ma'e. 23 A'e ma'e iapo mehe aexak kar putar hepuner haw hekatuahy haw teko ywy nànànar wanupe nehe. Ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe.

39

Tupàn weityk Kok

1 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury. — Awa ta'yr, Emume'u uzeapo ma'e ràm Kok ikutyr nehe kury. Wiko Mezek wanuwihawete upuner wera'u ma'e romo, Tumaw wanuwihawete upuner wera'u ma'e romo a'e. — Tupàn wiko neàmàtyry'ymar romo a'e, ere izupe nehe. 2 Aruwak putar iata mehe ihe nehe, kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi herur pà nehe. Te uhem putar ywytyruhu Izaew rehe har pe nehe. 3 Na'e azo'ok putar izywyrapar ipo ahurehe har wi nehe. Azo'ok putar u'yw ipo awyze har wi nehe no. 4 Kok a'e nehe, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà nehe no, imyrypar amo ywy rehe har a'e wà nehe no, umàno putar ywytyruhu Izaew rehe har wanehe wà nehe. A'u kar putar wanetekwer wiràmiri paw wanupe ihe wà nehe, miar ipuruzukaiwahy ma'e wanupe ihe wà nehe no. 5 U'ar putar umàno pà kaiwer pe wà nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo. 6 Amunyk putar tata Makok ywy rehe nehe, yryhu iwyr nehe no. Teko wiko katu a'e pe ma'e wi ukyze 'ym pà wà. Teko paw ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo herekuwe haw wà nehe. 7 Akwaw kar putar herer ikatuahy ma'e heremiaihu Izaew wanupe nehe. Teko nuze'eg zemueteahy pixik kwaw herer rehe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe aiko Izaew wazar ikatuahy ma'e romo ihe. Teko ywy nànànar ukwaw putar herekuwe haw wà nehe.

8 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — 'Ar heremimume'u kwer uhem putar azeharomoete nehe. 9 Teko tawhu Izaew rehe har wapupe wiko ma'e omono'og putar takihepuku heityk pyrer wà nehe, amo puruzuka haw heityk pyrer wà nehe no. Uzapo putar tata ipupe wà nehe. Umumaw putar 7 kwarahy a'e ma'e hapy pà wà nehe: purumimaw, ywyrapar, u'yw, ywyra purunupà haw, u'ywpuku. 10 Nomono'og kwaw zepe'aw kaiwer pe wà nehe. Nomonohok kwaw ywyra ka'a pe wà nehe no. Ta'e heta putar puruzuka haw heityk pyrer zepe'aw romo wà nehe xe. A'e zauxiapekwer ur Izaew wanehe umunar pà wà, wama'e heraha pà wà. Izaew imunar putar wanehe wà nehe, wama'e heraha pà wà nehe. Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kwez kury.

Tupàn uzutym Kok

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — A'e ma'e paw izeapo mehe nehe, amono putar itym àwàm Kok pe ihe nehe. Teko uzutym putar hetekwer Izaew ywy rehe ywyàpyznaw wata ma'e waneko haw her ma'e pe a'e wà nehe. Yryhu umàno ma'e kwer huwake kwarahy ihemaw kutyr tuz. Itym awer umupytu'u kar putar a'e rupi ukwaw ma'e a'e wà nehe. Uzutym putar Kok a'e pe wà nehe. Uzutym putar hemiruze'eg paw a'e pe wà nehe no. Zauxiapekwer Kok hemiruze'eg waiwyàpyznaw, i'i putar teko izupe wà nehe. 12 Izaew umumaw putar 7 zahy umàno ma'e kwer paw wazutym pà wà nehe, ywy imukatu wi pà wà nehe. 13 Teko Izaew paw upytywà putar watymar wà nehe. Tuwihawete romo hereko àwàm 'ar mehe amume'u putar wakatu haw ihe nehe, watym arer wakatu haw ihe nehe.

Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe. 14 A'e 7 zahy ipawire teko wexaexak putar amo awa a'e wà nehe. A'e awa wata putar Izaew ywy nànàn wà nehe, hetekwer ywy rehe upyta ma'e kwer wanexak pà wà nehe. Uzutym putar wà nehe. Nezewe mehe umukatu putar ywy herenataromo wà nehe. 15 Wata putar Izaew ywy rehe wà nehe. Aze wexak amo teko ikagwer wà nehe, omono putar ma'e huwake wà nehe. Nezewe mehe itym àràm wexak putar huwake uhem mehe wà nehe. Uzutym putar ikagwer Zauxiapekwer Kok hemiruze'eg waiwyàpyznaw pe wà nehe. 16 Heta putar amo tawhu a'e zauxiapekwer waner hereko har a'e pe huwake nehe. Nezewe mehe ywy ikatu putar herenataromo nehe.

17 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Awa ta'yr, Enoz wiràmiri paw wamuwà ne wà nehe, ma'ea'yr paw wamuwà ne wà nehe no, ywy nànàn ne wà nehe. — Tupàn umuàgà'ym ma'e penenataromo izuka pyràm iko a'e. Pe'u nehe kury, ere wanupe nehe. Heta putar mynykawhu ywytyruhu Izaew rehe har wanehe nehe. Wiràmiri wà, ma'ea'yr wà no, upuner putar ma'ero'o kwer i'u haw rehe wà nehe, ma'eruwy kwer i'u haw rehe wà nehe no. 18 U'u putar zauxiapekwer wano'o kwer wà nehe. U'u putar ywy rehe har wanuwihaw wanuwykwer wà nehe no. Zauxiapekwer uzuka putar a'e tuwihaw paw wà nehe, ma'ea'yr wazàwe wà nehe: àràpuhàràn hawitu ma'e, àràpuhàràna'yr hawitu ma'e, àràpuhàrànete, tapi'ak ikyra katu ma'e. 19 Azuka putar a'e teko ma'ea'yr herenataromo izuka pyr ài ihe wà nehe. A'e 'ar mehe wiràmiri wà, ma'ea'yr wà no, u'u putar wakawer tetea'u wà nehe. Te uhyk putar wanupe nehe. U'u putar wanuwykwer wà nehe no. Te uka'u putar wà nehe. 20 Wapyk putar heywyrapew rehe wà nehe. U'u putar kawaru ho'o kwer wà nehe. U'u putar kawaru ku'az har wano'o kwer wà nehe no, zauxiapekwer wano'o kwer wà nehe, zauxiapekwer ipuruzukaiwahy ma'e wano'o kwer wà nehe no. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Izaew waneko haw ikatuahy putar nehe

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. Aexak kar putar hepuner haw hepuràg eteahy haw ywy nànànar wanupe nehe. Azapokatu ma'e hepuner haw rupi. Aexak kar putar heremiapo wanupe nehe no. 22 A'e 'ar henataromo nehe, Izaew ukwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo uzar romo herekuwe haw wà nehe. 23 Teko ywy nànànar ukwaw putar Izaew wanupe uzeapo ma'e kwer wà nehe. Kwehe mehe amo weraha Izaew waiwy wi wà. Ta'e Izaew uzapo ikatu 'ym ma'e herenataromo a'e wà xe. A'e rupi atyryk wanuwi ihe. Aeityk kar waàmàtyry'ymar wanupe ihe wà. Azuka kar wanupe zeàmàtyry'ymawhu pe ihe wà. 24 Uzapo iro ma'e herenataromo wà. Iaiw wà. A'e rupi azepyk wanehe waneityk pà ihe.

25 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Ko 'ar rehe apuhareko katu putar Zako izuapyapyr ihe wà nehe. Teko Izaew her ma'e romo wanekon wà. Amukatuahy putar waneko haw ihe nehe. Apyro putar herer ikatuahy ma'e ihe nehe no. 26 Wiko katu wi putar uiwy rehe wà nehe. Ni amo nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe wà nehe. Kwehe mehe iaiw haw u'ar wanehe, ta'e hereityk a'e wà xe. 'Ar ikatu ma'e rehe nehe, upuner putar a'e iaiw awer wi weharaz haw rehe wà nehe. 27 Wiko wàmàtyry'ymar waneko haw nànàn wà. Aruzewyr putar waiwy pe ihe wà nehe. Nezewe mehe aexak kar putar hekatuahy haw ywy nànànar wanupe ihe nehe. 28 Na'e heremiaihu ukwaw putar ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo uzar romo herekuwe haw a'e wà nehe. Ta'e araha kar waiwy wi zauxiapekwer wanupe amo wanemipyhyk kwer romo wamuigo kar pà ihe wà xe. Ko 'ar rehe amono'og wi waneruzewyr pà wà kury. Naezar kwaw ni pitài muite waiwy wi ihe wà. 29 Azakook putar herekwe teko Izaew izuapyapyr wanehe nehe. Natyryk wi kwaw wanuwi nehe. Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

PUAHU ZÀWENUGAR TÀPUZUHU IAPO PYRAM REHE HAR

40

Tupàn weraha Ezekiew Zeruzarez pe a'e

1 Heremimume'u ràm uzeapo 10 haw 'ar
mehe kwarahy pyahu rehe. Urumumaw
25 kwarahy muite ureywy wi zemunehew
paw pe har ài a'e 'ar mehe. Urumumaw 14
kwarahy a'e pe urereko pà Zeruzarez he-
ityk awer ipawire no. A'e 'ar mehe akwaw
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upuner
ma'e heruwake heko haw ihe. 2 Hepuahu
haw zàwenugar pe Tupàn hereraha Izaew
ywy pe. Hemupu'àm kar ywytyruhu
aiha ma'e rehe. Herenataromo aexak
tàpuz tetea'u tawhu zàwenugar. 3 Hereraha
huwake. Aexak awa ita morog iapo pyrer
zàwenugar. Upu'àm ukenawhu izywyr.
Upyhyk ipuku haw hagapaw irin iapo
pyrer opo pe. Upyhyk ipuku haw hagapaw
ywyra iapo pyrer opo pe no.

4 Awa ta'yr, Eme'egatu nehe, i'i ihewe.
Ezeapyaka katu nehe. Ezekaiw katu newe
heremixak kar ràm nànàn nehe. Ta'e
Tupàn nererur xe ko ma'e hexak kar
pà newe a'e xe. Hexak ire, emume'u
neremixak kwer paw teko Izaew wanupe
nehe.

Ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har

5 Aexak amo tàpuzuhu. Heta pàrirogawtàtà
izywyr. A'e awa upyhyk ywyra puku haw
hagapaw kury. Na'iruz met heta ywyra
pe. Na'e wexak pàrirogawtàtà uhua'u haw
kury. Heta na'iruz met aiha haw wà. Heta
na'iruz met iànàmaw pe no. 6 Na'e oho
ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har
pe. Uzeupir myromyrogaw rehe. Ywate
wexak teixe haw uhua'u haw. Heta na'iruz
met iànàmaw pe. 7 Huwake heta na'iruz
ipupyaikaw pyrer ureawyze har rehe.
Heta na'iruz ipupyaikaw pyrer ureahu
rehe no. Pitàitàigatu ipupyaikaw pyrer
ipehegwer uzuawygatu wà. Pitàitàigatu
heta na'iruz met. Pàrirogawtàtà wamyter
pe har heta 2,5 met pitàitàigatu wà no.
Ipupyaikaw pyrer ikupe kutyr heta amo
teixe haw. Iho haw heta na'iruz met.
Uruixe amo ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu
henataromo har pupe kury. 8-9 Wexak
ipupyaikaw pyrer uhua'u haw kury. Heta
4 met ipuku haw pe. Ipupyaikaw pyrer wi
teko upuner ukenawhu tàpuzuhu huwake
har rupi oho haw rehe wà. Iahykaw rehe
heta pitài met pàrirogawtàtà iànàgaw pe.
10 Ipupyaikaw pyrer teixe haw izywyr har
wahua'u haw uzuawygatu paw rupi wà.
Pàrirogawtàtà waànàmaw paw uzuawygatu
wà no.

11 Na'e a'e awa wexak ukenawhu rupi
teixe haw iànàmaw kury. Heta 6,5 met.
Aze ukenawhu uzewàpytymawok wà, heta
5 met wamyter pe. 12 Ipupyaikaw pyrer
wanenataromo heta pàrirogaw pixika'i
ma'e. Heta met iku'aw har iaiha haw wà.
Heta met iku'aw har iànàmaw wà. Heta
na'iruz met a'e ipupyaikaw pyrer waiwyok
nànàn. 13 Na'e a'e awa upapar muite haw
pitài ipupyaikaw pyrer iywyok iahykaw
rehe har wi te ipupyaikaw pyrer iywyok
iahykaw rehe har ata haw ikupe kutyr
har pe kury. Heta 12,5 met. 14 Iahykaw
rehe heta amo ipupyaikaw pyrer uhua'u
ma'e. Heta 10 met iànàmaw pe. 15 Aze
xixak ipuku haw paw, aze zazypyrog katu
pe ipupyaikaw pyrer iahykaw pe zaneho
pà, heta 25 met ipuku haw pe. 16 Heta
uken pixika'i ma'e ywyok nànàn, katu pe
har wanehe, ipupe har wanehe no. Heta
inàzàràn 'yw zàwenugar hagapaw ywyok
ipupe har nànàn. Teko ata haw pe wiko
ma'e upuner wanexakaw rehe wà.

Teko waata haw katu pe har

17 Na'e awa hereraha katu pe. Heta 30
ipupyaikaw pyrer ywyok katu pe har rehe
uzekok ma'e wà. Wanenataromo heta ywy
ita pupe ipyk pyrer. 18 A'e ywy ita hereko
har umàmàn tàpuzuhu izywyr. Ywy katu pe
har upyta ywy ipupe har iwy pe. 19 Heta
amo ukenawhu ywate har. Teko wixe
tàpuzuhu hupi wà. A'e awa uzypyrog oho
haw hagaw pà. Uzypyrog pitài ukenawhu
pe inugwer pe oho pà. Heta 50 met.

Ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har

20 Na'e awa wexak ukenawhu kwarahy
heixe haw awyze har kutyr har uhua'u
haw kury. Teko uhem ipupe katu pe wà.
21 Na'iruz ipupyaikaw pyrer ata haw izy-
wyr har wà, Ywyok wamyter pe har wà
no, ipupyaikaw pyrer uhua'u ma'e a'e no,
wahua'u haw uzezuawygatu wà. Ipuku
haw heta 25 met. Iànàmaw heta 12,5 met.

22 Ipupyaikaw pyrer uhua'u ma'e, hukenaw wà no, inàzàràn 'yw hagapaw wà no, nuzawy kwaw hukenaw kwarahy ihemaw kutyr har wà. Heta myromyrogaw 7 imuzuapyapyr pyrer. Oho ukenawhu pe. Ipupyaikaw pyrer uhua'u ma'e upyta iahykaw rehe a'e. Teko a'e pe har upuner ata haw katu pe har hexakaw rehe wà. 23 Ata haw katu pe har ukenaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har ikupe kutyr heta ata haw tàpuzuhu ipupe har pe teixe haw. Nuzawy kwaw kwarahy ihemaw kutyr har. A'e awa upapar muite haw a'e mokoz ukenaw wamyter pe har. Heta 50 met.

Ukenawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr

24 Na'e a'e awa hereraha kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pe kury. Aexak amo ukenawhu a'e pe. Wexak uhu haw. Nuzawy kwaw amogwer ukenawhu. 25 Heta uken ywate har a'e ukenawhu waiwyok wanehe wà. Heta 25 met ipuku haw pe. Heta 12,5 met iànàmaw pe. 26 Heta myromyrogaw 7 imuzuapyapyr pyrer a'e pe. Oho ukenawhu pe. Ipupyaikaw pyrer upyta iahykaw rehe no. Uhem katu pe. Heta inàzàràn 'yw zàwenugar hagapaw ywyok ipupe har nànàn. Teko ata haw pe wiko ma'e upuner wanagapaw wanexakaw rehe wà. 27 Heta amo teko wata haw xe no. Teko oho a'e pe a'e ukenawhu rupi wà. Heta 50 met pitài ukenawhu wi inugwer pe.

Teko waata haw tàpuzuhu pupe har ukenawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har huwake har

28 Awa hereraha ukenawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rupi ipupyaikaw pyrer pe. Wexak ukenawhu uhu haw. Nuzawy kwaw amogwer wà. 29-30 Ipupyaikaw pyrer wà, ipupyaikaw pyrer uhu ma'e no, izywyok wà no, nuzawy kwaw amogwer ukenawhu rehe har wà. Heta uken ywate har hehe no. Heta 25 met ipuku haw pe. Heta 12,5 met iànàmaw pe. 31 Heta amo ipupyaikaw pyrer uhu ma'e a'e pe. Teko uhem katu pe hupi wà. Heta inàzàràn 'yw zàwenugar hagapaw ywyok nànàn. Heta amo myromyrogaw 8 imuzuapyapyr pyrer a'e pe. Teko uzeupir ukenawhu pe hupi wà.

Teko waata haw tàpuzuhu pupe har ukenawhu kwarahy heixe haw kutyr har huwake har

32 Awa hereraha ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har rupi tàpuzuhu pupe. Wexak ukenawhu uhu haw. Nuzawy kwaw amogwer wà. 33 Ipupyaikaw pyrer wà, ipupyaikaw pyrer uhu ma'e no, iywyok wà no, nuzawy kwaw amogwer uhu haw wà. Heta uken ywate har izywyr. Heta ipupyaikaw pyrer uhu ma'e rehe no. Heta 25 met ipuku haw pe. Heta 12,5 met iànàmaw pe no. 34 Teko oho ata haw katu pe har pe a'e wi wà. Heta inàzàràn 'yw zàwenugar hagapaw ywyok nànàn. Heta amo myromyrogaw 8 py imuzuapyapyr pyrer a'e pe. Teko uzeupir ukenawhu pe hupi wà.

Teko waata haw tàpuzuhu pupe har ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har huwake har

35 Na'e awa hereraha ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe kury. Wexak uhu haw. Nuzawy kwaw amogwer wà. 36 Heta ipupyaikaw pyrer a'e pe wà no, heta ywyok imupuràg pyrer wà no. Heta ipupyaikaw pyrer uhu ma'e, heta uken ywate har izywyr no. Heta 25 met ipuku haw pe. Heta 12,5 met iànàmaw pe. 37 Teko oho ata haw katu pe har pe a'e wi wà. Heta inàzàràn 'yw zàwenugar hagapaw ywyok nànàn. Heta amo myromyrogaw 8 imuzuapyapyr pyrer a'e pe. Teko uzeupir ukenawhu pe hupi wà.

Ipupyaikaw ukenawhu huwake har

38 Ata haw katu pe har pe heta ipupyaikaw pyrer ukenawhu tàpuzuhu pupe har huwake. Teko oho ipupyaikaw pyrer uhu ma'e ata haw henataromo har pe a'e ipupyaikaw pyrer pupe wà. Xaxeto uhez ma'ea'yr ipehegwer Tupàn henataromo hapy katu pyràm a'e pe wà. 39 Heta 4 ywyrapew a'e pe wà. Mokoz upyta ipehegwer rehe wà. Amo mokoz upyta inugwer ipehegwer rehe wà. Xaxeto uzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo a'e ywyrapew wanehe wà, hapy pyràm wà,

teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo Tupàn pe izuka pyràm wà no, wanemiapo kwer ikatu 'ymaw i'ok pà izuka pyràm wà no. 40 Heta 4 itapew ipupyaikaw pyrer uhu ma'e huwake katu pe wà no. Mokoz upyta ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har ipehegwer rehe wà. Inugwer mokoz upyta inugwer ipehegwer rehe wà no. 41 Heta 8 itapew a'e pe wà. 4 upyta ipupyaikaw pyreruhu pupe wà. Inugwer 4 upyta katu pe wà. Xaxeto uzuka ma'ea'yr Tupàn pe imono pyr a'e itapew wanehe wà. 42 Umuàgà'ym ma'ea'yr hapy pyràm 4 itapew wanehe wà. Amo omonohok ita iapo pà wà. Heta met iku'aw har a'e itapew aiha haw pe. Heta 75 xenxim ipuku haw pe, iahykaw pe no. Xaxeto omono ma'ea'yr Tupàn pe imono pyràm wazuka pyràm wazuka haw paw a'e itapew wanehe wà. 43 Heta imumuràgaw a'e itapew waiwyr. Heta 7,5 xenxim imumuràgaw iànàmaw. Xaxeto omono ma'ea'yr ho'o kwer Tupàn pe imono pyràm a'e itapew wanehe wà.

44 Na'e awa hereraha ata haw tàpuzuhu pupe har pe kury. Heta mokoz ipupyaikaw pyrer a'e pe wà. Pitài ume'e kwarahy ihemaw awyze har kutyr. Upyta ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har izywyr. Inugwer ume'e kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Upyta ukenawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har izywyr. 45 Xaxeto tàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wiko ipupyaikaw pyrer kwarahy ihemaw awyze har kutyr har pupe wà. 46 Xaxeto ma'ea'yr hapy haw rehe uma'ereko ma'e upyta ipupyaikaw pyrer kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pupe wà. Xaxeto paw wiko Zanok izuapyapyr romo wà. Zanok wiko Erewi izuapyr romo. Xo a'e zo upuner Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wixe haw rehe wà.

Ata haw tàpuzuhu pupe har

47 Awa wexak ata haw tàpuzuhu pupe har uhu haw kury. Heta 50 met ipehegwer nànàn. Heta ma'ea'yr hapy haw tàpuzuhu henataromo. 48 Awa hereraha ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pe teixe haw huwake har pe kury. Wexak teixe haw uhu haw. Heta 2,5 met ipuku haw pe. Heta 7 met iànàmaw pe. Mokoz ipehegwer rehe heta pàrirogaw. Heta 1,5 met iànàmaw pe. 49 Heta 10 met ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pupe teixe haw ipuku haw pe. Heta 6 met iànàmaw pe. Heta myromyrogaw a'e pe zeupir haw romo. Heta mokoz izyta ita iapo pyrer wà. Pitàitàigatu upyta teixe haw izywyr wà.

41

1 Na'e awa hereraha ipupyaikaw pyrer wamyter pe har pe kury. Tupàn heko haw ikatu ma'e her romo a'e. Wexak ipupe teixe haw uhu haw. Heta na'iruz met ipuku haw pe. 2 Heta 5 met iànàmaw pe. Iziwyr heta mokoz pàrirogaw wà. Heta 2.5 met waànàmaw pitàitàigatu. Wexak ipupyaikaw pyreruhu uhu haw. Heta 20 met ipuku haw pe. Heta 10 iànàmaw pe.

3 Na'e oho ipupyaikaw pyrer iahykaw rehe har pe. Wexak ipupe teixe haw uhu haw. Heta pitài met ipuku haw pe. Heta na'iruz met iànàmaw pe. Ipehegwer rehe heta mokoz pàrirogaw wà. Heta 3,5 met waànàmaw pe pitàitàigatu. 4 Wexak ipupyaikaw pyreruhu uhu haw no. Ipehegwer uzuawygatu wà. Heta 10 met ko rupi. Heta 10 met kwe rupi no. Upyta ipupyaikaw pyreruhu wamyter pe har ikupe kutyr. Na'e awa uze'eg ihewe a'e pe kury:

— Tupàn henaw ikatuahy ma'e, za'e 'àg ipupyaikaw pyrer pe.

Ipupyaikaw tàpuzuhu pàrirogaw rehe har

5 Awa wexak pàrirogaw tàpuzuhu imyter pe har iànàmaw. Heta na'iruz met. Heta ipupyaikaw pyrer pixika'i ma'e tetea'u tàpuzuhu izywyr pàrirogaw rehe uzekok ma'e wà. Heta mokoz met waànàmaw pe pitàitàigatu. 6 Heta na'iruz izuapyr haw wà. Heta 30 ipupyaikaw pyrer imuzuapyr pyrer nànàn wà. Pàrirogawtàtà tàpuzuhu izywyr har ipogahy wewer izuapyr haw nànàn. Ipupyaikaw pyrer uzekok pàrirogawtàtà rehe wà. Nuzemog kwaw hehe wà. 7 Nezewe rehe we pàrirogawtàtà iwype har iànàmaw nuzawy kwaw pàrirogawtàtà i'aromo har iànàmaw. Heta mokoz myromyrogaw a'e ipupyaikaw pyrer huwake katu pe wà.

Uzekok pàrirogawtàtà rehe wà. Umàmàn tàpuzuhu nànàn. Nezewe mehe teko upuner ywy wi izuapyr haw mokoz haw pe uzeupir haw rehe wà. Na'e upuner izuapyr haw na'iruz haw pe uzeupir haw rehe a'e wi wà no. 8-11 Heta mokoz met iku'aw har pàrirogawtàtà a'e ipupyaikaw pyrer huwake har katu pe har iànàmaw pe. Heta amo teixe haw ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pe kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wanupe wà. Heta amo teixe haw ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pe kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wanupe wà no. Aexak amo ywy imuàtà pyrer tàpuzuhu izywyr har. Heta 2,5 met iànàmaw pe. A'e ywy imuàtà pyrer upyta 3 met ywy wi i'aromo. Heta ker haw tàpuzuhu ipàrirogaw izywyr wà. A'e ywy imuàtà pyrer upyta a'e ker haw iwy pe har huwake. Nan kwaw iwy pe. Nan kwaw i'aromo. Tàpuzuhu iwyr heta amo ata haw 10 met iànàmaw hereko har. Xaxeto wama'ereko haw upyta xe. Ywy imuàtà pyrer upyta ikupe kutyr.

Tàpuz tàpuzuhu pe ume'e ma'e kwarahy ihemaw kutyr har

12 Heta amo tàpuz tàpuzuhu pe ume'e ma'e kwarahy ihemaw kutyr. Heta 35 met ipehegwer pe. Heta 45 met inugwer ipehegwer pe. Heta 2,5 met izywyok iànàmaw paw pe.

Tàpuz kwarahy heixe haw kutyr har

13 Awa wexak ywy tàpuzuhu huwake har katu pe har uhu haw. Heta 50 met ipuku haw pe. Na'e wexak amo ipuku haw no. Uzypyrog tàpuzuhu iahykaw pe. Oho tàpuz kwarahy ihemaw kutyr har iahykaw pe. Heta 50 met ipuku haw a'e. 14 Wexak tàpuzuhu ipehegwer henataromo har uhu haw. Wexak ywy ma'e heta 'ymaw tàpuzuhu izywyr har uhu haw no. Heta 50 met iànàmaw a'e. 15 Awa wexak tàpuz tàpuzuhu huwake har uhu haw. A'e tàpuz kwarahy heixe haw kutyr hin. Upyta ywy ma'e hereko 'ymar iahykaw rehe. Wexak ata haw izywyr har no, xe har, pe pe har no. Heta 50 met a'e ipuku haw pe no.

Tàpuzuhu hexakaw

Wexak kar ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pe teixe haw huwake har ihewe. Aexak Tupàn henaw ikatu ma'e. Aexak Tupàn henaw ikatuahy ma'e no. 16 Iapo arer upyao ywyok paw ywyra pupe wà. Uzypyrog ywy rehe wà. Oho uken ywate har pe wà. Teko upuner a'e uken ywate har ipykaw rehe wà. 17 Ma'e hagapaw ikixi pyrer upyk ywyok tàpuzuhu ipupe har paw wà. Uzypyrog ywy rehe wà. Oho ukenaw iapyr wà. 18 Inàzàràn 'yw hagapaw wà. Ma'ea'yr ipepo ma'e hagapaw wà no. Uzapo inàzàràn 'yw hagapaw. A'e re ma'ea'yr hagapaw. A'e re inàzàràn 'yw hagapaw. A'e re ma'ea'yr hagapaw. Nezewe uzapo ywyok nànàn wà. Heta mokoz huwa ma'ea'yr nànàn. 19 Awa huwa inàzàràn 'yw ipehegwer pe har kutyr ume'e ma'e. Zàwàruhu iriàw huwa inàzàràn 'yw inugwer ipehegwer pe har kutyr ume'e ma'e. Nezewe uzapo ywyok nànàn wà. 20 Uzypyrog ywy rehe wà. Oho ukenaw iapyr wà. 21 Py zekokaw Tupàn henaw ikatu ma'e pupe har iaikaw paw uzuawygatu wà.

Tenaw Tupàn henataromo har ywyra iapo pyrer

Tupàn henaw ikatuahy ma'e henataromo heta amo ma'e. 22 Nuzawy kwaw tenaw Tupàn henataromo har ywyra iapo pyrer. Heta 1,5 met iaiha haw pe. Heta pitài met iànàmaw. Iapo arer uma'e ywyra iapo pà: iahykaw, iwype har, ipehegwer. Uze'eg awa ihewe. — 'Àg ywyrapew Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo hin a'e.

Ukenaw

23 Heta ukenaw Tupàn henaw ikatu ma'e pe teixe haw rehe. Heta amo ukenaw Tupàn henaw ikatuahy ma'e pe teixe haw rehe no. 24 Ukenaw nànàn heta mokoz pehegwer. Uzewàpytymawok wamyter pe. 25 Heta ma'eragapaw imuapyk pyrer ywyok rehe wà. Heta ma'eragapaw ukenaw Tupàn henaw ikatuahy ma'e rehe har rehe wà no: inàzàràn 'yw, ma'ea'yr ipepo ma'e. Teixe haw henataromo katu pe heta ipeao haw ywyra iapo pyrer. 26 Tupàn henaw ikatu ma'e ipehegwer rehe heta uken ywate har wà. Iapo arer umupuràg ywyok inàzàràn 'yw hagapaw pupe wà.

42

Tupàn tàpuzuhu huwake har

1 Na'e a'e awa hemuhem kar ata haw
katu pe har pe kury. Hereraha tàpuzuhu wi
kwarahy heixe haw awyze har kutyr amo
tàpuz me. A'e tàpuz namuite kwaw tàpuz
tàpuzuhu huwake har kwarahy hemaw ku-
tyr har wi. 2 Akwaw a'e tàpuz kwarahy
heixe haw awyze har kutyr har uhu haw.
Heta 50 met ipuku haw pe. Heta 25 met
iànàmaw a'e. 3 Pitài ipehegwer rehe heta
a'e ata haw 10 met iànàmaw hereko har.
Inugwer ipehegwer rehe heta amo ata
haw ata haw katu pe har rehe har. Heta
na'iruz teko haw wà. Pitàitàigatu upyta
amo teko haw i'aromo wà. Pitàitàigatu
wixe wera'u uwy pe har wi a'e tàpuzuhu
ipupe wà. 4 A'e tàpuzuhu huwake kwarahy
heixe haw awyze har kutyr heta ata haw
iànàmaw 5 met hereko har. Heta teixe haw
xe kutyr wà. 5 Ipupyaikaw pyrer ywate har
ipogahy wera'u uzuapyr ma'e wamyter pe
har wanuwi wà. Ta'e upyta imyter kutyr
wà xe. 6 Iapo arer uzapo a'e na'iruz izuapyr
haw ywy rehe wà. Nomono kwaw izy-
tahu iapyr wà. Heta izyta amogwer tàpuz
tàpuzuhu huwake har wanupe. 7-8 Heta 50
met izuapyr haw ipy rehe ywyok ywy ikatu
pe har kutyr har ipuku haw pe. Ipehegwer
pe heta ipupyaikaw pyrer wà. Inugwer
ipehegwer pe naheta kwaw wà. Izuapyr
haw ywate har tynehem ipupyaikaw pyrer
pupe. 9-10 Tàpuz iahykaw rehe kwarahy
ihemaw kutyr ywyok iahykaw pe heta
teixe haw. Teko uhem oho ata haw katu
pe har pe hupi wà. Tàpuzuhu huwake
kwarahy ihemaw awyze har kutyr heta
amo tàpuz inugwer tàpuz zàwenugar. Upyta
tàpuz tàpuzuhu huwake har kwarahy heixe
haw kutyr har huwake. 11 Ipupyaikaw
pyrer wanenataromo heta amo ata haw
kwarahy heixe haw awyze har kutyr har
zàwenugar. Uhu haw nuzawy kwaw inug-
wer uhu haw. Hexakaw nuzawy kwaw
inugwer hexakaw no. Teixe haw hehe har
nuzawy kwaw inugwer no. 12 Ipupyaikaw
pyrer wawype heta amo ukenaw a'e tàpuz
huwake kwarahy ihemaw awyze har ku-
tyr har rehe ywyok iahykaw rehe kwarahy
ihemaw kutyr.

13 Awa uze'eg ihewe. — Teko omonokatu
'àg tàpuzuhu Tupàn pe wà. Xaxeto Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wixe
ma'e u'u temi'u Tupàn pe imono pyrer
ikatuahy ma'e wà. Xaxeto omonokatu a'e
ipupyaikaw pyrer Tupàn pe wà. A'e rupi
xaxeto omono Tupàn pe imono pyr ikat-
uahy ma'e ipupe wà: arozràn Tupàn pe
imono pyr, ma'ea'yr izupe izuka pyràm
ikatu 'ygwer hekuzaromo har. 14 Xaxeto
tàpuzuhu pupe waneko mehe aze ihem wer
ata haw pe wà nehe, wezar putar ukamir
Tupàn henataromo ikatu ma'e wà nehe,
teko wazemono'ogaw pe oho 'ym mehe we
wà nehe.

Tàpuzuhu henaw ywyok ipupe har uhu haw

15 Upaw awa ywy tàpuzuhu henaw ywyok
ipupe har uhu haw hexakaw kury. Na'e
hemuhem kar pehegwer kwarahy ihemaw
kutyr har rupi kury. Na'e wexak henaw
katu pe har kury. 16 Upyhyk ywyra puku
haw hagapaw opo pe. Wexak pehegwer
kwarahy hemaw kutyr har ipuku haw.
Heta 250 met izupe. 17-19 Na'e wexak in-
ugwer pehegwer wapuku haw: kwarahy
heixe haw awyze har kutyr har, kwarahy
ihemaw awyze har kutyr har, kwarahy
heixe haw kutyr har. Wapuku haw
uzuawygatu wà. Heta 250 met wanupe
pitàitàigatu. 20 Nezewe mehe pàrirogawtàtà
umàmàn a'e ywy izywyr a'e. Heta 250 met
ipehegwer wanupe pitàitàigatu. Tupàn pe
ikatu ma'e upyta ipupe wà. Ikatu 'ym ma'e
upyta katu pe.

43

Tupàn uzewyr Tàpuzuhu pe

1 Awa hereraha ukenawhu kwarahy ihe-
maw kutyr har pe. 2 Aexak Tupàn Izaew
wazar heko haw heny katu haw a'e peheg-
wer wi tur mehe. Ize'eg nuzawy kwaw
yryhu iànogaw. Tatainy hehe har uhyape
katu ywy rehe. 3 Hexakaw a'e 'ar mehe
har nuzawy kwaw hexak awer Zeruzarez
imumaw paw rehe tur mehe arer. Nuzawy
kwaw hepuahu zàwenugar rehe arer Ke-
mar yrykaw iwyr arer no. Na'e a'ar ywy
rehe hezerew pà kury. 4 Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e heny katu haw ukwaw

ukenawhu tàpuzuhu pe har kwarahy ihemaw kutyr har rupi. Wixe tàpuzuhu pupe.

5 Na'e Tupàn Hekwe hemupu'àm ata haw tàpuzuhu pupe har pe hereraha pà kury. Aexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipuràg eteahy haw, ipuner haw no. Tàpuzuhu tynehem ipupe. 6 Awa upyta heruwake. Aenu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe ize'eg mehe tàpuzuhu pupe.

7 Awa ta'yr, Herenawhu xe hin a'e. Aiko putar xe teko Izaew izuapyapyr wainuinuromo ihe nehe. Aruze'eg putar wanereko tuweharupi ihe wà nehe. Teko Izaew a'e wà nehe, wanuwihawete a'e wà nehe no, numuaiw pixik kwaw herer ikatuahy ma'e a'e wà nehe. Numuwete pixik kwaw amo tupàn a'ua'u. Nuzutym pixik kwaw uwihawete wanetekwer heràpuzuhu huwake wà nehe. 8 Tuwihawete uzapo wàpuzuhu heràpuzuhu huwakea'i wà. Izyta uzekok heràpuzuhu izyta rehe. Teixe haw upyta heràpuzuhu pe teixe haw huwakea'i no. Xo pitài ywyok upyta uremyter pe. Nezewe haw iro ihewe. Umuaiw herer ikatuahy ma'e wà. Ta'e uzapo ma'e purumumaranugar ma'e tetea'u wà xe. A'e rupi amumaw hekwahy mehe ihe wà. 9 Tuwe upytu'u tupàn a'ua'u wamuwete re wà nehe. Tuwe weraha uwihawete wanetekwer muite heràpuzuhu wi wà nehe no. Aze weruzar ko ze'eg wà nehe, aiko putar wainuinuromo tuweharupi nehe.

10 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Awa ta'yr, Eze'eg heràpuzuhu rehe teko Izaew wanupe nehe. — Pezemu'e hexakaw rehe nehe, ere wanupe nehe. Tuwe imaranugar herenataromo wemiapo kwer rehe wà nehe. 11 Aze imaranugar wemiapo kwer rehe wà nehe, emume'u katu heràpuzuhu hexakaw wanupe nehe: iapo haw, ipupe teixe haw, izuwi hemaw, hexakaw, ipupe har paw imuàgà'ymaw, heze'eg heràpuzuhu rehe har, heremiapo kar. Emuapyk ko ma'e pape rehe paw rupi nehe. Nezewe mehe upuner imuàgà'ymaw paw hexakaw rehe wà nehe. Nezewe mehe weruzar putar heremiapo kar paw wà nehe no. 12 Na'aw heze'eg heràpuzuhu rehe har xe. Ywy izywyr har 'àg ywytyruhu rehe har paw amonokatu hezeupe. Ikatuahy ihewe. Ikatu 'ym ma'e nuixe kwaw hehe wà nehe. Nopokok kwaw hehe wà nehe.

Ma'ea'yr hapy haw uhu haw

13 Na'aw ma'ea'yr hapy haw uhu haw imume'u haw xe kury. Ipehegwer rehe ywy rehe heta tuwykwer iwyrykaw. Heta met iku'aw har ohoete haw pe. Heta met iku'aw har ipupir haw pe no. Ipehegwer rehe katu pe heta heme'y. Heta 25 xenxim aiha haw pe. 14 Heta pitài met ipehegwer ipew wera'u ma'e aiha haw pe. Heta mokoz met ipehegwer myter pe har pe. Nuzekok kwaw heme'y rehe ni pitài haw izywyr katu. Ipehegwer i'aromo har nuzekok kwaw hehe no. Heta met iku'aw har heme'y wi izywyr katu no. 15 Heta mokoz met a'e i'aromo har aiha haw pe no. Xaxeto wapy Tupàn pe imono pyr hehe wà. Zeirugatu iahykaw uzeupir ywak kutyr uzewyr pà wà. 16 Ma'ea'yr hapy haw i'aromo har iaikaw paw uzuawygatu wà. Heta 6 met ipehegwer ipuku haw nànàn. 17 Imyter pe har iaikaw paw uzuawygatu wà no. Heta 7 met ipehegwer ipuku haw nànàn. Heta heme'y izywyr katu no. Heta 25 xenxim iaiha haw pe. Heta met iku'aw har tuwykwer iwyrykaw iànàmaw pe. Heta myromyrogaw ma'ea'yr hapy haw rehe. Upyta kwarahy ihemaw kutyr.

Ma'ea'yr hapy haw imonokatu haw

18 Uze'eg zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e ihewe. — Awa ta'yr, einu katu heremimume'u nehe. Ma'ea'yr hapy haw iapo re eremukatu putar herenataromo nehe, ma'e ihewe imur pyr hapy pà hehe nehe. Eremupiripirik putar ma'ea'yr izuka pyrer wanuwykwer hehe nehe. 19 Xo xaxeto Erewi izuapyapyr zo, xo Zanok izuapyapyr zo upuner herenataromo ur haw rehe uma'ereko pà ihewe wà nehe. Ihe nezar Tuweharupi Wiko Ma'e azapo kar ko ma'e newe. Eremono putar tapi'aka'yr awa wanupe nehe. Uzuka putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo wà nehe. 20 Erepyhyk putar huwykwer pixik nehe. Eremono putar a'e huwykwer izuka haw rehe iahykaw nànàn nehe: iahykaw i'aromo har nànàn, iahykaw wamyter pe har nànàn, izywyr har nànàn nehe no. Nezewe mehe eremukatu putar ma'ea'yr

hapy haw herenataromo nehe, imonokatu pà ihewe nehe. 21 Erepyhyk putar tapi'ak awa teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo izuka pyràm nehe. Ereapy putar hapy haw romo imume'u pyr nehe, katu pe heràpuzuhu wi muitea'i nehe. 22 Iku'egwer pe erepyhyk putar amo àràpuhàràànete ikatu 'ymaw hereko 'ymar nehe. Erezuka putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn pà nehe. Eremukatu ma'ea'yr hapy haw tapi'ak awa huwykwer pupe. Emukatu àràpuhàràànete huwykwer pupe nezewegatete nehe no. 23 A'e ma'e iapo re epyhyk amo tapi'aka'yr awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar nehe. Epyhyk amo àràpuhàràna'yr hawitu ma'e ikatu 'ymaw hereko 'ymar nehe no. 24 Erur ihewe ne wà nehe. Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Wazuka re xaxeto umuhàmuhàz xa wanehe. Na'e wapy herenataromo ihewe imur pyr romo wà nehe. 25 7 'ar pawire erezuka putar amo àràpuhàràànete nehe, amo tapi'ak awa nehe no, amo àràpuhàràna'yr hawitu ma'e nehe no, teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wamunànaw romo nehe. Tuwe naheta kwaw ikatu 'ymaw a'e ma'ea'yr wanehe nehe. 26 Xaxeto umumaw putar 7 'ar ma'ea'yr hapy haw imukatu pà herenataromo wà nehe. Umuàgà'ym putar ma'ea'yr izuka àwàm rehe wà nehe. 27 A'e 7 'ar pawire xaxeto uzypyrog putar ma'e ihewe izuka pà wazuka haw rehe a'e wà nehe. Umur putar hapy paw pyràm ihewe wà nehe no. Teko werur putar ma'e hemuawyze haw a'e wà nehe. Xaxeto omono putar a'e ma'e ma'ea'yr hapy haw rehe wà nehe no. A'e 'ar mehe hemurywete kar putar pe paw rupi nehe.

44

Ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har uhu haw

1 Awa hereraha ukenawhu katu pe har kwarahy ihemaw kutyr har pe kury. Uzewàpytym ukenawhu. 2 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — 'Àg ukenawhu upyta putar uzewàpytym pà nehe. Ni amo nuwàpytymawok kwaw wà nehe. Ni amo nupuner kwaw hupi uhemaw rehe wà nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew wazar aixe hupi ihe xe. Tuwe upyta putar uzewàpytym pà tuweharupi nehe. 3 Tuwihawete upuner a'e pe oho haw rehe temi'u ihewe imur katu pyr i'u haw rehe herenataromo nehe. Wixe putar a'e pe ipupyaikaw pyrer tàpuzuhu pupe har rupi nehe. Uhem putar a'e wi a'e ipupyaikaw pyrer hupi nehe no.

Tàpuzuhu pupe wixe 'ym mehe we awa uzapo putar amo ma'e a'e nehe

4 Na'e awa hemono kar ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rupi kury, tàpuzuhu henataromo hereraha pà kury. Ame'e tàpuzuhu hexak pà. Tynehem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw heny katu haw pupe. Azeityk ywy rehe hezerew pà. 5 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Awa ta'yr, Ezekaiw katu neremixak ràm nànàn nehe, nereminu ràm nànàn nehe no. Amume'u putar heze'eg heràpuzuhu rehe har newe nehe. Amono putar heremiapo kar newe nehe no. Amo upuner heràpuzuhu pupe wixe haw rehe wà nehe. Amo nupuner kwaw wà. Einu katu waner ne wà nehe.

6 Emume'u ko heze'eg Izaew izuapyapyr hereruzar 'ymar wanupe nehe. — Amupytu'u kar putar wemiapo purumumaranugar haw iapo re ihe wà nehe. 7 Umuaiw heràpuzuhu hereko wà. Umuixe kar herehe uzeruzar 'ym ma'e hekwaw 'ymar heràpuzuhu iata haw pupe a'e wà, ma'ea'yr ikawer ihewe imur mehe a'e wà, huwykwer ihewe imur mehe a'e wà no. A'e ma'e purumumaranugar ma'e paw iapo mehe heremiaihu uzuhaw heze'eg a'e wà. Kwehe mehe azapokatu heze'egaw waipy wanehe we ihe. 8 Nuzapo kwaw hemuwete haw heràpuzuhu pupe wà. Uzapo kar amo ywy rehe har wanupe wà.

9 Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kury. Ni amo herehe uzeruzar 'ym ma'e nuixe kwaw heràpuzuhu iata haw pupe wà nehe. Ni amo hereruzar 'ymar nuixe kwaw ipupe wà nehe. Ni amo ywy rehe har Izaew wainuinuromo wiko ma'e nuixe kwaw a'e pe wà nehe.

10 Erewi izuapyapyr utyryk ihewi amo Izaew izuapyapyr wanehe we wà. Umuwete katu tupàn a'ua'u wà. A'e rupi azepyk tekoko wanehe ihe. 11 Upuner ihewe uma'ereko haw rehe nezewe wà nehe: Uzekaiw putar ukenawhu rehe wà nehe. Uzapo putar heràpuzuhu rehe ma'ereko haw wà nehe no. Upuner ma'ea'yr teko wanemirur wazuka haw rehe wà nehe. Teko werur putar a'e ma'ea'yr ihewe imur pyr romo wà, hapy pyr romo wà no. Upyta putar teko wainuromo wà nehe. Uzemuàgà'ym putar wyzài ihewe ma'ereko haw rehe wà nehe. 12 Uzekaiw tupàn a'ua'u wamuwete haw rehe Izaew wanupe wà. Nezewe haw iapo mehe uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe wà. A'e rupi ihe wazar Tuweharupi Wiko Ma'e amume'uahy wanehe hezepyk àwàm xe ihe kury: 13 Numa'ereko kwaw ihewe xaxeto romo wà nehe. Nuhem kwaw herenataromo ikatuahy ma'e huwake wà nehe. Nuixe pixik kwaw herenaw ikatuahy ma'e pupe wà nehe. Amume'u wanehe hezepyk àwàm wanemiapo kwer hekuzar àwàm xe ihe kury. 14 Amuzekaiw kar putar heràpuzuhu rehe ihe wà nehe. Uzapo putar ma'ereko haw heràpuzuhu rehe har paw wà nehe.

Xaxeto wà

15 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi. — Nezewe rehe we amogwer Izaew hereityk mehe xaxeto Erewi izuapyapyr Zanok izuapyapyr nupytu'u kwaw hemuwete haw iapo re heràpuzuhu pupe wà. Uzapo putar ihewe uma'ereko haw wà nehe kury. Ur putar herenataromo ma'ea'yr izuka pyr ikawer imur pà huwykwer imur pà ihewe wà nehe. 16 Xo a'e zo wixe putar heràpuzuhu pupe wà nehe. Xo a'e zo uma'ereko putar ma'ea'yr herenataromo wazuka haw pe wà nehe. Xo a'e zo uzekaiw putar hemuwete haw tàpuzuhu pupe har rehe wà nehe. 17 Ata haw tàpuzuhu ipupe har pe hukenaw rupi wixe mehe, tuwe umunehew kamir irin iapo pyrer wà nehe. Ata haw tàpuzuhu pupe har pupe uma'ereko mehe, tuwe numunehew kwaw kamir àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer wà nehe. 18 Tuwe umunehew wàkàg iwànaw irin iapo pyrer wà nehe. Tuwe umunehew wemyhar irin iapo pyrer wà nehe no. Numunehew kwaw uku'aw har wà nehe. Nezewe mehe na'ipirakor kwaw wà nehe. 19 Ata haw katu pe har pe teko wapyta haw pe oho 'ym mehe we wenuhem putar uma'e tàpuzuhu pupe uma'ereko mehe har wà nehe. Wezar putar a'e ma'e ipupyaikaw pyrer ihewe imukatu pyrer pupe wà nehe. Tuwe umunehew amo ma'e wà nehe. Nezewe mehe wama'e numur kwaw iaiw haw teko wanupe nehe.

20 Tuwe xaxeto nupin kwaw wàkàg wà nehe. Tuwe wa'aw na'ipuku kwaw nehe. Tuwe omonohok katu wà nehe. 21 Xaxeto nu'u kwaw win ata haw tàpuzuhu pupe har pupe wixe 'ym mehe wà nehe. 22 Xaxeto nupuner kwaw kuzà imen umàno ma'e kwer hereko haw rehe wemireko romo wà nehe. Nupuner kwaw kuzà umen heityk arer hereko haw rehe wemireko romo wà nehe no. Xo kuzà awa puhe oho 'ym ma'e hereko haw rehe zo upuner putar wà nehe. Upuner amo xaxeto umàno ma'e kwer hemireko kwer hereko haw rehe wà no.

23 Xaxeto umu'e putar heremiaihu wà nehe, ikatu ma'e iapo haw rehe wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ymaw rehe wà nehe no, ikatuahy ma'e rehe wà nehe, ikatu 'ym ma'e wi watyryk àwàm rehe wà nehe no. 24 Aze mokoz teko uzeàmàtyry'ym wà nehe, xaxeto umuàgà'ym putar a'e ma'e heze'eg rupi wà nehe. Ima'enukwaw putar mynykaw hemuwete haw rehe heze'eg rupi wà nehe, heremiapo kar rupi wà nehe no. Upytu'u putar mytu'u haw 'ar imukatuahy pà wà nehe no.

25 Tuwe xaxeto nopokok kwaw umàno ma'e kwer rehe wà nehe. Aze mo opokok hehe wà, wiko mo ikatu 'ym ma'e romo herenataromo wà. Upuner wànàm hetekwer umàno ma'e kwer rehe opokokaw rehe wà: u, uhy, wa'yr, wyky'yr, weinyr imen 'ym ma'e. 26 Uzemukatu putar herenataromo nehe. A'e re umumaw 7 'ar upytu'u pà nehe. 27 Na'e wixe putar ata haw tàpuzuhu pupe har. Umur putar ma'e ihewe imukatu haw hekuzaromo nehe. Nezewe mehe upuner uma'ereko wi haw

rehe tàpuzuhu pupe nehe. Ihe Pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo ihe.
28 Amono ma'e heremiaihu wanupe. Namono kwaw ma'e xaxeto wanupe. Azemono wanupe. Hekatu wera'u wyzài ma'e wi. Xaxeto nuwereko kwaw ywy Izaew ywy rehe wà nehe. Aiko waiwy zàwenugar romo. 29 Arozràn ihewe imur pyr a'e, ma'ea'yr temiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo har a'e no, uzeapo putar xaxeto wanemi'u ràm romo a'e nehe. Ihewe imur pyr Izaew rehe har oho putar xaxeto wanupe nehe. 30 Xaxeto upyhyk putar arozràn ipo'o pyrer ipy ikatu wera'u ma'e wà nehe. Wyzài ma'e ihewe herur pyr oho putar wanupe nehe. Teko paw typy'ak imihir mehe omono putar typy'ak ipy xaxeto wanupe wà nehe. Nezewe mehe heze'egatu upyta putar wanàpuz wanehe nehe. 31 Tuwe xaxeto nu'u kwaw wiràmiri umàno e ma'e kwer wà nehe, ni ma'ea'yr umàno e ma'e kwer wà nehe no. Nu'u kwaw ma'ea'yr amo miar hemizuka kwer wà nehe no.

45

Amo ywy pegwer uzemonokatu kar putar Tupàn pe nehe

1 Izaew izuapyapyr umuza'aza'ak putar ywy uzeupeupe wà nehe. A'e 'ar mehe, tuwe omonokatu ipehegwer Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Heta putar 12 kirom iku'aw har rehe we ipuku haw pe nehe. Heta putar 10 kirom ipupir uhu haw nehe no. Amukatu putar a'e ywy pehegwer hezeupe ihe nehe. 2 Amonokatu putar amo ywy heràpuzuhu ràm pe nehe. Iaikaw paw uzuawygatu putar wà nehe. Heta putar 250 met heme'y puku haw nànàn nehe. A'e tàpuzuhu izywyr heta putar amo ata haw nehe. Heta putar 25 met ipupy uhu haw nehe. 3 Amonokatu putar amo a'e ywy pehegwer ipehegwer nehe no. Heta putar 12 kirom iku'aw har rehe we ipuku haw pe nehe. Heta putar 5 kirom ipupy uhu haw nehe no. Heràpuzuhu upyta putar a'e pe nehe. Ikatu wera'u putar amo tàpuz nànàn amo ywy nànàn a'e. 4 A'e pehegwer uzeapo putar Izaew ywy pehegwer herenataromo ikatu wera'u ma'e romo nehe. Amonokatu putar xaxeto Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu pupe uma'ereko ma'e wanupe nehe. Uzapo putar wàpuz a'e pe wà nehe. Ywy heràpuzuhu henaw a'e pe hin putar nehe no. 5 Amonokatu putar amo ywy pehegwer nehe no. Heta putar 12,5 kirom ipuku haw nehe. Heta putar 5 kirom ipupy uhu haw nehe. Erewi izuapyapyr tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e wiko putar a'e ywy izar romo wà nehe. Heta putar tawhu a'e pe waneko haw romo wà nehe no. 6 Ywy pehegwer ikatuahy ma'e izywyr heta putar amo ywy pehegwer nehe no. Heta putar 12,5 kirom ipuku haw nehe. Heta putar 2,5 kirom ipupy uhu haw nehe no. Amonokatu putar tawhu a'e ywy rehe har nehe. Wyzài Izaew izuapyr upuner putar a'e tawhu pupe weko haw rehe nehe.

Amo ywy pegwer uzemonokatu kar putar tuwihawete pe nehe

7 Amonokatu putar amo Izaew ywy pehegwer tuwihawete pe nehe. Iziwy uzypyrog putar ywy herenataromo imukatu pyrer pe nehe, ywy rehe tawhu heta haw pe nehe. Oho putar kwarahy heixe haw kutyr yryhu Mezitehàn pe nehe. Oho putar kwarahy ihemaw kutyr ywyzaw pe nehe no. Aze xixak ipuku haw nehe, nuzawy kwaw amo Izaew ta'yr wazuapyr waiwy ipuku haw nehe. 8 Tuwihawete wereko putar a'e ywy pehegwer Izaew ywy rehe har nehe. Nezewe mehe na'imunar pixik kwaw teko wama'e rehe nehe. Ta'e Izaew izuapyapyr wiko putar ywy ikurer izar romo wà nehe xe.

Puhuz haw hagapaw, puku haw hagapaw

9 Tuwihaw Izaew rehe har wà. Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Pepytu'u teko wazuka re nehe. Pepytu'u wama'e rehe pemunar ire nehe. Pezapo ikatu ma'e nehe. Pereko katu penemiruze'eg pe wà nehe. Pemuhem kar pixik zo heremiaihu waiwy wi pe wà nehe. Ihe pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aiko ko ma'e imume'u har romo.
10 Tuwe teko paw wereko ma'e puku haw hagapaw ikatu ma'e wà nehe, ma'e ipuhuz haw hagapaw ikatu ma'e wà nehe no.

11 Wagaw putar arozràn ipuhuz haw epa
pupe wà nehe. Tuwe epa nuzawy kwaw
mat 'y heta haw hagapaw nehe. Wagaw
putar heta haw omer pupe wà nehe. Pitài
omer nuzawy kwaw 10 epa nehe, 10 mat
nehe no.
12 Pitài xikoro ipuhuz haw nuzawy
kwaw 20 zera ipuhuz haw nehe. Pitài mina
ipuhuz haw nuzawy kwaw 60 xikoro nehe.
13-14 Na'aw penemimur ràm xe: arozràn
xirik ipo'o mehe aze pemono'og 60 hyru
por nehe, pemur pitài ihewe nehe, xewar
ipo'o mehe aze pemono'og 60 hyru por
nehe, pemur pitài ihewe nehe, uri 'yw i'a
mehe ikawer imono'og mehe, aze heta
100 hyru por nehe, pemur pitài ihewe
nehe. Peagaw heta haw mat pupe nehe.
10 mat nuzawy kwaw pitài omer. 10
mat nuzawy kwaw pitài koro no. 15 Heta
putar àràpuhàràn hawitu ma'e tetea'u
Izaew wanupe wà nehe, ka'api'i rehe wà
nehe. Aze heta 200 wà nehe, pemur pitài
ihewe nehe. — Perur putar arozràn imur
pyràm nehe. Perur putar ma'ea'yr imur
pyràm hapy pyràm pe wà nehe no. Perur
putar ma'ea'yr izuka pyràm hemuawyze
kar àràm pe wà nehe no. Nezewe mehe
amunàn putar penemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e pewi ihe nehe. Ihe pezar Tuweharupi
Wiko Ma'e azapo kar ko ma'e peme ihe
kury.
16 Teko Izaew paw weraha putar a'e
ma'e Izaew wanuwihawete pe wà nehe.
17 Tuwihawete umur putar a'e ma'e ihewe
nehe, Izaew imukatu àwàm rehe nehe:
arozràn, win. Uzapo putar a'e ma'e
mynykaw zahy pyahu mehe nehe, mytu'u
haw 'ar mehe nehe no, amo mynykaw
nànàn nehe no. Tuwihawete umur putar
a'e ma'e paw ihewe teko wanekuzaromo
nehe: arozràn, ma'ea'yr hapy pyràm, ma'e
hemuawyze kar haw. Nezewe mehe
amunàn putar teko wanemiapo kwer paw
wanuwi ihe nehe.

Mynykaw -Zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer her ma'e

18 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'eg kury. — Zahy ipy rehe 'ar ipy mehe
pezuka putar tapi'ak awa ikatu 'ymaw
hereko 'ymar herenataromo heràpuzuhu
imukatu pà nehe. 19 Xaxeto upyhyk putar
tapi'ak imur pyrer huwykwer ikurer a'e
nehe, ihewe imur pà teko wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e
nehe. Omono putar huwykwer tàpuzuhu
hukenaw ipokokaw rehe nehe. Omono
putar 4 ma'ea'yr hapy haw iahykaw
wanehe nehe no, ata haw tàpuzuhu pupe
har hukenaw ipokokaw wanehe nehe
no. 20 A'e zahy rehe 7 haw 'ar mehe
uzapo putar nezewegatete haw wyzài
teko wanekuzaromo nehe, aze a'e teko
uzapo e amo ikatu 'ym ma'e a'e ma'e rehe
ipurapo wer 'ym pà no, u, aze nukwaw
kwaw heze'eg a'e ma'e iapo kar 'ym
nehe. Nezewe mehe pemupyta kar putar
heràpuzuhu ikatu ma'e romo nehe.
21 Zahy ipy rehe 14 haw 'ar mehe
pezypyrog putar mynykawhu iapo pà
nehe. Zaneipy wana'yr wazuka 'ym awer,
za'e izupe. Pemumaw putar 7 'ar typy'ak
imuapiruru kar haw hereko 'ymaw i'u
pà nehe. 22 Mynykaw 'ar ipy mehe
tuwihawete uzuka putar amo tapi'ak
awa herenataromo a'e nehe, wemiapo
kwer hekuzaromo teko wanemiapo kwer
hekuzaromo a'e nehe no. 23 Heta 7 'ar
a'e mynykaw pe. 'Ar nànàn omono putar
'aw ma'ea'yr ikatu 'ymaw hereko 'ymar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe,
henataromo wazuka pà wà nehe: 7 tapi'ak
awa wà, 7 àràpuhàràn hawitu ma'e awa
wà. Wapy putar henataromo wà nehe.
Ukaz paw putar wà nehe. 'Ar nànàn uzuka
putar pitài àràpuhàrànete wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e imunànaw romo nehe
no. 24 Pitàitàigatu tapi'ak awa izuka mehe
nehe, pitàitàigatu àràpuhàràn izuka mehe
nehe, umur putar 17,5 zutahyky'a por
arozràn ihewe nehe. Umur putar na'iruz
zutahyky'a por uri kawer ihewe nehe no.

Mynykaw -Ipeok tàpuz her ma'e

25 Mynykawhu tàpuzràn her ma'e uzypy-
rog 7 haw zahy rehe 15 haw 'ar mehe.
Umumaw 7 'ar. A'e 'ar nànàn uzuka putar
ma'ea'yr teko wanemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e hekuzaromo wà nehe, wapy putar
ma'e ukaz paw ma'e ràm nehe no, umur
putar arozràn ihewe 'ar nànàn nehe, umur
putar uri kawer 'ar nànàn nehe no.

46

Tuwihawete mynykawhu rehe we

1 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Tuwe pewàpytym ukenawhu ata haw tàpuzuhu pupe har teixe haw nehe, teko wama'ereko haw 'ar rehe nehe. Heta 6 'ar. Pewàpytymawok mytu'u haw mehe nehe. Pewàpytymawok mynykawhu zahy pyahu rehe har mehe nehe no. 2 Tuwihawete oho putar katu pe har wi ipupyaikaw pyrer ukenawhu huwake har pe nehe. Upyta putar ukenawhu pe teixe haw pe nehe. A'e 'ar mehe xaxeto umur putar ma'e herenataromo ukaz paw ma'e ràm ihewe wà nehe. Umur putar hemuawyze kar haw wà nehe no. A'e pe tuwihawete uzapo putar hemuwete haw nehe. A'e re uhem putar a'e wi nehe. Tuwe ukenawhu uzewàpytymawok karuk mehe nehe. 3 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko. Zahy pyahu mynykawhu mehe mytu'u haw 'ar mehe teko paw uzeamumew putar herenataromo wà nehe, hemuwete katu pà ukenawhu henataromo wà nehe. 4 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko. Mytu'u haw 'ar mehe tuwihawete umur putar amo ma'ea'yr hapy pyràm ukaz paw ma'e ràm ihewe a'e wà nehe: pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar, 6 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e ikatu 'ymaw hereko 'ymar wà no. 5 Hemirur àràpuhàràn nànàn umur putar 17,5 zutahyky'a por arozràn ihewe nehe no. Àràpuhàràna'yr nànàn umur putar wemimutar ihewe nehe. 17,5 zutahyky'a por arozràn ihewe imur mehe werur putar na'iruz zutahyky'a por uri kawer ihewe nehe no. 6 Mynykawhu zahy pyahu mehe uzuka putar amo ma'ea'yr herenataromo wà nehe: pitài tapi'aka'yr awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar, pitài àràpuhàràn hawitu ma'e awa ikatu 'ymaw hereko 'ymar, 6 àràpuhàràna'yr hawitu ma'e ikatu 'ymaw hereko 'ymar wà. 7 Tapi'ak rehe we àràpuhàràn rehe we umur putar 17,5 zutahyky'a por arozràn ihewe nehe. Àràpuhàràna'yr wanehe we umur putar wemimutar ihewe nehe. 17,5 zutahyky'a por arozràn ihewe imur mehe werur putar na'iruz zutahyky'a por uri kawer ihewe nehe no. 8 Tuwe tuwihawete uzewyr ukenawhu wi nehe. Ukwaw putar ipupyaikaw pyrer uhu ma'e rupi nehe. Wixe mehe ur a'e rupi. Uzewyr mehe oho a'e rupi no.

9 Teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete mehe wà nehe, wyzài mynykaw rehe wà nehe, ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rupi wixe ma'e kwer uhem putar oho ukenawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rupi wà nehe, hemuwete re wà nehe. Ukenawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rupi wixe ma'e kwer oho ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rupi wà nehe, hemuwete re wà nehe. Ni amo nuhem kwaw wixe awer rupi wà nehe. Uhem putar wixe haw ikupe kutyr har rupi wà nehe. 10 Tuwihawete wixe putar teko waneixe mehe nehe. Uhem putar oho teko wahem mehe nehe no. 11 Mynykaw 'ar mehe nehe, tàmuz wanemiapo kwer rehe ma'enukwaw haw 'ar mehe nehe no, pemur putar 17,5 zutahyky'a por arozràn tapi'ak awa nànàn nehe, àràpuhàràn nànàn nehe no. Hemuwete har umur putar wyzài wemimutar àràpuhàràna'yr nànàn nehe no. 17,5 zutahyky'a por arozràn ihewe imur pyr nànàn perur na'iruz zutahyky'a por uri kawer nehe no.

12 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Aze tuwihawete ipurumur wer ma'e rehe ihewe nehe, ma'e hapy pyràm ukaz paw ma'e ràm, u, amo hemuawyze kar àwàm nehe, xaxeto uwàpytymawok putar ata haw tàpuzuhu pupe har hukenaw izupe wà nehe. Uma'ema'e putar wemimur mytu'u haw 'ar mehe har zàwegatete nehe. Ihem ire uwàpytym putar ukenawhu wà nehe.

Ma'ea'yr Tupàn henataromo izuka pyr tuweharupi har wà

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg. — Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Tuweharupi ku'em mehe pemur pitài àràpuhàràna'yr hawitu ma'e pitài kwarahy hereko har ikatu 'ymaw hereko 'ymar ihewe nehe, izuka pà herenataromo

nehe. Pezapo nezewe haw tuweharupi nehe. 14 Tuweharupi ku'em mehe pemur 1,5 kir arozràn ihewe nehe. Pemur pitài zutahyky'a por uri kawer arozràn inuinuromo àràm romo nehe no. Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Peruzar ko ze'eg ma'e ihewe imur pyr rehe har tuweharupi nehe. 15 Pemur a'e ma'e ihewe tuweharupi ku'em mehe nehe: àràpuhàràna'yr hawitu ma'e, arozràn imuku'i pyrer, uri kawer. Pezapo nezewe haw tuweharupi nehe.

Tuwihawete ywy rehe we

16 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury. — Aze tuwihawete omono uiwy pehegwer pitài wa'yr pe nehe, ta'yr wiko putar a'e ywy izar romo nehe. Iànàm wiko putar izar romo wà nehe. 17 Aze tuwihawete omono uiwy pehegwer pitài wemiruze'eg pe nehe, kwarahy purumuhemaw ihem mehe a'e ywy uzewyr putar tuwihawete pe nehe. Wiko wi putar izar romo nehe. Ta'yr wiko putar izar romo wà nehe no. 18 Tuwe tuwihawete nupyhyk kwaw amo ywy teko wanuwi nehe. Uiwy pehegwer zo omono putar wa'yr wanupe nehe. Nezewe mehe na'imunar kwaw teko wanehe nehe. Nupyhyk kwaw waiwy wanuwi nehe.

Ma'ea'yr imupupur haw tàpuzuhu pupe har

19 A'e ma'e pawire a'e awa hereraha ipupyaikaw pyrer ukenawhu huwake har pe teixe haw pe kury. Ipupyaikaw pyrer ume'e kwarahy heixe haw awyze har kutyr. Xaxeto waneko haw Tupàn pe imonokatu pyrer ikatuahy ma'e romo a'e wà. Wexak kar amo ywy ipupyaikaw pyrer huwake har kwarahy heixe haw kutyr har ihewe kury. 20 Uze'eg ihewe. — Xaxeto umupupur putar ma'ea'yr Tupàn henataromo izuka pyrer wano'o kwer xe wà nehe. Umihir putar arozràn xe wà nehe no. Wazuka haw umunàn putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà nehe. Upurumukatu putar wà nehe no. Nezewe mehe xaxeto nueraha kwaw Tupàn henataromo ikatuahy ma'e ata haw katu pe har pe wà nehe. Aze mo weraha a'e pe wà, upuner mo ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe teko wanupe wà nehe.

21-22 Na'e hereraha ata haw katu pe har pe kury. Pitàitàigatu iahykaw rehe heta ata haw pixika'i wera'i ma'e. Zeirugatu wà. Heta 20 met ipuku haw pitàitàigatu. Heta 15 met ipupy uhu haw pitàitàigatu no. 23 Ata haw nànàn heta pàrirogawtàtà ita iapo pyrer. Heta tata henaw pàrirogawtàtà nànàn uzepokok ma'e. 24 Awa uze'eg ihewe. — Tàpuzuhu pe uma'ereko ma'e umupupur putar ma'ea'yr teko wanemimur kwer tàpuzuhu pupe izuka pyrer wà nehe, 'aw ma'e mupupur haw pupe wà nehe.

47

Yrykaw Tàpuzuhu pupe har

1 Awa hereruzewyr tàpuzuhu pe teixe haw pe kury. Teixe haw iwype uhem 'y kwarahy ihemaw kutyr uwyryk pà. Ta'e tàpuzuhu ume'e ikutyr a'e xe. 'Y uwyryk tàpuzuhu ipehegwer kwarahy ihemaw awyze har kutyr har iwype, ma'ea'yr hapy haw kutyr kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rupi. 2 Na'e awa hemuhem kar ywy tàpuzuhu izywyr har wi ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rupi kury. Hereraha ywy katu pe har rupi te ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr ume'e ma'e pe. Yrykaw uwyryk ukenawhu wi ipehegwer kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wi. 3 Upyhyk ywyra puku haw hagapaw kury. Umumaw 500 met yrykaw kutyr kwarahy ihemaw kutyr hexakaw. — Eahaw yrykaw pe pe kury, i'i ihewe. 'Y uhem hepyakaza pe. 4 Na'e umumaw amo 500 met. Na'e 'y uhem hepenàràg pe. Umumaw amo 500 met. 'Y uhem heku'aw kury. 5 Iahykaw rehe umumaw amo 500 met kury. Ohoete 'y kury. Napuner kwaw hahaw haw rehe. Typy a'e. A'e rupi teko nupuner kwaw hahaw pà wà. Aze amo u'ytaw, xo a'e mehe zo upuner. 6 Na'e uze'eg wi ihewe. — Awa ta'yr, Ezekaiw katu ko ma'e nànàn nehe. Na'e hereraha wi 'y iwyr no. 7 A'e pe hehem mehe aexak ywyra tetea'u mokoz izywyr. 8 Na'e uze'eg ihewe. — 'Aw 'y uwyryk oho kwarahy ihemaw kutyr a'e. Wezyw Zotàw yrykaw pe. A'e re oho Yryhu Umàno Ma'e Kwer pe.

A'e yryhu pupe wixe mehe umukatu 'y xa tetea'u hereko har a'e. 9 Wyzài ywy a'e 'y iwyryk àwàm rehe heta putar ma'ea'yr hexakaw tetea'u wanereko har wà nehe, ipira tetea'u wà nehe no. A'e yrykaw umukatu putar 'y Yryhu Umàno Ma'e Kwer nehe. Umuigo kar putar ma'e uwyryk àwàm rupi nehe no. 10 Heta putar ipira pyhykar yryhu iwyr wà nehe, Zeni ytyzuzàmaw pe wà nehe, te Egarai ytyzuzàmaw pe wà nehe. Umuzaiko putar ukyhapari a'e pe wamukàg kar pà wà nehe. Heta tetea'u putar pira a'e pe wà nehe. Heta tetea'u putar pira hexakaw xiroxiro ma'e a'e pe nehe no. Nuzawy kwaw yryhu Mezitehàn nehe. 11 Ywy iàkymaw rehe nehe, iàkygatu haw rehe nehe no, 'y na'ikatu kwaw nehe. Aze teko umupupur a'e 'y wà nehe, upuner putar xa iapo haw rehe wà nehe. 12 Yrykaw iwyr mokoz ipehegwer rehe ma'ywa'yw tetea'u hezuz putar wà nehe. Hexakaw tetea'u hereko har itua'u putar hehe wà nehe. Huwer nuxinig pixik kwaw nehe. Nupytu'u pixik kwaw u'a katu re wà nehe. I'a wi zahy nànàn wà nehe. Ta'e 'y tàpuzuhu wi uhem ma'e kwer umuàkym putar a'e wà nehe xe. Teko u'u putar wa'a kwer wà nehe. Teko omono'og putar huwer muhàg romo wà nehe no.

Ywyzaw

13 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Amuza'aza'ak putar ywy 12 ipehegwer wamono pà 12 Izaew ta'yr izuapyapyr wanupe wamono pà nehe. Zuze ta'yr izuapyapyr wereko putar mokoz ipehegwer wà nehe. Na'aw a'e ywy wazar xe kury. 14 Amume'uahy ko ma'e peipy wanupe kwehe mehe ihe. — Amono putar ko ywy peme ihe nehe. Pezuapyapyr wiko putar izar romo tuweharupi wà nehe, a'e wanupe. Pemuza'aza'ak ko ywy pehegwer uzuawygatu ma'e romo nehe kury.

15 Kwarahy heixe haw awyze har kutyr ywyzaw oho kwarahy ihemaw kutyr. Uzypyrog Mezitehàn yryhu pe. Oho Eterom tawhu pe. Oho Amat tawhu pe zeupir haw pe no. Oho amo tawhu wanupe no: Zenaz, 16 Merota, Ximirai (A'e tawhu upyta Namaz ywy huwake wà, Amat ywy huwake wà, a'e ywy wamyter pe wà), Axikom (a'e tawhu upyta Awrà ywyzaw huwake). 17 Kwarahy heixe haw awyze har kutyr ywyzaw oho kwarahy ihemaw kutyr. Uzypyrog Mezitehàn yryhu pe. Oho Enom tawhu pe. Ywy Namaz tawhu huwake har iwyzaw upyta ikupe kutyr. Amat tawhu nezewegatete no.

18 Kwarahy ihemaw kutyr ywyzaw oho kwarahy ihemaw awyze har kutyr. Uzypyrog amo ywy pe. A'e ywy upyta Namaz ywy Awrà ywy wamyter pe. Zotàw yrykaw uzeapo ywyzaw romo. Izaew ywy upyta kwarahy heixe haw kutyr. Zireaz upyta kwarahy ihemaw kutyr. Oho Tamar tawhu Yryhu Umàno Ma'e Kwer izywyr har pe.

19 Kwarahy ihemaw awyze har kutyr ywyzaw oho kwarahy heixe haw kutyr. Uzypyrog Tamar pe. Oho ytyzuzàmaw ywyxiguhu myter pe har Kanez Merima her ma'e pe. A'e wi oho kwarahy heixe haw awyze har kutyr kwarahy heixe haw kutyr ywyzaw Ezit ywy Mezitehàn yryhu wamyterupi.

20 Kwarahy heixe haw kutyr Mezitehàn yryhu uzeapo ywyzaw romo. Oho kwarahy heixe haw awyze har kutyr amo taw Amat pe zeupir haw rehe har pe.

21 Pemuza'aza'ak ko ywy pehegwer wamono pà peànàànàm wanupe nehe. 22 Peiko putar izar romo tuweharupi nehe. Ywy imuza'aza'ak mehe amo ywy rehe arer peinuinuromo wiko ma'e wà nehe, aze heta amo wana'yr peinuinuromo uzexak kar ma'e wà nehe, pemono putar amo pehegwer wanupe nehe no. Pereko katu a'e teko peànàm Izaew wazàwe pe wà nehe. Omomor putar ita'i Izaew izuapyapyr wainuinuromo wà nehe, amo ywy pehegwer izar romo uzeapo pà wà nehe. 23 Amo ywy rehe arer Izaew ywy rehe wiko ma'e paw upyhyk putar uma'e wà nehe. Wiko putar amo Izaew izuapyapyr wainuinuromo a'e 'ar mehe wà. A'e Izaew upyhyk putar uma'e a'e wà nehe no. Ihe Pezar Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

48

Ywy imuza'aza'akaw

1-7 Kwarahy heixe haw awyze har kutyr ywyzaw oho kwarahy ihemaw kutyr. Uzypyrog Mezitehàn yryhu pe. Oho tawhu Eterom pe. Na'e oho Amat pe zeupir haw pe. A'e re oho Enom tawhu pe. A'e re oho Namaz ywy Amat ywy wamyter pe har ywyzaw pe. Pitàitàigatu Izaew ta'yr izuapyapyr imono'og pyrer upyhyk putar ywy pehegwer wà. A'e ywy uzypyrog ywyzaw kwarahy ihemaw kutyr har pe. Oho Mezitehàn yryhu pe kwarahy heixe haw kutyr. Amume'u putar ywy pehegwer wazar waner xe nehe kury. Azypyrog putar kwarahy heixe haw awyze har kutyr har waner pe. Aha putar kwarahy ihemaw awyze har kutyr nehe. Nà Azer Napitari Manaxe Eparai Humen Zuta

Ywy Tupàn pe imonokatu pyr

8 Zuta ywy izywyr amonokatu putar ywy hemuwete haw rehe har nehe. Aze erezypyrog a'e ywyzaw kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe nehe, aze ereho kwarahy ihemaw awyze har kutyr nehe, heta putar 12,5 kirom a'e ywy ipuku haw nehe. Aze erezypyrog kwarahy ihemaw kutyr har rehe nehe, aze ereho kwarahy heixe haw kutyr nehe, a'e ywy ipupy uhu haw nuzawy kwaw ywy Izaew izuapyapyr wanupe imono pyrer ipupy uhu haw nehe. Heràpuzuhu upyta putar a'e ywy rehe nehe.

9 Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. A'e ywy wamyter pe heta putar amo ywy pehegwer ihewe imur katu pyrer nehe. Heta putar 12,5 kirom ipuku haw nehe. Heta putar 10 kirom ipupy uhu haw nehe no. 10 Xaxeto wereko putar amo a'e ywy ihewe imur pyrer ipehegwer wà nehe. Heta putar 12,5 kirom a'e ywy ipuku haw nehe, aze erezypyrog kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe nehe, kwarahy ihemaw awyze har kutyr neho pà nehe. Heta putar 5 kirom ipupy uhu haw aze erezypyrog kwarahy ihemaw pe nehe, aze ereho kwarahy heixe haw kutyr nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Heràpuzuhu upyta putar a'e ywy imyter pe nehe. 11 Xaxeto Zanok izuapyapyr wiko putar a'e ywy ihewe imur katu pyrer izar romo wà nehe. Uma'ereko katu ihewe wà. Nuzemono'og kwaw amogwer Izaew wanehe we wà, ikatu 'ym ma'e iapo pà wà. Amogwer Erewi izuapyapyr uzemono'og Izaew wanehe we ikatu 'ym ma'e iapo pà wà. 12 A'e rupi Zanok izuapyapyr wereko putar amo ywy pehegwer ikatuahy ma'e Erewi izuapyapyr waiwy huwake wà nehe. A'e ywy ikatu wera'u putar amo ywy wi herenataromo a'e nehe. 13 Erewi izuapyapyr wereko putar amo ywy pehegwer a'e wà nehe no. Waiwy uzekok putar xaxeto waiwy rehe nehe. Heta putar 12,5 kirom ipuku haw nehe. Heta putar 5 kirom ipupy uhu haw nehe no. 14 Aiko Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Ywy hezeupe heremimonokatu ràm ikatuahy wera'u putar amo ywy pehegwer wanuwi nehe. Ni amo nupuner kwaw amo heywy pehegwer ime'egaw rehe amo pe wà nehe. Nupuner kwaw imono haw rehe amo pe amo ma'e hekuzaromo wà nehe. Nupuner kwaw amo pe imono haw rehe wà nehe. Ikatuahy putar a'e nehe. Ihe Tupàn ihe, aiko putar izar romo ihe nehe.

15 Heta putar ywy kurer nehe. Heta putar 12,5 kirom ipuku haw nehe, 2,5 kirom ipupy uhu haw nehe no. Nan kwaw ywy herenataromo imukatuahy pyrer a'e. Wyzài teko upuner hehe wata haw rehe wà. Upuner a'e pe wiko haw rehe wà nehe. Upuner ma'e itymaw rehe hehe wà nehe no. Tawhu upyta imyter pe nehe. 16 Iahykaw paw uzuawygatu wà. Heta putar 2.250 met ipehegwer ipuku haw nànàn nehe. 17 Tawhu izywyr ipehegwer nànàn heta putar ywy ma'e heta 'ymaw nehe. Heta putar 125 met a'e ywy ipupy uhu haw nehe. 18 Tawhu ywy ikatuahy ma'e izywyr àràm iapo pawire heta we putar amo ywy. Kwarahy ihemaw kutyr heta putar 5 kirom ipuku haw nehe, 2,5 ipupy uhu haw nehe no. Kwarahy heixe haw kutyr heta putar 5 kirom ipuku haw nehe, 2,5 ipupy uhu haw nehe no. Teko tawhu pupe wiko ma'e uzutym putar ma'e a'e ywy rehe wà nehe. 19 Tawhu pupe uma'ereko ma'e wà, wyzài Izaew

ta'yr izuapyr wà, upuner a'e ywy rehe ma'e itymaw rehe wà nehe.

20 A'e ywy paw iahykaw uzuawygatu putar wà nehe. Heta putar 12,5 kirom ipehegwer nànàn nehe. Ywy tawhu iwype har upyta putar a'e ywy rehe nehe no.

Tuwihawete iziwy

21-22 Na'aw a'e ma'e pehegwer waner xe kury: tàpuzuhu wype har, xaxeto waiwy, Erewi izuapyapyr waiwy, tawhu iwype har. Heta putar 12,5 kirom ipuku haw nehe. Heta we putar ywy kwarahy ihemaw kutyr nehe, heixe haw kutyr nehe no. Tuwihawete wiko putar a'e ywy izar romo nehe. Kwarahy ihemaw kutyr tuwihawete ywy uhem putar ywyzaw pe. Kwarahy heixe haw kutyr uhem putar yryhu Mezitehàn pe nehe. Kwarahy heixe haw awyze har kutyr Zuta ywyzaw uzeapo putar a'e ywyzaw romo no. Kwarahy ihemaw awyze har kutyr Mezàmi ywyzaw uzeapo a'e ywyzaw romo.

Ywy pegwer amogwer Izaew ta'yr wazuapyapyr wanupe

23-27 A'e ywy ihewe imur katu pyrer huwake kwarahy ihemaw awyze har kutyr Izaew ta'yr izuapyapyr paw upyhyk putar amo ywy pehegwer pitàitàigatu wà nehe. A'e ywy uzypyrog putar ywyzaw kwarahy ihemaw rehe har pe nehe. Oho putar kwarahy heixe haw kutyr Mezitehàn yryhu kutyr nehe. Azypyrog putar pehegwer wazar waner imume'u pà kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe kury: Mezàmi, Ximeàw, Ixakar, Zemurom, Kaz.

28 Kaz izuapyapyr waiwyzaw oho putar kwarahy ihemaw awyze har kutyr kwarahy heixe haw kutyr nehe. Uzypyrog putar Tamar tawhu pe nehe. Oho putar ytyzuzàmaw Kanez her ma'e pe nehe. A'e wi oho putar kwarahy heixe haw awyze har kutyr kwarahy heixe haw kutyr nehe, Ezit ywyzaw rupi nehe. Oho putar Mezitehàn yryhu pe nehe.

29 Zanezar Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Nezewe pemuza'aza'ak putar ywy ipegegwer romo nehe. Izaew ta'yr izuapyapyr wiko putar a'e ywypehegwer wazar romo wà nehe. Omono putar uzuapyapyr wanupe wà nehe no.

Ukenawhu Zeruzarez pe har

30-34 Heta putar 12 Zeruzarez tawhu pe teixe haw wà nehe. Heta putar 2.250 met ipàrirogawtàtà nànàn nehe. Heta putar na'iruz ukenawhu ipàrirogawtàtà nànàn nehe no. Amuapyk kar putar Izaew ta'yr waner a'e ukenawhu wanehe paw rupi ihe wà nehe. Na'aw her ukenawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe har xe wà: Humen Zuta Erewi. Na'aw her ukenawhu kwarahy ihemaw kutyr har rehe har xe wà: Zuze Mezàmi Nà. Na'aw her ukenawhu kwarahy ihemaw awyze har kutyr har rehe har xe wà: Ximeàw Ixakar Zemurom. Na'aw her ukenawhu kwarahy heixe haw kutyr har rehe har xe wà: Kaz Azer Napitari. 35 Aze xiagaw pàrirogawtàtà tawhu izywyr har ipuku haw paw nehe, heta putar 9 kirom izupe nehe. Ko 'ar henataromo nehe, — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko xe a'e, i'i putar teko a'e tawhu pe nehe. Her romo nehe. Upaw kwez xe kury.

Upaw

TANIEW

Kwàkwàmo Izaew izuapyr wiko Namukononozor hàpuzuhu pupe wà

1 Zeoaki Zuta ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe, na'iruz haw kwarahy mehe, Namukononozor Mawiron wanuwihawete uzàmàtyry'ym Zeruzarez tawhu pe har wà a'e wà kury. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weityk kar a'e tawhu Namukononozor pe a'e. Upyhyk kar amo ma'e hekuzar katu ma'e Tupàn Hàpuzuhu pupe har izupe a'e wà no. Namukononozor weraha a'e ma'e weko haw pe Mawiron tawhu pe wà. — Pemono a'e ma'e hezar hagapaw hàpuz me nehe, temetarer imonokatu haw pupe nehe, i'i wemiruze'eg wanupe.

3 Na'e tuwihawete Namukononozor wenoz Apenaz uzeupe kury. Wiko uma'ereko ma'e tàpuzuhu pe har wanuwihaw romo a'e. Uze'eg nezewe izupe. — Eme'e Izaew heremipyhyk kwer wanehe nehe. Exaexak amo kwàkwàmo tuwihawete iànàm ne wà nehe. Exaexak amo awa hemetarer katu ma'e kwer wana'yr ne wà nehe no, i'i izupe. 4 Xo kwàkwàmo ipuràg eteahy ma'e exaexak ne wà nehe. Aze heta amo ikatu 'ymaw amo rehe nehe, ezar nehe: hehàpyhà 'ym ma'e, iapyha 'ym ma'e, ipàri ma'e. Xo na'arewahy uzemu'e ma'e zo exak ne wà nehe. Exaexak ma'e kwaw par ne wà nehe. Nezewe mehe upuner uma'ereko haw rehe heràpuzuhu pupe wà nehe. Tuwe uzemu'e Mawiron waze'eg rehe wà nehe. Uzemu'e putar Mawiron wanàmuzgwer waze'eg rehe wà nehe no. 5 Erekwaw heremi'u tuweharupi har ne. Erekwaw ma'ywa tykwer heremi'u tuweharupi har no. Tuwe wanemi'u ràm tuweharupi har nuzawy kwaw heremi'u nehe, i'i izupe. — Na'iruz kwarahy emumaw wamuàgà'ym pà nehe. A'e re uzypyrog putar heràpuzuhu pupe uma'ereko pà wà nehe, i'i izupe. 6 Wexaexak kwàkwàmo oho a'e wà kury. Hexak pyrer wainuromo heta 4 kwàkwàmo Zuta izuapyapyr wà. Na'aw waner xe wà: Taniew, Anani, Mizaew, Azari. 7 Apenaz omono amo waner uze'eg rupi har wanupe. Na'aw waner ipyahu ma'e xe wà. Mewtexazar, Xanarak, Mezak, Amenenek.

8 Nezewe i'i Taniew uzeupe kury. — Aze a'u tuwihawete hemi'u nehe, aze ai'u ma'ywa tykwer pupe nehe, aiko putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn henataromo ihe nehe, i'i. A'e rupi uze'eg oho Apenaz pe kury. — Hepytywà a'e ma'e wi hemunyryk kar pà nehe, i'i izupe. 9 Tupàn umuigo kar Apenaz Taniew imyrypar romo kury. A'e rupi ipurupytywà wer hehe. 10 Nezewe rehe we Apenaz ukyze tuwihawete wi. A'e rupi uze'eg nezewe Taniew pe.

— Tuwihawete hezar a'e, a'e ae umume'u penemi'u ràm a'e, pei'u àwàm a'e no. Aze ume'e penehe nehe, — Napekàg kwaw izypy mehe peneko awer zàwe, aze i'i peme nehe, — Napekatu kwaw ko 'ar rehe amogwer kwàkwàmo wazàwe nehe, aze i'i peme nehe, penehe ume'e mehe nehe, hezuka putar nehe. Peiko putar hezuka arer ài romo nehe, i'i wanupe.

11 Apenaz umuzekaiw kar a'e zauxiapekwer a'e 4 kwàkwàmo wanehe a'e wà: Taniew, Anani, Mizaew, Azari. Na'e Taniew uze'eg oho a'e zauxiapekwer pe kury.

12 — Aenoz putar amo ma'e newe ihe nehe kury. Eagaw nezewe haw nehe. Emumaw 10 'ar xo kumana'i zàwenugar imur pà zo urewe ureremi'u romo nehe. Xo 'y pupe zo urui'u putar nehe no. 13 A'e 10 'ar pawire eme'e urerehe nehe. Eme'e amo kwàkwàmo tuwihawete hemi'u i'u har wanehe nehe no. Aze urerexak àwàm ikatu newe nehe, ezapo neremimutar urewe nehe, i'i Taniew zauxiapekwer pe.

14 — Ikatu, i'i zauxiapekwer izupe. Na'e umumaw 10 'ar hemiapo kar haw iapo pà. 15 10 'ar paw ire, a'e 4 kwàkwàmo Izaew izuapyr ikatu wera'u kwàkwàmo tuwihawete hemi'u i'u har wanuwi wà kury. Ikàg wera'u wanuwi wà no. 16 Na'e zauxiapekwer upytu'u tuwihawete hemi'u a'e 4 kwàkwàmo wanupe i'u kar ire kury. U'u kar xo kumana zàwenugar zo wanupe kury.

17 Tupàn ukwaw katu kar Mawiron wapape a'e 4 kwàkwàmo wanupe. Ukwaw

katu kar wanemigwaw wanupe no. Amo ma'e iapo haw omono Taniew pe no. Omono puahu imume'u katu haw izupe, puahu zàwenugar imume'u katu haw izupe no.
18 — Umumaw putar na'iruz kwarahy uzemuàgà'ym pà wà nehe, i'i tuwihawete Namukononozor izypy mehe a'e. Upaw na'iruz kwarahy kury. A'e rupi Apenaz weraha kwàkwàmo paw tuwihawete henataromo wà kury. 19 Tuwihawete uze'eg wanupe. Wexak a'e 4 wakatu haw: Taniew, Anani, Mizaew, Azari. Naheta kwaw amo wazàwenugar a'e pe wà. A'e rupi upyta tuwihawete hàpuzuhu pupe uma'ereko pà wà. 20 Aze tuwihawete ipurukwaw wer amo zawaiw katu ma'e rehe, aze xo ma'e kwaw katu har zo upuner a'e ma'e imume'u haw rehe, aze xo ma'e kwaw par zo upuner a'e ma'e imume'u haw rehe, wenoz a'e 4 kwàkwàmo uzeupe wà. Ta'e ukwaw katu wera'u ma'e wà xe, ma'e kwaw katu har Mawiron pe har wanuwi upaw rupi katete wà xe. Ukwaw wera'u ma'e ikwaw pyr 'ym a'e wà no, imume'u haw Mawiron pe har wanuwi upaw rupi katete wà no.
21 Taniew upyta tuwihawete hàpuzuhu pe te Xiru Mawiron wanuwihawete romo heko haw izypyrog mehe.

2

Namukononozor upuahu a'e

1 Tuwihawete romo wiko mehe mokoz haw kwarahy mehe Namukononozor uzypyrog upuahu pà kury. Ukyze katu a'e, a'e rupi nupuner kwaw uker haw rehe. 2 A'e rupi wenoz kar awa uzeupe wà: ma'e kwaw katu har wà, ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u har wà, paze ma'e wà, zahytata kwaw par wà. — Pemume'u katu tuwihawete ipuahu awer izupe nehe. Uhem a'e awa tuwihawete henataromo uzexak kar pà wà. 3 Na'e uze'eg wanupe kury.
— Apuahu ihe. A'e re akyze katu no. Ma'in hepuahu awer ihewe. Ikwaw 'ym mehe we napytu'u kwaw nehe, i'i wanupe.
4 Uze'eg tuwihawete pe Àràm izuapyapyr waze'eg rupi wà kury. — Tuwe tuwihawete wikuwe tuweharupi umàno 'ym pà nehe, i'i izupe wà. — Emume'u nepuahu awer urewe nehe. Henu re urumume'u putar ikwaw kar haw newe nehe, i'i izupe wà.
5 Tuwihawete uwazar waze'eg wanupe kury. — Nezewe aze'eg hezeupe kwez kury. Pemume'u hepuahu awer ihewe pe nehe. A'e re pemume'u hemimume'u ihewe nehe no. Aze napepuner kwaw a'e ma'e iapo haw rehe nehe, zauxiapekwer pepei'ài'àg putar wà nehe. Weityk putar penàpuz a'e wà nehe no. 6 Aze pemume'u hepuahu awer ihewe nehe, aze pemume'u ikwaw paw nehe no, amono putar ma'e hekuzar katu ma'e peme nehe. Apumuawate kar putar teko wanupe ihe nehe no. Pemume'u hepuahu awer ihewe nehe kury. Pemume'u ikwaw kar har ihewe nehe no.
7 Uze'eg wi a'e ma'e kwaw katu har uwihawete pe a'e wà kury.
— Emume'u nepuahu awer nehe. A'e re urumume'u putar ikwaw kar har newe ure nehe, i'i izupe wà.
8 Tuwihawete uze'eg wi wanupe kury. — Akwaw penemiapo ihe. Aze urupuranu wiwi tuwihawete rehe nehe, na'urezuka kwaw ru'u nehe, peze peiko pezeupe. Ta'e pekwaw heremiapo ràm pe xe. 9 Aze napemume'u kwaw hepuahu awer ihewe nehe, azepyk putar penehe nehe. Penehe hezepyk àwàm pitàitàigatu uzuawyawygatu putar nehe. — Zaneremu'em putar izupe nehe. Ximume'u temu'emaw izupe nehe, peze pezeupeupe. — Nezewe mehe, aze ru'u na'urezuka kwaw nehe, peze pezeupeupe. Aze pepuner hepuahu awer imume'u haw rehe nehe, akwaw putar imume'u haw ikwaw har romo peneko haw ihe nehe no, i'i wanupe.
10 Ma'e kwaw katu har uwazar tuwihawete ize'eg izupe nezewe wà kury. — Ni amo ywy rehe har nupuner kwaw a'e neremimutar imume'u haw rehe wà, i'i izupe wà. — Ni amo tuwihawete, ni ikàg wera'u ma'e, ni upuner wera'u ma'e nuzapo kar pixik kwaw agwer ma'e a'e wà, ma'e kwaw katu har wanupe a'e wà, ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u har wanupe a'e wà, zahytata kwaw par wanupe a'e wà.
11 Ni amo nupuner kwaw nereminozgwer

iapo haw rehe wà. Naheta kwaw agwer ma'e iapo har wà. Xo tupàn zo wà. Nuiko kwaw ko ywy rehe zaneinuinuromo wà, i'i izupe wà.

12 Wikwahy tuwihawete kury. Uzuka kar ma'e kwaw katu har Mawiron ywy rehe har paw rupi wà kury. 13 Hemiruze'eg umume'u ize'eg teko paw wanupe pape rehe imuapyk pà wà. Na'e oho Taniew ipiaromo wà kury. Oho imyrypar wapiaromo wà no, ta'e uzuka putar tuwihawete ze'eg rupi katete wà xe.

Tupàn umume'u tuwihawete ipuahu awer Taniew pe

14 Taniew wekar Ariok zauxiapekwer tuwihawete rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw oho a'e kury. Ta'e a'e 'ym mehe tuwihawete uzuka kar ma'e kwaw katu har Mawiron ywy rehe har paw izupe a'e xe. Upuranu hehe imyrypar zàwenugar ài. 15 — Màràzàwe tuwe tuwihawete urezuka kar nezewe a'e, i'i izupe. Ariok umume'u uzeapo ma'e kwer izupe. 16 Na'e uze'eg Taniew oho tuwihawete pe kury. — Urezuka zo pe na'arewahy nehe. Hezeagaw wer nepuahu awer imume'u pà newe, ikwaw kar haw imume'u pà newe nehe no.

17 A'e re Taniew oho weko haw pe. A'e 3 imyrypar wiko a'e pe wà: Anani, Mizaew, Azari. 18 — Peze'eg Tupàn ywak rehe har pe nehe, ty wà. — Urepuhareko pe nehe. Exak kar a'e puahu awer hemimume'u urewe nehe, ere Tupàn pe nehe. Nezewe mehe nazamàno kwaw amogwer ma'e kwaw katu har Mawiron ywy rehe har wainuinuromo zane nehe no, i'i wanupe. 19 A'e 'ar mehe we pyhaw Taniew wexak amo ma'e puahu zàwenugar a'e kury. Hexak mehe Tupàn wexak kar a'e puahu awer ikwaw kar haw Taniew pe a'e. — Nekatuahy Tupàn, ta'e erexak kar tuwihawete ipuahu awer ihewe ne xe, i'i izupe. 20 Nezewe i'i izupe no.

Tuwe teko umume'u nerer ikatu haw tuweharupi wà nehe, Tupàn hezar.
Ta'e ereiko ma'e kwaw katu haw izar romo ne xe. Ereiko puner haw izar romo ne.
21 Ne ererur kwarahy. Eremugyr kar àmàn no.
Eremuigo kar awa teko wanuwihawete romo ne wà. Ereityk ne wà no.
Eremono ma'e kwaw katu haw awa ma'e kwaw katu har wanupe.
Eremono ma'e kwaw paw awa ma'e kwaw par wanupe no.
22 Eremume'u ma'e ikwaw pyr 'ym purupe. Eremume'u ma'e imume'u pyr 'ym purupe no.
Erekwaw ma'e ipytunahy haw rehe uzeàmim ma'e no.
Ta'e tatainy wiko nerehe we a'e xe.
23 Tupàn heipy wazar ne,
amume'u nekatu haw newe kury. Amume'u nepuner haw newe no.
Ta'e eremur ma'e kwaw katu haw ihewe ne xe. Eremur nepuner haw ihewe ne no.
Urenoz ma'e newe. Erewazar urewe.
Tuwihawete ipurukwaw wer ma'e rehe a'e. Erexak kar a'e ma'e urewe.

Taniew umume'u ipuahu awer tuwihawete pe

24 Na'e wekar Taniew Ariok oho kury. A'e 'ym mehe tuwihawete uzuka kar ma'e kwaw katu har Mawiron ywy rehe har paw Ariok pe a'e wà. — Ariok, i'i izupe. — Ezuka zo ma'e kwaw katu har ne wà nehe. Hereraha pe tuwihawete pe hemuze'eg kar pà nehe. Amume'u putar ipuahu awer izupe nehe, i'i izupe.

25 Na'arewahy Ariok weraha Taniew tuwihawete henataromo kury. — Kwehe mehe xirur Zutew tetea'u waiwy wi zaneremipyhyk kwer romo zane wà. Arur amo Zutew kwez xe ihe kury. Umume'u putar nepuahu awer newe nehe kury, i'i Ariok tuwihawete pe.

26 Tuwihawete upuranu Taniew Mewtexazar her inugwer hereko har rehe kury. — Aipo erepuner hepuahu awer imume'u haw rehe ihewe, ikwaw kar haw imume'u pà ihewe, i'i izupe.

27 Uwazar Taniew ipuranu haw izupe. — Naheta kwaw awa nepuahu imume'u àràm, ni ma'e kwaw katu har wà, ni uzeapo ma'e ràm imume'u har wà, ni paze ma'e wà, ni zahytata kwaw par wà. 28 Heta pitài tupàn ywak rehe. Umume'u ma'e ikwaw pyr 'ym a'e. Tupàn nemupuahu kar ma'e uzeapo ma'e ràm hexak kar pà newe a'e. O tuwihawete, amume'u putar nepuahu

awer neker mehe arer newe nehe kury. Amume'u putar nepuahu awer zàwenugar neker mehe arer newe nehe no.

29 Ereker nerupaw rehe. Erezypyrog uzeapo ma'e ràm rehe nema'enukwaw pà. Ikwaw pyr 'ym imume'u har wexak kar uzeapo ma'e ràm newe a'e. 30 A'e re umume'u ikwaw kar haw ihewe. Nakwaw wera'u kwaw ma'e amo awa wanuwi. Nezewe rehe we Tupàn wexak kar ihewe a'e, ta'e ipurukwaw kar wer nepuahu awer ikwaw kar haw rehe newe a'e xe. Ipurumume'u katu wer nema'enukwaw pawer rehe newe no, o tuwihawete.

31 Erexak ma'e puahu zàwenugar. Erexak awa hagapaw uhua'u ma'e. Upu'àm nerenataromoa'i a'e. Heny katu hagapaw. Nezewe rehe we erekyze izuwi. 32 Iàkàg a'e, itazu or iapo pyrer romo a'e. Ipuxi'a a'e, izywa a'e no, itaxig parat iapo pyrer romo a'e. Ipy'a a'e, hewir a'e no, itazu morog iapo pyrer romo a'e. 33 Hetymà itaper iapo pyrer romo a'e. Ipy itaper ywyzuwa inuromo har iapo pyrer romo. 34 Neme'e mehe itahu ywytyruhu rehe har u'ar wenaw wi. Ni amo numuàzàn kwaw a'e wi. Itahu u'ar awa hagapaw ipy i'aromo ikaika pà paw rupi. 35 A'e 'ar mehe we itaper a'e, ywyzuwa a'e no, itazu morog a'e no, itaxig parat a'e no, itazu or a'e no, uzeapo ywyku'i romo kury. Kwarahy mehe teko oxooxok arozràn iapirer imuwewe pà izuwi wà. A'e ywyku'i nuzawy kwaw iapirer arozràn wi uzeupir ma'e. Ywytu weraha a'e ywyku'i paw a'e wi. Nupyta kwaw ni pitài a'e pe. Itahu uhua'u wera'u oho iko kury. Uzeapo ywytyruhu uhua'u ma'e romo kury. A'e ywytyruhu upyk ywy paw rupi katete kury.

36 Nezewe nepuahu awer. Amume'u putar ikwaw kar haw newe kury. 37 O tuwihawete. Ereiko tuwihawete romo ne. Erepuner wera'u amo tuwihaw wanuwi. Tupàn ywak rehe har nemuigo kar tuwihawete romo a'e. Umur nepuner haw newe. Umur pureruze'egaw newe no. Umuze'egatu kar teko paw nerehe wà no. 38 Nemuigo kar teko ywy nànànar wazar romo, ma'ea'yr ywy nànànar wazar romo no, wiràmiri ywy nànànar wazar romo no. Ereiko àkàg itazu or iapo pyrer romo. 39 Tuwihawete romo nereko re amo awa wiko putar teko paw wanuwihawete romo nerekuzar romo a'e nehe. Na'ikàg wera'u kwaw nezàwe a'e nehe. A'e re heta putar amo tuwihawete nehe no. A'e tuwihawete wiko putar itazu morog zàwenugar romo. Wiko putar teko ywy nànànar wazar romo nehe. 40 A'e re ur putar amo pureruze'egaw a'e nehe. Nuzawy kwaw itaper nehe. Itaper ipyw ma'e uzekazeka uzepei'ài'àg tetea'u romo. Nezewegatete a'e pureruze'egaw umumaw putar amogwer pureruze'egaw ywy rehe har paw rupi nehe no. 41 Erexak a'e awa hagapaw. Ipy a'e, ipyhàpyhà a'e no, itaper ywyzuwa inuinuromo har iapo pyrer romo a'e. Amume'u putar hemimume'u newe kury. A'e pureruze'egaw uzepei'ài'àg putar nehe. Heta wewer putar itaper ikàgaw hehe nehe. Erexak hexakaw. A'e itaper uzemono ywyzuwa inuinuromo. 42 Ipyhàpyhà heta ywyzuwa itaper inuromo. Amume'u putar hemimume'u newe kury. A'e pureruze'egaw ikàg putar nehe. Nezewe rehe we ipyw putar nehe no. 43 Ne, o tuwihawete, erexak hexakaw. Itaper uzemono ywyzuwa inuinuromo. Amume'u putar hemimume'u newe kury. Tuwihawete uzeagaw uzemono'og pà wà nehe. Amo wereko amo tuwihawete iànàm wemireko romo wà nehe. Amo omono putar wànàm amo tuwihawete pe hemireko romo wà nehe. Nezewe haw iapo mehe uzeagaw putar uzemyrypar pà wà nehe. Itaper nuzemono'og kwaw ywyzuwa rehe we. Nezewegatete a'e pureruze'egaw nuzemono'og kwaw wà nehe. 44 A'e tuwihawete waneko mehe Tupàn ywak rehe har umuzexak kar putar amo pureruze'egaw a'e nehe. Ni amo numumaw pixik kwaw a'e pureruze'egaw a'e wà nehe. Ni amo tuwihawete nuiko kwaw a'e pureruze'egaw izar romo wà nehe. A'e pureruze'egaw umumaw putar amogwer pureruze'egaw paw rupi wà nehe. Nupaw pixik kwaw nehe. 45 Erexak itahu ywytyruhu wi u'ar ma'e. Ni amo numuàzàn kwaw wà. Ukauka a'e awa hagapaw ita iapo pyrer a'e: ita per, itazu morog, itaxig parat, ywyzuwa, itazu or. Tupàn Upuner Wera'u Ma'e wexak kar

uzeapo ma'e ràm iko newe. Nezewe nepuahu awer. Amume'u ikwaw kar haw azeharomoete har kwez newe kury, i'i Taniew Namukononozor pe.

Tuwihawete umuwete Taniew

46 Na'e tuwihawete Namukononozor wapyk upenàràg rehe Taniew henataromo kury. Umuhyk uwa ywy rehe. Na'e uze'eg wemiruze'eg wanupe kury. — Pezuka ma'ea'yr Taniew henataromo nehe, imuawate katu pà nehe. Pemono ma'e imono pyr izupe nehe no. Peapy yhyk zàwenugar henataromo nehe no, i'i wanupe. 47 Na'e uze'eg Taniew pe kury. — Tupàn penemimuwete a'e, upuner wera'u amogwer tupàn wanuwi upaw rupi katete azeharomoete a'e. Wiko tuwihawete paw wazar romo no. Wiko ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u har romo. Akwaw heko haw. Ta'e eremume'u hepuahu awer ikwaw pyr 'ym ikwaw kar haw ihewe ne xe.

48 Na'e tuwihawete umuigo kar Taniew tuwihaw upuner wera'u ma'e romo kury. Omono hekuzar katu ma'e tetea'u izupe no. Umuigo kar Mawiron ywy rehe har wanuwihaw romo. Umuigo kar ma'e kwaw katu har uiwy rehe har paw wanuwihaw romo no. 49 — Emuigo kar hemyrypar Mawiron ywy rehe har wanuwihaw romo ne wà nehe no, i'i Taniew tuwihawete pe. A'e rupi tuwihawete umuigo kar a'e na'iruz awa tuwihaw romo wà: Xanarak, Mezak, Amenenek. Taniew upyta tuwihawete hàpuzuhu pe.

3

Tupàn ua'u or iapo pyrer

1 Tuwihawete Namukononozor uzapo kar awa hagapaw a'e kury. Iaiha haw heta 27 met. Iànàgaw heta 2,70 met. — Pemupu'àm awa hagapaw ywytyr heta 'ymaw Nurà her ma'e rehe Mawiron ywy rehe nehe, i'i wemiruze'eg wanupe. 2 Umur kar tuwihaw paw a'e wà kury, a'e awa hagapaw hexak kar pà wanupe a'e wà kury: ywy pehegweruhu rehe har wanuwihaw wà, tawhu pe har wanuwihaw wà, ywy pehegwer rehe har wanuwihaw wà, tàmuz wà, temetarer rehe uzekaiw ma'e wà, tàmuz waze'eg kwaw par wà, pureruze'eg ma'e wà, amo teko upuner ma'e paw rupi wà. 3 Ur paw rupi wà, awa hagapaw henataromo upu'àm pà wà. Ta'e tuwihawete ipurexak kar wer hehe teko wanupe xe. 4 — Emume'u imuawate haw rehe zanezypyrogaw kury, i'i tuwihawete amo wemiruze'eg pe. Na'e uze'eg wahy hawa'u a'e kury. — Teko ywy nànànar wà, hexakaw paw hereko har wà no, ze'eg paw rupi uze'eg ma'e wà no. 5 Imupu pyr imupu har umupu putar wà nehe: xi'àm àràpuhàràn i'ak kwer iapo pyrer, xi'àmete, wioràw, wioràwiràn, wioràw zàwenugar, amo imupu pyr. Henu mehe peapyk pepenàràg rehe nehe, 'aw awa hagapaw or iapo pyrer imuawate pà nehe, tuwihawete Namukononozor hemiapo karer imuawate pà nehe. 6 Aze amo nuapyk kwaw upenàràg rehe nehe, aze numuwete kwaw hagapaw nehe, zauxiapekwer weityk putar a'e teko amo tatahu pupe a'e wà nehe, i'i teko wanupe.

7 Na'e uzypyrog imupu pyr imupu pà wà kury. Teko a'e pe har paw wapyk upenàràg rehe awa hagapaw or iapo pyrer imuwete pà wà kury.

Taniew imyrypar nuweruzar kwaw tuwihawete ze'eg wà

8 A'e 'ar mehe we amo zahytata kwaw par ipuruzuka wer zutew wanehe wà. 9 A'e rupi umume'u wanemiapo kwer oho tuwihawete Namukononozor pe wà. — Tuwe tuwihawete wikuwe tuweharupi nehe. 10 Nezewe haw erezapo kar teko wanupe. Imupu pyr imupu har umupu putar a'e wà nehe. Henu mehe peapyk pepenàràg rehe nehe, 'aw awa hagapaw or iapo pyrer imuwete pà nehe. 11 Aze amo nuweruzar kwaw ko ze'eg a'e nehe, zauxiapekwer weityk putar a'e teko tatahu pupe a'e wà nehe, ere teko wanupe. 12 Ne eremuigo kar amo Zutew Mawiron ywy rehe har wanuwihaw romo ne wà. Na'aw waner xe wà: Xanarak, Mezak, Amenenek. A'e awa nanemuwete kwaw wà. Ta'e numuwete kwaw tupàn nezar wà xe. Numuwete kwaw awa hagapaw or iapo pyrer neremiapo karer wà no, i'i izupe wà.

13 Waze'eg henu mehe Namukononozor wikwahy kury. Wenoz kar a'e na'iruz awa wà. Zauxiapekwer weraha tuwihawete henataromo wà kury. 14 Uze'eg wanupe. — Aipo napemuwete kwaw tupàn hezar pe. Aipo napemuwete kwaw awa hagapaw or iapo pyrer heremiapo karer pe no. 15 Aipo peapyk putar pepenàràg rehe imuwete pà nehe kury, imupu pyr imupu mehe kury. Aze nan kwaw nehe, zauxiapekwer peneityk putar tatahu pupe wà nehe. Ma'enugar tupàn upuner pepyro haw rehe nehe, i'i wanupe.

16 A'e na'iruz awa uwazar ize'eg izupe nezewe wà kury. — O tuwihawete, nurumume'u kwaw urekatu haw newe nehe. 17 Urumuwete katu Tupàn urezar ure. Aze ipurupyro wer urerehe nehe, upuner putar urepyro haw rehe a'e tatahu wi nehe. Upuner putar urepyro haw rehe nepuner haw wi nehe no, o tuwihawete. 18 Aze Tupàn urezar na'urepyro kwaw nehe, nezewe rehe we nurumuwete kwaw nezar ure nehe, nurumuwete kwaw awa hagapaw or iapo pyrer neremiapo karer nehe no, i'i izupe wà.

Na'iruz kwàkwàmo tatahu pupe wapyta haw

19 A'e ma'e henu mehe wikwahy Namukononozor a'e na'iruz kwàkwàmo wanupe kury. Ipiràgahy wikwahy romo. — Pemuakuahy kar tatahu 7 haw wera'u imuaku haw tuwe wi nehe ty wà, i'i zauxiapekwer wanupe. 20 Na'e uze'eg wemiruze'eg zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e wanupe kury. — Pezàpixipixi 'aw na'iruz kwàkwàmo pe wà nehe. Peityk tatahu pupe pe wà nehe kury, i'i wanupe.

21 A'e na'iruz kwàkwàmo nuwenuhem kwaw uma'e wà: ni waxi'i pykaw, ni àmàn wi uzemimaw, ni wàkàg ipykaw, ni ukamir. Zauxiapekwer uzàpixipixi tatahu pupe waneityk àwàm imuàgà'ym pà wà kury. 22 Uzapo tuwihawete hemiapo putar haw wà. Hakuahy wera'u tatahu amo 'ar rehe arer wi upaw rupi katete. Heny haw haku haw uzuka zauxiapekwer a'e kwàkwàmo waneityk arer wà. 23 Waàpixipixi re zauxiapekwer weityk kwàkwàmo tatahu pupe wà: Xanarak, Mezak, Amenenek.

24 Na'arewahy Namukononozor upu'àm upuranu pà pureruze'eg ma'e wanehe kury, ta'e ipytuhegatu a'e xe. — Aipo xiàpixi na'iruz awa tatahu pupe waneityk pà zane wà, i'i wanupe. — He'e, urezar, i'i izupe wà.

25 — Màràzàwe tuwe aexak 4 awa tatahu pupe wata e ma'e ihe wà, i'i wanupe wanehe upuranu pà. — Uzekytyar waiko umàno 'ym pà ma'erahy ipuraraw 'ym pà wà. Awa 4 haw a'e, nuzawy kwaw Tupàn reko haw pe har a'e, i'i wanupe.

26 Na'e tuwihawete uhem tatahu hukenaw huwake kury. Uhapukaz wanupe. — Xanarak, Mezak, Amenenek, i'i wanupe. — Tupàn Ywate Wera'u Har hemiruze'eg wà, pehem a'e wi xe pezur pà nehe ty wà, i'i wanupe. Na'e a'e na'iruz uhem tatahu wi wà kury. 27 Na'e tuwihaw a'e pe har paw uhem wanuwake wà kury. — Kwa, tata nuwapy kwaw wà. Nukaz kwaw wà. Ikatu we wà rihi, i'i wà. Tata nuwapy kwaw ni wa'aw. Wakamir nukaz kwaw. Nuwetun kwaw tàtàxiner wà. 28 Tuwihawete uhapukaz kury. — Tuwe teko umuwete katu Tupàn 'aw kwàkwàmo wazar a'e wà nehe. Umur kar weko haw pe har a'e, wemiruze'eg wapyro pà a'e. Ta'e uzeruzar hehe a'e wà xe. Nuweruzar kwaw heze'eg wà. — Nurumuwete kwaw nezar ure, ta'e nuiko kwaw urezar romo a'e xe, i'i ihewe wà. Erepuner urezuka kar haw rehe nehe. Nezewe rehe we nurumuwete kwaw nezar nehe, i'i ihewe wà. 29 A'e rupi azapo kar ko ma'e peme ihe nehe kury. — Pekwaw Xanarak, Mezak, Amenenek pe wà kury. Pekwaw wazar Tupàn no. Aze wyzài teko uze'eg zemueteahy her rehe nehe, zauxiapekwer upei'ài'àg putar a'e teko a'e wà nehe. Weityk putar wanàpuz wà nehe no: teko wyzài hexakaw hereko har wà, wyzài ywy rehe har wà, wyzài ze'eg rupi uze'eg ma'e wà. Ta'e naheta kwaw amo tupàn purupyro ma'e izàwenugar wà xe.

30 Na'e Namukononozor umuigo kar a'e kwàkwàmo tuwihaw upuner wera'u ma'e romo Mawiron ywy rehe a'e wà kury.

4

Namukononozor upuahu wi kury

1 Tuwihawete Namukononozor omono kar uze'eg teko paw wanupe kury: teko hexakaw paw hereko har wanupe, ywy nànànar wanupe no, amo ae ze'eg rupi uze'eg ma'e wanupe no. — Tuwe teko paw hurywete wà nehe. Tuwe wiko zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe paw rupi wà nehe no. 2 Tupàn Upuner Wera'u Ma'e uzapo purumupytuhegatu kar haw ikatuahy ma'e tetea'u ihewe a'e. Hepurukwaw kar wer a'e ma'e rehe peme paw rupi katete ihe kury. 3 Xo upuner katu ma'e upuner agwer ma'e iapo haw rehe. Hemiapo kwer upurumupytuhegatu kar no. Ta'e tuwihawete tuweharupi àràm romo hekon a'e xe. Nupaw pixik kwaw ipureruze'egaw nehe.

4 Ihe Namukononozor aiko heràpuzuhu pupe katu haw pe. Oho katu ma'e paw rupi ihewe. 5 Amo 'ar mehe pyhaw apuahu ihe. Hepuahu awer hemukyze kar. Heker mehe hema'enukwaw paw iaiw ma'e uhem ihewe. Puahu haw zàwenugar iaiw ma'e uhem ihewe no. Wiko hezar romo. 6 A'e rupi ainoz kar ma'e kwaw katu har Mawiron ywy rehe har paw wamuwà ihe wà. — Pemume'u katu hepuahu awer ikwaw kar haw ihewe nehe, a'e wanupe. 7 Ur paw rupi wà: ma'e kwaw katu har wà, ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u har wà, zahytata kwaw par wà, paze ma'e wà. Amume'u hepuahu awer wanupe. Ni amo nupuner kwaw imume'u katu haw rehe ihewe wà. 8 Iahykaw rehe Taniew ur ihewe. Amono Mewtexazar inugwer her romo izupe ihe, ta'e hepurumuwete wer hetupàn rehe nezewe ihe xe. Tupàn ikatuahy ma'e hekwe hehe hekon. A'e rupi amume'u hepuahu awer izupe. Nezewe aze'eg izupe. 9 — Mewtexazar ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u har wanuwihaw, a'e izupe. — Akwaw Tupàn Hekwe nerehe heko haw ihe. Erepuner wyzài ikwaw pyr 'ym imume'u haw rehe. Akwaw nepuner haw. A'e rupi amume'u putar hepuahu awer newe ihe nehe. Emume'u katu hemimume'u ihewe nehe, a'e izupe. 10 Azeàpàrirog herupaw rehe. Na'arewahy aexak puahu zàwenugar. Aexak ywyra iaiha katu ma'e. Hezuz ywy myter pe. 11 Tua'u katu ywyra, te uzekok ywak rehe. Wyzài ywy rehe har upuner hexakaw rehe wà. 12 Huwer ipuràg eteahy. I'a tetea'u no. Teko ywy nànànar upuner i'a kwer i'u haw rehe wà, te uhyk wanupe. Miar upytu'u i'àgaw pe wà. Wiràmiri uzapo waity hàkà rehe wà. Wikuwe ma'e paw u'u i'a kwer wà. 13 Apuahu we ihe rihi. Na'arewahy aexak Tupàn heko haw pe har ume'egatu ma'e. Wezyw ywak wi a'e kury. 14 Uze'eg wahyhawa'u kury.

Pezuhaw ywyra nehe. Pemonohok hàkàgwer nehe.
Pepo'o huwer izuwi nehe. Peityk i'a kwer nehe,
pemuzàn kar miar i'àgwer wi pe wà nehe.
Pemuwewe kar wiràmiri hàkàgwer rehe har pe wà nehe no.
15 Tuwe izypy kwer upyta nehe. Tuwe hapo kwer upyta nehe no.
Pezàpixipixi kyhàhàm tàtà itaper iapo pyrer pupe itazu morog iapo pyrer pupe nehe,
ka'api'i kaiwer pe har myter pe nehe.
Na'e zuwiri u'ar putar izypy kwer rehe nehe, a'e awa rehe nehe.
A'e re u'u putar ka'api'i ma'ea'yr ài nehe.
16 He'o putar nehe.
Ima'enukwaw putar ma'e rehe miar ài nehe.
Umumaw putar 7 kwarahy nezewe wiko pà nehe.
17 Tupàn heko haw pe har umume'u heko àwàm wà.
Tupàn heko haw pe har ume'egatu ma'e umume'u nezewe haw wà.
Nezewe mehe teko paw ukwaw putar Tupàn Upuner Wera'u Ma'e heko haw a'e wà nehe. Tuwihawete wanuwihawete romo hekon a'e.
Umuigo kar wyzài awa tuwihawete romo wemimutar rupi a'e wà.
Te awa ikàg 'ym wera'u ma'e umuigo kar tuwihawete romo a'e.
18 Na'e Namukononozor umumaw uze'egaw nezewe kury. — Nezewe apuahu ihe. Ni amo heremiruze'eg nupuner kwaw imume'u katu haw rehe ihewe wà. Xo ne zo, Mewtexazar, erepuner imume'u katu haw rehe. Ta'e tupàn ikatu wera'u ma'e wanekwe nerehe wanekon a'e wà

xe. Emume'u ikwaw kar haw ihewe nehe kury, i'i izupe.

Taniew umume'u ipuahu awer izupe

19 A'e ma'e henu mehe Taniew Mewtexazar inugwer her ma'e ipytuhegatu a'e kury. A'e 'ar mehe we nukwaw kwaw imume'u haw rihi. Uze'eg wi tuwihawete izupe. — Mewtexazar, nema'enukwawahy zo hepuahu awer rehe nehe, ni hemimume'u rehe nehe, i'i izupe. Taniew uwazar ize'eg izupe. — O Tuwihawete, aze mo nepuahu awer hemimume'u nuze'eg iwer nerehe, ikatu wera'u mo. Aze mo umume'u neàmàtyry'ymar waneko àwàm, ikatu wera'u mo. 20 Erexak amo ywyra. Itua'u te uzekok ywak rehe. Iaiha katu. Teko ywy nànànar upuner hexakaw rehe wà. 21 Huwer ipuràg eteahy. I'a katuahy no. Teko paw u'u i'a kwer te uhyk wanupe. Miar upytu'u i'àgaw pe wà. Wiràmiri uzapo waity hàkà rehe wà no.

22 Ne, o tuwihawete ereiko a'e ywyra romo. Ta'e ereiko upuner ma'e romo ne xe. Uhua'u nepuner haw, te uhem ywak rehe. Nepuner haw uhàuhàz ywy nànàn. 23 Erexak amo Tupàn heko haw pe har ywak wi iwezyw mehe. Uze'eg nezewe a'e. — Pezuhaw ywyra nehe. Pemonohok hàkàgwer nehe. Tuwe izypy kwer upyta nehe. Tuwe hapo kwer upyta nehe no. Pezàpixipixi kyhàhàm tàtà itaper iapo pyrer pupe itazu morog iapo pyrer pupe nehe, ka'api'i kaiwer pe har imyter pe nehe. Na'e zuwiri u'ar putar izypy kwer rehe nehe, a'e awa rehe nehe. A'e re u'u putar ma'ea'yr wanemi'u nehe. Umumaw putar 7 kwarahy nezewe wiko pà nehe.

24 Uze'eg wi Taniew izupe kury. — Amume'u putar hemimume'u newe ihe nehe kury. Tupàn uze'eg newe nepuahu awer pupe a'e, o tuwihawete. Umume'u nerehe uzepyk àwàm nezewe. 25 Nemono kar putar teko wamyter wi a'e nehe. Ereiko putar miar wainuinuromo nehe. Ere'u putar ka'api'i tapi'ak ài nehe. Ereker putar katu pe nehe. Zuwiri nemuàkym putar nehe. Eremumaw putar 7 kwarahy nezewe nereko pà nehe. A'e re — Tupàn ywate wera'u ma'e wiko tuwihawete paw wanuwihawete romo a'e, ere putar nehe. — Umuigo kar amo awa tuwihawete romo wemimutar rupi a'e, ere putar izupe nehe. 26 — Ezo'ok zo ywyra ipy kwer nehe. Ezo'ok zo hapo kwer nehe, i'i Tupàn weko haw pe har wanupe. Uze'eg nezewe a'e, ta'e ereiko wi putar tuwihawete romo nehe xe. — Tupàn ywy nànànar wanuwihawete romo hekon a'e, aze ere nehe, xo a'e mehe zo ereiko wi putar tuwihawete romo nehe. 27 O tuwihawete, einu katu hepureruze'egaw nehe. Epytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Xo ikatu ma'e zo ezapo nehe. Epytu'u ikatu 'ymaw iapo re nehe. Epytywà hemetarer 'ym ma'e ne wà nehe. Nezewe mehe ereiko wiwi ru'u ikatu haw pe nehe, nerurywete pà nehe, i'i izupe. (Namukononozor nuenu katu kwaw Taniew ize'eg a'e.)

28 A'e rupi a'e ma'e paw uzeapo tuwihawete Namukononozor pe. 29 Upaw 12 zahy. Na'e amo 'ar mehe uzekytyar oho iko wàpuzuhu Mawiron pe har i'aromo imuàtà pyrer rehe. 30 Uze'eg uzeupe. — Mawiron tawhu uhua'u azeharomoete a'e. Hepuner haw uhua'u ma'e rupi azapo ihe. Azapo 'aw tawhu amogwer tawhu wanuwihaw zàwenugar romo. Nezewe haw iapo mehe aexak kar hepuner haw teko nànàn ihe. Aexak kar hepuràg eteahy haw wanupe no, i'i uzeupe.

31 Ize'eg mehe we amo uze'eg ywak wi izupe. — Ezekaiw katu ko ze'eg rehe nehe, tuwihawete Namukononozor. Nereiko kwaw tuwihawete romo kury. 32 Nemuhem kar putar teko wamyter wi wà nehe. Ereiko putar miar wainuinuromo nehe. Ere'u putar ka'api'i tapi'ak ài nehe. Eremumaw putar 7 kwarahy nezewe nereko pà nehe. — Tupàn wiko teko paw wanuwihawete wanuwihawete romo a'e. Uzapo awa tuwihawete romo wemimutar rupi a'e, ere putar nehe. Xo a'e mehe zo upaw putar neremipuraraw nehe.

33 A'e 'ar mehe we Namukononozor rehe Tupàn izepykaw uzypyrog a'e kury. Omono kar teko wamyter wi. Uzypyrog ka'api'i i'u pà tapi'ak ài. Uker katu pe. Zuwiri umuàkym. I'aw ipuku. Nuzawy kwaw wiràhu hawer. Ipoàpe ipukua'u no. Nuzawy kwaw kàkà ipyàpe.

Namukononozor umume'u Tupàn Ywate Wera'u Har ikatu haw

34 Uze'eg tuwihawete nezewe a'e kury.
— Amumaw 7 kwarahy miar ài ihe. Na'e
ame'e ywak rehe. Ma'e kwaw paw uzewyr
ihewe. Na'e amume'u Tupàn Ywate Wera'u
Har ikatu haw izupe ihe.

— Nekatuahy, a'e izupe. — Erepuner katu,
a'e izupe. — Tupàn ywate wera'u
ma'e ipuner haw nupaw pixik kwaw
nehe.
Ipureruze'egaw nupaw pixik kwaw nehe.
35 Teko nuzawy kwaw heityk pyrer izupe
wà.
Wiko weko haw pe har paw wanuwi-
hawete romo. Wiko ywy nànànar
wanuwihawete romo no.
Naheta kwaw wemimutar iapo re
imupytu'u kar har wà.
Ni amo nupuner kwaw hemiapo imume'u
kar haw rehe izupe wà, a'e izupe.

36 — Na'arewahy ma'e kwaw paw
uzewyr ihewe, i'i Namukononozor. — Teko
hemuwete wi wà. Aiko wi tuwihawete
romo. Hepuner haw uzewyr wi ihewe.
Upureruze'eg ma'e wà, tuwihaw ikàg ma'e
wà no, hemuzewyr kar tuwihawete romo
wà. Aiko wi tuwihawete romo. Apuner
wera'u izypy mehe arer wi. 37 A'e rupi,
ihe tuwihawete Namukononozor ihe,
amume'u tuwihawete ywate har ikatu
haw ihe. Amume'u ikatu haw. Amume'u
ipuràg eteahy haw no. Hemiapo paw ikatu.
Ikatuahy. Upuner wyzài teko wiko wera'u
ma'e imuigo kar haw rehe ikàg 'ym ma'e
romo a'e wà.

5

Tuwihawete Mewxazar uzapo mai'u hawhu

1 Amo 'ar mehe pyhaw Mewxazar
Mawiron tuwihawete uzapo mai'u hawhu
a'e. Wenoz miw tuwihaw uiwy rehe har
wamuwà wà. Uzypyrog umai'u pà win
i'u pà weminoz wapyr kury. 2 Ma'ywa
tykwer tetea'u i'u re uze'eg zauxiapekwer
wanupe. — Heru Namukononozor werur
kanek or iapo pyrer tàpuzuhu Zeruzarez
pe har wi a'e. Perur a'e kanek hekuzar
katu ma'e ihewe kury, i'i wanupe. Heta
tetea'u heminoz ikàg ma'e a'e pe wà.
Heminoz werur wemireko wà, werur
wemirekoagaw wà no. — Ximono win
kanek Zeruzarez parer pupe i'u pà nehe,
i'i wanupe. 3 Werur kanek or iapo pyrer
izupe wà. A'e pe har paw uzypyrog win i'u
pà a'e kanek pupe wà. 4 Umuwete utupàn
wà no: or iapo pyrer wà, parat iapo pyrer
wà, morog iapo pyrer wà, itaper iapo pyrer
no, ywyra iapo pyrer no, ita iapo pyrer no.
5 Na'arewahy uzexak kar amo awa ipo
a'e zutyka'i a'e pe kury. Ukaikair ywyok
xig ma'e mai'u haw pe har. Teko upuner
hemimuapyk kwer hexakaw rehe wà, ta'e
heta tatainy henaw huwake xe. Tuwi-
hawete wexak ipo. 6 — Nukwaw kwaw
uma'enukwaw paw kury. Ipir xigatu
ukyze pà. Hetekwer uryryryryryz. Uzypy-
rog iàkàg rehe. Te ipy uryryryryryz. 7 Na'e
uhapukaz kury. Wenoz kar ma'e kwaw
par wamuwà wà: ikwaw pyr 'ym imume'u
har wà, ma'e kwaw katu har wà, zahytata
kwaw par wà. Wahem ire na'arewahy
uze'eg Mewxazar kury. — Aze amo upuner
a'e ze'eg imugeta haw rehe nehe, aze up-
uner ikwaw kar haw imume'u haw rehe
ihewe nehe, amunehew kar putar tuwi-
hawete kamir pàn pu iapo pirer hehe nehe.
Amono putar kyhàhàm or iapo pyrer izupe.
Umunehew putar wazuromo nehe. Wiko
putar tuwihaw upuner ma'e romo nehe.
Xo mokoz awa zo upuner wera'u putar
izuwi wà nehe.
8 Ma'e kwaw katu har wixe ipupyaikaw
pyrer pupe wà. Ni amo nupuner kwaw
imugeta haw rehe wà. Ni amo nupuner
kwaw ikwaw kar haw imume'u katu haw
rehe wà. 9 Ukyze wera'u tuwihawete kury.
Ipir xigatu. Ni amo tuwihaw nukwaw
kwaw wemiapo ràm wà.
10 Tuwihawete ihy a'e, wenu tuwihawete
herehapukaz mehe a'e. Wenu heminoz
ikàg ma'e wanehapukaz mehe a'e wà no.
A'e rupi wixe ipupyaikaw pyrer pupe tuwi-
hawete pe uze'eg pà kury. — Tuwe tuwi-
hawete wikuwe tuweharupi nehe. Ekyze
zo nehe. Tuwe nepir naxigatu kwaw nehe.
11 Ta'e amo awa neremiruze'eg wereko
Tupàn ikatuahy ma'e hekwe uzehe a'e xe.
Namukononozor neru tuwihawete romo
heko mehe a'e awa wexak kar weko haw

izupe. Ukwaw ma'e, ukwaw ma'e tetea'u, ma'e kwaw katu har romo hekon a'e. Ukwaw ma'e tupàn wanemigwaw zàwegatete. Tuwihawete Namukononozor umuigo kar a'e awa ma'e kwaw par wanuwihaw romo a'e: ma'e kwaw katu har wà, ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u har wà, paze ma'e wà, zahytata kwaw par wà. 12 Taniew her romo a'e. Tuwihawete omono Mewtexazar amo her romo izupe. Ima'enukwaw paw katuahy a'e. Wiko ma'e kwaw katu har romo. Upuner puahu haw imume'u katu haw rehe. Upuner ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u haw rehe no. Upuner ma'e zawaiw katu ma'e imuàgà'ymaw rehe no. Enoz Taniew nehe. Umume'u putar ze'eg ywyok rehe imuapyk pyrer a'e nehe, i'i izupe.

Taniew umume'u a'e ze'eg temigwaw 'ym

13 Weraha Taniew tuwihawete henataromo wà kury. Upuranu Taniew rehe. — Aipo ereiko Taniew romo. Kwehe mehe heru tuwihawete Namukononozor werur amo Zutew Zeruzarez wi wemipyhyk kwer romo a'e wà. Aipo ereiko Zutew herur pyrer romo. 14 Tupàn Hekwe wiko Taniew rehe a'e, i'i ihewe wà. — Ima'enukwaw paw katuahy a'e, ukwaw katu ma'e a'e, ma'e kwaw katu har romo hekon a'e, i'i ihewe nemume'u pà wà. 15 Ma'e kwaw katu har a'e wà, zahytata kwaw par a'e wà no, uhem xe wi kwez wà kury. Aenoz kar ze'eg ywyok rehe imuapyk pyrer imugeta haw romo wanupe ihe wà. — Pemume'u ikwaw kar haw ihewe nehe, a'e kwez wanupe. Nupuner kwaw imume'u katu haw rehe wà. 16 — Taniew upuner ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u katu haw rehe a'e, i'i amo ihewe. — Upuner zawaiw katu ma'e imuàgà'ymaw rehe no, i'i ihewe. Aze erepuner a'e ze'eg imugeta haw rehe nehe, hemimume'u ikwaw katu kar haw rehe nehe no, amunehew kar putar kamir puku ipiràg pihun wewer ma'e nerehe ihe nehe. Amono putar kyhàhàm or iapo pyrer neazu'yromo nehe no. Ereiko putar heremiruze'eg wanuwihaw upuner ma'e romo no. Xo mokoz awa zo upuner wera'u putar newi wà nehe: i'i izupe.

17 Uwazar Taniew ize'eg izupe a'e kury. — Tuwe upyta a'e ma'e newe nehe. Aze ru'u eremono amo pe nehe. Nezewe rehe we amugeta putar a'e ze'eg nehe. Amume'u putar ikwaw kar haw newe nehe no. 18 O tuwihawete, Tupàn Upuner Wera'u Ma'e umur pureruze'egaw neru tuwihawete Namukononozor pe a'e. Umur upuner haw izupe a'e no, umur ipuràg eteahy haw no, umur tuwihawete romo heko haw no. 19 Tupàn ipuner haw izupe imur pyrer a'e, uhua'u a'e. Teko ywy rehe har paw uryryryryz henataromo wà. Aze ipuruzuka wer amo rehe, uzuka. Aze ipurumuigo wiwi kar wer hehe, umuigo wiwi kar. Upir amo wà, weityk amo wà. 20 — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i uzeupe. — Naruzar kwaw amo. Xo ihe apuner ihe, i'i uzeupe. A'e rupi Tupàn weityk. O'ok ipuner haw izuwi. O'ok ipuràg eteahy haw izuwi. 21 Omono kar teko wamyter wi. He'o. Wiko miar ài. Wata oho iko zumen hehaite ma'e wanupi. U'u ka'api'i tapi'ak ài. Uker katu pe. Zuwiri umuàkym. Umumaw amo kwarahy nezewe. Na'e ukwaw Tupàn heko haw. — Tupàn wiko tuwihawete paw wanuwihawete romo a'e. Umuigo kar amo tuwihawete romo wemimutar rupi, i'i neru a'e 'ar mehe. Ikatu a'e ma'e imume'u re.

22 Ne o tuwihawete Mewxazar Namukononozor ta'yr ne, erekwaw a'e ma'e paw rupi. Nezewe rehe we ere nezewe nezeupe. — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, ere iko nezeupe. 23 — Apuner wera'u ywak rehe har wanuwihawete wi ihe, ere nezeupe. Ererur kar kanek Tupàn ràpuzuhu wi herur pyrer ne. — Ihe ihe, hereminoz wà nehe no, wanemireko wà nehe no, wanemirekoagaw wà nehe no, ximono putar win a'e kanek pupe i'u pà zane nehe, ere wanupe. Eremuwete netupàn a'ua'u ne wà no: parat iapo pyrer wà, or iapo pyrer wà no, morog iapo pyrer wà no, itaper iapo pyrer wà no, ywyra iapo pyrer wà no, ita iapo pyrer wà no. Nuexak kwaw ma'e wà. Nuenu kwaw ma'e wà. Nukwaw kwaw ma'e wà. Neremume'u kwaw Tupàn ikatu haw. Neremume'u kwaw ipuràg eteahy haw. A'e ae upuner a'e. Upuner teko wazuka

haw rehe. Upuner wamuigo kar haw rehe. A'e ae umume'u newe uzeapo ma'e ràm a'e no. 24 A'e rupi umuapyk kar 'aw ze'eg ywyok rehe a'e awa ipo pupe. 25 — Mene, Mene, Tekew, Paraxi, i'i a'e ze'eg.

26 Amuapyk putar hemimume'u newe kury. — Mene, i'i Àràm waze'eg rupi. — Ipapar pyrer, i'i zaneze'eg rupi a'e. Tupàn upapar nepureruze'eg àwàm i'ar a'e. Umumaw putar nehe kury. 27 — Tekew, i'i waze'eg rupi. — Ipuhuz haw hexakaw, i'i zaneze'eg rupi. Tupàn wexak nepuhuz haw puhuz haw hexakaw rehe. Pixika'i nepuhuz haw. 28 — Perez, i'i waze'eg rupi. — Imuza'aza'ak pyrer, i'i zaneze'eg rupi. Amo umuza'aza'ak putar nepureruze'egaw wà nehe, ipegwepegwer wamono pà Mez ywy rehe har wanupe wà, Pezi ywy rehe har wanupe wà no.

29 Na'e tuwihawete Mewxazar umunehew kar kamirpuku ipiràg pihun wewer ma'e Taniew pe kury. Omono kar kyhàhàm tàtà or iapo pyrer iazuromo no. Umume'u kar ko ma'e teko wanupe no. — Ko 'ar henataromo Taniew wiko putar Mawiron ywy rehe har wanuwihaw upuner wera'u ma'e romo a'e nehe kury. Xo mokoz awa upuner wera'u putar izuwi wà nehe.

30 A'e 'ar mehe we pyhaw uzuka Mewxazar Mawiron ywy rehe wanuwihawete a'e wà. 31 Nariw a'e, Mez ywy rehe har wanuwihawete a'e, uzypyrog tuwihawete romo wiko pà hekuzaromo a'e. Wereko 62 kwarahy a'e 'ar mehe.

6

Taniew upyta zàwàruhu iràw wamunehew haw pupe

1 Tuwihawete Nariw umuza'aza'ak a'e ywy 120 pegwepegwer romo kury. Wexaexak 120 awa a'e ywy rehe har wanuwihaw romo wamuigo kar pà wà. 2 Uputar wapureruze'egatu haw a'e. Nuputar kwaw ikatu 'ymaw. A'e rupi tuwihawete wexaexak na'iruz awa a'e 120 tuwihaw wanuwihaw romo wamuigo kar pà wà no. Taniew wiko tuwihaw romo a'e tuwihaw wanehe we a'e. 3 Ukwaw wera'u ma'e amo tuwihaw wanuwi a'e. Na'arewahy wexak kar ma'e ikwaw wera'u haw wanupe. — Ukwaw katu tuwe pureruze'egaw a'e, i'i tuwihawete uzeupe. — Aze ru'u amuigo kar putar tuwihaw amo tuwihaw wanuwi upuner wera'u ma'e romo ihe nehe, i'i uzeupe. 4 Na'e tuwihaw wanuwihaw wà, ywy pehegwer rehe har wanuwihaw wà no, ume'e Taniew rehe wà, hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekar pà hehe wà. Nuexak kwaw wà. Taniew na'imunar kwaw teko wama'e rehe. Ikatu a'e. Ni amo nupuner kwaw hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u haw rehe wà. 5 Na'e uze'eg uzeupeupe wà kury. — Naxixak pixik kwaw Taniew hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e. A'e rupi nazapuner kwaw ma'e imume'u haw rehe tuwihawete pe. Umuwete katu amo Tupàn a'e. Xikar ikatu 'ymaw hehe nehe, i'i uzeupeupe wà.

6 Na'e a'e paw rupi oho tuwihawete pe uze'eg pà wà kury. — Tuwe tuwihawete Nariw wikuwe tuweharupi nehe, i'i izupe wà. 7 — Uruiko neiwy rehe har wanuwihaw romo ure: tuwihaw wanuwihaw wà, ywy pehegwer rehe har wanuwihaw wà, tawhu pe har wanuwihaw wà, amo tuwihaw wà. Uruzemono'og amo ma'e rehe newe ureze'eg pà kury. Ezapo kar amo ma'e teko wanupe nehe. Tuwe weruzar paw rupi wà nehe. — Pemumaw 30 'ar xo ihewe zo hereminoz iapo pà nehe, ere wanupe nehe. Aze a'e 'ar rehe amo wenoz ma'e amo tupàn pe nehe, amo awa pe nehe, eityk kar a'e teko zàwàruhu iriàw wanyru pupe ne wà nehe, i'i izupe wà. 8 — Emume'u neze'eg pape rehe imuapyk kar pà nehe. Nezewe mehe ni amo nupuner kwaw imunànaw rehe nehe. Nezewe i'i Mez wanàmuz ze'eg a'e, Pezi wanàmuz waze'eg a'e: Aze tuwihawete umuapyk kar uze'eg pape rehe nehe, ni amo nupuner kwaw imunànaw rehe wà nehe, i'i waze'eg, i'i izupe wà.

9 — Ikatu, i'i tuwihawete wanupe. Umuapyk kar a'e ze'eg pape rehe. Umuapyk uwer hehe no. — Pemugeta kar ko ze'eg teko nànàn nehe, i'i wanupe.

10 — Tuwihawete umuapyk uwer kwez uze'eg rehe kury, i'i amo Taniew pe. A'e rupi uzewyr Taniew uker haw pe kury. Tàpuz ipupyaikaw pyrer ywate har i'aromo har pupe kury. Na'e ume'e uken ywate har rupi. Ume'e Zeruzarez tawhu kutyr.

Uwàpytymawok Taniew uken. Wapyk upenàràg rehe Tupàn pe uze'eg pà. — Nekatuahy Tupàn, ta'e erezapo xo ikatuahy ma'e zo ne xe, i'i izupe. Tuweharupi uzapo nezewe haw na'iruz haw.

11 Taniew iàmàtyry'ymar uzemono'og heko haw pe oho pà wà kury. Wexak Tupàn pe ize'eg mehe wà. 12 Na'e wekar tuwihawete oho wà kury, ize'eg awer rehe uze'eg pà izupe wà kury. — O tuwihawete, eremuapyk kar neze'eg kwez ne. Eremuapyk nerer hehe no. — Pemumaw 30 'ar xo ihewe zo hereminoz iapo pà nehe, ere wanupe. — Aze a'e 'ar rehe amo wenoz ma'e amo tupàn pe nehe, amo awa pe nehe, zauxiapekwer weityk putar a'e teko zàwàruhu iriàw wanyru pupe wà nehe, ere wanupe. — Aipo eremuhàz kar a'e ze'eg, i'i izupe wà. — Azeharomoete, i'i tuwihawete a'e tuwihaw wanupe. — Tuwe teko paw weruzar a'e ze'eg wà nehe. Nezewe i'i Mez wanàmuz ze'eg a'e, Pezi wanàmuz waze'eg a'e: Aze tuwihawete umuapyk kar uze'eg pape rehe nehe, ni amo nupuner kwaw imunànaw rehe wà nehe, i'i waze'eg, i'i tuwihawete a'e awa wanupe.

13 Na'e a'e awa uze'eg wi tuwihawete pe wà kury. — Taniew neru hemipyhyk kwer Zuta ywy wi herur pyrer a'e, nuzeruze'eg kwaw nerehe a'e. Nuweruzar kwaw neze'eg. Uze'eg uzar Tupàn pe na'iruz haw tuweharupi a'e, i'i izupe wà.

14 Waze'eg henu mehe tuwihawete uzemumikahy a'e kury. — Apyro putar Taniew ihe nehe, i'i uzeupe. Umumaw a'e 'ar paw ipyro haw rehe uzeagaw pà. Nupuner kwaw. Na'e ipytun kury. 15 Taniew iàmàtyry'ymar oho wi tuwihawete pe uze'eg pà wà kury. — Erekwaw katu ko ma'e: Nezewe i'i Mez wanàmuz ze'eg a'e, Pezi wanàmuz waze'eg a'e: Aze tuwihawete umuapyk kar uze'eg pape rehe nehe, ni amo nupuner kwaw imunànaw rehe wà nehe, i'i waze'eg, i'i izupe wà.

16 Na'e uze'eg tuwihawete zauxiapekwer wanupe kury. — Perur Taniew xe nehe. Peityk heraha zàwàruhu iriàw wanyru pupe nehe, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. Werur Taniew izupe wà. Uze'eg tuwihawete Taniew pe kury. — Eremuwete katu Tupàn nezar. Aze nepyro nehe, ikatuahy putar ihewe nehe. Aputar nepyro àwàm ihe, i'i izupe. Weityk Taniew zàwàruhu wanyru pupe wà.

17 Werur amo itahu hukenaw iwàpytym pà wà. Tuwihawete umuapyk uwer itahu rehe ukwàku'aw har pupe, iwàpytymawok kar 'ym pà purupe. Wiko tuwihawete upuner wera'u ma'e romo a'e. Taniew wiko imyrypar romo a'e. Nezewe rehe we weruzar katu kar uze'eg azeharomoete. 18 Uzewyr tuwihawete wàpuzuhu pe. Nu'u kwaw ma'e. Nuzapo kwaw ma'e uzemurywete kar pà amo 'ar rehe arer zàwe. Nupuner kwaw uker haw rehe pyhaw a'e 'ar mehe.

19 Izi'itahy upu'àm zàwàruhu wanyru pupe ume'e pà. 20 Uze'eg uzemumikahy pà. — Taniew Tupàn wikuwe ma'e hemiruze'eg, i'i izupe. — Eremuwete katu Tupàn nezar. Aipo upuner nepyro haw rehe zàwàruhu wanuwi, i'i izupe.

21 Uwazar Taniew ize'eg izupe. — Tuwe tuwihawete wikuwe tuweharupi nehe, i'i izupe. 22 Tupàn hezar umur kar amo weko haw pe har xe a'e. Uwàpytym zàwàruhu wazuru a'e. A'e rupi nahexi'u kwaw wà. Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo ihe xe. Tupàn ukwaw iapo 'ymaw a'e. Nazapo kwaw ni pitài ikatu 'ym ma'e nekutyr ihe no, i'i Taniew tuwihawete pe.

23 Hurywete tuwihawete kury. — Pemuhem kar Taniew zàwàruhu wanyru wi nehe ty wà, i'i zauxiapekwer wanupe wà. Wenuhem wà. Ume'e hehe wà. Zàwàruhu nuxi'u kwaw ni pitài haw wà. Ta'e uzeruzar Tupàn rehe xe. 24 — Perur a'e awa Taniew rehe ipuruzuka wer ma'e kwer xe pe wà nehe ty wà, i'i tuwihawete zauxiapekwer wanupe kury. — Peityk zàwàruhu wanyru pupe pe wà nehe, i'i wanupe. — Peityk wanemireko ipupe pe wà nehe no, wana'yr wanehe we pe wà nehe no, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. Ywy rehe wahem 'ym mehe we zàwàruhu uxi'u wapei'ài'àg pà a'e wà kury.

25 Na'e tuwihawete Nariw uzapo amo pape teko ywy nànànar wanupe kury, teko texakaw paw hereko har wanupe no, teko

ze'eg paw rupi uze'eg ma'e wanupe no. Nezewe uze'eg a'e pape rehe imuapyk kar pà. — Tuwe penurywete paw rupi nehe. Tuwe peiko zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe paw rupi nehe no. 26 Ko ma'e azapo kar putar heremiruze'eg nànàn ihe nehe kury. — Pemuwete Tupàn Taniew hemimuwete nehe. Pemuwete katu nehe no, a'e peme.

— Ta'e Tupàn wikuwe ma'e romo hekon a'e xe.

Wiko tuweharupi umàno pixik 'ym pà a'e.

Teko numumaw pixik kwaw ipure-ruze'egaw wà nehe.

Ipuner haw nupaw pixik kwaw nehe.

27 Upurupytywà a'e. Upurupyro no.

Ywak rehe, ywy rehe, uzapo ikatuahy ma'e purumupytuhegatu kar haw. Uzapo temixak pixik 'ym no.

A'e ae upyro Taniew a'e,

Ipyro pà zàwàruhu ipyàpe wi a'e,

i'i tuwihawete uze'eg pape rehe imuapyk kar pà.

28 Wiko wiwi Taniew tuwihaw ikàg ma'e romo a'e, Nariw tuwihawete romo heko mehe we a'e. Nariw imàno re Xiru Pezi ywy rehe har wanuwihawete wiko tuwihawete Nariw hekuzaromo. Taniew wiko wiwi tuwihaw Xiru tuwihawete romo heko mehe a'e no.

7

4 Àzàguhu ipuahu zàwenugar pe har wà

1 Zazewyr Mewxazar Mawiron ywy rehe har wanuwihawete i'ar pe kury. Ikwarahy ipy rehe amo 'ar mehe pyhaw Taniew uzeàpàrirog upaw rehe a'e kury. Upuahu a'e. Upuahu mehe wexak ma'e. Ume'e mehe umuapyk wemixak kwer upuahu awer pape rehe. 2 Na'aw ize'eg awer pape rehe imuapyk pyrer xe kury: A'e 'ar mehe pyhaw hepuahu mehe aexak ywytu ma'ema'e wi wanur mehe ihe wà. Omokotok kar yryhu uhua'u ma'e a'e. 3 Na'arewahy uhem 4 àzàguhu yryhu wi wà kury. Pitàitàigatu uzawy amogwer wà. 4 Àzàguhu ipy nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw. Heta ipepo izupe wiràhu ài. Hehe heme'e mehe amo o'ok ipepo. Umupu'àm kar no. Wata awa ài kury. Amo omono awa ima'enukwaw paw izupe no. Ima'enukwaw awa ài kury.

5 Àzàguhu mokoz haw nuzawy kwaw zàwàruhu uruxu a'e. Upu'àm upy rehe. Uxi'u na'iruz ma'e iàrukàgwer uzuru pupe ipyhyk pà. Uze'eg amo izupe. — E'u ma'ero'o kwer tetea'u nehe, i'i izupe.

6 Na'e aexak àzàguhu na'iruz haw kury. Nuzawy kwaw zàwàruhupinim ereopar a'e. Heta 4 iàkàg izupe. Heta 4 ipepo ikupe pe no. Nuzawy kwaw wiràhu ipepo. Amo omono ipuner haw izupe. A'e rupi upuner teko tetea'u wanuwihawete romo weko haw rehe.

7 Na'e aexak àzàguhu 4 haw kury. Ipuruzukaiwahy a'e. Upurumupytuhegatu kar. Ikàg tuwe no. Heta hàz itaper iapo pyrer izuru pupe. Upei'ài'àg wemi'u ràm i'u pà wàz pupe a'e wà. Ukamikamik ikurer upy pupe. Uzawy amogwer na'iruz àzàg wà. Heta 10 i'ak izupe. 8 Ame'egatu i'ak rehe ihe. Heme'e mehe amo i'ak ipixik wera'i ma'e uzexak kar amogwer i'ak wainuinuromo. Amo o'ok na'iruz i'ak a'e i'ak ipixika'i ma'e ipyta àwàm iapo pà. Heta heha a'e i'ak rehe. Nuzawy kwaw teko heha. Heta izuru izupe no. Uze'eg weko wera'u haw rupi uzuru pupe.

Tupàn uzexak kar Taniew pe

9 Ame'e wiwi hehe. Na'e amo umuapyk amo tuwihawete wanenaw a'e pe wà. Tuweharupi wiko ma'e wapyk pitài tenaw rehe. Ikamir xigatu amanezu ài. I'aw xigatu àràpuhàràn hawer ài no. Henaw a'e, ywyramawa iapu'a ma'e henaw rehe har a'e no, nuzawy kwaw tata heny haw. 10 Tata yrykaw zàwenugar uwyryk wà henaw henataromo har wi. Heta tetea'u a'e tenaw rehe har imuwete katu har a'e pe wà. Teko tetea'u u'àm henataromo wà no. Heta wera'u pitài miràw wi wà. Uzypyrog wanemiapo kwer imume'u pà. Uwàpytymawok pape a'e teko wanemiapo kwer imume'u haw.

11 Ame'e wiwi a'e ma'e rehe. Ta'e i'ak ipixika'i ma'e umume'u wiwi wiko wera'u haw iko a'e xe. Aexak àzàg 4 haw izuka mehe ihe. Upei'ài'àg hetekwer tata pupe heityk pà wà. 12 Na'e amo o'ok wapuner haw amogwer àzàg wanuwi. Nuzuka kwaw wà. — Pepuner penekuwe haw rehe

rihi, i'i amo a'e àzàg wanupe. Na'ipukua'u kwaw waneko haw.
13 A'e 'ar mehe hepuahu mehe we aexak amo ma'e awa zàwenugar. Ur ywàkun wamyter pe. Uhem oho tuweharupi wiko ma'e henaw pe. Amo wexak kar a'e awa zàwenugar a'e, tuweharupi wiko ma'e pe a'e. 14 Omono ipuner haw izupe wà. Umuwete wà. Weruzar ize'eg wà. Tuwihawete, i'i izupe wà. Nezewe mehe teko paw wiko hemiruze'eg romo wà: ywy nànànar wà, ze'eg nànàn uze'eg ma'e wà, texakaw paw hereko har wà. Paw rupi uzapo hemimutar wà. Ipuner haw nupaw pixik kwaw nehe. Nupaw pixik kwaw ipureruze'egaw nehe.

Taniew umume'u àzàguhu waneko haw

15 Hepuahu awer hemupytuhegatu kar a'e. Nahepy'apy'a katu kwaw heremixak kwer rehe. 16 Ahem amo a'e pe har huwake ihe kury. — Emume'u katu heremixak kwer hemimume'u ihewe nehe, a'e izupe. Na'e uze'eg nezewe ihewe.
17 — A'e 4 àzàguhu a'e wà, wiko 4 tuwihawete romo wà. Wiko putar teko ywy nànànar wazar romo wà nehe. 18 Nezewe rehe we upaw putar wapuner haw wanuwi nehe. Tupàn Upuner Wera'u Ma'e umur putar upuner haw wemiruze'eg teko wanupe a'e nehe. Hemiruze'eg wiko putar tuwihawete romo tuweharupi wà nehe.
19 Hepurukwaw wer 4 haw àzàguhu imume'u katu haw rehe no. Uzawy amogwer na'iruz wà. Ipuruzukaiwahy a'e. Heta hàz itaper iapo pyrer izuru pupe. Heta ipoàpe ipyàpe itazu morog iapo pyrer izupe no. Upei'ài'àg wemi'u ràm i'u pà a'e wà. Ukamikamik wemi'u ikurer upy pupe wà no. 20 — Emume'u katu a'e 10 i'ak iàkàg rehe har ihewe ne wà nehe. Emume'u katu inugwer i'ak na'iruz i'ak heityk arer ihewe nehe no. A'e i'ak nuzawy kwaw ikàg wera'u ma'e amo wanuwi. Heta heha izupe. Izuru uze'eg wiko wera'u haw rupi no. 21 Hehe heme'e mehe a'e i'ak uzypyrog Tupàn hemiruze'eg waàmàtyry'ym pà a'e kury. Weityk waneraha wanereko wà. 22 Na'e tuweharupi wiko ma'e uhem izupe kury. — Tupàn Upuner Wera'u Ma'e weityk putar àzàguhu a'e nehe, i'i. — Hemiruze'eg uzypyrog putar upureruze'eg pà wà nehe kury. Uhem wa'ar kwez kury, i'i.
23 Umume'u wanemimume'u ihewe. — 4 haw àzàguhu wiko tuwihawete romo a'e. Ipureruze'egaw uzawy putar amo wapureruze'egaw a'e nehe. Weityk putar tuwihawete ywy nànànar a'e wà nehe, tuwihawete romo wiko pà wanekuzaromo a'e nehe. Umumaw putar ywy paw rupi. Weityk putar paw rupi wà nehe. 24 A'e 10 i'ak wiko 10 tuwihawete romo wà. Wiko putar a'e ywy rehe har wanuwihaw romo wà nehe. Wamàno re amo tuwihawete uzexak kar putar nehe. Uzawy putar izypy mehe arer wà nehe. Weityk putar na'iruz tuwihawete wà nehe. 25 Uze'eg putar Tupàn iàmàtyry'ym pà nehe. Upuraraw kar putar ma'erahy Tupàn hemiruze'eg wanupe nehe no. Uzeagaw putar Tupàn ze'eg imumaw paw rehe nehe. Umumaw putar mynykaw Tupàn imuwete haw nehe no. Wiko putar Tupàn hemiruze'eg wazar romo. Umumaw putar na'iruz kwarahy pitài ku'aw har nezewe nehe. 26 A'e re tàmuzgwer umume'u putar hemiapo kwer hehe uzepyk pà a'e wà nehe. A'e mehe upytu'u tuwihawete romo wiko re nehe. Ipuner haw upaw putar nehe. Nuzewyr pixik kwaw nehe. 27 Tupàn Upuner Wera'u Ma'e umur putar pureruze'egaw wemiruze'eg wanupe nehe. Umur putar upuner haw wanupe nehe no. Umur putar upuràg eteahy haw wanupe nehe no. Weruze'eg putar ywy nànànar tuweharupi wà nehe. Amogwer teko paw uzapo putar wanemimutar wà nehe. Paw rupi weruzar putar waze'eg wà nehe, i'i ihewe.
28 Upaw imume'u haw kwez xe kury. Azemumikahy wiwi hema'enukwaw haw rehe ihe rihi. Heruwa xigatu hekyze pà ihe. Nezewe rehe we namume'u kwaw ma'e amo wanupe.

8

Àràpuhàràn ipuahu zàwenugar pe har wà

1 Mewxazar tuwihawete romo heko mehe na'iruz haw kwarahy rehe aexak amo ma'e puahu haw zàwenugar ihe no. 2 Nuzawy kwaw yrykawhu Uraz her ma'e iwyr Xuzà tawhu pupe hereko haw ihewe. Heta pàrirogaw aiha ma'e ita iapo

pyrer tawhu izywyr. Eràw ywy rehe tuz. 3 Na'arewahy aexak amo àràpuhàràn hawitu ma'e awa yrykawhu huwake heko mehe. Mokoz i'ak ipuku ma'e heta izupe. Pitài uzexak kar inugwer izexak kar ire a'e. Nezewe rehe we ipuku wera'u. 4 Weityk ma'e tetea'u u'ak pupe wà: kwarahy heixe haw kutyr har wà, kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wà no, kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wà no. Ni amo ma'ea'yr wà, ni amo teko wà, Nupuner kwaw hehe wà. Weityk paw rupi wà. Uzapo wemimutar. Tuweharupi upuner wera'u oho iko.

5 A'e ma'e rehe hema'enukwaw mehe aexak amo àràpuhàrànete awa kwarahy heixe haw wi tur mehe ihe kury. Uzànete iko a'e. Ipy nuhyk kwaw ywy rehe izàn mehe. Xo pitài i'ak uhua'u zo heta izupe heha wamytepe. 6 Uzàn àràpuhàràn hawitu ma'e yrykawhu izywyr har heremixak kwer pe kury. Uzàmàtyry'ym oho ukàgaw nànàn no. 7 Aexak àràpuhàrànete awa wikwahy ma'e inugwer àràpuhàràn hawitu ma'e iàmàtyry'ym mehe. Uhaw mokoz i'ak izuwi wà. Ta'e àràpuhàràn hawitu ma'e na'ikàg kwaw a'e xe. Nupuner kwaw uzepyro haw rehe. Àràpuhàrànete awa weityk inugwer àràpuhàràn ywy rehe. Upyropyrog hehe no. Ni amo nupuner kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e ipyro haw rehe àràpuhàrànete awa ikwahy haw wi wà. 8 Upuner wiwi kury. Ipuner haw uhua'u wera'u mehe amo uhaw i'ak izuwi. Hekuzaromo uhem 4 i'ak ipuku ma'e wà. Ipuku kwarahy heixe haw awyze har kutyr, kwarahy ihemaw awyze har kutyr no, kwarahy ihemaw kutyr no, kwarahy heixe haw kutyr no.

9 Pitài i'ak wi uhem amo i'ak pixika'i ma'e kury. Uhua'u oho iko kwarahy ihemaw awyze har kutyr uhàz pà, kwarahy ihemaw kutyr no, ywy imume'u pyrer kutyr no. 10 Uhua'u wera'u oho iko, te uhem zauxiapekwer ywak rehe har wapyta haw pe, zahytata wapyta haw pe. Weityk amo ywy rehe wanehe upyropyrog pà no. 11 Te umume'u a'e zauxiapekwer wanuwihaw iàmàtyry'ym àwàm no. Teko uzuka ma'ea'yr a'e tuwihaw henataromo wà. A'e àràpuhàrànete awa umupytu'u kar ma'ea'yr wazuka re wà kury. Umuaiw hàpuzuhu no. 12 Nuzuka kar kwaw ma'e teko wanupe tuweharupi a'e Tupàn henataromo wà. Uzuka kar ma'e imono pyr ikatu 'ym ma'e a'e, wanekuzaromo a'e. Umumaw Tupànete imuwete haw. Nazawy kwaw ma'e iapo mehe ihe, i'i uzeupe. Hemiapo paw ikatu izupe.

13 Na'e ainu mokoz Tupàn heko haw pe har waze'eg mehe ihe wà kury. Amo upuranu inugwer rehe. — Màràn kwarahy a'e ma'e puahu awer zàwenugar pe uzexak ma'e kwer umumaw putar nehe. Màràn 'ar umumaw putar a'e ma'e purumuhuhuk kar ma'e ma'ea'yr tuweharupi har wanekuzaromo wazuka pà wà nehe. Màràn 'ar tàpuzuhu umumaw putar heityk pyrer romo nehe. Màràn kwarahy zauxiapekwer ywak rehe har umumaw putar heityk pyrer romo wiko pà wà nehe, i'i izupe.

14 Aenu inugwer a'e ipuranu awer iwazar mehe kury. — Umumaw putar 1.150 'ar nezewe nehe. Teko nuzuka kwaw ma'ea'yr karuk mehe har Tupàn henataromo wà nehe. Nuzuka kwaw ma'ea'yr ku'em mehe har wà nehe no. A'e 'ar ipaw ire umukatu putar tàpuzuhu Tupàn henataromo wà nehe, i'i izupe.

Tupàn heko haw pe har Kapiriew her ma'e umume'u Taniew ipuahu haw zàwenugar izupe

15 Azeagaw teko heremixak kwer ikwaw pà ihe. Na'arewahy amo ma'e awa zàwenugar uzexak kar herenataromo kury. 16 Aenu awa yrykawhu Uraz iwyr ize'eg mehe. Uhapukaz nezewe. — Kapiriew, emume'u katu hemixak kwer 'aw awa pe nehe, i'i izupe.

17 Na'e Kapiriew uhem heruwake kury. Hemupytuhegatu kar uhem mehe. Apyk hepenàràg rehe heruwa ywy rehe imuhyk pà. Uze'eg ihewe kury. — Ne awa umàno ma'e ràm ne, ekwaw neremixak kwer nehe. Ta'e wexak kar iahykaw rehe uzeapo ma'e ràm newe xe, i'i ihewe.

18 Ize'eg mehe we heàkàzym ywy rehe he'ar pà heruwaw ihe kury. Nezewe rehe we hepyhyk hemupu'àm pà. 19 — Amume'u putar Tupàn ikwahy haw ipaw

ire uzeapo ma'e ràm newe ihe nehe kury. Ta'e neremixak kwer ne puahu zàwenugar wexak kar 'ar iahykaw rehe har purupe a'e xe, i'i ihewe. 20 — Erexak àràpuhàràn mokoz i'ak ma'e ne. I'ak wiko mokoz tuwihawete romo wà. Mez wanuwihawete, Pezi wanuwihawete no. 21 Àràpuhàràn ete awa wiko Kere wanuwihawete romo. I'ak ipuku ma'e wiko wanuwihawete izypy romo a'e. 22 I'ak izypy ika re 4 i'ak uhem hekuzaromo a'e wà. Umuza'aza'ak putar ywy 4 pehegwer romo wà nehe. Na'ikàg kwaw tuwihawete ipy zàwe wà nehe. 23 A'e pureruze'egaw wapaw etea'i mehe nehe, wakatu 'ymaw iaiw wera'u mehe nehe, amo tuwihawete purupe ma'erahy ipuraraw kar har purupe hemu'em ma'e uzexak kar putar a'e nehe. 24 Upuner wera'u putar oho iko nehe. Na'ikàg kwaw upuner haw rupi. Amo ipuner haw rupi ikàg putar nehe. Umuaiw putar ma'e tetea'u nehe. Uzuka putar teko ikàg ma'e wà nehe no. Umumaw putar Tupàn hemiruze'eg wà nehe no. Uzapo putar wemimutar nehe. Ma'e tetea'u omono'og putar uzeupe nehe. 25 Nuzawy kwaw ikatu ma'e nehe. — Ikatu ma'e, i'i putar teko izupe wà nehe. Hemu'em putar wanupe nehe. Tuweharupi wiko wera'u putar amo wanuwi nehe. Uzuka putar teko tetea'u wanupe wemu'em pà nehe. Iahykaw rehe uze'eg putar nezewe nehe. Àzàmàtyry'ym putar Tupàn tuwihawete wanuwihawete ihe nehe, i'i putar nehe. Tupàn ae umumaw putar a'e awa a'e nehe. Nuzuka kar kwaw teko wanupe nehe, i'i Kapiriew ihewe.

26 Na'e uze'eg wi Kapiriew ihewe kury. — Aipo amo umume'u ma'ea'yr hapy haw karuk mehe har hemimume'u newe wà. Aipo umume'u katu wazuka haw ku'em mehe har newe wà. Emume'u zo neremixak kwer nepuahu zàwenugar hemimume'u teko wanupe nehe. Ta'e kwarahy tetea'u ipaw ire zo a'e ma'e uzeapo putar a'e nehe, i'i ihewe.

27 Ihe Taniew amumaw 'ar tetea'u hezemumikahy pà hema'eahy romo ihe. A'e re hekatu. Azypyrog wi tuwihaw ima'ema'e haw iapo pà. Nezewe rehe we hema'enukwaw wiwi heremixak kwer rehe. Ta'e napuner kwaw ikwaw katu haw rehe xe.

9

Taniew uze'eg Tupàn pe wànàm wanehe

1 Nariw Xerexe ta'yr a'e, Mez ywy rehe har a'e, wiko Mawiron ywy rehe har wanuwihawete romo kury. 2 Tuwihawete romo heko mehe kwarahy ipy rehe azemu'e teko pape Tupàn ze'eg kwehe arer rehe ihe. Nezewe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg Zeremi pe a'e, uze'eg imume'u har pe a'e. — Zeruzarez umumaw putar 70 kwarahy heityk pyrer romo a'e nehe, i'i izupe. Nema'enukwaw a'e 70 kwarahy wanehe. 3 Hezemumikahy haw hexak kar pà amunehew pàn iànàm ma'e ma'eryru iapo pyr hekamir romo kury. Apyk tanimuk rehe. Apytu'u hemai'u re. Aze'eg tuwe Tupàn hezar pe. Aenoz ma'e izupe no. 4 Aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar pe. Amume'u heremiapo kwer izupe. — Tupàn hezar. Nehua'u ne. Erepuner katu no. Erezekaiw katu neamutar har wanehe. Erezekaiw katu neze'eg heruzar har wanehe. Tuweharupi erezapo ikatu ma'e waamutar haw hexak kar pà wanupe. 5 Uruzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u ure. Uruzapo ikatu 'ymaw tetea'u no. Uruzapo iaiw haw neàmàtyry'ym pà. Urupytu'u neze'eg heruzar ire no. Nureruzar kwaw neremiapo kar no haw. 6 Nuruzekaiw kwaw neremiruze'eg wanehe neze'eg imume'u har wanehe. Uze'eg nerer rehe tuwihawete wanupe wà, ureipy wanupe wà no. Azeharomoete uze'eg teko Izaew ywy rehe har nànàn wà no. 7 Ne urezar nekatuahy tuweharupi ne. Ko 'ar rehe ure neremiaihu ure, Zutez ywy rehe har wà, Zeruzarez pe har wà no, ywy muite 'ymar neremimuhàzgwer wà, muitea'u har neremimuhàzgwer wà no. Paw rupi uremaranugar ure kury. Uremuhàmuhàz pe ne, ta'e uruàmàtyry'ym ure xe. 8 Ureruwihawete wà, ureruwihaw wà no, ureipy wà no, paw rupi uruzapo ikatu 'ym ma'e nerenataromo, o urezar. A'e rupi uremaranugar kury. 9 Nezewe rehe we urepuhareko katu pe ne. Nepurumunàn wer ureremiapo kwer rehe wyzài 'ar mehe. Aze uruàmàtyry'ym ure,

nezewe rehe we eremunàn ureremiapo kwer. 10 Nureruzar kwaw neze'eg, o Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Nuruiko kwaw neze'eg rehe. Kwehe mehe eremur a'e neze'eg neremiruze'eg neze'eg imume'u har wanupe. 11 Teko Izaew paw uzuhaw neze'eg wà. Nuweruzar kwaw neremiapo kar haw wà. Uruzapo ikatu 'ym ma'e nerenataromo. A'e rupi eremu'ar kar ze'egaiw urerehe, iaiw haw imu'ar kar pà urerehe no. Kwehe mehe Moizez neremiruze'eg umuapyk a'e iaiw haw pape rehe. 12 Eremume'u ikatu 'ym ma'e urewe neremiapo ràm. Na'e erezapo a'e ma'e urewe, ureruwihaw wanupe no. Erezepykahy urerehe. Ko 'ar 'ym mehe nerezepyk pixik kwaw amo teko wanehe urerehe nezepyk awer zàwe. 13 A'e ma'e uzeapo ma'e Moizez ze'eg awer rupi katete. Nezewe rehe we nurupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re. Nuruzeagaw kwaw neze'eg azeharomoete har heruzar pà. Nuruzapo kwaw ma'e nemurywete kar pà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar. 14 A'e rupi ne Tupàn eremuàgà'ym ko nezepykaw urerehe imu'ar kar pà ne. Ereiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo. Nekatu wyzài ma'e iapo mehe. Nuruzekaiw kwaw neremiapo kar haw rehe.

15 O Tupàn urezar, erexak kar nepuner haw uhua'u ma'e neremiaihu Ezit ywy wi wapyro mehe ne. Te ko 'ar rehe teko tetea'u uze'eg a'e neremiapo kwer rehe wà. Nezewe rehe we uruzapo ikatu 'ym ma'e ure. 16 O urezar, erepurupuhareko katu ne. Eikwahy wiwi zo nehe. Eikwahy wiwi zo Zeruzarez pe. Erezapo tawhu nereko haw romo ne. Ywytyr nezeupe neremimonokatu kwer rehe tuz. Ikatu 'ym ma'e uruzapo nerenataromo. Ureipy uzapo ikatu 'ym ma'e nerenataromo wà no. A'e rupi teko ko ywy huwake har rehe har uze'eg urywahyahy waiko Zeruzarez rehe wà, teko neremiaihu wanehe wà no. 17 O Tupàn urezar, herenu pe newe heze'eg mehe nehe. Ezapo hereminoz nehe. Emono neze'egatu neràpuzuhu rehe nehe. Nezewe mehe teko paw ukwaw putar Tupàn urezar romo nereko haw wà nehe. Ko 'ar rehe ni amo nuzekaiw kwaw neràpuzuhu rehe wà. 18 Einu katu ko heze'eg nehe, o hezar. Ezapo hereminoz nehe no. Ewàpytymawok nereha iaiw haw urerehe u'ar ma'e kwer hexak pà nehe. Eme'e tawhu nereko haw rehe nehe no. Na'urekatu kwaw ure. Nuruiko kwaw imunar 'ym ma'e romo. Urenoz ma'e newe, ta'e urepuhareko katu haw uhua'u ne xe. 19 Urereinu pe nehe, o urezar. Emunàn ureremiapo kwer urewi nehe. Ezapo urereminoz nehe, urezar. Ezur urepytywà pà nehe. Na'arewahy ezapo nehe, o Tupàn hezar. Nezewe mehe teko paw ukwaw putar Tupàn romo nereko haw wà nehe. Ta'e uruiko neremiaihu romo ure xe. Zeruzarez wiko tawhu nereko haw romo no, a'e Tupàn pe.

Kapiriew umume'u uzeapo ma'e ràm rehe ze'egaw

20 Aze'eg wiwi iteko Tupàn pe. Amume'u wiwi heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe no. Amume'u wiwi teko heànàm wanemiapo kwer izupe no. Aenoz wiwi ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar pe no, ywytyr izupe imonokatu pyrer imukatu àwàm henoz pà izupe no. 21 Heze'eg mehe we Kapiriew a'e, Tupàn heko haw pe har hepuahu mehe heremixak kwer a'e, ur na'arewahy uwewe pà hekutyr kury. Upytu'u heruwake. Uhem na'iruz or mehe karuk mehe. A'e 'ar mehe xaxeto uzuka ma'ea'yr karuk mehe har Tupàn henataromo wà. 22 — Taniew, i'i ihewe. — Azur kwez nepuahu mehe arer neremixak kwer imume'u pà newe. 23 Neze'eg mehe nezypyrog mehe we Tupàn uzapo nereminoz a'e. Tupàn neamutar katu a'e. A'e rupi hemur kar newe neremixak kwer imume'u kar pà ihewe. Einu katu heze'eg nehe. Ezeagaw ikwaw katu pà nehe.

24 Taniew, neànàm wanehe Tupàn izepykaw a'e nehe, tawhu izupe imonokatu pyrer rehe izepykaw a'e nehe no, umumaw putar 7 haw 70 kwarahy (490 kwarahy) nehe. Te upaw putar Tupàn iàmàtyry'ymaw nehe. Upytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe. Na'e Tupàn umunàn putar neànàm wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe. Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e nehe, ta'e

ikatuahy tuweharupi a'e xe. Neremixak kwer uzeapo putar nehe. Uzeapo ma'e ràm imume'u pyrer uzeapo putar nehe. Xaxeto uzuka putar ma'ea'yr Tupàn henataromo a'e wà nehe no. 25 Einu katu ko heze'eg nehe, Taniew. Ekwaw nehe no. Amo tuwihawete uzapo wi kar Zeruzarez tawhu teko wanupe a'e. A'e 'ar henataromo umumaw putar 49 kwarahy nehe. Na'e tuwihawete Tupàn hemixak kwer uhem putar a'e nehe. Zeruzarez pe myteromo har pyahu ma'e, ipàrirogaw aiha ma'e a'e no, umumaw putar 7 haw 62 kwarahy a'e nehe. Teko upuraraw putar ma'erahy tetea'u a'e kwarahy wamumaw mehe wà nehe. 26 A'e kwarahy paw ire amo uzuka e putar a'e tuwihawete Tupàn hemixak kwer a'e wà nehe. Uhem putar amo tuwihawete wemiruze'eg zauxiapekwer tetea'u wanupi a'e nehe. Umumaw putar Zeruzarez tawhu wà nehe. Umumaw putar Tupàn Hàpuzuhu wà nehe no. Iahykaw ur putar 'y tyhu haw uwyrykahy ma'e ài nehe. Werur putar zeàmàtyry'ymawhu nehe. Tupàn umur kar putar ma'e imumaw paw nehe no. Iahykaw werur putar a'e ma'e imumaw paw nehe no. 27 A'e tuwihawete uzapokatu putar uze'eg teko tetea'u wanehe we a'e nehe. Umumaw putar 7 kwarahy ma'e iapo pà uze'eg rupi nehe. A'e kwarahy iku'aw har imumaw ire umupytu'u kar putar teko ma'ea'yr Tupàn henataromo wazuka re a'e wà nehe. — Pepytu'u arozràn Tupàn pe imono re hàpuzuhu pupe nehe, i'i putar wanupe nehe no. Umuapyk putar iaiwahy haw tàpuzuhu pupe Tupàn henaw hekuzaromo nehe no. Upyta putar a'e pe nehe. Na'e Tupàn weityk putar a'e ma'e iapo arer imumaw pà a'e nehe. Xo a'e re zo o'ok putar a'e iaiwahy haw a'e wi nehe. Ta'e umume'u a'e ma'e iapo àwàm a'e xe.

10

Taniew wexak ma'e upuahu zàwenugar pe har Xikire yrykawhu izywyr wiko mehe

1 Ihe Taniew ihe, (Mewtexazar herer inugwer ihe). Xiru Pezi ywy rehe har wanuwihawete romo heko mehe na'iruz haw kwarahy rehe Tupàn umur uze'eg ihewe a'e. Azeharomoete a'e ze'eg. Zawaiw katu ikwaw katu haw ihewe. Hepuahu mehe Tupàn umume'u kar hemimume'u ihewe. 2 Na'e amumaw 21 'ar umàno ma'e kwer rehe uzai'o ma'e ài hereko pà. 3 A'e 'ar rehe na'u kwaw temi'u hete katu ma'e. Na'u kwaw ma'ero'o kwer. Na'u kwaw win. Namuguz kwaw he'aw.

4 Zahy ipy rehe 24 haw 'ar mehe aiko yrykawhu Xikire izywyr ihe. 5 Na'arewahy aexak amo Tupàn heko haw pe har kamir irin iapo pyrer imunehew har ihe kury. Umunehew uzeku'apixi haw or ikatuahy ma'e iapo pyrer no. 6 Hetekwer heny katu ita hekuzar katu ma'e ài. Huwa nuzawy kwaw àmàn iweraw paw. Heha nuzawy kwaw tapuru 'yw ukaz ma'e. Izywa, hetymà heny katu itazu morog imuhygatu pyrer ài. Ize'eg wànoànog teko tetea'u waze'eg ài.

7 Xo ihe aexak a'e ma'e ihe. Herehe we har nuexak kwaw wà. Nezewe rehe we ukyzeahy uzàn pà uzeàmim pà wà. 8 Ihe zutyka'i aiko a'e pe a'e ma'e purumupytuhegatu kar ma'e hexak mehe. Hepir xigatu hekyze pà. Hekàgaw uhem ihewi. 9 Aenu Tupàn heko haw pe har ize'eg mehe. A'e rupi a'ar heruwaw ywy rehe. 10 Na'e amo hemupu'àm opo pupe kury. Apyk hepenàràg rehe kury, ywy rehe apokok pà. 11 Na'e Tupàn heko haw pe har uze'eg ihewe kury. — Taniew. Tupàn neamutar katu a'e. Hemur kar newe hemuze'eg kar pà. Epu'àm nehe. Ezekaiw katu heze'eg rehe nehe kury, i'i ihewe. Na'e apu'àm kury. Aryryryryz ihe. 12 Na'e uze'eg wi ihewe kury. — Ekyze zo nehe, Taniew. Ta'e Tupàn nerenu neze'eg mehe a'e kury xe. Erezemuigo kar ikàg 'ym ma'e romo henataromo ne, ta'e ereputar ma'e kwaw ikatu haw ne xe. A'e 'ar mehe we wenu nereminoz a'e. Tupàn hemur kar newe neze'eg iwazar har romo. 13 Pezi ywy rehe har wanuwihaw umumaw 21 'ar heàmàtyry'ym pà a'e. Na'e amo Tupàn heko haw pe har wanuwihaw Migew her ma'e ur hepytywà pà a'e. Ta'e ihe zutyka'i azàmàtyry'ym Pezi ywy rehe har wanuwihawete ihe wà xe. 14 Kutàri azur kwez newe neànàm wanupe uzeapo ma'e ràm imume'u pà newe kury. Ta'e neremixak kwer nepuahu zàwenugar

umume'u uzeapo ma'e ràm newe a'e xe, i'i ihewe.
15 A'e ma'e ihewe imume'u mehe naze'eg kwaw. Ame'e ywy rehe. 16 Na'arewahy amo ma'e awa zàwenugar opokok hereme rehe a'e kury. Na'e azypyrog Tupàn heko haw pe har herenataromo har pe heze'eg pà kury. — Hezar, a'e heremixak kwer hemukyze kar a'e. Nahekàg kwaw kury. 17 Ereiko hezar romo. Napuner kwaw newe heze'egaw rehe. Hekàgaw uhem ihewi upaw rupi. Napuner etea'i kwaw hepytuhemaw rehe, a'e izupe.
18 Na'e opokok wi herehe. Ipokok mehe hekàgaw uzewyr ihewe.
19 Uze'eg ihewe. — Tupàn neamutar katu a'e. A'e rupi Ekyze zo nehe. Tuwe Tupàn ikatu haw wiko nerehe nehe. Nerurywete nehe. Ekyze zo nehe, i'i ihewe. Na'e hekàg wera'u kury. Aze'eg izupe. — Eze'eg nehe, ta'e eremur hekàgaw ipyahu ma'e kwez ihewe ne xe, a'e izupe.
20-21 Uze'eg ihewe. — Màràzàwe tuwe azur newe heze'eg pà ihe. Aipo erekwaw. Azur pape ze'eg azeharomoete har rehe har imume'u pà newe ihe. Ko 'ar rehe aha putar tekwe Pezi ywy rehe har wanehe uzekaiw ma'e iàmàtyry'ym pà ihe. Iàmàtyry'ym ire Kere ywy rehe har wanehe uzekaiw ma'e ur putar hekutyr a'e nehe no. Waàmàtyry'ym mehe naheta kwaw hepytywà har wà. Migew wiko Izaew wanehe uzekaiw ma'e romo a'e.

11

1 Xo a'e zo hepytywà a'e, xo a'e zo hepyro heàmàtyry'ymar wanuwi.

Tuwihawete ur ma'e ràm wà

2 Na'e Tupàn heko haw pe har uze'eg wi ihewe kury. — Amume'u putar ze'eg azeharomoete har newe nehe kury. Heta putar na'iruz Pezi ywy rehe har wanuwihawete wà nehe. A'e re heta putar wanuwihawete 4 haw nehe no. Hemetarer katu wera'u putar amo wanuwi paw rupi nehe. Hemetarer katu putar nehe. A'e rupi upuner katu nehe no. Omono'og putar wemiruze'eg zauxiapekwer paw rupi wà nehe. Uzàmàtyry'ym putar Kere ywy rehe har oho wà nehe. 3 A'e re ur putar amo tuwihawete ipuruzukaiwahy ma'e nehe. Wiko putar teko tetea'u wanuwihawete romo nehe. Uzapo putar wemimutar nehe. 4 Ipuner wera'u mehe upaw putar ipureruze'egaw nehe. Uzemuza'aza'ak putar 4 pehegwer romo nehe. Tuwihawete a'e tuwihawete hekuzaromo wiko ma'e ràm nuiko kwaw izuapyapyr romo wà. Nupuner katu kwaw izàwe wà nehe.
5 Ezit ywy rehe har wanuwihawete upuner putar a'e nehe. Amo zauxiapekwer wanuwihaw upuner wera'u putar izuwi a'e nehe. Hemiruze'eg heta tetea'u wera'u putar a'e tuwihawete hemiruze'eg wanuwi wà nehe. 6 Amo kwarahy ipaw ire Ezit wanuwihawete uzemono'og putar Xir wanuwihawete rehe we a'e nehe. Ezit wanuwihawete omono putar wazyr Xir wanuwihawete pe hemireko romo nehe. — Nezewe mehe Xir wanuwihawete naheàmàtyry'ym kwaw a'e nehe, i'i putar Ezit wanuwihawete uzeupe nehe. Nezewe rehe we nuzeapo kwaw ma'e ize'eg rupi nehe. Ta'e amo uzuka putar tazyr a'e wà nehe. Uzuka putar imen wà nehe, uzuka putar imemyr wà nehe no, uzuka putar uma'ereko ma'e paw rupi wà nehe no. 7 Nan kwehe tete amo a'e kuzà iànàm wiko putar tuwihawete romo a'e nehe. Omono'og putar wemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà nehe, Xir wanuwihawete hemiruze'eg waàmàtyry'ym pà wà nehe. Wixe putar tawhu tàtà ma'e pupe wà nehe, wazeàmimaw pupe wà nehe. Weityk putar wazuka pà wà nehe. 8 Tuwihawete weraha putar tupàn a'ua'u Xir wazar uzeupi a'e wà nehe, Ezit pe wà nehe. Weraha putar hekuzar katu ma'e or iapo pyrer parat iapo pyrer uzeupi a'e nehe no. Na'e a'e mokoz ywy rehe har umumaw putar amo kwarahy uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà nehe. 9 A'e re Xir wanuwihawete uzeagaw putar Ezit ywy rehe wixe haw rehe zauxiapekwer wanupi nehe. Nezewe rehe we Ezit ywy rehe har weityk putar Xir ywy rehe har a'e wà nehe. Xir uzewyr putar uiwy pe wà nehe.
10 Xir wanuwihawete ta'yr uzemuàgà'ym putar zeàmàtyry'ymawhu rehe wà nehe. Omono'og putar zauxiapekwer tetea'u wà nehe. Pitài ta'yr uhem putar oho Ezit heityk pà nehe. Weityk putar ma'e paw

imumaw pà 'y tyhu ma'e uwyrykahy ma'e àinehe. Wixe putar Ezit ywy rehe nehe no. Uzàmàtyry'ym putar tuwihawete hàpuzuhu tàtà a'e nehe. 11 Ezit wanuwihawete wikwahy putar izupe nehe. Uhem putar zauxiapekwer wanupi Xir waàmàtyry'ym pà nehe. Xir uzemono putar Ezit wanupe wà nehe. 12 Ezit wanuwihawete wiko wera'u putar nehe. — Aeityk Xir ihe wà, i'i putar uzeupe nehe. — Azuka zauxiapekwer tetea'u ihe wà, i'i putar uzeupe nehe. Nezewe rehe we ipuner haw upaw putar na'arewahy nehe. 13 Amo 'ar mehe Xir wanuwihawete omono'og putar zauxiapekwer tetea'u wera'u a'e wà nehe. Amo kwarahy pawire uzewyr putar Ezit iàmàtyry'ym pà nehe. Weraha putar puruzuka haw tetea'u uzeupi nehe. Weraha putar zauxiapekwer tetea'u uzeupi wà nehe no.

14 Na'e teko amo ywy uzàmàtyry'ym putar Ezit wanuwihawete a'e wà nehe. Amo awa Izaew ywy rehe har ipuruzukaiwahy ma'e wiko putar a'e iàmàtyry'ymar wainuinuromo a'e wà nehe no. Wexak putar ma'e upuahu mehe wà nehe. A'e rupi uzàmàtyry'ym putar a'e tuwihawete wà nehe. Nezewe rehe we a'e tuwihawete weityk putar wàmàtyry'ymar a'e wà nehe. 15 Xir wanuwihawete ur putar wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi nehe. Uzapo putar uzeupir àwàm tawhu amo tawhu pàrirogawtàtà haw izywyr nehe. Na'e wixe putar ipupe ipyro pà wà nehe. Ni zauxiapekwer Ezit ywy rehe har ikàg wera'u ma'e nupuner kwaw zauxiapekwer Xir ywy rehe har wanur ire wamupytu'u kar haw rehe wà nehe. 16 Ezit waàmàtyry'ymar uzapo putar wemimutar wanehe wà nehe. Nezewe rehe we zauxiapekwer Ezit ywy rehe har nupuner kwaw wanupe wà nehe. Wixe putar ywy Izaew wanupe imume'u pyrer rehe wà nehe no. Weityk putar paw rupi wà nehe, ipyhyk pà wà nehe.

17 Na'e Xir wanuwihawete umuàgà'ym putar wemiruze'eg zauxiapekwer paw wà nehe, Ezit waàmàtyry'ym àwàm rehe wà nehe. Ipureityk wer wàmàtyry'ymar wanehe, a'e rupi uzapokatu putar uze'eg Ezit wanuwihawete rehe we a'e nehe. Umume'u putar wazyr izupe hemireko ràm romo wà nehe. Nezewe rehe we nuzeapo kwaw ikatu ma'e izupe nehe. 18 Na'e uzàmàtyry'ym putar tawhu yryhu Mezitehàn izywyr har a'e nehe kury. Upyhyk putar tawhu tetea'u nehe. Na'e amo zauxiapekwer amo ywy rehe har wanuwihaw umumaw putar heko wera'u haw nehe, imumaranugar kar pà nehe. 19 Xir wanuwihawete uzewyr putar tawhu tàtà ma'e uiwy rehe har waàmàtyry'ym pà wà kury. Nupuner kwaw nehe. Amo uzuka putar nehe. A'e re ni amo nuze'eg pixik kwaw hehe wà nehe.

20 Amo awa wiko putar tuwihawete romo hekuzaromo a'e nehe. A'e tuwihawete omono kar putar wemiruze'eg tuwihaw teko nànàn a'e nehe. A'e tuwihaw omono'og putar temetarer izupe nehe. Nezewe mehe hemetarer katu putar nehe. Ikàg putar nehe no. Nan kwehe tete amo uzuka putar a'e tuwihawete nehe. Nuzuka kwaw zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe.

21 Amo wiko putar Xir wanuwihawete romo a'e tuwihawete imàno re nehe. Iaiw putar nehe. Nuiko kwaw a'e tuwihawete ta'yr romo. Nezewe rehe we wiko putar tuwihawete romo nehe. Umume'u putar ikatu 'ym ma'e wemiapo ràm upy'a pupe nehe. Numume'u kwaw teko wanupe nehe. Omono'og putar umyrypar upuner ma'e wà nehe. Weityk putar tuwihawete ràm azeharomoete har wà nehe. Na'e wiko putar tuwihawete romo hekuzaromo nehe. 22 Weityk putar wàmàtyry'ymar zauxiapekwer paw rupi a'e wà nehe. Uzuka putar xaxeto wanuwihaw no. 23 Uzuhaw putar uze'eg amo wanupe wemiapo katu kwer nehe. Hemu'em wanupe. Hemiruze'eg zauxiapekwer naheta tetea'u kwaw wà. Nezewe rehe we ikàg wera'u tuweharupi a'e. 24 Uzàmàtyry'ym putar a'e ywy pehegwer hemetarer katu wera'u ma'e oho a'e wà nehe. Uzapo putar iaiw ma'e a'e ywy pehegwer rehe nehe. Hàmuz nuzapo pixik kwaw agwer ma'e. Umuza'aza'ak putar ma'e wemipyhyk kwer paw nehe, zauxiapekwer wanupe imono pà nehe: temetarer, ywy, ma'e hekuzar katu ma'e no. Na'e umumaw putar amo 'ar tawhu

tàtà ma'e waàmàtyry'ym àwàm imume'u pà no.
25 Uzeruzar putar upuner haw rehe nehe, ukyze 'ymaw rehe nehe no. A'e rupi oho putar Ezit wanuwihawete kutyr wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi nehe. Ezit wanuwihawete weraha putar zauxiapekwer tetea'u ikutyr a'e wà nehe no. Nezewe rehe we nuityk kwaw a'e tuwihawete nehe, 26 ta'e hehe we har tuwihaw uzemyrypar putar inugwer tuwihaw rehe we a'e wà nehe xe. A'e rupi a'e tuwihaw weityk putar Ezit wanuwihawete nehe. Ezit wanuwihawete imyrypar weraha putar uzar iaiw haw pe wà. Zauxiapekwer Xir ywy rehe har weityk putar Ezit hemiruze'eg zauxiapekwer wà nehe. Uzuka putar zauxiapekwer Ezit ywy rehe har tetea'u wà nehe. 27 Na'e a'e mokoz tuwihawete uzeàwàxi putar a'e wà nehe. Umume'u putar temu'emaw uzeupe wà nehe. Pitàitàigatu ipurapo wer putar ikatu 'ym ma'e rehe uzeupe wà nehe. Ni amo nuweityk kwaw inugwer wà nehe, ta'e wa'ar nuhem kwaw a'e rihi xe. 28 A'e re Xir wanuwihawete uzewyr putar uiwy rehe nehe. Weraha putar wemetarer zeàmàtyry'ymawhu pe imono'og pyrer uzeupi nehe. — Amupytu'u kar putar Izaew Tupàn imuwete katu re ihe wà nehe, i'i putar uzeupe nehe. Uzapo putar wemimutar Izaew wakutyr nehe no. A'e re uzewyr putar uiwy rehe nehe.

29 'Ar ikatu ma'e ihem mehe oho wi putar Ezit ikutyr zauxiapekwer waneraha pà no. Izypy mehe weityk Ezit a'e wà. Nuityk kwaw mokoz haw rupi nehe. 30 Na'e zauxiapekwer ur putar kwarahy heixe haw kutyr wi kanuhu pupe a'e wà nehe kury. Uzàmàtyry'ym putar Xir wà nehe. Zawaiw katu putar izupe nehe. A'e rupi upytu'u putar a'e zauxiapekwer waàmàtyry'ym ire nehe. Wikwahy putar nehe, a'e rupi uzàmàtyry'ym wi putar Izaew wà nehe. Uzapo putar wemimutar Izaew wanehe nehe. Amo Zutew Tupàn imuwete re upytu'u ma'e kwer umume'u putar hemiapo ràm izupe wà nehe. Uzapo putar ma'e waze'eg rupi nehe. 31 Hemiruze'eg zauxiapekwer umuaiw putar Tupàn Hàpuzuhu wà nehe. Xaxeto uzuka putar ma'ea'yr ipupe Tupàn henataromo tuweharupi wà nehe. A'e tuwihawete umupytu'u kar putar wazuka re wà nehe. Umuapyk putar iaiwahy ma'e tàpuzuhu pupe Tupàn henaw hekuzaromo nehe no. 32 — Pekatuahy, i'i mua'u putar Zutew Tupàn imuwete re upytu'u ma'e kwer Xir ywy rehe har pe wà nehe. Tupàn iamutar katu har nuzeruzar kwaw ize'eg rehe wà nehe. Ikàg wiwi putar wà nehe. Uzàmàtyry'ym putar a'e tuwihawete wà nehe. 33 Purumu'e ma'e ma'e kwaw katu har weruze'eg putar teko a'e wà nehe. Tuwihawete umumaw putar amo 'ar a'e purumu'e ma'e wazuka pà takihepuku pupe wà nehe, tata pupe wà nehe no. Aze ru'u omono kar putar amo ywy rehe wà nehe ipyhyk pyrer romo wà nehe. Aze ru'u upyhyk putar wama'e paw rupi nehe. 34 A'e ma'erahy ipuraraw paw 'ar mehe amo upytywà putar Tupàn hemiaihu wà nehe. Amo upytywà mua'u putar wà nehe no. 35 Uzuka putar amo purumu'e ma'e ma'e kwaw katu har wà nehe. Nezewe izeapo haw umukatu putar Tupàn hemiaihu wà nehe. Ikatu wera'u putar henataromo wà nehe. Agwer ma'e uzeapo putar oho iko te iahykaw rehe nehe. Tupàn wexaexak iahykaw 'ar a'e.

36 Xir ywy rehe har wanuwihaw uzapo putar wemimutar a'e nehe. — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, i'i putar uzeupe nehe. — Apuner wera'u tupàn wanuwi upaw rupi katete ihe, i'i putar uzeupe nehe. Umume'u putar iaiw ma'e Tupàn ikutyr nehe, amo tupàn wakutyr wà nehe no. Uzapo putar agwer ma'e oho iko nehe, te amo 'ar mehe Tupàn uzepyk putar hehe a'e nehe. Ta'e Tupàn uzepyk putar wemimume'u kwer rupi katete a'e nehe xe. 37 A'e tuwihawete numuwete kwaw wàmuzgwer wazar tupàn a'e wà nehe. Amo tupàn ikatu kuzà wanupe wà. Numuwete kwaw a'e tupàn a'e wà nehe no. Heta tetea'u tupàn teko wanemimuwete wà. Numuwete kwaw ni amo a'e tupàn a'e 'ar mehe a'e wà nehe. — Apuner wera'u amo tupàn wanuwi ihe, i'i a'e. 38 Umuwete katu putar tupàn tawhu tàtà ma'e wanehe uzekaiw ma'e a'e nehe. Tàmuzgwer nukwaw kwaw a'e tupàn a'e wà. A'e tuwihawete omono putar ma'e a'e tupàn pe

nehe: or, parat, ita hekuzar katu ma'e, amo ma'e hekuzar katu ma'e no. 39 Teko tupàn amo ae ywy rehe har imuwete har upytywà putar a'e tuwihawete a'e wà nehe. A'e rupi upyro putar tawhu tàtà ma'e wàmàtyry'ymar wanuwi a'e nehe. Aze amo umuigo kar uwihawete romo wà nehe, a'e tuwihawete omono putar ma'e a'e teko pe wà nehe: temetarer, tuwihaw romo teko haw, ywy no.

40 'Ar iahykaw rehe har ihem mehe, Ezit wanuwihawete uzàmàtyry'ym putar Xir wanuwihawete wà a'e nehe. Xir wanuwihawete oho putar ikutyr upuner haw paw heraha pà nehe: ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har, wemiruze'eg zauxiapekwer kawaru iku'az har wà no, kanuhu tetea'u no. Xir hemiruze'eg zauxiapekwer wixe putar Ezit ywy rehe 'y typy ma'e uwyrykahy ma'e ài wà nehe. 41 Wixe putar ywy Tupàn hemimume'u kwer rehe a'e wà nehe no. Uzuka putar teko tetea'u wà nehe. Amo teko uzepyro putar izuwi wà nehe: Enom izuapyapyr wà, Moaw izuapyapyr wà, Amon izuapyapyr tetea'u wà. 42 Hemiruze'eg zauxiapekwer upyhyk putar ywy tetea'u a'e wà nehe. Te Ezit nuzepyro kwaw ipo wi wà nehe. 43 Weraha putar ma'e tetea'u Ezit wi nehe: or, ma'e or iapo pyrer, parat, ma'e parat iapo pyrer, ma'e hekuzar katu ma'e. Upyhyk putar Irim ywy nehe no. Upyhyk putar Exio ywy nehe no. 44 Na'e amo ur putar kwarahy ihemaw wi wà nehe, kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi wà nehe no, ma'e imume'u pà izupe wà nehe. A'e ma'e henu mehe ukyzeahy putar a'e nehe. Wikwahy putar nehe no. A'e rupi uhem putar oho wemiruze'eg zauxiapekwer wanupi nehe. — Azuka putar teko tetea'u ihe wà nehe, i'i putar uzeupe nehe. 45 Umuapyk putar wàpuzràn uker haw iapo pà yryhu Mezitehàn huwake ywytyr ipuràg eteahy ma'e Tupàn pe imonokatu pyr huwake nehe. Nezewe rehe we umàno putar nehe. Naheta kwaw ipyro har wà nehe.

12

Uzeapo ma'e ràm iahykaw rehe àràm

1 Uze'eg wiwi Tupàn heko haw pe har ihewe. — A'e 'ar mehe Tupàn heko haw pe har Migew Tupàn hemiaihu wanehe uzekaiw ma'e uzexak kar putar a'e nehe kury. Heta putar zawaiw katu haw tetea'u a'e 'ar mehe nehe. A'e 'ym mehe nuzeapo pixik kwaw agwer iaiw haw purupe. Aze Tupàn umuapyk amo teko her upape rehe, upyro putar a'e teko a'e nehe. Upyro putar paw rupi wà nehe. 2 Teko umàno ma'e kwer tetea'u wikuwe wi putar wà nehe. Amo wereko putar tuweharupi weko àwàm wà nehe. Amo upuraraw putar ma'erahy tuweharupi Tupàn izepyk àwàm wà nehe no, upuraraw putar tuweharupi iaiw haw wà nehe no. 3 Purumu'e ma'e ma'e kwaw katu har a'e wà, teko tetea'u ikatu ma'e iapo haw rehe purumu'e ma'e wà nehe, uhyape katu zahytata ài wà nehe. Nuwew pixik kwaw waneny katu haw nehe. 4 Ne Taniew ne, Emume'u zo ko ma'e amo wanupe nehe. Ewàpytym a'e pape amo iwàpytymaw pupe nehe. Nezewe mehe ni amo nuwàpytymawok kwaw iahyk 'ym mehe we wà nehe. Teko tetea'u uzàn putar ko rupi wà nehe, uzàn putar kwe rupi wà nehe no. Heko wer putar ma'e kwaw katu wera'u har romo wà nehe.

5 Na'e aexak mokoz Tupàn heko haw pe har yrykawhu izywyr upu'àm ma'e ihe wà kury. Wiko uzeakea'i wà. 6 Amo upuranu Tupàn heko haw pe har kamir irin iapo pyrer hereko har rehe kury. Yrykawhu ihemaw kutyr hekon. — Ma'e 'ar mehe a'e ma'e ikatuahy ma'e uzeapo putar paw rupi nehe, i'i izupe.

7 Tupàn heko haw pe har upir opo ywak ikutyr kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe kury. — Amume'uahy ko ma'e ihe kury: a'e ma'e paw uzeapo putar na'iruz kwarahy iku'aw har ipaw ire nehe. Tupàn hemiaihu wanupe ma'erahy ipuraraw kar ire uzeapo putar nehe, i'i izupe.

8 Nakwaw katu kwaw ize'eg. A'e rupi apuranu hehe. — Emume'u iahykaw rehe har ihewe nehe, a'e izupe.

9 Uwazar heze'eg ihewe. — Kutàri, Taniew, erepuner neho haw rehe kury. Emume'u zo amo pe nehe. Xo iahykaw rehe teko ukwaw putar wà nehe. 10 Teko

tetea'u upuraraw putar ma'erahy wà nehe. Nezewe mehe ikatu putar wà nehe, ikatu wera'u putar Tupàn henataromo wà nehe. Ikatu 'ym ma'e uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e oho waiko wà nehe. Ni amo nukwaw kwaw uzeapo ma'e wà nehe. Xo ma'e kwaw katu har ukwaw putar wà nehe. 11 A'e tuwihawete umupytu'u kar putar teko ma'ea'yr wazuka re wà nehe. Na'e umuapyk putar iaiwahy haw Tupàn Hàpuzuhu pupe nehe. Na'e umumaw putar 1.290 'ar nehe. 12 Tupàn rehe uzeruzar ire upytu'u 'ym ma'e ràm a'e wà, aze umumaw 1.335 'ar upytu'u 'ym pà wà nehe, hurywete putar wà nehe.

13 Ne Taniew nekàg wiwi te iahykaw rehe nehe. Eremàno putar nehe. Iahykaw rehe erekweraw wi putar nehe, neremiapo kwer hekuzar ipyhyk pà nehe. Upaw.

OZEZ

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u ko uze'eg Ozez Meeri ta'yr pe a'e.
Na'aw Zuta wanuwihawete a'e 'ar mehe
arer waner xe wà kury: Uzi, Zotàw, Akaz,
Ezeki. Zeromoàw Zoaz ta'yr wiko Izaew
wanuwihawete romo a'e 'ar rehe a'e no.

Ozez hemireko, ipurumuzàg a'e wà no

2 Tupàn Izaew wanupe uze'eg mehe,
Ozez pe izypy mehe arer rehe uze'eg mehe,
uze'eg nezewe izupe. — Exaexak amo
kuzàwyzài tàpuzuhu tupàn a'ua'u imuwete
haw pe har neremireko ràm romo nehe.
Ereko neremireko romo nehe. Nera'yr a'e
kuzà hehe we àràm wiko putar kuzàwyzài
imemyr romo a'e wà nehe. Ta'e teko Izaew
nuzawy kwaw kuzàwyzài ihewe a'e wà xe.
Izaew nuiko kwaw heremireko ikatu ma'e
zàwe wà. Izaew upuir ihewi wà.

3 Na'e Ozez wereko Komer Zimiràim
tazyr oho wemireko romo kury. 4 Ta'yr
ipy izexak kar mehe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e uze'eg Ozez pe. — Emono
Zereew kwarer her romo nehe. Ta'e
nan kwehe tete kwaw nehe, azepyk putar
Izaew wanuwihawete rehe ihe nehe xe,
ta'e izypy Zeu her ma'e uzuka teko ikatu
ma'e tetea'u Zereew pe kwehe mehe a'e
wà xe. Amumaw putar Izaew ywy rehe
har ihe wà nehe. 5 Amumaw putar
zauxiapekwer Izaew wainuinuromo har
ywyàpyznaw Zereew her ma'e pe upaw
rupi katete ihe wà nehe no. Amumaw
putar wakàgaw nehe.

6 Na'e uzexak kar amo Komer imemyr
kuzà kury. Uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Ozez pe. — Emono Iamutar
pyr 'ym her romo nehe. Ta'e apytu'u
putar Izaew wamutar ire ihe nehe xe.
Namunàn kwaw wanemiapo kwer ikatu
'ym ma'e ihe nehe. Nahereharaz kwaw
izuwi nehe. 7 Azamutar wiwi putar Zuta
ywy rehe har ihe wà nehe. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e nezar ihe, apyro
putar Zuta ihe wà nehe. Napyro kwaw
zeàmàtyry'ymaw rupi ihe wà nehe. Napyro
kwaw u'yw pupe ihe wà nehe. Napyro
kwaw takihepuku pupe wà nehe. Napyro
kwaw kawaru zeàmàtyry'ymaw pe oho ma'e
pupe ihe wà nehe. Napyro kwaw zauxia-
pekwer kawaru ku'az wata ma'e wapupe
ihe wà nehe, i'i Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e Ozez pe.

8 Umemyr imukamu re upytu'u mehe
ipuru'a wi Komer kury. Uzexak kar amo
imemyr kwarer no. 9 Na'e Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e uze'eg Ozez pe kury.
— Emono Teko heremiaihu 'ym her romo
nehe. Ta'e teko Izaew upytu'u heremiaihu
romo wiko re a'e wà kury xe. Naiko kwaw
wazar romo ihe kury, i'i Ozez pe.

Izaew heta tetea'u putar wà nehe kury

10 Amo 'ar mehe teko Izaew ywy rehe har
waneta àwàm nuzawy kwaw ywyxig yryhu
izywyr har waneta haw wà nehe. Teko
nupuner kwaw wapapar haw wà nehe.
Ta'e heta tetea'u putar a'e wà nehe xe. —
Napeiko kwaw heremiaihu romo, i'i Tupàn
ko ywy rehe kury. Amo 'ar mehe umume'u
putar amo ae ma'e xe a'e nehe. — Peiko
Tupàn Wikuwe Ma'e ta'yr romo, i'i putar
Izaew wanupe nehe. 11 Teko Zuta ywy rehe
har a'e wà, teko Izaew ywy rehe har a'e wà
no, uzemono'ono'og putar uzeinuinuromo
wà nehe. Wexaexak putar pitài awa uwi-
hawete romo wà nehe. Wiko wi putar teko
ikàg ma'e romo hemetarer katu ma'e romo
wà nehe. Zereew i'ar za'e a'e 'ar mehe.
Ikatuahy putar a'e 'ar nehe.

2

1 A'e rupi emono Tupàn hemiaihu
nerywyr Izaew wanupe waner romo
nehe. Emono Tupàn Hemiamutar wanupe
waner romo nehe no.

Izaew nuweruzar kwaw Tupàn wà

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
teko wanupe kury. — Peze'eg zemueteahy
pehy wanehe nehe. Pemume'u hemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Ta'e nuiko
kwaw heremireko romo a'e kury xe. Naiko
kwaw imen romo kury xe. Pemupytu'u
kar pehy awa umen 'ym wapuhe iker ire
nehe. Pemono kar a'e awa pehy puhe
uker ma'e kwer xe wi izuwi pe wà nehe
(Izaew wiko teko wahy ài, Tupàn hemireko
ài). 3 Aze nuweruzar kwaw peze'eg nehe,
apyro putar ima'e hopoz paw izuwi nehe.

Amuigo kar putar kuzà hopoz 'ym ma'e romo ihe nehe. Wiko putar uzexak kar ma'e kwer 'ar mehe arer zàwenugar romo nehe. Amuigo kar putar pehy ywyxiguhu zàwenugar romo nehe. Wiko putar ywy uxinig ma'e kwer ài nehe. Umàno putar iziwez katu ma'e ài nehe. 4 Napuhareko kwaw imemyr ihe wà nehe. Ta'e kuzàwyzài imemyr romo wanekon wà xe. 5 Uzemono kuzàwyzài ma'e romo wiko pà. — Aekar putar awa hemen 'ym hepuhe uker ma'e ràm ihe wà nehe, i'i uzeupe a'e, ta'e na'imaranugar kwaw a'e xe. — Hepuhe uker ma'e ràm umur putar heremi'u ràm ihewe wà nehe. Umur putar 'y ihewe wà nehe no. Umur putar heropoz àràpuhàràn hawitu ma'e hawer iapo pyrer ihewe wà nehe. Umur putar heropoz irin iapo pyrer wà nehe no. Umur putar uri kawer ihewe wà nehe. Umur putar win ihewe wà nehe no, i'i pehy iko a'e.

6 — A'e rupi azapo putar xu pari romo izywyr ihe nehe. Azapo putar pàrirogaw pe rupi nehe no. Nezewe mehe nuexak kwaw oho àwàm a'e nehe. 7 Uzàn putar oho awa upuhe uker ma'e ràm wanaikweromo nehe. Nuhem kwaw wanupe nehe. Wekar putar wà nehe. Nuexak kwaw wà nehe. Na'e uze'eg putar nezewe nehe. — Azewyr putar hemen pe nehe. Ta'e hehe we hereko mehe herurywete ihe 'y. Ta'e ko 'ar rehe naherurywete kwaw ihe 'y, i'i putar nehe. 8 Nukwaw kwaw arozràn izupe imur arer romo hereko haw. Nukwaw kwaw win izupe imur arer romo hereko haw. Nukwaw kwaw uri kawer izupe imur arer romo hereko haw. Ihe amono ma'e tetea'u parat iapo pyrer izupe ihe. Amono ma'e tetea'u or iapo pyrer izupe ihe no. A'e ae omono e a'e ma'e tupàn ua'u Ma'aw her ma'e pe a'e. 9 Arozràn ipo'o haw 'ar ihem mehe nehe, apyhyk putar arozràn hema'e a'e kuzà wi ihe nehe, apyhyk putar win izuwi ihe nehe no. Araha putar hopoz àràpuhàràn hawer iapo pyrer heremimono kwer ihe nehe, izuwi ihe nehe. Araha putar ima'e irin iapo pyrer izuwi nehe no. Ihe amono a'e ma'e izupe hopoz ràm romo kwehe mehe ihe. 10 Amuigo kar putar a'e kuzà hopoz 'ym ma'e romo nehe kury, ipuhe uker ma'e kwer wanenataromo nehe kury. Ni amo nupyro kwaw hepuner haw wi wà nehe. 11 Amumaw putar hurywete haw nehe. Amupytu'u kar putar hurywete re ihe nehe. Nuzapo kwaw mynykawhu kwarahy nànànar nehe. Nuzapo kwaw mynykawhu zahy nànànar nehe. Nuzapo kwaw mynykaw mytu'u haw 'ar nànànar nehe. Nuzapo kwaw wyzài mynykaw nehe. 12 Amumaw putar iko uwà tyw nehe. Amumaw putar iko ma'e'yw pi her ma'e tyw nehe no. Ipuhe uker ma'e kwer omono a'e ko izupe hekuzaromo wà. A'e ko uzeapo putar ka'a romo nehe. Miar u'u putar ma'e a'e pe har paw wà nehe. 13 Upuir ihewi a'e. Umuwete katu tupàn ua'u Ma'aw hagapaw a'e. Wapy yhyk henataromo no. Umunehew kwàku'aw har. Umunehew ita hekuzar katu ma'e no. Uzàn oho upuhe uker ma'e ràm wanaikweromo. Azepyk putar hehe a'e ma'e hemiapo kwer paw rehe ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury, i'i Tupàn.

Tupàn uzamutar katu wemiaihu a'e wà

14 Tupàn uze'eg teko Izaew wanupe kury. — Amume'u putar heremiapo ràm ikatu ma'e kuzà heremiamutar pe nehe. A'e rupi oho putar wi ywyxiguhu pe herupi nehe. A'e pe urehem mehe amume'u putar iamutar haw izupe nehe. — Uruamutar ihe, a'e putar izupe nehe. 15 A'e pe urereko mehe amuzewyr kar putar ikukwer uwà tyw kwer izupe nehe. Ywyàpyznaw Iaiw Paw her ma'e azapo putar ukenaw romo ma'e hàrogatu haw romo ihe nehe. A'e mehe uze'eg putar ihewe, uze'eg awer kwehe mehe arer kuzàwaza romo wiko mehe arer zàwenugar rupi katete nehe, Ezit ywy wi uhem mehe arer zàwenugar rupi katete nehe. 16 — Hemen, i'i wi putar ihewe nehe. — Ma'aw hezar, ni'i kwaw ihewe nehe. 17 Namume'u wi kar pixik kwaw Ma'aw her izupe ihe nehe. Teko nuze'eg pixik kwaw a'e tupàn ua'u rehe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko ta'e amume'u ko ma'e kwez ihe kury, i'i Tupàn.

18 — A'e 'ar mehe azapokatu putar heze'egaw miar hehaite ma'e wanehe we

nehe, wiràmiri wanehe we nehe no, moz wanehe we nehe no. Nezewe mehe nuxi'u kwaw heremiamutar nehe. Nuzuka kwaw wà nehe. Azuka putar ma'e puruzuka haw ihe nehe: ywyrapar, takihepuku. Naheta pixik kwaw zeàmàtyry'ymaw nehe. Teko heremiaihu wiko putar uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà nehe. Ikatu putar waneko àwàm wanupe nehe.

19 — Izaew, urereko putar heremireko romo ihe nehe. Tuweharupi ereiko putar heremireko ete romo nehe. Uruamutar katu putar tuweharupi nehe. Azapo putar ikatu ma'e newe tuweharupi nehe no. 20 Aiko putar nemen newi upuir pixik 'ym ma'e romo nehe no. A'e rupi erezemonokatu putar ihewe nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. 21 A'e 'ar rehe aiko putar Tupàn purupe ze'eg uwazar har romo ihe nehe. Aiko putar ywak rehe nehe, teko wanupe waze'eg iwazar pà nehe. Ywak uwazar putar ywy rehe har waze'eg wanupe nehe. Umugyr kar àmàn ywy rehe har wanupe nehe. 22 Ywy uwazar putar ywak rehe arozràn imuezuz kar pà nehe, uwà imuezuz kar pà nehe no, uri imuezuz kar pà nehe no. Nezewe awazar putar teko Izaew heremiaihu wanupe waze'eg mehe nehe. 23 Amuigo kar putar teko heremiaihu ywy heremimume'u kwer rehe wà nehe. Nuzawy kwaw ma'e'yw heremitygwer romo wà nehe. Azamutar katu putar iamutar pyr 'ym her ma'e ihe nehe. Aze'eg putar heremiaihu 'ym her ma'e wanupe nehe. — Ereiko heremiaihu romo, a'e putar izupe nehe. — Ereiko Tupàn hezar romo, i'i putar ihewe nehe.

3

Ozez, amo kuzàwyzài no

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe kury. — Eho amo kuzà umen 'ym puhe uker ma'e kwer iamutar katu pà nehe, amo kuzà umen 'ym rehe we wikuwe ma'e iamutar katu pà nehe. Azamutar katu teko Izaew ihe wà. Ezamutar katu a'e kuzà nezewegatete nehe no. Izaew umuwete katu amo ae tupàn a'e wà. Omono uwà uxinig ma'e kwer typy'ak zàwenugar romo iapo pyrer wà, a'e tupàn a'ua'u wanupe wà, ma'e ywy rehe hezuz katu àwàm henoz pà wanupe wà, i'i Tupàn ihewe.

2 A'e rupi ame'eg kar amo kuzà aha ihe kury, itaxig parat tetea'u rehe kury, arozràn xewar tetea'u rehe no. A'e parat heta 170 kàràm ipuhuz haw. A'e xewar heta 150 kir. 3 Na'e aze'eg izupe. — Eremumaw putar zahy tetea'u heràro pà nehe. A'e 'ar rehe eiko zo kuzàwyzài romo nehe. Eker zo amo ae awa puhe nehe. Ihe uruwàrogatu putar ihe nehe no, a'e heremireko pe.

4 Nezewegatete Izaew umumaw putar kwarahy tetea'u tuwihawete hereko 'ym pà wà nehe, amo ae tuwihaw hereko 'ym pà wà nehe no. Nuzuka kwaw ma'ea'yr amo tupàn a'ua'u wanenataromo wà nehe. Naheta kwaw ita aiha katu ma'e tupàn a'ua'u hagapaw wanupe wà nehe no. Naheta kwaw tupàn a'ua'u hagapaw wanupe wà nehe. Naheta kwaw tupàn a'ua'u wanàpuz me har wanupe wà nehe no. 5 Amo 'ar uhem putar nehe. A'e 'ar mehe teko Izaew uzewyr putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzar pe wà nehe. Umuwete katu wi putar wà nehe. Amo tuwihawete Tawi zuapyr wiko putar wanuwihawete romo nehe. A'e 'ar mehe umuwete katu putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukyze haw rupi wà nehe. A'e ae umur putar uze'egatu tetea'u wanupe nehe no.

4

Tupàn umume'u Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u putar ikatu 'ym ma'e ko ywy rehe har wanemiapo kwer a'e nehe kury. Peinu katu Tupàn ze'eg nehe, Izaew. — Teko ko ywy rehe har hemu'em a'e wà. Ni amo na'ikatu kwaw wà. Na'ipurukwaw wer kwaw Tupàn rehe wà. 2 Umume'u wemu'emaw tuwihaw wanenataromo wà. Hemu'em wà. Upuruzuka wà. Imunar teko wama'e rehe wà. Uker wemireko 'ym wapuhe wà. Uker umen 'ym wapuhe wà. Tuweharupi uzapo wera'u ikatu 'ym ma'e wà. Tuweharupi upuruzuka wera'u wà. 3 A'e rupi uxinig putar ywy nehe. A'e

rupi a'e ywy rehe har paw umàno putar wà nehe. Ma'ea'yr umàno putar wà nehe. Wiràmiri umàno putar wà nehe no. Pira umàno putar wà nehe no.

Tupàn umume'u xaxeto wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Pemume'u zo heremiaihu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. — Pepytu'u zo a'e ma'e iapo re nehe, peze zo wanupe nehe. Aze'egahy iteko pekutyr kury, xaxeto wà. 5 Peata e peho peiko, 'aromo, pyhaw no. Heze'eg imume'u har wiko xaxeto wazàwegatete wà no. Amumaw putar Izaew ihe nehe. Pehy romo hekon. 6 Heremiaihu na'ipurukwaw wer kwaw herehe wà. A'e rupi uzemumaw waiko wà. Pe, xaxeto wà. Napepurukwaw wer kwaw herehe. Peneharaz heze'eg kwehe arer wi. A'e rupi napurumuawyze kwaw xaxeto romo herenataromo kury. Namuawyze kwaw pena'yr xaxeto romo ihe wà nehe no.

7 Heta tetea'u xaxeto wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e, ta'e heta tetea'u xaxeto wà xe. A'e rupi wakàgaw azapo putar wakàg 'ymaw romo nehe, iaiw paw romo nehe. 8 Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e wà, a'e xaxeto omono'og temetarer tetea'u wà. A'e rupi uzapo kar ikatu 'ym ma'e tetea'u teko wanupe wà. 9 Upuraraw putar xaxeto ma'erahy wà nehe. Azepyk putar teko heremiaihu wanehe nehe. Azepyk putar xaxeto wanehe nezewegatete nehe no. Azepyk putar wanehe nehe. Umekuzar putar iaiw ma'e wemiapo kwer wà nehe. 10 Xaxeto upuir waiko ihewi wà. Umuwete katu amo tupàn waiko wà kury. A'e rupi u'u putar ma'ea'yr ho'o kwer ihewe imur pyrer wà nehe. Nuhyk kwaw wanupe nehe. Ima'uhez wiwi putar wà nehe. Umuwete katu putar tupàn a'ua'u wà nehe, purumupuru'a kar ma'e wà nehe, ma'e imuezuz katu kar har wà nehe no. Nezewe rehe we nata'yr kwaw wà nehe.

Izaew umuwete tupàn a'ua'u wà

11 Uze'eg wi Tupàn. — Heremiaihu uzeapo waiko he'o ma'e romo wà kury. Ta'e u'u win tetea'u oho waiko wà xe. 12 Upuranu ywyra pehegwer rehe ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u kar pà a'e ywyra pe wà. Upuranu oho ywyra aiha katu ma'e rehe wà no. Upuir ihewi wà. Nuzawy kwaw kuzàwyzài romo uzeapo ma'e kwer wà. Hereityk wà. Uzemono tupàn amo ae ywy rehe har wanupe wà. 13 Uzuka ma'ea'yr a'e tupàn a'ua'u wanenataromo wà, ma'ea'yr hapy haw ywytyr apyr rehe har pe wà. Wapy yhyk a'e pe ywyra kawar her ma'e wy pe wà. Wapy yhyk amo ywyra huwer katu ma'e wy pe wà no. A'e ywyra i'àg ikatuahy teko wanupe. — Nezewe mehe wanazyr uzeapo putar kuzàwyzài romo wà nehe. Wana'yraty uker putar oho umen 'ym wapuhe wà nehe no. 14 Nezewe rehe we nazepyk kwaw wanehe nehe. Ta'e pe awakwer pe xe, peker peho kuzàwyzài tupàn a'ua'u hàpuzuhu pe har wapuhe pe xe. Peho wanupi ma'ea'yr izuka pà tupàn a'ua'u wanupe. Nezewe teko ma'e ikwaw 'ymar uzàn oho waiko uzemumaw pàwàm me wà.

15 Teko Izaew nuiko kwaw heremireko ikatu ma'e zàwe wà. Tuwe teko Zuta nuiko kwaw wazàwe wà nehe. Tuwe nuzapo kwaw iaiw ma'e herenataromo wà nehe. Hemuwete katu zo pe Ziwkaw pe nehe. Hemuwete katu zo pe Mete-Awen pe nehe. Pemume'uahy zo ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe a'e pe nehe. 16 Teko Izaew wiko hereruzar katu 'ymar romo wà. Nuzawy kwaw tapi'ak hehaite ma'e wà. Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e weraha weimaw ka'api'i tetea'u heta haw pe a'e wà. Napuner kwaw heremiaihu wanehe hezekaiw paw rehe nezewe ihe. 17 Heremiaihu uzemono tupàn a'ua'u wamuwete haw pe wà. Ni amo nupuner kwaw wamupytu'u kar haw rehe wà. 18 Uka'u oho wà, kuzàwyzài wanupe uzemono pà wà. Maranugar haw inuromo wanekon wà. 19 Ywytu weraha putar muite wà nehe. A'e teko imaranugar putar tupàn a'ua'u wamuwete awer rehe wà nehe.

5

1 — Pezekaiw katu ko ze'eg rehe nehe, xaxeto wà. Pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe, Izaew wà. Peinu katu ko ze'eg nehe, tuwihawete iànàm wà. Azepyk putar

penehe nehe. Ta'e Mipa pe peiko tukaz miar zuka haw zàwenugar romo xe. Ywytyr Tamor rehe peiko kyhàhàm puruàpixipixi ma'e zàwenugar romo. 2 Ywyàpyznaw Akaz her ma'e rehe peiko ytyzuzàmaw ohoete ma'e zàwenugar romo. A'e rupi azepyk putar penehe nehe. 3 Akwaw katu Izaew wanemiapo kwer ihe. Umuwete katu tupàn a'ua'u amo ae ywy rehe har wà. A'e rupi na'ikatu kwaw herenataromo wà kury.

Ozez uze'egahy teko tupàn a'ua'u wamuwete haw rehe kury

4 Teko Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e numuzewyr kar kwaw wazar Tupàn pe wà. Ipurumuwete wer tuwe tupàn a'ua'u wanehe wà. A'e rupi na'ipurukwaw wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe wà. 5 Wiko wera'u wà. Wanereko wera'u haw wexak kar wanemiapo kwer ikatu 'ymaw iko. Uzepyapi wemiapo kwer rehe wà. A'e rupi u'ar wà. Teko Zuta u'ar wanehe we a'e wà no. 6 Weraha waneimaw àràpuhàràn hawitu ma'e wà, tapi'aka'yr wà no, wazuka pà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà. Nezewe rehe we Tupàn wikwahy wiwi wanehe. Nupuner kwaw henataromo uhemaw rehe wà, ta'e utyryk wanuwi a'e xe. 7 Nuzawy kwaw hemireko amo awa puhe oho ma'e kwer umen pe wà. Wamemyr wiko wyzài awa ta'yr romo wyzài awa tazyr romo wà. A'e rupi nan kwehe tete amo umumaw putar waiwy wà nehe.

Izaew uzàmàtyry'ym Zuta wà

8 Pezupy xi'àm Zimea pe nehe, Hama pe nehe. Peneiheihem Mete-Awen pe zepyk àwàm ur ma'e ràm rehe nehe. Peme'egatu nehe, awa Mezàmi izuapyapyr wà. 9 Amume'u uzeapo ma'e ràm azeharomoete àràm kwez teko Izaew wanupe ihe. — Zepykaw 'ar ur iko. Amo umumaw putar Izaew a'e wà nehe, a'e kwez wanupe.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Zuta wanuwihaw wixe Izaew waiwy pupe wà. Upyro waiwy wanuwi wà. A'e rupi aikwahy ihe kury. Azepykahy tuwe putar wanehe ihe nehe. 11 Imunar Izaew wama'e rehe wà. Umuma'ereko kar e wanereko wà. Zuta nuwereko katete kwaw Izaew waiko wà, ta'e izeruzar wer tupàn a'ua'u wanehe tuweharupi wà xe. 12 Ykyzu umuaiw ma'e a'e wà. Nezewegatete amuaiw putar Izaew ihe wà nehe no. Ima'eahy haw iaiw ma'e upuruzuka tuwe a'e. Nezewegatete amumaw putar Zuta ihe nehe no.

13 Izaew uma'eahy haw hexak mehe a'e wà, Zuta wexak uzekutuk awer a'e wà no. Na'e Izaew oho Axir wanuwihawete ikàg ma'e pe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i oho izupe wà. Axir wanuwihawete nupuner kwaw Izaew wamukatu haw rehe. Nupuner kwaw wakutuk awer imuke'e haw rehe. 14 Azàmàtyry'ym putar Izaew ihe wà nehe, Zuta ihe wà nehe no. Aiko putar zàwàruhu iriàw miar izuka mehe har ài wàmàtyry'ym mehe ihe nehe. Apei'ài'àg putar amo pehegwer romo wà nehe. A'e re aha putar a'e wi hezeupi waneraha pà nehe. Ni amo nupuner kwaw wapyro haw rehe wà nehe.

15 Na'e azewyr putar hereko haw pe nehe. Apyta putar a'e pe nehe. — Azeharomoete uruzapo ikatu 'ym ma'e ure, aze i'i ihewe ma'erahy ipuraraw mehe wà nehe, xo a'e mehe zo apytywà putar ihe wà nehe, i'i Tupàn.

6

Uzemumikahy mua'u wà

1 Teko Izaew uze'eg wà kury. — Zazewyr zaha Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe upaw rupi zane nehe ty wà. Zanekutuk a'e. Azeharomoete zanemukatu wi putar nehe no. Uzepyk zanerehe. Azeharomoete heharaz putar zaneremiapo kwer wi nehe no. 2 Mokoz 'ar pawire ru'u nehe, na'iruz 'ar pawire ru'u nehe, zanemukàg wi putar nehe. Zanemupu'àm putar nehe. Zane xiapo putar hemiapo putar haw tuweharupi nehe no. 3 Tuweharupi xiruzar wera'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe, imuwete katu wera'u pà nehe. Kwarahy uhem tuweharupi azeharomoete a'e. Nezewegatete ur putar zanepytywà pà nehe no. Àmàn 'ar mehe ukyr àmàn ywy rehe azeharomoete. Nezewegatete Tupàn ur putar a'e nehe, i'i Izaew uzeupeupe wà.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar
waze'eg wanupe. — Ma'e azapo putar
peme, Izaew wà. Ma'e azapo putar
peme, Zuta wà. Ywàkun ywy rehe har
ukàzym tàrityka'i kwarahy ihem mehe
a'e. Nezewegatete pepytu'u heamutar
katu re tàrityka'i pe no. Ku'em mehe
zuwiri uxinig na'arewahy. Nezewegatete
na'arewahy pepuir ihewi. 5 A'e rupi
amono kar heze'eg imume'u har peme ihe
wà. — Tupàn uzepyk putar penehe a'e
nehe. Pezuka putar a'e nehe, i'i peme wà.
Kwarahy ihyape mehe pexak katu ma'e.
Nezewegatete pekwaw katu heremimutar
no. 6 — Heamutar katu pe nehe. Aputar
heamutar katu haw. Naputar kwaw ihewe
imur pyr penemirur. Ikatu ma'ea'yr hapy
haw herenataromo har ihewe. Pekatu
wera'u putar ihewe nehe, aze peruzar
heze'eg nehe.

7 Heremiaihu Ànà tawhu pe waneko
mehe, uhaw ze'egaw herehe we wemi-
apo katu kwer wà. Upytu'u hereruzar
ire wà. Nuzawy kwaw heremireko amo
awa puhe uker ma'e wà. 8 Zireaz tawhu
tynehem ikatu 'ym ma'e iapo har wa-
pupe a'e, puruzuka ma'e wapupe a'e no.
9 Xaxeto nuzawy kwaw puruzuka ma'e wà.
Uzeàmim teko wanàro pà wama'e rehe imu-
nar pà wà. Xikez piarupi uzuka teko wà.
Uzapo amo iaiw wera'u ma'e a'e pe rupi wà
no. 10 Aexak amo ma'e iaiwahy ma'e Izaew
ywy rehe. Heremiaihu umuawyze tupàn
a'ua'u waiko wà. A'e rupi na'ikatu kwaw
herenataromo wà.

11 Amume'u amo he'ar ràm kwez ihe no.
A'e 'ar mehe azepyk putar Zuta wanehe ihe
nehe.

7

1 Azeagaw zepe teko Izaew wamukatu
haw rehe ihe. Azeagaw zepe hemetarer
katu ma'e romo wamuigo kar wi haw rehe
no. Xo wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
zo aexak ihe, xo waiw paw zo aexak ihe.
Hemu'em ma'e romo wanekon wà. Teko
wanàpuz rehe imunar ma'e romo wanekon
wà. Teko pe rupi wata ma'e tawhu pupe
wata ma'e wama'e rehe imunar ma'e romo
wanekon wà. 2 — Tupàn heharaz putar
zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e nànàn
a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. Wakatu 'ymaw
umàmàn waiwyr wà. A'e rupi napuner
kwaw hexak 'ymaw rehe nehe, i'i Tupàn.

Temu'emaw, iakatuwawahy 'ymaw no

3 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e a'e. — Ikatu 'ym ma'e iapo haw
ikatuahy heremiaihu wanupe. Hemu'em
tuwihawete pe wà. Hemu'em amo uwi-
haw wanupe wà no. Tuwihaw uzeruzar
zepe a'e teko waze'eg rehe wà. 4 Upaw
rupi katete wiko hemu'em ma'e romo wà.
Purehe iakatuwawahy 'ymaw ukaz wapy'a
pupe tata zepehe pupe har àì. Typy'ak
iapo har umuàgà'ym mani'ok ku'i kwer
a'e. A'e re umunyk tata zepehe wy pe.
Hakuahy a'e tata. Nezewegatete teko
purehe iakatuwawahy 'ymaw no. Ukaz
wapy'a pupe tata àì. 5 Tuwihawete uzapo
amo mynykawhu amo 'ar mehe. A'e
'ar mehe teko omono win tetea'u tuwi-
hawete pe wà, amo tuwihaw wanupe wà
no. A'e rupi uka'u tuwihaw wà. Tuwi-
hawete uzapo ma'e tetea'u iranaiw ma'e àì
uka'u mehe wà. 6 Purehe iakatuwawahy
'ymaw ukaz wiwi wapy'a pupe, ikatu 'ym
ma'e tuwihawete pe wemiapo ràm rehe
ima'enukwaw mehe. Umumaw pytun
gatu a'e tata upy'a pe har ipyk pà wà.
Ku'em mehe ukazahy wi kury. 7 Wikwahy
wà kury, a'e rupi uzuka uwihaw wà kury.
Uzuka uwihawete paw rupi pitàitàigatu
wà. Naheta pixik kwaw ihewe uze'eg ma'e
wà kury, ihewe ma'e henoz tar wà kury, i'i
Tupàn.

Izaew wà, amo ywy rehe har wà no

8 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e. — Izaew uzapokatu uze'egaw teko
amo ae ywy rehe har wanehe we wà.
Nuzawy kwaw typy'ak imihir katu 'ym
pyrer wà. 9 Teko weityk ukàgaw oho waiko
wà, uze'egaw iapo katu mehe amo ae ywy
rehe har wanehe we wà. Nukwaw kwaw
ukàgaw ipaw etea'i haw wà. Teko ko
ywy rehe har ipyw wewer a'e wà, awa
tua'uhez ma'e i'aw xig ma'e àì wà. Teko
nuexak kwaw ukàgaw 'ymaw wà. 10 Teko
waneko wera'u haw wexak kar wakatu
'ymaw wanupe. A'e ma'e paw uzeapo wà.
Nezewe rehe we nuzewyr kwaw ihewe
wà. — Urepytywà pe nehe, ni'i kwaw

ihewe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo Izaew wazar romo aiko. 11 Izaew nuzawy kwaw pyku'i iranaiw ma'e wà. Oho Ezit pe upytywà àwàm henoz pà wà. A'e re oho Axir pe upytywà àwàm henoz pà wà no. 12 Ihe apyhyk putar ihe wà nehe. Teko upyhyk wiràmiri tetea'u kyhapari pupe wà. Nezewegatete apyhyk putar Izaew wà nehe. Azepyk putar wanehe ze'eg wazemono'ogaw pe henu pyrer rupi katete nehe.

13 Nuzawy kwaw awa ka'a rupi wata ma'e wape ikwaw 'ymar wà. Amumaw kar putar ihe wà nehe. Ta'e uzàn ihewi wà xe. Ta'e naheputar kwaw uzar romo a'e wà xe. Hepurupyro wer zepe wanehe ihe. Hemu'em herehe uze'eg mehe a'e wà. 14 Wenoz mua'u ma'e ihewe wà. Ihewe uze'eg mehe uzemomor mua'u ywy rehe wà. Heiheihem tupàn a'ua'u wamuwete har wazàwe wà. Arozràn henoz mehe win henoz mehe uzekixikixi amo ae ywy rehe har wazàwe wà. A'e paw naheputar kwaw uzar romo wà. 15 Ihe wamu'e arer romo aiko ihe. Ihe wamukàg kar arer romo aiko ihe. Nezewe rehe we umume'u ikatu 'ym ma'e ihewe wemiapo ràm waiko wà. 16 Aze u'yw iapar, nuzywà kwaw miar. Izaew nuzawy kwaw u'yw iapar ma'e wà. Heawy wà. Uzypyrog tupàn a'ua'u wamuwete pà wà. Wanuwihaw uze'eg wiko wera'u haw rupi wà. A'e rupi amo uzuka a'e tuwihaw takihepuku pupe wà. Teko Ezit ywy rehe har upukapuka putar a'e tuwihaw wanehe wà nehe. Uze'eg urywahyahy putar wanehe wà nehe, i'i Tupàn.

8

Tupàn uze'eg tupàn a'ua'u wamuwete haw rehe kury

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Pezupy pexi'àm nehe. Heàmàtyry'ymar ur heywy rehe wiràhu miar rehe wezyw ma'e ài a'e. Ta'e heremiaihu uhaw heze'egaw heremiapo katu kwer a'e wà xe. Ta'e nuweruzar kwaw heze'eg waiko wà xe. 2 Uze'eg ihewe wà. — Ereiko Tupàn urezar romo ne. Ureruzar tuwe neze'eg ure. Urumuwete katu ure, i'i mua'u waiko ihewe wà. 3 Weityk ikatu ma'e wà. A'e rupi waàmàtyry'ymar oho putar wanaikweromo wà nehe, wazuka pà wà nehe.

4 Heremiaihu wexaexak uwihawete herehe upuranu 'ym pà wà. Umuigo kar amo awa uwihaw romo wà no. — Ikatu wà, na'e kwaw a'e tuwihaw wanehe. Umupyràn parat wà, or wà no, tupàn a'ua'u iapo pà wà. A'e rupi amumaw kar putar Izaew amo zauxiapekwer wanupe ihe wà nehe. 5 Naheakatuwawahy kwaw tapi'aka'yr awa hagapaw or iapo pyrer rehe ihe. Teko Xamari pe har umuwete katu a'e tapi'ak hagapaw wà. A'e rupi aikwahy wanehe ihe. Màràn 'ar umumaw putar tupàn a'ua'u wamuwete pà wà nehe. Ma'e 'ar mehe upytu'u wà nehe. 6 Amo Izaew zuapyr uzapo a'e tapi'aka'yr hagapaw a'e. Hagapaw nuiko kwaw Tupàn romo. Azukazuka kar putar hagapaw pehegwer tetea'u romo ihe nehe. 7 A'e teko utym ywytu ma'eà'yz ài wà. Opo'o putar ywytuàiw wà nehe. Arozràn i'yw naharyw kwaw nehe. Aze heta haryw nehe, teko amo ae ywy rehe har u'u putar wà wà nehe. 8 Upaw putar Izaew wà nehe. Teko amogwer ywy rehe har uze'eg nezewe Izaew wanehe wà. — Hekuzar pixik 'ym ma'e zàwenugar a'e. Ikatu pixik 'ym ma'e a'e, i'i wanehe wà. 9 Izaew nuzawy kwaw zumeta'i hehaite ma'e izar 'ym ma'e wà. Uze'eg oho Axir ywy rehe har wanupe wà. — Urepytywà pe nehe, i'i zepe Axir ywy rehe har wanupe wà. — Aze urepyro pe nehe, oromono putar temetarer peme ure nehe, i'i amo ae ywy rehe har wanupe wà. 10 Nezewe rehe we apyhyk putar ihe wà nehe. Azepyk putar wanehe nehe. Axir wanuwihawete ikatu 'ym ma'e umumaw putar amo kwarahy ma'erahy ipuraraw kar pà Izaew wanupe a'e nehe.

11 Teko Izaew uzapo ma'ea'yr hapy haw tetea'u wà. Ta'e ipurumueharaz kar wer herehe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e wà xe. A'e ma'ea'yr hapy haw uzapo kar wiwi wera'u ikatu 'ym ma'e Izaew wanupe. 12 Amuapyk heze'eg tetea'u pape rehe teko wanupe. Nuweruzar kwaw wà. Heze'eg nuzawy kwaw ity Izaew wanupe a'e. 13 Uzuka ma'ea'yr herenataromo wà. Uzuhez ma'ea'yr herenataromo izuka pyrer wano'o kwer wà. Ihe Tupàn

Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, naherurywete kwaw wanehe ihe. Hema'enukwaw putar wanemiapo kwer rehe ihe nehe. Azepyk putar wanehe nehe. Amuzewyr kar wi putar Ezit ywy rehe ihe wà nehe. 14 Ta'e teko Izaew heharaz wapo arer wi wà xe. Izaew uzapo tàpuzuhu tetea'u wà. Teko Zuta uzapo tawhu pàrirogaw hereko har tetea'u wà. Ihe amono kar putar amo tata wanupe nehe. Tata wapy putar tawhu nehe. Umumaw putar wanàpuzuhu imuàtà pyrer nehe.

9

Ozez umume'u Izaew wanehe izepyk àwàm

1 — Pepytu'u penurywete re nehe, teko Izaew wà. Pezapo mynykawhu amo ae ywy rehe har ài. Pepytu'u iapo re nehe. Pepuir Tupàn wi. Pemuwete katu tupàn a'ua'u wà kury. Arozràn ixokaw nànàn pezeme'eg kuzàwyzài ài awa wyzài ài tupàn Ma'aw her ma'e imuwete katu pà. Hekuzar peme imur pyrer ikatuahy peme a'e. 2 Nan kwehe tete naheta kwaw arozràn nehe. Ni uri kawer ni win naheta kwaw peme nehe. 3 Teko Izaew nupyta kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iziwy rehe wà nehe. Uzewyr putar Ezit pe wà nehe. Axir waiwy rehe wiko mehe u'u putar temi'u ikatu 'ym ma'e wà nehe. 4 A'e ywy rehe wiko mehe nupuner kwaw win imono haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà nehe. Nupuner kwaw ma'ea'yr wazuka haw rehe Tupàn hemimutar rupi wà nehe. Aze teko oho umàno ma'e kwer rupaw pe wà, u'u temi'u ikatu 'ym ma'e a'e pe wà. Izaew a'e ywy rehe wiko mehe u'u putar agwer temi'u wà nehe. A'e ma'e i'u àràm wiko putar ikatu 'ym ma'e herenataromo upaw rupi wà nehe. A'e rupi nupuner kwaw temi'u imur haw rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe hàpuzuhu pe wà nehe. Upuner i'u haw rehe wà nehe. Nupuner kwaw imur haw rehe ihewe wà nehe. 5 Ma'e uzapo putar a'e 'ar mehe wà. Mynykaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu haw 'ar uhem putar nehe. 6 Uzàn putar uzezuka haw wi uzepyro pà wà nehe. Nezewe rehe we Ezit ywy rehe har upyhyk putar wà nehe. Uzuka putar wà nehe. Utym putar wanetekwer Men tawhu pe wà nehe. Xu upyk putar wama'e kwer parat iapo pyrer nehe. Ka'a upyk putar wanàpuzgwer nehe. 7 Zepykaw 'ar uhem etea'i iko a'e. Tupàn uzepyk putar wemiaihu wanehe a'e 'ar mehe nehe. Tuwe Izaew ukwaw ko ma'e uzeapo ma'e ràm wà nehe. — Ko Tupàn ze'eg imume'u har he'o a'e, peze peiko herehe. — Tupàn umume'u kar uze'eg iko ihewe a'e, i'i iko a'e. He'o a'e, peze peiko. Peze'eg peiko nezewe, ta'e heta tetea'u iaiw paw pepy'a pupe xe. Ta'e na-peakatuwawahy kwaw herehe pe xe.

8 Tupàn hemur kar uze'eg imume'u har romo a'e, wemiaihu pe uze'eg imume'u kar pà ihewe a'e. Taw nànàn ywy nànàn a'e teko uzapo puruzuka haw waiko wà. Ta'e ipuruzuka wer herehe wà xe. Te Tupàn Hàpuzuhu pupe oho heraikweromo hepyhyk putar pà wà. 9 Uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e oho waiko wà. Nuzawy kwaw teko Zimea parer wà. Tupàn ima'enukwaw putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Uzepyk putar wanehe nehe.

Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe hekuzar

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe. — Izypy mehe Izaew wanexak mehe herurywete awa uwà ywyxiguhu rehe hexakar ài ihe. Peipy wanexak mehe herurywete ma'e'a kwer pi her ma'e iapyw ma'e ipy hexakar ài. Ywytyr Peor pe wahem mehe uzypyrog tupàn Ma'aw her ma'e imuwete pà wà. Wanemimuwete tupàn a'ua'u a'e wà, purumuhuhuk kar ma'e romo wanekon a'e wà. Izaew uzeapo wemimuwete zàwenugar romo wà. Uzeapo purumuhuhuk kar ma'e romo wà no. 11 Izaew wakàgaw ukàzym putar nehe. Uwewe putar oho wiràmiri ài nehe. Nuzexak kar kwaw kwarer wà nehe, kuzàtài wà nehe. Kuzà na'ipuru'a kwaw wà nehe. Na'imemyrzexak kar kwaw wà nehe. 12 Aze heta ta'yr wanupe wà nehe, aze heta tazyr wanupe wà nehe, araha putar wana'yr wanuwi wà nehe, araha putar wanazyr wanuwi wà nehe. Ni pitài naezar kwaw a'e pe ihe wà nehe. Uzemumikahy putar ko teko a'e wà nehe,

wanuwi hetyryk ire a'e wà nehe. 13 Aexak Izaew Xir tawhu zàwenugar romo waneko mehe ihe wà. Ywy ikatuahy ma'e rehe tuz a'e tawhu. Izaew weraha putar wa'yr wazuka àwàm me wà nehe.

14 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Ma'e erezapo putar ko teko wanupe nehe. Ezapo ma'e kuzà wanupe nehe. Nezewe mehe nupuner kwaw umemyr haw rehe wà nehe. Aze imemyr wà nehe, ikamy typaw putar nehe. Nezewe mehe nupuner kwaw umemyr wamukamu kar haw rehe wà nehe.

Tupàn uze'egahy wemiaihu wanupe

15 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Teko Izaew wakatu 'ymaw paw uzypyrog tawhu Ziwkaw pe a'e. A'e pe azypyrog wanehe heakatuwawahy 'ym pà ihe. Amono kar heywy wi, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko wà xe. Ko 'ar rehe ihe nehe, nazamutar kwaw ihe wà nehe kury. Wanuwihaw paw naheputar kwaw uzar romo wà. 16 Izaew nuzawy kwaw awa ikutuk pyrer wà. Nuzawy kwaw ma'e'yw i'a 'ym ma'e wà. A'e ma'e'yw na'i'a kwaw ta'e hapo uxinig a'e xe. Aze uzexak kar kwarer teko wanemiamutar wà nehe, nezewe mehe we azuka putar a'e kwarer ihe wà nehe, i'i Tupàn. 17 Tupàn hezar weityk putar wemiaihu a'e wà nehe, ta'e nuweruzar kwaw ize'eg a'e wà xe. Wata e putar amo ae ywy nànàn wà nehe.

10

Ma'ea'yr hapy haw imumaw pawer

1 Izaew nuzawy kwaw uwà 'yw i'akatu ma'e wà. Hemetarer katu wewer tuweharupi wà. A'e rupi tuweharupi uzapo amo ae ma'ea'yr hapy haw wà. Tuweharupi ikàg wewera'u wà. A'e rupi tuweharupi umupu'àm kar amo ita aiha katu tupàn a'ua'u Ma'aw her ma'e hagapaw romo wà no. 2 Nuweruzar kwaw Tupàn wà. A'e rupi umekuzar putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ukauka putar wama'ea'yr hapy haw paw rupi nehe. Weityk putar ita aiha katu ma'e tupàn a'ua'u hagapaw paw rupi nehe no.

3 Nezewe i'i putar wà nehe. — Naheta kwaw tuwihawete zanewe, ta'e nazakyze kwaw Tupàn wi zane xe. Aze mo heta tuwihawete zanewe, ma'e upuner mo iapo haw rehe zanewe, i'i wà. 4 Hemu'em wà. Numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har wà. — Xo ze'eg azeharomoete har amume'u putar ihe nehe kury, i'i mua'u upaw rupi wà. Upaw rupi uzapokatu uze'egaw wà. Na'e, — Nazapo kwaw a'e ma'e heremimume'u kwer nehe, i'i wà. Aze — Ikatu ma'e, i'i amo ma'e pe wà nehe, a'e ma'e nuzawy kwaw ka'a puruzuka ma'e ma'etymaw pe arozràn inuinuromo hezuz ma'e a'e.

5 Xamari pe har ukyze putar wà nehe. Zauxiapekwer weraha putar a'e tapi'ak hagapaw or iapo pyrer Mete-Awen pe har a'e wi a'e wà nehe. Xamari pe har uzai'o putar a'e 'ar mehe wà nehe. Tupàn a'ua'u wanenataromo har xaxeto uzemumikahy putar a'e tupàn a'ua'u hagapaw heraha mehe wà nehe. Ta'e tupàn ikàg ma'e romo hekon a'e xaxeto wanupe a'e xe. 6 Zauxiapekwer weraha putar hagapaw Axir ywy rehe wà nehe, uwihawete pe imono e pà imurywete kar haw romo wà nehe. Teko Izaew izuapyapyr imaranugar putar pureruze'egaw wemiruzar kwer wi wà nehe. 7 Weraha putar Izaew wanuwihawete iziwy wi wà nehe no. 'Y yrykaw pe har weraha ywyra ape kwer pehegwera'i na'arewahy a'e. Nezewegatete zauxiapekwer weraha putar Izaew wanuwihawete wà nehe. 8 Ukauka putar ma'ea'yr hapy haw Awem ywytyr apyr har wà nehe. Teko umuwete tupàn a'ua'u a'e pe wà. Ka'a upyk putar ipehegwer nehe. Xu hezuz putar hen awer i'aromo nehe. Teko uze'eg putar nezewe ywytyruhu wanupe wà nehe. — Urepyk pe nehe, i'i putar wanupe wà nehe. — Uremim pe nehe, i'i putar ywytyr wanupe wà nehe.

Tupàn umume'u Izaew wanehe uzepyk àwàm

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe. — Izaew Zimea ywy rehe wiko mehe, ràgypy uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà. A'e 'ar mehe arer we Izaew nupytu'u kwaw iapo re wà. A'e rupi zeàmàtyry'ym àwàm

uhem putar Izaew Zimea pe har wanupe nehe. 10 Azàmàtyry'ym putar ihe wà nehe. Azepyk putar wanehe nehe. Teko amo ae ywy rehe har uzemono'og putar Izaew wakutyr ur pà wà nehe. Ta'e nezewe azepyk putar wanehe wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e tetea'u wanekuzaromo nehe xe.

11 Izypy mehe Izaew nuzawy kwaw tapi'aka'yr awa hehaite 'ym ma'e wà. Tapi'aka'yr hehaite 'ym ma'e ipyrog wer arozràn rehe iapirok pà wà. Amono iazuromo har ipuràg eteahy ma'e rehe har hehe. Nezewe mehe umuàzàn ywy imuwamuwakaw oho iko. Araha putar Zuta Izaew wanehe we heko pe wamuma'ereko kar pà ihe wà nehe. 12 Aze'eg nezewe wanupe kwehe mehe. — Pemuàgà'ym heko ma'etym àwàm nehe. Pezutym purereko katu haw hehe nehe. Pepo'o putar ikatu ma'e puruamutar katu haw i'a kwer romo nehe. Aze pezewyr ihewe kury, ikatu putar ihewe kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo aiko ihe. Amugyr kar putar purupyro haw àmàn zàwenugar penehe ihe nehe. 13 Napezewyr kwaw ihewe. Pezutym ikatu 'ymaw ywy rehe. Pepo'o purumuahy kar haw. Pe'u temu'emaw ma'e'a kwer zàwenugar wà. Pezeruzar peywyramawa zeàmàtyry'ymaw rehe har wanehe. Pezeruzar penehe we har zauxiapekwer wanehe. Ta'e heta tetea'u wà xe. 14 A'e rupi zeàmàtyry'ymaw uhem putar peme nehe. Zauxiapekwer amo ae ywy rehe har weityk putar tawhu tàtà ma'e pezeàmimaw wà nehe. Kwehe mehe tuwihawete Xàrumà uzeàmàtyry'ym Metarumew tawhu oho a'e. Weityk tawhu paw. Weityk tàpuz paw. Upei'ài'àg kuzà wà. Upei'ài'àg wamemyr wà no. Uzeapo putar agwer ma'e peme nezewegatete nehe no. 15 Agwer ma'e uzeapo putar teko Izaew wanupe nehe, ta'e wanemiapo kwer iaiw ma'e uhua'u a'e wà xe. Kwarahy ihem mehe nehe, Izaew wanuwihawete umàno putar nehe.

11

Tupàn uzamutar wemiaihu weruzar 'ymar wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko teko Izaew wanehe kury.
Izaew kwarer romo heko mehe azamutar katu ihe.
Aenoz hera'yr Ezit ywy wi ihe.
2 Tuweharupi ainoz wiwi hezeupe.
Tuweharupi utyryk wewer ihewi.
Heremiaihu uzuka ma'ea'yr tupàn ua'u Ma'aw her ma'e henataromo wà.
Wapy yhyk tupàn a'ua'u wamuwete katu pà wà no.
3 Xo ihe zo amu'e heremiaihu wata haw rehe ihe wà.
Apyhyk hezywa pupe wà.
Nukwaw kwaw wanehe
uzekaiw ma'e romo hereko haw wà.

4 Azamutar katu ihe wà. Apuhareko katu ihe wà.
A'e rupi arur hezewake ihe wà.
Apyhyk hezywa pupe ihe wà.
Teko umuapyk kar kwarer u'uwaromo wà. Nezewegatete azekaiw katu wanehe ihe.
Azemumew wanupe wanemi'u imono pà wanupe,
i'i Tupàn.

5 Na'izewyr wer kwaw ihewe wà kury. A'e rupi oho wi putar Ezit ywy rehe wà nehe. Zauxiapekwer Axir pe har weityk putar Izaew wà nehe no. 6 Ur putar zeàmàtyry'ymaw nehe. Zauxiapekwer Izaew wàmàtyry'ymar o'ok putar uken pàrirogawhu wi wà nehe, tawhu pupe wixe pà wà nehe. Weityk putar tàpuz a'e tawhu pe har paw wà nehe. Uzuka putar heremiaihu wà nehe, ta'e wanuwihaw weraha pe ikatu 'ym ma'e rupi wà xe. 7 Heremiaihu nukyze kwaw ihewi wà. Naheputar kwaw uwihawete romo wà. A'e rupi zauxiapekwer amo ae ywy rehe har weraha putar wemipyhyk kwer romo wà nehe. Ni amo nupuner kwaw wapyro haw rehe wà nehe.

8 Aipo apuner pewi hepuir haw rehe nehe, Izaew wà.
Aipo napupytywà kwaw ihe nehe.
Kwehe mehe amumaw Anima tawhu ihe.
Aipo apumumaw putar nezewegatete nehe.

Kwehe mehe aityk Zemoim tawhu ihe.
Aipo apuityk putar nezewegatete nehe.
Nan kwaw pa. Napuner kwaw nezewe haw iapo haw rehe nehe.
Ta'e apupuhareko katu hepy'a pe ihe xe.
Ta'e apuaihu katu ihe xe.
9 Namuigo kar kwaw hekwahy haw hezar romo nehe.
Namumaw zuapyr wi kwaw heremiaihu ihe wà nehe.
Ta'e Tupàn romo aiko ihe xe. Naiko kwaw teko romo.
Ihe Tupàn ikatuahy ma'e ihe, aiko heremiaihu wainuromo ihe.
Namumaw zuapyr wi kwaw ihe wà nehe.

10 Amo 'ar mehe akororo putar zàwàruhu iriàw ài ihe nehe, heàmàtyry'ymar wakutyr ihe nehe. A'e 'ar mehe teko heremiaihu oho putar heraikweromo wà nehe. Teko heremiruze'eg ur putar kwarahy heixe haw wi uzàn pà wà nehe. 11 Uwewe mehe wiràmiri uhem oho àwàm me na'arewahy a'e wà. Heremiaihu ur putar Ezit wi nezewe wà nehe no. Pykahu uhem oho àwàm me na'arewahy wà. Nezewegatete heremiruze'eg ur putar Axir wi wà nehe no. Amuigo kar wi putar waiwy rehe ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kwez ihe kury.

Tupàn uze'egahy Izaew wanehe Zuta wanehe no

12 Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Teko Izaew umàmàn heywyr wemu'emaw pupe wà. Wanemu'emaw nuzawy kwaw pàrirogawhu ihewe. Teko Zuta naheputar kwaw uzar romo wà. Tupàn Ikatuahy Ma'e romo aiko ihe. Tuweharupi azapo ma'e heze'eg rupi katete ihe.

12

1 Teko Izaew wiko tuweharupi ikatu 'ym ma'e iapoapo pà wà. Umumaw u'ar paw ikatu 'ym ma'e iapo pà wà. Tuweharupi wanemu'emaw heta wera'u wà. Tuweharupi wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e heta haw uhua'u wera'u wà no. Izaew uzapokatu uze'egaw waiko Axir wanehe we wà. Omono kar uri kawer Ezit rehe har wanupe wamurywete kar haw romo wà.

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u putar teko Zuta wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe. Uzepyk putar Izaew wanehe wanemiapo kwer iaiw ma'e rehe nehe no. 3 Waipy Zako a'e, uzeàmàtyry'ym wyky'yr Ezau a'e, uhy hie pupe wiko mehe we a'e. Awa tua'u ma'e romo wiko mehe Zako uzeàmàtyry'ym Tupàn a'e. 4 Uzeàmàtyry'ym Tupàn heko haw pe har a'e. Weityk Zako Tupàn heko haw pe har. Na'e uzai'o. Wenoz ize'egatu a'e Tupàn heko haw pe har pe. Tupàn uwàxi Zako oho Metew pe. Uze'eg izupe a'e pe. 5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e her romo a'e. 6 A'e rupi pezewyr wi pezar pe nehe, Izaew wà. Pezapo ikatu ma'e nehe. Pezawy zo nehe. Pezeruzar hehe tuweharupi nehe.

7 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Teko Izaew nuzawy kwaw teko Kànàà izuapyapyr wà. Wiko imunar ma'e romo wà. Wereko ma'e puhuz haw hagaw paw wà. Hemu'em ma'e ipuhuz haw hagaw mehe wà. Imunar amo wanemetarer rehe wà. 8 Nezewe i'i Izaew wà. — Azeharomoete uruiko hemetarer katu ma'e romo. — Pemunar amo wanemetarer rehe, nupuner kwaw teko u'e haw rehe urewe wà. 9 Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko pezar romo ihe. Ezit ywy wi peneraha arer 'ar mehe arer we aiko pezar romo. Apumuigo kar wi putar tàpuzràn pupe nehe. Kwehe mehe apuàwàxi ywyxiguhu heta haw rehe. A'e 'ar rehe peiko tàpuzràn ma'ea'yr pirer iapo pyrer pupe.

10 Aze'eg heze'eg imume'u har wanupe. Aexak kar wapuahu haw tetea'u wanupe. Amume'u ma'emume'u haw teko wanupe heze'eg imume'u har wanupe heze'eg mehe ihe. 11 Zireaz pe har umuwete katu tupàn a'ua'u wà. A'e rupi azuka kar putar ihe wà nehe. Uzuka teko tapi'ak awa ma'ea'yr hapy haw rehe Ziwkaw tawhu pe wà. A'e rupi a'e ma'ea'yr hapy haw uzeapo putar ita tetea'u ywytyra'i romo iapo pyrer romo upaw rupi nehe. Ko ma'etymaw rehe ywy heruwaruwak pyrer rehe a'e ywytyra'i hin putar nehe.

12 Zaneipy Zako uzàn Mezopotàm ywy rehe kwehe mehe. Uma'ereko a'e pe àràpuhàràn wamono'ogar romo a'e,

wemireko ràm imekuzar pà a'e. 13 Uze'eg
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Moizez pe
a'e, hexak pà wemimutar iapo àràm romo
a'e. A'e rupi Moizez upyro teko Izaew
izuapyapyr Ezit ywy wi wà. Uzekaiw
wanehe no. 14 Izaew uzapo ikatu 'ym
ma'e tetea'u wà. A'e rupi umuikwahy kar
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà. A'e rupi
Tupàn umekuzar kar putar wanemiapo
kwer wanupe nehe. Uzepyk putar wanehe
wakatu 'ymaw rupi no.

13

Izaew wamumaw pawer

1 Kwehe mehe teko Eparai izuapyapyr
waze'eg mehe amogwer Zako ta'yr
izuapyapyr ukyze wanuwi wà. Ta'e
ukwaw wakàgaw upaw rupi a'e wà xe.
Eparai uzypyrog Ma'aw imuwete katu
pà wà. A'e rupi umàno putar wà nehe.
2 Tuweharupi uzapo wera'u ikatu 'ym ma'e
waiko wà. Umupyràn ita tàtà ma'e tupàn
a'ua'u hagapaw romo iapo pà wà. A'e
ma'eragapaw ita tàtà iapo pyrer a'e wà,
teko wanemiapo kwer romo wanekon a'e
wà. Awa uzapo a'e ma'e wà. Nezewe rehe
we uze'eg nezewe wà. — Pezuka ma'ea'yr
ko tupàn wanenataromo nehe, i'i amogwer
wanupe wà. Te uzurupyter a'e tapi'aka'yr
ita tàtà iapo pyrer wà. 3 A'e rupi a'e teko
ukàzym putar wà nehe. Ywàkun ywytyr
rehe har ukàzym kwarahy ihem mehe a'e.
Zuwiri ukàzym ku'em mehe a'e. Ywytu
weraha ka'api'i uxinig ma'e a'e. Tàtàxiner
uhem oho tàpuz wi a'e. Nezewegatete a'e
teko ukàzym putar wà nehe no.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
nezewe. — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e ihe, aiko pezar romo ihe. Ezit ywy
wi penerur arer 'ar mehe arer we aiko
pezar romo ihe. Xo ihe zo hekwaw pe.
Napekwaw kwaw amo. Xo ihe zo apupyro
ihe. Ni amo napepyro kwaw wà. 5 Azekaiw
katu penehe ywyxiguhu heta haw rehe
peata mehe ihe, ywy 'y heta 'ymaw rehe
peneko mehe ihe. 6 Ywy ikatu ma'e rehe
peixe mehe uhyk penemi'u peme. Pe-
newykàtà a'e mehe. A'e mehe pepy'a tyne-
hem peneko wera'u haw pupe. A'e rupi
peneharaz ihewi. 7 A'e rupi apuàmàtyry'ym
putar zàwàruhu iriàw ài nehe. Azeàmim
putar zàwàruhupinim ài penàro pà nehe.
8 Aiko putar zàwàruhu uruxu her ma'e ài
nehe. Aze teko weraha imemyr izuwi wà,
hehaite tuwe a'e. Ahem putar aha pe-
naikweromo wahy ài nehe. Azuhazuhaw
putar peàrukàgwer nehe. A'u putar peno'o
kwer a'e pe zàwàruhu iriàw ài nehe. Apu-
pei'ài'àg putar miar hehaite ma'e ài nehe.
9 Teko Izaew izuapyapyr wà. Apumumaw
putar nehe. Mo upuner pepyro haw rehe
wà nehe. 10 — Emur tuwihawete urewe
nehe, peze ihewe kwehe mehe. — Emur
tuwihaw tawhu nànàn wà nehe no, peze
ihewe. Aipo a'e tuwihaw upuner pepyro
haw rehe wà nehe kury. 11 Aikwahy
penehe ihe. A'e rupi amono tuwihawete
peme wà. Aikwahy wiwi peme ihe kury.
A'e rupi amuhem kar a'e tuwihawete pewi
ihe wà no.

12 Amuapyk kar Izaew wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e pape rehe ihe. Umuapyk
wakatu 'ymaw pape rehe wà. 13 Izaew
waneko katu haw 'ar uhem kwez kury.
Izaew naheko katu wer kwaw wà, ta'e
iranaiw a'e wà xe. Nuzawy kwaw kwar-
era'i uhy rie wi ihem wer 'ym ma'e a'e wà.
14 Aipo apyro putar heremiaihu wamàno
àwàm wi wà nehe. Aipo namono kwaw
umàno ma'e kwer waneta haw pe ihe wà
nehe. O màno haw. Ezur kury. Erur
ma'erahy neremipuraraw kar ràm nehe.
O umàno ma'e kwer waneta haw. Erur
purehe nezepyk àwàm nehe. Napuhareko
kwaw ko teko ihe wà nehe.

15 Aze Izaew uhua'u ka'a uzehu
katu ma'e ài nehe, nezewe rehe we
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur
kar wàmàtyry'ymar kwarahy hemaw wi
wà nehe, ywytu haku ma'e ywyxiguhu
wi ur ma'e kwer ài nehe. A'e ywytu
umuxinig ytyzuzàmaw paw wà nehe.
Zauxiapekwer weraha ko ywy rehe har
wama'e paw xe wi wà nehe, wanemetarer
paw, wama'e hekuzar katu ma'e paw
no. 16 Zauxiapekwer uzepyk putar teko
Xamari pe har wanehe wà nehe. Ta'e
nuputar kwaw Tupàn uzar romo wà xe.
Awakwer umàno putar a'e zauxiapekwer
wàmàtyry'ym mehe wà. A'e zauxiapekwer
upei'ài'àg putar kwarer wà, kuzàtài wà no.

Ukixi putar kuzà ipuru'a ma'e wanie wà nehe, wamemyr wanie pe har wazuka pà wà nehe.

14

Wenoz Izaew Tupàn pe wazewyr haw rehe wà

1 Teko Izaew wà. Pezewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar pe nehe. Pe'ar ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e xe. 2 Pezewyr Tupàn pe nehe. Peze'eg izupe nezewe nehe. — Emunàn ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wà nehe. Nereharaz izuwi nehe. Einu katu ko ureze'eg nehe. Urumume'u putar nekàgaw nehe, nekatu haw nehe. A'e ma'e imume'u àwàm upyta putar newe ureremimono ràm romo nehe. 3 Axir nupuner kwaw urepyro haw rehe wà. Zauxiapekwer kawaru ku'az har nupuner kwaw urerehe uzekaiw katu haw rehe wà. — Peiko urezar romo, nuru'e pixik kwaw tupàn a'ua'u ureremiapo kwer wanupe nehe. Ne Tupàn urepuhareko katu pe ne. Xo ne zo erezekaiw katu putar ma'e hereko 'ymar wanehe ne, peze izupe nehe.

Waneko haw pyahu Izaew wanupe

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe.
Amukatu putar heremiaihu ihe wà nehe,
herehe wazeruzar 'ymaw wi ihe wà nehe.
Azamutar katu putar hepy'a nànàn ihe wà nehe.
Ta'e apytu'u wanehe hekwahy re ihe xe.
5 Aiko putar àmàn ài Izaew wanupe nehe.
Hezuz putar ma'eputyr wanehe nehe. Iputyr nuzawy kwaw ma'eputyr iri her ma'e wà nehe.
Wanapo ohoete wà,
ywyra Irimano ywy rehe har wanapo ohoete haw ài wà.
6 Hàkàgwer uzeaiko putar wà nehe.
Ipuràg eteahy putar uri 'yw hàkàgwer ài wà nehe.
Hyàkwegatu putar ywyra ywyràkàxigyw Irimano rehe har ài wà nehe no.
7 Izaew wiko wi putar heremimonokatu kwer romo wà nehe.
Heta tetea'u putar arozràn ài wà nehe.
I'akatu putar uwà 'yw ài wà nehe no.
Teko paw uze'egatu win Irimano parer rehe wà. Nezewegatete uze'egatu putar Izaew wanehe wà nehe no.
8 Teko Izaew uze'eg putar nezewe wà nehe. — Na'ikatu pixik kwaw tupàn a'ua'u wà, i'i putar wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ainu katu heremiaihu waneminoz ihe.
Ihe azekaiw katu wanehe ihe.
Aiko ywyra pin 'yw her ma'e ài. Teko upyta he'àg rehe wà.
Amono ikatu ma'e paw purupe ihe no, i'i Tupàn.

Uze'eg iahykaw rehe har

9 Teko ma'e kwaw katu har a'e wà, teko ikatu ma'e iapo haw ikwaw katu har a'e wà no, tuwe weinu katu ze'eg ko pape rehe har a'e wà nehe. Ikatuahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hape a'e. Teko ikatu ma'e wata a'e hape rupi wà. Ikatu 'ym ma'e iapo har uzepyapi hehe wà, u'ar pà wà. Upaw.

ZOEW

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg Zoew Petuwew ta'yr pe a'e.

Tukur ma'e itym myr imumaw har wà, ywy ixinigawhu a'e no

2 — Peme'egatu nehe, tua'uhez kwer wà.
Pezeapyaka katu nehe, Zuta ywy rehe har wà.
Uzeapo putar amo iaiwahy ma'e nehe.
Nuzeapo pixik kwaw agwer iaiw paw ko 'ar 'ym mehe we. Nuzeapo pixik kwaw zaneipy wa'ar rehe no.
3 Pemume'u uzeapo ma'e kwer pena'yr wanupe nehe.
Pemume'u uzeapo ma'e kwer pena'yr wanupe nehe, peze pena'yr wanupe nehe.
Nezewegatete wana'yr umume'u putar wa'yr wanupe a'e wà nehe no.
4 Ur tukur tetea'u xe wà. Waneta haw nuzawy kwaw ywàkun tetea'u wà.
U'u ma'e itym pyrer ma'etymaw nànàn wà.
Tukur izypy mehe ur ma'e kwer nu'u kwaw hezuz ma'e paw rupi wà.
Na'e ur amo tukur ywàkun zàwenugar wà. U'u ikurer wà.

5 Peme'egatu nehe, uka'u ma'e wà.
Peme'egatu pezai'o pà nehe.
Peiko win iputar har romo.
Tukur umumaw uwà paw wà.
Naheta kwaw win ipyahu ma'e penemi'u ràm romo nehe kury.
6 Ur tukur wà.
Nuzawy kwaw zauxiapekwer ikàg ma'e tetea'u wà.
Wixe heywy rehe wà.
Wanàz nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw wanàz wà.
Haime katu zàwàruhu iriàw kuzà hàz ài wà.
7 Umumaw uwà tyw zaneko pe har wà.
Umumaw ma'e'yw pi her ma'e zaneko pe har wà no.
O'ok ywyra ape kwer ywyra wi wà.
Upyta xo hàkà xig ma'e zo.
8 Pezai'o kuzàwaza opoz pihun ma'e imunehew par ài nehe,
umen ràm imàno awer rehe uzai'o ma'e ài nehe.
9 Xaxeto Tupàn pe uma'ereko ma'e wà,
uzai'o waiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu pupe wà.
Ta'e teko nuerur kwaw temi'u a'e pe wà kury xe.
Ta'e nuerur kwaw win a'e pe wà kury xe.
10 Tukur umuaiw ko paw wà.
Umuaiw ywy paw wà no.
Teko ywy rehe har paw uzai'o waiko wà.
Ta'e umuaiw tukur arozràn a'e wà xe.
Ta'e uwà 'yw uxinig a'e wà xe. Ta'e uri 'yw uxinig a'e wà no xe.
11 Pezemumikahy nehe, ko pe uma'ereko ma'e wà.
Pezai'o nehe, uwà tyw wanehe uzekaiw ma'e wà,
ta'e naheta kwaw arozràn xirik her ma'e a'e kury xe.
Ta'e naheta kwaw arozràn xewar her ma'e a'e no xe.
Tukur umumaw temi'u ipo'o pyràm upaw rupi katete wà.
12 Uxinig uwà 'yw wà. Uxinig pi 'yw wà no.
Uxinig homà 'yw wà no. Uxinig inàzàràn 'yw wà no. Uxinig maxà 'yw wà no.
Ma'e'yw paw uxinig wà. Teko uzemumikahy wà.

13 Xaxeto wà, Tupàn henataromo ma'ea'yr zuka har wà,
pemunehew pàn ma'eryru iapo pyr pezemumikahy haw hexak kar pà nehe. Pezai'o nehe.
Tupàn hezar hemiruze'eg wà, pezur tàpuzuhu izywyr katu haw pe nehe.
Pemumaw pytun paw pezai'o pà nehe.
Ta'e naheta kwaw temi'u imur pyrer zanezar hàpuz me xe. Naheta kwaw uwà imur pyrer zanezar hàpuz me no.
14 Pemono'og teko Tupàn Hàpuzuhu pe pe wà nehe.
— Ximumaw amo 'ar zanemai'u 'ym pà nehe, zanekwaku pà nehe, peze wanupe nehe.
Pemono'og teko Zuta ywy rehe har paw wanuwihaw pe wà nehe,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar hàpuzuhu pe pe wà nehe.

Peze'eg Tupàn pe nehe, pepytywà àwàm henoz pà nehe.

15 Kwa. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar uhem wà iko.
A'e 'ar mehe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e werur putar ma'emumaw haw nehe.
Teko ukyze katu putar a'e 'ar mehe nehe.

16 Nazapuner kwaw zaneko wapyro haw rehe.
Tukur umumaw zanema'etymaw paw wà. Xixak wamumaw paw ma'e iapo 'ym pà zane.
Tupàn Zanezar hàpuzuhu pe naheta kwaw turywete haw, naheta kwaw mynykaw no.
17 Ko uxinig ma'e rehe nahezuz kwaw ma'eà'yz.
Teko nopo'o kwaw arozràn wà.
Tàpuz arozràn imonokatu haw u'ar uzekazeka pà wà.
18 Tapi'ak uze'eg waiko wà. Ta'e ima'uhez wà xe.
Tapi'ak awa wata kwerupi wà, ko rupi wà, he'o pà wà.
Ta'e naheta kwaw ka'api'i wanemi'u ràm romo xe.
Àràpuhàràn awa hawitu ma'e umàno waiko wà no.
19 Ahapukaz newe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Ywyra uxinig paw wà. Ka'api'i uxinig paw wà no.
Nuzawy kwaw tata hemiapy kwer wà.
20 Te miar wenoz upytywà àwàm newe wà no.
Ta'e typaw yrykaw a'e xe.
Ywy nànàn ixinig awer umumaw ka'api'i.

2

Tukur wà, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar no

1 Pezupy pexi'àm ywytyr Xiàw her ma'e rehe nehe.
Pehapukaz ywytyr Tupàn henaw rehe nehe. — Na'ikatuahy kwaw zanewe kury, peze nehe.
Peryryryryz pekyze pà nehe, Zuta ywy rehe har wà.
Ta'e uhem Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e 'ar wà iko a'e xe.
2 Ipytun putar a'e 'ar mehe nehe. Nuzawy kwaw kwarahy heta 'ymaw nehe.
Ywàkun ipihunahy putar a'e 'ar mehe wà nehe.

Tukur ur zauxiapekwer tetea'u ikàg ma'e wazàwe wà.
Nuzawy kwaw ywàkun ywytyr ipykaw wà.
Ko 'ar 'ym mehe we teko nuexak pixik kwaw agwer ma'e wà.
Ko 'ar henataromo nuexak pixik kwaw agwer ma'e wà nehe no.
3 Tukur u'u ma'e paw wà.
Tata wapy ma'e a'e. Umumaw ma'e a'e.
Tukur nuzawy kwaw tata wà. Wahem 'ym mehe we ywy ikatuahy Tupàn reko haw ài a'e.
Xe wi waho re ywy nuzawy kwaw ywyxiguhu.
Tukur umumaw ma'e paw wà.
4 Nuzawy kwaw kawaru wà.
Uzàn kawaru zeàmàtyry'ymaw pe har wazàwe wà.
5 Opoopor wà waiko ywytyr apyr wà.
Wànoànog ywyramawa zeàmàtyry'ymaw pe har wazàwe wà.
Ywyra àkàgwer uxinig ma'e opoopok tata pupe.
Nezewegatete opoopok a'e tukur ur mehe wà no.
Nuzawy kwaw zauxiapekwer tetea'u zeàmàtyry'ymaw pe uzemuàgà'ym ma'e kwer wà.
6 Ur waiko wà. Teko paw uryryryryz wà.
Wanuwy ukàzym wapir wi wakyze haw rehe.
7 Upuràmàtyry'ym zauxiapekwer ukyze 'ym ma'e wazàwe wà.
Uzàn wà. Uzeupir pàrirogaw rehe wà.
Ur wiwi waiko wà, upytu'u 'ym pà wà.
Wata zuawygatu wà.
8 Nuzemuàzààzàn kwaw wà.
Pitàitàigatu wata wape rupi wà.
Tuweharupi wata waiko oho haw rupi wà.
Naheta kwaw wazuka àwàm. Naheta kwaw wamupytu'u kar àwàm.
9 Uzàmàtyry'ym tawhu pe har wà wà.
Uzeupir pàrirogaw rehe wà.
Wixe ukenaw rupi ma'e rehe imunar ma'e ài wà.
10 Wata oho waiko upytu'u 'ym pà wà. Ywy uryryryryz iko a'e.
Ywak uryryryryz iko a'e no.

Kwarahy upytu'u uhyape katu re.
Zahy upytu'u uhyape katu re.
Zahytata upytu'u uhyape katu re wà no.
11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'egahy wahyhaw rupi
wemiruze'eg zauxiapekwer wanupe kury.
Umume'u katu wanemiapo ràm wanupe.
Heta tetea'u zauxiapekwer wà.
Nukyze kwaw ma'e wi wà.
Iaiw tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar a'e.
Ni amo nupuner kwaw hehe wà nehe.

Tupàn uzamutar katu wemiaihu a'e wà

12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko kury.
Pezewyr ihewe pepy'a pupe azeharomoete nehe.
Pemumaw amo 'ar pemai'u 'ym pà nehe. Pezai'o pezemumikahy pà penemiapo kwer rehe nehe.
13 Aze pepurexak kar wer pekatu 'ymaw rehe pezemumikahy haw rehe ihewe nehe, aze pepytu'u wer ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, pemu'i zo pekamir nehe.
Pemu'i pepy'a nehe,
i'i iko Tupàn peme.

Pezewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe nehe.
Ta'e ikatuahy a'e xe. Ta'e upurupuhareko a'e xe.
Iàrew tuwe ikwahy haw. Upuruamutar katu no.
Na'izepyk wer kwaw purehe. Ipurapo wer ikatu ma'e rehe purupe.
14 Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
nuzapo kwaw uze'eg awer nehe.
Aze ru'u omono putar uze'egatu wemiaihu wanehe nehe. Aze ru'u umur putar temi'u ipo'o àwàm ikatuahy ma'e wanupe nehe.
Nezewe mehe pepuner putar temi'u imono haw rehe izupe nehe.
Nezewe mehe pepuner putar uwà imono haw rehe izupe nehe no.

15 Pezupy pexi'àm Xiàw ywytyr rehe nehe.
Pemume'u amo 'ar pemai'u 'ym àwàm nehe.
Penoz teko wà nehe. Pemono'og teko Tupàn Hàpuzuhu pupe wà nehe.
16 Pemono'og teko paw pe wà nehe.
— Pezemukatu Tupàn henataromo peho pà nehe, peze wanupe nehe.
Tuwe teko paw ur wà nehe, tua'uhez ma'e wà nehe, ihya'u ma'e wà nehe no, kwarearer wà nehe, kuzàtàigwer wà nehe no, kuzà wamemyr ukamu ma'e wà no.
Tuwe uzereko romo ma'e uhem wàpuz wi wà nehe.
Tuwe a'e teko paw oho Tupàn Hàpuzuhu pe wà nehe.
17 Pe, xaxeto
Tupàn Hàpuzuhu izywyr katu haw pe ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe iapo har,
pezai'o nehe. Peze'eg Tupàn pe nehe.
— O Tupàn, ezepyk zo neremiaihu wanehe ne nehe.
Uremumaranugar kar zo amo teko wanenataromo nehe.
Nezewe mehe nuze'eg urywahyahy kwaw urerehe wà nehe.
— Ma'e pe hekon Tupàn pezar a'e, ni'i kwaw urewe wà nehe, peze izupe nehe.

Tupàn omono wi uze'egatu ywy rehe

18 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar wemiaihu a'e ywy rehe har wamutar haw a'e kury. Upuhareko wemiruze'eg wà. 19 Uwazar waze'eg wanupe kury.
Amono putar arozràn peme ihe nehe kury. Amono putar win peme nehe no, uri kawer nehe no.
Nezewe mehe pemai'u putar nehe. Penewykàtà putar nehe.
Namuze'eg urywahyahy kar pixik kwaw amo teko penehe ihe wà nehe.
20 Amono kar putar tukur muite pewi ihe wà nehe. A'e tukur kwarahy heixe haw awyze har kutyr har wi ur ma'e kwer ihe wà nehe.
Tukur amogwer wanenataromo ur ma'e ràm aityk putar Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e pupe wà nehe.
Tukur amogwer wanaikweromo ur ma'e ràm aityk putar yryhu Mezitehàn pupe wà nehe.

Tukur umàno ma'e kwer u'au'ar uzehezehe wà nehe, ywytyr iapo pà wà nehe. Inem putar wà nehe. Ipihe putar wà nehe.
Uhua'u ma'e azapo putar ihe nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azapo ma'e uhua'u ma'e ihe xe.
21 Penurywete nehe, o ywy ka'api'i heta haw wà. Pekyze zo nehe.
Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azapo ma'e uhua'u ma'e ihe xe.
22 Pekyze zo nehe, miar hehaite ma'e wà.
Ta'e ka'api'i ikyr katu putar a'e nehe xe.
Ma'ywa'yw i'a putar wà nehe no.
Heta putar ma'e'a pi her ma'e tetea'u nehe. Heta putar uwà tetea'u nehe no.
23 Penurywete nehe, Zeruzarez pe har wà.
Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar ihe xe, azapo uhua'u ma'e ihe xe.
Amugyr kar àmàn i'ar mehe katete ihe.
Àmàn i'ar mehe amugyr kar ihe.
Àmàn tetea'u kwehe arer zàwenugar amugyr putar nehe.
24 Pepo'o putar arozràn xirik tetea'u nehe.
Heta putar win tetea'u nehe no. Heta putar uri kawer tetea'u nehe no.
25 Amuzewyr kar putar ma'e pewi ukàzym ma'e kwer paw ihe nehe.
Amur kar tukur tetea'u ywàkun zàwenugar peiwy rehe ihe.
Nuzawy kwaw zauxiapekwer tetea'u wà. Umuaiw arozràn paw uwà paw uri paw wà.
26 Pereko putar penemi'u ràm tetea'u nehe. Napepuner kwaw a'e ma'e paw i'u haw rehe nehe.
Pemume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar ikatu haw nehe.
Ta'e umur ma'e ikatuahy ma'e tetea'u peme a'e xe.
Heremiaihu na'imaranugar wi pixik kwaw wà nehe.
27 Pekwaw putar penehe we hereko haw nehe.
Pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo hereko haw nehe no.
Pekwaw putar amo ae tupàn heta 'ymaw nehe no.
Heremiaihu na'imaranugar wi pixik kwaw wà nehe,
i'i Tupàn.

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar

28 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi wemiaihu wanupe.
A'e ma'e izeapo pawire azakook putar herekwe penehe upaw rupi ihe nehe.
Pena'yr a'e wà nehe, penazyr a'e wà nehe, umume'u putar heze'eg a'e wà nehe.
Tua'uhez ma'e upuahu putar wà nehe. Kwàkwàmo wexak putar ma'e upuahu haw pe har zàwenugar wà nehe.
29 Azakook putar herekwe uma'ereko e ma'e awa wanehe nehe.
Azakook putar herekwe uma'ereko e ma'e kuzà wanehe a'e 'ar rehe nehe no.
30 Amuzexak kar putar ma'e purumupytuhegatu kar haw ywak rehe nehe, ywy rehe nehe no.
Teko wexak putar tuwykwer wà nehe. Teko wexak putar tata wà nehe no. Teko wexak putar tàtàxin ywàkun zàwenugar wà nehe no.
31 Kwarahy upytu'u putar uhyape katu re nehe.
Zahy uzexak kar putar tuwykwer ài nehe.
A'e ma'e paw uzeapo putar nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar iaiw ma'e ihem 'ym mehe nehe,
i'i Tupàn.
32 — Hepytywà pe nehe, aze amo i'i wà nehe, Tupàn upyro putar a'e teko a'e wà nehe. Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'uahy ko ma'e a'e xe. — Teko izuka pyràm 'ym paw wiko putar ywytyr Xiàw rehe wà nehe. Apyro putar heremixamixak kwer ihe wà nehe, i'i Tupàn.

3

Tupàn umume'u putar teko ywy nànànar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe. — A'e 'ar rehe amukatu putar Zeruzarez pe har waneko haw ihe nehe, Zuta ywy rehe har waneko haw ihe nehe no. 2 Na'e amono'og putar teko paw ywy nànànar ihe wà nehe. Araha putar ywyàpyznaw Zuzapa her ma'e pe ihe wà

nehe. A'e pe amume'u putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Nezewe azapo putar nehe, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u Izaew heremixamixak kwer wanupe a'e wà xe. Umuhàmuhàz Izaew izuapyapyr màràmàràn ywy rehe wà. Umuza'aza'ak heywy wà no. 3 Omomor ita'i ma'e papar haw hereko har wà, heremiaihu imunehew pyrer wazar ràm hexaexak pà wà. Ume'eg kwarer amo pe uma'ereko e ma'e romo wà. Ume'eg kuzàtài amo pe uma'ereko e ma'e romo wà no. Omono wanekuzarer kuzàwyzài wanupe wapuhe oho awer rehe wà. Ume'eg kar win tetea'u wà no.

4 Teko Xir tawhu pe har wà, teko Xitom tawhu pe har wà, teko Piri ywy rehe har wà, ma'e peputar nehe. Ma'e amono putar peme nehe. Aipo pezepyk wer herehe. Aze a'e rupi nehe, ihe azemuàgà'ym penehe hezepyk àwàm rehe ihe nehe no. 5 Ta'e pemunar hema'e rehe pe xe. Parat, or no. Pemonokatu a'e temetarer a'e ita hekuzar katu ma'e tupàn a'ua'u pezar wanàpuzuhu pe. 6 Peraha teko Zuta ywy rehe har wà. Peraha Zeruzarez pe har wà. Muitea'u waiwy wi peraha wà. Peme'eg Kere ywy rehe har wanupe uma'ereko e ma'e romo wà. 7 Arur wi putar heremiaihu a'e ywy muitea'u har wi ihe wà nehe. Iaiw ma'e pezapo wanupe. A'e rupi iaiw ma'e azapo putar peme nezewegatete ihe nehe no. 8 Amo upyhyk putar pena'yr penazyr a'e wà nehe. Ume'eg putar Zuta rehe har wanupe uma'ereko e ma'e romo wà nehe. Azapo kar putar a'e ma'e ihe nehe. Zuta ume'eg putar pena'yr Xawe izuapyapyr wanupe wà nehe. Muitea'u waiwy xe wi. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e teko ihe kury, i'i Tupàn.

9 — Pemume'u ko ma'e teko ywy nànànar wanupe nehe.
Pezemuàgà'ym zeàmàtyry'ym àwàm rehe nehe.
Tupàn uzàmàtyry'ym amogwer teko a'e wà nehe.
Penoz zauxiapekwer wà nehe.
Tuwe zauxiapekwer paw uhem wà wà nehe.
Tuwe uzemuàgà'ym zeàmàtyry'ym àwàm rehe wà nehe.
10 Pema'ema'e ywy imuwamuwakaw takihepuku romo iapo pà nehe.
Pema'ema'e petakiheapar purukutukaw romo iapo pà nehe.
Tuwe te ikàg 'ym ma'e uzemume'u ikàg ma'e romo wà nehe.
11 Pezur na'arewahy nehe, teko ywy ko ywy huwake har pe har wà.
Pezemono'ono'og ywyàpyznaw rehe nehe.
Tuwe puràmàtyry'ym 'ym ma'e uzeapo zauxiapekwer romo wà nehe.

12 Pezemuàgà'ym nehe, teko ywy nànànar wà.
Pezur ywyàpyznaw Zuzapa her ma'e pe nehe.
Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe xe,
azepyk putar teko ko ywy huwake har wanehe upaw rupi ihe nehe xe.
13 A'e ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u a'e wà.
A'e rupi amonohok kar putar ihe wà nehe.
Teko omonohok arozràn xirik ipo'o haw 'ar mehe wà. Nezewegatete amonohok putar a'e teko ihe wà nehe no.
Teko upyropyrog uwà rehe zapepohu pupe itykwer imuy'e pà izuwi wà. Nezewegatete amupyropyrog kar putar a'e teko ihe wà nehe no,
i'i Tupàn.

14 Teko tetea'u ur putar ywyàpyznaw Zepykaw her ma'e pe wà nehe. A'e re amo ae teko ur putar a'e pe wà nehe no.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar uhem etea'i.
Ur putar ywyàpyznaw Zepykaw her ma'e pe nehe.
15 Kwarahy upytu'u uhyape katu re.
Zahy upytu'u uhyape katu re no.
Zahytata upytu'u uhyape katu re wà no.

Tupàn omono putar uze'egatu wemiaihu wanehe

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wahyhaw rupi ywytyr Xiàw pe kury.
Ize'egaw nuzawy kwaw àmàn iànoànogaw.
Zeruzarez pe har wenu ize'egaw iànoànogaw waiko wà.

Ywak ywy uryryryryz wà.
Tupàn uzekaiw katu Izaew izuapyapyr wanehe wà, wàmàtyry'ymar wanuwi wapyro pà wà.
17 Nezewe pekwaw putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar romo hereko haw nehe.
Aiko Xiàw pe ihe, ywytyr ihewe imonokatu pyrer pe ihe.
Zeruzarez uzeapo putar tawhu ikatuahy ma'e romo nehe.
Teko amo ae ywy rehe har nupyro pixik kwaw a'e tawhu wà nehe.
18 A'e 'ar rehe uwà tyw upyk putar ywytyr paw wà nehe.
Tapi'ak umai'u putar ywytyr nànàn wà nehe no.
'Y tetea'u uwyryk putar yrykaw Zuta ywy rehe har wanupi nehe.
Amo yrykawhu uhem putar heràpuzuhu wi nehe.
Umuhàmuhàz putar 'y ywyàpyznaw Akaz her ma'e nànàn nehe.
19 Ezit ywy uzeapo putar teko heta 'ymaw romo nehe.
Enom ywy uzeapo putar ywyxiguhu romo nehe,
ta'e a'e ywy rehe har wixe Zuta ywy rehe a'e wà xe,
teko ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar wazuka pà a'e wà xe.
20-21 Azepyk putar a'e teko wazuka arer wanehe nehe.
Azepyk putar a'e ma'e iapo arer wanehe nehe. Tuweharupi heta putar teko Zuta ywy rehe wà nehe, Zeruzarez pe wà nehe no.
Upaw.

AMOZ

1 Tupàn umume'u ko ze'eg teko Izaew
izuapyapyr wanehe Amoz pe a'e.
Àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar romo
hekon Amoz tawhu Tekoa her ma'e pe. Uzi
wiko Zuta ywy rehe har wanuwihawete
romo a'e. Zeromoàw Zoa ta'yr wiko Izaew
ywy rehe har wanuwihawete romo.
Tupàn umume'u ko ze'eg Amoz pe. Na'e
mokoz kwarahy ipaw ire ywy uryryryryz
tawhu pe a'e. 2 Nezewe i'i Amoz.
Ywytyr Xiàw Zeruzarez pe har pe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
wahyhaw rupi a'e.
Ize'eg nuzawy kwaw àmàn iànoànogaw a'e.
Ka'api'i ma'ea'yr wamai'u haw uxinig.
Ma'e Karamew ywytyr rehe har paw ux-
inig no,
i'i Amoz.

Tupàn umume'uahy teko ywy huwake har wanemiapo kwer

Xir ywy

3 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.

— Teko Namaz tawhu pe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi azepyk putar wanehe nehe. Upuraraw kar ma'erahy Zireaz pe har wanupe wà. Umuàgà'ym kar ywyramawa itaxu tetea'u hereko har wà. Na'e weruwaruwak a'e ywyramawa Zireaz pe har wanehe wà, wakutukutuk pà nezewe wà. 4 A'e rupi amunyk putar tata tuwihawete Azaew hàpuzuhu rehe nehe. A'e tata ukaz putar tawhu tuwihawete Menanaz heko haw pe nehe, a'e tawhutàtà wamumaw pà nehe. 5 Azukazuka putar Namaz tawhu ukenaw ihe nehe, tawhu pupe zauxiapekwer wamuixe kar pà nehe. Azuka putar tawhu Mikeat-Awen wanuwihaw ihe wà nehe. Azuka putar tawhu Meteenen wanuwihaw ihe wà nehe no. Kir ywy rehe har weraha putar Xir ywy rehe har uiwy pe wemipyhyk kwer romo wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kwez ihe kury.

Piri ywy rehe har

6 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Teko Kaz ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi azepyk putar wanehe nehe. Weraha Zuta ywy rehe har paw Enom ywy rehe har wanupe wame'eg pà uma'ereko e ma'e romo wamuigo kar pà wà. 7 A'e rupi amunyk putar tata pàrirogawtàtà Kaz tawhu izywyr har rehe nehe. A'e tata ukaz putar tàpuzuhu ikàg ma'e a'e tawhu pe har wanehe nehe no, wamumaw pà nehe no. 8 Azuka putar Azenoz tawhu wanuwihawete ihe wà nehe. Azuka putar Akerom tawhu wanuwihawete ihe wà nehe no. Aeityk putar Akerom tawhu nehe. Azuka putar amogwer Piri ywy rehe har ihe wà nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kwez ihe kury.

Xir tawhu

9 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Teko Xir tawhu pe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi azepyk putar wanehe nehe. Amo 'ar mehe uzapokatu mua'u uze'egaw amo Izaew ywy pehegwer rehe har wanehe we wà. A'e re weraha a'e teko paw Enom ywy rehe har wanupe wame'eg pà uma'ereko e ma'e romo wà. 10 A'e rupi amunyk putar tata Xir tawhu pàrirogawtàtà rehe nehe. A'e tata ukaz putar tàpuzuhu ikàg ma'e a'e tawhu pe har nànàn nehe no, wamumaw pà nehe no.

Enom

11 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Teko Enom ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi azepyk putar wanehe nehe. Uzàmàtyry'ym wywyr Izaew wà. Nupuhareko kwaw wà. Wakwahy haw nupytu'u kwaw. Wikwahy tuweharupi wà. 12 A'e rupi amunyk putar tata Temà tawhu rehe nehe. A'e tata ukaz putar tàpuzuhu tàtà tawhu Mozira pe har wanehe nehe, wamumaw pà nehe.

Amon

13 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Teko Amon ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi azepyk putar wanehe nehe. Uzàmàtyry'ym Zireaz ywy

rehe har wà wà, waiwy ipyro pà wà. A'e 'ar rehe ukixi kuzà ipuru'a ma'e wanie wà. 14 A'e rupi amunyk putar tata pàrirogaw tàtà Hama tawhu izywyr har rehe nehe. A'e tata wapy putar tàpuzuhu tàtà a'e tawhu pe har nehe no, wamumaw pà nehe no. Zauxiapekwer uzeàmàtyry'ymahy putar a'e pe wà nehe, uhapukazahy pà wà nehe. 15 Zauxiapekwer amo ae ywy rehe har weraha putar Amon wanuwihawete a'e wi wà nehe. Weraha putar amogwer tuwihaw a'e pe har wà nehe no, wemipyhyk kwer romo wamuigo kar pà wà nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kwez ihe kury.

2

Moaw

1 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Teko Moaw izuapyapyr uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi azepyk putar wanehe ihe nehe. Uwàpytymawok Enom wanuwihawete itym awer wà. Wenuhem hetekwer a'e wi wà. Na'e umunyk tata hehe wà. Hetekwer uzeapo tanimuk romo. 2 A'e rupi amunyk putar tata Moaw waiwy rehe nehe. A'e tata ukaz putar tàpuzuhutàtà Keriot tawhu pe har wanehe nehe, wamumaw pà nehe. Zauxiapekwer uzeàmàtyry'ymahy putar a'e pe wà nehe. Zauxiapekwer uhapukazahy putar a'e pe wà nehe no. Upy putar uxi'àm wà nehe. Teko umàno putar wà nehe. 3 Azuka kar putar Moaw wanuwihawete nehe. Azuka kar putar amogwer tuwihaw wà nehe no. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kwez ihe kury.

Zuta

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi kury.

— Teko Zuta ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi azepyk putar wanehe nehe. Na'ipureruzar wer kwaw heze'eg rehe wà. Na'ipurapo wer kwaw heremiapo putar haw rehe wà. Kwehe mehe waipy umuwete tupàn a'ua'u a'e wà. Ko 'ar rehe Zuta umuwete a'e tupàn a'ua'u a'e wà no. 5 A'e rupi amunyk putar tata Zuta ywy rehe ihe nehe. A'e tata ukaz putar tàpuzuhu tàtà Zeruzarez pe har wanehe nehe, wamumaw pà nehe.

Tupàn umume'u Izaew wanemiapo kwer uzepyk àwàm

6 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.

— Teko Izaew ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u wà. A'e rupi azepyk putar wanehe ihe nehe. Aze amo nupuner kwaw unewer haw imekuzar haw rehe, Izaew ume'eg a'e teko amo pe uma'ereko e ma'e romo wà. Aze pixika'i inewer haw, aze uxapat hekuzarer imekuzar haw rehe nupuner kwaw wà, nezewe rehe we ume'eg a'e teko inewer haw ipyhyk pà wà. 7 Uzapo ikatu 'ym ma'e hemetarer 'ym ma'e wanupe wà. Uze'eg urywahyahy wanehe wà. Upuraraw kar e ma'erahy teko ikàg 'ym ma'e wanupe wà no. Awa ta'yr ma'e a'e wà, ta'yr a'e wà no, oho tupàn a'ua'u wanàpuzuhu pe kuzàwyzài wapuhe wà, ikatu 'ym ma'e iapo pà wà. Nezewe haw iapo mehe werur maranugar haw herer ikatu ma'e rehe wà. 8 Aze amo unewer ma'e amo pe, omono ukamir puku izupe unewer haw hekuzaromo. Agwer hemetarer katu ma'e weraha agwer kamir puku tupàn a'ua'u wamuwete haw pe wà. Wapyk a'e kamir i'aromo puku rehe wà, ma'ero'o kwer tupàn a'ua'u wanenataromo izuka pyrer i'u pà wà. Iro ihewe wà. Upyhyk temetarer teko wanuwi ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer hekuzaromo wà. A'e teko nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e wà. A'e re ume'eg kar win oho a'e temetarer rehe wà. Weraha a'e win tupàn a'ua'u wanàpuzuhu pe wà. U'u a'e win a'e pe wà.

9 Kwehe mehe azapo ma'e Amohe ywy rehe har wanupe. Aipo peneharaz heremiapo kwer wi. Awa a'e pe har iaiha katu ywyra ywyràkàxigyw her ma'e ài a'e wà. Ikàg ywyra kawar her ma'e ài wà. Ihe amumaw tuwe a'e awa paw ihe wà. 10 Ihe apyro peipy Ezit ywy wi kwehe mehe ihe wà. Amumaw 40 kwarahy penenataromo heata pà ihe. Aexak kar peho àwàm peme. Amono Amohe ywy rehe har waiwy peme ihe. 11 Aexaexak amo

pena'yr heze'eg imume'u har romo wamuigo kar pà ihe wà. Aexaexak amo nazirew romo wamuigo kar pà ihe wà no. Aipo napema'enukwaw kwaw a'e heremiapo kwer rehe. 12 Pemono win Nazirew wanupe. Pemupytu'u kar heze'eg imume'u har heze'eg imume'u re pe wà. Iro penemiapo ihewe. 13 A'e rupi amono putar zepykaw tetea'u penehe ihe nehe. Penàzgyrygyryz putar penàz ywyramawa arozràn tetea'u heraha har ài nehe. 14 Uzàn katu ma'e nupuner kwaw zepykaw wi uhemaw rehe wà nehe. Ikàg ma'e weityk putar ukàgaw paw wà nehe. Ukyze 'ym ma'e nuzepyro kwaw umàno haw wi wà nehe. 15 Awa ywyra par hereko har a'e wà, u'yw hereko har a'e wà, nuzuka kwaw wàmàtyry'ymar a'e wà nehe. Upy rehe uzàn ma'e nuzepyro kwaw wà nehe. Kawaru ku'az rehe uzàn ma'e nuzepyro kwaw wà nehe. Umàno putar wà nehe. 16 A'e 'ar mehe zauxiapekwer ikàg wera'u ma'e weityk putar utakihe puku wà nehe, weityk putar upurukutukaw wà nehe, a'e wi uzàn pà wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kwez kury.

3

1 Teko Izaew ywy rehe har wà. Peinu katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg penehe arer nehe. Kwehe mehe upyro peipy Ezit ywy wi a'e wà. 2 Heta tetea'u teko ywy rehe wà. Xo pe zo apuexaexak heremiaihu romo ihe. A'e rupi azepyk putar penehe nehe, ta'e ikatu 'ym ma'e tetea'u pezapo pe xe, i'i Tupàn peme.

Tupàn ze'eg imume'u har nupuner kwaw uze'eg ire upytu'u haw rehe

3 Aipo mokoz teko upuner uzehezehe we wata haw rehe oho àwàm imume'u 'ym pà wà.

4 Aipo zàwàruhu iriàw okororo ka'a pupe miar hexak 'ym pà. Aipo zàwàruhu iriàw ipyahu ma'e uzemuakyr itakwar pupe aze naheta kwaw miar ipyhyk pyrer henataromo.

5 Aze teko numuàgà'ym kwaw wiràmiri pyhykaw wà, aipo wiràmiri oho putar uzepyhyk kar pà ipupe. Aipo miar pyhykaw uzewàpytym miar ipyhyk 'ym mehe.

6 Aze zauxiapekwer upy uxi'àm wà, aipo teko nukyze kwaw wà. Aze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e numu'ar kwaw iaiw paw amo tawhu rehe, aipo iaiw paw u'ar a'e tawhu rehe.

7 Aipo pezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo amo ma'e a'e ma'e hexak kar 'ym pà wemiruze'eg wanupe uze'eg imume'u har wanupe.

8 Aze zàwàruhu iriàw okororo, mo nukyze kwaw wà. Aze pezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg, mo numume'u kwaw ize'eg awer teko wanupe.

Xamari tawhu rehe uzepyk awer

9 Pemume'u ko ze'eg tàpuzuhu Azenoz tawhu pe har wanupe nehe, Ezit ywy rehe har wanupe nehe no. — Pezemono'og peho ywytyr Xamari tawhu izywyr har wanehe nehe. Pexak ikatu 'ymaw a'e tawhu pe har nehe. Pexak ma'e rehe imunar haw a'e pe har nehe. Pexak puruzuka haw a'e pe har nehe.

10 Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Teko Xamari tawhu pe har nukwaw kwaw ma'e iapo haw umunar 'ym pà wà. Imunar ma'e tetea'u rehe wà. Wàpuzuhu umynehem a'e ma'e pupe wà. 11 A'e rupi waàmàtyry'ymar umàmàn putar waiwy izywyr wà nehe. Weityk putar wanàpuzuhu tàtà wà nehe. Weraha putar ma'e wanàpuzuhu pe har upaw rupi katete weko haw pe wà nehe.

12 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Aze amo zàwàruhu iriàw upyhyk amo àràpuhàràn hawitu ma'e, aze àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e upuner xo mokoz hetymàgwer ipyro haw rehe, aze xo pitài inami kwer upyro zàwàruhu wi nehe, upyro putar izuwi nehe. Nezewegatete xo màràmàràn Xamari pe har zo uzepyro putar zauxiapekwer wanuwi wà nehe. Ko 'ar rehe a'e Xamari pe har u'aw upaw hekuzar katu ma'e rehe wà. 13 Peinu katu heze'eg nehe. Pemume'u heremiaihu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Zako izuapyapyr romo wanekon wà, i'i pezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e. 14 Azepyk putar teko Izaew wanehe ihe nehe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanehe ihe nehe. Aeityk

putar ma'ea'yr hapy haw Metew pe har ihe wà nehe. Heta 4 ma'ea'yr i'ak kwer zàwenugar ma'ea'yr hapy haw iahykaw rehe pitàitàigatu wà. Azukazuka putar a'e ma'ea'yr i'ak kwer zàwenugar upaw rupi katete ihe nehe. U'ar putar ywy rehe wà nehe. 15 Aeityk putar tàpuz teko waneko haw kwarahy mehe har ihe wà nehe. Aeityk putar tàpuz teko waneko haw àmàkyr mehe har ihe wà nehe. Tàpuz hekuzar katu ma'e amumaw putar wà nehe. Tàpuz itaxig marupi her ma'e tetea'u hereko har amumaw putar wà nehe. Aeityk putar upaw rupi ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e teko ihe kury.

4

1 — Peinu katu ko ze'eg nehe, kuzà Xamari pe har wà. Ikatuahy peneko haw. Pekyra katu tapi'ak kuzà Màxà pe har ài. Pepuraraw kar ma'erahy hemetarer 'ym ma'e wanupe. Pepyhyk temetarer ma'e hereko 'ymar wanuwi. — Erur amo win ihewe tàrityka'i ta'e hepuru'u wer hehe ihe kury 'y, peze peiko pemen wanupe. 2 Ihe pezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ihe, amume'u ko ma'e herer ikatu ma'e rehe ihe kury. Uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe zauxiapekwer pemutyk putar pinahu pupe ywy rehe tawhu wi kaiwer pe wà nehe, pira ài peiko putar wanupe nehe. Ni pitài peinuromo har nuzepyro kwaw wà nehe. 3 Pehem putar peho pezeiroirogatu pàrirogawhu ikwar rupi nehe. Zauxiapekwer pemomor putar ywytyr Eremon her ma'e kutyr wà nehe.

Izaew nuzewyr wer kwaw Tupàn pe wà kury

4 Pezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Teko Izaew wà. Aipo pepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe. Peho tupàn a'ua'u Metew pe har wanupe nehe, Ziwkaw pe har pe nehe. Pezapo wyzài iaiw ma'e a'e pe penemimutar rupi nehe. Tuweharupi ku'em mehe pezuka ma'ea'yr a'e pe wà nehe. Na'iruz haw 'ar nànàn pemono imono pyràm Tupàn pe nehe. 5 Pemono typy'ak Tupàn ikatu haw hexak kar haw izupe nehe. A'e re pehem a'e wi penemiapo kwer imume'u pà teko wanupe nehe. — Oromono e ma'e kwez Tupàn pe ure kury. Ni amo nuerur kar kwaw a'e ma'e urewe wà, peze wanupe nehe. Ikatuahy agwer ma'e iapo haw peme.

6 Amumaw temi'u tawhu nànàn ihe. Amuma'uhez kar teko paw ihe wà no. Nezewe rehe we napezewyr kwaw ihewe. 7 Amupik kar àmàn ihe. Arozràn ipo'o 'ym mehe we umumaw kar na'iruz zahy ukyr 'ym pà. Amugyr kar àmàn amo tawhu pe. Namugyr kar kwaw àmàn amo ae tawhu pe no. Àmàn ukyr amo ko rehe. Nukyr kwaw amo ae ko rehe. Ma'e paw uxinig àmàn ikyr 'ym awer rehe. 8 Teko wata oho taw nànàn 'y hekar pà wà. Xo pixika'i wexak wà. Iziwez wiwi wà. Nezewe rehe we napezewyr kwaw ihewe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e teko ihe kury.

9 Amono kar ywytu haku ma'e tetea'u peme penehe hezepyk pà. Amono kar tukur tetea'u penemi'u ko pe har rehe wà no. Tukur umumaw ma'e ko pe itym pyrer paw wà. Umumaw uwà tyw wà no. Umumaw pi tyw wà no. Umumaw uri tyw wà no. Nezewe rehe we napezewyr kwaw ihewe. 10 Amu'ar kar amo purumuma'eahy kar haw penehe, Ezit pe uzeapo ma'e kwer zàwenugar. Azuka kar kwàkwàmo zauxiapekwer wanupe zeàmàtyry'ymawhu pe ihe wà. Araha kar peneimaw kawaru paw peàmàtyry'ymar wanupe wà. Umàno teko tetea'u wà. Inem wanetekwer wà. Amuhàmuhàz inemaw zauxiapekwer waker haw nànàn no. Nezewe rehe we napezewyr kwaw ihewe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e teko ihe kury.

11 Amumaw tawhu Xotom kwehe mehe ihe. Amumaw tawhu Komor kwehe mehe ihe no. Amumaw amo tawhu peiwy rehe har nezewegatete no. Amo pepyro zepykaw wi ywyra hàkàgwer tata wi ikaz paw etea'i mehe ipyro pyrer ài. Nezewe rehe we napezewyr kwaw ihewe. 12 A'e rupi, teko Izaew wà, azepyk putar penehe nehe. Azepyk putar penehe nehe, a'e rupi pezemuàgà'ym Tupàn pezar iàwàxi àwàm

rehe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ze'eg kwez ihe.

13 Tupàn uzapo ywytyr paw a'e. Umur kar ywytu a'e no.
Umume'u wemiapo ràm teko wanupe.
Umupytun kar 'ar a'e.
Wata ywytyruhu 'aromo.
Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e her romo a'e.

5

Aze teko uzewyr Tupàn pe nehe, wikuwe wi putar wà nehe

1 Teko Izaew wà, peinu katu ko zegar haw purumuzemumikahy kar haw nehe. Amuzàg putar ko zegar haw penehe ihe nehe kury.

2 Izaew ipuràg eteahy a'e. Ikatuahy kuzà awa puhe oho 'ym ma'e ài a'e. U'ar kwez kury.
Nupu'àm wi pixik kwaw nehe.
U'ar uiwy rehe.
Ni amo nupytywà kwaw imupu'àmaw rehe wà.

3 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar uze'eg wi kury. — Aze amo tawhu omono kar miw awa zeàmàtyry'ym àwàm pe wà nehe, xo 100 zo uzewyr putar wikuwe ma'e romo wà nehe. Aze omono kar 100 awa wà nehe, xo 10 zo uzewyr putar wà nehe.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ma'e Izaew wanupe. — Pezewyr ihewe nehe. A'e mehe apumuikuwe kar wi putar nehe. 5 Herekar zo pe Metew pe nehe. Herekar zo pe Ziwkaw pe nehe. Herekar zo pe Merexewa pe nehe. Ta'e zauxiapekwer weraha putar Ziwkaw pe har amo ae ywy rehe wà nehe xe, wemipyhyk kwer romo wà nehe xe. Weityk putar Metew tawhu imumaw pà wà nehe no, i'i Tupàn peme.

6 Pezewyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe nehe. Nezewe mehe peikuwe wi putar nehe. Aze napezewyr kwaw nehe, Tupàn wezyw putar tata ài Izaew ywy imumaw pà nehe. Ni amo Metew pe har nupuner kwaw a'e tata imuwew kar haw rehe wà nehe. 7 Napepurereko katu kwaw. Ikatu 'ym ma'e pezapo teko wanupe. A'e rupi waneko haw iro wanupe. Aze heta amo teko wanemetarer pepo pe, napemono kwaw a'e teko wanupe. Pepyhyk wama'e wanuwi no. Nuzeruze'eg kwaw amo waneko haw rehe, a'e rupi peneko haw iro wanupe.

8 Tupàn uzapo zahytata wà.
Uzapo 7 àràpuhàràànetea'yr wanagaw paw zahytata wanehe har. Uzapo na'iruz Mari wanagapaw zahytata wanehe no.
Uzapo pytunaw 'ar romo.
Uzapo 'ar pytunaw romo no.
Wenoz 'y yryhu pe har
ywy rehe izakook pà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her romo a'e.
9 Umumaw upuner katu ma'e wà.
Umumaw wanàpuzuhu tàtà wà no.

10 Ikatu ma'e iapo har na'ikatu kwaw peme wà. Ikatu ma'e iapo haw iputar har na'ikatu kwaw peme wà. Napeakatuwawahy kwaw wanehe. Napeakatuwawahy kwaw ze'eg azeharomoete har imume'u har wanehe. 11 Pemunar hemetarer 'ym ma'e wama'e rehe. Arozràn ipo'o mehe pepyhyk e wanemi'u ràm pehegwer uhua'u ma'e arozràn izar wanuwi. A'e rupi napeiko kwaw tàpuzuhu hekuzar katu ma'e penemiapo kwer pupe nehe. Pezutym uwà tetea'u. Puràg eteahy kury. Nape'u kwaw uwà a'e ko pe har nehe. 12 Pezapo iaiw paw tetea'u. Akwaw penemiapo kwer ihe. Pezapo ikatu 'ym ma'e tetea'u. Akwaw penemiapo kwer ihe. Pepuraraw kar ma'erahy teko imunar 'ym ma'e wanupe. Pepyhyk temetarer teko wanuwi tuwihaw wanemu'emaw hekuzaromo. Pepyhyk temetarer hemetarer 'ym ma'e wanuwi. Pepyhyk ma'e hemetarer 'ym ma'e wanuwi no. 13 Ma'e kwaw katu har numume'u kwaw pekatu 'ymaw wà, ta'e tuwihaw paw na'ikatu kwaw ko 'ar rehe a'e wà xe.

14 Pezeagaw ikatu ma'e iapo pà nehe. Pezeagaw ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà nehe. Nezewe mehe peikuwe wiwi putar nehe.

Nezewe mehe penemimume'u ràm azeharomoete putar nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e wiko urerehe we a'e, peze peiko. Azeharomoete putar peze'eg nehe. 15 Tuwe ikatu 'ymaw iro peme nehe. Pezamutar katu ikatu haw nehe. Teko tuwihaw wanenataromo waho mehe wà nehe, pezeruze'egatu waneko haw rehe. Pepyhyk e zo a'e ma'e teko wanuwi nehe. Aze ru'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e upuhareko putar wemiaihu uzepyro ma'e ràm a'e ma'e purumumaw paw wi wà nehe.

16 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ikàg wera'u ma'e uze'eg nezewe. — Teko heiheihem putar wahy haw rehe tawhu nànàn wà nehe. Pe tawhu myter pe har tynehem putar teko uzai'o ma'e pupe wà nehe. Wenoz putar ko pe uma'ereko ma'e wà nehe. Umuzai'o kar putar umàno ma'e kwer wanehe wà nehe. Omono putar temetarer amo wanupe wà nehe no, umàno ma'e kwer wanehe wazai'o haw imekuzar pà wà nehe no. 17 Teko uwà tyw pe har paw uzai'o putar wà nehe. A'e ma'e paw uzeapo putar nehe, ta'e azepyk putar tuwà a'e teko wanehe ihe nehe xe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ze'eg kwez ihe kury.

Zanezar i'ar

18 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar tur àwàm iputar har uzemumikahy putar wà nehe. Màràzàwe tuwe peputar i'ar tur àwàm. Ipytun putar a'e 'ar mehe nehe. Kwarahy nuhyape kwaw a'e 'ar mehe nehe. 19 A'e 'ar nuzawy kwaw awa zàwàruhu iriàw wi uzàn ma'e nehe. Zàwàruhu iriàw wi uzàn mehe uwàxi amo ae zàwàruhu uruxu her ma'e. A'e 'ar nuzawy kwaw amo awa tàpuz me wixe ma'e. Heixe mehe ywyok rehe izekok mehe amo mozaiw uxi'u ipo rehe. 20 Naheta kwaw tatainy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e 'ar mehe nehe. Ipytunahy putar a'e 'ar mehe nehe. Teko nupuner kwaw ma'e hexakaw rehe wà nehe.

Ma'e ikatu haw, ma'e Tupàn pe imono pyr a'e no

21 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko wemiaihu wanupe kury. — Pepynykawhu iroahy ihewe wà. Pezemono'ono'ogaw pepuka 'ymaw iroahy ihewe wà no. 22 Naputar kwaw ma'ea'yr iapy pyrer herenataromo. Naputar kwaw arozràn penemimur. Pemur ma'ea'yr ikyra katu ma'e ihewe zanezeàmàtyry'ym 'ymaw rehe har no. Naputar kwaw ihe wà. 23 Pepytu'u ihewe pezegar ire nehe. Iro ihewe. Pepytu'u wioràwiràn herukwarukwar ire nehe no. Nahepurenu wer kwaw hehe kury. 24 Aputar pepurupuhareko katu àwàm. Tuwe nuzawy kwaw 'y uwyryk katu ma'e nehe. Tuwe teko wamunar 'ymaw nuzawy kwaw yrykawhu uwyryk ire upytu'u 'ym ma'e nehe.

25 Teko Izaew wà, peipy umumaw 40 kwarahy ywyxiguhu rehe wata pà wà. Aipo uzuka ma'ea'yr ihewe a'e pe wà. Aipo werur arozràn ihewe imur pyr romo wà. 26 Ko 'ar rehe pehem putar tupàn Xikut her ma'e hagapaw heraha pà nehe, zahytata Kiu her ma'e hagapaw heraha pà nehe no. Pezapo wanagapaw penemimuwete katu ràm romo. Peraha putar wanagapaw penupi a'e 'ar mehe pe wà nehe. 27 Ihe apueraha putar ipyhyk pyrer romo Namaz tawhu kupe kutyr a'e 'ar mehe ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e amume'u ko ze'eg kwez ihe kury.

6

Tupàn uzepyk Izaew wanehe

1 Zeruzarez pe har weko haw ikatuahy ma'e hereko har a'e wà nehe, Xamari pe har zeàmàtyry'ymaw ikwaw 'ymar a'e wà nehe no, ko ywy uhua'u ma'e Izaew her ma'e rehe har wanuwihaw a'e wà nehe no, upuraraw putar ma'erahy a'e 'ar mehe wà nehe. Teko wenoz putar upytywà àwàm a'e tuwihaw wanupe wà nehe. 2 Peze'eg nezewe teko wanupe tuweharupi. — Peme'e peho tawhu Kawne her ma'e rehe nehe. A'e re peho tawhu Amat her ma'e pe nehe no. A'e re peho tawhu Kat her ma'e Piri ywy rehe har waiwy rehe har pe nehe no. Peme'egatu a'e tawhu pe har wanehe nehe. Aipo hemetarer katu wera'u zanewi

wà. Aipo waiwy uhua'u wera'u zaneiwy wi. 3 Zepykaw 'ar uhem etea'i kury. Napezeruzar wer kwaw tur àwàm rehe. Penemiapo ko 'ar rehe har umuhem kar a'e 'ar iko a'e. Teko tetea'u umàno putar a'e 'ar mehe wà nehe. Amo teko upuraraw putar ma'erahy tetea'u a'e mehe wà nehe no. 4 Pe, mai'u hawhu iputar har, pe wà, pe'aw tupaw hekuzar katu ma'e rehe. Pe'u àràpuhàràn hawitu ma'e ho'o kwer ikyra katu ma'e. Pe'u tapi'aka'yr ho'o kwer ikyra katu ma'e no. Nezewe rehe we pepuraraw putar ma'erahy tetea'u nehe. 5 Pezapo zegar haw tuwihawete Tawi hemiapo kwer zàwenugar. Pezegar wer wioràwiràn rehe we no. 6 Pe'u win kanek uhua'u ma'e pupe. Pemono kàpuhàg hekuzar katuahy ma'e penetekwer rehe. Napezekaiw kwaw ikatu 'ym ma'e peiwy rehe uzeapo ma'e rehe. Napeme'e kwaw iaiw paw peiwy rehe har rehe. 7 Pe ràgypy zauxiapekwer peneraha putar wemipyhyk kwer romo wà nehe. Peneraha putar muite peiwy wi wà nehe. Napezapo pixik kwaw a'e mai'u hawhu hurywete ma'e nehe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar Ikàg Wera'u Ma'e umume'u ko uze'eg kwez a'e. — Amono putar Xamari tawhu iàmàtyry'ymar wanupe nehe. A'e zauxiapekwer weraha putar ma'e wemixak upaw rupi wà nehe. Ta'e naheakatuwawahy kwaw Izaew waneko wera'u haw rehe ihe xe. Ta'e naheakatuwawahy kwaw wanàpuzuhu hekuzar katu ma'e rehe ihe xe.

9 Nezewe uzeapo putar nehe. Aze heta 10 teko amo tàpuz me wà nehe, umàno putar upaw rupi wà nehe. 10 Na'e iànàm oho putar a'e tàpuz me wanetekwer wanenuhem pà wanapy pà tata pupe nehe. A'e iànàm upuranu putar nehe. — Heta we teko aipo xe wà, i'i putar nehe. Amo uwazar putar ize'eg izupe nehe. — Naheta kwaw, i'i putar izupe nehe. Na'e amo ràgypy uze'eg putar nezewe nehe. — Eze'eg zo nehe. Ni Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her naximume'u kwaw nehe, i'i putar izupe nehe. 11 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzapo kar putar ma'e a'e nehe xe. Na'e teko weityk putar tàpuz paw wamumaw pà wà nehe. Umumaw putar tàpuzuhu wà nehe. Umumaw putar tàpuz pixika'i wà nehe no.

12 Aipo kawaru upuner itahu 'aromo uzànaw rehe wà. Nan. Aipo mokoz tapi'ak upuner ywy heruwakaw imuàzànaw rehe yryhu pupe wà. Nupuner kwaw wà. Nezewe rehe we — Puruzuka haw, peze ma'e rehe imunar 'ymaw rehe. — Purereko katu 'ymaw, peze purereko katu haw pe. 13 Peiko wera'u kury, ta'e peityk tawhu Iro-Nemar her ma'e xe. — Xo urekàgaw rupi zo uruityk Karanai tawhu ure, peze peiko.

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e uze'eg iko nezewe. — Teko Izaew wà. Amono kar putar teko tetea'u amo ae ywy rehe har peiwy rehe ihe wà nehe. A'e zauxiapekwer oho putar penaikweromo wà nehe. Uzeagaw putar pepyhyk pà wà nehe. Uzypyrog pepyhyk pà Amat pe zeupir haw pe kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe wà nehe. Oho putar waiko pepyhypyhyk pà te yrykaw Arawa her ma'e pe kwarahy hemaw awyze har kutyr har pe wà nehe no.

7

Amoz wexak tukur tetea'u upuahu zàwenugar pe

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar wexak kar amo ma'e hepuahu pe har zàwenugar ihewe a'e. Na'aw heremixak kwer imume'u haw xe kury. Aexak Tupàn tukur tetea'u iapo mehe. Arozràn hezuz. Teko opo'o hezuz kwer ipy tuwihawete pe imono pà wà. Na'e hezuz wi. A'e 'ar mehe we Tupàn werur tukur tetea'u wà. 2 Tukur u'u ma'e itym myr paw wà. Na'e aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — Nereharaz ureremiapo kwer wi nehe, Tupàn. Emunàn ureremiapo kwer nehe. Teko neremiaihu na'ikàg kwaw wà. Nurupuner kwaw uremàno haw wi urezepyro haw rehe nehe, a'e izupe.

3 Na'e Tupàn urepuhareko kury. Uwazar heze'eg ihewe. — A'e ma'e nepuahu pe neremixak kwer nuzeapo kwaw nehe, i'i ihewe.

Amoz wexak tata upuahu zàwenugar pe

4 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar amo ae puahu zàwenugar ihewe

kury. Uzemuàgà'ym wemiaihu wanehe tata pupe uzepyk àwàm rehe a'e. Tata umuxinig yryhu ywy iwy pe har. Wapy ma'e itym pyrer paw oho iko wamumaw pà. 5 Na'e aze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe. — O Tupàn, epytu'u nehe. Teko neremiaihu na'ikàg kwaw wà. Nupuner kwaw umàno haw wi uzepyro haw rehe wà.

6 Na'e urepuhareko kury. Uwazar heze'eg ihewe. — A'e ma'e nuzeapo kwaw a'e nehe no, i'i ihewe.

Amoz wexak ma'e umupu'àgatu haw kwaw paw upuahu zàwenugar pe

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar amo ae puahu zàwenugar ihewe kury. Wiko amo pàrirogaw tàtà huwake. Amo uzapokatu a'e pàrirogaw tàtà imupu'àgatu haw pupe. Upyhyk a'e imupu'àgatu haw opo pe. 8 Upuranu herehe. — Amoz, ma'e erexak iko, i'i ihewe. — Amo pàrirogaw imupu'àgatu haw, a'e izupe. — Aexak kar putar teko heremiaihu ikatu 'ymaw rupi wata haw newe nehe kury. Wiko pàrirogaw tàtà upu'àgatu 'ym ma'e ài. Iaiw a'e wà. A'e rupi namunàn pixik kwaw wanemiapo kwer wanuwi nehe. Napuhareko pixik kwaw wà nehe. 9 Zauxiapekwer amo ae ywy rehe har umumaw putar tupàn a'ua'u wamuwete haw Izaew ywy rehe har upaw rupi wà nehe. Umumaw putar tupàn a'ua'u wanàpuzuhu paw wà nehe no. Azuka kar putar tuwihawete Zeromoàw ihe nehe. Amumaw putar izuapyapyr ihe wà nehe no.

Amazi, Amoz a'e no

10 Amazi xaxeto Metew pe har omono kar ko uze'eg Zeromoàw Izaew wanuwihawete pe kury. — Amoz naneputar kwaw uwihawete romo. A'e rupi nezuka kar putar amo teko wanupe nehe. Hemimume'u na'ikatuahy kwaw zaneiwy pe. Teko tetea'u umàno putar wà nehe. 11 Nezewe i'i oho iko purupe. — Zeromoàw umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe nehe. Zauxiapekwer weraha putar teko Izaew waiwy wi ipyhyk pyrer romo wà nehe, i'i oho iko, i'i Amazi Zeromoàw pe.

12 A'e re uze'eg Amazi ihewe. — Ehem xe wi, Tupàn ze'eg imume'u har. Ezewyr neiwy Zuta pe nehe. Emono'og temetarer a'e pe Tupàn ze'eg imume'u pà nehe. 13 Epytu'u Tupàn ze'eg imume'u re xe Metew pe. Ta'e tuwihawete umuwete katu Tupàn xe a'e xe. 'Àg Tupàn Hàpuzuhu uhua'u wera'u amogwer hàpuzuhu ko ywy rehe har wanuwi a'e, i'i izupe.

14 Uwazar Amoz ize'eg izupe. — Hema'ereko haw Tupàn ze'eg imume'u haw naheta kwaw hekuzar ihewe. Namono'og kwaw temetarer ize'eg imume'u haw rupi. Aiko àràpuhàràn mono'ogar romo. Aiko ma'e'yw pi her ma'e rehe uzekaiw ma'e romo no. 15 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wezar kar hereimaw ihewe wà. — Emume'u heze'eg eho teko Izaew wanupe nehe, i'i ihewe. 16 A'e rupi einu katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg nehe kury. Ne, Amazi, nepurumupytu'u kar wer herehe Tupàn ze'eg imume'u re ne. — Epytu'u teko Izaew wanupe uzeapo ma'e ràm imume'u re nehe, ere iko ihewe. 17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg iko nezewe. — Neremireko uzeapo putar kuzàwyzài romo xe ko tawhu pe nehe. Imemyr awa a'e wà nehe, imemyr kuzà a'e wà nehe no, umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe a'e wà nehe. Teko amo ae ywy rehe har umuza'aza'ak putar neiwy a'e wà nehe. Eremàno putar amo ae ywy Tupàn imuwete 'ymaw pe nehe. Zauxiapekwer weraha putar teko Izaew waiwy wi wà nehe, wemipyhyk kwer romo wà nehe, i'i iko newe.

8

Amoz wexak ma'e'a kwer kok pupe upuahu zàwenugar pe

1 Zanezar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar amo ae puahu zàwenugar ihewe kury. Aexak amo kok a'e pe. Tynehem ma'e'a kwer iazu ma'e pupe. 2 Upuranu Tupàn herehe. — Amoz, ma'e erexak iko, i'i ihewe. — Kok ma'e'a kwer iazu ma'e pupe tynehem ma'e aexak ihe, a'e izupe. — Uhem iahykaw kwez teko Izaew wanupe kury. Iahykaw nuzawy kwaw ma'e'a kwer iazu ma'e. Iazu mehe teko opo'o putar wà nehe. Napuhareko wi pixik kwaw Izaew ihe wà nehe. Namunàn wi kwaw

wanemiapo kwer nehe, i'i Tupàn ihewe. 3 A'e 'ar mehe nehe, numuzàg kwaw zegar haw purumurywete kar ma'e wà nehe. Zegar haw purumuzemumikahy kar ma'e umuzàg putar wà nehe. Heta tetea'u putar umàno ma'e kwer wà nehe. Teko weityk putar umàno ma'e kwer wanetekwer wyzài ywy rehe wà nehe. Peze'eg zo kury. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

Izaew wanemiapo kwer wanehe uzepyk àwàm

4 Peinu katu ko ze'eg nehe. Pezapo ikatu 'ym ma'e ma'e hereko 'ymar wanupe. Pezo'ok e temetarer hereko 'ymar wanuwi ko ywy rehe. 5 Nezewe peze peiko. — Ikatu mo aze mo mynykawhu zahy pyahu mehe har upaw. A'e mehe mo urupuner mo arozràn ime'eg wi haw rehe, peze peiko. Ikatu mo aze mo mytu'u haw 'ar upaw. A'e mehe mo uruzypyrog mo arozràn ime'eg wi haw rehe. Urenoz mo hekuzar uhua'u ma'e hehe. Uruexak mo ipuhuz taw nehe, hagaw paw mua'u pupe nehe. 6 Urume'eg putar arozràn ikatu 'ym ma'e teko wanupe nehe. Hemetarer 'ym ma'e nupuner kwaw wemi'u imekuzar haw rehe wà nehe. Aze ume'eg kar uxapat amo teko wanemetarer pupe nehe, nupuner kwaw a'e unewer haw imumaw paw rehe wà nehe. Nezewe mehe uzeme'eg putar urewe wà nehe. Uzeapo putar urewe uma'ereko e ma'e romo wà nehe, peze pezeupeupe.

7 Teko Izaew umume'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ikatu haw a'e wà. Zanezar umume'uahy ko uze'eg kwez kury. — Nahereharaz pixik kwaw heremiaihu wanemiapo kwer wi nehe.

8 A'e rupi ywy uryryryryz putar nehe. Ywy rehe har paw uzai'o putar uzemumikahy haw rehe wà. Ywy uzeupir putar nehe. A'e re wezyw putar nehe. Nuzawy kwaw 'y penopenogaw yrykaw Niru rehe har. 9 A'e 'ar mehe amuixe kar putar kwarahy wapyter pe hin mehe nehe. 'Ar romo ipytunahy putar nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg teko ihe kury. 10 Pepynykawhu azapo putar umàno ma'e kwer itymaw romo nehe. Napezegar kwaw nehe. Pezai'o putar pezegar haw hekuzaromo nehe. Pemunehew putar pàn ma'eryru iapo pyr pezemumikahy haw rehe nehe. Pezupin putar pe'aw peàkàg rehe har nehe no. Peiko putar teko wa'yr pitài imàno awer rehe uzai'o ma'e ài nehe. Iroahy putar a'e 'ar peme nehe.

11 Uhem ma'uhez haw 'ar iko kury. A'e 'ar mehe amono kar putar ma'uhez hawhu ko ywy paw rehe nehe. Heta putar temi'u nehe. Nezewe rehe we teko paw ima'uhez putar wà nehe. Heta putar 'y nehe no. Nezewe rehe we iziwez putar wà nehe no. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg rehe wapurenu wer haw nuzawy kwaw wama'uhez haw nehe, waiwez haw nehe no. 12 Uzypyrog putar Yryhu Umàno Ma'e Kwer her ma'e wi uzàn pà wà nehe. Oho putar te yryhu Mezitehàn her ma'e pe wà nehe. Wata putar ywy kwarahy heixe haw awyze har rehe har kutyr wà nehe, kwarahy hemaw awyze har rehe har kutyr wà nehe no. Wekar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg oho waiko wà nehe. Nuexak kwaw wà nehe. 13 A'e 'ar mehe te kwàkwàmo ikàg wera'u ma'e, te kuzàwaza ikàg wera'u ma'e iàkàzym putar uiwez pà wà nehe. 14 Amo teko umume'uahy wemiapo ràm tupàn a'ua'u Xamari pe har wanehe wà. — Amume'uahy heremiapo ràm Nà wazar rehe ihe, i'i amo wà. — Amume'uahy heremiapo ràm Merexewa wazar rehe ihe, i'i amo wà. A'e paw u'ar putar wà nehe. Nupu'àm pixik kwaw wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury.

9

Amoz wexak tàpuzuhu Metew pe har i'ar haw upuahu zàwenugar pe

1 Aexak Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ma'ea'yr hapy haw huwake ihe. Uze'eg nezewe. — Enupànupà tàpuzuhu izita ne wà nehe. Aze erenupànupà ne wà nehe, tàpuzuhu uzypyrog putar uryryryryz pà nehe. Tuwe tàpuzuhu ipehegwer u'ar teko ipupe wiko ma'e wanehe nehe. Amo uhem putar a'e wi uzepyro pà wà nehe. Ihe azuka putar a'e uzepyro ma'e ràm zeàmàtyry'ymawhu pe ihe wà nehe. Ni amo

nuhem kwaw umàno haw wi wà nehe. Ni amo nuikuwe kwaw wà nehe. 2 Aze amo wixe ywy pupe wà nehe, aze uhem umàno ma'e kwer waneta haw pe wà nehe, nezewe rehe we anuhem putar a'e wi ihe wà nehe. Aze uhem ywak rehe wà nehe, nezewe rehe we amuezyw kar wi putar a'e wi ihe wà nehe. 3 Aze izeàmim wer ywytyr Karamew rehe wà nehe, aha putar wanaikweromo ihe nehe. Apyhyk putar ihe wà nehe. Aze uzeàmim oho ihewi yryhu wy pe wà nehe, aze'eg putar àzàg yryhu pe har pe nehe. — Emokon ne wà nehe, a'e putar izupe nehe. Omokon putar wà nehe. 4 Aze zauxiapekwer weraha wemipyhyk kwer romo wà nehe, aze'eg putar zauxiapekwer wanupe nehe. Na'e uzuka putar a'e teko wà nehe. Azekaiw putar wanehe nehe. Napyro kwaw ihe wà nehe. Nan. Amumaw putar ihe wà nehe.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar ikàg wera'u ma'e opokok ywy rehe. Ywy uryryryryz ipokok mehe.
Ywy rehe har paw uzai'o uzemumikahy haw rehe wà.
Uzeupir ywy. Wezyw no.
Nuzawy kwaw 'y penopenogaw Niru yrykaw pe har.
6 Tupàn uzapo wàpuz ywak rehe.
Omono ywak ywy 'aromo no.
Wenoz 'y yryhu pe har uzeupe.
Uzakook a'e 'y ywy rehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her romo a'e.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe kury. — Teko Izaew wà, azamutar katu teko Exio ywy rehe har ihe wà. Apuamutar katu ihe no. Wamutar katu haw nuzawy kwaw peamutar katu haw. Apuerur Ezit ywy wi ihe. Nezewegatete arur Piri ywy rehe har Kereta yrypypo'o wi ihe wà no. Arur Aram izuapyapyr Kir ywy wi ihe wà no. 8 Ame'e iteko teko Izaew wanehe ihe. Heta tetea'u ikatu 'ym ma'e iapo har wà. Amukàzym putar ywy wi ihe wà nehe. Namumaw kwaw Izaew paw ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amume'u ko ma'e kwez ihe.
9 Azapo kar putar ma'e ihe nehe. Hereko haw pe har omono putar ikatu ma'e xe wà nehe. Omono putar ikatu 'ym ma'e pe pe wà nehe. Teko wenuhem arozràn iapirer wi wà. Nuweityk kwaw ni pitài arozràn wà. 10 Heremiaihu ikatu 'ym ma'e iapo har paw umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Amo teko uze'eg nezewe wà. — Tupàn numuhem kar kwaw ikatu 'ym ma'e zaneruwake a'e. Nazanezuka kar kwaw amo wanupe a'e, i'i waiko wà. A'e teko paw umàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe.

Ikatu ma'e uzeapo ma'e ràm Izaew wanupe

11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe kury. — A'e 'ar mehe azapo wi putar Tawi tuwihawete romo heko haw ihe nehe. Nuzawy kwaw tàpuz u'ar ma'e kwer. Awàpytym putar ixorok awer ipàrirogaw aiha ma'e rehe ihe nehe. Azapo wi putar a'e tàpuz u'ar ma'e kwer nehe. Kwehe mehe ikatu tàpuz. Ikatu wi putar kwehe arer zàwegatete nehe. 12 Na'e heremiaihu upyro putar Enom izuapyr waiwy pehegwer wà nehe, wanuwi wà nehe. Upyro putar heywy kwer paw amo teko wanuwi wà nehe no. Azapo kar putar a'e ma'e paw ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe.
13 Uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe arozràn hezuz putar na'arewahy nehe. Teko nupuner kwaw arozràn paw ipo'o haw rehe wà nehe ta'e heta tetea'u putar nehe xe. Uwà tyw i'a putar na'arewahy nehe. Teko nupuner kwaw uwà paw ipo'o haw rehe wà nehe. Uzapo putar win tetea'u nehe. Uwyryk putar yrykawhu àì nehe. 14 Arur wi putar heremiaihu wapyhyk awer wi wamunehew awer wi ihe wà nehe, waiwy kwehe arer pe ihe wà nehe. Uzapo wi putar tawhu heityk pyrer wà nehe. Wiko putar a'e tawhu pupe wà nehe. Uzapo putar uwà tyw wà nehe. U'u putar tykwer wà nehe. Uzapo putar amo ma'e'yw tyw wà nehe no. U'u putar i'a kwer wà nehe no. 15 Amuigo kar putar heremiaihu ywy heremimono kwer rehe ihe wà nehe. Ni amo nueraha pixik kwaw heremiaihu a'e ywy wi a'e wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar aze'eg kwez kury. Upaw.

OPAXI

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Enom ywy rehe har Opaxi her ma'e pe a'e.

Tupàn uzepyk Enom ywy rehe har wanehe

Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono kar amo uze'eg heraha har ywy nànàn a'e. Urenu ize'eg awer ure.
Nezewe i'i a'e.
— Pezemuàgà'ym nehe. Xiàmàtyry'ym putar Enom ywy rehe har zaha nehe, i'i a'e.

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko uze'eg Enom ywy rehe har wanupe.
— Apumuigo kar putar teko ikàg 'ym ma'e romo ihe nehe.
Ni amo nuzeruze'eg kwaw penehe a'e wà nehe.
3 Peneko wera'u haw hemu'em peme.
Peiko itakwaruhu wapupe,
'a pe ywytyr apyr.
A'e rupi peze'eg pezeupeupe nezewe.
— Ni amo nupuner kwaw zanereitykaw rehe xe a'e wà. Nupuner kwaw zanezuka haw rehe xe a'e wà, peze peiko.
4 Aze pewewe ywate wiràhu ài nehe,
aze pezapo penaity zahytata wainuin-uromo nehe,
ihe apuityk putar a'e wi ihe nehe.

5 Aze imunar ma'e uhem pyhaw wà,
xo wemimutar zo weraha wà.
Aze amo opo'o uwà, tuweharupi wezar amo uwà i'yw rehe.
Peàmàtyry'ymar pemumaw putar a'e wà nehe.
6 Teko Enom izuapyapyr wà. Amo imunar pema'e rehe upaw rupi wà.
Weraha penemetarer upaw rupi wà no.
7 Pemyrypar uzeapo peàmàtyry'ymar romo wà.
Pemono kar peiwy wi wà.
Kwehe mehe pezapokatu peze'egaw amo teko wanehe we zeàmàtyry'ym 'ymaw imume'u pà. Nezewe rehe we a'e teko upyhyk peiwy pewi wà.
Pemyryparete umume'u ikatu 'ym ma'e peme wemiapo ràm uzeupeupe wà.
— Enom izuapyapyr wiko iranaiw ma'e romo wà, i'i peme wà.

8 Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.
— Azepyk putar Enom wanehe amo 'ar mehe ihe nehe.
A'e 'ar mehe azuka putar ma'ekwaw katu har Enom wainuromo har upaw rupi ihe wà nehe.
Naheta kwaw ni pitài teko ma'e kwaw katu har waiwy rehe wà nehe.
9 Zauxiapekwer Temà tawhu pe har uryryryryz putar ukyze haw wi a'e wà nehe.
Zauxiapekwer zeàmàtyry'ymawhu pe oho ma'e umàno putar wà nehe. Amo uzuka putar wà nehe.

Enom ywy rehe har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg teko Enom ywy rehe har wanupe kury.
— Pepuraraw kar ma'erahy penywyr wanupe. Pezuka amo pe wà no.
Zako izuapyapyr romo wanekon wà.
A'e rupi apuzuka kar putar ihe nehe.
Iaiw paw oho putar penupi tuweharupi nehe.
11 Zauxiapekwer weityk ukenuhu Zeruzarez pe har wà.
Wixe tawhu pupe wà. Weraha ikatu ma'e paw wà. Weraha temetarer paw wà no.
A'e ma'e iapo mehe napezekaiw kwaw penywyr Izaew wanehe.
A'e zauxiapekwer amo ae ywy rehe har omomor ita ma'e papar haw hereko har wà,
a'e ma'e wemipyhyk kwer izar ràm romo hexakaw rehe wà.
A'e ma'e iapo mehe, pezapo nezewegatete pe no.

12 Penurywete a'e 'ar mehe iaiw paw penywyr Zuta wanehe i'ar awer rehe.
Na'ikatu kwaw penurywete awer ihewe.

A'e zauxiapekwer uzuka Zuta ywy rehe har tetea'u wà. Peme'e a'e ma'e rehe penurywete pà.
Na'ikatu kwaw penurywete awer ihewe.
Pepuka wanehe ma'erahy ipuraraw mehe.
Na'ikatu kwaw pepuka awer ihewe.
13 Peixe Zeruzarez tawhu pupe heremiaihu waneityk mehe.
Na'ikatu kwaw ipupe peneixe awer ihewe.
Penurywete a'e iaiw paw wanehe i'ar mehe. Na'ikatu kwaw penurywete awer ihewe.
Zauxiapekwer weityk Zuta ywy rehe har wà. Peraha wama'e wanuwi a'e 'ar mehe. Na'ikatu kwaw wama'e heraha awer ihewe.
14 Amo 'ar mehe pepyta pe iza'akaw pe. Amo Zuta uzeagaw uzàn pà wà.
Pepyhyk pe wà, wazuka pà wà.
Pemono umàno 'ym ma'e kwer uzàn ma'e pe wà, waàmàtyry'ymar wanupe pe wà. Iro penemiapo kwer ihewe.

Ywy rehe har paw wanehe uzepyk àwàm

15 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Amo 'ar mehe amume'u putar teko paw wanemiapo kwer ihe nehe.
Azepyk putar ikatu 'ym ma'e wanehe nehe. A'e 'ar uhem etea'i.
Pe Enom izuapyapyr wà. Pemekuzar putar iaiw ma'e penemiapo kwer nehe.
Pezapo iaiw ma'e amo wanupe. A'e rupi amo teko uzapo putar iaiw ma'e peme nezewegatete a'e wà nehe no.
16 Teko uzepyk heremiaihu wanehe heywytyr ikatu ma'e rehe wà.
A'e rupi azepyk wera'u putar teko a'e ywy huwake har wanehe ihe nehe no.
Azepyk putar wanehe nehe. A'e re ukàzym putar wà nehe.

Izaew heta wakàgaw a'e wà kury

17 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury.
— Ywytyr Xiàw ihewe imonokatu pyrer rehe amo teko uzepyro putar wà nehe.
Teko Izaew ywy rehe har upyhyk wi putar ywy heremimono kwer wà nehe.
18 Teko Zuta ywy rehe har a'e wà nehe, teko Izaew ywy rehe har a'e wà nehe no, nuzawy kwaw tata a'e wà nehe.
Tata wapy ka'akyr a'e. Nezewegatete Izaew umumaw putar Ezau izuapyapyr wà nehe.
Ni pitài Enom izuapyapyr nuzepyro kwaw wanuwi wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury.

19 Izaew izuapyapyr Zuta ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr har weityk putar Enom ywy rehe har wà nehe. Teko Zuta rehe har ywytyr heta 'ymaw rehe har upyro putar Piri ywy rehe har waiwy wà nehe. Izaew upyro putar Eparai waiwy wà nehe. Upyro putar Xamari wà nehe no. Teko Mezàmi izuapyapyr upyro putar ywy pehegwer Zireaz pe har a'e wà nehe no.
20 Izaew uiwy wi muitea'u heraha pyrer uzewyr putar wà nehe. Upyro putar ywy pehegwer Peni pe har a'e wà nehe. A'e ywy oho Xarepita tawhu kwarahy heixe haw awyze har kutyr har pe. Zeruzarez wi heraha pyrer Xeparaz pe wiko ma'e uzewyr putar wà nehe no. Upyro putar ywy Zuta ywy rehe har kwarahy ihemaw awyze har kutyr har wà nehe no.
21 Tupàn hemiaihu a'e wà, wàmàtyry'ymar waneityk arer a'e wà. Uzeupir putar Xiàw ywytyr rehe wà nehe. Upyta putar a'e pe teko Enom wanuwihaw romo wiko pà wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar wanuwihawete romo a'e nehe.
Upaw

ZON

Zon uzàwehem oho Tupàn wi

1 Amo 'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uze'eg Zon Amitaz ta'yr pe a'e kury.
2 — Ezemuàgà'ym nehe. Eho tawhu Nin
her ma'e pe nehe. Emume'u a'e pe har
wanemiapo kwer iaiw ma'e eho wanupe
nehe. Ta'e wakatu 'ymaw imume'u haw
uhem heapyakwar pe xe, i'i izupe.
3 Uzemuàgà'ym Zon a'e kury. Nuweruzar
kwaw Tupàn ze'eg. Uzàwehem oho izuwi,
Nin kutyr 'ym wata pà. Wezyw oho Zop
tawhu pe. Wexak amo kanuhu a'e pe no.
Oho etea'i iko 'ar mehe Epàn ywy kutyr
a'e. Omono wemetarer kanuhu izar pe
wata àwàm hekuzaromo. Wixe kanuhu
pupe. Iho wer kanuhu heruata har wanupi
Epàn pe. Iho wer muitea'u Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e wi. 4 Tupàn umur kar
ywytu wakutyr kury. Uhua'u ykotokaw
yryhu rehe har. Iaiw ywytu. — Uzeka
putar kanuhu umyter pe nehe, i'i ipupe har
wà. 5 Awa kanuhu heruata har ukyze katu
wà kury. — Urepytywà pe nehe, i'i wà.
Pitàitàigatu uze'eg uzar tupàn ua'u pe wà.
Uzypyrog ma'e imomor pà yryhu pe wà,
kanuhu imupiru kar wewera'i pà wà. A'e
'ym mehe wezyw Zon kanuhu ipupy iwype
har pe. U'aw a'e pe uker katu pà.
6 Kanuhu heruata har wanuwihaw
wexak Zon a'e pe iker mehe. Uze'eg izupe.
— Màràzàwe tuwe ereker iko. Epu'àm
Tupàn nezar pe zanepytywà àwàm henoz
pà nehe. Aze ru'u zanepuhareko putar
nehe. Aze ru'u nazanemumàno kar kwaw
nehe, i'i izupe.
7 Uze'eg kanuhu heruata har uzeupeupe
wà. — Ximomor ita'i ma'e papar haw
hereko har ko iaiw paw herur har hex-
aexak pà nehe, i'i uzeupeupe wà. Omomor
ita'i wà. Uzexak kar Zon her wanupe kury.
8 Na'e upuranu hehe wà. — Mo uzapo kar
ko iaiw paw zanewe. Ma'e erezapo iko xe
urerehe we. Ma'e wi erezur. Ma'enugar
ywy rehe har romo ereiko, i'i izupe wà.
9 — Aiko Emerew romo ihe. Amuwete
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak izar
ihe. Uzapo yryhu a'e. Uzapo ywy a'e no, i'i
wanupe.
10 Na'e umume'u Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e wi uzàwehem awer wanupe
kury. Na'e kanuhu heruata har ukyze
wera'u wiwi wà kury.
— Màràzàwe tuwe ererur agwer iaiw paw
urerehe, i'i izupe wà.
11 Uhua'u wera'u wiwi ywytu kury. Na'e
upuranu Zon rehe wà kury. — Ma'e
uruzapo putar newe ywytu imupytu'u kar
pà nehe, i'i izupe wà.
12 Zon uwazar waze'eg wanupe. — Hep-
yhyk pe yryhu pupe hereityk pà nehe.
Nezewe mehe ykotokaw upytu'u putar
nehe. Akwaw heremiapo kwer ihe. Ko
ywytuaiw ur penehe hekuzaromo a'e, i'i
wanupe.
13 Nuweruzar kwaw ize'eg wà. Uzypy-
rog u'ypykuz haw rehe ukàgaw rehe upaw
rupi wà kury. Uzeagaw kanuhu heraha pà
ywyxig yryhu izywyr har pe wà. Nupuner
kwaw wà, ta'e uhua'u wera'u ywytuàiw
wanupe kury xe. 14 Na'e uze'eg wahyhaw
rupi Tupàn pe wà kury. — O Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e. Ezepyk zo urerehe
nehe, urezuka zo pe nehe, ko awa izuka
haw hekuzaromo nehe. Ta'e ne Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ko ma'e iapo har
romo ereiko ne xe. Ko ma'e uzeapo iko
neremimutar rupi a'e, i'i izupe wà.
15 Na'e kanuhu heruata har upyhyk Zon
yryhu pe heityk pà wà kury. A'e 'ar mehe
we na'arewahy upytu'u ywytu. Upytu'u
ykotokaw no. 16 Ukyze tuwe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e wi wà kury. A'e rupi
uzuka amo ma'ea'yr wà kury, henataromo
wà kury. Umume'uahy wemiapo ràm ikat-
uahy ma'e izupe wà no.
17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
omokon kar Zon amo ipira uhua'u ma'e pe
kury. Zon umumaw na'iruz 'ar ipirahu hie
pupe wiko pà kury. Na'iruz pytun no.

2

Zon uze'eg Tupàn pe pirahu hie pupe wiko mehe a'e

1 Pirahu hie pupe wiko mehe, Zon uze'eg
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe kury.

2 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ne,

hemàno etea'i mehe azepytywà kar newe ihe.
Erewazar heze'eg ihewe.
Umàno ma'e kwer waneta haw wype hereko mehe, ahapukaz newe hezepytywà kar pà ihe.
Herenu pe heze'eg mehe ne.
3 Hereityk pe yryhu pupe,
yryhu iwy pe hemomor pà ne.
'Y umàmàn tuwe heiwyr a'e. Ykotokaw ikàg wera'u ma'e ur he'aromo.
4 — Aze ru'u Tupàn hereityk uzenatar wi a'e.
Aze ru'u naexak wi pixik kwaw hàpuzuhu ikatu ma'e nehe, a'e hezeupe.

5 'Y ur hepyk pà. Napuner kwaw hepytuhemaw rehe.
Yryhu hepyk upaw rupi.
Ka'a yryhu pe har uwàuwàn heàkàg wà no.
6 Awezyw ywytyruhu hapo pe ihe.
Awezyw ywy ukenaw tuweharupi uzewàpytym ma'e pe.
Ne hepyro pe hemàno haw wi ne,
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar.
7 — Àmàno etea'i ihe kury, a'e hezeupe.
A'e mehe hema'enukwaw nerehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Heze'egaw uhem newe neràpuzuhu ikatu ma'e pe.

8 Tupàn a'ua'u nuzawy kwaw heityk pyrer wà.
Nezewe rehe we wamuwete katu har upytu'u nerehe uzeruzar ire wà.
9 Azegar putar nekatu haw rehe nekàgaw rehe ihe nehe.
Azuka putar ma'ea'yr nerenataromo nehe.
Azapo putar ma'e heremimume'u kwer nehe.
Purupyro haw ur Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi.
10 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ipirahu pe kury. A'e rupi ipirahu uhuhuk Zon ywyxig rehe imomor pà kury.

3

Zon wiko Nin taw pe kury

1 Uze'eg zuapyr wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e mokoz haw Zon pe kury.

2 — Ezemuàgà'ym kury. Eho tawhu Nin her ma'e pe nehe. Amume'u putar amo heze'eg newe nehe. Emume'u a'e ze'eg eho a'e pe har wanupe nehe, i'i Tupàn izupe.

3 Uzemuàgà'ym Zon Nin pe oho haw rehe kury. Oho a'e pe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg awer rupi katete kury. Uhua'u Nin tawhu. Aze awa ipurahaw wer tawhu rehe, umumaw na'iruz 'ar hahaw pà. 4 Uhem Zon oho tawhu pe. Umumaw pitài 'ar wata pà. Na'e uzypyrog ko ze'eg imume'u pà teko wanupe kury. — 40 'ar ipaw 'ym mehe we Tupàn umumaw putar Nin tawhu a'e nehe, i'i oho iko.

5 Na'e teko Nin pe har uzeruzar Tupàn rehe wà kury. Pitàitàigatu umumaw amo 'ar umai'u 'ym pà wà. Teko paw a'e wà, hemetarer wera'u ma'e wà, ikàg 'ym ma'e wà no, umunehew pàn ma'eryru iapo pyr uzehe wà. Nezewe mehe wexak kar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe uzemumikahy haw wà.

6 Amo umume'u a'e ma'e oho Nin tawhu pe har wanuwihaw pe wà. Upu'àm tuwihawete wenawhu wi. Wenuhem ukamir puku hekuzar katu ma'e uzewi. Umunehew pàn ma'eryru iapo pyr ukamir romo uzemumikahy haw hexak kar pà. Wapyk oho tanimuk rehe no. 7 Umume'u kar ko uze'eg tawhu pe har wanupe no. — Penuwihawete uzapo kar ko ma'e iko peme kury. Amogwer tuwihaw uzapo kar ko ma'e hereko peme wà no. Ni amo nupuner kwaw ma'e i'u haw rehe wà. Teko paw wà, ma'ea'yr paw wà no, tapi'ak wà, àràpuhàràn hawitu ma'e wà no, nupuner kwaw umai'u haw rehe wà nehe, nupuner kwaw uwi'u haw rehe wà nehe no. 8 Teko paw wà, ma'ea'yr paw wà no, tuwe umunehew pàn ma'eryru iapo pyr uzehe wà nehe. Tuwe teko uze'eg tuwe Tupàn pe pitàitàigatu wà nehe. Tuwe wezar wape iaiw ma'e wà nehe. Tuwe upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe no. 9 Aze ru'u nezewe mehe Tupàn uzewyr putar uze'eg awer wi nehe. Aze ru'u uwew putar ikwahy haw nehe. Aze ru'u numumaw kwaw Nin nehe. Nezewe mehe nazamàno kwaw nehe.

10 Tupàn wexak wanemiapo kwer kury. Wexak ikatu 'ym ma'e iapo re wapytu'u

haw. A'e rupi uzewyr uze'eg awer wi. Nuzepyk kwaw tawhu pe har wanehe. Nuzapo kwaw ma'e uze'eg awer rupi kury.

4

Zon ikwahy haw, Tupàn purupuhareko haw a'e no

1 A'e ma'e hexak mehe wikwahy Zon a'e kury. Na'ikatu kwaw tawhu rehe Tupàn izepyk 'ymaw izupe.

2 A'e rupi uze'eg nezewe Tupàn pe kury. — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Heywy wi hehem 'ym mehe we amume'u ko ma'e neremiapo ràm ihe. A'e rupi hezàwehem wer newi Epàn ywy kutyr ihe. Akwaw Tupàn purupuhareko ma'e romo nereko haw ihe. Akwaw puruamutar katu ma'e romo nereko haw no. Iàrew nekwahy haw. Akwaw nereko haw. Akwaw nekatu haw. Tuweharupi nezewyr wer neze'eg wi. Nanezepyk wer kwaw purehe. Akwaw nereko haw. 3 A'e rupi hezuka pe kury, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Hemàno àwàm wi ikatu wera'u herekuwe àwàm ihewe, i'i izupe.

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uwazar ize'eg izupe. — Zon. Aipo ikatu nezewe nekwahy haw, i'i izupe.

5 Na'e uhem Zon Nin tawhu wi kury. Oho kwarahy hemaw kutyr. Wapyk a'e pe muitea'u tawhu wi. Na'e uzapo wàpuzràn uzeupe. Wapyk i'àgaw pe. Wàro ma'e tawhu pe uzeapo ma'e ràm in a'e pe. 6 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuezuz kar amo ka'akyr Zon i'aromo kury, i'àgaw pixika'i ma'e iapo pà izupe. Nezewe mehe nahaku wera'u kwaw kwarahy izupe. Ikatuahy a'e ka'akyr i'àgaw Zon pe. 7 Iku'egwer pe kwarahy ihem etea'i mehe Tupàn omono kar amo yhok a'e ka'akyr i'u kar pà a'e. A'e rupi uxinig ka'akyr Zon wi kury. 8 A'e re uhem kwarahy. Tupàn umur kar amo ywytu hakuahy ma'e kwarahy hemaw wi kury. Iàkàzym tària'i Zon kwarahy hakuahy mehe. Nuzawy kwaw iàkàg ukaz ma'e. A'e rupi imàno wer zepe kury. — Hemàno àwàm ikatu wera'u ihewe herekuwe wi àwàm wi, i'i uzeupe.

9 Na'e upuranu Tupàn hehe. — Zon, aipo ikatu nekwahy haw 'àg ka'akyr rehe, i'i izupe. Uwazar Zon ize'eg izupe a'e. — Ikatu hekwahy haw. Te hemàno wer zepe hekwahy haw wi, i'i izupe.

10 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg izupe kury. — Wi ka'akyr hezuz amo 'ar mehe. Te pyhaw. Iku'egwer pe ukàzym. Nerezapo kwaw ma'e imuezuz kar pà. Nezewe rehe we erepuhareko katu a'e ka'akyr. 11 A'e rupi ikatu wera'u tawhu Nin rehe hezepyk 'ymaw. Heta 120.000 kwarer kuzàtàigwer wanehe we xe wà. Heta tetea'u ma'ea'yr wà no. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e wà. Upaw.

MIKEZ

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u ko uze'eg Mikez Morezet tawhu
pe har pe a'e. Mikez wexak ma'e Xam-
ari tawhu pe uzeapo ma'e ràm upuahu
zàwenugar pe a'e. Wexak ma'e Zeruzarez
tawhu pe uzeapo ma'e ràm no. Zotàw,
Akaz, Ezeki wiko teko Zuta wanuwihawete
romo a'e 'ar mehe a'e wà, a'e ma'e Mikez pe
izexak kar mehe a'e wà.

Tupàn uzepyk Xamari tawhu pe har wanehe

2 Pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe, teko
paw wà.
Pezekaiw katu hehe nehe, ywy nànànar wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
wexak penemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e. Umume'u putar penemiapo
kwer paw nehe.
Uze'eg putar wàpuzuhu ywak rehe har wi
nehe.
3 Wezyw putar weko haw wi nehe.
Wata putar ywytyr wanehe nehe.
4 Ywytyr uzekazeka ipy iwype wà.
Nuzawy kwaw iraity tata pupe typyràn
ma'e wà.
Ywyàpyznaw uzewàpytymawok putar wà
nehe.
Nuzawy kwaw 'y tetea'u ywy wamyteromo
uwyryk ma'e.

5 A'e ma'e paw uzeapo putar nehe, ta'e
teko Izaew uzapo ikatu 'ym ma'e wà xe.
Ta'e nuputar kwaw Tupàn uzar romo wà
xe. Mo umuzewyr kar Izaew Tupàn wi
wà. Xamari pe har umuzewyr kar wà.
Mo uzapo kar tupàn a'ua'u wamuwete haw
Zuta ywy rehe wà. Zeruzarez tawhu pe
har uzapo kar wà. 6 A'e rupi Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe. — Azapo
putar Xamari tawhu ma'e heityk pyrer
ywytyr romo iapo pyrer romo kaiwer rehe
har romo ihe nehe. Azapo putar tupawer
uwà tyw romo nehe. Aruwaruwak putar
itahu tawhu parer ywytyr wi nehe. Aexak
kar putar ita tàpuz Xamari pe har wype
har ywy rehe ihe wà nehe. 7 Azukazuka
kar putar tupàn a'ua'u wanagapaw upaw
rupi ihe wà nehe. Kuzà wyzài tupàn
a'ua'u wanàpuzuhu pe iaiw ma'e iapo har
a'e wà, omono'ono'og temetarer tetea'u
tupàn a'ua'u wanenataromo awa wapuhe
uker haw hekuzar a'e wà. Amunyk kar
putar tata wanemetarer rehe upaw rupi
ihe nehe. Tupàn a'ua'u ikaika pyrer
uzeapo putar ywytyr ma'e heityk pyrer
romo a'e wà nehe. Kuzà wyzài wazar
ume'eg kar ma'e tetea'u wanemetarer rehe
wà. Omono putar a'e ma'e kuzàwyzài amo
tupàn a'ua'u wanàpuzuhu pe har wanupe
wà nehe.

Wàmàtyry'ymar uhem wà Zeruzarez tawhu huwakea'u wà kury

8 A'e rupi azai'o hereiheihem pà
ma'erahy rehe ihe. Ata aha teko hexapat
'ym ihe, hema'e 'ym ihe, hezemumikahy
haw hexak kar pà ihe. Azai'o awara ài.
Amuhem hereiheihemaw wiranu ài ihe
no. 9 Ta'e teko Xamari pe har waperew
a'e wà xe, nupuner kwaw uke'e haw rehe
a'e wà xe. Iaiw paw uhem Zuta pe. Uhem
etea'i Zeruzarez heremiaihu waneko haw
huwake.
10 Pemume'u zo zanereityk awer Kat
tawhu pe nehe. Pezypyrog zo pezai'o pà
nehe. Teko Metereapara pe har wà, pe-
wapewak ywy rehe pezemumikahy haw
hexak kar pà nehe. 11 Xapir tawhu pe
har wà, peata peho peiko pema'e 'ym pà
nehe. Pemaranugar pemunehew pàwàm
me peho mehe nehe. Zàànà pe har wà,
pehem zo tawhu wi nehe. Teko Mete-Ezew
tawhu pe har wazai'o haw henu mehe
pekwaw putar iaiw ma'e wanupe ihemaw
nehe. Nupuner kwaw pepytywà haw rehe
a'e 'ar mehe wà nehe.
12 Marot tawhu pe har wàro upyro àràm
waiko ukyze pà wà. Ta'e Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e umur kar a'e iaiw paw
Zeruzarez huwakea'i a'e xe. 13 Araki pe
har wà, pezàpixipixi kawaru ywyramawa
wanehe wà nehe. Peiko Izaew wazàwe
pe. Pezapo kar ikatu 'ym ma'e Zeruzarez
pe har wanupe. 14 A'e rupi, teko Zuta
ywy rehe har wà, — Zazur rihi, nuruexak
wi kwaw ure nehe, peze Morezete Kat
tawhu pe nehe. Izaew wanuwihawete
uzepytywà kar putar Akaziw tawhu pe har
wanupe wà nehe. Nupytywà kwaw wà

nehe. Uzapo putar ikatu 'ym ma'e wanupe nehe.
15 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Amono putar Marexa tawhu wàmàtyry'ymar wapo pe ihe nehe. Izaew wanuwihaw uzeàmim putar oho itakwaruhu Ànurà tawhu huwake har pupe wà nehe. 16 Teko Zuta ywy rehe har wà. Pemonohok pe'aw nehe. Pezupin peàkàg pezemumikahy haw hexak kar pà. Ta'e zauxiapekwer weraha putar pena'yr penemiamutar katu wemipyhyk kwer romo wà nehe, muitea'u waiwy wi wà nehe xe.

2

Tupàn uzepyk hemetarer 'ym ma'e wanupe ma'erahy upuraraw kar arer wanehe

1 Amo tuwihaw umume'u amo teko wama'e rehe umunar àwàm uzeupe upaw wi upu'àm 'ym mehe we wà. Umume'u amo teko wanupe ma'erahy ipuraraw kar àwàm uzeupe wà no. Na'e upu'àm uker haw wi wà. Tàrityka'i uzapo wemimutar oho wà, ta'e ikàg a'e wà xe, ta'e hemetarer katu ma'e romo wanekon a'e wà xe. A'e tuwihaw uzemumikahy putar wà nehe. 2 Aze uputar amo ywy pehegwer, aze ru'u amo tàpuz, upyro oho uzeupe wà. Hurywahyahy amo rehe wà. Nuzeruze'eg kwaw wànàm wanehe wà. Nuzeruze'eg kwaw ma'e rehe wà no. 3 A'e rupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe wanupe kury. — Amu'ar kar putar iaiw paw penehe ihe nehe. Napehem kwaw izuwi nehe. Pepuraraw putar ma'erahy a'e 'ar rehe nehe. A'e re napeata kwaw peneko wera'u haw rupi nehe. 4 A'e 'ar ihem mehe nehe, amogwer teko umuzàg putar zegar haw amo ze'egaw penehe har wà nehe. Umuzàg putar ko zegar haw purumuzemumikahy kar haw wà nehe.

— Azeharomoete zanemuaiw Tupàn a'e.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e upyro kar zaneiwy zanewi amo wanupe.
Upyro kar zanema'e zanewi no. Omono zaneiwy zanereityk arer wanupe.
Omono zanema'e zanepyhyk arer wanupe no, i'i wanupe wà.

5 Amo 'ar mehe Tupàn umuza'aza'ak wi putar ko ywy wemimume'u kwer nehe, ipehegwer wamono pà wemiaihu wanupe nehe. A'e 'ar mehe napepyhyk kwaw ni pitài ipehegwer nehe.
6 Teko uze'eg ihewe wà kury. — Epytu'u Tupàn ze'eg imume'u re nehe. Emume'u zo agwer ma'e urewe nehe. Tupàn numu'ar kar kwaw agwer iaiw paw urerehe nehe. 7 Aipo Tupàn omono uze'egaiw Izaew wanehe. Aipo Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wikwahy. Aipo nezewe haw uzapo wikwahy mehe, i'i ihewe wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Azeharomoete ikatuahy heze'eg ikatu ma'e iapo har wanupe. 8 Napeiko kwaw ikatu ma'e iapo har romo. Peiko heremiaihu waàmàtyry'ymar zàwenugar romo. Pezàmàtyry'ym peho wà. Awakwer uzewyr zeàmàtyry'ymawhu wi wà. — Kwa, ikatuahy putar zanereko àwàm nehe kury, i'i uzeupeupe wà. A'e 'ar mehe we pemunar wakamir rehe. 9 Pemono kar heremiaihu wanemireko waneko haw ikatu ma'e wi wà. Nezewe mehe wamemyr nupyhyk pixik kwaw ikatu ma'e heremimume'u kwer wà nehe. 10 Pehem xe wi nehe. Peho muitea'u pe nehe. Napepytu'u katu kwaw xe nehe. Heta tetea'u teko imunar ma'e xe wà. Heta tetea'u teko iaiw ma'e iapo har xe wà no. A'e rupi aityk putar tuwe tawhu ihe nehe. Amumaw putar tuwe nehe.
11 Aze amo Tupàn ze'eg imume'u har hemu'em a'e, ikatu teko wanupe a'e. Aze numume'u kwaw Tupàn ze'eg azeharomoete har, ikatu wanupe. Aze umume'u win tetea'u wanupe, ikatu wanupe. Aze umume'u kàwiràn xeruwez her ma'e wanupe, ikatu wanupe.

Tupàn umume'u wemiaihu wapyro àwàm wanupe

12 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e teko Izaew wanupe kury. — Pe umàno 'ym ma'e ràm pe, apomono'og putar ihe nehe. Apureruzewyr putar ywy heremimume'u kwer pe nehe. Àràpuhàràn mono'ogar weraha weimaw ka'api'i ikatu ma'e rehe wà. Pyhaw weraha waker haw pe pari pupe wà no. Nezewegatete apuerur putar ko ywy rehe nehe no. Tawhu ko ywy rehe

har pe heta putar teko tetea'u wà nehe. Tynehem putar a'e taw a'e nehe.
13 Tupàn uzapokatu putar wanape ràm wemiaihu wanupe nehe. Uhem putar tawhu pàrirogaw tàtà hukenaw rupi wemimutar rupi wà nehe. Tuwihawete Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e oho putar wanenataromo nehe. Teko paw oho putar haikweromo wà nehe.

3

Mikez uze'egahy pureruze'eg ma'e wanehe, Tupàn ze'eg imume'u har wanehe no

1 Izaew wanuwihaw wà. Izaew waneruze'egar wà. Peinu katu ko ze'eg nehe. Tuwe pereko katu teko pe wà nehe, ikatu ma'e iapo pà wanupe nehe, wanupe penemu'em 'ym pà nehe, wama'e rehe pemunar 'ym pà nehe no. 2 Napeiko kwaw nezewe. Napeakatuwawahy kwaw ikatu ma'e iapo haw rehe. Pezamutar katu iaiw ma'e iapo haw. Pepirok heremiaihu wà. Pezo'ok wano'o kwer wakàgwer wi no. 3 Pe'u heremiaihu wano'o kwer. Pezo'ok wapirer wanuwi. Pezukazuka wakàgwer. Pekixikixi wano'o kwer ipei'ài'àg pà ma'ero'o kwer imimoz pyràm ài. 4 Amo 'ar uhem putar nehe. A'e 'ar mehe penoz putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e nehe. Nuzekaiw kwaw penehe nehe. Pezapo ikatu 'ym ma'e peho peiko. A'e rupi napenenu kwaw peze'eg mehe a'e nehe.
5 Tupàn ze'eg imume'u har hemu'em teko wanupe wà. Aze pemono ma'e wanupe, — Ikatuahy putar peneko àwàm nehe, i'i peme wà. Aze napemono kwaw ma'e wanupe, — Zeàmàtyry'ymawhu ur putar peme nehe, i'i peme wà. Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e iko a'e uze'eg imume'u mua'u har wanupe.
6 — Napexak kwaw ma'e uzeapo ma'e ràm nehe. Xo ipytunaw pexak putar nehe. Napexak kwaw ma'e pepuahu zàwenugar nehe. Ipytun putar peme nehe. Tatainy 'ar romo har ukàzym putar pewi nehe. Ipytunaw pyhaw har u'ar putar penehe nehe. 7 Ma'e uzeapo ma'e ràm ikwaw par wà nehe, ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har wà nehe, imaranugar putar wà nehe. Tupàn nuwazar kwaw waze'eg wanupe wapuranu mehe nehe. A'e rupi teko upytu'u putar wanehe uzeruzar ire wà nehe.
8 Naiko kwaw amogwer Tupàn ze'eg imume'u har wazàwe ihe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Hekwe umur ukàgaw ihewe a'e. Uzamutar katu kar ikatu ma'e iapo har ihewe. Umuhem kar ma'e wi hekyze haw ihewi. A'e rupi amume'u teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e aha teko wanupe ihe. Teko Izaew iaiw paw amume'u aha teko ihe no. 9 Peinu katu nehe Izaew wanuwihaw wà. Izaew waneruze'egar wà. Napeakatuwawahy kwaw ikatu ma'e rehe. Penemu'em teko wama'e ipyhyk e pà wanuwi. 10 Pezapo Zeruzarez tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer ikatu 'ym ma'e iapo haw romo. Teko wazuka haw romo pezapo tawhu peiko. 11 Tuwihaw Zeruzarez pe har upyhyk temetarer wemu'emaw rupi wà. Xaxeto upyhyk temetarer Tupàn ze'eg rehe purumu'e haw hekuzaromo wà. Ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har wenoz temetarer teko wanupe wà, uma'ereko haw hekuzaromo wà. Nezewe rehe we i'i nezewe purupe wà. — Kwa, Tupàn zanepytywà a'e, i'i mua'u purupe wà. — Ni amo ikatu 'ym ma'e nuzeapo kwaw zanewe nehe, ta'e Tupàn zanemyrypar romo hekon a'e xe, i'i purupe wà.
12 Penemiapo kwer iro Tupàn pe. A'e rupi Zeruzarez uzeapo putar ita tetea'u ywytyr romo iapo pyràm romo nehe. Teko weruwaruwak putar ywy Xiàw ywytyr rehe har wà nehe, wyzài ma'etym àwàm ài wà nehe. Tupàn Hàpuzuhu renaw uzeapo putar ka'a romo nehe no.

4

Tupàn Izaew wazar pureruze'egatu haw puràmàtyry'ym 'ymaw no

1 Amo 'ar mehe nehe, ywytyr Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu henaw a'e nehe,
iaiha katu wera'u putar amogwer ywytyr wanuwi a'e nehe.
Upyta putar amogwer ywytyr wamyter pe iaiha wera'u ma'e romo nehe.
Teko ywy nànànar uzàn putar oho a'e pe wà nehe.
2 A'e teko uze'eg putar nezewe wà nehe.

— Zazeupir ywytyr Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e henaw pe nehe.
Zaha Tupàn Izaew wazar hàpuzuhu pe
nehe.
Zanemu'e putar zaneremiapo ràm ikatu
ma'e rehe nehe.
Zata putar zaha hape rupi nehe.
Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ipu-
rumu'e haw ur Zeruzarez wi a'e xe.
Ywytyr Xiàw rehe wiko mehe uze'eg wemi-
aihu wanupe.

3 Wiko putar teko tetea'u waneruze'egar
romo nehe.
Aze amo ywy rehe har uzàmàtyry'ym
amo ae ywy rehe har muitea'u har
wà nehe, Tupàn umume'u putar
ikatu 'ym ma'e iapo arer wà nehe,
wamupytu'u kar pà wàmàtyry'ym ire
wà nehe.
Teko uzapo putar utakihepuku a'e wà
nehe, ywy heruwaruwakaw romo
a'e wà nehe.
Uzapo putar upurukutukawhu uzyapar
romo wà nehe no.
Teko ywy nànànar nuzeàmàtyry'ym wi pixik
kwaw wà nehe.
Nuzemuàgà'ym wi pixik kwaw zeàmàtyry'ymawhu
pe oho haw rehe wà nehe.
4 Ikatuahy putar waneko àwàm paw teko
wanupe nehe.
Pitàitàigatu upytu'u ma'e'yw pi her ma'e
iwype nehe, uwà 'yw iwype nehe.
Ko ma'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Ikàg Wera'u Ma'e umume'u iko a'e.

5 Teko amo ae ywy rehe har umuwete katu
uzar tupàn a'ua'u wà. Weruzar uzar
ze'eg wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko
Zanezar romo a'e.
Ximuwete katu zane. Xiruzar ize'eg tuwe-
harupi nehe.

Tupàn upyro putar wemiaihu a'e wà nehe

6 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e kury. — Amo 'ar mehe
amono'og putar ma'erahy ipuraraw arer
ihe wà nehe. Ta'e azepyk wanehe waiwy
wi wamono kar pà a'e 'ym mehe ihe xe.
7 Aruzewyr putar wikuwe ma'e ywy muite
har wi ihe wà nehe. Amono'og putar teko
nehe, ikàg ma'e romo wamuigo kar pà
ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e aiko putar wanuwihawete romo Xiàw
ywytyr rehe ihe nehe. A'e 'ar henataromo
wiko putar heremiaihu romo tuweharupi
wà nehe. 8 Aiko Zeruzarez pe heremiaihu
wanehe hezekaiw pà àràpuhàràn wanehe
uzekaiw ma'e ài ihe. A'e tawhu uzeapo
wi putar tawhu ko ywy rehe har ikàg
wera'u ma'e romo nehe. Uhua'u wera'u
putar amogwer tawhu Izaew ywy rehe har
wanuwi nehe.
9 Zeruzarez. Erezai'o iko kuzà ime-
myrahy ma'e ài. Màràzàwe tuwe erezai'o
iko. Aipo neruwihawete heta 'ymaw rehe
erezai'o iko. Aipo neruwihawete hehe
we har wamàno awer rehe erezai'o iko.
10 Zeruzarez. Ewaewak nerahy haw rehe.
Nereiheihem kuzà imemyr zexak kar ma'e
ài nehe. Ta'e nepupe wiko ma'e uhem
putar newi wà nehe xe. Wiko putar kaiwer
pe wà nehe. A'e re oho putar Mawiron pe
wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
upyro putar wà nehe. Wenuhem wi putar
wàmàtyry'ymar wanuwi wà nehe.

11 Teko ywy tetea'u wanehe har uze-
mono'og wà Zeruzarez iàmàtyry'ym pà wà.
Nezewe i'i a'e teko wà. — Ximumaw
Zeruzarez tawhu zane nehe. Ximuaiw
nehe, i'i uzeupeupe wà. 12 A'e teko nuk-
waw kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ima'enukwaw paw wà. Nukwaw kwaw
hemiapo ràm wà. A'e ae omono'og a'e
teko a'e wà, ta'e izepyk wer wanehe a'e
xe. A'e teko nukwaw kwaw Tupàn hemi-
apo kwer wà, nukwaw kwaw hemiapo ràm
wà. Teko omono'og arozràn haryw ixoixok
pà wà, arozrànete iapirer wi imunyryk pà
wà. Nezewegatete Tupàn omono'og teko
wamumaw pà wà no.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
kury. — Teko Zeruzarez pe har wà.
Pepu'àm peàmàtyry'ymar wazuka pà nehe.
Apumukàg putar ihe nehe. Peiko putar
tapi'ak awa i'ak itaper iapo pyrer hereko
har ài nehe, ipyàpe itamorog iapo pyrer
hereko har ài nehe. Pemumaw putar
teko ywy tetea'u wanehe har wà nehe.
Aiko ywy nànànar wazar romo ihe. Pe-
mur putar wama'e wakàgaw rupi wanemi-
mono'og kwer ihewe nehe.

5

1 Teko Zeruzarez pe har wà. Pezemuàgà'ym peàmàtyry'ymar wanuwi pezepyro pà nehe. Ta'e zauxiapekwer peàmàtyry'ymar umàmàn waiko taw iwyr wà xe. Ipuruzuka wer Izaew wanuwihawete rehe wà.

Tupàn umume'u Tuwihawete tur àwàm a'e

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Merez-Eparat, taw Zuta ywy rehe har pixika'i wera'i ma'e romo ereiko ne. Nemyter pe Izaew wanuwihawete ràm uzexak kar putar nehe. Kwehe mehe iànàm waipy uzypyrog a'e taw pupe wiko pà wà.

3 Tupàn omono putar Izaew waàmàtyry'ymar wapo pe wà nehe. Waàmàtyry'ymar wiko putar wazar romo wà nehe. Umumaw putar kwarahy tetea'u nezewe wà. Na'e amo kuzà ipuru'a putar nehe. Imemyr izexak kar mehe Izaew amo ae ywy rehe ipyhyk pyrer uzewyr putar wànàm wanehe we uzemono'ono'og pà wà nehe, ywy Tupàn hemimume'u kwer rehe wà nehe. 4 Tuwihawete ur putar wemiaihu wanehe uzekaiw ma'e romo wiko pà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur putar ukàgaw izupe nehe, a'e teko waneruze'eg mehe nehe. Upureruze'eg putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e her rehe nehe, uzar ikàg ma'e her rehe ipuràg eteahy ma'e her rehe nehe. Hemiaihu wiko putar ikatu haw rupi wà nehe. Ni amo zauxiapekwer amo ae ywy rehe har nuzàmàtyry'ym kwaw wà nehe. Ta'e wanuwihawete ikàgaw uhàuhàz putar ywy muite wera'u ma'e nànàn a'e nehe xe. 5 Werur putar zeàmàtyry'ym 'ymaw purupe nehe. Zauxiapekwer Axir pe har uzàmàtyry'ym putar zaneiwy rehe har a'e wà nehe, tawhu ikàg ma'e wapyhyk pà a'e wà nehe. Ximono kar putar zaneruwihaw ikàg wera'u ma'e a'e zauxiapekwer wakutyr zane wà nehe. 6 Zaneruwihaw wixe putar Axir ywy rehe wà nehe, a'e ywy ipyro pà wà nehe, a'e zauxiapekwer wamumaw pà wà nehe. (Niroz amo ae Axir her romo a'e.) Nezewe mehe Axir zaneiwy iàmàtyry'ym mehe zaneruwihawete zanepyro putar wanuwi a'e nehe.

7 — Zuwiri zàwenugar wà, i'i putar teko amo ae ywy rehe har wà nehe, Izaew umàno 'ym ma'e kwer wanupe wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umur kar zuwiri ywy rehe a'e. Nuzawy kwaw àmàn ma'e itym pyrer rehe u'ar ma'e kwer wà nehe no. Tupàn wiko a'e Izaew wikuwe ma'e wapytywà àràm romo nehe. — Urepytywà pe nehe, ni'i kwaw amo teko wanupe wà nehe. Xo Tupàn pe zo i'i putar wà nehe. 8 Izaew wikuwe ma'e wiko putar amogwer teko wainuinuromo wà nehe. Nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw miar wainuinuromo har wà nehe. Nuzawy kwaw zàwàruhu ipyahu ma'e àràpuhàràn uzemono'og ma'e waàmàtyry'ymar nehe. Upyhyk wà. Upei'ài'àg wà no. Ni amo nupuner kwaw a'e àràpuhàràn wapyro haw rehe zàwàruhu wi wà. 9 Nezewe mehe teko Izaew weityk putar wàmàtyry'ymar upaw rupi wà nehe. Uzuka putar upaw rupi wà nehe no.

10 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe teko Izaew wanupe kury. — A'e 'ar mehe azuka putar waneimaw kawaru ihe wà nehe. Azukazuka putar wama'e ywyramawa ihe wà nehe no. 11 Waneko haw tawhu azapo putar ma'e heityk pyrer ywytyr romo uzeapo ma'e kwer romo nehe. Aeityk putar wanàpuzuhu tàtà ma'e ihe wà nehe no. 12 Amumaw putar wapaze haw ihe nehe, purumupytuhegatu kar haw iapo re wamupytu'u kar pà nehe. Azo'ok putar uzeapo ma'e ràm imume'u har paw wamyter wi wà nehe no. 13 Azukazuka putar wazar tupàn a'ua'u ihe wà nehe. Azukazuka putar ita aiha katu ma'e tupàn a'ua'u Ma'aw her ma'e wanagapaw ihe wà nehe no. Napemuwete wi pixik kwaw ma'e pepo pupe penemiapo kwer pe wà nehe kury.

14 Aeityk putar ywyra aiha katu ma'e tupàn a'ua'u pezar wanagapaw ihe wà nehe no. Amumaw putar tawhu paw nehe no. 15 Aikwahy putar nehe. Aikwahy putar azeharomoete nehe. A'e rupi azepyk putar teko amo ywy rehe har heze'eg ihaw par wanehe upaw rupi katete ihe nehe.

6

Tupàn umume'u wemiaihu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanehe uzepyk àwàm no

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u putar wemiaihu wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e nehe kury. Peinu katu
ize'eg nehe kury.

Epu'àm, Tupàn, wanemiapo kwer ikatu
'ym ma'e imume'u pà nehe.
Ywytyruhu wà nehe, ywytyr wà nehe no,
tuwe wenu ize'eg mehe wà nehe
kury.
2 O ywytyruhu wà. O ywy iwype har ikàg
ma'e wà.
Peinu katu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Izaew wanemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e imume'u mehe nehe kury.
Ta'e heta amo ma'e wemiaihu wanehe we
iapo katu pyràm a'e rihi xe.
Umume'u putar teko Izaew wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe kury.

3 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e kury. — Heremiaihu wà,
ma'e azapo kar peme herape iawy kar
pà peme. Aipo azapo kar ma'e tetea'u
wera'u peme. Pewazar heze'eg ihewe
kury. 4 Kwehe mehe apupyro Ezit ywy
wi ihe. Peiko amo wanupe uma'erekoahy
e ma'e romo a'e 'ar mehe. Apupyro ihe.
Amono kar Moizez peme. Amono kar
Àràw peme no. Amono kar Mirià peme
no. Peneruze'eg arer romo wanekon
wà. Wexak kar peata àwàm ywyxiguhu
rehe har peme wà. 5 Heremiaihu wà.
Pema'enukwaw Marak hemiapo putar
awer rehe. Moaw wanuwihawete romo
hekon a'e. Ipurapo kar wer ikatu 'ym
ma'e rehe peme. Pema'enukwaw Màrààw
Meor ta'yr peze'eg iwazar awer rehe no.
Uzeapo ma'e tetea'u a'e 'ar rehe. Pehem
ywyàpyznaw Akaz her ma'e wi peker
haw wi. Peata tetea'u peho peiko. Na'e
iahykaw rehe pehem tawhu Ziwkaw pe.
Pema'enukwaw a'e 'ar rehe uzeapo ma'e
kwer paw wanehe. Ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e apupytywà ihe. A'e rupi peityk
peàmàtyry'ymar paw wà. Peneharaz zo a'e
ma'e paw wanuwi nehe.

Ma'e te Tupàn uzapo kar zanewe

6 Ma'e araha putar hezeupi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e imuwete katu mehe ihe
nehe. Ma'e amono putar Tupàn Ywate
Wera'u Ma'e pe nehe. Aipo amono putar
tapi'aka'yr pitài kwarahy hereko har izupe
wà nehe. Aipo amunyk putar tata wanapy
paw pà nehe. 7 Aipo Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e hurywete putar nehe, aze
azuka àràpuhàràn hawitu ma'e tetea'u hen-
ataromo wà nehe. Aipo hurywete putar
uri kawer 'y yrykawhu pupe har zàwenugar
rehe nehe, aze amono izupe nehe. Aipo
azuka putar hera'yripy heremiapo kwer
ikatu 'ym ma'e hekuzaromo nehe, iaiw
ma'e hekuzaromo nehe, henataromo
nehe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak
kar ukatu haw zanewe a'e. Uzapo kar ma'e
iko zanewe. Umume'u wemiapo putar
haw zanewe. Ikatu ma'e iapo haw up-
utar iko a'e. Aze zazeamutamutar katu
tuwe nehe, hurywete putar nehe. Aze
nazaiko wera'u kwaw amo wanuwi nehe,
aze xiruzar ize'eg nehe, hurywete putar
nehe.

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
iko Zeruzarez tawhu pe har wanupe.
Ma'e kwaw katu har uzeapyaka katu
ize'eg rehe wà, imuwete katu pà wà.
Nezewe uze'eg iko. — Zuta izuapyapyr
wà. Zeruzarez tawhu pe har wà. Peinu
katu ko heze'eg nehe. 10 Heta tetea'u
temetarer teko ikatu 'ym ma'e wanàpuz
me. Imunar a'e temetarer rehe imono'og
mehe wà. Uma'ereko puhuz haw hagaw
paw hemu'em ma'e rehe we wà. Iro
wanemiapo kwer ihewe. 11 Aze amo
wexak kar ma'e puhuz haw hagaw paw
hemu'em ma'e pupe, aipo apuner iaiw paw
wi hereharaz haw rehe nehe. 12 Zeruzarez
tawhu pe hemetarer katu ma'e imunar
teko wama'e rehe wà. A'e pe wiko ma'e
paw a'e wà, wiko hemu'em ma'e romo a'e
wà, imunar ma'e romo a'e wà no. 13 A'e
rupi azypyrog penehe hezepyk pà kury.
Apumumaw putar penemiapo kwer ikatu
'ym ma'e rehe ihe nehe. 14 Penemi'u ràm
nuhyk kwaw peme nehe. Pema'uhez
putar tuweharupi nehe. Peporomono'og
wer putar penemetarer tetea'u rehe nehe.

Napepuner kwaw wyzài penemetarer imono'ogaw rehe nehe. Aze pemonokatu amo ma'e pe nehe, amuaiw kar putar a'e ma'e zauxiapekwer wanupe peàmàtyry'ym kar mehe ihe nehe. 15 Pezutym putar ma'eà'yz nehe. Nape'u kwaw ma'e nehe. Pezuhazuhaw putar uri nehe. Nape'u kwaw ikawer nehe. Pepyropyrog putar uwà rehe nehe. Nape'u kwaw tykwer nehe. 16 A'e ma'e paw uzeapo putar nehe, ta'e pezapo iaiw ma'e tuwihawete Oniri ài pe xe, ta'yr tuwihawete Akaw ài pe no xe. Pezapo ma'e peho peiko waze'eg awer rupi katete. A'e rupi amumaw putar Zeruzarez tawhu nehe. Teko amo ae ywy rehe har paw upuka putar a'e tawhu pe har wanehe wà nehe. Teko paw uze'eg zemueteahy putar penehe wà nehe.

7

Izaew wanemiapo kwer ikatu pixik 'ym ma'e

1 Azemumikahy tekoko ihe. Aiko awa ima'uhez katu ma'e ài. A'e awa wekar ma'e'a kwer pi her ma'e oho pi ityw pe, pi po'o awer ipaw ire a'e. Wekar uwà ityw pe ipo'o awer ipaw ire no. Nuexak kwaw, ta'e amo opo'o uwà iazu ma'e paw a'e 'ym mehe a'e wà xe. Opo'o pi paw wà no. 2 Naheta kwaw ni pitài teko imunar 'ym ma'e hemu'em 'ym ma'e ko ywy rehe wà. Naheta kwaw ni pitài Tupàn heruzar har wà. A'e paw uzeagaw amogwer wazuka pà wà. Pitàitàigatu uzeagaw wapihar zemunehew paw pupe imunehew kar pà wà. 3 Teko paw uzemuàgà'ym ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe wà. Tuwihaw umur kar temetarer wemu'emaw rehe wà. Pureruze'eg ma'e upyhyk temetarer wemu'emaw hekuzaromo wà, teko wanehe imunar pà wà. Ikàg ma'e hemetarer katu ma'e umume'u iaiw ma'e wemiapo ràm uzemurywete kar àwàm waiko wà. Teko paw ima'enukwaw katu wemiapo ràm ikatu 'ym ma'e rehe wà. 4 Te teko ikatu wewer ma'e wà, teko imunar 'ym ma'e wà, nuzawy kwaw xu Tupàn pe wà. Uhem amo 'ar wà iko. A'e 'ar mehe Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. Hemiruze'eg teko wanehe ume'egatu ma'e a'e wà, ize'eg imume'u har a'e wà, umume'u a'e 'ar ihem àwàm a'e wà. Ur putar waze'eg awer rupi katete nehe. A'e 'ar mehe uzeapo putar iaiw ma'e teko wanupe nehe. Nukwaw kwaw wemiapo ràm wà nehe. — Màràzàwe tuwe aipo pa, i'i putar uzeupe wà nehe.

5 Pezeruzar zo penuwake wiko ma'e wanehe nehe. Pezeruzar zo pemyrypar wanehe nehe. Aze ereze'eg neremireko pe nehe, nema'enukwaw katu neze'eg àwàm rehe nehe. Ezekaiw katu neze'eg àwàm rehe nehe. 6 Ta'e ko 'ar rehe kwarer nuzeruze'egatu kwaw u wanehe wà xe. Kuzàtài nuweruzar kwaw uhy ze'eg wà. Kuzà uzàmàtyry'ym umehy wà. Neànàm wiko neàmàtyry'ymar iaiw wera'u ma'e romo wà.

7 Ihe azeruzar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e rehe. Azeruzar katu hepyro àràm romo heko haw rehe. Tupàn hezar wenu putar heze'eg nehe. Hepyro putar nehe.

Tupàn upyro wemiaihu wà kury

8 Pe ureàmàtyry'ymar pe. Peze'eg ury-wahyahy zo urerehe nehe. Uru'ar aze-haromoete. Urupu'àm wi putar nehe. Ko 'ar rehe uruiko pytunaw pe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar tatainy zàwenugar romo urewe nehe. 9 Uruzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn henataromo. A'e rupi wikwahy urewe. A'e rupi uzepyk putar urerehe nehe. A'e rupi urupuraraw putar izepyk àwàm nehe. Umume'u putar ureremiapo kwer a'e nehe. Uzapo putar ikatu ma'e urewe nehe. Urereraha putar tatainy pe nehe. Urepyro putar nehe no. 10 Ureàmàtyry'ymar wexak putar hemiapo ràm wà nehe. Hexak mehe imaranugar putar wà nehe. Ta'e a'e 'ym mehe uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e wà xe. — Ma'e pe hekon Tupàn pezar a'e, i'i urewe wà. Tupàn weityk putar ureàmàtyry'ymar wà nehe. Urerurywete putar hexak mehe nehe. Teko upyropyrog oho waiko to'om pe tawhu myter rupi har rehe har rehe wà. Nezewegatete Tupàn upyropyrog putar ureàmàtyry'ymar wanehe nehe.

11 Teko Zeruzarez pe har wà. Uhem tawhu pàrirogaw iapo katu wi haw 'ar iko kury. Uhem zaneiwy zaw imunyrykaw 'ar iko no. Ximuhua'u wera'u zaneiwy nehe

kury. 12 A'e 'ar mehe zaneiwy rehe arer uzewyr putar Zeruzarez pe wà nehe. Ur putar Axir wi wà nehe. Ur putar Ezit wi wà nehe no. Ur putar ywy Ewparat yrykaw izywyr har wi wà nehe no. Ur putar yryhu wi wà nehe. Ur putar ywytyruhu muitea'u wera'u ma'e wi wà nehe no. 13 Ywy paw uzeapo putar ywyxiguhu romo wà nehe. Ta'e a'e ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u a'e wà xe.

Uze'eg waiko Tupàn pe wà, upuhareko haw henoz pà wà

14 O Tupàn, ereiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e ài urewe ne. Ezekaiw katu urerehe nehe. Ta'e uruiko àràpuhàràn ài newe ure xe. Ta'e ure zutyka'i uruiko ka'a pupe ure xe. Heta tetea'u ywy ikatu ma'e ureiwy izywyr. Kwehe mehe urereraha pe ka'api'i ikatu ma'e Màxà pe har pe ne, Zireaz pe har pe ne no. Urereraha wi pe a'e pe nehe no. 15 Ezapo purumupytuhegatu kar haw urepytywà pà nehe. Kwehe mehe erezapo purumupytuhegatu kar haw Ezit ywy wi urepyro mehe ne. Ezapo wi agwer ma'e nehe kury. 16 Teko amo ae ywy rehe har ikàg ma'e wexak putar iapo mehe wà nehe. Ikàg tuwe wà. Nezewe rehe we imaranugar putar nekàgaw hexak mehe wà nehe. Amogwer teko ukyze putar wà nehe. Upytu'u putar uze'eg ire wà nehe. Upyk putar wapyakwar wà nehe. 17 Wata putar ywy ku'i kwer rehe wie rehe moz ài wà nehe, ma'e ywy rehe uzeàkyz ma'e ài wà nehe. Uryryryryz putar ukyze haw wi wà nehe. Uhem putar wàpuzuhutàtà wi wà nehe. Uzewyr putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar pe ukyze mehe wà nehe.

18 O Tupàn. Naheta kwaw amo nezàwenugar wà. Ta'e nereharaz neremiaihu wikuwe ma'e wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi ne xe. Nerezepyk kwaw wanehe nehe. Nekwahy kwaw tuweharupi nehe. Erepytu'u putar nekwahy re nehe. Tuweharupi nepurexak kar wer nepuruamutar haw rehe purupe. 19 Urepuhareko wi pe nehe. Eremumaw putar urekatu 'ymaw urewi nehe. Ereityk putar ikatu 'ym ma'e ureremiapo kwer yryhu pupe nehe. Upyta putar yryhu wype nehe. 20 Kwehe mehe eremume'u neremiapo ràm ureipy wanupe. — Tuweharupi aiko putar pemyrypar romo nehe. Tuweharupi apuamutar katu putar nehe, ere ureipy wanupe. A'e rupi erezamutar katu putar Àmàrààw izuapyapyr tuweharupi ne wà nehe, Zako izuapyapyr ne wà nehe no. Ureamutar katu pe tuweharupi nehe.

Upaw.

NAU

1 Tupàn wexak kar Nin tawhu pe uzeapo
ma'e ràm Nau pe ipuahu zàwenugar pe a'e.
Nau wiko Ewko tawhu pe har romo a'e.

Tupàn wikwahy Nin pe har wanupe

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e a'e,
na'iakatuwawahy kwaw amogwer
tupàn wanehe a'e.
Wikwahy ma'e romo hekon. Uzepyk
wàmàtyry'ymar wanehe.
Uzapo ma'e wàmàtyry'ymar wanupe,
wanehe uzepyk pà.
Wikwahy mehe uzepyk wanehe.
3 Iàrew ikwahy haw a'e. Ikàg no. Nuezar
kwaw ikatu 'ym ma'e wà, wanehe
uzepyk 'ym pà wà.

Wata ywytuàiw myter pe.
Ywàkun nuzawy kwaw ywy ku'i kwer ipy
iwy pe har wà. Umuzeupir upy pupe
wata mehe.
4 Uze'egahy Tupàn yryhu pe. Na'e uxinig
yryhu.
Umuxinig kar Tupàn yrykaw paw wà no.
Ka'api'i Màxà pe har, ka'api'i ywytyr
Karamew rehe har no, uxinig
wewer upaw rupi no.
Ma'eputyr ywytyr Irimano ywy rehe har
wanehe har ipyw a'e wà no.
5 Ywytyruhu uryryryryz henataromo wà.
Ywytyra'i uzekazeka wà.
Izexak kar mehe
ywy a'e, hehe har paw a'e wà no,
uryryryryz a'e wà no.
6 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy
mehe, ni amo nupuner kwaw
upu'àmaw rehe wà.
Mo upuner ikwahy haw ipuraraw paw
rehe wà.
Ikwahy haw uwyryk oho iko tata
yrykawhu romo uzeapo ma'e kwer
àì.
Henataromo itahu uzekazeka wà.

7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu a'e.
Wemiaihu waneko haw zawaiw katu
mehe upyro wà kury.
— Ezekaiw katu herehe nehe, aze i'i amo
izupe, uzekaiw katu putar hehe a'e
nehe.
8 'Y tyhu haw weraha ma'e paw we-
nataromo. Nezewegatete Tupàn
umumaw wàmàtyry'ymar wà no.
Amo ipurumumaw wer Tupàn rehe
wà.
Tupàn omono kar a'e teko umàno ma'e
kwer wanenaw pe wà. Omono kar
wàmàtyry'ymar umàno ma'e kwer
waneko haw pe wà.
9 Ma'e ikatu 'ym ma'e Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e pe penemiapo ràm pe-
mume'u peiko pezeupeupe.
Pemumaw putar upaw rupi a'e nehe.
Ni amo teko nuzàmàtyry'ym kwaw Tupàn
mokoz haw wà.
10 Peiko xu tyw àì pe. Peiko ka'akyr uxinig
ma'e kwer àì pe no.
Tupàn umunyk putar tata penehe nehe.
Pekaz putar upaw rupi nehe.

11 Amo awa ur Nin tawhu wi a'e. Ikatu
'ym ma'e iapo har romo hekon a'e. Ikatu
'ym ma'e rehe ipurapo wer Tupàn pe kury.
12 Tupàn uze'eg teko Izaew wanupe.

— Amumaw kar putar Axir paw ihe wà
nehe. Ukàzym putar wà nehe.
Ko 'ar rehe ikàg a'e wà. Heta tetea'u wà no.
Nezewe rehe we amumaw putar wà nehe.
Apuraraw kar ma'erahy peme.
Nazapo wi pixik kwaw agwer ma'e nehe.
13 Apupyro putar Axir wakàgaw ihe nehe.
Apueraha putar uma'erekoahy e ma'e
romo peneko haw wi nehe,
i'i Tupàn wanupe.
14 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
Axir wanuwihawete rehe kury.
— Nata'yr kwaw nehe.
Nezewe mehe her ukàzym putar nehe.
Azukazuka putar izar tupàn a'ua'u wana-
gapaw tàpuzuhu pe har ihe wà nehe.
Azutym putar hetekwer ihe nehe.
Ta'e iaiw a'e xe,
i'i Tupàn wanupe.

15 Pexak kury. Amo ze'eg herur har
ur iko ywytyruhu rehe ze'eg ikatu ma'e
herur pà a'e kury. Zeàmàtyry'ymawhu ipaw
pàwàm umume'u putar zanewe nehe. Teko

Zuta wà, pezapo pepynykawhu nehe. Pemono ma'e Tupàn pe penemimume'u kwer izupe nehe kury. Ta'e ni amo zauxiapekwer amo ae ywy rehe har nuixe pixik kwaw peiwy rehe a'e wà nehe xe. Amumaw a'e zauxiapekwer paw ihe wà.

2

Nin taw heityk awer

1 Zauxiapekwer tetea'u uzàmàtyry'ym putar Nin tawhu wà nehe.
Pemupu'àm kar ume'egatu ma'e tàpuzaiha katu ma'e 'aromo wà nehe.
Peme'egatu pe rehe nehe no.
Penoz zauxiapekwer paw wamuwà pe wà nehe.
Pezemuàgà'ym zeàmàtyry'ymawhu heta haw rehe nehe.

2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuzewyr kar putar teko Izaew wakàgaw wapuràg eteahy haw wanupe nehe. Waàmàtyry'ymar weraha teko paw Izaew ywy wi wà, weraha wama'e paw Izaew ywy wi wà no. Ywy nuzawy kwaw ywyra hàkà 'ym ma'e. A'e ywy rehe har ikàg wi putar wà nehe. Wakàg àwàm nuzawy kwaw wakàg awer nehe.

3 Zauxiapekwer ur ma'e kwer werur u'yw wi purumimaw ipiràg ma'e wà.
Wakamir ipiràg no.
Uzemuàgà'ym waiko Nin tawhu iàmàtyry'ym pà wà.
Wama'e ywyramawa heny katu tata ài wà.
Kawaru uzàn ko rupi wà. Uzàn kwe rupi wà no.
4 Ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har uzàn katu pe rupi tawhu myter romo wà.
Wahaw katu haw tawhu myter rupi wà. Ko rupi wà, kwe rupi wà.
Nuzawy kwaw tatainy imunyk pyrer wà.
Uzàn àmàn iweraw paw ài wà.

5 Izaew waàmàtyry'ymar zauxiapekwer wanuwihaw ikàg wera'u ma'e uzapo kar ma'e amogwer zauxiapekwer wanuwihaw wanupe.
Uzàn tuwihaw tawhu ipàrirogawhu pe wà.
Uzàn mehe uzemuàzààzàn wà.
Uzapo amo ma'e uzeàmimaw romo wàmàtyry'ymar wanuwi wà.
6 Uwàpytymawok yrykaw ipàrirogaw wà.
Teko tàpuzuhu pe har ukyze wera'u wà kury.

7 Zauxiapekwer weraha wazar tupàn ua'u kuzà hagapaw a'e wi wà kury.
Ixaxeto kuzà oho haikweromo uzai'o pà wà.
Ikuhem pykahu ài wà.
Ukwar upuxi'a rehe uzemumikahy haw hexak kar pà wà.
8 Teko Nin pe har uzàn a'e wi wà.
Nuzawy kwaw 'y ypaw iapo pyrer wi uhem ma'e kwer wà.
— Pepytu'u, pepytu'u, amo i'iahy purupe.
Ni amo nupytu'u kwaw uzàwehem ire wà.
9 Pepyhyk itaxig parat nehe. Peraha itazu or nehe.
Tawhu tynehem temetarer pupe a'e.
Heta tetea'u ma'e hekuzar katu ma'e xe.

10 Zauxiapekwer umumaw Nin wà. Teko paw uhem oho izuwi wà. Naheta kwaw teko a'e pe wà kury.
Wapy'a tynehem wakyze haw pupe wà.
Wapenàràg uryryryryz waiko wà.
Wanuwa xigatu wakyze haw wi wà.
Wakàgaw uhem wanuwi upaw rupi.
11 Ma'e uzeapo tawhu pe.
Kwehe mehe nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw wamono'ogaw.
Zàwàruhu iriàw weraha wemizuka kwer a'e pe wànàm wanupe wà.
Wiko a'e pe wa'yr wanehe we ma'e wi ukyze 'ym pà wà.
Ni amo a'e pe har numukuhem kwaw wà. Ikatu waneko haw.
12 Zàwàruhu iriàw awa uzuka amo miar a'e.
Na'e omono ho'o kwer pehegwer zàwàruhu iriàw kuzà pe, imemyr wanupe no.
Waneko haw itakwar tynehem miar umàno ma'e kwer pupe.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e umume'u ko ma'e iko teko Nin pe har wanupe kury.
— Aiko peàmàtyry'ymar romo ihe. Amunyk putar tata pema'e ywyramawa wanehe wanapy paw pà ihe nehe. Zauxiapekwer penehe we har umàno putar

zeàmàtyry'ymawhu pe wà nehe. Pemunar teko amo ae ywy rehe har wama'e tetea'u rehe. Araha putar a'e ma'e paw pewi izo'ok pà ihe nehe. Awa peze'eg heraha har noho pixik kwaw amo ae ywy rehe wà nehe.

3

Ze'eg purumuzemumikahy kar haw Nin pe har wanupe

1 Nin pe har uzemumikahy putar uzehe zepyk àwàm rehe nehe.
Ta'e ma'erahy purupe ipuraraw kar har romo wanekon a'e wà xe. Nin tynehem temu'emaw pupe.
Tynehem purupetekaw pupe no, puruzuka haw pupe no.
Tuweharupi teko uzapo ikatu 'ym ma'e wà. Imunar wà. Upuruzuka wà.
2 Peinu katu kawaru wapetekaw ipok mehe kury.
Peinu katu ywyramawa iànoànog mehe.
Pe pe ur kawaru waiko uzàn pà wà.
Ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har ur waiko uzàn pà wà no.
3 Kawaru ku'az har uzàmàtyry'ym wà wà.
Uzuka wàmàtyry'ymar takihepuku heny katu ma'e pupe wà, purukutukawhu heny katu ma'e pupe wà no.
Heta umàno ma'e kwer pe nànàn wà, tàpuz nànàn wà no.
Heta tetea'u umàno ma'e kwer wanetekwer wà. Zauxiapekwer uzepyapi wanetekwer wanehe wà.
4 Nin a'e, nuzawy kwaw kuzàwyzài a'e. Zauxiapekwer uzepyk waiko hehe wà.
Ipuràg eteahy a'e. Ipaze a'e no.
Uzapo ipaze ma'e wanemiapo zàwenugar a'e, teko tetea'u waneityk pà a'e.
Kuzà wyzài romo weko haw pupe upyhyk teko tetea'u wà.

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e uze'eg nezewe kury.
— Nin tawhu. Aiko neàmàtyry'ymar romo ihe.
Anuhem putar neropoz newi nehe. Urezar putar ma'e 'ym ima'e romo nehe.
Teko paw nerexak putar nezewe wà nehe.
Wexak putar nemaranugar haw wà nehe no.
6 Nurereko katete kwaw ihe nehe.
Urupyk putar neipiw haw pupe nehe.
Teko paw ipytuhegatu putar nemaranugar haw rehe ume'e pà wà nehe.
7 Nerexak arer paw uzàwehem putar newi wà nehe.
— Heityk pyrer romo hekon Nin a'e kury, i'i putar nerehe wà nehe.
Ni amo nanepuhareko kwaw wà nehe.
Ni amo nanepytywà kwaw nezemumikahy mehe wà nehe.

8 Nin. Aipo nekatu wera'u Tema tawhu Ezit ywy rehe har ikàg ma'e wi. Amo yrykawhu uwyryk a'e tawhu huwake a'e no, ipyro pà iàmàtyry'ymar wanuwi a'e no. Yrykawhu Niru her ma'e nuzawy kwaw pàrirogawhu a'e tawhu izewyr har a'e. 9 Tew tawhu pe har wiko Ezit wanuwihaw romo Exio wanuwihaw romo a'e wà. Ikàg wera'u amogwer tawhu wanuwi upaw rupi a'e. Teko Irim ywy rehe har wiko wamyrypar romo a'e 'ar rehe wà. 10 Nezewe rehe we zauxiapekwer upyhyk Tew pe har wanerahaha pà wemipyhyk kwer romo wà. Weraha waiwy wi wà. Uzuhazuhaw kwarer pe iapar haw zekàgaw pe wà. Waàmàtyry'ymar omomor ita'i ma'e papar haw hereko har wà, tuwihaw wazar ràm romo wanexanexak pà wà. A'e re weraha wemipyhyk kwer a'e wi kyhàhàmtàtà pupe iàpixipixi pyrer romo wà.
11 Nin, ereka'u putar nehe. Ere'are'ar putar neata mehe nehe, neàmàtyry'ymar wi nezàwehem pà nezeagaw pà nehe. 12 Penàpuzuhutàtà nuzawy kwaw pi 'yw i'a tetea'u ma'e. Aze amo umutuhug pi 'yw nehe, pi i'a kwer u'ar putar hehe ipuru'u wer ma'e zuru pupe nehe. 13 Zauxiapekwer penehe we har na'ikàg kwaw kuzà ài wà. Tawhu hukenaw uzewàpytymawok. Peàmàtyry'ymar upuner wixe haw rehe tawhu pupe wyzài 'ar mehe wà nehe. Ta'e tata umuaiw iwàpytymaw a'e xe.
14 Pemonokatu 'y hyruhu pupe nehe. Nezewe mehe zauxiapekwer peàmàtyry'ymar tawhu izywyr wamàmàn mehe, uhyk putar 'y peme nehe. Pemukàg kar wi putar penàpuz tàtà nehe no. Pemuzuwa to'om nehe, ywy tàtà iapo pà nehe. 15 Nezewe rehe we tata

pezuka putar nehe. Aze ru'u pemàno putar zeàmàtyry'ymawhu pe nehe. Tukur u'u arozràn paw wà. Nezewegatete peàmàtyry'ymar zauxiapekwer pemumaw putar wà nehe no. Peneta tetea'u tukur ài nehe. 16 Heta tetea'u zahytata ywak rehe wà. Heta tetea'u wera'u ma'eme'egar peinuinuromo har zahytata wanuwi wà. Oho paw a'e wà kury. Arozràn i'u re tukur uma'ema'e upepozaz ko wi uwewe pà wà. Nezewegatete a'e ma'eme'egar oho xe wi wà no. 17 Tawhu pe har wanuwihaw wà, wanupe uma'ereko ma'e wà no. Nuzawy kwaw tukur huwixàg mehe ywyok rehe wezyw ma'e wà. Nan kwehe tete kwarahy uzypyrog uhyape katu haw. Na'e tukur uwewe oho wà. Ni amo nukwaw kwaw waho àwàm wà.

18 Axir wanuwihawete umàno a'e. Hehe we har tuwihaw umàno a'e wà no. Zauxiapekwer wanuwihaw umàno a'e wà no. Wanemiruze'eg teko uhàuhàz ywytyruhu nànàn wà. Naheta kwaw wamono'og wi har wà. 19 Naheta kwaw muhàg wakutuk awer rehe àràm. Naheta kwaw wamukatu àwàm. Ma'erahy ipuraraw pawer imume'u haw henu har paw hurywete wà. Uzepopetepetek wà. Ta'e naheta kwaw wapurumuahy kar awer wi uzepyro ma'e kwer wà xe. Upuraraw kar tuwe ma'erahy purupe tuweharupi wà. Upaw.

AMAKUK

1 Tupàn umume'u ma'e Amakuk pe
ipuahu zàwenugar hexak kar pà izupe a'e.

Amakuk ize'eze'eg awer a'e

2 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Tuweharupi aze'eg newe urepytywà àwàm
henoz pà newe.
Aipo nereinu kwaw heze'eg.
Màràn mehe urepytywà putar nehe. — Pu-
ruzuka haw, a'e newe tuweharupi.
Màràzàwe na'urepyro kwaw pe nehe.
3 Màràzàwe tuwe erexak kar ikatu 'ym ma'e
tetea'u ihewe.
Màràzàwe tuwe nerezekaiw kwaw ikatu
'ym ma'e iapo haw rehe.
Ma'emumaw paw umàmàn wà heywyr.
Puruzuka haw umàmàn wà heywyr
no.
Taw nànàn teko uzeàmàtyry'ym wà. Heta
zeàmàtyry'ymaw ywy nànàn.
4 A'e rupi ni amo teko nuweruzar kwaw
neze'eg wà.
Ikatu haw nuweityk pixik kwaw ikatu
'ymaw.
Ikatu 'ym ma'e ikàg wera'u ikatu ma'e
wanuwi wà.
Umuaiw ikatu haw wà.

Tupàn uwazar Amakuk ize'eg izupe

5 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
wemiaihu wanupe.
— Peme'e teko ywy peiwyr huwake har
wanehe nehe. Pepytuhegatu peze-
mukuhem wanexak mehe nehe no.
Ta'e napezeruzar kwaw heremiapo ràm
ko 'ar rehe har rehe nehe xe.
Aze mo amo umume'u peme wà, nezewe
rehe we napezeruzar iwer mo
waze'eg rehe.
6 Amuryryw kar Mawiron pe har
wanereko ihe wà kury.
Teko puruzuka ma'e romo wanekon wà.
Upuraraw kar ma'erahy amo teko
wanupe wà.
Wyzài 'ar mehe iporomono wer zauxia-
pekwer wanehe ywy nànàn wà,
amo teko waiwy ipyro pà uzeupe wà.
7 Teko ywy nànànar ukyze katu wanuwi
wà. Ukyze katu wera'u wanuwi wà.
Weruzar kar uze'eg teko paw wanupe wà.
Uzapo kar ma'e amo wanupe uze'eg
rupi katete wà.
8 Waneimaw kawaru uzàn wera'u
zàwàruhu ereopar her ma'e wanuwi
wà.
Hehaite wera'u awarahu ywyxiguhu pe
har wanuwi wà.
Zauxiapekwer kawaru ku'az har ur waiko
weimaw waku'az wà.
Uzàn wà waiko muite wi wà.
Na'arewahy wiràhu u'ar wemiar rehe.
Na'arewahy zauxiapekwer ur wiràhu ài
wà.
9 Zauxiapekwer ur waiko wà.
Ipuruzuka wer wàmàtyry'ymar wanehe
na'arewahy wà.
Wanur mehe umuhàmuhàz kyze haw oho
waiko wà.
Heta tetea'u wanemipyhyk kwer wà.
Waneta haw nuzawy kwaw ywyxiguhu
yryhu izywyr har waneta haw wà.
10 Zauxiapekwer Mawiron pe har uze'eg
urywahyahy tuwihawete wanehe
wà.
Uze'eg zemueteahy amogwer tuwihaw
wanehe wà no.
Upuka tàpuzuhutàtà rehe wà.
Uzapo uzeupir àwàm tawhu pàrirogaw rehe
har wà. Wixe tawhu pupe ipyro pà
wà.
11 A'e re oho wi uzenataromo amo tawhu
pe wà no. Nuzawy kwaw ywytu kwe
rupi ukwaw ma'e wà.
Numuwete katu kwaw amo tupàn wà. Xo
ukàgaw zo umuwete katu wà.

Amakuk uze'eze'eg wi no

12 O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Tuwe-
harupi ereikuwe ne.
O hezar ikatuahy ma'e. Neremàno pixik
kwaw nehe.
Ereiko urepyro har romo. O Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e.
Erexarexak Mawiron pe har ne wà.
Eremono nekàgaw wanupe. A'e rupi up-
uner urerehe uzepykaw rehe wà
nehe.
13 Màràzàwe tuwe nerezuka kwaw a'e teko
ne wà. Hemu'em teko wanupe

wazuka pà wà. Iaiw ma'e romo wanekon wà.
Nereha ikatuahy. Màràzàwe tuwe ereme'e agwer iaiw ma'e rehe.
Aze erexak teko ikatu 'ym ma'e iapo mehe wà, erekwahy wanehe ne.
A'e rupi apuranu nerehe kury. Mawiron pe har uzuka amo teko uzewi ikatu wera'u ma'e wà.
Màràzàwe tuwe nereze'eg kwaw wazuka mehe ne.
14 Màràzàwe tuwe erereko teko pira zàwe ne wà.
Nuzawy kwaw ma'ea'yr uzehe uzekaiw 'ym ma'e wà.

15 Mawiron pe har upyhyk amo teko wà.
Wapyhykaw nuzawy kwaw ipira pyhykaw wanupe.
Upurupyhyk upina pupe ukyhapari pupe wà.
Wenuhem 'y wi katu pe wà.
Hurywete Mawiron a'e pe wà. — Ikatuahy aipo pa, i'i uzeupeupe wà.
16 Wakyhapari nuzawy kwaw tupàn a'ua'u wanupe wà. Uzuka ma'ea'yr wanenataromo wà.
Omono imono pyr upina pe wà no.
Ta'e a'e ma'e umuigo kar pira pyhykar hemetarer katu ma'e romo a'e wà xe.
A'e rupi heta tetea'u wanemi'u ràm wanupe.
17 Aipo Mawiron pe har nupytu'u pixik kwaw amo teko wàmàtyry'ym ire wà nehe.
Aipo uzuka wiwi putar teko wà nehe, wapuhareko 'ym pà wà nehe.

2

Tupàn uwazar wi Amakuk ize'eg izupe no

1 Azeupir putar heràpuz aiha katu ma'e rehe heme'e haw pe ihe nehe. Àro putar Tupàn ze'eg àwàm ihe nehe. Ma'in putar hepuranu haw iwazar pà nehe. Azeapyaka katu putar nehe.
2 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wà ihewe. Nezewe ize'eg awer.

— Erexak putar ma'e nepuahu zàwenugar nehe.
Emuapyk a'e neremixak kwer ywyrapewa'i rehe nehe. Emuapyk katu newe ma'e heremixak kar ràm nehe.
Nezewe mehe wyzài teko upuner imugeta haw rehe wà nehe.
3 A'e ma'e neremixak ràm 'ar nuhem kwaw a'e rihi.
Uhem putar azeharomoete nehe. Uzeapo putar nehe.
I'ar katu uhem etea'i kury.
A'e rupi — Kwa, iàrew tetea'u tur àwàm, aze ere izupe nehe, eàro nehe.
Ta'e a'e ma'e uzeapo putar i'ar kateteahy rehe a'e nehe xe.
4 Nezewe heze'eg newe heremimume'u ràm xe kury.
— Ikatu 'ym ma'e waneko haw na'ikatuahy kwaw.
Ikatu ma'e iapo har wikuwe putar wà nehe, ta'e uzeruzar tuwe Tupàn rehe wà xe.

Mawiron pe har wanehe uzepyk àwàm

5 Azeharomoete teko wanemetarer hemu'em uzar pe. Na'ikatu kwaw wiko wera'u ma'e waneko haw. Nupaw kwaw temetarer iputar haw. — Aputar we amo ihe, i'i uzeupeupe tuweharupi wà. Tuweharupi umàno ma'e kwer waneta haw uputar amo umàno ma'e kwer wà. Nezewegatete a'e teko uputar amo temetarer tuweharupi wà. 6 Teko heityk pyrer a'e wà, uze'eg zemueteahy Mawiron pe har wanehe wà. Uze'eg urywahyahy wanehe wà no. Nezewe uze'eg wanupe wà. — Pezeapo hemetarer katu ma'e romo amo teko wama'e ipyro pà. Pezemumikahy nehe. Aze penewer amo temetarer rehe amo pe, pemekuzar kar penewer haw amo ae pe. Màràn kwarahy pemumaw putar agwer ma'e iapo pà nehe, i'i wanupe wà.
7 Pe Mawiron pe har pe. Na'arewahy peiko putar unewer ma'e romo nehe. Na'e wemetarer imur arer uze'eg putar peme wà nehe. — Pemekuzar putar penewer haw temetarer imemyr inuromo nehe, i'i putar peme wà nehe. Peàmàtyry'ym putar a'e wà nehe. Pekyze putar wanuwi nehe. Weraha putar pema'e paw pewi a'e wà nehe. 8 Pemunar tetea'u ywy rehe har wama'e rehe. Na'arewahy uzapo putar

nezewegatete haw peme a'e wà nehe no. Pemekuzar putar pemunar awer nehe, pepuruzuka awer nehe no. Peityk tawhu tetea'u wanehe har wama'e paw heraha pà. Pemekuzar putar penemiapo kwer nehe kury.

9 Pezemumikahy nehe, Mawiron puruzuka ma'e. Pemynehem penàpuz amogwer wama'e penemiraha kwer pupe. — Zaiko hemetarer katu ma'e romo kury. A'e rupi nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e zanewe nehe. Zapuner zazepyro haw rehe zaneàmàtyry'ymar wanuwi nehe, peze zepe peiko. 10 Penemiapo kwer werur maranugar haw peànàm wanupe. Pezuka teko tetea'u pe wà. A'e rupi pemàno putar nehe kury. 11 Te ita penàpuz ywyok rehe har a'e wà, te ywyra penàpuz izita a'e wà no, uhapukaz pekutyr peaiw paw imume'u pà wà.

12 Pezemumikahy nehe. Ta'e pezapo tawhu peneko haw puruzuka haw i'aromo xe, purehe imunar haw i'aromo no xe. 13 Pemuma'erekoahy e kar teko penemipyhyk kwer paw pe wà. Uzapo tàpuz tetea'u peme wà. Uzapo tawhu peme wà no. Nezewe rehe we tata wapy putar wanemiapo kwer nehe. Ukaz paw putar nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikàg wera'u ma'e wiko a'e ma'e iapo àràm romo a'e. 14 Yryhu tynehem 'y pupe. Nezewegatete ywy tynehem putar Tupàn ikàgaw ikwaw paw pupe nehe, ipuràg eteahy haw ikwaw paw pupe nehe no.

15 Ezemumikahy nehe. Emono muhàg win inuromo har nerehe we har pe nehe. Uka'u putar nehe. Wenuhem putar wemyhar. Teko paw wexak putar ima'e 'ym mehe wà nehe. 16 Ne ae ereityk putar nezemuawate katu kar haw nehe. Maranugar haw nepyk putar nehe. Tupàn ikwahy haw nuzawy kwaw kanek por. U'u kar putar ipor newe nehe. Ereka'u putar ne nehe no. Teko nuze'egatu kwaw nerehe wà nehe. — Iaiw ma'e, i'i putar newe wà nehe. 17 Eremonohok ywyra ywytyr apyr Irimano rehe har ne. A'e rupi amo nemumaw putar nehe kury. Erezuka ma'ea'yr tetea'u wà. A'e rupi ko 'ar rehe erekyze putar ma'ea'yr wanuwi nehe no. Agwer ma'e uzeapo putar wà nehe, ta'e erezapo ikatu 'ym ma'e tetea'u teko ywy nànànar wanupe xe. Ta'e erezuka ywy nànànar tetea'u ne wà xe.

18 Aipo tupàn ua'u hagapaw ikàg a'e. Nan. Awa uzapo a'e hagapaw opo pupe. Xo purupe temu'emaw romo zo hekon a'e. Nupuner kwaw uze'egaw rehe. Màràzàwe tuwe amo teko uzeruzar amo ma'e wemiapo kwer rehe. 19 — Eme'e ty, aze ere hagapaw pe nehe, erezemumikahy putar nehe. — Epu'àm ty, aze ere izupe, erezemumikahy putar nehe. Aipo tupàn a'ua'u hagapaw upuner amo ze'eg herur haw rehe purupe. Nupuner kwaw. Iapo har uzàpewàn tupàn ua'u or pupe a'e, parat pupe a'e no. Nezewe rehe we nuikuwe pixik kwaw nehe.

20 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko wàpuzuhu ikatuahy ma'e pupe. Tuwe teko paw upytu'u uze'eg ire henataromo wà nehe.

3

Amakuk uze'eg Tupàn pe kury

1 Tupàn ze'eg imume'u har Amakuk her ma'e uze'eg putar Tupàn pe kury. Na'aw ize'eg awer xe kury.

2 — O Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. Teko umume'u neremiapo kwer ihewe wà.
Akyze katu teko ihe kury.
Kwehe mehe erezapo purumupytuhegatu kar haw. Ezapo wi agwer ma'e ko 'ar rehe nehe kury.
Nezewe mehe urupuner putar hexakaw rehe ure nehe no.
Erekwahy iko ne.
Nezewe rehe we urepuhareko pe nehe.

3 Tupàn ur iko Enom ywy wi. Tupàn Ikatuahy Ma'e ur iko Pàrà ywytyr wi. Ikàgaw uhyape katu ma'e upyk ywak a'e. Ywy rehe har paw umume'u ikatu haw wà.

4 Heny katu tatainy ài.
Tatainy uhyape katu ipo rehe.
Ma'e pe teko uzeàmim putar ikàgaw wi wà. A'e ipo rehe uzeàmim ikàgaw a'e.

5 Ma'erahy ipuraraw paw oho waiko henataromo wà.

Ma'eahy haw puruzuka ma'e ur waiko haikweromo wà.
6 Aze upytu'u, ywy uryryryryz a'e.
Ume'e teko ywy nànànar wanehe. Ukyze katu a'e teko a'e mehe wà.
Ywytyr kwehe arer otohotohog wà.
Ywytyruhu kwehe arer u'au'ar wà.
Izypy mehe arer we Tupàn wata a'e ywytyruhu rehe.
7 Aexak teko Kuxà ywy rehe har wazeputupytupykahy mehe ihe wà.
Aexak teko Minià ywy rehe har wakyze katu mehe ihe wà no.

8 Aipo erekwahy yrykawhu wanupe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
Aipo erekwahy yryhu wanupe.
Aipo a'e rupi erezur nereimaw kawaru waku'az wà.
Aipo a'e rupi erezur neàmàtyry'ymar waneityk arer romo ywyramawa pupe.
9 Erepyhyk newyrapar.
Erezemuàgà'ym neru'yw imomor àwàm rehe.
Ereywykàz ywy 'y tetea'u uwyryk ma'e pupe.
10 Ywytyruhu nerexak wà. Na'e uryryryryz wà.
U'ar amo 'y tyapu ma'e ywak wi.
'Y ywy iwype har okororo wà.
'Ykotok aiha katu ma'e upu'àm wà.
11 Kwarahy a'e, zahy a'e no, upytu'u uhyape katu re wà,
neru'yw heny katu haw hexak mehe wà,
nepurukutukaw heny katu haw hexak mehe wà.
12 Nekwahy mehe ereata ywy nànàn.
Nekwahy mehe erepyrog teko ywy nànànar wanehe.
13 Erehem eho nereko haw wi neremiaihu wapyro pà,
tuwihawete neremixak kwer ipyro pà no.
Erekutuk ikatu 'ym ma'e wanuwihawete.
Eremumaw hehe we har zauxiapekwer paw wà no.
14 Ur ywytuàiw àmàn inuromo har ài ureàmàtyry'ym pà wà.
Erezuka zauxiapekwer wanuwihaw neru'yw pupe wanur mehe wà.
Wiko wera'u urewi wà, a'e rupi ipuruzuka wer urerehe wà.
Ikàg ma'e uzuka hemetarer 'ym ma'e, muite amogwer teko wanuwi ikwaw kar 'ym pà wanupe. Nezewe a'e zauxiapekwer ipuruzuka wer urerehe wà.
15 Ereapyk nereimaw kawaru waku'az ne, yryhu rehe neata pà ne.
Ykotok hehaite ma'e rehe ereata.
16 A'e ma'e henu mehe hepytuhegatu ihe.
Hereme uryryryryz hekyze mehe ihe.
Hekàgaw uhem ihewi.
Napuner kwaw hepy rehe hepu'àmaw rehe kury.
Nezewe rehe we àro putar Tupàn 'ar hezemumik 'ym pà nehe.
A'e 'ar mehe uzepyk putar ureàmàtyry'ymar wanehe nehe.
17 Aze pi 'yw na'i'a kwaw nehe,
aze uwà 'yw na'i'a kwaw nehe,
aze naheta kwaw uri ipo'o pyràm nehe,
Aze naheta kwaw arozràn ipo'o pyràm nehe,
aze naheta kwaw àràpuhàràn ka'api'i pe wà nehe,
aze naheta kwaw tapi'ak pari pupe wà nehe,
18 Nezewe rehe we amume'u putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikatu haw izupe nehe.
Herurywete putar Tupàn hepyro har rehe nehe.
19 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar wiko hekàgaw romo.
Hemuata katu kar arapuha ka'a pe har hehaite ma'e ài hemuigo kar pà.
Hereraha putar ywytyruhu rehe nehe.
Ikatuahy putar hereko àwàm a'e pe nehe.
Upaw kwez kury.

XOPONI

1 Na'aw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ze'eg Xoponi pe hemimume'u kwer xe a'e
kury. Zuzi Amon ta'yr wiko Zuta wanuwi-
hawete romo a'e 'ar mehe. Na'aw Xoponi
waipy waner xe wà: Tuwihawete Ezeki
umuzàg Amaria. Amari umuzàg Zenari.
Zenari umuzàg Kuzi. Kuzi umuzàg Xoponi
a'e.

Tupàn izepyk àwàm 'ar

2 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e Xoponi pe. — Amumaw putar
ywy rehe har upaw rupi katete ihe wà
nehe. 3 Teko wà, ma'ea'yr wà, miar wà,
wiràmiri wà, pira wà. Azepyk putar ikatu
'ym ma'e iapo har wanehe nehe. Amumaw
putar teko paw ihe wà nehe.

4 Azepyk putar teko Zuta ywy rehe har
wanehe nehe. Azepyk putar Zeruzarez
pe har wanehe nehe no. Heta we Ma'aw
imuwete haw. Amunàn putar imuwete
haw nehe. Teko paw heharaz putar xax-
eto tupàn ua'u henataromo ma'ea'yr zuka
har wanuwi wà nehe. 5 Amo teko uze-
upir wàpuz i'aromo kwarahy zahy zahy-
tata wamuwete katu pà wà. Amumaw
putar agwer teko ihe wà nehe. Amo teko
hemuwete katu wà. Umume'uahy ma'e
wemiapo ràm herer rehe wà. Nezewe
rehe we umume'uahy wemiapo ràm tupàn
a'ua'u Morok her rehe wà no. Amumaw
putar a'e teko ihe wà nehe no. 6 Amumaw
putar ihewi utyryk ma'e kwer paw wà
nehe. A'e teko nuekar kwaw hepurupy-
tywà haw wà. Na'ipureruzar wer kwaw
heze'eg rehe wà no, i'i Tupàn.

7 Uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
umume'u putar wemiaihu wanemiapo
kwer nehe. A'e rupi peze'eg zo hen-
ataromo nehe kury. Uzuka putar wemi-
aihu ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanenataromo
wà nehe. Wenoz wàmàtyry'ymar wà. —
Hepytywà pe heremiaihu wazuka mehe
nehe, i'i iko wanupe. 8 Nezewe uze'eg
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — A'e
'ar mehe nehe, azepyk putar tuwihaw
wanehe nehe. Azepyk putar tuwihawete
ta'yr wanehe nehe no. Azepyk putar
tupàn a'ua'u wamuwete har wanehe nehe
no. 9 Amo teko umuwete katu tupàn
a'ua'u wà. Amo teko hemuwete katu
wà. Wamuwete haw nuzawy kwaw a'e
tupàn a'ua'u wamuwete haw wà. Azepyk
putar nezewe hemuwete katu har wanehe
nehe. Amo teko imunar ma'e tetea'u rehe
wà. Amo uzuka amo teko wama'e ipyro
pà wanuwi wà. A'e teko omono'og a'e
ma'e paw wazar tupàn a'ua'u hàpuzuhu
imynehem kar pà wà. Azepyk putar a'e
teko wanehe ihe nehe no.

10 A'e 'ar mehe teko heiheihem putar
uma'eahy haw ipuraraw mehe wà nehe,
tawhu Zeruzarez hukenawhu Pira her
ma'e huwake wà nehe. Teko Zeruzarez
ipehegwer ipyahu ma'e pe har heihei-
hem putar uzepyro haw henoz pà wà
nehe. Ywytyr rehe wenu putar teko
waneiheihem wà nehe, ta'e naheta kwaw
wapyro àwàm wanupe nehe xe. 11 Pezai'o
nehe, tawhu ywytyr ipy pe har wà. Ta'e
ma'eme'egar paw umàno putar wà nehe
xe.

12 A'e 'ar mehe nehe, apyhyk putar
tatainy Zeruzarez tawhu rehe heme'egatu
pà nehe. Azepyk putar hurywete ma'e paw
wanehe nehe. Azepyk putar ma'erahy ipu-
raraw 'ymar wanehe nehe no. Amo uze'eg
waiko uzehezehe wà. — Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e nuzapo kwaw ma'e
a'e nehe. Nupyro kwaw teko wà nehe.
Nuzepyk kwaw wanehe nehe, i'i waiko wà.
Azepyk putar a'e teko wanehe ihe nehe no.
13 Zauxiapekwer weraha putar wama'e wà
nehe. Umuaiw putar wanàpuz wà nehe
no. Na'e uzapo wi putar amo wàpuz wà
nehe. Nuiko kwaw a'e wàpuz pupe wà
nehe. Uzapo putar uwà tyw wà nehe. Nu'u
kwaw win a'e pe har iapo pyràm wà nehe.

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'aruhu
na'iàrew kwaw nehe. Na'arewahy ur
iko. Iaiw putar a'e 'ar nehe. Te zauxia-
pekwer ikàg wera'u ma'e ukyze 'ym ma'e
heiheihem putar ukyze pà a'e wà nehe.
15 Tupàn wexak kar putar wikwahy haw
a'e 'ar mehe nehe. Teko upuraraw putar
ma'erahy a'e mehe wà nehe no. Ukyze
katu putar wà nehe. Ipytun putar a'e 'ar
mehe nehe. Kwarahy nuhyape katu kwaw

a'e mehe nehe. Heta putar ywàkun tetea'u nehe. Ipuhuz katu putar ipihun putar ywàkun nehe. 16 Zauxiapekwer upy putar uxi'àm wà nehe. Zauxiapekwer uhapukaz putar tawhu iàmàtyry'ym pà wà nehe. Heta pàrirogaw aiha katu ma'e a'e tawhu izywyr. Heta tàpuz aiha katu ma'e ma'e rehe ume'egatu haw a'e pe no.

17 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg nezewe kury. — Amu'ar kar putar iaiw ma'e tetea'u teko wanehe ihe nehe. A'e mehe wata e putar ko rupi wà nehe, kwe rupi wà nehe no, hehàpyhà 'ym ma'e àiwà nehe. A'e teko uzapo ikatu 'ym ma'e herenataromo wà, heze'eg heruzar 'ym pà wà. A'e rupi azakook kar putar wanuwykwer 'y ài ihe nehe. Amo weityk putar wanetekwer ity imono'ogaw pe wà nehe.

18 A'e 'ar mehe aze heta parat teko wanupe nehe, aze heta or wanupe nehe, wanemetarer nupyro kwaw a'e teko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw wi wà nehe. Ikwahy haw nuzawy kwaw tata. Wapy ywy nànàn. Ukaz paw putar wà nehe. Ni amo nuhem kwaw izuwi wà nehe. Ta'e Tupàn umumaw putar teko ywy rehe har paw na'arewahy pitài 'ar mehe wà nehe xe.

2

Pezemumikahy nehe, i'i Tupàn teko wanupe

1 Pema'enukwaw katu nehe. Pepytu'u iaiw ma'e iapo re nehe. Peiko imaranugar 'ym ma'e romo. 2 Ka'api'i uxinig ma'e umumaw pitài 'ar ukaz pà. Pemàno putar nezewe nehe no. Aze napepytu'u kwaw iaiw ma'e iapo re nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw u'ar putar penehe nehe, aze napepytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Pepytu'u Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikwahy haw 'ar ihem 'ym mehe we nehe. 3 Pe ikàg 'ym ma'e ko ywy rehe har wà, pezewyr Tupàn pe nehe. Pe ize'eg heruzar har wà, pezewyr izupe nehe no. Pezapo ikatu ma'e nehe. Peiko zo wiko wera'u ma'e romo nehe. Aze ru'u nezewe mehe, pezepyro Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e izepyk àwàm ikwahy àwàm 'ar wi nehe.

Teko ywy rehe har wanehe izepyk àwàm

4 Teko paw uhem putar Kaz tawhu wi wà nehe. Naheta kwaw teko Akerom tawhu pe wà nehe no. Zauxiapekwer umuhem kar putar Azenoz tawhu pe har waneko haw wi pitài 'ar rehe wà nehe. Zauxiapekwer weraha putar Ekerom pe har wemipyhyk kwer romo wà nehe no. 5 Pezemumikahy nehe, Piri ywy rehe har Mezitehàn yryhu izywyr wiko ma'e wà. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u ko ze'eg penehe uze'eg mehe. — Amumaw putar peiwy Kànàà ihe nehe. A'e ywy rehe har paw umàno putar wà nehe. 6 Peiwy pehegwer yryhu izywyr har, uzeapo putar ka'api'i romo ma'ea'yr hemi'u romo nehe. Heta putar tàpuzràn àràpuhàràn wamono'ogar wanupe nehe. Heta putar pari waneimaw wanupe nehe no. 7 Zuta ywy rehe nehe, teko umàno 'ym ma'e ràm upyta putar ywy yryhu izywyr har rehe wà nehe. Uzekaiw putar weimaw wanehe a'e pe wà nehe. Uker putar tàpuz Akerom tawhu pe har pupe wà nehe. Ta'e ne Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e urezar ne xe, nema'enukwaw putar neremiaihu wanehe nehe xe. Eremuigo kar wi putar hemetarer katu ma'e romo wà nehe. Eremono putar ma'e tetea'u wanupe nehe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg nezewe. — Aenu Moaw izuapyapyr waze'eg mehe ihe wà. Aenu Amon izuapyapyr waze'eg mehe ihe wà no. Uze'eg urywahyahy heremiaihu wanehe wà. Uze'eg zemueteahy wanehe wà no. — Urupyro putar peiwy nehe, i'i heremiaihu wanupe wà. 9 A'e rupi ihe Izaew wazar amume'uahy ko ma'e hereko haw rehe ihe kury. Kwehe mehe amumaw Xotom tawhu Komor tawhu ihe wà. Nezewegatete amumaw putar Moaw waiwy nehe. Amumaw putar Amon waiwy nehe no. Waiwy uzeapo putar ywyxiguhu teko heko 'ymaw romo nehe. Xu upyk putar waiwy nehe. Heta putar ywykwar xa hereko har a'e ywy nànàn nehe. Heremiaihu umàno ma'e 'ym ràm, weraha putar wama'e paw Moaw wanuwi Amon wanuwi wà nehe. Upyta putar waiwy rehe wà nehe no.

10 Nezewe azepyk putar wanehe nehe. Ta'e wiko wera'u amogwer wanuwi wà xe. Ta'e uze'eg zemueteahy Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Ikàg Wera'u Ma'e hemiaihu wanehe wà xe. — Uruityk putar Tupàn hemiruze'eg ure wà nehe, i'i purupe wà. 11 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzàmàtyry'ymahy putar wà nehe. Umumaw putar amogwer teko wazar tupàn a'ua'u upaw rupi wà nehe. Na'e teko pitàitàigatu umuwete katu putar Tupànete uiwy rehe weko haw pe wà nehe.

12 Tupàn uzuka putar teko Exio ywy rehe har utakihepuku pupe a'e wà nehe no.

13 Tupàn uzàmàtyry'ym putar Axir ywy rehe har a'e wà nehe no. Kwarahy heixe haw awyze har kutyr har rehe wanekon Axir wà. Umumaw putar Tupàn a'e ywy nehe. Umumaw putar Nin tawhu nehe no. Naheta kwaw teko a'e pe a'e re wà nehe. Nuzawy kwaw ywyxiguhu 'y heta 'ymaw nehe. 14 Àràpuhàràn hawitu ma'e tetea'u upytu'u putar a'e tawhu pupe wà nehe. Ma'ea'yr tetea'u wà, miar tetea'u wà no, upytu'u putar a'e pe wà nehe no. Pypy wapyk putar tàpuz imuaiw pyrer rehe wà nehe no. Uze'eg putar in uken henawer rehe wà nehe. Zàpuun uze'eg putar uken kokaw rehe wà nehe no. Zauxiapekwer wenuhem putar ywyra tàpuz izita paw wà nehe. 15 A'e ma'e paw uzeapo putar Nin tawhu pe nehe. Ta'e wiko wera'u a'e xe. Ta'e uze'eg tuweharupi ukàgaw rehe xe. — Naheta kwaw amo tawhu urereko haw wi ikàg wera'u ma'e a'e, i'i purupe wà. Uzeapo putar ywyxiguhu romo nehe. Miar waneko haw romo ma'ea'yr izar 'ym ma'e waneko haw romo uzeapo putar nehe. Aze amo ukwaw tawhu kwer huwake wà nehe, ipytuhegatu putar iaiw paw uhu haw hexak mehe wà nehe.

3

Zeruzarez pe har wanehe izepyk àwàm, wazepyro àwàm no

1 Ezemumikahy nehe, Zeruzarez. Ta'e nereputar kwaw Tupàn nezar romo ne xe. Ta'e netynehem imunar ma'e wapupe ne xe. Tuweharupi erepuraraw kar ma'erahy nepupe har wanupe. 2 Zeruzarez na'ipurenu wer kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg rehe. Nuputar kwaw weruze'egaw no. Nuzeruzar kwaw uzar rehe. — Hepytywà pe nehe, ni'i kwaw izupe. 3 Tuwihaw a'e pe har nuzawy kwaw zàwàruhu iriàw okororo ma'e wà. Pureruze'eg ma'e a'e pe har nuzawy kwaw awarahu hehaite ma'e wà. U'u ma'e paw pitài haw rupi. Nomonokatu kwaw wemi'u ràm ikurer iku'egwer pàràm romo wà. 4 Tupàn ze'eg imume'u mua'u har wiko wera'u wà. Hemu'em teko wanupe wà. Xaxeto uzapo iaiw ma'e Tupàn Hàpuzuhu pupe wà. Nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà. 5 Nezewe rehe we Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko a'e tawhu pe. Tuweharupi xo ikatu ma'e zo uzapo. Nuzawy pixik kwaw. Tuweharupi ku'em mehe uzapo kar ikatu ma'e. Teko ikatu 'ym ma'e uzapo wiwi iaiw ma'e oho waiko wà. Na'imaranugar kwaw wemiapo rehe wà.

6 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Amumaw amo ywy rehe har tetea'u ihe wà. Aeityk tawhu tetea'u ihe wà. Azukazuka tàpuz aiha katu ma'e, ma'e rehe ume'egatu haw no. Amuaiw pe tawhu myter pe har tetea'u wà no. A'e tawhu uzeapo ywyxiguhu romo wà kury. Naheta kwaw teko a'e pe wiko ma'e wà kury. 7 Nezewe aze'eg hezeupe. — Heremiaihu hemuwete katu putar a'e wà nehe, a'e zepe hezeupe. — Uruputar nepureruze'egaw ure nehe, i'i putar ihewe wà nehe, a'e zepe hezeupe. — Azepyk tetea'u wanehe ihe. Naheharaz kwaw hezepyk tetea'u haw wi wà nehe, a'e zepe hezeupe. Nan kwaw nezewe. Uzeagaw wera'u ikatu 'ym ma'e iapo pà wà, i'i Tupàn uzeupe a'e.

8 A'e rupi nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Peàro he'ar nehe. A'e 'ar mehe apu'àm putar nehe. A'e mehe amume'u putar teko ywy nànànar wanemiapo kwer nehe. Azepyk putar wanehe a'e 'ar mehe nehe. Amono'og putar teko ywy nànànar wamuwà wà nehe. Amono'og putar tuwihawete paw wà nehe no, wanehe hezepyk pà nehe. Upuraraw putar hekwahy haw wà nehe. Ta'e azakook putar hekwahy haw wanehe tata ài ihe nehe xe. Hekwahy haw tata zàwenugar

wapy putar ywy paw nehe.
9 Na'e amupytu'u kar putar teko tupàn
a'ua'u wamuwete katu re wà nehe. Xo ihe
zo hemuwete katu putar wà nehe. Aiko
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe.
— Hereruzar pe nehe, a'e putar teko paw
wanupe nehe. Upaw rupi hemuwete katu
putar tupàn a'ua'u imuwete katu awer
zàwe wà nehe. 10 Heremiaihu ywy nànàn
uhàuhàz ma'e ur putar ma'ea'yr wazuka
pà herenataromo wà nehe. Te tawhu
Exio ywy rehe har muite wera'u ma'e wi
wanur putar wà nehe. 11 Pe heremiaihu
pe. Pemumaw kwarahy tetea'u heputar
'ym pà pezar romo. A'e 'ar mehe nehe,
pepytu'u putar heputar 'ym awer rehe
pemaranugar ire nehe. Ta'e amukàzym
kar putar wiko wera'u ma'e pemyter wi
wà nehe xe. Amukàzym kar putar heko
kateteahy wera'u ma'e pemyter wi wà
nehe no. Napeiko wi pixik kwaw wiko
wera'u ma'e heywytyr imonokatu pyrer
rehe nehe. 12 Amuigo kar putar amo teko
Zeruzarez pupe ihe wà nehe. A'e teko
nuiko wera'u kwaw amogwer wanuwi wà
nehe. Nuiko wera'u kwaw ihewi wà nehe.
Ma'e kwaw katu har romo wanekon putar
wà nehe. Uzeruzar putar herehe wà nehe.
13 Teko Izaew wikuwe ma'e ràm a'e wà
nehe, nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e
a'e wà nehe. Nahemu'em pixik kwaw wà
nehe. Nuzeagaw pixik kwaw amogwer
teko wanupe wemu'em pà wà nehe. Uhyk
putar temi'u wanupe nehe. Ni amo zauxia-
pekwer nuzàmàtyry'ym kwaw wà wà nehe.
Nukyze kwaw amo wanuwi wà nehe.

Zegar haw Tupàn imuwete katu haw

14 Teko Izaew wà. Pezegar Tupàn pe ikatu
haw rehe nehe.
Penurywete nehe, Zeruzarez pe har wà.
Pemume'u Tupàn ikatu haw pepy'a pupe
upaw rupi nehe.
15 Kwehe mehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e umume'u penehe uzepyk
àwàm a'e. Umumaw a'e uze'eg awer.
Nuzepyk kwaw penehe nehe.
Umunyryk kar wàmàtyry'ymar paw wemi-
aihu wanuwi wà.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Izaew
Wanuwihawete wiko penehe we a'e.
A'e rupi, pekyze zo iaiw paw wi nehe.
16 Uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe
teko uze'eg putar Zeruzarez pe wà
nehe.
— Pekyze zo nehe, teko Xiàw rehe har wà.
Pezemumikahy zo nehe. Peityk zo
pekàgaw pezewi nehe no.
17 Ta'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pezar
wiko penehe we a'e xe.
Ikàg a'e. Pepyro putar nehe.
Hurywete putar penehe nehe.
Peamutar katu, a'e rupi umur putar
peneko haw pyahu ma'e peme nehe.
Uzegar putar Tupàn nehe. Hurywete putar
nehe.
18 Teko uzapo mynykawhu urywete haw
romo wà. Nezewegatete Tupàn
hurywete putar penehe nehe.

Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e a'e kury.
— Amunyryk kar putar iaiw ma'e peme
uzeapo etea'i ma'e pewi ihe nehe.
Apupyro putar ikatu 'ymaw wi nehe.
19 A'e 'ar ihem mehe nehe,
azepyk putar a'e peàmàtyry'ymar wanehe
nehe.
Apyro putar pàri ma'e wà nehe.
Amono'og wi putar uhàuhàz ma'e kwer wa-
muwà ihe wà nehe.
Amo pemumaranugar kar ywy nànàn
peneko mehe wà.
Amo 'ar mehe a'e teko umume'u putar
pekatu haw wà nehe. Pekàg wi
putar nehe no.
20 A'e 'ar ihem mehe nehe,
apomono'og putar nehe, peiwy rehe
penerur wi pà nehe.
Apumuigo kar wi putar hemetarer katu
ma'e romo nehe.
Teko ywy nànànar ukwaw putar pekàgaw
wà nehe. Teko ywy nànànar
uzeruze'eg putar penehe wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
amume'u ko ma'e kwez ihe.
Upaw kwez kury.

AZEW

Tupàn uzapo kar wi tàpuzuhu a'e

1 Nariw Pezi ywy rehe har wanuwihaw
romo heko mehe, mokoz haw kwarahy
rehe, pitài haw 'ar mehe, 6 haw zahy
nehe no, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u kar amo uze'eg uze'eg imume'u
har Azew her ma'e pe. A'e rupi uze'eg
Azew umume'u a'e ze'eg Zurupapew
Xaraxiew ta'yr Zuta ywy rehe har wanuwi-
haw pe a'e, xaxeto wanuwihawete Zuzue
Zozanak ta'yr pe a'e no. 2 Tupàn Ikàg
Wera'u Ma'e uze'eg nezewe a'e. — Tupàn
Hàpuzuhu iapo wi haw 'ar nuhem kwaw
a'e rihi, i'i teko waiko wà, i'i Tupàn.
3 A'e rupi Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e
umuze'eg kar uze'eg imume'u har Azew
her ma'e nezewe a'e kury.
4 — Teko Zuta ywy rehe har wà. Peiko
tàpuzuhu hekuzar katu ma'e ipuràg eteahy
ma'e pupe ko 'ar rehe kury. Napeza-
pokatu wi kwaw heràpuzuhu. Heityk pyrer
a'e. Iaiw haw rehe hin e a'e. Aipo
ikatu nezewe haw. 5 Pema'enukwaw
katu ma'e peme uzeapo ma'e kwer rehe
nehe. 6 Pezutym ma'eà'yz tetea'u. Xo
pixika'i ma'e zo pepo'o a'e re. Heta wewer
temi'u peme. Nuhyk kwaw. Pema'uhez
peiko. Heta wewer win peme. Nuhyk
kwaw peka'u haw romo. Heta wewer
pekamir penopoz peme. Napemuaku
kwaw penuwixàg mehe. Uma'ereko ma'e
upyhyk temetarer uma'ereko haw rupi.
Nuhyk kwaw penekuwe haw romo, i'i
Tupàn.
7 A'e rupi Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg
nezewe kury. — Pema'enukwaw katu
ma'e peme uzeapo ma'e kwer rehe nehe.
8 Peho ywytyruhu pe nehe kury. Perur
ywyra nehe. Pezapo wi heràpuzuhu nehe.
Herurywete putar a'e heràpuzuhu ràm rehe
nehe. Teko hemuwete katu a'e pe wà nehe.
Hemurywete kar putar a'e pe wà nehe.
9 Peàro arozràn ipo'o haw uhua'u ma'e.
Xo pixika'i ma'e zo pepo'o. Pezeagaw a'e
arozràn pixika'i ma'e peneko haw pe her-
aha pà. Amumaw a'e temi'u pewi herur
mehe. Pepuranu pezehezehe nezewe
nehe. — Màràzàwe tuwe Tupàn Ikàg Wera'u
Ma'e uzapo agwer ma'e zanewe a'e, peze
pezeupe nehe. Azapo nezewe haw peme
ihe, ta'e xo penàpuz rehe zo pezekaiw pe
xe. Napezekaiw kwaw heràpuzuhu imuaiw
pyrer rehe. 10 A'e rupi nukyr kwaw àmàn.
A'e rupi nahezuz kwaw arozràn peko kai-
wer rehe har pe. 11 Amupytu'u kar àmàn
ikyr ire kaiwer pe ihe, ywytyruhu pe
ihe no. Amuxinig kar arozràn itymaw.
Amuxinig uwà tyw no, uri tyw no, amo
ma'etymaw ko ywy rehe har paw no. Ix-
inig awer uzepyk teko wanehe, ma'ea'yr
wanehe no, miar wanehe no, ma'etymaw
nànàn no, i'i Tupàn.

Teko weruzar Tupàn hemiapo putar haw a'e wà

12 Na'e Zurupapew Zuta wanuwihaw a'e,
Zuzue xaxeto wanuwihawete a'e no, teko
Mawiron wi izemunehew pyrer wi uzewyr
ma'e kwer paw a'e wà no, ukyze Tupàn wi
a'e wà kury. Weruzar uzar Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e ze'eg Azew pe imur
pyrer wà kury. Tupàn ze'eg imume'u har
romo hekon Azew a'e. 13 Nezewe mehe
Azew Tupàn ze'eg imume'u har uze'eg
Zuta ywy rehe har wanupe ko Tupàn ze'eg
imume'u pà wanupe. — Aiko putar penehe
we ihe nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury, i'i Azew
wanupe.
14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umukàg kar a'e teko paw a'e wà kury,
wamurywete kar pà a'e wà kury. Zuru-
papew Zuta wanuwihaw, Zuzue xaxeto
wanuwihawete no, teko Mawiron wi
izemunehew pyrer uzewyr ma'e kwer wà
no. Uzemono'og paw rupi uzar Tupàn
Ikàg Wera'u Ma'e ràpuzuhu iapo katu pà
wà, iapo haw rehe uzypyrog pà wà. 15 24
haw 'ar mehe 6 haw zahy rehe mokoz haw
kwarahy rehe Nariw tuwihawete romo
heko mehe uzypyrog Tupàn Hàpuzuhu iapo
wi pà wà kury.

2

Tupàn hàpuzuhu pyahu ma'e ipuràg eteahy ma'e

1 A'e mokoz haw kwarahy rehe Nariw
Pezi wanuwihawete romo heko mehe 21
haw 'ar mehe 7 haw zahy rehe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi uze'eg
imume'u har Azew pe kury. 2 Eze'eg
eho a'e teko wanupe nehe. Zurupapew
Zuta wanuwihaw wanupe, Zuzue xaxeto
wanuwihawete pe no. Amogwer teko paw
wà no, emume'u ko ma'e wanupe nehe no.
3 Aze ru'u amo peinuromo har wexak
heràpuzuhu kwehe mehe ipuràg eteahy we
mehe wà. Zauxiapekwer Mawiron pe har
weityk imuaiw pà kwehe mehe wà. Peme'e
hehe kury. Nuzawy kwaw ity heityk pyrer.
4 Nezewe rehe we pekàg nehe. Ekyze zo
nehe, Zurupapew. Ekyze zo nehe, Zuzue.
Pekyze zo nehe, teko ko ywy rehe har
paw wà. Pe paw pema'ereko nehe. Ta'e
ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ihe xe, aiko
penehe we ihe xe. 5 Azapokatu heze'egaw
teko heremiaihu wanehe we Ezit ywy wi
wanerur mehe ihe. — Herekwe wiko putar
penehe we tuweharupi nehe, a'e wanupe
a'e 'ar mehe. A'e rupi pekyze zo ma'e wi
nehe kury.
6 Ta'e ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e
amume'u ko ma'e ihe kury xe. — Nan
kwehe tete amuryryryryz kar putar
ywak, ywy, yryhu, ywyxinigaw ihe nehe.
7 Amuryryryryz kar putar teko ywy
nànànar ihe wà nehe no. Amo werur putar
wemetarer xe heràpuzuhu Zeruzarez pe
har pe a'e wà nehe. Nezewe amynehem
putar heràpuzuhu ma'e puràg eteahy ma'e
pupe ihe nehe. 8 Parat ywy nànànar or ywy
nànànar upaw hema'e romo wanekon a'e
wà. 9 Nezewe mehe heràpuzuhu ipyahu
ma'e ràm ipuràg eteahy wera'u putar
heràpuzuhu kwehe arer wi a'e nehe. Aiko
putar a'e pe nehe. Amuigo kar putar
heremiaihu hemetarer katu ma'e romo ihe
wà nehe. Amuigo katete kar putar heremi-
aihu ihe wà nehe, wamuzeàmàtyry'ym kar
'ym pà ihe wà nehe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u
Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn uze'egahy teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanehe a'e

10 A'e kwarahy rehe, 24 haw 'ar mehe,
9 haw zahy rehe Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e uze'eg wi uze'eg imume'u har Azew
pe. 11 Nezewe uze'eg. — Epuranu eho
xaxeto wanehe nehe. 12 — Aze ru'u amo
teko ipureraha wer amo ma'ea'yr ho'o
kwer pehegwer rehe Tupàn pe imono
pyr romo nehe, a'e mehe uwàuwàn putar
ukamir pupe heraha pà nehe. Na'e a'e
kamir uhyk amo temi'u rehe kury. Aze
ru'u typy'ak rehe, aze ru'u ma'ero'o kwer
imuin pyrer rehe, aze ru'u win rehe,
aze ru'u uri kawer rehe, aze ru'u wyzài
temi'u rehe kury. Aipo a'e ma'ero'o kwer
imukatu pyrer umukatu putar inugwer
temi'u nehe, ere wanupe nehe. Upuranu
Azew oho wanehe. Uwazar xaxeto heze'eg
izupe wà. — Nan kwaw pa, i'i izupe wà.
13 Na'e upuranu wi Azew xaxeto wanehe
kury. — Amo teko opokok amo umàno ma'e
kwer rehe a'e. A'e rupi a'e opokok ma'e
kwer na'ikatu kwaw Tupàn henataromo
kury. A'e re opokok oho amo temi'u rehe.
Aipo a'e temi'u na'ikatu kwaw Tupàn hen-
ataromo kury, i'i wanupe. Uwazar xaxeto
ize'eg izupe wà. — Aze pa. Ikatu 'ym ma'e
romo uzeapo Tupàn henataromo, i'i izupe
wà.
14 Na'e i'i Azew wanupe kury. —
Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Uzeapo nezewegatete haw ko teko
wanupe. Teko ko ywy rehe har wiko
ikatu 'ym ma'e romo herenataromo wà.
Wanemiapo kwer paw na'ikatu kwaw.
Ma'ea'yr herenataromo izuka pyr paw
na'ikatu kwaw herenataromo wà no, i'i
Tupàn.

Tupàn umume'u uze'egatu àwàm teko wanupe

15 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e. — Pema'enukwaw uzeapo ma'e
kwer a'e 'ar henataromo arer rehe nehe.
Heràpuzuhu iapo pà pezypyrog 'ym mehe
we uzeapo ma'e tetea'u. 16 Ma'e uzeapo a'e
mehe. Aze amo oho arozràn imonokatu
haw pe wà, aroz ràn 200 kanek por hekar
pà wà, xo 100 kanek por zo wexak wà. Aze
oho win imonokatu haw 100 zutahyky'a
por hekar pà wà, xo 40 zutahyky'a por
wexak wà. 17 Azepyk penehe ywytuaiw
hakuahy ma'e pupe. Amono kar tukur
penemitygwer imumaw pà wà no. Amu-
gyr kar àmàntàtà penehe no. Nezewe
amumaw peko pe har paw. Nezewe rehe

we napezewyr kwaw ihewe. 18 Kutàri, 24 haw 'ar mehe 9 haw zahy rehe pemumaw heràpuzuhu iwype har iapo haw kwez kury. Pexak ko 'ar henataromo àràm uzeapo ma'e ràm nehe kury. 19 Naheta kwaw arozràn imonokatu haw pupe. Uwà tyw na'i'a kwaw. Pi tyw na'i'a kwaw. Homà tyw na'i'a kwaw. Uri tyw na'i'a kwaw. Nezewe rehe we ko 'ar henataromo amono putar heze'egatu peme nehe, i'i Tupàn.

Tupàn umume'u wemiapo ràm Zurupapew pe

20 A'e 'ar mehe we 24 haw 'ar mehe 9 haw zahy rehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi Azew pe. 21 — Emume'u ko ma'e eho Zurupapew Zuta wanuwihaw pe nehe. — Amuryryryryz putar ywak ywy ihe nehe. 22 Aeityk putar tuwihawete wanenaw ihe wà nehe. Amumaw putar wakàgaw ihe wà nehe no. Amuaiw putar ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu pe har wà nehe no. Azuka putar ywyramawa wapupe har wà nehe no. Kawaru umàno putar wà nehe no. Kawaru ku'az har uzezukazuka putar wà nehe no. 23 A'e 'ar ihem mehe nehe, urumuigo kar putar heremiaihu wanuwihaw romo ihe nehe, ta'e ereiko heremiruze'eg heremixak kwer romo ne xe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e aze'eg kwez ihe kury. Upaw

ZAKARI

Pezewyr ihewe nehe, i'i Tupàn teko wanupe

1 8 haw zahy rehe mokoz haw kwarahy
rehe Nariw Pezi ywy rehe har wanuwi-
hawete romo heko mehe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e uze'eg uze'eg imume'u
har Zakari her ma'e pe a'e. Maraki ta'yr
romo Ino hemimino romo hekon Zakari
a'e. Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e umume'u kar
a'e uze'eg teko wanupe. Na'aw ize'eg awer
xe kury.

2 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
aikwahy peipy wanupe ihe. 3 A'e rupi
amume'u putar ko ma'e peme kury. —
Pezewyr ihewe nehe. Nezewe mehe ihe
Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e azewyr putar
peme ihe nehe no. 4 Peiko zo peipy
wazàwe nehe. Peipy nuzekaiw kwaw
heze'eg imume'u har kwehe arer wanehe
wà. Umume'u ko ma'e oho waiko peipy
wanupe wà. — Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e
pemupytu'u kar iko ikatu 'ym ma'e romo
peneko re nehe. Pepytu'u ikatu 'ym
ma'e iapo re nehe, i'i iko peipy wanupe.
Nuweruzar kwaw ize'eg wà. 5 Ma'e pe
wanekon peipy ko 'ar rehe kury. A'e
heze'eg imume'u har a'e wà no, aipo
wikuwe a'e wà. 6 Kwehe mehe amono
kar heremiruze'eg heze'eg imume'u har
ihe wà, peipy wanupe ihe wà. Umume'u
heze'eg wanupe wà. Peipy nuzekaiw
kwaw wanehe wà. A'e rupi azepyk
wanehe ihe. A'e re uzemumikahy ikatu
'ym ma'e iapo re upytu'u pà wà. Uze'eg
nezewe wà. — Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e
uzapo wemimutar a'e. Uzepyk urerehe
ta'e uruzapo ikatu 'ym ma'e ure xe. Ureaiw
tuwe ure. Ikatu urerehe izepyk awer, i'i
peipy wà.

Ipuahu zàwenugar 1 haw: kawaru wà

7 24 haw 'ar mehe 11 haw zahy rehe,
zahy Xemat her ma'e Zutew waze'eg
rupi, mokoz haw kwarahy rehe Nariw
tuwihawete romo heko mehe, ihe Tupàn
ze'eg imume'u har Zakari her ma'e ihe,
Maraki ta'yr Ino hemimino ihe, ainu amo
ze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hemi-
mume'u kwer ihe. 8 A'e 'ar mehe pyhaw
aexak amo ma'e hepuahu zàwenugar pe
ihe. Aexak amo Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e heko haw pe har amo kawaru ipiràg
ma'e iku'az hin mehe. Tupàn heko haw
pe har upytu'u amo ywyàpyznaw rehe
ka'akyr wamyter pe. Amo Tupàn heko
haw pe har wapyk kawaru waku'az wà,
a'e Tupàn heko haw pe har haikwer pe wà
no. Amo wapyk kawaru ipiràg ma'e iku'az
wà no. Amo wapyk kawaru ipytàg ma'e
waku'az wà no. Amo wapyk kawaru xig
ma'e waku'az wà no. 9 Na'e apuranu a'e
Tupàn heko haw pe har ihewe uze'eg ma'e
kwer rehe kury. — Hezar, a'e izupe. — A'e
Tupàn heko haw pe har kawaru ku'az har
wà. Mo romo wanekon a'e wà, a'e izupe.
Uwazar heze'eg ihewe a'e. — Amume'u
putar waneko haw ihe nehe kury, i'i ihewe.

10 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har
ka'akyr myter pe har uze'eg ihewe kury. —
Wiko Tupàn heko haw pe har Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemimur karer romo a'e
wà. Umuata kar ywy nànàn wà.

11 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har uze'eg
Tupàn heko haw pe har ka'akyr myter pe
har pe wà kury. — Urumumaw ywy nànàn
ureata haw kwez kury. Uruexak ma'e
paw ure. Naheta kwaw zeàmàtyry'ymawhu
kury. Naheta kwaw puruzuka haw ko 'ar
rehe, i'i izupe wà.

12 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
heko haw pe har uze'eg kury. — O Tupàn
Ikàg Wera'u Ma'e ne. Eremumaw 70
kwarahy Zeruzarez rehe amogwer tawhu
Zuta ywy rehe har wanehe nekwahy pà
ne. Màràn kwarahy eremumaw wi putar
nekwahy wi pà nehe. Màràn mehe ere-
puhareko katu putar ne wà nehe, i'i izupe.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uze'egatu a'e weko haw pe har herehe we
har imurywete kar pà a'e, ta'e uzamutar
katu a'e xe. 14 Na'e a'e Tupàn heko haw
pe har ihewe uze'eg ma'e umume'u kar
amo ze'eg ihewe kury. — Eze'egahy
nehe, i'i ihewe. — Nako Tupàn Ikàg
Wera'u Ma'e ize'eg xe kury. — Azamutar
katu Zeruzarez tawhu hereko haw ihe.
15 Aikwahy amogwer ywy uzeàmàtyry'ym

'ym ma'e wanehe ihe. Ta'e heremiaihu wanehe hekwahy mehe teko a'e ywy rehe har upuraraw kar ma'erahy wanupe wà, i'i Tupàn. 16 Nezewe rehe we azewyr Zeruzarez pe ta'e apurupuhareko katu ihe xe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ihe, amume'u katu ko ma'e uzeapo ma'e ràm ihe kury. Heremiaihu uzapo wi putar Zeruzarez tawhu wà nehe. Uzapo wi putar heràpuzuhu wà nehe no, a'e teko ihe, i'i Tupàn.

17 Uze'eg wi Tupàn heko haw pe har ihewe kury. — Tawhu hemetarer katu wi putar wà nehe, i'i iko Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e, ere teko wanupe nehe, i'i Tupàn heko haw pe har ihewe. Upytywà putar Zeruzarez a'e nehe no. Zeruzarez uzeapo putar tawhu heremixak kwer romo nehe.

Ipuahu zàwenugar 2 haw: ma'ea'yr i'ak kwer, ita per imupyràmar wà no

18 Aexak amo ae ma'e hepuahu zàwenugar pe. Aexak 4 tapi'ak i'ak kwer ihe wà. 19 Apuranu Tupàn heko haw pe har ihewe uze'eg ma'e kwer rehe. — Ma'e rehe a'e tapi'ak i'ak kwer upuru-muma'enukwaw kar wà. Uwazar heze'eg ihewe. — A'e tapi'ak i'ak kwer nuzawy kwaw teko amo ae ywy rehe har wà, heremiaihu ywy nànàn wamuhàmuhàz kar arer wà. Zuta ywy rehe arer wa-muhàmuhàz kar arer wà, Izaew ywy rehe arer wamuhàmuhàz kar arer wà no, Zeruzarez parer wamuhàmuhàz kar arer wà no, i'i ihewe.

20 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wexak kar 4 itaper imupyràmar ihewe wà kury. 21 Apuranu hehe kury. — Ma'e ur iapo pà a'e wà, a'e izupe. Uwazar heze'eg ihewe. — Tapi'ak i'ak kwer nuzawy kwaw teko Zuta ywy rehe har wamuhàmuhàz kar arer wà. Wamuhàmuhàz mehe Zuta nupuner kwaw ni wàkàg hupir haw rehe wà. A'e itaper imupyràmar nuzawy kwaw a'e tapi'ak i'ak kwer ihaihaw àràm wà nehe, i'i Tupàn ihewe.

2

Ipuahu zàwenugar 3 haw: amo ma'e puku haw hagaw paw

1 Aexak amo ae ma'e hepuahu zàwenugar pe ihe kury. Aexak amo awa amo ma'e puku haw hagaw paw opo pe ipyhyk mehe ihe. Na'e apuranu hehe. 2 — Ma'e pe ereho putar nehe, a'e izupe. Uwazar heze'eg ihewe. — Agaw putar Zeruzarez ipuku haw nehe, ipupy uhu haw nehe no, i'i ihewe.

3 Na'e aexak Tupàn heko haw pe har ihewe uze'eg ma'e kwer ihem mehe ihe kury. Amo Tupàn heko haw pe har ur huwàxi mà. 4 Uze'eg Tupàn heko haw pe har ràgypy izupe kury. — Ezàn na'arewahy kwàkwàmo puku haw hagaw paw hereko har pe neze'eg pà kury. — Heta wi putar Zeruzarez pe har wà nehe. Heta tetea'u putar teko a'e pe wà nehe. Heta tetea'u putar ma'ea'yr a'e pe wà nehe no. Teko nupuner kwaw pàrirogaw tàtà ma'e tawhu izywyr har iapo haw rehe wà nehe, ta'e heta tetea'u putar tuwe teko a'e pe wà nehe xe. 5 Nezewe i'i Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. A'e ae wiko putar pàrirogaw romo tata iapo pyrer Zeruzarez izywyr a'e nehe. Wiko putar a'e tawhu pupe nehe. Wexak kar putar ukàgaw upuràg eteahy haw a'e pe purupe nehe no.

Izaew izuapyapyr wamuhem kar awer uzemunehew paw wi

6-7 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e teko wemiaihu wanupe. — Peinu katu ko ze'eg nehe. Peinu katu ko ze'eg nehe. Pe Mawiron pe har wanemipyhyk kwer pe wà. Pezàwehem a'e wi nehe. Pezàwehem peho a'e ywy kwarahy hemaw awyze har kutyr har wi nehe. Apumuhàmuhàz ywy nànàn ihe. Nezewe rehe we uhem Zeruzarez pe pezewyr haw 'ar kwez kury, i'i Tupàn.

8 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e umur ukàgaw ihewe kury. — Emume'u ko heze'eg teko heremiaihu wanemetarer heraha arer wanupe nehe, i'i ihewe. Nezewe ize'eg. — Heremiaihu waàmàtyry'ymar nuzawy kwaw heàmàtyry'ymar ihewe. 9 A'e rupi ihe ae apuàmàtyry'ym putar ihe nehe. Araha kar putar penemetarer paw pewi nehe, penemipyhyk kwer wanupe nehe, i'i Tupàn peme, a'e wanupe. A'e ma'e izeapo mehe pekwaw putar Tupàn Ikàg Wera'u

Ma'e heremimur karer romo heko haw nehe, a'e wanupe.

10 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e. — Zeruzarez pe har wà. Pezegar penurywete haw rehe nehe. Ta'e azur putar pepyr hereko pà ihe nehe xe, i'i wanupe.

11 A'e 'ar mehe teko ywy tetea'u rehe har uzemono'og putar wà Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hehe we wà nehe. Wiko putar hemiruze'eg romo wà nehe. Wiko putar wapyr nehe, wanehe we nehe. A'e mehe Izaew ukwaw putar Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e hemono kar arer romo heko haw a'e wà nehe. 12 Zuta ywy uzeapo wi ywy Tupàn pe ikatuahy ma'e ipehegwer romo nehe. Zeruzarez uzeapo wi tawhu Tupàn hemixak kwer romo nehe no.

13 Tuwe teko paw upytu'u uze'eg ire Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e henataromo wà nehe. Ta'e ur weko haw ikatuahy ma'e wi wemiaihu wanehe we wiko pà a'e nehe xe.

3

Ipuahu zàwenugar 4 haw: Zuzue xaxeto wanuwihawete

1 Na'e Tupàn wexak kar amo ae ma'e ihewe hepuahu zàwenugar pe a'e kury. Aexak Zuzue xaxeto wanuwihawete ihe. Upu'àm Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw pe har henataromo. Zurupari upu'àm Zuzue awyze har rehe. Uzemuàgà'ym Zuzue hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà Tupàn pe. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw pe har uze'eg Zurupari pe. — Tuwe Tupàn uzepyk nerehe nehe, Zurupari. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zeruzarez hexak arer a'e, tuwe umume'u neaiw paw nehe, nerehe uzepyk pà nehe, i'i izupe. 'Aw awa nuzawy kwaw zepe'aw tata wi ipyro pyrer a'e, i'i izupe.

3 Zuzue upu'àm wi Tupàn heko haw pe har henataromo ukamir imuipiw pyrer imunehew pà. 4 Na'e uze'eg Tupàn heko haw pe har upytywà har wanupe. — Penuhem Zuzue ikamir izipiw ma'e kwer kury, i'i wanupe. Weruzar ize'eg wà. Na'e uze'eg Zuzue pe. — Nezewegatete anuhem neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e newi kury. Amunehew kar putar kamir mynykaw pe hereko pyr newe nehe kury, i'i izupe.

5 — Pemono àkàg rehe har imukatu pyrer iàkàg rehe kury, i'i upytywà har wanupe. Omono iàkàg rehe wà. Umunehew kar kamir mynykaw pe hereko pyr izupe wà no. Upu'àm wi Tupàn heko haw pe har a'e pe. 6 Na'e uze'eg Zuzue pe.

7 — Nezewe i'i Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e newe kury. — Aze ereruzar heze'eg nehe, aze erezapo nema'ereko haw heze'eg rupi katete nehe, a'e mehe ereiko putar heràpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo nehe. Erezekaiw katu putar heràpuzuhu rehe nehe. Erezekaiw katu putar amo tàpuz heràpuzuhu huwake har wanehe nehe no. 'Aw hereko haw pe har wiko xe herenataromo wà. Nezewegatete erepuner herenataromo nereko haw rehe nehe no. 8 A'e rupi einu katu ko ze'eg nehe, Zuzue xaxeto wanuwihawete. Xaxeto nerehe we har wà no, tuwe wenu katu wà nehe no. Penehe ume'e mehe teko ukwaw putar amo ae awa heremiaihu wanupe heremimur kar ràm a'e wà nehe. A'e awa heremiruze'eg romo hekon a'e. Ywyra Hàkà pyahu her romo a'e nehe. 9 Amuapyk amo itahu 7 heha hereko har Zuzue henataromo ihe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e amuapyk putar amo her a'e ita rehe nehe. Pitài 'ar rehe azo'ok putar ikatu 'ygwer ko ywy wi ihe nehe. 10 A'e 'ar mehe pe pitàitàigatu pepuner peneko haw huwake har wamur kar haw rehe nehe. Upuner upyta katu haw rehe uwà 'yw wype wà nehe, pi 'yw wype wà nehe no. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e aze'eg kwez ihe kury, i'i wanupe.

4

Ipuahu zàwenugar 5 haw: tatainy henaw itazu or iapo pyrer

1 Tupàn heko haw pe har ihewe uze'eg ma'e kwer uzewyr hemume'e kar pà a'e kury. Nazawy kwaw uker ma'e. Hemume'e kar a'e. 2 Upuranu herehe. — Ma'e erexak iko, i'i ihewe. Awazar ize'eg izupe. — Aexak tatainy henaw itazu or iapo pyrer. Heta amo kawaw uri kawer hereko har i'aromo. Heta 7 tatainy hehe wà. Heta 7 ikwaikwar ma'e hehe wà no. Uri kawer

ukaz ma'e ràm uhem tatainy pe a'e ma'e rupi. 3 Aexak mokoz uri 'yw tatainy henaw huwake wain mehe wà. Pitài iawyze har rehe hin. Inugwer iahur rehe hin.

4 Na'e apuranu Tupàn heko haw pe har rehe. — Hezar. Ma'e rehe ko ma'e upurumuma'enukwaw kar a'e, a'e izupe.

5 — Aipo nerekwaw kwaw ne, i'i ihewe. — Nakwaw kwaw ihe, a'e izupe.

Tupàn umume'u wemiapo ràm Zurupapew pe

6 A'e re uze'eg wi Tupàn heko haw pe har ihewe. — Emume'u ko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ze'eg Zurupapew pe nehe. — Azapo kar putar ma'e newe nehe. Nerezapo kwaw a'e ma'e nekàgaw rupi nehe. Nerezapo kar kwaw a'e ma'e zauxiapekwer ikàg ma'e wanupe nehe. Erepuner putar a'e ma'e iapo haw rehe nehe, ta'e herekwe omono putar ukàgaw newe nehe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e aze'eg teko ihe kury.

7 Ywytyruhu aiha katu ma'e uzemumew putar ywy iapypepaw romo uzeapo pà Zurupapew henataromo wà nehe. Werur putar ita ikatu wera'u ma'e tàpuzuhu pe har nehe. Teko uhapukaz putar wà nehe. — Ipuràg eteahy. Ipuràg eteahy, i'i putar wà nehe, i'i izupe.

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg wi ihewe. 9 — Zurupapew uzapo 'àg tàpuzuhu iwy pe har a'e. A'e ae umumaw putar 'àg tàpuzuhu iapo haw nehe no. A'e ma'e izeapo mehe nehe, teko ukwaw putar Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e wanupe nemono karer romo hereko haw wà nehe. 10 Iwy pe har iapo mehe amo uze'eg urywahy hehe wà. A'e teko hurywete putar Zurupapew tàpuzuhu imuhyk àwàm hexak mehe wà nehe. Na'e umume'u ihewe kury. — A'e 7 tatainy nuzawy kwaw 7 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heha wà. Wexak ma'e ywy nànàn uzeapo ma'e paw weha pupe, i'i ihewe.

11 Na'e apuranu wi hehe. — A'e mokoz uri 'yw tatainy huwake har wà. Ma'e rehe upurumuma'enukwaw a'e wà.

12 A'e mokoz uri 'yw hàkà wà, wapyk a'e mokoz uri kawer iho haw ikwaikwar ma'e or iapo pyrer wanuwake wà. Ma'e rehe upurumuma'enukwaw a'e wà, a'e izupe.

13 — Aipo nerekwaw kwaw ne, i'i ihewe. — Nakwaw kwaw ihe, hezar, a'e izupe.

14 Na'e umume'u ihewe. — Nuzawy kwaw mokoz awa hexak pyrer uri kawer pupe imuàkym pyrer wà. A'e mokoz awa uzapo putar Tupàn ywy paw izar hemiapo putar haw wà nehe, i'i ihewe.

5

Ipuahu zàwenugar 6 haw: pape uzemàmàn ma'e kwer a'e

1 Aexak amo ae ma'e hepuahu zàwenugar pe kury. Aexak amo pape uzemàzemàn ma'e kwer. Uwewe oho iko a'e. 2 Na'e upuranu Tupàn heko haw pe har herehe. — Ma'e erexak iko ne, i'i ihewe. — Aexak pape uzemàn ma'e iwewe mehe ihe. Heta 9 met ipuku haw pe. Heta 4 met iku'aw har ipupir haw pe.

3 Umume'u Tupàn heko haw pe har ko ma'e ihewe. — Tupàn umuapyk uze'egaiw a'e pape rehe. A'e ze'egaiw uhàuhàz putar ko ywy nànàn nehe. — Amuhem kar putar teko imunar ma'e paw ko ywy wi ihe wà nehe, i'i pitài pape pehegwer rehe. — Amuhem kar putar teko herer rehe wemiapo ràm imume'u mua'u har paw ko ywy wi ihe wà nehe no, i'i inugwer pehegwer rehe. 4 — Amono kar putar ko heze'egaiw ihe nehe, i'i Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e. Wixe putar imunar ma'e wanàpuz me nehe, hemu'em ma'e wanàpuz me nehe no. Wiko putar wanàpuz pupe nehe. Xo heityk ire azeharomoete uhem putar a'e wi nehe. Nupyta kwaw ni izita. Nupyta kwaw ni ita, i'i Tupàn heko haw pe har izupe.

Ipuahu zàwenugar 7 haw: kuzà kok pupe har a'e

5 Tupàn heko haw pe har ihewe uze'eg ma'e uze'eg wi ihewe kury. — Exak ur ma'e iko kury, i'i ihewe.

6 — Ma'e a'e, a'e izupe. Uwazar heze'eg ihewe. — Kok a'e. Nuzawy kwaw teko ko ywy rehe har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e.

7 Heta amo ipykaw itaun xiun her ma'e iapo pyrer kok rehe. Upir ipykaw wà kury. Kok pupe heta amo kuzà wapyk

ma'e. 8 Umume'u Tupàn heko haw pe har
a'e ma'e ihewe. — Ko kuzà nuzawy kwaw
ikatu 'ymaw, i'i ihewe. Na'e Tupàn heko
haw pe har umumew a'e kuzà kok pupe
kury. Uwàpytym ipykaw pupe kury.
9 Ame'e hehe kury. Aexak mokoz kuzà
ipepo ma'e ihe wà. Nuzawy kwaw hoko
wà. Uwewe a'e kuzà wà. Ywytu weraha
wà. Uhem wà wà kury. Upyhyk kok wà.
Uwewe wi oho a'e wi kok heraha pà wà.
10 Apuranu Tupàn heko haw pe har rehe.
— Ma'e pe weraha putar kok wà nehe, a'e
izupe.
11 Uwazar heze'eg ihewe. — Weraha
Mawiron pe wà. A'e pe uzapo putar amo
tàpuzuhu wà nehe. Umuapyk putar kok
amo henaw rehe tàpuzuhu pupe wà nehe.

6

Ipuahu zàwenugar 8 haw: ywyramawa zeàmàtyry'ymawhu rehe har wà

1 Aexak amo ae ma'e hepuahu zàwenugar
pe kury. Aexak mokoz ywytyr itazu
morog iapo pyrer wà. 4 ywyramawa
zeàmàtyry'ymawhu rehe har uhem wà
waiko wamyter wi wà kury. 2 Kawaru
ipiràg ma'e weraha ywyramawa ràgypy
wà. Kawaru ipihun ma'e weraha ywyra-
mawa mokoz haw wà. 3 Kawaru xig
ma'e weraha ywyramawa na'iruz haw wà.
Kawaru ipytàg ma'e weraha ywyramawa 4
haw wà. 4 Apuranu Tupàn heko haw pe har
rehe. — Hezar. Ma'e rehe a'e ywyramawa
upurumuma'enukwaw wà, a'e izupe.
5 Uwazar heze'eg ihewe. — Nuzawy
kwaw 4 ywytu wà. Uhem ywy paw izar
henatar wi wà. 6 Ywyramawa kawaru pi-
hun heraha har oho putar Mawiron ywy
kwarahy heixe haw awyze har kutyr har
pe nehe. Ywyramawa kawaru xig ma'e
heraha har oho putar ywy kwarahy heixe
haw kutyr har pe nehe. Ywyramawa
kawaru ipytàg ma'e heraha har oho putar
ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr
har pe nehe.
7 Kawaru ipytàg ma'e uhem oho wà. Izàn
wer ywy nànàn wà. A'e rupi nezewe uze'eg
Tupàn heko haw pe har kury. — Pezàn peho
ywy nànàn nehe, i'i wanupe. Weruzar
ize'eg wà. 8 Na'e Tupàn heko haw pe har
herenoz kury, ihewe uze'eg pà kury. —
Kawaru kwarahy heixe haw awyze har ku-
tyr har oho ma'e a'e wà nehe, umupytu'u
kar putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
a'e ywy rehe ikwahy re a'e wà nehe, i'i
ihewe.

Zuzue iàkàg rehe har

9 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
ihewe kury.

10 Na'iruz awa uzewyr Mawiron wi
uzepyhyk awer wi wà. Ewnaz, Tomi, Zenai
waner romo wà. Eho ihewe wanemimur
ipyhyk pà nehe. A'e re na'arewahy eho
Zuzi Xoponi ta'yr hàpuz me nehe. 11 A'e
na'iruz awa umur putar itaxig parat itazu
or newe wà nehe. Ezapo amo tuwihawete
àkàg rehe har nehe. Emono a'e àkàg
rehe har xaxeto wanuwihawete Zuzue
Zuzanak ta'yr iàkàg rehe nehe. 12 —
Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e umume'u ko
ma'e iko kury. — Awa Hàkà Ipyahu Ma'e
her ma'e heta hapo. Hezuz wi putar
ma'e'yw imonohok pyrer ài nehe. Uzapo
wi putar Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
hàpuzuhu nehe. 13 A'e ae uzapo wi putar
tàpuzuhu nehe. Teko umuawate katu putar
a'e awa uwihawete ài wà nehe. Wapyk
putar wenaw rehe tuwihawete romo nehe.
Wiko putar tuwihawete romo nehe. Amo
xaxeto wapyk putar wenaw rehe nehe. A'e
Hàkà Ipyahu Ma'e a'e nehe, a'e xaxeto a'e
nehe no, nuzeàmàtyry'ym pixik kwaw wà
nehe. 14 A'e 'ar pawire teko omonokatu
putar tuwihawete àkàg rehe har Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e hàpuzuhu pupe wà
nehe. Nezewe teko ima'enukwaw putar
Ewnaz rehe wà nehe, Tomi rehe wà nehe
no, Zenai rehe wà nehe no, Zuzi Xoponi
ta'yr rehe wà nehe no.

15 Teko muitea'u Zeruzarez wi wiko
ma'e ur putar Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e hàpuzuhu iapo mehe ipytywà pà wà
nehe. A'e mehe pekwaw putar Tupàn
Ikàg Wera'u Ma'e hemur kar arer romo
heko haw nehe. A'e ma'e paw uzeapo
putar nehe, aze peruzar Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e pezar ize'eg pepy'a paw
pupe nehe.

7

Uzekwaku mua'u wà

1 4 haw 'ar mehe 9 haw zahy rehe Kirew
her ma'e Zutew ze'eg rupi 4 haw kwarahy
rehe Nariw tuwihawete romo heko mehe
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u
amo uze'eg ihewe a'e kury. 2 A'e 'ar
rehe teko Metew tawhu pe har omono
kar Xarezer Hezem-Merek rupi wanehe
we har wanupi Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e
hàpuzuhu pe wà. — Urepytywà pe nehe,
peze Tupàn pe nehe, i'i wanupe wà. 3 —
Pepuranu xaxeto tàpuzuhu pe har wanehe
nehe, Tupàn ze'eg imume'u har wanehe
nehe no. Peze'eg nezewe wanupe nehe. —
Kwarahy nànàn 5 haw zahy rehe uruzai'o
ure, uruzekwaku uremai'u 'ym pà a'e
mehe ure no. Ta'e kwehe mehe a'e
zahy rehe zauxiapekwer weityk Tupàn
Hàpuzuhu a'e wà xe. Urumumaw kwarahy
tetea'u nezewe haw iapo wiwi pà. Aipo
uruzapo wiwi putar nezewe haw kwarahy
nànàn nehe. Aipo ikatu nezewe haw iapo
haw, peze wanupe nehe, i'i Metew pe har
wemimono kar wanupe wà.

4 Na'e Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg
ihewe kury. Ihe Zakari ihe. 5 —
Eze'eg nezewe teko wanupe nehe, xaxeto
wanupe nehe no. — Pemumaw 70 kwarahy
pezai'o pà pezekwaku pà 5 haw zahy rehe
7 haw zahy rehe no. Napezapo kwaw a'e
ma'e hemuwete katu haw rehe. 6 Pemai'u
mehe, xo pema'uhez mehe zo pemai'u.
Win i'u mehe xo izuhez mehe zo pei'u, ere
wanupe nehe, i'i Tupàn ihewe.

7 A'e Tupàn ze'eg nuzawy kwaw
ize'eg kwehe arer uze'eg imume'u har
wanupe imume'u pyrer. Naheta kwaw
zeàmàtyry'ymawhu Zeruzarez pe har
wanupe a'e 'ar rehe. Heta tetea'u a'e
tawhu pe wiko ma'e a'e 'ar rehe wà
no. Uzeapo nezewegatete haw amogwer
tawhu a'e tawhu izywyr har wanupe no,
ywy kwarahy ihemaw awyze har kutyr
har rehe no, ywytyr heta 'ymaw pe Zuta
ywy myter pe har rehe har wanupe no.

Nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà, a'e rupi umunehew kar wà

8 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg
Zakari pe kury.

9 — Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ihe.
Azapo kar ko ma'e teko wanupe kwehe
mehe ihe. — Peiko imunar 'ym ma'e romo
hemu'em 'ym ma'e romo nehe. Pezapo
ikatu ma'e pezeupeupe pezeamutamutar
haw rehe nehe, pezepuhareko haw rehe
nehe. 10 Pepyro zo kuzà imen umàno
ma'e kwer wanemetarer wanuwi nehe.
Pepyro zo kwarer tu 'ym ma'e wama'e
wanuwi nehe, kuzàtài tu 'ym ma'e wama'e
wanuwi nehe. Pepyro zo amo ae ywy
rehe har peywy rehe wiko ma'e wama'e
wanuwi nehe. Pepyro zo hemetarer
'ym ma'e wama'e wanuwi nehe. — A,
amono'og putar temetarer tetea'u heywy
rehe har wanuwi ipyro e pà ihe nehe,
peze zo nehe, a'e wanupe kwehe mehe.
11 Naheputar kwaw uzar romo a'e wà.
Na'ipureruzar wer kwaw heze'eg rehe wà.
Upuir ihewi wà. Upyk wapyakwar wà.
Ta'e na'ipurenu wer kwaw heze'eg rehe
wà xe. 12 Umuàtàahy upy'a ihewi wà. A'e
rupi nuweruzar kwaw heze'eg kwehe arer
wà. Kwehe mehe Herekwe omono a'e ze'eg
heze'eg imume'u har kwehe arer wanupe.
Teko nuenu katu kwaw wà. Nuweruzar
kwaw wà. A'e rupi aikwahy wanehe ihe.
13 Na'ipurenu wer kwaw herehe heze'eg
mehe wà. Nezewegatete nainu kwaw
ihewe waze'eg mehe ihe wà nehe no. Ihe
Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e aze'eg teko ihe
kury. 14 Nazawy kwaw ywytuaiw a'e 'ar
rehe ihe. Amuhàmuhàz kar a'e heremiaihu
amo ae ywy nànàn ihe wà. Zauxiapekwer
amo ae ywy rehe har umuaiw ko ywy
wà. Te ni amo teko nupuner kwaw hehe
wiko haw rehe wà. A'e 'ym mehe ikatuahy
a'e ywy. Hezuz katu ma'e itym pyr hehe.
Uzeapo ywyxiguhu romo. Nahezuz kwaw
ma'e itym pyr a'e pe.

8

Tupàn hemiapo ràm wà

1 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg wi
ihewe kury.

2 — Azamutar katu Zeruzarez tawhu ihe.
A'e rupi aikwahy iàmàtyry'ymar wanehe
ihe. 3 Azewyr putar Zeruzarez pe nehe.
Aikuwe putar a'e pe nehe. A'e 'ar mehe —
Tawhu uzeruzar katu ma'e, i'i putar teko
a'e tawhu pe wà nehe. Tupàn Ikàg Wera'u

Ma'e ihe. Ywytyr herenaw a'e pe hin a'e. — Ywytyr ikatuahy, i'i putar teko a'e ywytyr pe wà nehe. 4 Awa tua'uhez ma'e wà nehe, kuzà ihya'uhez ma'e wà nehe no, ywyra opokokaw hereko har wapyk putar oho Zeruzarez katu haw myter pe har pe wà nehe. 5 Ywy katu haw tawhu myter pe har tynehem putar kwarearer kuzàtàigwer pupe wà nehe. Uzemaraz putar a'e pe wà nehe no. 6 — Agwer ma'e nuzeapo kwaw wà nehe, i'i teko Mawiron wi imunehew pyrer uzewyr ma'e kwer wà. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e apuner agwer ma'e imuzeapo kar haw rehe ihe nehe. 7 Apyro putar heremiaihu ihe wà nehe. Apyro ywy kwarahy heixe haw kutyr har wi ihe wà. Apyro ywy kwarahy ihemaw kutyr har wi ihe wà no. Kwehe mehe zauxiapekwer weraha a'e teko wemipyhyk kwer romo wà. 8 Amuzewyr kar putar wamuwà Zeruzarez pe ihe wà nehe kury. Wikuwe putar a'e pe wà nehe. Wiko putar heremiaihu romo wà nehe. Aiko putar wazar romo ihe nehe. Aruze'egatu putar ihe wà nehe, wanuwi waneityk 'ym pà ihe wà nehe.

9 Uze'eg wi Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e kury. — Kwehe mehe teko uzypyrog Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e hàpuzuhu iapo wi pà wà, iwy pe har imono pà ywy rehe wà. A'e 'ar rehe Tupàn ze'eg imume'u har umume'u amo ze'eg a'e teko wanupe wà. Peinu wi a'e ze'eg peiko kury. A'e rupi pekàg pekyze 'ym pà nehe, i'i Tupàn. 10 A'e 'ar rehe naheta kwaw temetarer uma'ereko ma'e wama'ereko haw hekuzaromo. Kawaru wama'ereko haw numur kar kwaw temetarer uzar wanupe wà. Heta tetea'u a'e teko wàmàtyry'ymar wà. A'e rupi ni amo nuiko kwaw katu haw rehe wà. Ta'e amuzeàmàtyry'yry'ym kar pitàitàigatu a'e 'ar rehe ihe wà xe. 11 Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e amume'u ko ma'e teko ihe kury. A'e 'ar rehe azapo kar agwer ma'e a'e teko wanupe ihe. Ko 'ar rehe nazapo kar kwaw peme ihe kury. 12 Utym putar ma'eà'yz uiwy rehe katu haw rehe wà nehe, zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe wà nehe. Uwà 'yw i'a katu putar wà nehe. Hezuz katu ma'e a'e ywy rehe nehe. Teko opo'o putar temi'u ràm tetea'u wà nehe. Àmàn ukyr putar ywak wi nehe. A'e ma'e paw amono putar heremiaihu umàno 'ym ma'e kwer wikuwe ma'e wanupe nehe. 13 Zuta ywy rehe har wà. Izaew ywy rehe har wà. Kwehe mehe teko amogwer ywy rehe har umume'u uze'egaiw uzehezehe nezewe wà. — Tuwe Tupàn uzepyk penehe Zuta wanehe Izaew wanehe uzepyk awer zàwenugar rupi nehe, i'i uzeupeupe wà. Apupyro putar nehe kury. A'e rupi amo 'ar mehe a'e teko uze'eg putar nezewe wà nehe. — Tuwe Tupàn omono uze'egatu penehe nehe, Zuta wanehe Izaew wanehe uze'egatu awer zàwenugar rupi nehe, i'i putar uzeupeupe wà. — Pekyze zo nehe. Pekàg nehe, i'i Tupàn wanupe.

14 Uze'eg wi Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e teko wanupe kury. — Peipy hemuikwahy kar a'e wà. A'e rupi azepyk wanehe. Ta'e a'e 'ym mehe amume'u hezepyk àwàm nezewe àwàm ihe xe. Namuaiw kwaw heremimume'u kwer kury. 15 Ko 'ar rehe amume'u heze'egatu teko Zeruzarez pe har wanupe Zuta ywy rehe har wanupe nehe kury. Namuaiw kwaw heremimume'u kwer nehe. A'e rupi pekyze zo nehe. 16 Azapo kar putar amo ma'e peme kury. — Xo ze'eg azeharomoete har zo pemume'u pezeupeupe nehe. Penemu'em zo teko wanehe tuwihaw henataromo wanemiapo kwer imume'u mehe nehe. Nezewe mehe naheta kwaw zeàmàtyry'ymaw nehe. 17 — Azapo putar ma'e hemetarer ipyro pà amo wanuwi nehe, peze zo nehe. Penemu'em zo nehe. Ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e naheakatuwawahy kwaw agwer ma'e iapo haw rehe ihe xe.

18 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg wi ihewe kury.

19 — Kwarahy nànàn pezapo pezekwaku haw pemai'u 'ymaw 4 haw zahy rehe, 5 haw zahy rehe no, 7 haw zahy rehe no, 10 haw zahy rehe no. Pepytu'u nehe kury. Ko 'ar henataromo a'e zahy uzeapo putar mynykawhu romo nehe. Zuta hurywete putar a'e 'ar rehe wà nehe. A'e rupi pezamutar katu ze'eg azeharomoete har nehe. Pezamutar katu zeàmàtyry'ym 'ymaw nehe no, i'i wanupe.

20 Uze'eg wi Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e
kury. — Uhem putar amo 'ar nehe. A'e
'ar mehe tawhu tetea'u pe har ur putar
Zeruzarez pe wà nehe. 21 Amo tawhu pe
har uze'eg putar amo ae wanupe wà nehe.
— Ximuwete katu putar Tupàn Ikàg Wera'u
Ma'e zane nehe. — Emume'u neze'egatu
urerehe nehe, za'e izupe nehe, i'i putar
wà nehe. Amo uwazar putar waze'eg
wanupe wà nehe. — Oroho putar penupi
nehe, i'i putar wà nehe. 22 Teko tetea'u wà
nehe, amo ywy wanehe har ikàg ma'e wà
nehe no, ur putar Zeruzarez pe Tupàn Ikàg
Wera'u Ma'e imuwete katu pà wà nehe.
Wenoz putar ize'egatu izupe wà nehe no.
23 A'e 'ar rehe 10 amo ae ywy rehe har
upyhyk putar pitài Zutew wà nehe, izupe
uze'eg pà wà nehe. — Urepurumuwete
katu wer Tupàn nezar rehe ure. Ta'e urenu
Tupàn penehe we heko haw imume'u awer
ure xe, i'i putar izupe wà nehe.

9

Izaew ywy rehe har wanuwake har wanehe uzepykaw

1 Na'aw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ze'eg xe kury. — Azepyk putar Anarak ywy
rehe ihe nehe. Azepyk putar Namaz tawhu
rehe ihe nehe no. Tawhu Xir ywy rehe
har paw wà, Izaew ta'yr wazuapyapyr wà
no, upaw rupi katete wiko Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e hemiruze'eg romo wà.
2 Amat tawhu a'e, a'e tawhu wanuwake har
a'e, wiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
ima'e romo a'e no. Xir tawhu pe har wà,
Xitom tawhu pe har wà no, ukwaw katu
ma'e wà, hemetarer katu wà no. Upaw
rupi katete wiko Tupàn hemiruze'eg romo
wà no. 3 Teko Xir tawhu pe har uzapo
tàpuz aiha katu ma'e tàtà ma'e wà, uzepyro
pà wàmàtyry'ymar wanuwi wà. Omono'og
itaxig parat tetea'u ywy ku'i kwer ài wà.
Omono'og itazu or tetea'u to'om ài wà no.
4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e weraha
putar a'e ma'e paw wanuwi a'e nehe. We-
ityk putar Xir pe har wanemetarer yryhu
pupe nehe. Umunyk putar tata tawhu rehe
nehe. Tawhu ukaz paw putar nehe. 5 Amo
umume'u putar ikaz pawer oho Akerom
tawhu pe har wanupe nehe. Henu mehe
ukyze putar wà nehe. Teko Kaz tawhu pe
har upuraraw putar ma'erahy tetea'u wà
nehe no. Ekerom pe har upytu'u putar
upyro àwàm hàro re wà nehe. Kaz wanuwi-
haw umàno putar nehe. Akerom uzeapo
putar teko heta 'ymaw romo nehe. 6 Amo
ae ywy rehe arer wiko putar Azenoz tawhu
pe wà nehe. Nezewe uze'eg Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e kury. — Amupixika'i kar
putar a'e Piri ywy rehe har uhua'u haw ihe
wà nehe. 7 Na'u kar kwaw ma'ero'o kwer
huwykwer inuromo wanupe nehe. Na'u
kar kwaw wyzài temi'u ikatu 'ym ma'e
wanupe nehe. A'e pe har wikuwe ma'e
wà, umàno 'ym ma'e kwer wà, wiko putar
heremiaihu romo wà nehe. Wiko putar
Zuta izuapyapyr wainuromo har romo wà
nehe. Akerom pe har wiko putar heremi-
aihu romo wà nehe no, Zepu izuapyapyr
wazàwegatete wà nehe no. 8 Apyro putar
heremiaihu waàmàtyry'ymar wanuwi ihe
wà nehe. Namuixe kar kwaw zauxia-
pekwer a'e ywy rehe har heywy rehe wà
nehe. Naheta pixik kwaw tuwihaw iaiw
ma'e heremiaihu waneruze'egar romo wà
nehe. Ta'e aexak heremiaihu ma'erahy
ipuraraw mehe ihe wà xe.

Izaew wanuwihawete ràm

9 Penurywete nehe, teko Xiàw rehe har wà.
Zeruzarez pe har wà, pezegar penurywete
haw rehe nehe.
Ta'e penuwihawete uhem wà iko kury xe.
Ukàgaw rupi tur iko. Weityk wàmàtyry'ymar
wà.
Nuiko wera'u kwaw a'e. Zumen iku'az ur
iko.
Zumeta'i zumen imemyr iku'az tur iko.
10 Umumaw putar Izaew ma'e ywyramawa
zeàmàtyry'ymaw rehe har wà nehe.
Umumaw putar zauxiapekwer kawaru
ku'az har Zeruzarez pe har wà nehe
no.
Uhauhaw putar waywyrapar wà nehe.
Uhauhaw putar wanu'yw wà nehe
no.
Umuigo kar putar teko ywy nànànar
zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe wà nehe.
Ipureruze'egaw uzypyrog ko yryhu pe.
Oho amo yryhu pe no.
Uzypyrog yrykaw Ewparat pe. Oho ywy
ahykaw pe.

Izaew ywy rehe har ikàg putar wà nehe

11 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko
Ma'e kury.
— Zeruzarez pe har wà.
Azapokatu heze'egaw penehe we ihe.
Azomog heze'egaw tuwykwer pupe.
A'e rupi apyro putar wapyhyk awer wi ihe
wà nehe.
Anuhem putar a'e yzygwar 'y heta 'ymaw
wi wà nehe.
12 Ipyhyk pyrer wà. Pezewyr penàpuz tàtà
pe nehe.
Pe uzepyro àwàm hàro har wà, pezewyr
nehe.
Ta'e amono putar heze'egatu tetea'u peme
ihe nehe xe.
Pepuraraw penehe zepykaw tetea'u.
Heze'egatu peme heremimono ràm heta
tetea'u wera'u penemipuraraw
kwer wanuwi wà nehe.
13 Zuta nuzawy kwaw ywyrapar zeàmàtyry'ymawhu
rehe har ihewe nehe.
Teko Izaew nuzawy kwaw u'yw ihewe wà
nehe.
Awa Zeruzarez pe har nuzawy kwaw het-
akihe puku wà nehe.
A'e ma'e nànàn àzàmàtyry'ym putar Kere
ywy rehe har ihe wà nehe,
i'i Tupàn wanupe.

14 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzexak
kar putar wemiaihu wa'aromo
nehe.
Omomor putar u'yw àmàn iweraw paw ài
nehe.
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Zanezar
upy putar uxi'àm nehe.
Oho putar ywytuaiw kwarahy hemaw
awyze har kutyr har wamyter pe
nehe.
15 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e upyro putar
wemiaihu wà nehe.
Uzuka putar wàmàtyry'ymar zauxiapekwer
wà nehe.
Umumaw putar watakihepuku wà nehe,
wapurukutukaw wà nehe.
Ui'u putar wàmàtyry'ymar wanuwykwer
win i'u haw ài wà nehe.
Tynehem putar kanek win pupe tynehem
ma'e ài wà nehe,
ipor ma'ea'yr hapy haw 'aromo izakook
pyrer ài wà nehe.
16 Àràpuhàràn mono'ogar upyro weimaw
zàwàruhu wi wà.
Nezewegatete a'e 'ar mehe Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e upyro putar
wemiaihu wà nehe.
Heny katu putar uiwy rehe wà nehe.
Nuzawy kwaw ita hekuzar katu ma'e heny
katu ma'e tuwihawete àkàg rehe har
pe har wà nehe.
17 Ko ywy ikatuahy putar nehe. Ipuràg
eteahy putar nehe no.
Heta tetea'u putar arozràn i'u pyràm nehe.
Heta tetea'u putar win nehe no.
Uhyk putar nehe.
Kwàkwàmo tua'u putar ikàg ma'e romo
ipuràg eteahy ma'e romo wà nehe.
Kuzàwaza ihya'u putar ikàg ma'e
romo ipuràg eteahy ma'e romo wà
nehe no.

10

Tupàn umume'u wemiaihu wapyro àwàm a'e

1 — Emugyr kar àmàn i'ar rehe nehe,
haku haw 'ar ihem 'ym mehe we nehe,
peze Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe
nehe. Ta'e a'e ae umur kar ywàkun a'e
xe. Ta'e a'e ae umugyr kar àmàn a'e
xe. Nezewe umuezuz katu kar ma'e ko
pe. A'e rupi heta putar ma'e ipo'o pyràm
penemi'u ràm peme nehe. 2 Pepuranu
zo tupàn a'ua'u wanehe nehe. Pepuranu
zo tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe uze'eg
ma'e wanehe nehe. Ta'e xo iranaiw ma'e
zo umume'u a'e wà xe. Ta'e hemu'em
a'e wà xe. Pepuahu awer imume'u har
wiko hemu'em ma'e romo wà. Umume'u e
wemu'emaw pemurywete kar pà wà. A'e
rupi teko wata e oho àwàm ikwaw katu
'ym pà wà. Nuzawy kwaw àràpuhàràn
omono'ogar hereko 'ymar wà.
3 Uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
kury. — Amo awa amo ae ywy rehe
har wiko heremiaihu wanuwihaw romo
wà. Aikwahy wanupe ihe. Azepykahy
putar wanehe nehe. Ihe Tupàn Ikàg
Wera'u Ma'e azekaiw putar heremiaihu
Zuta ywy rehe har wanehe hereimaw
ài nehe. Amuigo kar putar hereimaw
kawaru zeàmàtyry'ymawhu rehe har ikàg
ma'e zàwenugar romo ihe wà nehe.
4 Heremiaihu wanuwihaw ràm paw

wà nehe, zauxiapekwer heremiruze'eg wanuwihaw ràm paw wà nehe no, heremiaihu waneruze'egar ràm paw wà nehe no, wiko putar a'e parer romo wà nehe.
5 Uzemono'ono'og putar wàmàtyry'ymar wamumaw pà wà nehe. Amo zauxiapekwer upyrog wàmàtyry'ymar wanehe pe rupi to'om inuromo wà. A'e tuwihaw wiko putar agwer zauxiapekwer wazàwe wà nehe. Uzàmàtyry'ym putar wà nehe, ta'e ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aiko putar wanehe we ihe nehe xe. Te wàmàtyry'ymar kawaru ku'az har weityk putar wà nehe.

6 Uze'eg wi Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e.
— Amono putar hekàgaw teko Zuta ywy rehe har wanupe nehe.
Apyro putar teko Izaew ywy rehe har wà nehe.
Apuhareko katu ihe wà.
Arur wi putar wamunehew pawer wi ihe wà nehe.
Wiko putar heremityk pixik 'ym kwer àì wà nehe.
Ta'e aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo wazar romo ihe xe.
Aenu ihewe waze'eg mehe ihe wà.
7 Awakwer Izaew rehe har ikàg putar zauxiapekwer wazàwe wà nehe.
Hurywete putar win i'u har àì wà nehe no.
Wazuapyapyr wenu putar a'e ma'e imume'u haw wà nehe. A'e mehe ikatu putar wanupe nehe.
Hurywete putar wà nehe, heremiapo kwer rehe wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e azapo a'e ma'e ihe.
8 Aenoz putar heremiaihu ihe wà nehe. Amono'og putar ihe wà nehe.
Arur wi putar waiwy pe wà nehe.
Waneta àwàm nuzawy kwaw waneta awer nehe.
9 Amuhàmuhàz ywy muite har nànàn kwehe mehe ihe wà.
Nezewe rehe we naheharaz kwaw ihewi wà.
Wikuwe wà. Wana'yr wikuwe wà no.
Uzewyr wi putar uiwy pe wà nehe.
10 Amuzewyr kar putar Ezit ywy wi ihe wà nehe, Axir ywy wi ihe wà nehe no.
Araha putar Zireaz ywy rehe wà nehe, Irimano ywy rehe wà nehe no.
Heta tetea'u putar wà nehe. Nuhyk kwaw ywy a'e teko paw wanupe nehe.
11 Wahaw putar Yryhupiràg oho wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e arukwar putar ykotok rehe nehe.
Amuxinig kar putar 'y Niru yrykawhu pe har nehe.
Azuhazuhaw putar Axir wakàgaw nehe.
Amumaw putar Ezit wapuner haw nehe no.
12 Amono putar hekàgaw heremiaihu wanupe nehe.
Wiko putar hepuner haw rehe wà nehe.
Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez kury.

11

Tuwihawete iaiw ma'e wamumaw pawer

1 Irimano, ewàpytymawok neruken nehe.
Nezewe mehe tata wapy putar ywyràkàxigyw nerehe har imumaw pà nehe.
2 Pezai'o nehe, ywyra pin 'yw wà,
ta'e ywyràkàxigyw u'ar a'e wà xe.
Amo umumaw a'e ywyra ipuràg eteahy ma'e wà.
Pezai'o nehe, ywyra kawar Màxà rehe har wà.
Ta'e amo omonohok ka'a imonohok pixik 'ym pyrer wà.
3 Àràpuhàràn mono'ogar ikuhem waiko uzai'o pà wà.
Ta'e amo umumaw ka'api'i ikatu ma'e a'e wà xe.
Zàwàruhu iriàw okororo waiko wà,
ta'e amo omonohok ka'a Zotàw yrykaw izywyr har wà xe.

Mokoz àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar wà

4 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar uze'eg ihewe. — Eiko àràpuhàràn mono'ogar romo nehe. Ezekaiw katu àràpuhàràn hawitu ma'e umàno ma'e ràm wanehe nehe. 5 Ni amo nuzepyk kwaw a'e àràpuhàràn hawitu ma'e wame'eg kar har wanehe wazuka mehe wà. Ho'o kwer ime'eg ire uze'eg nezewe wà. — Ikatuahy Tupàn a'e. Zaiko hemetarer katu ma'e romo kury, i'i wà. Te a'e

àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe uzekaiw ma'e nupuhareko kwaw weimaw wà. 6 Ihe ihe no, napuhareko kwaw Izaew ywy rehe har ihe wà no. Amono putar a'e teko wanuwihaw wanupe ihe wà nehe, wanuwihawete wanupe ihe wà nehe no. A'e tuwihaw umuaiw putar a'e ywy nehe. Napyro kwaw ni pitài teko a'e tuwihaw wanuwi ihe wà nehe. Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e aze'eg kwez ihe kury.

7 A'e rupi àràpuhàràn hawitu ma'e me'eg kar har a'e wà, àràpuhàràn hawitu ma'e me'egar a'e wà no, uzapokatu uze'egaw herehe we wà. — Ezekaiw àràpuhàràn hawitu ma'e umàno ma'e ràm wanehe nehe. Oromono putar temetarer newe nehe, i'i ihewe wà. A'e rupi apyhyk mokoz ywyra kury. — Ikatu haw, a'e amo ywyra pe. — Zemono'ogatu haw, a'e inugwer ywyra pe. Na'e azekaiw teko àràpuhàràn hawitu ma'e wanehe kury. 8 Pitài zahy rehe amumaw na'iruz àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar ihe wà. Nahekatu kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e wanupe ihe. Heputupyk àràpuhàràn hawitu ma'e a'e wà. 9 Na'e a'e wanupe. — Naiko kwaw penehe uzekaiw ma'e romo ihe nehe kury. Tuwe umàno ma'e ràm umàno wà nehe. Tuwe zauxiapekwer uzuka izuka pyràm wà nehe. A'e re nehe, wikuwe ma'e umàno ma'e kwer 'ym wà nehe, tuwe uze'uze'u wà nehe, a'e wanupe.

10 Na'e apyhyk ywyra Ikatu Haw her ma'e kury. Azuhaw kury. Nezewe aexak kar Tupàn ze'eg izuhaw pawer purupe kury. Kwehe mehe Tupàn uzapokatu a'e uze'egaw teko wanehe we. Ko 'ar rehe uzuhaw a'e uze'eg awer kwez kury. 11 Uhaw uze'egaw a'e 'ar mehe azeharomoete a'e. Na'e àràpuhàràn hawitu ma'e me'egar herehe ume'e ma'e a'e wà, àràpuhàràn hawitu ma'e me'eg kar har herehe ume'e ma'e a'e wà no, ukwaw heremiapo kwer rupi Tupàn ize'eg awer a'e wà kury. 12 Na'e aze'eg wanupe. — Aze hema'ereko awer ikatu peme, pemur heremetarer ihewe nehe. Aze na'ikatu kwaw peme, pemur zo ihewe nehe. Umur 30 temetarer tàtà itaxig parat iapo pyrer ihewe wà.

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe. — Emono a'e temetarer heràpuzuhu pupe nehe, temetarer imonokatu haw pupe nehe, i'i ihewe. Umur temetarer tetea'u ihewe wà, ta'e hema'ereko awer ikatu wanupe xe. Na'e apyhyk a'e temetarer kury, temetarer imonokatu haw tàpuzuhu pe har pupe imonokatu pà kury. 14 A'e re azuhaw mokoz haw ywyra Zemono'ogatu Haw her ma'e kury. Izuhaw pawer wexak kar Zuta Izaew uzehezehe we wazemono'ogatu haw imumaw paw purupe a'e.

15 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg ihewe kury. — Eiko àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar ikatu 'ym ma'e zàwenugar romo nehe kury. 16 Ta'e amono kar putar amo awa hereimaw wanehe imuzekaiw katu kar pà ihe nehe xe. Nuzekaiw kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e umàno etea'i ma'e wanehe nehe. Nuekar kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e uzeàmim ma'e kwer oho wà nehe. Numukatu kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e ima'eahy ma'e wà nehe. Numupytu'u kar kwaw àràpuhàràn hawitu ma'e ikene'o ma'e wanehe nehe. Nan. U'u putar àràpuhàràn hawitu ma'e ikyra katu wera'u ma'e wano'o kwer nehe. Nuweityk kwaw ni ipykwer nehe. U'u paw rupi putar nehe.

17 Azepyk putar àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar ikatu 'ym ma'e heimaw wanuwi upuir ma'e rehe ihe nehe. Tuwe zauxiapekwer ukutuk izywa rehe nehe. Tuwe ukutuk heha awyze har utakihepuku pupe nehe. Tuwe izywa ipàriahy nehe. Wiko putar uzemumyz 'ym ma'e romo nehe. Tuwe nahehàpyhà kwaw nehe no.

12

Zeruzarez pe naheta kwaw puràmàtyry'ymaw kury

1 Na'aw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ize'eg Izaew wanehe xe kury. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ywak iapo har a'e, uzapo ywy a'e no, ma'e paw wamuikuwe kar pà a'e. Nezewe uze'eg kury.

2 Amuigo kar putar Zeruzarez kanek win pupe tynehem ma'e zàwenugar romo ihe nehe, teko a'e tawhu huwake har wanupe ihe nehe. U'u putar win wà

nehe. Uka'u putar wà nehe. Zeruzarez iàmàtyry'ym mehe wà nehe, uzàmàtyry'ym putar amogwer tawhu Zuta ywy rehe har wà nehe no. 3 A'e 'ar mehe amuigo kar putar Zeruzarez itahu ipuhuz katu ma'e zàwenugar romo ihe nehe, teko paw wanupe ihe nehe. Aze amo uzeagaw a'e itahu hupir pà nehe, uzerekoahy kar putar nehe. Teko ywy nànànar uzemono'og putar Zeruzarez tawhu iàmàtyry'ym pà wà nehe. 4 A'e 'ar mehe amupytuhegatu kar putar kawaru ihe wà nehe. Amue'o kar putar zauxiapekwer kawaru ku'az har ihe wà nehe no. Apyro putar Zuta ywy rehe har wà nehe. Amuigo kar putar waàmàtyry'ymar waneimaw kawaru hehàpyhà 'ym ma'e romo ihe wà nehe no. 5 Na'e teko uzeànàànàm ma'e paw uze'eg nezewe uzeupeupe wà nehe. — Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e omono ukàgaw Zeruzarez pe har wanupe a'e, ta'e wiko hemiaihu romo a'e wà xe. 6 A'e 'ar mehe amuigo kar putar a'e Zuta ywy rehe har uzeànàànàm ma'e tàtàpuzgwer huwawe zepe'aw imono'og pyrer rehe har zàwenugar romo ihe wà nehe. Nuzawy kwaw tapuru 'yw hapy pyr arozràn iàpixipixi pyrer myter pe har wà nehe. Tata umumaw putar a'e arozràn upaw rupi. Nezewegatete umumaw putar ywy nànànar Zeruzarez izywyr har a'e wà nehe. Teko Zeruzarez pe har wiko putar katu haw rehe wà nehe.

7 — Ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amono putar waàmàtyry'ymar waneityk àwàm ràgypy zauxiapekwer Zuta rehe har wanupe ihe nehe. Nezewe mehe Tawi izuapyapyr wamuwete haw Zeruzarez pe har wamuwete haw na'uhua'u wera'u kwaw amogwer Zuta rehe har wamuwete haw wi nehe. 8 A'e 'ar mehe apyro putar Zeruzarez pe har waàmàtyry'ymar wanuwi wà nehe. Wainuromo har ikàg 'ym wera'u ma'e wiko putar ikàg ma'e romo tuwihawete Tawi ài wà nehe. Tawi izuapyapyr oho putar wanenataromo wà nehe. Nuzawy kwaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e heko haw pe har wà nehe. Nuzawy kwaw Tupàn wà nehe. Ikàg putar wà nehe. Teko uzeruze'egatu putar wanehe wà nehe. 9 A'e 'ar mehe amumaw putar wyzài teko Zeruzarez iàmàtyry'ymar ihe wà nehe.

10 A'e 'ar mehe amono kar putar herekwe Tawi izuapyapyr wanupe ihe wà nehe, amogwer Zeruzarez pe har wanupe ihe wà nehe no. A'e rupi ikatuahy putar uzeupeupe wà nehe. Ize'eg wer putar ihewe tuweharupi wà nehe no. Ume'e putar wemikutuk kwer rehe wà nehe. Uzai'o putar imàno awer rehe wà nehe. Aze heta xo pitài ta'yr zo amo awa pe, aze umàno, uzai'o tuwe a'e awa. Nezewegatete a'e teko uzai'o putar wemizuka kwer imàno awer rehe wà nehe no. Uzai'oahy putar wà nehe, awa wa'yripy imàno awer rehe uzai'o ma'e ài wà nehe. 11 Teko ywytyr heta 'ymaw Mezin her ma'e rehe har uzai'o tetea'u uzar tupàn ua'u Anazimon her ma'e rehe wà. A'e 'ar mehe Zeruzarez pe har uzai'oahy putar nezewe a'e wà nehe no. 12-14 Teko uzeànàànàm ma'e a'e ywy rehe har paw uzai'o putar wà nehe. Pitàitàigatu teko uzai'o putar uzehezehe we a'e wà nehe no. Tawi izuapyapyr uzai'o putar wà nehe. Nàtà izuapyapyr uzai'o putar wà nehe no. Erewi izuapyapyr uzai'o putar wà nehe no. Ximez izuapyapyr uzai'o putar wà nehe no. Pitàitàigatu uzeànàànàm ma'e uzai'o putar a'e zutyka'i a'e wà nehe. Awakwer uzai'o putar amo tàpuz me wà nehe. Kuzàgwer uzai'o putar amo ae tàpuz me wà nehe no.

13

1 A'e 'ar mehe 'y uhem putar amo ytyzuzàmaw wi nehe. Tawi izuapyapyr wà, amogwer Zeruzarez pe har wà no, upuner uzahakaw rehe ipupe wà nehe, uzemukatu pà wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi wà nehe, waiw paw wi wà nehe no. 2 A'e 'ar mehe we ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e amunàn putar tupàn a'ua'u waner Izaew ywy wi ihe wà nehe. Ni amo na'ima'enukwaw pixik kwaw waner rehe wà nehe. Azo'ok putar heze'eg imume'u mua'u har paw a'e ywy wi ihe wà nehe no. Ama'ereko putar teko wapy'a pupe ihe nehe. Nezewe mehe na'ipurumuwete katu wer kwaw tupàn a'ua'u wanehe a'e 'ar henataromo wà nehe kury. 3 Aze amo ipurumume'u wer uzeapo ma'e ràm rehe nehe, tu a'e nehe, ihy a'e nehe no,

uze'eg putar nezewe izupe wà nehe. — Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umume'u kar ko ma'e ihewe a'e, ere mua'u iko ne. A'e rupi eremàno putar nehe, i'i putar izupe wà nehe. Na'e tu uzuka putar wa'yr takihepuku pupe nehe. Ta'e wiko mua'u Tupàn ze'eg imume'u har romo a'e xe. 4 A'e 'ar mehe wyzài uzeapo ma'e ràm imume'u har imaranugar putar wemixak kwer rehe wà nehe. Ni amo numunehew kwaw kamir ma'epirer iapo pyrer uzehe wà nehe, Tupàn ze'eg imume'u har romo weko haw hexak kar mua'u pà purupe wà nehe. 5 Nan kwaw nezewe nehe. Pitàitàigatu uze'eg putar nezewe wà nehe. — Naiko kwaw Tupàn ze'eg imume'u har romo ihe. Aiko ma'e tymar romo. Hekwarer mehe arer we ama'ereko ko pe ihe, i'i putar uzeupe wà nehe. 6 Aze amo upuranu hehe wà nehe. — Mo nekixikixi nepuxi'a rehe, aze i'i izupe wà nehe, — Hemyrypar wanàpuz me hekixi a'e wà, i'i putar wanupe nehe, waze'eg iwazar pà nehe.

Tupàn uzuka kar àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar

7 Nezewe uze'eg Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e kury.

— Epu'àm nehe, hetakihepuku. Ekutuk àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar heremiruze'eg nehe.

Ekutuk hepytywà har nehe.

Ezuka àràpuhàràn hawitu ma'e mono'ogar nehe. A'e mehe àràpuhàràn hawitu ma'e uhàuhàz putar wà nehe.

Ihe ae àzàmàtyry'ym putar àràpuhàràna'yr hawitu ma'e ihe wà nehe.

8 Izaew ywy rehe har tetea'u umàno putar wà nehe.

Aze heta na'iruz wà nehe, mokoz umàno putar wà nehe.

Xo pitài zo wikuwe wiwi putar nehe.

9 Amuata kar putar a'e umàno 'ym ma'e kwer tata pupe ihe wà nehe.

Amukatu putar ihe wà nehe. Teko umukatu itaxig parat tata pupe wà. Umupyràn itazu or tata pupe wà no.

Nezewegatete amukatu putar a'e wikuwe wiwi ma'e ihe wà nehe.

Na'e uze'eg putar ihewe wà nehe.

Aenu putar waze'eg nehe.

— Peiko heremiaihu romo, a'e putar wanupe nehe.

— Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wiko urezar romo a'e, i'i putar ihewe wà nehe.

14

Zanezar wiko ywy paw izar romo

1 Uhem iko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e i'ar kury. A'e 'ar mehe umume'u putar teko ywy nànànar wanemiapo kwer nehe. Uzepyk putar ikatu 'ym ma'e wanehe nehe. Zauxiapekwer upyro putar Zeruzarez tawhu wà nehe. Iàmàtyry'ymar umuza'aza'ak putar ma'e tawhu pe har paw wà nehe, wemixak ràm paw wà nehe. Upyro putar uzeupe wà nehe. 2 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e omono'og putar teko ywy nànànar Zeruzarez iàmàtyry'ym kar pà wanupe wà nehe. Upyro putar tawhu wà nehe. Weraha putar tàpuz me har paw uzeupi wà nehe. Uzapo putar a'e iaiw ma'e kuzàgwer wanupe wà nehe. Weraha putar amo teko a'e pe har weko haw pe wemipyhyk kwer romo wà nehe. Amogwer upuner putar upyta haw rehe Zeruzarez pe wà nehe. 3 A'e re Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uhem putar oho a'e ywy nànànar wàmàtyry'ym pà nehe. Kwehe mehe uzàmàtyry'ym oho wà. Uzàmàtyry'ym wi putar nezewegatete wà nehe no. 4 A'e 'ar mehe upu'àm putar ywytyr Uri tyw her ma'e rehe Zeruzarez huwake kwarahy hemaw kutyr har rehe nehe. Na'e amo ywyàpyznawhu umuza'aza'ak putar Uri tyw ywytyr nehe. Uzypyrog putar kwarahy hemaw pe nehe. Oho putar kwarahy heixe haw pe nehe. Pitài ywytyr ipehegwer utyryk putar kwarahy heixe haw awyze har kutyr nehe. Inugwer ipehegwer utyryk putar kwarahy ihemaw awyze har kutyr nehe. 5 Pezàwehem putar tawhu wi pehem pà a'e ywyàpyznaw rupi nehe. Ywyàpyznaw oho putar Azaw pe nehe. Kwehe mehe Uzi Zuta wanuwihawete romo heko mehe ywy uryryryryzahy a'e. Peipy uzàwehem a'e wi wà. Pezàwehem putar wazàwe nehe. Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e hezar ur putar weko haw pe har paw wanupi nehe.

6 A'e 'ar henataromo nahuwixàg kwaw
nehe. 'Y natàtà kwaw nehe. 7 Na'ipytun
pixik kwaw nehe. Heta putar xo 'ar zo
nehe. Ta'e kwarahy uhyape katu putar
pyhaw nehe xe. Nupytu'u kwaw nehe. Xo
Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e zo ukwaw
a'e 'ar ihem àwàm a'e.
8 A'e 'ar mehe heta putar ytyzuzàmaw
'y katu hereko har wà nehe. 'Y peheg-
wer uwyryk putar oho Yryhu Umàno Ma'e
Kwer her ma'e kutyr nehe. Inugwer peheg-
wer uwyryk putar oho yryhu Mezitehàn
kutyr nehe. Kwarahy nànàn uwyryk putar
nehe. Uwyryk putar kwarahy mehe nehe.
Uwyryk putar àmàkymehe nehe no. 9 Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e wiko putar ywy
nànàn wanuwihawete romo nehe. Heta
putar xo pitài Tupàn zo nehe. A'e wiko
putar Tupàn romo nehe. — Tupàn Tuwe-
harupi Wiko Ma'e, i'i putar teko paw izupe
wà nehe. Naheta kwaw amo nehe.
10 Ko ywy paw uzeapo putar ywytyr heta
'ymaw romo nehe. Uzypyrog putar Zema
kwarahy heixe haw awyze har kutyr har
pe nehe. Oho putar Himon Zeruzarez
huwake har pe kwarahy ihemaw awyze
har kutyr har pe nehe. Zeruzarez uzeapo
putar tawhu aiha katu wera'u ma'e romo
ko ywy rehe har nehe. Heta putar teko
a'e pe wiko ma'e wà nehe. Ukenawhu
Mezàmi her ma'e heta putar wà nehe. Te
Ukenawhu Izekanaw her ma'e heta putar
wà nehe no. Kwehe mehe — Ukenawhu
Kwehe Arer, i'i teko izupe wà. Heta putar
teko tàpuzaiha Ananew her ma'e a'e pe wà.
Te heta putar teko tuwihawete win iapo
haw pe wà no. 11 Zauxiapekwer nuweityk
pixik kwaw a'e tawhu wà nehe. A'e pe har
wiko putar zauxiapekwer wanuwi ukyze
'ym pà wà nehe, uzeàmàtyry'ym 'ym pà wà
nehe.
12 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uzepyk
putar teko Zeruzarez iàmàtyry'ymar paw
wanehe nehe. Umur kar putar iaiw ma'e
wanupe wano'o kwer i'u har romo wà
nehe. Wanekuwe mehe we wano'o ukàzym
putar wanuwi nehe. Te waneha te wapeku
inem putar wàkàg pupe wà nehe no. 13 A'e
'ar mehe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umue'o kar putar wà nehe. Umupytuhe-
gatu kar putar wà nehe no. A'e mehe
pitàitàigatu upyhyk putar uzeake har wà
nehe, iàmàtyry'ym pà wà nehe. 14 Te
Zuta ywy rehe har uzàmàtyry'ym putar
Zeruzarez pe har oho wà nehe. Zauxia-
pekwer weraha putar temetarer a'e ywy
wi huwake har rehe paw wà nehe. Itazu
or tetea'u, itaxig parat tetea'u no, kamir
tetea'u no, topoz tetea'u no. 15 A'e teko
wano'o kwer imuaiw har umuaiw putar
wàmàtyry'ymar waneimaw wà nehe no.
Kawaru wà, kawaràn wà no, kamer wà no,
zumen wà no.

Teko umuwete katu putar Tupàn Zeruzarez pe wà nehe

16 A'e re teko ywy nànànar Zeruzarez
iàmàtyry'ym arer wikuwe ma'e a'e wà nehe,
oho putar Zeruzarez pe kwarahy nànàn
Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uwihawete romo
imuwete katu pà wà nehe. Mynykawhu
tàpuzràn her ma'e pe oho putar wà nehe.
17 Aze teko amo ywy rehe har noho kwaw
Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e imuwete katu pà
wà nehe, a'e mehe nukyr kwaw àmàn a'e
ywy rehe nehe. 18 Aze Ezit ywy rehe
har noho kwaw tàpuzràn mynykawhu pe
wà nehe, Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
uzepyk putar wanehe nehe. Omono kar
putar a'e to'o imuaiw har amogwer ywy
rehe wà nehe. Omono kar putar Ezit
ywy rehe wà nehe no. 19 Nezewe Tupàn
uzepyk putar wyzài ywy rehe har tàpuzràn
mynykawhu pe oho 'ym ma'e ràm wanehe
nehe. Uzepyk putar Ezit ywy rehe har
wanehe nezewegatete nehe no.
20 A'e 'ar mehe teko umuapyk putar ko
ze'eg te kawaru ipu'yr ipupe har rehe a'e
wà nehe. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
pe imonokatu pyrer, i'i putar wà nehe.
Kawaw ma'ea'yr hapy haw henataromo
har ikatuahy Tupàn henataromo wà. A'e
'ar mehe wyzài kawaw tàpuzuhu pupe har
ikatuahy putar henataromo nezewegatete
wà nehe no. 21 Zeruzarez tawhu pe nehe,
Zuta ywy rehe nehe no, teko omonokatu
putar kawaw paw Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e
pe wà nehe, wamukatu pà henataromo wà
nehe. Aze amo teko oho tàpuzuhu pe ma'e
izuka pà Tupàn henataromo wà nehe, a'e
teko umuin putar ho'o kwer ukawaw pupe
wà nehe. A'e 'ar mehe naheta pixik kwaw

ni pità̀i ma'eme'egar Tupà̀n Ikà̀g Wera'u
Ma'e hà̀puzuhu pe wà nehe.

MARAKI

Tupàn uzamutar katu Izaew wà

1 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e
umume'u uze'eg ko pape rehe imuapyk
kar pyràm Maraki pe a'e. — Emume'u
ko heze'eg eho teko Izaew izuapyapyr
wanupe nehe, i'i izupe.

2 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi
Wiko Ma'e teko wemiaihu wanupe. —
Tuweharupi apuamutar katu ihe, i'i
wanupe. Upuranu hehe wà. — Ma'e
erezapo putar urewe ureamutar katu haw
hexak kar pà urewe nehe, i'i izupe wà.
Uwazar Tupàn waze'eg wanupe. — Ezau
wiko Zako ryky'yr romo a'e. Ihe azamutar
katu Zako ihe. Azamutar katu izuapyapyr
ihe wà no. 3 Naheakatuwawahy kwaw
Ezau rehe izuapyapyr wanehe ihe. Azapo
Ezau waiwy ywyxiguhu romo ihe. Ko 'ar
rehe teko nuiko kwaw a'e ywy rehe wà. Xo
miar hehaite ma'e zo upuner a'e pe weko
haw rehe wà.

4 Enom, Ezau izuapyapyr romo wanekon
wà. — Iaiw tawhu zanereko haw wà. Xi-
apokatu wi nehe, aze i'i izuapyapyr wà
nehe, nezewe uze'eg putar Tupàn Ikàg
Wera'u Ma'e wanupe nehe. — Aze uza-
pokatu wi weko awer tawhu wà nehe,
amuaiw wi putar ihe wà nehe no. —
Ywy iaiw haw hereko haw, i'i putar teko
waiwy pe wà nehe. — Tupàn wikwahy
putar a'e teko wanupe tuweharupi nehe, i'i
putar wanehe wà nehe no, i'i Tupàn Izaew
wanupe.

5 Teko Izaew izuapyapyr wexak putar
a'e ma'e izeapo mehe wà nehe. — Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e uhua'u a'e. Ikàgaw
uhu wera'u Izaew ywy wi a'e, i'i putar
izupe wà nehe.

Tupàn uze'egahy xaxeto wanehe a'e

6 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg xax-
eto wanupe kury. — Ta'yr uzeruze'eg u
rehe a'e. Uma'ereko e ma'e uzeruze'eg
uzar rehe a'e no. Ihe aiko penu romo
ihe. Màràzàwe tuwe napezeruze'eg kwaw
herehe. Ihe aiko pezar romo no. Màràzàwe
tuwe napekyze kwaw ihewi. Aiko ity he-
ityk pyrer ài peme. Nezewe rehe we pepu-
ranu nezewe. — Ma'e uruzapo nerereko
pà ikàg 'ym ma'e ài, peze peiko. 7 Pemur
temi'u ikatu 'ym ma'e ma'ea'yr hapy haw
rehe herenataromo. Nezewe rehe we
pepuranu peiko herehe. — Ma'enugar
ikatu 'ym ma'e uruzapo newe ure, peze
peiko. — Zapuner ikatu 'ym ma'e izuka
haw rehe Tupàn henataromo, peze pezeu-
peupe. 8 Nezewe pezapo hemukwahy kar
haw ihewe. Pezuka ma'ea'yr hehàpyhà 'ym
ma'e ihewe wà. Pezuka ma'ea'yr pàri ma'e
ihewe wà no. Pezuka ima'eahy ma'e ihewe
wà no. A'e ma'e iapo haw hahy ihewe a'e.
Peagaw agwer ma'ea'yr imono pà penuwi-
haw pe nehe. Aipo ikatu putar izupe nehe.
Aipo hurywete putar nehe, ikatu ma'e iapo
pà peme nehe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e
aze'eg kwez kury.

9 Xaxeto wà, peze'eg Tupàn pe kury.
— Emur neze'egatu urerehe nehe, peze
izupe nehe. Aipo wenu putar peze'eg ag-
wer ma'ea'yr iaiw ma'e henataromo izuka
pyràm wanexak mehe nehe.

10 Nezewe uze'eg Tupàn Ikàg Wera'u
Ma'e xaxeto wanupe kury. — Amo pein-
uromo har pe ainoz putar ma'e ihe nehe
kury. Ewàpytym heràpuzuhu huken nehe.
Nezewe mehe napemunyk e kwaw tata
hema'e ma'ea'yr hapy haw rehe nehe.
Naherurywete kwaw penehe penemiapo
rehe ihe. Naputar kwaw ma'ea'yr pen-
emimur ràm nehe. 11 Teko amogwer
ywy nànànar wainuromo har hemuwete
katu wà. Ywy nànàn teko wapy yhyk
hemuwete katu haw rehe wà. Umur
ma'ea'yr ikatuahy ma'e ihewe wà. Upaw
rupi uzeruze'eg herehe wà. 12 Pezapo
hemuwete 'ymawahy ihewe. Ta'e pezuka
iaiw ma'ea'yr herenataromo xe. 13 —
Zanekene'o ma'e Tupàn henataromo izuka
haw rehe zane, peze pezeupeupe. Pezapo
hemuwete 'ymaw ihewe, herehe pepuka
pà pezekaiw 'ym pà no. Pemunar amo
ma'ea'yr wanehe. A'e re pemur ihewe pe
wà. Perur ma'ea'yr pàri ma'e ihewe. Perur
ma'ea'yr ima'eahy ma'e ihewe. Ihe Tupàn
Tuweharupi Wiko Ma'e ihe. Aipo agwer
iaiw ma'e ikatu putar ihewe wà nehe.
14 Aze amo awa umume'u amo weimaw

ikatuahy ma'e weimaw wainuromo har ihewe nehe, aze a'e re werur weimaw iaiw ma'e ihewe nehe, azepyk putar a'e awa rehe ihe nehe. Aiko tuwihawete ikàg wera'u ma'e romo ihe. Teko ywy nànànar hemuwete katu wà. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ihe kury, aze'eg kwez ihe kury.

2

Tupàn uzepyk xaxeto wanehe

1 Nezewe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg kury. — Xaxeto wà. Aze'eg teko peme. 2 Aze naperuzar kwaw heze'eg nehe, aze nahemuwete katu kwaw pe nehe, amu'ar kar putar heze'egaiw penehe nehe. Heze'egaiw u'ar putar pema'e pema'ereko haw hekuzar ràm nànàn nehe. Amono heze'egaiw kwez penehe kury. Ta'e napepurumuwete wer kwaw herehe pe xe. 3 Azepyk putar pena'yr rehe nehe. Apyhyk putar ma'ea'yr herenataromo penemizuka kwer wanepuxi kwer nehe, penuwa rehe ikytykytyk pà nehe. Amo peneraha putar tepuxi heitykaw pe wà nehe no, a'e pe peneityk pà wà nehe no. 4 Azapo kar a'e ma'e iteko ihe kury. A'e rupi napezuhaw kwaw heze'egaw xaxeto Erewi izuapyapyr wanehe we heremiapo katu kwer nehe. Ko ze'eg henu mehe pekwaw putar heremimutar nehe. Naputar kwaw a'e ze'eg kwehe arer ihaw paw ihe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e aze'eg iteko ihe.

5 Azapokatu heze'egaw wanehe we ihe. A'e 'ar mehe amume'u waneko àwàm wanupe. Amume'u zeàmàtyry'ymawhu heta 'ym àwàm wanupe no. Azapo ma'e heze'eg rupi katete ihe. Ta'e hezemuwete katu kar wer wanupe ihe xe. Hemuwete katu tuwe a'e wà. Ukyze ihewi wà no. 6 Upurumu'e ikatu ma'e rehe tuweharupi wà. Nupurumu'e kwaw iawy awer rehe wà. Wiko herehe we heàmàtyry'ym 'ym pà wà. Uzapo ikatu ma'e waiko wà. Upytywà teko tetea'u pe iaiw ma'e wi wamuhem kar pà wà no. 7 Tuwe xaxeto upurumu'e ze'eg azeharomoete har rehe heze'eg rehe wà nehe. Tuwe teko paw wenoz weruze'egatu haw wà nehe. Nezewe mehe ukwaw putar ikatu ma'e iapo haw wà nehe. Ta'e xaxeto wiko Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ze'eg heraha har romo a'e wà xe.

8 Pe xaxeto pe wà. Pehem wewer peiko pe ikatu ma'e wi kury. Pepurumu'e haw uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko tetea'u wanupe wà. Pezuhaw heze'egaw xaxeto wanehe we heremiapo katu kwer peiko. 9 A'e rupi ama'ereko putar teko wapy'a pupe ihe nehe kury. A'e mehe napekatu kwaw wanupe nehe. A'e mehe nuzeruze'eg kwaw penehe wà nehe. Ta'e nahereruzar kwaw pe xe. Amo hemiapo kwer imume'u mehe napereko katu kwaw teko pe wà. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e aze'eg kwez ihe kury.

Izaew nuweruzar kwaw Tupàn ize'eg wà

10 Heru wiko penu romo. Penu wiko heru romo. Tupàn heapo arer wiko peapo arer romo. Peapo arer wiko heapo arer romo. Pitài zo Tupàn a'e. A'e rupi, màràzàwe tuwe zaneremu'emu'em zanezeupeupe. Nezewe haw iapo mehe xiuhaw Tupàn ze'egaw zaneipy wanehe we iapo katu awer zane. 11 Teko Zuta ywy rehe har upytu'u Tupàn rehe uzeruzar ire wà. Teko Izaew ywy rehe har wà, Zeruzarez pe har wà no, uzapo ma'e purumuhuhuk kar haw wà. Teko Zuta ywy rehe har nuzeruze'eg kwaw Tupàn Hàpuzuhu rehe wà, hemiamutar rehe wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e ipupe wà. Awa wereko kuzà tupàn a'ua'u wamuwete katu har wemireko romo wà. 12 Tuwe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e umuhem kar agwer ma'e iapo har zaneiwy wi wà nehe. Tuwe umuhem kar tupàn a'ua'u wamuwete har paw wà nehe. Aze uzuka ma'ea'yr Tupàn henataromo wà, nezewe rehe we omono kar putar Tupàn a'e teko ko ywy wi wà nehe. (Ta'e xo Tupàn imuwete haw ikatu a'e xe.)

13 Pezapo amo ae ma'e peiko no. Pekuhem peiko. Pezai'o no. Pepyk ma'ea'yr hapy haw penehay kwer pupe, ta'e ma'ea'yr penemizuka na'ikatu kwaw Tupàn pe kury xe. Napemuawyze kwaw wazuka re a'e. 14 Pe pitàitàigatu pepuranu hehe. — Màràzàwe tuwe, peze izupe. Amo awa wereko amo kuzà wemireko romo kwàkwàmo mehe a'e. A'e re oho amo ae

kuzà ipuhe. Na'ikatu kwaw wemireko pe. Izypy mehe umume'u imen ikatu ma'e romo weko àwàm wemireko pe Tupàn henataromo. Amo 'ar mehe uzuhaw uze'eg awer oho kury. Peiko a'e awa zàwegatete pe. 15 Tupàn uzapo awa pitài teko romo hemireko rehe we. Tupàn wiko wanetekwer wazar romo. Wiko wanekwe wazar romo no. Màràzàwe tuwe uzapo mokoz pitài romo wà. Ta'e uputar wazuapyapyr umuwete katu har romo wà xe. A'e rupi, pezapo zo ikatu 'ym ma'e penekwe pupe nehe. Pepuir zo penemireko wi a'e awa ài nehe. 16 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e Izaew wazar kury. — Awa wemireko wi ipuir haw iro ihewe. Aze amo awa uzapo agwer iaiw ma'e, naheakatuwawahy kwaw a'e awa rehe ihe. A'e rupi peata katu peho peiko. Tuwe ni amo nupuir kwaw wemireko wi amo kuzà hehe we oho pà nehe.

Teko wanemiapo kwer imume'u haw 'ar a'e

17 Peze'eg tetea'u peiko. Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e ikene'o peze'eg awer henu re. Pepuranu wiwi peiko. — Ma'e uruzapo Tupàn imukene'o kar pà ure, peze. — Ikatu 'ym ma'e iapo har ikatu Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e pe wà, peze mua'u peiko. A'e rupi napekatu kwaw izupe. — Ma'e pe hekon Tupàn ikatu ma'e a'e, peze peiko.

3

1 Nezewe uze'eg Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e. — Amono kar putar heze'eg heraha har herenataromo nehe. Umuàgà'ym putar herape ràm ihewe nehe. Pekar pezar ràm peiko. A'e tuwihaw uhem putar na'arewahy wàpuzuhu pe nehe. Ize'eg imume'u àràm penemiàro uhem iko kury. Azapo putar heze'egaw penehe we ihe nehe. Werur a'e heze'egaw iko peme.

2 Ihemaw 'ar mehe mo upuner putar umàno 'ymaw rehe wà nehe. Mo ikàg putar izexak kar mehe wà nehe. Ta'e nuzawy kwaw tata nehe xe, tata zanemukatu àràm nehe xe. Nuzawy kwaw zàmàw zanemuzahak àwàm nehe no. 3 Wapyk putar wenaw rehe xaxeto Erewi izuapyapyr wamukatu pà nehe. Teko umupyràn itaxig parat wà, itazu or wà no, ipiw paw imuhem kar pà izuwi wà, imukatu pà wà. Nezewegatete umukatu putar xaxeto wà nehe. Nezewe mehe upuner putar Tupàn pe ma'ea'yr wazuka haw rehe henataromo hemimutar rupi a'e wà nehe. 4 A'e 'ar mehe ma'e Zuta wanemirur ràm wà nehe, Zeruzarez pe har wanemirur ràm wà nehe no, ikatuahy putar Tupàn pe wà nehe, kwehe arer zàwegatete wà nehe.

5 Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e uze'eg iko teko wemiaihu wanupe kury. — Azur putar penemiapo kwer ikatu 'ymaw imume'u pà nehe. Amume'u putar hemuwete 'ymar wanemiapo kwer nehe. Paze ma'e wà, wemireko 'ym puhe oho ma'e wà, umen 'ym puhe oho ma'e wà, hemu'em ma'e wà, uma'ereko ma'e wanehe imunar ma'e wà, kuzà imen umàno ma'e kwer wanemetarer ipyhyk e har wà, kwarer tu 'ym ma'e kuzàtài tu 'ym ma'e wanemetarer ipyhyk e har wà. Agwer peinuinuromo har paw wanehe azepyk putar nehe.

Ma'e Tupàn pe imur pyràm

6 Nezewe uze'eg Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e kury. — Aiko Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e romo ihe. Herekuwe haw tuweharupi a'e rupi katete we ihe. A'e rupi ni amo napemumaw kwaw a'e wà. Peiko Zako izuapyapyr romo. 7 Peiko peipy wazàwe. Pepytu'u heze'eg heruzar ire. Napezeruzar kwaw herehe. Pezewyr ihewe nehe. Ihe azewyr putar peme ihe nehe no. Na'e pepuranu herehe kury. — Ma'e uruzapo putar newe urezemuzewyr kar pà nehe, peze ihewe. 8 Na'e apuranu penehe. — Aipo amo upuner Tupàn rehe imunar haw rehe wà, a'e peme. Pemunar herehe tuweharupi. Nezewe rehe we pepuranu peiko herehe. — Ma'e uruzapo nerehe uremunar pà ure, peze peiko ihewe. Heze'eg kwehe arer umur kar amo ma'e peme. Pemunar peiko herehe a'e ma'e imur mehe. Aze heta 10 ma'e peme, pemur pitài ihewe nehe, i'i ze'eg kwehe arer. — Pitài ma'e 10 ma'e wanuwi Tupàn pe imono pyr, i'i teko a'e ma'e pe wà. (-Zizimo, i'i karaiw izupe wà.) Pemunar herehe ihewe imur pyr herur mehe. 9 Pe

upaw rupi pemunar peiko herehe. A'e rupi amono heze'egaiw peiwy rehe har nànàn ihe kury. 10 Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e azapo kar ko ma'e teko peme kury. Perur pema'e ihewe imur pyràm paw heràpuzuhu pe imonokatu haw pe nehe. Nezewe mehe uhyk putar temi'u heràpuzuhu pe nehe. Heragaw pe nehe. Pexak putar hekatu haw nehe. Awàpytymawok putar ywak hukenaw nehe. Amur kar putar heze'egatu ikatuahy ma'e penehe ihe nehe. 11 Namumaw kar kwaw penemitygwer tukur wanupe nehe. Uwà tyw peiwy rehe har i'akatu tetea'u wà nehe no. 12 Teko amo ae ywy nànànar uze'eg putar nezewe penehe wà nehe. — A'e teko hurywete tuwe wà, i'i putar wà nehe. Ta'e peiko ywy ikatuahy ma'e rehe pe xe. Ta'e hezuz katu ma'e peiwy rehe xe. Ihe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e aze'eg kwez kury.

Tupàn purupuhareko haw

13 Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e uze'eg kury. — Peze'eg zemueteahy herehe. Nezewe rehe we pepuranu herehe nezewe. — Ma'e uru'e nerehe ureze'eg zemueteahy mehe ure, peze peiko. 14 Nezewe peze'eg peiko. — Na'ikatu kwaw Tupàn hemiruze'eg romo zanereko haw. Aze xiapo Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e hemiapo putar haw zane, nezewe rehe we nazanekatu kwaw izupe. Aze ximunehew kamir pihun teko umàno ma'e kwer tymaw pe har zanezemumikahy haw hexak kar pà Tupàn pe, nezewe rehe we nazanekatu kwaw izupe. 15 Wiko wera'u ma'e hurywete wà. Nazawaiw kwaw wanurywete haw hexakaw. Waneko haw paw ikatuahy ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe. Aze wagaw Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wà, nuzepyk kwaw wanehe a'e, peze peiko.

16 Na'e Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e wi ukyze katu ma'e uze'eg uzeupeupe wà kury. Tupàn uzeapyaka katu waze'eg rehe. Na'e amo werur amo pape Tupàn henataromo kury. Umuapyk imuwete katu har waner a'e pape rehe. 17 Na'e uze'eg Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e kury. — Wiko putar heremiaihu romo wà nehe. Amuàgà'ym amo 'ar teko ihe. A'e 'ar ihem mehe wiko putar teko heremiaihu romo wà nehe. Apuhareko katu ihe wà nehe. Aze ta'yr weruzar katu u ze'eg, tu uzamutar katu wa'yr. Nezewegatete azamutar katu putar a'e teko ihe wà nehe no. 18 Iahykaw rehe uzeapo putar ikatu ma'e teko ikatu ma'e wanupe nehe. Uzeapo putar ikatu 'ym ma'e teko ikatu 'ym ma'e wanupe nehe no. Heremiaihu wexak putar a'e ma'e uzeapo ma'e ràm wà nehe. Ikatu ma'e uzeapo putar hereruzar har wanupe nehe. Ikatu 'ym ma'e uzeapo putar hereruzar 'ymar wanupe nehe, i'i Tupàn.

4

Tupàn 'ar

1 Uze'eg wi Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e kury. — Uhem putar amo 'ar nehe. A'e 'ar mehe wiko wera'u ma'e paw a'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e paw a'e wà nehe no, ukaz putar ka'akyr tata pupe ukaz paw ma'e ài a'e wà nehe. Ukaz putar a'e 'ar mehe wà nehe. Upaw putar wà nehe. 2 Pe ihewi ukyze ma'e, napemàno kwaw nezewe nehe. Apupyro putar nehe. Pepyro haw nuzawy kwaw kwarahy heny katu haw nehe. Kwarahy uhyape katu ma'e imuigo kar pà. Nezewegatete apumuigo kar putar nehe no. Tapi'aka'yr opoopor pari wi uhem mehe wà. Pepopor putar penurywete haw rehe nezewegatete nehe no. 3 Amuàgà'ym a'e 'ar iteko ihe. A'e 'ar mehe pepyrog putar ikatu 'ym ma'e wanehe ywyku'i kwer pe rupi har ài nehe.

4 Pema'enukwaw katu Moizez heremiruze'eg ize'eg awer rehe nehe. Pema'enukwaw katu heze'eg izupe heremimono kwer rehe nehe. Pema'enukwaw katu heremiapo putar haw paw rehe nehe no. Amume'u heze'eg izupe ywytyr Xinaz rehe. A'e re Moizez weruzar kar a'e ze'eg paw teko Izaew wanupe no.

5 A'e 'ar uhua'u ma'e iaiw ma'e ihem 'ym mehe we ihe Tupàn Tuweharupi Wiko Ma'e amono kar putar amo heze'eg imume'u har Eri her ma'e peme ihe nehe. 6 Umumaw putar awa wa'yr rehe we wazeàmàtyry'ymaw nehe. Umumaw putar awa u rehe we wazeàmàtyry'ymaw wà

nehe. Nezewe mehe nazur kwaw peiwy rehe hezepyk pà nehe. Namumaw kwaw peiwy nehe, i'i Tupàn. Upaw kwez kury.

MATEW

Matew umume'u Zezuz tàmuzgwer waner xe a'e wà kury

1 Ai'aw Zezuz hàmuzgwer waner xe a'e wà kury. Zezuz Zaneruwihawete a'e, Tawi izuapyr romo hekon a'e. Tawi Àmàrààw izuapyr romo hekon a'e. Na'aw Zezuz Zaneruwihawete izypy waner xe a'e wà kury.

2 Heta Àmàrààw ta'yr Izak her ma'e izupe a'e. Izak umuzàg Zako a'e. Zako umuzàg Zuta a'e, Zuta heta tetea'u tywyr a'e wà. 3 Zuta umuzàg Pet a'e, Zer tu romo hekon a'e no. (Tamar wahy her romo a'e.) Pet umuzàg Ez a'e. Ez umuzàg Àràw a'e. 4 Àràw umuzàg Aminanaw a'e. Aminanaw umuzàg Naz a'e. Naz umuzàg Xarumu a'e. 5 Xarumu umuzàg Moaz a'e. (Ha'aw ihy her romo a'e.) Moaz umuzàg Ope a'e. (Huxi ihy her romo a'e.) Ope umuzàg Zexe a'e. 6 Zexe umuzàg tuwihaw Tawi a'e.

Tawi umuzàg Xàrumàw a'e. (Ihy Uri hemireko kwer romo hekon a'e.) 7 Xàrumàw umuzàg Homoàw a'e. Homoàw umuzàg Awi a'e. Awi umuzàg Az a'e. 8 Az umuzàg Zuzapa a'e. Zuzapa umuzàg Zuràw a'e. Zuràw umuzàg Uzi a'e. 9 Uzi umuzàg Zotàw a'e. Zotàw umuzàg Akaz a'e. Akaz umuzàg Ezeki a'e. 10 Ezeki umuzàg Manaxe a'e. Manaxe umuzàg Amon a'e. Amon umuzàg Zuzi a'e.

11 Zuzi umuzàg Zekuni a'e, tywyr wanu romo wiko pà a'e no. A'e 'ar mehe zauxiapekwer Mawiron ywy rehe har uzàmàtyry'ym Izaew izuapyapyr wà a'e wà. Uzuka teko tetea'u a'e pe har wà. Weraha ikurer uzeupi wà, weko haw pe Mawiron tawhu pe wà.

12 Mawiron tawhu pe waneraha pawire Zekuni umuzàg Xaraxiew a'e. Xaraxiew umuzàg Zurupapew a'e. 13 Zurupapew umuzàg Amiu a'e. Amiu umuzàg Eriaki a'e. Eriaki umuzàg Azor a'e. 14 Azor umuzàg Xatok a'e. Xatok umuzàg Àki a'e. Àki umuzàg Eriu a'e. 15 Eriu umuzàg Ereazar a'e. Ereazar umuzàg Pàtà a'e: Pàtà umuzàg Zako a'e. 16 Zako umuzàg Zuze a'e. Zuze Mari imen romo hekon a'e. Mari Zezuz ihy romo hekon a'e. Zanepyro har Zanezar, za'e Zezuz pe zane no.

17 Àmàrààw heta ta'yr a'e. Ta'yr a'e no, heta ta'yr a'e no. Nezewegatete wana'yna'yr a'e wà no. Aze zazypyrog wazuapyapyr wapapar pà Àmàrààw ta'yr rehe we nehe, aze xipapar te Tawi rehe we nehe, heta 14 wazuapyapyr wamuzàg awer wà nehe. Aze zazypyrog wi wapapar pà Tawi ta'yr rehe we nehe, aze xipapar te Mawiron pe heraha pyrer wanehe we nehe, heta 14 wazuapyapyr wamuzàg awer wà nehe no. Aze zazypyrog wi wapapar pà Mawiron pe heraha pyrer wanehe we nehe, aze xipapar te Zezuz rehe we nehe, heta 14 wazuapyapyr wamuzàg awer a'e wà nehe no.

Zezuz uzexak kar a'e kury

18 Nezewe Zezuz Zaneruwihawete izexak kar awer a'e. Ihy Mari a'e, uzemume'u Zuze pe hemireko ràm romo a'e. Uzereko 'ym mehe we Mari ipuru'a a'e. Ta'e Tupàn Hekwe Puràg umupuru'a kar oho a'e xe. (Mari ukwaw Tupàn Hekwe tur awer a'e.)

19 Zuze a'e, Mari imen ràm romo hekon a'e, wiko awa imunar 'ym ma'e romo hemu'em 'ym ma'e romo a'e. Na'e uze'eg uzeupe. — Mari ipuru'a a'e, i'i uzeupe. — Naiko kwaw imemyr tu romo ihe, i'i uzeupe.

— Namumaranugar kar kwaw heremireko ràm teko wanuwa rupi ihe nehe. Nan. Amuhàmuhàz putar zanezereko àwàm ihe nehe kury, imume'u 'ym pà teko wanupe ihe nehe kury, i'i uzeupe.

20 Nezewe ize'eg mehe we ur amo Tupàn heko haw pe har ipuahu pe kury, izupe uze'eg pà kury.

— Zuze Tawi izuapyr ne ty, i'i izupe.

— Ekyze zo nehe ty, ereko Mari eho neremireko romo nehe ty, i'i izupe ipuahu mehe. — Ta'e Tupàn Hekwe Puràg umupuru'a kar kwez a'e xe, i'i izupe. (—Ta'e Tekwe Puràg umuigo kar imemyr kwez hie pe a'e xe, i'i izupe.) 21 — Imemyrxak kar putar nehe. Kwarera'i romo uzexak kar putar a'e nehe, i'i izupe.

— Emono Zezuz her romo izupe nehe, ta'e upyro putar wànàm a'e wà nehe xe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e wà nehe xe, i'i izupe. (— Purupyro ma'e, i'i her zaneze'eg rupi.)

22 A'e ma'e paw uzeapo nezewe a'e, ta'e Zanezar umume'u kar uze'eg a'e xe, imume'u har pe kwehe mehe a'e xe. Ai'aw ize'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer xe a'e kury.

23 Kuzà umen rehe uzepuhe 'ym ma'e a'e nehe,
Ipuru'a putar a'e nehe.
Imemyr awa romo hekon putar nehe.
Emanuew, her romo nehe.

(— Tupàn zanepyr hekon, i'i her zaneze'eg rupi.)

24 Na'e Zuze ume'e upuahu re a'e kury. Weruzar Tupàn heko haw pe har ze'eg oho a'e. Wereko Mari oho wemireko romo kury. 25 Noho kwaw ipuhe imemyrhem 'ym mehe a'e. Na'e amo 'ar mehe uzexak kar imemyr a'e kury. Zuze omono Zezuz her romo izupe.

2

Awa ywy kwarahy ihemaw kutyr har wi ur Zezuz hexak pà a'e wà kury

1 Uzexak kar Zezuz Merez taw pe a'e, Zutez ywy rehe. Ero wiko a'e ywy rehe har wanuwihawete romo a'e 'ar mehe a'e. Nan kwehe tete ur amo awa Zeruzarez tawhu pe a'e wà. Zahytata kwaw par romo wanekon wà.

2 Upuranu tawhu pe har wanehe wà.

— Ma'e pe kwarer uzexak kar ma'e kwer tuz a'e, Zutew wanuwihawete ràm a'e.

Ma'e pe uzexak kar putar a'e nehe. Uruexak amo zahytata ure. A'e zahytata nuzawy kwaw tuwihaw izexak kar àwàm imume'u har urewe a'e. Kwarahy ihemaw wi tur a'e, te upyta xe ko tawhu 'aromo a'e. A'e rupi uruzur kwez xe ure kury, imuwete katu pà ure kury.

3 Na'e teko umume'u wahem awer oho tuwihawete Ero pe a'e wà kury. Na'ikatu kwaw a'e ma'e imume'u pyr izupe. Ta'e ukyze amo tuwihaw uzexak kar ma'e ràm wi a'e xe. — Hà, aipo wiko putar tuwihawete romo herekuzaromo a'e nehe, i'i uzeupe. — Aipo hereityk putar nehe, i'i uzeupe. Amogwer teko Zeruzarez tawhu pe har a'e wà no, ukyze tuwihaw Ero wi a'e wà no. Ta'e Ero a'e xe, uzepyk teko tetea'u wanehe wikwahy mehe a'e xe. 4 Na'e tuwihaw omono'og xaxeto wanuwihaw waneruwà a'e wà kury. Omono'og Tupàn ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no. Upuranu wanehe kury. — Ma'e pe uzexak kar putar tuwihaw Purupyro Ma'e a'e nehe, i'i wanupe. 5 — Uzexak kar putar Merez taw pe nehe, Zutez ywy rehe nehe, i'i izupe wà. — Nezewe i'i Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e.

6 Pe Merez taw pe har pe ty wà,
Pe Zuta izuapyapyr waiwy rehe har pe ty wà.
Taw peneko haw pixika'i a'e.
Pemaranugar zo izuwi nehe.
Ta'e tuwihaw uzexak kar putar pepyr a'e nehe xe.
Weruze'eg putar heremiruze'eg a'e wà nehe.
Weruze'eg putar Izaew izuapyapyr waiwy rehe har a'e wà nehe.
A'e mehe napemaranugar kwaw nehe. Ta'e teko paw rupi katete uze'egatu putar penehe a'e wà nehe xe.

7 Na'e Ero wenoz a'e zahytata kwaw par a'e wà kury. Xo a'e zo wixe ipyr wà. Upuranu wanehe kury. — Ma'e 'ar mehe zahytata uzexak kar ywak rehe a'e, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. A'e zahytata kwaw par umume'u i'ar izupe wà. 8 Na'e tuwihaw omono kar zahytata kwaw par Merez taw pe wà kury. — Pekar a'e kwarera'i peho nehe, i'i wanupe.

— Aze pexak nehe, pemume'u heko haw pezuwà ihewe nehe. A'e rupi apuner putar ipyr heho haw rehe ihe nehe no, imuwete katu pà ihe nehe no, i'i mua'u wanupe. (Hemu'em wanupe, ta'e ipuruzuka kar wer tuwe kwarer rehe a'e xe).

9 Na'e uhem oho a'e wi izuwi wà. 10 Oho mehe wexak a'e zahytata wà, a'e wemixak kwer kwarahy ihemaw wi ur ma'e kwer wà. Hurywete hexak mehe wà. Ikatuahy wanupe. Zahytata oho wanenataromo. Te upyta oho kwarera'i heko haw 'aromo kury.

11 Wixe oho tàpuz me wà. Wexak kwarera'i a'e pe wà, ihy Mari ipyr heko mehe wà. Uzeamumew upenàràg rehe wà, kwarera'i imuwete katu pà wà. A'e re uwàpytymawok uma'eryru wà, ma'e imono pà izupe wà. Ita hekuzar katu ma'e or her ma'e imono pà izupe wà. Omono yhyk izupe wà no. Omono kàpuhàg mir her ma'e izupe wà no.
12 Na'e Tupàn uze'eg wà zahytata kwaw par wanupe wapuahu pe a'e kury. — Pezewyr zo peho Ero pyr nehe ty wà, i'i wanupe. A'e rupi uzewyr oho uiwy kutyr wà, amo ae pe rupi wà.

Zuze weraha kwarera'i Ezit ywy pe

13 Zahytata kwaw par waho re ur amo Tupàn heko haw pe har Zuze ipuahu pe a'e kury. — Epu'àm nehe ty, eraha kwarer xe wi nehe ty, ihy nehe no. Tàrityka'i peho Ezit ywy rehe nehe, i'i izupe. — Pepyta a'e pe nehe. Te ihe pemumuranu mehe nehe. Xo a'e mehe zo pezur a'e wi nehe, i'i izupe, ipuahu pe.
— Ta'e Ero wekar putar nera'yr ko rupi a'e nehe xe, ta'e ipuruzuka wer hehe a'e xe, i'i izupe.
14 Na'e Zuze upu'àm upuahu re a'e kury. Weraha kwarera'i pyhaw a'e wi wà, Ezit ywy rehe wà. 15 Upyta a'e pe wà. (Umumaw Màràn kwarahy a'e pe wà.) Xo Ero imàno re zo uzewyr wà a'e wi wà. Nezewe uzeapo a'e ma'e a'e, ta'e Tupàn ze'eg kwehe arer umume'u nezewe haw a'e xe. — Aenoz hera'yr kwez Ezit ywy wi ihe, i'i Tupàn, i'i imume'u har a'e, uze'eg pape rehe imuapyk pà a'e.

Ero uzuka kar kwarera'i a'e wà kury

16 Na'e teko umume'u zahytata kwaw par waho awer wà Ero pe a'e wà kury. Wikwahy Ero a'e, zahytata kwaw par wanupe a'e. (Ta'e nuputar kwaw kwarer tuwihaw romo wekuzaromo a'e xe.) A'e rupi uzuka kar kwarera'i Merez taw pe har paw rupi katete a'e wà, taw huwake har a'e wà no. Uzuka pitài kwarahy hereko har a'e wà. Uzuka mokoz kwarahy hereko har a'e wà no. Ta'e ukwaw Zezuz izexak kar awer 'ar a'e xe. Ta'e zahytata kwaw par umume'u izupe a'e wà xe, ipyr oho mehe a'e wà xe. (Kwarearer wanu a'e wà, uzai'o tuwe a'e wà, wa'yr wamàno mehe wà. Kwarearer wahy a'e wà no, uzai'o tuwe umemyr wamàno mehe a'e wà no.)
17 Nezewe a'e ma'e uzeapo Zeremi ze'eg awer kwehe arer rupi katete a'e kury.

18 Teko wenu amo Hama taw pe har
wazai'o mehe wà,
Wazemumikahy mehe wà.
Hakew uzai'o iko umemyr wanehe.
Uzai'o tuwe iko a'e. Ni amo no'ok kwaw
izemumikahy haw izuwi wà nehe.
Ta'e amo uzuka kwarearera'i paw rupi
a'e wà xe.

Zuze weruzewyr wi kwarera'i Ezit ywy wi a'e kury

19 Ero imàno re, amo Zanezar heko haw pe har uze'eg wà Zuze pe ipuahu pe a'e kury, Ezit ywy rehe heko mehe a'e kury.
20 — Epu'àm nehe ty, eraha kwarera'i heruzewyr pà Izaew ywy rehe nehe ty, ihy nehe no, ta'e kwarera'i hekar arer a'e wà xe, hehe ipuruzuka wer ma'e kwer a'e wà xe, umàno paw rupi a'e wà xe, i'i izupe.
21 Na'e upu'àm Zuze a'e kury. Weraha kwarer, ihy no. Uzewyr oho Izaew ywy rehe wà. Na'e uze'eg teko Zuze pe wà. 22 — Akeraw a'e, Ero ta'yr a'e, wiko Zutez ywy rehe har wanuwihawete romo a'e kury, i'i izupe wà. Ukyze Zuze izuwi waze'eg henu mehe. Na'izewyr wer kwaw a'e ywy rehe. Na'e Tupàn umume'u ma'e wà izupe a'e kury, ipuahu pe a'e kury. — Eho Karirez ywy rehe nehe ty, i'i izupe. Weruzar Zuze ize'eg. Oho tuwe a'e ywy rehe kury. 23 Nazare taw pe uzapo weko haw a'e kury. Uzapo nezewe haw a'e, ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e wà xe. — Zaneruwihawete ur ma'e ràm wiko putar Nazare taw pe har romo a'e nehe, i'i izupe.

3

Zuàw purumuzahazahak ma'e umume'u Tupàn ze'eg oho iko teko wanupe a'e

1 A'e 'ar mehe Zuàw purumuzahazahak ma'e wata oho tàpuz heta 'ymaw pe a'e kury, Zutez ywy rehe a'e kury. Uzypyrog Tupàn ze'eg imume'u pà a'e. 2 — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, Tupàn pe pezewyr pà nehe, hehe pezeruzar wi pà

nehe, i'i oho iko teko wanupe a'e. — Ta'e amo 'ar mehe Tupàn weruze'eg putar teko tetea'u a'e nehe xe. Uhem etea'i a'e 'ar a'e kury, i'i oho iko purupe.

3 Amo Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e, Izai her ma'e a'e, umume'u Zuàw tur àwàm teko wanupe a'e, Tupàn ze'eg imuapyk pà pape rehe a'e. Na'aw ize'eg awer xe a'e kury.

Amo awa uhapukaz putar oho iko
Teko heta 'ymaw pe, ywyxig heta haw pe a'e nehe,
— Pemukatu Zanezar hape ràm izupe nehe, i'i putar oho iko purupe nehe, — Aze iapar hape ràm nehe, pemu'àgatu nehe,
I'i putar oho iko purupe nehe.

4 Zuàw a'e, kawaru kupewa'a hawer uzapo ukamir romo a'e, ma'e pirer izeku'apixi haw romo no. U'u tukur. U'u hàir no. 5 Teko tetea'u ur ipyr wà, ize'eg henu pà wà. Zeruzarez tawhu pe har wà, Zutez ywy rehe har wà no, Zotàw yrykawaz rehe har wà no. 6 Uzemono oho a'e pe wà, Tupàn pe wà, wemiapo kwer katu 'ym ma'e wi uhem pà wà. — Nahekatu kwaw ihe, i'i izupe wà.

— Azapo ikatu 'ym ma'e tuweharupi ihe, i'i izupe wà. — Apytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, i'i izupe wà. Umuzahazahak Zuàw a'e uze'eg ma'e kwer a'e wà, Zotàw yrykaw pupe a'e wà.

7 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, ur ipyr uzemuzahazahak kar pà izupe a'e wà no. Amo xaxeto hemetarer katu ma'e xatuxew her ma'e a'e wà no, ur ipyr a'e wà no. Wanexak mehe Zuàw uze'eg ahyahy wanupe.

— Mozaiw ài peiko pe. Mozaiw uxi'u teko wazuka pà a'e wà. Nezewegatete pemu'e teko temu'emaw rehe pe wà no, tatahu pe wamono kar pà pe wà no, i'i wanupe. — Aipo pepuner pehemaw rehe Tupàn wi nehe, aipo nuzepyk kwaw penehe a'e nehe. Ni amo napemuhem kar kwaw zepykaw wi a'e wà nehe, i'i wanupe. 8 — Aze pepytu'u wer ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, a'e mehe pezapo ikatuahy ma'e peho peiko nehe, pezemumikahy haw hexak kar pà Tupàn pe nehe, i'i wanupe.

9 — Àmàrààw ureipy romo hekon a'e, peze zo nehe. — Ta'e Tupàn upuner mo 'àg ita iapo haw rehe Àmàrààw izuapyr romo a'e xe, aze mo ipurapo wer hehe a'e, i'i wanupe. — Aze awa Àmàrààw zuapyr romo hekon a'e nehe, aze noho kwaw Tupàn hape rupi a'e nehe, Tupàn uze'eg putar nezewe izupe nehe — Nereiko kwaw Àmàrààw izuapyr romo heruwa rupi ne, i'i putar izupe nehe. Uzepyk putar hehe azeharomoete a'e nehe.

10 — Itazy ma'ywa 'yw hapo huwake tuz a'e kury. Izar uhaw putar ma'ywa 'yw heityk pà a'e nehe. Aze ma'ywa 'yw na'i'a kwaw nehe, aze i'a kwer na'ikatu kwaw nehe, uhaw putar heityk pà tata pupe nehe, i'i Zuàw teko wanupe. (Ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe uze'eg uzeruzar 'ym ma'e wanehe a'e. Tupàn uzepyk putar uze'eg heruzar 'ymar wanehe a'e nehe.)

11 — Apumuzahazahak 'y pupe ihe, Tupàn pe pezewyr haw hexak kar pà purupe ihe. Awa heraikweromo ur ma'e ràm a'e nehe, pemuzahazahak putar a'e nehe.

Napemuzahazahak kwaw 'y pupe a'e nehe. Wekwe Puràg pupe tata pupe pemuzahazahak kar putar a'e nehe, i'i wanupe. — Tuwihaw heraikweromo ur ma'e ràm a'e, ikàg wera'u ihewi a'e. Napuner kwaw ni ipy rehe har ihàm ikwaraw paw rehe izuwi ihe, i'i wanupe. 12 — Yrypemutu opo pe hereko har umuwewe aroz apirer heityk pà izuwi a'e. Omono'og aroz hyru pupe. Wapy iapirer tata pupe. Heraikweromo ur ma'e ràm wiko a'e yrypemutu hereko har zàwenugar romo a'e. (Uzeruzar ma'e a'e wà, aroz ài wanekon a'e wà. Omono kar putar Tupàn pyr a'e wà nehe. Uzeruzar 'ym ma'e a'e wà, iapirer ài wanekon a'e wà. Omono kar putar tatahu pe a'e wà nehe, a'e tata uwew 'ym ma'e pupe a'e wà nehe, i'i Zuàw a'e, a'e ze'eg kwehe arer kwaw par wanupe a'e).

Zuàw umuzahazahak Zezuz a'e kury

13 A'e 'ar rehe wata Zezuz oho Karirez ywy wi Zotàw yrykaw pe kury. Uhem wà Zuàw huwake kury. — Hemuzahazahak pe

ne nehe ty, i'i izupe. 14 Na'e Zuàw a'e, uzapo amo uze'eg izupe a'e. — Nan, i'i izupe. — Ihe ae aputar hemuzahazahakaw ihe, i'i Zuàw Zezuz pe.

15 Na'e i'i Zezuz izupe kury. — Tuwe nezewe nehe ty, eruzar heze'eg nehe ty, i'i izupe. Nezewe mehe xiapo putar Tupàn hemiapo putar haw rupi nehe, i'i izupe. — Aze pa, i'i Zuàw izupe.

16 Na'e Zezuz uzemuzahazahak kar Zuàw pe kury. Uzemuzahazahak kar ire, uhem wà 'y wi kury. A'e 'ar mehe we ywak uzewàpytymawok i'aromo kury. Tupàn Hekwe wezyw pykahu ài wà hehe a'e. Wapyk wà hehe. Zuàw wexak iwezyw mehe. 17 Na'e amo uze'eg ywak wi a'e kury, Zezuz huwake har wanupe a'e kury.

— Aikwez hera'yr heremiamutar a'e. Turywete haw imur har ihewe a'e, i'i wanupe. (Tupàn a'e uze'eg ma'e kwer romo hekon a'e.)

4

Zurupari wagaw Zezuz a'e kury

1 Na'e Tekwe Puràg weraha Zezuz muite kury, ywyxig heta haw pe kury. — Zurupari neragaw putar nehe, i'i izupe.

2 Umumaw 40 'ar 40 pytun a'e pe umai'u 'ym pà. Ima'uhez tuwe. 3 Na'e Zurupari ur ipyr izupe uze'eg pà a'e kury.

— Tupàn ta'yr romo ereiko ne. A'e rupi nekàg tuwe ne. Eze'eg 'àg ita wanupe nehe, typy'ak romo iapo pà nehe, i'i izupe.

4 Uze'eg Zezuz izupe.

— Nezewe i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e.

Aze teko u'u typy'ak a'e wà nehe, ikàg putar a'e wà nehe.
Typy'ak i'u haw numuigo kar kwaw teko Tupàn pyr a'e wà nehe.
Aze uzeruzar ize'eg rehe wà nehe, aze weruzar ize'eg wà nehe,
Xo a'e mehe zo wiko putar tuweharupi Tupàn pyr wà nehe.

5 Na'e Zurupari weraha Zezuz Zeruzarez tawhu puràgete pe kury. (Tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer, za'e a'e tawhu pe.) Omono kar Zurupari Zanezar Zezuz tàpuzuhu aiha wera'u ma'e i'aromo kury. 6 Uze'eg izupe.

— Tupàn ta'yr romo ereiko ne, a'e rupi ezemomor eho ne'ar pà xe wi ywy rehe nehe, ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e xe.

Tupàn uze'eg putar weko haw pe har wanupe a'e nehe, neruwake har wanupe nehe.

A'e mehe nepyhyk putar wà opo pupe a'e wà nehe, ne'ar mehe a'e wà nehe.

Nezewe mehe nanepirok kwaw ita a'e nehe.

7 Na'e uze'eg Zezuz izupe kury. — Amo Tupàn ze'eg imuapyk pyrer nezewe uze'eg a'e no. — Eagaw zo Tupàn nezar nehe, i'i a'e ze'eg, i'i izupe.

8 Na'e Zurupari weraha Zezuz ywytyr iaiha wera'u ma'e apyr kury. Wexak kar teko ywy rehe har izupe paw rupi wà, wexak kar wanuwihaw wà no, wexak kar tuwihaw wama'e hekuzar katu ma'e tetea'u wà no.

9 — Amono putar 'aw teko paw newe ihe wà nehe, aze erezeamumew heruwa rupi nehe, hemuwete katu pà nehe, nezar romo hemuigo kar pà nehe, i'i izupe.

10 Uze'eg Zezuz izupe.

— Eho xe wi ihewi nehe ty, Zurupari, i'i izupe. — Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer.

— Tupàn pezar a'e, a'e zutyka'i pemuwete katu nehe,
ize'eg zutyka'i zo peruzar nehe, i'i a'e ze'eg, i'i izupe.

11 Na'e Zurupari oho a'e wi kury. Tupàn heko haw pe har ur a'e pe ipyr wà, ipytywàgatu pà wà, hehe uzekaiw pà wà.

Zezuz uzypyrog uma'ereko haw iapo pà a'e kury

12 Tuwihaw umunehew kar Zuàw a'e 'ar mehe a'e kury. Teko umume'u imunehew pawer wà Zezuz pe a'e wà. Henu re uhem Zezuz oho a'e ywy wi a'e kury. Wata oho Karirez ywy kutyr kury. 13 Nupyta kwaw Nazare taw pe. Oho Kapanau taw pe wiko pà kury. Karirez yryhu waz rehe tuz a'e taw a'e. Zepurom Napitari ywy rehe tuz. 14 Nezewe Zezuz hekon a'e, ta'e Tupàn ze'eg

imume'u har kwehe arer Izai her ma'e a'e xe, umume'u nezewe heko àwàm a'e xe.

15 Zepurom ywy a'e, Napitari ywy a'e no,
Yryhu kutyr wanuz a'e wà.
Amo teko wiko Zotàw yrykawaz rehe a'e wà no.
Zutew 'ym tetea'u wiko a'e Karirez ywy pehegwer rehe a'e wà no.
Zepurom ywy rehe har a'e wà,
Napitari ywy rehe har a'e wà no,
Zotàw yrykawaz rehe har a'e wà no,
Zutew 'ym a'e Karirez ywy pehegwer rehe har a'e wà no,
Kwehe wiko Tupàn ikwaw 'ym pà a'e wà.
16 Teko ipytunaw rehe har ài wanekon a'e wà
Wexak Tupàn ta'yr ikàg wera'u ma'e a'e wà kury.
Hexakaw a'e, nuzawy kwaw tatainy heny katu ma'e hexakaw a'e.
Uhyape katu tatainy.
Nezewegatete Tupàn ta'yr ukwaw kar tuwe Tupàn ze'eg teko wanupe a'e no.

17 A'e 'ar mehe Zezuz uzypyrog Tupàn ze'eg imume'u pà teko wanupe a'e kury.

— Pezemumikahy ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer rehe nehe, pepytu'u iapo re nehe. Ta'e uhem etea'i Tupàn pureruze'egaw a'e kury xe, na'iàrew kwaw tur àwàm a'e, i'i oho iko purupe.

Zezuz wenoz ipira pyhykar uzeupe wemimu'e romo wamuigo kar pà a'e wà kury

18 Amo 'ar mehe Zezuz wata oho iko Karirez yryhu iwyr a'e. Wexak mokoz awa a'e pe a'e wà. Ximàw Pet awa ipy her romo a'e. Anere tywyr her romo a'e no.

Omomor kyhapari oho waiko 'y rupi wà, ipira pyhyk pà wà. Ta'e ipira pyhykar romo wanekon a'e wà xe. 19 Uze'eg Zezuz wà wanupe a'e kury.

— Pezur herupi nehe ty wà. Ko 'ar rehe, ipira pyhykar romo peiko pe. Pezur herupi nehe, a'e mehe apumuigo kar putar teko wamuzeruzar kar har romo ihe nehe, i'i wanupe.

20 A'e 'ar mehe we wezar ukyhapari wà. Oho Zezuz hupi wà.

21 Noho tete kwaw wà. Wexak amo mokoz ipira pyhykar a'e pe wà no. Kanu pupe wanuz wà, u rehe we wà. Zepetew wanu her romo a'e. Xiak tyky'yr her romo a'e. Zuàw tywyr her romo a'e. Uzapokatu ukyhapari waiko ukanu pupe wà. Zezuz uhapukaz wanupe. — Pezur herupi nehe ty wà, i'i wanupe. 22 A'e 'ar mehe we uhem wà a'e wi wà, kanuhu hezar pà wà, u hezar pà wà no. Oho Zezuz hupi hemiruze'eg romo wiko pà wà.

Zezuz upurumu'e iko kury. Upurumukatu no

23 Wata Zezuz oho iko Karirez ywy rehe a'e kury. Upurumu'e oho iko zemono'ogaw nàn no, Tupàn pureruze'egaw imume'u pà no, teko ima'eahy ma'e wamukatu pà no, ma'erahy paw imuhem kar pà no. 24 Teko umume'u hemiapo kwer oho Xir ywy rehe har nànàn a'e wà no. A'e rupi a'e ywy rehe har werur ima'eahy ma'e ipyr a'e wà no, wyzài ima'eahy haw hereko har wanerur pà ipyr a'e wà no. Werur tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har a'e wà no, werur uryryryryz ma'e a'e wà no, werur ipàri ma'e a'e wà no. Paw rupi katete umukatu a'e wà. 25 Teko tetea'u oho haikweromo wà. Karirez ywy rehe har wà, Teztaw ywy rehe har wà no, Zeruzarez tawhu pe har wà no, Zutez ywy rehe har wà no, Zotàw yrykawaz pehegwer rehe har wà no. Paw rupi katete oho haikweromo wà.

5

Zezuz upurumu'e iko ywytyr rehe a'e kury

1 Zezuz wexak a'e teko tetea'u a'e wà. A'e rupi uzeupir oho ywytyr rehe kury. Wapyk a'e pe. Hemimu'e uzemono'og huwake wà. 2 Uzypyrog wamu'e pà. Na'aw ize'eg xe a'e kury.

Zezuz uze'eg teko wanupe ywytyr rehe wiko mehe a'e kury

3 — Aze teko ukwaw tuwe wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, — Xo Tupàn zo upuner heremiapo kwer imunànaw rehe a'e nehe, aze i'i nehe, hurywete putar a'e nehe.
Ta'e wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo a'e nehe xe.

4 Teko wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe
uzai'o ma'e a'e nehe,
Tupàn upytywà putar a'e teko a'e nehe,
imurywete kar pà a'e nehe.
5 Teko ikàg 'ym ma'e hurywete putar a'e
nehe,
ta'e upyhyk putar Tupàn hemimur ràm a'e
nehe xe, upyhyk putar hemimume'u
kwer a'e nehe xe.
6 Aze teko ipureruzar wer Tupàn rehe aze-
haromoete a'e nehe, aze ipurapo
wer tuwe ikatu ma'e rehe a'e nehe,
hurywete putar a'e nehe, ta'e Tupàn
umurywete kar putar tuwe a'e teko
a'e nehe xe.
7 Aze teko upurupuhareko katu iko a'e
nehe, hurywete putar a'e nehe,
ta'e Tupàn upuhareko putar a'e teko a'e
nehe no xe, hehe uzepyk 'ym pà a'e
nehe no xe. Heharaz putar hemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e nehe.
8 Aze teko ipurapo wer tuwe xo ikatuahy
ma'e rehe azeharomoete a'e nehe,
Tupàn imurywete kar pà a'e nehe,
hurywete putar a'e nehe,
ta'e wexak putar Tupàn a'e nehe xe.
9 Aze amo teko uzàmàtyry'ym amo teko a'e
wà nehe, aze amo ae teko uze'eg
oho wanupe nehe, wamupytu'u kar
pà wàmàtyry'ym ire nehe, a'e mehe
wamupytu'u kar har hurywete
putar a'e nehe,
ta'e — Hera'yr, i'i putar Tupàn izupe a'e
nehe xe.
10 Aze awa weruzar Tupàn hemimutar oho
iko tuweharupi a'e nehe, aze a'e re
amo ae teko upuraraw kar ma'erahy
izupe a'e wà nehe, hurywete putar
a'e awa a'e nehe,
ta'e wiko putar Tupàn hemiruze'egete
romo a'e nehe xe.

11 Aze teko uze'eg zemueteahy penehe
wà nehe, aze upuraraw kar ma'erahy
peme wà nehe, aze hemu'em penehe wà
nehe, heremiruze'eg romo peneko haw
rehe wà nehe, penurywete putar nehe.
12 Penurywete nehe ty wà, ta'e Tupàn
omonokatu hekuzar ikatuahy ma'e peme
a'e xe, ywate a'e xe. Kwehe mehe teko
uzapo agwer ikatu 'ym ma'e Tupàn ze'eg
imume'u har wanupe a'e wà, wanehe
uze'eg zemueteahy pà a'e wà, ma'erahy
ipuraraw kar pà wanupe a'e wà no.
Hemu'em wanehe a'e wà.

Uze'eg xa rehe tatainy rehe a'e kury

13 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e
wanupe.)
— Peiko xa ài teko nànàn pe. (Aze ximono
xa temi'u inuromo, hete katu zanewe.
Nezewegatete aze peiko teko wainuromo
ikatu ma'e iapo pà nehe, a'e teko ukwaw
putar Tupàn ikatu haw a'e wà nehe no.)
Aze heta ywy xa inuromo nehe, na'ikatu
kwaw temi'u inuromo imono haw nehe.
Ni amo nupuner kwaw hete katu haw
imuzewyr kar haw rehe izupe wà nehe.
Ta'e iaiw a'e nehe xe, a'e rupi teko weityk
putar wà nehe, hehe upyrog pà wà nehe.
(Nezewegatete aze pezapo wi wi ikatu 'ym
ma'e peho peiko nehe, Tupàn uzepyk putar
penehe a'e nehe no.)
14 Peiko tatainy ài teko ywy rehe har
nànàn pe. Aze teko uzapo taw ywytyr
apyr a'e wà nehe, nupuner kwaw a'e taw
imimaw rehe a'e re a'e wà nehe. Nezewe-
gatete aze peiko heremiruze'eg romo nehe,
teko ume'egatu putar penemiapo kwer
rehe a'e wà nehe. 15 Aze amo umunyk
tatainy nehe, nomono kwaw kawaw iwy
pe nehe. Omono putar ywate nehe. A'e
rupi uhyape katu putar a'e pe nehe. Teko
a'e pe har paw rupi a'e wà nehe, upuner
putar ma'e hexakaw rehe a'e wà nehe.
16 Nezewegatete pe no ty wà. Tatainy
uhyape katu ma'e ài peiko teko wanupe.
Nezewegatete pezapo ikatuahy ma'e peho
peiko teko wanupe nehe no. A'e rupi
wexak putar penemiapo kwer ikatuahy
ma'e a'e wà nehe. Nezewe mehe umume'u
putar penu ywate har ikatu haw a'e wà
nehe no.

Uze'eg ze'eg kwehe arer rehe a'e kury

17 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e
wanupe.)
— Nazur kwaw ywy rehe ze'eg Moizez
pe imur pyrer imunàn pà ihe, nazur
kwaw amogwer Tupàn ze'eg imume'u har
waze'eg imunàn pà ihe. Nan. — Peruzar
zo waze'eg nehe, na'e kwaw teko wanupe
ihe. Aruzar tuwe a'e ze'eg teko ihe. Kwehe
mehe umume'u heremiapo ràm a'e wà,

hereko àwàm a'e wà. Azur a'e ma'e iapo pà paw rupi katete ihe kury, waze'eg rupi katete ihe kury. 18 Pema'enukwaw ko heze'eg rehe nehe ty wà. Amo 'ar mehe ywak ukàzym putar a'e nehe, ywy ukàzym putar a'e nehe no. A'e ze'eg kwehe arer nukàzym pixik kwaw a'e nehe. — Peneharaz Moizez ze'eg wi nehe, heze'eg imume'u har ize'eg wi nehe, ni'i kwaw Tupàn purupe a'e nehe. — Pema'enukwaw a'e ze'eg kwehe arer rehe pitàitàigatu nehe, i'i iko purupe a'e. Ta'e azapo putar wanemimume'u kwer paw rupi katete ihe nehe xe, ta'e aruzar a'e ze'eg ihe no xe. 19 Aze awa nezewe i'i a'e nehe. — Aruzar ze'eg kwehe arer tekoko paw rupi ihe. Xo pitài ze'eg kwehe arer zo azuhaw putar ihe nehe, aze i'i uzeupe nehe, na'ikatu kwaw Tupàn pe nezewe mehe nehe. — Peruzar zo ko ze'eg kwehe arer nehe ty wà, aze i'i amogwer wanupe nehe, a'e mehe Tupàn uze'eg putar a'e awa pe nehe. — Nereiko kwaw heremiruze'eg waneruze'egar romo nehe, i'i putar izupe nehe. Aze awa weruzar a'e ze'eg kwehe arer paw rupi katete a'e nehe, ikatu putar Tupàn pe a'e nehe.

— Peruzar ze'eg kwehe arer paw rupi katete nehe, aze i'i amogwer wanupe nehe, a'e mehe Tupàn uze'eg putar izupe nehe. — Ereiko heremiruze'eg waneruze'egar romo ne, i'i putar izupe nehe.

20 Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà, a'e ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, weruzar a'e ze'eg waiko a'e wà. Aze peruzar wera'u a'e ze'eg nehe, a'e ze'eg kwaw par wanuwi nehe, peiko putar Tupàn hemiruze'eg romo nehe. Aze naperuzar wera'u kwaw wanuwi nehe, napeiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo nehe.

Zezuz upurumu'e wikwahy ma'e wanehe a'e kury

21 — Peinu peipy wanupe ze'eg kwehe arer imume'u pyrer pe kury. Nezewe i'i a'e.

— Pepuruzuka zo nehe. Aze awa uzuka amo a'e nehe, tuwihaw werur kar putar uwa rupi nehe, i'i a'e ze'eg. 22 A'e peme ihe kury. — Aze awa wikwahy wywyr pe nehe, — Ma'e kwaw 'ymar romo ereiko ne, aze i'i izupe nehe, — Ikatu 'ym ma'e romo ereiko ne, aze i'i izupe nehe Tupàn omono kar putar nezewe uze'eg ma'e kwer tatahu pe a'e nehe. 23 Aze ereraha ma'e Tupàn hàpuz me nehe, imono e pà izupe nehe, àràpuhàràn zuka haw 'aromo imono pà nehe, aze a'e 'ar mehe nema'enukwaw nerywyr pe ikatu 'ym ma'e neremiapo kwer rehe nehe, 24 a'e mehe ezar neremimono e ràm a'e pe àràpuhàràn zuka haw henataromo nehe. Eraha nerurywete haw nerywyr hexak pà nehe. Emume'u neremiapo kwer izupe nehe, — Na'ikatu kwaw newe heremiapo kwer ihe, azemumikahy heremiapo kwer rehe ihe, nereharaz izuwi nehe, ere izupe nehe. A'e re nehe, ezewyr Tupàn hàpuzuhu pe nehe, a'e ma'e imono e pà izupe nehe.

25 Aze awa ipureraha wer nerehe tuwihaw huwa rupi nehe, neremiapo kwer imume'u pà izupe nehe, ezemyrypar a'e awa rehe nehe, tuwihaw huwa rupi peho 'ym mehe we nehe. Aze pehem peho huwa rupi nehe, tuwihaw nemono putar zauxiapekwer wanupe nehe. Nemunehew kar putar a'e wà nehe. 26 Erepyta putar a'e zemunehew paw pe nehe. Xo imekuzar pawire zo nemuhem kar putar a'e wi wà nehe.

Uze'eg amo ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe a'e kury

27 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe, peho zo pemen 'ym wapuhe nehe, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer. 28 Amo ae ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. — Aze awa ume'e kuzà rehe nehe, iputar pà nehe, iputar haw nuzawy kwaw ipuhe iho haw Tupàn pe a'e. Aze ru'u uker ipuhe, aze ru'u iker wer ipuhe. Zuawygatu Tupàn pe. Na'ikatu kwaw izupe. 29 Aze nereha uzapo kar ikatu 'ym ma'e newe nehe, ezo'ok heityk pà nehe. Tupàn pyr pitài nereha heraha haw ikatu wera'u, tatahu pe mokoz nereha heraha haw wi a'e nehe. 30 Aze erezapo ikatu 'ym ma'e nepo awyze har pupe nehe, emonohok heityk pà nehe. Tupàn pe pitài nepo heraha haw ikatu

wera'u tatahu pe mokoz nepo heraha haw wi nehe.

Zezuz uze'eg awa wemireko wi upuir ma'e rehe a'e kury

31 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Nezewe i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e. — Aze awa ipuir wer wemireko wi nehe, tuwe umuapyk uze'eg pape rehe nehe. — Apuir kwez newi kury, tuwe i'i izupe nehe, i'i ze'eg kwehe arer a'e. 32 Ihe zo ihe, amo ae ze'eg amume'u putar peme ihe kury. — Aze awa upuir e wemireko wi nehe, aze a'e 'ym mehe hemireko noho kwaw amo ae awa puhe umen 'ym puhe nehe, a'e mehe na'ikatu kwaw izuwi ipuir haw nehe, Tupàn pe nehe. Ta'e aze upuir izuwi nehe xe, hemireko kwer imen wi putar ru'u a'e nehe. Aze a'e kuzà imen wi nehe, imen ipy imàno 'ym mehe we nehe, na'ikatu kwaw nezewe haw Tupàn pe nehe. A'e kuzà uzapo putar ikatu 'ym ma'e Tupàn huwa rupi nezewe mehe a'e nehe. Imen ipyahu ma'e a'e nehe no, uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn huwa rupi nezewe mehe a'e nehe no.

— Pemume'u ahyahy zo penemiapo ràm nehe, i'i Zezuz purupe kury

33 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Aze eremume'uahy neremiapo ràm nehe, emuaze tuwe neze'eg awer nehe, ezapo tuwe neremimume'u kwer nehe, i'i ze'eg kwehe arer zaneipy wanupe.

34 Ihe amo ae ze'eg amume'u putar peme ihe kury. — Pemume'uahy zo penemiapo ràm Tupàn huwa rupi nehe. — Azapo putar tuwe a'e heremimume'u kwer ihe nehe. Tuwe ywak wenu katu ko heze'eg a'e nehe, peze zo nehe. Ta'e Tupàn henaw hin ywak rehe a'e xe.

35 — Azapo putar tuwe a'e heremimume'u kwer ihe nehe. Tuwe ywy wenu katu ko heze'eg a'e nehe, peze zo nehe. Ta'e ywy a'e xe, nuzawy kwaw Tupàn ipy hupaw a'e xe. — Azapo putar tuwe heremimume'u kwer ihe nehe. Tuwe Zeruzarez wenu katu ko heze'eg a'e nehe, peze zo nehe. Ta'e Zaneruwihawete ikàg ma'e a'e xe, wiko putar Zeruzarez tawhu pe a'e nehe xe. 36 — Azapo putar tuwe a'e heremimume'u kwer ihe nehe. Aze nazapo kwaw nehe, tuwe heakagok wà nehe, peze zo nehe, ta'e Tupàn uzapo peàkàg a'e xe. Napepuner kwaw ni pitài pe'aw imuxig kar haw rehe. Napepuner kwaw imupihunaw rehe. 37 Xo nezewe zutyka'i peze'eg nehe. — Azapo putar ihe nehe, peze nehe. — Nazapo kwaw ihe nehe, peze nehe. Aze amo ae ze'eg rupi pemume'u ahyahy penemiapo ràm nehe, Zurupari pemuze'eg kar har romo hekon putar a'e mehe a'e nehe.

Uze'eg purehe zepykaw rehe a'e kury

38 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Aipo peinu heze'eg pe. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e.

— Aze awa o'okahy amo awa heha izuwi nehe, tuwe pezo'ok a'e awa heha izuwi nehe no. Aze awa o'okahy amo awa hàz izuwi nehe, tuwe pezo'ok hàz izuwi nehe no, i'i ze'eg kwehe arer a'e. 39 Amo ze'eg amume'u putar tuwe peme ihe nehe kury. — Aze awa uzapo ikatu 'ym ma'e newe nehe, ezepyk zo hehe nehe. Aze awa ukwar neretuape neawyze har rehe nehe, eruwak neretuape neahur rehe har imukwar kar pà hehe nehe no, a'e peme ihe kury. 40 Aze teko nereraha tuwihaw huwa rupi nehe, nekamir henoz pà izupe nehe, tuwe weraha nekamir inugwer nehe no. 41 Aze zauxiapekwer weraha kar ma'e wahyhaw rupi newe nehe, — Eraha pitài kirom heraha pà nehe, aze i'i newe nehe, eraha mokoz kirom izupe nehe. 42 Aze teko wenoz ma'e newe nehe, emono izupe nehe. — Emur ihewe nehe, pyhewe amuzewyr kar putar newe ihe nehe, aze i'i newe nehe, emono izupe nehe.

— Pezamutar katu peàmàtyry'ymar pe wà nehe, i'i Zezuz a'e kury

43 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Pezamutar katu pemyrypar pe wà nehe, napeakatuwawahy kwaw peàmàtyry'ymar wanehe nehe, i'i ze'eg kwehe arer. 44 Amo ae ze'eg amume'u putar peme ihe nehe kury. — Pezamutar

katu peàmàtyry'ymar pe wà nehe. Aze teko upuraraw kar ma'erahy peme wà nehe, ikatuahy ma'e penoz Tupàn pe nehe. — Emur ikatuahy ma'e kwez teko wanupe nehe, Tupàn, peze izupe nehe. 45 A'e rupi peiko putar heru ywate har ta'yr romo nehe. Ta'e umuhyape katu kar kwarahy a'e xe, ikatu ma'e iapo har wanehe a'e xe, ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e no. Umugyr kar àmàn ikatu ma'e iapo har wanupe a'e, ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe a'e no. 46 Aze erezamutar katu xo neamutar katu har ne wà nehe, màràzàwe tuwe Tupàn uzapo putar ikatu ma'e newe nehe. Te ma'e rehe imunar ma'e uzamutar katu umyrypar a'e wà. 47 Aze peze'egatu xo pemyrypar wanupe nehe, peiko amogwer wazàwe Tupàn huwa rupi nehe. Te Tupàn imuwete katu 'ymar nezewe uzapo uzeupe a'e wà. Uze'eg xo umyrypar wanupe wà. 48 Tupàn penu a'e, ikatuahy ma'e romo hekon a'e. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. Peiko izàwe nehe.

6

Uze'eg purupuhareko haw rehe a'e kury

1 (Na'e Zezuz umume'u amo ae ma'e wemimu'e wanupe a'e kury.)

— Aze pezapo ma'e Tupàn imuwete katu pà nehe, pezapo zo katu pe teko wanuwa rupi nehe, pekatu haw hexak kar pà wanupe nehe.

— Amono e putar temetarer ma'e hereko 'ymar wanupe ihe nehe, teko wanuwa rupi ihe nehe. A'e rupi teko uze'egatu putar herehe a'e wà nehe, peze zo nehe. — Akwaw katu Tupàn pe heze'egaw ihe, a'e rupi aze'eg putar izupe teko wanuwa rupi ihe nehe. A'e rupi teko uze'egatu putar herehe a'e wà nehe, peze zo nehe.

— Azekwaku putar hemai'u 'ym pà teko wanuwa rupi nehe, hema'uhez haw hexak kar pà wanupe nehe, a'e rupi uze'egatu putar herehe a'e wà nehe, peze zo nehe. Ta'e aze peze'eg nezewe nehe, Tupàn numur kwaw ikatu ma'e peme nehe, hekuzaromo nehe.

2 Aze eremono e ma'e ma'e hereko 'ymar pe nehe, emume'u zo neremimono kwer teko wanupe nehe. Amo teko nezewe uzapo a'e wà. Umume'u wemiapo kwer teko wanupe wà, taw mytepe wà, zemono'ogaw pe wà no. A'e rupi

— Kwa, ikatuahy a'e, ta'e omono e ma'e amo pe a'e xe, i'i teko izupe wà. Azeharomoete heze'eg ihe. A'e awa upyhyk wemiapo kwer hekuzar kwez a'e wà, (ta'e wenu uzehe waze'egatu haw a'e wà xe). Tupàn nomono kwaw amo ae ma'e wanupe a'e nehe. 3 Aze erepytywà amo nehe, emume'u zo amo pe nehe, nerehe imuze'egatu kar pà nehe. Emume'u zo nemyrypar pe nehe. 4 Ne zutyka'i ekwaw a'e ma'e nehe. A'e mehe neru ywate har wexak putar a'e nehe, umur putar ikatuahy ma'e newe hekuzaromo a'e nehe no.

Uze'eg Tupàn pe zaneze'egaw rehe a'e kury

5 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Amo teko xe har nuzapo kwaw wemimume'u kwer a'e wà. — Aiko Tupàn heruzar har romo ihe, i'i mua'u wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko wà. Hemu'em ma'e romo wanekon wà. U'àm zemono'ogaw pe wà, taw mytepe wà, Tupàn pe uze'eg pà wà. A'e rupi teko paw wexak putar waze'eg mehe wà nehe, uze'egatu putar wanehe wà nehe. Azeharomoete ko heze'eg ihe. Upyhyk wemiapo kwer hekuzar kwez a'e wà, paw rupi a'e wà. Ta'e wenu uzehe waze'egatu haw a'e wà xe. Peiko zo wazàwe nehe. 6 Aze ereze'eg Tupàn pe nehe, eho neràpuz me nehe, ewàpytym uken nehe no. A'e mehe eze'eg neru ywate har pe nehe. Hexak pyr 'ym romo hekon a'e. Wexak putar neremiapo kwer ikatu ma'e imim pyrer a'e nehe. Umur putar hekuzar newe a'e nehe no.

7 Aze ereze'eg Tupàn pe nehe, eze'eg tetea'u e zo izupe nehe, ta'e Tupàn a'ua'u wanupe uze'eg ma'e nezewe wanekon a'e wà xe. Uze'eg tetea'u e wanupe wà. — Aze zaze'eze'eg tetea'u tupàn a'ua'u wanupe nehe, wenu putar zaneze'eg a'e wà nehe, i'i mua'u zepe uzeupeupe wà. Peiko zo wazàwe nehe. Aze pixika'i peze'egaw izupe nehe, wenu putar nehe. 8 Peiko zo a'e teko wazàwe nehe, ta'e penu ukwaw penemimutar a'e xe, peze'eg 'ym mehe we

a'e xe. 9 Aze peze'eg izupe nehe, peze'eg nezewe nehe.
Ureru ywate har,
Tuwe teko paw umuwete katu nerer wà nehe,
Nerer ikatuahy ma'e wà nehe.
10 Tuwe teko paw wiko neremiruze'eg romo wà nehe.
Ta'e wanuwihawete romo ereiko ne xe.
Nereko haw pe har uzapo neremiapo putar haw a'e wà.
Tuwe ywy rehe har uzapo neremiapo putar haw a'e wà nehe no.
11 Kutàri emur ureremi'u urewe nehe.
12 Urereharaz amogwer wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi ure.
Nezewegatete, emunàn ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe no, izuwi nereharaz pà nehe no.
13 Aze urepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe nehe,
Uremupytu'u kar pe iapo 'ym mehe we nehe.
Uremupytu'u kar pe iapo re nehe.
Uremonokatu pe ikatu 'ym ma'e izar wi nehe.
Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.

14 — Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e newe nehe, aze a'e re nereharaz hemiapo kwer wi nehe, a'e mehe neru ywate har heharaz putar neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e nehe no. 15 Aze nanereharaz kwaw hemiapo kwer wi nehe, a'e mehe neru ywate har naheharaz kwaw neremiapo kwer wi a'e nehe no.

Uze'eg mai'u 'ymaw rehe zekwaku haw rehe a'e kury

16 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Aze erezekwaku nemai'u 'ym pà Tupàn imuwete katu pà nehe, peata zo a'e uzemumikahy mua'u ma'e ài nehe. Ta'e a'e uzekwaku mua'u ma'e a'e wà xe, wata oho waiko ima'uhez ma'e ài a'e wà xe. A'e rupi teko paw ukwaw wamai'u 'ymaw wà. A'e rupi, — Kwa, uzekwaku tuwe a'e wà, a'e rupi ikatuahy Tupàn pe a'e wà, i'i teko wanupe wà. Pezekwaku zo nezewe teko pezehe wamuze'egatu kar pà nehe. Azeharomoete ko heze'eg ihe. Upyhyk hekuzar kwez a'e wà. Ta'e wenu uzehe waze'egatu haw a'e wà xe. 17 Aze erezekwaku nemai'u 'ym pà nehe, ezewaewaez nehe, emuguz ne'aw nehe no. 18 A'e rupi amogwer nukwaw kwaw nemai'u 'ymaw a'e wà nehe. Tupàn neru a'e zutyka'i ukwaw putar a'e nehe. Hexak pyr 'ym romo hekon a'e. Wexak putar neremiapo kwer ikatu ma'e uzeàmim ma'e a'e nehe. Omono putar hekuzar newe nehe no.

Uze'eg temetarer rehe a'e kury

19 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Pemono'ogatu zo temetarer tetea'u pezeupe ko ywy rehe har nehe. Ta'e hahok, hepuxipuxi kwer no, umuaiw putar a'e nehe xe. Awa wixe putar neràpuz me nehe, neremetarer rehe nema'e rehe imunar pà nehe. 20 Peme'eg pema'e kurer nehe. Pemono hekuzarer peho ma'e hereko 'ymar wanupe nehe. Aze pemono wanupe nehe, pereko putar ma'e tetea'u ywate nehe. Pema'e ywate har nukàzym kwaw nehe. Nupaw pixik kwaw nehe. Naheta kwaw ma'e rehe imunar ma'e a'e pe wà nehe. A'e rupi ni amo na'imunar kwaw hehe wà nehe. Naheta kwaw hahok a'e pe nehe. A'e rupi hahok nu'u kwaw pema'e nehe no. 21 Aze pema'e xe tuz nehe, tuweharupi pema'enukwaw putar hehe nehe. Aze pema'e ywak rehe tuz nehe, pema'enukwaw putar Tupàn rehe nehe, ta'e a'e wiko a'e pe a'e no xe.

Uze'eg zanereha rehe a'e kury

22 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Zanereha nuzawy kwaw tatainy zaneretekwer pe. Zanereha ikatuahy ma'e hexakaw rehe, zaneretekwer paw rupi a'e nehe, wiko putar tatainy haw pe nehe. 23 Aze nanerehàpyhà kwaw nehe, nerexak kwaw ma'e nehe. Ereata putar ipytunaw rupi nehe. Ipytunaw rupi neho haw a'e nehe, nuzawy kwaw ikatu 'ym ma'e rehe nereko haw a'e nehe. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe. Peata peho tatainy rupi nehe.

Uze'eg wi temetarer rehe a'e kury

24 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.) — Awa nupuner kwaw mokoz

awa hemiruze'eg romo weko haw rehe a'e. Uzamutar katu putar uzarete a'e nehe. Na'iakatuwawahy kwaw inugwer rehe nehe. Weruzar putar uzar nehe, nuzekaiw kwaw inugwer rehe nehe. Aze neremetarer nezar romo hekon nehe, Tupàn nuiko kwaw nezar romo nehe. Aze Tupàn nezar romo hekon nehe, neremetarer nuiko kwaw nezar romo nehe. 25 A'e rupi nezewe aze'eg peme ihe kury.

— Ma'e a'u putar nehe. Naheta kwaw temi'u ihewe nehe, peze zo nehe. — Ma'e amunehew putar nehe. Naheta kwaw ma'e ihewe nehe, peze zo nehe.

Ta'e nazaiko kwaw temi'u i'u haw rehe zutyka'i xe. Zanereko haw ikatu wera'u zaneremi'u wi a'e. Zaneretekwer ikatu wera'u zanekamir wi.

26 Peme'e wiràmiri wanehe nehe. Nutym kwaw ma'eà'yz a'e wà. Nopo'o kwaw ma'e'a kwer wà. Nomonokatu kwaw wemi'u ràm wàpuz me wà. Penu ywate har uzekaiw katu wanehe a'e. Pekatu wera'u Tupàn pe wiràmiri wanuwi. 27 Aze pezeputupykahy peneko haw rehe nehe, napekwaw kwaw tuwe kutàri pemàno 'ymaw. — Nàmàno kwaw kutàri, napepuner kwaw peze haw rehe.

28 Màràzàwe tuwe pezeputupykahy pekamir 'ymaw rehe. Peme'e ma'eputyr rehe nehe. Numa'ereko kwaw wà. Nuzapo kwaw ukamir uzeupe. Nuzapo kwaw wopoz uzeupe wà.

29 Pema'enukwaw Xàrumàw heko awer rehe. Hemetarer katu wera'u ma'e romo hekon a'e. Nuwereko kwaw ukamir ipuràg eteahy ma'e agwer ma'eputyr ài a'e. Ma'e putyr ipuràg eteahy wera'u ikamir wi a'e. 30 Tupàn uzekaiw katu ka'akyr rehe a'e, imupuràg eteahy pà imuputyr kar pà a'e. Kutàri hezuz. Iku'egwepe ximonohok tata pupe heityk pà nehe. Tupàn uzekaiw ka'akyr rehe a'e. Aipo nuzekaiw kwaw penehe nehe, pema'e ràm imono pà peme nehe. Napezeruzar katu kwaw hehe pe. 31 A'e rupi amume'u putar ko ma'e peme kury. — Pema'enukwawahy zo pema'e rehe nehe, a'e peme kury. — Ma'e a'u putar nehe, ma'e amunehew putar nehe, peze zo nehe, a'e peme kury. — Naheta kwaw temi'u ihewe nehe, naheta kwaw kamir ihewe nehe, peze zo nehe. 32 Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e ima'enukwawahy agwer ma'e rehe tuweharupi a'e wà. Naheta kwaw agwer ma'e peme. Nuhyk kwaw peme. Penu ywate har ukwaw a'e ma'e ihyk 'ymaw a'e. 33 Ezapo Tupàn hemiapo putar haw ràgypy ko ywy rehe har ma'e wi nehe. A'e re Tupàn umur putar amo ma'e paw rupi newe nehe kury.

34 Pema'enukwaw zo pyhewe uzeapo ma'e ràm rehe nehe. Ta'e ikatu 'ym ma'e kutàri uzeapo ma'e ràm a'e nehe xe, uhyk putar peme a'e nehe xe.

7

— Pemume'u e zo amogwer wanemiapo kwer nehe, i'i Zezuz a'e kury

1 (Na'e Zezuz umume'u amo ae ma'e wemimu'e wanupe a'e kury.)

— Aze amo teko uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe, emume'u e zo hemiapo kwer amogwer teko wanuwa rupi nehe. Aze eremume'u eho nehe, aze ikatuahy imume'u haw newe nehe, a'e mehe nanekatu kwaw Tupàn pe nehe. Aze nerurywete imume'u mehe nehe, a'e mehe nanekatu kwaw Tupàn pe nehe. 2 Tupàn umume'u putar neremiapo kwer amo 'ar mehe a'e nehe no. Aze pixika'i neremimono amo pe nehe, a'e mehe pixika'i Tupàn hemimur newe a'e nehe no. Aze uhua'u neremimono amo pe nehe, a'e mehe uhua'u putar Tupàn hemimur newe nehe no. 3 Erexak ma'e kurer pixika'i ma'e nerywyr heha pe. Nerexak kwaw ma'e kurer uhua'u ma'e nereha pe. 4 — Anuhem putar ma'e kurer pixika'i ma'e nereha wi ihe nehe kury, ere izupe. Màràzàwe tuwe nerenuhem kwaw ma'e kurer uhua'u ma'e nereha wi. 5 Ne Tupàn heruzar mua'u har romo ereiko ne. Ezo'ok ywyra uhua'u ma'e nereha pe har ràgypy nehe. Xo a'e mehe zo erepuner ma'e hexak katu haw rehe nehe. A'e rupi erepuner a'e pixika'i ma'e i'okaw rehe nerywyr heha wi nehe.

6 Emono zo ma'e Tupàn pe imono pyr zawar wanupe nehe. Eityk zo nema'e hekuzar katu ma'e tàzàhuràn wanenataromo nehe. Upyropyrog putar hehe a'e wà nehe. A'e re uzewyr wi putar newe nexi'u pà wà nehe no.

— Penoz ma'e Tupàn pe nehe, i'i Zezuz a'e kury

7 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Aze erenoz ma'e Tupàn pe nehe, umur putar newe nehe. Aze erekar ma'e nehe, erexak putar nehe. Aze erenoz nereixe àwàm nehe, uken uzewàpytymawok putar newe nehe. 8 Aze awa wenoz ma'e nehe, Tupàn omono putar izupe nehe. Aze awa wekar ma'e nehe, wexak putar nehe. Aze awa wenoz wixe àwàm nehe, uzekenawok putar uken izupe nehe. 9 Apuranu putar penehe kury. Aze nera'yr wenoz temi'u newe nehe, aipo eremono putar ita izupe nehe. 10 Aze wenoz ipira newe nehe, aipo moz eremono putar izupe nehe. 11 Napeiko kwaw ikatu ma'e romo Tupàn ài. Nezewe rehe we pekwaw ikatuahy ma'e imono haw pena'yr wanupe. Penu ywate har a'e, ikatuahy a'e. A'e rupi umur tuwe putar ikatuahy wera'u ma'e nehe, ma'e henoz har wanupe nehe.

12 — Kwa, tuwe amo uzapo ikatuahy ma'e ihewe nehe, ere iko nezeupe. Ezapo a'e ma'e neremimutar eho iko amogwer wanupe nehe. Ta'e Moizez ze'eg a'e xe, Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer waze'eg a'e no xe, paw rupi katete uzapo kar nezewe haw purupe a'e wà xe.

Uze'eg uken pixika'i ma'e rehe a'e kury

13 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Aze heta mokoz uken a'e wà nehe, aze uken ipy pixika'i a'e nehe, aze inugwer uhua'u nehe, teko tetea'u wixe putar uken uhua'u ma'e rupi a'e wà nehe, ta'e zawaiw katu waneixe haw uken pixika'i ma'e rupi a'e wà nehe xe. Nezewegatete teko tetea'u oho putar tatahu pe wà nehe, ta'e zawaiw katu Tupàn ze'eg heruzar haw teko wanupe a'e xe. 14 Uken pixika'i ma'e a'e, nuzawy kwaw pe zawaiw katu ma'e a'e. Naheta tete kwaw teko hupi wixe ma'e a'e wà. Ta'e zawaiw katu pe pixika'i ma'e hexakaw wanupe a'e xe. Nezewegatete teko tetea'u oho putar tatahu pe a'e wà nehe, ta'e zawaiw katu Tupàn ze'eg rehe wazeruzar haw wanupe a'e xe.

Uze'eg ma'ywa'yw rehe a'e kury

15 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Pezemupy'a Tupàn ze'eg imume'u mua'u har wanehe nehe. Àràpuhàràn ài uzexak kar putar peme a'e wà nehe. Zawaruhu ài wanekon putar upy'a pe wà nehe. 16 Pekwaw putar pe wà nehe, ta'e pexak putar wanemiapo kwer pe wà nehe xe. (Zàràkàxihu 'yw nahezuz kwaw xu 'yw rehe a'e. Pako 'yw nahezuz kwaw tukumà 'yw rehe.)

17 Aze ma'ywa'yw ikatu nehe, i'a katu putar nehe. Aze na'ikatu kwaw nehe, na'i'a katu kwaw nehe. 18 Aze ma'ywa 'yw ikatu nehe, i'a kwer ikatu putar nehe. Aze ma'e'yw na'ikatu kwaw nehe, nupuner kwaw u'a katu haw rehe nehe. 19 Aze ma'ywa 'yw na'i'a kwaw nehe, teko uhaw putar a'e wà nehe, heityk pà tata pupe a'e wà nehe. 20 Nezewegatete pekwaw putar Tupàn ze'eg imume'u mua'u har pe wà nehe no, ta'e pexak putar wanemiapo kwer pe wà nehe xe, peinu putar waze'eg pe wà nehe no. (Wanemiapo kwer a'e wà, waze'eg a'e wà, nuzawy kwaw ma'e'yw i'a kwer a'e wà. Aze xixak ma'e'a kwer, xikwaw i'yw. Nezewegatete aze xixak teko wanemiapo kwer, aze xinu waze'eg, xikwaw waneko haw.)

— Napeiko pixik kwaw heremiruze'eg romo pe, i'i putar Zezuz amo pe a'e nehe

21 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Hezar romo ereiko ne, hezar romo ereiko ne, aze awa i'i ihewe a'e nehe, aze uzapo heru ywate har hemiapo putar haw a'e nehe, wiko putar heremiruze'eg romo a'e nehe. Wiko putar heru ywate har hemiruze'eg romo a'e nehe no.

— Hezar romo ereiko ne, hezar romo ereiko ne, aze awa i'i ihewe a'e nehe, aze nuzapo kwaw heru hemiapo putar haw a'e nehe, nuiko kwaw heremiruze'eg romo a'e nehe, nuiko kwaw heru ywate har hemiruze'eg romo a'e nehe no. 22 A'e 'ar mehe nehe, iahykaw rehe nehe, teko tetea'u uze'eg putar wà ihewe a'e wà nehe. — Hezar romo ereiko ne, hezar romo ereiko ne, i'i mua'u putar ihewe wà nehe. — Urumume'u Tupàn ze'eg oroho

uruiko purupe nerer rehe ure. Urumuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u puruwi ure wà no. Uruzapo purumupytuhegatu kar haw ure no. A'e ma'e paw uruzapo neremiruze'eg romo urereko pà ure, i'i mua'u putar ihewe wà nehe. 23 Na'e aze'eg putar wanupe ihe nehe. — Napeiko pixik kwaw heremiruze'eg romo. Petyryk pehem pà ihewi nehe ty wà, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo peiko pe xe, a'e putar wanupe nehe.

Uze'eg tàpuz iapo har wanehe a'e kury

24 (Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe.)

— Aze awa wenu ko heze'eg nehe, aze weruzar nehe, ma'e kwaw par wàpuzapo har kwehe arer ài hekon putar nehe. Amo awa uzapo wàpuz itahu 'aromo a'e. 25 Na'e ukyr àmàn tetea'u. Tyhu yrykaw. Ywytuaiw oho hàpuz kutyr. Nu'ar kwaw, ta'e itahu 'aromo hin a'e xe.

26 Aze awa wenu ko heze'eg nehe, aze nuweruzar kwaw nehe, ma'e kwaw 'ymar wàpuzapo har kwehe arer ài hekon putar a'e nehe. Amo awa uzapo wàpuz ywyxig 'aromo a'e. 27 Ukyr tuwe àmàn tetea'u. Tyhu yrykaw. Ywytuaiw oho hàpuz rehe heityk pà kury.

Wànoànog tàpuz u'ar mehe, ta'e uhua'u a'e xe. Nezewegatete heze'eg heruzar 'ymar a'e wà nehe no, oho putar tatahu pe a'e wà nehe no.

Teko ipytuhegatu Zezuz ze'egaw rehe a'e wà kury

28 Upytu'u Zezuz a'e ma'e imume'u re a'e kury. Ipytuhegatu teko ize'eg henu mehe wà. 29 Ta'e nuiko kwaw ze'eg kwehe arer rehe purumu'e ma'e ài a'e xe, ta'e Tupàn ze'eg ikwaw katu har ài upurumu'e a'e xe.

8

Zezuz umukatu iperewàtà ma'e a'e kury

1 Na'e wezyw Zezuz oho ywytyr wi kury. Teko tetea'u oho hupi wà. 2 Na'e uhem amo iperewàtà ma'e wà huwake a'e kury. Uzeamumew upenàràg rehe huwa rupi. Uze'eg izupe. — Hezar, i'i izupe. — Aze nepurumukatu wer herehe nehe, erepuner hemukatu haw rehe nehe, i'i izupe.

3 Opokok Zezuz hehe kury.

— Hepurumukatu wer tuwe nerehe ty, i'i izupe.

A'e 'ar mehe we iperewàtà na'arewahy ikatu izuwi. 4 Na'e uze'eg Zezuz izupe. — Ezeapyaka katu heze'eg rehe nehe kury, eruzar heze'eg nehe kury, i'i izupe. — Emume'u zo nemukatu awer amo pe nehe. Eho na'arewahy xaxeto huwa rupi nehe kury. Ezexak kar izupe nehe, emume'u nemukatu awer izupe nehe. — Nekatuahy kury pa, i'i putar newe a'e nehe. A'e re emono ma'e Tupàn pe nehe, nemukatu awer hekuzaromo nehe, Moizez ze'eg kwehe arer heruzar pà nehe. Nezewe haw iapo mehe erexak kar putar nemukatu awer teko wanupe nehe. Ukwaw putar nemukatu awer a'e wà nehe, i'i izupe.

Zezuz umukatu uma'ereko ma'e a'e kury

5 Na'e Zezuz wixe oho Kapanau taw pe a'e kury. Taw pe uhem mehe uwàxi zauxiapekwer wanuwihaw a'e pe taw mytepe a'e kury. Uze'eg Zezuz pe a'e. 6 — Hezar, i'i izupe. — Amo heràpuz me uma'ereko ma'e ima'eahy a'e, heràpuz me u'aw upà a'e. Nupuner kwaw uzemumyz haw rehe. Upuraraw ma'erahy iko, hahy izupe, i'i izupe.

7 — Aha putar imukatu pà ihe nehe kury, i'i Zezuz izupe.

8 — Nan, i'i zauxiapekwer izupe.

— Nekatuahy ne, nahekatu kwaw ihe, a'e rupi eixe zo heràpuz me nehe, i'i izupe.

— Emume'u tuwe imukatu àwàm xe nehe kury, a'e mehe ikatu putar nehe, i'i izupe.

9 — Ta'e ihe aiko tuwihaw wanemiruze'eg romo ihe no xe, aiko zauxiapekwer wanuwihaw romo ihe no. — Eho pe pe nehe, aze a'e amo pe nehe, oho putar a'e nehe. — Ezur xe, aze a'e amo pe nehe, ur putar nehe. — Ezapo ko ma'e nehe, aze a'e uma'ereko ma'e pe nehe, uzapo putar a'e nehe, i'i Zezuz pe.

10 Ipytuhegatu Zezuz ize'eg henu mehe. Uze'eg teko wanupe kury, uzeupi wata ma'e wanupe kury.

— Azeharomoete naexak pixik kwaw agwer herehe uzeruzar katu ma'e ihe wà. Ni amo Izaew izuapyapyr nuzeruzar

kwaw herehe 'aw awa zàwe a'e wà. Uzeruzar wera'u tuwe wanuwi a'e.
11 Pema'enukwaw ko ze'eg rehe nehe ty wà. — Tupàn pureruze'eg mehe teko tetea'u ur putar mez huwake wapyk pà wà nehe, Àmàrààw ipyr wà nehe, Izak ipyr wà nehe, Zako ipyr wà nehe. Kwarahy ihemaw wi ur putar wà nehe, kwarahy heixe haw wi ur putar wà nehe no. 12 Amo ae teko mez huwake iapyk wer ma'e a'e wà nehe, noho kwaw a'e pe wapyr a'e wà nehe. Tupàn omono kar putar a'e teko katu pe a'e wà nehe, ipytunaw pe a'e wà nehe. Uzai'o putar a'e pe wà nehe, wàzgyrygyryw pà wà nehe, ta'e uzemumikahy putar wà nehe xe, ta'e upuraraw putar ma'erahy wà nehe no xe.
13 Na'e Zezuz uze'eg a'e zauxiapekwer wanuwihaw pe kury. — Ezewyr eho neràpuz me nehe kury. Amukatu putar nezeruzar haw rupi. Ta'e erezeruzar katu neremiruze'eg imukatu àwàm rehe ne xe. A'e rupi amukatu putar tuwe ihe nehe kury, i'i izupe. A'e 'ar mehe we ikatu a'e uma'ereko ma'e a'e kury.

Zezuz umukatu ima'eahy ma'e tetea'u a'e wà kury

14 Na'e oho Zezuz Pet hàpuz me a'e kury. Wexak taiho a'e pe. U'aw pà upaw rehe. Haku tetea'u tuwe a'e. 15 Opokok Zezuz ipo rehe. Uhem haku haw izuwi. Upu'àm oho Zezuz rehe uzekaiw pà kury, temi'u iapo pà izupe kury.
16 Karuk kury. Teko werur tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har tetea'u izupe a'e wà. Werur ima'eahy ma'e tetea'u a'e wà no. Uze'eg Zezuz tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe, wamuhem kar pà wanereko har wanuwi wà. Umukatu ima'eahy ma'e paw rupi wà no. 17 Zezuz upurumukatu iko a'e, ta'e nezewe i'i Izai kwehe mehe a'e xe, Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e xe.

A'e ae o'ok zanema'eahy haw zanewi a'e.
A'e ae weraha ma'erahy zanewi a'e.

Zezuz uze'eg wemimu'e a'ua'u wanehe a'e kury

18 Wexak Zezuz teko tetea'u uzeake waneko mehe a'e wà. — Zaha yryhu waz nehe ty wà, i'i wemimu'e wanupe. 19 Na'e amo ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e uhem wà ipyr a'e kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe. — Aha putar nerupi ihe nehe, wyzài taw pe nehe, wyzài ywy rehe nehe, i'i izupe. — Aiko putar neremimu'e romo nehe, i'i izupe.
20 Uze'eg Zezuz izupe. — Awara uker oho ywykwar pupe a'e wà. Wiràmiri uker oho waity pupe wà. Ihe Awa ta'yr ihe, naheta kwaw heker haw ihewe ihe, naheta kwaw tàpuz hepytu'u àwàm ihewe ihe, i'i izupe.
21 Amo hemimu'e uze'eg izupe a'e no. — Aha putar nerupi ihe nehe no, i'i izupe. — Xo pitài ma'e zo azapo putar nerupi heho zanune ihe nehe. Nerupi heho 'ym mehe we azutym putar heru aha ihe nehe, i'i izupe. (Umàno etea'i ru'u tu a'e.)
22 — Nan, i'i Zezuz izupe. — Ezur herupi na'arewahy nehe kury ty, i'i izupe. — Tuwe umàno ma'e kwer utym amogwer umàno ma'e kwer a'e wà nehe, i'i izupe.

Zezuz umupytu'u kar ywytu a'e kury

23 Wixe Zezuz oho kanu pupe kury. Hemimu'e oho hupi wà no. 24 Na'arewahy ywytuaiw ur a'e pe yryhu rehe kury. Ykotok umim etea'i kanu. Uker Zezuz upà a'e.
25 Oho hemimu'e huwakea'i wà, imume'e kar pà wà. — Urezar, urepyro pe ty, i'i izupe wà. — Zàmàno putar kury ty, i'i izupe wà. 26 — Màràzàwe tuwe pekyze peiko, i'i wanupe.
— Pixika'i herehe pezeruzar haw pe, i'i wanupe. Na'e upu'àm 'àm kury. Uze'eg ywytu pe ykotok pe, wamupytu'u kar pà. Upytu'u ywytu, upytu'u ykotok no.
27 Hemimu'e ipytuhegatu hexak mehe paw rupi wà.
— Mo romo hekon a'e, i'i izupe wà. — Te ywytu weruzar ize'eg a'e, te ykotok weruzar ize'eg a'e no, i'i izupe wà.

Zezuz umukatu mokoz tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har a'e wà kury

28 Wahaw Zezuz Katar ywy Karirez yryhu waz oho a'e kury. Uwàxi mokoz awa a'e pe wà, tywypaw wi wahem mehe wà. Tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har romo wanekon a'e wà. Hehaite wà. Ni amo nuwata kwaw a'e pe rupi wà, tywypaw izywyr wà, ta'e ukyze wanuwi a'e wà xe.

29 A'e tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har a'e
wà kury, wexak Zezuz a'e wà kury. A'e
'ar mehe we uhapukaz izupe wà. — Ma'e
ereputar urerehe, Tupàn ta'yr, i'i izupe
wà. — Aipo erezepyk putar urerehe nehe,
ure'ar ihem 'ym mehe we nehe, i'i izupe
wà, hehe upuranu pà wà.
30 Tàzàhuràn tetea'u umai'u waiko a'e pe
wanuwake a'e wà. 31 Uze'eg tekwe ikatu
'ym ma'e Zezuz pe wà. — Aze uremuhem
kar pe ko awa wanuwi nehe, uremono kar
pe pe tàzàhuràn wanehe nehe, i'i izupe wà.
32 — Aze pa, peho wanehe nehe, i'i Zezuz
tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe. Wixe oho
tàzàhuràn wanehe wà. Tàzàhuràn uzàn oho
ywytyr wi wezyw pà a'e wà, yryhu pupe
paw rupi katete a'e wà. Ta'e ywytyruhu
iàpy'àmahy a'e xe. 'Y umim tàzàhuràn paw
rupi wà, wazuka pà wà.
33 Tàzàhuràn wanehe uzekaiw ma'e
a'e wà, uzàn oho a'e wi taw pe a'e wà.
Umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer oho a'e
pe har wanupe wà, tekwe ikatu 'ym ma'e
hereko har wamukatu awer imume'u pà
wanupe wà. 34 Na'e taw pe har paw oho
Zezuz huwàxi pà a'e wà. Hexak mehe
uze'eg izupe wà. — Ehem eho xe wi nehe
ty, urereko haw wi nehe ty, i'i izupe wà
(ta'e uzuka tàzàhuràn hekuzar katu ma'e
tetea'u 'y pupe a'e wà xe).

9

Zezuz umukatu ipàri ma'e a'e kury

1 Wixe Zezuz oho kanuhu pupe kury.
Uzewyr oho yryhu waz. Uhem weko haw
pe kury, taw pe kury. 2 Teko werur awa
ipàri ma'e i'apaw rehe we wà. Imyrypar
upir hupaw rehe herur pà wà. Zezuz
wexak uzehe wazeruzar haw a'e. A'e rupi
uze'eg a'e ipàri ma'e pe kury. — Nerury-
wete nehe ty, hera'yr, i'i izupe. — Ta'e
amunàn neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
kwez newi ihe kury xe, i'i izupe.
3 Na'e ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e
ma'e uze'eg uzeupeupe Zezuz rehe a'e wà
kury. — 'Aw awa uze'eg zemueteahy Tupàn
rehe a'e, i'i uzeupeupe wà, Zezuz rehe
uze'eg pà wà.
4 Zezuz ukwaw waze'eg a'e. —
Màràzàwe tuwe peze'eg zemueteahy
herehe, màràzàwe tuwe pema'enukwaw
ikatu 'ym ma'e rehe pepy'a pupe, i'i
wanupe. 5 — Ma'enugar heze'egaw naza-
waiw katu kwaw ipàri ma'e pe. — Amunàn
neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e kwez newi
kury, a'e kwez izupe. — Epu'àm eata pà
nehe ty, a'e putar izupe nehe. Ma'enugar
nazawaiw katu wera'u kwaw ihewe, i'i
wanupe. 6 — Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe.
A'e rupi apuner teko wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e imunànaw rehe wanuwi
ihe, i'i wanupe. — Aexak kar putar hekàgaw
peme ihe nehe kury, i'i wanupe. Na'e
uze'eg a'e ipàri ma'e pe kury. — Epu'àm
nehe, epyhyk nerupaw heraha nehe, eho
nereko haw pe nehe, i'i izupe.
7 Na'e upu'àm kury. Uhem oho a'e wi
wàpuznaw pe uzewyr pà kury. 8 Imukatu
haw hexak mehe teko ipytuhegatu Zezuz
rehe a'e wà kury. Ukyze izuwi wà. A'e rupi
uze'eg Tupàn pe wà. — Nekatuahy Tupàn,
ta'e eremur nekàgaw kwez ko awa pe ne
kury xe, i'i izupe wà. — A'e rupi upuner
agwer ma'e iapo haw rehe a'e kury, i'i
izupe wà.

Zezuz wenoz Matew uzeupe a'e kury, wemimu'e romo imuigo kar pà a'e kury

9 Na'e uhem Zezuz oho a'e wi a'e wà kury.
Ihe Matew ihe. Apyk in pe izywyr a'e 'ar
mehe ihe. Pe rupi wata mehe herexak a'e
pe a'e wà. Tuwihaw hemetarer mono'ogar
romo aiko a'e 'ar mehe ihe. Matew herer
romo ihe. Apyk ywyrapew rehe tàpuz
huwake.
Na'e uze'eg Zezuz ihewe a'e kury. — Ezur
herupi nehe ty, i'i ihewe. Na'e apu'àm ihe
kury. Aha hupi.
10 Zezuz Matew hàpuz me umai'u mehe
amogwer tuwihaw hemetarer mono'ogar
tetea'u ur a'e pe ipyr a'e wà no. Ikatu 'ym
ma'e iapo har tetea'u a'e wà no, umai'u ipyr
a'e wà no. Ure hemimu'e ure, uruwapyk
mez huwake ure, ipyr uremai'u pà ure.
11 Na'e amo ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e a'e wà, wexak a'e teko
Zezuz ipyr waneko mehe a'e wà. Up-
uranu urerehe wà. — Màràzàwe tuwe
pemu'e har umai'u tuwihaw hemetarer
mono'ogar wapyr a'e, ikatu 'ym ma'e iapo
har wapyr a'e, i'i urewe wà.

12 Wenu Zezuz waze'eg mehe. Uze'eg
wanupe. — Teko ima'eahy 'ym ma'e
noho kwaw muhàg kwaw par pe wà.
Xo ima'eahy ma'e zo oho muhàg kwaw
par pe wà, i'i wanupe. 13 — Pekwaw
ko Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe
imuapyk pyrer pe. Nezewe i'i a'e ze'eg.
Aze pemur àràpuhàràn izuka pyràm ihewe
nehe, pekatu ihewe nehe. Aze pepuhareko
teko pe wà nehe, pekatu wera'u ihewe
nehe, i'i ze'eg kwehe arer. — Peruzar
tuwe ko ze'eg peho peiko nehe ty wà, i'i
wanupe — Nazur kwaw xe teko ikatuahy
ma'e wanenoz pà ihe, heremiruze'eg romo
wamuigo kar pà ihe. Ikatu 'ym ma'e iapo
har ainoz putar hezeupe ihe wà nehe,
heremiruze'eg romo wamuigo kar pà ihe
wà nehe, i'i wanupe.

Uze'eg zekwaku haw rehe a'e kury

14 Amo 'ar mehe Zuàw purumuzahaza-
hak ma'e hemimu'e ur Zezuz pe a'e wà,
hehe upuranu pà a'e wà. — Ure uruzek-
waku uremai'u 'ym pà ure. Moizez ze'eg
kwaw par parizew her ma'e a'e wà no,
uzekwaku nezewegatete a'e wà no, Tupàn
pe uze'eg pà a'e wà no, i'i izupe wà.
— Neremimu'e a'e wà, nuzekwaku pixik
kwaw nezewe a'e wà. Màràzàwe tuwe
nuzekwaku kwaw umai'u 'ym pà a'e wà,
i'i Zezuz pe wà, hehe upuranu pà wà.
15 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Teko oho zereko haw pe wà. Hemireko
ma'e ràm wiko a'e pe wapyr a'e. Aipo uze-
mumikahy a'e wà, hemireko ma'e ràm ipyr
wiko mehe a'e wà. Nan. Hurywete ipyr
wiko mehe wà. Amo 'ar mehe hemireko
ma'e ràm oho putar wanuwi nehe. A'e
'ar mehe upuner uzekwaku haw rehe wà
nehe, uzemumikahy pà wà nehe.

16 Aze awa wereko kamir izemàner ma'e
a'e nehe, aze umu'i nehe, nuzapokatu
kwaw pàn ipyahu ma'e pupe imuwywyk
pà nehe, ta'e pàn ipyahu ma'e uzeapak-
war putar a'e nehe xe. Owok putar pàn
izemàner ma'e nehe. Ikwaikwar wi wi
putar nehe no. Uhua'u wera'u putar ikwar
nehe kury. 17 Naximono kwaw ma'ywa
tykwer win her ma'e ipyahu ma'e hyru
izemàner ma'e pupe zane. Aze mo ximono
nezewe ipupe, a'e mehe mo win ipyahu
ma'e omopok mo uwyru a'e. (Ta'e xi-
apo ma'e pirer win hyru romo zane xe.)
Uzeen mo win ywy rehe. Iaiw mo hyru
kwer. Nan. Ximono win ipyahu ma'e hyru
ipyahu ma'e pupe zane. Nezewe mehe
ikatu putar win nehe. Nezewe mehe ikatu
hyru nehe no.

Zezuz umugweraw kar kuzàtài imàno re a'e kury

18 Nezewe Zezuz ize'eg mehe we amo
Zutew wanuwihaw ur Zezuz pyr a'e kury.
Uzeamumew huwa rupi, (ta'e Zezuz tuwi-
haw zàwe hekon izupe a'e xe). Uze'eg
izupe.

— Herazyr umàno kwez a'e kury, i'i
izupe.

— Ezur heràpuz me hehe nepokok pà
nehe. Nezewe mehe ukweraw wi putar
umàno haw wi nehe, i'i izupe.

19 Na'e upu'àm Zezuz a'e kury, hupi oho
pà kury. Ure hemimu'e ure, oroho hupi
ure no.

20 Amo kuzà a'e pe hekon Zezuz
hemimu'e wapyr a'e. Umumaw 12
kwarahy uma'eahy pà. Huwy e ma'e
romo hekon a'e. Na'e uhem wà Zezuz
haikweromo kury. 21 — Aze apokok zo zepe
ikamir rehe nehe, hekatu putar ihe nehe,
i'i uzeupe. — Napokok kwaw hetekwer
rehe. Xo ikamir rehe apokok putar nehe, i'i
uzeupe. A'e rupi opokok ikamir rehe kury.

22 A'e 'ar mehe we uwak Zezuz a'e kuzà
rehe ume'e pà a'e. — Ekyze zo ihewi nehe
herazyr. Erezeruzar katu herehe ne, a'e
rupi urumukatu kwez ihe kury, i'i izupe.
A'e 'ar mehe we ikatu kury.

23 Na'e uhem Zezuz oho a'e tuwihaw
heko haw pe kury. Wixe oho hàpuz me.
Wexak umàno ma'e kwer itymaw rehe uze-
gar ma'e a'e pe wà, wexak xi'àm ipy har
wà no. Teko paw uzemumikahy uzai'o pà
wà. 24 Wanexak mehe i'i Zezuz wanupe. —
Pehem peho xe wi paw rupi nehe ty wà, i'i
wanupe. — 'Aw kuzàtài numàno kwaw a'e.
Uker e pà a'e, i'i wanupe. Teko upuka hehe
wà, (ta'e ukwaw kuzàtài imàno awer a'e wà
xe.) 25 Uhem a'e wi izuwi wà. Na'arewahy
wixe Zezuz oho kuzàtài ipyr. Upyhyk ipo
rehe. Ukweraw kuzàtài kury. Upu'àm
kury. 26 Teko umume'u imugweraw pawer

oho taw nànànar a'e ywy rehe har wanupe a'e wà.

Zezuz umukatu mokoz hehàpyhà 'ym ma'e a'e wà kury

27 Uhem Zezuz oho a'e wi a'e wà kury. Wata oho pe rupi wà. Na'e mokoz awa oho haikweromo wà. Hehàpyhà 'ym ma'e romo wanekon wà. — Urepuhareko pe nehe ty, Tawi izuapyr, i'i oho waiko izupe wà. 28 Wixe Zezuz oho amo tàpuz me wà. Na'e a'e mokoz awa hehàpyhà 'ym ma'e uhem huwake wà. Upuranu wanehe. — Aipo pezeruzar pemukatu àwàm rehe pe, i'i wanupe. — He'e ty, uruzeruzar nekàgaw rehe ure, tuwihaw, i'i izupe wà.

29 Na'e opokok Zezuz waneha rehe, wanupe uze'eg pà. — Tuwe peiko hehàpyhàgatu ma'e romo nehe, ta'e pezeruzar kwez herehe pe xe, i'i wanupe.

30 Umukatu a'e wà. Hehàpyhàgatu wà kury. Na'e Zezuz uze'eg ahyahy wanupe. Pemume'u zo pemukatu awer amo wanupe nehe, i'i wanupe.

31 Nuweruzar kwaw ize'eg wà. Umume'u umukatu awer oho teko wanupe wà, taw nàn a'e ywy rehe oho pà wà.

Zezuz umukatu uze'eg 'ym ma'e a'e kury

32 A'e mokoz awa oho a'e wi Zezuz wi a'e wà kury. Waho mehe we amogwer teko werur amo ae awa izupe a'e wà, Zezuz pe hexak kar pà a'e wà. Nupuner kwaw uze'egaw rehe a'e, ta'e wereko tekwe ikatu 'ym ma'e uzehe a'e xe. 33 Umuhem kar Zezuz tekwe ikatu 'ym ma'e a'e awa wi a'e kury. Na'arewahy a'e awa uzypyrog uze'eg pà kury. Teko ipytuhegatu paw rupi katete a'e wà. — Naxixak pixik kwaw agwer ma'e Izaew ywy rehe zane, i'i izupe wà.

34 Moizez ze'eg kwaw par parizew her ma'e uze'eg zemueteahy hehe a'e wà. — Tekwe ikatu 'ym ma'e wanuwihaw umur ukàgaw izupe a'e, a'e rupi upuner tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar haw rehe puruwi a'e, i'i mua'u teko wanupe wà.

Zezuz upuhareko teko a'e wà kury

35 Na'e Zezuz oho taw a'e ywy rehe har nànàgatu a'e wà kury. Upurumu'e oho iko Zutew wazemono'ogaw nànàn. Umume'u ze'eg puràg oho iko taw pe har nànàn no. — Peiko Tupàn hemiruze'eg romo nehe ty wà, i'i oho iko purupe. Upurumukatu oho iko taw nàn no. Paw rupi katete ma'eahy haw umuhem kar puruwi. Paw rupi katete ma'erahy kwer umuhem kar puruwi no. 36 Teko tetea'u wanexak mehe Zezuz upuhareko katu a'e wà. Ta'e uzemumikahy waiko a'e wà xe, ta'e nupuner kwaw uzehe uzekaiw paw rehe a'e wà xe. Àràpuhàràn izar 'ym ma'e ài wanekon a'e wà.

37 A'e rupi uze'eg wemimu'e wanupe kury.

— Teko ko ywy rehe har a'e wà, nuzawy kwaw aroz ipo'o pyràm ko pe har a'e wà. Naheta tete kwaw ipo'o har wà. 38 Aroz tetea'u ihyk mehe ko zar umur kar uma'ereko ma'e ko pe a'e wà, aroz ipo'opo'o kar pà wanupe a'e wà. Nezewegatete peze'eg Tupàn pe nehe. A'e mehe umur kar putar uze'eg imume'u har xe a'e wà nehe. A'e rupi teko ukwaw putar Tupàn ze'eg puràg a'e wà nehe. Uzeruzar putar hehe wà nehe.

10

Zezuz hemimu'e waner wà

1 Urerenoz Zezuz uzeupe a'e kury. Ure 12 hemimu'eete romo uruiko ure. Uze'eg urewe.

— Amono putar hekàgaw peme ihe nehe kury. A'e rupi pepuner tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar haw rehe puruwi nehe. Pepuner ima'eahy ma'e wamukatu haw rehe paw rupi nehe no, wyzài ma'eahy haw imukatu pà wanuwi nehe no, i'i urewe. 2 Ai'aw urerer xe kury. Ximàw (Pet amo ae her izupe), tywyr Anere, Xiak, tywyr Zuàw no. Zepetew ta'yr romo wanekon wà. 3 Piri, Toromew ta'yr, Tume, Matew (Ihe Matew ihe, ko pape iapo har romo aiko ihe, tuwihaw hemetarer mono'og arer romo aiko ihe), Xiak Awpew ta'yr, Tatew. 4 Ximàw Zero, Zut Kario pe har (Zezuz izuka kar àràm romo hekon a'e). Ai'aw urerer a'e wà.

Zezuz omono kar a'e 12 wemimu'e taw nàn a'e wà kury

5 Na'e uremono kar taw nànàn a'e kury. — Pemume'u heze'eg purupe nehe, i'i urewe. (A'e rupi — Zezuz hemimono karer, peze urewe pe kury). Nezewe

i'i urewe. Peho zo zutew 'ym wapyr ko 'ar rehe nehe. Peho zo taw Xamari ywy rehe har wapyr ko 'ar rehe nehe. 6 Peho Izaew izuapyapyr wapyr nehe, zutew wapyr nehe. Àràpuhàràn izar 'ym ma'e ài wanekon a'e wà, ta'e nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg kwehe arer waiko a'e wà xe. 7 Pemume'u ko ze'eg peho peiko nehe ty wà. Uhem etea'i Tupàn pure-ruze'egaw a'e nehe kury, peze peho peiko purupe nehe.

8 — Pemukatu ima'eahy ma'e peho pe wà nehe no. Pemugweraw kar umàno ma'e kwer peho pe wà nehe no. Pemukatu iperewàtà ma'e peho pe wà nehe no. Pe-muhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e peho puruwi pe wà nehe no. Amono e hekàgaw kwez peme ihe kury. A'e rupi pepuru-mukatu e peho peiko nehe no, imekuzar kar 'ym pà nehe no, i'i urewe. 9 Peraha zo temetarer pezeupi nehe. 10 Peraha zo ma'eryru pezeupi nehe. Xo pitài pekamir zo peraha nehe. Peraha zo pexapat nehe no. Peraha zo ywyra pepokokaw romo pezeupi nehe no. Ta'e nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e xe. — Aze awa uma'ereko nehe, tuwe amo umekuzar ima'ereko haw izupe a'e wà nehe, i'i a'e ze'eg.

11 Aze pehem amo taw pe nehe, peho amo tàpuz huwake har pe nehe. Pekar pemuixe katu kar àràm a'e pe nehe. Aze pexak nehe, peker peho hàpuz me nehe. Peiko zo amo ae hàpuz me nehe. Xo a'e wi peho mehe zo peraha pema'e a'e tàpuz wi nehe.

12 Aze peixe tàpuz me nehe, — Tuwe Tupàn ikatu haw xe pepyr hekon nehe, peze tàpuz izar wanupe nehe. 13 Aze tàpuz me har pemuixe katu kar wà nehe, peze'egatu a'e pe har wanehe nehe. Aze napemuixe katu kar kwaw wà nehe, pemuzewyr kar peze'egatu haw a'e wi wanuwi nehe.

14 Amo tàpuz me har a'e wà, amo taw pe har a'e wà, napemuixe kar kwaw a'e wà nehe, na'ipurenu wer kwaw peze'eg rehe a'e wà nehe. A'e mehe pehem peho a'e wi wanuwi nehe. Pemuhàmuhàz ywy ku'i kwer pexapat rehe arer a'e pe wanupe nehe. (Ta'e nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà xe.)

15 Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe ty wà. Amo 'ar mehe nehe, Tupàn uzepyk putar purehe a'e nehe. A'e 'ar mehe nehe, uzepyk putar tuwe a'e taw pe har wanehe nehe. Uzepyk putar Xotom tawhu pe har wanehe nehe. Uzepyk putar Komor tawhu pe har wanehe nehe no, ta'e kwehe mehe ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà xe. Uzepyk wera'u putar penenu 'ymar ko ywy rehe har wanehe a'e nehe. (Ta'e wenu Tupàn ze'eg a'e wà xe, nuzeruzar kwaw hehe a'e wà).

— Pepuraraw putar ma'erahy nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe kury

16 (Uze'eg wi wi Zezuz wemimu'e wanupe kury.)

— Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe ty wà. Àràpuhàràn ài peiko pe. Apomono kar putar zawaruhu tetea'u wapyr ihe nehe kury. Moz ukwaw katu wera'u ma'e amog-wer miar wanuwi a'e. Peiko moz zàwe nehe. Pykahu nuzàmàtyry'ym pixik kwaw amogwer wiràmiri a'e wà. Peiko pykahu ài nehe. Pepuràmàtyry'ym zo nehe.

17 Pema'emua'u katu teko wanehe nehe. Ta'e amo awa pemunehew kar putar a'e wà nehe xe, tuwihaw huwa rupi pen-eraha pà a'e wà nehe xe. Pepetepetek kar putar zemono'ogaw pe a'e wà nehe no. 18 Herehe peze'eg mehe peneraha putar tuwihaw wanuwa rupi wà nehe, tuwihaw ikàg ma'e wanuwa rupi wà nehe no — Pemume'u Tupàn ze'eg puràg ihewe nehe ty, i'i putar tuwihaw peme a'e wà nehe. Pemume'u putar Tupàn ze'eg puràg zutew 'ym wanupe nehe no. 19 Aze pen-eraha tuwihaw wanuwa rupi wà nehe, pekyze zo wanuwi nehe. — Ma'e a'e putar wanupe nehe, peze zo pezeupe nehe. Ta'e a'e 'ar mehe we Tekwe Puràg ukwaw kar putar peze'eg àwàm peme a'e nehe xe. 20 Napemume'u kwaw peze'eg wanupe nehe. Ta'e Penu Hekwe pepy'a pe har pemuze'eg kar putar a'e nehe xe.

21 Amo awa omono putar wyky'yr tuwihaw wanupe a'e wà nehe, wazuka kar pà wanupe a'e wà nehe. Amo awa omono putar wywyr tuwihaw wanupe a'e wà nehe, wazuka kar pà wanupe a'e wà nehe. Amo ae awa omono putar

wa'yr tuwihaw wanupe a'e wà nehe no, omono putar wazyr tuwihaw wanupe a'e wà nehe no, wazuka kar pà wanupe a'e wà nehe no. Amo kwarer omono putar u tuwihaw wanupe a'e wà nehe, omono putar uhy tuwihaw wanupe wà nehe no, wazuka kar pà wanupe wà nehe no. 22 Teko paw na'iakatuwawahy kwaw penehe a'e wà nehe, ta'e pezeruzar herehe pe xe. Aze amo uzeruzar Tupàn rehe nehe, aze nupytu'u kwaw uzeruzar ire nehe, ma'erahy ipuraraw mehe nehe, te iahykaw rehe nehe, Tupàn upyro putar a'e teko a'e nehe. 23 Aze teko upuraraw kar ma'erahy peme wà nehe, amo taw pe wà nehe, peho na'arewahy amo taw pe nehe. Amume'u putar ma'e peme ihe nehe kury. Awa ta'yr romo aiko ihe. Napemumaw kwaw pema'ereko haw taw Izaew ywy rehe har nànàn nehe, hezewyr 'ym mehe nehe.

24 Uzemu'e ma'e nuiko wera'u kwaw umu'e har wi a'e wà. Uma'ereko ma'e nuiko wera'u kwaw uzar wi a'e wà. 25 Aze uzemu'e ma'e ukwaw ma'e umu'e har zàwe nehe, tuwe hurywete nehe. Aze uma'ereko ma'e wiko uzar zàwe nehe, tuwe hurywete nehe. — Pezepu, i'i ihewe a'e wà. (— Zurupari, i'i ihewe wà.) Uze'eg zemueteahy herehe wà. A'e rupi uze'eg zemueteahy wera'u putar heremimu'e wanehe a'e wà nehe no. Uze'eg zemueteahy putar penehe a'e wà nehe no.

— Pekyze zo teko wanuwi nehe, i'i wemimu'e wanupe kury

26 (Uze'eg wi wi Zezuz wemimu'e wanupe kury.) — A'e rupi pekyze zo teko wanuwi nehe ty wà. Ta'e ma'e ipyk pyrer uzexak kar putar nehe xe, ma'e imim pyrer uzekwaw kar putar nehe no. 27 Amume'u ma'e teko peme ihe kury. Pe zutyka'i peinu peiko kury. Ko 'ar rehe zanereko haw nuzawy kwaw pyhaw zanereko haw zanewe kury. Pemume'u putar ma'e teko nànàn amo 'ar mehe nehe. A'e 'ar mehe peneko haw nuzawy kwaw 'ar romo peneko haw peme nehe. 28 Pekyze zo penetekwer zuka har wanuwi nehe, ta'e nupuner kwaw penekwe wazuka haw rehe a'e wà nehe xe. Xo Tupàn wi zo pekyze nehe. Ta'e upuner penetekwer izuka haw rehe a'e xe. Upuner penekwe izuka haw rehe a'e no. Upuner tatahu pe pemono kar haw rehe a'e no.

29 Wiràmiri nuzeme'eg kwaw temetarer tàtà rehe a'e wà. Pixika'i wiràmiri a'e wà. Ni amo pitài nu'ar kwaw ywy rehe wà. Ta'e Tupàn uzekaiw wanehe a'e xe. Ima'enukwaw wanehe. Aze Tupàn umumàno kar wà nehe, xo a'e mehe zo umàno putar wà nehe. 30 Pe no ty wà. Tupàn ukwaw pe'aw waneta haw a'e.

31 A'e rupi pekyze zo ma'e wi nehe. Ta'e Tupàn peamutar katu wera'u wiràmiri tetea'u wanuwi a'e xe.

Uze'eg Zezuz wemiruze'eg wanehe a'e kury

32 (Uze'eg wi wi Zezuz wemimu'e wanupe kury.)

— Aiko Zaneruwihawete hemiruze'eg romo ihe, aze teko i'i amogwer wanuwa rupi nehe, nezewegatete aze'eg putar Heru ywate har huwa rupi ihe nehe no. — Heremiruze'eg romo hekon a'e, a'e putar izupe nehe no. 33 — Naiko kwaw Zezuz hemiruze'eg romo ihe, aze amo i'i amogwer wanuwa rupi nehe, nezewegatete aze'eg putar Heru ywate har huwa rupi ihe nehe no. — Nuiko kwaw heremiruze'eg romo a'e, a'e putar izupe ihe nehe no.

Uze'eg puràmàtyry'ymaw rehe a'e kury

34 (Uze'eg wi wi Zezuz wemimu'e wanupe kury.)

— Nazur kwaw purumupytu'u kar pà wazeàmàtyry'ym ire ko 'ar rehe ihe. Nan. Puràmàtyry'ymaw arur kwez ihe. 35 A'e rupi awa uzàmàtyry'ym putar u a'e wà nehe. Kuzà uzàmàtyry'ym putar uhy a'e wà nehe no. Kuzà uzàmàtyry'ym putar umehy a'e wà nehe no. 36 Awa uzàmàtyry'ym putar amo teko a'e wà nehe. Uzàmàtyry'ym wera'u putar wànàm a'e wà nehe.

37 Aze awa heamutar katu nehe, aze uzamutar katu wera'u u nehe, aze u iamutar katu haw uhua'u wera'u heamutar katu haw wi nehe, a'e mehe a'e awa nuiko kwaw heremiruze'egete romo a'e nehe. Aze uhy iamutar katu haw uhua'u wera'u heamutar katu haw wi nehe, aze wa'yr iamutar katu haw uhua'u wera'u heamutar katu haw wi nehe, aze wazyr

iamutar katu haw uhua'u wera'u heamutar katu haw wi nehe, a'e awa nuiko kwaw heremiruze'egete romo a'e nehe. 38 Amàno putar ywyra kanetar rehe ihe nehe, ma'erahy tetea'u ipuraraw pà ihe nehe. Heremiruze'eg upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe no. — Tuwe teko upuraraw kar ma'erahy kwer ihewe wà nehe, Zaneruwihawete Zezuz rehe hezeruzar haw rehe wà nehe, i'i putar heremiruze'eg a'e wà nehe. Aze nuze'eg kwaw nezewe wà nehe, nuiko kwaw heremiruze'egete romo wà nehe. 39 Aze amo uzeagaw weko haw ipyro pà nehe, heko haw ukàzym putar izuwi nehe. Aze amo wiko heremiruze'eg romo nehe, aze a'e rupi heko haw ukàzym izuwi nehe, wexak putar weko haw nehe.

— Tupàn umur putar ikatuahy ma'e teko ikatu ma'e iapo har wanupe a'e nehe, i'i Zezuz teko wanupe

40 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe.)

— Aze amo nemuixe katu kar wàpuz me nehe, hemuixe katu kar har ài hekon putar a'e nehe no. Aze hemuixe katu kar har ài hekon nehe, hemur kar har imuixe katu kar har ài hekon a'e nehe no. 41 Aze awa i'i nehe, — Eixe heràpuz me nehe ty, ta'e Tupàn ze'eg imume'u har romo ereiko ne xe, aze i'i newe a'e nehe, a'e mehe a'e awa upyhyk putar ikatu ma'e nerehe we a'e nehe, amo 'ar mehe nehe. Aze awa wiko ikatuahy ma'e iapo har romo a'e nehe, nekatu haw hexak mehe a'e nehe, a'e awa upyhyk putar ikatu ma'e nerehe we a'e nehe no, amo 'ar mehe a'e nehe no, ta'e Tupàn umur putar ikatu ma'e izupe a'e nehe xe, hemiapo kwer hekuzaromo a'e nehe xe.

42 Aze awa umur ma'e heremiruze'eg pe nehe, aze umur 'y kanek por izupe nehe, te heremiruze'eg ikàg 'ym wera'u ma'e pe nehe, aze — Amono ko ma'e newe ihe kury, ta'e Zezuz hemiruze'eg romo ereiko ne xe, aze i'i tuwe izupe nehe, a'e mehe a'e awa upyhyk putar ikatu ma'e a'e nehe no, ta'e Tupàn umur putar izupe a'e nehe xe.

11

Zuàw purumuzahazahak ma'e umur kar awa Zezuz pe a'e wà kury

1 Upytu'u Zezuz a'e ma'e imume'u re urewe a'e kury. (Ure a'e 12 hemimu'eete romo uruiko ure.) Uhem oho a'e wi a'e kury, taw a'e taw huwake har nànàgatu oho pà a'e kury. Upurumu'e oho iko a'e taw nànàgatu kury. Umume'u Tupàn ze'eg oho iko no.

2 Zuàw purumuzahazahak ma'e a'e, zemunehew paw pe hekon a'e 'ar mehe a'e. Wenu Zaneruwihawete Zezuz hemiapo kwer imume'u haw a'e, (ta'e hemimu'e oho imume'u pà a'e pe izupe a'e wà xe.) Na'e Zuàw omono kar amo wemimu'e Zezuz pyr a'e wà kury. 3 Upuranu oho hehe wà. — Zuàw umume'u Tupàn ta'yr ur ma'e ràm a'e, purupe a'e. Aipo ne ereiko Tupàn ta'yr romo ne, aipo ereiko hemimume'u kwer romo ne, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà. — Aze nereiko kwaw Tupàn ta'yr romo, uruàro putar amo ae ure nehe, i'i izupe wà. 4 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Pezewyr peho Zuàw pyr nehe kury. Pemume'u heremiapo kwer penemixak kwer izupe nehe, pemume'u peneminu kwer izupe nehe no. 5 Hehàpyhà 'ym ma'e kwer hehàpyhàgatu a'e wà kury. Wata 'ym ma'e kwer wata waiko a'e wà no. Iperewàtà ma'e kwer ikatu a'e wà no. Iapyha 'ym ma'e kwer iapyha katu a'e wà no. Umàno ma'e kwer ukweraw wi a'e wà no. Amume'u ze'eg puràg aha teko ihe, ma'e hereko 'ymar wanupe ihe. 6 Aze teko uzeruzar katu herehe wà nehe, hurywete putar wà nehe.

7 Na'e Zuàw hemimu'e uhem oho a'e wi izuwi wà kury, uzar pe uzewyr pà wà kury. Waho re uze'eg Zezuz teko wanupe Zuàw rehe kury.

— Ma'e pexak Zuàw pyr peho mehe tàpuz heta 'ymaw pe. Ka'api'i uzeamumew wyzài ywytu henataromo a'e. (Nezewegatete awa ikàg 'ym ma'e nuiko kwaw Tupàn ze'eg imume'u har romo a'e. Ta'e kutàri umume'u amo ma'e a'e xe, pyhewe umume'u amo ae ma'e a'e no xe. Zuàw nuiko kwaw ikàg 'ym ma'e romo a'e.) 8 Ma'e rehe pepurexak wer ipyr peho mehe. Napeho kwaw awa kamir hekuzar katu ma'e imunehew har hexak pà pe. Nan. Agwer awa wiko tàpuzuhu hekuzar katu ma'e pupe a'e wà. Nuiko kwaw

ywyxig heta haw pe Tupàn ze'eg imume'u pà a'e wà. 9 Ma'e rehe pepurexak wer ipyr peho mehe. Aipo Tupàn ze'eg imume'u har ikàg ma'e rehe pepurexak wer peho. Azeharomoete ko heze'eg ihe. — Amogwer Tupàn ze'eg imume'u har wanuwi ikàg wera'u ma'e pexak peho a'e 'ar mehe. 10 Ta'e nezewe i'i Tupàn ihewe a'e xe, Zuàw rehe a'e xe, uze'eg imuapyk kar pà pape rehe a'e xe.

Aikwez heze'eg heraha har a'e.

Amono kar putar a'e awa nerenataromo ihe nehe.

Uzapokatu putar nerape neho àwàm a'e nehe,

I'i ihewe a'e. 11 Pema'enukwaw katu ko heze'eg rehe nehe. Zuàw purumuzahazahak ma'e a'e, hurywete wera'u amogwer awa wanuwi paw rupi a'e, ko ywy rehe wiko ma'e wanuwi paw rupi a'e (ta'e herexak a'e xe, ta'e hemuzahazahak a'e xe). Nezewegatete wyzài Tupàn hemiruze'eg a'e nehe, te ikàg 'ym ma'e a'e nehe, hurywete wera'u putar Zuàw wi a'e nehe (ta'e wikuwe putar hemàno re hekweraw ire a'e wà nehe xe. Ukwaw putar wekuzaromo hemàno haw a'e wà nehe no). 12 Zuàw umume'u Tupàn ze'eg a'e. A'e 'ar mehe arer we te ko 'ar rehe kury, teko tetea'u heko wer tuwe Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà. 13 Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer paw rupi a'e wà, Tupàn ze'eg kwehe arer Moizez pe imur pyrer a'e no, te Zuàw a'e no, a'e paw umume'u Tupàn pureruze'egaw ur ma'e ràm a'e wà. 14 Uze'eg Eri herehe a'e wà no. — Uzewyr putar Eri wà a'e nehe, teko wanupe uze'eg pà a'e nehe, i'i wà. Zuàw rehe uze'eg a'e wà, a'e Eri ur ma'e ràm rehe uze'eg pà a'e wà. (Ta'e Zuàw umume'u Tupàn ze'eg a'e xe, Eri ài a'e xe.) Pepuner pezeruzar haw rehe heze'eg rehe nehe. 15 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu nehe.

16 Teko ko 'ar rehe har a'e wà, nuzawy kwaw kwarearer taw mytepe wapyk ma'e a'e wà (ta'e nukwaw katu kwaw ma'e a'e wà xe). Amo uhapukaz amogwer wanupe uze'eg pà wà.

17 — Urumuzàg zegar haw zereko haw pe har peme ure.
Napepynyk kwaw pe.
A'e mehe urumuzàg zegar haw umàno ma'e kwer itymaw pe har peme no.
Napezai'o kwaw pe no, (i'i waiko amogwer wanupe wà, uhapukaz pà wà.)

18 Ur Zuàw pepyr a'e. Uzekwaku tetea'u umai'u 'ym pà a'e. Nu'u kwaw win a'e. — Wereko tekwe ikatu 'ym ma'e uzehe a'e, i'i teko izupe wà. 19 Awa ta'yr romo aiko ihe. Azur teko wapyr ihe. A'u win ihe. Na'e uze'eg herehe wà. — Peme'egatu kwez awa rehe nehe, umai'u e ma'e romo hekon a'e, win i'u e har romo hekon a'e no, i'i ihewe wà.

— Tuwihaw hemetarer mono'ogar wamyrypar romo hekon a'e. Ikatu 'ym ma'e iapo har wamyrypar romo hekon a'e, i'i waiko ihewe wà no. Tupàn uzapo kar ma'e Zuàw pe a'e. Uzapo kar amo ae ma'e ihewe a'e. Paw rupi katete ikatuahy a'e, ta'e Tupàn uzapo kar a'e ma'e paw rupi a'e xe, amo teko weruzar Zuàw ze'eg a'e wà xe, ta'e amo ae teko weruzar heze'eg a'e wà no xe.

Amo taw pe har nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e wà

20 Uzapo Zezuz purumupytuhegatu kar haw oho iko taw nàn a'e ywy rehe a'e. A'e teko nupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re a'e wà. Nuzewyr kwaw Tupàn pe wà. A'e rupi Zezuz uze'eg ahyahy wanupe kury.

21 — Pe Korazi tawhu pe har pe ty wà. Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe. Pe Metexaz tawhu pe har pe no ty wà. Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe no. Aze mo azapo agwer ma'e Xir tawhu pe har wanuwa rupi ihe, Xitom tawhu pe har wanuwa rupi mo ihe, a'e mehe mo a'e pe har uzemumikahy mo wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà. Uzewyr mo Tupàn pe wà. (Màràzàwe tuwe napepytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re.)

22 Pema'enukwaw katu ko heze'eg rehe nehe. Amo 'ar mehe Tupàn uzepyk putar purehe a'e nehe. A'e 'ar mehe nehe, uzepyk putar Xir pe har wanehe nehe, Xitom pe har wanehe nehe no. Uzepyk wera'u putar tuwe penehe a'e 'ar mehe nehe. 23 Pe Kapanau taw pe har pe no ty wà. Pezeupir wer zepe ywak rehe. Tupàn peneityk putar

tatahu pe a'e nehe. (Kwehe mehe Tupàn uzepyk Xotom tawhu pe har wanehe a'e, tata heityk pà ywak wi wanehe a'e. Ukaz paw a'e wà, ta'e ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e uzapo waiko a'e wà xe. Aze mo azapo agwer ma'e Xotom pe har wanupe, a'e mehe mo wikuwe mo ko 'ar rehe a'e wà. Tupàn numumaw iwer mo a'e pe har a'e wà.) 24 Tupàn uzepyk Xotom pe har wanehe a'e. Purehe uzepyk mehe nehe, uzepyk wera'u putar tuwe penehe a'e nehe.

Zezuz uze'eg Tupàn pe a'e kury

25 A'e 'ar mehe uze'eg Zezuz Tupàn pe a'e kury.

— Ureru ywak rehe har wazar romo ereiko ne, ywy rehe har wazar romo ereiko ne. Nekatuahy ne, ta'e erezumim agwer ma'e teko ma'e kwaw par wanuwi ne xe. Ta'e erexak kar a'e ma'e kwez ma'e kwaw 'ymar wanupe ne kury xe. 26 Azeharomoete papaz. Neremimutar rupi erezapo a'e ma'e ne.

Uze'eg wi urewe.

27 — Heru a'e. Umur ma'e ihewe paw rupi a'e. Ihe ta'yr romo aiko ihe. Ni amo nahekwaw kwaw a'e wà. Xo heru zo hekwaw a'e. Ni amo nukwaw kwaw heru a'e wà. Xo ihe zo akwaw ihe. Aze hepurexak kar wer hehe amo pe nehe, aexak kar putar izupe nehe.

Na'e uze'eg teko wanupe kury.

28 — Aze peiko ikatu 'ym ma'e iapo wi pà nehe, ikatu 'ym ma'e nuzawy kwaw ma'e ipuhuz katu ma'e heraha haw peme nehe. Aze pekene'o a'e ma'e ipuhuz katu ma'e heraha pà nehe, pezur ihewe nehe, apumupytu'u kar putar tuwe ihe nehe (pepytywàgatu pà ihe nehe). 29 Peruzar heze'eg nehe. Pezemu'e heze'eg rehe nehe no. Ta'e napuràmàtyry'ym kwaw teko ihe xe. Naiko kwaw ikàg mua'u ma'e romo ihe. Aze peruzar heze'eg nehe, pepytu'u putar pekene'o re nehe. 30 Aze azapo kar ma'e peme nehe, nazawaiw kwaw iapo haw peme nehe. Aze araha kar ma'e peme nehe, na'ipuhuz katu kwaw a'e ma'e peme nehe.

12

Uze'eg ma'e mytu'u haw 'ar mehe iapo haw rehe a'e kury

1 Amo 'ar mehe wata Zezuz oho amo ko myteromo a'e, mytu'u haw 'ar mehe a'e, urerupi a'e. Ure hemimu'e ure, urema'uhez ure. A'e rupi oropo'o arozràn ureata mehe, i'u pà ure. (Urupuner nezewe haw iapo haw rehe ure, ta'e — Imunar ma'e, ni'i kwaw teko a'e wà xe, arozràn pixika'i ipo'o har wanupe a'e wà xe). 2 Amo Moizez ze'eg kwaw par parizew her ma'e urerexak ipo'o mehe a'e wà, (ta'e wata oho waiko urerupi a'e wà xe). Uze'eg Zezuz pe wà. — Neremimu'e nupuner kwaw nezewe haw iapo haw rehe a'e wà, ta'e ze'eg kwehe arer nuzapo kar kwaw agwer ma'e mytu'u haw 'ar mehe a'e xe, ta'e neremimu'e uma'ereko waiko nezewe haw iapo mehe a'e wà xe, i'i izupe wà. 3 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Aipo pekwaw tuwihawete Tawi heko awer. Zaneipy romo hekon a'e. Amo 'ar mehe wata oho iko uzehe we har wanupi a'e. Ima'uhez wà kury. Naheta kwaw temi'u wanupe. 4 Na'e wixe oho Tupàn hàpuz me wà. Heta typy'ak Tupàn pe imono pyrer a'e pe. Wexak Tawi typy'ak a'e wà. U'u wà. Nuzekaiw kwaw ze'eg kwehe arer rehe wà. Ta'e ima'uhez wà xe. — Xaxeto a'e zutyka'i upuner a'e typy'ak i'u haw rehe a'e, i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer. 5 Aipo napemugeta kwaw ze'eg kwehe arer Moizez hemimume'u kwer pe. Nezewe i'i a'e ze'eg. Xaxeto a'e wà, nupytu'u kwaw uma'ereko re mytu'u haw 'ar mehe a'e wà. (Uma'ereko tuwe mytu'u haw 'ar mehe wà.)

— Ikatu 'ym ma'e iapo har romo peiko, ni'i kwaw Tupàn wanupe a'e. 6 Amume'u putar ma'e peme kury. A'e ma'e ikàg wera'u tàpuzuhu wi a'e. 7 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e.

— Aze pezuka àràpuhàràn imur pà ihewe nehe, pekatu putar ihewe nehe. Aze pezapo ikatuahy ma'e purupe nehe, pekatuahy wera'u putar ihewe nehe, i'i a'e ze'eg. — Aze mo pekwaw katu ko ze'eg, a'e mehe mo napeze'eg iwer mo nezewe urewe, napeze'eg zemueteahy iwer mo arozràn ipo'o haw rehe. Ta'e nuruzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ure no xe. 8 Ta'e ihe Awa ta'yr ihe xe, mytu'u haw 'ar izar romo aiko ihe xe.

Zezuz umukatu ipopàri ma'e a'e kury

9 Na'e uhem Zezuz oho a'e wi urerupi
a'e kury. Oroho zemono'ogaw pe kury.
10 Amo awa a'e pe hin a'e. Ipopàri ma'e
romo hekon a'e.
Amo ae awa a'e pe wanekon a'e wà
no. Ima'enukwaw Zezuz rehe wà kury.
— Aze uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e
nehe, aze uhaw Tupàn ze'eg kwehe arer
a'e nehe, ximono putar tuwihaw pe zane
nehe, izuka kar pà izupe zane nehe, i'i
uzeupeupe wà.
A'e rupi upuranu Zezuz rehe wà kury.
— Ma'in ze'eg kwehe arer a'e, i'i izupe wà.
— Aipo zapuner purumukatu haw rehe
mytu'u haw 'ar mehe zane, i'i izupe wà.
11 Uze'eg Zezuz wanupe. — Aze
peneimaw àràpuhàràn u'ar ywykwar pupe
mytu'u haw 'ar mehe nehe, pepyro putar
nehe. Peho putar henuhem pà ywykwar
wi nehe, i'i wanupe. 12 — Ikatu àràpuhàràn
Tupàn pe a'e. Ikatu wera'u awa izupe
a'e, àràpuhàràn wi a'e. A'e rupi pezawy
peze'egaw peiko, ta'e ze'eg kwehe arer
upytywà kar teko mytu'u haw 'ar mehe
a'e wà xe, i'i wanupe. 13 Na'e uze'eg a'e
awa ipopàri ma'e pe a'e kury. — Epyho
nepo imuwà ihewe ty, i'i izupe. Upyho
opo imono izupe. Ikatu a'e 'ar mehe kury,
inugwer ipo zàwe kury. 14 Na'e a'e ze'eg
kwehe arer kwaw par parizew her ma'e
oho a'e wi izuwi a'e wà kury. Oho amo
me wà, uzeupe uze'eze'eg pà wà. — Xiuka
kar Zezuz zane nehe kury ty wà, i'i waiko
uzeupeupe wà. — Xiapo tuwe nezewe
nehe, i'i waiko uzeupeupe wà, Zezuz izuka
àwàm imume'u pà wà.

Kwehe mehe Izai umume'u Zezuz heko àwàm a'e

15 Na'e Zezuz wenu uzeupeupe
waze'eze'eg awer imume'u haw a'e kury.
A'e mehe oho a'e wi a'e kury. (Ta'e
umume'u izuka àwàm a'e wà xe.) Teko
tetea'u oho hupi a'e wà no. Zezuz umukatu
ima'eahy ma'e a'e pe har paw rupi katete
a'e wà no. 16 Nezewe i'i wemimukatu kwer
wanupe a'e. — Pemume'u zo pemukatu
awer amogwer teko wanupe nehe, i'i
wanupe.
17 Nezewe uze'eg a'e, ta'e kwehe mehe
Tupàn nezewe i'i a'e xe, Zezuz heko àwàm
rehe uze'eg pà a'e xe, uze'eg imuapyk kar
pà Izai pe a'e xe. Izai Tupàn ze'eg imume'u
har romo hekon a'e. Uze'eg Tupàn izupe
a'e. Na'aw ize'eg awer xe a'e kury.

18 Ai'aw heremiruze'eg a'e.
Heremixak kwer romo hekon a'e.
Heremiamutar katu romo hekon a'e no.
Ikatuahy ihewe a'e.
Amono kar putar herekwe izupe ihe nehe
no.
Umume'u putar heze'eg oho iko
teko nànàgatu a'e nehe no.
19 Nupuràmàtyry'ym kwaw oho a'e nehe.
Nuhapukaz kwaw a'e pe wanupe
nehe.
Nuze'eg kwaw wahyhaw rupi tawhu
mytepe a'e nehe. Teko nuenu kwaw
ize'eg tawhu mytepe a'e wà nehe.
20 Aze teko nuzeruzar katu kwaw hehe wà
nehe,
Akwez heremiruze'eg umukàg putar
wazeruzar haw a'e nehe.
Aze teko nupuner kwaw uzehe uzekaiw
paw rehe wà nehe,
Akwez heremiruze'eg upytywà putar a'e
teko a'e wà nehe.
Umume'u putar heze'eg oho iko tuwe-
harupi nehe,
Ikatuahy ma'e iapo pà nehe.
Te amo 'ar mehe nehe,
Hekatu haw umumaw putar ikatu 'ym
ma'e paw rupi a'e nehe.
21 Teko ywy nànànar paw rupi uzeruzar
putar hehe a'e wà nehe no, wàro putar wà
nehe.

Uze'eg Pezepu rehe a'e kury

22 Na'e teko werur awa Zezuz pe a'e wà
kury. Hehàpyhà 'ym ma'e romo hekon
a'e. Nupuner kwaw uze'egaw rehe a'e, ta'e
tekwe ikatu 'ym ma'e a'e xe, numuze'eg
kar kwaw a'e xe. Umukatu Zezuz a'e
awa a'e. A'e 'ar mehe uzewyr uze'eg
pà kury, Upuner hehàpyhà haw rehe no.
23 Ipytuhegatu teko paw rupi a'e wà. —
Aipo Tawi zuapyr romo hekon a'e (aipo
Tuwihawete Purupyro Ma'e ur ma'e ràm
romo hekon a'e), i'i uzeupeupe wà.
24 Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew
her ma'e a'e wà, wenu imukatu haw
imume'u awer a'e wà. — Pezepu omono
ukàgaw Zezuz pe a'e, a'e rupi upuner
tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar haw

rehe puruwi a'e, i'i mua'u teko wanupe wà. (— Pezepu amo ae her Zurupari pe a'e. — Meru wanuwihaw, i'i her zaneze'eg rupi. Nezewe uze'eg uryw ahyahy Zurupari rehe wà.) 25 Ukwaw Zezuz wama'enukwaw paw. Uze'eg wanupe.

— Aze teko amo ywy rehe har uzemuza'ak mokoz romo a'e wà nehe, aze ipehegwer uzàmàtyry'ym amo upehegwer a'e wà nehe, uzemumaw putar tàrityka'i a'e wà nehe. Wyzài taw pe har a'e wà no, wyzài teko a'e wà no, aze uzeàmàtyry'ym tuwe waiko wà uzemumaw putar a'e wà nehe, uzezukazuka pà a'e wà nehe. 26 Nezewegatete Zurupari hemiruze'eg a'e wà no. Aze mo uzeàmàtyry'ym wà, a'e mehe mo uzemumaw etea'i mo wà no. 27 — Pezepu omono ukàgaw izupe a'e, a'e rupi umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi a'e, peze peiko ihewe. A'e rupi apuranu putar penehe ihe kury. — Mo umur ukàgaw penemiruze'eg wanupe a'e, tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar pà wanupe a'e, a'e peme ihe kury. Aze ru'u Zurupari. Nan. Nezewegatete Zurupari numur kwaw ukàgaw ihewe a'e no. Pezawy tuwe peze'eg pe. 28 Nan kwaw pa. Tupàn Hekwe umur ukàgaw ihewe a'e, tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar haw romo a'e. A'e rupi pekwaw ko ma'e pe no ty wà. Tupàn pureruze'egaw uhem kwez xe pepyr a'e kury, ta'e Tupàn Hekwe umur ukàgaw ihewe a'e xe, agwer ma'e iapo kar pà ihewe a'e xe.

29 Aze awa heixe wer amo awa puruzukaiw ma'e hàpuz me nehe, ima'e rehe imunar pà a'e nehe, aze izar ikàg a'e nehe, a'e mehe imunar ma'e uzàpixi putar tàpuz zar a'e nehe, ima'e rehe imunar zanune a'e nehe. Xo iàpixi re weraha putar ima'e izuwi nehe.

30 Aze awa nuiko kwaw hemyrypar romo a'e nehe, heàmàtyry'ymar romo hekon a'e nehe. Aze awa nahepytywà kwaw poromono'og mehe a'e nehe, azeharomoete upurumuhàmuhàz iko ihewi a'e nehe. 31 A'e rupi nezewe a'e putar peme kury. — Aze awa uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, aze umume'u ikatu 'ym ma'e nehe, apuner hemiapo kwer imunànaw rehe izuwi nehe, apuner izuwi hereharaz haw rehe nehe. Xo pitài ma'e zo namunàn kwaw ihe nehe, xo pitài ma'e heru numunàn kwaw nehe. Aze awa uze'eg zemueteahy Tekwe Puràg rehe nehe, namunàn kwaw ize'eg awer ihe nehe. 32 Aze awa uze'eg zemueteahy Awa ta'yr rehe nehe, Tupàn upuner imunànaw rehe nehe. Aze awa uze'eg zemueteahy Tekwe Puràg rehe nehe, numunàn pixik kwaw izuwi nehe, ni ko 'ar rehe numunàn kwaw izuwi nehe. Ni amo 'ar mehe numunàn kwaw izuwi nehe.

Ma'ywa'yw i'a kwer rehe uze'eg a'e kury

33 (Uze'eg wiwi Zezuz wanupe.)

— Aze ma'ywa'yw ikatu a'e nehe, i'a kwer hete katu a'e nehe no. Aze na'ikatu kwaw nehe, nahete katu kwaw i'a kwer nehe. Aze xixak ma'e'a kwer nehe, xikwaw putar i'yw zane nehe. (Aze zàràkàxihu xixak nehe, — Zàràkàxihu 'yw, za'e putar i'yw pe nehe. Aze nàràz xixak nehe, — Nàràz 'yw, za'e putar i'yw pe nehe.) 34 Mozaiw zàwe peiko. Iaiw ma'e romo peiko. A'e rupi napepuner kwaw ikatu ma'e imume'u haw rehe. Aze awa ipy'a tynehem ikatu 'ym ma'e pupe a'e nehe, izuru umuhem kar putar a'e iaiw ma'e a'e nehe. 35 Aze awa ikatu nehe, ikatu ma'e uzapo putar oho iko nehe. Aze na'ikatu kwaw nehe, ikatu 'ym ma'e uzapo putar oho iko nehe.

36 Ko ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. — Amo 'ar mehe Tupàn umume'u putar teko wanemiapo kwer paw rupi katete teko wanuwa rupi a'e nehe, weko haw pe har wanuwa rupi a'e nehe. Aze amo teko na'ikatu kwaw a'e wà. Tupàn uzepyk putar a'e teko wanehe nehe. A'e 'ar mehe nehe, umume'u wi putar peze'eg awer paw rupi a'e nehe no. Aze pitài peze'eg awer na'ikatu kwaw nehe, uzepyk putar penehe nehe. 37 Umume'u wi putar peze'eg awer ikatu 'ym ma'e peme nehe. Umume'u putar peze'eg awer ikatu ma'e peme nehe no. Uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nehe.

— Ezapo purumupytuhegatu kar haw urewe nehe, i'i parizew Zezuz pe a'e wà kury

38 Na'e amo ze'eg kwehe arer rehe purumu'e ma'e a'e wà, amo Moizez ze'eg

kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, uze'eg izupe a'e wà kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe wà. — Urepurexak wer amo purumupytuhegatu kar haw rehe ure. Ezapo urewe nehe, i'i izupe wà.

Uze'eg Zezuz wanupe kury.

39 — Teko ko 'ar rehe har a'e wà, ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà. Nuzekaiw pixik kwaw Tupàn rehe wà. Purumupytuhegatu kar haw rehe pepurapo kar wer kwez ihewe. Nazapo kwaw peme ihe nehe. Xo pitài zo purumupytuhegatu kar awer amume'u putar peme ihe nehe kury. Pema'enukwaw Zon rehe. Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer romo hekon a'e.

40 Zon umumaw na'iruz 'ar na'iruz pytun ipira uhua'u ma'e hie pe wiko pà a'e. (A'e mehe uhem hie wi a'e. Na'e umume'u Tupàn ze'eg oho Nin tawhu pe har wanupe a'e.) Nezewegatete Awa ta'yr a'e nehe no. Umumaw putar na'iruz 'ar na'iruz pytun ywykwar pupe wiko pà a'e nehe no. 41 Purehe zepykaw 'ar mehe nehe, Nin tawhu pe har ukweraw wi ma'e kwer umume'u putar pekatu 'ymaw a'e wà nehe. Ta'e uzewyr Tupàn pe a'e wà xe, Zon ze'eg henu re a'e wà xe. Aiko wera'u Zon wi ihe. Peinu heze'eg peiko. Napezeruzar kwaw herehe. 42 Purehe zepykaw 'ar mehe nehe, tuwihawete kuzà Xapa her ma'e, amo ae ywy rehe har wanuwihawete a'e, kwarahy ihemaw awyze har wi ur ma'e ràm a'e, umume'u putar pekatu 'ymaw a'e nehe no, ta'e muitea'u wata oho a'e xe, Xàrumàw heko haw pe a'e xe, ta'e ipurenu wer ize'eg rehe a'e xe. Ta'e Xàrumàw a'e xe, ma'e kwaw katu har romo hekon a'e xe, tuwihawete romo hekon a'e no xe. Aiko wera'u Xàrumàw wi ihe. Napezeruzar kwaw heze'eg rehe. A'e rupi Tupàn uzepyk putar tuwe penehe a'e nehe.

Uze'eg tekwe ikatu 'ym ma'e ihem wi haw rehe a'e kury

43 Uze'eg wi Zezuz teko wanupe kury. 44 — Aze tekwe ikatu 'ym ma'e uhem awa wi a'e nehe, wata e oho iko ywyxig heta haw rehe a'e nehe, weko àwàm hekar pà nehe. Aze nuexak kwaw nehe, uze'eg putar nezewe uzeupe nehe. — Hà, azewyr putar hereko awer pe ihe nehe, a'e awa rehe ihe nehe, i'i putar uzeupe nehe. Uzewyr putar oho hehe nehe. — Hà, naheta kwaw amo tekwe ikatu 'ym ma'e xe, i'i putar uzeupe nehe. Ikatu heixe haw romo izupe. 45 Na'e uhem wi putar oho a'e wi nehe, amo tekwe ikatu 'ym ma'e wanekar pà wanerur pà a'e pe nehe. Hemirur ràm iaiw wera'u putar izuwi a'e wà nehe. Paw rupi katete wixe putar a'e awa pupe a'e wà nehe. A'e mehe a'e awa ima'eahy wera'u putar a'e nehe kury. Heko àwàm iaiw wera'u putar heko awer izypy mehe arer wi a'e nehe kury. (Nezewegatete ko 'ar rehe har a'e wà nehe no, iaiw putar tekwe ikatu 'ym ma'e wanereko har ài a'e wà nehe no.)

Zezuz ihy a'e, tywyr a'e wà no, uhem wà Zezuz pyr a'e wà kury

46 Uze'eg Zezuz iko teko wanupe. Ihy a'e, tywyr a'e wà no, uhem a'e pe ize'eg mehe a'e wà. Wàro katu pe wà. — Ureze'eg wer zepe Zezuz pe ure, i'i a'e pe har wanupe wà. 47 A'e rupi amo a'e pe har uze'eg oho Zezuz pe a'e kury. — Zezuz, i'i izupe. — Nehy a'e, nerywyr a'e wà no, neràro waiko katu pe a'e wà. Ize'eg wer newe wà, i'i izupe.

48 Uze'eg Zezuz teko wanupe. — Mo hehy romo hekon a'e. Mo herywyr romo wanekon a'e wà, i'i wanupe.

49 Ume'e wemimu'e wanehe kury, teko wanupe uze'eg pà kury. — Peme'e xe ty wà. Aikwez hehy a'e, aikwez herywyr a'e wà. 50 Aze awa uzapo heru ywate har hemiapo putar haw a'e nehe, a'e mehe herywyr ài hekon putar a'e nehe. Aze kuzà uzapo heru hemiapo putar haw a'e nehe, a'e mehe hereinyr ài hekon putar a'e nehe no, hehy ài hekon putar a'e nehe no, i'i wanupe.

13

Zezuz umume'u ma'eà'yz itymar rehe imume'u haw a'e kury

1 A'e 'ar mehe we uhem Zezuz oho tàpuz wi a'e kury, yryhu izywyr oho pà a'e kury. Wapyk in a'e pe purumu'e pà kury. 2 Teko tetea'u uzemono'og huwake wà. Na'e wixe Zezuz kanuhu pupe kury. Wapyk in tenaw rehe kanuhu pupe. Teko upyta upu'àm pà 'y izywyr wà. 3 Umume'u ma'e tetea'u

wanupe, ma'e tetea'u rehe wamu'e pà. Na'aw hemimume'u kwer xe a'e kury.

4 — Nezewe awa utym ma'eà'yz oho. Umuhàmuhàz ma'eà'yz heraha oko pe. Amo ma'eà'yz u'ar kwaw pà pe rupi. Na'e wiràmiri u'u paw rupi a'e wà. 5 Amo ma'eà'yz u'ar kwaw pà ita heta haw pe no. Ywy pixika'i zo heta a'e pe a'e. Nan kwehe tete hezuz. 6 Kwarahy uhem, ma'eà'yz imuxinig kar pà. Ta'e naheta kwaw hapo a'e xe. Ta'e heta tetea'u ita a'e pe izupe a'e xe. Ta'e nohoete kwaw ywy izupe a'e xe. 7 Amo ma'eà'yz u'ar kwaw pà xu pytepe a'e no. Tua'u xu izuwi kury. Upyk ma'ezuz. 8 Amo ma'eà'yz u'ar kwaw pà ywy katu haw pe a'e kury. Hezuz a'e pe. I'a katu a'e, amo i'a katuahy a'e no, amo i'a kateteahy a'e no. Nezewe a'e mehe pa.

9 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe.

— Ma'e rehe erepurumu'e iko ne, i'i hemimu'e Zezuz pe a'e wà kury

10 Na'e ure hemimu'e ure kury, uruzur ipyr ure kury, hehe urepuranu pà ure kury.

— Màràzàwe tuwe nema'emume'u haw ereagaw amo ma'e rehe ne, teko wamu'e mehe ne, uru'e izupe, hehe urepuranu pà. 11 Uze'eg Zezuz urewe.

— Akwaw kar Tupàn pureruze'egaw kwez peme ihe. Amogwer nukwaw kwaw a'e wà. 12 Aze awa wereko ma'e nehe, amono putar amo ae ma'e izupe nehe. Aze awa nuwereko kwaw ma'e nehe, azo'ok putar ima'e pixika'i ma'e izuwi nehe. 13 A'e rupi ama'emume'u wanupe ihe. Ta'e ume'e ma'e rehe hexak 'ym pà a'e wà xe. Uzeapyaka heze'eg rehe henu 'ym pà a'e wà no xe, ikwaw 'ym pà a'e wà no xe. 14 Kwehe mehe Izai uze'eg wanehe a'e, waneko haw imume'u pà a'e.

Pezeapyaka katu putar ize'eg rehe nehe.
Napeinu katu kwaw nehe.
Peme'egatu putar ma'e rehe nehe.
Napexak kwaw nehe.
15 Ta'e pema'enukwaw paw uzewàpytym a'e xe.
Ta'e pepytu'u ma'e henu re pe xe.
Pewàpytym peneha no.
Aze mo napezapo iwer nezewe haw,
A'e mehe mo penehàpyhàgatu mo,
A'e mehe mo peapyha katu mo,
A'e mehe mo pekwaw katu mo ma'e,
A'e mehe mo pezewyr mo ihewe,
A'e mehe mo apumukatu mo ihe,
I'i Tupàn.

16 A'e rupi penurywete putar pe nehe no, ta'e penehàpyhàgatu pe no xe, ta'e peapyha katu pe no xe. 17 Pema'enukwaw katu ko ze'eg rehe nehe. Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer tetea'u ipurexak wer zepe ko ma'e rehe a'e wà. Ipurexak wer herehe wà, heremiapo kwer rehe wà. Tupàn hemiruze'eg tetea'u a'e wà no, ipurexak wer zepe herehe a'e wà. Nupuner kwaw herexakaw rehe wà. Ipurenu wer zepe heze'eg rehe wà no. Nupuner kwaw herenu haw rehe wà.

Zezuz umume'u ma'etymar rehe ma'emume'u haw rehe upurumu'e haw a'e kury

18 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe kury.)

— Peinu katu heze'eg nehe ty wà. A'e mehe pekwaw katu putar ma'e tymar rehe purumu'e haw nehe. 19 Aze awa wenu Tupàn pureruze'egaw rehe ze'egaw a'e nehe, aze nukwaw katu kwaw a'e nehe, a'e awa nuzawy kwaw ma'eà'yz pe rupi u'ar ma'e kwer a'e nehe. Zurupari ur putar ipyr a'e nehe, o'ok putar Tupàn ze'eg ipy'a wi a'e nehe. 20 Amo awa wenu putar Tupàn ze'eg a'e nehe, hurywete putar henu mehe nehe. 21 Nuixe katu kwaw ize'eg ipy'a pe nehe. Nan kwehe tete uzewyr putar oho Tupàn wi nehe, ta'e teko upuraraw kar putar ma'erahy izupe a'e wà nehe xe, Tupàn rehe izeruzar haw rehe a'e wà nehe xe. Tàrityka'i upuir putar uzeruzar haw wi nehe. A'e awa a'e, nuzawy kwaw ma'eà'yz ita rehe u'ar ma'e kwer a'e. 22 Amo awa wenu putar Tupàn ze'eg a'e nehe no. Na'e ima'enukwaw katu wemetarer rehe nehe no. A'e mehe na'ima'enukwaw katu kwaw Tupàn rehe nehe. Uzewyr izuwi a'e. A'e awa nuzawy kwaw ma'eà'yz xu pyter pe u'ar ma'e kwer a'e. 23 Aze awa wenu Tupàn ze'eg, aze ukwaw katu henu mehe, a'e mehe nuzawy kwaw ma'eà'yz ywy ikatu haw rehe u'ar ma'e kwer a'e. Ma'eà'yz

i'a katuahy a'e. Nezewegatete a'e awa weruzar katu Tupàn ze'eg a'e no.

Zezuz umume'u ka'akyr rehe ma'emume'u haw a'e kury

24 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe.)

— Tupàn pureruze'egaw nuzawy kwaw amo awa uma'etym ma'e a'e, a'e awa utym ma'eà'yz ikatu ma'e oko pe a'e. 25 Pyhaw iàmàtyry'ymar ur a'e pe iko pe a'e, ka'akyr 'yz itym pà aroz 'yz inuromo a'e. Na'e uhem oho a'e wi. 26 Hezuz aroz. I'a etea'i kury. A'e 'ar mehe hezuz ka'a kyr a'e no. 27 Uma'ereko ma'e oho uzar pe wà, imume'u pà izupe wà. — Tuwihaw, i'i izupe wà. — Aroz 'yz ikatuahy ma'e erezutym neko pe ne. Màràzàwe tuwe ka'akyr hezuz kury, i'i izupe wà.

28 — Amo heàmàtyry'ymar nezewe haw uzapo ihewe a'e, i'i wanupe. — Aze pa, i'i izupe wà. — Aipo erezo'ok kar putar ka'akyr urewe ko 'ar rehe nehe, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà.

29 — Nan, i'i wanupe. — Aze ka'akyr pezo'ok ko 'ar rehe nehe, pezo'ok putar aroz ka'akyr inuromo har nehe no. Na'ikatu kwaw nezewe mehe nehe, i'i wanupe. 30 — Tuwe ka'akyr itua'u aroz inuromo nehe. — Ipo'o haw 'ar mehe nehe, nezewe a'e putar peme nehe. — Ka'akyr màgypy pezo'ok nehe. Pemono'ono'og iàpixipixi pà nehe, tata pupe heityk pà nehe. A'e re pepo'o aroz nehe, tàpuz me hyru pupe imonokatu pà nehe, a'e putar peme nehe, i'i wanupe.

Uze'eg Zezuz ma'eà'yz pixika'i ma'e rehe a'e kury

31 Umume'u amo ma'emume'u haw urewe a'e kury.

— Tupàn pureruze'egaw a'e, nuzawy kwaw ma'eà'yz pixika'i ma'e mutar her ma'e a'e. Awa utym oho oko pe a'e. 32 Pixika'i hà'yzgwer. I'yw itua'u. Wiràmiri uzapo waity hàkà rehe wà.

Uze'eg typy'ak imuapiruru kar haw rehe a'e kury

33 Umume'u Zezuz amo typy'ak imuapiruru kar haw imume'u haw urewe a'e kury.

Tupàn pureruze'egaw a'e, nuzawy kwaw typy'ak imuapiruru kar haw a'e. Kuzà omono a'e ma'e typy'ak inuromo, 'y pupe imuàkym pà. Iapiruru tuwe typy'ak.

Zezuz upurumu'e ma'emume'u haw imume'u pà a'e kury

34 Umume'u Zezuz ma'emume'u haw teko wanupe a'e, ma'e rehe wamu'e pà a'e. Nupurumu'e kwaw ma'emume'u haw imume'u 'ym pà wanupe. Tuweharupi umume'u ma'e oho iko wanupe, wamu'e pà. 35 Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e xe.

— Aze apurumu'e ihe nehe, amume'u putar ma'emume'u haw purupe nehe.
Ma'e ikwaw pyr 'ym amume'u putar wanupe nehe. Ywy iapo mehe arer we te ko 'ar rehe kury, teko nukwaw pixik kwaw agwer ma'e a'e wà.

Zezuz uze'eg ka'a kyr rehe a'e kury

36 Na'e wezar Zezuz teko katu pe a'e wà kury. Wixe tàpuz me. Ure hemimu'e ure, oroho ipyr ure, ma'e henoz pà izupe ure. — Uremu'e pe aroz rehe ka'akyr rehe nehe ty, uru'e izupe. — Mo wiko aroz ài a'e wà, mo wiko ka'a kyr ài a'e wà, uru'e izupe. 37 Umume'u Zezuz urewe.

— Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Aiko aroz tymar ài ihe. 38 Ko ywy nuzawy kwaw ko a'e. Tupàn hemiruze'eg wiko aroz hà'yzgwer ài a'e wà. Zurupari hemiruze'eg wiko ka'akyr hà'yzgwer ài a'e wà no. 39 Zurupari ka'akyr hà'yzgwer tymar ài hekon a'e. Tupàn heko haw pe har a'e wà, nuzawy kwaw uma'ereko ma'e a'e wà. 40 Omono'og putar ka'a kyr oho wà nehe, tata pupe waneityk pà wà nehe. Nezewegatete iahykaw rehe nehe, ko 'ar ipaw mehe nehe, Tupàn uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e nehe no.

41 Ihe Tupàn hemimur kar awa romo uzeapo ma'e kwer ihe, amono kar putar hereko haw pe har ywy rehe ihe wà nehe. O'ok putar ikatu 'ym ma'e iapo kar har a'e wà nehe, o'ok putar ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà nehe no, Tupàn hemiruze'eg wamyter wi a'e wà nehe no. 42 A'e re Tupàn heko haw pe har weityk putar tatahu pe

a'e wà nehe. Heiheihem putar uzai'o pà wà nehe, wàzgyrygyryw pà wà nehe, ta'e hahy tuwe wanupe a'e nehe xe. 43 Teko paw wexak kwarahy a'e wà, ma'e ihyape katu mehe a'e wà. Nezewegatete teko paw wexak putar Tupàn hemiruze'eg wakatu haw a'e wà nehe no. Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe.

Uze'eg temetarer uzeàmim ma'e kwer rehe a'e kury

44 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe.)

— Tupàn pureruze'egaw a'e, nuzawy kwaw temetarer uhua'u ma'e ko pe itym pyrer a'e. Amo awa wexak a'e temetarer a'e pe a'e. Nuiko kwaw a'e temetarer izar romo a'e. A'e rupi utym wi ipyipyk pà. Hurywete a'e, a'e rupi ume'eg uma'e oho paw rupi katete a'e. Oho ko zar pe kury. Ume'eg kar iko izuwi.

Uze'eg ita hekuzar katu ma'e rehe a'e kury

45 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe.)

— Tupàn pureruze'egaw a'e, nuzawy kwaw ita hekuzar katu ma'e per her ma'e a'e. Awa wata putar oho iko taw nànàgatu ita hekuzar katu ma'e hekar pà a'e nehe. 46 Aze wexak nehe, ume'eg putar uma'e oho paw rupi katete a'e nehe. Uzewyr putar oho ita izar pe nehe, ime'eg kar pà izuwi nehe.

Uze'eg kyhapari rehe a'e kury

47 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe.)

— Tupàn pureruze'egaw a'e, kyhapari 'y pe imomor pyr ài hekon a'e. Upyhyk ipira tetea'u wà.

48 Kyhapari tynehem mehe ipira pyhykar umutyk heraha 'y heme'ywyr a'e wà. Wapyk a'e pe wà, ipira wanexanexak pà wà. Aze ipira ikatu nehe, omono putar hyru pupe wà nehe. Aze na'ikatu kwaw nehe, weityk putar wà nehe. 49 Iahykaw 'ar mehe nezewe uzeapo putar nehe. Tupàn heko haw pe har omono'og putar ikatu 'ym ma'e iapo har oho a'e wà nehe, ikatu ma'e wamunyryk pà wanuwi a'e wà nehe. 50 Weityk putar ikatu 'ym ma'e iapo har tatahu pupe wà nehe, wamumaw pà wà nehe. Heiheihem putar uzai'o pà a'e pe wà nehe, wàzgyrygyryw pà wà nehe.

Uze'eg amo tàpuz izar rehe a'e kury

51 — Aipo pekwaw katu ko ma'e pe kury, i'i Zezuz urewe. — He'e ty, uru'e izupe. 52 A'e rupi uze'eg wi urewe.

— Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e, aze uzemu'e Tupàn hemiruze'eg wainuromo nehe, wiko putar tàpuz zar ài a'e nehe. Heta tetea'u putar ma'e hàpuz me nehe. Heta izemàner ma'e kwehe arer nehe, heta ipyahu ma'e ko 'ar rehe har nehe no. Amo 'ar mehe o'ok putar ma'e kwehe arer a'e wi a'e nehe. Amo ae 'ar mehe o'ok putar ma'e ko 'ar rehe har a'e wi nehe no.

Nazare taw pe har nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e wà kury

53 'Aw ma'emume'u haw imume'u paw ire uhem Zezuz oho a'e wi a'e kury. 54 Uzewyr oho weko awer pe kury, Nazare taw pe kury. Umu'e a'e pe har oho wazemono'ogaw pe wà. Henu har ipytuhegatu henu mehe wà.

— Ma'e pe uzemu'e a'e ma'e rehe a'e, i'i izupe wà. — Mo omono ukàgaw izupe a'e, a'e purumupytuhegatu kar haw iapo kar pà izupe a'e, i'i izupe wà.

55 — Ywyra pinar ta'yr romo hekon a'e. Mari imemyr romo hekon a'e. Xiak a'e, Zuze a'e no, Ximàw a'e no, Zut a'e no, tywyr romo wanekon a'e wà. Màràzàwe tuwe aipo pa, i'i izupe wà, uzehezehe upuranu pà wà.

56 — Heinyr paw rupi katete xe wanekon a'e wà no. Mo umuigo kar ikàg ma'e romo a'e. Mo umuigo kar ma'e kwaw par romo a'e, ma'e pe uzemu'e a'e, i'i izupe wà, uzehezehe upuranuranu pà wà.

57 A'e rupi nuzekaiw kwaw ize'eg rehe wà. Na'e uze'eg Zezuz urewe. — Taw nànànar paw umuwete katu Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà. Aze wainuromo har romo hekon, xo a'e mehe zo numuawate kwaw a'e Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà. Numuawate katu kwaw wà, ta'e wànàm romo hekon a'e xe, i'i urewe.

58 Nuzapo kwaw purumupytuhegatu kar haw tetea'u a'e pe wanuwa rupi a'e, ta'e nuzeruzar kwaw hehe a'e wà xe.

14

Zuàw purumuzahazahak ma'e umàno a'e kury

1-12 A'e 'ar rehe Ero a'e, Karirez ywy rehe har wanuwihawete romo hekon a'e. Piri a'e, Ero tywyr romo hekon a'e. Eroxi a'e, Piri hemireko romo hekon a'e 'ar mehe a'e. Amo 'ar mehe Ero weraha Piri hemireko izuwi a'e kury, wemireko romo imuigo kar pà a'e kury. Oho Zuàw purumuzahazahak ma'e Ero ipyr a'e kury, hemiapo kwer ikatu 'ymaw imume'u pà izupe a'e kury. — Na'ikatu pixik kwaw nerywyraty neremireko romo imuigo kar awer ne ty, i'i izupe. — Na'ikatu pixik kwaw nezewe haw Tupàn pe a'e, i'i izupe. Na'e Ero umunehew kar Zuàw a'e, ta'e Eroxi uzapo kar nezewe izupe a'e xe. Uzàpixi kar zemunehew paw pe heraha kar pà.

Ero ipuruzuka wer zepe Zuàw rehe a'e kury. Nuzuka kwaw a'e, ta'e ukyze teko wanuwi a'e xe, Zutew wanuwi a'e xe, ta'e — Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e, i'i teko Zuàw pe a'e wà xe. Amo 'ar mehe Ero uzapo kar mai'u haw uhua'u ma'e kury, ta'e izexak kar awer 'ar uhem izupe a'e xe. Upynyk Eroxi imemyr oho teminozgwer wanuwa rupi. Kuzàwaza romo hekon. Ikatuahy ipynykaw Ero pe. A'e rupi umume'u tuwe uze'eg izupe. — Wyzài ma'e nereminoz ràm amono putar tuwe newe ihe nehe, zàkwà, i'i kuzàwaza pe.

Kuzàwaza upuranu oho uhy rehe. — Ma'e ainoz putar izupe nehe, i'i izupe. — Emur Zuàw purumuzahazahak ma'e iàkàgwer imonohok pyrer ihewe nehe kury 'y, na'arewahy nehe kury 'y, ere eho izupe nehe kyn, i'i umemyr pe. Oho kuzàwaza Ero huwa rupi kury. Wenoz tuwe Zuàw iàkàgwer izupe. Uzemumikahy tuwihaw, ta'e umume'u tuwe uze'eg weminozgwer wanuwa rupi a'e xe. Nupuner kwaw uze'eg awer imuaze 'ymaw rehe kury. Nupuner kwaw uze'eg awer ihaw paw rehe kury. A'e rupi uzakagok kar Zuàw zauxiapekwer wanupe. Zemunehew paw pupe uzakagok oho wà. Werur iàkàg imonohok pyrer izupe wà, kuzàwaza pe wà. Kuzàwaza weraha uhy pe. Zuàw hemimu'e a'e wà, ur zemunehew paw pe wà, hetekwer heraha pà a'e wi wà. Utym heraha wà. A'e re umume'u izuka awer oho Zezuz pe wà.

Amo 'ar mehe Ero wenu Zezuz rehe ze'egaw a'e kury. Na'e i'i tuwihaw wanupe a'e, weko haw pe har wanupe a'e. — Zezuz a'e, Zuàw purumuzahazahak ma'e ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i mua'u wanupe. — A'e rupi upuner agwer ma'e iapo haw rehe a'e, purumupytuhegatu kar pà a'e, i'i mua'u wanupe.

Zezuz umueta tetea'u kar temi'u teko tetea'u wanupe a'e kury

13 Zezuz wenu Zuàw imàno awer imume'u haw a'e. Na'e uhem oho a'e wi a'e kury, kanuhu pupe wata pà kury. Oho ywyxig heta haw pe taw heta 'ymaw pe. Teko tetea'u wenu a'e pe ihem awer imume'u haw a'e wà. Wata oho haikweromo wà, ywy rehe wà, yryhu izywyr wà. 14 Uhem Zezuz kanuhu wi yryhu izywyr. Wexak teko tetea'u wanur mehe wà. Upuhareko katu wà. Umukatu ima'eahy ma'e tetea'u a'e wà. Umukatu a'e teko wanemiraha paw rupi a'e wà.

15 Ure hemimu'e ure, uruzur ipyr ure. — Karuk etea'i kury, uru'e izupe. — Zaiko xe ywyxig heta haw pe zane, uru'e izupe. — Emono kar teko xe wi ne wà nehe, taw pe ne wà nehe. A'e rupi upuner wemi'u ràm ime'eg kar haw rehe uzeupe a'e wà nehe, uru'e izupe.

16 — Upuner xe upyta haw rehe wà, i'i urewe. — Pemono temi'u wanupe nehe ty wà, i'i urewe.

17 — Xo 5 typy'ak zutyka'i heta urewe. Xo mokoz pira zo heta urewe no, uru'e izupe.

18 — Perur xe ihewe nehe, i'i urewe. 19 Umuapyk kar teko ywy rehe ka'api'i rehe a'e wà. Upyhyk typy'ak kury, upyhyk pira no. Ume'e ywate. Uze'eg Tupàn pe ikatu haw rehe. Uzaikaikaw typy'ak, imueta tetea'u kar pà, urewe imur pà. Ure oromono typy'ak teko wanupe pitàitàigatu ure no. 20 U'u paw rupi katete wà. Hewykàtà wà. Oromono'og wanemi'u kurer no. Heta 12 kokuhu por i'u 'ym pyrer. 21 Heta 5.000 ru'u awa a'e pe wà. Ipapar haw kuzàgwer wà no, kwarearer wà no, kuzàtàigwer wà no.

Zezuz wata 'y 'aromo a'e kury

22 Na'e Zezuz uremuixe kar kanuhu
pupe a'e kury. Uremono kar wenataromo
yryhu waz. Omono kar teko a'e wi uzewi
a'e wà no. 23 Wamono kar ire uzeupir
ywytyr rehe Tupàn pe uze'eg pà. Karuk
etea'i mehe a'e pe hekon a'e zutyka'i a'e.
24 Ure hemimu'e ure, a'e 'ar mehe uruata
oroho uruiko 'y myteromo ure, kanuhu
pupe ure. Na'e ywytuaiw uhem wà a'e
pe urewe kury. Ykotok omomomomor
kanuhu hereko a'e, ta'e ikàg wera'u ywytu-
aiw urewe a'e xe. 25 Izi'itahy zekwa putar
mehe ur Zezuz urekutyr a'e kury. Wata iko
'y 'aromo. 26 Uruexak 'y 'aromo iata mehe.
Hexak mehe urukyze katu tuwe izuwi. —
Àzàg aipo ty wà, uru'e izupe. Urereiheihem
izuwi urekyze pà. 27 Na'arewahy uze'eg
urewe. — Pekyze zo ihewi nehe ty wà, i'i
urewe. — Ihe Zezuz ihe, pekyze zo ihewi ty
wà, i'i urewe.

28 Na'e i'i Pet izupe kury. — Urezar, i'i
izupe. — Aze Zezuz romo ereiko ne.

Hemuata kar pe 'y 'aromo nekutyr nehe
ty, i'i izupe.

29 — Ezur ty, i'i Zezuz izupe. A'e rupi
wezyw Pet kanuhu wi kury, uzypyrog
wata pà Zezuz kutyr kury, 'y 'aromo kury.
30 Na'e wexak ykotok kury. Ukyze a'e
mehe. Uzypyrog 'y pupe uzeapypyk pà. —
Hepyro pe nehe ty hezar, hepyro pe nehe
ty hezar, i'i izupe.

31 Na'arewahy upyho Zezuz opo izupe,
ipyhyk pà. — Pixika'i herehe nezeruzar
haw ne, i'i izupe. — Màràzàwe tuwe
nerezeruzar katu kwaw herehe, i'i izupe.

32 Na'e wixe oho kanuhu pupe wà. Up-
ytu'u ywytu kury. 33 Ure kanuhu pupe
har ure, urumuwete katu Zezuz ure. —
Azeharomoete ereiko Tupàn ta'yr romo ne,
uru'e izupe.

Zezuz umukatu ima'eahy ma'e Zenezare ywy rehe har a'e wà kury

34 Urupyterahaw yryhu oroho ure,
Zenezare ywy kutyr urehem pà ure.
35 Teko a'e ywy rehe har ukwaw Zezuz
hexak mehe a'e wà. A'e rupi oho taw a'e
ywy rehe har nànàn wà kury, ima'eahy
ma'e tetea'u wanerur pà izupe wà kury.
36 — Tuwe ima'eahy ma'e opokok nekamir
rehe wà nehe, i'i izupe wà. — Xo a'e ma'e
zo urenoz newe ure kury, i'i izupe wà.
Umukatu ukamir rehe opokok ma'e kwer
paw rupi katete a'e wà.

15

Uze'eg Zezuz ze'eg kwehe arer rehe a'e kury

1 Na'e amo ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e uhem wà ipyr a'e wà
kury. Amo ze'eg kwehe arer rehe upu-
rumu'e ma'e uhem a'e pe a'e wà no. Ur
Zeruzarez tawhu wi wà, hehe upuranu pà
wà.

2 Màràzàwe tuwe neremimu'e nuweruzar
kwaw ze'eg kwehe arer a'e wà, i'i izupe wà.
— Ta'e zanemuzepuepuez kar zanemai'u
zanune a'e xe, i'i izupe wà. 3 Uze'eg Zezuz
wanupe. Màràzàwe tuwe naperuzar kwaw
Tupàn ze'eg.

— Màràzàwe tuwe peruzar xo peze'eg zu-
tyka'i. 4 Ta'e nezewe i'i Tupàn kwehe mehe
a'e xe.

Pezeruze'egatu penu rehe nehe,
Pezeruze'egatu pehy rehe nehe no. Aze
awa uze'eg zemueteahy u rehe a'e nehe,
Aze uze'eg zemueteahy uhy rehe a'e nehe,
A'e mehe pezuka kar a'e awa nehe, i'i peipy
wanupe. 5 Pe pepurumu'e amo ae ze'eg
rehe. — Aze erereko neremetarer nehe,
emono zo neru pe nehy pe nehe, xo Tupàn
pe zo emono nehe, peze mua'u peiko teko
wanupe. 6 A'e rupi pezawy kar Tupàn ze'eg
a'e teko wanupe. 7 — Ikatuahy ma'e romo
uruiko ure, peze teko wanupe. Nan kwaw
pa. Pepy'a pe peiko ikatu 'ym ma'e romo
azeharomoete. Kwehe mehe Tupàn ze'eg
imume'u har Izai a'e, uze'eg penehe a'e.
Azeharomoete a'e ze'eg a'e. Na'aw ize'eg
awer xe nehe kury.

8 Hemuwete katu mua'u a'e wà,
Ihewe uze'egatu mua'u pà a'e wà.
Wapy'a muite hin ihewi wà.
9 Hemuwete katu e waiko wà,
Ta'e awa ze'eg rehe upurumu'e oho waiko
wà xe.
— Ko ze'eg a'e, Tupàn umume'u ihewe a'e,
i'i mua'u oho waiko teko wanupe
wà.

Uze'eg Zezuz ma'e teko wazuru wi uhem ma'e kwer rehe a'e kury

10 Na'e Zezuz wenoz teko wamuwà uzepyr a'e wà kury. — Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe ty wà, i'i wanupe. — Pekwaw katu heremimume'u ràm nehe, i'i wanupe. 11 Aze teko u'u ma'e nehe, — Ikatu 'ym ma'e, naza'e kwaw hemi'u pe zane. Puruzuru wi uhem ma'e zutyka'i na'ikatu kwaw a'e, i'i wanupe.

12 Ure hemimu'e ure, uruhem oroho ipyr ure. — Akwez parizew wikwahy neze'eg henu mehe wà. Aipo erekwaw wakwahy haw ne, uru'e izupe, hehe urepuranu pà.

13 — Ma'e itym myrer a'e nehe, aze heru nuiko kwaw itym arer romo a'e nehe, a'e mehe heru o'ok kar putar paw rupi a'e nehe, i'i urewe. 14 — Pezekaiw zo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e wanehe nehe ty wà. Pureruze'eg ma'e hehàpyhà 'ym ma'e romo wanekon a'e wà. Aze hehàpyhà 'ym ma'e uzeraha amo hehàpyhà 'ym ma'e pume wà nehe, uzawy putar wape oho wà nehe, ywykwar pupe u'ar pà wà nehe, i'i urewe.

15 Uze'eg Pet izupe kury. — Uremu'e pe a'e ma'emume'u haw rehe nehe ty, i'i izupe. — Ma'e rehe nema'enukwaw imume'u mehe, i'i izupe. 16 Uze'eg urewe. — Ma'e kwaw 'ymar romo peiko pe, amogwer wazàwe pe. 17 Aipo napekwaw kwaw heremimume'u kwer. Aze ma'e wixe amo awa zuru pe nehe, wixe putar a'e re hie pe nehe. A'e re uhem putar hetekwer wi nehe. 18 Aze ma'e uhem awa zuru wi nehe, ipy'a wi uhem putar nehe. Teko ima'enukwaw ikatu 'ym ma'e rehe upy'a pe wà. A'e rupi ze'eg ikatu 'ym ma'e uhem wazuru wi a'e. A'e rupi wazuru pe wixe ma'e numuigo kar kwaw a'e teko ikatu 'ym ma'e romo Tupàn huwa rupi a'e wà. Xo wazuru wi uhem ma'e zo umuigo kar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn huwa rupi a'e wà. 19 Ta'e teko ima'enukwaw ikatu 'ym ma'e rehe upy'a pe a'e wà xe. A'e rupi uzuka amo oho wà. Oho wemireko 'ym wapuhe wà, oho umen 'ym wapuhe wà. Wyzài ma'e ikatu 'ym ma'e uzapo oho wà. Imunar amo ma'e rehe wà. Hemu'em amo pe wà, uze'eg zemueteahy amo rehe wà. 20 Aze teko uzapo agwer ma'e a'e wà nehe, uzeapo putar ikatu 'ym ma'e romo Tupàn huwa rupi a'e wà nehe. Aze umai'u uzepuez 'ym pà wà nehe, nuzeapo kwaw ikatu 'ym ma'e romo Tupàn huwa rupi nezewe mehe a'e wà nehe.

Amo kuzà uzeruzar Zezuz rehe a'e kury

21 Uhem Zezuz oho a'e wi a'e kury. Uhem oho Xir tawhu huwake kury. Uhem oho Xitom tawhu huwake no. 22 Amo kuzà a'e kury, Kànàà ywy rehe har a'e, ur Zezuz pe uhapukaz pà izupe a'e kury. — Ne Tawi izuapyr ne, tuwihaw, i'i izupe. — Hepuhareko katu pe nehe 'y, ta'e hememyr kuzàtài wereko tekwe ikatu 'ym ma'e uzehe a'e 'y. Upuraraw tuwe ma'erahy a'e 'y, i'i izupe.

23 Nuze'eg kwaw Zezuz izupe. Na'e ure hemimu'e ure, oroho ipyr ure kury, ma'erenoz pà izupe kuzà rehe ure kury. — Emono kar kwez kuzà xe wi zanewi nehe ty, ta'e wata iko zaneraikweromo a'e xe, uze'eze'eg pà tuweharupi zanewe a'e xe, uru'e izupe.

24 Uze'eg Zezuz urewe. — Tupàn hemur kar Izaew izuapyapyr wapyr a'e. Ta'e àràpuhàràn ukàzym ma'e kwer wazàwe wanekon a'e wà xe, i'i urewe.

25 Ize'eg henu re ur wi wi a'e kuzà huwake kury, upenàràg rehe wapyk pà kury. — Hepytywàgatu pe nehe 'y tuwihaw, i'i izupe.

26 Uze'eg Zezuz izupe. — Aze awa heta ta'yr a'e nehe, aze heta zawar izupe a'e wà no, nomono kwaw wa'yr hemi'u weimaw wanupe a'e zàkwà, i'i izupe.

27 — Azeharomoete 'y, tuwihaw, i'i izupe. — Te zawar u'u temi'u kurer ywy rehe u'ar ma'e kwer a'e wà 'y, i'i izupe.

28 — Kuzà, herehe uzeruzar katu ma'e romo ereiko ne zàkwà, i'i izupe. — A'e rupi azapo putar nereminozgwer ihe nehe kury zàkwà, i'i izupe. A'e 'ar mehe we, na'arewahy umukatu imemyr a'e kury.

Zezuz umukatu teko tetea'u a'e wà

29 Uhem Zezuz oho a'e wi a'e kury. Ukwaw oho Karirez 'yryhu izywyr. Na'e uzeupir ywytyr rehe kury.

30 Teko tetea'u uhem oho a'e pe ipyr a'e wà. Werur wata 'ym ma'e izupe wà. Werur hehàpyhà 'ym ma'e wà no, werur uzemumyz 'ym ma'e wà no, werur uze'eg 'ym ma'e wà no, werur ima'eahy ma'e

tetea'u wà no. Werur wamuapyk pà ipy huwake wà. Umukatu wà. 31 Ipytuhegatu teko hemiapo kwer hexak mehe wà. Ipytuhegatu uze'eg 'ym ma'e kwer waze'eg mehe wà, ipytuhegatu wata 'ym ma'e kwer wata mehe wà no, ipytuhegatu hehàpyhà 'ym ma'e kwer hehàpyhàgatu mehe wà no. A'e rupi uze'egatu Tupàn rehe wà. (Izaew izuapyapyr wazar romo hekon a'e.)

Zezuz uzapo temi'u teko tetea'u wanupe kury

32 Wenoz Zezuz wemimu'e uzeupe a'e wà kury. — Apuhareko katu 'aw teko ihe wà, ta'e umumaw na'iruz 'ar hepyr wiko pà a'e wà xe, umai'u 'ym pà a'e wà xe. Naheporomono kar wer kwaw wanehe xe wi ihe, temi'u imono 'ym pà wanupe ihe. Nezewe mehe u'ar putar oho pe rupi a'e wà nehe, ta'e nahuhàgahy kwaw a'e wà nehe xe, i'i urewe.

33 Urupuranu hehe ure. — Ma'e pe uruexak putar wanemi'u ràm ure nehe, 'aw teko tetea'u wanupe ure nehe, uru'e izupe. — Ta'e zaiko xe ywyxig heta haw pe zane xe, uru'e izupe.

34 — Màràn typy'ak heta peme, i'i urewe. — 5 typy'ak heta urewe, uru'e izupe. — Amo 2 pira'i no, uru'e izupe.

35 Na'e umuapyk kar Zezuz teko ywy rehe ka'api'i rehe a'e wà kury. 36 Na'e upyhyk a'e 5 typy'ak kury, a'e 2 pira no. Uze'eg Tupàn pe no. — Nekatuahy Tupàn, ta'e eremur ko temi'u urewe ne xe, i'i izupe. Na'e uzaikaikaw typy'ak kury, pira no. Umur wemiaikaw kwer urewe. Ure hemimu'e ure, oromono a'e temi'u oroho teko wanupe ure no. 37 Teko umai'u paw rupi katete wà. Uhyk wanupe. Oromono'og temi'u kurer oroho ure, 7 kokuhu por ure. 38 Heta 4.000 awa a'e pe umai'u ma'e kwer a'e wà. Heta tetea'u kuzà a'e pe a'e wà no. Heta tetea'u kwarer a'e pe a'e wà no. Heta tetea'u kuzàtài a'e pe a'e wà no.

39 Na'e Zezuz omono kar teko a'e wi uzewi a'e wà kury. Wixe oho kanuhu pupe kury. Oho Màgàtà ywy kutyr kury.

16

Ze'eg kwehe arer kwaw par wenoz purumupytuhegatu kar haw Zezuz pe a'e wà kury

1 Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, xaxeto wanuwihaw hemetarer katu ma'e xatuxew her ma'e a'e wà no, ur Zezuz pyr a'e wà kury. Ipurumuze'eg zemueteahy kar wer zepe Zezuz rehe wà. — Aze uze'eg zemueteahy Tupàn rehe nehe, a'e mehe zapuner izuka kar haw rehe zane nehe, i'i uzeupeupe wà. — Aze uze'eg zemueteahy tuwihawete rehe nehe, a'e mehe zauxiapekwer uzuka putar a'e wà nehe no, i'i uzeupeupe wà. Na'e uze'eg izupe wà. — Ezapo purumupytuhegatu kar haw ureruwa rupi nehe ty, i'i izupe wà. — A'e mehe urukwaw putar Tupàn hemimur kar romo nereko haw ure nehe, i'i izupe wà. 2 Uze'eg Zezuz wanupe. — Aze ywak ipiràg kwarahy heixe mehe, — Nukyr kwaw àmàn a'e nehe, peze izupe. 3 Aze ywak izi'itahy ipiràg ihem mehe, — Ukyr putar àmàn a'e nehe, peze izupe nehe. Pekwaw katu àmàn tur àwàm. Pekwaw katu àmàn tur 'ym àwàm, ywak rehe peme'e mehe. Uzeapo ma'e tetea'u iko kury, iahykaw hexak kar pà purupe kury. Màràzàwe tuwe napekwaw kwaw iahykaw ihem etea'i haw, i'i wanupe. 4 — Azeharomoete teko ko 'ar rehe har na'ikatu pixik kwaw a'e wà. Nuweruzar pixik kwaw Tupàn a'e wà. Penoz purumupytuhegatu kar haw kwez ihewe. Nazapo kwaw peme ihe. Xo pitài ma'e zo amume'u putar peme nehe kury.

— Kwehe mehe awa Zon her ma'e wiko Tupàn ze'eg imume'u har romo a'e. Amo pira uhua'u ma'e omokon Zon wie pe a'e. Na'iruz 'ar umumaw hie pe wiko pà. Xo a'e ma'e zo amume'u peme ihe, i'i wanupe. Na'e uhem oho a'e wi wanuwi kury.

Zezuz uze'eg parizew wanehe kury, xatuxew wanehe no

5 Ure hemimu'e ure, uruahaw yryhu oroho ure. Ureho mehe urereharaz typy'ak ureremi'u ràm heraha haw wi. Nureraha kwaw.

6 Na'e uze'eg Zezuz urewe.

— Pezemupy'a parizew watypy'ak imuapiruru kar haw rehe nehe ty wà, xatuxew watypy'ak imuapiruru kar haw rehe nehe no ty wà, i'i urewe.

7 Na'e uruze'eg urezeupeupe kury. — Naxirur kwaw typy'ak zaneremi'u ràm zane, a'e rupi uze'eg nezewe zanewe, uru'e urezeupeupe.

8 Wenu Zezuz ureze'eg mehe. Upuranu urerehe kury.

— Màràzàwe tuwe peze'eg wi wi typy'ak heta 'ymaw rehe. Pixika'i herehe pezeruzar haw. 9 Peinu zepe heze'eg. Napekwaw kwaw. Aipo napema'enukwaw kwaw akwez 5 typy'ak rehe, a'e typy'ak 5.000 awa wanupe heremiaikaikaw kwer rehe. Màràn kok pemynehem ikurer pupe. 10 Aipo napema'enukwaw kwaw a'e typy'ak rehe, a'e 4.000 awa wanupe heremiaikaikaw kwer rehe. Màràn kok pemynehem ikurer pupe. 11 Aipo napekwaw katu kwaw hema'enukwaw paw pe, typy'ak rehe heze'eg mehe pe. Pezemupy'a parizew watypy'ak imuapiruru kar haw rehe ty wà, xatuxew watypy'ak imuapiruru kar haw rehe nehe ty wà.

12 Na'e urenu katu ize'eg kury, urukwaw katu ima'enukwaw paw kury. Nuze'eg kwaw typy'ak imuapiruru kar haw rehe. Parizew ze'eg rehe zo, xatuxew ze'eg rehe zo ize'eg. Ta'e parizew a'e wà xe, xatuxew a'e wà no xe, upurumu'e mua'u Tupàn ze'eg rehe a'e wà xe.

Pet umume'u Zezuz heko haw a'e kury

13 Na'e oho Zezuz Xezarez tawhu Piri ywy rehe har pe a'e kury. (Ure hemimu'e ure no, oroho ipyr ure no.) A'e ywy rehe uhem ire upuranu urerehe. — Aze teko upuranu uzehezehe wà nehe, — Mo romo Zezuz hekon a'e, aze i'i uzeupeupe wà nehe, ma'in putar amogwer teko herehe uze'eg pà a'e wà nehe, i'i urewe.

14 — Zuàw purumuzahazahak ma'e ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i amo newe wà, uru'e izupe. — Eri ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i amo newe wà no. — Zeremi ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i amogwer newe wà no. — Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i amogwer newe wà no, uru'e izupe.

15 Na'e upuranu urerehe. — Pe no, ma'e peze herehe peze'eg pà, i'i urewe.

16 Uze'eg Ximàw Pet izupe. — Ureruwihawete urepyro har Tupàn hemimur karer romo ereiko ne, Tupàn wikuwe ma'e ta'yr romo ereiko ne, i'i izupe.

17 — Ikatuahy neze'eg ihewe ty, Ximàw, Zuàw ta'yr, i'i Zezuz izupe. — Ta'e ni awa numume'u kwaw 'aw ze'eg newe a'e wà xe. Xo heru ywate har umume'u kwez newe, i'i izupe. 18 — A'e rupi amo ma'e amume'u putar newe ihe nehe kury.

— Aze awa wàpuz uzapo nehe, itahu tàtàahy ma'e wekar putar oho nehe. Ereiko itahu ài ne. A'e rupi amono putar amo nerer newe ihe nehe kury. — Pet, a'e putar newe nehe. (— Ita, i'i a'e her zaneze'eg rupi.) Tàpuz iapo har uzapo wàpuz ita tàtàahy ma'e rehe a'e. Heremiruze'eg a'e wà, heràpuz ài wanekon a'e wà. Azapo putar heràpuz 'àg ita rehe ihe nehe. A'e rupi umàno ma'e kwer wazar nomono kar pixik kwaw heremiruze'eg tatahu pe a'e wà nehe. 19 — Amono e putar Tupàn pureruze'egaw iwàpytymawokaw newe ihe nehe. Aze eremupytu'u kar ma'e iapo re ko ywy rehe har wanupe nehe, amupytu'u kar putar a'e ma'e iapo re ywak rehe har wanupe ihe nehe no. Aze erezapo kar ma'e ko ywy rehe nehe, azapo kar putar a'e ma'e a'e ywak rehe ihe nehe no. 20 — Pemume'u zo Tuwihawete romo Purupyro Ma'e romo hereko haw amogwer wanupe nehe ty wà, ko 'ar rehe nehe ty wà, i'i urewe.

Zezuz umume'u umàno àwàm a'e kury

21 Na'e Zezuz uzypyrog umàno àwàm imume'u pà urewe a'e kury. — Aha putar Zeruzarez tawhu pe ihe nehe. Tàmutàmuzgwer paw a'e wà, xaxeto wanuwihaw a'e wà no, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, upuraraw kar putar ma'erahy tetea'u ihewe a'e wà nehe. Hezuka kar putar wà nehe no. Na'iruz 'ar mehe Tupàn hemugweraw kar putar hemàno haw wi a'e nehe no, i'i urewe.

22 Na'e Pet weraha Zezuz pepa'u urewi kury, uze'eg ahyahy pà izupe kury. — Tuwe

Tupàn nuzapo kar kwaw nezewe haw a'e nehe ty, hezar, i'i izupe. — Tuwe tuwihaw nanezuka kwaw wà nehe, i'i izupe.

23 Uwak Zezuz kury, Pet rehe ume'e pà kury. — Etyryk herenatar wi nehe, Zurupari. Hemupytu'u kar zo pe nehe. Tupàn nanemuze'eg kar kwaw nezewe a'e. Awa ài nema'enukwaw ne, awa ài ereze'eg ne. Nanema'enukwaw kwaw ma'e rehe Tupàn ài ne. Nereze'eg kwaw Tupàn ài ne, i'i izupe. 24 Na'e uze'eg wà urewe.

— Aze awa herupi iho wer a'e nehe, tuwe ni'i kwaw nezewe nehe, — Aze apuraraw ma'erahy ihe nehe, apytu'u putar Zezuz hemiruze'eg romo hereko re ihe nehe, tuwe ni'i kwaw nehe. Upuraraw putar ma'erahy a'e nehe, ywyra kanetar rehe uzywàzywà haw zàwenugar a'e nehe, aze oho herupi a'e nehe, i'i urewe. 25 Aze amo ipurupyro wer weko haw rehe nehe, umukàzym putar nehe. Aze amo umukàzym weko haw nehe, heremiruze'eg romo weko haw rehe nehe, wexak putar nehe. 26 Aze awa upyhyk ma'e ywy rehe har paw rupi nehe, aze a'e re umukàzym weko haw nehe, aipo wiko tuwe ma'e hereko har romo nehe, aipo wiko tuwe hemetarer katu ma'e romo nehe. Nan kwaw pa. Aze umukàzym weko haw nehe, nupuner pixik kwaw ma'e imono haw rehe weko haw ipyro pà nehe. Nupuner pixik kwaw weko haw ipyro haw rehe nehe. 27 Ihe Awa ta'yr ihe, azur wi putar heru ikàgaw ipuràgaw herur pà ihe nehe, hereko haw pe har wanerur pà ihe wà nehe no. A'e 'ar mehe amekuzar putar teko wanemiapo kwer paw rupi katete ihe nehe. 28 Pema'enukwaw katu ko heze'eg rehe nehe ty wà. Amo xe har herexak putar Tuwihawete romo hezur mehe a'e wà nehe, umàno 'ym mehe a'e wà nehe. Ihe Awa ta'yr ihe. Azur putar Tuwihawete romo hereko pà ihe nehe. Teko herexak putar hezur mehe a'e wà nehe.

17

Zezuz uzeapo heny katu ma'e romo a'e kury

1 Na'e 6 'ar pawire Zezuz wata oho a'e kury, Pet heraha pà uzeupi a'e kury. Weraha Xiak a'e no. Weraha tywyr Zuàw uzeupi a'e no. Uzeupir oho a'e zutyka'i ywytyruhu rehe a'e wà. 2 Na'e Zezuz amo ae ma'e romo uzeapo a'e ywytyr rehe wiko mehe a'e kury. Hemimu'e wexak amo ae ma'e romo izeapo mehe a'e wà. Huwa uhyape katu kwarahy ài. Ikamir puku xigatu, kwarahy heny haw ài no. 3 Na'e a'e na'iruz hemimu'e wexak Moizez a'e pe wà. Wexak Eri a'e pe wà no. Moizez a'e, Eri a'e no, uze'eg waiko Zezuz pe a'e wà.

4 Na'e uze'eg Pet Zezuz pe kury. — Urezar, i'i izupe. — Ikatuahy urereko haw xe pepyr ko 'ar rehe ure kury. Aze ereputar nehe, azapo putar na'iruz tàpuz pew xe peme ihe nehe. Heta putar neràpuz nehe. Heta putar Moizez pe a'e nehe no. Heta putar Eri hàpuz a'e nehe no, i'i izupe.

5 Ize'eg mehe we uhem ywàxig uhyape katu ma'e a'e pe wanupe kury, wa'aromo kury. Wenu amo ywàxig rehe uze'eg ma'e a'e wà.

— 'Aw awa hera'yr romo hekon a'e, heremiamutar romo hekon a'e, i'i a'e ze'eg.

— Peinu katu ize'eg nehe ty wà, i'i wanupe. 6 A'e ze'eg henu mehe hemimu'e ukyze katu tuwe izuwi wà. U'ar ywy rehe uwa imuhyk pà wà, uzeaiwyk pà wà. 7 Uhem Zezuz wanuwake kury. Opokok wanehe. — Pepu'àm ty wà, i'i wanupe. — Pekyze zo penemixak kwer wi nehe, i'i wanupe.

8 A'e rupi ume'e uzeiwyr wà. Wexak Zezuz a'e pe wà. Nuexak kwaw Moizez wà, nuexak kwaw Eri wà. Ta'e ukàzym a'e wi wanuwi a'e wà kury xe.

9 Ywytyruhu wi wezyw mehe we Zezuz uze'eg wanupe. — Pemume'u zo kwez ma'e penemixak kwer amo wanupe nehe, teko wanupe nehe, ko 'ar rehe nehe, i'i wanupe. — Ihe Awa ta'yr ihe, akweraw wi putar hemàno re ihe nehe. Xo a'e re zo pepuner imume'u haw rehe nehe, i'i wanupe.

10 Na'e ure hemimu'e ure, urupuranu hehe ure kury.

— Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà, nezewe uze'eg a'e wà. — Tupàn hemimur kar awa romo uzeapo ma'e ràm

tur 'ym mehe we Eri ur putar a'e nehe, i'i waiko teko wamu'e pà wà. Màràzàwe tuwe nezewe haw rehe upurumu'e waiko a'e wà, uru'e izupe. 11 Uze'eg Zezuz urewe.

— Azeharomoete nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e. — Eri a'e nehe, ur putar Tupàn hemimur kar awa romo uzeapo ma'e ràm tur zanune a'e nehe, i'i ze'eg kwehe arer a'e. 12 Ihe ko ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. — Eri uhem wà a'e. Teko nukwaw kwaw hexak mehe wà. Upuraraw kar ma'erahy izupe wà, ta'e ipurupuraraw kar wer hehe izupe wà xe. Nezewegatete wanekon putar ihewe wà nehe no. Nahekwaw kwaw wà nehe no. Ma'erahy upuraraw kar putar ihewe wà nehe no.

13 A'e 'ar mehe we a'e hemimu'e ukwaw tuwe ize'eg a'e wà, ta'e uze'eg Zuàw purumuzahazahak ma'e rehe a'e xe, uzehe a'e no xe.

Zezuz umukatu kwarer tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har a'e kury

14 Zezuz a'e, a'e na'iruz hemimu'e a'e wà no, uzewyr wà teko wapyr a'e wà kury. Na'e ur awa Zezuz pyr a'e kury, huwa rupi wapyk pà upenàràg rehe a'e kury, ta'e ipurenoz wer ma'e rehe izupe a'e xe. 15 — Tuwihaw, i'i izupe. — Epuhareko katu hera'yr nehe. Ta'e he'o a'e xe. Tuweharupi iàkàzym iko a'e, u'ar pà a'e. Amo 'ar mehe u'ar tata pupe. Amo ae 'ar mehe u'ar 'y pupe. 16 Arur neremimu'e wanupe ihe. Nupuner kwaw imukatu haw rehe a'e wà, i'i izupe. 17 Uze'eg Zezuz teko uzeake har wanupe. — Herehe uzeruzar 'ym ma'e romo peiko, peiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo no, i'i wanupe. — Tuweharupi aiko pepyr ihe. Kwehe àro Tupàn pe pezewyr àwàm ihe. Màràn 'ar amumaw putar Tupàn pe pezewyr haw hàro pà nehe, i'i wanupe. — Perur a'e kwarer ihewe nehe kury ty, i'i tu pe.

18 Uze'eg tekwe ikatu 'ym ma'e pe, imuhem kar pà kwarer wi. Uhem tuwe tekwe ikatu 'ym ma'e izuwi. Ikatu kwarer na'arewahy kury.

19 Ure hemimu'e ure, oroho Zezuz pe ure, izupe ureze'eg pà ure. (Xo ure zo uruze'eg izupe. Amogwer teko nuenu kwaw ureze'eg, ta'e naheta kwaw teko ipyr a'e mehe wà xe.) — Màràzàwe tuwe nurupuner kwaw a'e tekwe ikatu 'ym ma'e imuhem kar haw rehe izuwi ure, uru'e izupe, hehe urepuranu pà. 20 Uze'eg urewe.

— Pixika'i herehe pezeruzar haw pe, a'e rupi napepuner kwaw imuhem kar haw rehe puruwi pe. Pema'enukwaw heze'eg rehe nehe ty wà. Aze heta herehe pezeruzar haw nehe, ma'eà'yz pixika'i ma'e mutar her ma'e ài nehe, a'e mehe pepuner peze'egaw rehe ywytyr pe nehe. — Eho xe wi nehe, eho 'a pe nehe, pepuner peze haw rehe izupe nehe. A'e ywytyr peneruzar putar a'e nehe. Pepuner wyzài ma'e iapo haw rehe nehe. 21 Aze pepurumuhem kar wer agwer tekwe ikatu 'ym ma'e wanehe puruwi pe wà nehe, peze'eg tuwe Tupàn pe hehe nehe, pezekwaku pà pemai'u 'ym pà nehe. Xo a'e mehe zo pepuner agwer tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar haw rehe puruwi nehe.

Zezuz uze'eg wi umàno àwàm rehe a'e kury

22 Ure Zezuz hemimu'e paw ure kury, uruzemono'og Karirez ywy rehe ure kury. Na'e uze'eg Zezuz wà urewe kury. — Ihe Awa ta'yr ihe, nan kwehe kwaw Tupàn hemono putar hezuka kar àràm wanupe a'e nehe. 23 Hezuka kar putar a'e wà nehe. Na'iruz 'ar pawire Tupàn hemugweraw kar wi putar hemàno re a'e nehe. Uruzemumikahy ize'eg henu mehe ure.

Zezuz omono temetarer xaxeto wanupe a'e kury

24 Na'e oho Zezuz Kapanau taw pe a'e kury, urerupi a'e kury. Urehem ire Tupàn hàpuzuhu pupe temetarer imono'ogar ur urepyr a'e wà. Upuranu Pet rehe wà. — Zezuz nemu'e har a'e, aipo umur temetarer tàpuzuhu pe a'e, tuwihaw ze'eg heruzar pà a'e, i'i izupe wà.

25 — He'e ty, i'i Pet wanupe. Wixe Pet oho tàpuz me kury. Zezuz a'e ràgypy uze'eg izupe. — Ximàw, i'i izupe. — Ma'e ere ihewe. Mo omono temetarer tuwihawete ko ywy rehe har wanupe a'e wà. Aipo a'e ywy rehe har omono temetarer izupe wà. Aipo amo ae ywy rehe har omono temetarer izupe wà, i'i Pet pe, hehe upuranu pà.

26 — Amo ae ywy rehe har omono izupe a'e wà, i'i Pet izupe. — A'e mehe a'e ywy rehe har nomono kwaw temetarer uwihawete wanupe wà, i'i Zezuz izupe. (— Aiko Tupàn ta'yr romo ihe. Tupàn 'àg tàpuzuhu izar romo hekon a'e. A'e rupi namono kwaw temetarer tàpuz rehe uzekaiw ma'e wanupe ihe, i'i upy'a pe.) 27 — Tuwe rihi. Aze namono kwaw temetarer wanupe nehe, uze'eg zemueteahy putar herehe a'e wà nehe. A'e rupi xiapo nezewe zane nehe kury, i'i Pet pe. — Eho ipirapoz pà yryhu pe nehe ty. Ipira u'u putar pina nehe. Enuhem 'y wi nehe. Erexak putar temetarer tàtà ma'e hekuzar katu ma'e izuru pe nehe. Uhyk putar zanewe nehe. Emono a'e temetarer tàtà ma'e eho xaxeto wanupe nehe. Emekuzar henewer haw nehe, emekuzar nenewer haw nehe no. Uhyk putar zanewe nehe. Na'e Pet weruzar ize'eg oho a'e kury.

18

— Mo wiko putar tuwihawete ikàg wera'u ma'e romo a'e nehe, i'i hemimu'e Zezuz pe wà

1 A'e 'ar mehe we ure hemimu'e ure, oroho ipyr ure, hehe urepuranu pà ure. — Mo wiko putar tuwihawete ikàg wera'u ma'e romo amogwer wanuwi nehe, Tupàn pureruze'eg mehe nehe, uru'e izupe. 2 Wenoz Zezuz kwarer uzeupe a'e kury. Umupu'àm urerenataromo. 3 Uze'eg urewe. — Pema'enukwaw katu ko heze'eg rehe nehe ty wà. Aze napezeapo kwaw amo ae teko ài nehe, aze napeiko kwaw ko kwarer ài nehe, napeiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo nehe. 4 Aze awa wiko ko kwarer ài nehe, aze ikàg 'ym ma'e ài hekon nehe, xo a'e mehe zo wiko putar tuwihaw romo Tupàn pureruze'eg mehe nehe. 5 Aze awa uze'eg nezewe nehe, — Azekaiw katu putar agwer kwarer wanehe ihe nehe, ta'e Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo wanekon a'e wà xe, aze i'i nehe, a'e mehe wiko putar herehe uzekaiw katu ma'e ài a'e nehe no.

— Zurupari uzapo kar ikatu 'ym ma'e iko purupe a'e, i'i Zezuz a'e kury

6 Uze'eg urewe. — Aze awa umupytu'u kar agwer kwarer herehe uzeruzar ire a'e wà nehe, Tupàn uzepyk putar tuwe a'e awa rehe a'e nehe. Aze mo xiàpixi itahu iazuromo, aze mo xityk heraha 'y mytepe, izuka pà, ikatu wera'u mo izupe. A'e mehe mo nupuner iwer mo ikatu 'ym ma'e iapo kar haw rehe amo ae kwarer pe. Ta'e Tupàn wikwahy tuwe agwer teko wanupe a'e xe. 7 Teko uzemumikahy putar a'e wà nehe, ta'e Zurupari uzapo kar ma'e iko wanupe a'e xe, Tupàn hape iawy kar pà wanupe a'e xe. Tuweharupi uzapo kar agwer ma'e teko wanupe a'e, ta'e na'ikatu pixik kwaw a'e xe. Tupàn uzepyk putar a'e teko wanehe nehe. Uzepyk putar iapo kar har rehe a'e nehe no.

8 Aze amo awa ipo umupytu'u kar herehe izeruzar ire nehe, tuwe omonohok opo heityk pà nehe. Tupàn pyr pitài opo heraha haw ikatu wera'u tatahu pe iho haw mokoz opo heraha haw wi a'e.

Aze amo awa ipy umupytu'u kar amo herehe izeruzar ire nehe, tuwe omonohok upy heityk pà nehe. Tupàn pyr pitài upy heraha haw ikatu wera'u tatahu pe iho haw mokoz upy heraha haw wi a'e no. 9 Aze heha umupytu'u kar etea'i amo herehe izeruzar ire nehe, tuwe o'ok weha heityk pà nehe. Tupàn pyr pitài weha heraha haw ikatu wera'u tatahu pe iho haw mokoz weha heraha haw wi.

Àràpuhàràn ukàzym ma'e rehe uze'eg a'e kury

10 Uze'eg wiwi Zezuz urewe.

— Peze'eg zemueteahy zo agwer kwarer wanehe nehe. Ta'e Tupàn heko haw pe har a'e wà xe, ko kwarer wanehe uzekaiw ma'e a'e wà xe, wiko Tupàn ywak rehe har huwa rupi tuweharupi a'e wà xe. 11 Ta'e ihe Awa ta'yr ihe xe, azur ko ywy rehe ihe xe, tatahu pe oho ma'e ràm tatahu wi wapyro pà ihe xe. 12 Aze awa wereko 100 weimaw àràpuhàràn a'e wà nehe, aze pitài heimaw ukàzym oho izuwi a'e nehe, ma'e uzapo putar a'e nehe. Wezar putar amogwer weimaw ywytyr rehe wamumai'u kar pà a'e wà nehe. Wekar putar amo ukàzym ma'e kwer oho nehe.

13 Aze wexak nehe, hurywete putar tuwe nehe. Hurywete putar a'e nehe, ta'e amogwer nukàzym kwaw a'e wà xe. Hurywete wera'u putar nehe, ta'e wexak putar ukàzym ma'e kwer a'e nehe no xe.

14 Nezewegatete penu ywate har hurywete
putar a'e nehe, aze upyro amo kwarer
tatahu wi a'e nehe. Aze pitài kwarer
oho tatahu pe nehe, Tupàn uzemumikahy
putar nehe. (Aze pitài uzehe uzeruzar
ma'e kwarer zàwenugar oho tatahu pe
nehe, uzemumikahy putar nehe.)

Zezuz uze'eg uzeruzar ma'e ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e kury

15 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe.)
— Aze amo uzeruzar ma'e uzapo ikatu
'ym ma'e newe a'e nehe, emume'u hemi-
apo kwer eho izupe nehe. Ne zutyka'i eho
izupe neze'eg pà nehe. Eze'eg zo izupe amo
wanuwa rupi nehe. Aze uzeapyaka nerehe
nehe, aze uzemumikahy tuwe wemiapo
kwer rehe nehe, ikatuahy Tupàn pe nehe,
ta'e uzewyr putar Tupàn pe a'e nehe xe.
16 Aze na'ipurenu wer kwaw neze'eg rehe
nehe, a'e mehe eze'eg wi eho izupe nehe
no, amo mokoz teko waneraha pà nerupi
nehe no. Eze'eg wi izupe nehe. A'e
rupi amogwer wenu putar hemiapo kwer
imume'u haw a'e wà nehe. Aze ru'u mokoz
wenu putar wà nehe, aze ru'u na'iruz wà
nehe. Ta'e Tupàn ze'eg kwehe arer pape
rehe imuapyk pyrer uzapo kar nezewe
haw zanewe a'e xe. 17 Aze na'ipurenu wer
pixik kwaw neze'eg rehe nehe, waze'eg
rehe nehe, a'e mehe emume'u hemiapo
kwer eho uzeruzar ma'e wazemono'ogaw
pe nehe. A'e mehe uzemono'og ma'e
uze'eg putar izupe a'e wà nehe, heruze'eg
pà a'e wà nehe, hemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e imume'u pà izupe a'e wà nehe. Aze
nuweruzar kwaw waze'eg nehe, pemono
kar a'e uzeruzar ma'e pezemono'ogaw wi
nehe, ta'e ma'e rehe imunar ma'e ài hekon
a'e xe.

Ikatu 'ym ma'e imunànaw rehe uze'eg a'e

18 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe.)
— A'e rupi amume'u putar ko ma'e peme
ihe nehe kury. — Tupàn umunàn putar
neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe,
aze peze amo pe nehe, a'e mehe Tupàn
umunàn putar hemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e a'e nehe. — Tupàn numunàn kwaw
neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe,
aze peze amo pe nehe, a'e mehe Tupàn
numunàn kwaw hemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e a'e nehe.
19 Amo ae ma'e amume'u putar peme ihe
nehe no. — Aze mokoz teko wenoz ma'e
Tupàn pe a'e wà nehe, aze uzuawygatu
waneminoz a'e wà nehe, heru ywate har
uzapo putar a'e ma'e wanupe a'e nehe.
20 Aze mokoz teko uzemono'og hemuwete
katu pà a'e wà nehe, aze na'iruz teko uze-
mono'og hemuwete katu pà a'e wà nehe,
aiko putar a'e pe wainuromo ihe nehe.

Uma'ereko ma'e ikatu 'ym ma'e rehe uze'eg a'e kury

21 Na'e uhem Pet Zezuz pe kury, hehe
upuranu pà kury. — Hezar, i'i izupe. —
Aze amo uzeruzar ma'e uzapo ikatu 'ym
ma'e ihewe nehe, hereharaz putar hemi-
apo kwer wi ihe nehe. Aze uzapo wi
nehe, hereharaz wi hemiapo kwer wi ihe
nehe no, imunàn pà ihe nehe no. Nazepyk
kwaw hehe nehe. Màràn hemiapo kwer
wi apuner hereharaz haw rehe nehe. Aze
ru'u 7 haw hereharaz putar izuwi nehe, i'i
izupe.
22 — Nan, i'i Zezuz urewe. — 70 haw 7
haw nereharaz hemiapo kwer wi ne nehe
ty, i'i izupe. (-Hemiapo kwer paw wi nere-
haraz nehe, i'i izupe.) 23 Na'e umume'u
amo ma'emume'u haw urewe kury.
— Amo teko unewer temetarer rehe uzar
pe a'e wà. Wazar umuapyk wanewer haw
pape rehe a'e. Amo 'ar mehe wazar ur
a'e pape hexak pà a'e kury. 24 Uzypyrog
hexak pà a'e, wemetarer ipapar pà a'e. A'e
'ar mehe we werur amo awa huwa rupi
wà. Temetarer tetea'u rehe a'e awa un-
ewer uzar pe a'e, uwihaw pe a'e. (Aze 100
awa umumaw 100 kwarahy uma'ereko pà
a'e wà, nomono'og kwaw temetarer a'e in-
ewer awer zàwe a'e wà.) 25 Naheta kwaw
temetarer izupe, a'e rupi nupuner kwaw
hemetarer hekuzar imono haw rehe uzar
pe a'e. A'e rupi izar uze'eg zauxiapekwer
wanupe kury.
— Peme'eg kwez awa peho amo tuwi-
haw pe nehe. Peme'eg hemireko nehe
no, peme'eg ipurumuzàmuzàg wà nehe
no, peme'eg ima'e paw rupi katete
nehe no. Nezewe mehe apyhyk wi
putar heremetarer ihe nehe. Ta'e un-
ewer temetarer tetea'u rehe ihewe a'e

xe. Uma'ereko putar amo tuwihaw pe kawaru ài a'e nehe, ta'e nupuner kwaw heremetarer imuzewyr haw rehe ihewe a'e xe, i'i wanupe. 26 U'ar a'e awa upenàràg rehe uzar huwa rupi a'e kury, ma'e henoz pà izupe a'e kury. — Hepuhareko katu pe nehe, eàro tuwe nehe, amono'og putar neremetarer paw rupi nehe, newe hekuzar imono pà nehe, i'i izupe.

27 Upuhareko izar a'e. A'e rupi heharaz wemetarer wi a'e. Omono kar a'e awa a'e wi uzewi a'e. 28 Oho a'e wi uzar wi kury. Wata mehe wexak amo awa pe rupi kury. — Erenewer ihewe, i'i wemixak kwer pe. Pixika'i inewer haw. (Xo pitài 'ar rehe ima'ereko haw hekuzar zo). Upyhyk a'e awa iazuromo kury, uzuka etea'i kury. — Tàrityka'i emuzewyr heremetarer ihewe nehe ty, i'i ahyahy izupe.

29 Na'e a'e awa u'ar upenàràg rehe wapyk pà kury, uze'eg pà izupe kury. — Hepuhareko katu pe nehe, eàro tuwe nehe. Amono'og putar neremetarer paw rupi ihe nehe, newe imuzewyr pà ihe nehe, i'i izupe.

30 Nuàro kwaw a'e. Umunehew kar zemunehew paw pe a'e.

— Erepyta putar xe zemunehew paw pe nehe. Aze eremuzewyr heremetarer ihewe nehe, xo a'e mehe zo erepuner xe wi nehemaw rehe nehe, i'i izupe. 31 Amogwer tuwihaw hemiruze'eg wexak nezewe haw a'e wà. Wikwahy hexak mehe wà. Umume'u paw oho uwihaw pe wà, uzar pe wà. 32 A'e rupi tuwihaw werur kar a'e awa iaiw ma'e uzeupe kury.

— Uma'ereko ma'e ikatu 'ym ma'e romo ereiko ne. Erenewer temetarer tetea'u rehe ihewe ne.

— Namuzewyr kar kwaw a'e heremetarer newe nehe, a'e newe ihe. Hereharaz izuwi ihe, ta'e erenoz ihewe ne xe. 33 Urupuhareko ihe. Màràzàwe tuwe nerepuhareko kwaw amo ne, i'i izupe. 34 A'e rupi wikwahy izar. Umunehew kar a'e awa zemunehew paw pe kury. — Erepyta putar xe nehe. Aze eremuzewyr heremetarer ihewe paw rupi nehe, xo a'e mehe zo erepuner xe wi nehemaw rehe nehe, i'i izupe. 35 Na'e uze'eg wi Zezuz urewe kury.

— Heru ywate har a'e nehe no, nezewegatete uzapo putar peme paw rupi katete a'e nehe no. Aze napeneharaz kwaw penapihar hemiapo kwer wi nehe, ikatu 'ym ma'e peme iapo mehe nehe, heru ywate har naheharaz kwaw penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e nehe no.

19

Zezuz upurumu'e a'e kury. — Pepuir zo penemireko wanuwi nehe, i'i wanupe

1 A'e ma'e imume'u pawire uhem Zezuz oho a'e wi Karirez ywy wi a'e kury. Uhem oho Zutez ywy rehe, Zotàw yrykawaz. 2 Teko tetea'u oho waiko haikweromo wà. Umukatu ima'eahy ma'e tetea'u oho iko a'e ywy rehe wata mehe a'e wà.

3 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e uhem wà ipyr a'e wà. Ipurumuze'eg zemueteahy kar wer hehe wà. Uze'eg izupe wà. — Aze awa ipuir e wer wemireko wi nehe, ma'in ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer agwer awa rehe a'e, i'i izupe wà. 4 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Aipo napemugeta pixik kwaw Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer. Izypy mehe Tupàn uzapo awa a'e, uzapo kuzà a'e no. 5 A'e rupi awa uhem putar u wi uhy wi a'e nehe, wemireko rehe we wiko pà a'e nehe. Mokoz teko a'e wà nehe, pitài teko romo wanekon putar a'e wà nehe, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer. 6 A'e rupi nuiko kwaw mokoz teko romo wà kury. Pitài teko romo wanekon wà kury. Teko nupuner kwaw wamuza'ak kar haw rehe a'e wà nehe, ta'e Tupàn umuigo kar pitài romo a'e wà xe.

7 Akwez parizew upuranu hehe a'e wà kury. — Màràzàwe tuwe Moizez umupuir kar awa hemireko wi a'e wà. — Aze awa ipuir wer wemireko wi nehe, tuwe umume'u upuir haw izupe nehe, uze'eg imuapyk pà pape rehe nehe. A'e mehe upuner uzewi imono kar haw rehe nehe, i'i Moizez zaneipy wanupe a'e. Màràzàwe tuwe nezewe i'i a'e, i'i parizew Zezuz pe wà. 8 Uze'eg Zezuz wanupe kury.

— Nezewe i'i Moizez a'e, ta'e zawaiw katu pemu'e haw xe, zawaiw katu peipy wamu'e haw a'e wà no xe. Nan kwaw nezewe izypy mehe. Izypy mehe ywy iapo re awa iapo re kuzà iapo re teko weruzar

Tupàn ze'eg a'e wà. 9 Ko ma'e amume'u
putar peme ihe nehe kury. Aze kuzà ikatu
umen pe nehe, aze noho pixik kwaw amo
ae awa puhe nehe, aze imen upuir izuwi
nehe, aze a'e re wereko amo kuzà a'e nehe,
a'e mehe a'e awa ikatu 'ym ma'e iapo har
romo hekon Tupàn huwa rupi a'e nehe. A'e
kuzà pyahu ma'e hereko haw a'e, nuzawy
kwaw kuzà wyzài puhe iho haw Tupàn
huwa rupi a'e.

10 Na'e uruze'eg izupe ure kury. — Aze
nezewe wanekon wà nehe, a'e mehe ikatu
wera'u wazereko 'ymaw wanupe nehe,
uru'e izupe.

11 — Ko ze'eg namume'u kwaw teko
nànàn ihe. Aze Tupàn ipurumume'u wer
ko ze'eg rehe amo awa pe nehe, amo kuzà
pe nehe, a'e mehe, tuwe weruzar wà nehe.
12 Heta awa hemireko 'ym ma'e a'e wà.
Amo nupuner kwaw wemireko haw rehe
a'e, ta'e uzexak kar mehe arer we nezewe
hekon a'e xe. Amo ae awa nupuner kwaw
wemireko haw rehe a'e, ta'e teko nezewe
haw romo umuigo kar a'e wà xe. Amo ae
awa nahemireko kwaw a'e, ta'e uzekwaku
nezewe a'e xe, uzemonokatu pà Tupàn
pureruze'egaw pe a'e xe. Aze awa up-
uner ko ze'eg heruzar haw rehe nehe, tuwe
weruzar nehe.

Zezuz opokok kwarearer wanehe a'e kury

13 Na'e teko werur kwarearer Zezuz pe
a'e wà kury. — Epokok wanehe, i'i izupe
wà. Ure hemimu'e ure, uruze'eg ahyahy
wanupe ure. — Perur zo kwarearer izupe
pe wà nehe, uru'e wanupe. 14 Uze'eg Zezuz
urewe. — Tuwe kwarer ur ihewe a'e wà
nehe. Pemupytu'u kar zo wanur ire pe wà
nehe. Ta'e Tupàn hemiruze'eg a'e wà xe,
agwer kwarearer wazàwe wanekon a'e wà
xe. (Aze teko heko wer Tupàn hemiruze'eg
romo wà nehe, tuwe uzeruzar herehe
kwarera'i wazàwe nehe), i'i urewe.

15 Na'e opokok kwarer wanehe kury. A'e
re uhem oho a'e wi wanuwi.

Hemetarer katu ma'e uze'eg wà Zezuz pe a'e kury

16 Amo 'ar mehe amo awa ur Zezuz pyr
a'e. — Purumu'e ma'e, i'i izupe.

— Heho wer Tupàn pyr ihe, hemàno re
ihe. Hereko wer ipyr tuweharupi ihe. Ma'e
azapo putar hezemuawyze kar pà izupe
nehe, i'i izupe. 17 — Màràzàwe tuwe ere-
puranu iko herehe ne, Màràzàwe tuwe ere-
mume'u kar ikatuahy ma'e rehe neremi-
apo ràm ikatu ma'e ihewe ne, i'i izupe.

— Pitài zo ikatuahy ma'e heta a'e. Tupàn
a'e ikatuahy ma'e romo hekon a'e. Eruzar
ize'eg kwehe arer eho nehe, aze nereko
wer tuweharupi ipyr nehe, i'i izupe.

18 — Ma'enugar ze'eg kwehe arer aruzar
putar ihe nehe, i'i Zezuz pe. Uze'eg Zezuz
izupe.

— Epuruzuka zo nehe. Eho zo
neremireko 'ym puhe nehe. Nemunar
zo amo ma'e rehe nehe. Neremu'em zo
nehe. 19 Ezeruze'egatu neru, nehy rehe
nehe no. Ezamutar katu nerapi har nehe,
nezeamutar katu haw zàwe nehe, i'i Zezuz
izupe.

20 — Aruzar a'e ze'eg paw tuweharupi
ihe, i'i Zezuz pe. — Ma'e azapo putar ihe
nehe kury, i'i izupe.

21 — Aze ikatuahy ma'e romo nereko wer
azeharomoete nehe, eme'eg nema'e paw
eho nehe, a'e re emono hekuzar arer ma'e
hereko 'ymar wanupe nehe. Neremetarer
paw imono e pawire nehe, eata eho herupi
nehe (heremimu'e romo nereko pà nehe).
Ta'e erereko putar ma'e tetea'u nehe xe,
Tupàn pyr neho mehe nehe xe, i'i Zezuz
izupe.

22 Ize'eg henu mehe uzemumikahy a'e
awa a'e, ta'e hemetarer katu ma'e romo
hekon a'e xe. 23 Na'e uze'eg Zezuz urewe
kury. — Zawaiw katu hemetarer katu
ma'e Tupàn hemiruze'eg romo heko haw
a'e. 24 Amo ma'e amume'u putar peme ihe
nehe kury. Zawaiw katu kawaru kupewa'a
heixe haw aguz kwar rupi a'e. Zawaiw
katu wera'u hemetarer katu ma'e Tupàn
hemiruze'eg romo heko haw a'e.

25 Ure hemimu'e ure, ize'eg henu re ure-
pytuhegatu ure. — Mo upuner oho haw
rehe Tupàn pyr a'e nehe. Aipo Tupàn
nupyro kwaw ni amo nehe, uru'e izupe,
hehe urepuranu pà.

26 Ume'egatu Zezuz urerehe. — Teko
nupuner kwaw a'e wà nehe. Xo Tupàn zo
upuner wyzài ma'e iapo haw rehe a'e. Xo

a'e zo upuner purupyro haw rehe a'e, i'i urewe.
27 Na'e Pet uze'eg izupe a'e no. — Ure urezar urema'e paw rupi ure, nerupi ureho pà ure. Ma'e urereko putar ure nehe, i'i izupe.
28 Uze'eg Zezuz urewe.

Ko ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. Ihe Awa ta'yr ihe. Apyk putar tuwihaw henaw rehe ihe nehe, 'ar ipyahu ma'e ihem mehe ihe nehe. A'e 'ar mehe peapyk putar tuwihaw henaw rehe pe nehe no. Izaew ta'yr a'e wà, 12 waneta haw wà. Wazuapyapyr a'e wà no, uzezaikaikaw 12 romo a'e wà. Peiko 12 romo pe no. A'e 'ar mehe peiko putar a'e 12 pegegwer waneruze'egar romo pe nehe no.
29 Aze awa wezar wàpuz nehe, aze wezar wywyr nehe, aze wezar weinyr nehe, aze wezar u nehe, aze wezar uhy nehe, aze wezar wa'yr nehe, aze wezar oko nehe, aze wezar a'e ma'e paw nehe, herupi oho pà nehe, heremiruze'eg romo wiko pà nehe, a'e mehe wereko putar ma'e tetea'u wera'u a'e nehe. Aze pitài ma'e wereko xe nehe, 100 ma'e wereko putar amo 'ar mehe nehe. Wiko putar tuweharupi Tupàn pyr nehe no. 30 Tuwihaw ko 'ar rehe har tetea'u wiko putar ikàg 'ym ma'e romo a'e 'ar mehe a'e wà nehe. Ikàg 'ym ma'e ko 'ar rehe har tetea'u wiko putar tuwihaw romo a'e 'ar mehe a'e wà nehe no.

20

Ma'ywa 'yw rehe uzekaiw ma'e rehe uze'eg a'e kury

1 Na'e Zezuz umume'u amo ae ma'e urewe a'e kury.

— Tupàn pureruze'egaw a'e, nezewe a'e. Kwehe mehe awa uzapo oko a'e. Heta tetea'u ma'ywa 'yw iko pe a'e. I'a katu ma'ywa 'yw. A'e rupi izi'itahy izar wekar ma'ywa po'o àràm oho wà, oko pe waneraha pà wà. 2 — Aze pemumaw pitài 'ar pema'ereko pà heko pe nehe, amono putar pitài temetarer peme ihe nehe, i'i wanupe.
3 Na'e 9 or mehe oho wi taw mytepe kury. Wexak amo ae awa a'e pe wà. Wiko e a'e pe a'e wà. 4 — Pema'ereko peho heko pe nehe ty wà, i'i wanupe. — Amekuzar katu putar pema'ereko haw peme ihe nehe, i'i wanupe.
5 A'e rupi a'e awa uma'ereko oho iko pe a'e wà kury. Na'e izar oho wi taw mytepe kwarahy wapytepe hin mehe no. Omono kar amo ae awa oko pe a'e wà no.
6 Kwarahy heixe etea'i mehe oho wi taw mytepe no. Wexak amo awa a'e pe wà no. Wiko e a'e pe wà. — Màràzàwe tuwe napema'ereko kwaw, i'i wanupe.
7 — Ta'e ni amo numume'u kwaw ma'ereko haw urewe a'e wà xe, i'i izupe wà. — Pema'ereko peho heko pe nehe ty wà, i'i wanupe.
8 Pyhaw kury. Ko zar uze'eg uma'ereko ma'e waneruze'egar pe kury. — Enoz uma'ereko ma'e wamuwà nezeupe ne wà nehe ty. Emekuzar wama'ereko awer wanupe nehe ty. Kwarahy ihem etea'i mehe arer ràgypy upyhyk putar wemetarer a'e wà nehe. Izi'itahy mehe arer upyhyk putar wemetarer iahykaw rehe a'e wà nehe no, i'i izupe.
9 Omono pitài temetarer tàtà parat wanupe kury, karuketea'i mehe arer wanupe kury. 10 Na'e izi'itahy mehe arer uhem wemetarer ipyhyk pà a'e wà no. — Hà, umur putar temetarer tetea'u zanewe a'e nehe, ta'e izi'itahy zazypyrog zanema'ereko pà izupe zane xe, i'i izupe wà. Nukwaw kwaw ko zar wà. Omono xo pitài temetarer zo wanupe pitàitàigatu a'e. 11 Upyhyk wemetarer wà. Uze'eg zemueteahy ko zar rehe wà.
12 — Iahykaw rehe har xo pitài 'or zo umumaw uma'ereko pà a'e wà. Zane zane, izi'itahy zazypyrog zanema'ereko pà izupe zane. Kwarahy hakuahy zanewe. Màràzàwe tuwe uzuawygatu zanema'ereko awer hekuzar, i'i uzeupeupe wà.
13 Ko zar uze'eg wanupe kury.

— Nahemunar kwaw penemetarer rehe kwez ihe. — Urumumaw putar pitài 'ar urema'ereko pà pitài temetarer tàtà parat rehe ure nehe, peze ihewe. Amekuzar pema'ereko awer kwez peze'eg awer rupi ihe, i'i wanupe. 14 — Pepyhyk penemetarer nehe, peho peneko haw pe nehe. Heporomono wer ko temetarer rehe uma'ereko ma'e nànàn ihe. Amo uzypyrog karuk etea'i mehe wà. Pe pezypyrog

izi'itahy. Zuawygatu ihewe. 15 Apuner heremetarer imono haw rehe wyzài awa wanupe ihe. A'e rupi amono e wanupe ihe. Màràzàwe tuwe penewyrowyroahy wanehe, i'i ko zar wanupe.

16 Umumaw Zezuz a'e ma'emume'u haw a'e kury. Nezewegatete Tupàn hemiruze'eg a'e wà nehe no. Iahykaw rehe uzeruzar ma'e kwer a'e wà nehe, izypy mehe uzeruzar ma'e kwer ài wanekon putar Tupàn pe a'e wà nehe. Izypy mehe ur ma'e kwer a'e wà nehe, nuzawy kwaw iahykaw rehe ur ma'e kwer izupe a'e wà nehe no.

Umume'u wi Zezuz umàno àwàm a'e kury

17 Wata Zezuz oho iko a'e, Zeruzarez tawhu kutyr a'e. Ure hemimu'eete ure, uruata hupi ure. (12 urereta haw ure.) Ureata mehe uremono'og uzepyr a'e. Uze'eg urewe wata mehe. Amogwer nuwata kwaw hupi a'e 'ar mehe a'e wà.

18 — Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe ty wà, i'i urewe.

— Zaha putar Zeruzarez tawhu pe zane nehe kury. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Zurupari uze'eg putar xaxeto wanuwihaw wanupe a'e nehe. Uze'eg putar ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e wanupe a'e nehe no. Hepyhyk kar putar wanupe nehe. Umume'u putar hezuka àwàm teko wanuwa rupi a'e wà nehe. 19 A'e re tuwihaw hemono putar Zutew 'ym wanuwihaw pe a'e wà nehe no. Zauxiapekwer uze'eg zemueteahy putar herehe a'e wà nehe, herehe upukapuka pà a'e wà nehe, herehe uze'eg uryw ahyahy pà a'e wà nehe no. Hepetepetek putar wà nehe. Uzywàzywà putar hepo wà nehe. Uzywàzywà putar hepy wà nehe no, ywyra kanetar rehe wà nehe no. Upir putar ywyra kanetar imupu'àm pà wà nehe no, ywykwar pupe imono pà wà nehe no. Àmàno putar a'e pe ihe nehe. Na'iruz 'ar mehe akweraw wi putar hemàno re ihe nehe.

Kuzà uze'eg Zezuz pe umemyr wanehe a'e kury

20 Na'e Zepetew ta'yr wahy ur a'e pe Zezuz ipyr a'e kury, umemyr wanerur pà ipyr a'e kury. (Xiak a'e, Zuàw a'e no, Zepetew ta'yr romo wanekon a'e wà.) Wahy uzeamumew huwa rupi, ma'erenoz pà izupe.

21 — Ma'e ereputar ne, zàkwà, i'i izupe. — Emume'u tuwe ma'e ihewe nehe, 'y, i'i izupe. — Emuapyk kar 'aw hememyr neruwake ne wà nehe, 'y, Tuwihawete romo nereko mehe ne wà nehe, 'y, i'i izupe. — Emuapyk kar amo neawyze har rehe nehe, 'y, emuapyk inugwer neahur rehe nehe, 'y, i'i izupe. (Nezewe mehe wiko putar tuwihaw ikàg wera'u ma'e nepyr a'e wà nehe, i'i izupe.) 22 Uze'eg Zezuz a'e wemimu'e wanupe kury.

— Napekwaw kwaw peneminozgwer, i'i wanupe. — A'u putar amo kanek por ihe nehe kury. Aipo pepuner agwer kanek por i'u haw rehe nehe no, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. — Urupuner ure nehe, ty, i'i izupe wà.

23 — Azeharomoete pe'u putar a'e kanek por hezàwegatete nehe, i'i wanupe. (Umàno àwàm rehe wamàno àwàm rehe ize'eg a'e.) — Ihe ihe, naexaexak kwaw heruwake wapyk ma'e ràm ihe wà. Ta'e xo heru zo a'e xe, wanexanexakar romo hekon a'e xe, i'i wanupe.

24 Ure amogwer 10 hemimu'e ure, urenu waneminozgwer ure. Uruikwahy henu mehe. — Peneko wera'u wer urewi, uru'e wanupe. 25 A'e rupi uremono'og Zezuz uremuwà uzepyr a'e kury. Uze'eg urewe.

— Pekwaw katu ko ma'e. Tuwihaw a'e wà, uzapo kar tuwe ma'e waiko wemiruze'eg wanupe a'e wà. Pureruze'eg ma'e a'e wà no, weruze'eg tuwe wemiruze'eg waiko a'e wà no. 26 Napeiko kwaw nezewe pezeupeupe nehe. Aze awa tuwihaw romo heko wer nehe, Tupàn pyr wiko mehe nehe, tuwe wiko amogwer wanemiruze'eg romo a'e nehe. Tuwe wiko uma'ereko ma'e ài wanupe nehe. 27 Aze awa heko wer peneruze'egar romo nehe, tuwe wiko penemiruze'eg romo nehe. 28 Ihe Awa ta'yr ihe, nazur kwaw ma'e iapo kar pà purupe ihe. Azur ma'e iapo pà purupe ihe. Azur hezezuka kar pà teko tetea'u wapyro pà ihe.

Zezuz umukatu mokoz hehàpyhà 'ym ma'e a'e wà kury

29 Uhem Zezuz oho Zeriko tawhu wi a'e
kury. Uhem mehe teko tetea'u oho haik-
weromo a'e wà. 30 Mokoz awa hehàpyhà
'ym ma'e wapyk in pe iwyr a'e wà. Wenu
Zezuz ikwaw mehe wà. Uzypyrog uha-
pukaz pà izupe wà. — Ne Tawi izuapyr ne
ty, i'i izupe wà. — Urepuhareko pe nehe ty,
i'i izupe wà.
31 — Peze'eg zo izupe nehe ty wà, i'i
ahyahy teko a'e awa wanupe wà. Uha-
pukaz wi wi izupe wà. — Ne Tawi izuapyr
ne, urepuhareko pe nehe ty, i'i wi izupe wà.
32 Upytu'u Zezuz wata re a'e. Uhapukaz
wanupe. — Ma'e pezapo kar putar ihewe
nehe, i'i wanupe.
33 — Tuwihaw, i'i izupe wà. — Emukatu
urereha nehe ty, i'i izupe wà.
34 Upuhareko katu Zezuz a'e wà. Opokok
waneha rehe. Na'arewahy hehàpyhàgatu
wà kury. Oho hupi wà kury.

21

Wixe Zezuz Zeruzarez tawhu pe a'e kury

1 Zeruzarez tawhu kutyr oho mehe
uhem Zezuz Metewaze taw pe a'e kury.
A'e taw ywytyr Uri tyw her ma'e rehe tuz
a'e. Na'e omono kar mokoz wemimu'e
wenataromo a'e wà, ma'e iapo kar
pà wanupe a'e wà. 2 — Peho pe pe
tawhu penenataromo har pe nehe ty wà.
Na'arewahy pexak putar zumen iàpixi
pyrer a'e pe nehe. Imemyr u'àm huwake
no. Pekwaraw peho nehe. Perur xe
ihewe nehe. 3 — Màràzàwe tuwe pekwaw
hereimaw pe, aze awa i'i peme nehe, —
Urezar uputar a'e, peze izupe nehe. A'e
mehe werur kar putar weimaw peme a'e
nehe, i'i wanupe. 4 Uzeapo nezewe a'e,
ta'e nezewe haw umume'u Tupàn ze'eg
imume'u har kwehe arer a'e xe. Na'aw
ize'eg awer xe a'e.

5 Pemume'u tuwihaw tur haw peho nehe,
Xiàw tawhu pe har wanupe nehe.
Tàrityka'i uhem putar penuwihaw wà a'e
nehe kury, pepyr a'e nehe kury.
Wata iko zumen ku'az a'e.
Zumen imemyr ku'az wapyk pà a'e.

6 A'e rupi hemimu'e oho henataromo a'e
wà kury. Weruzar ize'eg wà. 7 Werur
zumen izupe wà, werur imemyr wà no.
Omono ukamir ikupe pe wà. Oho Zezuz
iku'az kury. Weruata heraha tawhu kutyr
kury. 8 Teko tetea'u upupirar ukamir pe
rupi a'e wà, iho àwàm rupi izupe a'e wà.
Amo teko omonohok ka'a huwer oho a'e
wà no, imono pà pe rupi iho àwàm rupi
a'e wà no. 9 Teko Zezuz henataromo wata
ma'e a'e wà, haikweromo wata ma'e a'e wà
no, uzypyrog izupe uhapukaz pà a'e wà
kury.

— Ikatuahy Tawi izuapyr a'e.
Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e izupe
nehe,
ta'e ur iko Zanezar her rehe a'e xe.
(Ta'e Tupàn Zanezar umur kar xe a'e xe.)
Azeharomoete Tupàn ikatuahy a'e,
i'i wà.

10 Zezuz Zeruzarez tawhu pe heixe mehe
teko a'e pe har paw upuranu uzehezehe a'e
wà. — Mo romo 'aw awa hekon a'e, i'i izupe
wà, uzehezehe upuranu pà wà.
11 — Aikwez Zezuz a'e, Tupàn ze'eg
imume'u har romo hekon a'e, Nazare taw
pe har Karirez ywy rehe har romo hekon
a'e, i'i hupi wata ma'e wà, tawhu pe har
wanupe wà.

Wixe Zezuz oho Tupàn hàpuzuhu pupe a'e kury

12 Zeruzarez tawhu pe uhem ire Zezuz
wixe oho Tupàn hàpuzuhu pe a'e kury. Ma'e
me'egar wiko a'e pe a'e wà, ma'e ime'eg
pà a'e wà. Ma'eme'eg kar har wiko a'e
pe a'e wà no, ma'e ime'eg kar pà a'e wà
no. Na'e Zezuz umuhem kar a'e teko wa-
mono a'e wi a'e wà. Temetarer ima'e har
a'e pe hin a'e wà no. Weruwak Zezuz
ywyrapew imono wanuwi kury. Pykahu
me'egar a'e pe wanekon a'e wà no. Ta'e
teko ume'eg kar pykahu Tupàn pe imono
pyràm a'e pe a'e wà xe. Weruwak wa-
nenaw imono wanuwi a'e no. 13 Uze'eg
nezewe wanupe kury. — Nezewe i'i Tupàn
a'e, uze'eg imuapyk kar pà pape rehe a'e.
— Azapo kar heràpuzuhu ihe. A'e rupi teko
upuner ihewe uze'egaw rehe a'e wà, a'e
pe a'e wà. Pe kury, pezapo heràpuzuhu
amo ae ma'e romo pe kury. Ma'e rehe

imunar ma'e waneko haw romo pezapo heràpuzuhu kury, i'i ahyahy wanupe.

14 Hehàpyhà 'ym ma'e ur izupe tàpuzuhu pe heko mehe a'e wà. Wata 'ym ma'e ur izupe a'e wà no. Umukatu a'e wà. 15 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, wikwahy hemiapo kwer ikatuahy ma'e hexak mehe a'e wà. Kwarearer heiheihem a'e wà, tàpuzuhu pupe a'e wà. — Ikatuahy Tawi ta'yr a'e, i'i oho waiko wà. Tuwihaw wikwahy henu pà wà.

16 A'e rupi uze'eg oho Zezuz pe wà. — Aipo ereinu waze'egaw ne, i'i izupe wà. — Azeharomoete ainu waze'egaw ihe, i'i wanupe. — Nezewe i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer.

— Eremu'e kwarearer ne wà. A'e rupi te kwarearer pixika'i ma'e ukwaw herehe uze'egatu haw a'e wà kury. Herehe waze'egatu haw ikatuahy ihewe a'e.

17 Na'e uhem Zezuz oho a'e wi wanuwi kury. Oho Metàn taw pe kury. Uker a'e pe.

Umuxinig kar Zezuz ma'ywa 'yw pi her ma'e a'e kury

18 Iku'egwepe kury. Uzewyr Zezuz oho taw kutyr kury. Ima'uhez kury. 19 Wexak ma'ywa 'yw pi her ma'e pe izywyr i'àz mehe. Uhem huwake. Huwer katu. Na'i'a kwaw. A'e rupi uze'eg Zezuz ma'ywa 'yw pe kury. — Nane'a pixik kwaw nehe, i'i izupe. Na'arewahy ma'ywa 'yw uxinig kury. 20 Ure hemimu'e ure, uruexak ixinig mehe ure. — Màràzàwe tuwe uxinig na'arewahy a'e, uru'e izupe. 21 Uze'eg Zezuz urewe.

— Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe ty wà. Aze pezeruzar katu herehe nehe, aze napepytu'u kwaw pezeruzar ire nehe, pepuner putar agwer ma'e iapo haw rehe nehe no. Pepuner wi ywytyr imuata kar haw rehe nehe. — Epu'àm, ezemomor eho e'ar pà yryhu pupe nehe, pepuner peze haw rehe wi ywytyr pe nehe. Weruzar putar peze'eg a'e nehe. 22 Aze pezeruzar katu herehe nehe, aze penoz ma'e Tupàn pe nehe, umur putar penemi-noz ràm peme a'e nehe.

— Mo umur ukàgaw newe, i'i Zezuz pe a'e wà kury

23 Uzewyr Zezuz oho Tupàn hàpuzuhu pe a'e kury. Umu'e a'e pe har 'àm wà. Ipurumu'e mehe xaxeto wanuwihaw a'e wà, Zutew wanàmuz a'e wà no, ur henu pà a'e wà kury. — Màràzàwe tuwe erezapo agwer ma'e ne. Mo umur ukàgaw newe a'e, agwer ma'e iapo kar pà newe a'e, i'i izupe wà.

24 Umume'u Zezuz ma'e wanupe kury.

— Pitài ma'e rehe apuranu putar penehe kury, i'i wanupe. — Aze pemume'u ihewe nehe, a'e mehe amume'u putar hemur kar har her peme ihe nehe no, i'i wanupe. 25 — Mo umur ukàgaw Zuàw pe a'e, teko wamuzahazahak kar pà izupe a'e. Aipo Tupàn uzapo kar izupe a'e. Aipo amo awa uzapo kar izupe a'e wà, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

A'e tuwihaw uze'eze'eg uzeupeupe wà.

— Ma'e za'e putar izupe nehe, i'i uzeupeupe wà. — Tupàn, aze za'e izupe nehe, — Màràzàwe tuwe napezeruzar kwaw Zuàw ze'eg rehe, i'i putar zanewe nehe. 26 — Awa wà, aze za'e izupe nehe, a'e mehe teko wikwahy putar zanewe a'e wà nehe. Ta'e — Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e, i'i Zuàw pe a'e wà xe. Aze ru'u zanezuka putar wà nehe, i'i uzeupeupe wà.

27 A'e rupi nezewe i'i Zezuz pe wà kury.

— Nurukwaw kwaw imur kar har ure, i'i mua'u izupe wà. — Nezewe mehe namume'u kwaw hemur kar har her peme ihe nehe no, i'i wanupe.

Zezuz umume'u awa mokoz ta'yr hereko har rehe ma'emume'u haw a'e kury

28 Umume'u wi wi ma'emume'u haw 'àm teko wanupe kury.

— Nezewe amo awa hekon a'e. Mokoz ta'yr a'e wà. Amo 'ar mehe uze'eg oho wa'yr ipy pe. — Hera'yr, i'i izupe. — Ema'ereko eho heko pe kutàri nehe ty, ma'ywa ipo'o pà nehe ty, i'i izupe.

29 — Naheho wer kwaw ihe ty, i'i u pe. Nan kwehe tete ta'yr i'i uzeupe a'e. — Hà, aha putar nehe, i'i uzeupe. A'e rupi oho ko pe uma'ereko pà kury.

30 Na'e tu uze'eg oho tywyr pe no, oko pe imono kar pà no. — Aze ty, aha putar ihe nehe ty, i'i tywyr izupe, u pe. Noho kwaw a'e.

31 Na'e upuranu Zezuz tuwihaw wanehe kury. — Ma'enugar ta'yr weruzar u ze'eg a'e, i'i wanupe. — Tyky'yr, i'i izupe wà. Uze'eg Zezuz wanupe. — Ko ma'e amume'u putar peme ihe nehe. Tuwihaw hemetarer imono'ogar tetea'u a'e wà, kuzà wyzài tetea'u a'e wà no, wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà nehe. Pe zo napeiko kwaw hemiruze'eg romo nehe.
32 Ta'e Zuàw purumuzahazahak ma'e a'e xe, ur pepyr a'e xe, Tupàn hape hexak kar pà peme a'e xe, ikatu haw rupi pemono kar pà a'e xe. Napezeruzar kwaw ize'eg rehe. Temetarer imono'ogar tetea'u a'e wà, kuzà wyzài tetea'u a'e wà no, uzeruzar ize'eg rehe a'e wà. Napezewyr kwaw Tupàn pe a'e 'ar mehe pe. Napezeruzar kwaw ize'eg rehe hemiapo kwer hexak mehe pe.

Zezuz umume'u ma'ywa 'yw rehe uzekaiw ma'e wanehe ma'emume'u haw a'e kury

33 — Pezeapyaka katu amo ma'emume'u haw rehe nehe ty wà, i'i Zezuz teko wanupe.

— Nezewe amo ko zar heko awer a'e. Utym ma'ywa uwà her ma'e 'yw oho ko pe a'e. Uzapo pari ko izywyr no. Uzapo itahu ygu'ahu romo, ma'ywa kamikaw romo. Uzapo zuraw iànàgatu ma'e a'e pe ko izywyr a'e no. Ko rehe uzekaiw ma'e uzeupir zuraw rehe a'e wà, ko rehe ume'egatu pà a'e wà. Na'e ko zar wata oho a'e wi amo ywy rehe kury. Wezar awa a'e pe oko rehe wamuzekaiw kar pà wà.

34 Uhem ma'ywa po'o haw 'ar kury. Ko zar omono kar wemiruze'eg a'e pe ko pe a'e wà kury, ma'ywa imono'og kar pà ko pe har wanupe a'e wà kury. 35 Ko rehe uzekaiw ma'e upyhyk ko zar hemiruze'eg a'e wà. Upetepetek amo wà, uzuka amo wà no, uzapizapi amo ita tetea'u pupe izuka pà wà no. 36 Na'e ko zar omono kar amo ae wemiruze'eg a'e pe a'e wà no. Uzekaiw ma'e uzapo nezewegatete wanupe a'e wà no. 37 Iahykaw rehe omono kar wa'yr a'e pe wanupe no. — Azeharomoete uzeruze'egatu putar hera'yr rehe a'e wà nehe, i'i uzeupe. 38 Ko rehe uzekaiw ma'e wexak ta'yr a'e wà kury. — Aikwez ko zar ta'yr a'e, i'i izupe wà. — Xiuka nehe ty wà, a'e mehe upyta putar zanema'e romo nehe kury, zanewe nehe kury, i'i uzeupeupe wà.

39 A'e rupi upyhyk ta'yr oho wà. Uzuka wà. Umutyk hetekwer imono ko wi wà.

40 Uhem putar ko zar wà a'e pe a'e nehe kury. Ma'e uzapo putar wanupe a'e nehe.

41 Azeharomoete uzuka kar putar a'e wà nehe. Wezar putar amo ae teko a'e pe a'e wà nehe, oko rehe wamuzekaiw kar pà a'e wà nehe. A'e ko rehe uzekaiw ma'e ipyahu ma'e umur putar ma'ywa ko zar pe a'e wà nehe, i'ar mehe a'e wà nehe, i'i izupe wà.

42 Uze'eg wiwi Zezuz wanupe.

— Aipo napemugeta pixik kwaw Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer pe. Na'aw ize'eg awer xe a'e kury.

Tàpuz iapo har a'e wà, Weityk amo ita imono a'e wà. Ta'e na'ikatu kwaw wanupe a'e xe.
Akwez ita a'e nehe kury, upyta putar tàpuz iwy pe a'e nehe kury.
Ta'e Zanezar uzapo nezewe haw a'e xe.
Ikatuahy a'e.

43 Ko ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. Pepytu'u putar Tupàn hemiruze'eg romo peneko re nehe kury, ta'e Tupàn pemupytu'u kar putar a'e nehe kury xe. Umuigo kar putar amo ae teko wemiruze'eg romo a'e wà nehe kury. 44 Ihe aiko a'e ita àì ihe. Aze ita u'ar awa 'aromo a'e nehe, uzuka putar a'e nehe. Nezewegatete azepyk putar heremiruze'eg 'ym wanehe ihe nehe no.

45 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, wenu Zezuz ima'emume'u haw a'e wà. — Zanerehe tuwe ize'eg a'e, i'i uzeupeupe wà. Wikwahy wà.
46 Ipurupyhyk wer zepe hehe wà. Ukyze teko wanuwi wà. — Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e, i'i teko Zezuz pe a'e wà xe. A'e rupi tuwihaw nupuner kwaw ipyhykaw rehe wà.

22

Zezuz umume'u zereko haw pe har wamai'u haw rehe ma'emume'u haw a'e kury

1 Uma'emume'u wi wi Zezuz teko
wanupe a'e kury.

2 — Tupàn pureruze'egaw a'e, nuzawy
kwaw amo tuwihaw hemireko haw a'e.
Tuwihaw uzapo kar mai'u haw a'e, ta'e
— Hera'yr hemireko putar a'e nehe xe, i'i
uzeupe a'e. 3 Omono kar wemiruze'eg a'e
wà kury, henoz pyrer wanexak kar pà a'e
wà kury, — Zaha mai'u haw pe nehe kury,
i'i oho wanupe wà. Henoz pyrer na'iho
wer kwaw zereko haw pe a'e wà. 4 Na'e
tuwihaw omono kar amo wemiruze'eg a'e
wà no, henoz pyrer wanupe zereko haw
imume'u kar pà no. — Uhem mai'u haw 'ar
kury, i'i wanupe wà. — Zanezar uzuka kar
tapi'ak kwez kury. Tapi'aka'yr ikyra katu
ma'e uzuka kar kwez no. Uzapo kar paw
temi'u a'e kury. Pezur tuwe zereko haw pe
nehe ty wà, i'i wanupe wà.

5 Henoz pyrer nuzekaiw kwaw waze'eg
rehe wà. Amo uma'e wiwi uma'e oho wà.
Amo ae oho oko pe wà. Amo ume'eg uma'e
oho wà. 6 Amogwer upyhyk zereko haw
imume'u har a'e wà, wapetepetek pà a'e
wà, wazuka pà a'e wà. 7 Wikwahy tuwe
tuwihaw kury, wazuka awer henu re kury.
Omono kar zauxiapekwer a'e pe a'e teko
wazuka pà a'e wà, waneko haw hapy pà
wanuwi wà. 8 Na'e wenoz wemiruze'eg
wamuwà uzeupe wà.

— Uhyk zereko haw mai'u haw kury.
Hereminozgwer na'ikatu pixik kwaw a'e
wà, a'e rupi nu'u kwaw a'e wà nehe, i'i
wanupe. 9 — Peho nahu rupi nehe, teko
paw penemixak ràm wanenoz pà nehe, i'i
wanupe.

10 A'e rupi oho taw mytepe wà.
Omono'og teko wemixak kwer paw rupi
wà. Omono'og teko ikatu ma'e wà.
Omono'og teko ikatu 'ym ma'e wà no.
Teko tetea'u uhem wà zereko haw pe wà.
Zemono'ogaw tynehem teko tetea'u pupe
a'e kury. Nupuner kwaw amo teko heixe
haw rehe a'e pe wà. 11 Wixe tuwihaw
wàpuz me kury, teko wanexak pà kury.
Wexak tuwihaw amo awa a'e pe kury. A'e
awa numunehew kwaw kamir ikatu ma'e
zereko haw pe oho ma'e ài a'e.

12 Na'e uze'eg tuwihaw izupe.
Màràzàwe tuwe neremunehew kwaw
kamir zereko haw pe oho ma'e hemimune-
hew ne, i'i izupe. Nuze'eg kwaw a'e awa
izupe, tuwihaw pe. 13 Uze'eg tuwihaw
wemiruze'eg wanupe kury. — Pezàpixi 'aw
awa nehe ty wà, ipo rehe ipy rehe nehe
ty wà. Peityk imonokatu pe ipytunaw pe
nehe. Uzai'o putar a'e pe uhapukaz pà
nehe, wàzgyrygyryw pà nehe, i'i wanupe.

14 Tupàn wenoz teko tetea'u a'e wà,
uze'eg imume'u kar pà wanupe a'e
wà. Nuexaexak kwaw teko tetea'u
wemiruze'eg ràm romo a'e wà. Xo
màràmàràn zo wiko putar hemiruze'eg
romo wà nehe.

Pemono tuwihaw hemetarer tuwihaw pe nehe, i'i Zezuz parizew wanupe a'e kury

15 Uhem ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e oho a'e wi wà, uzeu-
peupe uze'eg pà wà. — Zapuranu hehe
zane nehe, i'i uzeupeupe wà. — Aze uze'eg
zemueteahy Tupàn rehe nehe, xiuka kar
nehe, i'i uzeupeupe wà.

16 Na'e a'e parizew omono kar wemimu'e
Zezuz pe wà, omono kar amo Ero
hemiruze'eg izupe wà no. — Purumu'e
ma'e, i'i izupe wà. — Tuweharupi ze'eg
azeharomoete har eremume'u iko ne, i'i
izupe wà. — Eremume'u Tupàn hemiapo
putar haw azeharomoete har, i'i izupe wà.
— Ma'in putar ihewe nehe, nere kwaw
ne, ta'e teko uzuawygatu neruwa rupi
a'e wà xe. Tuwihaw nuzawy kwaw ma'e
hereko 'ymar newe wà. Paw rupi katete
uzuawygatu tuwe neruwa rupi a'e wà,
i'i izupe wà. 17 — A'e rupi urupuranu
putar nerehe kury. Aipo ximono putar
temetarer Hom tawhu pe har wanuwihaw
ikàg wera'u ma'e pe zane nehe, i'i izupe wà.

(Na'e uze'eg uzeupeupe wà, Zezuz pe
uze'eg 'ym pà wà. — He'e, aze i'i nehe, uhaw
putar ze'eg kwehe arer nehe. — Nan, aze
i'i nehe, uhaw putar tuwihaw Hom pe har
ze'eg nehe. — Wyzài ma'e imume'u mehe
umàno putar nehe, i'i uzeupeupe wà.)

18 Ukwaw Zezuz wama'enukwaw paw
ikatu 'ym ma'e a'e. — Pemume'uahy tuwe
ma'e penemiapo ràm. Pezapo zepe amo
ae ma'e. Hemu'em ma'e romo peiko.

Màràzàwe tuwe pezeagaw hemuze'eg zemueteahy kar pà Tupàn rehe. 19 Pemur
temetarer xe ihewe hexak kar pà nehe, i'i
wanupe. Werur temetarer tàtà ma'e izupe
wà. 20 — Mo hagapaw ko temetarer rehe
tuz a'e, mo umuapyk kar uwer hehe a'e, i'i
wanupe.
21 — Tuwihaw Hom pe har hagapaw
hehe tuz a'e, i'i izupe wà. — A'e ae umuapyk
kar uwer rehe a'e, i'i izupe wà. — A'e
mehe pemono tuwihaw ma'e tuwihaw pe
nehe. Pemono Tupàn ma'e Tupàn pe nehe,
i'i wanupe.
22 Ize'eg henu mehe ipytuhegatu tuwe
a'e wà. Uhem a'e wi izuwi wà. Ta'e
nupuner kwaw imuze'eg zemueteahy kar
haw rehe a'e wà xe. Nuze'eg zemueteahy
kwaw tuwihaw rehe. Nuze'eg zemueteahy
kwaw Tupàn rehe.

Uze'eg Zezuz teko wakweraw paw rehe a'e kury

23 A'e 'ar mehe we, xaxeto hemetarer
katu ma'e xatuxew her ma'e a'e wà, ur
Zezuz pyr a'e wà. (Nuzeruzar kwaw teko
wakweraw pàwàm rehe a'e wà.) Uze'eg
izupe wà.
24 — Purumu'e ma'e. Nezewe i'i Moizez
a'e, Tupàn ze'eg kwehe arer imuapyk pà
pape rehe a'e. — Aze awa umàno wa'yr 'ym
pà a'e nehe, tuwe tywyr wereko hemireko
kwer a'e nehe, tuwe upurumuzàmuzàg
wyky'yr umàno ma'e kwer hekuzaromo a'e
nehe, i'i ze'eg kwehe arer a'e. 25 A'e rupi
urumume'u putar ma'e newe ure nehe
kury.
Amo awa xe wanekon a'e wà, 7 waneta
haw wà. Wanyky'yr hemireko a'e. Na'e
umàno a'e, upurumuzàg 'ym pà a'e. Tywyr
hehe we har a'e kury, wereko wyky'yraty
kwer a'e kury. Umàno a'e no, upurumuzàg
'ym pà a'e no. 26 Amogwer tywyr a'e rupi
katete a'e wà no, umàno upurumuzàg 'ym
pà paw rupi a'e wà no. 27 Na'e kuzà umàno
a'e no. 28 Ukweraw putar amo 'ar mehe
a'e wà nehe. A'e 'ar mehe, mo wiko putar
a'e kuzà imen romo a'e nehe, ta'e paw rupi
katete a'e wà xe, wereko a'e kuzà wikuwe
mehe a'e wà xe.
29 Uze'eg Zezuz wanupe.
— Napekwaw kwaw ma'e pe. Ta'e
napekwaw kwaw Tupàn ze'eg kwehe
arer pape rehe imuapyk pyrer pe xe, ta'e
napekwaw kwaw Tupàn ikàgaw pe no xe.
30 Teko umàno ma'e kwer ukweraw mehe
a'e wà nehe, wiko putar Tupàn heko haw
pe har ywak rehe har wazàwe a'e wà nehe.
Nuzereko kwaw wà nehe. 31 Tupàn ze'eg
kwehe arer uze'eg nezewe a'e, umàno
ma'e kwer wakweraw pàwàm imume'u pà
zanewe a'e.
32 Kwehe mehe Àmàrààw a'e, Izak a'e no,
Zako a'e no, umàno a'e wà, Moizez heko
zanune a'e wà. Kwarahy tetea'u pawire
uzexak kar Moizez a'e. Tua'u kury. Uze'eg
Tupàn oho izupe. — Ihe ihe, aiko Àmàrààw
izar romo ihe, aiko Izak izar romo ihe,
aiko Zako izar romo ihe, i'i Moizez pe. Ni'i
kwaw nezewe a'e.
— Aiko Àmàrààw umàno ma'e kwer
izarer romo ihe, heko mehe ihe, ni'i kwaw
izupe. — Aiko Àmàrààw izar romo ihe,
i'i tuwe izupe. Màràzàwe tuwe nezewe
i'i a'e. Nezewe i'i a'e, ta'e amo 'ar mehe
wanetekwer ukweraw wi putar a'e wà
nehe xe. Ko 'ar rehe wanekwe wikuwe a'e
wà. Tupàn a'e, wikuwe ma'e wazar romo
hekon a'e, nuiko kwaw umàno ma'e kwer
wazar romo a'e. 33 Ize'eg henu mehe teko
ipytuhegatu ipurumu'e haw rehe a'e wà.

— Pezamutar penuwake har pe wà nehe

34 Nezewe Zezuz umupytu'u kar a'e
Moizez ze'eg kwaw par hemetarer katu
ma'e xatuxew her ma'e waze'eg ire a'e
wà. Amogwer ze'eg kwehe arer kwaw
par parizew her ma'e a'e wà, wenu
wamupytu'u kar awer imume'u haw a'e
wà. A'e rupi uzemono'og oho (amo tàpuz
me) wà kury. 35 Na'e amo ze'eg kwehe
arer rehe upurumu'e ma'e a'e, parizew
a'e, uze'eg wà Zezuz pe a'e. — Amuze'eg
zemueteahy kar putar Zezuz Tupàn rehe
ihe nehe kury, i'i uzeupe.
36 — Purumu'e ma'e, i'i Zezuz pe. —
Kwehe mehe Tupàn uzapo kar ma'e tetea'u
zaneipy wanupe a'e. Uzapo kar a'e ma'e
zanewe a'e no. Ma'enugar ize'eg kwehe
arer xiruzar tuwe nehe, amogwer ze'eg
wanuwi nehe, i'i izupe, hehe upuranu pà.
37 Uze'eg Zezuz ze'eg kwaw par wanupe.
— Xiruzar 'aw Tupàn ze'eg amogwer
wanuwi nehe. — Heamutar katu pe nehe
ty wà, paw rupi katete pepy'a pupe nehe,

paw rupi katete penekwe pupe nehe no, paw rupi katete pema'enukwaw paw pupe nehe no, i'i Tupàn teko wanupe. 38 'Aw ze'eg ikatu wera'u amo wanuwi a'e. Tuwe teko weruzar wera'u tuwe ko ze'eg a'e wà nehe. 39 Amo ze'eg wiko wera'u ze'eg ikurer wanuwi a'e no. — Pezamutar katu penuwake har pe wà nehe no, pezeamutar katu haw zàwegatete nehe no, i'i a'e ze'eg. 40 Ta'e Moizez ze'eg a'e xe, Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer waze'eg a'e wà no xe, wiko upaw rupi 'aw mokoz ze'eg heruzar katu pyr wainuromo a'e wà xe.

Uze'eg Zezuz tuwihaw ur ma'e ràm rehe a'e kury

41 Moizez ze'eg kwaw par parizew her ma'e uzemono'og a'e pe Zezuz pyr a'e wà. Upuranu Zezuz wanehe a'e.

42 — Ma'e peze peiko Tuwihawete Purupyro Ma'e ur ma'e ràm rehe, i'i wanupe. — Mo izuapyr romo hekon putar a'e nehe, i'i wanupe. — Tawi izuapyr romo hekon putar a'e nehe, i'i izupe wà. Uze'eg wi Zezuz wanupe.

43 — Hezar, i'i Tawi uzuapyr pe. Ta'e kwehe mehe Tupàn Hekwe umuze'eg kar nezewe izupe a'e xe. Na'aw Tawi ze'eg awer xe a'e kury.

44 Tupàn uze'eg hezar pe a'e.
— Eapyk xe heawyze har rehe nehe ty.
Amo 'ar mehe amuigo kar putar neàmàtyry'ymar neremiruze'eg romo ihe wà nehe.

45 — Hezar, i'i Tawi izupe a'e, tuwihaw ur ma'e ràm pe a'e. Màràzàwe tuwe nezewe i'i uzuapyr uzexak kar 'ym ma'e pe a'e. Awa nuze'eg pixik kwaw nezewe uzuapyr pe a'e wà. — Hezar, ni'i pixik kwaw uzuapyr pe wà.

46 A'e pe har nupuner kwaw iwazar haw rehe Zezuz pe a'e wà. A'e rupi a'e 'ar mehe arer we ni amo nupuranu kwaw Zezuz rehe a'e wà kury.

23

— Peiko zo parizew wazàwe nehe, i'i Zezuz teko wanupe a'e kury

1 Na'e uze'eg Zezuz teko wanupe a'e kury, wemimu'e wanupe a'e no.

2 — Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, umume'u Moizez ze'eg kwehe arer waiko a'e wà, upurumu'e pà a'e wà, ta'e tuwihaw umume'u kar wanupe a'e wà xe. 3 A'e rupi peruzar waze'eg nehe ty wà. Peiko zo wazàwe nehe. (Waze'eg ikatu. Wanemiapo kwer iaiw.) Pezapo zo ma'e wanemiapo kwer zàwenugar nehe, ta'e nuzapo kwaw ma'e uze'eg rupi a'e wà xe.

4 Awa omono ma'e ipuhuz katu ma'e kawaru ikupe pe a'e, heraha kar pà izupe a'e. Nupytywà kwaw heraha mehe a'e. Nezewegatete a'e ze'eg kwehe arer kwaw par uzapo kar zawaiw katu ma'e peme a'e wà no. Napepytywà kwaw iapo haw rehe a'e wà no. 5 Aze uzapo ma'e wà, wexak kar wemiapo kwer teko wanupe wà. Wereko Tupàn ze'eg pehegwer pape rehe imuapyk pyrer hyru pupe wà, uwa rehe wà, uzywa rehe wà no. Uhua'u a'e ze'eg hyru a'e. A'e rupi teko paw wexak a'e wà. Umupukua'u kar ukamir a'e wà no, ukatu mua'u haw hexak kar pà purupe a'e wà no. 6 Mai'u haw pe oho mehe iapyk wer tenaw ikatuahy ma'e rehe wà. Teko nuapyk kwaw wanenaw rehe wà, zemono'ogaw pe wà. Teko nuapyk pixik kwaw parizew wanenaw rehe a'e wà. Xo parizew zo wapyk hehe a'e wà. 7 Aze teko umuawate katu a'e wà, hurywete a'e parizew wà. — Purumu'e ma'e, aze teko i'i wanupe wà, hurywete parizew wà. Ta'e heko wer ikàg wera'u ma'e romo amogwer wanuwi a'e wà xe. 8 — Purumu'e ma'e, peze zo pezeupeupe nehe. Ta'e uzeruzar ma'e romo peiko pe no xe. Pitài zo pemu'e har a'e. 9 — Heru, peze zo ko ywy rehe har pe nehe, ta'e pitài zo penu a'e xe. Xo ywate har zo penu romo hekon. 10 — Hereruze'egar, peze zo amo pe nehe, ta'e pitài zo peneruze'egar a'e xe. Tuwihawete Purupyro Ma'e a'e zutyka'i peneruze'egar romo hekon a'e. 11 Peneruze'egar a'e wà, penemiruze'eg romo wanekon putar a'e wà nehe. 12 Aze awa uzeapo ikàg ma'e romo a'e nehe, Tupàn umuigo kar putar a'e awa ikàg 'ym ma'e romo a'e nehe. Aze awa

ikàg 'ym ma'e romo uzeapo nehe, Tupàn umuigo kar putar a'e awa tuwihaw romo a'e nehe no.

— Iaiw ma'e romo peiko, i'i Zezuz parizew wanupe a'e kury

13 Uze'eg Zezuz upurumu'e ma'e wanupe kury.

— Pe upurumu'e ma'e pe ty wà, pe ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e pe no ty wà, Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe, ta'e pepurumu'e peiko Tupàn ze'eg rehe pe xe, ta'e naperuzar kwaw a'e ze'eg pe xe. Pemupytu'u kar teko Tupàn hemiruze'eg romo waneko re pe wà. Pe napeiko kwaw hemiruze'eg romo. Aze awa uzeagaw Tupàn hemiruze'eg romo wiko pà a'e nehe, — Kwa, nerepuner kwaw, peze putar izupe nehe. 14 Tupàn uzepyk putar tuwe penehe a'e nehe. Ta'e pemunar kuzà imen umàno ma'e kwer wama'e rehe pe xe, pemunar wanàpuz rehe pe no xe. A'e re peze'eg tetea'u mua'u peiko Tupàn pe teko wanuwa rupi no, tuweharupi no. Ipukua'u Tupàn pe peze'egaw. — Tupàn iamutar katu har romo aiko ihe, peze mua'u purupe. A'e rupi Tupàn uzepyk wera'u putar penehe a'e nehe.

15 Uzepyk putar penehe nehe. — Uruata oroho yryhu nànàn ywy nànàn pitài awa imuzewyr kar pà Tupàn pe ure, peze mua'u teko wanupe. Aze a'e awa izewyr wer Tupàn pe nehe, pemuigo kar putar a'e awa pezàwenugar romo nehe no. A'e rupi iaiw wera'u putar pewi a'e nehe, oho putar tatahu pe penenataromo a'e nehe. 16 Aze hehàpyhà 'ym ma'e weraha amo hehàpyhà 'ym ma'e pe rupi a'e nehe, mokoz u'ar putar ywykwar pupe a'e wà nehe. Nezewegatete pe no ty wà. Naperuzar katu kwaw Tupàn ze'eg. Màràzàwe tuwe peruzar kar ize'eg amogwer teko wanupe. Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe. Peze'eg nezewe teko wanupe. — Aze pemume'u tuwe penemiapo ràm nehe, — Tuwe Tupàn hàpuzuhu wenu ko heze'eg nehe, aze peze nehe, a'e mehe aze napezapo kwaw a'e penemimume'u kwer nehe, Tupàn nuzepyk kwaw penehe nehe, peze mua'u teko wanupe.

— Aze pemume'u penemiapo ràm nehe,

— Tuwe temetarer tàtà ma'e hekuzar katu ma'e or her ma'e Tupàn hàpuzuhu pupe har wenu ko heze'eg nehe, aze peze nehe, a'e mehe aze napezapo kwaw a'e penemimume'u kwer nehe, Tupàn uzepyk putar penehe nehe, peze mua'u teko wanupe. 17 Ma'e kwaw 'ymar hehàpyhà 'ym ma'e ài peiko. Tupàn hàpuzuhu uhua'u wera'u a'e temetarer wi a'e. Ikàg wera'u izuwi no. Ta'e Tupàn hàpuz umukatu a'e temetarer a'e xe. Ta'e a'e temetarer Tupàn hàpuzuhu pupe tuz a'e xe. 18 — Aze pemume'u penemiapo ràm nehe,

— Tuwe ma'ea'yr hapy haw tàpuzuhu pupe har wenu ko heze'eg a'e nehe, aze peze nehe, aze napezapo kwaw a'e penemimume'u kwer nehe, Tupàn nuzepyk kwaw penehe nehe, peze mua'u teko wanupe. — Aze pemume'u penemiapo ràm nehe, — Tuwe heremimono kwer ma'ea'yr zuka haw rehe har wenu ko heze'eg a'e nehe, aze peze nehe, aze a'e re napezapo kwaw penemimume'u kwer nehe, a'e mehe Tupàn uzepyk putar penehe nehe, peze mua'u teko wanupe. 19 Hehàpyhà 'ym ma'e ài peiko. Ma'ea'yr zuka haw uhua'u wera'u penemimono kwer wi a'e. Umukatu a'e penemimono kwer Tupàn huwa rupi a'e. 20 A'e rupi aze awa umume'u wemiapo ràm ma'ea'yr zuka haw huwa rupi nehe, umume'u putar a'e ma'e ma'ea'yr zuka haw 'aromo har huwa rupi paw rupi katete nehe no. 21 Aze awa umume'u wemiapo ràm nehe, tàpuzuhu huwa rupi nehe, umume'u putar wemiapo ràm Tupàn huwa rupi nehe no, ta'e Tupàn wiko a'e pe a'e no xe. 22 Aze awa umume'u wemiapo ràm ywak huwa rupi nehe, umume'u putar a'e ma'e Tupàn henaw huwa rupi nehe no, Tupàn huwa rupi nehe no, ta'e Tupàn wapyk a'e pe a'e no xe.

23 Pe ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e pe. Pe ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e pe no, uzepyk putar tuwe Tupàn penehe a'e nehe. Ta'e hemu'em ma'e romo peiko pe xe. Ta'e naperuzar kwaw a'e ze'eg pe xe. Aze pereko 10 taz, pemono pitài Tupàn pe. Aze pereko 10 ma'ywanem, pemono pitài izupe no. Pixika'i ma'e iapo mehe peruzar tuwe

ize'eg. Uhua'u ma'e iapo mehe naperuzar kwaw ize'eg. Naperuze'eg kwaw teko ikatu haw rupi pe wà. Napepurupuhareko kwaw. Napezapo kwaw penemimume'u kwer. Peruzar ize'eg ipixika'i ma'e iapo mehe. Aze mo peruzar tuwe ize'eg uhua'u ma'e iapo mehe no, a'e mehe mo pekatu mo Tupàn pe. 24 Hehàpyhà 'ym ma'e amo hehàpyhà 'ym ma'e heraha har ài peiko. Aze meru u'ar pekanek pupe, nape'u kwaw ipor. A'e 'ar mehe we pemokon kawaru kupewa'a.

25 Uzepyk putar Tupàn penehe nehe. Amo kanek ikatuahy ikupew a'e. Tynehem puruzuka haw pupe a'e. Aze teko u'u wà nehe, umàno putar wà nehe. Nezewegatete pe no. Ikatu ma'e pixika'i ma'e pezapo teko wanuwa rupi. Ikatu 'ym ma'e uhua'u ma'e pezapo purupe hexak kar 'ym pà. Pepy'a tynehem ikatu 'ym ma'e pupe. 26 Pe ze'eg kwehe arer kwaw par hehàpyhà 'ym ma'e pe ty wà. Pemukatu pekawaw nehe, ipor heityk pà nehe, xo a'e mehe zo pekatu putar Tupàn pe nehe.

27 Tupàn uzepyk putar tuwe penehe a'e nehe. Purutym awer ài peiko. Teko umuhàmuhàz ma'emuxigaw purutym awer i'aromo a'e wà. Ipuràg eteahy ikupew. Tynehem umàno ma'e kwer ikàgwer pupe a'e. Inem ipupe har. 28 Nezewegatete pe no ty wà. — Ikatuahy ma'e, i'i teko peme a'e wà. Ikatu 'ym ma'e ipupe har romo peiko. Tynehem temu'emaw pupe a'e. Pezumim pekatu 'ymaw puruwi.

— Tupàn uzepyk putar penehe nehe, i'i Zezuz parizew wanupe a'e kury

29 (Uze'eg wiwi Zezuz parizew wanupe.)

— Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe. Tupàn ze'eg imume'u har wamàno re pezapo watymaw ikatuahy ma'e wanupe. Pemuapyk ita ipuràg eteahy ma'e itym awer 'aromo, ikatuahy ma'e iapo arer kwehe arer itym awer 'aromo. 30 — Aze mo uruiko kwehe mehe ure, a'e Tupàn ze'eg imume'u har wapyr mo ure, nuruzuka iwer mo ure wà, a'e 'ar rehe arer wazàwe ure wà, peze mua'u peiko ko 'ar rehe. 31 Peiko Tupàn ze'eg imume'u har wazuka arer wazuapyapyr romo. A'e rupi peiko wazuka arer wazàwe no. 32 Pemumaw wanemiapo kwer peho nehe ty wà. Uzypyrog ikatu 'ym ma'e iapo pà wà. Pemumaw a'e ikatu 'ym ma'e iapo haw nehe kury. 33 Mozaiw uxi'u teko a'e wà, wazuka pà a'e wà. Nezewegatete pe no. Pezapo kar ikatu 'ym ma'e purupe no, tatahu pe wamono kar pà no. Mozaiw zàwe peiko. Mozaiw a'ya'yr wazàwe peiko. Tupàn pemono kar putar tatahu pe nehe. Napepuner kwaw pehemaw rehe a'e wi nehe, penehe izepykaw wi nehe. 34 A'e rupi ko ma'e amume'u putar peme xe ihe nehe kury. Amono kar putar heze'eg imume'u har pepyr ihe wà nehe, amono kar putar ma'e kwaw katu har pepyr ihe wà nehe no, amono kar putar upurumu'e ma'e pepyr ihe wà nehe no. Pezuka putar amo pe wà nehe. Pezywàzywà putar amo ywyra kanetar rehe pe wà nehe no, pepetepetek putar amo pezemono'ogaw pe pe wà nehe no.

Pemuzàn kar putar amo taw wi peneko haw wi pe wà nehe no, amo ae taw pe wamono kar pà pe wà nehe no. 35 Aze awa uzuka e amo teko a'e nehe, Tupàn uzepyk putar hehe a'e nehe. Nezewegatete uzepyk putar penehe a'e nehe no, peipy wanehe uzepyk mehe a'e nehe no, ta'e izypy mehe peipy uzuka Apew a'e wà xe, uzuka Zakari Maraki ta'yr kwehe mehe a'e wà no xe. Uzuka Zakari oho Tupàn hàpuzuhu pe ma'ea'yr zuka haw huwake a'e wà. 36 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Tupàn uzepyk putar peipy wanehe nehe. Uzepyk putar penehe nezewegatete a'e nehe no.

Zezuz uzamutar katu Zeruzarez pe har a'e wà

37 Uze'eg Zezuz Zeruzarez pe har wanupe kury.

— Pe Zeruzarez tawhu pe har pe ty wà, pe Zeruzarez tawhu pe har pe ty wà, kwehe mehe peipy uzuka Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, uzapizapi ize'eg herur har ita tetea'u pupe a'e wà, wazuka pà a'e wà. Tuweharupi hepuruàzuwàn wer zepe penehe ihe. Zapukaz omono'ogatu umemyr upepo iwy pe. Nezewegatete ihe no. Hezekaiw katu wer zepe penehe ihe no. Naheputar kwaw pe.

38 A'e rupi iaiw putar tuwe peneko haw
nehe kury. 39 Ta'e aha putar pewi ihe nehe
xe. Naherexak kwaw pe nehe. Amo 'ar
mehe azewyr wi putar xe ihe nehe. A'e 'ar
mehe peze'eg putar ihewe nehe.
— Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e
izupe nehe, Zanezar her rehe ur ma'e ràm
pe nehe, peze putar ihewe nehe. Xo a'e
mehe zo herexak pe nehe.

24

Zezuz umume'u Tupàn hàpuzuhu heityk àwàm a'e kury

1 Uhem Zezuz oho a'e wi Tupàn hàpuzuhu
wi a'e kury. Ure hemimu'e ure, uruhem
oroho huwake ure kury. Uruexak kar
Tupàn hàpuzuhu izupe ure. (Uhua'u
tàpuzuhu. Ipuràg eteahy no.)
2 — Azeharomoete, i'i urewe. —
Peme'egatu wi tàpuzuhu rehe nehe ty wà.
Ipuràg eteahy a'e. Ko ma'e amume'u putar
peme ihe kury. Amo 'ar mehe nehe, teko
weityk putar wi tàpuzuhu paw rupi a'e wà
nehe. Nupyta kwaw ni pitài ita amo ae ita
'ar romo a'e nehe, i'i urewe.

Zezuz umume'u ma'erahy tetea'u ipuraraw pàwàm a'e kury

3 Wapyk Zezuz oho ywytyr Uri tyw her
ma'e rehe a'e kury. Ure uruhem ipyr
ure no. Naheta kwaw teko a'e pe ipyr
wà. Xo ure uruwapyk oroho ywytyr rehe.
Urupuranu hehe. — Ma'e 'ar mehe ag-
wer ma'e uzeapo putar nehe, uru'e izupe.
— Ma'e uzeapo putar a'e 'ar ihem etea'i
mehe a'e nehe, nezur etea'i haw ikwaw
kar pà urewe nehe, iahykaw ikwaw kar
pà urewe nehe, uru'e izupe. 4 Uwazar
ureze'eg urewe.
— Pezemupy'a teko wanehe nehe ty
wà. Pezeruzar zo wanemu'emaw rehe
nehe. 5 Ta'e awa tetea'u uzexak kar putar
xe a'e wà nehe xe, ko ywy rehe a'e wà
nehe xe. — Aiko Tuwihawete Purupyro
Ma'e romo ihe, i'i mua'u putar purupe
a'e wà nehe. Teko tetea'u uzeruzar putar
a'e tuwihaw hemu'em ma'e wanehe a'e
wà nehe. 6 Tuwihaw omono kar putar
wemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà nehe,
amo ae zauxiapekwer wàmàtyry'ym kar pà
a'e wà nehe. Wazeàmàtyry'ymaw wànoànog
putar nehe. Peinu putar iànoànogaw
penuwake har nehe. Peinu putar teko
wazeàmàtyry'ymaw muite har nehe no.
Pezeapyaka katu ko heze'eg rehe nehe ty
wà. Pekyze zo wanuwi nehe. Ta'e agwer
ma'e uzeapo putar tuwe nehe xe. Nuhem
kwaw iahykaw a'e 'ar mehe. 7 Amo ywy
rehe har uzàmàtyry'ym putar amo ae ywy
rehe har a'e wà nehe. Amo tuwihaw
uzàmàtyry'ym putar amo ae tuwihaw
a'e nehe no, wemiruze'eg wamono kar
pà inugwer heko haw pe a'e nehe no.
Teko tetea'u ima'uhez putar a'e wà nehe.
Ywy uryryryryz putar xe a'e nehe no.
Uryryryryz putar pe pe no, 'a pe no, ywy
nànàn no. 8 Agwer ma'e kuzà imemyrahy
haw ài uzeapo putar nehe.
9 Tuwihaw pepyhyk kar putar a'e wà
nehe. Pepetek kar putar wà nehe no.
Pezuka kar putar wà nehe no. Teko
paw na'iakatuwawahy kwaw penehe a'e
wà nehe, heremiruze'eg romo peneko
mehe a'e wà nehe. 10 A'e 'ar mehe
nehe, teko tetea'u upytu'u putar herehe
uzeruzar ire a'e wà nehe no. Upyhyk kar
putar umyrypar wà nehe, tuwihaw a'ua'u
wanupe wà nehe, wazuka kar pà wà nehe.
Na'iakatuwawahy kwaw uzehezehe wà
nehe no. 11 Na'e Tupàn ze'eg imume'u
mua'u har uzexak kar putar uhem pà a'e
wà nehe, Tupàn hape iawy kar pà teko
tetea'u wanupe a'e wà nehe. 12 Ikatu 'ym
ma'e uhàuhàz putar tuwe a'e nehe. Na'e
teko upytu'u putar uzeamutamutar ire
a'e wà nehe. 13 Aze teko nupytu'u kwaw
herehe uzeruzar ire wà nehe, te iahykaw
rehe wà nehe, Tupàn upyro putar a'e
teko a'e wà nehe. 14 Amume'u kar putar
Tupàn pureruze'egaw rehe ze'eg puràg ihe
nehe, imume'u har wamono kar pà ywy
nànàgatu ihe nehe. A'e rupi teko paw rupi
katete ukwaw putar Tupàn pureruze'egaw
ihemaw a'e wà nehe. A'e ma'e paw izeapo
mehe, uhem putar iahykaw nehe.

Zezuz umume'u iahykaw rehe uzeapo ma'e ràm a'e kury

15 (Uze'eg wiwi Zezuz urewe.)
— Pexak putar ma'e iaiw wera'u ma'e
nehe. Amo Tupàn ze'eg imume'u har
kwehe arer Taniew her ma'e a'e, umume'u

a'e ma'e iaiw wera'u ma'e tur àwàm a'e. A'e ma'e upu'àm putar oho Tupàn hàpuzuhu pupe a'e nehe, Tupàn huwa rupi Tupàn ikatu haw rupi a'e nehe. (Pe ko pape imugeta har pe, tuwe peinu katu ko ze'eg nehe.) 16 A'e 'ar mehe nehe, teko Zutez ywy rehe har a'e wà nehe, tuwe uzàn oho ywytyr kutyr a'e wà nehe. 17 Aze awa wàpuz 'aromo hekon a'e mehe nehe, tuwe nuixe kwaw wàpuz pe nehe, uma'e imono'og pà nehe. Ta'e na'arewahy uhem putar iahykaw nehe xe. 18 Aze awa oko pe uma'ereko iko nehe, tuwe nuzewyr kwaw weko haw pe nehe, ukamir piaromo nehe. 19 Aze kuzà ipuru'a a'e 'ar mehe nehe, upuraraw putar tuwe ma'erahy a'e nehe. Aze kuzà umemyra'i wereko a'e 'ar mehe nehe, a'e rupi katete nehe no. 20 — Uremuhem kar zo pe 'ar huwixàg ma'e rehe nehe. Uremuzàn kar zo pe a'e 'ar mehe nehe, peze Tupàn pe nehe.

— Uremuhem kar zo pe mytu'u haw 'ar mehe nehe, uremuzàn kar zo pe a'e 'ar mehe nehe, peze izupe nehe. 21 Ta'e a'e 'ar mehe teko upuraraw wera'u putar ma'erahy tetea'u a'e wà nehe xe, amo ae 'ar mehe har wanuwi a'e wà nehe xe, izypy mehe arer we te ko 'ar rehe teko nupuraraw pixik kwaw agwer ma'erahy a'e wà. A'e 'ar ipawire nupuraraw wi pixik kwaw agwer ma'erahy a'e wà nehe. 22 Nan kwehe tete upuraraw putar wà nehe. Na'arewahy ma'erahy ipuraraw paw upaw putar wanuwi a'e nehe. Ta'e Tupàn umumaw putar a'e nehe xe. Aze mo numumaw iwer, umàno mo teko paw rupi katete a'e wà. Umumaw putar ma'erahy ipuraraw paw a'e nehe, ta'e upuhareko putar wemiruze'eg wemixamixak kwer a'e wà nehe xe.

23 A'e rupi aze nezewe i'i amo peme wà nehe, — Aikwez Tuwihawete upurupyro ma'e xe a'e, aze i'i peme wà nehe, — Aikwez tuwe a'e, aze i'i peme wà nehe, pezeruzar zo waze'eg rehe nehe. 24 Ta'e tuwihaw a'ua'u uzexak kar putar teko wanupe wà nehe xe. Uzapo putar purumupytuhegatu kar haw tetea'u a'e wà nehe. Nezewe mehe uzawy kar putar Tupàn hape hemiruze'eg wanupe a'e nehe, aze upuner iawy kar haw rehe wanupe a'e nehe. 25 Peinu katu heze'eg. Ko ma'e amume'u kwez peme ihe, izeapo zanune ihe.

26 Aze amo i'i peme a'e wà nehe, — Pexak tuwihaw peho ywyxig heta haw pe nehe ty wà, aze i'i peme wà nehe, peho zo a'e pe nehe.

— Uzeàmim tuwihaw iko xe zanewi a'e kury, aze i'i amo peme wà nehe, pezeruzar zo waze'eg rehe nehe. 27 Ta'e Awa ta'yr ur putar àmàn iweraw paw ài a'e nehe xe. Ywak nànàn uweraweraw putar a'e nehe, kwarahy ihemaw rehe nehe, kwarahy heixe haw rehe nehe no.

28 Apitaw uzemono'ono'og umàno ma'e kwer hetekwer wanuwake a'e wà. (Nezewegatete zauxiapekwer uzemono'og putar ko tawhu izywyr a'e wà nehe no, ta'e heta tetea'u ikatu 'ym ma'e xe a'e xe.)

Zezuz umume'u Awa ta'yr tur àwàm a'e kury

29 Uze'eg wi Zezuz urewe.

— A'e ma'erahy ipaw ire nehe, kwarahy uwew putar a'e nehe, zahy nuhyape kwaw a'e nehe no. Zahytata u'ar putar kwaw pà ywak wi a'e wà nehe no. Ma'e ywak rehe har uryryryryz putar a'e wà nehe no. 30 Na'e uzexak kar putar ma'e ywak rehe a'e nehe, Awa ta'yr tur àwàm hexak kar pà purupe a'e nehe. Na'e teko ywy rehe har paw uzai'o putar a'e wà nehe. Ta'e herexak putar ywàkun rehe hezur mehe a'e wà nehe xe, hekàgaw hepuràg eteahy haw herur pà a'e wà nehe xe. Ta'e Tupàn hemimur karer awa romo uzeapo ma'e romo aiko ihe xe. 31 Tupàn heko haw pe har upy putar uxi'àm uhua'u ma'e a'e nehe. Na'e Tupàn omono kar putar weko haw pe har ywy nànàn a'e wà nehe no. Omono'og putar Tupàn hemiruze'eg a'e wà nehe, omono'og putar hemixamixak kwer a'e wà nehe.

Zezuz umume'u ywak ywy imumaw pàwàm a'e kury

32 Uze'eg wi urewe.

— Pezemu'e ma'ywa'yw rehe nehe. Aze huweramukyr nehe, pekwaw àmàkyr ihem etea'i haw nehe.

33 Nezewegatete aze pexak agwer ma'e izeapo mehe nehe, pekwaw putar hezur etea'i haw nehe. Uzypyrog putar ma'e

iahykaw rehe har uzeapo pà a'e 'ar mehe nehe. 34 Pema'enukwaw ko heze'eg rehe nehe. Agwer ma'e paw rupi katete uzeapo putar nehe. Teko ko 'ar rehe wiko ma'e wamàno 'ym mehe nehe, uzeapo putar a'e ma'e a'e nehe. 35 Tupàn umumaw putar ywak amo 'ar mehe a'e nehe. Umumaw putar ywy a'e nehe no. Heze'eg nukàzym pixik kwaw a'e nehe.

— Ni amo nukwaw kwaw iahykaw 'ar a'e wà, i'i wanupe a'e kury

36 Uze'eg wi urewe.

— Ni amo nukwaw kwaw hezur àwàm 'ar a'e wà. Tupàn heko haw pe har nukwaw kwaw a'e wà no. Ihe Awa ta'yr ihe, nakwaw kwaw ihe no. Xo heru zo ukwaw a'e. 37 Hezur àwàm nuzawy kwaw Noe 'ar mehe uzeapo ma'e kwer a'e. 38 Kwehe mehe nezewegatete teko waneko awer a'e wà no, àmànuhu ikyr 'ym mehe a'e wà no. Noe umume'u àmànuhu ikyr àwàm teko wanupe a'e. Nuzekaiw kwaw ize'eg rehe a'e wà. Umai'u wi wi waiko wà, kàwiahy i'u pà wà, ize'eg rehe uzeruzar 'ym pà wà. Uzereko waiko wà no. Na'e Noe wixe kanuhu pupe wà, àmànuhu wi uzepyro pà wà. A'e 'ar mehe we teko nupytu'u kwaw agwer ma'e iapo re wà, umai'u re wà, uzereko re wà. 39 Nukwaw kwaw àmànuhu ikyr etea'i haw a'e wà. Na'e ukyr àmànuhu a'e, teko waneraha pà wazuka pà a'e. Teko wiko putar nezewegatete Awa ta'yr tur mehe a'e wà nehe no. 40 A'e 'ar mehe nehe, mokoz awa wiko putar oko pe uma'ereko pà a'e wà. Tupàn weraha putar pitài awa a'e nehe, inugwer upyta putar a'e pe a'e nehe. 41 Mokoz kuzà umuku'i putar arozràn waiko a'e wà nehe no. Tupàn weraha putar pitài kuzà a'e nehe, inugwer upyta putar a'e pe a'e nehe. 42 Peme'egatu nehe ty wà. Ta'e napekwaw kwaw pezar tur àwàm 'ar pe xe. 43 Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe. Tàpuz izar a'e, aze mo ukwaw uma'e rehe imunar ma'e tur àwàm 'ar a'e, ume'egatu mo iko a'e. Numuixe kar iwer mo imunar ma'e wàpuz me a'e. 44 Nezewegatete pe nehe no. Peme'egatu tuweharupi nehe. Ta'e Awa ta'yr tur mehe napeiko kwaw hàrogatu har romo a'e 'ar mehe nehe.

Zezuz umume'u uma'ereko ma'e ikatu 'ym ma'e hemiapo kwer a'e kury

45 Uze'eg wi urewe.

— Aze awa wereko teko tetea'u wemiruze'eg romo a'e wà nehe, aze pitài hemiruze'eg ukwaw katu ma'e iapo haw a'e nehe, aze weruzar katu uzar ze'eg a'e nehe, a'e mehe izar i'i putar izupe nehe. — Ereiko putar heremiruze'eg wanuwihaw romo nehe kury, i'i putar izupe nehe. A'e hemiruze'eg a'e nehe, umuma'ereko kar putar amogwer a'e wà nehe. Omono putar wanemi'u wanupe wama'uhez mehe nehe. 46 Izar wata putar amo ae ywy rehe a'e nehe. Uzewyr putar wà nehe no. Aze a'e hemiruze'eg uzekaiw katu amogwer wanehe a'e nehe, a'e mehe hurywete putar a'e nehe, uzar ihem mehe nehe. 47 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Izar uze'eg putar nezewe izupe nehe. — Ereiko putar heywy rehe uzekaiw ma'e romo nehe kury, heràpuz rehe uzekaiw ma'e romo nehe no, i'i putar izupe nehe. 48 Aze a'e awa na'ikatu kwaw nehe, nezewe i'i putar uzeupe nehe. — Iàrew hezar uzewyr haw rehe a'e, i'i putar uzeupe a'e nehe. 49 Na'e uzypyrog putar amogwer uma'ereko ma'e wapetepetek pà a'e wà nehe. Umai'u putar oho uka'u ma'e wapyr a'e nehe no. 50 Na'e uzewyr putar izar a'e nehe. A'e hemiruze'eg nuàro kwaw uzar izewyr àwàm a'e. Nukwaw kwaw tur àwàm. 51 Izar upei'ài'àg putar a'e awa a'e nehe, hehe uzepyk pà a'e nehe, hemu'em ma'e rehe uzepykaw zàwe a'e nehe. Nezewegatete aze teko nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà nehe, hezur mehe amono kar putar a'e teko tatahu pe ihe wà nehe. Uzai'o putar a'e pe wà nehe, wàzgyrygyryw pà wà nehe.

25

Zezuz umume'u 10 kuzàwaza wanehe ma'emume'u haw a'e kury

1 Na'e Zezuz umume'u amo ae ma'e urewe a'e kury.

— A'e 'ar mehe nehe, Tupàn hemiruze'eg wiko putar amo 10 kuzàwaza wazàwe a'e wà nehe. A'e 10 kuzàwaza weraha watainy a'e wà, awa hemireko ma'e ràm huwàxi pà a'e wà.

2 Amo 5 kuzàwaza a'e wà, nukwaw katu
kwaw ma'e a'e wà. Inugwer 5 kuzàwaza
ukwaw katu ma'e a'e wà. 3 A'e 5 kuzàwaza
ma'e kwaw 'ymar weraha watainy wà.
Nueraha kwaw amo ipor wà. 4 Amo ma'e
kwaw par weraha tatainy ipor amo kanek
pupe wà. 5 Iàrew awa tur haw a'e. Kuzàwaza
uzypyrog ukeuker pà wà.
6 Pyazea'u kury. Amo kuzàwaza uha-
pukaz amo wanupe kury. — Aikwez
hemireko ma'e ràm ur iko a'e kury kyn wà.
Zaha huwàxi pà kyn wà, i'i wanupe.
7 Ume'e a'e kuzàwaza wà kury. Umunyk
watainy wà. 8 Na'e kuzàwaza ma'e kwaw
'ymar uze'eg ma'e kwaw par wanupe wà
kury. — Pemur tatainy ipor urewe rihi kyn
wà, ta'e ureratainy uwew etea'i ure 'y, i'i
zepe wanupe wà.
9 — Nan kwaw kyn wà, i'i wanupe wà.
Nuhyk kwaw zaneratainy nànàn nehe.
Peho ma'eme'egaw pe nehe kyn wà, ipor
ràm ime'eg kar pà pezeupe nehe kyn wà, i'i
wanupe wà.
10 A'e rupi ma'e kwaw 'ymar oho ime'eg
kar pà wà. Waho re awa uhem wà a'e kury.
A'e 5 ma'e kwaw par wixe oho mai'u haw
pe wà, hemireko ma'e ràm hupi wà. Tàpuz
zar uwàpytym uken a'e kury.
11 Na'e amogwer kuzàwaza uhem wà a'e
wà kury. — Urezar, urezar, i'i izupe wà.
— Uremuixe kar pe nehe 'y, i'i izupe wà,
uhapukaz pà wà.
12 Tàpuz izar nuwàpytymawok kar kwaw
uken a'e. — Napukwaw kwaw ihe, zàkwà
wà, i'i wanupe.
13 A'e rupi ko ma'e amume'u putar peme
ihe nehe no. Peme'egatu nehe ty wà, ta'e
napekwaw kwaw 'ar pe xe, napekwaw
kwaw hezur àwàm pe.

Zezuz umume'u na'iruz uma'ereko ma'e wanehe ma'emume'u haw a'e kury

14 Uze'eg wi urewe.
— Tupàn pureruze'egaw nuzawy kwaw
amo awa a'e nehe. A'e awa uzemuàgà'ym
wata zanune. Wenoz wemiruze'eg wa-
muwà uzeupe wà. — Pezekaiw katu
herememetarer rehe nehe, i'i wanupe. 15 —
Erekwaw katu temetarer ima'e haw ne,
a'e mehe amono putar herememetarer tetea'u
newe nehe, i'i amo pe. A'e rupi omono
5.000 temetarer tàtà parat izupe. Omono
2.000 amo pe no.
Omono 1.000 amo pe no. Na'e uhem
oho a'e wi wata pà kury. 16 A'e 5.000
temetarer hereko har a'e, uma'eme'eg oho
iko a'e. Uma'eme'eg kar oho iko no, amo
ae 5.000 temetarer imono'og pà uzar pe.
17 Nezewegatete a'e 2.000 temetarer ipy-
hykar a'e no, amo ae 2.000 temetarer
omono'og uzar pe a'e no. 18 A'e 1.000
temetarer ipyhykar uhàwykàz ywykwar
oho a'e, uzar hemetarer itym pà imim pà
ipupe a'e.
19 Iàrew tetea'u wazar uzewyr 'ym pà
a'e. Na'e amo 'ar mehe uhem wà a'e kury,
wemetarer imono'og pà wemiruze'eg
wanuwi a'e kury. 20 A'e 5.000 temetarer
ipyhyk arer a'e, umuzewyr hemetarer
uzar pe amo 5.000 rehe a'e. — 5.000 eremur
ihewe. Aiko amo 5.000 no. Amono'og kwez
newe ihe no, i'i izupe.
21 — Ikatu neremiapo kwer ne,
uma'ereko ma'e ikatuahy ma'e romo
ereiko ne. Temetarer pixika'i ma'e
rehe erezekaiw katu kwez ne. A'e rupi
erezekaiw putar temetarer tetea'u rehe
nehe kury. Ikatuahy putar nereko àwàm
xe hepyr nehe ty, i'i izar izupe.
22 Nezewegatete izar uzapo a'e 2.000
temetarer ipyhykar pe a'e no. 23 Umuixe
kar wàpuz me no, ikatu ma'e iapo pà izupe
no.
24 Na'e a'e 1.000 temetarer hereko har
uhem ipyr a'e kury. — Hezar, i'i izupe.
— Pureruze'egahy ma'e romo ereiko ne.
Erepo'o arozràn neremitygwer 'ym amo
ko pe ne, neko 'ym pupe ne. 25 A'e
rupi akyze newi ihe. A'e rupi azutym
neremetarer heraha ywykwar pupe ihe.
Aiko neremetarer xe kury, i'i uzar pe.
26 — Ne ty, i'i izar izupe. — Uma'ereko
ma'e ikatu 'ym ma'e iranahy ma'e romo
ereiko ne ty, i'i izupe. — Erekwaw pure-
ruze'egahy ma'e romo hereko haw ne.
Erekwaw arozràn heremipo'o kar haw
heko 'ym pupe ne no. 27 Màràzàwe tuwe
neremono kwaw heremetarer amo pe ne,
ima'ema'e kar pà izupe ne. A'e rupi mo
eremono'og mo amo ae temetarer ihewe
ne, heremetarer izypy mehe arer rehe
we ne, i'i ahyahy izupe. 28 A'e rupi

uze'eg amogwer wanupe kury. — Pezo'ok a'e heremetarer ko awa wi nehe kury. Pemono a'e 1.000 temetarer a'e 10.000 temetarer hereko har pe nehe.

29 Aze awa wereko ma'e nehe, amono putar amo ae ma'e izupe nehe. Uhyk wera'u putar izupe nehe. Aze awa nuwereko kwaw ma'e nehe, aze xo pixika'i ma'e zo wereko nehe, azo'ok kar putar a'e ma'e izuwi ihe nehe. 30 Peityk ko awa imomor katu pe nehe ty wà, ipytunaw pe nehe ty wà. Uzai'o putar a'e pe nehe, wàzgyrygyryw pà nehe.

Zezuz umume'u purehe izepykaw iahykaw rehe àràm a'e kury

31 Uze'eg wi urewe.

— Ihe Awa ta'yr ihe. Azur putar ihe nehe, Tuwihawete ikàg ma'e romo ihe nehe. Arur putar Tupàn heko haw pe har hezeupi paw rupi katete ihe wà nehe no. Apyk putar tuwihaw henaw rehe nehe no. 32 Teko ko ywy rehe har uzemono'og putar heruwa rupi paw rupi katete a'e wà nehe. Na'e amuza'aza'ak putar a'e teko ihe wà nehe. Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e umuza'aza'ak àràpuhàràn a'e wà, àràpuhàràn hawitu ma'e ko rupi wamono kar pà a'e wà, àràpuhàrànete kwe rupi wamono kar pà a'e wà no. Nezewegatete amuza'aza'ak putar teko paw rupi ihe wà nehe no. 33 Ihe Awa ta'yr ihe, amuapyk kar putar herehe uzeruzar ma'e heawyze har rehe ihe wà nehe. Amono kar putar herehe uzeruzar 'ym ma'e heahur rehe ihe wà nehe. 34 Na'e a'e putar heawyze har rehe har wanupe nehe. — Heru penexanexak kwez a'e, ikatuahy ma'e iapo pà peme a'e. Pezur herupi nehe. Pepureruze'eg putar hepyr nehe. Ywy iapo mehe arer we te ko 'ar rehe kury, Tupàn umuàgà'ym a'e pureruze'egaw peme a'e. A'e rupi pepureruze'eg putar herehe we nehe. 35 Hema'uhez ihe. Pemur temi'u ihewe. Heiwez ihe no. Pemur 'y ihewe no, i'u kar pà ihewe no. Amo ae ywy rehe har ài, amo ae taw pe har ài aiko peme ihe. Hemuixe katu kar pe penàpuz me no. 36 Naheta kwaw hekamir ihewe no. Pemur kamir ihewe. Hema'eahy teko ihe no. Pezekaiw katu herehe no. Zemunehew paw pe hereko mehe pezur herexak pà a'e pe no. A'e rupi peiko putar tuwihaw romo hepyr nehe.

37 Na'e a'e ikatu ma'e iapo har upuranu putar herehe a'e wà nehe. — Urezar, i'i putar ihewe wà nehe. — Ma'e 'ar mehe oromono temi'u newe ure, nema'uhez mehe ure. Ma'e 'ar mehe oromono 'y newe ure, neiwez mehe ure. 38 Ma'e 'ar mehe urumuixe katu kar ureràpuz me ure, amo ae taw pe har ài nereko mehe ure. Ma'e 'ar mehe oromono kamir newe ure, nekamir 'ym mehe ure. 39 Ma'e 'ar mehe oroho nepyr ure, nema'eahy mehe ure, zemunehew paw pe nereko mehe ure, i'i putar ihewe wà nehe.

40 Na'e a'e putar wanupe ihe nehe kury. — Azeharomoete ko ma'e amume'u peme ihe. Pezapo agwer ma'e herywyr wanupe, te ikàg 'ym wera'u ma'e wanupe. A'e penemiapo kwer herywyr wanupe arer nuzawy kwaw penemiapo kwer ihewe arer a'e, a'e putar wanupe nehe.

41 Na'e a'e putar heahur rehe har wanupe nehe. — Pehem peho ihewi nehe ty wà, ta'e Tupàn umume'u penehe uzepyk àwàm kwez peme a'e xe. Peho putar tatahu pe nehe. Nuwew pixik kwaw a'e tatahu a'e nehe. Tupàn umuàgà'ym a'e tatahu kwez a'e. Ta'e omono kar putar Zurupari a'e pe a'e nehe no xe. Omono kar putar hemiruze'eg a'e pe a'e wà nehe no xe. 42 Hema'uhez ihe, napemur kwaw temi'u ihewe. Heiwez ihe. Napemur kwaw 'y ihewe. 43 Amo ae taw pe har ài aiko ihe. Nahemuixe katu kar kwaw pe penàpuz me. Naheta kwaw kamir ihewe. Napemur kwaw kamir ihewe. Hema'eahy ihe. Zemunehew paw pe aiko ihe. Napezekaiw kwaw herehe, a'e putar wanupe nehe.

44 Na'e upuranu putar herehe wà nehe. — Urezar, i'i putar ihewe wà nehe. — Ma'e 'ar mehe uruexak nema'uhez mehe ure. Ma'e 'ar mehe uruexak neiwez mehe ure. Ma'e 'ar mehe uruexak amo ae taw pe har ài nereko mehe ure. Ma'e 'ar mehe uruexak nekamir 'ym mehe ure. Ma'e 'ar mehe uruexak nema'eahy mehe ure. Ma'e 'ar mehe uruexak zemunehew paw pe nereko mehe ure. Ma'e 'ar mehe nuruzekaiw kwaw nerehe ure, i'i putar

ihewe wà nehe, herehe upuranu pà wà nehe.
45 Na'e a'e putar wanupe ihe nehe. — Azeharomoete ko ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. Penekyty'ym agwer ma'e rehe pe, herywyr ikàg 'ym ma'e wanupe pe. Wanupe penekyty'ymaw nuzawy kwaw ihewe penekyty'ymaw, a'e putar wanupe nehe.
46 Na'e amono putar a'e ikatu ma'e iapo 'ymar heru pe ihe wà nehe. Heru omono kar putar zepykaw iahyk 'ym ma'e pupe wà nehe. Wiko putar a'e pe tuweharupi wà nehe. Nuhem pixik kwaw a'e wi wà nehe. Xo ikatu ma'e iapo har zo wiko putar Tupàn pyr tuweharupi a'e wà nehe.

26

Tuwihaw umume'u Zezuz izuka àwàm a'e wà kury

1 Na'e Zezuz upytu'u agwer ma'e rehe uremu'e re a'e kury. Uze'eg urewe kury.
2 — Pekwaw ko ma'e pe. Mokoz 'ar mehe, Zutew uzypyrog putar mai'u haw uhua'u ma'e iapo pà a'e wà nehe kury. Zanera'yr wazuka 'ym awer a'e mai'u haw her romo a'e. Ihe Awa ta'yr ihe, mokoz 'ar mehe tuwihaw hepyhyk kar putar a'e wà nehe, zauxiapekwer wanupe hemono kar pà a'e wà nehe. Zauxiapekwer hezywàzywà putar ywyra kanetar rehe a'e wà nehe, hezuka kar pà a'e wà nehe, i'i urewe.
3 Amo 'ar mehe xaxeto wanuwihaw a'e wà, Zutew waneruze'egar a'e wà no, uzemono'og oho a'e wà, Kaipa hàpuzuhu pe a'e wà. Kaipa tuwihaw ikàg ma'e romo hekon a'e. 4 Uze'eze'eg tuwihaw uzeupeupe wà, Zezuz ipyhyk àwàm izuka àwàm imume'u pà wà. — Naxipyhyk kar kwaw Zezuz teko wanuwa rupi zane nehe, i'i uzeupeupe wà. 5 — Aze xipyhyk kar mai'u haw 'ar mehe nehe, teko ipuruzukaiw putar a'e wà nehe,
Zaneàmàtyry'ym putar a'e wà nehe, ta'e Zezuz ikatuahy wanupe a'e xe, i'i uzeupeupe wà.

Amo kuzà umu'àpyr kàpuhàg Zezuz rehe a'e kury

6 Oho Zezuz Ximàw iperewàtà ma'e kwer hàpuz me kury, Metàn taw pe kury. 7 A'e pe heko mehe we amo kuzà ur ipyr a'e. Werur zutahyky'a ita iapo pyrer izupe. Tynehem kàpuhàg pupe. Hekuzar katu kàpuhàg. Na'e kuzà umu'àpyr kàpuhàg imono Zezuz iàkàg rehe imai'u mehe kury. 8 Ure hemimu'e ure, uruexak imu'àpyr mehe ure. Uruikwahy hexak mehe. — Màràzàwe tuwe umumaw kwez kàpuhàg a'e, uru'e izupe. 9 — Aze mo ume'eg, upyhyk mo temetarer tetea'u, a'e mehe mo upuner mo hekuzarer imono haw rehe ma'e hereko 'ymar wanupe, uru'e izupe. 10 Ukwaw Zezuz ureze'eg awer. Uze'eg urewe.
— Màràzàwe tuwe peze'eg nezewe kwez kuzà pe. Uzapo ikatuahy ma'e ipuràg eteahy ma'e kwez ihewe kury. 11 Tuweharupi teko hemetarer 'ym ma'e wiko pepyr a'e wà. Ihe ihe, naiko kwaw pepyr tuweharupi ihe nehe. 12 Umu'àpyr kàpuhàg kwez herehe a'e, ta'e umuàgà'ym heretekwer kwez a'e xe, hetym àwàm rehe a'e xe. 13 Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Heremimono kar umume'u putar ze'eg puràg oho ywy nànàn taw nànàn a'e wà nehe. Henu har umume'u putar kwez kuzà hemiapo kwer uzeupeupe paw rupi katete a'e wà nehe, hehe uzemuma'enukwaw katu kar pà a'e wà nehe.

Zut umume'u Zezuz ipyhyk àwàm tuwihaw wanupe a'e kury

14 Na'e amo hemimu'e Zut Kario pe har her ma'e a'e, oho xaxeto wanuwihaw wanupe a'e kury. Upuranu oho wanehe. 15 — Aze amume'u Zezuz iho àwàm peme nehe, aze apyhyk kar peme nehe, màràn temetarer tàtà pemur putar ihewe nehe, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. Xaxeto upapar 30 temetarer tàtà ma'e parat her ma'e hekuzar katu ma'e a'e wà, izupe imono pà a'e wà. 16 A'e 'ar mehe we Zut wekar Zezuz ipyhyk àràm a'e. — Ma'e pe upuner ipyhykaw rehe wà nehe. Ma'e 'ar mehe upuner ipyhykaw rehe wà nehe, i'i oho iko uzeupe.

Hemimu'e uzapo mai'u haw Zezuz pe wà

17 Uhem mai'u haw 'ar a'e kury. Typy'ak apiruru 'ym ma'e i'u haw a'e mai'u haw her romo a'e. Heta mokoz her izupe. Zanera'yr wazuka 'ym awer inugwer her romo a'e. Na'e ure hemimu'e ure, mai'u haw 'ar ipy

ihem mehe uruzur Zezuz pe ure, hehe urepuranu pà ure. — Ma'e pe uruzapo putar mai'u haw newe ure nehe, uru'e izupe.

18 — Peho amo awa taw pe har hàpuz me nehe ty wà. Nezewe peze izupe nehe. — Nezewe i'i purumu'e ma'e newe a'e. — Uhem he'ar kwez kury, i'i a'e. — Heremimu'e a'e wà, ihe no, uru'u putar typy'ak apiruru 'ym ma'e neràpuz me ure nehe, i'i upurumu'e ma'e newe, peze izupe nehe, i'i urewe.

19 Ureruzar ize'eg oroho ure. Uruzapo a'e temi'u oroho. 20 Pyhaw Zezuz wapyk oho urepyr umai'u pà kury. 21 Umai'u mehe uze'eg urewe. — Amume'u putar ko ma'e peme kury. Amo xe har pepyr har hemono putar tuwihaw wanupe a'e nehe, hezuka kar pà wanupe a'e nehe, i'i urewe.

22 Uruzemumikahy henu mehe ure. Pitàitàigatu uruze'eg izupe. — Ihe naiko kwaw nepyhyk kar har romo ihe, uru'e izupe

23 — Amo penehe we har a'e nehe, xe hepyr umai'u ma'e a'e nehe, hemono putar tuwihaw wanupe a'e nehe, hezuka kar pà wanupe a'e nehe, i'i urewe. 24 — Ihe Awa ta'yr ihe, amàno putar ihe nehe, ze'eg imuapyk pyrer rupi katete ihe nehe. Tupàn uzepyk putar a'e awa hezuka kar har rehe a'e nehe. Aze mo nuzexak kar pixik iwer mo a'e, a'e mehe mo ikatu wera'u mo izupe, i'i urewe.

25 Na'e Zut a'e kury, izuka kar àràm a'e kury, uze'eg izupe kury. — Nereze'eg kwaw herehe ne, purumu'e ma'e, i'i mua'u izupe. — Azeharomoete ereiko hezuka kar àràm romo ne, i'i izupe. (Ure amogwer hemimu'e ure, nurenu kwaw Zut pe ize'eg mehe ure.)

Zezuz u'u kar typy'ak ipei'ài'àg pyrer wemimu'e wanupe a'e kury, u'u kar kanek por wanupe a'e no

26 Umai'u mehe Zezuz upyhyk typy'ak imuwà kury. Uze'eg Tupàn pe. Na'e upei'ài'àg typy'ak kury, ipegegwer imuimur pà urewe pitàitàigatu kury.

Pepyhyk ko typy'ak nehe kury, pe'u nehe kury, ta'e nuzawy kwaw heretekwer a'e xe, i'i urewe. (Aze xi'u typy'ak nezewe zane nehe, zanema'enukwaw putar hetekwer izuka pyrer rehe zane nehe.) 27 Na'e upyhyk kanek kury. Uze'eg wi Tupàn pe. Umur urewe, i'u kar pà urewe pitàitàigatu. Uze'eg urewe.

— Pe'u paw rupi nehe kury ty wà. 28 Ko kanek por nuzawy kwaw heruwy kwer a'e. Azakook putar heruwy kwer ihe nehe, teko tetea'u wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo ihe nehe. A'e rupi Tupàn umunàn putar wanemiapo kwer wanuwi a'e nehe, izuwi uweharaz pà a'e nehe. Nezewe mehe a'e teko upuner Tupàn pyr oho haw rehe a'e wà nehe, ta'e heta uwy kwer hakookar wanekuzaromo a'e xe, Tupàn ze'eg kwehe arer rupi katete a'e xe. 29 Ko ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. Na'u pixik kwaw agwer win ko 'ar rehe ihe nehe. Peixe putar heru pureruze'egaw pe nehe, xo a'e mehe zo a'u putar win ipyahu ma'e ihe nehe, xo pepyr hereko mehe zo a'u putar nehe.

30 Na'e uruzegar ure, Tupàn pe zegar haw imuzàg pà ure. A'e re uruhem oroho tàpuz wi kury, ywytyr Uri tyw her ma'e rehe oroho pà kury.

— Na'iruz haw eremume'u putar heremimu'e romo nereko 'ymaw nehe, i'i Zezuz Pet pe kury

31 Na'e uze'eg wi Zezuz urewe kury.

— Kutàri pyhaw pezàn putar hewi paw rupi nehe, herezar putar pe nehe. Ta'e nezewe i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e xe.

Tupàn uzuka kar putar àràpuhàràn wamono'ogar a'e nehe. Heimaw uhàuhàz putar izuwi a'e wà nehe.

32 Tupàn hemugweraw kar putar hemàno re a'e nehe. A'e re aha putar Karirez ywy rehe penenataromo ihe nehe.

33 Uze'eg Pet Zezuz pe kury. — Amogwer upuir putar newi paw rupi katete a'e wà nehe. Xo ihe zo napuir pixik kwaw newi ihe nehe, i'i izupe.

34 — Nema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe ty, i'i Zezuz izupe. — Zapukaz uze'eg putar pyhaw kury. A'e 'ym mehe, ize'eg zanune nehe, na'iruz haw eremume'u putar hekwaw 'ymaw amo wanupe nehe. —

Naiko kwaw Zezuz hemimu'e romo ihe, ere putar na'iruz haw nehe, i'i izupe.

35 — Namume'u pixik kwaw nekwaw 'ymaw ihe nehe. Aze hezuka nerehe hezeruzar haw rehe a'e wà nehe, namume'u pixik kwaw nekwaw 'ymaw ihe nehe, i'i Pet izupe. Ure hemimu'e ure, paw rupi katete nezewegatete uruze'eg izupe ure no.

Zezuz uze'eg Tupàn pe Zexem pe a'e kury

36 Na'e Zezuz oho ma'ywa 'yw heta haw Zexem her ma'e pe kury, urerupi kury. Uze'eg urewe. — Peapyk xe kury. Aha putar pepa'i ihe nehe, Tupàn pe heze'eg pà ihe nehe, i'i urewe.

37 Weraha Pet uzeupi a'e, a'e mokoz Zepetew ta'yr waneraha pà uzeupi a'e no. Uzemumikahy kury.

38 — Hepy'a uzemumikahy, i'i wanupe.

— Hezemumikahy haw hezuka tàri a'e. Pepyta xe hepyr nehe, peme'egatu pà hepyr nehe, i'i wanupe.

39 Na'e Zezuz a'e zutyka'i oho xeràna'i a'e kury. Uzeaiwyk ywy rehe Tupàn pe uze'eg pà. — Heru, i'i izupe. — Erepuner wyzài ma'e iapo haw rehe nehe. A'e rupi e'u kar zo ko kanek por ihewe nehe. Aze ereputar nehe, xo a'e mehe zo a'u putar nehe. Nazapo kwaw heremiapo putar haw nehe. Xo neremiapo putar haw zo azapo putar nehe, i'i izupe. (Ma'erahy ipuraraw paw rehe umàno haw rehe uze'eg a'e.)

40 Na'e uzewyr oho a'e na'iruz wemimu'e wapyr. Uker upà wà. Wexak waker mehe wà. A'e rupi upuranu Pet rehe. — Aipo napepuner kwaw peme'egatu haw rehe herehe we pe. Ni pitài 'or imumaw pà ne, i'i izupe. 41 — Peme'egatu nehe ty wà, peze'eg Tupàn pe nehe ty wà, a'e rupi Zurupari nupuner kwaw hemu'emaw rehe peme a'e nehe, nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e peme a'e nehe, i'i wanupe. — Pepy'a ipurapo wer zepe ikatu ma'e rehe. Napekàg kwaw pe. A'e rupi napepuner kwaw ikatuahy ma'e iapo haw rehe nehe, i'i wemimu'e wanupe.

42 Na'e oho wi wanuwi no, Tupàn pe uze'eg wi pà no. — Heru. Aze neremunyryk kwaw ko kanek por ihewi nehe, a'u putar ipor nehe. Azapo putar neremiapo putar haw nehe, i'i u pe.

43 Uzewyr wi a'e wemimu'e wapyr. Uker wi upà wà. Nupuner kwaw ume'e haw rehe wà. 44 Oho wi wanuwi. Na'iruz haw uze'eg wi Tupàn pe no, uze'eg ipy zàwegatete no. 45 Uzewyr wi wanupe no. Uze'eg wanupe.

— Aipo peker wiwi peiko. Aipo pepytu'u Tupàn pe peze'eg ire. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Uhem he'ar kwez kury. Amo hemono putar awa ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe a'e nehe kury. A'e awa hezuka putar a'e wà nehe. 46 Pepu'àm ty wà, zaha ty wà. Aikwez a'e awa uhem wà kury, hezuka kar àràm a'e kury.

Zauxiapekwer upyhyk Zezuz a'e wà kury

47 Ize'eg mehe we uhem Zut a'e pe a'e kury. Urerehe we arer romo hekon a'e. Teko tetea'u ur hupi a'e wà no. Wereko takihe wà, ywyraihàg wà no. Xaxeto wanuwihaw a'e wà, Zutew wanàmuz a'e wà no, omono kar a'e awa a'e pe a'e wà. — Pepyhyk Zezuz peho nehe, i'i wanupe wà. 48 Uhem zanune Zut uze'eg upi wata ma'e wanupe a'e. — Azurupyter putar Zezuz ihe nehe pa, i'i wanupe. — A'e rupi pekwaw putar penemipyhyk ràm nehe. Pepyhyk tuwe hexak mehe nehe ty wà. Pemunehew kar imono nehe ty wà, i'i wanupe. 49 Na'e uhem Zut a'e pe Zezuz huwake kury. Na'arewahy uze'eg oho izupe. — Tuwe Tupàn nemupytu'u kar ma'e wi nekyze re a'e nehe, purumu'e ma'e, i'i mua'u izupe. Uzurupyter kury. 50 I'i Zezuz izupe. — Tàrityka'i hepyhyk kar kwez wanupe kury ty, hemyrypar, i'i izupe. Uhem huwake wà. Upyhyk wà. Uzàpixi tuwe wà. 51 Na'e amo Zezuz rupi wata ma'e umutyk utakihe a'e kury. Umugaz amo awa a'e pe kury. A'e awa xaxeto pe uma'ereko ma'e romo hekon a'e. Uzaikaw inami izuwi. 52 Uze'eg Zezuz izupe, imugaz tarer pe.

— Emuzewyr netakihe imono nehe ty. Ta'e awa takihe pupe upuruzuka ma'e a'e wà nehe xe, takihe pupe izuka pyràm romo wanekon putar a'e wà nehe no xe. 53 Aze mo aputar hepytywà haw, apuner mo heru pe heze'egaw rehe ihe. A'e mehe mo umur kar mo weko haw pe har tetea'u

xe a'e wà. Hepytywà mo a'e wà. Aipo napekwaw kwaw a'e ma'e. 54 Aze mo nezewe haw uzeapo, a'e mehe mo namànono iwer mo ihe. A'e mehe mo naruzar iwer mo ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer nezewe mehe ihe.

55 Na'e uze'eg a'e pe har nànàn kury.

— Perur takihe ra'e, perur ywyràihàg ra'e no, hepyhyk pà ra'e no. Aipo imunar ma'e romo aiko ihe. Aipo a'e rupi hepyhyk pezuwà pe. Tuweharupi aiko pepyr ihe, Tupàn hàpuzuhu pupe ihe. Màràzàwe tuwe nahepyhyk kwaw pe a'e pe. 56 Agwer ma'e paw rupi katete uzeapo nezewe a'e, ta'e Tupàn ze'eg imume'u har nezewe haw umume'u kwehe mehe a'e wà xe, uze'eg imuapyk pà pape rehe a'e wà xe.

Na'e ure hemimu'e ure kury, uruhem oroho izuwi uruzàn pà ure kury.

Weraha Zezuz tuwihaw wanuwa rupi a'e wà kury

57 Na'e ipyhykar a'e wà, weraha Zezuz Kaipa hàpuzuhu pe a'e wà. Kaipa a'e, xaxeto romo hekon a'e. Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà, Zutew wanàmuzgwer a'e wà no, uzemono'og a'e pe a'e wà. 58 Pet wata oho iko haikweromo a'e. Upyta muite izuwi. Uhem oho tuwihaw heko haw pe. Upyta 'àm katu pe. Na'e wixe oho uken huwake kury, zauxiapekwer wanuwake wapyk pà kury. Ta'e ipurexak wer zepe Zezuz rehe a'e xe. — Ma'e uzapo putar izupe a'e wà nehe, i'i uzeupe.

59 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, amogwer tuwihaw a'e wà no, wekar zepe awa Zezuz rehe uze'eg zemueteahy ma'e ràm a'e wà. Ta'e ipuruzuka wer zepe hehe wà xe. 60 Awa tetea'u hemu'em 'àm Zezuz rehe a'e wà, tuwihaw wanuwa rupi a'e wà. Nupuner kwaw izuka haw rehe wà, ta'e hemu'em ma'e numume'u katu kwaw hemiapo kwer a'e wà xe, tuwihaw wanupe a'e wà xe. Na'e uhem mokoz awa a'e pe wà, wanuwa rupi wà. 61 — Nezewe i'i 'aw awa a'e, i'i wanupe. — Apuner Tupàn hàpuzuhu heitykaw rehe ihe. Na'iruz 'ar pawire apuner iapo wi haw rehe ihe nehe no, i'i ko awa teko wanupe a'e, i'i a'e awa tuwihaw wanupe wà, Zezuz hemimume'u kwer imume'u pà wà. 62 Upu'àm tuwihaw amogwer wanuwa rupi kury, Zezuz pe uze'eg pà kury. — Ereinu waze'eg kwez ne. Ma'e ere putar wanupe nehe, i'i izupe, hehe upuranu pà.

63 Nuze'eg kwaw Zezuz izupe. Uze'eg wi tuwihaw izupe no. — Aze'eg newe Tupàn wikuwe ma'e her rehe ihe kury. Emume'u ze'eg azeharomoete har urewe nehe kury. Aipo Tupàn ta'yr romo ereiko ne. Aipo Tuwihawete romo Purupyro Ma'e romo ereiko ne, i'i izupe, hehe upuranu pà.

64 Uze'eg Zezuz izupe.

— Azeharomoete, i'i izupe. — Amo ma'e amume'u putar peme ihe nehe no. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Herexak putar pe nehe, Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e iawyze har rehe heapyk mehe nehe. Azur putar ywàkun rehe ihe nehe no. Pexak putar nehe, i'i wanupe.

65 Na'e xaxeto umu'i ukamir a'e kury. — Uze'eg zemueteahy kwez Tupàn rehe a'e kury, peinu ize'eg awer iaiw ma'e kwez pe kury. A'e rupi naxinoz kwaw amo hemiapo kwer imume'u har zane wà nehe kury, i'i wanupe. 66 — Ma'e peze nezewe mehe pe kury, i'i wanupe. Amogwer tuwihaw uze'eg izupe wà. — Uze'eg zemueteahy kwez Tupàn rehe a'e, Tupàn ta'yr romo weko haw imume'u pà zanewe a'e. A'e rupi xiuka kar nehe kury, i'i izupe wà.

67 Na'e tuwihaw uzenymon Zezuz huwa rehe wà. Upetepetek wà. Ukwaukwar hehe wà no. 68 Hehe ukwar ma'e kwer uze'eg urywahyahy hehe wà. — Tuwihawete purupyro har ne, i'i mua'u izupe wà. — Emume'u nerehe ukwar ma'e kwer nehe ty, i'i izupe wà. (Ta'e uzàpixi pàn pehegwer imono huwaw wà xe.)

Pet umume'u Zezuz hemimu'e romo weko 'ymaw a'e kury

69 Pet wapyk in katu pe a'e. Na'e kuzà uhem wà huwake a'e kury. Xaxeto wanuwihaw pe uma'ereko ma'e romo hekon a'e. — Ne 'y, ne Zezuz Karirez ywy rehe har imyrypar romo ereiko ne 'y, i'i izupe.

70 — Nakwaw kwaw aipo ihe, zàkwà. Naiko kwaw imyrypar romo ihe, zàkwà, i'i izupe.

71 Na'e oho ukenuhu huwake kury. Nan
kwehe tete amo kuzàwaza wexak Pet a'e pe
a'e no. Uze'eg awa a'e pe har wanupe a'e.
— 'Aw awa Zezuz Nazare pe har imyrypar
romo hekon a'e, i'i wanupe.
72 Pet wenuxi wi Zezuz a'e no. — Aze-
haromoete heze'eg ihe. Nakwaw pixik
kwaw a'e awa ihe pa, i'i wanupe.
73 Nan kwehe tete amo awa a'e pe u'àm
ma'e a'e wà, ur huwake a'e wà. — Aze-
haromoete ereiko hemimu'e romo ne, ta'e
ereze'eg Karirez ywy rehe har wazàwe ne
xe, i'i izupe wà.
74 Uze'eg ahyahy Pet wanupe kury.
— Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze
heremu'em peme ihe, tuwe Tupàn uzepyk
herehe a'e nehe. Nakwaw pixik kwaw a'e
awa ihe ty, i'i wanupe. A'e 'ar mehe we
tàrityka'i uze'eg zapukaz. 75 Ima'enukwaw
Pet Zezuz ze'eg awer rehe. — Zapukaz ze'eg
zanune nehe, na'iruz haw eremume'u
putar hekwaw 'ymaw nehe, amo wanupe
nehe, i'i izupe a'e 'ym mehe a'e xe.

27

Weraha Zezuz Pirat huwa rupi a'e wà kury

1 Izi'itahy xaxeto wanuwihaw paw
rupi a'e wà, Zutew wanàmuz a'e wà no,
uze'eze'eg uzeupeupe Zezuz izuka àwàm
rehe a'e wà. 2 Na'e uzàpixi kar a'e wà.
Weraha Zezuz Pon Pirat pe wà. Pon Pirat
a'e, Hom tawhu pe har Zutez ywy rehe
har wanuwihaw romo hekon a'e, Zutew
wanuwihaw romo hekon a'e no.

Zut uzezuka a'e kury

3 Zut a'e, Zezuz izuka kar har wanupe
imono arer a'e, uzemumikahy Zezuz
hexak mehe a'e. Ta'e tuwihaw umume'u
izuka àwàm teko wanuwa rupi a'e wà
xe. A'e rupi umuzewyr a'e 30 temetarer
tàtà ma'e parat her ma'e heraha xaxeto
wanuwihaw wanupe a'e kury, tàmuz
wanupe a'e no. 4 — Ikatu 'ym ma'e azapo
kwez ihe, ta'e amume'u Zezuz heko awer
peme ihe xe, ta'e aexak kar peme ihe
xe. Azuka kar kwez peme ihe. Nuzapo
pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i tuwihaw
wanupe. — Nuruzekaiw kwaw neremiapo
kwer rehe ure nehe kury, i'i tuwihaw
izupe wà. (— Urereko Zezuz ure kury,
nurumuzewyr kwaw newe ure nehe kury,
i'i izupe wà.)
5 Na'e Zut omomor a'e temetarer oho
tàpuzuhu pupe a'e kury. Uhem a'e wi
wanuwi. Oho amo me uzezuka pà,
uze'azuwyk pà a'e kury.
6 Xaxeto wanuwihaw omono'og a'e
temetarer oho a'e wà kury. — Nazapuner
kwaw ko temetarer hezar kar haw rehe
xe Tupàn hàpuzuhu pupe zane nehe, ta'e
ximono izupe puruzuka haw hekuzaromo
zane xe. Ze'eg kwehe arer numupyta
kar kwaw puruzuka haw hekuzar Tupàn
hàpuzuhu pupe zanewe a'e, i'i uzeupeupe
wà.
7 — Ma'e xiapo nehe, i'i uzeupeupe wà.
— Xime'eg kar ywy pehegwer nehe, amo
ae ywy rehe har xe umàno ma'e ràm
watymaw romo zane nehe, i'i uzeupeupe
wà. A'e mehe ume'eg kar ywy peheg-
wer oho wà. 8 Te ko 'ar rehe kury, —
Tuwykwer hupaw, za'e a'e ywy pe kury.
9 A'e rupi katete Tupàn ze'eg imume'u
har kwehe arer Zeremi her ma'e uze'eg
nezewe a'e. — Upyhyk putar 30 temetarer
a'e wà nehe, tuwihaw hekuzaromo a'e wà
nehe. 10 Ume'eg kar putar ywy pehegwer
wà nehe, ywy'a iapo har waneko awer
ime'eg kar pà wà nehe. Ta'e nezewe uzapo
kar putar Zanezar a'e nehe xe.

Pirat upuranu Zezuz rehe a'e kury

11 Na'e upu'àm Zezuz oho tuwihaw Pirat
huwa rupi a'e kury. Pirat upuranu hehe
kury.

— Aipo Zutew wanuwihawete romo
ereiko ne, i'i izupe. — Azeharomoete, i'i
Zezuz izupe.

12 Na'e amogwer tuwihaw umume'u
hemiapo kwer Pirat pe a'e wà kury.
Nuze'eg kwaw Zezuz waze'eg henu mehe.
13 Uze'eg wi Pirat izupe kury. — Aipo
nerenu kwaw neremiapo kwer imume'u
haw ne, i'i izupe.
14 Nuze'eg kwaw Zezuz izupe. Ipytuhe-
gatu tuwihaw a'e, ta'e Zezuz nuze'eg kwaw
izupe a'e xe.

Pirat umume'u Zezuz izuka àwàm a'e kury

15 Teko wazemono'og mehe kwarahy nànàgatu Pirat umuhem kar amo awa zemunehew paw wi a'e, teko wanupe a'e. Na'e teko a'e wà kury, wenoz imuhem kar pyràm izupe a'e wà kury. A'e mehe umuhem kar Pirat waneminoz a'e, teko nànàn a'e. 16 A'e 'ar mehe awa zemunehew paw pe hekon a'e. Ikwaw katu pyr romo hekon a'e. Pahapa her romo a'e. (Hapa ta'yr, i'i her zaneze'eg rupi.) 17 Na'e teko tetea'u uzemono'og oho tuwihaw Pirat hàpuzuhu huwake a'e wà kury. Upuranu wanehe a'e. — Ma'enugar awa peputar pe. Ma'enugar awa amuhem kar putar peme ihe nehe kury, i'i wanupe. — Aze ru'u amuhem kar putar Pahapa ihe nehe. Aze ru'u amuhem kar putar Zezuz Tuwihawete Purupyro Ma'e ihe nehe, i'i wanupe.

18 Ukwaw tuwe wama'enukwaw paw a'e. Amogwer tuwihaw hewyrowyroahy Zezuz rehe a'e wà, (ta'e Zezuz ikatuahy teko wanupe a'e xe). 19 Wapyk Pirat in tuwihaw henaw rehe kury. Hemireko omono kar uze'eg izupe.

— Ezapo kar zo ma'e a'e awa pe nehe 'y, ta'e nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e 'y. Pyhaw apuahu hehe ihe. Apuraraw ma'erahy tetea'u ihe, hehe hepuahu mehe ihe, i'i umen pe, uze'eg imono kar pà izupe.

20 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, tàmuzgwer a'e wà no, uze'eg teko wanupe a'e wà kury. — Penoz Pahapa imuhem kar haw izupe nehe ty wà, Pirat pe nehe ty wà, i'i wanupe wà. — Penoz Zezuz izuka kar àwàm izupe nehe no, i'i wanupe wà. 21 Uze'eg tuwihaw Pirat teko wanupe kury. — Ma'enugar awa amuhem kar putar peme ihe nehe kury, i'i wanupe. — Pahapa ty, i'i izupe wà.

22 — Ma'e azapo putar Zezuz Tuwihawete Purupyro Ma'e pe ihe nehe, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. — Ezywàzywà kar ywyra kanetar rehe nehe, ezuka kar nehe, i'i izupe wà.

23 — Ma'e ikatu 'ym ma'e uzapo a'e, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. Teko numume'u kwaw ni pitài Zezuz hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e Pirat pe wà. Uhapukaz wiwi wahyhaw rupi wà. — Ezywàzywà kar ywyra kanetar rehe nehe, i'i ahyahy izupe wà, uhapukaz pà wà.

24 — Aze apuranu wi wi wanehe nehe, uhapukaz wi wi putar ihewe wà nehe, i'i Pirat uzeupe. Na'e upyhyk 'y kanek por imuwà. Uzepoepoez kury. — Naiko kwaw ko awa izuka kar har romo ihe nehe. Pe ae peiko putar izuka kar har romo pe, i'i wanupe.

25 Teko tetea'u i'i izupe wà. — Tuwe Tupàn uzepyk urerehe nehe, izuka kar haw rehe nehe. Tuwe uzepyk urepurumuzàmuzàg wanehe nehe no, i'i izupe wà.

26 Na'e Pirat umuhem kar Pahapa wanupe a'e kury. Upetek kar Zezuz zauxiapekwer wanupe no. — Pezywàzywà ywyra kanetar rehe nehe ty wà, izuka pà nehe ty wà, i'i wanupe.

Zauxiapekwer uze'eg urywahyahy Zezuz rehe a'e wà kury

27 Na'e zauxiapekwer a'e wà, Pirat hemiruze'eg a'e wà, weraha Zezuz tuwihaw hàpuzuhu pupe a'e wà kury. Zauxiapekwer paw uzemono'og izywyr a'e wà. 28 Wenuhem kar ikamir izuwi wà. Umunehew kamir puku ipiràg ma'e hehe wà, imunehew kar pà izupe wà. 29 Na'e uzapo xu iàkàg rehe har romo izupe wà kury, tuwihaw àkàg rehe har ài wà. Omono iàkàg rehe wà. Omono ywyra ipo pe wà no, ipo iawyze har rehe har pe wà. Uzeamumew mua'u henataromo wà, hehe uze'eg uryw ahyahy pà wà. — Tuwe Zutew wanuwihaw kwehe hekon nehe, i'i mua'u izupe wà.

30 Uzenymonymon hehe wà. Unupànupà iàkàg rehe wà, ywyra pupe wà. 31 Upaw hehe wazemaraz taw wà kury. Wenuhem ikamir izuwi wà. Umunehew kar ikamir tuwe izupe wà. Weraha izuka àwàm pe wà kury, ywyra kanetar rehe izywàzywà àwàm rehe kury.

Uzywàzywà Zezuz ywyra kanetar rehe a'e wà kury

32 Weraha hereko pe rupi wà. (Ipuhuz katu ywyra kanetar izupe. Nupuner kwaw Zezuz heraha haw rehe kury, ta'e huwy tuwe ipetepetek awer a'e xe.) Uwàxi amo awa pe rupi wata mehe wà. Ximàw her romo a'e, Xiren tawhu pe har romo hekon a'e. Zauxiapekwer weraha kar ywyra kanetar imono Ximàw pe wà, Zezuz

hekuzaromo wà. 33 Uhem ywytyr Kokota
her ma'e pe wà. Àkàgàpe kwer heta haw i'i
her zaneze'eg rupi.
34 Omono muhàg win inuromo izupe wà,
ma'erahy imuahyir kar haw romo izupe
wà. Wagaw a'e. A'e re nu'u kwaw kury.
35 Uzywàzywà zauxiapekwer Zezuz
ywyra kanetar rehe wà kury. Umupu'àm
ywyra kanetar wà, imuwyxok pà ywykwar
pupe wà. Na'e umuza'aza'ak ima'e uzeu-
peupe wà. Omomor ita'i a'e wà. Heta ma'e
papar haw ita'i rehe. A'e rupi wexak ima'e
hereko àràm ita'i imomor pà wà. 36 Ima'e
imuza'ak pawire wapyk ywy rehe a'e pe
wà, hehe ume'e pà wà.
37 Uzywà kar amo ywyrapewa'i ywyra
kanetar apyr wà. — Ai'aw Zezuz a'e,
Zutew wanuwihaw romo hekon a'e, i'i a'e
ze'eg ywyrapewa'i rehe imuapyk pyrer a'e.
38 Na'e uzywàzywà amo mokoz awa amo ae
ywyra kanetar rehe a'e wà no, wamupu'àm
pà a'e pe Zezuz huwake a'e wà no. Amo
pitài iawyze har rehe i'àz a'e, inugwer
iahur rehe i'àz a'e no. Ma'e rehe imunar
ma'e romo wanekon a'e wà. 39 Na'e teko
oho a'e pe wanuwake a'e wà. Uze'eg uryw
ahyahy Zezuz rehe wà.
40 — Amuhàz putar Tupàn hàpuzuhu ihe
nehe, ere urewe. — Azapo wi putar Tupàn
hàpuzuhu ihe nehe no, na'iruz 'ar mehe
ihe nehe no, ere urewe, i'i izupe wà. —
Tupàn ta'yrete romo aiko ihe, ere urewe.
A'e rupi ezepyro nehe kury ty. Ewezyw
ywyra kanetar wi nehe, aze erepuner
nehe, i'i izupe wà. 41 Nezewegatete xaxeto
wanuwihaw a'e wà no, ze'eg kwehe arer
rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, tàmuz a'e
wà no, uze'eg uryw ahyahy wà hehe wà.
42 — Upyro amogwer a'e wà, i'i izupe wà.
— Nupuner kwaw uzepyro haw rehe a'e.
Aipo Izaew wanuwihaw romo hekon aze-
haromoete a'e. Aze wezyw ywyra kanetar
wi nehe kury, xo a'e mehe zo xiruzar putar
zane nehe kury, i'i uzeupeupe wà. 43 —
Uzeruzar katu Tupàn rehe a'e. — Tupàn
ta'yr romo aiko ihe, i'i zanewe a'e. Xixak
nehe kury. Aze ru'u Tupàn upyro putar a'e
nehe kury, i'i izupe wà.
44 Te a'e imunar ma'e Zezuz huwake har
ywyra kanetar rehe har a'e wà, uze'eg
uryw ahyahy hehe a'e wà no.

Umàno Zezuz a'e kury

45 Kwarahy wapytepe hin mehe. Na'e
ipytunahy kury. Ywy rehe ipytunahy paw
rupi kury. Ipytunahy te karuk etea'u
mehe. 46 Karumehe heiheihem Zezuz a'e
kury. — Eri, Eri, erema xapatani, i'i ahyahy
Tupàn pe Zutew ze'eg rupi. — Tupàn,
Tupàn, màràzàwe tuwe nahepytywà kwaw
pe ne, i'i a'e ze'eg zaneze'eg rupi.
47 Teko a'e pe u'àm ma'e wenu ize'eg
mehe a'e wà. — Kwa, uze'eg Eri pe kwez a'e,
i'i izupe wà.
48 Na'e amo uzàn oho amanezuràn pi-
aromo kury. Werur a'e pe izupe. Omono
amanezuràn win hekuzar 'ym ma'e pupe
kury. Na'e omono amanezuràn wywa
iapyr kury, Zezuz pe imono pà i'u kar pà
izupe kury. 49 Amogwer uze'eg izupe wà.
— Tuwe rihi. Aze ru'u Eri ur putar ipyro pà
a'e nehe, i'i izupe wà.
50 Uhapukazahy wi Zezuz a'e kury.
Umàno kury.
51 Pàn pupir uhua'u ma'e Tupàn
hàpuzuhu pupe heta a'e, imuzaiko pyrer
romo a'e. Zezuz imàno re uzemu'i a'e
pàn pupir uhua'u ma'e a'e kury. Uzemu'i
mokoz pehegwer romo. Uzypyrog uzemu'i
pà ywate wi te ywy kutyr rehe. Ywy
uryryryryryz a'e no. Itahu tetea'u uzekazeka
no. 52 Tywypaw uzewàpytymawok a'e wà
kury. Teko Tupàn hemiruze'eg tetea'u
ukweraw wi a'e 'ar mehe a'e wà. 53 Uhem
utym awer wi wà. Zezuz ikweraw wi
re wixe a'e ukweraw wi ma'e kwer oho
Zeruzarez tawhu pe wà. (— Tawhu Tupàn
pe imonokatu pyr, za'e a'e tawhu pe zane.)
Teko tetea'u wexak a'e ukweraw wi ma'e
kwer a'e pe a'e wà.
54 Na'e zauxiapekwer Zezuz rehe ume'e
ma'e a'e wà, wanuwihaw a'e no, wexak
ywy iryryryryryz mehe wà. Wexak amog-
wer ma'e uzeapo ma'e a'e 'ar mehe har
a'e wà no. Ukyze katu izuwi wà. —
Azeharomoete Tupàn ta'yr romo hekon
a'e, i'i izupe wà. 55 Kuzà tetea'u a'e pe
wanekon a'e wà. Muitea'u wanekon wà,
izuka haw rehe ume'e pà wà. Ta'e ur Zezuz
haikweromo wà xe, Karirez ywy wi tur
mehe wà xe. Tuweharupi wata waiko hupi
hekuwe mehe wà, hehe uzekaiw katu pà
wà. 56 Mari Matar pe har a'e, Mari Xiak ihy

Zuze ihy a'e no, Zepetew ta'yr wahy a'e no, a'e pe wanekon a'e wà.

Zuze Arimatez pe har utym Zezuz hetekwer a'e kury

57 Kwarahy ihem ire Zuze Arimatez taw pe har uhem a'e pe a'e kury. Hemetarer katu ma'e romo hekon. Zezuz hemimu'e romo hekon a'e. 58 Na'e Zuze oho Pirat huwa rupi kury. Wenoz Zezuz hetekwer umàno ma'e kwer izupe. — Pemono hetekwer umàno ma'e kwer 'aw awa pe nehe ty wà, i'i Pirat zauxiapekwer wanupe. Umur izupe wà. 59 Na'e Zuze uwàuwàn hetekwer oho pàn ipyahu ma'e pupe kury.

60 Wezar imono itakwar pupe. Ta'e a'e 'ym mehe Zuze uzapo kar tuwe a'e itakwar a'e xe, wetekwer umàno ma'e ràm itym àwàm romo a'e xe. Na'e omono itahu uken rupi kury, iwàpytym pà kury. Oho a'e wi kury. 61 Mari Matar pe har a'e, amo ae Mari a'e no, a'e pe wapyk in a'e wà, itym awer rehe ume'e pà a'e wà.

Tuwihaw umupu'àm kar zauxiapekwer Zezuz itym awer huwake a'e wà kury

62 Iku'egwepe mytu'u 'ar mehe, xaxeto wanuwihaw a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, uzemono'og oho Pirat ipyr wà, izupe uze'eg pà wà.

63 — Tuwihaw, i'i izupe wà.

— Urema'enukwaw uruiko Zezuz ze'eg rehe ure. Wikuwe mehe hemu'em teko wanupe a'e.

— Tupàn hemugweraw kar wi putar a'e nehe, na'iruz 'ar mehe nehe, i'i mua'u teko wanupe a'e, i'i izupe wà. 64 — A'e rupi emono kar zauxiapekwer itym awer pe ne wà nehe, hehe imume'egatu kar pà ne wà nehe. Tuwe umumaw na'iruz 'ar ume'e pà a'e pe nehe, i'i izupe wà.

— A'e rupi hemimu'e nupuner kwaw oho haw rehe a'e pe a'e wà nehe, nupuner kwaw hetekwer rehe imunar haw rehe a'e wi a'e wà nehe. Nupuner kwaw nezewe Zezuz ikweraw paw imume'u mua'u haw rehe teko wanupe a'e wà nehe no. Ta'e aze nezewe hemu'em wanupe wà nehe, iaiw wera'u putar wanemu'emaw uzar hemu'em awer wi a'e wà nehe xe, i'i izupe wà.

65 — Peraha zauxiapekwer a'e pe nehe, i'i Pirat wanupe. — Peme'egatu itym awer rehe nehe, emuixe kar zo teko a'e pe pe wà nehe, i'i wanupe.

66 A'e rupi tuwihaw oho a'e wi izuwi wà. Uwàpytygatu itym awer oho wà. Wezar zauxiapekwer a'e pe wà, itym awer rehe wamume'egatu kar pà wà.

28

Ukweraw Zezuz umàno re a'e kury

1 Mytu'u haw 'ar pawire 'ar ipy mehe izi'itahy kury. Mari Matar pe har a'e, inugwer Mari a'e no, oho hetekwer umàno ma'e kwer tupawer hexak pà a'e wà. 2 Tàrityka'i ywy uryryryryz a'e kury. Tupàn heko haw pe har wezyw ywak wi a'e kury. Umunyryk kar itahu uken wi a'e. Wapyk in itahu 'aromo. 3 Àmàn iweraw paw ài hekon a'e, uhyape katu a'e. Ikamir xigatu amanezu xigatu haw ài a'e no. 4 Zauxiapekwer ukyze izuwi wà, uryryz pà wà. Wiko awa umàno ma'e kwer ài wà. 5 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har uze'eg kuzà wanupe a'e kury. — Pekyze zo ihewi nehe, zàkwà wà. Pekar Zezuz ywyra kanetar rehe umàno ma'e kwer peiko. Akwaw hekar awer ihe, i'i wanupe. 6 — Nuiko kwaw xe a'e. Ukweraw kwez a'e, uze'eg awer rupi katete kwez a'e, i'i wanupe. — Pexak tupawer pezuwà xe, zàkwà wà, i'i wanupe. 7 — Na'arewahy peho imume'u pà hemimu'e wanupe nehe zàkwà wà, i'i wanupe. — Nezewe peze wanupe nehe. — Ukweraw wi a'e ma, umàno re a'e ma. Oho putar Karirez ywy rehe nehe kury, penenataromo nehe kury. Pexak putar a'e pe nehe, peze wanupe nehe zàkwà wà, i'i wanupe. — Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe zàkwà wà, i'i wanupe.

8 A'e rupi kuzà uzàn oho tupawer wi wà kury. Ukyze katu wà. Hurywete wà no. Uzàn oho hemimu'e wanupe ikweraw pawer imume'u pà wà.

9 Na'arewahy Zezuz uwàxi a'e wà. Uze'eg wanupe. — Tuwe Tupàn pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re a'e nehe, zàkwà wà, i'i wanupe. Uhem wà huwake wà. Upyhyk ipy wà, uzeamumew pà ywy rehe wà. Umuwete katu wà.

10 — Pekyze zo ihewi nehe, zàkwà wà, i'i wanupe. — Peho herywyr wanupe heze'eg imume'u pà wanupe nehe, zàkwà wà. — Peho Karirez ywy rehe nehe. A'e pe pexak putar Zezuz nehe, peze wanupe nehe, i'i wanupe.

Zauxiapekwer umume'u uzeapo ma'e kwer tuwihaw wanupe a'e wà kury

11 Uhem kuzà a'e wi izuwi wà. Zauxiapekwer a'e wà, itym awer rehe ume'e ma'e a'e wà, uzewyr oho tawhu pe a'e wà kury. Umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer xaxeto wanuwihaw nànàn a'e wà. 12 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, uzemono'og tàmuz wapyr a'e wà. — Ma'e xiapo putar nehe, i'i uzeupeupe wà. Na'e omono temetarer tetea'u zauxiapekwer wanupe wà.

13 — Aze teko upuranu penehe nehe, nezewe peze wanupe nehe. — Uruker pyhaw ure. Nurume'egatu kwaw hupaw rehe ure, a'e rupi hemimu'e weraha hetekwer a'e wi itakwar wi a'e wà, ureker mehe a'e wà, peze teko wanupe nehe, i'i tuwihaw zauxiapekwer wanupe wà. 14 — Aze tuwihaw Pirat wenu ko ma'e rehe ze'egaw a'e nehe, urumume'u putar peker awer izupe ure nehe. A'e rupi napekyze kwaw izuwi nehe, ta'e nupuranu kwaw penehe a'e nehe xe, i'i wanupe wà. 15 Zauxiapekwer upyhyk temetarer imuwà a'e wà. Weruzar xaxeto wanuwihaw waze'eg wà. Te ko 'ar rehe Zutew uzeruzar waze'eg rehe a'e wà, wanemu'emaw rehe a'e wà.

Zezuz uzexak kar oho wemimu'e wanupe a'e kury

16 Ure a'e 11 hemimu'e ure, oroho ywytyr rehe Karirez ywy rehe ure kury, ta'e Zezuz uremono kar a'e pe a'e xe. 17 Uruexak Zezuz a'e pe ure. Amo uzeruzar katu hehe wà. Amo nuzeruzar katu kwaw hehe wà. 18 Uhem Zezuz ureruwake a'e kury, urewe uze'eg pà a'e kury. — Tupàn umur ukàgaw ihewe paw rupi a'e, a'e rupi tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo aiko putar ywak rehe ihe nehe, xe ko ywy rehe ihe nehe no. 19 A'e rupi peho teko nànàn ywy nànàn nehe kury ty wà. Pemuigo kar teko heremimu'e romo pe wà nehe. Pemuzahazahak peho pe wà nehe, heru her rehe pe wà nehe, herer rehe pe wà nehe no, tekwe Puràg her rehe pe wà nehe no.

20 — Peruzar Zezuz ze'eg upaw rupi nehe, peze peho peiko nehe, heremimu'e wanupe nehe. Pema'enukwaw katu ko heze'eg rehe nehe. Aiko putar penehe we tuweharupi nehe, te iahykaw rehe nehe, i'i Zezuz urewe.

Upaw hema'emume'u haw kwez xe kury.

Matew.

MAK

Zuàw purumuzahazahak ma'e umume'u Tupàn Ze'eg oho ywyxig heta haw pe a'e

1 Na'aw Zezuz Zaneruwihawete Tupàn
ta'yr rehe ze'eg xe a'e nehe kury, Tupàn
ze'eg puràg pape rehe imuapyk pyrer xe
a'e nehe kury. Azypyrog putar heko awer
imume'u pà ihe kury, pape rehe imuapyk
pà ihe kury.
2 Kwehe mehe Tupàn ze'eg imume'u har
Izai her ma'e a'e, umume'u Zuàw heko
àwàm pape rehe imuapyk pà a'e. Na'aw
ize'eg awer xe kury.

3 Amo awa uze'eg putar oho iko wahy-
hawa'u ywyxiguhu rehe a'e nehe.
— Pemukatu Zanezar hape ràm izupe nehe,
i'i putar purupe nehe.
— Aze iapar hape ràm nehe, pemuà'ygatu
izupe nehe, i'i putar wanupe nehe.

4 Amo 'ar mehe a'e awa Izai hemi-
mume'u kwer a'e, uhem wà ko ywy rehe
a'e. Zuàw purumuzahazahak ma'e her
romo a'e. Wata oho iko ywyxig heta haw
pe. Teko wata oho a'e pe haikwer romo
a'e wà, ize'eg henu pà a'e wà. Na'e Zuàw
upurumu'e oho iko a'e pe a'e. — Pepytu'u
ikatu 'ym ma'e iapo re nehe ty wà, i'i
wanupe. — Pezemuzahazahak kar nehe,
a'e mehe Tupàn umunàn putar penemi-
apo kwer ikatu 'ym ma'e pewi a'e nehe,
heharaz putar izuwi a'e nehe, i'i wanupe.
5 Zutez ywy rehe har paw rupi katete
a'e wà, Zeruzarez tawhu pe har a'e wà
no, oho a'e pe henu pà a'e wà. Uze'eg
oho a'e pe Tupàn pe wà, imuwete katu
pà wà. — Nahekatu kwaw ihe. Azapo
ikatu 'ym ma'e tetea'u ihe pa. Apytu'u
putar ikatu 'ym ma'e iapo re ihe nehe
kury, i'i izupe wà. Umuzahazahak Zuàw
a'e teko Zotàw yrykaw pupe a'e wà. 6 A'e
'ar rehe Zuàw nezewe hekon a'e. Omono'og
kawaru kupewa'a rawer a'e. Uzapo hawer
ukamir puku romo. Umunehew tuwe-
harupi. Upyhyk ma'e pirer no. Uzapo
a'e ma'e pirer uzeku'apixi haw romo no.
U'u tukur oho iko tuweharupi no, u'u hàir
no. (Nezewe mehe wexak kar uzemu-
mikahy haw teko wanupe wà. Ta'e uzemu-
mikahy ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer
rehe a'e xe.) Nezewe Zuàw heko awer a'e
pe. 7 Umume'u Zezuz tur àwàm oho iko
teko wanupe. Uze'eg nezewe wanupe. —
Amo awa ur putar heraikweromo a'e nehe
no. Ikàg wera'u ihewi a'e. Nahekàg kwaw
ihe, a'e rupi hemaranugar izuwi ihe, a'e
rupi nazeamumew kwaw huwa rupi ihe,
ni ixapat hàm nakwaraw kwaw ipy wi ihe.
8 'Y pupe zutyka'i apumuzahazahak ihe.
A'e awa ur ma'e ràm nuiko kwaw hezàwe
a'e nehe. Pemuzahazahak putar Wekwe
Puràg pupe a'e nehe.

Zezuz uzemuzahazahak kar Zuàw pe a'e kury

9 Amo 'ar mehe ur Zezuz a'e pe a'e kury,
Zuàw pyr a'e kury. Weko haw Nazare taw
Karirez ywy rehe har wi tur a'e. Na'e Zezuz
uzemuzahazahak kar wà Zuàw pe kury,
Zotàw yrykaw pupe kury. 10 'Y wi uhem
mehe ume'e ywate. Ywak nuzawy kwaw
ma'e uzewàpytymawok ma'e kury, i'aromo
kury. Na'e Tekwe Puràg wezyw wà pykahu
ài hehe a'e kury.
11 Uze'eg amo ywak wi a'e kury, Zezuz
huwake har wanupe a'e kury. — Ne, ty,
hera'yr heremiamutar ne ty, i'i izupe. —
Hemurywete kar har romo ereiko ihewe
ne, i'i izupe.

Zurupari wagaw Zezuz a'e kury

12 A'e 'ar mehe uze'eg Tekwe Puràg Zezuz
pe a'e kury. — Eho muite xe wi nehe, tàpuz
heta 'ymaw pe ywyxig tetea'u heta haw pe
nehe, i'i izupe. Oho a'e pe, miar hehaite
ma'e waneta haw pe.
13 Na'e Zurupari a'e kury, ur a'e pe Zezuz
ipyr a'e kury, hagaw pà a'e kury. Umumaw
40 'ar hagaw pà a'e pe. Hagaw paw ire ur
amo Tupàn heko haw pe har a'e pe Zezuz
ipyr a'e wà kury. Uzekaiw katu hehe a'e pe
wà, ipytywà pà wà.

Zezuz oho Karirez ywy rehe a'e kury

14 Amo 'ar mehe amo tuwihaw
uzàmàtyry'ym Zuàw a'e kury. A'e rupi
omono kar zauxiapekwer a'e pe ipyhyk
kar pà wà, imunehew kar pà wanupe a'e
wà. Umunehew heraha zemunehew paw
pe a'e wà. A'e re Zezuz umume'u Tupàn

ze'eg oho iko taw nànànar Karirez ywy rehe har wanupe a'e kury.
15 — Uhem etea'i Tupàn pureruze'egaw kury, i'i oho iko wanupe. — Na'iàrew kwaw tur haw nehe, i'i wanupe. — Pezemumikahy penemiapo kwer rehe nehe, pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Pezeruzar Tupàn ze'eg puràg rehe nehe, i'i wanupe.
16 Amo 'ar mehe wata Zezuz oho iko Karirez yryhu waz rehe a'e. Wexak mokoz awa a'e pe wà. Omomor ukyhapari waiko 'y pupe wà, ipira pyhyk pà wà. Ta'e ipira pyhykar romo wanekon a'e wà xe. Ximàw tyky'yr her romo a'e. Anere tywyr her romo a'e. 17 Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. — Pe ty wà, pezur herupi nehe ty wà, i'i wanupe. — Ko 'ar rehe, ipira pyhykar romo peiko. Aze peata herupi nehe, a'e mehe apumuigo kar putar teko wamuzeruzar kar har romo ihe nehe, i'i wanupe.
18 A'e 'ar mehe we wezar ukyhapari wà. Oho hupi wà. 19 Na'e wata wiwi Zezuz oho pepa'u kury. Wexak Zepetew ta'yr a'e pe wà. Xiak tyky'yr her romo a'e. Zuàw tywyr her romo a'e. Kanuhu pupe wanuz wà, ukyhapari ipira pyhykaw iapo katu pà wà. 20 Wanexak mehe Zezuz uze'eg wanupe kury. — Peata peho herupi nehe ty wà, i'i wanupe. Wezar u a'e pe wà kury, kanuhu pupe wà kury. Wanu upyta amogwer uma'ereko ma'e wapyr a'e. Ta'yr zo oho Zezuz rupi wà, hemiruze'eg romo wiko pà wà. Zezuz umukatu tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har a'e kury.

Zezuz umukatu tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har a'e kury

21 Wata Zezuz oho iko wemimu'e wanupi. Na'e uhem oho Kapanau taw pe wà kury. Mytu'u mehe umu'e a'e pe har Zutew wazemono'ogaw pe har oho wà. 22 Uzeapyaka katu a'e pe har ize'eg rehe wà. — Kwa, Tupàn ze'eg kwaw katu har ài upurumu'e a'e, i'i uzeupeupe wà. — Nuze'eg kwaw zanemu'e har wazàwe a'e. Nuiko kwaw ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e wazàwe a'e. Ukwaw tuwe ze'eg kwehe arer, i'i uzeupeupe wà, ize'eg henu mehe wà. 23 Nan kwehe tete uhem amo awa tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har wà a'e pe a'e kury, wazemono'ogaw pe a'e kury.
24 Uze'eg ahyahy Zezuz pe, ta'e tekwe ikatu 'ym ma'e umuze'eg kar a'e xe. — Ne ty, ne Zezuz Nazare pe har ne ty, ma'e erezapo putar urewe, i'i izupe. — Aipo erezur xe uremumaw pà ne, i'i izupe. — Urukwaw katu ihe, i'i izupe. — Ne Tupàn ze'eg imume'u harete ikatuahy ma'e romo ereiko ne, i'i izupe.
25 Na'e Zezuz uze'eg izupe kury. — Ne ty, eze'eg zo nehe ty, i'i izupe. — Ehem eho kwez awa wi nehe ty, i'i izupe tekwe ikatu 'ym ma'e pe.
26 Na'e tekwe ikatu 'ym ma'e weityk awa imono ywy rehe kury, imueiheihem kar pà kury. Uhem izuwi kury.
27 Na'e teko a'e pe har a'e wà kury, paw rupi katete ipytuhegatu nezewe haw hexak mehe a'e wà kury. Upuranu tuwe uzehezehe wà. — Màràzàwe tuwe aipo pa, i'i uzeupeupe wà. — Aipo amo ze'eg ipyahu ma'e umume'u iko purupe a'e, i'i uzeupeupe wà, uzehezehe upuranu pà wà. — Te tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe uze'eg mehe uze'eg tuwihaw ài a'e. Weruzar tuwe ize'eg a'e wà no, i'i uzeupeupe wà.
28 Nan kwehe tete Karirez ywy rehe har paw a'e wà, umume'u hemiapo kwer oho taw nànànar a'e ywy rehe har wanupe a'e wà.

Zezuz umukatu Ximàw taiho a'e kury

29 Na'e Zezuz a'e wà kury, uhem oho a'e zemono'ogaw wi a'e wà kury. Wixe oho Ximàw hàpuz me wà. Anere wiko a'e pe a'e no. Xiak oho wanupi a'e, Zuàw a'e no. 30 Ximàw taiho ima'eahy a'e. Haku a'e. U'aw upà upaw rehe. Na'e amogwer umume'u ima'eahy haw Zezuz pe wà. 31 Oho ipyr kury. Upyhyk ipo rehe, umupu'àm imuwà. Uhem haku haw izuwi. Ikatu kury. A'e mehe taiho uzekaiw wanehe kury, temi'u iapo pà wanupe kury.

Zezuz umukatu ima'eahy ma'e a'e kury

32 Karumehe, kwarahy heixe re, 33 uzemono'og taw pe har paw rupi a'e pe wà, tàpuz ruken huwake wà. Werur ima'eahy ma'e paw rupi a'e pe izupe wà. Werur tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har

izupe wà no. 34 Zezuz umukatu ima'eahy ma'e tetea'u a'e wà kury. Umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u wamono wanuwi wà, wanehe arer wanuwi wà. — Peze'eg zo ihewe, tekwe ikatu 'ym ma'e wà, i'i wanupe, ta'e tekwe ikatu 'ym ma'e ukwaw Zezuz Tupàn ta'yr romo heko haw a'e wà xe. (Na'ikatu pixik kwaw wanupe.)

Zezuz wiko Karirez ywy rehe a'e kury

35 Pyheweteahy ipytun kurer rehe we upu'àm Zezuz a'e. Uze'eg oho Tupàn pe tawhu wi tàpuz heta 'ymaw pe. Hehe we har oho hupi a'e wà no. 36 Nan kwehe tete oho Ximàw Zezuz hekar pà a'e kury. Hupi wata ma'e oho hupi a'e wà no. 37 Te, uhem oho izupe wà kury. — Teko paw nerekar waiko wà ty, i'i izupe wà.

38 Na'e Zezuz uze'eg a'e kury.

— Zaha taw nàn nehe ty wà, i'i wanupe. — Apurumu'e putar aha ihe nehe kury. Ta'e azur ko ywy rehe wamu'e pà ihe xe, i'i wanupe. 39 Na'e upurumu'e oho iko taw Karirez ywy rehe har nànàn a'e kury, zemono'ogaw nànàn a'e kury. Umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u a'e ywy rehe har wanuwi a'e wà no.

Zezuz umukatu iperewàtà ma'e a'e kury

40 Amo 'ar mehe uhem amo awa iperewàtà ma'e wà a'e pe Zezuz huwake a'e kury. Uzeamumew upenàràg rehe Zezuz huwa rupi, ma'e henoz pà izupe. — Aze nepurumukatu wer herehe nehe, hemukatu pe nehe, i'i Zezuz pe.

41 Upuhareko katu Zezuz a'e. A'e rupi opokok hehe kury. Uze'eg izupe. — Hepurumukatu wer tuwe nerehe, i'i izupe.

42 A'e 'ar mehe we ikatu kury. Uhem iperewàtà haw izuwi kury. 43-44 Na'e Zezuz uze'eg izupe. — Emume'u zo nemukatu awer teko wanupe nehe ty, eho Tupàn hàpuzuhu pe nehe, eze'eg xaxeto pe nehe. — Eme'e herehe nehe, exak hemukatu awer nehe, ere izupe nehe. — Nekatu azeharomoete kury ty, i'i putar newe nehe. A'e re nehe, emono ma'e Tupàn pe nemukatu awer hekuzaromo nehe. Nezewe iapo mehe nehe, ereruzar putar ze'eg kwehe arer nehe, nerezuhaw kwaw a'e ze'eg zaneràmuz pe imume'u pyrer nehe. A'e rupi nehe, teko ukwaw putar nemukatu awer a'e wà nehe. Eho kury ty. Nuweruzar kwaw zepe Zezuz ze'eg a'e. 45 Umume'u tuwe umukatu awer oho teko nànàn. A'e rupi Zezuz a'e kury, nupuner kwaw taw pe oho haw rehe a'e kury. Ta'e teko paw wekar Zezuz a'e wà xe. A'e rupi upyta oho tàpuz heta 'ymaw pe ywyxig heta haw pe kury. Teko wekar wi wi oho wà. Muite har ur a'e pe hekar pà wà.

2

Zezuz umukatu ipàri ma'e a'e kury

1 Amo 'ar mehe uzewyr Zezuz oho Kapanau taw pe a'e wà kury. Na'e a'e pe har uze'eg uzeupeupe wà kury. — Zezuz tàpuz me hekon a'e, i'i uzeupeupe wà. 2 Uzemono'og tuwe teko tetea'u wà a'e pe hexak pà wà, tàpuz me wà. Te nupuner kwaw wixe haw rehe a'e pe wà, ni uken rupi wà. Katu pe har nuexak kwaw wà. Upurumu'e Zezuz in a'e pe. 3 Na'e 4 awa ur a'e pe wà, ipàri ma'e herur pà Zezuz pe wà. Upir iker haw rehe we herur pà wà. 4 Nupuner kwaw Zezuz huwake wixe haw rehe wà. Ta'e teko tetea'u a'e pe wanekon a'e wà xe. A'e rupi herur har weruzeupir heraha tàpuz 'aromo wà. Upiawok tàpuz Zezuz 'aromo wà kury, heixe àwàm iapo pà wà kury. Umuezyw kar ipàri ma'e imuwà Zezuz huwa rupi wà kury. 5 Ukwaw Zezuz uzehe wazeruzar haw a'e. Na'e uze'eg ipàri ma'e pe kury. — Hera'yr, i'i izupe. — Amunàn neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e kwez newi ihe kury ty, i'i izupe. — A'e rupi Tupàn nuzepyk kwaw nerehe a'e nehe, i'i izupe.

6 Amo awa a'e pe har a'e wà, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e romo wanekon a'e wà. Uzemupy'a Zezuz rehe wà. 7 — Màràzàwe tuwe uze'eg nezewe a'e, i'i uzeupeupe wà, izupe uze'eg 'ym mà wà. — Uze'eg zemueteahy iko Tupàn rehe a'e. Mo upuner ikatu 'ym ma'e imunànaw rehe. Tupàn zo upuner a'e, i'i uzeupeupe wà.

8 Zezuz ukwaw tuwe uzehe wazemupy'a haw a'e. Na'e i'i wanupe. — Màràzàwe tuwe pezemupy'a herehe. 9 Ma'enugar heze'egaw nazawaiw katu kwaw ihewe. — Amunàn neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e kwez newi, a'e kwez izupe. —

Epu'àm nehe, epyhyk nerupaw heraha nehe, eata eho nehe, a'e putar izupe nehe. Ma'enugar ze'eg nazawaiw katu kwaw ihewe. Apuner ikatu 'ym ma'e imunànaw rehe ihe. 10 Amukatu putar 'aw awa ihe nehe no, a'e rupi pekwaw putar hekàgaw nehe. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Na'e uze'eg ipàri ma'e pe kury. 11 — Ne ty, epu'àm nehe, epyhyk nerupaw heraha nehe, eho neràpuz me nehe, i'i izupe.

12 Upu'àm a'e awa teko wanenataromo a'e kury. Upyhyk tuwe upaw heraha kury, oho kury. Teko a'e pe har a'e wà kury, paw rupi katete ipytuhegatu hexak pà a'e wà kury. — Kwa, ikatuahy Tupàn zanewe a'e, i'i paw uzeupeupe wà. — Naxixak pixik kwaw agwer ma'e iapo pyr zane. Xo kutàrigatu e xixak zane kury, i'i uzeupeupe wà.

Wiko Zezuz Erewi ipyr a'e kury

13 Uzewyr Zezuz oho Karirez yryhu huwake kury. Teko tetea'u uzemono'og a'e pe hexak pà wà. Na'e Zezuz umu'e teko a'e pe har paw rupi katete a'e wà kury. 14 Wamu'e re wata wi oho pe rupi. Wata mehe wexak amo awa Erewi her ma'e a'e pe. Tuwihaw hemetarer imono'ogar romo hekon a'e. Wapyk Erewi in ywyrapew huwake a'e, temetarer mono'ogaw huwake a'e. Awpew ta'yr romo hekon a'e. Na'e uze'eg Zezuz izupe: kury. — Ezur herupi nehe ty, i'i izupe. Upu'àm kury, oho hupi kury. 15 Na'e umai'u Zezuz oho Erewi hàpuz me. Umai'u teko tetea'u Zezuz ipyr a'e wà no, hemimu'e wapyr a'e wà no. Heta tuwihaw hemetarer imono'ogar a'e pe wà. Heta ikatu 'ym ma'e iapo har a'e pe wà no. Heta tetea'u Zezuz rupi wata ma'e a'e 'ar mehe wà. 16 Amo ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e wiko a'e pe a'e wà no. Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, wexak Zezuz a'e teko wapyr imai'u mehe wà. Upuranu hemimu'e wanehe wà. Màràzàwe tuwe umai'u ikatu 'ym ma'e iapo har wapyr, i'i wanupe wà, wanehe upuranu pà wà. 17 Wenu Zezuz waze'eg mehe, uze'eg wanupe. — Ima'eahy 'ym ma'e nuzexak kar kwaw oho muhàg kwaw par pe a'e wà. Xo ima'eahy ma'e zo oho muhàg kwaw par pe wà. Nezewegatete nazur kwaw xe teko ikatuahy ma'e wanenoz pà ihe, heremiruze'eg romo wamuigo kar pà ihe. Ikatu 'ym ma'e iapo har ainoz putar hezeupe ihe wà nehe, heremiruze'eg romo wamuigo kar pà ihe wà nehe, i'i wanupe.

Zezuz uze'eg mai'u 'ymaw rehe a'e kury

18 Amo 'ar mehe Zuàw purumuzahazahak ma'e hemimu'e a'e wà kury, uzekwaku umai'u 'ym pà a'e wà kury. Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, uzekwaku a'e wà no. Na'e ur amo teko Zezuz pe wà, izupe uze'eg pà wà. — Zuàw hemimu'e uzekwaku umai'u 'ym pà a'e wà. Parizew uzekwaku nezewegatete a'e wà no. Màràzàwe tuwe neremimu'e nuzekwaku kwaw umai'u 'ym pà a'e wà, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà.

19 Na'e uze'eg Zezuz wanupe kury. — Kwa, aipo teko numai'u kwaw zereko haw pe a'e wà. Nan kwaw a'e rupi ty wà. Teko paw umai'u zereko haw pe a'e wà, ta'e hurywete a'e wà xe. Aiko xe ihe, ko ywy rehe ihe. Xe hereko haw nuzawy kwaw zereko haw purupe a'e. A'e rupi teko hurywete paw rupi katete a'e wà. A'e rupi umai'u wà. 20 Amo 'ar mehe nehe, aha putar xe wi wanuwi ihe nehe. A'e 'ar mehe uzekwaku putar umai'u 'ym pà a'e wà nehe. Na'e umume'u amo ae ma'e wanupe no.

21 — Naximuwywyk kwaw pàn ipyahu ma'e pàn izemàner rehe zane. Pàn ipyahu ma'e uzeapyakwar mo a'e. A'e re pàn izuk mo a'e. A'e rupi ikwaikwar wiwi mo. Uhua'u wera'u mo ikwar. 22 Naximono kwaw win ipyahu ma'e hyru izemàner ma'e pupe zane. Aze mo ximono ipupe, a'e mehe mo win ipyahu ma'e omopok mo wyru a'e. Win iaiw mo hyru rehe we a'e. Nan kwaw nezewe pa. Aze heta win ipyahu ma'e nehe, ximono putar hyru ipyahu ma'e pupe nehe.

Zezuz uze'eg mytu'u 'ar rehe a'e kury

23 Amo mytu'u haw 'ar mehe Zezuz a'e kury, wata oho iko wemimu'e wanupi a'e kury. Upyterahaw amo ko oho wà. Heta arozràn i'a ma'e kwer ko pe a'e. Na'e opo'o oho waiko wata mehe wà, i'u pà wà. Nu'u kwaw aroz ràn tetea'u wà.

24 Amo ze'eg kwehe arer heruzar har
parizew her ma'e a'e wà no, wata oho
wanupi a'e wà no. Wexak arozràn ipo'o
mehe wà. Na'e upuranu Zezuz rehe wà
kury. — Màràzàwe tuwe neremimu'e uzapo
nezewe a'e wà, i'i izupe wà. — Kutàri
mytu'u haw 'ar a'e. Pema'ereko zo mytu'u
haw 'ar mehe nehe, i'i ze'eg kwehe arer
zanewe a'e. Neremimu'e a'e wà, màràzàwe
tuwe nuweruzar kwaw ze'eg kwehe arer
a'e wà, i'i izupe wà. 25 Na'e uze'eg Zezuz
wanupe kury. — Aipo napemugeta kwaw
Tuwihaw Tawi heko awer rehe ze'egaw pe.
Amo 'ar mehe wata oho iko a'e, umyrypar
wanupi a'e. Ima'uhez wà kury. Naheta
kwaw temi'u wanupe. 26 Na'e uhem oho
Tupàn hàpuz me wà kury. Amo awa wiko
a'e pe a'e. Xaxeto romo hekon a'e. Awiatar
her romo a'e. Heta typy'ak Tupàn pe imono
pyrer a'e pe a'e. Na'e wixe Tawi Tupàn
hàpuz me kury. Wexak typy'ak a'e pe. U'u
kury. Omono umyrypar wanupe no, i'u
kar pà wanupe no. A'e typy'ak a'e, xo
Xaxeto zo upuner i'u haw rehe a'e. — Pe'u
zo nehe, i'i Tupàn amogwer teko wanupe.

27 Kwehe mehe Tupàn a'e, umupytu'u
kar teko mytu'u haw 'ar mehe a'e. Ipu-
rupytywàgatu wer teko wanehe. A'e rupi
umupytu'u kar wà. Numuzekwaku e kar
kwaw a'e wà. Numupytu'u e kar kwaw
a'e wà. 28 Ihe Awa ta'yr ihe, aze ihe aze'eg
peme ihe nehe, — Pezekwaku zo mytu'u
haw 'ar mehe nehe, aze a'e peme nehe,
a'e mehe napepytu'u kwaw a'e 'ar mehe
nehe. Ihe mytu'u haw 'ar izar romo aiko
ihe, apuner wyzài ma'e iapo kar haw rehe
a'e 'ar mehe ihe, teko wanupe ihe.

3

Umukatu ipopàri ma'e a'e kury

1 Na'e wixe Zezuz oho zemono'ogaw pe
kury. Amo awa a'e pe hekon a'e. Ipopàri
ma'e romo hekon a'e. 2 Amo ze'eg kwehe
arer kwaw par parizew her ma'e a'e pe
wanekon a'e wà no. Ume'egatu Zezuz rehe
wà. Ize'eg zemueteahy wer zepe Zezuz
rehe wà. — Aipo umukatu putar ima'eahy
ma'e mytu'u haw 'ar mehe a'e nehe, i'i
upy'a pe wà, izupe uze'eg 'ym mà wà. —
Nupytu'u kwaw mytu'u haw 'ar mehe a'e,
i'i wer zepe hehe wà, tuwihaw wanupe
wà. 3 Na'e Zezuz uze'eg ipopàri ma'e pe
kury. — Ezur xe ty, i'i izupe. 4 Na'e uze'eg
teko wanupe. — Ma'enugar heremiapo
ràm ikatuahy a'e nehe. Ma'enugar ma'e
ze'eg kwehe arer uzapo kar zanewe a'e.
Aipo ikatu ma'e uzapo kar zanewe, aipo
ikatu 'ym ma'e uzapo kar zanewe. Aipo
umukatu kar ima'eahy ma'e zanewe a'e
wà. Aipo umumàno kar zanewe a'e wà.
Nuze'eg kwaw teko izupe wà. 5 Zezuz
ume'e wanehe, uwak pà, wanupe wik-
wahy pà. Uzemumikahy wanehe no. —
Kwa, na'ipurukwaw wer kwaw heze'eg
rehe a'e wà, i'i upy'a pe, wanupe uze'eg
'ym pà. Na'e uze'eg ipoxinig ma'e pe
kury. — Epyho nepo imuwà ihewe ty, i'i
izupe. Upyho opo imono izupe a'e kury.
Na'arewahy ikatu kury. 6 Na'e a'e ze'eg
kwehe arer kwaw par parizew her ma'e
uhem oho a'e wi a'e wà kury. A'e 'ar
mehe we oho Ero hemiruze'eg wapyr wà,
tuwihaw hemiruze'eg wapyr wà. Uze-
mono'og a'e pe wà, uzeupeupe uze'eze'eg
pà wà. — Xiuka kar tuwe Zezuz zane nehe,
i'i waiko uzeupeupe wà. Umume'u tuwe
Zezuz izuka àwàm wà.

Umukatu Zezuz ima'eahy ma'e a'e wà kury

7 Na'e Zezuz a'e kury, hemimu'e a'e wà
no, oho yryhu izywyr a'e wà kury. Teko
tetea'u oho hupi wà no. Teko tetea'u wenu
Zezuz rehe ze'egaw a'e wà, hemiapo kwer
paw rupi imume'u haw a'e wà. Na'e amo
ae ywy rehe har a'e wà no, ur a'e pe ipyr
a'e wà no. Karirez ywy rehe har wà,
Zutez ywy rehe har wà no, 8 Zeruzarez
pe har wà no, Inumez ywy rehe har wà
no, Zotàw yrykaw ywaz pegwer rehe har
wà no, Xir tawhu pe har wà no, Xitom
tawhu pe har wà no. Paw rupi katete
ur Zezuz huwàxi pà wà. 9 Na'e Zezuz
uze'eg wemimu'e wanupe kury. — Perur
kanuhu xe ihewe nehe ty wà. Tuwe upyta
heruwake a'e nehe. Aze teko uhyuhykahy
herehe wà nehe, aixe putar ipupe wanuwi
nehe. Ta'e heta tetea'u teko xe a'e wà xe,
i'i wanupe. 10 Ima'eahy ma'e paw a'e wà
no, iho wer zepe huwake a'e wà no. Ipokok
wer hehe a'e wà no. Ukwaw ikàgaw wà,

ukwaw ima'eahy ma'e imukatu haw wà, ta'e umukatu ima'eahy ma'e tetea'u a'e 'ar mehe a'e wà xe. 11 Amo tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har a'e wà no, u'ar Zezuz ipy huwake a'e wà no, hexak mehe a'e wà no. Uhapukaz Zezuz pe uze'eg pà wà. — Ne Tupàn ta'yr romo ereiko ne, i'i ahyahy izupe wà. 12 Zezuz uze'eg wanupe. — Peze'eg zo nezewe nehe ty wà, i'i wanupe. — Pemume'u zo Tupàn ta'yr romo hereko haw purupe nehe ty wà, i'i wanupe.

Zezuz wexaexak wemimono kar ràm a'e wà kury

13 Na'e Zezuz a'e wà kury, uzeupir oho ywytyr rehe a'e wà kury. A'e pe uhem ire wenoz Zezuz amo uzeupi wata ma'e wamuwà uzeupe a'e wà kury. Oho ipyr wà. 14 Na'e Zezuz wexaexak 12 awa a'e pe uzeupe wà kury. — Heremimonokarete romo peiko putar nehe, i'i wanupe. — Pezur herupi nehe, i'i wanupe. — Pemume'u putar Tupàn ze'eg puràg peho teko wanupe nehe, i'i wanupe. 15 — Amono putar hekàgaw peme ihe nehe kury. A'e rupi pemuhem kar putar tekwe ikatu 'ym ma'e teko wanuwi pe wà nehe, i'i wanupe. 16 Na'aw hemimono kar waner xe a'e wà kury. Ximàw, 17 Xiak, tywyr Zuàw, Zepetew ta'yr romo wanekon (Tupàn iànoànogaw i'i wanupe), 18 Anere, Piri, Toromew ta'yr, Matew, Tume, Xiak Awpew ta'yr, Tatew, Ximàw Zero, 19 Zut Kario pe har. (Zut Kario pe har a'e, Zezuz izuka kar àràm romo hekon a'e.) Zezuz omono amo ae her Ximàw pe kury. — Pet, i'i izupe kury. (— Ita, i'i her zaneze'eg rupi.) Xiak a'e, Zuàw a'e no, Zepetew ta'yr romo wanekon a'e wà. Zezuz omono amo her wanupe. — Àmànànog ta'yr wà, i'i wanupe kury.

Uze'eg Zezuz Zurupari rehe a'e kury

20 Na'e oho Zezuz wàpuz me kury. Teko tetea'u uzemono'og wi wi a'e pe a'e wà no. Nupuner kwaw Zezuz umai'u haw rehe, ni hemimu'e wà no. Ta'e teko tetea'u a'e pe wanekon a'e wà xe. 21 Na'e uze'eg teko uzeupeupe a'e wà kury. — Zezuz he'o a'e, i'i uzeupeupe wà. Na'e iànàm a'e wà kury, wenu he'o haw imume'u haw a'e wà kury. Ur zepe a'e pe ipiaromo wà, a'e wi heraha pà wà. (Nueraha kwaw wà. Ta'e noho kwaw wanupi a'e xe.) 22 Na'e ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà kury, ur a'e pe Zezuz ipyr a'e wà kury. Zeruzarez wi wanur wà. Uze'eg waiko nezewe teko wanupe wà. — Zezuz a'e, wereko Pezepu uzehe a'e, i'i mua'u wanupe wà. (Pezepu a'e, amo ae Zurupari her romo a'e. Meru wanuwihaw, i'i Pezepu zaneze'eg rupi.) Amo upurumu'e ma'e a'e wà, nezewe i'i mua'u a'e wà. — Tekwe ikatu 'ym ma'e wanuwihaw a'e, omono ukàgaw Zezuz pe a'e, tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar pà puruwi a'e, i'i mua'u teko wanupe wà.

23 Na'e Zezuz wenoz teko wamuwà uzeake wà kury. Uze'eg wanupe kury. — Zurupari a'e, omono kar tekwe ikatu 'ym ma'e purehe a'e. A'e rupi numuhem kar pixik kwaw puruwi a'e. A'e rupi numur kwaw ukàgaw ihewe tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar pà ihewe. 24 Aze amo teko uzeàmàtyry'ym a'e wà nehe, uzezukazuka pà a'e wà nehe, a'e mehe uzemumaw putar paw rupi a'e wà nehe. 25 Aze amo tàpuz me har uzeàmàtyry'ym tuweharupi a'e wà nehe, uzezukazuka pà a'e wà nehe, a'e mehe uzemumaw putar paw rupi amo 'ar mehe a'e wà nehe no. 26 Aze Zurupari uzàmàtyry'ym wemiruze'eg a'e wà nehe, a'e mehe upytu'u putar hemiapo putar haw iapo re a'e wà nehe no. Numur kwaw ukàgaw tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi wamuhem kar pà ihewe a'e, ta'e a'e ae purupe imono kar har romo hekon a'e xe.

27 Aze amo awa ipuruzukaiwahy a'e nehe, a'e mehe amo ae awa nupuner kwaw wixe haw rehe hàpuz me a'e nehe, ima'e rehe imunar pà izuwi a'e nehe. Aze uzàpixi ràgypy wà nehe, xo a'e mehe zo weraha putar ima'e izuwi nehe.

28 Heze'eg azeharomo eteahy ihe. Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e wà nehe, Tupàn a'e nehe, upuner imunànaw rehe wanuwi a'e nehe. Aze teko uze'eg zemueteahy Tupàn rehe nehe, a'e rupi katete nehe no. 29 Aze teko uze'eg zemueteahy Tekwe Puràg rehe nehe, a'e mehe Tupàn numunàn pixik kwaw a'e ize'eg awer izuwi nehe. Naheharaz kwaw izuwi nehe. A'e ikatu 'ymaw a'e nehe, upyta putar awyzeharupi nehe. Tupàn uzepyk putar

imume'u arer rehe nehe.
30 Nezewe i'i Zezuz teko wanupe, ta'e a'e upurumu'e ma'e uze'eg zemueteahy Zezuz rehe a'e wà xe, a'e 'ar mehe a'e wà xe. — Tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har romo hekon a'e, i'i mua'u oho uzeupeupe wà, Zezuz rehe uze'eg pà wà.

Zezuz uma'emume'u uhy rehe, uwywyr wanehe a'e kury

31 Amo 'ar mehe Zezuz ihy a'e kury, ur a'e pe ipyr a'e kury. Tywyr ur hupi a'e wà no. Upyta katu pe wà, tàpuz huwake wà. Wexak amo awa a'e pe wà. Omono kar a'e awa Zezuz piaromo wà. 32 Teko tetea'u wapyk in Zezuz huwakeake a'e wà. Na'e uze'eg Zezuz pe wà. — Nehy a'e, nerywyr a'e wà no, katu pe wanekon a'e wà, i'i izupe wà. — Ize'eg wer newe wà, i'i izupe wà.
33 Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. — Mo wiko hehy romo a'e. Mo wiko herywyr romo a'e wà, i'i wanupe.
34 Ume'e teko wanehe kury, uzeakeake wapyk ma'e wanehe kury. Uze'eg wanupe. 'Aw teko a'e wà, hehy romo wanekon a'e wà, herywyr romo wanekon a'e wà no. 35 Aze amo teko uzapo Tupàn hemiapo putar haw a'e wà nehe, a'e mehe herywyr ài hereinyr ài hehy ài wanekon putar a'e wà nehe, i'i wanupe.

4

Umume'u Zezuz ma'e tymar rehe ima'emume'u awer a'e kury

1 Amo 'ar rehe Zezuz a'e wà kury, oho wi yryhu huwake wà kury. Uzypyrog wi upurumu'e pà a'e pe. Teko tetea'u uzemono'og wi huwake wà no. Na'e Zezuz wixe kanu pupe kury. Werutyryk wera'i kanu ywy wi teko wanuwi kury. Upyta in kanuhu pupe ywyxig huwakea'u kury. Teko upyta 'y izywyr wà. 2 Upurumu'e uma'emume'u pà kury. Na'aw ima'emume'u awer xe a'e kury. 3 — Nezewe amo awa a'e, oho ma'eà'yz itym pà a'e. 4 Umuhàmuhàz ma'eà'yz oho oko pe kury. Amo ma'eà'yz u'ar pe rupi. Na'e wiràmiri u'u paw rupi wà. 5 Amo ma'eà'yz u'ar ita heta haw pe. Ywy pixika'i zo heta a'e pe a'e. Nakwehe kwaw hezuz kury. 6 Kwarahy uhem a'e kury. Umuxinig kar ma'ezuz. Ta'e naheta kwaw hapo xe. Ta'e heta ita tetea'u a'e pe izupe a'e xe. 7 Amo ma'eà'yz u'ar xu pyter pe a'e no. Tua'u xu izuwi. Upyk ma'ezuz. Na'itua'u kwaw kury. Na'i'a kwaw no. 8 Amo ma'eà'yz u'ar kwaw pà ywy katu haw pe a'e kury. Hezuz a'e pe, i'a no. Amo i'a katu a'e, amo i'a katuahy a'e no, amo i'a tetea'u a'e no. Nezewe a'e mehe pa.
9 I'i Zezuz uma'emume'u haw imumaw pà wanupe kury. — Aze heta peapyakwar henu haw nehe, tuwe peinu katu nehe.

Zezuz umume'u ma'etymar rehe uma'enukwaw paw a'e kury

10 Ima'emume'u paw ire, teko oho a'e wi izuwi wà. Hemimono kar a'e wà, hehe we har a'e wà no, upyta ipyr a'e wà. Na'e upuranu Zezuz rehe wà kury. — Nurukwaw katu kwaw neze'eg ure. Nurenu katu kwaw a'e ma'emume'u awer ure. Ma'e rehe uremu'e pe a'e ma'emume'u haw imume'u mehe ne, i'i izupe wà.
11 Uze'eg Zezuz wanupe. — Pe pekwaw katu putar Tupàn pureruze'egaw nehe. Ta'e Tupàn umume'u katu putar peme a'e nehe xe. Amogwer nukwaw katu kwaw a'e wà nehe. Amume'u putar ma'emume'u haw wanupe nehe. Namu'e katu kwaw ihe wà nehe. Apumu'e katu ihe. 12 A'e rupi teko ume'e putar ma'e rehe a'e wà nehe. Nuexak kwaw wà nehe. Uzeapyaka katu putar ma'e rehe wà nehe. Nuenu katu kwaw wà nehe. Nukwaw katu kwaw wà nehe. A'e rupi nuzeruzar kwaw Tupàn rehe wà nehe. A'e rupi Tupàn numunàn kwaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe. Uzepyk putar wanehe nehe. Aze mo uzeruzar hehe wà, a'e mehe mo nuzepyk iwer mo wanehe.

Zezuz upurumu'e ma'etymar rehe a'e kury

13 Na'e uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe kury. — Napekwaw pixik kwaw amogwer hema'emume'u àwàm nehe, i'i wanupe.
14 Na'e Zezuz umu'e ma'e tymar imume'u haw rehe a'e wà kury. Na'aw ize'eg awer a'e. Hemitygwer nuzawy kwaw Tupàn ze'eg a'e.
15 Amo ma'eà'yz u'ar pe rupi. Nezewegatete amo teko wenu putar Tupàn ze'eg a'e wà nehe. Wapy'a nuzawy kwaw pe

a'e wà. Zurupari nuzawy kwaw wiràmiri a'e. Weraha wiràmiri ma'eà'yz pe wi wà. Nezewegatete Zurupari weraha putar Tupàn ze'eg wapy'a wi a'e nehe no.

16 Amo ma'eà'yz u'ar ita heta haw pe. A'e pe heta tetea'u ita. Nezewegatete amo Tupàn ze'eg henu arer a'e wà no, wapy'a nuzawy kwaw ita heta haw a'e wà no. Nan kwehe tete a'e ma'eà'yz hezuz. Nezewegatete Tupàn ze'eg henu arer a'e wà no. Tàrityka'i uzeruzar Tupàn ze'eg rehe wà. Hurywete wà.

17 Na'e kwarahy uhem a'e. Umuxinig ma'e zuz kury. Naheta kwaw hapo. Ta'e ita 'aromo hezuz a'e xe. Nezewegatete a'e Tupàn ze'eg heruzar har a'e wà no, upuraraw putar ma'erahy a'e wà no. Ta'e Tupàn ze'eg rehe uzeruzar ma'e romo wanekon a'e wà xe. A'e rupi upytu'u Tupàn ze'eg rehe uzeruzar ire wà no. A'e ma'eà'yz nahapo kwaw. Nezewegatete a'e teko nuzeruzar katu kwaw hehe wà. 18 Amo ma'eà'yz u'ar xu pyter pe. Tua'u xu izuwi. Upyk ma'ezuz. Ta'e na'itua'u kwaw a'e xe. Nezewegatete amo Tupàn ze'eg henu arer a'e wà no, uzeruzar ize'eg rehe a'e wà no. Na'e uzypyrog uma'enukwaw pà uma'e ko ywy rehe har wanehe wà, ko 'ar rehe har wanehe wà no, wemetarer rehe wà no. — Kwa, heremetarer katu tuwe ihe, i'i uzeupe wà, wemetarer rehe ipurexak wer pà wà. — Kwa, heta tetea'u hema'e ihewe pa, i'i uzeupe wà no, uma'e rehe ima'enukwaw pà wà no, amogwer wama'e iputar pà wà no. 19 Xu upyk ma'e zuz a'e. 'Aw wama'enukwaw pawer a'e, nuzawy kwaw a'e xu a'e. Nezewegatete upyk Tupàn ze'eg a'e. A'e ma'e zuz na'i'a kwaw a'e. Nezewegatete Tupàn ze'eg a'e no, wapy'a pupe na'i'a kwaw a'e no. 20 Amo ma'eà'yz u'ar kwaw pà ywy katu haw pe a'e. Hezuz a'e pe. I'a tetea'u. Nezewegatete amo Tupàn ze'eg henu arer a'e wà no, uzeruzar katu ize'eg rehe a'e wà no. Tupàn ze'eg i'a tetea'u wapy'a pupe. Uzapo tuwe Tupàn hemiapo putar haw oho waiko tuweharupi wà.

Zezuz umume'u tatainy rehe ma'emume'u haw a'e kury

21 Na'e Zezuz umume'u amo ma'emume'u haw a'e kury, teko wanupe a'e kury. — Aze tatainy ximunyk nehe, naximono kwaw kawaw iwy pe nehe, ni naximono kwaw kyhaw iwy pe nehe. Ywate zo ximono putar nehe. A'e rupi uhyape katu putar zaneràpuz me a'e nehe. 22 Ta'e ma'e imim pyrer uzexak kar putar nehe xe. Ma'e ikwaw pyr 'ym uzekwaw putar nehe no xe. 23 Aze teko ipurukwaw wer heze'eg rehe nehe, tuwe uzeapyaka katu hehe nehe.

24 Pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe ty wà. Aze pezeruzar katu tuwe hehe nehe, penurywete haw rupi nehe, a'e mehe peiko putar tuwe hurywete wera'u ma'e romo iahykaw rehe nehe. 25 Aze peiko heze'eg rehe uzeruzar ma'e romo nehe, peiko putar tuwe hepyr wiko ma'e romo a'e 'ar mehe nehe no. Aze amo nuzeruzar kwaw herehe ko 'ar rehe nehe, aze nuiko kwaw heremiruze'eg romo ko 'ar rehe nehe, nuiko kwaw hepyr a'e 'ar mehe nehe.

Zezuz umume'u ma'eà'yz rehe ma'emume'u haw a'e kury

26 Umume'u Zezuz amo ae ma'e teko wanupe a'e kury, Tupàn hemiruze'eg wanehe uze'eg pà a'e kury. Na'aw ize'eg awer a'e. — Amo awa umuhàmuhàz ma'eà'yz iko a'e. 27 Tuweharupi uker pyhaw. Upu'àm tuweharupi no. Tuweharupi ma'eà'yz hezuz a'e, itua'u a'e no. A'e awa i'i uzeupe a'e. — Màràzàwe tuwe hezuz a'e. Nakwaw kwaw ihe, i'i uzeupe. 28 Ywy umuezuz kar a'e ma'eà'yz a'e, imutua'u kar pà a'e, imu'a kar pà a'e no. 29 Tyàro mehe nehe, opo'o a'e awa oho a'e nehe. Ta'e ipo'o haw uhem a'e nehe kury xe. (Nezewegatete Tupàn hemiruze'eg a'e wà no. Heta tetea'u wà. Teko nukwaw kwaw wamueta kar arer a'e wà.)

Zezuz umume'u ma'eà'yz rehe ma'emume'u awer a'e kury

30 — Amume'u putar amo ae ma'e peme ihe nehe kury, Tupàn hemiruze'eg wanehe ihe nehe kury, i'i Zezuz teko wanupe.

31 Tupàn hemiruze'eg a'e wà, nuzawy kwaw ma'eà'yz mutar her ma'e a'e wà. Pixika'i a'e ma'eà'yz. 32 I'yw itua'u. Nezewegatete Tupàn hemiruze'eg a'e wà

nehe. Izypy mehe naheta tete kwaw wà. Tàrityka'i heta tetea'u wà.

Zezuz umume'u ma'emume'u haw tetea'u teko wanupe a'e kury

33 Zezuz uma'emume'u teko wanupe kury, wamu'e pà kury, agwer ma'e tetea'u imume'u pà wanupe kury. Ukwaw teko a'e hemimume'u kwer wà. 34 Xo ma'emume'u haw rupi umu'e wà. Nukwaw kar kwaw uma'enukwaw paw wanupe. Xo wemimu'e wanupe zo ukwaw katu kar uma'enukwaw paw.

Zezuz umupytu'u kar ywytu a'e kury

35 A'e 'ar mehe ipytun a'e kury. (Heta we teko a'e pe Zezuz pyr wà rihi.) Na'e uze'eg wemimu'e wanupe kury. — Zaha yryhu waz zane nehe ty wà, i'i wanupe.

36 Na'e wezar teko oho wà kury. Hemimu'e weraha Zezuz kanu pupe wà kury. Amo kanu oho haikweromo a'e wà no. 37 Na'e uzypyrog ywytuàiw uhem pà wakutyr a'e kury. Ipenopenog 'y wanupe kury. Uzeen 'y kanu pupe wanupe kury. Tynehem tària'i.

38 Zezuz uker upà kanu pupe, tenaw kanu rekwar rupi har rehe. Na'e hemimu'e umume'e kar a'e wà kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe wà. — Nerezekaiw kwaw urerehe. Urumàno etea'i ure, i'i izupe wà.

39 Ume'e Zezuz kury, — Epytu'u ywytu, i'i ywytu pe. — Epytu'u 'y, i'i 'y pe no. — Epytu'u nepenopenog ire 'y, i'i izupe. Upytu'u tuwe ywytu. Numyz kwaw 'y a'e kury.

40 — Màràzàwe tuwe pekyze izuwi, i'i wemimu'e wanupe. — Aipo napezeruzar kwaw herehe, i'i wanupe.

41 Ukyze katu izuwi wà kury. — Mo romo 'aw awa hekon a'e, i'i hemimu'e uzeupeupe wà. Te ywytu weruzar ize'eg, te 'ykotok weruzar ize'eg no, i'i uzeupeupe wà.

5

Zezuz umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e a'e wà kury

1 Na'e Zezuz a'e wà, uhem oho Karirez yryhu ywaz a'e wà, Zera ywy rehe a'e wà.

2 Uhem oho kanuhu wi wà. Nan kwehe tete ur amo awa wanuwàxi pà a'e kury. 3 Tywypaw pe heko haw a'e. Tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har romo hekon a'e. Teko nupuner kwaw imunehew kar haw rehe a'e wà, nuzàpixi kwaw ni kyhàhàm tàtàahy ma'e pupe wà. 4 Tuweharupi upyhyk wà. Uzàpixi ipo rehe wà, uzàpixi ipy rehe wà no, kyhàhàm tàtàahy ma'e pupe wà. Tuweharupi omonohonohok kyhàhàm a'e. Teko nupuner kwaw imunehew paw rehe wà. Ikàg wera'u wanuwi (ta'e tekwe ikatu 'ym ma'e umukàg a'e wà xe). 5 Tuweharupi hekon weiheihem romo a'e pe, 'ar romo, pyhaw no, ywytyr apyr, tywypaw pe no. Uzekàràkàràz ita pupe, uzekixi pà uzemuahy pà. 6 Na'e a'e awa a'e kury, wexak Zezuz tur mehe a'e kury. Uzàn oho huwàxi pà, upenàràg rehe wapyk pà, hehe uzeruze'eg pà.

7 Uhapukaz izupe kury. — Zezuz, Tupàn Ywate Wera'u Har ta'yr ne, i'i izupe. — Ma'e erezapo putar ihewe nehe, i'i izupe. — Ezepyk zo herehe nehe, tuwe Tupàn hepuhareko nehe, i'i izupe. 8 Nezewe i'i a'e, ta'e Zezuz uze'eg izupe a'e xe. — Tekwe ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e, i'i izupe. — Ehem eho 'àg awa wi nehe, i'i izupe. 9 Na'e Zezuz upuranu hehe kury. — Ma'e tuwe nerer, i'i izupe. — Tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u herer romo ihe, i'i Zezuz izupe. — Ta'e urereta tetea'u ure xe, i'i tekwe ikatu 'ym ma'e izupe wà, awa imuze'eg kar pà izupe wà.

10 — Uremuhem kar zo pe xe wi nehe ty, ko ywy wi nehe ty, i'i ahyahy Zezuz pe wà. 11 Tàzàhuràn tetea'u umai'u waiko a'e pe wanuwake a'e wà, ywytyruhu rehe a'e wà.

12 — Aze nepurumuhem kar wer urerehe ko awa wi nehe, uremono kar pe tàzàhuràn wanehe nehe. Uruixe putar oroho wanehe nehe, i'i tuwe tekwe ikatu 'ym ma'e izupe wà. 13 — Peho nehe, i'i Zezuz wanupe. Na'e uhem tekwe ikatu 'ym ma'e oho a'e awa wi wà kury. Uzemunehew oho tàzàhuràn wanehe wà kury. Na'e tàzàhuràn uzàn oho ywytyruhu wi wezyw pà wà. U'ar oho 'y pe wà kury. Ta'e ywytyruhu iàpy'àmahy a'e xe. 'Y umim tàzàhuràn paw rupi wà, wazuka pà wà. Heta 2.000 tàzàhuràn a'e pe umàno ma'e kwer wà.

14 Tàzàhuràn rehe uzekaiw ma'e a'e wà kury, uzàn oho a'e wi a'e wà kury.

Umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer oho taw nàn wà, tàpuz nàn wà. Oho teko a'e pe wà, tekwe ikatu 'ym ma'e wanereko arer hexak pà wà. 15 Uhem wà Zezuz ipyr wà. Wexak tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u wanereko arer a'e pe hin mehe wà. Upytu'u he'o haw izuwi kury. Umunehew uma'e uzehe kury. Teko ukyze katu izuwi wà.

16 — Umuhem kar Zezuz tekwe ikatu 'ym ma'e izuwi a'e wà, i'i hexak arer amogwer wanupe wà. — Omono kar tekwe ikatu 'ym ma'e tàzàhuràn wanehe wà, wazuka kar pà 'y pupe wà, i'i wanupe wà. 17 Uze'eg teko Zezuz pe wà kury. — Ehem eho xe wi nehe ty, urereko haw wi nehe ty, i'i izupe wà. (Ta'e uzuka waneimaw a'e wà xe.) 18 Wixe Zezuz kanuhu pupe wanuwi kury. Na'e tekwe ikatu 'ym ma'e wanereko arer uze'eg wà Zezuz pe kury. — Heho wer nerupi ihe, i'i izupe.

19 — Nan kwaw pa, i'i Zezuz izupe. — Emume'u nemukatu awer eho neànàm wanupe nehe ty, i'i izupe. — Emume'u Tupàn hemiapo kwer nemukatu awer eho neànàm wanupe nehe, i'i izupe. — Hepuhareko katu Tupàn a'e, hemukatu kwez a'e, ere eho wanupe nehe, i'i Zezuz izupe.

20 A'e rupi oho a'e awa a'e wi kury. Umume'u Zezuz hemiapo kwer oho teko wanupe kury, Teztaw ywy rehe har nànàn kury. — Umuhem kar tuwe Zezuz tekwe ikatu 'ym ma'e hewi, i'i oho iko umukatu awer imume'u pà a'e ywy rehe har wanupe. Uzeapyaka katu hehe paw rupi wà, imume'u mehe wà. Teko paw ipytuhegatu henu mehe wà. — Kwa, azeharomoete aipo pa, i'i izupe wà.

Amo umume'u Zaz tazyr ima'eahy haw Zezuz pe a'e wà kury

21 Uzewyr Zezuz wà yryhu waz wà, kanuhu pupe wà. Uzemono'og wi teko a'e pe har wà huwake wà. Yryhu izywyr Zezuz hekon a'e. 22 Na'e uhem amo awa wà ipyr a'e kury. Zutew zemono'ogaw rehe uzekaiw ma'e romo hekon a'e. Zaz her romo a'e. Zezuz hexak mehe, uzeamumew huwa rupi, (ta'e Zezuz tuwihaw zàwe hekon izupe a'e xe). Wenoz tuwe ma'e izupe.

23 — Umàno etea'i herazyr a'e, ima'eahy tuwe a'e, i'i izupe. — Epokok eho hehe nehe. A'e rupi ikatu putar nehe, i'i izupe.

24 Oho Zezuz hupi kury. Oho teko tetea'u haikweromo a'e wà no. Uzepupypupykahy hehe oho mehe wà.

Zezuz umukatu kuzà ima'eahy ma'e a'e kury

25 Amo kuzà huwy e ma'e romo hekon a'e. 12 kwarahy umumaw uwy e pà. Nupytu'u kwaw uwy re. 26 Muhàg kwaw par a'e wà, omono zepe muhàg izupe a'e wà. Ima'eahy wera'u a'e re. Umumaw e wemetarer imukàzym mà muhàg hekuzaromo. U'u zepe muhàg paw. Numukatu kwaw. Ima'eahy wi wi. 27 Na'e wenu Zezuz rehe ze'egaw a'e kury. Uhem wà haikweromo. Teko wamyteromo wata iko. 28 — Aze apokok hehe nehe, hemukatu putar a'e nehe, i'i uzeupe. — Napokok kwaw hetekwer rehe nehe, xo ikamir rehe apokok putar nehe, i'i uzeupe. Opokok oho ikamir rehe kury. 29 Tàrityka'i upytu'u uwy re kury. Ukwaw tuwe Zezuz ikàgaw. (— Hekatu kury, i'i uzeupe.) 30 Na'e Zezuz ukwaw imukatu awer a'e no. Ukwaw ukàgaw uzewi ihem awer. Uwak tuwe teko wamytepe kury. — Mo opokok hekamir rehe, i'i teko wanupe.

31 Hemimu'e uze'eg izupe wà. — Uhyuhykahy tuwe teko nerehe wà, i'i izupe wà. — Màràzàwe tuwe erekar amo nerehe opokok ma'e kwer ne, ta'e heta tetea'u a'e wà xe, i'i izupe wà.

32 Uzareko we ukamir rehe opokok ma'e kwer hekar pà. 33 A'e kuzà ukyze izuwi kury, ta'e ukwaw umukatu awer xe. Uzemomor u'ar pà huwa rupi uryryz pà. — Ihe apokok kwez nekamir rehe ihe 'y, i'i izupe. 34 Uze'eg Zezuz izupe. — Herazyr. Erezeruzar katu herehe zàkwà. A'e rupi nekatu tuwe ne kury. Eiko nereko haw pe nerurywete romo nehe kury, zàkwà. Nema'eahy haw nuzewyr pixik kwaw newe a'e nehe kury.

Zezuz umukatu Zaz tazyr a'e kury

35 A'e ma'e imume'u mehe we, uhem amo awa a'e pe ipyr a'e wà kury. Zaz hàpuz wi wanur wà. Uze'eg Zaz pe wà kury, —

Kuzàtài umàno kwez a'e kury. Eputupyk zo purumu'e ma'e kury ty, i'i izupe.

36 Zezuz nuzekaiw kwaw waze'eg rehe. Uze'eg Zaz pe kury. — Ezeruzar herehe nehe ty, i'i izupe. (Na'e wata oho Zaz hàpuz kutyr kury.)

37 Nueraha kwaw teko tetea'u uzeupi wà. Amo zo oho hupi wà, Pet, Xiak, Zuàw Xiak tywyr. A'e zo oho Zezuz rupi wà. 38 Uhem oho Zaz hàpuz me wà kury. Wexak teko tetea'u a'e pe wà. Uzemumikahy wà. Amo uzai'o heiheihem pà wà. 39 Wixe oho a'e pe wà. — Màràzàwe tuwe pezai'o. Kuzàtài numàno kwaw a'e. Uker e pà a'e, i'i wanupe.

40 Upukapuka ize'eg henu mehe wà, (hehe uzeruzar 'ym mà wà). Na'e Zezuz omono kar teko paw katu pe wà. Kuzàtài tu zo weraha uzeupi. Weraha ihy no, weraha amo uzeupi wata ma'e wà no. Wixe oho a'e pe wà, kuzàtài rupaw pe wà. 41 Upyhyk ipo kury. — Tari kum, i'i izupe Zutew ze'eg rupi. — Epu'àm kuzàtài, a'e newe kury, i'i a'e ze'eg zaneze'eg rupi.

42 Na'arewahy upu'àm tuwe kuzàtài kury. Wata oho no. Wereko 12 kwarahy a'e. Hexak arer a'e wà, ipytuhegatu hexak mehe wà. 43 — Pemume'u zo imukatu awer kwerupi nehe pa, i'i Zezuz wanupe. — Pemono temi'u izupe kury, i'i wanupe no.

6

Zezuz uzewyr weko haw pe a'e kury

1 Oho Zezuz a'e wi a'e kury. Uzewyr oho weko haw pe Nazare taw pe. Hemimu'e oho hupi a'e wà no. 2 Mytu'u haw 'ar mehe upurumu'e oho zemono'ogaw pe kury. Uzemono'og a'e pe har tetea'u hehe uzeapyaka katu pà a'e wà. Ipytuhegatu henu pà wà. — Ma'e pe uzemu'e a'e. Mo umu'e a'e, i'i uzeupeupe wà. — Màràzàwe tuwe ma'e kwaw par romo hekon a'e, i'i uzeupeupe wà. — Màràzàwe tuwe uzapo purumupytuhegatu kar haw a'e, mo umur ukàgaw izupe a'e, i'i uzeupeupe wà.

3 — Ta'e ywyra pinar romo hekon a'e xe, xe heko mehe kwehe mehe a'e xe, i'i uzeupeupe wà. — Mari memyr romo hekon a'e. Xiak, Zuze, Zut, Ximàw, a'e paw tywyr romo wanekon a'e wà no, i'i waiko uzeupeupe wà. A'e rupi nuzeruzar kwaw ize'eg rehe a'e wà kury. 4 Uze'eg Zezuz wanupe kury. — Teko paw umuwete katu Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà. Aze weko hawete pe oho nehe, wànàm wapyr nehe, a'e mehe teko a'e pe har numuawate kwaw a'e Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà nehe. Xo heko haw pe har zo numuawate kwaw wà.

5 A'e rupi nupuner kwaw Zezuz purumupytuhegatu kar haw iapo haw rehe a'e pe, Nazare pe. Pixika'i zo uzapo. Opokok pitàitàigatu ima'eahy ma'e wanehe kury, wamukatu pà kury. 6 — Kwa, nuzeruzar kwaw xe har aipo herehe a'e wà pa, i'i uzeupe. Ipytuhegatu wanexak mehe, ta'e nuzeruzar kwaw hehe a'e wà xe.

Zezuz omono kar wemimono kar a'e wà kury

Upurumu'e oho taw nàn a'e kury, a'e ywy rehe har nànàn a'e kury. 7 Wenoz wemimu'e wamuwà wà kury. 12 awa hemimono kar ràm romo wanekon a'e wà. — Pepurumu'e peho peiko taw nàn pe nehe kury. Mokoz oho putar amo taw pe wà nehe, amo mokoz oho putar amo ae taw pe wà nehe, nezewe peho peiko nehe ty wà. Amono putar hekàgaw peme. Pemuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi nehe. 8 Ywyra'i zo peraha pepokokaw romo pezeupe nehe. Peraha zo penemi'u ràm nehe, ni ma'e hyru nehe, ni temetarer nehe. 9 Pemunehew pexapat nehe. Pitài zo pekamir peraha nehe.

10 Aze peixe amo taw pe amo tàpuz me nehe, xo a'e tàpuz me zo peker nehe. Peker zo peho amo ae tàpuz me mehe, a'e taw wi peho 'ym mehe nehe. 11 Aze amo teko napemuixe kar kwaw wàpuz me wà nehe, aze na'ipurenu wer kwaw peze'eg rehe wà nehe, peho a'e wi wanuwi nehe. Pemuhàmuhàz ywy ku'i kwer pexapat rehe arer a'e pe wanupe nehe. Aze pezapo nezewe nehe, a'e mehe teko a'e pe har a'e wà nehe, ukwaw putar heze'eg rehe uzekaiw 'ym ma'e romo weko haw a'e wà nehe.

12 Oho Zezuz hemimono kar waiko a'e wà kury, upurumu'e pà taw nàn Izaew ywy rehe a'e wà kury. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer iapo re nehe, i'i oho

waiko purupe wà, taw nàn wà. 13 Umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u oho waiko puruwi wà no. Umuàkym ima'eahy ma'e tetea'u zany pupe wà no, wamukatu pà wà no.

Umàno Zuàw purumuzahazahak ma'e a'e kury

14 Tuwihaw Ero wenu Zezuz rehe ze'egaw a'e, ta'e hemiapo kwer imume'u haw uhàuhàz a'e ywy rehe a'e xe. Amo teko uze'eg nezewe wà. — Aipo awa nuiko kwaw Zezuz romo a'e. Zuàw purumuzahazahak ma'e umàno ma'e kwer romo hekon a'e. Ukweraw wi umàno re a'e, i'i waiko uzeupeupe wà, ikwaw 'ym mà wà. — A'e rupi upuner purumupytuhegatu kar haw iapo haw rehe kury, i'i uzeupeupe wà. 15 Amo ae teko uze'eg nezewe a'e wà. — 'Aipo awa a'e, nuiko kwaw Zuàw romo a'e. Eri umàno ma'e kwer romo hekon a'e. Ukweraw wi a'e kury, i'i waiko uzeupeupe wà. Eri a'e, Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e. Kwehe hekon, Zezuz tur 'ym mehe. Amo ae teko uze'eg nezewe wà. — Nuiko kwaw Zuàw romo a'e, nuiko kwaw Eri romo a'e, i'i uzeupeupe wà. — A'e amo ae Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e, i'i uzeupeupe wà. — Kwehe arer ài hekon a'e, i'i uzeupeupe wà. Zezuz rehe waze'egaw a'e kury. 16 Na'e Ero uze'eg wemiruze'eg wanupe kury. I'i mua'u wanupe kury. — Ihe tuwe azuka ihe, i'i wanupe. — Ihe tuwe azakagok kar ihe no. Ukweraw wi aipo a'e kury, i'i mua'u wanupe.

17 Nezewe Zuàw zuka kar awer a'e. Eroxi a'e, Piri hemireko romo hekon a'e, Ero tywyraty romo hekon a'e. Ero tuwihaw romo hekon a'e. Na'e Ero weraha Eroxi imen wi a'e, wywyr wi a'e, wemireko romo imuigo kar pà a'e. 18 Na'e Zuàw purumuzahazahak ma'e a'e kury, wenu hemiapo kwer imume'u haw a'e kury. Uze'eg oho Ero pe kury. — Na'ikatu pixik kwaw nerywyraty neremireko romo heko haw Tupàn pe ty, i'i izupe. Ize'eg na'ikatu kwaw Ero pe. A'e rupi uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Pepyhyk Zuàw heraha zemunehew paw pe nehe ty wà, i'i wanupe. — Pezàpixipixi nehe, i'i wanupe.

19 Hemireko Eroxi wikwahy Zuàw pe ize'eg henu mehe a'e no. Ipuruzuka wer zepe hehe. — Ezuka kar nehe no, i'i wer Eroxi izupe, umen pe. 20 Nuzuka kar kwaw Ero Zuàw a'e, ta'e ukyze izuwi a'e xe. Zuàw a'e, ikatuahy ma'e iapo har romo hekon a'e, ikatu Tupàn pe a'e. A'e rupi nuzuka kar kwaw. Tuweharupi Ero uzeapyaka katu Zuàw ze'eg rehe. Ikatuahy Zuàw ze'eg izupe. Tuweharupi Zuàw umume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe. Uzemumikahy henu re.

21 Amo 'ar mehe Ero uzapo kar mynykaw weko haw pe kury. Uzapo kar temi'u teko tetea'u wanupe. Ta'e uhem izexak kar awer 'ar a'e kury xe. Uzapo mai'u haw uhua'u ma'e. Oho tuwihaw tetea'u a'e pe wà. Oho zauxiapekwer wanuwihaw wà no, Karirez ywy rehe har hemetarer katu ma'e oho a'e wà no. Paw rupi katete oho a'e pe wà. 22 Eroxi wikwahy wiwi Zuàw pe a'e 'ar mehe a'e, a'e rupi uze'eg nezewe uzeupe a'e. — Kutàri azuka kar putar Zuàw ihe nehe kury, i'i upy'a pe. Eroxi imemyr kuzàwaza romo hekon a'e kury. Na'e kuzàwaza wixe oho mynykaw pe a'e kury. Upynyk a'e pe. (A'e zutyka'i upynyk teko wanuwa rupi.) Ero a'e, kuzàwaza ipynykaw hexak mehe hurywete a'e. Ipuràg eteahy kuzàwaza izupe, ikatuahy amogwer a'e pe har wanupe no. 23 A'e rupi uze'eg Ero izupe a'e kury. — Heze'eg azeharomoete ihe, i'i izupe. — Amono e putar amo ma'e wyzài ma'e neremimutar newe ihe nehe, i'i izupe. — Te hema'e kureruhu amono putar newe nehe, te heremetarer kureruhu amono putar newe nehe no, i'i izupe. — Aze heta mokoz heremetarer ihewe nehe, amono putar pitài newe nehe, i'i izupe. — Wyzài nereminoz amono putar newe nehe zàkwà, i'i izupe. — Aze nazapo kwaw nezewe nehe, tuwe Tupàn uzepyk herehe nehe, i'i a'e pe har wanupe.

24 Oho Eroxi memyr uhy rehe upuranu pà kury. — Ma'e ainoz putar izupe nehe, i'i uhy pe. — Zuàw purumuzahazahak ma'e iàkàgwer enoz izupe nehe kyn, i'i ihy izupe.

25 Na'arewahy uzewyr imemyr tuwihaw pe kury, Ero pe kury. Uze'eg izupe.

— Aputar tuwe Zuàw purumuzahazahak ma'e iàkàgwer kawaw pupe kury, tàrityka'i kury, i'i izupe.

26 Ero uzemumikahy a'e kury. Ta'e umume'u tuwe uze'eg Tupàn huwa rupi a'e xe, weminozgwer wanuwa rupi a'e no xe. A'e rupi nupuner kwaw henuxi haw rehe izuwi kury. 27 Omono kar amo zauxiapekwer Zuàw iàkàgwer piaromo kury. Oho zauxiapekwer zemunehew paw pe kury, uzakagok kury. 28 Omono iàkàgwer kawaw pupe kury. Werur kuzàwaza pe. Na'e kuzàwaza weraha uhy pe imono pà kury. 29 Zuàw hemimu'e kwer a'e wà, a'e taw pe wanekon a'e mehe a'e wà. A'e rupi wenu izuka awer imume'u haw wà. Oho a'e pe wà. Weraha Zuàw hetekwer itym pà itakwar pupe wà. Nezewe Zuàw purumuzahazahak ma'e izuka awer a'e.

Zezuz umumai'u kar teko tetea'u a'e wà kury

30 Zezuz hemimono karer a'e wà, uzewyr a'e pe ipyr a'e wà, taw nàn oho paw ire a'e wà. Umume'u wemiapo kwer Zezuz pe paw rupi wà kury, umume'u wemimume'u kwer izupe wà no. 31 Teko tetea'u wiko a'e pe ipyr a'e wà no. Oho amo a'e wi wanuwi wà. Uhem wi wi amo a'e pe wapyr wà no. Ma'e tetea'u uzapo waiko wanupe a'e wà. A'e rupi nupuner kwaw umai'u haw rehe wà. A'e rupi uze'eg Zezuz wemimono kar wanupe kury. — Zaha teko heta 'ymaw pe ywyxig heta haw pe zane nehe ty wà, i'i wanupe. — Zapyta putar zane zutyka'i zapytu'u pà nehe, i'i wanupe.

32 Oho kanu pupe a'e zutyka'i a'e wi wanuwi wà kury. Oho tàpuz heta 'ymaw pe wà. 33 Teko tetea'u wexak waho mehe wà. — Aikwez Zezuz a'e, i'i wanupe wà. Taw nànànar uzàn oho yryhu izywyr wà kury. Uhem a'e ràgypy a'e pe iho àwàm me wanenune wà. 34 Zezuz kanu wi uhem mehe wexak teko tetea'u a'e pe wà. — Aw teko a'e wà, àràpuhàràn izar 'ym ma'e ài wanekon a'e wà, i'i wanupe. A'e rupi upuhareko wà. Umu'e tuwe a'e pe wà.

35 Te, karukete mehe uze'eg hemimu'e wà izupe wà. — Naheta kwaw tàpuz xe zanewe zane no pa, i'i izupe wà. — Ikarukete oho kwez zanewe nehe no, i'i izupe wà. 36 Emuzewyr kar teko wamono ne wà nehe kury, taw pe ne wà nehe kury. Tuwe ume'eg kar wemi'u ràm oho uzeupe wà nehe, i'i izupe wà.

37 Na'e uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe. — Pemono temi'u wanupe nehe ty wà, i'i wanupe. — Màràzàwe tuwe nehe kury, i'i izupe wà. Aipo wanemi'u ràm urume'eg kar putar oroho nehe, herur pà wanupe imono pà nehe, i'i izupe wà. — Aze nezewe uruzapo nehe, 200 temetarer uhua'u ma'e uhyk putar hekuzaromo a'e nehe, i'i izupe wà. — Hekuzar katu putar nehe, naheta tetea'u kwaw temetarer urewe, i'i izupe wà.

38 — Màràn typy'ak heta peme, i'i Zezuz wanupe. — Pexak peho nehe ty wà, i'i wanupe. Hexak ire uze'eg izupe wà. — Heta 5 typy'ak, heta 2 ipira, i'i izupe wà.

39 Na'e umuapyk kar teko a'e pe ka'api'i rehe wà kury. 40 Amo 100 wapyk xe wà, amo 100 wapyk pe pe wà no, amo 50 wapyk 'a pe wà no, amo 50 wapyk xe ràn wà no. Uzemuza'aza'ak nezewe wapyapyk pà a'e pe wà. 41 Upyhyk Zezuz a'e typy'ak a'e kury, a'e ipira no. Ume'e ywate kury. — Nekatuahy Tupàn, ta'e eremur ko ureremi'u ràm urewe ne xe, i'i izupe. Na'e uzaikaikaw typy'ak opo pupe kury, imueta tetea'u kar pà kury. Omono wemimu'e wanupe. — Peraha teko wanupe nehe, i'i wanupe. Na'e umuza'aza'ak ipira no, imono kar pà wanupe no. Hemimu'e weraha teko nànàn wà no. 42 Teko u'u paw rupi katete wà. Uhyk wanupe, (ta'e Zezuz umueta tetea'u kar a'e temi'u a'e xe). 43 Oporoporog 12 kok temi'u kurer pupe wà no. 44 Heta 5.000 awa a'e pe wà, temi'u i'u arer wà.

Wata Zezuz 'y 'aromo a'e kury

45 Nan kwehe tete Zezuz uze'eg wemimu'e wanupe a'e kury. — Peixe kanuhu pupe nehe ty wà, peho yryhu waz nehe ty wà, herenataromo nehe ty wà, i'i wanupe. — Peho Metexaz taw pe nehe ty wà, i'i wanupe. A'e mehe Zezuz omono kar teko a'e wi uzewi wà. 46 — Zazur rihi, i'i wanupe kury. Uzeupir oho ywytyr rehe, Tupàn pe uze'eg pà.

47 Ipytun kury. Kanuhu wata 'y myteromo a'e kury. Zezuz upyta ywy rehe a'e zutyka'i a'e, (ywytyruhu wi wezyw ire a'e). 48 Hemimu'e u'ypykuzahy zepe wà. Ywytuaiw uhem wà wanupe a'e kury. Ikàg wera'u wanuwi. Nuhem kwaw oho ywaz wà. Zezuz wexak wemimu'e 'y mytepe waneko mehe wà. Ku'em mehe oho wakutyr kury. Wata oho iko 'y 'aromo. Ukwaw etea'i kanu huwake kury.

49 Hemimu'e wexak Zezuz tur mehe wà, 'y 'aromo iata mehe wà. Nukwaw kwaw wà. 50 — Kwa, àzàg aipo pa, i'i uzeupeupe wà. — Heiheihem izuwi ukyze tetea'u pà wà. Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. — Pekyze zo ihewi nehe ty wà, i'i wanupe. Ihe Zezuz ihe, pekyze zo ihewi nehe, i'i wanupe.

51 Wixe oho kanuhu pupe wapyr kury. Upytu'u ywytu kury. Hemimu'e ipytuhegatu wà. 52 A'e 'ym mehe wà, amo 'ar mehe wà, wexak typy'ak iaikaw mehe wà. Nukwaw katu kwaw Zezuz ikàgaw wà, hexak mehe wà.

Zezuz umukatu teko a'e wà kury

53 Upyterahaw yryhu oho wà kury. Uhem oho Zenezare ywy rehe wà. Uzàpixi kanuhu 'y izywyr wà. 54 Kanuhu wi wahem mehe teko a'e pe har ukwaw Zezuz a'e wà kury. 55 Uzàn oho a'e wi wà, weko haw pe wà, Zezuz tur awer imume'u pà wànàm wanupe wà. 56 Taw nànànar a'e ywy rehe har a'e wà, wenu Zezuz a'e ywy rehe wata haw imume'u haw a'e wà. A'e rupi werur ima'eahy ma'e a'e pe izupe wà. Wata oho iko taw nàn wà, ma'e tymaw nàn wà no. Taw nànànar a'e wà, werur ima'eahy ma'e taw mytepe wà, wamuapyk kar pà a'e pe wà, Zezuz hàro kar pà wanupe wà. — Tuwe oropokok nekamir rehe ure nehe, i'i izupe wà. Umukatu ukamir rehe opokok ma'e kwer paw rupi katete wà.

7

Zezuz uze'eg teko wazepuez taw rehe a'e kury

1 Amo 'ar mehe amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, amo ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, ur Zeruzarez wi Zezuz hexak pà wà. Uzemono'og izywyr wà. 2 Zezuz hemimu'e a'e wà, umai'u uzepuepuez 'ym mà a'e wà. A'e rupi uhaw Zutew wazekwaku haw a'e wà. Parizew a'e wà kury, upurumu'e ma'e a'e wà no, wexak wazepuepuez 'ymaw wà.

3 Parizew a'e wà, amogwer zutew paw rupi a'e wà no, uzepuepuez umai'u zanune a'e wà, tuweharupi a'e wà, ze'eg kwehe arer heruzar pà nezewe a'e wà. 4 Uhez wemi'u ràm ma'eme'egaw wi herur ire wà, i'u zanune wà. Uzekwaku ma'e tetea'u rehe wà. Upyepyez katu kanek tuweharupi wà, upyepyez katu ywy'a no, upyepyez katu zapepo no.

5 Na'e a'e parizew a'e wà kury, a'e purumu'e ma'e a'e wà no, upuranu Zezuz rehe a'e wà kury. — Neremimu'e a'e wà, màràzàwe tuwe nuweruzar kwaw zaneràmuzgwer waze'eg a'e wà, i'i izupe wà. — Umai'u uzepuepuez 'ym mà a'e wà. Nuzekwaku kwaw ze'eg kwehe arer rupi wà, i'i izupe wà. 6 Na'e uze'eg Zezuz wanupe kury.

— Pemume'u amo ma'e penemiapo ràm. Pezapo amo ae ma'e, peze'eg 'ym rupi. — Kwehe mehe Izai a'e, peneko 'ym mehe uze'eg tuwe penehe a'e. Ukwaw peneko haw a'e. Ta'e Tupàn ukwaw kar peneko haw izupe a'e xe. Na'aw ize'eg awer a'e.

'Aw teko a'e wà, urumuwete katu Tupàn ure,
i'i iko uzuru pupe wà,
wapy'a muite katete hin ihewi wà.
7 Hemuwete katu mua'u wà.
Upurumu'e wàmuz ze'eg rupi wà.
— 'Aw ze'eg Tupàn umume'u ihewe a'e, i'i mua'u teko wanupe.
Nan kwaw pa. Awa ko ywy rehe har umume'u a'e ze'eg a'e wà. Namume'u kwaw a'e ze'eg ihe,
i'i Tupàn, uze'eg imuapyk kar pà Izai pe a'e.

8 Peho peiko zaneràmuz ze'eg rupi pe, naperuzar kwaw Tupàn ze'eg peiko.

9 — Peho ureze'eg rupi nehe, peze teko wanupe. — Ureruzar Tupàn ze'eg uruiko ure, peze wanupe. 10 Kwehe mehe Tupàn uze'eg Moizez pe a'e. — Pemuawate katu penu pe wà nehe, pemuawate katu pehy

pe wà no, aze amo teko uze'eg zemueteahy u rehe wà nehe, uhy rehe wà nehe no, pezuka nezewe uze'eg ma'e kwer pe wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer. 11 Peze'eg mua'u peiko nezewe teko wanupe pe. — Pemono e penemetarer Tupàn pe nehe, Te penemipyhyk ràm nehe no, peze wanupe. A'e mehe wanu a'e wà, wahy a'e wà no, aze ima'uhez wà, aze naheta kwaw ma'e wanupe, 12 a'e mehe a'e teko nupuner kwaw u wapytywà haw rehe a'e wà. Nupuner kwaw uhy wapytywà haw rehe wà no, ta'e upaw wanemetarer wanuwi wà xe. Ta'e omono e wemetarer Tupàn pe paw rupi a'e wà xe, Te wemipyhyk ràm omono izupe wà xe. Ta'e — Kurumà, peze wanupe pe xe. — Tupàn hemetarer a'e, peze wanupe. Na'ikatu kwaw nezewe mehe. A'e rupi peaiw Tupàn huwa rupi, ta'e pezapo kar nezewe haw teko wanupe xe. 13 Nezewe mehe napezekaiw kwaw Tupàn ze'eg rehe. Peruzar kar peze'eg amogwer wanupe. Naperuzar kar kwaw Tupàn ze'eg wanupe. Agwer ma'e zawaiw katu ma'e tetea'u pezapo kar wanupe no. Zezuz uze'eg teko wapy'a rehe a'e kury.

Zezuz uze'eg teko wapy'a rehe a'e kury

14 Wenoz wi Zezuz teko wamuwà uzeupe a'e wà kury. Uze'eg wanupe. — Pezur xe nehe, apumu'e putar nehe. Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. A'e mehe peinu katu putar nehe. 15 Teko pupe wixe ma'e kwer numuaiw kwaw a'e teko Tupàn huwa rupi a'e. Teko wapy'a wi uhem ma'e kwer a'e, aze na'ikatu kwaw, xo a'e ma'e zo umuaiw a'e teko Tupàn huwa rupi a'e. (Aze pe'u amo temi'u nehe, — Peaiw heruwa rupi kury, ni'i kwaw Tupàn peme nehe. Aze pemume'u amo ma'e iaiw ma'e nehe, aze pezapo amo ma'e ikatu 'ym ma'e nehe, a'e ma'e pemuaiw kar putar Tupàn huwa rupi nehe.) 16 Aze teko ipurukwaw wer heze'eg rehe wà nehe, tuwe uzeapyaka katu hehe wà nehe.

17 Na'e oho Zezuz teko wanuwi a'e kury. Wixe amo tàpuz me, wemimu'e wanupi. Upuranu hemimu'e hehe a'e wà kury. — Nurukwaw kwaw a'e neze'eg ure no pa, i'i izupe wà. — Zawaiw katu ikwaw paw urewe, i'i izupe wà. 18 Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. — Peiko amogwer wazàwe. Aze teko u'u wyzài ma'e a'e wà nehe, — Na'ikatu kwaw a'e, ni'i kwaw Tupàn wanupe a'e nehe. 19 Ta'e a'e ma'e wixe hie pe a'e xe. A'e re, uhem izuwi no. Nupyta kwaw ipy'a pupe, a'e rupi — Iaiw ma'e, ni'i kwaw Tupàn izupe nehe. Pe'u wyzài temi'u nehe, ta'e ikatu Tupàn pe paw rupi a'e xe.

20 Xo puruwi uhem ma'e kwer zo umuaiw teko a'e wà. Na'ikatu kwaw nezewe Tupàn pe a'e.

21 Ta'e zanepy'a wi ur zanema'enukwaw paw iaiwete ma'e a'e xe. Wemireko 'ym puhe umen 'ym puhe teko iho haw, munar haw, puruzuka haw. (Agwer ma'e nuzawy kwaw teko wanuwi uhem ma'e kwer a'e wà.) 22 Uputar tuwe amo teko wama'e wanuwi wà no. Uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko wà no. Umume'u wemu'emaw oho waiko wà no. Uzapo ikatu 'ym ma'e waiko paw rupi wà no. Uputar tuwe uma'e a'e wà, amo pe imono 'ym mà a'e wà. Uze'eg nezewe wà, — Ihe aiko wera'u amogwer wanuwi ihe, i'i e waiko wà. Wiko he'o ma'e ài wà no. 23 A'e ma'e paw teko uzapo a'e wà, ta'e wapy'a na'ikatu kwaw a'e wà xe. Nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà, a'e rupi iaiw huwa rupi wà.

Uze'eg Zezuz zutew 'ym wanupe a'e kury

24 Na'e uhem Zezuz oho a'e wi kury, amo ywy rehe wata pà kury. Xir tawhu pe ihon. A'e re oho Xitom tawhu pe no. Wixe amo tàpuz me a'e pe kury, wemimu'e wanupi kury. Izeàmim wer zepe teko wanuwi. Nupuner kwaw uzeàmimaw rehe wanuwi. 25 Amo kuzà wenu Zezuz a'e pe heko haw imume'u haw a'e. Imemyr wereko tekwe ikatu 'ym ma'e a'e. Nan kwehe tete oho Zezuz ipyr kury. Uzemomor u'ar pà ywy rehe, Zezuz ipy huwake. 26 A'e kuzà Zutew 'ym romo hekon a'e. Peni ywy rehe har Xiro tawhu pe uzexak ma'e kwer romo hekon a'e. — Emuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e hememyr wi nehe 'y, i'i izupe, imuhem kar haw henoz pà izupe. 27 Na'e Zezuz uze'eg izupe kury. — Nan kwaw zàkwà. Ko 'ar rehe xo zutew zo amukatu ihe wà zàkwà. Zutew ràgypy amukatu putar ihe wà nehe. Amo ae 'ar mehe he'ar ihem mehe amukatu putar zutew 'ym ihe wà nehe no. Ne zutew 'ym romo ereiko

ne, a'e rupi namukatu kwaw nememyr ihe nehe kury zàkwà. Awa omono temi'u wa'yr pe a'e. Nomono kwaw wa'yr hemi'u weimaw zawar wanupe zàkwà.

28 Na'e uze'eg a'e kuzà izupe kury. — Kwa, heimaw upyta ywyrapew iwy pe a'e wà 'y, i'i kuzà izupe. — Aze temi'u ikurera'i u'ar wanupe nehe, a'e mehe heimaw u'u putar wà nehe 'y, i'i izupe.

29 — Ikatuahy neze'eg ihewe zàkwà, i'i Zezuz izupe. — Ezewyr eho neràpuz me nehe kury. Tekwe ikatu 'ym ma'e uhem oho kwez nememyr wi a'e kury, i'i izupe.

30 Wixe kuzà oho wàpuz me. Wexak umemyr a'e pe tupaw rehe tuz mehe. Uhem tuwe tekwe ikatu 'ym ma'e oho izuwi. Ikatu kury.

Zezuz umukatu iapyha 'ym ma'e a'e kury

31 Na'e uhem Zezuz oho a'e ywy wi a'e wà kury, ywy Xir tawhu huwake har wi a'e wà kury. Wahaw mokoz ywy wà. Xitom, ywy ipy her romo a'e. Teztaw inugwer ywy her romo a'e. Uhem oho Karirez yryhu pe wà kury. 32 Amo awa werur ima'eahy ma'e a'e pe izupe a'e wà kury. — Epokok hehe nehe, i'i izupe wà. A'e ima'eahy ma'e na'iapyha kwaw a'e. Uze'eg wewera'i no. 33 Wenuhem Zezuz a'e ima'eahy ma'e heraha teko wamyter wi kury. Wiko ipyr kury, muitea'i amogwer wanuwi kury. Na'e omono Zezuz ukwà iapyakwar rupi. Uzenymon ukwà rehe. Omono ukwà iapeku rehe. 34 Na'e ume'e ywate kury. Ipytuhem pukua'u. — Epata, i'i Tupàn pe. — Ewàpytymawok nehe, i'i zaneze'eg rupi.

35 Na'e iapyakwar uzewàpytymawok kury. Iapeku ikatuahy no. Uze'egateteahy kury.

36 — Pemume'u zo iapyha 'ym ma'e imukatu awer teko wanupe nehe ty wà, i'i Zezuz a'e pe har wanupe. Nuweruzar kwaw ize'eg wà. Umume'u oho teko nànàn wà. Na'e uze'eg wi Zezuz iko wanupe no, imukatu awer imume'u 'ymaw henoz pà wanupe no. Nuweruzar kwaw ize'eg wà. Umume'u wera'u imukatu awer oho amo teko wanupe wà no. 37 Henu arer ipytuhegatu tuwe henu mehe a'e wà no. — Hemiapo kwer paw ikatuahy a'e, i'i uzeupeupe wà. — Te umuapyha kar iapyha 'ym ma'e a'e wà no, i'i uzeupeupe wà. — Umuze'eg kar uze'eg 'ym ma'e a'e wà no, i'i uzeupeupe wà. Zezuz umumai'u kar teko tetea'u a'e wà kury.

8

Zezuz umumai'u kar teko tetea'u a'e wà kury

1 Nan kwehe tete amo teko a'e wà kury, uzemono'og oho a'e pe Zezuz huwake a'e wà kury. Tàrityka'i upaw wanemi'u wanuwi. — Pezur xe nehe ty wà, i'i Zezuz wemimu'e wanupe.

2 — Apuhareko katu 'aw teko ihe wà pa, i'i wanupe. — Na'iruz 'ar umumaw xe hepyr wiko pà wà, i'i wanupe. — Kutàri naheta kwaw ma'e i'u pyr wanupe, i'i wanupe. 3 — Aze amono kar xe wi ihe wà nehe, temi'u imono 'ym mà wanupe ihe wà nehe, u'ar putar oho pe rupi wà nehe, ta'e nahuhàgahy kwaw wà xe, i'i wanupe. — Amo teko xe wiko ma'e ur muite wi a'e wà, i'i wanupe.

4 Na'e uze'eg hemimu'e izupe wà kury. — Naheta kwaw temi'u 'aw teko wanupe, xe ywyxig heta haw pe, i'i izupe wà. — A'e rupi nazapuner kwaw wamumai'u kar haw rehe zane nehe, i'i izupe wà.

5 — Màràn typy'ak heta xe, i'i wanupe. — 7 ru'u aipo, i'i izupe wà.

6 Na'e uze'eg Zezuz teko wanupe kury. — Peapyk ywy rehe nehe ty wà, i'i wanupe. Upyhyk a'e typy'ak kury, uze'eg Tupàn pe. — Nekatuahy ne Tupàn, ta'e eremur ko temi'u urewe ne xe, i'i izupe. Na'e uzaikaikaw typy'ak kury, wemimu'e wanupe imono pà kury. — Pemono peho teko wanupe nehe ty wà, i'i wanupe. Na'e weraha wanupe wà, i'u kar pà wanupe wà. 7 Heta amo pira'i a'e pe wanupe no. Tupàn pe uze'eg ire, omono Zezuz wemimu'e wanupe no, teko wanupe imono pà no. 8 U'u teko paw wà. Hewykàtà wà (ta'e Zezuz umueta tetea'u kar a'e temi'u a'e xe). Upyhyk temi'u kurer wà, kokuhu pupe imono pà wà. Heta 7 kokuhu por. 9 Teko tetea'u umai'u a'e pe wà. 4.000 waneta haw wà. Nan kwehe tete Zezuz omono kar a'e teko a'e wi uzewi a'e wà kury.

10 Na'e Zezuz uhem oho a'e wi wà no,
kanuhu pupe wata pà wà no. Oho Tamanu
ywy kutyr wà.

Parizew wenoz purumupytuhegatu kar haw Zezuz pe a'e wà kury

11 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e a'e wà kury, uhem oho
a'e pe Zezuz pe a'e wà kury. Uzypyrog
izupe uze'eg ahyahy pà wà. — Kwa, Tupàn
hemimur karer romo aiko ihe, i'i teko
wanupe a'e, i'i uzeupeupe wà. — Xiapo kar
amo ma'e izupe nehe pa, i'i uzeupeupe wà.
— Aze ru'u uze'eg zemueteahy putar Tupàn
rehe a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. Uze'eg oho
izupe wà. — Ezapo purumupytuhegatu
kar haw urewe nehe ty, nekàgaw hexak
kar pà urewe nehe ty, i'i izupe wà. —
A'e rupi urukwaw putar Tupàn hemimur
karer romo nereko haw ure nehe, i'i izupe
wà. 12 Na'e Zezuz ipytuhem pukua'u uze-
mumikahy pà kury. Uze'eg wanupe. —
Màràzàwe tuwe teko ko 'ar rehe har uzapo
kar purumupytuhegatu kar haw ihewe
a'e wà. Azeharomoeteahy ko heze'eg
ihe. Nazapo kwaw purumupytuhegatu
kar haw 'aw teko wanupe ihe nehe kury,
hekàgaw hexak kar pà wanupe ihe nehe
kury, Tupàn hemimur karer romo hereko
haw hexak kar pà wanupe ihe nehe kury.
13 Na'e oho Zezuz a'e wi wanuwi a'e
wà kury, parizew wanuwi a'e wà kury.
Kanuhu pupe wanon wà, yryhu hahaw pà
wà.

Zezuz uze'eg parizew waze'eg rehe a'e kury, Ero ze'eg rehe a'e kury

14 Wata oho waiko kanuhu pupe wà.
Hemimu'e nueraha kwaw typy'ak wemi'u
ràm uzeupi wà. Heharaz izuwi wà. Pitài
zo typy'ak heta wanupe. 15 Uze'eg Zezuz
wanupe kury. — Pe ty wà, pezemupy'a
parizew watypy'ak imuapiruru kar haw
rehe nehe ty wà, pezemupy'a Ero typy'ak
imuapiruru kar haw rehe nehe no ty wà,
i'i wanupe.
16 Na'e hemimu'e uze'eg uzeupeupe wà.
— Naheta kwaw typy'ak zanewe pa, a'e
rupi uze'eg kwez nezewe zanewe, i'i uze-
upeupe wà. 17 Wenu Zezuz waze'eg. Up-
uranu wanehe kury. — Màràzàwe tuwe
peze'eg wi wi typy'ak rehe. Peinu zepe
heze'eg, napekwaw pixik kwaw. Màràzàwe
tuwe napeinu katu kwaw heze'eg. 18 Heta
zepe peneha, napexak pixik kwaw ma'e.
Heta zepe peapyakwar no, napeinu pixik
kwaw heze'eg no. 19 Pema'enukwaw 5
typy'ak rehe. Azaikaikaw imono teko
tetea'u wanupe. (5.000 waneta haw wà.)
Màràn kokuhu pemynehem temi'u kurer
pupe, i'i wanupe. — 12 kokuhu, i'i izupe wà.
20 Pema'enukwaw a'e 7 typy'ak rehe.
Azaikaikaw imono teko tetea'u wanupe
no. (4.000 ru'u waneta haw wà. Màràn
kokuhu pemynehem a'e mehe), i'i wanupe.
— 7 kokuhu, i'i izupe wà.
21 — Màràzàwe tuwe napekwaw kwaw
ma'e kury, i'i wanupe. (Ta'e Zezuz nuze'eg
kwaw wanemi'uete rehe a'e xe. Uze'eg
Tupàn ze'eg heruzar haw rehe a'e.)

Zezuz umukatu hehàpyhà 'ym ma'e a'e kury

22 Nan kwehe tete uhem Zezuz oho Me-
texaz taw pe wà kury. (— Pira me'egaw,
i'i taw her zaneze'eg rupi.) Teko werur
amo hehàpyhà 'ym ma'e izupe a'e wà. —
Epokok hehe nehe, i'i izupe wà. 23 Upyhyk
Zezuz ipo rehe, taw wi heraha pà. Omono
weny kwer heha rehe. Opokok hehe. —
Aipo erexak katu ma'e kury, i'i izupe, hehe
upuranu pà.
24 Ume'e wewer kury. — Aexak teko ihe
wà kury, i'i izupe. — Nuzawy kwaw ywyra
wata ma'e ihewe wà, i'i izupe.
25 Na'e opokok wi heha rehe kury. A'e
'ar mehe we ume'egatuahy kury. Ikatuahy
tuwe heha izupe. 26 — Eho neràpuz me nehe
kury ty, ezewyr zo eho taw pe nehe ty, i'i
izupe.

Pet uze'eg Zezuz pe a'e kury

27 Na'e Zezuz a'e wà kury, oho tawhu
Xezarez Piri ywy rehe har nànàn a'e wà
kury. Wata waiko amo taw piar rupi wà.
Upuranu wemimu'e wanehe. — Aze teko
upuranu uzehezehe wà nehe, — Mo romo
Zezuz hekon a'e, aze i'i uzeupe wà nehe,
— Ma'in putar amogwer teko a'e wà nehe,
herehe uze'eg pà a'e wà nehe, i'i wanupe.
28 — Amo teko uze'eg nezewe nerehe a'e
wà, i'i izupe wà. — Zuàw purumuzahaz-
ahak ma'e ukweraw wi ma'e kwer romo

hekon a'e, i'i amo nerehe wà. — Eri ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i amo nerehe wà. — Amo ae Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e, i'i amogwer nerehe wà, i'i hemimu'e izupe wà.

29 Na'e Zezuz upuranu wi wanehe kury. — Pe no, ma'e peze herehe peze'eg pà pe no, i'i wanupe. — Ne ty, ne ureruwihawete urepyro har Tupàn hemimur kar romo ereiko ne ty. Mexi romo ereiko ne ty, i'i Pet izupe.

30 — Azeharomoete peze'eg. Pemume'u zo hereko haw teko wanupe nehe, i'i wanupe.

Zezuz uze'eg umàno haw rehe a'e kury

31 Na'e uze'eg wi Zezuz wemimu'e wanupe kury. — Apuraraw putar ma'erahy ihe nehe. Zutew wanuwihaw paw rupi a'e wà nehe, nuzeruzar kwaw heze'eg rehe a'e wà nehe. Xaxeto wanuwihaw a'e wà nehe no, upurumu'e ma'e a'e wà nehe no, paw rupi nuzeruzar kwaw heze'eg rehe a'e wà nehe, nahemuawyze kwaw a'e wà nehe. Hezuka putar wà nehe. Na'e akweraw wi putar ihe nehe no, na'iruz 'ar paw ire ihe nehe no.

32 Umume'u katu a'e ze'eg wanupe. Na'e Pet wenuhem Zezuz heraha amogwer wanuwi kury. Na'ikatu kwaw Zezuz ze'eg izupe. A'e rupi — Eze'eg zo nezewe nezeupe nehe ty, i'i ahyahy izupe. 33 Na'e Zezuz uwak wemimu'e wanehe ume'e pà kury. Uze'eg Pet pe kury. — Eze'eg zo nezewe nehe ty. Etyryk henatar wi, Zurupari. Nema'enukwaw ma'e rehe awa ài ne. Nanema'enukwaw kwaw ma'e rehe Tupàn ài.

34 Na'e wenoz Zezuz teko tetea'u wamuwà uzeupe wà kury. Wenoz wemimu'e uzeupe wà no. Uze'eg wanupe paw rupi. — Aze amo teko heko wer heremimu'e romo wà nehe, tuwe heharaz wemiapo putar haw wi wà nehe. Tuwe upir ywyra kanetar heraha wà nehe. Tuwe oho heraikweromo wà nehe. 35 Aze amo teko ipurupyro wer weko haw rehe wà nehe, a'e mehe ukàzym putar waneko haw wanuwi nehe. Aze amo umukàzym weko haw nehe, heremimu'e romo wiko pà wà nehe, Tupàn ze'eg heruzar pà wà nehe, a'e mehe upyhyk putar weko haw wà nehe.

36 Aze amo awa wereko ma'e ywy rehe har paw a'e nehe, aze umàno a'e re nehe, a'e mehe nuwereko kwaw a'e ma'e a'e nehe. 37 Teko nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe wà, ukweraw pàwàm imekuzar pà wà. 38 Teko ko 'ar rehe har a'e wà, uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko tuweharupi a'e wà. Aze amo awa imaranugar teko wanuwa rupi nehe, herehe nehe, heze'eg rehe nehe, a'e mehe ihe hemaranugar putar teko wanuwa rupi ihe nehe no, hezur mehe ihe nehe no, a'e teko rehe ihe nehe no. A'e 'ar mehe aruzewyr putar heru ikàgaw heruwà nehe, ipuràg eteahy haw herur pà nehe no. Tupàn heko haw pe har ipuràg eteahy ma'e arur putar hezeupi a'e 'ar mehe ihe wà nehe no. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe.

9

Zezuz uze'eg Tupàn pureruze'egaw rehe a'e kury

1 Na'e uze'eg Zezuz teko wanupe kury, wemimu'e wanupe no. — Azeharomoete ko peme heze'egaw ihe kury. Tupàn pureruze'egaw a'e nehe, uhem putar a'e nehe, Tupàn ikàgaw hexak kar pà purupe a'e nehe. Amo teko xe har a'e wà nehe, numàno kwaw tur 'ym mehe wà nehe. Wexak putar tur mehe wà nehe.

Zezuz uzeapo amo ae ma'e romo a'e kury

2 Na'e 6 'ar paw ire Zezuz uzeupir oho ywytyruhu rehe kury. Pet a'e, Xiak a'e no, Zuàw a'e no, uzeupir oho hupi a'e wà no. Xo a'e zo oho wà. A'e pe Zezuz amo ae ma'e romo uzeapo kury. 3 Ikamir henyenyahy kury, xigatu no. Nupuner kwaw teko kamir iputuka haw rehe nezewe wà, nupuner kwaw imuxigatu haw rehe nezewe wà. 4 Hemimu'e ume'e Zezuz rehe wà. Wexak mokoz awa kwehe mehe wiko ma'e kwer Zezuz huwake i'àz mehe wà. Eri awa ipy her romo a'e. Moizez inugwer awa romo her romo a'e. Uze'eg waiko Zezuz pe wà. 5 Na'e uze'eg Pet Zezuz pe a'e kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe. — Ikatuahy xe zanereko haw, i'i izupe. — Zapyta xe nehe, uruzapo putar na'iruz tàpuz pew xe nehe, i'i izupe. — Eiko amo pupe nehe. Moizez wiko putar

amo pupe nehe no. Eri upyta putar inugwer pupe nehe no, i'i izupe. 6 Zezuz hemimu'e ukyze katu wanexak pà wà. A'e rupi Pet uze'eg e a'e. 7 Na'e ur ywàkun a'e pe, wa'aromo ukwaw pà. Wenu amo ze'eg ywàkun rehe har wà. — 'Aw awa hera'yr heremiamutar romo hekon a'e, i'i wanupe. — Pezeapyaka katu ize'eg rehe nehe, i'i a'e ze'eg.

8 A'e 'ar mehe we hemimu'e ume'e uzeiwyr wà. Wexak Zezuz a'e pe i'àm mehe wà. Nuexak kwaw a'e mokoz awa wà.

Zezuz uze'eg Eri tur haw rehe a'e kury

9 Nan kwehe tete wezyw Zezuz oho ywytyr wi kury, wemimu'e wanupi kury. Wata mehe we uze'eg wanupe. — Pemume'u zo penemixak kwer teko wanupe nehe ty wà, i'i wanupe. — Ihe Awa ta'yr ihe. Akweraw wi putar hemàno re ihe nehe. Xo a'e 'ar mehe zo pemume'u wanupe nehe, i'i wanupe. 10 A'e rupi numume'u kwaw wanupe wà. Uze'eg uzeupeupe wà. — Akweraw wi putar ihe nehe, i'i Zezuz zanewe, i'i uzeupeupe wà. — Màràzàwe tuwe uze'eg nezewe a'e, i'i uzeupeupe wà. 11 Uze'eg Zezuz pe wà. — Eri ur putar a'e nehe, Tupàn hemimur kar tur zanune a'e nehe, i'i waiko teko wanupe wà, i'i izupe wà. 12 Uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe.

— Azeharomoete pa. Eri ur putar Tupàn remimur kar tur 'ym mehe we a'e nehe. Uzapokatu putar teko wapy'a a'e wà nehe, tur àwàm rehe a'e wà nehe. Tupàn umuapyk kar a'e ze'eg pape rehe zaneràmuz pe a'e. Tupàn hemimur kar a'e nehe, upuraraw putar ma'erahy tetea'u a'e nehe. Teko a'e wà nehe, numuawate kwaw hemimur kar a'e wà nehe, i'i Tupàn uze'eg imuapyk kar pà pape rehe. 13 Azeharomoete a'e ze'eg a'e. Eri a'e, ur herenune a'e. Teko a'e wà, uzapo wemiapo putar haw ikatu 'ym ma'e izupe a'e wà. Uzuka wà. Tupàn ze'eg kwehe arer a'e, umume'u teko Eri pe wanemiapo ràm a'e. (Zuàw purumuzahazahak ma'e rehe uze'eg a'e.)

Zezuz umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e zawaiw katu ma'e a'e kury

14 Na'e Zezuz a'e wà kury, uzewyr oho amogwer wemimu'e wapyr a'e wà kury. Teko tetea'u a'e pe wanekon wà. Amo upurumu'e ma'e uze'eg ahyahy waiko Zezuz hemimu'e wanupe wà. 15 Wexak teko Zezuz tur mehe wà. Ipytuhegatu hexak mehe wà. Uzàn izupe wà. — Kwa, aipo erezur wi ra'e, i'i izupe wà. 16 Na'e Zezuz upuranu wemimu'e wanehe kury. — Ma'e rehe peze'eg ipyipykahy wainuromo, i'i wanupe.

17 Amo awa a'e pe wiko ma'e a'e, teko wanupi wata ma'e a'e, uze'eg izupe a'e kury. — Purumu'e ma'e, arur hera'yr kwez imukatu kar pà newe, i'i izupe. — Wereko tekwe ikatu 'ym ma'e uzehe a'e. A'e rupi nupuner kwaw uze'egaw rehe, i'i izupe. 18 — Hekwe ikatu 'ym ma'e upyhyk tetea'u a'e. Ipyhyk mehe weityk imono ywy rehe. A'e mehe henyzuz. Wàzgyrygyryw no. A'e mehe uwyràkwen no. Aze'eg neremimu'e wanupe, tekwe ikatu 'ym ma'e imuhem kar haw rehe, i'i izupe. — Nupuner kwaw imuhem kar haw rehe wà, i'i izupe.

19 Na'e uze'eg Zezuz a'e pe har wanupe kury. — Pe ko 'ar rehe har pe, pe herehe uzeruzar 'ym ma'e pe wà. Tuweharupi apumu'e teko ihe. Napezeruzar kwaw heze'eg rehe. Àro we pezeruzar haw. Perur kwarer xe ihewe nehe kury, i'i wanupe.

20 Werur kwarer izupe wà. Na'e tekwe ikatu 'ym ma'e wexak Zezuz kury. A'e 'ar mehe we umuwamuwak kar kwarer kury. U'ar ywy rehe, uzerezerew pà, wenyzuz pà. 21 Upuranu Zezuz tu rehe kury. — Màràn 'ar nera'yr umumaw nezewe wiko pà a'e, i'i izupe. — Kwarera'i mehe arer we nezewe hekon, i'i tu izupe. 22 — Weityk tuweharupi tata pupe, 'y pupe no. Ipuruzuka wer hehe no, i'i izupe. — Aze erepuner amo ma'e iapo haw rehe urewe nehe, urepuhareko pe nehe, urepytywà pe nehe, i'i izupe. 23 — Eze'eg zo nezewe ty, i'i Zezuz izupe. — Aze amo teko uzeruzar herehe wà nehe, a'e mehe upuner wyzài ma'e iapo haw rehe nehe, i'i izupe. 24 Na'arewahy tu uhapukaz uze'eg pà izupe kury. — Azeruzar nerehe, hepytywàgatu pe nehe, nerehe hemuzeruzar kar wera'u pà nehe, ta'e azeruzar wewer nerehe ihe kury xe, i'i izupe.

25 Na'e Zezuz wexak teko tetea'u a'e wà
kury. Uzemono'og huwake wà. A'e rupi
uze'eg ahyahy tekwe ikatu 'ym ma'e pe,
imuhem kar pà. — Ne tekwe ikatu 'ym
ma'e iapyha 'ym ma'e ne, uze'eg 'ym ma'e
ne, i'i izupe. — Ehem eho 'aw kwarer
wi nehe ty, eixe wi zo eho hehe nehe, i'i
izupe. 26 Na'e tekwe ikatu 'ym ma'e heihei-
hem kury, kwarer imuwamuwak pà kury.
Na'e uhem izuwi kury. Kwarer u'ar ywy
rehe. Upyta a'e pe umàno ma'e kwer ài.
— Kwa, umàno aipo kury pà, i'i teko izupe
wà. 27 Na'e Zezuz upyhyk kwarer ipo rehe
kury, imupu'àm kar pà kury. Upu'àm kury.
28 Na'e wixe Zezuz oho amo tàpuz me wà
kury. — Màràzàwe tuwe nurupuner kwaw
a'e tekwe ikatu 'ym ma'e imuhem kar haw
rehe ure, i'i izupe wà. 29 Zawaiw katu ag-
wer tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar
haw, i'i Zezuz wanupe. — Aze xinoz tuwe
imuhem kar haw Tupàn pe nehe, xo a'e
mehe zo zapuner 'agwer tekwe ikatu 'ym
ma'e wamuhem kar haw rehe zane nehe,
i'i wanupe.

Uze'eg Zezuz umàno haw rehe a'e kury

30 Uhem Zezuz oho a'e wi a'e wà kury.
Upyterahaw Karirez ywy oho wà. Zezuz
na'ipurukwaw kar wer kwaw a'e pe weko
haw rehe teko wanupe. 31 Ta'e ipurumu'e
wer wemimu'e wanehe a'e 'ar mehe a'e xe.
Zezuz nuputar kwaw teko uzepyr waneko
haw a'e, ta'e nezewe mehe nupuner kwaw
wemimu'e wamu'e haw rehe xe. Na'e
umu'e wemimu'e oho iko wà kury, pe rupi
wata mehe wà kury. — Ihe Awa ta'yr romo
aiko ihe. Teko hepyhyk putar hezuka kar
pà a'e wà nehe, i'i wanupe. — Hemàno re
nehe, na'iruz 'ar paw ire nehe, akweraw wi
putar ihe nehe, i'i wanupe. 32 Hemimu'e
nukwaw katu kwaw ize'eg wà. A'e rupi
ipuranu wer zepe Zezuz rehe wà. Nupu-
ranu kwaw wà, ta'e ukyze izuwi wà xe.

Uze'eg Zezuz kwarer wanehe wazekaiw paw rehe a'e kury

33 Na'e uhem Zezuz oho Kapanau taw
pe a'e wà kury. Tàpuz me wixe re, upu-
ranu Zezuz wemimu'e wanehe. — Ma'e
rehe peze'eg peiko pe rupi peata mehe, i'i
wanupe, wanehe upuranu pà. 34 Nuze'eg
kwaw izupe wà. A'e 'ym mehe uze'eg tuwe
waiko uzeupeupe wà, pe rupi wata mehe
wà. — Ma'enugar hemimu'e wiko putar
amogwer wanuwihaw romo a'e nehe, i'i
uzeupeupe wà. A'e rupi imaranugar izuwi
wà. Nuze'eg kwaw izupe wà. 35 Wapyk
Zezuz oho kury. Wenoz wemimono kar
wamuwà uzeupe wà. — Aze amo teko
heko wera'u wer amogwer wanuwi nehe,
tuwe wiko ikàg 'ym ma'e romo amogwer
wanuwi nehe, tuwe uzekaiw amogwer
wanehe paw rupi nehe, i'i wanupe.
36 Na'e upyhyk kwarer imuwà uzeake
kury. Umupu'àm imono wemimu'e
wamytepe kury, iàzuwàn pà kury. 37 Uze'eg
wanupe. — Aze amo teko uzekaiw katu
agwer kwarer wanehe wà nehe, heremi-
apo putar haw iapo pà nezewe wà nehe,
a'e mehe a'e teko wiko herehe uzekaiw
katu ma'e romo wà nehe no, i'i wanupe.
— Aze amo teko wiko herehe uzekaiw katu
ma'e romo wà nehe, a'e mehe wiko hemur
kar arer rehe uzekaiw katu ma'e romo wà
nehe no, i'i wanupe. Uze'eg Zezuz tekwe
ikatu 'ym ma'e imuhem kar haw rehe a'e
kury.

Heàmàtyry'ymar nuiko kwaw hemyrypar romo a'e wà, i'i Zezuz a'e

38 Na'e Zuàw a'e kury, upuranu Zezuz
rehe a'e kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe.
Uruexak amo awa ure, tekwe ikatu 'ym
ma'e imuhem kar mehe ure. Nekàgaw
rupi imuhem kar a'e. A'e rupi — Ezapo
zo agwer ma'e Zezuz her rehe nehe ty,
uru'e izupe. Ta'e nuiko kwaw neremimu'e
romo a'e xe, nuiko kwaw zanerupi wata
ma'e romo a'e xe, i'i izupe. — A'e rupi
uruze'eg nezewe izupe, i'i izupe. 39 Na'e
Zezuz uze'eg wemimu'e wanupe kury. —
Pemupytu'u kar zo nezewe iapo re nehe
ty wà. — Ezapo zo, peze zo izupe ty
wà. Aze amo uzapo purumupytuhegatu
kar haw oho iko heze'eg rupi a'e nehe, a'e
mehe nuze'eg zemueteahy kwaw herehe
a'e nehe, a'e 'ar mehe we a'e nehe, i'i
wanupe. 40 Azeharomoete heze'eg ihe,
aze amo awa uze'eg nezewe a'e nehe, —
'Aw awa Tuwihawete Zezuz hemiruze'eg
romo hekon a'e, a'e mehe amono putar
'y kanek por izupe ihe nehe, aze i'i izupe
nehe, 41 aze omono 'y izupe nehe, a'e mehe
upyhyk putar hekuzar nehe. Amo 'ar mehe

Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e izupe hekuzaromo a'e nehe no.

Uze'eg Zezuz tatahu rehe a'e kury

42 Uze'eg wi Zezuz wemimu'e wanupe kury. — Aze amo kwarer uzeruzar katu herehe a'e nehe, aze a'e re amo awa umupytu'u kar herehe izeruzar ire a'e nehe, a'e mehe a'e awa iaiw Tupàn pe a'e nehe. Aze mo xiàpixi itahu iazuromo, aze mo xityk heraha 'y mytepe, a'e mehe mo nupuner iwer mo ikatu 'ym ma'e iapo kar haw rehe amo ae kwarer pe. Ikatu wera'u mo nezewe mehe izupe. Ta'e Tupàn wikwahy tuwe agwer teko wanupe a'e xe.

43 Aze amo awa ipo umupytu'u kar herehe izeruzar ire nehe, tuwe omonohok opo heityk pà nehe. Tupàn pyr iho haw pitài opo heraha haw ikatu wera'u tatahu pe iho haw mokoz opo heraha haw wi a'e. 44 [Merua'yr a'e pe har numàno kwaw wà. A'e tata nuwew pixik kwaw nehe]. 45 Aze nepy inugwer uzapo kar ikatu 'ym ma'e newe nehe, ezaikaw imono nehe. Ikatu wera'u pitài nepy heraha haw Tupàn heko haw pe mokoz nepy tatahu pe heraha haw wi a'e. 46 [Merua'yr a'e pe har numàno kwaw wà. A'e tata nuwew pixik kwaw nehe]. 47 Aze heha umupytu'u kar etea'i herehe izeruzar ire nehe, tuwe o'ok heityk pà nehe. Tupàn pyr iho haw pitài weha heraha haw ikatu wera'u tatahu pe iho haw mokoz weha heraha haw wi a'e. 48 Merua'yr a'e pe har numàno kwaw wà nehe. A'e tata nuwew pixik kwaw nehe.

49 Teko paw uzemuxa putar tata pupe pitàitàigatu a'e wà nehe. 50 Xa ikatu a'e. (Aze ximono xa temi'u inuromo, hete katu zanewe. Nezewegatete aze peiko teko wainuromo nehe, a'e teko ukwaw putar Tupàn ikatu haw a'e wà nehe no.) Aze heta ywy xa inuromo nehe, na'ikatu kwaw temi'u rehe imono haw nehe. Pereko xa pezehe nehe, pezeàmàtyry'ym zo nehe.

10

Uze'eg Zezuz awa wemireko wi upuir haw rehe a'e kury

1 Na'e Zezuz a'e wà kury, oho a'e wi a'e wà kury. Uhem oho Zutez ywy rehe wà, Zotàw yrykawaz wà no. Teko tetea'u uzemono'og wi a'e pe huwake wà. Na'e Zezuz umu'e a'e pe har wà kury. Tuweharupi umu'e nezewe wà. 2 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà kury, ur a'e pe hexak pà a'e wà kury. Ximuze'eg zemueteahy kar Zezuz Tupàn rehe nehe, i'i uzeupeupe wà. Uze'eg izupe. — Aze amo awa upuir wemireko wi a'e nehe, aipo nezewe iapo haw uhaw ze'eg kwehe arer a'e nehe, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà.

3 Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. 4 — Moizez umume'u Tupàn ze'eg zaneipy wanupe kwehe mehe a'e. Ma'in a'e ze'eg kwehe arer a'e. Moizez uze'eg nezewe zaneipy wanupe a'e. Aze awa umuapyk wemireko wi upuir haw pape rehe a'e nehe, a'e mehe upuner wemireko wi upuir haw rehe a'e nehe, i'i Moizez zaneipy wanupe.

5 Teko na'ipureruzar wer kwaw Tupàn ze'eg rehe a'e wà. Peiko nezewegatete pe no. Zawaiw katu Tupàn ze'eg kwaw paw peme. A'e rupi Moizez uze'eg nezewe zaneipy wanupe kwehe mehe a'e. 6 Izypy mehe Tupàn uzapo awa a'e, kuzà a'e no. 7 Tuwe awa wezar u nehe, tuwe wezar uhy nehe, tuwe hemireko nehe. 8 Awa a'e, hemireko a'e no, pitài teko ài wanekon putar a'e wà nehe, Tupàn huwa rupi a'e wà nehe. A'e rupi mokoz teko a'e wà nehe, pitài teko ài wanekon putar a'e wà nehe. 9 Tupàn umuzuwake a'e wà. A'e rupi awa nupuner kwaw wemireko wi upuir haw rehe a'e nehe, i'i Moizez zaneipy wanupe.

10 Na'e oho Zezuz wemimu'e wanupi kury, teko wanuwi kury. Wixe oho amo tàpuz me wà. Upuranu wi hemimu'e hehe wà kury. — Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe ne, i'i izupe wà. 11 Uze'eg Zezuz wanupe. — Aze amo awa upuir wemireko wi nehe, aze wereko amo ae kuzà nehe, a'e mehe uzapo ikatu 'ym ma'e wemireko ipy pe nehe, uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn huwa rupi nehe no, uhaw Tupàn imuwete haw nezewe a'e nehe. — Neremireko 'ym puhe neho haw nuzawy kwaw kuzà wyzài puhe neho haw ihewe. Neaiw heruwa rupi kury, i'i Tupàn a'e awa pe, i'i Moizez zaneipy wanupe. 12 Aze amo kuzà upuir umen wi nehe, aze wereko amo ae awa nehe, uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn huwa rupi nehe no, uhaw Tupàn imuwete haw

nehe no. — Nemen 'ym puhe neho haw nuzawy kwaw awa wyzài puhe neho haw ihewe. Neaiw heruwa rupi kury, i'i Tupàn a'e kuzà pe, i'i Moizez zaneipy wanupe. Uze'eg Zezuz kwarera'i wanehe a'e kury.

Teko werur kwarera'i Zezuz pe wà kury

13 Nan kwehe tete amo teko a'e wà kury, werur amo kwarera'i Zezuz pe a'e wà kury. Ize'eg wer izupe wà. — Epokok wanehe nehe, i'i wer izupe wà. Hemimu'e uze'eg a'e teko wanupe wà. — Pezapo zo nezewe nehe, i'i wanupe wà. 14 Zezuz wenu waze'eg mehe. Wikwahy wanupe. Tuwe werur kwarearer ihewe wà nehe, ty wà. Pemupytu'u kar zo pe wà nehe. Tupàn hemiruze'eg kwarera'i ài wanekon a'e wà. 15 Azeharomoete heze'eg ihe. Aze teko heko wer Tupàn hemiruze'eg romo nehe, tuwe uzeruzar herehe kwarera'i ài nehe. Aze nuzeruzar kwaw kwarera'i wazàwe nehe, nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo nehe.

16 Na'e Zezuz upyhyk kwarera'i a'e wà kury. Opokok wàkàg nànàgatu kury. — Tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e penànàgatu nehe, i'i wanupe.

Uze'eg Zezuz amo awa hemetarer katu ma'e pe a'e kury

17 Na'e uzypyrog wi Zezuz wata pà a'e wi a'e wà kury. Tàpuz wi ihem etea'i mehe amo awa uzàn wà ikutyr a'e kury. Wapyk oho upenàràg rehe huwazaromo kury. Upuranu Zezuz rehe. — Ne upurumu'e ma'e ikatuahy ma'e ne, i'i izupe. — Ma'e azapo putar nehe, i'i izupe. — Tupàn heko haw pe heho wer ihe, hemàno re ihe, i'i izupe. — Ma'e azapo putar a'e pe hezemono kar haw rehe nehe, i'i izupe, hehe upuranu pà.

18 Na'e Zezuz uze'eg izupe kury. Nekatuahy, ere kwez ihewe. Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe ihewe. Xo Tupàn zo ikatuahy a'e, ni amo nuiko kwaw izàwe. 19 Erekwaw Tupàn ze'eg ne. Kwehe mehe weruzar kar uze'eg teko wanupe. Na'aw ize'eg kwehe arer xe a'e kury. Pepuruzuka zo nehe. Peho zo penemireko 'ym puhe nehe, peho zo pemen 'ym puhe nehe. Pemunar zo ma'e rehe nehe. Penemu'em zo amogwer wanehe nehe. Pepureraha wer zo penuwake har ma'e rehe izuwi nehe, pemuawate katu penu nehe, pemuawate katu pehy nehe no, i'i Tupàn teko wanupe.

20 Na'e uze'eg a'e awa Zezuz pe kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe. — Aruzar tuwe a'e ze'eg tuweharupi ihe, te hekwarera'i mehe arer we ihe, i'i izupe.

21 Ume'egatu Zezuz hehe a'e kury. Ikatuahy Zezuz pe a'e. — Xo pitài ma'e zo azapo kar putar newe ihe nehe kury, i'i izupe no. — Eme'eg nema'e paw eho nehe. Emono hekuzarer eho ma'e hereko 'ymar wanupe nehe, i'i izupe. — Aze nezewe erezapo nehe, a'e mehe heta tetea'u putar ma'e neremipyhyk ràm Tupàn heko haw pe nehe, i'i izupe. — Nema'e ime'eg ire nehe, eata herupi nehe. Eiko heremimu'e romo nehe, i'i izupe.

22 Uzemumikahy a'e awa ize'eg henu re a'e kury. Ta'e uhua'u iziwy a'e xe, hàpuz tetea'u a'e no xe, ima'e tetea'u a'e no xe. Oho a'e wi izuwi kury. 23 Na'e Zezuz ume'e uzeiwyr a'e kury, uze'eg pà wemimu'e wanupe kury. — Hemetarer katu ma'e a'e, zawaiw katu Tupàn hemiruze'eg romo heko haw a'e, i'i wanupe.

24 Hemimu'e ipytuhegatu ize'eg henu mehe a'e wà. Na'e uze'eg wi wanupe no. — Herywyr wà, zawaiw katu teko Tupàn hemiruze'eg romo waneko haw wà. 25 Kawaru kupewa'a a'e, zawaiw katu heixe haw aguz kwar rupi a'e. Nezewegatete hemetarer katu ma'e a'e wà nehe no, zawaiw katu wera'u Tupàn hemiruze'eg romo waneko àwàm a'e wà nehe.

26 Na'e hemimu'e ipytuhegatu wi ize'eg henu pà wà no. Uze'eg izupe wà, hehe upuranu pà wà. — Mo upuner Tupàn pyr oho haw rehe wà. Mo upuner Tupàn hemiruze'eg romo weko haw rehe wà nehe, i'i izupe wà.

27 Ume'e Zezuz wanehe, wanupe uze'eg pà. — Teko nupuner kwaw a'e wà, Tupàn upuner teko wamuigo kar haw rehe wemiruze'eg romo a'e, upuner wapyro haw rehe a'e. Ta'e Tupàn upuner wyzài ma'e iapo haw rehe a'e xe.

28 Na'e Pet uze'eg Zezuz pe kury. — Kwa, urezar urema'e paw rupi ure, nerupi ureho pà ure, i'i izupe.

29 Na'e Zezuz uze'eg wemimu'e wanupe kury.

— Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze amo awa wezar wàpuz nehe, aze wezar wywyr wà nehe, aze wezar weinyr wà nehe, aze wezar uhy nehe, aze wezar u nehe, aze wezar wa'yr wà nehe, aze wezar oko nehe, aze wezar 'agwer ma'e paw rupi nehe, herupi oho haw rehe nehe, Tupàn ze'eg puràg heruzar haw rehe nehe, imume'u haw rehe nehe, a'e mehe Tupàn a'e nehe no, umekuzar katu putar wanezar awer a'e nehe no. Umur putar amo ae 'agwer ma'e izupe nehe, umur putar amo ae tàpuz izupe nehe, umur putar amo ae tywyr izupe wà nehe no, umur putar amo ae heinyr izupe wà nehe no, umur putar amo ae ihy izupe wà nehe no, umur putar amo ae ta'yr izupe wà no, umur putar amo ae ko izupe wà nehe no. 30 A'e ipyahu ma'e ikatu wera'u putar ima'e kwehe arer wi a'e nehe. Upuraraw putar ma'erahy a'e nehe no, ko ywy rehe wiko mehe a'e nehe no. Ta'e uzeruzar herehe a'e xe. Amo 'ar mehe nehe, wiko putar tuweharupi Tupàn heko haw pe nehe. Nuhem pixik kwaw a'e wi nehe. Nukàzym wi kwaw nehe. 31 Amo teko wiko tuwihaw romo hemetarer katu ma'e romo ko ywy rehe a'e wà. A'e teko wiko putar hemetarer 'ym ma'e ài ikàg 'ym ma'e ài a'e 'ar mehe wà nehe. Amo teko nuiko kwaw tuwihaw romo hemetarer katu ma'e romo ko ywy rehe a'e wà. A'e teko wiko putar tuwihaw ài hemetarer katu ma'e ài a'e 'ar mehe nehe.

Uze'eg wi Zezuz umàno haw rehe a'e kury

32 Wata Zezuz oho iko pe rupi, Zeruzarez piar rupi. Wata wemimu'e wanenataromo. Ta'e hemimu'e ukyze katu tuwihaw wanuwi a'e wà xe. Teko Zezuz hemimu'e wanaikweromo wata ma'e ukyze a'e wà no. Zezuz wenoz wemimono karer wamuwà uzeake wà, amogwer wanuwi waneraha pà xe ràn wà. Umume'u ma'e uzeupe uzeapo ma'e ràm kury, wanupe kury. 33 — Pezekaiw katu heze'eg rehe nehe ty wà. Zazeupir zaha zaiko Zeruzarez pe zane kury. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Amo awa a'e nehe, hemono putar hepyhyk kar pà a'e pe har wanupe a'e nehe, xaxeto wanuwihaw wanupe a'e nehe, upurumu'e ma'e wanupe a'e nehe no. — Xiuka kar Zezuz zane nehe, i'i putar uzeupeupe wà nehe, herehe uze'eg pà wà nehe. Hemono kar putar Hom tawhu pe har wanuwihaw xe har pe wà nehe, hezuka kar pà izupe wà nehe. 34 Na'e uze'eg uryw ahyahy putar ihewe wà nehe. Uzenymonymon putar herehe wà nehe no. Hepetepetek putar wà nehe no. Na'e hezuka putar wà nehe. Na'iruz 'ar paw ire nehe, akweraw wi putar hemàno re ihe nehe.

Xiak a'e, Zuàw a'e no, wenoz ma'e Zezuz pe a'e wà kury

35 Xiak a'e, Zuàw a'e no, Zepetew ta'yr romo wanekon a'e wà. Na'e ur Zezuz huwake a'e wà kury, izupe uze'eg pà a'e wà kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe wà. — Urepurapo kar wer ma'e rehe newe, i'i izupe wà.

36 Zezuz upuranu wanehe. — Ma'e pezapo kar putar ihewe nehe, i'i wanupe. 37 — Tupàn heko haw pe neho re ereiko putar teko paw waneruze'egar romo nehe, i'i izupe wà. — Hemuapyk kar neawyze har rehe nehe. Emuapyk ko herywyr neahur rehe nehe no, a'e rupi uruiko putar tuwihaw romo a'e pe nepyr ure nehe, i'i izupe wà.

38 Na'e uze'eg Zezuz wanupe kury. — Napekwaw kwaw peneminozgwer, i'i wanupe. — Ihe a'u putar amo kanek por ihe nehe. Aipo pepuner a'e kanek por i'u haw rehe pe nehe no, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. (Ma'erahy wemipuraraw ràm rehe uze'eg a'e.) Aipo pepuner pezemuzahazahak kar haw rehe hezemuzahazahak kar haw ài nehe, i'i wanupe.

39 — Urupuner ure, i'i izupe a'e wà. Na'e uze'eg wi wanupe no. — Azeharomoete pe'u putar kanek por ihe ài nehe, pezemuzahazahak kar putar ihe ài nehe no. 40 Ihe napuner kwaw heruwake wapyk ma'e ràm wanexanexakaw rehe ihe nehe, Tupàn heko haw pe hereko mehe ihe nehe. — Eapyk xe ty, eapyk pe pe ty, napuner kwaw he'e haw rehe peme nehe, ta'e heru zutyka'i upuner nezewe uze'egaw rehe a'e nehe xe.

41 Na'e inugwer 10 hemimono karer a'e
wà kury, wikwahy Zuàw pe Xiak pe a'e
wà kury. 42 Zezuz wenoz wamuwà uze'eg
pà wanupe kury. — Pekwaw ko ma'e
pe. Aze amo zutew 'ym wiko tuwihaw
romo a'e, weruze'egahy uzeupe uma'ereko
ma'e a'e wà, wamuma'erekoahy kar pà
a'e wà. Pureruze'eg ma'e ikàg ma'e a'e
wà no, upureruze'egahy tuwe tuweharupi
a'e wà no. 43 Pe napeiko kwaw wazàwe
nehe. Aze peneko wer tuwihaw romo
nehe, tuwe peiko ma'e iapo har romo
amogwer wanupe nehe. 44 Aze peneko
wer ikàg wera'u ma'e romo nehe, peiko
ma'e iapo e har romo amogwer wanupe
nehe. 45 Te ihe ihe no. Ihe Awa ta'yr
ihe. Azur ko ywy rehe ihe. Nazur kwaw
tuwihaw romo ihe. Nazapo kwaw ma'e
teko wanupe. Azur purehe uzekaiw ma'e
romo ihe. Amàno putar ihe nehe no, teko
paw wanekuzar romo ihe nehe no, tatahu
wi wapyro har romo ihe nehe no.

Zezuz umukatu hehàpyhà 'ym ma'e a'e kury

46 Uhem Zezuz oho Zeriko tawhu pe
a'e wà kury. Na'e uhem oho a'e wi wà.
Teko tetea'u oho wanupi a'e wà no. Na'e
uwàxi amo hehàpyhà 'ym ma'e pe rupi wà.
Ximewra'yr her romo a'e. Wapyk in pe
izywyr. Temetarer wenoz in purupe a'e pe.
47 Na'e uze'eg teko wanupe kury. — Mo uk-
waw iko kwe rupi a'e, i'i wanupe. — Zezuz
Nazare pe har a'e, i'i teko izupe wà. Na'e
uzypyrog uhapukaz pà kury. — Ne Zezuz,
Tawi izuapyr ne, i'i izupe. — Hepuhareko
katu pe nehe ty, i'i izupe. 48 Teko wikwahy
izupe wà. — Eze'eg zo nezewe izupe nehe
ty, i'i izupe wà. Nuweruzar kwaw waze'eg.
Uhapukaz wi wi izupe. — Ne Tawi izuapyr
ne, hepuhareko katu pe nehe ty, i'i wi
izupe no. 49 Na'e Zezuz upytu'u wata re
kury. — Penoz pe awa imuwà xe heruwake
nehe ty wà, i'i wemimu'e wanupe. Wenoz
imuwà wà kury. — Nerurywete nehe ty,
i'i izupe wà. — Epu'àm ty, Zezuz nerenoz
iko kury ty, i'i izupe wà. 50 Omomor
Ximewra'yr ukamir puku imono heityk pà
kury. Upu'àm na'aritykahy. Oho Zezuz
huwake kury. 51 — Ma'e erezapo kar putar
ihewe nehe, i'i Zezuz izupe. — Heruwi-
haw, naherehàpyhà kwaw ihe, hemukatu
pe nehe ty, i'i izupe. — Erezeruzar katu
herehe ne, a'e rupi nerehàpyhàgatu putar
nehe kury, i'i izupe. 52 — Eho xe wi nehe, i'i
izupe. A'e 'ar mehe we hehàpyhàgatu kury.
Wata oho iko Zezuz raikwer romo kury, pe
rupi kury.

11

Zezuz wixe Zeruzarez pe a'e kury

1 (Uzypyrog wi wata pà Zeruzarez kutyr
wà kury.) Te uhem oho ywytyr Uri tyw
her ma'e huwake wà kury. Upytu'u oho
taw pixika'i ma'e huwake wà. Heta mokoz
taw a'e pe. Petewaze taw ipy her romo a'e.
Petàn inugwer her romo a'e. Uze'eg Zezuz
mokoz wemimu'e wanupe kury. 2 — Pe
zanerenataromo heta amo taw. A'e pe pe-
hem ire nehe, pexak putar amo zumena'yr
iàpixi pyrer nehe. Ni amo teko noho kwaw
iku'az a'e wà rihi. Pekwaraw nehe, perur
xe ihewe nehe. 3 Aze amo awa upuranu
penehe nehe, — Màràzàwe tuwe peraha
zumena'yr, aze i'i peme nehe, a'e mehe
peze'eg nezewe izupe nehe. — Ureruwi-
haw uputar a'e, peze izupe nehe. — Uru-
muzewyr kar putar imuwà na'arewahy
nehe no, peze izupe nehe.

4 Oho taw pe wà kury. Wexak amo
zumena'yr amo tàpuz huwake iàpixi pyrer
wà, uken huwake wà. Na'e ukwaraw wà
kury. 5 Ikwaraw ire teko a'e pe wiko
ma'e upuranu wanehe wà kury. — Ma'e
pema'e peiko, i'i wanupe wà. — Màràzàwe
pekwaraw zumena'yr pe, i'i wanupe wà.

6 Umume'u Zezuz ze'eg wanupe wà. A'e
mehe weraha kar wanupe wà kury, a'e wi
wà kury. 7 Werur Zezuz pe wà. Hemimu'e
wenuhem ukamir uzewi wà, imono pà
ikupe pe wà, Zezuz iapyk àwàm romo wà.
Wapyk iku'az kury. 8 Amo teko upupirar
ukamir iho àwàm rupi pe rupi izupe wà.
Amo ae teko omonohok ka'a ruwer oho
kukwer pe wà, herur pà imono pà pe rupi
wà, iho àwàm rupi wà. 9 Teko Zezuz re-
nataromo har a'e wà kury, hakykwepe har
a'e wà no, uze'eg izupe uhapukaz pà paw
rupi a'e wà.

— Tupàn ikatuahy a'e (Ozàn, i'i uze'eg rupi wà).
Zezuz ur Zanezar ikàgaw herur pà a'e,
a'e rupi ikatuahy a'e.
10 Ne pureruze'eg ma'e romo ereiko ne,
Tuwihaw Tawi ài ne.
Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e newe
nehe kury.
Tuwe Tupàn uremukatu azeharomoete
nehe.

11 Na'e Zezuz uhem oho Zeruzarez pe kury. Wixe Tupàn hàpuzuhu pupe. Ume'e ma'e a'e pe har wanehe paw rupi kury. Karuk kury, a'e rupi nupyta kwaw a'e pe. Oho Metàn taw pe kury, wemimono karer wanupi kury. (Uker a'e pe wà.)

Zezuz uze'eg ma'ywa 'yw pe a'e kury

12 Iku'egwepe Metàn wi uzewyr mehe ima'uhez Zezuz a'e. 13 Wexak amo ma'ywa 'yw pi her ma'e muite i'àz mehe. Huwer tetea'u. A'e rupi oho a'e pe i'a kwer hexak pà. A'e pe uhem mehe ume'e hehe kury. Huwer zutyka'i wexak hehe. Nuhem kwaw i'a haw 'ar a'e rihi. 14 Na'e Zezuz uze'eg a'e ma'ywa 'yw pe kury. — Ni amo nu'u pixik kwaw ne'a kwer wà nehe, i'i izupe. Hemimu'e wenu ize'eg mehe wà.

Wixe Zezuz oho tàpuzuhu pupe a'e kury

15 Uhem oho Zeruzarez pe wà. Wixe oho Tupàn hàpuzuhu pupe wà. Heta tetea'u teko ma'e me'egar a'e pe a'e wà. Heta tetea'u ma'e me'eg kar har a'e pe wà no. Na'e umuhem kar Zezuz a'e teko paw wamono a'e wi a'e wà kury. Amo temetarer ima'e har a'e pe wanekon a'e wà no. Weruwak Zezuz wawyrapew imono wanuwi kury, wanemetarer imuhàmuhàz pà a'e pe wanuwi kury. Amo pykahu me'egar wiko a'e pe a'e wà no. Ta'e teko ume'eg kar pykahu Tupàn pe imono e pyr romo a'e wà xe. Weruwak wanenaw wanuwi no. 16 — Peraha zo pema'e ko rupi nehe, Tupàn hàpuzuhu myteromo nehe, i'i wanupe. 17 Na'e uze'eg ahyahy a'e pe har wanupe kury. Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e. — Pezapo Tupàn hàpuzuhu Tupàn pe ze'egaw romo nehe, teko ywy nànànar wanupe nehe. Ko 'ar rehe pezapo Tupàn hàpuzuhu amo ae ma'e romo pe kury. Ko 'ar rehe pezapo 'àg tàpuzuhu ma'e rehe imunar ma'e waneko haw romo kury.

18 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, upurumu'e ma'e a'e wà no, wenu Zezuz ize'eg mehe a'e wà. — Xiuka kar a'e awa zane nehe, i'i zepe uzeupeupe wà, ta'e ukyze izuwi wà xe. Ta'e teko paw ipytuhegatu ize'eg henu pà a'e wà xe.

19 Karuketea'i mehe kury. A'e rupi uhem Zezuz oho taw wi wà kury.

Zezuz wexak ma'ywa 'yw a'e kury

20 Izi'itahy iku'egwepe oho wi a'e ma'ywa 'yw izywyr wà kury. Wexak a'e pe i'àmaw pe wà. Uxinig paw a'e, te hapo uxinig a'e no. 21 Na'e Pet ima'enukwaw Zezuz ze'eg awer rehe a'e kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe. — Ereze'eg zemueteahy wi ma'ywa 'yw pe, uxinig a'e kury, i'i izupe.

22 Na'e uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe kury. — Pezeruzar katu Tupàn rehe nehe ty wà. 23 Azeharomoete a'e peme kury, aze amo teko uze'eg nezewe nehe, 'àg ywytyruhu pe nehe, aze — Epu'àm e'ar eho yryhu pupe nehe, aze i'i izupe nehe, aze uzeruzar katu Tupàn ikàgaw rehe nehe, upy'a pupe nehe, aze, — Kwa, uzeapo putar ma'e heze'eg rupi katete nehe pa, aze i'i uzeupe nehe, a'e mehe uzeapo putar nezewe izupe nehe. 24 A'e rupi aze'eg nezewe peme kury. A'e peneminoz ràm nehe, Tupàn pe peze'eg mehe nehe, aze pezeruzar izeapo àwàm rehe nehe, a'e mehe uzeapo putar nehe. 25-26 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e peme nehe, peneharaz hemiapo kwer wi nehe, Tupàn pe peze'eg mehe nehe, a'e rupi nehe, penu ywate har a'e nehe no, heharaz putar penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e nehe no. A'e rupi nuzepyk kwaw penehe nehe.

— Mo nemur kar xe a'e, i'i tuwihaw Zezuz pe a'e wà kury

27 Na'e uzewyr oho Zeruzarez pe kury. Wixe wi Tupàn hàpuzuhu pupe. A'e pe wata mehe we ur amo xaxeto wanuwihaw Zezuz huwake a'e wà kury. Amo upurumu'e ma'e a'e wà no, amo Zutew waànàmuz a'e wà no. 28 Upuranu Zezuz rehe wà. — Mo uzapo kar agwer ma'e newe, i'i izupe wà. — Mo umur ukàgaw

newe agwer ma'e iapo kar pà newe, i'i izupe wà.
29 Uze'eg Zezuz wanupe. — Ihe apuranu putar penehe ihe nehe no, i'i wanupe. — Aze pemume'u ihewe nehe, a'e mehe amume'u putar hemur kar har peme ihe nehe no, i'i wanupe. 30 — Mo umuzahazahak kar teko Zuàw pe a'e, i'i wanupe, upuranu pà wanehe. — Aipo Tupàn umuzahazahak kar teko izupe wà. Aipo amo awa umuzahazahak kar teko izupe wà, i'i wanupe.
31 Uze'eg ahyahy tuwihaw uzeupeupe a'e wà kury. — Tupàn, aze za'e izupe nehe, a'e mehe — Màràzàwe tuwe napezeruzar kwaw Zuàw ze'eg rehe, i'i putar zanewe nehe. 32 — Awa, aze za'e izupe nehe, a'e mehe teko xe har a'e wà nehe, ipuruzukaiw putar zanewe a'e wà nehe, i'i uzeupeupe wà. Ta'e — Zuàw Tupàn ze'eg imume'u harete romo hekon a'e, i'i tuwe teko izupe a'e wà xe. 33 Na'e tuwihaw uze'eg Zezuz pe wà kury. — Nurukwaw kwaw ure, i'i izupe wà. Uze'eg wi Zezuz wanupe kury. — A'e rupi namume'u kwaw hemur kar har her peme ihe nehe no, i'i wanupe.

12

Zezuz umume'u ko rehe ma'emume'u haw a'e kury

1 Na'e uze'eg wi Zezuz teko wanupe kury, uma'emume'u pà wanupe kury, wamu'e pà kury. Na'aw ima'emume'u awer. — Amo awa uzutym ma'ywa'yw a'e. Uzapo pari ko izywyr no. Uzapo itahu ygu'ahu romo, ma'ywa kamikaw romo. Uzapo zuraw a'e pe ko izywyr no. Omono kar amo awa a'e pe zuraw rehe wà kury, ko rehe wamume'e kar pà wà kury. Amo 'ar mehe ko zar wata oho a'e wi amo ae ywy rehe a'e kury. Wezar amo awa oko pe wà. — Pezekaiw katu heko rehe nehe, i'i wanupe. 2 Na'e uhem ma'ywa'yw i'a kwer ipo'o haw 'ar kury. Ko zar muitea'u hekon a'e wi. Na'e umur kar amo uzeupe uma'ereko ma'e kury, i'a kwer imono'og kar pà izupe kury. 3 Na'e ko rehe uzekaiw ma'e a'e wà kury, nomono kwaw i'a kwer imono'og pyrer ko zar hemimur karer pe a'e wà kury. Upyhyk a'e pe wà, upetepetek wà, umuzewyr kar imono wà. Nueraha kwaw ni pitài ma'ywa uzar pe. 4 Na'e ko zar umur kar wi amo ae uma'ereko ma'e oko pe a'e no. Ko rehe uzekaiw ma'e nuweruzar kwaw a'e wà. Upetepetek iàkàg rehe wà no. Uzuka tur mehe wà. 5 Uzapo nezewegatete amogwer hemimur karer nànàn wà no. Upetepetek amo wà. Uzuka amo wà no. 6 Te, naheta kwaw uma'ereko ma'e hemimur kar ràm kury. Xo ta'yr zo heta a'e pe izupe. A'e rupi umur kar kury. — A'e hera'yr romo hekon a'e, a'e rupi heko pe har uzeruze'eg putar hehe wà nehe, i'i uzeupe. 7 Ta'yr uhem oho ko pe a'e kury. — Aikwez ta'yr ur a'e, i'i ko rehe uzekaiw ma'e uzeupeupe wà. — Aze tu umàno a'e nehe, ta'yr wiko putar ko zar romo a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. — A'e mehe xiuka zane nehe kury, zaiko putar ko zar romo zane nehe, i'i uzeupeupe wà.
8 A'e rupi upyhyk oho a'e wà kury. Uzuka wà. Weityk hetekwer heraha ko wi wà. Umumaw Zezuz uma'emume'u haw kury.
9 Na'e upuranu teko wanehe kury. — Ma'e uzapo putar wazar a'e nehe kury. Kwa, ur putar a'e pe a'e nehe kury. Uzuka putar ko rehe uzekaiw ma'e a'e wà nehe. Omono kar putar amo ae uma'ereko ma'e a'e pe a'e wà nehe no. 10 Aipo napemugeta pixik kwaw Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer pe. Nezewe i'i a'e ze'eg a'e.

— Tàpuz iapo har a'e wà, weityk amo ita imono a'e wà.
Ta'e na'ikatu kwaw wanupe a'e xe.
A'e ita a'e nehe kury,
upyta putar tàpuz iwy pe a'e nehe kury.
11 Ikatuahy Tupàn a'e,
ta'e uzapo nezewe a'e xe,
i'i ze'eg kwehe arer.

12 Zutew wanuwihaw wenu Zezuz ima'emume'u mehe a'e wà kury. — Kwa, uze'eg zemueteahy zanerehe a'e pa, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi ipurumunehew wer zepe hehe wà. Ukyze teko wanuwi wà. A'e rupi nupyhyk kwaw wà. Uhem oho a'e wi izuwi wà. Ta'e nupuner kwaw Zezuz ipyhyk haw rehe teko wanuwi wà

xe. Nupuner kwaw imunehew paw rehe wanuwi wà xe.

Uze'eg Zezuz zutew wanuwihawete hemetarer rehe a'e kury

13 Amo 'ar mehe tuwihaw a'e wà kury, omono kar amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e pe Zezuz pyr a'e wà kury. Ero hemiruze'eg romo wanekon wà. Ipurumuze'eg zemueteahy kar wer zepe Zezuz rehe wà. — Aze uze'eg zemueteahy putar Tupàn rehe nehe, zapuner izuka kar haw rehe nehe, i'i izupe wà. 14 Uhem wà Zezuz huwake wà kury. Uze'eg izupe wà. — Purumu'e ma'e, i'i mua'u izupe wà. — Ne ty, neze'eg azeharomoete ne ty, i'i mua'u izupe wà. — Aze teko uze'eg zemueteahy nerehe, nerezekaiw kwaw waze'eg rehe. Eremume'u tuwe ze'eg azeharomoete har tuweharupi ne. Hemetarer katu ma'e nuzawy kwaw hemetarer 'ym ma'e neruwa rupi a'e wà. Zuawygatu neruwa rupi wà. Eremume'u tuwe Tupàn hemiapo putar haw teko wanupe. — Eruzar Tupàn ze'eg nehe, ere hemetarer katu ma'e pe. — Eruzar Tupàn ze'eg nehe, ere hemetarer 'ym ma'e pe no. A'e rupi urupuranu putar nerehe nehe kury. Emume'u urewe nehe. — Pemono zo penemetarer zutew 'ym wanuwihawete Xez her ma'e pe nehe, i'i zanerà̀muz ze'eg kwehe arer a'e. — Pemur penemetarer ikurer ihewe nehe, i'i wanuwihaw zanewe. Ma'e xiapo putar nehe. Ma'enugar ze'eg xiruzar nehe, i'i izupe wà. (Zawaiw katu wapuranu haw.)

15 Zezuz ukwaw wama'enukwaw paw a'e. — Ipurumuze'eg zemueteahy kar wer ze'eg kwehe arer rehe wà, i'i uzeupe. — Màràzàwe tuwe pepuranu herehe, hemuze'eg zemueteahy kar pà, i'i wanupe. — Perur temetarer tàtà ma'e ihewe nehe. Ame'e putar hehe nehe, i'i wanupe.

16 Werur izupe wà. — Mo ragapaw ko temetarer rehe tuz a'e, mo her hehe tuz a'e, i'i wanupe. — Hom tawhu pe har wanuwihaw ikàg wera'u ma'e Xez her ma'e hagaw paw hehe tuz a'e, her no, i'i izupe wà.

17 Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. — Pemono tuwihaw ma'e tuwihaw pe nehe, pemono Tupàn ma'e Tupàn pe nehe, i'i wanupe. Ipytuhegatu ize'eg henu pà wà.

Zezuz uze'eg teko Tupàn heko haw pe waneko àwàm rehe a'e kury

18 Ur amo ze'eg kwehe arer heruzar har xatuxew her ma'e a'e pe Zezuz huwake a'e wà kury. (Nuzeruzar kwaw zanekweraw wi àwàm rehe a'e wà. Upurumu'e waiko nezewe wà.) Na'e upuranu Zezuz rehe wà.

19 — Purumu'e ma'e. Moizez uze'eg nezewe zaneipy wanupe a'e, pape rehe imuapyk pà a'e. Amo awa hemireko ma'e a'e nehe, aze umàno upurumuzàg 'ym pà nehe, a'e mehe tywyr a'e nehe, wereko putar wyky'yraty kwer a'e nehe, imumemyr kar pà wyky'yr hekuzaromo nehe, her rehe nehe, i'i Moizez zanewe a'e. 20 Heta ru'u 7 tywyr wà. Wanyky'yr hemireko a'e. Na'e umàno a'e kury, upurumuzàg 'ym mà a'e kury. 21 Tywyr hehe we arer a'e kury, wereko wyky'yraty kwer a'e kury. Na'e umàno a'e no, upurumuzàg 'ym mà a'e no. Amo tywyr a'e rupi katete a'e no. 22 Tywyr paw umàno upurumuzàg 'ym mà wà. Wamàno paw ire kuzà umàno a'e no. 23 Na'e urupuranu nerehe kury. Wakweraw mehe nehe, ma'enugar awa wiko putar a'e kuzà imen romo nehe. Ta'e a'e paw imener romo wanekon a'e wà xe.

24 Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. — Napekwaw katu kwaw Tupàn ze'eg kwehe arer pe. Napekwaw kwaw Tupàn ikàgaw no, a'e rupi napekwaw kwaw ma'e uzeapo ma'e kwer. 25 Teko umàno ma'e kwer a'e wà nehe, ukweraw wi putar a'e wà nehe. A'e mehe wiko putar Tupàn heko haw pe har ài wà nehe. Awa kwer a'e wà nehe, nahemireko kwaw a'e pe a'e wà nehe. Kuzàgwer na'imen kwaw a'e pe wà nehe no. 26 Aze'eg putar peme ihe nehe kury, umàno ma'e kwer wakweraw pàwàm rehe ihe nehe kury. Pekwaw Moizez ze'eg kwehe arer, a'e ze'eg pape rehe imuapyk pyrer. Amo 'ar mehe Tupàn uze'eg Moizez pe a'e, ka'a kyr ikaz ma'e pupe wiko mehe a'e. A'e ka'a kyr nukaz paw kwaw a'e. Kwehe mehe Àmàràà̀w a'e, Izak a'e no, Zako a'e no, umàno a'e wà, kwehe mehe Moizez pe Tupàn uze'eg 'ym mehe a'e wà. Nezewe i'i Tupàn Moizez pe a'e, a'e 'ar

mehe a'e. — Ihe aiko Àmàrààw izar romo ihe, aiko Izak izar romo ihe no, aiko Zako izar romo ihe no, i'i Moizez pe. Ni'i kwaw nezewe a'e. — Aiko Àmàrààw umàno ma'e kwer izar romo ihe, ni'i kwaw Moizez pe. (Nezewe i'i a'e, ta'e amo 'ar mehe wanetekwer ukweraw wi putar a'e wà nehe xe. Wanekwe wiko Tupàn pyr ko 'ar rehe wà xe.) 27 A'e rupi Tupàn a'e, wikuwe ma'e wazar romo hekon a'e, nuiko kwaw umàno ma'e kwer wazar romo a'e. — Teko nukweraw wi kwaw a'e wà nehe, peze peiko pe. Napekwaw pixik kwaw ma'e pe.

Zezuz uze'eg Tupàn hemimutar rehe a'e kury

28 Na'e amo ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e kury, uhem a'e pe Zezuz pyr a'e kury. Uzeapyaka ize'eg rehe. Ikatuahy Zezuz ze'eg izupe. A'e rupi upuranu hehe, — Kwehe mehe Tupàn a'e, umuapyk kar uze'eg ita pew rehe a'e, Moizez pe imono pà a'e, i'i Zezuz pe kury. — Nezewe ukwaw kar wemiapo putar haw teko wanupe a'e, i'i izupe. — Ma'e nugar ze'eg kwehe arer xiruzar wera'u amogwer wanuwi, i'i Zezuz pe, hehe upuranu pà.

29 Na'e Zezuz uze'eg a'e upurumu'e ma'e pe kury. — 'Aw Tupàn ze'eg xiruzar wera'u amogwer wanuwi zane. — Ihe Tupàn ihe, naheta kwaw amo ae tupàn a'e, xo ihe zo, i'i Tupàn teko wanupe. Peinu katu heze'eg nehe ty wà, zutew wà, i'i wanupe.

30 Heamutar katu pe nehe, pepy'a pupe paw rupi katete nehe, penekwe pupe paw rupi katete nehe no, pema'enukwaw paw rehe paw rupi katete nehe no, pekàgaw rehe paw rupi katete nehe no, i'i Tupàn teko wanupe. 31 — Pezamutar katu penuwake har pe wà nehe no, pezeamutar haw zàwegatete pe wà nehe no, i'i wanupe. Tuwe xiruzar wera'u 'aw ze'eg amogwer wanuwi paw rupi nehe.

32 Na'e upurumu'e ma'e uze'eg izupe a'e no. — Azeharomoete neze'eg ne, purumu'e ma'e. Xo a'e zo Zanezar romo hekon a'e, pitài zo a'e, naheta kwaw amo, ere kwez ne. Azeharomoete neze'eg ne. 33 Aze teko uzuka weimaw nehe, imihir pà Tupàn pe imono e pà nehe, aze omono e ma'e izupe nehe, a'e mehe Tupàn hurywete putar nehe. Aze teko uzamutar katu Tupàn wà nehe, upy'a pupe paw rupi katete wà nehe, uma'enukwaw paw rupi katete wà nehe no, ukàgaw rehe paw rupi katete wà nehe no, aze uzamutar uzeake har wà nehe no, uzeamutar haw zàwegatete wà nehe no, hurywete wera'u putar Tupàn a'e nehe. Tupàn iamutar katu haw ikatu wera'u Tupàn pe ma'e mono haw wi a'e, ikatu wera'u Tupàn pe ma'ea'yr izuka haw wi a'e.

34 Ize'eg ikatuahy Zezuz pe kury. — Ne ty, i'i izupe. — Ereiko etea'i Tupàn hemiruze'eg romo ne ty, ereixe etea'i ipureruze'egaw pe ne ty, i'i izupe. A'e ma'e imume'u re ni amo teko nupuranu kwaw hehe a'e wà kury. Ta'e ukwaw wera'u ma'e a'e xe, wanuwi a'e xe.

Zezuz upurumu'e Tupàn hàpuzuhu pupe a'e kury

35 Wikuwe Zezuz Tupàn hàpuzuhu pupe kury, upurumu'e pà kury. Uze'eg nezewe teko wanupe. — Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà, uze'eg nezewe teko wanupe a'e wà. Tuwihawete Tupàn hemimur kar a'e nehe, Tawi izuapyr romo hekon putar a'e nehe. Màràzàwe tuwe uze'eg nezewe teko wanupe wà. 36 Tupàn rekwe Puràg umuze'eg kar Tuwihaw Tawi a'e. Umuapyk kar uze'eg pape rehe. Nezewe ize'eg kwehe arer a'e.

Tupàn uze'eg heruwihaw pe a'e, wemimur kar pe a'e.

— Eapyk heawyze har rehe nehe, pureruze'eg ma'e romo urumuigo kar putar ihe nehe kury,

neàmàtyry'ymar wanuwihaw romo

ereiko putar nehe no, i'i Tupàn heruwihaw pe.

37 — Tuwihawete Tupàn hemimur kar ràm a'e, heruwihaw romo hekon a'e, i'i Tawi. Màràzàwe tuwe Tawi uze'eg nezewe wemimino pe. Màràzàwe tuwe — Heruwihawete, i'i wemimino uzexak kar ma'e ràm pe. (-Heruwihawete, ni'i pixik kwaw awa wemimino pe a'e wà.)

Zezuz uze'eg purumu'e ma'e wanehe a'e kury

Teko tetea'u uzeapyaka katu Zezuz ze'eg rehe a'e wà. Hurywete henu mehe wà. 38 A'e rupi umu'e wiwi a'e wà. — Pezemupy'a ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e wanehe nehe. Peiko zo wazàwe nehe. Tuweharupi wata oho waiko kwerupi wà, ukamir ipukua'u ma'e imunehew pà wà. Ma'eme'egaw pe oho mehe uze'eg nezewe uzeupe wà. — Kwa aze teko hemuawate katu a'e wà nehe, herurywete putar nehe. 39 Zemono'ogaw pe oho mehe iapyk wer tenaw ikatuahy ma'e rehe wà. Mai'u haw pe oho mehe iapyk wer tuwihaw renaw rehe wà. 40 Upyro kuzà imen umàno ma'e kwer wanemetarer wanuwi wà. Aze uze'eg Tupàn pe wà, waze'egaw ipukua'u a'e wà. Hemu'em waiko nezewe teko wanupe wà. — Kwa, 'aw awa ikatuahy a'e wà, umuwete katu Tupàn a'e wà, i'i teko a'e awa wanupe wà. Nuiko kwaw nezewe wà. Tupàn uzepyk wera'u putar wanehe a'e nehe. Aze amo upurumu'e ma'e wiko nezewe penuwa rupi nehe, pezemupy'a hehe nehe. Aze ru'u hemu'em iko peme. Peiko zo izàwe nehe.

Zezuz wexak kuzà hemetarer 'ym ma'e a'e kury

41 Wikuwe Zezuz a'e pe Tupàn hàpuzuhu pupe. Na'e wapyk in temetarer hyru huwake. Omono teko wemetarer Tupàn pe imono e pyrer a'e hyru pupe a'e wà. Zezuz ume'e wanehe temetarer imono mehe hyru pupe. Heta tetea'u hemetarer katu ma'e a'e pe wà. Umur wemetarer tetea'u Tupàn pe wà. 42 Na'e amo kuzà imen umàno ma'e kwer a'e kury, uhem wà a'e pe a'e kury. Nahemetarer katu kwaw a'e. Omono mokoz temetarer tàtà ma'e pixika'i ma'e hyru pupe. Pixika'i a'e temetarer. Teko numekuzar kwaw ma'e tetea'u ipupe wà. 43 Na'e Zezuz wenoz wemimu'e wamuwà wà kury. Uze'eg wanupe. — 'Aw kuzà a'e, umur temetarer tetea'u wera'u kwez teko wanuwi paw rupi a'e. 44 Upyta we temetarer tetea'u amogwer wanupe. Nupyta kwaw temetarer kurer 'aw kuzà pe. Umur wemetarer paw rupi katete a'e. Te, wemi'u ràm hekuzar umur kwez Tupàn pe kury.

13

Uze'eg Zezuz Tupàn hàpuzuhu imuaiw pàwàm rehe a'e kury

1 Na'e uhem Zezuz oho Tupàn hàpuzuhu wi a'e kury. Ihem ire, uze'eg amo hemimu'e izupe a'e kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe. — Wi Tupàn hàpuzuhu ipuràg eteahy a'e, ita ipuràg eteahy a'e, i'i izupe.

2 Uze'eg Zezuz izupe. — Eme'egatu 'àg tàpuzuhu rehe nehe ty, i'i izupe. — 'Ag ita teko umuhàmuhàz putar paw rupi wà nehe, i'i izupe. — Umuaiw putar 'àg tàpuzuhu wà nehe, i'i izupe.

Uze'eg Zezuz ma'erahy ipuraraw pàwàm rehe a'e kury

3 Oho Zezuz ywytyr Uri tyw her ma'e rehe kury. Na'e wapyk a'e pe kury. Ume'e in Tupàn hàpuzuhu rehe. Na'e Pet a'e, Xiak a'e no, Zuàw a'e no, Anere a'e no, oho Zezuz pyr a'e wà kury. Amogwer hemimu'e nuiko kwaw huwake wà. Upuranu hehe wà.

4 — Teko umuaiw putar Tupàn hàpuzuhu a'e wà nehe, ere kwez urewe, i'i izupe wà. — Ma'e 'ar mehe uzeapo putar agwer ma'e nehe, i'i izupe wà. — Ma'e uzeapo putar a'e 'ym mehe nehe, a'e 'ar ihemaw ikwaw kar pà teko wanupe nehe, i'i izupe.

5 Zezuz uze'eg wanupe. — Peme'egatu nehe. Aze teko hemu'em peme wà nehe, pezeruzar zo wanemu'emaw rehe nehe. 6 Ur putar teko tetea'u a'e wà nehe. — Ihe Tuwihawete Tupàn hemimur karer romo aiko ihe, i'i mua'u putar teko wanupe a'e wà nehe. Umupytu'u kar putar teko tetea'u Tupàn rehe wazeruzar ire wà nehe. 7 Peinu putar puruzukaiw paw peneko haw huwake a'e 'ar mehe nehe. Peinu putar puràmàtyry'ymaw muite a'u har imume'u haw nehe no. Pekyze zo henu mehe nehe. Uzeapo putar agwer ma'e nehe. Iahykaw nuhem kwaw a'e 'ar mehe a'e rihi. 8 Teko uzàmàtyry'ym putar amo teko oho a'e wà nehe, tuwihaw uzuka putar amo tuwihaw oho wà nehe no. Ywy paw uryryryryryz putar a'e nehe no. Teko tetea'u ima'uhez putar a'e 'ar mehe a'e wà nehe no. Agwer uzeapo ma'e ràm nuzawy kwaw kuzà imemyrahy haw ipy a'e nehe.

Aze hahy hie nehe, xikwaw imemyr izexak kar etea'i haw zane. Nezewegatete aze agwer ma'e uzeapo wà nehe, pekwaw putar iahykaw ihem etea'i haw nehe.

9 Peme'egatu nehe. Herehe uzeruzar 'ym ma'e a'e wà nehe, pepyhyk putar a'e wà nehe. Peneraha putar tuwihaw wanuwa rupi a'e wà nehe. Pepetepetek kar putar wà nehe no, uzemono'ogaw pe wà nehe no. Peneraha putar tuwihaw ikàg wera'u ma'e wanuwa rupi wà nehe no. Ta'e peiko heremiruze'eg romo pe xe. Pemume'u putar herehe ze'eg puràg a'e tuwihaw wanupe nehe. 10 Iahykaw henune amo umume'u putar Tupàn ze'eg puràg teko nànàn wà nehe. 11 Pepyhyk putar tuwihaw wanuwa rupi peneraha pà wà nehe. Tuwihaw upuranu putar penehe wà nehe. — Ma'e a'e putar wanupe nehe, peze zo nehe. Pekyze zo wanuwi nehe. A'e 'ar mehe Tekwe Puràg uze'eg putar pepy'a pe a'e nehe. Napemume'u kwaw peze'egaw nehe. Tupàn rekwe pemuze'eg kar putar tuwihaw wanupe a'e nehe. 12 Amo awa omono putar wyky'yr tuwihaw wanupe a'e wà nehe, wazuka kar pà wanupe wà nehe. Amo awa omono putar wywyr tuwihaw wanupe a'e wà nehe, wazuka kar pà wà nehe. Amo awa omono putar u izuka kar pà wà nehe no, uhy wamono pà wanupe wà nehe no. 13 Teko paw na'iakatuwawahy kwaw penehe a'e wà nehe, ta'e pezeruzar herehe pe xe, i'i wanupe. — Aze napepytu'u kwaw herehe pezeruzar ire nehe, ma'erahy ipuraraw mehe nehe, Tupàn pepyro putar wanuwi nehe. Peiko putar ipyr tuweharupi nehe.

Uze'eg Zezuz amo ae ma'e Tupàn hàpuzuhu pupe tur àwàm rehe a'e kury

14 Uze'eg wi Zezuz wemimu'e wanupe. — Ur putar amo ae ma'e iaiw ma'e a'e nehe, Tupàn hàpuzuhu pupe a'e nehe. A'e pe heko haw na'ikatu pixik kwaw Tupàn pe nehe. A'e rupi nehe, Zutez ywy rehe har a'e wà nehe, tuwe uzàn oho tawhu wi a'e wà nehe, ywytyruhu kutyr a'e wà nehe. 15 Aze amo teko wiko tàpuz 'aromo nehe, a'e 'ar mehe nehe, tuwe uzàn oho ywytyruhu kutyr nehe. Iwezyw ire nehe, tuwe nuixe kwaw wàpuz me nehe. Tuwe nueraha kwaw ma'e uzeupi nehe. 16 Aze amo teko wiko ko pe nehe, tuwe oho ywytyruhu kutyr tàrityka'i nehe no. Tuwe nuzewyr kwaw wàpuz me nehe. Tuwe nueraha kwaw ni ukamir nehe. 17 A'e 'ar mehe kuzà ipuru'a ma'e upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe. Kuzà umemyr imukamu har upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe no. 18 Peze'eg Tupàn pe nehe. — Epuraraw kar zo a'e ma'erahy teko wanupe 'ar huwixàgahy ma'e rehe nehe, peze Tupàn pe nehe. Ta'e aze a'e ma'e uhem 'ar huwixàgahy ma'e rehe nehe, upuraraw putar tuwe wà nehe. 19 A'e 'ar mehe teko upuraraw putar ma'erahy tetea'u a'e wà nehe. Teko nuexak pixik kwaw ma'erahy nezewe nugar wà, ywy izeapo mehe arer we wà. A'e 'ar pawire nupuraraw pixik kwaw wà nehe no. 20 Tupàn umupytu'u kar putar a'e ma'erahy a'e nehe. Aze mo numupytu'u kar iwer, teko paw ukàzym mo wà. Umupytu'u kar putar a'e ma'erahy kwer a'e nehe, ta'e upuhareko katu wemixamixak kwer a'e wà xe.

21 Aze teko uze'eg nezewe peme wà nehe, — Kwa, ko awa Tuwihawete Tupàn hemimur karer romo hekon a'e, aze i'i peme wà nehe, pezeruzar zo waze'eg rehe nehe. 22 Heta putar amo tuwihaw a'ua'u Tupàn hemimur kar a'ua'u a'e wà nehe. Heta putar amo Tupàn ze'eg imume'u har a'ua'u a'e wà nehe no. A'e awa uzapo putar amo ma'e a'e wà nehe, ukàgaw hexak kar pà teko wanupe a'e wà nehe. Uzapo putar purumupytuhegatu kar haw wà nehe no. Ipurumupytu'u kar wer putar teko wanehe Zezuz rehe wazeruzar ire wà nehe. Aze upuner wamupytu'u kar haw rehe wà nehe, a'e mehe hurywete putar wà nehe. 23 Pezeapyaka katu tuwe nehe, ta'e amume'u kwez peme paw rupi ihe xe, izeapo 'ym mehe we ihe xe.

Uze'eg Zezuz ur àwàm rehe a'e kury

24 Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe. — A'e 'ar mehe nehe, ma'erahyhu ipuraraw ire nehe, kwarahy ipytun putar a'e nehe. Zahy upytu'u putar uhyape re a'e nehe no. 25 Zahytata u'ar putar ywak wi a'e wà nehe no. Ywak rehe har uzawy putar wape a'e wà nehe no. 26 Na'e teko herexak putar

ywàkun pupe hezur mehe a'e wà nehe. Arur putar hereko haw pe har ikàg ma'e ihe wà nehe. Teko wexak putar hepuràg eteahy haw a'e mehe a'e wà nehe no. Ta'e ihe Tuwihawete Tupàn hemimur karer romo aiko ihe xe. 27 Amono kar putar Tupàn heko haw pe har ihe wà nehe, Tupàn hemiruze'eg ywy nànànar wamono'og pà ihe wà nehe.

Uze'eg Zezuz ahykaw ihemaw rehe a'e kury

28 Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe. — Pema'enukwaw ma'ywa 'yw Pi her ma'e rehe nehe. Hàkàgwer uxinig tuwixàgaw 'ar rehe. Huwer mehe pekwaw haku haw 'ar ihem etea'i haw. 29 Nezewegatete agwer ma'e hexak mehe pekwaw putar iahykaw ihem etea'i haw nehe no. 30 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Teko wikuwe ma'e a'e wà, ko 'ar rehe har a'e wà, wexak putar agwer ma'e a'e wà nehe. Amo umàno a'e 'ym mehe wà. Amogwer wexak putar wà nehe. 31 Ywak nehe, ywy nehe no, upaw putar wà nehe. Ukàzym putar wà nehe. Heze'eg nupaw pixik kwaw a'e nehe. Azeharomoeteahy. — Teko nukwaw kwaw a'e 'ar wà rihi, i'i Zezuz teko wanupe.

Teko nukwaw kwaw a'e 'ar ihem àwàm a'e wà

32 Uze'eg wiwi Zezuz wemimu'e wanupe. — Ni amo teko nukwaw kwaw a'e 'ar ihem àwàm a'e wà. Tupàn heko haw pe har nukwaw kwaw a'e wà no. Ihe nakwaw kwaw ihe no. Tupàn heru zo ukwaw a'e. 33 Peàrogatu iahykaw nehe. Napekwaw kwaw ihemaw 'ar pe. 34 Aze amo awa iata wer amo ywy rehe a'e nehe, a'e mehe weko haw wi uhem mehe uze'eg putar uma'ereko ma'e wanupe nehe. — Pezekaiw katu heràpuz rehe nehe, i'i putar wanupe nehe. 35 — Nezewegatete pe nehe no ty wà. Peme'egatu nehe. Peiko uma'ereko ma'e ài nehe. Napekwaw kwaw hehemaw 'ar. Ihe tàpuz zar ài aiko ihe. Azur putar ihe nehe. Aze ru'u karumehe nehe, aze ru'u pytun romogatu mehe nehe, aze ru'u kwarahy ihem romogatu mehe nehe. Napekwaw kwaw pe. 36 Peàrogatu hehem àwàm nehe. 37 Amume'u ko ma'e kwez peme kury. Amume'u putar amogwer wanupe nehe no. Peme'egatu nehe.

14

Zutew wanuwihaw umume'u Zezuz izuka àwàm a'e wà kury

1 Uhem etea'i mai'u haw uhua'u ma'e Zutew wanupe kury. Zanera'yr wazuka 'ym awer a'e mai'u haw her romo a'e. Typy'ak iapiruru 'ym ma'e i'u haw, amo ae her romo a'e. Xaxeto wanuwihaw a'e wà, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, uzemono'ono'og waiko uze'eg pà a'e wà. — Pyhegwepe xiapo putar mai'u haw uhua'u ma'e nehe. Xipyhyk Zezuz zane nehe, izuka kar pà zane nehe, teko wanupe imume'u 'ym pà zane nehe, i'i uzeupeupe wà. 2 — Nazapuner kwaw Zezuz pyhykaw rehe mai'u haw 'ar mehe nehe, i'i uzeupeupe wà. — Aze xipyhyk Zezuz teko wamytepe nehe, a'e mehe wikwahy putar teko zanewe a'e wà nehe, ta'e Zezuz ikatuahy wanupe a'e xe, i'i uzeupeupe wà.

Kuzà omono kàpuhàg Zezuz iàkàg rehe a'e kury

3 A'e 'ar mehe Zezuz wiko Metàn taw pe a'e, Ximàw iperewàtà ma'e kwer hàpuz me a'e. Imai'u mehe ur amo kuzà huwake a'e kury. Werur zutahyky'a izupe. (Teko uzapo ita a'e wà, zutahyky'a romo a'e wà.) Heta kàpuhàg ipupe. Hekuzar katu a'e. A'e kàpuhàg Zutew omono umàno ma'e kwer wanetekwer wanehe wà, watym zanune wà. Na'e a'e kuzà a'e kury, uka zutahyky'a a'e kury. Umu'àpyr kàpuhàg imono Zezuz iàkàg rehe kury. 4 Amo teko a'e pe wanekon a'e wà no. Wikwahy hexak pà wà. — Kwa, màràzàwe tuwe umumaw kwez kàpuhàg nezewe a'e, i'i uzeupeupe wà. 5 — Aze mo ume'eg, hekuzar tetea'u mo. A'e rupi mo upuner mo hekuzarer imono haw rehe ma'e hereko 'ymar wanupe, i'i uzeupeupe wà. Uze'eg oho nezewe kuzà pe wà no. 6 Na'e uze'eg Zezuz wanupe kury. — Peze'eg zo nezewe izupe ty wà. Uzapo ma'e ipuràg eteahy ma'e kwez ihewe a'e. 7 Ma'e hereko 'ymar tuweharupi pepyr wanekon a'e wà. Ihe naiko kwaw pepyr tuweharupi nehe. Aze pepurapo wer ma'e ipuràg eteahy ma'e

rehe hemetarer 'ym ma'e wanupe nehe, pepuner iapo haw rehe wyzài 'ar mehe nehe. Ihe naiko kwaw pepyr tuweharupi ihe nehe. 8 Uzapo wemiapo putar haw kwez a'e. Umur kàpuhàg kwez ihewe, heretekwer imuàgà'ym pà hetymaw rehe. 9 Azeharomoete heze'eg ihe. Heremimono kar a'e wà nehe, umume'u putar Tupàn ze'eg puràg taw nànàgatu a'e wà nehe, ywy nànàgatu a'e wà nehe no. A'e taw pe har paw rupi a'e wà nehe, a'e ywy rehe har paw rupi a'e wà nehe no, umume'u putar ko kuzà hemiapo kwer uzeupeupe a'e wà nehe. Ima'enukwaw putar hehe wà nehe, hemiapo kwer rehe wà nehe.

Zur ukwaw kar Zezuz ipyhyk àwàm tuwihaw wanupe a'e kury

10 Na'e Zut Kario pe har a'e kury, a'e Zezuz hemimu'e wanupi wata ma'e a'e kury, oho xaxeto wanuwihaw wapyr a'e kury. — Apupytywà putar Zezuz ipyhykaw rehe ihe nehe, i'i wanupe. 11 Tuwihaw a'e wà, hurywete ize'eg henu mehe a'e wà. — Aze urepytywà pe nezewe nehe, oromono putar temetarer newe nehe, i'i izupe wà. Na'e Zut ume'egatu oho Zezuz rehe kury. — Ma'e 'ar mehe ikatu putar ipyhykaw rehe nehe, ma'e pe upuner ipyhykaw rehe wà nehe, i'i uzeupe.

Zezuz umai'u wemimono kar wapyr

12 Typy'ak iapiruru 'ym ma'e i'u haw 'ar ipy mehe teko uzuka àràpuhàràn Tupàn pe imono e pà a'e wà. A'e 'ar mehe hemimu'e upuranu Zezuz rehe wà. — Mo hàpuz me zamai'u putar zane nehe, i'i izupe wà. — Ta'e ureho wer a'e pe imuàgà'ym pà kury xe, àràpuhàràn izuka pà temi'u iapo pà kury xe, i'i izupe wà. 13 Zezuz omono kar mokoz wemimu'e tawhu pe wà. A'e pe pexak putar amo awa 'y ywy'a pupe heraha har a'e pe taw mytepe nehe. Peho hupi nehe. 14 Peneraha putar amo tàpuz me nehe. A'e pe nehe, peze'eg nezewe tàpuz zar pe nehe. — Purumu'e ma'e upuranu nerehe ty, peze izupe nehe. — Ma'e pe a'u putar àràpuhàràn ro'o kwer ihe nehe, a'e 'ar mehe nehe, heremimu'e wapyr nehe, i'i kwez newe kury ty, peze izupe nehe. 15 Na'e tàpuz zar wexak kar putar zanemai'u àwàm tàpuz pupyaikaw pyrer peme nehe. Heta putar ywyrapew a'e pe nehe, imuhyk pyrer nehe. Pezapo zaneremi'u ràm a'e pe nehe.

16 Na'e hemimu'e oho taw pe wà kury. Wexak Zezuz hemimume'u kwer paw rupi wà. Uzapo temi'u a'e pe wà. 17 Karuk etea'i mehe oho Zezuz a'e pe a'e kury, a'e 11 hemimu'e wanupi kury. Umai'u a'e pe wà. 18 Umai'u mehe we Zezuz uze'eg wanupe. — Azeharomoete ko heze'eg ihe, i'i wanupe. — Amo penupi wata ma'e a'e nehe, xe hepyr umai'u ma'e a'e nehe, umume'u putar heho àwàm tuwihaw wanupe a'e nehe, hepyhyk kar pà hezuka kar pà wanupe a'e nehe, i'i wanupe. 19 Uzemumikahy hemimu'e ize'eg henu mehe wà. Uze'eg izupe pitàitàigatu wà. — Ihe naiko kwaw nepyhyk kar har romo ihe, i'i izupe pitàitàigatu wà.

20 — Amo penupi wata ma'e amo hepyr umai'u ma'e a'e, a'e uzapo putar a'e ma'e ihewe a'e nehe. 21 Ihe Awa ta'yr ihe. Amàno putar ihe nehe, ze'eg kwehe arer rupi katete ihe nehe. Uzemumikahy putar hepyhyk kar har a'e nehe, ta'e Tupàn uzepyk putar hehe a'e nehe xe. Aze mo nuzexak kar pixik iwer mo a'e, ikatu wera'u mo izupe.

U'u Zezuz typy'ak a'e kury, wemimu'e wanupe imono pà a'e no

22 Na'e upyhyk typy'ak, wamai'u mehe. Uze'eg Tupàn pe. — Nekatuahy Tupàn, ta'e eremur ko temi'u urewe ne xe, i'i izupe. A'e re uzaikaikaw typy'ak wemimu'e wanupe imono pà kury. — Pe'u ko typy'ak nehe, i'i wanupe. — Ko typy'ak a'e, nuzawy kwaw heretekwer a'e, i'i wanupe.

23 Na'e upyhyk kanek no. Uze'eg wi Tupàn pe no. A'e re omono wanànàgatu no. Hemimu'e paw u'u a'e wà no. 24 Na'e uze'eg wanupe no. — Ko win a'e, nuzawy kwaw heruwy kwer a'e, azuhen putar heruwy kwer teko tetea'u wapyro pà zepykaw wi ihe nehe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo ihe nehe. 25 Azeharomoete heze'eg ihe, na'u wi kwaw 'agwer win ihe nehe kury. Tupàn pureruze'egaw ihem ire nehe, xo a'e mehe zo a'u putar win ihe

nehe. A'e win heremi'u ràm uzawy ko win a'e nehe.
26 Na'e uzegar wà kury. A'e re oho a'e wi wà, ywytyruhu Uri tyw her ma'e kutyr wà.

Zezuz umume'u wemimu'e wahàwahàz tàwàm a'e kury

27 Na'e uze'eg Zezuz wanupe kury. — Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. Tupàn a'e nehe, uzuka kar putar àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e a'e nehe. A'e rupi àràpuhàràn uhàuhàz putar a'e wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Peiko putar a'e àràpuhàràn wazàwe. Aiko penehe uzekaiw ma'e romo ihe. Pehàpehàz putar nehe. Ta'e amàno putar ihe nehe xe. Hemàno mehe nehe, pemaranugar putar ihewi nehe. Napezeruzar kwaw herehe nehe. 28 Akweraw wi putar hemàno re ihe nehe no. A'e re aha putar Karirez ywy rehe nehe.
29 Uze'eg Pet izupe a'e kury. — Amogwer paw uhàuhàz putar a'e wà nehe, nerehe uzeruzar ire upytu'u pà a'e wà nehe, i'i izupe. — Ihe zutyka'i naha kwaw wanupi ihe nehe, apyta putar tuweharupi nepyr ihe nehe, i'i izupe. 30 — Azeharomoete ko heze'eg ihe, i'i Zezuz izupe. — Pyhaw nehe, zapukaz uze'eg putar mokoz haw a'e nehe. Ize'eg zanune eremume'u putar hekwaw 'ymaw na'iruz haw ne nehe. — Kwa, nakwaw kwaw Zezuz ihe pa, ere putar teko wanupe nehe, na'iruz haw nehe, ta'e erekyze putar wanuwi nehe xe, i'i Zezuz Pet pe. 31 Uze'eg ahyahy Pet Zezuz pe kury. — Aze hezuka wà nehe, nezuka mehe wà nehe, naze'eg kwaw nezewe ihe nehe, i'i ahyahy izupe. A'e rupi amogwer a'e wà no, uze'eg nezewegatete izupe a'e wà no.

Oho Zezuz Kexemani pe a'e kury

32 Wata oho waiko wà. Na'e uhem ma'ywa 'yw rupaw Zexem her ma'e pe wà kury. Uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe. — Peapyk xe nehe. Aze'eg putar Tupàn pe ihe nehe kury, i'i wanupe. 33 Na'e weraha Pet uzeupi kury, weraha Xiak, weraha Zuàw no. Utyryka'i amogwer wanuwi wà. Uzemumikahy Zezuz a'e. 34 Uze'eg wanupe kury. — Hepy'a uzemumikahy, i'i wanupe. — Amàno etea'i ihe, i'i wanupe no. — Pepyta xe nehe ty wà, peàro hepyhykar pe wà nehe, peme'egatu tuwe wahemaw rehe nehe, i'i wanupe. 35 Na'e Zezuz a'e zutyka'i oho xeràna'i kury. U'ar ywy rehe a'e pe kury, Tupàn pe uze'eg pà kury.
36 — Papaz, i'i izupe. — Heru, i'i izupe. — Erepuner wyzài ma'e iapo haw rehe nehe. A'e rupi e'u kar zo ko kanek por ihewe nehe. Aze ereputar nehe, xo a'e mehe zo a'u putar nehe. Nazapo kwaw heremiapo putar haw ihe nehe. Xo neremiapo putar haw zo azapo putar nehe, i'i izupe. (Ma'erahy ipuraraw paw rehe uze'eg a'e.)
37 Na'e uzewyr Zezuz oho wemimu'e wapyr kury. Uker upà wà. Uze'eg Pet pe kury. — Ximàw Pet, aipo ereker ezupà ne, i'i izupe. — Aipo nerepuner kwaw ni pitài or imumaw paw rehe neme'e pà ne, i'i izupe.
38 — Eme'e nehe, eze'eg Tupàn pe nehe no. A'e mehe Zurupari nupuner kwaw wemu'emaw rehe newe nehe. Nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e newe nehe, i'i izupe. — Nepy'a ipurapo wer zepe ikatu ma'e rehe a'e. Nanekàg kwaw. A'e rupi nerepuner kwaw ikatuahy ma'e iapo haw rehe nehe, i'i izupe.
39 Na'e Zezuz uhem wi oho wanuwi kury. Uze'eg wi Tupàn pe uze'eg ipy zàwegatete. 40 Uzewyr wi wemimu'e wapyr no. Uker wi upà wà no. Hupehyz tuwe wà. Nukwaw kwaw uze'egaw Zezuz pe wà.
41 Uhem wi oho wanuwi no. Uzewyr wi wapyr no. — Màràzàwe tuwe peker wi wi pezupà, i'i wanupe. — Màràzàwe tuwe pepytu'u Tupàn pe peze'eg ire. Uhyk aipo kury. Uhem hezuka haw 'ar ihewe kury. Ihe Awa ta'yr ihe. Amo awa hepyhyk kar putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe a'e nehe kury. 42 Pepu'àm nehe ty wà, zaha nehe ty wà, uhem hepyhykar pe pe a'e wà kury, i'i wanupe.

Zauxiapekwer upyhyk Zezuz a'e wà kury

43 Ize'eg mehe we uhem Zut a'e pe a'e kury. (Zezuz hemimu'e kwer romo hekon a'e.) Werur amo awa uzeupi a'e wà no. Takihe puku werur a'e wà, werur ywyràihàg a'e wà no. Xaxeto wanuwihaw a'e wà kury, purumu'e ma'e a'e wà no, Zutew wanàmuz a'e wà no, omono kar a'e zauxiapekwer a'e wà, Zezuz ipyhyk kar pà wanupe a'e wà. 44 Uze'eg Zut

ipyhykar wanupe kury. — Azurupyter putar Zezuz aha ihe nehe, i'i wanupe. — A'e rupi pekwaw putar penemipyhyk ràm nehe. Pepyhyk peho nehe ty wà, heraha pà imunehew kar pà nehe ty wà, i'i Zut wanupe.

45 Uhem ire oho Zut Zezuz huwake a'e kury. — Purumu'e ma'e, i'i mua'u izupe. Uzurupyter kury. 46 Na'e zauxiapekwer upyhyk Zezuz wà a'e wà. 47 Na'e amo Zezuz huwake u'àm ma'e a'e kury, umutyk utakihe a'e kury, umugaz amo awa a'e pe har oho a'e kury. A'e awa xaxeto pe uma'ereko ma'e romo hekon a'e. Uzaikaw inami izuwi. 48 Na'e Zezuz uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Perur takihe ra'e, perur ywyràihàg ra'e. Aipo imunar ma'e romo aiko ihe. Màràzàwe tuwe hepyhyk pe nezewe. 49 Tuweharupi aiko pepyr ihe, Tupàn hàpuzuhu pupe ihe. Ze'eg kwehe arer umume'u ihewe uzeapo ma'e ràm paw a'e. Tuwe uzeapo a'e ma'e nehe kury.

50 Na'e hemimu'e uhàuhàz izuwi uzàn pà wà kury. 51 Amo awa tua'u romogatu ma'e a'e pe hekon a'e no. Wata oho iko Zezuz haikwer romo. A'e pe hekon pàn pupe uzewàzewàn pà. Naheta kwaw amo ima'e izupe a'e 'ar mehe. Zezuz ipyhykar wexak a'e awa a'e wà kury. Ipurupyhyk wer zepe hehe a'e pe wà. 52 Uzàn oho wanuwi. Wezar pàn uzezuwàn awer wapo pe kury. Uzàn oho uma'e 'ym mà kury.

Zezuz u'àm zutew wanuwihaw wanenataromo a'e kury

53 Na'e ipyhykar a'e wà kury, weraha Zezuz xaxeto wanuwihaw hàpuz me a'e wà kury. Amogwer tuwihaw paw rupi katete a'e wà, upurumu'e ma'e a'e wà no, tàmuz a'e no, uzemono'og a'e pe wà kury. 54 Pet a'e kury, wata oho iko Zezuz haikweromo kury. Upyta muite izuwi kury. Uhem oho tuwihaw hàpuz me kury. Upyta 'àm katu pe. Na'e wapyk oho zauxiapekwer wanuwake kury, uzepe'e pà kury. 55 Na'e xaxeto wanuwihaw a'e wà, amogwer tuwihaw a'e wà no, wekar amo awa Zezuz rehe uze'eg zemueteahy ma'e ràm a'e wà. Ipuruzuka wer zepe Zezuz rehe wà. Nuexak kwaw amo awa hehe uze'eg zemueteahy ma'e ràm wà. 56 Teko tetea'u ize'eg zemueteahy wer zepe Zezuz rehe tuwihaw wanupe wà. Hemu'em paw rupi wà. Amo umume'u amo ma'e wà, amo ae umume'u amo ae ma'e wà no. Waze'eg uzawy amogwer waze'eg wà. Ta'e hemu'em a'e wà xe. Ipurumume'u wer hemiapo kwer rehe wà. Amo hemimume'u kwer uzawy amo ae hemimume'u kwer.

57 Na'e amo u'àm tuwihaw wanuwa rupi wà, hemu'em pà wanupe wà. — Aenu Zezuz ihe, tàpuzuhu rehe ize'eg zemueteahy mehe ihe, i'i wanupe wà. 58 — Ihe aityk putar Tupàn hàpuzuhu ihe nehe, i'i Zezuz teko wanupe, i'i tuwihaw wanupe wà. — A'e tàpuzuhu teko uzapo opo pupe a'e wà. Na'iruz 'ar ipaw ire nehe, amo ae tàpuzuhu azapo wi putar ihe nehe. Teko nuiko kwaw a'e tàpuzuhu iapo har romo wà nehe, i'i Zezuz teko wanupe, i'i wanupe wà.

59 Uzawy wi wanemimume'u kwer wà. Amo ize'eg uzawy wi amo ae ize'eg a'e.

60 Na'e xaxeto a'e kury, upu'àm tuwihaw wamytepe a'e kury. Uze'eg Zezuz pe kury. — Erenu waze'eg ne, nerehe waze'eg mehe ne. Nereze'eg pixik kwaw wanupe, i'i izupe. — Aipo azeharomoete nerehe waze'eg a'e wà, i'i izupe. 61 Nuze'eg kwaw Zezuz izupe. Upuranu wi tuwihaw hehe no. — Aipo ne Tuwihawete Tupàn hemimur karer romo ereiko ne, i'i izupe, hehe upuranu pà. — Teko paw rupi uze'eg Tupàn ikatu haw rehe a'e wà. — Aipo ta'yr romo ereiko ne, i'i izupe. 62 Na'e Zezuz uze'eg izupe kury. — Ihe aiko Tuwihawete Tupàn hemimur karer romo azeharomoete ihe, i'i wanupe. — Tupàn a'e, ikàg wera'u tuwe amogwer wanuwi paw rupi a'e. Hemimur karer awa romo uzeapo ma'e kwer romo aiko ihe. Apyk putar iawyze har rehe ihe nehe. Azur wi putar nehe no, ywàkun pupe nehe, i'i wanupe no. — Pexak putar nehe, i'i wanupe. 63 Na'e a'e tuwihaw umu'i ukamir kury. — Naxiputar kwaw amo hemiapo kwer imume'u har zane wà kury. Ta'e a'e ae uze'eg zemueteahy Tupàn rehe zaneruwa rupi a'e kury xe, i'i izupe wà. 64 — Pe peinu ize'eg pe, Tupàn rehe ize'eg zemueteahy mehe pe. Ma'e xiapo putar izupe nehe kury, i'i

amogwer tuwihaw wanupe. — Xiuka kar nehe, i'i tuwihaw izupe paw rupi wà. — Ta'e uze'eg zemueteahy Tupàn rehe xe, i'i izupe wà. (A'e 'ar rehe Zutew a'e wà, aze amo teko uze'eg zemueteahy Tupàn rehe, a'e mehe umu'i uma'e a'e wà, uzuka a'e Tupàn rehe uze'eg zemueteahy ma'e a'e wà.)

65 Na'e amo awa a'e pe har uzenymon hehe a'e wà kury. Uzàpixi pàn pegwer imono huwaw wà. Upetepetek hereko wà. — Mo aipo nepetek kury ty, i'i izupe wà. Ta'e Zezuz nuexak kwaw upetekar wà xe. Na'e tuwihaw omono Zezuz zauxiapekwer wanupe wà kury. Zauxiapekwer a'e wà no, ukwaukwar tetea'u hehe a'e wà no.

Pet umume'u Zezuz ikwaw paw 'ym a'e kury

66 Pet wikuwe katu pe. Amo kuzà a'e pe hekon a'e. Xaxeto wanuwihaw pe uma'ereko ma'e romo hekon a'e. Na'e ur Pet huwake kury. 67 Wexak izepe'e mehe. Ume'e hehe uze'eg pà izupe. — Ne ereiko Zezuz hupi wata ma'e kwer romo ne 'y, i'i izupe.

68 — Nan kwaw zàkwà, i'i Pet izupe. — Ma'e rehe ereze'eg iko ne, zàkwà, i'i izupe. Na'e Pet oho ukenuhu huwake kury. Na'e zapukaz uze'eg kury. 69 Nan kwehe tete a'e kuzà wexak wi Pet a'e pe no. Uze'eg uzeake kar wanupe. — 'Aw awa Zezuz imyrypar romo hekon a'e, i'i wanupe.

70 — Nan kwaw zàkwà, i'i Pet izupe no. Nan kwehe tete uze'eg hake har Pet pe a'e wà kury. — Ne Karirez ywy rehe har romo ereiko ne, a'e rupi ne Zezuz imyrypar romo ereiko tuwe ne, i'i izupe wà.

71 Na'e Pet uze'eg wanupe, uze'eg imume'uahy pà kury. — Nakwaw pixik kwaw ko awa penemimume'u kwer ihe. Aze heremu'em ihe, tuwe Tupàn uzepyk herehe nehe, i'i mua'u wanupe. 72 A'e 'ar mehe we zapukaz uze'eg wi a'e kury. Pet ima'enukwaw Zezuz ze'eg awer rehe a'e kury. — Zapukaz uze'eg putar mokoz haw nehe, i'i tuwe Zezuz izupe a'e 'ym mehe. — Zapukaz ize'eg zanune eremume'u putar heremimu'e romo nereko 'ymaw na'iruz haw nehe, i'i izupe. — Nakwaw kwaw aipo Zezuz ihe pa, ere putar teko wanupe nehe, i'i tuwe izupe. Uzai'o Pet kury.

15

Zezuz u'àm Pirat huwake a'e kury

1 Izi'itahy xaxeto wanuwihaw a'e wà, zutew wanàmuzgwer a'e wà no, upurumu'e ma'e a'e wà no, uzemono'og wi Zezuz rehe uze'eg pà a'e wà kury. Uzàpixi wà kury, Pirat pe heraha pà wà kury. A'e Hom pe har Zutew ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. 2 Na'e uze'eg Pirat Zezuz pe kury. — Ne ty, aipo zutew wanuwihawete romo ereiko ne, i'i izupe, hehe upuranu pà. — Azeharomoete neze'eg ne, i'i Zezuz izupe. — Ihe zutew wanuwihawete romo aiko ihe, i'i izupe. 3 Na'e tuwihaw a'e wà kury, uze'eg tetea'u Zezuz rehe a'e wà kury, hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà Pirat pe a'e wà kury. 4 Waze'eg ire upuranu Pirat Zezuz rehe kury. — Aipo nereze'eg kwaw wanupe nehe, i'i izupe. — Uze'eg zemueteahy nerehe wà, i'i izupe. 5 Nuze'eg kwaw a'e. — Kwa, nuze'eg kwaw 'aw awa a'e. Màràzàwe tuwe nuze'eg kwaw a'e. Ma'e azapo kar putar izupe ihe nehe, i'i Pirat uzeupe.

Pirat uzuka kar Zezuz a'e kury

6 Teko wazemono'og mehe we kwarahy nànàgatu Pirat umuhem kar amo awa zemunehew paw wi teko wanupe a'e. Teko waneminoz umuhem kar wanupe a'e. 7 Amo awa zemunehew paw pe hekon a'e wà. Puruzuka ma'e romo wanekon a'e wà. Hapa ta'yr wanuwihaw her romo a'e. A'e 'ym mehe teko ipuruzukaiw tuwihaw pe wà. Wazeàmàtyry'ym mehe Hapa ta'yr uzuka amo awa. A'e rupi zauxiapekwer umunehew Hapa ta'yr heraha a'e wà. 8 Na'e a'e pe Pirat heko haw pe kury, ur teko a'e pe a'e wà kury. Uze'eg Pirat pe wà, ma'e henoz pà izupe wà. Uzapo kar wemiapo putar haw izupe wà. — Emuhem kar amo awa urewe nehe ty, i'i izupe. — Ta'e eremuhem kar ài amo awa urewe mai'u haw uhua'u ma'e 'ar nànàn ne xe, i'i izupe wà. 9 Upuranu Pirat teko wanehe kury. — Ma'enugar peputar, i'i wanupe. — Aipo amuhem kar putar Zezuz peme kury.

Zutew wanuwihawete romo hekon a'e, i'i wanupe.

10 Tuwihaw hewyrowyroahy Zezuz rehe wà. A'e rupi omono Zezuz Pirat pe wà. Pirat ukwaw wanewyroahy haw a'e. — Ipuruzuka wer hehe wà, i'i uzeupe. 11 Na'e tuwihaw uze'eg teko wanupe wà kury. — Penoz ma'e Pirat pe nehe ty wà, i'i wanupe wà. — Emuhem kar Hapa ta'yr urewe nehe ty, peze izupe nehe, i'i wanupe. (Na'e uze'eg teko oho nezewe izupe a'e wà kury, tuwihaw waze'eg heruzar kar pà a'e wà kury.) 12 Na'e Pirat upuranu wi wanehe a'e no. — Ma'e azapo putar kwez awa pe ihe nehe, Zezuz pe ihe nehe, i'i wanupe. — Zutew wanuwihawete, peze izupe, i'i wanupe.

13 Na'e teko uhapukaz uze'eg pà izupe wà kury. — Ezuka kar nehe ty, ywyra kanetar rehe nehe ty, i'i izupe wà.

14 Na'e Pirat upuranu wi wanehe no. — Màràzàwe haw rehe tuwe azuka kar putar ihe nehe, i'i wanupe. — Aipo ikatu 'ym ma'e uzapo ra'e, i'i wanupe. Uhapukaz wi wi izupe wà. — Ezuka kar nehe ty, ywyra kanetar rehe nehe ty, i'i izupe wà, uhapukaz pà wà.

15 Pirat ipurumurywete kar wer zepe teko wanehe. A'e rupi umuhem kar Hapa ta'yr wanupe kury, zemunehepaw wi kury. Omono Zezuz zauxiapekwer wanupe kury, ipetepetek kar pà izuka kar pà wanupe kury.

Zauxiapekwer uzemaraz Zezuz rehe a'e wà kury

16 Weraha zauxiapekwer Zezuz Hom pe har wanuwihaw hàpuzuhu pupe wà kury. Zauxiapekwer wanuwihaw a'e wà, omono'og zauxiapekwer wamuwà paw rupi a'e wà. 17 Omono kamir puku piràg pihun wewer ma'e Zezuz pe wà, imunehew kar pà izupe wà. Uzapo xu Zezuz iàkàgàpixi haw romo wà no. Omono iàkàg rehe wà. Ta'e tuwihaw umunehew àkàgàpixi haw wà xe, ta'e umunehew kamir puku piràg pihun wewer ma'e wà no xe. A'e rupi uzapo xu iàkàgàpixi haw romo izupe no, hehe uryw ahyahy haw romo wà. Hahy tuwe iàkàg izupe.

18 Uze'eze'eg uryw ahyahy izupe wà. — Ne ty, Zutew wanuwihawete romo ereiko ne ty, i'i mua'u izupe wà.

19 Unupànupà iàkàg rehe wà, ywyra pupe wà. Uzenymonymon hehe wà. Wapyapyk mua'u upenàràg rehe wà, huwazaromo wà imuawate mua'u pà wà. 20 Umumaw hehe uzemaraz taw wà kury. Wenuhem ikamir izuwi wà. Umunehew ima'eete hehe wà. Weraha izuka àwàm me wà kury.

Zauxiapekwer uzywàzywà ywyra kanetar rehe a'e wà kury

21 Weraha hereko pe rupi wà kury. (Nupuner kwaw Zezuz ywyra kanetar heraha haw rehe a'e, ta'e huwy tetea'u a'e xe.) Amo awa ukwaw a'e pe a'e. Ximàw Xiren taw pe har her romo a'e. (Àrexàn a'e, Hu a'e no, ta'yr romo wanekon a'e wà.) Uhem etea'i tawhu pe wà kury, uiwy wi wà kury. Zauxiapekwer a'e wà kury, weraha kar ywyra kanetar Ximàw pe a'e wà kury. 22 Weraha Zezuz Kokota pe wà. Àkàgàpe kwer heta haw i'i her zaneze'eg rupi. 23 Omono zepe muhàg mir her ma'e win inuromo imono pyrer izupe wà, ma'erahy imuahyir kar haw romo izupe wà. Nu'u kwaw a'e. 24 Uzywàzywà ipo ipy ywyra kanetar rehe wà. Umuza'aza'ak ima'e uzeupe wà. Omomor ita'i a'e pe wà. Heta ma'e papar haw ita'i rehe. A'e rupi ukwaw ima'e izar ràm wà kury. 25 Kwarahy urete mehe uzywàzywà a'e wà. Umupu'àm ywyra kanetar wà. U'àm Zezuz a'e pe ywyra kanetar rehe. 26 Umuapyk amo ze'eg pape rehe wà, imog kar pà ywyra kanetar iapyr wà. — 'Aw awa zutew wanuwihawete romo hekon a'e, i'i a'e ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e.

27 Uzuka mokoz awa a'e pe Zezuz huwake a'e wà no, amo ae ywyra kanetar rehe wanuz a'e wà no. Amo iawyze har rehe i'àz a'e. Inugwer iahur rehe i'àz a'e. Ma'e rehe imunar ma'e romo wanekon a'e wà.

28-29 Oho amo teko a'e pe a'e wà. Uze'eg uryw ahyahy hehe wà. Uze'eg nezewe izupe wà. — Ne ty, — Amuaiw putar Tupàn hàpuzuhu ihe nehe, ere urewe ne. — Azapo wi putar Tupàn hàpuzuhu ihe nehe no, na'iruz 'ar pawire ihe nehe no, ere urewe,

i'i izupe wà. 30 — Ezemukatu nehe kury ty, i'i izupe wà. — Ewezyw ywyra kanetar wi tàrityka'i nehe ty, i'i izupe wà.
31 Na'e uze'eg xaxeto wanuwihaw uzeupeupe a'e wà kury, uze'eg uryw ahyahy Zezuz rehe a'e wà kury. — Upurumukatu zepe oho iko a'e, i'i uzeupeupe wà. — Nuzemukatu kwaw kury, i'i uzeupeupe wà. 32 — Ne Tuwihawete Tupàn hemimur karer romo ereiko ne, Zutew wanuwihawete romo ereiko ne, i'i mua'u izupe wà. — A'e rupi ewezyw ywyra kanetar wi nehe kury ty, i'i izupe wà. — Aze erewezyw nehe, a'e mehe uruexak putar ure nehe no, a'e mehe uruzeruzar putar nerehe ure nehe no, i'i mua'u izupe wà. A'e mokoz awa Zezuz huwake umàno ma'e ràm uze'eg uryw ahyahy hehe a'e wà no.

Umàno Zezuz a'e kury

33 Na'e kwarahy ur wapytepe kury. A'e mehe we ipytunahy kury. Ywy rehe ipytunahy paw rupi. Ipytunahy karuk etea'u mehe no. 34 Karuk mehe uhapukaz Zezuz a'e kury. — Erui, Erui, erema xapatani, i'i Tupàn pe, uhapukaz pà. — Tupàn, Tupàn, màràzàwe tuwe nahepytywà kwaw pe ne, i'i a'e ze'eg zaneze'eg rupi. 35 Na'e huwake har wenu ize'eg mehe a'e wà kury. — Kwa, wenoz ma'e kwez Eri pe kury, i'i uzeupeupe wà. Eri a'e, Zutew wanàmuz kwehe arer romo hekon a'e, Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer romo hekon a'e no.
36 Amo a'e pe wiko ma'e a'e kury, uzàn oho amanezuràn piaromo kury. Werur izupe kury. Omono win hazahy ma'e pupe kury. Omono a'e amanezuràn wywa iapyr kury, Zezuz pe imono pà, i'u kar pà izupe. Uze'eg amogwer wanupe kury. — Aze ru'u Eri ur putar heruwezyw pà ywyra kanetar wi a'e nehe, i'i wanupe.
37 Na'e Zezuz heiheihemahy kury. Umàno kury.
38 Amo pàn pupir uhua'u ma'e Tupàn hàpuzuhu pupe heta a'e, imuzaiko pyrer a'e. Zezuz imàno re, a'e 'ar mehe we uzemu'i pàn pupir uhua'u ma'e a'e kury. Uzemu'i mokoz pegwer romo a'e. Uzypyrog uzemu'i haw ywate wi. Te ywy kutyr rehe. 39 A'e 'ar mehe we amo zauxiapekwer wanuwihaw a'e kury, ume'e iko hehe imàno mehe a'e kury. — Azeharomoete, 'aw awa Tupàn ra'yr romo hekon a'e, i'i amogwer wanupe. 40 Amo kuzà a'e pe wanekon a'e wà no, xe ràn a'e wà no. Mari Matar pe har, Mari Zuze ihy, Xiak ihy, Xarume. A'e paw wiko a'e pe wà. 41 A'e 'ym mehe, Zezuz Karirez ywy rehe heko mehe, a'e kuzà wata tuwe oho waiko Zezuz rupi a'e wà. Uzapo temi'u oho waiko izupe wà, hehe uzekaiw pà wà, wata mehe wà. Amo ae kuzà tetea'u a'e pe wanekon a'e wà no, Zezuz imàno mehe a'e wà no. A'e kuzà ur Zeruzarez tawhu pe Zezuz rupi wà.

Zuze Arimatez pe har utym Zezuz hetekwer a'e kury

42-43 Karuk etea'i mehe amo awa uhem Zeruzarez tawhu pe a'e kury. Zuze Arimatez pe har her romo a'e. Tuwihaw romo hekon a'e. Wàrogatu Tupàn pureruze'egaw 'ar. — Pyhewe zapytu'u tuwe nehe, mytu'u haw 'ar mehe nehe, i'i uzeupe. — Kutàri apuner hema'ereko haw rehe ihe, i'i uzeupe. A'e rupi oho Pirat hàpuz me kury. Wenoz Zezuz hetekwer izupe. — Aezar putar hetekwer itakwar pupe nehe, i'i izupe. Nukyze kwaw izuwi. 44 — Kwa, aipo Zezuz umàno ra'e, i'i Pirat uzeupe kury. Wenoz zauxiapekwer wanuwihaw imuwà uzeupe kury. — Aipo Zezuz umàno ra'e, i'i izupe. — He'e pa, umàno kwez kury, i'i Pirat pe. 45 A'e mehe uze'eg Pirat Zuze Arimatez pe har pe kury. — Eraha hetekwer nehe kury ty, i'i izupe. 46 Na'e weraha pàn xigatu ma'e a'e pe Zezuz hetekwer iwàn àwàm kury. Weruwezyw hetekwer ywyra kanetar wi kury. Uwàuwàn pàn pupe kury. Wezar heraha itakwar pupe. A'e itakwar a'e, umàno ma'e kwer hetekwer hupaw romo iapo pyrer a'e. Na'e omono itahu uken rupi kury, hewàpytymaw romo kury. 47 Mari Matar pe har a'e, Mari Zuze ihy a'e no, wexak Zezuz hetekwer a'e pe imono awer a'e wà.

16

Zezuz ukweraw umàno re a'e kury

1 Mytu'u haw 'ar ipaw ire Mari Matar pe har a'e, Mari Xiak ihy a'e no, Xarume a'e no, ur Zezuz hetekwer hupaw pe a'e wà kury. Werur muhàg hetekwer rehe imono

pyràm wà. 2 Izi'itahy oho a'e pe wà. 'Ar ipy
mehe kury. Kwarahy ihem mehe wanon
wà. 3 Oho mehe we upuranu uzehezehe
wà. — Mo umunyryk putar itahu uken wi
zanewe nehe, i'i oho waiko uzeupeupe wà.
Ta'e uhua'u ita a'e 'y. 4 Ume'e itakwar uken
rehe wà kury. — Amo umunyryk tuwe
itahu uken wi a'e, i'i uzeupeupe wà. 5 Wixe
oho itakwar pupe wà. Wexak amo awa a'e
pe hin mehe wà. Tupaw awyze har rehe
hin a'e. Ikamir ipukua'u. Xigatu ikamir no.
Kuzàgwer ipytuhegatu hexak pà wà. 6 Na'e
a'e awa uze'eg wanupe a'e kury. — Pepy-
tuhegatu zo herexak pà nehe, i'i wanupe.
— Aipo pekar Zezuz Nazare pe har pe,
a'e ywyra kanetar rehe izuka pyrer pe, i'i
wanupe. — Nuiko kwaw xe a'e. Ukweraw
wi a'e, i'i wanupe. — Pexak tupawer kwez
kury. Pekar hemimu'e kwer peho pe wà
nehe. 7 Pekar Pet peho no. Pemume'u pen-
emixak kwer wanupe nehe, i'i wanupe.
— Zezuz oho putar penenataromo Karirez
ywy rehe a'e nehe, peze wanupe nehe. —
A'e pe pexak putar nehe, peze wanupe
nehe. — Ta'e umume'u penenataromo oho
àwàm peme a'e xe, peze wanupe nehe, i'i
wanupe.

8 Na'e kuzà uhem oho itakwar wi wà
kury. Uzàn a'e wi wà, ta'e ukyze tuwe a'e
wà xe. Uryryryryz waiko wà. Numume'u
kwaw wemixak kwer amo wanupe wà,
wata mehe wà, ta'e ukyze tuwe a'e wà xe.

Uzexak kar Zezuz Mari Matar pe har pe a'e

9 [Numig mehe izi'itahy, ukweraw wi
Zezuz umàno re a'e. Na'e amogwer
wanupe oho 'ym mehe we, uzexak kar
Mari Matar pe har pe a'e (A'e 'ym mehe
Zezuz umuhem kar 7 tekwe ikatu 'ym ma'e
Mari wi a'e wà). 10 Mari umume'u Zezuz
hexak awer oho hemimu'e wanupe, ta'e
uzemumikahy waiko wà xe. Uzai'o waiko
wà. 11 Nuzeruzar kwaw hehe imume'u
mehe wà. — Kwa, hemu'em a'e, Zezuz
nukweraw wi kwaw a'e, nuzexak kar
kwaw izupe a'e, i'i uzeupeupe wà.

Zezuz uzexak kar amo mokoz wemimu'e wanupe kury

12 A'e re, uzexak kar Zezuz mokoz
wemimu'e wanupe, ko piarupi waata
mehe. Hexakaw amo ae rupi kury. 13 A'e
mokoz hemimu'e uzewyr oho amo Zezuz
hemimu'e wapyr hexak awer imume'u pà
wanupe. Nuzeruzar kwaw wanehe wà no.

Uzexak kar Zezuz 11 wemimu'e wanupe kury

14 Iahykaw rehe, uzexak kar Zezuz a'e
11 wemimu'e wanupe, wamai'u mehe
wà. Uze'egahyahy wanupe, ta'e nuzeruzar
kwaw hehe wà xe, nuzeruzar kwaw ik-
weraw pawer imume'u har wanehe no.
15 Na'e uze'eg wanupe kury. — Peho
ywy nànàn nehe, pemume'u Heze'eg Puràg
peho teko paw wanupe nehe. 16 Aze amo
uzeruzar herehe wà nehe, aze uzemuza-
hazahak kar a'e wà nehe, apyro putar a'e
teko ihe wà nehe. Aze amo nuzeruzar
kwaw herehe wà nehe, Tupàn omono kar
putar zepykaw pe wà nehe. 17 Herehe
uzeruzar ma'e wanupe amono putar hep-
uner haw ihe nehe. A'e mehe upuner putar
agwer purumupytuhegatu kar haw iapo
haw rehe wà nehe: umuhem kar putar
tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi wà nehe.
Uze'eg putar amo ae ze'eg rupi wà nehe
no. 18 Aze upyhyk mozaiw wà nehe, aze u'u
amo ma'e puruzuka haw wà nehe, numàno
kwaw wà nehe. Ima'eahy ma'e wanehe
opokok mehe wà, umukatu putar wà nehe.

Oho Zezuz ywak rehe kury

19 Wemimu'e wanupe ize'eg ire, Tupàn
weraha Zezuz ywak rehe kury. Zezuz
wapyk in Tupàn iawyze har rehe a'e kury.
20 Hemimu'e oho ywy nànàn Ze'eg Puràg
imume'u pà teko wanupe wà. Zanezar up-
ytywà wà. Uzapo kar purumupytuhegatu
kar haw wanupe. A'e rupi — Azeharo-
moete, i'i teko Ze'eg Puràg henu mehe wà].

IRUK

Iruk umuapyk uze'eg pape rehe a'e kury, Teo pe imono kar pà a'e kury

1 Ne Teo ne, ihe Iruk ihe. Ko hepape amono kar putar newe ihe kury, tuwihaw. Zezuz a'e, ma'e tetea'u uzapo ko ywy rehe wiko mehe a'e, teko wanuwa rupi a'e. Amo awa a'e wà, wexak tuwe a'e ma'e iapo mehe a'e wà. Ma'e izypy mehe arer wexak a'e wà. Wexak ma'e paw rupi wà no. A'e re umume'u a'e ma'e wemixak kwer amogwer wanupe wà. Zanemu'e a'e ma'emume'u haw rehe wà. 2 A'e re amo a'e ma'emume'u har a'e wà, umuapyk a'e Zezuz rehe ma'emume'u haw pape rehe a'e wà. Erekwaw katu agwer ma'e ne no ty. Umume'u a'e ma'e izypy mehe arer wanemimume'u kwer wà, pape rehe imuapyk pà wà. 3 Aenu katu a'e ma'emume'u awer paw rupi ihe, te izypy mehe arer ihe. Amuapyk a'e ma'emume'u haw pape rehe ihe kury, newe imono kar pà ihe kury. 4 A'e rupi erekwaw putar a'e ze'eg ne nehe no. Azeharomoete a'e ze'eg a'e. Erepuner nezeruzar katu haw rehe hehe nehe, a'e izypy mehe arer wanemimu'e kwer rehe nehe. Nemu'e a'e ma'emume'u awer rehe a'e wà.

Tupàn heko haw pe har umume'u Zuàw izexak kar àwàm a'e kury

5 Nezewe azypyrog putar hema'emume'u pà ihe kury. Kwehe mehe Ero a'e, Zutez ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. A'e 'ar rehe amo awa Zeruzarez tawhu pe hekon a'e. Zakari her romo a'e, xaxeto romo hekon a'e, Awi hemiruze'eg romo hekon a'e. A'e rupi Zakari uma'ereko tàpuzuhu pupe amogwer Awi hemiruze'eg wanehe we a'e. Uzekaiw katu Tupàn hàpuzuhu rehe iko a'e pe a'e, ma'ea'yr izuka pà Tupàn pe a'e, teko wanekuzaromo a'e. Izapew hemireko her romo a'e. Amo ae xaxeto tazyr romo hekon a'e. 6 Zakari a'e, hemireko a'e no, xo ikatuahy ma'e zo uzapo Tupàn huwa rupi tuweharupi a'e wà. Oho tuwe Tupàn ze'eg rupi wà, hemiapo putar haw paw iapo pà wà. 7 Izapew a'e, na'imemyr pixik kwaw a'e. Nupuner kwaw umemyr haw rehe a'e kury, ta'e ihya'uete a'e xe. Imen tua'uete a'e no.

8 Xaxeto a'e wà, Zakari hapi har a'e wà, uma'ereko waiko hehe we a'e wà no. Amo 'ar mehe amo uma'ereko a'e, iku'egwepe amo ae uma'ereko a'e. Nezewe tuweharupi amo uma'ereko a'e pe a'e wà. Na'e amo 'ar mehe Zakari uma'ereko oho Tupàn huwa rupi a'e, hàpuzuhu pupe a'e. 9 Nezewe xaxeto uma'ereko a'e wà. Mo wapy putar yhyk kutàri a'e nehe, Tupàn hàpuzuhu pupe a'e nehe, i'i waiko uzeupeupe wà. A'e mehe omomor ita'i ywy rehe wà, yhyk hapy àràm hexaexak pà wà. Tuweharupi uzapo nezewe wà. Na'e amo 'ar mehe wexak Zakari a'e wà kury, yhyk hapy kar pà izupe a'e wà kury. Na'e Zakari wixe tàpuzuhu pupe a'e kury. 10 Teko tetea'u uzemono'ono'og a'e pe a'e wà. Uze'eze'eg waiko Tupàn pe wà, katu pe wà. Zakari wixe Tupàn huwa rupi yhyk hapy pà a'e kury. 11 A'e 'ar mehe we amo Tupàn heko haw pe har uzexak kar wà a'e pe Zakari pe a'e kury. Yhyk kaz taw huwake u'àm pà a'e kury. 12 Zakari ukyze katu hexak pà. Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i izupe. 13 Na'e Tupàn heko haw pe har uze'eg izupe a'e kury. — Ekyze zo nehe ty, Zakari, i'i izupe. — Azemumikahy ihe, ta'e nahera'yr pixik kwaw ihe xe, ere Tupàn pe. Tupàn nerenu neze'eg mehe a'e, a'e rupi neremireko Izapew imemyr putar a'e nehe. Kwarera'i romo hekon putar imemyr a'e nehe. Emono Zuàw her romo nehe, i'i izupe. (Tupàn hemimur kwer, i'i her zaneze'eg rupi.) 14 Nerurywete putar izexak kar mehe nehe. Amogwer hurywete putar a'e wà nehe no. 15 Ta'e nera'yr a'e nehe xe, ikàg putar Tupàn huwa rupi a'e nehe xe. Nu'u kwaw win a'e nehe. Tekwe Puràg wiko putar hehe a'e nehe, izexak kar mehe arer we a'e nehe. 16 Nera'yr umuzewyr kar putar Izaew izuapyapyr Tupàn pe wazar pe a'e wà nehe. 17 Kwehe mehe Tupàn ze'eg imume'u har Eri her ma'e a'e, ikàg tuwe a'e, ta'e Tekwe Puràg wiko hehe a'e xe, ipytywà pà Tupàn ze'eg imume'u mehe a'e xe. Nezewegatete nera'yr Zuàw a'e nehe no, ikàg tuwe putar a'e nehe no, ta'e Tekwe Puràg wiko putar hehe a'e nehe no xe,

ipytywà pà Eri ài a'e nehe no xe. Nera'yr ràm Zuàw a'e nehe, umume'u putar Tuwihawete tur àwàm oho iko teko wanupe a'e nehe. A'e rupi ukwaw putar tur àwàm a'e wà nehe no. Teko tetea'u uzewyr putar Tupàn pe wà nehe. Weruzar wi putar Tupàn ze'eg wà nehe, Tupàn ta'yr tur 'ym mehe wà nehe. Aze awa uzàmàtyry'ym wa'yr a'e wà nehe, a'e mehe nera'yr Zuàw umupytu'u kar putar wàmàtyry'ym ire a'e wà nehe. A'e awa uzamutar wi putar wa'yr a'e wà nehe. Teko Tupàn hemiapo putar haw iapo 'ymar a'e wà nehe, aze wenu Zuàw ze'eg a'e wà nehe, uzewyr putar Tupàn pe a'e wà nehe. A'e mehe wapy'a wiko putar teko ikatu ma'e wapy'a ài a'e wà nehe. Umume'u putar Zanezar tur àwàm Tupàn hemiruze'eg wanupe a'e nehe. A'e rupi ukwaw putar tur àwàm a'e wà nehe. A'e rupi wàro putar wà nehe. Uzemumikahy putar wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe wà nehe. Upytu'u putar iapo re wà nehe no.

18 Na'e Zakari i'i izupe. Màràzàwe tuwe azeruzar putar neze'eg rehe ihe nehe, i'i izupe. — Hetua'uete ihe, heremireko ihya'uete a'e no, i'i izupe. Nahepurumuzàmuzàg pixik kwaw ihe nehe kury, i'i izupe.

19 Na'e Tupàn heko haw pe har uze'eg izupe a'e. Kapiriew herer romo ihe. — Tupàn hemukàg kar har romo hekon a'e, i'i herer. Tuweharupi aiko Tupàn pyr ihe, huwa rupi ihe. Hemur kar newe a'e, ko ze'eg puràg imume'u kar pà ihewe a'e. Emume'u eho Zakari pe nehe, i'i Tupàn ihewe. 20 Nerezeruzar kwaw ko heze'eg rehe ne. Tupàn wexak amo 'ar ur ma'e ràm a'e. A'e ma'e heremimume'u kwer uzeapo putar tuwe a'e 'ar mehe a'e nehe. Nerezeruzar kwaw heze'eg rehe ne, ko ze'eg Tupàn hemimume'u karer ne. A'e rupi erepytu'u putar neze'eg ire nehe kury. Nerepuner kwaw neze'eg wi haw rehe nehe, te a'e 'ar ihem mehe nehe. A'e 'ar mehe uzeapo putar a'e ma'e heremimume'u kwer newe a'e nehe. A'e 'ar mehe erepuner neze'eg wi haw rehe ne nehe.

21 A'e 'ar mehe we teko katu pe har wàro Zakari tàpuz wi ihem àwàm a'e wà rihi. — Kwehe wixe tàpuzuhu pupe a'e, i'i waiko uzeupeupe wà. — Màràzàwe tuwe iàrew a'e, i'i uzeupeupe wà, uzehezehe upuranu pà wà. 22 Tàpuzuhu wi ihem ire, nupuner kwaw uze'egaw rehe teko wanupe a'e. A'e rupi teko uze'eg uzeupeupe wà kury. — Azeharomoete wexak ma'e purumupytuhegatu kar haw tàpuzuhu pupe a'e, i'i uzeupeupe wà. Na'e Zakari opoe'eg wanupe a'e kury, ta'e nupuner kwaw uze'egaw rehe a'e xe. 23 Tupàn hàpuzuhu pupe uma'ereko haw imumaw ire Zakari uzewyr oho weko haw pe kury. 24 Nan kwehe tete hemireko Izapew ipuru'a a'e kury. Upyta 5 zahy weko haw wi uhem 'ym mà a'e. 25 — Nahepuru'a pixik kwaw ihe, i'i Izapew umen pe. Ko 'ar rehe Tupàn hepytywà a'e, a'e rupi hepuru'a ihe kury, i'i uzeupe. — Umuhem kar hemaranugar haw ihewi a'e kury, i'i uzeupe.

Tupàn heko haw pe har umume'u Zezuz izexak kar àwàm a'e kury

26 Izapew umumaw 6 zahy upuru'a romo a'e. Na'e Tupàn omono kar weko haw pe har Kapiriew her ma'e a'e kury, Nazare taw pe a'e kury, Karirez ywy rehe a'e kury. 27 Amo kuzàwaza wiko a'e pe Nazare pe a'e. Mari her romo a'e, na'imen pixik kwaw a'e. Nukwaw pixik kwaw awa a'e. Tu umume'u Mari amo awa pe hemireko ràm romo a'e. A'e awa Zuze her romo a'e. Tuwihaw Tawi zuapyr romo hekon a'e. (Tawi a'e, Zutew wanuwihaw romo hekon kwehe mehe a'e.) 28 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har ur a'e pe kuzà pe uze'eg pà a'e kury. — Tuwe Tupàn nemurywete kar a'e nehe, tuwe nemupytu'u kar ma'e wi nekyze re a'e nehe, i'i izupe. — Tupàn nepyr hekon a'e kury, nerehe uzekaiw pà a'e kury. Ikatuahy ma'e uzapo iko newe a'e kury, i'i izupe.

29 Uze'eg Mari izupe. — Màràzàwe tuwe nezewe i'i ihewe a'e, i'i uzeupe a'e, Tupàn heko haw pe har ze'eg henu mehe a'e. 30 — Ekyze zo, Mari, i'i Tupàn heko haw pe har izupe. — Ta'e Tupàn nepuhareko a'e kury xe, ta'e wexak kar putar ukatu haw newe a'e nehe kury xe, i'i izupe. 31 — Nepuru'a putar nehe, nememyr putar nehe. Nememyr a'e, kwarer romo hekon putar a'e

nehe. Pemono Zezuz her romo nehe. (Purupyro ma'e, i'i her zaneze'eg rupi a'e.)
32 Amo 'ar mehe ikàg putar tuwe a'e nehe.
Tupàn ta'yr her romo a'e nehe. Tupàn
Ikàg Wera'u Ma'e ta'yr her romo a'e nehe
no. Tupàn Zanezar a'e, umuigo kar putar
wa'yr tuwihaw romo a'e nehe, tàmuz Tawi
ài a'e nehe. 33 Tuwihaw romo wiko mehe
weruze'eg putar Zako izuapyapyr a'e wà
nehe, tuweharupi a'e wà nehe. Nupaw
kwaw waneruze'egaw a'e nehe, i'i izupe.

34 Na'e Mari uze'eg Tupàn heko haw pe
har pe kury. — Màràzàwe tuwe hepuru'a
putar ihe nehe, i'i izupe. — Nahemen pixik
kwaw ihe, i'i izupe.

35 Tupàn rekwe Puràg ur putar nerehe
a'e nehe. Ywate wera'u har a'e, umur kar
putar ukàgaw newe a'e nehe. A'e mehe
nememyr ràm heta tetea'u putar her izupe
a'e nehe. Tupàn pe uzemonokatu ma'e her
romo a'e nehe. Tupàn ta'yr amo ae her
romo a'e nehe no. 36 Neànàm Izapew a'e no,
ihya'uete mehe ipuru'a a'e no. Wereko 6
zahy upuru'a romo a'e. Ipuru'a 'ym mehe
we teko uze'eg nezewe izupe wà. — Imemyr 'ym ma'e a'e, i'i izupe a'e wà.

37 Tupàn a'e, upuner ma'e paw iapo haw
rehe a'e.

38 Na'e Mari i'i izupe a'e kury. — Ihe ihe,
Zanezar hemiruze'eg romo aiko ihe. A'e
rupi, tuwe uzapo kar ma'e ihewe neze'eg
rupi katete a'e nehe, i'i izupe. Na'e Tupàn
heko haw pe har uhem oho a'e wi izuwi
kury.

Mari wexak Izapew oho a'e kury

39 Nan kwehe tete Mari oho a'e wi ywytyr
rehe a'e kury. Uhem oho amo taw pe Zuta
ywy rehe kury. 40 Wixe oho Zakari hàpuz
me. Uze'eg Izapew pe. — Zaneku'em, i'i
izupe. 41 Ize'eg henu mehe Izapew imemyr
umyz hie pe a'e. (Ta'e ukwaw uzar a'e
xe, ukwaw Mari rie pe heko haw a'e xe.)
Tupàn omono kar Wekwe Puràg Izapew
rehe a'e. Umynehem wekwe pupe a'e.
42 A'e rupi Izapew uze'eg tuwe Mari pe a'e
kury. — Tupàn uzapo ikatuahy ma'e newe
a'e. Nuzapo pixik kwaw agwer ma'e amo
kuzà pe a'e. Tupàn uzapo putar ikatuahy
ma'e izupe a'e nehe, nerie pe har uzexak
kar ma'e ràm pe a'e nehe. 43 Hezar ihy
uhem wà kwez hepyr a'e. Ikatuahy Tupàn
a'e, ta'e umur kar kwez hepyr nezewe
a'e 'y. 44 Ereze'eg kwez ihewe kury. —
Zaneku'em, ere kwez ihewe. Neze'eg mehe
hememyr herie pe har umyz a'e, ta'e hurywete a'e 'y 45 Erezeruzar katu Tupàn ze'eg
rehe ne kyn, Tupàn heko haw pe har hemimume'u kwer rehe ne kyn, a'e rupi Tupàn
uzapo putar ikatuahy ma'e newe a'e nehe
kyn,

Mari uze'egatu Tupàn rehe a'e kury

46 Na'e Mari i'i izupe a'e no.

47 — Amume'u putar hezar ikàgaw ihe kury.
Tupàn hepyro har hemurywete kar kwez
a'e.
48 Ihe Tupàn hemiruze'eg romo aiko ihe,
naiko kwaw hemetarer katu ma'e
romo ihe, ma'e hereko 'ymar romo
aiko ihe.
Tupàn ukwaw hereko haw a'e. Uzapo
putar ikatuahy ma'e ihewe a'e nehe
kury.
A'e rupi teko ko 'ar rehe har paw rupi a'e
wà nehe no, umume'u putar Tupàn
ikatu haw a'e wà nehe no, ta'e ikatuahy ma'e uzapo putar ihewe a'e
nehe 'y.
49 Ta'e Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e a'e 'y, uzapo
ma'e ikatuahy ma'e ihewe a'e 'y.
Ikatu 'ygwer wi uzemonokatu ma'e her
romo a'e.
50 Aze amo teko umuwete katu Tupàn a'e
wà, Tupàn upuhareko katu a'e teko
a'e wà,
ko 'ar rehe har a'e wà, amo 'ar rehe àràm
a'e wà no.
51 Ikàg tuwe a'e. Amo teko uze'eg nezewe
uzeupe a'e wà, — Kwa, aiko wera'u
amogwer wanuwi ihe, i'i uzeupe wà.
Tupàn weityk a'e teko a'e wà, wakàgaw i'ok
pà wanuwi a'e wà.
52 Tupàn uze'eg tuwihaw ikàg ma'e
wanupe a'e kury. — Napeiko kwaw
tuwihaw romo nehe, i'i wanupe.
— Peiko putar ikàg 'ym ma'e romo
nehe, i'i wanupe.
Uze'eg hemetarer 'ym ma'e wanupe no. —
Peiko putar tuwihaw romo nehe, i'i
wanupe.

53 Omono temi'u hete katu ma'e ima'uhez
ma'e wanupe no.
Omono kar hemetarer katu ma'e uzewi a'e
wà no, temi'u imono 'ym pà wanupe
a'e wà no.
54-55 Upytywàgatu wemiruze'eg Izaew
izuapyapyr a'e wà, ta'e upuhareko
katu a'e wà 'y.
Naheharaz kwaw wapuhareko haw wi a'e
no.
Ta'e kwehe mehe umume'u wapuhareko
àwàm zaneràmuzgwer wanupe a'e
'y, Àmàrààw pe a'e 'y, izuapyapyr
wanupe a'e no 'y.

56 Na'e Mari upyta Izapew pyr a'e kury.
Na'iruz zahy pawire uzewyr oho weko
haw pe.

Zuàw uzexak kar a'e kury

57 Na'e uhem Izapew imemyr i'ar izupe
a'e kury. Uzexak kar kwarera'i a'e. 58 Na'e
hapi har a'e wà, iànàm a'e wà no, wenu
Tupàn hemiapo kwer ikatu ma'e imume'u
haw a'e wà. Hurywete Izapew a'e. Amog-
wer hurywete henu mehe a'e wà no.
59 Na'e 8 'ar pawire tu a'e, ihy a'e no,
weraha kwarera'i xaxeto pe a'e wà kury,
ipirera'i imonohok kar pà izupe a'e wà
kury. (Nezewe zutew paw uzapo a'e wà.)
— Zakari, her romo a'e nehe, i'i iànàm a'e wà,
ta'e a'e zo tu her romo a'e xe. 60 Ihy uze'eg
wanupe. — Nan kwaw ma. Zuàw her romo
a'e, i'i wanupe.
61 — Naheta pixik kwaw iànàm Zuàw her
ma'e a'e wà, i'i ihy pe wà.
62 Opoe'eg tu pe wà. — Ma'e her romo
a'e nehe, i'i izupe opoe'eg pà wà. 63 Wenoz
Zakari pape wanupe a'e. Ukair a'e. —
Zuàw her romo a'e, i'i wanupe, pape rehe
imuapyk pà. Ipytuhegatu a'e pape hexak
mehe wà. 64 A'e 'ar mehe we Zakari uzypy-
rog wi uze'eg pà, Tupàn imuwete pà kury.
65 Huwake har ukyze izuwi wà. Umume'u
hemiapo kwer oho a'e pe har wanupe
wà, Zutez ywy rehe har ywytyr rehe har
wanupe wà. 66 Henu har wà, upuranu
uzehezehe wà. — Ma'e romo wiko putar
a'e kwarer a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. Ta'e
wexak Tupàn ikàgaw kwarer rehe a'e wà
xe.

Zakari umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm a'e kury

67 Tekwe Puràg umynehem Zakari ipy'a
a'e kury. A'e rupi uze'eg a'e kury.

68 — Tuwe zaze'egatu Zanezar rehe nehe,
Izaew izuapyapyr wazar rehe nehe.
Ta'e upytywà wemiruze'eg wà a'e wà xe.
Upyro a'e wà xe.
69 Umur kar zanepyro har ikàg ma'e a'e
kury.
Zanepyro har a'e, wemiruze'eg
Tawi zuapyr romo hekon a'e.
70 Uze'eg Tupàn nezewe uze'eg imume'u
kar pà awa wanupe,
uze'eg imume'u har wanupe, uzeupe
wemimonokatu kwer wanupe.
71 — Kwehe mehe umume'u zaneàmàtyry'ymar
wanuwi zanepyro àwàm a'e,
zanerehe iakatuwaw 'ym ma'e wakàgaw wi
zanerenuhem àwàm a'e no,
zanepyro pà wanuwi no.
72 — Apupuhareko putar ihe nehe, i'i Tupàn
zaneipy wanupe.
— Azapo putar ma'e heze'eg rupi nehe,
azapo putar heremimume'u kwer nehe, i'i
zaneipy wanupe.
73-74 Umume'u uze'eg zaneràmuz Àmàrààw
pe.
— Apyro putar nezuapyapyr ihe wà nehe,
wàmàtyry'ymar wanuwi ihe wà nehe,
i'i izupe.
— Pepuner heze'eg rupi peho haw rehe
nehe,
pekyze 'ym pà nehe, i'i zanewe.
75 — Pezemonokatu ihewe nehe,
ikatu 'ym ma'e wi petyryk pà nehe,
peiko ikatuahy ma'e romo heruwa rupi
nehe,
tuweharupi nehe, i'i zanewe.
76 Na'e uze'eg kwarera'i pe kury, wa'yr pe
kury.
— Ne nehe no ty, ereiko putar Tupàn Ywate
Wera'u Har
ze'eg imume'u har romo ne nehe no ty.
Eremume'u putar Tupàn ze'eg eho iko
nehe, Zanezar henataromo nehe.
Erezapokatu putar hape ràm izupe nehe.
77 — Aze pezewyr Tupàn pe nehe, aze
pepuir ikatu 'ym ma'e penemiapo
kwer wi nehe,

Tupàn pepuhareko putar nehe, pepyro
putar nehe, ere putar teko wanupe
nehe.
78 Ta'e Tupàn a'e xe, upurupuhareko katu
iko a'e xe, upuruamutar katu a'e no
xe.
Zanepyro àwàm nuzawy kwaw kwarahy
ihyape katu haw a'e.
Tupàn umuhem kar putar a'e tatainy
zàwenugar zanewe a'e nehe.
79 Uzeruzar 'ym ma'e a'e wà, umàno ma'e
kwer ài wanekon a'e wà,
ipytunaw pupe wiko ma'e ài wanekon
a'e wà.
Tupàn umuhyape katu kar putar a'e
tatainy zàwenugar wanupe a'e nehe.
Zanemurywete kar putar a'e nehe, ta'e
xiruzar ize'eg zane xe,
i'i Zakari wa'yr pe.

80 Umumaw màràn kwarahy a'e pe wiko
pà wà. Zuàw tua'ua'i a'e kury. Tekwe Puràg
wiko hehe a'e, imukàg pà a'e. Tua'u kury.
Oho tàpuz heta 'ymaw pe ywyxig tetea'u
heta haw pe a'e kury. — Amo 'ar mehe
azexak kar putar aha teko wanupe ihe
nehe, Izaew izuapyapyr wanupe ihe nehe,
Zanezar tur àwàm imume'u pà wanupe ihe
nehe, i'i a'e pe uzeupe.

2

Uzexak kar Zezuz a'e kury

1 A'e kwarahy rehe Hom tawhu pe har
wanuwihaw Awkuz her ma'e a'e, omono
kar uze'eg wemiruze'eg nànàn a'e, ywy
nànàn taw nànàn a'e. — Apapar putar
heremiruze'eg wamono'og pà ihe wà kury,
i'i wanupe. — A'e rupi teko paw umuapyk
kar putar uwer pape rehe a'e wà nehe,
i'i wanupe, uze'eg imono kar pà wanupe.
2 Xiren wiko Xir ywy rehe har wanuwihaw
romo a'e 'ar rehe a'e, teko wapapar mehe
a'e. 3 Teko paw umuapyk kar uwer oho
pitàitàigatu uzexak awer pe a'e wà.
4 Zuze a'e wà, Nazare taw pe Zutez ywy
rehe wanekon a'e 'ar mehe a'e wà. A'e
rupi oho Merez taw pe wà, tuwihaw Tawi
izexak awer pe wà. Zuze tuwihaw Tawi
zuapyr romo hekon a'e, a'e rupi oho a'e
pe uwer imuapyk pà a'e, tuwihaw ze'eg
heruzar pà a'e. 5 Weraha Mari uzeupi a'e
no. Mari tu a'e, umume'u Mari Zuze pe
hemireko ràm romo a'e. Ipuru'a Mari a'e
'ar mehe. 6 Uhem Merez taw pe wà. A'e
pe wiko mehe hahy imemyr izupe. 7 Na'e
uzexak kar imemyr kury. Kwarera'i a'e.
Uwàn ihy pàn pupe. Umuger imono a'e pe
tapi'ak hemi'u hyru pupe. Ta'e teko tetea'u
uker amo tàpuz me a'e wà xe, wata ma'e
waker haw pe a'e wà xe. A'e rupi Zuze
a'e, Mari a'e no, nupuner kwaw uker haw
rehe a'e tàpuz me a'e wà. Uker oho tapi'ak
ker haw pe wà. Imemyr uker tapi'ak
hemi'u hyru pupe. A'e tapi'ak hemi'u hyru
nuzawy kwaw ype a'e.

Tupàn heko haw pe har uze'eg wà àràpuhàràn mono'ogar wanupe a'e wà kury

8 A'e ywy rehe, taw huwake amo
àràpuhàràn mono'ogar wanekon a'e wà,
weimaw wamai'u haw pe wà, ka'api'i heta
haw pe wà. Uzekaiw weimaw wanehe
wà. 9 Na'e Tupàn heko haw pe har uhem
wà a'e pe wanupe a'e kury. Tupàn ikàgaw
ipuràgaw uhyape katu a'e pe wanupe
tatainy ài a'e. Ukyze katu izuwi wà.
10 Uze'eg Tupàn heko haw pe har wà a'e
awa wanupe a'e. — Pekyze zo ihewi nehe
ty wà. Azur Tupàn ze'eg puràg imume'u
pà peme ihe kury, i'i wanupe. — Teko
hurywete putar henu mehe wà nehe. 11 —
Uzexak kar pepyro har kwez kury, kutàri
pyhaw kury, xe Tawi heko awer pe kury,
i'i wanupe. — Penuwihawete pezar romo
hekon a'e, i'i wanupe. 12 — Pexak peho
nehe. Uker upà tapi'ak hemi'u hyru pupe
a'e. Ihy uwàuwàn pàn pupe a'e. A'e rupi
pekwaw putar heze'eg azeharomoete har
nehe, i'i wanupe.

13 Na'arewahy a'e awa wexak Tupàn
heko haw pe har tetea'u a'e pe wà, inugwer
huwake wà. Uzegar 'àm a'e pe wanupe wà.
Tupàn ikatu haw rehe uzegar pà wà.

14 — Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e a'e, ikàg tuwe
a'e, ipuràg eteahy a'e no.
Teko ywy rehe har a'e wà, aze ikatu Tupàn
pe a'e wà nehe,
Tupàn umurywete kar putar a'e teko
a'e wà nehe, wamupytu'u kar pà
ma'e wi wakyze re a'e wà nehe.

Nukyze kwaw puràmàtyry'ymaw wi wà
nehe no, i'i wanupe wà.

15 Na'e uzewyr oho ywate wà kury.
Àràpuhàràn mono'ogar uze'eg uzeupeupe
wà. — Zaha Merez taw pe nehe ty wà, xixak
ma'e Zanezar hemimume'u kwer zanewe
nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà.
16 Na'arewahy oho a'e pe wà. Wexak
Mari Zuze rehe wà. Wexak imemyr
tapi'ak hemi'u hyru pupe tuz mehe wà no.
17 Hexak mehe umume'u Tupàn heko haw
pe har ize'eg awer ihy pe wà, tu pe wà.
18 Àràpuhàràn mono'ogar waze'eg henu
arer wà, ipytuhegatu henu pà wà.
19 Ima'enukwaw katu Mari a'e ma'e rehe
a'e. Omonokatu a'e ze'eg upy'a pe.
20 Uzewyr àràpuhàràn mono'ogar oho
weimaw wamai'u haw pe wà. Uzegar
oho waiko wà, wemixak kwer rehe wà,
weminu kwer rehe wà no. Ta'e wane-
mixak kwer waneminu kwer nuzawy
kwaw Tupàn heko haw pe har hemi-
mume'u kwer a'e xe.

Omono her Zezuz pe wà

21 Ihy a'e, tu a'e no, 8 'ar pawire weraha
kwarera'i xaxeto pe wà. Omonohok kar
ipirera'i izuwi wà. Omono Zezuz her romo
izupe wà. (Zanepyro har, i'i her zaneze'eg
rupi.) Ihy hie pe heko 'ym mehe we Tupàn
heko haw pe har umume'u her ihy pe a'e.

Omono her Zezuz pe wà

22 Kwehe mehe Tupàn umuapyk kar
uze'eg Moizez pe a'e. Nezewe i'i a'e ze'eg
kuzà imemyr romo ma'e kwer wanupe a'e.
— Nememyr izexak kar ire ezekwaku nehe,
heràpuzuhu huwake neho 'ym pà nehe.
40 'ar pawire ezexak kar eho heràpuzuhu
rehe uzekaiw ma'e pe nehe. Eraha mokoz
pykahu izupe nehe no, wazuka kar pà
izupe nehe no. — Ikatu ma'e iapo har
ài ereiko Tupàn huwa rupi kury, i'i putar
newe nehe. A'e mehe erepuner neixe haw
rehe heràpuz me nehe, i'i ze'eg kwehe arer
kuzà wanupe. A'e rupi Mari a'e, Zuze a'e
no, 40 'ar pawire oho Zeruzarez tawhu pe
wà, tàpuzuhu pe wà, a'e ze'eg kwehe arer
heruzar pà wà. Weraha kwarera'i uzeupi
wà no, Tupàn Zanezar pe imono pà wà
no, ze'eg kwehe arer heruzar pà wà no.
23 Ta'e nezewe i'i Tupàn Zanezar ze'eg pape
rehe imuapyk pyrer a'e xe. — Pemonokatu
pena'yr ipy Tupàn Zanezar pe wà nehe, i'i
a'e. 24 A'e rupi omono a'e mokoz pykahu
xaxeto pe a'e wà. Ta'e nezewe Tupàn ze'eg
kwehe arer uzapo kar wanupe a'e xe.
25 Amo awa Ximeàw her ma'e a'e pe
Zeruzarez pe hekon a'e. Ikatu ma'e
romo hekon Tupàn huwa rupi a'e. Tupàn
imuwete katu har romo hekon a'e no. Wàro
Izaew izuapyapyr wapyro àwàm iko a'e pe
a'e. Tekwe Puràg wiko hehe a'e. 26 Nezewe
i'i Tekwe Puràg izupe a'e. — Nemàno 'ym
mehe we erexak putar zaneruwihaw ne
nehe, zanepyro har Tupàn hemimume'u
kwer ne nehe, i'i izupe. 27 Na'e Tekwe
Puràg omono kar Ximeàw a'e pe Tupàn
hàpuzuhu pe a'e kury. A'e 'ar mehe uhem
Zuze a'e, wa'yr Zezuz herur pà xaxeto pe
a'e wà, Tupàn ze'eg heruzar pà a'e wà.
28 Na'e Ximeàw upyhyk kwarer imuwà
u'uwaromo kury. Uze'eg 'àm Tupàn pe
ikatu haw rehe.

29 — Neremimume'u kwer erezapo kwez ne
kury, hezar, i'i izupe.
— A'e rupi, tuwe amàno ihe nehe kury,
ta'e herurywete tuwe ihe kury xe, i'i
izupe.
30 — Ta'e aexak neremimur kwer azeharo-
moete ihe xe, hereha pupe tuwe ihe
xe.
Erepyro putar teko ne wà nehe. Akwaw
wapyro àwàm ihe,
31 — Eremur kar urepyro har kwez ne kury.
Teko paw ukwaw putar wà nehe, i'i izupe.
32 — Tatainy ài wiko putar nehe.
A'e rupi umume'u putar nekatu haw Zutew
'ym wanupe nehe, i'i izupe.
— Teko uze'egatu putar Izaew izuapyapyr
wanehe a'e wà nehe, neremiruze'eg
wanehe a'e wà nehe,
ta'e Zezuz Izaew izuapyr romo hekon a'e
no xe,
i'i Tupàn pe.

33 Na'e tu a'e, ihy a'e no, ipytuhegatu
Ximeàw ze'eg henu mehe a'e wà. 34 Ximeàw
umume'u Tupàn hemiapo ràm ikatuahy
ma'e ihy pe kury, tu pe no. Uze'eg Mari pe
kury.

Tupàn wexak nememyr kwez a'e, amo Izaew izuapyapyr wapyro har romo imuigo kar pà a'e, amo ae Izaew izuapyapyr wanehe uzepyk ma'e romo imuigo kar pà a'e, i'i wanupe. — Tupàn wexak kar putar ukatu haw nehe, Zezuz hexak kar mehe teko wanupe nehe. Teko tetea'u uze'eg zemueteahy putar hehe a'e wà nehe. 35 Nezewe mehe amogwer ukwaw putar wama'enukwaw paw ikwaw pyr 'ym a'e wà nehe, i'i ihy pe. Erezemumikahy putar waze'eg henu mehe nehe. Nezemumikahy haw nuzawy kwaw takihe haime katu ma'e nepy'a pe nehe, i'i Mari pe.

36 Amo kuzà Àn her ma'e a'e pe hekon a'e. Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e. Panuew tazyr a'e, Azer zuapyr romo hekon a'e. Ihya'uete a'e. Kuzàwaza romo wiko mehe imen a'e. Umumaw 7 kwarahy umen hereko pà a'e. Na'e imen umàno izuwi kury. 37 Umumaw 84 kwarahy umen 'ym pà. Nuhem kwaw Tupàn hàpuzuhu wi a'e. Tuweharupi umuwete katu Tupàn iko a'e pe, pyhaw, 'aromo no. Uze'eg iko a'e pe izupe, uzekwaku pà 'ar tetea'u imumaw pà umai'u 'ym pà a'e pe no. 38 Zuze a'e, Mari a'e no, a'e pe waneko mehe, uhem a'e kuzà a'e no. Uze'eg Tupàn pe, ikatu haw rehe. Uze'eg a'e pe teko wanupe, Tupàn Zeruzarez tawhu pe har wapyro àwàm hàro har wanupe. Uze'egatu a'e kwarera'i rehe.

Uzewyr oho Nazare tawhu pe weko haw pe wà

39 Na'e Mari a'e, Zuze a'e no, a'e Tupàn ze'eg kwehe arer heruzar paw ire uzewyr oho weko haw pe wà, Nazare taw Karirez ywy rehe har pe wà. 40 Kwarer tua'ua'i a'e kury, ikàg a'e kury. Ukwaw katu ma'e a'e. Ikatu Tupàn pe a'e, a'e rupi Tupàn omono ukàgaw ukatu haw izupe a'e.

Zezuz wiko Tupàn hàpuzuhu pupe a'e

41 Kwarahy nànàn tu a'e, ihy a'e no, oho Zeruzarez tawhu pe a'e wà, mai'u haw pe zemono'ogaw pe a'e wà. Zanera'yr wazuka 'ym awer a'e mai'u haw her romo a'e. 42 Zezuz 12 kwarahy hereko mehe, oho wi a'e pe Zeruzarez pe a'e wà kury. 43 Mai'u haw ipawire uzewyr wi oho weko haw pe wà. Zezuz upyta Zeruzarez pe a'e. Tu Zuze a'e, ihy Mari a'e no, nukwaw kwaw a'e pe ipyta awer a'e wà. 44 Wata waiko wànàm tetea'u wanupi wà. Uze'eg Zuze wemireko Mari pe a'e kury. — Zezuz oho aipo wànàm wanupi a'e, i'i zepe izupe. Umumaw pitài 'ar wata pà wà, hexak 'ym mà wà. Karumehe uzypyrog hekar pà wà, iànàm wanehe wà, imyrypar wanehe wà no. 45 Nuexak kwaw wà. Na'e uzewyr wi oho Zeruzarez pe hekar pà wà no. 46 Na'iruz 'ar pawire wexak Zezuz a'e wà kury, Tupàn hàpuzuhu pe hin mehe a'e wà kury, Zutew wamu'e har wapyr hin mehe wà. Wenu waze'eg hin a'e. Uzapo puranu haw wanehe a'e no. 47 Ipytuhegatu henu har paw rupi wà, ize'eg henu mehe wà, puranu haw iwazar mehe wà no. Ta'e uze'eg ma'e kwaw katu har ài a'e xe. 48 Tu a'e, ihy a'e no, ipytuhegatu hexak mehe a'e wà no. — Màràzàwe tuwe ereiko nezewe urewe 'y, i'i ihy izupe. — Neru a'e, nerekar iko a'e, ta'e nanerexak kwaw a'e 'y. Azemumikahy nezewegatete ihe no 'y, i'i ihy izupe.

49 — Màràzàwe tuwe herekar pe, i'i uhy pe. — Napekwaw kwaw tuwe heru hàpuz me hereko àwàm pe, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

50 Nuenu katu kwaw ize'eg wà.

51 A'e rupi Zezuz uzewyr oho wanupi kury, Nazare taw pe a'e. A'e pe weruzar waze'eg tuweharupi. Ihy ima'enukwaw katu a'e ma'e rehe paw rupi a'e, imonokatu pà upy'a pe a'e.

52 Umumaw kwarahy tetea'u a'e pe wà. Zezuz itua'u kury. Hetekwer itua'u a'e. Ukwaw katu ma'e a'e no, ikatuahy Tupàn pe nezewe mehe a'e, ikatuahy wapi har wanupe a'e no.

3

Zuàw purumuzahazahak ma'e umume'u Zezuz tur àwàm purupe a'e kury

1 Tuwihaw Xiwer a'e, umumaw 15 kwarahy Hom pe har wanuwihaw romo wiko pà a'e. Pon Pirat a'e, Zutez ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e 'ar mehe a'e. Ero Karirez ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. Tywyr Piripi a'e, Iturez ywy rehe har wanuwihaw

romo hekon a'e, Tarakoni ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e no. Irixàn a'e, Awiren ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. 2 Ana a'e, Kaipa a'e no, xaxeto wanuwihaw romo wanekon Zeruzarez tawhu pe a'e wà, a'e 'ar mehe a'e wà. A'e 'ar rehe Tupàn uze'eg Zuàw Zakari ta'yr pe a'e, tàpuz heta 'ymaw pe heko mehe a'e. 3 A'e re wata Zuàw oho iko yrykaw Zotàw her ma'e waz rehe a'e kury. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer iapo re nehe ty wà, i'i oho iko a'e pe teko wanupe. — Pezemuzahazahak kar nehe, a'e mehe Tupàn umunàn putar ikatu 'ym ma'e pewi a'e nehe, heharaz putar izuwi a'e nehe, i'i oho iko wanupe. 4 Kwehe mehe Tupàn ze'eg imume'u har Izai her ma'e a'e, umume'u Zuàw tur àwàm a'e, uze'eg imuapyk pà pape rehe a'e.

Nezewe i'i a'e ze'eg kwehe arer a'e.

Amo awa uhapukaz putar oho iko tàpuz heta 'ymaw pe ywyxig heta haw pe a'e nehe.
— Pemukatu Zanezar rape ràm izupe nehe, i'i putar oho iko purupe nehe.
— Aze iapar hape ràm nehe, pemu'àgatu nehe.
5 — Pemynehem ywykwar ywy pupe hape rupi nehe.
Pemumew ywytyr izupe nehe, pemumew ywytyruhu izupe nehe no.
Hape iapar ma'e
pemuàgatete nehe no.
Hape ikatu 'ym ma'e,
pemukatu nehe.
6 A'e mehe teko paw rupi a'e wà nehe, ukwaw putar Tupàn ikatu haw a'e wà nehe,
ta'e Tupàn upyro putar teko tatahu wi a'e wà nehe xe, i'i oho iko purupe.

7 Na'e teko tetea'u oho Zuàw hexak pà wà, uzemuzahazahak kar pà izupe wà. Uze'eg ahyahy wamu'e har wanupe. — Mozaiw ài peiko. Mozaiw uxi'u teko a'e wà, wazuka pà a'e wà. Nezewegatete pemu'e teko wanemu'emaw rehe pe wà, tatahu pe wamono kar pà pe wà. Aipo pepuner pehemaw rehe Tupàn wi nehe, aipo nuzepyk kwaw penehe a'e nehe. Mo pemuhem kar putar izepykaw wi a'e nehe. 8 Aze pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, a'e mehe pezapo ikatuahy ma'e peho nehe, pezemumikahy haw hexak kar pà Tupàn pe nehe. — Àmàrààw ureipy romo hekon a'e, peze zo nehe. Ta'e Tupàn upuner mo 'àg ita iapo haw rehe Àmàrààw izuapyapyr romo a'e wà xe, aze mo ipurapo wer wanehe a'e xe. Aze awa Àmàrààw zuapyr romo hekon a'e nehe, aze noho kwaw Tupàn rape rupi a'e nehe, Tupàn uze'eg putar nezewe izupe nehe. — Nereiko kwaw Àmàrààw izuapyr romo heruwa rupi ne kury, i'i putar izupe nehe. Uzepyk putar hehe azeharomoete a'e nehe. 9 Itazy ma'ywa 'yw hapo huwake tuz a'e kury. Izar uhaw putar ma'ywa 'yw heityk pà a'e nehe. Aze ma'ywa 'yw na'i'a kwaw nehe, aze i'a kwer na'ikatu kwaw nehe, uhaw putar tata pupe heityk pà nehe, i'i Zuàw teko wanupe. (Ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe uzeruzar 'ym ma'e wanehe uze'eg a'e.) Nezewegatete Tupàn uzepyk putar uze'eg heruzar 'ymar wanehe a'e wà nehe. 10 Upuranu teko hehe wà kury. — Ma'e uruzapo putar nehe, Tupàn imupytu'u kar pà urerehe uzepyk ire nehe, i'i izupe wà.

11 — Aze amo wereko mokoz ukamir nehe, tuwe omono pitài ukamir amo hereko 'ymar pe nehe. Temi'u hereko tetea'u har nehe no, tuwe omono ikurer temi'u hereko 'ymar pe nehe no, i'i wanupe.

12 Na'e ur amo awa a'e pe a'e wà kury, uzemuzahazahak kar pà Zuàw pe a'e wà kury. Tuwihaw hemetarer mono'ogar romo wanekon a'e wà. — Purumu'e ma'e, i'i izupe wà. — Ma'e uruzapo putar nehe kury, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà.

13 — Aze tuwihaw pemono kar purupyr a'e nehe, amo temetarer imono'og kar pà peme nehe, xo a'e temetarer zo pemono'og nehe. Pepyhyk zo amo ae temetarer pezeupe nehe, i'i wanupe.

14 Amo zauxiapekwer a'e pe wiko ma'e a'e wà no. Upuranu hehe wà. — Ure ure kury, ma'e uruzapo putar ure nehe no, i'i izupe wà. — Pepyhyk zo temetarer amogwer wanuwi pekàgaw rupi hehe. Penemu'em zo tuwihaw huwa rupi nehe,

temetarer imur kar pà pezeupe nehe. Aze umur temetarer peme nehe, pema'ereko haw rehe nehe, ikatu peme nezewe mehe. Pepurupyhyk tetea'u wer zo amo ae hemetarer rehe izuwi nehe, i'i wanupe. 15 Na'e teko a'e pe oho ma'e kwer a'e wà, Zuàw hexakar a'e wà, hurywete a'e wà. — Aikwez Tuwihawete uhem wà azeharomoete a'e kury, i'i uzeupeupe wà. — Ko awa a'e, Zuàw a'e, aipo tuwihawete Tupàn hemimur kar romo hekon a'e, i'i uzeupeupe wà, uzehezehe upuranu pà wà. 16 A'e rupi uze'eg Zuàw teko wanupe. — Apumuzahazahak 'y pupe ihe, Tupàn pe pezewyr haw hexak kar pà purupe ihe. Awa heraikweromo ur ma'e ràm a'e, ikatuahy wera'u ihewi a'e. Pemuzahazahak putar a'e nehe. Napemuzahazahak kwaw 'y pupe a'e nehe. Wekwe Puràg pupe tata pupe pemuzahazahak putar a'e nehe. Aze tuwihaw ikàg tuwe a'e, hemiruze'eg ukwaraw ixapat ihàm izupe a'e wà. Tuwihaw heraikweromo ur ma'e ràm a'e, ikàg wera'u ihewi a'e. Aze mo akwaraw ixapat ihàm izupe ihe, hemaranugar mo izuwi ihe, i'i izupe.

17 Yrypemutu opo pe hereko har umuwewe aroz iapirer heityk pà izuwi a'e kury. Omono'og aroz hyru pupe. Wapy iapirer tata pupe. Heraikweromo ur ma'e ràm nuzawy kwaw yrypemutu hereko har a'e. Uzeruzar ma'e a'e wà, aroz ài wanekon a'e wà. Omono kar putar Tupàn pyr a'e wà nehe. Uzeruzar 'ym ma'e a'e wà, iapirer ài wanekon a'e wà. Heraikweromo ur ma'e ràm weityk putar tatahu uwew 'ym ma'e pe a'e wà nehe.

18 Amo 'ar mehe Zuàw umume'u amo ma'e teko wanupe a'e, wamuzeruzar kar pà ze'eg puràg rehe a'e. Amo ae 'ar mehe umume'u amo ae ma'e wanupe, wamuzeruzar kar pà. Tuweharupi umume'u amo ae ma'e wanupe wamuzeruzar kar pà. 19 Amo 'ar mehe uze'eg tuwihaw rehe a'e, Ero rehe a'e. Ta'e Ero wereko wywyraty Eroxi uzeupe a'e xe. Piri tywyr her romo a'e. Amo ae ikatu 'ym ma'e tetea'u uzapo iko a'e no. A'e rupi Zuàw uze'eg ahyahy hemiapo kwer rehe a'e. 20 Ero a'e, wenu uzehe ize'egaw imume'u awer a'e. Na'e uzapo ikatu 'ym wera'u ma'e a'e mehe kury. Umunehew kar Zuàw heruwà zemunehew paw pe a'e kury.

Zezuz uzemuzahazahak kar Zuàw pe a'e kury

21 A'e 'ym mehe we teko paw wamuzahazahak kar ire Zezuz ur Zuàw pyr a'e no, uzemuzahazahak kar pà izupe a'e no. Tupàn pe ize'eg mehe we ywak nuzawy kwaw uzewàpytymawok ma'e kury, i'aromo kury. 22 Tekwe Puràg wezyw wà Zezuz rehe pykahu ài hehe a'e. Na'e Tupàn uze'eg ywate a'e kury. — Ne hera'yr heremiamutar hemurywete kar har romo ereiko ne, i'i izupe.

Zezuz izypy waner wà

23-38 Na'e Zezuz uzypyrog uma'ereko haw rehe a'e kury. Wereko 30 kwarahy a'e 'ar mehe. — Zuze ta'yr a'e, i'i teko izupe. Zuze a'e, Eri ta'yr romo hekon a'e. Eri Mataz ta'yr romo hekon a'e. Mataz Erewi ta'yr romo hekon a'e. Erewi Mawki ta'yr romo hekon a'e. Mawki Zanaz ta'yr romo hekon a'e. Zanaz Zuze ta'yr romo hekon a'e. (Amo ae Zuze a'e.) Zuze Mataxi ta'yr romo hekon a'e. Mataxi Amoz ta'yr romo hekon a'e. Amoz Nàu ta'yr romo hekon a'e. Nàu Ezeri ta'yr romo hekon a'e. Ezeri Na ta'yr romo hekon a'e. Na Ma'a ta'yr romo hekon a'e. Ma'a Mataxi ta'yr romo hekon a'e. Mataxi Xemez ta'yr romo hekon a'e. Xemez Zuze ta'yr romo hekon a'e. Zuze Zor ta'yr romo hekon a'e. Zor Zuànà ta'yr romo hekon a'e. Zuànà Hez ta'yr romo hekon a'e. Hez Zurupapew ta'yr romo hekon a'e. Zurupapew Xaraxiew ta'yr romo hekon a'e. Xaraxiew Neri ta'yr romo hekon a'e. Neri Mewki ta'yr romo hekon a'e. Mewki Azi ta'yr romo hekon a'e. Azi Kuxà ta'yr romo hekon a'e. Kuxà Emànàw ta'yr romo hekon a'e. Emànàw Er ta'yr romo hekon a'e. Er Zuzue ta'yr romo hekon a'e. Zuzue Eriez ta'yr romo hekon a'e. Eriez Zuri ta'yr romo hekon a'e. Zuri Mataz ta'yr romo hekon a'e. Mataz Erewi ta'yr romo hekon a'e. Erewi Ximeàw ta'yr romo hekon a'e. Ximeàw Zuta ta'yr romo hekon a'e. Zuta Zuze ta'yr romo hekon a'e. Zuze Zunà ta'yr romo hekon a'e. Zunà Eriaki ta'yr romo hekon a'e. Eriaki Merea ta'yr a'e. Merea Men ta'yr romo hekon a'e. Men

Mata ta'yr romo hekon a'e. Mata Nàtà ta'yr romo hekon a'e. Nàtà Tawi ta'yr romo hekon a'e. Tawi Zexe ta'yr romo hekon a'e. Zexe Ope ta'yr romo hekon a'e. Ope Moaz ta'yr romo hekon a'e. Moaz Xar ta'yr romo hekon a'e. Xar Naz ta'yr romo hekon a'e. Naz Aminanaw ta'yr romo hekon a'e. Aminanaw Azimi ta'yr romo hekon a'e. Azimi Aruni ta'yr romo hekon a'e. Aruni Ez ta'yr romo hekon a'e. Ez Pet ta'yr romo hekon a'e. Pet Zuta ta'yr romo hekon a'e. Zuta Zako ta'yr romo hekon a'e. Zako Izak ta'yr romo hekon a'e. Izak Àmàrààw ta'yr romo hekon a'e. Àmàrààw Ter ta'yr romo hekon a'e. Ter Nakor ta'yr romo hekon a'e. Nakor Xeruk ta'yr romo hekon a'e. Xeruk Hàgàu ta'yr romo hekon a'e. Hàgàu Parek ta'yr romo hekon a'e. Parek Ew ta'yr romo hekon a'e. Ew Xar ta'yr romo hekon a'e. Xar Kàinà ta'yr romo hekon a'e. Kàinà Apaxar ta'yr romo hekon a'e. Apaxar Xez ta'yr romo hekon a'e. Xez Noe ta'yr romo hekon a'e. Noe Aramek ta'yr romo hekon a'e. Aramek Metuzarez ta'yr romo hekon a'e. Metuzarez Enok ta'yr romo hekon a'e. Enok Zare ta'yr romo hekon a'e. Zare Marerew ta'yr romo hekon a'e. Marerew Kàinà ta'yr romo hekon a'e. Kàinà En ta'yr romo hekon a'e. En Xe ta'yr romo hekon a'e. Xe Ànàw ta'yr romo hekon a'e. Ànàw Tupàn ta'yr romo hekon a'e.

4

Zurupari wagaw Zezuz a'e kury

1 Na'e Zezuz uzewyr Zotàw waz wi a'e. Tynehem Tekwe Puràg pupe a'e. Na'e Tekwe Puràg omono kar Zezuz tàpuz heta 'ymaw pe a'e kury. 2 A'e pe ur Zurupari Zezuz pyr a'e, hagaw pà a'e. Ipurapo kar wer zepe ikatu 'ym ma'e rehe izupe. Umumaw 40 'ar hagaw pà. Umumaw Zezuz a'e 40 'ar paw rupi a'e, umai'u 'ym pà a'e. A'e 'ar ipawire ima'uhez tuwe kury. 3 Zurupari uze'eg nezewe izupe a'e, teko heta 'ymaw pe Zezuz pyr wiko mehe a'e. — Tupàn ta'yr romo ereiko ne. A'e rupi nekàg tuwe ne. Eze'eg 'àg ita pe nehe, typy'ak romo iapo pà nehe, i'i izupe.

4 Zezuz uwazar ize'eg izupe. — Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e. Aze teko u'u typy'ak a'e wà nehe, ikàg putar a'e wà nehe. Typy'ak i'u haw numuigo kar kwaw teko Tupàn pyr tuweharupi a'e wà nehe. Aze uzeruzar ize'eg rehe wà nehe, aze weruzar ize'eg wà nehe, xo a'e mehe zo wiko putar tuweharupi Tupàn pyr wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer a'e, i'i Zezuz Zurupari pe. 5 Na'e Zurupari weraha Zezuz ywytyr iaiha ma'e iapyr kury, ywy paw hexak kar pà izupe kury, teko paw wanexak kar pà izupe no.

6 — Amono putar ko ma'e ko ywy newe paw rupi nehe, amono putar hekàgaw newe paw rupi nehe no, amono putar heremetarer newe paw rupi nehe no, i'i izupe. — Ta'e Tupàn umur ihewe a'e wà xe. A'e rupi apuner wyzài teko wanupe imono haw rehe ihe nehe, i'i izupe. 7 — A'e rupi amono putar newe paw rupi nehe, aze erezeamumew heruwa rupi nehe kury, hemuwete katu pà nehe kury, nezar romo hemuigo kar pà nehe, i'i izupe, Zezuz pe.

8 — Tupàn pezar a'e, a'e zutyka'i pemuwete katu pe nehe,
ize'eg zutyka'i peruzar nehe, i'i ze'eg kwehe arer,
i'i Zezuz izupe.

9 Na'e Zurupari weraha Zezuz Tupàn hàpuzuhu iaiha wera'u ma'e pe kury.

— Tupàn ta'yr romo ereiko ne. Ezemomor ne'ar pà xe wi ywy rehe nehe, i'i izupe. 10 — Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e xe.
— Tupàn uze'eg putar weko haw pe har wanupe a'e nehe, neruwake har wanupe a'e nehe.
A'e mehe nepyhyk putar wà opo pupe a'e wà nehe. Nahahy kwaw ni nepy newe nehe,
11 — Nerupir putar nepyhyk pà opo pe a'e wà nehe.
Ni nepy numuahy kar kwaw wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer,
i'i Zurupari Zezuz pe.

12 Na'e uze'eg Zezuz izupe kury. — Ezeagaw zo ma'e iapo kar pà Tupàn nezar pe nehe, i'i ze'eg kwehe arer a'e, i'i izupe. 13 Zezuz hagaw pawire Zurupari oho a'e wi

izuwi kury. — Amo 'ar mehe agaw wi putar ihe nehe, i'i uzeupe.

Uzypyrog Zezuz Tupàn ze'eg imume'u pà kury

14 Uzewyr Zezuz oho Karirez ywy rehe kury, Tekwe Puràg ikàgaw hereko pà uzehe kury. Teko umume'u Zezuz hemiapo kwer oho a'e ywy rehe taw nànàn a'e wà kury. 15 Zezuz upurumu'e oho iko wazemono'ogaw nànàn a'e no. Teko paw uze'egatu hehe a'e 'ar mehe wà.

Zezuz Nazare tawhu pe hekon

16 Na'e oho Zezuz Nazare taw pe kury, weko awer ukwarer mehe arer pe kury. Mytu'u haw 'ar mehe oho zemono'ogaw pe kury. (Ta'e mytu'u haw 'ar nànàn uzapo nezewe a'e xe). Upu'àm a'e pe kury, ze'eg kwehe arer imugeta pà kury. 17 A'e pe har omono Izai pape izupe wà. Upiawok a'e pape, ze'eg hexak pà. Umugeta 'àm teko wanuwa rupi.

18 Zanezar Hekwe wiko herehe a'e.
Ta'e herexak a'e xe, uze'eg puràg imume'u kar pà ihewe a'e xe.
— Emume'u heze'eg puràg ma'e hereko 'ymar wanupe nehe, i'i ihewe.
— Ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, zemunehew paw pe wiko ma'e ài wanekon a'e wà. Emume'u heze'eg puràg wanupe nehe no, a'e mehe zemunehew paw wi uhem ma'e kwer ài wanekon putar wà nehe, aze uzeruzar hehe wà nehe, i'i ihewe. — Ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, hehàpyhà 'ym ma'e ài wanekon a'e wà.
Emume'u heze'eg puràg wanupe nehe, a'e mehe wiko putar hehàpyhàgatu ma'e romo a'e wà nehe, i'i ihewe. — Ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, uzemumikahy a'e wà.
Emume'u heze'eg puràg wanupe nehe. A'e mehe hurywete putar wà nehe, i'i ihewe. 19 — Amo 'ar mehe apyro putar teko ihe wà nehe. Emume'u wapyro haw eho nehe, i'i ihewe, i'i Zezuz a'e pape imugeta pà a'e.

20 Na'e uwàuwàn a'e pape kury, imuzewyr pà hehe uzekaiw ma'e pe kury. Wapyk oho a'e pe har wanuwake kury. Ume'egatu hehe wà. 21 Uze'eg wanupe. — Peinu a'e ze'eg imugeta mehe. — Azeharomoete a'e ma'e uzeapo kwez kutàri kury, i'i wanupe kury. 22 Ikatuahy ize'eg a'e pe har wanupe. Ipytuhegatu henu mehe wà. Ipuràg eteahy ize'eg wanupe. — Aipo Zuze ta'yr romo hekon a'e, i'i uzeupeupe wà.

23 Uze'eg Zezuz wanupe. — Azeharomoete pemume'u putar ko ze'eg ihewe nehe. — Ne muhàg kwaw par ne, ezemukatu nehe, peze putar ihewe nehe. — Ezapo ma'e hexak pyr 'ym xe nehe ty, neremiapo kwer Kapanau pe har zàwenugar nehe ty, ta'e a'e pe har umume'u neremiapo kwer urewe a'e wà xe, umume'u nekàgaw urewe a'e wà xe. 24 Ko ze'eg amume'u putar peme ihe kury. Tupàn ze'eg imume'u har a'e, aze umume'u ize'eg oho weko haw pe har wanupe nehe, ize'eg na'ikatu kwaw wanupe nehe. 25 Peinu katu heze'eg nehe ty wà. Kwehe mehe, Eri ywy rehe heko mehe heta tetea'u kuzà imen umàno ma'e kwer a'e wà. Umumaw na'iruz kwarahy àmàn ukyr 'ym mà uma'uhez pà wà. 26 Tupàn nomono kar kwaw Eri a'e pe a'e kuzà wanupe a'e. Xo pitài kuzà pyr zo omono kar a'e. Xarew pe har a'e kuzà a'e. Ywy Xitom taw huwake har rehe heko haw a'e. 27 Erizew a'e, ywy rehe heko mehe heta tetea'u iperewàtà ma'e Izaew ywy rehe a'e wà no. Pitài zo umukatu. Nàmà imukatu pyrer her romo a'e. Xiro ywy rehe har romo hekon a'e. Tupàn nupyro kwaw teko paw rupi a'e wà nehe. Aze teko wekar tuwe Tupàn wà nehe, upyro putar wà nehe.

28 Na'e uzemono'og ma'e a'e wà kury, wikwahy ize'eg henu mehe a'e wà kury. 29 Upu'àm wà, upyhyk Zezuz heraha taw wi wà, ywytyr apyr wà. (Taw a'e ywytyr rehe tuz.) Ipureityk wer zepe hehe ywytyr wi wà. Iàpy'àmahy ywytyr a'e pe. 30 Nupuner kwaw heitykaw rehe wà. Zezuz uhem oho wamyter wi a'e. Wata oho a'e wi wanuwi kury.

Zezuz umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e amo awa wi a'e kury

31 Uhem Zezuz Kapanau taw Karirez ywy rehe har pe a'e. Upurumu'e mytu'u

haw 'ar mehe. 32 Ipytuhegatu henu har wà,
ta'e uze'eg ma'e kwaw par ài a'e xe. 33 Amo
awa zemono'ogaw pe hin a'e. Tekwe ikatu
'ym ma'e wanereko har romo hekon a'e.
Uhapukazahy wahyhaw rupi, ta'e tekwe
ikatu 'ym ma'e umuhapukaz kar a'e wà xe.
34 A, ma'e erezapo putar urewe nehe,
Zezuz Nazare pe har, i'i tekwe ikatu 'ym
ma'e izupe wà. — Aipo erezur xe ure-
mumaw pà ne, i'i izupe wà. Urukwaw
ure, ne Tupàn hemimur karer romo ereiko
ne, ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar romo
ereiko ne, i'i izupe.
35 Na'e uze'eg Zezuz hekwe ikatu 'ym
ma'e wanupe kury. — Epytu'u neze'eg ire
nehe, ehem eho kwez awa wi nehe, i'i
wanupe. Tekwe ikatu 'ym ma'e weityk
awa ywy rehe wà kury, teko wanuwa rupi
wà kury, uhem oho izuwi wà, imuahy kar
'ym mà wà. 36 Ipytuhegatu teko paw rupi
wà. Màràzàwe tuwe uze'eg nezewe a'e, i'i
uzeupeupe wà. — Uze'eg tuwihaw ikàg
ma'e ài tekwe ikatu 'ym ma'e wanupe a'e,
i'i uzeupeupe wà. — Tekwe ikatu 'ym ma'e
weruzar ize'eg wà, uhem puruwi wà, i'i
uzeupeupe wà.
37 A'e rupi teko umume'u hemiapo kwer
oho a'e ywy rehe har wanupe a'e wà, taw
nànàn a'e wà.

Zezuz umukatu teko tetea'u a'e wà kury

38 Uhem Zezuz oho zemono'ogaw wi
a'e kury, Ximàw hàpuz me wixe pà a'e
kury. Ximàw taiho ima'eahy a'e, haku a'e.
Teko umume'u haku haw Zezuz pe wà.
39 Upu'àm Zezuz oho iker haw pe tupaw
huwake. Uze'eg ahyahy haku haw pe.
A'e 'ar mehe we hakuir kury. Upu'àm wi
kuzà oho temi'u iapo pà. Uzekaiw Zezuz
wanehe kury, temi'u imono pà wanupe
kury.
40 Pyhaw kury, kwarahy heixe re
kury. Teko a'e pe har a'e wà, werur
umyrypar ima'eahy ma'e a'e pe Zezuz pe
wà. Opokok 'àm wanehe, wamukatu pà.
41 Umuhemuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e
wamono wanereko har wanuwi wà no.
Tekwe ikatu 'ym ma'e uhapukaz puruwi
uhem mehe wà. — Ne Tupàn ta'yr romo
ereiko ne ty, i'i ahyahy izupe wà. Ta'e
ukwaw Tupàn hemimur karer romo heko
haw a'e wà xe. A'e rupi Zezuz umupytu'u
kar waze'eg ire wà. — Peze'eg zo, i'i
wanupe.

Zezuz umume'u Tupàn ze'eg purupe a'e kury

42 Ku'em mehe Zezuz oho taw wi a'e
kury. Teko heta 'ymaw pe ihon. Teko
uzypyrog hekar pà wà. Hexak mehe
teko numuhem kar kwaw uzewi a'e
wà. Epyta xe urepyr nehe, i'i izupe wà.
Na'iporomono kar wer kwaw hehe uzewi
wà.
43 Uze'eg Zezuz a'e pe har wanupe.
Amume'u putar Tupàn pureruze'egaw
rehe ze'eg puràg aha purupe ihe nehe
kury. Ta'e Tupàn nezewe iapo har romo
hemur kar xe a'e xe.
44 A'e rupi umume'u Tupàn ze'eg puràg
oho iko zemono'ogaw a'e ywy rehe har
nànàn a'e.

5

Zezuz wexaexak wemimu'e ràm a'e wà kury

1 Amo 'ar mehe Zezuz u'àm Zenezare
'yryhu waz a'e. Teko tetea'u uheuhem
huwake wà. Uzepupypupykahy hehe wà.
Ipurenu wer Tupàn ze'eg rehe wà. 2 Wexak
Zezuz mokoz kanu a'e pe ywyxig huwake.
Wazar wà, ipira pyhykar wà, nuiko kwaw
kanu pupe wà, ta'e uhez ukyhapari hereko
a'e pe wà xe. 3 Wixe Zezuz oho kanu pupe.
Ximàw kanu izar her romo a'e. Na'e izar
umunyryk kar ukanu imono 'y pe a'e kury,
xe ràn a'e kury. Wapyk Zezuz in kanu
pupe, upurumu'e pà.
4 Uze'eg pawire uze'eg Ximàw pe kury. —
Eraha kanu pe pe kury, 'y mytepe typy haw
pe kury, i'i izupe. — Ne no ty, nerehe we
har wà no, pemomor kyhapari 'y pe kury,
ipira ipyhyk pà kury, i'i izupe.
5 — Purumu'e ma'e, i'i Ximàw izupe. —
Urumumaw 'ar tetea'u urema'ereko katu
pà pyhaw ure, nurupyhyk kwaw ipira ure.
Eremomor kar kyhapari urewe, a'e rupi
oromomor wi putar ure kury, ta'e neze'eg
ureruzar putar ure kury xe, i'i izupe.
6 Weruzar ize'eg wà. Ipira tetea'u upy-
hyk wà. Owok tària'i kyhapari a'e pe
wanupe.

7 Opoe'eg amo ae wapi har wanupe wà.
— Urepytywà pe ty wà, i'i wanupe wà.
Umynehem mokoz kanu ipira pupe wà.
Tynehem azeharomoete. Uzeapypyk tàri
kanu oho wanuwi. 8 Ximàw Pet a'e, a'e ma'e
hexak mehe a'e, uzeamumew upenàràg
rehe Zezuz huwa rupi a'e. — Ehem eho
hewi, hezar, i'i izupe. — Ta'e ikatu 'ym ma'e
iapo har romo aiko ihe xe, i'i izupe.
9 Ximàw a'e, hehe we har a'e wà no,
ipytuhegatu ipira tetea'u ipyhyk pyrer
hexak mehe a'e wà. 10 Xiak a'e, Zuàw a'e
no, Zepetew ta'yr romo wanekon a'e wà,
Ximàw rehe we har romo wanekon a'e
wà. Ipytuhegatu hexak mehe a'e wà no.
— Ekyze zo ty, i'i Zezuz Ximàw pe. — Ipira
pyhykar romo peiko ko 'ar rehe. Peiko
putar teko wamuzeruzar kar har romo pe
wà nehe kury, i'i wanupe. 11 Werur ukanu
ywyxig rehe hezar pà wà. Wezar uma'e
paw rupi a'e pe wà. Oho Zezuz hupi wà.

Umukatu Zezuz iperewàtà ma'e a'e kury

12 Amo 'ar mehe Zezuz uhem oho amo
taw pe a'e kury. Amo iperewàtà ma'e a'e
pe hin a'e. Zezuz hexak mehe uzeamumew
huwa rupi a'e, ma'e renoz pà izupe a'e. —
Aze nepurumukatu wer herehe nehe, ere-
puner hemukatu haw rehe nehe, i'i izupe.
13 Opokok Zezuz hehe kury. Uze'eg
izupe. — Hepurumukatu wer tuwe nerehe
ty, i'i izupe. Na'arewahy ikatu kury. Uhem
iperewàtà haw izuwi kury.
14 Na'e uze'eg Zezuz izupe. — Emume'u
zo nemukatu awer teko wanupe nehe,
i'i izupe. — Eho Tupàn hàpuzuhu pe
nehe, eze'eg hehe uzekaiw ma'e pe nehe,
nezexak kar pà izupe nehe. — Nekatu
kury, i'i putar newe nehe. A'e re emono
e ma'e Tupàn pe nehe, nemukatu awer
hekuzaromo nehe, ze'eg kwehe arer
heruzar pà nehe. Nezewe mehe erepuner
nemukatu awer ikwaw kar haw rehe
purupe nehe, i'i izupe, iperewàtà ma'e
kwer pe.
15 Tàrityka'i teko umume'u Zezuz rehe
ze'egaw oho a'e wà, taw nànàn a'e wà, amo
ae ywy rehe a'e wà. Teko tetea'u wenu wà
wà. — Uremukatu pe urema'eahy haw wi
nehe, i'i izupe wà. 16 Zezuz oho wanuwi
teko heta 'ymaw pe a'e, Tupàn pe uze'eg pà
a'e.

Zezuz umukatu uzemumyz 'ym ma'e a'e kury

17 Amo 'ar mehe Zezuz upurumu'e 'àm
a'e. Amo ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e a'e wà, amo ze'eg kwehe
arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no,
wapyk in huwake a'e wà no. Karirez ywy
rehe har taw nànànar wiko a'e pe a'e wà.
Zutez ywy rehe har taw nànànar a'e wà
no, Zeruzarez tawhu pe har a'e wà no, a'e
pe huwake wanekon a'e wà no. Zezuz
wereko Zanezar Tupàn ikàgaw uzehe a'e,
a'e rupi umukatu ima'eahy ma'e tetea'u a'e
pe a'e wà. 18 Teko werur awa uzemumyz
'ym ma'e a'e pe wà. Upir tupaw herur
pà wà. Wagaw zepe tàpuz me heruixe pà
wà. Wagaw zepe Zezuz huwake heraha
pà wà. 19 Teko tetea'u a'e pe wanekon wà.
Nupuner kwaw heruixe haw rehe wà, a'e
rupi weruzeupir heraha tàpuz 'aromo wà.
Upiawok tàpuz wà, heixe àwàm iapo pà wà.
Umuezyw kar uzemumyz 'ym ma'e imuwà
teko wamytepe wà, Zezuz huwa rupi wà.
20 — Azeharomoete uzeruzar katu
herehe a'e wà, i'i Zezuz wanupe. A'e
rupi uze'eg a'e uzemumyz 'ym ma'e pe
kury. — Hemyrypar, i'i izupe. — Amunàn
neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e kwez newi
ihe kury, a'e rupi Tupàn nuzepyk kwaw
nerehe nehe, i'i izupe.
21 Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e
ma'e a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par
a'e wà no, uze'eg uzeupeupe a'e wà. —
Teko nuze'eg kwaw nezewe Tupàn rehe
wà, i'i uzeupeupe wà. — Ta'e a'e zo umunàn
ikatu 'ym ma'e puruwi a'e xe, ni amo
teko nupuner kwaw imunànaw rehe wà, i'i
uzeupeupe wà. — Uze'eg zemueteahy iko
Tupàn rehe a'e, i'i uzeupeupe wà.
22 Ukwaw Zezuz wama'enukwaw paw
a'e. — Màràzàwe tuwe pema'enukwaw
nezewe, i'i wanupe. 23 — Ma'enugar
heze'egaw nazawaiw katu wera'u kwaw
ihewe. — Amunàn neremiapo kwer ikatu
'ym ma'e kwez newi, a'e kwez izupe. —
Epu'àm nehe, epyhyk nerupaw nehe, eata
eho nehe, a'e putar izupe nehe. Ma'enugar
ze'eg nazawaiw katu wera'u kwaw ihewe,
i'i wanupe, wanehe upuranu pà. 24 —
Aexak kar putar hekàgaw peme ihe kury.

Aiko Awa ta'yr romo ihe. A'e rupi apuner ikatu 'ym ma'e imunànaw rehe ihe, i'i wanupe. Na'e uze'eg uzemumyz 'ym ma'e pe kury. — Epu'àm nehe, epyhyk nerupaw nehe, eho nereko haw pe nehe, i'i izupe.

25 Na'arewahy upu'àm wanuwa rupi. Upyhyk upaw oho a'e wi wanuwi weko haw pe kury. Uze'egatu Tupàn rehe oho iko kury. 26 Ipytuhegatu a'e pe har paw hexak mehe wà. Ukyze wà. Uze'egatu Tupàn rehe wà. — Ma'e hexak pyr 'ym xixak kwez kutàri kury, i'i uzeupeupe wà.

Zezuz uze'eg Erewi pe a'e kury

27 A'e re Zezuz uhem oho a'e wi a'e kury. Wexak tuwihaw hemetarer imono'ogar a'e. Erewi her romo a'e. Wapyk in uma'ereko haw pe a'e 'ar mehe. Uze'eg Zezuz izupe. — Ezur herupi nehe, i'i izupe. 28 Upu'àm Erewi a'e. Wezar uma'e paw rupi. Oho hupi. 29 Na'e uzapo mai'u haw uhua'u ma'e wàpuz me kury, Zezuz pe kury. Teko tetea'u oho a'e pe umai'u pà wà. Tuwihaw hemetarer imono'ogar tetea'u a'e pe wanekon a'e wà no. 30 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, amo ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, wiko a'e pe a'e wà. Uze'eg Zezuz hemimu'e wanupe wà. Màràzàwe tuwe pemai'u temetarer imono'ogar wapyr, ikatu 'ym ma'e iapo har wapyr no, i'i wanupe wà. (Hemimu'e umume'u waze'eg oho Zezuz pe wà.)

31 Uze'eg Zezuz wanupe. — Ima'eahy 'ym ma'e nuzexak kar kwaw muhàg kwaw par pe a'e wà. Xo ima'eahy ma'e zo oho muhàg kwaw par pe wà. 32 Nazur kwaw ikatuahy ma'e wamuzewyr kar pà Tupàn pe ihe. Azur ikatu 'ym ma'e iapo har wamuzewyr kar pà Tupàn pe ihe.

Zezuz uze'eg zekwaku haw rehe a'e kury

33 Amo teko uze'eg oho Zezuz pe wà kury. Zuàw hemimu'e a'e wà, uze'eg tetea'u Tupàn pe a'e wà, uzekwaku pà umai'u 'ym pà a'e wà. Ze'eg kwehe arer heruzar har wanemimu'e a'e wà no, a'e rupi katete a'e wà no. Neremimu'e nuzekwaku pixik kwaw a'e wà. Umai'u tuweharupi wà, u'u win tuweharupi wà no, i'i izupe wà.

34 Na'e uze'eg Zezuz wanupe kury. — Aze pemyrypar hemireko nehe, aze peho wazereko haw pe wamai'u haw pe nehe, aipo pemupytu'u kar putar a'e pe har wamai'u re pe wà nehe. — Pezekwaku pemai'u 'ym pà kury, aipo peze wanupe nehe. Nan kwaw pa. Aze awa hemireko ma'e ràm wiko a'e pe nehe, hurywete putar teko a'e wà nehe no. Nuzekwaku kwaw a'e 'ar mehe wà nehe. 35 Amo 'ar mehe a'e awa hemireko ma'e kwer a'e nehe, oho putar a'e wi wanuwi a'e nehe. A'e mehe imyrypar upytu'u putar umai'u re a'e wà nehe, i'i Zezuz wanupe.

36 Amo ae ze'eg umume'u wanupe no. — Teko nupei'àg kwaw pàn ukamir ipyahu ma'e wi ukamir izemàner ma'e rehe imono pà a'e wà, i'i wanupe. — Aze mo uzapo nezewe, a'e mehe mo iaiw mo ikamir ipyahu ma'e a'e, ikamir izemàner ma'e na'ipuràg iwer mo izupe a'e no, i'i wanupe. 37 Teko nomono kwaw win ipyahu ma'e hyru izemàner ma'e pupe. Aze mo nezewe, win uzeen mo izuwi, iaiw mo hyru izemàner uzeka pà a'e. 38 Nan kwaw pa. Ximono win ipyahu ma'e hyru ipyahu ma'e pupe zane. 39 Teko na'ipuru'u wer kwaw win ipyahu ma'e rehe, win kwehe arer i'u re. — Ikatu wera'u win kwehe arer, i'i wà.

6

Zezuz uze'eg mytu'u 'ar rehe wemimu'e wanupe a'e kury

1 Amo mytu'u haw 'ar mehe Zezuz upyterahaw amo ko oho wemimu'e wanupi a'e. Heta arozràn a'e pe itym pyrer. I'a kury. Hemimu'e opo'o arozràn oho waiko wà, iapukyz pà wà, i'u pà wà. 2 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, wata oho wanupi a'e wà no. Upuranu wanehe wà. — Màràzàwe tuwe naperuzar kwaw Tupàn ze'eg kwehe arer. Nuzapo kar kwaw agwer ma'e zanewe mytu'u haw 'ar mehe a'e, i'i parizew wà, Zezuz hemimu'e wanupe wà.

3 Upuranu Zezuz wanehe. — Aipo napemugeta kwaw a'e pape kwehe arer. Aipo napekwaw kwaw Tawi zaneràmuz hemiapo kwer imume'u haw. Amo 'ar mehe Tawi wata oho iko umyrypar wanupi a'e.

Ima'uhez wà kury. Naheta kwaw temi'u
wanupe. Ma'e uzapo wà. Amume'u putar
peme ihe kury. 4 Wixe Tawi Tupàn hàpuz
me. Upyhyk typy'ak Tupàn pe imono
pyrer. U'u. Omono umyrypar wanupe no,
i'u kar pà wanupe no. Nezewe uhaw ze'eg
kwehe arer a'e. Ta'e, — xaxeto zutyka'i
upuner a'e typy'ak i'u haw rehe a'e wà, i'i
a'e ze'eg a'e xe.
5 — Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe, aiko
mytu'u haw izar romo ihe no.

Zezuz umukatu awa ipopàri ma'e a'e kury

6 Amo mytu'u haw 'ar mehe wixe
Zezuz oho amo zemono'ogaw pe kury,
upurumu'e pà a'e pe kury. Amo awa
ipopàri ma'e a'e pe hin a'e. Ipo iawyze
har ipàri a'e. 7 Ze'eg kwehe arer rehe
upurumu'e ma'e a'e wà, ze'eg kwehe arer
kwaw par parizew her ma'e a'e wà no,
a'e pe wanekon a'e wà no. Ipurumume'u
wer ikatu 'ym ma'e Zezuz hemiapo kwer
rehe wà, tuwihaw wanupe wà. Ume'egatu
waiko hehe wà. — Aipo umukatu putar
ima'eahy ma'e a'e nehe, mytu'u haw 'ar
mehe a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. Ta'e
nezewe i'i a'e wà xe. — Aze umukatu
ima'eahy ma'e mytu'u haw 'ar mehe nehe,
uzapo putar uma'ereko haw nezewe mehe
nehe. Ze'eg kwehe arer numuma'ereko
kar kwaw teko mytu'u haw 'ar mehe a'e
wà, i'i uzeupeupe wà. 8 Ukwaw Zezuz
wama'enukwaw paw. Uze'eg ipopàri
ma'e pe kury. — Epu'àm ezuwà teko
wanuwa rupi, i'i izupe. Upu'àm 'àm a'e pe.
9 Upuranu Zezuz hehe. — Ma'e ze'eg kwehe
arer uzapo kar zanewe a'e, mytu'u 'ar
mehe a'e, i'i izupe. — Ma'e nugar ma'e ikatu
wera'u purupe. Aze ru'u ikatu ma'e iapo
haw, aze ru'u ikatu 'ym ma'e iapo haw,
i'i izupe. — Ma'enugar azapo putar ihe,
aze ru'u apyro putar awa imàno àwàm wi
nehe, aze ru'u amumàno kar putar nehe,
imukatu 'ym pà nehe. Ma'enugar azapo
putar nehe, i'i izupe, hehe upuranu pà.
10 Uzareko Zezuz 'àm amogwer wanehe
ume'e pà a'e. Uze'eg a'e awa pe kury.
— Epyho nepo imuwà ihewe ty, i'i izupe.
Upyho opo imono izupe kury. Ikatuahy ipo
kury. 11 Purumu'e ma'e a'e wà, ze'eg kwehe
arer kwaw par a'e wà no, wikwahy hehe
wà. — Ma'e xiapo putar izupe nehe, ta'e
nuweruzar kwaw ze'eg kwehe arer a'e xe,
i'i waiko uzeupeupe wà kury.

Zezuz wexaexak 12 awa wemimono kar romo a'e wà kury

12 A'e 'ar mehe we uzeupir Zezuz oho
ywytyr rehe a'e kury, Tupàn pe uze'eg
pà a'e kury. Umumaw pytun a'e pe,
Tupàn pe uze'eg pà. 13 Ku'em mehe wenoz
wemimu'e uzeupe wà. Wexaexak 12 awa
a'e wà, wemimono kàràm romo wamuigo
kar pà a'e wà.
14 Na'aw a'e 12 hemimono kar waner wà:
15 Ximàw (Pet inugwer her ma'e a'e), tywyr
Anere, Xiak, Zuàw, Piri, Toromew ta'yr,
16 Matew, Tume, Xiak Apew ta'yr, Ximàw
Zero, Zut Xiak ta'yr, Zut Kario pe har. Zezuz
ipyhyk kar àràm romo hekon a'e, (ta'e amo
kwarahy pawire omono Zezuz tuwihaw
wanupe a'e xe, izuka kar pà wanupe a'e
xe.)

Zezuz umu'e teko tetea'u a'e wà kury, umukatu ima'eahy ma'e tetea'u a'e wà no

17 Wezyw ywytyr wi amogwer
wemimu'e wanupe kury. Heta tetea'u
hemimu'e wà. Upytu'u 'àm ywytyr rehe
wà, iapypew katu haw pe wà. Teko tetea'u
oho a'e pe hexak pà wà. Zutez ywy rehe
har wà, Zeruzarez tawhu pe har wà no, Xir
taw pe har wà no, Xitom taw pe har wà
no. 18 Oho ize'eg henu pà wà, uzemukatu
kar pà izupe wà, uma'eahy haw wi wà.
Tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har wà no,
uzemukatu kar oho izupe wà no. 19 Teko
uzeagaw opokokaw hehe paw rupi wà, ta'e
ikàgaw uhem izuwi ima'eahy ma'e wanehe
paw rupi a'e xe.

Zezuz upurumu'e a'e kury

20 Na'e ume'e Zezuz wemimu'e wanehe
kury, uze'eg pà wanupe kury.

— Pe heremimu'e pe, hemetarer 'ym ma'e
romo peiko pe. Penurywete nehe,
ta'e Tupàn hemiruze'eg romo peiko xe.
21 Pema'uhez peiko no, penurywete nehe
no,
ta'e amo 'ar rehe penewykàtà putar nehe
xe, penurywete putar nehe xe.

Pezemumikahy peiko pezai'o pà, pepuka
putar nehe no.

22 Aze teko napemuixe kar kwaw uze-
mono'ogaw pe wà nehe, aze uze'eg ze-
mueteahy peme wà nehe, — Ikatu 'ym ma'e
iapo har romo peiko pe, aze i'i peme wà
nehe, penurywete putar nehe. Aiko Awa
ta'yr romo ihe. Peiko heremiruze'eg romo
pe. Aze a'e rupi teko uzapo agwer ma'e
peme wà nehe, penurywete putar nehe.
23 Penurywete agwer ma'e peme izeapo
mehe nehe, pepynyk penurywete haw
rehe, ta'e Tupàn omonokatu putar hekuzar
ikatuahy ma'e peme a'e nehe xe, ywate a'e
nehe xe. Ta'e a'e teko wanàmuzgwer a'e
wà xe, nezewegatete uze'eg zemueteahy
Tupàn ze'eg imume'u har wanehe a'e wà
xe, kwehe mehe a'e wà xe. Upuraraw
kar ma'erahy wanupe wà no. Hemu'em
wanehe wà no.
24 Na'e uze'eg Zezuz hemetarer katu ma'e
wanupe kury.

— Pe hemetarer katu ma'e pe ty wà, peze-
mumikahy putar nehe,
ta'e ikatuahy ko 'ar rehe peneko haw xe.
25 Pe temi'u tetea'u hereko har pe ty wà,
pezemumikahy putar nehe,
ta'e pema'uhez putar nehe xe. Pe ko 'ar
rehe upuka ma'e pe ty wà, pezai'o
putar nehe, pezemumikahy putar
nehe.

26 Aze teko uze'egatu penehe wà nehe,
pezemumikahy nehe, ta'e wanàmuzgwer
uze'eg nezewegatete Tupàn a'ua'u rehe
uzekaiw ma'e wanehe a'e wà xe. Pezamu-
tar peàmàtyry'ymar pe wà nehe, i'i Zezuz
purupe.

Pezamutar peàmàtyry'ymar pe wà nehe, i'i Zezuz

27 Na'e uze'eg Zezuz wemimu'e nànàn
a'e kury. — Aze'eg putar peme kury,
herenu har wanupe kury. Pezamutar katu
peàmàtyry'ymar pe wà nehe. Aze teko
na'iakatuwawahy kwaw penehe wà nehe,
pezapo ikatuahy ma'e wanupe nehe, i'i
wanupe. 28 Aze teko uze'eg zemueteahy
penehe wà nehe, peze'egatu wanehe nehe.
Aze ikatu 'ym ma'e uzapo peme wà nehe,
peze'eg wanehe Tupàn pe nehe. 29 Aze
amo ukwar penetuape rehe nehe, tuwe
ukwar inugwer rehe nehe no, peze izupe
nehe. Aze amo weraha pekamir puhuz
ma'e pewi nehe, pemono amo pekamir
izupe nehe. 30 Aze amo wenoz ma'e peme
nehe, pemono izupe nehe. Aze upyhyk
pema'e heraha pewi nehe, pemuzewyr
kar zo izupe nehe. 31 Tuwe amo uzapo
ikatuahy ma'e ihewe nehe, peze pezeupe.
Pezapo a'e ma'e penemimutar ikatuahy
ma'e peho peiko amogwer wanupe nehe
no.
32 Aze peamutar katu har zutyka'i peza-
mutar katu nehe, màràzàwe tuwe Tupàn
uzapo putar ikatu ma'e peme nehe. Te
ikatu 'ym ma'e iapo har uzamutar katu
wamutar har a'e wà. 33 Aze peme ikatu
ma'e iapo har wanupe zutyka'i pezapo
ikatu ma'e nehe, màràzàwe tuwe Tupàn
uzapo putar ikatu ma'e peme nehe. Te
ikatu 'ym ma'e iapo har uzapo nezewe
a'e wà. 34 Aze pemono temetarer amo
pe nehe, aze a'e re penoz wi izupe nehe,
màràzàwe tuwe Tupàn uzapo putar ikatu
ma'e peme nehe. Te ikatu 'ym ma'e iapo
har uzapo nezewe amo ikatu 'ym ma'e iapo
har wanupe wà. 35 Nan kwaw pa. Peza-
mutar katu peàmàtyry'ymar pe wà nehe,
pezapo ikatu ma'e wanupe nehe. Pemono
temetarer wanupe nehe, henoz wi 'ym mà
wanupe nehe. Tupàn umur putar hekuzar
tetea'u peme a'e nehe. Peiko putar Tupàn
Ikàg Wera'u Ma'e ta'yr romo nehe. Ta'e
a'e zo ikatu a'e xe, ikatu 'ym ma'e iapo har
wanupe a'e xe, uzehe uze'eg zemueteahy
ma'e wanupe a'e xe. 36 Pepurupuhareko
nehe. Ta'e nezewegatete penu ywate har
a'e xe, upurupuhareko tuwe a'e xe.

Pezapo ikatuahy ma'e zutyka'i amogwer wanupe nehe, i'i Zezuz purupe a'e kury

37 Uze'eg Zezuz teko wanupe a'e kury. —
Aze neruwake har uzapo ikatu 'ym ma'e
a'e nehe, emume'u zo hemiapo kwer teko
wanupe nehe. Aze eremume'u eho nehe,
aze ikatuahy imume'u haw newe nehe, aze
nerurywete imume'u mehe nehe, a'e mehe
nanekatu kwaw Tupàn pe nehe. Tupàn
umume'u putar neremiapo kwer amo 'ar
mehe a'e nehe no. Ezepyk zo neruwake

har rehe nehe. Nezewe mehe Tupàn nuzepyk kwaw nerehe nehe no. Nereharaz amo hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe. Nezewe mehe Tupàn heharaz putar neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e nehe no. 38 Emono ma'e amogwer wanupe nehe. Nezewegatete Tupàn umur putar ma'e newe a'e nehe no. Hemimur ràm tetea'u erepyhyk putar nehe, pepo pe nehe. Zawaiw katu a'e ma'e paw ipyhyk àwàm newe nehe. Ta'e heta tetea'u a'e xe. Aze pixika'i neremimono ràm amo pe nehe, a'e mehe pixika'i Tupàn hemimur ràm newe a'e nehe no. Aze eremono ma'e tetea'u amo pe nehe, a'e mehe Tupàn umur putar ma'e tetea'u newe a'e nehe no.

39 Hehàpyhà 'ym ma'e nupuner kwaw pe hexak kar haw rehe amo hehàpyhà 'ym ma'e pe a'e. Aze mo uzeagaw wà, u'ar mo mokoz harupi ywykwar pupe wà. 40 Uzemu'e ma'e a'e wà, nukwaw wera'u kwaw ma'e umu'e har wi a'e wà. Uzemu'e paw ire wiko putar umu'e har zàwe wà nehe.

41 Erexak ma'e kurer xo nerywyr heha pe har zo ne. Màràzàwe tuwe nerexak kwaw amo ma'e kurer uhua'u ma'e nereha pe har ne.

42 — Azo'ok putar ywyra'i pixika'i ma'e nereha wi ihe nehe kury, ere izupe. Màràzàwe tuwe nerezo'ok kwaw ywyra uhua'u ma'e nereha wi nehe. Tupàn ze'eg heruzar mua'u har romo ereiko ne. Ezo'ok ywyra uhua'u ma'e nereha wi nehe. A'e mehe erepuner ma'e hexak katu haw rehe nehe. A'e mehe erepuner a'e ywyra pixika'i ma'e i'okaw rehe nerywyr heha wi nehe.

Uze'eg Zezuz ma'ywa 'yw rehe a'e kury

43 Uze'eg wi Zezuz wanupe. — Aze ma'ywa 'yw ikatu a'e nehe, i'a katu putar a'e nehe. Aze na'ikatu kwaw nehe, na'i'a katu kwaw nehe. 44 Aze xixak i'a kwer, xikwaw i'yw. (Aze zàràkàxihu xixak nehe, — Xu 'yw, naza'e kwaw izupe nehe. Aze pako xixak nehe, — Tukumà 'yw, naza'e kwaw izupe nehe.) Nezewegatete aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u nehe, — Uzeruzar ma'e, naza'e kwaw izupe nehe. 45 Awa ikatu ma'e a'e, ikatuahy ipy'a a'e, a'e rupi ikatuahy ma'e uzapo oho iko a'e. Awa ikatu 'ym ma'e a'e, iaiw ipy'a, a'e rupi ikatu 'ym ma'e uzapo oho iko a'e. Aze amo ima'enukwaw ikatu 'ym ma'e rehe a'e nehe, uze'eg putar ikatu 'ym ma'e rehe a'e nehe. Aze ima'enukwaw ikatu ma'e rehe nehe, uze'eg putar ikatu ma'e rehe nehe.

Uze'eg Zezuz mokoz tàpuz iapo har wanehe a'e kury

46 Uze'eg wi Zezuz wanupe kury. — Urezar romo ereiko ne, urezar romo ereiko ne, peze mua'u peiko ihewe. Màràzàwe tuwe naperuzar kwaw heze'eg. 47 Ihewe ur ma'e a'e wà nehe, heze'eg henu har a'e wà nehe, 48 aze weruzar heze'eg a'e wà nehe, awa wàpuzapo har kwehe arer ài wanekon putar a'e wà nehe. A'e awa uzapo wàpuz itahu 'aromo a'e. Na'e ukyr tuwe àmàn tetea'u. Tyhu yrykaw. Ywytuaiw oho hàpuz kutyr. Nu'ar kwaw, ta'e a'e awa uzapo wàpuz itahu 'aromo a'e xe. (Nezewegatete heze'eg heruzar har a'e wà nehe, noho kwaw tatahu pe a'e wà nehe.) 49 Heze'eg henu har a'e wà, aze nuweruzar kwaw a'e wà nehe, ma'e kwaw 'ymar ài wàpuzapo har kwehe arer ài wanekon putar a'e wà nehe. A'e awa uzapo wàpuz ywyxig 'aromo a'e. Ukyr tuwe àmàn tetea'u. Tyhu yrykaw. Ywytuaiw oho hàpuz kutyr kury, heityk pà kury. U'ar tuwe. Wànoànog u'ar mehe, ta'e uhua'u a'e xe. (Nezewegatete heze'eg heruzar 'ymar oho putar tatahu pe a'e wà nehe.)

7

Zezuz umukatu uma'ereko ma'e a'e kury

1 A'e ma'e imume'u pawire oho Zezuz Kapanau taw pe a'e kury. 2 Amo zauxiapekwer wanuwihaw a'e pe hekon a'e, Hom tawhu pe har romo hekon a'e. Amo uma'ereko ma'e a'e tuwihaw heko haw pe har ima'eahy a'e. Ikatuahy a'e awa tuwihaw pe, a'e rupi tuwihaw uzemumikahy. Ta'e umàno etea'i hemiruze'eg a'e xe. 3 Tuwihaw ukwaw Zezuz Kapanau taw pe tur awer a'e kury. A'e rupi a'e tuwihaw omono kar amo zutew waneruze'egar Zezuz pe a'e wà. — Perur Zezuz xe heràpuz me nehe, a'e rupi umukatu putar uma'ereko ma'e a'e nehe, i'i wanupe. 4 Uhem oho Zezuz pe wà,

izupe uze'eg pà wà. — Akwez tuwihaw ikatuahy a'e. Aze erepytywà nehe, ikatu nezewe mehe nehe, i'i izupe wà. 5 — Ikatuahy Zutew wanupe a'e no. Ureamutar katu a'e. A'e ae uzapo urezemono'ogaw urewe a'e, i'i Zezuz pe wà, a'e tuwihaw rehe uze'eg pà wà. 6 A'e rupi Zezuz oho wanupi kury. Uhem etea'i Zezuz tàpuz me. Tuwihaw umur kar umyrypar Zezuz pe wà, wamuze'eg kar pà izupe wà. A'e rupi imyrypar uze'eg Zezuz pe wà. — Ezur zo heràpuz me nehe. Nekatuahy ne, nahekatu kwaw ihe, i'i urezar newe.

7 — Hemaranugar newi, a'e rupi naha kwaw neruwa rupi, i'i newe. — Neze'eg zutyka'i emono kar hehe nehe, a'e mehe ihewe uma'ereko ma'e ikatu putar a'e nehe, i'i newe. 8 Akwaw nezewe haw ihe, amo ae zauxiapekwer a'e wà, hereruze'egar romo wanekon a'e wà. Amo ae zauxiapekwer heremiruze'eg romo wanekon a'e wà no. — Eho pe pe nehe, a'e amo pe. A'e rupi oho a'e. — Ezur xe, a'e amo pe no. A'e rupi ur a'e no. — Ezapo ko ma'e nehe, a'e uma'ereko ma'e pe. A'e rupi uzapo a'e ma'e a'e, i'i a'e tuwihaw a'e, newe a'e. 9 Ipytuhegatu Zezuz a'e ze'eg henu mehe. Uwak teko wanehe ume'e pà. Uze'eg wanupe kury, teko uzehe we har wanupe kury. — Naexak pixik kwaw agwer herehe uzeruzar ma'e ihe wà, i'i wanupe. — Ni amo Izaew izuapyr nuzeruzar kwaw herehe 'aw awa zàwe a'e wà. A'e uzeruzar wera'u wanuwi paw rupi a'e, i'i wanupe.

10 Na'e tuwihaw ze'eg herur har a'e wà, uzewyr oho wàpuz me a'e wà. Wexak uma'ereko ma'e a'e pe wà. Ikatu kury, (ta'e Zezuz umukatu a'e xe, ipyr oho 'ym pà a'e xe).

Zezuz umugweraw kar kwarer a'e kury

11 Iku'em mehe oho Zezuz Nài taw pe kury. Hemimu'e a'e wà, teko tetea'u a'e wà no, oho hupi a'e wà no. 12 Uhem etea'i taw pe wà. Heta pàrirogaw a'e pe. Wixe etea'i ukenuhu rupi wà. Wexak teko taw wi wanur mehe wà, amo awa umàno ma'e kwer herur pà taw wi wà. — Pitài zo hememyr ihe. Umàno kwez a'e, i'i ihy izupe. Ihy a'e, kuzà imen umàno ma'e kwer romo hekon a'e. Taw pe har tetea'u oho kuzà rupi wà, imemyr hetekwer heraha pà tywypaw pe wà. 13 Zezuz upuhareko katu hexak mehe. — Ezai'o zo, zàkwà, i'i izupe.

14 Uhem oho hyru huwake. Opokok hehe. Upytu'u heraha har wata re wà. — Ne kwàkwàmo ne ty, epu'àm ne nehe ty, a'e newe, i'i Zezuz izupe, umàno ma'e kwer pe.

15 Ukweraw kury. Wapyk in wyru pupe, uze'eg pà wanupe. Na'e Zezuz umuzewyr kar imono ihy pe kury. 16 A'e pe har paw wà, ukyze katu izuwi wà. Umume'u katu Tupàn ikàgaw wà. — Tupàn ze'eg imume'u har ikàg ma'e uhem wà xe zanepyr a'e kury, i'i uzeupeupe wà. — Tupàn ur kwez xe kury, wemiruze'eg wapyro pà kury, i'i uzeupeupe wà.

17 Teko a'e wà, umume'u Zezuz hemiapo kwer oho wà, taw Zutez ywy rehe har nànàn wà, taw amo ywy Zutez ywy huwake har nànàn wà no.

Zuàw purumuzahazahak ma'e omono kar wemimu'e Zezuz pe a'e wà kury

18 Zuàw purumuzahazahak ma'e a'e, zemunehew paw pe hekon a'e 'ar mehe a'e. Hemimu'e wexak oho wà, Zezuz hemiapo kwer imume'u pà izupe wà. Zuàw wenoz mokoz wemimu'e uzepyr a'e wà kury. 19 — Peho Zezuz pe hehe pepuranu pà nehe, i'i wanupe. — Aipo ne Zuàw hemimume'u kwer romo ereiko ne, peze izupe nehe, hehe pepuranu pà nehe. — Aipo ne ereiko Tupàn hemimur karer romo ne, peze izupe nehe. — Aze nereiko kwaw Tuwihawete ur ma'e ràm romo, uruàro putar amo ae awa ure nehe, peze izupe nehe. 20 Hemimu'e weruzar Zuàw ze'eg wà, upuranu oho Zezuz rehe wà.

21 A'e 'ar mehe we Zezuz umukatu ima'eahy ma'e tetea'u a'e wà. Tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u umuhem kar wamono puruwi wà no. Umuhàpyhà kar hehàpyhà 'ym ma'e tetea'u wà no. 22 Uze'eg Zuàw hemimu'e wanupe kury. — Pezewyr peho Zuàw pe nehe kury. Pemume'u penemixak kwer peneminu kwer izupe nehe, i'i wanupe. — Hehàpyhà 'ym ma'e kwer hehàpyhàgatu a'e wà kury. Wata 'ym ma'e kwer wata waiko a'e wà kury. Iperewàtà ma'e kwer ikatu a'e wà kury. Iapyha 'ym ma'e kwer iapyha katu a'e wà kury. Umàno ma'e kwer ukweraw wi a'e

wà kury. Teko umume'u ze'eg puràg oho waiko ma'e hereko 'ymar wanupe a'e wà kury, peze peho Zuàw pe nehe, i'i wanupe. 23 Aze teko uzeruzar katu herehe wà nehe, hurywete putar wà nehe, i'i wanupe.

24 Zuàw hemimu'e oho izuwi wà kury, Zuàw pe uzewyr pà wà kury. A'e mehe Zezuz uze'eg teko wanupe kury, Zuàw rehe kury. — Ma'e pexak peho ywyxig heta haw pe, i'i wanupe. — Aipo ka'api'i zàwenugar pexak. Ywytu umumew ka'api'i a'e. 25 Ma'e pexak peho. Aipo awa kamir ipuràg eteahy ma'e imunehew par pexak. Nan kwaw pa. Kamir ipuràg eteahy ma'e imunehew par upyta taw pe tuwihaw hàpuz me wà. Nuiko kwaw ywyxig heta haw pe wà. 26 Ma'e pexak peho. Aipo Tupàn ze'eg imume'u har pexak peho. Azeharomoete. Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e. Wiko wera'u amogwer Tupàn ze'eg imume'u har wanuwi a'e no. 27 Ta'e ze'eg kwehe arer uze'eg nezewe Zuàw rehe a'e xe. — Heze'eg heraha har romo hekon a'e, i'i Tupàn Zuàw rehe. Ne tuwihawete ywy rehe oho ma'e ràm romo ereiko ne. Amono kar putar Zuàw nerenataromo ihe nehe, teko wamuàgà'ym kar pà ihe nehe. A'e rupi upuner putar neze'eg henu haw rehe wà nehe, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer.

28 Zuàw a'e, ikàg wera'u amogwer wanuwi paw rupi a'e. Amo 'ar mehe nehe, wyzài Tupàn hemiruze'eg a'e wà nehe, te ikàg 'ym ma'e a'e wà nehe, ikàg wera'u putar Zuàw wi a'e wà nehe, Tupàn huwa rupi a'e wà nehe.

29 Ikatu ize'eg teko nànàn. Ikatu tuwihaw hemetarer imono'ogar wanupe no. Ta'e a'e weruzar Tupàn ze'eg ikatu ma'e a'e wà xe, ta'e a'e uzemuzahazahak kar oho Zuàw pe a'e wà xe. 30 Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, nuiko kwaw nezewe a'e wà. Nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà, nuzemuzahazahak kar kwaw Zuàw pe teko heta 'ymaw pe heko mehe a'e wà.

31 Uze'eg Zezuz wanupe. Amume'u putar teko ko 'ar rehe har waneko haw peme ihe kury. Ma'e zàwe wanekon wà. 32 Kwarer taw mytepe wapyk ma'e ài wanekon wà. Amo uze'eg amo wanupe wà.

— Zegar haw zereko haw pe har urumuzàg
kwez peme ure,
napepynyk kwaw pe.
Zegar haw umàno ma'e kwer itymaw pe
har urumuzàg kwez peme ure no,
napezai'o kwaw pe,
i'i wanupe wà.

33 Zuàw purumuzahazahak ma'e a'e, ur pepyr a'e, uzekwaku ma'e tetea'u rehe a'e. Umumaw 'ar tetea'u umai'u 'ym pà a'e. Nu'u pixik kwaw win a'e. Tekwe ikatu 'ym ma'e weruze'eg hereko a'e wà, peze izupe.

34 A'e re azur xe pepyr ihe. Awa ta'yr romo aiko ihe. Tuweharupi amai'u teko ihe. Nazekwaku kwaw ma'e rehe ihe. A'u win ihe no. — Peme'e kwez awa rehe nehe, peze ihewe. Umai'u war ma'e romo hekon a'e, win i'u har romo hekon a'e, temetarer pyhykar wamyrypar romo hekon a'e, ikatu 'ym ma'e iapo har wamyrypar romo hekon a'e no, peze peiko ihewe. 35 Aze teko weruzar Tupàn ze'eg wà nehe, ukwaw putar ikatu haw wà nehe.

Zezuz oho amo parizew Ximàw her ma'e ipyr a'e kury

36 Na'e amo ze'eg kwehe arer heruzar har wenoz Zezuz wàpuz me a'e kury. — Emai'u ezuwà hepyr nehe, i'i izupe. Oho Zezuz hàpuz me. Umai'u in a'e pe. 37 Amo kuzà wiko a'e taw pe a'e. Kuzà wyzài romo hekon a'e. Wenu Zezuz a'e tàpuz me imai'u haw imume'u haw. Weraha kàpuhàg tàpuz me Zezuz huwake kury. (Teko uzapo ita zutahyky'a romo wà.) Ipuràg eteahy zutahyky'a a'e, kàpuhàg hyru a'e. Tynehem hyru a'e. 38 Wapyk in Zezuz huwa kutyr a'e, ipy huwake. Uzai'o in ipy imuàkym mà wehay kwer pupe, a'e re umukàg ipy u'aw pupe. Umu'ypyr kàpuhàg imono ipy rehe kury. 39 A'e ze'eg kwehe arer kwaw par Zezuz henoz tar a'e, uze'eg uzeupe a'e. — Aze mo 'aw awa ma'e ikwaw pyr 'ym ikwaw par romo hekon a'e, a'e mehe mo ukwaw mo pe kuzà a'e, ukwaw mo kuzà wyzài romo heko haw a'e, i'i uzeupe, uze'eg 'ym pà. — Ukwaw mo hemiapo kwer ikatu

'ym ma'e no, i'i uzeupe. — Opokok zepe iko hehe, i'i uzeupe.

40 Na'e uze'eg Zezuz izupe. — Amume'u putar amo ma'e newe ihe kury, Ximàw, i'i izupe (ta'e Ximàw her romo a'e xe.) — Aze pa, purumu'e ma'e. Emume'u ihewe ty, i'i Zezuz pe. 41 — Mokoz awa unewer temetarer rehe amo awa pe wà. Awa ipy 500 temetarer uhua'u ma'e rehe unewer a'e. Inugwer awa 50 temetarer uhua'u ma'e rehe unewer izupe a'e no.

42 Nupuner kwaw imekuzar haw rehe uzar pe wà. A'e rupi izar umunàn wanewer haw wanuwi. Heharaz temetarer wi, i'i izupe, Ximàw pe. Apuranu putar nerehe kury. — Ma'enugar awa uzamutar katu wera'u uzar a'e, a'e newe kury. 43 — Temetarer tetea'u rehe unewer ma'e kwer a'e. Uzamutar wera'u uzar a'e, i'i Zezuz pe. — Aze pa, i'i Zezuz izupe.

44 Na'e ume'e a'e kuzà rehe. Uze'eg Ximàw pe. — Erexak 'aw kuzà. Aixe kwez neràpuz me, neremur kwaw 'y ihewe hezepyez taw romo. 'Aw kuzà uhez hepy kwez kury, wehay kwer pupe kury. A'e re umukàg hepy u'aw pupe. 45 Ne nerepyhyk kwaw hepo ne, hehem mehe ne. 'Aw kuzà nupytu'u kwaw hepy rehe uzekaiw ire a'e, hereixe mehe arer we a'e. 46 Neremur kwaw kàpuhàg heàkàg rehe. 'Aw kuzà umur kàpuhàg hepy rehe a'e. 47 Heamutar katu a'e, a'e rupi amunàn hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e kwez izuwi ihe kury. Aze amunàn teko hemiapo kwer pixika'i ma'e nehe, pixika'i heamutar katu haw nehe. Aze uhua'u hemiapo kwer imunànaw nehe, uhua'u heamutar katu haw nehe no.

48 Na'e i'i Zezuz kuzà pe kury. Amunàn ikatu 'ym ma'e neremiapo kwer kwez newi kury, i'i izupe. 49 Amogwer mez huwake hin ma'e a'e wà, uze'eg uzeupeupe a'e wà. — Mo romo hekon a'e, te ikatu 'ym ma'e umunàn a'e, te purehe zepyk àwàm umume'u a'e, i'i uzeupeupe wà.

50 I'i Zezuz kuzà pe kury. — Nezeruzar haw nepyro kwez kury. Eho zeàmàtyry'ym 'ymaw rehe nehe kury, i'i izupe.

8

Amo kuzà wata Zezuz rupi taw nàn a'e wà

1 Màràn 'ar pawire wata Zezuz oho taw nànàn a'e ywy rehe a'e. Umume'u ze'eg puràg oho iko taw nànànar wanupe. — Peiko Tupàn hemiruze'eg romo nehe, i'i oho iko wanupe. A'e 12 hemimu'e wata oho hupi a'e wà no. 2 Amo kuzà ima'eahy ma'e oho Zezuz pe wà. Amo kuzà tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har oho izupe wà no. Umukatu a'e wà, tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar pà wanuwi wà. A'e rupi a'e kuzà wata oho Zezuz hupi taw nàn a'e wà no. Mari a'e (Matar pe har amo her romo a'e), oho hupi a'e no, ta'e Zezuz umuhem kar 7 tekwe ikatu 'ym ma'e izuwi a'e wà xe. 3 Zuànà a'e no, Kuz hemireko a'e, oho hupi a'e no. Kuz a'e, tuwihaw Ero heko haw pe hekon a'e, tuwihaw romo hekon a'e. Xuzàn a'e no, amogwer kuzà tetea'u a'e wà no, wata oho waiko Zezuz rupi a'e wà, hemimu'e wanupi a'e wà. Uzekaiw wanehe a'e wà. Omono e temetarer wanupe wà, wanemi'u hekuzaromo wà.

Zezuz umume'u ma'etymar rehe ma'emume'u haw xe a'e kury

4 Taw nànàn iho mehe teko uzemono'og oho Zezuz pyr a'e wà. Teko tetea'u wazemono'og mehe, umume'u Zezuz ko ma'emume'u haw wanupe kury.

5 — Ma'e tymar utym ma'eà'yz oho oko pe a'e. Umuhàmuhàz ma'eà'yz oho iko ywy rehe. Amo ma'eà'yz u'ar pe izywyr. Teko upyrog oho hehe wà. Wiràmiri u'u oho wà. 6 Amo ma'eà'yz u'ar amo ywy pehegwer rehe ita heta haw pe. Nan kwehe tete hezuz kury. Uxinig tàrityka'i, ta'e naheta kwaw 'y izupe a'e xe. 7 Amo ma'eà'yz u'ar xu à'yz mytepe. Hezuz xu hehe we. Tua'u wera'u xu ma'ezuz wi. Upyk kury. 8 Amo ma'eà'yz u'ar ywy ikatu ma'e rehe. Hezuz katu. I'a katu no. Heta tetea'u i'a kwer. Na'e i'i nezewe wanupe. — Aze peapyak-war heta henu haw nehe, pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe, i'i wanupe.

Zezuz umume'u uma'enukwaw paw ma'e tymar rehe har a'e kury

9 Hemimu'e upuranu hehe wà kury. — Ma'e rehe nema'enukwaw ne, a'e ma'emume'u haw imume'u mehe ne, i'i

izupe wà. — Ma'e rehe uremu'e pe ne, i'i izupe wà.

10 Amume'u tuwe Tupàn pureruze'egaw
rehe ze'egaw peme ihe. Namume'u kwaw
amogwer teko wanupe. Ama'emume'u
wanupe, wamu'e pà ihe. A'e rupi ume'e
ma'e rehe a'e wà, nuexak kwaw wà.
Uzeapyaka katu ma'e rehe wà, nuenu
katu kwaw wà, (nukwaw katu kwaw wà).
11 Akwaw kar putar hema'enukwaw paw
peme ihe kury. Ma'eà'yz a'e, nuzawy kwaw
Tupàn ze'eg a'e. 12 Pe izywyr u'ar ma'e
kwer a'e, nuzawy kwaw ze'eg henu har
a'e. Zurupari weraha Tupàn ze'eg wapy'a
wi a'e, hehe wamuzeruzar kar 'ym mà a'e.
A'e rupi Tupàn nupyro kwaw a'e uze'eg
henu har 'ym a'e wà nehe. 13 Ita rehe u'ar
ma'e kwer a'e, nuzawy kwaw amo ae henu
har a'e. Agwer henu har hurywete Tupàn
ze'eg henu mehe wà. Nuixe katu kwaw
ize'eg wapy'a pe. Nan kwehe tete upytu'u
uzeruzar ire wà. Aze Zurupari wagaw
wà nehe, upytu'u putar uzeruzar ire wà
nehe. 14 Xu mytepe u'ar ma'e kwer a'e,
nuzawy kwaw amo henu har a'e. Agwer
henu har a'e wà, ima'enukwaw ma'e ko
ywy rehe har rehe a'e wà, ko 'ar rehe har
rehe a'e wà no, wemetarer rehe a'e wà no.
Ipurapo wer wemiapo putar haw rehe wà.
Wama'enukwaw paw nuzawy kwaw xu.
Wama'enukwaw paw upyk Tupàn ze'eg.
Na'i'a katu kwaw. 15 Ywy katu rehe u'ar
ma'e kwer a'e, nuzawy kwaw amo henu
har a'e. Agwer henu har wenu katu Tupàn
ze'eg a'e wà, weruzar wà no. Ma'eà'yz i'a
katu, nupytu'u kwaw u'a re. Nezewegatete
a'e Tupàn ze'eg henu har wà, nupytu'u
kwaw uzeruzar ire wà.

Zezuz uze'eg tatainy rehe a'e kury

16 Aze amo umunyk tatainy nehe,
nomono kwaw kawaw iwy pe nehe,
nomono kwaw kyhaw iwy pe nehe.
Omono putar ywate nehe, a'e rupi tàpuz
me ur ma'e ràm wexak putar tatainy a'e
wà nehe. 17 Ma'e imim pyrer uzexak kar
putar teko wanupe nehe. Ma'e ikwaw pyr
'ym uzekwaw putar nehe. 18 Pezeapyaka
katu ko ze'eg rehe nehe. Aze teko ukwaw
amo ze'eg nehe, wenu putar amo ae ze'eg
nehe. Aze teko nukwaw kwaw ze'eg henu
mehe, a'e ze'eg pixika'i ma'e uhem putar
izuwi nehe.

Zezuz ihy a'e, tywyr a'e wà no, wexak Zezuz oho a'e wà

19 Zezuz ihy a'e, tywyr a'e wà no, ur zepe
a'e pe hexak pà a'e wà. Nupuner kwaw
uhemaw rehe huwake wà, ta'e teko tetea'u
a'e pe wanekon a'e wà xe. 20 Amo uze'eg
izupe. Nehy a'e, nerywyr a'e wà no, katu
pe wanekon a'e wà, ipurexak wer zepe
nerehe a'e wà. 21 Uze'eg Zezuz a'e pe har
wanupe. — Aze teko wenu Tupàn ze'eg
wà nehe, aze weruzar wà nehe, hehy ài
wanekon wà nehe, herywyr ài wanekon
wà nehe no, i'i Zezuz wanupe.

Zezuz umupytu'u ywytuaiw a'e kury

22 Amo 'ar mehe wixe Zezuz oho kanuhu
pupe kury, wemimu'e wanupi kury. —
Zaha yryhu waz nehe ty wà, i'i wanupe.
Uzypyrog wata pà wà, kanu pupe wà.
23 Wata mehe we Zezuz uker upà. Uhem
ywytuaiw wà a'e pe yryhu rehe. Uzeen 'y
oho kanu pupe wanupe kury. Na'ikatuahy
kwaw a'e pe wanupe. 24 Uze'eg hemimu'e
oho izupe wà, imume'e kar pà wà. Pu-
rumu'e ma'e, purumu'e ma'e, i'i izupe wà.
— Zamàno putar zane, i'i izupe wà. Upu'àm
Zezuz. Uze'eg ywytu pe, 'y ipenopenog
ma'e pe no, imupytu'u kar pà. Upytu'u
tuwe ywytu, upytu'u 'y upenog ire no. Ikat-
uahy a'e pe wanupe kury. 25 Napezeruzar
katu kwaw herehe, i'i Zezuz wanupe. Ipy-
tuhegatu hehe wà, ukyze pà izuwi wà.
Mo romo hekon a'e, ma'e romo hekon a'e,
i'i uzeupeupe wà. Weruze'eg ywytu a'e,
weruze'eg 'y a'e no. Ywytu a'e, 'y a'e no,
weruzar ize'eg a'e wà, i'i uzeupeupe wà.

Zezuz umukatu awa tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har a'e kury

26 Wata oho Karirez yryhu rehe wà, te
uhem yryhu waz wà. Zera ywy kutyr
wanon wà. 27 Uhem Zezuz oho kanu wi.
Ywy rehe ihem mehe ur amo awa a'e pe
huwàxi pà. Tekwe ikatu 'ym ma'e hereko
har romo hekon a'e. Kwehe numune-
hew kwaw ukamir. Nuker kwaw weko
haw pe, ni noho kwaw a'e pe. Tywypaw
pe hekon tuweharupi. 28 Wexak Zezuz.
Hexak mehe uhapukaz heiheihem pà. U'ar
uzeamumew pà Zezuz huwa rupi, uze'eg

ahyahy pà nezewe izupe. Ne Zezuz, Tupàn Ywate Wera'u Har ta'yr ne, i'i izupe. — Ma'e erezapo putar ihewe nehe, i'i izupe. — Ezepyk zo herehe nehe, i'i izupe. 29 Na'e Zezuz umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e izuwi. Tekwe ikatu 'ym ma'e a'e, tuweharupi wiko hehe a'e. Tuweharupi teko upyhyk a'e awa oho wà, iàpixi pà ipo rehe ipy rehe wà. Uzàpixi kyhàhàm tàtà ma'e pupe wà. Tuweharupi tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har omonohok kyhàhàm a'e. Tuweharupi hekwe ikatu 'ym ma'e weraha a'e awa ywyxig heta haw pe. 30 Na'e uze'eg Zezuz izupe kury. — Ma'e nerer, i'i izupe. — Tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u herer ihe, i'i izupe, (ta'e tekwe ikatu 'ym ma'e tetea'u hehe wanekon a'e wà xe).

31 — Uremuhem kar zo pe xe wi nehe, uremono kar zo pe ywykwaruhu pupe nehe, i'i izupe wà.

32 Tàzàhuràn tetea'u umai'u waiko a'e pe wà, ywytyruhu rehe wà. — Uremono kar pe tàzàhuràn wanehe ty, a'e mehe uruixe putar oroho wanehe nehe, i'i izupe wà. Na'e Zezuz umuixe kar tekwe ikatu 'ym ma'e tàzàhuràn wanehe a'e wà kury. 33 Uhem oho awa wi wà, tàzàhuràn wanehe uzemunehew pà wà. Tàzàhuràn uzàn oho wà kury, ywytyr wi wezyw pà wà. U'ar oho 'y pupe wà kury. Ta'e ywytyruhu iàpy'àmahy a'e xe. 'Y umim tàzàhuràn paw rupi wà, wazuka pà wà.

34 Tàzàhuràn wanehe uzekaiw ma'e a'e wà, wexak weimaw wazuka awer a'e wà. Uzàn a'e wi imume'u pà taw pe har wanupe wà, ko pe har wanupe wà no. 35 Teko wexak wà wà. Uhem Zezuz huwake wà. Wexak tekwe ikatu 'ym ma'e hereko arer a'e pe Zezuz ipy huwake hin mehe. Umunehew ukamir uzehe kury. Upytu'u he'o haw izuwi. A'e rupi teko ukyze katu a'e wà. 36 Hexak arer umume'u imukatu awer a'e teko wanupe wà. 37 Teko Zera ywy rehe har paw uze'eg Zezuz pe a'e wà kury. — Ehem eho xe wi nehe ty, urereko haw wi nehe ty, i'i izupe wà, ta'e ukyze izuwi wà xe. Wixe Zezuz oho kanu pupe kury. Oho tuwe a'e wi wanuwi kury. 38 Tekwe ikatu 'ym ma'e hereko arer uze'eg izupe iho 'ym mehe we. — Heho wer nerupi ihe, i'i izupe.

39 — Nan kwaw pa, i'i Zezuz izupe. — Emume'u nemukatu awer eho nereko haw pe har wanupe nehe, emume'u newe Tupàn hemiapo kwer nehe, i'i izupe. A'e rupi umume'u Zezuz hemiapo kwer oho taw nànànar wanupe a'e kury.

Zezuz umukatu amo kuzà a'e, umukatu amo kuzàtài a'e no

40 Yryhu waz ihem wi mehe teko uwàxi Zezuz wà a'e pe wà, ta'e wàro a'e wà xe. 41 Amo awa Zaz her ma'e uhem wà a'e pe a'e. Zemono'ogaw pe oho ma'e wanuwihaw romo hekon a'e pe a'e. Uzeamumew u'ar pà ywy rehe Zezuz ipy huwake, (ta'e Zezuz tuwihaw ikàg ma'e romo hekon izupe a'e xe.) — Ezur heràpuz me nehe ty, i'i izupe. 42 — Ta'e herazyr umàno etea'i a'e xe. Pitài zo herazyr. Wereko 12 kwarahy a'e, i'i izupe. A'e rupi Zezuz wata oho hupi a'e. Iata mehe teko uzepupypupykahy oho hehe a'e wà. 43 Amo kuzà wata wanupi a'e no. Huwy e ma'e romo hekon a'e. 12 kwarahy umumaw uwy e pà. Omono wemetarer paw muhàg kwaw par wanupe. Nupuner kwaw imukatu haw rehe wà. 44 Uhem wà Zezuz haikweromo kury, teko wamytepe kury. Opokok ikamir rehe. Na'arewahy upytu'u uwy re kury. 45 — Mo opokok herehe, i'i Zezuz. Ihe napokok kwaw ihe, i'i amo. — Nan kwaw ihe, i'i amo no. Nezewe uze'eg paw rupi wà. — Purumu'e ma'e, heta tetea'u teko neruwake a'e wà, nerehe opokok ma'e a'e wà, i'i Pet izupe.

46 — Amo opokok herehe, ta'e uhem tuwe hekàgaw ihewi a'e xe, akwaw ihem awer ihe, i'i Zezuz wanupe.

47 — Kwa, Zezuz ukwaw uzehe hepokok awer a'e, i'i kuzà uzeupe. A'e rupi ur huwake kury, uryryz pà kury. Uzeityk u'ar pà Zezuz ipy huwake. A'e pe, teko paw wanuwa rupi, umume'u hehe opokok awer izupe, umume'u uma'eahy awer no, umume'u umukatu awer no. — Na'arewahy hekatu kwez kury, nerehe hepokok mehe kury, i'i izupe. 48 — Herazyr, erezeruzar katu herehe ne, a'e rupi urumukatu kwez ihe kury, i'i Zezuz izupe. — Eho nekyze 'ym mà nehe, zàkwà. Nerurywete nehe zàkwà, i'i izupe.

49 Zezuz ize'eg mehe we ur amo ze'eg herur har huwake a'e kury. A'e tuwihaw Zaz heko haw pe har romo hekon a'e. — Umàno nerazyr kwez kury, i'i Zaz pe. — Eraha zo purumu'e ma'e neràpuz mehe nehe kury, i'i izupe.

50 Wenu Zezuz ize'eg mehe. — Ekyze zo nehe ty, i'i Zaz pe kury. — Ezeruzar herehe, a'e rupi ikatu putar nerazyr a'e nehe, i'i izupe. 51 (Oho Zaz hàpuz me.) Tàpuz me uhem ire, numuixe kar kwaw amogwer teko uzeupi a'e wà. Xo amo zo weraha uzeupi tàpuz me wà: Pet, Xiak, Zuàw, kuzàtài tu, ihy. A'e zutyka'i wixe oho tàpuz me Zezuz rupi wà.

52 A'e pe har paw rupi a'e wà, uzai'o a'e kuzàtài umàno ma'e kwer rehe a'e wà. Heiheihem a'e wà. — Pezai'o zo nehe ty wà, i'i Zezuz wanupe. — Uker e upà a'e, i'i wanupe.

53 Uze'eg urywahy hehe wà, ta'e ukwaw katu imàno awer wà xe. 54 Upyhyk Zezuz kuzàtài ipo rehe. — Epu'àm, kuzàtài, i'i izupe wahyhawa'u.

55 Ukweraw wi kury. Na'arewahy upu'àm. — Pemono temi'u izupe, i'i Zezuz amogwer wanupe. 56 Tu a'e, ihy a'e no, ipytuhegatu hexak mehe a'e wà. — Pemume'u zo ko heremiapo kwer amo pe nehe, i'i wanupe.

9

Zezuz omono kar wemimu'e taw nàn a'e wà kury

1 Wenoz Zezuz a'e 12 wemimu'e wamuwà uzeupe a'e wà kury. Omono ukàgaw wanupe. — Pepuner tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem kar haw rehe puruwi nehe kury, i'i wanupe. — Pepuner ima'eahy ma'e wamukatu haw rehe nehe no, i'i wanupe. 2 Na'e umuata kar wamono taw nàn wà, Tupàn pureruze'egaw rehe ze'eg puràg imume'u kar pà wanupe wà, ima'eahy ma'e wamukatu kar pà wanupe wà no.

3 — Peraha zo ma'e peho mehe nehe, i'i wanupe. — Peraha zo ywyra'i pepokokaw romo nehe. Peraha zo ma'e hyru nehe. Peraha zo temi'u nehe. Peraha zo temetarer nehe. Xo pitài pekamir zo peraha nehe, i'i wanupe. 4 — Wyzài taw pe pehem mehe nehe, aze teko pemuixe kar wàpuz me wà nehe, peker peho wanàpuz me nehe. A'e taw pe peneko mehe peker zo amo ae tàpuz me nehe, i'i wanupe. 5 — Wyzài taw pe pehem mehe, aze a'e pe har napemuixe kar kwaw weko haw pe wà nehe, aze na'ipurenu wer kwaw peze'eg rehe wà nehe, pehem peho a'e wi wanuwi nehe. Pemuhàmuhàz ywyku'i kwer pexapat rehe arer a'e pe wanupe nehe. A'e mehe a'e pe har ukwaw putar heze'eg rehe uzekaiw 'ymaw a'e wà nehe, i'i wanupe. 6 Na'e hemimono kar a'e wà kury, uhem oho a'e wi izuwi wà kury. Wata oho taw nànàn wà. Umume'u Tupàn ze'eg puràg oho waiko taw nànàn wà, ima'eahy ma'e tetea'u wamukatu pà wà no.

Tuwihaw Ero nukwaw kwaw Zezuz a'e

7 Ero a'e, Karirez ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. Amo 'ar mehe wenu Zezuz hemiapo kwer imume'u awer a'e. — Mo romo hekon a'e, i'i uzeupe. — Zuàw purumuzahazahak ma'e a'e, ukweraw wi umàno re a'e, i'i teko uzeupeupe wà. — Màràzàwe tuwe aipo pa, i'i Ero uzeupe a'e, waze'eg henu mehe a'e.

8 — Eri a'e, ukweraw wi a'e, i'i amo teko wà. — Amo ae Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer ukweraw ma'e kwer romo hekon a'e, i'i amo ae teko wà.

9 — Azuka kar Zuàw ihe. Azakagok kar ihe, i'i Ero wanupe. — Mo romo hekon a'e awa a'e, a'e ma'e iapo har a'e, i'i wanupe. A'e rupi tuweharupi Ero uzeagaw Zezuz hexak pà a'e.

Zezuz umueta tetea'u temi'u teko tetea'u wanupe a'e kury

10 Na'e uzewyr Zezuz hemimono karer oho a'e wà kury. Umume'u wemiapo kwer wata mehe arer paw rupi izupe wà. Na'e Zezuz weraha wemimono karer uzeupi wà, Metexaz taw pe wà. 11 Teko tetea'u wenu iho awer imume'u haw wà. Oho haikweromo wà. Uze'egatu Zezuz wanupe a'e, wanexak mehe. — Ikatu pezur awer, i'i wanupe. Uze'eg Tupàn pureruze'egaw rehe a'e pe wanupe. Umukatu ima'eahy ma'e a'e pe wà no.

12 Karukete mehe ur a'e 12 hemimu'e ipyr wà. — Emuhem kar 'aw teko wamono xe wi wà nehe, i'i izupe wà. — A'e rupi

upuner oho haw rehe taw pe a'e wà nehe, wemi'u ràm hekar pà wà nehe, uker àwàm hekar pà wà nehe no, ta'e naheta kwaw tàpuz xe wanupe xe, i'i izupe wà.

13 — Pemono temi'u teko wanupe, i'i Zezuz wanupe. — Heta 5 typy'ak xe kury, heta mokoz pira xe no. Nuhyk kwaw temi'u zanewe, i'i izupe wà. — Aipo uremono kar putar pe taw pe temi'u ime'eg kar pà ne nehe, kwez teko wanupe àràm ne nehe kury, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà.

14 Ta'e heta 5.000 awa a'e pe a'e wà xe. — Pemuapyk kar teko pe wà nehe ty wà, i'i wanupe. — Pemuapyk kar 50 teko xe wà nehe, pemuapyk kar amo 50 pe pe wà nehe, amo 50 pemuapyk kar 'a pe wà nehe, amo 50 pemuapyk kar xe ràn wà nehe no, paw rupi pemuapyapyk kar nezewe pe wà nehe, i'i wanupe.

15 Hemimu'e umuapyk kar a'e teko Zezuz ze'eg rupi katete a'e wà. 16 Upyhyk Zezuz a'e typy'ak kury, a'e pira no. Ume'e ywate. Uze'eg Tupàn pe ikatu haw rehe. Na'e uzaikaikaw typy'ak opo pupe kury, (imueta tetea'u kar pà kury). Uzaikaikaw pira nezewegatete no. Omono wemimu'e wanupe. — Peraha teko wanupe kury, i'u kar pà wanupe kury, i'i wanupe. 17 Teko u'u paw rupi wà. Uhyk wanupe. Oporoporog hemimu'e 12 kok por wanemi'u kurer pupe wà, ta'e teko nupuner kwaw a'e temi'u i'u haw rehe paw rupi a'e wà xe.

Umume'u Pet Zezuz heko hawete izupe

18 Amo 'ar mehe Zezuz a'e zutyka'i uze'eg Tupàn pe a'e. Ize'eg mehe ur hemimu'e ipyr a'e wà. — Ma'in teko herehe wà, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

19 — Amo teko nezewe i'i newe wà, — Zezuz a'e, Zuàw purumuzahazahak ma'e ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i newe wà. — Eri ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i amo newe wà. — Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e, i'i amo newe wà, i'i hemimu'e izupe wà.

20 — Pe no ty wà, ma'e peze herehe peze'eg pà pe no ty wà, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. Uze'eg Pet izupe kury. — Ne ureruwihawete urepyro har Tupàn hemimur karer Mexi her ma'e romo ereiko ne, i'i izupe kury.

Zezuz umume'u umàno àwàm ukweraw pàwàm a'e kury

21 — Pemume'u zo a'e ma'e teko wanupe nehe, i'i Zezuz wanupe.

22 — Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe, apuraraw putar ma'erahy tetea'u ihe nehe. Zutew waneruze'egar a'e wà nehe, xaxeto wanuwihaw a'e wà nehe no, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà nehe no, nuzeruzar kwaw heze'eg rehe a'e wà nehe. Hezuka kar putar a'e wà nehe. Akweraw wi putar hemàno re nehe, i'i wanupe.

23 Na'e uze'eg Zezuz wanupe a'e. — Aze teko iho wer herupi nehe, tuwe heharaz uzewi nehe, tuwe oho heraikweromo nehe. Aruzar putar heru ze'eg ihe nehe, te ywyra kanetar rehe amàno putar ihe nehe. Aze peneko wer heremiruze'eg romo nehe, peze'eg nezewe nehe. — Azapo putar ikatu haw Tupàn ze'eg heruzar pà ihe nehe. Wyzài ma'erahy apuraraw putar nehe, ize'eg heruzar pà nehe, peze izupe nehe. 24 Aze teko izepyro wer nehe, umàno putar nehe. Aze teko umàno herehe uzeruzar haw rehe nehe, uzepyro putar nehe. 25 Aze awa upyhyk ma'e ko ywy rehe har tetea'u uzeupe nehe, aze heta hemetarer tetea'u izupe nehe, aze umàno a'e re nehe, ima'e ukàzym putar izuwi paw rupi nehe. Nuwereko kwaw nehe. 26 Aze amo teko imaranugar amogwer wanuwa rupi nehe, herehe nehe, hepurumu'e haw rehe nehe, a'e mehe hemaranugar putar hehe teko wanuwa rupi ihe nehe no. Amo 'ar mehe nehe, aiko putar ikàg wera'u ma'e romo ihe nehe. Heru umur putar ukàgaw upuràgaw ihewe nehe. Heko haw pe har umur putar ukàgaw ihewe a'e wà nehe no. A'e 'ar mehe hemaranugar putar a'e awa wi ihe nehe, amogwer wanuwa rupi nehe. 27 Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe. Teko ko 'ar rehe wikuwe ma'e a'e wà, numàno kwaw paw rupi a'e wà nehe, Tupàn pureruze'egaw tur 'ym mehe a'e wà nehe.

Moizez a'e, Eri a'e no, ur Zezuz pe uze'eg pà a'e wà kury

28 Na'e 7 'ar pawire oho Zezuz ywytyr
rehe Tupàn pe uze'eg pà a'e kury. Wer-
aha na'iruz wemimu'e uzeupi wà no.
Pet, Zuàw, Xiak. 29 Ize'eg mehe huwa
uzeapo amo ae ma'e romo kury. Ikamir
henyenyahy, xigatu kury. 30 Tàrityka'i
Moizez uhem a'e pe ipyr a'e, izupe uze'eg
pà a'e. Uhem Eri a'e no. (Tupàn ze'eg
imume'u har kwehe arer umàno ma'e
kwer romo wanekon a'e wà.) 31 Heny katu
a'e wà no, ta'e Tupàn huwake har heny
katu nezewe a'e wà xe. Uze'eg Zezuz pe wà.
— Na'iàrew kwaw neho àwàm Zeruzarez pe
nehe, i'i izupe wà. — Eremàno putar a'e
pe nehe, ta'e Tupàn uputar nezewe haw
a'e nehe xe, i'i izupe wà. 32 Pet a'e, hehe
we har a'e wà no, uker upà ywy rehe a'e
wà. Na'e ume'e a'e wà kury. Wexak Zezuz
henyahy haw wà. Wexak a'e mokoz awa
Zezuz huwake har wà no.
33 A'e mokoz awa uhem oho Zezuz wi a'e
wà kury. Waho 'ym mehe we Pet uze'eg
Zezuz pe a'e. — Hezar, i'i izupe. — Uruiko
xe ure kury. Ikatu xe urereko haw kury.
Uruzapo putar na'iruz tàpuz pew ure nehe.
Ereiko putar amo tàpuz pupe nehe. Moizez
wiko putar amo tàpuz pupe nehe. Eri wiko
putar inugwer pupe a'e nehe no, i'i izupe.
(Uze'eg e izupe a'e, uma'enukwaw katu
'ym pà uze'eg rehe a'e.)
34 Ize'eg mehe we uhem amo ywàkun
wà a'e pe a'e kury. Ywàkun i'àg ukwaw
wanehe kury. Zezuz hemimu'e ukyze
ywàkun hexak mehe wà. 35 Na'e amo
uze'eg ywàkun rehe a'e kury. — Ko awa
a'e, hera'yr romo hekon a'e. Aexak ihe,
amuigo kar putar tuwihawete romo ihe
nehe. Pezeapyaka katu ize'eg rehe nehe, i'i
a'e ze'eg ywàkun pupe har. 36 Ize'eg pawire
Zezuz a'e zutyka'i a'e pe hekon a'e. Ta'e a'e
mokoz awa oho izuwi a'e wà xe. Hemimu'e
numume'u kwaw wemixak kwer a'e pe
uzeapo ma'e kwer a'e wà, teko wanupe a'e
wà.

Umukatu Zezuz amo kwarer a'e

37 Iku'em kury. Wezyw Zezuz oho
ywytyr wi a'e wà kury. Teko tetea'u ur
Zezuz huwàxi pà wà. 38 Amo awa a'e
pe har a'e, uhapukaz 'àm Zezuz pe a'e
pe a'e. — Purumu'e ma'e, i'i izupe. —
Eme'e hera'yr rehe nehe, i'i izupe. —
Pitài zo hera'yr a'e. Naheta kwaw amo,
i'i izupe. 39 — Wereko tekwe ikatu 'ym
ma'e uzehe a'e. Tuweharupi hekwe ikatu
'ym ma'e uzàmàtyry'ym iko a'e. A'e re
kwarer uhapukaz a'e, uzepyho a'e no.
Henyzuz no. Tuweharupi tekwe ikatu 'ym
ma'e upuraraw kar ma'erahy kwer izupe.
Na'ihem wer kwaw izuwi, i'i izupe, Zezuz
pe. 40 — Emuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e
hera'yr wi nehe, a'e neremimu'e wanupe.
Nupuner kwaw wà, i'i izupe.
41 — Napekwaw katu kwaw Tupàn ze'eg
pe, i'i Zezuz teko wanupe. — Napezeruzar
kwaw herehe. Kwehe aiko pepyr, i'i
wanupe. — Aipo napezeruzar pixik kwaw
herehe nehe, i'i wanupe. — Erur nera'yr xe
ty, i'i tu pe.
42 Herur mehe we hekwe ikatu 'ym ma'e
weityk kwarer ywy rehe kury. He'o wera'u
kury. Na'e uze'eg Zezuz tekwe ikatu 'ym
ma'e pe, imuhem kar pà kwarer wi. Ikatu
kwarer kury. Zezuz umuzewyr kar tu pe.
43 Teko ipytuhegatu Tupàn ikàgaw hexak pà
wà.

Uze'eg wi Zezuz umàno àwàm rehe a'e

Teko umume'u tuwe Zezuz hemiapo
kwer uzeupeupe wà. Waze'eg mehe we
Zezuz uze'eg wemimu'e wanupe a'e.
44 — Amume'u putar ma'e peme ihe nehe
kury. — Peneharaz zo ko heze'eg àwàm
wi nehe. Amo hemono putar tuwihaw
wanupe nehe. Uzapo putar ikatu 'ym ma'e
ihewe wà nehe. Ta'e Tupàn numupytu'u
kar kwaw iapo re a'e wà nehe xe, i'i
wanupe.
45 Hemimu'e nukwaw kwaw ize'eg wà.
Zezuz nukwaw kar kwaw uze'eg wanupe.
Nupuranu kwaw hehe wà, ta'e ukyze izuwi
wà xe. — Mo ikàg wera'u amo wanuwi a'e,
i'i hemimu'e Zezuz pe wà.

— Mo ikàg wera'u amo wanuwi a'e, i'i hemimu'e Zezuz pe wà

46 Uzypyrog hemimu'e uze'eze'eg
ahyahy pà uzeupeupe wà. — Aiko putar
penuwihaw romo ihe nehe, Tupàn pure-
ruze'eg mehe ihe nehe, i'i amo. — Nan
kwaw pa, ihe aiko wera'u putar pewi
ihe nehe, i'i amo no. Nezewegatete
uze'eg amogwer wà no. 47 Ukwaw Zezuz

wama'enukwaw paw a'e. Upyhyk kwarer imuwà. Umupu'àm uzeake kury.

48 Uze'eg wanupe. — Aze amo uzapo ikatu ma'e ko kwarer pe nehe, ihewe ikatu ma'e iapo har ài hekon putar a'e nehe no. Ihewe ikatu ma'e iapo har zàwenugar a'e nehe no, hemur kar har pe ikatu ma'e iapo har ài hekon a'e nehe no. Pepyr har ikàg wera'u 'ym ma'e a'e, ikatuahy ma'e romo hekon Tupàn huwa rupi a'e, ikàg ma'e ài hekon Tupàn huwa rupi a'e.

Zuàw uze'eg Zezuz pe a'e kury

49 Na'e Zuàw uze'eg a'e kury. — Purumu'e ma'e. Uruexak amo awa kwez ure kury. Umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi nerer rehe a'e. Epytu'u nezewe haw iapo re ty, uru'e izupe, ta'e nuiko kwaw ure-rehe we har romo a'e xe, ta'e nuiko kwaw neremimu'e romo a'e xe.

50 — Pemupytu'u kar zo nehe, i'i Zezuz izupe. — Aze teko napeàmàtyry'ym kwaw a'e wà nehe, pemyrypar romo wanekon a'e wà nehe, i'i wemimu'e wanupe.

Xamari ywy rehe har nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e wà

51 Uhem etea'i Zezuz 'ar a'e kury, ywate iho àwàm 'ar a'e kury. — Kutàri aha putar Zeruzarez pe ihe kury, i'i uzeupe. Uzypyrog Zeruzarez piarupi wata pà kury. 52 Xamari ywy rehe wata oho waiko wà. Omono kar amo teko wenataromo amo taw pe wà. — Pekar zaneker àwàm peho wi taw pe nehe, i'i wanupe. 53 Taw pe har numuixe kar kwaw Zezuz a'e wà. — Oho putar Zeruzarez tawhu pe a'e nehe, zaneàmàtyry'ymar wapyr a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi numuixe kar kwaw wà. 54 Hemimu'e Xiak her ma'e a'e, hemimu'e Zuàw her ma'e a'e no, wexak Zezuz imuixe kar 'ymaw wà. Uze'eg izupe wà. Aze ereputar nehe, urupuner tata imu'ar kar haw rehe ywak wi ure nehe, kwez teko wazuka pà ure nehe, i'i izupe wà.

55 Ume'e Zezuz wanehe. — Nan kwaw ty wà, i'i wanupe. 56 Wata wi oho wà, te uhem amo ae taw pe wà.

Amo teko heko wer Zezuz hemimu'e romo a'e wà kury

57 Waho mehe uze'eg awa wà Zezuz pe a'e. — Aha putar nerupi nehe, wyzài ywy rehe nehe, wyzài taw pe nehe, i'i izupe.

58 Uze'eg Zezuz izupe. — Awara uker oho ywykwar pupe a'e wà. Wiràmiri uker oho waity pe a'e wà no. Ihe Awa ta'yr ihe, naheta kwaw heker haw ihewe ihe, naheta kwaw tàpuz hepytu'u haw ihewe ihe, i'i izupe.

59 Na'e uze'eg Zezuz amo awa pe kury. — Ezur herupi nehe ty, heremimu'e romo nereko pà nehe ty, i'i izupe. Uze'eg a'e awa Zezuz pe kury. — Aha putar nerupi nehe, i'i izupe. — Xo pitài ma'e zo azapo putar nerupi heho zanune ihe nehe. Nerupi heho 'ym mehe we azutym putar heru aha ihe nehe, i'i izupe. (Umàno etea'i ru'u tu a'e.)

60 — Tuwe umàno ma'e kwer utym umàno ma'e kwer a'e wà nehe, i'i Zezuz izupe. Emume'u Tupàn ze'eg eho purupe nehe kury, i'i izupe.

61 Amo ae awa uze'eg izupe a'e no. Aze'eg putar aha heànàm wanupe ihe kury. Xo a'e re zo aha putar nerupi nehe, i'i izupe.

62 Uze'eg Zezuz izupe. Aze awa uzypyrog oko ràm iapo pà nehe, aze upytu'u imumaw 'ym mehe we nehe, naheta kwaw temi'u ipurumuzàmuzàg wanupe nehe. Nezewegatete aze amo uzypyrog Tupàn pureruze'egaw imume'u pà a'e wà nehe, aze a'e re ipytu'u wer a'e wà nehe, teko tetea'u nuenu kwaw ze'eg puràg a'e wà nehe.

10

Zezuz omono kar 72 wemimu'e taw nàn a'e wà kury

1 Amo 'ar mehe Zezuz Zanezar a'e, wexaexak amo 72 awa a'e wà. Omono kar mokoz amo taw pe wà, omono kar amo mokoz amo ae taw pe wà no, nezewe omono kar paw rupi wà, taw nànàn wà, wenataromo wà. 2 Wamono kar 'ym mehe we uze'eg wanupe. — Teko ko ywy rehe har a'e wà, nuzawy kwaw aroz ipo'o pyràm ko pe har a'e wà. Naheta tete kwaw ipo'o har wà. Aroz tetea'u ihyk mehe ko zar umur kar uma'ereko ma'e ko pe a'e wà, aroz ipo'o kar pà wanupe a'e wà. Nezewegatete peze'eg Tupàn pe nehe. A'e

mehe umur kar putar uze'eg imume'u har xe a'e wà nehe. A'e rupi teko ukwaw putar Tupàn ze'eg puràg a'e wà nehe. Uzeruzar putar hehe wà nehe. 3 Peho nehe ty wà. Na'ikatuahy kwaw peme nehe. Zawaruhu ume'egatu àràpuhàràn wanehe. Nezewegatete teko a'e wà nehe, ume'egatu putar penehe a'e wà nehe. Apomono kar putar zawaruhu zàwenugar wainuromo ihe, àràpuhàràn ài ihe. 4 Peraha zo temetarer hyru nehe, ni ma'e hyru, ni pexapat nehe no. Pepytu'u zo pe rupi nehe, amo pe peze'eg pà nehe. 5 Tàpuz me peixe mehe nehe, peze nezewe nehe. — Tuwe zeàmàtyry'ym 'ymaw upyta 'àg tàpuz me a'e nehe, peze a'e pe har wanupe nehe. 6 Aze awa ikatu ma'e tàpuz me hekon nehe, aze puràmàtyry'ym 'ym ma'e romo hekon a'e nehe, tuwe peze'egatu hehe nehe. — Tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e newe nehe, peze izupe nehe. Aze puràmàtyry'ym ma'e romo hekon a'e nehe, pezo'ok wi peze'egatu haw izuwi nehe. 7 Peiko a'e awa ikatu ma'e hàpuz me nehe, pe'u temi'u peme imur pyràm nehe, ta'e aze teko uma'ereko a'e wà nehe, upuner hekuzar ipyhykaw rehe a'e wà nehe xe. Peker zo amo ae tàpuz me a'e taw pe peneko mehe nehe.

8 Aze pehem peho amo taw pe nehe, aze a'e pe har pemuixe kar wà nehe, pe'u temi'u peme imur pyràm nehe. 9 Pemukatu ima'eahy ma'e a'e taw pe har pe wà nehe. — Tupàn pureruze'egaw uhem etea'i peme a'e kury, peze a'e taw pe har wanupe nehe. 10 Aze pehem amo taw pe nehe, aze a'e pe har napemuixe kar kwaw a'e pe wà nehe, peata peho taw mytepe nehe, nezewe peze'eg pà wanupe nehe. 11 — Te ywy ku'i kwer urepy pe har uruityk putar peme ure kury, peze a'e pe har wanupe nehe. Pema'enukwaw katu ko ze'eg rehe nehe. — Uhem etea'i Tupàn pureruze'egaw peme kury, peze wanupe nehe. 12 Amo 'ar mehe nehe, Tupàn uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nehe. A'e 'ar mehe uzepyk putar a'e taw pe har wanehe azeharomoete nehe. Kwehe mehe Tupàn uzepyk Xotom taw pe har wanehe a'e wà, ta'e ikatu 'ym ma'e uzapo a'e wà xe. Uzepyk wera'u putar a'e taw pe har wanehe nehe, ta'e napemuixe kar kwaw a'e wà xe.

Amo taw pe har nuzeruzar kwaw Zezuz rehe wà

13 Uze'eg wi Zezuz wemimu'e wanupe. — Korazi taw pe har wà. Metexaz taw pe har iaiw a'e wà no. Tupàn uzepyk putar wanehe nehe, ta'e na'ipurenu wer kwaw Tupàn pureruze'egaw rehe ze'egaw a'e wà xe. Aze mo azapo agwer purumupytuhegatu kar haw Xir taw pe har wanuwa rupi, Xitom taw pe har wanuwa rupi, a'e mehe mo uzemumikahy mo wemiapo kwer rehe wà, uzewyr mo Tupàn pe wà. 14 Tupàn uzepyk putar Xir pe har wanehe nehe, Xitom pe har wanehe nehe. Tupàn uzepyk wera'u putar tuwe Korazi pe har wanehe nehe, Pexaz pe har wanehe nehe no, ta'e ukwaw katu ize'eg a'e wà xe. Ta'e Xiro pe har a'e wà xe, Xitom pe har a'e wà xe, nukwaw kwaw ize'eg a'e wà xe. 15 Kapanau taw pe har wà no. Izeupir wer zepe ywate. Tupàn weityk putar a'e taw pe har tatahu pe a'e wà nehe.

16 Na'e uze'eg wi wemimu'e wanupe kury. — Aze amo uzeapyaka katu peze'eg rehe a'e wà nehe, heze'eg rehe uzeapyaka ma'e romo wanekon a'e wà nehe no. Aze amo nuzekaiw kwaw peze'eg rehe a'e wà nehe, herehe uzekaiw 'ym ma'e romo wanekon a'e wà nehe no. Aze amo nuzekaiw kwaw herehe a'e wà nehe, hemur kar har rehe uzekaiw 'ym ma'e romo wanekon a'e wà nehe no.

Akwez 72 hemimu'e uzewyr Zezuz pe a'e wà kury

17 (Oho a'e 72 awa taw nàn a'e ywy rehe a'e wà.) Uzewyr Zezuz pe wà kury. Hurywete wà. — Urezar, i'i izupe wà. — Te tekwe ikatu 'ym ma'e weruzar ureze'eg a'e wà, ta'e uruze'eg nerer ikàgaw rupi wanupe ure xe, i'i izupe wà.

18 Uwazar Zezuz waze'eg wanupe. — Aexak Zurupari ywak wi i'ar mehe. I'ar awer nuzawy kwaw àmàn iweraw paw a'e. 19 Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe, amono hekàgaw peme. A'e rupi pepuner putar pepyrogaw rehe mozaiw rehe nehe, zawazyr rehe nehe no. Napepi kwaw wà nehe. Pekàg wera'u peàmàtyry'ymar

wanuwi nehe. A'e mehe napemyapi kwaw a'e wà nehe. Nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo kar haw rehe peme wà nehe. 20 Penurywete zo tekwe ikatu 'ym ma'e peze'eg heruzar haw rehe nehe. Penurywete pener imuapykaw rehe nehe, ta'e Tupàn umuapyk pener upape rehe ywate a'e xe.

Hurywete Zezuz a'e kury

21 A'e 'ar mehe we Tekwe Puràg umurywete kar Zezuz a'e kury. Uze'eg Zezuz u pe kury. — O heru, ywate har ywy rehe har wazar romo ereiko ne. Ma'e kwaw par 'ym ukwaw neze'eg a'e wà kury, ta'e eremume'u wanupe ne xe. Ma'e kwaw par nukwaw kwaw neze'eg a'e wà, ta'e neremume'u kwaw wanupe ne xe. Eremume'u neze'eg ma'e kwaw par 'ym wanupe ne, ta'e nepurumume'u wer hehe wanupe ne xe, ta'e nezewe mehe nerurywete ne xe.

22 Ma'e paw wazar romo aiko ihe, teko paw wanuwihaw romo aiko ihe, ta'e hemuigo kar pe nezewe har romo ne xe. Teko nukwaw kwaw nera'yr romo hereko haw a'e wà. Xo ne zo erekwaw ne. Teko nukwaw kwaw heru romo nereko haw a'e wà. Xo ihe zo akwaw ihe. Aze hepurukwaw kar wer hehe amo pe nehe, a'e mehe ukwaw putar a'e wà nehe, i'i Zezuz u pe Tupàn pe. 23 Na'e uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe kury. Xo a'e zo wenu ize'eg wà. — Penurywete tuwe kury, ta'e pexak heremiapo kwer tuweharupi kury xe, ta'e peinu heze'eg tuweharupi kury xe. 24 Tupàn ze'eg imume'u har tetea'u a'e wà, tuwihaw tetea'u a'e wà no, ipurexak wer zepe agwer ma'e rehe a'e wà. Nuexak kwaw a'e wà. Pexak a'e ma'e peiko kury. Ipurenu wer zepe agwer ma'e rehe wà no. Nuenu kwaw wà. Xo pe zo peinu kury.

Zezuz umume'u Xamari ywy rehe har ikatu ma'e hemiapo kwer a'e kury

25 Na'e uhem amo awa wà a'e pe ipyr kury. Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e romo hekon a'e. Uzeagaw zepe Zezuz ize'eg iawy kar pà izupe. (Amuze'eg zemueteahy kar putar Zezuz Tupàn rehe ihe kury, i'i uzeupe.) — Purumu'e ma'e, i'i Zezuz pe. — Aze hereko wer Tupàn pyr tuweharupi nehe, tatahu pe heho 'ym pà nehe, ma'e azapo putar ko 'ar rehe ihe nehe, i'i izupe, hehe upuranu pà. 26 I'i Zezuz izupe. — Ma'in Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e, ma'e uzapo kar newe a'e, i'i izupe.

27 — Ezamutar katu Tupàn nezar nehe, nepy'a pupe paw rupi nehe, nerekwe rehe paw rupi nehe no, nekàgaw rupi paw rupi nehe no, nema'enukwaw paw rehe paw rupi nehe no. Ezamutar katu nezeake har nehe no, nezeamutar haw ài nehe no.

28 Uze'eg Zezuz izupe. — Azeharomoete neze'eg ne, eruzar tuwe a'e ze'eg nehe, a'e mehe ereiko putar Tupàn pyr tuweharupi nehe, i'i izupe.

29 Ize'eg na'ikatu kwaw a'e purumu'e ma'e pe a'e, ta'e ukwaw wemiapo kwer a'e xe. (Aze ru'u nuzamutar kwaw uzeake har a'e wà.) A'e rupi upuranu wi Zezuz rehe.

— Mon aipo heruwake har romo wanekon wà, i'i izupe.

30 Uze'eg Zezuz izupe kury, uma'emume'u pà izupe kury. — Kwehe mehe uzeapo nezewe. Amo awa uhem oho Zeruzarez tawhu wi a'e, Zeriko taw pe wata pà a'e. Na'e amo ma'e rehe imunar ma'e a'e wà, uwàxi a'e awa iata mehe a'e wà. Upyhyk wà, ikamir henuhem pà izuwi wà. Upetepetek wà no. Te umàno etea'i. Na'e uhem oho izuwi wà. 31 Na'e amo xaxeto wata oho a'e pe rupi a'e 'ar mehe a'e. Wexak a'e awa ywy rehe tuz mehe. Ukwaw oho kwe rupi kury, izywyr kury, ipytywà 'ym pà kury. 32 Na'e amo awa wata a'e pe rupi a'e no. Erewi haikwerupi har romo hekon a'e, xaxeto wapytywà har romo hekon a'e. Uhem oho huwake kury, hexak pà kury. Nupytu'u kwaw. Nupytywà kwaw. Oho a'e wi izuwi a'e no, izywyr a'e no.

33 Wata amo Xamari ywy rehe har oho a'e pe a'e kury. (Xamari ywy rehe har na'iakatuwawahy kwaw Zutew wanehe a'e wà.) Na'e a'e Xamari ywy rehe har oho a'e awa ipetek pyrer huwake kury, awa umàno etea'i ma'e huwake kury. Hexak mehe upuhareko katu upy'a pe. 34 Uhem huwakea'i. Omono muhàg win inuromo iperew rehe. A'e re uwàuwàn iperew pàn pupe no. Upir imono weimaw ku'az kury. Weraha amo tàpuz me kury, wata ma'e

waker haw pe kury. A'e pe uzekaiw hehe.
35 Iku'egwepe omono mokoz temetarer tàtà ma'e hekuzar katu ma'e tàpuz zar pe
a'e. — Ezekaiw katu hehe nehe, i'i izupe. —
Ko rupi hezewyr mehe nehe, amono putar
hekuzar kurer newe nehe, i'i izupe.
36 Na'e Zezuz upuranu ze'eg kwehe arer
rehe upurumu'e ma'e rehe a'e kury. —
Na'iruz awa wexak ma'e rehe imunar ma'e
wanemipetepetek kwer a'e wà. Ma'enugar
awa na'iruz wanehe arer wiko a'e awa
huwake har romo a'e, i'i Zezuz izupe.
37 A'e purumu'e ma'e uze'eg Zezuz pe
kury. — Akwez ipytywà har a'e, huwake
har ài hekon a'e, i'i izupe. — Ezapo ma'e eho
iko a'e awa ài ne nehe no, i'i Zezuz izupe
kury.

Zezuz oho mokoz kuzà wapyr a'e kury

38 Na'e Zezuz a'e, hemimu'e a'e wà no,
wata oho waiko pe rupi a'e wà. Uhem wà
amo taw pe wà. Kuzà a'e pe har umuixe
kar wàpuz me a'e wà. Mart tàpuz izar
her romo a'e. 39 Mari ikypy'yr her romo
a'e. (Amo ae Mari a'e.) Wapyk Mari oho
Zanezar ipy huwake kury, ipurumu'e haw
rehe uzeapyaka katu pà kury. 40 Na'e
Mart a'e, nahurywete kwaw a'e, ta'e heta
tetea'u ima'ereko haw izupe a'e xe. A'e
rupi uze'eg wà Zezuz pe kury. — Hezar,
hekypy'yr nahepytywà kwaw hema'ereko
mehe a'e. Aipo nerezekaiw kwaw hep-
ytywà 'ymaw rehe ne. Emur kar ihewe
nehe. Emuma'ereko kar nehe, i'i Mart
Zezuz pe.
41 Zanezar Zezuz uze'eg izupe. — Mart,
Mart, màràzàwe tuwe erezemumikahy
ma'e tetea'u rehe ne, i'i izupe. 42 — Pitài
zo ma'e rehe ezekaiw nehe. Mari ukwaw
a'e. Uzekaiw katu a'e ma'e rehe a'e. Ni amo
nueraha pixik kwaw a'e ma'e izuwi a'e wà
nehe, i'i Zezuz izupe, Mart pe.

11

Zezuz zanemu'e u pe zaneze'egaw rehe a'e kury

1 Amo 'ar mehe Zezuz uze'eg in Tupàn pe
amo taw huwake a'e. Ize'eg pawire amo
hemimu'e uze'eg izupe. — Urezar, uremu'e
pe Tupàn pe ze'egaw rehe nehe, Zuàw ài
nehe, ta'e a'e umu'e wemimu'e nezewe a'e
xe, i'i izupe.
2 Na'e uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe.
— Nezewe peze'eg Tupàn pe nehe.

— Ureru. Tuwe teko paw umuawate katu
nerer a'e wà nehe.
Tuwe teko paw neremiruze'eg romo
wanekon wà nehe, ta'e wanuwi-
hawete romo ereiko ne xe.
3 Tuweharupi emur ureremi'u ràm urewe
nehe.
4 Emunàn ureremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
urewi nehe, izuwi nereharaz pà
nehe.
Ta'e urereharaz amogwer wanemiapo
kwer wi ure xe, ikatu 'ym ma'e
urewe iapo mehe ure xe.
Aze urepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe
nehe, ezapo kar zo a'e ma'e urewe
nehe,
peze Tupàn pe nehe.

5 Na'e uze'eg wi Zezuz wemimu'e
wanupe. 6 — Aze peho pemyrypar hàpuz
me pyhaw nehe, pyaze mehe nehe, aze
penoz ma'e izupe nehe, peze'eg putar
nezewe nehe. — Emur na'iruz typy'ak
urewe nehe ty, ta'e uhem amo uremyrypar
wà kwez a'e kury xe. Ima'uhez a'e xe. Wata
iko a'e. Uker ureràpuz me. Naheta kwaw
temi'u izupe ureràpuz me, peze putar ru'u
izupe nehe.
7 Na'e pemyrypar uze'eg putar ru'u
nezewe peme nehe. — Kwa, nan kwaw ty,
aker tupà ty, hepurumuzàmuzàg uker upà
a'e wà no. Awàpytym ukenaw no. Napuner
kwaw heme'e haw rehe ihe, temi'u newe
imono pà ihe, i'i putar ru'u peme nehe.
8 A'e mehe nezewe pezapo nehe. Penoz
wiwi nehe. Pemyrypar romo hekon a'e.
Aze ru'u nume'e kwaw temi'u imur pà
peme. Aze penoz wiwi nehe, a'e mehe
umur putar peme nehe, ta'e penoz wiwi
pe nehe xe, ta'e napemaranugar kwaw
izuwi pe no xe. 9 A'e rupi a'e peme kury.
Aze penoz ma'e Tupàn pe nehe, umur
putar peme nehe. Aze pekar ma'e nehe,
pexak putar nehe. Aze penoz peneixe
àwàm nehe, uken uzewàpytymawok putar
peme nehe. 10 Ta'e aze awa wenoz ma'e
nehe, Tupàn umur putar izupe nehe.
Aze awa wekar ma'e nehe, wexak putar

nehe. Aze awa wenoz wixe àwàm nehe, uken uzewàpytymawok putar izupe nehe. 11 Apuranu putar awa wanehe kury. Aze nera'yr wenoz ipira newe nehe, aipo eremono putar moz izupe nehe. 12 Aze wenoz zapukaz hupi'a newe nehe, aipo eremono putar zawazyr izupe nehe. 13 Napeiko kwaw ikatu ma'e romo Tupàn àiː Pekwaw ikatuahy ma'e imono haw pena'yr wanupe. Nezewegatete zaneru ywate har umur putar Wekwe Puràg teko wanupe a'e nehe no, aze teko wenoz izupe a'e wà nehe.

— Pezepu hemiruze'eg romo hekon Zezuz a'e, i'i amo wà

14 Amo 'ar mehe amo tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har ur Zezuz pyr kury, uzemukatu kar pà izupe kury. Nupuner kwaw uze'egaw rehe a'e, ta'e hekwe ikatu 'ym ma'e numuze'eg kar kwaw a'e xe. Umuhem kar Zezuz izuwi, imukatu pà. Uzypyrog awa uze'eg pà kury. Teko ipytuhegatu hexak mehe wà. 15 I'i amo wà. — Pezepu a'e, tekwe ikatu 'ym ma'e wanuwihaw a'e, a'e ae omono ukàgaw Zezuz pe a'e. A'e rupi upuner tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi wamuhem kar haw rehe a'e, i'i mua'u uzeupeupe wà. (Pezepu her a'e, meru wanuwihaw i'i zaneze'eg rupi a'e. — Zurupari, za'e izupe.) 16 Amo a'e pe har ipurawy kar wer Zezuz pe ize'eg rehe a'e wà. — Ezapo amo ma'e hexak pyr 'ym nehe, purumupytuhegatu kar pà nehe, a'e mehe erexak kar putar Tupàn nerehe heko haw urewe nehe, i'i mua'u izupe wà. 17 Ukwaw Zezuz wama'enukwaw paw a'e. Uze'eg wanupe. — Teko amo ywy rehe har a'e wà, aze uzemuza'aza'ak a'e wà nehe, aze amo uzemono'og xe a'e wà nehe, aze amogwer uzemono'og pe pe a'e wà nehe, wànàm wàmàtyry'ym pà a'e wà nehe, a'e mehe uzemumaw putar paw rupi a'e wà nehe, uzezukazuka pà a'e wà nehe. Aze teko uzàmàtyry'ym wànàm wà nehe, uhàuhàz putar wà nehe. 18 A'e rupi aze Zurupari hemiruze'eg uzeàmàtyry'ym wà nehe, a'e mehe uzemumaw putar wà nehe. — Eremuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi ne, ta'e Pezepu umur ukàgaw newe a'e xe, peze peiko ihewe. Penemu'em nezewe, ta'e Zurupari numuhem kar pixik kwaw wemiruze'eg puruwi a'e wà xe, (ta'e a'e ae omono kar purehe a'e wà xe). 19 Penemimu'e a'e wà no, umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi a'e wà no. Mo ikàgaw rupi umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi a'e wà. Penemimu'e a'e ae ukwaw kar penemu'emaw teko wanupe nezewe a'e wà. 20 Nan kwaw nezewe. Tupàn umur ukàgaw ihewe, a'e rupi amuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi ihe. A'e rupi pekwaw Tupàn ikàgaw pepyr ihemaw pe kury. Pekwaw ipureruze'egaw ihemaw no.

21 Awa ikàg ma'e a'e, ume'egatu iko wàpuz rehe, uzekaiw katu uma'e rehe. A'e mehe amo na'imunar kwaw ima'e rehe izuwi a'e wà nehe. 22 Aze ur awa ikàg wera'u ma'e a'e nehe, aze uzàmàtyry'ym tàpuz izar heityk pà nehe, a'e awa ikàg wera'u ma'e weraha putar ima'e izuwi a'e nehe.

23 Aze teko nuiko kwaw heremiruze'eg romo a'e wà nehe, wiko heàmàtyry'ymar romo a'e wà nehe. Aze nahepytywà kwaw poromono'og mehe a'e wà nehe, a'e mehe upurumuhàmuhàz ma'e romo wanekon a'e wà nehe. — Tekwe iaiw ma'e upuner nerehe uzewyr haw rehe a'e nehe, i'i Zezuz a'e kury.

Tekwe ikatu 'ym ma'e weko awer pe izewyr haw

24 Uze'eg wi wanupe. — Aze tekwe ikatu 'ym ma'e uhem amo awa wi nehe, wata oho ywy rehe 'y heta 'ymaw rehe nehe, weko àwàm ipyahu ma'e hekar pà nehe. Aze nuexak kwaw nehe, uze'eg putar uzeupe nehe, — Hà, azewyr putar hereko awer pe ihe nehe kury, a'e heremizarer pe ihe nehe kury, i'i putar uzeupe nehe. 25 Na'e uzewyr putar oho weko awer pe nehe. — Hà, amo upeir katu xe ihewe a'e, i'i putar uzeupe nehe. 26 Na'e uhem wi putar oho amo 7 tekwe ikatu 'ym ma'e iaiw wera'u ma'e wanekar pà nehe. Weruzewyr waneruwà weko haw pe wà kury, uzepyr wamuigo kar pà wà kury. A'e rupi a'e awa a'e nehe, a'e tekwe ikatu 'ym ma'e wanereko har a'e nehe, ima'eahy

wera'u putar a'e nehe kury, he'o wera'u putar a'e nehe no.

— Hurywete Tupàn ze'eg henu har a'e wà, i'i Zezuz a'e kury

27 Ize'eg pawire amo kuzà a'e pe har uze'eg izupe kury. — Hurywete kuzà nemuzexak kar arer 'y, nemukamu kar arer 'y, i'i izupe.

28 — Hurywete wera'u Tupàn ze'eg henu har a'e wà, heruzar har a'e wà, i'i Zezuz izupe, kuzà pe. — Ezapo ma'e Tupàn ikàgaw hexak kar pà urewe, i'i teko Zezuz pe wà.

— Ezapo ma'e Tupàn ikàgaw hexak kar pà urewe, i'i teko Zezuz pe wà

29 Teko uzemono'og Zezuz izywyr wà. A'e rupi uze'eg wanupe. — Azeharomoete teko ko 'ar rehe har a'e wà, ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà. Uzapo kar hexak pyr 'ym waiko ihewe wà, ta'e ipurexak wer Tupàn ikàgaw rehe wà xe. Nuexak kwaw wà nehe. Zon pe uzeapo ma'e kwer zutyka'i wexak putar wà nehe. Zon a'e, na'iruz 'ar umumaw ipirahu rie pe upyta pà a'e. 30 Uhem ipirahu rie wi na'iruz 'ar paw ire. Wexak kar Tupàn ikàgaw oho Nin taw pe har wanupe. A'e rupi uzeruzar hehe wà. Nezewegatete ihe Awa ta'yr ihe nehe no, aexak kar putar Tupàn ikàgaw teko ko 'ar rehe har wanupe ihe nehe no. Ta'e akweraw wi putar hemàno re ihe nehe no xe, na'iruz 'ar paw ire ihe nehe no xe. 31 Amo 'ar mehe nehe, Tupàn umume'u putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e purupe a'e nehe. A'e 'ar mehe nehe, amo tuwihaw kuzà a'e nehe, amo ywy rehe har wanuwihaw a'e nehe, upu'àm putar a'e nehe, umume'u putar ko 'ar rehe har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe. Ta'e kwehe mehe a'e kuzà a'e xe, muitea'u wata oho Xàrumàw ze'eg henu pà a'e. Ihe aiko xe ihe. Hekàg wera'u Xàrumàw wi ihe. 32 A'e 'ar mehe nehe, Nin taw pe har umàno ma'e kwer ukweraw putar a'e wà nehe, umume'u putar penemiapo kwer a'e wà nehe, ta'e upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re a'e wà xe, Zon ze'eg henu mehe a'e wà xe. Ihe aiko xe ihe. Hekàg wera'u Zon wi ihe.

Naximono kwaw tatainy kawaw iwy pe zane

33 Uze'eg wi wanupe. — Aze amo umunyk tatainy nehe, numim kwaw nehe, nomono kwaw kawaw iwy pe nehe. Omono ywate nehe, a'e rupi teko wexak putar tàpuz me wixe ma'e a'e wà nehe. 34 Peneha nuzawy kwaw tatainy penetekwer pe. Aze heta tatainy, pexak katu ma'e. Aze ikatu peneha, pexak katu ma'e. Nezewegatete aze pepurapo wer tuwe Tupàn hemiapo putar haw rehe nehe, pezapo putar nehe. — Hepurapo wer hehe ihe, aze peze mua'u nehe, aze napepurapo wer kwaw hehe nehe, napezapo kwaw nehe. Hehàpyhà 'ym ma'e ài peiko putar nehe. 35 A'e rupi peme'egatu peneko haw rehe nehe. Nezewe mehe tatainy penehe har nuwew kwaw a'e nehe. 36 Aze peiko hehàpyhàgatu ma'e ài nehe, aze pepurapo wer tuwe ikatuahy ma'e rehe nehe, pezapo putar nehe.

Uze'eg Zezuz parizew wanupe a'e kury

37 Upytu'u Zezuz uze'eg ire kury. Na'e amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e ur Zezuz pe uze'eg pà wàpuz me imai'u haw rehe a'e kury. 38 Zezuz nuzepuez kwaw umai'u zanune. A'e parizew wexak izepuez 'ymaw. Ipytuhegatu hexak mehe. 39 Na'e Zezuz uze'eg izupe kury, (hapi har wanupe no). — Pe ze'eg kwehe arer kwaw par pe, pepyez katu pekawaw. Xo pepy'a zo na'ikatu kwaw pe. Ta'e ikatu 'ym ma'e rehe pema'enukwaw pe xe, puràmàtyry'ymaw rehe pema'enukwaw pe no xe. 40 He'o ma'e ài wà. Tupàn a'e, penekwe iapo arer romo penetekwer iapo arer romo hekon a'e. Penie iapo har pepirer iapo har romo hekon a'e no. 41 Aze pemono pekawaw por ma'e hereko 'ymar wanupe nehe, a'e mehe pepy'a ikatu putar Tupàn huwa rupi nehe, pekawaw ài nehe.

42 Pe ze'eg kwehe arer kwaw par pe. Pezemumikahy nehe, ta'e Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe xe. Pemono pema'e kurer Tupàn pe, te temi'u inuromo har no. Napezapo kwaw ikatu ma'e teko wanupe. Napezamutar katu kwaw Tupàn. Ikatu penemi'u kurer imono haw Tupàn pe. Aze

pezapo ikatu ma'e purupe nehe, aze pezamutar tuwe Tupàn nehe, pekatu wera'u putar izupe nezewe mehe nehe.

43 Pe ze'eg kwehe arer kwaw par pe, pezemumikahy nehe, ta'e Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe xe. Zemono'ogaw pe har pemuapyk kar tenaw ikatu wera'u ma'e rehe a'e wà. Ikatuahy nezewe mehe peme. Teko pemuawate katu ma'e me'egaw pe a'e wà no. Penurywete tuwe nezewe mehe no.

44 Tupàn uzepyk putar penehe nehe. Purutym awer hexak pyr 'ym ikwaw pyr 'ym àì peiko. Teko upyrog watym awer 'aromo ikwaw 'ym mà wà. Nezewegatete teko nukwaw kwaw ikatu 'ym ma'e rehe pema'enukwaw paw a'e wà no.

45 Amo ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e uze'eg Zezuz pe a'e kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe. — Nezewe neze'eg mehe ereze'eg zemueteahy iko urerehe ne, i'i izupe.

46 Uze'eg Zezuz izupe. — Pe ze'eg kwehe arer rehe purumu'e ma'e pe, pezemumikahy nehe, ta'e Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe no xe, ta'e ma'e ipuhuz katu ma'e purupe heraha kar har àì peiko xe. Zawaiw katu ma'e pezapo kar teko wanupe. Nupuner kwaw iapo haw rehe wà. Napepytywà kwaw iapo mehe pe wà. 47 Pezemumikahy nehe. Tupàn uzepyk putar penehe nehe. Penàmuzgwer uzuka Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà. Pe pezapo tàpuz ipuràg eteahy ma'e watym awer 'aromo. 48 A'e rupi ikatu wazuka awer peme, ta'e uzuka Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà xe, ta'e pezapo tàpuz ipuràg eteahy ma'e watym awer 'aromo pe no xe. 49 A'e rupi kwehe mehe Tupàn uze'eg nezewe uzeupe a'e. — Amono kar putar heze'eg imume'u har a'e teko wanupe ihe wà nehe, amono kar putar heze'eg heraha har ihe wà nehe no, i'i uzeupe. — Teko uzuka putar amo a'e wà nehe, upuraraw kar putar ma'erahy amo ae wanupe a'e wà nehe no. 50 A'e rupi azepyk putar teko a'e 'ar rehe har wanehe ihe nehe, ta'e uzuka heze'eg imume'u har a'e wà xe, izypy mehe, ywy iapo mehe te ko 'ar rehe a'e wà xe, i'i uzeupe.

51 Penàmuzgwer a'e wà, uzuka Apew izypy mehe a'e wà. Uzuka amo Tupàn ze'eg imume'u har tetea'u a'e wà no. Iahykaw rehe uzuka Zakari tàpuzuhu pupe a'e wà no, ma'ea'yr zuka haw huwake Tupàn rekwe huwake a'e wà no. Azeharomoete Tupàn uzepyk putar teko ko 'ar rehe har wanehe a'e nehe, ta'e wanàmuzgwer uzuka a'e Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer paw rupi a'e wà xe, (ta'e wiko wàmuz wazàwe a'e wà xe).

52 Pe ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e pe. Pezemumikahy nehe, ta'e Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe no xe. Penemimu'e nukwaw kwaw Tupàn ze'eg a'e wà. Napemu'e kwaw zepe hehe pe wà. Tupàn ze'eg kwaw paw a'e, nuzawy kwaw tàpuz a'e. Pewàpytym ukenaw. Teko nupuner kwaw wixe haw rehe ipupe wà. Napeneixe wer kwaw a'e tàpuz me. Aze amo heixe wer ipupe wà, napemuixe kar kwaw ipupe pe wà.

53 Uhem Zezuz oho a'e wi a'e kury. Na'e a'e ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà, parizew a'e wà no, wata oho hupi a'e wà no, hehe uze'eg zemueteahy pà a'e wà, hehe upuranuranu pà a'e wà. 54 Upuranu hehe wà, zawaiw katu ma'e imume'u kar pà izupe wà. — Aze ru'u uzawy putar uze'eg a'e nehe. Aze uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e nehe, a'e mehe xiuka kar putar tuwihaw wanupe zane nehe, i'i uzeupeupe wà, izupe uze'eg 'ym pà wà.

12

Zezuz uze'eg typy'ak imuapiruru kar haw wemimu'e wanupe a'e kury

1 Teko tetea'u uzemono'og a'e pe Zezuz ze'eg henu pà a'e wà. Utyrytyryk waiko uzehezehe wà, upyropyrog pà uzehezehe wà. Uzypyrog Zezuz wemimu'e wanupe uze'eg pà a'e kury. — Aze xiapo typy'ak nehe, ximono imuapiruru kar haw inuromo nehe. A'e mehe iapiruru typy'ak zanewe. Imuapiruru kar haw pixika'i ma'e umuapiruru kar typy'ak tetea'u a'e. Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e wà. — Ureruzar katu ze'eg kwehe arer ure, i'i teko wanupe. Wapy'a pe ima'enukwaw

ikatu 'ym ma'e rehe wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e ikwaw kar 'ym pà purupe wà. Wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e, nuzawy kwaw typy'ak imuapiruru kar haw a'e. Na'arewahy teko tetea'u uzapo putar ikatu 'ym ma'e wazàwe a'e wà nehe no. 2 Ma'e imim pyrer uzexak kar putar paw rupi nehe. Ma'e ikwaw pyr 'ym uzekwaw kar putar nehe no. 3 Peze'eg awer ipytun mehe arer uzenu kar putar 'ar romo a'e nehe. Ma'e penemimume'u kwer tàpuz me arer penewowo mehe arer uzemume'u kar putar taw mytepe a'e nehe. Teko uhapukaz putar a'e ma'e imume'u pà wà nehe, tàpuz 'aromo upu'àm putar uhapukaz pà wà nehe.

Pekyze Tupàn wi nehe

4 Uze'eg wi teko wanupe. — Ko ma'e amume'u putar peme kury hemyrypar wà. Pekyze zo penetekwer izuka har wanuwi nehe. Ta'e nupuner kwaw amo ae ma'e peme iapo haw rehe a'e wà nehe xe. Nupuner kwaw penekwe izuka haw rehe wà nehe. 5 Pekyze katu Tupàn wi nehe, ta'e pezuka re a'e nehe, upuner pemono kar haw rehe tatahu pe a'e nehe xe. Azeharomoete pekyze izuwi nehe, a'e peme.

6 Pixika'i wiràmiri a'e wà. Nahekuzar katu kwaw wà. Tupàn naheharaz kwaw wanuwi. Ni pitài wiràmiri wi naheharaz kwaw a'e. 7 Te pe'aw peàkàg rehe har Tupàn upapar a'e. Pekyze zo nehe, ta'e pekatu wera'u wiràmiri wanuwi Tupàn pe pe xe.

Tuwe Zezuz hemimu'e umume'u hemiruze'eg romo weko haw wà nehe

8 Uze'eg wi teko wanupe. — Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Aze amo uze'eg nezewe teko wanuwa rupi nehe, — Aiko Zezuz hemiruze'eg romo ihe, aze i'i nehe, nezewegatete amume'u putar heremiruze'eg romo heko haw ihe nehe no, Tupàn heko haw pe har wanuwa rupi ihe nehe no. 9 — Naiko kwaw Zezuz hemiruze'eg romo ihe, aze amo i'i teko wanuwa rupi nehe, nezewegatete amume'u putar heremiruze'eg 'ym romo heko haw ihe nehe no, Tupàn heko haw pe har wanuwa rupi ihe nehe no.

10 Aze amo uze'eg zemueteahy herehe nehe, Tupàn umunàn putar ize'eg awer izuwi nehe, aze a'e teko izewyr wer Tupàn pe nehe. Aze uze'eg zemueteahy Tekwe Puràg rehe nehe, Tupàn numunàn kwaw izuwi nehe. Naheharaz kwaw ize'eg awer wi nehe. Uzepyk putar hehe nehe.

11 Aze teko peneraha zemono'ogaw pe wà nehe, penemiapo kwer imume'u mua'u pà tuwihaw wanupe nehe, pezemumikahy zo nehe. — Ma'e a'e putar wanupe nehe, peze zo pezeupe nehe. Pekyze zo wanuwi nehe. 12 Ta'e Tekwe Puràg uhem putar pepy'a pe a'e 'ar mehe a'e nehe xe, pemuze'eg kar pà a'e nehe xe.

— Peiko zo ma'e tetea'u iputar har romo nehe, i'i Zezuz a'e kury

13 Uze'eg awa a'e pe har Zezuz pe a'e kury. — Purumu'e ma'e, i'i izupe. — Eze'eg heryky'yr pe nehe. Ureru umàno kwez kury. Wezar uma'e paw kwez heryky'yr pe kury. Wezar uiwy izupe no. Naheta kwaw ma'e ihewe. — Emono nema'e kurer nerywyr pe nehe, ere izupe nehe, i'i a'e awa Zezuz pe.

14 Uze'eg Zezuz izupe kury. — Ne ty, mo umur ukàgaw ihewe, mo umume'u kar agwer ma'e ihewe, i'i izupe.

15 Na'e uze'eg wi teko nànàn kury. — Peme'egatu pepy'a rehe kury. Peiko zo ma'e tetea'u iputar har romo nehe. Amo awa uze'eg ru'u nezewe uzeupe a'e. — Hemetarer katu ma'e romo aiko ihe, a'e rupi hereko haw ikatuahy ihewe kury. Namàno kwaw ko 'ar rehe ihe kury, i'i ru'u uzeupe. Hemu'em uzeupe a'e.

16 Umume'u ko ma'emume'u haw wanupe a'e kury. — Amo hemetarer katu ma'e iziwy rehe i'a tetea'u hemitygwer izupe. 17 Uzypyrog nezewe uze'eg pà uzeupe a'e. — Kwa, naheta kwaw tàpuz heremi'u ràm imonokatu haw ihewe, i'i uzeupe. — Ma'e azapo putar nehe. 18 Pixika'i hema'e hyru kury, heràpuz kury. A'e rupi aityk putar hema'e hyru nehe, amo tàpuz uhua'u ma'e iapo pà nehe, hema'e paw imonokatu àwàm romo nehe. 19 Na'e a'e putar hezeupe nehe. — Kwa, ma'e paw ikatuahy ihewe kury, a'e putar hezeupe nehe, i'i uzeupe. — Uhyk

tuwe ma'e ihewe kury. Kwehe naputar kwaw amo ma'e ihe nehe. Apytu'u putar hema'ereko re nehe. Amai'u putar nehe, win i'u pà nehe no, ikatuahy putar hereko àwàm ihewe nehe, i'i uzeupe. 20 Na'e uze'eg Tupàn wà izupe kury. — He'o ma'e romo ereiko ne. Kutàri pyhaw eremàno putar nehe kury. Mo upyhyk putar nema'e neremimonokatu kwer uzeupe nehe, i'i Tupàn izupe.

21 — Hemetarer katu ma'e uze'eg nezewe a'e wà. — Kwa, areko ma'e tetea'u ihe kury. Apyhyk wi amo nehe, i'i uzeupe wà. Tupàn i'i putar izupe. — Nerereko pixik kwaw ma'e ne. Hemetarer 'ym ma'e ài ereiko heruwa rupi ne, i'i putar Tupàn izupe nehe. — Ta'e tàrityka'i eremàno putar nehe xe, i'i putar izupe.

— Pezeruzar Tupàn rehe nehe, i'i Zezuz a'e kury

22 Na'e uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe kury. — A'e rupi amume'u putar ko ma'e peme kury. — Ma'e a'u putar nehe. Naheta kwaw temi'u ihewe nehe, peze zo nehe. — Ma'e amunehew putar nehe. Naheta kwaw heropoz hekamir ihewe nehe, peze zo nehe. 23 Ta'e nazaiko kwaw temi'u rehe zutyka'i xe. Zanereko haw ikatu wera'u zaneremi'u wi. Zaneretekwer ikatu wera'u zanekamir wi. 24 Peme'e wiràmiri wanehe nehe. Nuzutym kwaw ma'eà'yz a'e wà. Nomono'og kwaw ma'e'a kwer wà. Nuzapo kwaw tàpuz wemi'u ràm imonokatu àwàm romo wà. Tupàn opoz a'e wà. Pekatu wera'u Tupàn pe wiràmiri wanuwi. 25 Ma'enugar teko upuner weko haw imupukua'u haw rehe a'e. Ni amo nupuner kwaw a'e. A'e rupi naxikwaw kwaw zanereko haw 'ar nànàgatu har zane. 26 Napepuner kwaw ni pezemuigo kar haw rehe. Pema'enukwawahy zo amo ae ma'e rehe nehe. Ta'e napepuner pixik kwaw agwer ma'e iapo haw rehe nehe xe. 27 Peme'e ma'eputyr rehe nehe. Hezuz e a'e. Numa'ereko kwaw. Nuzapo kwaw ukamir uzeupe. Xàrumàw heta kamir ipuràg eteahy ma'e a'e. Ikamir na'ipuràg eteahy kwaw ma'e putyr zàwe a'e. Hemetarer katu ma'e romo Xàrumàw a'e. Ma'e putyr ipuràg eteahy wera'u ikamir wi. 28 Ka'akyr hezuz xe kutàri. Pyhewe ximonohok putar zaha nehe, heityk pà tata pupe nehe. Tupàn ae a'e, uzekaiw ka'akyr rehe a'e, ipuràg eteahy ma'e romo iapo pà iputyr pupe a'e. Aipo nuzekaiw kwaw penehe nehe, pema'e ràm imono pà peme nehe. Pixika'i hehe pezeruzar haw. 29 A'e rupi pema'enukwaw tetea'u zo pema'e rehe nehe. — Ma'e a'u putar nehe, ma'e amunehew putar nehe, peze zo nehe. — Naheta kwaw temi'u ihewe nehe, naheta kwaw kamir ihewe nehe, peze zo nehe. 30 Ta'e Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e ima'enukwaw tetea'u agwer ma'e rehe tuweharupi a'e wà. Naheta kwaw agwer ma'e peme. Nuhyk kwaw peme. Penu ywate har ukwaw a'e ma'e ihyk 'ymaw a'e. 31 A'e rupi, ezapo Tupàn hemiapo putar haw ràgypy izupe nehe, amo ma'e iapo haw wi nehe, a'e re umur putar ma'e neremimutar newe upaw rupi a'e nehe kury.

Pemonokatu temetarer ywate har nehe

32 Uze'eg wi teko wanupe. — Pekyze zo ma'e wi nehe, heremiruze'eg wà. Ta'e penu ywate har ipurumur wer ukàgaw rehe peme a'e xe. 33 Peme'eg pema'e paw peho amogwer wanupe nehe. Pemono hekuzar amo wanupe nehe, ma'e hereko 'ymar wanupe nehe. Pemonokatu zo temetarer ko ywy rehe har pezeupe nehe. Pemonokatu temetarer ywate har zàwenugar pezeupe nehe. Heta tetea'u putar nezewe mehe nehe, ta'e na'imunar kwaw amo hehe nehe xe, ta'e hahok nupuner kwaw imuaiw paw rehe a'e wà nehe xe. 34 Aze pereko temetarer tetea'u ko ywy rehe nehe, pema'enukwaw tetea'u putar hehe nehe. A'e rupi napepurapo wer kwaw Tupàn hemiapo putar haw rehe nehe. Pema'enukwaw tuwe Tupàn hemiapo putar haw rehe nehe. Nuzawy kwaw temetarer ywak rehe har zàwenugar peme a'e nehe.

Zezuz umume'u uma'ereko ma'e ume'egatu ma'e wanehe ma'emume'u haw a'e kury

35 Uze'eg wi teko wanupe. 36 Aze awa hemetarer katu ma'e oho zereko haw pe mai'u haw pe a'e nehe, wezar putar

wemiruze'eg uma'ereko ma'e wàpuz me a'e wà nehe. Aze hemiruze'eg ikatu ma'e romo wanekon wà nehe, upyta putar hàpuz me wà nehe, uzar hàro pà wà nehe. 37 Uhem mehe wazar uhapukaz putar wanupe nehe. Na'arewahy hemiruze'eg uwàpytymawok putar uken izupe wà nehe, ta'e wàrogatu uzar a'e wà nehe xe, uker 'ym pà a'e wà nehe xe. 38 Hurywete putar uzar izewyr haw rehe a'e wà nehe, ta'e wazar a'e ae uzapo putar ikatu ma'e wanupe a'e nehe xe. -Peapyk ty wà, azapo putar temi'u peme ihe nehe, i'i putar wanupe nehe, ta'e wàrogatu a'e wà xe. Pyhaw pyaze mehe uhem putar ru'u wà a'e nehe. Hemiruze'eg wàrogatu putar uker 'ym pà a'e wà. A'e rupi ikatu putar uzar pe a'e wà nehe. Wazar uzapo putar ikatu ma'e wanupe nehe. Hurywete putar a'e wà nehe no. Peiko a'e uma'ereko ma'e wazàwe pe nehe ty wà. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Peàrogatu hezur àwàm nehe, heremiapo putar haw iapo pà tuweharupi nehe. 39 Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe. Aze tàpuz zar ukwaw ma'e rehe imunar ma'e tur àwàm 'ar a'e nehe, numuixe kar pixik kwaw wàpuz me a'e nehe. Numumunar kar kwaw uma'e rehe nehe. 40 Pe nehe no ty wà, pezemuàgy'ygatu nehe no ty wà, ta'e azewyr putar tuwà ihe nehe xe. Napekwaw kwaw hezur àwàm 'ar. Peàrogatu hezur àwàm nehe. Aze amo 'ar mehe peze nezewe nehe. — Nur kwaw kutàri nehe, aze peze nehe, aze ru'u azur putar a'e 'ar mehe ihe nehe.

Zezuz umume'u mokoz uma'ereko ma'e wanehe ma'emume'u haw a'e kury

41 Na'e Pet upuranu Zezuz rehe a'e kury. — Urezar, i'i izupe. — Mo pe eremume'u ko ma'emume'u haw ne. Aze ru'u eremume'u neremimu'e wanupe. Aze ru'u eremume'u teko nànàn ne, i'i izupe.

42 Na'e uze'eg Zanezar izupe. — Mo wiko uma'ereko ma'e ikatu ma'e romo a'e. Aze ikatu a'e nehe, izar umuzekaiw kar putar wàpuz rehe a'e nehe. — Emono temi'u amogwer uma'ereko ma'e wanupe nehe, aze ima'uhez a'e wà nehe, i'i putar izar izupe nehe. 43 Aze uzapo a'e ma'e nehe, uzar ma'e rehe uzekaiw katu pà nehe, hurywete putar uzar tur mehe nehe. 44 Izar a'e nehe, umuzekaiw kar putar uma'e rehe paw rupi azeharomoete nehe, uiwy rehe paw rupi nehe no.

45 Aze a'e uma'ereko ma'e i'i uzeupe nehe: Kwa, iàrew tuwe hezar tur àwàm a'e, aze i'i uzeupe nehe, aze uzypyrog amo uma'ereko ma'e wapetek pà nehe, aze upetek awa wà nehe, aze upetek te kuzà wà nehe no, aze umai'u tetea'u nehe, aze u'u win uka'u pà nehe, a'e mehe nuàro kwaw uzar tur àwàm nehe. 46 Izar uhem putar wà a'e nehe. Uma'ereko ma'e nukwaw kwaw i'ar a'e. Izar uzuka putar a'e awa a'e nehe, ipei'ài'àg pà a'e nehe, ize'eg heruzar 'ymar ài a'e nehe. 47 Uma'ereko ma'e a'e, aze ukwaw uzar hemiapo putar haw a'e nehe, aze nuzemuàgà'ym kwaw nehe, aze nuzapo kwaw kwez uzar hemiapo putar haw nehe, izar uzepyk putar hehe a'e nehe, ipetepetek pà a'e nehe. 48 Amo ae uma'ereko ma'e a'e, aze nukwaw kwaw uzar hemiapo putar haw a'e nehe, aze uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, izar nupetepetekahy kwaw nehe. Mewe katu zo upetepetek putar nehe. Uma'ereko ma'e a'e, aze izar omono ma'e tetea'u izupe nehe, ma'e tetea'u wenoz putar izupe nehe. Aze nomono kwaw ma'e tetea'u izupe nehe. Nuenoz kwaw ma'e tetea'u izupe nehe.

Azemumikahy ihe kury, i'i Zezuz a'e kury

49 Uze'eg wi teko wanupe. Azur ko ywy rehe ihe, tata imunyk pà ywy rehe ihe. Aze mo ukaz paw kury, ikatu mo ihewe. 50 Azemumikahy tuweharupi ihe kury, ta'e apuraraw putar ma'erahy ihe nehe xe. Aze awa uzemuzahazahak kar a'e, wixe 'y pupe a'e. Nezewegatete aixe putar a'e ma'erahy pupe ihe nehe no. 51 — Erezur puràmàtyry'ym 'ymaw herur pà ne, aipo peze peiko. Nan kwaw pa. Puràmàtyry'ymaw arur ihe. 52 Aze 5 teko heta uzeànàm romo wà nehe, uzemuza'aza'ak putar wà nehe. Na'iruz uzemono'og putar xe a'e wà nehe. Mokoz uzemono'og putar pe pe a'e wà nehe no. A'e mokoz teko uzàmàtyry'ym putar a'e na'iruz teko a'e wà nehe. A'e na'iruz teko uzàmàtyry'ym putar a'e mokoz teko a'e wà nehe no. 53 Awa uzàmàtyry'ym putar wa'yr a'e wà nehe. Wana'yr uzàmàtyry'ym putar u a'e wà nehe no. Kuzà uzàmàtyry'ym

putar umemyr a'e wà nehe no. Wamemyr uzàmàtyry'ym putar uhy a'e wà nehe no. Kuzàgwer uzàmàtyry'ym putar umemytaty a'e wà nehe no. Wamemytaty uzàmàtyry'ym putar umehy a'e wà nehe no.

Napekwaw kwaw ma'e ko 'ar rehe uzeapo ma'e kwer, i'i Zezuz

54 Uze'eg Zezuz teko wanupe a'e. — Ywàkun tur haw hexak mehe, — Àmàn ukyr putar nehe kury, peze izupe. Ukyr tuwe. 55 Ywytu kwarahy hemaw awyze haw wi ihem mehe, — Haku putar nehe, peze izupe. Haku tuwe a'e re. 56 Tupàn ze'eg heruzar mua'u har romo peiko. Pekwaw ma'e uzeapo àwàm ywak rehe ywy rehe peme'e mehe. Màràzàwe tuwe napekwaw kwaw ma'e ko 'ar rehe har uzeapo ma'e kwer. Màràzàwe tuwe napekwaw kwaw Tupàn hemiapo kwer ko 'ar rehe har.

Pezemuawyze kar Tupàn pe nehe, i'i Zezuz

57 Uze'eg wi teko wanupe. Màràzàwe tuwe napekwaw kwaw ikatu ma'e iapo haw. 58-59 Aze pezapo ikatu 'ym ma'e amo awa pe nehe, a'e awa i'i putar peme nehe,

Amume'u putar neremiapo kwer aha tuwihaw pe nehe. A'e mehe tuwihaw nemono putar zauxiapekwer wanupe nehe. Zauxiapekwer nemunehew kar putar zemunehew paw pe a'e wà nehe. — Aze eremur temetarer ihewe nehe, xo a'e mehe zo urumuhem kar putar zemunehew paw wi ihe nehe, i'i putar a'e awa peme nehe. Ma'e peze putar izupe nehe. Kwa, nan kwaw pa, amono putar temetarer newe tàrityka'i ihe nehe kury, peze putar izupe nehe, ta'e napeho wer kwaw zemunehew paw pe nehe xe, i'i Zezuz wanupe. (Nezewegatete teko uzemuawyze kar putar Tupàn pe wà nehe. A'e mehe Tupàn nuzepyk kwaw wanehe nehe. Nomono kar kwaw tatahu pe wà nehe.)

13

— Pezewyr ikatu 'ygwer wi nehe, i'i Zezuz

1 A'e 'ar mehe teko uhem wà Zezuz pyr a'e wà. Umume'u ma'e izupe wà. — Amo 'ar mehe amo Karirez ywy rehe har a'e wà, uzuka ma'ea'yr oho Tupàn hàpuzuhu pe a'e wà. Karirez ywy rehe har na'ikatu kwaw tuwihaw Pirat pe a'e wà, a'e rupi Pirat omono kar zauxiapekwer a'e pe a'e wà. — Pezuka a'e Karirez ywy rehe har pe wà nehe, i'i wanupe. A'e rupi uzuka oho wà, i'i teko Zezuz pe wà. 2 Uze'eg Zezuz wanupe kury. — Màràzàwe tuwe umàno nezewe wà. Aipo iaiw wera'u amogwer Karirez rehe har wanuwi a'e wà. 3 Nan kwaw ty wà. Aze napezewyr kwaw penemiapo kwer ikatu 'ygwer wi nehe, pemàno putar wazàwe pe nehe no. 4 Amo 18 teko umàno kwez a'e wà no, ta'e tàpuz aiha katu ma'e u'ar wa'aromo a'e xe, Xirue taw pe a'e xe. Aipo iaiw wera'u amo Zeruzarez tawhu pe har wanuwi a'e wà. 5 Nan kwaw pa. Aze napezewyr kwaw penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe, pemàno putar wazàwe pe nehe no.

Zezuz umume'u ma'ywa 'yw i'a 'ym ma'e rehe ma'emume'u haw a'e kury

6 Na'e Zezuz uze'eg wà wanupe kury, ma'emume'u haw imume'u pà kury. — Heta ma'ywa 'yw amo awa ko pe a'e. Opo'o zepe i'a kwer oho a'e pe. Na'i'a kwaw. 7 Na'e i'i oko rehe uzekaiw ma'e pe kury. — Na'iruz kwarahy amumaw xe hezur pà i'a kwer hekar pà ihe. Naexak pixik kwaw. Ezuhaw imugwaw pà nehe, ta'e ma'ywa 'yw o'ok ikatu haw ywy wi a'e xe, i'i izupe.

8 Na'e uze'eg ima'e rehe uzekaiw ma'e izupe a'e. — Tuwe rihi, tuwe umumaw amo kwarahy u'àz pà nehe. Amuapirupiru putar ywy izypy pe nehe, amono putar ma'erepuxi ku'i kwer imu'a kar har izypy pe nehe no. 9 Aze i'a u'ar mehe nehe, ikatu nezewe mehe nehe. Aze na'i'a kwaw nehe, ezuhaw kar nehe, i'i uzar pe.

Zezuz umukatu kuzà wata 'ym ma'e a'e kury

10 Mytu'u haw 'ar mehe upurumu'e Zezuz 'àm a'e, zutew wazemono'ogaw pe a'e. 11 Amo kuzà a'e pe hekon a'e. 18 kwarahy wereko uma'eahy romo. Tuweharupi ima'eahy. Ta'e wereko tekwe ikatu 'ym ma'e uzehe a'e xe. Wata iko uzepepog mà, upu'àm 'ym mà. 12 Hexak mehe Zezuz uhapukaz a'e. — Uhem nema'eahy haw kwez newi kury, i'i izupe.

13 Opokok hehe. Na'arewahy upu'àm
kury. Uze'egatu Tupàn rehe. 14 Zemono'ogaw
pe pureruze'eg ma'e wikwahy Zezuz pe a'e,
ta'e upurumukatu mytu'u haw 'ar mehe
a'e xe. — Uma'ereko kwez mytu'u haw 'ar
mehe a'e, ze'eg kwehe arer heruzar 'ym
pà a'e, i'i uzeupe. Na'e uze'eg a'e tuwihaw
teko wanupe kury. — Ximumaw 6 'ar
zanema'ereko pà zane. Xo a'e 'ar mehe
pezur xe pezemukatu pà nehe. Pezur zo
mytu'u haw 'ar mehe nehe, i'i wanupe.
15 Na'e Zanezar uze'eg wanupe kury. —
Tupàn ze'eg heruzar mua'u har romo peiko
pe. Pemume'u amo ma'e penemiapo ràm.
Pezapo amo ae ma'e. Peraha peneimaw
'y pe mytu'u haw 'ar mehe, wamui'u kar
pà. 16 Ko kuzà a'e, Àmàrààw izuapyr
romo hekon a'e. Zurupari umumaw 18
kwarahy ma'erahy ipuraraw kar pà izupe
a'e. Aipo na'ikatu kwaw mytu'u haw 'ar
mehe imukatu haw Tupàn pe a'e, i'i ahyahy
wanupe.
17 Iàmàtyry'ymar imaranugar ize'eg henu
mehe wà. Amogwer teko a'e wà, hurywete
a'e wà, ta'e uzapo ikatu ma'e a'e xe.

Zezuz umume'u ma'eà'yz rehe ma'emume'u haw a'e kury

18 Uze'eg wi teko wanupe. — Ma'e
nuzawy kwaw Tupàn pureruze'egaw a'e.
19 Tupàn pureruze'egaw nuzawy kwaw
ma'eà'yz pixika'i ma'e mutar her ma'e a'e
wà. Awa utym oho oko pe. Hezuz kury.
I'yw itua'u kury. Wiràmiri uzapo waity
hàkà rehe wà.

Uze'eg Zezuz typy'ak imuapiruru kar haw rehe a'e kury

20 Upuranu wi Zezuz teko wanehe. —
Ma'e nuzawy kwaw Tupàn pureruze'egaw
a'e. Pixika'i izypy mehe. Uhua'u amo
'ar ipawire. 21 Kuzàgwer a'e wà, omono
typy'ak imuapiruru kar haw pixika'i ma'e
typy'ak inuromo a'e wà. Iapiruru tuwe
typy'ak tetea'u.

Uze'eg Zezuz uken pixika'i ma'e rehe a'e kury

22 Na'e wata Zezuz oho taw nàn a'e, upu-
rumu'e pà a'e. Wata oho Zeruzarez tawhu
kutyr kury. 23 Amo upuranu hehe. — Ure-
zar, i'i izupe. — Màràn teko Tupàn upyro
putar a'e wà nehe. Aze ru'u xo màràn teko
zo upyro putar a'e wà nehe, i'i izupe. Na'e
uze'eg Zezuz izupe.
24 Ezeagaw nereixe pà uken pixika'i ma'e
rupi nehe. Ta'e teko tetea'u uzeagaw putar
hupi wixe pà wà nehe xe. Nupuner kwaw
wà nehe.
25 Tàpuz zar upu'àm putar nehe,
uwàpytym putar uken nehe. — Urereixe
wer ty, peze putar zepe izupe nehe. —
Ewàpytymawok uken nehe ty, peze putar
zepe izupe nehe. — Napukwaw kwaw
ihe, ma'e wi pezur, i'i putar peme nehe.
26 — Kwa, urumai'u nepyr ure, peze putar
zepe izupe nehe, — Erepurumu'e urereko
haw pe ne, peze putar zepe izupe nehe.
27 — Napukwaw kwaw ihe, napeiko kwaw
heremiruze'eg romo pe, i'i putar peme
nehe. — Petyryk ihewi nehe, ta'e ikatu 'ym
ma'e iapo har romo peiko pe xe, i'i putar
peme nehe. 28 A'e 'ar mehe nehe, pexak
putar penàmuz pe wà nehe: Àmàrààw, Izak,
Zako. Pexak putar Tupàn ze'eg imume'u
har kwehe arer paw rupi pe wà nehe no.
Wiko putar Tupàn heko haw pe a'e wà
nehe. Napeixe kwaw wapyr nehe. Katu pe
pezai'o katu putar penàzgyrygyryz pà nehe.
29 Teko ywy nànànar a'e wà nehe, oho
putar Tupàn pyr wà nehe. Wiko putar
heko haw pe wà nehe. 30 Taikwepe har
wiko putar tenataromo har romo a'e nehe.
Tenataromo har wiko putar taikwepe har
romo a'e nehe.

Uzemumikahy Zezuz Zeruzarez tawhu pe har wanehe a'e kury

31 A'e 'ar mehe amo ze'eg kwehe arer
kwaw par parizew her ma'e ur Zezuz pyr
a'e wà, izupe uze'eg pà a'e wà. — Eho xe wi
nehe ty, ta'e Ero ipuruzuka wer nerehe a'e
xe, i'i izupe wà.
32 Uze'eg Zezuz wanupe. — Ero a'e,
awara ài hekon a'e. Peze'eg peho izupe
nehe. — Zezuz umuhem kar tekwe ikatu
'ym ma'e puruwi a'e wà, upurumukatu
oho iko a'e wà no. Kutàri uma'ereko
iko a'e. Pyhewe uma'ereko putar a'e
nehe no. Na'iruz 'ar pawire umumaw
putar uma'ereko haw a'e nehe, peze peho
Ero pe nehe, heze'eg imume'u pà nehe.
33 Ata wiwi putar aha nezewe heata awer

zàwegatete nehe: kutàri, pyhewe, pyhegwepe nehe no. Na'ikatu kwaw Tupàn ze'eg imume'u har zuka haw amo ae taw pe. Xo Zeruzarez pe izuka haw ikatu teko wanupe.

34 Pe Zeruzarez tawhu pe har pe ty wà, pe Zeruzarez tawhu pe har pe ty wà, pezuka Tupàn ze'eg imume'u har pe wà, pezapizapi ize'eg herur har ita tetea'u pupe pe wà no, wazuka pà pe wà no. Tuweharupi hepuruàzuwàn wer zepe penehe ihe. Zapukaz omonokatu umemyr upepo iwy pe. Nezewegatete ihe no, heporomonokatu wer zepe penehe ihe no. Naheputar kwaw pe. 35 Iaiw putar peneko haw. Aha putar pewi ihe nehe. Kwehe naherexak kwaw pe nehe. Amo 'ar mehe peze'eg putar nezewe nehe, — Tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e izupe nehe, Zanezar her rehe ur ma'e pe nehe, peze putar nehe. A'e 'ar mehe herexak wi putar pe nehe.

14

Zezuz umukatu amo ima'eahy ma'e a'e kury

1 Mytu'u haw 'ar mehe Zezuz umai'u oho amo tuwihaw hàpuz me a'e kury. Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e wanuwihaw romo hekon a'e. Teko a'e pe har ume'egatu Zezuz rehe wà. 2 Na'e ur amo awa Zezuz pyr a'e kury. Izywa hezun a'e. Hetymà hezun a'e no. 3 Uze'eg Zezuz ze'eg kwehe arer kwaw par wanupe, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e wanupe no. — Ma'in ze'eg kwehe arer a'e, i'i wanupe. — Aipo teko upuner upurumukatu haw rehe mytu'u haw 'ar mehe a'e wà, i'i wanupe, wanehe upuranu pà.

4 Nuze'eg kwaw izupe wà. A'e rupi Zezuz umukatu a'e awa. Omono kar a'e wi.

5 Aze peneimaw u'ar 'yzygwar pupe mytu'u haw 'ar mehe nehe, aipo napemuhem kar kwaw a'e wi nehe, 'yzygwar wi nehe, i'i wanupe. 6 Nuze'eg kwaw izupe wà, ta'e ize'eg azeharomoete a'e xe. —

Peiko ikàg 'ym ma'e ài nehe, i'i Zezuz a'e kury

7 Umai'u zanune amo henoz pyr a'e wà, wexaexak wapyk àwàm ikatu wera'u ma'e uzeupe a'e wà. Na'e Zezuz uma'emume'u wanupe, a'e pe har nànàn.

8 Aze amo penenoz zereko haw pe mai'u haw pe wà nehe, peapyk zo apykaw ikatu wera'u ma'e rehe nehe. Ta'e ur ru'u amo henoz pyr ikàg wera'u ma'e a'e nehe xe. 9 A'e mehe tàpuz zar uze'eg putar wà peme a'e nehe. Ta'e penenoz tar romo hekon a'e xe, ta'e inugwer awa henoz tar romo hekon a'e no xe. Epu'àm eho 'àg apykaw wi nehe, ta'e tuwihaw wapyk putar hehe a'e nehe xe, i'i putar peme a'e nehe. A'e rupi pemaranugar putar nezewe mehe nehe. Peapyk putar apykaw ikatu 'ym ma'e rehe peho nehe. 10 Aze amo nerenoz mai'u haw pe nehe, eapyk apykaw ikatu 'ym ma'e rehe nehe. A'e mehe tàpuz zar uze'eg putar wà newe nehe. — Kwa, eapyk eho pe pe nehe ty, apykaw ikatu ma'e rehe nehe ty, i'i putar newe nehe. A'e rupi tàpuz izar nemuawate katu putar amogwer henoz pyr wanuwa rupi nehe. 11 Tuwihaw ikàg ma'e romo aiko ihe, aze i'i amo uzeupe a'e wà nehe, — Ikàg 'ym ma'e romo ereiko ne, i'i putar Tupàn a'e teko wanupe a'e nehe. Ikàg 'ym ma'e romo aiko ihe, aze i'i amo uzeupe a'e wà nehe, — Tuwihaw ikàg ma'e romo ereiko ne, i'i putar Tupàn a'e teko wanupe a'e nehe.

12 Na'e Zezuz uze'eg tàpuz zar pe kury. — Aze mai'u haw pezapo nehe, penoz zo pemyrypar pe wà nehe, penoz zo penywyr pe wà nehe no, penoz zo peànàm pe wà nehe no. Penoz zo penapi har hemetarer katu ma'e pe wà nehe no. Ta'e a'e penenoz wi putar amo 'ar mehe a'e wà nehe xe. A'e rupi pepyhyk putar hekuzar nehe. 13 Aze mai'u haw pezapo nehe, penoz ma'e hereko 'ymar pe wà nehe, penoz wata 'ym ma'e pe wà nehe no, penoz hetymà aikwer ma'e pe wà nehe no, penoz hehàpyhà 'ym ma'e pe wà nehe no. 14 A'e mehe Tupàn a'e, uzapo putar ikatu ma'e newe a'e nehe. Ta'e amogwer nupuner kwaw imekuzar haw rehe peme a'e wà nehe xe. Amo 'ar mehe nehe, teko ikatu ma'e wakweraw mehe wà nehe, Tupàn umekuzar putar peme a'e nehe.

Zezuz umume'u mai'u haw uhua'u ma'e rehe ma'emume'u haw a'e kury

15 Amo awa a'e pe wapyk ma'e mez
huwake wapyk ma'e uze'eg Zezuz pe a'e
kury. — Teko Tupàn hemiruze'eg wapyr
mez huwake wapyk ma'e ràm a'e wà nehe,
hurywete putar a'e wà nehe, i'i izupe.
16 I'i Zezuz izupe. — Amo awa uzapo
mai'u haw a'e. Wenoz teko tetea'u wa-
muwà a'e pe a'e wà. 17 Mai'u haw 'ar mehe
uze'eg uma'ereko ma'e pe kury. — Eze'eg
eho hereminozgwer wanupe nehe ty, i'i
izupe. — Pezur ureràpuz me mai'u haw pe
nehe ty wà, uhyk kwez kury, uhyk kwez
kury, ere wanupe nehe, i'i izupe.
18 Henoz pyr na'iho wer kwaw mai'u
haw pe wà. Uze'eg a'e awa pe wà. — Ame'eg
kar heko kwez kury. Aexak putar aha nehe
kury, a'e rupi napuner kwaw heho haw
rehe mai'u haw pe kury, i'i amo izupe.
19 Ame'eg kar 10 tapi'ak kwez ihe wà
kury, aexak putar aha ihe wà kury.
Aze ru'u uma'ereko katu wà, aha putar
wama'ereko haw hexak pà ihe nehe kury,
a'e rupi napuner kwaw heho haw rehe
mynykaw pe kury, i'i amo henoz pyrer
izupe no.
20 Heremireko kwez kury, a'e rupi na-
puner kwaw heho haw rehe kury, i'i amo
izupe no.
21 A'e rupi a'e uma'ereko ma'e uzewyr
oho uzar heko haw pe kury, uze'eg pà
izupe kury. Wikwahy tuwe izar a'e. — Eho
taw mytepe nehe kury ty, emur kar wyzài
teko xe ne wà nehe kury ty. Erur ma'e
hereko 'ymar ne wà nehe, erur ima'eahy
tuwe ma'e ne wà nehe no, erur hehàpyhà
'ym ma'e ne wà nehe no, erur wata 'ym
ma'e ne wà nehe no. A'e paw erur xe
wamumai'u kar pà ne wà nehe kury, i'i izar
izupe.
22 Nan kwehe tete uma'ereko ma'e
uzewyr uzar pe kury. — Aruzar neze'eg
kwez kury. Heta we tenaw amo wanupe,
heta we temi'u no, i'i izupe.
23 — Ehem eho taw wi nehe ty, pe rupi
nehe ty. Emur kar teko a'e pe har wà
nehe. Aze tynehem heràpuz nehe, xo a'e
mehe zo epytu'u nehe, i'i izar izupe. 24 —
Hereminozgwer izypy mehe arer a'e wà,
nu'u pixik kwaw ma'e heràpuz me a'e wà
nehe, numai'u pixik kwaw xe a'e wà nehe,
i'i izupe. — Tuwe heremimu'e heamutar
katu a'e wà nehe, i'i Zezuz a'e kury.

Tuwe heremimu'e heamutar katu a'e wà nehe, i'i Zezuz

25 Teko tetea'u wata oho waiko Zezuz
haikweromo a'e wà kury. Uwak Zezuz teko
wakutyr a'e kury, wanupe uze'eg pà a'e
kury.
26 Aze amo heko wer heremimu'e romo
nehe, tuwe heamutar katu wera'u u wi
nehe, uhy wi nehe no, upurumuzàmuzàg
wanuwi nehe no, wywyr wanuwi nehe no,
wyky'yr wanuwi nehe no, weinyr wanuwi
nehe no, uzewi nehe no. Aze nuiko kwaw
nezewe nehe, nupuner kwaw heremimu'e
romo weko haw rehe nehe. 27 Aze amo
nueraha kwaw ywyra kanetar nehe, aze
noho kwaw heraikweromo nehe, nupuner
kwaw heremimu'e romo weko haw rehe
nehe. 28 — Aze nepurapo wer neràpuz iaiha
katu ma'e ràm rehe nehe, nema'enukwaw
putar hekuzar rehe nehe, iapo 'ym mehe
nehe. — Kwa, màràn temetarer amono
putar iapo har wanupe nehe, ere putar
nezeupe nehe. Aze hekuzar katu nehe,
aze heta tetea'u neremetarer newe nehe,
erezapo putar nehe. 29 Aze naheta tete
kwaw neremetarer newe nehe, nerepuner
kwaw imuhykaw rehe nehe. A'e rupi,
aze erezypyrog iapo pà nehe, neremumaw
kwaw nehe. Teko upuka putar hexak
mehe a'e wà nehe. 30 Kwa, uzypyrog wàpuz
iapo pà a'e, nupuner kwaw imumaw paw
rehe a'e, i'i putar newe wà, uze'eg uryw
ahyahy pà nerehe a'e wà nehe.
31 Aze tuwihaw uzàmàtyry'ym amo tuwi-
haw oho a'e nehe, aze weraha 10.000 za-
uxiapekwer uzeupi a'e wà nehe, aze amo
ae tuwihaw werur 20.000 zauxiapekwer
a'e pe a'e wà nehe, a'e mehe tuwihaw ipy
uzepy'amugeta putar uzeupe nehe. Here-
ityk putar nehe, i'i putar zepe uzeupe
a'e nehe. 32 Ikàg wera'u ihewi a'e, a'e
rupi amono kar putar awa heze'eg her-
aha har a'e tuwihaw pe ihe wà nehe. —
Na'urepuràmàtyry'ym wer kwaw penehe
ure, i'i putar izupe wà nehe, a'e tuwi-
haw pe wà nehe. — Ma'e xiapo putar
nehe, i'i putar izupe wà nehe. — Oromono
putar temetarer tetea'u newe ure nehe,
aze na'ureàmàtyry'ym kwaw pe pe nehe, i'i

putar izupe wà nehe, i'i putar tuwihaw ipy uzeupe nehe.

33 Nezewegatete pe nehe no ty wà. Aze peneko wer heremiruze'eg romo nehe, pezar pema'e paw rupi nehe, pezar penemetarer paw rupi nehe no.

Uze'eg Zezuz xa rehe a'e kury

34 Uze'eg wi teko wanupe. Xa ikatu a'e. (Aze ximono xa temi'u inuromo, a'e temi'u ikatu wera'u zanewe i'u mehe a'e. Nezewegatete aze peiko teko wainuromo nehe, a'e teko ukwaw putar Tupàn ikatu haw a'e wà nehe no.) Aze heta ywy xa inuromo nehe, na'ikatu kwaw temi'u rehe imono haw nehe. Ni amo nupuner kwaw ikatu haw imuzewyr kar pà izupe wà nehe. 35 Aze xityk xa ywy rehe nehe, na'ikatu kwaw ni ywy pe a'e. Ni zanereimaw hepuxi heta haw rehe naxityk kwaw agwer xa ikatu 'ym ma'e zane. Xityk e a'e xa zane. Aze heta peapyakwar nehe, pezeapyaka katu nehe.

15

Zezuz umume'u àràpuhàràn ukàzym ma'e kwer rehe ma'emume'u haw a'e kury

1 Amo 'ar mehe ur amo teko Zezuz pyr a'e wà kury. Amo ur ma'e kwer a'e wà, tuwihaw hemetarer imono'ogar romo wanekon a'e wà. Amogwer a'e wà, hemetarer 'ym ma'e romo wanekon a'e wà. 2 Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e pe har a'e wà, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, uzypyrog uze'eg zemueteahy pà Zezuz rehe a'e wà kury, uzeupeupe a'e wà kury. — Zezuz a'e, umur kar ikatu 'ym ma'e iapo har wamuwà uzepyr a'e wà. Te umai'u wapyr, i'i uzeupeupe wà.

3 Na'e umume'u Zezuz ma'emume'u haw wanupe a'e kury.

4 — Aze 100 àràpuhàràn erereko ne wà nehe, aze ukàzym pitài oho newi a'e nehe, ma'e erezapo putar nehe. Erezar putar amogwer 99 nereimaw a'e pe ne wà nehe, ereho putar a'e nereimaw ukàzym ma'e kwer hekar pà ne nehe. 5 Aze erexak nehe, nerurywete putar nehe. Ereupir putar imono neaxi'i rehe nehe. 6 Ereruzewyr putar heraha nereko haw pe nehe. Eremono'og putar nemyrypar wamuwà ne wà nehe, eremono'og putar nerapi har ne wà nehe no. — Herurywete hereimaw hexak awer rehe ihe. Penurywete nehe no ty wà, ere putar wanupe nehe.

7 Nezewegatete amume'u ko ma'e peme ihe kury. Ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar nuzemumikahy kwaw wemiapo kwer rehe wà. Xo ikatu 'ym ma'e iapo har zo uzemumikahy wemiapo kwer rehe Tupàn huwa rupi a'e wà. Aze heta 99 ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar a'e wà nehe, Tupàn heko haw pe har hurywete putar a'e wà nehe. Aze pitài ikatu 'ym ma'e iapo har uzemumikahy tuwe wemiapo kwer rehe nehe, aze heko wer tuwe Tupàn hemiruze'eg romo nehe, Tupàn heko haw pe har hurywete wera'u putar a'e wà nehe.

Zezuz umume'u temetarer ukàzym ma'e kwer rehe ma'emume'u haw a'e kury

8 Uze'eg wi teko wanupe. — Kuzà a'e, aze 10 temetarer hekuzar katu ma'e wereko a'e nehe, aze ukàzym pitài izuwi a'e nehe, ma'e uzapo putar a'e nehe. Umunyk putar tatainy nehe. Upeir putar wàpuz nehe no. Wekar katu putar tuwe a'e pe, te wexak nehe. 9 Hexak mehe omono'og putar umyrypar wamuwà wà nehe, wapi har wà nehe no. — Herurywete heremetarer ukàzym ma'e kwer hexak awer rehe ihe. Penurywete pe nehe no kyn wà, i'i putar wanupe nehe.

10 Nezewegatete Tupàn heko haw pe har hurywete putar a'e wà nehe no, aze pitài ikatu 'ym ma'e iapo har uzewyr Tupàn pe a'e nehe, aze uzemumikahy wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe a'e nehe.

Zezuz umume'u ta'yr ukàzym ma'e kwer rehe ma'emume'u haw a'e kury

11 Uze'eg wi teko wanupe. — Amo awa a'e, heta mokoz ta'yr izupe a'e wà. 12 Tywyr uze'eg oho u pe. — Nemàno 'ym mehe emur neremetarer ikurer ihewe nehe, nema'e ikurer ihewe nehe no, neywy ikurer nehe no. Emur a'e ma'e ihewe tàrityka'i paw rupi nehe kury, i'i izupe u pe. — He'e, i'i tu izupe. Na'e tu umuza'ak uma'e kury, uiwy no, tàpuz no, ta'e heta tetea'u ima'e a'e xe. Omono ikurer wa'yr pe. 13 Nan kwehe tete tywyr ume'eg a'e ma'e u hemimono kwer kury, amo pe kury. Uhem oho weko

haw wi kury, a'e temetarer heraha pà uzeupi kury. Muitea'u ihon, amo ae ywy rehe. Tuweharupi wemetarer umukàzym iko, wemi'u rehe, kàwiahy rehe no, ikatu 'ym ma'e rehe no.

14 Te upaw imumaw wemetarer kury, imukàzym mà uzewi kury. Na'e a'e 'ar mehe upaw temi'u puruwi a'e ywy rehe a'e kury. Ima'uhez tetea'u a'e ywy rehe har wà. A'e awa ima'uhez a'e no. Naheta kwaw ma'e izupe, ta'e upaw hemetarer izuwi a'e pe xe. 15 Na'e wekar amo heko haw ma'e a'e ywy rehe a'e. Na'e a'e ywy rehe har a'e, a'e awa izar romo hekon a'e kury. Umuma'ereko kar. — Ezekaiw hereimaw tàzàhuràn wanehe nehe ty, i'i izar izupe kury. 16 Tuweharupi tàzàhuràn u'u wemi'u wà. Ima'uhez tuwe a'e awa. Ipuru'u wer zepe tàzàhuràn wanemi'u rehe. Ni amo nomono kwaw izupe wà. 17 Kwehe hekon nezewe a'e. Ima'uhez tuweharupi. Na'e i'i uzeupe kury. — Uma'ereko ma'e heru heko haw pe har a'e wà, heta tetea'u temi'u wanupe a'e wà. Nupuner kwaw imumaw paw rehe wà, i'i uzeupe. — Xe hema'uhez tuweharupi ihe. Àmàno etea'i hemai'u 'ym pà, i'i uzeupe.

18 — Aha putar heru ipyr kury. — Ikatu 'ym ma'e azapo kwez, Tupàn huwa rupi ihe, neruwa rupi ihe no, a'e putar izupe nehe, i'i uzeupe.

19 — A'e rupi naiko kwaw nera'yr romo ihe nehe, a'e putar izupe. — Hera'yr, ere zo ihewe, a'e putar izupe nehe. — Uma'ereko ma'e romo aiko putar xe nepyr nehe, a'e putar izupe nehe, i'i uzeupe. 20 Uzypyrog oho pà u ipyr. Wata oho iko, te uhem etea'i u heko haw pe kury. Muite tur mehe we tu wexak wa'yr a'e. Upuhareko katu wa'yr. Uzàn oho ikutyr kury. Uzàzuwàn. Uzurupyter no. 21 — Heru, i'i ta'yr izupe. — Ikatu 'ym ma'e azapo kwez Tupàn huwa rupi, neruwa rupi no, i'i izupe. — Naiko kwaw nera'yr romo ihe nehe kury, a'e rupi — Hera'yr, ere zo ihewe nehe, i'i izupe.

22 Na'e tu wenoz wemiruze'eg wamuwà uzeupe a'e wà kury. — Pezàn peho kamir ikatu wera'u ma'e herur pà imunehew kar pà hera'yr pe nehe kury. Pemono kwàku'aw har ikwà rehe nehe no. Pemunehew kar xapat ipy rehe nehe no.

23 A'e re pepyhyk tapi'aka'yr ikyra katu wera'u ma'e peho nehe no, pezuka heruwà. Xiapo mai'u haw uhua'u ma'e nehe, i'i wanupe.

24 — Ta'e ko hera'yr a'e xe, umàno ma'e kwer ài wiko ma'e a'e xe, ukweraw wi ma'e romo hekon a'e kury xe, i'i wanupe. — Ukàzym a'e, hexakaw wi kwez kury, i'i wanupe. Uma'ereko ma'e uzapo temi'u tetea'u oho a'e wà. Na'e tu a'e, ta'yr a'e no, amogwer a'e wà no, uzypyrog umai'u pà a'e wà. Hurywete wà.

25 Tyky'yr a'e, ko pe hekon a'e 'ar mehe a'e. Uzewyr mehe tàpuz huwake uhem mehe wenu wazegar mehe wà, wapynyk mehe wà no. 26 Wenoz uma'ereko ma'e uzeupe kury. Upuranu hehe. — Ma'e uzeapo iko kury, i'i izupe, hehe upuranu pà.

27 — Nerywyr uzewyr wà kwez kury, i'i izupe. — Neru uzuka kar tapi'aka'yr ikyra katu wera'u ma'e a'e, ta'e ta'yr uzewyr wà a'e xe, ta'e numàno kwaw a'e xe, ta'e na'ima'eahy kwaw a'e no xe, i'i izupe.

28 Wikwahy tyky'yr kury. Nuixe kwaw tàpuz me. A'e rupi tu uhem wà izupe. — Eixe ty, eixe ty, i'i izupe. 29 Uze'eg tyky'yr u pe. — Kwehe ama'ereko teko newe ihe, uma'ereko e ma'e ài ihe, màràn kwarahy amumaw xe hema'ereko pà. Tuweharupi aruzar neze'eg. Ma'e eremur ihewe. Ni àràpuhàràn neremur kwaw ihewe. A'e rupi napuner pixik kwaw mai'u haw iapo haw rehe hemyrypar wanupe ihe. 30 A'e nera'yr a'e, herywyr a'e, neremetarer paw umukàzym a'e, kuzà wyzài wapuhe a'e. Tapi'aka'yr ikyra katu ma'e erezuka kwez izupe tur ire ne kury, i'i u pe.

31 Hera'yr, i'i tu izupe. — Tuweharupi ereiko heràpuz me. Hema'e paw amono putar newe nehe. 32 Azapo kar mai'u haw kutàri, ta'e nerywyr umàno ma'e kwer ài hekon a'e xe, ukweraw wi ma'e kwer ài hekon kwez kury xe. Ukàzym a'e, hexak wi haw a'e kury, i'i tu izupe.

16

Zezuz umume'u tuwihaw imunar ma'e rehe ma'emume'u haw a'e kury

1 Umume'u Zezuz amo ma'emume'u haw wemimu'e wanupe a'e kury. —

Amo awa hemetarer katu ma'e a'e, omono wemetarer amo awa pe a'e, hehe imuzekaiw kar pà a'e. Amo 'ar mehe amo teko uze'eg wà izar pe a'e wà. — Akwez awa nuzekaiw katu kwaw neremetarer rehe a'e, i'i izupe wà. Ume'eg kar e ma'e iko uzeupe, i'i izupe wà. 2 Na'e izar wenoz a'e wemetarer rehe uzekaiw ma'e imuwà uzeupe a'e kury. — Teko umume'u neremiapo kwer ihewe a'e wà, i'i izar izupe. Epapar katu heremetarer nehe. Emume'u ma'e neremime'eg karer ihewe paw rupi nehe no. Ta'e nerezekaiw katu kwaw hema'e rehe xe, a'e rupi nereiko kwaw hehe uzekaiw ma'e romo nehe kury, i'i izupe.

3 Hà, hezar upuir putar hewi a'e nehe kury, i'i a'e awa uzeupe. — Ma'e azapo putar nehe. Nahekàg kwaw ihe, napuner kwaw ko pe hema'ereko haw rehe. Hemaranugar ihe, a'e rupi nainoz kwaw temetarer amogwer wanupe nehe, hehàpyhà 'ym ma'e ài nehe, i'i uzeupe.

4 Azapo putar nezewe nehe kury, i'i uzeupe. — Teko tetea'u unewer temetarer hezar pe a'e wà. A'e rupi amunàn putar wanewer haw ikurer wanuwi ihe nehe, a'e mehe hemyrypar romo wanekon putar a'e wà nehe, hemuixe kar putar wàpuz me a'e wà nehe, temetarer hereko 'ymar romo hereko mehe a'e wà nehe, i'i uzeupe.

5 Na'e wenoz a'e teko wamuwà uzeupe a'e wà kury. Ur ipyr wà. Uze'eg nezewe awa ipy pe kury. — Màràn temetarer rehe erenewer hezar pe, i'i izupe hehe upuranu pà.

6 — Anewer 100 zany tykwer hyruhu por rehe izupe, i'i izupe. — Aiko nepape, i'i uzekaiw ma'e izupe. — Eapyk pe pe ty, emuapyk 50 pape rehe nehe kury. Xo 50 hyruhu por eremono putar izupe nehe, i'i izupe.

7 Uze'eg amo pe kury. — Màràn rehe erenewer izupe, i'i izupe. — Arozràn 1.000 kok ipor anewer izupe, i'i izupe. — Aiko nepape ty, emuapyk 800 hehe nehe kury ty. Xo 800 kok por eremono putar izupe nehe, i'i uzekaiw ma'e izupe.

8 Na'e izar uhem ipyr a'e kury. Kwa, erekwaw katu ma'e iapo haw ne, i'i izupe. Ta'e heta tetea'u nemyrypar a'e wà kury xe, i'i izupe.

Na'e uze'eg wi wi Zezuz a'e. — Ko ywy rehe har ukwaw katu wera'u temetarer ima'e haw a'e wà, heremiruze'eg wanuwi a'e wà. 9 Ko ma'e amume'u putar peme ihe kury. Aze pereko temetarer pe nehe, pepytywà hemetarer 'ym ma'e pe wà nehe no. Amo 'ar mehe pemàno putar nehe. Napepuner kwaw penemetarer heraha haw rehe Tupàn heko haw pe nehe, peneko àwàm me nehe. Pemono penemetarer ko ywy rehe har wanupe nehe, pemyrypar romo wamuigo kar pà nehe. Nezewe mehe Tupàn pemuixe katu kar putar weko haw pe a'e nehe no. 10 Aze amo uzekaiw katu ma'e pixika'i ma'e rehe a'e nehe, uzekaiw katu putar ma'e uhua'u ma'e rehe a'e nehe no. Aze pixika'i ma'e rehe imunar a'e nehe, uhua'u ma'e rehe imunar putar a'e nehe no, i'i wanupe. 11 A'e rupi aze napezekaiw katu kwaw temetarer ko ywy rehe har rehe nehe, màràzàwe tuwe pezekaiw putar ikatuahy ma'e Tupàn hemimur ràm rehe nehe. 12 Aze napezekaiw kwaw amo ae teko wama'e rehe nehe, mo umur putar nema'e ràm newe nehe, i'i wanupe. 13 Awa nupuner kwaw mokoz awa hemiruze'eg romo weko haw rehe a'e. Uzamutar katu putar uzarete a'e nehe. Na'iakatuwawahy kwaw inugwer rehe nehe. Weruzar putar uzarete nehe, nuzekaiw kwaw inugwer rehe nehe. Aze neremetarer nezar romo hekon nehe, Tupàn nuiko kwaw nezar romo nehe. Aze Tupàn nezar romo hekon nehe, neremetarer nuiko kwaw nezar romo nehe.

Uze'eg Zezuz Moizez ze'eg rehe a'e kury

14 Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, wenu ize'eg mehe a'e wà. Uze'eg urywahy hehe wà, ta'e uputar temetarer tetea'u a'e wà xe. 15 Uze'eg Zezuz wanupe. — Peiko mua'u ikatuahy ma'e romo teko wanuwa rupi tuweharupi pe. Tupàn ukwaw tuwe pepy'a a'e. Na'ima'enukwaw kwaw ma'e rehe teko wazàwe a'e. Teko nukwaw kwaw amogwer wama'enukwaw paw a'e wà. — Kwa, ikatuahy kwez awa a'e, i'i teko izupe. — Na'ikatu pixik kwaw a'e, i'i Tupàn izupe a'e, ta'e

ukwaw ipy'a a'e xe, ukwaw ima'enukwaw paw a'e xe.

16 Ze'eg Moizez pe imur pyrer a'e, Tupàn ze'eg imume'u har waze'eg awer imuapyk pyrer a'e no, uzapo kar ma'e teko wanupe a'e wà, Zuàw purumuzahazahak ma'e tur 'ym mehe a'e wà. Amume'u Tupàn pure-ruze'egaw rehe ze'eg puràg teko ihe kury, ko 'ar rehe ihe kury. Teko tetea'u ipure-ruzar wer heze'eg rehe a'e wà kury. Heko wer Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà kury.

17 Amo 'ar mehe ywak ukàzym putar a'e nehe, ywy ukàzym putar a'e nehe no. Tupàn numukàzym pixik kwaw ni pitài ze'eg kwehe arer pehegwer a'e nehe.

18 Aze awa upuir wemireko wi a'e nehe, aze a'e re hemireko wi a'e nehe, amo ae kuzà hereko pà a'e nehe, na'ikatu kwaw Tupàn huwa rupi a'e. Aze amo ae awa wereko a'e kuzà a'e nehe, a'e heityk pyrer a'e nehe, na'ikatu kwaw Tupàn huwa rupi a'e nehe no. Ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon Tupàn pe wà nehe.

Zezuz umume'u iperew ma'e Arazar her ma'e rehe ma'emume'u haw a'e kury

19 Zezuz umume'u ko ma'emume'u haw wanupe a'e kury. — Kwehe mehe amo awa hemetarer katu ma'e umunehew ukamir hekuzar katu ma'e tuweharupi a'e. Ma'e hekuzar katu ma'e tetea'u ume'eg kar oho iko uzeupe tuweharupi a'e no. U'u temi'u hekuzar katu ma'e tetea'u a'e no. 20 Amo hemetarer 'ym ma'e a'e taw pe hekon a'e no. Ipereperew a'e. Arazar her romo a'e. Tuweharupi teko werur Arazar a'e wà, hemetarer katu ma'e hàpuz hukenaw pe a'e wà. 21 Ima'uhez a'e. Ipuru'u wer zepe temi'u ywyrapew wi u'ar ma'e kwer rehe a'e. Te zawar a'e wà, uwerew iperew wà a'e wà. 22 Amo 'ar mehe umàno hemetarer 'ym ma'e a'e. Tupàn heko haw pe har weraha hekwe Àmàrààw pyr a'e wà, mai'u haw ywate har pe a'e wà. Hemetarer katu ma'e a'e no, umàno a'e re a'e no. Iànàm utym a'e wà. 23 Upuraraw ma'erahy tetea'u tatahu pe wiko mehe. Ume'e ywate. Wexak Àmàrààw a'e pe. Wexak Arazar Àmàrààw huwake iapyk mehe no. Muite a'u wanekon izuwi wà. 24 Uhapukaz wanupe. — Heru Àmàrààw, i'i izupe. — Hepuhareko katu pe ne ty, i'i izupe. — Emur kar Arazar xe nehe. Aze umuàkym ukwà 'y pupe nehe, heapeku rehe opokok pà nehe, a'e mehe hemuixàgahy kar putar a'e nehe. Ta'e hakuahy tata ihewe a'e xe, i'i Àmàrààw pe, uhapukaz pà.

25 Uze'eg Àmàrààw izupe kury. — Nema'enukwaw ywy rehe nereko awer rehe nehe ty, hera'yr. A'e pe nereko mehe erereko ma'e ikatuahy ma'e paw rupi ne. Ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e zutyka'i Arazar wereko a'e. Xe hekon kury, ikatu haw rehe hekon. Ma'erahy ipuraraw paw rehe ereiko ne kury. 26 Heta ywykwar ipuku ma'e zanemyter romo. Ohoete tuwe a'e. Aze amo xe har ipurahaw wer hehe nehe, nupuner kwaw nehe. Aze nepyr har tur wer xe a'e wà no, nupuner kwaw hahaw paw rehe a'e wà no, i'i Àmàrààw hemetarer katu ma'e kwer pe. 27 Na'e i'i hemetarer katu ma'e kwer Àmàrààw pe kury. — Heru, ainoz tuwe amo ma'e newe ihe kury, i'i izupe. — Emono kar Arazar heru heko haw pe nehe, 28 ta'e heta we 5 herywyr a'e pe a'e wà xe, wikuwe ma'e a'e wà xe. Tuwe uze'eg oho wanupe, tatahu haku haw imume'u pà wanupe nehe. A'e rupi nur kwaw xe a'e wà nehe, i'i izupe.

29 Uze'eg Àmàrààw izupe. — Nerywyr a'e wà, ukwaw Moizez ze'eg kwehe arer a'e wà. Ukwaw Tupàn ze'eg imume'u arer waze'eg a'e wà no. Tuwe uzekaiw a'e ze'eg kwehe arer rehe wà nehe, tuwe weruzar katu wà nehe, i'i izupe.

30 Hemetarer katu ma'e kwer uze'eg wi izupe. — Nuhyk kwaw nezewe haw wanupe. (Nuweruzar kwaw ze'eg kwehe arer wà.) Aze umàno ma'e kwer ukweraw wi a'e nehe, aze umume'u ko ma'e oho herywyr wanupe a'e nehe, xo a'e mehe zo uzeruzar putar a'e wà nehe. Uze-mumikahy putar ikatu 'ym ma'e wemi-apo kwer rehe a'e wà nehe, i'i izupe. 31 I'i Àmàrààw izupe kury. — Nuzekaiw kwaw Moizez ze'eg kwehe arer rehe wà, nuzeruzar kwaw Tupàn ze'eg imume'u har waze'eg rehe wà nehe, a'e mehe nuzeruzar pixik kwaw ukweraw wi ma'e kwer ze'eg rehe wà nehe, i'i izupe.

17

Uze'eg Zezuz ikatu 'ygwer rehe a'e kury

1 Uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe kury. — Tuweharupi teko uzapo ma'e a'e wà, ikatu 'ym ma'e iapo kar pà amo ae teko wanupe a'e wà. Tupàn uzepyk putar a'e ikatu 'ym ma'e iapo kar har wanehe a'e wà nehe. 2 Aze amo awa uzawy kar Tupàn rape amo kwarer pe a'e nehe, iaiw tuwe a'e awa a'e nehe. Tupàn uzepyk putar tuwe a'e awa rehe a'e nehe. Aze mo xiàpixi itahu iazuromo heityk pà yryhu pytepe izuka kar pà, ikatu wera'u mo nezewe mehe a'e Tupàn rape iawy kar har pe. A'e rupi nupuner iwer mo ikatu 'ym ma'e iapo kar haw rehe kwarer pe a'e. 3 Petyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe. Aze nerywyr uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, emume'u hemiapo kwer izupe nehe. Aze uzemumikahy wemiapo kwer rehe nehe, a'e mehe nereharaz hemiapo kwer wi nehe, imunàn pà nehe. 4 Aze 7 haw uzapo ikatu 'ym ma'e newe nehe, pitài 'ar mehe nehe, aze nezewe i'i newe nehe, — Nazapo wi kwaw nehe, azemumikahy tuwe heremiapo kwer rehe ihe, aze i'i newe a'e re nehe, emunàn izuwi nehe. Nereharaz hemiapo kwer wi nehe, emekuzar kar zo izupe nehe.

Uze'eg Zezuz zanezeruzar haw rehe a'e kury

5 Uze'eg hemimono kar izupe a'e wà. — Uremuzeruzar kar wera'u pe nerehe nehe, i'i izupe wà.

6 Uze'eg wi teko wanupe. — Aze mo pixika'i pezeruzar haw, aze mo nuzawy iwer ma'eà'yz pixika'i ma'e mutar her ma'e, a'e mehe mo pepuner nezewe peze'egaw rehe ywyra pe. — Ezezo'ok ywy wi nehe, ezetym eho yryhu pe nehe, pepuner mo peze haw rehe. Weruzar mo peze'eg.

— Ma'e ere putar newe uma'ereko ma'e pe nehe, i'i Zezuz a'e kury

7 Uze'eg wi teko wanupe. — Aze neremiruze'eg uma'ereko iko ko pe nehe, aze uzekaiw nereimaw rehe nehe, ma'e ere putar izupe nehe, ko wi tur mehe nehe. Emai'u eho ty, aipo ere putar izupe nehe. 8 Nan kwaw pa. — Emuhyk heremi'u ràm nehe ty, ezekaiw herehe nehe, hemai'u mehe nehe, ere putar izupe nehe. — Xo hemai'u re zo erepuner nemai'u haw rehe nehe, ere putar izupe nehe. 9 Uma'ereko nerehe a'e, ta'e ne izar romo ereiko ne xe. — Ikatuahy neremiapo kwer ty, nere kwaw izupe nehe, ta'e newe uma'ereko ma'e romo hekon a'e xe. 10 Nezewegatete pe no ty wà. Peiko Tupàn hemiapo putar haw iapo har romo pe no ty wà. — Ure ure, newe uma'ereko ma'e romo uruiko ure. Uruzapo neremiapo putar haw ure, peze putar Tupàn pe nehe.

Zezuz umukatu 10 iperewàtà ma'e a'e wà kury

11 Zeruzarez kutyr oho mehe we rihi, Zezuz wahaw Xamari ywy a'e. A'e re uzypyrog Karirez ywy hahaw pà kury. 12 Uhem etea'i amo taw pe kury. Uwàxi 10 awa a'e pe wà. Iperewàtà ma'e romo wanekon a'e wà. Pepa'u upyta wà. Nur kwaw Zezuz huwake wà. 13 Uhapukaz Zezuz pe wà. — Zezuz, i'i izupe wà. — Purumu'e ma'e, i'i izupe wà. — Urepuhareko pe ne nehe, i'i izupe wà.

14 Wexak Zezuz iperewàtà ma'e a'e wà. Uze'eg wanupe. — Peho xaxeto wapyr nehe, pezexak kar pà wanupe nehe, i'i wanupe. A'e rupi oho izuwi wà kury. Pe rupi wata mehe tàrityka'i ikatu wà kury. (Ta'e Zezuz umukatu a'e wà xe.) 15 Amo wanehe we har Xamari ywy rehe har romo hekon a'e, wexak umukatu awer kury. Uzewyr oho uzegar pà Zezuz pe kury. Tupàn imuwete katu pà kury. 16 Uzemomor uzeamumew pà Zezuz ipy huwake, ikatu haw imume'u pà izupe. 17 Uze'eg Zezuz izupe. — Màràzàwe tuwen aipo pa. 10 awa amukatu kwez ihe wà. Ma'e pe amo 9 awa wahon a'e wà, i'i izupe. 18 — Màràzàwe tuwe nuzewyr kwaw Tupàn ikatu haw rehe uze'egatu pà a'e wà, i'i izupe. — Pitài zo ur kwez xe a'e. Ni nuiko kwaw ko ywy rehe har romo a'e, xo a'e zo umume'u Tupàn ikatu haw wà ihewe a'e, i'i izupe.

19 — Epu'àm eho xe wi nehe ty, erezeruzar katu herehe, a'e rupi urumukatu ihe, i'i izupe.

Uhem putar Tupàn pureruze'egaw a'e nehe

20 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, upuranu Zezuz rehe a'e wà. — Ma'e 'ar mehe Tupàn pureruze'egaw ur putar a'e nehe, i'i izupe wà. — Teko nuexak kwaw tur mehe a'e wà nehe, i'i Zezuz wanupe.

21 — Uhem kwez kury, peme'e hehe nehe ty wà, ni'i kwaw teko a'e wà nehe. — Nà'àg a'e kury, ni'i kwaw wà nehe. Ta'e Tupàn pureruze'egaw peinuromo hekon a'e xe, i'i wanupe.

22 Uze'eg wemimu'e wanupe kury. — Awa ta'yr romo aiko ihe. Amo 'ar mehe nehe, pepurexak wer putar herehe nehe. Peneko wer putar xe nehe, xe hereko mehe nehe. Napexak kwaw nehe. 23 — Peme'e pezuwà xe ty wà, i'i putar amo teko peme a'e wà nehe. — Peme'e pe pe peho nehe ty wà, i'i putar amo peme a'e wà nehe no. — Peho zo hekar pà nehe, a'e peme kury. 24 Aze àmàn uweraw a'e nehe, uhyape katu ywak paw rupi a'e. Nezewegatete ihe nehe no, hezur mehe nehe no. 25 A'e 'ym mehe we apuraraw putar ma'erahy tetea'u ihe nehe. Teko ko ywy rehe har upuir putar hewi a'e wà nehe. A'e re, amo 'ar mehe nehe, azewyr wi putar tuwà ihe nehe. 26 Pema'enukwaw Noe heko awer rehe. Teko paw umai'u tetea'u waiko a'e wà, 'aromo a'e wà, pyhaw a'e wà, 27 kàwiahy tetea'u i'u pà a'e wà no. Awa kwer wà, kuzàgwer wà no, uzerekoreko wà. Na'e Noe wixe kanuhu pupe a'e, (wànàm wanupi a'e). Àmàn ukyr tetea'u. Typya'u 'y. A'e rupi uzuka teko paw a'e wà. Teko wiko putar nezewegatete hezurete mehe a'e wà nehe no. 28 Kwehe mehe Iro wiko ywy rehe a'e. Nezewegatete teko wiko a'e 'ar mehe a'e wà no. Teko paw umai'u waiko tuweharupi wà, kàwiahy i'u pà wà. Uma'eme'eg waiko wà, uma'eme'eg kar waiko a'e 'ar rehe wà no. Uma'etym waiko wà no. Uzeàpuzapo waiko wà no. Nezewegatete wiko putar hezur etea'i mehe a'e wà nehe no. 29 Iro uhem Xotom taw wi a'e. Ihem ire tàrityka'i tata u'ar kwaw pà ywak wi a'e, a'e pe har wazuka pà paw rupi a'e. 30 Nezewegatete he'ar mehe nehe no, purupe hezexak kar etea'i mehe nehe no.

31 Aze awa wàpuz 'aromo hekon a'e 'ar mehe nehe, tuwe nuixe kwaw wàpuz me uma'e ipyhyk pà nehe. Nezewegatete aze awa oko pe uma'ereko a'e nehe, tuwe nuzewyr kwaw weko haw pe nehe. Ta'e na'ikatuahy kwaw izupe a'e 'ar mehe nehe xe. 32 Pema'enukwaw katu Iro hemireko rehe ma'emume'u haw rehe pe. 33 Aze amo izepyro wer nehe, umàno putar nehe. Aze amo heharaz uzewi nehe, uzepyro putar nehe. 34 A'e 'ar mehe nehe, pyhaw nehe, mokoz teko uker putar upà upaw rehe wà. Tupàn heko haw pe har weraha putar pitài awa a'e wà nehe, inugwer upyta putar a'e nehe. 35 Mokoz kuzà umuku'i putar awaxi a'e 'ar mehe a'e wà nehe. Tupàn heko haw pe har weraha putar pitài kuzà a'e wà nehe, inugwer upyta putar a'e nehe. 36 Mokoz awa ko pe wanekon putar wà nehe. Tupàn heko haw pe har weraha putar pitài awa a'e wà nehe, inugwer upyta putar a'e nehe.

37 Na'e hemimu'e upuranu hehe wà kury. — Ma'e pe agwer ma'e uzeapo putar nehe, urezar, i'i izupe wà. — Aze heta hetekwer umàno ma'e kwer amo me a'e nehe, a'e mehe apitaw uzemono'og putar a'e pe a'e wà nehe, i'i wemimu'e wanupe.

18

Zezuz umume'u kuzà ma'erenoz tar rehe ma'emume'u haw a'e kury

1 Na'e umume'u Zezuz ko ma'e a'e, teko wamu'e pà a'e. — Peze'eg Tupàn pe tuweharupi nehe, penury'ar zo nehe, i'i wanupe. 2 Amo 'ar mehe amo pureruze'eg ma'e amo taw pe hekon a'e. Nukyze kwaw Tupàn wi a'e. Nuzeruze'eg kwaw amo rehe no. 3 Amo kuzà imen umàno ma'e kwer a'e taw pe hekon a'e no. Tuweharupi a'e kuzà wenoz ma'e a'e tuwihaw pe a'e. Wenoz wiwi iko izupe. — Hepytywà pe heàmàtyry'ymar wi hepyro pà nehe 'y, i'i izupe tuweharupi.

4 Na'ipurupytywà wer kwaw hehe. Kuzà wenoz wiwi ma'e izupe. Te amo 'ar mehe nezewe i'i uzeupe a'e. — Nakyze kwaw Tupàn wi ihe. Nazeruze'eg kwaw amo rehe no. Apytywà putar 'aw kuzà ihe nehe, 5 ta'e wenoz ma'e tetea'u ihewe tuweharupi a'e xe, i'i uzeupe. — Aze nazapo

kwaw ma'e izupe nehe, heputupyk putar ma'erenorenoz pà ihewe nehe, i'i uzeupe a'e.
6 Pema'enukwaw katu a'e pureruze'eg ma'e ikatu 'ym ma'e ize'eg rehe nehe.
7 Nezewegatete Tupàn a'e nehe no, upytywà putar wemiruze'eg a'e wà nehe no, aze wenoenoz ma'e izupe a'e wà nehe, tuweharupi a'e wà nehe, aze ru'u 'aromo a'e wà nehe, aze ru'u pyhaw a'e wà nehe. Aipo iàrew putar wapytywà haw rehe nehe. 8 Nan kwaw pa. Na'arewahy upytywà putar a'e wà nehe. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Hezewyr mehe nehe, aipo heta putar teko herehe uzeruzar ma'e a'e wà nehe.

Zezuz umume'u mokoz awa wanehe ma'emume'u haw a'e kury

9 Amo teko a'e pe Zezuz pyr wanekon a'e wà. — Kwa aiko ikatuahy ma'e romo Tupàn huwa rupi ihe, nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, i'i mua'u uzeupe wà. — Amogwer nuiko kwaw hezàwe a'e wà. Ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon tuwe a'e wà, i'i mua'u uzeupe wà. Na'e Zezuz umume'u ko ma'emume'u haw agwer teko wanupe a'e kury.
10 Mokoz awa oho Tupàn hàpuzuhu pe a'e wà, Tupàn pe uze'eg pà a'e wà. Awa ipy a'e, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e romo hekon a'e. Inugwer awa a'e, tuwihaw hemetarer imono'ogar romo hekon a'e. 11 Ze'eg kwehe arer kwaw par a'e, uze'eg 'àm a'e pe Tupàn hàpuzuhu pe a'e. — Nekatuahy Tupàn, ta'e naiko kwaw hewyrowyroahy ma'e romo ihe xe, ta'e naiko kwaw ma'e rehe imunar ma'e romo ihe xe, ta'e naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe xe, ta'e naiko kwaw amogwer wazàwe ihe xe. Ta'e naiko kwaw 'aw awa ài ihe xe, 'aw temetarer imono'ogar ài ihe xe, i'i izupe.
12 — Xemàn nànàn amumaw mokoz 'ar hemai'u 'ym pà ihe, hezekwaku pà ihe. Heremetarer ikurer amono newe tuweharupi. Aze temetarer apyhyk, pitài amono newe, i'i izupe, Tupàn pe.
13 Tuwihaw hemetarer imono'ogar a'e, xe ràn i'àz a'e. Ni nume'e kwaw ywak rehe. Ukwaukwar upuxi'a rehe, ta'e imaranugar Tupàn wi a'e xe. — O Tupàn, i'i Tupàn pe. — Hepuhareko pe nehe ty, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko ihe xe, i'i izupe.
14 A'e awa imaranugar ma'e a'e, uzemukatu Tupàn huwa rupi a'e 'ar mehe a'e, wàpuz me oho 'ym mehe a'e. Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e, na'imaranugar kwaw Tupàn huwa rupi a'e, a'e rupi nuzemukatu kwaw Tupàn huwa rupi a'e, i'i Zezuz wanupe. — Aze amo awa ikàg ma'e romo uzeapo a'e nehe, Tupàn umuigo kar putar a'e awa ikàg 'ym ma'e romo a'e re a'e nehe. Aze awa uzeapo ikàg 'ym ma'e romo nehe, Tupàn umuigo kar putar a'e awa ikàg ma'e romo a'e nehe, i'i wanupe.

Zezuz wenoz kwarer uzeupe a'e wà kury

15 Na'e teko werur upurumuzàmuzàg Zezuz pe a'e wà kury. — Epokok wanehe nehe, i'i izupe wà. Hemimu'e a'e wà, wexak wanerur mehe wà. Uze'eg ahyahy wanu wanupe wà. — Peraha zo pepurumuzàmuzàg izupe pe wà nehe ty wà, i'i ahyahy wanupe wà. 16 Wenoz Zezuz kwarer wamuwà uzeupe a'e wà kury. Uze'eg wi teko wanupe. — Tuwe ur ihewe wà nehe. Pemupytu'u kar zo wanur ire nehe. Ta'e Tupàn hemiruze'eg wiko ko kwarera'i wazàwe a'e wà xe.
17 Pema'enukwaw katu ko heze'eg rehe nehe ty wà. Aze teko nuiko kwaw kwarer ài a'e wà nehe, nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà nehe.

Uze'eg Zezuz hemetarer katu ma'e pe a'e kury

18 Na'e uze'eg amo awa wà Zezuz pe a'e kury. Zutew wanuwihaw romo hekon a'e. — Purumu'e ma'e ikatu ma'e ne ty, i'i izupe. — Hereko wer tuweharupi Tupàn pyr ihe nehe, hemàno re ihe nehe. Ma'e azapo putar ihe nehe kury, i'i izupe, hehe upuranu pà. 19 Uze'eg Zezuz izupe. — Ikatu ma'e, ere kwez ihewe. Màràzàwe tuwe nezewe ereze'eg ihewe. Tupàn a'e, a'e zutyka'i ikatuahy a'e. 20 Erekwaw katu Tupàn ze'eg purupe imur pyrer ne. Peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe, peho zo pemen 'ym wapuhe nehe. Pepuruzuka zo nehe, pemunar zo ma'e rehe nehe, penemu'em zo nehe, pezeruze'egatu penu rehe nehe,

pezeruze'egatu pehy rehe nehe no, i'i a'e ze'eg kwehe arer a'e, i'i Zezuz izupe.

21 Uze'eg a'e awa Zezuz pe kury. — Hekwarer mehe te ko 'ar rehe aha teko a'e ze'eg rupi ihe, heruzar pà ihe, i'i izupe.

22 Ize'eg henu mehe uze'eg Zezuz izupe. — Heta we pitài ma'e neremiapo ràm nehe, i'i izupe. — Eme'eg nema'e paw amogwer wanupe nehe. Emono e hekuzar eho ma'e hereko 'ymar wanupe nehe. Ta'e hemetarer katu ma'e ài ereiko putar ywate ne nehe xe. Nema'e ime'eg paw ire, neremetarer amo pe imono e paw ire, ezur herupi nehe, i'i izupe.

23 A'e awa uzemumikahy ize'eg henu mehe a'e, ta'e hemetarer katu ma'e romo hekon tuwe a'e xe. 24 Wexak Zezuz izemumikahy mehe. Uze'eg izupe. — Zawaiw katu hemetarer katu ma'e Tupàn hemiruze'eg romo heko haw a'e. 25 Zawaiw katu kawaru kupewa'a heixe haw aguz kwar rupi a'e. Zawaiw katu wera'u hemetarer katu ma'e Tupàn hemiruze'eg romo heko haw a'e.

26 Wenu teko ize'eg mehe wà. — Mo upuner tatahu wi uzepyro haw rehe a'e wà nehe, i'i izupe wà.

27 Uze'eg Zezuz wanupe. — Aze zawaiw katu ma'e teko wanupe nehe, nazawaiw kwaw Tupàn pe a'e nehe. Xo a'e zo upuner a'e ma'e iapo haw rehe a'e nehe, i'i wanupe.

28 Uze'eg Pet izupe kury. — Urezar urereko haw ure, nerupi ureho haw rehe ure. Urupuir ureànàm wanuwi ure no, i'i izupe.

29 Aze ty, i'i Zezuz izupe. Ko ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. Aze awa wezar wàpuz nehe, aze wezar wemireko nehe no, aze wezar wywyr wà nehe no, aze wezar u nehe no, aze wezar uhy nehe no, aze wezar wa'yr nehe no, aze wezar wazyr nehe no, Tupàn hemiruze'eg romo wiko pà nehe, 30 Tupàn omono putar amo ae ma'e tetea'u izupe a'e nehe, ko 'ar rehe a'e nehe. A'e wiko putar tuwe tuweharupi Tupàn pyr a'e nehe no, umàno re ukweraw ire a'e nehe no.

Zezuz umume'u wi umàno àwàm a'e kury

31 Na'e Zezuz wenoz a'e 12 wemimu'e wamuwà uzeupe a'e wà kury, amogwer wi wamunyryk kar pà a'e wà kury. Uze'eg wanupe kury. — Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Zaha Zeruzarez tawhu pe kury. Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Kwehe mehe Tupàn ze'eg imume'u har wà, umume'u ma'e ihewe uzeapo ma'e ràm a'e wà. Nan kwehe tete uzeapo putar a'e ma'e wanemimume'u kwer ihewe a'e nehe kury, Zeruzarez pe hereko mehe a'e nehe kury. 32 Tuwihaw hemono putar Zutew 'ym wanupe a'e wà nehe. Zutew 'ym uze'eze'eg urywahy putar herehe a'e wà nehe. Uze'eg zemueteahy putar herehe wà nehe no. Uzenymon putar herehe wà nehe no. 33 Hepetepetek putar wà nehe. Hezuka putar wà nehe no. Na'iruz 'ar pawire akweraw wi putar hemàno re nehe.

34 Hemimu'e nuenu katu kwaw ize'eg wà. Ma'e rehe uze'eg a'e, i'i uzeupe wà.

Zezuz umukatu hehàpyhà 'ym ma'e a'e kury

35 Uhem Zezuz Zeriko tawhu huwake a'e wà kury. Wapyk awa in pe izywyr a'e, ma'e renoz pà wata ma'e wanupe a'e. Hehàpyhà 'ym ma'e romo hekon a'e. 36 Wenu teko tetea'u uzeiwyr wakwaw mehe a'e wà. — Ma'e uzeapo iko, i'i wanupe.

37 — Zezuz Nazare taw pe har ko oho iko ko rupi a'e, i'i teko izupe wà.

38 Uhapukaz in Zezuz pe. — Zezuz, i'i izupe. — Tawi hemimino i'i izupe. — Hepuhareko pe nehe ty, i'i izupe.

39 Teko Zezuz henataromo har uze'eg ahyahy izupe a'e wà. — Eze'eg zo nezewe izupe ty, i'i izupe wà. Uhapukaz wera'u wiwi in izupe no. — Tawi hemimino i'i ahyahy izupe. — Hepuhareko pe nehe ty, i'i izupe.

40 Upytu'u Zezuz a'e pe wata re. — Perur hehàpyhà 'ym ma'e xe ihewe nehe kury ty wà, i'i wanupe. Werur izupe wà. Upuranu Zezuz hehe kury.

41 — Ma'e rehe nepurapo kar wer ihewe, i'i izupe. — Hezar ne ty, i'i Zezuz pe. — Herehàpyhà wi wer ihe ty, i'i izupe.

42 — Nerehàpyhàgatu putar nehe kury, ta'e erezeruzar katu herehe kury xe, i'i Zezuz izupe.

43 A'e 'ar mehe we upuner ma'e hexak katu haw rehe. Oho Zezuz hupi kury. Uze'egatu Tupàn rehe, umukatu haw rehe.

Hexak mehe teko uze'egatu waiko Tupàn rehe a'e wà no.

19

Zezuz uze'eg Zakew pe a'e kury

1 Uhem Zezuz oho Zeriko tawhu pe kury. Wahaw etea'i taw kury. 2 Wiko amo awa a'e pe a'e. Tuwihaw hemetarer imono'ogar wanuwihaw romo hekon a'e. Zakew her romo a'e. Hemetarer katu a'e. 3 Ipurexak wer zepe Zezuz rehe a'e. Iapewa'i a'e. A'e rupi nupuner kwaw hexakaw rehe, ta'e teko tetea'u a'e pe wanekon a'e wà xe. 4 A'e rupi uzàn teko wanenataromo kury. Uzeupir oho ywyra rehe, Zezuz hexak pà. — Zezuz ukwaw putar ko rupi nehe, i'i uzeupe.

5 Uhem Zezuz ywyra huwake. Ume'e ywate ywyra rehe. Uze'eg Zakew pe kury. — Ewezyw tàrityka'i nehe ty, Zakew, ta'e aker putar neràpuz me kutàri ihe nehe xe, i'i izupe.

6 Uwezyw na'arewahy a'e. — Aze ty, eker ezuwà heràpuz me ty, i'i izupe. Hurywete a'e kury. 7 Teko a'e pe har a'e wà, Zakew hexakar a'e wà, uzypyrog uze'eze'eg zemueteahy pà uzeupeupe Zezuz rehe a'e wà. — Zezuz uker putar oho ikatu 'ym ma'e iapo har ipyr a'e, i'i uzeupeupe wà. — Umai'u putar a'e pe nehe no, i'i uzeupeupe wà. Oho Zezuz Zakew hàpuz me kury.

8 Upu'àm Zakew a'e pe kury, wàpuz me kury. Uze'eg Zezuz pe. — Amono e putar hema'e kurer ihe nehe, ma'e hereko 'ymar wanupe ihe nehe. Hemunar teko wama'e rehe ihe. Amuzewyr putar wanemetarer wanupe nehe. Wyzài temetarer rehe hemunar awer amuzewyr putar izar pe nehe. Amono putar zeirugatu temetarer izupe nehe, pitài temetarer hekuzaromo nehe, i'i Zezuz pe.

9 Uze'eg Zezuz izupe. — Purupyro haw uhem kwez 'àg tàpuz me kutàri kury. (Tupàn nepyro putar tatahu wi a'e nehe, ta'e erezeruzar herehe ne kury xe.) Àmàrààw hemiminoete romo ereiko kury, ta'e ereruzar Tupàn ze'eg ne xe. 10 Azur ko ywy rehe ihe, teko ukàzym ma'e wanekar pà ihe, ikatu 'ym ma'e iapo har wapyro pà ihe.

Uze'eg Zezuz 10 temetarer tàtà ma'e rehe a'e kury

11 Umume'u Zezuz ma'emume'u haw a'e kury, uzeupi wata ma'e wanupe a'e kury, ta'e uzeapyaka katu ize'eg rehe a'e mehe a'e wà xe. Uhem etea'i oho Zeruzarez tawhu pe a'e wà kury, wata pà a'e wà kury. — Tupàn pureruze'egaw uhem etea'i a'e nehe kury, ta'e zahem etea'i Zeruzarez pe zane kury xe, i'i uzeupe wà. Nukwaw kwaw ma'e uzeapo ma'e ràm a'e wà. 12 Na'e Zezuz uzypyrog uma'emume'u pà wanupe a'e kury. 13 — Nezewe amo tuwihaw hekon a'e. Amo 'ar mehe wenoz wemiruze'eg uzeupe a'e wà kury. — Aha putar amo ae ywy rehe ihe nehe kury, ta'e teko a'e ywy rehe har na'iakatuwawahy kwaw uwihaw rehe a'e wà xe. 14 A'e rupi umur kar uze'eg heraha har ywy rehe wà kury. Ta'e a'e tuwihaw ur putar ko ywy rehe a'e xe. — Nuruputar kwaw a'e awa ureruwihaw romo ure, i'i a'e teko ihewe wà, uze'eg imume'u kar pà ihewe wà. A'e rupi aha putar wanuwihaw romo hereko pà ihe nehe kury, i'i wanupe. Oho 'ym mehe we wenoz 10 wemiruze'eg uzeupe a'e wà kury. Omono temetarer tàtà ma'e hekuzar katu ma'e wanupe pitàitàigatu a'e. — Pemono'og amo ae temetarer ihewe nehe, ko rehe nehe, i'i wanupe. Uhem oho a'e wi kury.

15 Inugwer ywy rehe har umuigo kar a'e awa uwihaw romo a'e wà. Na'e tuwihaw uzewyr wà weko haw ipy pe kury. Uhem mehe wenoz a'e uma'ereko ma'e wamuwà uwa rupi a'e wà kury. Upuranu wanehe. — Màràn temetarer pemono'og ihewe, i'i wanupe. 16 Uma'ereko ma'e ipy uhem wà huwa rupi uze'eg pà a'e kury. Eremur pitài temetarer ihewe ne. Amono'og amo 10 temetarer kwez newe ihe, ihewe neremimur kwer rehe ihe, i'i izupe.

17 Ikatuahy ty, uma'ereko ma'e ikatuahy ma'e romo ereiko ne ty, i'i izar izupe. — Erezekaiw katu ma'e pixika'i ma'e rehe ne, a'e rupi urumuzekaiw kar putar 10 tawhu wanehe ihe nehe kury, i'i izupe.

18 Na'e ur amo ae uma'ereko ma'e huwa rupi a'e kury. Eremur pitài temetarer ihewe ne. Amo 5 temetarer amono'og neremimur kwer rehe ihe, i'i izupe.

19 — Urumuzekaiw kar putar 5 tawhu
wanehe ihe nehe kury, i'i izar izupe.
20 Na'e ur amo uma'ereko ma'e huwa
rupi a'e kury. — Hezar, i'i izupe, —
Aiko neremetarer ihewe neremimur kwer
kury, i'i zepe izupe. — Amonokatu pàn
pupe izuwàn pà ihe. Azumim tuwe ihe, i'i
izupe. 21 — Akyze newi ihe, ta'e erepure-
ruze'egahy ne xe. Erepyhyk ma'e nema'e
'ym amogwer wanuwi. Erepo'o amo wane-
mitygwer i'a kwer wanuwi no, i'i zepe
izupe.
22 Na'e uze'eg izar izupe. — Ne ty,
uma'ereko ma'e ikatu 'ym ma'e romo
ereiko ne ty. Amume'u wi putar neze'eg
newe kury, nekatu 'ymaw imume'u pà
newe kury, i'i ahyahy izupe. — Apure-
ruze'egahy teko ihe. Apyhyk hema'e 'ym
amogwer wanuwi. Apo'o amo wanemityg-
wer i'a kwer wanuwi ihe no. 23 Màràzàwe
tuwe neremono kwaw a'e heremetarer
amo temetarer ima'e har pe ne. Aze mo
eremono izupe, a'e mehe mo a'e temetarer
ima'e har umuzewyr mo newe a'e, amo ae
temetarer rehe we a'e, hezewyr mehe a'e,
i'i izupe.
24 Na'e uze'eg izar amogwer wanupe. —
Pezo'ok a'e temetarer izuwi kury. Pemono
a'e pitài temetarer a'e 10 temetarer hereko
har pe nehe kury, i'i wanupe.
25 — Kwa, wereko 10 a'e. Màràzàwe tuwe
eremono putar amo ae temetarer izupe
nehe, i'i izupe wà.
26 Na'e i'i tuwihaw wanupe kury. —
Aze amo wereko ma'e nehe, Tupàn omono
putar amo ae ma'e izupe nehe. Aze amo
nuwereko kwaw ma'e nehe, aze pixika'i
ima'e nehe, a'e mehe Tupàn o'ok putar
ima'e izuwi nehe. 27 Amo xe har nahep-
utar kwaw uwihaw romo a'e wà. Perur
a'e heàmàtyry'ymar xe heruwa rupi pe wà
nehe, pezuka heruwa rupi pe wà nehe.
Upaw ima'emume'u haw kury.

Wixe Zezuz Zeruzarez tawhu pe a'e kury

28 Nezewe uze'eg ire oho Zezuz
Zeruzarez tawhu kutyr a'e kury.
29 Metewaze taw pe Metàn taw pe uhem
etea'i mehe, ywytyr Uri tyw her ma'e
pe uhem mehe uze'eg mokoz wemimu'e
wanupe kury.
30 — Peho pe taw pe kury, penenataromo
har pe kury. A'e pe pehem mehe pexak
putar zumena'yr iàpixi pyrer nehe. Ni
amo teko noho kwaw iku'az a'e wà rihi,
i'i wanupe. — Pekwaraw heruwà ihewe
nehe, i'i wanupe. 31 — Aze teko upu-
ranu penehe nehe. — Màràzàwe mehe
pekwaraw putar zumena'yr pe, aze i'i
peme nehe. — Zanezar uputar a'e, peze
izupe nehe, i'i wanupe.
32 Na'e oho wà. Wexak zumena'yr
wà, Zezuz hemimume'u kwer zàwegatete
wà. 33 Ikwaraw mehe, izar upuranu wà
wanehe. — Màràzàwe mehe pekwaraw
putar zumena'yr heraha pe, i'i wanupe wà.
34 — Zanezar uputar a'e, i'i izar pe wà.
(Peraha izupe nehe, i'i izar wanupe.)
35 Werur zumena'yr Zezuz pe wà kury.
Omono ukamir ikupepaw romo wà, Zezuz
iapyk àwàm me wà. Upytywà imono pà
iku'az wà. 36 Upupirar ukamir imono
pe rupi wà, Zezuz iho àwàm rupi izupe
wà. 37 Uhem etea'i Zeruzarez pe kury.
Wezyw ywytyr wi. Pe rupi iata mehe
hemimu'e tetea'u wata hupi wà. Uzypy-
rog oho uze'egatu pà Tupàn rehe wà, ma'e
wemixak kwer rehe uze'egatu pà wà.
38 — Ikatuahy Zanezar Tupàn a'e, i'i
oho waiko wà. — Tuwe Tupàn Zanezar
uzapo ikatuahy ma'e ko awa pe nehe, ko
wemimur pe nehe, i'i oho waiko wà. —
Ywate har paw hurywete a'e wà kury, i'i
oho waiko wà. — Tuwe teko paw wexak
ikàgaw ipuràgaw a'e wà nehe, i'i oho waiko
wà.
39 Na'e ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e a'e wà, Zezuz rupi wata
ma'e a'e wà, uze'eg izupe a'e wà, teko
wamytepe wata mehe a'e wà. — Purumu'e
ma'e, i'i izupe wà. — Emupytu'u kar
neremimu'e waze'eg ire ne wà nehe, (ta'e
uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e wà xe),
i'i izupe wà.
40 Na'e uze'eg Zezuz wanupe kury. — Aze
mo 'aw teko nuze'eg iwer a'e wà, a'e mehe
mo 'àg ita xe har uze'egatu mo herehe a'e
wà, uhapukaz pà mo a'e wà, i'i wanupe.

Uzai'o Zezuz tawhu pe har wanehe a'e kury

41 Uhem tawhu huwake kury. Hexak
mehe uzai'o Zezuz taw pe har wanehe
kury. Uze'eg wanupe. 42 — A, Zeruzarez,
aze mo pekwaw ikatu haw ipyhykaw
kutàri, ikatu mo peme. Napexak kwaw
a'e ma'e pe kury. 43 — Amo 'ar mehe
ur putar peàmàtyry'ymar peneko haw pe
a'e wà nehe. Uzapo putar ywykwar taw
izywyr wà nehe, pemàmàn pà wà nehe.
Peàmàtyry'ym putar wà nehe. Napepuner
kwaw pehemaw rehe taw wi a'e 'ar mehe
nehe. 44 Pemumaw paw putar a'e wà nehe,
pezuka pà a'e wà nehe. Weityk putar tàpuz
paw rupi wà nehe, pàrirogaw paw rupi
wà nehe no, ta'e napekwaw kwaw Tupàn
ikatu haw ko 'ar rehe pe kury xe. Tupàn
ur pepyr a'e kury, ipurupyro wer zepe
penehe a'e kury. Napexak kwaw tur haw.

Wixe Zezuz Tupàn hàpuzuhu pupe a'e kury

45 Uhem Zeruzarez pe a'e wà kury. Wixe
Zezuz oho Tupàn hàpuzuhu pupe kury.
Umuhem kar ma'eme'egar wamono a'e wi
wà. 46 Uze'eg wanupe. — Nezewe i'i Tupàn
ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer
a'e. — Heràpuz, i'i Tupàn, — Tupàn pe
ze'egaw her romo a'e nehe, i'i Tupàn.
Pe kury, pezapo Tupàn hàpuz ma'e rehe
imunar ma'e waneko haw romo pe kury,
wazemimaw romo pe kury, i'i ahyahy
wanupe.
47 Tuweharupi Zezuz umu'e tàpuzuhu pe
har oho a'e kury. Xaxeto wanuwihaw a'e
wà, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e
a'e wà no, teko wanuwihaw a'e wà no, ipu-
ruzuka wer zepe Zezuz rehe a'e wà kury.
48 Nupuner kwaw wà, ta'e teko wenu katu
ize'eg a'e wà xe. Uzeapyaka katu waiko
ize'eg rehe tuweharupi wà, ta'e ipurenu
wer tuwe ize'eg rehe paw rupi katete a'e
wà xe.

20

Tàpuzuhu pe har upuranu Zezuz rehe a'e wà kury

1 Amo 'ar mehe tàpuzuhu pupe ipurumu'e
mehe Tupàn ze'eg puràg imume'u mehe
xaxeto wanuwihaw a'e wà, upurumu'e
ma'e a'e wà no, tàmuzgwer a'e wà no, ur a'e
pe Zezuz pe uze'eg pà a'e wà.

2 — Màràzàwe tuwe nezewe haw erezapo
iko ne, i'i izupe wà. — Mo nemur kar xe a'e,
i'i izupe wà.
3 — Ihe apuranu penehe ihe no, i'i Zezuz
wanupe kury. 4 — Mo umur kar Zuàw xe
a'e, mo umuzahazahak kar teko izupe a'e
wà, i'i wanupe. — Aipo Tupàn umur kar
Zuàw a'e. Aipo amo awa umur kar xe a'e,
i'i wanupe, wanehe upuranu pà.
5 Uzypyrog uze'eg ahyahy pà uzeupeupe
a'e wà kury. — Ma'e za'e putar izupe
kury, i'i uzeupeupe wà. — Tupàn, aze
za'e nehe, — Màràzàwe tuwe napezeruzar
kwaw Zuàw ze'eg rehe pe, i'i putar zanewe
nehe. 6 — Amo awa, aze za'e izupe nehe, a'e
mehe teko xe har zaneapi putar ita pupe
zanezuka pà a'e wà nehe, ta'e Zuàw a'e xe,
Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon teko
wanupe a'e xe, i'i ahyahy zepe uzeupeupe
wà.
7 A'e rupi nezewe uze'eg izupe wà. —
Nurukwaw kwaw imur kar arer ure, i'i
izupe wà.
8 — A'e rupi namume'u kwaw hemur kar
har her peme ihe no, i'i wanupe.

Zezuz umume'u ko rehe uzekaiw ma'e wanehe ma'emume'u haw a'e kury

9 Na'e umume'u amo ma'emume'u haw
teko wanupe a'e kury. — Nezewe awa
a'e, utym ma'ywa'yw tetea'u oko pe. Na'e
umuzekaiw kar amo teko oko rehe a'e wà
kury. Na'e oho a'e wi wanuwi. Kwehe
hekon amo ywy rehe. 10 Ma'ywa ipo'o haw
'ar mehe omono kar amo wemiruze'eg oko
rehe uzekaiw ma'e wanupe kury. — Erur
ipo'o pyrer imuza'ak pà ihewe nehe, erur
hema'e ihewe nehe, i'i izupe. Ko rehe
uzekaiw ma'e upetepetek hemiruze'eg a'e
wà, imuzewyr kar pà uzar pe a'e wà. 11 Na'e
ko zar omono kar amo ae uma'ereko ma'e
a'e pe wanupe a'e. Upetepetek wi wà no.
Maranugar haw uzapo izupe wà. Omono
kar wi a'e wi uzewi wà, uzar pe temetarer
imono 'ym mà wà. 12 Na'iruz haw ko zar
omono kar wemiruze'eg a'e pe wanupe
wà. Upetepetek nezewegatete a'e imono
kar pà wà no. 13 Na'e ko zar upuranu
uzehe kury. — Ma'e azapo putar ihe nehe
kury, i'i uzeupe. Amono kar putar hera'yr
heremiamutar ihe nehe, ko pe har wanupe
ihe nehe. Umuawate katu putar a'e wà

nehe, ta'e hera'yr romo hekon a'e xe, i'i zepe ko izar uzeupe a'e.

14 Na'e omono kar kury. Ko pe har wexak tur mehe wà. Uze'eg uzeupeupe wà. — Aikwez ko izar ta'yr ty wà, i'i uzeupeupe wà. — Xiuka nehe, a'e re zaiko putar ko izar romo zane nehe, i'i uzeupeupe wà.

15 Na'e weityk ta'yr imono ko wi wà. Uzuka wà. Upuranu Zezuz teko wanehe kury. — Ma'e ko izar uzapo putar oko rehe uzekaiw ma'e wanupe nehe, i'i Zezuz wanupe, wanehe upuranu pà. (Nuze'eg kwaw izupe wà. A'e rupi Zezuz umume'u wanupe.) 16 — Uzuka putar oho a'e wà nehe, umuzekaiw kar putar amo ae teko oko rehe a'e wà nehe, i'i wanupe. — Tuwe Tupàn nuzapo kar kwaw nezewe haw nehe, i'i teko izupe wà. (Ta'e ukwaw uzehe Zezuz ize'eg awer a'e wà xe. Na'ikatu kwaw wanupe xe.)

17 Ume'e Zezuz wanehe. Ma'in a'e ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e, i'i wanupe. Tàpuz iapo har weityk 'aw ita imono a'e wà. — Na'ikatu kwaw zanewe, i'i wà. A'e ita a'e nehe kury, upyta putar tàpuz iwy pe a'e nehe kury.

18 Aze teko u'ar a'e ita 'aromo nehe, uzekazeka putar uzepehe'àg pà nehe. Aze a'e ita u'ar kwaw pà teko wanehe nehe, uzuka putar a'e wà nehe, i'i wanupe.

Amo awa uze'eg Zezuz pe a'e kury

19 Upurumu'e ma'e a'e wà, xaxeto wanuwihaw a'e wà no, ipurupyhyk wer zepe Zezuz rehe a'e 'ar mehe we a'e wà, ta'e uze'eg wanehe a'e xe. Nupyhyk kwaw wà, ta'e ukyze teko wanuwi wà xe.

20 — Amo 'ar mehe nehe, zapuner ipyhykaw rehe nehe, i'i uzeupeupe wà. Uze'eg oho amo awa wanupe wà kury. — Oromono putar temetarer peme ure nehe kury. Peho Zezuz pe peze'egatu mua'u pà nehe. Pepuranu hehe nehe, ma'e zawaiw katu ma'e imume'u pà izupe nehe. Pezeagaw ize'eg iawy kar pà izupe nehe. Aze uze'eg zemueteahy Tupàn rehe nehe, urupyhyk putar nehe, imono pà tuwihaw pe nehe. Tuwihaw uzepyk putar hehe a'e nehe, i'i wanupe wà. 21 Uhem a'e awa Zezuz pe a'e wà kury. Uze'eg izupe wà. — Neze'eg azeharomoete a'e, nepurumu'e haw azeharomoete a'e no. Urukwaw nekatu haw, i'i mua'u izupe wà. — Nereme'e kwaw teko wanemetarer rehe. Erepurumu'e Tupàn hemiapo putar haw rehe ne, teko wamono kar pà Tupàn hemimutar rupi ne, i'i mua'u izupe wà. 22 — Emume'u ma'e urewe nehe kury, i'i izupe wà. — Aipo zapuner zaneremetarer imono haw rehe tuwihawete pe zane, Hom tawhu pe har wanuwihawete Xez her ma'e pe zane, i'i izupe wà. — Ma'in ze'eg kwehe arer a'e, i'i izupe wà.

23 Ukwaw Zezuz wama'enukwaw paw a'e. — Ipurawy kar wer heze'eg rehe ihewe a'e wà, i'i uzeupe.

24 — Pexak kar temetarer tàtà ma'e heruwà ihewe nehe, ty wà, i'i wanupe. A'e rupi wexak kar heruwà izupe wà. Upuranu wanehe. — Mo hagapaw 'aw temetarer rehe tuz a'e, mo her hehe tuz a'e, i'i wanupe.

25 — Hom tawhu pe har wanuwihawete Xez her ma'e hagapaw hehe tuz a'e, her hehe tuz a'e no, i'i izupe wà. — A'e mehe pemono tuwihawete hemetarer tuwihawete pe nehe. Pemono Tupàn ima'e Tupàn pe nehe, i'i wanupe.

26 Nupuner kwaw ize'eg iawy kar haw rehe izupe wà, teko wanuwa rupi wà. Upytu'u uze'eg ire wà, ta'e ipytuhegatu ize'eg rehe wà xe.

Amo xatuxew upuranu Zezuz rehe a'e wà kury

27 Amo awa ur Zezuz hexak pà a'e wà. Xaxeto romo wanekon wà. (Akwez xaxeto xatuxew her ma'e wà, nuzeruzar kwaw zanekweraw pàwàm rehe wà.)

28 — Purumu'e ma'e. Nezewe i'i Moizez a'e, zaneràmuzgwer wanupe kwehe mehe a'e, uze'eg imuapyk pà pape rehe a'e. — Aze awa na'ipurumuzàmuzàg kwaw nehe, aze umàno nehe, aze na'imen kwaw wemireko kwer a'e nehe, a'e mehe tywyr wereko putar hemireko kwer a'e nehe, upurumuzàg pà wyky'yr rekuzar romo a'e nehe, i'i Moizez ze'eg.

29 A'e mehe urepuranu wer nerehe ure kury. Heta 7 tywyr a'e wà. Wanyky'yr hemireko a'e. Umàno a'e re upurumuzàg 'ym mà. 30 Tywyr ipy wereko wyky'yraty kwer a'e kury. Umàno upurumuzàg 'ym

mà wyky'yr ài a'e no. 31 Amo tywyr nezewegatete no. Amogwer paw rupi a'e wà no, umàno wyky'yraty kwer hereko re a'e wà no, upurumuzàg 'ym mà nezewegatete a'e wà no. 32 Umàno kuzà iahykaw rehe a'e no. 33 Ukweraw wi putar paw rupi a'e wà nehe. Ma'enugar awa wiko putar imen romo a'e 'ar mehe, ta'e a'e paw rupi a'e wà xe, imener romo wanekon a'e wà xe.

34 Uze'eg wi teko wanupe. Awa ko 'ar rehe har a'e wà, hemireko a'e wà. Kuzà a'e wà no, imen a'e wà no. 35 Awa ukweraw wi ma'e ràm a'e wà nehe, Tupàn heko haw pe wiko ma'e ràm a'e wà nehe, nahemireko kwaw a'e wà nehe. Kuzà na'imen kwaw a'e wà nehe no. 36 Ta'e Tupàn heko haw pe har ài wanekon putar a'e wà nehe xe. Numàno wi kwaw wà nehe. Tupàn ta'yr romo wanekon putar a'e wà nehe, ta'e Tupàn umugweraw wi kar uzeupe a'e wà nehe xe. 37 Moizez a'e no, umume'u teko wakweraw pàwàm zaneipy wanupe a'e. Amo 'ar mehe Tupàn uze'eg oho Moizez pe a'e, ka'akyr ukaz ma'e zàwenugar pupe hin mehe a'e. Nukaz paw kwaw a'e ka'akyr. Nezewe i'i Tupàn Moizez pe a'e 'ar mehe a'e. — Aiko Àmàrààw izar romo ihe, aiko Izak izar romo no, aiko Zako izar romo no, i'i Moizez pe. — Aiko Àmàrààw umàno ma'e kwer izar kwer romo ihe, ni'i kwaw izupe. (Ta'e Àmàrààw ukweraw wi putar a'e nehe xe, ta'e hekwe wikuwe Tupàn pyr ko 'ar rehe a'e xe.) 38 A'e rupi Tupàn a'e, teko wikuwe ma'e wazar romo hekon a'e, nuiko kwaw teko umàno ma'e kwer wazar romo a'e. Ta'e a'e paw rupi wikuwe a'e wà xe.

39 Na'e upurumu'e ma'e uze'eg izupe wà kury. — Ikatuahy ureze'eg iwazar awer, purumu'e ma'e, i'i izupe wà.

40 Ukyze katu izuwi wà kury, hehe upuranu 'ym pà wà kury. — Màràzàwe tuwe Tawi umuawate katu wemimono uzexak kar ma'e ràm a'e, i'i Zezuz a'e kury.

— Màràzàwe tuwe Tawi umuwete katu wemimono uzexak kar ma'e ràm a'e, i'i Zezuz a'e kury

41 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Kwehe mehe Tawi umuapyk uze'eg pape rehe a'e, Tupàn pe zegar haw a'e pape her romo a'e. 42 Na'aw ize'eg a'e.

Tupàn uze'eg tuwihaw Purupyro Ma'e pe a'e, hezar pe a'e.

— Eapyk xe heawyze har rehe nehe ty, i'i Tupàn izupe, hezar pe.

43 — Te amo 'ar mehe amono putar neàmàtyry'ymar
nepy iwy pe ihe wà nehe. Neàmàtyry'ymar wiko putar neremiruze'eg romo wà nehe, i'i Tupàn wa'yr pe a'e,
i'i Tawi a'e.

44 A'e rupi Tawi a'e, — Hezar, i'i tuwihaw Purupyro Ma'e pe a'e. Màràzàwe tuwe nezewe i'i a'e. Màràzàwe tuwe — Hezar, i'i wemimino pe a'e, Tupàn hemimur kàràm pe a'e. — Hezar, ni'i pixik kwaw awa wemimino pe a'e wà, i'i Zezuz wanupe, wanehe upuranu pà. (Nuze'eg kwaw izupe wà.)

Pezemupy'a ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e wanehe nehe, i'i Zezuz a'e kury

45 Teko paw uzeapyaka katu hehe a'e wà. Uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe kury.

46 — Pezemupy'a ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e wanehe nehe. Umunehew ukamir puku waiko wà. Wata waiko ko rupi nezewe wà. Aze teko umuawate katu wà, uze'egatu pà ma'eme'egaw pe wà, hurywete a'e upurumu'e ma'e wà. Zemono'ogaw pe waho mehe wà, mai'u haw pe waho mehe wà no, wapyk tenaw ikatuahy ma'e rehe wà no. 47 Imunar kuzà imen umàno ma'e kwer wama'e rehe wà. Umumaw wama'e wanuwi wà. A'e re uzexak kar oho zemono'ogaw pe wà, Tupàn pe uze'egatu haw hexak kar pà amogwer wanupe wà. Tupàn uzepyk wera'u putar wanehe azeharomoete a'e nehe.

21

Amo kuzà imen umàno ma'e kwer werur wemetarer pixika'i ma'e Tupàn pe a'e kury

1 Ume'e Zezuz a'e pe har wanehe a'e kury, tàpuzuhu pe har wanehe a'e kury. Hemetarer katu ma'e werur wemetarer ikurer a'e pe Tupàn pe wà. Zezuz ume'e wanehe temetarer imono mehe hyru pupe a'e. 2 Ur amo kuzà a'e pe. Hemetarer 'ym ma'e romo hekon a'e. Omono mokoz temetarer tàtà ma'e hyru pupe a'e kury. Pixika'i a'e temetarer. (Teko

numekuzar kwaw ma'e tetea'u ipupe wà.) 3 Na'e i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury. — Kwez kuzà hemimur kwer a'e, uhua'u wera'u amogwer wanemimur kwer wanuwi a'e. 4 Amogwer a'e wà, hemetarer katu ma'e romo wanekon a'e wà, pixika'i wanemimur kwer wà. Kwez kuzà a'e, nahemetarer katu kwaw a'e. Umur wemetarer paw rupi a'e, wemi'u ràm hekuzaragwer a'e, i'i Zezuz wanupe.

Zezuz uze'eg tàpuzuhu heityk àwàm rehe a'e kury

5 Amo a'e pe har uze'eg waiko uzeupeupe wà. — Peme'e Tupàn hàpuzuhu rehe ty wà, ipuràg eteahy a'e. Iapo mehe iapo har omono ita hekuzar katu ma'e tetea'u hehe a'e wà, tàpuzuhu rehe a'e wà. Tuweharupi teko werur wemetarer imono pà Tupàn pe a'e wà no, i'i uzeupeupe wà. 6 Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. — Peme'e ko ma'e rehe kury. Amo 'ar mehe nehe, teko weityk putar 'àg tàpuzuhu a'e wà nehe. Nupyta kwaw ni pitài ita amo ita 'ar romo nehe, i'i wanupe.

Zezuz uze'eg ma'erahy ipuraraw pàwàm rehe a'e kury

7 — Purumu'e ma'e, i'i izupe wà. — Màràn mehe uzeapo putar agwer ma'e nehe, i'i izupe wà. — Ma'e uzeapo putar a'e 'ar ihem etea'i haw hexak kar pà teko wanupe nehe, i'i izupe wà.

8 — Peme'egatu peiko nehe. Pezeruzar zo temu'emaw rehe nehe. Ur putar awa tetea'u ko rupi a'e wà nehe. — Aiko tuwihawete Tupàn hemimur karer romo ihe, i'i mua'u putar wà teko wanupe wà nehe. — Uhem he'ar kwez kury, i'i mua'u putar purupe wà nehe. Peho zo wanupi nehe, pezeruzar zo waze'eg rehe nehe. 9 Peinu putar puràmàtyry'ymaw nehe, peinu putar teko uwihaw waàmàtyry'ymaw nehe no. Pekyze zo henu mehe nehe. Uzeapo putar 'agwer ma'e paw nehe, iahykaw ihem 'ym mehe we nehe.

10 Teko uzàmàtyry'ym putar amo teko a'e wà nehe. Tuwihaw uzàmàtyry'ym putar amo tuwihaw a'e wà nehe no. 11 Ywy uryryz putar a'e nehe, (teko wazuka pà) a'e nehe. Teko tetea'u ima'uhez putar a'e wà nehe, wemi'u hexak 'ym mà a'e wà nehe. Teko tetea'u ima'eahy putar a'e wà nehe no. Teko tetea'u upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe no. Ikatu 'ym ma'e purumupytuhegatu kar haw hexak pyr 'ym uzeapo putar a'e nehe no. Teko wexak putar ma'e ywak rehe a'e wà nehe. A'e ma'e ukwaw kar putar iahykaw ihem etea'i haw wanupe nehe.

12 A'e 'ar 'ym mehe we, teko pepyhyk putar a'e wà nehe, ma'erahy ipuraraw kar pà peme a'e wà nehe. Umume'u putar penemiapo kwer tuwihaw wanuwa rupi wà nehe. Peneraha putar zemono'ogaw pe wà nehe no, pemunehew kar pà zemunehew paw pe wà nehe no. Peneraha putar tuwihaw wanuwa rupi wà nehe no, ta'e pezeruzar herehe pe xe. 13 A'e 'ar mehe pepuner Tupàn ze'eg puràg imume'u haw rehe nehe, teko wanuwa rupi tuwihaw wanuwa rupi nehe.

14 Aze pepyhyk wà nehe, aze tuwihaw upuranu penehe wà nehe, pekyze zo nehe. — Ma'e a'e putar nehe, peze zo nehe. Ta'e amono putar heze'eg peme a'e 'ar mehe ihe nehe xe. 15 Ma'e kwaw katu har ài peze'eg putar wanupe nehe. Uzeruzar putar peze'eg rehe wà nehe. — Hemu'em ma'e, ni'i kwaw peme wà nehe, ta'e azeharomoete peze'eg nehe xe. 16 — Te penu a'e wà, te pehy a'e wà nehe no, pemono putar tuwihaw wanupe a'e wà nehe no, pemunehew kar pà wà nehe no. Penyky'yr wà nehe, penywyr wà nehe no, peànàm wà nehe no, pemyrypar wà nehe no, pemono putar tuwihaw wanupe wà nehe no. Pezuka putar wà nehe no. Napezuka kwaw paw rupi a'e wà nehe. 17 Na'iakatuwawahy kwaw penehe wà nehe, ta'e heremiruze'eg romo peiko pe no xe. 18 Ni pitài pe'aw peàkàg rehe har nukàzym kwaw nehe. 19 Pepytu'u zo pezeruzar ire nehe. Pepytu'u zo heze'eg imume'u re nehe. A'e mehe pezepyro putar nehe.

Uze'eg Zezuz tawhu heityk àwàm rehe a'e kury

20 Uze'eg wi teko wanupe. — Amo 'ar mehe nehe, zauxiapekwer tetea'u a'e wà nehe, uzemono'og putar Zeruzarez tawhu huwake a'e wà nehe, a'e pe har

wàmàtyry'ym mà a'e wà nehe. A'e 'ar mehe pekwaw putar taw imumaw pàwàm nehe. Na'arewahy weityk putar a'e wà nehe. 21 Zutez ywy rehe har a'e wà nehe, tuwe uzàn oho ywytyr rehe a'e wà nehe. Taw pe har a'e wà nehe no, tuwe oho a'e wi a'e wà nehe no. Aze teko ko pe wanekon wà nehe, tuwe nuzewyr kwaw Zeruzarez tawhu pe wà nehe. 22 Ta'e ma'erahy ipuraraw paw 'ar uhem putar a'e mehe a'e nehe xe. Tupàn ze'eg kwehe arer umume'u a'e ma'e uzeapo ma'e ràm a'e. 23 Aze kuzà ipuru'a a'e 'ar mehe nehe, uzemumikahy putar nehe. Aze kuzà imemyr nehe, aze na'itua'u kwaw imemyr nehe, uzemumikahy putar a'e nehe no. Ta'e ko ywy rehe har upuraraw putar ma'erahy iaiw ma'e a'e wà nehe xe. Wikwahy putar Tupàn a'e teko wanupe a'e nehe. Uzepyk putar wanehe nehe no. 24 Zauxiapekwer a'e wà nehe, uzuka putar amo ko ywy rehe har a'e wà nehe, weraha putar amogwer amo ae ywy rehe a'e wà nehe no, wamuhàmuhàz pà a'e wà nehe no. Na'e Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e wixe putar taw pe a'e wà nehe kury. Upyropyrog putar tàpuzgwer rehe wà nehe, u'ar tàpuz paw nehe.

Zezuz uze'eg uzewyr àwàm rehe a'e kury

25 Uze'eg wiwi wanupe. — Teko ume'e putar kwarahy rehe zahy rehe zahytata rehe a'e wà nehe, wexak putar amo ae ma'e romo uzeapo mehe a'e wà nehe. — Kwa, uhem etea'i ywy iahykaw, i'i putar uzeupeupe wà nehe. Teko ywy rehe har uzemumikahy putar wà nehe, ukyze putar yryhu ànoànogaw wi wà nehe, 'y penopenogaw wi wà nehe no. 26 Iàkàzym putar teko a'e wà nehe, ma'e wi ukyze haw rehe wà nehe, ma'e uzeapo ma'e ràm hàro mehe wà nehe. Ta'e ma'e ywate har ikàg ma'e a'e wà nehe xe, utyryk putar wenaw wi a'e wà nehe xe. 27 Na'e ihe Awa ta'yr ihe nehe, azexak kar putar teko wanupe a'e 'ar mehe ihe nehe. Ywàkun rehe azur putar nehe, hekàgaw hepuràgaw herur pà nehe. 28 A'e ma'e uzeapo mehe nehe, pepu'àm nehe, peupir peàkàg nehe, ta'e uhem etea'i pepyro àwàm a'e 'ar mehe a'e nehe xe.

Zezuz upurumu'e ma'ywa 'yw rehe a'e kury

29 Na'e umume'u Zezuz ko ma'emume'u haw teko wanupe kury. — Pema'enukwaw ma'ywa 'yw pi her ma'e rehe nehe. 30 Huweramukyr mehe, na'arewahy i'a a'e.

31 Nezewegatete agwer ma'e izeapo haw hexak mehe nehe, pekwaw putar Tupàn pureruze'egaw ihem etea'i haw nehe no. 32 Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Ko ma'e paw uzeapo putar ko 'ar rehe har wamàno 'ym mehe we a'e nehe. Xo amo zo umàno putar a'e 'ym mehe wà nehe. Amogwer wikuwe putar a'e 'ar mehe wà nehe. 33 Ywak ukàzym putar nehe. Ywy ukàzym putar nehe no. Heze'eg nukàzym pixik kwaw nehe.

— Peme'egatu nehe, i'i Zezuz a'e kury

34 Uze'eg wiwi teko wanupe. — Peme'egatu penemiapo ràm rehe nehe. Peiko zo umai'u e ma'e romo nehe, peiko zo kàwiahy i'u har romo nehe. Pema'enukwawahy zo ma'e ko ywy rehe har rehe nehe, penemetarer rehe nehe. Ta'e na'arewahy uhem putar a'e 'ar peme a'e nehe xe. 35 Miar uzezuka oho uzepyhykaw pupe tàrityka'i a'e, ta'e nuexak kwaw a'e xe. Nezewegatete teko ywy rehe har upuraraw putar ma'erahy a'e 'ar mehe a'e wà nehe no. 36 Peàrogatu a'e 'ar nehe. Peze'eg Tupàn pe tuweharupi nehe. A'e mehe umur putar ukàgaw peme a'e nehe. A'e mehe napepuraraw kwaw ma'erahy a'e 'ar mehe nehe. Aze peruzar ko heze'eg nehe, pepu'àm putar peho heruwa rupi nehe, amo 'ar mehe nehe. Aiko Awa ta'yr romo ihe.

37 A'e 'ar mehe Zezuz upurumu'e iko a'e pe tàpuzuhu pe a'e. 'Aromo hekon a'e pe. Pyhaw uker oho ywytyr Uri tyw her ma'e rehe. 38 Teko paw oho Tàpuzuhu pe pyaze mehe wà, henu pà wà.

22

Tuwihaw ipuruzuka wer Zezuz rehe a'e wà

1 Uhem etea'i teko wazemono'ogaw 'ar a'e kury. Typy'ak iapiruru 'ym ma'e i'u haw a'e 'ar her romo a'e. (— Zanera'yr wazuka 'ym awer, i'i teko a'e mynykaw pe

wà.) 2 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, ze'eg
kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà
no, ipuruzuka wer zepe Zezuz rehe a'e
wà. Nupuner kwaw wà, ta'e ukyze teko
wanuwi wà xe.

Zut Kario pe har uze'eg oho tuwihaw wanupe a'e kury, Zezuz ipyhyk àwàm rehe a'e kury

3 Na'e Zurupari hekwe wixe oho Zut
Kario pe har ipy'a pe a'e kury. Zut a'e,
Zezuz hemimu'e romo hekon a'e. 4 Na'e
oho Zut xaxeto wanuwihaw wapyr a'e
kury, zauxiapekwer a'e pe har wanuwi-
haw wapyr a'e no. Umume'u Zezuz ipy-
hyk àwàm wanupe a'e kury. 5 Hurywete
tuwihaw ize'eg henu mehe wà. Umume'u
temetarer izupe wà. 6 Ikatu Zut pe nezewe
mehe. — Aze apuner nehe, amono putar
Zezuz peme ihe nehe, i'i Zut tuwihaw
wanupe. — Pepuner ipyhykaw rehe nehe,
ta'e amume'u putar iho àwàm peme ihe
nehe xe. Aze teko nuexak kwaw ipyhyk
mehe a'e wà nehe, ikatu wera'u nezewe
mehe nehe, i'i wanupe.

Zezuz uzapo kar mai'u haw wemimu'e wanupe a'e kury

7 Typy'ak iapiruru 'ym ma'e i'u haw
rehe uzemono'og mehe wà, teko uzuka
àràpuhàràna'yr Tupàn pe imono e pà wà.
Uhem a'e 'ar a'e, waneimaw zuka haw 'ar
a'e. 8 Uze'eg Zezuz Pet pe kury, Zuàw pe
no. — Pezapo zaneremi'u ràm peho nehe
kury, i'i wanupe. 9 — Ma'e pe uruzapo
putar nehe, i'i izupe wà. 10 Tawhu pe
pehem mehe peàwàxi putar awa 'y'a her-
aha har nehe. Peho hupi hàpuz me nehe.
11 Peze'eg tàpuz zar pe nehe. Nezewe up-
uranu purumu'e ma'e nerehe a'e ty. —
Ma'e pe amai'u putar ihe nehe, ma'e pe
heremimu'e umai'u putar a'e wà nehe,
àràpuhàràn ro'o kwer i'u pà a'e wà nehe, i'i
purumu'e ma'e newe a'e, peze izupe nehe.
12 Na'e wexak kar putar zanemai'u àwàm
peme a'e nehe, tàpuz pupyaikaw pyrer a'e
nehe. Heta putar mez a'e pe nehe, imuhyk
pyrer nehe. Pezapo zaneremi'u ràm a'e
pe nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe.
13 Na'e hemimu'e oho tawhu pe wà kury.
Wexak ma'e paw Zezuz hemimume'u kwer
zàwegatete wà. Uzapo temi'u oho a'e pe wà.

Zezuz u'u àràpuhàràna'yr ho'o kwer wemimu'e wanehe we a'e kury

14 Na'e oho Zezuz a'e pe kury, inug-
wer wemimu'e wanupi kury. Uhem
mai'u haw 'ar wanupe kury. Wapyk
Zezuz mez huwake wemimu'e wanuwake.
15 Uze'eg wanupe kury. — Apuraraw putar
ma'erahy ihe nehe kury. Hepuru'u wer
tuwe ko temi'u pepyr ihe, ma'erahy pe
heho zanune ihe, i'i wanupe.

16 — Ta'e na'u wi kwaw ko 'ar rehe ihe
nehe kury xe. Ko temi'u i'u haw a'e, amo ae
ma'e uzeapo ma'e ràm hekuzaromo tuz a'e.
Uzeapo putar a'e ma'e paw rupi nehe. Xo
a'e re zo a'u wi putar nehe, (Tupàn ikàgaw
hexak kar pà purupe nehe), i'i wanupe.

17 Na'e upyhyk Zezuz kanek kury.
Uze'eg Tupàn pe ikatu haw rehe. Uze'eg
wemimu'e wanupe no. — Pepyhyk ko
kanek nehe ty wà, pe'u kar ipor imono
pezeupeupe nehe. 18 Ta'e nezewe a'e peme
ihe kury xe, — Na'u wi kwaw ko win ko 'ar
rehe ihe kury. Xo Tupàn pureruze'egaw
tur ire zo a'u wi putar agwer win ihe nehe,
i'i wanupe.

19 Na'e upyhyk typy'ak imuwà kury.
Uze'eg Tupàn pe ikatu haw rehe. Na'e
uzaikaikaw typy'ak ipehegwera'i imono
pà wemimu'e wanupe no. — Ko typy'ak
a'e, nuzawy kwaw heretekwer peme imur
pyràm a'e, i'i wanupe. — Pe'u peho peiko
nezewe nehe, pema'enukwaw pà herehe
tuweharupi nehe, i'i wanupe. 20 — Nezewe-
gatete u'u kar ma'ywa tykwer kanek por
win her ma'e wemimu'e wanupe no, wa-
mai'u re no. Uze'eg wanupe. — Ko ma'ywa
tykwer a'e, nuzawy kwaw Tupàn ze'eg
ipyahu ma'e imume'u pyrer a'e. Azuhen
putar heruwy kwer penemiapo kwer ikatu
'ym ma'e hekuzaromo ihe nehe kury. A'e
rupi Tupàn weruzar kar uze'eg ipyahu
ma'e purupe a'e kury, i'i wanupe. 21 Pexak
tuwe ty wà. Tuwihaw wanupe hemono
àràm hezuka kar àràm xe hekon a'e. 'Àg
mez huwake wapyk in a'e. 22 Ta'e ihe
ihe xe, Awa ta'yr ihe, àmàno putar Tupàn
hemimutar rupi ihe nehe. Tupàn uzepyk
putar hezuka kar àràm rehe azeharomoete
a'e nehe, i'i wanupe.

23 Na'e hemimu'e uzypyrog uzehezehe upuranuranu pà a'e wà kury. Mo omono putar Zezuz tuwihaw wanupe a'e nehe, izuka kar pà wanupe a'e nehe, i'i uzeupe-upe wà kury. (Nukwaw kwaw wà.)

— Ma'enugar neremimu'e wiko putar amogwer wanuwihaw romo a'e nehe, i'i hemimu'e Zezuz pe a'e wà kury

24 Na'e hemimu'e uze'eg ahyahy uze-upeupe wà kury. — Ihe aiko putar peneruze'egar romo ihe nehe, ta'e hekatu wera'u Zezuz pe ihe xe, pewi ihe xe, i'i amo. — Nan kwaw pa, ihe aiko putar peneruze'egar romo ihe nehe, ta'e hekatu wera'u Zezuz pe ihe xe, pewi ihe xe, i'i amo, amogwer wanupe a'e no. Nezewegatete i'i amogwer a'e wà no. 25 Na'e uze'eg Zezuz wanupe a'e kury. — Tuwihaw ko ywy rehe har a'e wà, ikàg tuwe a'e wà. Weruze'eg tuwe wemiruze'eg waiko wà. — Teko wamyrypar, i'i teko uwihaw wanupe wà. 26 Nan kwaw nezewe peneko àwàm pezehezehe nehe. Ikàg wera'u ma'e pepyr har a'e nehe, kwarera'i ài hekon putar a'e nehe. Peneruze'egar a'e nehe no, penemiruze'eg ài hekon putar a'e nehe no. 27 Ma'enugar pepyr har ikàg wera'u pewi a'e. Aipo umai'u ma'e wiko wera'u temi'u iapo har wi a'e. Aze pa. Umai'u ma'e a'e, temi'u iapo har izar romo hekon a'e. Ihe aiko pepyr ihe kury, penehe uzekaiw ma'e ài ihe kury.

28 Peiko hepyr tuweharupi pe, ma'erahy ipuraraw mehe pe. 29 A'e rupi nezewe azapo putar peme ihe nehe kury. Heru hemuigo kar pureruze'eg ma'e romo a'e. Nezewegatete apumuigo kar putar pure-ruze'eg ma'e romo ihe nehe no. 30 Pemai'u putar hepyr nehe, tuwihaw romo hereko mehe nehe. Peapyk putar tuwihaw henaw rehe nehe no, Izaew zuapyr waneruze'eg pà paw rupi nehe no, wanemiapo kwer imume'u pà nehe no. Kwehe mehe heta 12 Izaew ta'yr a'e wà. Wazuapyr a'e wà kury, 12 uzemuza'ak ma'e kwer romo wanekon a'e wà kury. 12 awa peneta haw pe. Pitàitàigatu peruze'eg putar a'e Izaew wazuapyr uzemuza'ak ma'e kwer pe wà nehe.

— Zurupari neagaw putar a'e nehe, i'i Zezuz Pet pe a'e kury

31 Na'e uze'eg Zezuz Ximàw pe kury. Ximàw, Ximàw, einu katu heze'eg nehe ty. Nezewe i'i Tupàn iko Zurupari pe a'e kury. — Eagaw Ximàw eho nehe kury, eagaw amogwer Zezuz hemimu'e ne wà nehe no, i'i Tupàn izupe, i'i Zezuz izupe. — Ma'e ty-mar umuza'ak aroz iapirer wi a'e. Nezewe-gatete Zurupari penagaw putar a'e nehe no, heze'eg heruzar katu har wamunyryk kar pà heze'eg heruzar 'ymar wanuwi a'e nehe no, pekatu haw hexak pà a'e nehe, pekatu 'ymaw hexak pà a'e nehe no, i'i izupe. 32 — Ihe ihe, aze'eg kwez Tupàn pe nerehe ihe. — Emupytu'u kar zo Ximàw nehe, herehe izeruzar ire nehe, Tupàn, a'e kwez izupe. — A'e rupi nezewyr mehe ihewe nehe, eremukàg kar putar amogwer herehe uzeruzar ma'e ne wà nehe no. A'e mehe uzeruzar putar tuwe herehe a'e wà nehe.

33 Na'e uze'eg Pet izupe kury. Hezar, i'i izupe. — Aze nemunehew zemunehew paw pe a'e wà nehe, aha putar nerupi ihe nehe. Aze nezuka wà nehe, tuwe hezuka a'e wà nehe no, i'i izupe. 34 — Pet, i'i Zezuz izupe. — Na'iruz haw eremume'u putar heremimu'e romo nereko 'ymaw amo wanupe kutàri nehe, zapukaz ize'eg 'ym mehe we nehe, i'i izupe. — Nakwaw kwaw Zezuz ihe pa, ere putar na'iruz haw nehe, i'i izupe.

— Puruzuka ma'e ài hekon a'e, i'i putar ihewe wà nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury

35 A'e re Zezuz upuranu amogwer wanehe kury. Amo 'ar mehe apomono kar heze'eg imume'u kar pà peme ihe. Peho taw nànàn pe. Nezewe aze'eg peme. — Peata mehe peraha zo temetarer hyru nehe, peraha zo ma'eryru nehe no, peraha zo pexapat nehe no, a'e peme. — Heta ma'e peme a'e 'ar mehe. Uhyk penemi'u peme a'e 'ar mehe no, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. — Kwa, heta tetea'u urema'e ureremi'u urewe, a'e 'ar mehe ureata mehe, i'i izupe wà.

36 Na'e Zezuz uze'eg wanupe kury. — Ko 'ar rehe kury, temetarer hyru hereko

har a'e wà kury, ma'eryru hereko har a'e wà no, tuwe upyhyk wemetarer a'e wà nehe kury, tuwe upyhyk uma'eryru a'e wà nehe no. Takihe puku hereko 'ymar a'e wà nehe no, tuwe ume'eg ukamir a'e wà nehe, tuwe ume'eg kar takihe ukamir hekuzarer pupe a'e wà nehe. 37 Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e xe. Upuruzuka ma'e ài hekon a'e, i'i putar teko tuwihawete rehe a'e wà nehe, i'i Tupàn ze'eg. A'e ma'e uzeapo putar ihewe a'e kury. Azeharomoete uzeapo putar a'e ma'e paw rupi a'e nehe kury, herehe ze'eg pape rehe imuapyk pyrer rupi a'e nehe kury.

38 Na'e hemimu'e uze'eg izupe wà kury. — Urezar, heta mokoz takihepuku xe zanewe kury, i'i izupe wà. — Uhyk aipo ty wà, i'i wanupe.

Oho Zezuz ywytyr Uri tyw her ma'e rehe a'e kury

39 Na'e uhem Zezuz oho taw wi a'e kury, ywytyr Uri tyw her ma'e rehe a'e kury, ta'e tuweharupi uker a'e pe a'e xe. Hemimu'e oho hupi a'e wà no. 40 Uhem uker haw pe wà. Uze'eg Zezuz wanupe. — Peze'eg tuwe Tupàn pe kury, a'e rupi Zurupari nahemu'em kwaw peme a'e nehe, a'e rupi nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e peme a'e nehe no, i'i wanupe.

41 Na'e Zezuz oho pepa'u wanuwi kury. Wapyk upenàràg rehe a'e pe kury, Tupàn pe uze'eg pà kury.

42 — Heru, i'i izupe. — Emunyryk ko kanek por ihewi nehe, i'i izupe. — Nazapo kwaw heremiapo putar haw ihe nehe. Xo neremiapo putar haw zo azapo putar nehe. Aze ereputar, a'u putar kanek por ihe nehe, i'i izupe. (Ma'erahy ipuraraw paw rehe uze'eg a'e.) 43 Na'e uhem amo Tupàn heko haw pe har a'e pe ipyr a'e kury, imurywete kar pà a'e kury.

44 Uzemumikahy zepe Zezuz. Uze'eg wiwi tuwe Tupàn pe kury. Ipirakorer huwykwer zàwenugar utykytykyr ywy rehe izuwi kury.

45 Uze'eg ire, upu'àm kury. Uzewyr oho wemimu'e wapyr kury. Wexak waker we mehe wà. Ta'e wazemumikahy haw uhua'u tuwe a'e wà xe.

46 — Màràzàwe tuwe peker we pezupà, i'i wanupe. — Pepu'àm ty wà, peze'eg Tupàn pe ty wà, a'e rupi Zurupari nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo kar haw rehe peme a'e nehe kury, i'i wanupe.

Zauxiapekwer upyhyk Zezuz a'e wà kury

47 Ize'eg mehe we, uhem teko tetea'u wà a'e pe a'e wà kury. Zut a'e, inugwer 11 hemimu'e wamytepe har a'e, werur a'e teko a'e pe a'e wà. Uhem Zezuz huwake kury, izurupyter pà kury. 48 Uze'eg Zezuz izupe a'e. Zut, i'i izupe. — Aipo hezurupyter haw rupi erezuka kar Awa ta'yr ne, i'i izupe, hehe upuranu pà.

49 Na'e hemimu'e ukwaw uzeapo ma'e ràm a'e wà kury. Uze'eg Zezuz pe wà. Urezar, aipo erepyhyk kar putar uretakihe puku urewe nehe kury, aipo eremugaz kar putar 'aw teko urewe ne wà nehe kury, i'i izupe wà.

50 Na'e amo hemimu'e a'e kury, umugaz xaxeto hemiruze'eg a'e kury, inami iawyze har imonohok pà a'e kury.

51 — Pepytu'u kury ty wà, pemugaz zo amo pe wà nehe, i'i Zezuz wanupe. Na'e opokok inami rehe kury, imukatu pà kury. 52 Na'e uze'eg xaxeto wanuwihaw wanupe kury, zauxiapekwer Tupàn hàpuzuhu pe har wanuwihaw wanupe no, Zutew wanuwihaw wanupe no. Ta'e ur ipiaromo a'e wà xe. Perur petakihe kwez kury, perur peywyràihàg kwez kury, hepyhyk pà kury. Aipo ma'e rehe imunar ma'e romo aiko ihe, i'i wanupe. 53 Aiko pepyr tuweharupi ihe, Tupàn hàpuzuhu pe ihe. Nahepyhyk kwaw pe a'e pe. Nan kwaw pa. Ipytunahy kury, teko nuexak kwaw penemiapo kwer a'e wà kury. A'e rupi hepyhyk putar pe tàrityka'i nehe kury, i'i wanupe.

— Naiko kwaw Zezuz hemimu'e romo ihe, i'i mua'u Pet a'e kury

54 Na'e upyhyk zauxiapekwer Zezuz wà kury. Weraha xaxeto hàpuz me wà. Pet wata oho iko wanaikweromo a'e. Muite wera'i hekon wanuwi wata pà a'e. 55 Amo teko uzatapy tata katu pe wà. Pet wapyk oho tata huwake har wapyr kury. 56 Amo kuzà a'e pe uma'ereko ma'e a'e, wexak Pet tata huwake iapyk mehe a'e. Ume'egatu

hehe. Ko awa Zezuz rupi wata ma'e romo hekon a'e, i'i amogwer wanupe.
57 — Kuzà, nakwaw kwaw Zezuz ihe, i'i Pet kuzà pe.
58 Nan kwehe tete amo awa wexak Pet wà a'e pe no. Ne ereiko amo Zezuz hemiruze'eg romo ne ty, i'i izupe. Nan, naiko kwaw ihe, i'i Pet izupe.
59 Nan kwehe tete amo awa uze'eg wi izupe a'e no. Azeharomoete ereiko hupi wata ma'e kwer romo ne ty. Ta'e Karirez ywy rehe har romo ereiko ne no xe, i'i izupe. (Ta'e uze'eg Karirez ywy rehe har wazàwe a'e xe.)
60 — Nan kwaw ty. Ma'e rehe ereze'eg iko ne. Nakwaw kwaw ihe ty, i'i izupe. Tàrityka'i, ize'eg mehe we a'e, uze'eg zapukaz. 61 Na'e Zanezar Zezuz a'e kury, uwak Pet rehe ume'e pà a'e kury. Ima'enukwaw Pet ize'eg awer rehe kury. Ta'e — Zapukaz ize'eg 'ym mehe we, na'iruz haw eremume'u putar hekwaw 'ymaw ne nehe ty, i'i izupe a'e 'ym mehe a'e xe. 62 Na'e Pet uhem oho a'e wi kury. Uzai'o tuwe a'e. Uzemumikahy tuwe a'e.

Zauxiapekwer ukwaukwar Zezuz rehe a'e wà kury

63 Zauxiapekwer Zezuz pyhykar a'e wà, uze'eg uryw ahyahy hehe a'e wà, hehe ukwaukwar pà a'e wà.
64 Upyk heha izuwi pàn pupe wà. Na'e amo ukwar hehe. — Aipo erekwaw nerehe ukwar ma'e ne, i'i izupe wà.
65 Uze'eze'eg zemueteahy hehe wà.

Tuwihaw upuranu Zezuz rehe a'e wà kury

66 Uzekwa oho kury. Zutew wanuwihaw a'e wà, xaxeto wanuwihaw a'e wà no, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, uzemono'og wà a'e pe a'e wà. Na'e umur kar Zezuz tuwihaw wanuwa rupi wà kury.
67 Tuwihaw upuranu hehe wà. — Aipo ne Tuwihawete Tupàn hemimur kar romo ereiko ne, i'i izupe wà.
Uze'eg Zezuz wanupe. — He'e, aze a'e peme nehe, napezeruzar kwaw herehe nehe. 68 Aze apuranu penehe nehe, napewazar kwaw heze'eg ihewe nehe. 69 Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Azeharomoete ko 'ar rehe kury, tuweharupi nehe no, apyk putar Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e awyze har rehe ihe nehe kury.
70 Na'e a'e paw upuranu hehe a'e wà kury. — Aipo Tupàn ta'yr romo ereiko ne, i'i izupe wà. — Aze pa. Pe ae pemume'u kwez kury, i'i wanupe.
71 — Naxirur kwaw amo hemiapo kwer imume'u har zane wà nehe kury. Zane tuwe xinu ize'eg kwez zane kury, i'i uzeupe wà. (-Tupàn ta'yr romo aiko ihe, i'i kwez a'e kury, i'i uzeupeupe wà.)

23

Tuwihaw Pirat upuranu Zezuz rehe a'e kury

1 Na'e tuwihaw upu'àm paw rupi wà kury. Weraha Zezuz Pirat pe wà. 2 Uzypyrog hemiapo kwer imume'u pà huwa rupi wà kury. — Urenu tuwe teko wanupe hemu'em mehe ure, i'i mua'u izupe wà. — Pemono zo temetarer zutew 'ym wanuwihaw pe nehe, i'i teko wanupe, i'i mua'u izupe wà. — Aiko Tupàn hemimur karer romo ihe, aiko Tuwihawete romo ihe, i'i wanupe no, i'i mua'u izupe wà.
3 Na'e Pirat upuranu Zezuz rehe kury. — Aipo Zutew wanuwihawete romo ereiko ne, i'i izupe. — Ne ae eremume'u kwez kury, i'i Zezuz izupe. 4 Na'e Pirat uze'eg xaxeto wanuwihaw wanupe a'e kury, teko wanupe a'e no. — Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. A'e rupi nazuka kar kwaw ihe nehe, i'i wanupe. 5 — Nan kwaw pa, na'ikatu kwaw nezewe haw urewe a'e, i'i izupe wà. — Uzapo kar ikatu 'ym ma'e teko wanupe a'e, Zutez ywy rehe har wanupe a'e. Uzypyrog upurumu'e pà Karirez ywy rehe a'e. Uhem wà xe kury, i'i mua'u izupe wà. Tuwihaw Ero upuranu Zezuz rehe a'e kury.

Zezuz Pirat henataromo

6 Waze'eg henu mehe Pirat upuranu wanehe a'e. Aipo ko awa Karirez ywy rehe har romo hekon a'e, i'i wanupe. (— He'e, i'i izupe wà.) 7 — Naiko kwaw Karirez ywy rehe har wanuwihaw romo ihe, i'i Pirat wanupe. — Peraha ko awa Ero pe nehe, ta'e a'e ae Karirez ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e xe, i'i

wanupe. Ero Zeruzarez pe hekon a'e 'ar mehe a'e. 8 Hurywete Ero Zezuz hexak pà a'e. Ta'e wenu hehe ze'egaw a'e xe. Kwehe ipurexak wer hehe. Ipurexak wer purumupytuhegatu kar haw iapo haw rehe. 9 Werur Zezuz izupe wà. Upuranuranu tetea'u hehe kury. Nuze'eg kwaw Zezuz izupe. 10 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, ur Ero huwa rupi a'e wà kury, Zezuz hemiapo kwer imume'u mua'u pà a'e wà kury, ikatu 'ym ma'e tetea'u imume'u mua'u pà a'e wà kury. 11 Ero a'e, hemiruze'eg zauxiapekwer a'e wà no, uze'eg uryw ahyahy hehe a'e wà, uze'eg zemueteahy pà hehe a'e wà. Umunehew kar kamir hekuzar katu ma'e hehe a'e wà. A'e re umuzewyr kar Pirat pe a'e wà kury. 12 Ero a'e, Pirat a'e no, a'e 'ym mehe uzeàmàtyry'ym ma'e romo wanekon a'e wà. Uzemyrypar wi wà kury.

Tuwihaw umume'u tuwe Zezuz izuka àwàm a'e wà kury

13 Pirat wenoz xaxeto wanuwihaw wamuwà uzeupe a'e wà kury, wenoz Zutew wanuwihaw a'e wà no, wenoz teko a'e wà no. Uze'eg nànàn kury.

14 — Perur ko awa kwez kury, ikatu 'ym ma'e hemiapo kwer imume'u pà heruwa rupi kury, i'i wanupe. — Apuranu hehe kwez ihe, penuwa rupi paw rupi ihe. Azeharomoete nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i wanupe.

15 — Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i Ero peme a'e no. A'e rupi umuzewyr kar imuwà kwez ihewe. Azeharomoete ko awa nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, a'e rupi nazuka kar kwaw ihe nehe. 16 Apetepetek kar putar ihe nehe kury, a'e re amono kar putar xe wi ihe nehe kury, i'i wanupe. 17 (Kwarahy nànàgatu teko wazemono'og mehe Pirat umuhem kar amo awa zemunehew paw wi teko wanupe a'e.)

18 Uzypyrog teko heiheihem pà wà. — Ezuka nehe, emuhem kar Hapa ta'yr urewe nehe, i'i ahyahy izupe wà. 19 A'e 'ym mehe amo teko uzàmàtyry'ym tuwihaw oho wà. A'e 'ar mehe Hapa ta'yr uzuka amo awa. A'e rupi tuwihaw umunehew kar Hapa ta'yr a'e.

20 Pirat ipurumuhem kar wer zepe Zezuz rehe a'e. Na'ipuruzuka wer kwaw hehe a'e. A'e rupi uze'eg wi teko wanupe. — Amuhem kar putar nehe, i'i wanupe. Na'ikatu kwaw ize'eg wanupe. 21 A'e rupi uhapukaz wiwi izupe wà. — Ezuka kar nehe ty, ezuka kar nehe ty, ywyra kanetar rehe ty, i'i izupe wà.

22 Na'e Pirat uze'eg wi wanupe kury. — Ma'enugar ikatu 'ym ma'e uzapo a'e, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. — Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, a'e rupi nazuka kar kwaw ihe nehe. Apetepetek kar putar ihe nehe. A'e re amuhem kar putar nehe, i'i wanupe.

23 Uhapukaz wiwi azeharomoete wà kury. — Ezuka kar ty, ezuka kar ty, ywyra kanetar rehe ty, i'i ahyahy izupe wà. A'e rupi Pirat uzuka kar zauxiapekwer wanupe kury, tuwihaw waze'eg rupi a'e kury.

24 Umume'u Zezuz zuka àwàm izupe kury, wanuwa rupi kury, ta'e uputar a'e wà xe. 25 Na'e umuhem kar a'e awa Hapa ta'yr her ma'e zemunehew paw wi a'e kury, ta'e teko uputar imuhem kar haw a'e wà xe. (Hapa ta'yr a'e, a'e puràmàtyry'ym awer rehe imunehew pyrer romo hekon a'e, puruzuka awer rehe imunehew pyrer romo hekon a'e.) Omono Zezuz zauxiapekwer wanupe kury, ta'e teko ipuruzuka wer hehe a'e wà xe.

Zauxiapekwer uzywàzywà Zezuz ywyra kanetar rehe a'e wà kury

26 Na'e zauxiapekwer weraha Zezuz a'e wi a'e wà kury. Pe rupi wata mehe we uwàxi amo awa Ximàw her ma'e a'e wà. Xiren taw pe har romo hekon a'e. Uhem wà iko oho awer wi a'e 'ar mehe. Na'e zauxiapekwer upyhyk wà kury. Omono ywyra kanetar iaxi'i rehe wà, heraha kar pà izupe wà, imuata kar pà Zezuz haikwer romo wà. (Ta'e Zezuz huwy tuwe a'e xe, a'e rupi nupuner kwaw ywyra kanetar hupir haw rehe a'e.)

27 Teko tetea'u oho haikwer romo wà no. Amo kuzà a'e wà no, oho waiko teko wanupi a'e wà no, uzai'o pà a'e wà no. Uzemumikahy a'e wà. — Uzuka putar Zezuz a'e wà nehe kury, i'i uzeupeupe wà. 28 Uwak Zezuz wanehe ume'e pà, wanupe uze'eg

pà. — Pe kuzàgwer Zeruzarez tawhu pe har pe zàkwà wà, pezai'o zo herehe pe zàkwà wà. Pezehe zutyka'i pezai'o nehe, pememyr wanehe zutyka'i pezai'o nehe.
29 Ta'e uhem putar amo 'ar a'e nehe xe. Teko uze'eg putar nezewe a'e 'ar mehe a'e wà nehe. — Kuzà imemyr 'ym ma'e a'e wà, imemyrhem pixik 'ym ma'e a'e wà no, kwarer wamukamu pixik 'ymar a'e wà no, hurywete wera'u putar a'e wà nehe, a'e 'ar mehe a'e wà nehe. (Ta'e uhem putar ma'erahy uhua'u ma'e a'e nehe xe. Ta'e umemyr pixika'i ma'e hereko har uzemumikahy putar a'e ma'erahy hexak mehe wà nehe xe.)
30 Uhem putar a'e 'ar a'e nehe. A'e 'ar mehe teko paw nezewe i'i putar ywytyruhu pe wà nehe, — Pe'ar kwaw pà ure'aromo nehe, i'i putar ywytyruhu pe wà nehe. — Uremim pe nehe, i'i putar ywytyr pe wà nehe no. 31 — Aze zepe'aw izywyr ma'e ukaz a'e nehe, ma'e uzeapo putar ixinig mehe izupe a'e nehe, i'i putar a'e wà nehe. (— Zezuz nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. Upuraraw ma'erahy tetea'u a'e. Zutew uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u a'e wà. A'e rupi upuraraw putar tuwe ma'erahy a'e wà nehe, i'i putar a'e wà nehe.)
32 Na'e zauxiapekwer weruata amo mokoz awa waneraha uzeupi a'e wà no, pe rupi a'e wà no. Ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon wà. — Zezuz izuka mehe xiuka ko awa zane wà nehe no, i'i wanupe wà. 33 Uhem wà Kauar her ma'e pe wà. — Àkàg apekwer, i'i her zaneze'eg rupi. Omono Zezuz ywyra kanetar rehe a'e pe wà, izywàzywà pà wà. (Mewe katu umàno putar a'e nehe, i'i izupe wà.) Uzuka amo mokoz awa nezewegatete a'e wà no, Zezuz huwake a'e wà no. Pitài awa Zezuz iawyze har rehe i'àz a'e. Inugwer iahur rehe i'àz no.
34 Na'e i'i Zezuz Tupàn pe kury. — Heru, nereharaz ko teko ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer wi nehe, imunàn pà nehe. Ta'e nukwaw kwaw wemiapo kwer a'e wà xe. Na'e zauxiapekwer omomor ita'i Zezuz kamir izar ràm hexaexak pà a'e wà kury. Umuza'aza'ak ima'e uzeupeupe nezewe wà. 35 Amo teko a'e pe wanekon a'e wà no. Zutew wanuwihaw uze'eg uryw ahyahy Zezuz rehe a'e wà. Teko wenu waze'eg mehe wà. Nezewe i'i wà. — Upyro amogwer a'e wà. Tuwe uzepyro a'e nehe, aze Tuwihawete Tupàn hemimur karer romo hekon tuwe a'e, i'i izupe wà.
36 Zauxiapekwer a'e wà no, uze'eg uryw ahyahy hehe a'e wà no. Uhem Zezuz huwake wà. — Aiko win xe ty, e'u ty, i'i izupe. (Nahekuzar kwaw a'e ma'ywa tykwer a'e.)
37 — Aze ereiko Zutew wanuwihawete romo, ezepyro nehe, i'i ahyahy zauxiapekwer izupe wà.
38 Omomog kar amo pape ywyra kanetar rehe wà, Zezuz i'aromo wà. 'Aw awa a'e, Zutew wanuwihawete romo hekon a'e, i'i a'e ze'eg pape rehe ikaikair pyrer a'e.
39 Pitài ikatu 'ym ma'e iapo har a'e pe ywyra kanetar rehe har uze'eg zemueteahy Zezuz rehe a'e no. — Ereiko Tupàn hemimur karer romo ne, urepyro har romo ne, i'i uze'eg uryw ahyahy pà hehe wà. — Ezepyro nehe ty, urepyro pe nehe no ty, i'i izupe.
40 Inugwer ywyra kanetar rehe har uze'eg nezewe a'e. — Eze'eg zo nezewe ty, i'i izupe. — Aipo nerekyze kwaw Tupàn wi ne, Tupàn uzepyk putar zanerehe paw rupi a'e nehe, i'i izupe.
41 — Ikatu ko ma'erahy ipuraraw paw zanewe, ta'e ikatu 'ym ma'e xiapo kwez zane xe. 'Aw awa a'e, nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i izupe, Zezuz rehe uze'eg pà a'e.
42 Na'e uze'eg a'e awa Zezuz pe kury. — Zezuz, nezur wi mehe nehe, Tuwihawete romo nereko mehe nehe, nema'enukwaw herehe nehe, i'i izupe.
43 — Kutàri ereiko putar Tupàn heko haw pe hepyr azeharomoete ne nehe kury, i'i Zezuz izupe.

Umàno Zezuz a'e kury

44 Kwarahy wapytepe hin mehe. Upytu'u kwarahy weny re. Ipytunahy tuwe kury, te kwarahy iaparara'u mehe. 45 Pànuhu Tupàn hàpuz me izaiko ma'e a'e kury, uzemu'i mokoz ipehegwer romo uzeapo pà a'e.
46 Heiheihem tuwe Zezuz a'e kury. — Heru, nepo pe amono kar putar herekwe

ihe kury, i'i Tupàn pe kury. Uze'eg ire, umàno kury. 47 Amo zauxiapekwer wanuwihaw a'e pe hekon a'e. Wexak a'e ma'e izeapo mehe. Uze'egatu Tupàn rehe kury. — Azeharomoete 'aw awa nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i izupe kury.

48 Teko a'e pe uzemono'og ma'e a'e wà, a'e paw wexak a'e ma'e uzeapo mehe a'e wà. Uzewyr oho weko haw pe wà, uzemumikahy pà wà, ukwaukwar pà upuxi'a rehe wà. 49 Zezuz imyrypar paw rupi a'e wà, kuzàgwer Karirez ywy wi wata ma'e kwer a'e wà no, muite upyta 'àm a'e wà, a'e ma'e paw hexak pà a'e wà.

Zuze Arimatez taw pe har weraha Zezuz hetekwer itakwaruhu pupe imono pà a'e kury

50-51 Amo awa a'e pe hekon a'e. Zuze her romo a'e. Arimatez taw pe har Zutez ywy rehe har romo hekon a'e. Ikatuahy a'e. Ikatuahy ma'e iapo har romo hekon a'e. Tuweharupi wàro Tupàn pureruze'eg àwàm a'e. Zutew wanuwihaw wapyr har romo hekon a'e, ta'e tuwihaw romo hekon a'e xe. Amogwer tuwihaw uzuka kar Zezuz a'e wà. Na'ikatu pixik kwaw izuka kar awer Zuze Arimatez pe har pe a'e. 52 Na'e oho Pirat ipyr kury. — Emur Zezuz hetekwer umàno ma'e kwer ihewe nehe. Azutym putar nehe, i'i izupe. — Aze ty, i'i Pirat izupe. 53 Umuezyw kar hetekwer ywyra kanetar wi kury. Uwàuwàn pàn pupe. A'e re omono heraha itakwar pupe. Teko nutym pixik kwaw amo ae umàno ma'e kwer a'e ita kwar pupe a'e wà. 54 Uzeapo a'e ma'e 6 haw 'ar rehe a'e. Uhem etea'i mytu'u haw 'ar kury.

55 Na'e kuzàgwer Zezuz rupi wata ma'e kwer a'e wà, Karirez ywy wi ur ma'e kwer a'e wà, oho Zuze hupi a'e wà kury, itakwar hexak pà a'e wà kury. Wexak Zezuz hetekwer a'e pe wà. 56 A'e re uzewyr oho wàpuz me wà. Umuhyk kàpuhàg wà kury, ma'e kawer wà no, Zezuz hetekwer rehe imono pyràm wà. Nuzapo kwaw ma'e a'e 'ar mehe wà rihi, ta'e mytu'u haw 'ar uhem wanupe a'e xe. Ze'eg kwehe arer nupurumuma'ereko kar kwaw mytu'u haw 'ar mehe a'e. A'e rupi kuzàgwer upytu'u a'e 'ar mehe wà.

24

Ukweraw wi Zezuz a'e kury

1 'Ar ipy mehe izi'itahy kury, kuzàgwer oho Zezuz itym awer pe wà kury, kàpuhàg imuhyk pyrer heraha pà wà kury. 2 Wexak ita imunyryk awer itakwar uken wi wà. Kuzàgwer wexak ita huken heta 'ymaw hehe wà. 3 Wixe oho wà kury. Nuexak kwaw Zanezar Zezuz hetekwer a'e pe wà. 4 — Màràzàwe tuwe aipo ma, i'i amo. — Heruwà, i'i amo. Na'arewahy mokoz awa uzexak kar wà wanupe wà, wanenataromo wà. Heny katu wakamir wà. 5 Kuzàgwer ukyze wanuwi wà. A'e rupi uzeamumew wanuwa rupi wà. Na'e a'e awa uze'eg wanupe wà. — Màràzàwe tuwe pekar wikuwe ma'e xe pe, umàno ma'e kwer wapyr pe. 6 Nuiko kwaw xe a'e, zàkwà wà. Ukweraw wi umàno re a'e. Pema'enukwaw katu ize'eg awer Karirez rehe arer rehe pe. 7 — Ihe Awa ta'yr ihe, azemono kar putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe ihe nehe. Hezuka putar ywyra kanetar rehe a'e wà nehe. Akweraw wi putar na'iruz 'ar pawire ihe nehe no, i'i peme a'e.

8 Na'e kuzàgwer ima'enukwaw a'e ize'eg awer rehe wà kury. 9 Uzewyr oho a'e wi wà, a'e ma'e paw imume'u pà a'e 11 Zezuz hemimu'e wanupe wà. Umume'u oho amogwer hemimu'e wanupe wà no. 10 Ai'aw waner wà. Mari Matar pe har, Zuwàn, Mari Xiak ihy. A'e kuzà a'e wà, amo kuzà wà no, umume'u agwer ma'e oho Zezuz hemimu'e wanupe a'e wà kury. 11 Nuweruzar kwaw waze'eg wà. 12 Pet a'e kury, upu'àm oho uzàn pà Zezuz hupawer hexak pà a'e kury. Na'e uzeaiwyk ume'e pà kury, itakwar rupi kury. Xo pàn iwàiwàn awer zo wexak, nuexak kwaw Zezuz hetekwer a'e pe. Uzewyr weko haw pe. — Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i uzeupe.

Hemimu'e wexak Zezuz Emau taw piar rupi wata mehe a'e wà kury

13 A'e 'ar mehe we mokoz hemimu'e wata oho pe rupi a'e wà kury, Emau taw kutyr a'e wà kury. Aze teko wata Zeruzarez wi a'e taw pe wà, umumaw 10 kirom wata pà wà. 14 Wata mehe we, uze'eg uzeupeupe wà kury, Zezuz imàno awer rehe wà

kury. 15 Waze'eg mehe we Zezuz uhem oho wapyr kury, wata pà wanupi kury. 16 Nukwaw kwaw a'e wà. 17 Uze'eg wanupe a'e kury. — Ma'e rehe peze'eg peiko pe, i'i wanupe. Upyta 'àm a'e pe wà. Uzemumikahy wà. 18 Na'e awa Kereo her ma'e a'e kury, uze'eg Zezuz pe a'e kury. — Ne ty, aipo nerekwaw kwaw ma'e uzeapo ma'e kwer, Zeruzarez pe har ne, i'i izupe. Ne zutyka'i nerekwaw kwaw ne. Teko paw rupi ukwaw a'e wà, i'i izupe.

19 Na'e Zezuz upuranu wanehe kury. — Ma'e uzeapo a'e pe, i'i wanupe. — Ma'e tetea'u uzeapo Zezuz Nazare pe har pe a'e pe a'e, i'i izupe wà. Tupàn ze'eg rehe uzekaiw ma'e romo hekon a'e, ma'e ikatuahy ma'e uzapo tuweharupi a'e. Uze'eg katuahy no, Tupàn henataromo, teko wanenataromo no. 20 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, zaneruwihaw a'e wà no, uzuka kar Zezuz ywyra kanetar rehe a'e wà. 21 Kwa, aze ru'u a'e Zutew wanuwihawete romo hekon tuwe a'e, uru'e zepe urezeupeupe ure. Na'iruz 'ar ximumaw imàno re zane. 22 Amo kuzà urerupi wata ma'e a'e wà, oho izi'itahy a'e pe wà, Zezuz hetekwer hupaw hexak pà a'e wà. 23 Nuexak kwaw wà. Uzewyr wà. Kwa, uruexak amo Tupàn heko haw pe har a'e pe hin mehe ure wà, i'i urewe wà. Ukweraw wi Zezuz a'e, i'i urewe wà. 24 Amo awa urerupi wata ma'e a'e wà no, oho hetekwer hexak pà a'e wà no. A'e rupi katete umume'u a'e wà no, nuexak kwaw Zezuz a'e pe a'e wà no.

25 Na'e Zezuz uze'eg wanupe a'e kury. — O, napekwaw pixik kwaw tuwe ma'e pe, i'i wanupe. — Napezeruzar kwaw tuwe Tupàn ze'eg imume'u har waze'eg kwehe arer rehe, i'i wanupe. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer.

26 — Tuwihawete Tupàn hemimur kar upuraraw putar ma'erahy a'e nehe. Umàno re nehe, ukweraw ire nehe, oho putar u heko haw pe nehe, Tuwihawete ikàg wera'u ma'e romo wiko pà a'e nehe, i'i ze'eg kwehe arer.

27 Na'e Zezuz umume'u ze'eg kwehe arer uzehe uze'eg ma'e kwer paw rupi a'e kury, a'e awa wanupe a'e kury. Umume'u Moizez ze'eg wanupe. Umume'u amogwer ze'eg kwehe arer nànàn no.

28 Na'e uhem oho taw pe wà kury, oho àwàm me wà kury. -Aha putar ihe, i'i wanupe kury. 29 — Kwa, nan kwaw ty, i'i izupe wà. — Epyta xe urepyr nehe ty, i'i izupe wà. — Karuk oho kwez ty, i'i izupe wà. A'e rupi wixe oho tàpuz me kury, wapyr upyta pà kury.

30 Umai'u a'e pe wà. Upyhyk Zezuz typy'ak kury. Uze'eg Tupàn pe u pe kury. A'e re uzaikaikaw typy'ak wemimu'e wanupe imono pà, wanupe i'u kar pà. 31 A'e 'ar mehe we hehazawok wà kury. Tàrityka'i ukwaw Zezuz wà kury. Na'e Zezuz ukàzym wanuwi kury. 32 Uze'eg uzeupe wà. — Kwa, 'a pe pe rupi uze'eg kwez zanewe a'e. Ize'eg mehe zanepy'a hurywete tuwe zane, i'i uzeupe wà.

33-34 Na'e uzewyr wà Zeruzarez pe wà kury. Wexak amogwer Zezuz hemimono karer oho a'e pe wà kury, wexak hupi wata ma'e kwer a'e wà no. A'e hemimono karer uze'eg wanupe wà. — Kwa, Zaneruwihawete a'e, ukweraw umàno re azeharomoete a'e, i'i wanupe wà. — Ximàw Pet a'e no, wexak Zezuz a'e no, i'i wanupe wà.

35 Na'e a'e awa a'e wà no, Zezuz pe rupi hexak arer a'e wà no, umume'u hexak awer amogwer wanupe a'e wà no. — Typy'ak iaikaikaw mehe, urukwaw tuwe ure, i'i wanupe wà.

Uhem Zezuz wemimu'e wamyter pe a'e kury

36 Waze'eg mehe we uhem Zezuz wà wamytepe a'e kury. Nuexak kwaw ihem mehe wà.

37 Ipytuhegatu hexak pà wà. Ukyze izuwi wà. — Kwa, ma'e pa, i'i uzeupeupe wà, ikwaw 'ym mà wà. 38 Na'e uze'eg wanupe kury. — Màràzàwe tuwe pekyze ihewi, i'i wanupe. — Màràzàwe tuwe napezeruzar kwaw herehe, i'i wanupe. 39 — Peme'e hepo rehe nehe, hepy rehe nehe no, i'i wanupe. — Ihe Zezuz romo aiko ihe, pepokok herehe nehe. Naiko kwaw àzàg romo ihe, i'i wanupe. — Àzàg naho'o kwer kwaw a'e wà, i'i wanupe. — Na'ikagwer kwaw wà, i'i wanupe. — Ihe heta hero'o kwer ihe, heta hekàgwer ihe no, i'i wanupe.

40 A'e ma'e imume'u mehe wexak kar opo wanupe kury, wexak kar upy wanupe no.

41 — Kwa, aipo Zezuz romo hekon tuwe
a'e, i'i uzeupeupe wà. Hurywete wà kury.
Ipytuhegatu wà no. Na'e uze'eg wanupe
kury. — Aipo heta temi'u xe, i'i wanupe.
42 Omono ipira pehegwer imihir pyrer
izupe wà. 43 Upyhyk i'u pà wanenataromo
a'e. 44 Na'e uze'eg wanupe kury. — Hemàno
'ym mehe we aze'eg nezewe peme ihe,
i'i wanupe. — Uzeapo putar ma'e Tupàn
ze'eg rupi katete a'e nehe, a'e peme, i'i
wanupe. — Moizez a'e, amogwer Tupàn
ze'eg imume'u har a'e wà no, Tuwihaw
Tawi a'e no, umume'u ma'e ihewe uzeapo
ma'e ràm a'e wà, pape rehe imuapyk pà a'e
wà, i'i wanupe. — Uzeapo tuwe a'e ma'e
paw rupi katete a'e kury, i'i wanupe.
45 Na'e umume'u a'e ze'eg kwehe arer
wanupe kury, ikwaw kar pà wanupe kury.
46 — Zanerà muzgwer uze'eg nezewe a'e
wà, uze'eg pape rehe imuapyk pà a'e wà,
i'i wanupe. — Tuwihawete ur ma'e ràm
a'e nehe, upuraraw putar ma'erahy a'e
nehe. Na'iruz 'ar pawire ukweraw wi
putar umàno re nehe. 47 A'e mehe omono
kar putar wemimu'e taw nànàn a'e wà
nehe, ywy nànàn a'e wà nehe no. Pepu-
rumu'e peho nehe, i'i putar wemimu'e
wanupe nehe. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e
iapo re nehe, i'i putar hemimu'e teko
wanupe a'e wà nehe. — A'e mehe Tupàn
nuzepyk kwaw penehe a'e nehe kury, i'i
putar wanupe wà nehe. — Tuwihawete
umunàn putar penemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e pewi a'e nehe, i'i putar wanupe wà
nehe no, i'i ze'eg kwehe arer zanewe a'e.
48 Pe pexak heremiapo kwer pe, pexak
hemàno awer no, pexak hekweraw pawer
no. Pemume'u putar peho amo teko
wanupe nehe kury. 49 Tupàn umur kar
putar Wekwe Puràg peme a'e nehe. Pepyta
xe taw pe nehe, tur àwàm hàro pà nehe.
Tupàn umur putar ukàgaw peme nehe, a'e
rupi pepuner putar ma'e tetea'u iapo haw
rehe nehe kury.

Uzeupir Zezuz oho ywate a'e kury

50 Na'e Zezuz weraha wemimu'e a'e wi
a'e wà kury, Metàn taw pe a'e wà kury,
uze'egatu imono pà wanupe kury. 51 Tuwe
uzapo Tupàn ikatuahy ma'e peme a'e nehe,
i'i wanupe. A'e mehe oho wanuwi kury,
uzeupir pà ywak rehe kury. 52 — Ikatuahy
zanewe a'e, i'i hemimu'e uzeupeupe wà.
Uzewyr Zeruzarez tawhu pe wà. Hury-
wete tuwe wà. 53 A'e re oho Tupàn hàpuzuhu
pe tuweharupi wà. — Nekatuahy, Tupàn,
i'i oho waiko izupe tuweharupi wà. Upaw
hema'emume'u haw kwez kury. Iruk.

ZUÀw

— Tupàn ze'eg, za'e Zezuz pe zane

1 Ywy iapo 'ym mehe we Zaneruwihawete wiko a'e. — Tupàn ze'eg, za'e izupe, ta'e ukwaw kar Tupàn (zaneru) ima'enukwaw paw zanewe a'e xe. Tupàn zaneru ipyr hekon izypy mehe a'e, (ta'e nur kwaw ywy rehe a'e rihi xe). Tupàn romo hekon a'e no. 2 Izypy mehe we wiko Tupàn (zaneru) ipyr a'e. 3 Tupàn (zaneru) uzapo kar ma'e paw rupi katete izupe a'e. Xo Zaneruwihawete zo uzapo ma'e ywy rehe har a'e wà, uzapo ma'e ywak rehe har a'e wà no. Ni amo ae teko nuzapo kwaw ma'e izypy mehe a'e wà. Aze mo Zaneruwihawete nuzapo iwer ywy, a'e mehe mo naheta iwer mo ywy. 4 Aze teko uzeruzar Zaneruwihawete rehe a'e wà nehe, wiko putar Tupàn pyr tuweharupi a'e wà nehe. Aze xiraha tatainy pe rupi pyhaw nehe, xixak zaneho àwàm nehe. Zaneruwihawete a'e, tatainy zàwenugar romo hekon purupe a'e, u hape hexak kar pà purupe a'e. 5 Tatainy pyhaw har ài hekon a'e. A'e tatainy uhyape katu pyhaw. Ipytunaw numuwew pixik kwaw ihyape haw.

6 Amo 'ar mehe (Zaneruwihawete tur 'ym mehe) Tupàn umur kar amo awa a'e, ko ywy rehe har wapyr a'e. — Emume'u heze'eg eho teko wanupe nehe, i'i izupe. Zuàw a'e awa her romo a'e. 7 Ur a'e tatainy zàwenugar imume'u pà purupe, (Tupàn ta'yr romo heko haw imume'u pà wanupe). A'e rupi teko wenu ize'eg wà. Aze teko izeruzar wer a'e tatainy zàwenugar rehe wà nehe, upuner hehe uzeruzar haw rehe paw rupi wà nehe. 8 Zuàw nuiko kwaw a'e tatainy zàwenugar romo a'e. Ur a'e tatainy imume'u pà purupe a'e. (— Aiko a'e tatainy zàwenugar romo ihe, ni'i pixik kwaw purupe.) 9 Uze'eg oho iko purupe a'e. — Tatainy ikatu ma'e uhyape katu zanerehe. Nezewegatete a'e tatainy zàwenugar ur ma'e ràm a'e nehe no, ko ywy rehe har wapyr tur mehe a'e nehe no, ukwaw kar putar tuwe Tupàn hape teko wanupe a'e nehe, i'i oho iko purupe a'e.

10 Kwehe mehe Zaneruwihawete uzapo ywy a'e. Ko 'ar rehe ur ko ywy rehe a'e. Ywy rehe har ko 'ar rehe har nukwaw kwaw ywy iapo arer romo heko haw a'e wà. 11 Uzexak kar ko ywy rehe, tua'u ko ywy rehe no. Umume'u Tupàn ze'eg oho iko wànàm wanupe. Nuzeruzar kwaw hehe a'e wà. — Nereiko kwaw ureruwihawete romo, i'i izupe wà. 12 Xo màràn zo uzeruzar hehe wà. Xo màràn zo umuigo kar uwihawete romo wà. — Tupàn ta'yr romo hekon a'e, i'i a'e teko izupe wà. A'e rupi Tupàn uze'eg nezewe a'e teko wanupe a'e. — Pezeruzar hera'yr rehe, a'e rupi peiko putar hepurumuzàmuzàg zàwenugar romo nehe, i'i wanupe. 13 A'e rupi Tupàn ipurumuzàmuzàg zàwenugar romo wanekon wà. Aze awa ipurumuzàg wer amo wa'yr rehe nehe, wereko kuzà wemireko romo nehe. A'e re uzexak kar putar ta'yr a'e nehe. Tupàn nupurumuzàg kwaw nezewe a'e. — Peiko hepurumuzàmuzàg romo nehe, ta'e hepurumuigo kar wer penehe hepurumuzàmuzàg romo ihe xe, i'i putar teko wanupe nehe, aze a'e teko uzeruzar Zaneruwihawete rehe a'e wà nehe.

14 A'e Tupàn ze'eg uzexak kar awa romo a'e. Zezuz her romo a'e. Wiko urepyr. Tupàn ta'yr romo hekon a'e. (Naheta kwaw amo ae ta'yr Tupàn pe a'e.) Wereko u ikàgaw uzehe a'e. Wereko ipuràg eteahy haw uzehe no. Uruexak ikàgaw ipuràg eteahy haw ure. Upurupuhareko katu tuwe a'e. Ipurupyro wer tuwe teko wanehe ikatu 'ym ma'e wi tatahu wi a'e. Umume'u tuwe ze'eg azeharomoete har oho iko purupe a'e no.

15 Zuàw (purumuzahazahak ma'e) a'e, umume'u Tupàn ta'yr romo heko haw oho iko purupe a'e. Nezewe i'i wanupe a'e.

— Aikwez a'e awa a'e kury, peme heremimume'u kwer a'e kury. — Ur putar amo ae heraikweromo a'e nehe, a'e peme ihe. Ikàg wera'u tuwe ihewi a'e, ta'e hezexak kar 'ym mehe we wikuwe Tupàn zaneru ipyr a'e xe, a'e peme ihe.

16 Upurupuhareko katu tuwe a'e, upuruamutar a'e no, a'e rupi ikatuahy ma'e tetea'u uzapo zanewe paw rupi a'e. Nupytu'u kwaw iapo re a'e. 17 Tupàn umur

ze'eg kwehe arer Moizez inuromo teko wanupe. A'e rupi puruamutar haw azeharomoete har ur Zezuz Zaneruwihawete inuromo zanewe a'e no. 18 Ni amo teko nuexak pixik kwaw Tupàn a'e wà. Pitài zo ta'yr a'e. Ta'yr a'e, nuzawy pixik kwaw u a'e. Izàwegatete hekon a'e. A'e ta'yr a'e, u ipyr wiko ma'e a'e, xo a'e zo ukwaw kar u purupe a'e.

Zuàw purumuzahazahak ma'e uze'eg a'e kury

19 Zuàw upurumuzahazahak oho iko Metàn taw huwake a'e, Zotàw yrykaw heme'ywyr a'e. Na'e amo 'ar mehe tuwihaw Zeruzarez tawhu pe har a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, umur kar amo awa Zuàw pe a'e wà. A'e awa imur kar pyrer a'e wà, Xaxeto romo wanekon a'e wà. Erewi haikwerupi har romo wanekon wà. Tuwihaw uze'eg wanupe wà. — Pepuranu peho Zuàw rehe nehe ty wà, i'i wanupe wà, ipyr wamono kar pà wà. — Mo romo ereiko ne, mo nemur kar a'e, teko wamuzahazahak kar pà newe a'e, peze izupe nehe, i'i wanupe wà. Oho hehe upuranu pà wà. Uhem ipyr wà. — Mo romo ereiko ne, mo nemur kar teko wamuzahazahak kar pà newe a'e, i'i izupe wà. 20 Nuenuxi kwaw uze'eg wanuwi a'e. Ze'eg azeharomoete har umume'u tuwe wanupe. — Naiko kwaw a'e tuwihawete romo ihe, naiko kwaw Purupyro Ma'e ur ma'e ràm romo ihe, i'i wanupe. 21 — Mo romo ereiko ne, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà. — Aipo Eri romo ereiko ne. (Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer umume'u izewyr àwàm a'e wà, ikweraw pàwàm a'e wà no), i'i izupe wà.

— Nan kwaw pa, i'i wanupe. — Aipo a'e Tupàn ze'eg imume'u har ur ma'e ràm romo ereiko ne, (Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer umume'u tur àwàm a'e wà no), i'i izupe wà. — Nan kwaw pa, i'i wanupe. 22 Na'e upuranu wi hehe wà kury. — Mo romo ereiko ne. Emume'u urewe ty. A'e rupi urupuner putar nereko haw imume'u haw rehe uremur kar har wanupe nehe. Mo romo ereiko ne, emume'u nereko haw urewe ty, i'i izupe wà. 23 Na'e uze'eg Zuàw wanupe.

— Kwehe mehe Izai umume'u hereko àwàm a'e, uze'eg imuapyk pà pape rehe a'e. Na'aw ize'eg awer xe a'e kury.

— Ur putar amo awa purupyr a'e nehe. Uze'eg putar oho iko purupe nehe, tàpuz heta 'ymaw pe nehe, ywyxig heta haw pe nehe. Teko oho putar ipyr wà nehe, Ize'eg henu pà wà nehe. Nezewe i'i putar wanupe a'e nehe. — Zanezar ur putar a'e nehe kury. A'e rupi ximukatu hape izupe nehe,

i'i Izai.

Aiko a'e awa romo ihe. Aiko Zaneruwihawete henataromo ur ma'e kwer romo ihe, i'i Zuàw tuwihaw wanupe. 24 Na'e akwez parizew hemimur kwer 25 upuranu wi hehe wà kury. — Nereiko kwaw Tuwihawete Purupyro Ma'e romo ne. Nereiko kwaw Eri ukweraw wi ma'e kwer romo. Nereiko kwaw amo ae Tupàn ze'eg imume'u har ur ma'e ràm romo, i'i izupe wà. — Màràzàwe tuwe erepurumuzahazahak eho iko ne, i'i izupe wà. 26 Uze'eg wanupe.

— Apurumuzahazahak 'y pupe ihe. Amo awa wiko xe zanepyr a'e kury. Penemigwaw 'ym romo hekon a'e. A'e awa umume'u putar Tupàn ze'eg wà purupe a'e nehe, 27 heraikweromo a'e nehe, hepytu'u re a'e nehe. Tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo hekon a'e. Ma'e hereko 'ymar romo ikàg 'ym ma'e romo aiko huwa rupi ihe. 28 Ko ma'e paw uzeapo Metàn taw pe. Metàn taw a'e, Zotàw yrykaw waz rehe tuz a'e, kwarahy ihemaw kutyr a'e. Zuàw umuzahazahak teko tetea'u a'e pe wà.

Àràpuhàràna'yr zàwenugar rehe ze'egaw xe a'e kury

29 Iku'egwepe Zezuz ur Zuàw ipyr a'e kury. Wexak tur mehe a'e. Uze'eg teko wanupe.

— Aikwez àràpuhàràna'yr zàwenugar teko wakatu 'ygwer i'okar a'e, i'i wanupe. 30 Aze'eg ko awa rehe ihe. — Amo awa umume'u putar Tupàn ze'eg wà purupe a'e nehe, heraikweromo nehe, hepytu'u re nehe, a'e peme. — Ikàg wera'u ihewi a'e, ta'e wikuwe Tupàn zaneru ipyr hezexak kar 'ym mehe we a'e rihi xe, a'e peme, hehe heze'eg pà. 31 Karumehe nakwaw kwaw Tupàn hemimur karer romo heko haw ihe,

hexak mehe ihe. Kutàri akwaw kury. Azur xe teko wamuzahazahak pà 'y pupe ihe, ko awa tur àwàm imume'u pà purupe ihe. A'e rupi Izaew izuapyapyr a'e wà nehe, wexak putar uwihaw a'e wà nehe, ukwaw putar upyro har a'e wà nehe no. Ko awa a'e, wanuwihawete romo hekon a'e, wapyro har romo hekon a'e.

32 Aexak Tupàn rekwe tur mehe ihe. Pykahu ài wezyw ywak wi a'e, ko awa rehe upyta pà a'e. 33 Nakwaw kwaw Tupàn hemimur kar romo heko haw hexak mehe ihe. Kutàri akwaw heko haw kury, i'i wanupe. Tupàn a'e, purumuzahazahak ma'e romo hemuigo kar a'e, hemur kar xe a'e. — Emuzahazahak teko 'y pupe ne wà nehe, i'i ihewe. Uze'eg ihewe. — Erexak putar herekwe iwezyw mehe amo awa rehe nehe, hehe ipyta mehe nehe. A'e awa omono kar putar herekwe Puràg purehe a'e nehe, i'i ihewe. (Aze zazahak 'y pupe nehe, naheta kwaw to'om zanepir rehe nehe. Nezewegatete, aze ko awa umur wekwe zanepy'a pe a'e nehe, zanemukatu putar zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e nehe.) 34 Aexak tuwe Tupàn rekwe tur mehe ihe. Amume'u tuwe kwez peme kury. Ko awa a'e, Tupàn ta'yr romo hekon tuwe a'e.

Mokoz awa oho Zezuz hupi a'e wà kury

35 Iku'egwepe Zuàw wiko a'e pe mokoz wemimu'e wapyr a'e. 36 Wexak wi Zezuz a'e, a'e pe iata mehe a'e.

— Aikwez Tupàn hemimur karer a'e, aikwez àràpuhàràna'yr zàwenugar umàno ma'e ràm a'e, i'i wanupe.

37 A'e mokoz hemimu'e wenu ize'eg mehe wà. A'e rupi wezar Zuàw wà kury, Zezuz rupi oho pà wà kury. 38 Uwak Zezuz waikweromo har wata ma'e wanehe ume'e pà. Wexak a'e mokoz awa a'e wà. — Ma'e pekar peiko, ma'e peputar, i'i wanupe. Uze'eg izupe wà. — Hawi, i'i izupe wà. (— Purumu'e ma'e, i'i zaneze'eg rupi.) — Ma'e pe nereko haw, i'i izupe wà.

39 — Pezur herupi hereko haw hexak pà nehe ty wà, i'i wanupe. Oho hupi wà. Wexak heko haw wà. Karuk etea'i a'e pe wahem mehe a'e. Upyta ipyr wà. Kwarahy heixe re oho izuwi wà.

40 Amo a'e Zuàw hemimu'e kwer Zezuz rupi oho ma'e kwer Anere her ma'e a'e, Ximàw Pet tywyr romo hekon a'e. 41 Na'e wekar wyky'yr oho a'e kury, izupe uze'eg pà a'e kury. Wexak kury. — Uruexak Mexi kwez ure, i'i izupe huwàxi mehe. (— Zaneruwihawete Zanepyro har, i'i Mexi zaneze'eg rupi.)

42 Na'e werur wyky'yr Zezuz pe kury. Zezuz ume'e hehe. — Ximàw Zuàw ta'yr nerer romo ne, i'i izupe. — Ko 'ar rehe Xew nerer romo kury. (— Pet, i'i a'e her kere ywy rehe har waze'eg rupi a'e. — Ita, i'i zaneze'eg rupi.)

Zezuz uze'eg Natanaew pe kury

43 Iku'egwepe kury. Uze'eg Zezuz wemimu'e wanupe. — Karirez ywy rehe aha putar ihe nehe kury, i'i wanupe. Na'e Zezuz wekar Piri oho. Wexak kury. — Eho herupi nehe ty, eiko heremimu'e romo nehe ty, i'i izupe.

44 Piri a'e, Metexaz taw pe har romo hekon a'e. Anere a'e, Pet a'e no, Metexaz pe har romo wanekon a'e wà no. 45 Na'e Piri wekar umyrypar Natanaew oho a'e kury, wexak kury. Uze'eg izupe. — Uruexak awa Moizez hemimume'u kwer ure kury, i'i izupe. Uruexak amogwer Tupàn ze'eg imume'u har hemimume'u kwer ure.

— Kwehe mehe Moizez umume'u heko àwàm a'e, Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk mehe a'e. Amogwer Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e wà no, umume'u tur àwàm a'e wà no, i'i izupe. — Zezuz her romo a'e, Zuze ta'yr romo hekon a'e, Nazare taw pe har romo hekon a'e, i'i Piri Natanaew pe.

46 Na'e Natanaew upuranu hehe kury.

— Aipo heta teko ikatu ma'e Nazare taw pe a'e wà, i'i izupe. — Aipo Zaneruwihawete ur putar a'e wi a'e nehe, i'i izupe.

— Eho herupi hexak pà nehe ty, i'i Piri izupe. 47 Na'e Natanaew oho Zezuz kutyr kury. Wexak Zezuz tur mehe a'e. Uze'eg amogwer wanupe kury, Natanaew rehe kury. — Aikwez amo Izaew izuapyr ikatu ma'e a'e. Nahemu'em kwaw purupe a'e. Naheta kwaw temu'emaw hehe a'e, i'i wanupe, Natanaew rehe uze'eg pà.

48 Wenu Natanaew ize'eg mehe. A'e rupi upuranu hehe.

— Màràzàwe mehe tuwe hekwaw pe ne. Naherexak pixik kwaw pe ne, i'i izupe. — Piri nerenoz 'ym mehe uruexak kwez ihe, ma'ywa'yw iwy pe nereko mehe ihe, i'i Zezuz izupe.

49 — Purumu'e ma'e, i'i Natanaew izupe.

— Tupàn ta'yr romo ereiko ne, Izaew izuapyr wanuwihawete romo ereiko ne, i'i izupe. 50 I'i Zezuz izupe. — Uruexak kwez xe muite wi nereko mehe ihe, ma'ywa'yw iwy pe nereko mehe ihe. Naiko kwaw neruwake nerexak mehe. A'e rupi erezeruzar herehe kury. Azapo putar amo ae purumupytuhegatu kar haw tetea'u ihe nehe no. Erexak putar a'e ma'e iapo mehe nehe no.

51 Na'e uze'eg amogwer wemimu'e wanupe no. — Azeharomoete ko heze'eg ihe. Amo 'ar mehe pexak putar ywak izewàpytymawok mehe nehe. Heru heko haw pe har wezyw putar ihewe wà nehe, uzeupir putar oho ihewi wà nehe no. Pexak putar wawezyw mehe waho mehe pe wà nehe no.

2

Oho Zezuz zereko haw pe a'e

1 Mokoz 'ar pawire heta zereko haw Kana taw pe kury. Karirez ywy rehe tuz a'e taw a'e. 2 Zereko haw izar wenoz Zezuz imuwà a'e pe a'e. Wenoz hemimu'e a'e wà no. Wenoz ihy zereko haw pe a'e no. A'e rupi oho mai'u haw pe a'e wà. 3 Wamai'u mehe henoz pyrer umumaw win a'e wà. Uze'eg Zezuz ihy oho umemyr pe.

— Upaw ma'ywa tykwer kwez kury 'y, i'i ihy izupe.

4 I'i Zezuz uhy pe kury.

— Nereiko kwaw hezar romo ko 'ar rehe, zàkwà. Ezapo kar zo ma'e ihewe nehe kury, zàkwà, i'i uhy pe. Nuhem kwaw a'e 'ar a'e rihi, i'i uhy pe.

5 Ihy nuzekaiw kwaw ize'eg rehe. Uze'eg oho uma'ereko ma'e wanupe. — Pezapo ma'e ize'eg rupi nehe, i'i wanupe.

6 Heta 6 itaywy'a a'e pe zepuez taw romo henoz pyrer wanupe. Ta'e Zutew uzepuepuez tuweharupi a'e wà xe, wàmuzgwer waze'eg awer heruzar pà a'e wà xe. Pitàitài a'e ywy'a wereko 100 zutahyky'a por a'e. 7 Uze'eg Zezuz uma'ereko ma'e wanupe kury.

— Pemynehem 'àg ywy'a 'y pupe nehe ty wà, i'i wanupe. Umynehem tuwe oho wà. 8 Na'e i'i wanupe.

— Penuhem kanek por heraha mai'u haw izar pe nehe ty wà, i'i wanupe. Weraha izupe wà. 9 Wagaw pixika'i i'u pà. A'e 'y uzeapo ma'ywa tykwer romo a'e. — Ma'e wi perur ko win, i'i wanupe, ta'e nukwaw kwaw a'e xe. Uma'ereko ma'e ukwaw a'e wà. Na'e mai'u haw izar wenoz a'e awa hemireko romo ma'e kwer uzeupe kury, izupe uze'eg pà kury. 10 — Kwa, amogwer teko paw rupi a'e wà, izypy mehe omono ma'ywa tykwer ikatuahy ma'e weminozgwer wanupe a'e wà. Ui'u ma'ywa tykwer tetea'u pupe wà. A'e re omono ma'ywa tykwer ikatu wera'u 'ym ma'e weminozgwer wanupe a'e. Ne kury, iahykaw rehe ikatuahy wera'u ma'e eremur kwez urewe kury, i'i izupe. (Nukwaw kwaw Zezuz ikàgaw a'e.)

11 Nezewe Kana taw pe Karirez ywy rehe Zezuz uzypyrog purumupytuhegatu kar haw iapo pà a'e, ukàgaw hexak kar pà teko wanupe a'e. A'e rupi hemimu'e uzeruzar hehe a'e wà.

12 A'e re Zezuz a'e, ihy a'e no, tywyr a'e wà no, hemimu'e a'e wà no, oho Kapanau taw pe paw rupi katete a'e wà. Umumaw màràn 'ar a'e pe upyta pà wà.

Zezuz oho Tupàn hàpuzuhu pe a'e kury

13 A'e 'ar rehe teko tetea'u uzemono'og oho Zeruzarez tawhu pe wà, mai'u haw uhua'u ma'e iapo pà wà. A'e rupi Zezuz oho a'e pe a'e no. Kwarahy nànàgatu Zutew uzapo a'e mai'u haw a'e wà, ta'e kwehe mehe tàmuzgwer uhem Ezit ywy wi a'e wà xe. Zutew uzapo mai'u haw wàmuzgwer wanurywete awer rehe uma'enukwaw pà kwarahy nànàn wà. — Zanera'yr wazuka 'ym awer, i'i a'e mai'u haw pe wà. 14 Wixe Zezuz oho Tupàn hàpuzuhu pupe. Wixe mehe wexak ma'e me'egar tetea'u a'e pe wà. Tapi'ak ime'egar wà, àràpuhàràn ime'egar wà no, pykahu ime'egar wà no. Wexak temetarer ma'e har a'e pe mez huwake wapyk mehe wà no. 15 Na'e uzapo

kyhàhàm purupetekaw romo kury. Upetepetek a'e ma'eme'egar oho wà, waneimaw wà no, wamuzàn kar pà tàpuzuhu wi paw rupi wà. Umuzàn kar àràpuhàràn wà, umuzàn kar tapi'ak wà no. Weruwak mez imugwaw pà temetarer ima'e har wanuwi no, wanemetarer tàtà ma'e imuhàmuhàz pà ywy rehe no. 16 Uze'eg pykahu me'egar wanupe no. — Peraha pykahu xe wi nehe ty wà. — Peme'eg ma'e peiko xe. Heru hàpuzuhu nuzawy kwaw ma'e me'egaw peme. Pepytu'u ma'e ime'eg ire xe nehe, i'i wanupe.

17 Na'e hemimu'e ima'enukwaw Zezuz rehe ze'eg rehe a'e wà kury, kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer rehe a'e wà kury. — Uzapo ikatu 'ym ma'e waiko 'àg neràpuzuhu pupe a'e wà, a'e rupi aikwahy tuwe teko ihe pa. Hekwahy haw ukaz hepy'a pupe tata ài a'e, i'i tuwihawete Tupàn pe a'e, i'i ze'eg kwehe arer.

18 Na'e zutew wanuwihaw upuranu hehe a'e wà kury. — Màràzàwe tuwe erezapo agwer ma'e ne. Aipo Tupàn umur ukàgaw newe a'e, agwer ma'e iapo kar pà newe a'e, i'i izupe wà.

— Ezapo amo ma'e hexak pyr 'ym nehe, purumupytuhegatu kar pà nehe. A'e mehe urukwaw putar Tupàn hemimur karer romo nereko haw ure nehe, i'i izupe wà.

19 Uze'eg Zezuz tuwihaw wanupe. — Aze pemuhàmuhàz 'àg tàpuzuhu nehe, a'e mehe amumaw putar xo na'iruz 'ar iapo wi pà ihe nehe, i'i wanupe.

20 I'i izupe wà kury.

— Teko umumaw 46 kwarahy uma'ereko pà tuweharupi wà, 'àg tàpuzuhu iapo pà wà. Nerepuner kwaw iapo wi haw rehe xo na'iruz 'ar mehe nehe, i'i ahyahy izupe wà.

21 Nuze'eg kwaw tàpuzuhuete rehe a'e. Wetekwer rehe ize'eg. 22 A'e rupi imàno re ikweraw wi re hemimu'e ima'enukwaw 'aw ize'eg awer rehe a'e wà. Uzeruzar Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer rehe a'e wà. Uzeruzar Zezuz ze'eg awer a'e 'ar mehe arer rehe a'e wà no.

Zezuz ukwaw teko wapy'a a'e

23 Zutew uzapo mai'u haw a'e 'ar mehe wà. — Zanera'yr wazuka 'ym awer a'e mai'u haw her romo a'e. Typy'ak iapiruru 'ym ma'e i'u haw inugwer her romo a'e. A'e mai'u haw 'ar mehe Zezuz Zeruzarez tawhu pe heko mehe, teko tetea'u uzeruzar hehe a'e wà, ta'e wexak purumupytuhegatu kar haw iapo mehe a'e wà xe. Omogwemogwer uzeruzar wewer hehe wà, — Uruzeruzar katu nerehe ure, i'i mua'u izupe wà. 24 Zezuz nuzeruzar kwaw waze'eg rehe a'e, ta'e ukwaw wapy'a a'e xe. 25 — Ma'in teko herehe a'e wà, upy'a pe a'e wà, ni'i kwaw amo pe. Ta'e a'e ae ukwaw wapy'a a'e xe. 25 — Ma'in teko herehe a'e wà, upy'a pe a'e wà, ni'i kwaw amo pe. Ta'e a'e ae ukwaw wapy'a a'e xe.

3

Zezuz uze'eg Nikunem pe a'e kury

1 Amo awa Zeruzarez tawhu pe har a'e, Nikunem her ma'e a'e, zutew wanuwihaw romo hekon a'e, amogwer tuwihaw wainuromo a'e. Moizez ze'eg kwaw par romo hekon a'e. 2 Amo 'ar mehe, pyhaw ur Nikunem Zezuz pyr kury. Uze'eg izupe.

— Hawi, i'i izupe. (— Purumu'e ma'e, i'i izupe.) — Ereiko upurumu'e ma'e Tupàn hemimur karer romo ne. Ihe ihe, amogwer Zutew a'e wà no, urukwaw nereko haw ure, i'i izupe. — Ta'e aze Tupàn numur kwaw ukàgaw amo awa pe, a'e awa nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe a'e xe, Tupàn ikàgaw hexak kar pà purupe a'e xe, i'i izupe. — Erezapo agwer ma'e, a'e rupi Tupàn ikàgaw hereko har romo ereiko ne, i'i izupe.

3 — Azeharomoete ko heze'eg ihe, i'i Zezuz izupe.

— Aze teko nuzexak kar zuapyr wi kwaw wà nehe, nupuner kwaw Tupàn hemiruze'eg romo weko haw rehe wà nehe, i'i izupe.

4 Na'e Nikunem upuranu wi hehe no.

— Màràzàwe tuwe awa tua'u ma'e uzexak kar zuapyr wi putar nehe, i'i Zezuz pe, hehe upuranu pà. — Ta'e azeharomoete nupuner kwaw wixe haw rehe uhy rie pe xe, nupuner kwaw uzexak kar haw rehe mokoz haw xe, i'i izupe. 5 Uze'eg Zezuz izupe.

— Azeharomoete ko heze'eg ihe. Ni amo nupuner kwaw Tupàn hemiruze'eg romo weko haw rehe a'e nehe, aze nuzexak kar

zuapyr wi kwaw mokoz haw a'e nehe. Teko uzexak kar uhy rie wi pitài haw a'e wà. — 'Y pupe wazexak kar haw, za'e izupe. Aze a'e teko heko wer Tupàn hemiruze'eg romo wà nehe, Tupàn rekwe wixe wapy'a pe a'e nehe. Amo ae teko ài wanekon putar wà nehe. A'e rupi — Uzexak kar zuapyr wi a'e wà, za'e wanupe. — Tupàn rekwe pupe wazexak kar haw, za'e izupe. 6 Kuzà hie wi nezexak kar mehe, neru ipurumuzàg romo ereiko ne. Aze Tupàn rekwe wixe nepy'a pe nehe, nuzawy kwaw nezexak kar zuapyr wi haw newe nehe. (Tupàn hemiruze'eg romo ereiko putar nehe, ipurumuzàg zàwenugar romo ereiko putar nehe no.) 7 — Ezexak kar wi nehe, a'e kwez newe. Nepytuhegatu zo ko heze'eg rehe nehe. 8 Ywytu upurupy wemimutar rupi a'e, aze ru'u ko rupi, aze ru'u kwe rupi. Teko wenu iànoànog mehe. Ma'e wi tur a'e. Ma'e pe ihon putar nehe. Nerekwaw kwaw. Nezewegatete Tupàn rekwe a'e. Nerexak kwaw. Màràzàwe tuwe hekwe umuigo kar teko Tupàn ipurumuzàmuzàg romo a'e wà. Nerekwaw kwaw.

9 — Màràzàwe tuwe nezewe hekon a'e, i'i Nikunem izupe, hehe upuranu pà.

10 Uze'eg Zezuz izupe. Kwa, ne ereiko Izaew izuapyapyr wamu'e har ikàg ma'e romo ne. Màràzàwe tuwe nerekwaw kwaw agwer ma'e ne. 11 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Tuweharupi amume'u ma'e heremigwaw teko ihe, neànàm Zutew wanupe ihe. Amume'u ma'e heremixak kwer wanupe no. Na'izeruzar wer kwaw heze'eg rehe wà. 12 Aze napezeruzar kwaw ko ywy rehe har ma'e imume'u mehe pe, màràzàwe tuwe pezeruzar putar ywate har ma'e imume'u mehe nehe no. 13 Ni amo teko nuzeupir pixik kwaw ywak rehe a'e wà. Ihe Awa ta'yr ihe, ihe zutyka'i aiko a'e pe ihe. Azur a'e wi.

14 Kwehe mehe Moizez upir mozaiw hagapaw ywyra rehe teko wanuwa rupi a'e, ywyxig heta haw pe a'e. Teko moz hemixi'u kwer a'e wà, ume'e moz hagapaw ywyra rehe har rehe a'e wà, a'e rupi numàno kwaw a'e wà. Nezewegatete ihe Awa ta'yr ihe no. Zauxiapekwer herupir putar ywyra kanetar rehe hezuka pà a'e wà nehe. A'e rupi aze teko uzeruzar herehe a'e wà nehe, Tupàn nuzepyk kwaw wanehe nehe. 15 Aze uzeruzar herehe wà nehe, wiko putar (Tupàn pyr) tuweharupi wà nehe. (Noho kwaw tatahu pe wà nehe.) 16 Ta'e Tupàn uzamutar katu tuwe teko ywy rehe har paw a'e wà xe. A'e rupi umur kar wa'yr ko ywy rehe a'e. Pitài zo ta'yr. (Ihe aiko ta'yr romo ihe.) Aze teko uzeruzar ta'yr rehe wà nehe, Tupàn nuzepyk kwaw wanehe nehe. A'e teko wiko putar tuweharupi (Tupàn pyr) wà nehe (tatahu pe oho 'ym pà wà nehe). 17 — Eho ywy rehe nehe, emume'u a'e pe har wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe, ezepyk tàrityka'i wanehe nehe, ni'i kwaw heru ihewe a'e, ywak rehe hereko mehe a'e. — Eho teko wapyro pà tatahu wi ne wà nehe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi ne wà nehe, i'i ihewe a'e, a'e 'ar mehe a'e.

18 Aze teko uzeruzar ta'yr rehe a'e wà nehe, Tupàn numume'u kwaw a'e teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanupe nehe, nuzepyk kwaw wanehe nehe. Aze teko nuzeruzar kwaw ta'yr rehe wà nehe, Tupàn umume'u putar tuwe a'e teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanupe a'e nehe. — Azepyk putar penehe nehe, i'i wanupe. 19 Aze xiraha ikatu 'ym ma'e tatainy huwake nehe, xixak putar ikatu 'ymaw nehe. Aiko tatainy zàwenugar romo ihe. Ahem tuwà ko ywy rehe. Nahekatu kwaw teko wanupe. Nuputar kwaw tatainy wà. Uputar ipytunaw wà, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon wà xe. A'e rupi Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. 20 Ikatu 'ym ma'e iapo har na'ipurexak kar wer kwaw wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe purupe a'e wà. A'e rupi nur kwaw tatainy zàwenugar huwake wà. Na'iakatuwawahy kwaw tatainy zàwenugar rehe wà. 21 Ze'eg azeharomoete har heruzar har a'e wà, ur tatainy zàwenugar pe a'e wà. A'e rupi tatainy zàwenugar uze'eg nezewe wanupe a'e. — Pezapo ikatu ma'e peho peiko Tupàn ze'eg heruzar pà nehe, i'i wanupe.

Zuàw uze'eg Zezuz rehe a'e kury

22 Amo 'ar mehe Zezuz oho Zutez ywy rehe a'e, wemimu'e wanupi a'e. Umumaw màràn 'ar a'e pe wiko pà wapyr, teko

a'e ywy rehe har wamuzahazahak kar pà. 23 Zuàw a'e no, umuzahazahak En ywy rehe har a'e wà no. Xàri taw huwakea'u hekon. Ta'e heta tetea'u 'y a'e pe a'e xe. Oho teko a'e pe wà, uzemuzahazahak kar pà izupe wà. 24 (Tuwihaw numunehew kar kwaw Zuàw zemunehew paw pe a'e 'ar mehe a'e wà rihi).

25 Na'e amo Zuàw hemimu'e a'e wà, uze'eg amo Zutew pe a'e wà, purumuzahazahakaw rehe a'e wà. — Xo Zuàw zutyka'i umuzahazahak teko a'e wà, Tupàn hemiruze'eg romo wamuigo kar pà a'e wà, i'i a'e Zutew pe wà. — Nan kwaw pa, xo Zezuz zutyka'i umuzahazahak teko a'e wà, Tupàn hemiruze'eg romo wamuigo kar pà a'e wà, i'i a'e Zutew a'e, Zuàw hemimu'e wanupe a'e. 26 A'e rupi a'e Zuàw hemimu'e uzewyr oho umu'e har pe wà kury. — Hawi, i'i izupe wà. (— Purumu'e ma'e, i'i izupe wà.) — Aipo nema'enukwaw a'e awa rehe ne. Oho Zotàw yrykaw waz nepyr a'e. Eremume'u heko haw urewe, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà. — Upurumuzahazahak oho iko a'e kury. Teko tetea'u oho uzemuzahazahak kar pà izupe a'e wà kury, i'i umu'e har pe wà. 27 Na'e uze'eg Zuàw wanupe kury.

— Ikatuahy nezewe ty wà. Ta'e Tupàn uzapo a'e awa purumuzahazahak ma'e romo a'e xe. Aze mo nuzapo iwer, a'e mehe mo nuiko iwer mo purumuzahazahak ma'e romo a'e. 28 Pe peinu ko ze'eg imume'u mehe pe. — Naiko kwaw a'e tuwihaw ur ma'e ràm romo ihe, naiko kwaw a'e Purupyro Ma'e romo ihe, a'e peme. — Tupàn hemur kar ko ywy rehe a'e, a'e tuwihaw henataromo a'e, a'e peme. 29 Aze awa hemireko a'e nehe, a'e awa imyrypar oho putar zereko haw pe a'e nehe. Imyrypar nuwereko kwaw hemireko a'e nehe. Hemireko ma'e ràm wereko putar wemireko a'e nehe. Imyrypar oho zereko haw pe. Hurywete putar hemireko ma'e ràm ize'eg henu mehe nehe. Nezewegatete ihe. Aiko Zezuz imyrypar romo ihe. Hemireko ma'e ràm ài hekon a'e. Teko tetea'u uzeruzar putar hehe a'e wà nehe, hemiruze'eg romo wiko pà a'e wà nehe. Nuiko kwaw heremiruze'eg romo a'e wà nehe. Herurywete putar ihe nehe, hemiruze'eg tetea'u wanexak pà ihe nehe. Hemiruze'eg a'e wà, Zezuz hemireko ài wanekon a'e wà. Nuiko kwaw heremiruze'eg romo wà. 30 Izypy mehe teko tetea'u ur hepyr a'e wà. Uzeapo heremimu'e romo wà. Ko 'ar rehe Zezuz uhem ko ywy rehe a'e kury. Teko tetea'u oho putar izupe a'e wà nehe kury. Te heremimu'e oho putar izupe a'e wà nehe no.

Wiko putar hemiruze'eg romo wà nehe kury

31 Uze'eg wi Zuàw wemimu'e wanupe kury. — Ywate wi ur ma'e kwer a'e, ikàg wera'u amogwer wanuwi paw rupi a'e. Zezuz a'e, ywate wi ur ma'e kwer romo hekon a'e. Ywy rehe har romo aiko ihe. Nakwaw kwaw ma'e ywate har ihe. Xo ma'e ywy rehe har rehe zo aze'eg peme ihe. Ywate wi ur ma'e kwer uze'eg iko ma'e ywate har rehe a'e. Ikàg wera'u amogwer wanuwi paw rupi a'e. 32 Umume'u wemixak kwer weminu kwer purupe. Xo màràn teko zo uzeruzar hehe a'e wà. Teko tetea'u nuzeruzar kwaw ize'eg rehe wà. 33 Tupàn umume'u ze'eg azeharomoete har a'e. Amo teko uzeruzar Zezuz ze'eg rehe wà. Amogwer wexak uzeruzar ma'e wà. Wanexak mehe ukwaw Tupàn ze'eg azeharomoete har wà. — Azeharomoete ize'eg, i'i izupe wà. 34 Zezuz a'e, Tupàn hemimur kar romo hekon a'e. Umume'u Tupàn ze'eg oho iko purupe a'e kury, ta'e Tupàn umur tuwe wekwe ipy'a pe a'e xe. 35 Tupàn uzamutar katu wa'yr a'e. A'e rupi umur ukàgaw izupe paw rupi a'e. A'e rupi ta'yr wiko putar teko wazar romo paw rupi a'e nehe. Wiko putar ma'e wazar romo paw rupi a'e nehe no. 36 Aze amo uzeruzar ta'yr rehe a'e wà nehe, a'e teko wiko putar tuweharupi (Tupàn pyr) a'e wà nehe. (Noho pixik kwaw tatahu pe wà nehe.) Ta'yr heruzar 'ymar nuiko pixik kwaw Tupàn pyr a'e wà nehe. Tupàn wikwahy putar wanupe tuweharupi a'e nehe, uzepyk putar wanehe upytu'u 'ym a'e nehe.

4

Kuzà Xamari ywy rehe har uze'eg Zezuz pe a'e kury

1 Zuàw umume'u Tupàn ze'eg oho iko purupe a'e. Amo teko uzeruzar hehe wà, uzemuzahazahak kar pà izupe wà. Zezuz a'e no, amo ae ywy rehe amo ae taw pe wata oho iko a'e no, Tupàn ze'eg imume'u pà purupe a'e no. Amo teko uzeruzar hehe a'e wà no. Hemimu'e umuzahazahak hehe uzeruzar ma'e oho waiko a'e wà no. 2 Zezuz a'e, nupurumuzahazahak kwaw a'e. Uzeruzar ma'e Zezuz rupi wata ma'e a'e wà, heta wera'u Zuàw rupi wata ma'e wanuwi a'e wà. Na'e teko umume'u Zezuz hemiruze'eg waneta haw oho a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e wanupe a'e wà. Zezuz hemimu'e heta tetea'u wera'u Zuàw hemimu'e wanuwi a'e wà, i'i wanupe wà. 3 Zezuz na'ipurexak wer kwaw a'e ze'eg kwehe arer kwaw par wanehe a'e. A'e rupi uhem oho Zutez ywy wi a'e kury. 4 Karirez ywy kutyr wata mehe wahaw Xamari ywy oho kury, wemimu'e wanupi kury.

5 Xamari ywy rehe wata mehe uhem Xikar taw huwake wà kury. Kwehe mehe Zako omono e a'e ywy pegwer wa'yr Zuze pe a'e. Xikar namuite kwaw a'e wi a'e. 6 Zako yzygwar a'e pe hin a'e no. Ikene'o Zezuz wata re a'e. Wapyk oho yzygwar huwake kury, kwarahy wapytepe hin mehe kury.

7 Na'e uhem amo kuzà Xamari ywy rehe har wà a'e pe kury, 'y piaromo a'e kury. — Emur 'y ihewe zàkwà, heiwez katu ihe, i'i Zezuz izupe. 8 (Ure hemimu'e ure, oroho taw pe ure kury, temi'u ime'eg kar pà ure kury.)

9 (Xamari ywy rehe har a'e wà, nuzekwaku kwaw Zutew wazàwe a'e wà. A'e rupi Zutew i'i wanupe wà. — Naperuzar katu kwaw Tupàn ze'eg pe, a'e rupi pema'e iaiw paw rupi a'e wà. Aze oropokok pema'e rehe nehe, na'urekatu kwaw Tupàn pe ure nehe no, i'i wanupe. A'e rupi Zutew numai'u kwaw wakawaw pupe wà.) A'e rupi kuzà upuranu hehe a'e kury, — Zutew romo ereiko ne 'y, ihe Xamari ywy rehe har romo aiko ihe 'y, màràzàwe tuwe erenoz 'y ihewe, i'i izupe. 10 Uze'eg Zezuz izupe.

— Tupàn umur e ma'e purupe a'e. Aze mo erekwaw Tupàn hemimur kwer ne, a'e mehe mo erekwaw mo ko 'y henoz tar ne. A'e mehe mo erenoz mo 'y purumuigo kar ma'e ihewe ne, i'i izupe.

11 — Hezar, i'i kuzà izupe.

— Naheta kwaw ma'e 'y henuhemaw newe 'y. 'Y 'yzygwar pupe har muitea'u hin newi 'y. Ma'e wi erenuhem putar 'y purumuigo kar ma'e nehe. 12 Zaneipy Zako a'e, ikàg ma'e romo hekon tuwe a'e, hemetarer katu ma'e romo no. Umur 'àg 'yzygwar zaneipy wanupe a'e. Zako a'e, ta'yr a'e wà no, heimaw àràpuhàràn a'e wà no, heimaw tapi'ak a'e wà no, paw rupi katete wi'u waiko xe kwehe mehe a'e wà 'y. Aipo nekàg wera'u Zako wi ne.

13 Uze'eg Zezuz izupe.

— A'e 'y i'u arer a'e wà nehe, na'arewahy iziwez wi putar a'e wà nehe. 14 Aze teko u'u 'y heremimono a'e wà nehe, na'iziwez pixik kwaw a'e wà nehe. Ta'e a'e 'y heremimono ràm a'e nehe xe, nuzawy kwaw ytyzuzàmaw a'e teko wanupe a'e nehe xe. A'e 'y umuigo kar putar a'e teko tuweharupi a'e wà nehe, i'i izupe.

15 — Tuwihaw, i'i kuzà izupe. — Emur a'e 'y ihewe 'y. A'e rupi naheiwez pixik kwaw nehe, a'e rupi nazewyr pixik kwaw xe 'y piaromo nehe, i'i izupe.

16 — Enoz nemen eho nehe, xe herur pà nehe, i'i Zezuz izupe.

17 — Nahemen kwaw ihe 'y, i'i izupe. 18 — Azeharomoete neze'eg ne, i'i Zezuz izupe. — Ta'e heta 5 nemener a'e wà xe. Amo ae awa ipyr ereiko ko 'ar rehe no. Nuiko kwaw nemen romo a'e. Azeharomoete neze'eg ne, i'i izupe.

19 — Azeharomoete ereiko Tupàn ze'eg imume'u har romo ne 'y. Ereiko ma'e ikwaw pyr 'ym imume'u har romo no, i'i kuzà izupe.

20 — Heipy Xamari ywy rehe har, umuwete katu Tupàn a'e wà, wi ywytyr rehe a'e wà. Neànàm Zutew a'e wà, nezewe i'i a'e wà 'y,

— Zeruzarez tawhu pe zutyka'i ximuwete katu Tupàn zane, i'i waiko a'e wà 'y, i'i kuzà izupe. 21 Uze'eg Zezuz izupe.

— Ezeruzar ko heze'eg rehe nehe. Amo 'ar mehe nehe, teko numuwete kwaw Tupàn 'àg ywytyr rehe zutyka'i a'e wà nehe, ni Zeruzarez pe zutyka'i a'e wà nehe no. 22 Neànàm Xamari ywy rehe har a'e

wà, nukwaw katu kwaw Tupàn a'e wà. Heànàm Zutew a'e wà, ukwaw katu Tupàn a'e wà. Kwehe mehe Tupàn i'i ureipy wanupe a'e. — Amo 'ar mehe amo peànàm upyro putar teko tetea'u a'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e wi a'e wà nehe, i'i Tupàn ureipy wanupe a'e. A'e rupi Zutew ukwaw katu Tupàn a'e wà. 23 Amo 'ar mehe nehe, aze teko ipurumuwete katu wer Tupàn rehe a'e wà nehe, a'e mehe umuwete katu putar upy'a pe wekwe pupe a'e wà nehe.

— Aputar tuwe agwer teko hemuwete katu har romo ihe wà, i'i Tupàn wanupe. 24 Tupàn heru a'e, nahetekwer kwaw a'e. Napepuner kwaw hexakaw rehe. Tekwe romo hekon a'e. A'e rupi napeiko kwaw ni 'àg ywytyr rehe ni Zeruzarez tawhu pe imuwete katu pà nehe. Pepy'a pe penekwe pupe pemuwete katu tuwe pe nehe.

25 I'i kuzà izupe kury. — Akwaw tuwihawete Mexi her ma'e tur àwàm ihe. Tur mehe nehe, umume'u putar ma'e paw rupi katete zanewe a'e nehe, i'i izupe.

26 I'i Zezuz izupe. — Ihe ihe, newe uze'eg ma'e ihe, aiko a'e Tuwihawete romo ihe, aiko a'e Purupyro Ma'e romo ihe, i'i izupe.

27 Ure hemimu'e ure kury, a'e 'ar mehe we uruzewyr izupe ure kury. Urepytuhegatu kuzà pe ize'egaw henu pà ure. — Ma'e ereputar, nuru'e kwaw kuzà pe. — Màràzàwe tuwe ereze'eg iko izupe, nuru'e kwaw Zezuz pe.

28 Na'e kuzà wezar y'a a'e pe kury, tawhu pe uzewyr pà oho pà kury. Uze'eg taw pe har wanupe kury.

29 — Pezur herupi nehe ma, awa hexak pà nehe ma. Umume'u heremiapo kwer paw rupi a'e, hexak 'ym pà a'e. Aipo Zaneruwihawete zanepyro har romo hekon a'e, i'i wanupe.

30 A'e rupi teko uhem taw wi wà, Zezuz hexak pà wà.

31 Kuzà taw pe heko mehe we uruze'eg Zezuz pe ure. — Purumu'e ma'e, emai'u ty, uru'e izupe.

32 Uze'eg Zezuz urewe. — Naputar kwaw ko temi'u ihe. Amo ae temi'u penemigwaw 'ym heta ihewe ihe, i'i urewe.

33 — Aipo amo werur temi'u izupe, uru'e urezeupeupe, urezehezehe urepuranu pà. Ta'e nurukwaw katu kwaw hemimume'u kwer ure xe. 34 Uze'eg Zezuz urewe.

— Aze azapo hemur kar har hemiapo putar haw ihe, iapo haw nuzawy kwaw temi'u ihewe. Uzapo kar a'e ma'e ihewe a'e. Aze azapo a'e ma'e nehe, iapo haw nuzawy kwaw temi'u ihewe nehe. Aze amai'u nehe, ikatu ihewe nehe. Nezewegatete aze azapo hemur kar har hemiapo putar haw ihe nehe, herurywete putar tuwe ihe nehe. 35 Peze wekatu nezewe pe. 4 zahy ipawire heta putar ma'e'a kwer ipo'o haw nehe. Peme'e nehe. Pexak katu ko nehe. Ma'e ko pe ity myrer a'e. Tyàro a'e wà kury. Ikatu ipo'o haw kury.

36 Ma'e 'a kwer po'o har upyhyk putar uma'ereko haw hekuzar a'e wà nehe, ta'e opo'o ma'e 'a kwer a'e wà xe. Nezewegatete herehe purumuzeruzar kar har a'e wà nehe, upyhyk putar ikatuahy ma'e Tupàn hemimur ràm a'e wà nehe, ta'e a'e uzeruzar ma'e wiko putar (Tupàn pyr) tuweharupi a'e wà nehe xe. Ma'eà'yz tymar a'e wà, i'a kwer po'o har a'e wà no, hurywete paw rupi a'e wà. Nezewegatete Tupàn ze'eg puràg imume'u har ipy a'e wà, herehe teko wamuzeruzar kar har a'e wà no, hurywete paw rupi a'e wà no. 37 Teko nezewe i'i a'e wà. — Amo teko utym ma'eà'yz a'e wà, amo ae teko opo'o i'a kwer a'e wà. Azeharomoete a'e ze'eg a'e. 38 Amo umume'u Tupàn ze'eg puràg oho waiko purupe a'e wà, hereko haw imume'u pà purupe a'e wà. Amo ae umuzeruzar kar a'e teko oho waiko herehe a'e wà. Pemuzeruzar kar putar teko tetea'u herehe pe wà nehe, ta'e amo ae awa umume'u Tupàn ze'eg hereko haw a'e teko wanupe a'e wà xe, amo 'ar rehe a'e wà xe.

39 Na'e a'e taw pe har a'e kuzà heko haw pe har uhem wà ipyr a'e wà kury. 40 Uze'eg izupe wà. — Epyta xe urereko haw pe nehe, i'i izupe wà. A'e rupi upyta a'e pe wà. A'e pe har tetea'u a'e wà, amo Xamari ywy rehe har tetea'u a'e wà no, uzeruzar hehe a'e wà kury, ta'e a'e kuzà nezewe i'i wanupe a'e xe, — Umume'u heremiapo kwer paw rupi a'e, hexak pixik 'ym pà a'e, i'i wanupe a'e xe.

41 Teko tetea'u uzeruzar hehe wà, ize'eg henu pà wà. 42 Uze'eg a'e kuzà pe wà kury.

— Nuruzeruzar kwaw hehe neze'eg rupi ure. Ure ae urenu ize'eg ure kury. A'e rupi uruzeruzar hehe ure kury. Azeharomoete teko ywy rehe har wapyro har romo hekon. Tuwihawete romo hekon a'e, i'i izupe wà.

Zezuz umukatu tuwihaw ta'yr a'e kury

43 Umumaw Zezuz mokoz 'ar a'e pe uker pà a'e. A'e re uhem oho a'e wi kury, Karirez ywy kutyr kury. Wahaw Karirez ywy oho iko kury. 44 Amo ae 'ar mehe a'e 'ar 'ym mehe we Karirez ywy rehe wiko mehe a'e ywy rehe har nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e wà. A'e rupi Zezuz uze'eg wemimu'e wanupe a'e ywy rehe har wanehe a'e kury. — Aze Tupàn ze'eg imume'u har oho weko hawete pe a'e nehe, teko a'e pe har nuzekaiw kwaw hehe a'e wà nehe, i'i wanupe. 45 Ko 'ar rehe kury, nan kwaw nezewe kury. Karirez ywy rehe har umuixe katu kar Zezuz a'e wà kury, ta'e wexak Zezuz Zeruzarez tawhu pe zemono'ogaw pe heko mehe a'e wà xe. Wexak hemiapo kwer paw rupi wà no, ta'e a'e ae oho purumuzemono'ogaw pe wà no xe.

46 Na'e uzewyr Zezuz oho Kana taw Karirez ywy rehe har pe a'e kury. A'e 'ym mehe uzapo 'y ma'ywa tykwer romo a'e pe a'e. Amo tuwihaw a'e pe hekon a'e 'ar rehe a'e kury. Kapanau taw pe har romo hekon a'e. Heta amo ta'yr ima'eahy ma'e hàpuz me a'e. 47 A'e tuwihaw wenu Zezuz Zutez ywy wi tur awer imume'u haw a'e, Karirez ywy rehe tur awer imume'u haw a'e. A'e rupi oho ipyr kury. Uze'eg izupe.

— Eho Kapanau taw pe herupi rihi ty, hera'yr ima'eahy ma'e imukatu pà nehe, ta'e umàno etea'i a'e xe, i'i izupe. 48 Erezeruzar herehe xo purumupytuhegatu kar haw hexak mehe zo ne, i'i izupe.

49 — Hezar, i'i a'e tuwihaw Zezuz pe a'e.

— Ezur herupi tàrityka'i nehe, hera'yr imàno 'ym mehe nehe, i'i izupe.

50 I'i Zezuz izupe. — Ezewyr eho nehe ty, nera'yr wikuwe a'e, ikatu kury, i'i izupe. Uzeruzar a'e awa Zezuz ze'eg rehe a'e. Oho izuwi kury. 51 Iku'egwepe weko haw kutyr iho mehe uma'ereko ma'e uwàxi wà a'e wà kury.

— Nera'yr wikuwe a'e, ikatu kury, i'i izupe wà.

52 — Ma'e pe kwarahy hin ikatu mehe ra'e, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. — Karumehe kwarahy iaparara'u mehe hakuir a'e, i'i izupe wà.

53 Ima'enukwaw Zezuz rehe a'e kury.

— Kwa, a'e 'ar mehe tuwe Zezuz umume'u hera'yr ikatu wi haw ihewe a'e, i'i wanupe. A'e rupi a'e tuwihaw uzeruzar tuwe Zezuz rehe a'e kury. Hàpuz me har a'e wà no, paw rupi uzeruzar hehe a'e wà no.

54 Nezewe mokoz haw Zezuz wexak kar ukàgaw Karirez ywy rehe har wanupe a'e, purumupytuhegatu kar haw iapo pà a'e, Zutez ywy wi ur ire a'e.

5

Zezuz umukatu awa 'y mono'ogaw huwake har a'e kury

1 Amo 'ar mehe Zutew uzemono'ono'og oho Zeruzarez tawhu pe a'e wà, amo ae mai'u haw uhua'u ma'e iapo pà Tupàn pe a'e wà. Oho Zezuz a'e pe a'e no. 2 Amo 'y mono'ogaw imuàtà pyrer a'e taw pe tuz a'e, Àràpuhàràn Heixe haw huwake a'e. — Metez, i'i her zutew waze'eg rupi. (— Purupuhareko haw heta haw, i'i her zaneze'eg rupi.) Heta 5 tàpuz ima'eahy ma'e waker haw a'e pe 'y huwake. 3 Teko ima'eahy ma'e tetea'u a'e wà, hehàpyhà 'ym ma'e tetea'u a'e wà no, ipàri ma'e tetea'u a'e wà no, uzemumyz 'ym ma'e tetea'u a'e wà no, a'e 5 tàpuz pupe wanekon a'e wà. Wàro Tupàn heko haw pe har tur haw a'e wà. 4 Ta'e tuweharupi Tupàn heko haw pe har ur a'e pe 'y inuromo a'e xe, 'y imokotokotok pà a'e xe. Wyzài ima'eahy ma'e a'e, aze a'e ràgypy uhem oho 'y pupe imokotokotok mehe a'e, Tupàn umukatu a'e ima'eahy ma'e a'e. Uhem ima'eahy haw izuwi a'e 'ar mehe a'e. 5 Amo awa a'e 'y mono'ogaw huwake tuz a'e. Wereko 38 kwarahy uma'eahy romo. 6 Wexak Zezuz a'e awa a'e pe tuz mehe a'e. Ukwaw kwehe ima'eahy awer. Uze'eg izupe. — Aipo nekatu wer ne, i'i izupe.

7 — Hezar, i'i Zezuz pe a'e. — 'Y imokotokotok mehe naheta kwaw 'y pe hereraha

har a'e wà. Mewe katu ata 'y kutyr ihe. 'Y kutyr heata mehe we, amo ae ima'eahy ma'e uhem herenataromo a'e, i'i izupe.

8 I'i Zezuz izupe. — Epu'àm ty, epyhyk nerupaw ty, eata eho nehe, i'i izupe.

9 Na'arewahy ikatu kury. Upyhyk upaw mihaw. Wata oho a'e wi kury. A'e ma'e uzeapo mytu'u haw 'ar mehe. 10 A'e rupi Zutew wanuwihaw a'e wà kury, uze'eg imukatu pyrer pe a'e wà kury. — Kutàri mytu'u haw 'ar a'e ty. — Pema'ereko zo mytu'u haw 'ar mehe nehe, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. Ereupir nerupaw heraha iko ne, a'e rupi erema'ereko iko kutàri ne, a'e rupi erezuhaw Tupàn ze'eg kwehe arer iko ne, i'i ahyahy izupe wà.

11 Uze'eg wanupe. — Akwez awa hemukatu har a'e, nezewe uze'eg ihewe a'e. — Epyhyk nerupaw nehe ty, eata nehe ty, i'i kwez ihewe, i'i wanupe.

12 Na'e tuwihaw upuranu hehe wà.

— Ma'enugar awa uzapo kar nezewe haw newe a'e, i'i izupe wà.

13 Teko tetea'u a'e pe wanekon a'e wà. Awa uzemukatu romo ma'e kwer a'e, nukwaw kwaw umukatu arer a'e, ta'e Zezuz ukàzym teko wamytepe a'e xe, uzekwaw kar 'ym pà izupe a'e xe.

14 Amo 'ar mehe Zezuz wexak a'e awa Tupàn hàpuzuhu pe. Uze'eg izupe. — Ne ty, nekatu kury ty. Epytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe ty. Aze nerepytu'u kwaw nehe, a'e mehe amo ae ma'e iaiw wera'u ma'e uzeapo putar newe a'e nehe, i'i izupe. 15 Na'e uhem a'e awa oho a'e wi a'e kury. — Hemukatu har a'e, Zezuz her romo a'e, i'i oho Zutew wanuwihaw wanupe kury. 16 A'e rupi Zutew wanuwihaw uze'eg zemueteahy oho Zezuz pe a'e wà kury. Ipuruzuka wer hehe wà, ta'e umukatu ima'eahy ma'e mytu'u haw 'ar mehe a'e xe.

17 A'e rupi uze'eg Zezuz wanupe. — Heru uzapo ikatuahy ma'e tuweharupi a'e. Ihe ihe no, azapo ikatuahy ma'e tuweharupi ihe no. Nurupytu'u kwaw ure, i'i wanupe.

18 A'e ze'eg henu re Zutew wanuwihaw ipuruzuka wer tuwe hehe a'e wà kury, ta'e mytu'u haw 'ar mehe nuzekwaku kwaw a'e xe, ta'e — Tupàn heru romo hekon a'e, i'i a'e no xe, ta'e — Hekàgaw nuzawy kwaw ikàgaw ihe, aiko Tupàn zàwegatete ihe, i'i a'e no xe.

— Tupàn ta'yr romo aiko ihe, i'i Zezuz a'e kury

19 Na'e Zezuz i'i a'e tuwihaw wanupe kury.

— Azeharomoete ko heze'eg ihe. Ihe Tupàn ta'yr ihe, nazapo kwaw ma'e heremimutar rupi zutyka'i ihe. Aze aexak heru amo ma'e iapo mehe nehe, xo a'e mehe zo azapo putar a'e ma'e ihe nehe. Heremiapo kwer nuzawy kwaw heru hemiapo kwer ihe. 20 Ta'e heru heamutar katu a'e xe. Wexak kar wemiapo kwer ihewe paw rupi a'e. Amo ae wemiapo ràm zawaiw katu wera'u ma'e wexak kar putar ihewe nehe no.

— Ezapo agwer ma'e ne nehe no, i'i ihewe a'e. A'e rupi pepytuhegatu putar heremiapo ràm hexak pà nehe. 21 Heru umugweraw kar putar teko umàno ma'e kwer a'e wà nehe, uzepyr wamuigo kar pà a'e wà nehe. Ihe Tupàn ta'yr ihe no, aze hepurumugweraw kar wer amo teko wanehe ihe nehe, amugweraw kar putar ihe wà nehe no, heru ipyr wamuigo kar pà ihe wà nehe no. 22 Heru a'e, numume'u kwaw teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe, nuzepyk kwaw wanehe a'e nehe. — Ne nehe ty, i'i ihewe, — Emume'u teko wanemiapo kwer ne nehe ty, ezepyk nereruzar 'ymar wanehe nehe ty, i'i ihewe. 23 Teko umuwete katu Tupàn a'e wà. — Emume'u teko wanemiapo kwer ne nehe, i'i Tupàn ihewe. A'e rupi teko paw hemuawate katu putar a'e wà nehe no. Ta'e Tupàn ta'yr romo aiko ihe xe. Hemur kar ko ywy rehe a'e. Aze amo teko numuawate katu kwaw Tupàn ta'yr a'e wà nehe, a'e mehe a'e teko nuiko kwaw Tupàn imuwete katu har romo a'e wà nehe.

24 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze teko wenu heze'eg a'e wà nehe, aze uzeruzar hemur kar har rehe a'e wà nehe, wiko putar Tupàn pyr tuweharupi a'e wà nehe. Namume'u kwaw wanemiapo kwer ihe nehe. Nazepyk kwaw wanehe nehe. Noho kwaw tatahu pe wà nehe. Wiko putar Tupàn pyr hepyr tuweharupi wà nehe. 25 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Ihe Tupàn ta'yr ihe, azur wi putar ko ywy rehe

amo 'ar mehe ihe nehe. A'e 'ar mehe teko umàno ma'e kwer wenu putar heze'eg a'e wà nehe. Henu mehe ukweraw wi putar wà nehe. Te ko 'ar rehe amo wenu heze'eg wà. Wikuwe tuwe wà. 26 Tupàn wikuwe tuwe a'e. Ni amo teko numuigo kar kwaw Tupàn wikuwe ma'e romo a'e wà. A'e ae wikuwe tuwe a'e. A'e ae umuikuwe teko a'e wà. Umur ukàgaw ihewe a'e no. A'e rupi ihe ae aikuwe ihe no. Ni amo teko nahemuigo kar kwaw wikuwe ma'e romo a'e wà. Ihe amuikuwe kar teko ihe wà. 27 — Amo 'ar mehe eremume'u putar teko wanemiapo kwer nehe, erezepyk putar wanehe nehe no, i'i Tupàn ihewe a'e. Ta'e Awa ta'yr romo aiko ihe xe.

28 Pepytuhegatu zo ko heze'eg henu mehe nehe. Amo 'ar mehe teko umàno ma'e kwer itym pyrer wenu putar heze'eg paw rupi katete a'e wà nehe. 29 Uhem putar utym awer wi henu mehe wà nehe. Ikatu ma'e iapo arer ukweraw wi putar Tupàn pyr oho pà wà nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo arer ukweraw wi putar tatahu pe oho pà wà nehe no.

— Heru uzapo kar ma'e ihewe a'e, i'i Zezuz a'e kury

30 Uze'eg wi Zezuz wanupe. — Ihe nazapo kwaw heremiapo putar haw ihe. Heru uzapo kar ma'e ihewe paw rupi a'e. Amume'u katu teko wanemiapo kwer ihe, ta'e nazapo kwaw heremiapo putar haw ihe xe. Xo hemur kar har hemiapo putar haw zo azapo teko ihe.

31 Aze mo ihe zutyka'i amume'u Tupàn ta'yr romo hereko haw teko wanupe ihe, a'e mehe mo, — Hemu'em ma'e romo ereiko ne, peze mo ihewe. Napezeruzar iwer mo heze'eg rehe. 32 Amo ae awa umume'u hereko haw a'e. Ize'eg azeharomoete tuwe a'e. 33 Amo 'ar mehe pemono kar amo awa Zuàw pe pe wà. — Pepuranu peho Zuàw rehe pe nehe, peze wanupe. A'e rupi a'e awa oho ipyr wà, hehe upuranu pà wà. — Aipo Zezuz Tupàn ta'yr romo hekon a'e, aipo Zaneruwihawete Zanepyro har romo hekon a'e, i'i izupe wà. — He'e, i'i wanupe a'e. Azeharomoete Zuàw ze'eg a'e. 34 Ni amo awa numume'u kar kwaw a'e ma'e Zuàw pe a'e wà. Tupàn umume'u kar izupe a'e. Agwer ma'e amume'u teko peme ihe, a'e rupi aze pezeruzar herehe nehe, Tupàn pepyro putar ikatu 'ym ma'e wi tatahu wi a'e nehe.

35 Pyhaw tatainy ihyape katu mehe teko hurywete a'e wà. Zuàw nuzawy kwaw tatainy a'e. Tupàn ze'eg imume'u mehe pepyta ipyr, penurywete pà ize'eg henu mehe. 36 Zuàw umume'u hereko haw oho purupe a'e. Màràmàràn teko uzeruzar herehe ize'eg henu mehe wà. Tupàn uzapo kar ma'e purumupytuhegatu kar haw ihewe a'e. Azapo a'e ma'e teko ihe. A'e rupi teko tetea'u wera'u uzeruzar herehe a'e wà kury. — Azeharomoete Tupàn umur kar Zezuz xe a'e, i'i ihewe wà. 37 Heru hemur kar har a'e, umume'u hereko haw purupe a'e no. Napeinu pixik kwaw ize'eg. Napexak pixik kwaw huwa no. 38 Napereko kwaw ize'eg pepy'a pe, ta'e napezeruzar kwaw hemimur karer rehe pe xe, napezeruzar kwaw herehe pe xe. 39 Tuweharupi pemugeta Tupàn ze'eg kwehe arer. — Aze ximugeta Tupàn ze'eg nehe, zaiko putar ipyr tuweharupi nehe, peze zepe peiko pezeupeupe. Tupàn ze'eg kwehe arer umume'u ta'yr romo hereko haw a'e. 40 Napeinu katu kwaw a'e ze'eg kwehe arer. Napezeruzar wer kwaw herehe pe, Tupàn pyr peho àwàm imekuzar pà pe. (A'e rupi napeiko kwaw Tupàn pyr tuweharupi nehe. Uzepyk putar penehe nehe.)

41 Teko numur kwaw hekàgaw ihewe a'e wà. Tupàn umur ukàgaw ihewe a'e, tuwihaw romo hemuigo kar pà a'e. A'e rupi, — Hemuigo kar pe penuwihaw romo nehe, na'e kwaw purupe ihe. 42 Apukwaw ihe. Napezamutar katu kwaw Tupàn. (A'e rupi — Tuwihawete, napeze kwaw ihewe.) 43 Heru umur ukàgaw ihewe a'e, hemur kar pà xe pepyr a'e. Napezeruzar kwaw herehe pe. — Ureruwihawete, napeze kwaw ihewe. Aze amo awa ur e ukàgaw rupi a'e nehe, pezeruzar putar a'e rehe nehe. 44 Tupàn a'e, pitài zo a'e, naheta kwaw amo. Napezekaiw kwaw hehe. — Aze Tupàn hemuigo kar tuwihaw romo nehe, ikatu putar ihewe nehe, napeze kwaw pe. — Tuwe amogwer teko hemuigo kar tuwihaw romo a'e wà nehe, peze zepe peiko. Napeputar kwaw Tupàn ikàgaw,

a'e rupi napezeruzar kwaw herehe kury.
45 — Uruata oroho uruiko Moizez ze'eg
rupi ure, peze zepe pezeupeupe. — A'e
rupi uruiko putar Tupàn pyr tuweharupi
ure nehe, peze zepe pezeupeupe. Nape-
ruzar katu kwaw Moizez ze'eg. A'e rupi,
aze mo namume'u iwer ikatu 'ym ma'e
penemiapo kwer, a'e mehe mo Moizez
wiko mo imume'u har ài a'e. 46 Ta'e
ize'eg umume'u Tupàn ta'yr romo Tuwi-
hawete romo purupyro ma'e romo hereko
haw a'e xe. Aze mo pezeruzar katu
ize'eg rehe, a'e mehe mo pezeruzar mo
herehe no. 47 Aze napezeruzar kwaw
ize'eg imuapyk pyrer rehe, màràzàwe tuwe
pezeruzar putar hema'emume'u haw rehe
nehe no.

6

Zezuz omono temi'u teko tetea'u wanupe a'e kury

1-6 Uhem etea'i Zutew wazemono'ogaw
'ar a'e kury. — Zanera'yr wazuka 'ym awer,
i'i a'e mai'u haw pe wà. Umumaw Zezuz
ma'e imume'u haw a'e tuwihaw wanupe
a'e kury. Wahaw Karirez yryhu oho kury,
'ywaz uzewyr pà kury. (— Xiweri, i'i a'e
yryhu pe wà.) Teko tetea'u oho haik-
weromo a'e wà, ta'e wexak ikàgaw a'e wà
xe, ta'e wexak hemiapo kwer a'e wà no
xe, ta'e wexak ima'eahy ma'e wamukatu
awer a'e wà no xe. Na'e uzeupir Zezuz oho
ywytyr rehe kury. Ure 12 hemimu'e ure
no, oroho hupi ure no. Wapyk ywytyr rehe
ureruwake kury. Na'e uwak kury. Wexak
teko tetea'u uzepyr wanur mehe wà. A'e
rupi i'i Piri pe kury. — Ma'e pe xime'eg kar
putar temi'u kwez teko wanupe zane nehe,
i'i izupe. Ta'e heta tetea'u teko a'e pe a'e
wà xe. Zezuz uze'eg nezewe izupe a'e, ta'e
ipuràgaw wer Piri rehe a'e xe. Ukwaw tuwe
wemiapo ràm a'e.

7 I'i Piri izupe. — 200 temetarer tàtà uhyk
wanupe temi'u ime'eg kar haw romo a'e,
nezewe mehe umai'u putar upaw rupi a'e
wà nehe, i'i izupe. 8 Na'e amo hemimu'e
Anere her ma'e uze'eg izupe kury. Ximàw
Pet tywyr romo hekon a'e.

9 — Aw kwarer a'e, heta 5 typy'ak a'e,
werur mokoz pira kwez a'e no. Xo a'e zo
heta xe. Naheta kwaw amo. Nuhyk kwaw
kwez teko wanupe nehe, ta'e heta tetea'u
a'e wà xe, i'i izupe.

10 Uze'eg Zezuz urewe. — Pemuapyk
kar teko ywy rehe pe wà nehe, i'i urewe.
Heta tetea'u ka'api'i a'e pe. A'e rupi teko
wapyk hehe paw rupi wà. Heta 5.000 awa
a'e pe wà. (Heta tetea'u kuzà a'e pe wà
no, kwarearer wà no, kuzàtàigwer wà no.)
11 Na'e Zezuz upyhyk a'e typy'ak a'e kury.
Uze'eg Tupàn pe kury.

— Nekatuahy Tupàn, ta'e eremur ko
temi'u urewe ne xe, i'i izupe. A'e re
umur a'e typy'ak urewe kury. Imono
mehe umueta tetea'u kar a'e typy'ak
urepo pe kury. Heta tetea'u tuwe kury.
Oromono typy'ak oroho teko wanupe
kury. Oromono pira wanupe no. Nezewe-
gatete no. Tàrityka'i heta tetea'u pira urepo
pe no. Oromono pira teko wanupe no. U'u
wà. Te uhyk wanupe kury. 12 Hewykàtà
wà kury. Na'e i'i Zezuz urewe kury. —
Pemono'og temi'u kurer peho nehe, i'i
urewe. — Naxityk kwaw ikurer nehe, i'i
urewe.

13 A'e rupi oromono'og oroho. Urumyne-
hem 12 kokuhu typy'ak ikurer pupe. Ta'e
teko nu'u paw kwaw wà xe.

14 A'e teko wexak typy'ak imueta tetea'u
haw wà. Wexak ikàgaw wà. — Kwa, i'i izupe
wà. — Azeharomoete ko awa Tupàn ze'eg
imume'u har ywy rehe ur ma'e kwer romo
hekon a'e, i'i izupe wà.

15 A'e rupi uze'eg uzeupeupe wà kury.

— Xipyhyk kwez awa zaha nehe, xiraha
tawhu pe nehe. Ximuigo kar Zaneruwi-
hawete romo nehe, i'i uzeupeupe wà.
Zezuz ukwaw waze'eg. Na'iho wer kwaw
wanupi, a'e rupi oho a'e zutyka'i a'e wi
wanuwi ywytyr rehe kury.

Zezuz wata 'y 'aromo a'e kury

16 Karuketea'i mehe oroho 'y pe ure.
17 Nuhem kwaw Zezuz a'e pe rihi. Ipytun
omogatu kury, a'e rupi nuruàro kwaw ure.
Uruixe kanuhu pupe. Uru'yahaw oroho
Kapanau taw kutyr. 18 Ywytu uhua'u
ma'e uhem wà a'e pe urewe kury, 'y imu-
penopenog pà kury. 19 Uru'ypykuz oroho
uruiko kanu pupe. 6 kirom imumaw ire
uruexak Zezuz. Wata iko 'y 'aromo. Ur

kanu kutyr. Urukyze katu izuwi, ta'e nurukwaw kwaw ure xe. — Màràzàwe tuwe nukàzym kwaw 'y pupe a'e, uru'e izupe. — Mo romo hekon a'e, aze ru'u àzàg romo hekon a'e, uru'e izupe.

20 Uze'eg Zezuz urewe. — Pekyze zo ihewi nehe. Ihe aiko Zezuz romo ihe, i'i urewe.

21 Ize'eg henu mehe urukwaw tuwe ure. A'e rupi urumuixe kar kanu pupe kury. Tàrityka'i kanu uhem ureho àwàm me kury.

Teko wekar Zezuz a'e wà kury

22 Iku'egwepe teko 'ywaz upyta ma'e kwer a'e wà, wekar Zezuz oho a'e wà. Nuexak kwaw wà. — Ma'e pe hekon a'e, i'i uzeupeupe wà.

— Karumehe heta pitài kanu xe a'e. Zezuz nuixe kwaw a'e kanu pupe. Xo hemimu'e zo wixe ipupe wà, i'i uzeupeupe wà. — A'e ae nuixe kwaw a'e, ta'e xixak hemimu'e waneixe mehe zane wà xe, i'i uzeupeupe wà. — Ma'e pe ihon, i'i uzeupeupe wà. 23 Uze'eg waiko a'e typy'ak i'u awer huwake wà, Zezuz Tupàn pe ize'eg awer huwake wà. Waze'eg mehe uhem amo ae teko kanu pupe har a'e pe a'e wà no. Xiwer taw wi u'yahaw wà a'e wà. Wekar Zezuz wà wà. 24 Nuexak kwaw a'e pe wà. — Nuiko kwaw xe a'e, i'i ywy rehe har wà, kanu pupe har wanupe wà. — Hemimu'e nuiko kwaw xe a'e wà no, i'i wanupe wà. A'e rupi ywy rehe har wixe kanu pupe paw rupi wà kury. Oho Kapanau taw pe wà, Zezuz hekar pà wà.

Temi'u zàwenugar romo aiko ihe, i'i Zezuz a'e

25 Uhem oho 'y izywyr wà. Wexak Zezuz a'e pe wà. Uze'eg wà izupe wà. — Purumu'e ma'e, màràn mehe erehem ezuwà xe, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà. — Uruata tetea'u nerekar pà ure, i'i izupe wà. 26 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Azeharomoete ko heze'eg ihe. Karumehe pe'u typy'ak. Penewykàtà a'e temi'u heremiapo kwer i'u re. Azapo purumupytuhegatu kar haw ihe, ta'e Tupàn umur ukàgaw ihewe a'e xe. Pexak ikàgaw a'e ma'e iapo mehe. A'e rupi herekar pe kutàri kury. Azapo purumupytuhegatu kar haw ihe, ta'e apuputar heremiruze'eg romo ihe xe. Naheputar kwaw pe pezar romo. Penemi'u ràm iapo har romo zo heputar pe. 27 — Xo temi'u ko ywy rehe har aekar putar ihe nehe, peze zo nehe. Xo ko ywy rehe peneko mehe pe'u putar agwer temi'u nehe. Aze nape'u kwaw nehe, ipuga nehe. Aze pemàno nehe, pepytu'u putar i'u re nehe. Ihe Awa ta'yr ihe. Aze peruzar heze'eg nehe, a'e mehe heruzar haw nuzawy kwaw amo ae temi'u peme a'e nehe. Aze peiko a'e temi'u zàwenugar i'u har zàwenugar romo nehe, peiko putar tuweharupi Tupàn pyr nehe, ta'e Tupàn heru a'e xe, umur ukàgaw ihewe a'e xe. Umume'u wa'yr romo hereko haw iko purupe a'e.

28 Upuranu teko Zezuz rehe wà. — Aze urepurapo wer Tupàn hemiapo putar haw rehe ure nehe, ma'e uruzapo putar ure nehe, i'i izupe wà.

29 I'i Zezuz wanupe. — Nezewe i'i Tupàn purupe a'e. — Pezeruzar heremimono kar rehe nehe, i'i purupe a'e, i'i Zezuz wanupe. — Ihe Tupàn hemimur kar romo aiko ihe. Aze pezeruzar herehe nehe, nezewe mehe Tupàn hemiapo putar haw iapo har romo peiko putar nehe, i'i wanupe. 30-31 Na'e teko uze'eg Zezuz pe wà kury.

— Kwehe mehe zaneràmuz u'u temi'u ywak wi u'ar ma'e kwer tuweharupi a'e wà, temi'u heta 'ymaw rehe wiko mehe wà. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e. — Moizez umu'ar kar temi'u ywak wi a'e, teko wanupe i'u kar pà a'e, i'i ze'eg kwehe arer. Moizez upuner nezewe iapo haw rehe a'e, ta'e Tupàn umur ukàgaw izupe a'e xe. Uruzeruzar Moizez ze'eg rehe ure, ta'e wexak kar Tupàn ikàgaw purupe a'e xe. Ne kury, nerezapo kwaw agwer ma'e urewe. Ma'e erezapo putar ureruwa rupi kury, Tupàn ikàgaw hexak kar pà urewe kury, i'i teko Zezuz pe wà. — Aze Tupàn umur ukàgaw newe nehe, aze a'e mehe erezapo ma'e purumupytuhegatu kar haw urewe nehe, a'e mehe uruzeruzar putar tuwe nerehe ure nehe.

32 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Azeharomoete ko heze'eg ihe. Kwehe mehe Moizez umu'ar kar temi'u ywak wi a'e, penàmuz wanupe i'u kar pà a'e. U'u wà.

Iku'egwepe ima'uhez wi wà. Moizez numur kwaw temi'u purumuigo kar ma'eete purupe a'e. Ko 'ar rehe Tupàn a'e, a'e ae umur kar temi'u purumuigo kar ma'eete a'e, ywak wi ur ma'e kwer, purupe a'e. 33 Ta'e a'e temi'u Tupàn hemimur kwer a'e xe, awa ywak wi ur ma'e kwer romo hekon a'e xe. Umuigo kar putar tuwe teko ko ywy rehe har a'e wà nehe, Tupàn pyr tuweharupi a'e wà nehe.

34 A'e rupi teko i'i izupe wà kury.

— Tuwihaw, emur agwer temi'u urewe tuweharupi nehe, i'i izupe wà kury. 35 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Ihe aiko a'e temi'u purumuigo kar ma'e romo ihe. Aze amo ur ihewe nehe, na'ima'uhez pixik kwaw nehe. Aze amo uzeruzar herehe nehe, na'iziwez pixik kwaw nehe.

36 Karumehe aze'eg peme ihe. — Herexak pe kwez, napezeruzar kwaw herehe, a'e peme. 37 Amo uzeruzar putar herehe wà nehe. Tupàn umur putar a'e herehe uzeruzar ma'e ihewe a'e wà nehe, heremiruze'eg romo wamuigo kar pà a'e wà nehe. — Napeiko kwaw heremiruze'eg romo pe, na'e pixik kwaw herehe uzeruzar ma'e wanupe nehe. 38 Azur ywak wi ihe, ywy rehe ihe. Nazur kwaw xe heremiapo putar haw iapo pà ihe. Azur xe hemur kar har hemiapo putar haw iapo pà ihe. 39 Azekaiw katu teko heremiruze'eg wanehe ihe. A'e rupi nupytu'u kwaw herehe uzeruzar ire wà nehe. Ta'e nezewe hemur kar har uputar a'e xe. Pitàitàigatu heremiruze'eg umàno putar a'e wà nehe. Nupyta kwaw tywypaw pe wà nehe. Iahykaw rehe amugweraw wi kar putar paw rupi ihe wà nehe. 40 Tupàn ta'yr romo aiko ihe. Aze amo herexak a'e nehe, aze uzeruzar herehe a'e nehe, wiko putar tuweharupi Tupàn pyr a'e nehe, ta'e nezewe haw Tupàn uputar a'e xe. Amugweraw wi kar putar a'e uzeruzar ma'e ihe wà nehe, iahykaw rehe ihe wà nehe, wamuigo wi kar pà ihe wà nehe.

41 (Zutew wanuwihaw wenu a'e ma'e imume'u mehe paw rupi a'e wà.) Na'ikatu kwaw ize'eg wanupe, ta'e — Temi'u ywak wi ur ma'e kwer romo aiko ihe, i'i wanupe a'e xe. (— Uze'eg zemueteahy iko Tupàn rehe a'e, hemu'em a'e, ta'e uzeapo Tupàn romo zanewe a'e xe, i'i uzeupeupe wà, Zezuz rehe wà.) 42 — Zezuz her romo a'e. Zuze ta'yr romo hekon a'e. Xikwaw tu zane, xikwaw ihy zane no. Màràzàwe tuwe ywak rehe har romo weko haw umume'u iko a'e, i'i uzeupeupe wà, uze'eg ahyahy pà wà. 43 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Peze'eg zemueteahy zo herehe ty wà. 44 Aze heru numur kwaw a'e teko ihewe a'e wà nehe, aze numuzeruzar kar kwaw herehe a'e wà nehe, a'e teko nupuner kwaw heremiruze'eg romo weko haw rehe a'e wà nehe. Amugweraw wi kar putar a'e herehe uzeruzar ma'e paw rupi katete ihe wà nehe, iahykaw rehe ihe wà nehe. 45 Nezewe uze'eg Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e wà. — Tupàn umu'e putar teko paw rupi a'e wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Aze teko wenu Tupàn ze'eg a'e wà nehe, Tupàn umu'e putar a'e teko a'e wà nehe. A'e teko uzeruzar putar herehe wà nehe, wiko putar heremiruze'eg romo wà nehe. 46 Xo pitài awa zo wexak heru a'e. Amogwer nuexak pixik kwaw wà. Ihe Tupàn hemimur karer ihe, xo ihe zo aexak Tupàn kwehe mehe ihe.

47 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze teko uzeruzar herehe wà nehe, wiko putar tuweharupi (Tupàn pyr) wà nehe, (umàno re ukweraw wi re wà nehe). 48 Temi'u purumuigo kar ma'e romo aiko ihe. 49 Kwehe mehe penàmuz u'u temi'u ywak wi u'ar ma'e kwer oho waiko a'e wà, temi'u heta 'ymaw pe wiko mehe a'e wà. Umàno tua'uhez mehe wà. (Akwez temi'u numuigo kar kwaw teko Tupàn pyr tuweharupi a'e wà. Ukàzym amo ae ma'e i'u har ài a'e wà.) 50 Temi'u ywak wi ur ma'e kwer i'u àràm a'e wà, wiko putar tuweharupi (Tupàn pyr) a'e wà nehe, (tatahu pe oho pixik 'ym pà wà nehe). 51 Ihe a'e temi'u ywak wi ur ma'e kwer purumuigo kar ma'e romo aiko ihe. Aze teko u'u ko temi'u ywak wi ur ma'e kwer a'e wà nehe, wiko putar (Tupàn pyr) tuweharupi a'e wà nehe. Amono putar hero'o kwer wanemi'u ràm romo nehe.

52 Zutew wanuwihaw wikwahy a'e ze'eg henu mehe a'e wà. A'e rupi upuranu uzehezehe wà. — Màràzàwe tuwen aipo pa,

i'i uzeupeupe wà. — Aipo umur putar o'o kwer zanewe a'e nehe, i'u kar pà zanewe a'e nehe, i'i uzeupeupe wà. 53 Uze'eg Zezuz wanupe. — Azeharomoete ko heze'eg ihe. Awa ta'yr romo aiko ihe. Aze nape'u kwaw hero'o kwer nehe, napeiko kwaw (Tupàn pyr) tuweharupi nehe. Aze nape'u kwaw heruwy kwer nehe, napezepyro kwaw tatahu wi nehe. 54 Aze teko u'u hero'o kwer wà nehe, aze u'u heruwy kwer wà nehe, wiko putar tuweharupi wà nehe. Amugweraw wi kar putar a'e herehe uzeruzar ma'e ihe wà nehe, (wamàno re ihe wà nehe), iahykaw 'ar rehe ihe wà nehe. 55 Hero'o kwer a'e, uzawy temi'uete a'e. Ikatu wera'u izuwi. Heruwy kwer a'e no, uzawy temi'u ko ywy rehe har a'e no. Aze teko u'u hero'o kwer wà nehe, aze u'u heruwy kwer wà nehe, wiko putar tuwe tuweharupi wà nehe. 56 Aze teko u'u hero'o kwer wà nehe, aze u'u heruwy kwer wà nehe no, wiko putar heinuromo a'e wà nehe. Aiko putar wainuromo ihe nehe no. (Wereko putar hekàgaw a'e wà nehe, ta'e herekwe upyta putar wapy'a pupe nehe xe.)

57 Heru a'e, wikuwe ma'e romo hekon a'e. Hemur kar xe a'e. Aikuwe ihe no, ta'e hemuiguwe kar a'e no xe. A'e rupi aze teko u'u hero'o kwer wà nehe, wiko putar tuweharupi wà nehe, ta'e azapo putar ikatuahy ma'e ihe nehe xe. 58 Aiko temi'u ywak wi ur ma'e kwer romo ihe. Kwehe mehe penàmuz u'u amo ae temi'u ywak wi u'ar ma'e kwer a'e wà. Umàno tua'uhez mehe wà. Naiko kwaw a'e temi'u ài ihe. Aze teko uzeruzar herehe wà nehe, wiko putar tuweharupi (Tupàn pyr tatahu pe oho 'ym pà wà nehe, umàno re ukweraw wi re wà nehe).

59 Ko ma'e paw Zezuz umume'u Zutew wanupe a'e, wazemono'ogaw pe a'e, Kapanau taw pe wiko mehe a'e.

— Xo ne zo eremume'u ze'eg purumuigo kar haw ne, i'i Pet Zezuz pe a'e

60 Hemimu'e tetea'u wenu a'e ma'e imume'u mehe a'e wà. A'e rupi i'i nezewe uzeupeupe wà. — Zawaiw katu ima'emume'u haw a'e. Mo umuawyze putar ipurumu'e haw nezewe mehe a'e wà nehe, i'i izupe wà.

61 Zezuz ukwaw tuwe waze'eg zemueteahy haw a'e. Ni amo numume'u kwaw izupe wà. Uze'eg wanupe.

— Napezeruzar kwaw herehe pe kury, ta'e hema'emume'u haw na'ikatu kwaw peme a'e xe, ta'e zawaiw katu peme xe. Aipo pepytu'u wer heremiruze'eg romo peneko re pe. 62 Aze mo pexak awa ta'yr izeupir mehe weko awer izypy mehe arer pe, ma'e mo uzeapo a'e, i'i wanupe. 63 Teko a'e zutyka'i nupuner kwaw oho haw rehe (Tupàn pyr) a'e wà. Tupàn rekwe umuigo kar teko (Tupàn pyr a'e wà). Aze pezeruzar heze'eg rehe nehe, Tupàn rekwe wixe putar pepy'a pe a'e nehe, pemuigo kar pà (Tupàn pyr a'e nehe, tatahu wi pepyro pà a'e nehe no). 64 Màràmàràn xe pepyr har nuzeruzar kwaw herehe a'e wà. Izypy mehe arer we Zezuz ukwaw uzehe uzeruzar 'ym ma'e ràm a'e wà. Ukwaw wàmàtyry'ymar a'e no. (— Kwez awa hemono putar tuwihaw wanupe a'e nehe. A'e tuwihaw hezuka kar putar a'e wà nehe, i'i uzeupe izypy mehe.) 65 A'e rupi i'i wanupe kury. — Aze heru numur kwaw teko ihewe a'e wà nehe, a'e teko nuzeruzar kwaw herehe a'e wà nehe, i'i wanupe.

66 Ize'eg na'ikatu kwaw hemimu'e tetea'u wanupe a'e. A'e rupi a'e hemimu'e upuir izuwi wà kury. Upytu'u hupi wata re wà kury. 67 Na'e Zezuz uze'eg urewe a'e kury. (Ure a'e 12 hemimu'e romo uruiko ure.) — Aipo pepuir putar hewi pe nehe no. Aipo pepytu'u putar herehe pezeruzar ire nehe no, i'i urewe.

68 Uze'eg Ximàw Pet izupe. — Tuwihaw, i'i izupe. — Aze oroho newi nehe, mo hemiruze'eg romo uruiko putar nehe, i'i izupe. — Naheta kwaw amo. Xo ne zo eremume'u ze'eg purumuigo kar haw purupe ne. Xo nerehe uzeruzar ma'e wiko putar (Tupàn pyr) tuweharupi a'e wà nehe. Xo a'e zo noho kwaw tatahu pe wà nehe. 69 Uruzeruzar tuwe nerehe ure. Xo ne zo Tupàn hemimur kar romo ereiko ne. Xo ne zo nerezapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ne, i'i Ximàw Pet izupe.

70 I'i Zezuz urewe. — Izypy mehe apuexaexak ihe, penenonenoz pà 12 heremimu'eete romo ihe. Xo pitài pepyr har zo nuiko kwaw heremiruze'egete

romo a'e. Zurupari hemiruze'eg romo hekon a'e, i'i urewe.

71 Numume'u kwaw wàmàtyry'ymar her urewe. Zut rehe ize'eg a'e. Ximàw Kario pe har ta'yr rehe ize'eg. — Amo 'ar mehe Zut hemono putar tuwihaw wanupe nehe. Tuwihaw hezuka kar putar a'e wà nehe, i'i Zezuz uzeupe a'e, urewe uze'eg 'ym pà a'e.

7

Zezuz uze'eg wywyr wanupe a'e kury

1 A'e ma'e imume'u re wata Zezuz oho iko Karirez ywy rehe a'e kury. Na'iata wer kwaw Zutez ywy rehe, ta'e Zutew wanuwihaw a'e pe har ipuruzuka wer hehe a'e wà xe. 2 Uhem etea'i amo ae Zutew wazemono'ogaw 'ar a'e kury. Ipeok tàpuz pupe zanereko awer a'e mai'u haw her romo a'e. 3 Na'e Zezuz tywyr uze'eg wà izupe a'e wà kury.

— Eho xe wi nehe ty, eho Zutez ywy rehe Zeruzarez tawhu pe nehe ty, ta'e teko tetea'u uzemono'og putar a'e pe a'e wà nehe xe. Ezapo purumupytuhegatu kar haw a'e pe teko wanuwa rupi nehe, a'e rupi wexak putar nekàgaw a'e wà nehe. 4 Aze erepyta xe nezeàmim pà nehe, teko nanekwaw kwaw a'e wà nehe. Aze erereko Tupàn ikàgaw nerehe nehe, exak kar nekàgaw eho teko wanupe nehe, i'i izupe wà, uze'eg urywahy pà wà. 5 Te tywyr nuzeruzar kwaw hehe a'e 'ar rehe a'e wà. — Nuiko kwaw Tuwihawete Purupyro Ma'e romo a'e, i'i uzeupeupe wà. 6 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Naha kwaw ko 'ar rehe ihe nehe, ta'e nuhem kwaw he'ar a'e rihi xe. Pe pepuner peho haw rehe wyzài 'ar mehe pe, 7 ta'e tuwihaw ywy rehe har na'ipuruzuka wer kwaw penehe a'e wà xe. Na'iakatuwawahy kwaw herehe a'e wà. Ta'e amume'u wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e teko wanupe ihe xe. 8 Peho a'e mai'u haw pe nehe. Naha kwaw kutàri ihe rihi, ta'e he'ar nuhem kwaw a'e rihi xe. 9 A'e rupi upyta Karirez ywy rehe.

Zezuz mai'u haw pe ihon a'e kury

10 Tywyr oho mai'u haw pe wà kury. Amo 'ar ipaw ire Zezuz oho a'e pe a'e no. Numume'u kwaw oho haw teko wanupe. Uzeàmim teko wamyter pe. Teko nukwaw kwaw ihemaw wà. 11 Zutew wanuwihaw wekar Zezuz a'e wà, teko wazemono'ogaw pe a'e wà. Upuranuranu teko wanehe wà. — Aipo pexak Zezuz, i'i oho waiko teko wanupe wà. Nuexak kwaw wà.

12 Teko paw uze'eg Zezuz rehe a'e wà.

— Ikatuahy a'e, i'i amo wà. — Nan, hemu'em teko wanupe a'e, i'i amogwer wà.

13 Teko nuze'egatu kwaw hehe tuwihaw wanuwa rupi wà, ta'e ukyze wanuwi wà xe.

— Uzuka putar Zezuz a'e wà nehe. Aze aze'egatu hehe ihe nehe, hezuka putar a'e wà nehe no, i'i uzeupe wà.

14 Amo mai'u haw 'ar pawire Zezuz oho Tupàn hàpuzuhu pe a'e kury. Uzypyrog upurumu'e pà kury. Teko tetea'u wenu ize'eg mehe wà. 15 Zutew wanuwihaw ipytuhegatu tuwe ize'eg henu mehe a'e wà. — Kwez awa nuzemu'e pixik kwaw xe Tupàn ze'eg rehe a'e, nur pixik kwaw xe purumu'e haw pe a'e. Màràzàwe tuwe ukwaw katu ma'e tetea'u a'e, i'i uzeupeupe wà.

16 A'e rupi uze'eg Zezuz wanupe a'e kury.

— Namume'u kwaw heze'eg teko purupe ihe. Tupàn hemur kar har ze'eg zo amume'u teko purupe ihe. 17 Aze pepurapo wer tuwe Tupàn hemimutar rehe nehe, a'e mehe nezewe peze'eg putar ihewe nehe. — Azeharomoete neremume'u kwaw neze'eg purupe ne. Xo Tupàn neru ze'eg eremume'u iko purupe, peze putar ihewe nehe.

18 Amo upurumu'e ma'e upurumu'e waiko uze'eg rupi a'e wà. Na'ikatu kwaw nezewe mehe wà. — Azeharomoete upurumu'e ma'e ikatuahy ma'e romo ereiko ne, i'i putar teko ihewe wà nehe, i'i a'e upurumu'e ma'e waiko uzeupe wà. Na'ikatu kwaw nezewe mehe. Aze amo upurumu'e hemur kar har ze'eg rehe a'e wà nehe, ikatuahy a'e wà nehe, ta'e nezewe mehe umuwete katu Tupàn waiko a'e wà xe. Agwer upurumu'e ma'e nuiko kwaw hemu'em ma'e romo wà. 19 Moizez umur Tupàn ze'eg kwehe arer peipy wanupe a'e. Naperuzar kwaw a'e ze'eg pe. — Eruzar Moizez ze'eg nehe, peze ihewe pe. Màràzàwe tuwe peze'eg nezewe ihewe. Pepuruzuka wer herehe. Aze hezuka pe

nehe, napeiko kwaw Moizez ze'eg heruzar har romo nehe.

20 Uze'eg teko izupe wà. — Nere'o ty. Erereko tekwe ikatu 'ym ma'e nezehe, a'e rupi ereze'eg nezewe urewe. Ni amo na'ipuruzuka wer kwaw nerehe a'e wà, i'i ahyahy izupe wà. 21 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Amo 'ar mehe ama'ereko mytu'u haw 'ar mehe ihe, awa imukatu pà ihe. Pepytuhegatu hexak mehe. 22 Moizez omonohok kar pena'yr wapirera'i peme a'e. — Pena'yr izexak kar ire 8 'ar pawire pemonohok wapirera'i wanuwi nehe, i'i Moizez peipy wanupe. (A'e 'ym mehe peipy omonohok wa'yr wapirera'i a'e wà no.) 23 Aze imonohokaw 'ar uhem mytu'u haw 'ar mehe nehe, a'e mehe pemonohok putar wapirera'i mytu'u haw 'ar mehe nehe. Nezewe mehe pema'ereko mytu'u haw 'ar mehe. Ihe ihe no, amukatu ima'eahy ma'e mytu'u haw 'ar mehe ihe no. Nezewe mehe ama'ereko mytu'u haw 'ar mehe ihe no. Ikatuahy nezewe. Màràzàwe tuwe peze'eg zemueteahy herehe. 24 Pema'enukwaw katu ko heze'eg rehe nehe. — Ikatu 'ym ma'e erezapo iko ne, peze zo tàrityka'i amo pe nehe, hemiapo kwer hexak mehe nehe. — Ma'in putar Tupàn neremiapo kwer rehe a'e nehe, peze izupe nehe. Ta'e Tupàn na'ima'enukwaw kwaw ma'e rehe teko wazàwe a'e xe.

— Aipo Zezuz Tuwihawete Purupyro Ma'e romo hekon a'e, i'i teko wà

25 Amo teko Zeruzarez tawhu pe har i'i uzeupeupe wà kury.

— Kwa, tuwihaw ipuruzuka wer kwez awa rehe a'e wà. 26 Upurumu'e iko xe teko wanuwa rupi a'e. Tuwihaw nuze'eg kwaw hehe a'e wà, numume'u kwaw hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e zanewe a'e wà. Aipo wiko tuwe Tuwihawete Purupyro Ma'e romo a'e. Aipo tuwihaw xe har ukwaw Tuwihawete Purupyro Ma'e romo heko haw a'e wà. Màràzàwe tuwe nupyhyk kar kwaw a'e wà. 27 Nan, nuiko kwaw Tuwihawete Purupyro Ma'e romo a'e. Ta'e Tuwihawete tur mehe naxikwaw kwaw izexak kar awer zane nehe xe. Xikwaw katu ko awa izexak kar awer. Xikwaw heko awer. A'e rupi nuiko kwaw a'e Tuwihawete Purupyro Ma'e ur ma'e ràm romo a'e.

28 Tàpuzuhu pe upurumu'e mehe Zezuz uze'eg wahyhaw rupi a'e. -Azeharomoete hekwaw pe pe. Pekwaw hezexak kar awer no. Nazur e kwaw ko ywy rehe ihe. Amo hemur kar xe a'e. Azeharomoete har romo hemur kar har hekon a'e. Napekwaw kwaw hemur kar har. 29 Akwaw katu Tupàn ihe, ta'e kwehe mehe aiko ipyr ihe xe. Hemur kar xe pepyr a'e.

30 Na'e tuwihaw uzeagaw ipyhyk pà a'e wà kury. Nupuner kwaw ni opokokaw rehe hehe wà, ta'e nuhem kwaw i'ar a'e rihi xe. Ta'e Tupàn nupyhyk kar kwaw wanupe a'e xe. 31 Teko tetea'u tàpuzuhu pe har uzeruzar hehe a'e wà kury. — Aze Tuwihawete Purupyro Ma'e ur a'e nehe, aze ru'u uzapo putar purumupytuhegatu kar haw uhu wera'u ma'e ko awa hemiapo kwer wi a'e nehe kury, i'i uzeupeupe wà.

Zauxiapekwer oho Zezuz ipyhyk pà wà kury

32 Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, wenu teko waze'eg a'e wà. Uzemono'og oho xaxeto wanuwihaw wanehe a'e wà kury. Wenoz zauxiapekwer wanuwihaw uzeupe wà kury.

— Pepyhyk Zezuz peho nehe ty wà, imunehew pà nehe ty wà, i'i wanupe wà. (Uhem oho Zezuz huwake wà kury. Nupyhyk kwaw wà.) 33 Uze'eg Zezuz teko wanupe.

— Xo màràn 'ar zo amumaw putar xe pepyr hereko pà ihe nehe. A'e re aha putar hemur kar har ipyr ihe nehe. 34 Herekar putar zepe pe nehe. Naherexak kwaw pe nehe. Napepuner kwaw heho àwàm me peho haw rehe pe nehe.

35 Ize'eg henu mehe upuranu zutew wanuwihaw uzehezehe a'e wà kury. 36 — Ma'e pe oho putar a'e nehe. Aipo amo ae ywy rehe oho putar nehe. Aipo umu'e putar zutew amo ae taw pe har wà nehe. Aipo zutew 'ym umu'e putar oho wà nehe no. — Herekar putar pe nehe, naherexak kwaw pe nehe. Napepuner kwaw peho haw rehe hereko àwàm me nehe, i'i kwez zanewe. Màràzàwe tuwe nezewe uze'eg zanewe.

Ytyzuzàmaw rehe ize'eg a'e kury

37 Na'e mai'u haw upaw etea'i kury. 'Ar ipaw etea'i mehe teko heta tetea'u wera'u wà kury. Uze'eg wi Zezuz oho teko tàpuzuhu pe har wanupe kury, wahyhaw rupi kury.

— Aze teko iziwez wà nehe, oho putar ytyzuzàmaw pe wà nehe. Nezewegatete aze teko hurywete wer wà nehe, tuwe uzeruzar herehe wà nehe. 38 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. — Aze teko uzeruzar herehe a'e wà nehe, wapy'a nuzawy kwaw ytyzuzàmaw wà nehe. 'Y purumuigo kar ma'e uhem putar ipy'a wi nehe, i'i ze'eg kwehe arer a'e.

39 Tupàn rekwe Puràg rehe ize'eg a'e, ta'e Tupàn rekwe Puràg wixe putar zanepy'a pe a'e nehe xe, Zezuz rehe zanezeruzar mehe a'e nehe xe. Nuhem kwaw Tupàn rekwe Puràg purupe a'e 'ar mehe a'e rihi, ta'e Zezuz nuzewyr kwaw ywate u ipyr a'e rihi xe. Nuzeapo kwaw Tuwihawete ikàg ma'e romo a'e 'ar mehe a'e rihi.

Amo uzeruzar hehe wà, amogwer nuzeruzar kwaw hehe wà

40 Teko tetea'u wenu ize'eg mehe a'e wà.

— Azeharomoete ko awa wiko a'e Tupàn ze'eg imume'u har romo a'e, Tuwihawete Purupyro Ma'e henataromo ur ma'e romo hekon a'e, i'i amo wà.

41 — Tuwihawete Purupyro Ma'e romo hekon tuwe a'e, i'i amo wà. — Aipo Tuwihawete Purupyro Ma'e ràm ur putar Karirez wi a'e nehe, i'i amo wà. 42 — Tupàn ze'eg kwehe arer umume'u Tuwihawete izexak kar àwàm Merez taw pe a'e. Wiko putar tuwihaw Tawi hemimino romo nehe. Tawi izexak kar awer pe uzexak kar putar a'e nehe, i'i amo wà.

43 A'e rupi amo uzeruzar Zezuz rehe wà, amogwer nuzeruzar kwaw hehe wà. 44 Amo ipurupyhyk wer hehe a'e wà. Ni amo nopokok kwaw hehe wà.

Tuwihaw nuzeruzar kwaw hehe wà

45 A'e zauxiapekwer uzewyr oho omono kar har wanupe a'e wà kury, xaxeto wanuwihaw wanupe wà kury, ze'eg kwehe arer kwaw par wanupe wà kury. Nueraha kwaw Zezuz uzeupi wà. Na'e a'e tuwihaw upuranu zauxiapekwer wanehe wà kury. — Màràzàwe tuwe naperur kwaw Zezuz xe urewe, i'i ahyahy wanupe wà.

46 — Ni amo nuze'eg pixik kwaw kwez awa zàwe a'e wà, i'i tuwihaw wanupe wà.

47 A'e ze'eg kwehe arer kwaw par uze'eg zauxiapekwer wanupe wà kury. — Aipo pezeruzar hemu'emaw rehe pe no, i'i wanupe wà, uze'eg uryw ahyahy pà wà. 48 — Aipo amo tuwihaw amo parizew uzeruzar hehe a'e wà, i'i wanupe. 49 Teko uzeruzar hehe a'e wà, ta'e nukwaw kwaw Moizez ze'eg a'e wà xe. A'e rupi Tupàn uzepyk putar wanehe a'e nehe, i'i mua'u zauxiapekwer wanupe wà.

50 Nikunem wiko a'e pe wapyr a'e no, tuwihaw wapyr a'e no. (Amo 'ar mehe a'e 'ym mehe Nikunem oho Zezuz pe uze'eg pà a'e. Pema'enukwaw hehe.) Nikunem uze'eg tuwihaw wanupe kury.

51 — Nazapuner kwaw izuka haw rehe zane nehe, aze amo teko numume'u kwaw hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e zaneruwa rupi a'e wà nehe, i'i wanupe. — Moizez ze'eg kwehe arer nuzuka kar kwaw teko nezewe zanewe a'e, i'i wanupe. Aze amo umume'u hemiapo kwer iaiw ma'e nehe, xo a'e mehe zo zapuner izuka haw rehe nehe, i'i wanupe.

52-53 A'e Tuwihaw uze'eg Nikunem pe wà kury. — Aipo Karirez ywy rehe har romo ereiko ne no, i'i izupe wà. — Ezemu'e eho ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer rehe nehe. A'e mehe erekwaw putar ma'e nehe. Ze'eg kwehe arer numume'u pixik kwaw Tuwihawete Purupyro Ma'e Karirez ywy wi tur haw a'e, i'i izupe wà.

8

Tuwihaw werur kuzà Zezuz huwa rupi wà

1 [Na'e tuwihaw uhem oho a'e wi paw rupi wà kury, pitàitàigatu weko haw pe oho pà a'e wà kury. Upaw zemono'ogaw kury. A'e rupi teko paw uzewyr oho Zeruzarez tawhu wi a'e wà kury, weko haw pe a'e wà kury. Zezuz oho ywytyr Uri tyw her ma'e rehe a'e kury. 2 Iku'egwepe izi'itahy uzewyr oho Tupàn hàpuzuhu pe kury. Teko uzemono'og huwake paw rupi

a'e wà. Wapyk in a'e pe a'e kury. Uzypyrog wamu'e pà kury. 3 Ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, werur amo kuzà a'e pe Zezuz huwake a'e wà kury, ta'e uker umen 'ym puhe a'e xe. Teko upyhyk ipuhe iker mehe wà. Umupu'àm kar a'e kuzà teko wanuwa rupi wà kury. 4 — Purumu'e ma'e, i'i Zezuz pe wà. — Urupyhyk ko kuzà kwez umen 'ym puhe iker mehe ure kury, i'i izupe wà.

5 — Nezewe i'i ze'eg kwehe arer Moizez pe imur pyrer a'e. — Aze kuzà uker oho umen 'ym puhe a'e nehe, pepyhyk a'e kuzà nehe, peraha katu pe nehe, pezapizapi ita tetea'u pupe nehe, izuka pà nehe, i'i ze'eg kwehe arer a'e. A'e rupi urupuranu nerehe ure kury. — Ma'e ere putar urewe ko kuzà rehe nehe, i'i izupe wà.

6 Ipuruzuka wer zepe Zezuz rehe a'e wà.

— Aze uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e nehe, zapuner izuka kar haw rehe zane nehe, i'i uzeupeupe wà. Zezuz nuze'eg kwaw wanupe. Wapyk a'e pe ywy ikaikair pà ukwà pupe. 7 Upuranu wi wi hehe wà. Upu'àm Zezuz uze'eg pà wanupe kury.

— Aze amo naheta kwaw ikatu 'ygwer hehe nehe, tuwe uzapi a'e ràgypy pe kuzà a'e nehe. Mo ràgypy omomor putar ita hehe nehe, i'i wanupe.

8 Uzeamumew wi wapyk pà ywy ikaikair pà kury. 9 Ize'eg henu mehe pitàitàigatu oho a'e wi izuwi wà. Tua'uete ma'e ràgypy uhem oho a'e wi izuwi wà. A'e re amogwer oho a'e wà no. Paw rupi katete wanon a'e wi izuwi wà, kuzà iapi 'ym pà wà. Zezuz zutyka'i a'e pe hin. Kuzà a'e no, u'àm a'e pe a'e no. 10 Upu'àm Zezuz kuzà pe uze'eg pà a'e kury. — Ma'e pe wahon wà, zàkwà. Aipo nupyta kwaw ni pitài neremiapo kwer imume'u har a'e. Aipo naheta kwaw ni pitài nerehe uzepyk ma'e a'e wà, i'i izupe.

11 — Ni pitài, 'y, tuwihaw, i'i izupe. — Ihe ihe no, zàkwà, namume'u kwaw neremiapo kwer ihe no, zàkwà. Nazepyk kwaw nerehe ihe. Ehem eho nereko haw pe kury, zàkwà. Epytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe kury, zàkwà, i'i izupe].

— Tatainy ài aiko ihe, i'i Zezuz teko wanupe

12 Uze'eg wi Zezuz teko tàpuzuhu pe har wanupe kury. — Tatainy zàwenugar romo aiko ko ywy rehe har wanupe ihe. Aze xiraha tatainy pe rupi pyhaw nehe, xixak putar zaneho àwàm nehe. Nezewegatete aze teko uzeruzar herehe a'e wà nehe, nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e oho waiko a'e wà nehe. Wiko putar tuweharupi Tupàn pyr a'e wà nehe.

13 Na'e ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà kury, uze'eg izupe a'e wà kury. — Xo ne zo eremume'u Tupàn hemimur karer romo nereko haw urewe kury. Naheta kwaw amo ae imume'u har a'e, a'e rupi nuruzeruzar kwaw neze'eg rehe ure. Aze ru'u neremu'em iko urewe, i'i izupe wà. 14 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Nan kwaw nezewe pa. Azeharomoete heze'eg ihe. Ta'e akwaw hereko awer ihe xe. Akwaw heho àwàm ihe no. Napekwaw kwaw hereko awer, napekwaw kwaw heho àwàm no. 15 Teko romo peiko, a'e rupi teko ài pema'enukwaw. Napema'enukwaw kwaw Tupàn ài. A'e rupi napema'enukwaw kwaw teko wanemiapo kwer rehe Tupàn ài. Ihe ihe, namume'u kwaw teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ko 'ar rehe ihe. (Nazepyk kwaw iapo arer wanehe ko 'ar rehe.) 16 Aze mo amume'u wanemiapo kwer, azeharomoete mo heze'eg. Ta'e heru hemur kar har herehe we hekon a'e xe, hemuze'eg kar iko a'e xe.

17 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e.

— Aze mokoz teko uze'eg pitài uze'egaw rupi a'e wà nehe, aze zuawygatu wanemimume'u wà nehe, waze'eg azeharomoete putar nehe. Pepuner hehe pezeruzar haw rehe nehe, i'i ze'eg kwehe arer. 18 Amume'u Tupàn hemimur karer romo hereko haw purupe ihe. Heru hemur kar har a'e no, umume'u hereko haw iko purupe a'e no. (A'e rupi mokoz romo uruiko ure, a'e ma'e imume'u har romo ure. A'e rupi ureze'eg azeharomoete ure. Pepuner hehe pezeruzar haw rehe nehe.)

19 — Ma'e pe neru hekon a'e, i'i izupe wà.

— Nahekwaw kwaw pe, ni heru napekwaw kwaw no, i'i wanupe. — Aze

mo hekwaw pe, a'e mehe mo pekwaw mo heru, i'i wanupe.

20 Agwer ma'e Zezuz umume'u iko tàpuzuhu pupe upurumu'e mehe a'e. Temetarer hyru huwake heko mehe a'e. Ni amo nupyhyk kwaw a'e wà. Ni amo nueraha kwaw tuwihaw wanupe wà. Ta'e nuhem kwaw i'ar a'e rihi xe. Ta'e Tupàn nupyhyk kar kwaw a'e 'ar mehe a'e xe.

— Napepuner kwaw peho haw rehe heho àwàm me nehe, i'i Zezuz teko wanupe

21 Uze'eg wi Zezuz tuwihaw wanupe a'e kury. — Aha putar xe wi ihe nehe. Herekar putar pe nehe. Naherexak kwaw pe nehe. Pemàno putar nehe. Ni amo napepyro kwaw ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer wi a'e nehe. Napepuner kwaw peho haw rehe heho àwàm me nehe, i'i wanupe. 22 A'e rupi uze'eg tuwihaw uzeupeupe wà kury, — Napepuner kwaw peho haw rehe heho àwàm me nehe, i'i kwez zanewe kury. Aipo uzezuka putar nehe, i'i izupe wà, uzehezehe upuranu pà wà. 23 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Peiko ko ywy rehe har romo pe. Napeiko kwaw ywate har romo. Aiko ywate har romo ihe. Naiko kwaw ko ywy rehe har romo ihe. 24 A'e rupi — Pemàno putar nehe, a'e kwez peme ihe. — Ni amo napepyro kwaw penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e nehe, a'e kwez peme. Azeharomoete, pemàno putar pekatu 'ygwer wi pezepyro 'ym pà nehe, aze napezeruzar kwaw Tupàn romo hereko haw rehe nehe. 25 — Mo romo ereiko ne, ma'e romo ereiko ne, i'i izupe wà.

— Tuweharupi amume'u hereko haw teko peme ihe, izypy mehe arer we ihe. 26 Heta tetea'u ma'e heremimume'u ràm peme ihe, penemiapo kwer rehe heze'eg pà ihe. Hemur kar har a'e, azeharomoete ize'eg a'e. Umume'u ma'e tetea'u ihewe. Xo a'e ize'eg hereminu kwer zo amume'u purupe ihe. 27 U rehe Tupàn rehe uze'eg iko a'e. Teko nukwaw katu kwaw ize'eg awer wà. — Uze'eg Tupàn rehe a'e, ni'i kwaw izupe wà.

28 A'e rupi Zezuz uze'eg wanupe kury.

— Tupàn hemimur kar awa romo uzeapo ma'e kwer romo aiko ihe. Amo 'ar mehe herupir kar putar a'e nehe. A'e 'ar mehe hekwaw putar pe nehe. Peze'eg putar nezewe ihewe nehe.

— Azeharomoete Tupàn romo hekon a'e, zaneipy wanupe uze'eg ma'e kwer romo hekon a'e, peze putar ihewe nehe. Ihe zutyka'i nazapo kwaw ma'e ihe. Heru hemu'e ma'e rehe a'e. Xo a'e ma'e zo amume'u peme ihe. 29 Hemur kar har herehe we hekon a'e. Nupuir kwaw ihewi. Ta'e tuweharupi azapo hemiapo putar haw teko ihe xe.

30 Teko tetea'u a'e ma'e henu mehe uzeruzar hehe a'e wà kury.

— Zurupari penu romo hekon a'e, i'i Zezuz tuwihaw wanupe a'e

31 A'e rupi nezewe i'i Zezuz Zutew wanupe a'e kury.

— Aze pezeruzar heze'eg rehe nehe, a'e mehe peiko putar tuwe heremimu'e romo nehe. 32 Pekwaw putar ze'eg azeharomoete har nehe. Ze'eg azeharomoete har penenuhem putar ikatu 'ymaw wi a'e nehe.

33 Uze'eg Zutew Zezuz pe wà. — Àmàrààw izuapyapyr romo uruiko ure. Nuruiko pixik kwaw amo teko wanupe uma'ereko e ma'e romo. — Peiko putar teko izar 'ym ma'e ài nehe, ere urewe. Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe urewe, i'i izupe wà, hehe upuranu pà wà. 34 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Azeharomoete heze'eg ihe. Ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, uma'ereko e ma'e ài wanekon paw rupi katete a'e wà. Wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e, wazar ài hekon a'e. 35 Aze awa uma'ereko e ma'e romo hekon a'e nehe, nuiko kwaw uzar ta'yr romo a'e nehe. Ta'yr upyta putar u heko haw pe tuweharupi a'e nehe. Uma'ereko e ma'e oho putar ru'u a'e wi a'e nehe. Nupyta kwaw uzar heko haw pe tuweharupi nehe. 36 Aze Tupàn ta'yr pemuhem kar pezar wi nehe, ikatu 'ym ma'e wi nehe, pepuner tuwe izuwi pehemaw rehe nehe. 37 Akwaw Àmàrààw izuapyapyr romo peneko haw ihe. Pezeagaw zepe peiko hezuka haw rehe, ta'e hepurumu'e haw na'ikatu kwaw peme ihe xe. 38 Heru wexak kar ma'e tetea'u iko ihewe a'e. Amume'u a'e ma'e teko peme ihe.

Pezapo xo penu ywy rehe har pemu'e awer zo peiko pe.

39 — Àmàrààw ureru romo hekon a'e, i'i izupe wà. Uze'eg wanupe.

— Aze mo ta'yr romo peiko, a'e mehe mo pepuner mo ma'e hexak pyr 'ym iapo haw rehe, Àmàrààw izàwe, i'i Zezuz wanupe. 40 Tupàn umume'u ze'eg azeharomoete har ihewe. Amume'u a'e ze'eg azeharomoete har peme ihe no. Namume'u kwaw amo ae ze'eg peme. Pezeagaw zepe hezuka pà. Àmàrààw nuzapo pixik kwaw agwer ma'e a'e. Nuzuka pixik kwaw Tupàn hemimur karer a'e. 41 Pezapo tuwe ma'e peiko penu àipe. Àmàrààw nuiko kwaw penu romo a'e.

— Pitài zo ureru a'e, Tupàn ureru romo hekon a'e. Uruiko ta'yrete romo ure, i'i izupe wà.

42 Uze'eg wanupe.

Aze mo Tupàn penu romo hekon, a'e mehe mo heamutar katu mo pe. Ta'e azur izuwi ihe xe. Aiko xe ihe kury. Nazur e kwaw ihe. Hemur kar a'e. 43 Màràzàwe tuwe napeinu katu kwaw heze'eg. Màràzàwe tuwe napekwaw kwaw ize'eg. Napekwaw kwaw heze'eg ta'e na'ikatu kwaw peme a'e xe, a'e rupi napepurenu wer kwaw hehe. 44 Zurupari a'e, penu romo hekon a'e. Peiko ta'yr romo. Pepurapo wer penu hemiapo putar haw rehe. Izypy mehe arer we puruzuka ma'e romo hekon a'e. Izypy mehe arer we na'iakatuwawahy kwaw ze'eg azeharomoete har rehe a'e, ta'e nukwaw pixik kwaw ze'eg azeharomoete har imume'u haw a'e xe. Hemu'em a'e, ta'e xo wemu'emaw ukwaw a'e xe. Ta'e hemu'em ma'e romo hekon a'e xe. Hemu'em ma'e wanu romo hekon paw rupi no. 45 Ze'eg azeharomoete har amume'u peme ihe. A'e rupi napezeruzar kwaw herehe. Ta'e hemu'em ma'e wanu a'e xe, penu romo hekon a'e xe. 46 Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ihe. A'e rupi — Ikatu 'ym ma'e iapo har romo hekon a'e, napepuner kwaw peze haw rehe ihewe. Xo ze'eg azeharomoete har amume'u purupe ihe. Màràzàwe tuwe napezeruzar kwaw heze'eg rehe. 47 Tupàn hemiruze'eg a'e wà, uzeapyaka katu ize'eg rehe a'e wà. Napeiko kwaw hemiruze'eg romo. A'e rupi napezeapyaka katu kwaw ize'eg rehe.

— Àmàrààw izexak kar 'ym mehe we aikuwe ihe, i'i Zezuz teko wanupe a'e

48 Uze'eg Zutew Zezuz pe a'e wà kury.

— Amo 'ar mehe uruze'eg zemueteahy nerehe ure. — Xamari ywy rehe har romo hekon a'e, tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har romo hekon a'e, uru'e teko wanupe ure, nerehe ureze'eg pà ure. Azeharomoete a'e ureze'eg awer a'e 'ar mehe arer ure, i'i izupe wà. 49 Uze'eg wanupe.

— Nareko kwaw tekwe ikatu 'ym ma'e herehe ihe. Azeruze'egatu heru rehe ihe. Napezeruze'eg kwaw herehe pe. Peze'eg zemueteahy peiko herehe. 50 — Naekar kwaw hezehe teko wamuze'egatu kar haw ihe. Heta amo herehe teko wamuze'egatu kar har a'e. Tuwihaw teko wanemi-apo kwer imume'u àràm romo hekon a'e. 51 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze teko weruzar heze'eg a'e wà nehe, numàno pixik kwaw a'e wà nehe.

52 Uze'eg zutew izupe wà kury.

— Azeharomoete tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har romo ereiko ne, i'i izupe wà. Umàno Àmàrààw. Tupàn ze'eg imume'u har umàno a'e wà no. Màràzàwe tuwe nezewe ereze'eg ne, i'i izupe wà. — Numàno pixik kwaw a'e wà nehe, ere kwez urewe. — Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe. 53 Umàno ureru Àmàrààw. Aipo nekàg wera'u izuwi ne. Tupàn ze'eg imume'u har umàno a'e wà no. Mo romo ereiko ne. Aipo nekàg wera'u wanuwi.

54 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Aze mo ihe zutyka'i aze'egatu hezehe ihe, teko nuzeruzar iwer mo herehe a'e wà. Heru wiko herehe uze'egatu ma'e romo a'e. — Ureru romo hekon a'e, peze kwez izupe. Uze'egatu iko herehe a'e, hekàgaw imume'u pà purupe a'e. 55 Napekwaw pixik kwaw pe. Ihe akwaw ihe.

— Nakwaw kwaw ihe, aze mo a'e peme, hemu'em ma'e romo mo aiko ihe, pezàwe ihe. Nan kwaw pa. Akwaw katu tuwe ihe. Aruzar tuwe ize'eg. 56 Penu Àmàrààw a'e, hurywete a'e, ta'e wexak ywy rehe hezur àwàm a'e xe. — Tupàn umur kar putar wa'yr ywy rehe a'e nehe, Purupyro Ma'e

romo imuigo kar pà a'e nehe, i'i Àmàrààw.
57 — Nerereko kwaw 50 kwarahy ne. Aipo
erexak Àmàrààw ne, aipo ereze'eg izupe, i'i
zutew izupe wà, hehe upuranu pà wà.
58 — Azeharomoete ko heze'eg ihe.
Àmàrààw izexak kar 'ym mehe we AIKO
IHE, i'i wanupe.
59 Na'e teko upyhyk ita oho a'e wà. Ipu-
ruzuka wer zepe Zezuz rehe wà, ta'e Tupàn
romo uzemume'u a'e xe. Nuzuka kwaw
wà, ta'e uzeàmim oho wanuwi a'e xe. Na'e
uhem oho tàpuzuhu wi kury.

9

Zezuz umukatu hehàpyhà 'ym ma'e a'e kury

1 Pe rupi wata mehe Zezuz wexak amo
hehàpyhà 'ym ma'e a'e kury. Uzexak kar
hehàpyhà 'ym ma'e romo. 2 Hemimu'e upu-
ranu Zezuz rehe a'e wà kury. — Purumu'e
ma'e, i'i izupe wà. — Mo uzapo ikatu 'ym
ma'e a'e, ko awa imuigo kar pà hehàpyhà
'ym ma'e romo a'e. Aze ru'u a'e ae, aze ru'u
tu, aze ru'u ihy, i'i izupe wà, hehe upuranu
pà wà. 3 Uze'eg wanupe.
— Ni a'e, ni tu ni ihy nuzapo kwaw
ikatu 'ym ma'e hehàpyhà 'ym ma'e romo
imuigo kar pà a'e wà. Nahehàpyhà kwaw
a'e, ta'e Tupàn wexak kar putar ukàgaw
purupe a'e nehe xe, imukatu pà a'e nehe
xe. 4-5 Zama'ereko 'aromo zane, hemur
kar har ima'ereko haw iapo pà zane. Py-
tunaw ihem mehe ni amo nupuner kwaw
uma'ereko haw rehe a'e nehe kury. Ko ywy
rehe hereko mehe tatainy ài aiko ywy rehe
har wanupe ihe.
6 A'e ma'e imume'u re uzenymon ywy
rehe kury, to'om pixika'i ma'e iapo pà
kury. Omono a'e to'om wemimuàkym kwer
awa heha rehe kury.
7 — Ezuhez nereha eho Xirue 'y pupe
nehe ty, i'i izupe. (Xirue a'e, ma'e imur
kar pyrer i'i zaneze'eg rupi a'e.) A'e rupi
a'e awa uhez uwa oho a'e 'y pupe kury.
A'e 'ar mehe ikatu kury, hehàpyhàgatu
kury. Uzewyr wà tàpuzuhu pe kury.
8 Ima'eahy ma'e tetea'u wenoz temetarer
teko wanupe tuweharupi a'e wà, a'e
hehàpyhà 'ym ma'e huwake a'e wà. Wexak
imukatu re wà kury. Upuranu uzehezehe
wà kury. — Ko awa a'e, aipo nuiko kwaw
xe wapyk ma'e kwer romo a'e. Aipo nuiko
kwaw temetarer henoz tarer zaneruwake
wapyk ma'e kwer romo a'e, i'i uzeupeupe
wà.
9 — He'e a'e ty. Aikwez tuwe ty wà, i'i amo
wà. — Nan kwaw pa. Amo ae a'e. Nuzawy
kwaw a'e ty, i'i amo wà. A'e rupi a'e awa a'e
ae uze'eg wanupe a'e kury. — Aiko tuwe a'e
awa romo ihe, i'i wanupe.
10 — Màràzàwe tuwe nerehàpyhàgatu ne
kury, i'i izupe wà.
11 — Amo awa a'e, Zezuz her ma'e a'e,
omono ywy imuàkym pyrer kwez hereha
rehe a'e. — Ezuhez nereha eho Xiroe
'y pupe nehe ty, i'i kwez ihewe. A'e
rupi azuhez hereha kwez ihe. Izuhez re
na'arewahy herehàpyhàgatu kwez kury, i'i
wanupe.
12 — Ma'e pe hekon nemukatu arer a'e, i'i
izupe wà. — Heruwà, i'i wanupe.

Moizez ze'eg kwaw par upuranu hehàpyhà 'ym ma'e kwer rehe a'e wà kury

13 Na'e weraha hehàpyhà 'ym ma'e kwer
wà kury, ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e wanupe wà kury. 14 Ta'e
mytu'u haw 'ar mehe Zezuz umukatu a'e
awa heha a'e xe, ywy imuàkym pyrer
imono pà heha rehe a'e xe. 15 A'e ze'eg
kwehe arer kwaw par upuranu a'e awa
rehe a'e wà kury. — Màràzàwe tuwe
nerehàpyhàgatu e kury i'i izupe wà. —
Zezuz omono ywy imuàkym pyrer kwez
hereha rehe a'e, a'e re azuhez hereha kwez
ihe. Herehàpyhàgatu ihe kury, i'i wanupe.
16 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par
uze'eg amogwer wanupe wà. — Imukatu
arer nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo
a'e, nuzapo kwaw ma'e Tupàn ikàgaw rupi
a'e, ta'e nuweruzar kwaw ze'eg kwehe arer
a'e xe. Ta'e uma'ereko mytu'u haw 'ar
mehe a'e xe, i'i wanupe wà. Amogwer
uze'eg wanupe a'e wà kury. — Ikatu 'ym
ma'e iapo har nuzapo kwaw agwer ma'e
a'e wà. Nupuner kwaw hehàpyhà 'ym ma'e
wamukatu haw rehe a'e wà, i'i wanupe
wà. 17 A'e rupi ze'eg kwehe arer kwaw par
upuranu wi hehe wà kury. — Umukatu
hereha, ere kwez urewe. Ma'e ere ne-
mukatu arer pe kury, i'i izupe wà. —

Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e, i'i wanupe.

18 Zutew wanuwihaw a'e pe wiko ma'e a'e wà, nuzeruzar kwaw imukatu awer rehe a'e wà, (ta'e nukwaw kwaw a'e awa hehàpyhà 'ym mehe we a'e wà xe). A'e rupi wenoz tu uzeupe wà, wenoz ihy wà no. 19 Upuranu wanehe wà. — Aipo kwez awa nera'yr romo hekon a'e, aipo nememyr romo hekon a'e, i'i wanupe wà. (-He'e, i'i tu wanupe. Uzexak kar hehàpyhà 'ym ma'e romo, i'i wanupe.) — Uzexak kar hehàpyhà 'ym ma'e romo, peze kwez urewe. Aze nezewe uzexak kar a'e, màràzàwe tuwe hehàpyhàgatu kury, i'i wanupe wà.

20 Tu a'e, ihy a'e no, uze'eg wanupe a'e wà kury. — Azeharomoete hera'yr romo hekon a'e, i'i tu wanupe. — Azeharomoete hememyr romo hekon a'e, i'i ihy wanupe. Azeharomoete hehàpyhà 'ym ma'e romo uzexak kar a'e, i'i wanupe wà. 21 — Màràzàwe tuwe hehàpyhàgatu kury. Heruwà. Nurukwaw kwaw ure. Nurukwaw kwaw heha imukatu arer ure. Pepuranu hehe nehe, ta'e tua'u a'e kury xe, ta'e awa romo hekon a'e kury xe. A'e rupi a'e ae umume'u putar umukatu arer peme a'e nehe kury, i'i tuwihaw wanupe wà.

22 Tu a'e, ihy a'e no, nezewe i'i wanupe a'e wà, ta'e ukyze Zutew wanuwihaw wanuwi a'e wà xe. Ta'e tuwihaw nezewe uze'eg teko wanupe a'e wà xe. — Zezuz Tuwihawete Purupyro Ma'e romo hekon a'e, aze amo i'i a'e nehe, oromono kar putar a'e teko Tupàn pe zemono'ogaw wi ure nehe, i'i teko wanupe a'e wà. 23 A'e rupi — Tua'u a'e kury, pepuranu hehe nehe kury, i'i tuwihaw wanupe wà.

24 Wenoz wi a'e awa hehàpyhà 'ym ma'e romo uzexak kar ma'e kwer a'e wà kury. Ur wi wanuwa rupi. — Aipo nemukatu arer a'e, ikatu 'ym ma'e iapo har romo hekon a'e, i'i mua'u izupe wà. — Emume'u ze'eg azeharomoete har urewe Tupàn huwa rupi nehe kury ty, i'i izupe wà. — Mo umukatu nereha, i'i izupe wà.

25 — Aze ru'u ikatu 'ym ma'e iapo har romo hekon a'e. Aze ru'u nuiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo. Nakwaw kwaw heko haw ihe. Xo pitài ma'e zo akwaw ihe. Naherehàpyhà kwaw zepe ihe. Herehàpyhàgatu ihe kury, i'i wanupe.

26 — Ma'e uzapo newe a'e, i'i izupe wà. — Ma'e uzapo nereha imukatu pà a'e, i'i izupe wà.

27 — Amume'u kwez peme ihe kury, napezeapyaka katu kwaw heze'eg rehe. Màràzàwe tuwe pepurenu wer wiwi imume'u haw rehe. Aipo peneko wer hemimu'e romo pe no, i'i wanupe.

28 (Wikwahy ize'eg henu mehe wà.) Uze'eg ahyahy izupe wà kury. — Ne hemimu'e romo ereiko ne. Ure Moizez hemimu'e romo uruiko ure. 29 Tupàn uze'eg Moizez pe kwehe mehe. Urukwaw ize'eg awer. Nurukwaw kwaw a'e nemukatu arer ure. Nurukwaw kwaw ni heko awer, i'i izupe wà.

30 — Màràzàwe tuwe aipo pa, i'i wanupe. — Napekwaw kwaw heko awer. Umukatu hereha kwez a'e. 31 Tupàn nuzeapyaka kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har waze'eg rehe a'e. Xo umuwete katu har waze'eg zo wenu a'e. Wenu wemimutar iapo har waze'eg a'e. 32 Ywy iapo mehe arer we te ko 'ar rehe kury, teko nuenu pixik kwaw hehàpyhà 'ym ma'e romo uzexak kar ma'e kwer imukatu haw imume'u haw a'e wà. 33 Aze mo kwez awa nur iwer Tupàn wi, a'e mehe mo nupuner iwer mo agwer ma'e iapo haw rehe, i'i wanupe.

34 Uze'eg tuwihaw izupe wà kury. — Ikatu 'ym ma'e iapo har romo erezexak kar ne. Ikatu 'ym ma'e iapo har wapurumuzàg romo ereiko ne. Neru nanemu'e kwaw ikatu 'ym ma'e wi netyrykaw rehe a'e. A'e rupi ezeagaw zo uremu'e pà nehe, i'i izupe wà. A'e mehe omono kar a'e awa zemono'ogaw wi wà kury. — Eixe wi zo xe nehe ty, i'i ahyahy izupe wà.

Azur hehàpyhà 'ym ma'e wamukatu pà ihe, i'i Zezuz awa pe a'e

35 Wenu Zezuz a'e awa zemono'ogaw wi imono kar awer a'e kury. Wekar oho. Te wexak kury. — Aipo erezeruzar Awa ta'yr rehe ne, i'i izupe.

36 — Hezar, mon aipo awa ta'yr a'e, emume'u ihewe nehe, a'e rupi apuner hehe hezeruzar haw rehe ihe nehe, i'i izupe.

37 — Erexak kwez kury ty. A'e uze'eg iko
newe kury, i'i izupe.
38 — Azeruzar nerehe ihe, hezar, i'i
izupe. Uzeamumew upenàràg rehe wapyk
pà Zezuz huwa rupi kury.
39 Uze'eg Zezuz izupe. — Azur ko ywy
rehe ihe, ikatu 'ym ma'e imumaw pà ihe.
Hehàpyhà 'ym ma'e wexak putar ma'e
wà nehe. Hehàpyhàgatu ma'e wiko putar
hehàpyhà 'ym ma'e romo wà nehe, i'i izupe.
40 Amo ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e Zezuz huwake har a'e
wà, wenu a'e ma'e imume'u mehe a'e wà.
A'e rupi upuranu hehe wà kury. — Aipo
hehàpyhà 'ym ma'e romo urereko haw ere-
mume'u iko ne, i'i izupe wà. 41 Uze'eg
Zezuz wanupe. — Hehàpyhà 'ym ma'e àì
peiko, i'i wanupe. — Nurukwaw kwaw
Tupàn ze'eg ure, urepurukwaw wer ize'eg
rehe ure, aze mo peze ihewe, a'e mehe
mo Tupàn nuzepyk iwer mo penehe a'e.
— Urukwaw katu Tupàn ze'eg ure, peze
mua'u ihewe. Naperuzar kwaw ize'eg. A'e
rupi napekatu kwaw Tupàn pe. A'e rupi
uzepyk putar penehe nehe.

10

Àràpuhàràn mono'ogaw rehe ize'eg a'e kury

1 Na'e Zezuz uma'emume'u teko wanupe
a'e kury. -Azeharomoete ko heze'eg ihe.
Aze awa nuixe kwaw uken rupi a'e nehe,
àràpuhàràn mono'ogaw pe wixe mehe a'e
nehe, a'e awa àràpuhàràn rehe imunar
ma'e romo hekon a'e nehe. 2 Àràpuhàràn
wanehe uzekaiw ma'e a'e, wixe uken rupi
a'e. 3 Uken rehe uzekaiw ma'e a'e, tuwe-
harupi uwàpytymawok uken àràpuhàràn
wazar pe a'e, imuixe kar pà a'e. Àràpuhàràn
wazar uze'eg wanupe pitàitàigatu waner
imume'u pà. Heimaw wenu ize'eg wà.
Tuweharupi weraha weimaw a'e wi wà.
4 A'e wi waneraha mehe wazar oho
wanenataromo. Àràpuhàràn oho uzar
haikweromo wà, ta'e ukwaw ize'eg wà
xe. 5 Noho kwaw amo ae awa rupi wà.
Aze amo ae awa ipureraha wer wanehe
a'e nehe, àràpuhàràn uzàn putar izuwi wà
nehe, ta'e nukwaw kwaw ize'eg wà xe.
6 Umumaw Zezuz a'e ma'emume'u haw
kury. Teko wenu ize'eg wà. Nukwaw
kwaw ima'enukwaw paw wà. — Ma'e rehe
ize'eg a'e, i'i zepe uzeupeupe wà. Nukwaw
kwaw wà.

— Àràpuhàràn wanehe uzekaiw katu ma'e àì aiko ihe, i'i Zezuz teko wanupe a'e

7 A'e rupi Zezuz uze'eg wi wanupe kury.
— Azeharomoete heze'eg ihe. Ihe aiko
a'e uken àràpuhàràn mono'ogaw pe har
zàwenugar romo ihe. Àràpuhàràn wixe
omono'ogaw pupe uken rupi wà. Nezewe-
gatete aze teko uzeruzar herehe wà
nehe, aze heremiruze'eg romo wanekon
wà nehe, wixe putar Tupàn heko haw
pe a'e wà nehe. 8 Amogwer a'e wà,
herenataromo ur ma'e kwer paw rupi
a'e wà, ma'e rehe imunar ma'e zàwenugar
romo wanekon a'e wà. Àràpuhàràn
nuzekaiw kwaw imunar ma'e ze'eg rehe
wà. Nezewegatete heremiruze'eg hekwaw
katu wà no. 9 Ihe aiko a'e uken zàwenugar
romo ihe. Àràpuhàràn wixe uken rupi wà,
uhem oho hupi wà no, wemi'u ràm hekar
pà wà. Amo nuzuka kwaw a'e àràpuhàràn
wazemono'ogaw pe waneko mehe a'e wà.
Nezewegatete ni amo nomono kar kwaw
herehe uzeruzar ma'e tatahu pe a'e wà
nehe no. 10 Ma'e rehe imunar ma'e a'e, ur
ma'e rehe imunar pà a'e, ma'e izuka pà a'e,
ma'e imumaw pà a'e. Ihe azur ywy rehe
ihe, a'e rupi teko wiko putar Tupàn pyr
tuweharupi a'e wà nehe. Hurywete putar
tuwe wà nehe, uzemumikahy 'ym pà wà
nehe, ma'erahy ipuraraw 'ym pà wà nehe.

Zezuz àràpuhàràn wamono'ogar zàwenugar ikatuahy ma'e

11 Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e
ikatuahy ma'e zàwenugar romo aiko
ihe. Àràpuhàràn wanehe uzekaiw katu
ma'e a'e nehe, aze ikatuahy ma'e romo
hekon a'e nehe, umàno putar weimaw
wanekuzaromo a'e nehe, wanehe uzekaiw
mehe a'e nehe. Nezewegatete amàno
putar teko wapyro pà tatahu wi ihe nehe
no. 12 Amo ae uma'ereko ma'e a'e, nuiko
kwaw àràpuhàràn wazar romo a'e, a'e rupi
nuzekaiw katu kwaw wanehe a'e. Aze
zawaruhu ur a'e pe a'e nehe, a'e awa

uzàn putar izuwi a'e nehe, àràpuhàràn wanezar pà a'e nehe. A'e mehe zawaruhu upyhyk putar amo àràpuhàràn a'e wà nehe, omogwemogwer imuhàmuhàz kar pà a'e wà nehe. 13 A'e uma'ereko ma'e uzàn a'e wi wanuwi, ta'e nuiko kwaw wazar romo xe. Nuzekaiw kwaw weimaw 'ym wanehe.

14-15 Aiko àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e ikatuahy ma'e zàwenugar romo ihe. Heru hekwaw katu a'e. Ihe akwaw katu heru ihe no. Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e ukwaw katu weimaw a'e wà. Nezewegatete akwaw katu heremiruze'eg ihe wà no. Hekwaw katu a'e wà no. Azemono putar hezezuka kar pà wapyro pà tatahu wi ihe nehe. 16 Heta amo ae teko wà no, nuiko kwaw heremiruze'eg romo a'e wà rihi. Amuigo kar putar a'e teko heremiruze'eg romo ihe wà nehe no. Uzeapyaka katu putar heze'eg rehe wà nehe. Aze a'e àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e ume'eg kar amo ae àràpuhàràn a'e wà nehe, omono'og putar a'e àràpuhàràn amogwer weimaw wainuromo a'e wà nehe. Nezewegatete amono'og putar a'e teko amogwer heremiruze'eg wanehe ihe wà nehe no.

17 Heru heamutar katu a'e, ta'e hep-oromono wer heretekwer rehe tuwihaw wanupe ihe xe. Hezuka kar putar heremiruze'eg wanekuzaromo wà nehe. Amo 'ar mehe aikuwe wi putar hemàno re ihe nehe. 18 Nahezuka e kwaw a'e wà nehe. Azemono putar wanupe hezezuka kar pà ihe nehe. Aze mo nazemono iwer, a'e mehe mo nupuner iwer mo hezuka haw rehe wà. Heru uze'eg ihewe a'e. — Ezezuka kar wanupe nehe, i'i ihewe. — Nemàno re erekweraw wi putar nehe. Amo 'ar mehe erehyk putar nehe. Xo a'e 'ar mehe zo nezuka putar a'e wà nehe. Nupuner kwaw nezuka haw rehe nehyk 'ym mehe a'e wà nehe.

19 A'e ze'eg henu mehe uzemuza'aza'ak wi teko wà. Amo uzeruzar Zezuz rehe a'e wà kury. Amogwer nuzeruzar kwaw hehe a'e wà.

20 — Wereko tekwe ikatu 'ym ma'e uzehe a'e, he'o a'e, màràzàwe tuwe pezeapyaka katu ize'eg rehe pe, i'i teko tetea'u amog-wer wanupe wà.

21 — Tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har nuze'eg kwaw nezewe a'e wà. Nupuner kwaw hehàpyhà 'ym ma'e imukatu haw rehe a'e wà, i'i amogwer wà.

Zezuz oho Zeruzarez tawhu pe a'e kury

22 Huwixàg mehe kury. Uhem etea'i amo ae mai'u haw kury. — Tupàn hàpuzuhu imukatu wi haw, i'i teko a'e mai'u haw pe wà. Teko tetea'u oho Zeruzarez tawhu pe wà, mai'u haw pe uzemono'og pà wà. 23 Oho Zezuz a'e pe a'e no. Amo 'ar mehe wata oho iko tàpuzuhu huwake kury. Ita imupu'àm pyrer Xàrumàw hemiapo kwer, i'i teko a'e tàpuz iaikaw pyrer pe wà. 24 Uzemono'og Zutew Zezuz huwake a'e wà kury, hehe upuranu pà a'e wà kury. — Mo romo ereiko ne, mo nemur kar xe a'e. Ma'e 'ar mehe eremume'u putar nereko haw urewe nehe. Neremu'em zo urewe nehe. Emume'u nereko haw ze'eg zawaiw katu 'ym ma'e rupi nehe. Aipo ne ereiko Tuwihawete Purupyro Ma'e ur ma'e ràm romo ne, i'i izupe wà. 25 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Amume'u peme ihe. Napezeruzar kwaw heze'eg rehe. Heru uzapo kar ma'e ihewe a'e. Azapo a'e ma'e teko ihe. Pexak heremiapo kwer. Màràzàwe tuwe napezeruzar kwaw herehe. 26 Àràpuhàràn noho kwaw uzar 'ym pe a'e wà. Nezewe-gatete naperuzar kwaw herehe pe no, ta'e napeiko kwaw heremiruze'eg romo pe xe. 27 Àràpuhàràn uzeapyaka katu uzar ze'eg rehe wà. Wazar ukwaw weimaw wà no. Heimaw oho hupi wà. Nezewegatete heremiruze'eg hekwaw a'e wà. Akwaw ihe wà no. Weruzar heze'eg wà no. 28 Amuigo kar putar heremiruze'eg ihe wà nehe, heru ipyr tuweharupi ihe wà nehe. Noho pixik kwaw tatahu pe wà nehe. Ni amo nupuner kwaw heàmàtyry'ymar romo wamuigo kar haw rehe a'e wà nehe. 29 Heru ikàg wera'u amogwer wanuwi paw rupi katete a'e. A'e ae umuzeruzar kar heremiruze'eg herehe a'e wà. Uzekaiw katu wanehe no. Ni amo nupuner kwaw wamono kar haw rehe hewi a'e wà nehe. Ni amo nupuner kwaw tatahu pe wamono kar haw rehe wà nehe. 30 Heru a'e, Tupàn romo hekon a'e. Ihe ihe

no, Tupàn romo aiko ihe no. Pitài romo uruiko ure.
31 Zutew upyhyk wi ita heruwà a'e wà kury. Ipurapi wer zepe hehe wà. Ipuruzuka wer hehe wà. — Xiuka nehe, ta'e uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e xe, ta'e Tupàn romo weko haw umume'u kwez kury xe, i'i uzeupeupe wà.
32 — Ikatuahy ma'e tetea'u azapo kwez penuwa rupi ihe. Heru uzapo kar a'e ma'e paw rupi ihewe a'e. Ma'enugar heremiapo kwer hekuzaromo pepuruzuka wer herehe pe, i'i wanupe.
33 — Na'urepuruzuka wer kwaw nerehe ikatuahy ma'e neremiapo kwer rehe ure. Tupàn rehe neze'eg zemueteahy awer rehe urepuruzuka wer nerehe ure. Awa romo ereiko ne. Tupàn romo nereko haw eremume'u kwez urewe kury, i'i ahyahy izupe wà. 34-36 I'i Zezuz wanupe.

— Ze'eg kwehe arer uze'eg peipy wanehe a'e. — Ikàg wera'u ma'e romo peiko pe, Tupàn romo peiko pe, i'i a'e ze'eg. Teko romo wanekon peipy wà. Ikàg ma'e romo wanekon Tupàn huwa rupi wà, ta'e Tupàn omono uze'eg wanupe a'e xe. Pekwaw katu a'e ze'eg kwehe arer.

— Tupàn umume'u a'e ze'eg teko wanupe. Napeikwahy kwaw izupe henu mehe. Heru hemur kar ko ywy rehe. — Tupàn ta'yr romo aiko ihe, a'e kwez peme ihe. Màràzàwe tuwe peikwahy ihewe pe. Màràzàwe tuwe — Uze'eg zemueteahy iko Tupàn rehe a'e, peze ihewe pe. 37 — Aze nazapo kwaw heru hemiapo putar haw nehe, pezeruzar zo herehe nehe. 38 Azapo heru hemiapo putar haw teko ihe. Napezeruzar kwaw herehe. Pezeruzar tuwe heremiapo kwer rehe nehe. A'e rupi pekwaw putar tuwe heru herehe we heko haw nehe, pekwaw putar hehe we hereko haw nehe no, ta'e pitài teko romo uruiko ure xe.
39 Tuwihaw uzeagaw wi zepe ipyhyk kar pà imunehew kar pà a'e wà kury. Nupuner kwaw wà. Uhem wi oho a'e wi wanuwi kury.
40 Wahaw wi Zotàw yrykaw oho kury. Uhem oho Zuàw purumuzahazahak ma'e heko awer pe kury. Upyta a'e pe. (A'e 'ym mehe Zuàw umuzahazahak teko tetea'u a'e pe wà.) 41 Teko tetea'u ur a'e pe ipyr wà. Uze'eg izupe wà. — Zuàw a'e, na'ikàg kwaw a'e, nuzapo kwaw purumupytuhegatu kar haw a'e. Uze'eg ko awa rehe. Azeharomoete ize'eg a'e, i'i teko uzeupeupe wà.
42 A'e rupi teko tetea'u uzeruzar Zezuz rehe a'e pe wà kury.

11

Arazar umàno a'e kury

1 Amo awa Metàn taw pe har ima'eahy a'e kury. Arazar her romo a'e. Mari heko haw a'e, ikypy'yr Mart heko haw a'e no, Metàn taw pe tuz a'e. 2 (A'e Mari omono kàpuhàg Zanezar Zezuz ipy rehe a'e, uhyuhyw ipy u'aw pupe a'e. Ikywyr Arazar ima'eahy a'e). 3 Na'e a'e kuzà omono kar amo awa Zezuz pe wà. — Emume'u Arazar ima'eahy haw eho izupe nehe 'y, i'i izupe wà. Oho Zezuz pyr. Uze'eg izupe. — Urezar, nemyrypar Arazar ima'eahy a'e, i'i izupe. 4 Henu mehe uze'eg Zezuz a'e pe har wanupe.

— Arazar ima'eahy a'e. Umàno re nupyta kwaw tywypaw pe a'e nehe, Tupàn umur putar ukàgaw ihewe a'e nehe. A'e mehe amugweraw kar putar ihe nehe. A'e mehe teko umume'u katu putar Tupàn ikàgaw a'e wà nehe.

— Azeharomoete Tupàn ta'yr ikatuahy a'e, ikàg tuwe a'e, i'i putar izupe wà nehe. 5 Zezuz uzamutar katu Mari a'e. Uzamutar katu ikypy'yr no. Uzamutar wakywyr Arazar no. 6 Arazar ima'eahy haw imume'u haw henu re, Zezuz noho kwaw a'e 'ar mehe rihi. Upyta a'e pe weko haw pe rihi. Umumaw amo mokoz 'ar a'e pe. 7 Na'e i'i urewe kury. — Zazewyr zaha Zutez ywy rehe nehe ty wà, i'i urewe. 8 — Purumu'e ma'e, uru'e. — Nan kwehe kwaw tuwihaw ipuruzuka wer awer nerehe a'e wà. Ipurapi wer zepe nerehe ita pupe wà. Aipo erezewyr putar a'e pe tàrityka'i nehe kury, uru'e izupe. 9 Uze'eg urewe.

— Tuweharupi kwarahy uhyape katu ywy rehe a'e. Aze awa wata 'aromo a'e nehe, nu'ar kwaw a'e nehe, ta'e kwarahy uhyape katu hape rupi izupe a'e xe. Nezewegatete Tupàn nahezuka kar kwaw tuwihaw wanupe a'e rihi. Ko 'ar rehe

hereko haw nuzawy kwaw 'aromo heata haw ihewe. A'e rupi apuner heata haw rehe wyzài ywy rehe wyzài taw pe ihe. Ta'e Tupàn hemonokatu a'e xe. Hemonokatu haw nuzawy kwaw ywy rehe ihyape katu haw. 10 Aze awa wata pyhaw nehe, u'ar putar nehe. Ta'e naheta kwaw tatainy izupe a'e xe. Nezewegatete amo 'ar mehe Tupàn hezuka kar putar wanupe a'e nehe. A'e mehe apytu'u putar ize'eg imume'u re ko ywy rehe har wanupe ihe nehe. 11 Zanemyrypar Arazar uker e a'e. Amume'e kar putar aha ihe nehe kury. 12 — Urezar. Aze uker e upà a'e nehe, a'e rupi ikatu putar a'e nehe, uru'e izupe. 13 Uze'eg Zezuz urewe imàno haw rehe. Nuze'eg kwaw iker haw rehe. Nurukwaw kwaw imàno haw rehe ize'eg awer ure. — Iker haw rehe ize'eg a'e, uru'e izupe. 14 A'e rupi umume'u tuwe imàno awer urewe a'e kury. — Umàno tuwe Arazar a'e, i'i urewe kury. 15 — Naiko kwaw ipyr imàno mehe ihe. Ikatu nezewe. Ta'e pezeruzar wera'u putar herehe pe nehe kury. Zaha itym awer pe nehe kury ty wà, i'i urewe. 16 Tume a'e, uzexak kar mokoz ma'e kwer her ma'e a'e, uze'eg urewe a'e kury. — Zane paw zaha purumu'e ma'e hupi zane kury ty wà, a'e rupi aze tuwihaw uzuka Zezuz a'e wà nehe, tuwe zanezuka a'e wà nehe no. Nezewe mehe zapuner hehe we zanemàno haw rehe zane nehe no, i'i Tume urewe.

— Herehe uzeruzar ma'e wikuwe wi putar a'e wà nehe, i'i Zezuz a'e kury

17 Uhem Arazar heko awer pe kury. A'e pe har umume'u imàno awer izupe a'e wà.

— Wereko 4 'ar itym ire a'e, i'i izupe wà. 18 Metàn taw namuite kwaw Zeruzarez tawhu wi a'e. Xo na'iruz kirom zo muite haw a'e wi a'e. 19 A'e rupi Zutew tetea'u ur Mart ipyr Mari ipyr a'e wà kury, wamurywete kar pà a'e wà kury. Ta'e uzemumikahy ukywyr imàno awer rehe a'e wà xe. 20 Teko uze'eg Mart pe wà.

— Zezuz ur iko, i'i izupe wà. A'e rupi oho Mart huwàxi pà kury. Upyta Mari wàpuz me. 21 Hexak mehe uze'eg Mart Zezuz pe kury.

— Aze mo ereiko xe, numàno iwer mo hekywyr a'e, i'i izupe. 22 Uze'eg wi izupe. — Aze erenoz ma'e Tupàn pe nehe, umur putar a'e ma'e newe a'e nehe, uzapo putar a'e ma'e newe a'e nehe. Akwaw ikàgaw ihe. Upuner hekywyr imugweraw kar haw rehe a'e, i'i Zezuz pe.

23 — Ukweraw wi putar nekywyr a'e nehe, i'i Zezuz izupe. 24 — Azeharomoete iahykaw rehe ukweraw wi putar a'e nehe, akwaw ikweraw pàwàm ihe, i'i izupe. 25 Uze'eg Zezuz izupe.

— Teko wamugweraw kar har romo aiko ihe, teko wamuigo kar har romo kury. Herehe uzeruzar ma'e ràm umàno putar a'e wà nehe. Ukweraw wi putar a'e re wà nehe. Wiko putar tuweharupi Tupàn pyr wà nehe.

26 Numàno wi pixik kwaw wà nehe. (Noho kwaw tatahu pe wà nehe.) Aipo erezeruzar ko heze'eg rehe ne. 27 — Azeharomoete azeruzar nerehe ihe 'y, tuwihaw. Azeruzar Tuwihawete Purupyro Ma'e romo nereko haw rehe ihe, azeruzar Tupàn ta'yr romo ko ywy rehe ur ma'e kwer romo nereko haw rehe ihe, i'i izupe.

Zezuz uzai'o a'e kury

28 A'e ma'e imume'u re Mart uzewyr oho weko haw pe kury. Wenoz ukypy'yr Mari imuwà kury. — Purumu'e ma'e uhem wà kwez kury. Ize'eg wer newe a'e, i'i izupe.

29 Ize'eg henu mehe tàrityka'i Mari upu'àm oho huwàxi pà kury. 30 (Nuhem kwaw Zezuz wà taw pe a'e rihi. Upyta Mart huwàxi awer pe a'e rihi.) 31 Zutew Mari hàpuz me har a'e wà, imyrypar a'e wà, wexak Mari ipu'àm mehe iho mehe a'e wà. Oho haikweromo wà. — Uzai'o putar oho itym awer pe a'e nehe kury, i'i uzeupeupe wà.

32 Mari uhem Zezuz ipyta haw pe kury. Hexak mehe, uzeamumew ipy huwake kury.

— Hezar, i'i izupe. — Aze mo ereiko xe, numàno iwer mo hekywyr a'e, i'i izupe.

33 Zezuz wexak izai'o mehe. Wexak Zutew Mari hupi ur ma'e kwer wazai'o mehe wà no. Upuhareko tuwe wà. Uzemumikahy. 34 — Ma'e pe pezutym ra'e, i'i wanupe. — Ezur hexak pà nehe, i'i izupe wà.

35 Uzai'o Zezuz kury.

36 — Azeharomoete uzamutar katu
Arazar a'e, i'i Zutew izupe wà.
37 Amogwer i'i nezewe wà. — Umukatu
hehàpyhà 'ym ma'e a'e. Màràzàwe tuwe
nupyro kwaw Arazar imàno haw wi, i'i
izupe wà.

Zezuz umugweraw kar Arazar a'e kury

38 Upuhareko wi Zezuz wà kury. Oho
itym awer pe kury. (Omono hetekwer
itakwar uhua'u ma'e pupe a'e wà. Omono
itahu uken rehe wà, iwàpytymaw romo wà.)
39 — Pemunyryk kar itahu uken wi nehe
ty wà, i'i Zezuz wanupe. Na'e Mart a'e, a'e
umàno ma'e kwer heinyr a'e, i'i izupe a'e
kury. — Inemahy 'y, hezar, ta'e umumaw 4
'ar itym ire a'e 'y. Uzetun a'e kury, i'i izupe.
40 Uze'eg Zezuz izupe. — Aze pezeruzar
herehe nehe, pexak putar Tupàn ikàgaw
nehe, a'e kwez peme ihe. Pezeruzar tuwe
a'e heze'eg rehe nehe, i'i wanupe.
41 A'e rupi a'e pe har umunyryk kar itahu
itakwar huken wi a'e wà kury. Ume'e
Zezuz ywak rehe. Uze'eg Tupàn pe.
— Nekatu heru, ta'e tuweharupi
erezeapyaka katu heze'eg rehe xe.
42 Tuweharupi erenu heze'eg. Ko ma'e
amume'u putar newe ihe kury, ta'e hep-
urenu kar wer ko ze'eg rehe teko wanupe
ihe xe. A'e rupi uzeruzar putar nerehe
wà nehe. Uzeruzar putar hemur kar arer
romo nereko haw rehe wà nehe.
43 A'e ma'e imume'u re uhapukaz wahy-
haw rupi kury. — Arazar, ehem ezuwà
katu pe kury ty, i'i izupe.
44 Na'e uhem Arazar wà utym awer wi
a'e kury. Ipo ipy iwàiwànaw pàn pupe rihi,
huwa no. — Pezuwànok ty wà, i'i Zezuz
urewe.
— Pemuhem kar izewànaw wi nehe ty wà,
i'i urewe. (Ureruzar ize'eg. Uruzuwànok
pàn wi imuhem kar pà.)

Tuwihaw ipurupyhyk wer zepe Zezuz rehe a'e wà kury

45 Zutew Mari hàpuz me uker ma'e kwer
tetea'u wexak Zezuz hemiapo kwer a'e wà.
A'e rupi uzeruzar hehe wà. 46 Amogwer
uzewyr oho ze'eg kwehe arer kwaw par
parizew her ma'e wanupe a'e wà, hemi-
apo kwer imume'u pà wanupe a'e wà.
47 A'e rupi ze'eg kwehe arer kwaw par a'e
wà, xaxeto wanuwihaw a'e wà no, uze-
mono'og amogwer tuwihaw wapyr a'e wà
kury. — Ma'e xiapo putar nehe. Ta'e
ma'e purumupytuhegatu kar haw tetea'u
uzapo a'e awa iko a'e xe. Ikàg ma'e ài
hekon a'e, Tupàn hemimur kar ài hekon
a'e, i'i uzeupeupe wà. 48 — Aze nax-
imupytu'u kar kwaw iapo re zane nehe,
teko paw rupi uzeruzar putar hehe a'e wà
nehe. A'e mehe tuwihaw Hom tawhu pe
har umuaiw putar Tupàn hàpuzuhu a'e wà
nehe, heityk pà wà nehe. Zanezuka putar
paw rupi wà nehe no, i'i uzeupeupe wà.

49-50 Na'e xaxeto ikàg wera'u ma'e Kaiwa
her ma'e a'e, uze'eg amogwer tuwihaw
wanupe a'e kury. — Napekwaw kwaw
ma'e pe. Aze pezuka pitài awa nehe,
teko paw wanekuzaromo nehe, aze a'e
mehe amogwer numàno kwaw wà nehe,
ikatu wera'u nezewe mehe nehe, i'i
wanupe. 51 (A'e ae numume'u kwaw a'e
ma'e a'e. Tupàn rekwe umuze'eg kar
a'e. Xaxeto wanuwihaw ikàg wera'u
ma'e romo hekon a'e, a'e kwarahy mehe
a'e. A'e rupi Tupàn rekwe umume'u kar
Zezuz zutew wanekuzaromo imàno àwàm
izupe a'e. 52 Numàno kwaw Zezuz zutew
wanekuzaromo zutyka'i a'e. Umàno teko
paw wanekuzaromo. A'e rupi omono'og
wemiruze'eg paw rupi katete uzehe pitài
teko hetekwer ài.)

53 A'e rupi a'e 'ar mehe Zutew wanuwi-
haw uzypyrog Zezuz izuka àwàm rehe
uze'eg pà wà kury. — Ma'e xiapo putar
izuka pà zane nehe, i'i waiko uzeupeupe
tuweharupi wà. 54 A'e rupi Zezuz Zutez
ywy rehe wata mehe numume'u kwaw
oho àwàm teko wanupe a'e kury. Uhem
oho a'e wi. Oho Eparai taw pe. Tàpuz heta
'ymaw huwake ywyxig heta haw huwake
tuz a'e taw. Upyta Zezuz a'e pe wemimu'e
wapyr.

55 Uhem etea'i Zutew wazemono'ogaw
'ar a'e kury. Uzapo mai'u haw uhua'u
ma'e wà. Zanera'yr wazuka 'ym awer, i'i
teko a'e mai'u haw pe wà. Teko tetea'u
a'e ywy rehe har oho Zeruzarez tawhu pe
wà, uzekwaku pà uzemukatu pà Tupàn
huwa rupi wà, a'e temi'u i'u zanune wà.
56 Teko wekar Zezuz oho waiko wà, Tupàn

hàpuzuhu pe uzemono'ono'og pà wà. Upuranu uzehezehe wà. — Aipo ur putar mai'u haw pe a'e nehe no, ta'e tuwihaw ipuruzuka wer hehe a'e wà xe, i'i uzeupeupe wà.
57 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà no, uze'eg nezewe teko wanupe a'e wà. — Aze amo wexak Zezuz a'e wà nehe, tuwe umume'u urewe a'e wà nehe. A'e rupi zapuner ipyhykaw rehe zane nehe, i'i tuwihaw uzeupeupe wà.

12

Mari omono kàpuhàg Zezuz ipy rehe a'e kury

1 Heta we 6 'ar kury, mai'u haw uhua'u ma'e iapo 'ym mehe we kury. Oho Zezuz Metàn taw pe kury, Arazar heko haw pe kury. (Arazar Zezuz hemimugweraw kwer romo hekon a'e.) 2 A'e pe har uzapo mai'u haw izupe a'e wà. Arazar umai'u in Zezuz huwake. Heinyr Mart omono temi'u Zezuz pe i'u kar pà izupe. 3 Na'e Mari werur kàpuhàg hekuzar katu ma'e zutahyky'a por Zezuz pe a'e kury. Omono ipy rehe. Uhyuhyw ipy u'aw pupe no. Kàpuhàg hyàkwegatuahy tàpuz pupe paw rupi a'e. 4 Amo Zezuz hemimu'e a'e, Zut Kario pe har her ma'e a'e, (Zezuz tuwihaw wanupe imono àràm a'e) uze'eg ahyahy a'e pe har wanupe a'e kury.
5 — Aze mo ume'eg kwez kàpuhàg a'e, a'e mehe mo upuner mo hekuzar imono e haw rehe ma'e hereko 'ymar wanupe a'e. 300 temetarer hekuzaromo a'e, i'i wanupe.
6 Zut nuzamutar kwaw ma'e hereko 'ymar a'e wà. Ma'e rehe imunar ma'e romo hekon. A'e rupi uze'eg nezewe. Zezuz hemetarer rehe uzekaiw ma'e romo hekon Zut a'e. Weraha temetarer hyru iko tuweharupi uzeupi wata mehe. Màràmàràn 'ar mehe o'ok amo uzeupe, hehe imunar pà.
7 — Eze'eg zo nezewe izupe ty, i'i Zezuz izupe. — Emupytu'u kar zo agwer ma'e iapo re ty. Uzakook kwez kàpuhàg herehe, ta'e hemuhyk kwez xe, hetym àwàm rehe a'e xe, i'i izupe. (Ta'e Zutew uzakook kàpuhàg umàno ma'e kwer wanehe a'e wà xe, watym zanune a'e wà xe.) 8 Uze'eg Zezuz amogwer wanupe. — Tuweharupi ma'e hereko 'ymar pepyr wanekon a'e wà. Naiko kwaw pepyr tuweharupi ihe nehe. A'e rupi aze teko ipurapo wer ikatuahy ma'e rehe ihewe ko 'ar rehe a'e wà nehe, tuwe uzapo a'e wà nehe, i'i izupe.

Tuwihaw ipuruzuka wer Arazar rehe a'e wà kury

9 Teko tetea'u wenu Zezuz Metàn taw pe heko haw imume'u haw a'e wà. A'e rupi oho a'e pe wà kury. Oho Zezuz hexak pà wà. Oho Arazar hexak pà wà no, ta'e Zezuz umugweraw kar a'e xe. 10 A'e rupi xaxeto wanuwihaw ipuruzuka wer Arazar rehe a'e wà no. Xiuka zemim Arazar zane nehe, i'i uzeupeupe wà. 11 Ta'e Arazar imugweraw kar ire teko tetea'u uzeruzar Zezuz rehe a'e wà xe. Nuweruzar kwaw uwihaw kwehe arer wà. A'e rupi tuwihaw wikwahy wà.

Zezuz wixe Zeruzarez tawhu pe zumen ku'az a'e kury

12 Iku'egwepe teko tetea'u uhem Zeruzarez tawhu pe wà kury, mai'u haw uhua'u ma'e rehe wà kury. (— Zanera'yr izuka 'ymaw, i'i teko a'e mai'u haw pe wà.) — Zezuz ur putar xe a'e nehe no, i'i amo awa a'e teko wanupe. Teko tetea'u wenu imume'u mehe wà. 13 A'e rupi uhaw pino oho wà. Na'e oho pe rupi huwàxi pà wà kury.

— Ikatuahy Tupàn a'e.
Ikatuahy Tupàn hemimur karer a'e no.
Tuwe Tupàn umur ukàgaw kwez Izaew
izuapyapyr wanuwihawete pe a'e nehe,
i'i oho waiko izupe wà.

14 Wexak Zezuz amo zumen a'e. Wapyk oho iku'az kury, ta'e nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e xe.

15 Pekyze zo nehe, Zeruzarez taw pe har wà.
Uhem putar penuwihawete peme a'e nehe kury.
Zumena'yr ku'az tur putar nehe,
i'i ze'eg kwehe arer a'e.

16 A'e 'ar mehe we nurukwaw kwaw a'e ma'e ure rihi. Zezuz ywate iho re

urema'enukwaw a'e ze'eg imuapyk pyrer rehe.

— Azeharomoete teko uzapo a'e ma'e ze'eg kwehe arer imuaze pà a'e wà, uru'e urezeupeupe a'e mehe kury.

17 Amo teko Zezuz rehe we wanekon a'e wà, Arazar imugweraw kar mehe a'e wà. A'e teko umume'u imugweraw kar awer amogwer teko wanupe wà kury. 18 A'e rupi teko tetea'u uwàxi Zezuz oho wà, ta'e wenu hemiapo kwer imume'u haw a'e wà xe, ta'e wenu ikàgaw imume'u haw a'e wà xe. 19 Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e uzemono'og a'e wà kury. Uze'eg uzeupeupe wà. — Teko nuzekaiw kwaw zaneze'eg rehe a'e wà kury. Oho Zezuz haikweromo paw rupi wà, i'i ahyahy uzeupeupe wà.

Amo Kere ywy rehe har ipurexak wer Zezuz rehe a'e wà kury

20 Amo Kere ywy rehe har a'e wà, oho Zeruzarez pe Tupàn imuwete katu pà mai'u haw 'ar mehe a'e wà. 21 Ur Piri pe uze'eg pà wà kury. (Piri a'e, Metexaz pe har Karirez ywy rehe har romo hekon a'e.) — Urepurexak wer Zezuz rehe ure, i'i izupe wà.

22 Oho Piri waze'eg imume'u pà Anere pe kury. Na'e Piri a'e, Anere a'e no, oho Zezuz pe imume'u pà a'e wà no, Kere ywy rehe har wanur haw imume'u pà izupe a'e wà kury. 23 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Ihe Awa ta'yr romo aiko ihe. Nan kwehe tete Tupàn hemuigo kar putar tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo a'e nehe. 24 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze teko nuzutym kwaw aroz 'yz ywy rehe a'e wà nehe, nahezuz kwaw nehe, na'i'a kwaw nehe. Ywy rehe itym ire umàno a'e aroz 'yz a'e. Aze umàno nehe, a'e mehe i'a tetea'u putar nehe. 25 — Xo heremiapo putar haw zo azapo putar tuweharupi nehe, aze i'i teko nehe, wiko e putar tuweharupi nehe. Umumaw e putar weko haw nehe. Nazapo kwaw heremiapo putar haw ihe nehe. Xo Tupàn hemiapo putar haw zo azapo putar nehe, aze i'i teko nehe, umurywete kar putar uzar Tupàn nezewe mehe nehe. A'e ae wiko putar Tupàn pyr tuweharupi nehe. Tupàn umurywete kar putar a'e wemiruze'eg tuweharupi a'e nehe no. 26 Aze a'e Kere ywy rehe har heko wer heremiruze'eg romo a'e wà nehe, tuwe weruzar heze'eg a'e wà nehe. Ta'e heremiruze'eg weruzar heze'eg a'e wà xe. Aze weruzar heze'eg wà nehe, heru umuawate katu putar a'e teko a'e wà nehe no.

Zezuz uze'eg umàno àwàm rehe a'e kury

27 — Azemumikahy ihe kury. Ma'e a'e putar nehe. — Epuraraw kar zo a'e ma'erahy ihewe nehe, aipo a'e putar heru pe nehe. Nan kwaw pa. Azur tuwe a'e ma'erahy ipuraraw pà ihe, i'i urewe. Na'e uze'eg Tupàn pe. 28 — O heru, tuwe teko uze'egatu nerehe a'e wà nehe, tuwe umume'u nekàgaw nepuràg eteahy haw amogwer wanupe wà nehe, i'i izupe ureruwa rupi. Na'e i'i amo uze'eg ma'e ywate har a'e kury. Teko Zezuz huwake har wenu ize'eg mehe wà. — Amuze'egatu kar teko hezehe ihe wà. A'e teko umume'u wi putar hekàgaw hepuràg eteahy haw amogwer wanupe a'e wà nehe no, i'i ywak rehe har a'e kury.

29 Teko a'e pe har wenu ize'eg mehe wà.

— Àmàn ànogaw aipo, i'i amo wà. — Tupàn heko haw pe har uze'eg kwez izupe a'e, i'i amogwer wà. 30 Uze'eg Zezuz wanupe.

— Naherehe kwaw a'e ze'eg tur ihewe a'e. Penehe tur ihewe a'e, i'i wanupe. 31 Nan kwehe tete Tupàn uzepyk putar herehe a'e nehe, teko paw wanekuzaromo a'e nehe, ta'e teko paw uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà xe. A'e mehe Zurupari a'e, ikatu 'ym ma'e iapo har wanuwihaw a'e, nupuner kwaw teko wamono kar haw rehe tatahu pe a'e nehe. Nuiko kwaw teko wanuwihaw romo a'e nehe kury. 32 Aze hemupu'àm ywy wi wà nehe, amunyryk putar teko paw hezeupe ihe wà nehe. 33 (Nezewe umume'u ywyra kanetar rehe umàno àwàm urewe a'e.) 34 I'i teko izupe wà. — Ze'eg kwehe arer urewe imur pyrer a'e, nezewe uze'eg urewe a'e. — Tuwihawete ur ma'e ràm wiko putar tuweharupi a'e nehe, umàno 'ym pà a'e nehe, i'i urewe a'e. — Uzuka putar Awa ta'yr a'e wà nehe, ywyra kanetar rehe hupir pà a'e wà nehe, ere kwez

urewe ne. Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe urewe ne, i'i izupe wà.

35 I'i Zezuz wanupe.

— Tatainy wiko pepyr ko 'ar rehe a'e. Nan kwehe tete oho putar pewi nehe. Peiko tatainy rehe. A'e rupi pexak peho àwàm. Ipytun mehe wata ma'e nuexak kwaw oho àwàm a'e wà. 36 Pezeruzar a'e tatainy rehe nehe, pepyr heko mehe we nehe, a'e rupi tatainy hereko har romo peiko putar nehe. (Uzehe uze'eg a'e. Ta'e tatainy zàwenugar romo hekon a'e xe. Hemiruze'eg oho putar Tupàn pyr a'e wà nehe. Tatainy hereko har wà, za'e wanupe. Hemiruze'eg 'ym oho putar tatahu pe wà nehe. Ipytunaw rupi wata ma'e wà, za'e wanupe.)

Teko nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e wà rihi

A'e ma'e imume'u re oho Zezuz a'e wi teko wanuwi a'e kury. Uzeàmim oho wanuwi. 37 Wexak zepe Zezuz purumupytuhegatu kar haw iapo mehe wà. Nuzeruzar kwaw hehe wà. 38 Kwehe mehe Izai umume'u wanemiapo ràm a'e.

Hezar, amume'u ze'eg azeharomoete har
aha teko tetea'u wanupe ihe.
Nuzeruzar kwaw heze'eg rehe a'e wà.
Erexak kar nekàgaw wanupe ne.
Nuzeruzar kwaw neze'eg rehe wà,
i'i Izai kwehe mehe a'e.

39 Nuzeruzar kwaw hehe a'e wà. Amo ae Izai ze'eg nezewe i'i a'e.

40 Tupàn a'e, numuehàpyhà kar kwaw waneha a'e wà.
Nukwaw kar kwaw ma'e wanupe a'e.
A'e rupi nahehàpyhà kwaw wà kury. Nukwaw kwaw ma'e wà kury.
Naheko wer kwaw heremiruze'eg romo a'e wà.
A'e rupi namukatu kwaw ihe wà nehe,
i'i Tupàn wanupe, i'i Izai kwehe mehe.

41 Nezewe i'i Izai a'e, ta'e wexak Zezuz ikàgaw ipuràg eteahy haw a'e xe, (upuahu pe a'e xe). Umume'u a'e ma'e pape rehe imuapyk pà a'e. 42 Amo Zutew wanuwihaw uzeruzar Zezuz rehe a'e 'ar mehe a'e wà. Numume'u kwaw hehe uzeruzar haw amogwer wanupe wà. Ta'e ukyze ze'eg kwehe arer kwaw par wanuwi wà xe.

— Amogwer tuwihaw hemono kar putar zemono'ogaw wi a'e wà nehe, i'i uzeupeupe wà. 43 — Tuwe teko uze'egatu herehe wà nehe, i'i agwer teko uzeupe wà. — Tuwe hekatu Tupàn pe nehe, ni'i kwaw uzeupe wà. A'e rupi numume'u kwaw Zezuz rehe uzeruzar haw wà.

— Heze'eg nuzawy kwaw purehe uzepyk ma'e a'e, i'i Zezuz teko wanupe a'e kury

44 Na'e uze'eg Zezuz oho wahyhaw rupi kury, teko wanupe kury.

— Aze teko uzeruzar herehe wà nehe, uzeruzar putar hemur kar har rehe wà nehe no.

45 Aze teko herexak wà nehe, wexak putar hemur kar har wà nehe no. 46 Azur ywy rehe tatainy ài ihe, Tupàn ze'eg imume'u pà purupe ihe. A'e rupi herehe uzeruzar ma'e nuiko kwaw ipytunaw rupi wata ma'e ài a'e wà nehe, ta'e ukwaw putar Tupàn ze'eg a'e wà nehe xe. 47 Aze teko wenu heze'eg a'e wà nehe, aze nuweruzar kwaw a'e wà nehe, nazepyk kwaw wanehe ko 'ar rehe ihe nehe. Ta'e nazur kwaw ko ywy rehe teko wanehe hezepyk pà ihe. Tatahu wi teko wapyro pà azur ihe. 48 Heze'eg nuzawy kwaw purehe uzepyk ma'e a'e. Aze teko nuzeruzar kwaw heze'eg rehe a'e wà nehe, aze naheko wer kwaw heremiruze'eg romo a'e wà nehe, ima'enukwaw putar heze'eg rehe a'e wà nehe, tatahu pe oho pà a'e wà nehe.

49 Naze'eg e kwaw ihe zutyka'i ihe. Heru hemur kar har umume'u kar a'e ma'e ihewe a'e. 50 Aze pezeruzar ize'eg rehe nehe, peiko putar ipyr tuweharupi nehe, tatahu pe peho pixik 'ym pà nehe. Heru hemuze'eg kar a'e, umume'u kar a'e ma'e ihewe a'e.

13

Zezuz uzuhez wemimu'e wapy a'e kury

1 Uhem etea'i a'e mai'u haw Zanera'yr Wazuka 'ym Awer her ma'e a'e kury. — Pyhewe uzypyrog putar mai'u haw iapo pà a'e nehe kury, i'i teko uzeupeupe wà. Uze'eg Zezuz uzeupe a'e. — Na'iàrew kwaw hemàno àwàm ihe nehe kury. Aha putar ko ywy wi heru pe ihe nehe kury. Azamutar

katu tuwe heremimu'e ihe wà. Napytu'u kwaw wamutar katu re nehe, i'i uzeupe. 2 Na'e Zezuz umai'u wà urepyr a'e kury. Zut a'e, Ximàw Kario taw pe har ta'yr a'e, umai'u a'e pe urepyr a'e. Zurupari wixe Zut ipy'a pe a'e 'ar mehe a'e kury. Uze'eg izupe ipy'a pe kury. — Emume'u Zezuz iho àwàm eho tuwihaw wanupe nehe. A'e rupi tuwihaw umur kar putar zauxiapekwer izupe a'e wà nehe. Zauxiapekwer upyhyk putar heraha tuwihaw pe wà. A'e mehe tuwihaw uzuka kar putar Zezuz a'e wà nehe, i'i Zurupari Zut pe, ipy'a pe. 3 Tupàn umur ukàgaw Zezuz pe a'e. Zezuz ukwaw ikàgaw uzehe heko haw kury. Ukwaw Tupàn wi ur awer no. Ukwaw Tupàn pe oho àwàm no. 4 Na'e Zezuz upu'àm mez wi utyryk pà kury. Wenuhem ukamir puku uzewi kury. Uzàpixi pàn pehegwer uku'aw kury. 5 Omono 'y kawaw pupe kury. Uhez urepy nànàgatu iko. Uhyuhyw a'e pàn pehegwer uku'aw har pupe. 6 Uhem Ximàw Pet huwake kury. Uze'eg Pet izupe. — Aipo erezuhez putar hepy nehe no, hezar, i'i izupe.

7 Uze'eg Zezuz izupe. — Màràzàwe tuwe nerekwaw kwaw ko heremiapo ne. Amo 'ar mehe erekwaw putar nehe, i'i izupe.

8 — Nan kwaw pa. Nerezuhez pixik kwaw hepy nehe, i'i Pet izupe. — Aze nazuhez kwaw nepy nehe, nereiko kwaw heremimu'e romo nehe, i'i izupe.

9 — Hezar. Ezuhez hepy nehe, ezuhez hepo nehe no, ezuhez heàkàg nehe no, i'i izupe.

10 — Aze amo uzahak nehe, ikatu nehe. Xo ipy izipiw a'e re nehe. Nezewegatete pe no. Peiko ikatu ma'e romo paw rupi. Xo pitài xe har na'ikatu kwaw a'e, i'i Zezuz izupe. 11 — Amo 'ar mehe amo xe har hezuka kar putar tuwihaw wanupe a'e nehe, i'i Zezuz upy'a pe. Ukwaw a'e ma'e iapo àràm. A'e rupi — Pitài xe har zo na'ikatu kwaw a'e, i'i urewe a'e.

12 Urepy izuhez pawire umunehew wi ukamir puku kury, wenaw pe uzewyr pà wapyk pà kury.

— Aipo pekwaw katu peme heremiapo kwer. Màràzàwe tuwe azuhez pepy. 13-14 — Purumu'e ma'e, peze peiko ihewe. — Urezar, peze peiko ihewe no. Ikatu nezewe peze haw, ta'e aiko purumu'e ma'e romo ihe xe. Aiko pezar romo ihe xe. Azuhez pepy kwez kury. Pe nehe no, aze pezuhez amogwer wapy nehe, pekatuahy putar ihewe nehe no. 15 Azapo ma'e kwez penuwa rupi ihe kury. Pezapo a'e ma'e hezàwegatete nehe no. 16 Azeharomoete heze'eg ihe. Ni amo uma'ereko e ma'e nuiko wera'u kwaw uzar wi a'e wà. Ni amo ze'eg imume'u har nuiko wera'u kwaw omono kar har wi a'e wà. 17 Pekwaw ko ze'eg azeharomoete har kury. Aze peruzar nehe, penurywete putar tuwe nehe.

18 Aze'eg teko peme paw rupi ihe kury. Xo pitài xe har rehe zo aze'eg teko ihe kury. Apukwaw katu pitàitàigatu ihe. Pitài xe har heàmàtyry'ymar romo hekon a'e. Akwaw a'e awa ihe. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e. — Amo awa u'u putar temi'u heremimono kwer a'e nehe. A'e re heàmàtyry'ymar romo uzeapo putar a'e nehe, i'i ze'eg kwehe arer hereko haw rehe a'e. Uzeapo putar ma'e a'e ze'eg rupi katete a'e nehe kury. 19 Amume'u putar agwer ma'e uzeapo ma'e ràm peme ihe kury, izeapo 'ym mehe we ihe kury. A'e rupi izeapo mehe nehe, pezeruzar putar Tupàn romo hereko haw rehe nehe. 20 Aze amo uzekaiw katu heremimono kar ràm rehe a'e nehe, herehe uzekaiw katu ma'e ài hekon putar a'e nehe. Aze amo herehe uzekaiw katu a'e nehe, hemur kar arer rehe uzekaiw katu ma'e ài hekon putar a'e nehe.

Zezuz umume'u wàmàtyry'ymar a'e kury

21 A'e ma'e imume'u re uzemumikahy tuwe Zezuz kury. Umume'u tuwe umàno àwàm urewe. — Azeharomoete ko heze'eg ihe. Amo xe har penehe we har umume'u putar heho àwàm oho tuwihaw wanupe a'e nehe. Tuwihaw umur kar putar zauxiapekwer a'e pe ihewe a'e wà nehe, hepyhyk kar pà wanupe a'e wà nehe, i'i urewe.

22 Urume'e urezehezehe ure kury.

— Ma'enugar xe har uzapo putar nezewe haw a'e nehe, uru'e urezeupeupe. Nurukwaw pixik kwaw ure. 23 Ihe ihe, (Zezuz hemiamutar katu ihe), apyk tenà'àg Zezuz huwake ihe kury. 24 Ximàw Pet opo

umuawawak ihewe a'e kury, ihewe uze'eg pà a'e kury. — Epuranu hehe ty.

— Mo rehe ereze'eg iko ne, ere izupe ty, i'i Pet ihewe.

25 A'e rupi atyryk Zezuz huwakea'i ihe kury, hehe hepuranu pà ihe kury. — Mo rehe ereze'eg iko ne, hezar, a'e izupe.

26 — Amuàkym putar ko typy'ak kwez ma'ero'o kwer tykwer inuromo ihe nehe kury. A'e re amono kar putar heàmàtyry'ymar pe ihe nehe kury, izupe i'u kar pà ihe nehe kury, i'i Zezuz ihewe. Umuàkym typy'ak iaikaw pyrer ma'e ro'o kwer tykwer inuromo kury, imono pà Zut pe kury. (Ximàw Kario pe har romo hekon a'e.) 27 U'u typy'ak a'e kury. Na'arewahy Zurupari wixe tuwe ipy'a pe a'e kury. Uze'eg Zezuz Zut pe. — Tàrityka'i ezapo neremiapo ràm eho nehe ty, i'i izupe.

28 Amogwer mez huwake har wenu ize'eg mehe wà. — Màràzàwe tuwe nezewe i'i izupe a'e, uru'e urezeupe. Nurukwaw kwaw. 29 Zut a'e, Zezuz hemetarer rehe uzekaiw ma'e romo hekon a'e. A'e rupi amo hemimu'e nezewe uze'eg uzeupe a'e wà. — Kwa, Zezuz omono kar Zut amo temi'u ime'eg kar pà izupe a'e kury. A'e mehe uhyk putar zanemai'u mehe nehe, i'i uzeupe wà. — Nan, i'i amogwer wà. — Emono e temetarer eho ma'e hereko 'ymar wanupe nehe ty, i'i Zezuz kwez izupe kury, i'i amogwer wà. Nukwaw kwaw a'e wà.

30 A'e typy'ak i'u re na'arewahy Zut oho a'e wi wanuwi a'e kury. Pyhaw kury.

Zezuz umume'u ze'eg pyahu ma'e a'e kury

31 Zut iho ire Zezuz uze'eg urewe kury.

— Awa ta'yr romo aiko ihe. Uhem he'ar kwez kury. Nan kwehe tete teko wexak putar hekàgaw a'e wà nehe. Wexak putar Tupàn ikàgaw a'e wà nehe no, ta'e umur ukàgaw ihewe a'e xe. 32 Nan kwehe tete amume'u putar Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw purupe ihe nehe. Tupàn umume'u putar hekàgaw hepuràg eteahy haw purupe a'e nehe no. 33 Heremimu'e wà, hepurumuzàmuzàg ài peiko ihewe. Nan kwehe tete aha putar pewi ihe nehe kury. Herekar putar zepe pe nehe. Karumehe amume'u ma'e Zutew wanupe ihe. Amume'u wi putar a'e ma'e peme ihe nehe kury. — Napepuner kwaw peho haw rehe heho àwàm me nehe. 34 Ze'eg ipyahu ma'e amume'u putar peme kury. Peruzar tuwe ko ze'eg nehe. — Pezeamutamutar katu tuwe nehe. Apuamutar katu ihe, nezewegatete pezeamutamutar katu hezàwegatete nehe no. 35 A'e rupi teko paw ukwaw putar heremimu'e romo peneko haw a'e wà nehe. Ta'e pezeamutamutar katu putar nehe xe.

Zezuz umume'u Pet teko wanupe ize'eg àwàm a'e kury

36 — Ma'e pe ereho putar nehe kury, urezar, i'i Ximàw Pet izupe. — Napepuner kwaw heho àwàm me peho haw rehe pe. Amo 'ar mehe peho putar a'e pe heraikweromo nehe, i'i Zezuz izupe.

37 — Hezar, màràzàwe tuwe napuner kwaw neraikweromo heho haw rehe tàrityka'i ihe nehe kury, i'i Pet izupe. — Aze hezuka wà nehe, napytu'u kwaw neraikweromo heho re nehe, i'i izupe.

38 — Aipo nezezuka kar wer tuwe heremiruze'eg romo nereko haw rehe ne. Azeharomoete ko heze'eg ihe. Na'iruz haw teko upuranu putar nerehe a'e wà nehe. — Aipo Zezuz hemiruze'eg romo ereiko ne, i'i putar newe wà nehe. — Nakwaw kwaw Zezuz ihe ty, ere putar wanupe na'iruz haw nehe, zapukaz ize'eg 'ym mehe nehe, i'i Zezuz Pet pe.

14

— Aze pezeruzar herehe nehe, peho putar heru pyr nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury

1 Uze'eg wiwi Zezuz urewe a'e kury.

— Pekyze zo tuwihaw wanuwi nehe, pezemumikahy zo nehe. Pezeruzar Tupàn rehe, pezeruzar herehe nehe no. 2 Heta tetea'u tàpuz heru heko haw pe. Amuhyk putar a'e peneko àwàm aha a'e pe peme ihe nehe. Aze mo namuhyk iwer, a'e mehe mo namume'u iwer mo imuhyk àwàm peme. 3 Peneko àwàm imuhyk kar ire nehe, azewyr wi putar tuwà xe nehe no, pemono'ono'og pà hezeupe nehe no. A'e rupi peiko putar hepyr nehe. 4 Pekwaw a'e pe heho àwàm me pureraha ma'e pe.

5 Uze'eg Tume izupe. — Urezar, nurukwaw kwaw neho àwàm ure. Màràzàwe urukwaw putar pe nehe, nepyr ureho àwàm nehe, i'i izupe. 6 I'i Zezuz izupe. — Teko amo taw pe oho mehe a'e wà, wata pe rupi a'e wà. Wanape zàwenugar romo aiko ihe. Aze teko iho wer Tupàn heko haw pe wà nehe, uzeruzar putar herehe wà nehe. Amume'u ze'eg azeharomoete har purupe ihe no. Aze pezeruzar heze'eg rehe nehe, peiko putar peho Tupàn pyr tuweharupi nehe. Aze teko heremiruze'eg romo wanekon wà nehe, ukweraw wi putar wà nehe, wikuwe wi putar tuweharupi wà nehe. Ni amo nueraha kwaw teko Tupàn pe wà nehe. Xo ihe zo araha putar teko izupe ihe wà nehe, i'i Zezuz Tume pe.

7 — Hekwaw pe pe, i'i urewe. — A'e rupi pekwaw putar heru nehe no. Azeharomoete pekwaw heru kury. Azeharomoete pexak heru kury, i'i urewe.

8 Uze'eg Piri izupe. — Urezar, exak kar neru urewe nehe. Nurenoz kwaw amo ae ma'e newe ure nehe, aze erexak kar neru urewe nehe, i'i izupe.

9 Uze'eg Zezuz izupe.

— Kwehe aiko pepyr ihe. Aipo nahekwaw kwaw pe ne rihi, Piri. Aze amo wiko herexakar romo a'e nehe, wiko heru hexakar romo a'e nehe no. Herexak mehe erexak heru iko ne.

— Exak kar neru urewe nehe, ere ihewe. Màràzàwe tuwe ereze'eg nezewe. 10 — Aipo nerezeruzar kwaw heru inuromo hereko haw rehe ne, Piri. Aipo nerezeruzar kwaw heru heinuromo heko haw rehe ne. Namume'u e kwaw ko heze'eg newe ihe. Heru heinuromo har umume'u kar iko ihewe a'e, uzapo kar ma'e iko ihewe a'e no. 11 Pezeruzar ko heze'eg rehe nehe. Aiko heru inuromo ihe. Heru wiko heinuromo a'e no. Pema'enukwaw heremiapo kwer rehe nehe, ma'e purumupytuhegatu kar haw rehe nehe. A'e mehe pezeruzar putar pitài romo hereko haw heru inuromo nehe. 12 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Herehe uzeruzar ma'e uzapo putar ma'e hezàwegatete a'e wà nehe. Upurumupytuhegatu kar wera'u putar ihewi a'e wà nehe, ta'e aha putar heru ipyr ihe nehe xe. 13 Azapo putar wyzài ma'e peme ihe nehe, aze penoz a'e ma'e heru pe herer rehe nehe. Nezewe mehe aexak kar putar heru ikàgaw ipuràg eteahy haw purupe ihe nehe. 14 Aze penoz wyzài ma'e herer rehe nehe, azapo putar a'e ma'e peme ihe nehe.

— Tekwe Puràg upyta putar pepyr tuweharupi a'e nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury

15 Uze'eg wi urewe.

— Aze heamutar katu pe nehe, peruzar putar heze'eg nehe. 16 Aenoz putar amo ae pepytywà har heru pe ihe nehe. Umur kar putar wekwe peme a'e nehe. Hekwe umume'u xo ze'eg azeharomoete har purupe a'e. Upyta putar pepyr tuweharupi a'e nehe. 17 Tupàn iàmàtyry'ymar ywy rehe har nuexak kwaw Tupàn rekwe tur mehe a'e wà nehe, nukwaw kwaw a'e wà nehe. A'e rupi nupuner kwaw hemiruze'eg romo weko haw rehe a'e wà nehe. Pekwaw putar nehe, ta'e upyta putar pepyr a'e nehe xe, ta'e wiko putar pepy'a pe a'e nehe xe.

18 Napuezar kwaw ihe nehe. Azewyr wi putar tuwà peme nehe no. 19 Na'iàrew kwaw heho àwàm. A'e re heàmàtyry'ymar ywy rehe har naherexak kwaw a'e wà nehe. Pe herexak wi putar pe nehe. Ta'e akweraw wi putar hemàno re ihe nehe xe. Aiko wi putar tuweharupi nehe. A'e rupi pekweraw wi putar pemàno re nehe no. Peiko wi putar tuweharupi nehe no. 20 A'e 'ar ihem mehe nehe, pekwaw putar heru inuromo hereko haw pe nehe. Pekwaw putar heinuromo peneko haw nehe no, peinuromo hereko haw zàwegatete nehe no.

21 Aze amo uzeruzar heze'eg rehe a'e nehe, aze weruzar heze'eg a'e nehe no, a'e ae heamutar katu har romo hekon a'e nehe. Aze amo heamutar katu a'e nehe, heru uzamutar katu a'e teko a'e nehe no. Azamutar katu putar a'e heamutar katu har ihe nehe no. Azekwaw katu kar putar izupe ihe nehe no.

22 Zut a'e (nan Zut Kario pe har a'e, Zut inugwer a'e) upuranu Zezuz rehe a'e kury.

— Hezar, i'i izupe. — Erezekwaw katu kar putar urewe ne nehe. Màràzàwe tuwe nerezekwaw kar kwaw amogwer teko ywy rehe har wanupe nehe, i'i Zut izupe, hehe upuranu pà. 23 Uze'eg wi urewe. Aze teko

heamutar katu a'e wà nehe, weruzar putar heze'eg a'e wà nehe. Heru uzamutar katu putar a'e teko a'e wà nehe no. Heru a'e nehe, ihe ihe nehe no, uruzur putar wapyr urereko pà ure nehe no. 24 Heamutar 'ymar nuweruzar kwaw heze'eg a'e wà nehe. Peinu heze'eg. Namume'u kar kwaw a'e ze'eg hezeupe. Nan. Hemur kar har umume'u kar a'e ze'eg ihewe a'e. 25 Agwer ma'e amume'u peme ihe, pepyr hereko mehe we ihe. 26 Heru umur kar putar Wekwe Puràg purupytywà ma'e pepyr a'e nehe, ta'e peiko heremiruze'eg romo pe xe. Pemu'e putar ma'e rehe paw rupi a'e nehe. Pemuma'enukwaw kar putar heze'eg rehe paw rupi a'e nehe no.

27 Heho re, aze mo napupytywà putar iwer ihe, a'e mehe mo pekyze mo heàmàtyry'ymar wanuwi pe, pekyze mo ma'e wi pe. Hekàg ihe. Nakyze kwaw wanuwi ihe, ma'e wi ihe. A'e rupi amukàg putar pepy'a ihe nehe. A'e rupi napekyze kwaw nehe no. Teko napemukàg kar kwaw hezàwe a'e wà. Xo ihe zo akwaw tuwe pemukàg kar haw ihe. A'e rupi pezemumikahy zo heho àwàm rehe nehe. Pekyze zo heàmàtyry'ymar wanuwi nehe. Pekyze zo wyzài ma'e wi nehe. 28 — Aha putar pewi ihe nehe, azewyr wi putar peme ihe nehe no, a'e kwez peme. Peinu imume'u mehe pe. Aze mo heamutar katu pe, a'e mehe mo penurywete mo heru ipyr heho àwàm rehe pe, ta'e heru ikàg wera'u ihewi a'e xe. 29 Amume'u heho àwàm kwez peme ihe kury, heho 'ym mehe we ihe rihi. A'e rupi ywak rehe heho àwàm hexak mehe pezeruzar putar tuwe heze'eg rehe nehe, herehe nehe.

30 Napuner kwaw kwehea'u peme heze'egaw rehe kury, ta'e heàmàtyry'ymar ko ywy rehe har wanuwihaw a'e xe, umur kar wemiruze'eg xe a'e wà xe: hepyhyk putar a'e wà nehe. Aze mo nazezuka kar iwer mo wanupe, a'e mehe mo nupuner iwer mo hezuka haw rehe wà. 31 Azamutar katu heru ihe. A'e rupi azapo wi putar hemiapo putar haw paw rupi ihe nehe. A'e rupi teko ukwaw putar heru iamutar katu haw a'e wà nehe. Azamutar katu heru ihe. Uze'eg wi urewe kury. — Zaha ty wà, zahem zaha xe wi nehe kury ty wà, i'i urewe kury.

15

— Ma'ywa 'yw ài aiko ihe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury

1 (Amo ae tàpuz me) uze'eg wi Zezuz urewe a'e kury.

— Ma'ywa 'yw ài aiko ihe. Heru a'e, ma'ywa 'yw rehe uzekaiw ma'e ài hekon a'e. 2 Herehe uzeruzar ma'e a'e wà, hàkàgwer ài wanekon a'e wà. Aze amo hàkà na'i'a kwaw nehe, a'e mehe hehe uzekaiw ma'e omonohok putar a'e nehe. Weityk hàkàgwer i'a 'ym ma'e kwer a'e. A'e rupi ma'ywa 'yw ikatu wera'u putar a'e nehe, i'a katu wera'u putar a'e nehe no. 3 Heru pemukatu kwez kury, (akwez ma'ywa 'yw ài kury), ta'e peruzar ize'eg heremimume'u kwer pe xe. 4 Aze izar omonohok hàkà i'yw wi nehe, a'e hàkàgwer nupuner kwaw i'a haw rehe nehe. Nezewegatete aze napeiko kwaw heremiruze'eg romo nehe, naperuzar kwaw heze'eg nehe. Peiko tuwe heremiruze'eg romo nehe. Nezewe mehe peiko putar i'a katu ma'e ài nehe.

5 Ma'ywa 'yw ài aiko ihe. Hàkàgwer ài peiko pe. Aze hàkà upyta u'yw ikatu ma'e rehe nehe, i'a katu putar nehe. Nezewegatete aze peiko heremiruze'eg romo nehe, peruzar putar heze'eg nehe, ikatuahy ma'e tetea'u iapo pà nehe. 6 Aze amo upytu'u heremiruze'eg romo wiko re nehe, hàkàgwer i'ok pyrer ài hekon putar a'e nehe. Uxinig putar nehe. Hehe uzekaiw ma'e omono'og putar agwer hàkàgwer uxinig ma'e kwer a'e nehe, tata pupe hapy pà a'e nehe. 7 Aze pepyta heinuromo nehe, aze heze'eg upyta peinuromo nehe, pepuner wyzài ma'e henoz taw rehe ihewe nehe. Amono putar a'e ma'e peme ihe nehe. 8 Aze ma'ywa 'yw i'a katu nehe, — Ikatu ma'e, i'i teko i'yw pe wà nehe. Nezewegatete aze peruzar heze'eg nehe, peiko putar heremimu'e romo nehe. A'e mehe teko ukwaw putar heru ikàgaw ipuràg eteahy haw a'e wà nehe, penehe ume'e pà a'e wà nehe. 9 Heru peamutar katu a'e. Nezewegatete apuamutar katu ihe no. Peiko wi wi heremiruze'eg romo nehe. A'e mehe napytu'u kwaw peamutar

katu re ihe nehe. 10 Aruzar heru ze'eg ihe. A'e rupi heamutar katu a'e. Nezewegatete peruzar heze'eg nehe. A'e mehe napytu'u kwaw peamutar katu re ihe nehe.

11 Amume'u agwer ma'e kwez peme ihe, ta'e hepurumurywete kar wer penehe ihe xe. Penurywete putar tuwe nehe. Penurywete haw uhyk putar peme nehe.

12 Peruzar ko heze'eg nehe. Apuamutar katu ihe. Nezewegatete pezeamutamutar katu nehe no. 13 Aze awa uzezuka kar umyrypar hekuzaromo a'e nehe, azeharomoete wiko umyrypar iamutar katu har romo a'e nehe. 14 Aze peruzar heze'eg nehe, peiko putar hemyrypar romo nezewegatete nehe no.

15 — Ihewe uma'ereko ma'e, na'e kwaw peme ihe kury. Ta'e uma'ereko ma'e nukwaw kwaw uzar hemiapo ràm a'e wà xe. Uma'ereko e izupe wà. — Hemyrypar, a'e peme kury. Ta'e amume'u ma'e heru hemimume'u kwer paw peme ihe kury xe. 16 Naherexak kwaw pe. Apuexaexak ihe. — Peruzar heze'eg nehe, pemume'u Tupàn ta'yr romo hereko haw purupe nehe, a'e peme. Teko tetea'u uzeruzar herehe a'e wà kury, ta'e wenu peze'eg a'e wà xe. Penemiapo kwer nuzawy kwaw ma'e'a kwer upaw 'ym ma'e a'e, ipuga 'ym ma'e a'e. A'e rupi aze penoz ma'e heru pe nehe, herer rehe nehe, umur putar a'e ma'e peme a'e nehe. 17 Peruzar ko heze'eg nehe. Pezeamutamutar katu nehe.

— Teko ywy rehe har na'iakatuwawahy kwaw penehe a'e wà nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury

18 Uze'eg wi urewe.

— Teko ywy rehe har heremiruze'eg 'ym a'e wà, na'iakatuwawahy kwaw penehe a'e wà. Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Herehe ràgypy na'iakatuwawahy kwaw a'e wà. 19 Ikatu uzeupeupe wà. Aze mo peiko wazàwe, a'e mehe mo pekatu mo wanupe. Peiko mo wamyrypar romo. Apuexaexak ihe, ko ywy rehe har wamyter wi ihe. A'e rupi napeiko kwaw wazàwe kury. A'e rupi na'iakatuwawahy kwaw penehe a'e wà kury. 20 Pema'enukwaw a'e heze'eg amo 'ar mehe heremimume'u kwer rehe. Awa na'ikàg wera'u kwaw uzar wi a'e. Heàmàtyry'ymar upuraraw kar ma'erahy ihewe a'e wà. Upuraraw kar putar ma'erahy peme a'e wà nehe no. Amo teko weruzar heze'eg a'e wà. Weruzar putar peze'eg wà nehe no. 21 Heàmàtyry'ymar upuraraw kar putar ma'erahy peme a'e wà nehe, ta'e peiko heremiruze'eg romo pe xe, ta'e nukwaw kwaw hemur kar har a'e wà xe. 22 Aze mo nazur iwer wanupe heze'eg pà ihe, a'e mehe mo — Ikatu 'ym ma'e iapo har wà, ni'i wer mo Tupàn heàmàtyry'ymar wanupe a'e. Ukwaw heze'eg a'e wà kury, a'e rupi ukwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo weko haw a'e wà kury. 23 Aze amo na'iakatuwawahy kwaw herehe a'e nehe, na'iakatuwawahy kwaw heru rehe a'e nehe no. 24 Azapo purumupytuhegatu kar haw a'e teko wamytepe ihe. Ni amo nuzapo pixik kwaw agwer ma'e wanuwa rupi a'e wà. Aze mo nazapo iwer a'e ma'e wanuwa rupi ihe, a'e mehe mo — Ikatu 'ym ma'e iapo har wà, ni'i iwer mo Tupàn a'e teko wanupe. Wexak heremiapo kwer wà. A'e rupi na'iakatuwawahy kwaw herehe wà kury, heru rehe wà no. 25 I'i ze'eg kwehe arer a'e. — Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e wanupe ihe. Nezewe rehe we na'iakatuwawahy kwaw herehe a'e wà, i'i ze'eg kwehe arer. Heàmàtyry'ym e waiko a'e wà.

26 Ur putar purupytywà ma'e a'e nehe. Tupàn ze'eg azeharomoete har imume'u har romo hekon a'e. Tupàn umur kar putar nehe. Wiko Tupàn pyr kury. Amur kar putar peme ihe nehe. A'e Tekwe uze'eg putar peme herehe a'e nehe no. 27 Peze'eg putar herehe teko wanupe nehe no, ta'e izypy mehe arer we peiko herehe we xe, ta'e peata herupi tuweharupi xe.

16

1 Uze'eg wi urewe. Agwer ma'e amume'u kwez peme ihe, ta'e naputar kwaw herehe pezeruzar ire pepytu'u haw ihe xe. 2 Zutew wanuwihaw pemono kar putar uzemono'ogaw wi a'e wà nehe. Amo 'ar mehe nehe, nezewe i'i putar a'e wà nehe. — Aze azuka Zezuz hemiruze'eg ihe wà nehe, ikatuahy ma'e azapo putar nezewe Tupàn pe ihe nehe, i'i mua'u putar uzeupe a'e wà nehe. 3 Uzapo putar agwer ma'e peme a'e wà nehe, ta'e nukwaw kwaw heru a'e

wà xe, ta'e nahekwaw kwaw a'e wà no xe. 4 Agwer ma'e amume'u kwez peme ihe. A'e rupi a'e ma'e peme iapo mehe wà nehe, pema'enukwaw putar ko heze'eg rehe nehe.

— Amur kar putar pepytywà àràm pepyr ihe nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury

Namume'u kwaw a'e ma'e izypy mehe ihe, ta'e aikuwe pepyr a'e 'ar mehe ihe xe. Tàrityka'i aha putar pewi ihe nehe kury. 5 Aha putar hemur kar arer ipyr ihe nehe kury. Napepuranu kwaw herehe. — Ma'e pe ereho putar nehe, napeze kwaw ihewe. 6 Amume'u heho àwàm kwez peme kury. A'e rupi pezemumikahy kury. 7 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze aha pewi nehe, ikatu wera'u nezewe haw peme nehe. Aze mo naha iwer pewi ihe, a'e mehe mo pepytywà àràm nur iwer mo pepyr a'e. Aze aha nehe, amur kar putar pepytywà àràm pepyr nehe.

8-9 Teko ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà, ta'e nuzeruzar kwaw herehe a'e wà xe. Tur mehe nehe pepytywà har ukwaw kar putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e teko wanupe a'e nehe. Ikatu ma'e iapo haw rehe upurumu'e putar nehe no. — Teko ikatu 'ym ma'e iapo har oho putar tatahu pe wà nehe, i'i putar teko wanupe nehe, wamu'e pà nehe. Ta'e Tupàn omono kar putar agwer teko tatahu pe a'e wà nehe xe.

10 Aha putar heru ipyr ihe nehe. Naherexak kwaw pe nehe. Amur kar putar purupytywà ma'e ihe nehe. A'e rupi teko ukwaw putar ikatu ma'e iapo haw a'e wà nehe. 11 — Amono kar putar Zurupari tatahu pe ihe nehe, i'i tuwe heru ihewe. Purupytywà ma'e pepyr tur mehe nehe, umume'u putar Zurupari tatahu pe iho àwàm purupe a'e nehe no. A'e mehe teko ukwaw putar tuwe ikatu 'ym ma'e iapo har tatahu pe waho àwàm a'e wà nehe no.

12 Hepurumume'u wer zepe amo ae ma'e tetea'u rehe ihe. Namume'u kwaw peme ihe nehe kury. Aze mo amume'u peme, a'e mehe mo pezemumikahy tuwe mo pe. 13 Tupàn rekwe umume'u xo ze'eg azeharomoete har purupe a'e. Tur mehe ukwaw kar putar a'e ze'eg azeharomoete har peme a'e nehe. Nuze'eg e kwaw peme a'e nehe. Weminu kwer umume'u putar peme nehe. Ma'e uzeapo ma'e ràm umume'u putar peme nehe no. 14 Ukwaw kar putar hekàgaw hepuràg eteahy haw peme nehe, ta'e umume'u putar heze'eg peme nehe xe. 15 Heru umur ukàgaw upuràg eteahy haw ihewe paw rupi a'e. A'e rupi — Hekwe umume'u putar heze'eg peme a'e nehe, a'e kwez peme ihe.

— Penurywete putar nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury

16 — Nan kwehe tete aha putar pewi nehe. Naherexak kwaw pe a'e 'ar mehe nehe. A'e re nehe, nan kwehe tete nehe, herexak wi putar pe nehe no, i'i urewe.

17-18 Amo hemimu'e i'i urewe a'e wà.

— Màràzàwe tuwe umume'u oho àwàm uzewyr àwàm zanewe a'e, màràzàwe tuwe umume'u u ipyr oho àwàm zanewe a'e. Ma'e rehe uze'eg iko a'e, i'i urewe wà. Nurukwaw kwaw ure.

19 — Ipuranu wer herehe wà, i'i Zezuz uzeupe. A'e rupi uze'eg urewe kury.

— Pepuranu peiko pezehezehe pe,

— Màràzàwe tuwe uze'eg iko oho àwàm rehe a'e, uzewyr àwàm rehe a'e, peze peiko pezeupe. 20 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Pezai'o putar nehe. Teko heremiruze'eg 'ym hurywete putar azeharomoete a'e wà nehe. Pezemumikahy putar nehe. Amo 'ar ipaw ire penurywete wi putar nehe. 21 Kuzà a'e, umemyr izexak kar etea'i mehe uzemumikahy a'e, ta'e uhem ma'erahy ipuraraw paw izupe a'e xe. Imemyr izexak kar ire heharaz ma'erahy kwer wi. Hurywete umemyr izexak kar awer rehe. 22 Nezewegatete peiko putar nehe no. Pezemumikahy kury. Apuexak wi putar ihe nehe. Penurywete putar tuwe nehe. Ni amo nupuner kwaw pemuzemumikahy kar wi haw rehe a'e wà nehe.

23 A'e 'ar mehe nehe, napenoz kwaw ma'e ihewe nehe. Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze penoz wyzài ma'e heru pe herer rehe nehe. Umur putar peme a'e nehe. 24 Ko 'ar rehe napenoz kwaw ma'e izupe herer rehe. Penoz tuwe ma'e izupe nehe ty wà. A'e rupi penurywete putar tuwe nehe.

— Heremiruze'eg upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe a'e kury

25 Uze'eg wi urewe.

— Agwer ma'e rehe apumu'e kwez ihe, ma'emume'u haw imume'u pà peme ihe. Amo 'ar mehe napumu'e kwaw ma'emume'u haw rupi ihe nehe. Aze'eg putar peme heru rehe ihe nehe. Pekwaw katu putar hema'enukwaw paw nehe. Nazumim kwaw hema'enukwaw paw pewi nehe. 26 A'e 'ar mehe pe ae penoz putar ma'e izupe herer rehe nehe. A'e rupi nainoz kwaw penemimutar izupe a'e 'ar mehe nehe. 27 Ta'e heru peamutar katu a'e xe. Peamutar katu a'e, ta'e heamutar katu pe no xe, ta'e pezeruzar izuwi hezur awer rehe xe. 28 Azur tuwe heru wi ihe, ywy rehe ihe. Ahem putar aha ywy wi nehe kury, heru pe heho pà nehe kury.

29 Uruze'eg izupe ure kury. — Azeharomoete nazawaiw katu kwaw neze'eg urewe kury. (Urenu katu neze'eg kury.) Na'uremu'e kwaw pe iko ma'emume'u haw imume'u pà ne kury. A'e rupi urukwaw katu wera'u nema'enukwaw paw ure kury. 30 Azeharomoete erekwaw ma'e paw rupi ne. Eremume'u tuwe ma'e iko urewe kury. Nurupuranu kwaw nerehe ure kury. Azeharomoete uruzeruzar Tupàn hemimur karer romo nereko haw rehe ure kury, uru'e izupe. 31 Uze'eg Zezuz urewe.

— Aipo pezeruzar tuwe herehe kury. 32 Tàrityka'i pehàpehàz putar nehe, pitàitàigatu peneko haw pe peho pà nehe. Pepuir putar ihewi nehe. Pepytu'u putar herehe pezeruzar ire nehe. Azeharomoete naiko kwaw xe ihe zutyka'i ihe nehe. Nan. Heru herehe we hekon putar a'e nehe. 33 Teko heremiruze'eg 'ym upuraraw kar putar ma'erahy peme a'e wà nehe. Hekàg wera'u a'e teko wanuwi ihe. Amono kar putar a'e teko tatahu pe ihe wà nehe. A'e rupi pekyze zo wanuwi nehe. Amume'u agwer ma'e kwez peme ihe kury. A'e rupi napekyze kwaw tuwihaw wanuwi nehe. Penurywete putar nehe.

17

— Zezuz uze'eg Tupàn pe wemimu'e wanehe a'e kury

1 A'e ma'e imume'u pawire ume'e Zezuz ywate a'e kury. Uze'eg Tupàn pe kury.

— Heru, uhem a'e 'ar kwez kury. Ihe nera'yr romo aiko ihe. Exak kar hekàgaw hepuràg eteahy haw purupe nehe. A'e rupi aexak kar putar nekàgaw nepuràg eteahy haw purupe ihe nehe no. 2 Ta'e hemuigo kar pe teko paw wanuwihaw romo ne xe. A'e rupi amuigo kar putar heremiruze'eg nepyr tuweharupi ihe wà nehe no, tatahu pe wamono kar 'ym pà ihe wà nehe no, ta'e eremur a'e heremiruze'eg ihewe ne wà xe. 3 Ne Tupàn romo ereiko ne. Naheta kwaw amo. Ihe Zezuz Tuwihawete Purupyro Ma'e romo aiko ihe, neremimur karer romo ihe. Aze teko nekwaw a'e wà nehe, aze hekwaw a'e wà nehe, a'e mehe wiko putar tuweharupi zanepyr a'e wà nehe, tatahu pe oho 'ym pà a'e wà nehe. 4 Aexak kar nekàgaw nepuràg eteahy haw purupe ko ywy rehe ihe. Azapo neremiapo putar haw paw rupi katete ihe. 5 Izypy mehe ywy ywak iapo 'ym mehe we tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo aiko ihe. Tàrityka'i azewyr putar nepyr ihe nehe. A'e mehe hemuigo kar wi pe tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo nehe kury, izypy mehe arer zàwegatete nehe kury.

6 Eremur amo teko ihewe ne wà, heremiruze'eg romo wamuigo kar pà ne wà. Amume'u neze'eg kwez wanupe ihe. A'e rupi nekwaw a'e wà kury. Neremiruze'eg romo wanekon wà. Eremur ihewe ne wà kury. Ta'e weruzar neze'eg a'e wà xe. 7 Hekàgaw paw rupi, heremiruze'eg paw rupi wà, hema'e paw rupi neremimur kwer romo wanekon a'e wà. Heremiruze'eg ukwaw katu ko ze'eg a'e wà kury. — Tupàn umur ma'e paw Zezuz pe a'e, i'i uzeupe wà kury. 8 Eremume'u neze'eg ihewe ne. Amume'u neze'eg wanupe ihe. Uzeruzar a'e ze'eg rehe a'e wà. — Azeharomoete ize'eg a'e, i'i neze'eg rehe a'e wà. — Azeharomoete Zezuz ur Tupàn wi a'e, azeharomoete Tupàn umur kar Zezuz ywy rehe a'e, i'i uzeupeupe zanerehe wà.

9 — Epytywàgatu ne wà nehe, a'e newe kury. Naze'eg kwaw newe teko heremiruze'eg 'ym wanehe ihe.

Heremiruze'eg neremimur kwer wanehe aze'eg newe ihe kury, ta'e neremiruze'eg romo wanekon a'e wà no xe. 10 Heremiruze'eg paw neremiruze'eg romo wanekon a'e wà. Neremiruze'eg paw heremiruze'eg romo wanekon a'e wà no. Wanexak mehe teko wexak putar hekàgaw hepuràgaw a'e wà nehe no. 11 Aha putar nepyr ihe nehe kury, Heru. Aezar putar ko ywy ihe nehe. Naikuwe kwaw ywy rehe nehe. Heremimu'e wiko putar ywy rehe a'e wà nehe. O Heru, nekatuahy ne. Emonokatu heremimu'e ne wà nehe, ta'e nekàg wera'u ne xe. Eremur nekàgaw ihewe ne. Zaiko pitài teko ài zane. Tuwe heremiruze'eg wiko pitài teko ài a'e wà nehe no, zanezàwegatete a'e wà nehe no. 12 Wapyr hereko mehe amonokatu wanereko ihe wà, ta'e eremur nekàgaw ihewe ne xe. Nazuka kar kwaw tuwihaw wanupe ihe wà. Numàno kwaw herupi wata mehe wà. Xo pitài zo uhem ihewi a'e, ta'e ze'eg kwehe arer umume'u heàmàtyry'ymar romo heko àwàm a'e xe. 13 Tàrityka'i aha putar nepyr ihe nehe kury. Amume'u ko ma'e teko newe ihe, wanuwa rupi ihe. A'e rupi hurywete putar tuwe upy'a pe henu mehe a'e wà nehe. 14 Naiko kwaw teko ko ywy rehe har ài ihe, ta'e aruzar neze'eg ihe xe. Heremiruze'eg a'e wà no, wiko ihe ài a'e wà no, nuiko kwaw neàmàtyry'ymar ko ywy rehe har wazàwe a'e wà no. Ta'e weruzar neze'eg a'e wà xe. A'e rupi teko na'iakatuwawahy kwaw wanehe a'e wà. 15 — Eraha ywy wi nepyr tàrityka'i ne wà nehe, na'e kwaw newe, Tupàn. — Emonokatu ikatu 'ym ma'e iapo har wazar wi ne wà nehe, a'e newe. 16 Naiko kwaw neàmàtyry'ymar ywy rehe har wazàwe ihe. Heremiruze'eg a'e wà no, wiko ihe ài a'e wà no. Nuiko kwaw amogwer teko wazàwe wà. 17 Neze'eg azeharomoete ne. Emu'e heremiruze'eg neze'eg rehe ne wà nehe. A'e mehe weruzar putar neze'eg a'e wà nehe, neremiruze'eg romo wiko pà a'e wà nehe. 18 Hemur kar pe ywy rehe ne. — Emume'u heze'eg teko wanupe nehe, ere ihewe. Nezewegatete ihe amono kar putar heremiruze'eg taw nànàgatu ihe wà nehe no. 19 Aruzar katu neze'eg ihe. Wexak heremiapo kwer a'e wà. A'e rupi weruzar katu putar neze'eg a'e wà nehe no.

20 Aze'eg newe heremiruze'eg wanehe ihe. Umume'u neze'eg oho amo teko wanupe a'e wà. Omogwemogwer a'e teko uzeruzar herehe a'e wà no, ta'e wenu heremiruze'eg waze'eg a'e wà no xe. Aze'eg newe a'e teko wanehe ihe no. 21 Tuwe wiko uzeinuinuromo paw rupi a'e wà nehe. O Heru. Ereiko heinuromo ne. Aiko neinuromo ihe. Tuwe wiko zaneinuromo nezewegatete a'e wà nehe no. A'e rupi wiko putar zanezàwe a'e wà nehe. A'e rupi amogwer teko i'i putar a'e wà nehe, — Azeharomoete Tupàn umur kar Zezuz xe zanepyr a'e, i'i putar a'e wà nehe. 22 Eremur nekàgaw nepuràg eteahy haw ihewe ne. Nezewegatete amono hekàgaw hepuràgaw kwez wanupe ihe no. A'e rupi wiko putar uzeinuinuromo pitài romo a'e wà nehe no, pitài romo zanereko haw ài a'e wà nehe no. 23 Aiko wainuromo ihe. Ereiko heinuromo ne. A'e rupi wiko putar tuwe uzeinuinuromo pitài romo a'e wà nehe no. A'e rupi — Azeharomoete Tupàn umur kar Zezuz xe a'e, i'i putar teko a'e wà nehe. — Tupàn uzamutar katu Zezuz a'e, zaneamutar katu nezewegatete a'e no, i'i putar a'e wà nehe.

24 O Heru. Eremur heremiruze'eg ihewe ne wà. Tuwe wiko hepyr a'e wà nehe. A'e rupi wexak putar hekàgaw hepuràg eteahy haw a'e wà nehe. Kwehe mehe eremur a'e nekàgaw nepuràgaw ihewe ne, ta'e ywy iapo 'ym mehe we heamutar katu pe ne xe. 25 Ne Heru ikatuahy ma'e ne. Teko heremiruze'eg 'ym nanekwaw kwaw a'e wà. Urukwaw katu ihe.

— Azeharomoete Tupàn umur Zezuz xe a'e, i'i ko heremiruze'eg newe a'e wà. 26 Amume'u neze'eg wanupe ihe, nekwaw kar pà wanupe ihe. Amume'u wi wi putar wanupe ihe nehe kury. — Heru heamutar katu a'e, a'e wanupe ihe. A'e rupi uzea-mutamutar katu putar a'e wà nehe no. A'e rupi aiko putar wainuromo ihe nehe no.

18

Zauxiapekwer upyhyk Zezuz a'e wà kury

1 A'e ma'e Tupàn pe imume'u re uhem
Zezuz oho a'e wi urerupi a'e kury. Uru-
haw Xer yrykaw oroho. Ma'eputyr rupaw
a'e pe tuz. Uruixe a'e pe. 2 Zut ukwaw
a'e ma'eputyr rupaw a'e. Ta'e tuweharupi
Zezuz oho a'e pe urerupi a'e xe. 3 A'e rupi
Zut oho a'e pe a'e kury, zauxiapekwer wa-
neraha pà a'e kury, zauxiapekwer tàpuzuhu
pe har waneraha pà a'e no. Ta'e tuwi-
haw a'e wà xe, Moizez ze'eg kwaw par
parizew her ma'e a'e wà no xe, umur kar
a'e zauxiapekwer a'e pe Zut hupi a'e wà
xe, Zezuz ipyhyk kar pà wanupe a'e wà
xe. Weraha takihepuku a'e pe oho mehe
wà, weraha tatainy wà no. 4-5 Zut a'e,
Zezuz iàmàtyry'ymar a'e, oho a'e pe zaux-
iapekwer wanupi a'e no. Ukwaw Zezuz
uzeupe uzeapo ma'e ràm paw rupi a'e. A'e
rupi oho wakutyr kury, wanupe uze'eg pà
kury.

— Mon aipo pekar peiko, i'i wanupe.

— Uruekar Zezuz Nazare pe har uruiko
ure, i'i izupe wà. — Aihe ihe, i'i wanupe.
6 Henu mehe zauxiapekwer uzewyr izuwi
wà, ywy rehe u'ar pà wà. 7 Upuranu
wi wanehe. — Mon aipo pekar peiko, i'i
wanupe. — Zezuz Nazare pe har, i'i izupe
wà.

8 — Aihe ihe, a'e kwez peme. Herekar
pe. Herexak pe kwez kury. Pepyhyk
zo ko heremiruze'eg pe wà nehe. Tuwe
oho wà nehe, i'i wanupe. 9 (Nezewe i'i
wanupe a'e, ta'e nezewe i'i u pe a'e 'ym
mehe a'e xe.) — Heru, zauxiapekwer nuer-
aha kwaw ni pitài heremiruze'eg a'e wà
nehe. Ni pitài heremiruze'eg nupytu'u
kwaw herehe uzeruzar ire a'e wà nehe, i'i
izupe.

10 Ximàw Pet wereko takihe a'e. Umutyk
kury, zauxiapekwer Maw her ma'e imugaz
pà kury, inami awyze har iaikaw pà izuwi
kury. (Akwez zauxiapekwer a'e, xaxeto
pe uma'ereko ma'e romo hekon a'e.) 11 I'i
Zezuz Pet pe kury.

— Emuzewyr wi netakihe iapirer pupe
ty. Apuraraw putar tuwe ma'erahy kwer
aha ihe nehe kury, ta'e heru upuraraw kar
ihewe a'e xe. Nerepuner kwaw ma'e iapo
haw rehe hepyro pà a'e ma'erahy wi nehe,
i'i izupe.

Weraha Zezuz Anaz huwa rupi wà

12 Zauxiapekwer a'e wà, wanuwihaw a'e
wà no, zauxiapekwer zutew a'e wà no,
upyhyk Zezuz a'e wà kury, iàpixi pà a'e
wà kury. 13 Weraha Anaz pe wà kury.
Anaz a'e, Kaipa tatyw a'e, xaxeto ikàg
wera'u ma'e romo hekon a'e kwarahy rehe
a'e. 14 A'e Kaipa a'e, a'e 'ym mehe i'i teko
wanupe a'e. — Aze pitài awa umàno teko
wanekuzaromo paw rupi a'e nehe, ikat-
uahy putar nehe. Nezewe mehe amog-
wer teko numàno kwaw a'e wà nehe, i'i
wanupe.

— Naiko kwaw hemimu'e romo ihe, i'i Pet a'e kury

15 Ximàw Pet a'e, ihe ihe no, oroho Zezuz
haikweromo ure kury. Xaxeto wanuwi-
haw hekwaw katu a'e. A'e rupi aixe aha
tuwihaw heko haw pe ihe kury, hàpuz
huwake ihe kury. 16 Upyta Pet katu pe
uken huwake a'e. Na'e ahem wi aha
tuwihaw hàpuz wi ihe kury. Aze'eg amo
kuzàwaza uken huwake har pe kury. Na'e
araha Pet tàpuz me kury. 17 A'e kuzàwaza
uken huwake har uze'eg Pet pe a'e kury.
— Ereiko a'e awa hemimu'e romo ne, i'i
izupe. — Nan kwaw zàkwà, naiko kwaw
hemimu'e romo ihe zàkwà, i'i mua'u Pet
izupe.

18 Huwixàgahy kury. A'e rupi uma'ereko
ma'e a'e wà, zauxiapekwer a'e wà no,
umunyk tata a'e pe a'e wà kury. Upu'àm
tata huwake wà, uzemuaku pà wà. U'àm
Pet oho wanuwake a'e no, uzemuaku pà a'e
no.

Tuwihaw upuranu Zezuz rehe a'e kury

19 Xaxeto wanuwihaw upuranu Zezuz
rehe a'e kury.

— Ma'e rehe erepurumu'e ne, i'i izupe.
— Mo neremimu'e romo wanekon a'e wà,
i'i izupe. 20 Uze'eg Zezuz izupe. — Tuwe-
harupi amume'u Tupàn ze'eg aha teko
nànàn ihe. Apurumu'e aha tuweharupi
wazemono'ogaw pe, Tupàn hàpuzuhu pe
no, Zutew paw wazemono'ogaw pe no.
Nazeàmim kwaw ize'eg rehe hepurumu'e
mehe ihe. 21 A'e rupi màràzàwe tuwe erepu-
ranu herehe ne. Epuranu eho herenu arer
wanehe nehe ty. — Ma'e Zezuz umume'u
peme a'e, ere wanupe nehe. Ukwaw

heze'eg awer a'e wà, a'e heremimume'u kwer a'e wà, i'i izupe.

22 Na'ikatu kwaw Zezuz ze'eg amo zauxiapekwer pe a'e. A'e rupi a'e zauxiapekwer ukwar Zezuz huwa pe a'e kury. — Emuawate katu ko tuwihaw ty, i'i Zezuz pe. — Eze'eg zo nezewe izupe ty, i'i izupe.

23 I'i Zezuz izupe. — Aze ikatu 'ym ma'e amume'u aipo ihe, emume'u xe har nànàn ty, i'i Zezuz izupe. — Ikatuahy heze'eg. Naheremu'em pixik kwaw ihe. Màràzàwe tuwe erekwar heruwa pe ne, i'i izupe.

24 Zezuz iàpixi haw we a'e rihi. Na'e Anaz omono kar Zezuz Kaipa pe a'e kury. Amo ae xaxeto romo hekon a'e.

Zapukaz uze'eg a'e kury

25 Pet a'e pe hekon uzemuaku pà. A'e rupi amogwer uze'eg izupe a'e wà kury. — Aipo ereiko a'e awa hemimu'e romo ne, i'i izupe wà. — Nan, naiko kwaw ihe ty wà, i'i mua'u wanupe.

26 Amo xaxeto pe uma'ereko ma'e a'e, a'e awa Pet hemimugaz kwer iànàm a'e, uze'eg Pet pe a'e kury. — Uruexak kwez Zezuz rehe we nereko mehe ma'e tymaw pe ihe, i'i izupe. 27 — Nan, i'i wi Pet kury. Tàrityka'i uze'eg zapukaz a'e kury.

Weraha Zezuz Pirat huwa rupi wà kury

28 Zauxiapekwer weraha Zezuz Kaipa hàpuz wi tuwihawete hàpuzuhu pe a'e wà kury. A'e tuwihaw nuiko kwaw Zutew romo a'e. Izi'itahy kury. Zutew nuixe kwaw tàpuz me wà, ta'e aze mo wixe a'e pe wà, a'e mehe mo uhaw mo uzekwaku haw wà xe. A'e rupi nupuner iwer mo a'e mai'u haw i'u haw rehe a'e wà. 29 Pirat tuwihawete her romo a'e. Uhem oho wàpuz wi wanuwàxi pà a'e kury. — Ma'e uzapo ko awa ra'e, ma'enugar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pemume'u putar heruwa rupi nehe kury, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. 30 — Aze mo nuzapo iwer mo ikatu 'ym ma'e a'e, a'e mehe mo nurerur iwer mo neruwa rupi ure, i'i mua'u izupe wà.

31 — Aze amo umume'u hemiapo kwer wà nehe, — Ko awa nuweruzar kwaw ze'eg kwehe arer a'e, aze i'i amo wà nehe, a'e mehe pe ae pezepyk hehe pe nehe, i'i Pirat Zutew wanupe. I'i Zutew izupe wà. — Nurupuner kwaw teko izuka haw rehe ure, i'i mua'u izupe wà.

32 (A'e 'ym mehe Zezuz uze'eg wemimu'e wanupe a'e. — Zauxiapekwer hezuka putar ywyra kanetar rehe a'e wà nehe, i'i wanupe. Zutew nuzuka kwaw puruzuka ma'e nezewe a'e wà. Xo Zutew 'ym nezewe uzuka ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà. A'e rupi ywyra kanetar rehe izuka haw uzeapo ize'eg awer rupi katete a'e.)

33 Wixe wi Pirat oho wàpuzuhu pe kury.

— Aipo ereiko Zutew wanuwihaw romo ne, i'i Zezuz pe.

34 — Aipo ne ae erepuranu herehe ne. Aze ru'u amogwer uze'eg nezewe herehe a'e wà, i'i Zezuz izupe.

35 — Naiko kwaw zutew romo ihe, i'i Pirat izupe. — Neànàm a'e wà, wanuwihaw a'e wà no, a'e ae nererur kwez xe ihewe a'e wà. Ma'e erezapo ra'e, i'i izupe.

36 I'i Zezuz izupe. — Naiko kwaw tuwihaw xe har romo ihe, ywy rehe har romo ihe. Teko nahemuigo kar kwaw uwihaw romo a'e wà. Aze mo tuwihaw ywy rehe har romo aiko, a'e mehe mo heremiruze'eg nahezuka kar iwer mo Zutew wanupe a'e wà, i'i izupe. 37 — A, aipo tuwihawete romo ereiko ne, i'i izupe, Zezuz pe. I'i Zezuz izupe. — Eremume'u tuwihawete romo hereko haw kwez kury. Azexak kar ihe, azur ko ywy rehe ihe, ze'eg azeharomoete har imume'u pà ihe. Xo a'e ma'e rehe azur xe ihe. Aze teko weruzar heze'eg azeharomoete har a'e wà nehe, wiko putar heremiruze'eg romo a'e wà nehe, i'i izupe.

38 — Mo umume'u ze'eg azeharomoete har a'e wà. Ni amo teko nukwaw kwaw ze'eg azeharomoete har a'e wà, i'i Pirat izupe.

Umume'u Zezuz izuka àwàm a'e kury

Na'e uzewyr wi Pirat oho katu pe Zutew wanuwa rupi kury, wanupe uze'eg pà kury.

— Nuiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo a'e. A'e rupi nazepyk kwaw hehe ihe nehe, i'i wanupe. 39 — Kwarahy nànàn pezapo mai'u haw Zanera'yr Wazuka 'ym Awer her ma'e pe. Amuhem kar amo

awa zemunehew paw wi ihe, ko pezemono'ogaw 'ar nànàn ihe. Aze ikatu peme nehe, amuhem kar putar ko zutew wanuwihawete peme ihe nehe kury. A'e rupi nupyta kwaw zemunehew paw pe a'e nehe, i'i wanupe.

40 Uhapukaz izupe wà. — Nan kwaw ty, emuhem kar zo ty, i'i izupe wà. — Emuhem kar amo ae zemunehew paw pe har urewe nehe. Emuhem kar Hapa ta'yr urewe nehe ty, i'i izupe wà. (Hapa ta'yr a'e, ma'e rehe imunar ma'e romo hekon a'e, puruzuka ma'e romo hekon a'e.)

19

1 Na'e Pirat upetepetek kar Zezuz zauxiapekwer wanupe a'e kury. 2 Uzapo xu iàkàg rehe har romo wà no, iàkàg rehe imunehew kar pà wà. Umunehew kar kamir puku ipiràg pihun wewer ma'e izupe wà no, (ta'e tuwihawete ikàg ma'e a'e wà xe, ukamir puku piràg pihun wewer ma'e umunehew a'e wà xe). 3 Uze'eg wà izupe wà. — Tuwe Zutew wanuwihawete wikuwe kwehe a'e nehe, i'i izupe wà, uze'eg uryw ahyahy pà wà. Ukwar oho hehe wà. 4 Uhem wi Pirat oho teko wanupe uze'eg pà no. — Arur putar Zezuz xe peme ihe nehe kury. Azeharomoete nahepuruzuka kar wer kwaw hehe ihe, ta'e nuiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo a'e xe, i'i wanupe.

5 A'e rupi oho Zezuz katu pe Zutew wanuwa rupi a'e kury, xu wàkàg iàpixi haw imunehew pà a'e kury, kamir ipiràg pihun wewer ma'e imunehew pà a'e no. Uze'eg Pirat teko wanupe. — Pexak ty wà. Aikwez a'e awa a'e ty wà, i'i wanupe.

6 Xaxeto wanuwihaw a'e wà, zauxiapekwer a'e wà no, hexak mehe uhapukaz a'e wà kury. — Ezuka kar nehe ty, ezuka kar nehe ty, ywyra kanetar rehe ezywà kar nehe ty, i'i ahyahy izupe wà. I'i Pirat wanupe. — Pepuruzuka wer hehe. Pe ae pezywàzywà heraha ywyra kanetar rehe nehe ty wà. Nuiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo a'e, a'e rupi nazuka kar kwaw ihe nehe, i'i wanupe.

7 I'i Zutew izupe wà. — Uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e, ta'e — Tupàn ta'yr romo aiko ihe, i'i mua'u a'e xe. Ze'eg kwehe arer uzuka kar agwer teko urewe a'e, i'i izupe wà.

8 Ukyze tuwe Pirat a'e kury, a'e waze'eg henu mehe a'e kury. 9 Wixe wi oho wàpuzuhu pupe kury. Ma'e wi erezur ne, i'i Zezuz pe. Nuze'eg kwaw Zezuz a'e. 10 — Aipo nereze'eg kwaw ihewe nehe, i'i Pirat izupe. — Aiko tuwihaw xe har romo ihe. Aze hepurumuhem kar wer nerehe zemunehew paw wi nehe, apuner putar nehe. Aze hepuruzywàzywà kar wer nerehe ywyra kanetar rehe nehe, apuner putar nehe, i'i izupe.

11 I'i Zezuz izupe. — Tupàn nemuigo kar tuwihaw romo a'e. Aze mo nanemuigo kar iwer tuwihaw romo, a'e mehe mo nereiko iwer mo tuwihaw romo. Xo a'e rupi zo erepuner hezuka kar haw rehe ne. Ta'e Tupàn nanemupytu'u kar kwaw hezuka 'ym mehe a'e nehe xe. Tupàn uzepyk putar nerehe a'e nehe. Uzepyk wera'u putar a'e awa newe hemur kar har rehe a'e nehe, i'i izupe.

12 Ize'eg henu mehe Pirat ipurumuhem kar wer zepe Zezuz rehe a'e kury. Uhapukaz wi zutew izupe wà. — Tuwihawete romo aiko ihe, i'i kwez awa iko purupe a'e. A'e rupi na'ikatu kwaw Hom tawhu pe har wanuwihaw ikàg wera'u ma'e pe a'e nehe, nezar pe a'e nehe. A'e rupi aze nerezuka kwaw nehe, nezar wikwahy putar newe a'e nehe, ta'e eremuhem kar iàmàtyry'ymar ne xe, i'i mua'u izupe wà.

13 Waze'eg henu mehe Pirat weraha Zezuz katu pe kury. Wapyk tuwihaw henaw rehe kury. Ita teko wata haw iapo pyrer a'e pe her romo a'e. (Kapata her romo zutew waze'eg rupi.) 14 (Uhem etea'i mai'u haw 'ar Zanera'yr Wazuka 'ym Awer her ma'e kury. — Pyhewe xiapo mai'u haw zane nehe, i'i teko uzeupeupe wà.) Kwarahy wapytepe hin etea'i mehe uze'eg Pirat Zutew wanupe a'e kury. — Aikwez penuwihawete, i'i wanupe.

15 Uhapukaz wi izupe wà. — Ezuka kar ty, ezuka kar ty, ezywà kar ywyra kanetar rehe ty, i'i ahyahy izupe wà. — Màràzàwe tuwe pepuruzuka wer tuwihawete rehe, i'i wanupe. Xaxeto wanuwihaw uze'eg izupe wà kury. — Pitài zo ureruwihaw a'e. Hom

tawhu pe har wanuwihawete a'e, neruwihaw a'e, a'e ae ureruwihaw romo hekon a'e no, naheta kwaw amo, i'i mua'u izupe wà.

16 Na'e Pirat omono Zezuz zauxiapekwer wanupe kury, izywàzywà kar pà ywyra kanetar rehe kury.

Zauxiapekwer uzywàzywà Zezuz ywyra kanetar rehe a'e wà kury

Na'e zauxiapekwer upyhyk Zezuz heruata pà a'e wà kury. 17 Weraha kar ywyra kanetar izupe pe rupi wà. Te uhem oho amo ae katu haw pe wà. Àkàgàpe kwer a'e pe her romo a'e. (Kokota, i'i a'e her Zutew waze'eg rupi.)

18 Zauxiapekwer umupu'àm kar Zezuz ywyra kanetar huwake a'e wà kury. A'e mehe uzywàzywà ipo ipy ywyra rehe wà. Uzywàzywà amo mokoz awa amo ywyra kanetar rehe a'e pe a'e wà no. Amo upyta Zezuz iawyze har rehe a'e, ywyra kanetar rehe a'e. Inugwer upyta iahur rehe a'e no. Zezuz wamytepe i'àz. 19 Umuapyk Pirat uze'eg pape rehe a'e, imomog kar pà ywyra kanetar rehe Zezuz i'aromo a'e. — Ai'aw Zezuz Nazare pe har a'e, Zutew wanuwihaw romo hekon a'e, i'i a'e ze'eg imuapyk pyrer a'e. 20 Zutew tetea'u umugeta ize'eg a'e wà. Ta'e Zezuz ywyra kanetar rehe izywà awer namuite kwaw tawhu wi a'e xe. Pirat umuapyk a'e her zutew waze'eg rupi, umuapyk her Hom tawhu pe har waze'eg rupi no, umuapyk her Kere ywy rehe har waze'eg rupi no. 21 Xaxeto wanuwihaw uze'eg oho Pirat pe a'e wà kury, ta'e a'e ze'eg na'ikatu kwaw wanupe a'e xe.

— Zutew wanuwihawete romo hekon a'e, ere kwez ne, neze'eg imuapyk pà a'e pape rehe ne. Nuiko kwaw ureruwihawete romo a'e. A'e rupi aze eremuapyk amo ae ze'eg hehe nehe, ikatu wera'u urewe nehe. Emuapyk nezewe haw ne nehe. — Aiko Zutew wanuwihawete romo ihe, i'i mua'u ko awa a'e, ere nehe, imuapyk pà pape rehe nehe, i'i izupe wà.

22 I'i Pirat wanupe. — Nan kwaw pa. Amuapyk a'e ze'eg kwez ihe. Upyta putar a'e pape ywyra kanetar rehe a'e nehe. Namuapyk kwaw amo ae ze'eg ihe nehe, i'i wanupe.

23 Zezuz ywyra kanetar rehe izywà re wà, zauxiapekwer upyhyk ikamir ima'e wà. Umuza'aza'ak 4 haw, ta'e 4 zauxiapekwer a'e pe wanekon a'e wà xe. Pitàitàigatu upyhyk ima'e kwer heraha uzeupe wà. Upyhyk ikamir puku wà no. Iapo mehe teko uzapo pitài pàn pehegwer a'e kamir romo a'e wà. Naheta kwaw imuwywyk awer hehe. 24 — Ximu'i zo nehe, i'i uzeupeupe wà. — Ximomor ita'i izar ràm hexaexak pà zane nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà. Nezewe uzapo a'e wà, ta'e ze'eg kwehe arer imuapyk pyrer umume'u nezewe haw a'e xe. Nezewe i'i a'e ze'eg a'e.

— Umuza'aza'ak hema'e kwez a'e wà, uzeupe ipyhypyhyk pà a'e wà.
Omomor ita'i hekamir puku izar ràm hexaexak pà wà no,
i'i a'e ze'eg. A'e rupi nezewe uzapo zauxiapekwer a'e wà kury.

25 Zezuz ihy a'e, ikypy'yr a'e no, Mari Koro hemireko a'e no, Mari Matar pe har a'e no, a'e paw rupi u'àm oho Zezuz huwake a'e wà, ywyra kanetar huwake a'e wà. 26 Zezuz wexak uhy a'e pe a'e. Herexak a'e pe a'e no, ta'e aiko a'e pe ihe no xe. A'e rupi uze'eg uhy pe kury. — Kuzà, 'aipe nememyr a'e kury, i'i izupe.

27 Na'e uze'eg Zezuz ihewe a'e no. — 'Aipe nehy ty, i'i ihewe. A'e 'ar mehe araha ihy heràpuz me ihe. Wiko a'e pe heràpuz me a'e, hehy agaw romo a'e.

Zezuz umàno a'e kury

28 — Uhyk etea'i kury, i'i Zezuz a'e kury. Xo pitài ma'e nuzeapo kwaw ze'eg kwehe arer rupi. A'e rupi — Heiwez, i'i a'e kury. Nezewe mehe uzeapo ma'e ze'eg kwehe arer rupi paw rupi a'e kury. 29 Heta amo kawaw a'e pe. Tynehem ma'ywa tykwer hekuzar katu 'ym ma'e pupe a'e. Teko omono ma'e ipirupiru ma'e ma'ywa tykwer inuromo wà kury, (win inuromo wà kury), ywyra'i apyr imono pà hupir pà heraha izuru rehe wà. — Ixop, i'i a'e teko agwer ywyra'i pe wà. 30 Wi'u ma'ywa tykwer pupe kury.

— Upaw kwez kury, i'i a'e re kury. Uzeaiwyk kury. Umàno kury.

Zauxiapekwer ukutuk Zezuz ipehegwer rehe a'e kury

31 Na'e zutew wenoz ma'e oho Pirat pe a'e wà. — Ezuhaw kar wanetymà nehe ty. A'e rupi umàno putar na'arewahy a'e wà nehe, i'i izupe wà. — Emuezyw kar ywyra kanetar wi ne wà nehe no. Ta'e pyhewe uruzekwaku putar tuwe ure nehe xe. Na'ikatu kwaw wapyta haw ywyra kanetar rehe zekwaku haw 'ar mehe nehe xe, i'i izupe wà. 32 — He'e, i'i Pirat wanupe. A'e rupi zauxiapekwer uhaw awa Zezuz huwake har hetymà oho wà. A'e re uhaw inugwer awa Zezuz huwake uzezuka kar ma'e kwer hetymà wà no. 33 Uhem Zezuz pe wà kury. Nuikuwe kwaw a'e. — Umàno tuwe kwez a'e, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi nuhaw kwaw hetymà wà.

34-37 Uzeapo nezewe a'e, ta'e nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e xe. — Ni pitài ikagwer nupen kwaw a'e nehe. Amo zauxiapekwer ukutuk Zezuz ipehegwer rehe kury, u'yw puku pupe kury. Na'arewahy uzeen huwykwer izuwi kury, 'y no. Amo ae ze'eg kwehe arer nezewe i'i a'e no. — Teko ume'e putar hehe a'e wà nehe, wemikutuk karer rehe a'e wà nehe. (Aexak tuwe Zezuz izuka awer paw rupi ihe. Amume'u heremixak kwer teko ihe kury, teko a'e pe wiko 'ym ma'e wanupe ihe kury. Azeharomoete heze'eg ihe. A'e rupi pepuner heze'eg rehe pezeruzar haw rehe nehe.)

Utym hetekwer a'e wà kury

38 Na'e Zuze Arimatez taw pe har wenoz Zezuz hetekwer oho Pirat pe a'e kury. (Hemimu'e romo hekon a'e. Numume'u kwaw hemimu'e romo weko haw amo wanupe a'e, ta'e ukyze Zutew wanuwihaw wanuwi a'e xe.)

— Eraha hetekwer nehe ty, i'i Pirat izupe. A'e rupi weraha a'e wi kury. 39 Nikunem a'e, a'e pyhaw Zezuz hexak arer a'e, oho Zuze hupi a'e no, kàpuhàg tetea'u heraha pà a'e no. Aroe kàpuhàg her romo a'e. Mir inugwer kàpuhàg her romo a'e.

40 A'e mokoz awa weraha hetekwer a'e wi wà. Uwàuwàn pàn pupe wà, kàpuhàg inuromo wà. (Ta'e nezewe Zutew umuhyk umàno ma'e kwer hetekwer a'e wà xe, itym zanune a'e wà xe.) 41 Amo ma'eputyr rupaw Zezuz imàno awer huwake tuz. Tywypaw a'e pe hin a'e no. Ipyahu a'e. Ni amo nomono pixik kwaw amo ae teko hetekwer a'e pe wà.

42 — Tywypaw muite xe wi a'e, pyhewe mytu'u haw 'ar mehe nazapuner kwaw hetekwer heraha haw rehe a'e pe nehe. Ximuzàpàriràg hetekwer heraha 'àg itakwar pupe zane nehe ty, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi wezar hetekwer a'e itakwar pupe wà.

20

— Weraha hetekwer, i'i Mari Matar pe har a'e kury

1 Izi'itahy 'ar ipy mehe ipytun we mehe Mari Matar pe har oho Zezuz itym awer pe a'e kury. Uhem a'e pe. Wexak itakwar izewàpytymawok mehe a'e.

2 Uzàn oho imume'u pà Pet pe a'e, ihewe a'e no. — Wenuhem Zanezar hetekwer heraha itakwar wi a'e wà. Ma'e pe weraha wà, i'i urewe.

3 — Zaha ty, i'i Pet ihewe. Uruhem oroho itym awer pe ure kury. 4 Uruzàn oroho ure. Heàkwen wera'u Pet wi ihe, a'e rupi ihe ràgypy ahem itakwar pe ihe. Naixe kwaw ipupe. 5-7 Uhem Pet heraikweromo a'e kury. Na'arewahy wixe tupawer pupe a'e. Wexak pàn Zezuz iwàiwàn awer a'e pe tuz mehe. Wexak pàn Zezuz àkàg iwàn awer a'e pe a'e no. A'e pàn nue kwaw inugwer pàn huwake a'e. Uzeapuapuar in xe ràn a'e. 8-9 Na'e aixe tupaw pupe ihe no. Aexak a'e pe tuz 'ymaw ihe. Azeruzar tuwe hehe ihe, hexak mehe ihe.

— Azeharomoete ukweraw wi a'e, a'e izupe. Ta'e a'e 'ym mehe nuruzeruzar kwaw ikweraw pàwàm rehe ure xe. Xo a'e pàn hexak ire azeruzar hehe ihe. 10 Na'e uruzewyr oroho urereko haw pe ure kury.

Zezuz uzexak kar Mari Matar pe har pe a'e kury

11 Oho wi Mari Matar pe har tupaw huwake a'e kury. Uzai'o 'àm a'e pe. Uzai'o mehe we uzeamumew itakwar pupe ume'e pà kury.

12 Wexak mokoz Tupàn heko haw pe har a'e pe wà. Xigatu wakamir wà. Wapyk

in Zezuz tupawer rehe wà. Amo iàkàg rupawer huwake hin a'e. Inugwer ipy rupawer huwake hin a'e no. 13 — Kuzà, i'i izupe wà. — Màràzàwe tuwe erezai'o iko ne, i'i izupe wà. — Ta'e weraha hezar a'e wà 'y. Ma'e pe weraha wà ra'e, i'i kuzà wanupe.

14 Na'e Mari uwak amo awa rehe ume'e pà kury. Wexak Zezuz a'e pe. Nukwaw kwaw hexak mehe. 15 — Kuzà, màràzàwe tuwe erezai'o iko ne, i'i izupe. — Mo erekar iko ne, i'i izupe.

— Ma'etymaw rehe uzekaiw ma'e ru'u a'e, i'i Mari uzeupe a'e. A'e rupi i'i izupe. — Aze ne heraha arer romo ereiko ne, emume'u tupaw ihewe 'y. Ma'e pe ereraha hetekwer ne. Aze eremume'u ihewe nehe, aha putar hetekwer piaromo ihe nehe 'y, i'i izupe. 16 — Mari, i'i Zezuz izupe. Uwak Mari hehe ume'egatu pà kury. Uze'eg izupe kury.

— Hawoni, i'i izupe. (Purumu'e ma'e, i'i izupe.)

17 — Epokok zo herehe zàkwà, i'i izupe.

— Ta'e naha kwaw ywate heru ipyr ihe rihi xe. Emume'u heze'eg eho herywyr wanupe nehe. — Uzewyr putar oho ywate u ipyr uzar ipyr a'e nehe kury. Penu romo hekon a'e. Pezar romo hekon a'e no, ere eho wanupe nehe zàkwà, i'i izupe.

18 A'e rupi Mari Matar pe har umume'u uzar hexak awer wà urewe a'e kury. Umume'u a'e ize'eg awer urewe a'e no.

Zezuz uzexak kar wemimu'e wanupe a'e kury

19 Numig mehe ipytun omogatu mehe uruzemono'og oroho amo tàpuz me ure kury. Uruwàpytym tuwe uken, ta'e urukyze Zutew wanuwihaw wanuwi ure xe. Na'e uhem Zezuz wà uremytepe a'e kury. — Tuwe zeàmàtyry'ym 'ymaw wiko peinuromo a'e nehe, i'i urewe.

20 Uze'eg ire wexak kar opo urewe, ukutuk awer upehegwer rehe har hexak kar pà urewe no. Urerurywete hexak mehe ure.

— Azeharomoete Zanezar romo hekon a'e, uru'e izupe 21 Na'e i'i wi Zezuz urewe kury.

— Tuwe zeàmàtyry'ym 'ymaw wiko peinuromo a'e nehe, i'i urewe. — Heru hemur kar xe a'e. Nezewegatete apomono kar putar amo taw pe ihe nehe, amo ywy rehe ihe nehe no, i'i urewe.

22 Nezewe uze'eg ire uzupy urerehe a'e kury. — Herekwe Puràg wixe putar pepy'a pe a'e nehe kury. Wiko putar peinuromo nehe no, i'i urewe. 23 — Aze pemunàn ikatu 'ym ma'e amo teko wanuwi nehe, Tupàn na'ima'enukwaw kwaw wanemiapo kwer rehe a'e nehe. Aze napemunàn kwaw nehe, ima'enukwaw putar wanemiapo kwer rehe nehe. Uzepyk putar wanehe nehe, i'i urewe.

Zezuz Tume rehe we hekon a'e kury

24 Tume a'e, (uzexak kar mokoz ma'e her ma'e a'e), nuiko kwaw a'e pe urepyr Zezuz ihem mehe a'e. Xo Zezuz iho re uhem a'e pe urepyr a'e. 25 — Uruexak Zanezar kwez ure kury, uru'e izupe. I'i Tume urewe. — Aze naexak kwaw izywà awer iperew ipo rehe har ihe nehe, aze namono kwaw hekwà izywà awer ikwar rupi ihe nehe, aze namono kwaw hepo ikutuk awer ipehegwer rehe har rupi ihe nehe, nazeruzar kwaw peze'eg rehe ihe nehe, i'i urewe.

26 Na'e 7 'ar pawire uruzemono'og wi amo tàpuz me ure kury. Tume wiko urepyr a'e kury. Uruwàpytym wi uken. Uhem Zezuz urepyr. U'àm uremytepe. — Tuwe zeàmàtyry'ym 'ymaw wiko peinuromo a'e nehe, i'i urewe.

27 Na'e i'i Tume pe kury. — Eme'e hepo rehe. Epokok hezywà awer rehe nekwà pupe. Epokok hekutuk awer hepehegwer rehe har rehe no. Epytu'u uzeruzar 'ym ma'e romo nereko re kury. Ezeruzar tuwe herehe nehe kury, i'i izupe.

28 — Azeharomoete Tupàn romo ereiko ne. Azeharomoete hezar romo ereiko ne, i'i izupe. 29 I'i Zezuz izupe. — Erezeruzar herehe ne kury, ta'e herexak pe kwez ne kury. Teko tetea'u uzeruzar putar herehe herexak 'ym pà a'e wà nehe. Hurywete putar tuwe a'e wà nehe, i'i izupe.

Namume'u kwaw amogwer Zezuz hemiapo kwer a'e, i'i Zuàw a'e kury

30 Amo ae ma'e tetea'u Zezuz uzapo a'e, ukàgaw hexak kar pà wemimu'e wanupe a'e. Namume'u kwaw a'e hemiapo kwer peme ihe. Namuapyk kwaw ko pape rehe ihe. 31 Xo ko hemiapo kwer amume'u

xe peme ihe. Uhyk peme. Ta'e imugeta mehe pezeruzar putar Zezuz rehe nehe xe. Tuwihawete Purupyro Ma'e romo hekon a'e. Tupàn ta'yr romo hekon a'e no. Aze pezeruzar hehe nehe, peiko putar hemiruze'eg romo nehe. Pemàno re peiko putar peho Tupàn pyr tuweharupi nehe, tatahu pe peho 'ym pà nehe.

21

Zezuz uzexak kar oho wemimu'e wanupe a'e kury

1 A'e re uzexak kar wi Zezuz wà urepyr a'e kury, Karirez yryhu huwake a'e kury.

2 Ximàw Pet a'e, Tume uzexak kar mokoz ma'e kwer a'e no, Natanaew Kana pe har Karirez ywy rehe har a'e no, Zepetew ta'yr a'e wà no, amo mokoz Zezuz hemimu'e a'e wà no, uzemono'og a'e pe herehe we a'e wà. 3 I'i Ximàw Pet urewe a'e kury. — Aha putar ipira pyhyk pà ihe nehe kury, i'i urewe. — Oroho putar nerupi ure nehe no, uru'e izupe. A'e rupi uruixe oroho kanuhu pupe. Pyhaw te pyaze mehe uruzeagaw zepe ipira ipyhyk pà kyhapari pupe. Nurupyhyk kwaw ni pitài. 4 Uzekwaromogatu mehe Zezuz yryhu izywyr hekon a'e. Uruexak ure. Nurukwaw kwaw. 5 — Kwàkwàmo wà, aipo pepyhyk ipira, i'i urewe. — Ni pitài nurupyhyk kwaw ure, uru'e izupe.

6 — Peityk kyhapari imono pekanu wi nehe kury, iawyze har rehe nehe kury. A'e mehe pepyhyk putar ipira pe wà nehe kury, i'i urewe. Na'e uruityk kyhapari ize'eg rupi katete ure kury. Nurupuner kwaw henuhemaw rehe kury, ta'e heta tetea'u ipira kyhapari pupe a'e wà kury xe. 7 Na'e a'e Pet pe ihe. — Zanezar romo hekon a'e, a'e izupe. Heze'eg mehe Ximàw Pet uzewàn ukamir puku pupe kury (ta'e wenuhem uma'e uzewi a'e 'ym mehe a'e xe). Uzemomor kanu wi oho kury, 'y pupe kury. 8 Ure oroho ywy izywyr kanu pupe ure, kyhapari tynehem ma'e heraha pà ure. Ywy namuite kwaw urewi. 9 Ywy rehe urehem mehe, uruexak tata a'e pe imunyk pyrer. Ipira tata rehe imihir pyrer no. Heta typy'ak no. 10 I'i Zezuz urewe. — Perur ipira ipyhyk romo pyrer xe ty wà, i'i urewe.

11 Wixe Ximàw Pet oho kanu pupe a'e kury. Weraha kyhapari ywy izywyr kury. Tynehem ipira uhua'u ma'e pupe a'e. 153 ipira waneta haw wà. Heta tetea'u wà. Nowok kwaw kyhapari.

12 — Pemai'u pezuwà, i'i Zezuz urewe. Nurupuranu kwaw hehe ure, ta'e urukyze izuwi ure xe. — Mo romo ereiko ne, nuru'e kwaw izupe, ta'e urukwaw Zanezar romo heko haw ure xe. 13 A'e rupi uhem Zezuz tata huwake typy'ak ipyhyk pà. Umur urewe pitàitàigatu a'e kury. Nezewegatete umur ipira urewe no, i'u kar pà urewe no.

14 Nezewe na'iruz haw Zezuz uzexak kar wemimu'e wanupe a'e, umàno re ukweraw ire a'e.

Zezuz uze'eg Pet pe a'e kury

15 Wamai'u re uze'eg Zezuz Ximàw Pet pe a'e kury. — Ne Ximàw, Zuàw ta'yr ne. Aipo heamutar katu pe amogwer heremimu'e wanuwi ne, i'i izupe. — Hezar, azeharomoete uruamutar katu ihe, i'i izupe. — Àràpuhàràn wazar uzekaiw katu weimaw wanehe a'e wà. Nezewegatete ezekaiw katu herehe uzeruzar romo ma'e wanehe nehe no, i'i izupe.

16 Nan kwehe tete upuranu wi hehe no.

— Ne Ximàw Zuàw ta'yr ne, aipo heamutar katu pe ne, i'i izupe. — Hezar, azeharomoete uruamutar katu ihe, i'i izupe. — Ezekaiw katu herehe uzeruzar ma'e wanehe nehe, i'i Zezuz izupe.

17 Na'e upuranu wi hehe no. — Ximàw Zuàw ta'yr ne, aipo heamutar katu pe ne, i'i izupe. Uzemumikahy Pet a'e kury, ta'e na'iruz haw Zezuz nezewe upuranu hehe a'e xe. — Hezar erekwaw katu ma'e paw rupi ne. Erekwaw katu neamutar katu haw no, i'i izupe. — Ezekaiw katu heremiruze'eg wanehe nehe, i'i Zezuz izupe.

18 — Azeharomoete ko heze'eg ihe. Nekwarer mehe erezemuàgà'ym wyzài taw pe wyzài ywy rehe neho pà ne. Netua'uete mehe erepyho putar nepo nehe. Amo awa uzàpixi putar nepo a'e wà nehe, nereraha pà neho putar 'ymaw pe a'e wà nehe.

19 (Nezewe Zezuz umume'u Pet imàno àwàm a'e.) — Nezewe erexak kar putar Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw purupe

nehe, i'i Pet pe. Na'e i'i wi izupe kury. — Eruzar tuwe heze'eg eho nehe ty, i'i izupe.

Zezuz uze'eg herehe a'e kury

20 Uwak Pet a'e kury, herexak pà a'e kury. 21 Herexak mehe uze'eg Zezuz pe kury. — Hezar, ma'e uzeapo putar 'aw neremimu'e pe nehe, i'i izupe, herehe uze'eg pà.

22 I'i Zezuz izupe, — Namume'u kwaw newe ihe nehe. Aze ru'u numàno kwaw a'e nehe. (Aze ru'u umàno putar nehe.) Nerekwaw kwaw ne, ta'e nahepurukwaw kar wer kwaw hehe newe ihe xe, i'i izupe.

23 Amogwer hemimu'e nuenu katu kwaw ize'eg a'e wà, a'e rupi nezewe i'i uzeupeupe wà.

— Akwez numàno pixik kwaw a'e nehe, i'i uzeupeupe herehe wà. Zezuz nuze'eg pixik kwaw nezewe. — Numàno kwaw nehe, ni'i pixik kwaw. — Aze ru'u numàno kwaw nehe, i'i ihewe.

24 Zezuz hemimu'e romo aiko ihe, hemiapo kwer imume'u har romo ihe. Azeharomoete ko heze'eg paw rupi katete ihe.

Iahykaw kury

25 Heta tetea'u amo ae Zezuz hemiapo kwer no. Aze mo zanepurumuapyk wer hemiapo kwer imume'u haw rehe pape rehe paw rupi zane, a'e mehe mo nuhyk iwer mo pape ko ywy rehe har a'e.

Upaw hema'emume'u haw kwez kury.

Zuàw.

WANEMIAPO KWER

1 Tuwihaw Teo, ko amo hepape amono
kar putar newe ihe nehe kury. Amo
'ar mehe amume'u Zezuz hemiapo kwer
newe, amume'u hemimume'u kwer newe
no, a'e ma'e paw pape rehe imuapyk pà.
Amono kar a'e pape newe. 2 Amume'u
heko awer izypy mehe arer. Amume'u
te ywate imuzeupir kar awer no, pape
rehe imuapyk pà newe imono kar pà
no. Ywate izeupir 'ym mehe we Tekwe
Puràg omono ukàgaw izupe a'e. A'e rupi
umume'u wemimono karer wemixam-
ixak kwer wanemiapo ràm wanupe a'e.
3 Upuraraw ma'erahy kwer tetea'u a'e,
ko ywy rehe wiko mehe a'e. Umàno.
Ukweraw wi umàno re. Ukweraw ire
oho a'e wemiruze'eg wanupe uzexak
kar pà no. Uze'eg wanupe. — Pepokok
herehe, i'i wanupe. — Azeharomoete
aikuwe ihe kury, azeharomoete akweraw
wi hemàno re ihe, i'i wanupe. Umumaw
40 'ar uzexazexak kar pà wanupe tuwe-
harupi. Umume'u Tupàn ikàgaw wanupe.
— Umume'u ipureruze'egaw rehe ze'eg
wanupe no.

4 Amo 'ar mehe, wapyr wiko mehe,
umume'u ko ze'eg wanupe. — Peho zo
Zeruzarez tawhu wi ko 'ar rehe nehe, i'i
wanupe. — Heru umur putar ikatuahy
ma'e peme a'e nehe. Umume'u imur àwàm.
Peàro imur àwàm nehe, i'i wanupe. —
Aze'eg peme ihe no, a'e ma'e imur àwàm
rehe ihe no, i'i wanupe. 5 — Zuàw a'e,
upurumuzahazahak 'y pupe a'e. Nan
kwehe tete Tekwe Puràg ur putar pepyr a'e
nehe. Tur haw nuzawy kwaw pemuzahaz-
ahakaw peme a'e nehe, i'i wanupe.

Uzeupir Zezuz ywak rehe a'e kury

6 Hemimono karer uzemono'og huwake
amo 'ar mehe a'e wà. Upuranu hehe wà. —
Urezar, i'i izupe wà. — Aipo ereiko putar
Izaew izuapyapyr wanuwihawete romo
ko 'ar rehe nehe kury, tuwihaw ikàgaw
imumaw pà nehe kury, i'i izupe hehe up-
uranu pà wà.

7 Uze'eg wanupe. — Nan kwaw pa. Amo
'ar mehe Tupàn heru hemuigo kar putar
tuwihawete romo a'e nehe. Napekwaw
kwaw he'ar. Numume'u kwaw he'ar peme
a'e. 8 Tekwe Puràg ur putar pepyr a'e nehe.
Umur putar ukàgaw peme a'e nehe no.
A'e re pemume'u putar hereko haw peho
nehe, Zeruzarez tawhu pe har wanupe
nehe, Zutez ywy rehe har wanupe nehe
no, Xamari ywy rehe har wanupe nehe
no, ywy nànànar wanupe nehe no, i'i
wanupe. Upytu'u uze'eg ire wanupe kury.
9 Na'e Tupàn umuzeupir kar wa'yr ywate
a'e, hemimono karer wanuwi a'e Wexak
imuzeupir kar mehe wà. Wixe Zezuz oho
ywàkun pupe ukàzym pà wanuwi a'e kury.
10 Ume'egatu wi wi ywak rehe wà, iho
mehe wà. Tàrityka'i mokoz awa upu'àm wà
wanuwake wà. Xigatu wakamir wà. 11 —
Karirez ywy rehe har wà. Màràzàwe tuwe
peme'egatu peiko ywak rehe, i'i wanupe
wà. — Zezuz uzeupir kwez pewi kury.
Pexak iho mehe. Amo 'ar mehe uzewyr
putar wà nezewegatete a'e nehe no, i'i
wanupe.

Wexaexak Maxi a'e wà kury

12 Zezuz hemimono karer wiko ywytyr
Uri tyw her ma'e rehe wà, Zezuz izeupir
awer rehe uze'eg mehe wà. Na'e uzewyr
ywytyr wi wà kury, Zeruzarez tawhu pe
oho pà wà kury. (Pitài kirom ru'u muite
haw tawhu wi). 13 Uhem mehe wixe uker
haw pe wà. Na'aw waner xe wà: Pet, Zuàw,
Xiak, Anere, Piri, Tume, Toromew ta'yr,
Matew, Xiak Awpew ta'yr, Ximàw Zero, Zut
Xiak ta'yr. 14 Uzemono'og Tupàn pe uze'eg
pà wà. Kuzàgwer a'e wà, Mari Zezuz ihy a'e
no, Zezuz tywyr a'e wà no, paw rupi uzypy-
rog uzemono'og pà tuweharupi Tupàn pe
uze'eg pà a'e wà, Zezuz hemimono karer
wapyr a'e wà.

15 Amo 'ar mehe Pet a'e, upu'àm uzeruzar
ma'e wazemono'ogaw pe a'e. (Heta 120
teko a'e pe wà.)

16 Uze'eg wanupe. — Herywyr wà,
heryky'yr wà, hereinyr wà. Zut a'e, weraha
zauxiapekwer Zezuz rehe a'e wà. Upyhyk
kar wanupe. A'e re tuwihaw uzuka kar
Zezuz a'e wà. Na'ikatu pixik kwaw Zut
hemiapo kwer. 17 Izypy mehe zanemyry-
par romo hekon a'e, Zezuz hemimu'e romo
hekon a'e no. Kwehe mehe Tekwe Puràg

umume'u kar Zut hemiapo ràm a'e, Tuwihaw Tawi pe a'e. Tawi umuapyk a'e ze'eg pape rehe a'e. Azeharomoete a'e ze'eg kwehe arer a'e. Uzapo tuwe Zut a'e ma'e imume'u pyrer a'e.

18 (Tuwihaw omono temetarer Zut pe wà, Zezuz ipyhyk kar awer hekuzaromo wà, hemiapo kwer ikatu pixik 'ym ma'e hekuzaromo wà. Zut a'e, ume'eg kar amo ywy pegwer oho a'e. Na'e u'ar oho a'e pe. Opok hie izupe. Hie kwer paw uhem izuwi. Umàno kury. 19 Teko Zeruzarez tawhu pe har paw wenu imàno awer rehe ze'egaw a'e wà. A'e rupi omono her a'e ywy pegwer pe wà. — Axenàm, i'i izupe, waze'eg rupi wà. — Tuwy kwer izeen awer, za'e izupe zaneze'eg rupi.) 20 Nezewe i'i a'e ze'eg kwehe arer a'e.

— Tuwe ni amo teko nuiko kwaw a'e ywy pegwer rehe a'e wà nehe,
Tuwe naheta pixik kwaw wiko ma'e ràm a'e pe wà nehe,
i'i ze'eg kwehe arer.
Nezewe i'i amo ae ze'eg kwehe arer a'e no.

— Tuwe amo ae awa wiko a'e tuwihaw hekuzaromo a'e nehe,
Amogwer tuwihaw wapyr a'e nehe,
i'i ze'eg kwehe arer. Tupàn pe zegar haw, za'e a'e pape pe zane, (Tawi ze'eg kwehe arer pe zane).

21-22 (Uze'eg wi Pet a'e pe har wanupe.) Umàno Zut zanewi a'e. A'e rupi xikar amo awa zane nehe, hekuzaromo zane nehe, ze'eg kwehe arer heruzar pà zane nehe. Màràmàràn awa a'e wà, wata waiko zanerupi tuweharupi a'e wà, Zanezar Zezuz zanerupi iata mehe a'e wà. Izypy mehe Zuàw a'e, upurumuzahazahak kar oho iko a'e, Tupàn ze'eg imume'u pà a'e. A'e awa wiko zanepyr a'e 'ar mehe wà no. Tupàn umuzeupir kar Zezuz ywate a'e, ko 'ar rehe a'e. A'e awa wiko zanepyr a'e 'ar mehe a'e wà no. Xixak pitài awa a'e awa wanuwi nehe, Zezuz hemimono karer zàwenugar romo imuigo kar pà Zut hekuzaromo nehe. A'e awa zaneremixak ràm a'e nehe, wiko putar Zezuz ikweraw pawer imume'u har romo a'e nehe no, zanerehe we a'e nehe no. 23 A'e rupi amogwer umume'u mokoz awa waner a'e wà kury, Zut hekuzaromo imono pyràm romo a'e wà kury. Ai'aw waner wà: Maxi, Zuze Xawa ta'yr. (— Zu, her inugwer a'e.) 24 Na'e uze'eg Tupàn pe wà kury. — Urezar. Erekwaw katu urepy'a paw rupi katete ne. Ma'enugar awa ereputar Zut hekuzaromo ne. 25 Ma'enugar wiko putar Zezuz hemimono karer romo hekuzaromo nehe. Ta'e Zut a'e xe, umàno kwez a'e xe. Oho kwez weko hawete pe a'e xe, oho kwez zepykaw pe a'e xe.

26 Na'e omomor ita'i ywy rehe wà kury, Tupàn hemimutar hexak pà wà kury. Wexak Maxi nezewe wà. A'e rupi Maxi wiko amogwer 11 Zezuz hemimono karer wapyr a'e kury. (Heta wi 12 a'e wà kury, izypy mehe arer zàwegatete a'e wà kury.)

2

Uhem Tekwe Puràg wà a'e kury

1 Uhem amo mai'u haw 'ar kury. — Penteko, i'i a'e 'ar pe waze'eg rupi wà. (50 haw 'ar, za'e zaneze'eg rupi.) Uzemono'og uzeruzar ma'e paw rupi katete wà, amo tàpuz me wà. 2 Tàrityka'i wenu wànoànog ma'e ywytuaiw zàwenugar wà. Ywak wi tur a'e. Umynehem tàpuz wà a'e kury, a'e pe waneko mehe a'e kury. 3 Wexak amo ma'e tata zàwenugar a'e wà no. Wezyw wà a'e pe wanupe, uzemuza'aza'ak pà wàkàg wa'aromo pitàitàigatu. 4 Tekwe Puràg uhem wà wapyr paw rupi katete a'e. Wixe wapy'a pe a'e, wamynehemar ài tur a'e. Umuze'eg kar wyzài ze'eg rupi a'e wà no, amo ae ywy rehe har ze'eg rupi a'e wà no.

5 A'e 'ar rehe zutew a'e wà, ywy nànànar a'e wà, uzekytyar wà Zeruzarez tawhu pe a'e wà. Tupàn hemiruze'egete romo wanekon wà. 6 A'e zutew amo ae ywy rehe har wenu a'e ma'e iànoànog mehe wà. Uzemono'og wà wà.

— Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i uzeupeupe wà. Ta'e pitàitàigatu wenu katu waze'eg mehe wà xe. — Uze'eg waiko heze'eg rupi wà, i'i amo ywy rehe har wà. — Uze'eg waiko heze'eg rupi wà no, i'i amo ae ywy rehe har wà no. Nezewe pitàitàigatu wenu uiwy rehe har ze'eg a'e wà.

7 Ipytuhegatu tuwe azeharomoete wà.
8 — Ko awa uze'eg ma'e a'e wà, Karirez
ywy rehe har romo wanekon paw rupi
katete a'e wà. Màràzàwe tuwe zane
pitàitàigatu xinu zaneywy rehe har ze'eg
zane. Ta'e zaiko ywy nànànar romo zane
xe. Pitàitàigatu zaze'eg amo ae ze'eg rupi
zane. 9 Aiko Par ywy rehe har romo ihe.
Ereiko Me ywy rehe har romo ne. Kwez
Eràm ywy rehe har romo hekon a'e. Heta
Mezopotàm ywy rehe har xe wà no, heta
Zutez ywy rehe har wà no, heta Kapanoz
ywy rehe har wà no, heta Pon ywy rehe
har wà no, heta Az ywy rehe har wà no,
heta Pirizi ywy rehe har wà no, 10 heta
Pampir ywy rehe har wà no, heta Ezit ywy
rehe har wà no, heta Irim ywy rehe har
Xiren taw huwake har wà no, heta Hom
tawhu pe har wà no, 11 heta zutewete wà,
heta zutew romo wiko romo ma'e wà no,
heta Kereta ywy rehe har wà no, heta Araw
ywy rehe har wà no. Zane paw rupi katete
xinu katu waze'eg zane. Xikwaw waze'eg.
Umume'u Tupàn hemiapo kwer tetea'u
ikatuahy ma'e zanewe a'e wà, zaneze'eg
rupi katete pitàitàigatu a'e wà.
12 Ipytuhegatu tuwe wà.
— Màràzàwe tuwen aipo pà, i'i uzeupe-
upe wà. — Mo umume'u putar agwer ma'e
zanewe nehe, i'i uzeupeupe wà.
13 Amogwer uze'eg uryw ahyahy
wanehe wà, uzeruzar ma'e wanehe wà. —
Uka'u waiko a'e wà, i'i wanupe.

Pet uze'eg teko wanupe a'e kury

14 Pet a'e kury, upu'àm oho a'e pe
amogwer wapyr a'e kury, amogwer
Zezuz hemimono karer wapyr a'e kury.
Umume'u ko ze'eg a'e pe har nànàn. -
Pe zutew hezàwenugar pe, pe Zeruzarez
tawhu pe uzekytyar ma'e pe no. Tuwe rihi,
amume'u putar ko ma'e peme ihe nehe
kury. Pezeapyaka katu ko heze'eg rehe
nehe.
15 — Peka'u peiko aipo ty wà, peze peiko
urewe. Nan kwaw pa. Ku'em romo oho
kwez ty wà. Teko nuka'u kwaw ku'em
mehe wà. 16 Nan. Nezewe i'i Zuew kwehe
mehe a'e: (Tupàn ze'eg imume'u har romo
hekon a'e).

17 — Ko ywy ipawete mehe nehe,
Amono kar putar herekwe Puràg purupe
nehe, i'i Tupàn:
— A'e rupi pena'yr a'e wà nehe, Penazyr a'e
wà nehe no,
Umume'u putar heze'eg a'e wà nehe,
Kwàkwàmo pepyr har a'e wà nehe, wexak
putar hexak pyr 'ym a'e wà nehe,
Awa kwer tua'uhez ma'e pepyr har a'e wà
nehe no, wexak putar ma'e upuahu
pe a'e wà nehe no.
18 Amono kar putar tuwe herekwe Puràg
a'e 'ar mehe nehe,
heremiruze'eg wanupe nehe, awa kwer
wanupe nehe, kuzàgwer wanupe
nehe no.
Umume'u putar heze'eg wà nehe no.
19 Azapo putar ma'e ywak rehe nehe,
Teko wanupe hexak kar pà nehe,
Wamupytuhegatu kar pà nehe.
Azapo putar ma'e ywy rehe nehe no.
A'e mehe teko ukwaw putar hekàgaw
wà nehe no.
Wexak putar tuwy kwer wà nehe,
Wexak putar tata wà nehe no,
Wexak putar tàtàxin tetea'u wà nehe
no.
20 Kwarahy ipytunahy putar puruwi nehe
Zahy nehe no, nuzawy kwaw ma'e huwyk-
wer nehe no,
Pezar Ikàg Ma'e Ipuràg eteahy Ma'e tur
etea'i mehe nehe.
21 Aze uze'eg ihewe wà nehe,
— Hepyro pe, hezar,
Aze i'i ihewe wà nehe,
Apyro putar wyzài teko a'e 'ar mehe ihe wà
nehe,
i'i Tupàn a'e, uze'eg imuapyk kar pà
pape rehe a'e, Zuew pe a'e.

22 Pe Izaew izuapyapyr pe ty wà,
pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe.
Zezuz Nazare taw pe har a'e, awa Tupàn
hemimur karer romo hekon a'e. Tupàn
umur kar ukàgaw izupe. A'e rupi uzapo
purumupytuhegatu kar haw penuwa rupi,
ko ywy rehe wiko mehe. Uzapo hexak
pyr 'ym no. Uzapo ma'e Tupàn ikàgaw
hexak kar pà peme no. Tupàn uzapo kar
izupe. Pekwaw agwer ma'e pe no. 23 Amo
awa umur kar Zezuz penuwihaw wanupe
a'e. Penuwihaw uzuka kar wà. Tupàn
ukwaw nezewe uzeapo ma'e ràm a'e. —

Tuwe nezewe uzeapo nehe, i'i a'e. Pe no
ty wà, pezuka a'e awa, ywyra kanetar rehe
izywàzywà pà. Amo awa ikatu 'ym ma'e
pepytywà izuka mehe wà no. 24 Tupàn
a'e, umugweraw kar imàno re a'e. Upyro
imàno haw wi, ma'erahy ipuraraw haw wi.
Ta'e ni amo nupuner kwaw tywypaw pe
imupyta kar haw rehe a'e wà xe. 25 Kwehe
mehe nezewe uze'eg Tawi hehe a'e, uze'eg
imuapyk pà pape rehe a'e.

— Tuweharupi aexak hezar heinuromo
ihe.
Nakyze pixik kwaw ma'e wi ihe.
Ta'e hepytywà har romo hekon a'e xe.
26 A'e rupi herurywete hepy'a pe ihe
Amume'u Tupàn ikatu haw iteko ihe no
Heretekwer umàno putar nehe.
Nazemumikahy kwaw hemàno àwàm
rehe ihe.
Ta'e àrogatu Tupàn hemiapo ràm ihe xe.
Ihewe hemiapo ràm ihe xe.
27 Ta'e ne no Tupàn, nerepuir kwaw ihewi
nehe xe,
Nahemupyta kar kwaw pe tywypaw pe
nehe xe.
Ihe neremimur kar ihe.
Ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar ihe.
Neremupuga kar pixik kwaw heretekwer
nehe.
28 Ta'e hemu'e pe tekuwe haw pe pureraha
ma'e rehe ne xe.
A'e hepyr nereko haw hemynehem herury-
wete haw pupe a'e,
i'i Tawi ze'eg kwehe arer imume'u pà
a'e.

29 Herywyr wà, heryky'yr wà, hereinyr
wà. Ko ma'e amume'u tuwe peme ihe,
ta'e akwaw tuwe ihe xe. Tawi umàno a'e,
uzetym kar pà a'e. Itym awer xe tuz ko 'ar
rehe a'e. 30 Tupàn ze'eg imume'u har romo
hekon a'e. Tupàn umume'u tuwe uze'eg
izupe. -Azeharomoete amo neremimino
wiko putar tuwihawete romo a'e nehe,
ta'e amuigo kar putar tuwe tuwihawete
romo ihe nehe xe, i'i tuwe Tupàn Tawi pe.
Tawi umuapyk ize'eg pape rehe. 31 Ta'e
wexak ma'e uzeapo ma'e ràm kwehe a'e
xe. Wexak Zaneruwihawete tywypaw wi
ikweraw pàwàm a'e xe. Umume'u a'e ma'e
pape rehe imuapyk pà.
Tupàn nupuir kwaw izuwi nehe,
numupyta kar kwaw tywypaw pe
nehe.
Hetekwer na'ipuga kwaw nehe,
i'i a'e.
32 Tupàn umugweraw kar Zezuz imàno
re a'e, imuigo wi wi kar pà a'e. Ure paw
uruexak agwer ma'e ure, uruexak Zezuz
imàno re ikweraw ire no. 33 A'e re Tupàn
umuzeupir kar wa'yr uzepyr a'e, imuapyk
kar pà uzeake a'e, wawyze har rehe a'e.
Ta'e Tuwihawete romo hekon a'e kury xe.
Tupàn omono Wekwe Puràg izupe a'e no,
ta'e a'e 'ym mehe we umume'u tuwe imono
àwàm a'e xe. Umur tuwe Wekwe kwez
zanewe no. Pexak peiko kury. Peinu peiko
no. 34 Tawi nuzeupir kwaw ywate kwehe
mehe. Màràzàwe tuwe nezewe i'i a'e.

— Aenu Tupàn ize'eg mehe ihe, hezar pe
ize'eg mehe ihe.
— Eapyk xe heawyze har rehe nehe, i'i
Tupàn izupe.
35 — Uruapo putar tuwihawete romo ihe
nehe.
Neàmàtyry'ymar wiko putar neremiruze'eg
romo wà nehe,
i'i Tupàn izupe.

36 A'e rupi, pe Izaew izuapyapyr pe.
Pezeruzar tuwe ko ze'eg rehe nehe.
Pezuka Zezuz pe, ywyra kanetar rehe
izywàzywà pà pe. Tupàn umuigo kar Zezuz
teko wazar romo kury. Tuwihawete romo
hekon kury.
37 A'e pe har a'e wà kury, a'e ze'eg henu re
a'e wà kury, hahy tuwe wapy'a wanupe a'e
wà kury. Uze'eg Pet pe wà, amogwer Zezuz
hemimono karer wanupe no. -Ureryky'yr
wà, i'i wanupe wà. — Ma'e uruzapo putar
ure nehe kury, i'i wanupe wà.
38 Uze'eg Pet a'e zutew wanupe kury. -
Pe pitàitàigatu pezemumikahy penemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Pepytu'u
iapo re nehe no. Pezemuzahazahak kar
Zezuz hemiruze'eg romo peneko haw rehe
nehe no. A'e rupi Tupàn umunàn putar
penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pewi
nehe, izuwi heharaz pà nehe. A'e re umur
e putar Wekwe Puràg pepy'a pe nehe.
39 Tupàn umume'u Wekwe imur àwàm

peme a'e, pepurumuzàmuzàg wanupe a'e no, Tupàn kwaw par 'ym nànàn a'e no, Zanezar Zaneruwihawete heminoz ràm nànàn a'e no.

40 Uze'eg wi wi wanupe, umume'u uze'eg tetea'u wanupe. -Ko 'ar rehe wiko ma'e a'e wà, uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u waiko a'e wà. Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Pepytu'u wazàwe peneko re nehe. A'e mehe Tupàn pepyro putar zepykaw wi nehe, i'i wanupe. 41 Teko tetea'u uzeruzar ize'eg rehe a'e wà. Uzemuzahazahak kar wà. Heta tetea'u Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e 'ar mehe wà. (3.000 waneta haw wà.) 42 A'e re uzemono'og uzeruzar ma'e uzehezehe oho tuweharupi wà, Zezuz hemimono karer waze'eg rehe uzemu'e pà wà, temi'u i'u pà wà no, Tupàn pe uze'eg pà wà no.

Iruk umume'u Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e 'ar mehe arer waneko haw xe a'e kury

43 Ipytuhegatu tuwe paw rupi wà, ta'e nuexak pixik kwaw agwer ma'e a'e wà xe. Zezuz hemimono karer uzapo ma'e purumupytuhegatu kar haw tetea'u wà, uzapo hexak pyr 'ym tetea'u wà no, Tupàn ikàgaw hexak kar pà purupe wà. Teko wexak iapo mehe wà. Ipytuhegatu wà. 44 Uzeruzar ma'e paw uzemono'og uzehe tuweharupi wà. Aze nuhyk kwaw temi'u amo pe, amogwer omono ma'e izupe wà. Omono kamir uzeupeupe wà no, omono wyzài ma'e uzeupeupe wà no. 45 Aze nuhyk kwaw ma'e amo wanupe, amogwer ume'eg uma'e wà, ma'e hereko 'ymar wanupe imono pà wà. 46 Tuweharupi uzemono'ono'og oho Tupàn hàpuzuhu renaw pe wà. Umai'u oho amo hàpuz me amo 'ar mehe wà. Umai'u oho amo ae hàpuz me amo ae 'ar mehe wà no. Tuweharupi umai'u oho amo ae hàpuz me wà. Hurywete tuwe tuweharupi wà. Urywete haw rupi omono temi'u uzeupeupe wà no. 47 Tuweharupi uze'egatu Tupàn rehe wà. Ikatu amogwer teko nànàgatu wà. Tuweharupi amo uzeruzar Zezuz rehe wà no, tatahu wi uzepyro pà wà no.

3

Zezuz hemimono karer umukatu amo wata 'ym ma'e a'e wà kury

1 Amo 'ar mehe karumehe, Pet a'e, Zuàw a'e no, wata oho Tupàn hàpuzuhu kutyr a'e wà. Ta'e tuweharupi zutew a'e wà xe, uzemono'og karuka'u mehe Tupàn pe uze'eg pà a'e wà xe. 2 Amo awa tàpuzuhu huken huwake hin a'e pe a'e. Wata 'ym ma'e romo hekon a'e, uzexak kar mehe arer we nezewe a'e. Ipytywà har upir heraha a'e pe wà. — Puràgete, a'e uken her romo a'e. Tuweharupi weraha a'e pe imuapyk pà wà. Tuweharupi wenoz temetarera'i a'e pe ur ma'e wanupe. — Pemur temetarera'i ihewe ty wà, napuner kwaw heata haw rehe ihe ty wà, i'i hin a'e pe, Tupàn hàpuzuhu pupe wixe ma'e wanupe.

3 Pet a'e, Zuàw a'e no, wixe etea'i tàpuzuhu pupe a'e wà kury. A'e wata 'ym ma'e wexak waneixe mehe wà. Wenoz temetarer wanupe. 4 Ume'egatu Pet hehe. Ume'egatu Zuàw hehe no. Na'e uze'eg Pet izupe. -Eme'e urerehe ty, i'i izupe.

5 A'e rupi ume'e wanehe. — Aipo umur putar temetarer ihewe wà nehe, i'i zepe uzeupe.

6 — Naheta kwaw temetarer ihewe ty, i'i Pet izupe. Amo ma'e heta ihewe. Amono putar a'e ma'e newe kury, i'i izupe. — Zezuz Tuwihawete Nazare taw pe har her ikàgaw rehe. Epu'àm ty, eata eho nehe kury ty, i'i izupe.

7 Na'e Pet upyhyk ipo awyze har rehe, imupu'àm pà kury. Tàrityka'i ipy ikàg tuwe, ipyakaza ikàg no. 8 Opor tuwe upu'àm pà, uzypyrog wata pà kury. Wixe oho Pet wanupi kury, tàpuzuhu pupe kury. Wata oho wanupi opoopor pà, Tupàn pe uze'eze'egatu pà. — Ikatuahy Tupàn ihewe, i'i izupe. 9 Teko paw wexak iata mehe wà, Tupàn pe ize'egatu mehe wà. 10 — Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i tuwe uzeupeupe wà. — Temetarer henoz tarer romo hekon a'e, tàpuzuhu huken Puràgete her ma'e huwake wapyk ma'e kwer romo hekon a'e, i'i uzeupeupe wà. Ipytuhegatu hexak mehe wà. — Mo umukatu a'e, i'i uzeupeupe wà.

Pet uze'eg teko tàpuzuhu pe har wanupe a'e kury

11 A'e temetarer henoz tarer wiko Pet huwake Zuàw huwake a'e kury. Nutyryk kwaw wanuwi. Wanupi iata mehe teko tetea'u uzàn wà wanupe wà. (— Xàrumàw hàpuz, i'i a'e tàpuz her romo a'e.) 12 Pet wexak wazàn mehe wà, wanur mehe wà. Uze'eg wanupe. -Izaew izuapyapyr wà. Màràzàwe tuwe pepytuhegatu imukatu haw hexak mehe. Màràzàwe tuwe peme'egatu urerehe. Nurumuata kar kwaw ko awa urekàgaw pupe ure. Nan. Nurumuata kar kwaw ko awa urekatu haw pupe ure. 13 Tupàn a'e, Àmàrààw izar a'e, Izak izar a'e, Zako izar a'e, zaneràmuzgwer wazar a'e, a'e ae umuigo kar wemiruze'eg Zezuz tuwihawete romo a'e kury, tuwihawete ikàg ma'e romo ipuràg eteahy ma'e romo a'e kury. Pe pemono Zezuz tuwihaw wanupe pe, izuka kar pà wanupe. — Nuiko kwaw ureruwihawete romo a'e, peze Pirat pe. Pirat na'ipuruzuka wer kwaw hehe a'e 'ar mehe a'e. Umuhem kar etea'i zepe a'e. 14 — Ezuka nehe, peze izupe. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. Tuweharupi uzemonokatu Tupàn pe a'e, ikatuahy ma'e romo wiko pà a'e. — Nuiko kwaw ureruwihawete romo a'e, peze izupe. — Emuhem kar puruzuka ma'e Hapa ta'yr urewe nehe, peze izupe. 15 — Nezewe pezuka tekuwe haw izar pe. Tupàn umugweraw kar wi imàno re a'e. Uruexak a'e ma'e izeapo mehe ure. Uruexak ikweraw ire ure no. 16 Zezuz ikàg a'e, a'e rupi umukàg ko wata 'ym ma'e kwer kwez a'e kury, ko wata 'ym ma'e penemixak penemigwaw kwez a'e kury. Zezuz ikàg tuwe a'e. Uruzeruzar tuwe hehe ure. A'e rupi ko awa ikatu kury, wata penenataromo kury.

17 Herywyr wà. Pe pe, penuwihaw a'e wà no, pezuka Zezuz pe, ta'e napekwaw kwaw Tupàn ta'yr romo heko haw pe xe. 18 Nezewe Tupàn uzapo kar ma'e kwehe mehe imume'u pyrer a'e. Tuwihawete Tupàn ta'yr romo Zezuz hekon a'e. Kwehe mehe ize'eg imume'u har a'e wà, umume'u Zezuz izuka àwàm a'e wà, umume'u ma'erahy ipuraraw pàwàm a'e wà. Ta'e Tupàn umume'u kar wanupe a'e xe. Ko 'ar rehe uzapo kar a'e ma'e peme a'e. A'e rupi pepuraraw kar ma'erahy tuwihawete pe. 19 Pezemumikahy penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe, iapo re pepytu'u pà nehe. Peruzar Tupàn ze'eg nehe, peiko hemiruze'eg romo nehe. Nezewe mehe umunàn putar penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe, izuwi heharaz pà nehe. Nuzepyk kwaw penehe nehe. 20 A'e rupi Zanezar wiko putar pepy'a pe nehe. A'e rupi pekàg putar nehe, ikatu ma'e iapo pà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà nehe. A'e rupi Tupàn umur putar Zaneruwihawete peme a'e nehe no, ta'e kwehe mehe Tupàn wexaexak Zezuz a'e xe, peme imur pyràm romo a'e xe. 21 Upyta ywate ko 'ar rehe a'e. Amo 'ar mehe Tupàn uzapokatu putar ma'e paw rupi katete a'e nehe. A'e 'ar mehe Zezuz uzewyr putar nehe. Kwehe mehe Tupàn umume'u kar a'e ma'e uze'eg imume'u har wanupe. Umuapyk a'e ze'eg pape rehe wà. Amo 'ar mehe Tupàn uzapo putar ma'e uze'eg kwehe arer rupi katete a'e nehe. 22 Ta'e Moizez i'i kwehe mehe a'e xe. — Amo 'ar mehe Tupàn pezar a'e nehe, wexak putar amo awa pepyr har a'e nehe, uze'eg imume'u har romo imuigo kar pà a'e nehe. Hezàwe hekon putar nehe. Pezeapyaka katu ize'eg rehe paw rupi katete nehe. 23 Aze amo nuzekaiw kwaw ize'eg rehe nehe, upytu'u putar hemiruze'eg romo wiko re nehe. Tupàn uzepyk putar hehe nehe. 24 Xamuew a'e, Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e, umume'u ko 'ar rehe uzeapo ma'e kwer a'e. Amogwer Tupàn ze'eg imume'u har Xamuew haikwerupi har paw rupi a'e wà no, umume'u a'e ma'e a'e wà no. 25 Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer wà, umuapyk ize'eg pape rehe wà. Peiko a'e ze'eg kwaw par romo. Peiko a'e Tupàn hemimur kwer ipyhykar romo. Umume'u tuwe Zezuz tur àwàm a'e, penàmuzgwer wanupe a'e. Ur peme a'e. Uze'eg Tupàn Àmàrààw pe a'e. — Amo 'ar mehe amo nezuapyr uzapo putar ikatuahy ma'e teko ywy nànànar wanupe a'e nehe, i'i Tupàn Àmàrààw pe. Uze'eg Zezuz tur àwàm rehe a'e.

26 A'e rupi umur kar wemiruze'eg Zezuz

peme a'e, awa romo imuzexak kar pà peme a'e. Peme ràgypy imur kar. Ta'e ipurapo wer ikatuahy ma'e rehe peme a'e xe, pemupytu'u kar pà pitàitàigatu ikatu 'ym ma'e iapo re a'e xe.

4

Tuwihaw upuranu Pet wanehe a'e wà kury

1 Pet a'e, Zuàw a'e no, uze'eg wi wi teko wanupe a'e wà. Waze'eg mehe amo xaxeto a'e wà, amo zauxiapekwer wanuwihaw a'e no, amo xaxeto purumugweraw pàwàm rehe uzeruzar 'ym ma'e xatuxew her ma'e a'e wà no, ur Pet wapyr a'e wà kury. 2 Ta'e Zezuz hemimono karer waze'eg na'ikatu kwaw wanupe a'e xe. -Umume'u Zezuz ikweraw pawer waiko purupe a'e wà, i'i uzeupeupe wà. — Zezuz ukweraw umàno re a'e, a'e rupi teko paw ukweraw putar umàno re a'e wà nehe, i'i Pet iko teko wanupe, i'i a'e tuwihaw uzeupeupe wà. 3 A'e rupi upyhyk Pet oho wà, upyhyk Zuàw oho wà no. Weraha zemunehew paw pe wà. Karuketea'i kury, a'e rupi umuger kar zemunehew paw pe wà. 4 Amogwer teko nuiko kwaw tuwihaw wazàwe wà. Tuwihaw nuzeruzar kwaw wà. Teko Zezuz rehe ze'eg henu har tetea'u uzeruzar hehe wà. Awa uzeruzar ma'e a'e wà kury. 5.000 ru'u waneta haw a'e wà kury.

5 Iku'egwepe tuwihaw a'e wà, tàmuzgwer a'e wà no, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, uzemono'og wà Zeruzarez tawhu pe a'e wà. 6 Anaz a'e, xaxeto a'e, a'e pe ihon a'e no. Kaiwa a'e, Zuàw a'e no, Àrexàn a'e no, tuwihaw iànàm a'e wà no, a'e pe uzemono'og oho a'e wà no. 7 — Perur Pet ureruwa rupi nehe, perur Zuàw nehe no, i'i zauxiapekwer wanupe wà. (Werur a'e wà.) Na'e upuranu wanehe wà. — Mo umur ukàgaw peme a'e, agwer ma'e iapo kar pà peme a'e, i'i wanupe wà.

8 Na'e Tekwe Puràg umynehem Pet ipy'a kury. A'e rupi uze'eg tuwihaw wanupe. -Pe teko wanuwihaw romo peiko pe. Peiko wanàmuz romo no. 9 Uruzapo ikatuahy ma'e wata 'ym ma'e pe ure, ta'e urupuhareko katu ure xe. A'e rupi uremur kar pe xe. — Mo umur ukàgaw peme a'e, agwer ma'e iapo kar pà peme a'e, peze kwez urewe. 10 Amume'u putar peme ihe nehe kury, Izaew ywy rehe har nànàn ihe nehe no. Zezuz Zaneruwihawete Nazare taw pe har umur ukàgaw ihewe a'e, agwer ma'e iapo kar pà ihewe a'e. Pezuka a'e Zezuz pe, ywyra kanetar rehe izywàzywà pà. Tupàn umugweraw kar Zezuz imàno re a'e. Zezuz uzapo kar agwer ma'e urewe. A'e rupi ko awa upu'àm xe penuwa rupi a'e. Ikàg tuwe kury. Wata kury.

11 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer Zezuz rehe a'e.

Tàpuz iapo har wà
Weityk amo ita wà,
    Ta'e na'ikatu kwaw wanupe xe.
A'e ita a'e kury,
    Tàpuz iwy pe tuz a'e kury,
    i'i ze'eg kwehe arer.

12 Ni amo nupuner kwaw teko wapyro haw rehe tatahu wi a'e wà. Aze pezeruzar amo ae awa rehe nehe, a'e awa napepyro kwaw tatahu wi nehe. Tupàn umur Zezuz purupe. Xo Zezuz rehe zanezeruzar haw rupi zo zazepyro putar nehe.

13 Tuwihaw uzeapyaka katu Pet ze'eg rehe wà. Ume'e Zuàw rehe wà no. — Nuiko kwaw pape kwaw par romo wà. Uma'ereko ma'e romo wanekon wà, i'i uzeupeupe wà. Ipytuhegatu wà. — Zezuz umàno ma'e kwer rupi wata ma'e kwer romo wanekon wà. Màràzàwe tuwe nukyze kwaw zanewi wà, i'i uzeupeupe wà. (Ta'e xiuka wanuwihaw zane xe, i'i uzeupeupe wà.) 14 Wata 'ym ma'e kwer imukatu pyrer a'e pe hekon a'e no, Pet wanuwake no. Tuwihaw wexak a'e awa a'e pe wà. A'e rupi numume'u kwaw ma'e wanupe wà. Nupuner kwaw wanehe uzepykaw rehe a'e 'ar mehe wà. 15 A'e rupi uze'eg nezewe wanupe wà. — Pehem peho xe wi nehe, i'i wanupe wà. Pet a'e, Zuàw a'e no, uhem oho a'e wi tuwihaw wazemono'ogaw wi wà kury. Na'e tuwihaw uze'eze'eg uzeupeupe wà kury.

16 — Ma'e xiapo putar kwez awa wanupe zane nehe, i'i uzeupeupe wà. — Teko Zeruzarez tawhu pe har paw rupi katete wà, ukwaw wata 'ym ma'e imukatu awer wà. — Azeharomoete Pet uzapo

purumupytuhegatu kar hawete kwez a'e kury, i'i teko waiko wà, i'i uzeupeupe wà. — Nuzapo kwaw purumupytuhegatu kar haw a'e, nazapuner kwaw zane'e haw rehe wanupe nehe. — Uzapo tuwe a'e, i'i putar teko wà nehe, i'i uzeupeupe wà. 17 — Aze naximupytu'u kar kwaw agwer ma'e iapo re zane wà nehe, teko ko ywy rehe har paw ukwaw putar ikàgaw a'e wà nehe, i'i uzeupeupe wà. — A'e rupi ximupytu'u kar zane wà nehe, i'i uzeupeupe wà. — Pepytu'u Zezuz heko haw imume'u re teko wanupe nehe, za'e putar wanupe nehe, i'i uzeupeupe wà.

18 Umuzewyr kar wi Pet wamuwà uzepyr wà, umuzewyr kar Zuàw wà no. — Pemume'u zo Zezuz ze'eg teko wanupe nehe, pepurumu'e zo ize'eg rehe nehe, i'i wanupe wà. 19 — Nan kwaw pa, i'i Pet wanupe wà. — Tupàn umume'u kar uze'eg urewe. Pe pepurumupytu'u kar wer urerehe. Ma'enugar ze'eg ureruzar putar ure. Aze ru'u peze'eg. Aze ru'u Tupàn ze'eg. Mo heruzar haw ikatu wera'u Tupàn pe nehe. 20 Nurupuner kwaw ureremixak kwer urereminu kwer imume'u re urepytu'u haw rehe ure, i'i Pet tuwihaw wanupe wà.

21 — Aze napepytu'u kwaw nehe, uruzepyk putar penehe nehe, i'i tuwihaw, Pet wanupe wà. Na'e tuwihaw umuhem kar Pet a'e wi wà kury. Uhem wazemono'ogaw wi wà. Tuwihaw upyta a'e pe wà. Teko paw uze'egatu Tupàn rehe wà, wata ma'e kwer imukatu awer imume'u pà uzeupeupe wà. — Ma'e xiapo putar wanupe nehe, wanehe zanezepyk pà nehe, i'i zepe tuwihaw uzeupeupe wà. 22 Wata 'ym ma'e kwer imukatu pyrer a'e, 40 kwarahy ru'u wereko a'e.

Uzeruzar ma'e uze'eg Tupàn pe a'e wà kury

23 Na'e Pet a'e wà, tuwihaw wazemono'ogaw wi uhem ire a'e wà, uzewyr oho uzeruzar ma'e wapyr a'e wà. Umume'u xaxeto wanuwihaw waze'eg wanupe wà, tàmuz waze'eg wanupe wà no. 24 Henu mehe a'e paw rupi a'e wà, uze'eg tuwe Tupàn pe a'e wà. Ai'aw Tupàn pe waze'eg awer xe kury. -Urezar ikàg wera'u ma'e ne. Ma'e paw erezapo: ywak, ywy, yryhu, ywak rehe har paw rupi katete wà, ywy rehe har paw rupi katete wà, yryhu rehe har paw rupi katete wà no. 25 Kwehe mehe nerekwe Puràg uze'eg ureràmuz Tawi pe a'e, a'e ze'eg imuapyk kar pà pape rehe a'e. Tawi a'e, neremiruze'eg kwehe arer romo hekon a'e. Nezewe i'i a'e ze'eg.

— Zutew 'ym a'e wà, wikwahy a'e wà.
Tupàn iàmàtyry'ymar a'e wà, ipurapo wer zepe ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà.
26 Ywy rehe har wanuwihaw wà, uzemuàgà'ym wà.
Waneruze'egar wà, uzemono'og wà Zanezar pe
ikatu 'ym ma'e iapo àwàm rehe uze'eg pà wà,
Zaneruwihawete ikàgaw i'ok àwàm rehe uze'eg pà wà,
i'i a'e ze'eg kwehe arer.

27 Azeharomoete Zezuz imàno 'ym mehe we Tuwihaw Ero a'e, Tuwihaw Pon Pirat a'e no, uzemono'og a'e wà, zutew 'ym wapyr a'e wà, Izaew ipurumuzàmuzàg wapyr a'e wà no. Uzemono'og taw pe wà, Zezuz neremiruze'eg ikatuahy ma'e izuka àwàm rehe uze'eze'eg pà a'e wà. Eremuigo kar nera'yr Zezuz Tuwihawete romo ne. 28 Nezewe uzeapo putar nehe, ere kwehe mehe ne. Azeharomoete uzeapo nezewe izupe. 29 O, urezar, erenu tuwihaw waze'eg awer kwez ne. Umume'u urerehe uzepyk àwàm kwez a'e wà. Urepytywà pe nehe, emur nekàgaw urewe nehe, a'e rupi nurukyze kwaw wanuwi ure nehe, a'e rupi urumume'u putar neze'eg purupe ure nehe. 30 Emukatu ima'eahy ma'e tetea'u ne wà nehe. Ezapo ma'e purumupytuhegatu kar haw tetea'u ne nehe no, ma'e hexak pyr 'ym tetea'u ne nehe no. Neremiruze'eg ikatuahy ma'e Zezuz a'e, ikàg a'e. Emur ikàgaw urewe nehe. A'e mehe urupuner agwer ma'e iapo haw rehe ure nehe no. 31 Tupàn pe uze'eg ire wazemono'ogaw uryryryryz a'e kury. Tekwe Puràg umynehem tuwe wapy'a a'e kury. Umume'u Tupàn ze'eg oho wà, tuwihaw wi ukyze 'ym pà wà.

Uzeruzar ma'e omono uma'e uzeupeupe a'e wà kury

32 Uzeruzar ma'e a'e pe har paw rupi katete a'e wà, uzemono'ono'og uzeakeake a'e wà, uzemuryparypar wà. Pitài waze'eg wà. Nuzeàmàtyry'ym kwaw wà. Omono wemetarer Zezuz hemimono karer wanupe wà, omono uma'e wanupe wà no. Hemimono karer umuza'aza'ak wanemetarer wà, ma'e hereko 'ymar wanupe imono pà wà. — Namono kwaw heremetarer amogwer wanupe ihe nehe, ni'i kwaw wà. Upytywà tuwe ma'e hereko 'ymar wà. 33 Zezuz hemimono karer umume'u Zanezar Zezuz ikweraw pawer waiko purupe wà, ma'e iapo pà Zezuz ikàgaw hexak kar pà wanupe wà. Tupàn uzapo ikatuahy ma'e tetea'u wanupe paw rupi. Hurywete paw rupi katete wà. 34 Naheta kwaw ma'e hereko 'ymar wà kury, a'e uzeruzar ma'e wapyr wà kury. Wyzài 'ar mehe ywy izar a'e wà, ume'eg uiwy oho a'e wà. 35 Werur hekuzar Zezuz hemimono karer wanupe wà. Tàpuz tetea'u izar a'e wà no, nezewegatete uzapo a'e wà no. Zezuz hemimono karer umuza'aza'ak wanemetarer wà, imono pà ima'uhez ma'e wanupe wà.

36 Amo awa a'e pe hekon a'e, uzeruzar ma'e wapyr a'e. Zuze her romo a'e. Erewi haikwerupi har romo hekon. Xip yrypypo'o rehe arer romo hekon. (— Nape ta'yr, i'i Zezuz hemimono karer izupe wà. — Purumurywete kar ma'e, i'i her zaneze'eg rupi.) 37 Aze amo heta iziwy pegwer a'e, ume'eg oho a'e. Werur hekuzar Zezuz hemimono karer wanupe.

5

Anani wenuxi wemetarer a'e kury

1 Amo 'ar mehe amo awa Anani her ma'e a'e, hemireko Xapir a'e no, ume'eg uiwy oho a'e wà. 2 — Namono kwaw hekuzar paw Zezuz hemimono karer wanupe ihe nehe, i'i Anani wemireko pe. — Aze 'y, i'i hemireko izupe. A'e rupi omonokatu hekuzar ikurer uzeupe wà. Weraha inugwer ikurer hemimono karer wanupe wà. 3 Uze'eg Pet izupe. — Anani, i'i izupe. — Azeharomoete Zurupari wiko nepy'a pe a'e. A'e rupi neremu'em kwez Tekwe Puràg pe kury. Eremonokatu neywy hekuzar ikurer kwez nezeupe. 4 Neywy ime'eg zanune ereiko izar romo ne. Ime'eg ire ereiko hekuzar izar romo no. Màràzàwe tuwe neremu'em nezewe. Neremu'em purupe. — Teko nukwaw kwaw ikurer heremipyhyk kwer a'e wà, ere zepe kwez nezeupe. Erezeagaw neremu'em pà Tupàn pe no, i'i Pet izupe.

5 Ize'eg henu re na'arewahy u'ar ywy rehe kury. Umàno kury. A'e ma'e imume'u haw henu har paw rupi wà, ukyze tuwe Tupàn wi wà. 6 Na'e kwàkwàmogwer wixe a'e pe wà. Uwàn hetekwer wà, heraha pà a'e wi wà. Utym oho wà kury.

7 Na'iruz 'or paw ire hemireko ur a'e pe a'e no. Nukwaw kwaw umen imàno awer. 8 Upuranu Pet hehe kury. -Ko temetarer a'e, peywy hekuzar a'e. Aipo nemen werur hekuzar urewe paw rupi a'e, i'i izupe, hehe upuranu pà. — He'e, i'i mua'u kuzà izupe.

9 — Ne, nemen a'e no, màràzàwe tuwe peagaw Zanezar rekwe pe, i'i izupe. Kwàkwàmogwer nemen itym arer a'e wà, uzewyr kwez wà kury, uhem kwez wà kury. Weraha putar neretekwer tàrityka'i wà nehe no, i'i izupe.

10 A'e 'ar mehe we u'ar a'e kuzà Pet ipy huwake kury. Umàno a'e no. Kwàkwàmogwer wixe a'e 'ar mehe wà. Wexak hetekwer umàno ma'e kwer wà. Weraha wà, imen umàno ma'e kwer huwake itym pà wà.

11 Uzeruzar ma'e paw rupi wà, amogwer a'e pe har a'e ma'e imume'u haw henu har a'e wà no, ukyze tuwe Tupàn wi a'e wà.

Zezuz hemimono karer uzapo purumupytuhegatu kar haw a'e wà kury

12 Tuweharupi Zezuz hemimono karer uzapo purumupytuhegatu kar haw waiko wà, ma'e hexak pyr 'ym tetea'u iapo pà wà no, teko wanuwa rupi wà. Uzeruzar ma'e paw uzemono'og tuweharupi Xàrumàw hemiapo kwer tàpuzuhu pupe wà. 13 Uzeruzar 'ym ma'e ukyze wanuwi wà, a'e rupi noho kwaw wazemono'ogaw pe wà. Nuze'eg zemueteahy kwaw wanehe wà. — Azeharomoete ikatuahy a'e wà, i'i teko wà, uzeruzar ma'e wanupe wà. 14 Tuweharupi amogwemogwer teko uzeruzar Zanezar rehe wà, a'e uzeruzar

ma'e wapyr uzemono'og pà wà. Amo awa uzeruzar wà. Amo kuzà uzeruzar wà no.
15 — Zezuz hemimono karer ikàg a'e wà, umukatu ima'eahy ma'e a'e wà, i'i taw pe har wà. A'e rupi umuapyk ima'eahy ma'e waneraha pe izywyr wà, wanupaw mihaw rehe wà. Nezewe i'i ima'eahy ma'e wà. — Aze Pet ukwaw xe nehe, i'àg u'ar putar herehe nehe, i'i ima'eahy ma'e wà. — A'e rupi heruhàg wi putar ihe nehe, i'i uzeupeupe wà. 16 Na'e teko tetea'u ur amo taw tetea'u wi wà kury, taw Zeruzarez huwake har wi wà kury, wànàm ima'eahy ma'e wanerur pà wà kury, tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har wanerur pà wà no. Umukatu paw rupi katete wà.

— Tuwihaw upetepetek kar Zezuz hemimono karer a'e wà kury

17 Na'e xaxeto xatuxew her ma'e wanuwihaw a'e, imyrypar paw rupi a'e wà no, hewyrowyroahy Zezuz hemimono karer wanehe a'e wà, ta'e a'e tuwihaw a'e wà xe, purumugweraw kar àwàm rehe uzeruzar 'ym ma'e romo wanekon a'e wà xe. 18 A'e rupi upyhyk kar Zezuz hemimono karer wà, zauxiapekwer wanupe wà. — Pemunehew zemunehew paw pe pe wà nehe, i'i wanupe. Weruzar zauxiapekwer waze'eg wà.

19 Pyhaw Zanezar umur kar amo weko haw pe har a'e pe a'e kury, zemunehew paw pe a'e kury. Ewàpytymawok uken nehe, i'i izupe. Uwàpytymawok Tupàn heko haw pe har uken oho kury. Zezuz hemimono karer uhem oho a'e wi wà kury.

20 Tupàn heko haw pe har uze'eg wanupe. — Peze'eg peho Tupàn hàpuzuhu pupe nehe, Tupàn ze'eg imume'u pà teko wanupe nehe, i'i wanupe. — Tupàn zanepyro tatahu wi a'e, ta'e Zezuz umàno zanerekuzaromo xe, peze wanupe nehe, i'i wanupe. — Aze pezeruzar hehe nehe, peneko haw uzeapo putar peneko haw ipyahu ma'e romo peme nehe, peze wanupe nehe, i'i wanupe.

21 Kwarahy uhem etea'i mehe wixe oho tàpuzuhu pe wà. Ta'e Tupàn heko haw pe har omono kar a'e pe a'e wà xe. Uzypyrog teko wamu'e pà Tupàn ze'eg rehe wà. Xaxeto wanuwihaw a'e, imyrypar a'e wà no, uhem wà a'e pe wà kury. Omono'og amogwer tuwihaw wamuwà wà kury. Izaew izuapyapyr wanuwihaw paw uzemono'og wà a'e pe wà. — Perur a'e awa zemunehew paw pe har xe pe wà nehe, i'i zauxiapekwer wanupe. 22 Zauxiapekwer oho zemunehew paw pe wà. Nuexak kwaw Zezuz hemimono karer a'e pe wà. — Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi uzewyr oho tuwihaw wazemono'ogaw pe wà. — Nuiko kwaw zemunehew paw pe wà, i'i wanupe wà.

23 — Zemunehew paw uken uzewàpytygatu tuwe a'e. Zauxiapekwer a'e pe har ume'egatu uken rehe wà. A'e mehe uruwàpytymawok uken ure kury. Nuruexak kwaw ni amo teko ipupe ure wà, i'i zauxiapekwer wà, tuwihaw wanupe wà.

24 Zauxiapekwer tàpuzuhu pe har wanuwihaw a'e, xaxeto wanuwihaw a'e wà no, upuranu uzehezehe a'e wà kury, henu mehe a'e wà kury. — Màràzàwe tuwe nuiko kwaw a'e pe wà. Ma'e uzeapo putar nehe kury, i'i uzeupeupe wà. 25 Na'e amo a'e pe har uze'eg wà wanupe kury. -Peme'e pe pe nehe ty wà. Awa zemunehew paw pe penemimono kwer a'e wà, wiko Tupàn hàpuzuhu pupe a'e wà kury, teko wamu'e pà a'e wà kury, i'i wanupe.

26 Henu mehe, zauxiapekwer wanuwihaw a'e, amogwer zauxiapekwer wanuwihaw a'e wà no, oho Zezuz hemimono karer wanexak pà a'e wà kury. — Peho urerupi tuwihaw wapyr nehe, ty wà, i'i wanupe wà. Nupyhyk kwaw wà, ta'e ukyze teko wanuwi ita tetea'u pupe wapiapi haw wi wà xe. 27 Weraha Zezuz hemimono karer tuwihaw wanupe wà. Tuwihaw ikàg wera'u ma'e upuranu wanehe.

28 — Pepytu'u Zezuz ze'eg imume'u re nehe, uru'e tuwe peme. — Naperuzar kwaw ureze'eg. Pemu'e Zeruzarez tawhu pe har peiko paw rupi a'e ze'eg rehe pe wà, i'i wanupe wà. — Ikatuahy Zezuz a'e. Penuwihaw na'ikatu kwaw a'e wà, ta'e uzuka kar Zezuz a'e wà xe, peze peho peiko teko wanupe, urerehe peze'eg zemueteahy pà, i'i wanupe wà. 29 Pet a'e, amogwer Zezuz hemimono karer a'e wà no, uze'eg tuwihaw wanupe a'e wà kury. — Ureruzar Tupàn ure, nureruzar kwaw

teko ure wà, i'i wanupe wà. 30 — Tupàn a'e, zaneràmuzgwer wazar a'e, umugweraw kar Zezuz imàno re a'e. Pezuka kar a'e Zezuz pe, ywyra kanetar rehe izywàzywà kar pà pe, i'i wanupe wà. 31 — Ikweraw ire Tupàn umuzeupir kar ywate a'e, Tuwihawete romo imuigo kar pà a'e, Purupyro Ma'e romo imuigo kar pà a'e no. A'e rupi aze Izaew izuapyapyr upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe, (aze uzeruzar hehe wà nehe), Tupàn umunàn putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe, heharaz putar wanemiapo kwer wi nehe. Nuzepyk kwaw wanehe nehe, i'i wanupe wà. 32 — Ure uruexak hemiapo kwer paw ure, a'e rupi urumume'u teko wanupe ure. Tekwe Puràg a'e no, umume'u teko wanupe a'e no. Tupàn umur kar Wekwe Puràg a'e, uze'eg heruzar har wanupe a'e, i'i wanupe wà.

33 Tuwihaw wà, wanenu mehe wikwahy wà. Ipuruzuka wer wanehe wà. 34 Amo tuwihaw a'e pe hekon a'e. Moizez ze'eg kwaw par parizew her ma'e romo hekon a'e, Kamariew her romo a'e. (Teko paw uzeruze'egatu a'e tuwihaw rehe wà.) Upu'àm tuwihaw wanuwa rupi kury. Uze'eg zauxiapekwer wanupe. — Peraha ko awa katu pe pe wà nehe kury. Pepyta a'e pe wanehe we nehe. Na'iàrew kwaw ureze'egaw nehe, i'i zauxiapekwer wanupe. 35 Na'e uze'eg amogwer tuwihaw wanupe kury. -Pe Izaew ywy rehe har pe ty wà, i'i wanupe. — Pezemupy'a katu kwez awa wanehe nehe. Pezuka kar zo nehe, i'i wanupe. 36 — Aipo pema'enukwaw a'e awa Tew her ma'e rehe. -Tuwihawete romo aiko ihe, i'i teko wanupe. 400 awa ru'u hemiruze'eg romo wanekon wà. Amo 'ar mehe amo awa uzuka Tew a'e. Hemiruze'eg uhàuhàz oho wà. Ni amo nuzeruzar kwaw Tew rehe ko 'ar rehe wà kury, i'i Kamariew tuwihaw wanupe. 37 — Amo ae 'ar mehe amo ae awa uhem wà no. Zut Karirez ywy rehe har her romo a'e. Teko wapapar haw 'ar rehe uhem wà. Teko tetea'u oho hupi wà, tuwihaw Hom tawhu pe har iàmàtyry'ym pà wà. Zauxiapekwer uzuka Zut a'e wà no. Imyrypar uhàuhàz oho a'e wà no. (Ni amo nuzeruzar kwaw hehe ko 'ar rehe wà kury.) 38 A'e rupi nezewe aze'eg peme ihe kury. Pezuka kar zo Zezuz hemiruze'eg pe wà nehe. Pemuhem kar wi wamono pe wà nehe. Wanuwihaw umàno ma'e kwer a'e, aze awa romo hekon a'e nehe, hemiruze'eg upytu'u putar ize'eg heruzar ire wà nehe. 39 Aze Tupàn wiko wanuwihaw romo nehe, napepuner pixik kwaw wamupytu'u kar haw rehe pe wà nehe. Aze pezàmàtyry'ym Tupàn hemiruze'eg pe wà nehe, Tupàn iàmàtyry'ymar romo peiko putar nehe, i'i Kamariew tuwihaw wanupe. 40 — Azeharomoete neze'eg, i'i izupe wà. — Perur Zezuz hemimono karer xe ureruwa rupi pe wà nehe, i'i tuwihaw wà, zauxiapekwer wanupe wà. Na'e upetepetek kar wà. — Pemume'u zo Zezuz rehe ze'egaw purupe nehe, i'i wanupe wà. Na'e umuhem kar wamono wà kury. 41 Zezuz hemimono karer uhem oho tuwihaw wanuwi wà kury. Hurywete wà, ta'e upuraraw ma'erahy Zezuz rehe uzeruzar haw rehe wà xe, ta'e tuwihaw uze'eg zemueteahy wanehe Zezuz rehe wazeruzar haw rehe wà xe. 42 Nupytu'u kwaw ize'eg imume'u re wà. Tuweharupi oho tàpuzuhu pe wà, oho tàpuz taw pe har nànàn wà no, Zezuz rehe ze'eg imume'u pà wà, teko wamu'e pà hehe wà. — Zezuz wiko Zaneruwihawete romo a'e, i'i oho waiko purupe wà.

6

Uzeruzar ma'e wexaexak temetarer rehe uzekaiw ma'e a'e wà kury

1 A'e 'ar mehe teko tetea'u uzypyrog Zezuz hemiruze'eg romo wiko pà a'e wà. Amo zutew Kere ywy rehe har ze'eg kwaw par uzeruzar hehe a'e wà. Amo zutew Zutez ywy rehe har ze'eg kwaw par uzeruzar hehe a'e wà no. Uzemono'og paw rupi wà. Zezuz hemimono karer umuza'aza'ak temi'u tuweharupi wà, temi'u hereko 'ymar wanupe imono pà pitàitàigatu wà. Na'e Kere ywy rehe har ze'eg kwaw par uze'eg Zezuz hemimono karer wanupe wà kury. — Pemono temi'u kwez amogwer wanupe. Napemur kwaw ureànàm kuzà imen umàno ma'e kwer wanupe, i'i wanupe wà. 2 A'e rupi a'e 12 Zezuz hemimono karer omono'og

wemimu'e paw wà kury. -Tupàn ze'eg rehe upurumu'e ma'e romo uruiko ure. Ko 'ar rehe nurupurumu'e katu kwaw ure, ta'e tuweharupi urumuza'aza'ak temi'u ure xe, temi'u hereko 'ymar wanupe imono pà ure xe. 3 A'e rupi, urerywyr wà, pexaexak amo 7 awa pe wà nehe, Tekwe Puràg hereko harete pe wà nehe, Tupàn ze'eg heruzar harete pe wà nehe. — A'e ae wiko putar temi'u temetarer imuza'aza'akar romo wà nehe. 4 Ure urupytu'u putar temetarer ima'e re nehe, urupytu'u putar temi'u ima'e re nehe. Uruze'eg putar Tupàn pe nehe, teko wamu'e pà ize'eg rehe nehe.

5 Ikatuahy Zezuz hemimono karer waze'eg amogwer nànàn wà. A'e rupi wexak Awa Etew her ma'e a'e wà. Uzeruzar tuwe ma'e romo hekon a'e. Weruzar tuwe Tekwe Puràg a'e no. Ai'aw amogwer wanemixamixak kwer waner a'e wà no: Piri, Poro, Nikanor, Ximon, Paramen, Nikuraw Àxioki pe har (Zutew romo wiko romo ma'e romo hekon a'e). 6 — Nako ureremixamixak kwer wà, i'i uzeruzar ma'e wà, Zezuz hemimono karer wanupe wà. Zezuz hemimono karer opokok wanehe wà, Tupàn pe uze'eg pà wanehe wà. — Epytywà ko awa nema'ereko haw iapo mehe ne wà nehe, i'i izupe wà. 7 Tuweharupi umume'u Tupàn ze'eg oho waiko amo ae teko wanupe wà. Tuweharupi amo teko Zeruzarez pe har uzeruzar wà, Zezuz hemiruze'eg romo wiko pà wà. Xaxeto tetea'u uzeruzar Zezuz rehe a'e wà no.

Tuwihaw umunehew kar Ete a'e wà kury

8 Etew a'e, Tupàn ikatu haw hereko har a'e, ikàgaw hereko har a'e, uzapo purumupytuhegatu kar haw tetea'u teko wanupe a'e, uzapo ma'e hexak pyr 'ym tetea'u wanupe a'e no. 9 Zutew tetea'u wiko Zeruzarez tawhu pe wà. Xiren taw pe har wà, Àrexàn taw pe har wà no, Xiri ywy rehe har wà no, Az ywy rehe har wà no. Uzemono'og waiko amo tàpuz me paw rupi wà. — Teko wemiapo putar haw iapo har wanàpuz, i'i tàpuz her. Na'e Etew a'e, na'ikatu kwaw a'e zutew wanupe a'e. A'e rupi uze'eg ahyahy oho izupe wà. 10 Etew a'e, ukwaw katu Tupàn ze'eg a'e. Tekwe Puràg upytywà ize'eg mehe a'e no. A'e rupi ukwaw wera'u ma'e wanuwi a'e. Ize'eg ikàg wera'u waze'eg wi. 11 Nupuner kwaw iawy kar haw rehe wà. A'e rupi wenoz amo awa uzeupe wà. Uzeàmim oho teko wanuwi a'e awa wanupe uze'eg pà wà. — Ete uze'eg zemueteahy Moizez rehe a'e, Tupàn rehe a'e no, peze peho tuwihaw wanupe nehe. Aze peze'eg nezewe wanupe, oromono putar temetarer peme nehe, i'i wanupe wà. (Ta'e zutew uzuka Tupàn rehe uze'eg zemueteahy ma'e a'e wà xe.)

12 A'e rupi a'e awa hemu'em oho nezewe tuwihaw wanupe a'e, ze'eg kwehe arer rehe upurumu'e ma'e wanupe a'e no. Wikwahy paw rupi katete henu mehe wà. Upyhyk teko Etew oho wà, tuwihaw wanupe heraha pà wà. 13 Werur hemu'em ma'e wanuwa rupi wà no. -Ko awa uze'eg zemueteahy Tupàn hàpuzuhu rehe tuweharupi a'e. Uze'eg zemueteahy Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer rehe tuweharupi no. Nupytu'u kwaw uze'eg zemueteahy re, i'i mua'u wanupe wà. 14 — Zezuz Nazare taw pe har umumaw putar 'aw Tupàn hàpuzuhu a'e nehe, umupytu'u kar putar teko Moizez hemiapo putar haw iapo re a'e wà nehe no, i'i 'aw awa oho iko teko wanupe a'e, i'i mua'u tuwihaw wanupe wà. — Urenu nezewe haw rehe ize'eg mehe ure, i'i mua'u wanupe wà.

15 Tuwihaw a'e pe wapyk ma'e paw a'e wà, ume'egatu Ete rehe a'e wà. Wexak huwa wà. Huwa nuzawy kwaw Tupàn heko haw pe har huwa a'e.

7

Etew umume'u uzeruzar haw a'e kury

1 Na'e xaxeto upuranu hehe kury, Etew rehe kury. -Azeharomoete ereze'eg nezewe ne, i'i izupe.

2 Uze'eg Etew izupe. Na'aw ize'eg awer xe a'e kury. — Herywyr wà, heryky'yr wà. Teko wanu wà. Kwehe mehe Tupàn a'e, uzexak kar oho zaneru Àmàrààw pe a'e. Heny katu uzexak kar mehe. Àmàrààw wikuwe Mezuputàm ywy rehe a'e 'ar mehe. Noho kwaw Àrà ywy rehe wiko pà a'e 'ar mehe. 3 — Ezar neywy nehe,

ezar neànàm ne wà nehe no, i'i Tupàn izupe. — Eata eho nehe. Amuàgà'ym putar amo ywy newe ihe nehe, nereko àwàm romo newe ihe nehe, i'i izupe. 4 A'e rupi uhem oho Kawrez ywy wi. Wiko oho Àrà ywy rehe. Tu imàno re Tupàn umur kar xe ko ywy rehe a'e, peneko haw pe a'e. 5 — Ereiko ko ywy izar romo kury, ni'i kwaw izupe. Ni ipehegwer pixika'i ma'e numur kwaw izupe. Uze'eg izupe. — Ne, nepurumuzàmuzàg a'e wà no, amo 'ar mehe peiko putar ko ywy izar romo nehe, i'i izupe. A'e 'ar mehe nata'yr kwaw a'e. 6 Nezewe uze'eg Tupàn izupe. — Nezuapyapyr wà, wiko putar oho amo ae ywy rehe wà nehe, weko haw 'ym me wà nehe, i'i izupe. — Tuwihaw a'e ywy rehe har umuma'ereko kar ahyahy putar uzeupe a'e wà nehe, i'i izupe. — Upuraraw kar putar ma'erahy wanupe nehe no, i'i izupe. -Nezuapyapyr umumaw putar 400 kwarahy a'e pe wiko pà wà nehe, i'i izupe. 7 — Azepyk putar wanehe ihe nehe, wanupe ma'erahy ipuraraw kar har wanehe ihe nehe, i'i izupe. — A'e re nehe, nezuapyapyr uhem putar wà a'e ywy wi wà nehe, hemuwete katu pà xe ko ywy rehe nehe, i'i izupe. 8 — Amo ma'e azapo kar putar newe nehe, nezuapyapyr wanupe nehe, i'i izupe. — Pena'yr wazexak kar ire wà nehe, 8 'ar ipaw ire wà nehe, pemonohok wapirera'i wanuwi pe wà nehe. Nezewe mehe akwaw putar tuwe heremiruze'eg romo peneko haw ihe nehe, i'i Tupàn Àmàrààw pe. Na'e uzexak kar Àmàrààw ta'yr a'e. Izak her romo a'e. 8 'ar pawire omonohok ipirera'i izuwi, Tupàn ze'eg heruzar katu pà. Kwarahy tete ipaw ire Izak a'e no, umuzàg Zako a'e no. Omonohok ipirera'i a'e no. Zako umuzàg amo 12 wa'yr a'e wà no. Omonohok wapirera'i a'e no. Penàmuzgwer kwehe arer romo wanekon a'e wà.

9 Zuze tyky'yr hewyrowyroahy hehe wà. A'e rupi ume'eg heraha amo wata ma'e wanupe wà. A'e wata ma'e weraha Zuze Ezit ywy rehe wà. Wata ma'e ume'eg Zuze heraha amo tuwihaw a'e pe har pe wà. Tupàn nupuir kwaw izuwi. Upytywà tuweharupi. 10 Omonokatu paw rupi ma'erahy ipuraraw paw wi no. Ukwaw kar ma'e tetea'u izupe no. A'e rupi Zuze ikatu tuwihaw Parao her ma'e pe a'e. Wiko Ezit ywy rehe har paw wanuwihaw romo. -Azeharomoete erekwaw katu ma'e ne, i'i tuwihaw Zuze pe. — A'e rupi ereiko putar hepytywà har romo nehe, Ezit ywy rehe har wanuwihaw romo herekuzaromo nehe. Ereiko putar heràpuzuhu pe har wanuwihaw romo herekuzaromo nehe no, i'i izupe. Wiko tuwe tuwihaw romo Parao ipyr. 11 — Amo kwarahy mehe nuhyk kwaw temi'u Ezit ywy rehe har wanupe kury. Nuhyk kwaw Kànàà ywy rehe har wanupe no. Ima'uhez tuwe teko wà. Zaneràmuzgwer a'e wà no, nuexak pixik kwaw temi'u uiwy rehe a'e wà. 12 Zako a'e, Kànàà ywy rehe wiko wi wi a'e 'ar mehe. — Heta temi'u Ezit ywy rehe, i'i amo izupe wà. A'e rupi omono kar wa'yr inugwer Ezit pe wà. (Ta'yr zaneràmuz romo wanekon wà.) Oho Ezit pe temi'u hekar pà wà. (Wexak a'e pe wà. Werur weko haw pe wà.) 13 Amo 'ar mehe upaw wi temi'u wanuwi no. Oho wi Ezit pe temi'u piaromo wà. A'e 'ar mehe Zuze a'e, umume'u wanywyr romo weko haw wanupe kury. -Neryky'yr uhem wà kwez wà kury, i'i Parao izupe. — Neru wikuwe Kànàà ywy rehe a'e, i'i izupe. 14 A'e rupi Zuze omono kar wyky'yr weko awer pe wà. — Perur penu Zako xe hepyr nehe, peànàm paw wanerur pà nehe no. Perur heànàm paw xe Ezit pe pe wà nehe, i'i wanupe. 75 waneta haw wà. 15 Na'e Zako oho tuwe Ezit pe wà. Wiko tuwe a'e pe wa'yr wapyr wà. A'e ae a'e, ta'yr a'e wà no, umàno a'e ywy rehe wà. Zaneràmuzgwer romo wanekon wà. 16 Kwarahy tete pawire wanemimino werur wanetekwer xe wà. Xikez taw huwake ko ywy rehe utym wi wànàm wanetekwer umàno ma'e kwer wà. (A'e 'ym mehe we Àmàrààw ume'eg kar a'e tywypaw a'e, Emor ta'yr wanuwi a'e.)

17 Amo ae 'ar mehe Àmàrààw hekuwe mehe Tupàn umume'u tuwe wemiapo ràm izupe. Uhem etea'i a'e 'ar zanewe kury. Zaneràmuzgwer upurumuzàmuzàgatu Ezit ywy rehe wà. Heta tetea'u wà kury. 18 A'e Ezit ywy rehe har wanuwihaw Parao her ma'e a'e, umàno a'e. Umàno Zuze a'e no. Amo ae tuwihaw weruze'eg a'e

ywy rehe har a'e wà kury. Nukwaw kwaw Zuze a'e. Ni amo numume'u kwaw heko awer izupe wà. 19 Uzapo ikatu 'ym ma'e zaneràmuzgwer wanupe. Upuraraw kar ma'erahy wanupe. Weruze'egahy wà. Uzuka kar wana'yr wanuwi wà. — Peityk pena'yr penàpuz wi pe wà nehe, i'i wanupe. A'e rupi umàno kwarer tetea'u wà. 20 A'e 'ar mehe uzexak kar Moizez a'e. Ipuràg eteahy a'e. Tu a'e, ihy a'e no, uzekaiw katu hehe wàpuz me wà. Umumaw 3 zahy uzekaiw pà hehe wà. 21 Umim imonokatu pà wà. Tuwihaw Parao her ma'e tazyr uhem a'e pe imim awer pe a'e. Wexak kwarer. Weraha tuwe umemyragaw romo. Uzekaiw katu hehe umemyrete ài.

22 Purumu'e ma'e umu'e tuwe Moizez a'e wà, Ezit ywy rehe har wanemigwaw paw imume'u pà izupe wà. Uzemu'e tuwe hehe. Ukwaw katu tuwe uze'egatu haw. Ukwaw katu tuwe ma'emume'u haw. Ukwaw katu tuwe ma'e iapo haw. 23 Te, tua'u kury. 40 kwarahy wereko kury. Amo 'ar mehe uze'eg uzeupe kury. — Aexak putar heànàmete ihe wà nehe kury, Izaew izuapyapyr ihe wà nehe kury, i'i uzeupe. 24 Wexak oho wà. A'e 'ar mehe amo Ezit ywy rehe har a'e, upetepetek e amo iànàm hereko a'e. — Apytywà putar heànàm ihe kury, i'i Moizez izupe. A'e rupi uzuka Moizez a'e Ezit ywy rehe har. 25 — Tupàn uzuka kar izupe a'e, zanepyro kar pà izupe nezewe a'e, i'i putar heànàm wà nehe, i'i Moizez wanupe. Nuze'eg kwaw nezewe wà. Na'ikatu kwaw Moizez iànàm wanupe.

26 Iku'egwepe mokoz Izaew izuapyapyr uzeàmàtyry'ym waiko wà. Moizez wexak wazeàmàtyry'ym mehe wà. Ipurumupytu'u kar wer zepe wanehe. — Pepytu'u ty wà, i'i wanupe. — Màràzàwe tuwe pezeàmàtyry'ym peiko nezewe, i'i wanupe. 27 Iàmàtyry'ymar nuweruzar kwaw ize'eg. Umuàzàn Moizez uzewi. — Mo nemuigo kar ureruwihaw romo a'e, i'i ahyahy izupe. 28 — Aipo hezuka putar akwez Ezit ywy rehe har izuka awer ài nehe, karumehe arer ài nehe, i'iahy izupe.

29 A'e ze'eg henu re uzàn Moizez a'e wi kury, Mizià ywy kutyr kury. Upyta a'e ywy rehe. Nuiko kwaw a'e ywy rehe harete romo. Hemireko a'e pe. Umuzàg mokoz wa'yr a'e pe wà.

30 Te, umumaw 40 kwarahy a'e pe. Amo 'ar mehe Moizez wata tàpuz heta 'ymaw rehe kury, ywyxig heta haw rehe kury, ywytyr Xinaz her ma'e huwake kury. Amo Tupàn heko haw pe har uzexak kar wi wà izupe kury. Ka'a kyr ukaz ma'e pupe izexak kar izupe. 31 Hexak mehe ipytuhegatu. — Ma'e zepe pe pe a'e no pa, i'i uzeupe. Oho huwake hexak pà. Wenu Tupàn ize'eg mehe. 32 — Aiko neràmuzgwer wazar romo ihe, aiko Àmàrààw izar romo, aiko Izak izar romo no, aiko Zako izar romo no, i'i izupe. Uryryryryz Moizez ukyze pà. Nume'e kwaw hehe kury. 33 Na'e Izar uze'eg wi izupe. -Enuhem nexapat nehe. Ta'e ywy puràg rehe erepyrog 'àm ne xe, i'i izupe. 34 Ezit ywy rehe har upuraraw kar ma'erahy tetea'u heremiruze'eg wanupe a'e wà, wamuma'ereko ahyahy kar pà a'e wà. Akwaw wanemiapo kwer ihe. Uzai'o waiko wà. Aenu wazai'o mehe wà. Awezyw tuwà kwez kury, wapyro pà kury. Eruzar heze'eg nehe. Oromono kar putar Ezit ywy rehe ihe nehe kury, i'i Tupàn Moizez pe. 35 Pema'enukwaw iànàm waze'eg awer rehe. — Mo nemuigo kar ureruwihaw romo a'e, i'i izupe a'e 'ym mehe wà. Tupàn a'e, a'e ae omono kar Moizez a'e, iànàm wanuwihaw romo imuigo kar pà a'e, wapyro har romo imuigo kar pà a'e. A'e Tupàn heko haw pe har a'e, a'e ka'a kyr ukaz ma'e pupe uzexak kar ma'e kwer a'e, umume'u Tupàn ze'eg izupe a'e. 36 Weraha wànàm Ezit ywy wi a'e wà. Uzapo purumupytuhegatu kar haw a'e no, ma'e hexak pyr 'ym Tupàn ikàgaw hexak kar haw a'e no, Ezit rehe wiko mehe a'e no. Weraha wànàm ywyxig heta haw rehe wà, àmàn ikyr 'ymaw rehe wà. Umumaw 40 kwarahy a'e ywyxig heta haw rehe wà. 37 Na'e Moizez uze'eg nezewe wànàm wanupe a'e kury. Tupàn umur kar putar amo uze'eg imume'u har hezàwenugar a'e nehe, peme a'e nehe. Peànàm romo hekon putar nehe, i'i wanupe. 38 Moizez wiko zaneràmuzgwer wapyr a'e, ywyxig heta haw rehe wazemono'og mehe a'e. Wiko a'e Tupàn heko haw pe har Xinaz ywytyr

rehe uze'eg ma'e kwer huwake no. Tupàn umume'u uze'eg purumuigo kar har izupe a'e no. Umume'u zaneipy wanupe a'e no, ta'e Tupàn umume'u kar izupe a'e xe.

39 Zaneràmuzgwer nuweruzar kwaw wà.
Nuzeruzar kwaw Tupàn rehe wà. Izewyr
wer Ezit pe wà. 40 Uze'eg Àràw pe wà. —
Ezapo amo ae tupàn wanagapaw urewe
ne wà nehe, i'i izupe wà. — Akwez tupàn
a'e wà nehe, zanereraha wi putar Ezit pe
a'e wà nehe, i'i izupe wà. — Moizez a'e,
Ezit wi zanererur har a'e, ma'e pe ihon
a'e. Nuiko kwaw xe, i'i izupe wà. (Ta'e
uzeupir oho ywytyruhu rehe a'e xe, Tupàn
pe uze'eg pà a'e xe.) 41 A'e rupi Àràw uzapo
tapi'aka'yr hagapaw a'e, tupàn a'ua'u ha-
gapaw romo a'e. Werur temi'u izupe wà,
werur temetarer wà no, imuwete katu pà
wà. Uzapo mai'u hawhu wà, upynyk wà
no, a'e wemiapo kwer tapi'aka'yr hagapaw
imuwete katu pà wà. 42 A'e rupi Tupàn
upuir wanuwi kury. — Tuwe umuwete
katu zahytata a'e wà nehe, i'i tuwe Tupàn.
Nezewe i'i amo Tupàn ze'eg imume'u har
kwehe arer a'e, uze'eg imuapyk pà pape
rehe a'e.

— O, Izaew izuapyapyr wà. Naperur kwaw
ma'e ihewe,
40 kwarahy imumaw mehe tàpuz heta
'ymaw rehe peata mehe.
43 Nan. Pezapo àzàg Morok her ma'e
imuwete katu haw
Pemuwete katu zahytata Hewà her ma'e
hagapaw pe.
— Urezar romo ereiko ne, peze izupe.
Pemuwete katu tupàn a'ua'u penemiapo
kwer wà.
A'e rupi apomono kar putar peywy wi
nehe, muite peneko haw wi nehe,
Muite Mawiron tawhu wi peho putar
nehe.
Napumuzewyr kwaw xe ko 'ar rehe
nehe,
i'i Tupàn a'e, Moizez iànàm wanupe
a'e.

44 Zaneipy wereko Tupàn hàpuz uzepyr
wà, ma'e pirer tàpuz ràn romo iapo pyrer
uzepyr wà, àmàn ikyr 'ymaw rehe wata
mehe wà. Tupàn uzapo kar wàpuz Moizez
pe. Wexak kar hagapaw izupe. Moizez
uzapo kar tàpuz a'e, hagapaw zàwenugar
a'e. 45 Uzapo kar Moizez Tupàn hàpuz
zaneipy wanupe. Imàno re amo tuwihaw
Zuzue her ma'e a'e, werur tàpuz uzeupi
a'e, zaneipy wanerur pà ko ywy rehe a'e.
Tupàn umuhem kar teko ko ywy rehe arer
xe wi wà, zaneipy wanenatar wi wà. Hàpuz
upyta ko ywy rehe. Kwarahy tete ipaw
ire tuwihaw Tawi uzexak kar a'e. 46 Ikatu
Tawi Tupàn pe. -Hepurapo wer tàpuzuhu
rehe nereko àwàm romo newe ihe nehe, i'i
Tawi a'e, Tupàn Zako izar pe a'e. Tupàn
nuzapo kar kwaw izupe. 47 Xàrumàw a'e,
Tawi ta'yr a'e, uzapo tàpuzuhu a'e, Tupàn
hàpuz romo a'e.

48 Tupàn a'e, ikàg wera'u ma'e a'e, nuiko
kwaw tàpuz teko wanemiapo kwer pupe
a'e. Nezewe i'i Tupàn kwehe mehe a'e,
uze'eg imuapyk kar pà amo pe a'e.

49 — Ywak a'e, nuzawy kwaw heapykaw
ihewe a'e.
Ywy a'e no, nuzawy kwaw hepy rupaw
ihewe a'e no.
Ma'enugar tàpuz erezapo putar ihewe
nehe, i'i Zanezar.
— Ma'e pe a'aw putar nehe.
50 Aipo naiko kwaw ma'e paw iapo arer
romo ihe,
i'i Tupàn.

51 Pe ty wà, Tupàn ze'eg rehe ipureruzar
wer 'ym ma'e romo peiko pe. Peiko
uzeruzar 'ym ma'e romo pepy'a pe.
Napepurenu wer kwaw Tupàn ze'eg rehe.
Peiko penàmuzgwer wazàwegatete. Ta'e
naperuzar kwaw Tekwe Puràg pe xe.
52 Penàmuzgwer upuraraw kar ma'erahy
Tupàn ze'eg imume'u har nànàgatu a'e
wà. Uzuka amo wà. Uzuka amo Tupàn
hemiruze'eg ikatuahy ma'e tur haw
imume'u har wà. Pe no, ko 'ar rehe
pemono Tupàn hemiruze'eg ikatuahy
ma'e iàmàtyry'ymar wanupe. Pezuka kar
wanupe. 53 Tupàn heko haw pe har umur
ize'eg peànàm wanupe. Pe ae naperuzar
kwaw ize'eg.

Teko uzuka Etew a'e wà kury

54 Na'e tuwihaw a'e wà kury, a'e ze'eg
henu mehe wikwahy tuwe a'e wà kury.

Wàzgyrygyryw izupe ta'e ipuruzukaiw izupe wà xe. 55 Etew a'e, wereko tuwe Tekwe Puràg upy'a pe a'e. Ume'e ywate kury. Wexak Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw. Wexak Zezuz Tupàn iawyze har rehe i'àm mehe no.

56 — Peme'e nehe ty wà, i'i wanupe. -Aexak ywak ihe kury. Nuzawy kwaw ma'e uzewàpytymawok ma'e a'e. Aexak Tupàn hemimur kar awa romo uzeapo ma'e kwer ihe no. U'àm Tupàn iawyze har rehe a'e, i'i wanupe.

57 Ize'eg henu mehe tuwihaw uzeapyakwapyk wà kury. Uhapukaz heiheihem pà wà. Uzàn paw oho Etew ipyhyk pà wà. (— Uze'eg zemueteahy kwez Tupàn rehe kury, i'i izupe wà.) 58 Weruzàn heraha katu pe tawhu waz wà. Uzypyrog iapiapi pà ita tetea'u pupe wà. Tuwihaw wanuwa rupi uze'eg ma'e kwer a'e wà, wezar ukamir amo kwàkwàmo Xawru her ma'e huwake wà.

59 Uzapi wi wi ita pupe wà. Umàno etea'i mehe uze'eg Ete Zezuz pe kury. -Zezuz Hezar, ezekaiw katu herekwe rehe nehe, Zezuz Hezar, i'i izupe. 60 Na'e u'ar upenàràg rehe kury. Uhapukaz kury. — Ezepyk zo hezuka har wanehe nehe, hezar, i'i Zezuz pe. Nezewe uze'eg ire umàno tuwe kury. -Ikatuahy izuka awer pa, i'i Xawru izupe a'e, hexak mehe a'e.

8

Xawru upuraraw kar ma'erahy uzeruzar ma'e wanupe a'e kury

1 A'e 'ar mehe teko Zeruzarez tawhu pe har a'e wà, uzypyrog ma'erahy ipuraraw kar haw rehe Zezuz rehe uzeruzar ma'e wanupe a'e wà. Uzeruzar ma'e paw uhàuhàz Zutez ywy rehe wà, Xamari ywy rehe wà no. Xo Zezuz hemimono karer zo upyta Zeruzarez tawhu pe wà.

Xawru upuraraw kar ma'erahy uzeruzar ma'e wanupe a'e

2 Amo Tupàn imuwete katu har a'e wà, utym Etew hetekwer heraha a'e wà. Uzai'o tuwe hetekwer itym pyrer rehe wà.

3 Xawru a'e, uzeagaw Zezuz rehe wazeruzar haw imumaw pà a'e. Oho tàpuz nànàn, uzeruzar ma'e wapyhyk pà. Upyhyk kuzà wà, upyhyk awa wà no. Umunehew kar zemunehew paw pe wà.

Uzeruzar ma'e umume'u ze'eg puràg oho Xamari ywy rehe har wanupe a'e wà kury

4 Uzeruzar ma'e uhàuhàz ma'e kwer oho taw nànàn wà, Zezuz rehe ze'eg imume'u pà wà. 5 Piri a'e, Xamari taw pe ihon a'e. — Tuwihawete Tupàn hemimur karer a'e, umàno wà teko wapyro pà a'e, i'i oho iko a'e pe har wanupe. 6 A'e pe har tetea'u uzemono'og henu pà wà. Uzeapyaka katu ize'eg rehe wà. Wenu ize'eg wà. Wexak purumupytuhegatu kar haw iapo mehe wà. 7 Umuhem kar tekwe ikatu 'ym ma'e teko tetea'u wanuwi wà no. Uhapukaz tekwe ikatu 'ym ma'e wà, teko wanuwi uhem pà wà. Umukatu Piri uzemumyz 'ym ma'e tetea'u wà no, pàri ma'e tetea'u wà no. 8 A'e rupi Xamari ywy rehe har hurywete tuwe paw rupi wà kury.

9 Amo awa wiko a'e pe a'e. Ximàw her romo a'e. Kwehe uzapo purumupytuhegatu kar haw iko a'e pe har wanuwa rupi. — Aiko tuwihaw ikàg ma'e romo ihe, i'i oho iko Xamari ywy rehe har wanupe. 10 A'e pe har paw wà, hemetarer katu ma'e wà, hemetarer 'ym ma'e wà no, uzeapyaka katu ize'eg rehe wà. Omono her izupe wà. — Kàgawhua'u, i'i izupe wà, ta'e uzapo ma'e hexak pyr 'ym wanupe a'e xe.

11 Kwehe umupytuhegatu kar a'e pe har iko wà, ta'e teko nupuner kwaw agwer ma'e iapo haw rehe a'e wà xe. A'e rupi uzeapyaka katu hehe wà, ize'eg rehe wà. 12 Piri tur mehe wà, Tupàn hemiruze'eg wanehe ze'egatu imume'u mehe wà, Zezuz tuwihawete rehe ze'eg imume'u mehe wà no, awa tetea'u wà, kuzà tetea'u wà no, uzeruzar hehe wà kury, uzemuzahazahak kar pà wà kury. 13 Ximàw uzeruzar Zezuz rehe a'e no. Uzemuzahazahak kar ire wata Piri hupi oho kury. Uzapo Piri purumupytuhegatu kar haw oho iko a'e, uzapo ma'e hexak pyr 'ym a'e no. Ximàw ipytuhegatu hexak mehe.

14 Zezuz hemimono karer Zeruzarez pe har wà, wenu Xamari pe har Tupàn ze'eg rehe wazeruzar haw rehe ze'egaw wà. A'e rupi omono kar Pet a'e pe wapyr wà. Omono kar Zuàw a'e pe wà no. 15 Xamari

pe uhem mehe wà, Pet a'e, Zuàw a'e no, uze'eg Tupàn pe wà, uzeruzar ma'e a'e pe har wanehe wà. — Emur nerekwe Puràg wapy'a pe nehe, i'i izupe wà. 16 Ta'e Tekwe Puràg a'e xe, nuhem kwaw wanupe a'e 'ar mehe xe. Zanezar Zezuz hemiruze'eg romo uzemuzahazahak kar wà. 17 Na'e Pet a'e, Zuàw a'e no, opokok a'e uzeruzar ma'e wanehe a'e wà kury. Uhem Tekwe Puràg wapy'a pe kury.

18 Ximàw a'e, wexak Tekwe Puràg tur haw a'e, wanehe wapokok mehe a'e. A'e rupi uze'eg Pet wanupe kury. 19 — Pemur pekàgaw ihewe nehe no. A'e rupi aze apokok amo rehe nehe, Tekwe Puràg ur putar ipyr nehe no, i'i wanupe. — Aze pemur pekàgaw ihewe nehe, amono putar temetarer peme nehe, i'i wanupe. 20 Uze'eg Pet izupe. -Tuwe Tupàn weityk neremetarer tatahu pe nehe, tuwe nereityk a'e pe nehe no. Nerepuner kwaw Tupàn ikàgaw imekuzar haw rehe temetarer pupe ne. 21 Nereiko kwaw Tupàn ze'eg imume'u har romo ne, ure ài ne, ta'e nepy'a na'ikatu kwaw Tupàn pe ne xe. 22 Ezemumikahy neremiapo putar haw rehe nehe. Epytu'u nezewe haw iputar ire nehe. Eze'eg Tupàn pe nehe. — Azemumikahy ihe, ta'e hepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe ihe xe. Emunàn heremiapo kwer nehe, nereharaz izuwi nehe, ezepyk zo herehe nehe, ere izupe nehe. 23 Ta'e nerewyrowyroahy urerehe ne xe. Nerewyrowyroahy haw nuzawy kwaw ma'e ipy'a rupi arer iro haw a'e. Neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e nepyhyk nerereko.

24 Na'e a'e Ximàw uze'eg Pet pe kury, Zuàw pe no. — Peze'eg Tupàn pe herehe nehe. -Ezepyk zo hehe nehe, peze izupe nehe, i'i wanupe.

25 Pet a'e, Zuàw a'e no, umume'u Zezuz Zanezar heko awer purupe a'e wà, umume'u ikweraw pawer a'e wà no, umume'u ize'eg awer a'e wà no. A'e re uzewyr oho Zeruzarez tawhu pe wà. Wata mehe umume'u ze'eg puràg taw tetea'u pe har wanupe wà, taw Xamari ywy rehe har pe har tetea'u wanupe wà.

Piri umume'u Tupàn ze'eg tuwihaw Exio ywy rehe har pe a'e kury

26 Amo 'ar mehe amo Tupàn heko haw pe har uze'eg wà Piri pe kury. — Ezemuàgà'ym nehe kury ty. Aze teko iho wer Zeruzarez wi Kaz taw kutyr wà nehe, oho putar pe Kaz taw kutyr har rupi wà nehe. Erekwaw a'e pe. Eho xe wi nehe, a'e pe rupi nehe, i'i izupe. (Ko 'ar rehe teko nuwata kwaw a'e pe rupi wà.)

27-28 A'e rupi Piri uzemuàgà'ym a'e kury, a'e pe rupi oho pà kury. A'e 'ar mehe amo tuwihaw Exio ywy rehe har a'e, wata oho iko weko haw kutyr a'e. A'e tuwihaw ikàg a'e. Uzekaiw katu Tuwihaw kuzà Kanaz her ma'e hemetarer rehe a'e, Exio ywy rehe har wanuwihaw hemetarer rehe a'e. A'e 'ym mehe oho Zeruzarez pe Tupàn imuwete pà. Uzewyr oho iko weko haw pe kury, ywyramawa ku'az kury. Wata mehe umugeta Tupàn pape Izai hemimuapyk kwer oho iko a'e. (Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer romo Izai hekon a'e.) 29 Na'e Tekwe Puràg uze'eg Piri pe kury. -Ehem eho a'e ywyramawa huwakea'i nehe kury, i'i izupe.

30 Uzàn oho huwakea'i kury. Wenu awa Izai pape imugeta mehe. A'e rupi upuranu hehe. — Aipo erenu katu ze'eg neremimugeta iko ne, i'i izupe.

31 — Nainu katu kwaw ihe, ta'e naheta kwaw imume'u katu har ihewe a'e xe, i'i izupe. -Ezeupir xe ywyramawa ku'az nehe ty, eapyk xe heruwake nehe ty, i'i izupe. Uzeupir Piri huwake wapyk pà. 32 A'e tuwihaw umugeta 'aw Tupàn ze'eg pegwera'i oho iko a'e.

Àràpuhàràna'yr ài hekon a'e,
Uzuka haw pe heraha pyr ài hekon a'e.
Àràpuhàràna'yr uze'eg 'ym ma'e ài hekon a'e.
Hawer ipinar upin hawer izuwi wà,
Nuze'eg kwaw ipin mehe a'e.
Nezewegatete a'e awa nuze'eg kwaw a'e,
Uzuka àràm wanupe a'e.
33 Teko numuwete kwaw a'e wà. Uzuka e wà.
Ni amo numume'u kwaw
ta'yr waneko haw wà nehe.
Ta'e umàno a'e xe,

i'i a'e ze'eg kwehe arer a'e.

34 A'e tuwihaw upuranu Piri rehe kury. -Mo rehe uze'eg a'e Tupàn ze'eg imume'u har a'e. Aipo uzehe uze'eg. Aipo uze'eg amo rehe. Emume'u ihewe nehe ty, i'i izupe.
35 Umume'u Piri Zezuz rehe ze'eg puràg izupe. Umu'e a'e ze'eg rehe no. — Zezuz Zaneruwihawete rehe uze'eg a'e, i'i izupe.
36 Pe rupi wata mehe uhem wà 'y heta haw pe wà. Uze'eg tuwihaw Piri pe. — Aipe 'y ty, i'i izupe. — Aipo apuner hezemuzahazahak kar haw rehe newe ihe, i'i izupe.
37 — Aze erezeruzar tuwe Zezuz rehe nepy'a pe nehe, a'e mehe erepuner nezemuzahazahak kar haw rehe nehe, i'i izupe. — Azeruzar tuwe ihe, i'i izupe. — Azeruzar tuwe Zezuz tuwihawete rehe ihe. Azeharomoete wiko Tupàn ta'yr romo a'e, i'i izupe.
38 Na'e a'e tuwihaw umupytu'u kar ywyramawa kury. Na'e tuwihaw a'e, Piri a'e no, oho 'y pe wà. Umuzahazahak Piri tuwihaw a'e pe kury.
39 'Y wi wahem ire Tupàn rekwe a'e, weraha tuwe Piri a'e wi a'e. Tàrityka'i ukàzym. Tuwihaw nuexak pixik kwaw a'e re. Wata wi oho iko kury. Hurywete tuwe kury.
40 Piri a'e, tàrityka'i hekon Azo taw pe kury. Na'e wata oho iko taw nàn kury, ze'eg puràg imume'u pà kury. Uhem Xezarez tawhu pe kury.

9

Xawru uzeruzar Zezuz rehe a'e kury

1 A'e 'ar mehe Xawru a'e, wikwahy wi wi Zanezar hemimu'e wanupe a'e. — Azuka putar tuwe ihe wà nehe, i'i oho iko uzeupe. Amo 'ar mehe uze'eg oho xaxeto pe kury.
2 — Emuapyk neze'eg pape rehe nehe, i'i izupe. — Pepytywàgatu Xawru nehe, Zezuz rehe uzeruzar ma'e wapyhyk pà nehe, ere zutew wazemono'ogaw rehe uzekaiw ma'e Namaz tawhu pe har wanupe nehe, i'i izupe. — A'e mehe aze heta amo hehe uzeruzar ma'e a'e pe wà nehe, apuner wapyhykaw rehe ihe nehe. Apyhyk putar kuzà ihe wà nehe, apyhyk putar awa ihe wà nehe no. A'e mehe arur putar xe Zeruzarez pe ihe wà nehe, i'i Xawru tuwihaw pe.
3 Uzapo tuwihaw upape a'e. Wata Xawru oho Namaz tawhu kutyr kury. Taw huwake ihem mehe, tàrityka'i tatainy ywak rehe har uwerawahy huwake kury.
4 U'ar Xawru ywy rehe kury. Wenu amo ize'eg mehe. — Xawru, Xawru, màràzàwe tuwe erepuraraw kar ma'erahy ihewe, i'i izupe.
5 — Mo romo ereiko ne, tuwihaw, i'i Xawru izupe. — Aiko Zezuz romo ihe, neremiàmàtyry'ym e romo ihe, i'i izupe.
6 — Epu'àm ty, eho taw pe nehe kury ty, i'i izupe. — A'e pe amo umume'u putar ma'e neremiapo ràm newe nehe, i'i izupe.
7 Awa Xawru hupi wata ma'e a'e wà, upytu'u wata re wà. Nuze'eg kwaw wà. Wenu ma'e ize'eg mehe wà. Nuexak kwaw uze'eg ma'e wà.
8 Upu'àm Xawru ywy wi kury. Hehazawok kury. Nahehàpyhà kwaw kury. A'e rupi hupi wata ma'e opopyhyk heraha wà, imuata kar pà Namaz pe wà.
9 Umumaw na'iruz 'ar ma'e hexak 'ym pà. A'e 'ar imumaw mehe numai'u kwaw. Nui'u kwaw no.
10 Amo Zezuz hemimu'e Anani her ma'e Namaz tawhu pe hekon a'e. Zanezar Zezuz a'e, uze'eg wà Anani pe a'e, ipuahu pe a'e. — Anani, i'i izupe. — Aiko xe, tuwihaw, i'i Anani izupe.
11 — Ezemuàgà'ym nehe, i'i Zanezar izupe. -Eho taw myteromo nehe, neawyze har kutyr nehe, Zut hàpuz me nehe. Ekar amo awa a'e pe nehe. Xawru Tar tawhu pe har her romo a'e. Uze'eg iko ihewe.
12 Uker mehe nerexak a'e. Ereixe hàpuz me, erepokok hehe, heha imukatu pà, ipuahu pe, i'i Zezuz Anani pe.
13 Uze'eg Anani izupe. — Hezar. Teko tetea'u umume'u a'e awa hemiapo kwer a'e wà. Upuraraw kar ma'erahy tetea'u neremiruze'eg wanupe a'e, Zeruzarez pe har wanupe a'e, i'i izupe.
14 — Ur xe Namaz tawhu pe kury, tuwihaw pape herur pà kury. Umunehew kar putar nerehe uzeruzar ma'e wà nehe kury, i'i izupe.
15 I'i Zanezar izupe. — Eho ipyr nehe ty. Ta'e aexak ihe xe, heremiruze'eg romo ihewe uma'ereko ma'e romo imuigo kar pà ihe xe. Umume'u putar herehe ze'egaw zutew 'ym wanupe nehe, tuwihaw wanupe nehe no,

Izaew ywy rehe har wanupe nehe no, i'i izupe.

16 — Upuraraw putar ma'erahy tetea'u nehe no, heze'eg imume'u mehe nehe no. Ihe aexak kar putar a'e ma'erahy hemipuraraw ràm izupe ihe nehe, i'i izupe.

17 A'e rupi oho Anani Zut hàpuz me kury. Opokok Xawru rehe. — Xawru herywyr, i'i izupe. — Zanezar Zezuz a'e, hemur kar xe newe a'e. A'e ae uzexak kar newe, pe rupi xe kutyr neata mehe. Hemur kar kwez xe newe, nemukatu pà. A'e rupi nerehàpyhàgatu putar kury. Tekwe Puràg ur putar tuwe nepy'a pe a'e nehe no, i'i izupe.

18 Tàrityka'i amo ma'e ipira pekwer zàwenugar a'e, u'ar heha wi a'e. Hehàpyhàgatu kury. Upu'àm kury. Uzemuzahazahak kar kury. 19 Umai'u re ikàg wi wi no.

Xawru umume'u ze'eg puràg Namaz tawhu pe har wanupe a'e kury

Umumaw màràn 'ar a'e pe, uzeruzar ma'e Namaz pe har wapyr kury. 20 Na'iàrew kwaw oho tuwe zutew wazemono'ogaw pe, Zezuz rehe ze'eg puràg imume'u pà. — Tupàn ta'yr romo hekon a'e, i'i a'e pe har wanupe.

21 Henu har ipytuhegatu wà. — Ko awa a'e, Zeruzarez tawhu pe wiko mehe uzuka Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e wà. Ur xe no, hehe uzeruzar ma'e xe har wapyhyk kar pà no, xaxeto wanupe waneraha pà no, i'i izupe wà, hehe upytuhegatu pà wà. 22 Umume'u wi wi tuwe Zezuz rehe ze'egaw a'e pe har wanupe. - Azeharomoete Zezuz tuwihawete romo hekon a'e, Tupàn hemimur karer romo hekon a'e, i'i wanupe. Ze'eg kwehe arer umume'u tuwihawete tur àwàm a'e. Xawru ukwaw katu ze'eg kwehe arer a'e. Umume'u katu Namaz pe har wanupe. A'e rupi — Zezuz nuiko kwaw tuwihawete Tupàn hemimur karer romo a'e, ni'i kwaw izupe wà, ta'e ukwaw wera'u wanuwi a'e xe. 23 Umumaw màràn 'ar Tupàn ze'eg imume'u pà a'e pe har wanupe. Amo 'ar mehe zutew uzemono'og wà wà, Xawru izuka àwàm rehe uze'eg pà wà, ta'e ize'eg na'ikatu kwaw wanupe xe. 24 Amo uze'eg wà izupe. — Nezuka putar wà nehe ty, i'i izupe. Tuweharupi zutew a'e wà, 'aromo pyhaw a'e wà, ume'e waiko pàrirogaw ruken huwake wà. — Aze ukwaw ko rupi nehe, xiuka nehe, i'i izupe wà. 25 — Heràro waiko wà, ta'e ipuruzuka wer herehe wà xe, i'i Xawru wanupe. A'e rupi nuhem kwaw pàrirogaw ruken rupi. Hemiruze'eg a'e wà, weraha Xawru pàrirogaw ikupe pe wà. Umuapyk kar kokuhu pupe wà. Upyhyk kokuhu ihàm wà, imuezyw kar pà katu pe wà. Wata oho a'e wi taw wi kury. Hehe ipuruzuka wer ma'e nukwaw kwaw iho awer wà.

Xawru oho Zeruzarez tawhu pe a'e kury

26 Oho Zeruzarez pe. Uzeagaw amogwer uzeruzar ma'e wapyr uzemono'og pà. Ukyze tuwe izuwi wà. — Nuiko kwaw uzeruzar ma'e romo a'e, i'i izupe wà. 27 Na'e Panape upytywà a'e. Weraha Xawru Zezuz hemimono karer wanupe. — Wexak Xawru Zanezar a'e, pe rupi wata mehe a'e. Uze'eg Zanezar izupe. A'e rupi uzeruzar tuwe hehe. A'e re umume'u tuwe Zezuz rehe ze'eg puràg a'e pe har wanupe, Namaz pe har wanupe, tuweharupi, ukyze 'ym pà, i'i wanupe. — Aze pa, i'i Zezuz hemimono karer izupe wà. 28 A'e rupi Xawru upyta wapyr kury. Oho tàpuz Zeruzarez pe har nànàn, Zanezar rehe ze'eg puràg imume'u pà teko nànàn, ukyze 'ym pà wà. 29 Uze'eg oho zutew Kere ywy rehe har ze'eg kwaw par wanupe. Umume'u Tupàn ze'eg wanupe. Na'ikatu kwaw ize'eg wanupe. A'e rupi uzeagaw izuka pà wà. 30 Amogwer uzeruzar ma'e ukwaw izuka etea'i awer wà. A'e rupi weraha Xezarez tawhu pe wà. — Eho nereko haw pe nehe ty, i'i izupe wà. A'e rupi oho Tar tawhu pe weko haw pe kury.

31 A'e rupi a'e 'ar mehe Zezuz iàmàtyry'ymar upytu'u ma'erahy ipuraraw kar ire wà, uzeruzar ma'e Zutez ywy rehe har wanupe wà, Karirez ywy rehe har wanupe wà no, Xamari ywy rehe har wanupe wà no. Umumaw màràn zahy ma'erahy ipuraraw kar 'ym pà wà. A'e rupi teko tetea'u uzypyrog Zezuz rehe uzeruzar pà wà. Uzemu'e ize'eg rehe wà no. Ikàg wera'u uzeruzar haw rehe wà. Ta'e Tekwe

Puràg upytywà a'e wà xe. Umuwete katu tuwe Zanezar waiko tuweharupi wà.

Pet oho Iri tawhu pe a'e kury. A'e re oho Zo tawhu pe a'e no

32 Pet a'e, wata oho taw nàn a'e. Amo 'ar mehe oho Iri taw pe har Tupàn hemiruze'eg wapyr kury. 33 Wexak amo awa Enez her ma'e a'e pe. Ipàri ma'e romo hekon a'e. 8 kwarahy wereko uhem 'ym pà uker haw wi. 34 — Enez, i'i Pet izupe. — Zezuz tuwihawete nemukatu kwez kury, i'i izupe. — Epu'àm nehe ty, ezapokatu nerupawer nehe ty, i'i izupe. A'e 'ar mehe we upu'àm a'e. 35 Iri taw pe har paw a'e wà, Xaron taw pe har paw a'e wà no, wexak iata mehe a'e wà. A'e rupi uzeruzar Zanezar rehe wà.

36 Amo kuzà Tawir her ma'e wiko Zo taw pe a'e. Uzeruzar ma'e romo hekon a'e. (— Nor i'i her Kere ywy rehe har ze'eg rupi a'e. — Arapuha, i'i a'e her zaneze'eg rupi.) Tuweharupi uzapo ikatuahy ma'e oho iko amogwer wanupe, hemetarer 'ym ma'e wapytywà pà. 37 A'e 'ar mehe, Pet iata mehe, ima'eahy a'e kuzà a'e. Umàno kury. Umuzahak hapi har hetekwer wà, heraha pà iker haw tàpuz i'aromo har pupe wà, imu'aw pà a'e pe wà. 38 Zo taw a'e, namuite kwaw Iri taw wi a'e. Zezuz hemimu'e Zo taw pe har wà, wenu Pet Iri taw pe heko haw imume'u haw wà. A'e rupi omono kar mokoz awa a'e pe wà. — Eho ure-rupi tàrityka'i rihi ty, peze izupe nehe, i'i wanupe wà. Umume'u oho izupe wà.

39 A'e rupi Pet uzemuàgà'ym wanupi oho pà kury. Ihem ire a'e pe har weraha iker haw pe wà. Kuzàgwer imen umàno ma'e kwer a'e pe har wà, uhem Pet huwake wà, uzai'o pà wà. Wexak kar kamir tetea'u izupe wà, kamir iànàgatu ma'e izupe wà no. — Nor a'e, wikuwe mehe we umuwywyk ko kamir urewe a'e, i'i izupe wà. 40 Omono kar Pet kuzàgwer paw a'e wi wà, iker haw wi wà. Wapyk upenàràg rehe kury, Tupàn pe uze'eg pà kury. — Emukatu 'aw kuzà nehe, Tupàn, i'i izupe. Na'e oho hetekwer huwake kury. — Tawir, i'i izupe uze'eg rupi. -Epu'àm zàkwà, i'i izupe. Hehazawok tuwe a'e. Pet hexak mehe uzurupu'àm kury. 41 Upyhyk Pet ipo rehe, ipytywà pà imupu'àm pà. Na'e uze'eg oho uzeruzar ma'e wanupe kury, kuzà imen umàno ma'e kwer wanupe no. Aiko kury, wikuwe kury, i'i wanupe.

42 A'e pe har umume'u imugweraw kar awer oho Zo ywy rehe har nànàn wà. Teko tetea'u uzeruzar Zanezar rehe a'e wà kury. 43 Pet upyta Zo taw pe kury. Umumaw màràn 'ar Ximàw ipyr wiko pà kury. Ximàw a'e, ma'e pirer ima'e har romo hekon a'e.

10

Pet oho Koronew ipyr a'e kury

1 Amo awa Koronew her ma'e a'e, Xezarez tawhu pe hekon a'e. Zauxiapekwer tetea'u Hom tawhu pe har wanuwihaw romo hekon a'e. Zauxiapekwer Itar ywy rehe har, i'i teko a'e zauxiapekwer wanupe wà. 2 Koronew a'e, iànàm a'e wà no, umuwete katu tuwe Tupàn a'e wà. Upytywàgatu zutew hemetarer 'ym ma'e tuweharupi wà. Uze'eg Tupàn pe tuweharupi no. 3 Amo 'ar mehe kwarahy hakuira'u mehe uzexak kar tuwe Tupàn heko haw pe har wà izupe a'e kury. Uze'eg Koronew pe kury. -Koronew, i'i izupe.

4 Ume'e tuwe hehe, ukyze izuwi. — Ma'e, hezar, i'i izupe. Uze'eg Tupàn heko haw pe har izupe. — Tuweharupi ereze'eg Tupàn pe. Tuweharupi erezapo ikatuahy ma'e hemetarer 'ym ma'e wanupe. Ikatuahy neze'eg Tupàn pe. Ikatuahy neremiapo kwer Tupàn pe no. A'e rupi umur putar nereminozgwer newe nehe. 5 Emono kar neremiruze'eg Zo taw pe ne wà nehe. — Pekar amo awa Ximàw Pet her ma'e a'e pe nehe, ere wanupe nehe. 6 Wiko Ximàw ma'e pirer ima'e har ipyr kutàri. Hàpuz yryhu iwyr hin a'e, i'i izupe.

7 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har oho izuwi kury. Koronew wenoz mokoz wàpuz me uma'ereko ma'e uzeupe wà, wenoz amo zauxiapekwer no. A'e zauxiapekwer umuwete katu Tupàn a'e no. Wiko Koronew huwake tuweharupi. 8 Huwake wahem mehe umume'u Koronew wemixak kwer a'e, Tupàn heko haw pe har hexak awer a'e. — Peho taw Zo her ma'e pe ize'eg rupi katete nehe ty wà, i'i wanupe.

9 Wata oho Zo kutyr wà. Uhem etea'i
a'e pe wà. A'e 'ar mehe Pet a'e, uze-
upir oho tàpuz 'aromo a'e, Tupàn pe uze'eg
pà a'e. Kwarahy wapytepe hin mehe
kury. 10 Ima'uhez. Ipuru'u wer amo ma'e
rehe. Tàpuz me har uzapo temi'u oho
izupe wà. Iapo mehe wexak Pet ma'e a'e
kury. Nuzawy kwaw ipuahu pe har izupe.
11 Wexak ywak uzewàpytymawok ma'e ài.
Wexak amo ma'e pànuhu zàwenugar ywy
kutyr wezyw mehe. Heme'y rehe ipyhyk
pyr ài. 12 Heta tetea'u ma'ea'yr ipupe wà.
Miar tetea'u wà, moz wà, tezu wà, wiràmiri
wà, wiràhu wà. 13 Uze'eg amo izupe. -
Epu'àm, Pet. Ezuka nehe, e'u nehe, i'i izupe.
14 — Nan kwaw tuwihaw. Na'u pixik
kwaw agwer ma'e iaiw ma'e ihe, i'i izupe.
— Na'u pixik kwaw zutew hemi'u 'ym ihe,
i'i izupe. — Pe'u zo agwer ma'e, i'i Tupàn
zutew wanupe kwehe mehe a'e, i'i Pet
izupe.
15 Uze'eg wi Pet pe. — Ikatu a'e, aze Tupàn
i'i amo ma'e pe nehe, — na'ikatu kwaw, ere
zo a'e ma'e pe nehe.
16 Na'iruz haw umume'u nezewe haw
izupe. A'e re uzeupir tuwe a'e pàn
zàwenugar heraha pà ywate kury.
17 — Ma'in Tupàn ihewe, kwez ma'e
hexak kar pà ihewe, i'i Pet uzeupe. A'e
'ar mehe we Koronew hemimono karer
wexak Ximàw hàpuz wà kury. Upytu'u
uken huwake wà. 18 Uhapukaz tàpuz me
har wanupe wà. — Aipo Ximàw Pet uker iko
xe a'e, i'i wanupe wà.
19 — Ma'in Tupàn ihewe, kwez ma'e
hexak kar pà ihewe, i'i wi wi Pet uzeupe.
A'e 'ar mehe we Tekwe Puràg uze'eg izupe.
— Ur na'iruz awa kwez nerekar pà wà
kury, i'i izupe.
20 — Ezemuàgà'ym ewezyw pà wanupe
ty. Ipureraha wer nerehe uzeupi wà. Eho
wanupi nehe. Ta'e oromono kar wanupi
ihe xe, i'i izupe.
21 A'e rupi Pet wezyw oho wanupe. —
Aiko penemikar romo ihe. Ma'e rehe
pezur xe, i'i wanupe. 22 — Tuwihaw Ko-
ronew uremur kar xe a'e, i'i izupe wà. —
Ikatuahy a'e, umuwete katu Tupàn a'e no,
i'i izupe wà. — Ikatuahy zutew wanupe
no. Amo Tupàn heko haw pe har uze'eg
wà izupe. — Emono kar neremiruze'eg Pet
piaromo ne wà nehe, i'i a'e Tupàn heko
haw pe har izupe. — Erur kar xe neràpuz
me nehe. A'e rupi erenu putar ize'eg nehe,
i'i izupe, i'i a'e awa Pet pe wà.
23 — Peixe ty wà, peker xe kutàri nehe
ty wà, i'i Pet wanupe. Iku'egwepe uze-
muàgà'ym wanupi oho pà. Amo uzeruzar
ma'e Zo taw pe har oho wanupi a'e wà
no. 24 Amo iku'egwepe uhem oho Xezarez
tawhu pe wà. Koronew a'e, iànàm a'e wà
no, heminozgwer imyryparete a'e wà no,
paw rupi wiko hàpuz me a'e wà, Pet wanàro
pà a'e wà. 25 Uhem Pet hàpuz me wà. Heixe
etea'i mehe Koronew uwàxi oho. U'ar ipy
huwake. Wapyk upenàràg rehe huwa rupi.
26 — Epu'àm ty, (naiko kwaw Tupàn heko
haw pe har romo ihe), i'i Pet izupe. — Awa
romo aiko ne ài ihe, i'i izupe.
27 Tàpuz me waneixe mehe uze'eg Pet
oho iko Koronew pe. Tàpuz pupe wiko
mehe Pet wexak a'e pe uzemono'og ma'e
kwer paw wà. 28 Uze'eg wanupe. — Ze'eg
kwehe arer nezewe i'i a'e. — Peho zo zutew
'ym hàpuz me nehe, peiko zo wamyrypar
romo nehe, i'i ze'eg kwehe arer urewe
a'e, zutew wanupe a'e. Pekwaw a'e ze'eg
kwehe arer pe. Kutàri Tupàn umume'u kar
amo ae ze'eg kwez ihewe kury. -Ikatu 'ym
ma'e, ere zo amo pe nehe, i'i ihewe. — Naha
kwaw hàpuz me nehe, naiko kwaw imyry-
par romo nehe, ere zo zutew 'ym wanupe
nehe, i'i Tupàn kwez ihewe, i'i Pet a'e pe
har wanupe. 29 — A'e rupi herekar mehe
azur tuwe pepyr ihe, i'i wanupe. -Naha
kwaw zutew 'ym wapyr nehe, na'e kwaw
peme, i'i wanupe. — Ma'e rehe herekar pe
pe, i'i wanupe.
30 Uze'eg Koronew izupe. -Amo 'ar mehe
na'iruz 'or mehe karuka'u mehe aze'eg
Tupàn pe ihe. Na'arewahy amo awa kamir
heny katu ma'e imunehew par upu'àm
wà heruwa rupi a'e. 31 Uze'eg ihewe. -
Koronew, i'i ihewe. — Tupàn wenu neze'eg
kwez a'e. Ukwaw ikatu ma'e hemetarer
'ym ma'e wanupe neremiapo kwer no, i'i
ihewe.
32 — Emono kar amo awa Zo taw pe ne wà
nehe, awa Ximàw Pet her ma'e hekar kar
pà wanupe ne wà nehe. Uker iko Ximàw
ma'e pirer ima'e har hàpuz me a'e. Yryhu

izywyr hàpuz hin a'e, i'i ihewe. 33 A'e rupi amono kar heremiruze'eg a'e 'ar mehe we ihe wà, nepiaromo ihe wà. Nekatuahy ihewe ta'e erezur xe kwez ne xe. Ure xe har ure, uruiko xe Tupàn ze'eg heruzar pà ure. Wiko xe urepyr a'e no. Tupàn umume'u kar ma'e newe. Urepurenu wer hehe ure.

Pet umume'u Zezuz heko awer a'e kury

34 Uze'eg Pet wanupe. -Tupàn a'e, uzamutar katu zutew a'e wà, uzamutar katu zutew 'ym a'e wà no. Uzamutar katu teko paw rupi wà. — Azapo putar ikatu ma'e amo pe nehe, nazapo kwaw amo ae pe nehe, ni'i kwaw Tupàn. 35 Wyzài teko wà, zutew wà, zutew 'ym wà no, aze ukyze izuwi wà nehe, aze weruzar ize'eg wà nehe, ikatu ma'e iapo pà wà nehe, a'e mehe ikatu izupe wà nehe.

36 Umume'u kar uze'eg puràg Izaew ywy rehe har wanupe. — Aze pezeruzar Zezuz Tuwihawete rehe nehe, teko paw wazar rehe nehe, nazepyk kwaw penehe ihe nehe, i'i wanupe. Pekwaw imume'u awer. 37 Zezuz a'e, wexak kar ukàgaw a'e, ma'e tetea'u iapo pà Izaew ywy rehe wiko mehe a'e. Uzypyrog a'e ma'e iapo pà Karirez ywy rehe. Zuàw umume'u Tupàn ze'eg a'e, — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Pezemuzahazahak kar nehe, i'i oho iko teko wanupe. Zezuz uzemuzahazahak kar oho izupe. A'e re uzypyrog ze'eg puràg imume'u pà, purumupytuhegatu kar haw iapo pà no. Pekwaw iapo awer. 38 Tupàn umur tuwe Wekwe Puràg Zezuz Nazare pe har pe. Umur tuwe ukàgaw no. Pekwaw imur awer. Wata Zezuz oho taw nàn, ikatu ma'e iapo pà. Umukatu tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har wà, ta'e Tupàn upytywà a'e xe. Pekwaw wamukatu awer. 39 Uruexak hemiapo kwer zutew waiwy rehe har paw ure, Zeruzarez tawhu pe har paw ure. A'e pe har uzuka Zezuz a'e wà, ywyra kanetar rehe izywàzywà pà a'e wà.

40 Na'iruz 'ar pawire umugweraw kar Tupàn wa'yr a'e. Wexak kar urewe. 41 Nuexak kar kwaw teko nànàn. Tupàn urerexarexak a'e, Zezuz ukweraw ma'e kwer hexak kar romo uremuigo kar pà a'e. Xo ure zo uruexak ure. Urumai'u ipyr ikweraw ire ure. (Ukweraw tuwe umàno re a'e.) 42 — Pemume'u herehe ze'eg puràg peho teko nànàn nehe, i'i urewe. — Amo 'ar mehe amume'u putar teko wanemiapo kwer paw rupi katete ihe nehe. Amo wiko putar hepyr tuweharupi wà nehe. Azepyk putar amogwer wanehe nehe. Tupàn hemuigo kar wanemiapo kwer imume'u har romo a'e. Pemume'u hereko haw teko wanupe nehe, i'i urewe. 43 Tupàn ze'eg kwehe arer imume'u har paw umume'u heko àwàm a'e wà. — Aze amo uzeruzar hehe wà nehe, Tupàn umunàn putar wanemiapo kwer a'e nehe, wanuwi a'e nehe. Heharaz putar wanemiapo kwer wi nehe. Nuzepyk kwaw wanehe nehe. Ta'e ikàg tuwe Zezuz a'e xe.

Tekwe Puràg ur uzeruzar ma'e zutew 'ym wapy'a pupe a'e kury

44 Ize'eg mehe we Tekwe Puràg uhem wà ize'eg henu har wanupe kury. 45 A'e zutew a'e wà, uzeruzar ma'e Pet rupi ur ma'e kwer a'e wà, Zo taw wi ur ma'e kwer a'e wà, ipytuhegatu a'e wà kury. — Azeharomoete Tupàn umur Wekwe Puràg zutew 'ym wanupe a'e no pa, i'i izupe wà. 46 Ta'e wenu waze'eg wà xe. Uze'eg waiko amo ae ywy rehe har waze'eg rupi a'e wà. Umume'u Tupàn ikàgaw waiko wà no. Na'e uze'eg Pet wanupe.

47 — 'Aw teko wereko Tekwe Puràg upy'a pe a'e wà, zanezàwegatete a'e wà, i'i wanupe. — Ni amo nupuner kwaw wamupytu'u kar haw rehe wà nehe. Tuwe uzemuzahazahak kar wà nehe, i'i wanupe.

48 A'e rupi uze'eg a'e pe har wanupe. -Pezemuzahazahak kar nehe, Zezuz Tuwihawete hemiruze'eg romo nehe, i'i wanupe. Na'e a'e pe har uze'eg izupe wà. — Emumaw màràn 'ar xe urepyr nepyta pà nehe, ty, i'i izupe wà. A'e rupi upyta wapyr.

11

Pet umume'u wemixak kwer a'e kury

1 Zezuz hemimono karer a'e wà, uzeruzar ma'e Zutez ywy nànànar a'e wà no, wenu a'e zutew 'ym wazeruzar haw a'e wà, wenu Tupàn ze'eg rehe wazeruzar haw a'e wà. 2 Oho Pet Zeruzarez pe kury. A'e pe ihem ire amo zutew uzemono'og a'e wà, izupe uze'eg zemueteahy pà a'e wà.

(Aze amo zutew 'ym uzeruzar Zezuz rehe nehe, tuwe omonohok kar upirera'i nehe, i'i a'e zutew wà.)

3 Na'e a'e zutew uze'eg Pet pe wà kury. — Ereiko zutew 'ym wapyr ne, pirera'i imonohok kar har 'ym wapyr ne. Eremai'u wapyr ne, i'i izupe wà. — Ze'eg kwehe arer nuzapo kar kwaw agwer ma'e zanewe, i'i izupe wà.

4 A'e rupi Pet umume'u ma'e uzeapo ma'e kwer paw a'e kury, ma'e izypy mehe arer we uzeapo ma'e kwer a'e kury, a'e zutew wanupe a'e kury.

5 — Amo 'ar mehe Zo taw pe hereko mehe aze'eg teko Tupàn pe ihe. Aexak ma'e hepuahu pe har zàwenugar. Aexak ma'e ywak wi wezyw ma'e. Pànuhu zàwenugar a'e, heme'yme'y rehe ipyhyk kar, wezyw wà heruwake upyta pà. 6 Ame'egatu ipupe har wanehe. Aexak ma'ea'yr tetea'u ihe wà: miar, tezu, moz, wiràmiri, wiràhu. 7 Na'e ainu amo ize'eg mehe. — Epu'àm, Pet, ezuka amo nehe, e'u amo nehe, i'i ihewe. 8 — Nan kwaw ty, tuwihaw, a'e izupe. — Na'u pixik kwaw iaiw ma'e ihe. Ze'eg kwehe arer nu'u kar kwaw agwer ma'e urewe, a'e rupi na'u pixik kwaw ihe, a'e izupe. 9 Uze'eg wi ihewe. -Ikatuahy, aze Tupàn i'i amo ma'e pe nehe, -Na'ikatu kwaw, ere zo a'e ma'e pe nehe, i'i ihewe. 10 Na'iruz haw uze'eg nezewe ihewe. Na'e amo weraha a'e miar wanyru ywate kury. 11 A'e 'ar mehe we na'iruz awa a'e wà, Xezarez tawhu pe har ihewe imur kar pyrer a'e wà, uhem tàpuz heker haw pe a'e wà. 12 Tupàn rekwe uze'eg ihewe. — Eho wanupi nehe ty, i'i ihewe. -Naha kwaw penupi nehe, ere zo wanupe nehe, i'i ihewe. A'e 6 awa a'e wà no, Zezuz rehe uzeruzar ma'e zanerywyr a'e wà no, oho herupi Xezarez tawhu pe a'e wà no. Ure paw oroho Koronew hàpuz me ure. 13 — Aexak amo Tupàn heko haw pe har xe heràpuz me i'àm mehe ihe, i'i urewe. — Emono kar amo neremiruze'eg Zo taw pe ne wà nehe, awa Ximàw Pet her ma'e ipiaromo ne wà nehe, i'i ihewe, i'i Koronew urewe.

14 — Umume'u putar amo ze'eg peme nehe. Aze pezeruzar a'e ze'eg rehe nehe, Tupàn pepyro putar a'e nehe, i'i Tupàn heko haw pe har, i'i Koronew urewe. 15 A'e rupi azypyrog Zezuz rehe ze'eg puràg imume'u pà ihe, Koronew hàpuz me har wanupe ihe. A'e 'ar mehe Tekwe Puràg wezyw wà wanupe a'e no, zanewe tur awer izypy mehe arer zàwegatete a'e no. 16 Na'e hema'enukwaw Zanezar ze'eg awer rehe ihe. — Zuàw upurumuzahazahak 'y pupe a'e. Pe pezemuzahazahak kar putar Tekwe Puràg pupe nehe, i'i Zanezar xe urepyr wiko mehe. 17 Azeharomoete Tupàn umur Wekwe Puràg a'e zutew 'ym wanupe a'e, zanewe imur awer zàwegatete a'e. Umur zanewe, ta'e zazeruzar Zanezar Zezuz Tuwihawete rehe zane xe. Nezewegatete a'e zutew 'ym a'e wà no. Namupytu'u kar pixik kwaw Tupàn Wekwe imur ire ihe, wyzài teko wanupe imur ire ihe.

18 Ize'eg henu re upytu'u uze'eg ze-mueteahy re hehe wà. Uze'egatu Tupàn rehe wà. — Ikatuahy Tupàn a'e, ta'e umuigo kar putar zutew 'ym uzepyr a'e wà nehe no, tatahu wi wapyro pà a'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo re wamupytu'u kar pà a'e wà nehe no, i'i izupe wà.

Teko Àxioki tawhu pe har tetea'u uzeruzar Zezuz rehe a'e wà kury

19 A'e 'ar 'ym mehe Ete izuka re uzeruzar ma'e tetea'u uhàuhàz oho Zeruzarez wi a'e wà, ta'e a'e pe har ipuruzuka wer wanehe a'e wà xe. Amo oho Peni ywy rehe wà. Amo oho Xip ywy rehe wà, amo oho Àxioki taw pe wà no, Zezuz rehe ze'eg puràg imume'u pà zutew a'e pe har wanupe wà no. 20 Na'e amo uzeruzar ma'e Xip ywy rehe har wà, Xiren ywy rehe har wà no, oho Àxioki taw pe wà, ze'eg puràg imume'u pà zutew 'ym wanupe wà no, Zanezar Zezuz rehe ze'eg puràg imume'u pà wanupe wà no. 21 Zanezar umur ukàgaw wanupe. A'e rupi teko tetea'u uzeruzar hehe wà, Zanezar hemiruze'eg romo wiko pà wà.

22 Amo umume'u wazeruzar haw oho wà, uzeruzar ma'e Zeruzarez tawhu pe har wanupe wà. A'e rupi Zeruzarez pe har omono kar Panape a'e wà, Àxioki taw pe har wapyr a'e wà. 23 Oho a'e pe a'e. A'e pe uhem mehe wexak wanurywete haw. Ta'e Tupàn umurywete kar a'e wà xe. A'e

rupi Panape hurywete a'e no. -Pezeruzar wi wi tuwe Zanezar rehe nehe, heruzar ire pepytu'u pixik 'ym pà nehe, i'i wanupe. 24 Awa ikatuahy ma'e romo hekon Panape a'e. Ipy'a tynehem tuwe Tekwe Puràg pupe. Uzeruzar tuwe Zezuz rehe. A'e rupi teko tetea'u a'e pe har a'e wà no, uzeruzar Zezuz rehe a'e wà no, ize'eg henu re a'e wà.

25 Amo 'ar mehe Panape oho Tar taw pe kury, Xawru hekar pà kury. 26 Hexak mehe werur Àxioki taw pe kury. A'e rupi Xawru a'e, Panape a'e no, umumaw pitài kwarahy a'e pe har wapyr uzemono'og pà wà. Umu'e uzeruzar ma'e tetea'u a'e pe wà. Uzeruzar 'ym ma'e a'e pe har ràgypy omono her wanupe wà. — Kiritàw, i'i wanupe uze'eg rupi wà. — Zezuz hemiruze'eg, i'i zaneze'eg rupi.

27 A'e 'ar rehe amo Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, oho Zeruzarez tawhu wi a'e wà, Àxioki taw pe a'e wà. 28 Amo a'e pe oho ma'e kwer a'e, Ak her ma'e a'e, upu'àm uzeruzar ma'e wamytepe a'e kury. -Kwarahy ur ma'e ràm rehe nehe, nuhyk kwaw temi'u teko wanupe nehe, i'i wanupe. -Teko ywy nànànar ima'uhez tuwe putar wà nehe, i'i wanupe. (Azeharomoete temi'u upaw ize'eg rupi katete a'e, Karaw tuwihaw romo heko mehe a'e.)

29 Na'e uzeruzar ma'e Àxioki pe har a'e wà, ima'enukwaw uzeruzar ma'e Zutez ywy rehe har wanehe a'e wà. — Nuhyk kwaw temi'u wanupe, i'i wanupe wà. — A'e rupi aze uhyk heremetarer ihewe nehe, amono'og putar ikurer nehe, wanupe imono kar pà nehe, i'i pitàitàigatu uzeupe wà. 30 A'e rupi omono'og wemetarer ikurer wà, Panape pe Xawru pe imono pà wà. — Peraha zanerywyr Zutez ywy rehe har wanupe nehe, nuhyk kwaw zepe aipo wanupe nehe, i'i wanupe wà. Weraha wanupe wà.

12

Tuwihaw Ero upuraraw kar ma'erahy uzeruzar ma'e wanupe a'e kury

1 A'e 'ar mehe Zutez ywy rehe har wanuwihaw a'e, Ero her ma'e a'e, uzypyrog amo uzeruzar ma'e wàmàtyry'ym pà a'e kury, ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe a'e kury. 2 Uzuka kar Xiak a'e, Zuàw tyky'yr a'e. — Ezuka heraha nehe, ty, takihepuku pupe nehe ty. Ezakagok nehe ty, i'i Ero zauxiapekwer wanupe. Uzuka oho wà. 3 Zutew hurywete izuka mehe wà. Umume'u amo wanurywete haw oho wà, tuwihaw pe wà. A'e rupi umunehew kar Pet a'e no. — Pemunehew zemunehew paw pe nehe ty wà, i'i zauxiapekwer wanupe. Zutew uzapo mai'u haw a'e 'ar mehe wà. Typy'ak imuapiruru pyr 'ym a'e mai'u haw her romo a'e. 4 Upyhyk zauxiapekwer Pet oho wà. Weraha zemunehew paw pe wà. Omono zauxiapekwer a'e pe har wanupe wà. — Peme'egatu hehe nehe. Pemuhem kar zo nehe, i'i wanupe wà. Heta 16 zauxiapekwer a'e pe wà, hehe ume'e ma'e romo wà. 4 zauxiapekwer ume'e hehe wà. A'e re amo 4 ume'e hehe wà. A'e re amo ume'e hehe wà. Nezewe tuweharupi heta hehe ume'e ma'e wà. — Mai'u haw 'ar ipaw ire nehe, arur kar putar Pet tuwihaw wanuwa rupi nehe, hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u kar pà wanupe nehe, i'i Ero uzeupe. 5 A'e rupi numuhem kar kwaw Pet a'e wi wà. Upyta zemunehew paw pe a'e 'ar mehe. Uzeruzar ma'e uze'eg tuwe Tupàn pe wà, imuhem kar àwàm rehe wà.

Tupàn heko haw pe har umuhem kar Pet zemunehew paw wi a'e kury

6 — Pyhewe arur kar putar Pet teko wanuwa rupi ihe nehe, i'i Ero uzeupe. A'e 'ar mehe we, pyhaw, uker Pet mokoz zauxiapekwer wamyter pe. Uzàpixi mokoz kyhàhàm tàtà ma'e pupe wà. Zauxiapekwer upu'àm uken huwake a'e wà no, ume'egatu pà a'e wà no. 7 Na'arewahy uhem Tupàn heko haw pe har wà a'e pe a'e kury. Tatainy uhyape katu ipyhykaw pe. Tupàn heko haw pe har opokok Pet iaxi'i rehe, imume'e kar pà. — Epu'àm tàrityka'i nehe ty, i'i izupe. A'e 'ar mehe we kyhàhàm tàtà ma'e u'ar e ipoapy wi a'e kury.

8 Na'e i'i Tupàn heko haw pe har izupe. Ezapokatu neku'awpixi haw nehe ty, emunehew nexapat nepy pe nehe ty, i'i izupe. Weruzar Pet ize'eg. — Emunehew nekamir puku imono nezehe nehe, ezur herupi nehe, i'i izupe.

9 Oho Pet hupi zemunehew paw wi. — Aze ru'u apuahu iteko ihe, i'i uzeupe. — Azeharomoete Tupàn heko haw pe har hemuhem kar tuwe kwez zemunehew paw wi a'e kury, ni'i kwaw izupe. — Aze ru'u apuahu iteko ihe, i'i uzeupe. 10 Ukwaw oho zauxiapekwer i'àmaw huwake wà. (Zauxiapekwer nuexak kwaw wakwaw mehe wà.) Ukwaw oho amo zauxiapekwer i'àmaw huwake wà. (Nuexak kwaw a'e wà no.) Uhem pàrirogaw huken pe wà kury, taw pupe heixe haw pe wà kury. Uken uzewàpytymawok e wanupe a'e. (Zauxiapekwer nuwàpytymawok kwaw wà.) Wata oho pe rupi wà. Tàrityka'i Tupàn heko haw pe har ukàzym oho Pet wi kury.

11 — Ame'e tuwe iteko ra'e pa, hemuhem kar tuwe azeharomoete a'e pa, i'i uzeupe. — Umur kar tuwe Tupàn weko haw pe har kwez ihewe a'e, hepyro pà tuwihaw Ero wi a'e. Ipuruzuka wer herehe a'e. Zutew a'e wà no, a'e rupi katete a'e wà no. Tupàn hepyro kwez wanuwi. Nahezuka kwaw wà nehe, i'i Pet uzeupe.

12 Ukwaw tuwe purumunehew paw wi uhem awer kury. A'e rupi oho Mari hàpuz me kury, Zuàw Mak ihy hàpuz me kury. Uzeruzar ma'e tetea'u a'e pe uzemono'og waiko wà, Tupàn pe uze'eg pà wà. 13 Uhem tàpuz huwake. Ukwaukwar uken rehe. Kuzàwaza a'e pe uma'ereko ma'e a'e, Hoz her ma'e a'e, ur iwàpytymawok pà izupe a'e. 14 Wexak Pet a'e pe. Wenu ize'eg mehe. — Pet uhem kwez a'e kury, i'i uzeupe. Hurywete tuwe henu mehe. A'e rupi heharaz izuwi. Numuixe kar kwaw tàpuz me, ta'e ize'eg wer tàrityka'i amogwer tàpuz me har wanupe xe. A'e rupi uzewyr oho tàpuz me uzàn pà kury. Ni nuwàpytymawok kwaw uken Pet pe. Ta'e heharaz izuwi xe, ta'e hurywete tuwe xe. — Pet uhem kwez kury ma. Katu pe hekon uken huwake kury ma, i'i wanupe.

15 — Nere'o zàkwà, i'i izupe wà. — Azeharomoete kyn wà, i'i wanupe. — Kwa nan kwaw pa, i'i izupe wà. — Nerexak kwaw Pet ne. Erexak Tupàn heko haw pe har Pet rehe uzekaiw ma'e ne, i'i izupe wà.

16 Na'e ukwaukwar wi wi Pet uken rehe. A'e rupi tàpuz me har uwàpytymawok uken oho wà kury. Hexak mehe ipytuhegatu tuwe wà kury. 17 Opoe'eg wanupe, — Pepytu'u peze'eg ire, i'i wanupe. Upytu'u wà. Na'e umume'u zemunehew paw wi upyro awer wanupe. — Pemume'u peho Xiak pe nehe ty wà, amogwer uzeruzar ma'e wanupe nehe no ty wà, i'i wanupe. Na'e uhem oho a'e wi kury, amo ae taw pe oho pà kury.

18 Iku'em mehe zauxiapekwer ume'e wà kury. — Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i uzeupeupe wà. Wikwahy wà, uwihaw wi ukyze pà wà. — Mo umuhem kar a'e awa a'e, i'i uzeupeupe wà. — Ma'e pe ihon, i'i uzeupeupe wà. (Amo umume'u oho Ero pe a'e.) 19 — Pekar peho nehe, i'i tuwihaw Ero amo zauxiapekwer wanupe. Wekar zepe oho wà. Nuexak kwaw wà. A'e rupi Ero uze'eg wanupe kury. — Pepuranu hehe ume'e ma'e kwer wanehe nehe. Pemume'u kar imuhem kar awer wanupe, i'i wanupe. — Imume'u re pezuka pe wà nehe, i'i wanupe. A'e ma'e iapo kar pawire oho Ero Zutez ywy wi kury, Xezarez tawhu pe kury.

Tuwihaw Ero umàno a'e kury

20 Ero ipuruzukaiw Xir taw pe har wanehe a'e, Xitom taw pe har wanehe a'e no. Ukyze izuwi wà. — Zaze'eg zaha izupe nehe, i'i uzeupeupe wà. Izupe uze'eg zanune uze'eg oho awa Maraz her ma'e pe wà. Ero hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e romo hekon a'e. — Urepytywà pe nehe ty, i'i izupe wà. — He'e pa, i'i wanupe. Na'e uze'eg oho Ero pe wà kury. — Urezuka zo pe nehe, ureàmàtyry'ym zo pe nehe, i'i izupe wà. Uze'eg nezewe izupe wà, ta'e Ero a'e xe, umur kar temi'u wanupe tuweharupi a'e xe. — Aze ureàmàtyry'ym nehe, urema'uhez putar tuwe nehe, i'i uzeupeupe wà. 21 Amo 'ar mehe umunehew Ero ukamir puku ikatu wera'u ma'e a'e kury. Wapyk oho wenawhu rehe. Uze'eg teko a'e pe har wanupe. 22 Ize'eg henu re uze'egatu mua'ua'u izupe wà. — Kwa, ne urewe uze'eg ma'e ne, nereiko kwaw awa romo ne. Tupàn romo ereiko ne, i'i mua'u izupe wà. (-Aze zaze'eg nezewe izupe nehe, umur putar ru'u temi'u zanewe nehe, i'i uzeupeupe wà.)

23 A'e 'ar mehe we Tupàn heko haw pe
har umuma'eahy kar Ero wà a'e kury,
ta'e numuwete kwaw Tupàn a'e xe, ta'e
uzemuigo kar Tupàn romo a'e xe. —
Naiko kwaw Tupàn romo ihe pa, awa
romo tuwe aiko ihe pa, ni'i kwaw teko
wanupe. Ima'eahy tuwe Ero kury. Wax-
aaxaw amirikur hetekwer a'e wà kury.
Umàno na'arewahy kury.
24 Zezuz hemimono karer umume'u
Tupàn ze'eg oho taw nàn wà. Teko tetea'u
uzeruzar hehe wà.
25 Panape a'e, Xawru a'e no, temetarer
imuza'aza'ak pawire uzewyr Zeruzarez
tawhu wi wà, Àxioki taw pe oho pà wà.
Weraha Zuàw Mak uzeupi wà no.

13

Panape, Xawru a'e no, uzypyrog wata pà Tupàn ze'eg imume'u pà taw nàn a'e wà

1 Amo Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà,
ize'eg rehe purumu'e ma'e a'e wà no, Àxioki
taw pe wanekon a'e wà, uzeruzar ma'e
wapyr a'e wà. Ai'aw waner wà. Panape,
Ximeàw (Pàrànà amo her inugwer a'e),
Iruz Xiren pe har, Mànàe Tuwihaw Ero
ta'yragaw, Xawru. 2 Amo 'ar mehe uze-
mono'og Tupàn pe uze'eg pà wà, imuwete
katu pà wà. Uzekwaku umai'u 'ym pà
imuwete katu pà a'e 'ar mehe wà. Uze'eg
Tekwe Puràg wà wanupe. — Pemuza'ak
Panape nehe, Xawru pezewi ihewe nehe,
ta'e ainoz amo ma'ereko haw iapo kar pà
wanupe ihe xe, i'i wanupe. 3 A'e pe har
uzekwaku wi wi umai'u 'ym pà wà. Uze'eg
wi wi Tupàn pe wà. Na'e opokok Panape
rehe wà, Xawru rehe wà no. — Pemume'u
Zezuz rehe ze'eg puràg peho taw nàn nehe,
i'i wanupe wà. Na'e oho a'e wi wanuwi wà
kury.

Oho Xawru Xip yrypypo'o pe a'e kury

4 Panape a'e, Xawru a'e no, wata oho
Xerew tawhu pe wà, ta'e Tekwe Puràg
omono kar a'e pe a'e wà xe. Wexak
kanuhu a'e pe wà. Wixe kanuhu pupe wà.
Kanuhu weraha Xip yrypypo'o kutyr wà.
5 Xaramin taw pe uhem mehe umume'u
Tupàn ze'eg oho zutew wanupe wà kury,
wazemono'ogaw pe oho pà wà kury. Zuàw
Mak wata iko wanupi a'e no, wapytywà pà
Tupàn ze'eg imume'u mehe a'e no.
6 Wahaw a'e ywy oho wà. Uhem oho
Pa taw pe wà. Wexak amo awa a'e pe
wà. Zuzue ta'yr her romo a'e. — Erim,
i'i her Kere ywy rehe har waze'eg rupi.
Paze ma'e romo hekon a'e. — Aiko Tupàn
ze'eg imume'u har romo ihe, i'i mua'u oho
iko a'e pe har wanupe. 7 A'e ywy rehe
har wanuwihaw a'e, Xer Pawru her ma'e
a'e, ma'e kwaw katu har romo hekon a'e.
A'e paze ma'e imyrypar romo hekon a'e
no. Amo 'ar mehe tuwihaw wenoz Panape
uzeupe a'e, Xawru henoz pà uzeupe a'e
no. — Pemume'u Tupàn ze'eg ihewe nehe
ty wà, i'i wanupe. 8 A'e paze ma'e uze'eg
oho tuwihaw pe wanenataromo a'e kury.
— Hemu'em ma'e romo wanekon a'e wà,
ezekaiw zo waze'eg rehe nehe ty, i'i mua'u
tuwihaw pe. — Ezeruzar zo a'e Zezuz rehe
nehe ty, i'i mua'u izupe. 9 (Heta amo ae
her Xawru pe a'e kury. — Pawru, i'i izupe
wà kury.) Na'e Pawru a'e kury, tynehem
Tekwe Puràg pupe a'e kury. Ume'egatu a'e
paze ma'e rehe kury.
10 — Ne Zurupari ta'yr ne, ma'e ikatu-
ahy ma'e paw iàmàtyry'ymar romo ereiko
ne, i'i ahyahy izupe. — Ikatu 'ym ma'e
tetea'u erezapo iko, i'i izupe. — Aze amo
umume'u Tupàn ze'eg azeharomoete har
amo pe, — Hemu'em ma'e, ere mua'u izupe.
11 — Azeharomoete Tupàn uzepyk putar
nerehe nehe kury. Nanerehàpyhà kwaw
nehe kury. Eremumaw putar màràn 'ar
kwarahy hexak 'ym pà nehe, i'i izupe. A'e
'ar mehe we upytu'u ma'e hexak ire kury.
Wata oho amo awa hekar pà, upytywà har
romo. — Aze ru'u amo hepyhyk putar
nehe, hepytywà pà heata mehe nehe, i'i
oho iko. 12 Tuwihaw wexak hehàpyhà
'ym mehe a'e. A'e rupi uzeruzar Tupàn
rehe. Ipytuhegatu Zanezar rehe ze'eg
henu mehe.

Oho Pawru Pixi ywy rehe a'e wà kury

13 Pawru a'e, hupi wata ma'e a'e wà
no, oho Pa taw wi Pezi taw Pampir ywy
rehe har pe wà. Kanuhu pupe wanon
wà. Zuàw Mak a'e, uzewyr oho a'e wi
wanuwi a'e, Zeruzarez tawhu pe a'e.
14 Uzypyrog wi wata pà Pezi taw wi wà

kury. Amo 'ar mehe uhem Àxioki taw Pixi ywy rehe har pe wà kury. Mytu'u 'ar mehe oho zutew wazemono'ogaw pe wà. Wixe a'e pe wà wapyk pà wà. 15 A'e pe har waneruze'egar umugeta Moizez ze'eg kwehe arer wà, amo Tupàn ze'eg imume'u har ze'eg pape rehe imuapyk pyrer wà no. A'e pe har uzeapyaka katu imugeta mehe wà. Imugeta pawire a'e pe har waneruze'egar omono kar uze'eg Pawru wanupe wà kury. — Urerywyr wà. Aze heta ze'eg xe har wamurywete kar har nehe, pemume'u wanupe nehe, i'i wanupe.

16 Upu'àm Pawru a'e kury. Opoe'eg wanupe. Uzypyrog wanupe uze'eg pà. — Peiko Izaew izuapyapyr romo urezàwe pe. Pe zutew 'ym pe no, Tupàn imuwete katu har romo peiko pe no. Pezeapyaka katu ko heze'eg rehe nehe ty wà. 17 Tupàn a'e, Izaew izuapyapyr wazar a'e, wexaexak wanàmuz kwehe mehe a'e wà. (Aiko Izaew hemimino romo ihe no.) Wiko oho Ezit ywy rehe wà. Nuiko kwaw Ezit ywy rehe harete romo wà. Amo ae ywy rehe har ài wanekon a'e pe wà. Upurumuzàmuzàg tetea'u a'e ywy rehe wiko mehe wà. Te, heta tetea'u wà kury. Amo 'ar mehe Tupàn wexak kar ukàgaw wanupe, Ezit ywy rehe har wanupe. A'e rupi wenuhem Izaew izuapyapyr waneraha a'e wi wà. 18 Wata oho waiko ywyxig heta haw rehe a'e 'ar rehe wà. Umumaw 40 kwarahy nezewe ywyxig heta haw rehe wata pà wà. Tupàn uzekaiw katu wanehe wata mehe. 19 Na'e 40 kwarahy pawire weraha Tupàn wemiruze'eg amo ae ywy rehe wà kury. Kànàà a'e ywy her romo a'e. Amo teko a'e ywy rehe wanekon wà. Tupàn umumaw a'e teko wà. Amo ae teko wiko a'e pe wà no. Nezewegatete uzuka kar wà no. Umumaw 7 teko wazuapyapyr tetea'u a'e pe wà, Izaew izuapyapyr wanenataromo wà. — Peiko ko ywy izar romo kury, i'i wanupe. 20 A'e nezewe haw weraha 450 kwarahy a'e. A'e re Tupàn umur kar amo awa wà, a'e ywy rehe har waneruze'egar romo wà. Te Xamuew uzexak kar a'e pe wanupe kury. Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e.

21 Amo 'ar mehe Izaew izuapyapyr uze'eg Xamuew pe a'e wà kury. — Naheta kwaw tuwihaw ikàg ma'e xe urewe, i'i izupe wà. A'e rupi Tupàn a'e, umuigo kar Xau tuwihaw romo a'e, wanuwihaw romo a'e. Ki ta'yr romo hekon a'e, Mezàmi hemimino romo hekon a'e. 40 kwarahy umumaw wanuwihaw romo wiko pà. 22 Na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e. A'e rupi Tupàn umupytu'u kar tuwihaw romo heko re a'e kury. Umuigo kar Tawi tuwihaw romo kury. Nezewe uze'eg Tupàn teko wanupe a'e, Tawi rehe a'e. — Ikatuahy Tawi Zexe ta'yr ihewe a'e, i'i wanupe. — Agwer awa ikatuahy ihewe a'e wà, ta'e uzapo heremiapo putar haw paw a'e wà xe, i'i wanupe. 23 Ko 'ar rehe kury, Tupàn wexak Zezuz Tawi hemimino a'e kury, Izaew izuapyapyr wapyro har romo imuigo kar pà a'e kury. Ta'e kwehe mehe umume'u tuwe nezewe wemiapo ràm a'e xe. 24 Zezuz tur 'ym mehe we ima'ereko haw iapo 'ym mehe we Zuàw purumuzahak ma'e umume'u Tupàn ze'eg oho Izaew izuapyapyr nànàn a'e. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Pezemuzahazahak kar nehe, i'i oho iko wanupe. 25 Umumaw màràn zahy uma'ereko pà nezewe. Ima'ereko haw ipaw etea'i mehe uze'eg Zuàw nezewe teko wanupe. — Tupàn hemimur kar romo ereiko ne, peze ru'u peiko ihewe. — Tuwihawete ur ma'e ràm Tupàn hemimume'u kwer romo ereiko ne, peze ru'u ihewe, i'i wanupe. — Ihe naiko kwaw penemiàro romo. Ur putar heraikweromo nehe. Ikàg tuwe a'e, ikatuahy a'e. Napuner kwaw ixapat ihàm ikwaraw paw rehe izuwi ihe, i'i wanupe.

26 Herywyr wà heryky'yr wà, Àmàrààw izuapyapyr wà. Pe zutew 'ym pe no, pe Tupàn imuwete katu har pe no. Zanewe tuwe Tupàn umur ko ze'eg puràg a'e, tatahu wi purupyro haw rehe ze'eg puràg a'e. 27 Ta'e Zeruzarez tawhu pe har a'e wà xe, wanuwihaw a'e wà no xe, nukwaw kwaw Zezuz Purupyro Ma'e romo heko haw a'e wà xe. Tuweharupi mytu'u haw 'ar nànàn umugeta Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer wanemimuapyk kwer wà. Nuenu katu kwaw wà. Nukwaw kwaw wà. — Teko uzuka putar tuwihaw ur ma'e ràm a'e wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Zeruzarez

pe har ko 'ar rehe har uzuka tuwe a'e wà, a'e ze'eg kwehe arer rupi katete a'e wà. 28 Zezuz nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. — Ikatu 'ym ma'e uzapo a'e, ni'i kwaw izupe wà. Uzuka e wà. Uzuka kar e Pirat pe wà. 29 Uzapo ze'eg kwehe arer hemimume'u kwer paw rupi katete wà. A'e re umuezyw kar hetekwer umàno ma'e kwer ywyra kanetar wi wà, itakwar pupe imono pà wà. 30 Nupyta kwaw a'e pe. Tupàn umugweraw kar imàno re. 31 Na'e uzexak kar Zezuz wà uzeupi wata ma'e kwer wanupe kury, Karirez wi Zeruzarez pe uzeupi wata ma'e kwer wanupe kury. Umumaw màràn 'ar wanupe uzexazexak kar pà. A'e teko a'e wà, hexak arer a'e wà, umume'u ikweraw pawer oho waiko Izaew izuapyapyr wanupe a'e wà kury.

32 Ure ure no, uruiko xe ze'eg puràg imume'u pà peme ure no. 33 Umume'u Tupàn tuwihawete tur àwàm a'e, ureràmuràmuzgwer wanupe a'e. Umur kar tuwe a'e 'ar rehe uze'eg rupi katete. Umugweraw kar Zezuz imàno re, zanepyro pà uze'eg rupi katete. Nezewe i'i Tawi ze'eg kwehe arer a'e, pape rehe imuapyk pyrer a'e (Zegar haw mokoz haw, za'e a'e pape pe zane).

— Ereiko hera'yr romo ne.
Kutàri aiko neru romo ihe kury,
i'i Tawi kwehe mehe a'e.

34 Amo ae Tupàn ze'eg kwehe arer a'e no, umume'u imugweraw pàwàm a'e no, tywypaw pe iho wi pixik 'ym àwàm a'e no. Nezewe i'i a'e ze'eg.

— Ikatuahy ma'e azapo putar newe nehe,
nemurywete kar pà nehe, a'e Tawi pe ihe.
Azapo putar tuwe a'e ma'e newe ihe nehe kury,
nemurywete kar pà ihe nehe kury,
i'i a'e ze'eg imuapyk pyrer.

35 Amo ae ze'eg kwehe arer i'i nezewe a'e no.

— Neremupuga kar pixik kwaw
neremiruze'eg ikatuahy ma'e retekwer ne nehe,
i'i a'e ze'eg.

36 Ta'e Tawi a'e xe, wikuwe mehe weruzar Tupàn ze'eg a'e xe. Na'e umàno. Iànàm utym heraha wàmuzgwer wanuwake wà. Ipuga a'e. 37 Tupàn hemimugweraw kwer ko 'ar rehe har a'e, na'ipuga kwaw a'e. Na'inem kwaw a'e.

38-39 Pe herywyr heryky'yr paw rupi pe, pekwaw katu tuwe ko ze'eg nehe. Zezuz umàno teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e. A'e rupi Tupàn umunàn putar uzeruzar ma'e wanemiapo kwer a'e, heharaz pà izuwi a'e. A'e rupi aiko xe heharaz taw imume'u pà peme kury. Upyro Tupàn Zezuz rehe uzeruzar ma'e paw rupi katete a'e wà, ikatu 'ym ma'e paw wi a'e wà. Moizez ze'eg kwehe arer a'e, nupurupyro kwaw nezewe a'e. 40 A'e rupi, aze napezeruzar kwaw hehe nehe, ikatu 'ym ma'e uzeapo putar peme nehe, ko ze'eg kwehe arer rupi katete nehe.

41 — Pe Tupàn rehe uze'eg zemueteahy ma'e pe.
Pezeapyaka katu nehe kury.
Pepytuhegatu nehe kury. Pemàno putar nehe.
Ta'e napezeruzar kwaw heremiapo kwer rehe nehe xe,
ta'e napezeruzar kwaw heremiapo kwer pe 'ar mehe iapo pyrer rehe nehe xe.
Aze amo umume'u katu peme wà nehe,
ni a'e mehe napezeruzar kwaw hehe nehe,
i'i a'e ze'eg kwehe arer a'e, i'i Pawru a'e, a'e zemono'ogaw pe har wanupe a'e.

42 Na'e Pawru a'e kury, Panape a'e no, uzemuàgà'ym zemono'ogaw wi oho pà a'e wà kury. Wahem mehe we uze'eg teko wanupe. — Pezewyr zuapyr wi amo mytu'u haw 'ar mehe nehe ty wà, a'e ma'e imume'u katu wi wi pà urewe nehe ty wà, i'i wanupe wà. 43 Teko uhem a'e wi wà. Zutew tetea'u wà, zutew 'ym Tupàn imuwete katu har wà no, oho Pawru wanupi wà kury. Uze'eg a'e Zezuz hemimono karer uzeupi wata ma'e wanupe wà. — Peho wi wi Tupàn hape rupi nehe.

Uzapo wi wi putar ikatu ma'e peme nehe, i'i wanupe wà.
44 Umumaw 7 'ar a'e pe wà. Oho wi zemono'ogaw pe mytu'u haw 'ar mehe wà. Taw pe har paw oho Zanezar rehe ze'eg henu pà wà. (Xo pitàitài zo noho kwaw wà.)
45 Zutew a'e wà, a'e teko tetea'u wanexak mehe hewyrowyroahy wanehe a'e wà. — Hemu'em iko a'e, i'i wanupe wà, Pawru rehe wà. Uze'eg zemueteahy hehe wà no.
46 Pawru a'e, Panape a'e no, nukyze kwaw wanuwi wà. Uze'eg wi wi zutew wanupe wà. — Tupàn umume'u kar uze'eg peme ràgypy a'e, ta'e peipy a'e wà xe, hemiruze'eg romo wanekon a'e wà xe. Napezeruzar kwaw hehe. A'e rupi Tupàn napemuigo kar kwaw uzepyr nehe. A'e rupi urupytu'u putar peme Tupàn ze'eg imume'u re ure nehe kury. Urumume'u putar oroho zutew 'ym wanupe nehe kury.
47 Ta'e ko ze'eg Zanezar umume'u zanewe kwehe mehe a'e xe.

— Peiko tatainy ài zutew 'ym wanupe nehe.
Pemume'u ze'eg puràg taw nànàn nehe,
A'e mehe apyro putar ihe wà nehe,
i'i a'e ze'eg kwehe arer a'e, i'i Pawru wanupe wà.

48 Na'e zutew 'ym a'e pe har a'e wà, hurywete waze'eg henu mehe a'e wà. — Ikatuahy Tupàn ze'eg puràg zanewe a'e, i'i izupe wà. Na'e Tupàn hemixamixak kwer a'e pe har a'e wà, uzepyr wemimuigo kar ràm a'e wà, uzeruzar ze'eg puràg rehe a'e wà kury.
49 Umume'u Zanezar rehe ze'eg oho waiko a'e ywy rehe har wanupe wà, taw nànànar wanupe wà.
50 Na'ikatu kwaw a'e ze'eg zutew wanupe, zutew Àxioki taw pe har wanupe. A'e rupi uze'eg oho tuwihaw wanupe wà kury. Uze'eg oho kuzà zutew 'ym hemetarer katu ma'e wanupe wà no. — Xiàmàtyry'ym Pawru zane wà nehe, i'i wanupe wà. — Azeharomoete pa, i'i tuwihaw wà. — Aze ma, i'i kuzà wà. A'e rupi a'e tuwihaw a'e wà kury, uzàmàtyry'ym kar Pawru a'e wà kury, teko a'e pe har wanupe a'e wà kury. Uzàmàtyry'ym kar Panape teko wanupe wà no. — Pepetepetek pe wà nehe, i'i teko wanupe wà. A'e rupi Zezuz hemimono karer oho a'e wi wà kury.
51 Umuhàmuhàz ywy ku'i kwer upy pe har a'e pe wanupe wà, wazeruzar 'ymaw imume'u pà wanupe nezewe wà. Oho Ikon taw pe wà kury.
52 Zezuz rehe uzeruzar ma'e Àxioki pe har a'e wà, hurywete wi wi tuwe a'e wà. (Nupytu'u kwaw wà.) Wereko tuwe Tekwe Puràg upy'a pe wà no.

14

Pawru oho Ikon tawhu pe a'e kury

1 Na'e Pawru a'e, Panape a'e no, uhem oho Ikon taw pe a'e wà kury. Umume'u wi ze'eg puràg oho zutew wazemono'ogaw pe wà. Umume'u katu wà. A'e rupi zutew tetea'u wà, zutew 'ym tetea'u wà no, uzeruzar Zezuz rehe wà no.
2 Zutew uzeruzar 'ym ma'e a'e pe har a'e wà, uze'eg amogwer zutew 'ym wanupe wà. — Hemu'em waiko wà, i'i mua'u wanupe wà. — Xiàmàtyry'ym zane wà nehe, i'i wanupe. Uzekaiw waze'eg rehe wà. A'e rupi Zezuz hemimono karer waze'eg na'ikatu kwaw wanupe kury. Hemimono karer nukyze kwaw wanuwi wà.
3 Upyta a'e pe wà. Umumaw zahy tete a'e pe wiko pà wà. Umume'u Zanezar rehe ze'eg tuweharupi wà, ukyze 'ym pà wà. Zanezar umur ukàgaw wanupe no. A'e rupi uzapo purumupytuhegatu kar haw teko wanuwa rupi wà, uzapo ma'e hexak pyr 'ym teko wanuwa rupi wà no. A'e rupi — Azeharomoete waze'eg a'e wà, i'i teko wà.
4 Teko taw pe har wà, uzemuza'aza'ak wà. Amo uzeruzar zutew waze'eg rehe wà. Amogwer uzeruzar Zezuz hemimono karer waze'eg rehe wà.
5 Na'e zutew 'ym a'e pe har wà, zutew wà no, wanuwihaw wà no, uzemono'og Pawru iàmàtyry'ymaw rehe uze'eg pà wà kury. -Xipuraraw kar ma'erahy wanupe nehe, i'i uzeupeupe wà. — Xiapiapi ita tetea'u pupe zane wà nehe, wazuka pà nezewe zane wà nehe, i'i uzeupeupe wà.
6 Amo umume'u waze'eg awer oho Zezuz hemimono karer wanupe wà kury. Henu mehe na'arewahy uhem oho a'e wi wà, Iri taw pe oho pà wà. A'e re oho Tew tawhu pe wà no, Irikaon ywy rehe wanuz a'e taw wà. Wata oho waiko a'e ywy rehe wà no, a'e

taw huwake har rehe wà no. 7 Umume'u ze'eg puràg oho waiko wà, a'e ywy rehe har wanupe wà.

Oho Pawru Iri tawhu pe a'e kury

8 Amo awa Iri taw pe hekon a'e. Ipy pàri ma'e romo hekon a'e. Izexak kar mehe we ipàri a'e. Nuwata pixik kwaw. 9 Amo 'ar mehe uzeapyaka katu Pawru ze'eg rehe a'e kury. Uzeruzar ize'eg rehe. — Azeharomoete uzeruzar Zezuz rehe a'e, i'i Pawru izupe. — Upuner Zezuz hemukatu haw rehe a'e, i'i iko uzeupe a'e, i'i Pawru uzeupe kury. A'e rupi ume'egatu a'e ipy pàri ma'e rehe kury. 10 Uze'eg izupe, wahyhaw rupi izupe. -Epu'àm tuwe kury ty, i'i izupe. Opor tuwe a'e awa kury, kwe rupi wata pà kury. 11 Wexak teko Pawru hemiapo kwer wà. Uhapukaz wà, uze'eg rupi Irikaon ywy rehe har ze'eg rupi wà. — Tupàn ywak rehe har a'e wà, i'i uzeupeupe wà, — Awa zàwenugar romo uzeapo kwez a'e wà kury, zanepyr ur pà a'e wà kury, i'i uzeupeupe wà, uhapukaz pà wà.

12 A'e mehe omono tupàn a'ua'u waner wanupe wà kury, Panape pe wà, Pawru pe wà no. — Zu, i'i Panape pe wà. — Tupàn wanuwihaw, i'i her zaneze'eg rupi. — Merekur, i'i Pawru pe wà. — Tupàn ze'eg imume'u har, i'i her zaneze'eg rupi. Omono a'e her izupe wà, ta'e Pawru a'e xe, uze'eg ma'e romo hekon a'e xe. Nape ta'yr nuze'eg tete kwaw a'e. 13 Na'e Zu hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e werur tapi'ak kury, werur ma'eputyr no, Zezuz hemimono karer wanupe kury. Zu hàpuzuhu taw huwake hin. Uzekaiw ma'e werur a'e ma'e taw pàrirogaw pe kury, ukenaw huwake kury. A'e a'e, amogwer teko wà no, iporomono wer a'e ma'e Zezuz hemimono karer wanupe wà. Ipuruzuka wer tapi'ak rehe wanupe Tupàn pe ma'ea'yr zuka haw ài wà. 14 Amo umume'u wanemiapo ràm oho Pawru pe wà. Uzemumikahy Pawru wà, henu mehe wà. Umu'i tuwe ukamir wà, uzemumikahy haw hexak kar pà wà. Uzàn oho teko wamytepe wà.

15 — Màràzàwe tuwe pezapo nezewe, i'i wanupe wà. — Awa romo tuwe uruiko ure, pezàwegatete ure. Nuruiko kwaw Tupàn ywak wi ur ma'e kwer romo ure. Uruiko xe Tupàn ete ze'eg puràg imume'u pà peme ure. A'e rupi pepytu'u ma'e iaiw ma'e imuwete katu re nehe. Pemuwete katu Tupàn wikuwe ma'e nehe. A'e ae uzapo ywak a'e, uzapo ywy a'e no, uzapo yryhu rehe har wà no, paw rupi katete wà no. Uzapo ma'e paw a'e, i'i wanupe. 16 — Kwehe mehe teko nukwaw kwaw Tupàn a'e wà. A'e rupi — Pepytu'u tupàn a'ua'u wamuwete katu re pe nehe, ni'i kwaw Tupàn teko wanupe. 17 Teko kwehe arer nukwaw katu kwaw Tupàn a'e wà. Ukwaw hemiapo kwer ikatu ma'e wà. Umugyr kar àmàn ywak wi ywy rehe peme. Umuezuz kar penemitygwer peme no, i'ar mehe no. Umur penemi'u ràm peme no. Pemurywete kar tuwe no, i'i Pawru a'e pe har wanupe.

18 Ipuruzuka wer wi wi teko tapi'ak rehe wà, Pawru wamuwete katu pà wà. Wazuka etea'i mehe umupytu'u kar wà. — Uremuwete katu zo pe nezewe nehe ty wà, i'i tuwe wanupe. A'e rupi nuzuka kwaw wà. Zawaiw katu wamupytu'u kar awer wà. 19 Amo 'ar mehe amo zutew Àxioki taw pe har wà, Pixi ywy rehe har a'e wà, Ikon taw pe har wà no, ur a'e taw pe a'e wà kury, Pawru waker haw pe a'e wà kury. (Pawru iàmàtyry'ymar romo wanekon wà.) Uze'eg 'àm teko a'e taw pe har wanuwa rupi wà. Umume'u wemu'emaw tetea'u a'e pe har wanupe wà. A'e rupi teko uzapizapi Pawru ita tetea'u pupe wà. Te umuàkàzym wà. — Umàno aipo pa, i'i izupe wà. A'e rupi umutyk heraha taw wi wà, a'e pe katu pe heityk pà wà. 20 Na'e uzeruzar ma'e uzemono'og oho huwake wà. Ukweraw wi Pawru kury, upu'àm pà kury. Uzewyr wi oho taw pe kury. Iku'egwepe oho Tew tawhu pe wà, Panape rehe wà.

Uzewyr Pawru oho Àxioki tawhu pe a'e kury

21 Pawru a'e, Panape a'e no, Tew tawhu pe wiko mehe umume'u ze'eg puràg a'e pe har wanupe wà. Teko tetea'u uzeruzar Zezuz rehe waze'eg henu mehe wà. Na'e uzewyr oho Iri taw pe wà, Ikon taw pe wà no. A'e re uzewyr oho Àxioki taw Pixi ywy rehe har pe wà kury. 22 Umu'e uzeruzar ma'e a'e pe har wà, Tupàn ze'eg rehe wà. A'e rupi ukwaw wera'u ize'eg

wà kury. A'e rupi uzeruzar wera'u Zezuz rehe wà no. -Pepytu'u zo Zezuz rehe pezeruzar ire nehe, i'i wanupe wà. — Xipuraraw putar ma'erahy tetea'u zane nehe, a'e mehe zapuner putar Tupàn ipureruze'egaw pupe zanereixe haw rehe zane nehe. 23 Zezuz hemimono karer oho amo taw pe wà. Wixe uzeruzar ma'e wazemono'ogaw pupe wà. Wexaexak waneruze'eg àràm wanupe wà. Na'e uze'eg tuwe Tupàn pe wà, uzekwaku pà umai'u 'ym pà wà. — O Tupàn, epytywàgatu ko uzeruzar ma'e wanuwihaw ne wà nehe. A'e rupi weruze'egatu putar wemiruze'eg wà nehe, i'i izupe wà. — Ta'e uzeruzar katu nerehe a'e wà xe, i'i izupe wà, Tupàn pe wà. Na'e oho amo ae taw pe wà kury. Wexaexak waneruze'eg àràm nezewegatete wà no. Uzapo nezewe taw nàn a'e ywy rehe wata mehe wà.

24 Wahaw Pixi ywy oho waiko wà. Na'e uhem oho Pampir ywy rehe wà kury. 25 Umume'u Tupàn ze'eg puràg oho Pezi taw pe har wanupe wà kury. Na'e wata oho Atar taw pe wà kury. 26 A'e pe wixe kanuhu pupe wà, uzewyr pà Àxioki taw pe wà. Izypy mehe a'e pe har omono kar Pawru ywy nàn a'e wà. — Tupàn pepuhareko a'e. A'e rupi uzekaiw katu putar penehe nehe, ize'eg rehe pepurumu'e mehe nehe, i'i wanupe wà. Umuhyk a'e uma'ereko haw wà kury.

27 Àxioki taw pe uhem ire omono'og uzeruzar ma'e a'e pe har oho wà. Umume'u wemiapo kwer Tupàn hemiapo karer nànàn wà. — Upyro putar zutew 'ym Zezuz rehe uzeruzar ma'e ràm a'e wà nehe no, i'i wanupe wà. 28 Umumaw 'ar tetea'u a'e pe wapyr wiko pà wà.

15

Zezuz hemimono karer uzemono'og Zeruzarez tawhu pe a'e wà kury

1 Amo awa ur Zutez ywy wi a'e wà kury, Àxioki taw pe a'e wà kury. Uzypyrog uzeruzar ma'e a'e pe har wamu'e pà wà. — Aze napemonohok kar kwaw pepirera'i nehe, Tupàn ze'eg kwehe arer Moizez pe imur pyrer heruzar pà nehe, Tupàn napepyro kwaw tatahu wi a'e nehe, i'i mua'u waiko wanupe wà.

2 Pawru a'e, Panape a'e no, uze'eg ahyahy wanupe wà, a'e upurumu'e ma'e wanupe wà. — Nan kwaw a'e rupi ty wà, i'i ahyahy wanupe wà. Na'e uzeruzar ma'e a'e pe har a'e wà, omono kar Pawru Zeruzarez tawhu pe a'e wà. Panape a'e, amo awa a'e wà no, oho hupi a'e wà no. Zeruzarez tawhu pe uhem ire upuranu oho Zezuz hemimono karer wanehe wà, tàmuz wanehe wà no.

3 Wata mehe upyterahaw Peni ywy oho wà, upyterahaw Xamari ywy wà no. A'e rupi upytu'u taw nànàgatu wà, teko wanupe uze'eg pà wà. — Zutew 'ym tetea'u uzeruzar waiko Zezuz rehe a'e wà kury, Tupàn rehe a'e wà kury, i'i oho waiko a'e ywy rehe har wanupe wà. Hurywete tuwe a'e pe har wà, henu mehe wà. 4 Uhem Zezuz hemimono karer wà Zeruzarez tawhu pe wà kury. Uzeruzar ma'e a'e pe har a'e wà, amogwer Zezuz hemimono karer a'e wà no, uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e wà no, hurywete wanexak pà paw rupi a'e wà. Umuixe katu kar uzepyr wà. Na'e Pawru a'e wà, umume'u wemiapo kwer paw a'e wà, Tupàn hemiapo karer paw a'e wà, a'e pe har wanupe a'e wà. — Nezewe haw Tupàn uzapo kar urewe a'e, ureata mehe amo ywy rehe a'e, i'i wanupe wà. 5 Na'e amo uzeruzar ma'e a'e wà, ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e wà, upu'àm 'àm amogwer wanuwa rupi a'e wà kury. -Zutew 'ym a'e wà, tuwe omonohok kar upirera'i a'e wà nehe, tuwe weruzar Tupàn ze'eg kwehe arer Moizez pe imur pyrer a'e wà nehe, i'i wanupe wà.

6 Zezuz hemimono karer a'e wà, uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e wà no, uzemono'og wà a'e pe a'e wà, waze'eg rehe uzeapyaka katu pà a'e wà. 7 Kwehea'u uze'eg waiko wà. Na'e upu'àm Pet uze'eg pà wanupe a'e kury. -Herywyr wà, heryky'yr wà. Kwehe mehe Tupàn herexak a'e, uze'eg puràg imume'u kar pà zutew 'ym wanupe a'e. A'e rupi zutew 'ym upuner Zezuz rehe ze'eg puràg henu haw rehe wà kury, upuner hehe uzeruzar haw rehe wà no. Pekwaw Tupàn herexak awer pe. 8 Tupàn a'e, ukwaw teko wapy'a a'e,

ukwaw teko wama'enukwaw paw a'e. Umume'u kar ze'eg puràg zanewe. Umur kar Wekwe Puràg zanewe. Umume'u kar uze'eg puràg zutew 'ym wanupe a'e no. A'e rupi omono kar Wekwe Puràg wanupe no, zutew 'ym uzeruzar ma'e wanupe no. 9 — A'e rupi zutew a'e wà, zutew 'ym a'e wà no, zuawygatu waiko Tupàn huwa rupi a'e wà kury. Umukatu zutew 'ym wapy'a iko a'e, ta'e uzeruzar Zezuz rehe a'e wà kury xe. 10 A'e rupi, màràzàwe tuwe peagaw Tupàn kury. Màràzàwe tuwe pezapo kar agwer ma'e zawaiw katu ma'e uzeruzar romo ma'e wanupe kury. Agwer ma'e nuzawy kwaw ipuhuz katu ma'e kawaru ku'az har a'e. Kawaru nueraha kwaw ma'e ipuhuz wera'u ma'e a'e. Nezewegatete zaneipy a'e wà, zane zane no, nazapuner pixik kwaw a'e ze'eg kwehe arer heruzar haw rehe zane no, ta'e zawaiw katu wera'u zanewe xe. 11 Nan. Zazeruzar katu Zezuz rehe zane. Zanepyro putar a'e nehe, ta'e Zezuz Zanezar zanepuhareko katu iko a'e xe. Nezewegatete zutew 'ym a'e wà no. Tupàn upyro putar a'e wà nehe no, i'i Pet wanupe, Zezuz hemimono karer wanupe, uzeruzar ma'e waneruze'egar wanupe no.

12 Na'e Panape a'e, Pawru a'e no, umume'u wemiapo kwer Tupàn hemiapo karer wanupe a'e wà. Ta'e Tupàn uzapo kar purumupytuhegatu kar haw tetea'u zutew 'ym wanuwa rupi a'e xe, hexak pyr 'ym iapo kar pà wanupe a'e no xe. Hemimono karer wà, uzeruzar ma'e waneruze'egar wà no, nuze'eg kwaw a'e ma'e henu re wà. Upyta uze'eg 'ym pà wà. 13 Imume'u pawire Xiak upu'àm uze'eg pà wanupe, a'e pe har nànàn. -Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe ty wà, i'i wanupe. 14 — Ximàw umume'u Tupàn ikatu haw kwez peme a'e kury. Tupàn wexaexak amo zutew 'ym wamuwà uzeupe a'e wà, wemiruze'eg romo wamuigo kar pà a'e wà. Ta'e Tupàn uzamutar katu zutew 'ym a'e wà no xe. 15 Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e wà no, nezewegatete i'i a'e wà no. Na'aw waze'eg awer xe kury.

16 — A'e re azewyr putar tuwà ihe nehe,
i'i Zanezar a'e.
— Azapo wi putar Tawi hàpuzgwer heityk
pyrer ihe nehe.
Amupyahu kar wi putar hàpuz iaiw ma'e
kwer ihe nehe.
17 Zutew 'ym paw rupi a'e wà nehe,
hereminoz paw rupi a'e wà nehe no,
heremiruze'eg paw rupi a'e wà nehe
no, amogwer teko paw rupi a'e wà
nehe no,
wekar putar Zanezar ikwaw paw a'e wà
nehe no, i'i Zanezar.
18 Nezewe i'i Zanezar,
a'e ma'e ikwaw kar pà purupe a'e, kwehe
mehe a'e.

19 A'e rupi nezewe a'e peme ihe kury. Xiapo kar zo agwer ma'e zutew 'ym wanupe nehe, Tupàn rehe uzeruzar ma'e wanupe nehe. 20 Xo màràn ma'e zo xiapo kar wanupe nehe. Ximuapyk a'e ze'eg pape rehe nehe, wanupe imono kar pà nehe. Xo ko ze'eg zo xiruzar kar wanupe nehe. 1. Pe'u zo ma'ero'o kwer Tupàn a'ua'u wanupe imono pyrer nehe. 2. Peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe, kuzà wyzài wapuhe nehe. Peho zo pemen 'ym wapuhe nehe. 3. Ma'ero'o kwer me'egar a'e, aze u'azuwyk ma'ea'yr izuka mehe nehe, pe'u zo izuka pyrer ro'o kwer nehe. Pe'u zo ma'ea'yr huwykwer nehe no. Xo a'e ma'e zo xiapo kar wanupe nehe.

21 Ta'e kwehe zutew umugeta Moizez ze'eg waiko wà xe, uzemono'ogaw pe wà xe, mytu'u haw 'ar nànàn wà xe. Zutew umume'u ize'eg waiko taw nànànar wanupe wà. (Aze uzeruzar ma'e nuweruzar kwaw a'e ze'eg wà nehe, zutew uzemumikahy putar wà nehe, ze'eg kwehe arer ihaw paw hexak mehe wà nehe.)

Uzeruzar ma'e waneruze'egar omono kar upape zutew 'ym wanupe a'e wà kury

22 Na'e Zezuz hemimono karer a'e wà, tàmuz a'e wà no, uzeruzar ma'e paw rupi a'e wà no, wexaexak amo awa uzepyr har a'e wà, wamono kar pà Àxioki taw pe a'e wà. — Pawru a'e, Panape a'e no, oho putar Àxioki pe a'e wà nehe. Peho wanupi nehe, i'i wanupe wà. Wexak Zut a'e wà. Xawa ta'yr amo her romo a'e. Wexak awa Xiria her ma'e a'e wà no. Uzeruzar ma'e paw ukwaw katu a'e awa wakatu

haw a'e wà. 23-29 Umuapyk a'e ze'eg pape rehe wà. A'e re omono a'e pape a'e awa wanupe wà. — Peraha ko pape zutew 'ym uzeruzar ma'e wanupe nehe. Pemugeta kar wanupe nehe, i'i wanupe wà. Nezewe i'i ze'eg a'e pape rehe har xe a'e kury. -Ure ure, Zezuz hemimono karer ure, uzeruzar ma'e waneruze'egar ure no. Penyky'yr romo uruiko ure. Oromono kar putar ko ureze'eg pape rehe imuapyk pyrer peme paw rupi ure nehe. Pe zutew 'ym pe, uzeruzar ma'e Àxioki pe har pe, Xir ywy rehe har pe no, Xiri ywy rehe har pe no. Ko pape oromono kar putar peme ure nehe kury. Amo awa xe har oho pepyr a'e wà, ma'e zawaiw katu ma'e iapo kar pà peme a'e wà. Urenu peme wanemiapo karer imume'u awer kwez ure kury. Pezemumikahy waze'eg henu mehe pe. Nurumume'u kar kwaw a'e ma'e wanupe ure. Nuruzapo kar pixik kwaw agwer ma'e peme ure. A'e rupi uruzemono'og uruiko ure kury, ureze'eg heraha har wanexanexak pà ure kury. Weraha putar ko pape peme a'e wà nehe kury. Wata putar oho Pawru hupi wà nehe, Panape hupi wà nehe, ureremiamutar wanupi wà nehe. Panape a'e, Pawru a'e no, tuweharupi umume'u Tupàn ze'eg puràg oho waiko purupe a'e wà. Tuweharupi teko ipuruzuka wer wanehe a'e wà, ta'e Zanezar Zezuz Zaneruwihawete hemiruze'eg romo wanekon a'e wà xe. Oromono kar putar Zut peme ure nehe, oromono kar putar Xiria peme ure nehe no. Umume'u putar ko ma'e peme a'e wà nehe, ureze'eg pape rehe imuapyk pyrer zàwenugar a'e wà nehe, pepyr wiko mehe a'e wà nehe. Xo ko ma'e uruzapo kar peme ure, ta'e Tekwe Puràg nuzapo kar kwaw amo ae ma'e zawaiw katu ma'e peme a'e xe. Ta'e ikatu ko ma'e iapo kar haw izupe a'e nehe xe. 1. Pe'u zo ma'ero'o kwer tupàn a'ua'u pe imono pyrer nehe. 2. Pe'u zo ma'e i'azuwyk pyrer ho'o kwer nehe no. 3. Peho zo pemen 'ym wapuhe nehe. Peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe, kuzà wyzài wapuhe nehe. Aze petyryk agwer ma'e wi nehe, a'e mehe penemiapo kwer ikatu putar Tupàn pe nehe. Upaw kwez kury, i'i wanupe wà, uze'eg pape rehe imuapyk pà wà. 30 Na'e omono kar a'e pape heraha har a'e wi wà kury. Oho Àxioki taw pe wà. Omono'og uzeruzar ma'e a'e pe har paw rupi wà, a'e pape imono pà wanupe wà. 31 Imugeta mehe hurywete a'e pe har wà. Ta'e a'e ze'eg umurywete kar a'e wà xe. 32 Zut a'e, Xiria a'e no, Tupàn ze'eg imume'u har romo wanekon a'e wà. Uze'eg tetea'u uzeruzar ma'e a'e pe har wanupe wà, wamukàg kar pà wà. — Pekyze zo uzeruzar 'ym ma'e wanuwi nehe ty wà, i'i wanupe wà. 33 Umumaw màràn 'ar a'e pe wapyr wiko pà wà. Na'e uzemuàgà'ym wata haw rehe wà. Uzeruzar ma'e uze'eg Tupàn pe wà. — Epytywàgatu wata ma'e ràm ne wà nehe, i'i izupe wà. Uzewyr wi oho Àxioki pe wà, a'e pe har wapyr wà. Ta'e a'e pe har a'e wà xe, wamono kar har romo wanekon a'e wà xe. 34 A'e rupi Xiria a'e, wexak ikatu wera'u haw a'e pe upyta haw a'e.

35 Pawru a'e, Panape a'e no, umumaw màràn zahy a'e pe Àxioki pe wiko pà a'e wà. Umu'e a'e pe har Tupàn ze'eg rehe wà. Amo ae upurumu'e ma'e wà no, uhem a'e pe a'e wà no, Zanezar rehe ze'eg imume'u pà a'e pe har wanupe a'e wà no.

Pawru wezar Panape oho a'e kury

36 Amo zahy pawire Pawru uze'eg Panape pe a'e kury. -Kwehe mehe ximume'u Tupàn ze'eg zaha taw tetea'u pe har wanupe zane, ywy tetea'u rehe har wanupe zane no. Zazewyr zaha a'e taw pe har wapyr nehe kury, a'e ywy rehe har wapyr nehe no. A'e rupi zapuner uzeruzar ma'e wanexakaw rehe zane wà nehe, zapuner wazeruzar haw ikwaw paw rehe nehe no, i'i izupe.

37 Na'e i'i Panape izupe no. — Xiraha Zuàw Mak zanezeupi nehe no, i'i izupe.

38 — Nan, na'ikatu kwaw zanezeupi heraha haw nehe, i'i Pawru izupe. — Ta'e a'e 'ar mehe noho kwaw zanerupi a'e xe, Tupàn ze'eg imume'u pà taw nàn a'e xe. Uzewyr oho Pampir taw pe zanewi a'e, zanema'ereko haw ipaw 'ym mehe we a'e, i'i izupe. 39 Na'e Pawru uze'eg ipyipykahy Panape rehe wà kury. A'e rupi uzemuza'ak wà kury. Panape oho Xip yrypypo'o pe

kury, kanuhu pupe wata pà Zuàw Mak heraha pà kury. 40 Àxioki pe har uzeruzar ma'e a'e wà, uze'eg nezewe Pawru pe a'e wà. — Tuwe Tupàn uzekaiw katu nerehe a'e nehe, i'i izupe wà. Na'e Pawru uhem oho a'e wi a'e no, Xiria heraha pà uzeupi a'e no.

41 Wahaw Xir ywy oho wà. Wahaw Xiri ywy oho wà no, uzeruzar ma'e a'e ywy rehe har wamukàg kar pà wà no, wamurywete kar pà wà no.

16

Ximot wata oho Pawru hupi a'e kury

1 Wata Pawru oho waiko wà, Tew tawhu pe wà, Iri taw pe wà no. Amo awa uzeruzar ma'e a'e pe hekon a'e. Ximot her romo a'e. Ihy a'e no, uzeruzar ma'e romo hekon a'e no, zutew romo hekon a'e. Tu a'e, Kere ywy rehe har romo zutew 'ym romo hekon a'e. 2 Uzeruzar ma'e Iri taw pe har a'e wà, Ikon taw pe har a'e wà no, uze'egatu Ximot rehe a'e wà. — Ikatuahy a'e, i'i izupe wà. 3 Ipureraha wer Pawru Ximot rehe uzeupi a'e, wata mehe a'e. A'e rupi i'i izupe. — Emonohok kar nepirera'i nehe ty, i'i izupe. Nezewe uzapo kar izupe a'e, ta'e zutew a'e pe har a'e wà xe, ukwaw Ximot tu Kere ywy rehe har romo heko haw a'e wà xe. — Zutew 'ym, i'i putar newe wà nehe. A'e rupi nanekatu kwaw wanupe nehe, aze nereruzar kwaw wanàmuzgwer ze'eg nehe, i'i Pawru izupe. 4 Taw nànàn oho mehe umume'u a'e Zezuz hemimono karer waze'eg awer wà, uzeruzar ma'e waneruze'egar waze'eg awer wà, Zeruzarez pe imume'u pyrer pape rehe imuapyk pyrer wà. Umume'u uzeruzar ma'e taw nànànar wanupe wà. — Peruzar ko ze'eg pe nehe ty wà, i'i oho waiko wanupe wà. 5 A'e rupi uzeruzar ma'e taw nànànar a'e wà, uzeruzar wera'u Zezuz rehe wà. Ikàg wera'u wà. Tuweharupi amo uzeruzar hehe wà, ta'e wenu Pawru ize'eg a'e wà xe.

Pawru wexak ma'e upuahu pe a'e kury

6 Wata oho waiko Pirizi ywy rehe wà, Karaz ywy rehe wà no, ta'e Tekwe Puràg nomono kar kwaw Az ywy rehe a'e wà xe, Tupàn ze'eg imume'u kar pà a'e pe a'e wà xe. 7 Uhem wà Mizi ywy huwake wà kury. Uzeagaw oho pà Mixin ywy rehe wà. Noho kwaw wà, ta'e Zezuz Hekwe Puràg nomono kar kwaw a'e ywy rehe a'e wà xe. 8 A'e rupi upyterahaw Mizi ywy oho wà, Toroaz taw pe oho pà wà. 9 Pyhaw kury. Pawru upuahu uker mehe. Wexak awa upuahu pe. Maxeton ywy rehe har romo hekon a'e. Upu'àm a'e. Uze'eg iko Pawru pe. — Ezur xe Maxeton ywy rehe nehe, urepytywà pe nehe, i'i iko izupe, ipuahu pe. 10 Hepuahu pawire uruzemuàgà'ym ureata haw rehe ure kury, Maxeton ywy rehe har wapyr ureho haw rehe ure kury. — Ta'e Tupàn zanemono kar iko a'e ywy rehe har wanupe a'e xe, uru'e uruiko Pawru pe ure. — Pemume'u heze'eg puràg a'e ywy rehe har wanupe nehe, i'i iko zanewe, uru'e izupe. — Aze pa, i'i urewe.

Kuzà Iri her ma'e uzeruzar Zezuz rehe a'e kury

11 Uruixe kanuhu pupe kury, yryhu rehe uruata pà kury. Uruhem oroho Toroaz taw wi kury. A'e wi oroho Xamotaraz yrypypo'o pe no. Iku'egwepe uruata wi oroho kanuhu pupe te Nea taw pe no. 12 Uruhem oroho kanuhu wi a'e pe. Uruata oroho ywy rehe kury, te uruhem Piri tawhu pe kury. Maxeton ywy ipehegwer ipy rehe tuz a'e. Hom tawhu pe har tetea'u a'e pe wanekon wà. Urumumaw màràn 'ar a'e pe urereko pà. 13 Mytu'u haw 'ar mehe uruhem oroho taw wi yrykaw waz. — Aze ru'u zutew uzemono'og putar xe a'e wà nehe, Tupàn pe uze'eg pà a'e wà nehe, uru'e urezeupe. Uruwapyk a'e pe ure, kuzà a'e pe uzemono'og ma'e wanupe uruze'eg pà ure. 14 Amo kuzà a'e pe hekon a'e. Iri her romo a'e, Xiaxir taw pe har romo hekon a'e. Pàn hekuzar katu ma'e ipihun wewer ma'e ime'egar romo hekon a'e. Tupàn rehe uzeruzar ma'e romo hekon a'e no. A'e rupi Zanezar wenu katu kar Pawru ze'eg izupe a'e kury. Uzekaiw katu ize'eg rehe. 15 A'e rupi uzemuzahazahak kar. Hàpuz me wiko ma'e a'e wà no, uzemuzahazahak kar a'e wà no. A'e mehe uze'eg urewe kury. — Pezur heràpuz me nehe kyn wà, peker pà hepyr nehe kyn wà, i'i urewe. — Aze

ru'u Zanezar rehe uzeruzar ma'e azeharomoete har romo aiko ihe kury, penuwa rupi ihe kury. Aze aiko tuwe uzeruzar ma'e romo penuwa rupi nehe, a'e mehe pezur heràpuz me hepyr nehe, i'i urewe. A'e rupi oroho ipyr ure kury.

Tuwihaw umunehew kar Pawru a'e wà kury

16 Amo 'ar mehe Tupàn pe ze'egaw pe ureho mehe uruàwàxi amo kuzàwaza ure. Amo pe uma'ereko e ma'e romo hekon a'e. Tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har romo hekon a'e. Hekwe ikatu 'ym ma'e umume'u kar ma'e uzeapo ma'e ràm izupe tuweharupi a'e. A'e rupi omono'og temetarer tetea'u uzar wanupe, uzeapo ma'e ràm imume'ume'u pà teko wanupe. 17 Na'e ur Pawru haikweromo kury, ureraikweromo no, uhapukaz pà no. — 'Aw awa a'e wà, Tupàn Ywate Wera'u Har hemiruze'eg romo wanekon a'e wà, i'i iko urewe. — Aze peho wer Tupàn pyr nehe, 'y wà, umume'u putar penemiapo ràm peme a'e wà nehe, i'i iko urerupi wata ma'e wanupe.

18 Tuweharupi nezewe ihon urerehe uze'eg pà, uhapukaz pà. Umumaw màràn 'ar nezewe uze'eg pà, ureraikwer rupi uhapukaz pà. Te, uputupyk Pawru a'e. Uzewyr Pawru oho ikutyr kury, tekwe ikatu 'ym ma'e pe uze'eg pà kury. -Aze'eg newe Zezuz Tuwihawete her rehe ihe kury, ehem eho kwez kuzà wi nehe kury, i'i izupe. Tàrityka'i uhem tekwe ikatu 'ym ma'e oho izuwi kury. 19 Na'e a'e kuzàwaza izar a'e wà kury, wikwahy Pawru pe a'e wà kury. — Ma'e uruzapo putar temetarer imono'og pà ure nehe kury, i'i izupe wà. A'e rupi upyhyk Pawru a'e wà, upyhyk Xiria a'e wà no. Weraha taw mytepe wà, tuwihaw wanuwa rupi wà. 20 Umupu'àm kar waneraha Hom tawhu pe har wanuwihaw wanuwa rupi wà. Uze'eg wanupe wà. — 'Aw awa a'e wà, zutew romo wanekon a'e wà, i'i wanupe wà. — Ikatu 'ym ma'e uzapo waiko xe zanereko haw pe wà, i'i mua'u wanupe wà. 21 Uzapo kar ma'e waiko zaneruwihaw ze'eg ihaw kar pà teko wanupe wà. Zanemupytu'u kar zaneràmuzgwer ze'eg heruzar ire wà. Hom tawhu pe har romo uruiko ure, a'e rupi nurupuner kwaw a'e ma'e iapo haw rehe ure nehe. Nurupuner kwaw 'aw awa waneruzar haw rehe ure nehe, i'i wanupe wà.

22 Teko tetea'u a'e pe uzemono'og a'e wà kury. — Azeharomoete, i'i teko tuwihaw wanupe wà no. A'e rupi tuwihaw wenuhem kar Pawru wakamir wanuwi wà kury. Upetepetek kar wà no.

23 Wapetepetekahy pawire umunehew kar wamono zemunehew paw pe wà. — Emonokatu zemunehew paw pe ne wà nehe ty, emuhem kar zo a'e wi ne wà nehe ty, i'i zemunehew paw rehe uzekaiw ma'e pe wà.

24 Waze'eg henu mehe a'e awa omono Pawru amo ipupyaikaw pyrer pupe kury, omono Xiria a'e pe no. Upymunehew imono ywyrapew pehegwer mytepe no. Ipuhuz katu ywyra.

25 Pyaze kury. Pawru a'e, Xiria a'e no, uze'eg in Tupàn pe wà, izupe uzegar pà wà. Amogwer zemunehew paw pe har uzeapyaka katu waze'eg mehe wà, wazegar mehe wà no.

26 Na'arewahy ywy uryryryryz tetea'u kury. Tàpuz uryryryryz paw rupi no. Tàrityka'i uzewàpytymawok uken paw rupi kury. Kyhàhàm uzekwaraw u'ar pà a'e pe har wanuwi paw rupi no. 27 Zemunehew paw rehe uzekaiw ma'e ume'e kury. Wexak uken uzewàpytymawok mehe paw rupi a'e. — Uhem imunehew kar pyrer oho aipo xe wi paw rupi katete a'e wà kury, i'i zepe wanupe. Wenuhem utakihe imuwà. Uzezuka tàri kury. 28 Pawru uze'eg wahyhawa'u izupe kury. -Nan kwaw ty, ezemugaz zo ty, aiko uruikuwe xe ure paw rupi ure ty, i'i izupe.

29 Uzekaiw ma'e wenoz tatainy imuwà kury. Na'e uzàn Pawru kutyr Xiria kutyr wixe pà, wapy huwake uzeamumew pà uzemomor pà. Uryryryryz no. 30 Na'e weraha katu pe a'e wà, wanehe upuranu pà a'e. — Tuwihaw wà, i'i wanupe. -Naheho wer kwaw tatahu pe nehe. Ma'e azapo putar ihe nehe, hezepyro kar pà Tupàn pe ihe nehe, i'i wanupe.

31 — Ezeruzar Zanezar Zezuz rehe nehe ty, i'i izupe wà.

— A'e mehe nepyro putar nehe. Upyro putar neànàm wà nehe no, i'i izupe wà.
32 Na'e umume'u Zanezar rehe ze'eg puràg izupe wà, hàpuz me har wanupe wà no. 33 A'e 'ar mehe we a'e zemunehew paw rehe uzekaiw ma'e wexak waperew kury. Weraha Zezuz hemimono karer amo ipupyaikaw pyrer pupe wà, wapereperew wamugaz tawer ihez pà wà. A'e 'ar mehe uzemuzahazahak kar Pawru pe kury. Iànàm uzemuzahazahak paw rupi wà no. 34 Umuzewyr kar wi Pawru heraha wàpuz me. Weraha Xiria no. Omono temi'u wanupe, wamumai'u kar pà. Hurywete kury, iànàm hurywete paw rupi wà no, ta'e uzeruzar Tupàn rehe a'e wà kury xe. (Uzewyr wi oho zemunehew paw pe wà kury.)
35 Ku'em mehe Hom tawhu pe har wanuwihaw omono kar zauxiapekwer a'e pe a'e wà, zemunehew paw pe a'e wà.
— Emuhem kar a'e mokoz awa ne wà nehe ty, i'i izupe wà. 36 A'e rupi uzekaiw ma'e uze'eg oho Pawru pe kury. — Tuwihaw umur kar uze'eg ihewe wà kury, xe wi pemuhem kar pà ihewe wà kury, i'i wanupe. — A'e rupi pepuner pehemaw rehe xe wi nehe kury. Zauxiapekwer nuzapo kwaw ma'e peme wà nehe kury, i'i wanupe.
37 Uze'eg Pawru wanupe kury, zauxiapekwer wanuwihaw wanupe kury. -Tuwihaw numume'u kwaw ikatu 'ym ma'e ureremiapo kwer urewe a'e wà. Urepetepetek kar e a'e wà, teko wanuwa rupi a'e wà. Hom tawhu pe har wanuwihaw ikàg wera'u ma'e hemiruze'eg romo aiko ihe. A'e rupi napepuner kwaw urepetepetekaw rehe nezewe pe. Uremunehew kar a'e wà no. Kutàri iporomono kar wer urerehe xe wi wà, teko wanupe imume'u 'ym pà wà. Nan kwaw nezewe nehe ty wà. Hom tawhu pe har xe har wanuwihaw wà, tuwe a'e tuwe ur xe wà nehe, uremuhem kar pà xe wi wà nehe, i'i wanupe.
38 Zauxiapekwer umume'u ize'eg oho uwihaw wanupe wà. — Hom tawhu pe har wanuwihaw ikàg wera'u ma'e hemiruze'eg romo wanekon a'e wà, i'i wanupe wà. Ukyze katu tuwihaw a'e wà, waze'eg henu mehe a'e wà. — Hom tawhu pe har wanuwihaw ikàg wera'u ma'e uzepyk putar ru'u zanerehe nehe, i'i uzeupeupe wà. 39 A'e rupi oho Pawru wapyr wà, wanupe uze'eg pà wà. — Azeharomoete peze'eg pe. Ikatu 'ym ma'e uruzapo peme ure, pemunehew kar pà nezewe ure, i'i wanupe wà. Umuhem kar zemunehew paw wi wà. — Peho xe taw wi nehe, ty wà, i'i wanupe wà. 40 Pawru a'e, Xiria a'e no, uhem oho zemunehew paw wi a'e wà kury. Oho Iri ipyr wà. A'e pe wexak amogwer uzeruzar ma'e wà, wamurywete kar pà Tupàn ze'eg imume'u pà wanupe wà. Na'e uhem oho a'e wi wanuwi wà kury.

17

Oho Pawru Texaron tawhu pe a'e kury

1 Pawru a'e, Xiria a'e no, wata oho waiko Àpi ywy rehe wà, Aporon ywy rehe wà no. Na'e uhem oho Texaron taw pe wà kury. Zutew wazemono'ogaw a'e pe hin a'e. 2 Oho Pawru a'e pe wazemono'ogaw pe kury, ta'e nezewe uzapo awyze e rupi xe. Na'iruz mytu'u haw 'ar mehe uze'eg oho a'e pe zutew wanupe. Umume'u ma'e iko wanupe, Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer imugeta pà wanupe. 3 — Ze'eg kwehe arer umume'u tuwihawete zanepyro àràm tur àwàm a'e. — Upuraraw putar ma'erahy a'e nehe, i'i a'e ze'eg. — Ukweraw wi putar umàno re a'e nehe no, i'i a'e ze'eg, i'i iko a'e pe har wanupe. -Zezuz a'e, ko peme heremimume'u kwer a'e, a'e tuwihawete romo zanepyro har romo hekon azeharomoete a'e, i'i iko wanupe.
4 Amo henu har uzeruzar Pawru ze'eg rehe a'e wà, Xiria ze'eg rehe a'e wà no. Kere ywy rehe har tetea'u a'e wà, a'e pe har Tupàn imuwete katu har a'e wà, uzeruzar waze'eg rehe Zezuz rehe a'e wà no. Kuzà amogwer kuzà waneruze'egar tetea'u a'e wà no, uzeruzar hehe a'e wà no.
5 Xo zutew zo hewyrowyroahy wanehe a'e wà. Omono'og awa uma'ereko 'ym ma'e taw mytepe har oho a'e wà.
— Pepetepetek Pawru peho pe wà nehe, ty wà, i'i wanupe wà. Na'e uze'eze'eg oho taw pe har nànàn wà, Pawru wanehe uze'eg zemueteahy pà wà. A'e uma'ereko 'ym ma'e, wixeahy Zàxàw hàpuz me wà,

Pawru wanekar pà wà, ta'e ipureraha wer wanehe teko wanuwa rupi wà xe. 6 Nuexak kwaw a'e pe wà. A'e rupi weraha Zàxàw tuwihaw wanuwa rupi wà, amo uzeruzar ma'e waneraha pà wà no, wanuwa rupi wà no. -Pawru uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko taw nànàn a'e wà. Ko 'ar rehe uhem zanereko haw pe wà kury. 7 Zàxàw a'e, xe har a'e, umuixe kar wàpuz me wà. Nuweruzar kwaw tuwihaw ze'eg wà. — Amo ae tuwihaw Xez her ma'e ureruzar uruiko ure, i'i oho waiko teko wanupe wà, i'i wanupe wà. — Zezuz ureruwihaw her romo a'e, i'i oho waiko teko wanupe wà, i'i wanupe wà.

8 Nezewe waze'eg mehe wikwahy teko a'e pe uzemono'og ma'e a'e wà. Wikwahy tuwihaw a'e wà no. 9 — Iaiw penemiapo kwer. Aze ru'u apumunehew kar putar ihe, i'i tuwihaw wanupe wà. — Aze pemur temetarer urewe nehe, xo a'e mehe zo napumunehew kar kwaw ihe nehe, i'i wanupe. Omono Zàxàw wemetarer tuwihaw pe. A'e rupi umuhem kar a'e wi a'e wà kury.

Oho Pawru Werez tawhu pe a'e wà kury

10 Ipytun mehe we uzeruzar ma'e omono kar Pawru a'e wi uzewi wà, Xiria imono kar pà uzewi wà no. Werez tawhu pe wanon wà. A'e pe uhem ire oho zutew wazemono'ogaw pe wà. 11 A'e pe har nuiko kwaw Texaron pe har wazàwe a'e wà. Pawru ze'eg ikatuahy wanupe. Uzeapyaka katu hehe wà. Tuweharupi uzemu'e oho waiko Tupàn ze'eg imuapyk pyrer rehe wà. — Pawru ze'eg nuzawy kwaw Tupàn ze'eg a'e, i'i waiko uzeupeupe wà. 12 A'e pe har tetea'u uzeruzar Zezuz rehe wà. Kuzà Kere ywy rehe har tetea'u hemetarer katu ma'e uzeruzar hehe a'e wà no. Awa Kere ywy rehe har tetea'u uzeruzar hehe a'e wà no. 13 Amo teko oho Texaron pe wà. — Pawru umu'e Werez taw pe har iko a'e wà, i'i Texaron pe har wanupe wà. Henu mehe zutew Texaron pe har oho Werez taw pe wà, teko a'e pe har wanupe uze'eg pà wà, Pawru iàmàtyry'ym pà wà. 14 Na'arewahy uzeruzar ma'e a'e pe har omono kar Pawru a'e wi yryhu pe wà. Xiria a'e, Ximot a'e no, xo a'e zo upyta Werez taw pe a'e wà. 15 Amo awa wata waiko Pawru hupi wà. Oho hupi te Aten taw pe wà. Pawru a'e zutyka'i upyta Aten taw pe a'e. Umuzewyr kar amogwer awa wamono Werez taw pe wà, uze'eg heraha kar pà wanupe a'e. — Peze'eg nezewe Xiria pe nehe ty wà, Ximot pe nehe no ty wà. — Aze pepuner peho haw rehe Pawru ipyr nehe, peho tuwe ipyr nehe, na'arew nehe, peze wanupe nehe ty wà, i'i wanupe wà, uze'eg imono kar pà wanupe wà.

16 Pawru upyta iko Aten taw pe a'e, Xiria hàro pà a'e, Ximot hàro pà a'e. A'e pe wiko mehe wexak tupàn a'ua'u tetea'u a'e wà, ta'e a'e pe har umuwete katu tuwe tupàn a'ua'u waiko a'e wà xe. 17 A'e rupi umume'u Pawru Tupàn ze'eg oho zutew wanupe kury, wazemono'ogaw pe kury. Uze'eg zutew 'ym Tupàn rehe uzeruzar ma'e wanupe no. Uze'eg oho teko wazekytyar haw pe no, a'e rupi ukwaw kar Zezuz rehe ze'egaw a'e pe har wanupe no. 18 Amo Epikur ze'eg rehe upurumu'e ma'e a'e wà, amo Etoz waze'eg rehe upurumu'e ma'e a'e wà no, uze'eg oho izupe wà, ta'e na'ikatu kwaw ize'eg wanupe a'e xe. -Ma'in 'aw awa ma'e kwaw 'ymar a'e, i'i uzeupe wà. — Aze ru'u ma'e kwaw par romo uzeapo iko a'e kury, i'i uzeupe wà. — Uze'eg ru'u iko amo ae ywy rehe har wanehe a'e, amo ae tupàn wanehe a'e, i'i amo izupe a'e wà no. Nezewe i'i waiko a'e wà, ta'e Pawru umume'u Zezuz rehe ze'egaw iko a'e xe, ikweraw pawer rehe ze'egaw iko a'e xe. 19 A'e rupi weraha Pawru tuwihaw wazemono'ogaw pe wà kury. — Urepurukwaw wer nepurumu'e haw rehe ure. Ma'enugar purumu'e haw ererur urewe ne, i'i izupe wà. 20 — Nurenu pixik kwaw agwer ma'e ure, a'e rupi aze eremume'u katu urewe nehe, uruzemu'e ru'u hehe ure nehe, i'i izupe wà.

21 (Ta'e Aten taw pe har a'e wà xe, tuweharupi uzemugeta waiko ma'e henu pyr 'ym rehe a'e wà xe.)

22 Upu'àm Pawru tuwihaw wanuwa rupi kury, Areo ywytyr rehe uzemono'og ma'e wanuwa rupi kury. -Pe Aten pe har pe ty wà, azeharomoete pemuwete katu tupàn a'ua'u peiko tuweharupi pe wà. Apuexak wamuwete katu mehe ihe. 23 Taw rupi

peneko haw rupi heata mehe aexak tupàn a'ua'u wanenaw kwez ihe. Aexak amo ze'eg tupàn a'ua'u henaw rehe imuapyk pyrer ihe no. Nezewe i'i a'e ze'eg. — Aze heta amo Tupàn zaneremigwaw 'ym a'e nehe, tuwe hekon xe a'e nehe, i'i a'e ze'eg, — Azeharomoete heta Tupàn penemigwaw 'ym a'e. Pemuwete katu peiko ikwaw 'ym pà pe. A'e Tupàn amume'u putar peme ihe nehe kury.

24 — Tupàn a'e, kwehe mehe uzapo ywy a'e, uzapo ma'e ywy rehe har paw rupi katete a'e no. Ywak rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. Ywy rehe har wanuwihaw romo hekon a'e no. Nuiko kwaw tàpuz awa wanemiapo kwer pupe. 25 Nuputar kwaw ma'e teko wanemiapo kwer iko a'e, ta'e a'e ae umuigo kar ma'e paw rupi katete iko a'e wà xe, ta'e a'e ae umupytuhem kar wikuwe ma'e paw rupi katete iko a'e wà no xe. Ma'e paw rupi katete omono teko wanupe a'e. 26 Uzapo awa ipy a'e. A'e awa upurumuzàg a'e. Ipurumuzàmuzàg umuzàg amo wà no. Teko paw rupi katete wiko a'e awa izuapyapyr romo a'e wà. Tupàn umuigo kar wamono ywy nànàn a'e wà. A'e ae wexaexak ywy teko waneko àwàm a'e no. Peiko ko ywy rehe nehe, i'i amo wanupe. 27 Nezewe uzapo a'e, ta'e ipurexak kar wer ukatu haw rehe teko wanupe a'e xe. -Aze ru'u teko ipurukwaw wer putar herehe a'e wà nehe, i'i wanupe. -Aze ru'u teko hekwaw putar wà nehe, Herehe ipurukwaw wer mehe wà nehe, i'i wanupe. Tupàn nuiko kwaw muitea'u zanewi a'e. 28 Nezewe i'i amo teko Tupàn rehe a'e wà. — Zaiko inuromo zane, zanemuata kar iko a'e, zanemuigo kar iko a'e, i'i izupe wà. Amo peànàm pape iapo har a'e no, nezewe i'i hehe a'e no. — Zane zane no, zaiko Tupàn ipurumuzàmuzàg romo zane no, i'i izupe a'e no. 29 Azeharomoete zaiko ipurumuzàmuzàg romo zane. A'e rupi xikwaw zane. Nuiko kwaw tupàn a'ua'u romo a'e, nuiko kwaw ita ma'e hagapaw romo iapo pyrer romo. Nuiko kwaw awa hemiapo kwer romo. Nuiko kwaw nezewe a'e. 30 Kwehe mehe teko nukwaw katu kwaw Tupàn a'e wà. Ko 'ar rehe kury, Tupàn ukwaw kar wemiapo putar haw iko purupe kury. -Pezemumikahy penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe, pepytu'u iapo re nehe, i'i iko purupe ko 'ar rehe kury. 31 Ta'e wexak 'ar ur ma'e ràm a'e xe. A'e 'ar mehe teko paw oho putar huwa rupi wà nehe. Tupàn umume'u putar wanemiapo kwer wanupe nehe, wanehe uzepyk pà nehe. Umuigo kar putar amo awa teko wanuwihaw romo a'e. Wexak kar a'e awa kwez zanewe kury, imugweraw kar mehe imàno re a'e kury.

32 Zezuz imugweraw pawer rehe ze'egaw henu mehe wà, amo a'e pe har upuka Pawru rehe wà. Amogwer i'i izupe wà. — Amo 'ar mehe urepurenu wer zuapyri agwer ma'e imume'u haw rehe ure nehe no, i'i izupe wà.

33 Na'e uhem Pawru oho a'e wi wanuwi kury. 34 Amo awa uzeruzar Zezuz rehe wà, Pawru ipyr oho pà wà. Xioni uzeruzar hehe a'e no. A'e pe har wanuwihaw romo hekon a'e, amogwer tuwihaw wapyr a'e. Kuzà Namar her ma'e a'e no, uzeruzar Zezuz rehe a'e no. Amo màràmàràn teko a'e wà no, uzeruzar hehe a'e wà no.

18

Oho Pawru Korin tawhu pe a'e kury

1 A'e re uhem Pawru oho Aten tawhu wi a'e kury, Korin tawhu pe oho pà a'e kury. 2 Wexak amo zutew a'e pe har a'e, Ak her ma'e a'e, awa a'e, Pon taw pe uzexak kar ma'e kwer a'e. Wexak hemireko Pirixi her ma'e a'e no. Ur romo Itar ywy wi wemireko herur pà, ta'e tuwihaw Karaw omono kar zutew paw Hom tawhu wi a'e wà xe. Na'e Pawru oho wapyr kury. 3 Uma'ereko iko a'e pe wapyr a'e. Pawru uma'ereko iko tuweharupi a'e, temetarer imono'og pà a'e, tàpuz ràn iapo pà a'e. Nezewegatete Akir a'e no, tàpuz ràn iapo har romo hekon a'e no. A'e rupi Pawru uma'ereko oho iko wapyr a'e no, tàpuz ràn iapo pà a'e no. 4 Mytu'u haw 'ar nànàn oho Pawru zutew wazemono'ogaw pe, Tupàn ze'eg imume'u pà a'e pe har wanupe. Uze'eg zutew wanupe. Uze'eg Kere ywy rehe har wanupe no, zutew 'ym wanupe no.

5 Na'e Xiria a'e, Ximot a'e no, uhem wà ipyr a'e wà, Maxeton ywy wi ur pà a'e wà. Wahem ire Pawru upytu'u tàpuz ràn iapo re kury. Tuweharupi umume'u Tupàn ze'eg

oho iko a'e pe har wanupe, Zezuz tuwihawete Purupyro Ma'e romo heko haw imume'u pà wanupe. 6 Ize'eg na'ikatu kwaw zutew a'e pe har wanupe. Uze'eg zemueteahy izupe wà. A'e rupi utyryk a'e wi wanuwi. Umutuhutuhug ukamir a'e, ywy ku'i kwer uzehe arer imuhàmuhàz pà a'e pe wanupe. -Peho putar tatahu pe nehe, ta'e pezemono kar putar a'e pe nehe xe, i'i wanupe. -Napomono kar kwaw a'e pe ihe nehe. Ko 'ar henataromo amume'u putar Tupàn ze'eg aha zutew 'ym wanupe ihe nehe kury. Namume'u wi pixik kwaw zutew wanupe nehe. Namume'u wi pixik kwaw peme nehe, i'i wanupe. 7 A'e re oho amo zutew 'ym hàpuz me kury, Xixiu Zu a'e zutew 'ym her romo a'e. Tupàn rehe uzeruzar ma'e romo hekon a'e. Hàpuz zutew wazemono'ogaw huwake hin. 8 Amo awa a'e, Kiri her ma'e a'e, zutew zemono'ogaw pe har wanuwihaw a'e, uzeruzar Zanezar rehe a'e. Iànàm uzeruzar a'e wà no. Teko tetea'u Korin tawhu pe har wenu Tupàn ze'eg a'e wà. Uzeruzar hehe wà, uzemuzahazahak kar pà wà.

9 Amo 'ar mehe pyhaw Pawru upuahu upà kury. Tupàn uze'eg wà izupe ipuahu pe. — Ekyze zo puruwi nehe, emume'u heze'eg eho iko purupe nehe. Epytu'u zo imume'u re nehe, i'i izupe, ipuahu pe. 10 — Ta'e aha putar nerupi ihe nehe xe. Ni amo nupuner kwaw ma'erahy ipuraraw kar haw rehe newe wà nehe, ta'e heta tetea'u heremiruze'eg xe 'aw taw pe a'e wà xe, i'i izupe ipuahu pe.

11 A'e rupi Pawru upyta a'e pe. Umumaw pitài kwarahy a'e pe wiko pà. Amo 6 zahy umumaw a'e pe wiko pà no. Upurumu'e iko Tupàn ze'eg rehe a'e pe.

12 Na'e Hom pe har wanuwihaw ikàg wera'u ma'e a'e, omono kar amo awa a'e pe a'e kury, Kere ywy rehe har wanuwihaw romo imuigo kar pà a'e kury. Kar her romo a'e. Na'e zutew a'e pe har uzemono'og wà a'e wà. Upyhyk Pawru oho wà, tuwihaw huwa rupi heraha pà wà. 13 — Ko awa a'e, weruzar kar Tupàn ze'eg iko purupe a'e. — Peruzar zo tuwihaw ze'eg nehe ty wà, i'i iko purupe a'e, i'i tuwihaw pe wà.

14 Uze'eg tària'i Pawru a'e kury. Ize'eg 'ym mehe we Kar uze'eg zutew wanupe.

— Aze mo ikatu 'ym ma'e uzapo a'e, a'e mehe mo amunehew kar mo ihe, ipetepetek kar pà mo ihe, penemimutar rupi ihe. Nuiko kwaw nezewe a'e. 15 Peze'eg rehe, peànàm waner rehe, penàmuzgwer waze'eg rehe pezeàmàtyry'ym peiko. A'e rupi namume'u kwaw imunehew pàwàm ihe kury. Pezapo kar ma'e izupe nehe, ize'eg awer imekuzar kar pà izupe nehe, i'i ahyahy wanupe.

16 A'e rupi omono kar a'e wi wàpuz wi paw rupi katete wà kury. 17 Na'e zutew a'e wà, upyhyk Xoz heraha tuwihaw Kar her ma'e huwa rupi wà. Upetepetek huwake wà. Nuzekaiw kwaw tuwihaw wanemiapo rehe a'e.

Oho Pawru Àxioki tawhu pe a'e kury

18 Upyta Pawru a'e pe Korin tawhu pe a'e, uzeruzar ma'e wapyr a'e. Umumaw 'ar tetea'u a'e pe wiko pà. Na'e uhem oho a'e wi wanuwi kury. Pirixi a'e, Ak a'e no, wata oho hupi a'e wà no. Uhem Xir ywy rehe wà kury. Wata 'ym mehe Kekerez taw pe wiko mehe, upin kar Pawru u'aw paw rupi a'e, ma'e wemiapo ràm imume'u tuwe pà Tupàn pe a'e. 19 Na'e wata oho Ew tawhu pe wà. Pirixi a'e, Ak a'e no, upyta Ew tawhu pe wà. Wixe Pawru oho zutew wazemono'ogaw pe tuweharupi, a'e pe har wanupe uze'eg pà. 20 — Epyta xe urepyr nehe ty, emumaw zahy tetea'u xe urepyr nereko pà nehe ty, i'i izupe, ize'eg henu mehe wà. — Napuner kwaw ihe, i'i wanupe.

21 — Aze Tupàn hemur kar zuapyri xe a'e nehe, a'e mehe azewyr putar pepyr ihe nehe, i'i wanupe. Na'e uhem oho wanuwi kury, Ew tawhu wi kury. Kanuhu pupe ihon. 22 Uhem Xezarez tawhu pe kury. Tàrityka'i uhem oho a'e wi Zeruzarez tawhu kutyr kury. Zeruzarez pe uhem mehe uze'eg oho uzeruzar ma'e wanupe. A'e re oho Àxioki taw Xir ywy rehe har pe kury.

Apor umume'u Tupàn ze'eg a'e kury

23 Umumaw amo 'ar a'e pe wiko pà. Na'e oho a'e wi. Wata oho iko Karaz ywy rehe,

Pirizi ywy rehe no. Taw nàn uhem mehe umurywete kar uzeruzar ma'e paw oho iko wà no.
24 Amo zutew a'e, Apor her ma'e a'e, Àrexàn taw pe uzexak ma'e kwer a'e, uhem wà Ew tawhu pe kury. Ukwaw katu teko wanuwa rupi uze'egatu haw. Ukwaw katu Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer. 25 Ukwaw katu Zanezar rape no. Hurywete tuwe Zezuz rehe uze'eg mehe. Umu'e katu teko Zezuz rehe uze'eg mehe. Nuzawy kwaw wamu'e mehe. Xo Zuàw ipurumuzahazahak kar awer zo ukwaw. Nukwaw katu kwaw Zezuz ipurumuzahazahak kar haw. 26 Na'e uhem a'e pe Ew tawhu pe kury. Uzypyrog zutew wazemono'ogaw pe har wanupe uze'eg pà kury. Uze'eg teko wanuwi ukyze 'ym pà. Pirixi a'e, Ak a'e no, wenu ize'eg mehe a'e wà. Ize'eg pawire weraha uzepyr wà. Umume'u katu Tupàn hape izupe wà. Ta'e ukwaw katu wera'u izuwi a'e wà xe. 27 Na'e Apor oho Kere ywy rehe kury. A'e rupi uzeruzar ma'e Ew tawhu pe har a'e wà, omono kar upape wanupe a'e wà, uzeruzar ma'e Kere ywy rehe har wanupe wà, ta'e ipurupytywà wer Apor rehe wà xe. — Pemuixe katu kar Apor pepyr nehe ty wà, i'i wanupe wà, uze'eg imuapyk pà pape rehe wà. Uhem Apor a'e pe har wapyr a'e, a'e pe har wapytywà pà a'e, uzeruzar ma'e a'e pe har wamurywete kar pà a'e. Uzeruzar Zezuz rehe wà, ta'e Tupàn upuhareko katu a'e wà xe. 28 Apor a'e, ukwaw katu Tupàn ze'eg imume'u haw a'e, a'e rupi zutew nupuner kwaw hemiawy kwer hexakaw rehe a'e wà. Umugeta Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer tuweharupi, zutew wanupe, Zezuz tuwihawete romo Purupyro Ma'e romo heko haw ikwaw kar pà wanupe.

19

Oho Pawru Ew tawhu pe a'e wà kury

1 Apor Korin tawhu pe heko mehe wata Pawru oho iko a'e ywy rehe a'e no. Uhem oho Ew tawhu pe kury. Wexak Pawru amo Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e pe wà. 2 Upuranu wanehe. — Pezeruzar Zezuz rehe. Aipo Tekwe Puràg uhem wà pepy'a pe a'e, hehe pezeruzar mehe a'e, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. — Nurenu pixik kwaw Tekwe Puràg rehe ze'egaw ure pa, nurukwaw kwaw heko haw ure pa, i'i izupe wà.

3 — Ma'enugar purumuzahazahak kar haw rupi pemuzahazahak a'e wà, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. — Zuàw ipurumuzahazahak kar haw rupi, i'i izupe wà. 4 — Ikatu 'ym ma'e wemiapo kwer iapo re upytu'u ma'e kwer a'e wà, uzemuzahazahak kar a'e rupi a'e wà, i'i wanupe. — Zuàw a'e, umume'u Zezuz tur àwàm Izaew izuapyapyr wanupe a'e. — Ur putar heraikweromo a'e nehe, i'i wanupe. — Pezeruzar hehe nehe, i'i Zuàw oho iko teko wanupe, i'i Pawru a'e pe har wanupe. 5 Pawru ze'eg henu mehe uzemuzahazahak kar Zanezar Zezuz purumuzahazahak kar haw rupi a'e wà kury. 6 Opokok Pawru a'e uzemuzahazahak kar ma'e kwer wanehe. Uhem Tekwe Puràg wapy'a pe a'e kury. A'e re uze'eg amo ae ywy rehe har waze'eg rupi wà, ta'e Tekwe Puràg umuze'eg kar iko nezewe a'e wà xe. Na'e uze'eg uze'eg rupi katete wà no, Tupàn ze'eg imume'u pà wànàm wanupe wà no. 7 Heta 12 awa a'e wà. 8 Na'iruz zahy Pawru wereko zutew wazemono'ogaw pe oho pà tuweharupi a'e, a'e pe har wanupe uze'eg pà ukyze 'ym pà a'e. Tuweharupi umume'u Tupàn pureruze'egaw iko wanupe. — Pezeruzar Zezuz rehe nehe, i'i wanupe tuweharupi. 9 Amo henu har nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e wà. Uze'eg zemueteahy 'àm Zanezar rape rehe wà, teko wanuwa rupi wà. A'e rupi Pawru oho a'e wi wanuwi, wemimu'e waneraha pà uzeupi. Na'e oho Xiràn hàpuz me tuweharupi kury, Tupàn ze'eg imume'u pà a'e pe har wanupe kury. Tuweharupi teko uzemono'og a'e pe wà, ma'emume'u haw henu pà wà. 10 Pawru umumaw mokoz kwarahy a'e pe uze'eg pà tuweharupi. Az ywy rehe har a'e wà, zutew a'e wà, zutew 'ym a'e wà no, paw rupi katete wenu Zanezar rehe ze'eg oho a'e pe wà.

Xew ta'yr uzeagaw tekwe ikatu 'ym ma'e awa wi imuhem kar pà a'e wà kury

11 Uzapo kar Tupàn purumupytuhegatu
kar haw iko Pawru pe a'e, hexak pyr
'ym izupe a'e, teko wanuwa rupi a'e.
12 Te huwahypaw a'e, ikamir a'e no,
wenuhem hemimu'e izuwi wà, ima'eahy
ma'e wanupe heraha pà wà. (Aze ima'eahy
ma'e opokok a'e pàn rehe wà, uhem
wama'eahy haw wanuwi wà. Uhem tekwe
ikatu 'ym ma'e oho wanuwi wà no.) 13 Amo
zutew a'e wà, wata waiko a'e ywy rehe
a'e wà, tekwe ikatu 'ym ma'e wamuhem
kar pà puruwi a'e wà. Na'e uzeagaw
tekwe ikatu 'ym ma'e puruwi wamuhem
kar pà Zanezar Zezuz her rehe wà kury.
Nezewe i'i oho waiko tekwe ikatu 'ym ma'e
wanupe wà. — Aze'eg newe Zezuz Pawru
hemimume'u her rehe ihe kury, ehem eho
kwez awa wi nehe kury, i'i oho waiko
wanupe wà. 14 Heta 7 awa wà. Wata oho
waiko nezewe wà. Xaxeto wanuwihaw
ta'yr romo wanekon wà. Xew wanu her
romo a'e. 15 Na'e amo 'ar nehe amo tekwe
ikatu 'ym ma'e uze'eg wanupe a'e kury.
— Akwaw Zezuz ihe, ainu Pawru rehe
ze'egaw ihe no. Napukwaw kwaw ihe, mo
romo peiko, i'i wanupe. Ta'e ipurumuhem
kar wer zepe amo awa wi wà xe. 16 Na'e
awa tekwe ikatu 'ym ma'e hereko har
a'e, opor wa'aromo kury, wàmàtyry'ym
pà kury. Weityk wamono ywy rehe wà.
Uzàn oho a'e wi izuwi wà. — Ikàg tuwe
a'e, zanemugaz a'e, umu'i zanekamir a'e
no, i'i izupe wà. 17 Zutew Ew tawhu pe
har a'e wà, zutew 'ym a'e pe har a'e wà
no, paw rupi katete wenu tekwe ikatu 'ym
ma'e hemiapo kwer imume'u haw a'e wà.
A'e rupi ukyze katu wà kury. Umuwete
katu Zanezar Zezuz ikàgaw a'e wà kury.
18 Na'e uzeruzar ma'e tetea'u a'e wà, ur
teko wanuwa rupi a'e wà, wemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e imume'u pà a'e wà. 19 Ta'e
Zurupari omono ukàgaw amo wanupe a'e
'ym mehe a'e xe, ikatu 'ym ma'e iapo kar
pà wanupe a'e 'ym mehe a'e xe. Paze
ma'e romo wanekon wà. A'e paze ma'e
uzeruzar Tupàn rehe wà kury. Wereko
pape Zurupari ikàgaw imur kar haw wà.
Werur a'e pape teko wanuwa rupi wà, tata
imunyk pà hehe wà. Teko tetea'u umunyk
tata upape ikatu 'ym ma'e rehe wà no.
Hekuzar katu a'e pape. (Na'iruz kwarahy
a'e pape ime'eg kar har uma'ereko a'e
pape hekuzaromo wà.) 20 Nezewe Zanezar
rehe ze'eg uhàuhàz a'e kury. Teko tetea'u
uzeruzar hehe a'e wà kury.

Teko Ew tawhu pe har wikwahy a'e wà kury

21 A'e ma'e izeapo pawire Pawru
umume'u wata wi àwàm amo wanupe
kury. — Apyterahaw putar Maxeton ywy
ihe nehe, Kere ywy ihe nehe no. A'e re
aha putar Zeruzarez tawhu pe ihe nehe
no, i'i wanupe. — A'e pe heho re nehe,
aexak putar Hom tawhu aha ihe nehe
no, i'i wanupe. 22 A'e rupi omono kar
mokoz awa Maxeton ywy rehe har wapyr
a'e wà kury. Ximot awa ipy her romo
a'e. Era inugwer her romo a'e. Pawru
ipytywà har romo wanekon wà. Pawru
upyta Az ywy rehe kury, a'e ywy rehe har
wanupe Tupàn ze'eg imume'u pà kury.
23 A'e 'ar rehe uhem puràmàtyry'ymaw Ew
tawhu pe kury, ta'e teko tetea'u wata
Zanezar rape rupi a'e wà kury xe. 24 Amo
awa a'e, Neme her ma'e a'e, tupàn a'ua'u
hàpuzuhu hagapaw pixika'i ma'e iapo har
romo hekon a'e. Omono'og temetarer a'e
tàpuz hagapaw ime'eg pà purupe. Xiàn
tupàn a'ua'u her romo a'e. Hekuzar katu
Neme hemiapo kwer, a'e rupi hemetarer
katu ma'e romo hekon. Izupe uma'ereko
ma'e hemetarer katu ma'e romo wanekon
a'e wà no. 25 A'e rupi omono'og uzeupe
uma'ereko ma'e wamuwà uzepyr a'e wà
kury, amogwer tupàn a'ua'u hàpuz haga-
paw iapo har wamono'og pà a'e wà no.
Uze'eg wanupe. -Hemyrypar wà. Pekwaw
katu zanema'ereko haw. Hemetarer katu
ma'e romo zanemuigo kar iko a'e. 26 —
Pekwaw Pawru hemiapo kwer. Peinu
ize'eg no. — Tupàn a'ua'u awa wanemiapo
kwer a'e wà, nuiko kwaw tupàn ete romo
azeharomoete har romo a'e wà, i'i oho iko
purupe. Teko tetea'u uzeruzar ize'eg rehe
wà. Xe har Ew tawhu pe har wà, Az ywy
rehe har wà no, uzeruzar ize'eg rehe wà
no. 27 Aze ru'u teko uzypyrog putar uze'eg
zemueteahy pà zaneremiapo kwer rehe
a'e wà nehe. Aze ru'u upytu'u putar tupàn
a'ua'u Xiàn her ma'e imuwete re wà nehe
no. Upytu'u putar ru'u hàpuzuhu ime'eg kar

ire a'e wà nehe. Umumaw putar imuwete katu haw a'e wà nehe no. Ta'e kwehe Az ywy rehe har paw rupi katete umuwete katu tupàn a'ua'u Xiàn her ma'e a'e wà xe. Amogwer ywy rehe har a'e wà no, umuwete katu a'e wà no. Upytu'u putar ru'u imuwete katu re wà nehe, i'i Neme amogwer wanupe.

28 Teko a'e pe har wà, ize'eg henu mehe wikwahy Pawru pe wà, uhapukaz pà wà. — Xiàn a'e, Ew tawhu pe har a'e, ikàg wera'u a'e, i'i ahyahy izupe wà. 29 Na'e teko taw pe har wikwahy paw rupi katete a'e wà no, henu mehe a'e wà no. Upyhyk Kaz oho wà, upyhyk Aritak oho wà no. Maxeton ywy rehe har romo wanekon wà, Pawru rupi wata ma'e romo wanekon wà. Weraha a'e mokoz awa wà, uzemono'ogaw pe wà. 30 Pawru a'e no, iho wer teko wanuwa rupi a'e no. Uzeruzar ma'e nomono kar kwaw wanuwa rupi wà. — Eho zo nehe, ta'e wikwahy teko wà xe, i'i izupe wà. 31 Amo tuwihaw Pawru imyrypar a'e wà no, omono kar uze'eg izupe a'e wà no. — Eho zo teko wanuwa rupi nehe ty, i'i izupe wà. 32 A'e mehe we uhapukaz teko waiko wà, wikwahy pà wà. Amo uhapukaz amo ma'e imume'u pà wà. Amo ae uhapukaz amo ae ma'e imume'u pà wà no. Ta'e nukwaw katu kwaw ma'e a'e wà xe. — Màràzàwe tuwe uzemono'og wà, i'i uzeupeupe wà. Nukwaw kwaw wà. Xo màràn teko zo ukwaw wà.

33 — Aze ru'u Àrexàn uzapo ikatu 'ym ma'e a'e, i'i amo izupe wà. Ta'e zutew weraha Àrexàn teko wanuwa rupi a'e wà xe. Na'e Àrexàn opoe'eg teko wanupe a'e kury, ta'e ize'eg wer wanupe a'e xe, ta'e ikatu 'ym ma'e wemiapo 'ym rehe ipurumume'u wer wanupe a'e xe. 34 (Numuze'eg kar kwaw wà.) — Zutew romo hekon a'e, i'i ahyahy uzeupeupe wà. A'e rupi uhapukaz wi wi 'àm wà. — Xiàn Ew tawhu pe har a'e, ikàg wera'u a'e, i'i izupe wà. Umumaw mokoz 'or nezewe uhapukaz pà wà. Àrexàn nupuner kwaw wanupe uze'egaw rehe.

35 Na'e amo awa umupytu'u kar wanehapukaz re a'e wà kury. Tuwihaw ze'eg imuapykar romo hekon a'e. — Pe awa kwer Ew tawhu pe har pe ty wà. Peiko Xiàn hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e romo pe. Peiko ita ywak wi u'ar ma'e kwer rehe uzekaiw katu ma'e romo no. Teko paw rupi katete ukwaw katu peneko haw a'e wà. 36 Ni amo numume'u kwaw pekatu 'ymaw wà. A'e rupi pepytu'u peikwahy re nehe kury ty wà. Pezuka zo ko awa pe wà nehe ty wà. 37 Perur ko awa kwez xe pe wà kury. Na'imunar kwaw ma'e rehe tupàn a'ua'u hàpuz me har rehe a'e wà. Nuze'eg zemueteahy pixik kwaw Xiàn rehe wà. 38 Neme a'e, hemiruze'eg a'e wà no, aze ipurumume'u wer wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe tuwihaw wanuwa rupi wà nehe, tuwe ur amo ae 'ar mehe wà nehe, ta'e tuwihaw nuiko kwaw xe kutàri a'e wà xe. Xe wiko mehe wà nehe, tuwihaw wenu putar wanemiapo kwer imume'u haw wà nehe. 39 Aze pepurumunehew kar wer wanehe nehe, a'e mehe pemume'u wanemiapo kwer tuwihaw wanuwa rupi nehe, wazemono'ogaw 'ar mehe nehe. Nuzemono'og kwaw kutàri wà. A'e rupi napepuner kwaw wamunehew paw rehe kutàri. 40 Kutàri pezemono'og e kwez xe. Na'ikatu kwaw nezewe. Aze ru'u tuwihaw ikàg wera'u ma'e Hom tawhu pe har wikwahy putar henu mehe nehe. — Màràzàwe tuwe pezemono'og nezewe ra'e, pehapukaz pà nezewe ra'e, i'i putar peme nehe. Ma'e peze putar tuwihaw pe nehe, aze upuranu nezewe penehe wà nehe.

41 A'e ma'e imume'u pawire omono kar teko paw a'e wi wà kury.

20

Wata Pawru oho Maxeton ywy rehe a'e wà kury, Kere ywy rehe a'e wà no

1 Upytu'u teko uhapukaz re wà. Na'e omono'og Pawru uzeruzar ma'e wamuwà uzepyr wà. Uze'eg wanupe wamurywete kar pà, wamukàg kar pà. A'e re — Zazur rihi, i'i wanupe no. Oho a'e wi wanuwi. Maxeton ywy kutyr ihon kury. 2 Upyterahaw Maxeton ywy oho iko, teko taw nànànar wamurywete kar pà Tupàn ze'eg imume'u pà. Na'e uhem Akaz ywy rehe kury. 3 Umumaw na'iruz zahy a'e pe upyta pà. Uzemuàgà'ym Xir ywy rehe oho pà kury. Noho kwaw a'e pe, ta'e zutew ipuruzuka wer hehe a'e wà xe. A'e rupi

uzewyr wi oho Maxeton ywy ipyterahaw pà a'e no. 4 Xo Pir ta'yr a'e, Were taw pe har a'e, oho hupi a'e no. Aritak a'e no, Xekun a'e no, Texaron pe har a'e wà, oho hupi a'e wà no. Kaz Tew taw pe har a'e no, Ximot a'e no, Xik a'e no, Toro a'e no, Az ywy rehe har a'e wà, oho hupi a'e wà no. 5 Oho a'e paw rupi urerenataromo a'e wà, ureràro pà a'e pe Toroaz taw pe a'e wà. 6 Ure uruata Piri tawhu wi ure, kanuhu pupe ure, zutew mai'u haw wazemono'ogaw ipaw ire ure. Ta'e typy'ak iapiruru 'ym ma'e i'u haw 'ar uhem a'e mehe a'e xe. Urumumaw 5 'ar uruata pà ure. Na'e uruhem uruzuwà Toroaz taw pe kury, Pawru wanuwàxi pà kury. 7 'ar urumumaw a'e pe urereko pà ure.

Oho Pawru Toroaz tawhu pe a'e wà kury

7 Mytu'u haw 'ar mehe pyhaw uruzemono'og Tupàn pe mai'u haw iapo pà ure. Uze'eg Pawru a'e, teko wanupe a'e. Uze'eg 'àm pyaze mehe a'e. Ta'e uhem putar oho iku'egwepe a'e xe. 8 Heta tetea'u tatainy tàpuz me wazemono'ogaw pe. Uzemono'og tàpuz 'aromo ipupyaikaw pyrer pupe wà. 9 Amo kwàkwàmo wapyk in uken rehe. Ewxik her romo a'e. Uze'eg Pawru iko teko wanuwa rupi a'e. Ize'eg mehe kwàkwàmo uzypyrog hupehyz pà a'e. Te uker inà kury. A'e rupi u'ar kwaw pà ywy rehe kury, tàpuz wi kury. Wezyw teko hexak pà wà. Umupu'àm kar zepe wà. Umàno a'e. 10 Pawru wezyw a'e tàpuz wi izupe no. Uzemomor kwàkwàmo i'aromo iàzuwàn pà. — Pezemumikahy zo hehe ty wà, ta'e wikuwe a'e xe, i'i a'e pe har wanupe. Azeharomoete ukweraw wi tuwe a'e. 11 Na'e uzewyr oho ywate uzeupir wi pà. Uzaikaikaw typy'ak i'u pà amogwer wapyr. Uze'eze'eg wi wi wanupe. Te pyheweteahy kury. Ku'em mehe uhem Pawru oho a'e wi wanuwi kury. 12 A'e pe har weraha a'e kwàkwàmo imugweraw kar pyrer heko haw pe wà. Hurywete wà, ta'e numàno kwaw wanuwi a'e xe.

Oho Pawru Toroaz wi a'e kury, a'e re oho Mire tawhu pe kury

13 Na'e kanuhu pupe uruixe oroho ypawhu waz ure. Uhem kanuhu oho Axoz taw pe kury. — Xiàwàxi putar Pawru a'e pe zane nehe, uru'e urezeupeupe. Ta'e Pawru uremono kar wenataromo kanuhu pupe a'e xe. Ta'e iho wer ywy rehe a'e xe. 14 A'e rupi oho ywy rehe Axoz taw pe kury. Ure oroho a'e pe kanuhu pupe ure. Uruàwàxi a'e pe. Huwàxi mehe urumuixe kar kanuhu pupe kury. A'e wi oroho ipupe te Mixiren taw pe kury. 15 Na'e uruhem oroho a'e wi uruata pà. Te Ki taw pe uruhem kury, iku'egwepe kury. Pyhegwepe uruhem oroho Xàm taw pe no. Amo pyhegwepe uruhem oroho Mire taw pe ure no. 16 Pawru iho wer tàrityka'i a'e wi a'e, ta'e ihem wer Zeruzarez pe Penteko 'ar 'ym mehe a'e xe. A'e rupi nuzewyr wi kwaw Ew tawhu pe kury, ta'e na'ipyta wer kwaw Az ywy rehe a'e xe, ta'e iata wer tuwe tàrityka'i a'e xe. Ihem wer tuwe tàrityka'i Zeruzarez tawhu pe.

Uze'eg Pawru uzeruzar ma'e Ew tawhu pe har wanupe a'e kury

17 A'e rupi Pawru omono kar uze'eg a'e wi Mire taw wi kury, Ew tawhu pe har wanupe kury, uzeruzar ma'e waneruze'egar wanupe kury. — Pezur xe hepyr nehe ty wà, i'i wanupe. 18 Ipyr wahem mehe uze'eg wanupe kury. -Az ywy rehe hehem mehe arer we aiko pepyr ihe. Ko 'ar rehe napytu'u kwaw pepyr hereko re ihe. 19 Zanezar hemiruze'eg romo aiko ihe. Xe hereko mehe hema'ereko mehe zutew ipuruzuka wer zepe herehe a'e wà. Naiko wera'u kwaw pewi ihe, xe hema'ereko mehe ihe. Azemumikahy hezai'o pà xe ihe, peme Tupàn ze'eg imume'u mehe no, ta'e zutew upuraraw kar ma'erahy ihewe a'e wà xe, Zezuz ze'eg rehe heze'eg mehe a'e wà xe. 20 Nakyze kwaw imume'u mehe ihe. A'e rupi amume'u Zezuz rehe Tupàn ze'eg peme paw rupi ihe, pemu'e pà, teko wanuwa rupi, penàpuz me no. 21 Amume'u zutew wanupe ihe, zutew 'ym wanupe ihe no. -Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe ty wà, Tupàn pe pezewyr pà nehe ty wà, a'e wanupe. — Pezeruzar Zanezar Zezuz rehe nehe ty wà, a'e wanupe. 22 — Ko 'ar rehe aha putar Zeruzarez tawhu pe ihe nehe kury. Ta'e Tekwe Puràg hemono kar iko a'e pe a'e xe. Ma'e uzapo putar a'e pe

har ihewe a'e wà nehe. Heruwà. Nakwaw kwaw ihe. 23 Xo ko ma'e akwaw ihe. Tekwe Puràg nezewe uze'eg iko ihewe a'e kury. — Taw nànàn nehe, neho àwàm nànàn nehe, nemunehew kar putar zemunehew paw pe a'e wà nehe, i'i iko ihewe. — Upuraraw kar putar ma'erahy newe a'e wà nehe no, i'i iko ihewe, i'i Pawru a'e, uzeruzar ma'e waneruze'egar wanupe a'e. 24 — Aze amàno nehe, ikatu ihewe nehe. Aze namàno kwaw nehe, ikatu ihewe nehe. Ta'e azapo Tupàn hemiapo putar haw aha teko ihe xe. Hepurumumaw wer a'e ma'e rehe ihe. Zanezar Zezuz hemono kar uze'eg puràg imume'u kar pà a'e, Tupàn zanepuhareko haw imume'u kar pà a'e. Hepurumumaw wer imume'u haw rehe ihe.

25 Ata aha pepyr paw rupi ihe, Tupàn pureruze'egaw imume'u pà peme ihe. Ko ma'e akwaw katu ihe kury. Naherexak wi pixik kwaw pe nehe kury. 26 A'e rupi amo ma'e amume'u tuwe putar peme ihe nehe kury, kutàri ihe nehe kury. — Aze amo pepyr har xe har noho kwaw Tupàn pyr nehe, aze oho tatahu pe nehe, a'e ae tatahu pe uzemono kar har romo hekon putar a'e nehe. Ta'e ihe namono kar kwaw a'e pe ihe xe. 27 Ta'e Tupàn ze'eg puràg Zezuz Zaneruwihawete rehe har paw rupi katete amume'u peme ihe xe. Tupàn hemiapo putar haw paw rupi katete amume'u peme ihe. 28 Pezekaiw katu pezehezehe nehe ty wà. Tekwe Puràg pemuzekaiw kar kwez amogwer uzeruzar ma'e wanehe a'e no. Pezekaiw katu wanehe nehe ty wà. Àràpuhàràn wanehe uzekaiw katu ma'e a'e wà, ume'egatu weimaw wanehe tuweharupi a'e wà. Nezewegatete pezekaiw katu Tupàn hemiruze'eg wanehe nehe no. Ta'e Tupàn umuigo kar a'e teko a'e wà xe, wemiruze'eg romo a'e wà xe, wa'yr imumàno kar pà wanekuzaromo a'e xe. 29 Amo ma'e uzeapo ma'e ràm akwaw ihe no. Xe wi heho re nehe, awa uzeruzar 'ym ma'e ur putar pepyr a'e wà nehe. Zawaruhu oho àràpuhàràn wapyr a'e, wazuka pà a'e. Nezewegatete a'e awa ur ma'e ràm a'e wà nehe no, ur putar xe pemupytu'u kar pà pezeruzar ire a'e wà nehe no. 30 Amo 'ar mehe nehe, amo awa a'e wà nehe, penapi har a'e wà nehe, hemu'em putar uzeruzar ma'e wanupe a'e wà nehe, wamupytu'u kar pà Tupàn ze'eg rehe uzeruzar ire a'e wà nehe, uze'eg rehe wamuzeruzar kar pà a'e wà nehe. 31 Pezeruzar zo waze'eg rehe nehe. Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe ty wà. Amumaw na'iruz kwarahy pemu'e pà tuweharupi ihe. 'Aromo, pyhaw, apumu'e pitàitàigatu ihe. Apuraraw ma'erahy tetea'u pemu'e mehe.

32 Ko 'ar rehe kury, — Ezekaiw katu Ew tawhu pe har neremiruze'eg wanehe nehe, a'e tuwe Tupàn pe tuweharupi ihe kury. Uzekaiw katu putar penehe a'e nehe, ta'e pekwaw pepuhareko katu haw rehe ze'egaw peiko kury xe. Upuner tuwe pemuzeruzar kar haw rehe a'e. Uzapo putar ikatuahy ma'e peme nehe, ta'e nezewe haw uzapo wemiruze'eg wanupe xe. 33 Naherewyrowyroahy kwaw ni pitài teko rehe ihe, pepyr hereko mehe ihe. Nahepureraha wer kwaw amo kamir rehe amo hemetarer rehe wanuwi ihe. 34 Hepo pupe ae ama'ereko teko ihe. A'e rupi uhyk ureremi'u urewe. Uhyk urekamir urewe no, urema'e paw rupi ure no, herupi wata ma'e wanupe no. 35 A'e ma'e paw rupi iapo mehe azapo kar nezewegatete peme ihe, ikàg 'ym ma'e wapytywà kar pà peme nezewe ihe, hema'ereko katu haw hexak kar pà peme. Pema'enukwaw katu Zanezar ize'eg awer rehe ty wà. — Aze awa omono e ma'e amo pe nehe, ipyhykar hurywete putar a'e nehe. Imono e har hurywete wera'u izuwi a'e nehe no, i'i Zanezar teko wanupe a'e, i'i Pawru a'e teko wanupe. 36 Pawru uze'eg pawire wapyk upenàràg rehe, Tupàn pe uze'eg pà amogwer wanehe wà. 37 Uzai'o paw rupi wà, ta'e Pawru oho iko wanuwi a'e xe. Uzàzuwàn, ta'e hurywete tuwe wà xe. 38 Uzemumikahy tuwe wà, ta'e — Naherexak pixik kwaw pe nehe, i'i wanupe a'e xe. Na'e oho hupi kanuhu tupaw pe wà kury. Uruixe kanuhu pupe kury.

21

Oho Pawru Zeruzarez tawhu pe a'e kury

1 — Zazur rihi zazur rihi, uru'e wanupe ure. Na'e uruhem oroho a'e wi wanuwi. Urupyterahaw yryhu oroho. Te uruhem uruzuwà yrypypo'o Koz her ma'e pe kury. Iku'egwepe uruhem Hoz taw pe. A'e wi uruata wi oroho Patar taw pe no. 2 A'e pe uruekar amo ae kanuhu ure, Peni ywy kutyr oho ma'e ràm hekar pà ure. Uruexak. A'e rupi uruixe ipupe, a'e wi oroho pà. 3 Uruata uruiko yryhu rehe. Te, urupuner Xip yrypypo'o hexakaw rehe. A'e wi oroho uruiko Xir ywy kutyr kury. Uruhem oroho kanuhu wi kury, Xir taw pe kury. Ta'e kanuhu izar upytu'u a'e pe a'e xe, ma'e hezar pà a'e taw pe a'e xe. 4 Uruexak amo uzeruzar ma'e oroho a'e pe wà no. Urumumaw 7 'ar a'e pe wapyr urepyta pà ure. Tupàn rekwe umuze'eg kar a'e pe har Pawru pe a'e wà. — Eho zo Zeruzarez pe nehe ty, i'i Tekwe Puràg Pawru pe a'e, a'e pe har wamuze'eg kar pà izupe a'e. 5 Na'e upaw wapyr urereko haw kury. A'e rupi uruhem oroho a'e wi wanuwi. A'e paw rupi wà, wanemireko wà no, wapurumuzàmuzàg wà no, oho urerupi taw wi wà. Uruwapyk urepenàràg rehe ywyxig rehe yryhu iwyr Tupàn pe ureze'eg pà. 6 Na'e — Zazur rihi zazur rihi, uru'e urezeupeupe. Uruixe wi kanuhu pupe. Uzeruzar ma'e uzewyr oho weko haw pe wà no.

7 Uruata wi oroho Xir taw wi kury. Te uruhem Pituremaz taw pe kury. Uruexak uzeruzar ma'e a'e pe har ure wà. Pitài 'ar urumumaw a'e pe har wapyr urereko pà. 8 Iku'egwepe uruhem oroho a'e wi wanuwi. Uruata oroho Xezarez tawhu pe kury. A'e pe urehem ire oroho Piri hàpuz me. Zezuz zanerekuzaromo imàno awer imume'u har romo hekon a'e. Urupyta ipyr. Uzeruzar ma'e Zeruzarez pe har wexaexak 7 awa a'e wà, Tupàn ze'eg imume'u har romo wamuigo kar pà a'e wà. Wexak Piri a'e 'ar mehe wà. 9 Heta 4 tazyr izupe wà. Tazyr a'e wà, imen 'ym ma'e romo wanekon a'e wà. Umume'u Tupàn ze'eg heraha waiko a'e wà. 10 Urumumaw màràn 'ar a'e pe urereko pà. Na'e Akapo uhem wà a'e pe a'e, Zutez ywy wi ur pà a'e. Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e. 11 Ur urepyr. Na'e Akapo wenuhem Pawru izeku'apixi haw izuwi a'e. Uzàpixipixi opo a'e, upy a'e no, Pawru izeku'apixi haw pupe a'e. — Nezewe i'i Tekwe Puràg a'e, uze'eg ihewe imume'u kar pà a'e, i'i urewe. — Ko zeku'apixi haw izar a'e nehe, oho putar Zeruzarez pe a'e nehe. Zutew a'e pe har a'e wà nehe, uzàpixi putar izar nezewegatete a'e wà nehe. Omono putar zutew 'ym wanuwihaw wanupe wà nehe no, i'i izupe.

12 Ize'eg henu mehe uruze'eg Pawru pe ure kury. Amogwer a'e pe har uze'eg izupe a'e wà no. — Eho zo Zeruzarez tawhu pe nehe ty, uru'e izupe. 13 Na'e Pawru i'i urewe a'e. — Màràzàwe tuwe pezai'o peiko nezewe, hemuzemumikahy kar pà. Tuwe heàpixipixi wà nehe. Tuwe hezuka wà nehe. Herurywete nezewe mehe nehe, ta'e Zanezar Zezuz hemiruze'eg romo aiko ihe xe, ta'e ize'eg imume'u har romo aiko ihe xe, i'i urewe.

14 Nurupuner kwaw imupyta kar haw rehe ure. A'e rupi — Tuwe ma'e uzeapo Tupàn hemimutar rupi nehe, uru'e izupe. 15 Urumumaw màràn 'ar a'e pe urereko pà. Na'e uruzemuàgà'ym ureho àwàm rehe kury. Uruhem oroho a'e wi wanuwi, uruata pà Zeruzarez pe. 16 Amo uzeruzar ma'e Xezarez tawhu pe har a'e wà no, wata oho urerupi a'e wà no. Urereraha wemigwaw heko haw pe wà, ureker àwàm me wà. Menazo a'e awa her romo a'e, Xip yrypypo'o rehe har romo hekon a'e. Uzeruzar ma'e izypy mehe arer romo hekon a'e.

Wexak Pawru Xiak oho a'e kury

17 Zeruzarez tawhu pe urehem mehe uzeruzar ma'e uremuixe katu kar wàpuz me a'e wà. Hurywete urerexak mehe wà. 18 Iku'egwepe Pawru oho urerupi Xiak hexak pà a'e. Uzeruzar ma'e waneruze'egar paw rupi a'e pe wanekon a'e wà no. 19 — Nekatu ty nekatu ty, i'i Pawru wanupe. Na'e umume'u Tupàn hemiapo karer paw a'e, zutew 'ym wapyr wiko mehe arer a'e pape wanupe wemimono kar rehe a'e. 20 Ize'eg henu mehe a'e pe har paw rupi katete uze'egatu Tupàn rehe a'e wà. Na'e i'i Pawru pe wà. — Erexak katu urereta haw iko ne, ureryky'yr. Zutew tetea'u wiko uzeruzar ma'e romo a'e wà

kury. Weruzar tuwe Moizez ze'eg waiko wà no. 21 Amo umume'u neremiapo kwer wanupe wà. — Pawru nezewe i'i iko a'e, i'i waiko uzeupeupe wà, nerehe uze'eg pà wà rihi. — Pezar zo Moizez ze'eg nehe ty wà. Peho zo zutew wanàmuzgwer wanape rupi nehe. Pemonohok kar zo pena'yr wapirera'i wanuwi nehe ty wà, i'i Pawru oho iko a'e, zutew wanupe a'e, uzeruzar ma'e wanupe a'e, i'i uzeupeupe wà, nerehe uze'eg pà wà. 22 — A'e rupi neze'eg na'ikatu kwaw a'e Moizez ze'eg kwaw par wanupe, a'e parizew wanupe. Ukwaw putar xe nehem awer wà nehe. Ma'e xiapo putar nehe, wamurywete kar pà nehe. 23 Aze erezapo ma'e ureze'eg rupi nehe, hurywete putar wà nehe. Heta 4 awa xe a'e wà kury. Umume'u tuwe wemiapo ràm kwez Tupàn pe wà. 24 Eho wanupi nehe ty. Ezemukatu kar Tupàn pe Moizez ze'eg rupi nehe, xaxeto pe nehe. Emono temetarer xaxeto pe wamukatu haw hekuzaromo nehe. Nezewe mehe upuner u'aw ipinaw rehe wà nehe. A'e rupi zutew nezewe i'i putar newe a'e wà nehe. — Kwa Pawru nuiko kwaw ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo a'e, i'i putar newe wà nehe. — Azeharomoete weruzar Moizez ze'eg iko a'e, i'i putar newe wà nehe. 25 Amo ae ma'e uruzapo kar kwez uzeruzar ma'e zutew 'ym wanupe ure. Oromono kar ureze'eg pape rehe imuapyk pyr wanupe ure. — Pe'u zo ma'ero'o kwer tupàn a'ua'u pe imono pyrer nehe ty wà, uru'e kwez wanupe. — Pe'u zo ma'e huwykwer nehe no. Pe'u zo ma'e i'azuwyk pyrer ho'o kwer nehe no. Peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe, peho zo kuzà wyzài wapuhe nehe, peho zo pemen 'ym wapuhe nehe no, uru'e kwez wanupe. Urumuapyk a'e ze'eg pape rehe, imono kar pà wanupe. 26 A'e rupi Pawru weruzar waze'eg a'e. Iku'egwepe oho wanupi, uzemukatu kar pà Tupàn pe Moizez ze'eg kwehe arer rupi.

Zutew upyhyk Pawru tàpuzuhu pe heko mehe a'e wà kury

27 A'e 7 'ar ipaw etea'i mehe amo zutew Az ywy rehe arer wexak Pawru tàpuzuhu pupe heko mehe a'e wà. Uze'eg ahyahy teko wanupe wà. — Tupàn rehe uze'eg zemueteahy ma'e romo hekon a'e, i'i ahyahy wanupe wà, Pawru rehe uze'eg pà wà. A'e rupi upyhyk Pawru oho wà. 28 — Pe Izaew izuapyapyr pe ty wà, i'i a'e zutew wà, amogwer wanupe wà. — Urepytywà pe nehe ty wà. Ko awa wata oho iko ywy nànàn taw nànàn a'e, zanerà muzgwer ze'eg rehe uze'eg zemueteahy pà a'e, Moizez ze'eg 'ym rehe upurumu'e pà a'e, 'àg tàpuzuhu pupe zaneremiapo rehe uze'eg zemueteahy pà no. Ko 'ar rehe kury, werur amo zutew 'ym xe tàpuzuhu pe wà kury, ko Tupàn henaw ikatu haw imuaiw kar pà wà kury, i'i wanupe wà. 29 Nezewe i'i a'e wà, ta'e wexak Pawru a'e wà xe, Toro Ew tawhu pe har hupi wata mehe a'e wà xe, taw mytepe a'e wà xe. Pawru nueraha kwaw Toro tàpuzuhu pupe a'e. A'e rupi a'e zutew hemu'em hehe wà.

30 Taw pe har paw rupi a'e wà, wikwahy a'e wà. Na'e hemu'em ma'e kwer a'e wà, uzemono'og a'e pe uzàn pà a'e wà, Pawru ipyhyk pà a'e wà. Umutyk heraha tàpuzuhu wi wà. Na'arewahy uwàpytym tàpuzuhu uken wà. 31 Uzeagaw teko Pawru izuka haw rehe wà. Na'e amo awa oho zauxiapekwer wanuwihaw pe a'e kury. Hom tawhu pe har wanuwihaw ikàg ma'e hemiruze'eg romo wanekon a'e zauxiapekwer wà. A'e awa umume'u wazeàmàtyry'ymaw izupe kury. — Zeruzarez pe har paw rupi katete wikwahy a'e wà kury, uzeàmàtyry'ym pà a'e wà kury, i'i tuwihaw pe. 32 Tàrityka'i tuwihaw omono'og zauxiapekwer wamuwà wà kury, werur wanuwihaw wà no. Uzàn oho teko wazemono'ogaw pe wà, taw mytepe wà. Na'e teko wexak tuwihaw wà kury, wexak zauxiapekwer wà no. Upytu'u Pawru ipetek ire wà. 33 Uhem tuwihaw Pawru huwake kury. Upyhyk kar kury. — Pezàpixipixi nehe ty wà, mokoz kyhàhàm tàtà ma'e pupe nehe ty wà, i'i zauxiapekwer wanupe. Na'e upuranu teko wanehe kury. — Mo romo hekon ko awa a'e, ma'e uzapo a'e, i'i wanupe, wanehe upuranu pà. 34 Amo umume'u amo ma'e izupe wà. Amo ae umume'u amo ae ma'e izupe wà. Ni amo awa numume'u kwaw ma'e

amo ae awa hemimume'u kwer rupi a'e. Wanemimume'u kwer pitàitàigatu uzawy amogwer wanemimume'u wà. A'e rupi tuwihaw nukwaw kwaw Pawru hemiapo kwer a'e. A'e rupi uze'eg wemiruze'eg wanupe kury, zauxiapekwer wanupe kury. — Peraha ko awa pi pe zauxiapekwer wanàpuzuhu pe nehe ty wà, i'i wanupe. 35 Weraha Pawru a'e wà, tàpuzuhu huwake myromyrogaw huwake a'e wà. Nupuner kwaw uzeupir haw rehe a'e, ta'e teko wikwahy tuwe a'e wà xe. Ipuruzuka wer zepe hehe wà xe. A'e rupi zauxiapekwer upir Pawru a'e wà, heraha pà heruzeupir pà myromyrogaw rehe a'e wà. 36 Teko uhem wà wanaikweromo wà, uhapukaz pà wà. — Pezuka nehe ty wà, pezuka nehe ty wà, i'i ahyahy zauxiapekwer wanupe wà.

Pawru umume'u weko haw a'e kury

37 Tàpuzuhu pupe heruixe etea'i mehe wà, Pawru uze'eg tuwihaw pe kury. — Aipo apuner amo ma'e imume'u haw rehe newe, i'i izupe. — Aipo erekwaw Kere ywy rehe har ze'eg ne, i'i tuwihaw izupe. — Akwaw katu ihe, i'i Pawru izupe.

38 — Azeharomoete nereiko kwaw a'e Ezit ywy rehe arer romo ne. Amo 'ar mehe ur xe a'e, omono'og 4.000 awa a'e wà, zauxiapekwer romo wamuigo kar pà a'e wà, ureàmàtyry'ym pà a'e wà. Tàpuz heta 'ymaw pe wata oho waiko a'e 'ar mehe wà, i'i tuwihaw Pawru pe.

39 — Nan kwaw pa, i'i Pawru izupe. — Zutew romo aiko ihe. Tar taw pe azexak kar ihe, Xiri ywy rehe ihe. Aiko tawhu pe harete romo ihe. Tuwe aze'eg a'e teko wanupe ihe kury, i'i izupe.

40 — Aze pa, eze'eg wanupe nehe, i'i tuwihaw izupe. A'e rupi Pawru upu'àm oho myromyrogaw apyr kury. Opoe'eg teko wanupe, wamupytu'u kar pà wanehapukaz re. Wapytu'u pawire uze'eg wanupe zutew ze'eg rupi kury.

22

1 (Uze'eg wiwi Pawru wanupe a'e kury.) — Pe awa kwer pe ty wà, pe awa wanyky'yr pe ty wà, pe awa wanywyr pe ty wà, pe awa wanu pe ty wà. Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe ty wà, ta'e amume'u putar heremiapo kwer ihe kury xe. A'e rupi napezepyk kwaw herehe nehe.

2 Upytu'u tuwe uhapukaz re wà, ta'e wenu zutew ze'eg rupi ize'egaw a'e wà xe. 3 Zutew romo aiko ihe. Tar taw pe azexak kar ihe, Xiri ywy rehe ihe. Hekwarer mehe azur xe Zeruzarez pe. Azemu'e teko xe ihe. Kamariew hemu'e a'e 'ar mehe a'e. Hemu'e kateteahy zaneipy ze'eg rehe. Aruzar tuwe Tupàn ihe, pezàwegatete ihe, xe har kutàri har wazàwegatete ihe. 4 Izypy mehe azàmàtyry'ym Zezuz rehe uzeruzar ma'e aha ihe wà, wapyhyk kar pà ihe wà, wazuka kar pà ihe wà. Apyhyk kar awa ihe wà, kuzà ihe wà no, zemunehew paw pe wamunehew kar pà ihe wà. 5 Xaxeto wanuwihaw a'e, amogwer tuwihaw a'e wà no, ukwaw hereko awer a'e wà. — Azeharomoete ize'eg a'e, i'i putar peme wà nehe, aze pepuranu wer wanehe nehe. Zezuz rehe uzeruzar ma'e xe har a'e wà, omono kar upape amo uzeruzar ma'e Namaz tawhu pe har wanupe a'e wà. Tuwihaw wenuhem a'e pape wanuwi a'e wà. Umur a'e pape ihewe wà. — Uzeruzar ma'e omono kar ko pape amo ae uzeruzar ma'e wanupe a'e wà. Epyhyk ko pape ipyhyk àràm ne wà nehe ty, i'i tuwihaw ihewe wà. — Erur a'e Zezuz rehe uzeruzar ma'e xe Zeruzarez pe ne wà nehe no ty. Uruzepyk putar wanehe ure nehe no, i'i ihewe wà.

Pawru umume'u Zezuz rehe uzeruzar haw a'e

6 Uze'eg wi Pawru wanupe no. — Heata mehe Namaz tawhu pe hehem etea'i mehe kwarahy wapytepe hin mehe na'arewahy tatainy ywak rehe har uhyape katu a'e pe heiwyr a'e. 7 A'ar ywy rehe ihe. Aenu amo ze'eg. — Xawru, Xawru, i'i ihewe. — Màràzàwe tuwe erepuraraw kar ma'erahy kwer iko ihewe ne, i'i ihewe.

8 — Mo romo ereiko ne, hezar, a'e izupe. — Zezuz Nazare pe har romo aiko ihe. Màràzàwe tuwe erepuraraw kar ma'erahy kwer iko ihewe ne, i'i ihewe.

9 Na'e awa herupi wata ma'e a'e wà, wexak tatainy a'e pe wà. Nuenu kwaw ize'eg a'e wà. 10 Apuranu hehe ihe. — Ma'e azapo putar ihe nehe, hezar, a'e izupe. — Epu'àm ty, i'i ihewe. — Eho Namaz tawhu

pe nehe. A'e pe nehem ire nehe, amo awa umume'u putar ma'e neremiapo ràm newe paw rupi katete a'e nehe, i'i ihewe.

11 Naherehàpyhà kwaw kury, ta'e tatainy uhyapeahy ihewe a'e xe. A'e rupi herupi wata ma'e hepyhyk hepo rehe wà, Namaz tawhu pe hereraha pà wà. 12 Amo awa a'e pe herekar a'e. Anani her romo a'e. Tupàn heruzar katu har romo hekon a'e. Weruzar tuwe zaneràmuzgwer waze'eg iko a'e no. Zutew Namaz tawhu pe har paw rupi uze'egatu hehe wà. 13 Ur Anani hepyr herexak pà. Upu'àm wà heruwake. — Xawru herywyr, i'i ihewe. — Nerehàpyhàgatu putar ne nehe kury, i'i ihewe. A'e 'ar mehe we herehàpyhàgatu wi ihe kury. Ame'e hehe ihe. 14 Na'e uze'eg wi ihewe. — Tupàn a'e, zaneipy wazar a'e, nerexak kwez a'e kury, wemiapo putar haw ikwaw kar pà newe a'e kury. Wexak kar wemiruze'eg ikatuahy ma'e kwez newe no. Wenu kar ize'eg kwez newe no. 15 Erexak kwez ne, erenu kwez ne no. A'e rupi erepuner teko wanupe imume'u haw rehe paw rupi katete ne nehe no. 16 Erexak kwez ne, erenu kwez ne no. Ma'e ereàro iko kury. Epu'àm ty, ezemuzahazahak kar eho ty. Eze'eg izupe nehe, a'e mehe umunàn putar neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e newi a'e nehe, heharaz putar izuwi a'e nehe. Nuzepyk kwaw nerehe nehe, i'i Anani ihewe.

— Amume'u putar ze'eg puràg zutew 'ym wanupe ihe nehe, i'i Pawru zutew wanupe

17 — Na'e azewyr tuwà Zeruzarez tawhu pe kury. Aze'eg aha Tupàn pe hàpuzuhu pe. Heze'eg mehe aexak amo ma'e. 18 Aexak Zanezar ihe. Uze'eg ihewe a'e. — Ehem eho xe Zeruzarez tawhu wi nehe ty, i'i ihewe. — Ta'e teko xe har nuzeruzar kwaw neze'eg rehe wà nehe xe, herexak awer imume'u haw rehe wà nehe xe, i'i ihewe. 19 — Hezar, a'e izupe. — Aha wazemono'ogaw nànàn ihe, nerehe uzeruzar ma'e wapyhyk kar pà ihe, wapetepetek kar pà ihe. Xe har ko taw pe har ukwaw heremiapo kwer a'e wà, a'e izupe. 20 — Uruzuka Ete her ma'e neze'eg imume'u har ure. Ihe aiko a'e pe izuka mehe ihe. Ikatuahy izuka haw ihewe a'e mehe. Azekaiw katu izuka har wakamir rehe a'e mehe ihe, a'e Zezuz pe. 21 — Eho xe wi nehe ty, i'i ihewe. — Ta'e oromono kar putar muitea'u xe wi ihe nehe, zutew 'ym nànàn heze'eg imume'u kar pà newe ihe nehe, i'i ihewe.

22 Teko wiko a'e pe Pawru ze'eg henu pà wà. Na'e zutew 'ym wanehe ize'eg mehe uzypyrog uhapukaz pà wahyhaw rupi wà kury. — Peraha xe wi nehe ty wà, pezuka nehe ty wà, i'i ahyahy zauxiapekwer wanupe wà. — Na'ikatu kwaw hekuwe haw urewe nehe. Uruzuka agwer awa ure, i'i wanupe, wahyhaw rupi uhapukaz pà wà. 23 Uhapukaz tuwe waiko wà. Umutuhug ukamir waiko wà no. Omomomomor ywyximorer imuhàmuhàz pà wà no. 24 Zauxiapekwer wanuwihaw uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Peraha Pawru tàpuzuhu pupe nehe kury ty wà, i'i wanupe. — Pepetepetek heraha nehe. A'e re pepuranu zutew wanehe nehe. — Màràzàwe tuwe pehapukaz nezewe hehe, peze wanupe nehe, i'i wanupe. 25 Uzàpixipixi heraha wà. Uzypyrog etea'i ipetepetek pà wà. Na'e uze'eg Pawru tuwihaw a'e pe u'àm ma'e pe kury. — Ma'in penuwihaw waze'eg a'e. Aipo erepuner tuwihaw ikàg wera'u ma'e Hom tawhu pe har hemiruze'egete ipetepetekaw rehe nezewe ne. Ta'e nahereraha kwaw pe tuwihaw ikàg ma'e huwa rupi ne xe, neremume'u kwaw heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe ne xe. Ni amo tuwihaw ikàg ma'e nahepetepetek kar kwaw newe a'e, i'i izupe, zauxiapekwer wanuwihaw pe.

26 Ize'eg mehe zauxiapekwer wanuwihaw oho uwihaw pe a'e no, hehe upuranu pà a'e no. — Màràzàwe tuwe erepetek kar kwez awa ihewe ne. Tuwihaw ikàg wera'u ma'e Hom tawhu pe har hemiruze'egete romo hekon a'e, i'i izupe. 27 Na'e tuwihaw uze'eg oho Pawru pe kury. — Aipo tuwihaw ikàg wera'u ma'e Hom tawhu pe har hemiruze'egete romo ereiko ne, i'i izupe. - Azeharomoete, i'i Pawru izupe.

28 — Ihe ihe no, aiko hemiruze'egete romo ihe no, ta'e amono temetarer tetea'u izupe ihe xe, hemiruze'egete romo hereko haw hekuzaromo ihe xe, i'i izupe. Uze'eg Pawru izupe. — Ihe aiko hemiruze'egete

romo ihe, ta'e heru hemiruze'egete romo hekon a'e xe, i'i Pawru izupe.

29 Zauxiapekwer nupuranu wi kwaw hehe wà. Ize'eg mehe tàrityka'i utyryk izuwi wà. Tuwihaw ukyze katu izuwi a'e no, ta'e tuwihaw ikàg wera'u ma'e Hom tawhu pe har hemiruze'egete romo hekon tuwe a'e xe. — Xiàpixi kwez zane. A'e rupi tuwihaw uzepyk putar zanerehe nehe, i'i uzeupeupe wà, izuwi ukyze pà wà.

Teko weraha Pawru zutew wanuwihaw wanuwa rupi a'e wà kury

30 Tuwihaw ipurukwaw wer Pawru heko haw rehe. — Màràzàwe tuwe zutew ipuruzuka wer hehe a'e wà, i'i uzeupe. A'e rupi iku'egwepe ukwaraw kar kury. Omono'og Xaxeto wamuwà a'e wà, amogwer zutew wanuwihaw wamuwà a'e wà no. Na'e weraha Pawru a'e pe a'e no, wanuwa rupi imupu'àm kar pà a'e no.

23

1 Ume'egatu Pawru a'e kury, zutew waneruze'egar wanehe a'e kury. Uze'eg wanupe. — Heryky'yr wà, herywyr wà. Izypy mehe arer we te ko 'ar rehe aruzar tuwe Tupàn ze'eg teko ihe. Nahemaranugar kwaw izuwi ihe, i'i wanupe. 2 Xaxeto wanuwihaw a'e, Anani her ma'e a'e, uze'eg Pawru huwake har wanupe a'e kury. — Pekwar Pawru izuru rehe ty wà, i'i wanupe. 3 Uze'eg Pawru izupe. — Azeharomoete Tupàn ukwar putar nerehe a'e nehe no. Iaiw ma'e romo ereiko ne. — Pawru nuweruzar kwaw ze'eg kwehe arer a'e, ere putar herehe nehe. Ne no ty, azeharomoete erezuhaw a'e ze'eg kwez ne no ty, ta'e nepurumukwar kar wer neremiruze'eg herehe ne wà xe, i'i izupe.

4 Na'e amo awa Pawru huwakea'i har a'e wà kury, uze'eg izupe a'e wà kury. — Ereze'eg zemueteahy kwez Xaxeto ikàg wera'u ma'e pe ne kury, i'i izupe wà.

5 I'i Pawru wanupe, — Nakwaw kwaw xaxeto romo heko haw ihe. Aze mo akwaw, naze'eg iwer mo nezewe. Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e xe. — Peze'eg zemueteahy zo penuwihaw rehe nehe, i'i a'e ze'eg kwehe arer a'e, i'i Pawru wanupe.

6 Amo a'e pe har a'e wà, xatuxew romo wanekon a'e wà. Nuzeruzar kwaw purumugweraw kar àwàm rehe wà. Amo ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e a'e pe wanekon a'e wà no. Pawru ukwaw waneko haw a'e pe a'e. A'e rupi uze'eg wanupe nezewe kury. — Heryky'yr wà herywyr wà. Aiko ze'eg kwehe arer rupi oho ma'e romo ihe. Heru a'e rupi katete a'e no. Tuwihaw hererur kwez xe a'e wà, ta'e azeruzar umàno ma'e kwer wakweraw pàwàm rehe ihe xe, i'i wanupe.

7 A'e ma'e imume'u pawire tàrityka'i parizew a'e wà, xatuxew a'e wà no, uzypyrog uzeàmàtyry'ym pà a'e wà, uzeupeupe uze'eg ahyahy pà a'e wà. 8 — Teko nukweraw pixik kwaw umàno re wà nehe, i'i xatuxew wà. — Naheta kwaw Tupàn heko haw pe har wà, naheta kwaw tekwe wà no, i'i waiko wà. Parizew a'e wà, — Teko ukweraw putar a'e wà nehe, i'i waiko wà. — Heta tuwe Tupàn heko haw pe har wà, heta tuwe tekwe wà no, i'i waiko a'e wà. 9 Uhapukapukaz wera'u uzeupeupe uze'eg ahyahy pà wà. Na'e amo parizew a'e wà, purumu'e ma'e a'e wà, upu'àm uze'eg ahyahy pà amogwer wanuwa rupi wà kury. — Ikatuahy ko awa a'e. Ukwaw tuwe ze'eg kwehe arer a'e, weruzar tuwe a'e no, iawy 'ym pà a'e. Aze ru'u amo tekwe uze'eg kwez izupe a'e. Aze ru'u amo Tupàn heko haw pe har uze'eg kwez izupe a'e, i'i wanupe wà.

10 Uzeàmàtyry'yry'ym a'e pe wà kury. — Aze ru'u uzuka putar Pawru a'e wà nehe, ipei'ài'àg pà a'e wà nehe, i'i zauxiapekwer wanuwihaw uzeupe. A'e rupi omono kar zauxiapekwer teko wamytepe wà, Pawru henuhem kar pà wamyter wi wà. — Peraha penàpuzuhu pupe nehe ty wà, (ta'e nupuner kwaw izuka haw rehe penàpuz me a'e wà nehe xe), i'i wanupe. (Wenuhem heruwà wà.)

11 Pyhaw zemunehew paw pe heko mehe Zanezar Zezuz upu'àm wà Pawru huwake kury. Ekyze zo wanuwi nehe ty, i'i izupe. — Eremume'u herehe ze'egaw kwez xe har wanupe ne, Zeruzarez tawhu pe har wanupe ne. Eremume'u putar nezewegatete eho Hom tawhu pe har wanupe nehe kury, i'i izupe.

— Xiuka putar Pawru zane nehe, i'i amo zutew uzeupeupe a'e wà kury

12 Iku'egwepe zutew uzemono'og a'e wà kury, Pawru izuka haw rehe uze'eze'eg pà a'e wà kury. Umume'u tuwe ma'e wemiapo ràm uzeupe wà. — Namai'u kwaw Pawru imàno 'ym mehe we ihe nehe, xo imàno re zo amai'u wi putar nehe, i'i tuwe uzeupeupe wà. — Tuwe Tupàn uzepyk herehe nehe, aze azuhaw ko heze'eg ihe nehe, i'i uzeupeupe wà. 13 Nezewe uze'eg ma'e kwer wà, 40 waneta haw a'e wà. Umume'u umai'u 'ymaw nezewe uzemono'og ma'e wanupe wà. 14 Na'e a'e awa oho xaxeto wanuwihaw ipyr wà, amogwer tàmuz wapyr wà. — Nezewe haw urumume'u tuwe kwez Tupàn huwa rupi ure kury. Nurumai'u kwaw Pawru imàno 'ym mehe we ure nehe. Xo imàno re urumai'u wi putar ure nehe, i'i wanupe wà. 15 — A'e rupi pemono kar peze'eg zauxiapekwer wanuwihaw pe nehe. — Erur Pawru xe urewe nehe ty, peze mua'u izupe nehe, i'i wanupe wà. — Ta'e urepuranu wer hehe ure nehe xe, ta'e nurukwaw katu kwaw ma'e paw rupi ure xe, peze mua'u izupe nehe, i'i wanupe wà. — Ure ure kury, uruzemuàgà'ym putar ure kury. Xe kutyr pe rupi iata mehe we uruzuka putar ure nehe, nuhem pixik kwaw xe a'e nehe, i'i wanupe wà.

16 Amo awa a'e pe hekon a'e, Pawru i'ir romo hekon a'e. Wenu tuwe waze'eg. A'e mehe wixe zauxiapekwer hàpuzuhu pe kury, Pawru pe uze'eg pà kury, weminu kwer imume'u pà izupe kury. 17 Na'e Pawru wenoz amo zauxiapekwer wanuwihaw uzeupe kury. Uze'eg izupe. — Eraha ko kwàkwàmo neruwihaw pe nehe ty. Ta'e ipurumume'u wer ma'e rehe izupe a'e xe, i'i izupe.

18 Weraha zauxiapekwer kwàkwàmo uwihaw pe kury. — Neremimunehew kwer a'e, herenoz kwez a'e, ko kwàkwàmo herur kar pà xe nepyr a'e. Ta'e ipurumume'u wer ma'e rehe newe a'e xe, i'i izupe.

19 Tuwihaw upyhyk kwàkwàmo ipo rehe heraha pà pepa'i. Amogwer a'e pe har nuenu kwaw waze'eg wà. — Ma'e eremume'u putar ihewe ty, i'i izupe.

20 — Tuwihaw wanuwihaw a'e wà nehe, wenoz putar Pawru heraha haw newe wà nehe, uzepyr wà nehe. — Urepuranu wer hehe nehe, ta'e nurukwaw katu kwaw heko haw ure xe, i'i mua'u putar newe wà nehe. 21 — Eruzar zo waze'eg nehe, ta'e heta 40 awa pe rupi a'e wà xe. Uzeàmim putar a'e pe wà nehe, Pawru hàro pà wà nehe. Ipuruzuka wer hehe wà. — Nurumai'u kwaw izuka 'ym mehe we ure nehe, i'i kwez a'e wà. Wàro waiko wà kury. Eraha zo Pawru pe rupi nehe kury, i'i kwàkwàmo izupe, tuwihaw pe.

22 I'i tuwihaw izupe. — Emume'u zo xe neremimume'u kwer amo pe nehe ty, i'i izupe. Na'e omono kar kwàkwàmo uzewi kury.

Tuwihaw omono kar Pawru Tuwihaw Peri pe a'e kury

23 A'e tuwihaw wenoz amo mokoz zauxiapekwer wanuwihaw uzeupe wà kury. — Pemono'og 200 zauxiapekwer pe wà kury. Pezemuàgà'ym Xezarez tawhu pe peho àwàm rehe. Peraha 70 zauxiapekwer kawaru ku'az har pe wà nehe no. Peraha amo 200 zauxiapekwer hu'yw puku imomor har pe wà nehe no. Pezemuàgà'ym nehe kury, ta'e pehem putar peho xe wi kutàri pyhaw nehe, 9 'or mehe nehe xe. 24 Pekupepawrog kawaru Pawru pe nehe no, ta'e wata putar iku'az a'e nehe no xe. Peraha Pawru tuwihaw Peri ipyr nehe, izuka kar 'ym pà nehe, i'i wanupe.

25 Na'e tuwihaw umuapyk uze'eg pape rehe nezewe a'e kury.

26 — Ihe Karaw Iri ihe, ko hepape amono kar putar newe ihe kury. Ne tuwihaw Peri ne. Nekatu ty. Hekatu ihe no.

27 Zutew upyhyk kwez awa a'e wà. Uzuka tària'i wà. Tuwihaw ikàg wera'u ma'e Hom tawhu pe har hemiruze'egete romo hekon a'e. A'e rupi araha amo zauxiapekwer a'e pe ihe wà. Upyro a'e awa zutew wanuwi a'e wà. 28 A'e rupi araha a'e awa zutew wanuwihaw wanuwa rupi ihe. Apuranu wanehe ihe. — Ma'e uzapo a'e, a'e wanupe. — Aipo ikatu 'ym ma'e uzapo a'e, a'e wanupe. 29 Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. Màràzàwe tuwe ipuruzuka wer hehe wà. Nakwaw kwaw

ihe. Màràzàwe tuwe ipurumunehew kar wer hehe wà. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. — Nuweruzar kwaw ureràmuz ze'eg iko a'e. Uhaw kar waze'eg teko wanupe a'e, i'i mua'u ihewe wà 30 Na'e amo awa umume'u ma'e wà kwez ihewe a'e kury. — Zutew uzuka putar Pawru a'e wà nehe, i'i kwez ihewe wà. A'e rupi amono kar putar newe ihe nehe kury. — Pemume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e peho tuwihaw ikàg ma'e huwa rupi nehe ty wà, a'e kwez zutew wanupe. A'e rupi oho putar nepyr a'e wà nehe, imume'u pà neruwa rupi a'e wà nehe. Upaw hema'emume'u haw kwez kury, i'i izupe, uze'eg imuapyk pà pape rehe a'e.

31 Weruzar zauxiapekwer ize'eg a'e wà. Weraha Pawru a'e wi pyhaw wà. Te uhem Àxipa taw pe wà. (Uker a'e pe wà.) 32 Iku'egwepe zauxiapekwer wà, upy rehe wata ma'e wà, uzewyr oho Zeruzarez pe wàpuzuhu pe wà. Kawaru ku'az wata ma'e wata wi oho waiko Pawru heraha pà wà. 33 Weraha waiko wà, Xezarez tawhu kutyr wà. Uhem a'e pe wà. Omono pape tuwihaw pe wà. Omono Pawru izupe wà no. 34 Umugeta pape a'e. Upuranu Pawru rehe. — Ma'enugar ywy rehe har romo ereiko ne, i'i izupe. — Xiri ywy rehe har romo aiko ihe, i'i izupe. 35 — Aenu putar nema'emume'u haw ihe nehe, amo 'ar mehe nehe. Xiàro neremiapo kwer imume'u àràm zane wà nehe. Xe wahem mehe nehe, erezur putar heruwa rupi nehe, i'i izupe. Na'e uze'eg zauxiapekwer wanupe kury. — Peraha 'aw awa Ero hàpuzuhu pe kury. Peme'egatu hehe nehe, imonokatu pà nehe. Pemuhem kar zo a'e wi nehe, i'i wanupe.

24

Zutew umume'u mua'u Pawru ikatu 'ymaw a'e wà kury

1 Na'e 5 'ar pawire Xaxeto wanuwihaw a'e, Anani her ma'e a'e, oho Xezarez tawhu pe a'e kury. Amo tàmuz oho hupi a'e wà no. Amo wanekuzaromo uze'eg ma'e Tetur her ma'e oho hupi a'e no. Uhem wà tuwihaw Peri huwa rupi wà, uze'eg pà Pawru rehe wà, hemiapo kwer imume'u mua'u pà izupe wà. 2 Wenoz Tetur imuwà huwa rupi wà. Tetur a'e, uze'eg nezewe Pawru rehe a'e. — Tuwihaw. Erekwaw katu pureruze'egaw ne. Tuwihaw ikatuahy ma'e romo ereiko ne, a'e rupi kwehe nuruzeàmàtyry'ym kwaw ko ywy rehe ure. Ikatuahy ma'e tetea'u erezapo kar iko purupe ne no. A'e rupi ikatuahy urereko haw urewe ko 'ar rehe kury, ko ywy rehe kury. 3 Ikatuahy nezewe haw urewe. A'e rupi nekatuahy urewe ne. 4 Naze'eg tetea'u kwaw neruwa rupi ihe nehe kury, ta'e amo ae ma'e tetea'u rehe nepurapo wer kutàri nehe no xe. A'e rupi, aze ereputar, xo ko ma'e amume'u putar newe ihe nehe. 5 'Aw awa a'e, Pawru her ma'e a'e, na'ikatu pixik kwaw a'e. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e iko teko wanupe. Umuzeàmàtyry'ym kar zutew oho iko ywy nànàgatu a'e wà, taw nànàgatu a'e wà no. Zezuz Nazare pe har hemiruze'eg wanuwihaw romo hekon a'e, waneruze'egar romo hekon a'e. 6 Weraha zutew 'ym Tupàn hàpuzuhu pupe a'e wà no, imuaiw pà Tupàn huwa rupi a'e wà no. A'e rupi urupyhyk kar ure. Urezepyk wer zepe hehe ure, ureràmuzgwer ze'eg rupi katete ure. 7 Tuwihaw Irizi a'e, wixe a'e pe urepyr a'e, zauxiapekwer wanerur pà a'e. Wenuhem Pawru urewi wà, urepetepetek pà wà. 8 Na'e Irizi umur kar hemiapo kwer imume'u har xe neruwa rupi a'e wà. Aze erepuranu 'aw awa wanehe nehe, erekwaw putar hemiapo kwer paw rupi nehe, hemimume'u kwer paw rupi nehe no. Urepuruzuka wer zepe hehe ure, hemimume'u kwer ikatu 'ym ma'e rehe ure, i'i Tetur izupe, tuwihaw Peri pe.

9 Amogwer zutew a'e pe har umume'u mua'u hemiapo kwer izupe a'e rupi katete a'e wà no. — Azeharomoete ize'eg a'e, i'i mua'u izupe.

Pawru umume'u weko haw tuwihaw Peri pe a'e kury

10 Na'e tuwihaw opoe'eg Pawru pe kury, imuze'eg kar pà uwa rupi kury. Uze'eg Pawru izupe kury. — Kwehe ereiko ko ywy rehe har waneruze'egar romo ne. A'e rupi herurywete neruwa rupi heze'eg pà ihe. Ta'e tuwihaw ikatuahy ma'e romo ereiko ne xe. 11 Aze erepuranu amogwer wanehe nehe, ko heze'eg umume'u putar

tuwe newe a'e wà nehe no. Namumaw kwaw 12 'ar Zeruzarez tawhu pe hereko pà ihe, Tupàn imuwete katu pà a'e pe ihe.
12 Zutew herexak a'e pe wà. Nazàmàtyry'ym kwaw a'e pe har ihe wà. Namuikwahy kar kwaw ihe wà no, ni wazemono'ogaw pe, ni taw mytepe no. 13 Hemu'em iko newe a'e wà kury. Naiko kwaw wanemimume'u kwer zàwenugar romo ihe. Nupuner kwaw hekatu 'ymaw hexak kar haw rehe newe wà, ta'e naheta kwaw xe. 14 Xo ko ma'e zo azeharomoete a'e. Amuwete katu Tupàn ureràmuzgwer wazar ihe. — Zezuz a'e, Tupàn ta'yr romo hekon a'e, a'e wanupe. Na'ikatu kwaw heze'eg wanupe. Azeruzar Moizez ze'eg pape rehe imuapyk pyrer kwehe arer rehe paw rupi ihe no.
15 Azeruzar Tupàn rehe ihe, 'aw awa wazàwegatete ihe. Teko ukweraw putar umàno re a'e wà nehe. Ikatu ma'e ukweraw wi putar wà nehe, ikatu 'ym ma'e ukweraw wi putar a'e wà nehe no. Paw rupi katete ukweraw putar amo 'ar mehe wà nehe, a'e wanupe. Aiko 'aw awa wazàwegatete ihe. 16 A'e rupi azeagaw tuweharupi ikatu ma'e zutyka'i iapo pà ihe. A'e rupi Tupàn a'e nehe, teko a'e wà nehe no, nupuner kwaw ikatu 'ymaw heremiapo kwer imume'u haw rehe a'e wà nehe, ta'e naheta kwaw xe. Ta'e akwaw heremiapo kwer ikatu haw ihe xe.

17 Kwehe mehe Tupàn hemono kar Zeruzarez wi a'e. Amo 'ar mehe azewyr aha a'e pe ihe, temetarer heraha pà heànàm wanupe ihe, ma'ea'yr Tupàn pe imono pà ihe. Amono ma'ea'yr Xaxeto wanupe. Uzuka Tupàn huwa rupi herekuzaromo wà. 18 A'e ma'e iapo mehe 'aw awa herexak a'e pe a'e wà, hemukatu haw iapo pawire a'e wà. Naheta kwaw teko hepyr wà. Namuaiw kwaw Tupàn hàpuzuhu ihe. Naraha kwaw zutew 'ym tàpuzuhu pupe ihe wà. 19 Amo zutew Az ywy rehe har a'e pe wanekon a'e wà. Tuwe a'e ae xe wanur wà nehe, heremiapo kwer imume'u pà neruwa rupi wà nehe, aze ize'eg wer wà nehe. 20 Aze ru'u a'e wà nehe, aze ru'u xe har wà nehe, tuwe umume'u heremiapo kwer newe wà nehe kury. Umume'u tuwihaw a'e pe har wanupe wà. Tuwe umume'u newe wà nehe no. 21 Xo pitài ma'e zo amume'u tuwihaw wanupe ihe. — Hepyhyk kar kwez a'e wà, ipuruzuka wer herehe a'e wà, ta'e azeruzar umàno ma'e wakweraw pàwàm rehe ihe xe, a'e wanupe ihe. A'e heze'eg na'ikatu kwaw wanupe a'e. A'e rupi wikwahy ihewe wà kury, i'i Pawru a'e, tuwihaw Peri pe a'e.

22 Na'e Peri a'e kury, umupytu'u kar waze'eg ire a'e kury, ta'e ukwaw katu Zezuz hape a'e xe. — Amume'u putar heremiapo ràm peme amo 'ar mehe ihe nehe. Aze ru'u amuhem kar putar Pawru ihe nehe. Aze ru'u amunehew kar putar nehe. Xiàro tuwihaw Irizi tur àwàm nehe. Ihem ire nehe, amume'u putar heremiapo ràm peme ihe nehe, i'i wanupe.
23 Na'e uze'eg zauxiapekwer wanuwihaw pe kury. — Emonokatu Pawru ne nehe ty. Ezekaiw katu hehe nehe. Emuixe kar zo izuka har ipyr ne wà nehe, i'i izupe. — Tuwe wata iko taw mytepe nehe, aze iata wer nehe. Tuwe zauxiapekwer wata hupi wà nehe no, tuweharupi wà nehe no. A'e rupi nuzàn kwaw zanewi nehe. Tuwe a'e awa nuzuka kwaw Pawru a'e wà nehe, i'i izupe. — Aze imyrypar ipurupytywà wer hehe wà nehe, tuwe upytywà wà nehe, i'i izupe. Na'e a'e tuwihaw oho a'e taw wi amo taw pe kury.

Tuwihaw Peri uputar temetarer a'e kury

24 Màràn 'ar pawire Peri ur wi a'e pe a'e, hemireko Zuxia herur pà a'e. Umur kar Pawru uwa rupi kury. — Eze'eg neruwihawete Zezuz rehe nehe, i'i izupe. Na'e Pawru uze'eg Zaneruwihawete Zezuz rehe uzeruzar haw rehe izupe a'e. 25 — Nezewe uzapo kar Tupàn zanewe a'e, i'i izupe. — Xo ikatuahy ma'e zo ezapo eho iko purupe nehe, i'i iko zanewe. — Ezeruze'egatu nehe, i'i iko zanewe no. — Amo 'ar mehe azepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe ihe nehe, uzeruzar 'ym ma'e wanehe ihe nehe, i'i iko zanewe, i'i Pawru izupe, tuwihaw Peri pe. Ukyze katu tuwe Peri kury, ize'eg henu re kury. — Ezewyr eho neker haw pe nehe kury, i'i Pawru pe. — Amo 'ar mehe nehe, xe hereko wi mehe nehe, urumur kar wi putar ihe nehe, nemuze'eg kar wi pà ihe nehe, i'i izupe.

26 — Aze ru'u Pawru umur putar temetarer ihewe nehe, zemunehew paw wi uhem àwàm imekuzar pà nehe, i'i uzeupe upy'a pe, ta'e uputar temetarer a'e xe. A'e rupi tuweharupi wenoz Pawru imuwà uwa rupi a'e, izupe uze'eg pà a'e. Pawru nomono kwaw temetarer izupe.

27 Mokoz kwarahy umumaw nezewe uze'eg pà a'e wà. Na'e amo tuwihaw uhem wà a'e pe a'e kury, Peri hekuzaromo wiko pà a'e kury. Poraxipez her romo a'e. Peri a'e, na'ipurumurywete kar wer kwaw zutew wanehe a'e, a'e rupi numuhem kar kwaw Pawru zemunehew paw wi a'e. Umupyta kar wi wi a'e pe.

25

— Hepurumume'u wer hereko haw rehe tuwihaw ikàg wera'u ma'e pe ihe nehe, i'i Pawru a'e kury

1 Uhem Tuwihaw Poraxipez wà a'e ywy rehe a'e kury. Na'iruz 'ar pawire oho Xezarez tawhu wi kury, Zeruzarez tawhu pe wata pà kury. 2 A'e pe heko mehe Xaxeto wanuwihaw a'e wà, amogwer zutew wanuwihaw a'e wà no, umume'u Pawru hemiapo kwer izupe a'e wà. Na'e wenoz ma'e izupe wà. 3 — Erur kar Pawru xe Zeruzarez pe nehe, i'i izupe wà. Ta'e ipuruzuka wer hehe iata mehe wà xe. — Aze zauxiapekwer werur wà nehe, xiuka pe rupi iata mehe zane nehe, i'i uzeupeupe wà. (Numume'u kwaw izuka àwàm tuwihaw pe wà.) 4 I'i Poraxipez zutew wanuwihaw wanupe a'e. — Amunehew kar Pawru Xezarez tawhu pe ihe, i'i wanupe. — Ihe ae ihe, azewyr putar tàrityka'i a'e pe ihe nehe kury. 5 Tuwe penuwihaw oho a'e pe a'e wà nehe no, herupi wà nehe no. A'e mehe upuner Pawru hemiapo kwer imume'u haw rehe a'e pe wà nehe, heruwa rupi wà nehe, huwa rupi wà nehe, i'i wanupe.

6 Poraxipez umumaw amo 8 'ar a'e pe Zeruzarez tawhu pe uker pà. A'e re uzewyr wi oho Xezarez tawhu pe no. Iku'egwepe wapyk oho tuwihaw renaw rehe kury. Umur kar Pawru imuwà uwa rupi kury. 7 Ihem mehe zutew Zeruzarez tawhu wi ur ma'e kwer upu'àm wà huwake wà, izywyr wà. Uzypyrog ikatu 'ym ma'e tetea'u imume'u pà hehe wà, tuwihaw pe wà. Tuwihaw nuzeruzar kwaw waze'eg rehe. -Mo wexak iapo mehe wà, i'i wanupe. Ni amo nuexak kwaw Pawru a'e wà, ikatu 'ym ma'e iapo mehe a'e wà. 8 Pawru umume'u wemiapo kwer wanupe kury. — Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ihe. Tuweharupi aruzar zutew wanàmuz waze'eg ihe. Nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e Tupàn hàpuzuhu pupe. Aruzar Hom tawhu pe har wanuwihaw ikàg wera'u ma'e Xez her ma'e ze'eg ihe no, i'i tuwihaw pe a'e, amogwer wanuwa rupi a'e. (A'e rupi tuwihaw nuzuka kar kwaw.)

9 Tuwihaw Poraxipez a'e, ipurumurywete kar wer zutew wanehe a'e, a'e rupi upuranu Pawru rehe kury. — Aipo neho wer Zeruzarez pe ne, neremiapo kwer imume'u pà heruwa rupi a'e pe nehe, zutew wapyr nehe, i'i izupe.

10 Uze'eg Pawru izupe. — Aiko tuwihaw renaw huwa rupi ihe kury, kutàri kury. Màràzàwe tuwe aha putar Zeruzarez pe nehe. Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e zutew wanupe ihe. Erekwaw katu heremiapo kwer ne, hekatu haw ne, i'i izupe. 11 Aze mo ikatu 'ym ma'e azapo, a'e mehe mo azemono mo newe hezezuka kar pà ihe. Nainoz iwer mo hemuhem kar haw newe ihe. Hemu'em herehe newe a'e wà. A'e rupi nerepuner kwaw hemono haw rehe wanupe ne, hezuka kar pà wanupe ne. Aze nanepurumuhem kar wer kwaw herehe zemunehew paw wi nehe, a'e mehe hemono kar pe tuwihawete ikàg wera'u ma'e Hom pe har huwa rupi nehe. Aze wenu hema'emume'u haw a'e nehe, hemuhem kar putar tuwe a'e nehe, i'i izupe, Poraxipez pe. 12 Tuwihaw Poraxipez upuranu upyr har ma'ekwaw par wanehe kury. Na'e i'i Pawru pe kury. — Neho wer tuwihawete ikàg wera'u ma'e huwa rupi ne, Hom tawhu pe har huwa rupi ne. A'e rupi oromono kar putar a'e pe izupe ihe nehe kury, i'i izupe.

Weraha Pawru tuwihaw Akiri huwa rupi a'e wà kury

13 Màràn zahy pawire tuwihaw Akiri ur a'e pe Xezarez tawhu pe a'e, wemireko Pereni hupi a'e, tuwihaw Poraxipez hexak pà a'e. — Ikatuahy xe nezur awer, ikatuahy tuwihaw xe har romo nereko haw,

i'i izupe wà. 14 Màràn 'ar pawire Poraxipez umume'u Pawru heko awer izupe, tuwihaw Akiri pe. — Tuwihaw Peri a'e, umunehew kar amo awa Pawru her ma'e xe a'e. Wezar zemunehew paw pe a'e, xe wi uhem mehe a'e. 15 Zeruzarez pe heho mehe zutew wanuwihaw umume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe a'e wà. — Ezuka kar nehe ty, i'i ihewe wà. 16 — Hom tawhu pe har nuzapo kwaw nezewe haw a'e wà, a'e wanupe ihe. — Aze teko ipurumume'u wer ma'e rehe tuwihaw huwa rupi wà nehe, amo awa rehe nehe, tuwihaw werur putar a'e awa uwa rupi a'e nehe. A'e rupi a'e awa upuner wemiapo kwer imume'u har wanexakaw rehe a'e. Upuner waze'eg henu haw rehe a'e no. Aze hemu'em hehe wà nehe, wenu putar wanemu'emaw nehe no. — Hemu'em newe herehe wà, i'i putar tuwihaw pe nezewe mehe nehe, a'e wanupe. 17 A'e rupi zutew ur xe a'e wà. A'e rupi iku'egwepe apyk aha tuwihaw renaw rehe ihe, Pawru herur kar pà heruwa rupi ihe. 18 Hemiapo kwer imume'u har upu'àm wà heruwa rupi wà. — Aze ru'u Pawru ikatu 'ym ma'e iapo har romo hekon a'e, a'e hezeupe. Nan. Numume'u kwaw hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe wà. 19 Xo wàmuzgwer ze'eg rehe zo uze'eg a'e wà. Amo ae awa rehe uze'eg wà. Zezuz a'e awa her romo a'e. Umàno ma'e kwer rehe uze'eg wà. — Ukweraw wi umàno re a'e, i'i Pawru. (Ize'eg na'ikatu kwaw zutew wanupe. A'e rupi ipuruzuka wer hehe wà.) 20 Numume'u katu kwaw agwer ma'e ihewe a'e wà. A'e rupi apuranu Pawru rehe ihe. — Aipo neho wer Zeruzarez pe heruwa rupi nepu'àm pà a'e pe nehe, a'e izupe. 21 Na'iho wer kwaw a'e pe. — Emuzekaiw katu kar zauxiapekwer herehe ne wà nehe ty, i'i ihewe. — Hemono kar tuwihawete ikàg wera'u ma'e Hom tawhu pe har Awkuz her ma'e pe nehe. Amume'u putar hereko haw izupe ihe nehe, i'i ihewe, i'i Poraxipez a'e, tuwihaw Akiri pe a'e.

22 Na'e Akiri i'i Poraxipez pe kury. — Hepurenu wer a'e awa ze'eg rehe ihe no pa, i'i izupe. — Pyhewe erenu putar nehe, i'i Poraxipez izupe.

23 Iku'egwepe Akiri a'e, Pereni a'e no, ur a'e pe a'e wà, tuwihaw renaw pe a'e wà. Wata waiko tuwihaw ikàg wera'u ma'e ài wà, ma'e hekuzar katu ma'e imunehew pà uzehezehe wà. Zauxiapekwer wanuwihaw a'e wà no, teko waneruze'egar a'e wà no, wixe a'e pe huwa rupi a'e wà no. — Perur Pawru heruwa rupi nehe ty wà, i'i Poraxipez zauxiapekwer wanupe a'e kury. Oho ipiaromo wà. Werur huwa rupi wà. 24 Uze'eg Poraxipez amogwer wanupe kury. — Tuwihaw Akiri. Amogwer xe har wà no. Aiko a'e awa a'e. Zutew paw rupi katete a'e wà, xe har a'e wà, Zeruzarez pe har a'e wà no, umume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe a'e wà. — Ezuka kar tàrityka'i nehe kury ty, i'i ahyahy ihewe wà, uhapukaz pà wà. 25 Numume'u kwaw ikatu 'ym ma'e hemiapo kwer wà. A'e rupi nazuka kar kwaw ihe. Iho wer tuwihawete ikàg wera'u ma'e Hom pe har Awkuz her ma'e huwa rupi a'e. A'e rupi amono kar putar a'e pe ihe nehe kury. 26 Ma'e amuapyk putar pape rehe ihe nehe, tuwihaw Hom pe har pe imono kar pà ihe nehe. Nakwaw kwaw ihe. A'e rupi arur Pawru xe neruwa rupi ihe kury, tuwihaw Akiri. A'e rupi erepuner ma'e imume'u haw rehe ihewe nehe. A'e mehe amuapyk putar neze'egaw pape rehe ihe nehe, Hom pe har wanuwihawete ikàg wera'u ma'e pe imono kar pà ihe nehe. 27 Ta'e napuner kwaw Pawru imono kar haw rehe izupe ihe nehe xe, aze namono kar kwaw pape Pawru hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u haw izupe ihe nehe.

26

Pawru umume'u weko haw tuwihaw Akiri pe a'e kury

1 Na'e Akiri uze'eg Pawru pe kury. - Erepuner nezehe neze'egaw rehe ne kury, i'i izupe. A'e rupi upyho Pawru opo tuwihaw kutyr a'e, izupe uze'eg pà a'e.

2 — Tuwihaw Akiri. Herurywete kutàri ihe, ta'e amume'u putar heremiapo kwer heremimume'u kwer newe ihe kury xe, kutàri ihe kury xe. Ta'e zutew umume'u mua'u ma'e tuwihaw pe a'e wà xe, ipuruzuka wer pà herehe a'e wà xe. 3 Herurywete ihe, ta'e newe aze'eg ihe xe,

ta'e erekwaw katu zutew wanàmuzgwer ze'eg ne xe. A'e rupi einu katu tuwe heze'eg ne nehe kury. Tuwe nanekweraz kwaw heze'eg mehe nehe.

4 Zutew ukwaw katu hereko awer hekwarer mehe arer a'e wà, ukwaw te hereko haw ko 'ar rehe har a'e wà no. Izypy mehe arer we aiko heywy rehe ihe, Zeruzarez tawhu pe hereko pà ihe. 5 Izypy mehe arer we aiko ze'eg kwehe arer kwaw par romo ihe, parizew romo ihe. Zutew ukwaw hereko haw a'e wà. Aze mo ipurumume'u wer hehe newe wà, umume'u mo newe wà. Aruzar tuwe ze'eg kwehe arer ihe. 6 Kutàri apu'àm xe ihe, neruwa rupi ihe, ta'e azeruzar Tupàn ze'eg kwehe arer rehe ihe xe. Ta'e kwehe mehe Tupàn umume'u ma'e wemiapo ràm zaneràmuz wanupe a'e xe. Azeruzar tuwe a'e hemimume'u kwer rehe ihe. 7 Zutew paw rupi a'e wà, wàro Tupàn hemimume'u kwer tur àwàm waiko a'e wà. Zutew kwer paw rupi umuwete katu Tupàn waiko wà, tuweharupi wà, 'aromo wà, pyhaw wà no. Wàro tuwe a'e Tupàn hemimume'u kwer tur àwàm waiko wà. — Zezuz Zaneruwihawete a'e Tupàn hemimume'u kwer romo hekon a'e, a'e zutew wanupe ihe. A'e rupi ipuruzuka wer herehe wà kury. A'e rupi umume'u mua'u heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e newe wà kury. 8 — Tupàn nupuner kwaw teko umàno ma'e kwer wamugweraw kar haw rehe a'e, i'i zutew wà. Màràzàwe tuwe nuzeruzar kwaw Tupàn ikàgaw rehe wà. Nakwaw kwaw ihe.

9 Izypy mehe ihe no, hepuruzuka wer zepe Zezuz Nazare pe har rehe uzeruzar ma'e wanehe ihe no. 10 A'e rupi nezewe haw azapo Zeruzarez tawhu pe hereko mehe ihe no. Xaxeto wanuwihaw umur uze'eg ihewe wà, Tuwihawete Zezuz rehe uzeruzar ma'e wamunehew kar pà wà. Na'e azuka kar hehe uzeruzar ma'e tetea'u ihe wà no. Ikatu wazuka haw ihewe. 11 Tuweharupi aha wazemono'ogaw pe, ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe. — Pezewyr Zezuz wi nehe, a'e wanupe. Nupytu'u kwaw hehe uzeruzar ire wà. Aikwahy wanupe. Taw muitea'u har pe aha ihe no, wazuka kar pà ihe no.

Pawru umume'u Zezuz rehe uzeruzar haw tuwihaw Akiri pe a'e kury

12 — A'e rupi ata aha teko Namaz tawhu kutyr kury. Ta'e tuwihaw hemono kar a'e pe a'e wà xe, uzeruzar ma'e a'e pe har wazuka kar pà ihewe a'e wà xe. 13 Pe rupi Namaz kutyr heata mehe kwarahy wapytepe hin mehe aexak tatainy heny katu mehe ihe. Heny katu wera'u kwarahy wi a'e. Awa herupi wata ma'e wexak a'e wà no. 14 Ure paw rupi uru'ar ywy rehe ure. Aenu amo teko ihewe uze'eg mehe ihe, zutew ze'eg rupi ize'eg mehe ihe. — Xawru, Xawru, màràzàwe tuwe erepuraraw kar ma'erahy iko ihewe ne, i'i ihewe. Aze kawaru omomor upy umukyzykaw rehe nehe, a'e mehe uzekutuk a'e ae nehe. Nezewegatete ne no, erepuraraw putar ma'erahy nehe no, ta'e erepuraraw kar ma'erahy ihewe ne no xe, herehe uzeruzar ma'e wanupe ne no xe.

15 — Mo romo ereiko ne, hezar, a'e izupe, hehe hepuranu pà. — Aiko Zezuz romo ihe, erepuraraw kar ma'erahy iko ihewe ne, i'i ihewe. 16 — Epu'àm ty, i'i ihewe. — Azexak kar kwez newe kury, ta'e urumuigo kar putar heremiruze'eg romo ihe nehe xe, i'i ihewe. — Emume'u xe kutàri neremixak kwer eho teko wanupe nehe, ma'e neremixak ràm imume'u pà nehe no, ta'e aexak kar putar amo ma'e amo 'ar mehe newe ihe nehe no xe, i'i ihewe. 17 — Urupyro putar Izaew izuapyapyr wanuwi ihe nehe, zutew wanuwi ihe nehe. Nanezuka kwaw wà nehe, i'i ihewe. 18 — Emuhàpyhàgatu kar waneha nehe. Emuzewyr kar nehe, ipytunaw wi tatainy pe ne wà nehe, Zurupari ikàgaw wi Tupàn pe ne wà nehe. A'e rupi aze uzeruzar herehe wà nehe, Tupàn heharaz putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe, imunàn pà nehe. Wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo Tupàn hemixamixak romo a'e wà nehe no, i'i ihewe, i'i Pawru a'e, tuwihaw Akiri pe a'e.

Pawru umume'u uma'ereko haw tuwihaw Akiri pe

19 — A'e rupi, tuwihaw Akiri, aruzar hezar heremixak kwer ize'eg teko ihe. Ywate har romo hekon a'e. 20 Namaz pe ràgypy aha ihe. A'e re aha Zeruzarez pe ihe no, zutew ywy rehe taw nànàgatu ihe

no, zutew 'ym wapyr ihe no. Amume'u Zezuz rehe ze'eg puràg aha ihe. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, a'e aha teko wanupe. — Pezewyr Tupàn pe nehe, a'e aha teko wanupe. — Pezapo ikatu ma'e peho peiko nehe no, izupe pezewyr haw hexak kar pà purupe nehe no, a'e aha teko wanupe. 21 A'e rupi zutew hepyhyk a'e wà, Tupàn hàpuzuhu pe hereko mehe a'e wà. Uzeagaw zepe hezuka pà wà. 22 Tupàn hepytywà a'e. Te ko 'ar rehe hepytywà iko a'e no. A'e rupi aiko xe penuwa rupi ihe, Zezuz hemiapo kwer imume'u pà peme ihe, ikàg ma'e wanupe, ikàg 'ym ma'e wanupe no. Moizez umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm a'e. Amogwer Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e wà no, umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm a'e wà no. 23 — Zaneruwihawete zanepyro har ur putar a'e nehe, i'i teko wanupe wà. — Upuraraw putar ma'erahy a'e nehe. Umàno putar a'e nehe no. A'e ràgypy ukweraw wi putar umàno re a'e nehe no. Umume'u putar Tupàn purupyro haw zutew wanupe nehe, zutew 'ym wanupe nehe no, i'i izupe wà. — A'e rupi katete heze'egaw ihe no, i'i Pawru a'e pe har wanupe.

24 Ize'eg mehe we tuwihaw Poraxipez uhapukaz izupe a'e. — Nere'o ty, Pawru. Erezemu'e ma'e tetea'u rehe tuweharupi ne, erekwaw ma'e tetea'u ne, a'e rupi he'o ma'e romo ereiko kury, i'i izupe, hehe uze'eg uryw ahyahy pà. 25 — Nan kwaw ty. Nahere'o kwaw ihe ty, i'i Pawru izupe. — Heze'eg azeharomoete har romo ihe. Heze'eg uzawy he'o ma'e ze'eg ihe, i'i izupe. 26 — Tuwihaw Akiri, i'i Pawru inugwer tuwihaw pe kury. — Apuner newe heze'egaw rehe ihe, hekyze 'ym mà ihe, ta'e erekwaw katu agwer ma'e ne no xe, i'i izupe. — Erexak Zezuz hemiapo kwer paw rupi ne, ta'e nuzapo kwaw a'e ma'e muitea'u a'e xe. Nuzeàmim kwaw iapo mehe. Xe har paw rupi katete wexak Zezuz xe ko ywy rehe heko mehe a'e wà no.

27 Tuwihaw Akiri. Aipo erezeruzar Tupàn ze'eg imume'u har wanehe ne, kwehe arer wanehe ne. Akwaw wanehe nezeruzar haw ihe, i'i izupe.

28 I'i Akiri Pawru pe kury. — Nakwehe kwaw xe zanereko haw. Aipo tàrityka'i hemuigo kar pe kiritàw romo ne, Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo ne, i'i izupe.

29 — Aze kwehe zaiko xe nehe, aze'eg putar Tupàn pe nerehe nehe. Aze tàrityka'i zaha putar xe wi nehe, aze'eg putar Tupàn pe nerehe ihe nehe no. Ne nehe, amogwer xe herenu har a'e wà nehe no, tuwe peiko ihe ài nehe. Aze pezeruzar Zezuz rehe hezàwegatete nehe, ikatuahy putar pezeruzar haw ihewe nehe. Xo kyhàhàm tàtà ma'e hepo rehe har naputar kwaw pepo rehe. Aze amo peàpixipixi kyhàhàm tàtàahy ma'e pupe nehe, a'e mehe na'ikatu kwaw ihewe nehe, i'i wanupe.

30 Na'e tuwihaw Akiri a'e, tuwihaw Poraxipez a'e no, Pereni a'e no, amogwer a'e pe har paw rupi a'e wà no, upu'àm 'àm a'e wà, a'e wi oho pà a'e wà. 31 A'e wi uhem ire uze'eze'eg waiko uzeupeupe wà. — Azeharomoete kwez awa nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. Màràzàwe tuwe zutew ipuruzuka wer hehe a'e wà, i'i uzeupeupe wà. — Màràzàwe tuwe umunehew kar wà, i'i uzeupeupe wà.

32 I'i Akiri Poraxipez pe a'e no. — Aze mo 'aw awa nuenoz iwer Hom pe oho àwàm a'e, tuwihawete ikàg wera'u ma'e huwa rupi oho àwàm a'e, a'e mehe mo zapuner mo imuhem kar haw rehe zemunehew paw wi zane, i'i izupe.

27

Wata Pawru oho kanuhu pupe a'e kury

1 Na'e tuwihaw omono kar Pawru Hom tawhu Itar ywy rehe har pe a'e wà kury. Omono tuwihaw Zuriw her ma'e pe wà. Zuriw a'e, zauxiapekwer wanuwihaw ikàg wera'u ma'e rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo hekon a'e. Weraha amo ae awa imunehew pyràm uzeupi a'e wà no. (Amo zauxiapekwer oho wanupi a'e wà no. Ihe Iruk ihe, ko pape iapo har ihe, aha Pawru rupi ihe no.) 2 Uruixe oroho kanuhu pupe ure, kanuhu Àràmi taw wi ur ma'e kwer pupe ure. Uhem etea'i Az ywy huwake a'e, ta'e oho taw a'e ywy rehe har nànàn a'e xe. Na'e uhem kanuhu oho a'e wi a'e kury. Aritak a'e, Maxeton ywy rehe har Texaron taw pe har a'e, wata urerupi a'e no. 3 Iku'egwepe uruhem Xitor taw pe ure.

Zuriw a'e, ikatuahy Pawru pe a'e. — Eho nemyrypar xe har wanexak pà nehe ty, i'i Pawru pe. Oho wapyr. Imyrypar a'e pe har umur temetarer izupe a'e wà. 4 (Na'e uruixe wi oroho kanuhu pupe kury.) Wata wi kanuhu kury. Ywytu uhem urekutyr. A'e rupi uruata oroho yrypypo'o Xip her ma'e izywyr kury, ta'e naheta kwaw ywytu a'e pe a'e xe. 5 Urupyterahaw yryhu Xiri ywy izywyr ure no, Pampir izywyr ure no. Uruhem uruzuwà Mir taw pe. Iri ywy rehe tuz a'e. 6 Kanuhu noho kwaw ureho àwàm me a'e. Noho kwaw Itar ywy kutyr. A'e rupi Zuriw wekar amo kanuhu ureho àwàm me oho ma'e ràm oho a'e. Wexak kury. (Akwez kanuhu ur Àrexàn taw wi a'e.) Uremuixe kar kanuhu pupe a'e wà.

7 Mewe katu uruata oroho uruiko kury. Urumumaw màràn 'ar nezewe ureata pà kury. Zawaiw katu kanuhu iata haw izupe, ta'e ywytu uhua'u a'e xe. Uruhem Xini taw pe kury. Ywytu na'uremono kar kwaw ureho àwàm kutyr kury. A'e rupi amo ywy kutyr oroho. Uruata oroho Kereta izywyr kury, ywytu heta 'ymaw rehe kury. Xàwmon ywy izywyr oroho ure no. 8 Uruata wi wi oroho tuweharupi ywy izywyra'i ure. Zawaiw katu ureho haw. Te uruhem amo taw pe kury, amo pytu'u katu haw pe kury. Namuite kwaw Araxez taw wi a'e.

9 Kwehe urupyta a'e pe. Ta'e ywytu uhua'u a'e xe. Aze mo uruata, urezuka mo a'e. Ta'e ukwen zemukatu haw mai'u haw 'ar a'e xe. Ta'e a'e 'ar paw ire uhua'u wera'u ywytu a'e xe, kwarahy nàn a'e xe. A'e rupi uze'eg Pawru wanupe kury.

10 — Awa kwer wà, i'i wanupe. — Na'ikatuahy kwaw xe wi zaneata àwàm nehe. Aze zata wi wi nehe, 'y umuaiw putar pema'e kanuhu pupe har a'e nehe. Umuaiw putar kanuhu nehe no. Zanezuka putar nehe no, i'i wanupe.

11 Kanuhu izar a'e, ihem wer tuwe a'e wi a'e. A'e rupi uze'eg zauxiapekwer wanuwihaw pe kury. — Zaha ty, i'i izupe. Tuwihaw nuzekaiw kwaw Pawru ze'eg rehe a'e. Uzekaiw kanuhu izar ze'egaw rehe. 12 Ta'e na'ikatu kwaw upyta haw a'e pe wanupe a'e wà xe. — Naximumaw kwaw zahy tetea'u xe nehe, naximumaw kwaw 'ar huwixàg ma'e tetea'u xe nehe, i'i uzeupeupe wà. Amo kanuhu pupe har ipyta wer a'e pe wà. Amogwer iho wer a'e wi wà. Iho wer ma'e heta wera'u ipyta wer ma'e wanuwi wà. — Zazeagaw Peni taw pe zaneho pà nehe, aze zapuner nehe, i'i uzeupeupe wà. — Ta'e Kereta ywy rehe tuz a'e taw a'e xe. Ywytu heta 'ymaw rehe tuz a'e. A'e rupi zapuner a'e pe zanereko haw rehe nehe, 'ar huwixàg ma'e imumaw pà nehe, i'i uzeupeupe wà.

Ywytuaiw uhem wakutyr a'e kury

13 Ywytuaiw upytu'u etea'i kury. — Kwa, zapuner zaneata haw rehe kury, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi ukwaraw kanuhu ihàm wà kury. Uruata wi oroho, Kereta ywy izywyra'i. 14 Nan kwehe tete uzewyr ywytuaiw wà kury. Kwarahy heixe haw kutyr oho ma'e agwer ywytu her romo a'e. Uhem wà urekutyr a'e, yrypypo'o wi uhem pà a'e. 15 Uhemahy tuwe ywytu kanuhu pe kury. Nurupuner kwaw kanuhu imuata kar haw rehe ywytu kutyr ure, a'e rupi urupytu'u urezeagaw ire kury. Ywytu weraha kanuhu hereko wemimutar rupi kury. 16 Na'e kanuhu ukwaw oho Kaw ywy izywyr. A'e ywy umupytu'u kar ywytu urewi a'e. A'e pe uruenuhem kanu pixika'i ma'e imuwà kanuhu pupe kury, iàpixipixi pà kury. 17 Kanuhu izar ukyze wà kury. — Aze ru'u kanuhu uzekazeka putar nehe, Irim ywy heme'ywyr nehe, i'i uzeupeupe wà. A'e rupi umuezyw kar pànuhu kanuhu imuata kar har wà kury. — Tuwe ywytu zanereraha nehe kury, i'i uzeupe wà. 18 Nupytu'u kwaw ywytu. A'e rupi iku'egwepe kanuhu pupe har uzypyrog uma'e imomor pà kanuhu wi wà, 'y pe wà.

19 Iku'egwepe omomor amo ae uma'e imono 'y pe wà no. 20 Urumumaw 'ar tetea'u kwarahy hexak 'ym pà ure. Ni zahytata nuruexak kwaw ure. Ywytuaiw uhua'u wi wi tuweharupi. A'e rupi nuruàro kwaw urepyro àwàm kury. — Zamàno putar zane nehe, uru'e urezeupeupe kury.

21 Awa kwer numai'u kwaw wà. Umumaw màràn 'ar umai'u 'ym pà wà. Na'e upu'àm Pawru oho wanuwa rupi a'e kury.

— Awa kwer wà, i'i wanupe. — Aze mo peruzar heze'eg pe, a'e mehe mo napehem iwer mo Kereta ywy wi. Pepyta mo a'e pe. A'e mehe mo ywytuaiw numuaiw iwer mo a'e ma'e paw rupi. 22 A'e rupi amo ma'e amume'u putar peme kury. — Pekyze zo nehe ty wà. Ni amo xe har numàno kwaw wà nehe kury. Xo kanuhu zo uzekazeka putar a'e nehe. 23 A'e nezewe ihe, ta'e karumehe pyhaw Tupàn heko haw pe har uhem hepyr a'e xe. Ta'e Tupàn hezar heremimuwete katu a'e xe, umur kar a'e weko haw pe har hepyr a'e xe. Uze'eg nezewe ihewe. 24 — Ekyze zo nehe ty, Pawru, i'i ihewe. — Erepu'àm putar eho tuwihawete ikàg wera'u ma'e Hom tawhu pe har huwa rupi nehe. A'e rupi neremàno kwaw ko 'ar rehe nehe. Tupàn a'e, ikatuahy a'e, a'e rupi umur nerupi har newe paw rupi a'e wà no. Numàno kwaw ko 'ar rehe a'e wà nehe. Ywytu nuzuka kwaw a'e wà nehe, i'i ihewe. 25 A'e rupi pekyze zo nehe ty wà, pekàg nehe ty wà. Ta'e azeruzar Tupàn rehe ihe xe. Zanepyro putar uze'eg rupi katete a'e nehe. 26 Ywytu zanereraha putar amo yrypypo'o pe a'e nehe, i'i Pawru a'e, amogwer kanuhu pupe har wanupe a'e.

27 Ywytu umumaw 14 'ar nezewe urereraha pà. Yryhu Mezitehàn her ma'e urupyterahaw. Amo 'ar mehe pyaze mehe kanuhu imuata kar har uze'eg wà. — Aze ru'u uruhem etea'i oroho ywy huwake ure kury, i'i wà. 28 Weityk ita kyhàhàm apyr har 'y pupe wà kury, typy haw hagaw pà wà kury. Typy haw 20 zywa imuagaw paw typy haw a'e. Nan kwehe tete omomor wi wà. Na'e typy haw 15 zywa imuagaw paw zo kury. 29 — Kanuhu uzekazeka putar itahu rehe nehe, i'i uzeupeupe wà. Ukyze izuwi wà. A'e rupi umuezyw 4 itahu kyhàhàm apyr har kanuhu rekwar wi wà. Uze'eg tupàn a'ua'u wanupe wà, kwarahy ihem àwàm henoz pà wanupe wà. 30 Kanuhu imuata kar har a'e wà, izepyro wer zepe a'e wà. A'e rupi umuezyw kar kanu pixika'i ma'e kanuhu wi wà. — Uruixe putar kanu pixika'i ma'e pupe ure nehe, ta'e uruityk putar itahu ipuhuz katu ma'e 'y pupe ure nehe xe, i'i mua'u urewe. — Uruzàpixi putar ita kanuhu rehe ure nehe no. A'e rupi ywytu nueraha kwaw kanuhu itahu rehe ikaika kar pà nehe, i'i mua'u urewe wà. Ihem wer zepe urewi kanuhu wi a'e wà, ta'e ukyze umàno haw wi a'e wà xe. (-Tuwe amogwer umàno wà nehe, i'i uzeupeupe wà.) 31 Pawru ukwaw wama'enukwaw paw a'e. A'e rupi i'i zauxiapekwer wanupe kury, wanuwihaw pe kury. — Aze a'e awa nupyta kwaw xe kanuhu pupe wà nehe, napepuner kwaw pezepyro haw rehe nehe, i'i wanupe.

32 A'e rupi zauxiapekwer omonohok kanu pixika'i ma'e ihàm oho wà, imuhem kar pà a'e wi kanuhu wi wà. Ni amo noho kwaw kanu pixika'i ma'e pupe wà.

33 Iku'em etea'i kury. — Pemai'u nehe ty wà, i'i Pawru wanupe. — Pemumaw 14 'ar ma'e hàro pà pe. Ni pitài haw napemai'u kwaw. 34 A'e rupi ainoz ko ma'e peme kury. Pemai'u nehe kury, ty wà. Ta'e aze napemai'u kwaw nehe, pemàno putar nehe. Pemai'u nehe ty wà. Ni pitài pe'aw nukuz kwaw pewi nehe. (Napemàno kwaw ko 'ar rehe nehe, napezemugaz kwaw nehe), i'i wanupe.

35 Nezewe uze'eg pawire upyhyk typy'ak opo pe kury. Uze'eg Tupàn pe. — Nekatu Tupàn, ta'e eremur ko temi'u urewe ne xe, i'i izupe. Na'e uzaikaikaw typy'ak kury, i'u pà kury. 36 Na'e amogwer upytu'u ma'e wi ukyze re a'e wà no. Paw rupi katete umai'u wà kury. 37 Heta 276 teko kanuhu pupe wà. 38 Umai'u pawire omomor arozràn ikurer 'yryhu pupe wà. Nezewe mehe na'ipuhuz katu wera'u kwaw kanuhu kury. A'e rupi upuner uhemaw rehe ywy huwakea'i wà kury.

Ykotok ukauka kanuhu a'e kury

39 Ku'em mehe kanu imuata kar har wexak ywy wà. Nukwaw kwaw ywy her wà. Wexak amo 'ypàri a'e pe wà, ywyxig heta haw wà no. — Aze zapuner nehe, ximuixe kar kanuhu a'e pe nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà. 40 A'e rupi omonohok kyhàhàm oho wà, ita ipuhuz katu ma'e hezar pà ypy pe wà. Na'e ukwaraw ypykuz taw oho wà. Na'e upir wi pànuhu kanuhu imuata kar har oho wà. Henataromo uzàpixi pànuhu wà. — Nezewe mehe ywytu

zanereraha putar a'e ywy kutyr a'e nehe kury, i'i uzeupeupe wà. 41 Nuhem kwaw kanuhu ywy rehe. Ta'e uzerukwar ywyxig 'y pe har rehe a'e xe. Upyta a'e pe. Nurupuner kwaw imuhem kar haw rehe yreme'y pe ure. Kanuhu uzemutak a'e pe ywyxig rehe. Ykotok upenopenog kanuhu rekwar rehe kury. Ukauka hereko kury.

42 Zauxiapekwer uze'eg uzeupeupe wà. — Xiuka imunehew pyràm zane wà nehe ty wà, i'i uzeupeupe wà. — A'e rupi nupuner kwaw ywy kutyr oho haw rehe wà nehe. Aze uhem ywy rehe wà nehe, uzàn putar zanewi wà nehe, ukàzym pà wà nehe, i'i uzeupeupe wà. 43 Na'ikatu kwaw nezewe haw zauxiapekwer wanuwihaw pe. Ta'e ipurupyro wer Pawru rehe a'e xe. A'e rupi nuzuka kar kwaw. — Pezuka zo pe wà nehe ty wà, i'i wanupe. Uze'eg kanuhu pupe har nànàn a'e. — Aze pekwaw pe'ytapaw nehe, pepor 'y pupe nehe kury, pe'ytaw peho katu pe nehe, i'i oho wanupe pitàitàigatu. 44 — Aze napekwaw kwaw pe'ytapaw nehe, peho wanaikweromo nehe. Pepyhyk ywyrapew nehe, aze pexak nehe. Pepyhyk kanuhu pehegwer hexak mehe nehe, i'i wanupe. Nezewe ure paw uruhem oroho ywy rehe ure kury. Ni amo numàno kwaw 'y pupe wà.

28

Pawru wiko Maw yrypypo'o rehe a'e kury

1 Ywy rehe uruhem oroho ure kury. Nurumàno kwaw. Urupuranu a'e pe har wanehe kury. — Ma'e ko ywy her a'e, uru'e wanupe. — Maw, ko ywy her romo a'e, i'i urewe wà. 2 A'e pe har ikatu urewe wà, ureàmàtyry'ym 'ym pà wà. Uzypyrog àmàn ukyr pà kury. Huwixàgahy no. A'e rupi a'e pe har umunyk tata urewe wà, uremuixe katu kar pà weko haw pe wà. 3 Omono'og Pawru zepe'aw oho. Moz zepe'aw mytepe hin. Uhem zepe'aw myter wi a'e, ta'e hakuahy tata izupe a'e xe. Uxi'u Pawru ipo rehe. Nupuir kwaw ipo wi. 4 A'e pe har wexak moz Pawru ipo rehe izeaiko mehe wà. — Puruzuka ma'e romo hekon pe awa a'e, i'i izupe wà. — Tupàn uzuka kar nezewe a'e. Uzepyro kwez kanuhu wi ykotokotok wi a'e. A'e rupi Tupàn uzuka putar nezewe a'e nehe kury, ta'e puruzuka ma'e romo hekon a'e xe, i'i uzeupeupe wà.

5 Pawru omomor moz imugwaw pà tata pupe kury. Numàno kwaw. (Xo moz zo umàno.)

6 Teko wàro hezunaw wà. Nahezun kwaw. Wàro imàno haw ywy rehe i'ar haw wà. Nu'ar kwaw. Numàno kwaw. Umumaw màràn 'or imàno àwàm hàro pà wà. Numàno kwaw. — Kwa, amo tupàn romo hekon a'e, i'i izupe wà.

7 Namuite kwaw a'e wi amo awa heko haw tuz a'e. Pu her romo a'e. A'e yrypypo'o rehe har wanuwihaw romo hekon a'e. Oroho ipyr. Uremuixe katu kar. Na'iruz 'ar urumumaw a'e pe ipyr urereko pà.

8 Pu tu a'e, uker haw pe tuz uma'eahy romo a'e. Hakuahy. Uka'aka'aw no. Wixe Pawru tu hexak pà kury. Uze'eg Tupàn pe. A'e re opokok hehe, imukatu pà. 9 Nezewe iapo re ima'eahy ma'e a'e yrypypo'o rehe har paw rupi katete ur ipyr wà. Umukatu paw rupi wà. 10 Umur e ma'e tetea'u urewe a'e wà, (umur e temetarer urewe a'e wà no). Amo 'ar mehe a'e wi urehem etea'i mehe werur temi'u urewe wà. Pe'u ko temi'u peata mehe nehe, i'i urewe wà. A'e rupi na'urema'uhez kwaw ureata mehe ure.

Zauxiapekwer weraha Pawru Hom tawhu pe a'e wà kury

11 Urumumaw na'iruz zahy a'e pe urepyta pà. Na'e uruata wi oroho amo ae kanuhu pupe ure kury. Amo Àrexàn taw pe har a'e, kanuhu izar romo hekon a'e. Tupàn uzehe uzexak kar ma'e wà, kanuhu her romo a'e. 'Ar huwixàg ma'e rehe kanuhu upyta a'e pe a'e no, urepyr a'e no. 12 Uruhem uruzuwà Xirakuz taw pe ure kury. Urumumaw na'iruz 'ar a'e pe urepyta pà. 13 A'e wi uruata wi wi oroho kury, kanuhu pupe kury. Te uruhem oroho Hez taw pe kury. Iku'egwepe ywytu uhem wà kwarahy hemaw wi kury. Mokoz 'ar pawire uruhem uruzuwà Pozuri taw pe. 14 Uruixe taw pe. Uruexak amo Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e pe ure wà. — Pemumaw 7 'ar xe urepyr pepyta pà nehe ty wà, i'i urewe wà. (A'e wi uruata wi oroho

kury. Te uruhem uruzuwà Hom tawhu pe kury.) 15 Uzeruzar ma'e Hom tawhu pe har wenu urehem awer a'e wà. A'e rupi ur ma'eme'egaw pe wà. Awiu a'e ma'eme'egaw her romo a'e. Ureruwàxi a'e pe wà, amo tàpuz me wà. Na'iruz mai'u haw a'e tàpuz her romo a'e. Wanexak mehe Pawru uze'eg Tupàn pe kury, ikatu haw imume'u pà kury. Nukyze kwaw ma'e wi kury.

Pawru wiko Hom tawhu pe a'e kury

16 Uruhem Hom tawhu pe ure kury. Tuwihaw umuigo kar Pawru amo tàpuz me a'e. Amo zauxiapekwer wiko ipyr a'e, hehe ume'egatu pà a'e. 17 Na'iruz 'ar pawire Pawru wenoz zutew wanuwihaw a'e pe har wamuwà uzepyr a'e. Wazemono'og mehe uze'eg wanupe. — Herywyr wà. Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ihe, zaneànàm wanupe ihe. Aruzar zaneràmuz ze'eg tuweharupi ihe no. Zutew wanuwihaw Zeruzarez pe har hepyhyk kar a'e wà, hemono kar pà tuwihaw wanupe a'e wà. 18 Upuranu tuwihaw Hom pe har herehe wà. Ipurumuhem kar wer zepe herehe zemunehew paw wi wà. Ta'e nuexak kwaw ikatu 'ymaw herehe a'e wà xe. A'e rupi na'ipuruzuka wer kwaw herehe wà. 19 Na'ikatu kwaw hemuhem kar haw zutew wanupe. A'e rupi ainoz tuwihaw ikàg wera'u ma'e xe har huwa rupi hererur haw ihe. Namume'u kwaw heànàm wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihe nehe, tuwihaw ikàg wera'u ma'e Xez her ma'e pe ihe nehe. 20 A'e rupi hepurexak wer penehe ihe, peme heze'eg pà ihe. Ta'e heàpixipixi kwez a'e wà xe, ta'e amume'u zaneruwihaw zanepyro har rehe ze'eg aha iteko taw nàn ihe xe. Izaew izuapyapyr romo zaiko zane. Xiàro zaneruwihaw zanepyro har tur haw zaiko zane. Ur ywy rehe a'e. Wiko zaneànàm wapyr a'e no.

21 Uze'eg izupe wà. — Zutez ywy rehe har a'e wà, numur pixik kwaw pape urewe wà, nerehe uze'eg pà wà. Ni amo a'e pe har nur pixik kwaw xe nemume'u pà urewe wà, ni amo numume'u kwaw nekatu 'ymaw urewe wà. 22 Ure ure kury, urepurenu wer neze'eg rehe ure, nema'emume'u haw rehe ure. Ta'e taw nànànar uze'eg zemueteahy waiko Zezuz hemiruze'eg rehe wà xe, penehe wà xe.

23 — Amo 'ar mehe nehe, uruzur putar xe nepyr nehe. A'e mehe erepuner Zezuz rehe ze'eg imume'u haw rehe paw rupi urewe nehe, i'i izupe wà. A'e 'ar mehe we teko tetea'u ur Pawru ipyr wà, hexak pà wà. Izi'itahy te pyhaw no, umume'u Tupàn pureruze'egaw wanupe a'e. Umume'u Moizez ze'eg wanupe no, amogwer Tupàn ze'eg imume'u har waze'eg no, Zezuz rehe wamuzeruzar kar pà no. 24 Amo uzeruzar hehe wà. Amogwer nuzeruzar kwaw hehe wà. 25 A'e rupi uhem oho a'e wi izuwi wà, uze'eze'eg pà uzeupeupe wà. Amo iho wer Pawru ze'eg rupi wà. Amogwer iho wer amo ae ze'eg rupi wà. Ta'e nezewe i'i Pawru wanupe a'e xe. — Tekwe Puràg uze'eg Izai pe a'e, Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer pe a'e. Izai umume'u a'e ze'eg peipy wanupe a'e no, pape rehe imuapyk pà a'e no. Na'aw ize'eg awer xe a'e kury.

26 Eho 'aw teko wanupe neze'eg pà nehe.
— Pezeapyaka katu putar nehe. Napeinu katu kwaw nehe. Napekwaw kwaw nehe.
Peme'egatu putar nehe. Napexak kwaw nehe.
27 Ta'e 'aw teko nukwaw katu kwaw ma'e a'e wà xe. Uwàpytym upyakwar kwez wà.
Uzeàpumi kwez wà.
Aze mo nuiko iwer nezewe wà,
a'e mehe mo iapyha katu mo wà.
A'e mehe mo ukwaw katu mo ma'e wà.
Uzewyr mo ihewe wà.
Amukatu mo ihe wà, i'i Tupàn.

28 A'e rupi pepuner ko ma'e ikwaw paw rehe pe kury. Tupàn umume'u kar purupyro haw zutew 'ym wanupe a'e kury. Ta'e xo zutew 'ym zo uzeapyaka katu putar ize'eg rehe a'e wà nehe xe.

29 A'e ze'eg henu re a'e zutew uhem oho a'e wi izuwi wà. Uze'eze'eg ahyahy uzeupeupe wà.

30 Mokoz kwarahy Pawru umumaw a'e pe wiko pà, a'e tàpuz me a'e. Omono temetarer tàpuz izar pe, uker

haw imekuzar pà. Umuixe katu kar uzepyr ur ma'e paw rupi katete a'e wà. 31 Umume'u Tupàn pureruze'egaw wanupe. Tuweharupi umume'u Zanezar Zezuz Zaneruwihawete rehe ze'eg wanupe no. Nukyze kwaw amo wi imume'u mehe. Tuwihaw numupytu'u kar kwaw ize'eg ire a'e 'ar mehe a'e. Upaw hema'emume'u haw kwez kury. Iruk.

HOM

Ze'eg puràg teko paw wanupe

1 Ihe Pawru ihe, amono kar putar ko hepape peme ihe nehe kury. Ihe aiko Zaneruwihawete Zezuz hemiruze'eg romo ihe, hemimono kar romo ihe no. Herexak Tupàn kwehe mehe a'e. Herenoz ma'e iapo kar pà ihewe. — Emume'u heze'eg puràg eho iko purupe nehe, i'i ihewe.

2 Kwehe mehe Tupàn umume'u kar uze'eg puràg awa wanupe a'e, uze'eg rehe purumu'e ma'e wanupe a'e. Amo ize'eg imume'u har a'e wà, umuapyk ize'eg pape rehe a'e wà. 3-4 Uze'eg Tupàn ta'yr rehe wà, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar rehe uze'eg pà wà. Umuapyk a'e ze'eg pape rehe wà. Zezuz Zaneruwihawete a'e, awa romo uzeapo a'e, Tawi izuapyr romo hekon a'e. Tuwihaw romo Tawi hekon kwehe mehe a'e. Zezuz Zaneruwihaw a'e, azeharomoete Tupàn ta'yr romo hekon a'e. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. Xo ikatuahy ma'e zo uzapo oho iko tuweharupi. Uzemonokatu ikatu 'ym ma'e wi. Umàno. Amo 'ar mehe ukweraw wi umàno re. Nezewe wexak kar ukàgaw teko paw wanupe. Nezewe wexak kar Tupàn ta'yr romo weko haw teko wanupe no. 5 Ihe Pawru ihe, Tupàn hemuigo kar Zezuz hemimono kar romo a'e. Ta'e Zezuz Zaneruwihawete a'e xe, Tupàn ta'yr romo hekon a'e xe. A'e rupi hemono kar teko nànàn a'e. — Emume'u heze'eg teko ywy nànàgatu har wanupe nehe, i'i ihewe. A'e rupi amuzeruzar kar teko tetea'u ihe wà, Zezuz rehe ihe wà. Aruzar kar Tupàn ze'eg teko tetea'u wanupe ihe no. 6 Pe Hom tawhu pe har uzeruzar ma'e romo peiko pe. Amume'u putar Tupàn ze'eg peme ihe nehe no, ta'e umume'u kar ihewe a'e xe. Tupàn a'e, penenoz iko a'e. — Peiko Zezuz Zaneruwihawete hemiruze'eg romo pe, i'i iko peme.

7 A'e rupi ko ze'eg amuapyk putar pape rehe ihe nehe kury, peme imono kar pà ihe nehe kury. Pe Hom tawhu pe har pe, Tupàn hemiamutar romo peiko pe. Penenoz iko a'e, ta'e ipurumuigo kar wer penehe wemiruze'eg romo a'e xe. Tupàn zaneru a'e, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e no, tuwe ikatuahy ma'e uzapo peme a'e wà nehe, tuwe pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re a'e wà nehe no.

Uze'eg Pawru Tupàn pe a'e kury

8 Peme heze'eg zanune aze'eg putar Tupàn hezar pe ihe nehe kury, penàenàn ihe nehe kury. Apuner izupe heze'egaw rehe ihe, ta'e Zezuz Zaneruwihawete umàno herekuzar romo a'e xe. Nezewe a'e putar izupe kury. — O Tupàn, amo Hom tawhu pe har a'e wà, uzeruzar katu nerehe a'e wà, a'e izupe. — Nekatuahy, ta'e ere-muzeruzar kar nezehe ne wà xe, a'e izupe. — Teko ko ywy rehe har paw rupi a'e wà kury, wenu nerehe wazeruzar katu haw imume'u haw waiko a'e wà kury, a'e izupe. 9 Aze Tupàn uzapo kar ma'e ihewe nehe, azapo putar ihe nehe, ta'e hepurapo wer hemiapo putar haw rehe azeharomoete ihe xe. Amume'u ze'eg puràg ihe, ta'yr rehe ze'eg puràg ihe. Azeharomoete ko heze'eg ihe. Tupàn ukwaw heremu'em 'ymaw a'e. Tuweharupi hema'enukwaw penehe ihe. Tupàn ukwaw penehe hema'enukwaw paw a'e. 10 Tuweharupi aze'eg Tupàn pe penehe ihe. Tupàn wenu penehe heze'egaw a'e. Tuweharupi aze'eg nezewe izupe ihe. — Tupàn heru, aze neporomono kar wer herehe a'e pe Hom pe har wapyr nehe, a'e mehe hemono kar pe a'e pe nehe, a'e izupe. 11 Hepurexak wer zepe penehe ihe. Aze apuexak ihe nehe, amume'u putar Tupàn ikatu haw peme ihe nehe. A'e mehe pekàg putar pezeruzar haw rehe nehe no. 12 Ko ma'e rehe hepurumume'u wer peme ihe. — Hekàg wera'u putar penexak mehe ihe nehe no, ta'e pezeruzar haw hepytywà putar a'e nehe xe. A'e rupi pe nehe no. Apupytywà putar ihe nehe no, ta'e pexak putar hezeruzar haw pe nehe no xe.

13 Herywyr wà, tuweharupi hema'enukwaw katu pepyr heho àwàm rehe ihe. Naha kwaw ihe. Ta'e tuweharupi amo ma'e uzeapo a'e xe, hemupyta kar pà xe a'e xe, pepyr hemono kar 'ym pà a'e xe. Hepurumume'u wer zepe Tupàn ze'eg puràg rehe peme ihe. Aze mo apuner imume'u haw rehe peme, a'e mehe mo

pezeruzar wera'u mo hehe, a'e mehe mo peruzar mo ize'eg no. Amogwer zutew 'ym uzeruzar ma'e a'e wà no, nezewe uzapo a'e wà no, Tupàn ze'eg heruzar katu pà a'e wà no. 14 Ta'e Tupàn hemono kar teko ywy nànàgatu har nànàn a'e xe. Hemono kar taw pe har wanupe, ka'a pe har wanupe no, ma'e kwaw katu har wanupe, ma'e kwaw katu 'ymar wanupe no. Hemuze'eg kar iko wanàanàgatu a'e. 15 A'e rupi azeharomoete hepurumume'u wer Tupàn ze'eg puràg rehe peme ihe kury.

Uze'eg ze'eg puràg ikàgaw rehe xe a'e kury

16 Nahemaranugar kwaw puruwi Tupàn ze'eg puràg imume'u mehe ihe, ta'e Tupàn ikàgaw a'e xe, ta'e upyro putar teko uzehe uzeruzar ma'e ràm a'e wà nehe xe, tatahu wi a'e wà nehe xe. (Zutew ràgypy wenu putar ize'eg a'e wà nehe, a'e re zutew 'ym wenu putar a'e wà nehe no.) Tupàn upyro putar wyzài uze'eg rehe uzeruzar ma'e a'e wà nehe. Upyro putar tatahu wi ikatu 'ym ma'e wi a'e wà nehe. 17 Ta'e Tupàn ze'eg kwehe arer nezewe i'i a'e xe. — Aze teko uzeruzar herehe a'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar àì amuigo kar a'e teko heruwa rupi ihe wà nehe. Amuawyze putar hezeupe ihe wà nehe, wamukatu pà hezeupe ihe wà nehe. Aze amuawyze ihe wà nehe, a'e mehe wiko putar hepyr tuweharupi a'e wà nehe, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer.

Uze'eg teko paw wanemiapo kwer ikatu 'ygwer rehe xe a'e kury

18 Teko ko ywy rehe har a'e wà, uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko paw rupi a'e wà, ta'e na'ikatu pixik kwaw a'e wà xe. Tupàn wikwahy ikatu 'ymaw rehe a'e, upuruzukaiw pà iapo har wanupe a'e. Uzepyk putar wanehe nehe. A'e teko a'e wà, nukwaw kwaw ze'eg azeharomoete har a'e wà, nukwaw kar kwaw a'e ze'eg amogwer teko wanupe a'e wà no, ta'e a'e teko nuiko kwaw ikatu ma'e romo a'e wà xe. Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. Xikwaw tuwe wanehe izepyk àwàm zane. 19 Tupàn a'e, uzepyk iko teko ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e. Ta'e a'e teko a'e wà xe, upuner Tupàn ikwaw paw rehe a'e wà xe, ta'e Tupàn uzekwaw kar wanupe a'e xe. 20 Izypy mehe Tupàn uzapo ywy a'e. A'e 'ar mehe arer we te ko 'ar rehe kury, teko upuner Tupàn ikatu haw ikwaw paw rehe a'e wà. Teko nuexak kwaw Tupàn a'e wà. Tupàn uzapo ywy a'e, uzapo ywy rehe har a'e wà no. Teko wexak Tupàn hemiapo kwer a'e wà, a'e rupi upuner ikatu haw ikwaw paw rehe a'e wà. Upuner ikàgaw ikwaw paw rehe a'e wà no. Azeharomoete ikatu a'e. Azeharomoete ikàg a'e. Xixak Tupàn hemiapo kwer zane. A'e rupi zapuner Tupàn ikatu haw ikwaw paw rehe. — Kwa, naxikwaw kwaw Tupàn ikatu haw zane, nazapuner kwaw zane'e haw rehe nehe. 21 Ukwaw zepe teko Tupàn a'e wà. Nuweruzar kwaw wà. Numuwete katu kwaw wà. Numume'u kwaw ikatu haw wà. Nukwaw katu kwaw ma'e azeharomoete har a'e wà. Na'ima'enukwaw kwaw ikatu ma'e rehe wà. Xo ikatu 'ym ma'e rehe zo ima'enukwaw wà. 22 — Uruiko ma'e kwaw katu har romo ure, i'i mua'u waiko uzeupeupe wà. Ma'e kwaw 'ymar romo wanekon wà. 23 Awyzeharupi Tupàn wikuwe a'e. Nukàzym pixik kwaw nehe. A'e teko numuwete kwaw Tupàn a'e wà. Xo Tupàn a'ua'u zo umuwete katu wà. Umuwete awa hagapaw wà. Umuwete katu wiràmiri hagapaw wà no, umuwete katu moz hagapaw wà no.

24 A'e teko he'o azeharomoete wà, a'e rupi Tupàn nezewe i'i iko wanupe. — Kwa, tuwe uzapo ikatu 'ym ma'e wemiapo putar haw a'e wà nehe, tuwe uzapo uzemumaranugar kar haw uzeupeupe a'e wà nehe no, i'i iko wanupe. 25 Nuzeruzar kwaw Tupàn rehe ze'egaw azeharomoete har rehe a'e wà. Uzeruzar temu'emaw rehe wà. Umuwete katu Tupàn hemiapo kwer wà. Numuwete katu kwaw iapo har wà. Tuwe zaze'egatu Tupàn rehe tuweharupi zane nehe. Azeharomoete.

26 Teko a'e wà, ikatu 'ym ma'e uzapo waiko a'e wà. A'e rupi Tupàn nezewe i'i wanupe a'e. — Tuwe uzapo ikatu 'ym ma'e wemiapo putar haw a'e wà nehe, i'i wanupe. Kuzà a'e wà, noho kwaw umen wapuhe a'e wà no, uker oho amo ae kuzà wapuhe wà, iaiw ma'e iapo pà wapuhe wà. Na'ikatu pixik kwaw nezewe iapo haw

Tupàn pe. 27 Awa a'e wà, upytu'u wemireko
wapuhe oho re a'e wà. Uputar tetea'u amo
ae awa wà, a'e rupi oho wapuhe wà, iaiw
ma'e iapo pà wanehe wà. Tupàn uzepyk
putar a'e ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe
a'e nehe. Uzepyk putar wanehe nehe, ta'e
a'e teko numuwete katu kwaw Tupàn a'e
wà xe.

28 Agwer teko a'e wà, nuzekaiw kwaw
ze'eg azeharomoete har ikwaw paw rehe
a'e wà. A'e rupi Tupàn nezewe i'i iko
wanupe a'e. — Tuwe ima'enukwaw ikatu
'ym ma'e rehe a'e wà nehe, i'i iko wanupe.
A'e rupi uzapo ikatu 'ym ma'e waiko a'e
wà kury. 29 A'e rupi a'e teko a'e wà, ikatu
'ym ma'e paw uzapo waiko a'e wà. Ipu-
rapo wer tuwe ikatu 'ym ma'e rehe wà.
Uputar tetea'u ma'e uzeupe wà. Uzypyrog
ikatu 'ym ma'e iapo pà wà, a'e re nupuner
kwaw upytu'u haw rehe wà. Uzapo
oho waiko tuweharupi wà. Hewyrowyro
amogwer wama'e rehe wà. Upuruzuka
wà. Uzàmàtyry'ym amogwer waiko wà.
Hemu'em waiko amogwer wanupe wà.
Uzapo e ikatu 'ym ma'e amo wanupe wà.
Uze'eg zemueteahy amogwer wanehe wà,
wemu'em pà wà. 30 Uze'egaiwete amo
wanehe wà. Na'iakatuwawahy kwaw
Tupàn rehe wà no. A'e teko uze'eg ahyahy
amo pe wà. — Aiko wera'u amogwer
wanuwi ihe, i'i uzeupe wà. — Aiko wera'u
newi ihe, i'i mua'u amo pe wà no. —
Tuweharupi azapo ikatu 'ym ma'e teko ihe,
i'i uzeupe wà. — Azapo wi putar amo
ikatu 'ym ma'e kutàri ihe nehe kury, py-
hewe ihe nehe no, i'i uzeupe wà. Tuwe-
harupi ima'enukwaw amo ikatu 'ym ma'e
iapo àwàm rehe wà. Nuweruzar kwaw u
ze'eg wà, nuweruzar kwaw uhy ze'eg wà.
31 Nukwaw kwaw ikatu ma'e iapo haw wà,
a'e rupi xo ikatu 'ym ma'e zo uzapo oho
waiko wà. Nuzapo kwaw ma'e uze'eg rupi
wà. Nuzapo kwaw wemimume'u kwer
wà. Nuzapo kwaw ikatu ma'e amogwer
wanupe wà. Nupurupuhareko kwaw wà.
32 Ukwaw zepe Tupàn ze'eg agwer ikatu
'ym ma'e iapo har wanehe izepyk àwàm
rehe ze'egaw wà. Nezewe rehe we uzapo
wera'u a'e ikatu 'ygwer oho waiko wà kury.
Ta'e wagaw iapo pà wà xe.

2

Tupàn uzepyk putar teko wanehe a'e nehe

1 Ne hemyrypar ne, aipo ereze'eg iko
amo rehe ne. — Ikatu 'ym ma'e iapo har
romo ereiko ne, aipo ere iko izupe. Aze
erezapo ikatu 'ym ma'e eho iko amogwer
wazàwe nehe, a'e mehe eze'eg zo nezewe
amo pe nehe. Aze ereze'eg ikatu 'ym ma'e
hemiapo kwer rehe nehe, aze ne a'e rupi
katete erezapo ne nehe no, a'e mehe Tupàn
uzepyk putar nerehe azeharomoete a'e
nehe no. 2 Tupàn uzepyk putar agwer ikatu
'ym ma'e iapo har wanehe a'e nehe, ta'e a'e
ae ikatu a'e xe. Xikwaw ikatu haw. 3 Ne
hemyrypar ne, aze erezapo agwer ikatu
'ym ma'e iko nehe, a'e teko wazàwe nehe,
Tupàn uzepyk putar nerehe azeharomoete
a'e nehe no, ta'e a'e rupi katete erezapo
iko ne xe, a'e teko wazàwe ne xe. 4 Tupàn
ikatuahy a'e, a'e rupi nuzepyk kwaw teko
ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe tàrityka'i
a'e. Iàrew. Nuikwahy kwaw tàrityka'i,
iàrew ikwahy haw teko ikatu 'ym ma'e iapo
mehe. Aipo nerezekaiw kwaw ikatu haw
rehe ne, ikwahy 'ymaw rehe ne. Tupàn
ikatuahy a'e. Nezewe i'i iko newe tuwe-
harupi a'e. — Epytu'u ikatu 'ym ma'e
iapo re nehe, ezewyr ihewe nehe, eze-
mumikahy neremiapo kwer rehe nehe,
i'i iko newe. Ipurumuzewyr kar wer
nerehe uzeupe a'e. 5 Aipo nerezekaiw
kwaw ize'eg rehe ne. Aipo nanezewyr wer
kwaw izupe. Amo 'ar mehe wexak kar
putar wikwahy haw teko wanupe a'e nehe.
Azeharomoete umume'u putar ikatu 'ym
ma'e wanemiapo kwer nehe, iapo arer
wanupe nehe. A'e 'ar mehe Tupàn uzepyk
putar nerehe a'e nehe, aze nerezekaiw
kwaw ize'eg rehe nehe. Aze eremume'u
amogwer ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer
iko nehe, a'e mehe uzepyk wera'u putar
nerehe nehe. Ta'e neaiw wera'u wanuwi
ne xe. 6 Tupàn umekuzar putar teko wane-
miapo kwer a'e nehe, pitàitàigatu a'e nehe,
ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe uzepyk pà
a'e nehe. 7 Amo teko uzapo ikatuahy ma'e
oho waiko tuweharupi a'e wà. Nezewe
a'e teko i'i waiko Tupàn pe wà. — Emur
kar nepuràgaw nekàgaw ihewe nehe, i'i

waiko izupe wà. Ikatuahy ma'e uzapo oho waiko tuweharupi wà. — Heremiapo kwer hekuzar emur ihewe nehe, i'i waiko izupe wà. — Hemuigo kar pe nepyr tuweharupi nehe, i'i izupe wà. Azeharomoete, Tupàn umuigo kar putar agwer teko uzepyr a'e wà nehe. 8 Amo teko nuiko kwaw nezewe a'e wà. Nuzapo pixik kwaw ikatu ma'e wà. Xo wemiapo putar haw zo uzapo oho waiko wà. Uzeamutar katu wà. Oho ze'eg ikatu 'ym ma'e rupi wà. A'e rupi Tupàn wikwahy putar nehe, ipuruzukaiw pà nehe. Uzepyk putar wanehe nehe. 9 Teko ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà nehe, upuraraw putar ma'erahy paw rupi a'e wà nehe. Zutew ràgypy a'e wà nehe, zutew 'ygwer a'e re a'e wà nehe no, upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe, aze ikatu 'ym ma'e uzapo oho waiko a'e wà nehe. 10 Ikatuahy ma'e iapo har nuiko kwaw nezewe a'e wà nehe. Tupàn omono putar upuràgaw ukàgaw wanupe a'e nehe. Umuigo kar putar a'e teko tuwihaw romo uzeake a'e wà nehe. Uzapo putar ikatuahy ma'e wanupe nehe. Umupytu'u kar ma'e wi wakyze re wà nehe no. Zutew ràgypy upyhyk putar hemimur ràm wà nehe. A'e re zutew 'ygwer upyhyk putar wà nehe no, aze ikatuahy ma'e uzapo waiko a'e wà nehe. 11 Ta'e Tupàn a'e nehe xe, uzapo putar ma'e uze'eg rupi katete azeharomoete a'e nehe xe. Aze amo zutew wiko ikatu ma'e iapo har romo nehe, Tupàn uzapo putar ikatu ma'e izupe nehe no. Aze amo zutew 'ym wiko ikatu ma'e iapo har romo nehe, Tupàn uzapo putar ikatu ma'e izupe nehe no. Uzapo putar ikatu ma'e nehe, wyzài ikatu ma'e iapo har wanupe nehe. Uzapo putar ikatu 'ym ma'e nehe, wyzài ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe nehe no.

12 Zutew 'ym a'e wà, nukwaw kwaw Tupàn ze'eg a'e wà, nukwaw kwaw a'e ze'eg Moizez pe imuapyk kar pyrer kwehe arer a'e wà. Tupàn uzepyk putar wanehe nehe, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà xe. Zutew a'e wà, ukwaw katu a'e ze'eg kwehe arer a'e wà. Nuzekaiw kwaw hehe wà. Ikatu 'ym ma'e uzapo waiko wà. A'e rupi Tupàn i'i putar nezewe wanupe amo 'ar mehe nehe. — Pekwaw katu heze'eg pe. Napezekaiw kwaw hehe. Pezapo ikatu 'ym ma'e peiko. A'e rupi azepyk wera'u putar penehe ihe nehe, i'i putar wanupe nehe. 13 Aze amo uzapo ma'e a'e ze'eg rupi a'e nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà a'e nehe, a'e mehe Tupàn umuawyze putar a'e teko a'e nehe. Umuigo kar putar a'e teko uzepyr tuweharupi nehe. Aze amo wenu a'e ze'eg imume'u mehe nehe, imugeta mehe nehe, aze nuweruzar kwaw nehe, a'e mehe Tupàn numuawyze kwaw a'e teko uzepyr a'e nehe. Aze weruzar a'e ze'eg a'e wà nehe, xo a'e mehe zo umuawyze putar a'e wà nehe. 14 Zutew 'ym a'e wà, nukwaw kwaw Tupàn ze'eg Moizez pe imuapyk kar pyrer a'e wà. Aze uzapo ikatu ma'e a'e ze'eg rupi wà, Tupàn ze'eg kwaw par zàwenugar romo wanekon a'e wà. 15 Ta'e Tupàn ze'eg a'e xe, wapy'a pe tuz a'e xe. A'e rupi aze ikatu ma'e uzapo a'e wà nehe, uze'eg putar uzeupe nezewe a'e wà nehe. — Ikatu ma'e azapo kwez ihe, i'i putar uzeupe wà nehe, ta'e ukwaw putar wemiapo kwer ikatu haw upy'a pe a'e wà nehe xe. Aze ikatu 'ym ma'e uzapo wà nehe, uze'eg putar uzeupe nezewe a'e wà nehe. — Ikatu 'ym ma'e azapo kwez ihe, i'i putar uzeupe wà nehe. Ta'e ukwaw putar ikatu 'ymaw upy'a pe har wà nehe xe. 16 Amo 'ar mehe Zezuz Zaneruwihawete wiko putar pureruze'eg ma'e romo a'e nehe, ta'e Tupàn nezewe har romo umuigo kar putar a'e nehe xe. Zezuz Zaneruwihawete a'e, umume'u putar ikatu 'ym ma'e iapo awer paw rupi a'e nehe, iapo arer nànàn a'e nehe. Ukwaw teko wama'enukwaw pawer paw rupi a'e. Umume'u putar a'e ma'e teko nànàn a'e nehe. Ta'e teko ikatu 'ym ma'e rehe ima'enukwaw a'e wà xe.

Uze'eg zutew wanàmuzgwer waze'egaw rehe xe a'e kury

17 Aze'eg putar zutew wanupe ihe nehe kury. — Zutew romo peiko. Pezeapyaka katu ko heze'eg rehe nehe. Nezewe zepe peze tuweharupi amogwer wanupe. — Kwa, aiko zutew romo ihe, akwaw katu Moizez ze'eg kwehe arer ihe no, peze zepe peiko wanupe. 18 Tupàn uzapo kar ma'e peme a'e. Pekwaw katu zepe Tupàn hemiapo putar haw. Pekwaw zepe ikatu

haw hexaexakaw no, ta'e a'e Moizez ze'eg kwehe arer ukwaw kar peme a'e xe.

19 — Kwa, azapo kar putar ikatu ma'e amo wanupe ihe nehe, ikatu ma'e kwaw 'ymar wanupe ihe nehe, peze zepe peiko pezeupe. — Amu'e putar teko a'e ze'eg rehe ihe wà nehe, peze zepe peiko no. 20 — Amu'e putar ma'e kwaw 'ymar ihe wà nehe, peze zepe peiko no. — Aiko purumu'e ma'e ài kwarer wanupe ihe, peze zepe peiko no. Pekwaw katu e a'e ze'eg kwehe arer pe, a'e rupi nezewe peze e peiko pezeupe pe no. — Akwaw katu ma'e paw rupi ihe kury, peze zepe peiko no. — Akwaw katu ze'eg azeharomoete har paw rupi ihe kury, peze zepe peiko no. 21 Pemu'e amogwer peiko pe wà. Màràzàwe tuwe napezemu'e kwaw pe. — Pemunar zo ma'e rehe pe nehe no ty wà, peze zepe peiko amo wanupe. — Pe ae peiko ma'e rehe imunar ma'e romo pe, a'e tuwe peme. 22 — Peho zo amo hemireko puhe nehe, amo imen puhe nehe, peze zepe teko wanupe. — Pe ae peho amo hemireko puhe tuweharupi pe, amo imen puhe tuweharupi pe, a'e peme. — Naheakatuwawahy kwaw tupàn a'ua'u wanehe ihe, peze zepe wanupe. — Pe ae pemunar ma'e Tupàn hàpuzuhu pupe har rehe pe, a'e peme. 23 — Kwehe mehe Tupàn umur uze'eg heipy wanupe, peze zepe wanupe. — Pe ae peruzar amo ae ze'eg peho peiko kury. Naperuzar kwaw Tupàn ze'eg kury. A'e rupi napekatu kwaw Tupàn pe kury, a'e peme. 24 Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e, penehe a'e. — Pe zutew pe, pekwaw katu Tupàn ze'eg pe. Naperuzar kwaw. A'e rupi zutew 'ym uze'eg zemueteahy waiko Tupàn rehe a'e wà, ta'e peiko e hemiruze'eg romo pe xe, ta'e naperuzar kwaw ize'eg pe xe, i'i a'e ze'eg penehe a'e.

25 Kwehe mehe Tupàn i'i nezewe penàmuzgwer wanupe a'e. — Pemonohok kar pepirera'i nehe, heremiruze'eg romo peneko haw hexak kar pà amogwer teko wanupe nehe, i'i wanupe. Ko 'ar rehe peiko penàmuzgwer wazàwe no. Aze peho Tupàn ze'eg rupi nehe, a'e mehe ikatu putar pepirera'i imonohokaw izupe nehe. Aze napeho kwaw ize'eg rupi nehe, a'e mehe na'ikatu kwaw izupe nehe. Aze mo napemonohok iwer mo pepirera'i, a'e mehe mo ikatu wera'u mo izupe, ta'e naperuzar kwaw ize'eg pe xe. 26 Zutew 'ym a'e wà, upirera'i imonohok kar 'ymar a'e wà, aze weruzar Tupàn ze'eg a'e wà nehe, a'e mehe — Upirera'i imonohok kar har zàwenugar romo wanekon a'e wà, heremiruze'eg romo wanekon a'e wà, i'i putar Tupàn wanupe nehe. 27 A'e rupi zutew 'ym uze'eg putar penehe a'e wà nehe, zutew wanehe a'e wà nehe. — Kwa, ukwaw katu Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e wà. Nuweruzar kwaw wà, i'i putar penehe wà nehe. — Omonohok kar upirera'i Tupàn hemimutar rupi a'e wà, a'e re noho kwaw ize'eg rupi a'e wà, i'i putar penehe wà nehe. A'e zutew 'ym a'e wà, oho waiko ize'eg rupi a'e wà, uzekixi kar 'ym pà a'e wà. Nezewe ikatu Tupàn pe wà. 28-29 Kwehe mehe Tupàn wexaexak zutew a'e wà, wemiruze'eg ipy romo wamuigo kar pà a'e wà. Aze zutew upirera'i omonohok a'e nehe, aze noho kwaw Tupàn ze'eg rupi a'e re nehe, nuiko kwaw hemiruze'egete romo a'e nehe. Aze teko ipy'a ikatu Tupàn pe a'e nehe, aze uzapo Tupàn hemiapo putar haw a'e nehe, a'e mehe hemiruze'egete romo hekon putar a'e nehe. Zutew zàwenugar romo hekon putar nehe. Hemiruze'eg ipy ài hekon putar nehe. Tupàn ze'eg imuapyk pyrer a'e, nuzapo kwaw teko Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà. Xo Tekwe Puràg zo umuigo kar putar teko Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà nehe. Teko nuiko kwaw a'e Tupàn hemiruze'eg wanehe uze'egatu ma'e romo a'e wà. Tupàn wiko putar wanehe uze'egatu ma'e romo a'e nehe.

3

1 Aipo zutew ikatu wera'u zutew 'ygwer wanuwi Tupàn huwa rupi a'e wà. Tupàn omonohok kar wapirera'i zutew ipy wanupe a'e, ta'e nezewe haw ikatu izupe a'e xe. 2 Azeharomoete ikatu izupe. Ta'e izypy mehe omono uze'eg zutew wanupe a'e xe. — Peruzar heze'eg nehe ty wà, i'i wanupe. 3 Aze amo zutew nuweruzar kwaw ize'eg a'e wà, Tupàn nuiko kwaw a'e

zutew wazàwe a'e. Aze Tupàn umume'u wemiapo ràm a'e nehe, a'e mehe uzapo putar tuwe a'e ma'e a'e nehe. A'e zutew nuzapo kwaw wemimume'u kwer wà.
4 Azeharomoete Tupàn uzapo putar tuwe ma'e uze'eg rupi nehe. Teko tetea'u hemu'em a'e wà. Tupàn uzapo putar ma'e wemimume'u kwer rupi nehe, ta'e nahemu'em pixik kwaw a'e xe. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer.

— Azeharomoete neze'eg, Tupàn.
— Ikatu 'ym ma'e iapo har romo ereiko ne,
aze amo i'i newe nehe, hemu'em ma'e romo hekon putar a'e nehe.
Teko ukwaw putar hemu'emaw a'e wà nehe.

5 Nezewe i'i teko a'e wà. — Aze ikatu 'ym ma'e xiapo nehe, a'e mehe teko wexak putar tuwe Tupàn ikatu haw a'e wà nehe, ta'e Tupàn nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e xe, i'i mua'u waiko uzeupeupe wà.
— A'e rupi, nuzepyk kwaw zanerehe nehe, ta'e xixak kar ikatu haw zaha amogwer wanupe zane xe, ikatu 'ym ma'e iapo mehe zane xe, i'i a'e teko wà. 6 Peze'eg zo nezewe nehe, a'e peme kury. Na'ikatu pixik kwaw nezewe waze'eg mehe wà. Ta'e Tupàn a'e xe, ikatuahy ma'e uzapo iko a'e xe. A'e rupi upuner putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u haw rehe a'e nehe, a'e ma'e iapo arer wanupe a'e nehe. Upuner wanehe uzepykaw rehe a'e nehe no.

7 Nezewe zepe i'i teko a'e wà. — Aze heremu'em ihe nehe, teko wexak putar Tupàn ikàgaw ipuràgaw a'e wà nehe, ta'e umume'u ze'eg azeharomoete har a'e xe. A'e rupi Tupàn nuzepyk kwaw herehe nehe, ta'e aexak kar ikatu haw teko amogwer wanupe ihe xe, i'i zepe waiko wà. Na'ikatu pixik kwaw nezewe waze'eg mehe a'e wà. 8 Nezewe i'i teko a'e wà. — Xiapo ikatu 'ym ma'e nehe, a'e rupi teko wexak putar Tupàn ikàgaw ipuràgaw a'e wà nehe, i'i zepe waiko wà. — Na'ikatu kwaw nezewe haw iapo mehe Tupàn pe wà, a'e peme kury. Amo teko i'i mua'u herehe wà.
— Kwa, Pawru uzapo kar ikatu 'ym ma'e iko zanewe a'e, Tupàn ikatu haw hexak kar pà teko wanupe a'e, i'i mua'u herehe wà. Naze'eg pixik kwaw nezewe ihe. Tupàn uzepyk putar nezewe uze'eg ma'e kwer wanehe a'e nehe. Ta'e ikatu 'ym ma'e romo wanekon a'e wà xe.

Naheta pixik kwaw ikatu 'ygwer iapo 'ymar wà

9 Zutew 'ym uzapo ikatu 'ym ma'e waiko a'e wà. Nupuner kwaw upytu'u haw rehe ikatu 'ym ma'e iapo re wà. Zutew a'e wà no, a'e rupi katete a'e wà no. A'e rupi zutew na'ikatu wera'u kwaw zutew 'ym wanuwi wà, ta'e a'e paw nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re upytu'u haw rehe a'e wà xe.
10 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer.

— Naheta pixik kwaw teko ikatuahy ma'e iapo har a'e wà.
11 Naheta pixik kwaw teko iàkàg katu ma'e wà.
Naheta pixik kwaw Tupàn imuwete har wà, ni hekar har wà.
12 Teko paw utyryk izuwi wà.
Na'ikatu pixik kwaw wà.
Ni amo nuzapo kwaw ikatu ma'e a'e wà.
13 Wazuru nuzawy kwaw teko tym awer inemahy ma'e wà.
Nezewegatete a'e teko waze'eg ikatu 'ym ma'e uhem wazuru wi a'e wà no.
Hemu'em waiko wà, ikatu 'ym ma'e rehe uze'eg pà wà.
Waze'eg nuzawy kwaw mozaiw ipuruxi'u haw wà.
Mozaiw upuruzuka a'e wà. Nezewegatete a'e teko waze'eg umuaiw teko wazeruzar haw wà, wamupytu'u kar pà wazeruzar ire wà.
14 Wazuru tynehem purehe waze'eg zemueteahy haw pupe,
tynehem Tupàn rehe waze'eg zemueteahy haw pupe no.
15 Uzemuhaitea'u ma'erahy ipuraraw kar pà purupe wà, puruzuka pà wà no.
16 A'e ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, uzapo kar ikatu 'ym ma'e ikatu ma'e wanupe a'e wà.
A'e teko umuzemumikahy kar hurywete ma'e a'e wà.
17 Nukwaw kwaw zeàmàtyry'ym 'ymaw piar wà.

A'e rupi uzeputupytupyk waiko wà, uzeàmàtyry'ym pà wà.
18 Numuwete katu kwaw Tupàn wà, nukyze kwaw izuwi wà.

19 Kwehe mehe Tupàn umur uze'eg Moizez pe a'e. Moizez umuapyk a'e ze'eg pape rehe a'e. — Emume'u ko ze'eg zutew wanupe nehe, i'i Tupàn izupe. A'e rupi teko paw upuner ize'eg ikwaw paw rehe a'e wà kury. A'e rupi aze teko nuweruzar kwaw ize'eg wà nehe, a'e mehe a'e teko nupuner kwaw nezewe u'e haw rehe wà nehe. — Kwa, nakwaw kwaw Tupàn ze'eg ihe, nupuner kwaw u'e haw rehe wà nehe. A'e rupi amo 'ar mehe Tupàn i'i putar teko nànàn a'e nehe. — Pekwaw heze'eg, naperuzar kwaw, a'e rupi azepyk putar penehe ihe nehe kury, i'i putar wanupe nehe. 20 Aze mo teko uzapo ikatuahy ma'e paw rupi a'e wà, aze mo nuzapo pixik iwer ikatu 'ym ma'e a'e wà, aze mo oho Tupàn ze'eg rupi azeharomoete a'e wà, a'e mehe mo Tupàn uze'eg nezewe wanupe. — Ikatuahy ma'e romo ereiko ne, i'i mo Tupàn wanupe. (Nuzapo kwaw nezewe a'e. Ta'e naheta pixik kwaw agwer teko ko ywy rehe a'e wà xe. Naheta kwaw ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar a'e wà. Teko paw ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà.) Xikwaw Tupàn ze'eg, a'e rupi nezewe za'e zanezeupe. — Azeharomoete zaneremiapo kwer na'ikatu pixik kwaw a'e, za'e zanezeupe. A'e rupi xikwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo zanereko haw zane no.

Tupàn umuawyze teko a'e wà

21-23 Aze teko uzeruzar Zezuz Zaneruwihawete rehe a'e wà nehe, a'e mehe Tupàn uze'eg putar nezewe wanupe a'e nehe. — Ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar romo ereiko ihewe kury, i'i Tupàn wanupe a'e nehe. Nuzepyk kwaw wanehe nehe. Tupàn ze'eg kwehe arer a'e, Moizez hemimuapyk kwer a'e, amogwer Tupàn ze'eg imume'u har wanemimuapyk kwer a'e wà no, umume'u zanemuawyze àwàm a'e wà. Ni amo teko nupuner kwaw ze'eg kwehe arer rupi oho haw rehe tuweharupi a'e wà. Ni amo teko nupuner kwaw ze'eg kwehe arer heruzar katu haw rehe tuweharupi a'e wà. Zezuz umàno zanerekuzaromo a'e. A'e rupi xikwaw ko ma'e zane kury. Aze teko uzeruzar Zezuz rehe a'e wà nehe, a'e mehe — Ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar romo ereiko ihewe kury, i'i putar Tupàn wanupe a'e nehe. Tupàn umuawyze putar uzeruzar ma'e paw rupi a'e wà nehe. Umuawyze putar zutew wà nehe. Umuawyze putar zutew 'ym wà nehe no, aze uzeruzar Zezuz rehe a'e wà nehe. 24 Zanepuhareko e a'e, a'e rupi Zaneruwihawete Zezuz umàno zanerekuzaromo a'e. Tupàn uzepyk wa'yr Zezuz rehe a'e, zanerekuzaromo a'e, ikatu 'ym ma'e zaneremiapo kwer rehe a'e. A'e rupi zanepyro ikatu 'ym ma'e wi kury, zanemukatu pà kury. Nuzepyk kwaw zanerehe nehe kury. Zanemuigo kar putar uzepyr tuweharupi nehe no. 25 Tupàn a'e, umur kar wa'yr ko ywy rehe imumàno kar pà a'e. A'e rupi aze teko uzeruzar hehe a'e wà nehe, Tupàn umunàn putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanuwi a'e nehe. Heharaz putar a'e wanemiapo kwer wi nehe no. Nuzepyk kwaw iapo har wanehe nehe. Umur kar wa'yr ywy rehe a'e, imumàno kar pà teko wanemiapo kwer imunàn pà imekuzar pà a'e. Nezewe iapo mehe wexak kar ukatu haw teko wanupe. Wexak kar purumuawyze àwàm wanupe no. Kwehe mehe Tupàn iàrew wikwahy romo. Nuzepyk kwaw tàrityka'i ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e. — Tuwe rihi, i'i wanupe. — Aze ru'u uzewyr putar ihewe a'e wà nehe, i'i wanupe. 26 Ko 'ar rehe ipurexak kar wer ukatu haw rehe teko wanupe kury. A'e rupi umuawyze teko wanereko uzeupe wà kury, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn pà wanuwi kury. Aze teko uzeruzar Zezuz rehe wà nehe, Tupàn umunàn putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe, wamuawyze pà nehe. Ko 'ar rehe wexak kar purumuawyze haw teko wanupe kury.

27 A'e rupi ni amo teko nupuner kwaw uze'egatu haw rehe uzehe a'e wà nehe. — Ikatuahy ma'e romo aiko ihe, ni'i kwaw uzeupe wà. Ta'e ni amo nupuner kwaw ze'eg kwehe arer heruzar haw rehe a'e wà xe. Tupàn zanemuawyze uzeupe a'e,

ta'e zazeruzar ta'yr rehe zane xe. 28 Teko uzeagaw ze'eg kwehe arer heruzar pà a'e wà. Nupuner kwaw wà, a'e rupi nupuner kwaw nezewe haw rehe uzemuawyze kar haw rehe Tupàn pe wà. Aze uzeruzar Zezuz rehe wà nehe, xo a'e mehe zo uzemuawyze kar putar Tupàn pe wà nehe. 29 Nezewe i'i zutew waiko a'e wà. — Tupàn Zanezar romo hekon a'e, nuiko kwaw zutew 'ym wazar romo a'e, i'i mua'u waiko wà. — Nan kwaw pa, a'e peme kury. Tupàn teko paw wazar romo hekon azeharomoete a'e. 30 Tupàn nuzeapo kwaw amo ae ma'e romo zutew 'ym wanupe. Ikatuahy zutew wanupe, ikatuahy zutew 'ym wanupe no. Umuawyze putar teko uzeupe paw rupi katete a'e wà nehe, aze a'e teko uzeruzar ta'yr rehe a'e wà nehe. 31 Teko nupuner kwaw ze'eg kwehe arer heruzar haw rehe a'e wà. Tupàn zanemuawyze uzeupe a'e, ta'e zazeruzar ta'yr rehe zane xe. Aipo xityk putar ze'eg kwehe arer zane nehe. Nan kwaw pa. Aze Tupàn umuawyze teko uzeupe a'e wà nehe, a'e mehe a'e teko uzapo putar Tupàn hemiapo putar haw azeharomoete a'e wà nehe kury.

4

Pawru umume'u Àmàrààw heko awer a'e kury

1 Aze'eg putar peme zanerà muz Àmàrààw rehe ihe kury. Ma'e Àmàrààw uzapo a'e, uzemuawyze kar pà Tupàn pe a'e. 2 Aipo uzemukatu kar wemiapo kwer ikatu haw rehe. Nan kwaw pa. Aze mo nezewe haw uzapo, a'e mehe mo upuner mo uze'egatu haw rehe uzehe a'e wemiapo kwer rehe. Nupuner kwaw nezewe uze'egaw rehe. 3 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer. — Àmàrààw a'e, uzeruzar Tupàn ze'eg rehe a'e, a'e rupi Tupàn umuawyze Àmàrààw uzeupe a'e. — Ikatuahy ma'e romo ereiko ihewe kury, i'i izupe. 4 Aze teko uma'ereko a'e wà nehe, upyhyk putar hekuzar a'e wà nehe. Wazar nomono e kwaw temetarer wanupe a'e nehe. Xo wama'ereko mehe zo omono putar temetarer wanupe a'e nehe. Nezewegatete aze mo oho tuweharupi Tupàn ze'eg rupi wà, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà mo wà, a'e mehe mo uzemuawyze kar mo Tupàn pe wà. 5 Amo teko nezewe i'i a'e wà no. — Kwa, napuner pixik kwaw ikatu ma'e iapo haw rehe ihe nehe, napuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re hepytu'u haw rehe ihe nehe, i'i uzeupe a'e wà. — A'e rupi azeruzar katu Tupàn rehe ihe, i'i uzeupe wà. Azeharomoete Tupàn umuawyze putar a'e teko uzeupe a'e wà nehe, ta'e uzeruzar hehe a'e wà nehe xe. 6 Kwehe mehe tuwihaw Tawi a'e, uze'eg agwer teko hurywete ma'e wanehe a'e. Hurywete a'e wà, ta'e Tupàn umuawyze a'e teko a'e wà xe. A'e teko nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe uzemuawyze kar pà Tupàn pe a'e wà. Uzeruzar hehe wà. 7 Nezewe i'i Tawi ze'eg kwehe arer a'e.

— Aze Tupàn heharaz teko ikatu 'ym ma'e
wanemiapo kwer wi a'e nehe,
aze umunàn wanuwi a'e nehe,
a'e teko hurywete putar a'e wà nehe.

8 Aze Tupàn numume'u kwaw teko ikatu
'ym ma'e wanemiapo kwer uzeupe
a'e nehe,
aze na'ima'enukwaw kwaw hehe a'e
nehe,
a'e teko hurywete putar a'e wà nehe
no.

9 Zutew a'e wà, upirera'i imonohok kar har a'e wà, hurywete nezewe a'e wà. Zutew 'ym a'e wà no, upirera'i imonohok kar 'ymar a'e wà no, hurywete putar a'e wà nehe no, a'e ze'eg heremimume'u kwer henu mehe a'e wà nehe no. Àmàrààw a'e, uzeruzar Tupàn ze'eg rehe a'e, a'e rupi Tupàn umuawyze Àmàrààw uzeupe a'e, a'e kwez peme kury. 10 A'e 'ar mehe Àmàrààw nuiko kwaw upirera'i imonohok kar har romo a'e. Agwer ma'e uzeapo a'e 'ar 'ym mehe we. 11 Xo a'e re omonohok kar a'e. Imonohok 'ym mehe we, Àmàrààw uzeruzar Tupàn rehe, a'e rupi Tupàn umuawyze uzeupe a'e. — Ikatuahy ma'e romo ereiko heruwa rupi kury, ta'e erezeruzar herehe ne xe, i'i Tupàn izupe. Omonohok kar Àmàrààw upirera'i a'e re

a'e, ta'e ipurexak kar wer Tupàn pe uzemuawyze haw rehe teko wanupe a'e xe. A'e rupi Àmàrààw a'e, Tupàn rehe uzeruzar ma'e wanu ài hekon a'e, ta'e izypy mehe uzeruzar hehe a'e xe. Upirera'i imonohok kar har wanu ài hekon a'e no, imonohok kar 'ymar wanu ài hekon a'e no. Aze amo uzeruzar Tupàn rehe a'e wà nehe, aze Tupàn umuawyze a'e teko a'e wà nehe, a'e teko wiko putar Àmàrààw izuapyr ài a'e wà nehe no. 12 Uzekixi kar ma'e wanu ài hekon a'e. Nuiko kwaw wanu romo upirera'i imonohok awer rehe a'e. Uzeruzar Tupàn rehe uzekixi 'ym pà a'e wà. Àmàrààw uzeruzar Tupàn rehe upirera'i imonohok 'ym mehe a'e no. A'e rupi a'e teko wanu ài hekon a'e, zaneru ài hekon a'e no.

Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e teko wanupe a'e nehe, aze uzeruzar hehe a'e wà nehe

13 Nezewe Tupàn i'i Àmàrààw pe a'e. — Amo 'ar mehe ereiko putar ko ywy rehe har wanuwihaw romo nehe. Nezuapyapyr a'e wà nehe no, a'e rupi katete a'e wà nehe no, i'i izupe. — Ikatuahy ma'e erezapo iko ne, a'e rupi urumuigo kar putar ko ywy rehe har wanuwihaw romo ihe nehe kury, ni'i kwaw izupe. Numuigo kar kwaw tuwihaw romo hemiapo kwer hekuzaromo. Xo izeruzar haw rehe zo umuigo kar tuwihaw romo, ta'e umuawyze uzeupe xe. 14 Amo uzeagaw ze'eg kwehe arer heruzar pà wà. Nupuner kwaw wà. A'e rupi Tupàn nuzapo kwaw wemimume'u kwer a'e teko wanupe. Aze mo nezewe hekon, màràzàwe tuwe zazeruzar hehe. Nan. Tupàn uzapo putar ikatu ma'e uzeruzar ma'e wanupe nehe, ta'e umume'u tuwe wanupe xe. 15 Aze teko ukwaw Tupàn ze'eg a'e wà nehe, aze nuweruzar kwaw a'e wà nehe, Tupàn ipuruzukaiw putar wanupe a'e nehe. Uzepyk putar wanehe nehe. Aze mo naheta iwer mo Tupàn ze'eg, aze mo teko nukwaw iwer mo ikatu ma'e iapo haw wà, aze mo nukwaw iwer mo ikatu 'ym ma'e iapo re upytu'u haw wà, a'e mehe mo Tupàn ni'i iwer mo nezewe a'e. — Nereruzar kwaw heze'eg ne, ni'i iwer mo wanupe. Numume'u iwer mo zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e zanewe.

16 Tupàn umume'u ko ywy rehe har waneruze'eg àwàm paw Àmàrààw pe a'e, ta'e Àmàrààw uzeruzar katu hehe a'e xe. A'e rupi izuapyapyr a'e wà, wiko putar ko ywy rehe har wanuwihaw romo a'e wà nehe no. Aze mo amo uzeruzar katu ze'eg kwehe arer rehe a'e wà, a'e mehe mo wiko mo uzeruzar ma'e ài a'e wà, wiko mo Àmàrààw zàwenugar romo a'e wà. Tupàn umur e putar ywy nànàn uzeruzar ma'e wanupe a'e nehe. Ta'e Àmàrààw zaneru ài hekon zanezeruzar haw rehe a'e xe, zanewe paw rupi a'e xe.

17 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer. Uze'eg Àmàrààw pe. — Urumuigo kar putar teko tetea'u wanu romo ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi Tupàn uzapo putar a'e ma'e uze'eg rupi katete a'e nehe, wemimume'u kwer rupi katete a'e nehe. Umuaze putar uze'eg nehe. Tupàn umugweraw kar umàno ma'e kwer a'e wà. Ukwaw Àmàrààw wemimino izexak kar àwàm a'e. A'e rupi Àmàrààw uzeruzar hehe. 18 Àmàrààw wàro Tupàn hemiapo ràm, ta'e uzeruzar katu hehe xe. Ihya'uete hemireko. Nupuner kwaw umemyr haw rehe. Tupàn umume'u ipurumuzàg ràm izupe. A'e rupi Àmàrààw wàro tuwe izexak kar àwàm oho iko a'e, ta'e Tupàn umume'u izupe a'e xe. A'e rupi Àmàrààw wiko uzeruzar ma'e wanu ài a'e, wiko teko tetea'u wanu ài a'e. Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer Àmàrààw pe a'e. — Nepurumuzàmuzàg ràm a'e wà nehe, nezuapyapyr a'e wà nehe, heta tetea'u putar newe a'e wà nehe, i'i izupe. 19 Àmàrààw wereko 100 kwarahy a'e 'ar mehe. Tua'u eteahy. Umàno etea'i. Ihya'u eteahy hemireko Xar a'e no. Nupytu'u kwaw Tupàn ze'eg rehe uzeruzar ire a'e wà. 20 Nupytu'u kwaw hehe uzeruzar ire. Nupytu'u kwaw wa'yr ràm imume'u awer rehe uzeruzar ire. Uzeruzar tuwe hehe a'e, a'e rupi Tupàn umur ukàgaw izupe a'e no. Uze'egatu Tupàn rehe no. 21 Ta'e ukwaw katu Tupàn hemiapo ràm a'e xe, a'e ma'e hemimume'u kwer a'e xe. Amo 'ar mehe uzexak kar ta'yr izupe a'e, Tupàn ze'eg rupi katete a'e. 22 Tupàn umuawyze

Àmàrààw uzeupe. Ta'e uzeruzar katu hehe xe, ize'eg rehe xe. 23 Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e. — Amuawyze hezeupe ihe, ta'e uzeruzar herehe a'e xe, i'i ze'eg kwehe arer. Uze'eg Àmàrààw rehe. 24 Uze'eg zanerehe a'e no. Ta'e zanemuawyze putar uzeupe a'e nehe xe, ta'e zazeruzar hehe zane nehe xe. Umugweraw kar Zezuz Zanezar imàno re a'e. 25 Zezuz a'e, uzemono uzezuka kar pà zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e. Tupàn umugweraw kar Zezuz a'e, zanemuawyze pà nezewe uzeupe a'e. — Peiko ikatuahy ma'e ài heruwa rupi kury, ta'e pezeruzar Zezuz rehe pe xe, i'i zanewe kury.

5

Tupàn zanemuawyze a'e

1 Ko 'ar rehe Tupàn zanemuawyze uzeupe a'e kury. A'e rupi nuzepyk kwaw zanerehe nehe, ta'e Zezuz Zaneruwihawete Zanezar umàno zanerekuzaromo a'e xe. 2 Zazeruzar katu hehe zane, a'e rupi Tupàn uzapo ikatuahy ma'e zanewe a'e, zanepytywàgatu pà a'e. Zanemuawyze katu a'e kury, ta'e zanemukatu iko zanezeruzar haw rehe a'e xe. Amo 'ar mehe nehe, Tupàn umur putar ukàgaw upuràgaw zanewe nehe. Xiàro tuwe imur àwàm nehe. Tuwe zanerurywete hàro mehe nehe. 3 Xipuraraw ma'erahy zaiko zane kury. Tuwe zanerurywete ipuraraw mehe nehe. Ta'e xikwaw ko ma'e zane xe. Aze xipuraraw ma'erahy nehe, nazapytu'u kwaw hehe zanezeruzar ire nehe. 4 Aze nazapytu'u kwaw hehe zanezeruzar ire nehe, ma'erahy ipuraraw mehe nehe, a'e mehe Tupàn i'i putar nezewe zanewe a'e nehe. — Herehe uzeruzarete ma'e romo peiko, heremiruze'egete romo peiko, i'i putar zanewe nehe. Aze nezewe i'i zanewe nehe, a'e mehe wàro kar putar ikatu ma'e wemiapo ràm zanewe nehe no. Xiàro putar a'e ma'e hemiapo ràm nehe no. Ta'e umume'u tuwe zanewe a'e xe. 5 Tupàn uzapo putar ma'e uze'eg rupi wemimume'u kwer rupi azeharomoete a'e nehe, ta'e zaneamutar katu a'e xe. Tekwe Puràg ukwaw kar zaneamutar haw iko zanepy'a pupe a'e. Tupàn umur e Wekwe Puràg zanewe.

6 Izypy mehe xiapo ikatu 'ym ma'e zaiko tuweharupi zane. Nazapuner kwaw zanepytu'u haw rehe iapo re zane, ta'e nazanekàg kwaw a'e 'ar mehe zane xe. Tupàn wexaexak u'ar a'e. A'e 'ar mehe umur kar Zaneruwihawete ko ywy rehe a'e, imumàno kar pà ikatu 'ym ma'e iapo arer wanekuzar romo a'e. 7 Teko na'imàno wer kwaw amo teko ikatuahy ma'e hekuzaromo a'e. Aze ru'u amo imàno wer ikatuahy ma'e iapo har hekuzaromo a'e. Aze mo ikàg a'e, a'e mehe mo uzemono mo ru'u hekuzaromo uzezuka kar pà a'e. 8 Tupàn zaneamutar tuwe a'e. Wexak kar ukatu haw zanewe a'e, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo zanereko mehe we umumàno kar Zaneruwihawete zanerekuzaromo a'e xe. Nazaiko kwaw ikatuahy ma'e romo zane. Nazaiko kwaw ikatu ma'e iapo har romo a'e 'ar mehe zane.

9 Tupàn zanemuawyze uzeupe a'e, ta'e Zezuz Zaneruwihawete umàno zanerekuzaromo a'e xe. Aze mo nazanemuawyze iwer, a'e mehe mo uzepyk mo zanerehe. Nuzepyk kwaw zanerehe nehe. 10 Kwehe mehe zaiko Tupàn hemiàmàtyry'ym romo zane. Ko 'ar rehe umyrypar romo zanemuigo kar a'e kury, ta'e ta'yr umàno zanerehe a'e xe. Ukweraw umàno re a'e, wikuwe a'e kury. Nezewegatete zakweraw putar zane nehe no. Zaiko putar Tupàn pyr azeharomoete zane nehe no. 11 Amo ma'e amume'u putar peme ihe kury. Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e, zanemuigo kar Tupàn imyrypar romo a'e, a'e rupi zanerurywete Zezuz rehe kury, Tupàn rehe kury. Ximume'u wakatuahy haw zaha zaiko purupe zane kury.

Àn̂aw umàno a'e, Zaneruwihawete Zezuz umàno a'e no

12 Izypy mehe awa ipy a'e, a'e ràgypy uzapo ikatu 'ym ma'e ipy a'e. A'e re umàno a'e, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e xe. (Aze mo nuzapo iwer, a'e mehe mo numàno iwer mo.) A'e rupi teko paw uzapo ikatu 'ym ma'e waiko a'e wà. A'e rupi teko paw umàno a'e wà no. Teko ko 'ar rehe har umàno putar a'e rupi katete a'e wà nehe

no. 13 Amo 'ar mehe Tupàn umur uze'eg
Moizez pe a'e, ikatu 'ym ma'e iapo 'ymaw
ikwaw kar pà teko wanupe a'e. A'e 'ar
'ym mehe we teko nukwaw kwaw Tupàn
ze'eg a'e wà. A'e rupi Tupàn ni'i kwaw
wanupe. — Pe ikatu 'ym ma'e iapo har
romo peiko pe, ni'i kwaw wanupe, ta'e
nuwereko kwaw ize'eg opo pe a'e wà xe,
ta'e Tupàn numur kwaw uze'eg Moizez pe
a'e 'ar mehe we a'e xe. 14 Ànàw heko mehe
we teko paw umàno a'e wà. Te Moizez heko
mehe teko paw umàno a'e wà no. A'e teko
nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e Ànàw ài a'e
wà, ta'e nuwata kwaw Tupàn ze'eg rupi a'e
wà xe. Uzapo e ikatu 'ym ma'e wà, ize'eg
ikwaw 'ym pà wà. Umàno wà no. Ànàw
a'e, ur ma'e ràm ài hekon wewer a'e, Zezuz
ài hekon wewer a'e. 15 Nuiko kwaw Zezuz
zàwegatete a'e. Tupàn umur e Zezuz purupe
a'e. Hemimur e kwer uzawy Ànàw ikatu
'ym ma'e hemiapo kwer a'e. Zezuz nuiko
kwaw Ànàw ài a'e. Teko tetea'u umàno a'e
wà, ta'e Ànàw ràgypy uzapo ikatu 'ym ma'e
a'e xe. Tupàn ikatuahy a'e, upurupuhareko
katu a'e. Ikatu haw uhua'u wera'u Ànàw
katu 'ymaw wi a'e. Zezuz Zaneruwihawete
a'e no, upurupuhareko katu a'e no, ikat-
uahy a'e no. Uzemono e umàno haw pe
zanerehe a'e. Izemono e awer a'e, uhua'u
wera'u Ànàw katu 'ymaw wi a'e. 16 Tupàn
umur e wa'yr zanewe a'e. Hemimur e
kwer uzawy awa ipy ikatu 'ym ma'e hemi-
apo kwer. Ànàw uzapo ikatu 'ym ma'e. A'e
rupi Tupàn i'i izupe. — Nanekatu kwaw
heruwa rupi ne kury ty, i'i izupe. A'e rupi
umumàno kar a'e re. Umumàno kar amog-
wer teko paw wà no. Teko uzapo ikatu
'ym ma'e tetea'u waiko a'e wà, a'e 'ar ipaw
ire a'e wà. Te Zezuz tur mehe teko uzapo
wi wi ikatu 'ym ma'e oho waiko a'e wà.
Tupàn umur e wa'yr zanewe a'e, imumàno
kar pà zanerekuzaromo a'e. A'e rupi
Tupàn zanemukatu iko uwa rupi kury,
zanemuawyze pà uzeupe kury. — Ikatu-
ahy ma'e ài peiko heruwa rupi kury, i'i
zanewe kury. 17 Azeharomoete ko heze'eg
ihe. Teko tetea'u umàno a'e wà, ta'e pitài
awa uzapo ikatu 'ym ma'e a'e xe. Tupàn
zanemuawyze uzeupe a'e, ta'e pitài awa a'e
xe, Zezuz Zaneruwihawete a'e xe, uzapo
ikatuahy ma'e a'e xe. Ikatu wera'u nezewe
mehe. Aze Tupàn upuhareko katu teko
a'e wà nehe, aze a'e teko uzepuhareko kar
Tupàn pe a'e wà nehe, aze Tupàn umukatu
a'e wà nehe, a'e mehe wiko putar pure-
ruze'eg ma'e romo Zaneruwihawete ipyr
a'e wà nehe. Wiko putar ipyr tuweharupi
wà nehe.

18 Pitài awa uzapo ikatu 'ym ma'e a'e,
teko paw wamumàno kar pà a'e. Nezewe-
gatete Zezuz uzapo ikatuahy ma'e a'e,
teko paw wamukatu pà a'e, wamuigo kar
pà tuweharupi uzepyr a'e. Tupàn umur
ukàgaw zanewe a'e, a'e rupi zapuner ikatu
'ym ma'e wi zanetyrykaw rehe zane nehe
kury. 19 Pitài awa uhaw Tupàn ze'eg
a'e, ikatu 'ym ma'e iapo kar pà teko paw
wanupe a'e. Nezewegatete amo ae awa a'e
no, weruzar Tupàn ze'eg a'e no, teko paw
wamukatu pà wamuawyze kar pà Tupàn
pe a'e no.

20 Tupàn omono uze'eg Moizez pe a'e,
teko wanupe a'e. A'e rupi teko ukwaw
ikatu 'ym ma'e iapo har romo weko haw
a'e wà. Uhua'u ikatu 'ym ma'e wane-
miapo kwer wà. Uhua'u wera'u Tupàn
ikatu haw ipurupuhareko haw wanemi-
apo kwer ikatu 'ym ma'e wi. 21 Teko
ikatu 'ym ma'e iapo re a'e wà, nupuner
kwaw umàno àwàm wi uzepyro haw rehe
a'e wà. Tupàn upuhareko katu a'e wà,
a'e rupi umukatu uzeupe wà, uzeupe wa-
muawyze pà wà. A'e rupi zanemuigo kar
putar uzepyr tuweharupi a'e nehe, ta'e
Zezuz Zaneruwihawete Zanezar umàno
zanerehe a'e xe.

6

Zaiko Zaneruwihawete inuromo

1 Tupàn zanepuhareko a'e, a'e rupi
uzapo ikatu ma'e iko zanewe a'e. Aipo
xiapo wi wi putar ikatu 'ym ma'e zane
nehe, Tupàn purupuhareko haw hexak
kar pà teko wanupe zane nehe. 2 Nan
kwaw nezewe. Ta'e zamàno ikatu 'ygwer
pupe zanereko mehe zane xe. Aipo zaiko
wiwi putar hehe nehe. 3 Pekwaw tuwe
ko ma'e. Zazemuzahazahak kar zane, ta'e
Zezuz Zaneruwihawete nezewe uzapo kar
zanewe a'e xe. Zanezemuzahazahak kar
mehe zazemono'ono'og inuromo zane. A'e

rupi zaiko putar ipyr tuweharupi nehe, tatahu pe zaneho 'ym pà nehe, ta'e umàno zanerekuzaromo a'e xe.

4 Zanemuzahazahakaw a'e, nuzawy kwaw Zezuz Zaneruwihawete imàno awer a'e, nuzawy kwaw itym awer a'e. Umàno zanerehe a'e. Tupàn ikàg tuwe a'e, a'e rupi umugweraw kar wa'yr imàno re a'e. Nezewegatete zanepytywàgatu putar nehe no. A'e rupi zapuner ikatu 'ym ma'e wi zanetyrykaw rehe nehe no. Nezewegatete zanemugweraw putar a'e nehe no, uzepyr zanemuigo kar pà tuweharupi a'e nehe no.

5 Zanepyro Zezuz a'e, ta'e umàno zanerehe a'e xe. Zakweraw putar izàwe nehe no, zanezemono'ono'og pà inuromo nehe no. 6 Xikwaw katu ko ma'e zane. Kwehe mehe ikatu 'ym ma'e xiapo zaiko. Zezuz Zaneruwihawete umàno ywyra kanetar rehe a'e. A'e rupi zapuner ikatu 'ym ma'e iapo re zanepytu'u haw rehe kury. A'e rupi ikatu 'ym ma'e iapo haw nuiko kwaw Zanezar romo a'e nehe kury. 7 Aze teko umàno a'e wà nehe, a'e mehe nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe a'e wà nehe. Ta'e umàno ma'e kwer nuzapo pixik kwaw ma'e a'e wà xe. Zezuz umàno zanerehe a'e, a'e rupi ni amo nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo kar haw rehe zanewe a'e wà nehe kury. 8 Aze Zaneruwihawete inuromo umàno ma'e kwer romo zaiko, a'e rupi zazeruzar hehe zanekweraw pàwàm rehe no. 9 Tupàn umugweraw kar Zaneruwihawete imàno re a'e. Numàno wi pixik kwaw nehe. Ta'e ikàg wera'u màno haw wi a'e xe. Xikwaw imàno 'ym àwàm zane. 10 Umàno zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe a'e, zaneremiapo ràm rehe a'e no. Pitài haw zo umàno. Numàno wi pixik kwaw nehe kury. Wikuwe kury, Tupàn ikàgaw hexak kar pà purupe kury, hemiapo putar haw iapo pà kury. 11 Nezewe peze pezeupeupe nehe no. — Ikatu 'ym ma'e wi zanepyro a'e. A'e rupi zapuner ikatu 'ym ma'e iapo re zanepytu'u haw rehe zane nehe kury, peze peiko pezeupe nehe kury. — Zaikuwe wi Tupàn inuromo zane. Xiapo hemiapo putar haw. Zaneruwihawete Zezuz inuromo zazemono'ono'og nezewe mehe.

12 Pezewyr zo ikatu 'ym ma'e iapo haw kutyr nehe. Pezypyrog wi zo ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe. Pepurapo wer zo ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Aze pepurapo wer hehe nehe, pezapo zo nehe. 13 Pepurapo wer zo ni pitài ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Pezapo zo ni pitài ikatu 'ym ma'e nehe. Pezemono Tupàn pe nehe. Ta'e umàno ma'e kwer imugweraw pyrer àì peiko xe. Pezemono tuwe izupe nehe. A'e rupi uzapo kar putar wemiapo putar haw ikatuahy ma'e peme a'e nehe kury. 14 Tuwe ikatu 'ym ma'e iapo haw nuiko kwaw pezar àì a'e nehe. Ta'e Tupàn zanepuhareko katu a'e xe, zanemukatu pà a'e xe. A'e rupi ni'i kwaw nezewe zanewe nehe. — Naperuzar kwaw ze'eg kwehe arer, a'e rupi azepyk putar penehe ihe nehe kury, ni'i kwaw zanewe nehe, ta'e zanepuhareko katu a'e xe.

Ikatu 'ygwer iapo kar har Zanezar romo hekon kwehe mehe a'e

15 A'e rupi apuranu wi putar penehe ihe kury. — Tupàn nuzepyk kwaw zanerehe a'e nehe. Aipo xiapo wi putar ikatu 'ym ma'e zaha zaiko zane nehe kury, a'e peme kury. Nan kwaw pa. 16 Pekwaw katu ko ma'e. Aze pezemono pezar pe nehe, pezapo putar hemiapo putar haw nehe, napepuner kwaw pehemaw rehe izuwi nehe. Aze ikatu 'ym ma'e iapo haw uzeapo teko izar romo a'e nehe, a'e mehe a'e teko oho putar tatahu pe a'e nehe. Aze Tupàn a'e teko izar romo hekon a'e nehe, a'e mehe a'e teko uzapo putar hemiapo putar haw a'e nehe, uzemuawyze kar pà izupe nehe. 17 Tupàn ikatuahy zanewe a'e. A'e rupi ximume'u ikatu haw izupe nehe. Amo 'ar rehe ikatu 'ym ma'e iapo haw uzeapo pezar romo a'e. Ko 'ar rehe peho tuwe peiko ze'eg azeharomoete har rupi kury. Peruzar a'e ze'eg peneminu kwer kury. 18 Ikatu 'ygwer wi henuhem pyrer romo peneko mehe Tupàn pemuigo kar uzeupe uma'ereko ma'e romo a'e, ikatu ma'e iapo kar pà peme a'e. 19 Aze'eg teko nezewe peme ihe, ze'eg zawaiw katu 'ym ma'e imume'u pà peme ihe, ta'e napekwaw katu kwaw Tupàn hemiapo putar haw pe xe, ta'e ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer

nukwaw kar kwaw hemiapo putar haw peme a'e xe. Amo 'ar rehe pezapo wyzài ikatu 'ym ma'e peho peiko. Ko 'ar rehe pezapo wyzài ikatuahy ma'e peho peiko nehe kury, pezemono pà azeharomoete Tupàn pe nehe kury, hemiapo putar haw iapo pà nehe kury.

20 Ikatu 'ym ma'e iapo haw pezar romo izeapo mehe, napezapo kwaw ikatu ma'e pe, Tupàn hemimutar rupi pe. 21 Ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer a'e 'ar mehe arer a'e, aipo ikatu peme a'e. Nan kwaw pa. Penemiapo kwer rehe pema'enukwaw mehe pemaranugar Tupàn wi kury. Ikatu 'ym ma'e iapo har umàno putar a'e wà nehe. 22 Ko 'ar rehe Tupàn pepyro peneruwà pezar kwehe arer wi kury, ikatu 'ym ma'e wi kury. Tupàn pezar romo hekon kury. A'e rupi pezapo putar pezar pyahu ma'e hemiapo putar haw nehe kury. Iahykaw rehe peiko putar ipyr tuweharupi nehe. 23 Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, Tupàn uzepyk putar wanehe a'e nehe, wanemiapo kwer imekuzar pà a'e nehe. Omono kar putar a'e teko muite uzewi wà nehe, ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe azeharomoete wà nehe. Nupytu'u kwaw ipuraraw ire wà nehe. — Umàno putar wà nehe, za'e wanupe. Ta'e waneko àwàm nuzawy kwaw wamàno haw a'e 'ar mehe xe. Aze teko uzeruzar Zaneruwihawete Zezuz Zanezar rehe wà nehe, uzemono'ono'og putar inuromo wà nehe. Wiko putar tuweharupi ipyr wà nehe. Tupàn umuigo kar putar a'e teko uzepyr a'e wà nehe, ta'e Zezuz umekuzar wanemiapo kwer a'e xe, umàno mehe a'e xe.

7

Uze'eg zereko haw rehe a'e kury

1 Amume'u putar ma'e peme ihe nehe kury. Pekwaw katu putar ko heze'eg àwàm nehe, ta'e pekwaw katu Tupàn ze'eg kwehe arer Moizez pe imur pyrer pe xe. Aze teko wikuwe a'e wà, Tupàn weruzar kar a'e ze'eg a'e teko wanupe a'e. Wamàno mehe upytu'u heruzar ire wà.

2 — Aze kuzà heta imen a'e, aze imen wikuwe a'e, a'e mehe hemireko romo hekon a'e, i'i a'e ze'eg kwehe arer. — Aze umàno imen izuwi nehe, a'e mehe a'e kuzà nuiko kwaw hemireko romo a'e nehe kury, i'i a'e ze'eg. 3 A'e rupi aze a'e kuzà wereko amo ae awa nehe, umen hekuwe mehe we nehe, a'e mehe nuweruzar kwaw a'e ze'eg kwehe arer nehe. Nezewe haw iapo har uhaw ze'eg kwehe arer wà. Na'ikatu kwaw nezewe haw Tupàn pe. Aze imen umàno izuwi nehe, xo a'e mehe zo imen 'ym ma'e romo hekon putar a'e nehe. A'e rupi aze imen wi nehe, ikatu Tupàn pe nehe. Ta'e imen umàno ma'e kwer a'e kury xe, nuiko kwaw izar romo a'e kury xe. 4 Nezewegatete pe no. Zanezar Zezuz umàno penekuzar romo a'e. A'e rupi peiko umàno ma'e kwer ài. Ikatu 'ym ma'e nuiko kwaw pezar romo kury. Pezeruzar Zezuz rehe, a'e rupi peiko hemiruze'eg romo. A'e rupi a'e ze'eg kwehe arer nuiko kwaw pezar romo a'e kury. A'e rupi nuzapo kar kwaw ma'e peme kury. Zezuz a'e, umàno re ukweraw ma'e kwer a'e, pezar romo hekon a'e kury. A'e rupi pezapo putar ma'e ikatuahy ma'e Tupàn pe nehe, hemimutar rupi nehe. A'e kuzà imen wi ma'e a'e kury, nuweruzar kwaw umen umàno ma'e kwer ze'eg a'e kury. Weruzar umen ipyahu ma'e ze'eg kury. Nezewegatete zane no, naxiruzar kwaw a'e ze'eg kwehe arer zane kury. Xiruzar Zezuz ze'eg kury. 5 Amo 'ar rehe, ikatu 'ym ma'e iapo mehe we, zanepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe zane, ta'e a'e Tupàn ze'eg Moizez pe imur pyrer umume'u zaneremiapo kwer ikatu 'ymaw zanewe a'e xe. Xiapo a'e ikatu 'ym ma'e zaneremigwaw zanereminu kwer zane. Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe, (aze Tupàn numuawyze kwaw a'e nehe), Tupàn uzepyk putar a'e teko rehe imàno re a'e nehe. (Omono kar putar tatahu pe nehe.) 6 Ko 'ar rehe aze naxiruzar kwaw a'e ze'eg kwehe arer zane nehe, Tupàn nuzepyk kwaw zanerehe a'e nehe. A'e ze'eg heruzar haw a'e, nuzawy kwaw zemunehew paw pe zanereko haw a'e. Zezuz zanepyro a'e zemunehew paw wi, umàno mehe. Kwehe mehe teko weruzar a'e ze'eg a'e wà, ta'e Tupàn umur wanupe a'e xe. Ko 'ar rehe xiapo Tupàn hemiapo putar haw zaha zaiko zane kury, ta'e hekwe zanepy'a pe har zanepytywà iko a'e xe.

Tupàn ze'eg imur pyrer. Teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer

7 — A'e ze'eg kwehe arer na'ikatu kwaw a'e, aipo za'e putar nehe. Nan kwaw pa. A'e ze'eg ukwaw kar ikatu 'ym ma'e paw ihewe a'e. — Ezapo zo agwer ma'e nehe, i'i ihewe. — Ezemuiroiroahy zo amo ma'e rehe nehe, i'i a'e ze'eg. Aze mo ni'i iwer mo nezewe, a'e mehe aze'eg mo nezewe ihe. Aze azemuiroiroahy nehe, ikatu ma'e romo aiko ihe, a'e mo hezeupe. 8 A'e ze'eg henu mehe aputar tetea'u amo teko ima'e izuwi hezeupe ihe. Azemuiroiroahy wi wi henu mehe ihe. Napytu'u kwaw hezemuiroiroahy re henu mehe ihe. Aze mo a'e ze'eg numume'u iwer mo ikatu 'ymaw ihewe, a'e mehe mo nakwaw iwer mo ihe. 9 Kwehe mehe hekwarer mehe nakwaw kwaw Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer ihe. A'e rupi nazemumikahy kwaw heremiapo kwer rehe. Amo 'ar rehe ainu a'e ze'eg kury. A'e mehe akwaw tuwe ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer kury. 10 A'e mehe azemumikahy heremiapo kwer rehe. Aze mo teko weruzar a'e ze'eg a'e wà, a'e mehe mo hurywete mo a'e wà. 11 Ikatu 'ym ma'e azapo iteko ihe. A'e rupi nakwaw katu kwaw ma'e ihe. A'e rupi nezewe a'e hezeupe ihe. — Tupàn ze'eg kwehe arer hemurywete kar putar a'e nehe, a'e hezeupe. Naherurywete kwaw ihe, ta'e napuner kwaw heruzar haw rehe ihe xe. Azemumikahy ihe, ta'e ikatu 'ym ma'e azapo aha iteko ihe xe. 12 Azeharomoete Tupàn ze'eg imur pyrer ikatuahy a'e, hemiapo putar haw ikatuahy a'e no. Tupàn omonokatu uze'eg uzeupe a'e. Azeharomoete ize'eg. Ikatuahy no. 13 Aipo a'e ze'eg ikatuahy ma'e hemuzemumikahy kar a'e. Nan. Ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer hemuzemumikahy kar a'e, zepykaw pe hemono kar pà a'e. Heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hemuzemumikahy kar a'e. A'e rupi akwaw katu ko ma'e ihe kury. Azeharomoete heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e iaiw a'e. Akwaw iaiw paw ihe kury.

Heta ikatu 'ygwer iapo kar har hepupe a'e

14 Tekwe Puràg umur a'e ze'eg Moizez pe a'e. A'e rupi Tekwe Puràg zutyka'i umur ukàgaw zanewe a'e, a'e ze'eg heruzar kar pà zanewe a'e. Ihe awa romo aiko ihe, a'e rupi ikatu 'ym ma'e rehe hepurapo wer ihe. Napuner kwaw hepytu'u haw rehe iapo re. 15 Màràzàwe tuwe aiko nezewe. Heruwà. Nazapo kwaw heremiapo putar haw a'e 'ar mehe. Heremiapo putar 'ymaw azapo. Ikatu 'ym ma'e azapo. 16 Nahepurapo wer kwaw ikatu 'ym ma'e rehe. A'e ze'eg kwehe arer a'e, azeharomoete a'e. Akwaw ikatu 'ym ma'e iapo arer romo hereko haw ihe. 17 Ihe nahepurapo wer kwaw ikatu 'ym ma'e rehe ihe. Napuner kwaw hepytu'u haw rehe iapo re. 18 Tupàn ikatu haw nuiko kwaw herehe a'e, ta'e aiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe xe. Hepurapo wer zepe ikatuahy ma'e rehe azeharomoete ihe. Napuner kwaw iapo haw rehe. 19 Nazapo kwaw heremiapo putar haw ihe. Nan. Azapo ikatu 'ym ma'e. Azapo heremiapo putar 'ymaw. 20 Azapo heremiapo putar 'ymaw, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko ihe xe, ta'e napuner kwaw hepytu'u haw rehe ihe xe.

21 Tuweharupi aiko nezewe ihe. Ikatu ma'e rehe hepurapo wer mehe napuner kwaw iapo haw rehe. Xo ikatu 'ym ma'e zo azapo. 22 Hepy'a hurywete Tupàn ze'eg imur pyrer henu mehe. 23 Napuner kwaw heruzar haw rehe. Xo ikatu 'ym ma'e zo azapo ihe. Ikatu 'ym ma'e iapo haw a'e, nuzawy kwaw zemunehew paw ihewe a'e. Napuner kwaw hehemaw rehe izuwi. Hezar romo hekon. 24 Aiko uzemumikahy ma'e romo ihe. — Mo hepyro putar ikatu 'ym ma'e heremiapo kwer wi nehe, zepykaw wi nehe, a'e hezeupe. 25 Tupàn ikatuahy ihewe a'e. Amume'u putar ikatu haw izupe nehe. Ta'e Zezuz Zaneruwihawete Zanezar hepyro putar a'e nehe xe. Hepyro putar ikatu 'ym ma'e wi a'e, tatahu wi a'e. Amume'u wi putar ihe kury. Hepurapo wer zepe ikatu ma'e rehe ihe. Hepureruzar wer zepe Tupàn ze'eg rehe. Napuner kwaw. Azapo wi wi ikatu 'ym ma'e aha teko. Napuner kwaw iapo re hepytu'u haw rehe a'e 'ar mehe.

8

Zaiko Tupàn Hekwe inuromo

1 Aze teko uzemono'og Zaneruwihawete
Zezuz inuromo a'e wà nehe, hehe uzeruzar
pà a'e wà nehe, a'e mehe Tupàn nuzepyk
kwaw wanehe a'e nehe. 2 Aze teko uzapo
ikatu 'ym ma'e wà nehe, umàno putar
wà nehe. Aze uzeruzar Zaneruwihawete
Zezuz rehe wà nehe, uzemono'og pà in-
uromo wà nehe, Tekwe Puràg umuigo
kar putar a'e teko a'e wà nehe, ikatu
'ym ma'e wi tatahu wi wapyro pà a'e wà
nehe. 3 Tupàn ze'eg Moizez pe imono
pyrer kwehe arer a'e, nupuner kwaw teko
wapyro haw rehe a'e, ta'e ni amo teko
nupuner kwaw a'e ze'eg heruzar haw rehe
tuweharupi a'e wà xe. A'e rupi Tupàn
upyro a'e wà. Umur kar wa'yr ko ywy
rehe a'e. Uzeapo awa romo. Hetek-
wer nuzawy kwaw ikatu 'ym ma'e iapo
har retekwer. Umàno ikatu 'ym ma'e
zaneremiapo kwer hekuzaromo. A'e rupi
zanepyro zaneremiapo kwer ikatu 'ym
ma'e wi. A'e rupi a'e ikatu 'ym ma'e iapo
haw nuiko kwaw Zanezar romo a'e kury.
4 Tupàn uzapo nezewe a'e. A'e rupi aze
teko uzapo Tekwe Puràg hemiapo putar
haw a'e wà nehe, aze nuzapo kwaw wemi-
apo putar haw wà nehe, a'e mehe upuner
ze'eg kwehe arer heruzar haw rehe aze-
haromoete a'e wà nehe. Upuner ikatu
ma'e iapo haw rehe a'e wà nehe. 5 Aze
teko oho wemimutar rupi wà nehe, a'e
mehe uzapo putar ma'e wemimutar rupi
paw rupi wà nehe. Aze teko oho Tekwe
Puràg hemimutar rupi wà nehe, a'e mehe
uzapo putar ma'e paw rupi hemimutar
rupi wà nehe. 6 Wemimutar rupi oho ma'e
umàno putar wà nehe, tatahu pe oho pà
wà nehe. Tekwe Puràg hemimutar rupi
oho ma'e wiko putar Tupàn pyr wà nehe.
Hurywete putar wà nehe. Tupàn omono
putar waneko haw iahyk 'ym ma'e a'e
teko wanupe a'e nehe. Uzapo putar ikatu
haw wanupe nehe no. 7 Aze teko uzapo
wemiapo putar haw wà nehe, a'e mehe
Tupàn iàmàtyry'ymar romo wanekon putar
wà nehe, ta'e nuweruzar kwaw ize'eg wà
nehe xe, ta'e nupuner kwaw heruzar haw
rehe wà nehe xe. 8 Aze teko oho wemimu-
tar rupi wà nehe, nupuner kwaw ikatu
ma'e iapo haw rehe Tupàn imurywete kar
pà wà nehe.

9 Aze Tupàn Hekwe wiko nerehe nehe,
erezapo putar ma'e hemimutar rupi nehe.
Nereho kwaw neremimutar rupi nehe.
Aze teko nuwereko kwaw Zaneruwi-
hawete hekwe uzehe wà nehe, a'e mehe
nuiko kwaw hemiruze'eg romo wà nehe.
10 Neretekwer umàno putar a'e nehe, ta'e
ikatu 'ym ma'e iapo har romo ereiko ne xe.
Aze Zaneruwihawete neinuromo hekon
a'e nehe, a'e mehe Tekwe Puràg nemuigo
kar wi putar a'e nehe, nereko haw imukatu
pà a'e nehe no. Ta'e Tupàn nemuawyze
uzeupe a'e xe. 11 Tupàn Hekwe a'e,
umugweraw kar Zezuz imàno re a'e. Aze
Tekwe pepyr hekon nehe, pemugweraw
kar putar nehe, penetekwer umàno ma'e
ràm wamugweraw kar pà nehe, ta'e a'e ae
umugweraw kar Zezuz a'e xe.

12 A'e rupi amume'u putar ko ze'eg peme
ihe nehe kury, herywyr wà. Zaiko Tupàn
hemimutar rupi oho ma'e romo zane nehe
ty wà. Zaiko zo zaneremimutar rupi oho
ma'e romo zane nehe. 13 Aze peho pen-
emimutar rupi nehe, pemàno putar nehe.
Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe. Aze
peho Tekwe Puràg hemimutar rupi nehe,
ikatu 'ym ma'e iapo re pepytu'u pà nehe,
peiko putar Tupàn pyr tuweharupi nehe,
tatahu pe peho 'ym pà nehe. 14 Tupàn
Hekwe Puràg hemimutar rupi oho ma'e
a'e wà, Tupàn ta'yr romo wanekon a'e wà.
15 Tekwe zanewe Tupàn hemimur kwer
a'e, nazanemuigo wi kar kwaw uma'ereko
e ma'e zàwenugar romo a'e. Ta'e Tupàn
Hekwe napemukyze kar kwaw a'e xe. Pe-
muigo kar Tupàn ta'yr romo a'e. Umur
kar ukàgaw zanewe. A'e rupi zapuner
zaneze'egaw rehe Tupàn pe kury. — Pa-
paz, heru romo ereiko ne, za'e putar izupe
nehe. 16 Tupàn Hekwe uzemono'og iko
zanerekwe inuromo a'e. — Tupàn puru-
muzàmuzàg ài peiko kury, i'i iko zanewe
kury. 17 Awa umume'u tuwe uma'e paw
imono àwàm upurumuzàmuzàg wanupe
a'e. Amo 'ar mehe omono putar wanupe
nehe. Nezewegatete Tupàn a'e. Umume'u
uma'e ikatuahy ma'e zanewe a'e. Zaiko

ipurumuzàmuzàg ài zane, a'e rupi xipy-
hyk putar a'e ma'e imume'u pyrer zane
nehe. Umume'u ma'e Zaneruwihawete pe
a'e no, imonokatu pà izupe a'e no. Xipy-
hyk putar a'e ma'e Zaneruwihawete pe
imume'u pyrer zane nehe no. Ta'e aze
xipuraraw ma'erahy Zaneruwihawete ài
nehe, umur putar ukàgaw zanewe a'e nehe
no.

Tupàn wexak kar putar ukàgaw upuràgaw zanewe nehe

18 Xipuraraw ma'erahy kwer zaiko ko
ywy rehe zanereko mehe zane. Amo
'ar mehe Tupàn wexak kar putar ukàgaw
upuràgaw zanewe a'e nehe, ikatuahy ma'e
iapo pà zanewe a'e nehe. A'e 'ar mehe
zanereharaz putar ma'erahy kwer ko 'ar
rehe arer wi azeharomoete zane nehe.
19 Teko Tupàn hemiapo kwer a'e wà,
ma'ea'yr Tupàn hemiapo kwer a'e wà no,
ma'e Tupàn hemiapo kwer a'e no, paw rupi
katete wàrogatu zanerexak àwàm waiko
a'e wà. Wàro Tupàn ta'yr zàwenugar romo
zanereko haw hexak kar àwàm wà.
20 Kwehe mehe Ànàw uzapo ikatu 'ym
ma'e a'e. A'e rupi amogwer Tupàn hemi-
apo kwer a'e wà no. Teko paw a'e wà,
ma'ea'yr paw a'e wà no, paw rupi katete
na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e wà, ta'e Tupàn
uzemumikahy Ànàw rehe a'e xe. A'e
ma'e naheko wer kwaw zepe iaiw ma'e
romo Tupàn huwa rupi a'e wà. Tupàn
ae umume'u wakatu 'ymaw wanuwa rupi
a'e. 21 Amo 'ar mehe Tupàn upyro putar
a'e iaiw ma'e a'e wà nehe, wamukatu pà
a'e wà nehe. Tupàn umukatu putar upu-
rumuzàmuzàg zàwenugar a'e wà nehe, wa-
muigo kar pà a'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e
wi wapyro pà a'e wà nehe. Nezewegatete
Tupàn upyro putar a'e ma'ea'yr wà nehe
no, a'e ma'e paw rupi nehe no. Upyro putar
ikatu 'ymaw wi a'e wà nehe. 22 Kuzà ime-
myrahy mehe hahy tetea'u izupe. Nezewe-
gatete Tupàn hemiapo kwer paw a'e wà.
Teko paw a'e wà, ma'ea'yr paw a'e wà no,
uzai'o waiko kuzà imemyrahy ma'e ài a'e
wà. 23 Zane zane no, zazai'o zaiko zane no.
Ta'e zawaiw katu zanereko haw zanewe
no xe. Ta'e xiàro Tupàn ta'yr zàwenugar
romo zanemuigo kar àwàm zaiko zane xe.
Ta'e xiàro ikatu 'ym ma'e wi zanepyro
àwàm zaiko zane no xe. Tupàn umur
Wekwe purupe a'e. Hemimur kwer ipy
romo hekon a'e. 24 Zanepyro a'e, ta'e xiàro
zanereko àwàm ipyr zane xe. Aze mo
xixak tuwe a'e zaneremiàro, a'e mehe mo
naxiàro iwer mo, ta'e teko nuàro kwaw
wemixak kwer a'e wà xe. 25 Aze xiaro ma'e
zaneremixak 'ym zane nehe, a'e mehe
nazapytu'u kwaw hàro re zane nehe.
26 Tekwe Puràg ur putar zanepy'a
pe zanepytywà pà a'e nehe, hàro re
zanepytu'u wer mehe a'e nehe. Ta'e
naxikwaw kwaw zaneze'egaw Tupàn pe
zane xe. Ma'e rehe zaze'eg putar izupe
nehe. Ma'e xinoz putar izupe nehe.
Naxikwaw kwaw. A'e rupi Tupàn Hekwe
Puràg ukwaw kar zanereminoz Tupàn pe
a'e, zanerekuzaromo a'e, uze'eg 'ym pà
a'e. 27 Tupàn ukwaw teko wapy'a a'e, a'e
rupi ukwaw Wekwe ima'enukwaw paw a'e
no. Ta'e Tekwe Puràg uze'eg iko Tupàn pe
a'e xe, Tupàn hemiruze'eg wanekuzaromo
a'e xe. Tupàn hemimutar rupi uze'eg iko
nezewe a'e. 28 Aze teko uzamutar katu
Tupàn a'e wà nehe, aze Tupàn wenoz a'e
teko uzeupe a'e wà nehe, wemiapo putar
haw iapo kar pà wanupe a'e wà nehe,
a'e mehe aze a'e teko upuraraw ma'erahy
kwer a'e wà nehe, Tupàn uzapo putar ikatu
ma'e wanupe a'e nehe. Aze nupuraraw
kwaw wà nehe, Tupàn nahekyty'ym kwaw
nehe. Uzapo putar tuwe ikatu ma'e
wanupe nehe no. 29 Kwehe mehe Tupàn
zanerexarexak uzeupe a'e. Omonokatu
wemixamixak kwer muite ikatu 'ym ma'e
wi a'e wà, uzeupe a'e wà. Amo 'ar mehe
wiko putar ta'yr ài a'e wà nehe. A'e rupi
Tupàn ta'yrete Zezuz a'e, zaneryky'yr
ài hekon a'e. Heta tetea'u putar tywyr
izupe a'e wà nehe. 30 A'e rupi Tupàn
wenoz wemimonokatu kwer uzeupe a'e
wà kury. Umuzewyr kar uzeupe wà kury,
wamuawyze kar pà wà kury. Omono e
upuràgaw ukàgaw wanupe no.

Zaneruwihawete Zezuz zaneamutar katu a'e

31 Xinu Tupàn ikatu haw kwez kury, paw
rupi kury. A'e rupi za'e nezewe zane kury.
Aze Tupàn zaneinuromo hekon nehe, mo
uzapo putar ikatu 'ym ma'e zanewe nehe.
Aze zaneàmàtyry'ymar uzapo ikatu 'ym

ma'e zanewe a'e wà nehe, Tupàn ukwaw putar wanemiapo kwer a'e nehe. Uzepyk putar wanehe amo 'ar mehe nehe. 32 Umur wa'yr imumàno kar pà zanerekuzaromo a'e. Nahekyty'ym kwaw a'e. Umur wa'yr zanewe, a'e rupi umur putar ma'e paw zanewe nehe no. 33 Tupàn zanemuawyze a'e. A'e rupi teko nuze'eg kwaw nezewe zanewe wà nehe. — Ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà, ni'i kwaw zanewe wà nehe. 34 Zaneruwihawete Zezuz umàno zanerehe a'e, ukweraw wi a'e no, Tupàn pyr hekon tuwihawete romo kury. Aze teko uze'eg zemueteahy zanerehe Tupàn pe a'e wà nehe, Zezuz uze'eg putar izupe a'e nehe no, zanekatu haw imume'u pà izupe a'e nehe no, (ta'e zanemukatu a'e xe). 35 Mo umupytu'u kar putar Zaneruwihawete zaneamutar katu re a'e nehe. Ma'erahy puraraw paw wà, zawaiw katu haw wà, zanewe ma'erahy ipuraraw kar haw wà, ma'uhez haw wà, ma'e zanewe heta 'ymaw wà, zanezuka haw rehe ze'egaw wà, zanemàno haw wà. Nan, ni agwer ma'e numupytu'u kar kwaw Zaneruwihawete zaneamutar katu re a'e wà nehe. 36 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer.

— O Tupàn, uruiko Àràpuhàràn ài ure, izuka pyràm ài ure.
Neàmàtyry'ymar ipuruzuka wer zepe ure-rehe a'e wà,
ta'e uruzeruzar katu nerehe ure xe.
Urezuka etea'i a'e wà.

37 Nan kwaw pa. Aze ma'erahy xipuraraw nehe, ikatuahy putar zanewe nehe. Amo 'ar mehe Tupàn umekuzar putar zaneremipuraraw kwer a'e nehe, ikatuahy ma'e imur pà zanewe a'e nehe. Uzepyk putar a'e ma'erahy ipuraraw kar har wanehe a'e nehe. Ta'e zaneamutar katu a'e xe. 38 Aze zaikuwe nehe, Zezuz zaneamutar wi wi putar a'e nehe no. Aze zàmàno nehe, zaneamutar wi wi putar nehe no. Tupàn heko haw pe har a'e wà, wanuwihaw ywate har a'e wà no, nupuner kwaw Tupàn imupytu'u kar haw rehe zaneamutar katu re a'e wà. Ma'e ko 'ar rehe har a'e wà, ma'e amo 'ar rehe uzeapo ma'e ràm a'e wà no, nupuner kwaw imupytu'u kar haw rehe zaneamutar ire a'e wà nehe no. 39 Ywate har a'e wà, ywy rehe har a'e wà no, amo ae ma'e Tupàn hemiapo kwer a'e wà no, nupuner pixik kwaw imupytu'u kar haw rehe zaneamutar ire a'e wà nehe, ta'e Zaneruwihawete Zezuz Zanezar rehe zazeruzar zane xe. Zaneamutar katu tuwe a'e.

9

Uzemumikahy Pawru zutew wanehe a'e

1 Ko heze'eg azeharomoete ihe. Ihe Zaneruwihawete hemiruze'eg romo aiko ihe. Naheremu'em kwaw. Tekwe Puràg hezar romo hekon a'e. Ko heze'eg azeharomoete. Tekwe Puràg umume'u heremu'em 'ymaw a'e no. 2 Azemumikahy tuwe ihe, ta'e heànàm zutew a'e wà xe, nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e wà xe. 3 Aze mo apuner, a'e mehe mo amuzepyk kar mo Tupàn herehe ihe, wanekuzar romo ihe. A'e rupi mo hemunyryk kar mo Zaneruwihawete wi a'e, heànàm wanekuzaromo a'e. Aze ru'u a'e mehe mo uzeruzar mo ru'u a'e wà. 4 Tupàn hemixamixak kwer romo wanekon a'e wà. Kwehe wiko hemiruze'eg romo wà. Umuigo kar zepe wa'yr ài uzeupe a'e wà. Omono zepe upuràgaw ukàgaw wanupe no. Umume'u zepe ma'e wanupe, uze'eg imono pà wanupe. A'e a'e wà, ukwaw tuwe zepe Tupàn azeharomoete har imuwete katu haw a'e wà. Tupàn umume'u ikatuahy ma'e wemiapo ràm wanupe a'e. 5 Wanàmuzgwer Tupàn hemiruze'eg romo wanekon azeharomoete a'e wà. Zaneruwihawete Zezuz a'e no, waànàm romo hekon a'e no. Tupàn a'e, teko paw wanuwihaw romo hekon a'e. Tuwe teko uze'egatu hehe paw rupi katete a'e wà nehe.

6 — Tupàn nuzapo kwaw wemimume'u kwer a'e nehe, na'e kwaw izupe. Ta'e amo Izaew izuapyapyr nuiko kwaw Tupàn hemixamixak kwer romo a'e wà xe. 7 Amo Àmàrààw izuapyapyr a'e wà, nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà. Ta'e nezewe i'i Tupàn Àmàrààw pe a'e xe. — Izak nera'yr ipurumuzàmuzàg a'e wà, a'e zutyka'i nezuapyapyrete romo wanekon putar heruwa rupi a'e wà nehe, i'i izupe. — Nera'yr inugwer ipurumuzàmuzàg nuiko kwaw nezuapyapyrete romo heruwa

rupi a'e wà nehe, i'i izupe. 8 Amo Àmàrààw izuapyapyr nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà. Àmàrààw izuapyapyr Tupàn hemimume'u kwer a'e wà, a'e zutyka'i Tupàn hemiruze'eg romo wanekon a'e wà. (-Zutew, za'e wanupe.) 9 Nezewe i'i Tupàn Àmàrààw pe a'e, ta'yr ràm imume'u pà izupe a'e. — Amo 'ar mehe azewyr putar nepyr ihe nehe. Neremireko Xar imemyr putar a'e 'ar mehe a'e nehe, i'i izupe.

10 Izak Àmàrààw ta'yr romo hekon a'e. Tua'u mehe Izak hemireko a'e no. Hemek hemireko her romo a'e. Umuzàg mokoz wa'yr a'e wà. 11-12 Na'e Tupàn i'i izupe. — Nememyr ipy Ezau a'e nehe, wiko putar wywyr hemiruze'eg romo a'e nehe, i'i izupe. Izexak kar 'ym mehe we Tupàn umume'u a'e ma'e izupe a'e. Ta'yr nuzapo kwaw ma'e a'e wà rihi. Nuzapo kwaw ikatu ma'e a'e wà rihi. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e wà rihi. — Tywyr uzapo ikatu ma'e a'e, a'e rupi aexak putar heremiruze'egete romo ihe nehe, ni'i kwaw Tupàn izupe. Wexaexak e wemimutar rupi a'e. Tupàn umume'u a'e ma'e kuzà pe a'e. A'e rupi a'e kuzà ukwaw Tupàn hemixak kwer a'e. Ukwaw Tupàn wemimutar rupi hexak awer. Tupàn nuexaexak kwaw wemiruze'eg a'e, hemiapo kwer hexak ire a'e. (Imemyr ipy Ezau her romo a'e. Tywyr Zako her romo a'e.) 13 Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer. — Aexak Zako hezeupe ihe. Azamutar katu ihe. Ezau na'ikatu kwaw ihewe, i'i wanupe, wazexak kar 'ym mehe we.

14 Tupàn wexak amo, weityk amo, wexak amo no, weityk amo no. Aipo Tupàn na'ikatu kwaw a'e. Nan. Nazaze'eg kwaw nezewe zane. 15 Nezewe uze'eg Tupàn Moizez pe a'e. — Aze hepurupuhareko wer amo teko rehe ihe nehe, apuhareko putar ihe nehe. Aze nahepurupuhareko wer kwaw amo rehe nehe, napuhareko kwaw nehe. 16 — A'e awa uzapo ikatu ma'e, a'e rupi apuhareko ihe, ni'i kwaw purupe. Upuhareko e amo wemimutar rupi a'e. 17 Kwehe mehe Tupàn uze'eg Ezit pe har wanuwihaw pe. — Tuwihaw romo urumuigo kar kwez ihe, herer ikwaw kar pà teko nànàn ihe, i'i izupe. (A'e tuwihaw nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo a'e.) 18 Tupàn upuhareko teko a'e wà, wemimutar rupi a'e wà. Aze na'ipurupuhareko wer kwaw amo wanehe nehe, nupuhareko kwaw wà nehe. — Amupytu'u kar putar a'e awa herehe izeruzar ire ihe nehe, aze i'i amo pe nehe, a'e mehe umupytu'u kar putar izeruzar ire nehe.

Tupàn uzepyk amo wanehe a'e, upuhareko amo a'e wà nehe no

19 Peze putar ru'u ihewe nehe. — Màràzàwe tuwe Tupàn uzepyk putar teko wanehe a'e nehe, aze a'e ae uzawy kar wape wanupe a'e nehe, peze putar ru'u ihewe nehe. — Mo ikàg wera'u Tupàn hemimutar wi a'e, peze putar ru'u ihewe nehe. 20 A'e mehe a'e putar peme kury. Ywy'a nupuranu kwaw wapo arer rehe a'e. — Màràzàwe tuwe nezewe heapo pe ra'e, ni'i kwaw izupe. — Aipo erepuranu e putar neapo har rehe nehe, a'e peme kury.

21 Ywy'a iapo har uma'ereko ywy rehe wemimutar rupi a'e. Upyhyk ywy. Aze ipurapo wer pitài ywy'a rehe nehe, uzapo pitài ywy'a nehe. Aze ipurapo wer mokoz ywy'a rehe nehe, uzapo putar mokoz ywy'a nehe. Uzapo amo ywy'a hekuzar katu ma'e. Uzapo amo ae ywy'a hekuzar 'ym ma'e. Wemimutar rupi tuwe uzapo ywy'a.

22 Nezewegatete Tupàn a'e no. Ipurexak kar wer purehe uzepykaw rehe teko wanupe a'e, ukàgaw ikwaw kar pà wanupe a'e no. Iàrew tuwe iko purehe uzepykaw rehe. Nuzepyk kwaw tàrityka'i wanehe nehe. 23 Ipurexak kar wer ukàg wera'u haw rehe purupe, upuràgaw rehe purupe. Umur e ukàgaw upuràgaw zanewe, ta'e zanepuhareko xe. Zanemukatu, ta'e ipurumur e wer ukàgaw rehe upuràgaw rehe zanewe xe. 24 Ta'e zanerenoz uzeupe xe. Wenoz amo zutew uzeupe wà. Wenoz amo zutew 'ym uzeupe wà no. Zaiko heminozgwer romo zane. 25 Nezewe i'i Tupàn ze'eg Ozez pe imuapyk kar pyrer a'e.

— Heremiruze'eg romo peiko kury,
a'e putar teko heremiruze'eg 'ym
wanupe ihe nehe.

— Heremiamutar romo peiko kury,
a'e putar teko heremiamutar 'ym wanupe ihe nehe no.
26 Kwehe mehe nezewe a'e peme ihe no.
— Napeiko kwaw heremiruze'eg romo pe, a'e peme.
A'e ywy rehe nezewe aze'eg putar peme ihe nehe kury.
— Tupàn wikuwe ma'e romo aiko ihe.
Hera'yr ài herazyr ài peiko kury, a'e putar peme a'e pe ihe nehe.

27 Nezewe i'i Izai Izaew izuapyapyr wanehe a'e.

— Heta tetea'u putar Izaew izuapyapyr a'e wà nehe.
Waneta haw nuzawy kwaw ywyxig ku'i kwer waneta haw a'e wà nehe.
Tupàn upyro putar xo màràmàràn zo a'e wà nehe.
28 Ta'e Zanezar uzepyk putar teko tetea'u wanehe a'e nehe xe.
Tàrityka'i uzepyk putar wanehe a'e 'ar mehe nehe.

29 Uze'eg Izai nezewe a'e.

Zanezar a'e, ywate har paw wazar romo hekon a'e. Aze mo nuezar iwer mo teko ko ywy rehe a'e wà,
a'e mehe mo naheta pixik iwer mo teko xe ko 'ar rehe a'e wà.
Umàno mo paw rupi wà.
Nezewegatete Xotom tawhu pe har a'e wà, Komor tawhu pe har a'e wà no,
Tupàn uzuka a'e pe har paw rupi katete a'e wà, (ta'e ikatu 'ym ma'e iaiw ma'e uzapo oho waiko a'e 'ar mehe a'e wà xe).

Zutew nuzeruzar kwaw ze'eg puràg rehe wà

30 Màràzàwe tuwe aipo pa, peze ihewe kury. Tupàn umuawyze zutew 'ym uzehe uzeruzar ma'e wanereko uzeupe a'e wà kury. Nuzeagaw kwaw uzemuawyze pà izupe wà. 31 Zutew a'e wà no, kwehe mehe Tupàn wexaexak wanàmuz a'e. A'e rupi — Tupàn hemixamixak kwer wà, za'e wanupe. Uzeagaw zepe Tupàn ze'eg imur pyrer heruzar pà a'e wà. Uzeagaw zepe uzemuawyze pà izupe wà no. Nupuner kwaw wà. 32 Ta'e xo wazeruzar haw rehe zo Tupàn umuawyze teko uzeupe a'e wà xe. Numuawyze kwaw wanemiapo kwer rehe a'e wà. Zutew na'izeruzar wer kwaw Zezuz rehe wà. Aze teko wata waiko pe rupi wà nehe, aze ita a'e pe hin nehe, aze a'e teko nuexak kwaw a'e ita a'e wà nehe, a'e mehe uzepyapi putar hehe u'ar pà a'e wà nehe. Nezewegatete zutew a'e wà no. Na'izeruzar wer kwaw Zezuz rehe wà. A'e rupi Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. 33 Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e.

— Amono kar putar amo awa Xiàw ywytyr pe ihe nehe (Zeruzarez tawhu pe ihe nehe).
A'e awa wiko putar itahu ài a'e pe har wanupe nehe.
A'e ita umu'ar kar putar teko a'e wà nehe.
Aze teko uzeruzar hehe wà nehe,
hurywete putar a'e re wà nehe.

10

1 Heànàm zutew nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e wà. A'e rupi Tupàn nupyro kwaw tatahu wi a'e wà nehe. Aputar zepe wapyro àwàm ihe. Tuweharupi aze'eg Tupàn pe wapyro àwàm rehe. 2 Iho wer zepe Tupàn hape rupi a'e wà. (Nuzeruzar kwaw Zezuz Tupàn ta'yr rehe wà.) Nukwaw kwaw oho haw wà. 3 Ta'e nukwaw kwaw Tupàn ipurumuawyze haw wà xe. Oho zepe wape rupi wà, uzeagaw pà uzemukatu pà nezewe wà. Noho tuwe kwaw Tupàn hape rupi wà, nukwaw kwaw Tupàn purumuawyze haw wà. 4 Ta'e Tupàn umumaw ze'eg kwehe arer rupi teko iho haw a'e xe. Ko 'ar rehe kury, xo Tupàn ta'yr rehe uzeruzar ma'e zo umuawyze uzeupe wà kury.

Tupàn upyro putar wyzài uzehe uzeruzar ma'e a'e wà nehe

5 Nezewe i'i Moizez a'e, ze'eg kwehe arer rupi oho zepe ma'e wanehe uze'eg pà a'e. — Aze mo teko upuner Tupàn ze'eg heruzar haw rehe a'e wà, iawy 'ym pà a'e wà, a'e mehe ikatu mo Tupàn pe a'e wà, i'i wanupe. 6 Nezewe i'i a'e ze'eg a'e, uzeruzar haw rehe uzemuawyze ma'e wanehe a'e. —

Pezepy'amugeta zo nezewe nehe. Mo uzeupir putar oho ywate nehe, peze zo nehe. Ta'e ko ze'eg nuzawy kwaw Zaneruwihawete ywak wi heruzyw paw a'e xe, i'i a'e ze'eg. 7 Epuranu zo nezewe nehe. — Mo uwezyw putar oho ywy iwyromo har pe nehe. Ko ze'eg nuzawy kwaw Zaneruwihawete imuzeupir kar haw màno gwer waneko haw wi a'e. 8 — Pekwaw katu Tupàn ze'eg. Pemonokatu ize'eg pepy'a pe. Pemugeta tuweharupi no, i'i ze'eg kwehe arer. A'e Tupàn ze'eg a'e ae umume'u Zezuz rehe zanezeruzar àwàm zanewe a'e. Ihe ihe no, amume'u Zezuz rehe ze'egaw aha teko ihe no, teko wanupe ihe no.

— Pezeruzar hehe nehe, a'e aha teko purupe.

9 — Zezuz hezar romo hekon a'e, aze ere nehe, aze erezeruzar Zezuz imugweraw pawer rehe nehe no, Tupàn imugweraw parer romo heko haw rehe nehe no, Tupàn nepyrogatu putar tatahu wi a'e nehe, nemuigo kar pà uzepyr tuweharupi a'e nehe. 10 Ta'e zazeruzar zanepy'a pe hehe zane xe. A'e rupi Tupàn zanemuawyze a'e. — Azeruzar Zezuz rehe ihe, aze za'e nehe, a'e mehe zanepyro putar a'e nehe. 11 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e. — Hehe uzeruzar ma'e ràm nuzemumikahy pixik kwaw hehe uzeruzar haw rehe a'e wà nehe, na'imaranugar pixik kwaw izuwi a'e wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer. 12 Tupàn a'e, zutew wazar romo hekon a'e. Zutew 'ym wazar romo hekon a'e no. Teko paw wazar romo hekon a'e. Uzuawygatu izupe paw rupi a'e wà. Aze amo wenoz ma'e izupe a'e nehe, Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e izupe a'e nehe, henoz tar pe a'e nehe. Uzapo putar ikatuahy ma'e uzeruzar ma'e nànàn nehe. 13 Nezewe i'i ze'eg imuapyk pyrer. — Aze teko wenoz ikatu 'ym ma'e wemiapo kwer imunànaw Tupàn pe a'e wà nehe, Tupàn upyrogatu putar a'e teko tatahu wi a'e wà nehe, wamuigo kar pà uzepyr a'e wà nehe. Upyro putar henoz har paw rupi katete a'e wà nehe.

14 Aze amo nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e nehe, nupuner kwaw ma'e henoz taw rehe izupe a'e nehe. Aze nuenu pixik kwaw Zezuz rehe ze'eg puràg a'e nehe, nupuner kwaw hehe uzeruzar haw rehe a'e nehe, ta'e nukwaw kwaw a'e ze'eg a'e xe. Aze amo numume'u pixik kwaw a'e ze'eg izupe a'e nehe, nuenu pixik kwaw a'e nehe. 15 Aze Tupàn nomono kar kwaw uze'eg imume'u har ywy nànàn a'e wà nehe, aze hemimono kar numume'u kwaw ize'eg teko wanupe a'e wà nehe, ni amo numume'u pixik kwaw a'e teko wanupe a'e wà nehe. Nezewe i'i Tupàn ze'eg a'e. — Tupàn ze'eg puràg imume'u har wanur haw ikatuahy teko wanupe. Hurywete wanur mehe wà, i'i wanupe.

16 Xo màràmàràn zo uzeruzar ze'eg puràg rehe a'e wà. Kwehe mehe i'i Izai Tupàn pe a'e. — Tupàn, aipo amo teko uzeruzar neze'eg heremimume'u kwer rehe a'e wà. Naexak kwaw amo ihe wà, i'i Izai Tupàn pe a'e. 17 A'e rupi zeruzar haw ur Tupàn ze'eg henu mehe a'e, Tupàn ze'eg Zaneruwihawete rehe ze'egaw ur imume'u har wanuwi a'e no.

18 Apuranu wi putar penehe ihe kury. Aipo zutew nuenu pixik kwaw Zaneruwihawete heko haw imume'u haw a'e wà. Wenu tuwe a'e wà. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e.

— Amo umume'u oho ywy nànàn a'e wà,
taw nànàn a'e wà no.
Waze'eg uhàuhàz ywy nànàgatu a'e wà no,
taw nànàgatu a'e wà no,
i'i ze'eg kwehe arer.

19 Apuranu wi penehe ihe kury. Aipo zutew nukwaw kwaw a'e wà. Moizez ràgypy umume'u Tupàn ze'eg zaneipy wanupe a'e. A'e teko nuiko kwaw pitài awa izuapyapyr romo a'e wà. Nuiko kwaw pezàwe wà. Nezewe i'i a'e ze'eg.

— Ihe Tupàn ihe, apyro putar amo ae teko ihe wà nehe.
Penewyrowyroahy putar wanehe pe nehe.
Pepuruzukaiw putar wanupe nehe.
— Kwa, ma'e kwaw 'ymar romo wanekon a'e wà,
peze putar zepe wanupe nehe,
i'i a'e ze'eg kwehe arer.

20 A'e re Izai umume'u amo Tupàn ze'eg a'e no.

— Ihe Tupàn ihe, teko herekar 'ymar herexak putar a'e wà nehe.
Azexak kar putar herenoz 'ymar wanupe ihe nehe,
i'i wanupe.

21 Uze'eg Izaew izuapyapyr wanehe no.

— Ihe Tupàn ihe, tuweharupi zepe ainoz Izaew izuapyapyr wamuwà hezeupe ihe wà.
Naheko wer kwaw heremiruze'eg romo a'e wà.
Na'ipurapo wer kwaw heremiapo putar haw rehe wà.
Ipuruzukaiw ihewe wà,
i'i ze'eg kwehe arer.

11

Tupàn upuhareko zutew a'e wà

1 A'e rupi apuranu putar penehe ihe kury. Aipo Tupàn upuir zutew wanuwi a'e. Nan. Ihe zutew romo aiko ihe. Àmàrààw zuapyr romo aiko ihe, Mezàmi zuapyr romo ihe no. 2 Tupàn nupuir kwaw zutew wanuwi a'e, nupuir kwaw wemixamixak kwer izypy mehe arer wanuwi a'e. Kwehe mehe Èri uze'eg ahyahy Izaew izuapyapyr wanehe a'e, Tupàn pe uze'eg pà a'e. Pekwaw a'e ze'eg kwehe arer.

3 — O Tupàn hezar, i'i izupe. — Zutew uzuka neze'eg imume'u har a'e wà. Weityk ma'ea'yr zuka haw a'e wà no, i'i izupe. — Xo ihe zutyka'i aikuwe ihe, nahezuka kwaw a'e wà rihi. Uzeagaw zepe waiko hezuka pà a'e wà, i'i izupe.

4 Na'e i'i Tupàn izupe a'e kury. -7.000 teko amonokatu hezeupe ihe wà. Numuwete katu kwaw tupàn a'ua'u Wa'aw her ma'e a'e wà, i'i izupe. — Hemuwete katu a'e wà, i'i izupe.

5 Nezewegatete ko 'ar rehe no. Tupàn upurupuhareko katu iko a'e. A'e rupi wexaexak wemiruze'eg iko a'e wà. Naheta tetea'u kwaw a'e wà. 6 Nuexaexak kwaw a'e teko wanemiapo kwer rehe a'e wà. Upuhareko a'e wà, a'e rupi wexaexak wà. Aze mo wexaexak a'e teko wanemiapo kwer rehe wà, a'e mehe mo nuexaexak iwer mo upurupuhareko haw rehe wà.

7 Izaew izuapyapyr a'e wà, uzeagaw zepe uzemuawyze kar pà Tupàn pe wà. Nuzemuawyze kwaw wà. Tupàn wexaexak amo ae teko a'e wà. A'e zutew 'ym a'e wà, hexaexak pyrer a'e wà, uzemuawyze Tupàn pe a'e wà. Naheta tetea'u kwaw wà. 8 Nezewe i'i Tupàn ze'eg imuapyk pyrer a'e.

— Umugeta ze'eg azeharomoete har uzeupe a'e wà.
Nuenu katu kwaw wà, nukwaw kwaw wà.
Uzeapyaka katu imume'u mehe wà.
Nuenu katu kwaw wà, nuweruzar kwaw wà,
i'i a'e ze'eg Izaew izuapyapyr wanehe a'e.

9 Tuwihaw Tawi i'i nezewe a'e.

— Miar uzezuka oho uzepyhykaw pupe, ta'e nuexak kwaw a'e xe.
Nezewegatete zutew a'e wà nehe no.
Nuzeruzar kwaw Tupàn ze'eg rehe wà nehe.
Tuwe Tupàn uzepyk wanehe nehe.

10 Ma'e ipuhuz katu ma'e heraha mehe ipuhuz tuwe teko wanupe.
Nezewegatete zutew a'e wà nehe no,
tuwe upuraraw ma'erahy a'e wà nehe no,
ta'e noho kwaw Tupàn ze'eg rupi a'e wà xe.

11 Apuranu putar penehe ihe kury. Aipo zutew nupuner pixik kwaw uzewyr haw rehe Tupàn pe a'e wà nehe. Upuner tuwe wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u waiko a'e wà, a'e rupi Tupàn upyro putar zutew 'ym a'e wà nehe kury. A'e rupi zutew hewyrowyroahy putar zutew 'ym wanehe a'e wà nehe kury. Zutew uzewyr putar ru'u Tupàn pe amo 'ar mehe a'e wà nehe. 12 Tupàn uzapo ikatuahy ma'e iko zutew 'ym wanupe kury, ta'e zutew uzapo ikatu 'ym ma'e waiko a'e wà xe. Teko ma'e hereko 'ymar uzemumikahy a'e wà. Nezewegatete zutew uzemumikahy a'e wà no, ta'e Tupàn o'ok ukatu haw wanuwi a'e xe, imono e pà zutew 'ym wanupe a'e xe. Zutew wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ikatu zutew 'ym wanupe a'e wà. Aze zutew

uzewyr Tupàn pe wà nehe, ikatu wera'u putar zutew 'ym wanupe a'e wà nehe.

Tupàn upyro putar zutew 'ym a'e wà nehe

13 Pe zutew 'ym pe, aze'eg putar peme ihe kury. Tupàn hemur kar uze'eg imume'u kar pà zutew 'ym wanupe a'e. Ikatuahy ihewe nezewe mehe a'e. 14 Ta'e nezewe mehe zutew hewyrowyroahy putar penehe a'e wà nehe xe. Aze ru'u amo uzeruzar putar nezewe mehe wà nehe. 15 Tupàn upuir kwez zutew wanuwi. A'e rupi zutew 'ym wiko Tupàn imyrypar romo wà kury. Aze zutew uzewyr Tupàn pe wà nehe, a'e mehe hurywete putar teko paw rupi a'e wà nehe. Tupàn hurywete putar nehe no. Teko imàno mehe iànàm uzemumikahy a'e wà. Aze ukweraw wi nehe, hurywete wi putar wà nehe no. Nezewegatete zane nehe no. Aze zutew uzewyr Tupàn pe wà nehe, zanerurywete putar zane nehe no.

16 Kwehe mehe zutew ipy a'e wà, Tupàn hemixamixak kwer romo wanekon a'e wà. A'e rupi amo 'ar mehe nehe, wazuapyapyr uzewyr putar izupe a'e wà nehe. Aze teko omono e typy'ak Tupàn pe a'e wà, nomono e kwaw ipehegwer pixika'i izupe a'e wà. Omono e paw rupi izupe wà. Aze teko omono e ma'e'yw izupe wà, omono e hapo hàkàgwer izupe wà no. Nezewegatete zutew a'e wà no. Zutew ipy uzemono izupe a'e wà. Amo 'ar mehe wazuapyapyr uzemono putar izupe a'e wà nehe no. 17 Zutew a'e wà, ma'ywa 'yw ài wanekon a'e wà. Amo hàkà upen. A'e rupi izar omomog amo ae ma'ywa 'yw hàkà a'e ma'ywa 'yw rehe a'e. Pe zutew 'ym pe, amo ae ma'ywa 'yw ài peiko pe. Tupàn pemog ma'ywa 'yw izypy mehe arer rehe a'e kury. Nezewegatete pepyhyk putar a'e ma'e zutew wanupe imur pyràm nehe no. 18 A'e rupi peze'eg zemueteahy zo a'e hàkà upen ma'e kwer wanehe nehe. Ta'e hàkà ài peiko pe no xe. Hàkà nomono kwaw ukàgaw hapo pe a'e. Nan. Hapo umur ukàgaw wàkà pe a'e.

19 Peze zo nehe, — Kwa, Tupàn omonohok a'e hàkà a'e, ta'e iporomomog wer zanerehe ma'ywa'yw rehe a'e xe, a'e hàkà hekuzaromo a'e xe, peze zo nehe. 20 Zutew nuzeruzar kwaw hehe a'e wà, a'e rupi Tupàn omonohok waneityk pà ma'ywa'yw hàkà ài a'e wà. Pezeruzar katu peiko pe, a'e rupi pepyta peiko a'e pe ma'ywa 'yw rehe pe kury. — Zaiko wera'u zutew wanuwi, peze zo pezeupe nehe. — Pekyze katu Tupàn wi nehe, a'e peme ihe kury. (Aze pepytu'u pezeruzar ire nehe, peneityk putar a'e nehe no.) 21 Tupàn omonohok zutew ma'ywa 'y wi hàkà ài a'e wà. Zutew 'ym a'e wà nehe no, aze upytu'u uzeruzar ire a'e wà nehe, a'e mehe Tupàn omonohok putar a'e zutew 'ym a'e wà nehe no, hàkà ài a'e wà nehe no. 22 Nezewe xixak Tupàn ipurupuhareko haw zane kury. Xixak purehe izepykaw no. Uzepyk iko uzeruzar 'ym ma'e wanehe a'e. Pepuhareko a'e. Ikatuahy peme a'e, ta'e pepuhareko a'e xe. Aze upytu'u pepuhareko re nehe, pemonohok putar ma'ywa 'yw wi nehe no. 23 Aze zutew uzeruzar wi hehe a'e wà nehe, Tupàn omomog wi putar ma'ywa 'yw rehe a'e wà nehe. Ta'e Tupàn upuner zutew wamomog wi haw rehe a'e ma'ywa 'yw rehe a'e wà nehe no xe, wemiruze'eg romo wamuigo kar wi pà a'e wà nehe no xe. 24 Pe zutew 'ym pe, peiko amo ae ma'ywa 'yw iro ma'e hàkà ài pe. Tupàn pemonohok kwez a'e ma'ywa'yw wi a'e kury. Pemomog kwez ma'ywa 'yw ikatu ma'e rehe kury. Omonohok zutew ma'ywa 'yw ikatu ma'e wi wà. Nazawaiw kwaw wamomog wi haw nehe. Tupàn upuner wyzài ma'e iapo haw rehe a'e.

Tupàn upuhareko teko paw rupi a'e wà

25 Amume'u putar amo ze'eg ikwaw pyr 'ym peme ihe kury, herywyr wà. Henu mehe napeze kwaw nezewe nehe. — Urukwaw katu ma'e paw rupi ure, napeze kwaw nehe. Ai'aw heze'eg ihe kury. — Amo 'ar mehe zutew uzewyr putar Tupàn pe a'e wà nehe, hehe uzeruzar wi pà a'e wà nehe. Tupàn upapar zutew 'ym uzeruzar ma'e wanereko a'e wà. Uzeruzar ma'e ràm waneta haw ihyk mehe, Tupàn umuzewyr kar putar zutew uzeupe a'e wà nehe. 26 Nezewe Tupàn upyro putar zutew a'e wà nehe. Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer.

— Zanepyro har ur putar Xiàw wi a'e nehe.
O'ok putar ikatu 'ym ma'e paw
Zako izuapyapyr wanuwi nehe.
27 A'e 'ar mehe azapo putar ma'e heze'eg
rupi ihe nehe.
Ma'e heremimume'u kwer kwehe arer
azapo putar nehe,
teko wanupe nehe,
ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer i'ok pà
wanuwi nehe.

28 Zutew nuzeruzar kwaw Tupàn ze'eg
puràg rehe a'e wà. A'e rupi Tupàn
iàmàtyry'ymar romo wanekon wà. A'e
rupi pe zutew 'ym pe, peiko imyrypar
romo kury. Kwehe mehe Tupàn wexaexak
zutew wanàmuzgwer a'e wà. A'e rupi
naheharaz kwaw wanuwi. Uzamutar katu
wi wi wà. 29 Aze Tupàn wexaexak amo
teko uzeupe a'e wà nehe, ikatu ma'e iapo
pà wanupe a'e wà nehe, nupuir kwaw
wanuwi a'e re a'e nehe. 30 Pe zutew 'ym
pe ty wà, kwehe mehe peipy upytu'u
Tupàn ze'eg heruzar ire a'e wà. Ko 'ar
rehe Tupàn pepuhareko iko a'e kury, ta'e
zutew upytu'u ize'eg heruzar ire a'e wà
xe. 31 Tupàn pepuhareko katu a'e. A'e rupi
zutew nuweruzar kwaw ize'eg ko 'ar rehe
a'e wà, ta'e nezewe mehe Tupàn upuner
wapuhareko wi haw rehe a'e nehe xe. 32 —
Upytu'u heze'eg heruzar ire a'e wà nehe, i'i
Tupàn uzeupe a'e. Apuner wapuhareko wi
haw rehe ihe nehe, i'i uzeupe.

Pawru umume'u Tupàn ikatu haw xe a'e kury

33 Tupàn a'e, ma'e paw wazar romo
hekon a'e. Ukwaw katu ma'e paw rupi
a'e no. Nazapuner kwaw hemiapo kwer
ikwaw paw rehe zane. Nazapuner kwaw
hemiapo ràm ikwaw paw rehe zane.
34 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e.

— Ni amo nukwaw kwaw Tupàn
ima'enukwaw paw a'e wà.
Ni amo nupuner kwaw Tupàn heruze'egaw
rehe a'e wà.
35 Teko nupuner kwaw nezewe u'e haw
rehe a'e wà nehe. — Amono ma'e
Tupàn pe ihe.
A'e rupi umur putar ma'e ihewe
hekuzaromo a'e nehe, nupuner
kwaw u'e haw rehe a'e wà nehe.

36 Ta'e Tupàn a'e xe, ma'e paw iapo har
romo hekon a'e xe. Uzeupe tuwe uzapo a'e
ma'e paw rupi a'e wà. Wazar romo hekon
a'e. Omono ukàgaw wanupe, wamuigo kar
pà ywy rehe. Teko paw a'e wà nehe, tuwe
uze'egatu hehe tuweharupi a'e wà nehe,
awyzeharupi a'e wà nehe no. Azeharo-
moete.

12

Zama'ereko Tupàn pe zane nehe

1 Tupàn zanepuhareko katu a'e. A'e rupi
azapo kar putar ma'e peme ihe nehe kury.
Pezemono e Tupàn pe nehe, penetekwer
wikuwe ma'e wamono e pà izupe nehe.
Tupàn pemonokatu putar uzeupe a'e nehe.
Hurywete putar uzeupe pezemono haw
rehe a'e nehe no. Aze pezemono izupe
nehe, a'e mehe pemuwete katu putar aze-
haromoete nezewe mehe nehe. 2 Peiko
zo ikatu 'ym ma'e iapo har wazàwe nehe.
Tuwe Tupàn pemuigo kar amo ae ma'e
ipyahu ma'e romo a'e nehe. Tuwe pepy'a
upytu'u ikatu 'ym ma'e iputar ire nehe.
Tuwe umupyahu kar pema'enukwaw paw
nehe, imukatu pà nehe. Xo nezewe mehe
zo pekwaw putar Tupàn hemiapo putar
haw nehe. Pekwaw putar ikatu ma'e iapo
haw nehe no, Tupàn imurywete kar pà
nehe no. Pekwaw putar ikatuahy ma'e
iapo haw nehe no.
3 Tupàn hemuigo kar uze'eg imume'u
har romo a'e. A'e rupi amume'u putar
ko ma'e peme ihe nehe kury. — Aiko
wera'u amogwer wanuwi ihe, peze zo
nehe. Tupàn pemuzeruzar kar uzehe
pitàitàigatu a'e. Amo uzeruzar katu hehe
wà, amo ae nuzeruzar katu kwaw hehe
wà. Aze pixika'i nezeruzar haw nehe,
— Uhua'u hezeruzar haw ihe, ere zo
nehe. 4 Zaneretekwer heta zanereha,
heta zanezywa no. Zaneretymà, zanepo,
zanepy. Zaneretekwer ipehegwer a'e wà,
pitàitàigatu uzapo amo ma'e a'e wà. Heta
tetea'u zanepehegwer zanewe wà. Pitài
zo zaneretekwer. 5 Nezewegatete zane
kwer uzeruzar ma'e paw rupi zane no.

Zanereta tetea'u. Pitài teko hetekwer ài zaiko. Zaneruwihawete zanemono'ono'og uzeinuromo a'e, pitài teko romo zaneapo pà wetekwer ài a'e. 6 Uzapo kar Tupàn amo ma'e iko zanewe pitàitàigatu a'e. Umur ukàgaw iko zanewe, a'e ma'e iapo kar pà zanewe. Aze umur ukàgaw uhua'u ma'e newe nehe, ezapo tuwe ma'e tetea'u izupe nehe. Aze umur ukàgaw pixika'i ma'e newe nehe, ezapo ma'e a'e ikàgaw pixika'i ma'e pupe nehe. Aze nemuigo kar uze'eg imume'u har romo nehe, emume'u ize'eg eho iko ikàgaw newe imur pyrer rupi nehe. Zanemuzeruzar kar uzehe a'e. Tupàn umur uzehe zanezeruzar haw zanewe a'e. 7 Aze umur ukàgaw newe nehe, aze — Ezekaiw katu ma'e hereko 'ymar wanehe nehe, ima'eahy ma'e wanehe nehe, aze i'i newe nehe, ezekaiw katu wanehe nehe. Aze umur ukàgaw newe nehe, aze — Epurumu'e katu nehe, aze i'i newe nehe, epurumu'e katu nehe. 8 Aze i'i nezewe newe nehe, — Emono nema'e neremetarer amo pe nehe, aze i'i newe nehe, nerekyty'ym zo nehe. Aze nemuigo kar tuwihaw romo nehe, ema'ereko katu nehe, epureruze'egatu nehe. Aze i'i Tupàn newe nehe, — Ezapo ikatu ma'e eho amo wanupe nehe, aze i'i newe nehe, nerurywete iapo mehe nehe.

9 Pepuruamutar tuwe nehe. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe. Tuwe ikatu 'ym ma'e iro peme nehe. Xo ikatuahy ma'e zo pezapo tuwe nehe. 10 Pezeamutamutar katu nehe. Pezeruze'egatu pezehezehe nehe no. 11 Pema'ereko katu nehe. Peranahy zo nehe. Peruzar Tekwe Puràg pepy'a pe nehe, a'e rupi pema'ereko katu putar Tupàn pe nehe. 12 Peàrogatu Tupàn pyr peho àwàm nehe. A'e rupi penurywete putar nehe. Aze pepuraraw ma'erahy nehe, pezàn zo ipuraraw kar har wanuwi nehe. Pepytu'u zo Tupàn pyr peho àwàm hàro re nehe. Tuweharupi peze'eg Tupàn pe nehe.

13 Zaneruwihawete rehe uzeruzar ma'e pepyr har a'e wà, aze naheta tete kwaw ma'e wanupe nehe, aze naheta tete kwaw temi'u wanupe nehe, pemono amo penemi'u amo wanupe nehe. Aze uzeruzar ma'e penemigwaw 'ym ur pepyr nehe, pemuixe kar penàpuz me nehe, temi'u imono e pà izupe nehe.

14 Aze teko upuraraw kar ma'erahy peme a'e wà nehe, a'e mehe — Ezapo ikatuahy ma'e a'e heàmàtyry'ymar wanupe nehe, peze Tupàn pe nehe. Azeharomoete ty wà. Pezapo kar zo ikatu 'ym ma'e peàmàtyry'ymar wanupe nehe. 15 Aze amo hurywete wà nehe, penurywete wainuromo nehe no. Aze amo uzemumikahy wà nehe, pezemumikahy wainuromo nehe no. 16 Pezekaiw hemetarer katu ma'e wanehe nehe. Pezekaiw hemetarer 'ym ma'e wanehe nehe no. Peiko wera'u zo amogwer wanuwi nehe. Peiko ma'e hereko 'ymar wazàwe nehe. Pezapo wyzài ma'e amogwer uzeruzar ma'e wanupe nehe.

— Aiko tuwe ma'e kwaw katu har romo ihe, peze zo wanupe nehe.

17 Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e peme a'e wà nehe, pezapo zo ikatu 'ym ma'e wanupe hekuzaromo nehe. Xo ikatuahy ma'e pezapo nehe. A'e rupi teko nuze'eg zemueteahy kwaw penehe a'e wà nehe. 18 Ezeagaw tuwe puràmàtyry'ym 'ym pà nehe. Pezeàmàtyry'ym zo nehe. 19 Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e peme a'e wà nehe, pezepyk zo wanehe nehe. Tuwe Tupàn uzepyk wanehe nehe. Ipuruzukaiw putar wanupe nehe. Nezewe i'i Tupàn a'e, uze'eg imuapyk kar pà kwehe mehe a'e.

— Ihe zutyka'i azepyk putar teko wanehe
ihe nehe,
ihe zutyka'i amekuzar putar wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e ihe nehe,
i'i wanupe.

20 Nezewe i'i amo ae Tupàn ze'eg kwehe arer a'e.

— Aze neàmàtyry'ymar ima'uhez nehe,
emono temi'u izupe nehe.
Aze iziwez nehe, emono 'y izupe nehe.
Nezewe mehe uzemumikahy putar a'e re
a'e nehe, neàmàtyry'ym awer rehe
a'e nehe.
Imaranugar putar newi a'e nehe no.
Izemumikahy haw a'e nehe, imaranugar haw a'e nehe no, wapy putar tata
ài a'e nehe.

21 Ezeityk kar zo ikatu 'ymaw pe nehe. Eityk ikatu 'ymaw ne nehe, ikatu haw pupe ne nehe.

13

Xiruzar tuwihaw zane wà nehe

1 Peruzar tuwihaw waze'eg peiko nehe, ta'e Tupàn umuigo kar awa penuwihaw romo a'e wà xe. Naheta kwaw tuwihaw Tupàn hemimutar 'ym rupi tuwihaw romo uzeapo ma'e kwer a'e wà. 2 Aze teko nuweruzar kwaw tuwihaw waze'eg a'e wà nehe, a'e mehe nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà nehe no. Aze amo nuweruzar kwaw tuwihaw ze'eg nehe, tuwihaw uzepyk putar hehe a'e nehe. Tupàn uzepyk putar uze'eg heruzar 'ymar wanehe a'e nehe no. 3 Ikatu ma'e iapo har nukyze kwaw tuwihaw wanuwi a'e wà. Xo ikatu 'ym ma'e iapo har ukyze wanuwi wà. Aze napekyze wer kwaw tuwihaw wanuwi nehe, xo ikatuahy ma'e pezapo nehe. A'e mehe tuwihaw uze'egatu putar penehe a'e wà nehe. 4 Tupàn umuigo kar awa tuwihaw romo a'e wà, a'e rupi wazar romo hekon a'e. A'e rupi Tupàn nuzapo kar kwaw wemiapo putar 'ymaw wanupe a'e nehe. Aze ikatu 'ym ma'e pezapo nehe, pekyze tuwe tuwihaw wanuwi nehe, ta'e upuner tuwe penehe uzepykaw rehe a'e wà nehe xe. Tuwihaw a'e wà, Tupàn pe ma'e iapo har romo wanekon a'e wà, a'e rupi Tupàn umuzepyk kar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e wà. 5 A'e rupi peruzar tuwihaw pe wà nehe. — Aruzar putar tuwihaw ze'eg ihe nehe, ta'e aze naruzar kwaw nehe, uzepyk putar herehe wà nehe, peze zo nehe. Peruzar waze'eg nehe, ta'e uzapo kar ikatu ma'e peme a'e wà xe.

6 A'e rupi aze tuwihaw wenoz temetarer peme wà nehe, pemono wanupe nehe. Ta'e uma'ereko waiko Tupàn pe a'e wà xe, upureruze'eg mehe a'e wà xe. 7 Aze penewer temetarer rehe tuwihaw wanupe nehe, pemekuzar wanupe nehe. Aze wenoz temetarer peme wà nehe, pemono wanupe nehe. Aze wenoz ma'e peme nehe, pemono wanupe nehe. — Uremuawate katu nehe, aze i'i peme wà nehe, pemuawate katu pe wà nehe. — Ure penuwihaw romo uruiko ure, a'e rupi peze'egatu urerehe nehe, aze i'i peme wà nehe, a'e mehe peruzar waze'eg nehe. Urereko pe tuwihaw ài nehe, aze i'i peme wà nehe, a'e mehe peruzar waze'eg nehe.

Xiapo ikatu ma'e zanezeupeupe nehe

8 Penewer zo ma'e rehe amo pe nehe. Pepuruamutar katu nehe. Aze teko upuruamutar katu tuwe a'e wà nehe, Tupàn ze'eg imur pyrer heruzar har romo wanekon putar a'e wà nehe. 9 Nezewe i'i a'e ze'eg kwehe arer a'e. — Peho zo pemen 'ym wapuhe nehe, peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe. Pepuruzuka zo nehe. Pemunar zo amogwer wama'e rehe nehe. Penewyrowyroahy zo amogwer wama'e rehe nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Ikatuahy a'e ze'eg paw rupi. Pezeamutar katu. Aze pezamutar katu penapi har pezeamutar katu haw zàwegatete nehe, a'e mehe inugwer ze'eg kwehe arer heruzar har ài peiko putar nehe. 10 Aze amo uzamutar wapi har nehe, nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e izupe nehe. A'e rupi aze teko uzamutar wapi har wà nehe, a'e mehe inugwer Tupàn ze'eg heruzar har romo wanekon a'e wà nehe.

'Ar uhem wà a'e

11 — Zezuz uzewyr putar na'arewahy a'e nehe kury, naza'e kwaw kwehe mehe. Ko 'ar rehe Zezuz uzewyr putar na'arewahy a'e nehe kury, za'e zaiko kury. Pekwaw iàrew 'ym àwàm. A'e rupi peàrogatu tuwe nehe kury.

12 Pytunaw upaw a'e kury. 'Ar uhem wà a'e no. A'e rupi zapytu'u pytunaw pe wiko ma'e hemiapo iapo re zane kury. A'e rupi xiàmàtyry'ym ikatu 'ym ma'e nehe kury. 13 Pezapo ikatu ma'e peho peiko nehe, 'ar romo wata ma'e ài nehe. Peka'u zo nehe. Pekar zo kuzà wyzài pe wà nehe. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e wapuhe nehe. Pepuràmàtyry'ym zo nehe. Penewyrowyroahy zo amogwer wanehe nehe. 14 — Hepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe ihe nehe, aze pepy'a i'i peme nehe, pezekaiw zo hehe nehe. Pezapo zo hemiapo putar haw nehe. — Emur nekàgaw ihewe nehe, peze Zezuz Zaneruwihawete pe nehe. Peiko ikatu 'ym ma'e iàmàtyry'ymar romo nehe.

14

Emume'u zo nerywyr hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e amo wanupe nehe

1 Aze penapi har nuzeruzar katu kwaw Zezuz rehe a'e nehe, pemuixe kar pezemono'ogaw pe nehe, pekàgaw imono pà izupe nehe. Peze'eg uryw ahyahy zo hehe nehe, ima'enukwaw paw rehe nehe. — Nerekwaw pixik kwaw ma'e ne, peze zo izupe nehe. 2 Amo uzeruzar ma'e a'e wà, wyzài temi'u u'u a'e wà, ta'e uzeruzar katu Zezuz rehe a'e wà xe. Amo ae nu'u kwaw ma'ero'o kwer a'e wà, ta'e na'ikàg kwaw wazeruzar haw a'e wà xe. (— Na'u kwaw ma'ero'o kwer ihe, ta'e teko omono ma'ero'o kwer tupàn a'ua'u wanupe a'e wà xe, i'i putar wà nehe.) 3 Aze wyzài ma'e ere'u nehe, eze'eg zemueteahy zo ma'ero'o kwer i'u 'ymar wanehe nehe. Aze ma'e ro'o kwer i'u 'ymar romo ereiko nehe, eze'eg zemueteahy zo wyzài temi'u i'u har wanehe nehe. Ta'e Tupàn umuigo kar a'e teko wemiruze'eg romo a'e xe. 4 Tupàn a'e, wazar romo hekon a'e. Tupàn zutyka'i umume'u putar wemiruze'eg wakatu haw a'e nehe, umume'u putar wakatu 'ymaw a'e nehe no. Nerepuner kwaw imume'u haw rehe nehe, ta'e nereiko kwaw wazar romo ne xe. Ikatu ma'e uzapo putar a'e wà nehe, ta'e wazar upuner iapo kar haw rehe wanupe a'e nehe xe.

5 Amo uze'eg nezewe a'e. — Amo 'ar ikatu wera'u amo 'ar wanuwi a'e wà, i'i a'e. Amo ae uze'eg nezewe. 'Ar uzuawygatu paw rupi a'e wà, i'i a'e. Tuwe teko pitàitàigatu ukwaw katu uzepy'amugeta haw a'e wà nehe. 6 Amo wexak amo 'ar ikatu wera'u haw a'e, ta'e umuwete katu Tupàn iko a'e xe. Amo u'u temi'u paw rupi a'e, ta'e umume'u ikatu haw Tupàn pe a'e xe. Amo uzekwaku iko amo ma'e i'u 'ym pà a'e, ta'e umuwete katu Tupàn a'e xe, Tupàn ikatu haw imume'u pà izupe a'e xe. 7 Ni amo teko nuiko kwaw uzeupete a'e wà. Ni amo numàno kwaw uzeupete a'e wà. 8 Zaikuwe Zanezar pe zane. Zamàno putar a'e rupi nehe no. Zanerekuwe mehe Tupàn Zanezar romo hekon a'e. Zanemàno mehe Tupàn Zanezar romo hekon putar a'e nehe no. 9 Zaneruwihawete ukweraw wi umàno re a'e, wikuwe ma'e wazar romo uzemuigo kar pà a'e, umàno ma'e kwer wazar romo uzemuigo kar pà a'e no. 10 Pe no ty wà.

— Màràzàwe tuwe pemume'u penywyr ikatu 'ymaw. Màràzàwe tuwe amo uzeruzar ma'e na'ikatu kwaw peme a'e wà. Amo 'ar mehe Tupàn umume'u putar zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e paw rupi a'e nehe.

11 Nezewe i'i Tupàn a'e, uze'eg imuapyk kar pà a'e.

— Aikuwe ihe, i'i Zanezar iko a'e.
— Teko paw uzeamumew putar heruwa rupi a'e wà nehe, i'i iko a'e.
— Ne Tupàn romo ereiko ne, i'i putar ihewe wà nehe, i'i iko a'e,
i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e.

12 A'e 'ar mehe nehe, ximume'u putar zaneremiapo kwer ko ywy rehe arer paw rupi zane nehe, ta'e Tupàn umume'u kar putar zanewe a'e nehe xe.

Pezapo kar zo ikatu 'ym ma'e penywyr wanupe nehe

13 A'e rupi pepytu'u teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u re nehe kury. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe. Aze pezapo nehe, amogwer uzeruzar ma'e wexak putar a'e wà nehe, uzapo putar ikatu 'ym ma'e pezàwegatete a'e wà nehe no. 14 Ko ma'e akwaw katu ihe, ta'e Zezuz Zanezar Zaneruwihawete inuromo zanezemono'og mehe akwaw ko ma'e ihe xe. Naheta kwaw temi'u ikatu 'ym ma'e a'e. Temi'u paw ikatu i'u mehe. Aze teko i'i nezewe nehe,

— Kwa, a'e temi'u na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e, aze i'i nehe, a'e mehe a'e temi'u uzeapo iaiw ma'e romo izupe a'e nehe. (A'e rupi, aze u'u nehe, i'u haw nuzawy kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw Tupàn pe.) 15 Aze ere'u ma'e nehe, aze amo uzeruzar ma'e wexak i'u mehe a'e nehe,

— A'e temi'u na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e, aze i'i newe nehe, a'e mehe na'ikatu kwaw i'u haw nehe. Aze amo uzeruzar ma'e uzekwaku amo temi'u i'u 'ym pà nehe, e'u zo a'e temi'u huwa rupi nehe, ta'e uzemumikahy putar hexak mehe a'e nehe xe. Aze ere'u huwa rupi nehe, — Azamutar

katu amogwer uzeruzar ma'e ihe wà, nerepuner kwaw ne'e haw rehe nehe. Tuwe neremi'u numuaiw kar kwaw izeruzar haw nehe, emupytu'u kar zo izeruzar ire nezewe nehe, ta'e Zaneruwihawete umàno a'e uzeruzar ma'e hekuzaromo a'e no xe. 16 Aze erezapo ma'e iko nehe, aze ikatu newe nehe, ezapo wi wi iko nehe. Aze a'e neremiapo kwer na'ikatu kwaw amo uzeruzar ma'e pe nehe, epytu'u iapo re nehe. Nezewe mehe amogwer nuze'eg zemueteahy kwaw neremiapo kwer rehe a'e wà nehe. 17 Zane Tupàn hemiruze'eg zane, nazazekaiw kwaw ma'e rehe zekwaku haw rehe zane. Zazekaiw katu zaiko xo Tupàn ikatu haw rehe. Zazekaiw katu xo puràmàtyry'ym 'ymaw rehe. Zazekaiw katu xo zanerurywete haw Tekwe Puràg hemimur kwer rehe.

18 Aze teko uzekwaku Zaneruwihawete imurywete kar pà a'e wà nehe, Tupàn hurywete putar hehe a'e nehe. Teko uze'egatu putar a'e teko wanehe a'e wà nehe no. 19 Pezapo zo ma'e amogwer uzeruzar ma'e wàmàtyry'ym kar pà nehe. Pezepytywàtywà nehe, pekàgaw imonomono pà pezeupeupe nehe. 20 Pezawy kar zo Tupàn hape amo uzeruzar ma'e pe nehe, ma'e rehe pezekwaku 'ym pà nehe. Wyzài temi'u ikatu Tupàn huwa rupi a'e. Aze pezekwaku 'ymaw uzapo kar ikatu 'ym ma'e amo uzeruzar ma'e pe nehe, na'ikatu kwaw nezewe mehe nehe. 21 Ma'ero'o kwer rehe pezekwaku 'ymaw, ma'ywa tykwer rehe pezekwaku 'ymaw no, wyzài ma'e rehe pezekwaku 'ymaw no, aze uzapo kar ikatu 'ym ma'e amo uzeruzar ma'e pe nehe, pepytu'u i'u re nehe. Pezypyrog hehe pezekwaku pà nehe. 22 Pemume'u pezekwaku 'ymaw Tupàn pe nehe, pemume'u zo amo pe nehe. — Tupàn nuzepyk kwaw herehe nehe, ta'e aruzar ize'eg ihe xe, aze i'i amo nehe, hurywete putar a'e nehe. 23 Aze ru'u ko temi'u na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e, aze i'i amo nehe, aze u'u a'e re nehe, a'e mehe i'u haw nuzawy kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw Tupàn pe nehe. — Na'ikatu kwaw ru'u i'u haw Tupàn pe, i'i zepe uzeupe. — Aipo i'u haw ikatu Tupàn pe a'e. Kwa, nakwaw kwaw ihe, aze i'i uzeupe nehe, a'e mehe i'u haw nuzawy kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw Tupàn pe. Ta'e a'e teko nuzeruzar katu kwaw Tupàn ikàgaw rehe xe.

15

Pezapo ma'e amogwer wamuryw kar pà nehe

1 Uzeruzar ma'e ikàg ma'e a'e wà, tuwe upytywàgatu ikàg 'ym ma'e a'e wà nehe, wamuzeruzar wera'u kar pà wà nehe. Tuwe nuzapo kwaw wemiapo putar haw zutyka'i wà nehe. 2 Zane pitàitàigatu zane nehe, tuwe xiapo ma'e zanerywyr wamurywete kar pà zane nehe, wamuzeruzar wera'u kar pà zane nehe. 3 Zaneruwihawete nuzapo kwaw ma'e wemimutar rupi a'e, ko ywy rehe weko mehe a'e. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer.

— O Tupàn, neàmàtyry'ymar ize'eg zemueteahy wer nerehe a'e wà. A'e rupi uze'eg zemueteahy herehe a'e wà. Ta'e aiko nezàwe ihe xe, ta'e ereiko hezàwe ne xe, i'i putar Zezuz u pe a'e, i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer. 4 Ze'eg kwehe arer zanemu'e iko paw rupi a'e. Umukàg zanepy'a iko. A'e rupi zapuner Tupàn pyr zaneho àwàm hàro haw rehe zane kury. Tuwe nazapytu'u kwaw hàro re nehe. 5 Tuwe Tupàn uzapo kar ma'e peme Zaneruwihawete Zezuz ài a'e nehe, a'e rupi pitài zo pema'enukwaw pàwàm ma'e rehe nehe. Aze ma'e ikatu nehe, — Ikatu a'e ma'e, peze putar izupe nehe. Aze ma'e na'ikatu kwaw nehe, — Ikatu 'ym ma'e, peze putar izupe nehe. Xiàrogatu Tupàn pyr zanereko àwàm zaiko zane, ta'e a'e ae nazanemupytu'u kar kwaw hàro re a'e xe. Zanemukàg a'e. 6 A'e rupi pe paw rupi katete nehe ty wà, peze'egatu Tupàn rehe nehe ty wà, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar tu rehe nehe ty wà. Pemume'u tuwe ikatu haw izupe nehe.

Tupàn upuhareko zutew 'ym a'e wà

7 Pezemono'ono'og pezeupeupe nehe, ta'e Zaneruwihawete pemono'ono'og uzeupe a'e xe. Nezewe pexak kar putar Tupàn ikàgaw ipuràgaw teko wanupe nehe. 8 Kwehe mehe Tupàn umume'u Zaneruwihawete Zezuz tur àwàm zutew

wanàmuzgwer wanupe a'e. A'e rupi amo 'ar mehe umur kar Zezuz a'e, a'e zutew wazuapyapyr wapyr a'e, ta'e umume'u imur kar àwàm wanàmuzgwer wanupe a'e xe, kwehe mehe a'e xe. Nezewe wexak kar wemimume'u kwer rupi oho haw, wanupe a'e. (Azeharomoete Tupàn uzapo ma'e uze'eg rupi katete a'e. Umuaze tuwe uze'eg.) 9 A'e rupi zutew 'ygwer a'e wà no, uze'egatu putar Tupàn rehe a'e wà nehe no, Tupàn ipurupuhareko haw rehe a'e wà nehe no. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e.

— Amume'u putar nekatu haw newe ihe nehe,
zutew 'ym wapyr hereko mehe ihe nehe.
Nekatu haw rehe hezegar haw amuzàg putar nehe,
i'i ze'eg kwehe arer.

10 Nezewe i'i amo ze'eg no.

— Pe zutew 'ym pe,
penurywete nehe, zutew wainuromo nehe.

11 Nezewe i'i amo ze'eg a'e no.

— Peze'egatu Tupàn rehe nehe, zutew 'ym wà.
Pemume'u ikatu haw izupe nehe, teko nànàn nehe no.

12 Nezewe i'i Izai a'e no.

— Uzexak kar putar amo Zexe hemimino wà a'e nehe, ywy rehe a'e nehe.
Tupàn umuigo kar putar a'e awa zutew 'ym wanuwihawete romo a'e nehe.
Zutew 'ym uzeruzar putar hehe a'e wà nehe.

13 Tupàn a'e, uzepyr peho àwàm hàrogatu kar har romo hekon a'e. Tuwe pemurywete kar a'e nehe, tuwe pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re nehe, ta'e pezeruzar katu hehe pe xe. Peàrogatu peiko kury. Tuwe Tekwe Puràg umur ukàgaw peme a'e nehe. A'e rupi peàrogatu wera'u putar ipyr peho àwàm pe nehe no.

Ze'eg puràg henu 'ymar wenu putar wà nehe

14 Herywyr wà. Akwaw pekatu haw ihe. Pekwaw katu Tupàn ze'eg, a'e rupi pepuner pezemu'e haw rehe nehe. Akwaw penemigwaw, akwaw pepurumu'e haw. 15 Ko pape rehe amuapyk heze'eg pewi hekyze 'ym pà ihe. Ma'e tetea'u rehe apumuma'enukwaw kar ihe. Amuapyk ko heze'eg ko pape rehe ihe. Amume'u a'e ma'e peme hekyze 'ym pà ihe, ta'e Tupàn hemuze'eg kar a'e xe. 16 Zaneruwihawete Zezuz hezar romo hekon a'e, hemuma'ereko kar iko zutew 'ygwer wanupe uze'eg puràg imume'u kar pà a'e. Hema'ereko haw nuzawy kwaw Xaxeto ima'ereko haw a'e. Xaxeto omono e ma'e Tupàn pe a'e wà, teko wanekuzaromo a'e wà. Nezewegatete ihe no, amono zutew 'ym wanereko izupe ihe wà, wamuzeruzar kar pà hehe ihe wà. A'e rupi Tupàn hurywete putar a'e nehe. Tekwe Puràg a'e, omonokatu uzeruzar ma'e iko Tupàn pe a'e wà kury. 17 Herurywete teko wanuwa rupi ihe, Tupàn ze'eg imume'u haw rehe ihe. Ta'e Zaneruwihawete Zezuz hepy'a pe wiko ma'e a'e xe, umume'u kar ihewe a'e xe. 18 Zaneruwihawete hemuze'eg kar iko uzehe zutew 'ym wanupe a'e. Uzapo kar ikatu ma'e ihewe wanuwa rupi no. A'e rupi zutew 'ym tetea'u weruzar Tupàn ze'eg waiko a'e wà kury. Nakyze kwaw teko wanuwi imume'u mehe ihe. 19 Tekwe Puràg umur ukàgaw ihewe a'e. A'e rupi azapo ma'e hexak pyr 'ym teko ihe. Zeruzarez wi te Iri taw pe heata mehe, azapo purumupytuhegatu kar haw Zaneruwihawete rehe ze'eg puràg imume'u pà azeharomoete ihe. Teko wexak ma'e hexak pyr 'ym a'e wà. A'e rupi wexak Tekwe Puràg ikàgaw a'e wà no. A'e re uzeruzar hehe a'e wà. 20 Tuweharupi hepurumume'u wer Tupàn ze'eg puràg rehe taw nànàn ihe, henu pixik 'ymar nànàn ihe. Aze amo umume'u oho amo taw pe har wanupe nehe, nahepurumume'u wer kwaw hehe a'e taw pe har wanupe ihe nehe. Ze'eg puràg henu 'ymar wanupe zutyka'i amume'u putar aha ihe nehe. 21 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer.

— Amo teko nuenu pixik kwaw hehe ze'egaw a'e wà.

A'e teko wexak putar wà nehe.
Henu pixik 'ymar
ukwaw putar a'e wà nehe.

Oho putar Pawru Hom tawhu pe a'e nehe kury

22 Ata aha teko taw nànàn ywy nànàn
ihe, Tupàn ze'eg imume'u pà purupe ihe.
A'e rupi napuner kwaw heho haw rehe
pepyr. 23 A'e rupi amumaw hema'ereko
haw ko rupi ihe kury. Amumaw kwarahy
tete penexak 'ym pà azeharomoete ihe.
24 A'e rupi heho wer pepyr ihe kury. Pàn
ywy rehe heho mehe ata putar peywy rehe
nehe. A'e 'ar mehe azekytyar putar pepyr
nehe. Aze pepuner nehe, hepytywà pe
heho mehe Pàn ywy rehe har wapyr nehe.
Pemur temetarer ihewe nehe. 25 Ko 'ar
rehe aha putar Zeruzarez tawhu pe ihe
nehe kury, Tupàn hemiruze'eg a'e pe har
wapytywà pà ihe nehe kury. 26 Tupàn
rehe uzeruzar ma'e Maxeton ywy rehe
har a'e wà, Kere ywy rehe har a'e wà
no, umur e temetarer ihewe a'e wà, her-
eraha kar pà Zeruzarez pe har wanupe a'e
wà. Nuhyk kwaw temi'u uzeruzar ma'e
Zeruzarez pe har wanupe. Amono putar
a'e temetarer heraha wanupe ihe nehe
kury. 27 Uzeruzar ma'e Maxeton ywy rehe
har a'e wà, Kere ywy rehe har a'e wà no,
zutew 'ym romo wanekon a'e wà. Omono
e wemetarer zutew wanupe wà, Zeruzarez
pe har uzeruzar ma'e wanupe wà. Ikatu
nezewe mehe, ta'e zutew 'ym unewer ma'e
rehe zutew wanupe a'e wà xe. Ta'e kwehe
mehe zutew umur ikatuahy ma'e zutew
'ygwer wanupe a'e wà xe, (Umur Tupàn
ze'eg wanupe a'e wà. Umur Zezuz Zanezar
wanupe a'e wà no.) 28 Aha putar pepyr ihe
nehe, a'e temetarer imur e pyrer paw her-
aha re ihe nehe. A'e re aha putar Pàn ywy
rehe har wapyr nehe. 29 Pepyr hehem ire
amume'u putar Zaneruwihawete hemiapo
kwer paw peme nehe, pemurywete kar pà
nehe.

30 Herywyr wà. Pezeruzar katu Zezuz
Zaneruwihawete Zanezar rehe. — Pepuru-
amutar katu nehe, i'i Tekwe Puràg peme.
A'e rupi ainoz tuwe ma'e peme ihe kury.
Aze'eg tuwe teko tuweharupi Tupàn pe. —
Hepytywàgatu pe nehe, a'e izupe. Peze'eg
tuwe a'e rupi katete herehe izupe nehe
no. 31 — Emonokatu Pawru uzeruzar
'ym ma'e wanuwi nehe, Zutez ywy rehe
har wanuwi nehe, peze izupe nehe. —
Temetarer Zeruzarez pe har wanupe her-
aha mehe nehe, tuwe zutew a'e pe har
nuzàmàtyry'ym kwaw Pawru a'e wà nehe,
ta'e umume'u Zezuz ze'eg iko zutew 'ym
wanupe a'e xe, peze Tupàn pe nehe. 32 A'e
rupi herurywete putar pepyr heho mehe
nehe, aze Tupàn nezewe haw uputar nehe.
Penexak àwàm ikatu putar ihewe nehe.
Upaw putar hekene'o haw hewi a'e mehe
nehe. 33 Tupàn zanemurywete kar har
a'e, nazanemukyze kar kwaw ma'e wi a'e.
Tuwe wiko pepyr paw rupi a'e nehe. Aze-
haromoete.

16

Pawru omono kar uze'eg umyrypar wanupe kury

1 Amono kar putar amo kuzà pepyr ihe
nehe kury. Pew her romo a'e. Xekerez
taw pe har romo hekon a'e. Uzeruzar ma'e
wanehe uzekaiw ma'e romo hekon a'e pe
a'e. 2 Pezeruzar Zezuz rehe pe. Uzeruzar
hehe a'e no. A'e rupi pemuixe kar peze-
mono'ogaw pe Zanezar her rehe nehe,
ta'e uzeruzar ma'e paw uzapo nezewe
a'e wà xe. Pepytywà nehe, aze uputar
a'e nehe, ta'e upytywà amogwer uzeruzar
ma'e tetea'u a'e wà no xe. Hepytywà a'e no
xe.

3 — Nekatu pa, nekatu pa, a'e Pirixi
pe ihe, Ak pe ihe no. Ta'e uma'ereko
waiko Zaneruwihawete Zezuz pe a'e wà no
xe. Wikuwe pepyr a'e wà kury. 4 Amo
'ar mehe teko ipuruzuka wer herehe a'e
wà. Hepytywà Pirixi, Ak a'e 'ar mehe
a'e wà. Umàno etea'i hepytywà mehe wà.
A'e rupi hema'enukwaw katu wanehe ihe
kury. Uzeruzar ma'e zutew 'ym a'e wà no,
ima'enukwaw hehe a'e wà no, ta'e hepyro
hemàno haw wi a'e 'ar mehe a'e wà xe.
5 Amono kar heze'eg amogwer uzeruzar
ma'e wanupe no, Pirixi Ak wanàpuz me
uzemono'og ma'e wanupe no. Heze'eg
amono kar hemyrypar Èpen pe no. A'e
ràgypy uzeruzar Zaneruwihawete rehe Az
ywy rehe har wanenataromo a'e.

6 Heze'eg amono kar Mari pe no.
Uma'ereko katu iko a'e, ikatu ma'e iapo pà
peme a'e. 7 Amono kar heze'eg Ànàron pe
no, Zun pe no. Zutew romo wanekon ihe ài
a'e wà. Zemunehepaw pe wanekon hepyr
wà. Amogwer Zezuz hemimono karer a'e
wà, ukwaw katu Ànàron a'e wà, ukwaw
katu Zun a'e wà no. Uzeruzar Zezuz rehe
herenataromo a'e wà.
8 Amono kar heze'eg Àmiri pe no. He-
myrypar romo hekon Zanezar rehe a'e.
9 Amono kar heze'eg Urupàn pe no. Ure-
inuromo Zaneruwihawete pe uma'ereko
ma'e romo hekon a'e. Amono kar heze'eg
Etak pe no, 10 Aper pe no. Aper a'e, wexak
kar tuwe Zaneruwihawete rehe uzeruzar
haw iko zanewe a'e. Amono kar heze'eg
Arito iànàm wanupe no. 11 Amono kar
heze'eg Eroxiàw pe no. Zutew romo hekon
ihe ài a'e. Amono kar heze'eg Naraxi iànàm
wanupe no.
12 Amono kar heze'eg Xiripen pe no,
Xiripoz pe no. Zanezar pe uma'ereko ma'e
romo wanekon a'e wà no. Amono kar
heze'eg hemyrypar Pez pe no. Uma'ereko
tuwe iko Zanezar pe a'e. 13 Amono kar
heze'eg Hu pe no. Zanezar pe uma'ereko
ma'e romo hekon azeharomoete a'e.
Amono kar heze'eg ihy pe no. Hehy ài
hekon ihewe.
14 Amono kar heze'eg Àzin pe no,
Perekon pe no, Er pe no, Pa pe no, Herema
pe no. Amono kar heze'eg wapyr har
uzeruzar ma'e nànàn no. 15 Amono kar
heze'eg Piro pe no, Zut pe no, Nerew pe
no, heinyr pe no, Urim pe no. Amono
kar heze'eg wapyr har nànàn no, Tupàn
hemiruze'eg nànàn no.
16 Pezeàzuwàzuwàn puruamutar haw
rupi nehe, — Nekatu pa, nekatu ma, peze
pà pezeupeupe kury. Zaneruwihawete
rehe uzeruzar ma'e a'e wà, taw nànànar
ywy nànànar a'e wà, omono uze'eg peme
a'e wà no, — Pekatu pa, pekatu ma, i'i peme
wà.

Pawru uzapo kar amo ma'e Hom pe har wanupe kury

17 Herywyr wà, pezemupy'a katu teko
wanehe nehe. Aze pemuze'eg ahyahy
kar pezeupeupe a'e wà nehe, aze pe-
muza'aza'ak pezewizewi a'e wà nehe, aze
umuaiw pezeruzar haw a'e wà nehe, aze
nupurumu'e kwaw ze'eg heremimume'u
kwer rehe a'e wà nehe, a'e mehe petyryk
wanuwi nehe. Peruzar zo waze'eg nehe.
18 Agwer teko nuzapo kwaw Zaneruwi-
hawete hemiapo putar haw a'e wà. Uzapo
wemiapo putar haw oho waiko wà.
Puràg eteahy mua'u waze'eg wà. Uze'eg
katuahy mua'u putar oho penehe wà
nehe. Uzeruzar ma'e a'e wà, aze nukwaw
katu kwaw Tupàn ze'eg a'e wà nehe, a'e
mehe nukwaw kwaw hemu'em ma'e romo
waneko haw a'e wà nehe. 19 Teko tetea'u
wenu Tupàn ze'eg puràg rehe pezeruzar
katu haw a'e wà. A'e rupi herurywete
penehe ihe. Pekwaw ikatu ma'e iapo haw
nehe. Pekwaw zo ikatu 'ym ma'e iapo haw
nehe. Pekwaw katu ikatu 'ym ma'e iapo
'ymaw nehe. 20 Tupàn zanemurywete kar
har a'e, ma'e wi zanekyze re zanemupytu'u
kar har a'e, na'arewahy umumaw putar
Zurupari ikàgaw a'e nehe. Tuwe Zezuz
Zanezar uzapo ikatuahy ma'e peme a'e
nehe.
21 Ximot a'e, herupi uma'ereko ma'e a'e,
omono kar uze'eg peme a'e no. Iruz, Zàxàw,
Xozi. Zutew romo wanekon ihe ài a'e wà
no, omono kar uze'eg peme a'e wà no.
22 Ihe Ter ihe, amuapyk ko Pawru ze'eg
kwez ko pape rehe ihe. Amono kar heze'eg
peme ihe no.
23 Ihe Pawru ihe, Kaz hàpuz me aiko ihe,
ko ze'eg imuapyk kar mehe ihe. Uzeruzar
ma'e xe har uzemono'og waiko hàpuz me
a'e wà. Kaz omono kar uze'eg peme
a'e no. Era a'e no, omono kar uze'eg
peme a'e no. Taw pe har wanuwihaw
wanemetarer imono'ogar romo hekon a'e.
Zanerywyr Kwa a'e, omono kar uze'eg
peme a'e no. 24 Zezuz Zaneruwihawete
Zanezar a'e, tuwe pepuhareko paw rupi a'e
nehe kury.

Tupàn ikatu haw imume'u haw

25 Ximume'u Tupàn ikàgaw ipuràgaw
izupe nehe, teko wanupe nehe no. Up-
uner pemukàgaw rehe a'e nehe, uze'eg
rehe pezeruzar mehe a'e nehe, a'e
ze'eg puràg peme heremimume'u kwer
rehe pezeruzar mehe a'e nehe. Zezuz
Zaneruwihawete rehe ze'egaw amume'u
purupe ihe. Kwehe mehe Tupàn uzumim

a'e ze'eg puruwi a'e. Numume'u kar kwaw purupe. Ko 'ar rehe Tupàn ukwaw kar a'e ze'eg iko purupe kury. 26 A'e ze'eg azeharomoete a'e. Ko 'ar rehe teko ukwaw putar a'e wà nehe kury. Kwehe mehe Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, umume'u a'e ze'eg purupe a'e wà, imuapyk pà pape rehe a'e wà. Teko nuenu katu kwaw imugeta mehe a'e wà. Ko 'ar rehe aze teko umugeta wà nehe, ukwaw katu putar wà nehe. Ta'e Tupàn awyzeharupi har a'e kury xe, umume'u kar teko nànàn a'e kury xe. A'e rupi aze amo izeruzar wer hehe a'e wà nehe, aze ipureruzar wer hehe a'e wà nehe, upuner hehe uzeruzar haw rehe a'e wà nehe kury, upuner heruzar haw rehe a'e wà nehe no.

27 Tupàn a'e, pitài zo a'e. Naheta kwaw amo. A'e zutyka'i ukwaw katu ma'e paw rupi. Umur e Zezuz Zaneruwihawete zanewe. A'e rupi, tuwe ximume'u ikàgaw ipuràgaw izupe nehe, teko nànàn nehe no, tuweharupi nehe, awyzeharupi nehe. Azeharomoete. Upaw kwez kury. Pawru.

1 KORIN

Pawru umume'u Tupàn ze'eg Korin tawhu pe har wanupe a'e kury

1-2 Ihe Pawru ihe. Kwehe mehe Tupàn uze'eg Zaneruwihawete Zezuz pe a'e. — Emuigo kar Pawru neze'eg imume'u har romo nehe, i'i izupe. A'e rupi herexak a'e, hemono kar pà teko wanupe a'e. — Emume'u heze'eg eho purupe nehe, i'i ihewe. Zanerywyr Xoz wiko xe hepyr a'e no. Peiko Zezuz rehe uzeruzar ma'e Korin tawhu pe har romo pe. Ko hepape amono kar putar peme ihe nehe kury, Tupàn heminominozgwer nànàn ihe nehe no, Zezuz hemimono'ono'ogwer nànàn ihe nehe no, taw nànànar wanupe ihe nehe no, ywy nànànar wanupe ihe nehe no. Amono kar putar ko hepape ihe nehe, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar hemiruze'eg nànàgatu ihe nehe.

3 Tupàn zaneru a'e, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e no, tuwe uzapo ikatuahy ma'e peme a'e wà nehe. Tuwe pemunyryk kar ma'e wi pekyze haw wi wà nehe no. A'e rupi penurywete putar nehe.

Tupàn pemono'ono'og Zaneruwihawete Zezuz inuromo a'e

4 Tuweharupi aze'eg teko Tupàn pe ihe, penehe ihe. — Nekatuahy Tupàn, ta'e erepuhareko katu neremiruze'eg Korin tawhu pe har ne wà xe, ta'e eremumàno kar Zaneruwihawete Zezuz wanekuzaromo ne xe, a'e izupe tuweharupi.

5 Zaneruwihawete Zezuz inuromo pezemono'ono'og mehe Tupàn uzapo kar ikatuahy ma'e tetea'u peme a'e. Aze pemume'u ize'eg purupe nehe, pepytywàgatu putar imume'u mehe a'e nehe. Ukwaw katu kar putar ma'e tetea'u peme nehe no. 6 Kwehe mehe amume'u Zaneruwihawete rehe ze'egaw peme ihe. Imume'u mehe pezeruzar katu tuwe hehe. 7 A'e rupi Tupàn uzapo ikatuahy ma'e paw rupi peme a'e kury. Ta'e peàrogatu Zezuz Zaneruwihawete Zanezar hexak àwàm peiko kury xe. 8 Tupàn pemuzeruzar katu kar putar a'e nehe. Zezuz Zaneruwihawete Zanezar ur putar amo 'ar mehe nehe. Tur mehe uze'eg putar nezewe peme nehe, — Kwa, ikatuahy ko heremiruze'eg a'e wà, i'i putar peme nehe. 9 Tupàn nuzawy kwaw weko haw a'e. Penenoz wa'yr imyrypar romo pemuigo kar pà a'e. Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e, Tupàn ta'yr romo hekon a'e. A'e rupi pepuner tuweharupi peze'egaw rehe izupe. Ta'e Tupàn uzapo tuwe ma'e uze'eg rupi a'e xe. Uzapo tuwe wemimume'u kwer. Pezeruzar hehe nehe.

Pezeàmàtyry'ym zo nehe

10 Herywyr wà, hereinyr wà, ainoz Zezuz Zaneruwihawete Zanezar ipuner haw rupi peme ihe kury. Amume'u putar ize'eg peme ihe nehe kury. Tuwe pitài ze'eg rupi peho nehe. Pezeàmàtyry'ym zo nehe. Pezemono'ono'og pezehezehe nehe. Tuwe pitài zo penemimutar ràm nehe, a'e rupi pezemono'ono'og putar ikatu ma'e iapo pà nehe.

11 Herywyr wà, hereinyr wà, amo teko Koroe iànàm umume'u tuwe pezeàmàtyry'ym awer ihewe a'e wà xe, pezeupeupe peze'eg ahyahy awer imume'u pà a'e wà xe. 12 Amo pepyr har umume'u amo ma'e a'e wà. Amo ae umume'u amo ae ma'e a'e wà no. — Ihe Pawru hemimu'e romo aiko ihe, i'i amo wà. — Ihe Apor hemimu'e romo aiko ihe, i'i amo wà. — Ihe Pet hemimu'e romo aiko ihe, i'i amo wà. — Ihe Zaneruwihawete Zezuz hemimu'e romo aiko ihe, i'i amo wà. 13 Pemuza'aza'ak Zaneruwihawete hemiruze'eg peiko pe wà. Apuranu putar penehe kury. — Aipo amàno penekuzaromo ywyra kanetar rehe ihe. Aipo pezemuzahazahak kar heremimu'e romo peneko pà. Nan kwaw pa. (Zezuz umàno penekuzaromo a'e. Pezemuzahazahak kar Zezuz hemimu'e romo.)

14 Napumuzahazahak kwaw ihe. Ikatuahy nezewe mehe. Kiri a'e, Kaz a'e no, pepyr har romo wanekon a'e wà. Xo a'e zutyka'i amuzahazahak ihe wà. Herurywete ihe, ta'e namuzahazahak kar kwaw amogwer pepyr har ihe wà xe. Amume'u pemuzahazahak 'ym awer Tupàn pe ihe. 15 A'e rupi teko ni'i kwaw peme a'e wà nehe kury. — Pawru pemuzahazahak

kar wemimu'e romo a'e, ni'i kwaw peme
a'e wà nehe. 16 Hema'enukwaw amo
wanehe ihe kury. Amuzahazahak Ete ihe,
iànàm ihe wà no. Xo a'e zo wà. Na-
hema'enukwaw kwaw amo rehe. Na-
muzahazahak kar kwaw amo a'e 'ar rehe
ihe wà. 17 Zaneruwihawete nahemono
kar kwaw purupe a'e. Numuzahazahak
kar kwaw teko ihewe a'e wà. Hemono
kar wapyr a'e, uze'eg puràg imume'u kar
pà ihewe a'e. Naze'eg kwaw ma'e ikwaw
katu har ze'eg rupi ihe, Tupàn ze'eg puràg
imume'u mehe ihe. Aze mo a'e rupi, a'e
mehe mo teko nuzeruzar iwer mo heze'eg
rehe a'e wà. A'e mehe mo nuzekaiw iwer
mo Zaneruwihawete ywyra kanetar rehe
imàno awer rehe wà.

Tupàn umur ukàgaw zanewe

18 Zaneruwihawete ywyra kanetar rehe
imàno awer rehe ze'egaw a'e, na'ikatu
kwaw teko zepykaw pe oho ma'e ràm
wanupe a'e. — Kwa, uze'eg ma'e kwaw
'ymar ài a'e, i'i urewe wà. Xo zanewe zo
ikatuahy a'e ze'eg. Ta'e Tupàn hemipyro
kwer romo zaiko zane xe, a'e rupi — Tupàn
ikàgaw, za'e Zezuz imàno awer pe zane.
19 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape
rehe imuapyk pyrer a'e.

— Amuaiw putar wama'e kwaw katu haw
ma'e kwaw par wanuwi ihe nehe, i'i
Tupàn a'e teko wanupe a'e.
— Amumaw putar wanemigwaw ihe nehe,
i'i iko wanupe.

20 Azeharomoete a'e ma'e kwaw par nuk-
waw kwaw ma'e tetea'u a'e wà. Ze'eg
kwehe arer kwaw par nukwaw kwaw ma'e
tetea'u a'e wà no. Ma'emume'u katu har
nukwaw kwaw ma'e tetea'u a'e wà no. A'e
rupi ma'e kwaw 'ymar ài wanekon paw
rupi wà.

21 Tupàn zutyka'i ukwaw ma'e paw rupi
a'e. Nuputar kwaw teko ukwaw paw
uma'ekwaw katu haw rupi a'e wà. Aze teko
uzeruzar ize'eg puràg rehe wà nehe, xo a'e
mehe zo Tupàn upyro putar a'e wà nehe.
A'e uzemu'e ma'e a'e wà, ma'e ko ywy rehe
har ikwaw par a'e wà, nuzeruzar kwaw
ze'eg puràg rehe a'e wà, ta'e nezewe i'i uze-
upe a'e wà xe. — Waze'eg nuzawy kwaw
ma'e kwaw 'ymar ze'eg a'e wà, i'i ze'eg
puràg pe wà. 22 Zutew wenoz ma'e hexak
pyr 'ym iapo haw, i'i waiko wà. Kere ywy
rehe har wekar ma'e kwaw katu haw wà.
23 Zane zane kury. Ximume'u Zaneruwi-
hawete ywyra kanetar rehe imàno awer
zaha zaiko purupe zane. Zutew a'e wà,
ipuruzukaiw henu mehe a'e wà. — Waze'eg
nuzawy kwaw ma'e kwaw 'ymar ze'eg a'e
wà, i'i zutew 'ym a'e wà, henu mehe a'e
wà. 24 Zutew a'e wà nehe, zutew 'ym a'e wà
nehe no, aze Tupàn heminozgwer romo
wanekon a'e wà nehe, a'e mehe ko ze'eg
ikatu putar wanupe nehe. Ta'e nezewe uk-
waw putar Zaneruwihawete a'e wà nehe
xe. Zaneruwihawete a'e, ikàg tuwe Tupàn
ài a'e. Ukwaw tuwe ma'e izàwe no. 25 Teko
nukwaw pixik kwaw ma'e a'e wà. Xo
Tupàn ukwaw ma'e paw rupi a'e. Teko
na'ikàg pixik kwaw wà. Tupàn ikàg wera'u
teko paw wanuwi.

26 Herywyr wà, hereinyr wà. Aipo
pema'enukwaw peneko awer rehe.
Pezeruzar Zezuz rehe izypy mehe.
Napeiko kwaw ma'e kwaw katu har
romo a'e 'ar mehe. Napeiko kwaw ikàg
ma'e romo a'e 'ar mehe. Napeiko kwaw
tuwihaw romo a'e 'ar mehe. Xo màràmàràn
pepyr har zo wiko ikàg ma'e romo a'e
'ar mehe wà. Xo màràmàràn zo ma'e
kwaw par romo wanekon a'e 'ar mehe
wà. 27 Tupàn penexanexak wemimutar
rupi a'e, ta'e ikàg 'ym ma'e romo peiko
pe xe. Ta'e ma'e kwaw 'ymar romo peiko
pe xe. Tupàn wexaexak ma'e kwaw
'ymar uzeupe a'e wà, ma'e kwaw katu
har wamumaranugar kar pà a'e wà.
Wexaexak ikàg 'ym ma'e uzeupe a'e wà,
ikàg ma'e wamumaranugar kar pà a'e wà.
28 Tupàn wexaexak ikàg 'ym ma'e uzeupe
a'e wà, wexaexak ma'e hereko 'ymar a'e
wà no. Aze teko uze'eg urywahy amo
rehe wà nehe, Tupàn wexaexak putar
agwer uzemumikahy ma'e uzeupe nehe.
Tupàn umumaw putar ikàg ma'e wà nehe,
wakàgaw imono pà ikàg 'ym ma'e wanupe
nehe. 29 A'e rupi ni amo teko nupuner
kwaw nezewe u'e haw rehe Tupàn huwa
rupi wà nehe. — Aiko wera'u amogwer
wanuwi ihe, nupuner kwaw u'e haw
rehe wà nehe. 30 Tupàn pemono'ono'og
Zaneruwihawete Zezuz hekwe inuromo

a'e. Hekwe upyta pepy'a pe. Aze xikwaw Zezuz zane nehe, ukwaw kar putar uze'eg zanewe nehe. Aze zazeruzar hehe nehe, Tupàn zanemuawyze putar nehe. Zaiko putar hemiruze'eg romo nehe, zanepyro putar zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe no. 31 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e. — Aze amo ize'egatu wer amo rehe nehe, tuwe uze'egatu Zanezar hemiapo kwer rehe nehe, i'i ze'eg kwehe arer.

2

Uze'eg Pawru Zaneruwihawete ywyra kanetar rehe imàno awer rehe xe a'e kury

1 Herywyr wà, hereinyr wà. Pepyr heho mehe, amume'u Tupàn ze'eg azeharomoete har ikwaw pyr 'ym peme ihe. Naze'eg tetea'u kwaw peme. Naze'eg kwaw ma'e kwaw par ze'eg rupi. 2 Pepyr hereko mehe nahema'enukwaw kwaw amogwer ma'e rehe. Xo ywyra kanetar rehe umàno ma'e kwer amume'u peme. 3 Pepyr heho mehe, nahekàg kwaw ihe, akyze pewi. — Aze ru'u nuzeruzar kwaw Tupàn ze'eg rehe a'e wà nehe, a'e peme. 4 A'e rupi heze'eg awer na'ipuràg kwaw peme. Naze'eg kwaw ma'e kwaw par ài ihe. Tupàn Hekwe Puràg hemuze'eg kar a'e. A'e rupi peze'eg nezewe ihewe. — Azeharomoete ize'eg a'e, peze ihewe. 5 A'e rupi pezeruzar tuwe pe, ta'e pezeruzar Tupàn ikàgaw hexak ire pe xe, napezeruzar kwaw teko wanemigwaw hexak ire.

Tupàn ukwaw ma'e paw rupi a'e

6 Aze teko ukwaw Tupàn ze'eg a'e wà nehe, aze oho katu ize'eg rupi a'e wà nehe, a'e mehe amume'u putar ma'e wanupe nehe, ma'e kwaw par waze'eg rupi heze'eg pà nehe. Namume'u kwaw ko ywy rehe har wanemigwaw ihe nehe. Namume'u kwaw tuwihaw ko ywy rehe har wanemigwaw nehe. Ta'e amo 'ar mehe wakàgaw uhem putar wanuwi a'e wà nehe xe. 7 Kwehe mehe ywy iapo 'ym mehe we, Tupàn i'i uzeupe a'e. — Apyro putar hera'yr rehe uzeruzar ma'e ràm ihe wà nehe, i'i uzeupe. Nukwaw kar kwaw a'e ze'eg teko wanupe a'e 'ar mehe. Ko 'ar rehe amume'u a'e ze'eg ikwaw pyr 'ym aha teko wanupe ihe kury. Tupàn umur putar upuràg eteahy haw ukàgaw zanewe a'e nehe kury, hehe zanezeruzar mehe a'e nehe. 8 Tuwihaw ko ywy rehe har paw rupi a'e wà, nukwaw kwaw a'e ma'ekwaw katu haw a'e wà. Aze mo ukwaw wà, a'e mehe mo nuzuka iwer mo Zanezar ipuràg eteahy ma'e a'e wà, ywyra kanetar rehe mo a'e wà. 9 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e.

Ma'e hexak pyr 'ym,
Ma'e henu pyr 'ym,
Ma'e ikwaw pyr 'ym,
A'e ma'e Tupàn umuhyk iko wemiamutar wanupe kury.

10 Tupàn Hekwe ukwaw kar a'e ma'e ikwaw pyr 'ym zanewe a'e. Tekwe Puràg a'e, ukwaw katu ma'e paw rupi a'e. Te Tupàn hemiapo putar haw ikwaw pyr 'ym ukwaw a'e. 11 Teko hekwe a'e wà, ukwaw uzar a'e wà. Nezewegatete Tupàn Hekwe a'e no, a'e zutyka'i ukwaw tuwe uzar a'e. Ukwaw Tupàn zaneru a'e. 12 Nan kwaw tekwe ko ywy rehe har xipyhyk zane. Tupàn umur Wekwe zanewe a'e, a'e rupi ukwaw kar ma'e wemimur kwer zanewe paw rupi a'e.

13 A'e rupi nazaze'eg kwaw ma'e kwaw par ko ywy rehe har wazàwe zane. Tekwe Puràg zanemu'e amo ze'eg rehe a'e. Ximume'u a'e ze'eg amo wanupe zane, Tekwe Puràg hereko har wanupe zane. 14 Tupàn Hekwe hereko 'ymar a'e wà nehe, nupyhyk kwaw ma'e hemimur ràm a'e wà nehe. Ta'e nukwaw katu kwaw hemimur a'e wà xe. — Kwarer wazemaraz taw ài a'e, i'i hemimur pe wà. Ta'e nuwereko kwaw Tekwe Puràg upy'a pe a'e wà xe. Tekwe Puràg zutyka'i upuner uze'eg ikwaw kar haw rehe teko wanupe a'e. 15 Tekwe Puràg hereko har ukwaw katu ma'e a'e wà. — Ko ma'e ikatu a'e, kwez ma'e na'ikatu kwaw a'e, upuner u'e haw rehe wà. Tekwe Puràg hereko 'ymar nukwaw kwaw agwer ma'e a'e wà. A'e rupi, tuwe nuze'eg zemueteahy kwaw Tekwe Puràg hereko har wanehe wà nehe. Ta'e nukwaw kwaw Tekwe Puràg hemiapo putar haw a'e wà xe. 16 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. — Mo ukwaw Tupàn ima'enukwaw paw a'e wà. Mo upuner hemiapo ràm imume'u haw rehe izupe a'e wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Xo

zanema'enukwaw paw zo nuzawy kwaw Zaneruwihawete ima'enukwaw paw zane.

3

Tupàn pe uma'ereko ma'e romo uruiko ure

1 Amume'u amo ma'e Tekwe Puràg hereko har wanupe ihe. Amume'u amo ae ma'e hereko 'ymar wanupe no. Peme heze'eg mehe ma'e hereko 'ymar ài peiko ihewe. Peiko kwarera'i ài ta'e na'ikàg kwaw pezeruzar haw xe. Pereko zepe Tekwe Puràg, naperuzar katu kwaw a'e 'ar mehe. 2 Kuzà a'e, aze imemyr pixika'i a'e, nomono kwaw temi'uete izupe. Nomono kwaw ma'ero'o kwer izupe. Nu'u kar kwaw tyràm izupe. Umukamu a'e. Nezewegatete pe no. Namume'u kwaw ze'eg zawaiw katu ma'e peme ihe. Ta'e napekwaw katu kwaw pe xe. Ze'eg zawaiw katu 'ym ma'e zutyka'i amume'u peme. Te ko 'ar rehe napepuner kwaw henu katu haw rehe. 3 Ta'e peiko ko ywy rehe har ài pe rihi xe. (Ta'e napeiko kwaw Tupàn heruzar katu har romo pe rihi xe.) Pezeàmàtyry'ym peiko. Amo pepyr har oho amo ze'eg rupi wà. Amogwer oho amo ae ze'eg rupi wà. Pezemuza'aza'ak peiko pezewizewi. Penewyrowyroahy pezehezehe no. A'e rupi peiko ywy rehe har wazàwe. (Napeiko kwaw ywate oho ma'e ràm wazàwe.) Peiko amogwer ikatu 'ym ma'e iapo har wazàwe. 4 — Aha Pawru ze'eg rupi ihe, i'i amo. — Aha Apor ze'eg rupi ihe, i'i amo no. Ywy rehe har wazàwe peiko. Tupàn kwaw 'ymar wazàwe peiko.

5 Apor a'e, ihe Pawru ihe no, Tupàn hemiruze'eg romo uruiko ure. Urumume'u ize'eg peme ure, hehe pemuzeruzar kar pà. Uruma'ereko uruiko Zanezar hemimutar rupi ure, hemiapo putar haw iapo pà ure. Uzapo kar ma'e ihewe a'e. Azapo a'e ma'e ihe. Uzapo kar amo ae ma'e Apor pe a'e. Apor uzapo a'e ma'e a'e no. 6 Amo teko uzapo ko. Amo ae teko utym ma'eà'yz. Ni amo teko numuezuz kar kwaw itym pyrer wà. Tupàn umuezuz kar a'e. Nezewegatete ure no. Ihe ràgypy amume'u Tupàn ze'eg peme. Aiko ko iapo har ài ihe. A'e re Apor umume'u wi peme a'e no. Ma'e tymar ài hekon a'e. Ma'enugar wiko pezar romo a'e. Ihe naiko kwaw pezar romo ihe. Apor nuiko kwaw pezar romo a'e. Tupàn pezar romo hekon a'e, ta'e a'e zutyka'i pepyro tatahu wi a'e xe, ta'e a'e zutyka'i pemuigo kar putar uzepyr tuweharupi a'e nehe xe. 7 Pezekaiw zo ko iapo arer rehe nehe, ta'e nuiko kwaw ma'e imuezuz kar har romo a'e xe. Pezekaiw zo ma'e tymar rehe nehe, ta'e a'e rupi katete a'e no xe. Xo Tupàn wiko ma'e imuezuz kar har romo a'e. 8 Ko iapo har uma'ereko a'e. Ma'e tymar uma'ereko a'e no. Zuawygatu a'e wà. Tupàn umekuzar putar wanemiapo kwer pitàitàigatu a'e nehe. 9 Ure ko pe uma'ereko ma'e ài uruiko ure. Pe ko ài peiko pe. Urumume'u Tupàn ze'eg peme. Peiko Tupàn hàpuzuhu ài no. 10 Ihe tàpuz iapo har ài aiko ihe. Pe tàpuz ài peiko pe. Amono ita tàpuz iwy pe ihe. Amo awa uzapo tàpuz ita 'aromo a'e. Tuwe tàpuz iapo har uma'ereko katu iapo mehe a'e wà nehe, tuwe tàpuz ikatu nehe. 11 Ta'e Tupàn a'e xe, umuigo kar Zezuz Zaneruwihawete ita tàpuz iwy pe har romo a'e xe. Naheta kwaw amo. Aze mo heta amo ita, a'e mehe mo Tupàn nuiko iwer mo izar romo a'e. 12 Amo tàpuz iapo har a'e wà, werur ita hekuzar katu ma'e a'e wà, tàpuz ikàg ma'e romo iapo pà a'e wà. Amo ae tàpuz iapo har a'e wà, ywyra tàtà 'ym ma'e werur a'e wà, tàpuz ikatu 'ym ma'e iapo pà a'e wà. 13 Kupi'i umuaiw putar ywyra tàtà 'ym ma'e nehe. Nezewegatete Zaneruwihawete tur mehe wà nehe, wexak putar teko wanemiapo kwer a'e nehe. Ka'a kyr ukaz paw a'e. Ita nukaz kwaw a'e. Nezewegatete tur mehe Zezuz wiko putar tata ài nehe. Aze zaneremiapo kwer iaiw nehe, ukwaw putar iaiw paw nehe. Aze ikatu nehe, ukwaw putar ikatu haw nehe no. 14 Aze teko hemiapo kwer ikatu Zaneruwihawete pe nehe, umekuzar putar izupe nehe. 15 Aze na'ikatu kwaw izupe nehe, numekuzar kwaw nehe. Tupàn nuzepyk kwaw iapo arer rehe nehe, ta'e uzeruzar ma'e romo hekon a'e xe. Iapo arer uzemumikahy putar wemiapo kwer rehe nehe. 16 Tupàn hàpuzuhu ài peiko. Pekwaw katu nezewe haw. Tupàn Hekwe wiko tuwe pepy'a pe

a'e. 17 Aze teko uzapo kar ikatu 'ym ma'e Tupàn hàpuzuhu zàwenugar wanupe nehe, Tupàn uzepyk putar hehe nehe, ta'e Tupàn omonokatu wàpuzuhu zàwenugar uzeupe a'e wà xe, wamunyryk kar pà ikatu 'ym ma'e wi a'e wà xe. Peiko tàpuzuhu ài pe.

18 Aze amo pepyr har i'i nezewe uzeupe a'e. — Kwa, ma'e kwaw katu har romo aiko ihe, ko 'ar rehe har wanuwi ihe, aze i'i uzeupe nehe, tuwe rihi. — Ma'e kwaw 'ymar romo aiko ihe, tuwe i'i nehe. Xo a'e mehe zo wiko putar tuwe ma'e kwaw par romo nehe. 19 — Ma'e kwaw par romo hekon a'e, i'i teko amo awa pe wà. — Ma'e kwaw 'ymar romo hekon a'e, i'i Tupàn a'e awa pe a'e. Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. — Akwaw katu ma'e ihe, i'i putar amo awa wà nehe. Tupàn uzuka putar a'e awa a'e wà nehe. A'e mehe nuiko kwaw ma'e kwaw par romo wà nehe. 20 I'i amo ze'eg imuapyk pyrer a'e. — Tupàn ukwaw ma'e kwaw par wama'enukwaw paw a'e. Na'ikatu kwaw izupe. Wama'enukwaw paw nuzawy kwaw ma'e heityk pyrer izupe. 21 A'e rupi, tuwe teko nuze'egatu kwaw teko wanemiapo kwer rehe wà nehe. Ta'e nuzawy kwaw ma'e heityk pyrer paw rupi a'e xe. Pereko ma'e paw rupi pe. Peiko putar ma'e paw wazar romo nehe. 22 Herereko pe. Pereko Apor no, pereko Pet no, pereko ko ywy no, peiko tuwe pe. Pereko putar ma'e pemàno mehe nehe no. Pereko ma'e ko 'ar rehe har. Amo 'ar mehe pereko putar ma'e nehe no. Peiko a'e ma'e paw wazar romo kury. Peiko putar ma'e paw wazar romo nehe. 23 Zaneruwihawete a'e no, penereko har romo hekon a'e no, pezar romo hekon a'e no. Tupàn a'e no, Zaneruwihawete hereko har romo hekon a'e no, izar romo hekon a'e no.

4

Uze'eg Zezuz hemimono karer wanehe a'e kury

1 Ure uruiko Zaneruwihawete pe uma'ereko ma'e romo ure. Uruzapo kar Tupàn hemiapo putar haw ikwaw pyr 'ym uruiko purupe. Uruiko hemiruze'eg waneruze'egar romo. A'e rupi pezeruze'egatu urerehe nehe. 2 Aze uma'ereko ma'e uma'ereko katu uzar pe nehe, — Nekatuahy ihewe, i'i putar izar izupe nehe. Tuwe Zanezar uze'eg nezewe urewe nehe. 3 Aze peze'egatu herehe nehe, nazekaiw katu kwaw peze'eg rehe nehe. Aze wyzài teko uze'eg hema'ereko haw rehe nehe, nazekaiw katu kwaw waze'eg rehe nehe. Naze'eg kwaw hema'ereko haw rehe ihe. 4 Ama'ereko katu hezar pe. Akwaw hema'ereko katu haw. Teko nuzekaiw kwaw hema'enukwaw paw rehe wà. Hezar a'e, xo a'e zo umume'u putar hema'ereko haw ikatu haw nehe. Aze ikatu izupe nehe, umume'u putar ikatu haw ihewe nehe. Aze na'ikatu kwaw nehe, umume'u putar ikatu 'ymaw ihewe nehe no. Heremiapo kwer heremimume'u kwer ikatu ihewe. Aze ru'u ikatu Zanezar pe no. Heruwà. Xo a'e zo ukwaw a'e. 5 A'e rupi pe no. Ko 'ar rehe nehe, pemume'u zo teko wanemiapo kwer nehe. Amo 'ar mehe Zanezar ur putar a'e nehe. Umume'u putar wanemiapo kwer a'e 'ar mehe nehe. Umume'u putar wanemiapo kwer ikwaw pyr 'ym nehe, amogwer teko nànàn nehe. Teko ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà. Numume'u kwaw wemiapo putar haw amo wanupe. Zanezar umume'u putar a'e ma'e amogwer wanupe nehe. A'e 'ar mehe Tupàn umekuzar putar teko wanemiapo kwer a'e nehe. Aze amo hemiapo kwer ikatu nehe, Tupàn uze'egatu putar hehe nehe.

6 A'e rupi aze'eg peme Apor rehe ihe, aze'eg hezehe ihe no. A'e rupi pekwaw putar Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer heruzar haw nehe. Aze amo teko uze'egatu amo rehe nehe, aze uze'eg zemueteahy amo ae rehe nehe, na'ikatu kwaw a'e teko Tupàn pe nehe. 7 — Peiko wera'u amo wanuwi, ni'i kwaw Tupàn peme. Tupàn umur pema'e peme paw rupi a'e. Màràzàwe tuwe peiko wiko wera'u ma'e romo. Napeiko kwaw ikàg wera'u ma'e romo pekàgaw rupi. Tupàn umur ukàgaw peme. Xo a'e mehe zo peiko ikàg ma'e romo.

8 — Uruiko tuwihaw romo ure, peze mua'u ihewe. Uruiko hemetarer katu ma'e romo ure, peze mua'u ihewe. Aze mo nezewe, ikatu mo urewe. A'e mehe mo uruiko tuwihaw hemetarer katu ma'e

romo ure no, peinuromo ure no. (Pawru uze'eg uryw ahyahy wanehe.) 9 Ure Zaneruwihawete hemimono karer ure. Tupàn uremuigo kar ma'e hereko 'ymar romo a'e. Ureapo hemetarer 'ym ma'e romo. Tuwihaw urezuka kar taw mytepe wà, teko wanuwa rupi wà. A'e rupi teko paw rupi wà, Tupàn heko haw pe har wà no, urerexak waiko uremàno mehe wà. (Uze'eg urywahy wi wanehe.) 10 Uruiko he'o ma'e àì Zaneruwihawete rehe ze'eg imume'u pà ure. Pe ma'e kwaw par àì peiko pe, Zaneruwihawete inuromo pe. Na'urekàg kwaw ure, xo pe zo pekàg pe. Teko uze'eg zemueteahy urerehe wà. Uze'egatu penehe wà. 11 te ko 'ar rehe kury, urema'uhez, ureiwez no. Izemàner urekamir. Tuwihaw urepetepetek kar wà. Uruata e oroho wyzàì taw pe, wyzàì ywy rehe. A'e re uruata e oroho amo ae taw pe amo ae ywy rehe no. 12 Uruma'ereko katu urema'e ureremi'u imekuzar pà ure. Aze teko uze'eg zemueteahy urerehe wà, — Tuwe Zurupari uzapo iaiw ma'e peme nehe, aze i'i urewe wà, uruze'egatu wanupe ure. — Tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e peme nehe, uru'e wanupe. Aze amo ureàmàtyry'ym wà nehe, nurupytu'u kwaw uruzeruzar ire ure nehe. 13 Urewe waze'eg zemueteahy mehe uruze'egatu wanupe. Uruiko teko ko ywy rehe har wanemityk kwer àì ure. Te ko 'ar rehe kury, — Hemetarer pixik 'ym ma'e romo peiko, i'i urewe wà. — Iaiw ma'e romo peiko, i'i urewe wà.

14 Namume'u kwaw ko ma'e peme pemumaranugar kar pà ihe. Peiko hepurumuzàmuzàg àì, a'e rupi hepurumu'e wer penehe. 15 Heta tetea'u pemu'e har wà, heta tetea'u Zaneruwihawete inuromo peneko haw imume'u har wà. Pitàì zo penu. Zaneruwihawete Zezuz inuromo peneko haw rehe aiko penu àì ihe, ta'e amume'u Tupàn ze'eg puràg peme ihe xe, izypy mehe ihe xe. 16 A'e rupi, — Peiko ihe àì pe nehe ty wà, ma'e iapo pà tuweharupi ihe àì nehe ty wà, a'e peme kury. 17 A'e rupi amono kar putar Ximot pepyr ihe nehe kury. Hera'yr àì hekon Zanezar inuromo a'e. Weruzar tuwe Tupàn ze'eg oho iko iawy 'ym pà a'e. Heremiamutar katu romo hekon no. Zaiko wiwi ipyahu ma'e àì Zaneruwihawete Zezuz inuromo zane. Amume'u inuromo zanereko haw aha iteko ihe, zemono'ogaw nànàn ihe, uzeruzar ma'e nànàn ihe. Ximot umume'u wi putar oho peme a'e nehe no.

18 — Aiko wera'u amogwer wanuwi ihe, i'i amo pepyr har wà. — Kwa, Pawru nuzewyr pixik kwaw xe zanepyr a'e nehe, i'i mua'u peme wà. 19 Aze Tupàn uputar nehe, na'ìàrew kwaw heho àwàm pepyr nehe. A'e 'ar mehe aexak putar a'e teko ihe wà nehe. Akwaw waze'eg awer. Xixak wanemiapo ràm nehe. 20 Aze teko wiko Tupàn hemiruze'eg romo wà nehe, Tupàn umur putar ukàgaw wanupe nehe. A'e mehe xixak putar Tupàn ikàgaw nehe, aze a'e teko uzapo ma'e a'e wà nehe. A'e mehe xikwaw putar hemiruze'eg romo waneko haw nehe. Aze nuiko kwaw hemiruze'eg romo nehe, xixak putar hemiruze'eg romo waneko 'ymaw nehe. 21 Aze pezypyrog Tupàn ze'eg heruzar pà nehe, a'e mehe aze'egatu putar peme nehe, pepyr hehem ire nehe. Aze napezypyrog kwaw nehe, aze'eg ahyahy putar peme nehe, pepyr hehem ire nehe. Xo pe zo pekwaw.

5

— Hemaranugar pewi, i'i wanupe a'e kury

1 Aenu amo penehe ze'egaw iaiwahy ma'e ihe. Pezapo ikatu 'ym ma'e peiko. Penemiapo kwer iaiw wera'u uzeruzar 'ym ma'e wanemiapo kwer wi. Hemaranugar haw uhua'u ihe. Amo pepyr har a'e, uker oho iko uhyagaw puhe a'e. 2 — Urukwaw wera'u Tupàn ze'eg amogwer wanuwi, peze peiko tuweharupi. Màràzàwe tuwe peiko nezewe. Tuwe pezemumikahy pemaranugar haw rehe nehe. Pemono kar a'e awa pezewi nehe, pezemono'ogaw wi nehe.

3-4 Ihe ihe kury, aiko muite pewi kury. Hereko wer pepyr. Pepyr hereko wer haw nuzawy kwaw pepyr hereko haw. Aze mo aiko pepyr, apomono'og mo ihe, a'e awa hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà mo penuwa rupi ihe. Amono kar mo pezemono'ogaw wi ihe. Azeharomoete pepyr hereko wer haw nuzawy kwaw pepyr

hereko haw ihewe, a'e rupi Zezuz Zanezar her rehe amume'u a'e awa hemiapo ikatu 'ym ma'e peme kury. A'e rupi pezemono'og mehe nehe, — Pawru xe hekon a'e, peze pezeupeupe nehe. Zezuz Zanezar ikàgaw rupi 5 pemono a'e awa Zurupari pe nehe. Tuwe Zurupari uzuka hetekwer nehe. A'e rupi Tupàn upyro putar hekwe Zanezar tur mehe nehe.

6 — Uruiko wera'u amogwer wanuwi ure, peze amogwer wanupe. A'e rupi napekatu kwaw Tupàn pe. Ipira pyhykar a'e, ximo pixika'i omono 'y inuromo. Uzuka ipira paw rupi wà. Nezewegatete a'e ikatu 'ym ma'e iapo har pepyr har a'e no, pitài zo a'e, umuaiw putar pezeruzar haw paw rupi a'e nehe. Umumaw putar Zezuz ze'eg rupi peneko haw paw rupi a'e nehe no. 7 Pemono kar pezewi nehe ty wà. Zaneruwihawete pepyro ikatu 'ym ma'e wi a'e. Zutew a'e wà, uzuka weimaw àràpuhàràna'yr kwarahy nànàn a'e wà, ikatu 'ym ma'e wemiapo kwer hekuzaromo a'e wà, Tupàn huwa rupi a'e wà. Zaneruwihawete umàno zanerekuzaromo Àràpuhàràn ài a'e. 8 Aze ximono typy'ak imuapiruru kar haw typy'ak inuromo nehe, iapiruru putar paw rupi nehe. Nezewegatete aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e tuweharupi uzeruzar ma'e wainuromo wà nehe, a'e uzeruzar ma'e uzypyrog putar ikatu 'ym ma'e iapo pà a'e wà nehe no. Pemono kar ikatu 'ym ma'e iapo har pezemono'ogaw wi nehe. Peho ze'eg azeharomoete har rupi nehe. Pepurapo wer ikatuahy ma'e rehe nehe. Pezapo peho peiko nehe.

9 Hepape inugwer rehe heze'eg ikaikair mehe nezewe aze'eg peme. — Aze teko uker oho wemireko 'ym puhe nehe, umen 'ym puhe nehe, pemono kar a'e teko pezemono'ogaw wi nehe. Peho zo hàpuz me nehe. Pemuixe kar zo penàpuz me nehe, a'e peme. 10 Naze'eg kwaw Tupàn kwaw 'ymar wanehe a'e pape ipy rehe ihe. Tupàn kwaw 'ymar uputar ma'e tetea'u a'e wà. Imunar ma'e rehe wà no. Umuwete Tupàn a'ua'u wà no. — Peiko muitea'u wanuwi nehe, na'e kwaw peme. Aze mo aze'eg nezewe, a'e mehe mo napepuner iwer mo ko ywy rehe peneko haw rehe. Ta'e heta tetea'u ikatu 'ym ma'e iapo har ko ywy rehe a'e wà xe. Tupàn kwaw 'ymar paw uzapo agwer ma'e a'e wà. 11 Xo uzeruzar mua'u ma'e wanehe zo aze'eg peme ihe. — Aiko neryky'yr romo Zaneruwihawete inuromo ihe, aze i'i amo peme a'e nehe, aze uzapo agwer iaiw ma'e a'e nehe, petyryk izuwi nehe, a'e peme, heze'eg imuapyk pà pape rehe. — Aze uker oho wemireko 'ym puhe nehe, aze temetarer tetea'u ipyhykaw rehe zutyka'i ima'enukwaw nehe, aze umuwete Tupàn a'ua'u nehe, aze uze'eg zemueteahy amo rehe nehe, aze uka'u tetea'u nehe, aze imunar ma'e rehe nehe, aze uzapo wyzài agwer ma'e nehe, petyryk izuwi nehe, ta'e uzeruzar mua'u ma'e romo hekon a'e xe. Nuiko kwaw uzeruzarete ma'e romo a'e. Pemuixe kar zo pezemono'ogaw pe nehe. Pemai'u zo hàpuz me nehe. Pemumai'u kar zo penàpuz me nehe no, a'e peme.

12-13 Pezekaiw zo uzeruzar 'ym ma'e wanemiapo kwer rehe nehe. Pemume'u zo wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe. Tupàn umume'u putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e teko wanuwa rupi nehe, wanehe uzepyk àwàm imume'u pà amo 'ar mehe nehe. Xo uzeruzar ma'e wanehe pezekaiw nehe. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, pemume'u hemiapo kwer izupe nehe. Pemono kar pezemono'ogaw wi nehe. Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e. — Pemuhem kar ikatu 'ym ma'e iapo har pezemono'ogaw wi nehe.

6

— Peraha zo penywyr tuwihaw uzeruzar 'ym ma'e huwa rupi nehe, i'i wanupe a'e kury

1 Aze amo uzeruzar ma'e uzàmàtyry'ym amo ae uzeruzar ma'e a'e nehe, tuwe noho kwaw tuwihaw uzeruzar 'ym ma'e huwa rupi a'e wà nehe. Tuwe nuzeruze'eg kar kwaw izupe wà nehe. Na'ikatu pixik kwaw nezewe haw. Tuwe oho tuwihaw uzeruzar ma'e huwa rupi wà nehe. 2 Amo 'ar mehe Tupàn hemiruze'eg weruze'eg putar teko paw rupi a'e wà nehe. Aipo napekwaw kwaw waneruze'eg àwàm. Amo 'ar mehe peruze'eg putar ywy rehe har paw rupi pe wà nehe. Aipo napepuner kwaw penywyr

waneruze'egaw rehe ma'e pixika'i ma'e iapo kar pà wanupe. 3 Amo 'ar mehe peruze'eg putar Tupàn heko haw pe har pe wà nehe no. Aipo napepuner kwaw ma'e ko ywy rehe har imume'u katu haw rehe. 4 Aze pezeàmàtyry'ym nehe, peho zo tuwihaw uzeruzar 'ym ma'e huwa rupi nehe. Peho zo pezemono'ogaw pe oho 'ym ma'e huwa rupi nehe. 5 Pemaranugar nehe. Aipo naheta kwaw ma'e kwaw par pepyr a'e wà. Aipo naheta kwaw peneruze'egar pepyr a'e wà.

6 — Mokoz uzeruzar ma'e pepyr har a'e wà, uzeàmàtyry'ym a'e wà. A'e re oho pureruze'eg ma'e uzeruzar 'ym ma'e huwa rupi uzeruze'eg kar pà izupe wà. Amo umume'u waho awer ihewe wà. Hemaranugar uhua'u pewi henu mehe. Nezewe haw na'ikatu pixik kwaw ihewe.

7 Pezeàmàtyry'ym peiko. A'e re peho pureruze'eg ma'e uzeruzar 'ym ma'e huwa rupi. Nezewe mehe naperuzar kwaw Tupàn ze'eg. Na'ikatu pixik kwaw nezewe haw izupe. Aze uzeruzar ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e peme nehe, tuwe uzapo nehe. Aze imunar pema'e rehe nehe, tuwe imunar hehe nehe. Na'ikatu pixik kwaw peho haw uzeruzar 'ym ma'e huwa rupi pezeàmàtyry'ymaw rehe. 8 Pezapo ikatu 'ym ma'e peiko pezeupeupe tuweharupi. Pemunar te penywyr ma'e rehe. Màràzàwe tuwe napemaranugar kwaw. 9 Ikatu 'ym ma'e tetea'u iapo har a'e wà nehe, noho kwaw Tupàn pyr a'e wà nehe. Peinu katu ko ze'eg nehe. Tuwe teko nahemu'em kwaw ko ma'e rehe peme nehe. Teko wemireko 'ym puhe uker ma'e wà nehe, tupàn a'ua'u wamuwete katu har a'e wà nehe no, umen 'ym puhe uker ma'e a'e wà nehe no, awa amo awa puhe oho ma'e a'e wà nehe no, kuzà amo kuzà puhe oho ma'e a'e wà nehe no, 10 ma'e rehe imunar ma'e a'e wà nehe no, ma'e tetea'u iputar har a'e wà nehe no, uka'u tetea'u ma'e a'e wà nehe no, amo rehe uze'eg zemueteahy ma'e a'e wà nehe no, tuwihaw ze'eg rupi oho 'ym ma'e a'e wà nehe no, a'e paw noho kwaw Tupàn pyr a'e wà nehe. Nuiko pixik kwaw ipyr wà nehe. Nuiko pixik kwaw hemiruze'eg romo wà nehe. 11 Amo pepyr har a'e wà, agwer ikatu 'ym ma'e uzapo a'e mehe wà. Tupàn pemukatu ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer wi a'e. Pezemonokatu Tupàn pe nehe kury, ikatu 'ym ma'e iapo re pepytu'u pà nehe kury. Tupàn pemuawyze a'e, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar imàno awer rehe a'e, Wekwe Puràg ikàgaw rupi a'e.

Zaiko pitài romo Zaneruwihawete inuromo zane

12 Amo i'i waiko wà. — Wyzài ma'e azapo putar ihe nehe, ta'e Tupàn umunàn putar a'e ikatu 'ym ma'e ihewi a'e nehe, i'i mua'u waiko wà. Nan kwaw pa. Aze pezapo ikatu 'ym ma'e nehe, na'ikatu kwaw peme nehe, ni amo wanupe nehe. Aze ikatu 'ym ma'e azapo nehe, a'e ma'e wiko putar hezar ài nehe. A'e rupi nazapo kwaw nehe. 13 Amo i'i putar nehe. — Aze hema'uhez nehe, amai'u putar nehe, aze heho wer kuzà wyzài puhe nehe, aha putar ipuhe nehe, ta'e aputar nezewe haw ihe xe, ta'e ikatuahy ihewe xe, i'i uzeupe. Azeharomoete a'e peme nehe. Zanezar umumaw putar zaneretekwer a'e nehe. Nazaneapo kwaw agwer ikatu 'ym ma'e iapo kar pà zanewe. Uzeupe zaneapo. Zanezar romo hekon a'e. 14 Tupàn umugweraw kar Zanezar imàno re a'e. Zanemugweraw kar putar nehe no, ukàgaw rupi nehe no.

15 Penetekwer a'e wà, Zaneruwihawete zywa ài wanekon a'e wà, hetymà ài wanekon a'e wà no. Nezewe i'i Tupàn ze'eg. — Awa a'e, kuzà a'e no, mokoz teko romo wanekon a'e wà. Uzereko mehe pitài teko romo uzeapo a'e wà. 16 Aze uzeruzar ma'e oho kuzà wyzài puhe nehe, pitài teko romo hekon putar inuromo nehe. Aze awa uzeruzar ma'e oho kuzà wyzài puhe nehe, weraha putar Zaneruwihawete a'e kuzà pe nehe. Umupitài kar a'e wà, ta'e a'e uzeruzar ma'e Zaneruwihawete hetekwer ipehegwer romo hekon a'e xe. Na'ikatu pixik kwaw nezewe haw. Iaiw Tupàn pe. 17 Aze teko wereko Zanezar nehe, a'e mehe Zaneruwihawete umur putar Wekwe izupe. Pitài teko ài wanekon putar inuromo a'e wà nehe.

18 Petyryk agwer ikatu 'ym ma'e wi nehe. Aze teko uzapo amo ae ikatu 'ym ma'e nehe, nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e

wetekwer pe nehe. Aze oho wemireko 'ym puhe nehe, uzapo tuwe ikatu 'ym ma'e wetekwer pe nehe. 19 Penetekwer Tupàn hàpuzuhu ài wanekon a'e wà. Pepy'a Tupàn hàpuz romo wanekon a'e wà, ta'e Tupàn umur e Wekwe pepy'a pe a'e xe. Napeiko kwaw pezar romo. Tupàn pezar romo hekon a'e. 20 Ta'e peme'eg kar ikatu 'ym ma'e wi a'e xe, Zezuz imumàno kar pà penekuzaromo a'e xe. A'e rupi pezapo ikatuahy ma'e peho peiko nehe kury, Tupàn ikàgaw ipuràgaw hexak kar pà teko wanupe nehe kury. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe kury.

7

Uze'eg zereko haw rehe xe a'e kury

1 Pemume'u kar zereko haw rehe ze'egaw ihewe. A'e peme kury, — Awa wemireko 'ym puhe iho haw na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e. 2 Teko tetea'u uzapo nezewe haw a'e wà. Na'ikatu kwaw nezewe iapo haw Tupàn pe. Tuwe awa pitàitàigatu upyta wemireko wapyr a'e wà nehe. Tuwe noho kwaw amo ae kuzà pyr wà nehe. Tuwe kuzà pitàitàigatu upyta umen wapyr a'e wà nehe. Tuwe noho kwaw amo ae awa pyr wà nehe. 3 Tuwe awa oho wemirekoete puhe nehe, aze hemireko uputar nehe. Kuzà a'e nehe no, tuwe oho umen puhe a'e nehe no, aze imen uputar a'e nehe no. 4 Kuzà nuiko kwaw wetekwer izar romo. Imen izar romo hekon a'e. Awa nuiko kwaw wetekwer izar romo. Hemireko izar romo hekon a'e no. 5 — Kwa, naha kwaw nepuhe nehe, peze zo pemen wanupe nehe, penemireko wanupe nehe. — Tuwe ximumaw amo 'ar zanepytu'u pà nehe kury, Tupàn pe zaneze'eg pà nehe kury, aze awa i'i wemireko pe nehe, aze — He'e, i'i hemireko umen pe nehe, a'e mehe ikatu wapytu'u haw nehe. Na'iàrew kwaw uzewyr wi uzeupeupe wà nehe. Aze mo nan kwaw nezewe, a'e mehe mo Zurupari uzapo kar mo ikatu 'ym ma'e wanupe nehe. Aze ru'u oho mo amo pe wà. 6 Nazapo kar kwaw tuwe agwer ma'e peme ihe. Nan. Aze peputar nehe, pezapo nezewe nehe. 7 Naheremireko kwaw ihe. Aze awa nahemireko kwaw nehe, ikatu wera'u nezewe mehe nehe. Aze mo peiko ihe ài, a'e mehe mo pekatu wera'u mo. Tupàn umur ukàgaw teko wanupe pitàitàigatu a'e. Uzapo kar amo ma'e amo pe. Uzapo kar amo ae ma'e amo ae pe no. Aze ru'u ihewe hemiapo karer uzawy peme hemiapo karer.

8 A'e rupi aze'eg putar peme kury, hemireko 'ym ma'e wanupe kury, imen 'ym ma'e wanupe no, kuzà imen umàno ma'e kwer wanupe no. Aze pepuner hemireko 'ym ma'e romo peneko haw rehe nehe, aze pepuner imen 'ym ma'e romo peneko haw rehe nehe, a'e mehe ikatu wera'u peme nehe. Peiko ihe ài nezewe mehe nehe. 9 Aze napepuner kwaw hemireko 'ym ma'e romo imen 'ym ma'e romo peneko haw rehe nehe, a'e mehe penemireko nehe, pemen nehe. Ikatu wera'u nezewe mehe nehe. Aze awa uputar wera'u kuzà iko nehe, aze a'e re nuwereko kwaw nehe, na'ikatu kwaw nehe. Ta'e xo a'e ma'e rehe ima'enukwaw putar a'e nehe xe. 10 Amume'u putar Tupàn ze'eg awa hemireko ma'e wanupe ihe nehe kury, kuzà imen ma'e wanupe ihe nehe no. Tuwe wenu katu ko ze'eg wà nehe. Tuwe kuzà nupuir kwaw umen wi wà nehe. 11 Aze amo kuzà upuir umen wi nehe, tuwe na'imen zuapyri kwaw nehe. Tuwe wiko a'e zutyka'i a'e nehe. Tuwe uzewyr umen pe nehe. Awa a'e no, tuwe nupuir kwaw wemireko wi nehe no.

12 Aze'eg putar amogwer wanupe ihe nehe kury. (Zanezar numume'u kar kwaw ko ze'eg ihewe a'e. Amume'u e putar wanupe nehe.) Awa uzeruzar ma'e wanupe aze'eg putar nehe kury. Aze neremireko uzeruzar 'ym ma'e romo hekon nehe, aze heko wer wiwi nepyr nehe, epuir zo izuwi nehe. 13 Aze'eg putar kuzà wanupe no. Aze nemen wiko uzeruzar 'ym ma'e romo nehe, aze heko wer wiwi nepyr nehe, epuir zo izuwi nehe. 14 Aze awa uzeruzar 'ym ma'e romo hekon a'e nehe, aze hemireko uzeruzar ma'e romo hekon a'e nehe, a'e awa ikatu putar Tupàn pe a'e nehe. A'e rupi wapu-rumuzàmuzàg ikatu putar Tupàn pe a'e wà nehe no. Aze kuzà uzeruzar 'ym ma'e romo hekon a'e nehe, aze imen uzeruzar

ma'e romo hekon a'e nehe, a'e rupi katete nehe no. Aze mo na'ikatu iwer Tupàn pe wà, a'e mehe mo wapurumuzàmuzàg wiko mo uzeruzar 'ym ma'e wapurumuzàmuzàg wazàwe a'e wà. 15 Aze awa uzeruzar 'ym ma'e romo hekon a'e nehe, aze amo 'ar mehe hemireko uzeruzar Zezuz rehe a'e nehe, aze a'e awa ipuir wer izuwi nehe, tuwe ipuir nehe. A'e kuzà upuner umen wi haw rehe a'e nehe, aze imen wi wer a'e nehe. Kuzà uzeruzar 'ym ma'e a'e no, aze amo 'ar mehe imen uzeruzar Zezuz rehe a'e nehe, a'e rupi katete nehe no. A'e awa upuner wemireko wi haw rehe a'e nehe, aze hemireko wi wer a'e nehe. Ta'e Tupàn penenoz puràmàtyry'ym 'ymaw rehe pemuigo kar pà a'e xe. 16 Kuzà uzeruzar ma'e a'e nehe, aze upyta umen pyr a'e nehe, aze uzapo ikatu ma'e izupe tuweharupi a'e nehe, uzeruzar putar ru'u a'e nehe no. Awa uzeruzar ma'e a'e nehe no, a'e rupi katete nehe no.

Tupàn wexak uze'eg heruzar haw a'e

17 Nezewe apurumu'e aha ihe, ze-mono'ogaw nànàn ihe. Aze Tupàn penenoz nehe, aze peiko amo ma'e romo nehe, peiko a'e ma'e romo nehe. Peiko zo amo ae ma'e ài nehe. Aze imen ma'e romo peiko nehe, peiko zo imen 'ym ma'e ài nehe. Aze hemireko ma'e romo peiko nehe, peiko zo hemireko 'ym ma'e ài nehe. Aze imen 'ym ma'e romo peiko nehe, peiko zo imen ma'e ài nehe. Aze hemireko 'ym ma'e romo peiko nehe, peiko zo hemireko ma'e ài nehe. 18 Aze Tupàn penenoz nehe, aze zutew romo peiko a'e mehe nehe, peiko zo zutew 'ym wazàwe nehe. Aze zutew 'ym romo peiko nehe, peiko zo zutew wazàwe nehe. — Amonohok kar putar hepirera'i zutew wazàwe ihe nehe, peze zo nehe. 19 Ta'e Tupàn nume'e kwaw zutew romo zanereko haw rehe a'e xe, nume'e kwaw zutew 'ym romo zanereko haw rehe a'e xe. Xo uze'eg rupi zanereko haw rehe zo ume'e. Xo uze'eg heruzar haw zo wexak. 20 Tupàn penenoz a'e. A'e mehe peiko amo ma'e romo. Peikuwe a'e ma'e romo nehe. 21 Pezeruzar zanune peiko amo pe uma'ereko e ma'e ài, peiko wiwi zo nezewe nehe. Aze pezar pemono kar uzewi nehe, a'e ma'ereko haw wi pepyro pà nehe, peho izuwi nehe. Pema'ereko pezeupe nezewe mehe nehe. 22 Zanezar nuzekaiw kwaw zanereko haw izypy mehe arer rehe a'e. Aze amo pe uma'ereko e ma'e romo zaiko nehe, aze zanezeupe uma'ereko ma'e romo zaiko nehe, zanekatu putar Tupàn pe paw rupi nehe. Zanerekwe wiko putar Zanezar hemiruze'eg romo nehe, zama'ereko putar izupe nehe. 23 Tupàn umumàno kar Zezuz penekuzaromo a'e, tatahu wi pepyro pà a'e. A'e rupi peiko zo amo ae awa hemiruze'eg romo nehe. Peiko Tupàn hemiruze'eg romo nehe. 24 Herywyr wà, hereinyr wà. Tupàn penenoz a'e, wemiruze'eg romo pemuigo kar pà a'e. Ma'e romo peiko a'e 'ar mehe. Peikuwe a'e ma'e romo nehe kury, hehe uzeruzar ma'e romo peneko mehe nehe kury.

Uze'eg hemireko 'ym ma'e wanehe, imen 'ym ma'e wanehe xe a'e kury

25 Aze'eg putar hemireko 'ym ma'e wanehe ihe nehe kury, imen 'ym ma'e wanehe ihe nehe no. Tupàn numur kwaw ko ze'eg ihewe. Hepuhareko a'e. Uze'eg imume'u har romo hemuigo kar pà a'e. A'e rupi pepuner heze'eg heruzar haw rehe nehe. A'e rupi ko heze'eg amume'u putar peme ihe nehe kury. 26 Na'ikatuahy kwaw ko ywy zanewe kury. Uzeruzar ma'e upuraraw ma'erahy waiko wà. A'e rupi awa hemireko 'ym ma'e a'e nehe, aze wikuwe nezewe a'e nehe, wemireko 'ym pà a'e nehe, heko haw ikatu wera'u putar izupe a'e nehe. 27 Aze heta hemireko izupe nehe, tuwe nupuir kwaw izuwi nehe. Aze nahemireko kwaw kury, tuwe nuekar kwaw wemireko ràm uzeupe nehe. 28 Aze hemireko nehe, nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e nezewe mehe nehe. Kuzà a'e no, aze imen nehe, nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e nezewe nehe. Xo nezewe haw zo amume'u ihe. Aze awa hemireko nehe, aze kuzà imen nehe, zawaiw katu putar waneko àwàm nehe, ko 'ar rehe nehe. A'e rupi aze nahemireko kwaw nehe, aze na'imen kwaw nehe, ikatu wera'u wanupe nehe, ta'e uzeruzar ma'e upuraraw ma'erahy kwer waiko a'e wà xe, ko 'ar rehe a'e wà

xe. A'e rupi wapurumuzàmuzàg upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe no xe.

29 Na'arewahy teko upuraraw putar ma'erahy kwer tetea'u a'e wà nehe. A'e rupi aze awa hemireko ma'e wiko awa hemireko 'ym ma'e ài a'e wà nehe, waneko haw ikatu wera'u wanupe nehe. 30 Aze uzai'o ma'e wiko hurywete ma'e ài wà nehe, ikatu wera'u wà nehe. Upukapuka ma'e wà, tuwe wiko uzemumikahy ma'e ài wà nehe no. Ma'e ime'eg kar har wà nehe, tuwe wiko a'e ma'e izar 'ym ài wà nehe no. 31 Ma'e ko ywy rehe har hereko har wà nehe, tuwe wiko hereko 'ymar ài wà nehe. Ta'e na'arewahy ko ywy uzeapo putar amo ae ma'e romo a'e nehe xe.

32 Aze napema'enukwaw kwaw penemi'u ràm rehe tuweharupi nehe, pema'e ràm rehe nehe no, ma'erahy ràm rehe nehe no, ikatu wera'u ihewe nezewe mehe nehe. Aze awa nahemireko kwaw nehe, ima'enukwaw putar Zanezar pe uma'ereko haw rehe nehe. Ta'e ipurapo wer tuwe hemiapo putar haw rehe xe, imurywete kar pà xe. 33 Hemireko ma'e a'e, ima'enukwaw ma'e ko ywy rehe har rehe a'e, wemi'u ràm rehe uma'e ràm rehe a'e. Ta'e ipurumurywete kar wer wemireko rehe a'e xe. 34 A'e rupi heko haw zawaiw katu putar izupe nehe. Aipo Tupàn hemiapo putar haw uzapo putar nehe. Aipo wemireko hemiapo putar haw uzapo putar nehe. Kuzà imen 'ym ma'e a'e, kuzà imen umàno ma'e kwer a'e no, uzapo Zanezar pe uma'ereko haw waiko a'e wà, ta'e uzemono izupe a'e wà xe, wetekwer imonokatu pà izupe a'e wà xe, wekwe imonokatu pà izupe a'e wà no xe. Kuzà imen ma'e a'e, ima'enukwaw ma'e ko ywy rehe har rehe a'e, ta'e ipurumurywete kar wer umen rehe a'e xe.

35 Aze'eg teko nezewe peme ihe, ta'e hepurupytywà wer penehe ihe xe. Nazapo kar kwaw ma'e teko peme. Aze pezapo ikatu ma'e nehe, aze pezemono tuwe Tupàn pe ima'ereko haw iapo pà izupe azeharomoete nehe, a'e mehe pekatu putar ihewe nehe.

36 Aze'eg putar peme uzereko ma'e ràm wanehe kury. Awa a'e, kuzà a'e no, aze uzemume'u uzeupe wà nehe, aze a'e re nezewe i'i uzeupe wà nehe, — Zazemonokatu Tupàn pe nehe, zanezereko 'ym pà nehe, aze i'i uzeupe wà nehe, ikatu nezewe iapo haw Tupàn pe nehe. Aze a'e re nezewe i'i awa uzeupe nehe, — Kwa, na'ikatu kwaw nezewe heremiapo kwer kuzà pe pa, aze i'i uzeupe nehe, a'e mehe tuwe hemireko nehe. Aze awa uputar tetea'u a'e kuzà, aze hemireko wer tuwe nehe, a'e mehe, tuwe hemireko nehe. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e nezewe mehe nehe. 37 Aze amo awa uzemume'u amo kuzà pe nehe, aze a'e re uzemonokatu Tupàn pe nehe, wemireko zanune nehe, wemimutar rupi tuwe nehe, aze a'e ae ukwaw tuwe wemimutar nehe, a'e mehe ikatu wera'u hemireko 'ymaw nehe. 38 Nezewe a'e peme kury. Aze awa wereko wemireko ràm nehe, ikatu nezewe mehe nehe. Aze nuwereko kwaw nehe, ikatu wera'u nezewe mehe nehe.

39 Kuzà a'e, aze imen wikuwe a'e rihi, nupuner kwaw umen wi haw rehe a'e nehe. Aze imen umàno nehe, upuner umen wi haw rehe nehe, aze imen ràm wiko uzeruzar ma'e romo a'e nehe. 40 Aze na'imen wi kwaw nehe, hurywete wera'u putar nehe. Ihe zutyka'i aze'eg nezewe peme. Tupàn Hekwe Puràg ru'u a'e no, hemuze'eg kar ru'u nezewe a'e no. Nakwaw katu kwaw hemuze'eg kar haw ihe.

8

Uze'eg temi'u tupàn a'ua'u wanupe imono pyr rehe xe a'e kury

1 Aze'eg putar peme ihe nehe kury, temi'u tupàn a'ua'u pe imono pyrer rehe ihe nehe kury. Teko tetea'u omono temi'u tupàn a'ua'u wanupe a'e wà. A'e re a'e teko u'u a'e temi'u wà. Nezewe iapo mehe umuwete katu a'e tupàn a'ua'u a'e wà. — Aipo zapuner a'e temi'u i'u haw rehe zane, peze ihewe. Pepuner i'u haw rehe nehe, ta'e a'e tupàn a'ua'u nuikuwe kwaw a'e wà xe. Teko uzapo a'e tupàn a'ua'u wà. — Hekàg tuwe ihe, peze zo nehe. Ta'e Tupàn pepyro tatahu wi a'e xe. Aze zazeruzar zanepuhareko har rehe

nehe, Tupàn rehe nehe, aze zazeamutamutar katu nehe, zaiko putar ikàg ma'e romo nehe.

2 — Akwaw ikatu ma'e ihe, aze amo i'i nehe, nuiko kwaw ma'e kwaw katu har romo a'e nehe. 3 Aze teko uzamutar Tupàn a'e wà nehe, Tupàn umuawyze katu putar a'e teko uzeupe a'e wà nehe. Umuigo kar putar a'e teko wemiruze'eg romo wà nehe.

4 A'e rupi aze'eg putar peme temi'u rehe ihe kury, a'e temi'u tupàn a'ua'u wanupe imono pyrer rehe ihe kury. Tupàn a'e, pitài zo a'e. Teko uzapo tupàn a'ua'u hagapaw a'e wà. A'e ma'e hagapaw nuikuwe kwaw a'e. Nuiko kwaw Zanezar romo. Tupàn wikuwe a'e, Zanezar romo hekon a'e. 5 Heta ru'u aipo tekwe a'e tupàn a'ua'u wanehe wà, aze ru'u ywate wanekon wà, aze ru'u ywy rehe wà. Heta tetea'u ru'u aipo wà. Heruwà. 6 Pitài zo Tupànete a'e. Zaneru romo hekon. Ma'e paw iapo har romo hekon. Zaiko hemiapo putar haw iapo pà zane. Pitài zo Zanezar a'e no. Zezuz Zaneruwihawete Zanezar romo hekon a'e. Izypy mehe Tupàn uzapo kar ma'e paw izupe a'e. Zaiko putar tuweharupi Tupàn pyr nehe, ta'e Zezuz umàno zanerekuzaromo a'e xe.

7 Amo uzeruzar ma'e pepyr har a'e wà, nukwaw katu kwaw ma'e a'e wà. A'e rupi aze amo omono temi'u a'e tupàn a'ua'u wanupe nehe, aze a'e re ume'eg teko wanupe nehe, a'e uzeruzar ma'e ukyze putar a'e temi'u wi a'e wà nehe. Ta'e — Tupàn a'ua'u izar romo hekon a'e xe, i'i putar izupe wà nehe. Nukwaw katu kwaw Tupàn ikàgaw wà. A'e rupi — Tupàn a'ua'u pe imono pyrer romo hekon a'e, a'e rupi, aze a'u a'e ma'ero'o kwer nehe, Tupàn wikwahy putar ihewe a'e nehe, i'i izupe wà. Tupàn nuiko kwaw nezewe. 8 Aze xi'u nehe, aze naxi'u kwaw nehe, uzuawygatu Tupàn pe nehe. Aze xi'u nehe, Tupàn nuikwahy kwaw nehe. Aze naxi'u kwaw nehe, — Azapo putar ikatuahy ma'e peme i'u 'ymaw hekuzaromo nehe, ni'i kwaw Tupàn zanewe nehe.

9 Tuwe rihi, aze pe'u a'e temi'u tupàn a'ua'u pe imono pyrer nehe, 10 aze amo uzeruzar ma'e penexak i'u mehe nehe, aze ma'e kwaw katu 'ymar romo hekon nehe, na'ikatu kwaw nezewe haw nehe, — Temi'u tupàn a'ua'u pe imono pyrer i'u haw na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e, i'i putar ru'u uzeupe nehe. U'u putar oho nehe. — Azapo ikatu 'ym ma'e Tupàn huwa rupi nezewe mehe ihe, i'i putar ru'u uzeupe nehe. Ta'e nukwaw kwaw ma'e a'e xe. 11 A'e rupi pekàgaw nuzawy kwaw Tupàn hape iawy kar har a'e teko pe nehe. Pekwaw katu Tupàn ikàgaw. A'e rupi pepuner i'u haw rehe. A'e nukwaw katu kwaw Tupàn ikàgaw a'e, a'e rupi ikatu 'ym ma'e uzapo i'u mehe. Zaneruwihawete umàno a'e teko hekuzaromo. Aipo pezawy kar putar hape izupe nehe. 12 Aze nezewe pezapo nehe, pezapo ikatu 'ym ma'e peiko amogwer uzeruzar ma'e wanupe nehe no, Zaneruwihawete pe nehe no, ta'e nukwaw kwaw temi'u imono pyrer i'u haw ikatu haw a'e wà xe. Ta'e nukwaw kwaw Tupàn ikàgaw a'e wà xe. 13 — Aze a'u ma'e nehe, aze herywyr uzapo ikatu 'ym ma'e hexak ire nehe, na'u pixik kwaw a'e temi'u ihe nehe. Ta'e nahepurawy kar wer kwaw Tupàn hape rehe izupe ihe xe.

9

Pawru umume'u Zezuz hemimono kar romo weko haw xe a'e kury

1 Aipo naiko kwaw awa amo awa pe uma'ereko 'ym ma'e romo ihe. Aipo naiko kwaw Zezuz hemimono karer romo ihe. Aipo naexak kwaw Zezuz ihe. Pe peiko Zanezar pe hema'ereko awer ikwaw kar har romo pe.

2 — Pawru nuiko kwaw Zaneruwihawete hemimono karer romo a'e, i'i amo wà. Napezekaiw kwaw waze'eg rehe. Pekwaw katu Zezuz hemimono karer romo hereko haw. Zanezar inuromo peneko katu haw hexak mehe teko ukwaw hemimono karer romo hereko haw a'e wà, ta'e amume'u ze'eg puràg peme ihe xe, ta'e peata peiko a'e ze'eg rupi pe kury xe.

3 Aze heremiapo kwer na'ikatu kwaw amo wanupe nehe, aze uze'eg zemueteahy herehe wà nehe, aze'eg putar nezewe wanupe nehe.

4 — Aiko Zezuz hemimono karer romo ihe, a'e putar wanupe. — A'e rupi apuner hema'e heremi'u henoz taw rehe peme.

Nainoz kwaw ihe, a'e putar wanupe.
5 Amogwer hemimono karer a'e wà, Zezuz
tywyr a'e wà no, Pet a'e no, weraha
wemireko uzeupi a'e wà, taw nàn wata
mehe a'e wà, Tupàn ze'eg imume'u mehe
a'e wà. Aze mo heremireko, apuner mo
heremireko heraha haw rehe hezeupi ihe
no. 6 Ihe ihe, Nape ta'yr a'e no, uruzapo
tàpuzràn oroho uruiko ure. Urume'eg ure.
A'e rupi heta ureremi'u hekuzar urewe.
Màràzàwe tuwe uruzapo nezewe. Amog-
wer Tupàn ze'eg imume'u har numa'ereko
kwaw wemi'u hekuzar ipyhyk pà a'e wà.
7 Tuwihaw omono temi'u zauxiapekwer
wanupe a'e. Zauxiapekwer nuzapo kwaw
amo ae uma'ereko haw a'e wà, wemi'u
imekuzar pà a'e wà. Ma'e tymar, u'u
oko pe hezuz ma'e kwer a'e. Àràpuhàràn
izar a'e, u'u ikamy kwer a'e. Ure ure no,
urumume'u Tupàn ze'eg oroho uruiko
purupe ure no. Màràzàwe tuwe uruzapo
amo ae ma'e ureremi'u imekuzar pà ure.
8 Ihe nezewe aze'eg ihe. Tupàn ze'eg
ikaikair pyrer a'e no, Moizez pe imur pyrer
a'e no, nezewe i'i a'e no.

9 — Peneimaw wamuma'ereko kar mehe
pezàpixi zo wazuru nehe. Tuwe umai'u
nehe, ta'e uma'ereko iko peme a'e xe, i'i
ze'eg kwehe arer. Aipo xo tapi'ak rehe zo
uze'eg iko a'e.

10 Uze'eg uze'eg imume'u har wanehe a'e
no. Ko iapo har a'e wà, ma'e tymar a'e
wà no, ipo'o har a'e wà no, paw rupi u'u
ma'e'a kwer a'e wà. Ta'e a'e paw uma'ereko
ko pe a'e wà xe. Nuzapo kwaw amo
ae uma'ereko haw wemi'u ràm hekuzar
ipyhyk pà wà. 11 Ma'e tymar ài uruiko
ure, ta'e urumume'u ze'eg puràg peme ure
xe. Aipo napepuner kwaw temetarer imur
haw rehe urewe. 12 Amogwer Zezuz hemi-
mono kar a'e wà, wenoz wemi'u ràm uma'e
ràm hekuzar peme a'e wà. Màràzàwe tuwe
nurupuner kwaw henoz taw rehe peme
ure. Nan kwaw nezewe pa. Nurenoz pixik
kwaw ure. A'e rupi teko uzeruzar katu
ureze'eg henu mehe a'e wà, Zaneruwi-
hawete rehe ze'eg puràg henu mehe a'e wà.
— Kwa, ipurupyhyk wer zaneremetarer
rehe a'e wà, ni'i kwaw urewe wà. 13 Aze
awa uma'ereko iko Tupàn hàpuzuhu pe a'e
nehe, hemiruze'eg omono putar hemi'u
ràm izupe a'e wà nehe. Tupàn pe ma'ea'yr
zuka har a'e wà no, izuka mehe u'u ikurer
a'e wà no. 14 Nezewegatete Zanezar i'i
uzeruzar ma'e wanupe a'e no. — Aze amo
teko umume'u heze'eg puràg a'e wà nehe,
tuwe henu har omono temi'u wanupe wà
nehe, wama'e ràm wanupe wà nehe.

15 Naiko kwaw nezewe ihe. Nainoz pixik
kwaw agwer ma'e peme ihe. Nan kwaw
pa. Hemàno àwàm ikatu wera'u ihewe a'e,
penemetarer ipyhykaw wi a'e. A'e rupi —
Kwa, Pawru uze'eze'eg e iko a'e, ni'i kwaw
teko a'e wà nehe. Ta'e azapo tuwe ma'e
aha teko heze'eg rupi azeharomoete ihe xe.
16 Amume'u Tupàn ze'eg puràg aha teko pu-
rupe ihe. — Aiko wera'u amogwer wanuwi,
na'e kwaw nezewe mehe. Ta'e hezar
umume'u kar uze'eg ihewe a'e xe. Aze
mo namume'u iwer, a'e mehe mo azemu-
mikahy mo ihe. 17 Aze mo heremimutar
rupi amume'u, ainoz mo hekuzar peme.
Hezar umume'u kar ihewe, a'e rupi nainoz
kwaw hekuzar peme. Napuner kwaw hep-
ytu'u haw rehe imume'u re. 18 Napyhyk
kwaw temetarer. Ni temi'u, ni ma'e. Ze'eg
puràg imume'u haw ikatuahy ihewe. A'e
rupi nainoz kwaw hekuzar purupe. Na-
mur kar kwaw ma'e hezeupe ze'eg puràg
imume'u haw hekuzaromo.

19 Naiko kwaw amo pe uma'ereko
ma'e romo. Azemuigo kar teko nànàn
uma'ereko ma'e ài, a'e rupi amo uzeruzar
putar Zezuz rehe a'e wà nehe. 20 Zutew
wanupe Tupàn ze'eg imume'u mehe, aiko
zutew ài ihe, wamuzeruzar kar pà ihe. —
Eruzar zutew wanàmuzgwer waze'eg nehe,
ni'i kwaw Zezuz ihewe. Zutew wapyr
hereko mehe aha wanàmuzgwer ze'eg rupi
ihe. A'e rupi amo uzeruzar ze'eg puràg
rehe a'e wà. 21 Zutew 'ym wapyr hereko
mehe, naiko kwaw zutew ài. Naha kwaw
zutew wanàmuzgwer ze'eg rupi a'e 'ar
mehe. — Naruzar kwaw Tupàn ze'eg ihe,
na'e kwaw peme. Azeharomoete aruzar
Zaneruwihawete ze'eg tuweharupi ihe.
22 Ikàg 'ym ma'e wapyr hereko mehe aiko
wazàwe ihe. A'e rupi amo uzeruzar putar
a'e wà nehe. Aze àwàxi wyzài teko ihe wà
nehe, aiko wazàwe ihe nehe. Nezewe mehe
amuzeruzar kar putar ihe wà nehe.

23 A'e ma'e paw azapo teko ihe, ta'e hepurukwaw kar wer ze'eg puràg rehe teko nànàn ihe xe, ta'e hepurumuzeruzar kar wer teko tetea'u wanehe ihe xe, ze'eg puràg rehe ihe xe. 24 Teko wazànaw pe uzàn ma'e paw uzàn a'e wà. Pitài zo uhem iahykaw pe amogwer wanenataromo a'e, hekuzar ipyhyk pà a'e. Zane zane no, zanema'ereko haw nuzawy kwaw teko wazànaw a'e. Zama'ereko tuwe Zanezar pe nehe. A'e mehe uzapo putar ikatuahy ma'e zanewe a'e nehe. 25 Uzàn ma'e a'e wà, tuweharupi uzàn oho waiko a'e wà. A'e rupi uzànaw 'ar mehe upuner uzàn wera'u haw rehe amogwer wanuwi wà, hekuzar ipyhyk pà wanuwi wà. Nahekuzar katu kwaw a'e ma'e ipyhyk pyr. Tàrityka'i na'ipuràg kwaw. Zanema'ereko haw hekuzar nupaw pixik kwaw nehe. A'e rupi zama'ereko wera'u Zezuz pe nehe. 26 Uzàn ma'e nupiaw kwaw uzàn mehe wà. Nezewegatete ihe no, amume'u tuwe Tupàn ze'eg azeharomoete ihe no. 27 Tuweharupi azapo ma'e teko Tupàn hemimutar rupi ihe, hezeruze'eg pà ihe. Tuweharupi amume'u ize'eg puràg teko amogwer wanupe ihe. A'e rupi — Na'ikatu kwaw nema'ereko awer, ni'i kwaw Zanezar ihewe nehe. -Ikatuahy neremiapo kwer, i'i putar ihewe nehe.

10

*Peiko zo zanerà**muzgwer** wazà**we** nehe*

1 Pema'enukwaw Moizez rehe. Wahaw yryhu piràg oho a'e, zanerà**muzgwer** waneraha pà a'e. Numàno kwaw wà, ta'e ywàkun oho wanenataromo a'e xe. Tupàn wata oho iko a'e ywàkun pupe a'e, waneraha pà paw rupi a'e. 2 Yryhu rupi waho haw nuzawy kwaw Moizez hemiruze'eg romo wazemuzahazahak kar haw. Ywàkun haikweromo wata haw nuzawy kwaw Moizez hemiruze'eg romo waneko haw no.

3 Tupàn umur temi'u wanupe tuweharupi wata mehe a'e. 4 Wexak kar 'y wanupe tuweharupi no. Amo 'ar mehe umuhem kar Tupàn 'y ita wi a'e, wamui'u kar pà ipupe. Zaneruwihawete hekwe a'e, oho iko wanupi a'e, wapytywà pà a'e 'ar rehe a'e. Zaneruwihawete a'e ita ài hekon wanupe a'e, ta'e upytywà oho iko a'e wà xe, ikatu ma'e iapo pà wanupe a'e xe. Wapytywà awer nuzawy kwaw a'e 'y a'e. 5 Upytu'u Tupàn ze'eg heruzar ire wà. A'e rupi na'ikatu kwaw Tupàn pe wà. Xo màràmàràn zo ikatu Tupàn pe wà. A'e rupi umàno a'e pe wà. Wanetekwer uhàuhàz a'e pe wà, tàpuz heta 'ymaw pe ywyxig heta haw pe uzetym pà wà.

6 Tuwe zazemu'e a'e ma'e rehe paw rupi zane nehe kury. A'e rupi nazanepurapo wer kwaw ikatu 'ym ma'e rehe nehe. Nazaiko kwaw zaneipy wazàwe nehe. 7 Amo umuwete katu tupàn a'ua'u a'e wà. Na'ikatu kwaw wanemiapo kwer Tupàn pe. Tuwe naxiapo kwaw nezewe nehe. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer. — Teko wà, mai'u haw uhua'u ma'e uzapo a'e pe wà, tupàn ua'u henataromo wà, kàwiahy tetea'u i'u pà wà. Upynyk oho a'e pe wà no, tupàn ua'u henataromo wà no. 8 Ikatu 'ym ma'e uzapo wà. Amo uker oho wemireko 'ym wapuhe wà, umen 'ym wapuhe wà. A'e 'ar mehe umàno teko tetea'u a'e pe wà, ikatu 'ym ma'e wemiapo kwer rehe wà. (Umàno 23.000 teko a'e pe pitài 'ar mehe wà.) Moz uxi'u teko tetea'u a'e wà. A'e rupi umàno a'e teko a'e wà. Tuwe naxiapo kwaw wanemiapo kwer zàwenugar zane nehe. 9 Amo ae 'ar mehe amo wagaw Tupàn a'e pe wà. A'e rupi Tupàn umur kar mozaiw a'e pe wanupe wà. Tuwe naxiagaw kwaw Tupàn nezewe zane nehe. 10 Amo uze'eg ahyahy Tupàn pe wà. — Nuzapo kwaw ikatu ma'e zanewe, i'i uzeupeupe wà, Tupàn rehe wà. A'e rupi Tupàn umur weko haw pe har a'e pe wapyr a'e, wazuka kar pà a'e. (— Màno haw herur har, za'e a'e Tupàn heko haw pe har pe.) Tuwe nazaze'eg kwaw nezewe Tupàn pe nehe.

11 A'e ma'e paw uzeapo a'e pe wanupe, ta'e Tupàn ipurumu'e wer zanerehe a'e xe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ymaw rehe a'e xe. Umuapyk kar a'e ma'emume'u haw pape rehe, ikwaw kar pà zanewe. Ta'e zaiko 'ar iahykaw rehe har rehe zane kury xe. Na'iàrew kwaw Zezuz tur àwàm nehe.

12 — Kwa, nazapo kwaw ikatu 'ym ma'e teko ihe pa, aze ere iko nezeupe nehe, tuwe rihi. Zawaiw katu zanereko haw. (Zurupari ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe

newe a'e.) Aze nanepureruzar wer kwaw Tupàn ze'eg rehe nehe, tàrityka'i erezapo putar ikatu 'ym ma'e nehe. 13 Aze zawaiw katu ikatu 'ym ma'e wi netyrykaw nehe, Tupàn nepytywà putar nehe. Teko paw wiko nezewe a'e wà. Ta'e ikatu 'ym ma'e wi watyrykaw zawaiw katu wanupe a'e xe. Nezewe uze'eg Tupàn zanewe. — Erepuner wyzài ikatu 'ym ma'e wi netyrykaw rehe nehe, ta'e urupytywàgatu putar ihe nehe xe, i'i Tupàn zanewe. Zanepytywà putar tuwe uze'eg rupi nehe. Ikatu 'ym ma'e rehe nepurapo wer mehe, umur putar ukàgaw newe nehe. Erepuner a'e ikatu 'ym ma'e iapo re nepytu'u haw rehe nehe. 14 A'e rupi petyryk tupàn a'ua'u wamuwete haw wi nehe, hemyrypar, heremiamutar wà. 15 Ko heze'eg azeharomoete ihe. Ma'e kwaw par romo peiko. A'e rupi pekwaw heremu'em 'ymaw. 16 Zanezemono'og mehe, win i'u mehe typy'ak i'u mehe, zaze'eg Tupàn pe zane, ikatu haw imume'u pà izupe zane. Ma'ywa tykwer i'u mehe zazemono'og Zaneruwihawete hekwe inuromo, ta'e zanemuma'enukwaw huwykwer hakook awer rehe a'e xe, ikatu 'ym ma'e zaneremiapo kwer hekuzaromo hakook pyrer rehe a'e xe. Typy'ak i'u mehe zazemono'og inuromo, ta'e zanemuma'enukwaw kar hetekwer izuka pyrer rehe a'e xe, zanerekuzaromo izuka pyrer rehe no xe. 17 Teko tetea'u romo zaiko. Pitài zo typy'ak i'u pyr. A'e rupi pitài teko ài zaiko. Umàno zanerekuzaromo. Zazeruzar hehe. A'e rupi zaiko hetekwer ài.

18 Zutew a'e wà, uzuka kar ma'ea'yr Tupàn huwa rupi a'e wà, ikatu 'ym ma'e wemiapo kwer hekuzaromo a'e wà. Wazuka re teko tetea'u u'u wano'o kwer wà. I'u mehe wiko a'e ma'ea'yr zuka har ài Tupàn huwa rupi wà. 19 A'e rupi aze teko uzuka ma'ea'yr tupàn a'ua'u wanupe nehe, pe'u zo ho'o kwer nehe, ta'e a'e ma'ea'yr a'e xe, 20 tekwe Zurupari hemiruze'eg wanupe imono pyrer romo hekon a'e xe. Aze pe'u nehe, pezemono'og putar Zurupari hemiruze'eg wainuromo nehe. Pitài teko ài peiko putar wainuromo nehe. Nezewe haw na'ikatu kwaw Tupàn pe. 21 Aze ere'u ma'ywa tykwer Zanezar rehe nema'enukwaw pà nehe, aze a'e re ere'u amo ma'ywa tykwer Zurupari hemiruze'eg wanehe nema'enukwaw pà nehe, na'ikatu pixik kwaw nezewe haw Tupàn pe nehe. Aze ere'u temi'u Zanezar rehe nema'enukwaw pà nehe, aze a'e re ere'u amo temi'u Zurupari hemiruze'eg wanehe nema'enukwaw pà nehe, na'ikatu pixik kwaw nezewe haw Tupàn pe nehe. 22 Aze erezapo nezewe haw nehe, Tupàn hewyrowyroahy putar a'e nehe, wikwahy putar a'e nehe. Nanekàg wera'u kwaw izuwi. Uzepyk putar tuwe nerehe nehe.

Tuwe zazeamutamutar ma'e iapo mehe nehe

23 — Zapuner wyzài agwer ma'e iapo haw rehe nehe, ta'e Tupàn ikàg wera'u Zurupari wi a'e xe, i'i amo ihewe wà. — Nan kwaw pa, a'e peme. Aze nepurapo wer amo ma'e rehe nehe, aze erezawy kar Tupàn hape amo wanupe nezewe mehe nehe, ezapo zo a'e ma'e nehe, a'e peme. 24 — Xo hema'e rehe azekaiw putar nehe, xo hereko haw rehe azekaiw putar ihe nehe, peze zo nehe. Pezapo ma'e amogwer uzeruzar ma'e wapytywàgatu pà nehe.

25 Aze nepurume'eg kar wer ma'e ro'o kwer rehe nehe, eho ma'eme'egaw pe nehe. Epuranu zo ime'egar rehe nehe. — Aipo amo omono ko ma'e ro'o kwer tupàn a'ua'u wanupe a'e, ere zo izupe nehe. A'e rupi nerekwaw kwaw ma'e nehe. Erepuner i'u haw rehe ma'e kwaw 'ym pà nehe. 26 Ta'e nezewe i'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e xe. — Tupàn ywy izar romo hekon a'e. Ma'e ywy rehe har paw wazar romo hekon a'e no, i'i ze'eg kwehe arer.

27 Aze uzeruzar 'ym ma'e nerenoz wàpuz me mai'u haw pe nehe, e'u temi'u newe imur pyràm nehe, hehe nepuranu 'ym pà nehe. Nezewe mehe aze u'u kar temi'u tupàn a'ua'u pe imono pyrer newe nehe, nerekwaw kwaw nehe. Aze nan kwaw nehe, nerekwaw kwaw nehe no. 28 Aze amo i'i newe nehe, — Ko temi'u amo omono tupàn a'ua'u wanupe a'e wà, aze i'i newe nehe, e'u zo nehe. Aze nere'u kwaw nehe, a'e mehe — Eremuwete tupàn a'ua'u ne wà, ni'i kwaw newe nehe. 29 Ta'e a'e nukwaw katu kwaw agwer ma'e a'e xe, nukwaw

kwaw Tupàn ma'e paw wazar romo heko haw a'e xe. — Tupàn a'ua'u imuwete har romo ereiko ne, ni'i kwaw newe nehe. Ta'e nukwaw kwaw a'e xe. Amo upuranu putar herehe nehe. -Màràzàwe tuwe azekwaku putar a'e awa huwa rupi ihe. Nukwaw kwaw Tupàn ze'eg a'e. Tupàn nazanemuzekwaku kar kwaw nezewe a'e, i'i amo ihewe. 30 — Tupàn umur a'e temi'u ihewe. — Nekatu Tupàn, ta'e eremur ko temi'u ihewe ne xe, a'e izupe. Aze a'u nehe, màràzàwe tuwe amo uze'eg zemueteahy putar herehe nehe, i'i putar amo ihewe nehe.

31 A'e mehe nezewe a'e putar izupe nehe. Aze ere'u nehe, aze i'u haw wexak kar Tupàn ikatu haw purupe nehe, a'e mehe e'u nehe. Aze nan kwaw nezewe nehe, e'u zo nehe. 32 Aze neremiapo ràm uzawy kar Tupàn hape zutew wanupe nehe, ezapo zo nehe. Aze uzawy kar Tupàn hape zutew 'ym wanupe nehe, ezapo zo nehe. Aze uzawy kar Tupàn hape Tupàn hemiruze'eg wanupe nehe, ezapo zo nehe. 33 Pezapo ma'e peho peiko ihe ài nehe. Azapo ma'e amogwer wamurywete kar pà ihe. Nahema'enukwaw kwaw heremiapo putar haw rehe. Aze heremiapo kwer ikatu amo pe, azapo wiwi aha ihe. Aze na'ikatu kwaw izupe, apytu'u iapo re. Aze heremiapo kwer umuzeruzar kar amo teko Zezuz rehe wà nehe, azapo wiwi putar a'e ma'e ihe nehe. Aze nan kwaw nezewe nehe, apytu'u putar iapo re nehe.

11

1 Pezapo ma'e peho peiko ihe ài pe nehe. Ta'e azapo ma'e aha teko Zaneruwihawete ài ihe xe.

Kuzà Tupàn hàpuz pupe wà

2 Pema'enukwaw herehe tuweharupi, peho peiko heze'eg rupi no, a'e heze'eg peme heremimume'u kwer rupi no. A'e rupi aze'egatu penehe ihe. 3 Tupàn a'e, Zaneruwihawete Zezuz izar romo hekon a'e. Nezewegatete Zaneruwihawete wiko awa wazar romo a'e no. Nezewegatete awa wiko wemireko wazar romo a'e wà no. 4 (A'e 'ar mehe Pawru hekuwe mehe, awa kwer numunehew kwaw wakàg iwànaw Tupàn pe zemono'ogaw pe a'e wà, ta'e nezewe wexak kar wemireko wazar romo weko haw a'e wà xe. Kuzà umunehew wàkàg iwànaw a'e wà, ta'e nezewe mehe wexak kar umen wanemiruze'eg romo weko haw a'e wà xe. A'e rupi Pawru umume'u ko ze'eg wanupe wàkàg iwànaw rehe a'e kury.) Uzeruzar ma'e wazemono'og mehe wà nehe, Tupàn pe uze'eg mehe wà nehe, Tupàn ze'eg imume'u mehe wà nehe no, tuwe awa nuiko kwaw kuzà ài wà nehe. Tuwe numunehew kwaw wàkàg iwànaw wà nehe. Aze umunehew wà nehe, a'e mehe teko upuka putar wanehe wà nehe, a'e mehe uze'eg zemueteahy putar Zaneruwihawete rehe wà nehe. Ta'e awa kuzà wazar romo wanekon a'e wà xe. 5 Kuzà a'e wà nehe no, zemono'ogaw pe Tupàn pe uze'eg mehe a'e wà nehe no, ize'eg imume'u mehe a'e wà nehe no, tuwe nuiko kwaw awa ài a'e wà nehe. Tuwe umunehew wàkàg iwànaw wà nehe. Aze numunehew kwaw wà nehe, teko wexak putar a'e wà nehe. A'e mehe uze'eg zemueteahy putar wà nehe. — Aipo wamen nueruze'eg kwaw a'e wà, i'i putar wanupe wà nehe. Kuzà iàkàg iàpin ma'e ài wanekon putar wà nehe. Wamen imaranugar putar wanuwi wà nehe. Teko uze'eg zemueteahy putar wamen wanehe wà nehe no. 6 Aze kuzà numunehew kwaw wàkàg iwànaw wà nehe, kuzà iàkàg iàpin ma'e ài wanekon putar wà nehe. Teko upuka kuzà iàkàg iàpin ma'e wanehe a'e wà. A'e rupi, tuwe umunehew wàkàg iwànaw wà nehe. 7 Awa a'e wà, Tupàn ài wanekon a'e wà, ikàgaw ipuràgaw hexak kar pà purupe a'e wà. A'e rupi numunehew kwaw zapew Tupàn pe zemono'ogaw pe a'e wà. Kuzà wexak kar awa ikàgaw ipuràgaw a'e wà, a'e rupi umunehew wàkàg iwànaw a'e wà. 8 Ta'e Tupàn no'ok kwaw kuzà iàrukàgwer a'e xe, awa romo iapo pà kwehe mehe a'e xe. Awa iàrukàgwer o'ok kuzà romo iapo pà kwehe mehe a'e. 9 Nuzapo kwaw awa kuzà imurywete kar pà a'e. Nan. Uzapo kuzà awa imurywete kar pà. 10 A'e rupi, tuwe kuzà umunehew wàkàg iwànaw wà nehe, zemono'ogaw pe oho mehe wà nehe, umen hemiruze'eg romo weko haw hexak kar pà Tupàn heko haw pe har wanupe wà

nehe. 11 Zaiko ko ywy rehe zane, Zanezar imurywete kar pà zane. Kuzà nuiko kwaw awa wanehe we 'ym a'e wà. Awa nuiko kwaw kuzà wanehe we 'ym a'e wà no. 12 Ta'e Tupàn o'ok awa iàrukàgwer kuzà romo iapo pà a'e xe. Ta'e awa uzexak kar kuzà rie wi a'e no xe. Paw rupi Tupàn hemiapo kwer romo wanekon a'e wà no.

13 A'e rupi apuranu penehe ihe kury. — Aipo ikatu kuzà Tupàn pe waze'egaw zemono'ogaw pe a'e wà, wàkàg iwànaw imunehew 'ym pà a'e wà. Nan kwaw pa. 14 Awa a'e, aze ipukua'u i'aw nehe, imaranugar putar teko wanuwi a'e nehe. Upuka putar hehe a'e wà nehe. 15 Kuzà a'e, aze ipukua'u i'aw nehe, ikatu wera'u izupe nehe, ta'e Tupàn omono i'aw izupe iàkàg iwànaw romo a'e xe. 16 Ure Zaneruwihawete hemimono kar ure, Tupàn pe zemono'ogaw pe har paw rupi a'e wà no, paw rupi i'i nezewe a'e wà. Tuwe kuzà umunehew wàkàg iwànaw a'e wà nehe, zemono'ogaw pe waneko mehe a'e wà nehe. Ni amo numume'u kwaw amo ae ze'eg a'e wà. A'e rupi aze heze'eg na'ikatu kwaw amo pe nehe, — Xiapo ma'e Pawru ze'eg rupi nehe, peze izupe nehe, a'e ma'e iapo kar pà izupe nehe.

Pawru uze'eg typy'ak i'u haw rehe a'e kury, win i'u haw rehe a'e no

17 Teko umume'u penemiapo kwer ihewe a'e wà. — Uzapo ikatu 'ym ma'e uzemono'og mehe wà, i'i ihewe a'e wà, penehe uze'eg pà a'e wà. A'e rupi naze'egatu kwaw penehe ihe nehe kury. Amume'u putar penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e peme ihe nehe kury. 18 Pezemono'ogaw pe peho mehe pezemuza'aza'ak peiko kury. Amo oho amo ze'eg rupi wà. Amo oho amo ae ze'eg rupi wà. Nezewe wanemimume'u kwer ihewe. Aruzar waze'eg ihe. Aipo waze'eg azeharomoete paw rupi. Aipo pezeàmàtyry'ym peiko. 19 Azeharomoete nezewe peiko putar nehe. Amo oho putar amo ze'eg rupi wà nehe, amo oho putar amo ae ze'eg rupi wà nehe no. Amo 'ar mehe teko ukwaw putar ze'eg azeharomoete har rupi oho ma'e a'e wà nehe. 20 (Umàno 'ym mehe Zezuz u'u kar typy'ak uzehe uzeruzar ma'e wanupe a'e, u'u kar ma'e'a uwà tykwer wanupe a'e no. U'u kar wemimu'e nànàn a'e. Uzaikaikaw typy'ak imono wemimu'e wanupe. Ma'ywa tykwer kanek por a'e no, omono wanupe pitàitàigatu a'e no, i'u kar pà wanupe no. A'e rupi ko 'ar rehe kury, uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e wà, omono amogwer wanupe pitàitàigatu a'e wà no, i'u kar pà wanupe a'e wà. Nezewe mehe ima'enukwaw Zanezar imàno awer rehe wà.) Naperuzar katu kwaw Zezuz ze'eg, mai'u haw rehe pezemono'og mehe. Nape'u kwaw typy'ak Zanezar rehe pema'enukwaw pà. 21 — Ihe ràgypy, i'i amo. — Ihe ràgypy, i'i amo no. Pezypyrog i'u pà amogwer wanàro 'ym mà. Amo u'u temi'u tetea'u, a'e rupi nuhyk kwaw temi'u amogwer wanupe. A'e rupi ima'uhez zepe wà. Uka'u amo wà no. 22 Aze'eg ahyahy putar a'e penemiapo kwer rehe ihe nehe kury. Na'ikatu pixik kwaw nezewe haw Tupàn pe. Aze nuhyk kwaw nehe, a'e mehe naheta kwaw temi'u ma'e hereko 'ymar wanupe nehe. A'e mehe uzeruzar 'ym ma'e upuka putar wanehe wà nehe. A'e rupi imaranugar putar wanuwi wà nehe. Nezewe mehe teko uze'eg zemueteahy putar Tupàn hemiruze'eg wanehe a'e wà nehe. Aze pema'uhez nehe, pemai'u penàpuz mehe nehe.

23 Nezewe haw rehe Zanezar hemu'e a'e. Nezewegatete apumu'e ihe no, ko ze'eg rehe ihe no. Amo 'ar mehe Zut upyhyk kar Zanezar tuwihaw wanupe a'e, izuka kar pà wanupe a'e. A'e 'ym mehe pyhaw uzemono'og Zezuz wemimu'e wapyr a'e. Wazemono'og mehe upyhyk typy'ak.

24 Uze'eg Tupàn pe, ikatu haw imume'u pà izupe. Na'e uzaikaikaw typy'ak kury. — Ko typy'ak a'e, nuzawy kwaw heretekwer penekuzaromo izuka pyràm a'e. Pe'u nehe kury. I'u mehe nehe, pema'enukwaw putar herehe nehe, i'i wemimu'e wanupe. 25 Nezewegatete wamai'u re upyhyk kanek kury. I'i wanupe. — Ze'eg kwehe arer uzuka kar ma'ea'yr peme a'e, penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imekuzar pà a'e. Tupàn umume'u uze'eg ipyahu ma'e peme a'e kury. (Pepytu'u ma'ea'yr wazuka re nehe kury. Azuhen putar heruwy kwer penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e

imekuzar pà ihe nehe kury, i'i ze'eg ipyahu ma'e.) Pe'u ko kanek por nehe. Ko kanek por ukwaw kar putar Tupàn ze'eg ipyahu ma'e peme a'e nehe. I'u mehe, pezemono'og mehe nehe, pema'enukwaw putar herehe tuweharupi nehe, i'i Zezuz wemimu'e wanupe. 26 Ko typy'ak ko kanek por i'u mehe nehe, pekwaw kar putar Zanezar imàno awer tuweharupi nehe, amogwer teko wanupe nehe. Pe'u peho peiko nehe. Ur wi putar Zanezar a'e nehe. Pepytu'u zo i'u re tur 'ym mehe nehe.

27 Aze amo numuwete katu kwaw Zanezar a'e nehe, a'e typy'ak a'e kanek por i'u mehe a'e nehe, i'u haw na'ikatu kwaw Zanezar pe a'e nehe, umuaiw putar hetekwer huwykwer imuwete katu haw nezewe mehe nehe. 28 A'e rupi, tuwe teko pitàitàigatu ume'egatu upy'a pe wà nehe, i'u 'ym mehe we wà nehe. Aze wapy'a ikatu Tupàn pe wà nehe, a'e mehe u'u putar a'e typy'ak a'e kanek por wà nehe. 29 (Zanema'enukwaw Zanezar hetekwer rehe zane, huwykwer rehe zane no, imuwete katu pà zane, a'e typy'ak a'e kanek por i'u mehe zane.) Aze amo na'ima'enukwaw katu kwaw hehe i'u mehe a'e nehe, aze numuawate katu kwaw a'e nehe, a'e mehe i'u mehe we Tupàn umume'u putar hehe uzepyk àwàm a'e nehe. 30 Amo pepyr har numuawate katu kwaw i'u mehe wà. A'e rupi heta ima'eahy ma'e pepyr a'e wà, heta ikàg 'ym ma'e a'e wà no. Umàno amo wà no. 31 Peme'egatu pepy'a rehe nehe. — Aipo ikatu 'ym ma'e azapo teko ihe, peze pezeupe nehe. — Nereharaz heremiapo kwer wi nehe, ta'e apytu'u putar iapo re ihe nehe xe, peze Tupàn pe nehe. Aze pezapo nezewe nehe, Tupàn nuzepyk kwaw penehe nehe. 32 Ko 'ar rehe ko ywy rehe zanereko mehe, Zanezar uzepyk iko zanerehe a'e, zaneretekwer rehe a'e, ikatu 'ym ma'e zaneremiapo kwer imume'u pà zanewe a'e. Amo 'ar mehe nehe, uzepyk putar uzeruzar 'ym ma'e wanehe nehe, wamono kar pà tatahu pe nehe. Nazanemono kar kwaw a'e pe nehe, ta'e uzepyk iko zaneretekwer wanehe ko 'ar rehe kury xe.

33 Herywyr wà hereinyr wà, pezemono'og mehe Zanezar rehe pema'enukwaw paw rehe mai'u haw iapo mehe nehe, pezeàroàrogatu nehe. — Ne ràgypy emai'u nehe, peze pezeupeupe nehe. 34 Aze amo ima'uhez nehe, tuwe umai'u wàpuz me nehe. A'e rupi Tupàn numume'u kwaw ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer pezemono'og mehe arer nehe. A'e rupi nuzepyk kwaw penehe nehe. Amo ae ma'e amume'u putar peme ihe nehe, ikatu 'ym ma'e iapo re pemupytu'u kar pà ihe nehe. Namuapyk kwaw a'e ma'e ko pape rehe ihe. Pepyr heho mehe amume'u putar peme nehe.

12

Tupàn Hekwe Puràg umur ukàgaw zanewe

1 Herywyr wà, hereinyr wà, aze'eg putar peme ihe nehe kury, Tekwe Puràg ikàgaw purupe imur haw rehe ihe nehe kury. Aze umur ukàgaw amo teko wanupe nehe, a'e teko uzapo putar ma'e uzeruzar ma'e wazemono'ogaw pe a'e wà nehe, ikàgaw hexak kar pà purupe a'e wà nehe. Amo uzapo putar amo ma'e a'e nehe. Amo ae uzapo putar amo ae ma'e a'e nehe. Hepurukwaw kar wer Tupàn ze'eg azeharomoete har rehe peme ihe nehe kury. 2 Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e romo peneko mehe, pemuwete katu tupàn a'ua'u wikuwe 'ym ma'e pe wà. Pezar ài wanekon a'e wà. A'e rupi pezapo ikatu 'ym ma'e peho peiko a'e 'ar mehe. 3 Tuwe pekwaw katu ko ze'eg nehe. Aze Tupàn Hekwe weruze'eg amo teko a'e wà nehe, a'e teko nupuner pixik kwaw uze'eg zemueteahy haw rehe Zezuz rehe a'e wà nehe. — Zezuz nuiko kwaw Tupàn ta'yr romo a'e, ni'i pixik kwaw wà nehe. Aze teko nuwereko kwaw Tekwe Puràg upy'a pe wà nehe, — Zezuz Zanezar romo hekon a'e, ni'i pixik kwaw wà nehe.

4 Tekwe Puràg uzapo kar amo ma'e amo pe. Uzapo kar amo ae ma'e amo ae pe no. Amo hemiapo kar uzawy amogwer hemiapo kar pitàitàigatu a'e wà. 5 Heta tetea'u hemiapo kar. Pitài zo iapo kar har heta. Tekwe Puràg a'e ma'e iapo kar har romo hekon a'e. 6 Amo uzapo amo ma'e Zanezar Zezuz imuawate katu pà a'e. Amo ae uzapo amo ae ma'e a'e. Pitài zo Zanezar

a'e. — Erepuner amo ma'e iapo haw rehe ihewe nehe, i'i Tupàn amo pe. — Erepuner amo ae ma'e iapo haw rehe ihewe nehe, i'i amo ae pe no. Ta'e umur ukàgaw wanupe pitàitàigatu a'e xe. Pitài zo ukàgaw imur har a'e. 7 Tekwe Puràg wexak kar pitàitàigatu uzeruzar ma'e wainuromo weko haw a'e, teko wanupe a'e. A'e rupi uzeruzar ma'e ikàg wera'u paw rupi a'e wà. 8 Tekwe Puràg umur ukàgaw amo awa pe, a'e mehe a'e awa ukwaw kar Tupàn hemigwaw amogwer wanupe a'e. Umur ukàgaw amo ae awa pe uze'eg kwaw paw romo no. A'e mehe a'e awa ukwaw kar Tupàn hemimume'u kwer amogwer wanupe a'e. 9 Umur ukàgaw amo awa pe no. A'e mehe a'e awa uzeruzar wera'u amogwer wanuwi a'e. Ikàg tuwe izeruzar haw. Umur ukàgaw amo awa pe no. A'e mehe a'e awa upuner ima'eahy ma'e imukatu haw rehe a'e. 10 Umur ukàgaw amo awa pe no. A'e mehe a'e awa upuner purumupytyhegatu kar haw iapo haw rehe a'e. Umur ukàgaw amo awa pe no. A'e mehe a'e awa upuner Tupàn ze'eg imume'u haw rehe a'e. Umur ukàgaw amo awa pe no. A'e mehe a'e awa ukwaw Tekwe Puràg ikàgaw hereko har a'e wà, ukwaw hereko 'ymar a'e wà no. Umur ukàgaw amo awa pe no. A'e mehe a'e awa upuner uze'egaw rehe amo ae ywy rehe har waze'eg rupi a'e, wemigwaw 'ym rupi a'e. Umur ukàgaw amo awa pe no. A'e mehe a'e awa ukwaw putar inugwer ze'eg ikwaw pyr 'ym imume'u haw a'e no. 11 A'e ma'e paw iapo kar har a'e, pitài zo a'e, Tekwe Puràg a'e ma'e paw iapo kar har romo hekon a'e. Aze uputar, uzapo kar amo ma'e amo pe, uzapo kar amo ae ma'e amo ae pe no, wemiapo putar haw rupi a'e no.

Uze'eg zaneretekwer rehe a'e kury

12 Zaneruwihawete a'e, pitài teko hetekwer ài hekon a'e. Zaneretekwer heta tetea'u ipegegwer. Nezewegatete heta tetea'u Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e wà no. Uzemono'ono'og inuromo a'e wà. Pitài teko ài uzeapo wà. 13 Nezewegatete zaiko zane paw rupi zane no. Zutew a'e wà, zutew 'ym a'e wà no, amo pe uma'ereko ma'e a'e wà, uzeupe uma'ereko ma'e a'e wà no, wazemuzahazahak kar mehe Tekwe Puràg omono'ono'og uzeinuromo a'e wà. Tekwe Puràg a'e, pitài zo a'e. Aze zaneiwez nehe, 'y ikatuahy putar zanewe nehe. Tekwe Puràg zanepy'a pupe heixe haw nuzawy kwaw 'y 'u haw zanewe. Ikatuahy a'e.

14 Ta'e zaneretekwer heta tetea'u ipegegwer a'e xe. Nezewegatete heta tetea'u teko Zezuz inuromo uzemono'ono'ogatu ma'e kwer a'e wà no. 15 — Naiko kwaw neretekwer pehegwer romo ihe, aze zanepy i'i zanewe nehe, màràzàwe tuwe aipo pa. Aipo nezewe mehe upytu'u zaneretekwer ipehegwer romo wiko re a'e nehe. Nan kwaw pa. Upyta zaneretymà apyr.

16 — Naiko kwaw neretekwer pehegwer romo ihe, aze i'i zanereha zanewe nehe, nupytu'u kwaw zaneretekwer ipehegwer romo wiko re nezewe mehe nehe. 17 Zaneretekwer a'e, aze mo xo teha romo hekon a'e, a'e mehe mo nupuner iwer mo ma'e henu haw rehe a'e. Aze mo xo pyakwar romo hekon, nupuner iwer mo ma'e hetunaw rehe. 18 Nuiko kwaw nezewe. Zaneretekwer iapo mehe Tupàn omono ipegegwer hehe wemimutar rupi katete a'e. 19 Aze mo xo pitài pehegwer heta, a'e mehe mo — Zaneretekwer, naza'e iwer mo izupe. 20 Nan kwaw nezewe a'e. Heta tetea'u ipegegwer izupe. Pitài zo zaneretekwer.

21 A'e rupi — Nuruputar kwaw ihe, eho xe wi nehe, ni'i kwaw zanereha zanepo pe. — Kwa, etyryk ihewi nehe ty, nuruputar kwaw ihe ty, ni'i kwaw zaneàkàg zanepy pe. 22 Nan kwaw nezewe a'e. Amo zaneretekwer ipegegwer ikàg wera'u amogwer wanuwi wà. Aipo xityk ikàg 'ym ma'e zane wà. Nan. Xiputar paw rupi zane wà. 23 Aze amo ipehegwer na'ikàg kwaw nehe, zazekaiw katu wera'u hehe zane nehe. Aze amo ipehegwer na'ipuràg kwaw nehe, zazekaiw katu wera'u hehe nehe no. 24 Nazazekaiw kwaw ipehegwer ipuràg eteahy ma'e wanehe zane, ta'e a'e ae ikatu a'e wà xe, ta'e a'e ae uhyk a'e wà xe. Tupàn omono'og ipegegwer a'e wà, a'e rupi ipehegwer ikàg ma'e ipuràg ma'e upytywà ikàg 'ym ma'e ipuràg 'ym ma'e a'e wà. A'e rupi zaneretekwer ikàg a'e, ikatu a'e. 25 A'e rupi ipegegwer nuzemuza'aza'ak kwaw a'e wà. Uzekaiw katu uzehezehe

wà. 26 Aze amo ipehegwer ima'eahy nehe,
amogwer ipegegwer upuraraw putar a'e
ma'eahy haw a'e wà nehe no. Aze teko
uze'egatu amo ipehegwer rehe wà nehe,
amogwer ipehegwer hurywete putar wà
nehe no.
27 Pe paw rupi pe no, Zaneruwihawete
hetekwer ài peiko pe. Pitàitàigatu peiko
ipegegwer ài. 28 Zezuz rehe uzeruzar ma'e
pitàitàigatu wiko ipegegwer ài a'e wà. Amo
uzawy amogwer pitàitàigatu wà. Amo
Zezuz hemimono karer romo wanekon
wà. Amo Tupàn ze'eg imume'u har romo
wanekon wà. Amo Tupàn ze'eg rehe pu-
rumu'e ma'e romo wanekon wà. Amo pu-
rumupytuhegatu kar haw iapo har romo
wanekon wà. Amo umukatu ima'eahy
ma'e wà. Amo upytywàgatu amogwer wà.
Amo weruze'eg amogwer wà. Amo uze'eg
amo ae ywy rehe har ze'eg rupi wà, ze'eg
ikwaw pyr 'ym rupi wà. 29 Nuiko kwaw
paw rupi Zezuz hemimono karer romo wà.
Uzeruzar ma'e paw nuiko kwaw Tupàn
ze'eg imume'u har wà. Xo màràn zo pu-
rumu'e ma'e romo wanekon wà. Xo màràn
zo upuner purumupytuhegatu kar haw
iapo haw rehe wà. 30 Xo màràn zo upuner
ima'eahy ma'e wamukatu kar haw rehe
wà. Xo màràn zo upuner ze'eg ikwaw pyr
'ym rupi uze'egaw rehe wà. Xo màràn
zo upuner a'e ze'eg imume'u haw rehe
purupe wà. 31 Aze pepurapo wer agwer
ma'e rehe nehe, tuwe pepurapo wer ikatu
wera'u ma'e rehe nehe. Aze pepurapo
wer tuwe ikatuahy wera'u ma'e rehe nehe,
peinu katu ko heremimume'u nehe kury.

13

Uze'eg puruamutar haw rehe xe a'e kury

1 Aze akwaw wyzài teko waze'eg rupi
heze'egaw ihe nehe,
te Tupàn heko haw pe har waze'eg rupi
heze'egaw ihe nehe,
aze nazamutar katu kwaw teko ihe wà
nehe,
a'e mehe na'ikatu kwaw heze'egaw nehe.
Heze'eg nuzawy kwaw zu'i ze'eg nehe.
2 Aze akwaw katu Tupàn ze'eg imume'u
haw nehe,
aze akwaw katu Tupàn ze'eg ikwaw pyr
'ym nehe no,
aze hezeruzar haw ikàg nehe, aze apuner
ywytyr imunyrykaw rehe
imono pà amo ywy rehe hezeruzar
haw rupi nehe,
aze nazamutar katu kwaw teko ihe wà
nehe,
naiko kwaw ikatu ma'e romo Tupàn
huwa rupi ihe nehe.
3 Aze amono e hema'e paw amogwer
wanupe nehe, ma'e hereko 'ymar
wanupe nehe,
aze azemono hezezuka kar pà Zezuz rehe
hezeruzar haw rehe nehe,
aze wapy heretekwer tata pupe wà nehe,
aze nazamutar katu kwaw teko ihe wà
nehe,
a'e mehe Tupàn numur kwaw ma'e
ihewe nehe.

4 Puramutar katu ma'e a'e, aze teko upu-
raraw kar ma'erahy izupe wà nehe,
na'ipuruzukaiw kwaw wanupe ipu-
raraw mehe nehe.
Nahewyrowyroahy kwaw.
— Aiko wera'u tuwe pewi ihe, ni'i
kwaw amogwer wanupe.
— Aiko wera'u tuwe amogwer
wanuwi, ni'i kwaw uzeupe.
5 Upuruamutar ma'e a'e, nuze'eg ahyahy
kwaw amogwer wanupe a'e.
— Xo heremiapo putar haw xiapo
nehe, ni'i kwaw amo pe nehe.
Nuikwahy kwaw tàrityka'i. — Kwa, kwez
awa uzapo ikatu 'ym ma'e ihewe a'e,
a'e rupi azepyk putar hehe hexak
mehe ihe nehe, ni'i kwaw.
6 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e nehe,
puruamutar katu ma'e uzemumikahy
putar hexak mehe a'e nehe,
nahurywete kwaw ikatu 'ym ma'e
hexak mehe a'e nehe.
Hurywete putar ze'eg azeharomoete har
henu mehe nehe.
7 Puramutar katu ma'e a'e, aze upuraraw
ma'erahy a'e nehe, nupytu'u kwaw
uzeruzar ire a'e nehe.
Uzeruzar katu wiwi oho iko Zezuz rehe.
Wàrogatu wiwi tur àwàm oho iko no.
Nupytu'u kwaw uzeruzar ire.

8 Tuweharupi uzeruzar ma'e uzeamuta-
mutar katu putar a'e wà nehe, up-
ytu'u 'ym pà a'e wà nehe.
Ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u har a'e wà
nehe,
amo 'ar mehe upytu'u putar imume'u re a'e
wà nehe.
Ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi uze'eg ma'e a'e
wà nehe no,
amo 'ar mehe upytu'u putar nezewe
uze'eg ire a'e wà nehe no.
Tupàn ze'eg ikwaw pyr 'ym kwaw par a'e
wà nehe no,
amo 'ar mehe upytu'u putar a'e ze'eg
imume'u re a'e wà nehe no.
Uzeruzar ma'e a'e wà nehe, nupytu'u pixik
kwaw puruamutar ire wà nehe.
9 Ma'e kwaw par a'e wà, nukwaw katu
kwaw ma'e paw a'e wà.
Ze'eg imume'u har a'e wà, numume'u katu
kwaw ze'eg paw a'e wà.
10 Ur putar ikatu 'ygwer iapo 'ymar a'e
nehe, ikatuahy a'e.
Tur mehe zapytu'u putar agwer ma'e iapo
re zane nehe.
Ta'e agwer ma'e nuhyk kwaw zanewe
a'e wà xe.
Ta'e Zaneruwihawete uhyk putar
zanewe a'e 'ar mehe nehe xe.

11 Hekwarer mehe aze'eg kwarer ài ihe,
hema'enukwaw ma'e rehe kwarer ài ihe,
pixika'i heremigwaw ihe.
Kwarer ài aiko a'e mehe.
Ko 'ar rehe awa romo aiko kury.
A'e rupi nazapo kwaw ma'e hekwarer
mehe arer zàwenugar ihe kury.
Naiko kwaw kwarer ài kury. (Nezewe-
gatete naxikwaw katu kwaw ma'e
ko 'ar rehe zane. Zezuz tur mehe
xikwaw katu putar nehe.)
12 Aze zame'e waruwa izipiw ma'e rehe
nehe,
nazazexak katu kwaw nehe.
Aze zame'e tuwe ma'e rehe nehe, xixak
katu nehe.
Nezewegatete naxikwaw katu kwaw
Zezuz ko 'ar rehe zane kury.
Tur mehe xikwaw katu putar nehe. Xo
màràn ma'e akwaw kury.
Nakwaw katu kwaw ma'e tetea'u.
Tur mehe hexak mehe akwaw katu putar
ma'e paw rupi nehe.
Tupàn hekwaw katu tuwe a'e. Heremigwaw
ràm nuzawy kwaw a'e Tupàn
hemigwaw ihe nehe.
13 Ko 'ar rehe xiapo na'iruz ma'e zaiko
zane.
Zazeruzar wiwi Tupàn rehe zaiko.
Xiàrogatu Zaneruwihawete tur
àwàm zaiko no. Zazeamutamutar
zaiko no.
Zanezeruzar haw ikatu Tupàn pe a'e.
Hàrogatu haw ikatu izupe a'e no.
Zanezeamutar katu haw ikatuahy wera'u
izupe zane, amogwer zaneremiapo
kwer wi zane.

14

Pekar Tekwe Puràg ikàgaw imur pyràm nehe

1 — Hepytywàgatu nehe, peze Tupàn pe
nehe. A'e mehe pezamutar katu putar
amogwer teko pe wà nehe. A'e mehe
Tekwe Puràg umur putar ukàgaw peme
a'e nehe. A'e mehe pezapo putar a'e
ma'e ikàgaw hexak kar pà purupe nehe.
Pepytywàgatu putar tuwe nehe, aze pepu-
rumume'u wer ize'eg puràg rehe nehe.
2 Ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi uze'eg ma'e a'e
wà, nuze'eg kwaw teko wanupe a'e wà.
Uze'eg Tupàn pe wà, ta'e teko nuenu katu
kwaw waze'eg a'e wà xe. Nukwaw kwaw
a'e ze'eg a'e wà. Uze'eg ze'eg ikwaw pyr
'ym rupi waiko a'e wà, ta'e Tekwe Puràg
umur ukàgaw wanupe a'e xe. 3 Tupàn
ze'eg imume'u har a'e wà, uze'eg tuwe
waiko teko wanupe a'e wà, wapytywà pà
a'e wà, wapy'a wamukàg kar pà a'e wà no,
wamurywete kar pà ma'erahy ipuraraw
mehe a'e wà no, wamurywete kar pà waze-
mumikahy mehe a'e wà no. 4 Ze'eg ikwaw
pyr 'ym rupi uze'eg ma'e a'e wà, uzepytywà
waiko a'e wà. Nupytywà kwaw amogwer
wà. Xo Tupàn ze'eg imume'u har upytywà
uzeruzar ma'e paw rupi a'e wà.
5 Aze mo ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi
peze'eg paw rupi, ikatu mo ihewe. Aze mo
pemume'u Tupàn ze'eg, ikatu wera'u mo
ihewe. Ta'e Tupàn ze'eg imume'u har a'e
wà xe, ikatu wera'u ze'eg ikwaw pyr 'ym
rupi uze'eg ma'e wanuwi a'e wà xe, ta'e
teko ukwaw waze'egaw a'e wà xe. Amo
uze'eg putar ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi a'e

nehe, wazemono'ogaw pe a'e nehe. Aze amo ae awa ukwaw kar a'e ze'eg amogwer wanupe nehe, waze'egete rupi nehe, ikatu putar nezewe mehe nehe. Ta'e wenu katu putar a'e wà nehe xe. Ta'e ukwaw putar ima'enukwaw paw a'e wà nehe xe. A'e rupi ize'eg upytywà putar uzeruzar ma'e paw rupi a'e wà nehe. 6 A'e rupi herywyr wà, hereinyr wà, pepyr heho mehe nehe, aze ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi aze'eg nehe, penemigwaw 'ym rupi nehe, napekwaw kwaw heze'eg nehe. Aze amume'u amo Tupàn ze'eg ikwaw pyr 'ym peme nehe, peze'eg rupi nehe, xo a'e mehe zo ikatu putar tuwe peme nehe. Aze akwaw kar amo ze'eg peme nehe, ikatu putar nezewe mehe peme nehe. Aze Tekwe Puràg umur uze'eg ihewe nehe, aze amume'u a'e ze'eg peme nehe, ikatu putar nezewe mehe peme nehe. Aze apumu'e Tupàn ze'eg rehe nehe, ikatu putar peme nezewe mehe nehe no.

7 Aze teko nupy katu kwaw xi'àm nehe, — Ma'enugar zegar haw umuzàg iko a'e, za'e putar izupe nehe. 8 Aze amo upy uxi'àm puruzukaiw paw rehe purumumu-ranu haw nehe, mo uzemuàgà'ym putar a'e pe oho haw rehe nehe. 9 Nezewegatete aze peze'eg ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi nehe, amogwer uzeruzar ma'e nukwaw kwaw nema'enukwaw paw a'e wà nehe no. A'e rupi peze'eg ukàzym putar wanuwi nehe. 10 Heta tetea'u teko waze'eg ko ywy rehe wà. Amo ze'eg uzawy amo ae ze'eg a'e. A'e ze'eg uzawy amo ae ze'eg a'e no. Teko pitàitàigatu ukwaw uze'eg a'e wà. Naheta kwaw ze'eg ikwaw pyr 'ym. Teko nuze'eg e kwaw wà. He'o ma'e a'e zutyka'i nu-mume'u kwaw ma'e uze'eg mehe a'e wà. 11 Aze teko uze'eg ihewe heze'eg 'ym rupi wà nehe, nakwaw kwaw wama'enukwaw paw ihe nehe. Ma'e rehe ipurumume'u wer ihewe a'e wà, a'e putar wanupe nehe. 12 Peputar Tekwe Puràg ikàgaw. Pepurapo wer agwer ma'e rehe ikàgaw hexak kar pà purupe. A'e rupi a'e putar peme ihe nehe kury. Aze a'e neremiapo ràm umukàg amogwer uzeruzar ma'e a'e wà nehe, a'e mehe ikatu putar nehe. Penoz ikàgaw Tekwe Puràg pe nehe. — Ezapo kar a'e ma'e ihewe nehe, peze izupe nehe. Aze neremiapo ràm numukàg kwaw uzeruzar ma'e a'e wà nehe, epytu'u henoz re nehe.

13 Aze awa uze'eg ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi nehe, uma'enukwaw paw ikwaw kar 'ym pà amogwer wanupe nehe, tuwe uze'eg Tupàn pe nehe. — Emur nerekwe ikàgaw ihewe nehe. A'e mehe apuner a'e ze'eg ikwaw kar haw rehe amogwer wanupe ihe nehe, i'i putar izupe nehe. 14 Aze ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi aze'eg Tupàn pe nehe, xo herekwe zo uze'eg putar izupe nehe. Nakwaw kwaw heze'eg awer ihe nehe. 15 Aze akwaw a'e heze'eg awer nehe, aze akwaw hema'enukwaw paw ihe nehe, ikatu wera'u ihewe nehe. A'e rupi herekwe uze'eg putar Tupàn pe a'e nehe no. Akwaw putar a'e ze'eg nehe no, akwaw putar hema'enukwaw paw nehe no. Herekwe uzegar putar izupe nehe. Akwaw putar a'e izegar haw nehe no. 16 Aze nerekwe uze'eg Tupàn pe nehe, ikatu haw imume'u pà izupe nehe, ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi nehe, amogwer zemono'ogaw pe har nukwaw kwaw nema'enukwaw paw a'e wà nehe. A'e rupi — Azeharomoete, ni'i kwaw newe wà nehe. 17 Aze ikatuahy neze'egaw Tupàn pe nehe, amogwer zemono'ogaw pe har nukwaw kwaw ikatu haw wà nehe, a'e rupi nerepytywà kwaw a'e uzeruzar ma'e nezewe mehe ne wà nehe. 18 Tupàn ikatuahy ihewe a'e, a'e rupi aze'eg ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi ihe. Aze'eg wera'u pewi nezewe ihe. 19 Zemono'ogaw pe hereko mehe, aze aze'eg tetea'u ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi nehe, na'ikatu kwaw ihewe nehe. Ta'e a'e pe har nukwaw kwaw hema'enukwaw paw a'e wà nehe xe. Aze xo 5 ze'eg pixika'i ma'e amume'u nehe, aze amu'e a'e teko nezewe mehe ihe wà nehe, aze ukwaw hema'enukwaw paw a'e wà nehe, ikatu wera'u putar ihewe nezewe mehe nehe.

20 Peiko zo kwarer ài nehe, herywyr wà. Kwarearer nukwaw katu kwaw Tupàn ze'eg wà. Nukwaw katu kwaw Tupàn hemiapo putar haw wà. Xo ikatu 'ym ma'e wi petyrykaw rehe peiko kwarer ài nehe. Kwarearer nuwata kwaw ikatu 'ym ma'e rehe ipurapo wer pà wà. Tupàn ze'eg rehe pema'enukwaw mehe peiko

awa tua'u ma'e ài nehe. 21 Nezewe i'i ze'eg
kwehe arer a'e.

— Awa umume'u putar heze'eg ko teko
wanupe a'e wà nehe,
ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi a'e wà nehe, i'i
Zanezar.
— Amo ae ywy rehe har umume'u putar
heze'eg wanupe a'e wà nehe.
Nuzeapyaka katu kwaw heze'eg rehe a'e
wà nehe,
i'i ze'eg kwehe arer.

22 Tupàn umuze'eg kar a'e awa ze'eg
ikwaw pyr 'ym rupi a'e wà. A'e rupi
uzeruzar 'ym ma'e wexak ikàgaw a'e wà.
Ipytuhegatu henu mehe wà. (A'e rupi amo
uzeruzar Zezuz rehe a'e wà.) Tupàn nu-
muze'eg kar kwaw a'e awa nezewe a'e wà,
uzeruzar ma'e wanupe a'e wà. Umume'u
kar uze'eg awa wanupe ze'eg ikwaw katu
pyr rupi a'e, uzeruzar ma'e wanupe a'e.
Nezewe uzeruzar ma'e ikàg wera'u a'e wà.
23 Aze amo teko wixe zemono'ogaw pe a'e
wà nehe, aze amo uzeruzar 'ym ma'e wixe
a'e pe a'e wà nehe, aze uzeruzar ma'e paw
uzypyrog ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi uze'eg
pà a'e wà nehe, a'e mehe a'e uzeruzar 'ym
ma'e ipytuhegatu putar a'e wà nehe. —
He'o tuwe ru'u aipo wà kury, i'i putar tuwe
wà nehe. 24 Aze pemume'u Tupàn ze'eg
nehe, ze'eg ikwaw katu pyr rupi nehe, aze
uzeruzar 'ym ma'e wixe pezemono'ogaw
pe a'e wà nehe, uzeruzar putar peze'egaw
rehe a'e wà nehe. — Azeharomoete ikatu
'ym ma'e iapo har romo aiko ihe, i'i putar
henu mehe wà nehe. Aze nuzeruzar kwaw
Zezuz rehe wà nehe, Tupàn uzepyk putar
wanehe nehe, ta'e wenu katu a'e ze'eg a'e
wà xe. 25 — Azeharomoete xo ikatu 'ym
ma'e iapo haw rehe hema'enukwaw ihe,
i'i putar wà nehe. Umuwete katu putar
Tupàn wà nehe, upenàràg rehe wapyk pà
wà nehe. — Azeharomoete Tupàn wiko xe
pepyr a'e, i'i putar peme wà nehe.

Uze'eg zemono'ogaw pe ma'e iapo haw rehe xe a'e kury

26 Pezemono'og mehe, tuwe penemi-
apo kwer paw upytywàgatu amogwer
uzeruzar ma'e a'e wà nehe. Tupàn
imuwete katu haw rehe pezemono'og
mehe amo umuzàg zegar haw a'e wà,
amo upurumu'e Tupàn ze'eg rehe a'e wà,
amo umume'u amo Tupàn ze'eg ikwaw
pyr 'ym a'e wà, amo uze'eg ze'eg ikwaw
pyr 'ym rupi a'e wà, amo ukwaw kar a'e
ze'eg amogwer wanupe a'e wà. Paw rupi
upytywà amogwer uzeruzar ma'e a'e wà.
27 Aze amo uze'eg ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi
wà nehe, tuwe màràn zo uze'eg nezewe
wà nehe, — Aze ru'u mokoz wà, aze ru'u
na'iruz wà. A'e re, tàrityka'i, tuwe amo
ukwaw kar waze'eg amogwer wanupe wà
nehe. 28 Aze naheta kwaw ikwaw kar har
nehe, tuwe nuze'eg kwaw ze'eg ikwaw pyr
'ym rupi wà nehe. Tuwe uze'eg uzeupe
wà nehe, Tupàn pe wà nehe, mewe katu
wà nehe. 29 Tuwe màràn zo umume'u
Tupàn ze'eg a'e pe har wanupe wà no,
wazemono'og mehe a'e wà no. Tuwe
amogwer wenu katu waze'eg wà nehe.
Aze ikatu nehe, — Ikatu waze'eg a'e wà,
tuwe henu har i'i wanupe wà nehe. 30 Aze
amo a'e pe hin nehe, aze Tupàn umur
amo uze'eg izupe nehe, tuwe amogwer
uzeapyaka hehe wà nehe. Aze amo ae
uze'eg iko a'e nehe, tuwe upytu'u nehe,
a'e ze'eg henu pà nehe. 31 Pepuner pe
paw rupi, pitàitàigatu haw rupi Tupàn ze'eg
imume'u haw rehe pe. A'e rupi amogwer
ukwaw putar a'e ze'eg a'e wà nehe no. A'e
mehe hurywete putar wà nehe. 32 Aze
Tupàn umur uze'eg amo pe nehe, tuwe
a'e awa uzeruze'eg nehe. Tuwe nuze'eg e
kwaw nehe. 33 Ta'e Tupàn zanerenoz a'e
xe, ukatu haw rehe zanemuigo kar pà a'e
xe. Nazanerenoz kwaw he'o ma'e romo
zanemuigo kar pà a'e. Nazanemuze'eg
kar e kwaw a'e. Amogwer uzeruzar ma'e
wazemono'ogaw a'e wà no, amogwer taw
pe har a'e wà no, nezewe wanekon a'e wà
no. Nuze'eg e kwaw he'o ma'e ài Tupàn
ze'eg imume'u mehe wà. 34 Tuwe kuzàgwer
nuze'eg kwaw zemono'ogaw pe wà, Tupàn
imuwete katu haw pe wà. — Tuwe
kuzàgwer nueruze'eg kwaw zemono'ogaw
pe har wà nehe, i'i zutew wanàmuzgwer
waze'eg kwehe arer a'e. Xiruzar a'e ze'eg
nehe. 35 Aze kuzà ipurukwaw wer amo
ma'e rehe nehe, tuwe upuranu umen rehe
nehe, wàpuz me wiko mehe nehe. Aze
uze'eg zemono'ogaw pe har wanupe nehe,

amo imaranugar putar izuwi wà nehe.
36 Napekwaw katu kwaw Tupàn ze'eg.
A'e rupi naperuzar katu kwaw. (Akwaw
wera'u ihe, ta'e Zezuz hemimono karer
romo aiko ihe xe.) 37 — Aiko Tupàn
ze'eg imume'u har romo ihe, aze amo i'i
peme nehe, aze ize'eg uzawy heze'eg nehe,
pezekaiw zo ize'eg rehe nehe, ta'e Zanezar
ze'eg azeharomoete har amume'u tuwe
peme ihe xe. — Tekwe Puràg umur ukàgaw
ihewe a'e, a'e rupi peruzar heze'eg nehe,
aze i'i amo peme nehe, aze ize'eg uzawy
heze'eg nehe, peruzar zo ize'eg nehe, ta'e
Zanezar ze'eg imume'u har azeharomoete
har romo aiko ihe xe. 38 Aze nuzekaiw
kwaw ko heze'eg rehe nehe, pezekaiw zo
hehe nehe.
39 — Peze'eg zo ze'eg ikwaw pyr 'ym rupi
nehe, peze zo nehe. Tuwe uze'eg nezewe
wà nehe. Aze mo ipurumume'u wer
Tupàn ze'eg rehe nehe, ze'eg ikwaw pyr
rupi nehe, ikatu wera'u mo nezewe mehe
nehe. 40 Peze'eg e zo pezemono'ono'og
mehe nehe. Pehapukaz zo nehe. Peiko zo
he'o ma'e ài nehe. Peata Tupàn ikatu haw
rupi nehe.

15

Uze'eg Zaneruwihawete ikweraw pawer rehe xe a'e kury

1 Kwehe mehe amume'u Tupàn ze'eg
puràg peme ihe. Pema'enukwaw wiwi
imume'u awer rehe nehe. Pezeruzar hehe.
Pezeruzar wiwi peiko hehe no. 2 Pezeruzar
wiwi peiko a'e Zezuz rehe ze'eg puràg
rehe, a'e ze'eg heremimume'u kwer rehe.
Aze napepytu'u kwaw hehe pezeruzar ire
nehe, Tupàn pepyro putar tatahu wi nehe.
Aze napezeruzar kwaw nehe, aze pepytu'u
pezeruzar ire nehe, napepyro kwaw nehe.
3 Tupàn umume'u uze'eg ihewe. A'e re
amume'u peme ihe no. — Zaneruwihawete
umàno zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
imekuzar pà a'e, i'i a'e ze'eg. Ze'eg kwehe
arer pape rehe ikaikair pyrer umume'u
imàno àwàm a'e, ywy rehe heko 'ym mehe
we a'e. 4 Umàno a'e. Utym a'e wà. Uk-
weraw umàno haw wi, na'iruz 'ar ipaw
ire. Ze'eg kwehe arer umume'u ikweraw
pàwàm a'e no, ywy rehe heko 'ym mehe
a'e no. 5 Uzexak kar oho Pet pe a'e. A'e
re uzexak kar oho 12 wemimu'e wanupe
no. 6 A'e re uzexak kar oho amo 500
wemiruze'eg wanupe no. A'e hexak arer
a'e wà, wikuwe ko 'ar rehe a'e wà. Xo
màràn zo umàno wà. 7 Na'e Zezuz uzexak
kar oho Xiak pe no. A'e re uzexak kar oho
amogwer wemimono kar wanupe no.
8 Iahykaw rehe uzexak kar wà ihewe
no. Kwarera'i uzexak kar romo ma'e kwer
ài aiko ihe. Ta'e naiko kwaw amogwer
wapyr ihe xe, Zezuz hexak mehe ihe xe. Xo
'ar tetea'u pawire aexak ihe. 9 Amogwer
hemimono karer wata oho uzar rupi
a'e wà. Nata kwaw hupi ywy rehe iata
mehe ihe. Apuraraw kar ma'erahy hehe
uzeruzar ma'e wanupe. A'e rupi naiko
kwaw amogwer hemimono karer wazàwe.
10 Tupàn hepuhareko katu a'e. A'e rupi
hepyro, Zezuz hemimono karer romo
hemuigo kar pà. Nahepuhareko e kwaw.
Ama'ereko wera'u amogwer hemimono
karer wanuwi ihe, ize'eg imume'u pà
ihe. Naiko kwaw uma'ereko katu ma'e
romo izypy mehe. Tupàn hepuhareko
katu a'e, a'e rupi hemuigo kar nezewe.
11 Amume'u Tupàn ze'eg peme. Amogwer
hemimono karer umume'u ize'eg peme
a'e wà no. Heremimume'u kwer nuzawy
kwaw wanemimume'u kwer. Pezeruzar
waze'eg rehe.

Zakweraw wi putar amo 'ar mehe nehe

12 Urumume'u Zaneruwihawete ikw-
eraw pawer peme ure. Pekwaw ikweraw
pawer. — Nazakweraw pixik kwaw nehe,
i'i amo pepyr har wà. Màràzàwe tuwe
uze'eg nezewe wà. 13 Aze mo naheta
iwer zanekweraw pàwàm, a'e mehe mo
Zaneruwihawete nukweraw iwer mo a'e.
14 Aze mo nukweraw iwer, a'e mehe mo
naheta iwer mo ze'eg puràg zaneremi-
mume'u ràm zanewe. A'e mehe naheta
iwer mo pezeruzar haw no. 15 A'e mehe
mo ureremu'em mo Tupàn rehe, ta'e —
Umugweraw kar Zaneruwihawete imàno
re a'e xe, uru'e peme. Aze mo naheta
iwer purumugweraw kar haw, a'e mehe
mo Zaneruwihawete nukweraw iwer mo.
16 Aze mo nupurumugweraw kar iwer,
a'e mehe mo Tupàn numugweraw kar
iwer mo Zaneruwihawete a'e. 17 Aze
mo Zaneruwihawete nukweraw iwer,
a'e mehe mo pezeruzar mo temu'emaw

rehe. A'e mehe mo peikuwe mo ikatu 'ym ma'e pupe. A'e mehe mo tatahu pe oho ma'e ràm romo mo peiko no. 18 Aze mo Zaneruwihawete nukweraw iwer a'e, a'e mehe mo hehe uzeruzar ma'e umàno ma'e kwer a'e wà no, noho iwer mo Tupàn pyr a'e wà no. 19 Aze mo xo zanereko mehe zaiko Zaneruwihawete inuromo, aze mo nazaiko iwer ipyr zanemàno re nehe, zaiko mo teko uzemumikahy wera'u ma'e romo teko ko ywy rehe har wanuwi zane. 20 Nan kwaw nezewe. Azeharomoete Zaneruwihawete ukweraw umàno re a'e. A'e rupi xikwaw amogwer umàno ma'e kwer wakweraw pàwàm zane no. 21 Izypy mehe awa uzapo ikatu 'ym ma'e Tupàn huwa rupi a'e. A'e rupi teko paw umàno a'e wà. Tatahu pe oho ma'e ràm romo wanekon a'e wà. Nezewegatete pitài awa ukweraw umàno re a'e no. A'e rupi amogwer ukweraw putar a'e wà nehe no. 22 Teko paw umàno wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà, Ànàw zàwegatete wà. Nezewegatete teko paw ukweraw wi putar wà nehe no, Zaneruwihawete zàwegatete wà nehe no. 23 Zaneruwihawete ràgypy ukweraw wi a'e. A'e re hemiruze'eg ukweraw wi putar a'e wà nehe no, tur mehe a'e wà nehe no. 24 Amo 'ar mehe uhem putar iahykaw nehe. Ko 'ar rehe amo ae teko wiko pureruze'eg ma'e romo a'e wà, tuwihaw romo a'e wà. Zaneruwihawete umumaw putar a'e tuwihaw wapureruze'egaw a'e wà nehe. O'ok putar wakàgaw wanuwi nehe. Omono putar pureruze'egaw Tupàn pe a'e nehe. 25 Ta'e Zaneruwihawete a'e nehe xe, upureruze'eg putar tuwe a'e nehe xe. Tupàn uzàmàtyry'ym putar iàmàtyry'ymar a'e wà nehe. A'e iàmàtyry'ymar upytu'u putar iàmàtyry'ym ire wà nehe. Weruzar putar Zaneruwihawete a'e wà nehe. 26 Iahykaw pe te umumaw putar zanemàno haw a'e 'ar mehe a'e nehe no. A'e re teko numàno pixik kwaw wà nehe. 27 I'i ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer. — Tupàn umuigo kar putar Zezuz tuwihawete romo a'e nehe, teko paw wazar romo a'e nehe. Xo Tupàn zo nuiko kwaw hemiruze'eg romo a'e nehe. Ta'e a'e ae umuigo kar putar amogwer teko a'e wà nehe xe, hemiruze'eg romo a'e wà nehe xe. 28 Teko paw Zaneruwihawete hemiruze'eg romo wanekon putar wà nehe. A'e re Tupàn ta'yr a'e nehe no, uzemono putar Tupàn pe hemiruze'eg romo a'e nehe no. Ta'e Tupàn umuigo kar teko paw wa'yr hemiruze'eg romo a'e wà xe. A'e mehe Tupàn weruze'eg putar teko paw rupi katete a'e wà nehe.

29 Amo uzeruzar ma'e pepyr har a'e wà, uzemuzahazahak kar a'e wà, uzeruzar ma'e umàno ma'e kwer wanekuzaromo a'e wà. A'e mehe apuranu penehe. Aze teko nukweraw kwaw wà, màràzàwe tuwe a'e uzeruzar ma'e uzemuzahazahak kar umàno ma'e kwer wanekuzaromo a'e wà. Azeharomoete a'e umàno ma'e kwer ukweraw putar amo 'ar mehe wà nehe. A'e mehe a'e uzeruzar ma'e uzemuzahazahak kar nezewe a'e wà. — Teko nukweraw pixik kwaw a'e wà nehe, i'i amo wà. (Hemu'em a'e wà.) 30 Tuweharupi urereko haw na'ikatuahy kwaw urewe. Uzeruzar 'ym ma'e ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe urewe wà. Urupuraraw ma'erahy tuweharupi no. Aze mo naheta iwer zanekweraw pàwàm, nuruiko iwer mo nezewe. 31 Tuweharupi umume'u hezuka àwàm ihewe wà. Pezemono'og tuwe Zaneruwihawete Zezuz Zanezar inuromo. Ikatuahy nezewe peneko haw ihewe. Amume'u inuromo peneko haw aha iteko teko wanupe ihe. A'e rupi amume'u hemàno tària'i haw peme kury, amume'u ma'erahy heremipuraraw kwer peme no. 32 Xe Ew tawhu pe hereko mehe teko ipuruzukaiw tuwe ihewe wà. Miar hehaite ma'e ài wanekon ihewe wà. Màràzàwe tuwe apuraraw agwer ma'erahy. Aze mo naheta iwer zanekweraw pàwàm, a'e mehe mo uruiko mo uzeruzar 'ym ma'e wazàwe. — Zamai'u e zaiko zane kury. Xi'u e kàwiahy nehe no, zaka'u nehe no. Ta'e amo 'ar mehe zamàno putar nehe xe, i'i uzeruzar 'ym ma'e uzeupeupe wà. Aze mo teko nukweraw iwer wà, uruiko mo wazàwe ure no.

33 A'e rupi aze'eg nezewe peme kury. Peme'egatu penapi har wanehe nehe. — Aze nemyrypar iaiw nehe, tàrityka'i neaiw putar ne nehe no, i'i teko wà. Azeharomoete waze'eg wà. 34 Pekwaw ikatu ma'e iapo haw, a'e rupi — Pezypyrog wi ikatu ma'e iapo pà nehe kury ty wà, a'e peme

kury. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Amo ma'e amume'u putar pemumaranugar kar pà ihe nehe kury. — Amo pepyr har nukwaw kwaw Tupàn ze'eg a'e wà, nukwaw kwaw ikàgaw a'e wà no, a'e peme kury.

Uze'eg zaneretekwer amo 'ar mehe àràm wanehe xe a'e kury

35 Amo upuranu putar herehe wà nehe kury. -Màràzàwe tuwe Tupàn umugweraw kar putar teko umàno ma'e kwer a'e wà nehe. Aipo zaneretekwer a'e 'ar mehe àràm uzawy zaneretekwer ko 'ar rehe har nehe, i'i ihewe wà. 36 Napekwaw katu kwaw ma'e pe. Aze naxiutym kwaw ma'eà'yz nehe, nahezuz kwaw nehe. Umàno ywy pupe a'e, a'e re hezuz. 37 Xo ma'eà'yz zo xiutym zane. Xiutym aroz 'yz. Xiutym amo ae ma'eà'yz no. Naxiutym kwaw ma'e'yw uhua'u ma'e. 38 Zaneretekwer umàno ma'e kwer a'e wà, ma'eà'yz itym pyr ài wanekon Tupàn pe a'e wà. Ma'eà'yz pitàitàigatu hezuz ma'e'yw romo a'e wà. Nezewegatete Tupàn umur putar zaneretekwer ipyahu ma'e zanewe pitàitàigatu a'e nehe no, zanemugweraw kar mehe a'e nehe no.

39 Zanero'o uzawy miar ro'o. Uzawy wiràmiri ro'o no. Uzawy ipira ro'o no. Wikuwe ma'e ro'o uzawy amogwer wikuwe ma'e ro'o pitàitàigatu wà.

40 Heta ywate har wanetekwer wà. Heta ywy rehe har wanetekwer wà no. Ywate har wanetekwer ipuràg eteahy wà. Ywy rehe har wanetekwer ipuràg eteahy wà no. Ywate har wapuràgaw uzawy ywy rehe har wapuràgaw a'e wà. 41 Kwarahy heny haw uzawy zahy heny haw a'e. Uzawy zahytata waneny haw a'e no. Amo zahytata heny haw uzawy amo waneny haw a'e wà no.

42 Nezewegatete umàno ma'e kwer ukweraw mehe wà nehe no. Zaneretekwer itym myràm a'e, ima'eahy tete a'e, umàno putar a'e nehe no. Zaneretekwer ukweraw ma'e ràm nehe, na'ima'eahy pixik kwaw nehe, numàno zuapyri kwaw nehe no. 43 Itym mehe, na'ipuràg kwaw a'e, na'ikàg kwaw a'e. Ikweraw mehe ipuràg putar nehe, ikàg putar nehe no. 44 Itym mehe inem a'e. Ukweraw mehe nehe, zaneretekwer amo ae ma'e romo uzeapo putar nehe. Uzawy putar zaneretekwer ko 'ar rehe har nehe. Heta zaneretekwer ko ywy rehe har zanewe kury. Heta putar zaneretekwer ywate har zanewe nehe no. 45 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e. — Awa ipy a'e, Ànàw a'e, awa wikuwe ma'e romo hekon a'e. Awa iahykaw rehe har a'e, Zezuz Zanezar a'e, tekwe purumugweraw kar ma'e romo hekon a'e. 46 Tetekwer hereko har ràgypy uhem a'e. Ko 'ar rehe Tekwe uhem a'e kury. 47 Tupàn upyhyk ywy pixika'i a'e, awa izypy romo iapo pà a'e. Ànàw romo a'e. Amo ae awa ur ywak wi a'e, Zaneruwihawete romo hekon a'e. -Ànàw iahykaw rehe har, za'e izupe. 48 Ànàw ipy a'e, ywy awa romo iapo pyrer romo hekon a'e. Ywy rehe har a'e wà, izàwe wanekon a'e wà. Zaneruwihawete a'e, ywak wi ur ma'e kwer romo hekon a'e. Ywak rehe har a'e wà, izàwe wanekon a'e wà. 49 Zane no, zaiko ywy awa romo iapo pyrer ài ko 'ar rehe zane. Amo 'ar mehe zaiko putar awa ywak wi ur ma'e kwer ài zane nehe.

50 Hetekwer ma'e a'e wà, huwy ma'e a'e wà, nupuner kwaw oho haw rehe Tupàn pyr a'e wà nehe. Zaneretekwer umàno ma'e ràm nuiko kwaw ipyr wà nehe. Umàno putar a'e 'ym mehe wà nehe.

51 Pezeapyaka katu ko ze'eg ikwaw pyr 'ym rehe nehe. Nazamàno kwaw paw rupi zane nehe. (Uzeruzar ma'e tetea'u umàno putar a'e wà nehe. Amo numàno kwaw wà nehe.) Amo 'ar mehe nehe, na'arewahy Tupàn zaneapo putar amo ae romo a'e nehe. 52 Na'arewahy xixak putar tuwe zanereha pupe nehe, Tupàn heko haw pe har upy putar uxi'àm a'e nehe. Xi'àm iahykaw rehe har her romo a'e. Ipy re umàno ma'e kwer ukweraw putar a'e wà nehe. Numàno wi pixik kwaw wà nehe. Tupàn zaneapo putar amo ae romo paw rupi katete a'e nehe.

53 Zaneretekwer umàno ma'e kwer a'e wà nehe, amo ae ma'e romo wanekon putar a'e wà nehe. Umàno wi 'ym ma'e romo wanekon putar wà nehe. Umàno ma'e kwer uzeapo putar umàno 'ym ma'e romo wà nehe. 54 Ze'eg kwehe arer nezewe i'i a'e.

— Tupàn umumaw putar zanemàno haw
a'e nehe.
A'e mehe hemiruze'eg numàno pixik kwaw
wà nehe.
55 Zanemàno haw nuzewyr pixik kwaw
nehe. Teko numàno wi pixik kwaw
wà nehe,
Zanekweraw mehe nehe, umàno wi 'ym
ma'e romo zanereko mehe nehe,
zanema'enukwaw putar a'e ze'eg
kwehe arer rehe nehe.
Azeharomoete a'e.

56 Ikatu 'ym ma'e iapo har romo zaiko
zane. — Ikatu 'ym ma'e iapo har umàno
putar a'e wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer
a'e. A'e rupi zaneretekwer a'e wà, umàno
ma'e kwer romo wanekon a'e wà. 57 Tupàn
ikatuahy a'e. Umumàno kar Zanezar Zezuz
Zaneruwihawete zanerekuzaromo a'e. A'e
re umugweraw kar a'e no. A'e rupi zakw-
eraw wi putar zanemàno re zane nehe no,
umàno 'ym ma'e romo zanereko pà zane
nehe no.
58 A'e rupi nezewe aze'eg peme ihe kury,
herywyr wà. Pepuir zo pezeruzar haw
wi nehe. Pepytu'u zo hehe pezeruzar
ire nehe. Peho tuwe Tupàn hape rupi
nehe, tuweharupi nehe. Pema'ereko tuwe-
harupi Zanezar pe nehe. Aze pema'ereko
izupe nehe, napema'ereko e kwaw nehe.
Penemiapo kwer ikatu izupe paw rupi.

16

*Uze'eg temetarer penywyr wanupe pene-
mimono ràm rehe xe a'e kury*

1 Azapo kar putar amo ma'e peme ihe
kury. (Tupàn hemiruze'eg Zutez ywy
rehe har a'e wà, upuraraw ma'erahy
kwer waiko a'e wà. Nuhyk kwaw temi'u
wanupe.) A'e rupi pemono'og pen-
emetarer ikurer nehe, wanupe imonokatu
pà nehe. Amono'og kar temetarer Karaz
ywy rehe har uzeruzar ma'e wanupe
ihe. Nezewegatete amono'og kar kwez
peme ihe kury. 2 Mytu'u haw 'ar nànàgatu
pemono'og amo penemetarer ikurer nehe.
Aze pemono'og temetarer tetea'u nehe,
pemonokatu ikurer uhua'u ma'e nehe. Aze
pixika'i penemimono'og nehe, xo pixika'i
pemonokatu nehe. Pemono'ono'og
imonokatu pà nehe. A'e mehe pepyr
heho mehe heta tetea'u putar nehe. A'e
mehe — Ximono'og temetarer tàrityka'i
nehe, napeze kwaw hehem mehe nehe.
3 Pepyr heho mehe nehe, apuranu putar
penehe ihe nehe. -Ma'enugar awa weraha
putar penemetarer imono'og pyrer a'e wà
nehe, Zutez ywy rehe har wanupe nehe.
Pemume'u awa penemixamixak kwer
ihewe wà nehe. A'e mehe azapo putar
pape Zutez ywy rehe har wanupe ihe nehe.
— Ko awa a'e wà, werur temetarer Korin
tawhu pe har wanemimono'og kwer kwez
peme a'e wà kury, a'e putar Zutez ywy rehe
har wanupe nehe, pape rehe imuapyk
pà ihe nehe. A'e mehe amono kar putar
a'e temetarer heraha har ihe wà nehe,
Zeruzarez tawhu pe har uzeruzar ma'e
wanupe ihe wà nehe. 4 Aze ikatu nehe, aha
putar wapyr ihe nehe no. Nezewe mehe
a'e temetarer heraha har oho putar herupi
a'e wà nehe no, Zeruzarez tawhu pe heho
mehe a'e wà nehe no.

*Pawru umume'u Korin tawhu pe oho
àwàm a'e kury*

5 Aha putar Maxeton ywy rehe ihe nehe.
Apyterahaw putar Maxeton ywy nehe. A'e
re aha putar pepyr nehe. 6 Aze ru'u amu-
maw putar màràn 'ar pepyr hepyta pà
nehe. Aze ru'u amumaw putar 'ar huwixàg
ma'e paw rupi nehe, pepyr hepyta pà nehe.
A'e mehe pepuner hepytywà haw rehe
nehe, heata àwàm rehe nehe. Nakwaw
kwaw heho àwàm ihe rihi. 7 Aze màràn
'ar amumaw pepyr nehe, na'ikatu kwaw
ihewe nehe. Aze ikatu Tupàn pe nehe,
amumaw putar 'ar tetea'u pepyr nehe.
8 Ko 'ar rehe apyta putar Ew tawhu
pe ihe. Xo Penteko 'ar pawire ata putar
aha xe wi nehe. 9 Aze apyta xe nehe,
apuner Tupàn ze'eg imume'u haw rehe
teko tetea'u wanupe nehe. Heta tetea'u
Tupàn iàmàtyry'ymar xe a'e wà. Nazekaiw
kwaw wanehe.
10 Aze Ximot oho pepyr nehe, pemuixe
katu kar pezemono'ogaw pe nehe, penàpuz
me nehe. Ta'e uma'ereko iko Zanezar pe
a'e no xe, ihe ài a'e no xe. 11 Tuwe ni
amo pepyr har nuze'eg zemueteahy kwaw
hehe wà nehe. Pepytywàgatu nehe. A'e
rupi upuner wata wi haw rehe amo taw

pe nehe no, pekatu haw ikwaw pà nehe no. A'e rupi uzewyr putar ihewe nehe. Ihe ihe, herywyr wà no, uruàro izewyr àwàm uruiko ure.
12 Aze'eg putar zanerywyr Apor rehe peme ihe no. — Eho amogwer zanerywyr wanexak pà nehe, wapyr nezekytyar pà nehe, a'e izupe tuweharupi ihe. Noho kwaw pepyr ko 'ar rehe. Amo 'ar mehe nehe, aze upuner nehe, oho putar pepyr nehe.

Pawru omono kar uze'eg wanupe xe a'e kury

13 Peiko ume'egatu ma'e ài nehe. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe, Zezuz tur àwàm hàrogatu pà nehe. Pepytu'u zo pezeruzar ire nehe, pekyze zo peàmàtyry'ymar wanuwi nehe, pekàg tuwe nehe. 14 Pezeamutamutar katu nehe, pema'ereko haw iapo mehe paw rupi nehe.
15 Pekwaw Ete pe, pekwaw iànàm pe wà no. Kwehe mehe amume'u Tupàn ze'eg aha Kere ywy rehe har wanupe ihe. A'e ràgypy uzeruzar Zezuz rehe a'e wà, henu mehe a'e wà, amogwer Kere ywy rehe har wanenataromo a'e wà. Tuweharupi upytywàgatu Tupàn hemiruze'eg waiko wà kury, wanehe uzekaiw pà wà kury. A'e rupi azapo kar amo ma'e peme ihe nehe kury. 16 Peruzar agwer teko pe wà nehe. Aze amo uzeruzar ma'e uma'ereko wazàwe Tupàn pe wà nehe, tuwe a'e teko wiko peneruze'egar romo wà nehe no, tuwe wiko penuwihaw romo wà nehe no.
17 Ete a'e, Potuna a'e no, Kere a'e no, xe hepyr wanekon a'e wà kury. Napeiko kwaw hepyr. Nazemumikahy kwaw ihe, ta'e wiko hepyr penekuzaromo a'e wà xe. 18 Pemurywete kar a'e wà. Hemurywete kar waiko nezewegatete ko 'ar rehe a'e wà no. Tuwe zazekaiw agwer awa wanehe nehe.
19 Uzeruzar ma'e Az ywy rehe har a'e wà, omono kar uze'eg peme a'e wà, — Pekatu aipo, i'i peme wà. Ak a'e, Pirixi a'e no, wanàpuz me uzemono'og ma'e uzeruzar ma'e a'e wà no, omono kar uze'eg peme a'e wà no. Ta'e pezeruzar Zaneruwihawete rehe pe no xe. 20 Uzeruzar ma'e xe har paw rupi a'e wà no, omono kar uze'eg peme a'e wà no. Peiko tywyr romo Zezuz inuromo. A'e rupi pexak kar pezeamutamutar katu haw pezeupeupe nehe.
21 Ko heze'eg pehegwera'i amuapyk putar hepo pupe azeharomoete ihe nehe kury. Ihe Pawru ihe, amono kar ko heze'eg peme ihe. Pekatu pa. 22 Aze teko nuzamutar katu kwaw Zanezar wà nehe, tuwe Tupàn uzepyk wanehe nehe. MARANATA, a'e peme. — Ezur nehe, urezar, i'i a'e ze'eg zaneze'eg rupi. 23 Tuwe Zezuz Zanezar pepuhareko a'e nehe, ikatuahy ma'e iapo pà peme a'e nehe.
24 Zaiko Zaneruwihawete Zezuz inuromo zane. Apuamutar katu tuwe inuromo ihe. Upaw kwez kury. Pawru.

2 KORIN

1 Ihe Pawru ihe. Zaneruwihawete Zezuz
hemimono karer romo aiko ihe, ta'e Tupàn
uputar nezewe haw a'e xe. Zanerywyr
Ximot a'e no, xe hepyr hekon a'e no. Pe
Tupàn hemiruze'eg Korin tawhu pe har
romo peiko pe. Oromono kar putar ko
pape peme ure nehe kury, Kere ywy rehe
har nànàn ure nehe no. 2 Tupàn zaneru
a'e, Zanezar Zezuz Zaneruwihawete a'e no,
tuwe pepuhareko a'e wà nehe, ikatuahy
ma'e iapo pà peme a'e wà nehe. Tuwe
pemupytu'u ma'e wi pekyze re a'e wà nehe
no.

— Nekatuahy, i'i Pawru Tupàn pe a'e kury

3 Tupàn a'e, Zanezar Zezuz Zaneruwi-
hawete tu romo hekon a'e. Zanepuhareko
katu zaneru ài a'e. Upurupytywàgatu a'e
no. A'e rupi — Nekatuahy urewe ne Tupàn,
a'e izupe tuweharupi ihe. Peze'eg nezewe
izupe tuweharupi nehe no. 4 Tupàn
hemiruze'eg 'ym upuraraw kar ma'erahy
waiko zanewe a'e wà, ta'e zazeruzar Zezuz
rehe zane xe. Tuweharupi Tupàn zanepy-
tywàgatu a'e. Aze ma'e na'ikatuahy kwaw
zanewe nehe, aze xipuraraw ma'erahy
kwer nehe, tuweharupi zanepytywàgatu
putar a'e nehe. A'e rupi zapuner amogwer
uzeruzar ma'e wapytywà haw rehe zane
nehe no, aze upuraraw ma'erahy a'e
wà nehe no, ta'e nezewegatete Tupàn
zanepytywàgatu a'e no xe.

5 Zaneruwihawete upuraraw ma'erahy
tetea'u a'e. Ko 'ar rehe xipuraraw
ma'erahy tetea'u zaiko zane no, ta'e
zazeruzar zaiko hehe zane no xe. Tupàn
upytywà Zaneruwihawete a'e, ma'erahy
ipuraraw mehe a'e. Nezewegatete ko 'ar
rehe zanepytywà iko a'e no, ma'erahy
ipuraraw mehe a'e no. 6 Urupuraraw
ma'erahy uruiko ure, pepytywà pà ure.
Ta'e nezewe mehe Tupàn pepyro putar
tatahu wi a'e nehe xe, uzepyr pemuigo kar
pà a'e nehe xe. Urepytywàgatu a'e, a'e rupi
pepytywàgatu a'e no. Umur putar ukàgaw
peme nehe no. A'e rupi aze ma'erahy
pepuraraw nehe, pepuner putar nehe.
Napezàn kwaw izuwi nehe. Napepytu'u
kwaw Zezuz rehe pezeruzar ire nehe,
ma'erahy ipuraraw mehe nehe. Ta'e
Tupàn urepytywàgatu a'e no xe. Pekàg
putar ma'erahy ipuraraw mehe nehe,
urezàwegatete nehe. 7 Urukwaw katu
Zezuz rehe pezeruzar katu haw ure. Ni
amo ma'e, ni amo teko napemupytu'u kar
kwaw pezeruzar ire a'e wà nehe. — Ikàg
tuwe a'e wà, uru'e uruiko teko wanupe
ure, penehe ureze'eg pà ure. Pepuraraw
ma'erahy kwer peiko urezàwe. A'e rupi
Tupàn pepytywà putar a'e nehe no, ta'e
urepytywà iko a'e no xe.

8 Urumume'u wi putar ma'e peme ure
nehe kury, urerywyr wà. Az ywy rehe
urereko mehe urupuraraw ma'erahy
kwer ure. Pema'enukwaw ma'erahy
ureremipuraraw kwer rehe. Uzeruzar
'ym ma'e upuraraw kar ma'erahy kwer
urewe a'e wà, ta'e urumume'u Zezuz rehe
ze'eg puràg purupe ure xe. Urupuraraw
ma'erahy azeharomoete ure. — Amàno
putar ihe nehe kury, a'e hezeupe a'e 'ar
mehe ihe. 9 — Zanezuka putar a'e wà
nehe, uru'e wanupe. Tupàn uremono
kar a'e pe a'e. Pemume'u heze'eg a'e
pe har wanupe nehe, i'i ihewe. A'e
rupi uruàro Tupàn ikatu haw ure. —
Zanepytywà putar a'e nehe, uru'e uruiko
izupe. Ta'e ure zutyka'i nurupuner kwaw
urehemaw rehe a'e ma'erahy kwer wi
ure xe. Xo Tupàn upuner umàno ma'e
kwer wamugweraw kar haw rehe a'e.
Urepytywà tuwe a'e. 10 Urezuka tàri a'e
wà. Tupàn urepyro uremàno haw wi a'e.
Urepyro wi putar nehe no. Uruzeruzar
hehe ure. Urepyro wi wi putar a'e nehe no.
11 Urepytywà pe nehe, Tupàn, peze peze'eg
pà urerekuzaromo tuweharupi nehe. —
O Tupàn, emono temi'u Pawru wanupe
nehe, emono ma'e wanupe nehe, peze
izupe tuweharupi nehe. Nezewe mehe
umur putar urewe a'e nehe. A'e mehe teko
tetea'u umume'u putar ikatu haw a'e wà
nehe no, ta'e urepytywà a'e no xe.

— Azapo putar amo ae ma'e ihe nehe kury, i'i Pawru a'e kury

12 Urumume'u putar amo ma'e ureremi-
apo kwer peme xe ure nehe kury. A'e
ureremiapo kwer ikatu urewe. Ko ywy

rehe urereko mehe ure, pepyr urereko mehe ure, Tupàn wiko urepy'a pe a'e, ma'e imume'u kar pà urewe tuweharupi a'e. A'e rupi xo ikatu ma'e zo uruzapo peme ure. (— Ikatuahy Pawru a'e, peze ihewe.) A'e rupi na'ureremu'em kwaw peme ure. Nuruze'eg kwaw ureremigwaw rupi peme ure. Tupàn urepuhareko a'e. A'e rupi umur ukàgaw urewe. A'e rupi hemigwaw rupi uruze'eg uruiko peme ure kury, ta'e ukwaw kar urewe a'e no xe. 13-14 Urumume'u ureremiapo kwer uruiko peme ure. Urumuapyk ureremimume'u kwer uruiko pape rehe no, peme imono kar pà no. Nazawaiw katu kwaw a'e ze'eg. Pepuner ikwaw paw rehe paw rupi nehe. Aze pekwaw katu paw rupi nehe, ikatu ihewe nehe. Ta'e ko 'ar rehe napekwaw katu kwaw ma'e paw rupi pe xe. Nuhyk kwaw penemigwaw. Tuwe pekwaw paw rupi nehe. A'e rupi Zanezar Zezuz tur mehe nehe, penurywete putar nehe, ta'e pekwaw katu putar ma'e nehe xe. Urerurywete putar ure nehe no, penemigwaw rehe ure nehe no.

15 — Azeharomoete weruzar ko Tupàn ze'eg waiko a'e wà kury, a'e purupe, penehe heze'eg pà. 16 — A'e rupi aha putar wanexak pà nehe, a'e wanupe. — Maxeton ywy kutyr heho mehe, apytu'u putar Korin tawhu pe har wapyr ihe nehe, a'e wanupe. Zutez ywy kutyr Maxeton ywy wi hezewyr mehe apytu'u wi putar wapyr nehe no. Hepytywà putar a'e wà nehe no, a'e wanupe. — A'e rupi mokoz haw hurywete putar wà nehe, a'e wanupe, penehe heze'eg pà. Naha kwaw zepe pepyr ihe. (Ta'e amo umume'u penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe a'e wà xe.) 17 — Aha putar pepyr ihe nehe, a'e peme. A'e re naha kwaw pepyr. A'e rupi amo pepyr har uze'eg waiko herehe wà kury. — Pawru nuzapo kwaw wemimume'u kwer a'e, i'i mua'u waiko herehe wà. Na'ikatu kwaw nezewe herehe waze'egaw wà. Aze amume'u ma'e heremiapo ràm ihe nehe, azapo putar tuwe a'e ma'e ihe nehe. — Aha putar pepyr ihe, a'e peme. Nezewe heze'eg mehe nakwaw kwaw penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e teko ihe. Amo umume'u wà ihewe wà. A'e re naheho wer kwaw pepyr. A'e rupi naha kwaw a'e 'ar rehe. Aha putar tàrityka'i nehe kury. — Pawru uzapo ma'e uzemurywete kar pà a'e. Nuzapo kwaw ma'e Tupàn imurywete kar pà a'e, i'i amo waiko herehe wà. Hemu'em a'e wà. Xo Tupàn imurywete kar haw rehe zo azapo ma'e ihe.

18 Tupàn umume'u ze'eg azeharomoete har tuweharupi a'e. Nezewegatete ko heze'eg azeharomoete ihe no. 19 Aze Zezuz Zaneruwihawete umume'u wemiapo ràm nehe, nuhaw pixik kwaw uze'eg nehe. Aze, — He'e, i'i nehe. — Nan, ni'i kwaw a'e mehe nehe. Xit a'e, Ximot a'e no, ihe ihe no, urumume'u Zezuz Zaneruwihawete Tupàn ta'yr romo heko haw peme ure. 20 Ta'e a'e ae umur Tupàn hemimume'u kwer paw rupi purupe a'e xe. A'e rupi ximume'u Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw purupe zane, Zezuz Zaneruwihawete ikàgaw rupi zane. — Azeharomoete Tupàn ikàg a'e, ipuràg eteahy a'e no, za'e izupe. 21 Ta'e Tupàn umur azeharomoeteahy Zezuz inuromo zanereko haw ikwaw paw zanewe a'e xe. A'e wiko uzeupe zanemonokatu har romo a'e. A'e rupi zapuner hehe zanezeruzar haw rehe zane kury, zapuner hupi zanereko haw rehe kury no. 22 — Peiko heremiruze'eg romo kury, i'i zanewe. A'e rupi — Tupàn hemiruze'eg romo wanekon a'e wà, i'i teko zanewe wà. Umur Wekwe Puràg zanepy'a pe a'e. A'e rupi — Uzapo putar ikatuahy ma'e tetea'u a'e nehe, za'e izupe kury. Xikwaw ikatuahy ma'e tetea'u hemiapo ràm zane kury.

23 Tupàn ukwaw hepy'a a'e. A'e rupi umume'u putar hekatu haw peme a'e nehe kury. A'e 'ar mehe naha kwaw pepyr ihe, Korin tawhu pe ihe, ta'e amo umume'u penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe a'e wà xe. Aze mo aha pepyr, a'e mehe mo aze'eg ahyahy mo peme, penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe.

24 — Pezeruzar ureze'eg rehe nehe, nuru'e kwaw peme. Ta'e pekàg pezeruzar haw rehe pe kury. Nan. Urumume'u tatahu wi pepyro haw peme ure. A'e rupi penurywete putar nehe.

2

1 A'e rupi nezewe a'e hezeupe ihe. — Naha kwaw wapyr ihe nehe, ta'e na-
hepurumuzemumikahy kar wer kwaw wanehe ihe xe, naheze'eg ahyahy wer kwaw wanupe ihe xe, a'e penehe ihe. 2 Aze mo aha pemuzemumikahy kar pà ihe, a'e mehe mo pezemumikahy tuwe mo. Aze mo pezemumikahy paw rupi, a'e mehe mo azemumikahy mo ihe no, ta'e naheta iwer mo hemurywete kar har a'e wà kury xe. 3 A'e rupi amono kar a'e hepape ipy peme ihe, heze'eg ahyahy pà penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe ihe. Naheho wer kwaw pepyr ihe. Aze mo aha, a'e mehe mo hemuzemumikahy kar mo pe. Na'ikatu kwaw nezewe haw ihewe. Ta'e hemurywete kar har romo peneko haw aputar ihe xe. Ta'e ko ma'e akwaw ihe xe. Aze herurywete nehe, penurywete putar paw rupi nehe no. 4 Hepape ipy peme imono kar mehe azemumikahy a'e 'ar mehe ihe, penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe ihe. Azai'o ihe no. Namono kar kwaw a'e pape pemuzemumikahy kar pà. Apuamutar katu ihe, a'e rupi amono kar peme ihe. Hepurukwaw kar wer peamutar katu haw rehe peme, peme imono kar pà.

Aze amo uzemumikahy wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe a'e nehe, aze upytu'u iapo re nehe, Tupàn nuzepyk kwaw hehe a'e nehe

5 A'e ikatu 'ym ma'e iapo har pepyr har a'e, nahemuzemumikahy kar kwaw a'e. Nan. Pemuzemumikahy kar a'e. Aze ru'u amo pepyr har uzemumikahy a'e pe wà. Nuzemumikahy kwaw paw rupi wà. 6 Pemono kar tuwe a'e awa pemyter wi pezemono'ogaw wi. Kwehe napemuixe kar kwaw pezemono'ogaw pe. Peze'eze'eg ahyahy tetea'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe. Uhyk kury. 7 Peiko wi imyrypar romo nehe kury, ipytywà pà nehe kury. Pepytu'u hemiapo kwer rehe pema'enukwaw ire nehe. Pemurywete kar nehe kury. A'e rupi nuzemumikahy wera'u kwaw nehe. A'e rupi nupytu'u kwaw Zezuz rehe uzeruzar ire nehe. 8 — Uruamutar katu ure, peze izupe nehe kury. Pezapo ikatuahy ma'e izupe nehe, ia-
mutar katu haw ikwaw kar pà izupe nehe. 9 Kwehe mehe amono kar a'e hepape peme ihe, heze'eg ahyahy pà penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe ihe. -Aipo weruzar putar heze'eg a'e wà nehe, a'e hezeupe, penehe heze'eg pà. 10 Aze peneharaz a'e awa hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe, hereharaz putar hemiapo kwer wi ihe nehe no. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, hereharaz putar hemiapo kwer wi ihe nehe. Hereharaz kwez hemiapo kwer wi ihe, ta'e hepurumukàg wer pezeruzar haw rehe ihe xe. Zaneruwihawete uk-
waw hemiapo kwer wi hereharaz taw a'e. 11 Nezewe mehe Zurupari nupuner kwaw zanezar romo weko haw rehe a'e nehe. Ta'e xikwaw hemiapo putar haw zane xe.

Pawru umume'u Toroaz ywy rehe oho awer a'e kury

12 Toroaz ywy rehe hehem mehe, Zaneruwihawete rehe ze'eg puràg imume'u pà purupe, aexak Zanezar ikatu haw ihe. Ta'e a'e pe har wenu katu heze'eg a'e wà xe. Aze tuwihaw ur zanepyr nehe, ximuàgà'ym hape izupe nehe. Nezewegatete Tupàn umuàgà'ym a'e pe har wapy'a a'e, heho àwàm me a'e. A'e rupi wenu katu Tupàn ze'eg a'e wà. 13 Napuner kwaw urerywyr Xit hexakaw rehe a'e pe ihe. A'e rupi azemumikahy ihe. Heho wer hekar pà amo me. A'e rupi, — Zazur rihi, a'e a'e pe har wanupe. Na'e ata wi aha Maxeton ywy kutyr ihe no. — Aze ru'u àwàxi putar Xit ihe nehe, a'e hezeupe.

Zezuz Zaneruwihawete zanepytywà ikatu 'ygwer heitykaw rehe a'e

14 Tupàn ikatuahy a'e. Zanemono'og Zaneruwihawete inuromo a'e, ikatu 'ym ma'e heitykar romo zanemuigo kar pà a'e. Aze tuwihaw weityk amo tuwihaw nehe, hurywete putar nehe, wata putar taw myteromo wemiruze'eg wanupi nehe, zauxiapekwer wanupi nehe. Nezewe-
gatete zane no, zaiko Zaneruwihawete inuromo zane no, ta'e weityk ikatu 'ym ma'e a'e xe. A'e tuwihaw wata teko wanuwa rupi a'e, ukàgaw hexak kar pà wanupe a'e. Nezewegatete Zaneruwi-
hawete zanemono kar ywy nànàgatu taw

nànàgatu a'e no, ukàgaw ikwaw kar pà wanupe a'e no. Ikàgaw ikwaw paw a'e, nuzawy kwaw yhyk hyàkwenaw a'e. Ywy nànàgatu uhàuhàz a'e. 15 Xaxeto umunyk yhyk Tupàn huwa rupi a'e wà. Zaiko yhyk ài Tupàn pe. Zaneruwihawete a'e, tàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e ài hekon a'e. Zanemono Tupàn pe yhyk hyàkwegatu haw ài a'e. Hàtàxiner uhàuhàz. Nezewegatete zaha taw nànàgatu ywy nànàgatu no, Zaneruwihawete rehe ze'egaw imume'u pà teko wanupe, Tupàn hemipyro ràm wanupe, hemipyro 'ym wanupe no. Kàpuhàg ài zaiko zane, Tupàn pyr oho ma'e ràm wanupe zane. 16 Inem ma'e puruzuka ma'e ài zaiko tatahu pe oho ma'e ràm wanupe. (Aze teko nuzeruzar kwaw Zezuz rehe wà nehe, oho putar tatahu pe wà nehe. A'e rupi zawaiw katu Tupàn ze'eg imume'u haw ihewe.) Mo upuner imukatu haw rehe a'e. Mo henu har upuner tatahu pe waho àwàm imume'u haw rehe a'e. 17 Ure urupuner ure, ta'e nuruiko kwaw amogwer wazàwe ure xe. Amogwer numuawate katu kwaw Tupàn ze'eg a'e wà. Tupàn ze'eg nuzawy kwaw ma'e ime'eg pyràm hekuzar 'ym ma'e a'e, imuwete 'ymar wanupe a'e. Tupàn uremur kar pepyr a'e. A'e rupi na'ureremu'em kwaw peme ure, huwa rupi ure, ta'e Zaneruwihawete hemiruze'eg romo uruiko ure xe.

3

Pawru umume'u ze'eg ipyahu ma'e purupe a'e kury

1 Ko ureze'eg azeharomoete ure. Pekwaw ureremu'em 'ymaw. Ureze'eg mehe nurumume'u kwaw urekatu haw peme ure. Nan. Ni amo numur kar kwaw pape peme a'e wà nehe, urekatu haw imume'u pà peme a'e wà nehe. Napemono kar kwaw pape amo wanupe nehe, urekatu haw imume'u pà wanupe nehe. Nuruputar kwaw agwer pape iapo haw ure. 2 Ni amo nomono kar kwaw pape peme a'e wà, Zaneruwihawete hemimono kar romo urereko haw imume'u pà peme a'e wà. Ta'e peiko pape ài pe xe. Teko umugeta pape a'e wà. Nezewegatete teko wexak peneko haw a'e wà no. Nezewe mehe ukwaw urema'ereko haw wà. Ukwaw urepy'a pe urema'enukwaw paw a'e wà no, ta'e tuweharupi urema'enukwaw penehe ure xe. 3 Peiko pape ài pe. Zaneruwihawete a'e, umuapyk uze'eg iko a'e pape rehe a'e. Ure ure, a'e pape heraha har ài uruiko ure. Aze amo iporomono kar wer uze'eg rehe amo pe nehe, a'e mehe umuapyk putar uze'eg pape rehe a'e nehe. A'e mehe teko umugeta putar wà nehe. Nezewegatete peiko pape ikatu ma'e ài pe. Teko umugeta pape a'e wà. Nezewegatete teko wexak Tupàn ikatu haw a'e wà no. Ta'e Tekwe Puràg wikuwe ma'e a'e xe, wexak kar wanupe a'e xe.

4 Ko ma'e urumume'u uruiko peme ure, ta'e uruzeruzar Tupàn rehe ure xe, ta'e Zaneruwihawete umàno zanerekuzaromo a'e xe. 5 Ure nurupuner kwaw a'e ma'ereko haw iapo haw rehe ure. Ure nurupuner kwaw Tupàn ze'eg imume'u haw rehe ure. A'e rupi — Urupuner imume'u haw rehe ure, nuru'e kwaw peme ure. Tupàn umur ukàgaw urewe a'e. Xo a'e rupi zo urupuner ize'eg imume'u haw rehe ure kury. 6 Ure nurupuner kwaw ze'eg ipyahu ma'e imume'u haw rehe ure. Tupàn umur ukàgaw urewe a'e. Xo a'e mehe zo urupuner imume'u haw rehe purupe. Nurumume'u kwaw ze'eg kwehe arer imuapyk pyrer. Urumume'u ze'eg ipyahu ma'e kury. Tekwe Puràg umume'u ze'eg ipyahu ma'e urewe a'e. Teko nupuner kwaw ze'eg kwehe arer paw heruzar haw rehe a'e wà, a'e rupi umàno ma'e kwer ài wanekon a'e wà, ta'e tatahu pe oho ma'e ràm romo wanekon a'e wà xe. Aze zazeruzar ze'eg ipyahu ma'e rehe nehe, Tekwe Puràg zaneapo putar wikuwe ma'e ài a'e nehe, tatahu wi zanepyro pà a'e nehe.

7 Kwehe mehe Tupàn umuapyk uze'eg itapew rehe a'e. Na'e umur a'e itapew Moizez pe a'e, ywytyr rehe heko mehe a'e. Ita imur mehe Tupàn ikàgaw uhyape katu a'e pe tatainy ài a'e. Moizez wiko a'e tatainy huwake a'e. A'e rupi huwa uhyape katu a'e no. Na'e wezyw ywytyr wi, ita pew herur pà teko wanupe. Huwa upytu'u wewer uhyape katu re. Teko nupuner kwaw huwa rehe ume'e haw rehe wà, ta'e uhyapeahy we wanupe xe. Tupàn ikàgaw

uhyape katu uze'eg kwehe arer imur mehe a'e. Ni amo teko nupuner kwaw a'e ze'eg heruzar haw rehe a'e wà. A'e rupi a'e ze'eg nupyro kwaw teko tatahu wi a'e wà. — Ze'eg kwehe arer werur mànoˊ haw purupe a'e, za'e izupe. — Umuigo kar teko umànoˊ ma'e romo a'e wà, za'e izupe. 8 Aze Tupàn Hekwe wiko teko wapy'a pe a'e nehe, umuigo kar a'e teko wikuwe ma'e ài a'e wà nehe, wapyro pà tatahu wi a'e wà nehe, wamuigo kar pà Tupàn pyr tuweharupi a'e wà nehe. Ze'eg kwehe arer nupyro kwaw teko a'e wà. Tupàn ikàgaw uhyape katu a'e, a'e ze'eg imur mehe a'e. Hekwe zanepyro a'e. Hekwe zanepy'a pe imur mehe, ikàgaw ihyape katu haw uhua'u wera'u ze'eg kwehe arer imur pyrer wi a'e. 9 Ze'eg kwehe arer imur mehe, umume'u teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e, iapo arer wanupe a'e. Ikàgaw uhyape katu a'e, a'e ze'eg imur mehe a'e. Ko 'ar rehe umume'u tatahu wi zanepyro haw iko kury. Ikàgaw uzexak kar wera'u teko wanupe kury, ko ze'eg ipyahu ma'e imur mehe kury. 10 Nezewe za'e kury. — Kwehe mehe ze'eg kwehe arer ikatu a'e. Ze'eg ipyahu ma'e ikatu wera'u ze'eg kwehe arer wi a'e. A'e rupi zazekaiw katu tuwe ze'eg ipyahu ma'e rehe zane. Zazekaiw wewer ze'eg kwehe arer rehe kury, za'e kury.

11 Zaneipy uzekaiw katu ze'eg kwehe arer rehe a'e wà, ta'e ikatu a'e xe. Zane nazazekaiw katu kwaw hehe kury, ta'e ze'eg ipyahu ma'e ikatu wera'u izuwi a'e xe. Zazekaiw katu putar hehe tuweharupi nehe. Nazapytu'u kwaw zanezekaiw ire nehe. 12 Ta'e xiàro Tupàn pyr zaneho àwàm zaiko zane xe. A'e rupi nazakyze kwaw puruwi, Zezuz rehe ze'egaw imume'u mehe. 13 Nazaiko kwaw Moizez àiˊ. Uzewapyk pàn pupe a'e, uzeàmim pà puruwi a'e. A'e rupi Izaew izuapyapyr a'e wà, nuexak kwaw huwa ihyape katu re ipytu'u haw a'e wà. 14 Nuenu katu kwaw Tupàn ze'eg wà. Te ko 'ar rehe wà no, ze'eg kwehe arer imugeta mehe wà, nuenu katu kwaw wà. Ze'eg kwehe arer nuzawy kwaw ma'e pàn kupe kutyr har uzeàmim ma'e wanupe a'e. Nukwaw katu kwaw wà. Aze teko uzeruzar Zaneruwihawete rehe a'e wà nehe, hemiruze'eg romo wiko pà a'e wà nehe, xo a'e mehe zo wenu katu putar Tupàn ze'eg a'e wà nehe. 15 Te ko 'ar rehe, aze zutew umugeta Moizez ze'eg kwehe arer wà nehe, nuenu katu kwaw wà nehe. Nuzawy kwaw ma'e pàn kupe kutyr har uzeàmim ma'e wanupe nehe no. Nukwaw katu kwaw Tupàn hemiapo putar haw wà. 16 Aze amo uzeruzar Zanezar rehe a'e wà nehe, wenu katu putar Tupàn ze'eg a'e wà nehe, ta'e Tupàn umunyryk putar a'e pàn izuwi a'e nehe xe, uze'eg ikwaw katu kar pà wanupe a'e nehe xe. 17 A'e ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e, Zanezar rehe uze'eg a'e. Hekwe rehe uze'eg a'e mehe a'e. Zanezar hekwe umunyryk putar a'e pàn a'e nehe. Aze Zanezar hekwe wiko a'e teko wapy'a pe nehe, a'e teko upuner Tupàn ze'eg henu katu haw rehe a'e wà nehe. Ni amo numuzewyr kar kwaw a'e pàn a'e wà nehe. Teko uzeagaw ze'eg kwehe arer heruzar haw rehe a'e wà. Nupuner kwaw wà. Zemunehew paw pe wiko ma'e ài wanekon wà. Aze Tupàn Hekwe wiko teko wapy'a pe nehe, wenuhem putar a'e teko zemunehew paw wi a'e wà nehe. Upuner oho haw rehe Tupàn pyr a'e wà nehe. 18 Zanezar hekwe umunyryk a'e pàn zaneruwa wi a'e kury. A'e rupi xikwaw katu Zanezar ikàgaw zane kury. Xixak katu ipuràg eteahy haw no. Aze zame'e zaneruwa rehe waruwa pupe nehe, xixak katu nehe. Nezewegatete xikwaw katu Tupàn ikàgaw zane kury. Zanezar ikàgaw hexak mehe, zaiko izàwenugar romo zane. Kutàri zaiko wewer izàwenugar romo zane. Amo 'ar mehe zaiko wera'u putar izàwenugar romo tuweharupi zane nehe no. Ta'e Zanezar hekwe umur ukàgaw upuràg eteahy haw zanewe a'e xe.

4

— Uruiko ywy'a àiˊ ure, i'i Pawru a'e kury

1 Tupàn urepuhareko katu a'e, a'e rupi uremuma'ereko kar iko a'e, umume'u kar uze'eg urewe a'e. A'e rupi nuruzemumikahy kwaw ure, ma'erahy kwer ipuraraw mehe ure. 2 Urupytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re paw rupi ure. Nuruzapo kwaw ma'e purumumaranugar kar haw

ure. Nuruzapo kwaw ikatu 'ym ma'e teko wanuwa rupi 'ym. Na'ureremu'em kwaw ure. Aze urumume'u amo ma'e nehe, nuruzapo kwaw amo ae ma'e nehe, teko wanuwa rupi 'ym nehe. Nurumume'u kwaw Tupàn ze'eg 'ym ure. Ize'eg azeharomoete har nuzawy kwaw tatainy a'e. Uruiko tuwe a'e tatainy inuromo ure. Uruiko tuwe Tupàn huwa rupi ure no. Urerexak iko a'e. Xo ikatuahy ma'e uruzapo uruiko. A'e rupi teko ukwaw putar urereko haw a'e wà nehe. — Ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, ni'i kwaw ni amo urewe wà. Ni amo nuze'eg kwaw nezewe urewe wà. 3 Tatahu pe oho ma'e ràm a'e wà, a'e zutyka'i nukwaw kwaw Tupàn ze'eg ureremimume'u kwer a'e wà. Ta'e nuzawy kwaw ma'e ikwaw pyr 'ym wanupe a'e xe. Tupàn pyr oho ma'e ràm ukwaw katu ize'eg a'e wà. 4 Tatahu pe oho ma'e ràm nuzeruzar kwaw ize'eg rehe wà, ta'e Zurupari nukwaw kar kwaw wanupe a'e xe. Zurupari a'e, ywy rehe har wazar romo hekon a'e. Nuexak kar kwaw a'e tatainy wanupe a'e. Tupàn ze'eg puràg a'e, Zaneruwihawete ikàgaw ipuràgaw imume'u haw a'e, nuzawy kwaw tatainy a'e. Zaneruwihawete nuzawy kwaw Tupàn a'e. (Nuzawy kwaw u a'e.) Tupàn hagapaw azeharomoete har romo hekon a'e. 5 Nurumume'u kwaw ureze'eg purupe ure. Zezuz Zaneruwihawete Zanezar romo heko haw urumume'u uruiko purupe. Uruiko peme uma'ereko ma'e romo ure, ta'e Zezuz urezar romo hekon a'e xe, ta'e umume'u kar uze'eg urewe a'e xe. 6 — Tatainy uhyape katu putar pyhaw nehe, i'i Tupàn purupe a'e. A'e ae umuhyape katu kar watainy zanepy'a pe a'e, ikatuahy ma'e iapo haw rehe zanemu'e pà a'e. A'e rupi xixak a'e tatainy zàwenugar zane kury. A'e rupi xikwaw Tupàn ikàgaw zane, xikwaw ipuràg eteahy haw zane no. Xikwaw Zaneruwihawete rehe ze'egaw, a'e rupi xikwaw Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw no, ta'e ikàgaw ipuràg eteahy haw a'e xe, Zaneruwihawete rehe tuz a'e xe. A'e rupi za'e izupe, — Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw uhyape katu Zaneruwihawete huwa rehe a'e, za'e izupe.

7 Aze awa omono wemetarer ywy'a pupe a'e nehe, na'ima'enukwaw kwaw ywy'a rehe a'e nehe. Xo wemetarer rehe ima'enukwaw putar nehe. Ta'e ywy'a na'ikàg kwaw a'e xe. Uzeka putar ru'u nehe. Nezewegatete Tupàn ukwaw kar ukàgaw upuràg eteahy haw urewe a'e no. Ikwaw paw urepy'a pe har nuzawy kwaw temetarer ywy'a pupe har a'e. Uruiko a'e ywy'a ài ure. Na'urekàg kwaw ure. A'e rupi Tupàn nuexak kar kwaw urekàgaw purupe a'e. A'e rupi — Kwa, ikàg tuwe a'e awa a'e, ni'i kwaw teko a'e wà nehe, urerehe uze'eg pà a'e wà nehe. Xo ukàgaw tuwe wexak kar purupe a'e, Wekwe imur kar pà urepy'a pe a'e. A'e rupi, — Kwa, ikàg tuwe Tupàn a'e awa ipy'a pe a'e, i'i putar teko a'e wà nehe, urerehe uze'eg pà a'e wà nehe. A'e awa na'ima'enukwaw kwaw ywy'a rehe a'e. Xo wemetarer ywy'a pupe har rehe zo ima'enukwaw. Nezewegatete teko na'ima'enukwaw kwaw urekàgaw rehe a'e wà nehe. Ima'enukwaw katu Tupàn ikàgaw urepy'a pe har rehe a'e wà nehe.

8 Amo 'ar mehe ma'erahy tetea'u urupuraraw ure, nurupytu'u kwaw Tupàn pe urema'ereko re ure. — Ma'e xiapo putar nehe kury, uru'e urezeupe. — Zapytu'u Tupàn pe zanema'ereko re nehe, nuru'e pixik kwaw urezeupe. Nuruzemumikahy kwaw ure. 9 Heta tetea'u ureàmàtyry'ymar wà. Heta tetea'u uremyrypar wà no. Ureàmàtyry'ymar uremugaz a'e wà. Na'urezuka kwaw wà. 10 Urumume'u Zezuz rehe ze'eg puràg oroho uruiko purupe ure. Imume'u mehe urupuraraw ma'erahy tetea'u Zezuz ài ure. Iàmàtyry'ymar uzuka Zezuz a'e wà. Nezewegatete ko 'ar rehe har ipuruzuka wer urerehe a'e wà no. A'e rupi — Uzapo Tupàn hemiapo putar haw oho waiko wà, Zezuz ài a'e wà, a'e rupi upuraraw ma'erahy oho waiko a'e wà no, izàwegatete a'e wà no, i'i teko wà, urerehe uze'eg pà wà. 11 Ko ywy rehe urereko mehe tuweharupi ipuruzuka wer urerehe wà, ta'e Zezuz Zanezar romo hekon a'e xe. A'e rupi teko i'i urerehe wà. — Kwa teko ipuruzuka wer wanehe wà. Wyzài 'ar mehe uzuka putar wà nehe. Pawru wiko tuwe Zezuz ài tuweharupi a'e wà, i'i urewe

wà. 12 Teko ipuruzuka wer urerehe wà, ta'e
na'iakatuwawahy kwaw Zezuz rehe ze'eg
puràg rehe a'e wà xe. Urumume'u a'e ze'eg
peme kwehe mehe ure. Pezeruzar hehe,
a'e rupi peiko putar Tupàn pyr tuweharupi
nehe.
13 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer
a'e. — Aze'eg kwez ihe, ta'e azeruzar hehe
ihe xe. Nezewegatete urumume'u Zezuz
rehe ze'egaw uruiko peme ure kury, ta'e
uruzeruzar katu hehe ure no xe. (Ipu-
ruzuka wer urerehe wà. Nuruzekaiw
kwaw wanehe. Urumume'u wi wi a'e ze'eg
oroho ure.)
14 Urukwaw ko ma'e ure, Tupàn hemi-
apo kwer ure. Umugweraw kar Zanezar
Zezuz a'e. Wikuwe wi wi a'e. Zanemug-
weraw kar putar a'e nehe no, Zezuz ài a'e
nehe no. Uremono'og putar peinuromo
a'e nehe no, zanererur pà uwa rupi a'e
nehe no. 15 Urupuraraw ma'erahy kwer
tetea'u ure, ta'e urumume'u Zezuz rehe
ze'egaw peme ure xe. A'e rupi teko tetea'u
uzeruzar putar ureze'egaw rehe a'e wà
nehe. A'e rupi Tupàn uzapo putar ikatuahy
ma'e tetea'u wanupe a'e nehe. A'e rupi
a'e teko umume'u putar ikatu haw amo
teko wanupe wà nehe no. A'e rupi ukwaw
putar ikàgaw ipuràg eteahy haw a'e wà
nehe no.

Zanema'enukwaw zaneremixak 'ym rehe zane

16 A'e rupi nuruzemumikahy kwaw
a'e ma'erahy kwer ipuraraw ire ure.
Tuweharupi uretua'uete wera'i uruiko
ure, uremàno haw huwakea'i ure. Tuwe-
harupi Tupàn umupyahu katu kar wera'u
urerekwe iko a'e, uremurywete kar pà
a'e. 17 Agwer ma'erahy ipuraraw paw ko
'ar rehe har a'e, nuhua'u kwaw urewe
a'e. Ta'e amo 'ar mehe Tupàn umur
putar ukàgaw upuràgaw urewe a'e nehe xe.
Ikàgaw uhua'u wera'u ko ma'erahy kwer
wi a'e. Ikàgaw nupaw pixik kwaw nehe.
Xiriko tuweharupi nehe. 18 Nazazekaiw
katu kwaw ma'e zaneremixak rehe zane.
Zazekaiw katu ma'e zaneremixak 'ym rehe
nehe. Ta'e ma'e zaneremixak a'e xe, upaw
putar a'e nehe xe. A'e ma'e zaneremixak
'ym a'e nehe, nupaw pixik kwaw a'e nehe.
Xiriko tuweharupi nehe.

5

1 Zaneretekwer nuzawy kwaw zan-
eràpuz a'e. Aze zaneata wer amo me
nehe, xizar zaneràpuz. Nezewegatete
zanemàno mehe nehe, Tupàn pe zaneho
mehe nehe, xizar putar zaneretekwer
nehe. Tupàn uzapo putar zaneràpuz ràm
a'e nehe, uzepyr ywate a'e nehe. Nupaw
pixik kwaw zaneràpuz a'e pe har zanewi
nehe. 2 Ko 'ar rehe kury, zaneho wer
tuwe zepe zaneràpuz ràm me kury. A'e
tàpuz a'e, zaneretekwer ywate àràm romo
hekon a'e. 3 Aze ximunehew zaneretekwer
ràm ipyahu ma'e ràm nehe, zanekamir ài
nehe. A'e rupi nazaiko kwaw hetekwer
'ym ma'e romo ywate nehe. 4 Ko tàpuz
pupe zanereko mehe xipuraraw ma'erahy.
Zanema'eahy no. Nazanepureityk wer
kwaw zaneretekwer rehe. Nan. Xiputar
zaneretekwer ipyahu ma'e ràm zane.
Zaneretekwer ipyahu ma'e hereko mehe
nehe, zaikuwe putar tuweharupi nehe,
zanemàno pixik 'ym pà nehe. 5 Tupàn
umume'u zaneretekwer ipyahu ma'e ràm
zanewe a'e. A'e rupi xikwaw zanereko
àwàm kury. Umur Wekwe zanepy'a pe
a'e. A'e rupi xikwaw zaneretekwer ipyahu
ma'e ràm hereko àwàm kury. Xikwaw
amogwer ikatu ma'e zanewe hemiapo ràm
no, Tupàn hemiapo ràm no.

6 A'e rupi nuruzemumikahy kwaw ure,
nurukyze pixik kwaw ma'erahy wi ure.
Urukwaw ko ma'e. Xe ureretekwer pe
urereko mehe, uruiko muitea'u Zanezar
heko haw wi. 7 Nuruexak kwaw Tupàn
urewe hemimur ràm. Uruzeruzar hehe.
8 Urerurywete tuwe ure, ta'e urepurezar
wer tuwe zepe ko ureretekwer rehe ure
xe, Zanezar pyr ureho pà ure xe. 9 A'e rupi,
paw rupi amogwer ma'e wanuwi, xe ure-
reko mehe, a'e pe urereko mehe no, ure-
purapo wer tuwe Zanezar hemiapo putar
haw rehe, imurywete kar pà ure. 10 Ta'e
teko paw oho putar Zaneruwihawete
huwa rupi a'e wà nehe xe. Zaneruwi-
hawete a'e nehe, umume'u putar ko ywy
rehe har wanemiapo kwer amogwer teko
wanuwa rupi a'e nehe. Umekuzar putar
wanemiapo kwer wanupe nehe. Aze
wanemiapo kwer ikatu nehe, uzapo putar
ikatu ma'e wanupe nehe no. Aze na'ikatu

kwaw nehe, uzepyk putar wanehe nehe.

Zaneruwihawete zanemuigo kar Tupàn imyrypar romo a'e

11 Urukwaw Tupàn wi urekyze haw ure. A'e rupi urumume'u ize'eg oroho uruiko purupe. Aze teko uzeruzar hehe wà nehe, urerurywete putar nehe. Tupàn zanekwaw katu paw rupi a'e. Tuwe hekwaw pe pepy'a pe nezewegatete pe nehe no. 12 — Uruiko tuwe Zezuz hemimono karer romo ure, nuru'e zuapyri kwaw peme. Nan. Urumume'u agwer ma'e peme kury, a'e rupi penurywete putar urerehe nehe. — Kwa, Pawru ikatuahy tuwe a'e wà, pepuner peze haw rehe teko wanupe nehe, urerehe peze'eg pà nehe. A'e rupi aze teko i'i peme wà nehe, — Kwa, Pawru na'ikatu kwaw a'e wà, aze i'i peme wà nehe, — Nan kwaw pa. Ikatuahy a'e wà, pepuner peze haw rehe wanupe nehe, urerehe peze'eg pà nehe. 13 — He'o ma'e romo wanekon a'e wà, i'i amo waiko urewe wà. Uruma'ereko uruiko Tupàn pe ure. (Nukwaw kwaw Tupàn hemiapo putar haw a'e wà, a'e rupi — He'o ma'e, i'i urewe wà.) — He'o 'ym ma'e romo wanekon a'e wà, i'i amo ae waiko urewe wà. Azapo xo ikatu ma'e zo paw rupi ihe, pemukàg pà ihe. (Nazekaiw kwaw waze'eg rehe ihe.) 14 Zaneruwihawete ureamutar katu a'e, a'e rupi ureruzar ize'eg uruiko ure no. Ta'e urukwaw ko ma'e xe. Pitài awa a'e, umàno teko wanekuzaromo paw rupi a'e. A'e rupi teko paw umàno ma'e kwer ài wanekon a'e wà, inuromo a'e wà. 15 Umàno teko wanekuzaromo paw rupi. A'e rupi nehe, tuwe hehe uzeruzar ma'e nuiko kwaw uzeupe zutyka'i ma'e iapo har romo a'e wà nehe. Nan. Wiko putar ma'e iapo pà Zaneruwihawete pe wà nehe. Wanekuzaromo umàno ma'e kwer romo hekon a'e. Ukweraw wi ma'e kwer romo hekon a'e.

16 A'e rupi aze pema'enukwaw amogwer wanehe nehe, peiko zo uzeruzar 'ym ma'e wazàwe nehe. Pema'enukwaw zo uzeruzar 'ym ma'e wazàwe nehe. Kwehe mehe te Zaneruwihawete rehe zanema'enukwaw uzeruzar 'ym ma'e wazàwe zane. Ko 'ar rehe nazanema'enukwaw kwaw nezewe kury. 17 Aze teko uzemono'og Zaneruwihawete inuromo a'e wà nehe, teko ipyahu ma'e romo wanekon putar a'e wà nehe. Upytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe, ta'e waneko awer kwehe arer upaw putar a'e nehe xe. Ipyahu ma'e uhem putar wà wanupe nehe kury. Ipytu'u wer ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe. 18 Tupàn a'e ae zaneapo ipyahu ma'e romo a'e. Kwehe mehe zaiko iàmàtyry'ymar romo zane. Umur kar Zaneruwihawete ywy rehe a'e, imumàno kar pà zanerekuzaromo a'e. A'e rupi ko 'ar rehe zaiko imyrypar romo zane kury. Pemume'u heze'eg amogwer wanupe nehe, i'i iko zanewe. — A'e mehe uzeruzar putar herehe wà nehe, a'e mehe wiko putar hemyrypar romo wà nehe, i'i iko zanewe. 19 Nezewe uruze'eg uruiko purupe ure. — Tupàn pemuigo kar umyrypar romo a'e, ta'e umur kar Zaneruwihawete ywy rehe a'e xe, penekuzaromo imumàno kar pà a'e xe. Tupàn na'ima'enukwaw kwaw penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe. Umume'u umyrypar romo pemuigo kar haw urewe, uru'e uruiko purupe. — Pemume'u peho amogwer teko wanupe nehe, i'i iko urewe, uru'e uruiko teko wanupe.

20 Uruiko xe Zaneruwihawete her rehe uruze'eg pà peme. — Peiko zo Tupàn iàmàtyry'ymar romo nehe, uru'e peme. — Tuwe Tupàn pemuigo kar umyrypar romo a'e nehe, uru'e peme. 21 Zaneruwihawete nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. Tupàn ipurupyro wer zanerehe a'e. A'e rupi uzepyk Zaneruwihawete Zezuz rehe, zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe. A'e rupi Tupàn umur ukatu haw zanewe kury, ta'e Zaneruwihawete inuromo zazemono'og zaiko zane xe. A'e rupi — Ikatu ma'e ài peiko ihewe kury, i'i Tupàn zanewe kury.

6

1 Uruma'ereko uruiko Tupàn inuromo ure. A'e rupi urenoz ma'e peme kury. Tupàn pepuhareko katu a'e. Peityk zo ikatu haw nehe. Pezewyr zo ikatu 'ym ma'e pe nehe. 2 Tupàn uze'eg purupe a'e, uze'eg imuapyk kar pà pape rehe a'e.

— Amo 'ar mehe azeapyaka katu putar purehe ihe nehe.

Aze herenoz pe a'e 'ar mehe nehe, apuenu katu putar ihe nehe, i'i Tupàn purupe.

— A'e 'ar mehe apurupyro putar ihe nehe.

Aze pezeruzar herehe a'e 'ar mehe nehe, apupytywà putar ihe nehe, pepyro pà nehe, i'i purupe.

Ihe Pawru aze'eg peme ihe kury. — Azeharomoete uhem a'e 'ar kwez kury. Azeharomoete penenu putar a'e nehe kury, azeharomoete pepyro putar a'e nehe no, hehe pezeruzar mehe a'e nehe, a'e peme kury. 3 Aze mo teko i'i urewe wà, — Kwa, Pawru Tupàn ze'eg imume'u har romo hekon a'e. Uzapo ikatu 'ym ma'e a'e, a'e rupi nazeruzar kwaw Zezuz rehe ihe nehe, aze mo i'i urewe wà, uruzemumikahy mo ure. Uzemumikahy mo Tupàn a'e no. A'e rupi nuruzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ure, nurumuze'eg kar kwaw teko nezewe ure. 4 Nan. Ma'e paw iapo mehe uruexak kar Tupàn hemiruze'eg romo urereko haw purupe. Ma'e na'ikatuahy kwaw urewe. Uruàro imukatu haw uruiko ure. Uzeruzar 'ym ma'e ureputupyk a'e wà. Na'urepuruzukaiw kwaw wanupe. Urupuraraw ma'erahy uruiko. Nuruzàn kwaw izuwi. Urema'ereko haw zawaiw katu urewe. Nurupytu'u kwaw Tupàn ze'eg imume'u re. 5 Uzeruzar 'ym ma'e urepetepetek a'e wà. Uremunehew kar zemunehew paw pe wà no. Ipuruzuka wer zepe urerehe wà no. Uzemono'og ureruwake urezuka haw rehe wà. Amo 'ar mehe uruma'ereko tetea'u. Urumumaw 'ar tetea'u ureker 'ym pà uremai'u 'ym pà. 6 Ikatu haw pupe, ize'eg kwaw paw pupe, urepuruzukaiw 'ymaw pupe, uruexak kar Tupàn hemiruze'eg romo urereko haw purupe ure. Ta'e Tekwe Puràg inuromo uruexak kar puruamutar haw azeharomoete har ure xe. 7 Ta'e urumume'u ze'eg azeharomoete har ure xe. Ta'e Tupàn umur ukàgaw urewe a'e xe. Xo ikatuahy ma'e uruzapo oroho uruiko. A'e rupi urupuner Tupàn ze'eg imume'u haw rehe. A'e rupi — Ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà, ni'i kwaw amo urewe wà. 8 Amo teko uremuawate katu wà. Amo ae teko imaranugar urewi wà. Amo uze'eg zemueteahy urerehe wà. Amo ae uze'eg katuahy urerehe wà. — Hemu'em ma'e wà, i'i amo urewe wà. Ze'eg azeharomoete har urumume'u oroho uruiko purupe. 9 Teko paw ukwaw Tupàn ze'eg imume'u har romo urereko haw a'e wà. Nuzekaiw kwaw ureze'eg rehe wà. — Peàmàtyry'ymar pezuka putar kutàri a'e wà nehe kury, i'i teko urewe tuweharupi wà. Na'urezuka kwaw a'e wà rihi. Uzepyk urerehe wà. Na'urezuka kwaw wà. 10 Ureàmàtyry'ymar ipurumuzemumikahy kar wer zepe urerehe wà. Urerurywete tuweharupi. Hemetarer 'ym ma'e ài uruiko. Teko tetea'u wiko hemetarer katu ma'e ài a'e wà, ta'e urumuigo kar nezewe nugar romo ure wà xe. Ta'e uzeruzar katu Zezuz rehe a'e wà xe, ureze'eg henu mehe a'e wà xe. Ma'e hereko 'ymar ài uruiko. Ma'e paw hereko har ài uruiko, ta'e uruiko putar Tupàn pyr tuweharupi nehe xe. Umur putar ma'e tetea'u urewe a'e nehe.

11 Pe uremyrypar ureremiamutar Korin tawhu pe har pe. Urumume'u tuwe ma'e kwez peme ure, ureremu'em 'ym pà ure. Ureakatuwaw katu tuwe penehe. 12 Nurupytu'u kwaw peamutar ire. Xo pe zo pepytu'u ureamutar ire. 13 Peiko hepurumuzàmuzàg ài ihewe. Aze'eg peme hepurumuzàmuzàg zàwenugar wanupe heze'egaw ài ihe kury. Peiko urezàwegatete nehe. Nurupytu'u kwaw peamutar ire ure. Ureamutar wi wi pe nehe no.

Petyryk ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe

14 Ximuzuwake kawaru amo kawaru rehe zane, ywyramawa heraha kar pà wanupe zane. Aze kawaru ipy iho wer ko rupi nehe, aze kawaru inugwer iho wer kwe rupi nehe, màràzàwe nezewe mehe nehe kury. Nezewegatete aze neremireko wer nehe, ereko zo uzeruzar 'ym ma'e nehe, neremireko romo nehe. Aze nemen wer nehe, ereko zo uzeruzar 'ym ma'e nehe, nemen romo nehe. Ta'e nepurapo wer putar zepe ikatu ma'e rehe nehe xe, neremireko ipurapo wer putar zepe ikatu 'ym ma'e rehe a'e nehe no. Nemen a'e rupi katete nehe no. Ikatu ma'e nupuner kwaw

weko haw rehe ikatu 'ym ma'e wapyr wà.
Tatainy rehe har nupuner kwaw ipytu-
naw rehe har wapyr weko haw rehe wà.
15 Zaneruwihawete ze'eg uzawy Meriaw
ze'eg a'e, Zurupari ze'eg a'e. Uzeruzar ma'e
hemiapo putar haw uzawy uzeruzar 'ym
ma'e hemiapo putar haw a'e. 16 Tupàn
a'ua'u wanàpuz me uzemono'og ma'e a'e
wà, noho kwaw Tupànete hàpuzuhu pupe
a'e wà. Uruiko Tupàn hàpuzuhu ài ure.
Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e.

— Aiko putar wapyr ihe nehe.
Aiko putar watupàn romo ihe nehe.
Wiko putar heremiaihu romo a'e wà nehe
no.
17 A'e rupi nezewe i'i Zanezar a'e.
— Etyryk ikatu 'ym ma'e wanuwi nehe.
Ezemuza'ak wanuwi nehe, i'i zanewe.
18 Aiko putar penu romo ihe nehe.
Peiko putar hera'yr romo herazyr romo pe
nehe no,
i'i Zanezar Ikàg Wera'u Ma'e purupe.

7

1 A'e ma'e Tupàn umume'u zanewe paw
rupi a'e, hemyrypar heremiamutar wà.
Uzapo putar a'e ma'e ureremimume'u
kwer rupi paw rupi a'e nehe. A'e rupi
zatyryk ikatu 'ym ma'e wi paw rupi zane
nehe. Aze amo ma'e umuaiw zaneretek-
wer nehe, zatyryk izuwi nehe. Aze amo
ma'e umuaiw zanerekwe nehe, zatyryk
izuwi nehe no. Zazemonokatu tuwe Tupàn
pe nehe, ikatu 'ym ma'e wi zanetyryk pà
paw rupi nehe no. Ximuwete katu Tupàn
nehe, hehe zanezeruzar pà nehe, hagaw
'ym pà nehe.

Hurywete Pawru a'e kury

2 Ureamutar katu pe nehe. Nu-
ruzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ure. Nu-
ruzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e peme.
Na'ureremu'em kwaw peme, ma'e ipyhyk
pà pewi. 3 Nurumume'u kwaw agwer
ma'e peme, penemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e imume'u pà peme. Apuamutar
katu ihe. Ximot peamutar katu a'e no.
Azeharomoete peiko ureremiamutar katu
romo pe. Urerekuwe mehe nurupytu'u
kwaw peamutar ire nehe. Uremàno
re nurupytu'u kwaw peamutar katu re
nehe no. 4 Xo ikatu ma'e pezapo peiko
kury. Akwaw katu pekatu haw ihe kury.
Herurywete pekatu haw rehe. Ma'erahy
tetea'u urupuraraw uruiko. Napytu'u
kwaw herurywete re nehe.

5 Maxeton ywy rehe urehem ire nu-
rupytu'u kwaw urema'ereko re. Nu-
rupytu'u kwaw ma'erahy ipuraraw
ire. Teko ipuruzukaiw urewe wà.
Ureàmàtyry'ym wà. — Aipo uzeruzar
ma'e xe har upuir putar Tupàn wi a'e wà
nehe, uru'e zepe a'e mehe. 6 A'e rupi,
Tupàn umuryw kar uzemumikahy ma'e
a'e, ta'e umur kar Xit urepyr a'e xe. A'e
rupi ureruryrywete urepyr ihemaw rehe
ure. Tupàn a'e, umur kar Xit urepyr
a'e, uremurywete kar pà a'e, ta'e Tupàn
umuryw kar uzemumikahy ma'e tuwe-
harupi a'e wà xe. 7 Ureruryrywete hexak
mehe. Umume'u peneko haw urewe.
Ureruryrywete henu mehe no. — Korin
tawhu pe har ipurexak wer nerehe a'e wà,
i'i ihewe. — Uzemumikahy ikatu 'ym ma'e
wemiapo kwer rehe wà no, i'i ihewe. —
Umume'u nekatu haw waiko purupe wà,
i'i ihewe. A'e rupi herurywete wera'u ihe
kury, ta'e umume'u peneko haw ihewe a'e
no xe.

8 A'e hepape ipy a'e, pemuzemumikahy
kar a'e, ta'e amume'u penemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e peme ihe xe. Nazemu-
mikahy kwaw a'e pape imono kar awer
rehe. — Nepape imugeta mehe uzemu-
mikahy a'e wà, i'i ihewe wà. Azemu-
mikahy wewer henu mehe ihe no. 9 Ko
'ar rehe herurywete kury. Naherurywete
kwaw pezemumikahy awer rehe. Peze-
mumikahy penemiapo kwer rehe. A'e rupi
pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re a'e 'ar
mehe. A'e rupi herurywete kury. Tupàn
pemunyryk ikatu 'ym ma'e wi a'e, ta'e
pezemumikahy pe no xe. A'e rupi ikatu
hepape ipy a'e, peme imono kar pyrer a'e.
Nuruzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ure, peme
imono kar pà ure. Imono kar awer ikat-
uahy. 10 Aze teko uzemumikahy wemi-
apo kwer ikatu 'ym ma'e rehe wà nehe,
Tupàn umupyahu kar putar wapy'a a'e
wà nehe. Upyro putar a'e teko tatahu wi
a'e wà nehe. A'e mehe a'e teko nuzemu-
mikahy kwaw a'e wà nehe. Aze teko ko

ywy rehe har uzemumikahy e wemiapo kwer rehe wà nehe, aze na'izewyr wer kwaw Tupàn pe a'e mehe wà nehe, umàno putar wà nehe, (oho putar tatahu pe wà nehe). 11 Pekwaw Tupàn ikatu haw kwez kury. Pezemumikahy pe. Pekatu wera'u kury. Petyryk wer tuwe ikatu 'ym ma'e wi kury. Pepurukwaw kar wer ikatu 'ymaw wi petyrykaw rehe amo teko wanupe kury. Peikwahy pe, ta'e amo pepyr har uzapo ikatu 'ym ma'e a'e xe. Pepytuhegatu no. — Màràzàwe tuwe naximupytu'u kar kwaw agwer ma'e iapo re zane, xe zanemytepe zane, peze peiko kury. — Azeharomoete xiruzar Tupàn kury, peze peiko kury. — Aze amo teko uzapo wi agwer ma'e a'e wà nehe, ximono kar putar a'e teko zanemyter wi tàrityka'i zane wà nehe, peze peiko kury. Naheta kwaw agwer ikatu 'ymaw penehe kury. Pekwaw kar pekatu haw kwez ihewe kury.

12 Azapo a'e pape ihe, ikatu 'ym ma'e iapo awer imume'u pà peme ihe. Nazapo kwaw a'e pape ikatu 'ym ma'e iapo har imume'u awer rehe zutyka'i ihe. Nan. Ureamutar katu pe. A'e rupi azapo a'e pape ihe, ta'e hepurukwaw kar wer ureamutar katu haw rehe peme ihe xe, Tupàn huwa rupi ihe xe. 13 A'e rupi urerurywete, ta'e ureamutar katu pe xe. Xit hurywete pepyr wiko mehe a'e, ta'e pekatu izupe pe xe. Xe uhem mehe umume'u pekatu haw urewe, a'e rupi urerurywete ure no. 14 — Korin tawhu pe har zaneamutar katu a'e wà, a'e Xit pe ihe, pepyr iho 'ym mehe ihe. A'e re oho pepyr. Pezapo ikatu ma'e izupe, ureamutar katu haw ikwaw kar pà izupe. A'e rupi herurywete. Tuweharupi urumume'u ze'eg azeharomoete har peme. Nezewegatete amume'u ze'eg azeharomoete har izupe ihe no, penehe heze'eg pà ihe no. Pepyr oho mehe wexak ureamutar katu haw a'e. 15 A'e rupi Xit peamutar katu wera'u tuweharupi a'e no. Ta'e ima'enukwaw katu peneko awer rehe xe. Pepureruzar wer ize'eg rehe. Ima'enukwaw katu heruzar awer rehe. Pepyr iho mehe pemuixe katu kar no. Pekyze izuwi, ta'e weraha heze'eg peme a'e xe. 16 Herurywete ihe kury, ta'e peruzar heze'eg kury xe. Pezapo putar xo ikatuahy ma'e nehe kury.

8

Penurywete penemetarer ikurer imur rehe nehe

1 Herywyr wà, hereinyr wà. Hepurukwaw kar wer Maxeton ywy rehe Tupàn ma'e hemiapo kwer rehe peme ihe. 2 Upuraraw ma'erahy tetea'u waiko a'e wà, ta'e uzeruzar Zezuz rehe a'e wà xe. Zurupari ipurumupytu'u kar wer wanehe wazeruzar ire a'e, ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe a'e. Nupytu'u kwaw uzeruzar ire wà. Hurywete wà. A'e rupi omono temetarer tetea'u uzeruzar ma'e hemetarer 'ym ma'e wanupe wà. Hemetarer katu 'ym ma'e romo wanekon wà. 3 Heta mehe omono temetarer wanupe wà. Te hemetarer pixika'i ma'e a'e wà no, omono wemetarer ikurer wanupe a'e wà no. — Pemono kar penemetarer wanupe nehe, na'e kwaw wanupe ihe. A'e ae omono uze'eg rupi wà. 4 — Oromono putar temetarer peme ure nehe, i'i urewe wà. — A'e rupi pepuner Tupàn hemiruze'eg Zutez ywy rehe har wapytywà haw rehe nehe, i'i urewe wà. 5 — Pemur temetarer tetea'u urewe nehe, nuru'e kwaw wanupe. Urepytuhegatu wanemetarer imono'og pyrer hexak mehe. — Urepurapo wer tuwe neremiapo putar haw rehe ure, i'i Tupàn pe wà. A'e re uze'eg nezewegatete urewe a'e wà no. Ta'e Tupàn uputar nezewe a'e no xe. 6 A'e rupi uruze'eg Xit pe ure no. — Erezypyrog kwez temetarer imono'og pà ne. A'e rupi eiko wiwi imono'ogar romo ne nehe kury, uru'e izupe. A'e rupi pepytywà putar a'e nehe, temetarer imono'ogaw rehe a'e nehe. Ta'e pezamutar katu Tupàn pe no xe. 7 Hemetarer katu ma'e ài peiko, ta'e pezeruzar katu Zezuz rehe pe xe. Ta'e pekwaw katu peze'egatu haw xe. Ta'e pekwaw katu ma'e xe. Ta'e pepurupytywà wer tuwe amogwer uzeruzar ma'e wanehe xe. Ta'e ureamutar katu pe no xe. A'e rupi aze pemur temetarer ko 'ar rehe nehe, penekyty'ym 'ym pà nehe, ikatu putar urewe nehe. Ta'e pezamutar katu Tupàn pe xe. Uruputar tuwe nezewe haw ure.

8 Màràn temetarer pemur putar nehe. Namume'u kwaw peme nehe. Aze pepurumur wer tuwe temetarer rehe nehe, akwaw putar pekatu haw nehe. — Azeharomoete pezamutar katu Tupàn pe, pezamutar katu amogwer uzeruzar ma'e pe wà no, a'e putar peme nehe. 9 Ta'e pekwaw Zanezar Zezuz Zaneruwi-hawete zanepuhareko haw uhua'u haw pe xe. Ma'e paw hereko har romo hekon. Hemetarer katu ma'e romo hekon. Hemetarer 'ym ma'e romo uzeapo ywy rehe ur mehe. Uzezuka kar penekuzaromo. A'e rupi napeho kwaw tatahu pe nehe. Hemetarer katu ma'e romo pemuigo kar putar nehe, ta'e wiko hemetarer 'ym ma'e romo penekuzar romo kwehe mehe xe.

10 A'e rupi nezewe aze'eg peme ihe kury, ko ma'e rehe ihe kury. Pezypyrog temetarer imono'og pà kwez amo kwarahy rehe. Aze pemumaw imono'ogaw ko 'ar rehe nehe, ikatu putar ihewe nehe. Pe ràgypy pepurupytywà wer wanehe. Pe ràgypy pepytywà pe wà. Ikatuahy nezewe awer. 11 Pezypyrog temetarer imono'og pà amo kwarahy upaw ma'e kwer rehe. A'e rupi pemumaw wapytywà haw nehe kury. Aze pepurumumaw wer hehe nehe, ikatuahy nezewe mehe ihewe nehe. Aze penemetarer uhua'u nehe, pemur temetarer tetea'u nehe. Aze naheta tetea'u kwaw penemetarer nehe, pemuza'aka'i nehe, ikurer imur pà wanupe nehe. 12 Aze pepurumur e wer ma'e rehe wanupe nehe, pekatu putar Tupàn pe nehe. Aze pixika'i nehe, pekatu putar izupe nehe no, ta'e napeiko kwaw hemetarer katu ma'e romo pe xe. Napepuner kwaw ma'e tetea'u imono haw rehe nehe, ta'e napereko kwaw pe xe.

13-14 Aze mo napereko iwer ma'e, nainoz iwer mo ma'e peme. Pereko ma'e ko 'ar rehe. Zutez ywy rehe har nuwereko kwaw ma'e ko 'ar rehe a'e wà. A'e rupi aze pepytywà pe wà nehe, pekatu putar ihewe nehe. A'e rupi amo 'ar mehe nehe, aze napereko kwaw ma'e nehe, a'e ae pepy-tywà putar a'e 'ar mehe a'e wà nehe no. A'e rupi uhyk putar ma'e peme paw rupi nehe. 15 Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e xe.

— Amo awa omono'og ma'e tetea'u uzeupe a'e. Uhyk izupe.
Amo ae awa nomono'og tetea'u kwaw ma'e a'e. Xo màràn ma'e zo omono'og uzeupe. Uhyk izupe a'e no.

Xit weraha temetarer a'e nehe

16 Urumume'u Tupàn ikatu haw izupe ko 'ar rehe ure kury, ta'e Xit ipurupytywà wer penehe a'e xe, urezàwe a'e no. Ta'e Tupàn pepytywà kar izupe a'e no xe.

17 — Eho Korin tawhu pe nehe ty, temetarer imono'og pà nehe ty, uru'e Xit pe. Hurywete henu mehe a'e, ta'e a'e ae ipurupytywà wer penehe a'e xe. A'e rupi oho pepyr a'e. 18 Oromono kar putar amo ae awa hupi ure nehe no. Uzeruzar ma'e romo hekon a'e no. Uzeruzar ma'e taw nànàgatu har umume'u ikatu haw paw rupi a'e wà, ta'e a'e umume'u katu Tupàn ze'eg puràg oho iko purupe a'e xe. 19 Uzeruzar ma'e a'e wà, wexaexak a'e awa a'e wà, urerupi wata ma'e romo imuigo kar pà a'e wà. Wata iko urerupi kury, urepytywà iko temetarer imono'og pà kury, Zutez ywy rehe har wanupe heraha pà kury. Ta'e uzamutar katu Tupàn a'e xe, ta'e ipurexak kar wer Tupàn ikàgaw rehe ipuràgaw rehe purupe a'e xe, ta'e ipurexak kar wer ipurupytywà haw rehe a'e no xe, purupe a'e no xe.

20 Aze ru'u amo ize'eg wer urerehe wà. — Imunar ma'e wà, aze ru'u i'i putar urewe wà nehe. — Nomono kwaw a'e temetarer hemetarer 'ym ma'e wanupe a'e wà, aze ru'u i'i putar urerehe wà. Nan kwaw pa. Napokok kwaw a'e temetarer rehe ihe. Xit omono'og oho iko a'e, heraha pà Zutez ywy rehe har wanupe a'e. A'e rupi, — Imunar ma'e, ni'i kwaw ihewe wà nehe. Nurupy-hyk kwaw urezeupe ure. Oromono kar putar a'e temetarer paw rupi katete ure nehe, uzeruzar ma'e hemetarer 'ym ma'e wanupe ure nehe. 21 Xo ikatuahy ma'e rehe zo urepurapo wer Zanezar huwa rupi ure, teko wanuwa rupi ure.

22 A'e rupi oromono kar urerywyr kwez wanupi ure no. — Epytywà amogwer uzeruzar ma'e ne wà nehe, uru'e izupe tuweharupi. Tuweharupi upytywà oho

iko a'e wà. Ukwaw pekatu haw a'e. A'e rupi ipurupytywà wer penehe a'e no. 23 Xit a'e, herehe we uma'ereko ma'e romo hekon a'e, pepytywà har romo hekon a'e. Amogwer tywyr a'e wà, Xit hupi wata ma'e a'e wà, weraha putar amogwer uzeruzar ma'e waze'eg peme a'e wà nehe no. Weraha putar temetarer a'e wà nehe no. Ikatu ma'e romo wanekon a'e wà, Zaneruwihawete ikàgaw ipuràgaw hexak kar har romo wanekon a'e wà no. 24 Pezamutar katu tuwe a'e awa pe wà nehe. A'e rupi uzeruzar ma'e taw nànànar wexak putar pekatu haw wà nehe. Pepuruamutar katu. Ta'e pemono kar putar penemetarer ikurer wanupe nehe xe. A'e rupi aze urumume'u pekatu haw nehe, — Azeharomoete ikatuahy a'e wà, i'i putar peme wà nehe. — Azeharomoete peze'eg, i'i putar urewe wà nehe, imono kar pà a'e wà.

9

Uzeruzar ma'e omono'og temetarer a'e wà, Zutez ywy rehe har wanupe imono kar pà a'e wà

1 — Pepytywà Zutez ywy rehe har pe wà nehe, Tupàn rehe uzeruzar ma'e pe wà nehe. Pemono kar temetarer wanupe nehe, na'e wi kwaw peme nehe. Ta'e pepurupytywà wer wanehe pe xe. 2 Pepurupytywà wer wanehe. Akwaw pekatu haw ihe. Amume'u pekatu haw Maxeton ywy rehe har wanupe. — Zanerywyr Kere ywy rehe har a'e wà, kwezomo kwarahy mehe ipurupytywà wer Zutez ywy rehe har wanehe a'e wà, a'e wanupe. Henu mehe wà, Maxeton ywy rehe har ipurupytywà wer Zutez ywy rehe har wanehe a'e wà no. 3 A'e rupi ko 'ar rehe amono kar putar herywyr pepyr ihe wà nehe kury. A'e rupi wexak putar temetarer penemimono'og kwer a'e wà nehe. — Azeharomoete uzamutar katu amogwer uzeruzar ma'e a'e wà, i'i putar peme wà nehe. Aze pemono'og temetarer tàrityka'i nehe, uhyk putar nehe, pepyr wahem mehe nehe. 4 Aze uhem pepyr wà nehe, aze nuhyk kwaw temetarer a'e mehe nehe, hemaranugar putar tuwe wanuwi ihe nehe, ta'e amume'u penemimono'og kwer kwez wanupe ihe xe. Pemaranugar putar wanuwi pe nehe no. 5 A'e rupi amono kar ko awa herenataromo ihe wà. A'e rupi umuhyk putar penemimur ràm a'e wà nehe, heho zanune a'e wà nehe. Pepyr hehem mehe uhyk putar nehe. A'e rupi — Umur e temetarer a'e wà, ta'e ipurumur wer tuwe hehe a'e wà xe, a'e putar wanupe nehe, penehe heze'eg pà nehe. — Nahekyty'ym kwaw a'e wà, i'i putar penehe a'e wà nehe no. 6 Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Aze awa nutym kwaw ma'eà'yz tetea'u nehe, pixika'i putar hemipo'o ràm izupe nehe. Aze awa utym ma'eà'yz tetea'u nehe, uhua'u hemipo'o ràm izupe nehe.

7 Pe pitàitàigatu pemono penemetarer penemimutar rupi nehe, pezemumikahy 'ym pà nehe. Tuwe penurywete imono mehe nehe. Peze'eg zo nezewe nehe. — Aze namono kwaw nehe, Tupàn uzepyk putar herehe nehe, a'e rupi amono putar nehe, peze zo imono mehe nehe. Aze awa omono ma'e Tupàn pe nehe, aze hurywete imono mehe nehe, Tupàn uzamutar katu putar a'e awa a'e nehe. 8 Tupàn upuner ma'e tetea'u imur haw rehe peme a'e. A'e rupi uhyk putar peme tuweharupi nehe. A'e rupi aze peporomono wer ikurer rehe nehe, amo Tupàn hemiruze'eg pe nehe, pepuner imono haw rehe nehe, ta'e uhyk putar penemetarer a'e nehe xe. 9 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e.

— Omono Tupàn ma'e tetea'u wekyty'ym 'ym pà a'e, ma'e hereko 'ymar wanupe a'e.
Tuweharupi ikatu wanupe a'e,
i'i ze'eg kwehe arer.

10 Tupàn a'e, umur ma'eà'yz itymar pe a'e. Umur temi'u zanewe no. Nezewegatete umur putar ma'e peme a'e nehe no, te uhyk putar peme nehe no. A'e mehe pemono penemetarer ikurer nehe, ma'e hereko 'ymar wanupe nehe. 11 Umuhyk putar ma'e peme nehe, a'e rupi pepuner ma'e imono haw rehe ma'e hereko 'ymar wanupe nehe no. A'e rupi teko tetea'u umume'u putar Tupàn ikatu haw izupe a'e wà nehe, ta'e ureraha putar temetarer penemimur kwer wanupe ure nehe xe.

12 Aze pezapo ko ma'e pe nehe, pepytywà
putar Tupàn hemiruze'eg pe wà nehe. A'e
rupi umume'u putar Tupàn ikatu haw
izupe a'e wà nehe, umume'u putar teko
wanupe a'e wà nehe no. 13 Aze pepy-
tywà Tupàn hemiruze'eg nezewe pe wà
nehe, teko tetea'u umume'u putar Tupàn
ikàgaw ipuràgaw izupe a'e wà nehe, uze-
upeupe a'e wà nehe no, ta'e pezeruzar
tuwe Zaneruwihawete rehe ze'eg puràg
rehe pe no xe. — Kwa, ikatuahy a'e
wà, nahekyty'ym kwaw a'e wà, i'i putar
peme a'e wà nehe no. — Ta'e umur
temetarer zanewe a'e wà xe, amogwer
uzeruzar ma'e wanupe a'e wà no xe, i'i
putar peme a'e wà nehe no. 14 A'e rupi
peamutar katu wà nehe. A'e rupi uze'eg
putar Tupàn pe wà nehe, penehe wà nehe.
Ta'e Tupàn pepuhareko katu tuwe a'e no
xe. 15 Ximume'u Tupàn ikatu haw izupe
nehe, ta'e umur e wa'yr zanewe a'e xe.
Ta'yr ikatuahy a'e. Teko nupuner kwaw
ikatuahy haw imume'u haw rehe paw rupi
a'e wà. Ta'e ikatu haw uhua'u wera'u tuwe
a'e xe.

10

Pawru wiko tuwe Zezuz hemimono kar romo a'e

1 Ihe Pawru ihe. Tupàn hemur kar pepyr
a'e. A'e rupi amume'u ize'eg peme ihe.
Nezewe i'i teko waiko ihewe a'e wà. —
Korin tawhu pe har wapyr nereko mehe
nereze'eg ahyahy kwaw wanupe. Aze
muite ereiko wanuwi, xo a'e mehe zo
ereze'eg ahyahy wanupe, i'i waiko ihewe
wà. Zaneruwihawete nuze'eg ahyahy
kwaw purupe a'e, a'e rupi naze'eg ahyahy
kwaw peme ihe kury. 2 Aze peruzar
heze'eg nehe, naze'eg ahyahy kwaw peme
nehe, pepyr heho mehe nehe. — Pawru
a'e, uzapo ma'e iko amogwer ko ywy rehe
har wazàwe a'e, nuzapo kwaw ma'e Tupàn
ze'eg imume'u har àì a'e, aze i'i herehe
wà nehe, nakyze kwaw wanuwi ihe
nehe. Aze'eg ahyahy putar wanupe nehe.
3 Azeharomoete zaiko ywy rehe zane.
Nazaiko kwaw ywy rehe har uzeruzar
'ym ma'e wazàwe. Nazapuràmàtyry'ym
kwaw ywy rehe har wazàwe. Wikwahy
tàrityka'i a'e wà. Hewyrowyroahy wà no.
Ipurupyhyk wer ma'e rehe amo wanuwi
wà no. A'e rupi upuràmàtyry'ym tuwe-
harupi wà. Nazaiko kwaw wazàwe zane.
4 Ywy rehe har uzezukazuka takihepuku
pupe wà, u'yw pupe wà no. Ure nuruiko
kwaw wazàwe. Nurupuruzuka kwaw ure.
Zurupari ipurapo kar wer ikatu 'ym ma'e
rehe urewe a'e. Hemu'em urewe. Tupàn
umur ukàgaw urewe a'e, a'e rupi Zurupari
nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e urewe.
Aze hemu'em amo pe nehe, urumume'u
ze'eg azeharomoete har izupe nehe.

5 Aze amo teko hemu'em amogwer
wanupe wà nehe, aze a'e rupi inugwer
teko nukwaw kwaw Tupàn a'e wà nehe,
urumume'u putar Tupàn ze'eg ure nehe,
a'e temu'emaw imunàn pà ure nehe.
A'e rupi temu'emaw rehe ima'enukwaw
mehe, — Ezeruzar zo a'e temu'emaw rehe
nehe, uru'e izupe. — Eruzar Zaneruwi-
hawete ze'eg nehe, uru'e izupe. — Eruzar
zo a'e temu'emaw imume'u har nehe, uru'e
izupe. 6 — Aze peruzar Zaneruwihawete
nehe, a'e mehe Tupàn umur putar ukàgaw
peme nehe, a'e mehe pepuner putar
heruzar haw rehe nehe. A'e re, aze
amo pepyr har nuweruzar kwaw a'e wà
nehe, uruzepyk putar wanehe ure nehe,
(wamono kar pà pezemono'ogaw wi ure
wà nehe).

7 Pema'enukwaw ma'e rehe teko àì.
(A'e rupi pezeruzar temu'emaw rehe.)
Màràzàwe tuwe napema'enukwaw kwaw
ma'e rehe Tupàn àì. — Aiko Zaneruwi-
hawete hemiruze'eg romo ihe, aipo i'i amo
pepyr har iko a'e. Tuwe ima'enukwaw
wi wi uze'eg rehe nehe. — Aipo Tupàn
ze'eg azeharomoete har amume'u teko
ihe, tuwe i'i uzeupe nehe. Ta'e ure ure
no xe, uruiko hemiruze'eg romo ure
no xe, a'e pepyr har zàwe ure no xe.
(Màràzàwe tuwe ize'eg uzawy ureze'eg.)
8 Azeharomoete aze'eg tetea'u hekàgaw
rehe ihe, ta'e Zanezar umur ukàgaw ihewe
a'e xe. Nahemaranugar kwaw. Umur
ukàgaw ihewe, a'e rupi apuner pemukàgaw
rehe ihe, apuner pemuzeruzar kar wera'u
haw rehe ihe. — Emukàg kar Korin tawhu
pe har ne wà nehe, i'i Tupàn ihewe. —
Emumaw wazeruzar haw nehe, ni'i pixik
kwaw ihewe. 9 Aipo pekyze ihewi, hepape

imugeta mehe. Nahepurumukuhem wer kwaw penehe hepape pupe ihe.

10 Nezewe i'i amo pepyr har ihewe a'e wà. — Pawru uze'eg ahyahy zanewe a'e, uze'eg imuapyk pà pape rehe a'e. Ta'e umur kar upape zanewe a'e xe. Ta'e nuiko kwaw xe zanepyr a'e xe, i'i ihewe wà. — Xe zanepyr wiko mehe nuze'eg kwaw nezewe. Na'ikàg kwaw ize'eg xe wiko mehe a'e, i'i ihewe wà. 11 Nezewe a'e wanupe kury. Heze'eg pape rehe har ihe, nuzawy kwaw heze'eg pepyr hereko mehe har ihe. Aze uruiko muite pewi nehe, aze uruiko pepyr nehe, penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e na'ikatu kwaw urewe nehe.

12 — Akwaw wera'u Tupàn ze'eg Pawru wi ihe, i'i mua'u amo waiko uzeupe wà. Ure nuruzekaiw kwaw waze'eg rehe ure. Ta'e ma'e kwaw 'ymar romo wanekon azeharomoete a'e wà xe. — Aze peruzar ureze'eg nehe, pekatu putar Tupàn pe nehe, i'i mua'u waiko purupe wà. A'e re, — Aruzar ko heze'eg ihe, a'e rupi hekatuahy Tupàn pe ihe, i'i mua'u waiko purupe wà. 13 Ure ure, nuruze'eg e kwaw wyzài ma'e rehe ure. Tupàn uzapo kar ma'e urewe a'e. Xo a'e ma'e ikatu haw urumume'u putar nehe. Tupàn uremuma'ereko kar pepyr a'e. A'e rupi uruze'eg Zezuz Zaneruwihawete rehe peme ure. 14 Tupàn uremuma'ereko kar pepyr a'e. A'e rupi pepyr ureho mehe uruzapo Tupàn hemiapo putar haw, Zaneruwihawete rehe ze'eg puràg imume'u pà peme. 15 Kwehe mehe amo umume'u Tupàn ze'eg peme a'e wà. A'e rupi — Korin tawhu pe har wamu'e har romo uruiko ure wà, nuru'e kwaw purupe. Aze pezeruzar wera'u Tupàn rehe nehe, ikatu putar ihewe nehe. Aze urupuner pepyr urema'ereko wera'u haw rehe nehe, ikatu putar urewe nehe. A'e mehe pemume'u putar Tupàn ze'eg amo ae taw pe har wanupe nehe no. Aze Tupàn uzapo kar ma'e urewe nehe, uruzapo putar nehe. Aze nuzapo kar kwaw ma'e urewe nehe, nuruzapo kwaw a'e ma'e nehe. 16 A'e mehe urupuner ze'eg puràg imume'u haw rehe amo ae ywy rehe har wanupe nehe. Aze awa utym ma'eà'yz oko pe nehe, amo ae awa noho kwaw iko pe nehe, ma'eà'yz itym pà nehe. Nezewegatete namume'u kwaw Tupàn ze'eg aha nehe, amo ae Tupàn ze'eg imume'u har heko haw pe nehe. A'e rupi aze amo uzeruzar Zezuz rehe nehe, heze'eg henu re nehe, heze'eg zutyka'i henu re uzeruzar putar a'e nehe. Nezewe ikatu ihewe nehe.

17 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e, pape rehe imuapyk pyrer a'e. — Aze awa ipurumume'u wer ma'e rehe nehe, tuwe umume'u Zanezar hemiapo kwer nehe, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer.

18 — Aiko ikatuahy ma'e romo azeharomoete ihe, aze awa i'i uzeupe nehe, nuiko kwaw ikatu ma'e romo a'e. — Ikatu ma'e romo hekon a'e, aze i'i Tupàn a'e awa pe nehe, xo a'e mehe zo xikwaw putar ikatu ma'e romo heko haw nehe. Ta'e ikatu tuwe a'e xe.

11

Uze'eg Pawru Zezuz hemimono karer a'ua'u wanehe a'e kury

1 Aze he'o ma'e àì aze'eg ihe nehe, pepuka zo herehe nehe. Tuwe rihi. 2 Ta'e apuamutar katu ihe xe. Peiko kuzàwaza àì ihewe pe. Aiko penu àì ihe. Apumume'u amo awa pe hemireko ràm romo ihe. Zaneruwihawete Zezuz a'e, pemen ràm àì hekon a'e. Kuzà awa puhe oho pixik 'ym ma'e àì peiko. Heporomonokatu wer penehe Zaneruwihawete pe ihe. A'e rupi aze'eg nezewe agwer ma'e rehe ihe. 3 Azemumikahy penemiapo kwer rehe. A'e rupi Ew a'e, kuzà ipy a'e, nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg kwehe mehe a'e. Zurupari uzeapo moz romo a'e, uze'eg oho izupe a'e. Ukwaw katu Zurupari wemu'emaw imume'u haw a'e. 4 Izypy mehe amume'u Zezuz heko awer rehe ze'egaw azeharomoete har peme ihe. Na'e amo awa oho pepyr a'e, Zezuz heko awer rehe hemu'em pà peme a'e. Pezeapyaka katu zepe ize'eg rehe. A'e re amo ae awa oho pepyr a'e no. Nezewegatete a'e no. Pezeapyaka katu zepe ize'eg rehe no. Penurywete haw rupi pemuixe katu kar wyzài agwer hemu'em ma'e pe wà kury. Izypy mehe amume'u Tupàn ze'eg puràg azeharomoete har peme ihe. Amur kar Tupàn Hekwe Puràg azeharomoete har

peinuromo ihe no. Ko 'ar rehe pezeruzar wyzài temu'emaw rehe kury.

5 Aipo a'e temu'emaw imume'u har wiko
wera'u ihewi a'e wà. — Uruiko Zezuz hemi-
mono karer romo ure, i'i mua'u peme wà.
6 Naze'egatu kwaw penuwa rupi ihe. Xo
Tupàn ze'eg akwaw katu ihe. Tuweharupi
urumume'u katu a'e ze'eg uruiko peme
ure, wyzài ma'e izeapo mehe ure.

7 Tupàn ze'eg puràg peme imume'u
mehe namekuzar kar kwaw peme ihe.
Hemetarer 'ym ma'e romo azeapo ihe. A'e
rupi ikàg ma'e ài apumuigo kar ihe. Aipo
azawy nezewe iapo haw rehe ihe. 8 Pepyr
hema'ereko mehe amogwer uzeruzar ma'e
umur temetarer ihewe a'e wà. Imunar
ma'e ài aiko a'e 'ar mehe ihe, ta'e apyhyk
temetarer wanuwi ihe xe, ma'e iapo 'ym
pà wanupe ihe xe. Hepytywà a'e wà,
a'e rupi apuner pepytywà haw rehe ihe
no. 9 Pepyr hereko mehe nuhyk kwaw
temetarer ihewe. Nainoz kwaw temetarer
peme ihe. Herywyr Maxeton ywy rehe har
a'e wà, hererur har a'e wà, umur temetarer
ihewe a'e wà. Nezewe aiko putar nehe
no. Nainoz pixik kwaw ma'e peme ihe
nehe. 10 Zaneruwihawete umur uze'eg
azeharomoete har ihewe a'e. A'e rupi
apuner ize'eg imume'u haw rehe Kere
ywy rehe har nànàn ihe, taw nànàn ihe.
— Pawru wenoz temetarer purupe a'e,
Tupàn ze'eg imume'u haw hekuzaromo
a'e, ni'i pixik kwaw ihewe wà. 11 Màràzàwe
mehe aze'eg nezewe peme ihe. Aipo
napuamutar kwaw ihe. Tupàn ukwaw
peamutar katu haw a'e.

12 Ko 'ar rehe amume'u wi wi ize'eg
puràg aha teko ihe nehe no. A'e rupi
a'e awa a'e wà nehe, a'e Zezuz hemi-
mono karer a'ua'u a'e wà nehe, nuze'eg
kwaw nezewe a'e wà nehe. — Uruiko
wera'u Pawru wi ure, nupuner kwaw u'e
haw rehe wà nehe. — Urema'ereko haw
nuzawy kwaw Pawru ima'ereko haw ure,
nupuner kwaw u'e haw rehe wà nehe.
13 A'e awa a'e wà, nuiko kwaw Zaneruwi-
hawete hemimono karer azeharomoete
har romo a'e wà. Hemimono karer ua'u
romo wanekon wà. Hemu'em uma'ereko
haw rehe wà. A'e rupi Zaneruwihawete
hemimono karer ài uzexak kar mua'u pu-
rupe wà. 14 — Màràzàwe tuwe pezeruzar
waze'eg rehe, na'e kwaw peme. Te Zu-
rupari upuner Tupàn heko haw pe har
ài uzeapo haw rehe a'e. Upuner Tupàn
ikàgaw ipuràgaw hereko har ài uzexak kar
haw rehe a'e, purupe wemu'em pà a'e.
15 A'e rupi Zurupari hemiruze'eg a'e wà,
upuner ikatu ma'e iapo har ài uzeapo haw
rehe a'e wà. Iahykaw rehe upyhyk putar
hekuzar a'e wà nehe. Tupàn uzepyk putar
wanehe a'e nehe.

Pawru upuraraw ma'erahy tetea'u a'e

16 Aze'eg nezewe peme ihe kury. Ni amo
nupuner kwaw uzepy'amugeta haw rehe
here'o haw rehe. Aze pezepy'amugeta
nezewe herehe, hemuixe katu kar pe he'o
ma'e ài nehe. Nezewe rehe we azemuwete
katu nehe. 17 Ko heze'eg amume'u teko
peme ihe. Zanezar numume'u kar kwaw
ihewe a'e. Uzehe uze'egatu ma'e ài aze'eg
teko peme kury. 18 Heta tetea'u uzehe
uze'egatu ma'e a'e wà. A'e rupi aze'egatu
hezehe ihe no. 19 — Ma'e kwaw par romo
uruiko ure, peze mua'u ihewe. Ma'e kwaw
'ymar zàwe peiko. Màràzàwe tuwe pe-
muixe kar ma'e kwaw 'ymar pezepyr pe
wà. 20 A'e pezemono'ogaw pe wixe ma'e
kwer a'e wà, uzapo kar ma'e peme a'e wà.
Ikatu peme a'e wà. Hemu'em peme wà,
temetarer ipyro pà pewi wà. Ikatu wi wi
peme wà. — Ma'e kwaw 'ymar romo peiko,
i'i peme wà. Ikatu wiwi peme wà. Aze
mo ukwar penuwa rehe wà, ikatu wiwi
mo peme wà. Wyzài ikatu 'ym ma'e peme
iapo mehe ikatu peme wà. 21 Nuruzapo
kwaw agwer ma'e pepyr urereko mehe.
Aze mo azapo nezewe haw ihe, a'e mehe
mo hekatu wera'u mo peme ihe. Amogwer
umume'u katu wemiapo kwer wà. A'e rupi
aiko putar wazàwe ihe nehe no, ma'e kwaw
'ymar ài ihe nehe no. Aze'egatu putar
hezehe peme ihe nehe kury. Amume'u
putar hekàgaw peme nehe kury.

22 Zutew romo wanekon a'e wà. Aiko
ihe no. Izaew izuapyapyr romo wanekon
wà. Aiko ihe no. Àmàràw izuapyapyr
romo wanekon wà. Aiko ihe no.
23 Zaneruwihawete hemiruze'eg romo
wanekon wà. (He'o ma'e ài aze'eg teko
kury.) Zaneruwihawete hemiruze'eg
ikatu wera'u ma'e romo aiko wanuwi

ihe. Ama'ereko tetea'u wera'u wanuwi ihe. Kwarahy nànàn aiko zemunehew paw pe ihe. Nuiko kwaw nezewe a'e wà. Zauxiapekwer hepetepetek tetea'u a'e wà. Nuiko kwaw nezewe a'e wà. Kwarahy nànàn tuwihaw hezuka tària'i a'e wà, amàno tària'i ihe. Nuiko kwaw nezewe a'e wà. 24 Zutew wanuwihaw hemono zauxiapekwer wanupe wà, hepetek kar pà wanupe wà. 39 petekaw rupi hepetek kar wà. Amo ae 'ar mehe hepetek wi 3 haw wà no. Amo ae 'ar mehe hepetek wi 39 haw wà no. 5 haw uzapo nezewe ihewe wà.

25 Na'iruz haw Hom tawhu pe har hepetepetek kar a'e wà no. Heapiapi ita tetea'u pupe wà no, ta'e ipuruzuka wer herehe a'e wà xe. Na'iruz haw kanuhu hereraha har uzeapypyk ihewi 'y pupe a'e no. Amo 'ar mehe, kanuhu hereraha har uzeapypyk ire, amumaw pitài 'ar 'y pupe hereko pà ihe. Pyhaw apyta 'y pupe no. (Xo iku'egwepe zo amo hepyro 'y wi a'e wà.) 26 Ata tetea'u aha teko ihe. Na'ikatuahy kwaw heata haw ihewe. 'Y uhua'u ma'e hezuka tàri a'e. Ma'e rehe imunar ma'e hezuka tàri a'e wà no. Zutew ipuruzuka wer herehe wà. Zutew 'ym a'e rupi katete a'e wà no. Na'ikatuahy kwaw ihewe taw pe hereko mehe. Na'ikatuahy kwaw teko heta 'ymaw pe hereko mehe no, yryhu rehe hereko mehe no. Hemyrypar a'ua'u hezuka tàri a'e wà no. 27 Ama'ereko tetea'u aha teko ihe no. Amumaw 'ar tetea'u heker 'ym pà no. Amumaw 'ar tetea'u hema'uhez pà no, heiwez pà no. Amumaw 'ar tetea'u hema'uhez pà ta'e heremi'u nuhyk kwaw a'e xe. Amumaw 'ar tetea'u heker haw hexak 'ym pà no. Nuhyk kwaw hekamir ihewe no. 28 Ikatu 'ym ma'e tetea'u uzeapo ihewe no. Tuweharupi hema'enukwaw uzeruzar ma'e wanehe ihe no, taw nànàgatu har wanehe ihe no. — Aze ru'u upuraraw ma'erahy uzeruzar haw rehe a'e wà, a'e wanupe. — Aze ru'u noho katu kwaw Tupàn hape rupi a'e wà, a'e wanupe. 29 Aze amo nuweruzar katu kwaw Tupàn ze'eg a'e wà nehe, naherurywete kwaw ihe nehe. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, azemumikahy putar ihe nehe.

30 Amume'u katu heremiapo kwer kwez peme ihe kury. Amume'u putar hekàg 'ymaw peme ihe nehe no. A'e rupi pekwaw putar hekàg 'ymaw nehe no. 31 Tupàn a'e, Zanezar Zezuz tu a'e, ukwaw heremu'em 'ymaw a'e. Ikatuahy a'e. Tuweharupi ximume'u ikatu haw nehe.

32 Namaz tawhu pe hereko mehe tuwihaw omono kar zauxiapekwer taw huken pe wà. — Pepyhyk Pawru nehe, i'i wanupe wà. (Tuwihaw Are omono kar a'e tuwihaw Namaz tawhu pe a'e.) 33 Nahepyhyk kwaw a'e wà. Ta'e uzeruzar ma'e hemuezyw kar pàrirogaw i'aromo har wi a'e wà xe, ta'e pàrirogaw ikwaruhu a'e pe a'e xe. A'e rupi azepyro zauxiapekwer wanuwi ihe. (Ipurumunehew kar wer zepe herehe a'e wà, ta'e Tupàn ze'eg na'ikatu kwaw wanupe a'e xe.)

12

Upuahu Pawru a'e

1 Amume'u katu putar heremiapo kwer ihe kury. Aze ru'u naperuzar kwaw heze'eg nehe. Aze ru'u peruzar putar nehe. Zanezar wexak kar ma'e ihewe a'e, hepuahu pe a'e. 2 Akwaw amo Zaneruwihawete rehe uzeruzar ma'e ihe. Tupàn weraha a'e awa ywate wera'u a'e. Aze ru'u oho tuwe ywate, aze ru'u upuahu. Nakwaw kwaw ihe. Xo Tupàn zo ukwaw a'e (Ihe a'e awa romo aiko ihe. 14 kwarahy amumaw a'e re ihe, Tupàn ze'eg imume'u har romo hereko pà ihe.) 3-4 Amume'u wi wi putar peme no. Akwaw ywak rehe Tupàn heko haw pe heraha awer ihe. (Aze ru'u oho tuwe ywate, aze ru'u upuahu. Xo Tupàn ukwaw a'e.) A'e pe wiko mehe wenu ma'e tetea'u a'e. Nupuner kwaw a'e ma'e wamume'u haw rehe purupe a'e, ta'e naheta kwaw a'e ma'e wamume'u haw a'e xe, naheta kwaw her a'e ma'e wanupe a'e wà xe. A'e rupi teko nupuner kwaw a'e ma'e rehe uze'egaw rehe wà. 5 Amume'u katu putar a'e awa hemiapo kwer peme ihe nehe kury. Naheze'egatu wer kwaw herehe ihe, a'e rupi amo ae awa rehe ze'egaw amume'u putar peme ihe nehe kury. Xo hekàg 'ymaw zo amume'u putar peme ihe nehe. 6 Aze mo hepurumume'u katu wer heremiapo kwer rehe peme ihe, azeharomoete mo heze'eg ihe. A'e rupi

— He'o ma'e, napeze iwer mo ihewe. Namume'u katu kwaw heremiapo kwer ihe nehe. Ta'e aze awa wexak heremiapo kwer wà nehe, aze wenu heze'eg wà nehe, hekwaw putar wà nehe. A'e rupi namume'u kwaw heremiapo kwer wanupe ihe nehe.

7 Ikatu ma'e tetea'u Tupàn wexak kar ihewe a'e, ywate a'e. A'e re Zurupari upuraraw kar ma'erahy ihewe a'e. Ta'e Tupàn uzapo kar nezewe haw izupe a'e xe. A'e rupi — Aiko wera'u pewi ihe, ta'e aha Tupàn heko haw pe ihe xe, na'e kwaw ihe. Ta'e apuraraw a'e ma'erahy tuweharupi ihe xe. 8 Na'iruz haw ainoz hemukatu àwàm Zanezar pe. — Hemukatu pe nehe, a'e izupe. Nahemukatu kwaw. 9 Nezewe i'i ihewe. — Herekwe Puràg nepy'a pe hekon a'e, uhyk newe a'e, i'i ihewe. Nanekàg kwaw nehe, a'e mehe amono putar hekàgaw newe nehe. A'e mehe nekàg tuwe nehe, i'i ihewe. A'e rupi herurywete ihe. Amume'u katu hekàg 'ymaw teko purupe no. A'e rupi areko tuwe Zaneruwihawete ikàgaw. 10 Herurywete hekàg 'ymaw rehe. Teko herehe waze'eg zemueteahy mehe herurywete ihe. Aze apuraraw ma'erahy nehe, herurywete putar nehe no. Aze uzeruzar 'ym ma'e upuraraw kar ma'e ihewe wà nehe, herurywete putar nehe no. Aze zawaiw katu hereko haw nehe, Zaneruwihawete pe hema'ereko mehe nehe, herurywete putar nehe no. Hekàg tuwe ihe, ta'e Zaneruwihawete umur ukàgaw ihewe a'e xe.

Ima'enukwaw Pawru Korin tawhu pe har wanehe a'e

11 — He'o ma'e, aze ru'u peze ihewe. Heapo kar pe he'o ma'e romo pe. Pe ae hemuze'eg kar pe nezewe, ta'e peruzar amo ze'eg pe xe. Akwaw ikàg ma'e romo hereko 'ymaw ihe. A'e awa a'e wà, Zaneruwihawete hemimono karer a'ua'u a'e wà, na'ikàg wera'u kwaw ihewi a'e wà. 12 Azapo ma'e tetea'u penuwa rupi ihe, a'e rupi aexak kar Zaneruwihawete hemimono kar romo hereko haw peme ihe. Purumupytuhegatu kar haw azapo penuwa rupi. Ma'e hexak pyr 'ym azapo peme. Azapo ma'e Zaneruwihawete ikwaw kar pà peme ihe no. Hekene'o mehe napytu'u kwaw iapo re. Peneko haw pe har heàmàtyry'ym a'e wà. Napytu'u kwaw iapo re. 13 Azapo agwer ma'e amo uzeruzar ma'e wapyr hereko mehe ihe no. Ta'e azapo Tupàn hemiapo putar haw uzeruzar ma'e paw wanuwa rupi ihe xe. Zuawygatu ihewe paw rupi wà. Xo pitài ma'e nazapo kwaw peme ihe. Nainoz kwaw temetarer peme. Aipo na'ikatu kwaw nezewe mehe peme. Aze mo ainoz temetarer peme, aze ru'u hekatu mo peme.

14 Ko 'ar rehe kury, aha putar pepyr kury. Na'iruz haw azemuàgà'ym pepyr heho haw rehe. Nainoz kwaw ma'e peme ko 'ar rehe nehe no. Naputar kwaw penemetarer. Xo Zezuz rehe pezeruzar haw zo aputar. Xo heruzar katu haw zo aputar. Peiko hepurumuzàmuzàg ài. Aipo kwarera'i omono'og temi'u u pe uhy pe a'e wà. Nan. Awa omono'og temi'u upurumuzàg wanupe a'e wà. Kuzà nezewegatete a'e wà no. 15 Aze mo penemetarer nuhyk kwaw peme, amono e mo heremetarer paw peme ihe, pepytywà pà mo nezewe mehe ihe. Azemono mo peme paw rupi no. Apuamutar katu ihe. Aipo a'e rupi pepytu'u heamutar katu re nehe. 16 Azeharomoete nainoz kwaw ma'e peme ihe. — Hemu'em zanewe a'e, zanemuzeruzar kar wemu'emaw rehe a'e, i'i putar ru'u amo herehe nehe. 17 Màràzàwe tuwe nezewe. Aipo amo awa pepyr heremimono karer hemu'em peme a'e wà. Namuemu'em kar kwaw peme ihe. Màràzàwe tuwe peze'eg zemueteahy nezewe herehe.

18 — Eho wapyr nehe ty, a'e Xit pe ihe. Amono kar amo awa uzeruzar ma'e hupi ihe no, peme ihe no. Aipo Xit hemu'em peme. Aipo weraha penemetarer pewi a'e. Xit naheawy kwaw a'e. Hemiapo kwer nuzawy kwaw heremiapo kwer no. Na'ureremu'em pixik kwaw peme. Urumume'u Tupàn ze'eg puràg oroho uruiko purupe.

19 — Umume'u katu mua'u wemiapo kwer waiko urewe a'e, aipo peze peiko ihewe. Peze'eg zo nezewe nehe. Uruze'eg Zaneruwihawete hemimutar rupi ure, Tupàn huwa rupi ure. Uruzapo ma'e paw ure, pepytywà pà ure. 20 Pepyr heho mehe nehe, aipo ikatu ma'e aexak putar nehe.

Aipo amo ae ma'e ikatu 'ym ma'e aexak
putar nehe. Aipo nahekatu kwaw peme
nehe. Aipo pezeàmàtyry'ymaw aexak putar
nehe. Aipo penewyrowyroahy haw aexak
putar nehe. Aipo napeakatuwawahy
kwaw pezehezehe. Aipo pezeupe zutyka'i
peputar ikatu ma'e. Aipo amo pe peze'eg
zemueteahy haw ainu putar nehe. Aipo
peneko wera'u haw aexak putar nehe.
Aipo pezemuza'aza'akaw aexak putar
nehe. Aze aexak agwer ma'e nehe, azemu-
mikahy putar nehe. 21 Pepyr heho wi mehe
nehe, aze ru'u Tupàn hemumaranugar kar
putar penuwa rupi nehe. Azai'o putar
ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe ihe nehe,
ta'e nuzemumikahy kwaw wemiapo kwer
rehe a'e wà xe. Ta'e nuzewyr kwaw Tupàn
pe a'e wà xe. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e
wemireko 'ym wapuhe a'e wà xe, umen
'ym wapuhe a'e wà xe. Aze nezewe uzeapo
ihewe nehe, azemumikahy putar nehe.

13

Ze'eg iahykaw rehe har

1 Aha putar pepyr ihe nehe kury. Na'iruz
haw aha pepyr. Nezewe i'i Tupàn ze'eg
kwehe arer a'e. — Aze pemume'u putar
amo hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e tuwi-
haw wanuwa rupi nehe, aze heta mokoz
hexak kar wà nehe, aze heta na'iruz hexak
kar wà nehe, aze uzuawygatu wanemi-
mume'u ràm nehe, peruzar waze'eg nehe.
Aze pitài zo wexak hemiapo kwer nehe,
pemume'u zo nehe. Ta'e nuhyk kwaw
nezewe mehe nehe xe. Aze ru'u nuexak
katu kwaw hemiapo kwer a'e. Aze ru'u
hemu'em ma'e romo hekon a'e. 2 Mokoz
haw aha pepyr. Aha wi putar nehe kury.
Pepyr hehem mehe aze'eg ahyahy putar
peme nehe. Mo pepuhareko katu putar a'e
wà nehe. Ni amo wà nehe. Amo 'ar mehe
amume'u penemiapo kwer ihe. Amume'u
wi amo ae 'ar mehe no. Amume'u wi putar
nehe kury. Aze'eg ahyahy ikatu 'ym ma'e
iapo har wanupe. Aze'eg ahyahy wi putar
amogwer ikatu 'ym ma'e iapo har nànàn
nehe no. 3 Zaneruwihawete hemuze'eg
kar a'e. Nuiko kwaw ikàg 'ym ma'e romo
nehe. Peme uze'eg mehe wexak kar putar
ukàgaw peme nehe. 4 Ikàg 'ym ma'e ài
umàno ywyra kanetar rehe. Tupàn ikàg a'e,
a'e rupi umugweraw kar a'e. Umuigo kar
a'e kury. A'e rupi wiko wi ko 'ar rehe a'e
kury. Uruiko ikàg 'ym ma'e ài. Ikàg tuwe
a'e, a'e rupi peme ureze'eg mehe uruiko
putar ikàg ma'e ài ure nehe, ta'e uruiko
inuromo ikàg mehe ure no xe, ta'e Tupàn
ikàg tuwe a'e no xe.

5 Peme'e pezehezehe nehe kury.
Pema'enukwaw katu penemiapo kwer
rehe nehe. Zazeruzar Zezuz rehe zane.
Aipo zaiko tuwe hehe uzeruzar ma'e ài,
peze pezeupe nehe, pezehezehe pepuranu
pà nehe. Zaneruwihawete Zezuz hekwe
pepy'a pe hekon a'e. Pekwaw heko haw.
Xo heruzar 'ymar nuwereko kwaw hekwe
upy'a pe a'e wà. Aze mo nuiko iwer
pepy'a pe a'e, iaiw mo urema'ereko awer
ure. 6 Uruiko Zaneruwihawete inuromo
ure, hekwe hereko pà urepy'a pe ure.
Pekwaw inuromo urereko haw. 7 —
Uruiko Tupàn ze'eg imume'u har ikatuahy
ma'e romo ure, nuru'e kwaw tuweharupi
purupe. — Pawru nukwaw kwaw Tupàn
ze'eg imume'u haw a'e, aze amo i'i nehe,
nuruzekaiw kwaw waze'eg rehe. Xo
penemiapo kwer rehe uruzekaiw katu.
Xo pezeruzar haw rehe uruzekaiw katu.
A'e rupi — Emunyryk kar Korin tawhu
pe har ikatu 'ym ma'e wi wà nehe, uru'e
Tupàn pe tuweharupi. 8 Nurupuner kwaw
ma'e iapo haw rehe ze'eg azeharomoete
har imumaw pà ure. Aze xiruzar a'e
ze'eg nehe, amo teko uzeruzar putar
hehe a'e wà nehe no. 9 Ikàg 'ym ma'e ài
uruiko. Nuruzekaiw kwaw urereko haw
rehe. Aze peruzar tuwe Tupàn ze'eg nehe,
urerurywete putar nezewe mehe nehe.
A'e rupi uruze'eg uruiko Tupàn pe. — Tuwe
upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe,
uru'e uruiko izupe ure, penehe ureze'eg
pà ure.

10 A'e rupi azapo ko pape teko ihe,
muite pewi xe hereko mehe ihe. A'e rupi
pepyr heho mehe, nazepyk kwaw penehe
nehe, naze'eg ahyahy kwaw peme nehe.
Zanezar umur ukàgaw ihewe a'e. Nahe-
muze'eg ahyahy kar kwaw peme. Xo pe-
mukàg kar haw rehe hemur kar peme.
11 Herywyr wà, zazur rihi. Pezeagaw
ikatu 'ymaw wi petyrykaw rehe azeharo-
moete nehe. Peinu katu ko heze'eg nehe.

Peruzar nehe. Pezeàmàtyry'ym zo nehe. Pezapo ikatu ma'e peho peiko pezeupeupe nehe. Tupàn a'e, puruamutar katu ma'e a'e, puràmàtyry'ym kar 'ymar a'e, wiko putar peinuromo a'e nehe.

12 — Nekatu pa, peze pezeupeupe nehe. — Nekatu ma, peze pezeupeupe nehe. Pepuruamutar katu haw hexak kar pà pezeupeupe nehe. Tupàn hemiruze'eg paw rupi omono uze'eg peme a'e wà no.

13-14 Tuwe Zanezar Zezuz Zaneruwihawete pepuhareko a'e nehe. Tuwe Tupàn peamutar katu a'e nehe no. Tuwe Tekwe Puràg wiko peinuromo a'e nehe no. Upaw kwez kury. Pawru

KARAT

Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e peme a'e nehe

1 Ihe Pawru ihe, pe Zezuz rehe uzeruzar ma'e Karat ywy rehe har romo peiko pe. Ko hepape amono kar putar peme ihe nehe kury. Zezuz hemimono karer romo aiko ihe. Naiko kwaw wyzài awa hemimono kar romo ihe. Nama'ereko kwaw wyzài awa ikàgaw rupi. Tupàn zaneru a'e, umugweraw kar Zezuz imàno re a'e. Tupàn a'e, Zezuz a'e no, hemuigo kar wemimono kar romo a'e wà, ukàgaw rupi a'e wà. 2 Uzeruzar ma'e xe har paw omono kar uze'eg peme a'e wà kury.

3 Tupàn zaneru a'e, Zanezar Zezuz Zaneruwihawete a'e no, tuwe ikatuahy ma'e uzapo peme a'e wà nehe, tuwe pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re a'e wà nehe no. A'e rupi penurywete putar nehe no.

4 Zaneruwihawete a'e, uzemono uzezuka kar pà zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e. Teko uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u waiko ko 'ar rehe a'e wà. Zaneruwihawete zanepyro ikatu 'ym ma'e ko 'ar rehe har wi a'e. A'e rupi zapuner ikatu 'ym ma'e iapo re zanepytu'u haw rehe zane kury. Ta'e nezewe Tupàn zaneru uputar a'e xe. 5 Tuwe teko paw uze'egatu Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw rehe wà nehe, tuweharupi wà nehe, awyzeharupi wà nehe no. Azeharomoete.

— Amume'u Tupàn ze'eg azeharomoete har purupe ihe, i'i Pawru a'e kury

6 Amo umume'u penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihewe wà. Hepytuhegatu henu mehe ihe. Tupàn penenoz Zaneruwihawete pe pemono pà a'e, ta'e pepuhareko a'e xe, ta'e ipurupyro wer penehe a'e xe. Na'arewahy pepuir izuwi, pepuir penenoz tarer wi. Amo ae ze'eg rupi peho peiko kury. Temu'emaw heruzar pà kury. 7 Na'ikatu kwaw nezewe haw. Naheta pixik kwaw amo ae ze'eg a'e. Nezewe a'e peme ihe kury, ta'e amo ae teko pepyr har a'e wà xe, umume'u amo ae ze'eg waiko peme a'e wà xe. Uzawy Zaneruwihawete rehe ze'eg puràg imume'u mehe wà. Umume'u amo ae ze'eg wà. A'e rupi — Nazaneho wer kwaw Zezuz hape rupi kury, peze peiko kury. 8 Aze amume'u amo ae ze'eg peme nehe, tuwe Tupàn hemono kar tatahu pe a'e nehe. Aze amo Tupàn heko haw pe har umume'u amo ae ze'eg peme a'e nehe, tuwe Tupàn omono kar a'e weko haw pe har tatahu pe a'e nehe no. 9 Kwehe mehe nezewe uru'e peme ure. Uru'e wi wi putar peme ure kury. Aze wyzài awa umume'u amo ae ze'eg oho peme a'e nehe, aze a'e ze'eg uzawy a'e ze'eg peneminu kwer izypy mehe arer a'e nehe, tuwe Tupàn weityk imume'u har tatahu pe a'e nehe. 10 — Peze'egatu herehe nehe, i'i Pawru iko zanewe a'e, peze peiko pezeupeupe. Nan kwaw ty wà. Aze Tupàn uze'egatu herehe nehe, a'e mehe herurywete putar ihe nehe. Herehe ize'egatu haw zo aputar ihe. — Pawru uzeagaw zanemyrypar romo wiko pà a'e, peze peiko ihewe. Nan kwaw pa. Aze mo azeagaw teko wamyrypar romo hereko pà ihe, aze mo a'e romo zutyka'i hereko wer ihe, naiko iwer mo Zaneruwihawete hemiruze'eg romo ihe.

— Zezuz hemimono kar romo aiko ihe, i'i Pawru a'e kury

11 Amo ma'e amume'u putar peme ihe kury, herywyr wà. Amume'u ze'eg puràg aha teko purupe ihe. Ni amo awa numume'u kwaw a'e ze'eg ihewe wà. Nan kwaw awa uzapo e ko ze'eg heremimume'u a'e wà. 12 Ni amo awa nukwaw kar kwaw a'e ze'eg ihewe wà. Awa nahemu'e kwaw hehe wà. Nan. Xo Zezuz Zaneruwihawete zo ukwaw kar ihewe a'e.

13 Amo teko umume'u hereko awer oho peme a'e wà. — Pawru wiko tuwe zutew romo a'e. Weruzar tuwe zutew wanàmuzgwer waze'eg a'e no. Parizew romo hekon a'e no, i'i peme wà, herehe uze'eg pà wà. — Wekar Tupàn hemiruze'eg oho iko a'e wà, wapuhareko 'ym pà a'e wà, i'i peme herehe uze'eg pà wà. — Uzeagaw tuwe wamumaw pà wazuka pà a'e no, i'i peme wà. 14 Azeharomoete a'e 'ar mehe aruzar tuwe zutew wanàmuzgwer waze'eg

ihe. Aruzar wera'u a'e ze'eg amogwer zutew wanuwi ihe. (Napuhareko kwaw Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e 'ar mehe ihe wà.)
15 Tupàn hepuhareko a'e. Herexak kwehe mehe hezexak kar 'ym mehe we, herenoz wemiruze'eg romo hemuigo kar pà. Uzapo kar wemiapo putar haw ihewe.
16 — Aexak kar putar hera'yr Zezuz Pawru pe ihe nehe, i'i Tupàn uzeupe a'e. — A'e rupi Pawru umume'u putar hehe ze'eg puràg oho nehe, zutew 'ym wanupe nehe, i'i uzeupe. Na'e wexak kar wa'yr ihewe. A'e 'ar ire naha kwaw amo ae awa ipyr. — Ma'e azapo putar ihe nehe, na'e kwaw amo pe.
17 Naha kwaw Zeruzarez tawhu pe. Naze'eg kwaw amogwer Zezuz hemimono karer wanupe a'e 'ar mehe. (A'e ràgypy Zezuz hemimono karer romo wanekon herenune a'e wà.) Nan. Araw ywy rehe aha na'arewahy ihe. Amumaw màràn 'ar a'e pe. A'e re azewyr Namaz tawhu pe.
18 Na'iruz kwarahy pawire aha Zeruzarez tawhu pe, Pet pe heze'eg pà. 14 'ar amumaw ipyr hepyta pà.
19 Naze'eg kwaw amogwer Zezuz hemimono karer wanupe. Xo Xiak Zanezar tywyr zo aexak a'e pe, a'e 'ar mehe.
20 Heze'eg heremimuapyk kwer ihe, azeharomoete ihe. Naheremu'em kwaw. Tupàn ukwaw heremu'em 'ymaw a'e.
21 A'e re aha amo ae taw Xir ywy rehe har pe ihe, aha taw Xiri ywy rehe har pe ihe no.
22 A'e 'ar rehe uzeruzar ma'e Zutez ywy rehe har nahekwaw kwaw a'e wà, naherexak pixik kwaw a'e wà.
23 Xo herer zo ukwaw wà, ta'e amo ae teko umume'u heremiapo kwer wanupe a'e wà xe. — Pawru a'e, izypy mehe urerekar urezuka kar pà a'e. Ko 'ar rehe umume'u Zezuz rehe uzeruzar haw oho iko purupe a'e kury, i'i wanupe wà. — Izypy mehe uzeagaw teko wamupytu'u kar pà Zezuz rehe wazeruzar ire a'e wà. Ko 'ar rehe umume'u ze'eg puràg oho iko purupe kury, purumuzeruzar kar pà hehe kury, i'i wanupe wà.
24 A'e rupi uze'egatu Tupàn rehe wà, ta'e Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo aiko ihe kury xe.

2

Pawru wiko amogwer Zezuz hemimono kar wainuromo a'e kury

1 14 kwarahy pawire azewyr Zeruzarez tawhu pe ihe, Nape ta'yr rupi ihe. Araha Xit herupi ihe no.
2 Aha a'e pe ihe, ta'e Tupàn hemono kar a'e pe a'e xe. A'e pe Zeruzarez pe uzeruzar ma'e waneruze'egar uzemono'og heze'eg henu pà a'e wà. — Amume'u ze'eg puràg aha teko zutew 'ym wanupe ihe, a'e wanupe. — Aze peze'eg zemueteahy hema'ereko awer rehe nehe, uzeruzar ma'e tetea'u upuir putar Zezuz wi a'e wà nehe. — Pawru hemu'em zanewe a'e, i'i putar ihewe wà nehe, a'e wanupe. — Naputar kwaw nezewe izeapo haw ihe, a'e wanupe.
3 Herehe we har Xit a'e, nuiko kwaw zutew romo a'e. Kere ywy rehe har romo hekon.
4 A'e rupi amo a'e pe har i'i izupe wà.

— Emonohok kar nepirera'i nehe, Tupàn hemiruze'eg romo nereko haw hexak kar pà zutew wanupe nehe, i'i izupe wà. Namonohok kar kwaw izupe ihe. Amogwer iporomonohok kar wer hehe izupe wà. — Uruiko penyky'yr romo ure, i'i mua'u urewe wà. Uzemono'og wà urepyr wà. Agwer awa wixe oho pepyr wà, ureremiapo kwer hexak pà wà. Ta'e noroho kwaw zutew wanàmuz ze'eg rupi ure xe. Ure uruzemono'og uruiko Zaneruwihawete hehe we ure. A'e rupi nuruzapo kwaw ma'e zutew wanàmuzgwer waze'eg rupi ure kury. 'Aw awa ipurapo kar wer zepe ma'e rehe urewe a'e wà, ze'eg kwehe arer heruzar kar pà urewe a'e wà.
5 Nuruzapo pixik kwaw ma'e waze'eg rupi ure. A'e rupi pekwaw ze'eg puràg azeharomoete har.

6 A'e pureruze'eg ma'e numume'u kwaw ma'e ipyahu ma'e ihewe wà. Nuzapo kar kwaw ma'e ihewe wà. (Aipo uzeruzar ma'e waneruze'egar romo wanekon azeharomoete a'e wà. Heruwà. Xo Tupàn zo ukwaw a'e, ta'e na'ima'enukwaw kwaw ma'e rehe teko àì a'e xe. Ukwaw tuwe teko wapy'a a'e.)
7 Tupàn nezewe i'i ihewe. — Emume'u heze'eg puràg eho zutew 'ym wanupe nehe, i'i ihewe. Nezewe i'i Pet pe a'e no. — Emume'u heze'eg puràg eho zutew wanupe nehe, i'i izupe. A'e uzeruzar

ma'e waneruze'egar ukwaw Tupàn hemiapo putar haw ihewe imume'u pyrer a'e wà. Ukwaw hemiapo putar haw Pet pe imume'u pyrer wà no. 8 Tupàn hemuigo kar uze'eg imume'u har romo a'e, zutew 'ym wanupe hemono kar pà a'e, ukàgaw imur pà ihewe a'e. Nezewegatete Pet a'e no. Tupàn umuigo kar Pet uze'eg imume'u har romo a'e no, zutew wanupe imono kar pà a'e no. 9 — Xiak a'e, Pet a'e no, Zuàw a'e no, uzeruzar ma'e waneruze'egar romo wanekon a'e wà, i'i teko wanupe wà. Na'e a'e pureruze'eg ma'e uze'eg urewe a'e wà kury, amogwer wanupe wà no. — Azeharomoete Tupàn omono kar Pawru zutew 'ygwer wanupe a'e, uze'eg imume'u kar pà izupe a'e, i'i wà. A'e rupi umur opo urepopyhyk pà wà. (Nape ta'yr herehe we hekon a'e pe a'e.) — Zaiko ze'eg puràg imume'u har romo zane, uru'e urezeupeupe ure. — Pe pemume'u zutew wanupe nehe, ure urumume'u putar zutew 'ym wanupe ure nehe no, a'e pureruze'eg ma'e wanupe ihe. 10 Xo pitài ma'e zo wenoz urewe wà. — Heta tetea'u ma'e hereko 'ymar xe urepyr, i'i urewe wà. — Aze pepuner nehe, pemono'og temetarer xe har wanupe nehe, i'i urewe wà. Azeharomoete ama'ereko tetea'u teko temetarer imono kar pà wanupe ihe kury.

Pawru uze'eg Pet pe a'e

11 Amo 'ar mehe Pet wiko Àxioki tawhu pe a'e, uzeruzar ma'e a'e pe har wapyr a'e. 12 Umai'u in uzeruzar ma'e wapyr zutew 'ym wapyr. Xiak wikuwe Zeruzarez tawhu pe a'e. Na'e omono kar amo awa Àxioki tawhu pe a'e wà kury. Uhem a'e pe wà. Wahem mehe Pet upytu'u umai'u re a'e kury. — Kwez awa umume'u putar zutew 'ym wapyr hemai'u haw oho a'e wà nehe, uzeruzar ma'e Zeruzarez pe har wanupe a'e wà nehe, zutew wanupe a'e wà nehe, i'i Pet uzeupe kury. Ukyze uzeruzar ma'e Zeruzarez pe har wanuwi. Ta'e zutew weruzar kar wàmuzgwer ze'eg zutew 'ym wanupe a'e wà xe. 13 Na'e amogwer uzeruzar ma'e a'e wà, zutew a'e wà, a'e pe umai'u ma'e a'e wà, upytu'u umai'u re a'e wà no. Ta'e ukyze a'e wà no xe, Pet zàwegatete a'e wà no xe. Te Nape ta'yr ukyze wanuwi a'e no, umai'u re upytu'u a'e no. 14 A'e rupi aexak a'e Tupàn hape iawy awer a'e pe ihe. Noho kwaw ze'eg puràg azeharomoete har rupi a'e wà. A'e rupi aze'eg Pet pe ihe kury, teko paw wanuwa rupi ihe kury, hemiawy kwer imume'u pà izupe ihe kury. — Zutew romo ereiko ne. Nereiko kwaw zutew ài ne, ta'e nereho kwaw ze'eg kwehe arer rupi ne xe. Ereiko zutew 'ym ài ne, a'e izupe. — Màràzàwe tuwe eremuigo kar zutew 'ygwer zutew wazàwe ne wà, a'e izupe, hehe hepuranu pà.

Uzeruzar haw rupi teko uzepyro tatahu wi a'e wà

15 Azeharomoete uruiko zutew romo ure. Uruzexak kar nezewe nugar romo ure. Nuruiko kwaw zutew 'ym romo. — Zutew 'ym a'e wà, ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà, ta'e ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo wanekon a'e wà xe, i'i zutew wà, zutew 'ym wanupe wà. 16 Xikwaw ko ma'e zane. Xo Zezuz Zaneruwihawete rehe uzeruzar haw rupi zo teko uzemukatu Tupàn huwa rupi a'e wà. Nuzemukatu kwaw ze'eg kwehe arer heruzar haw rupi wà. Zane zane no, zazeruzar Zaneruwihawete Zezuz rehe zane no, a'e rupi Tupàn zanemukatu uwa rupi a'e. Ta'e nazazemukatu kwaw Tupàn huwa rupi ze'eg kwehe arer heruzar haw rupi a'e xe. Ta'e Tupàn numukatu pixik kwaw teko a'e ze'eg heruzar haw rupi a'e wà nehe xe. Ta'e ni amo nuweruzar kwaw a'e ze'eg paw rupi a'e xe. 17 Zutew 'ygwer a'e wà, ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon paw rupi a'e wà. Nezewegatete zutew kwer paw rupi a'e wà no, ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà no. Aze zutew 'ym uzemono'og Zaneruwihawete hehe we wà nehe, uzemukatu putar Tupàn huwa rupi wà. Nezewegatete zutew a'e wà no. A'e rupi amo i'i putar ihewe nehe. — Kwa, Zaneruwihawete nuweruzar kar kwaw Tupàn ze'eg kwehe arer zanewe a'e, a'e rupi nuzapo kar kwaw ikatu ma'e zanewe a'e. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e iko zanewe a'e, i'i mua'u putar ihewe nehe. — Nan kwaw pa, a'e putar izupe nehe. 18 Naruzar kar kwaw a'e Tupàn ze'eg kwehe arer peme ihe, ta'e

heruzar 'ymar romo aiko ihe no xe, ta'e napuner kwaw heruzar haw rehe ihe no xe. 19 Napuner kwaw a'e ze'eg kwehe arer heruzar haw rehe ihe, a'e rupi nahekatu kwaw Tupàn huwa rupi ihe. A'e ze'eg imugeta mehe akwaw hekatu 'ymaw ihe. Nazapuner kwaw a'e ze'eg rupi zaneho haw rehe zane. Aze mo zapuner, a'e mehe mo Zaneruwihawete numàno iwer mo ywyra kanetar rehe a'e. 20 Nezewe nan kwaw ihe aiko ihe. Zaneruwihawete wiko herehe a'e ko hereko haw pupe hereko mehe. Tupàn Ta'yr rehe hezeruzar haw rehe aiko ihe. Ta'e uzezuka kar heamutar haw rupi herehe a'e xe. 21 Namumaw kwaw Tupàn purupuhareko haw ihe. Nan. Aze mo ze'eg kwehe arer rupi teko uzemukatu Tupàn huwa rupi wà, a'e mehe mo Zaneruwihawete umàno e mo a'e.

3

Teko nuzemukatu kwaw ze'eg kwehe arer heruzar haw rupi a'e wà

1 Pe uzeruzar ma'e Karat ywy rehe har romo peiko pe. Mo hemu'em peme a'e. Peneharaz tuwe heremimume'u kwer wi. Amume'u tuwe Zezuz Zaneruwihawete ywyra kanetar rehe imàno awer peme ihe. 2 Xo pitài ma'e rehe zo apuranu putar penehe ihe kury. Ma'e pezapo Tupàn Hekwe imur kar pà pepy'a pe kwehe mehe. Aipo peruzar ze'eg kwehe arer. Nan. Pezeruzar Zezuz rehe pe, ze'eg puràg rehe henu re pe. A'e mehe pemur kar Tupàn Hekwe pepy'a pe. 3 Aipo peneharaz tuwe heremimume'u kwer wi. Pezypyrog Tupàn Hekwe inuromo peneko haw rehe. Aipo pezewyr wer ma'e iapo pà pekàgaw rupi kury. Aipo peho wi wi putar ze'eg kwehe arer rupi kury. 4 Aipo Tekwe Puràg uzapo e a'e ma'e paw rupi pepy'a pe a'e. Tuwe nan kwaw nezewe nehe. 5 Tupàn umur kar Wekwe pepyr a'e. Umur ukàgaw peme a'e no, purumupytuhegatu kar haw iapo kar pà penuwa rupi a'e no. Ta'e pezeruzar Zezuz rehe pe xe, hehe ze'egaw henu mehe pe xe. — Amono kar putar herekwe wapy'a pe ihe nehe, ta'e weruzar tuwe ze'eg kwehe arer a'e wà xe, ni'i kwaw Tupàn peme.

6 Ze'eg kwehe arer umume'u penàmuz Àmàrààw heko awer a'e. Pema'enukwaw heko haw rehe nehe. Uzeruzar Tupàn ze'eg rehe. A'e rupi Tupàn i'i izupe. — Erezeruzar heze'eg rehe, a'e rupi ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo ereiko putar heruwa rupi kury, i'i izupe. 7 Azeharomoete ko heze'eg ihe. Aze zutew 'ym uzeruzar Zezuz rehe a'e wà nehe, Tupàn rehe a'e wà nehe no, Àmàrààw ta'yrete ài wanekon putar a'e wà nehe. 8 Nezewe i'i Tupàn uzeupe a'e. — Amo 'ar mehe nehe, amukatu putar zutew 'ym heruwa rupi ihe wà nehe, herehe wazeruzar mehe ihe wà nehe, i'i uzeupe. A'e rupi i'i nezewe Àmàrààw pe a'e. — Amo 'ar mehe nehe, azapo putar ikatuahy ma'e zutew 'ym wanupe ihe nehe no. Ta'e uzeruzar putar amo neremimino ràm rehe a'e wà nehe xe, i'i izupe. Nezewe te Àmàrààw ukwaw Zaneruwihawete Zezuz heko àwàm a'e no. 9 Àmàrààw uzeruzar hehe. A'e rupi Tupàn omono uze'egatu hehe a'e. Nezewegatete amo ae teko a'e wà nehe, aze uzeruzar hehe a'e wà nehe, Tupàn omono putar uze'egatu wanehe Àmàrààw pe iapo awer zàwegatete nehe no.

10 Aze amo i'i nehe. — Xo ze'eg kwehe arer heruzar haw rupi zo azemukatu putar Tupàn huwa rupi ihe nehe, aze i'i uzeupe nehe, Tupàn uzepyk putar hehe nehe. Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg imuapyk pyrer kwehe arer a'e xe. — Aze amo nuweruzar kwaw heze'eg paw rupi a'e nehe, tuweharupi a'e nehe, azepyk putar hehe ihe nehe. Aze pitài haw uzawy nehe, azepyk putar hehe nehe, i'i. (Nuze'eg kwaw Zezuz rehe zanezeruzar haw rehe a'e 'ar mehe a'e rihi.) 11 Nazawaiw katu kwaw ko ma'e ikwaw paw peme a'e. Teko paw uzawy a'e ze'eg a'e wà. A'e rupi nupuner kwaw nezewe uzemukatu haw rehe Tupàn huwa rupi wà. Nezewe i'i Tupàn ze'eg. — Aze amo teko uzeruzar hehe a'e wà nehe, Tupàn umukatu putar a'e teko uwa rupi a'e wà nehe. A'e rupi wiko putar tuweharupi ipyr a'e wà nehe. 12 Aze teko uzeagaw uzemukatu haw rehe Tupàn huwa rupi wà nehe, ze'eg kwehe arer heruzar pà wà nehe, nuzemukatu

kwaw heruzar haw rupi wà nehe. Nezewe i'i Tupàn ze'eg. — Aze amo teko weruzar a'e ze'eg kwehe arer paw rupi a'e nehe, wiko putar Tupàn pyr tuweharupi a'e nehe.

13 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe, uhaw ze'eg kwehe arer a'e mehe a'e nehe. Tupàn uzepyk putar hehe nehe. Tupàn uzepyk Zaneruwihawete rehe zanerekuzaromo a'e, zanepyro pà zanemàno haw wi tatahu wi a'e. Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e. — Tupàn uzepyk putar ywyra rehe izuka pyrer rehe a'e nehe.

14 Nezewe uzapo Tupàn a'e, ta'e kwehe mehe umume'u tuwe nezewe àwàm Àmàrààw pe a'e xe. — Azapo putar ikatuahy ma'e teko nànàn ihe nehe, ta'e erezeruzar katu herehe ne xe, i'i izupe. Aze zutew 'ym uzeruzar Zezuz Zaneruwihawete rehe a'e wà nehe, Tupàn uzapo putar a'e ikatuahy ma'e wanupe a'e nehe, a'e ma'e wemimume'u kwer wanupe a'e nehe, ta'e Zaneruwihawete Zezuz umàno ywyra kanetar rehe a'e xe, wanekuzaromo a'e xe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn pà wanuwi a'e xe. A'e rupi Tupàn umur putar Wekwe wapy'a pe a'e nehe, ta'e nezewe umume'u Àmàrààw pe kwehe mehe a'e xe.

Tupàn umume'u wemiapo ràm Àmàrààw pe a'e

15 Herywyr wà, amume'u putar ma'e peme ihe kury. Nazawaiw katu kwaw ko ze'eg. A'e rupi peinu katu putar nehe. Aze mokoz awa umume'u tuwe amo ma'e uzeupe wà nehe, aze umuapyk wemimume'u kwer pape rehe wà nehe, aze umuapyk uwer a'e ze'eg iwy pe wà nehe, amo ae awa numuapyk kwaw amo ae ze'eg a'e pape rehe a'e nehe. 16 Nezewegatete Tupàn umume'u ma'e Àmàrààw pe kwehe mehe a'e, hemimino pe a'e no. Nuze'eg kwaw izuapyapyr wanehe. Nan. Nuze'eg kwaw teko tetea'u wanehe. Pitài hemimino rehe ize'eg a'e, (Zaneruwihawete Zezuz rehe ize'eg a'e). 17 A'e rupi nezewe a'e peme ihe kury. Tupàn umume'u ma'e Àmàrààw pe kwehe mehe a'e. — Azapo putar tuwe a'e ma'e ihe nehe, i'i izupe. 430 kwarahy pawire Tupàn umur amo ae ze'eg Moizez pe a'e no, zutew wanupe a'e no. A'e ze'eg ipyahu ma'e nuhaw kwaw a'e Tupàn hemimume'u kwer kwehe arer a'e. Numukàzym kar kwaw a'e ma'e ikatuahy ma'e zanewe iapo pyràm a'e. 18 Tupàn upuner zanemukatu haw rehe ze'eg imur pyrer heruzar haw rupi. Upuner zanemukatu haw rehe wemimume'u kwer rupi. Nazanemukatu kwaw mokoz haw rupi a'e. Tupàn umukatu Àmàrààw uwa rupi a'e, ta'e umume'u imukatu àwàm izupe a'e xe.

19 Màràzàwe tuwe umur a'e ze'eg Moizez pe 430 kwarahy pawire a'e. Umur izupe a'e, ta'e ipurexak kar wer teko paw wanemiapo kwer rehe a'e xe, a'e zutew wanupe a'e xe. — Tuwe teko weruzar ko heze'eg a'e wà nehe, i'i Tupàn Moizez pe a'e. — Àmàrààw hemimino tur ire nehe, a'e heremimume'u kwer tur ire nehe, xo a'e mehe zo amunyryk putar ko ze'eg puruwi ihe nehe, i'i izupe. (Zaneruwihawete Zezuz rehe ize'eg a'e.) Tupàn heko haw pe har umur a'e ze'eg Moizez pe a'e wà. Na'e Moizez umur a'e ze'eg amogwer teko wanupe a'e no. 20 Ko 'ar rehe naheta kwaw awa Tupàn ze'eg hexak kar har zanewe Moizez ài a'e wà kury. Nan. Naxiputar kwaw, ta'e Tupàn ae umur wa'yr zanewe a'e xe. Pitài zo Tupàn a'e. Naheta kwaw amo.

Tupàn ipurumuzàmuzàg romo zaiko zane kury

21 A'e Àmàrààw pe Tupàn hemimume'u kwer a'e, aipo uzawy ize'eg Moizez pe imur pyrer a'e. Nan. Aze mo teko upuner Tupàn ze'eg kwehe arer heruzar haw rehe a'e wà, a'e mehe mo wiko mo Tupàn pyr tuweharupi a'e wà. Nupuner kwaw wà. A'e rupi nuzemukatu kwaw Tupàn huwa rupi wà.

22 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. — Teko paw uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà. Na'ikàg kwaw a'e wà, a'e rupi a'e zutyka'i nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re upytu'u haw rehe a'e wà, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer. Aze amo uzeruzar Zezuz Zaneruwihawete rehe a'e nehe, upyhyk putar a'e ma'e Tupàn hemimume'u kwer a'e nehe. 23 Kwehe mehe zanezeruzar àwàm ihem 'ym mehe zemunehew paw

pupe wiko ma'e ài zaiko akwez ze'eg kwehe arer heruzar mehe zane. A'e 'ar mehe uhem zanezeruzar haw wà a'e kury. A'e rupi ze'eg kwehe arer nuiko kwaw Zanezar romo a'e kury. 24 Zanekwarer mehe zanemu'e har zanereruze'eg tuweharupi a'e. Ze'eg kwehe arer a'e, nuzawy kwaw zanemu'e har a'e. Zaneruwihawete tur mehe upytu'u zanemu'e har romo wiko re. A'e rupi Tupàn zanemukatu Zaneruwihawete rehe zanezeruzar haw rupi a'e kury, uwa rupi a'e kury. 25 Zanezeruzar haw rehe zaikuwe kury. A'e rupi a'e ze'eg kwehe arer a'e, zanemu'e arer zàwenugar a'e, nuiko kwaw Zanezar romo ko 'ar rehe a'e kury.

26 Ta'e pezeruzar haw rupi peiko Tupàn ta'yr romo Zaneruwihawete Zezuz inuromo pezemono'og pà pe kury xe.

27 Ta'e pezemuzahazahak kar Zezuz Zaneruwihawete inuromo pezemono'ono'og pà pe xe. A'e rupi peiko izàwe kury. Pezapo ma'e peiko izàwe kury. 28 A'e rupi zutew wà, zutew 'ym wà no, amo pe uma'ereko e ma'e wà, uzeupe uma'ereko ma'e wà no, awa kwer wà, kuzàgwer wà no, aze uzeruzar Zaneruwihawete Zezuz rehe wà nehe, uzemono'og putar inuromo wà nehe. — Zutew ikatu wera'u zutew 'ym wanuwi a'e wà, ni'i kwaw Tupàn ko 'ar rehe kury, ta'e Zaneruwihawete rehe uzeruzar ma'e paw rupi a'e wà kury xe, uzuawygatu huwa rupi a'e wà kury xe. Paw rupi ikatu izupe wà kury. 29 Aze Zaneruwihawete hemiruze'eg romo peiko nehe, a'e mehe Àmàrààw izuapyapyr wazàwe peiko putar nehe no. Pepyhyk putar a'e ma'e Tupàn hemimume'u kwer pe nehe no, kwehe arer nehe no.

4

1 Amo ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. Awa a'e, nezewe i'i wa'yr pe ikwarer mehe a'e. — Amo 'ar mehe amono putar hema'e paw newe ihe nehe, i'i izupe. — Ta'e ereiko hera'yr romo ne xe. Ko 'ar rehe nerekwaw katu kwaw ma'e ne rihi, a'e rupi namono kwaw newe ihe rihi, i'i izupe. — Uma'ereko e ma'e ài ereiko ihewe rihi. Ta'e uma'ereko ma'e a'e wà xe, uma'ereko hereko haw pe a'e wà xe. Nuiko kwaw hema'e izar romo a'e wà xe. Ne ae ereiko hema'e izar romo ne. Nerepyhyk kwaw hema'e ko 'ar rehe rihi, i'i izupe. 2 — Kwarer romo ereiko ne rihi, a'e rupi amo awa uzekaiw waiko nerehe a'e wà rihi. Uzekaiw neremetarer rehe nema'e rehe newe wà rihi no. Te amo 'ar mehe nehe, aze ikatu ihewe nehe, a'e mehe ne ae erezekaiw putar neremetarer rehe nema'e rehe nehe, i'i izupe wa'yr pe. 3 Ure zutew ure, kwehe mehe uruzeagaw zepe ze'eg kwehe arer heruzar pà ure. Pema'enukwaw a'e kwarer rehe. Amo ae awa a'e wà, izar ài wanekon a'e wà, ima'e izar ài wanekon a'e wà no. Kwarer wiko uma'ereko e ma'e ài wanupe a'e no. Nezewegatete ze'eg kwehe arer a'e no. Nuzawy kwaw zutew wazar a'e. Kwarer nukwaw katu kwaw ma'e a'e. Nezewegatete zutew wà no, xo ze'eg kwehe arer heruzar haw zo ukwaw wà no. Nukwaw kwaw Zezuz Zaneruwihawete rehe uzeruzar haw wà rihi. 4 — Amo 'ar mehe amono kar putar hera'yr ywy rehe ihe nehe, i'i Tupàn uzeupe a'e. Uhem a'e 'ar. Na'e umur kar wa'yr ko ywy rehe a'e. Kuzà wi uzexak kar a'e. Tuweharupi oho iko zutew wanàmuzgwer ze'eg rupi. 5 Zutew uzeagaw zepe ze'eg kwehe arer heruzar pà a'e wà. Zezuz nezewe oho iko ywy rehe a'e, a'e zutew wapyro pà tatahu wi a'e. A'e rupi nuiko kwaw uma'ereko e ma'e ài a'e wà kury. Tupàn ta'yr ài wanekon wà kury.

6 Tupàn umur wa'yr hekwe zanewe a'e. Tekwe uze'eg zanewe. — Peiko Tupàn ta'yr romo, i'i iko zanewe. A'e rupi — O papaz, o heru, i'i Zezuz hekwe zanepy'a pe har a'e, Tupàn zaneru pe a'e. 7 A'e rupi napeiko kwaw uma'ereko e ma'e ài kury. Ta'yr romo peiko tuwe kury. Tupàn umur ma'e tetea'u wa'yr wanupe a'e. Umur putar a'e ma'e peme paw rupi nehe no, ta'e ta'yr romo peiko pe kury xe.

Pawru uzemumikahy wanemiapo kwer rehe a'e

8 Kwehe mehe Tupàn ikwaw 'ym mehe peiko tupàn a'ua'u wanemiruze'eg romo a'e 'ar rehe. A'e teko nuiko kwaw Tupàn romo a'e wà. (Pemuwete penàmuz ikàg ma'e umàno ma'e kwer pe wà. Pemuwete kwarahy no, zahy no. — Tupàn romo wanekon wà, peze e wanupe.) 9 Pekwaw

Tupàn kury. Tupàn pekwaw a'e no. A'e rupi màràzàwe tuwe pezewyr wer a'e tupàn a'ua'u wanupe kury. Màràzàwe tuwe pemuwete wi wi a'e tekwe pe wà kury. Màràzàwe tuwe peneko wer wi wi uma'ereko e ma'e ài a'e ma'e wanupe kury. 10 Pezekwaku katu. Pemumaw amo 'ar pepytu'u pà. Pemumaw amo zahy no, amo kwarahy no, pezekwaku pà no. Màràzàwe tuwe pezapo nezewe haw. 11 Aze ru'u pezewyr wi putar Tupàn wi nehe. Azemumikahy putar nezewe mehe ihe nehe. Ma'e uzeapo putar peme nehe. Aipo a'e ma'e paw rupi amume'u e peme ihe.

12 Herywyr wà, hereinyr wà. Kwehe mehe aiko pezàwe ihe. Amumaw 'ar tetea'u hezekwaku pà ihe. Amumaw amo zahy nezewegatete no. A'e rupi azapo kar putar ma'e peme ihe kury. Peiko ihe ài nehe kury. Nazekwaku kwaw kury. Azeruzar Zezuz rehe kury. A'e rupi apytu'u a'e ma'e rehe hezekwaku re ihe kury. Pepyr hereko mehe hereko katu pe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà ihewe. 13 Pema'enukwaw Tupàn ze'eg puràg imume'u haw izypy mehe arer rehe. Màràzàwe tuwe amume'u peme. Amume'u peme, ta'e hema'eahy a'e 'ar mehe ihe xe. (A'e rupi napuner kwaw pewi heho haw rehe. A'e rupi apyta pepyr, ze'eg puràg imume'u pà peme.) 14 Napeze'eg zemueteahy kwaw herehe a'e 'ar mehe. Napepuir kwaw ihewi. Zawaiw katu hema'eahy haw hexakaw peme. Nahemono kar kwaw pe pewi. Nan. Hemuixe katu kar pe Tupàn heko haw pe har zàwe. Zaneruwihawete Zezuz imuixe kar awer ài hemuixe kar pe. 15 Penurywete tuwe a'e 'ar mehe. Napenurywete kwaw ko 'ar rehe kury. Ma'e uzeapo peme ko 'ar rehe kury. A'e 'ar mehe hepuhareko pe. Aze mo pepuner, pezo'ok mo peneha pezewi, pemur mo ihewe, (ta'e naherehàpyhà katu kwaw ihe xe). 16 Amume'u ze'eg azeharomoete har peme ihe. Aipo a'e rupi aiko peàmàtyry'ymar ài peme kury. Màràzàwe tuwe nezewe haw a'e.

17 Amogwer purumu'e mua'u ma'e a'e wà, uzekaiw katu mua'u penehe a'e wà. Wanemiapo putar haw na'ikatu kwaw a'e wà. Ipurumunyryk kar wer zepe penehe ihewi wà. A'e rupi ipurupyro wer penehe uzeupe wà. Uzekaiw katu penehe a'e wà. Aze pezekaiw katu wanehe nehe, ikatuahy putar wanupe nehe. 18 Aze mo uzekaiw katu tuwe penehe wà, te pepyr hereko 'ym mehe wà, ikatu mo ihewe. Uzekaiw mua'u penehe wà.

19 Hepurumuzàmuzàg heremiamutar katu wà. Kuzà imemyr izexak kar mehe hahy izupe. Nezewegatete hahy ihewe kury, ta'e iàrew tuwe Zaneruwihawete ài peneko haw xe. Iàrew kuzà imemyr izexak kar haw. Nezewegatete iàrew Zaneruwihawete ài peneko haw no. 20 Hereko wer tuwe pepyr. Aze mo pepyr aiko, a'e mehe mo apuner mo peme heze'egaw rehe ihe, amo ae ze'eg rupi mo heze'egaw rehe ihe. Azemumikahy penemiapo kwer rehe.

Mokoz kuzà wanehe uze'eg a'e kury

21 Amo pepyr har a'e wà, heko wer zepe ze'eg kwehe arer heruzar har romo a'e wà. Tuwe uzeapyaka katu a'e ze'eg rehe wà nehe. Nezewe i'i a'e ze'eg. 22 Àmàrààw a'e, mokoz ta'yr heta izupe a'e wà. Heta mokoz ta'yr wahy wanupe wà. Ta'yr ipy ihy uma'ereko e ma'e romo hekon a'e. Inugwer ta'yr ihy hemirekoete romo hekon a'e. 23 Ta'yr ipy uzexak kar wyzài kwarera'i zàwe a'e. Na'e inugwer ta'yr uzexak kar no. Tupàn hemimume'u kwer romo hekon a'e. 24-26 A'e mokoz kuzà mokoz ze'eg imume'u pyrer zàwe wanekon a'e wà. — Agar, kuzà ipy her romo a'e. Xinaz ywytyr ài hekon a'e, Moizez upyhyk ze'eg imur pyrer a'e ywytyr rehe a'e. (Xinaz ywytyr a'e, Araw ywy rehe tuz a'e.) Agar imemyr nupuner kwaw uzar wi uhemaw rehe. Nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe wemimutar rupi. Zeruzarez tawhu pe har ko 'ar rehe har a'e wà no, nezewegatete wanekon a'e wà no, ta'e nupuner kwaw ma'e iapo haw rehe wemimutar rupi a'e wà no xe, ta'e amo ae ywy rehe har wanuwihaw a'e kury xe, umur kar zauxiapekwer tetea'u Zeruzarez tawhu pe a'e wà kury xe. A'e tuwihaw amo ae ywy rehe har a'e, uzeapo Zeruzarez pe har wazar romo a'e. — Xar, hemirekoete her romo a'e. Zeruzarez ywate har ài hekon a'e.

Ni amo nomono kar kwaw zauxiapekwer
a'e pe wà, a'e pe har waneruze'eg pà wà.
27 Nezewe i'i ze'eg imuapyk pyrer kwehe
arer a'e.

Tuwe kuzà imemyr 'ym ma'e hurywete a'e
nehe,
Kuzà imemyrahy pixik 'ym ma'e a'e nehe.
Tuwe uhapukaz hurywete romo nehe.
Ta'e kuzà heityk pyrer a'e xe,
Imemyr wera'u putar inugwer wi a'e nehe
xe,
Kuzà imen ma'e wi a'e nehe xe,

28 Herywyr wà. Izak uzexak kar a'e,
ta'e kwehe mehe Tupàn umume'u izexak
kar àwàm a'e xe. Nezewegatete pe no,
peiko Tupàn ipurumuzàmuzàg romo pe no,
hemimume'u kwer rupi pe no, ta'e Tupàn
umume'u upurumuzàmuzàg romo peneko
àwàm a'e no xe. 29 A'e 'ar mehe ta'yr ipy
upuraraw kar ma'erahy ta'yr inugwer pe
a'e, Tupàn Hekwe hemimume'u kwer rupi
uzexak kar ma'e kwer pe a'e. Nezewe-
gatete ko 'ar rehe no. Ze'eg kwehe arer
kwaw par parizew her ma'e a'e wà, up-
uraraw kar ma'erahy waiko Zezuz rehe
uzeruzar ma'e wanupe a'e wà no. 30 Ma'in
Tupàn kwehe mehe a'e, uze'eg imuapyk
kar pà a'e. — Peityk a'e kuzà uma'ereko e
ma'e pe nehe, imemyr nehe no, i'i a'e. —
Uma'ereko e ma'e imemyr nupyhyk kwaw
u ima'e kurer a'e nehe. Xo hemirekoete
imemyr zo upyhyk putar u ima'e paw rupi
a'e nehe, i'i a'e. 31 A'e rupi nazaiko kwaw
a'e kuzà uma'ereko e ma'e imemyr ài zane.
A'e hemirekoete imemyr ài zaiko zane,
herywyr wà.

5

Peiko zo uma'ereko e ma'e ài nehe

1 Zaneruwihawete umur ukàgaw zanewe
a'e, a'e rupi zapuner hehe zanezeruzar
haw rehe zane nehe kury. Tuwe pereko
ikàgaw tuweharupi nehe. — Aze xiruzar
ze'eg kwehe arer nehe, zazemukatu putar
Tupàn huwa rupi nehe, peze zo nehe.
Aze nezewe peze nehe, ze'eg kwehe arer
uzeapo wi putar pezar romo nehe. Peiko
wi wi putar uma'ereko e ma'e ài izupe nehe
no.

2 Peinu katu heze'eg nehe. Ihe Pawru
ihe, ko ma'e imume'u har romo aiko ihe.
Zutew uhem putar pepyr a'e wà nehe. —
Pemonohok kar pepirera'i nehe ty wà,
aze i'i peme nehe, pemonohok kar zo
nehe. Aze pemonohok kar nehe, a'e mehe
Zaneruwihawete a'e, penekuzaromo
umàno e ma'e kwer romo hekon a'e nehe.
3 Peinu katu ko ze'eg nehe. Amume'u wi
putar peme ihe kury. Aze awa omonohok
kar upirera'i a'e nehe, a'e mehe ze'eg
kwehe arer heruzar paw har romo hekon
putar a'e nehe. Aze uzawy nehe, Tupàn
uzepyk putar hehe nehe. 4 Aze pezeagaw
pezemukatu pà Tupàn huwa rupi nehe,
ze'eg kwehe arer heruzar haw rupi nehe,
a'e mehe Zaneruwihawete napepyro
kwaw penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e
wi a'e nehe, Tupàn napepuhareko kwaw
a'e nehe no. 5 Ure ure kury, uruàro
uremukatu àwàm uruiko ure. Uruzeruzar
Zaneruwihawete rehe ure. A'e rupi
Tupàn Hekwe ikàgaw rupi uruzemukatu
putar Tupàn huwa rupi ure nehe. 6 Aze
zaiko Zaneruwihawete inuromo nehe, aze
zanepirera'i ximonohok kar nehe, aze nax-
imonohok kar kwaw nehe, uzuawygatu
Tupàn pe nehe. Nezewe i'i putar zanewe
a'e nehe. — Aipo pezeruzar herehe,
aipo pepuruamutar katu peiko, i'i putar
zanewe nehe. — Aipo pemonohok kar
pepirera'i, ni'i kwaw zanewe nehe.

7 Peho katu Tupàn ze'eg rupi. Mo
pemupytu'u kar peho re a'e. Ma'in Tupàn
ze'eg iawy kar pà peme. 8 Tupàn a'e, pe-
nenoz tarer a'e, nuiko kwaw uze'eg iawy
kar har romo peme a'e. 9 Ximo pixika'i
pupe xiuka pira tetea'u zane wà. Nezewe-
gatete pitài purumu'e mua'u haw uzawy
kar Tupàn hape peme paw rupi a'e no.
10 Akwaw pepuir àwàm a'e awa wanuwi
ihe. Zaiko Zaneruwihawete inuromo zane.
A'e rupi akwaw peho wi àwàm ze'eg aze-
haromoete har rupi ihe. A'e awa a'e, pu-
rumu'e mua'u ma'e a'e, peme iawy kar har
a'e, Tupàn uzepyk putar hehe a'e nehe.
Akwaw hehe izepyk àwàm ihe.

11 — Pepirera'i pemonohok kar nehe,
na'e kwaw purupe ihe, purumu'e pà
ihe. A'e rupi imonohok kar har uze'eg
zemueteahy herehe a'e wà. Aze mo

amonohok kar purupe, a'e mehe mo nuze'eg zemueteahy iwer mo herehe wà, a'e mehe mo nuze'eg zemueteahy iwer mo Zaneruwihawete ywyra kanetar rehe imàno awer rehe heze'egaw rehe a'e wà. Uze'eg zemueteahy heze'egaw rehe wà, ta'e namonohok kar kwaw purupe ihe xe. 12 Peme iawy kar har a'e wà, tuwe oho pewi a'e wà nehe.

13 Herywyr wà. Tupàn penexanexak a'e, ma'e iapo kar pà peme penemimutar rupi a'e. — Ze'eg kwehe arer nuzeapo kwaw pezar romo a'e kury, i'i peme. Peze zo nezewe nehe kury. — Azapo putar tuwe wyzài ma'e heremimutar rupi ihe nehe, hezemurywete kar pà ihe nehe, ta'e Tupàn herexak a'e xe, ma'e iapo kar pà ihewe heremimutar rupi a'e xe, peze zo nehe. Pezapo zo ma'e penemimutar rupi nehe. Xo ikatuahy ma'e zo pezapo pezeupeupe nehe, pezepytywàtywà pà nehe, pezeamutamutar katu pà nehe. 14 — Ze'eg kwehe arer paw rupi a'e kury, uzeapo pitài ze'eg heruzar pyr romo a'e kury. Ezamutar katu nerapi har nehe, nezeamutar katu haw zàwegatete nehe, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer. Aze mo teko weruzar a'e ze'eg tuweharupi a'e wà, a'e mehe mo weruzar mo inugwer ze'eg kwehe arer paw rupi a'e wà no. 15 Tuwe peme'egatu pezehezehe nehe. Aze miar hehaite ma'e ài peiko nehe, ma'erahy ipuraraw kar pà pezeupeupe nehe, a'e mehe pezemumamumaw putar nehe. Na'ikatu kwaw nezewe mehe nehe.

Pezapo Tekwe Puràg hemiapo putar haw nehe

16 Nezewe aze'eg peme ihe. Tuwe Tekwe Puràg uzapo kar ma'e peme a'e nehe, wemimutar rupi a'e nehe. Tuwe peruzar ize'eg nehe. A'e mehe napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e penemimutar rupi nehe. 17 Aze xiapo ma'e zaha zaiko zaneremimutar rupi nehe, naxiapo kwaw ma'e Tupàn Hekwe hemimutar rupi nehe. Aze xiapo ma'e hekwe hemimutar rupi nehe, naxiapo kwaw ma'e zaneremimutar rupi nehe. Ta'e zaneremimutar uzawy hekwe hemimutar a'e xe. A'e rupi aze xiapo ma'e zaha zaiko hekwe hemimutar rupi nehe, nazapuner kwaw ma'e iapo haw rehe zaneremimutar rupi nehe. 18 Aze Tupàn Hekwe zanereruze'egar romo hekon a'e nehe, nazaha kwaw ze'eg kwehe arer rupi nehe, zanezemukatu pà Tupàn huwa rupi nehe. Zaha ze'eg ipyahu ma'e rupi nehe. Zazeruzar Zezuz rehe nehe, zanezemukatu pà Tupàn huwa rupi nehe.

19 Teko wemiapo putar haw iapo mehe a'e wà, Tupàn Hekwe hemiapo putar haw iapo 'ym mehe a'e wà, ikatu 'ym ma'e uzapo oho waiko wà. Wanemiapo kwer na'ikatu pixik kwaw Tupàn pe wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e oho wemireko 'ym puhe wà, umen 'ym puhe wà. Hurywete ikatu 'ym ma'e iapo mehe wà. Tuweharupi uzapo agwer ma'e oho waiko wà. Na'imaranugar kwaw iapo re wà. 20 Umuwete katu tupàn a'ua'u waiko wà no. Paze ma'e romo wanekon wà no. Tekwe ikatu 'ym ma'e umuhem kar uzehe wà, umuwete katu a'e tekwe ikatu 'ym ma'e wà no. Upuràmàtyry'ym wà no. Uzeàmàtyry'ym wà no. Uzeàmàtyry'ym uze'eze'eg ahyahy pà uzeupeupe wà no. Hewyrowyroahy amo wanehe wà no. Ipuruzukaiw amo wanupe wà no, wikwahy pà wà no. Xo uzehe zo ima'enukwaw wà, ma'e iputar pà uzeupe paw rupi wà. Uzemuza'aza'ak wà, uzeàmàtyry'ym pà wà. — Napekwaw kwaw ma'e pe, ure zutyka'i urukwaw ma'e ure, i'i oho waiko amo wanupe wà no. 21 Uputar amo ae ima'e waiko uzeupe wà no. Uka'u tetea'u wà no. Ikatu 'ym ma'e uzapo waiko uka'u mehe wà no. Agwer ma'e paw uzapo waiko wà, ta'e ipurapo wer wemiapo putar haw rehe wà xe, ta'e na'ipureruzar wer kwaw Tekwe Puràg rehe wà xe. Amume'u wi putar a'e ma'e peme ihe kury. Agwer ma'e iapo har nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà. Noho kwaw ipyr wà nehe. Agwer ma'e na'ikatu pixik kwaw Tupàn pe wà. A'e rupi agwer ma'e iapo har na'ikatu pixik kwaw Tupàn pe a'e wà no.

22 Teko Tupàn Hekwe hemiapo putar haw iapo mehe wà, wemiapo putar haw iapo 'ym mehe wà, agwer ma'e uzapo oho waiko wà. Upuruamutar katu wà. Hurywete wà. Nukyze kwaw ma'e wi wà, ta'e weruzar Tupàn waiko wà xe. Ma'erahy

ipuraraw mehe nupytu'u kwaw uzeruzar ire Zezuz rehe wà. Nuikwahy kwaw amogwer wanehe wà. Xo ikatuahy ma'e uzapo oho waiko amogwer wanupe wà. Uzeruzar tuwe Tupàn rehe wà. Uzapo ma'e uze'eg rupi wà no. 23 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e wanupe, nuzàmàtyry'ym kwaw iapo arer wà. Uzeruze'eg tuwe waiko wà. Xiapo agwer ikatu ma'e paw rupi zane nehe, ta'e — Pezapo zo agwer ma'e nehe, ni'i kwaw ze'eg kwehe arer zanewe a'e xe. 24 Aze teko wiko Zaneruwihawete Zezuz hemiruze'eg romo wà nehe, upytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe. — Nazapo kwaw heremiapo putar haw ihe nehe kury, ta'e izypy mehe xo ikatu 'ym ma'e rehe zo hepurapo wer ihe xe, i'i putar uzeupe wà nehe. — Nahepurapo wer kwaw a'e ikatu 'ym ma'e rehe ihe kury, i'i putar uzeupe wà nehe. 25 Tupàn Hekwe Zanezar romo hekon a'e kury. A'e rupi xiapo hemiapo putar haw zaha zaiko zane nehe kury. 26 Peiko wera'u zo amo wanuwi nehe. Pezeputupytupyk zo nehe. Penewyrowyroahy zo amo wanehe nehe.

6

Pezepytywàtywàgatu nehe

1 Herywyr wà, aze pexak amo uzeruzar ma'e nehe, ikatu 'ym ma'e iapo mehe nehe, a'e mehe penoz amo ae uzeruzar ma'e pepyr har nehe, Tupàn Hekwe hemiapo putar haw iapo har nehe, a'e ikatu 'ym ma'e pe uze'eg ma'e ràm romo nehe. Tuwe umume'u hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e oho izupe nehe. Tuwe nuze'eg ahyahy kwaw izupe imume'u mehe nehe. Aze napeme'egatu kwaw peneko haw rehe nehe, aze napezeruze'eg kwaw nehe, a'e mehe pe nehe no, pezapo putar ru'u a'e ikatu 'ym ma'e izàwegatete pe nehe no. Na'ikatu kwaw nezewe mehe nehe. 2 Pezepytywàgatu nehe. Aze amo upuraraw ma'erahy nehe, aze uzemumikahy amo ma'e rehe nehe, nuzawy kwaw ma'e ipuhuz katu ma'e heraha haw izupe nehe. Pepytywà a'e ma'e heraha haw rehe nehe. Nezewe mehe peruzar putar Zaneruwihawete ze'eg nehe. 3 Aze amo i'i uzeupe nehe. — Aiko wera'u tuwe amogwer wanuwi ihe, aze i'i uzeupe nehe, aze nuiko wera'u kwaw amo wanuwi, a'e mehe hemu'em iko uzeupe. Nukwaw kwaw ikàg 'ym ma'e romo weko haw. 4 Aze amo uzapo ikatu ma'e nehe, tuwe ni'i kwaw nezewe nehe. — Heremiapo kwer ikatu wera'u amo hemiapo kwer wi ihe, tuwe ni'i kwaw uzeupe nehe. — Ikatu heremiapo kwer ihe, tuwe i'i nehe. Tuwe xo a'e zo umume'u nehe.

5 Ta'e teko pitàitàigatu upuner uma'ereko haw iapo haw rehe a'e wà xe.

6 Zaneruwihawete rehe ze'egaw rehe uzemu'e ma'e a'e, tuwe omono uma'e kurer umu'e har pe a'e nehe, umu'e haw hekuzaromo nehe. 7 Penemu'em zo pezeupeupe nehe. — Tupàn nukwaw kwaw heremiapo kwer a'e, peze zo nehe. Awa opo'o putar wemitygwer a'e nehe. Aze utym xu nehe, nopo'o kwaw aroz nehe. Nezewegatete aze awa uzapo ikatu 'ym ma'e oho iko nehe, Tupàn uzepyk putar hehe nehe.

8 Aze teko uzapo ma'e oho iko wemimutar rupi a'e nehe, uzemurywete kar pà a'e nehe, a'e mehe ikatu 'ym ma'e uzapo putar a'e nehe. Umàno mehe nehe, upyta putar muite Tupàn wi nehe. Aze teko weruzar Tupàn Hekwe oho iko nehe, wiko putar Tupàn pyr tuweharupi nehe, umàno re nehe. 9 Aze nazapytu'u kwaw nehe, zaha putar ipyr nehe. 10 A'e rupi tuweharupi xiapo ikatu ma'e amogwer wanupe nehe, aze zapuner nehe. Tuwe xiapo ikatuahy ma'e uzeruzar ma'e wanupe nehe.

Upaw etea'i Pawru ze'eg xe a'e kury

11 Ko ze'eg pehegwera'i amuapyk hepo pupe ihe kury, ko pape rehe ihe kury. Uhua'u ikair haw xe a'e. Peme'e hehe nehe. 12 Amo a'e pe har pepyr har a'e wà, uze'egatu waiko uzehe a'e wà, ta'e heko wera'u wer amogwer wanuwi a'e wà xe. — Pemonohok kar pepirera'i nehe ty wà, pezemukatu kar pà Tupàn huwa rupi nehe ty wà, i'i mua'u waiko peme wà. Na'ipurumume'u wer kwaw Zaneruwihawete ywyra kanetar rehe imàno awer rehe purupe a'e wà. Ta'e ukyze Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar wanuwi wà xe. — Aze ru'u upuraraw kar putar ma'erahy zanewe a'e wà nehe, i'i waiko uzeupe wà.

13 Te upirera'i imonohok kar har a'e wà, nuweruzar kwaw ze'eg kwehe arer paw rupi tuweharupi a'e wà. Nan. Omonohok kar pepirera'i peme a'e wà, ta'e heko wer teko tetea'u waneruze'egar romo a'e wà xe. 14 Namume'u kwaw heremiapo kwer purupe ihe. Xo Zanezar Zezuz ywyra kanetar rehe imàno awer zo amume'u wanupe. Nahereko wer kwaw Zezuz iàmàtyry'ymar wazàwe. Wanemiapo kwer na'ikatu kwaw ihewe wà. Zezuz iàmàtyry'ymar naheko wer kwaw ihe ài wà. Heremiapo kwer na'ikatu kwaw wanupe no.

15 Aze awa omonohok kar upirera'i nehe, aze nomonohok kar kwaw nehe, uzuawygatu Tupàn pe nehe. Aze weruzar Tekwe Puràg nehe, teko ipyahu ma'e ài hekon putar nehe. Ikatu putar Tupàn pe nehe. Aze uzapo wi wi wemiapo putar haw oho iko nehe, na'ikatu kwaw izupe nehe. 16 Heze'eg heruzar har a'e wà nehe, tuwe Tupàn upuhareko a'e wà nehe, tuwe umupytu'u kar ma'e wi wakyze re a'e wà nehe no. Tuwe nezewe uzapo wemiruze'eg nànàn a'e nehe no.

17 Upaw etea'i heze'egaw xe kury. Apuraraw ma'erahy tetea'u teko ihe, ta'e amume'u Zezuz imàno awer aha teko ihe xe. Heta ipurepurer heretekwer rehe no. Ipurepurer heretekwer rehe har wexak kar Zezuz pe uma'ereko ma'e romo hereko haw purupe a'e. Tuwe amo nupuraraw kar kwaw amo ae ma'erahy ihewe a'e nehe.

18 Tuwe Zanezar Zezuz Zaneruwihawete ikatu haw upyta peinuromo paw rupi nehe, herywyr wà. Azeharomoete. Upaw kwez kury. Pawru.

EW

1 Ihe Pawru ihe, Zaneruwihawete Zezuz hemimono karer romo aiko ihe, ta'e nezewe Tupàn uputar a'e xe. Ko hepape amono kar putar peme ihe nehe kury. Pe Ew tawhu pe har pe, Zaneruwihawete Zezuz rehe uzeruzar ma'e pe, hekwe inuromo uzemono'og ma'e romo peiko pe. 2 Tupàn Zaneru a'e nehe, Zanezar Zezuz Zaneruwihawete a'e nehe no, tuwe pepuhareko a'e wà nehe. Tuwe pepy'a pe wanekon wà nehe. A'e rupi napekyze kwaw ma'e wi nehe.

Zaneruwihawete uzapo ikatuahy ma'e zanewe a'e

3 Tupàn a'e, Zanezar Zezuz Zaneruwihawete tu romo hekon a'e. Tuwe ikatu haw ximume'u izupe nehe. Ta'e Hekwe zanepy'a pe har zanemurywete kar tuwe iko a'e xe, ta'e zazemono'og zaiko Zaneruwihawete inuromo zane xe, ta'e zaiko ipurumuzàmuzàg ài zane no xe, ta'e zanemugweraw kar putar amo 'ar mehe nehe xe, zanemuigo kar pà uzepyr tuweharupi nehe xe, ywate nehe xe. Uzapo putar ikatuahy ma'e tetea'u zanewe nehe, ywate nehe. 4 Ywy iapo 'ym mehe Tupàn ukwaw zanereko àwàm a'e. A'e rupi zanerexarexak a'e, wemiruze'eg romo zanemuigo kar pà a'e, Zaneruwihawete inuromo zanemono'og kar pà a'e. A'e rupi zaiko ikatu 'ym ma'e iapo har 'ym ài huwa rupi zane kury. Naheta kwaw ikatu 'ym ma'e zanerehe nehe, huwa rupi zanereko mehe nehe. Zaneamutar katu tuwe iko a'e. 5 A'e rupi nezewe i'i uzeupe kwehe mehe a'e, zanerehe uze'eg pà a'e. — Amuigo kar putar a'e teko hepurumuzàmuzàg romo Zezuz Tuwihawete imàno àwàm rupi ihe wà nehe, i'i zanewe. Nezewe uzapo iko a'e, ta'e uputar nezewe haw a'e xe, ta'e a'e rupi hemimutar zanerehe a'e xe. 6 A'e rupi, tuwe ximume'u Tupàn ikatu haw izupe zane nehe, teko wanupe zane nehe no, ta'e zanepuhareko katu a'e xe. Zanepuhareko katu a'e, a'e rupi wexak kar ukàgaw upuràg eteahy haw iko teko wanupe a'e. Ta'e kwehe mehe umur e wa'yr zanewe xe, wemiamutar katu zanewe xe. 7 Aze awa imunar nera'yr rehe nehe, heraha pà newi nehe, aze a'e re uze'eg nezewe newe nehe, — Aze eremur temetarer tetea'u ihewe nehe, amuzewyr putar nera'yr newe nehe, aze i'i newe nehe, eremono putar neremetarer paw rupi izupe nehe, nera'yr imuzewyr kar pà izupe nehe. Zaiko Tupàn ipurumuzàmuzàg ài zane. Nazapuner kwaw zaneho haw rehe Tupàn pyr zane, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo zaiko zane xe. A'e ae umur kar wa'yr ywy rehe, imumàno kar pà zanerekuzaromo. Ta'yr uzakook uwykwer umàno mehe a'e. A'e rupi Tupàn heharaz zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi kury, imunàn pà kury. Uzapo nezewe a'e, ta'e zanepuhareko katu tuwe a'e xe. Azeharomoete zanepuhareko haw ikatuahy a'e. 8 Nahekyty'ym kwaw wa'yr zanewe imur mehe. Ta'e ukwaw katu ma'e paw rupi katete xe. Ukwaw katu ma'e iapo katu haw paw rupi katete no xe. 9 A'e rupi uzapo ma'e wemiapo putar haw. Kwehe mehe teko nukwaw kwaw hemiapo putar haw a'e wà. Tupàn ukwaw kar wemiapo putar haw zanewe Zezuz Zaneruwihawete inuromo a'e kury.

10 — Kutàri amuhyk putar heremiapo putar haw ihe kury, i'i putar amo 'ar mehe nehe. A'e 'ar mehe umuhyk putar wemiapo putar haw nehe. Omono'og putar wemiapo kwer wamuwà wà nehe. Omono'og putar teko wà nehe, omono'og putar ma'e wà nehe no. Ywak rehe har paw rupi katete wà, ywy rehe har paw rupi katete wà no. Omono'og putar Zaneruwihawete hekwe inuromo paw rupi katete wà nehe. Zaneruwihawete wiko putar wanuwihaw romo paw rupi katete a'e nehe no.

11 Izypy mehe Tupàn umume'u wemiapo ràm paw rupi katete uzeupe a'e. Uzapo a'e ma'e iko kury, wemimume'u kwer rupi katete kury. Zanerexarexak, wemiaihu romo zanemuigo kar pà, Zaneruwihawete hekwe inuromo zanemono'og pà. Ta'e uputar nezewe haw a'e xe. Izypy mehe umume'u wemiapo ràm uzeupe. 12 A'e rupi ure zutew ure, tuwe urumume'u katu Tupàn ikàgaw ipuràgaw izupe ure nehe, ta'e ure ràgypy uruzeruzar Zaneruwihawete

rehe ure xe, uruzeruzar izewyr wi àwàm rehe ure no xe.
13 Nezewegatete pe zutew 'ym pe. Peinu ze'eg azeharomoete har pe, tatahu wi pepyro haw rehe ze'eg puràg pe. A'e rupi pezeruzar Zaneruwihawete rehe kury. Awa umuapyk uwer weimaw kawaru rehe a'e. A'e rupi amogwer ukwaw putar kawaru izar a'e wà. Nezewegatete pe no. Zaneruwihawete rehe pezeruzar mehe pe no. Tupàn umur Wekwe Puràg pepy'a pe a'e, wemimume'u kwer rupi katete a'e. A'e rupi teko ukwaw Zaneruwihawete inuromo pemono'ono'og awer a'e wà. 14 Kwehe mehe Tupàn umume'u ma'e wemiruze'eg wanupe a'e. — Apumuhem kar putar ikatu 'ym ma'e wi ihe nehe, hezepyr pemuigo kar pà tuweharupi ihe nehe, i'i wanupe. A'e rupi, zane zane kury, xikwaw nezewe hemiapo ràm zane kury, ta'e umur Wekwe zanewe a'e xe. A'e rupi ximume'u katu ikàgaw ipuràg eteahy haw purupe zane nehe kury.

Pawru uze'eg Tupàn pe a'e kury

15 Pezeruzar katu Zanezar Zezuz rehe. Amogwer umume'u pezeruzar katu haw a'e wà. Aenu imume'u mehe ihe. Pezamutar katu amogwer uzeruzar ma'e paw rupi katete pe wà no. Aenu imume'u mehe no. 16 A'e rupi tuweharupi aze'eg Tupàn pe penehe. Napytu'u kwaw heze'eg ire izupe. Hema'enukwaw katu penehe tuweharupi, izupe heze'eg mehe. 17 Tupàn a'e, Zanezar Zezuz Zaneruwihawete hemimuwete katu romo hekon a'e, zaneru ikàg ma'e romo ipuràg eteahy ma'e romo hekon a'e no. Aenoz ma'e iteko izupe ihe. — Emono kar nerekwe Ew tawhu pe har uzeruzar ma'e wapy'a pe nehe, a'e izupe. — Tuwe nerekwe umu'e a'e wà nehe. Tuwe umume'u nereko haw nekatu haw wanupe nehe. A'e rupi nekwaw katu wera'u putar a'e wà nehe, a'e izupe. 18 — Erexarexak neremiruze'eg Ew tawhu pe har ne wà, ma'e imume'u pà wanupe ne wà. — Peàrogatu Zezuz iho àwàm nehe, ere wanupe nehe. — Peàrogatu pezur àwàm hepyr nehe, ere wanupe nehe, a'e iteko izupe. — Teko wexak katu ma'e tatainy ihyape katu mehe wà. Nezewegatete eiko tatainy ài wapy'a pe nehe, neze'eg ikwaw katu kar pà wanupe nehe. Nezewe mehe ukwaw katu putar Zezuz tur àwàm hàro haw wà nehe. Ukwaw katu putar nepyr oho àwàm ikatu haw a'e wà nehe no, a'e izupe. — Awa omono ma'e ikatuahy ma'e wa'yr pe a'e. Nezewegatete erezapo ikatuahy ma'e ipuràg eteahy ma'e neremiruze'eg wanupe ne no. Ezapo wi wi agwer ma'e nehe no, ikatuahy ma'e ipuràg eteahy ma'e imono e pà wanupe nehe no, a'e izupe, Tupàn pe. 19 — Aze ereiko tatainy ài wapy'a pe nehe, ukwaw putar nekàg wera'u haw wanehe wiko ma'e a'e wà nehe no, a'e izupe. 20 — Eremugweraw kar Zaneruwihawete ne, imàno re ne, teko wanuwihaw romo imuigo kar pà ne, ma'e izar romo imuigo kar pà paw rupi katete ne, nekàgaw rupi ne, a'e izupe, Tupàn pe. 21 Heta tuwihaw ywak rehe a'e wà. Heta pureruze'eg ma'e a'e pe wà no. Heta ikàg ma'e a'e pe wà no. Heta teko wazar a'e pe a'e wà no. Zaneruwihawete a'e, wiko wanuwihaw romo paw rupi katete a'e. Heta tuwihaw ko ywy rehe a'e wà no. Heta putar tuwihaw amo 'ar mehe a'e wà nehe no. Zaneruwihawete wiko wanuwihaw romo paw rupi katete a'e no. 22 Tupàn a'e, umuigo kar Zaneruwihawete a'e teko paw wanuwihaw romo a'e, ma'e paw wazar romo a'e no. Omono Zaneruwihawete hehe uzeruzar ma'e paw wanupe a'e no. Naheta kwaw amo Zanezar a'e. 23 Zane hehe uzeruzar ma'e zane, hetekwer ài zaiko zane. A'e rupi Zaneruwihawete a'e kury, uhyk ma'e ài hekon a'e kury, ta'e ximuhyk zane xe, hehe zanezeruzar mehe zane xe. Azeharomoete pa. Ywak ywy paw iapo har a'e, wiko zanepy'a pe a'e. Ximynehem ywy'a 'y pupe zane. Nezewegatete Zaneruwihawete umynehem zanepy'a a'e, Wekwe pupe a'e.

2

Zaiko wikuwe ma'e romo zane kury

1 Kwehe mehe peiko tatahu pe oho ma'e ràm romo pe. Peiko umàno ma'e kwer ài. Ta'e naperuzar kwaw Tupàn ze'eg pe xe. Ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e peho peiko a'e 'ar rehe xe. 2 A'e 'ar rehe peiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo, amogwer ywy rehe har wazàwe. Peruzar tekwe ikatu 'ym ma'e

wanuwihaw ze'eg peho peiko. A'e tuwihaw a'e, Zurupari her romo a'e. Weruze'eg Tupàn ze'eg heruzar 'ymar wanereko ko 'ar rehe a'e wà kury. 3 Izypy mehe zane paw zaiko a'e teko ikatu 'ym ma'e iapo har wazàwe zane. Xiapo zaneremiapo putar haw zaha zaiko. Zaneretekwer ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe a'e. A'e rupi xiapo zane. Zanepy'a ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà. A'e rupi xiapo zane. Amogwer wazàwe zaiko. A'e rupi tatahu kutyr oho ma'e romo zaiko. Ta'e Tupàn uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e xe, tatahu pe wamono kar pà a'e xe.

4 Tupàn zanepuhareko katu tuwe a'e. Zaneamutar katu tuwe no. 5 Tatahu kutyr oho ma'e romo zaiko zane, ta'e naxiruzar kwaw Tupàn ze'eg zane xe. Umàno ma'e kwer ài zaiko. Zanemuigo kar wi Zaneruwihawete inuromo a'e. Zanepyro tatahu wi a'e, ta'e zanepuhareko katu tuwe a'e xe. 6 Zaneruwihawete Zanepyro har rehe zanezemono'og mehe, Tupàn zanemugweraw kar inuromo a'e. A'e rupi zaiko putar pureruze'eg ma'e romo zane nehe, ywate Zezuz ipyr zanereko mehe zane nehe. 7 Tupàn uzapo nezewe a'e, ta'e zanepuhareko katu tuwe a'e xe, ta'e ipurexak kar wer upurupuhareko haw purupe a'e xe. Umur Zaneruwihawete Zezuz zanerekuzaromo a'e, zanepyro pà a'e, ta'e zaneamutar katu a'e xe.

8 Tupàn pepuhareko katu a'e, a'e rupi pepyro tatahu wi a'e. Ta'e pezeruzar Zezuz rehe pe xe. Napepuner kwaw ma'e iapo haw rehe pezepyro kar pà. Nan. Tupàn pepyro imekuzar kar 'ym pà a'e. 9 — Tupàn hepyro a'e, ta'e hekatuahy ihe xe, napepuner kwaw peze haw rehe nehe, ta'e napepuner kwaw ma'e iapo haw rehe pezepyro kar pà Tupàn pe xe. Pepyro a'e, imekuzar kar 'ym pà a'e. 10 Tupàn zaneapo a'e. — Ikatuahy ma'e iapo har romo azapo ihe wà, i'i zanewe. Izypy mehe naxiapo kwaw a'e ikatuahy ma'e zane. A'e rupi zanemono'og Zaneruwihawete Zezuz inuromo a'e kury. A'e rupi ko 'ar rehe xiapo a'e ikatuahy ma'e zaha zaiko kury. Ta'e uzapo kar zanewe a'e xe.

Zaiko Zaneruwihawete inuromo zane kury

11 Zutew 'ym romo pezexak kar pe. — Pirera'i imonohok kar 'ymar, i'i zutew peme a'e wà, penehe uze'eg zemueteahy pà a'e wà. — Pirera'i imonohok kar har, i'i waiko uzeupe wà, Tupàn hemiruze'eg romo weko haw hexak kar pà purupe wà. Pema'enukwaw peneko awer rehe. 12 A'e 'ar rehe naperuzar kwaw Zaneruwihawete ze'eg. Amo ae ywy rehe har ài peiko. Uiwy rehe wiko 'ym ma'e ài peiko. Napeiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo. Kwehe mehe Tupàn umume'u tuwe ma'e wemiruze'eg wanupe a'e, zutew wanupe a'e. Numume'u kwaw a'e ma'e peipy wanupe. A'e rupi peipy nuàro kwaw upyro àwàm a'e wà. Nuàro kwaw Tupàn pyr oho àwàm wà. Napeàro kwaw pe no. Napemuwete kwaw Tupàn peiko. 13 Ko 'ar rehe kury, napeiko kwaw nezewe kury. Peiko Zaneruwihawete Zezuz ze'eg heruzar har romo kury. Tupàn wi utyryk ma'e romo peiko kwehe mehe. Ize'eg heruzar har romo peiko kury, ta'e umàno Zezuz penekuzaromo a'e xe, uwykwer hakook pà a'e xe. 14 Aze heta pàrirogaw uhua'u ma'e mokoz teko wamyteromo nehe, a'e mehe a'e teko nupuner kwaw uzemyrypar haw rehe wà nehe. Nezewegatete izypy mehe zutew wiko Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà. Zutew 'ym nuiko kwaw hemiruze'eg romo a'e wà. A'e rupi zutew 'ym na'ikatu kwaw zutew wanupe wà. Wàmàtyry'ymaw nuzawy kwaw pàrirogaw wamyteromo. Zaneruwihawete imàno awer nuzawy kwaw a'e pàrirogaw heitykaw a'e. A'e rupi zutew 'ym upuner Tupàn hemiruze'eg romo weko haw rehe wà kury, zutew wainuromo wà kury, wanehe uzemuryparypar pà wà kury. 15 — Kwehe mehe azapo kar ma'e tetea'u peme ihe, ma'e tetea'u rehe pemuzekwaku kar pà ihe, pemukatu kar pà heruwa rupi ihe, i'i Tupàn iko zutew wanupe kury. — Pepytu'u a'e ma'e iapo re nehe kury, a'e ma'e rehe pezekwaku re nehe kury, i'i iko wanupe. — Xo Zaneruwihawete rehe zo pezeruzar nehe kury, a'e rupi peiko putar zutew wànàm ài nehe kury, wamyrypar romo peneko pà nehe kury, wainuromo

Zaneruwihawete inuromo pezemono'og pà nehe kury. 16 Zaneruwihawete umàno ywyra kanetar rehe a'e, zutew wanekuzar romo a'e, zutew 'ym wanekuzaromo a'e no. Teko paw rupi katete a'e wà kury, upuner hehe uzeruzar haw rehe a'e wà kury, Tupàn hemiruze'eg romo wiko pà a'e wà kury. A'e rupi zutew upuner zutew 'ym wanehe iakatuwaw katu haw rehe wà kury. Ta'e zutew 'ym a'e wà xe, wànàm ài wanekon a'e wà kury xe. 17 A'e rupi Zaneruwihawete ur ywy rehe a'e, teko wanekuzaromo umàno àwàm rehe ze'egaw imume'u pà a'e, teko nànàn a'e. Umume'u zutew wanupe. Hemiruze'eg ipy romo wanekon wà. Ize'eg heruzar har romo wanekon wà. Umume'u kar iko zutew 'ym wanupe kury. Hemiruze'eg ipy 'ym romo wanekon wà. Ize'eg heruzar 'ymar romo wanekon wà. 18 Zaneruwihawete umàno zanerekuzaromo a'e, a'e rupi zutew a'e wà, zutew 'ym a'e wà no, upuner oho haw rehe zaneru huwa rupi paw rupi a'e wà kury, ta'e xiriko hekwe zanepy'a pe paw rupi zane xe.

19 A'e rupi pe zutew 'ym pe kury, napeiko kwaw amo ae ywy rehe har ài ko 'ar rehe pe kury. Peiko Tupàn hemiruze'eg romo kury. Peiko amogwer Tupàn hemiruze'eg wànàm ài kury. Peiko Tupàn ipurumuzàmuzàg ài kury. 20 Tupàn hemiruze'eg a'e wà, tàpuz ài wanekon a'e wà, ta'e Tupàn wiko wainuromo a'e xe. Ta'e wiko wapy'a pe xe. Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, Zezuz hemimono karer a'e wà no, tàpuz ywyra ài wanekon a'e wà. Zaneruwihawete a'e no, ita tàpuz iwy pe har ài hekon a'e no. Zane tàpuz iàrukàg ài zaiko zane. Tàpuz 'aromo har ài zaiko no. Zatyryk ikatu 'ym ma'e wi zane, zazemonokatu pà Tupàn pe zane. Nezewe mehe hàpuz ikatu putar izupe nehe. 21 Zaneruwihawete a'e, umupu'àm tàpuz iko a'e. Zanemuigo kar iko Tupàn hàpuzuhu uzeupe uzemonokatu ma'e romo a'e. 22 Nezewe zane no. Zaneruwihawete zanemono'og uzeinuromo, amogwer Tupàn hemiruze'eg wainuromo no. Tupàn umur Wekwe zanepy'a pe. Hàpuz ài heko haw ài zaiko izupe kury.

3

Pawru umume'u Tupàn ze'eg zutew 'ym wanupe a'e

1 A'e rupi aze'eg teko Tupàn pe ihe. Ihe Pawru ihe. Hemunehew kar a'e wà, ta'e amume'u Zaneruwihawete Zezuz heko haw peme ihe xe, zutew 'ym wanupe ihe xe. 2 Peinu hema'ereko haw rehe ze'egaw pe. Hepuhareko katu Tupàn a'e. A'e rupi hemono kar purupe. — Emume'u Zezuz rehe ze'egaw teko wanupe nehe, i'i ihewe. A'e rupi pepuner ize'eg henu haw rehe no. 3 Tupàn wexak kar wemiapo ràm kwehe arer ihewe a'e. Nuexak kar kwaw a'e ma'e teko kwehe arer wanupe. Amume'u a'e ma'e peme ihe, pape rehe imuapyk pà ihe. Na'ipukua'u kwaw a'e heze'eg. Kwehe mehe teko nukwaw kwaw Zaneruwihawete rehe ze'egaw a'e wà, ta'e Tupàn numume'u kar kwaw wanupe xe. 4 Aze pemugeta heremimuapyk kwer nehe, pekwaw putar Zaneruwihawete rehe ze'eg ikwaw pyr 'ym nehe, ihe ài nehe. 5 Kwehe mehe Tupàn numume'u kwaw a'e ma'e teko wanupe a'e. Xo ko 'ar rehe kury, Hekwe umume'u iko uze'eg imume'u har wanupe kury, Zaneruwihawete hemimono karer wanupe kury. 6 Amume'u putar Tupàn hemiapo ràm ikwaw pyr 'ym xe tàrityka'i peme kury. Tupàn umume'u kar uze'eg puràg iko zutew 'ym wanupe a'e kury. Kwehe mehe Tupàn umume'u ikatu ma'e wemiapo ràm a'e, zutew wanupe uze'eg pà a'e. Ko 'ar rehe uzapo ikatu ma'e zutew 'ym wanupe no. Zutew 'ym uzemono'og zutew wainuromo wà kury, pitài teko romo wiko pà wà kury. A'e rupi Tupàn upyro putar zutew 'ym wà nehe, aze zutew 'ym uzeruzar Zaneruwihawete Zezuz rehe wà nehe. Upyro putar zutew wà nehe no, aze zutew uzeruzar Zaneruwihawete Zezuz rehe wà nehe no. Zutew uzemono'og putar zutew 'ym wainuromo wà nehe, uzemuànàm pà wà nehe.

7 Uhua'u Tupàn ikàgaw a'e. Umur ukàgaw ihewe, a'e rupi amume'u ize'eg puràg aha teko purupe ihe kury. Aiko ize'eg imume'u har romo kury. 8 Ihe naiko wera'u kwaw amogwer wanuwi ihe, amogwer Tupàn hemiruze'eg wanuwi ihe. Tupàn umur

uze'eg ihewe a'e, zutew 'ym wanupe hemono kar pà a'e. Zaiko putar hemetarer katu ma'e ài Zaneruwihawete inuromo zane nehe. Tupàn umume'u kar nezewe haw kwez zutew 'ym wanupe kury.

9 — Exak kar heremiapo ràm ikwaw pyr 'ym nehe, teko nànàn nehe, i'i ihewe. Tupàn a'e, ma'e paw iapo har a'e, umim wemiapo ràm puruwi kwehe mehe a'e. 10 A'e rupi, ko 'ar rehe kury, omono'og wemipyro kwer iko uzeupe a'e wà kury. Tupàn heko haw pe har wanuwihaw a'e wà, ywate har ikàg ma'e a'e wà no, wexak putar hemipyro kwer ikatu haw a'e wà kury. A'e rupi ukwaw putar Tupàn hemigwaw a'e wà nehe kury. Xiroxiroahy hemigwaw. Ipuràg eteahy no. 11 Izypy mehe Tupàn ipurukwaw kar wer tuwe wemigwaw teko wanupe a'e. A'e rupi ukwaw kar iko kury. Umur kar Zanezar Zaneruwihawete Zezuz ko ywy rehe a'e, imumàno kar pà zanerekuzaromo a'e, wemigwaw ikwaw kar pà purupe a'e. 12 Zaiko Zezuz hekwe inuromo zane. Zazeruzar hehe no. A'e rupi zapuner Tupàn huwa rupi zaneho haw rehe nehe. Nazakyze kwaw izuwi nehe, huwa rupi zaneho mehe nehe. 13 Aenoz putar ma'e peme kury. Apuraraw ma'erahy teko penekuzaromo ihe. Pezemumikahy zo heremipuraraw rehe nehe. — Tupàn na'ikàg kwaw a'e, ta'e numupytu'u kar kwaw Pawru ma'erahy ipuraraw ire a'e xe, peze zo nehe. Pekàg tuwe nehe, xo nezewe mehe teko uze'egatu putar penehe a'e wà nehe. — Azeharomoete Tupàn hemiruze'eg ikatuahy a'e wà pa, i'i putar peme a'e wà nehe.

Zaneamutar katu Zezuz a'e

14 A'e rupi tuweharupi azeamumew Zanezar huwa rupi, hepenàràg rehe heapyk pà ihe, izupe heze'eg pà ihe. 15 Ta'e zaneru a'e xe, umur uwer teko nànàn a'e xe, zanewe a'e no xe. Umur uwer ywak rehe har wanupe, ywy rehe har wanupe no. (— Tupàn ipurumuzàmuzàg a'e wà, i'i teko Tupàn hemiruze'eg wanupe wà.) 16 Aenoz ma'e teko Tupàn pe ihe, ta'e ma'e paw hereko har romo hekon a'e xe, ta'e ikàg tuwe a'e xe, ta'e ipuràg eteahy a'e no xe. Tuwe umur Wekwe peme a'e nehe no. A'e rupi pekàg putar pe nehe no, pezeruzar haw rehe pe nehe no xe. Pepy'a ikàg putar nehe no. 17 Aenoz putar amo ae ma'e izupe no. Tuwe Zaneruwihawete hekwe wiko pepy'a pe nehe, ta'e pezeruzar hehe pe xe. Ma'e 'yw ikàg a'e, ta'e hapo ywypahy oho a'e xe. Nezewegatete pekàg no, ta'e pezeamutamutar katu peiko xe. Tàpuz ikàg ma'e a'e, nu'ar kwaw a'e, ta'e heta ita iwy pe a'e xe. Puramutar haw nuzawy kwaw ita a'e. Pezeamutamutar katu tuwe nehe. A'e mehe pekàg putar nehe. 18 A'e rupi pekwaw putar Zaneruwihawete ikatu haw pe nehe. Amogwer Tupàn hemiruze'eg ukwaw putar paw rupi a'e wà nehe no. Zaneamutar katu a'e. Uzamutar katu tuwe teko paw rupi katete a'e wà no. Naheta kwaw ni pitài teko hemiamutar 'ym a'e wà. 19 Teko nukwaw katu kwaw ipuruamutar katu haw wà. Pekwaw wewer putar ipuruamutar katu haw nehe. Napekwaw kwaw paw rupi nehe, ta'e zawaiw katu ikwaw katu haw xe. Pekwaw wewer putar nehe, a'e rupi Tupàn pemuigo kar putar uzezàwe a'e nehe. Umynehem putar pepy'a Wekwe pupe ukàgaw pupe ukatu haw pupe a'e nehe no.

20 Aze xinoz ikatu ma'e izupe nehe, upuner tuwe a'e ma'e imur haw rehe zanewe nehe. Upuner amo ae ma'e iapo haw rehe zanewe nehe no. Aze ma'e ikatu zanewe, upuner a'e ma'e imur haw rehe zanewe a'e. Upuner amo ae ma'e zaneremimume'u 'ym imur haw rehe zanewe no. Ta'e umur ukàgaw zanewe a'e xe. 21 Ikàg wera'u a'e, ipuràg eteahy a'e no. Tuwe hehe uzeruzar ma'e umume'u ikàgaw ipuràgaw a'e wà nehe. Tuwe umume'u Zaneruwihawete Zezuz ikàgaw ipuràgaw a'e wà nehe no. Tuwe umume'u ko 'ar rehe wà nehe, amo 'ar rehe wà nehe no, tuweharupi wà nehe no. Azeharomoete.

4

Uzeruzar ma'e wiko Zaneruwihawete hetekwer ài a'e wà

1 Hemunehew kar tuwihaw a'e wà. Aiko xe zemunehew paw pe ihe kury, ta'e Zanezar hemiruze'eg romo aiko ihe xe. Izypy mehe Tupàn penenoz uzeupe a'e,

wemiruze'eg romo pemuigo kar pà a'e. A'e rupi azapo kar ma'e peme ihe kury. Pezapo tuwe Tupàn hemiapo putar haw nehe. 2 Peiko wera'u zo amogwer wanuwi nehe. Pezeàmàtyry'ym zo nehe. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e peme nehe, pekàg nehe, pepuruzukaiw zo izupe nehe. Pezepytywàtywà nehe, pezeamutamutar katu pà nehe. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, pepytywà nehe, Tupàn pe imuzewyr kar pà nehe. 3 Tupàn Hekwe wiko pepy'a pe a'e. A'e rupi pepurapo wer Tupàn hemiapo putar haw rehe. Nezewe mehe pezemono'og pitài teko ài. Pepytu'u zo iapo re nehe. Ta'e pezemono'og Tupàn ikatu haw inuromo pe xe. 4 Uzeruzar ma'e paw pitài teko ài wanekon a'e wà. Pitài tekwe wiko zanepy'a pe a'e, Tupàn Hekwe a'e. Pitài ma'e xiàro zaiko. Tupàn heko haw pe zaneho àwàm xiàro. Kwehe mehe Tupàn zanerexarexak a'e, uzepyr zaneho àwàm hàro kar pà zanewe a'e. 5 Pitài zo Zanezar. Pitài rehe zo zazeruzar. Zazemuzahazahak kar, a'e rupi Tupàn Zanezar romo heko haw xixak kar purupe. Pitài zo a'e. 6 Pitài zo Tupàn a'e. Teko paw wanu ài hekon. Teko paw wazar romo hekon no. Uma'ereko iko, ma'e iapo kar pà teko nànàn no. Puruinuromo paw rupi hekon a'e, ma'e inuromo paw rupi hekon a'e no. Wiko tuwe peinuromo.

7 Zaneruwihawete umur ukàgaw uzeruzar ma'e wanupe a'e, ikatu ma'e iapo kar pà wanupe pitàitàigatu a'e. Wemiapo putar haw uzapo kar wanupe. Uzapo kar amo ma'e amo pe. Uzapo kar amo ae ma'e amo ae pe no. Pitàitàigatu uzapo ma'e Zaneruwihawete hemimutar rupi wà. 8 Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer kwehe arer a'e.

— Kwehe mehe Zaneruwihawete uzeupir oho ywate a'e. Tuwihawete romo hekon a'e kury.

A'e rupi hehe uzeruzar ma'e noho kwaw tatahu pe a'e wà kury.

Tuwihawete romo hekon, a'e rupi uzapo kar ikatuahy ma'e iko teko wanupe no.

9 A'e 'ym mehe wezyw wà ywy rehe.

10 — Wezyw ma'e kwer, za'e izupe. A'e ae ywate oho ma'e kwer romo hekon a'e kury. Ywak nàn hekon. Ywy nàn hekon no. Umynehem ywak ywy Wekwe pupe. 11 A'e ae uzapo kar ikatu ma'e teko wanupe. Umuigo kar amo wemimono kar romo ywy nànàn a'e wà. Umuigo kar amo Tupàn ze'eg imume'u har romo a'e wà no. Umuigo kar amo ze'eg puràg imume'u har romo a'e wà no. Umuigo kar amo uzeruzar ma'e waneruze'egar romo a'e wà no. Umuigo kar amo Tupàn ze'eg rehe upurumu'e ma'e romo a'e wà no. 12 A'e ma'e uzapo a'e, Tupàn hemiruze'eg paw wamuhyk pà a'e. A'e rupi hemiruze'eg uzapo putar hemiapo putar haw a'e wà nehe. A'e rupi ikàg putar uzeruzar haw rehe wà nehe, Zezuz hetekwer imuhyk pà wà nehe. 13 Nezewe mehe zane paw rupi zaiko putar pitài teko romo zanezeruzar haw rupi nehe. Ta'e xikwaw wera'u putar Tupàn Ta'yr zane nehe xe. Nezewe mehe zaiko putar teko tyàro ma'e romo nehe, zahem putar Zaneruwihawete tua'u haw zàwenugar ài zane nehe no. 14 Kwarer a'e wà, uzeruzar wyzài temu'emaw rehe a'e wà. Nazaiko kwaw kwarer ài nehe. Nazaiko kwaw kanu ykotok hemiraha ài nehe. Ta'e ykotok uhua'u ma'e weraha kanu a'e xe, oho àwàm me a'e xe. Nezewegatete hemu'em ma'e ipurumuzeruzar kar wer zepe zanerehe wemu'emaw rehe a'e wà. Nazazeruzar kwaw hehe zane nehe. Aze miar nuexak kwaw upyhykaw nehe, uzepyhyk putar ipupe nehe. Nezewegatete a'e hemu'em ma'e a'e wà no, omono'og amogwer uzepyr a'e wà, wanupe wemu'em pà a'e wà. 15 Nazazeruzar kwaw waze'eg rehe. Ximume'u tuwe ze'eg azeharomoete har nehe. Tekwe Puràg uzamutar katu kar teko zanewe a'e wà, wanupe zaneze'eg mehe a'e wà. Tuwe zanetua'u nehe. Tuwe zaiko Zaneruwihawete ài nehe. Ta'e zaiko hetekwer ài zane xe. Wiko wetekwer iàkàg ài a'e no. 16 Zaiko hemiruze'eg romo zane. Xiruzar ize'eg zaiko no. Zaiko hetekwer pegegwer ài. Hetekwer pegegwer a'e wà, uzemono'ogatu tuwe a'e wà. Amo omogatu amogwer wanehe a'e. Aze hetekwer pegegwer ikatu wà nehe,

hetekwer ikatu putar nehe no, ikàg putar nehe no. Zanekàg putar nehe no, aze zazeamutamutar katu zane nehe no.

Zanereko haw ipyahu Zezuz inuromo zane

17 A'e rupi nezewe a'e peme Zanezar her rehe ihe nehe. Peiko zo hehe uzeruzar 'ym ma'e wazàwe nehe. Na'ima'enukwaw kwaw ikatu ma'e rehe a'e wà. 18 Pyhaw wata ma'e ài wanekon wà, ta'e na'ima'enukwaw wer kwaw ikatu ma'e rehe a'e wà xe. Umàno ma'e kwer ài wanekon wà, ta'e Tupàn numuigo kar kwaw uzepyr a'e wà nehe xe. Ikatu 'ym ma'e iapo mehe wà, nuzemumikahy kwaw wà. 19 Ikatu 'ym ma'e iapo mehe wà, na'imaranugar pixik kwaw wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u waiko wà. Nuzeagaw kwaw upytu'u haw rehe iapo re wà.

20 Napezemu'e kwaw agwer ma'e rehe, Zaneruwihawete rehe pezemu'e mehe pe. 21 Azeharomoete peinu hehe ize'egaw. Peiko hemiruze'eg romo. Pemu'e amogwer pe wà no, ze'eg azeharomoete har rehe pe wà no, Zezuz rehe ze'egaw rehe pe wà no. 22 Pezapo wi wi zo penemiapo kwer kwehe arer ikatu 'ym ma'e nehe. Pepy'a pe pema'enukwaw pawer kwehe arer a'e, uzapo kar ikatu 'ym ma'e peme tuweharupi a'e. Pepuir izuwi nehe kury. Ta'e pemuaiw iko a'e xe. Ta'e hemu'em peme a'e xe, ikatu 'ym ma'e iapo kar pà peme a'e xe. — Aze erezapo ikatu 'ym ma'e nehe, nerurywete putar nehe, i'i mua'u iko newe. 23 Tuwe Tupàn umupyahu kar pepy'a a'e nehe, pema'enukwaw paw iapo katu pà a'e nehe no. (A'e mehe amo ae ma'e ikatuahy ma'e rehe pema'enukwaw putar nehe.) 24 Aze zanekamir izemàner nehe, xityk nehe. Ximunehew putar ipyahu ma'e zane nehe. Nezewegatete pezapo ikatu ma'e nehe kury, ikatu 'ym ma'e rehe pema'enukwaw 'ym pà nehe kury. Kwehe mehe pepurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe. Ko 'ar rehe Tupàn peapo ipyahu ma'e ài a'e kury. A'e rupi pezapo putar ikatuahy ma'e hemimutar rupi nehe kury.

Teko haw pyahu ma'e rehe zanereko haw

25 Penemu'em zo pezeupeupe nehe, amo wanupe nehe. Tuweharupi pemume'u ze'eg azeharomoete har amogwer uzeruzar ma'e wanupe nehe, penuwake har wanupe nehe. Ta'e zaiko Zaneruwihawete hetekwer ipegegwer ài paw rupi zane xe. Aze zaneremu'em zanezeupeupe nehe, zaneremu'emaw nuzawy kwaw Zezuz hetekwer imugaz taw nehe. Uzemumikahy putar henu mehe nehe. 26 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, aze peikwahy hehe nehe, aze pekwahy haw uzapo kar ikatu 'ym ma'e peme nehe, na'ikatu kwaw nezewe mehe nehe. Peneharaz hemiapo kwer wi a'e 'ar mehe we nehe. Tuwe kwarahy nuixe kwaw pekwahy mehe we nehe.

27 Aze napepytu'u kwaw peikwahy re tàrityka'i nehe, Zurupari uzapo kar putar ikatu 'ym ma'e peme nehe. A'e rupi, — Pepytu'u tàrityka'i peikwahy re nehe, a'e peme.

28 A'e ma'e rehe imunar ma'e a'e wà nehe kury, pemupytu'u kar wamunar ire ma'e rehe pe wà nehe kury. Tuwe uzypyrog uma'ereko pà wà nehe. Tuwe nezewe omono'og wemi'u ràm uma'e ràm hekuzar wà nehe. A'e rupi a'e ae upuner ma'e hereko 'ymar wapytywà haw rehe a'e wà nehe no. 29 Pemume'u zo ze'eg iaiw ma'e amo pe nehe. Xo ze'egatu zo pemume'u purupe nehe. A'e rupi pepytywà putar amogwer pe wà nehe, wazeruzar haw rehe pe wà nehe. A'e rupi peze'egaw umukatu putar amogwer a'e wà nehe no. 30 Pemuzemumikahy kar zo Tupàn Hekwe Puràg nehe. Na'iakatuwawahy kwaw ikatu 'ym ma'e rehe a'e. Aze pezapo ikatu 'ym ma'e nehe, uzemumikahy putar nehe. Ta'e Tupàn umur Wekwe pepy'a pe a'e xe, wemiruze'eg romo peneko haw hexak kar pà purupe a'e xe. Nezewe xikwaw ko ma'e zane. Amo 'ar mehe Tupàn pepyro putar Zurupari wi a'e nehe, pemuigo kar pà uzepyr a'e nehe. 31 Pepytu'u pezekutukutuk ire nehe. Pepytu'u pezehezehe peakatuwatuawahy 'ym ire nehe. Aze peikwahy nehe, pepytu'u tàrityka'i nehe. Peze'eg ahyahy zo amo pe nehe. Peze'eg zemueteahy zo amo rehe nehe. Pepuir ikatu 'ymaw wi paw rupi katete nehe. 32 Xo ikatuahy ma'e zo pezapo amo wanupe nehe. Aze amo upuraraw ma'erahy nehe, pezemumikahy nehe no. Aze amo uzapo ikatu

'ym ma'e peme nehe, peneharaz hemiapo kwer wi nehe, imunàn pà nehe. Ta'e Tupàn heharaz penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e xe. Nuzepyk kwaw penehe nehe, ta'e Zaneruwihawete umàno penekuzaromo a'e xe.

5

Zaiko Tupàn purumuzàmuzàg romo zane

1 Tupàn peamutar katu a'e. A'e rupi peiko ipurumuzàmuzàg ài pe. A'e rupi pepuramutamutar izàwe nehe.

2 Zaneruwihawete zaneamutar katu a'e. A'e rupi umàno zanerekuzaromo. Nezewegatete pezamutamutar katu amogwer pe wà nehe no. A'e rupi ikatuahy ma'e pezapo putar wanupe nehe no. Pezemono Tupàn pe nehe. Aze pekatu nehe, hurywete putar a'e nehe. Izupe pezemono haw nuzawy kwaw yhyk hyàkwenaw izupe. Hyàkwen yhyk purupe. Nezewegatete Tupàn hurywete putar penehe nehe.

3 Peiko Tupàn hemiruze'eg romo pe. A'e rupi, tuwe pepyr har nuker kwaw wemireko 'ym wapuhe nehe, umen 'ym wapuhe nehe. Tuwe pepyr har nuze'egaiwete kwaw nehe. Tuwe nuzapo kwaw wyzài ikatu 'ym ma'e nehe no. Tuwe ni amo nahewyrowyroahy kwaw temetarer tetea'u rehe uzeupe nehe. Tuwe na'ipurupyro wer kwaw temetarer rehe amo wanuwi nehe. 4 Peze'egaiwete zo nehe. Peze'eg zo ma'e kwaw par 'ym ài nehe. Peze'eg urywahy e zo ikatu 'ymaw rehe nehe. Aze pezapo nezewe nehe, na'ikatu kwaw peneko haw nehe. Penemiapo kwer na'ipuràg kwaw Tupàn huwa rupi nehe. Aze peze'egatu Tupàn pe nehe, ikatu haw imume'u pà izupe nehe, ikatu wera'u nezewe mehe nehe. 5 Azeharomoete pepuner ko ze'eg rehe pezeruzar haw rehe nehe. Zaneruwihawete a'e nehe, Tupàn a'e nehe no, weraha putar wemiruze'eg uzepyr a'e wà nehe. Kuzà wyzài a'e wà, kuzà wyzài puhe oho ma'e a'e wà no, noho pixik kwaw wapyr a'e wà nehe. Ni amo noho kwaw Tupàn pyr nehe. Uze'egaiwete ma'e a'e wà nehe no, ma'eaiwete iapo har a'e wà nehe no, noho kwaw wapyr a'e wà nehe no. Uzemuiroiroahy ma'e a'e wà nehe no, noho kwaw wapyr a'e wà nehe no. Ta'e uzemuiroiroahy ma'e a'e wà xe, tupàn a'ua'u imuwete katu har ài wanekon a'e wà xe, ta'e uzamutar katu wemetarer a'e wà xe, Tupàn iamutar katu 'ym pà a'e wà xe.

Tatainy rehe zanereko haw

6 Aze awa hemu'em peme nehe, — Pezapo agwer ma'e nehe, ta'e Tupàn nuzepyk kwaw penehe nehe xe, aze i'i peme nehe, pezekaiw zo hehe nehe. Aze teko uzapo agwer ikatu 'ym ma'e wà nehe, Tupàn uzepyk putar tuwe wanehe nehe. Ta'e nuzeruzar kwaw ize'eg rehe wà xe. 7 A'e rupi pezemuryparypar zo agwer teko wanehe nehe. 8 Pe kwehe mehe pe, peiko pyhaw wata ma'e ài pe, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo peiko pe xe. Ko 'ar rehe peiko Tupàn hemiruze'eg romo kury. A'e rupi peiko 'aromo wata ma'e ài kury. Ta'e ikatu ma'e iapo har romo peiko kury xe. Peiko tuweharupi 'aromo wata ma'e ài nehe ty wà, Tupàn ikatu haw rehe peneko pà nehe ty wà. 9 Tatainy ihyape haw a'e, xo ikatu haw zo uzapo kar purupe a'e. Ikatuahy ma'e romo upurumuigo kar a'e, azeharomoete har heruzar har romo no. 10 Pekar Tupàn hemimutar iapo pà izupe nehe. 11 Petyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe, amogwer wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe. Pyhaw wata ma'e ài wanekon a'e wà. Ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà xe. Aze ma'e'yw na'i'a pixik kwaw nehe, na'ikatu kwaw zanewe nehe. Nezewegatete a'e teko a'e wà no. Nuzapo pixik kwaw ikatu ma'e wà, a'e rupi na'ikatu kwaw Tupàn pe wà. Aze tatainy uhyape katu nehe, umumaw ipytunaw nehe. Nezewegatete aze pemume'u Tupàn ikatu haw wanupe nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe nehe, teko upytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe. 12 Uzapo ikatu 'ym ma'e teko wanuwa rupi 'ym a'e wà. Namume'u kwaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e kwez xe ihe, ta'e hemaranugar tuwe imume'u mehe ihe xe. 13 Aze tatainy uhyape katu tàpuz me nehe, uhyape putar ma'e paw nehe. A'e rupi ma'e tàpuz me har paw uzexak kar zanewe a'e. Nezewegatete aze Tupàn hemiruze'eg uzapo ikatu ma'e a'e wà nehe,

amogwer ima'enukwaw putar wemiapo kwer rehe a'e wà nehe no. — Na'ikatu kwaw heremiapo kwer ihe, i'i putar uzeupe a'e wà nehe. 14 Aze zazeruzar Zaneruwihawete rehe nehe, zaiko putar 'aromo wata ma'e ài nehe. A'e rupi Tupàn i'i nezewe a'e, uze'eg imuapyk kar pà pape rehe a'e.

Pe uker ma'e pe.
Peme'e nehe.
Pepu'àm pemàno haw wi pekweraw pà nehe
A'e mehe Zaneruwihawete uhyape katu putar penehe a'e nehe.

15 A'e rupi peme'egatu peneko haw rehe nehe. Aipo peiko ikatu ma'e iapo har romo. Peiko zo Tupàn kwaw 'ymar ài nehe. Peiko Tupàn kwaw par romo nehe. 16 Tuweharupi pezapo ikatuahy ma'e peho peiko nehe. Ta'e ko 'ar rehe teko uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u waiko a'e wà xe.

17 Peiko zo iranaiwa'u ma'e romo nehe. Pekwaw Tupàn hemiapo putar haw nehe, ta'e ipurapo kar wer ma'e rehe wemimutar rupi peme a'e xe. 18 Peka'u zo nehe. Aze awa uka'u a'e nehe, umuaiw putar weko haw a'e nehe. Tuwe Tekwe Puràg pemynehem ukàgaw pupe nehe. 19 Pezegar pezeupeupe nehe, Zaneruwihawete ikatu haw imume'u pà Tupàn pe nehe. Pezegar pezeupeupe nehe, penurywete haw imume'u pà Tupàn pe nehe. Ta'e Zezuz a'e xe, tuwihawete romo hekon a'e xe. Pezegar pezeupeupe nehe, penurywete haw imume'u pà Tupàn pe nehe, ta'e pezeruzar Zaneruwihawete Zezuz rehe xe. Pemuzàg zegar haw Zanezar pe nehe no, ikatu haw imume'u pà pepy'a pe nehe no. 20 Tuweharupi pemume'u Tupàn zaneru ikatu haw izupe nehe, Zanezar Zezuz Zaneruwihawete her rehe nehe, hemimur kwer paw rehe nehe, hemiapo kwer paw rehe nehe no.

Uze'eg Pawru awa hemireko ma'e wanupe a'e kury, kuzà imen ma'e wanupe a'e no

21 Pe pitàitàigatu pe nehe, peiko wera'u zo amogwer wanuwi nehe. Tuwe pepurapo wer ikatu ma'e rehe amogwer wanupe nehe. Ta'e pemuwete katu Zaneruwihawete xe.

22 Kuzà imen ma'e a'e wà nehe, tuwe weruzar umen ze'eg a'e wà nehe, Zanezar ze'eg heruzar haw zàwegatete a'e wà nehe. 23 Ta'e awa a'e wà xe, wemireko heruze'egar romo wanekon a'e wà xe. Ta'e nezewegatete Zaneruwihawete a'e no xe, uzehe uzeruzar ma'e waneruze'egar romo hekon a'e no xe. Zaneàkàg uzapo kar ma'e zaneretekwer wanupe a'e wà. Nezewegatete Zaneruwihawete wiko Zanezar romo a'e, ma'e iapo kar pà zanewe a'e. 24 Tuwe kuzà weruzar umen ze'eg a'e wà nehe. Ta'e nezewegatete uzeruzar ma'e weruzar Zaneruwihawete ze'eg a'e wà no xe.

25 Ta'e nezewe Zaneruwihawete a'e no xe, uzamutar katu uzehe uzeruzar ma'e a'e wà no xe. Uzemono uzezuka kar pà wanekuzaromo a'e. Awa a'e wà nehe no, tuwe uzamutar katu wemireko nezewegatete a'e wà nehe no. Xiputuka zanekamir zane, imukatu pà zane. 26 Nezewegatete Zaneruwihawete uzezuka kar a'e, wemiruze'eg ikatuahy ma'e romo zanemuigo kar pà a'e. Ta'e iporomonokatu wer zanerehe Tupàn pe uze'eg pupe a'e xe. 27 Ikatuahy ma'e romo zanemuigo kar a'e, ta'e ipurumur wer zanerehe uzeupe a'e xe. Ta'e — Heremiruze'eg ikatuahy ma'e, i'i wer zanewe a'e xe. Zanepuràg eteahy putar a'e 'ar mehe nehe. Naheta pixik kwaw ikatu 'ym ma'e zanerehe nehe no. Kuzàwaza imen romo mehe nuzyzyzyzyg kwaw a'e. Uzahak a'e no, wipiwer imumaw pà uzewi a'e no. Nezewegatete uzeruzar ma'e ipuràg eteahy putar Zaneruwihawete ipyr uzemono'ono'og pà wà nehe no. Uzeruzar ma'e uzemono'og putar Zaneruwihawete ipyr a'e wà nehe, kuzàwaza uzyzyzyzyg 'ym ma'e ài a'e wà nehe, izipiwer 'ym ma'e ài a'e wà nehe. 28 Awa kwer wà, uzamutar katu wetekwer wà. Nezewegatete, tuwe uzamutar katu wemireko wà nehe, wetekwer ài wà nehe. Tuwe awa uzamutar katu wemireko wà nehe, uzeamutar katu haw ài wà nehe. 29 Ni amo ni'i kwaw nezewe wà. — Kwa, heretekwer na'ikatu pixik kwaw ihewe ihe, ni'i kwaw uzeupe wà. Nan. Umai'u wà. Uzekaiw katu uzehe wà.

Nezewegatete Zaneruwihawete uzekaiw katu uzehe uzeruzar ma'e wanehe a'e no. 30 Ta'e zaiko hetekwer pegegwer ài zane xe. 31 Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer a'e xe. — A'e rupi nehe, awa wezar putar u nehe, wezar putar uhy nehe no. Uzemono'og putar oho wemireko rehe nehe. A'e mokoz teko wiko putar pitài teko ài a'e wà nehe. 32 Tupàn ukwaw kar ma'e azeharomoete har ikwaw pyr 'ym zaneipy wanupe a'e, 'aw ze'eg imuapyk kar pà a'e. Nuze'eg kwaw awa kuzà wanehe zutyka'i a'e. Zaneruwihawete inuromo pitài teko ài zanereko haw rehe ize'eg a'e, hehe uzeruzar ma'e wanehe ize'eg a'e. 33 Uze'eg iko penehe a'e no. Tuwe awa kwer uzamutar katu wemireko pitàitàigatu wà nehe, uzeamutar katu haw ài wà nehe. Tuwe kuzàgwer uzeruze'eg umen wanehe wà nehe no, pitàitàigatu wà nehe no.

6

Uze'eg Pawru awa wanupe a'e kury, wana'yr wanupe a'e no

1 Pe kwarearer pe no. Aze Zaneruwihawete rehe uzeruzar ma'e romo peiko nehe, peruzar penu pehy pe wà nehe no, ta'e nezewe haw ikatu Tupàn pe xe. 2 — Pemuawate katu penu pehy pe wà nehe, i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. Nezewe i'i Tupàn a'e 'ar mehe a'e. 3 — Aze pemuawate katu penu pehy pe wà nehe, ikatuahy putar peneko haw peme nehe, peiko putar kwehe peywy rehe nehe no, i'i zutew waipy wanupe.

4 Pe awa kwer pe, pe kuzàgwer pe no. Pezapo zo ma'e pepurumuzàmuzàg wanupe wamuikwahy kar pà nehe. Nan. Pemugakwaw Zanezar Zaneruwihawete heruzar kar pà wanupe pe wà nehe, hehe wamu'e pà pe wà nehe no.

Uze'eg Pawru uma'ereko e ma'e wanupe a'e kury, wazar wanupe a'e no

5 Pe amo pe uma'ereko ma'e pe no. Peruzar pezar ko ywy rehe har pe wà nehe no, wanuwi pekyze pà nehe no, wamuawate katu pà nehe no. Pema'ereko katu Zaneruwihawete pe. Nezewegatete pema'ereko pezar ko ywy rehe har wanupe nehe no. 6 Aze ume'e waiko penehe wà nehe, pema'ereko katu peiko nehe. Aze nume'e kwaw waiko penehe wà nehe, pema'ereko a'e rupi katete nehe no. — Ama'ereko katu putar nehe. A'e mehe hekatu putar hezar wanupe nehe, peze zo nehe. Pema'ereko katu tuwe nehe. Tuwe pepy'a ipurapo wer tuwe Tupàn hemimutar rehe nehe, ta'e Zaneruwihawete pe uma'ereko ma'e romo peiko pe no xe. 7 Pema'ereko pezar pe nehe, penurywete haw rupi nehe, ta'e napema'ereko kwaw awa pe zutyka'i xe. Nan kwaw pa. Pema'ereko peiko Zanezar pe no. 8 Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe. Zanezar umekuzar putar teko wama'ereko katu awer pitàitàigatu wanupe a'e nehe, wanemiapo kwer ikatu ma'e a'e nehe no. Aze amo pe uma'ereko ma'e romo wanekon wà nehe, aze uzeupe uma'ereko ma'e romo wanekon wà nehe no, umekuzar putar wama'ereko awer nehe.

9 Pe uma'ereko ma'e wazar pe no, peiko ikatu ma'e romo peme uma'ereko ma'e wanupe nehe no. — Aze napema'ereko katu kwaw ihewe nehe, azepyk putar tuwe penehe ihe nehe, peze zo wanupe nehe. Pema'enukwaw ko ma'e rehe nehe. Pe ty wà, penemiruze'eg a'e wà no, paw rupi katete pezar ywate har hemiruze'eg romo peiko no. Uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e nehe, aze uma'ereko ma'e romo wanekon wà nehe, aze wazar romo wanekon wà nehe no. Zuawygatu putar Tupàn huwa rupi wà nehe.

Zauxiapekwer ài zaiko

10 Xo hema'emume'u haw imumaw paw romo xe kury. Amume'u putar ko ma'e peme ihe nehe kury. Pemuzuapyr wiwi pekàgaw heraha hereko nehe, Zanezar inuromo nehe, ikàgaw inuromo nehe no. 11 Zauxiapekwer a'e wà, umunehew kamir tàtà ma'e a'e wà, zapew tàtà ma'e a'e wà no. Weraha takihepuku wà no. A'e rupi zawaiw katu wazuka haw wà. Zurupari hemu'em wer peme a'e, ikatu 'ym ma'e iapo kar pà peme a'e. Pezemuàgà'ym nehe, zauxiapekwer wazàwe nehe. Tupàn umur putar ukàgaw peme a'e nehe. A'e mehe

pekàg putar nehe. A'e mehe Zurupari nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e peme a'e nehe.

12 Zauxiapekwer uzàmàtyry'ym amo zauxiapekwer ko ywy rehe har a'e wà. Peàmàtyry'ymar nuiko kwaw zauxiapekwer romo a'e wà. Zurupari peàmàtyry'ymar romo hekon a'e. Hemiruze'eg peàmàtyry'ymar romo wanekon a'e wà no. Tekwe romo wanekon wà. Nuiko kwaw teko romo wà. A'e tekwe wanuwihaw a'e wà no, peàmàtyry'ymar romo wanekon a'e wà no. Weruze'eg teko ywy rehe har wà, ikatu 'ym ma'e iapo kar pà wanupe wà. A'e teko pyhaw wata ma'e ài wanekon wà. 13 Peiko zauxiapekwer wazàwe nehe. Tupàn umur ukàgaw peme. A'e rupi pekàg nehe. A'e rupi aze a'e tekwe ipurapo kar wer ikatu 'ym ma'e rehe peme wà nehe, napezapo kwaw nehe. Peiko putar zauxiapekwer umàno 'ym ma'e ài nehe. Napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e nehe. Pezapo wi wi putar ikatu ma'e nehe.

14 Zauxiapekwer ume'egatu tuweharupi a'e wà. Peme'egatu pe nehe no. Umunehew uzeku'apixi haw wà. Uhyk nezewe wà. Tuweharupi pemume'u ze'eg azeharomoete har nehe. A'e rupi pehyk putar nehe no. Ze'eg azeharomoete har nuzawy kwaw zeku'apixi haw peme. Zauxiapekwer umunehew ukamir tàtà ma'e wà. A'e rupi amo nuzuka kwaw takihe pupe a'e wà, nuzywà kwaw a'e wà. Nezewegatete pezapo ikatuahy ma'e peho peiko nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà nehe. A'e rupi Zurupari nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e peme nehe no. Penemiapo kwer ikatu ma'e nuzawy kwaw kamir tàtà ma'e a'e. 15 Zauxiapekwer umunehew uxapat wà. A'e rupi upuner muite wata haw rehe wà. Pezemuàgà'ym Tupàn ze'eg puràg imume'u haw rehe nehe. — Tupàn upurumuawyze uzeupe a'e, peze peho purupe nehe. Nezewe mehe pehyk putar zauxiapekwer wazàwe nehe no. 16 Zauxiapekwer weraha wyrapewa'i u'yw wi uzemimaw romo wà. A'e rupi takihepuku a'e, u'yw a'e no, nukutuk kwaw a'e wà. Zurupari hemu'em peme a'e. Hemu'emaw nuzawy kwaw u'yw ukaz ma'e a'e. Aze pezeruzar Zezuz rehe nehe, napezeruzar kwaw Zurupari ze'eg rehe nehe. Napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e nehe. Pezeruzar haw nuzawy kwaw u'yw wi pezemimaw a'e nehe. 17 Zauxiapekwer umunehew zapew tàtà ma'e wà. Tupàn pepyro tatahu wi a'e, pemuigo kar pà uzepyr tuweharupi a'e. Pepyro haw nuzawy kwaw zapew tàtà ma'e a'e. Zauxiapekwer weraha takihepuku wà. Tupàn Hekwe umur uze'eg peme a'e. Pezemu'e ize'eg rehe nehe, ikwaw katu pà nehe, heruzar pà nehe. A'e mehe pehyk putar nehe. Ize'eg nuzawy kwaw takihepuku a'e. 18 A'e ma'e paw pezapo nehe, Tupàn pe peze'eg mehe nehe. — Hepytywà pe nehe, Tupàn, peze izupe nehe. Tuweharupi peze'eg izupe nehe, aze Hekwe pemuze'eg kar nezewe nehe. A'e rupi peme'egatu putar nehe. Pepytu'u zo peze'eg ire izupe nehe. Tuweharupi peze'eg peiko Tupàn hemiruze'eg wanehe nehe, izupe nehe, ikatu ma'e henoz pà izupe nehe. 19 Peze'eg izupe herehe nehe no. A'e rupi umur putar uze'eg ihewe a'e nehe, imume'u kar pà ihewe a'e nehe. A'e rupi aze uhyk ihewe nehe, aze'eg putar xe har wanupe nehe, Tupàn ze'eg ikwaw 'ym pyrer imume'u pà wanupe nehe, wanuwi hekyze 'ym pà nehe. 20 Ta'e Tupàn hemur kar xe har wanupe a'e xe, uze'eg puràg imume'u kar pà ihewe a'e xe. A'e rupi hemunehew kar xe zemunehew paw pe a'e wà. Peze'eg Tupàn pe hekyze 'ym àwàm rehe nehe. A'e mehe nakyze kwaw wanuwi ihe nehe no, ze'eg puràg imume'u mehe wanupe ihe nehe. Ta'e nezewe ikatu putar Tupàn pe nehe xe.

Upaw etea'i Pawru ze'eg xe a'e kury

21 Xik a'e, zanerywyr zaneremiamutar katu a'e, Zanezar pe uma'ereko katu ma'e a'e, umume'u putar hereko haw peme a'e nehe, pepyr oho mehe a'e nehe. A'e rupi pekwaw putar hereko haw nehe no. 22 Amono kar putar pepyr ihe nehe. A'e rupi umume'u putar xe urereko haw peme a'e nehe, pepy'a imukàg pà a'e nehe.

23 Tupàn zaneru a'e, Zanezar Zezuz Zaneruwihawete a'e no, tuwe pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re a'e wà nehe. Tuwe pemuzeamutamutar katu kar wà nehe no. Tuwe pemuzeruzar katu kar uzehe

wà nehe no. 24 Aze amo uzamutar katu Zanezar Zezuz Zaneruwihawete a'e wà nehe, tuwe Tupàn upuhareko katu a'e teko a'e wà nehe, aze a'e teko nupytu'u kwaw iamutar katu re a'e wà nehe.

Upaw kwez kury.

Pawru.

PIRI

1 Ihe Pawru ihe. Ko hepape amono kar
putar peme ihe nehe kury. Ximot a'e no, xe
hepyr hekon a'e no. Ure Zaneruwihawete
Zezuz pe uma'ereko ma'e romo uruiko
ure. Pe Tupàn hemiruze'eg Piri tawhu
pe har romo peiko pe, Zaneruwihawete
Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo peiko
pe. Oromono kar putar ko pape peme
ure nehe kury, peneruze'egar wanupe
nehe no, pepytywà har wanupe nehe
no. 2 Tupàn zaneru a'e, Zanezar Zezuz
Zaneruwihawete a'e no, tuwe pepuhareko
a'e wà nehe, ikatuahy ma'e iapo pà peme
a'e wà nehe. Tuwe pemurywete kar wà
nehe. A'e rupi napekyze kwaw ma'erahy
ipuraraw paw wi nehe. Tuwe pemuigo kar
ukatu haw rehe wà nehe no.

Pawru uze'eg Tupàn pe Piri pe har wanehe a'e

3 Tuweharupi aze'eg teko Tupàn pe ihe.
Heze'eg mehe aze'eg penehe ihe. — Nekat-
uahy Tupàn, ta'e nerehe uzeruzar ma'e Piri
tawhu pe har uzeruzar katu nerehe a'e wà
xe. 4 Aze'eg penehe izupe. Heze'eg mehe
herurywete ihe. 5 Ta'e hepytywàgatu pe
peiko Tupàn ze'eg puràg imume'u mehe
pe xe. Izypy mehe hepytywà pe. Te
ko 'ar rehe no. 6 A'e rupi akwaw katu
ko ma'e ihe. Tupàn uzypyrog ikatuahy
ma'e iapo haw rehe peme a'e. Uzapo
wiwi iko. Te Zaneruwihawete Zezuz tur
mehe nehe, umumaw putar a'e ma'e nehe.
7 Tuweharupi hema'enukwaw penehe ihe.
Ta'e apuamutar katu ihe xe. Herurywete
penehe, ta'e Tupàn ze'eg puràg imume'u
mehe hepytywà pe no xe. Ta'e ma'erahy
kwer ipuraraw mehe hepytywà pe no xe.
Ko 'ar rehe aiko zemunehew paw pe ihe,
Hom tawhu pe ihe. Hepytywà pe peiko
ko 'ar rehe no. Amo 'ar mehe amume'u
Tupàn ze'eg puràg aha teko taw nànàgatu
ihe. Hepytywà pe peiko a'e 'ar mehe no.
8 Tupàn wiko a'e heremiapo azeharomoete
har ikwaw par romo a'e, a'e peamutar katu
haw hepy'a pe har a'e, Zaneruwihawete
ipy'a wi tuwe tur a'e.

9 Nezewe uruze'eg uruiko Tupàn pe
tuweharupi ure, penehe ure. — O Tupàn.
Piri tawhu pe har nerehe uzeruzar ma'e a'e
wà nehe, tuwe tuweharupi uzeamutamu-
tar katu a'e wà nehe. Tuwe ukwaw katu
wera'u neze'eg wà nehe no. Tuwe ukwaw
ikatuahy ma'e iapo haw wà nehe, tuwe
ukwaw ikatu 'ym ma'e iapo re upytu'u haw
wà nehe no, uru'e uruiko Tupàn pe. 10 — A'e
rupi uzapo putar ikatuahy ma'e wà nehe,
uru'e uruiko izupe. A'e rupi Zaneruwi-
hawete tur mehe nehe, naheta pixik kwaw
ikatu 'ym ma'e penehe nehe. A'e rupi teko
nuze'eg zemueteahy kwaw penehe a'e wà
nehe. Uze'egatu putar penehe wà nehe.
11 Zezuz Zaneruwihawete pemukatu putar
a'e nehe no. A'e rupi peiko putar tuwe
ikatuahy ma'e romo pe nehe no. A'e rupi
pezapo putar xo ikatuahy ma'e zo nehe
no. A'e rupi pexak kar putar Tupàn ikàgaw
ipuràg eteahy haw teko wanupe nehe no.
A'e rupi teko a'e wà nehe no, uze'egatu
putar Tupàn rehe a'e wà nehe no.

Pawru wiko Zaneruwihawete imury-wete kar haw rehe a'e

12 Aiko xe zemunehew paw pe ihe, ta'e
amume'u Tupàn ze'eg taw nànàgatu ihe xe.
Tuwihaw na'iakatuwawahy kwaw Zezuz
rehe a'e wà. A'e rupi hemunehew kar
xe wà. Ikatuahy nezewe haw ihewe, ta'e
amume'u Tupàn ze'eg teko xe har wanupe
ihe kury xe. 13 A'e rupi zauxiapekwer
xe har paw rupi a'e wà, amogwer xe har
paw rupi a'e wà no, ukwaw Zaneruwi-
hawete hemiruze'eg romo hereko haw
a'e wà kury. Ukwaw Zezuz rehe hemu-
nehew pawer xe a'e wà. 14 Amogwer
uzeruzar ma'e xe har ukwaw xe hereko
haw a'e wà no. Ukwaw hekàgaw wà,
a'e rupi nukyze kwaw amogwer wanuwi
wà kury. Uzeruzar wera'u Zanezar rehe
wà kury. Tuweharupi uze'eg wiwi oho
waiko Tupàn ze'eg rehe wà, uzeruzar 'ym
ma'e wanuwi ukyze 'ym pà wà. 15 Amo
Zaneruwihawete rehe ze'egaw imume'u
har a'e wà, hewyrowyroahy herehe a'e
wà. Ipuruzukaiw ihewe wà. Amogwer
Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, umume'u
katu ize'eg waiko a'e wà. Nupuràmàtyry'ym
kwaw imume'u mehe wà. 16 Tupàn ze'eg

imume'u har ikatuahy ma'e a'e wà, ikatuahy nezewe a'e wà, ta'e upuruamutar katu a'e wà xe, ta'e uzamutar katu Tupàn a'e wà no xe, ta'e ukwaw katu Tupàn hemimono karer romo hereko haw a'e wà no xe, ta'e ukwaw ize'eg imume'u katu har romo hereko haw a'e wà no xe. 17 Amogwer umume'u Zaneruwihawete rehe ze'egaw oho waiko purupe a'e wà, ta'e heko wer zepe tuwihaw romo a'e wà xe. Ipurupuraraw kar wer ma'erahy rehe ihewe wà, xe zemunehew paw pe hereko mehe wà. Ipurumuzemumikahy kar wer herehe wà no.

18 Nazekaiw kwaw a'e nezewe haw rehe ihe. Zaneruwihawete rehe ze'eg puràg imume'u haw rehe zo azekaiw ihe, ikatu mehe, ikatu 'ym mehe no. A'e rupi herurywete ihe. Amume'u wiwi putar Zaneruwihawete rehe ze'egaw teko wanupe ihe nehe.

19 Ta'e peze'eg herehe Tupàn pe tuweharupi xe. Zezuz Zaneruwihawete hekwe hepytywà iko tuweharupi a'e. Hemuhem kar putar xe wi zemunehew paw wi amo 'ar mehe nehe. 20 Hereko wer tuwe ikàg ma'e romo ko 'ar rehe ihe, xe zemunehew paw pe hereko mehe ihe. Aze nahekàg kwaw nehe, aze azawy herape nehe, azemumikahy putar nehe. Aze hekàg nehe, a'e mehe amogwer xe har uze'egatu putar Zaneruwihawete rehe a'e wà nehe. Aze aikuwe nehe, ikatu ihewe nehe. Aze amàno nehe, ikatu ihewe nehe no. Zuawygatu ihewe nehe. A'e rupi apuner Zaneruwihawete uhua'u haw ikwaw kar haw rehe amogwer teko wanupe ihe nehe. 21 Zaneruwihawete wiko hereko haw romo ihewe a'e. Hemàno àwàm nuzawy kwaw ikatuahy ma'e tetea'u heremipyhyk ràm ihewe nehe no. 22 Aze aikuwe nehe, aze azapo amo ma'e imurywete kar pà nehe, ikatu ihewe nezewe mehe nehe no. Aze aikuwe nehe, aze amàno nehe, uzuawygatu ihewe nehe. 23 Mokoz heremimutar. A'e rupi hepurezar wer tuwe zepe ko hereko haw rehe hemàno pà ihe, a'e rupi aha tuwe mo Zaneruwihawete ipyr ihe. A'e zo ikatuahy a'e xe. 24 Aze aikuwe nehe, hekatu wera'u peme nehe, ta'e apuner putar pepytywà wi haw rehe nehe xe. 25 Akwaw katu ko ma'e. Namàno kwaw ko 'ar rehe nehe. Apyta putar pepyr nehe. A'e rupi apupytywà putar nehe. A'e rupi peruzar putar Tupàn ze'eg nehe. A'e rupi penurywete wera'u putar pezeruzar haw rehe nehe kury. 26 A'e rupi pepyr hereko mehe nehe, peze'egatu putar amogwer wanupe nehe no, herehe nehe no. Ta'e apupytywà putar ihe nehe xe. A'e rupi peruzar katu wera'u putar Zaneruwihawete Zezuz nehe kury.

Pekàg pezeruzar haw rehe nehe

27 A'e rupi aze peho tuwe Zaneruwihawete ze'eg puràg rupi peiko nehe, pezemono'og pà nehe, a'e mehe pekatuahy putar ihewe nehe. A'e rupi aze napuner kwaw heho haw rehe pepyr nehe, ainu putar pezeruzar katu haw imume'u haw nehe kury. Aenu putar ikatu 'ym ma'e wi petyrykaw imume'u haw nehe no. Aenu putar pezeruzar haw rehe pezemono'ogaw imume'u haw nehe no, ze'eg puràg rehe pezemono'ogaw imume'u haw nehe no. 28 Pekyze zo peàmàtyry'ymar wanuwi nehe. A'e rupi peàmàtyry'ymar ukwaw putar ikàg ma'e romo peneko haw a'e wà nehe, ukwaw putar ikàg 'ym ma'e romo weko haw a'e wà nehe no. Tupàn ikàg wera'u wanuwi a'e.

29 Tupàn pemuma'ereko kar iko Zaneruwihawete pe a'e. Pemuzeruzar kar iko hehe no. Aze Zurupari upuraraw kar ma'erahy peme a'e nehe, Zaneruwihawete rehe pezeruzar haw rehe a'e nehe, Tupàn numupytu'u kar kwaw ipuraraw kar ire ko 'ar rehe a'e nehe. 30 Kwehe mehe Zurupari upuraraw kar ma'erahy kwer ihewe a'e. Napytu'u kwaw Tupàn ze'eg imume'u re a'e 'ar mehe. Ta'e Tupàn hemukàg kar a'e 'ar mehe a'e xe. Pekwaw hepytu'u 'ym awer pe. Ko 'ar rehe nezewegatete hekon wiwi no. Upuraraw kar wiwi ma'erahy iko ihewe no. Hekàg wiwi ihe no. Nezewegatete upuraraw kar putar ma'erahy kwer peme nehe no. Pekàg putar nehe no. Napepytu'u kwaw Tupàn ze'eg imume'u re ma'erahy ipuraraw mehe nehe no.

2

Zezuz wiko Tupàn zàwegatete a'e

1 Zaneruwihawete rehe uzeruzar ma'e
romo peiko pe, a'e rupi penurywete pe
kury. Peamutar katu a'e, a'e rupi napeze-
mumikahy kwaw pe. Tekwe Puràg wiko
pepy'a pe a'e kury. Pezeamutamutar
katu peiko no, heamutar katu pà no.
2 Pezemono'ono'og Tupàn ze'eg heruzar pà
nehe, pezeàmàtyry'ym 'ym pà nehe. Pezea-
mutamutar nehe no. Pe paw rupi katete pe
nehe, pepurapo wer Tupàn hemiapo putar
haw rehe nehe, pezemono'ono'og pà nehe.
3 Pezapo zo ma'e penemimutar rupi
nehe. Peze'eg zo nezewe nehe, — O, azapo
putar ikatuahy ma'e ihe nehe no, a'e rupi
amogwer uze'egatu putar herehe a'e wà
nehe no, peze zo pezeupe nehe. Peiko
wera'u zo amogwer wanuwi nehe. — O,
aiko wera'u amogwer wanuwi ihe, peze zo
amo pe nehe.
4 Pezekaiw katu pezehezehe nehe no. —
Xo herehe zo azekaiw putar ihe nehe, peze
zo nehe.
5 Peiko tuwe Zaneruwihawete Zezuz ài
pezeinuinuromo nehe.

6 Zaneruwihawete Zezuz a'e, Tupàn
zàwegatete hekon a'e.
Ko ywy rehe wiko mehe nuze'eg kwaw
nezewe.
— Aiko Tupàn zàwegatete ihe, aiko teko
wazar romo paw rupi katete ihe,
ni'i kwaw izupe a'e 'ar mehe. (Amo
'ar mehe uze'eg putar nezewe nehe.
Ywy rehe wiko mehe nuze'eg kwaw
nezewe.)
7 Nan kwaw pa. Naheko wer kwaw ikàg
wera'u ma'e romo ywy rehe wiko
mehe.
Uma'ereko ma'e ài hekon, teko hemiruze'eg
ài hekon no. Ikàg 'ym ma'e romo
hekon a'e 'ar mehe.
Uzexak kar awa romo wiko pà.
Amogwer nezewe i'i izupe a'e wà, — O, awa
romo hekon a'e, i'i izupe wà.
8 — Aiko tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo
ihe, ni'i kwaw a'e 'ar mehe uzeupe.
Weruzar tuwe Tupàn. Te umàno ywyra
kanetar rehe
u heruzar pà nezewe.
9 A'e rupi Tupàn umuzeupir kar ywate a'e
re,
amogwer wanuwihaw romo ikàg
wera'u ma'e romo imuigo kar pà.
— Ne tuwihawete romo ereiko ne kury,
nekàg wera'u amogwer tuwihaw
wanuwi paw rupi katete ne kury,
i'i Tupàn izupe.
10 Teko paw rupi wà nehe,
ywate har wà nehe,
ko ywy rehe har wà nehe no, ywy
iwyromo har wà nehe no,
paw rupi katete uzeamumew putar Zezuz
huwa rupi wà nehe.
Uze'egatu putar waiko hehe wà nehe
no.
11 — Zezuz Zaneruwihawete a'e, Zanezarete
romo hekon a'e, i'i putar uzeupeupe
wà nehe no.
A'e mehe nehe, teko paw rupi katete wà
nehe,
wexak putar Tupàn zaneru ikàgaw ipuràg
eteahy haw wà nehe.

Uzeruzar ma'e wexak kar putar Tupàn ikatu haw teko wanupe a'e wà nehe

12 Hemyrypar wà, pepyr hereko mehe
peho heze'eg rupi. — Peruzar wiwi heze'eg
nehe no, a'e peme kury. Tupàn ikàg wera'u
pewi a'e. Pekyze izuwi nehe. Pepyro a'e,
a'e rupi pezapo ikatuahy ma'e peho peiko
nehe, ta'e pepyro a'e xe. 13 Tuweharupi
Tupàn penehe hekon. A'e rupi pepu-
rapo wer ma'e rehe hemimutar rupi nehe.
Pepuner putar hemiapo putar haw iapo
haw rehe nehe, ta'e omono putar ukàgaw
peme a'e nehe xe.
14 Pezapo ma'e peho peiko Tupàn pe
nehe. Aze teko upuraraw kar ma'erahy
kwer peme nehe, peze'eg zemueteahy zo
wanehe nehe. — Tupàn nuzekaiw katu
kwaw iko herehe a'e, peze zo nehe. Peze'eg
muzewyzewyrahy zo amo wanupe nehe
no. 15 A'e rupi ikatuahy ma'e romo peiko
putar nehe, ikatu 'ym ma'e wainuromo
nehe. Tupàn purumuzàmuzàg ài peiko
nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo
peiko nehe no. Zahytata uhyape katu py-
haw a'e wà. Nezewegatete pexak kar putar
Tupàn ikatu haw teko wanupe nehe no,
16 ize'eg puràg imume'u pà wanupe nehe
no. Aze pezapo nezewe nehe, herurywete
putar Zaneruwihawete tur mehe nehe.

— Kwez nerehe uzeruzar ma'e a'e wà, weruzar tuwe heze'eg waiko a'e wà, a'e putar Zezuz pe nehe, tur mehe nehe. — Namume'u e kwaw neze'eg wanupe ihe, nereruzar tuwe a'e wà, a'e putar izupe nehe.
17 Amume'u Tupàn ze'eg peme ihe, a'e rupi Tupàn iàmàtyry'ymar a'e wà, hemunehew kar zemunehew paw pe a'e wà. Hezuka putar ru'u wà nehe. Aze hezuka wà nehe, ikatu putar ihewe nehe, ta'e pezeruzar katu Zezuz rehe pe xe, heze'eg awer henu mehe pe xe. Herurywete ihe. 18 Penurywete nehe no. Aze penurywete nehe, herurywete wera'u putar ihe nehe no.

Pawru uze'eg Ximot rehe a'e kury, Eparoxi rehe a'e no

19 Heporomono kar wer Ximot rehe pepyr ihe. Aze Zezuz Zanezar uputar a'e nehe, amono kar putar peme ihe nehe. A'e re uzewyr putar ihewe nehe, peneko haw imume'u pà ihewe nehe. Herurywete putar henu mehe ihe nehe. 20 Ximot a'e, peamutar katu ihe àì a'e. 21 Amogwer paw rupi a'e wà, uzehe zutyka'i uzekaiw waiko a'e wà, uzehe zutyka'i ima'enukwaw a'e wà. Nuzekaiw kwaw waiko Zezuz Zaneruwihawete rehe wà. Na'ima'enukwaw kwaw hemiruze'eg wanehe wà. 22 Pekwaw katu Ximot pe. Ikatuahy a'e. Uma'ereko katu iko Tupàn pe. Hera'yr àì hekon. Uma'ereko iko herehe we, Tupàn ze'eg puràg imume'u pà teko wanupe. 23 A'e rupi heporomono kar wer hehe pepyr. Tuwihaw hemuhem kar putar ru'u xe wi zemunehew paw wi wà nehe. Aze nahemuhem kar kwaw xe wi wà nehe, amono kar putar Ximot pepyr nehe. Umume'u putar hereko haw peme a'e nehe. 24 Aze Zanezar uputar nehe, apuner putar pepyr heho haw rehe tàrityka'i ihe nehe. Àrogatu xe wi zemunehew paw wi heho àwàm teko ihe.

25 Amono kar putar Eparoxi pepyr ihe nehe no. Herywyr romo hekon a'e. Penyky'yr romo hekon no. Uma'ereko iko herehe we Tupàn ze'eg imume'u pà no. Amo 'ar mehe pemur temetarer izupe, ta'e pepurupytywà wer herehe pe xe. Eparoxi werur a'e temetarer ihewe. 26 Ipurexak wer tuwe penehe a'e. Uzemumikahy, ta'e peinu ima'eahy haw rehe ze'egaw xe. 27 Ima'eahy tuwe a'e. Umàno tàri. Tupàn upuhareko. Numumàno kar kwaw. Hepuhareko a'e no. Ta'e aze mo Eparoxi umàno, azemumikahy mo ihe. 28 A'e rupi heporomono kar wer hehe pepyr azeharomoete ihe. A'e rupi penurywete putar hexak mehe nehe no. Apytu'u putar hezemumikahy re nehe no. 29 A'e mehe pemuixe kar pepyr nehe, a'e pe ihem mehe nehe. Penurywete ihem mehe nehe. Ta'e penyky'yr romo hekon a'e xe, ta'e Zanezar rehe uzeruzar ma'e romo hekon a'e no xe. Pemuawate katu amogwer izàwenugar pe wà nehe no. 30 Eparoxi nukyze kwaw umàno haw wi a'e. Nuzàn kwaw zauxiapekwer wanuwi. A'e rupi umàno tàri, ta'e hepytywà iko a'e xe. Nezewe uzapo, ta'e napepuner kwaw hepyr pezur haw rehe pe xe. A'e rupi pemur kar Eparoxi hepyr a'e 'ar mehe.

3

Pawru heko wer Zezuz àì a'e

1 Herywyr wà. Amo ae ma'e amume'u putar peme ihe nehe kury. Tuwe Zanezar pemurywete kar a'e nehe. Amo 'ar mehe amume'u ma'e peme ihe. Amume'u wi putar a'e ma'e peme ihe nehe kury. A'e rupi pekwaw putar Tupàn ze'eg imume'u mua'u har pe wà nehe, pepyr wanur mehe pe wà nehe. 2 (Kwehe mehe Tupàn uze'eg Àmàrààw pe a'e. — Uruexak heremiruze'eg romo nemuigo kar pà ihe. Aexaexak pena'yr ihe wà no, penemimino ihe wà no. Pekwaw kar heremiruze'eg romo peneko haw purupe nehe, pepirera'i imonohok kar pà nehe, pena'yr penemimino wapirera'i wamonohok kar pà nehe no, i'i Tupàn Àmàrààw pe. A'e rupi awa kwer Àmàrààw ipurumuzàmuzàg paw rupi katete a'e wà, omonohok kar upirera'i a'e wà, Tupàn hemiruze'eg romo weko haw ikwaw kar pà purupe a'e wà. Zezuz tur mehe umàno ywyra kanetar rehe a'e. A'e rupi zaiko Tupàn hemiruze'eg romo ko 'ar rehe amo ae ma'e iapo pà zane kury. Ko 'ar rehe awa nomonohok kar kwaw upirera'i a'e wà

kury, Tupàn hemiruze'eg romo weko haw ikwaw kar pà purupe a'e wà kury.) Amo Àmàrààw izuapyapyr a'e wà, zutew a'e wà, oho waiko taw nànàn ko 'ar rehe a'e wà, Zezuz rehe uzeruzar ma'e wanupe uze'eg pà a'e wà. — Aze napemonohok kar kwaw pepirera'i nehe, napekatu kwaw Tupàn pe nehe, i'i mua'u oho waiko wanupe wà. 3 Izypy mehe aze awa heko wer Tupàn hemiruze'eg romo a'e, omonohok kar upirera'i a'e. Ko 'ar rehe nan kwaw nezewe kury. Ko 'ar rehe aze ximuwete katu tuwe Tupàn zane nehe, zanepy'a pe zane nehe, a'e mehe zaiko putar hemiruze'eg romo zane nehe. Zaneruwihawete Zezuz umàno zanerekuzaromo. Zanerurywete a'e rupi zane, imàno awer imume'u pà teko wanupe zane. Nazapuner kwaw ma'e iapo haw rehe zanezepyro pà tatahu wi. Nazapuner kwaw nezewe zaneze'egaw rehe. — O, aze amonohok kar hepirera'i ihe nehe, Tupàn hepyro putar tatahu wi a'e nehe, nazapuner kwaw zane'e haw rehe kury. 4 Ihe Pawru ihe, Àmàrààw hemimino romo aiko ihe. Tuweharupi aruzar ze'eg kwehe arer ihe. A'e rupi aze mo zapuner Tupàn hemiruze'eg romo zanereko haw rehe nezewe, a'e mehe mo aiko wera'u mo amogwer wanuwi paw rupi katete ihe. Ta'e aruzar tuwe a'e ze'eg kwehe arer ihe xe. 5 Hezexak kar ire 7 'ar imumaw mehe heru omonohok kar hepirera'i a'e. Azexak kar Izaew hemimino romo. Mezàmi hemimino romo aiko. Emerew romo aiko. (— Zutew wà, za'e emerew wanupe) Aha tuwe ze'eg kwehe arer rupi. Moizez ze'eg kwaw par romo parizew her ma'e romo aiko ihe.

6-9 Amo 'ar mehe aexak Zezuz rehe uzeruzar ma'e ihe wà kury. Weruzar Zaneruwihawete Zezuz ze'eg oho waiko a'e wà. Noho kwaw ze'eg kwehe arer rupi wà kury. Aikwahy wanupe. Amono'og zauxiapekwer ihe wà. Aruata waneraha taw nàn ihe wà. Aekar Zezuz hemiruze'eg ihe wà, wamunehew kar pà wapetepetek kar pà ihe wà. Ze'eg kwehe arer kwaw par parizew her ma'e romo aiko a'e 'ar mehe ihe. Aze mo a'e rupi Tupàn zanemuigo kar wemiruze'eg romo, a'e mehe mo aiko mo hemiruze'eg ikatu ma'e romo ihe. Nuiko kwaw nezewe. A'e rupi naze'eg kwaw nezewe Tupàn pe ihe. — O, aha tuwe neze'eg kwehe arer rupi ihe, a'e rupi aiko neremiruze'eg ikatu ma'e romo ihe, na'e kwaw izupe kury. Xo Zaneruwihawete rehe zo azeruzar ihe kury, xo ize'eg zo aruzar ihe kury. Naze'eg kwaw ze'eg kwehe arer heruzar haw rehe. Hereharaz heremiapo kwer wanuwi paw rupi katete kury. Ta'e azeruzar Zaneruwihawete Zezuz hezar rehe kury xe, heruzar pà kury xe. A'e rupi namume'u kwaw heremiapo kwer kury. Heremiapo kwer nuzawy kwaw heremityk kwer ihewe. Ta'e xo nezewe zo akwaw katu putar Zaneruwihawete nehe xe. Ta'e xo nezewe zo aruzar putar nehe no xe. A'e rupi Zaneruwihawete hemono'og uzehe a'e. Pitài teko ài uruiko ure kury. A'e rupi Tupàn nuexak kwaw heremiapo kwer kury. — Aruzar tuwe neze'eg kwehe arer ihe, na'e kwaw izupe. Nan. — Azeruzar Zezuz heruwihawete rehe ihe kury, eme'e zo heremiapo kwer rehe nehe, eme'e heruwihawete hemiapo kwer rehe nehe, ta'e aiko pitài teko ài Zezuz inuromo ihe kury xe, a'e Tupàn pe. A'e rupi Tupàn nume'e kwaw heremiapo kwer rehe kury. — Erezeruzar neruwihawete Zezuz rehe kury, a'e rupi nekatuahy heruwa rupi kury, neruwihawete Zezuz ài kury, i'i Tupàn ihewe kury. 10 Hepurukwaw wer xo Zaneruwihawete rehe zo ihe kury. Xo hehe hepureruzar wer no. Ikàg wera'u a'e. A'e rupi ukweraw wi umàno re. Aputar a'e ikàgaw hezeupe. Upuraraw ma'erahy kwer. A'e rupi hepurupuraraw wer ma'erahy kwer rehe izàwe nehe no. Umàno no. Hereko wer izàwe no, hemàno mehe no. 11 Ta'e hekweraw wer hemàno re izàwe nehe no xe.

Tuweharupi azeagaw Zezuz ài hereko pà ihe, i'i Pawru a'e kury

12 — Aiko Zaneruwihawete zàwegatete ihe kury, nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ihe kury, na'e kwaw peme. Zaneruwihawete Zezuz hepyro ikatu 'ym ma'e wi a'e, ikatuahy ma'e romo hemuigo kar pà a'e, ikatuahy ma'e iapo har romo hemuigo kar pà a'e. Tuweharupi azeagaw izàwe hereko pà. 13 Naiko kwaw ikatuahy ma'e romo

ihe rihi, herywyr wà. Nahema'enukwaw kwaw heremiapo kwer rehe. Xo ikatuahy ma'e iapo àwàm rehe hema'enukwaw kury, ikatu 'ym ma'e iapo haw wi hetyrykaw rehe kury. 14 Aruzar wiwi putar Zaneruwihawete Zezuz ze'eg ihe nehe, ta'e Tupàn umumàno kar Zezuz herekuzaromo a'e xe. A'e rupi herenoz putar ywate nehe, uzepyr hemuigo kar pà tuweharupi nehe. Uzàn ma'e a'e, nuzawy kwaw wape uzàn mehe a'e. A'e rupi uhem oho àwàm me. Nezewegatete ama'ereko tuwe Tupàn pe hepytu'u 'ym pà. A'e rupi aha putar ipyr nehe.

15-16 Aze peagaw Zaneruwihawete ài peneko pà nehe, a'e mehe, — O, Pawru ze'eg a'e, azeharomoete a'e, peze putar ihewe nehe. Aze ko heze'eg na'ikatu kwaw peme nehe, tuwe rihi, peruzar wiwi ze'eg peme Tupàn hemimur kwer nehe. A'e rupi amo 'ar mehe, Tupàn ukwaw kar putar heze'eg ikatu haw peme a'e nehe.

17 Peiko ihe ài nehe, herywyr wà. Aze amo heko wer hezàwe nehe, peme'e hehe nehe, a'e rupi pekwaw putar hezàwe peneko àwàm nehe no. 18 Amo 'ar mehe amume'u ma'e peme ihe. Amume'u wi putar peme kury. Amo teko hemu'em peme a'e wà. — Uruiko Zanezar rehe uzeruzar ma'e romo ure, i'i mua'u peme wà. A'e teko a'e wà, Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar romo wanekon a'e wà. Azemumikahy wanemu'emaw rehe. 19 Nuweruzar kwaw Tupàn wà. Ipuru'u e wer temi'u tetea'u rehe wà, ipurupyhyk wer ma'e tetea'u rehe uzeupe wà. A'e ma'e iputar haw a'e, nuzawy kwaw wazar a'e. A'e rupi oho putar tatahu pe wà nehe. Uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko wà, umaranugar 'ym pà wà. — Pexak heremiapo kwer ty wà, i'i purupe wà. Xo ko ywy rehe weko haw rehe zo ima'enukwaw wà. Na'ima'enukwaw kwaw Tupàn pyr oho haw rehe wà. 20 Nazaiko kwaw wazàwe zane. Zaiko putar ywate nehe. Zaiko ywate har romo. Ta'e zanepyro har Zanezar Zezuz Zaneruwihawete wiko a'e pe a'e xe. Xiàro izewyr àwàm zaiko zane. 21 Umàno re ukweraw mehe hetekwer ipyahu a'e. Numàno pixik kwaw hetekwer ipyahu ma'e nehe. Tur mehe nehe, umupyahu kar putar zaneretekwer nehe no, a'e rupi nazamàno pixik kwaw nehe no. Ta'e ikàg wera'u tuwe a'e xe. Wiko putar ma'e wazar romo teko wanuwihaw romo paw rupi katete nehe.

4

Pawru weruze'eg Piri pe har a'e wà kury

1 Herywyr wà, apuamutar katu ihe. Apuexaka'u ihe. Hemurywete kar pe. Amume'u pekatu haw amogwer wanupe. A'e rupi peho tuwe peiko Zanezar ze'eg rupi nehe.

2 Aze'eg putar mokoz kuzà wanupe ihe kury. Ewo, kuzà ipy her romo a'e. Xin, inugwer her romo a'e. Zanezar Zezuz hemiruze'eg romo peiko, zàkwà wà. A'e rupi na'ikatu kwaw pezeàmàtyry'ymaw izupe. Pepytu'u pezeàmàtyry'ym ire nehe, zàkwà wà, a'e peme kury. 3 Aze'eg putar herupi uma'ereko ma'e a'e pe har pe kury. — Epytywà a'e kuzà ne wà nehe ty. Emupytu'u kar wazeàmàtyry'ym ire ne wà nehe ty. Ta'e kwehe mehe uma'ereko katu oho herupi a'e wà xe. Awa Keremen her ma'e a'e no, uma'ereko katu oho herupi a'e no. Amogwer herupi uma'ereko ma'e paw rupi a'e wà no, Tupàn umuapyk waner upape rehe a'e wà no, amogwer uzepyr wiko ma'e ràm waner wanuwake a'e wà no.

4 Zanezar a'e, tuwe pemurywete kar a'e nehe, tuweharupi a'e nehe. — Penurywete nehe, a'e wiwi peme kury.

5 Pepuruzukaiw zo amo wanupe nehe. Peiko ikatuahy ma'e romo amogwer wanupe nehe. Na'iàrew kwaw Zanezar tur àwàm a'e nehe. 6 Pekyze zo ma'e uzeapo ma'e ràm wi nehe. Tuweharupi Tupàn pe peze'eg mehe nehe, penoz ma'e penemimutar izupe nehe. Ma'e henoz mehe, — O, nekatuahy ne, Tupàn, peze izupe nehe. 7 Tupàn pemupytu'u kar putar ma'e wi pekyze re a'e nehe, penurywete haw rehe pemuigo kar pà a'e nehe. Nazapuner kwaw Tupàn ikatu haw ikwaw katu haw rehe zane. Umurywete kar putar zanepy'a a'e nehe, ta'e zazeruzar zaiko Zaneruwihawete Zezuz rehe zane xe.

8 Upaw etea'i ko heze'eg ihe. Pema'enukwaw ikatuahy ma'e rehe tuweharupi nehe. — Ikatuahy a'e ma'e Tupàn pe a'e, aze i'i teko wà nehe, pema'enukwaw a'e ma'e rehe nehe. Pema'enukwaw ma'e azeharomoete har rehe nehe no, ma'e Tupàn pe uzemonokatu ma'e rehe nehe no, ikatu ma'e rehe nehe no, iaiw 'ym ma'e rehe nehe no, ipuràg eteahy ma'e rehe nehe no, iranaiwete 'ym ma'e rehe nehe no. A'e ma'e paw rehe pema'enukwaw nehe. 9 Apumu'e ikatu ma'e iapo haw rehe ihe. Azapo ikatu ma'e penuwa rupi no. Peho peiko heze'eg awer rupi nehe. Pezapo ma'e peiko ihe ài nehe no. A'e mehe Tupàn a'e nehe, ma'e wi zanekyze re zanemupytu'u kar har a'e, zanerurywete haw imur kar har a'e, wiko putar pepyr a'e nehe.

Pawru uze'eg temetarer uzeupe imur kar awer rehe a'e kury

10 Herurywete haw uhua'u ihe, ta'e Zanezar inuromo aiko ihe xe. Heamutar katu pe. Napepuner kwaw hepytywà haw rehe. Hepytywà pe kwez kury, ta'e ko 'ar rehe pepuner nezewe iapo haw rehe xe. Herurywete ihe, ta'e napepytu'u kwaw heamutar ire xe. 11 Naheta tete kwaw ma'e ihewe kury. Naze'eg kwaw hema'e rehe peme. Aze naheta tete kwaw ma'e ko 'ar rehe ihewe, ikatu nezewe haw ihewe. Aiko ma'e hereko 'ymar romo ko 'ar rehe. Amo ae 'ar mehe aiko ma'e tetea'u hereko har romo. A'e re ma'e hereko 'ymar romo aiko wi ihe no. A'e re ma'e tetea'u hereko har romo aiko wi ihe no. Ma'e tetea'u heta haw nuzawy kwaw ma'e heta 'ymaw ihewe. 12 A'e rupi wyzài 'ar mehe nehe, wyzài ywy rehe wyzài taw pe hereko mehe nehe, ikatu ihewe nehe. Aze herewykàtà nehe, ikatu ihewe nehe. Aze hema'uhez nehe, ikatu ihewe nehe no. Aze ma'e tetea'u areko nehe, ikatu ihewe nehe. Aze nuhyk kwaw ma'e ihewe nehe, ikatu ihewe nehe no. Nezewe hereko haw ikatu ihewe. 13 Zaneruwihawete umur ukàgaw ihewe. A'e rupi aze hereko haw ikatu nehe, herurywete putar nehe. Aze apuraraw ma'erahy nehe, herurywete putar tuweharupi nehe no.

14 Apuraraw ma'erahy. Hepytywà pe. Pekatuahy ihewe ma'erahy ipuraraw mehe. 15 Izypy mehe ze'eg puràg imume'u mehe ahem aha Maxeton ywy wi ihe. Pe Piri tawhu pe har pe, pe zutyka'i hepytywà pe a'e 'ar mehe. Pema'enukwaw hepytywà awer rehe no. Xo pe zo pemur temetarer ihewe. 16 Texaron pe hereko mehe, naheta kwaw ma'e ihewe. Naheta kwaw temetarer ihewe. Pemur ihewe. Napemur kwaw pitài haw ihewe. Pemur wiwi ihewe. 17 Ikatu penemimur kwer ihewe. Ikatu wera'u Tupàn hemimur ràm peme nehe no, hekuzaromo nehe no. Hepurexak wer penehe ipyhyk mehe ihe nehe. 18 Uhem penemimur xe ihewe. Eparoxi werur ihewe. Uhyk tuwe ihewe. Ihewe penemimur kwer a'e, nuzawy kwaw ma'e Tupàn pe imur pyrer a'e. Ikatuahy izupe. 19 Zezuz Zaneruwihawete a'e, ma'e paw wazar romo hekon a'e. Tupàn heru a'e, omono putar a'e ma'e peme a'e nehe, penemimutar a'e nehe. 20 Teko paw rupi a'e wà nehe, uze'egatu putar Tupàn zaneru rehe a'e wà nehe, tuweharupi a'e wà nehe, awyzeharupi a'e wà nehe no. Azeharomoete.

— Pekatu pa, i'i Pawru Piri pe har wanupe a'e kury

21 Amono kar putar heze'eg Tupàn hemiruze'eg nànàn ihe kury. Zaneruwihawete Zezuz hemiruze'eg romo wanekon wà. Zanerywyr xe hepyr har a'e wà no, omono kar uze'eg peme a'e wà no, — Pekatu pa, i'i peme wà. — Pekatu ma, i'i peme wà. 22 Tupàn hemiruze'eg xe har paw rupi a'e wà no, omono kar uze'eg peme a'e wà no. Te xe har wanuwihaw heko haw pe har a'e wà no, nezewegatete a'e wà no.

23 Tuwe Zanezar Zezuz Zaneruwihawete ikatu haw pepyr hekon a'e nehe. Upaw kwez kury. Pawru.

KORO

1 Ihe Pawru ihe, Zaneruwihawete Zezuz
hemimono karer romo aiko ihe, ta'e Tupàn
uputar nezewe haw a'e xe. Zanerywyr
Ximot a'e no, xe hepyr hekon a'e no. 2 Pe
Koro tawhu pe har Tupàn hemiruze'eg pe,
urerywyr romo peiko pe, Zaneruwihawete
rehe uzeruzar ma'e romo peiko pe. Ko ure-
pape oromono kar putar peme ure nehe
kury. Tupàn zaneru a'e, tuwe pepuhareko
a'e nehe, ikatu ma'e iapo pà peme a'e nehe.
Tuwe pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re
nehe, pemurywete kar pà nehe.

Pawru umume'u Tupàn ikatu haw izupe a'e kury

3 Tuweharupi uruze'eg Tupàn pe penehe
ure. Wiko Zezuz Zaneruwihawete
Zanezar tu romo a'e. — Nekatuahy
Tupàn, ta'e Koro tawhu pe har uzeruzar
tuwe nerehe a'e wà xe, uru'e izupe.
4 Urenu Zaneruwihawete Zezuz rehe
pezeruzar haw ure. Pezamutar katu
Tupàn hemiruze'eg paw rupi pe wà no.
Urenu wamutar katu haw imume'u haw
ure no. 5 Kwehe mehe urumume'u ze'eg
puràg azeharomoete har peme. — Zezuz
umàno penekuzaromo a'e, a'e rupi napeho
kwaw tatahu pe nehe, uru'e peme. —
Peho putar Tupàn heko haw pe amo 'ar
mehe nehe. Peiko putar ipyr tuweharupi
nehe, uru'e peme. Henu mehe pezypyrog
hehe pezeruzar pà. Pezypyrog pezea-
mutamutar pà no. Ta'e peàro tuwe ipyr
peho àwàm xe. Azeharomoete peho putar
a'e pe nehe. 6 Urumume'u ze'eg puràg
peme ure. — Tupàn pepuhareko a'e, a'e
rupi pepyro putar ikatu 'ym ma'e wi a'e
nehe, pepyro putar tatahu wi a'e nehe no,
uru'e peme. A'e rupi pekwaw Tupàn ikatu
haw. Nezewe haw urumume'u oroho
uruiko taw nàn no. Uzeruzar ma'e upytu'u
ikatu 'ym ma'e iapo re wà kury. Ikatuahy
ma'e uzapo oho waiko wà kury. A'e rupi
waneko haw ikatu wera'u kury. 7 Awa
Epa her ma'e a'e, urerehe we Tupàn pe
uma'ereko ma'e a'e, uma'ereko tuwe iko
Zaneruwihawete pe a'e, urerehe we a'e.
Ureremiamutar katu romo hekon. Izypy
mehe umume'u Tupàn ze'eg puràg peme.
8 Tekwe Puràg uzamutar katu kar teko iko
peme a'e. — Azeharomoete Koro tawhu pe
har uzeruzar ma'e a'e wà, upuruamutar
katu a'e wà, i'i Epa ihewe.

9 A'e rupi uruze'eg uruiko Tupàn pe ure,
penehe ure. Penehe ze'egaw henu re
te kutàri uruze'eg penehe izupe. — Ek-
waw kar tuwe neremiapo putar haw Koro
tawhu pe har wanupe nehe, Tupàn, uru'e
izupe. — Tuwe nerekwe wiko wainuromo
nehe. A'e rupi ukwaw wiwi putar ikatu
'ym ma'e wi utyrykaw a'e wà nehe no,
uru'e izupe. 10 Nezewe mehe pepuner
Zanezar hemiapo putar haw iapo haw
rehe nehe. Tuweharupi pezapo putar
ma'e imuryw kar pà nehe. Ikatuahy ma'e
tetea'u pezapo putar peho peiko nehe.
Pekwaw putar Tupàn nehe no. Tuwe-
harupi pekwaw wera'u putar nehe. 11 Ikàg
tuwe a'e. Ikàgaw ipuràg eteahy tuwe
a'e. Tuwe umur ukàgaw peme nehe. A'e
mehe pepuner putar wyzài ma'erahy ipu-
raraw paw rehe nehe, hehe pezeruzar ire
pepytu'u 'ym pà nehe. 12 Tupàn zaneru
a'e, pemukatu a'e, penemiapo kwer ikatu
'ym ma'e imunàn pà a'e. A'e rupi pepuner
peho haw rehe heko haw pe nehe, ipyr
peneko pà tuweharupi nehe. Aze na-
heta kwaw tatainy pyhaw, zazemumikahy
zane. Tupàn pyr zanereko mehe nehe,
zanerurywete putar nehe. A'e rupi, —
Tatainy, za'e heko haw pe zane. Pemume'u
Tupàn ikatu haw izupe nehe, penurywete
pà nehe, ta'e pemukatu a'e xe. 13 Zurupari
a'e, pyhaw wata ma'e wazar romo hekon
a'e. Hemiruze'eg a'e wà, ikatu 'ym ma'e
uzapo waiko a'e wà. Tupàn zanepyro ikatu
'ym ma'e wi a'e. Zanepyro pyhaw wata
ma'e wazar wi a'e. A'e rupi Zurupari
nuiko kwaw zanezar romo. Tupàn ta'yr
a'e, hemiamutar katu a'e, a'e ae Zanezar
romo hekon a'e. 14 Zanepyro ikatu 'ym
ma'e wi a'e. Tupàn umunàn zaneremiapo
kwer ikatu 'ym ma'e zanewi a'e. Heharaz
putar izuwi nehe, ta'yr rehe zanezeruzar
mehe nehe.

Pawru umume'u Zezuz ima'ereko awer xe a'e kury

15 Ni amo teko nuexak pixik kwaw Tupàn
a'e wà. Hexak pyr 'ym romo hekon
a'e. Zaneruwihawete a'e, uzexak kar a'e,
Tupàn hexak kar pà purupe a'e. Tupàn
ta'yripy romo hekon a'e. Ikàg wera'u
Tupàn hemiapo kwer wanuwi paw rupi
katete a'e. 16 Tupàn uzapo kar ma'e paw
izupe, ywate har wà, ywy rehe har wà no,
ma'e hexak pyr wà, ma'e hexak pyr 'ym wà
no, tekwe ikàg ma'e wà no, tuwihaw wà no,
pureruze'eg ma'e wà no, ikàg ma'e wà no.
A'e ma'e paw Tupàn uzapo kar Zaneruwi-
hawete pe. (A'e rupi Zaneruwihawete
uzapo a'e ma'e paw rupi a'e wà.) 17 A'e
ma'e paw iapo 'ym mehe we Zaneruwi-
hawete wiko a'e 'ar mehe a'e. Teko wazar
romo ma'e wazar romo hekon paw rupi
katete. Umuigo kar ko 'ar rehe a'e wà no.
Aze mo numuigo kar iwer wà, a'e mehe
mo nuiko iwer mo wà. 18 Hehe uzeruzar
ma'e a'e wà, wiko hetekwer ài a'e wà.
Wetekwer iàkàg ài hekon a'e. Umuigo kar
wetekwer iko. Tupàn ta'yripy romo hekon,
màno haw wi imugweraw kar pyrer romo
hekon. Tupàn umugweraw kar a'e. A'e
rupi ma'e paw wazar romo hekon a'e,
teko paw waneruze'egar romo hekon a'e
no. Tuwihawete romo hekon a'e. 19 Ta'e
wereko Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw
uzehe paw rupi katete a'e xe. Tupàn romo
hekon azeharomoete. 20 Tupàn umur kar
wa'yr ywy rehe. Umàno ta'yr. Ukweraw
wi no. A'e rupi Tupàn umuzewyr kar
putar wemiapo kwer paw uzeupe a'e wà
nehe. Ta'yr umàno ywyra kanetar rehe.
A'e rupi upytu'u purupe upuruzukaiw ire
kury. Umuzewyr kar teko uzeupe a'e wà,
umuzewyr kar ma'e paw uzeupe a'e wà no,
paw rupi a'e wà, ywy rehe har wà, ywate
har wà no. Umuawyze paw rupi wà.

Pepytu'u zo pezeruzar ire nehe

21 Izypy mehe peiko muitea'u Tupàn wi.
Pezapo ikatu 'ym ma'e peho peiko. Ikatu
'ym ma'e rehe pema'enukwaw peho peiko
no. A'e rupi Tupàn ipuruzukaiw peme a'e.
Iàmàtyry'ymar romo peiko. 22 Wa'yr imàno
awer rehe Tupàn peapo umyrypar romo
kury. A'e rupi pemuawyze kar uzeupe.
Umunàn ikatu 'ym ma'e pewi. A'e rupi
pepuner putar peho haw rehe ipyr nehe,
huwa rupi nehe. Ta'e pekatu izupe kury
xe. A'e 'ar mehe nehe, peiko putar Tupàn
pe uzemono ma'e kwer romo nehe. Na-
heta kwaw ikatu 'ym ma'e penehe nehe.
Napekwaw kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw
a'e 'ar mehe nehe. 23 Pezeruzar wiwi
peho peiko ze'eg azeharomoete har rehe
nehe. Pezawy zo a'e ze'eg nehe. Pepytu'u
zo heruzar ire nehe. Peàrogatu Zezuz tur
àwàm nehe, peàrogatu ipyr peho àwàm nehe
no. Ze'eg puràg henu mehe pezypyrog
hàro pà nehe. Pezekaiw zo temu'emaw
rehe nehe, a'e rupi napepytu'u kwaw ze'eg
puràg rehe pezeruzar ire nehe. Zezuz
umume'u kar uze'eg puràg ihewe. A'e
rupi imume'u har a'e wà, ihe ihe no, uru-
mume'u ize'eg oroho uruiko ywy nànàn
taw nànàn ure no. Ze'eg puràg a'e kury,
hezar romo uzeapo a'e kury.

Pawru uma'ereko a'e, uzeruzar ma'e wa-mukàg pà a'e

24 Amume'u Tupàn ze'eg peme ihe. A'e
rupi Tupàn iàmàtyry'ymar hemunehew
kar hereraha wà, xe Hom tawhu pe
wà. Apuraraw ma'erahy kwer teko ihe,
ta'e amume'u ze'eg puràg peme ihe xe.
Ywy rehe wiko mehe Zaneruwihawete
upuraraw ma'erahy tetea'u a'e. Ko 'ar
rehe hemiruze'eg upuraraw ma'erahy
tetea'u izàwe a'e wà no, hemipuraraw
imuhyk pà a'e wà no. A'e rupi ipuraraw
mehe amuhyk hemipuraraw teko ihe
no, amogwer uzeruzar ma'e wanekuzar
romo ihe no. Hetekwer ài wanekon
wà. 25 Tupàn hemuigo kar wemiruze'eg
wanupe uma'ereko ma'e romo a'e. Hemur
kar pepyr, uze'eg puràg imume'u kar pà
ihewe. A'e rupi pezeruzar hehe. A'e
rupi Tupàn pepyro a'e. Umume'u kar
uze'eg paw iko ihewe kury. 26 Kwehe
mehe teko nukwaw kwaw ko ze'eg a'e
wà. Xo ko 'ar rehe zo Tupàn umume'u
kar a'e ze'eg ikwaw pyr 'ym iko teko
wanupe a'e kury. 27 Nezewe Tupàn uzapo
putar nehe. Ipurukwaw kar wer uze'eg
ikwaw pyr 'ym rehe wemiruze'eg wanupe.
Ikatuahy a'e ze'eg, teko hurywete henu
mehe wà. Umume'u kar iko teko nànàn
kury. Ai'aw ize'eg awer ikwaw pyr 'ym
xe kury. Zaneruwihawete a'e, peinuromo

hekon a'e. A'e rupi peiko putar ikàg ma'e romo ipuràg eteahy ma'e romo Tupàn ài nehe, i'i a'e ze'eg ikwaw pyr 'ym. 28 A'e rupi urumume'u Zaneruwihawete hemiapo kwer teko nànàn ure. — Aze napetyryk kwaw ikatu 'ym ma'e wi nehe, aze napezewyr kwaw Tupàn pe nehe, aze napezeruzar kwaw Zezuz rehe nehe, peho putar tatahu pe nehe, napeho kwaw Tupàn pyr nehe, pemàno re nehe, uru'e oroho uruiko ure, purumu'e pà ure. Urumume'u katu ze'eg puràg uruiko wanupe. A'e rupi pitàitàigatu ur putar Tupàn huwa rupi a'e wà nehe. Wiko putar Zaneruwihawete inuromo wà nehe no. Ikatu ma'e iapo haw ikwaw par romo wanekon putar wà nehe, ikatu 'ym ma'e wi utyryk ma'e romo wanekon putar wà nehe, huwa rupi oho mehe wà nehe. 29 Ama'ereko tuwe teko ihe, a'e ma'e iapo pà ihe. Zaneruwihawete umur ukàgaw ihewe a'e. Hemukàg kar a'e. A'e rupi apuner hemiapo putar haw iapo haw rehe ihe.

2

1 Tuweharupi hema'enukwaw putar penehe ihe, Tupàn pe heze'eg pà penehe ihe. Hema'enukwaw Araorixez tawhu pe har wanehe ihe no, amogwer uzeruzar ma'e hekwaw 'ymar wanehe ihe no. 2 A'e rupi wapy'a ikàg putar wà nehe, hurywete putar wà nehe. Uzemono'og putar uzeamutamutar pà wà nehe no. Ukwaw katu putar Tupàn ze'eg wà nehe, a'e rupi ukwaw katu putar Tupàn heko haw pe oho àwàm wà nehe. Ukwaw putar ma'e Tupàn ze'eg ikwaw pyr 'ym imim pyrer wà nehe no. Xikwaw a'e ze'eg zane kury. A'e ze'eg umume'u Zaneruwihawete heko awer a'e, umume'u zanepyro haw a'e no, umume'u Tupàn heko haw pe zaneho àwàm a'e no. 3 Aze amo uzeruzar Zaneruwihawete rehe a'e wà nehe, ukwaw putar Tupàn ze'eg ikwaw pyr 'ym a'e wà nehe, ukwaw putar ma'e izàwe a'e wà nehe no.

4 A'e rupi amume'u ko ma'e peme ihe kury. Pezekaiw zo temu'emaw rehe nehe. Aze ipuràg eteahy waze'eg peme nehe, aze hemu'em nehe, pezekaiw zo wanehe nehe. 5 Naiko kwaw pepyr ihe. Apuexaka'u ihe. Penexaka'u haw nuzawy kwaw pepyr hereko haw ihewe, ta'e hema'enukwaw katu penehe ihe xe. Pezeruzar katu Zaneruwihawete rehe, a'e rupi pezemono'ono'og pezemurywete kar pà pezeruzar haw rehe. Herurywete ihe, ta'e napepytu'u kwaw pezeruzar ire xe.

Zaiko Zaneruwihawete Zezuz inuromo zane

6 Pemuigo kar Zaneruwihawete Zezuz pezar romo pe. A'e rupi peiko inuromo kury. 7 Aze ywyra ipy oho katu ywypahy nehe, ikàg putar nehe. Nezewegatete pezemu'e ize'eg rehe nehe. A'e mehe ikàg putar pezeruzar katu haw nehe. Ta'e nezewe azapo kar peme ihe xe, kwehe mehe pemu'e mehe ihe xe. Pemume'u hemiapo kwer ikatu haw izupe nehe no.

8 Amo hemu'em ma'e uze'eg putar ru'u peme nehe. — Akwaw katu ma'e ihe, peruzar heze'eg nehe, aze i'i mua'u peme nehe, pezekaiw zo ize'eg rehe nehe. Aze uzapo kar ma'e peme nehe, zutew wanàmuzgwer waze'eg imume'u pà peme nehe, amo teko waze'eg imume'u pà peme nehe, peruzar zo waze'eg nehe. 9 Ta'e Zaneruwihawete a'e xe, awa romo hekon azeharomoete a'e xe, Tupàn romo hekon azeharomoete a'e no xe. 10 Peiko Zaneruwihawete inuromo, a'e rupi peiko izàwe no. A'e ae wiko Tupàn heko haw pe har wanuwihaw wazar romo paw rupi, amogwer tuwihaw wazar romo paw rupi no.

11 Kwehe mehe zutew kar upirera'i a'e wà, ta'e Tupàn uzapo kar nezewe haw wanupe a'e xe, uze'eg imur pà Àmàràw pe a'e xe. Nezewe pexak kar heremiruze'eg romo peneko haw ihewe, i'i Àmàràw pe. Nuzapo kar kwaw nezewe zanewe ko 'ar rehe kury. Zaneruwihawete zanepyro ikatu 'ym ma'e wi. Zanepurapo wer hehe. Zanemupytu'u kar hehe zanepurapo wer ire. Nezewe wexak kar Tupàn hemiruze'eg romo zanereko haw izupe kury. Ko 'ar rehe amo ae rupi wexak kar wemiruze'eg romo zanereko haw iko kury.

12 Pezemuzahazahak kar mehe peiko Zaneruwihawete rehe we itym pyrer ài. Hehe we imugweraw kar pyrer ài peiko no, ta'e pezeruzar Tupàn ikàgaw rehe xe.

Umugweraw wa'yr a'e. Zanemugweraw putar nehe no. 13 Izypy mehe peiko umàno ma'e kwer ài, ta'e pezapo ikatu 'ym ma'e peiko xe, ta'e napeiko kwaw zutew romo xe, ta'e napereko kwaw ze'eg kwehe arer xe. Ko 'ar rehe Tupàn pemuigo kar ukweraw wi ma'e kwer ài Zaneruwihawete inuromo kury. Tupàn heharaz ikatu 'ym ma'e zaneremiapo kwer wi, imunàn pà paw rupi. 14 Umuapyk ikatu 'ym ma'e zaneremiapo kwer upape rehe. Ko 'ar rehe kury, umunàn a'e ze'eg pape wi kury. Ta'e ywyra kanetar rehe umàno mehe Zaneruwihawete umekuzar zaneremiapo kwer a'e pape rehe imuapyk pyrer a'e xe. Umumaw kury. Umunàn kury. 15 Zaneruwihawete umàno ywyra kanetar rehe. A'e re Zurupari nupuner kwaw heruze'egaw rehe a'e. Nupuner kwaw ma'e iapo kar haw rehe izupe. Ta'e a'e zo ikàg wera'u amogwer wanuwi a'e xe. Wexak kar ikàg wera'u haw iko teko wanupe kury.

16 A'e rupi amo uze'eg putar nezewe peme wà nehe. — Pe'u ko ma'e nehe, pezekwaku kwez ma'e rehe nehe, pepytu'u ko 'ar rehe, pepytu'u zo kwez 'ar mehe nehe, pezapo mai'u haw zahy ipyahu mehe nehe, pezapo zo wyzài ma'e mytu'u haw 'ar mehe nehe, aze i'i peme wà nehe, pezekaiw zo waze'eg rehe nehe. Peruzar zo waze'eg nehe. 17 Agwer ma'e paw rupi a'e, xo ur ma'e ràm i'àgaw zo a'e, Zaneruwihawete zo wiko azeharomoete har romo a'e. 18 Aze amo i'i peme nehe. — Tupàn wexak kar ma'e ihewe a'e, ihe zutyka'i aexak kwez ihe, aze i'i peme nehe, pezekaiw zo ize'eg rehe nehe. — Napepuner kwaw Tupàn pe peze'egaw rehe nehe, heko haw pe har wanupe peze'egaw rehe nehe, aze i'i peme nehe, pezekaiw zo ize'eg rehe nehe. Ta'e a'e teko heko wer wera'u pewi a'e xe. Nuiko kwaw nezewe. Nukwaw kwaw Tupàn ze'eg. 19 Nuzeruzar katu kwaw Zaneruwihawete rehe. Zaneretekwer uzapo ma'e ta'e zaneàkàg uzapo kar izupe a'e xe. Nezewegatete Zaneruwihawete hetekwer ài zaiko zane. A'e wiko wetekwer iàkàg ài a'e, ta'e uzapo kar ma'e zanewe a'e xe. Zanerazuk kwer umukàg zanekagwer iàpytàro haw a'e wà. Nezewegatete Zaneruwihawete ikàgaw zanemono'og zanemukàg pà. A'e rupi zazeruzar wera'u hehe zane. Xiruzar tuwe ize'eg no.

Zaiko Zaneruwihawete inuromo, zamàno putar inuromo nehe no

20 Aze awa umàno a'e nehe, amo ae teko nupuner kwaw ma'e iapo kar haw rehe izupe a'e wà nehe. Zaneruwihawete umàno zanerekuzaromo a'e. A'e rupi umàno ma'e kwer ài zaiko zane. A'e rupi ni amo nupuner kwaw ma'e iapo kar haw rehe zanewe wà nehe. A'e rupi Zurupari hemiruze'eg a'e wà, ize'eg rupi upureruze'eg ma'e a'e wà, nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo kar haw rehe zanewe wà kury. — Màràzàwe tuwe peiko wiwi ywy rehe wikuwe ma'e ài. Màràzàwe tuwe pezapo wiwi ikatu 'ym ma'e, a'e peme. 21 Amo hemu'em peme wà. — Pepyhyk zo kwez ma'e nehe, pe'u zo ko temi'u nehe, pezaky zo ko ma'e nehe, i'i mua'u peme wà. Màràzàwe tuwe pezekaiw waze'eg rehe. 22-23 Aze pe'u amo temi'u nehe, a'e temi'u ukàzym a'e nehe. Màràzàwe tuwe pekyze izuwi. Amo teko pemuzekwaku kar amo ma'e rehe a'e wà. Teko romo wanekon wà. Xo uze'eg zo umume'u peme wà. Numume'u kwaw Tupàn ze'eg peme wà. Upurumu'e uze'eg rehe wà. Nupurumu'e kwaw Tupàn ze'eg rehe wà. A'e teko umuwete katu Tupàn heko haw pe har a'e wà. — Ikàg 'ym ma'e romo zaiko zane, i'i mua'u peme wà. Weruze'eg ahyahy wetekwer wà no. A'e rupi — Kwa, azeharomoete peiko Tupàn ze'eg imume'u har romo, peze wanupe. — Pezekaiw zo wanehe nehe, a'e peme, ta'e azeharomoete uzapo agwer ma'e a'e wà xe, ta'e ipurenu wer peze'egatu haw rehe a'e wà xe. Aze peze'egatu wanehe nehe, hurywete putar wà nehe. A'e mehe — Zaiko wera'u amogwer Tupàn ze'eg imume'u har wanuwi zane, i'i putar uzeupeupe wà nehe. Nuiko wera'u kwaw wà.

3

1 Zaneruwihawete umàno penekuzaromo a'e. Ukweraw wi no. A'e rupi peiko ukweraw wi ma'e kwer ài no. Ta'e peiko

inuromo xe, ta'e peiko putar tuweharupi Tupàn pyr nehe xe. Zaneruwihawete a'e, wiko Tupàn heko haw pe a'e, tuwihawete henaw rehe wapyk pà a'e. 2 A'e rupi pema'enukwaw Tupàn heko haw pe har ma'e rehe zo nehe. Pema'enukwaw zo ko ywy rehe har ma'e rehe nehe. 3 Ta'e umàno ma'e kwer ài peiko xe. Peiko wiwi Zaneruwihawete inuromo kury. Peiko putar Tupàn pyr nehe no. 4 Zaneruwihawete wiko peneko haw azeharomoete har romo a'e. Amo 'ar mehe uzexak kar wi putar wà ywy rehe har wanupe nehe, teko paw wanuwihawete romo wiko pà nehe. A'e 'ar mehe nehe, umur putar ukàgaw upuràg eteahy haw peme nehe no. Peiko putar tuwihaw romo a'e mehe nehe no.

Pawru uze'eg zanereko awer kwehe arer rehe a'e kury, zanereko àwàm ipyahu ma'e rehe a'e no

5 Ywy rehe har ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, nuiko kwaw Zaneruwihawete inuromo a'e wà. A'e rupi uzapo ikatu 'ym ma'e tuweharupi wà. Uzapo ikatu 'ym ma'e oho wemireko 'ym puhe umen 'ym puhe wà. Nupuner kwaw agwer ikatu 'ym ma'e wi utyrykaw rehe wà. Ta'e ipurapo wer tuwe hehe wà xe. Xo iaiw ma'e rehe zo ipurapo wer wà. Uputar ma'e tetea'u uzeupe wà, uputar temetarer tetea'u uzeupe wà. Ma'e iputarahy haw a'e, nuzawy kwaw tupàn a'ua'u imuwete haw a'e. Na'ikatu kwaw nezewe haw Tupàn pe. 6 Tupàn uzepyk putar agwer ma'e iapo arer wanehe nehe, ta'e nuweruzar kwaw ize'eg a'e wà xe. 7 Kwehe mehe peiko agwer teko wazàwe, ta'e pepurapo wer agwer ikatu 'ym ma'e rehe no xe.

8 Pepytu'u agwer ma'e iapo re ko 'ar rehe nehe kury. Pepuruzukaiw zo amo wanupe nehe. Pema'enukwaw zo penemireko 'ym puhe pemen 'ym puhe peho àwàm rehe nehe. Peakatuwawahy zo amo rehe nehe. Peze'eg zemueteahy zo amo rehe nehe. Peze'eg uryw ahyahy zo ikatu 'ym ma'e rehe nehe. 9 Penemu'em zo pezeupeupe nehe, ta'e pepytu'u penemiapo kwer kwehe arer iapo re xe. 10 Ipyahu ma'e romo peiko kury. Tupàn zaneapo har a'e, tuweharupi peapo wiwi iko ikatu ma'e romo a'e, uzezàwenugar romo a'e. A'e rupi tuweharupi pekwaw katu wera'u peapo har kury. 11 A'e rupi zutew wà, zutew 'ym wà no, upirera'i imonohok kar har wà, imonohok kar har 'ym wà no, karaiw wà, tenetehar wà no, àwà wà no, amo pe uma'ereko e ma'e wà, uzeupe uma'ereko ma'e wà no, a'e paw upuner oho haw rehe Tupàn pyr wà nehe, aze uzeruzar Zezuz Zaneruwihawete rehe wà nehe. Zaneruwihawete wiko putar wyzài teko wainuromo nehe. Wiko putar uzehe uzeruzar ma'e wainuromo paw rupi katete nehe.

12 Peiko Tupàn hemiruze'eg romo. Peamutar katu a'e. Izypy mehe penexanexak uzeupe a'e. A'e rupi pepuhareko katu amogwer pe wà nehe. Pezapo ikatu ma'e amogwer wanupe tuweharupi nehe no. — Aiko wera'u amo wanuwi ihe, peze zo nehe. Pepuraraw kar zo ma'erahy amo wanupe nehe. Pepytu'u zo pezeruzar ire ma'erahy ipuraraw mehe nehe. 13 Pezepytywàtywà nehe no. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e peme nehe, pezepyk zo hehe nehe, peneharaz hemiapo kwer wi nehe, ta'e Zanezar heharaz ikatu 'ym ma'e penemiapo kwer wi a'e xe. Pemunàn amogwer wanemiapo kwer nezewegatete nehe no.

14 Pepuruamutar katu nehe no. Aze pepuruamutar azeharomoete nehe, pezemono'ono'og putar peinuinuromo nehe, pezeàmàtyry'ym pixik 'ym pà nehe. 15 Zaneruwihawete pemupytu'u kar pezeàmàtyry'ym ire a'e. A'e rupi aze pepurapo wer amo ma'e rehe nehe, pepuranu pezehezehe nehe. — Aze xiapo a'e ma'e nehe, zazeàmàtyry'ym wi putar nehe, peze pezeupeupe nehe. — A'e rupi naxiapo kwaw nehe, peze pezeupeupe nehe. Nezewe mehe napezypyrog wi kwaw pezeàmàtyry'ym pà nehe. Ta'e Tupàn penenonenoz a'e xe, pitài hetekwer ài pemuigo kar pà a'e xe, pemupytu'u kar pà pezeàmàtyry'ym ire a'e xe. A'e rupi pemume'u ikatu haw izupe nehe. 16 Zaneruwihawete ze'eg a'e, ikatuahy a'e. Tuwe wapyk pepy'a pe a'e nehe. Pezemu'emu'e peiko nehe, Tupàn ze'eg rehe paw rupi nehe. A'e rupi pekwaw

putar ima'enukwaw paw nehe. Pezegar Tupàn pe nehe. Pemuzàg Tupàn pe zegar haw nehe. Pezegar ikatu haw rehe nehe. Pemume'u ikatu haw izupe pepy'a pe nehe, pezegar mehe nehe. 17 Peiko Zanezar Zezuz hemiruze'eg romo. A'e rupi ma'e paw iapo mehe nehe, ize'eg imume'u mehe paw rupi nehe no, peiko hemiruze'eg ikatuahy ma'e romo nehe. Ma'e iapo mehe nehe, ze'eg imume'u mehe nehe, pemume'u Tupàn zaneru ikatu haw izupe nehe, ta'e Zanezar Zezuz umàno zanerekuzaromo a'e xe.

Pawru uzapo kar ikatuahy ma'e zanewe a'e kury

18 Pe kuzàgwer pe zàkwà wà, peruzar pemen waze'eg nehe, ta'e Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo peiko pe xe.

19 Pe awa kwer pe ty wà, pezamutar katu penemireko pe wà nehe no ty wà. Peze'eg ahyahy zo wanupe nehe. 20 Pe kwarearer pe, peruzar penu ze'eg tuweharupi nehe, peruzar pehy ze'eg nehe no, ta'e nezewe uzeruzar ma'e paw uzapo a'e wà xe. Ta'e nezewe haw ikatu Tupàn pe a'e nehe no xe.

21 Pe tua'u kwer pe, peze'eg ahyahy zo pena'yr wanupe nehe, penazyr wanupe nehe. Aze peze'eg ahyahy tuweharupi nehe, a'e mehe na'ipureruzar wer kwaw peze'eg rehe a'e wà nehe, ta'e nupuner kwaw pemurywete kar haw rehe a'e wà xe.

22 Pe amo pe uma'ereko ma'e pe, pezapo pezar ko ywy rehe har wanemiapo putar haw paw rupi nehe. Aze ume'e penehe wà nehe, pema'ereko katu wanupe nehe. Aze nume'e kwaw penehe wà nehe, pepytu'u zo pema'ereko katu re nehe. — Ama'ereko katu ihe, a'e rupi hekatu putar hezar pe nehe, peze zo nehe. Pema'ereko katu tuwe nehe, pezar wanehe pema'enukwaw 'ym pà nehe. Ta'e pezar Zezuz uputar nezewe haw a'e xe. 23 Wyzài ma'e iapo mehe, pema'ereko tuwe peranahy 'ym pà nehe, Zanezar pe pema'ereko haw ài nehe. Pema'ereko zo awa wanupe pema'ereko haw ài nehe. 24 Zanezar umekuzar putar pema'ereko haw peme nehe. Pema'enukwaw hekuzar ràm rehe nehe. Omonokatu ikatuahy ma'e wemiruze'eg wanupe a'e. Pepyhyk putar amo 'ar mehe nehe. Ta'e Zaneruwihawete a'e xe, pezarete romo hekon a'e xe. Pema'ereko tuwe izupe. 25 Amo 'ar mehe teko paw oho putar Tupàn huwa rupi wà nehe. Pitàitàigatu Tupàn umume'u putar wanemiapo kwer wanupe nehe. Aze amo uzapo ikatu 'ygwer nehe, Tupàn umume'u putar hemiapo kwer izupe nehe, hehe uzepyk pà nehe. Ni amo nuhem kwaw wemiapo kwer imume'u haw wi wà nehe, ta'e teko paw uzawy Tupàn ze'eg a'e wà xe. (Zezuz rehe uzeruzar ma'e zutyka'i a'e wà nehe, noho kwaw zepykaw pe wà nehe, ta'e Tupàn uzepyk Zezuz rehe wanekuzaromo a'e xe.)

4

1 Pe teko wazar pe ty wà, pezapo ikatu ma'e pezeupe uma'ereko ma'e wanupe nehe. Pezar wiko ywate a'e. Pema'enukwaw hehe nehe.

Pawru zanereruze'eg a'e kury

2 Peze'eg Tupàn pe tuweharupi nehe. Izupe peze'eg mehe pema'enukwaw zo amo ae ma'e rehe nehe. Pemume'u Tupàn ikatu haw izupe nehe no. 3 Peze'eg urerehe nehe no, izupe peze'eg mehe nehe no. — Epytywà Pawru ne wà nehe, peze izupe nehe. — Epytywà Pawru ne nehe Tupàn, a'e mehe upuner neze'eg imume'u haw rehe teko tetea'u wanupe nehe, upuner ureruwihawete rehe ze'eg ikwaw pyr 'ym imume'u haw rehe a'e nehe, peze izupe nehe. Ta'e a'e rupi aiko zemunehew paw pe ihe kury xe. 4 — Epytywà nehe, a'e mehe umume'u katu putar neze'eg nehe, a'e mehe henu har wenu katu putar a'e wà nehe, a'e mehe uzeruzar putar nerehe a'e wà nehe, peze izupe nehe. Ta'e aze amume'u katu purupe nehe, wenu katu putar wà nehe xe.

5 Aze pepuner Tupàn ze'eg imume'u haw rehe amo pe nehe, pemume'u izupe nehe. Pemume'u katu teko wanupe nehe, a'e mehe izeruzar wer putar hehe wà nehe. 6 Aze peze'eg amo pe nehe, tuwe peze'egatu wanupe. Peze'eg e zo wanupe nehe. Aze peze'egaw ipuràg eteahy wanupe nehe, izeruzar wer putar Zezuz rehe wà nehe. Aze upuranu penehe

wà nehe, tuwe pekwaw waze'eg iwazar haw wanupe nehe.

Ze'eg iahykaw rehe har

7 Zanerywyr Xik a'e, Zanezar pe uma'ereko katu ma'e a'e, herehe we uma'ereko ma'e a'e, umume'u putar heremiapo kwer paw peme nehe, hereko haw paw peme a'e nehe no. 8 Amono kar putar pepyr ihe nehe kury. A'e rupi pemurywete kar putar a'e nehe, ureremiapo kwer imume'u pà peme a'e nehe. 9 Amo awa Onez her ma'e a'e nehe no, oho putar hupi a'e nehe no. Zanerywyr romo zanemyrypar romo hekon a'e no. Ikàg izeruzar haw. Peneko haw pe har romo hekon. Umume'u putar uzeapo ma'e kwer xe arer paw peme wà nehe.

10 Aritak a'e no, xe zemunehew paw pe hepyr hekon a'e no, omono kar uze'eg peme a'e no. Mak a'e, Nape tywyr ta'yr a'e, omono kar uze'eg peme a'e no. Aze uhem oho pepyr nehe, pemuixe katu kar penàpuz me nehe, a'e peme. 11 Zuzue a'e, (Zut amo her ma'e a'e), omono kar uze'eg peme a'e no. Ko awa a'e wà, na'iruz a'e wà, herupi uma'ereko ma'e romo wanekon a'e wà. A'e zutyka'i zutew romo wanekon wà. Amogwer herupi uma'ereko ma'e wà, zutew 'ym romo wanekon wà. Hepytywà tuwe waiko wà. Teko tetea'u wiko Tupàn remiruze'eg romo a'e wà kury, ta'e a'e na'iruz awa hepytywà a'e wà xe, Tupàn ze'eg puràg imume'u pà a'e wà xe.

12 Amo pepyr har xe hekon a'e no. Epa her romo a'e. Zaneruwihawete Zezuz pe uma'ereko ma'e romo hekon a'e no. Omono kar uze'eg peme. Tuweharupi uze'eg Tupàn pe penehe a'e. — Emukàg kar Koro tawhu pe har ne wà nehe, i'i iko izupe. — Tuwe uzapo nerekwe Puràg hemiapo putar haw wà nehe, i'i izupe. — Tuwe uzeruzar katu neze'eg rehe wà nehe, tuwe weruzar wà nehe no, i'i iko izupe, penehe uze'eg pà. 13 Uma'ereko katu Tupàn ze'eg heraha pà peme, Araorixez tawhu pe har wanupe no, Iera tawhu pe har wanupe no. Aexak ima'ereko mehe. 14 Iruk a'e, muhàg kwaw par zaneremiamutar a'e, Nem a'e no, omono kar uze'eg peme a'e wà no.

15 Pemono kar heze'eg uzeruzar ma'e Araorixez tawhu pe har wanupe nehe. Amono kar heze'eg Nin pe no, hàpuz me uzemono'og ma'e wanupe no. 16 Ko pape imugeta re nehe, pemugeta kar tuwe imono Araorixez pe har uzeruzar ma'e wanupe nehe no, wazemono'og mehe nehe no. Nezewegatete pemugeta hepape wanupe heremimono kwer nehe no. Umur kar putar peme a'e wà nehe no. 17 Pemume'u ko ze'eg Araki pe nehe no. — Zanezar nemuma'ereko kar a'e, ma'e iapo kar pà newe a'e. Emumaw a'e ma'e iapo haw nehe, peze izupe nehe.

18 Ko ze'eg pehegwera'i amuapyk putar hepo pupe tuwe pape rehe ihe nehe kury. Ihe Pawru ihe, amono kar heze'eg peme ihe kury. Peneharaz zo zemunehew paw pe hereko haw wi nehe. Tuwe Tupàn pepuhareko nehe, ikatuahy ma'e iapo pà peme nehe. Upaw kwez kury. Pawru.

1 TEXARON

1 Ihe Pawru ihe. Ximot a'e, Xiwàn a'e
no, xe hepyr wanekon a'e wà no. Ko
urepape oromono kar putar peme ure
nehe kury. Pe Zezuz rehe uzeruzar ma'e
Texaron tawhu pe har pe. Tupàn zaneru
a'e, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e
no, tuwe uzapo ikatuahy ma'e peme a'e
wà nehe. Tuwe pemupytu'u kar ma'e wi
pekyze re wà nehe no. A'e rupi penury-
wete putar tuwe nehe no.

Umume'u Pawru Texaron pe har wazeruzar haw xe a'e kury

2 Tuweharupi uruze'eg uruiko Tupàn pe
penehe ure, ma'e henoz pà izupe peme
ure. Pepyro ikatu 'ym ma'e wi a'e, a'e rupi
urumume'u ikatu haw uruiko izupe ure.
3 Uruze'eg uruiko nezewe Tupàn pe ure,
zaneru pe ure. — Texaron pe har a'e wà,
uzeruzar katu nerehe a'e wà, uru'e izupe.
— A'e rupi ikatu ma'e uzapo oho waiko wà
kury, uru'e izupe, zaneru pe. — Neamutar
katu wà, a'e rupi uma'ereko katu waiko
newe wà, uru'e izupe. — Wàro tuwe Zezuz
ureruwihawete urezar tur àwàm waiko wà
no, uru'e izupe. — Nupytu'u kwaw hàro re,
ma'erahy ipuraraw mehe wà, uru'e izupe.
4 Urerywyr wà. Tupàn peamutar katu a'e.
Penexanexak katu uzeupe. Urukwaw katu
penexak awer ure. 5 A'e 'ar mehe oroho
pepyr, urumume'u Tupàn ze'eg puràg
peme, Zezuz rehe ze'eg puràg imume'u
pà peme. Uruze'eg hehe peme. Uruzapo
purumupytuhegatu kar haw penuwa rupi
no, Tupàn ikàgaw hexak kar pà peme no.
Ta'e Tekwe Puràg uzapo kar urewe a'e
xe, penuwa rupi a'e xe. Ure urukwaw
katu Tupàn ze'eg azeharomoete har ure,
peme imume'u mehe ure. Uruzapo Tupàn
hemiapo putar haw penuwa rupi no.
Pekwaw nezewe pepyr urereko awer no.
Ikatuahy ma'e romo uruiko pepyr no.
6 Pezapo ikatu ma'e ure ài pe, Zanezar
ài pe no. Uzeruzar 'ym ma'e a'e pe har
a'e wà, upuraraw kar ma'erahy peme a'e
wà, ta'e pezeruzar Tupàn ze'eg rehe pe
xe. Napezemumikahy kwaw a'e mehe.
Penurywete hehe pezeruzar mehe. Ta'e
Tekwe Puràg pemurywete kar a'e 'ar mehe
a'e xe. 7 A'e rupi Maxeton ywy rehe har
a'e wà kury, Kere ywy rehe har a'e wà
no, wexak penemiapo kwer a'e wà. Wenu
penemimume'u kwer wà no. A'e rupi
Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e pe har a'e
wà no, uzapo ma'e pezàwegatete a'e wà
no. 8 Pemume'u Zanezar rehe ze'eg puràg
heraha Maxeton ywy rehe har wanupe,
Kere ywy rehe har wanupe no. A'e rupi
a'e ywy rehe har ukwaw katu a'e wà. Teko
ko ywy rehe har tetea'u ukwaw a'e wà no.
Peze'egatu peho peiko Tupàn rehe. Teko
paw ukwaw pezeruzar haw a'e wà no. A'e
rupi nuruze'eg kwaw pezeruzar haw rehe
ure kury. Ta'e teko paw ukwaw katu a'e wà
xe. 9 Zezuz rehe uzeruzar ma'e Maxeton
ywy rehe har a'e wà, Kere ywy rehe har
a'e wà no, umume'u pepyr urereko awer
uzeupeupe a'e wà no. — Kwa, Texaron
pe har a'e wà, kwehe mehe umuwete
katu Tupàn a'ua'u wanagapaw a'e wà,
i'i waiko uzeupeupe wà, penehe uze'eg
pà wà. — Pawru a'e wà kury, umume'u
Tupànete rehe ze'eg puràg wanupe a'e wà
kury, i'i waiko uzeupeupe wà. Texaron
pe har uzekaiw katu waze'eg rehe wà
kury, tupàn a'ua'u wanagapaw waneityk
pà wà kury, i'i waiko uzeupeupe wà. — A'e
mehe a'e wà kury, umuwete katu Tupàn
azeharomoete har a'e wà kury. Umuwete
katu Tupàn wikuwe ma'e a'e wà kury, i'i
waiko uzeupeupe wà. Numuwete kwaw
a'e wikuwe 'ym ma'e a'e wà kury, i'i waiko
uzeupeupe wà. 10 — Wàrogatu Zezuz Tupàn
ta'yr a'e wà. Wàro Tupàn hemimugweraw
kwer ywak wi izewyr àwàm waiko wà, i'i
waiko uzeupeupe wà, penehe uze'eg pà
wà. Zanepyro Zezuz a'e, a'e rupi Tupàn
nuzepyk kwaw zanerehe nehe.

2

Pawru umume'u uma'ereko haw Texaron tawhu pe wiko mehe arer xe a'e kury

1 Herywyr wà, hereinyr wà. Pepyr
urereko awer ikatuahy urewe. Noroho e
kwaw a'e pe pepyr ure. 2 A'e 'ym mehe
oroho Piri tawhu pe. A'e pe har a'e
wà, uzapo ikatu 'ym ma'e urewe a'e wà.

Upuraraw kar ma'erahy kwer urewe wà. A'e rupi oroho Texaron pe. Nurukyze kwaw teko wanuwi. Nurukyze kwaw ma'erahy ipuraraw pàwàm wi. Ta'e Tupàn na'uremukyze kar kwaw a'e 'ar mehe a'e xe. A'e rupi urumume'u Tupàn ze'eg puràg a'e pe har wanupe no. Ureze'eg na'ikatu kwaw ureàmàtyry'ymar wanupe. Nan kwaw pa. Nuruzekaiw kwaw wanehe. Nurukyze kwaw wanuwi. Urumume'u tuwe Tupàn ze'eg puràg oroho uruiko a'e pe har wanupe. 3 Peme ureremimume'u kwer a'e, azeharomoete a'e. — Urumume'u putar Tupàn ze'eg teko wanupe nehe. A'e mehe umur putar temetarer tetea'u urewe nehe, nuru'e pixik kwaw ure. Na'ureremu'em pixik kwaw teko wanupe, wamuzeruzar kar pà Tupàn ze'eg rehe. 4 Uruzapo Tupàn hemiapo putar haw ure, ize'eg peme imume'u pà ure. Ta'e urerexak a'e xe, uze'eg puràg imume'u har romo uremuigo kar pà a'e xe. Nurumume'u kwaw Tupàn ze'eg teko wamurywete kar pà. Urumume'u ze'eg puràg Tupàn imurywete kar pà. Tupàn ukwaw urepy'a a'e. — Kwa, 'aw teko a'e wà, heamutar katu a'e wà, i'i Tupàn, urerehe uze'eg pà uzeupe.

5 Ure nuruze'eg mua'u e kwaw nezewe peme ure no. — Kwa, pe Texaron pe har pe, ikatuahy ma'e romo peiko pe, nuru'e mua'u e kwaw peme. Ureze'eg awer azeharomoeteahy peme. Pekwaw ureremu'em 'ym awer. — Kwa, ximono'og putar temetarer tetea'u zane nehe, Tupàn ze'eg imume'u mehe zane nehe, nuru'e kwaw urezeupe. Tupàn ukwaw urepy'a a'e. Ukwaw ureze'eg awer ureremiapo kwer paw rupi no, pepyr urereko mehe arer no. 6 — Pekatuahy pe no, peze urewe nehe, nuru'e e kwaw peme. Nuruze'eg kwaw nezewe amogwer uzeruzar ma'e wanupe no. 7 Aze mo uruputar, a'e mehe mo urupuner mo ma'e henoz taw rehe peme, ta'e Zaneruwihawete hemimono kar romo uruiko xe. Nurenoz kwaw ma'e peme. Aipo kuzà wenoz temetarer tuweharupi umemyr wanupe a'e. Nan kwaw pa. Uzekaiw katu umemyr wanehe. Nezewegatete ure no. Uruzekaiw katu penehe no, ma'e henoz 'ym pà peme, temetarer henoz 'ym pà peme. 8 Pekatuahy urewe. A'e rupi urumume'u Tupàn ze'eg puràg peme ure no. Aze mo teko ipuruzuka wer penehe wà, a'e mehe mo uruzemono mo urezezuka kar pà wanupe ure, penekuzar romo mo ure, ta'e pekatuahy tuwe urewe pe no xe. 9 Herywyr wà, hereinyr wà. Pema'enukwaw katu urema'ereko awer rehe, urerywyr wà. Uruma'ereko 'aromo. Uruma'ereko pyhaw pepyr urereko mehe no. A'e rupi oromono'og temetarer urezeupe, tàpuzràn iapo pà ime'eg pà. A'e rupi nurenoz kwaw temetarer peme, Tupàn ze'eg imume'u haw hekuzaromo.

10 Pema'enukwaw katu pepyr urereko awer rehe. Tupàn ukwaw a'e no. Pepyr urereko mehe, uruzapo tuwe Tupàn hemiapo putar haw penuwa rupi. Ikatuahy ma'e uruzapo. A'e rupi teko nupuner kwaw urerehe uze'eg zemueteahy haw rehe a'e wà, ikatu 'ymaw imume'u pà urerehe a'e wà. 11 A'e rupi uruze'eg peme penu ài ure. Pekwaw nezewe peme ureze'eg awer. 12 — Pezapo wiwi Tupàn hemiapo putar haw peho peiko nehe, uru'e peme. — Pepytu'u zo iapo re nehe, uru'e peme. — Aze pepuraraw ma'erahy kwer nehe, Zezuz rehe pezeruzar haw rehe nehe, pekyze zo izuwi nehe, pepytu'u zo pezeruzar ire a'e ma'e ipuraraw mehe nehe, uru'e peme. Tupàn a'e, penexanexak kwehe mehe a'e. Amo 'ar mehe nehe, pemuigo kar putar uzepyr nehe, omono e putar ukàgaw upuràg eteahy haw peme nehe no. (Tuwihawete romo hekon a'e.) A'e rupi uruzapo kar hemiapo putar haw peme ure. 13 Urumume'u Tupàn ze'eg peme. Pe pezeapyaka katu ureze'eg mehe pe no. Pezeruzar hehe no. — Kwa, 'aw ze'eg uzawy awa ko ywy rehe har ize'eg a'e pa, peze pezeupe ureze'eg henu re. — Aw ze'eg a'e, nuzawy kwaw Tupàn ze'eg azeharomoete har a'e, peze pezeupe. A'e rupi ure uruze'eg uruiko Tupàn pe kury. — Ikatuahy nerehe wazeruzar haw a'e wà, Texaron pe har wazeruzar haw a'e wà, uru'e uruiko izupe. Ta'e Tupàn wiko pepy'a pe a'e xe, ikatu ma'e romo pemuigo kar pà a'e xe. 14 Herywyr wà, hereinyr wà. Zaneruwihawete Zezuz rehe uzeruzar ma'e Zutez ywy rehe har a'e wà, upu-

raraw wera'u ma'erahy amogwer zutew wanuwi a'e wà. A'e rupi pe no. Pepuraraw wera'u ma'erahy amogwer peywy rehe har wanuwi pe no. 15 Ta'e a'e zutew a'e wà xe, uzuka Zezuz Zanezar a'e wà xe. Upuraraw kar ma'erahy urewe wà no. Kwehe mehe wanàmuzgwer a'e wà no, uzuka Tupàn ze'eg imume'u har tetea'u a'e wà no. Wanemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn pe wà. Ipuràmàtyry'ym wer teko paw wanehe wà no. 16 Urepurumume'u wer zepe Tupàn ze'eg rehe zutew 'ygwer wanupe ure. Aze mo urumume'u wanupe, aze mo uzeruzar hehe wà, a'e mehe mo Tupàn upyro a'e zutew 'ym tatahu wi a'e wà. Nuzepyk iwer mo wanehe. Nan kwaw pa. Uremupytu'u kar imume'u re wà. A'e 'ym mehe, uzapo ikatu 'ym ma'e tetea'u oho waiko a'e wà. Uremupytu'u kar ire Tupàn wikwahy wanupe azeharomoete a'e. A'e rupi uzepyk putar wanehe nehe.

Pawru iho wer zepe Texaron pe har wapyr a'e

17 Urerywyr wà, urereinyr wà. Oroho pewi ure. Urepyta wer zepe penuwake. Apuexaka'u ihe. Amogwer penexaka'u a'e wà no. Oroho pewi. Urema'enukwaw katu penehe. Oroho wi putar amo 'ar mehe pepyr nehe no. 18 Ihe Pawru ihe, heho wer zepe pepyr ihe no. Azeagaw zepe heho pà pepyr. Napuner kwaw heho haw rehe. Azeagaw wiwi zepe no. A'e rupi katete no. Napuner kwaw heho haw rehe pepyr. Ta'e Zurupari nahemono kar kwaw a'e xe. 19 Zezuz tur mehe ko ywy rehe nehe, zaha putar ipyr zane nehe. Pezeruzar haw uremurywete katu kar. A'e rupi uruze'eg putar nezewe Zezuz pe ure nehe, a'e 'ar mehe ure nehe. — Urumume'u neze'eg puràg Texaron pe har wanupe ure. A'e rupi uzeruzar katu hehe a'e wà, uru'e putar izupe nehe. Uruàro tuwe ipyr peho haw ure nehe. 20 Uremurywete kar har romo tuwe peiko. A'e rupi urumume'u pekatu haw oroho uruiko amogwer wanupe no.

3

1-2 Ureho wer zepe pepyr ure. Nurupuner kwaw pepyr ureho haw rehe. A'e rupi uruzemumikahy. A'e rupi oromono kar Ximot pepyr kury. Urupyta Aten tawhu pe. Ximot a'e, urerywyr romo hekon a'e, penyky'yr romo hekon a'e no. Tupàn hemiapo putar haw iapo har romo hekon, ize'eg imume'u har romo hekon no. Oromono kar peme, pepytywà har romo. Omono ukàgaw peme a'e. A'e rupi pezeruzar katu tuwe Zezuz rehe kury. 3 — Aze pepuraraw ma'erahy nehe, pezemumikahy zo nehe. Pehem zo Tupàn hape wi nehe, i'i Ximot peme, ta'e urumuze'eg kar nezewe ure xe. Zane Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo zaiko zane. A'e rupi xipuraraw putar ma'erahy nehe kury. Pekwaw zaneremipuraraw ràm. 4 Pepyr urereko mehe urumume'u ma'erahy penemipuraraw ràm peme ure. A'e re pepuraraw tuwe ureze'eg rupi katete. Pekwaw katu nezewe izeapo awer. 5 Na'e ihe no, hepurukwaw wer katu zepe penehe, pezeruzar haw rehe. A'e rupi amono kar Ximot pepyr. — Eho Texaron pe nehe ty, a'e pe har wazeruzar we haw hexak pà nehe, a'e izupe. — Aipo Zurupari umupytu'u kar Zezuz rehe wazeruzar ire a'e wà. Aipo uzapo kar ikatu 'ym ma'e wanupe a'e kury, a'e Ximot pe, hehe hepuranu pà. — Aipo heharaz zaneze'eg wi wà, a'e izupe, hehe hepuranu pà.

6 Na'e Ximot oho pepyr a'e. Uzewyr mehe umume'u peneko haw wà ihewe a'e. — Zezuz rehe uzeruzar ma'e Texaron pe har a'e wà, uzeruzar katu wiwi hehe a'e wà rihi. Uzamutar katu wiwi Tupàn a'e wà. Uzamutar katu wapi har wà no. Ima'enukwaw katu zanerehe wà no, ipurexak wer zanerehe wà no, i'i ihewe. - Azeharomoete zanepurexak wer wanehe zane no pa. Nezewegatete a'e wà no, ipurexak wer katu zanerehe a'e wà no, i'i Ximot ihewe. 7 A'e rupi herywyr, hereinyr wà. Zawaiw katu haw pupe hereko mehe heàmàtyry'ymar upuraraw kar ma'erahy tetea'u waiko ihewe wà. Uzeapo ikatu 'ym ma'e iko ihewe. A'e rupi pekàgaw imume'u haw uremurywete kar a'e kury. Pezeruzar katu peiko. A'e rupi herurywete ihe no. 8 A'e rupi pezeruzar katu wiwi peiko Zanezar rehe nehe, a'e mehe urerurywete wiwi putar ure nehe no. 9 Uruze'eg

uruiko Tupàn pe tuweharupi ure. — Texaron pe har a'e wà, a'e nerape rupi oho ma'e a'e wà, uzeruzar katu nerehe a'e wà, uru'e uruiko izupe. — A'e rupi ureruryweteure kury, uru'e uruiko izupe.
10 Uruze'eg tuwe Tupàn pe tuweharupi. Pyhaw, 'aromo urenoz pepyr ureho wi haw izupe ure. Aze oroho pepyr nehe, a'e mehe urupuner putar Tupàn ze'eg imume'u haw rehe peme nehe. A'e mehe pepuner putar pezeruzar wera'u haw rehe hehe azeharomoete nehe no.
11 Tupàn zaneru a'e, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e no, tuwe uremono kar pepyr a'e wà nehe. Tuwe urepytywàgatu ureho mehe wà nehe. 12 Tuwe Zanezar uzamutar katu kar wiwi teko peme a'e wà nehe. Tuwe a'e pepuruamutar haw uzeapo urepuruamutar katu haw zàwegatete nehe no. 13 A'e rupi napepurapo wer kwaw ikatu 'ym ma'e rehe nehe. A'e rupi Zezuz Zanezar tur mehe nehe, wemiruze'eg wanerur mehe nehe, umukàg putar pepy'a nehe. A'e mehe ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar ài peiko putar Tupàn huwa rupi nehe. Peiko putar ikatuahy ma'e ài zaneru huwa rupi nehe.

4

Pawru uze'eg Tupàn hemimutar iapo haw rehe a'e

1 Herywyr wà, hereinyr wà. Pepyr urereko mehe ikatuahy ma'e paw uruzapo kar peme ure. — Aze pezapo ikatu ma'e nehe, ureze'eg heruzar pà nehe, a'e mehe pemurywete kar putar Tupàn a'e nehe, uru'e peme. A'e rupi peruzar ureze'eg, Tupàn imurywete kar pà. Urenoz ko ma'e peme Zezuz Zanezar her rehe ure kury. -Pezapo wiwi ikatu ma'e peho peiko nehe kury, uru'e peme kury. 2 Pema'enukwaw katu peme ureze'eg awer rehe. — Pezapo ikatuahy ma'e peho peiko nehe, uru'e peme. Zezuz Zanezar uremuze'eg kar nezewe peme a'e. 3 Tupàn uzapo kar ko ma'e iko peme nehe kury. Petyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe. Pezemonokatu izupe nehe no. Peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe. Peho zo pemen 'ym wapuhe nehe.
4-5 Uruze'eg putar awa kwer wanupe kury. Peiko zo uzeruzar 'ym ma'e wazàwe nehe. Nukwaw kwaw Tupàn a'e wà. A'e rupi oho wemireko 'ym wapuhe wà, kuzàwyzài wapuhe wà. Pe nehe no ty wà, xo penemirekoete wanupe zo peho nehe no ty wà.
6 Tuwe awa nupyhyk kwaw amo ae awa hemireko izuwi a'e nehe. Ta'e na'ikatu pixik kwaw nezewe haw Tupàn pe xe. Amo 'ar mehe urumume'u ko ze'eg peme ure. — Aze teko uzapo agwer ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, a'e mehe Tupàn uzepyk putar wanehe a'e nehe, uru'e peme. Azeharomoete a'e ze'eg. 7 Tupàn zanerenoz a'e, ikatu 'ym ma'e wi zanemunyryk kar pà a'e, zanemuzemonokatu kar pà uzeupe a'e.
8 Tupàn umur kar Wekwe Puràg peme a'e. Aze teko nuzekaiw kwaw ko heze'eg rehe wà nehe, ko pape rehe imuapyk pyrer rehe wà nehe, a'e mehe nuiko kwaw Tupàn heruzar har romo wà nehe, ta'e awa numume'u kar kwaw ko ze'eg ihewe a'e wà xe. Tupàn ae umume'u kar ihewe a'e.
9 Tupàn a'e, pemu'e pezeamutamutar katu haw rehe a'e. A'e rupi pezeamutar katu peiko kury. A'e rupi naze'eg kwaw pezeamutar katu haw rehe ihe nehe kury, pape rehe imuapyk pà ihe nehe kury. 10 Pezamutar katu tuwe uzeruzar ma'e Maxeton rehe har paw peiko pe wà, penywyr a'e pe har pe wà, penyky'yr pe wà no. — Pezamutar katu wiwi wà nehe, uru'e peme. 11 — Pezeàmàtyry'ym zo nehe. Peze'eg zemueteahy zo amogwer wanehe nehe, wama'ereko haw rehe nehe. Pema'ereko pepo pupe nehe, penemi'u pema'e imono'og pà imekuzar pà nehe, uru'e peme. 12 A'e rupi penoz zo ma'e amo wanupe nehe. Aze pezapo nezewe nehe, amo Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e a'e pe har a'e wà nehe, nezewe i'i putar a'e wà nehe. — Kwa, ikatuahy 'aw Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e wà, i'i putar uzeupeupe wà nehe, penehe uze'eg pà wà nehe.

Pawru uze'eg Zezuz tur àwàm rehe a'e

13 Herywyr wà, hereinyr wà. Uruze'eg putar umàno ma'e kwer wanehe ure nehe kury, peme ure nehe kury, a'e Zezuz rehe uzeruzar ma'e umàno ma'e kwer wanehe ure nehe kury. Pezemumikahy zo wanehe nehe. Uzeruzar 'ym ma'e uzemumikahy

a'e wà, ta'e nuàro kwaw Zezuz izewyr àwàm a'e wà xe. A'e rupi uzemumikahy umàno ma'e kwer wanehe wà. Zane xiàro Zezuz tur àwàm zane, a'e rupi nazazemumikahy kwaw zane. 14 Zezuz a'e, ukweraw umàno haw wi a'e. Zazeruzar ikweraw pawer rehe. Tupàn a'e nehe, umuzewyr kar putar Zezuz ko ywy rehe a'e nehe. Umuzewyr kar putar umàno ma'e kwer a'e wà nehe no, Zezuz rehe uzeruzar ma'e umàno ma'e kwer ukweraw wi ma'e kwer a'e wà nehe. Zazeruzar ko ze'eg rehe paw rupi zane. Xiàro ko ma'e paw rupi zane.

15 Urukwaw Zanezar tur àwàm ure. Ta'e a'e ae umume'u urewe a'e xe. Zezuz a'e nehe, ur putar azeharomoete ko ywy rehe a'e nehe. A'e 'ar mehe uzeruzar ma'e umàno ma'e kwer a'e wà nehe, a'e ràgypy oho putar huwàxi pà a'e wà nehe. A'e re wikuwe ma'e a'e wà nehe no, oho putar wanaikweromo a'e wà nehe no. 16 A'e 'ar mehe nehe, wezyw putar Zezuz ywak wi nehe, uze'eg pà wahyhaw rupia'u nehe. Tupàn heko haw pe har wanuwihaw a'e nehe no, wezyw putar a'e nehe no. Tupàn upy kar putar uxi'àm weko haw pe har pe a'e nehe. Na'e uzeruzar ma'e umàno ma'e kwer a'e wà nehe, a'e ràgypy ukweraw wi putar a'e wà nehe. 17 Na'e Tupàn omono'og putar amogwer uzeruzar ma'e a'e 'ar mehe wikuwe ma'e a'e wà nehe, wanupir pà ywate a'e wà nehe, umàno ma'e kwer wapyr a'e wà nehe. Xiàwàxi putar Zanezar zaha ywak rehe zane nehe. Zapyta putar ipyr tuweharupi nehe. 18 Pemume'u ko ze'eg pezeupeupe nehe. A'e rupi pezemurywete kar putar nehe.

5

Xiàro Zezuz tur àwàm zane nehe

1 — Ma'e 'ar mehe Zezuz ur putar a'e nehe, peze ru'u peiko. — Màràn 'ar ximumaw putar hàro pà nehe, peze ru'u peiko. Nurumume'u kwaw i'ar peme ure. 2 Ma'e rehe imunar ma'e a'e, wixe amo hàpuz me pyhaw a'e, ma'e rehe imunar pà a'e. Nezewegatete Zanezar 'ar a'e nehe no, uhem putar wà a'e nehe, ur haw imume'u 'ym pà a'e nehe. Teko nukwaw kwaw tur àwàm a'e wà nehe. 3 Kuzà ipuru'a ma'e a'e, nukwaw kwaw umemyrahy haw wi uhem àwàm a'e. — Nahepurupuraraw wer kwaw zepe a'e ma'erahy rehe ihe, i'i putar zepe uzeupe nehe. Nan kwaw pa. Upuraraw putar a'e ma'erahy azeharomoete nehe. Nupuner kwaw uhemaw rehe izuwi nehe. Nezewegatete teko a'e wà nehe no. Nukwaw kwaw ma'erahyhu iahykaw rehe har ihemaw 'ar a'e wà no. — Xo ikatuahy ma'e uzeapo iko zanewe kury, naxipuraraw kwaw ma'erahy zaiko zane kury, i'i putar uzeupeupe wà nehe. Na'arewahy a'e 'ar mehe we uhem putar ma'erahyhu iahykaw rehe har a'e nehe. — Nahepurupuraraw wer kwaw zepe ko ma'erahy rehe ihe, i'i putar zepe uzeupe wà nehe, a'e kuzà ài wà nehe. Nan kwaw pa. Upuraraw putar tuwe a'e ma'erahyhu wà nehe. Nupuner kwaw uhemaw rehe izuwi wà nehe.

4 Urerywyr wà, pekwaw katu Tupàn ze'eg, a'e rupi napepytuhegatu kwaw Zezuz tur mehe nehe. 5 Peiko 'aromo wata ma'e ài pe, Tupàn ze'eg kwaw par romo pe. Nazaiko kwaw pyhaw wata ma'e ài zane, nazaiko kwaw Tupàn ze'eg ikwaw 'ymar romo zane. 6 A'e rupi, tuwe xiàro tur àwàm zane nehe kury. Zazeruze'eg tuwe tur àwàm hàro mehe zane nehe kury. 7 Zezuz tur àwàm rehe ze'egaw ikwaw 'ymar a'e wà, wiko teko uker tetea'u ma'e ài a'e wà, wiko uka'u ma'e ài a'e wà no. Uzapo ikatu 'ym ma'e pyhaw wà. Ipytuhegatu putar tur mehe wà nehe, ta'e nuàro kwaw wà xe. 8 Xikwaw katu Zezuz tur àwàm rehe ze'egaw zane. Zaiko 'aromo wata ma'e ài. A'e rupi, tuwe zazeruze'egatu hàro mehe nehe. Zauxiapekwer umunehew upuxi'a iwànaw tàtà ma'e a'e. A'e rupi u'yw nuzuka kwaw. Zanezeruzar haw a'e, zanepuruamutar katu haw a'e no, nuzawy kwaw puxi'a iwànaw tàtà ma'e a'e. Tuwe zazeruzar katu hehe nehe, tuwe xiamutar katu nehe no, tuwe zapuruamutar katu nehe no. A'e rupi aze Zurupari ipurapo kar wer ikatu 'ym ma'e rehe zanewe a'e nehe, a'e mehe naxiapo kwaw nehe. Zauxiapekwer umunehew zapew tàtà ma'e no, u'yw wi no. Zezuz tur àwàm hàro haw a'e, nuzawy kwaw zapew tàtà ma'e zanewe a'e. Tuwe xiàrogatu Zezuz tur àwàm zane nehe, ta'e zanepyro har romo hekon a'e xe. A'e rupi

aze Zurupari ipurapo kar wer ikatu 'ym ma'e rehe zanewe nehe, a'e mehe naxiapo kwaw nehe. 9 Tupàn zanerexarexak a'e. Zanemuigo kar putar uzeupe tuweharupi nehe, ikatu 'ym ma'e wi zanepyro pà nehe. Nazanerexarexak kwaw zepykaw pe zanemono kar haw rehe. 10 Ta'e Zezuz Zaneruwihawete Zanezar umàno zanerekuzaromo a'e xe. A'e rupi Tupàn nuzepyk kwaw zanerehe. A'e rupi zaiko putar tuweharupi ipyr nehe. Aze zamàno tur 'ym mehe nehe, a'e mehe zaha putar ipyr nehe. Aze nazamàno kwaw tur 'ym mehe nehe, zaha putar ipyr nehe no. 11 Peze'eze'eg peiko pezeupeupe nehe, Zezuz tur àwàm imume'u pà pezeupeupe, pezemurywete kar pà nehe. Peze'eze'eg wiwi pezeupeupe nehe, tur àwàm imume'u wiwi pà pezeupeupe nehe, pezemurywete kar wiwi pà tuweharupi nehe.

Pawru uze'eg ikatu ma'e iapo haw rehe a'e kury

12 Herywyr wà, hereinyr wà. Uruzapo kar putar ko ma'e peme ure nehe kury. — Pemuwete katu Tupàn ze'eg imume'u har pepyr uma'ereko ma'e pe wà nehe. Ta'e Tupàn wexaexak a'e wà xe, peneruze'egar romo a'e wà xe, pemu'e kar pà wanupe a'e wà xe. 13 Pezekaiw katu wanehe nehe no. Pezamutar katu pe wà nehe no. Ta'e umume'u Tupàn ze'eg waiko peme a'e wà xe. Pezeàmàtyry'ym zo nehe.

14 Aze amo uzeruzar ma'e iranahy iko a'e nehe, peruze'eg peho nehe. — Ema'ereko katu tuweharupi nehe, peze izupe nehe. Aze heta ukyze katu ma'e pepyr wà nehe, aze heta ikàg 'ym ma'e pepyr wà nehe, pemono pekàgaw wanupe nehe no. Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e peme wà nehe, pepuruzukaiw zo wanupe. 15 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e peme wà nehe, pezapo zo ikatu 'ym ma'e wanupe nehe. Xo ikatuahy ma'e zo pezapo wanupe nehe, pezeupeupe nehe no.

16 Penurywete tuweharupi nehe no. 17 Peze'eg zaneru pe tuweharupi nehe no.

18 — Ikatuahy neremimur kar urewe, Tupàn, peze tuweharupi izupe nehe. Ikatu ma'e uzeapo putar peme nehe. Ikatu 'ym ma'e uzeapo putar peme nehe no. Ma'e paw uzeapo mehe pemume'u Tupàn ikatu haw izupe nehe. Ta'e nezewe Tupàn uzapo kar Zaneruwihawete Zezuz rehe uzeruzar ma'e wanupe a'e xe.

19 Aze Tekwe Puràg uzapo kar ma'e teko wanupe nehe, pemupytu'u kar zo iapo re pe wà nehe, aze umuze'eg kar a'e wà nehe, pemupytu'u kar zo waze'eg ire pe wà nehe. 20 Aze teko i'i nezewe wà nehe, — Aze'eg putar peme Tupàn her rehe ihe nehe, aze i'i peme wà nehe, a'e mehe pezeapyaka katu waze'eg rehe nehe. 21 Aze ikatu nehe, pezekaiw katu hehe nehe. Aze na'ikatu kwaw nehe, pezekaiw zo hehe nehe. Peruzar zo nehe. 22 Petyryk tuwe wyzài ikatu 'ym ma'e wi nehe.

23 Tupàn a'e, zanemupytu'u kar ma'e wi zanekyze re a'e. Tuwe pemuigo kar tuwe wemiruze'eg romo a'e nehe. Tuwe pemunyryk kar ikatu 'ym ma'e wi nehe no, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar tur 'ym mehe we nehe. 24 Tupàn penexanexak arer romo hekon a'e. Uzekaiw katu zanerehe. Uzapo tuwe ma'e uze'eg rupi. Uzapo tuwe wemimume'u kwer no, ta'e nahemu'em kwaw a'e xe.

25 Urerywyr wà. Peze'eg Tupàn pe urerehe nehe. 26 Peze'eg pezeupeupe paw rupi nehe, Zezuz hape rupi oho ma'e wanupe nehe. — Pawru umur kar uze'eg kwez peme a'e wà. — Aipo pekatu peiko, i'i zanewe a'e wà, peze pezeupeupe a'e pe.

27 — Pemugeta ko pape nehe, penywyr nànàn nehe, a'e peme ihe kury, ta'e Tupàn hemuze'eg kar nezewe a'e xe.

28 Tuwe Zezuz Zaneruwihawete Zanezar uzapo ikatuahy ma'e peme a'e nehe kury. Upaw kwez kury. Pawru.

2 TEXARON

1 Ihe Pawru ihe. Xiwàn a'e, Ximot
a'e no, hepyr wanekon a'e wà no. Ko
urepape oromono kar putar peme ure
nehe kury. Pe Texaron tawhu pe har
Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo peiko pe.
Tupàn zaneru a'e, Zezuz Zaneruwihawete
Zanezar a'e no, pezar romo wanekon a'e
wà. 2 Zaneru a'e, Zezuz Zaneruwihawete
Zanezar a'e no, tuwe uzapo ikatu ma'e
peme a'e wà nehe, tuwe pemupytu'u kar
ma'e wi pekyze re a'e wà nehe no, a'e rupi
pemurywete kar putar tuweharupi a'e wà
nehe.

Pawru uze'eg Tupàn hape rupi oho 'ym ma'e wanehe a'e kury, zepykaw pe waho àwàm rehe a'e no

3 Urerywyr wà. Uruze'eg uruiko Tupàn
pe penehe ure, tuweharupi ure. Ta'e
Tupàn nezewe uzapo kar urewe a'e xe.
— Kwa, Texaron pe har uzeruzar ma'e
a'e wà, uzeruzar tuwe waiko tuweharupi
nerehe a'e wà, uru'e uruiko izupe. —
Ikatuahy nerehe wazeruzar haw wà, uru'e
izupe. — Uzeamutamutar katu wera'u
waiko tuweharupi wà no, uru'e izupe.
4 Uruze'egatu uruiko penehe ure, amog-
wer uzeruzar ma'e wanupe ure no, Tupàn
pe zemono'ogaw nànàn ure, taw nànàn
ure. Uruze'eg uruiko nezewe wanupe. —
Kwa, Texaron pe har uzeruzar ma'e a'e wà,
upuraraw ma'erahy tetea'u a'e wà, uru'e
uruiko wanupe. — Uzeruzar 'ym ma'e
a'e pe har a'e wà, uzapo ikatu 'ym ma'e
waiko wanupe wà, uru'e uruiko wanupe.
— Uzeruzar wera'u Zezuz rehe wà, uru'e
uruiko amogwer wanupe no, taw nànàgatu
har wanupe no.

5 Pezeruzar katu wi peiko hehe,
ma'erahy kwer ipuraraw mehe nehe.
A'e rupi teko ukwaw putar Tupàn ikatu
haw a'e wà nehe kury, ukwaw putar
pureruze'egatu ma'e romo heko haw a'e
wà nehe kury. Pepuraraw ma'erahy
tetea'u peiko ko 'ar rehe, a'e rupi Tupàn
i'i putar uzeupe nehe. — Kwez uzeruzar
ma'e a'e wà, upuraraw ma'erahy tetea'u
a'e wà, ta'e uzeruzar herehe a'e wà xe.
A'e rupi amo 'ar mehe amuigo kar putar
a'e teko heremiruze'eg romo ihe wà nehe
kury, amupyta kar putar a'e teko hezepyr
tuweharupi ihe wà nehe no, hereko haw
pe ihe wà nehe no, i'i putar uzeupe nehe.
— Ikatuahy ihewe nezewe mehe nehe,
i'i putar uzeupe nehe. 6-7 Tuweharupi
Tupàn uzapo ma'e iko uze'eg rupi a'e.
Awyzeharupi uzapo wemimume'u kwer.
A'e rupi wexak kar putar Zezuz Zanezar
imuwà ywak wi nehe, teko nànàn nehe.
Zezuz werur putar Tupàn heko haw pe
har ikàg ma'e a'e wà nehe no. Werur
putar tata nehe no. A'e 'ar mehe nehe,
Tupàn upuraraw kar putar ma'erahy kwer
wanupe nehe, ipuraraw kar arer wanupe
nehe. 8 Uzepyk putar uzehe uzeruze'eg
'ym ma'e wanehe nehe, Zezuz rehe ze'eg
puràg heruzar 'ymar wanehe nehe no.
9 Agwer teko a'e wà nehe, upuraraw putar
ma'erahy tuweharupi a'e wà nehe, upytu'u
'ym pà a'e wà nehe. Nuiko kwaw Zanezar
ipyr wà nehe. Wiko putar muitea'u izuwi
tuweharupi wà nehe, ikàgaw wi wà nehe,
ikatu haw wi wà nehe no, ipuràgaw wi
wà nehe no. Noho pixik kwaw ipyr wà
nehe. 10 A'e 'ar mehe nehe, Zezuz tur
mehe nehe, uzeruzar ma'e paw rupi a'e
wà nehe, uze'eg putar nezewe izupe a'e wà
nehe. — Kwa, nekatuahy azeharomoete
ne, i'i putar izupe wà nehe. — Nekàg
wera'u amogwer wanuwi, nepuràg eteahy
wera'u wanuwi no, i'i putar izupe wà
nehe. Ipytuhegatu putar hexak pà wà
nehe. Pe pezeruzar ureze'eg rehe, Zezuz
rehe ureze'eg mehe. A'e rupi peze'eg putar
nezewe izupe nehe, a'e 'ar mehe nehe.

11 A'e rupi uruze'eg uruiko tuweharupi
Tupàn pe ure, penehe ure. — Epytywàgatu
nerehe uzeruzar ma'e ne wà nehe, ikat-
uahy ma'e iapo mehe ne wà nehe. Ta'e
erexarexak nezeupe ne wà xe. Ezapo kar
ikatuahy ma'e wanupe nehe no. A'e rupi
upuner putar nepyr weko haw rehe wà
nehe. Uzeruzar katu waiko nerehe wà.
A'e rupi ipurapo wer amo ma'e ikatuahy
ma'e rehe a'e wà nehe no, uru'e izupe.
— Ne nekàg wera'u ne, a'e rupi epytywà
ne wà nehe, a'e ma'e iapo mehe ne wà
nehe, uru'e izupe. 12 A'e rupi teko uze'eg

putar uzeupeupe a'e wà nehe. — Zezuz a'e, uzeruzar ma'e wazar a'e, ikatuahy wera'u amogwer wanuwi a'e, ikàg wera'u a'e, ipuràg eteahy wera'u a'e, i'i putar uzeupeupe wà nehe. Ta'e peho peiko Tupàn hape rupi pe xe. — Tupàn rehe uzeruzar ma'e a'e wà, ikatu wera'u amogwer teko wanuwi a'e wà, i'i putar teko uzeupeupe wà nehe no, ta'e Zezuz ikatuahy a'e xe. Ko ma'e umume'u putar uzeupeupe wà nehe, ta'e Tupàn a'e xe, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e no xe, ikatuahy ma'e uzapo waiko teko wanupe a'e wà xe.

2

Pawru uze'eg ikatu 'ygwer izar rehe xe a'e kury

1 Urerywyr wà, urumume'u Zezuz Zaneruwihawete Zanezar tur àwàm peme ure. Tur mehe nehe, zanemono'og putar uzepyr a'e nehe. 2 Amo a'e pe har pepyr har a'e wà, nezewe i'i mua'u waiko peme a'e wà. — Zanezar uhem wi wà kwez kury, i'i Pawru zanewe, i'i mua'u waiko peme wà. Pezekaiw zo waze'eg rehe nehe. Namume'u kwaw Zezuz izewyr awer ihe. Izewyr àwàm amume'u ihe. — Pawru umume'u Zezuz izewyr awer a'e, pape rehe imuapyk pà a'e, zanewe imur kar pà a'e, aze i'i mua'u peme wà nehe, a'e mehe pezekaiw zo waze'eg rehe nehe. — Tekwe Puràg umume'u kar nezewe haw urewe a'e, aze i'i mua'u peme wà nehe, pezekaiw zo waze'eg rehe nehe. Pezemumikahy zo agwer ma'e rehe nehe. 3 Pezekaiw zo agwer temu'emaw rehe nehe no. Zanezar ihem 'ym mehe nehe, teko ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, Tupàn hape rupi oho 'ym ma'e a'e wà nehe no, a'e paw oho putar ize'eg 'ym rupi a'e wà nehe. Nuweruzar kwaw ize'egete wà nehe, ta'e Tupàn na'ikatu kwaw wanupe a'e nehe xe. A'e 'ar ihem 'ym mehe nehe, uzexak kar putar amo awa a'e nehe, teko wanupe nehe. A'e awa a'e nehe, ikatu 'ym ma'e izar her romo a'e nehe. Zepykaw pe oho ma'e ràm amo ae her romo izupe nehe no, ta'e Tupàn uzepyk putar hehe azeharomoete a'e nehe xe. Teko numupytu'u kar pixik kwaw hehe izepyk ire wà nehe. 4 A'e awa a'e nehe, uze'eg putar nezewe teko wanupe a'e nehe. — Ihe hekàg wera'u ihe, amogwer tupàn a'ua'u wanuwi ihe, amogwer penemimuwete wanuwi ihe, i'i putar wanupe nehe. — Pezekaiw zo amogwer tupàn wanehe nehe, i'i mua'u putar wanupe nehe. A'e 'ar mehe nehe, wapyk putar oho Tupàn hàpuzuhu Zeruzarez tawhu pe har pupe nehe. — Ihe Tupàn azeharomoete har romo aiko ihe, i'i mua'u putar teko wanupe nehe. Ko ma'e izeapo re nehe, uhem putar Zanezarete wà a'e nehe.

5 Aipo pema'enukwaw ureze'eg awer rehe. Pepyr hereko mehe we amume'u ko ze'eg peme ihe. 6-12 Ko 'ar rehe teko uzapo tuwe ikatu 'ym ma'e oho waiko a'e wà, ta'e amo ikatu 'ym ma'e ikwaw pyr 'ym a'e xe, uzapo kar iko wanupe a'e xe. Ikatu 'ym ma'e izar a'e, izexak kar wer zepe teko wanupe a'e, taw nànàn a'e. Nan kwaw nezewe nehe. Amo umupytu'u kar putar a'e nehe. Numuzexak kar kwaw teko wanupe nehe. Pekwaw imupytu'u kar har. Amo 'ar rehe nehe, Tupàn pe ikatu mehe nehe, Tupàn umunyryk kar putar a'e imupytu'u kar har a'e nehe. A'e 'ar mehe ikatu 'ym ma'e izar uzexak kar putar teko wanupe nehe, taw nànànar wanupe nehe. Zurupari umur kar putar ikatu 'ym ma'e izar ko ywy rehe a'e nehe, ukàgaw herur kar pà izupe a'e nehe. A'e mehe uzapo putar ma'e hexak pyr 'ym a'e nehe, hexak kar pà teko wanupe nehe. Uzapo putar purumupytuhegatu kar haw tetea'u teko wanuwa rupi nehe, wemu'emaw rehe wanupe nehe. A'e rupi teko uze'eg putar nezewe wà nehe, — Kwa, 'aw awa wereko Tupàn ikàgaw a'e, i'i putar uzeupeupe wà nehe. Hemu'em putar iko teko wanupe a'e nehe. Teko zepykaw pe oho ma'e ràm paw rupi wà nehe, uzekaiw putar ize'eg rehe wà nehe. Ta'e nuzekaiw kwaw Tupàn ze'eg azeharomoete har rehe wà xe. Ta'e nuzeruzar kwaw hehe wà xe. A'e rupi Tupàn numuigo kar kwaw a'e teko uzepyr a'e wà nehe. Uzepyk putar wanehe nehe. A'e rupi Tupàn i'i putar uzeupe nehe. — Aw teko a'e wà, tuwe uzeruzar temu'emaw rehe a'e wà nehe, i'i putar uzeupe nehe. Na'e uzeruzar putar temu'emaw rehe wà

nehe. A'e rupi ze'eg azeharomoete har rehe uzeruzar 'ym ma'e a'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e rehe ipurapo wer katu ma'e a'e wà nehe no, oho putar tatahu pe a'e wà nehe. Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. Ta'e hurywete ikatu 'ym ma'e iapo mehe wà xe. Upyta putar a'e pe tuweharupi wà nehe. Tupàn nupytu'u pixik kwaw wanehe uzepyk ire nehe. Amo 'ar mehe Zezuz Zanezar ur putar ywy rehe a'e nehe, uzexak kar pà teko wanupe a'e nehe. Wexak kar putar ukàgaw upuràg eteahy haw teko wanupe nehe. A'e 'ar mehe nehe, upy putar ikatu 'ym ma'e izar kutyr a'e nehe, izuka pà nezewe a'e nehe.

Uze'eg zanerexarexak awer rehe xe a'e kury

13 Urerywyr wà. Uruze'eg uruiko Tupàn pe tuweharupi ure, penehe ure. Ta'e Tupàn penexanexak izypy mehe a'e xe, ywy iapo 'ym mehe a'e xe. Penereko putar uzepyr nehe. Ta'e peamutar katu a'e xe. — Ikatuahy wanexak awer, uru'e uruiko Tupàn pe. — Ikatuahy wapuhareko awer no, ikatuahy wamutar awer no, uru'e izupe. Tekwe Puràg a'e, umur ukàgaw peme a'e, a'e rupi peiko ikatuahy ma'e iapo har romo kury. Ta'e pezeruzar ize'eg azeharomoete har rehe xe. 14 Urumume'u Tupàn ze'eg puràg peme ure. A'e 'ar mehe Tupàn penexanexak uzeupe a'e. Penenoz a'e no, ta'e urumume'u ize'eg peme ure xe. A'e rupi nehe, peiko putar Zezuz Zaneruwihawete Zanezar ài nehe, pereko putar ikàgaw nehe, pereko putar ipuràgaw nehe no. 15 A'e rupi amo ma'e uruzapo kar putar peme ure nehe kury, urerywyr wà. Pezekaiw katu ureze'eg awer azeharomoete har rehe nehe, ureze'eg awer peme ureremimume'u kwer rehe nehe. Urumuapyk a'e ze'eg ure, peme imono kar pà ure.

16 Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e, Tupàn zaneru a'e no, zaneraihu har romo wanekon a'e wà, zanepytywà waiko ma'erahy ipuraraw mehe a'e wà. — Peàro urepyr peneko àwàm nehe, i'i waiko zanewe. Ta'e ikatuahy zanewe a'e wà xe. 17 Tuwe pepytywà ma'erahy ipuraraw mehe a'e wà nehe. Tuwe pepytywà ikatuahy ma'e iapo mehe wà nehe no. Tuwe pepytywà ikatu ma'e imume'u mehe wà nehe no.

3

Pawru umuze'eg kar Texaron pe har Tupàn pe xe a'e wà kury

1 Urerywyr wà. Aipo pema'enukwaw pepyr urereko awer rehe pe. A'e pe Tupàn ze'eg imume'u mehe, teko tetea'u uzeruzar hehe a'e wà. Peze'eg Tupàn pe urerehe nehe, ize'eg imume'u haw rehe nehe, ko 'ar rehe taw nàn ureho mehe nehe. Tuwe amogwer teko uzeruzar a'e teko wazàwe a'e wà nehe no. 2 — Emonokatu Pawru ne wà nehe, awa kwer ikatu 'ym ma'e wanuwi ne wà nehe, peze Tupàn pe nehe. — Aze ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe Pawru pe wà nehe, emupytu'u kar iapo re ne wà nehe, peze izupe nehe. Heta tetea'u uzeruzar 'ym ma'e ko ywy rehe a'e wà.

3 Zanezar a'e, uzapo tuwe ma'e iko uze'eg rupi a'e. Uzapo tuwe wemimume'u kwer. Omono putar ukàgaw peme nehe, pemonokatu putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanuwihaw wi nehe no. 4 Urukwaw katu ureze'eg rupi peho haw ure. Peho wiwi putar hupi nehe no. Zanezar ukwaw kar ma'e penemiapo ràm ikatuahy ma'e urewe a'e.

5 Tuwe Zanezar ukwaw katu kar wera'u Tupàn pepuhareko haw peme a'e nehe, ta'e umur ukàgaw peme a'e xe.

Tupàn pe ma'ereko haw rehe ze'egaw xe a'e kury

6 Urerywyr wà. Amo ma'e urumume'u putar peme ure nehe kury. Aze amo uzeruzar ma'e iranahy ma'e romo hekon a'e nehe, aze numa'ereko kwaw nehe, aze noho kwaw ureze'eg rupi nehe, a'e ze'eg peme imume'u pyrer rupi nehe, a'e mehe petyryk izuwi nehe, uru'e peme Zezuz Zaneruwihawete Zanezar her rehe ure kury. 7 Pepyr urereko mehe uruma'ereko katu uruiko ure. Pema'ereko katu ure ài nehe no. 8 Temi'u urewe imur mehe nuru'u kwaw imekuzar 'ym pà a'e pe ure. Urumekuzar ureremi'u. Uruma'ereko uruiko, pyhaw, 'aromo no. Aze mo nuruma'ereko iwer, a'e mehe mo hekuzar wera'u mo peme. 9 Urupuner zepe ureremi'u imekuzar kar haw rehe

peme, ta'e Tupàn ze'eg imume'u har romo uruiko ure xe. Nan kwaw pa. Na'ikatu kwaw nezewe urewe. Uruma'ereko uruiko a'e pe, penuwa rupi. A'e rupi pema'ereko putar ure ài nehe no. — Peme'eg kar ureremi'u ràm nehe, nuru'e kwaw peme. 10 Pepyr urereko mehe we, ko ze'eg urumume'u peme. — Aze teko na'ima'ereko wer kwaw nehe, a'e mehe pemono zo temi'u izupe nehe.

11 Urenu amo ze'eg kwez ure kury. — Amo uzeruzar ma'e Texaron pe har a'e wà, iranahy ma'e romo wanekon a'e wà, uma'ereko 'ym ma'e romo wanekon a'e wà. Uze'eg zemueteahy waiko amogwer wanehe uzeupeupe a'e wà no, uma'ereko 'ym pà a'e wà no, i'i amo urewe wà, a'e iranahy ma'e wanehe kury. 12 Uruze'eg putar agwer iranahy ma'e wanupe ure nehe kury, ta'e Zezuz Zaneruwihawete Zanezar uremuze'eg kar wanupe a'e xe. — Pema'ereko peiko nehe, penemi'u pema'e imekuzar pà nehe, amogwer wanehe peze'eze'eg 'ym pà nehe, uru'e putar wanupe kury, a'e iranahy ma'e wanupe kury.

13 Urerywyr wà. Pezapo ikatuahy ma'e peho peiko nehe. Pepytu'u zo iapo re nehe. 14 Aze teko noho kwaw ureze'eg rupi wà nehe, ko pape rehe imuapyk pyrer rupi wà nehe, a'e mehe petyryk wanuwi nehe. Tuwe wiko a'e zutyka'i a'e wà nehe. A'e rupi imaranugar putar wà nehe, a'e mehe weruzar putar ru'u Tupàn ze'eg wà nehe. 15 Peze'eg nezewe pezeupeupe nehe. — A'e teko a'e wà, noho kwaw Tupàn ze'eg rupi a'e wà. Wikuwe hemyrypar romo a'e, peze pezeupe nehe. Ta'e penywyr romo wanekon a'e wà nehe xe. A'e rupi peze'eg peho nezewe wanupe nehe. — Ezekaiw Pawru ze'eg rehe nehe, peze wanupe nehe.

Upaw etea'i kury

16 Zanezar a'e, ma'eahy wi purumunyryk kar har romo hekon a'e, a'e rupi, tuwe pemunyryk kar ma'eahy wi a'e nehe, tuwe pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re a'e nehe no. Tuwe pemurywete kar tuweharupi nehe no, aze ikatu ma'e uzeapo peme nehe, aze ikatu 'ym ma'e uzeapo peme nehe no. Tuwe Zanezar wiko peinuromo tuweharupi nehe kury.

17 Ihe Pawru ihe, ko ze'eg pehegwera'i amuapyk xe ko pape rehe hepo pupe ihe kury. A'e rupi katete amuapyk heze'eg amogwer hepape rehe no, heze'eg pehegwera'i amuapyk hepo pupe ihe no. Amo umuapyk heze'eg pape rehe a'e, peme imono kar pà a'e. Xo ko pehegwera'i amuapyk tuwe hepo pupe ihe.

18 Tuwe Zezuz Zaneruwihawete Zanezar uzapo ikatuahy ma'e peme paw rupi a'e nehe kury. Upaw kwez kury. Pawru.

1 XIMOT

1 Ihe Pawru ihe, ne Ximot ne. Ko hepape amono kar putar newe ihe nehe kury. Tupàn a'e, hemur kar teko wanupe a'e, uze'eg imume'u kar pà ihewe a'e. Zanepyro har romo hekon a'e. Xikwaw Zaneruwihawete Zezuz ikatu haw zane. Xiàro tuwe tur àwàm zaiko zane no. 2 Kwehe mehe amume'u Tupàn ze'eg newe ihe. Erezeruzar katu hehe henu mehe. A'e rupi hera'yr ài ereiko. Tupàn zaneru a'e, Zaneruwihawete Zezuz Zanezar a'e no, tuwe uzapo ikatuahy ma'e newe a'e wà nehe. Tuwe nepuhareko wà nehe no, ma'e wi nekyze re nemupytu'u kar pà wà nehe no, a'e rupi nerurywete putar tuwe nehe.

Pawru uze'eg Tupàn ze'eg 'ym rehe upurumu'e ma'e wanehe xe a'e kury

3 Amo 'ar mehe zaiko Ew tawhu pe zane. A'e re ihe zutyka'i aha Maxeton ywy rehe ihe. Heho 'ym mehe we aze'eg nezewe newe. — Epyta xe Ew tawhu pe nehe ty, a'e newe. — Amo awa xe har a'e wà, upurumu'e Tupàn ze'eg 'ym rehe a'e wà, a'e newe. — Ne ty, eze'eg eho wanupe nehe ty, a'e newe. — Pepurumu'e zo kwez ze'eg rehe nehe ty wà, ere wanupe nehe, a'e newe. 4 A'e awa a'e wà, uze'eg e tetea'u wàmuzgwer wanemiapo kwer rehe a'e wà. Ko 'ar rehe uze'eg wiwi waiko nezewegatete wà no. — Aipo nezewe uzeapo a'e pe zaneipy wanupe a'e, i'i e oho waiko uzeupeupe wà, uzehezehe upuranu pà wà. Tuwe upytu'u nezewe uze'eg e re wà nehe. Emupytu'u kar nezewe waze'eg ire ne wà nehe ty. Aze nezewe uze'eze'eg wiwi wà nehe, a'e mehe nuzapo kar kwaw Tupàn hemiapo putar haw wà nehe. Uzeruzar ma'e a'e wà, nuze'eze'eg e kwaw nezewe a'e wà. Uzekaiw katu oho waiko Tupàn ze'eg rehe wà. 5 Amume'u agwer ma'e teko tuweharupi ihe, uzeruzar ma'e wanupe ihe. A'e rupi wapy'a ikatuahy putar Tupàn pe a'e wà nehe. A'e rupi na'ipurapo wer kwaw ikatu 'ym ma'e rehe wà nehe. A'e rupi upuruamutar wera'u putar oho waiko wà nehe no. Uzamutar wera'u putar Tupàn wà nehe no. Amume'u agwer ma'e teko uzeruzar ma'e wanupe tuweharupi. A'e rupi ukwaw putar ikatu 'ym ma'e iapo re upytu'u haw a'e wà nehe. A'e rupi upuruamutar wera'u putar wà nehe no. Uzamutar katu wera'u putar Tupàn wà nehe no. Nuzeruzar mua'u kwaw wà nehe. 6 Amo teko nepyr har a'e wà kury, noho kwaw a'e heze'eg rupi a'e wà kury. Uze'eg e waiko uzeupeupe wà. 7 Heko wer zepe Tupàn ze'eg rehe purumu'e ma'e romo wà. Nuiko kwaw wà. Nukwaw katu kwaw Tupàn ze'eg wà, a'e rupi nupuner kwaw upurumu'e katu haw rehe ize'eg rehe wà.

8 Tupàn ze'eg ikatu a'e. Aze zaha ize'eg rupi nehe, heruzar pà nehe, aze zaneho mehe xiapo tuwe hemiapo putar haw nehe, a'e mehe zanerurywete putar tuwe nehe no. 9 Xikwaw ko ma'e zane. Ta'e ze'eg tuwihaw hemimuapyk kwer a'e, nan kwaw teko ikatu ma'e wanupe har romo a'e xe. Teko ikatu 'ym ma'e wanupe har romo a'e, ma'e rehe imunar ma'e wanupe, puruzuka ma'e wanupe, ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe, Tupàn rehe uzeruze'eg 'ym ma'e wanupe, u, uhy zuka har wanupe, amo agwer ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe no. 10 Agwer awa a'e wà, oho wemireko 'ym wapuhe a'e wà. Agwer kuzà a'e wà no, oho umen 'ym wapuhe a'e wà no. Agwer awa wà, oho amo ae awa wapuhe wà, kuzà ài wà. Agwer ma'e iapo haw iaiw tuwe Tupàn pe. Agwer teko upyhyk amo ae teko oho wà, wamuma'ereko kar e pà wà. Hemu'em wà no, uma'emume'u pà wà no. Aze Tupàn nezewe i'i a'e nehe, — Pezapo zo a'e ikatu 'ym ma'e nehe, aze i'i wanupe nehe, a'e mehe a'e teko uzapo putar tuwe a'e ikatu 'ym ma'e oho wà nehe. 11 Tupàn hurywete a'e, ikatuahy a'e. Umur kar uze'eg ipuràg ma'e ihewe. Emume'u purupe nehe, i'i ihewe. Ezekaiw hehe nehe, i'i ihewe.

Uze'eg Tupàn ikatu haw rehe xe a'e kury

12 Zaneruwihawete Zezuz Zanezar umur ukàgaw ihewe a'e, a'e rupi apuner ize'eg imume'u haw rehe ihe. A'e rupi — Nekatuahy ihewe ne, a'e Tupàn pe. Zezuz uze'eg uzeupe a'e, herehe a'e. — Pawru umume'u katu heze'eg oho iko a'e, a'e rupi amuigo kar putar heze'eg imume'u harete romo ihe nehe kury, i'i ihewe.

A'e rupi — Nekatuahy tuwe ihewe ne, a'e izupe. 13 Kwehe mehe aze'eg zemueteahy Zezuz rehe ihe, hemiruze'eg wanehe ihe. Ata aha hehe uzeruzar ma'e wapyhyk pà, wamunehew kar pà. Zezuz hepuhareko a'e. Nuzepyk kwaw herehe. Ta'e nakwaw kwaw heremiapo kwer iaiw paw ihe xe. Nazeruzar kwaw hehe a'e 'ar mehe ihe rihi. 14 A'e re Zanezar a'e, ikatuahy ihewe a'e, ta'e a'e 'ar mehe hemuzeruzar kar uzehe a'e xe. Ta'e uzeamutar katu kar ihewe xe, amogwer wanupe no xe. Nezewe xiapo Zaneruwihawete Zezuz hemiapo putar haw zaiko zane no.

15 — Zaneruwihawete Zezuz a'e, ur ko ywy rehe a'e, ikatu 'ym ma'e iapo har wamukatu pà a'e, uru'e ure. Azeharomoeteahy ko ureze'eg. Ihe ihe, heaiw wera'u amogwer wanuwi ihe. 16 Nuzepyk kwaw herehe. Ta'e ipurexak kar wer purà*rogatu* haw rehe teko wanupe a'e xe, uzehe uzeruzar ma'e rà*m* wanupe a'e xe, uzepyr wemimuigo kar rà*m* wanupe a'e xe. Nuzepyk kwaw na'arewahy purehe. Wà*rogatu* uzehe wazeruzar à*wà*m. 17 Teko paw rupi a'e wà nehe, tuwe umuwete katu Zaneruwihawete tuweharupi a'e wà nehe. Tuwe wexak ikà*gaw* ipurà*g* eteahy haw wà nehe no, tuweharupi wà nehe no. Tuwihawete romo hekon a'e. Izypy mehe hekon, ko 'ar rehe no, tuweharupi nehe no. Numà*no* pixik kwaw nehe. Teko nuexak kwaw wà. Xo a'e zo Tupà*n* romo hekon a'e. Naheta kwaw amo. Azeharomoete ko heze'eg ihe.

18 Ezekaiw katu ko heze'eg à*wà*m rehe nehe kury ty. Amo 'ar mehe Tekwe Purà*g* umuze'eg kar amo teko nerehe a'e, teko wanuwa rupi a'e. — Tuwe Ximot Tupà*n* ze'eg imume'u har romo hekon a'e nehe kury, i'i nerehe, teko wanuwa rupi. Nema'enukwaw katu a'e ze'eg awer rehe nehe ty, a'e 'ar mehe arer rehe nehe ty. A'e rupi nerepytu'u kwaw Tupà*n* ze'eg imume'u re nehe. 19 Epytu'u zo Tupà*n* ze'eg rehe nezeruzar ire nehe. Erekwaw ikatuahy ma'e iapo haw. A'e mehe xo ikatuahy ma'e zo ezapo nehe. Amo teko ukwaw ikatu ma'e iapo haw a'e wà. Xo ikatu 'ym ma'e zo uzapo oho waiko wà. A'e rupi umuaiw uzeruzar haw wà. Nuzeruzar kwaw wà kury. 20 Awa Imenew her ma'e a'e, amo awa À*rexà*n her ma'e a'e no, nezewegatete wanekon a'e wà no. Umuaiw uzeruzar haw kwez wà. A'e rupi amono Zurupari pe ihe wà kury. Zurupari uzapo putar wemiapo putar haw wanupe a'e nehe. A'e rupi upytu'u putar Zezuz rehe uze'eg zemueteahy re a'e wà nehe.

2

*Peze'eg Tupà*n* pe nehe*

1-2 Azapo kar putar amo ma'e newe ihe nehe kury. — Eze'eg Tupà*n* pe tuwihaw wanehe nehe, ma'e henoz pà izupe nehe. Aze Tupà*n* uzapo ikatu ma'e nehe, amo teko wanupe nehe, a'e mehe — Nekatuahy wanupe, ere Tupà*n* pe nehe, ikatu haw rehe neze'eg pà izupe nehe. Eze'eg izupe zanereruze'egar wanehe nehe, zaneruwihaw wanehe nehe no. A'e rupi zanereko haw ikatuahy putar zanewe nehe. Zaiko katu putar zanezehezehe nehe no. Naxià*màtyry'ym* kwaw amo zane wà nehe, nazaneà*màtyry'ym* kwaw amo a'e wà nehe no. Ximuwete katu Tupà*n* zane nehe no. Xiapo hemiapo putar haw nehe. 3 Ikatuahy nezewe haw a'e, Tupà*n* a'e, zanepyro har a'e no, uzamutar katu nezewe haw a'e wà. 4 Ipurupyro wer teko paw wanehe a'e, katu 'ymaw wi tatahu wi a'e. Umuigo kar putar uzepyr tuweharupi a'e wà nehe. Ipurukwaw kar wer uze'eg azeharomoete har rehe teko nà*nà*n a'e.

5-6 Tupà*n* a'e, pità*i* zo a'e. Izepyk wer teko wanehe, ta'e ikatu 'ym ma'e uzapo a'e wà xe. Nuzepyk kwaw wanehe. Uzepyk pità*i* awa rehe, teko wanekuzaromo. Zaneruwihawete Zezuz a'e, a'e awa izuka pyrer romo hekon a'e. Uzemono u pe, teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo. A'e rupi xikwaw teko wanehe ipurupyro wer haw zane. A'e 'ar a'e, imà*no* awer a'e, ikatu Tupà*n* pe a'e. Ta'e Tupà*n* wexaexak katu a'e 'ar a'e xe. Ta'e ipurupyro wer teko paw wanehe a'e xe. Nuzawy kwaw hexaexak mehe. 7 Tupà*n* herexak a'e, uze'eg imume'u har romo hemuigo kar pà a'e, teko taw nà*nàgatu* har wanupe hemono kar pà a'e. (Azeharomoete ko heze'eg

ihe. Naheremu'em kwaw newe.) Tupàn hemono kar zutew 'ym wanupe, wamu'e har romo hemuigo kar pà. — Pezeruzar Zezuz rehe nehe ty wà, ere wanupe nehe, i'i Tupàn ihewe. — Heze'eg azeharomoete har emume'u eho iko purupe nehe, i'i ihewe.

8 Nako amo heremiapo kar pyr xe ihe nehe kury. Taw nànàgatu har uzeruzar ma'e a'e wà nehe, wazemono'og mehe a'e wà nehe, tuwe awa kwer uze'eg Tupàn pe a'e wà nehe. Izupe uze'eg mehe wà nehe, tuwe nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e wà nehe, a'e 'ar mehe wà nehe. Tuwe nuikwahy kwaw amo pe wà nehe. Tuwe nuzàmàtyry'ym kwaw amo wà nehe, a'e 'ar mehe wà nehe.

Pawru uze'eg kuzàgwer wanupe kury

9 Azapo kar putar ma'e kuzàgwer wanupe xe ihe nehe kury. — A, kutàri amunehew putar ita hekuzar katu ma'e or her ma'e ihe nehe kury, per her ma'e ihe nehe no, amunehew putar ipuràg eteahy ma'e ihe nehe no, a'e rupi teko paw ume'e putar herehe wà nehe, peze zo nehe, ere wanupe nehe. — Peiko zo kuzàwyzài wazàwe nehe. Uzexak kar aiaiw amogwer wanupe wà. Peiko zo nezewe nehe, ere kuzà wanupe nehe. — Pepupepupe zo pe'aw pepuràgaw hexak kar pà amogwer wanupe nehe, ere wanupe nehe. — Pemunehew zo ita hekuzar katu ma'e nehe, pepuràgaw hexak kar pà wanupe nehe, ere wanupe nehe. 10 Ikatuahy ma'e pezapo peho peiko nehe, tuweharupi nehe, ere wanupe nehe. Ta'e nezewe uzeruzar ma'e waneko haw a'e wà xe. 11 Teko Tupàn pe wazemono'og mehe wà nehe, tuwe kuzàgwer uzeapyaka katu wà nehe, Tupàn ze'eg rehe uzemu'e pà uze'eg 'ym pà wà nehe. — Akwaw ma'e wera'u pewi ihe, tuwe ni'i kwaw amogwer wanupe wà nehe. 12 Peinu katu ko heze'eg nehe. Tuwe kuzà nuiko kwaw awa kwer waneruze'egar romo wà nehe. Tuwe wapyk a'e pe wà nehe, uzeapyaka katu pà uze'eg 'ym pà wà nehe. 13 Ta'e Tupàn uzapo Ànàw a'e xe, izypy mehe a'e xe. A'e re uzapo hemireko Ew a'e no.

14 A'e 'ar mehe moz a'e, uze'eg oho kuzà pe a'e, wemu'em pà izupe a'e. Nahemu'em kwaw Ànàw pe. Kuzà ràgypy upytu'u Tupàn ze'eg heruzar ire. A'e ràgypy uzapo ikatu 'ym ma'e. A'e rupi kuzà ko 'ar rehe har a'e wà nehe kury, tuwe nueruze'eg kwaw awa kwer a'e wà nehe kury. 15 Tupàn upyro putar kuzàgwer a'e wà nehe, ta'e imemymemyr a'e wà xe. Aze kuzà uzeruzar Zezuz rehe nehe, aze upuruamutar oho iko nehe no, aze utyryk ikatu 'ym ma'e wi Tupàn pe nehe no, aze nuzapo kwaw ma'e upuràgaw hexak kar pà amogwer wanupe nehe no, a'e re Tupàn a'e nehe, upyro putar tuwe uzepyr imuigo kar pà a'e nehe.

3

Pawru uze'eg uzeruzar ma'e waneruze'egar wanehe xe a'e kury

1 Ko heze'eg azeharomoete ihe. Aze awa heko wer uzeruzar ma'e waneruze'egar romo a'e nehe, ikatuahy putar hemimutar a'e nehe.

2 Uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e nehe, tuwe xo ikatuahy ma'e zo uzapo oho iko a'e nehe. Aze nuzapo kwaw nezewe nehe, nupuner kwaw uzeruzar ma'e waneruze'egar romo weko haw rehe nehe. Aze pitài zo hemireko nehe, aze nuka'u kwaw nehe, aze uzeruze'eg nehe, a'e mehe upuner uzeruzar ma'e waneruze'egar romo weko haw rehe nehe. Aze amo heko haw pe tur nehe, tuwe umuixe kar nehe, tuwe omono temi'u izupe nehe. Tuwe ukwaw Tupàn ze'eg imume'u haw nehe. 3 Tuwe nuiko kwaw uka'u ma'e romo nehe. Tuwe nupurupetek kwaw nehe. Tuwe na'ipuruzukaiw kwaw nehe. Tuwe nuputar kwaw ma'e tetea'u nehe. Tuwe nuiko kwaw temetarer tetea'u iputar har romo nehe. 4 Upureruze'eg wàpuz me a'e. Ta'yr a'e wà, tazyr a'e wà no, weruzar ize'eg a'e wà no, uzeruze'eg pà u rehe wà, imuawate katu pà wà no. 5 Aze awa nukwaw kwaw wàpuz me har waneruze'egaw a'e nehe, a'e mehe nukwaw kwaw Tupàn rehe uzeruzar ma'e waneruze'egaw a'e nehe no, ta'e teko tetea'u uzemono'og Tupàn hàpuz me a'e wà xe. 6 Aze awa uzeruzar romo ma'e romo hekon a'e nehe, tuwe nueruze'eg kwaw Tupàn rehe uzeruzar ma'e a'e wà nehe. Aze mo a'e rupi, a'e mehe mo i'i mo nezewe

uzeupe. — Kwa, hekatu wera'u amogwer wanuwi ihe, i'i mo uzeupe. A'e mehe mo na'ikatu iwer mo Tupàn pe. Kwehe mehe Zurupari a'e, uze'eg uzeupe a'e rupi katete a'e. A'e rupi Tupàn uzepyk hehe, uzewi imono kar pà. Nezewegatete pureruze'eg ma'e a'e nehe no, nezewe iapo mehe a'e nehe no. Tupàn uzepyk putar hehe a'e nehe. 7 Uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e nehe, tuwe ikatu amogwer wanuwa rupi a'e nehe, uzeruzar 'ym ma'e wanuwa rupi a'e nehe no. — Kwa, ikatuahy kwez awa a'e, tuwe i'i uzeupe wà nehe, hehe uze'eg pà wà nehe. — Na'ikatu kwaw, aze i'i uzeruzar 'ym ma'e izupe wà nehe, a'e mehe, tuwe a'e awa nueruze'eg kwaw amogwer a'e wà nehe. Ta'e amo uzeruzar 'ym ma'e a'e wà xe, ukwaw a'e awa ikatu 'ymaw a'e wà xe. Ta'e aze mo upureruze'eg, a'e mehe mo Zurupari umuaiw kar mo ipureruze'egaw izupe a'e.

Pawru uze'eg uzeruzar ma'e wapytywà har wanehe xe a'e kury

8 Aze'eg putar uzeruzar ma'e wapytywà har wanehe ihe nehe kury. Aze awa heko wer uzeruzar ma'e wapytywà har romo a'e nehe, tuwe wiko waneruze'egar ài a'e nehe. Aze amogwer teko numuawate kwaw a'e awa a'e wà nehe, a'e mehe a'e awa nupuner kwaw uzeruzar ma'e wapytywà har romo weko haw rehe nehe. Aze uzapo ma'e uze'eg rupi nehe, upuner uzeruzar ma'e wapytywà har romo weko haw rehe nehe. Aze win tetea'u i'u har romo hekon nehe, a'e mehe nupuner kwaw uzeruzar ma'e wapytywà har romo weko haw rehe nehe. Aze uputar ma'e tetea'u uzeupe nehe, aze uputar temetarer tetea'u nehe no, a'e mehe nupuner kwaw wapytywà har romo weko haw rehe nehe. 9 Tuwe ukwaw katu Tupàn ze'eg nehe, a'e ze'eg purupe ikwaw kar pyrer nehe. Tuwe uzeruzar hehe nehe no, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà nehe no. Tuweharupi oho Tupàn ikatu haw rupi a'e, wemigwaw rupi a'e. 10 Aze awa heko wer uzeruzar ma'e wapytywà har romo nehe, a'e mehe uzeruzar ma'e a'e pe har a'e wà nehe, uzemono'og putar uzehezehe upuranu pà a'e wà nehe, a'e awa rehe a'e wà nehe. — Aze ru'u ty wà, i'i putar uzeupeupe wà nehe. — Aipo ikatu ko awa a'e, i'i putar uzeupeupe wà nehe, uzehezehe upuranu pà wà nehe. Aze uzeruzar ma'e paw uze'eg nezewe uzeupeupe wà nehe, — Kwa ikatuahy a'e, aze i'i wà nehe, a'e mehe a'e awa wiko putar uzeruzar ma'e wapytywà har romo a'e nehe. 11 Aze'eg putar uzeruzar ma'e wapytywà har wanemireko wanehe ihe. Aze teko numuawate kwaw a'e awa hemireko a'e wà nehe, a'e mehe imen nupuner kwaw uzeruzar ma'e wapytywà har romo weko haw rehe nehe. Hemireko a'e, tuwe uzapo uma'ereko haw a'e nehe. Tuwe nuze'eze'eg zemueteahy kwaw amogwer wanehe nehe. Tuwe nuka'u pixik kwaw nehe. Tuwe uzapo ma'e uze'eg rupi nehe, tuwe uzapo wemimume'u kwer nehe. 12 Uzeruzar ma'e wapytywà har a'e, tuwe pitài zo hemireko a'e nehe. Tuwe weruze'egatu wàpuz me har wà nehe no, tuwe weruze'egatu wa'yr wà nehe no, tuwe weruze'egatu wazyr wà nehe no. 13 Uzeruzar ma'e wapytywà har a'e nehe, aze upytywàgatu tuwe amogwer a'e wà nehe, a'e mehe amogwer uzeruzar ma'e a'e wà nehe, umuawate katu putar a'e awa a'e wà nehe. A'e mehe upuner putar uze'egaw rehe nehe, ukyze 'ym pà nehe. Upuner putar Zaneruwihawete Zezuz rehe zanezeruzar haw imume'u haw rehe purupe ukyze 'ym pà nehe.

Uze'eg Zezuz rehe xe a'e kury

14 Heho wer na'arewahy nepyr ihe. Nakwaw katu kwaw heho àwàm, a'e rupi amono kar putar ko heze'eg newe nehe kury, heze'eg pape rehe imuapyk pyrer nehe kury. 15 A'e rupi ihe nehe, aze napuner kwaw heho haw rehe ko 'ar rehe nepyr nehe, a'e mehe ko pape ukwaw kar putar Tupàn hemiapo putar haw newe nehe. A'e mehe teko wazemono'og mehe wà nehe, Tupàn wikuwe ma'e imuawate katu mehe wà nehe, ukwaw putar ize'eg azeharomoete har wà nehe. Ukwaw putar uzeruze'egaw wà nehe, ko pape imugeta mehe wà nehe. 16 Izypy mehe teko a'e wà, nukwaw pixik kwaw Zezuz rehe ze'eg puràg a'e wà, nukwaw pixik kwaw Zezuz rehe uzeruzar haw a'e wà no.

Amo 'ar rehe Zezuz a'e, wiko awa romo a'e,
ko ywy rehe har romo a'e.
Tupàn Hekwe uze'eg nezewe purupe a'e,
— Zezuz ikatuahy a'e, nuzapo pixik
kwaw ikatu 'ym ma'e a'e, i'i wanupe.
Tupàn heko haw pe har a'e wà, wexak a'e
wà, awa ko ywy rehe har romo heko
mehe a'e wà.
Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, umume'u
heko haw oho teko tetea'u wanupe
a'e wà, ywy nànàgatu har wanupe a'e
wà.
Amo teko ywy nànànar uzeruzar hehe wà.
A'e re Tupàn umuzeupir kar Zezuz uzepyr
a'e kury.

4

Uze'eg upurumu'e ma'e hemu'em ma'e wanehe xe a'e kury

1 Tupàn Hekwe a'e, nezewe i'i a'e. — Ko
'ar ipaw etea'i mehe amo uzeruzar ma'e
a'e wà nehe, upytu'u putar Zezuz rehe
uzeruzar ire a'e wà nehe. Weruzar putar
tekwe purupe hemu'em ma'e wà nehe.
Weruzar putar Zurupari hemiruze'eg
tekwe wapurumu'e haw a'e wà nehe no.
A'e rupi upuir putar Zezuz rehe uzeruzar
haw wi a'e wà nehe. 2 Ta'e amo awa
hemu'em ma'e a'e wà nehe xe, hemu'em
putar a'e uzeruzar ma'e wanupe a'e wà
nehe xe, Tupàn hape iawy kar pà wanupe
a'e wà nehe xe. Kwehe ikatu 'ym ma'e
uzapo waiko wà. A'e rupi ko 'ar rehe nuk-
waw kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re upytu'u
haw wà kury. 3 Nezewe uze'eg mua'u
oho waiko purupe wà, — Penemireko zo
nehe, i'i waiko awa kwer wanupe wà. —
Ta'e Tupàn uputar nezewe haw a'e xe, i'i
mua'u wanupe wà. Pezekwaku nehe, ko
temi'u i'u 'ym pà nehe, i'i wanupe wà. —
Nan kwaw ty, a'e newe kury. Ma'e paw
Tupàn uzapo a'e, uzapo miar paw a'e wà
no. Aze teko uzeruzar Zezuz rehe wà
nehe, aze ukwaw ize'eg azeharomoete har
wà nehe, — Nekatu Tupàn, ta'e eremur
ko temi'u ihewe ne xe, aze i'i Tupàn pe
wà nehe, a'e mehe upuner wyzài ma'e i'u
haw rehe wà nehe, uzekwaku 'ym pà wà
nehe. 4 Tupàn hemiapo kwer paw ikatu
a'e wà. — Zazekwaku amo ma'e i'u 'ym
pà nehe, ere zo nehe. Tuweharupi zaze'eg
Tupàn pe zaneremi'u ikatu haw rehe zane
nehe, ma'e paw i'u zanune nehe. 5 Aze
zaze'eg Tupàn pe zanemai'u zanune nehe,
zapuner wyzài ma'e i'u haw rehe zane
nehe, ta'e Tupàn ze'eg umume'u ikatu haw
zanewe a'e xe.

Pawru uze'eg Ximot Tupàn pe uma'ereko ma'e romo heko haw rehe xe a'e kury

6 Aze eremume'u ko ze'eg uzeruzar
ma'e wanupe nehe, a'e mehe Zezuz pe
uma'ereko ma'e ikatu ma'e romo ereiko
putar ne nehe. Emugeta zanezeruzar
haw rehe ze'egaw eho iko tuweharupi
nehe, a'e ze'eg zanewe Tupàn hemimur
kwer rehe nehe. Ereho iko purumu'e haw
azeharomoete har rupi tuweharupi ne
kury. Eho wiwi iko hupi nehe no ty. 7 Aze
teko uze'eze'eg wàmuzgwer wanemiapo
kwer tetea'u rehe wà nehe, ezekaiw zo
waze'eg rehe nehe. Aze Tupàn ze'eg
'ym rehe uze'eze'eg wà nehe, ezekaiw
zo waze'eg rehe nehe, ta'e uze'eze'eg e
waiko a'e wà xe. Ezemu'e iko Tupàn ze'eg
rupi neho haw rehe nehe, hemiapo putar
haw rehe nehe no. 8 Aze xiapo nezewe
nehe, aze zama'ereko katu nehe, a'e mehe
ikatu zanewe nehe, ta'e zaneretekwer ikàg
putar zanewe nehe xe. Aze ximugeta
Tupàn ze'eg tuweharupi nehe, aze zaze'eg
izupe tuweharupi nehe, a'e mehe ikatu
wera'u putar zanewe nehe, ta'e zaiko katu
putar ko 'ar rehe nehe xe, a'e re zaiko
putar Tupàn pyr nehe no xe. 9 Ko heze'eg
azeharomoete ihe. Tuwe teko wenu katu
a'e wà nehe, hehe uzeruzar katu pà a'e wà
nehe no. 10 Zazeruzar Tupàn wikuwe ma'e
rehe zane, xiàro ipyr zaneho àwàm zaiko
zane. A'e teko paw wamonokatu har romo
hekon a'e, uzeruzar ma'e wapyro har romo
hekon a'e no. A'e rupi xiagaw hemiapo
putar haw iapo pà. A'e rupi zama'ereko
katu zaiko izupe no.

11 Ezapo kar ma'e uzeruzar ma'e wanupe
nehe, ko ze'eg heruzar kar pà wanupe
nehe. Epurumu'e eho iko ko ze'eg rehe
nehe no. 12 Kwàkwàmo romo ereiko, Xi-
mot. A'e rupi amo uzeruzar ma'e a'e pe
har a'e wà nehe, nuzekaiw katu kwaw
neze'eg rehe a'e wà nehe. Ta'e nereiko
kwaw tua'uete ma'e romo ne xe. Nan
kwaw pa. Tupàn nemono kar a'e pe

wanupe a'e, uze'eg imume'u kar pà newe a'e. Neze'eg mehe nehe, eze'egatu nehe, a'e rupi nerenu har uze'eg putar ne ài a'e wà nehe no. Eho iko Tupàn ikatu haw rupi nehe, a'e rupi ikatu haw rupi oho putar waiko a'e wà nehe no. Epuruamutar katu eho iko nehe no, a'e rupi nerenu har uzeamutamutar putar waiko a'e wà nehe no. Ezeruzar katu Zezuz rehe nehe no, a'e rupi nerenu har uzeruzar katu putar hehe ne ài a'e wà nehe no. Etyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe, a'e rupi nerenu har utyryk putar ikatu 'ym ma'e wi a'e wà nehe no, ne ài a'e wà nehe no. 13 Nepyr heho 'ym mehe we emugeta Tupàn ze'eg teko wanuwa rupi tuweharupi nehe. Emume'u ize'eg eho iko teko wanupe nehe, hehe wamu'e pà nehe no. 14 Amo 'ar mehe uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e wà, opokok neàkàg rehe a'e wà. A'e 'ar mehe we Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà no, nezewe uze'eg newe a'e wà no. — Tupàn umur ukàgaw kwez newe a'e kury, nemuma'ereko kar pà uzeupe a'e kury, i'i newe wà. Ihe a'e newe ihe kury. — Epytu'u zo izupe nema'ereko re nehe ty, a'e newe kury.

15 Eho iko ko heze'eg rupi nehe kury ty. Ezapo tuwe a'e ma'e newe heremiapo karer nehe. A'e rupi teko paw rupi a'e wà nehe no, wexak putar neremiapo kwer ikatu ma'e paw rupi a'e wà nehe no. 16 Ezeruze'egatu nehe. Nepurumu'e mehe xo ze'eg azeharomoete har rehe zo epurumu'e nehe. Neremu'em zo nehe. Eho iko ko ze'eg rupi nehe, ko ma'e iapo pà nehe. A'e mehe ereiko putar Tupàn pyr nehe. Nerenu har a'e wà nehe no, wiko putar ipyr a'e wà nehe no.

5

Uze'eg uzeruzar ma'e wanehe xe a'e kury

1 Ereiko Tupàn ze'eg imume'u har romo ne kury, uzeruzar ma'e waneruze'egar romo ne kury. Awa uzeruzar ma'e a'e, aze tua'u wera'u newi a'e nehe, aze uzapo ikatu 'ym ma'e oho a'e nehe, eze'eg ahyahy zo izupe nehe. Eiko ta'yr ài izupe nehe, heruze'eg pà nehe. Aze netua'u wera'u amo awa wi nehe, aze a'e awa uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe, a'e mehe eiko tyky'yr ài izupe nehe, heruze'eg pà nehe. 2 Kuzà waneruze'eg mehe nehe, aze ihya'u wera'u newi wà nehe, eiko wamemyr ài wanupe nehe. Aze netua'u wera'u wanuwi nehe, eiko wakywyr ài wanupe nehe, waneruze'eg mehe nehe. Eze'eg zo neruryw paw rupi wanupe nehe. Emume'u zo iaiw ma'e wanupe nehe, waneruze'eg mehe nehe. 3 Kuzà a'e nehe, aze umàno imen izuwi a'e nehe, aze naheta kwaw amo hehe uzekaiw ma'e nehe, a'e mehe tuwe amogwer uzeruzar ma'e uzekaiw hehe a'e wà nehe.

4 Kuzà imen umàno ma'e kwer a'e, aze heta we imemyr wikuwe ma'e izupe nehe, aze heta we hemiàriro izupe nehe, tuwe omono temi'u izupe wà nehe. Ta'e nezewe haw Tupàn uputar a'e xe. Tuwe teko upytywà wànàm wà nehe. Zanekwarer mehe zaneru a'e wà, zanehy a'e wà no, uzekaiw katu zanerehe a'e wà, temi'u imur pà zanewe a'e wà, zanema'e imur pà zanewe a'e wà no. A'e rupi katete zanetua'u mehe zane kury, ximono ma'e zaneru wanupe nehe, zanehy wanupe nehe no, aze nupuner kwaw uzehe uzekaiw paw rehe wà nehe. A'e rupi katete zaneràmuz wanupe nehe no, zanezaryz wanupe nehe no, ximono ma'e wanupe nehe no. 5 Kuzà imen umàno ma'e kwer a'e, aze wiko a'e zutyka'i a'e nehe, aze naheta kwaw hehe uzekaiw ma'e nehe, tuwe uze'eg Tupàn pe nehe, 'aromo nehe, pyhaw nehe no, ma'e henoz pà izupe nehe, temi'u henoz pà izupe nehe no. 6 Kuzà imen umàno ma'e kwer a'e nehe, aze uzehe ima'enukwaw a'e nehe, aze ma'e tetea'u uputar uzeupe a'e nehe, aze na'ima'enukwaw kwaw Tupàn rehe a'e nehe, a'e mehe wiko putar umàno ma'e kwer wata ma'e ài a'e nehe, ta'e na'ima'enukwaw kwaw Tupàn rehe a'e nehe xe. 7 Emume'u ko heze'eg wanupe nehe, kuzà imen umàno ma'e kwer wanupe nehe. A'e rupi uzapo putar ma'e heze'eg rupi a'e wà nehe kury. A'e rupi teko nuze'eg zemueteahy kwaw wanehe a'e wà nehe. 8 Uzeruzar ma'e a'e, aze iànàm wiko hemetarer 'ym ma'e romo a'e nehe, tuwe uzekaiw hehe nehe. Aze nuzekaiw kwaw hehe nehe, a'e mehe nuiko kwaw uzeruzar ma'e ài nehe. Iaiw wera'u uzeruzar 'ym ma'e wanuwi nehe, ta'e uzeruzar 'ym ma'e uzekaiw katu

wànàm wanehe a'e wà xe.
9-10 Kuzà imen umàno ma'e kwer a'e, aze ihya'u tuwe a'e nehe, aze 60 kwarahy wereko a'e nehe, aze pitài zo imener a'e nehe, aze na'imen wi kwaw nehe, aze teko uze'egatu hemiapo kwer rehe a'e wà nehe, aze uzekaiw katu umemyr wanehe nehe, aze uzekaiw katu wàpuz me har wemigwaw 'ym wanehe nehe no, aze upytywàgatu amogwer uzeruzar ma'e a'e wà nehe, aze upytywà ima'eahy ma'e a'e wà nehe no, aze upytywà ma'e hereko 'ymar a'e wà nehe no, aze uzapo ikatu ma'e oho iko paw rupi nehe no, a'e mehe ekair her pape rehe nehe, amogwer kuzà imen umàno ma'e kwer waner wanuwake nehe, uzeruzar ma'e wanemipytywà waner wanuwake nehe. (A'e rupi amogwer uzeruzar ma'e upuner ipytywà haw rehe wà nehe no, amogwer kuzà imen umàno ma'e kwer wainuromo wà nehe no.)
11-12 Kuzà imen umàno ma'e kwer a'e, aze nahya'uhez kwaw tuwe a'e nehe, emuapyk zo her a'e pape rehe nehe. Ta'e na'arewahy uputar wi amo umen ràm uzeupe a'e nehe xe. A'e rupi nuzapo kwaw ma'e Zaneruwihawete pe a'e nehe. Upytu'u putar uzeruzar ma'e wanupe ikatu ma'e iapo re nehe no. Aze umume'u tuwe umen 'ym àwàm nehe, aze — Nahemen wi kwaw azeharomoete ihe nehe, aze i'i nehe, aze — Apytywàgatu putar uzeruzar ma'e ihe wà nehe, hemen 'ym pà ihe nehe, aze i'i nehe, aze imen a'e re nehe, uhaw uze'egaw nezewe a'e nehe. Na'ikatu kwaw nezewe haw Tupàn pe nehe. 13 Agwer kuzà imen umàno ma'e kwer ihya'uete 'ym ma'e a'e wà, wiko iranahy ma'e romo a'e wà, ta'e uzeruzar ma'e omono e temi'u wanupe a'e wà xe, omono ma'e wanupe a'e wà no xe. A'e kuzà numa'ereko kwaw wà. Oho tàpuz nànàgatu wà, upurumugeta e pà wà. Hemu'em waiko wà, ikatu 'ym ma'e imume'u e pà wà. 14 — Tuwe imen wi wà nehe, a'e newe kury. Tuwe imemyr wi wà nehe. Tuwe uzekaiw wàpuz rehe wà nehe. A'e rupi Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e a'e wà nehe, Zurupari hemiapo putar haw iapo har a'e wà nehe no, nuze'eg zemueteahy kwaw zanerehe wà nehe. Nuze'eg zemueteahy kwaw uzeruzar ma'e wanehe wà nehe. 15 Amo agwer kuzà a'e wà, uhem oho Tupàn hape wi a'e wà. Ko 'ar rehe uzapo Zurupari hemiapo putar haw waiko wà kury. Na'ikatu pixik kwaw nezewe haw Tupàn pe. 16 Aze amo kuzà uzeruzar ma'e heta amo ae kuzà iànàm romo a'e nehe, aze a'e kuzà imen umàno izuwi a'e nehe, a'e mehe, tuwe upytywà a'e nehe. A'e rupi amogwer uzeruzar ma'e a'e wà nehe, nupytywà kwaw a'e wà nehe. Ta'e heta hehe uzekaiw ma'e a'e nehe xe. Aze nan kwaw a'e rupi nehe, hekuzar katu putar temi'u ràm wanupe nehe. Aze a'e kuzà upytywà wànàm a'e nehe, a'e mehe uzeruzar ma'e upytywà putar amogwer hemetarer 'ym ma'e a'e wà nehe, upytywà putar kuzà upytywà har hereko 'ymar wanehe a'e wà nehe.
17-18 Nezewe i'i Tupàn ze'eg a'e. — Aze pemuma'ereko kar peneimaw nehe, pezàpixi zo izuru rehe nehe, imumai'u kar 'ym pà nehe. Tuwe umai'u nehe, ta'e uma'ereko iko peme a'e xe, i'i Tupàn. Na'aw amo Tupàn ze'eg xe a'e no. — Aze teko uma'ereko peme a'e wà nehe, tuwe pemekuzar wama'ereko awer pe wà nehe, i'i a'e no. A'e rupi aze'eg newe kury. — Uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e wà, aze uma'ereko katu a'e wà nehe, Tupàn ze'eg imume'u katu pà wà nehe, aze upureruze'egatu wà nehe, aze upurumu'e katu wà nehe, a'e mehe amogwer uzeruzar ma'e a'e wà nehe, tuwe omono temetarer wanupe a'e wà nehe. 19 Aze uze'eg zemueteahy uzeruzar ma'e waneruze'egar rehe nehe, ezeruzar zo ize'egaw rehe nehe. Aze omogwemogwer teko umume'u tuwe hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, a'e mehe ezekaiw waze'eg rehe nehe. Ta'e omogwemogwer uze'eg ma'e umume'u hemiapo kwer a'e wà xe. 20 Uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e, aze ikatu 'ym ma'e uzapo a'e nehe, aze nupytu'u kwaw iapo re nehe, eze'eg ahyahy izupe nehe, uzeruzar ma'e wanuwa rupi nehe, imupytu'u kar pà nezewe haw iapo re nehe. A'e rupi amogwer ukyze putar Tupàn wi a'e wà nehe. Ta'e aze uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, a'e mehe waneruze'egar uze'eg ahyahy putar wanupe a'e nehe no, uzeruzar ma'e

wanuwa rupi a'e nehe no.

21 Aze'eg newe ihe kury, Tupàn huwa rupi ihe kury, Zaneruwihawete Zezuz huwa rupi ihe no, Tupàn heko haw pe har wanuwa rupi ihe no, a'e hemixak kwer wanuwa rupi ihe, a'e ikatu 'ym ma'e wi utyryk ma'e wanuwa rupi ihe. Na'aw heze'eg xe ihe nehe kury. — Eho ko heze'eg rupi ne nehe ty, a'e newe. Aze mokoz uzeruzar ma'e waneruze'egar uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, eze'eg eho wanupe nehe. Eze'eg awa ipy pe nehe. A'e re eze'eg inugwer pe nehe. Tuwe awa ipy pe neze'egaw nuzawy kwaw inugwer pe neze'egaw nehe. Aze ereze'eg ahyahy awa ipy pe nehe, eze'eg ahyahy inugwer pe nehe no. Eze'eg zo nezewe nezeupe. — Kwa, 'aw awa hemyrypar romo hekon a'e, a'e rupi naze'eg ahyahy kwaw izupe nehe, ere zo nezeupe nehe.

22 Awa a'e nehe, aze uzeruzar romo ma'e romo hekon a'e nehe, emuigo kar zo uzeruzar ma'e waneruze'egar romo nehe. Tuwe rihi. Uzapo putar ru'u ikatu 'ym ma'e na'arewahy a'e nehe. Aze a'e rupi nehe, a'e mehe umuaiw putar upureruze'egaw uzewi a'e nehe, ta'e eremuigo kar uzeruzar ma'e waneruze'egar romo na'arewahy ne xe. Aze a'e rupi erezapo nehe, ikatu 'ym ma'e erezapo putar nehe. Etyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe, nezemonokatu pà Tupàn pe nehe.

23-25 Xixak amo awa ikatu 'ym ma'e iapo mehe zane wà, xinu na'arewahy ikatu 'ym ma'e iapo awer imume'u haw no. Amo ae awa wà, naxixak kwaw ikatu 'ym ma'e iapo mehe zane wà. Amo 'ar mehe nehe, xikwaw putar wanemiapo kwer nehe. A'e rupi naxipyhyk kwaw na'arewahy wyzài awa zane nehe, uzeruzar ma'e waneruze'egar romo imuigo kar pà zane nehe. Ta'e naxikwaw katu kwaw heko haw zane xe, naxikwaw katu kwaw hemiapo kwer zane no xe. Aze amo awa uzapo ikatuahy ma'e oho iko a'e nehe, xikwaw zane nehe. Aze uzapo a'e ma'e a'e nehe, aze naxikwaw kwaw ko 'ar rehe, amo 'ar mehe xikwaw putar nehe. Akwaw nerie hahy tetea'u haw ihe, Ximot. E'u zo 'y zutyka'i nehe, e'u wewer win ne nehe. Ta'e ma'ywa tykwer i'u pixika'i haw umukatu putar nerie a'e nehe xe.

6

1 Uzeruzar ma'e a'e wà, a'e amo ae awa pe uma'ereko e ma'e a'e wà, tuwe umuawate katu uzar a'e wà nehe. A'e rupi uzeruzar 'ym ma'e a'e wà nehe, nuze'eg zemueteahy pixik kwaw Tupàn rehe a'e wà nehe, nuze'eg zemueteahy pixik kwaw zanepurumu'e haw rehe a'e wà nehe no. 2 Aze wazar uzeruzar ma'e romo hekon a'e nehe, tuwe uma'ereko ma'e ni'i kwaw nezewe wà nehe, — Kwa hezar uzeruzar ma'e romo hekon a'e, a'e rupi naruzar kwaw ize'eg ihe nehe, tuwe ni'i kwaw uze-upe wà nehe. Eze'eg agwer uma'ereko e ma'e wanupe nehe. — Pema'ereko wera'u nehe ty wà, ta'e pezar uzeruzar ma'e romo hekon a'e no xe, ere wanupe nehe. — Pezar a'e, uzeruzar Zezuz rehe a'e no, a'e rupi xiamutar katu zaiko zane, a'e rupi pema'ereko katuahy izupe nehe, ere wanupe nehe.

Uze'eg purumu'e ma'e ikatu 'ym ma'e wanehe xe a'e kury

Ne Ximot ne ty, emu'e uzeruzar ma'e tuweharupi ne wà nehe ty. Ezapo kar ma'e wanupe nehe, neze'eg rupi nehe. 3-4 Amume'u Zezuz Zaneruwihawete Zanezar ze'eg aha teko wanupe ihe. Azeharomoete a'e ze'eg. Aze amo awa upurumu'e iko a'e ze'eg 'ym rehe nehe, aze nuzapo kar kwaw Tupàn hemiapo putar haw teko wanupe nehe, a'e mehe a'e upurumu'e ma'e a'e nehe, uze'eg putar nezewe uzeupe a'e nehe. — Hekatu wera'u amogwer wanuwi ihe, i'i putar uzeupe nehe. Nukwaw kwaw ma'e a'e. Ipuràmàtyry'ym wer zepe amo rehe a'e, uze'eg ahyahy pà izupe a'e. A'e rupi henu har hewyrowyroahy a'e wà. Heko wera'u wer zepe amogwer wanuwi wà no. A'e rupi uzeàmàtyry'ym waiko wà. Uze'eg zemueteahy uzehezehe wà. Uzemupy'a waiko uzehezehe wà no. 5 Uze'eze'eg ahyahy e waiko uzeupeupe wà no. Ta'e nukwaw kwaw uze'eg a'e wà xe. Uze-mugeta ikatu 'ym ma'e rehe wà. Nukwaw kwaw ze'eg azeharomoete har a'e wà. Nezewe uze'eg mua'u waiko uzeupeupe

wà. — Aze aha Tupàn hape rupi ihe nehe, a'e mehe hemetarer katu ma'e romo aiko putar ihe nehe, i'i mua'u waiko uzeupeupe wà. 6 Aze teko oho Tupàn hape rupi a'e wà nehe, a'e mehe hemetarer katu ma'e ài wanekon putar a'e wà nehe. Hurywete putar a'e wà nehe, ta'e Tupàn ikatu wera'u temetarer wi a'e xe. 7 Zanezexak kar mehe naxirur kwaw ma'e xe zanezeupi. Zanemàno mehe, naxiraha kwaw ma'e zanezeupi nehe no. 8-9 Aze heta temi'u zanewe nehe, aze heta kamir zanewe nehe no, ikatuahy putar zanewe nehe no. Teko a'e wà, aze heko tetea'u wer zepe hemetarer katu ma'e romo a'e wà, a'e mehe wiko miar ài a'e wà. Miar a'e, ima'uhez a'e, a'e rupi oho wemi'u ma'ywa i'u pà a'e, a'e pe uzezuka kar pà a'e. Nezewegatete a'e teko a'e wà no, uputar tetea'u temetarer a'e wà no, a'e rupi ikatu 'ym ma'e uzapo a'e wà, wemiapo ikwaw 'ym pà a'e wà. A'e mehe uzemumikahy wà. Oho putar zepykaw pe a'e wà nehe.

10 Ta'e temetarer iamutar wera'u haw a'e xe, nuzawy kwaw ikatu 'ym ma'e paw piarupi teko iho haw a'e xe. Amo uzeruzar ma'e a'e wà, upuir uzeruzar haw wi wà, ta'e uputar wera'u temetarer tetea'u uzeupe a'e wà xe. A'e rupi uzemumikahy a'e wà.

Pawru omono uze'eg Ximot pe a'e

11 Ne Ximot ne ty, ne Tupàn hemiruze'eg romo ereiko ne ty. A'e rupi etyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe ty. Ezeagaw tuwe ikatu ma'e iapo pà nehe. Ezeagaw Tupàn ài nereko pà nehe, hemiapo putar haw iapo pà nehe. Ezeagaw hehe nezeruzar katu pà nehe no, ezeagaw puruamutar katu pà nehe no. Aze erepuraraw ma'erahy nehe, a'e mehe epytu'u zo nezeruzar ire nehe. Aze teko neputupyk a'e wà nehe, eikwahy zo wanupe nehe. 12 Erezeruzar katu Zezuz rehe, a'e rupi eho iko Tupàn hape rupi tuweharupi nehe. A'e rupi Tupàn nemuigo kar putar uzepyr tuweharupi a'e nehe no. Amo 'ar mehe ereze'eg teko tetea'u wanuwa rupi, neze'eg henu har wanuwa rupi. — Azeruzar katu Zezuz rehe ihe kury, heho wer hape rupi ihe kury, ere teko wanuwa rupi. A'e rupi Tupàn a'e nehe, nemuigo kar putar uzepyr tuweharupi a'e nehe.

13-14 Tupàn a'e, umuigo kar teko paw a'e wà, umuigo kar miar paw a'e wà no, umuigo kar ka'a paw a'e no. Zaneruwihawete Zezuz a'e, umume'u katu Tupàn ta'yr romo weko haw a'e, Pon Pirat pe a'e. Ihe ihe kury, aze'eg putar newe ihe kury, Tupàn huwa rupi kury, Zaneruwihawete Zezuz huwa rupi no. Ezapo ma'e eho iko Tupàn ze'eg rupi nehe ty, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà nehe ty, ko 'ar rehe nehe, te Zezuz Zaneruwihawete Zanezar tur mehe nehe no, a'e newe kury. 15 Amo 'ar mehe nehe, Tupàn ipurumur kar wer putar Zezuz rehe a'e nehe. A'e 'ar mehe umur kar wi putar ko ywy rehe nehe, teko wanupe hexak kar pà nehe. Tupàn a'e, a'e zo zanereruze'egar romo hekon a'e. Teko umume'u ikatu haw a'e wà. Tuwihaw paw wanuwihaw romo hekon a'e no. Teko wazar paw wazar romo hekon a'e no. 16 Izypy mehe Tupàn a'e, xo a'e zo wikuwe a'e. Nuzexak kar pixik kwaw a'e. Ni amo teko nuzapo kwaw Tupàn a'e wà. Wiko putar tuweharupi a'e nehe. Numàno pixik kwaw nehe. Wiko tata heny kwer inuromo. Teko nuixe kwaw a'e tata heny kwer pupe a'e wà. Teko nuexak kwaw wà. Nuexak pixik kwaw wà nehe. Tuwe zazeruze'eg hehe tuweharupi nehe. Tuwe wiko ma'e paw wazar romo nehe. Tuwe ximuete ikàgaw iahyk 'ym ma'e rehe nehe.

17 Eze'eg hemetarer katu ma'e wanupe nehe. — Peiko zo amogwer wanuwi ikatu wera'u ma'e romo nehe, ere wanupe nehe. — Aze ukàzym neremetarer newi nehe, ma'e ere'u putar nehe, ere wanupe nehe. — Nema'enukwaw tetea'u zo neremetarer rehe nehe. Nema'enukwaw tetea'u Tupàn rehe nehe, ere wanupe nehe. Ta'e umur ma'e tetea'u zanewe paw rupi a'e xe, zanemurywete kar pà a'e xe, ere wanupe nehe. 18 — Ezapo ikatu ma'e nehe, ere wanupe nehe. -Emono e ma'e hemetarer 'ym ma'e wanupe nehe, ere hemetarer katu ma'e wanupe nehe. 19 A'e hemetarer katu ma'e a'e nehe, aze ikatuahy ma'e uzapo oho iko amogwer wanupe a'e nehe, a'e mehe Tupàn uzapo putar ikatu ma'e izupe a'e nehe no. Umuigo kar putar a'e hemetarer

katu ma'e uzepyr tuweharupi nehe, ikatu 'ym ma'e wi tatahu wi ipyro pà nehe.

20-21 Ne Ximot ne ty, ezapo Tupàn hemiapo putar haw eho iko nehe ty, a'e ma'e newe iapo kar pyrer nehe ty. Ezepy'amugeta Tupàn ze'eg newe imur pyrer rehe tuweharupi nehe no. Epurumu'e zo temu'emaw rehe nehe. Emume'u e zo ze'eg iaiw ma'e purupe nehe. Xo Tupàn ze'eg azeharomoete har rehe zo epurumu'e nehe. Amo upurumu'e ma'e a'e wà, uze'eg mua'u waiko nezewe a'e wà, — Xikwaw ma'e paw rupi zane, i'i mua'u waiko wà. Nan kwaw pa. Nukwaw pixik kwaw ma'e wà. Ezeruzar zo waze'eg rehe nehe. Amo teko uzeapyaka katu waze'eg rehe wà. A'e rupi upuir uzeruzar haw wi wà. Upytu'u Zezuz rehe uzeruzar ire a'e ze'eg henu re wà. Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e newe nehe.

Upaw kwez kury.

Pawru.

2 XIMOT

1 Ihe Pawru ihe, ne Ximot ne. Ko hepape mokoz haw amono kar putar newe ihe nehe kury. Zaneruwihawete Zezuz a'e, hemono kar teko wanupe a'e, uze'eg imume'u kar pà ihewe a'e. Ta'e Tupàn uputar nezewe haw a'e xe. — Eze'eg nezewe teko wanupe ne nehe ty, i'i ihewe. — Aze pezeruzar Zaneruwihawete Zezuz rehe nehe, a'e mehe peiko putar ipyr tuweharupi nehe, ere wanupe nehe, i'i ihewe. 2 Ne Ximot hera'yr heremiamutar ne ty. Tupàn zaneru a'e, Zaneruwihawete Zezuz Zanezar a'e no, tuwe uzapo ikatu ma'e newe a'e wà nehe. Tuwe nepuhareko katu wà nehe no. A'e rupi nerurywete putar tuweharupi nehe no.

Pawru uze'eg Tupàn pe Ximot rehe a'e

3 Tuweharupi ama'ereko aha teko Tupàn pe ihe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà ihe. Heipy a'e wà no, uzapo ma'e nezewegatete a'e wà no, Tupàn pe uma'ereko pà a'e wà no. Tuweharupi aze'eg Tupàn pe nerehe ihe, pyhaw, 'aromo no. — Ikatu Ximot a'e, a'e izupe. — Ta'e neremiapo putar haw iapo har romo hekon a'e xe, a'e izupe. 4 Newi hezur mehe erezai'o ne. Hema'enukwaw nezai'o awer rehe ihe. Hepurexak katu wer zepe nerehe ihe. Aze uruexak nehe, herurywete putar tuwe nehe. 5 Nezaryz Oroz a'e, nehy Ewni a'e no, uzeruzar katu Tupàn rehe a'e wà. Hema'enukwaw katu wazeruzar katu haw rehe ihe. Akwaw nezeruzar katu haw. Erezeruzar wazàwegatete. Hema'enukwaw katu nezeruzar katu haw rehe no. 6 A'e rupi a'e putar newe ihe nehe kury. — Kwehe mehe apokok nerehe ihe. A'e 'ar mehe Tupàn umur e ukàgaw newe a'e pe a'e, ikatu ma'e iapo kar pà newe a'e. Ezapo wiwi a'e ma'e tuweharupi nehe, a'e newe kury. 7 Tupàn umur kar Wekwe zanewe a'e. Tekwe Puràg nazanemukyze kar kwaw ma'e wi a'e. Nan kwaw pa. Umynehem zanepy'a ukàgaw pupe, teko wamutar katu kar pà zanewe, zanemuzeruze'eg kar pà.

8 Nemaranugar zo Tupàn ze'eg imume'u mehe teko wanuwa rupi nehe. Kwehe mehe Hom tawhu pe har wanuwihaw a'e, hemunehew kar hereraha zemunehew paw pe a'e, ta'e amume'u Tupàn ze'eg a'e pe har wanupe ihe xe. Ta'e nazeruzar kwaw tupàn ua'u Hom ywy rehe har wanehe ihe xe. Nemaranugar zo ihewi nehe, zemunehew paw pe hereko awer wi nehe. Ihe apuraraw ma'erahy ihe. Ne nehe no ty, aze eremume'u Tupàn ze'eg eho iko purupe nehe, a'e mehe erepuraraw putar ma'erahy ne nehe no. Aze Tupàn umur ukàgaw newe nehe, a'e mehe nerepytu'u kwaw nezeruzar ire hehe nehe, ma'erahy ipuraraw mehe nehe. Nerepytu'u kwaw imume'u re nehe. 9 Tupàn zanepyro ikatu 'ymaw wi a'e, zanerenoz uzeupe a'e, uzepyr wiko ma'e ràm romo zanemuigo kar pà a'e. Nezewe uzapo a'e, ta'e nezewe uputar a'e xe, ta'e zanepuhareko katu a'e xe. Nazanepyro kwaw zaneremiapo kwer hekuzaromo. Zanepyro a'e, ta'e zanepuhareko katu e a'e xe. Izypy mehe zanezexak kar 'ym mehe we zanepuhareko a'e. Ta'e ukwaw amo 'ar rehe Zaneruwihawete Zezuz rehe zanezeruzar àwàm a'e xe. 10 Zaneruwihawete Zezuz a'e, ur ko ywy rehe a'e. A'e rupi ko 'ar rehe Tupàn a'e, wexak kar upurupuhareko haw teko wanupe a'e. Zaneruwihawete numumàno kar kwaw uzeruzar ma'e a'e wà. Umuigo kar putar tuweharupi wà nehe. Umume'u kar uze'eg puràg teko wanupe kury. A'e rupi wexak kar uzepyr zanereko àwàm iko wanupe no. Tuweharupi zaiko putar ipyr zane nehe no.

11 Tupàn a'e, heapo uze'eg puràg imume'u har romo a'e. Hemuigo kar wemimono kar romo no, hemuigo kar upurumu'e ma'e romo no. 12 A'e rupi apuraraw ma'erahy teko ihe kury. Nahemaranugar kwaw puruwi ihe, ma'erahy kwer ipuraraw mehe ihe. Ta'e akwaw katu heremiruzar ihe xe. Tupàn uzapo kar uma'ereko haw ihewe a'e. Azapo hemiapo putar haw ihe. Amo 'ar mehe nehe, napuner kwaw iapo haw rehe nehe. A'e 'ar mehe nehe, Tupàn uzapo kar putar wemiapo putar haw amo teko pe a'e nehe.

Ta'e Tupàn uzapo kar tuwe wemiapo putar haw amo pe tuweharupi a'e xe. 13 Ezeruzar katu heze'eg azeharomoete har rehe nehe, a'e newe heremimume'u kwer rehe nehe. Eho iko hupi nehe no. Ezeruzar wiwi iko hehe nehe no, epuruamutar katu wiwi iko nehe no. Ta'e zazemuryparypar katu zaiko Zezuz inuromo zane no xe. 14 Tupàn uzapo kar ma'e iko newe. Ezapo tuwe a'e ma'e eho iko nehe. Tekwe Puràg a'e, zanepy'a pe wiko ma'e a'e, nepytywà putar a'e ma'e iapo mehe nehe.

15 Uzeruzar ma'e Az ywy rehe har a'e wà, a'e paw hereityk a'e wà. Imaranugar hewi wà. Nuweruzar kwaw heze'eg wà kury. Te Pi a'e, Eràmo a'e no, hereityk a'e wà no. Erekwaw hereityk awer ne. 16 Onezi nuiko kwaw wazàwe a'e. Na'imaranugar kwaw teko wanuwi zemunehew paw pe hereko haw rehe. 17 Ur Hom tawhu pe a'e. Na'arewahy uzypyrog herekar pà a'e pe. Te herexak zemunehew paw pe. Hemurywete kar iko tuweharupi. Tuwe Zanezar upuhareko katu iànàm wà nehe. 18 Tuwe Zanezar upuhareko Onezi a'e nehe no, a'e 'ar mehe nehe no, uze'eg rupi oho 'ym ma'e wanehe uzepyk mehe nehe. Ta'e Onezi uzapo ikatu ma'e tetea'u ihewe a'e xe, Ew tawhu pe urereko mehe a'e xe. Erekwaw ihewe hemiapo kwer a'e pe har ne kury.

2

Uze'eg Tupàn ze'eg imume'u haw rehe xe a'e kury

1 Ne nehe ty hera'yr, nekàg nezeruzar haw rehe Zaneruwihawete Zanepyro har inuromo nehe. 2 Kwehe mehe amume'u heze'eg a'e pe Ew tawhu pe teko wanuwa rupi. Ne nehe no ty, emume'u a'e heze'eg amo awa wanupe nehe, a'e awa neremigwaw katu wanupe nehe, upurumu'e ma'e wanupe nehe, aze ukwaw upurumu'e haw wà nehe. Emume'u kar a'e ze'eg teko wanupe nehe. 3 Erezeruzar hehe ne, a'e rupi aze erepuraraw ma'erahy nehe, ezeagaw zo izuwi nehemaw rehe nehe, ma'erahy ipuraraw paw wi nehe. 4 Zauxiapekwer uma'ereko mehe nuzekaiw kwaw uma'e rehe a'e, ta'e ipurumurywete kar wer weruze'egar rehe a'e xe. A'e rupi ezapo zo neremiapo putar haw nehe. Ezapo Tupàn hemiapo putar haw nehe kury, ta'e nepurumurywete kar wer Tupàn rehe ne no xe. 5 Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, uzeruze'egatu a'e wà. Aze nuzeruze'eg kwaw wà nehe, a'e mehe nupuner kwaw ize'eg imume'u haw rehe wà nehe. 6 Ma'e tymar a'e, aze uma'ereko katu a'e nehe, a'e mehe umai'u putar a'e nehe. Nezewegatete Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà no, aze umume'u katu ize'eg oho waiko a'e wà nehe, a'e mehe amogwer uzeruzar ma'e a'e wà, henu har a'e wà, omono putar ma'e izupe a'e wà nehe, omono putar temetarer izupe a'e wà nehe no. 7 Nema'enukwaw katu heze'eg rehe nehe ty. A'e rupi Tupàn nepytywà putar nehe, a'e ze'eg paw ikwaw kar pà newe nehe.

8 Nema'enukwaw katu Zezuz Zaneruwihawete rehe nehe. Ukweraw wi umàno re a'e. Tawi hemimino romo hekon. Tupàn ze'eg puràg imume'u mehe, amume'u ko ma'e aha iteko ihe kury, teko wanupe ihe kury. 9 Amume'u Tupàn ze'eg aha teko ihe, a'e rupi apuraraw ma'erahy aha teko ihe kury. Heàpixi a'e wà, puruzuka ma'e kwer ài a'e wà. Aipo ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko ihe. Tupàn ze'eg a'e, nan kwaw nezewe a'e. Teko nuzàpixi kwaw Tupàn ze'eg a'e wà. 10 Tupàn wexaexak amo teko a'e wà. Upyro putar a'e teko a'e wà nehe kury. Ta'e Zaneruwihawete Zezuz umàno wanekuzar romo a'e xe. A'e rupi hemixamixak kwer a'e wà nehe, wiko putar tuweharupi a'e wà nehe, Zezuz ikatu haw ikàgaw hereko pà a'e wà nehe. A'e rupi apuraraw ko ma'erahy teko ko 'ar rehe ihe kury. 11 Ko heze'eg heremimume'u ràm ihe, azeharomoete a'e.

— Aze teko zanezuka zanezeruzar haw rehe a'e wà nehe,

a'e mehe zaiko putar zaha Zaneruwihawete Zezuz ipyr zane nehe.

12 Aze xipuraraw ma'erahy zane nehe,

a'e mehe zaiko putar tuwihaw romo ipyr zane nehe.

— Zezuz nuiko kwaw Zanezar romo a'e, aze za'e nehe,

a'e mehe Zezuz i'i putar zanewe a'e nehe, —
Kwa, napeiko kwaw heremiruze'eg romo,
i'i putar zanewe nehe.
13 Aze nazazeruzar kwaw hehe nehe,
uzapo putar tuwe ma'e uze'eg rupi a'e nehe.
Ta'e nahemu'em pixik kwaw a'e xe.
Uzapo tuwe wemimume'u kwer a'e.

Uze'eg Tupàn pe uma'ereko haw rehe xe a'e kury

14 Emume'u ko heze'eg nerenu har wanupe nehe. Eze'eg wanupe Tupàn huwa rupi nehe, heze'eg rehe wamuma'enukwaw kar pà nehe. — Pezeàmàtyry'ym zo ze'eze'eg rehe nehe, ere wanupe nehe. Ta'e na'ikatu kwaw nezewe haw Tupàn pe a'e xe. Aze uzeàmàtyry'ym nezewe a'e pe wà nehe, a'e mehe umuaiw putar Tupàn ze'eg henu har a'e pe har wazeruzar haw wà nehe. 15 Ema'ereko katu Tupàn pe nehe. A'e mehe uze'eg putar newe nezewe nehe. — Ne Ximot ne, nekatuahy ne, ta'e eremume'u katu heze'eg eho iko purupe ne xe, i'i putar newe nehe. Aze erema'ereko katu izupe nehe, a'e mehe nanemaranugar kwaw izuwi nehe. — Emume'u katu Tupàn ze'eg azeharomoete har nehe. A'e rupi nanemaranugar kwaw nehe. 16 Aze teko uze'eze'eg e waiko amo ma'e rehe, aze a'e ma'e na'ikatu kwaw Tupàn pe nehe, a'e mehe eze'eg zo eho wanupe nehe. Agwer ma'e umupytu'u kar teko Tupàn ze'eg rehe wazeruzar ire a'e wà. 17 A'e awa upurumu'e Tupàn ze'eg 'ym rehe a'e wà. Wapurumu'e haw nuzawy kwaw amo iperew. Nuzawy kwaw perew awa ro'o imunem kar har. Mokoz upurumu'e ma'e a'e pe wanekon a'e wà kury, nereko haw pe taw pe a'e wà kury. Imenew awa ipy her romo a'e. Pire inugwer her romo a'e no. Nezewe a'e wà. Inem wapurumu'e haw a'e wà. Ta'e umupytu'u kar teko Tupàn ze'eg rehe wazeruzar ire a'e wà xe. 18 Hemu'em nezewe wà. — Tupàn umugweraw kar wi uzeruzar ma'e umàno ma'e kwer kwez paw rupi a'e wà kury, weko haw pe waneraha pà kwez a'e wà kury. Zanerezar tuwe xe ywy rehe a'e, i'i mua'u waiko teko wanupe wà. 19 Nan kwaw pa, aze uzeruzar ma'e ukwaw Tupàn ze'eg azeharomoete har a'e wà nehe, a'e mehe nuzekaiw kwaw agwer upurumu'e mua'u ma'e waze'eg rehe a'e wà nehe. Zanezar ukwaw katu wemiruze'eg a'e wà. Aze awa uze'eg nezewe nehe, — Tupàn hezar romo hekon a'e, aze i'i izupe nehe, a'e mehe upytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re nehe.

20 Aze tàpuz uhua'u a'e, heta tetea'u kawaw a'e pe. Amo kawaw a'e pe har ipyahu a'e, ipuràg eteahy a'e. Heta ita hekuzar katu ma'e or her ma'e a'e kawaw rehe a'e. Omo ae kawaw izemàner a'e, na'ipuràg kwaw a'e. Aze tuwihaw ur tàpuz me nehe, umai'u putar kawaw ipyahu ma'e pupe nehe, kawaw ipuràg ma'e pupe nehe.

21 Nezewegatete awa no, aze utyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe, a'e mehe nuzawy kwaw kawaw ipuràg ma'e nehe. Izar wereko putar nehe, ta'e ipuràg a'e xe. Nezewegatete a'e awa uzapo Tupàn hemiapo putar haw nehe, ikatu ma'e iapo pà izupe nehe.

22 Ne no ty, Ximot. Eiko zo amogwer awa ipyahu ma'e wazàwe nehe, ta'e a'e wà xe, ipurapo wer zepe ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà xe. Etyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe. Ikatuahy ma'e ezapo eho iko nehe. Ezeruzar katu Tupàn ze'eg rehe nehe. Epuruamutar katu tuwe nehe. Ezàmàtyry'ym zo amogwer wà nehe. Aze teko ipy'a ikatu nehe, nezewe i'i putar Zanezar pe nehe. — O Tupàn ureru ywate har, hepytywà pe ko ma'e iapo mehe nehe, i'i putar izupe nehe. Ihe aze'eg newe, Ximot. — Eiko agwer teko ài ne nehe no, a'e newe.

23 Aze teko uze'eg ahyahy uzeupeupe wà nehe, ma'e kwaw 'ymar ài wà nehe, etyryk wanuwi nehe. Eze'eg zo wanupe nehe. Aze ereze'eg wanupe nehe, na'arewahy erezàmàtyry'ym putar ne wà nehe no.

24 Ezàmàtyry'ym zo amogwer ne wà nehe, ta'e Zanezar hemiruze'eg romo ereiko ne xe. Epuruamutar katu nehe no. Emu'e katu teko Tupàn ze'eg rehe ne wà nehe no. Aze neremimu'e nuzemu'e katu kwaw wà nehe, epytu'u zo wamu'e re nehe.

25 Aze awa upurumu'e Tupàn ze'eg 'ym rehe nehe, a'e mehe ere izupe nehe, — Epurumu'e zo a'e ze'eg rehe nehe ty, ere izupe nehe, iàmàtyry'ym 'ym pà nehe, imuikwahy kar 'ym pà nehe. Aze nezewe erezapo nehe, a'e mehe a'e upurumu'e ma'e uzewyr putar ru'u Tupàn pe nehe. Ukwaw putar ru'u ize'eg azeharomoete har nehe no. 26 Ukwaw wiwi putar ma'e nehe no. Weruzar wiwi putar Tupàn ze'eg nehe no. Uhem putar oho Zurupari mune wi nehe, ta'e Zurupari ipurupyhyk wer zepe hehe a'e xe, wemiapo putar haw iapo kar pà izupe a'e xe.

3

Uze'eg ma'e iahykaw rehe har rehe xe a'e kury

1 Nema'enukwaw katu ko ze'eg newe imume'u pyràm rehe nehe. Ko 'ar ipawete mehe nehe, Zezuz tur etea'i mehe nehe, na'ikatuahy kwaw teko waneko haw nehe. Uzeruzar ma'e upuraraw putar ma'erahy a'e 'ar mehe a'e wà nehe. 2 Nezewe uzeapo putar nehe. Teko a'e wà nehe, a'e zutyka'i uzeamutar putar a'e wà nehe. Uputar putar ma'e tetea'u uzeupe a'e wà nehe no. — Hekatuahy amogwer wanuwi ihe, i'i putar amogwer wanupe wà nehe. Nezewegatete i'i putar uzeupe wà nehe no, uzepy'amugeta pà wà nehe no. Uze'eg zemueteahy putar amogwer wanupe wà nehe, hemu'em pà wà nehe. Nuweruzar kwaw u ze'eg wà nehe. Nuweruzar kwaw uhy ze'eg wà nehe. Aze teko omono e ma'e wanupe nehe, nuze'eg kwaw nezewe wà nehe, — Ikatuahy neremimur e kwer ihewe, ni'i kwaw wà nehe. — Emur e amo ae ma'e ihewe na'arewahy nehe no ty, i'i putar izupe wà nehe. Numuwete kwaw Tupàn wà nehe no. 3 Huryw ahyahy putar teko amogwer wanehe wà nehe, ma'erahy ipuraraw kar pà wanupe wà nehe. Nupurupuhareko kwaw wà nehe no. Uze'eg zemueteahy putar amogwer wanehe wà nehe, hemu'em pà wà nehe. Tuweharupi ipuràmàtyry'ym wer putar amo rehe wà nehe no. Wata putar amo wàmàtyry'ym àwàm hekar pà wà nehe. Ikatu ma'e na'ikatu kwaw a'e teko wanupe nehe. 4 Nuzapo kwaw ma'e uze'eg rupi wà nehe. Uzapo putar wemiapo putar haw wà nehe. — Aipo ikatu ko ma'e, ni'i kwaw wà nehe. — Hekatu wera'u amogwer wanuwi, i'i putar uzeupe wà nehe. Ipurumurywete kar wer putar uzehe wà nehe, na'ipurumurywete kar wer kwaw Tupàn rehe wà nehe. 5 — Azeruzar katu Zezuz rehe ihe, i'i mua'u putar oho waiko teko wanupe wà nehe. Wata mua'u putar hape rupi wà nehe. Uze'eg putar nezewe uzeupe wà nehe. — Nan, Zezuz nuiko kwaw hezar romo a'e, i'i putar uzeupe wà nehe. — Nupuner kwaw purumugweraw kar haw rehe a'e, i'i putar uzeupe wà nehe. — Etyryk agwer teko wanuwi nehe ty, a'e newe, Ximot. 6 Amo upurumu'e ma'e wiko amo wanàpuz me tuweharupi wà. Amo kuzà oho a'e pe a'e wà. A'e kuzà uzeruzar wyzài awa ze'eg rehe wà. Uzemumikahy wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe wà. Nupytu'u kwaw iapo re wà. Uputar tuwe ma'e tetea'u uzeupe wà. 7 Uzemu'e e waiko wà, ze'eg azeharomoete har ikwaw 'ym pà wà. A'e mehe agwer upurumu'e ma'e a'e wà, umuzeruzar kar a'e kuzà uze'eg rehe a'e wà, Tupàn hape iawy kar pà wanupe wà, ta'e hemu'em wanupe wà xe. 8 Kwehe mehe mokoz awa a'e wà, upurumu'e waiko Moizez ze'eg 'ym rehe wà. Zàn awa ipy her romo a'e. Zàm awa inugwer her romo a'e. Tupàn umur a'e ze'eg Moizez pe. Nezewegatete upurumu'e ma'e ko 'ar rehe har a'e wà, nupurumu'e kwaw ze'eg azeharomoete har rehe wà, nukwaw pixik kwaw ma'e wà. Nukwaw kwaw ze'eg azeharomoete har wà. Nuzeruzar kwaw hehe wà. 9 Kwehe mehe teko a'e wà, Zàn, Zàm waze'eg henu mehe a'e wà, nuzekaiw kwaw waze'eg rehe a'e wà, ta'e ukwaw wanemu'em awer a'e wà xe. Nezewegatete awa ko 'ar rehe har a'e wà nehe no, teko nuzekaiw kwaw waze'eg rehe a'e wà nehe no, ta'e ukwaw putar wanemu'em awer a'e wà nehe no xe.

Pawru uzapo kar ma'e Ximot pe xe a'e kury

10 Ne ty, ereho iko heze'eg rupi tuweharupi ne ty. Erezapo ma'e iko ihe ài ne no, heremiapo kwer hexak ire ne

no. Erekwaw a'e ma'e heremiapo putar haw no. Erexak hezeruzar haw, erexak hema'ereko katu haw, Ximot. Napytu'u kwaw hema'ereko re. Aze zawaiw katu ihewe, napytu'u kwaw. Erexak hepuruamutar haw no. Ama'ereko katu ihe. Napytu'u kwaw hema'ereko re ma'erahy ipuraraw mehe. 11 Erexak teko ikatu 'ym ma'e iapo mehe ihewe, ma'erahy ipuraraw kar mehe ihewe. Àxioki tawhu pe hereko mehe, teko upuraraw kar ma'erahy ihewe wà. Ikon tawhu pe hereko mehe wà no, Iri tawhu pe hereko mehe wà no, upuraraw kar ma'erahy tetea'u ihewe a'e pe wà no. Erekwaw katu nezewe iapo awer a'e pe ihewe ne. Tupàn hepyro wanuwi, hepyro ikatu 'ym ma'e a'e pe har wi. 12 Uzeruzar ma'e a'e wà nehe, aze ipurapo wer ikatu ma'e rehe wà nehe, Zaneruwihawete Zezuz hemiapo putar haw rehe wà nehe, a'e mehe amogwer upuraraw kar putar ma'erahy wanupe a'e wà nehe, a'e 'ar mehe a'e wà nehe. 13 Awa a'e wà, aze ikatu 'ym ma'e romo wanekon a'e wà nehe, aze uzeruzar mua'u a'e wà nehe, a'e mehe iaiw wera'u putar a'e wà nehe, a'e 'ar mehe a'e wà nehe. Uzawy kar putar Tupàn hape amogwer wanupe wà nehe. Na'e Zurupari a'e nehe, uzawy kar putar Tupàn hape a'e awa wanupe a'e nehe. 14 Ne Ximot ne, kwehe mehe nekwarer mehe amo upurumu'e ma'e nemu'e ze'eg azeharomoete har rehe a'e wà. Ezeruzar wiwi a'e ze'eg rehe nehe, teko wanupe imume'u pà nehe, ta'e erekwaw nemu'e har waze'eg awer ikatu haw ne xe. 15 Nekwarer mehe, erezemu'e Tupàn ze'eg ikatu ma'e rehe ne, a'e ze'eg pape rehe imuapyk pyrer rehe ne. A'e rupi erekwaw ze'eg azeharomoete har. A'e rupi erezeruzar Zaneruwihawete Zezuz rehe. A'e rupi a'e ae nepyro putar a'e nehe, nemuigo kar pà uzepyr tuweharupi a'e nehe. 16 Tupàn Hekwe umuapyk kar uze'eg awa wanupe pape rehe. Tupàn umuapyk tuwe a'e ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e. Umuapyk tuwe wemimuapyk karer. A'e Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e, upurumu'e ze'eg azeharomoete har rehe a'e. Aze teko uzawy Tupàn hape a'e wà nehe, Tupàn ze'eg wexak kar putar iawy awer teko wanupe nehe. Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e wà nehe, Tupàn ze'eg wexak kar putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanupe nehe. Tupàn ze'eg upurumu'e ikatu ma'e iapo haw rehe a'e. 17 A'e rupi Tupàn ze'eg imume'u har a'e, aze ukwaw katu ize'eg a'e nehe, a'e mehe upuner putar purupytywàgatu haw rehe a'e nehe, upuner putar oho katu haw rehe ize'eg rupi a'e nehe no, upuner putar pureruze'egatu haw rehe nehe no.

4

1 Aze'eg putar newe Tupàn huwa rupi ihe nehe kury, Zaneruwihawete Zezuz huwa rupi ihe nehe no. Amo 'ar mehe Zezuz a'e nehe, ukwaw kar putar ikatu 'ym ma'e iapo awer a'e nehe, iapo arer wanupe a'e nehe, teko nànàn nehe no, wikuwe ma'e kwer wanupe nehe, umàno ma'e kwer wanupe nehe no, ta'e ukwaw zaneremiapo kwer paw rupi a'e xe. Ukwaw ikatu ma'e. Ukwaw ikatu 'ym ma'e no. A'e re uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nehe. Amo 'ar mehe Zezuz ur wi putar a'e nehe no. Wiko putar ywy rehe har paw wanuwihaw romo nehe. A'e rupi amume'u putar ko ze'eg newe ihe nehe kury, ko ma'e iapo kar pà newe ihe nehe kury. 2 Emume'u Tupàn ze'eg puràg azeharomoete har teko wanupe nehe kury. Tuweharupi emume'u eho iko wanupe nehe. Aze teko ipurenu wer neze'eg rehe a'e 'ar mehe a'e pe wà nehe, a'e mehe emume'u wanupe nehe. Aze na'ipurenu wer kwaw neze'eg rehe amo 'ar rehe wà nehe, emume'u wiwi tuwe wanupe nehe no. Emuzeruzar kar hehe ne wà nehe, imume'u mehe ne wà nehe. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e iko a'e nehe, a'e mehe ere izupe nehe, — Neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e na'ikatu kwaw Tupàn pe, ere izupe nehe. Aze amo ukyze ma'e wi nehe, emupytu'u kar ikyze re nehe, emurywete kar nehe. Ezapo ko ma'e eho iko nepurumu'e mehe nehe. Aze neremimu'e nukwaw kwaw neze'eg a'e wà nehe, a'e mehe epytu'u zo wamu'e re nehe, emu'e wiwi nehe. Ukwaw putar wà nehe. 3-4 Amo 'ar mehe teko nuzeapyaka katu kwaw ze'eg azeharomoete har imume'u mehe a'e wà

nehe. A'e 'ar mehe uzapo putar wemiapo putar haw zutyka'i wà nehe. Upytu'u putar Tupàn ze'eg azeharomoete har henu re wà nehe. Ipurenu wer putar xo wàmuz wama'emume'u haw rehe zo wà nehe. Ipurenu wer putar wanemiapo kwer rehe wà nehe no. A'e rupi umur kar putar upurumu'e ma'e uzepyr a'e wà nehe. — Uremu'e pe nehe, i'i putar wanupe wà nehe. A'e upurumu'e ma'e numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har wanupe wà nehe. Umume'u putar ma'emume'u haw kwehe arer wanupe wà nehe, ze'eg azeharomoete har imume'u 'ym pà wà nehe. 5 Ne nehe, ezeruze'eg tuweharupi nehe, wyzài ma'e izeapo mehe nehe. Epuraraw ma'erahy eho iko nekàg pà nehe no. Ne Tupàn ze'eg imume'u har romo ereiko ne. A'e rupi ezapo tuwe ma'e Tupàn pe nema'ereko pà nehe. Tupàn pe ma'e iapo har romo ereiko ne. A'e rupi ezapo hemiapo putar haw eho iko paw rupi nehe no.

6 Amo 'ar mehe àmàno putar ihe nehe kury. A'e he'ar uhem etea'i a'e nehe kury. 7 Xe ko ywy rehe hereko mehe, tuweharupi amume'u katu Tupàn ze'eg teko wanupe ihe. Napytu'u kwaw imume'u re. Napytu'u kwaw hehe hezeruzar ire. Napytu'u kwaw amogwer wamuzeruzar kar ire no. 8 Ama'ereko katu teko Zanezar pe, hemiapo putar haw iapo pà. Napytu'u kwaw iapo re. Amo 'ar mehe nehe, hexak mehe nehe, umur putar amo ikatuahy ma'e ihewe a'e nehe, hema'ereko haw hekuzaromo a'e nehe. Ta'e Tupàn ikatuahy a'e xe. Ukwaw katu teko wanemiapo kwer a'e xe. Ukwaw ikatuahy ma'e. Ukwaw ikatu 'ym ma'e no. Ukwaw teko wanemiapo kwer paw rupi no. A'e rupi umekuzar katu putar wanemiapo kwer nehe. Aze ikatu nehe, a'e mehe uzapo putar ikatu ma'e wanupe nehe. Aze na'ikatu kwaw nehe, a'e mehe uzepyk putar wanehe nehe. Aze teko wàro tur àwàm waiko wà nehe, iamutar katu pà wà nehe, aze nupytu'u kwaw hemiapo putar haw iapo re wà nehe, a'e mehe Zezuz uzapo putar ikatu ma'e wanupe nehe no, ihe ài nehe no.

Pawru uze'eg Ximot pe xe a'e kury

9 Ne ty, ezeagaw hepyr nezur pà na'arewahy nehe ty. 10 Nem a'e, xo ma'e ko ywy rehe har ko 'ar rehe har zo uputar iko a'e. A'e rupi hereityk a'e. Oho xe wi. Oho Texaron tawhu pe. Kerexen a'e no, oho Karaz ywy rehe a'e. Xi oho Taramaz tawhu pe a'e. 11 Xo Iruk zo hepyr hekon. Ne nehe ty, ekar Mak eho nehe ty. Aze erexak nehe, erur xe hepyr nehe. Ta'e Mak a'e nehe no xe, upuner hepytywà haw rehe Tupàn pe hema'ereko mehe a'e nehe no xe. 12 Ihe ihe, amono kar Xik Ew tawhu pe ihe. 13 Xe hepyr nezur mehe erur hekamir ipuhuz katu ma'e ihewe nehe, a'e Toroaz tawhu pe Kar hàpuz me heremizarer nehe. Erur hepape ihewe nehe no. Aputar tuwe a'e pape heremiapo kwer no. 14 Àrexàn a'e, takihe iapo har a'e, hemu'em tetea'u herehe a'e. Tuwe Tupàn umekuzar hemiapo kwer izupe a'e nehe. 15 Aze ereàwàxi nehe, ezemupy'a hehe nehe. Ipuruzuka wer herehe a'e 'ar mehe, heze'eg henu mehe. Ta'e heze'eg na'ikatu kwaw izupe xe.

16 Amo 'ar mehe tuwihaw huwa rupi hereko mehe, teko a'e pe har a'e wà, numume'u kwaw ikatu ma'e herehe a'e wà, tuwihaw pe a'e wà. Ni uzeruzar ma'e numume'u kwaw ma'e ikatu ma'e herehe wà. Hereityk paw rupi wà. Tuwe Tupàn numekuzar kar kwaw hereityk awer wanupe nehe. Tuwe nuzepyk kwaw wanehe nehe. 17 Tupàn a'e, upyta hepyr a'e. Umur ukàgaw ihewe. A'e rupi a'e 'ar mehe nahemunehew kar kwaw zemunehew paw pe a'e wà, nahezuka kar kwaw a'e wà. Hemuhem kar a'e wi wà. A'e rupi apuner Tupàn ze'eg imume'u wiwi haw rehe zutew 'ym wanupe ihe kury. 18 Tupàn a'e nehe, hepyro putar ikatu 'ym ma'e wi paw rupi a'e nehe. Hereraha putar uzepyr nehe, weko haw pe nehe. Weruze'eg tuwe Tupàn a'e pe har weko haw pe har a'e wà. Ikàg tuwe a'e, ikatuahy a'e no. Nezewe wiko putar tuweharupi nehe. Nupytu'u pixik kwaw ukàg ire nehe.

Upaw etea'i kury

19 — Nekatu pa, a'e Pirixi pe. — Nekatu pa, a'e Ak pe no. Heze'eg amono kar Onexi pe no, iànàm wanupe no. 20 Erat upyta

Korin tawhu pe a'e. Amo 'ar mehe aezar Toro Mire tawhu pe ihe, ta'e ima'eahy a'e xe. 21 Ne nehe no ty, eagaw tuwe nezur pà 'ar huwixàg ma'e ihem 'ym mehe nehe. Ew, Puruzen, Irin, Karaw. A'e paw omono kar uze'eg newe a'e wà no. Nezewegatete amogwer zanerywyr a'e wà no, omono kar uze'eg newe a'e wà no. 22 Tuwe Tupàn upyta nepy'a pe a'e nehe. Tuwe nepuhareko nehe, ukatu haw imono e pà peme nehe no. Upaw kwez kury.

Pawru.

XIT

1 Ihe Pawru ihe, ne Xit ne. Ko hepape amono kar putar newe ihe nehe kury. Ihe aiko Tupàn pe uma'ereko ma'e romo ihe. Zezuz Zaneruwihawete hemono kar teko wanupe a'e, uze'eg imume'u kar pà ihewe a'e. Herexak hemono kar pà hemuze'eg kar pà wemixamixak kwer wanupe a'e. — Epytywà ne wà nehe, a'e mehe uzeruzar wera'u putar herehe a'e wà nehe, i'i Zezuz ihewe. — Emume'u ze'eg azeharomoete har wanupe nehe, i'i ihewe. Ne Xit ne ty, ezeruzar a'e ze'eg rehe nehe. 2 Tupàn nahemu'em pixik kwaw a'e. Kwehe mehe, ywy iapo 'ym mehe we, uze'eg nezewe. — Aze teko uzeruzar hera'yr rehe wà nehe, a'e mehe amuigo kar putar a'e teko hepyr tuweharupi ihe wà nehe, i'i. Apurumu'e aha teko ko ze'eg rehe ihe. Xiàro ipyr zaneho àwàm zaiko zane. 3 Amo 'ar mehe Tupàn uze'eg nezewe. — Kutàri ikatu ihewe. Akwaw kar putar hepyr wanur àwàm teko wanupe kutàri nehe, i'i uzeupe. A'e rupi Tupàn zanepyro har a'e, hemur kar wanupe a'e, uze'eg imume'u pà ihewe a'e: kury.

4 Ne Xit ne ty. Azeharomoete ereiko hera'yr ài ne ty. Ta'e erezeruzar katu Zaneruwihawete rehe ihe ài xe. Tuwe ikatuahy ma'e uzapo newe a'e wà nehe. Tuwe nemupytu'u kar ma'e wi nekyze re wà nehe no. A'e rupi nerurywete putar tuweharupi nehe.

Xit uma'ereko Kereta ywy rehe a'e

5 A'e 'ar mehe urezar yrypypo'o Kereta her ma'e rehe ihe, taw nànàgatu nemono kar pà ihe. Nezewe aze'eg newe. — Amo uzeruzar ma'e xe har a'e wà, uzawy Tupàn hape a'e wà. Noho katu kwaw hupi wà. Exak kar wanemiawy kwer wanupe nehe, wamuzewyr kar pà Tupàn pe nehe, a'e newe. — Eho taw nànàn nehe, awa wanexanexak pà nehe. Emuigo kar a'e awa uzeruzar ma'e waneruze'egar romo ne wà nehe, a'e newe. (Ta'e naexaexak kwaw ihe wà xe, nepyr hereko mehe ihe wà xe.) 6 Aze amo awa ikatuahy a'e nehe, aze pitài zo hemireko a'e nehe, aze ta'yr uzeruzar ma'e romo wanekon a'e wà nehe no, aze nuwata kwaw ikatu 'ymaw rupi a'e wà nehe, aze oho uze'eg rupi a'e wà nehe no, a'e mehe a'e awa upuner uzeruzar ma'e waneruze'egar romo weko haw rehe a'e nehe.

7 Uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e wà, uzapo tuwe Tupàn pe uma'ereko haw a'e wà. A'e rupi nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e wà. Nuiko wera'u kwaw amogwer wanuwi wà. Tuwe nuikwahy e kwaw na'arewahy wà nehe. Tuwe nuzàmàtyry'ym e kwaw amogwer wà nehe. Tuwe nuputar kwaw ma'e tetea'u uzeupe wà nehe. 8 Aze teko hàpuz me ur wà nehe, umuixe kar putar wà nehe, omono putar temi'u wanupe wà nehe. Umupytu'u kar wàpuz me wà nehe. Xo ikatuahy ma'e rehe ipurapo wer wà. Uzeruze'eg tuwe wà. Uzapo ikatuahy ma'e amogwer wanupe wà. Uzapo Tupàn hemiapo putar haw tuweharupi wà, uzemonokatu pà ikatu 'ym ma'e wi izupe wà. Uzeruze'eg wà, Tupàn hape rupi oho pà wà. 9 Tuweharupi oho ze'eg azeharomoete har rupi wà. Nuzawy kwaw hehe purumu'e haw wà. Zapuner a'e ze'eg heruzar haw rehe zane. Amume'u a'e ze'eg teko wanupe ihe no. Nezewe mehe uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e wà nehe kury, upuner ze'eg azeharomoete har rehe upurumu'e haw rehe a'e wà nehe kury. A'e rupi aze amo ae upurumu'e ma'e ur a'e pe nehe, aze ipurawy kar wer Tupàn hape rehe amogwer wanupe nehe, a'e mehe a'e pure-ruze'eg ma'e upuner ze'eg azeharomoete har imume'u haw rehe wanupe nehe, iawy awer hexak kar pà wanupe nehe.

10 Heta tetea'u teko Tupàn hape rupi oho 'ym ma'e a'e wà kury. Uze'eze'eg e waiko wà. Hemu'em amogwer wanupe wà. Amo zutew Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e wà no, nezewegatete wanekon a'e wà no. Uze'eze'eg e wera'u amogwer wanuwi wà, ma'e iapo kar pà wàmuzgwer waze'eg rupi wà, amogwer wanupe wà. Nezewe mehe uzawy Tupàn hape wà. 11 Emupytu'u kar nezewe waze'eg ire ne wà nehe kury. Ta'e uzawy kar Tupàn hape amo teko wanupe a'e wà xe, waànàànàm wanupe a'e wà no xe. Ta'e upurumu'e ze'eg ikatu

'ym ma'e rehe a'e wà xe. Ta'e heko wer hemetarer katu ma'e romo a'e wà no xe, upurumu'e pà a'e wà no xe. Na'ikatu kwaw nezewe iapo haw Tupàn pe a'e. 12 Amo purumu'e ma'e a'e pe har uze'eg nezewe a'e. — Kereta ywy rehe har a'e wà, hemu'em ma'e romo wanekon a'e wà. Ikatu 'ym ma'e romo wanekon wà. Iranahy wà. Umai'u haw rehe zo ima'enukwaw wà, i'i uiwy rehe har wanehe. 13 Ize'eg awer a'e, azeharomoeteahy a'e. Na'ikatu pixik kwaw a'e pe har a'e wà. A'e rupi eze'eg ahyahy wakatu 'ymaw rehe wanupe nehe. A'e rupi upytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe no. A'e rupi uzeruzar katu putar Zezuz rehe wà nehe no. 14 — Peho zo penàmuzgwer waze'eg rupi nehe ty wà, ere wanupe nehe, Xit. — Peho zo teko waze'eg rupi nehe, aze a'e teko numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har wà nehe, ere wanupe nehe. 15 Zutew uze'eg nezewe zanewe a'e wà, — Pezekwaku ma'e tetea'u i'u 'ym pà nehe, i'i waiko zanewe wà. — Pezapo zo agweagwer ma'e nehe, i'i waiko zanewe wà. — Nan kwaw pa, a'e newe. Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e iko a'e nehe, aze nuzeruzar kwaw Zezuz rehe a'e nehe, a'e mehe hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e upyta putar ipy'a pupe a'e nehe, a'e mehe a'e teko nukwaw kwaw ikatu ma'e iapo haw a'e nehe. A'e rupi aze uzekwaku nehe, na'ikatu kwaw Tupàn pe nehe, aze nuzekwaku kwaw nehe, a'e rupi katete nehe no, ta'e ipy'a na'ikatu kwaw Tupàn pe xe. Aze teko uzapo ikatu ma'e oho iko a'e nehe, aze uzeruzar katu Zezuz rehe a'e nehe, a'e mehe naheta kwaw zekwaku haw izupe nehe, ta'e ipy'a ikatuahy Tupàn pe a'e nehe xe. 16 A'e Tupàn ze'eg heruzar 'ymar uze'eg mua'u nezewe wà. — Kwa, urukwaw katu Tupàn ure, urumuwete katu uruiko ure, i'i mua'u waiko wà. Nan kwaw pa. Agwer teko wanemiapo kwer uzawy Tupàn ikwaw par wanemiapo kwer a'e wà. Na'ikatu kwaw Tupàn pe wà kury. Noho kwaw Tupàn ze'eg rupi wà. A'e rupi nupuner pixik kwaw ikatu ma'e iapo haw rehe wà.

2

Uze'eg Tupàn ze'eg imume'u katu haw rehe xe a'e kury

1 Ne ty, epurumu'e Tupàn ze'eg azeharomoete har rehe nehe ty. Eruzar kar nehe, uzeruzar ma'e wanupe nehe. 2 Eze'eg awa tua'u ma'e wanupe nehe. — Peka'u zo nehe ty wà, ere wanupe nehe. — Peiko zo he'o ma'e àì nehe ty wà, ere wanupe nehe. — Pezeruze'eg pezehezehe nehe, ere wanupe nehe. — Pezeruzar wiwi Zezuz rehe nehe, ere wanupe nehe. — Pepuruamutar tuwe peho peiko nehe, ere wanupe nehe. — Aze pepuraraw ma'erahy nehe, pepytu'u zo pezeruzar ire nehe, ere wanupe nehe. 3 Eze'eg kuzàgwer ihya'u ma'e wanupe nehe. — Pe no zàkwà wà. Pemuwete katu Tupàn nehe, ikatu ma'e iapo pà nehe, ere wanupe nehe. — Peze'eg zemueteahy zo amogwer wanehe nehe, ere wanupe nehe. Kàwiahy uzeapo teko wazar romo a'e. Peiko zo a'e teko wazàwe nehe, zàkwà wà, ere wanupe nehe. — Pezapo ikatuahy ma'e peho peiko nehe, a'e rupi amogwer kuzà ihya'uete 'ym ma'e a'e wà nehe no, uzapo putar ikatuahy ma'e oho waiko a'e wà nehe no, pezàwegatete a'e wà nehe no, ere wanupe nehe. 4 Kuzà ihya'u ma'e wà nehe no, tuwe uze'eg kuzà ihya'u 'ym ma'e wanupe wà nehe no. — Pezamutar katu pemen pe wà nehe kyn wà, pezamutar katu pememyr pe wà nehe no kyn wà, tuwe i'i wanupe wà nehe no.

5 — Pezeruze'eg pezehezehe nehe no, ere wanupe nehe. — Peho zo pemen 'ym wapuhe nehe. Pema'ereko penàpuz me nehe. Pezapo ikatuahy ma'e amogwer wanupe nehe no. Pezapo ma'e pemen waze'eg heruzar pà nehe no. A'e rupi, amogwer uze'eg putar nezewe penehe a'e wà nehe. — Kwa, ikatuahy Tupàn ze'eg a'e, ta'e hehe uzeruzar ma'e ikatuahy ma'e romo wanekon a'e wà xe, i'i putar peme wà nehe, ere wanupe nehe no.

6 — Pezeruze'eg nehe ty wà, ere awa tua'u 'ym ma'e wanupe nehe. 7 Ne Xit ne ty, ezapo ikatuahy ma'e eho iko nehe no ty. A'e rupi amogwer a'e wà nehe no, ukwaw putar ikatu ma'e iapo haw a'e wà nehe no, ne àì a'e wà nehe no. Tupàn ze'eg imume'u mehe, emume'u ze'eg azeharomoete har teko wanupe nehe. Emume'u zo amo

ae ze'eg nehe. Ezeruze'eg eho iko amogwer wanehe nehe. 8 Emume'u ze'eg azeharomoete har amogwer wanupe nehe, neremu'em 'ym pà wanupe nehe. A'e rupi neamutar 'ymar a'e wà nehe, imaranugar putar newi a'e wà nehe, ta'e eremume'u ze'eg azeharomoete har eho iko wanupe xe. A'e rupi nuze'eg zemueteahy kwaw zanerehe wà nehe. Nuze'eg zemueteahy kwaw uzeruzar ma'e wanehe wà nehe.

9 Eze'eg nezewe uma'ereko e ma'e wanupe nehe, aze uma'ereko e amo pe wà nehe. — Pezapo ma'e peho peiko pezar waze'eg heruzar pà nehe, ere wanupe nehe. — Pema'ereko katu wanupe nehe, wamuryw kar pà nehe, ere wanupe nehe. Aze uzapo kar ma'e peme wà nehe, peze'eg zo nezewe, — Nazapo kwaw a'e ma'e neremiapo karer ihe nehe, peze zo wanupe nehe. 10 — Pemunar zo pezar ma'e rehe nehe, ere wanupe nehe. — Pema'ereko katu tuwe wanupe nehe, pezar ma'e rehe pezekaiw katu pà nehe. A'e rupi pezar uze'eg putar nezewe penehe a'e wà nehe, ere wanupe nehe. — Kwa, ikatuahy ihewe uma'ereko ma'e a'e wà, i'i putar peme wà nehe. — Nuiko kwaw imunar ma'e romo wà, i'i putar peme wà nehe. — Uma'ereko katu ma'e romo wanekon wà, i'i putar peme wà nehe, penehe uze'eg pà wà nehe, ere wanupe nehe. — A'e rupi pezar i'i putar uzeupe wà nehe. — Kwa, Tupàn hemiruze'eg a'e wà, ikatuahy a'e wà pa, ipuràg eteahy wanemiapo kwer a'e wà no, i'i putar wà nehe, ere wanupe nehe, uma'ereko e ma'e wanupe nehe. — A'e rupi Tupàn ze'eg azeharomoeteahy a'e pa, i'i putar a'e wà nehe no, zanepyro har rehe uze'eg pà a'e wà nehe no, ere wanupe nehe.

11 Tupàn a'e kury, nezewe uze'eg teko nànàn kury. — Aze pezeruzar herehe nehe, a'e mehe apumuigo kar putar tuweharupi hepyr ihe nehe, i'i wanupe. 12 — Hekatu haw aexak kar putar peme nehe, pemupytu'u kar pà ikatu 'ym ma'e iapo re ihe nehe. Aze peputar ikatu 'ym ma'e nehe, apupytywà putar izuwi petyryk mehe ihe nehe. A'e rupi pezeruze'eg nehe. Ikatuahy ma'e zutyka'i pezapo putar peho peiko nehe no. Pezapo heremiapo putar haw nehe, i'i iko purupe. 13 Tupàn a'e, ikàg wera'u amogwer wanuwi a'e. Amo 'ar mehe nehe, umur kar wi putar Zaneruwihawete Zezuz Zanepyro har a'e nehe, ko ywy rehe a'e nehe, ikàgaw ipuràgaw hexak kar pà teko wanupe a'e nehe. A'e 'ar mehe nehe, Zezuz wiko putar tuwihaw romo a'e nehe. Wiko putar teko ko ywy rehe har paw wanuwihaw romo nehe. 14 Zezuz a'e, uzemono zanerekuzaromo a'e, uzezuka kar pà a'e. Umàno ikatu 'ym ma'e zaneremiapo kwer hekuzaromo. A'e rupi umunyryk kar ikatu 'ym ma'e zanewi. Zanemukatu uzeupe no. A'e rupi zanepurapo wer tuwe ikatuahy ma'e rehe amogwer wanupe zane kury, Tupàn pe zane no.

15 Emume'u ko ze'eg eho amogwer wanupe nehe ty, Xit. Ezapo kar ikatuahy ma'e wanupe nehe no. Aze uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, a'e mehe eze'eg wanupe nehe, wanemiapo kwer rehe nehe. — Pezapo zo nezewe haw nehe ty wà, ere wanupe nehe. Uzeruzar ma'e nepyr har a'e wà, tuwe uzekaiw katu neze'eg rehe a'e wà nehe. Tuwe weruzar neze'eg wà nehe no.

3

Uze'eg ikatu ma'e iapo haw rehe xe a'e kury

1 Eze'eg nezewe uzeruzar ma'e wanupe nehe kury. — Pezeruze'eg peneruze'egar wanehe nehe, waze'eg heruzar pà nehe, ere wanupe nehe. — Aze uzapo kar ma'e peme wà nehe, aze a'e ma'e ikatu nehe, a'e mehe pezapo a'e ma'e nehe, ere wanupe nehe. — Pepurapo wer ikatuahy ma'e rehe tuweharupi nehe, wyzài ma'e rehe nehe, wyzài 'ar mehe nehe, ere wanupe nehe. 2 Peze'eg zemueteahy zo amogwer wanehe nehe. Pepuruzukaiw zo amogwer wanupe nehe no. Ikatuahy ma'e romo peiko nehe, teko nànàn nehe. Peze'egatu amogwer wanehe nehe. Pezapo ikatuahy ma'e wanupe nehe no, teko nànàn nehe. 3 Ta'e zane zaiko nezewe zane no xe, izypy mehe zane no xe. Naxikwaw kwaw ikatu ma'e iapo haw. Naxikwaw kwaw Tupàn ze'eg. Naxiapo kwaw Tupàn hemiapo putar haw. Ikatu 'ym ma'e xiapo zaha zaiko, ta'e temu'emaw rupi zaha

zaiko a'e 'ar rehe xe. Xiapo xo zaneremiapo putar haw zaha zaiko. Nan kwaw pa. Zaneremiapo putar haw na'ikatu kwaw Tupàn pe. Zanerurywete wer zepe tuweharupi, ikatu 'ym ma'e iapo pà. A'e rupi nazapuner kwaw ikatu 'ymaw wi zanetyrykaw rehe. A'e rupi zanereko wer wiwi ikatu 'ym ma'e rehe no. Xiputar amogwer wama'e wanuwi no, xiputar wanemetarer no. Teko nazaneamutar kwaw wà. Naxiamutar kwaw zane wà no. 4 Na'e amo 'ar mehe xikwaw Tupàn kury. A'e ikatuahy a'e, ta'e zanepuhareko katu a'e xe, ta'e zaneamutar katu a'e xe. Ipurumuigo kar wer zanerehe uzepyr, zanepyro pà ikatu 'ym ma'e wi tatahu wi.

5 Zazeruzar hehe. A'e mehe zanepyro tatahu wi. Naxiapo kwaw amo ikatu ma'e zanezepyro kar pà izupe. Zanepuhareko katu a'e. A'e rupi a'e ae zanepyro tatahu wi ikatu 'ym ma'e wi. Zanepyro haw a'e, nuzawy kwaw zanemuzahazahakaw a'e. Tekwe Puràg zanemuzahazahakar romo hekon a'e. Zanemuigo kar putar Tupàn pyr tuweharupi nehe, tatahu pe zanemono kar 'ym pà nehe. 6 Umur tuwe Tupàn Wekwe Puràg zanewe. Uhyk zanewe kury. Zezuz Zaneruwihawete a'e, zanemuigo kar har romo hekon a'e. A'e rupi Tupàn umur kar Wekwe Puràg zanewe, ta'e zazeruzar hehe zane xe. 7 Zanepuhareko no. A'e rupi nuzepyk kwaw zanerehe nehe, ta'e uzepyk wa'yr rehe xe. A'e rupi zanemuigo kar putar uzepyr tuweharupi nehe, wa'yr ài nehe. Xiàro tuwe ipyr zanereko àwàm nehe kury. 8 Ihe Pawru ihe, ko heze'eg paw rupi azeharomoete ihe. Tupàn rehe uzeruzar ma'e a'e wà nehe, xo ikatu ma'e zo uzapo putar a'e wà nehe. Ko heze'eg ikatuahy teko wanupe. 9 Aze teko uze'eze'eg e wàmuzgwer wanemiapo kwer rehe wà nehe, etyryk wanuwi nehe. Aze uze'eg ahyahy uzeupeupe wà nehe no, etyryk wanuwi nehe no. Aze amo teko ur wikwahy pà nezekwaku 'ymaw rehe newe uze'eg pà nehe, ezekaiw zo ize'eg rehe nehe. Aze — Màràzàwe tuwe nereho kwaw tàmuzgwer ze'eg rupi ne, aze i'i newe nehe, ezekaiw zo ize'eg rehe nehe. Aze erezàmàtyry'ym nehe, a'e mehe nanekatu kwaw nehe, ta'e nezewe mehe eretyryk putar Tupàn ikatu haw wi nehe xe. 10 Aze amo uzeruzar ma'e umuzeàmàtyry'ym kar amo teko a'e wà nehe, a'e mehe eze'eg nezewe izupe nehe. — Na'ikatu kwaw nezewe neremiapo kwer ne, ere izupe nehe. Aze umuzuapyr wi nezewe haw nehe, eruze'eg wi eho nehe no. Aze umuzuapyr wiwi nezewe haw nehe no, a'e mehe emuhem kar a'e teko uzeruzar ma'e wazemono'ogaw wi nehe. A'e rupi uzemumikahy putar ru'u nehe. 11 Agwer teko uzawy tuwe Tupàn hape a'e wà. Uzapo tuwe ikatu 'ym ma'e oho waiko wà, a'e rupi xikwaw wakatu 'ymaw zane.

Upaw etea'i kury

12 Ihe Pawru ihe, ne Xit ne ty. Amono kar putar amo awa nepyr ihe nehe kury. Aze ru'u Ar amono kar putar nehe, aze ru'u Xik. Nepyr ihem ire nehe, eho Niko tawhu pe nehe. Aiko putar a'e pe ihe nehe, a'e pe nezur mehe nehe. Amumaw putar 'ar huwixàg ma'e paw a'e pe hepyta pà nehe kury. 13 Mokoz awa nepyr wanekon a'e wà. Zen awa ipy her romo a'e. Apor inugwer her romo a'e no. Wata putar oho amo ywy rehe wà nehe. Epytywà waho mehe ne wà nehe. Emono wanemimutar wanupe nehe, waho mehe nehe. 14 Uzeruzar ma'e nepyr har a'e wà, tuwe uzapo ikatuahy ma'e oho waiko a'e wà nehe. — Pepytywàgatu ma'e hereko 'ymar pe wà nehe, ere wanupe nehe. — Pepytywàgatu ima'uhez ma'e pe wà nehe no, ima'eahy ma'e pe wà nehe no, ere wanupe nehe no. — Peiko zo ma'e iapo 'ymar romo nehe. Pema'ereko haw iapo mehe pema'ereko tuwe Tupàn pe nehe, ere wanupe nehe no.

15 Hepyr har ize'eg wer newe a'e wà kury, — Nekatu pa, i'i newe wà kury, uze'eg imono kar pà newe wà kury. Emono kar ureze'eg ureamutar har wanupe nehe no, zanezeruzar haw rehe nehe no. Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e newe a'e nehe no. Upaw kwez kury. Pawru

PIREM

1-2 Ihe Pawru ihe, Ximot zanerywyr xe hepyr hekon a'e no. Ko urepape oromono kar putar newe ure nehe kury, Pirem, urerapi har, urerupi uma'ereko ma'e. Oromono kar putar ureze'eg amogwer uzeruzar ma'e wanupe no, a'e neràpuz me uzemono'og ma'e wanupe no, Aw pe no, zanerupi uma'ereko ma'e Araki her ma'e pe no. Ihe Pawru ihe, amume'u Zaneruwihawete Zezuz rehe ze'eg puràg teko taw nànàgatu ihe, teko wanupe ihe. A'e rupi tuwihaw hemunehew kar hereraha kar pà zemunehew paw pe a'e. Aiko zemunehew paw pe ihe kury, ko 'ar rehe ihe kury. 3 Tupàn zaneru a'e, Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e no, tuwe uzapo ikatuahy ma'e peme a'e wà nehe. Tuwe nemupytu'u kar ma'e wi nekyze re wà nehe. A'e rupi nerurywete putar tuwe nehe.

Uze'eg Pawru Pirem ikatu haw rehe xe a'e kury

4 Pirem herywyr, tuweharupi Tupàn pe heze'eg mehe, aze'eg teko nerehe ihe. — Pirem uzeruzar nerehe a'e, a'e izupe. 5 Erezamutar katu Tupàn hemiruze'eg ne wà, erezeruzar katu Zezuz Zanezar rehe no. Aenu ko ma'e paw imume'u mehe ihe. A'e rupi amume'u nekatu haw Tupàn pe. 6 Aze'eg teko Tupàn pe nerehe ihe, ma'e henoz pà izupe ihe. — Pirem a'e, umume'u nerehe uzeruzar haw oho iko a'e, teko wanupe a'e, wamuzeruzar kar pà nerehe a'e, a'e izupe. — A'e rupi ainoz ma'e newe ihe kury. Pirem henu har a'e wà nehe, aze uzeruzar Zaneruwihawete Zezuz rehe a'e wà nehe, a'e mehe ekwaw kar nekatu haw wanupe nehe no, a'e izupe, ma'e henoz pà izupe. 7 Erezamutar katu Tupàn. Erepuruamutar no. Nepuruamutar haw imume'u haw henu mehe, herurywete ihe. A'e rupi hema'ereko wera'u wer Tupàn pe ihe. Ta'e eremurywete kar Tupàn hemiruze'eg ne wà xe.

Uze'eg One rehe xe a'e kury

8 A'e rupi aze'eg putar newe One rehe ihe kury, ma'e henoz pà newe kury. Ta'e ihe neryky'yr romo aiko Zaneruwihawete rehe zanezeruzar haw rehe ihe xe. Aze mo aputar, apuner mo iapo kar haw rehe a'e ma'e newe ihe, ta'e ihe Tupàn hemimono karer romo aiko ihe xe, ize'eg imume'u har romo ihe xe. 9 Nan kwaw pa. Uruamutar katu ihe. A'e rupi ainoz putar ma'e newe nehe. Aze nanepurapo wer kwaw hehe nehe, a'e mehe nazapo kar kwaw newe nehe. Ihe Pawru ihe, ihe Zezuz hemimono karer romo aiko teko wanupe ihe. Ko 'ar rehe zemunehew paw pe imunehew pyrer romo aiko ihe, ta'e Tupàn ze'eg imume'u har romo aiko ihe xe. 10 Aze'eg putar newe One rehe kury, a'e ma'e henoz pà newe kury. Ne izar romo ereiko ne. Newe uma'ereko e ma'e romo hekon a'e. Amo 'ar mehe uzàn oho newi. Nan kwehe tete àwàxi xe Hom tawhu pe ihe. Amuzeruzar kar Zezuz rehe, zemunehew paw pe hereko mehe. A'e rupi aiko tu ài izupe kury. 11 A'e 'ar mehe uzàn oho newi. Newi izàn awer na'ikatu kwaw newe. Ko 'ar rehe wiko wiwi putar ikatu ma'e romo newe nehe kury, ta'e uma'ereko wi putar newe nehe kury xe. Ikatuahy ihewe no. Ta'e ikatuahy ma'e tetea'u uzapo ihewe no xe.

12 Amono kar putar newe ihe nehe kury. Azemumikahy ta'e oho putar ihewi a'e nehe xe, ta'e azamutar katu tuwe ihe xe. 13 Hepurumupyta kar wer zepe hehe xe hepyr ihe, xe zemunehew paw pe hereko mehe ihe. Nepurupytywà wer herehe ne no, xe zemunehew paw pe hereko mehe ne no. Nan kwaw pa. Nereiko kwaw xe, a'e rupi nerepuner kwaw hepytywà haw rehe. Aze mo One xe hekon, a'e mehe mo hepytywà mo nerekuzar romo. 14 Nahepurapo kar wer kwaw ko ma'e rehe newe ihe. Aze erezapo neze'eg rupi nehe, a'e mehe ikatu putar ihewe nehe. A'e rupi namupyta kar kwaw One xe ihe. Ta'e nakwaw kwaw neze'eg àwàm ihewe ihe xe.

15 One a'e, uzàn oho newi a'e. Upyta muite newi. Ko 'ar rehe uzewyr newe kury. Upyta ru'u nepyr tuweharupi nehe. Aze ru'u noho kwaw newi nehe. 16 Nuiko kwaw xo uma'ereko e ma'e romo zutyka'i ko 'ar rehe. Zanerywyr romo tuwe hekon a'e kury, ta'e uzeruzar Zaneruwihawete rehe xe. Kwa azamutar katu azeharo-

moete ihe pa. Ne nehe no ty, ezamutar katu wera'u nehe no ty. Ta'e a'e newe uma'ereko e ma'e romo hekon a'e xe, ta'e nerywyr romo hekon a'e no xe.

17 Ihe nerupi uma'ereko ma'e romo aiko ihe. A'e rupi, aze mo aha nepyr, a'e mehe mo hemuixe katu kar mo pe neràpuz me. Nezewegatete One a'e nehe, emuixe katu kar neràpuz me nehe. Aze ikatu ma'e rehe nepurapo wer ihewe, a'e mehe ezapo nezewe izupe nehe. 18 Kwehe mehe ikatu 'ym ma'e uzapo newe. Aze unewer ma'e rehe newe, a'e mehe amekuzar putar ihe nehe. 19 Hepo pupe amuapyk heze'eg pape rehe xe ihe kury. Amekuzar putar One inewer awer newe ihe nehe kury. Ne nehe no ty, nema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe no ty. Aze mo namume'u kwaw Tupàn ze'eg newe, a'e mehe mo nanepyro iwer mo a'e. 20 Herywyr. Ezapo ko ma'e ihewe nehe, ta'e ereiko uzeruzar ma'e romo xe. Hemurywete kar pe nehe ty, ta'e herywyr romo ereiko xe, ta'e Zaneruwihawete rehe zazeruzar zane xe.

21 Ezapo tuwe a'e ma'e newe heremiꞌnozgwer nehe ty. Kutàri, ko pape rehe imuapyk mehe, akwaw ma'e newe heremiꞌnozgwer iapo àwàm ihe. Erezapo putar nehe. 22 Ezapokatu nepyr heker àwàm nehe. Ta'e Tupàn hemuhem kar putar zemunehew paw wi a'e nehe xe, hemono kar pà nepyr a'e nehe xe, ta'e nezewe haw erenoz izupe no xe.

Upaw etea'i kury

23 Epa a'e no, xe hepyr zemunehew paw pe hekon a'e no, ta'e umume'u Tupàn ze'eg a'e no xe. Omono kar uze'eg newe a'e no. — Nekatu ty, i'i newe. 24 Amogwer herupi uma'ereko ma'e a'e wà no. Mak, Aritak, Nem, Iruk. A'e paw omono kar uze'eg newe a'e wà no.

25 Zezuz Zaneruwihawete Zanezar a'e, tuwe ikatu ma'e uzapo peme a'e nehe.

Upaw kwez kury.

Pawru

EMEREW WÀ

Zutew wanupe ze'eg pape rehe imuapyk pyrer

1 Kwehe mehe Tupàn uze'eg tetea'u zaneipy wanupe a'e, zutew kwehe arer wanupe a'e. Uze'eg wanupe wapuahu pe. Wexak kar ma'e hexak pyr 'ym wanupe no. Omono kar weko haw pe har wanupe wà no, uze'eg imume'u kar pà wanupe wà no. Wexaexak amo awa a'e wà no, uze'eg imume'u pà wanupe no. A'e awa a'e wà, umume'u a'e ize'eg oho purupe a'e wà. 2 Ko 'ar rehe kury, Tupàn uze'eg iko purupe kury, wa'yr imono kar pà uze'eg imume'u har romo kury. Uzapo kar ywy ywak wa'yr pe. Iahykaw rehe ta'yr wereko putar ma'e paw rupi katete a'e nehe no. Wiko putar teko wazar romo nehe no, ta'e Tupàn hemixak kwer romo hekon a'e xe. 3 Ta'yr a'e, uhyape katu iko tatainy ài a'e, ta'e wereko Tupàn ikàgaw ipuràgaw uzehe a'e xe. Heko haw nuzawy kwaw Tupàn heko haw a'e. A'e ae nuzawy kwaw Tupàn a'e. Ywy a'e, ywak a'e no, ma'e paw rupi katete a'e wà no, teko paw rupi katete a'e wà no, wikuwe a'e wà, ta'e ta'yr umuigo kar iko a'e wà xe, uze'egaw ikàg ma'e pupe a'e wà xe. A'e ae umukatu teko a'e wà, wapyro pà wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e wà. A'e re oho ywate kury, Tupàn iawyze har rehe wapyk pà kury. Tupàn a'e, tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo hekon a'e. Ta'yr wiko tuwihaw romo u ipyr a'e no.

Uze'eg Tupàn ta'yr rehe a'e kury, Tupàn heko haw pe har wanehe a'e no

4 Tupàn umuigo kar wa'yr tuwihaw ikàg wera'u ma'e romo a'e, weko haw pe har wanuwi a'e. Omono her izupe no. — Hera'yr, i'i izupe. Her ywate wera'u waner wanuwi a'e no, amogwer weko haw pe har waner wanuwi a'e no. 5 Ta'e — Hera'yr, ni'i pixik kwaw wanupe a'e xe. Xo wa'yr pe zo uze'eg nezewe. — Ereiko hera'yr romo ne. Kutàri amume'u hera'yr romo nereko haw kwez ihe kury, i'i izupe. Tupàn nuze'eg pixik kwaw nezewe ni amo weko haw pe har wanupe. — Aiko putar tu romo nehe. Hera'yr romo hekon putar nehe, i'i izupe. 6 Tupàn umur kar wa'yripy ywy rehe. Imur kar etea'i mehe nezewe uze'eg izupe. — Hereko haw pe har paw rupi a'e wà nehe, umuwete katu putar hera'yr a'e wà nehe, i'i izupe. 7 Nezewe Tupàn uze'eg weko haw pe har wanupe. — Amuigo kar putar hereko haw pe har ywytu zàwenugar romo ihe wà nehe. Amuigo kar putar heremiruze'eg tata zàwenugar romo ihe wà nehe, i'i wanupe. 8 Nezewe i'i wa'yr pe no. — Tuweharupi ereruze'eg putar teko ne wà nehe. Nupaw pixik kwaw waneruze'egaw nehe, Tupàn. Tuweharupi ereiko putar teko wanuwihaw romo nehe. Erepureruze'egatu putar iko nehe, neze'eg iawy 'ym pà nehe. 9 Ikatu ma'e iapo haw ikatu tuwe newe. Ikatu 'ym ma'e iapo haw na'ikatu kwaw newe. A'e rupi ihe nezar ihe, uruexak kwez ihe. Urumurywete kar kwez ihe, tuwihaw romo nemuigo kar pà ihe. Nazapo kwaw nezewe nerehe we har wanupe. Namurywete kar kwaw nezewe ihe wà, i'i Tupàn wa'yr pe. 10 Nezewe uze'eg izupe a'e no. — Ne teko wazar ne. Izypy mehe erezapo ywy. Nepo pupe erezapo ywak no. 11 Ywak a'e, ywy a'e no, ukàzym putar a'e wà nehe. Ne erepyta putar nehe. Ywak ywy izymànerahy putar kamir ài wà nehe.

12 Erekanakanaw putar ywy nehe, ywak nehe no, kamir ài nehe. Teko weityk kamir izemàner ma'e a'e wà, ipyahu ma'e ime'eg kar pà a'e wà. Nezewegatete erezapo putar amo ae ywy nehe, ipyahu ma'e nehe, ko ywy hekuzaromo nehe. Erezapo putar ywak ipyahu ma'e nehe no. Xo ne zo nereiko pixik kwaw izemànahy ma'e romo nehe. Tuweharupi ereiko putar nezewegatete nehe. Nereiko pixik kwaw amo ae ma'e romo nehe, i'i izupe. 13 Tupàn nuze'eg pixik kwaw nezewe, amogwer weko haw pe har wanupe. Xo wa'yr pe zo uze'eg nezewe. Nezewe i'i izupe. — Azo'ok putar wakàgaw ihe nehe, neàmàtyry'ymar wanuwi ihe nehe. Nereruzar putar a'e wà nehe, Amo 'ar mehe a'e wà nehe. A'e 'ar hàro mehe, ereiko putar heruwake nehe. Ereapyk putar heruwake nehe, i'i wa'yr

pe. 14 Ma'e romo Tupàn heko haw pe har
wanekon a'e wà. Tekwe romo wanekon
wà. Uzapo ma'e oho waiko Tupàn pe wà,
uzar pe wà. Tupàn omono kar a'e weko
haw pe har ywy rehe a'e wà. Ywy rehe
waneko mehe upytywà Tupàn pyr oho
ma'e ràm waiko wà, Tupàn hemipyro ràm
wapytywà pà wà.

2

Tupàn zanepyro tuwe a'e

1 A'e rupi zazekaiw wera'u tuwe ze'eg
azeharomoete har rehe nehe, ze'eg
zanereminu kwer rehe nehe. A'e rupi
ni amo nazanemuzeruzar kar kwaw
wemu'emaw rehe a'e wà nehe. 2 Tupàn
heko haw pe har umume'u a'e ze'eg
purupe a'e wà. Azeharomoete a'e ze'eg a'e.
Tupàn ukwaw kar a'e ze'eg azeharomoete
har purupe a'e. Aze teko nuzeruzar kwaw
hehe wà nehe, aze nuweruzar kwaw wà
nehe, Tupàn uzepyk putar a'e teko wanehe
nehe. 3 Tupàn ikatuahy a'e, ta'e upurupyro
iko tatahu wi a'e xe, ikatu 'ym ma'e wi a'e
xe. Aze nazazekaiw kwaw a'e zepyro haw
rehe nehe, nazapuner kwaw zanehemaw
rehe zepykaw wi nehe. Zanezar ràgypy
umume'u a'e zepyro haw a'e, ko ywy rehe
wiko mehe a'e. Henu har a'e wà, umume'u
zanewe a'e wà no. — Azeharomoeteahy
ko ureze'eg ure, i'i zanewe wà, Zezuz ze'eg
imume'u mehe zanewe wà. 4 A'e 'ar mehe
we Tupàn uzapo kar purumupytyhegatu
kar haw teko wanuwa rupi no, ukàgaw
hexak kar pà purupe no. Uzapo kar ma'e
hexak pyr 'ym no. Umur Wekwe Puràg
no, Zezuz rehe uzeruzar ma'e wanupe
no. Tekwe Puràg uzapo kar ma'e ikatuahy
ma'e wanupe pitàitàigatu no, ta'e Tupàn
uputar nezewe haw a'e xe.

Zezuz Zaneruwihawete wiko zanepyro har romo a'e

5 Urumume'u ywy iapo awer kwez peme
ure. Ywy iapo mehe Tupàn numuigo kar
kwaw weko haw pe har ywy rehe har
wanuwihaw romo a'e wà. 6 Nan kwaw
nezewe pa. Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe
arer a'e, pape rehe imuapyk pyrer a'e.

— Ne Tupàn ne, nema'enukwaw ywy rehe
har wanehe ne.
Nuiko kwaw ikàg ma'e romo a'e wà.
Nema'enukwaw katu wanehe.

7 Awa neremuigo kar kwaw ikàg ma'e
romo ne.
Nereko haw pe har ikàg wera'u ywy rehe
har wi a'e wà.
Eremuigo kar awa kwez ikàg wera'u ma'e
romo kury.
Eremono nekàgaw nepuràgaw kwez izupe,
i'i Tupàn ze'eg kwehe arer.

8 Pureruze'eg ma'e romo eremuigo kar
kwez kury.
Wiko putar ma'e wazar romo paw
rupi katete nehe no,

— Awa ma'e paw wazar romo hekon a'e,
teko paw wanuwihaw romo hekon a'e, i'i
ze'eg kwehe arer. Màràzàwe tuwe aipo pa.
Ko 'ar rehe ni amo awa nuiko kwaw ma'e
paw wazar romo wà. Ni amo nuiko kwaw
teko paw wanuwihaw romo wà. Nan.
9 Zezuz wiko putar ma'e paw wazar romo
a'e nehe, teko paw wanuwihaw romo a'e
nehe no. Amo 'ar mehe Tupàn heko haw pe
har ikàg wera'u izuwi a'e wà. Ta'e uzeapo
ikàg 'ym ma'e romo a'e xe. A'e rupi upuner
umàno haw rehe teko wanekuzaromo paw
rupi. Ta'e Tupàn zanepuhareko katu a'e xe.
Ko 'ar rehe Tupàn umuigo kar Zezuz tuwi-
hawete romo kury. Omono ukàgaw upuràg
eteahy haw izupe a'e no, ta'e Zezuz umàno
teko wanekuzaromo a'e xe. 10 Tupàn
uzapo ma'e paw rupi katete a'e wà, teko
paw rupi katete a'e wà no. Zaneapo
a'e no. Iporomono wer ukàgaw rehe up-
uràgaw rehe purupe a'e. A'e rupi nezewe
uze'eg uzeupe. — Aze hera'yr upuraraw
ma'erahy a'e nehe, teko wanekuzaromo
a'e nehe, xo a'e mehe zo apuner wapyro
haw rehe tatahu wi ihe nehe. Xo a'e
mehe zo nazepyk kwaw wanehe nehe, i'i
Tupàn uzeupe. A'e rupi upuraraw kar
ma'erahy wa'yr pe, imumàno kar pà. Uk-
weraw mehe a'e ràgypy uzeupir oho ywate
a'e, wemipyro kwer wanenataromo a'e,
wanape ràm iapo har ài a'e. Hemipyro
kwer a'e wà nehe, ywy rehe har wanuwi-
haw romo wanekon putar a'e wà nehe.
Umàno mehe Zezuz upyro tuwe ikatu 'ym
ma'e iapo har a'e wà, tatahu wi a'e wà.

11 Zezuz umukatu teko a'e wà, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e wà. Tupàn ta'yr romo hekon a'e. Hemimukatu kwer a'e wà no, wereko Tupàn u romo a'e wà no. A'e rupi Zezuz na'imaranugar kwaw wanehe uze'eg mehe a'e. — Herywyr wà, i'i iko wanupe. 12 Nezewe i'i Zezuz.

— Tupàn, amume'u putar nekatu haw herywyr wanupe ihe nehe.
Amume'u katu putar nekàgaw teko nànàn ihe nehe no, wazemono'og mehe ihe nehe no,
i'i izupe.

13 Nezewe i'i Zezuz purupe. — Azeruzar katu Tupàn rehe ihe. Uzapo putar ikatu ma'e ihewe nehe, i'i wanupe. Amo ae ma'e umume'u wanupe no. — Aiko xe hepurumuzàmuzàg zàwenugar wapyr ihe, ta'e Tupàn umur ihewe a'e wà xe, i'i wanupe.

14 Ipurumuzàmuzàg zàwenugar a'e wà, teko romo wanekon a'e wà. Ho'o wà, huwy wà no. A'e rupi Zezuz a'e no, wiko wazàwe a'e no, awa romo wiko pà a'e no. A'e rupi upuner ikàgaw izo'okaw rehe, àzàg wanuwihaw wi a'e, tekwe ikatu 'ym ma'e wanuwihaw wi a'e. Wanuwihaw a'e, zanemukyze har zanemàno haw wi a'e. 15 Teko ukyze katu umàno àwàm wi a'e wà. A'e rupi zemunehew paw pe har ài wanekon wà. Zezuz umuhem kar teko a'e zemunehew paw wi a'e wà. Nukyze kwaw umàno haw wi wà kury. 16 Ko heze'eg azeharomoete ihe. Nur kwaw Zezuz weko haw pe har wapytywà pà a'e. Nan. Nezewe i'i ze'eg imuapyk pyrer a'e. — Zezuz upytywà Àmàrààw izuapyapyr iko a'e wà, i'i a'e ze'eg. 17 A'e rupi Zezuz a'e, wywyr wazàwegatete hekon a'e. A'e rupi Xaxeto wanuwihaw ài hekon wanupe a'e, ma'e iapo pà Tupàn huwa rupi wanekuzaromo a'e. Nupytu'u kwaw ma'e iapo re Tupàn huwa rupi, uzehe uzeruzar ma'e wanekuzaromo. Upuhareko katu teko a'e wà, a'e rupi uze'eg nezewe Tupàn pe tuweharupi a'e. — Ezepyk zo wanehe nehe, ta'e amàno wanekuzaromo ihe xe, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn pà ihe xe, i'i iko izupe. Nezewe mehe Tupàn umunàn wanemiapo kwer wanuwi. Heharaz a'e ikatu 'ym ma'e wi. 18 Ywy rehe heko mehe Zurupari uzeagaw zepe ikatu 'ym ma'e iapo kar pà Zezuz pe a'e. Upuraraw Zezuz ma'erahy a'e no. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e. A'e rupi ko 'ar rehe upuner teko wapytywà haw rehe nehe kury, aze Zurupari ipurapo kar wer ikatu 'ym ma'e rehe wanupe nehe.

3

Uze'eg Zezuz rehe a'e kury, Moizez rehe a'e no

1 Pe herywyr Zaneruwihawete rehe uzeruzar ma'e pe. Tupàn penenoz a'e, wemiruze'eg romo pemuigo kar pà a'e. Pema'enukwaw Zezuz rehe nehe. Tupàn umur kar Zezuz ywy rehe, wàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw romo imuigo kar pà. Zazeruzar Tupàn rehe. Zezuz wiko xaxeto ài zanewe. Uze'eg iko u pe zanerekuzaromo, xaxeto ài. 2 Kwehe mehe Tupàn uze'eg Zezuz pe a'e. — Ezekaiw katu heremiruze'eg wanehe nehe, i'i izupe, wemiruze'eg wanuwihawete romo imuigo kar pà. Zezuz a'e, weruzar tuwe ize'eg a'e, wanehe uzekaiw katu pà a'e. Nezewegatete Moizez a'e no, weruzar katu Tupàn ze'eg a'e no, hemiruze'eg wanehe uzekaiw katu pà a'e no. 3 Aze awa uzapo tàpuz ikatuahy ma'e a'e nehe, teko uze'egatu putar iapo har rehe a'e wà nehe. Nuze'egatu tetea'u kwaw tàpuz rehe wà nehe, ta'e tàpuz nuzeapo kwaw a'e xe. Uze'egatu putar iapo har rehe wà nehe, ta'e a'e ae uzapo a'e tàpuz a'e xe. Nezewegatete zaze'egatu Zezuz rehe nehe, ta'e tuwihawete romo hekon a'e xe. Moizez a'e, hemiruze'eg romo hekon a'e. A'e rupi Zezuz ikàg wera'u Moizez wi a'e. A'e rupi, tuwe zaze'egatu wera'u Zezuz rehe zane nehe. 4 Aze heta tàpuz nehe, heta iapo arer nehe no. Tupàn a'e, ma'e paw iapo har romo hekon a'e. 5 Moizez weruzar Tupàn ze'eg. Uzekaiw katu hemiruze'eg wanehe. Tuweharupi uma'ereko iko Tupàn pe. Umume'u ize'eg oho iko purupe no.

6 Zaneruwihawete a'e, Tupàn ta'yr romo hekon a'e. Tupàn hemiruze'eg wanuwihawete romo hekon a'e. Awa uzekaiw katu uzar hàpuz a'e. Nezewegatete Zezuz

uzekaiw katu zanerehe a'e, ta'e zaiko tu hàpuz ài zane xe. Aze zanekàg nehe, zaiko wiwi putar hemiruze'eg romo nehe. Aze nazapytu'u kwaw ipyr zaneho àwàm rehe zanezeruzar ire nehe, zaiko wiwi putar hemiruze'eg romo nehe, zaiko wiwi putar Tupàn hàpuz zàwenugar romo nehe.

Tupàn hemiruze'eg upytu'u putar a'e wà nehe

7 Nezewe i'i Tekwe Puràg purupe a'e.

Aze peinu Tupàn ze'eg kutàri nehe,
8 peiko zo hehe uzeruzar 'ym ma'e romo nehe. Peiko zo penàmuz wazàwe nehe.
Kwehe mehe nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà,
tàpuz heta 'ymaw rehe ywyxig heta haw rehe wata mehe a'e wà.
Wagaw Tupàn a'e wà. — Aze naxiruzar kwaw ize'eg nehe, nuzepyk kwaw zanerehe nehe, i'i zepe uzeupeupe wà.
9 — A'e mehe penàmuz heragaw a'e wà, i'i Tupàn. — Amumaw 40 kwarahy ihe, xo ikatuahy ma'e iapo pà wanupe ihe.
Wexak heremiapo kwer ikatu ma'e a'e wà. Nuweruzar kwaw heze'eg wà.
10 A'e rupi aikwahy wanupe ihe. Aze'eg wànupe.
— Naperuzar pixik kwaw heze'eg,
napeiko kwaw heremiruze'eg ikatu ma'e romo, a'e wanupe.
11 Aikwahy wanupe. A'e rupi amume'u tuwe heze'eg wanupe.
— Azapokatu amo ywy kwez peme ihe, peneko àwàm romo ihe.
Napeiko pixik kwaw a'e ywy rehe nehe. Napepytu'u pixik kwaw a'e pe nehe, a'e wanupe,
i'i Tupàn.

12 Herywyr wà. Peme'egatu nehe, ikatu 'ym ma'e wi petyryk pà nehe. Tuwe ni amo pepyr har nuwereko kwaw ikatu 'ymaw upy'a pe wà nehe. Tuwe ni amo nuiko wi kwaw uzeruzar 'ym ma'e romo wà nehe. Tuwe nupuir kwaw Tupàn wikuwe ma'e wi wà nehe. 13 Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e iko nehe, hehàpyhà 'ym ma'e ài hekon putar nehe. Nuexak kwaw Tupàn ikatu haw. A'e rupi nuweruzar kwaw ize'eg. Pezepytywàtywà tuweharupi nehe. A'e mehe napeiko kwaw uzeruzar 'ym ma'e romo nehe. Aze peinu Tupàn ze'eg kutàri nehe, peikuwe zo hehe uzeruzar 'ym ma'e romo nehe, i'i a'e ze'eg kwehe arer. A'e ze'eg a'e, uze'eg zanewe ko 'ar rehe a'e. 14 Izypy mehe zazeruzar tuwe Zaneruwihawete rehe zane. Aze zazeruzar zaha zaiko hehe zane nehe, te iahykaw rehe nehe, zaiko putar ipyr tuweharupi nehe. Xiriko putar ikatu haw ikàgaw nehe no. 15 Nezewe i'i a'e ze'eg imuapyk pyrer a'e.

— Aze peinu Tupàn ze'eg kutàri nehe,
peikuwe zo hehe uzeruzar 'ym ma'e romo nehe.

16 Moizez weraha teko Ezit ywy wi a'e wà. Tupàn omono uze'eg wanupe a'e. Nuweruzar kwaw ize'eg wà. Naheko wer kwaw hemiruze'eg romo wà. 17 Tupàn umumaw 40 kwarahy a'e kury, wanupe wikwahy pà a'e kury. Ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà xe. Umàno a'e pe wà, ywyxig heta haw pe wà. 18 — Napeiko pixik kwaw a'e ywy rehe nehe, heremiapo katu kwer rehe nehe, i'i Tupàn wanupe. — Napepytu'u pixik kwaw a'e pe nehe, a'e wanupe, i'i a'e. Uze'eg heruzar 'ymar wanupe. 19 A'e rupi nupuner kwaw weko haw rehe a'e ywy rehe wà, ta'e nuzeruzar kwaw hehe wà xe.

4

1 Ko 'ar rehe kury, Tupàn umume'u uzepyr zaneixe àwàm kwez zanewe a'e. Zapyta putar zaha ipyr zane nehe. Tuwe zazeruzar wi wi hehe nehe. Tuwe nazapytu'u kwaw heruzar ire nehe. A'e rupi zaha putar tuwe ipyr nehe. Zanepytywà putar ko 'ar rehe nehe no. Aze amo teko upytu'u ize'eg heruzar ire wà nehe, Tupàn nupytywà kwaw a'e teko a'e wà nehe. A'e teko noho kwaw ipyr wà nehe. 2 Ta'e xinu ze'eg puràg kwez zane xe. Teko kwehe arer wenu a'e ze'eg a'e wà no. Noho kwaw a'e ywy rehe wà, Tupàn hemiapo katu kwer rehe wà. Ta'e nuzeruzar kwaw a'e ze'eg rehe henu mehe wà xe. 3 Zazeruzar Tupàn rehe zane. A'e rupi zaixe putar heko

haw pe nehe, zanepyta pà ipyr tuweharupi nehe. Nezewe i'i zaneipy wanupe a'e.

— Aikwahy wanupe ihe. A'e rupi amume'u
tuwe heze'eg wanupe.
— Azapokatu amo ywy kwez peme ihe,
peneko àwàm peme ihe.
Napeiko pixik kwaw a'e ywy rehe nehe.
Napepytu'u pixik kwaw a'e pe nehe,
a'e wanupe,
i'i Tupàn wanupe.

Nezewe uze'eg tuwe a'e. Ywy iapo paw ire umumaw Tupàn uma'ereko haw.
4 Nezewe i'i amo ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer. — 6 'ar pawire, 7 haw 'ar mehe Tupàn upytu'u a'e, uma'ereko haw iapo pawire a'e. 5 Amo ae ze'eg kwehe arer uze'eg mytu'u haw rehe a'e. — Nur pixik kwaw hepyr upytu'u pà a'e wà nehe, i'i Tupàn uze'eg heruzar 'ymar wanupe. 6 Tupàn ze'eg puràg henu arer izypy mehe arer a'e wà, nuixe kwaw ipyr upytu'u pà a'e wà, ta'e nuzeruzar kwaw hehe a'e wà xe. Amo ae teko oho putar ipyr a'e wà nehe, upytu'u pà a'e pe a'e wà nehe. 7 — Peruzar heze'eg kutàri nehe, i'i Tupàn Moizez hemiruze'eg wanupe, ywyxig heta haw rehe waneko mehe. Nuweruzar kwaw wà. A'e rupi umumaw kwarahy tetea'u a'e pe wiko pà wà. Tupàn wexak amo ae 'ar a'e. Wexak amo ae teko a'e wà no. Umuigo kar a'e teko wemiruze'eg romo a'e wà. — Pe nehe kury, hereruzar pe nehe kury, i'i tuwihaw Tawi pe. Tawi umume'u a'e Tupàn ze'eg a'e, wemiruze'eg wanupe a'e, ta'e Tupàn umume'u kar izupe a'e xe. Nezewe i'i a'e Tawi ze'eg kwehe arer a'e. — Peinu Tupàn ze'eg kwez kutàri. Peikuwe zo hehe uzeruzar 'ym ma'e romo nehe, i'i a'e. 8 A'e ywyxig heta haw rehe har a'e wà, a'e uzeruzar 'ym ma'e a'e wà, nuiko kwaw a'e ywy katu ma'e rehe a'e wà. Umàno ywy ikatu 'ym ma'e rehe wà. Xo wazuapyapyr zo wiko oho hehe wà. Tuwihaw Zuzue weraha a'e teko ywy katu ma'e rehe a'e wà. Aze mo tuwihaw Zuzue weraha a'e teko Tupàn pyr a'e wà, wapytu'u hawete pe mo a'e wà, a'e mehe mo Tupàn nuze'eg wi iwer mo hehe amo ae 'ar mehe a'e. 9 Mokoz ma'e rehe Tupàn uze'eg a'e. Zutew kwehe arer wiko oho a'e ywy katu ma'e rehe a'e wà, upytu'u pà a'e wà. Zezuz rehe uzeruzar ma'e upytu'u putar oho Tupàn heko haw pe a'e wà nehe no. Mokoz pytu'u haw rehe uze'eg a'e. Tupàn upytu'u ywy iapo re a'e. Nezewegatete zapytu'u putar ko ywy rehe zanereko re zane nehe no, ipyr zanereko mehe zane nehe no. 10 Ta'e Tupàn pyr upytu'u ma'e ràm a'e wà nehe xe, upytu'u putar uma'ereko haw iapo re a'e wà nehe xe. Wapytu'u àwàm nuzawy kwaw Tupàn ipytu'u awer. 11 A'e rupi xiruzar tuwe ize'eg nehe. A'e rupi zaixe putar ipyr zapytu'u pà nehe. Tuwe ni amo zanepyr har nuzewyr kwaw izuwi wà nehe. Xiruzar ize'eg paw rupi katete zane nehe. Tuwe zaixe ipyr zane paw rupi nehe no.
12 Tupàn ze'eg a'e, nuzawy kwaw ma'e wikuwe ma'e a'e. Uzapo ma'e iko tuweharupi teko wapy'a pe. Nuzawy kwaw takihe haimezuazar ma'e a'e. Nuzawy kwaw takihe haime katu ma'e. Aze ximonohok ma'ero'o kwer takihe pupe, xixak te ikagwer, te iputu'ugwer no. Nezewegatete Tupàn ze'eg uze'egatu tuwe zanepy'a pe a'e no. — Azeharomoete aiko ikatu 'ym ma'e iapo har romo ihe, za'e imugeta mehe. — Azeharomoete heremiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn pe, za'e imugeta mehe. Zazemumikahy imugeta mehe. 13 Teko nupuner kwaw ni pitài ma'e imimaw rehe Tupàn wi a'e wà. Wexak ma'e paw rupi katete a'e. Ukwaw zaneremiapo kwer paw rupi katete no. A'e rupi peiko zo zaneipy wazàwe nehe. Nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà. Peruzar katu ize'eg nehe. A'e rupi peixe putar ipyr nehe, pepytu'u pà nehe.

Zezuz a'e, Xaxeto wanuwihaw ikàg wera'u ma'e romo hekon a'e

14 Tuweharupi ximume'u Zezuz rehe zanezeruzar haw purupe zane. Pepytu'u zo hehe pezeruzar ire nehe. Pepytu'u zo heruzar ire nehe no. Ta'e Zezuz Tupàn ta'yr a'e xe, wiko Xaxeto wanuwihaw ài zanewe a'e xe. Uzekaiw katu zanerehe, xaxeto ài. Wixe Tupàn huwa rupi, zanerekuzaromo. Uze'eg izupe zanerekuzaromo no. 15 Nuiko kwaw zanepuhareko 'ymar romo. Zanerereko katu a'e. Zanepuhareko katu a'e, ta'e nazanekàg kwaw zane xe. Ywy rehe

heko mehe Zurupari ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe izupe a'e. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. 16 Tuwe zanekàg nehe. Pekyze zo nehe. Peze'eg Tupàn pe nehe, ta'e zanepuhareko katu a'e xe. Aze zawaiw katu zanereko haw zanewe nehe, zanepuhareko katu Tupàn a'e nehe, zanepytywà putar a'e nehe no.

5

1 Zutew wexaexak pitài awa a'e wà, Xaxeto wanuwihaw romo imuigo kar pà a'e wà. A'e tuwihaw a'e, uze'eg Tupàn pe teko wanekuzaromo a'e. Omono ma'e izupe no. Uzuka ma'ea'yr huwa rupi, teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo. 2 A'e tuwihaw a'e, awa romo hekon a'e. A'e rupi aze amogwer teko nukwaw katu kwaw ma'e a'e wà, aze uzawy Tupàn hape a'e wà, a'e tuwihaw nuze'eg ahyahy kwaw wanupe a'e. 3 A'e tuwihaw na'ikàg kwaw a'e no, a'e rupi nupuner kwaw ma'ea'yr izuka haw rehe teko wanemiapo kwer ikatu 'ygwer hekuzaromo zutyka'i a'e, te wemiapo kwer hekuzaromo uzuka a'e no.

4 — Aiko Xaxeto wanuwihaw romo ihe, ni'i kwaw wyzài awa a'e. Tupàn wexaexak amo awa a'e. Xo a'e awa zo wiko wanuwihaw romo. Nezewe Tupàn wexak Àràw kwehe mehe, wanuwihaw romo imuigo kar pà.

5 Nezewegatete Zezuz a'e no. — Xaxeto wanuwihaw romo aiko ihe, ni'i kwaw a'e. Tupàn uze'eg izupe a'e.

— Ereiko hera'yr romo ne.
Kutàri aiko neru romo ihe,
i'i izupe.

6 Amo 'ar mehe uze'eg nezewe izupe.

— Ereiko putar heràpuz rehe uzekaiw ma'e romo tuweharupi nehe.
Nerepytu'u pixik kwaw hehe uzekaiw ma'e romo nereko re nehe.
Mekizetek haikwerupi har romo ereiko putar nehe, i'i izupe.
(Mekizetek a'e, Xaxeto kwehe arer romo hekon a'e.)

7 Ko ywy rehe wiko mehe uze'eg Zezuz Tupàn pe tuweharupi a'e. — Hepytywà pe nehe, i'i izupe tuweharupi. Uzai'o izupe uze'eg mehe no. Tupàn upuner mo imàno haw wi ipyro haw rehe a'e. Nupyro kwaw. Zezuz uzeapo ikàg 'ym ma'e romo. Weruzar Tupàn ze'eg iko tuweharupi, hemiapo putar haw iapo pà. A'e rupi Tupàn wenu ize'eg mehe. 8 Tupàn ta'yr romo hekon. Tu nupyro kwaw wa'yr ma'erahy wi. Upuraraw ma'erahy tetea'u. Nezewe uzemu'e u ze'eg heruzar haw rehe. 9 Upuraraw ma'erahy tetea'u. — Uhyk kury, i'i tu izupe. A'e mehe upuner umàno haw rehe, teko wapyro pà tatahu wi. Upyro putar uze'eg heruzar har paw rupi katete wà nehe. Upyta putar ipyr tuweharupi wà nehe. 10 — Uhyk kury, i'i tu izupe. — Ereiko heràpuz rehe uzekaiw ma'e ikàg wera'u ma'e romo ne kury, Mekizetek haikwerupi har romo kury, i'i izupe.

— Napekwaw katu kwaw ikatu 'ygwer wi petyrykaw, i'i wanupe

11 Heta tetea'u ma'e peme ureremimume'u ràm ure. Zezuz zanerekuzaromo ima'ereko haw rehe ze'egaw urumume'u putar peme nehe. Peme imume'u haw zawaiw katu urewe a'e, ta'e mewe katu pezemu'e agwer ma'e rehe pe xe.

12 Kwehe peiko uzeruzar ma'e romo. Pepuner mo upurumu'e ma'e romo peneko haw rehe. Napeiko kwaw. Màràzàwe tuwen aipo pa. Napekwaw kwaw Tupàn ze'eg zawaiw 'ym ma'e. Amono kar tàri purumu'e ma'e pepyr ihe. 13 Kwarera'i u'u uhy ikamy kwer a'e, ta'e nupuner kwaw temi'uete i'u haw rehe a'e xe. Temi'uete i'u 'ymar a'e, kwarera'i romo hekon a'e. Pe no, peiko kwarera'i ài pe no. Kwarera'i nu'u kwaw temi'uete a'e wà. Nezewegatete napezemu'e katu kwaw Tupàn ze'eg rehe. A'e rupi napekwaw kwaw ikatu 'ym ma'e wi petyrykaw. Napekwaw kwaw Tupàn hemiapo putar haw iapo haw. 14 Awa tua'u ma'e a'e wà, kuzà ihya'u ma'e a'e wà no, u'u temi'uete a'e wà. Nezewegatete uzeruzar ma'e ikàg ma'e a'e wà no, uzemu'e katu Tupàn ze'eg rehe a'e wà no. Ukwaw katu hemiapo putar haw iapo haw wà. Ukwaw ikatu 'ym ma'e wi utyrykaw rehe wà no. Upytu'u tuwe iapo re wà.

6

1 A'e rupi pezemu'e katu Tupàn ze'eg rehe nehe. Peiko awa itua'u ma'e ài nehe, kuzà ihya'u ma'e ài nehe. Izypy mehe pezemu'e Zaneruwihawete rehe ze'eg zawaiw 'ym ma'e rehe. Pekwaw katu a'e ze'eg kury. Pezemu'e ze'eg zawaiw katu wera'u ma'e rehe nehe kury. Pezapo e ma'e peiko kury. Tupàn nuzapo kar kwaw a'e ma'e iko ko 'ar rehe a'e kury. Izypy mehe — Pezeruzar Tupàn rehe nehe, uru'e peme. Pezeruzar peiko hehe kury. Nuru'e wi kwaw peme nehe kury. 2 — Pezemuzahazahak kar nehe, uru'e peme. Pezemuzahazahak kar, ureze'eg heruzar pà. Nuru'e wi kwaw peme nehe kury. — Pepokok uzeruzar ma'e wanehe nehe, a'e rupi xo Tupàn zo weruzar putar a'e wà nehe, uru'e peme. Peruzar ureze'eg peiko kury. Nurumume'u wi kwaw peme nehe kury. — Amo 'ar mehe umàno ma'e kwer ukweraw wi putar a'e wà nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo arer ukweraw ma'e kwer oho putar tatahu pe wà nehe. Uzeruzar ma'e ukweraw ma'e kwer oho putar Tupàn pyr wà nehe, uru'e ure. Pekwaw katu a'e ma'e kury. Nurumume'u wi kwaw peme nehe kury. 3 Tuwe zazemu'e Tupàn ze'eg zawaiw katu ma'e rehe zane nehe kury. Aze Tupàn uputar nezewe haw nehe, zazemu'e putar ize'eg rehe nehe.

4 Aze amo upuir tuwe Tupàn wi a'e wà nehe, nazapuner kwaw wamuzewyr kar haw rehe izupe zane wà nehe. Ukwaw Tupàn a'e wà, ukwaw ize'eg a'e wà no. Tatainy ài hekon Tupàn a'e. A'e teko ukwaw Zezuz ikatu haw a'e wà no. Tupàn ywak rehe har umur Zezuz wanupe a'e. Umur Wekwe Puràg wanupe no. 5 Ukwaw tuwe Tupàn ze'eg ikatu haw wà. Amo 'ar mehe Zezuz upureruze'eg putar ko ywy rehe a'e nehe, ukàgaw hexak kar pà purupe a'e nehe. Ywy rehe wiko mehe uzapo purumupytuhegatu kar haw no. A'e teko wexak ikàgaw a'e wà. 6 Ko 'ar rehe a'e teko upytu'u hehe uzeruzar ire wà kury. Nazapuner kwaw wamuzewyr kar haw rehe Tupàn pe, ta'e tuweharupi Tupàn ta'yr ywyra kanetar rehe izuka wi wi har ài wanekon a'e wà xe. Ta'e hehe uze'eg uryw ahyahy ma'e romo wanekon tuweharupi a'e wà no xe.

7 Aze àmàn ukyr ywy rehe nehe, ma'e itym pyrer hezuz putar nehe. Itym arer hurywete putar nehe. 8 Aze xu itua'u nehe, aze heta tetea'u ka'akyr nehe, upyk putar ma'e itym pyrer nehe. Na'ikatu kwaw itym arer pe nehe. Nezewegatete, aze uzeruzar ma'e oho tuwe waiko Tupàn hape rupi wà nehe, upytu'u 'ym pà wà nehe, a'e mehe Tupàn hurywete putar nehe. Aze upytu'u uzeruzar ire wà nehe, na'ikatu kwaw Tupàn pe wà nehe. A'e ko zar umunyk putar tata xu rehe nehe. Nezewegatete Tupàn omono kar putar uzeruzar 'ym ma'e tatahu pe wà nehe. 9 Hemyrypar wà. Aze'eg ahyahy nezewe peme ihe, ta'e apuamutar katu ihe xe. Napepytu'u kwaw pezeruzar ire. Pezeruzar wi wi tuweharupi nehe, pepytu'u 'ym pà nehe. Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e peme a'e nehe, ta'e pepyro putar a'e nehe xe, ta'e napepytu'u kwaw hehe pezeruzar ire nehe xe. 10 Pema'ereko katu peiko Tupàn pe. Naheharaz kwaw pema'ereko haw wi nehe. Pezamutar katu Tupàn. A'e rupi pepytywàgatu amogwer uzeruzar ma'e peiko pe wà. Naheharaz kwaw pema'ereko haw wi nehe.

11 Xo ko ma'e uruputar ure. Peàro Zezuz izewyr àwàm peiko. Hàro mehe pe pitàitàigatu pezamutar wi wi Tupàn nehe. Pepytywàgatu wi wi hemiruze'eg pe wà nehe no. A'e rupi tur mehe uzapo putar ikatuahy ma'e peme nehe no. 12 Peiko zo iranahy ma'e romo nehe. Peiko uzeruzar katu ma'e wazàwe nehe. Zezuz rehe uzeruzar haw rehe ma'erahy ipuraraw mehe wà, nupytu'u kwaw uzeruzar ire wà. A'e rupi Tupàn uzapo putar a'e ikatuahy ma'e imume'u pyrer a'e nehe, a'e uzeruzar katu ma'e wanupe a'e nehe. Aze peiko wazàwe nehe, uzapo putar wemimume'u kwer peme nehe no.

Tupàn uzapo tuwe wemimume'u kwer a'e nehe

13 Kwehe mehe Tupàn umume'u tuwe ma'e wemiapo ràm Àmàrààw pe a'e. — Azeharomoete azapo putar heremimume'u kwer ihe nehe, i'i izupe. Umume'u tuwe a'e ma'e uwer rehe a'e, ta'e naheta kwaw

izuwi ikàg wera'u ma'e a'e xe. 14 Nezewe uze'eg izupe. — Azapo e putar ikatuahy ma'e newe ihe nehe, i'i izupe. — Amono putar hekàgaw newe nehe. A'e rupi erepurumuzàmuzàg tetea'u putar nehe. Nezuapyapyr heta tetea'u putar a'e wà nehe, i'i izupe. 15 Wàrogatu Àmàrààw a'e ma'e Tupàn hemimume'u kwer a'e. A'e rupi Tupàn umur izupe. 16 Aze awa umume'u tuwe wemiapo ràm a'e nehe, ima'enukwaw amo ikàg wera'u ma'e rehe a'e nehe. Umume'u tuwe a'e wemiapo ràm a'e ikàg ma'e her rehe a'e. Aze awa umume'u tuwe wemiapo ràm Tupàn her rehe nehe, amogwer uzeruzar putar ize'eg rehe a'e wà nehe. — Kwa, nerezapo kwaw nehe, ni'i kwaw amo izupe wà nehe. 17 Tupàn umume'u wemiapo ràm Àmàrààw pe a'e. — Azapo putar tuwe heremimume'u kwer ihe nehe, i'i izupe. Nazuhaw pixik kwaw ko heze'eg ihe nehe, i'i izupe. Ipurukwaw kar wer wemiapo ràm rehe purupe, a'e rupi umume'u tuwe a'e ma'e uwer rehe. (Ta'e ni amo na'ikàg wera'u kwaw Tupàn wi a'e wà xe.)

18 Umume'u tuwe a'e. Umume'u uwer rehe. A'e rupi nuzuhaw kwaw nehe. Uzapo putar tuwe nehe. A'e rupi zane tatahu wi ipyro pyrer zane kury, zanerurywete zane kury. Zanekàg tuwe no, ta'e xiàro tuwe hemiapo ràm zane xe, ta'e umume'u tuwe purupe kwehe mehe a'e xe. Zanepyro tuwe tatahu wi. Zaha putar tuwe ipyr nehe. 19 Xiàpixi ita ipuhuz katu ma'e kyhàhàm pupe zane, kanu rehe zane. Aze zanepurumupyta kar wer kanu rehe yryhu mytepe, xityk a'e ita 'y pupe. A'e rupi ywytu nueraha kwaw kanu a'e. Nezewegatete Zurupari nazanemunyryk kar kwaw Tupàn wi a'e, ta'e xiàrogatu tuwe Tupàn pyr zaneho àwàm zane xe, ta'e xikwaw tatahu wi zanepyro haw zane xe. Azeharomoete zaha putar ipyr nehe. Xaxeto wanuwihaw a'e, tuweharupi wixe Tupàn pe ze'egaw pupe a'e, pàn rupi a'e. Amogwer nuixe kwaw a'e pe wà. A'e awa oho uze'eg pà Tupàn pe, hemiruze'eg wanekuzaromo. Nezewegatete ywak rehe Zezuz oho Tupàn huwake a'e. Uze'eg iko zanerekuzaromo kury. 20 Oho Zezuz u huwake a'e, zanerenataromo a'e. Xaxeto wanuwihaw ikàg wera'u ma'e romo hekon kury, wiko putar tuwihaw romo tuweharupi nehe no. Mekizetek haikwerupi har romo hekon.

7

Mekizetek a'e, tuwihaw romo hekon kwehe mehe a'e

1 Kwehe mehe Mekizetek a'e, Xarez tawhu pe har wanuwihaw romo hekon a'e. Uze'eg Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e pe tuweharupi, teko wanekuzaromo, uzuka ma'ea'yr wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo. Amo 'ar mehe Àmàrààw uzàmàtyry'ym amo ae tuwihaw oho a'e wà. Àmàrààw hemiaihu uzuka a'e tuwihaw wanemiaihu tetea'u a'e wà. Uzuka a'e tuwihaw wà no. Upyhyk wama'e wanemetarer wà no. Na'e Àmàrààw uzewyr Xarez tawhu kutyr wà kury. Mekizetek uwàxi Àmàrààw oho pe rupi. Uze'eg izupe. — Tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e newe a'e nehe, i'i izupe. 2 Na'e Àmàrààw umur uma'e kurer izupe kury, a'e ma'e zauxiapekwer wanuwi ipyhyk pyrer ikurer a'e kury. Aze 10 temetarer wereko, omono pitài Mekizetek pe. Mekizetek her, — Heruwihaw ikatuahy, i'i zaneze'eg rupi. Xarez tawhu her, — Zeàmàtyry'ym 'ymaw wanuwihaw, i'i zaneze'eg rupi. Mekizetek a'e, Xarez tawhu pe har wanuwihaw romo hekon a'e mehe a'e. A'e rupi uzeàmàtyry'ym 'ym ma'e wanuwihaw romo hekon a'e. 3 Ni amo numume'u kwaw Mekizetek tu her a'e wà, ni ihy her a'e wà, ni hàmuzgwer waner a'e wà no. Numume'u kwaw izexak kar awer wà. Numume'u kwaw imàno awer wà no. Tupàn ta'yr ài hekon. Xaxeto romo hekon tuweharupi nehe no.

4 Azeharomoete ikàg a'e. Àmàrààw a'e, zaneràmuz ikàg wera'u ma'e a'e, omono wemetarer ikurer izupe a'e, Mekizetek pe a'e. (Upyro a'e ma'e a'e temetarer zauxiapekwer wanuwi, wàmàtyry'ym ire.) 5 Erewi izuapyapyr a'e wà, Xaxeto a'e wà, omono'og Izaew izuapyapyr wanemetarer ikurer a'e wà, ta'e ze'eg kwehe arer omono'og kar nezewe wanupe a'e xe. Wànàm umur wemetarer ikurer wanupe wà. Àmàrààw izuapyapyr romo wanekon

paw rupi katete wà. 6 Mekizetek a'e,
nuiko kwaw Erewi izuapyapyr romo
a'e. Upyhyk hemetarer ikurer Àmàrààw
wi, upyhyk ima'e kurer izuwi no. —
Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e newe
nehe, i'i izupe, ta'e Tupàn umume'u ikatu
ma'e wemimono ràm Àmàrààw pe a'e xe.
7 Tupàn hemiapo ràm imume'u har a'e, ikàg
wera'u uze'eg henu har wi azeharomoete
a'e. 8 Amogwer xaxeto a'e wà, Tupàn pe
temetarer imono'ogar a'e wà, umàno putar
a'e wà nehe. Mekizetek a'e, temetarer
imono'ogar a'e, wikuwe a'e. Ze'eg imuapyk
pyrer umume'u hekuwe haw zanewe.
9 Àmàrààw omono uma'e ikurer izupe a'e.
(Erewi nuzexak kar kwaw a'e 'ar mehe
a'e rihi. A'e rupi wine Àmàrààw hetekwer
pupe a'e rihi.) A'e rupi — Erewi a'e no,
omono uma'e kurer izupe a'e no, za'e
izupe. Ta'e tàmuz Àmàrààw omono izupe
xe. 10 Erewi nuzexak kar kwaw a'e 'ar
mehe a'e rihi. Wine wàmuz hetekwer pupe
rihi. Tàmuz wexak Mekizetek a'e, Erewi
izexak kar 'ym mehe a'e rihi.

11 Tupàn omono uze'eg kwehe arer
Izaew izuapyapyr wanupe a'e. Umuigo
kar Erewi izuapyapyr wàpuz rehe uzekaiw
ma'e romo a'e wà, Izaew izuapyapyr
wapytywà har romo a'e wà. Aze mo Erewi
izuapyapyr wama'ereko awer ikatuahy
Tupàn pe, a'e mehe mo nuzexak kar iwer
mo amo ae xaxeto zanewe. Nuhyk kwaw
wama'ereko haw Tupàn pe. A'e rupi
uzexak kar amo ae xaxeto a'e. Mekizetek
haikweromo har romo hekon a'e. Nuiko
kwaw Àràw haikweromo har romo. (Nuiko
kwaw Erewi hemimino romo.) 12 Tupàn
umur amo ae tàpuz rehe uzekaiw ma'e
kwez zanewe a'e kury. A'e rupi umur kar
amo ae ze'eg kwez zanewe no. 13 Zanezar
Zezuz a'e, amo ae awa hemimino romo
hekon a'e. Nuiko kwaw Erewi hemimino
romo. 14 Zuta hemimino romo hekon a'e.
Zuta izuapyr nuiko kwaw xaxeto romo
a'e wà. Kwehe mehe Moizez uze'eg Erewi
izuapyapyr wanupe a'e. — Peiko Xaxeto
romo nehe, i'i wanupe. Nuze'eg pixik
kwaw nezewe Zuta izuapyapyr wanupe.

— Ereiko Mekizetek haikwerupi har romo, i'i Tupàn Zezuz pe a'e kury

15 Pekwaw wera'u putar heze'eg nehe
kury. Amo ae xaxeto uzexak kar wà
zanewe ko 'ar rehe kury. Mekizetek
haikwerupi har romo hekon a'e. (Zezuz
her romo a'e.) 16 — Ereiko xaxeto romo
ne, ni'i kwaw amo izupe wà. Teko nuzapo
kar kwaw ma'e izupe wà. Wikuwe putar
tuweharupi nehe. A'e rupi nupytu'u
pixik kwaw xaxeto romo wiko re nehe.
17 Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe
imuapyk pyrer a'e.

— Ereiko putar xaxeto romo tuweharupi
nehe, nepytu'u 'ym pà nehe.
Mekizetek haikwerupi har romo ereiko.
Izàwenugar romo ereiko.

18 Ze'eg kwehe arer a'e, nuzawy kwaw
takihe haime 'ym ma'e a'e. Teko nomono-
hok kwaw ma'e takihe haime 'ym ma'e
pupe wà. Nezewegatete ze'eg kwehe
arer numukàg kwaw Tupàn hemiaihu wà.
Aze umugeta nupytu'u kwaw ikatu 'ym
ma'e iapo re wà. A'e rupi Tupàn uze'eg
nezewe zanewe kury. — Peho zo a'e ze'eg
kwehe arer rupi nehe kury, i'i zanewe
kury. 19 Ta'e ze'eg kwehe arer Moizez
pe imur pyrer a'e xe, numukatu kwaw
teko a'e wà xe. Numuawyze kar pixik
kwaw teko Tupàn pe wà. A'e rupi Tupàn
umume'u ze'eg ipyahu ma'e kury. Xiàro
zanemuawyze haw Tupàn pe zane kury,
ta'e zaha zaiko ize'eg ipyahu ma'e rupi
zane kury xe.

20 — Ereiko putar heràpuz rehe uzekaiw
ma'e romo tuweharupi nehe, nerepytu'u
kwaw teko wapytywà re nehe, i'i Tupàn
a'e, Zaneruwihawete pe a'e. Nuze'eg pixik
kwaw nezewe amogwer xaxeto wanupe.
21 Tupàn umume'u a'e ma'e izupe. A'e rupi
Zaneruwihawete wiko tuwe xaxeto romo
a'e, purupytywà har romo a'e. Nezewe i'i
ze'eg kwehe arer.

— Zanezar Tupàn umume'u tuwe ma'e
kwez Zaneruwihawete pe a'e. Nu-
muzewyr pixik kwaw uze'eg awer
nehe.
Ereiko putar xaxeto romo nehe, ereiko
putar purupytywà har romo tuwe-
harupi nehe, nepytu'u 'ym pà nehe,

i'i Zaneruwihawete pe.

22 Tupàn ze'eg ipyahu ma'e ikatu wera'u
ize'eg kwehe arer wi a'e. Tupàn umume'u
a'e ze'eg kwehe arer Moizez pe. Na'e
Moizez umume'u teko wanupe. Ikatu
a'e ze'eg kwehe arer. Ikatu wera'u ze'eg
ipyahu ma'e kury. Xaxeto kwehe arer a'e
wà, weruzar kar ze'eg kwehe arer teko
wanupe a'e wà. Uze'eg Tupàn pe teko
wanekuzaromo tuweharupi wà. Ko 'ar
rehe Zaneruwihawete wiko Tupàn huwa
rupi zanerekuzaromo kury, ze'eg ipyahu
ma'e heruzar kar pà zanewe kury.
23 Nuiko kwaw amogwer xaxeto wazàwe
a'e. Heta tetea'u a'e wà, ta'e umàno a'e wà
xe. A'e rupi upytu'u xaxeto romo wiko re
wà. 24 Zezuz numàno pixik kwaw nehe.
Nupytu'u pixik kwaw xaxeto romo wiko re
nehe. — Apytu'u kwez kury, ereiko putar
xaxeto romo herekuzar romo nehe kury,
ni'i pixik kwaw amo pe nehe. 25 A'e rupi ko
'ar rehe kury, tuweharupi nehe no, upuner
teko wapyro haw rehe tatahu wi nehe, aze
a'e teko ur Tupàn pe wà nehe, aze a'e teko
uzeruzar Zezuz rehe wà nehe. Ta'e Zezuz
a'e nehe xe, wikuwe putar tuweharupi a'e
nehe xe. Tuweharupi uze'eg iko Tupàn pe
u pe. — Pemono kar zo herehe uzeruzar
ma'e tatahu pe ne wà nehe, i'i iko izupe.
— Ta'e amàno wanekuzaromo ihe xe, i'i iko
izupe.
26 Zezuz a'e, xaxeto romo hekon a'e. Aze-
haromoete ikatuahy zanewe, ta'e uzapo
ikatuahy ma'e zanewe xe. Utyryk ikatu
'ym ma'e wi no. Nuzapo pixik kwaw ikatu
'ym ma'e. Naheta pixik kwaw ikatu 'ymaw
hehe no. Uzawy tuwe ikatu 'ym ma'e iapo
har a'e wà. Nuiko pixik kwaw wazàwe.
Tupàn upir Zezuz heraha ywak 'aromo a'e,
(uzeake imuigo kar pà a'e). 27 Zezuz nuiko
kwaw amogwer xaxeto wazàwe. Nuzuka
kwaw Àràpuhàràna'yr Tupàn huwa rupi
tuweharupi. Nuzuka kwaw ma'ea'yr teko
wanemiapo kwer hekuzaromo. Pitài haw
zo omono ma'e izuka pyr Tupàn pe. Uze-
mono uzezuka kar pà Àràpuhàràna'yr ài a'e.
Pitài haw zo umàno. Numàno wi kwaw
nehe.
28 Nezewe i'i Moizez ze'eg kwehe arer
a'e. — Àràw izuapyapyr a'e wà, wiko
putar xaxeto romo a'e wà nehe, i'i teko
wanupe. Àràw izuapyapyr a'e wà, nutyryk
kwaw ikatu 'ym ma'e wi tuweharupi a'e
wà. A'e rupi ko 'ar rehe kury, Tupàn
uze'eg kwez wa'yr pe kury. — Ereiko putar
heràpuz rehe uzekaiw ma'e romo tuwe-
harupi nehe, nepytu'u 'ym pà nehe, i'i
kwez izupe. Ta'e ta'yr nuzapo pixik kwaw
ikatu 'ym ma'e a'e xe.

8

Zezuz wiko tuwe zanepytywà har romo Tupàn huwa rupi a'e

1 Azeharomoete urumume'u Zezuz heko
haw uruiko peme ure kury, xaxeto romo
heko haw peme ure kury. Zanepytywà
har romo hekon a'e. Wapyk in ywate
Tupàn iawyze har rehe. Ikàg tuwe Tupàn
zàwegatete kury. 2 Xaxeto wanuwihaw
ikàg wera'u ma'e romo hekon. Naheta
pixik kwaw ikatu 'ymaw a'e pe. Kwehe
mehe ywy rehe teko uzapo tàpuzràn a'e
wà, Tupàn imuapyk pà nezewe a'e wà.
Tupàn wiko oho ipupe a'e. Nuiko kwaw
a'e pe ko 'ar rehe kury. Zezuz wiko
Tupàn hàpuzuhuete pe kury, hàpuzuhu rehe
uzekaiw pà kury. Tupàn uzapo a'e tàpuz ko
'ar rehe har. Awa nuzapo kwaw wà.
3 Xaxeto paw rupi a'e wà, omono ma'e
Tupàn pe wà. Uzuka ma'ea'yr huwa rupi
wà. A'e rupi zanepytywà har Zezuz a'e
no, omono ma'e izupe a'e no. 4 Aze mo
ywy rehe hekon, nuiko iwer mo xaxeto
romo. Ta'e heta amo xaxeto xe a'e wà
xe. Omono ma'e Tupàn pe wà, zutew
wanàmuzgwer ze'eg rupi wà. 5 Zezuz a'e,
xaxeto ikàg wera'u ma'e romo hekon a'e.
Xaxeto ko ywy rehe har a'e wà, uzeagaw
izàwe wiko pà a'e wà. Wama'ereko haw
nuzawy kwaw ima'ereko haw ywate har
wà. Nezewegatete Moizez a'e no, uzypyrog
Tupàn hàpuz iapo pà a'e no. Iapo 'ym mehe
Tupàn uze'eg izupe. — Ywytyr rehe nereko
mehe aexak kar ma'e ywate har newe ihe,
i'i izupe. Ezapo heràpuz hagapaw nehe,
heràpuzete zàwenugar nehe, i'i izupe. A'e
rupi Tupàn hàpuz ko ywy rehe har a'e,
nuzawy kwaw hàpuz ywate har hagapaw
a'e. 6 Xaxeto ko ywy rehe har a'e wà, up-
ytywà teko a'e wà. Zezuz upytywà tuwe

teko a'e wà. Ta'e weraha uzehe uzeruzar ma'e a'e wà xe, ze'eg ipyahu ma'e rupi a'e wà xe. Ta'e ze'eg ipyahu ma'e ikatu wera'u ze'eg kwehe arer wi a'e xe. Ta'e ze'eg ipyahu ma'e umume'u Tupàn hemiapo ràm ikatu wera'u ma'e zanewe a'e xe. 7 Aze mo ze'eg kwehe arer ikatu tuwe a'e, aze mo uhyk tuwe a'e, a'e mehe mo Tupàn numume'u iwer mo ze'eg ipyahu ma'e purupe a'e kury. 8 Tupàn wexak wemiaihu wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e. A'e rupi uze'eg nezewe wanupe a'e.

— Uhem putar amo 'ar a'e nehe.
A'e 'ar mehe amume'u putar heze'eg ipyahu ma'e ihe nehe, heremiapo putar haw ihe nehe,
Izaew izuapyapyr wanupe ihe nehe,
Zuta izuapyapyr wanupe ihe nehe, i'i wanupe.
9 A'e ze'eg heremimume'u ràm nehe, uzawy putar heze'eg kwehe arer nehe.
Uzawy putar waipy wanupe heremimume'u kwer nehe.
A'e 'ar mehe apyhyk waipy wapo rehe ihe wà,
Ezit ywy wi wapyro pà waneraha pà ihe wà.
Noho kwaw zepe heze'eg rupi wà.
Nuweruzar katu kwaw heze'eg wà.
A'e rupi nazekaiw katu kwaw wanehe ihe, i'i Zanezar.
10 — Amume'u wi putar amo ae heze'eg Izaew izuapyapyr wanupe ihe nehe kury,
'ar uhem ma'e ràm rehe ihe nehe kury.
Akwaw kar putar heze'eg wanupe nehe.
Aze teko umuapyk ze'eg pape rehe nehe, nukàzym kwaw nehe.
Nezewegatete amuapyk putar heze'eg wapy'a pe nehe.
Ipureruzar wer hehe wà nehe.
Naheharaz kwaw izuwi wà nehe.
Aiko putar wazar romo ihe nehe no.
Wiko putar heremiruze'eg romo wà nehe no.
11 — Amu'e putar herapi har Tupàn ze'eg rehe ihe nehe,
ni'i kwaw teko wà nehe, wapi har wanupe wà nehe.
— Amume'u putar Tupàn ze'eg heànàm wanupe nehe,
a'e rupi ukwaw putar Tupàn a'e wà nehe, ni'i kwaw teko wà nehe.
Ta'e hekwaw putar tuwe paw rupi wà nehe xe.
Ikàg wera'u ma'e hekwaw putar wà nehe no.
12 Apuhareko katu ihe wà nehe.
Nazepyk kwaw wanehe nehe, wanemiapo kwer rehe nehe.
Nahema'enukwaw kwaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe,
i'i Tupàn purupe.

13 Kwehe nehe Tupàn umume'u uze'eg ipy teko wanupe a'e. Teko noho kwaw a'e ze'eg rupi a'e wà. Na'e umume'u ze'eg ipyahu ma'e wanupe. Nuweruzar kar kwaw uze'eg kwehe arer zanewe kury. Xiruzar ze'eg ipyahu ma'e zaiko kury. Naxiruzar kwaw ze'eg kwehe arer kury. Aze zanekamir izemàner nehe, xityk nehe. Nezewegatete naxiruzar kwaw ze'eg kwehe arer kury. Ta'e xiriko ze'eg ipyahu ma'e kury xe.

9

Tupàn imuwete haw azeharomoete har

1 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer a'e. — Pemuwete katu Tupàn ko ze'eg rupi katete nehe, i'i wanupe. — Pezapo tàpuzràn nehe, imuwete katu haw romo nehe, i'i wanupe. 2 A'e rupi uzapo tàpuzràn a'e wà. Upupyaikaw tàpuzràn wà. Mokoz ipupyaikaw paw. Ipupyaikaw paw ipy uhua'u wera'u inugwer wi a'e. Uhu wera'u ma'e a'e, — Ikatu 'ym ma'e heta 'ymaw her romo a'e. Teko omono tatainy a'e pe wà, omono wyrapew a'e pe wà no, omono typy'ak Tupàn pe imono pyr a'e pe wà no. 3 Ipupyaikaw paw inugwer a'e, heta amo her a'e. — Tupàn henaw, her romo a'e. Ikatu 'ym ma'e heta pixik 'ymaw, her romo a'e. 4 Xaxeto a'e wà, umunyk yhyk a'e pe wà, imunykaw rehe wà. Imunykaw a'e, hekuzar katu a'e. Ze'eg kwehe arer hyru a'e pe hin a'e no. Uzapo ita hekuzar katu ma'e or her ma'e tetea'u hyru ipykaw romo wà. Typy'ak ywak wi u'ar ma'e kwer hyru a'e no, a'e pe hin a'e no. — Mana, a'e

temi'u her romo waze'eg rupi a'e. Àràw ima'e a'e, ywyra pokokaw huwer ma'e a'e, a'e pe tuz a'e no. Kwehe mehe Tupàn umuapyk uze'eg ita pew rehe a'e, mokoz ita pew rehe a'e. A'e ita a'e pe wanuz a'e wà no, a'e tàpuzràn pupe a'e wà no. 5 Mokoz Tupàn heko haw pe har hagapaw a'e wà no, wapyk a'e ma'eryru 'aromo a'e wà no. Wapyk a'e pe wà, Tupàn rehe teko wamuma'enukwaw pà wà. Ipuràg eteahy a'e Tupàn heko haw pe har wanagapaw wà. Ipepozaz a'e pe wà, a'e ma'e hyru 'aromo wà. Xaxeto a'e, uzuka ma'ea'yr a'e, teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e. Izuka mehe umupiripirik huwykwer a'e ma'eryru rehe. — Purupuhareko haw, a'e ma'e hyru her romo a'e. Ko 'ar rehe namume'u katu kwaw agwer ma'e peme ihe, ta'e pekwaw katu pe xe.

6 Nezewe tàpuz rehe uzekaiw ma'e uma'ereko a'e wà. Tuweharupi wixe tàpuzràn ipupyaikaw paw ipy pupe wà, ma'e iapo pà Tupàn pe wà, ma'e imono pà izupe wà no. 7 Wanuwihaw a'e, xo a'e zo wixe ipupyaikaw paw inugwer pupe a'e. Kwarahy nànàn wixe ipupe pitài haw. Weraha ma'ea'yr huwykwer uzeupi, Tupàn pe imono pà, wemiapo kwer hekuzaromo, teko wanemiapo kwer hekuzaromo no. Ta'e teko uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà xe. 8 Tekwe Puràg zanemu'e iko a'e, agwer ma'e hexak kar pà zanewe a'e. A'e tàpuzràn ipy a'e, a'e pe hin a'e. A'e 'ar mehe teko nupuner kwaw wixe haw rehe ipupyaikaw pyrer inugwer pupe wà, Tupàn henaw pupe wà. 9 Nezewegatete ko 'ar rehe teko nupuner kwaw uzemuawyze katu kar haw rehe Tupàn pe wà, ma'ea'yr izuka pà wà. 10 Ta'e a'e ma'ea'yr a'e wà xe, xo ma'e i'u pyr romo wanekon a'e wà xe. Ze'eg kwehe arer u'u kar ma'e purupe a'e. Xo temi'u rehe uze'eg a'e. Numukatu kwaw zanepy'a. Uhez kar zaneretekwer zanewe no. Numukatu kar kwaw zanepy'a.

11 Zaneruwihawete Zezuz a'e, ur ywy rehe a'e. Xaxeto wanuwihaw ikàg wera'u ma'e romo hekon a'e. Uzapo ikatuahy ma'e iko zanewe. Nuiko kwaw Tupàn hàpuz kwehe arer pupe. Uze'eg iko Tupàn pe zanerekuzaromo kury, amo ae tàpuz me kury. Ikatu wera'u a'e tàpuz. Naheta kwaw ikatu 'ym ma'e a'e pe. Teko nuzapo kwaw a'e tàpuz. Naheta kwaw agwer tàpuz ko ywy rehe. 12 Amogwer tàpuz rehe uzekaiw ma'e ywy rehe har a'e wà, weraha Àràpuhàràn huwykwer uzeupi a'e wà, weraha tapi'aka'yr huwykwer uzeupi a'e wà, inugwer ipupyaikaw paw pe a'e wà, Tupàn pe imono pà teko wanemiapo kwer hekuzaromo a'e wà. Zaneruwihawete Zezuz nuzapo kwaw nezewe. Uzemono uzezuka kar pà zauxiapekwer wanupe. Uzakook uwy kwer, tatahu wi zanepyro pà, a'e rupi zaiko putar tuweharupi Tupàn pyr zane nehe. 13 Kwehe mehe tuweharupi xaxeto umupiripirik Àràpuhàràn huwykwer teko wanehe wà, tapi'aka'yr hapy pyrer tanimukwer heityityk pà wanehe wà no, wamukatu kar pà Tupàn pe wà, ta'e wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e na'ikatu kwaw Tupàn pe wà xe. 14 Àràpuhàràn huwykwer umukatu teko Tupàn pe a'e wà. Zaneruwihawete Zezuz huwykwer ikatu wera'u ma'ea'yr huwykwer wi a'e. Zanemuawyze tuwe Tupàn a'e kury. Tekwe Puràg umur ukàgaw Zezuz pe a'e. A'e rupi uzemono uzezuka kar pà, Tupàn huwa rupi. Tekwe Puràg wiko tuweharupi a'e nehe, ukàzym pixik 'ym pà a'e nehe. Izypy mehe wikuwe a'e no. Naheta pixik kwaw ikatu 'ymaw Zaneruwihawete Zezuz rehe. Huwykwer hakookaw a'e, umukatu zanepy'a a'e. A'e rupi — Xiapo ma'e nehe, zanemuawyze kar pà Tupàn pe nehe, naza'e kwaw nehe. Ta'e xikwaw zanepy'a imukatu awer zane xe. Naximukatu kwaw zanepy'a. Umukatu a'e. A'e rupi xiapo putar ikatu ma'e Tupàn wikuwe ma'e imurywete kar pà nehe kury.

Zezuz imàno awer rehe ze'eg ipyahu ma'e

15 Zaneruwihawete Zezuz a'e, ze'eg ipyahu ma'e izar romo hekon a'e, a'e rupi uze'eg Tupàn pe zanerekuzaromo a'e. A'e rupi Tupàn umur putar ikatu ma'e zanewe nehe. Zaiko heminozgwer romo zane. — Amono putar ikatuahy ma'e hereminoz wanupe nehe, i'i tuwe Tupàn. Umur putar a'e wemimume'u kwer zanewe nehe, ta'e Zezuz umàno zanerekuzaromo a'e xe. A'e

rupi Tupàn upyro teko a'e wà, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e wà. Kwehe mehe teko uzapo a'e ikatu 'ym ma'e a'e wà, ze'eg kwehe arer rupi oho mehe a'e wà.

16 Aze awa umàno etea'i a'e nehe, umume'u putar uma'e hezar pyràm a'e nehe, wànàm wanupe a'e nehe. Umuapyk kar wemimume'u kwer pape rehe nehe. Xo imàno re zo iànàm upyhyk putar ima'e kwer a'e wà nehe.

17 — Hemàno re pepyhyk putar hema'e nehe, i'i putar wanupe nehe. A'e rupi xo imàno re zo upyhyk putar ima'e kwer wà nehe. 18 Ze'eg kwehe arer uze'eg nezewe teko wanupe. — Pezuka ma'ea'yr nehe, huwykwer imono pà Tupàn pe nehe, i'i wanupe. Xo ma'ea'yr imàno re Tupàn heharaz wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e. Aze mo teko oho ze'eg kwehe arer rupi a'e wà, ma'ea'yr izuka 'ym pà a'e wà, a'e mehe mo Tupàn naheharaz iwer mo wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e. 19 Moizez umume'u Tupàn ze'eg paw rupi purupe a'e. Na'e upyhyk tapi'aka'yr huwykwer, upyhyk Àràpuhàràn huwykwer no. Omono 'y inuromo. Umupiripirik teko paw wanehe, ze'eg kwehe arer ipape rehe no. Upyhyk Àràpuhàràn rawer ipiràg ma'e, amo ka'a ruwer inuromo iàpixi pyrer, a'e ma'ea'yr huwykwer pupe imono pà. A'e re umupiripirik teko wanehe imono pà kury, ta'e Tupàn uzapo kar nezewe a'e xe. 20 — Tupàn umur uze'eg kwez peme a'e, heruzar kar pà peme a'e, i'i Moizez teko wanupe. — Amupiripirik ko ma'eruwy kwer teko penehe ihe kury. A'e rupi Tupàn pepyro penemiapo kwer wi kury, i'i Moizez teko wanupe. 21 Nezewegatete Moizez umupiripirik ma'eruwy kwer a'e tàpuzràn rehe no, ma'e ipupe har wanehe no. Teko umuwete katu Tupàn a'e wà, a'e ma'e rehe ma'e huwykwer imupiripirikaw rehe a'e wà. 22 Azeharomoete Moizez umukatu ma'e paw ze'eg kwehe arer rupi, ma'eruwy kwer imupiripirik pà wanehe. Aze ma'e umàno nehe, uwy kwer hakook pà nehe, xo a'e mehe Tupàn umunàn putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe, wanuwi nehe.

Umàno Zezuz zaneremiapo kwer hekuzaromo a'e, àràpuhàràna'yr zàwe a'e

23 A'e ma'e tàpuzràn pupe har a'e wà, Tupàn hemiapo putar haw hagapaw zàwenugar a'e wà, ukwaw kar Tupàn hemiapo putar haw purupe a'e wà. Ma'ea'yr huwykwer imupirik pyrer umukatu a'e ma'e Tupàn huwa rupi a'e wà. Numukatu kwaw teko a'e wà. Xo Zaneruwihawete Zezuz izuka haw umukatu teko Tupàn pe a'e wà. Ma'ea'yr huwykwer umukatu zanepyro haw hagapaw a'e, ywy rehe har a'e. Nazanepyro kwaw a'e. 24 Zaneruwihawete Zezuz a'e, nuiko kwaw tàpuzràn pupe a'e, nuiko kwaw teko wanemiapo kwer pupe a'e. Ta'e a'e tàpuzràn a'e xe, nuzawy kwaw Tupàn heko hawete a'e xe. Zaneruwihawete oho ywate, wixe tuwe Tupàn huwa rupi azeharomoete, zanerekuzaromo uze'eg pà izupe. Wiko tuwe a'e pe kury. 25 Tàpuz rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw a'e, zutew romo hekon a'e. Wixe tàpuzràn pupe kwarahy nànàn, ma'e huwykwer heraha pà a'e pe. Zaneruwihawete nuiko kwaw nezewe. Nuzezuka kar kwaw kwarahy nàn. 26 Aze mo nezewe hekon, a'e mehe mo upuraraw mo ma'erahy kwer tuweharupi, a'e mehe mo umàno mo tuweharupi, ywy iapo mehe arer we mo te ko 'ar rehe. Nan. Pitài haw uzexak kar. Upaw etea'i teko ko ywy rehe waneko haw a'e wà. Uhem etea'i iahykaw. Zaneruwihawete uhem kwez xe ko ywy rehe kury, uzezuka kar pà teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn pà wanuwi kury. A'e rupi Tupàn nuzepyk kwaw uzeruzar ma'e wanehe a'e nehe. 27 Teko pitàitàigatu umàno putar pitài haw a'e wà nehe. A'e re Tupàn umume'u putar wanemiapo kwer a'e nehe, pitàitàigatu a'e nehe. A'e re uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nehe. Upyro putar wemiruze'eg wà nehe. 28 Nezewegatete Zaneruwihawete umàno pitài haw a'e, teko tetea'u wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn pà wanuwi a'e. Uzewyr putar wà amo 'ar mehe nehe. Nur kwaw ikatu 'ym ma'e imunàn pà nehe. Amo teko wàro izewyr àwàm waiko a'e wà. Zezuz ur putar a'e teko wapyro pà tatahu wi a'e wà nehe.

10

1 Aze ywyra ikàg a'e nehe, i'àg uzawy
wewer a'e ywyra a'e. Nezewegatete zutew
ukwaw ze'eg kwehe arer a'e wà, a'e rupi
ukwaw wewer Tupàn hemiapo kwer a'e
wà, hemiapo ràm a'e wà no. Ikatu wewer
Tupàn pe wà. Kwarahy nànàn uzuka
ma'ea'yr wà, wemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e hekuzaromo wà. Ze'eg kwehe arer
numukatu kwaw Tupàn hemiruze'eg a'e
wà. 2 Aze mo a'e ze'eg umukatu a'e
Tupàn imuwete har a'e wà, a'e mehe mo —
Zanekatu tuwe Tupàn pe zane kury, i'i mo
wà. A'e rupi mo upytu'u mo ma'ea'yr izuka
re wà no. 3 Nupytu'u kwaw wà. — Zanekatu
tuwe Tupàn pe, ni'i kwaw wà. Kwarahy
nànàn uzuka ma'ea'yr wà. A'e rupi tuwe-
harupi ima'enukwaw wemiapo kwer ikatu
'ym ma'e rehe wà. 4 Ta'e tapi'ak huwykwer
hakookaw a'e xe, Àràpuhàràn huwykwer
hakookaw a'e xe, nupuner kwaw ikatu 'ym
ma'e puruwi imunànaw rehe a'e xe.

5 A'e rupi ywy rehe ur etea'i mehe
Zaneruwihawete uze'eg nezewe Tupàn pe
a'e, u pe a'e.

— Ma'ea'yr izuka haw nanemurywete kar
kwaw a'e.
Ma'e imur pyrer nanemurywete kar kwaw
a'e.
A'e rupi eremuhyk heretekwer ràm kwez
ihewe ne.
6 Teko umunyk tata ma'ea'yr iwy pe wà,
ma'e zuka haw rehe hapy kar pà
paw rupi wà.
Nanemurywete kar kwaw nezewe wà.
Uzuka ma'ea'yr wemiapo kwer ikatu 'ym
ma'e hekuzaromo wà, neruwa rupi
wà, tuweharupi wà.
Nanerurywete kwaw izuka mehe.
7 A'e rupi aze'eg kwez newe ihe.
— Aiko xe ihe, Tupàn.
Ezapo ma'e ihewe neremimutar rupi nehe,
neze'eg kwehe arer purupe imur
pyrer rupi ne.
Eremume'u ihewe neremiapo ràm kwez
ne.
Ezapo kar tuwe nezewe haw nehe,
hezuka kar pà teko wanemiapo
kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo
nehe, a'e kwez newe,
i'i Zaneruwihawete Tupàn pe kwehe
mehe.

8 Nezewe uze'eg Zezuz Tupàn pe izypy
mehe a'e. — Aze uzuka ma'ea'yr newe
wà nehe, aze umur ma'e newe wà nehe,
nanerurywete kwaw nehe. Aze umunyk
tata ma'ea'yr iwy pe newe wà nehe, hapy
kar pà paw rupi wà nehe, ma'e zuka
haw rehe wà nehe, wemiapo kwer ikatu
'ym ma'e hekuzaromo wà nehe, a'e mehe
nanerurywete kwaw nehe, i'i izupe. Teko
uzapo a'e ma'e paw rupi wà, Tupàn ze'eg
kwehe arer heruzar pà wà. Numurywete
kar kwaw Tupàn wà, a'e ma'e iapo mehe
wà. 9 A'e rupi nezewe i'i Zezuz Tupàn
pe a'e kury. — Aiko xe ihe Tupàn, azapo
putar neremiapo putar haw ihe nehe, i'i
izupe. A'e rupi Tupàn umupytu'u kar
teko ma'ea'yr izuka re nehe kury, pene-
miapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo
izuka re nehe kury, i'i purupe. Zezuz
imàno haw upyta ma'ea'yr paw wamàno
haw hekuzaromo a'e kury. Ma'ea'yr zuka
haw numunàgatu kwaw ikatu 'ym ma'e.
(Upyta Zezuz imàno haw hagapaw romo.)
Xo Zezuz izuka haw umunàgatu tuwe ikatu
'ym ma'e puruwi a'e. 10 Zezuz Zaneruwi-
hawete uzapo Tupàn hemiapo putar haw
paw rupi. Uzemono uzezuka kar pà.
Pitài haw umàno. A'e rupi zanemukatu
zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi paw
rupi katete kury. Numàno wi kwaw nehe,
ta'e uhyk imàno haw pitài haw Tupàn pe a'e
xe.

11 Zutew wapytywà har a'e wà, Xaxeto
a'e wà, tuweharupi u'àm hàpuz me a'e wà,
uma'ereko haw iapo pà Tupàn huwa rupi
a'e wà. Tuweharupi uzapo wi wi a'e ma'e
upytu'u 'ym pà wà. Agwer ma'ea'yr zuka
haw numunàn kwaw ikatu 'ym ma'e pu-
ruwi a'e. 12 Zaneruwihawete Zezuz a'e,
pitài haw uzezuka kar a'e. Uhyk tuwe
Tupàn pe kury. Numumàno kar wi pixik
kwaw nehe. Wapyk Zezuz oho huwake
kury, iawyze har rehe kury. Wiko tuwi-
hawete romo huwake kury. 13 Tupàn
uze'eg iko izupe kury. — Amo 'ar mehe
neàmàtyry'ymar weruzar putar neze'eg a'e
wà nehe, ereiko putar wanuwihaw romo
nehe, i'i iko izupe. 14 Pitài haw uzezuka kar

a'e. Nezewe umukatu ikatu 'ym ma'e wi utyryk ma'e a'e wà. Tuweharupi ikatuahy putar Tupàn pe wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar zàwegatete wà nehe.
15 Tekwe Puràg uze'eg zanewe a'e no,
uze'eg imuapyk kar pà pape rehe kwehe mehe a'e no.

16 — Amume'u putar tuwe ze'eg ipyahu ma'e ihe nehe,
heremiruze'eg wanupe ihe nehe, amo 'ar mehe ihe nehe, i'i Zanezar a'e.
— Heremiruze'eg ima'enukwaw putar heze'eg rehe tuweharupi wà nehe.
Hurywete putar heze'eg heruzar pà tuweharupi wà nehe no,
i'i Tekwe Puràg zanewe.

17 Amo ae ma'e umume'u a'e no.

— Nahema'enukwaw pixik kwaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe ihe nehe,
i'i zanewe no.

18 Tupàn umunàn zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e zanewi a'e, a'e rupi naxiuka kwaw ma'ea'yr zane kury, zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo zane kury.

Zaha Tupàn huwakea'i zane kury

19-20 Kwehe mehe teko nuixe kwaw inugwer tàpuzràn ipupyaikaw pyrer pupe wà. Xo tàpuz rehe uzekaiw ma'e wanuwihaw wixe a'e pe a'e, Tupàn pe uze'eg pà teko wanekuzaromo a'e. Ko 'ar rehe zapuner zaneze'egaw rehe Tupàn pe zane kury, wyzài 'ar mehe zane kury. Ta'e Zezuz uzezuka kar zanerekuzaromo a'e xe. Izuka awer a'e, nuzawy kwaw Tupàn hàpuz hewàpytymawokaw zanewe a'e. Tupàn pe zaneze'egaw a'e, nuzawy kwaw hàpuz me zaneixe haw a'e. Zapuner wyzài 'ar mehe ipupe zaneixe haw rehe nehe, huwa rupi nehe.
21 Zezuz a'e, a'e xaxeto ài hekon a'e.
22 A'e rupi zapuner Tupàn pe zaneze'egaw rehe wyzài 'ar mehe nehe. Tuwe nazaneremu'em kwaw izupe nehe. Tuwe zazeruzar hehe azeharomoete nehe, izupe zaneze'eg mehe nehe. Tuwe umukatu zanepy'a nehe. A'e rupi zanereharaz putar zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe. Xiputuka zanekamir 'y pupe zane. A'e rupi xigatu. Tuwe Tupàn zanemukatu nezewegatete nehe no, ikatu 'ym ma'e wi zanemunyryk pà nehe no.
23 Xiàro Zezuz tur àwàm zaiko zane. Xiàro zanereko àwàm Tupàn heko haw pe no. Tuwe nazapytu'u kwaw hàro re nehe. Ta'e Tupàn umume'u tuwe tur àwàm a'e xe. Umume'u tuwe zaneho àwàm a'e no xe. Azeharomoete ize'eg a'e. Tuwe zazeruzar hehe nehe.

24 A'e rupi, tuwe zazekaiw zanezehezehe nehe, zazepytywàtywà pà nehe. Nezewe mehe zazeamutamutar putar nehe. Xiapo putar ikatuahy ma'e nehe no.
25 Zazemono'og zaiko tuweharupi zane, Tupàn pe zaneze'eg pà zanezegar pà zane. Tuwe nazapytu'u kwaw zanezemono'og ire nehe. Amo uzeruzar ma'e upytu'u uzemono'og ire wà. Na'ikatu kwaw nezewe haw. Pepytu'u zo wazàwe nehe.
— Tuwe zazemono'og tuweharupi nehe, peze pezeupeupe nehe, ta'e uhem etea'i Zanezar 'ar a'e nehe xe.
26 Aze xikwaw kar Zezuz rehe ze'eg azeharomoete har nehe, amo teko wanupe nehe, aze a'e re a'e teko uzapo wi wi ikatu 'ym ma'e oho iko nehe, a'e mehe naheta kwaw amo ae ma'e izuka pyràm a'e nehe, hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e nehe.
27 Nan. Naheta kwaw amo ae ma'ea'yr izuka pyr a'e wà, naheta kwaw amo ae teko izuka pyr a'e wà, a'e teko wanupe a'e wà. Naheta kwaw amo ae wapyro har nehe. A'e teko wàro putar ma'e uzeapo ma'e ràm waiko a'e wà nehe. Tupàn umume'u putar wanemiapo kwer a'e nehe. Uzepyk putar wanehe nehe. Tupàn iàmàtyry'ymar ukaz putar tatahu hakuahy ma'e pupe a'e wà nehe.
28 Nezewe i'i ze'eg kwehe arer Moizez pe imur pyrer a'e. — Aze amo awa uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e nehe, aze umuwete tupàn a'ua'u a'e nehe, aze mokoz teko wenu ize'eg zemueteahy haw wà nehe, aze mokoz teko wexak tupàn ua'u imuwete haw wà nehe, aze na'iruz teko wenu wà nehe, a'e mehe, tuwe teko uzuka a'e awa a'e wà nehe, ipuhareko 'ym pà a'e wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer.
29 Tupàn Hekwe zanepuhareko a'e. Ta'yr umàno

uwy kwer hakook pà zanerekuzaromo a'e, zanemukatu pà ikatu 'ym ma'e wi a'e. A'e rupi Tupàn umume'u tuwe zanepyro haw. Aze awa uze'eg zemueteahy ta'yr rehe nehe, aze uze'eg uryw ahyahy imàno awer rehe nehe, zanepuhareko haw rehe nehe, Tupàn uzepyk wera'u putar tuwe a'e awa rehe nehe. 30 Ta'e nezewe uze'eg Tupàn kwehe mehe xe. — Ihe ihe, azepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe ihe nehe. Amekuzar putar wanemiapo kwer ihe nehe, i'i purupe. — Amume'u putar wanemiapo kwer ihe nehe, i'i purupe. 31 Ikatu 'ym ma'e iapo har uzemumikahy putar a'e wà nehe, ta'e Tupàn uzepyk putar wanehe nehe xe. 32 Pema'enukwaw peneko awer kwehe arer rehe. A'e 'ar mehe peinu Zezuz rehe ze'eg puràg. Pezeruzar hehe. A'e re uzeruzar 'ym ma'e upuraraw kar ma'erahy tetea'u peme a'e wà. Napepytu'u kwaw hehe pezeruzar ire. Napezemumikahy kwaw ipuraraw mehe. 33 Tuweharupi teko uze'eg zemueteahy penehe wà no. Uzapo ikatu 'ym ma'e peme wà no. Upuraraw kar ma'erahy wanupe wà no, uzeruzar ma'e zutew 'ym wanupe wà no. — Zaha wapyr nehe, ma'erahy ipuraraw pà wainuromo nehe, peze pezeupeupe. Ta'e pekàg pezeruzar haw rehe pe xe. 34 Tuwihaw umunehew kar amo uzeruzar ma'e zemunehew paw pe a'e wà. Peho zemunehew paw pe a'e uzeruzar ma'e wanexak pà no, wapytywà pà no. Tuwihaw upyhyk kar pema'e penàpuz wi wà no. Penurywete heraha mehe. — Tuwe weraha zanema'e zanewi wà nehe, peze pezeupeupe. — Ta'e Tupàn umur ma'e ikatu wera'u ma'e zanewe amo 'ar mehe a'e nehe xe, peze pezeupeupe. — Zaiko putar ipyr tuweharupi nehe, izuwi zaneho pixik 'ym pà nehe, peze pezeupeupe. 35 Pekàg tuwe nehe, hehe pezeruzar ire pepytu'u 'ym pà nehe. Ta'e aze pezeruzar tuwe hehe nehe, pepytu'u 'ym pà nehe, Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e peme a'e nehe. 36 Tupàn umume'u ikatu ma'e peme wemimur ràm a'e. Aze napepytu'u kwaw hehe pezeruzar ire nehe, a'e mehe pezapo wi wi putar hemiapo putar haw nehe. A'e mehe Tupàn umur putar tuwe a'e wemimume'u kwer peme a'e nehe. 37 Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e xe.

Na'ià rew kwaw nehe kury.
Ur ma'e ràm ur putar nehe kury.
Na'ià rew kwaw tur àwàm nehe.
38 Heremiruze'eg ikatu ma'e iapo har a'e wà nehe,
Uzeruzar wi wi putar herehe a'e wà nehe.
Wiko putar tuwe hepyr tuweharupi wà nehe.
Aze amo upytu'u herehe uzeruzar ire wà nehe,
Na'ikatu pixik kwaw ihewe wà nehe,
i'i ze'eg kwehe arer.

39 Nazaiko kwaw uzeruzar ire upytu'u ma'e romo zane. Nazaiko kwaw tatahu pe oho ma'e ràm romo. Zazeruzar tuwe hehe. Zanepyro ikatu 'ym ma'e wi a'e, tatahu wi a'e.

11

Kwehe mehe teko tetea'u uzeruzar Tupàn rehe a'e wà

1 Zazeruzar Zezuz rehe zane. A'e rupi xikwaw tuwe tatahu wi zanepyro àwàm zane. Xikwaw tuwe Tupàn pyr zaneho àwàm. Naxixak kwaw heko haw kury. Xikwaw a'e pe zaneho àwàm.

2 Kwehe mehe amogwer teko uzeruzar hehe a'e wà. A'e rupi ikatu Tupàn pe wà.

3 Tupàn uzapo ywy a'e, uzapo ywak a'e no, uze'eg pà a'e. Zazeruzar hehe zane, a'e rupi — Uzapo tuwe a'e, za'e izupe. Zazeruzar iapo awer rehe. Zanezeruzar haw nuzawy kwaw a'e pe zanereko awer zanewe. Izypy mehe Tupàn nuzapo kwaw amo ma'e amo ae ma'e romo a'e. Nan. Naheta kwaw ma'e izypy mehe. Xo uze'eg rupi zo uzapo ma'e paw a'e. Ma'e 'ym uzeapo ma'e romo. Ta'e naheta kwaw ma'e a'e 'ym mehe a'e xe. Xo Tupàn zo heta izypy mehe a'e.

4 Apew uzeruzar Tupàn rehe a'e, a'e rupi uzuka ma'ea'yr Tupàn pe a'e. Tyky'yr Kain a'e, nuweruzar kwaw Tupàn a'e. Nuzuka kwaw ma'ea'yr Tupàn pe. Xo ma'e itym pyrer zo omono izupe. A'e rupi Apew hemimono kwer ikatu wera'u Tupàn pe. Uzeruzar Apew Tupàn rehe, a'e rupi ikatu

ma'e iapo har ài hekon huwa rupi, ta'e hemimono kwer ikatu izupe xe. Umàno Apew. Wikuwe ma'e ài hekon zanewe kury, ta'e xikwaw izeruzar awer zane xe.

5 Enok a'e no, uzeruzar tuwe hehe a'e no, a'e rupi numàno kwaw amogwer wazàwe a'e. Tupàn upir Enok heruwà uzeupe ywak rehe, imumàno kar 'ym pà. Ni amo nuexak kwaw hetekwer a'e re wà. Ta'e Tupàn upir heruwà uzeupe xe. Nezewe i'i Tupàn ze'eg pape rehe imuapyk pyrer. — Enok a'e, ywy rehe wiko mehe Tupàn pyr oho 'ym mehe ikatuahy Tupàn pe a'e, i'i ze'eg kwehe arer. 6 Aze teko nuzeruzar kwaw Tupàn rehe a'e wà nehe, nupuner kwaw imurywete kar haw rehe a'e wà nehe. Aze teko heko wer Tupàn hemiruze'eg romo wà nehe, tuwe uzeruzar hehe wà nehe. Tupàn uzapo putar ikatu ma'e teko wanupe nehe, aze a'e teko wekar Tupàn a'e wà nehe. — Tupàn hemuigo kar putar tuwe uzepyr a'e nehe, ta'e azeruzar hehe ihe xe, aze i'i uzeupe wà nehe, aze uzeruzar tuwe hehe wà nehe, a'e mehe oho putar Tupàn pyr wà nehe.

7 Uzeruzar Noe hehe a'e no. A'e rupi wenu ize'eg mehe. — Àmànuhu ukyr putar nehe, ywy paw ipyk pà nehe, i'i Tupàn izupe. Noe wenu ize'eg mehe. — Ezapo kanuhu uhua'u ma'e nehe, i'i izupe. Weruzar Noe ize'eg. A'e rupi uzepyro àmànuhu wi, wànàm wapyro pà ywy rehe har wanehe ipykaw wi no. Ywy rehe har na'ikatu pixik kwaw a'e 'ar mehe wà. Noe weruzar Tupàn. Amogwer nuweruzar kwaw wà. A'e rupi Tupàn uzepyk amogwer wanehe. Noe wiko ikatu ma'e iapo har ài Tupàn pe, ta'e uzeruzar ize'eg rehe xe. A'e rupi Tupàn nuzepyk kwaw hehe.

8 Amo kwarahy tetea'u upaw a'e wà. Na'e Àmàrààw wikuwe a'e pe. Amo 'ar mehe Tupàn uze'eg oho Àmàrààw pe a'e kury. — Amuàgà'ym amo ywy kwez newe ihe. Eiko eho a'e ywy rehe nehe, nezuapyapyr waneraha pà nezeupi nehe, i'i Tupàn izupe. Àmàrààw uzeruzar hehe. A'e rupi weruzar ize'eg. Wezar uiwy, oho àwàm ikwaw 'ym pà. 9 Tupàn umume'u ywy izupe. Uzeruzar Àmàrààw ize'eg rehe. Wiko oho a'e ywy rehe. — Nuiko kwaw ko ywy rehe har romo a'e, i'i a'e ywy rehe har izupe a'e wà. Wiko a'e ywy rehe tàpuzràn pupe, wa'yr Izak ipyr, wemimino Zako ipyr. Ta'e Tupàn umume'u a'e ywy Àmàrààw izuapyapyr wanupe a'e no xe, Izak Zako wanupe a'e no xe. 10 Wiko a'e ywy rehe wà. Wàro amo taw pe oho àwàm wà. — Tupàn ima'enukwaw amo tawhu rehe. Uzapo a'e taw kwez kury. Aha putar a'e taw pe nehe, aiko putar a'e pe amo 'ar mehe nehe. Ni amo nuweityk kwaw a'e taw a'e wà nehe, i'i Àmàrààw.

11 Tua'uete tuwe Àmàrààw. Nupuner kwaw upurumuzàgaw rehe. Uzeruzar Tupàn ze'eg rehe. A'e rupi upuner upurumuzàgaw rehe. Te Xar a'e, Àmàrààw hemireko a'e, ihya'uete tuwe a'e no. Nupuner kwaw umemyr haw rehe no. Imen uzeruzar Tupàn hemimume'u kwer rehe. A'e rupi imemyr kury. 12 Umàno etea'i Àmàrààw a'e 'ar mehe. Upurumuzàmuzàg a'e. Heta tetea'u izuapyapyr a'e wà. Waneta haw nuzawy kwaw zahytata ywak rehe har waneta haw a'e wà. Waneta haw nuzawy kwaw ywyxig yryhu izywyr har waneta haw wà no.

13 Apew a'e, Noe a'e no, Àmàrààw a'e no, umàno a'e wà. Nupytu'u kwaw Tupàn rehe uzeruzar ire umàno 'ym mehe wà. Nuexak kwaw Tupàn hemimume'u kwer wà. Uzeruzar hehe wà. Wazeruzar haw nuzawy kwaw muite wi ma'e hexakaw wà. — Ikatuahy Tupàn hemiapo ràm a'e, i'i izupe wà. — Zaiko amo ae ywy rehe har ài ko ywy rehe zane, i'i uzeupe wà. — Nazaiko kwaw ko ywy rehe har ài zane, i'i wà, ta'e Tupàn heko haw pàràm romo wanekon a'e wà xe.

14 Uze'eg nezewe a'e wà, ta'e iho wer tuwe Tupàn heko haw pe a'e wà xe. — Nazaiko kwaw ko ywy rehe har romo zane. Zaha zanereko haw azeharomoete har pe nehe, i'i uzeupe wà. 15 Na'ima'enukwaw kwaw weko awer ipy rehe wà. Aze mo iho wer weko awer pe wà, upuner mo uzewyr haw rehe a'e pe wà. 16 Wàro weko àwàm ikatu wera'u ma'e pe oho àwàm wà. Ywak rehe Tupàn pyr oho àwàm wàro wà. A'e rupi Tupàn na'imaranugar kwaw wanuwi. — Hezar, tuwe i'i ihewe nehe, i'i Tupàn iko wanupe. Ta'e umuàgà'ym taw

kwez wanupe kury xe, waneko àwàm kwez wanupe kury xe.

17-18 Uzeruzar Àmàrààw Tupàn rehe.

— Urupytywà putar ihe nehe, a'e rupi nepurumuzàg putar nehe, i'i Tupàn izupe. Àmàrààw uzeruzar ize'eg rehe. A'e rupi ta'yr kury. Izak ta'yr her romo a'e. — Izak izuapyapyr a'e wà nehe, xo a'e zo wiko putar nezuapyapyr romo heruwa rupi a'e wà nehe, i'i Tupàn izupe. Amo 'ar mehe Tupàn umume'u amo ae ma'e Àmàrààw pe. — Ezuka nera'yr nehe, emunyk tata iwy pe nehe, hapy pà ma'ea'yr ài nehe, heruwa rupi nehe, i'i izupe. Uzemumikahy Àmàrààw ize'eg henu mehe. — Màràzàwe tuwen aipo pa, i'i izupe. — Aipo Àmàrààw weruzar putar heze'eg nehe, i'i Tupàn izupe. Weruzar ize'eg. Weraha wa'yr ywytyr rehe, izuka àwàm me. Izuka 'ym mehe we Tupàn uze'eg izupe. — Ezuka zo nehe ty, nepureruzar wer heze'eg rehe ne. Heze'eg rehe nepureruzar wer haw nuzawy kwaw heze'eg heruzar haw ihewe. Azeharomoete nepureruzar wer heze'eg rehe, i'i izupe.

19 — Azuka putar hera'yr nehe, i'i Àmàrààw a'e 'ar mehe a'e. — Ta'e Tupàn upuner imugweraw kar haw rehe imàno re a'e xe, i'i izupe. Umàno ma'e kwer ài hekon u pe a'e, ukweraw wi ma'e kwer ài hekon izupe no.

20 Izak uzeruzar Tupàn rehe a'e no. A'e rupi umume'u uma'e paw wa'yr wanupe, Zako Ezau wanupe.

21 Zako uzeruzar Tupàn rehe a'e no. A'e rupi umume'u Tupàn hemiapo ràm ikatu ma'e Zuze ta'yr wanupe no, umàno etea'i mehe no. Upu'àm ywyra opokokaw ipyhyk pà, Tupàn imuwete katu pà, ta'e tua'uhez a'e xe.

22 Zuze uzeruzar hehe a'e no. A'e rupi umàno etea'i mehe umume'u wànàm Ezit ywy wi weko awer pe waho àwàm. — Peraha heretekwer umàno ma'e ràm hereko awer pe nehe, itym pà a'e pe nehe, i'i wa'yr pe.

23 Moizez tu a'e, ihy a'e no, uzeruzar Tupàn rehe a'e wà no. A'e rupi umim wa'yr zauxiapekwer wanuwi wà, izexak kar ire wà. Na'iruz zahy umumaw imim pà wà. Wexak wa'yr ipuràg eteahy haw wà. Nukyze kwaw Ezit ywy rehe har wanuwihaw wi wà. Nuweruzar kwaw wà.

24 Moizez uzemugakwaw Ezit ywy rehe har wanuwihaw Parao her ma'e hàpuz me a'e. Uzeruzar Tupàn rehe. A'e rupi tua'u mehe uhem oho a'e wi. — Naiko kwaw tuwihaw tazyr imemyr romo ihe, i'i uzeupe. 25 — Aze aiko tuwihaw hàpuz me nehe, aiko putar hemetarer katu ma'e romo nehe. Aze aiko Tupàn hemiruze'eg wapyr nehe, ma'e hereko 'ymar romo aiko putar nehe. Naiko kwaw tuwihaw ipyr nehe, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo hekon a'e xe. A'e rupi hemuigo kar putar ikatu 'ym ma'e iapo har romo a'e nehe no xe. Tàrityka'i Tupàn uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nehe. Aiko putar Tupàn hemiruze'eg wapyr nehe, i'i izupe. 26 — Aze mo aiko tuwihaw ipyr, xo ko 'ar rehe mo aiko hemetarer katu ma'e romo. Aze naiko kwaw ipyr nehe, upuraraw kar putar ma'erahy ihewe nehe, heruwihawete ur ma'e ràm heruzar haw rehe nehe. Ikatu putar nezewe haw ihewe nehe, ta'e nezewe mehe Tupàn umur putar ikatuahy ma'e ihewe amo 'ar mehe nehe xe, i'i Moizez.

27 Ezit ywy rehe har wanuwihaw wikwahy Moizez pe a'e. Moizez uzeruzar Tupàn rehe. A'e rupi nukyze kwaw tuwihaw wi. A'e rupi uhem oho Ezit wi. Nuzewyr pixik kwaw a'e pe. Nuexak kwaw Tupàn, ta'e ni amo teko nuexak kwaw Tupàn a'e wà xe. Hexakar ài hekon a'e. Ta'e uzeruzar hehe a'e xe. Hehe izeruzar awer nuzawy kwaw hexakaw Moizez pe a'e. 28 Uzeruzar Tupàn rehe. A'e rupi nezewe i'i wànàm wanupe. — Ko ywy rehe har wanuwihaw a'e, na'iporomono kar wer kwaw zanerehe xe wi a'e. A'e rupi Tupàn uzepyk putar hehe nehe kury, pyhaw nehe kury. Heko haw pe har ur putar xe a'e nehe. Uzuka putar ta'yripy tàpuz nànàgatu har paw rupi katete a'e wà nehe. Pemono Àràpuhàràn huwykwer uken iapyr nehe, penàpuz me nehe. A'e mehe nuzuka kwaw pena'yripy wà nehe. Xo Ezit ywy rehe har wana'yripy tàpuz nànàgatu har umàno putar wà nehe, i'i Moizez wànàm wanupe.

29 Izaew izuapyapyr uzeruzar Tupàn
rehe a'e wà, a'e rupi wahaw yryhu pirà
a'e wà, ta'e 'y uzepeka wanupe a'e xe. A'e
ywy nuzawy kwaw ywy iàkym 'ym ma'e à
a'e 'ar mehe a'e, a'e Tupàn rehe uzeruzar
ma'e wanupe a'e. Zauxiapekwer Ezit ywy
rehe har uzeagaw zepe u'yahaw pà a'e wà
no. 'Y umim zauxiapekwer a'e wà. Umàno
paw rupi wà.
30 Izaew izuapyapyr uzeruzar Tupàn
rehe wà. A'e rupi umumaw 7 'ar
Zeriko tawhu izywyr wata pà wà, Tupàn
ze'eg heruzar pà wà. A'e rupi Tupàn
weityk pàrirogaw tawhu izywyr har
a'e, wemiruze'eg wapytywà pà a'e, ta'e
uzeruzar hehe a'e wà xe. 31 A'e 'ar mehe
mokoz zutew wixe Zeriko tawhu pe a'e
wà, a'e pe har waneta haw wakàgaw hexak
pà a'e wà. Taw pe har ipuruzuka wer a'e
mokoz awa wanehe wà. Amo kuzàwyzài
a'e, Ha'aw her ma'e a'e, upytywà a'e mokoz
awa a'e wà, wamim pà teko wanuwi a'e
wà. Amo ae 'ar mehe zutew a'e wà,
uzàmàtyry'ym a'e taw pe har oho a'e wà.
Uzuka taw pe har wà, ta'e taw pe har
nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà xe,
(ta'e iro Tupàn pe a'e wà xe, ta'e uzapo iaiw
ma'e Tupàn huwa rupi a'e wà xe). Nuzuka
kwaw Haape wà, ta'e uzeruzar Tupàn rehe
a'e xe.
32 Namume'u kwaw amogwer hehe
uzeruzar ma'e waneko awer peme ihe
nehe, ta'e heta tetea'u a'e wà xe. Uhyk
kury. Aze mo nuhyk kwaw, amume'u
mo waneko awer peme. Aiko waner
wà. Zineàw, Marak, Zàxàw, Zete, Tawi,
Xamuew, amogwer Tupàn ze'eg imume'u
har wà no. Paw rupi katete uzeruzar
Tupàn rehe wà. A'e rupi Tupàn upyro
a'e wà, wapytywà pà a'e wà. 33 Uzeruzar
hehe paw rupi wà. A'e rupi aze amo
ae ywy rehe har ur wàmàtyry'ym pà wà,
a'e uzeruzar ma'e nukyze kwaw wanuwi
wà. Umumaw a'e Tupàn heruzar 'ymar
wakàgaw wà. Ta'e Tupàn upytywà a'e
wà xe. Uzapo ikatu ma'e Tupàn heruzar
pà wà. A'e rupi Tupàn omono putar
wemimume'u kwer ikatu ma'e wanupe a'e.
Amo zawaruhu ipuru'u wer amo Tupàn
hemiruze'eg rehe a'e wà. A'e awa uzeruzar
Tupàn rehe wà. A'e rupi Tupàn nu'u kar
kwaw wemiruze'eg zawaruhu wanupe
wà. 34 Amo umuwew tata henyhu ma'e
a'e wà, ta'e Tupàn upytywà a'e wà xe, ta'e
uzeruzar hehe a'e wà xe. Amo ipuruzuka
wer wanehe takihepuku pupe wà. Tupàn
nuzuka kar kwaw wà. A'e Tupàn rehe
uzeruzar ma'e a'e wà, nuiko kwaw ikàg
ma'e romo a'e wà. Tupàn upytywà wà. A'e
rupi ikàg ma'e romo wanekon wà. Ikàg wà,
amo ywy rehe har wàmàtyry'ym mehe wà.
Uzuka zauxiapekwer amo ae ywy rehe har
wà, ta'e a'e zauxiapekwer heixe wer Zutez
ywy rehe wà xe. 35 Amo kuzà uzeruzar
Tupàn rehe a'e wà no. A'e rupi Tupàn
umugweraw kar wamemyr wanupe wà,
wamàno re wà. Teko upyhyk amo uzeruzar
ma'e a'e wà. — Aze pepytu'u Tupàn rehe
pezeruzar ire nehe, pepuner pehemaw
rehe zemunehew paw wi nehe, i'i wanupe
wà. Aze napepytu'u kwaw pezeruzar ire
nehe, apupetek kar putar nehe, apuzuka
kar putar nehe, i'i wanupe wà. A'e
uzeruzar ma'e nupytu'u kwaw Tupàn
rehe uzeruzar ire wà. — Zanemàno re
zakweraw wi putar nehe, zanereko àwàm
ikatu wera'u ma'e pe zaneho pà nehe, i'i
uzeupeupe wà. A'e rupi zauxiapekwer
uzuka wà. 36 Teko uze'eg zemueteahy amo
rehe wà, upetepetek wà no. Uzàpixipixi
amo wà no. Umunehew kar amo zemu-
nehew paw pe wà no. 37 Uzapizapi amo
ita tetea'u pupe wà no, wazuka pà wà no.
Ukixi amo wà no, te upei'ài'àg wanetekwer
wà no. Uzuka amo takihepuku pupe wà
no. Amo wata waiko Àràpuhàràn pirer
imunehew pà uzehe wà, ta'e naheta kwaw
kamir hekuzar katu ma'e wanupe wà xe.
Ma'e hereko 'ymar romo wanekon wà.
Teko upuraraw kar ma'erahy wanupe wà.
Uzapo ikatu 'ym ma'e wanupe wà. 38 —
Ma'e heityk pyrer ài wanekon wà, i'i amo
uzeruzar 'ym ma'e wà, a'e uzeruzar ma'e
wanupe wà. — Ikatu ihewe wà, i'i Tupàn
a'e uzeruzar ma'e wanupe. — Ikatu 'ym
ma'e, i'i uzeruzar 'ym ma'e wà. — Pekatu
wera'u ihewe, amogwer ywy rehe har
wanuwi, i'i Tupàn a'e uzehe uzeruzar ma'e
wanupe. Uzàn amo wà, ywyxig heta haw
rehe wata pà wà. Oho ywytyr rehe wà
no. Itakwaruhu pupe uzapo weko haw

wà. Ywykwaruhu pupe uzapo weko haw wà no. 39-40 Azeharomoete ximume'u wanemiapo kwer zanezeupeupe kury. Ta'e uzeruzar Tupàn rehe wà xe. A'e rupi Tupàn upytywà a'e wà no. Tupàn umume'u wemiapo ràm ikatu ma'e a'e, wanupe a'e. A'e teko uzeruzar ize'eg rehe wà. Nuexak kwaw a'e ma'e wà. Tupàn numukatu kwaw a'e teko a'e 'ar mehe wà. — Tuwe rihi, i'i wanupe. — Amo 'ar mehe amukatu putar herehe uzeruzar ma'e paw rupi katete ihe wà nehe, i'i. — A'e 'ar mehe a'e herehe uzeruzar ma'e kwehe arer wiko putar ikatuahy ma'e romo heruwa rupi a'e wà nehe no, amogwer wainuinuromo a'e wà nehe no. Ta'e nezewe ikatu wera'u ihewe nehe xe, i'i Tupàn a'e, a'e uzeruzar ma'e wanupe a'e.

12

Tupàn zaneru romo hekon a'e

1 Aze'eg putar peme zanereko haw rehe ihe nehe kury. Heta tetea'u a'e zanerexakar zaneiwyr a'e wà. Uzeruzar tuwe Tupàn rehe wà. Tuwe zazeruzar hehe wazàwegatete nehe no. Aze amo ma'e zanemunyryk kar iko Tupàn wi nehe, xityk a'e ma'e nehe. Aze awa upirapoz oho nehe, aze upyhyk amo nehe, numuhem kar wi kwaw uzewi 'y pupe nehe. Nezewegatete aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e tuweharupi wà nehe, zawaiw katu wapytu'u haw wà nehe. Zatyryk agwer ikatu 'ym ma'e wi nehe. Zaiko uzàn ma'e zàwe zane. Aze amo izàn wer nehe, nueraha kwaw ipuhuz katu ma'e uzeupi nehe. Nezewegatete zanepureruzar wer Zezuz rehe zane. A'e rupi, tuwe zapytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo mehe nazanezeruzar wer kwaw hehe. Uzàn ma'e izàn wer tuwe a'e. Tuwe zanezeruzar wer tuwe Zezuz rehe nehe. 2 Ximonokatu zanereha xo Zezuz rehe zo nehe. Nezewegatete zanema'enukwaw katu Zezuz rehe no, ta'e zanepyro a'e xe. — Pezeruzar herehe nehe, i'i Zezuz zanewe izypy mehe. — Pezeruzar herehe te iahykaw rehe nehe, i'i zanewe. Zanemuzeruzar kar har ipy romo hekon a'e, iahykaw rehe har romo hekon a'e no. Naheta kwaw amo. Umàno ywyra kanetar rehe. — Nazemono kwaw hezezuka kar pà ywyra kanetar rehe nehe, ni'i pixik kwaw Tupàn pe. Nan. — Hekweraw ire herurywete putar ihe nehe, i'i izupe. A'e rupi nuzekaiw kwaw teko waze'eg rehe. Imaranugar izuwi wà. Nuzekaiw kwaw wanehe. Uzemono uzezuka kar pà ywyra kanetar rehe. Wapyk in Tupàn henaw iawyze har rehe har rehe kury. Tuwihaw romo hekon ipyr kury.

3 Pema'enukwaw imàno awer rehe nehe, ma'erahy hemipuraraw kwer rehe nehe no. Teko ikatu 'ym ma'e iapo har na'iakatuwawahy kwaw hehe a'e wà. A'e rupi aze teko na'iakatuwawahy kwaw penehe wà nehe, pezemumikahy zo nehe. Pepytu'u zo hehe pezeruzar ire nehe. 4 Pemume'u ze'eg puràg peiko purupe. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, peze peiko wanupe. A'e rupi na'iakatuwawahy kwaw penehe wà. Napezuka kwaw wà rihi. 5 Nezewe Tupàn uze'eg wa'yr wanupe a'e, wamukàg kar pà a'e, uze'eg imuapyk kar pà amo pe pape rehe a'e. Aipo peneharaz ize'eg wi pe. Nezewe i'i a'e.

— Hera'yr, aze Zanezar upuraraw kar ma'erahy newe nehe,
neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe, nereruze'eg pà nehe,
ezekaiw katu hehe nehe.
Aze umume'uahy neremiapo kwer ikatu 'ym ma'e newe nehe,
epytu'u zo hehe nezeruzar ire nehe.
6 Ta'e nezewe xe.
Aze Zanezar uzamutar katu amo nehe, upuraraw kar putar ma'erahy izupe nehe, heruze'eg pà nehe.
Aze — Hera'yr, i'i amo pe nehe,
umume'u ahyahy hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izupe nehe no.
Upuraraw kar ma'erahy izupe nehe.
A'e rupi ta'yr upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe.

7 Aze kwarer uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, tu uzepyk putar hehe nehe. Nezewegatete pepuraraw ma'erahy peiko kury. 8 Awa uzepyk wa'yrete rehe a'e, ikatu 'ym ma'e iapo re imupytu'u kar pà a'e. Aze kwarer wiko amo awa ta'yr romo nehe, a'e awa uzepyk putar a'e kwarer rehe a'e nehe,

aze a'e kwarer uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe. (Nezewe mehe a'e kwarer a'e, awa ikatu ma'e romo hekon putar a'e nehe, ta'e tu weruze'eg a'e xe.) Aze kwarer nuiko kwaw amo awa ta'yrete romo a'e nehe, a'e awa nuzepyk kwaw hehe nehe. Nezewegatete aze amo uzeruzar ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e wà nehe, Tupàn upuraraw kar putar ma'erahy wanupe nehe. Aze Tupàn nueruze'eg kwaw a'e wà, a'e teko nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà. 9 Zaneru ywy rehe har a'e wà, uzepyk zanerehe a'e wà, zanekwarer mehe a'e wà. Ximuawate katu zane wà. Nezewegatete tuwe xiruzar zaneru ywate har zane. Tuwe zaiko hemiruze'eg romo nehe no. 10 Zaneru uzepyk zanerehe wà, zanekwarer mehe wà, aze zaneremiapo kwer na'ikatu kwaw wanupe. Tupàn upuraraw kar ma'erahy zanewe a'e, ta'e ipurumukatu wer zanerehe a'e xe. Ta'e ipurumuigo kar wer zanerehe ikatuahy ma'e romo a'e xe, uzezàwegatete a'e xe. 11 Aze amo uzepyk zanerehe, a'e 'ar mehe zazemumikahy zane. Nazanerurywete kwaw a'e 'ar mehe. — Azeharomoete a'e ma'erahy ipuraraw paw ikatu ihewe a'e, za'e izupe amo ae 'ar mehe. Ta'e nezewe zanemuigo kar ikatu wera'u ma'e romo a'e xe. A'e rupi zaiko puràmàtyry'ym 'ymaw rehe zane kury.

— Peho katu Tupàn hape rupi nehe, i'i wanupe a'e kury

12 Aze awa nahuhàg kwaw nehe, uzemumikahy putar a'e nehe. Peiko zo nezewe nehe. Pekàg tuwe pezeruzar haw rehe. Penurywete nehe. 13 Aze awa wahaw ka'a nehe, wata putar pe rupi nehe. A'e mehe nukàzym kwaw nehe. Nezewegatete peho katu tuwe Tupàn hape rupi nehe. A'e rupi uzeruzar ma'e ikàg 'ym ma'e ukwaw putar Tupàn ze'eg heruzar haw a'e wà nehe no. Oho putar hape rupi wà nehe no.

14 Pereko katu amogwer teko paw rupi katete pe wà nehe, wàmàtyry'ym 'ym pà pe wà nehe. Peiko ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar romo nehe. Peiko ikatuahy ma'e romo Tupàn zàwe nehe. Aze teko nuiko kwaw ikatuahy ma'e romo wà nehe, nuexak kwaw Zanezar wà nehe. 15 Tupàn upurupuhareko a'e. A'e rupi upurupyro ikatu 'ym ma'e wi. Pezewyr zo izuwi nehe. Pezypyrog wi zo ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe. Aze teko u'u ka'a iaiw ma'e wemi'u inuromo wà nehe, ima'eahy putar wà nehe. Nezewegatete aze amo uzeruzar ma'e uzypyrog zuapyr wi ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe, aze ru'u amogwer uzeruzar ma'e uzapo putar ikatu 'ym ma'e izàwe a'e wà nehe no. 16 Peiko zo Ezau ài nehe. Tupàn rehe uzekaiw 'ym ma'e romo hekon a'e. Zako tyky'yr romo hekon a'e. A'e rupi tu ipurumume'u wer zepe uma'e rehe paw rupi izupe a'e, ipurumume'u wer zepe uiwy rehe paw rupi izupe a'e no, umàno etea'i mehe a'e. Ezau ume'eg a'e ma'e paw rupi wywyr pe, temi'u pixika'i ma'e hekuzaromo. 17 A'e re amo ae 'ar mehe uputar zepe a'e ma'e a'e ywy paw rupi a'e. — Emur nema'e neywy ihewe nehe, i'i u pe. — Nan, ereme'eg tuwe nema'e ràm paw kwez nerywyr pe, a'e rupi nerywyr upyhyk putar hema'e heywy hemàno re a'e nehe, i'i tu izupe. Uzai'o tyky'yr. Nupyhyk kwaw.

18 Kwehe mehe Tupàn umume'u uze'eg zutew wanupe a'e, ywytyr Xinaz her ma'e rehe a'e. Ukyze izuwi wà. Oho ywytyr huwake wà. Wexak tata ywytyr rehe wà. Ipytun a'e pe. Àmàn uweraweraw a'e pe ywytyr rehe. Ta'e Tupàn wiko a'e pe a'e xe. Napexak kwaw agwer ma'e ko 'ar rehe. 19 Amo upy uxi'àm a'e. Amo uze'eg ahyahy a'e no. Henu mehe teko uze'eg izupe wà. — Epytu'u neze'eg ire nehe, i'i izupe wà. 20 Ta'e a'e uze'eg ma'e uzapo kar zawaiw katu ma'e wanupe a'e xe. Nezewe i'i a'e ze'eg wanupe a'e. — Aze peneimaw uhem 'àg ywytyr rehe nehe, aze upyrog hehe nehe, pezapizapi ita pupe nehe, izuka pà nehe, i'i Tupàn wanupe. Ukyze zutew a'e ze'eg wi wà. 21 Ukyze katu a'e ma'e hexak mehe wà. Moizez uze'eg izupe a'e no. — Aryryryryz teko ihe, ta'e akyze newi ihe xe, i'i izupe.

22 Napeiko kwaw a'e ywytyr huwake har romo. Napekyze kwaw Tupàn ize'eg henu mehe. Peiko putar Xiàw ywytyr rehe nehe, Tupàn heko haw pe har rehe nehe. Tupàn uzapo tawhu a'e pe a'e. Zeruzarez ywate har taw her romo a'e.

Heta tetea'u Tupàn heko haw pe har a'e pe wà no. Peiko putar a'e pe nehe no. 23 Peiko putar amogwer uzeruzar ma'e kwehe arer wainuromo nehe. Tupàn ta'yr ài wanekon wà. Penyky'yr ài wanekon wà. Hurywete uzemono'og pà Tupàn pyr wà. Tupàn umuapyk waner ywate a'e. Pezur Tupàn pe kury. A'e ae teko wanemiapo kwer paw imume'u har romo hekon a'e. Uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe. Upyro ikatu ma'e wà no. Tupàn umukatu tuwe uzeruzar ma'e a'e wà. — Ikatu 'ym ma'e iapo pixik 'ymar ài peiko heruwa rupi kury, i'i Tupàn wanupe. Peiko wainuinuromo kury. 24 Pezur kwez Zezuz pe no. Uzakook uwy kwer zanepyro pà a'e. Pema'enukwaw Apew huwykwer rehe. — Ezepyk izuka arer rehe nehe, za'e Tupàn pe zane, hehe zanema'enukwaw pà zane. Pema'enukwaw Zezuz huwykwer rehe. — Zanepyro uwy kwer pupe a'e, za'e izupe. Ze'eg ipyahu ma'e izar romo hekon a'e. Umekuzar zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e, umàno mehe ze'eg ipyahu rupi a'e.

25 Pezekaiw katu Tupàn ze'eg imume'u har wanehe nehe. — Nuruzeapyaka kwaw nerehe nehe, peze zo izupe nehe. Amo teko kwehe arer a'e wà, nuzeapyaka kwaw Tupàn ze'eg imume'u har ywy rehe har rehe a'e wà. Tupàn uzepyk wanehe. Ko 'ar rehe Tupàn ywate har uze'eg iko purupe kury. Aze teko nuzekaiw kwaw hehe wà nehe, Tupàn uzepyk putar tuwe wanehe nehe no. 26 Xinaz ywytyr rehe uze'eg mehe umuryryryryz kar Tupàn ywy a'e. — Amuryryryryz kar zuapyr wi putar ywy ihe nehe, ywak ihe nehe no, i'i kwez purupe kury. 27 Umuryryryryz kar putar wemiapo kwer a'e wà nehe, wamukàzym kar pà a'e wà nehe. Numuryryryryz kar kwaw weko haw pe har wà nehe. (Nazakàzym kwaw nehe.)

28 Ximume'u ikatu haw nehe. Ta'e zaiko hemiruze'eg romo zane xe. Ta'e nazanemumaw kwaw a'e nehe xe. Ta'e nazanemukàzym kwaw nehe xe. Tuwe ximume'u ikatu haw nehe. Ta'e upurupuhareko katu a'e xe. Ximuawate katu nehe, hemimutar rupi nehe, izuwi zanekyze pà nehe. Ximuete katu nehe, ikàgaw imume'u pà nehe. 29 Ta'e Zanezar Tupàn a'e xe, tata uhua'u ma'e ài hekon a'e xe, ma'e hapy har ài hekon a'e xe. Aze tata uhua'u ma'e wapy ma'e nehe, a'e ma'e ukaz paw putar nehe. Nezewegatete Tupàn uzepyk putar tuwe wemiruze'eg 'ym wanehe nehe.

13

Pemume'u Tupàn ikatu haw izupe nehe, i'i wanupe a'e kury

1 Peiko penywyr ài pezeupeupe, ta'e pezeruzar Zaneruwihawete rehe pe xe. A'e rupi pezeamutamutar katu wi wi nehe. 2 Pemuixe katu kar uzeruzar ma'e amo ae taw pe har penàpuz me pe wà nehe. Aze ru'u Tupàn ze'eg imume'u har romo wanekon a'e wà nehe. (Aze ru'u Tupàn heko haw pe har ywy rehe ur ma'e kwer romo wanekon a'e wà nehe.) Kwehe mehe Àmàrààw umuixe kar mokoz awa wàpuz me a'e wà. Nukwaw kwaw waner. Tupàn heko haw pe har awa romo uzeapo ma'e kwer romo wanekon wà. Wixe hàpuz me uzekwaw kar 'ym pà izupe wà.

3 Tuwihaw umunehew kar amo uzeruzar ma'e zemunehew paw pe a'e wà, ta'e a'e tuwihaw na'iakatuwawahy kwaw Zezuz rehe a'e wà xe. Pepytywàgatu a'e zemunehew paw pe har pe wà nehe. Aze ru'u tuwihaw pemunehew putar amo 'ar mehe wà nehe no. Teko upuraraw kar ma'erahy amo uzeruzar ma'e wanupe a'e wà no, ta'e Zezuz na'ikatu kwaw a'e teko wanupe a'e xe. Pepytywàgatu a'e uzeruzar ma'e pe wà nehe no. Aze ru'u pepuraraw putar ma'erahy nezewegatete amo 'ar mehe nehe no.

4 Aze awa hemireko nehe, aze kuzà imen nehe, pemuawate katu wazereko haw nehe. Aze awa hemireko nehe, tuwe noho kwaw amo ae kuzà puhe nehe. Aze kuzà imen nehe, tuwe noho kwaw amo ae awa puhe nehe. Aze awa oho wemireko 'ym puhe nehe, Tupàn uzepyk putar hehe nehe. Aze kuzà oho umen 'ym puhe nehe, Tupàn uzepyk putar hehe nehe. Tupàn uzepyk putar kuzàwyzài wanehe nehe. Tupàn uzepyk putar kuzàwyzài puhe oho ma'e wanehe nehe no.

5 Aze ma'e pixika'i ma'e pereko nehe, aze penemetarer pixika'i nehe, penurywete

nezewe mehe nehe. — Aze heremetarer tetea'u nehe, xo a'e mehe zo herurywete putar ihe nehe, peze zo nehe. Ta'e nezewe i'i Tupàn a'e xe. — Naha pixik kwaw pewi ihe nehe. Napuir pixik kwaw pewi ihe nehe, i'i zanewe a'e xe. 6 A'e rupi, tuwe nazakyze kwaw ma'e wi nehe. Tuwe zaze'eg nezewe nehe.

— Zanezar a'e, hepytywà har romo hekon a'e.
Nakyze kwaw ma'e wi ihe nehe.
Teko nupuner kwaw hemono kar haw rehe tatahu pe wà nehe,
tuwe za'e nehe.

7 Pema'enukwaw katu peneruze'egar izypy mehe arer wanehe nehe. Umume'u Tupàn ze'eg peme a'e wà. Pema'enukwaw waneko awer rehe nehe, wamàno awer rehe nehe. Peiko wazàwe nehe, pezeruzar Tupàn rehe wazàwegatete nehe no. 8 Zezuz Zanezar a'e, ikatuahy kwehe mehe a'e. Ikatuahy ko 'ar rehe no. Ikatuahy putar tuweharupi nehe no. Nuzawy pixik kwaw nehe. 9 Teko umume'u putar amo ae ze'eg wà peme a'e wà nehe, Tupàn ze'eg azeharomoete har imume'u 'ym pà peme a'e wà nehe. Peruzar zo waze'eg nehe. Ipurawy kar wer Tupàn hape rehe peme wà. Pezekaiw zo waze'eg rehe nehe. Tupàn zanepuhareko a'e, a'e rupi umukàg zanepy'a a'e. Ikatuahy nezewe haw zanewe. Ze'eg kwehe arer umuzekwaku kar teko temi'u tetea'u rehe a'e wà. Aze xiruzar wi wi ze'eg kwehe arer nehe, naximukàg kwaw zanepy'a nezewe mehe. Ze'eg kwehe arer heruzar har a'e wà, ma'e tetea'u rehe uzekwaku ma'e romo wanekon a'e wà. Na'ikàg wera'u kwaw uzeruzar haw rehe wà, a'e ma'e rehe uzekwaku re wà.

10 Xaxeto a'e wà, ze'eg kwehe arer heruzar har a'e wà, uzuka ma'ea'yr a'e wà, teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e wà. Zezuz umàno zaneremiapo kwer imekuzar pà a'e. A'e rupi naxiuka kwaw ma'ea'yr Tupàn huwa rupi kury. Ko 'ar rehe kury, ma'ea'yr zuka haw rehe uzeruzar ma'e a'e wà, nuzeruzar kwaw Zezuz imàno awer rehe a'e wà. A'e rupi nuiko kwaw Zezuz hemiruze'eg romo wà. 11 Xaxeto wanuwihaw a'e, zutew wanuwihaw a'e, uzuka ma'ea'yr a'e. A'e re weraha huwykwer tàpuzuhu ipupyaikaw pyrer inugwer pupe. Omono Tupàn pe teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo. Umunyk tata ma'ea'yr hetekwer iwy pe hapy pà katu pe taw huwake. Ta'e Tupàn ze'eg kwehe arer uzapo kar nezewe haw izupe a'e xe. 12 A'e rupi Zezuz a'e no, umàno muite taw wi a'e no, ywyxig heta haw pe a'e no. A'e rupi umukatu teko a'e wà, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi a'e wà, uwy kwer pupe a'e wà. 13 Teko uzuka Zezuz ywyra kanetar rehe a'e wà, muite taw wi a'e wà. — Upuruzuka ma'e, i'i mua'u izupe wà. Uze'eg zemueteahy putar zanerehe wà nehe no, ta'e zaiko hemiruze'eg romo zane no xe. Tuwe uze'eg wà nehe. Pepuraraw ma'erahy izàwe nehe. Pemaranugar zo izuwi nehe, wanuwa rupi nehe. 14 Ta'e naheta kwaw taw zanereko hawete zanewe ko ywy rehe a'e xe, ko 'ar rehe a'e xe. Amo 'ar mehe Tupàn uzapo putar tawhu zanewe a'e nehe, zanereko àwàm romo a'e nehe. Xiàro a'e pe zanereko àwàm zaiko zane. 15 A'e rupi, tuwe ximume'u Tupàn ikatu haw izupe tuweharupi nehe, ta'e Zezuz umàno zanerekuzaromo a'e xe. Kwehe mehe teko omono ma'ea'yr Tupàn pe wà. Ikatu haw zaneremimume'u ràm a'e no, ikatu Tupàn pe a'e no. Ikatu haw imume'u haw nuzawy kwaw a'e ma'ea'yr imono pyrer a'e. Naximono kwaw ma'ea'yr izupe kury. Ximono zaneze'egatu haw izupe kury. — Uruzeruzar tuwe nerehe ure, za'e izupe kury. 16 Pezapo ikatuahy ma'e pezeupeupe nehe, pepytu'u 'ym pà nehe. Pezepytywàtywà nehe no, pepytu'u 'ym pà nehe no. Ta'e agwer ma'e iapo haw ikatu Tupàn pe a'e xe. Nuzawy kwaw ma'e imono pyr izupe.

17 Uzeruzar ma'e waneruze'egar a'e wà, uzekaiw katu penehe a'e wà, peneraha katu pà Tupàn hape rupi a'e wà, upytu'u 'ym pà a'e wà. Peruzar peneruze'egar waze'eg pe wà nehe. Pezekaiw katu waze'eg rehe nehe. Ta'e amo 'ar mehe umume'u putar wemiapo kwer Tupàn pe a'e wà nehe xe. Aze peruzar waze'eg nehe, hurywete putar Tupàn pe uma'ereko mehe

wà nehe. Aze naperuzar kwaw nehe, uzemumikahy putar wà nehe. Nezewe mehe napepytywàgatu kwaw a'e wà nehe.

18 Peze'eg wi wi Tupàn pe urerehe tuweharupi nehe. Azeharomoete nuruzapo kwaw ikatu 'ym ma'e ure. Ta'e urepurapo wer tuwe ikatuahy ma'e rehe tuweharupi ure xe. 19 Aenoz putar ma'e peme ihe nehe kury. Peze'eg tuweharupi Tupàn pe pepyr heho àwàm rehe nehe. — Emur kar neze'eg imume'u har xe urewe tàrityka'i nehe, peze izupe herehe nehe, tuweharupi nehe.

Zaze'eg Tupàn pe nehe

20 Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e a'e, uzekaiw katu weimaw wanehe a'e. Nezewegatete Zanezar Zezuz uzekaiw katu zanerehe a'e no, ta'e umàno zanerekuzaromo a'e xe. Tupàn umugweraw kar Zezuz a'e, imàno re a'e. Upyro putar uzehe uzeruzar ma'e paw rupi a'e wà nehe no. Noho pixik kwaw tatahu pe wà nehe, ta'e Tupàn umume'u waho 'ym àwàm a'e xe, ta'e Zezuz umàno wanekuzaromo a'e xe. 21 Tupàn umupytu'u kar teko wazeàmàtyry'ym ire a'e wà. Umurywete kar a'e wà. Tuwe omono ikatu ma'e penemimutar peme paw rupi katete nehe. A'e mehe pepuner hemiapo putar haw iapo haw rehe nehe. Tuwe zanemuigo kar ikatu ma'e romo wemimutar rupi nehe, ta'e Zaneruwihawete Zezuz umàno zanerekuzaromo a'e xe. Tuwe teko umume'u Zaneruwihawete ikàgaw ipuràg eteahy haw tuweharupi wà nehe, upytu'u pixik 'ym pà wà nehe. Azeharomoete.

Umume'u ze'eg iahykaw rehe har a'e kury

22 Amuapyk heze'eg kwez ko pape rehe ihe, pemurywete kar pà ihe. Pepytu'u zo pezeapyaka katu re nehe, imugeta mehe nehe. Ta'e na'ipukua'u kwaw a'e xe. 23 Akwaw kar putar ma'e peme ihe nehe kury. Tuwihaw umunehew kar zanerywyr Ximot a'e wà, zemunehew paw pe a'e wà, ta'e umume'u Tupàn ze'eg purupe a'e xe. Umuhem kar zemunehew paw wi a'e wà kury. Aze ur xe ko 'ar rehe nehe, araha putar hezeupi nehe, pepyr heho mehe nehe.

24 Pemono ureze'eg peneruze'egar wanupe nehe, Tupàn hemiruze'eg nànàgatu nehe no. Uzeruzar ma'e Itar ywy rehe har omono uze'eg peme a'e wà no.
— Pekatu pa, i'i peme wà.
— Pekatu ma, i'i peme wà.

25 Tuwe Tupàn pepuhareko wi wi a'e nehe, ikatuahy ma'e iapo pà peme a'e nehe. Upaw kwez kury.

XIAK

1 Ihe Xiak ihe, Tupàn pe uma'ereko ma'e
romo aiko ihe. Zezuz Zaneruwihawete
Zanezar pe uma'ereko ma'e romo aiko ihe.
Amono kar putar ko hepape ihe nehe,
Tupàn hemiruze'eg wanupe ihe nehe, ywy
nànàn uhàuhàz ma'e kwer nànàn ihe nehe.

Xiak uze'eg zanezeruzar haw rehe a'e kury, zaneremigwaw rehe a'e no

2 Herywyr wà, hereinyr wà. Aze pepu-
raraw ma'erahy nehe, wyzài ma'erahy
nehe, aze uzeruzar 'ym ma'e uzapo wyzài
ikatu 'ym ma'e peme wà nehe, penury-
wete nehe. 3 Ta'e ma'erahy ipuraraw mehe
pekàg wera'u putar pe xe. Pezeruzar
wera'u putar pe xe. Aze pepuraraw wyzài
ma'erahy nehe, Zezuz rehe pezeruzar ire
pepytu'u 'ym pà nehe, pekàg wera'u putar
nehe no. Pekwaw nezewe pezemukàg kar
haw. 4 Pezeruzar wiwi nehe, pepytu'u
pixik 'ym pà nehe. Nezewe mehe peiko
putar ikatuahy ma'e romo nehe. Peiko
putar ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo
nehe. Peiko putar Tupàn hemiapo putar
haw paw iapo har romo nehe no. Peiko
putar peho Tupàn hemimutar rupi katete
nehe no. 5 Aze amo pepyr har nuk-
waw katu kwaw Tupàn hemiapo putar
haw nehe, tuwe uze'eg Tupàn pe nehe,
ma'e henoz pà izupe nehe. Tupàn uk-
waw kar putar izupe nehe. Ta'e na-
hekyty'ym kwaw a'e xe. Umur tuwe ma'e
tetea'u teko wanupe a'e, ta'e upuhareko
katu a'e wà xe. A'e rupi ukwaw kar
putar wemiapo putar haw wyzài teko
wanupe a'e nehe. 6 Pezeruzar tuwe hehe
nehe, izupe peze'eg mehe nehe. — Aze
ru'u Tupàn numur kwaw hereminozgwer
ihewe nehe, peze zo nehe. Nezewe uze'eg
ma'e a'e wà, uzeruzar katu 'ym ma'e a'e
wà, 'ypenogaw ài wanekon a'e wà. Ywytu
weraha 'ypenogaw wemimutar rupi a'e.
Ko rupi, kwe rupi no. Xe kutyr, pemu-
tyr no. Nezewegatete uzeruzar wewer
ma'e a'e wà no, nukwaw katu kwaw Tupàn
hemiapo putar haw iapo haw a'e wà no.
7-8 Agwer teko a'e wà, mokoz iapeku ma'e ài
wanekon a'e wà. Mokoz ze'eg imume'u har
romo wanekon wà. — Aze ru'u azapo putar
Tupàn hemiapo putar haw kutàri nehe, aze
ru'u nazapo kwaw nehe, i'i uzeupe wà. Aze
agwer teko wenoz ma'e Tupàn pe wà nehe,
Tupàn numur kwaw wanupe nehe.

Uze'eg hemetarer 'ym ma'e wanehe, hemetarer katu ma'e wanehe no

9 Ma'e hereko 'ymar a'e wà, hemetarer
'ym ma'e a'e wà, aze uzeruzar ma'e romo
wanekon a'e wà nehe, hemetarer katu
ma'e ài wanekon putar Tupàn pe a'e wà
nehe. Tupàn umurywete kar agwer teko
a'e wà. Agwer teko wiko putar tuwihaw
romo ipyr wà nehe. 10 Uzeruzar ma'e
hemetarer katu ma'e a'e wà no, aze wiko
hemetarer 'ym ma'e ài wà nehe, tuwe
hurywete wà nehe no. Ta'e ukàzym putar
wà nehe xe, ka'a kyr iputyr ài wà nehe xe.
11 Kwarahy uhem a'e. Hakuahy. Umuxinig
ka'akyr iputyr. Iputyr u'ar izuwi. Ukàzym
ipuràg eteahy haw izuwi. Nezewegatete
hemetarer katu ma'e ukàzym putar wà
nehe no, wemetarer ima'e mehe we wà
nehe no.

Tupàn nupuraraw kar kwaw ma'erahy zanewe, nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e zanewe

12 Teko uzapo ikatu 'ym ma'e uzeruzar
ma'e wanupe wà. Uzeruzar ma'e upu-
raraw ma'erahy wà no. Aze nupytu'u
kwaw uzeruzar ire wà nehe, ma'erahy
ipuraraw mehe wà nehe, ikatu 'ym ma'e
ipuraraw mehe wà nehe, hurywete putar
wà nehe. Aze uzeruzar wiwi oho waiko te
iahykaw rehe wà nehe, wiko putar Tupàn
pyr tuweharupi wà nehe, tatahu pe oho
'ym pà wà nehe. Ta'e nezewe i'i tuwe
Tupàn purupe a'e xe. — Heamutar katu har
a'e wà nehe, wiko putar tuweharupi hepyr
a'e wà nehe, i'i purupe a'e xe. 13 Aze amo
ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe nehe,
tuwe nuze'eg kwaw nezewe nehe, — Tupàn
uzapo kar kwez ihewe, tuwe ni'i kwaw
nehe. Ni amo nupuner kwaw ikatu 'ym
ma'e iapo kar haw rehe Tupàn pe a'e wà.
Tupàn a'e no, nuzapo kar pixik kwaw ikatu
'ym ma'e purupe a'e no. 14 Xipyhyk ipira
zane, ta'e uzuhez uputaw pina rehe har
a'e xe. Nezewegatete teko uzapo ikatu 'ym
ma'e a'e wà, ta'e ipurapo wer tuwe hehe a'e

wà xe. 15 Kwarer a'e, uzeapo uhy rie pe a'e. Uzexak a'e re. Nezewegatete teko ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà, upy'a pe a'e wà. A'e rupi amo 'ar mehe uzapo oho wà. A'e kuzà imemyr tua'uhez putar a'e nehe, umàno putar a'e nehe. Nezewegatete ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà nehe no, uzapo a'e ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, tatahu pe oho pà a'e wà nehe.

16 Herywyr heremiamutar wà. Aze amo uze'eg nezewe peme nehe. — Tupàn uzapo kar ikatu 'ym ma'e ihewe a'e, aze i'i peme nehe, pezeruzar zo ize'eg rehe nehe. Ta'e hemu'em a'e xe. 17 Tupàn umur ikatu ma'e zanewe a'e. Ikatuahy ma'e paw imur har romo hekon a'e no. Tatainy ywak rehe har paw iapo har romo hekon a'e no. Nuzeapo pixik kwaw amo ae ma'e romo. Tuweharupi uzezàwegatete hekon. Kwarahy wixe oho a'e. A'e mehe ipytun. Tupàn nuiko kwaw nezewe. Tuweharupi ikatu zanewe. 18 Wemimutar rupi zaneapo zanemuzexak kar pà a'e. Uze'eg azeharomoete har inuromo a'e. Nezewe zaiko zaneràgypy amogwer ma'e hemiapo kwer ko ywy rehe har wanuwi zane.

Xinu Tupàn ze'eg zane. Tuwe xiruzar nehe

19 Peruzar ko ze'eg nehe, herywyr heremiamutar wà. Aze amo umume'u Tupàn ze'eg nehe, pezeapyaka katu hehe nehe. Aze napekwaw katu kwaw Tupàn ze'eg nehe, pemume'u zo ize'eg peho tàrityka'i amo pe nehe. Amo wikwahy tàrityka'i wyzài ma'e rehe wà. Peiko zo wazàwe nehe. 20 Teko nuzapo kwaw ikatu ma'e wikwahy mehe wà. Nuzapo kwaw Tupàn hemiapo putar haw wà. A'e rupi, peikwahy zo nehe. 21 Kwehe mehe pezapo ikatu 'ym ma'e peiko. Pepytu'u a'e ma'e iapo re nehe kury. Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re paw rupi katete nehe kury. Peruzar Tupàn nehe. Pezeruzar katu ize'eg rehe nehe, ize'eg pepy'a pe imur pyrer rehe nehe. A'e mehe pepyro putar a'e nehe.

22 — Aze zazeapyaka katu ize'eg rehe nehe, a'e mehe zanepyro putar a'e nehe, peze zo pezeupeupe nehe. Peruzar ize'eg nehe no, hehe pezeapyaka re nehe no. 23-24 Aze awa ume'e uzehe waruwa pupe nehe, aze oho a'e wi nehe, heharaz putar wexakaw wi nehe. Aze amo uzeapyaka katu Tupàn ze'eg rehe nehe, aze nuweruzar kwaw a'e re nehe, wiko a'e awa uzexak ma'e kwer zàwe nehe. 25 Aze teko uzeruzar Tupàn ze'eg ikatuahy ma'e rehe wà nehe, aze uzemu'e hehe wà nehe, Tupàn upyro putar a'e teko a'e wà nehe. Aze a'e teko uzekaiw katu wiwi a'e ze'eg rehe wà nehe, aze weruzar tuwe wà nehe, izuwi heharaz 'ym pà wà nehe, a'e mehe wanemiapo kwer ikatu Tupàn pe wà nehe. Tupàn umurywete kar putar a'e teko a'e wà nehe, ikatuahy ma'e iapo pà wanupe a'e wà nehe.

26 — Amuwete katu Tupàn teko ihe, aze amo teko i'i uzeupe wà nehe, aze umume'u ze'eg iaiw ma'e tuweharupi wà nehe, aze uze'eg zemueteahy amo wanehe wà nehe, azeharomoete a'e teko numuwete katu kwaw Tupàn a'e wà. Hemu'em waiko uzeupe wà no. 27 Nezewe i'i Tupàn zaneru a'e. — Pezekaiw katu kwarearer tu 'ym ma'e ihy 'ym ma'e wanehe nehe. Pezekaiw katu kuzàtàigwer tu 'ym ma'e ihy 'ym ma'e wanehe nehe no. Pezekaiw katu kuzà imen umàno ma'e kwer wanehe nehe no, ma'erahy ipuraraw mehe nehe, wanemetarer ihyk 'ym mehe nehe, i'i Tupàn zanewe. — Teko ko ywy rehe har a'e wà, Tupàn iàmàtyry'ymar a'e wà, aze ipurapo kar wer ikatu 'ym ma'e rehe peme a'e wà nehe, pezapo zo nehe, peruzar zo waze'eg nehe, i'i zanewe. — Aze peruzar ko heze'eg nehe, hemuawate katu putar pe nezewe azeharomoete nehe, i'i Tupàn zanewe.

2

Pezekaiw katu hemetarer ma'e wanehe nehe. Pezekaiw katu hemetarer 'ym ma'e wanehe nehe no

1 Herywyr wà. Peiko Zanezar Zezuz Zaneruwihawete rehe uzeruzar ma'e romo pe, Zanezar ikàg ma'e ipuràg eteahy ma'e rehe uzeruzar ma'e romo pe. Aze teko ur pezemono'ogaw pe wà nehe, pezekaiw katu wanehe paw rupi nehe. Aze hemetarer katu ma'e romo wanekon wà nehe, pezekaiw katu wanehe nehe. Aze hemetarer 'ym ma'e romo wanekon

wà nehe, pezekaiw katu wanehe nehe no. 2-4 Aze amo hemetarer katu ma'e ur pezemono'ogaw pe nehe, kwàku'aw har hekuzar katu ma'e imunehew pà nehe, kamir hekuzar katu ma'e imunehew pà nehe, pemuapyk kar tenaw rehe nehe, aze heta we apykaw nehe. Aze hemetarer 'ym ma'e ur pezemono'ogaw pe nehe, kamir imu'i pyrer imunehew pà nehe, pemuapyk kar tenaw rehe nehe no, aze heta we apykaw nehe. — Eapyk ywy rehe hepy huwake nehe, peze zo izupe nehe. Epu'àm pe pe nehe, peze zo izupe nehe. Aze xo hemetarer katu ma'e zutyka'i pemuapyk kar tenaw ikatu ma'e rehe nehe, a'e mehe napekatu kwaw Tupàn pe. Ta'e pemuawate katu xo teko hemetarer katu ma'e pe wà xe. Ta'e napemuawate katu kwaw teko hemetarer 'ym ma'e pe wà no xe. — Azekaiw katu putar hemetarer katu ma'e wanehe nehe, nazekaiw katu kwaw amogwer wanehe nehe, peze peiko pezeupe. Na'ikatu kwaw nezewe haw Tupàn pe.

5 Tupàn wexaexak teko hemetarer 'ym ma'e ko ywy rehe har a'e wà, hemetarer katu ma'e ài wamuigo kar pà wazeruzar haw rehe a'e wà. A'e rupi upyhyk putar upureruze'egaw a'e wà, ta'e umume'u wamutar har wanupe a'e xe. 6 Pe no ty wà. Napemuawate kwaw hemetarer 'ym ma'e pe wà. Hemetarer katu ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e peme a'e wà, tuwihaw wanuwa rupi peneraha pà a'e wà. Màràzàwe tuwe pemuawate katu hemetarer katu ma'e pe wà. Na'ikatu kwaw peme wà. 7 — Zezuz ikatuahy a'e, za'e izupe. Zezuz hemiruze'eg romo peiko pe, i'i Tupàn zanewe. Hemetarer katu ma'e uze'eg zemueteahy Zezuz rehe a'e wà.

8 Tupàn umur uze'eg wemiruze'eg wanupe a'e. Aze peruzar a'e ze'eg nehe, pezapo putar ikatuahy ma'e nezewe mehe nehe. Nezewe i'i a'e ze'eg a'e. — Erezeamutar katu ne. Ezamutar katu nerapi har nehe, nezeamutar katu haw zàwegatete nehe, i'i a'e ze'eg. 9 — Ko awa a'e, hemetarer katu ma'e romo hekon a'e, a'e rupi ikatuahy ihewe a'e, peze peiko. — Kwez awa a'e, hemetarer 'ym ma'e romo hekon a'e, a'e rupi nazekaiw kwaw hehe nehe, peze peiko. Ikatu 'ym ma'e pezapo Tupàn pe nezewe mehe. Ta'e napezamutar katu kwaw hemetarer 'ym ma'e pe wà xe. — Ezamutar katu nerapi har nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo peiko. 10 Aze peruzar amo ze'eg kwehe arer nehe, aze naperuzar kwaw amo ae ze'eg kwehe arer nehe, ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo ereiko. — Aiko ze'eg kwehe arer heruzar katu har romo ihe, napepuner kwaw peze haw rehe nehe. Aze napezamutar katu kwaw hemetarer 'ym ma'e pe wà nehe, ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo peiko putar nehe. 11 — Peho zo penemireko 'ym wapuhe nehe, pemen 'ym wapuhe nehe, i'i Tupàn purupe a'e. — Pepuruzuka zo nehe, i'i a'e mehe no. Aze nereho pixik kwaw neremireko 'ym wapuhe nehe, aze erezuka amo teko nehe, Tupàn ze'eg heruzar 'ymar romo ereiko putar nehe. Ze'eg kwehe arer ihaw par romo ereiko putar nehe. Aze ereruzar ize'eg paw rupi nehe, aze nerezekaiw kwaw hemetarer 'ym ma'e wanehe nehe, ize'eg heruzar 'ymar romo ereiko putar nehe. Ze'eg kwehe arer ihaw par romo ereiko putar nezewe mehe nehe. 12 Peruzar Tupàn ze'eg peho peiko nehe. Aze peho ize'eg rupi nehe, Tupàn pemukàg putar a'e nehe. A'e mehe napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e nehe. Pemukàg putar nehe, a'e mehe — Napekatu kwaw ihewe, ni'i kwaw peme nehe. A'e rupi peze'eg Tupàn hemiruze'eg ikatu ma'e wazàwe nehe. Pezapo ikatu ma'e peho peiko nehe no. 13 Amo 'ar mehe Tupàn umume'u putar teko wanemiapo kwer amogwer wanuwa rupi paw rupi nehe. Aze awa nupurupuhareko kwaw ko 'ar rehe nehe, a'e 'ar mehe Tupàn nupuhareko kwaw a'e awa a'e nehe no. Aze awa upurupuhareko katu ko 'ar rehe nehe, Tupàn upuhareko katu putar a'e awa a'e 'ar mehe nehe no.

Zazeruzar Zezuz rehe. Tuwe xiruzar nehe no

14 Herywyr wà. — Azeruzar katu Tupàn rehe ihe, aze amo i'i nehe, aze a'e re nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg nehe, aze uzapo ikatu 'ym ma'e amogwer wanupe nehe, hemu'em ma'e romo hekon a'e nehe.

Nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg azeharomoete har romo. Tupàn nupyro kwaw agwer uzeruzar mua'u ma'e a'e wà nehe, tatahu wi a'e wà nehe. 15 Aze ru'u heta uzeruzar ma'e hemetarer 'ym ma'e a'e pe wà, penuwake wà. Aze ru'u nuhyk kwaw wakamir wanupe wà. Aze ru'u ima'uhez wà. 16 Aze ru'u peze'eg nezewe wanupe, a'e ma'e hereko 'ymar wanupe, a'e uzeruzar ma'e wanupe. — A, tuwe Tupàn uzapo ikatu ma'e peme nehe. Aze penuwixàg nehe, tuwe amo umur zepe'aw peme wà nehe. Aze pema'uhez nehe, tuwe amo umur temi'u peme nehe, peze ru'u peiko wanupe. Aze peze'eg peiko nezewe wanupe nehe, temi'u imono 'ym pà wanupe nehe, kamir imono 'ym pà wanupe nehe, napezamutar katu kwaw a'e uzeruzar ma'e pe wà nehe. Napezapo kwaw ikatu ma'e wanupe, a'e rupi napeiko kwaw uzeruzar ma'e azeharomoete har romo. 17 Nezewe xikwaw Tupàn rehe zanezeruzar haw. Aze teko uzeruzar Tupàn rehe wà nehe, aze nuzapo kwaw ikatu ma'e amogwer wanupe wà nehe, a'e mehe uzeruzar 'ym ma'e ài wanekon wà nehe. Nuiko kwaw uzeruzar ma'e ài wà nehe.

18 Amo i'i putar a'e nehe. — Azeharomoete azeruzar Tupàn rehe ihe, i'i putar nehe. Inugwer i'i putar a'e nehe. — Azeruzar Tupàn rehe ihe, azapo ikatuahy ma'e aha teko tuweharupi ihe no, i'i putar a'e nehe. Ihe Xiak amume'u putar ko ma'e peme ihe nehe kury. — Aze amo uzeruzar tuwe Tupàn rehe a'e nehe, a'e mehe uzapo putar ikatuahy ma'e oho iko a'e nehe no. Aze amo uzeruzar Tupàn rehe a'e nehe, aze nuzapo kwaw ikatuahy ma'e oho iko nehe, nuiko kwaw hehe uzeruzar ma'e ài a'e nehe, a'e peme ihe kury. — Nuzawy kwaw hehe uzeruzar 'ym ma'e a'e, a'e peme. 19 Pezeruzar peiko Tupàn rehe. — Pitài zo Tupàn a'e, peze izupe. Aze naperuzar kwaw nehe, peiko putar Zurupari hemiruze'eg wazàwe nehe. Uzeruzar Tupàn rehe a'e wà. Ukwaw heko haw wà. Nuweruzar kwaw wà. A'e rupi uryryryryz izuwi ukyze pà wà. Ta'e amo 'ar mehe uzepyk putar wanehe a'e nehe xe. 20 Ma'e kwaw 'ymar ài peiko. Aze amo uzeruzar Tupàn rehe nehe, aze nuweruzar kwaw nehe, aze nuzapo kwaw ikatu ma'e oho iko nehe, a'e mehe wiko uzeruzar 'ym ma'e ài nehe. Amume'u putar uzeruzar ma'e kwehe arer waneko awer peme ihe nehe kury. A'e rupi peze putar nehe, — Azeharomoete aze amo uzeruzar Tupàn rehe nehe, uzapo putar ikatu ma'e nehe no, peze putar nehe. 21 Apuranu penehe. Ma'e zaneipy Àmàrààw uzapo a'e, uzemukatu pà Tupàn pe kwehe mehe a'e. Amume'u putar peme. Weruzar ize'eg. Omono wa'yr Tupàn pe. Uzuka etea'i wa'yr ma'ea'yr ài Tupàn pe imono pyr ài a'e. — Ezuka zo nera'yr nehe ty, i'i Tupàn izupe. — Nekatu ihewe kury, ta'e ereruzar heze'eg ne xe, i'i izupe. 22 Uzeruzar hehe a'e. Weruzar ize'eg a'e no. Uzeruzar ma'e azeharomoete har romo hekon a'e, ta'e weruzar ize'eg a'e no xe. 23 Tupàn ze'eg kwehe arer pape rehe imuapyk pyrer umume'u Àmàrààw heko awer. Azeharomoete a'e ze'eg. — Àmàrààw uzeruzar Tupàn rehe a'e. A'e rupi — Nekatu ihewe ne kury, i'i Tupàn izupe, i'i ze'eg kwehe arer. — Hemyrypar romo ereiko kury, i'i tuwe Tupàn Àmàrààw pe. 24 A'e rupi pekwaw ko ma'e nehe kury. Teko uzemukatu kar Tupàn pe a'e wà, ikatu ma'e wemiapo kwer rupi a'e wà. Aze uzeruzar hehe wà nehe, a'e mehe ikatu putar Tupàn pe wà nehe, aze weruzar ize'eg wà nehe no. Aze uzeruzar hehe wà nehe, ize'eg heruzar 'ym pà wà nehe, na'ikatu kwaw izupe wà nehe.

25 Nezewegatete Ha'aw heko awer a'e no. Uzemukatu kar Tupàn pe, ta'e uzapo ikatu ma'e hemiruze'eg wanupe xe. Zutew umur kar mokoz awa a'e taw pe wà, Ha'aw heko haw pe wà. — Pexak a'e pe har wakàgaw nehe, i'i wanupe wà. Ha'aw hàpuz me wanon wà. Teko umume'u wanur awer taw pe har wanuwihaw wanupe wà. Taw pe har ipuruzuka wer zepe a'e mokoz zutew wanehe wà. Ha'aw umuixe kar a'e awa wàpuz me wà. Upytywà wà, waho àwàm hexak kar pà wanupe wà. Upytywà taw wi waho mehe wà no. Hemiapo kwer ikatu Tupàn pe. A'e rupi ikatu ma'e romo hekon izupe kury. — Izypy mehe ereiko kuzàwyzài romo ne. Nazepyk kwaw

nerehe neremiapo kwer hekuzaromo ihe nehe kury, ta'e erezeruzar herehe ne xe, heremiruze'eg wapytywà pà ne xe, i'i Tupàn Ha'aw pe.

26 Aze zanerekwe uhem oho zaneretekwer wi nehe, a'e mehe zamàno putar nehe. Nezewegatete aze naxiapo kwaw ikatu ma'e nehe, nazaiko kwaw uzeruzar ma'e azeharomoete har romo nehe. Umàno ma'e kwer ài zaiko putar nehe.

3

Uze'eg zaneapeku rehe a'e kury

1 Herywyr wà. Aze uzeruzar ma'e tetea'u heko wer Tupàn ze'eg rehe upurumu'e ma'e romo wà nehe, tuwe rihi. Ta'e xikwaw ko ma'e zane xe. Aze upurumu'e ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe, hemimu'e uzapo putar ikatu 'ym ma'e izàwegatete a'e wà nehe no. A'e rupi aze upurumu'e ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e nehe, Tupàn uzepyk wera'u putar hehe azeharomoete a'e nehe. (Ta'e uzapo kar wemimu'e wanupe xe.) 2 Wyzài 'ar mehe xiawy Tupàn hape zane. Aze mo awa nuzawy pixik iwer uze'eg mehe, a'e mehe mo ikatuahy ma'e romo mo hekon a'e. Iawy 'ymar romo mo hekon. Uzeruze'eg mo azeharomoete. 3 Xipyhyk ma'e kawaru izuru pe har zane, izuru pe imono pà zane. Pixika'i izuru pe har. Uhua'u kawaru. Aze ximono izuru pe nehe, zapuner zaneremiapo putar haw iapo kar pà kawaru pe nehe. A'e rupi zapuner imuata kar haw rehe wyzài taw pe zaneremimutar rupi nehe no.

4 Pema'enukwaw kanuhu rehe nehe no. Uhua'u kanuhu. Ywytu ipureraha wer hehe zanewi a'e. Nueraha e kwaw, ta'e xiraha zaneremimutar rupi zane xe, ta'e heta hekwar heruwakaw hehe a'e xe. Xipyhyk heruwakaw. Xiruwak kanuhu ipupe zaneremimutar rupi. 5 Nezewegatete zaneapeku zane no. Pixika'i zaneapeku. Uhua'u hemimume'u kwer ikatu 'ym ma'e. Tata pixika'i ma'e a'e, uhàuhàz ka'a uhua'u ma'e hapy pà a'e. Nezewegatete ximume'u temu'emaw uhua'u ma'e zaneapeku pupe zane, teko tetea'u wamuzeàmàtyry'ym kar pà zane. Ximuaiw teko tetea'u waneko haw zaneapeku pupe. 6 Zaneapeku umuaiw ma'e tata ài a'e. Ikatu 'ym ma'e tetea'u xiapo zaneze'eg zemueteahy mehe zane, zaneremu'em mehe zane, amogwer wanemiapo kwer imume'u mua'u mehe zane. Zaneapeku zanezuru pe tuz a'e. Umuhàmuhàz ikatu 'ym ma'e zaneretekwer pupe paw rupi. Tata uhàuhàz a'e, ywyra hapy pà a'e. Zaneapeku pixika'i a'e no. Zaneze'eg zemueteahy mehe, ikatu 'ym ma'e uhua'u ma'e xiapo. Zanekwarer mehe zaze'eg zemueteahy. Zanetua'u mehe no. Zaneremimume'u kwer uhàuhàz tata ài. 7 Zapuner wyzài miar imuzepukwaw kar haw rehe zane. Ximuzepukwaw kar tuwe miar zane wà. Wiràmiri, moz, tezu, ipira. Paw rupi ximuzepukwaw kar zane wà. 8 Ni amo teko nupuner kwaw wapeku heruze'egaw rehe a'e wà. Iaiw wera'u zaneapeku. Nazapuner kwaw heruze'egaw rehe. Zaiko mozaiw ài. Heta puruzuka haw moz izuru pe. Nezewegatete zaze'eg zemueteahy amo wanehe, zaneremu'em pà wanupe no. Ximuaiw waneko haw zaneze'eg pupe zaneapeku pupe. 9 Zaze'egatu Zaneru Zanezar pe zaneapeku pupe zane. Zaze'eg zemueteahy teko wanehe ipupe no. Tupàn uzapo teko uzezàwe a'e wà. Màràzàwe tuwe zaze'eg zemueteahy wanehe. 10 Zaze'egatu Tupàn rehe. Zaze'eg zemueteahy amogwer wanupe. Na'ikatu pixik kwaw nezewe zaneze'egaw. 11 'Y uhem ytyzuzàmaw wi a'e. Aze 'y iro nehe, iro tuweharupi nehe. Aze ikatu nehe, ikatu tuweharupi nehe no. 'Y ikatu ma'e nuhem kwaw ytyzuzàmaw wi 'y iro ma'e inuromo a'e. 12 Herywyr wà. Pako 'a kwer a'e, nuzeapo kwaw nàràz romo a'e. Màg a'e, nuzeapo peke'a romo a'e. Aze heta xa ytyzuzàmaw pupe nehe, na'ikatu kwaw 'y ipupe har nehe. Zaze'egatu Tupàn pe zanezuru pupe zane. Tuwe nazaze'eg zemueteahy kwaw amo rehe nehe.

Aipo peiko tuwe ma'e kwaw par romo

13 Peiko ma'e kwaw par romo. Pezapo ikatu ma'e peho peiko nehe. Peiko wera'u zo amo wanuwi nehe. Nezewe mehe pexak kar putar ma'e kwaw par romo peneko haw nehe, purupe nehe. 14 Aze penewyrowyroahy amo wanehe nehe,

aze napepuruamutar wer kwaw amogwer wanehe nehe, aze peputar wama'e nehe, a'e mehe pepurumu'e zo Tupàn ze'eg rehe nehe. — Aiko wera'u Tupàn ze'eg kwaw par romo ihe, amogwer wanuwi ihe, peze zo nehe. Aze peze'eg nezewe nehe, penemu'em putar teko wanupe nezewe Tupàn ze'eg imume'u mehe. Penemu'em zo wanupe nehe. 15 Agwer teko nukwaw katu kwaw Tupàn ze'eg a'e wà, ta'e Tupàn numu'e kwaw hewyrowyroahy ma'e a'e wà xe, uze'eg rehe a'e wà xe. Tupàn iàmàtyry'ymar a'e wà, umume'u mua'u ize'eg a'e wà. Tupàn Hekwe Puràg numume'u kar kwaw wanupe. Tekwe ikatu 'ym ma'e wanuwihaw umume'u kar wanupe a'e. 16 Aze uzeruzar ma'e hewyrowyroahy uzehezehe wà nehe, aze uputar ma'e paw rupi uzeupe wà nehe, a'e mehe nuzeruze'eg kwaw Tupàn ze'eg rehe wà nehe. Uzapo putar wyzài ikatu 'ym ma'e oho wà nehe. 17 Aze Tupàn ukwaw kar uze'eg teko wanupe nehe, a'e mehe a'e teko upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe. Nuzeàmàtyry'ym kwaw wà nehe. Nupuraraw kar kwaw ma'erahy amo wanupe wà nehe. Uzemuryparypar putar wà nehe. Uzapo ikatu ma'e tetea'u wà nehe. Aze ma'e ikatu tuwe nehe, — Ikatuahy, i'i a'e ma'e pe wà nehe. Aze ma'e na'ikatu kwaw nehe, — Na'ikatu kwaw, i'i a'e ma'e pe wà nehe. Aze a'e uzeruzar ma'e uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e wà nehe, — Naiko kwaw ikatu 'ym ma'e iapo har romo, ni'i kwaw uzeupe wà nehe. 18 Aze amo uzeruzar ma'e umupytu'u kar amo wapuruzukaiw ire a'e wà nehe, ma'e tymar ài hekon putar a'e uzeruzar ma'e a'e nehe. Ma'e tymar a'e, utym ma'eà'yz oko pe a'e. A'e rupi amo 'ar mehe heta putar temi'u izupe nehe. Nezewegatete a'e uzeruzar ma'e a'e no, umupytu'u kar amo teko wapuruzukaiw ire a'e wà no. A'e rupi a'e teko wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà nehe no.

4

Peiko zo ikatu 'ygwer iapo har romo nehe

1 Pepytu'u pezeàmàtyry'ym ire nehe. Pepytu'u peze'eg ahyahy re pezeupeupe nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo mehe penurywete, a'e rupi pepurapo wer wiwi hehe no. A'e rupi a'e peme kury. — Pepytu'u pezeàmàtyry'ym ire nehe. 2 Peputar zepe ma'e peiko. Napereko kwaw. A'e rupi pepuruzuka wer amo wanehe. Peputar zepe amogwer wama'e pezeupe. Napepuner kwaw zepe ipyhykaw rehe. A'e rupi pezeàmàtyry'ym peiko. Peze'eg ahyahy peiko pezeupeupe no. Napereko kwaw penemimutar, ta'e napenoz kwaw a'e ma'e Tupàn pe xe. 3 Penoz ma'e izupe. Numur kwaw peme. Ta'e pezeupe zutyka'i peputar a'e ma'e pe xe. Xo ma'e pemurywete kar har zo penoz peiko izupe. A'e rupi numur kwaw peme. 4 Peiko Tupàn wi upuir ma'e romo. Aze peiko Tupàn iàmàtyry'ymar wamyrypar romo nehe, napeiko kwaw Tupàn imyrypar romo nehe. Aze amo heko wer Tupàn iàmàtyry'ymar wamyrypar romo nehe, uzemuigo kar putar Tupàn iàmàtyry'ymar romo nehe no. 5 — Tupàn umur kar Wekwe zanepy'a pe a'e. Aze xiruzar Hekwe nehe, nazanerewyrowyroahy kwaw amo wanehe nehe. Naxiputar kwaw wama'e zanezeupe nehe, i'i ze'eg kwehe arer. Pezekaiw katu a'e ze'eg rehe nehe. 6 Tupàn ikàg wera'u a'e. A'e rupi zapuner amo wanehe zanerewyrowyroahy re zanepytu'u haw rehe nehe. Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e xe. — Akwaw wera'u ma'e amo wanuwi ihe, aze amo teko i'i wà nehe, napytywà kwaw a'e teko ihe wà nehe. — Nahekàg kwaw ihe, xo Tupàn ukwaw ma'e a'e, aze amo i'i wà nehe, apytywà putar ihe wà nehe, i'i ze'eg kwehe arer.

7 Peruzar Tupàn nehe, peiko hemiruze'egete romo nehe. Peruzar zo tekwe ikatu 'ym ma'e wanuwihaw nehe. Aze napezekaiw kwaw hehe nehe, uzàn putar pewi nehe. 8 Pezamutar katu Tupàn nehe. A'e mehe peamutar katu a'e nehe no. Pepo ipiw mehe pezepuez. Nezewegatete, pezapo ikatu 'ym ma'e peiko ko 'ar rehe. Pepytu'u tuwe nehe, pezepuez taw ài nehe. — Xo ikatuahy ma'e azapo teko ihe, peze mua'u peiko, ikatu 'ym ma'e iapo mehe. Pepytu'u nezewe peze'eg ire nehe. 9 Pezemumikahy nehe. Pezai'o penemiapo kwer ikatu 'ym

ma'e rehe nehe. Pepytu'u pepuka re nehe, pepytu'u penurywete re nehe, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har romo peiko xe, a'e teko uzeruzar katu 'ym ma'e wanupe. 10 — Ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko ihe, peze Tupàn pe nehe. A'e mehe — Ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar ài peiko putar ihewe nehe, i'i putar peme a'e nehe.

Peze'eg zemueteahy zo pezehezehe nehe

11 Peze'eg zemueteahy zo pezehezehe nehe, herywyr wà. Aze amo uze'eg zemueteahy amo ae uzeruzar ma'e rehe nehe, aze — O, a'e Tupàn hemiruze'eg uzapo ikatu 'ym ma'e tuweharupi a'e, aze i'i izupe nehe, a'e mehe a'e uze'eg ma'e kwer a'e, ze'eg kwehe arer rehe uze'eg zemueteahy ma'e ài hekon putar a'e nehe no. Aze amo uze'eg zemueteahy Tupàn ze'eg kwehe arer rehe nehe, a'e mehe nuiko kwaw a'e ze'eg heruzar har romo a'e nehe. Hehe uze'eg zemueteahy ma'e romo hekon a'e.

12 Tupàn a'e zutyka'i umume'u wemiapo putar haw a'e, uze'eg imuapyk kar pà pape rehe a'e. A'e zutyka'i umume'u teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e, iapo har wanehe uzepyk pà a'e. A'e zutyka'i upuner teko wapyro haw rehe tatahu wi a'e no. A'e zutyka'i upuner wamono kar haw rehe tatahu pe. Napeiko kwaw penapi har wanemiapo kwer imume'u har romo.

Pemume'u ahyahy zo penemiapo ràm nehe

13 Pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Na'ikatu kwaw nezewe peze'egaw nehe. — Aze ru'u kutàri, aze ru'u pyhewe, ata putar aha amo taw pe ihe nehe. Ama'ereko putar a'e pe nehe, temetarer tetea'u imono'og pà nehe, peze zo nehe. Tuwe rihi. 14 Naxikwaw pixik kwaw zanereko àwàm pyhewe àràm zane. Zaiko ywyximorer ài. Ywyximorer uzexak kar e ko rupi a'e. Tàrityka'i ukàzym. 15 A'e rupi, peze'eg nezewe nehe. — Aze Tupàn uputar nehe, zaiko we putar nehe. Aze uputar nehe, xiapo putar ko ma'e nehe. Aze uputar nehe, xiapo putar kwez ma'e nehe no, peze nehe. 16 Ko 'ar rehe peze'egaw na'ikatu kwaw Tupàn pe. — Akwaw wera'u Tupàn ze'eg ihe, amogwer wanuwi ihe, peze peiko. Na'ikatu kwaw nezewe peze'egaw izupe. 17 A'e rupi aze amo teko ukwaw ikatu ma'e iapo haw wà nehe, aze a'e re nuzapo kwaw a'e ma'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har ài wanekon wà nehe.

5

Uze'eg hemetarer katu ma'e wanupe a'e kury

1 Pe hemetarer katu ma'e pe ty wà, pezeapyaka katu heze'eg rehe nehe. Pezemumikahy pezai'o pà nehe, ta'e pepuraraw putar ma'erahy nehe xe. 2 Penemetarer upaw putar pewi nehe. Pema'e penemi'u ipuga putar nehe no. Ykyzu u'u putar pekamir pewi wà nehe no. 3 Heta tetea'u temetarer tàtà ma'e peme. Penemetarer hepuxipuxi putar nehe. Teko wexak putar hepuxipuxi kwer wà nehe. Pepyhyk temetarer tetea'u pe, hereko 'ymar wanuwi pe, i'i putar peme wà nehe, ta'e wexak putar hepuxipuxi kwer wà nehe xe. Ximunyk tata ka'a kyr rehe zane, hapy pà zane. Nezewegatete Tupàn uzepyk putar penehe a'e nehe, tata ài a'e nehe, ta'e peputar temetarer tetea'u pe xe. 4 Napemekuzar kwaw peko pe uma'ereko ma'e pe wà. A'e rupi uze'eg zemueteahy waiko penehe wà kury. Peko pe ma'e 'a kwer ipo'o har wà, uze'eg waiko Tupàn pe wà. — O Tupàn. Urezar upuraraw kar ma'erahy waiko urewe a'e wà. Ezepyk wanehe nehe. Ta'e numur kwaw urema'ereko awer hekuzar urewe a'e wà xe, i'i waiko Tupàn pe wà. 5 Pe hemetarer katu ma'e pe. Ko ywy rehe peneko mehe pereko ikatuahy ma'e tetea'u. Pe'u temi'u hekuzar katu ma'e tetea'u. Teko uzuka tapi'ak ikyra katu ma'e a'e wà. Peiko tapi'ak ikyra katu ma'e izuka pyràm ài pe. Tupàn uzepyk putar penehe nehe. 6 Pemume'u mua'u amo wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e, wazuka kar pà tuwihaw wanupe. Nuzapo kwaw a'e ikatu 'ym ma'e a'e wà. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e peme wà. Pezuka kar e pe wà.

Peàro Zanezar tur àwàm nehe. Peze'eg izupe nehe

7 Herywyr wà. Peàro tuwe Zanezar tur àwàm nehe. Pepytu'u zo hàro re nehe, aze iàrew nehe. Ma'etymar utym ma'eà'yz oho a'e. Wàro àmàn ikyr àwàm. A'e re wàrogatu i'a àwàm no. 8 Pe no ty wà, peàro Zanezar 'ar nehe ty wà. Peàrogatu tuwe nehe, pepytu'u 'ym pà nehe. Ta'e Zanezar tur àwàm na'iàrew kwaw a'e xe.

9 Herywyr wà. Peze'eg ahyahy zo pezeupeupe nehe. Pemume'u zo penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pezeupeupe nehe. A'e mehe Tupàn numume'u kwaw penemiapo kwer a'e nehe no. Nuzepyk kwaw penehe a'e nehe no. 10 Herywyr wà. Pema'enukwaw Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer waze'eg rehe. Uze'eg teko wanupe, ta'e Zanezar umuze'eg kar a'e wà xe. Upuraraw ma'erahy wà. Nupytu'u kwaw Tupàn ze'eg imume'u re wà, ma'erahy ipuraraw mehe wà. 11 — Hurywete ma'e, za'e wanupe, ta'e nupytu'u kwaw uzeruzar ire wà xe, ma'erahy ipuraraw mehe wà xe. Pema'enukwaw a'e awa kwehe mehe wiko ma'e rehe pe, a'e awa Zo her ma'e rehe pe. Ikàg a'e no. Nupytu'u kwaw uzeruzar ire ma'erahy tetea'u ipuraraw mehe a'e. Pekwaw ikàg awer. Iahykaw rehe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e tetea'u izupe, ta'e nupytu'u kwaw uzeruzar ire ma'erahy ipuraraw mehe a'e xe. Ta'e Zanezar upurupuhareko katu a'e xe. Na'izepyk wer kwaw purehe a'e.

12 Herywyr wà. Amo ae ma'e azapo kar putar peme ihe nehe kury. Pemume'u ahyahy zo wyzài penemiapo ràm nehe. — Tuwe Tupàn uzepyk herehe nehe, aze nazapo kwaw a'e ma'e ihe nehe, peze zo nehe. — Amume'u ahyahy ko ma'e newe Tupàn huwa rupi ihe, peze zo amo pe nehe. — Ywak rehe har huwa rupi amume'u ko ma'e newe, peze zo amo pe nehe. — Aze heremu'em teko, a'e mehe, tuwe uzepyk herehe nehe, peze zo nehe. — Azapo putar ihe nehe, peze nehe, aze pepurapo wer a'e ma'e rehe nehe. — Nazapo kwaw ihe nehe, peze nehe, aze napepurapo wer kwaw a'e ma'e rehe nehe. Xo ze'eg azeharomoete har pemume'u pezeupeupe nehe. Pezapo penemimume'u kwer nehe. Aze pezapo nezewe nehe, Tupàn nuzepyk kwaw penehe nehe.

13 Aze amo pepyr har upuraraw ma'erahy iko nehe, tuwe uze'eg Tupàn pe nehe. Aze amo hurywete nehe, tuwe uzegar Tupàn pe nehe, ikatu haw imume'u pà izupe nehe. 14 Aze amo ima'eahy nehe, tuwe uzeruzar ma'e waneruze'egar uzemono'og oho hàpuz me wà nehe, ma'e kawer imono pà hehe wà nehe. — Tuwe Tupàn nemukatu nehe, i'i putar izupe wà nehe. 15 Aze uze'eg Tupàn pe wà nehe, aze wenoz imukatu àwàm izupe wà nehe, aze uzeruzar tuwe hehe wà nehe, a'e mehe a'e ima'eahy ma'e ikatu putar a'e nehe. Zanezar umuhàg wi putar a'e ima'eahy ma'e a'e nehe. Umunàn putar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e izuwi nehe no.

16 Aze amo uzeruzar ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, tuwe umume'u a'e wemiapo kwer amogwer uzeruzar ma'e wanupe nehe. Peze'eg Tupàn pe nehe. — Emukatu nerehe uzeruzar ma'e ne wà nehe, peze izupe nehe. A'e mehe, umukatu ima'eahy ma'e a'e wà nehe. Aze amo ikatuahy ma'e romo hekon nehe, aze utyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe, Tupàn wenu katu putar heminozgwer a'e nehe. Uzapo putar heminozgwer izupe nehe. Umur putar heminozgwer izupe nehe. 17 Eri a'e, Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer romo hekon a'e. Teko romo hekon zanezàwe a'e. Uze'eg tuwe Tupàn pe, ma'e henoz pà izupe. — Emupytu'u kar àmàn ikyr ire nehe, i'i izupe. A'e mehe àmàn umumaw na'iruz kwarahy ku'aw har ukyr 'ym pà a'e pe. 18 Na'e uze'eg wi Eri izupe. — Emugyr kar àmàn nehe kury, i'i izupe. A'e mehe ukyr tuwe àmàn tetea'u kury. I'a wi ma'e itym pyrer kury.

19 Herywyr wà. Aze amo pepyr har upytu'u uzeruzar ire Tupàn ze'eg azeharomoete har rehe nehe, tuwe amo umume'u wiwi izupe nehe, ipytywà pà nehe. Aze ru'u uzeruzar wiwi putar hehe nehe. 20 Pema'enukwaw ko ze'eg rehe nehe. Aze amo umume'u Tupàn ze'eg amo pe nehe, henu har uzeruzar putar ru'u hehe nehe. Upytu'u putar ru'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe. Aze uzeruzar Zezuz rehe nehe, a'e mehe Tupàn nuzepyk kwaw hehe

nehe. Noho kwaw tatahu pe nehe. Tupàn heharaz putar hemiapo kwer ikatu 'ym ma'e tetea'u wi a'e nehe. Upaw kwez kury. Xiak.

1 PET

1 Ihe Pet ihe. Ko hepape amono kar putar peme ihe nehe kury. Zezuz Zaneruwihawete hemono kar purupe a'e, uze'eg imume'u kar pà ihewe a'e. Pe Tupàn hemixamixak kwer romo peiko pe. Peiko Tupàn heko haw pe wiko ma'e ràm romo no. Peiko teko weko haw 'ym me wiko ma'e àì. Aze awa wiko wànàm 'ym wainuromo nehe, zawaiw katu heko haw izupe nehe. Peiko wànàm 'ym wainuromo wiko ma'e àì. Pehàpehàz màràn ywy rehe peneko pà kury. Pon ywy rehe peiko, Karaz ywy rehe peiko no, Kapanoz ywy rehe peiko no, Az ywy rehe peiko no, Mixin ywy rehe peiko no. Pitàitàigatu peiko amo ywy rehe no. 2 Penexanexak Tupàn Zaneru a'e, ta'e ipurexaexak wer tuwe penehe a'e xe. Umur kar Wekwe Puràg peinuromo. Hekwe Puràg pemonokatu ikatu 'ym ma'e wi uzeupe a'e, ikatuahy ma'e romo pemuigo kar pà a'e. — Peruzar Zezuz Penuwihawete nehe, i'i peme a'e no. Ta'e Zezuz umàno a'e xe, pemukatu kar pà Tupàn pe a'e xe. Tuwe pepuhareko katu a'e nehe. Tuwe pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re nehe no.

— Tupàn zanemuigo kar putar uzepyr nehe, i'i Pet a'e kury

3 Tuwe ximume'u Tupàn ikatu haw nehe, izupe nehe. Tupàn a'e, Zanezar Zezuz Zaneruwihawete tu romo hekon a'e. Zanepuhareko katu a'e, a'e rupi zanemuigo kar ukweraw wi ma'e kwer zàwenugar romo a'e. Zanemuigo kar putar uzepyr tuweharupi nehe. Ta'e umugweraw kar Zezuz Zaneruwihawete a'e xe, imàno re a'e xe. A'e rupi tuweharupi xiàro tur àwàm zane kury. Nazapytu'u kwaw hàro re. 4 Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e wemiruze'eg wanupe a'e nehe. Omonokatu ikatuahy ma'e ywate a'e. Amo 'ar mehe umur putar a'e ma'e wemiruze'eg wanupe nehe. A'e ma'e ywate har na'iaiw kwaw a'e pe nehe. Nukàzym kwaw a'e wi nehe. 5 Omonokatu a'e ma'e peme a'e. Pezeruzar Zezuz rehe. A'e rupi Tupàn pepyro a'e, ta'e ikàg a'e xe. Pepyro putar tatahu wi a'e nehe, pemuigo kar pà uzepyr tuweharupi a'e nehe. Iahykaw rehe umume'u putar zanepyro haw a'e nehe, teko nànàn a'e nehe.

6 Penurywete nehe ty wà, ta'e Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e peme a'e nehe xe, pemurywete kar pà ywate a'e nehe xe. Pezemumikahy putar ko 'ar rehe nehe kury, ta'e pepuraraw putar ma'erahy tetea'u nehe kury xe. 7 Uzeruzar 'ym ma'e upuraraw kar putar ma'erahy peme a'e wà nehe. Tupàn numupytu'u kar kwaw a'e wà nehe. Ta'e pekàg putar ipuraraw mehe nehe xe. A'e mehe teko uze'eg putar nezewe peme a'e wà nehe. — Uzeruzar tuwe Zezuz rehe a'e wà, i'i putar peme a'e wà nehe. Aze zanepurexak wer ita hekuzar katu ma'e or her ma'e heny katu ma'e ikatu haw rehe nehe, ximupyràn tata pupe nehe. Hepuxi kwer wapyk i'aromo nehe. Xityk izuwi. Upyta xo ikatuahy ma'e zutyka'i nehe. Nezewegatete pezeruzar haw no. Ikatu wera'u a'e ita wi Tupàn pe a'e. A'e rupi xixak putar ikatu haw nehe, aze xipuraraw ma'erahy nehe. Ma'erahy ipuraraw paw a'e, nuzawy kwaw tata a'e. Aze napepytu'u kwaw pezeruzar ire nehe, ma'erahy ipuraraw mehe nehe, napepytu'u pixik kwaw pezeruzar ire nehe. A'e rupi Zezuz Zaneruwihawete purupe izexak kar mehe nehe, a'e 'ar mehe nehe, umume'u putar uzehe pezeruzar katu haw a'e nehe. Peiko putar ikàg ma'e romo ipuràg eteahy ma'e romo a'e 'ar mehe nehe no. Umume'u putar pekatu haw teko wanuwa rupi paw rupi a'e 'ar mehe nehe no. Teko pemuawate katu putar a'e wà nehe. 8 Pezamutar katu Zezuz peiko. Napexak pixik kwaw. Pezeruzar hehe no. Napexak kwaw no. A'e rupi penurywete kury. Uhua'u penurywete haw. Napepuner kwaw penurywete haw paw imume'u haw rehe, ta'e penurywete azeharomoete xe. 9 Penurywete peiko kury, ta'e pepyhyk zepyro haw pe xe. Pezeruzar haw rehe pe kury xe.

10 Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e wà, wekar tuwe purupyro haw a'e wà. Upuranu purehe wà no. — Ma'e

'ar mehe Tupàn zanepyro putar a'e nehe, i'i purupe a'e wà. Umume'u ma'e ikatu ma'e a'e wà, peme Tupàn hemimur ràm a'e wà. 11 — Màràn 'ar mehe Tupàn umur kar putar zanepyro har zanewe a'e nehe, i'i izupe wà. — Ma'e taw pe uzexak kar putar nehe, i'i izupe wà. Zaneruwihawete Hekwe a'e, uhem wapy'a pe a'e. Umume'u Purupyro Ma'e hemiapo ràm wanupe. — Purupyro ma'e upuraraw putar ma'erahy tetea'u a'e nehe, i'i Hekwe wanupe. — Ipuraraw paw ire wiko putar tuwihawete ikàg ma'e romo nehe, ipuràg eteahy ma'e romo nehe, i'i wanupe. 12 — Pemuapyk heze'eg pape rehe nehe, i'i Tupàn Hekwe a'e awa wanupe. — A'e rupi amo 'ar mehe teko ukwaw putar Purupyro Ma'e a'e wà nehe, i'i wanupe. A'e rupi a'e Tupàn ze'eg imume'u har umuapyk ize'eg pape rehe a'e wà. A'e rupi ko 'ar rehe pepuner a'e ze'eg imugeta haw rehe kury. Ta'e umume'u Zaneruwihawete Zezuz tur àwàm a'e wà xe, purupe a'e wà xe. Tupàn ze'eg puràg imume'u har ko 'ar rehe har a'e wà no, umume'u waiko purupe a'e wà no. Peinu imume'u mehe no. Tekwe Puràg umur ukàgaw wanupe a'e, a'e ze'eg imume'u kar pà wanupe a'e. Tupàn umur Wekwe Puràg wanupe a'e, ywak wi a'e. Te Tupàn heko haw pe har a'e wà, nukwaw katu kwaw ko ma'e a'e wà. Nukwaw kwaw a'e wà. Pekwaw katu pe. Ipurukwaw wer zepe hehe wà.

Tupàn zanerenoz ikatu ma'e romo zanemuigo kar pà a'e

13 Tupàn umur putar ikatuahy ma'e peme nehe, Zezuz Zaneruwihawete tur mehe nehe. Peàrogatu tur àwàm nehe. Pema'enukwaw tuwe Zezuz rehe nehe. 14 Peruzar Tupàn ze'eg nehe ty wà. Kwehe mehe ikatu 'ym ma'e rehe pepurapo wer peiko, ta'e napekwaw kwaw Zezuz pe xe. Pepurapo wer zo agwer ma'e rehe nehe kury. Peiko zo agwer ma'e rehe ipurapo wer ma'e romo nehe. 15 Pezemonokatu Tupàn pe nehe. Ma'e paw iapo mehe peiko ikatuahy ma'e romo nehe. Ta'e Tupàn penenonenoz har a'e xe, ikatuahy ma'e romo hekon a'e xe. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. 16 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. — Petyryk ikatu 'ymaw wi nehe, ta'e atyryk ikatu 'ymaw wi ihe no xe, i'i zaneipy wanupe.

17 Aze peze'eg Tupàn pe nehe, — Heru, peze izupe nehe. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, Tupàn umume'u putar hemiapo kwer a'e nehe. Pitàitàigatu teko wanemiapo kwer umume'u putar nehe. — Namume'u kwaw neremiapo kwer nehe, ni'i kwaw amo pe. A'e rupi, ko ywy rehe peneko mehe pemuwete katu Tupàn nehe. 18 Ta'e pekwaw katu Zezuz penekuzaromo imàno awer pe xe. Tupàn umumàno kar wa'yr imono penekuzaromo a'e. A'e rupi pepyro penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi. Ta'e peiko penàmuzgwer wazàwe a'e 'ar mehe xe. Zaneremetarer tàtà ma'e or her ma'e a'e, parat her ma'e a'e no, ukàzym zanewi a'e. Zezuz imàno awer uzawy temetarer. Nukàzym pixik kwaw zanewi nehe. 19 Tupàn pepyro a'e, ta'e Zaneruwihawete umàno penekuzaromo a'e xe. Uhua'u penekuzar a'e. Àràpuhàràna'yr izuka pyrer ikatuahy ma'e ài hekon a'e. Naheta kwaw ikatu 'ymaw hehe. Kwehe mehe zutew uzuka Àràpuhàràna'yr Tupàn huwa rupi a'e wà, wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e wà. Zezuz umàno zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e, Àràpuhàràna'yr ài a'e. 20 Ywy iapo 'ym mehe Tupàn wexaexak wa'yr Zezuz a'e, zanepyro har romo imuigo kar pà a'e. Ko 'ar rehe umur kar xe a'e kury, ywy rehe har romo imuigo kar pà a'e kury. Ta'e ipurupyro wer penehe a'e xe. 21 Tupàn umugweraw kar Zezuz imàno re. A'e re umuigo kar tuwihawete ikàg ma'e ipuràg eteahy ma'e romo no. A'e rupi pezeruzar tuwe Tupàn rehe. Peàrogatu ipyr peho àwàm peiko.

22 Peruzar katu ze'eg azeharomoete har. A'e rupi pezemukatu Tupàn huwa rupi. A'e rupi pezamutar amogwer uzeruzar ma'e peiko pe wà kury. Pezeamutamutar katu tuwe nehe. 23 Izypy mehe zazexak kar zane, ta'e zaneru ywy rehe har zanemuzàg a'e wà xe. Zaneru ywy rehe har a'e wà, umàno a'e wà. Zamàno putar zane nehe no. — Zanezexak kar awer ipy, za'e izupe. Ko 'ar rehe zazexak kar wi kwez kury, Tupàn ipurumuzàmuzàg romo zane kury. Tupàn

numàno kwaw a'e. Zazexak kar wi ipurumuzàmuzàg romo zane, ta'e zazeruzar ize'eg rehe zane xe. — Zanezexak kar wi haw, za'e izupe. 24 Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e xe.

Teko paw rupi a'e wà,
Ka'api'i ài wanekon a'e wà.
Wakàgaw wapuràgaw a'e wà,
Nuzawy kwaw ka'api'i putyr a'e wà.
Uxinig ka'api'i.
Iputyr uxinig u'ar pà izuwi no.
25 Tupàn ze'eg a'e,
Nukàzym pixik kwaw nehe.

Teko ukwaw putar ize'eg tuweharupi a'e wà nehe.
Urumume'u a'e ze'eg puràg peme ure.

2

Uze'eg ita purumuigo kar ma'e rehe a'e kury

1 A'e rupi pepytu'u ikatu 'ym ma'e paw iapo re nehe ty wà. Pepytu'u penemu'em ire nehe. Penemu'em zo penemiapo kwer rehe nehe. Peiko Tupàn ze'eg heruzar harete romo nehe. Pepytu'u penewyrowyroahy re nehe. Pepytu'u amo wanupe peze'eg zemueteahy re nehe.

2-3 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. — Pekwaw Zanezar ikatu haw kury. Peiko kwarera'i uzexak kar romo ma'e ài. Kwarera'i ipuru'u wer uhy ikamy kwer rehe a'e. Nezewegatete pezemu'e Tupàn ze'eg rehe nehe. Kwarera'i tua'u ikamy kwer i'u re. Nezewegatete aze pezeruzar Tupàn ze'eg rehe nehe, pepyro putar a'e nehe. 4 Pezeruzar Zanezar rehe. Ita tàpuz iwy pe har ài hekon a'e. Tàpuz iapo har a'e wà, aze nukwaw katu kwaw iapo haw a'e wà, weityk ita ikatu ma'e a'e wà. Omono ita ikatu 'ym ma'e tàpuz iwy pe wà. Nezewegatete Tupàn iàmàtyry'ymar a'e wà, nuzeruzar kwaw Zezuz rehe wà. — Na'ikatu kwaw, i'i izupe wà. Tupàn nuze'eg kwaw nezewe. — Ikatuahy, i'i tuwe izupe. 5 Pezeruzar Zezuz Zaneruwihawete rehe. A'e rupi Tupàn uzekaiw katu penehe. Aze ita ikatu nehe, tàpuz ikatu putar nehe no. Nu'ar kwaw nehe. Zezuz a'e, ita tàpuz iwy pe har ài hekon a'e. Peruzar ize'eg nehe. A'e mehe peiko putar tàpuz ài izupe nehe. A'e mehe zaiko putar Tupàn hàpuzuhu ài nehe, ta'e Hekwe wiko putar zaneinuromo a'e nehe xe. Xaxeto a'e wà, uma'ereko tuweharupi tàpuzuhu pupe wà, ma'e imono pà Tupàn pe wà. Pezeruzar Zezuz Zaneruwihawete rehe. A'e rupi peiko Xaxeto ài. Pekatu izupe kury, ta'e Zezuz o'ok ikatu 'ym ma'e pewi a'e xe. Pezapo putar ma'e Tupàn pe nehe, hàpuzuhu rehe uzekaiw ma'e wazàwe nehe. Penemiapo ràm ikatu putar izupe nehe no. Ta'e Hekwe Puràg umur putar ukàgaw peme a'e nehe xe, ikatu ma'e iapo kar pà peme a'e nehe xe. 6 Ta'e nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e xe.

— Teko wexak ita ikatu ma'e a'e wà, tàpuz iwy pe har romo a'e wà.
Nezewegatete aexak penuwihawete ihe no.
Xiàw taw pe wiko putar a'e nehe.
Hehe uzeruzar ma'e a'e wà nehe,
nuzemumikahy pixik kwaw a'e wà nehe.
Hurywete putar wà nehe,
ta'e uzeruzar hehe wà nehe xe.

7 Aze pezeruzar hehe nehe, a'e ita tàpuz iwy pe har zàwenugar ikatuahy putar peme a'e nehe. Aze napezeruzar kwaw hehe nehe, a'e mehe Tupàn ze'eg kwehe arer uzeapo putar penemiapo kwer imume'u har romo a'e nehe. Nezewe i'i a'e ze'eg. — Tàpuz iapo har weityk ita imono wà, ta'e ita na'ikatu kwaw wanupe xe. Tupàn omono a'e ita tàpuz iwy pe a'e, Imukàg kar har romo a'e.
8 Nezewe i'i amo Tupàn ze'eg kwehe arer a'e no.

A'e ita tàpuz iwy pe har zàwenugar na'ikatu kwaw uzeruzar 'ym ma'e wanupe a'e.
A'e rupi Tupàn uzepyk putar wanehe nehe.
Tupàn uzepyk putar wanehe nehe,
ta'e nuzeruzar kwaw ize'eg rehe a'e wà xe.
Tupàn na'ipurupyro wer kwaw wanehe.

9 Tupàn hemixamixak kwer romo peiko pe. Xaxeto ài peiko, tuwihawete pe uma'ereko ma'e romo peiko. Tupàn

hemiruze'egete romo peiko. Penexanexak a'e. — Pemume'u heremiapo kwer peho teko nànàn nehe, ta'e ikatuahy heremiapo kwer ihe xe, i'i iko peme. Aze teko wata pyhaw wà nehe, nuexak kwaw wape ràm wà nehe. Izypy mehe peiko pyhaw wata ma'e wazàwe, ta'e napekwaw kwaw Tupàn hape rupi peho haw xe. Tupàn penenonenoz a'e. A'e rupi pekwaw hape rupi peho haw kury. 'Aromo wata ma'e wazàwe peiko kury. 10 Izypy mehe napeiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo. Ko 'ar rehe peiko hemiruze'eg romo kury. Izypy mehe napekwaw kwaw ikatu haw. Pepuhareko tuwe a'e. Ko 'ar rehe pekwaw katu pepuhareko haw kury.

Zaiko Tupàn pe uma'ereko ma'e romo zane

11 Aze amo teko oho amo ae ywy rehe wà nehe, aze upyta a'e pe wà nehe, na'ikatu kwaw a'e ywy rehe har wanupe wà nehe, ta'e nuiko kwaw wànàm romo a'e wà nehe xe. Peiko weko haw 'ym me wiko ma'e wazàwe. Uzeruzar 'ym ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e waiko wà. Napeiko kwaw wazàwe, ta'e pepytu'u iapo re xe. Pezypyrog zo iapo pà nehe, a'e peme, hemyrypar wà. Aze zauxiapekwer oho puràmàtyry'ymaw pe nehe, ume'egatu putar wàmàtyry'ymar wanehe nehe. — Aze name'e kwaw wanehe nehe, hezuka putar wà nehe, i'i uzeupe. Nezewegatete aze xiapo zaneremiapo putar haw zutyka'i nehe, xiapo putar ikatu 'ym ma'e nehe. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe. 12 Uzeruzar 'ym ma'e wainuromo peneko mehe nehe, peiko ikatuahy ma'e romo nehe. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe. A'e rupi aze awa uze'eg zemueteahy penehe nehe, amogwer nuzeruzar kwaw ize'eg rehe wà nehe, ta'e ukwaw putar pekatu haw wà nehe xe. A'e rupi a'e teko umume'u putar Tupàn ikatu haw izupe wà nehe, Zezuz tur mehe wà nehe, ta'e xo ikatu ma'e zo pezapo peiko pe nehe xe.

13 Peruzar penuwihaw waze'eg nehe. Ta'e nezewe haw ikatu Zanezar pe xe. Peruzar peywy rehe har ikàg wera'u ma'e ze'eg nehe no. 14 Peruzar amogwer peywy rehe har wanuwihaw pe wà nehe no. Ta'e Tupàn umur kar a'e tuwihaw zanewe a'e wà xe. A'e tuwihaw uzepyk putar imunar ma'e wanehe wà nehe, upuruzuka ma'e wanehe wà nehe no. Ta'e Tupàn umuzepyk kar a'e teko a'e tuwihaw wanupe a'e wà xe. Teko uze'egatu putar ikatu ma'e iapo har wanehe wà nehe no, ta'e Tupàn umuze'egatu kar a'e wà xe. 15 Pezapo ikatuahy ma'e tetea'u nehe. Tupàn uputar nezewe haw a'e. A'e mehe a'e teko a'e wà, a'e ma'e kwaw 'ymar a'e wà, nuze'eg zemueteahy kwaw penehe a'e wà nehe, ta'e amogwer ukwaw putar pekatu haw a'e wà nehe xe. 16 Ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, Zurupari hemiruze'eg romo wanekon a'e wà. Uzapo kar wemiapo putar haw wanupe a'e. Wazar romo hekon a'e. Peiko Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo kury. A'e rupi Zurupari nuiko kwaw pezar romo kury. Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe kury. Pepuner wyzài ma'e iapo haw rehe nehe. — Azapo putar te ikatu 'ym ma'e nehe kury, ta'e naheta kwaw hezar ihewe a'e kury xe, peze zo nehe. Peiko Tupàn hemiruze'eg romo tuweharupi nehe, ikatu ma'e zutyka'i iapo pà nehe. 17 Pezeruze'egatu teko wanehe upaw rupi nehe. Pezamutar katu amogwer uzeruzar ma'e pe wà nehe. Pekyze Tupàn wi nehe, heruzar pà nehe. Pemuawate katu peywy rehe har wanuwihaw ikàg wera'u ma'e nehe no.

Teko upuraraw kar py ma'erahy peme a'e wà kury

18 Aze'eg putar amo pe uma'ereko e ma'e wanupe kury. Peruzar pezar waze'eg nehe. Pemuawate katu pe wà nehe. Aze ikatu peme wà nehe, ikatu ma'e iapo pà peme wà nehe, pemuawate katu pe wà nehe. Aze na'ikatu kwaw peme wà nehe, aze upuraraw kar ma'erahy peme wà nehe, pemuawate wiwi pe wà nehe no. (Ta'e pezar romo wanekon a'e wà xe.) 19 Aze pekwaw Tupàn hemiapo putar haw nehe, aze pezapo nehe, a'e mehe teko upuraraw kar putar ma'erahy peme wà nehe. A'e mehe Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e peme nehe, pemurywete kar pà nehe. 20 Aze pezapo ikatu 'ym ma'e pezar wanupe nehe, aze a'e re pezar

pepetek a'e wà nehe, Tupàn nuzapo kwaw ikatu ma'e peme nehe. Aze xo ikatuahy ma'e zo pezapo pezar wanupe nehe, aze a'e re pepetek wà nehe, a'e mehe Tupàn uzapo putar ikatu ma'e peme nehe, pemurywete kar pà nehe. 21 Ta'e Tupàn penenoz a'e xe, ikatuahy ma'e iapo kar pà peme a'e xe. Ta'e Zaneruwihawete Zezuz upuraraw ma'erahy kwer penekuzaromo a'e xe, pepyro haw rehe a'e xe. A'e rupi, peiko izàwe nehe. Pezapo ma'e hemiapo kwer zàwenugar nehe. 22 Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e. Nahemu'em pixik kwaw teko wanupe. 23 Tuwihaw uze'eg zemueteahy hehe wà. Nuze'eg zemueteahy kwaw wanehe a'e. Upuraraw kar ma'erahy tetea'u izupe wà. — Azepyk putar penehe ihe nehe, ni'i kwaw wanupe. — Tupàn wexak wanemiapo kwer a'e. Uzepyk putar wanehe nehe, ta'e pureruze'eg ma'e ikatuahy ma'e romo hekon a'e xe, i'i wanupe. 24 Zaneruwihawete umàno ywyra kanetar rehe a'e, zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e. A'e rupi zapuner ikatu 'ym ma'e iapo re zanepytu'u haw rehe kury. Zapuner ikatuahy ma'e iapo haw rehe tuweharupi nehe. Zauxiapekwer umugaz Zezuz a'e wà, izuka 'ym mehe a'e wà. Upuraraw ma'erahy kwer a'e, a'e rupi zanekatu Tupàn pe zane kury. 25 Aze naheta kwaw Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e wà nehe, Àràpuhàràn ukàzym putar ka'a pe wà nehe. Kwehe mehe peiko Àràpuhàràn ka'a pe ukàzym ma'e kwer wazàwe. Tupàn penerur kwez Zezuz pe kury. Peruzar penehe uzekaiw ma'e peiko kury. Peiko Àràpuhàràn wazàwe. Wamono'ogar zàwenugar romo hekon a'e. Pepyro tatahu wi.

3

Pet uze'eg hemireko ma'e wanupe a'e kury, imen ma'e wanupe no

1-2 Aze'eg putar kuzàgwer wanupe ihe nehe kury. Peruzar pemen pe wà nehe. A'e rupi aze Tupàn ze'eg rehe uzeruzar 'ym ma'e romo wanekon wà nehe, wexak putar penemiapo kwer ikatu ma'e wà nehe, uzeruzar putar hehe wà nehe no, pekatu haw hexak ire wà nehe. Aze pemume'u Tupàn ze'eg wanupe nehe, ikatu nehe. Aze napemume'u kwaw wanupe nehe, ikatu nezewe mehe nehe no. Ta'e wexak putar penemiapo kwer ikatuahy ma'e wà nehe xe. — Azeharomoete heremireko umuwete katu Tupàn a'e, i'i putar peme wà nehe.

3 — Hepurexak kar wer hepuràg eteahy haw rehe amogwer wanupe nehe, a'e rupi azekàmuguz katu putar nehe, amunehew putar ita hekuzar katu ma'e nehe no, amunehew putar heropoz ipuràg eteahy ma'e nehe no, peze zo nehe. 4 Tàrityka'i penopoz izemàner putar nehe. Ita hekuzar katu ma'e or her ma'e ukàzym putar pewi nehe. Pepuràg eteahy haw nezewegatete no. — Ipuràg eteahy kwez kuzà, ni'i kwaw Tupàn peme. Nuexak kwaw pepuràg eteahy haw. Aze peruzar pemen nehe, a'e mehe pekatu putar Tupàn pe nehe. Aze pezapo ikatu ma'e amogwer wanupe nehe, a'e mehe pekatu Tupàn pe nehe. 5 Kwehe mehe kuzàgwer a'e wà, Tupàn imuwete har a'e wà, Tupàn rehe uzeruzar ma'e a'e wà, weruzar umen a'e wà. A'e rupi ipuràg eteahy a'e wà. Ikatu Tupàn pe wà. 6 A'e kuzà Xar her ma'e nezewe hekon a'e no. Weruzar umen a'e. Àmàrààw wiko imen romo. — Hezar, i'i Xar umen pe. Pe no zàkwà wà. Peiko putar Xar hemiàriro wazàwe nehe, aze pezapo ikatu ma'e peho peiko nehe, aze napekyze kwaw ma'e wi nehe no.

7 Aze'eg putar awa kwer wanupe kury. Penemireko na'ikàg kwaw pezàwe a'e wà. A'e rupi, — Pezekaiw katu wanehe nehe, a'e peme. Pemuawate katu penemireko pe wà nehe. Ta'e a'e wà nehe no xe, wiko putar Tupàn pyr tuweharupi a'e wà nehe no xe. Ta'e Tupàn umuigo kar putar uzepyr a'e wà nehe no xe. Pezekaiw katu wanehe nehe, wamuawate katu pà nehe. Aze peruzar ko ze'eg nehe, Tupàn penenu putar nehe, izupe peze'eg mehe nehe.

Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe, peme ma'erahy ipuraraw kar har wanupe nehe

8 Tuwe pitài zo pema'enukwaw paw nehe, penemigwaw nehe no. Pezeamutamutar katu nehe. Peiko imu'e katu pyrer romo nehe, pepuruzukaiw zo amo

wanupe nehe. 9 Aze amo uzapo ikatu 'ym
ma'e newe nehe, ezapo zo ikatu 'ym ma'e
izupe nehe. Aze amo uze'eg zemueteahy
nerehe nehe, eze'eg zemueteahy zo hehe
nehe. Eze'egatu izupe nehe. — Tuwe Tupàn
uzapo ikatuahy ma'e newe nehe, ere izupe
nehe. Ta'e nezewe i'i Tupàn kwehe mehe
a'e xe, nerexak mehe a'e xe. — Azapo putar
ikatuahy ma'e newe ihe nehe, i'i newe.
10 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e.

Aze awa heko wer hurywete ma'e romo
nehe,
Aze uputar weko àwàm ikatu ma'e nehe,
Tuwe nuze'eg zemueteahy kwaw amo
wanehe nehe, amo wanupe nehe.
Tuwe upytu'u wemu'em ire nehe.
11 Etyryk ikatu 'ymaw wi nehe.
Ezapo xo ikatu ma'e zo nehe.
Ekar zeàmàtyry'ym 'ymaw.
Epytu'u zo hekar ire nehe.
A'e mehe erehem putar izupe nehe.
12 Ta'e Zanezar uzekaiw katu wanehe a'e
xe,
Ikatu ma'e iapo har wanehe a'e xe.
Uzeapyaka waze'eg rehe a'e no,
Izupe waze'eg mehe a'e no.
Uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har
wanehe a'e nehe no,
Wàmàtyry'ym pà a'e nehe no.

Uzeruzar ma'e upuraraw putar ma'erahy wà nehe

13 Aze pepurapo wer tuwe ikatuahy
ma'e rehe nehe, teko nuzapo kwaw ikatu
'ym ma'e peme a'e wà nehe. 14 Aze teko
upuraraw kar ma'erahy penemiapo ikatu
ma'e rehe peme wà nehe, penurywete
nehe. Pekyze zo teko wanuwi nehe.
Ma'e azapo putar nehe, peze zo nehe.
15 Pemuwete katu Zaneruwihawete nehe.
Pemuigo kar pezar romo nehe, heruzar
pà nehe. Aze amo upuranu penehe wà
nehe, wyzài 'ar mehe wà nehe, — Màràzàwe
tuwe erezeruzar Zezuz rehe, aze i'i peme
wà nehe, pemume'u pezeruzar haw
wanupe nehe. 16 Imume'u mehe peze'eg
ahyahy zo wanupe nehe. Pemuwete pe
wà nehe, wanupe peze'eg mehe pe wà
nehe. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e nehe.
A'e mehe, aze amo uze'eg zemueteahy
penehe wà nehe, a'e re imaranugar putar
uze'eg zemueteahy re wà nehe. — Zezuz
tuwihawete hemiruze'eg romo wanekon
wà. Xo ikatu ma'e uzapo wà, i'i putar
peme wà nehe. 17 Aze pezapo ikatu 'ym
ma'e nehe, aze a'e re teko upuraraw kar
ma'erahy peme wà nehe, na'ikatu kwaw
nezewe haw Tupàn pe nehe. Aze pezapo
xo ikatu ma'e zo nehe, pekatu putar Tupàn
pe nehe. Aze Tupàn numupytu'u kar kwaw
teko peme ma'erahy ipuraraw kar ire wà
nehe, pepuraraw a'e ma'erahy nehe. Ta'e
pekatu Tupàn pe pe xe. 18 Ta'e Zaneruwi-
hawete a'e ae a'e xe, umàno penekuzaromo
a'e xe. Pitài haw umàno ikatu 'ym ma'e
hekuzaromo. Numàno wi pixik kwaw
nehe. Ikatuahy. Umàno teko ikatu 'ym
ma'e wanekuzaromo. Ta'e ipureraha
wer wanehe Tupàn pe xe. Zauxiapekwer
uzuka a'e wà. Imàno re Hekwe uzewyr wi
wetekwer pe. A'e rupi ukweraw wi umàno
re. 19-20 Hekwe uze'eg oho amogwer tekwe
wapyr a'e, imunehew pyrer wapyr a'e,
wamunehew paw pe a'e. Kwehe mehe
Tupàn uzapo kar kanuhu uhua'u ma'e
Noe pe a'e. — Tupàn umugyr kar putar
àmànuhu a'e nehe, i'i Noe teko wanupe a'e.
— Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, i'i
wanupe. Nuzekaiw kwaw ize'eg rehe wà.
Nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg wà. A'e rupi
Tupàn uzepyk wanehe a'e. Umugyr kar
tuwe àmànuhu wanupe a'e, wamumaw pà.
Xo Noe zutyka'i numàno kwaw a'e wà, ta'e
wixe kanuhu pupe a'e wà xe. Noe iànàm
uzepyro 'y wi nezewe a'e wà. Amogwer
teko umàno paw rupi wà. Wanekwe oho
tekwe wamunehew paw pe wà. Zezuz
Hekwe oho a'e tekwe wapyr a'e, umàno re
a'e. Umume'u wi Tupàn ze'eg wanupe.

21 Zaneze'eg wer nezewe teko wanupe. —
Tupàn zanepyro tatahu wi a'e, zane'e wer
wanupe. A'e rupi zazemuzahazahak kar
zane. Zanezemuzahazahak kar mehe, —
Zanekatu Tupàn pe zane kury, za'e teko
nànàn. — Aruzar putar Tupàn ihe nehe
kury, azapo putar hemiapo putar haw ihe
nehe kury, za'e wanupe. Tupàn zanepyro
zanezemuzahazahak kar mehe a'e, ta'e
umugweraw kar Zezuz Zaneruwihawete
a'e xe. 22 Uzeupir Zezuz Zaneruwihawete
oho ywate a'e. Wapyk in Tupàn awyze

har rehe kury. Tupàn heko haw pe har wanuwihaw romo hekon kury. Weruze'eg amogwer ikàg ma'e ywate har wanereko wà no.

4

Zanekàg putar nehe

1 Zaneruwihawete Zezuz upuraraw ma'erahy tetea'u a'e, ko ywy rehe wiko mehe a'e. Umàno zanerekuzaromo. Xikwaw heko awer. A'e rupi aze xipuraraw ma'erahy nehe, zanekàg putar nehe no. Zezuz hemipuraraw kwer rehe zanema'enukwaw mehe nazanepurapo wer kwaw ikatu 'ym ma'e rehe zane. 2 Ko ywy rehe peneko mehe pezapo penemiapo putar haw peho peiko pe, ikatu 'ym ma'e iapo pà pe. Pepytu'u iapo re nehe kury. Peruzar Tupàn nehe kury, hemiapo putar haw iapo pà nehe kury. 3 Izypy mehe peiko uzeruzar 'ym ma'e wazàwe, ta'e pezapo penemimutar peho peiko xe. Peho penemireko 'ym wapuhe pemen 'ym wapuhe. Xo a'e ma'e zo peputar no. Peka'u no. Pezapo mai'u haw uhua'u ma'e no, pemai'u e pà no. Pezapo kàwiahy i'u haw mynykaw uhua'u ma'e no. Pe'u e kàwiahy no, peka'u pà no. Pezapo ikatu 'ym ma'e no, Tupàn a'ua'u wamuwete katu pà no. 4 Ko 'ar rehe kury, uzeruzar 'ym ma'e a'e wà kury, ipytuhegatu a'e wà kury, ta'e napezapo kwaw agwer ma'e izypy mehe arer kury xe, ta'e napeiko kwaw wazàwe kury xe. A'e rupi uze'eg zemueteahy penehe wà kury. 5 Amo 'ar mehe Tupàn uzepyk putar wanehe nehe, penehe uze'eg zemueteahy ma'e wanehe nehe. Ta'e ukwaw teko wanemiapo kwer paw a'e xe. Ukwaw wikuwe ma'e wanemiapo kwer paw rupi a'e. Ukwaw umàno ma'e kwer wanemiapo kwer paw rupi a'e no. Amo 'ar mehe umume'u putar wanemiapo kwer teko wanuwa rupi nehe. Uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo arer wanehe nehe no. 6 Kwehe mehe amo umume'u Tupàn ze'eg puràg amo teko wanupe a'e wà. Henu arer uzeruzar Zezuz rehe wà. A'e re uzeruzar 'ym ma'e upuraraw kar ma'erahy a'e uzeruzar ma'e wanupe wà. Xo màràn zo umàno wà. Wamàno re wanekwe upyta Tupàn pyr wà, heruzar pà wà.

Pezapo tuwe Tupàn hemiapo putar haw nehe

7 Uhem etea'i iahykaw kury, ma'e paw imumaw paw kury. Peiko ma'e kwaw par romo nehe. Pezeruze'eg nehe. Nezewe mehe pepuner Tupàn pe peze'egatu haw rehe nehe. 8 Aze xiamutar katu amo zane wà nehe, nazanema'enukwaw kwaw wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe zane nehe. — Puramutar haw upyk ikatu 'ym ma'e tetea'u, za'e zanezeupe. A'e rupi pezeamutamutar katu nehe. 9 Pezemuixeixe kar penàpunàpuz me nehe. Aze amo uzeruzar ma'e uhem penàpuz me wà nehe, pemuger kar a'e pe wà nehe, pemono temi'u wanupe nehe. Peze'eg zemueteahy zo wanehe nehe. — Umai'u tetea'u wera'u putar wà nehe, peze zo wanehe nehe. 10 Tupàn umur tuwe Wekwe Puràg zanewe a'e, ikatu ma'e tetea'u iapo kar pà zanewe pitàitàigatu a'e. Uzapo kar amo ma'e amo pe. Uzapo kar amo ae ma'e amo ae pe. Uzeruzar ma'e uzapo amo ma'e izupe pitàitàigatu a'e wà. — Nazapo kwaw Tupàn hemiapo putar haw ihe nehe, peze zo nehe. Pezapo hemiapo putar haw nehe, pezepytywàtywàgatu pà nezewe mehe nehe. 11 Aze amo umume'u Tupàn ze'eg nehe, tuwe umume'u ze'eg azeharomoete har nehe, Tupàn zàwegatete nehe. Aze amo upytywà amogwer wà nehe, tuwe i'i nezewe Tupàn pe nehe. — Emur nekàgaw ihewe nehe. A'e mehe apuner wapytywàgatu haw rehe nehe, tuwe i'i izupe nehe. A'e mehe teko uze'egatu putar Tupàn rehe wà nehe, penemiapo kwer paw hexak pà wà nehe, ta'e uze'egatu putar Zezuz Zaneruwihawete rehe wà nehe xe.

Uzeruzar ma'e upuraraw ma'erahy a'e wà

12 Hemyrypar heremiamutar wà. Pepuraraw ma'erahy peiko. Pepytuhegatu zo ipuraraw mehe nehe. Ta'e tuweharupi uzeapo agwer ma'e xe. 13 Penurywete ipuraraw mehe nehe. Ta'e Zaneruwihawete upuraraw ma'erahy kwehe mehe a'e no xe. Aze pemyrypar ima'uhez nehe, pemono putar penemi'u kurer izupe nehe. Nezewegatete pepuraraw ma'erahy peiko Zezuz zàwegatete no. Ta'e upyta

ma'erahy ipuraraw pyr peme xe. Ta'e peiko hemiruze'eg romo xe. Penurywete nehe, a'e mehe, aze wexak kar ukàgaw upuràg eteahy haw purupe nehe, penurywete putar azeharomoete nehe. 14 Peiko Zaneruwihawete hemiruze'eg romo. Aze teko uze'eg zemueteahy penehe nehe, hemiruze'eg romo peneko haw rehe nehe, penurywete nehe, ta'e Tupàn Hekwe ikàg ma'e ipuràg eteahy ma'e a'e xe, upyta pepyr a'e xe. 15 Aze amo pepyr har uzuka amo nehe, na'ikatu kwaw Tupàn pe nehe. Aze amo imunar amo ae ma'e rehe nehe, na'ikatu kwaw Tupàn pe nehe. Aze uzapo ikatu 'ym ma'e nehe, na'ikatu kwaw Tupàn pe nehe. Aze uma'e amo ae ima'e nehe, ize'eg 'ym rupi nehe, na'ikatu kwaw Tupàn pe nehe. Aze tuwihaw uzepyk agwer ma'e iapo har wanehe wà nehe, a'e mehe wemiapo kwer rehe ma'erahy ipuraraw par romo wanekon putar wà nehe. Nuiko kwaw Zaneruwihawete hemiruze'eg romo weko haw rehe ma'erahy ipuraraw par romo wà nehe. 16 Peiko Zaneruwihawete hemiruze'eg romo. Aze pepuraraw ma'erahy hemiruze'eg romo peneko haw rehe nehe, pemaranugar zo nehe. — Nekatuahy urewe Tupàn, ta'e ureruwihawete hemiruze'eg romo uruiko ure xe, ta'e — Zezuz hemimu'e, i'i teko urewe wà xe, peze Tupàn pe nehe. (Ta'e peraha Zezuz Zaneruwihawete her pezeupi xe.)

17 Teko wanemiapo kwer imume'u haw 'ar uhem etea'i kury. Tupàn umume'u putar uzeruzar ma'e wanemiapo kwer a'e nehe. A'e re umume'u putar uze'eg puràg rehe uzeruzar 'ym ma'e wanemiapo kwer a'e nehe no. Uzepyk putar tuwe wanehe nehe. Xipuraraw ma'erahy zaiko kury. Uzeruzar 'ym ma'e upuraraw wera'u putar ma'erahy amo ae 'ar mehe a'e wà nehe. 18 Nezewe i'i Tupàn ze'eg kwehe arer a'e. — Zawaiw katu teko ikatu ma'e tatahu wi wazepyro haw a'e wà. Ma'e Tupàn uzapo putar uzehe uzeruzar 'ym ma'e wanupe nehe, ikatu 'ym ma'e wanupe nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har wanupe nehe. Zawaiw katu wera'u tatahu wi wazepyro haw nehe.

19 Pepuraraw ma'erahy peiko ko 'ar rehe, ta'e Tupàn numupytu'u kar kwaw teko a'e wà xe, ma'erahy peme ipuraraw kar ire a'e wà xe, ko 'ar rehe a'e wà xe. Napepyro kwaw ma'erahy wi ko 'ar rehe. Pezeruzar tuwe peapo arer rehe nehe, ikatu ma'e iapo pà tuweharupi nehe. — Apupyro putar ihe nehe, i'i zanewe. Zanepyro putar tuwe uze'eg rupi katete nehe amo 'ar mehe nehe.

5

Pezekaiw katu Zezuz rehe uzeruzar ma'e wanehe nehe

1 Aenoz putar ma'e xe ihe kury, peneruze'egar wanupe ihe kury. Ta'e uzeruzar ma'e waneruze'egar romo aiko ihe no xe. Aexak Zaneruwihawete Zezuz ihe, ma'erahy ipuraraw mehe ihe. Umur putar ukàgaw upuràgaw ihewe a'e nehe. A'e rupi ko ma'e ainoz putar xe peme kury. 2 Àràpuhàràn mono'ogar a'e wà, uzekaiw katu weimaw wanehe a'e wà. Nezewegatete pezekaiw katu Zezuz rehe uzeruzar ma'e wanehe nehe no. Ta'e Tupàn pemuigo kar waneruze'egar romo a'e xe. Hezekaiw wer neremiruze'eg wanehe ihe, peze Tupàn pe nehe. Ta'e nezewe haw Tupàn uputar a'e no xe. — Nahezekaiw katu wer kwaw wanehe ihe, peze zo wanupe nehe. — Xo temetarer hekuzaromo zo ama'ereko putar ihe nehe, peze zo nehe. Pezekaiw wer tuwe wanehe nehe.

3 — Aiko penuwihaw romo ihe, a'e rupi azapo kar putar ma'e tetea'u peme ihe nehe, peze zo penemiruze'eg wanupe nehe. Pezapo ikatuahy ma'e tuweharupi nehe. A'e mehe penemiruze'eg uzapo putar ikatuahy ma'e a'e wà nehe no, pezàwegatete a'e wà nehe no. 4 Àràpuhàràn wamono'ogar a'e wà, uzekaiw katu weimaw wanehe a'e wà. Zaneruwihawete uzekaiw katu zanerehe a'e no. A'e rupi — Àràpuhàràn wanehe uzekaiw ma'e wanuwihaw, za'e izupe. Ur wi mehe umekuzar putar penemiapo kwer ikatu ma'e a'e nehe. Tuwihaw umunehew àkàg rehe har wà. Zezuz umur putar àkàg rehe har zàwenugar peme nehe, penemiapo kwer ikatu ma'e hekuzaromo nehe. Nukàzym pixik kwaw a'e heny haw izuwi a'e.

5 Aze'eg putar kwàkwàmo wanupe kury.
Peruzar awa tua'uhez ma'e waze'eg pe wà
nehe. Pekatu pezeupeupe paw rupi nehe.
— Aiko wera'u pewi ihe, peze zo amogwer
wanupe nehe. — Aiko penuwihaw romo
ihe, peze zo wanupe nehe. — Aiko pene-
miruze'eg romo, peze tuwe wanupe nehe.
— Aiko wera'u amo wanuwi ihe, aze amo
teko i'i wà nehe, Tupàn nupuhareko kwaw
a'e teko a'e wà nehe. — Naiko wera'u kwaw
amo wanuwi ihe, aze i'i amo teko wà nehe,
Tupàn upuhareko katu putar a'e teko a'e
wà nehe. 6 — Naiko wera'u kwaw amo
wanuwi ihe, peze tuwe Tupàn pe nehe.
Ikàg tuwe a'e. A'e mehe amo 'ar mehe
nehe, iputar mehe nehe, pemukàg putar
a'e nehe. 7 Emono nepy'apy'a katu haw
'ym Tupàn pe upaw rupi nehe, a'e mehe
uzekaiw putar nerehe a'e nehe.

8 Peme'egatu nehe. Ta'e tekwe ikatu 'ym
ma'e wanuwihaw a'e xe, àzàg wanuwihaw
a'e xe, ur zaneraikweromo zawaruhu ài a'e
xe. Zawaruhu ipuruzuka wer miar rehe.
Nezewegatete Zurupari ipurumupytu'u
kar wer zanerehe zanezeruzar ire a'e no.
Peruzar zo ize'eg nehe. Zezuz na'ikatu
kwaw Zurupari ze'eg heruzar har wanupe.
Peiko zo wazàwe nehe. 9 Pepytu'u zo
Zezuz rehe pezeruzar ire nehe. Peruzar
zo Zurupari nehe. Amogwer uzeruzar
ma'e a'e wà no, ywy nànàgatu har a'e wà
no, upuraraw ma'erahy waiko a'e wà no,
pezàwegatete a'e wà no. 10 Pemumaw putar
màràn 'ar ma'erahy ipuraraw pà nehe.
A'e re Tupàn a'e, teko paw wapuhareko
katu har a'e, penenoz har a'e, pemukatu
putar a'e nehe. Peiko putar ikàg ma'e
romo ipuràg eteahy ma'e romo nehe,
Tupàn zàwe nehe, ta'e pezeruzar Zezuz
Zaneruwihawete rehe nehe xe. Tupàn
pemukatu putar tuwe a'e nehe. Pemukàg
putar nehe no, pemuzeruzar kar wera'u pà
uzehe nehe no. 11 Tuwe wiko tuwihawete
ikàg wera'u ma'e romo tuweharupi nehe.
Azeharomoete.

Upaw etea'i kury

12 Xiwàn a'e, hepytywà iko a'e, ko heze'eg
imuapyk mehe a'e. Namume'u kwaw ze'eg
tetea'u xe peme ihe. Amono kar putar
ko hepape peme ihe nehe kury, pemury-
wete kar pà ihe nehe kury, heremigwaw
imume'u pà peme ihe nehe kury. Aze-
haromoete zanepuhareko katu Tupàn a'e,
tatahu wi zanepyro pà a'e. Pezeruzar tuwe
hehe nehe.

13 Uzeruzar ma'e Mawiron tawhu pe har
a'e wà, Tupàn hemixamixak kwer a'e wà,
omono kar uze'eg peme a'e wà no. —
Pekatu pa, i'i peme wà. — Pekatu ma,
i'i peme wà. Hera'yr Mak a'e no, omono
kar uze'eg peme a'e no. 14 — Nekatu pa,
peze pezeupeupe nehe, — Nekatu ma, peze
pezeupe nehe. Ta'e pezeamutamutar katu
peiko xe, ta'e pezamutar katu Zaneruwi-
hawete Zezuz pe no xe, ta'e peamutar katu
a'e no xe. Tuwe Tupàn pemupytu'u kar
ma'e wi pekyze re nehe, ta'e Zaneruwi-
hawete hemiruze'eg romo peiko pe no xe.
Upaw kury. Pet.

2 PET

Pet umume'u Zezuz hemiruze'eg romo weko haw a'e kury

1 Ihe Ximàw Pet ihe. Zezuz Zaneruwihawete hemiruze'eg romo aiko ihe, izupe uma'ereko ma'e romo aiko ihe no, hemimono karer romo aiko ihe no. Tupàn a'e, Zanepyro har Zaneruwihawete Zezuz a'e no, ikatuahy a'e wà, a'e rupi hemuzeruzar kar uzehe a'e wà. Pemuzeruzar kar uzehe a'e wà no. Amono kar putar ko hepape peme ihe nehe no.

2 Pekwaw katu Tupàn pe. Pekwaw katu Zanezar Zezuz pe no. A'e rupi, tuwe pepuhareko katu tuwe a'e wà nehe. Tuwe pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re a'e wà nehe no.

Zanerenoz Tupàn a'e

3 Tupàn ikàgaw umur upaw rupi zanereko haw pupe iputar pyr zanewe wemimutar rupi a'e. Uma'enukwaw paw inuromo zanerenoz a'e, upuràg eteahy haw imur pà zanewe a'e, ukatu haw imur pà zanewe no. 4 Umume'u ma'e wemiapo kàràm a'e, zanewe wemiapo kàràm a'e. — Ikatuahy ma'e azapo kar putar heremiaihu wanupe ihe nehe, i'i purupe. Uzapo kar iko zanewe kury. A'e rupi pepuner putar ikatu 'ym ma'e wi petyrykaw rehe nehe. Pepytu'u putar ikatu 'ym ma'e rehe pepurapo wer ire nehe no. Ywy rehe har ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà. Iapo mehe umuaiw weko haw wà. Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. Izypy mehe zanepurapo wer ikatu 'ym ma'e ko ywy rehe har wainuromo zane no. Ko 'ar rehe zanemupytu'u kar ikatu 'ym ma'e rehe zanepurapo wer ire a'e kury. Zaneapo uzezàwe a'e. 5 Pezeruzar katu hehe. A'e rupi pezeagaw tuwe ikatuahy ma'e iapo pà nehe. Pezeagaw tuwe Tupàn ze'eg ikwaw pà nehe no. 6 Pezeagaw pezeruze'eg pà nehe no. Aze pepuraraw ma'erahy nehe, pepytu'u zo pezeruzar ire nehe. Peiko ikatuahy ma'e romo Tupàn zàwegatete tuweharupi nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ym pà nehe. 7 Pezapo ikatuahy ma'e penapi har wanupe nehe no. Pepuruamutar katu paw rupi nehe no. 8 Awyzeharupi pezapo agwer ikatu ma'e peiko nehe. Aze peiko nezewe nehe, pepuner putar ikatuahy ma'e iapo haw rehe nehe, ta'e pekwaw Zanezar Zezuz Zaneruwihawete pe xe. 9 Aze awa nuiko kwaw nezewe nehe, a'e mehe hehàpyhà 'ym ma'e ài hekon nehe. Hehàpyhàgatu 'ym ma'e ài hekon. Heharaz Tupàn ikatu haw wi. — Aze ru'u Tupàn numunàn kwaw heremiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e, i'i zepe uzeupe.

10 Pekar tuwe pekàg wera'u haw pezeruzar haw rehe nehe. Ta'e Tupàn penenoz izypy mehe a'e xe. Ta'e penexanexak a'e no xe. Aze nezewe pezapo nehe, napepytu'u kwaw pezeruzar ire nehe. 11 Aze nezewe peiko nehe, Zezuz Zanezar Zanepyro har Zaneruwihawete uze'eg putar nezewe peme a'e nehe. Peiko hepyr tuweharupi nehe, i'i putar peme nehe. — Peiko putar pureruze'eg ma'e romo hepyr nehe, i'i putar peme nehe. — Ikatuahy putar nezewe haw ihewe nehe, i'i putar peme nehe.

12 A'e rupi tuweharupi apumuma'enukwaw kar ko ma'e rehe ihe. Pekwaw katu ko ma'e. Pekwaw katu ze'eg azeharomoete har, ta'e amo umume'u peme a'e wà xe. Napepytu'u kwaw a'e ze'eg rehe pezeruzar ire nehe. 13 Apumuma'enukwaw kar a'e ma'e rehe ihe, ta'e ikatuahy nezewe xe. Aze amumaw amo 'ar hemàno 'ym pà nehe, apumuma'enukwaw kar wiwi putar hehe ihe nehe. 14 Na'iàrew kwaw hemàno àwàm ihe nehe. Akwaw hemàno tària'i haw ihe, ta'e Zezuz Zanezar Zaneruwihawete umume'u ihewe a'e xe. 15 A'e rupi amuapyk ko ze'eg teko pape rehe ihe. A'e rupi pema'enukwaw katu hehe tuweharupi nehe, hemàno re nehe.

— Aexak tuwe Zezuz ikàgaw ihe, i'i Pet a'e kury

16 Amume'u Zezuz Zanezar Zaneruwihawete ikàgaw peme ihe. Amume'u tur àwàm peme no. Namume'u e kwaw temu'emaw peme. Aexak tuwe ikàgaw ihe, ko ywy rehe heko mehe ihe. 17 Tupàn zaneru umur ukàgaw upuràg eteahy haw izupe a'e. — Tuwihawete romo hekon a'e,

i'i izupe no. Aiko a'e pe ipyr ihe, ize'eg mehe ihe. Tupàn a'e, ikàg wera'u ma'e a'e, ipuràg eteahy wera'u ma'e a'e, ywate har a'e, uze'eg urewe Zezuz rehe a'e. — Ko awa a'e, hera'yr heremiamutar romo hekon a'e. Hemurywete kar har romo hekon a'e, i'i Tupàn urewe. 18 Ihe ainu ywak rehe ize'eg mehe ihe. Ta'e aiko Zezuz ipyr ywytyr rehe ihe xe. Tupàn uze'eg urewe a'e ywytyr rehe.

19 Izypy mehe uruzeruzar Tupàn ze'eg imume'u har wanehe ure. Ze'eg ywate har henu re uruzeruzar wera'u waze'eg rehe. Pema'enukwaw a'e umàno ma'e kwer waze'eg rehe nehe. Tatainy uhyape katu zanerape rehe a'e. Nezewegatete a'e ze'eg kwehe arer ukwaw kar Zezuz zanewe a'e. Izi'itahy zahytata pyheweteahy har uzexak kar zanewe a'e. Nezewegatete Zezuz ur wi putar zanewe a'e nehe no. A'e rupi — Zahytata pyheweteahy har, za'e izupe. Hàro mehe pema'enukwaw katu Tupàn ze'eg imume'u har umàno ma'e kwer waze'eg rehe nehe. 20 Aze peneharaz amogwer ma'e wi paw rupi nehe, pema'enukwaw katu xo pitài ma'e rehe nehe. Kwehe mehe Tupàn Hekwe umuapyk kar uze'eg pape rehe a'e. Umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm a'e. Umuapyk kar a'e ze'eg awa wanupe. Aze zane zutyka'i ximugeta a'e pape nehe, naxinu katu kwaw Tupàn ze'eg nehe, naxikwaw katu kwaw nehe. Tupàn Hekwe zanepytywà putar a'e nehe. A'e mehe zapuner a'e ze'eg ikwaw katu haw rehe nehe. 21 Ta'e teko nupuner kwaw ma'e uzeapo ma'e ràm imume'u haw rehe a'e wà xe. Tekwe Puràg wixe oho awa ipy'a pe a'e. Xo a'e rupi zo a'e awa umume'u Tupàn ze'eg a'e wà. A'e rupi umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm purupe wà. Numume'u kwaw uze'eg wà. Umume'u Tupàn ze'eg wà.

2

Pet uze'eg Tupàn ze'eg imume'u mua'u har wanehe a'e kury

1 Kwehe mehe Tupàn ze'eg imume'u mua'u har uze'eg wà purupe a'e wà. Nezewegatete ko 'ar rehe amo purumu'e mua'u ma'e ur putar a'e wà nehe no. Umume'u putar wemu'emaw peme wà nehe no. Aze pezeruzar waze'eg rehe nehe, umuaiw putar Zezuz rehe pezeruzar haw wà nehe, ta'e hemu'em putar peme wà nehe xe. Zanezar umàno zanerekuzaromo a'e. A'e awa nuzeruzar kwaw hehe wà. A'e rupi Tupàn uzepyk putar wanehe na'arewahy a'e nehe. 2 Teko tetea'u uzeruzar putar a'e awa wanemu'emaw rehe a'e wà nehe. A'e mehe uzapo putar ikatu 'ym ma'e wà nehe. A'e mehe amogwer teko uze'eg zemueteahy putar Zezuz rehe wà nehe, hemiruze'eg wanehe wà nehe no. 3 A'e awa a'e wà, iporomono'og wer temetarer tetea'u rehe a'e wà, a'e rupi umume'u putar wemu'emaw peme wà nehe, pen-emetarer ipyhyk pà pewi wà nehe. Umume'u putar wyzài ma'emume'u haw peme wà nehe, hemetarer katu ma'e romo uzemuigo kar pà wà nehe. Wanehe uzepyk ma'e ràm a'e, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u àràm a'e, kwehe ume'e iko wanehe a'e. Nuker kwaw. Omono kar putar tuwe tatahu pe wà nehe.

4 Kwehe mehe amo Tupàn heko haw pe har uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà. Tupàn omono kar a'e weko haw pe har ywyk-waruhu zàwenugar pupe a'e wà. Wiko a'e pe ko 'ar rehe wà. Wàro Tupàn 'ar iahykaw rehe har waiko wà. A'e 'ar mehe nehe, Tupàn umume'u putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e a'e nehe, wanehe uzepyk pà a'e nehe. 5 Kwehe mehe teko ywy rehe har na'ipureruzar wer kwaw Tupàn rehe a'e wà. Tupàn umugyr kar àmànuhu imuwà wanupe, wapixipaw pà. Upyro Tupàn Noe 'y wi a'e, ta'e Noe umume'u Tupàn ze'eg teko wanupe a'e xe. — Pepytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, i'i wanupe tuwe-harupi. A'e rupi Tupàn upyro a'e, amo 7 teko wapyro pà a'e no. Noe iànàm romo wanekon a'e 7 teko wà.

6 Tupàn uzepyk Xotom tawhu pe har wanehe a'e, uzepyk Komor tawhu pe har wanehe a'e no. Umuezyw kar tata wa'aromo, wazuka pà paw rupi. Nezewe wexak kar wikwahy haw purupe. Ta'e uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nezewe nehe xe. 7 Amo ae 'ar mehe Tupàn upyro awa Oro her ma'e a'e,

ta'e Oro ikatuahy izupe a'e xe, ta'e amogwer wanemiapo kwer na'ikatu kwaw izupe a'e xe. Ta'e amogwer nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg a'e wà xe. 8 Oro a'e, ikatu a'e. Wiko a'e teko ikatu 'ym ma'e wainuromo tuweharupi. Uzemumikahy waze'eg henu mehe. Uzemumikahy wanemiapo kwer hexak mehe. Ta'e ikatu 'ym ma'e uzapo tuwe waiko a'e wà xe. 9 Aze teko ikatu wà nehe, Tupàn ukwaw putar ma'erahy ipuraraw paw wi wapyro haw a'e nehe. Upyro putar wà nehe. Ukwaw ikatu 'ym ma'e iapo har wanexakaw a'e no. Amo 'ar mehe umume'u putar wanemiapo kwer a'e nehe, wanehe uzepyk pà a'e nehe. 10 Aze amo teko ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe wà nehe, aze uzapo a'e ikatu 'ym ma'e oho wà nehe no, aze Tupàn hemimutar na'ikatu kwaw wanupe nehe, aze na'ipureruzar wer kwaw Tupàn rehe wà nehe, Tupàn uzepyk putar a'e teko wanehe azeharomoete a'e nehe. A'e Tupàn ze'eg rehe purumu'e mua'u ma'e a'e wà, nukyze kwaw ma'e wi a'e wà. Nukyze kwaw Tupàn hemiruze'eg wanuwihaw wanuwi wà. Uze'eg zemueteahy wanehe wà. 11 Tupàn heko haw pe har a'e wà, ikàg wera'u a'e purumu'e mua'u ma'e wanuwi a'e wà. Nuze'eg zemueteahy kwaw a'e tuwihaw wanehe wà, Zanezar huwa rupi wà. 12 Miar a'e wà, na'ima'enukwaw kwaw teko wanehe a'e wà. Umai'u e wà, uker e wà, umuzàg wa'ya'yr wà. Amo 'ar mehe xiuka i'u pà zane wà. Nezewegatete a'e upurumu'e mua'u ma'e a'e wà no. Nukwaw kwaw Tupàn wà. Uze'eg zemueteahy hehe wà. A'e rupi amo 'ar mehe Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. 13 A'e awa upuraraw kar ma'erahy waiko uzeruzar ma'e wanupe wà. A'e rupi Tupàn upuraraw kar putar ma'erahy wanupe nehe no. Uzapo ikatu 'ym ma'e wemiapo putar haw tuweharupi wà, te 'aromo teko wanuwa rupi wà. Hurywete iapo mehe wà. Tuweharupi pezapo mai'u haw Zezuz imàno awer rehe pema'enukwaw pà. Pemai'u mehe a'e upurumu'e ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e wà pepyr wà no. Aze zanekamir izipiw nehe, na'ikatu kwaw zanewe nehe. Nezewegatete a'e upurumu'e ma'e na'ikatu kwaw Tupàn pe wà no, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e pepyr wiko mehe wà xe. 14 Kuzà wyzài hexak mehe tàrityka'i uputar wà. Oho ipuhe wà. Ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe tuweharupi wà. Na'ipytu'u wer kwaw iapo re wà. Wekar uzeruzar katu 'ym ma'e ikàg 'ym ma'e wà. Wanexak mehe uzapo kar ikatu 'ym ma'e wanupe wà. Uputar temetarer tetea'u wà. Ta'e umu'e upy'a wà xe, temetarer tetea'u iputar haw rehe wà xe. Tupàn umume'u wanehe uzepyk àwàm kwez kury. 15 Upytu'u Tupàn hape rupi oho re wà. Wiko a'e awa kwehe arer Mara'aw her ma'e zàwe wà kury. Weor ta'yr romo hekon a'e. Wiko Mara'aw zàwe wà, ta'e upyhyk temetarer waiko wà xe, ikatu 'ym ma'e iapo haw hekuzaromo wà xe. 16 Mara'aw heimaw a'e, zumen a'e, uze'eg izupe teko ài a'e. — He'o ma'e ài ereiko, i'i heimaw izupe. — Epytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re tàrityka'i nehe, i'i izupe. Zumen nuze'eg kwaw zanewe wà. A'e zumen uze'eg izupe awa ài a'e, ta'e Tupàn umuze'eg kar a'e xe.

17 Aze ytyzuzàmaw typaw nehe, aze ywàkun numur kwaw àmàn zanewe nehe, zaneiwez putar tuwe nehe. Nezewegatete a'e purumu'e ma'e a'e wà no. Numume'u kwaw Tupàn ze'eg purupe a'e wà. Tupàn uzepyk putar tuwe wanehe nehe. Ipytunahy putar waneko àwàm nehe. 18 — Aze xiapo ikatu 'ym ma'e nehe, zanezemurywete pà nehe, zanekatu Tupàn pe nehe, i'i mua'u purupe wà. — Aze zaker kuzàwyzài wapuhe nehe, ikatu Tupàn pe nehe, i'i mua'u purupe wà. Hemu'em uzeruzar romo ma'e wanupe wà. A'e rupi a'e uzeruzar romo ma'e uzapo wiwi ikatu 'ym ma'e oho wà. 19 — Xiapo wyzài ma'e nehe. Xiapo ikatu ma'e nehe, xiapo ikatu 'ym ma'e nehe no, ta'e Tupàn zanepyro putar a'e nehe xe, i'i mua'u purupe wà. Nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re upytu'u haw rehe wà. Aze ikatu ma'e rehe zanepurapo wer nehe, xiapo putar ikatu ma'e nehe. Aze ikatu 'ym ma'e rehe zanepurapo wer nehe, xiapo putar a'e ikatu 'ym ma'e nehe. A'e temu'emaw rehe upurumu'e ma'e nupuner kwaw ikatu ma'e iapo haw rehe

wà, ta'e ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe wà xe. 20 Aze teko ukwaw Zezuz Zanezar Zanepyro har Zaneruwihawete wà nehe, a'e mehe upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe. Aze a'e re uzypyrog wi ikatu 'ym ma'e iapo pà wà nehe, waneko haw iahykaw rehe iaiw wera'u putar wanupe nehe, waneko awer izypy mehe arer wi nehe. 21 Aze amo nukwaw kwaw ze'eg azeharomoete har nehe, Tupàn uzepyk wewer putar hehe imàno re nehe. A'e temu'emaw rehe purumu'e ma'e a'e wà, ukwaw ze'eg azeharomoete har a'e wà. Ta'e wenu wà xe. Izypy mehe weruzar a'e ze'eg wà, Tupàn ze'eg wà. Ikatuahy tuwe ize'eg. Amo 'ar mehe a'e purumu'e ma'e upytu'u ize'eg iputar ire wà. Tupàn uzepyk wera'u putar wanehe nehe, ta'e upytu'u ize'eg heruzar ire wà xe. 22 — Aze zawar uhuuhuk a'e nehe, uzewyr wi putar a'e uhuuhuk awer i'u pà a'e nehe, i'i teko wà. Aze ximuzahak tàzàhuràn nehe, uzewyr putar to'om me nehe, i'i teko wà. Nezewegatete aze teko upytu'u Tupàn ze'eg heruzar ire wà nehe, wiko putar a'e zawar ài wà nehe, a'e tàzàhuràn ài wanekon putar wà nehe. Ta'e uzypyrog wi putar ikatu 'ym ma'e iapo pà wà nehe xe.

3

Pet uze'eg Zanezar tur àwàm rehe a'e kury

1 Hemyrypar heremiamutar wà. Kwehe mehe amono kar hepape ipy peme ihe. Amo hepape amono kar putar peme ihe nehe kury. Amono kar hepape peme ihe, ta'e hepurumuma'enukwaw kar wer penehe ihe xe, ikatuahy ma'e rehe pemuma'enukwaw kar pà ihe xe. 2 Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e wà, uzemonokatu Tupàn pe wà, ikatu 'ym ma'e wi utyryk pà wà. Pema'enukwaw katu waze'eg rehe nehe. Zanezar zanepyro har a'e no, omono uze'eg wemimono karer wanupe a'e no. Hemimono karer umume'u a'e ze'eg peme a'e wà no. Pema'enukwaw ize'eg rehe nehe no. 3 Iahykaw rehe uzexak kar putar amo awa a'e wà nehe. Ikatu 'ym ma'e rehe ipurapo wer ma'e romo wanekon putar wà nehe. Uzapo putar ikatu 'ym ma'e tuweharupi wà nehe, uzemurywete pà wà nehe. Amume'u wanur àwàm kwez peme. Uze'eg urywahy putar penehe wà nehe, uze'eg urywahy putar Zezuz rehe wà nehe no. 4 — Zezuz umume'u uzewyr àwàm a'e, i'i putar peme wà nehe. — Ma'e pe hekon a'e, màràzàwe tuwe naxixak kwaw zane, màràzàwe tuwe nuzewyr kwaw a'e, i'i putar peme wà nehe, uze'eg urywahy pà penehe wà nehe. — Zaneipy umàno paw rupi wà. Zanereko haw ko 'ar rehe har nuzawy kwaw waneko awer izypy mehe arer. Nuzeapo kwaw ipyahu ma'e romo. Naxixak pixik kwaw ipyahu ma'e, i'i putar peme wà nehe. — Màràzàwe tuwe nuzewyr kwaw a'e, i'i putar peme wà nehe, penehe uze'eg urywahy pà wà nehe. 5 Heharaz Tupàn ikàgaw wi wà. Kwehe mehe Tupàn uze'eg a'e, ywak ywy iapo pà a'e. Heharaz iapo awer wi wà, ta'e heharaz wer izuwi wà xe. Tupàn uzapo ywy 'y pupe a'e, imuhem kar pà 'y wi a'e. 6 Umumaw ywy rehe har kwehe arer 'y pupe a'e no. Umugyr kar àmànuhu, teko ywy rehe har wazuka pà. 7 Numumaw kwaw ywak ko 'ar rehe. Numumaw kwaw ywy ko 'ar rehe. — Amo 'ar mehe amumaw putar ihe wà nehe, i'i iko wanupe. — Amo 'ar mehe amume'u putar teko wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e ihe nehe. Azepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe nehe, tatahu pupe nehe, i'i iko wanupe.

8 Peneharaz zo ko ze'eg wi nehe, hemyrypar heremiamutar wà. Pitài 'ar nuzawy kwaw 1.000 kwarahy Tupàn pe. Zuawygatu Tupàn pe. 1.000 kwarahy nuzawy kwaw pitài 'ar Tupàn pe. 9 — Tupàn iàrew iko wemimume'u kwer iapo pà a'e, i'i amo peme wà. Nan kwaw pa. Iàrew purehe uzepyk 'ym pà a'e, ta'e na'iporomono kar wer kwaw purehe tatahu pe a'e xe. Aze teko paw uzemumikahy ikatu 'ym ma'e wemiapo kwer rehe wà nehe, aze upytu'u iapo re wà nehe, Tupàn hurywete putar nehe.

10 Aze awa imunar wer zanema'e rehe pyhaw nehe, numume'u kwaw ur àwàm zanewe nehe. Nezewegatete Tupàn numume'u kwaw Zanezar 'ar zanewe nehe no. A'e 'ar mehe ywak ukàzym putar nehe,

wànoànog pà nehe. Ma'e ukaz putar tata pupe nehe. Ywy no, ywy rehe har wà no, ukàzym putar tata pupe wà nehe no.

Xiàro Tupàn i'ar nehe, i'i Pet kury

11 Ma'e ukàzym putar nezewe paw rupi nehe. A'e rupi, pezapo ikatuahy ma'e tuweharupi nehe. Petyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe, Tupàn pe pezemonokatu pà nehe. Peiko izàwe nehe no. 12 Peiko nezewe i'ar hàro mehe nehe. Pezapo Tupàn hemiapo putar haw paw rupi nehe. Aze ru'u ur putar tàrityka'i nehe. A'e 'ar mehe ywak ukaz putar nehe, ukàzym pà nehe. Ma'e paw typyràn putar tatahu pupe nehe. 13 Xiàro ma'e Tupàn hemimume'u kwer zaiko zane. Umume'u ywak ipyahu ma'e iapo àwàm zanewe, umume'u ywy ipyahu ma'e iapo àwàm no. Tupàn wiko putar a'e pe nehe. Teko uzapo putar ikatu ma'e a'e pe wà nehe no.

14 Hemyrypar heremiamutar wà. Peàro a'e 'ar peiko. A'e rupi pezeagaw ikatu 'ym ma'e wi petyrykaw rehe nehe, pezeagaw ikatuahy ma'e romo peneko haw rehe Tupàn huwa rupi nehe no. Peiko iàmàtyry'ym 'ymar romo nehe. 15 Zanezar nuzepyk kwaw purehe ko 'ar rehe. Pezypyrog heruzar pà na'arewahy nehe. A'e mehe pezepyro putar zepykaw wi nehe. Tupàn ukwaw kar uze'eg Pawru zanerywyr zaneremiamutar pe a'e no. A'e rupi Pawru umume'u agwer ma'e peme a'e no. 16 Nezewe uze'eg a'e, upape ikair mehe paw rupi a'e. Amo ma'e zawaiw katu ma'e umume'u iko purupe, upape rehe imuapyk pà. Amo purumu'e ma'e nukwaw katu kwaw ize'eg wà. A'e rupi nukwaw kwaw purumu'e katu haw a'e ze'eg rehe wà. Nezewe a'e purumu'e ma'e a'e wà, upurumu'e waiko temu'emaw rehe a'e wà, inugwer Tupàn ze'eg kwehe arer imuapyk pyrer imume'u pà a'e wà no. Uzawy kar Tupàn hape amo wanupe nezewe wà. A'e rupi Tupàn uzepyk putar wanehe nehe no.

17 Hemyrypar heremiamutar wà. Pekwaw ko ma'e. A'e rupi peme'egatu nehe. A'e rupi aze a'e purumu'e ma'e ur pepyr wà nehe, pezeruzar zo wanemu'emaw rehe nehe. A'e rupi napezypyrog wi kwaw ikatu 'ym ma'e iapo pà nehe. A'e rupi pepyta putar Tupàn pyr tuweharupi nehe. Nuzepyk kwaw penehe nehe. 18 Pekwaw Zezuz Zanezar Zanepyro har Zaneruwihawete pe. Ikatuahy a'e. Pemukatu a'e. Peiko wiwi izàwegatete tuweharupi nehe. Pekwaw wera'u tuweharupi nehe no. Tuwihaw ikàg ma'e ipuràg eteahy ma'e romo hekon putar a'e nehe. Nezewe hekon ko 'ar rehe kury. Wiko putar nezewe awyzeharupi nehe no. Amez. Upaw kwez kury. Pet.

1 ZUÀW

Uze'eg Zuàw a'e kury, ze'eg purumuigo kar ma'e rehe a'e kury

1 Amono kar putar ko hepape peme ihe
nehe kury, Zaneruwihawete Zezuz rehe
ze'eg imume'u pà peme ihe nehe kury. —
Ze'eg purumuigo kar ma'e, za'e izupe, ta'e
aze teko uzeruzar hehe a'e wà nehe xe,
wiko putar ipyr tuweharupi a'e wà nehe,
tatahu pe oho 'ym pà a'e wà nehe xe. Izypy
mehe Zaneruwihawete wiko ywate a'e.
Awa romo izeapo mehe urenu ize'eg ure.
Uruexak no. Urume'e tuwe hehe, hehe
urepokok pà no. 2 A'e ze'eg purumuigo kar
ma'e zàwenugar uzexak kar a'e. Uruexak
ko ywy rehe heko mehe. Urumume'u heko
awer oroho uruiko teko nànàn. Uzeruzar
ma'e wiko putar Tupàn pyr tuweharupi
wà nehe, tatahu pe oho 'ym pà wà nehe,
ta'e Zezuz umàno wanekuzaromo a'e
xe. Urumume'u peneko àwàm uruiko
peme, pepyro àwàm imume'u pà peme
no. 3 Uruzemuryparypar Tupàn zaneru
rehe ure, ta'yr Zezuz Zaneruwihawete
rehe ure no. Urumume'u Zezuz heko
awer ureremixak kwer peme. Urumume'u
ize'eg urereminu kwer peme no. A'e rupi
pezemuryparypar putar wanehe nehe
no. 4 Penurywete kury. Urumuapyk ko
ze'eg pape rehe ure, imono kar pà peme
ure. A'e rupi penurywete wera'u putar
tuweharupi nehe kury.

Zuàw uze'eg Tupàn rehe a'e kury, tatainy rehe a'e no

5 Zezuz umume'u ko ze'eg urewe a'e.
Urumume'u putar peme kury. Tupàn a'e,
tatainy zàwenugar romo hekon a'e. Naheta
pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ipy'a pe. — Na-
heta kwaw ipytunaw huwake. Ta'e nuzapo
pixik kwaw ikatu 'ym ma'e a'e xe. 6 —
Aiko Tupàn imyrypar romo ihe, aze teko
i'i mua'u izupe wà nehe, aze uzapo ikatu
'ym ma'e oho waiko a'e 'ar mehe wà nehe,
a'e mehe hemu'em ma'e romo wanekon
wà nehe. Nuikuwe kwaw ize'eg rupi wà.
7 Tupàn nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e a'e.
Tatainy zàwenugar romo hekon a'e. 'Aromo
wata ma'e ài hekon. Xo ikatuahy ma'e zo
uzapo iko. Aze zaiko izàwe nehe, zaze-
muryparypar putar nehe, zazemurywete
kar putar nehe no. Tupàn o'ok putar ikatu
'ym ma'e zanewi nehe no, ta'e ta'yr uza-
kook uwykwer a'e xe, ywyra kanetar rehe
umàno pà a'e xe. Zezuz a'e, Tupàn ta'yr
romo hekon a'e. Zanemukatu tuwe ikatu
'ym ma'e wi.

8 — Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e
ihe, aze teko i'i wà nehe, hemu'em putar
waiko uzeupe wà nehe. — Ikatu 'ym ma'e
iapo 'ymar romo aiko ihe, i'i mua'u uzeupe
wà, weko haw ikwaw 'ym pà wà. 9 Aze xi-
mume'u zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e
Tupàn pe nehe, o'ok putar ikatu 'ym ma'e
zanewi nehe. O'ok putar zanewi paw rupi
nehe, ta'e uzapo tuwe wemimume'u kwer
a'e xe. Ta'e xo ikatuahy ma'e uzapo tuwe-
harupi a'e xe. Heharaz putar zaneremiapo
kwer ikatu 'ym ma'e wi nehe, zanemukatu
pà nehe. 10 — Nazapo pixik kwaw ikatu 'ym
ma'e ihe, aze mo za'e izupe, a'e mehe mo
— Hemu'em ma'e romo ereiko ne, za'e mo
Tupàn pe. Ta'e — Teko paw a'e wà, ikatu
'ym ma'e iapo har romo wanekon a'e wà,
i'i Tupàn a'e xe. (Xo Zezuz zo nuzapo pixik
kwaw ikatu 'ym ma'e a'e.) Aze zaze'eg
nezewe nehe, — Hemu'em a'e, za'e nezewe
mehe Tupàn pe (Nahemu'em pixik kwaw
Tupàn a'e).

2

Zaneruwihawete Zezuz zanepytywà a'e

1 Hera'yr wà, herazyr wà. Ko heze'eg
amuapyk teko pape rehe ihe, imono kar
pà peme ihe, pemunyryk kar pà ikatu
'ym ma'e wi ihe. Aze amo uzapo ikatu
'ym ma'e a'e nehe, Zezuz Zaneruwihawete
uze'eg putar u pe nehe, a'e teko rehe
uze'eg pà nehe, ta'e Zezuz ikatuahy a'e
xe. — Ezepyk zo hehe nehe, i'i putar
izupe nehe. — Ta'e amàno hekuzaromo
ihe xe, i'i putar izupe nehe. 2 Tupàn
umunàn zaneremiapo kwer ikatu 'ym
ma'e zanewi a'e, ta'e Zaneruwihawete
umàno zanerekuzaromo a'e xe. Umàno
zaneremiapo kwer hekuzaromo. Umàno
teko paw wanemiapo kwer hekuzaromo
no.

3 Aze xiruzar Tupàn ze'eg nehe, a'e mehe
xikwaw tuwe Tupàn nehe, azeharomoete

nehe. 4 Aze amo i'i nehe, — Akwaw katu Tupàn ihe, aze i'i nehe, aze nuweruzar kwaw ize'eg a'e 'ar rehe nehe, a'e awa hemu'em ma'e romo hekon a'e mehe nehe. Numume'u kwaw ze'eg azeharomoete har. 5 Aze teko weruzar ize'eg wà nehe, a'e teko uzamutar katu putar tuwe Tupàn wà nehe. (Naheta pixik kwaw ikatu 'ymaw wapy'a pe Tupàn iamutar katu mehe.) 6 Aze teko nezewe i'i wà nehe, — Tuweharupi aiko Tupàn hehe we ihe, ize'eg heruzar pà ihe, aze i'i wà nehe, tuwe a'e teko wiko Zezuz Zaneruwihawete zàwegatete wà nehe, (tuwe waneko haw nuzawy kwaw Zezuz Zaneruwihawete heko awer ko ywy rehe arer wà nehe). Aze nezewe wanekon wà nehe, xo a'e mehe zo ukwaw Tupàn hehe we weko haw wà nehe.

Zuàw uze'eg Zezuz ze'eg ipyahu ma'e rehe a'e kury

7 Hemyrypar heremiamutar katu wà. Ko ze'eg pape rehe imuapyk pyràm a'e, na'ipyahu kwaw a'e. Kwehe arer a'e. Izypy mehe arer a'e. Peinu ko ze'eg. (— Pezeamutamutar katu nehe ty wà, i'i Zezuz urewe. A'e re urumume'u peme ure. A'e rupi peinu.) 8 Ko ze'eg kwehe arer a'e kury, nuzawy kwaw ze'eg ipyahu katu ma'e a'e kury. Zaneruwihawete weruzar a'e ze'eg kwehe mehe a'e. Pe no, peruzar a'e ze'eg peiko ko 'ar rehe pe no. Zezuz tatainy ài hekon a'e. Ize'eg heruzar har a'e wà, 'aromo wata ma'e zàwenugar romo wanekon a'e wà no. Tur mehe ipytunaw imunyryk kar har ài hekon a'e, ta'e heta tetea'u ize'eg heruzar har a'e wà xe.

9 Aze amo uze'eg nezewe nehe. — Tupàn ze'eg heruzar har romo aiko ihe, aze i'i nehe, aze na'iakatuwawahy kwaw amogwer uzeruzar ma'e wanehe nehe, a'e mehe nuiko kwaw Tupàn ze'eg heruzar har romo nehe. Pyhaw wata ma'e ài hekon a'e nehe. 10 Aze amo uzamutar katu amogwer uzeruzar ma'e a'e wà nehe, 'aromo wata ma'e ài hekon a'e nehe, ta'e nuzapo kar kwaw ikatu 'ym ma'e amo pe a'e xe, ta'e naheta kwaw ikatu 'ym ma'e iapo kar haw ipy'a pe a'e xe. 11 Aze amo na'iakatuwawahy kwaw amogwer uzeruzar ma'e wanehe a'e nehe, pyhaw wata ma'e ài hekon a'e nehe. Pyhaw wata ma'e nukwaw kwaw oho àwàm a'e wà. Nezewegatete wyky'yr rehe iakatuwawahy 'ym ma'e nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà, ta'e nuweruzar kwaw ize'eg a'e wà xe.

12 Amuapyk ko heze'eg pape rehe ihe,
peme imono kar pà ihe, hepuru-muzàmuzàg wà,
ta'e Tupàn umunàn penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e pewi a'e xe.
O'ok ikatu 'ym ma'e pewi, ta'e Zaneruwihawete umàno penekuzaromo xe.
13 Amono kar putar ko pape uzeruzar ma'e tua'uhez ma'e wanupe ihe,
ta'e ukwaw Zezuz a'e wà xe,
izypy mehe arer we a'e wà xe.
Amono kar putar ko pape kwàkwàmo wanupe ihe,
ta'e umumaw àzàg wanuwihaw ikàgaw a'e wà xe,
ikatu 'ym ma'e iapo har wanuwihaw ikàgaw a'e wà xe.

14 Amono kar putar ko pape kwarearer wanupe ihe,
ta'e ukwaw katu Tupàn zaneru a'e wà xe.
Amono kar putar ko pape tua'uhez ma'e wanupe ihe,
ta'e ukwaw Zezuz a'e wà xe, izypy mehe arer a'e wà xe.
Amono kar putar ko pape kwàkwàmo wanupe ihe,
ta'e ikàg a'e wà xe. Uzeruzar tuwe Tupàn ze'eg rehe wà. Weruzar ize'eg wà.
Umumaw àzàg wanuwihaw ikàgaw wà,
umumaw ikatu 'ym ma'e iapo har wanuwihaw ikàgaw wà.

15 Pezamutar zo ko ywy nehe. Pezamutar zo ko ywy rehe har nehe. Aze pezamutar ywy rehe, napezamutar kwaw Tupàn penu nehe.

16 Ni amo ma'e ko ywy rehe har ur Zaneru wi a'e wà. Ikatu 'ym ma'e iputar haw nur kwaw Tupàn wi. Ipuràg ma'e rehe zanepurupyhyk wer haw nur kwaw izuwi. Zanereko wera'u haw nur kwaw izuwi.

17 Ywy ukàzym putar nehe. Teko wanemimutar paw ukàzym putar wà nehe no. Nezewe rehe we Tupàn hemimutar iapo har wiko putar tuweharupi wà nehe.

Zuàw uze'eg Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar rehe a'e kury

18 Hepurumuzàmuzàg wà. Uhem etea'i iahykaw kury. Na'iàrew kwaw nehe. Kwehe mehe amume'u amo awa heko haw peme ihe, awa ko ywy rehe ur ma'e ràm heko haw peme ihe. — Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar ur putar a'e nehe, a'e peme ihe. Heta tetea'u iàmàtyry'ymar ko 'ar rehe a'e wà kury. A'e rupi xikwaw iahykaw iàrew 'ymaw zane. 19 A'e teko a'e wà, a'e Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar a'e wà, uzemono'og zanepyr a'e wà. Nuiko kwaw Tupàn hemiruze'egete romo zanezàwe wà, a'e rupi uhem oho zanewi wà. Aze mo zanemuryparete romo wanekon wà, a'e mehe mo upyta mo zanepyr wà, uzemono'og pà mo zanepyr wà. Uhem oho zanewi wà. Nezewe wexak kar Tupàn hemiruze'eg romo wiko 'ymaw zanewe a'e wà.

20 Zaneruwihawete umur Wekwe Puràg peme a'e, imuigo kar pà pepy'a pe a'e. A'e rupi pe paw rupi pe kury, pekwaw katu ze'eg azeharomoete har pe kury. 21 Ko ze'eg amuapyk pape rehe peme imono kar pà ihe. — Napekwaw kwaw ze'eg azeharomoete har, na'e kwaw peme. Nan. Ko heze'eg amuapyk pape rehe peme imono kar pà ihe, ta'e pekwaw katu ze'eg azeharomoete har pe xe. Ta'e Tupàn nahemu'em kwaw purupe a'e xe.

22 Mon aipo hemu'em ma'e romo hekon a'e. Aze amo uze'eg nezewe a'e nehe, — Zezuz nuiko kwaw tuwihawete romo a'e, nuiko kwaw Tupàn hemimur karer romo a'e, nuiko kwaw zanepyro har romo a'e, aze i'i nehe, a'e mehe hemu'em ma'e romo hekon a'e nehe. Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar romo hekon a'e no, ta'e nuzeruzar kwaw Zaneru rehe a'e xe. Nuzeruzar kwaw ta'yr rehe a'e no xe. 23 Aze amo uze'eg nezewe a'e nehe, — Nazeruzar kwaw Zezuz rehe ihe. Nuiko kwaw Tupàn ta'yr romo a'e, aze i'i nehe, a'e teko nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo a'e nehe. Aze amo uze'eg nezewe a'e nehe, — Zezuz a'e, Tupàn ta'yr romo hekon a'e, aze i'i nehe, a'e teko wiko Tupàn hemiruze'eg romo a'e nehe.

24 Peinu ze'eg azeharomoete har izypy mehe. Pezeruzar wiwi hehe nehe. Peruzar wiwi nehe no. Aze pezeruzar wiwi hehe nehe, heruzar wiwi pà nehe, peiko wiwi putar Tupàn ta'yr hemiruze'egete romo nehe. Peiko wiwi putar Tupàn hemiruze'egete romo nehe no. 25 Tupàn umume'u ma'e wemiapo ràm zanewe a'e. — Apumuigo kar putar hepyr tuweharupi ihe nehe, i'i zanewe.

26 Ko ze'eg amuapyk pape rehe ihe, peme imono kar pà ihe, hemu'em ma'e romo waneko haw imume'u pà peme ihe. Ta'e ipurawy kar wer Tupàn hape rehe peme a'e wà xe, ta'e uzeagaw pemuzeruzar kar pà wemu'emaw rehe a'e wà xe. 27 Zaneruwihawete umur kar Wekwe peme a'e, imuigo kar pà pepy'a pe a'e. A'e rupi, aze naheta kwaw Tupàn ze'eg rehe purumu'e ma'e pepyr nehe, pezemumikahy zo nehe. Tupàn Hekwe wiko pepy'a pe a'e, uze'eg paw rehe pemu'e pà a'e. Wiko tuwe pepy'a pe. Zaneruwihawete Hekwe azeharomoete har wiko pepy'a pe. Pemu'e iko a'e. A'e rupi peiko wiwi Zezuz hemiruze'eg romo nehe, peiko wiwi imyrypar romo nehe.

Peiko Tupàn hemiruze'eg, i'i Zuàw a'e

28 Azeharomoete ko heze'eg ihe, hepurumuzàmuzàg wà. Zaneruwihawete ur putar nehe. Peiko hemiruze'eg romo nehe. A'e rupi teko wanuwa rupi uzexak kar mehe nehe, nazakyze kwaw izuwi zane nehe. Zanekàg putar nehe. Nazazeàmim kwaw izuwi a'e 'ar mehe nehe, tur mehe nehe, ta'e nazanemaranugar kwaw izuwi zane nehe xe, huwa rupi zane nehe xe. 29 Zaneruwihawete ikatuahy. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e. Pekwaw ikatu haw. Aze amo uzapo ikatu ma'e oho iko a'e nehe, ipurumuzàg ài hekon putar a'e nehe. Pekwaw ko ma'e.

3

Zaiko Tupàn ipurumuzàmuzàg romo zane

1 Tupàn zaneamutar katu haw uhua'u a'e, a'e rupi — Tupàn purumuzàmuzàg wà,

i'i teko zanewe wà. Zaneamutar katu tuwe a'e. Zaiko tuwe ipurumuzàmuzàg ài. A'e rupi iàmàtyry'ymar ywy rehe har nukwaw kwaw zanereko haw a'e wà, ta'e nukwaw kwaw Tupàn heko haw a'e wà xe. 2 Hemyrypar heremiamutar wà. Zaiko Tupàn purumuzàmuzàg ài zane kury. Zaiko putar amo ae ma'e romo zane nehe no. Naxikwaw katu kwaw a'e ma'e romo zanereko àwàm. Xo ko ma'e zo xikwaw katu kury. Zaneruwihawete tur mehe nehe, zaiko putar izàwe nehe, ta'e xixak putar tuwe zane nehe xe. Xixak putar hexakaw nehe. Xixak putar ikàgaw nehe no. 3 Aze teko wàrogatu tur àwàm wà nehe, upytu'u putar ikatu 'ym ma'e iapo re wà nehe. Wiko putar izàwe nehe, ta'e Zaneruwihawete utyryk tuwe ikatu 'ym ma'e wi a'e xe.

4 Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e wà nehe, Tupàn ze'eg kwehe arer ihaw par romo wanekon putar wà nehe, ta'e ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà xe, Tupàn ze'eg kwehe arer heruzar 'ymar romo wanekon a'e wà xe. Ikatu 'ym ma'e iapo haw a'e, nuzawy kwaw ze'eg kwehe arer ihaw paw a'e. 5 Zaneruwihawete uzexak kar wà ywy rehe a'e, zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e imunàn pà heraha pà zanewi a'e. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e. Pekwaw ko ze'eg. Azeharomoete. 6 A'e rupi aze amo hemiruze'eg romo hekon a'e nehe, nuzapo wiwi kwaw ikatu 'ym ma'e oho iko tuweharupi a'e nehe. Ikatu 'ym ma'e tetea'u iapo har a'e wà, nuiko kwaw Zaneruwihawete hexakar romo a'e wà. Nuiko kwaw ikwaw par romo wà.

7 Pezeruzar zo temu'emaw rehe nehe, hepurumuzàmuzàg wà. Aze teko uzapo ikatuahy ma'e oho waiko wà nehe, ikatuahy ma'e romo wanekon putar wà nehe. Zaneruwihawete ài wà nehe, ta'e ikatuahy ma'e romo hekon a'e xe. 8 Aze teko uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko tuweharupi wà nehe, Zurupari hemiruze'eg romo wanekon wà nehe, ta'e Zurupari a'e xe, (àzàg wanuwihaw a'e xe), uzapo ikatu 'ym ma'e oho iko izypy mehe arer we a'e xe. Izypy mehe ikatu 'ym ma'e uzapo a'e, te ko 'ar rehe uzapo oho iko a'e. Tupàn ta'yr uzexak kar a'e, Zurupari ikàgaw i'ok pà izuwi a'e. (A'e rupi teko upuner Zurupari hemiruze'eg romo wiko re upytu'u haw rehe wà kury.)

9 Tupàn hemiruze'eg a'e wà, upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re a'e wà. Nuzapo kwaw ikatu 'ym ma'e oho waiko tuweharupi wà. Ta'e Tupàn Hekwe wiko wapy'a pe a'e xe. Nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo wiwi haw rehe a'e wà, ta'e Tupàn wiko wanu romo a'e xe. 10 Tupàn hemiruze'eg uzawy tuwe Zurupari hemiruze'eg wà. Tupàn hemiruze'eg uzapo ikatuahy ma'e oho waiko wà. Uzamutar katu wapi har wà no. Aze teko nuiko kwaw nezewe wà nehe, nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo wà nehe. Zurupari hemiruze'eg romo wanekon wà nehe.

Zaiko wikuwe ma'e ài kury

11 Ko ze'eg peinu katu pe. Te izypy mehe peinu katu. Tuwe zazeamutamutar katu zane nehe. 12 Tuwe nazaiko kwaw Kain zàwe nehe. Ta'e ikatu 'ym ma'e iapo kar har hemiruze'eg romo hekon a'e mehe a'e xe. Uzuka wywyr a'e, ta'e hemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn pe a'e xe. Ta'e tywyr hemiapo kwer ikatu Tupàn pe a'e xe. A'e rupi hewyrowyroahy wywyr rehe.

13 A'e rupi, — Aze Tupàn iàmàtyry'ymar na'iakatuwawahy kwaw penehe wà nehe, pepytuhegatu zo nehe, herywyr wà, a'e peme kury. 14 Izypy mehe zaiko umàno ma'e kwer ài zane. Ta'e nazazeruzar kwaw Zezuz rehe a'e 'ar mehe xe. Ko 'ar rehe zaiko wikuwe ma'e ài kury, ta'e zazeruzar hehe kury xe. Zaiko tuwe uzeruzar ma'e romo, ta'e xiamutar katu amogwer uzeruzar ma'e zane wà xe. Aze amo nuzamutar katu kwaw wapi har a'e nehe, uzeruzar 'ym ma'e romo hekon a'e nehe. Wiko umàno ma'e kwer ài nehe. 15 Aze amo na'iakatuwawahy kwaw wapi har rehe nehe, wiko izuka har ài nehe. Upuruzuka ma'e nuiko kwaw uzeruzar ma'e romo a'e wà. Nuwereko kwaw heko haw upy'a pe wà. Noho kwaw Tupàn pyr umàno re wà nehe. 16 Zezuz Zaneruwihawete zaneamutar katu tuwe a'e. A'e rupi uzezuka kar zanerekuzaromo. Nezewegatete zane nehe no. Aze tuwihaw ipuruzuka kar wer amo uzeruzar ma'e rehe a'e nehe, — Hezuka hekuzaromo

nehe, za'e izupe nehe. 17 Amo uzeruzar ma'e hemetarer katu ma'e a'e wà, wiko nezewe a'e wà. Aze amo uzeruzar ma'e ima'uhez nehe, aze naheta kwaw ma'e izupe nehe, aze amo hemetarer katu ma'e nomono kwaw temi'u izupe nehe, aze nomono kwaw ma'e izupe nehe, a'e mehe a'e hemetarer ma'e nuiko kwaw Tupàn iamutar katu har romo a'e nehe, upy'a pe a'e nehe. — Azamutar katu Tupàn ihe, i'i mua'u a'e. 18 Hepurumuzàmuzàg wà. Zazeamutamutar katu zane. A'e rupi xiapo ikatuahy ma'e tetea'u zanezeupeupe nehe, Tupàn ze'eg heruzar pà nehe. — Azamutar katu uzeruzar ma'e teko ihe wà, aze amo i'i nehe, aze a'e teko nuzapo kwaw ikatu ma'e wanupe nehe, a'e mehe nuiko kwaw wamutar katu har romo nehe.

Nakyze kwaw Tupàn wi nehe

19 — Aipo aiko ze'eg azeharomoete har heruzar har romo ihe, aze amo i'i uzeupe nehe, upy'a pe nehe, a'e mehe nezewe i'i putar uzeupe nehe. — Aiko tuwe a'e ze'eg heruzar har romo ihe, ta'e azamutar katu amogwer uzeruzar ma'e ihe wà xe, i'i putar uzeupe nehe. Amo 'ar mehe nehe, zaiko putar zaha Tupàn huwa rupi nehe. Aze zapuruamutar katu zaha zaiko ko 'ar rehe nehe, ko ywy rehe nehe, a'e mehe nazakyze kwaw Tupàn wi nehe, huwa rupi zaneho mehe nehe. Nazanemaranugar kwaw a'e pe nehe. 20 A'e mehe nazaze'eg kwaw nezewe nehe. — Ikatu 'ym ma'e iapo har romo aiko ihe, a'e rupi Tupàn hemono kar putar tatahu pe nehe, naza'e kwaw nehe, ta'e xikwaw uzeruzar ma'e romo zanereko haw zane xe, ta'e xiamutar katu amogwer zane wà xe. Tupàn ukwaw ma'e paw rupi katete a'e. Ukwaw zanema'enukwaw paw. Ukwaw zanekyze haw no. Nuzepyk kwaw zanerehe nehe, ta'e zazeamutamutar katu zane xe. 21 Hemyrypar heremiamutar wà. Aze zaiko puruamutar katu ma'e romo nehe, — Tupàn nuzepyk kwaw herehe nehe, za'e putar nehe. A'e rupi nazakyze kwaw izuwi nehe. 22 A'e rupi zapuner wyzài ma'e henoz taw rehe nehe. Umur putar a'e ma'e zanewe nehe, ta'e xiruzar ize'eg zane xe, ta'e xiapo hemiapo putar haw zane no xe. 23 Nezewe i'i Tupàn zanewe a'e kury, wemiapo putar haw iapo kar pà zanewe a'e kury. — Pezeruzar katu hera'yr Zezuz penuwihawete rehe nehe. Pezeamutamutar katu nehe no, ta'e hera'yr Zezuz uzapo kar nezewe haw peme a'e no xe, i'i Tupàn zanewe kury. 24 Ize'eg heruzar har a'e wà, wiko putar ipyr tuweharupi wà nehe. Wiko inuromo ko 'ar rehe wà no. Umur Wekwe zanewe. A'e rupi xikwaw zanepy'a pe heko haw zane.

4

Pezeapyaka katu purumu'e ma'e waze'eg rehe nehe

1 Hemyrypar heremiamutar wà. Purumu'e ma'e uze'eg putar nezewe peme a'e wà nehe. — Tupàn Hekwe hemuze'eg kar a'e, i'i putar peme wà nehe. Pezemupy'a wanehe nehe. Amo purumu'e ma'e wereko Tupàn Hekwe upy'a pe wà. Amogwer nuwereko kwaw wà. Pezeruzar zo wyzài teko waze'eg rehe nehe. Pezeapyaka katu waze'eg rehe nehe. — Aipo Tupàn Hekwe umuze'eg kar iko a'e wà, peze wanupe nehe. Peme'egatu wanemiapo kwer rehe nehe. Nezewe mehe aze wereko Tupàn Hekwe wà nehe, pekwaw putar pe wà nehe. Amo tekwe umuze'eg kar a'e wà. Aze Tupàn Hekwe umuze'eg kar iko wà nehe, pekwaw putar wamuze'eg kar har romo heko haw nehe. Aze amo ae umuze'eg kar wà nehe, pekwaw putar nehe no. Nezewe a'e peme ihe kury, ta'e heta tetea'u Tupàn ze'eg imume'u mua'u har ko 'ar rehe a'e wà kury xe. Wata oho waiko taw nànàgatu ywy nànàgatu wà. Numume'u kwaw Tupàn ze'eg azeharomoete har wà. Amo ae ze'eg umume'u oho waiko wà. 2 Pezeapyaka katu waze'eg rehe nehe. — Zezuz Zaneruwihawete wiko awa romo a'e, umàno zanerekuzaromo a'e, aze i'i amo purumu'e ma'e nehe, a'e mehe wereko Tupàn Hekwe uzehe nehe. Nezewe pekwaw putar Tupàn Hekwe a'e purumu'e ma'e ipy'a pe heko haw nehe. 3 Aze amo purumu'e ma'e uhem pepyr nehe, — Zezuz nuiko kwaw Tupàn ta'yr awa romo uzeapo ma'e kwer romo a'e, aze i'i peme nehe, a'e mehe nuwereko kwaw Tupàn Hekwe upy'a pe a'e. Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar hekwe

wiko ipy'a pe a'e. — Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar ur putar pepyr a'e nehe, uru'e peme. Wata iko ywy rehe ko 'ar rehe wà. Ur putar pepyr nehe.

4 Hepurumuzàmuzàg heremiamutar wà. Peiko Tupàn heruzar har romo, peiko hemiruze'eg romo. A'e rupi napezeruzar kwaw Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar waze'eg rehe. Ta'e pepy'a pe har ikàg wera'u Zezuz iàmàtyry'ymar wapy'a pe har wi a'e xe. 5 A'e purumu'e ma'e a'e wà, Tupàn iàmàtyry'ymar romo wanekon a'e wà, A'e rupi wanuwihaw umuze'eg kar a'e wà. Wanemiruze'eg uzeapyaka katu waze'eg rehe wà no, wanehe uzeruzar pà wà no. 6 Uruiko Tupàn hemiruze'eg romo ure, uruiko ize'eg imume'u har romo ure. Tupàn kwaw par uzeapyaka katu urerehe wà. Hemiruze'eg 'ym nuzeapyaka kwaw urerehe wà. Nezewe xikwaw tekwe purumuze'eg kar ma'e zane wà. Zazeapyaka katu teko waze'eg rehe. Xixak wanemiruze'eg wà no. Aze ru'u Tupàn Hekwe umuze'eg kar a'e wà. Aze ru'u iàmàtyry'ymar hekwe umuze'eg kar a'e wà. Xikwaw putar wamuze'eg kar har nehe, henu mehe nehe.

Tupàn zaneamutar katu a'e

7 Hemyrypar heremiamutar wà. Tuwe zazeamutamutar katu nehe. Ta'e Tupàn uputar zanezeamutamutar katu haw a'e xe. Uzeamutamutar katu ma'e paw wiko Tupàn hemiruze'eg romo wà. Ukwaw uzar wà. 8 Uzeamutamutar 'ym ma'e nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo wà. Ta'e Tupàn a'e xe, upuruamutar katu a'e xe. Uzamutar katu kar teko zanewe a'e wà no. 9 Nezewe wexak kar puruamutar katu haw zanewe a'e. Umur kar wa'yr ywy rehe. Pitài zo ta'yr. Umàno zanerekuzaromo. A'e rupi zaiko putar ipyr tuweharupi nehe, tatahu pe zaneho 'ym pà nehe. 10 Puramutar haw nezewe a'e. Nan kwaw zane. Xiamutar Tupàn zane. Tupàn a'e ae zaneamutar a'e. Umur kar wa'yr ko ywy rehe a'e. Nezewe inuromo zanereko mehe Tupàn umunàn zanekatu 'ygwer a'e kury.

11 Hemyrypar heremiamutar wà. Aze nezewe Tupàn zaneamutar katu a'e. A'e rupi zane nehe no, tuwe zazeamutamutar katu zane nehe no. 12 Ni amo nuexak pixik kwaw Tupàn a'e wà. Aze zazeamutamutar katu zane nehe, Tupàn wiko putar zanepy'a pe a'e nehe. A'e rupi zazeamutamutar katu putar zane nehe no, ta'e Tupàn upuruamutar katu a'e no xe.

13 Umur Wekwe zanewe a'e, a'e rupi zaiko putar ipyr zane. Wiko zanepy'a pe a'e no, ta'e umur Wekwe zanewe a'e xe. 14 Zaneru umur kar wa'yr ko ywy rehe a'e, teko wapyro har romo imuigo kar pà a'e. Uruexak tur mehe ure. Urumume'u tuwe tur awer oroho uruiko purupe. 15 — Zezuz Tupàn ta'yr romo hekon a'e, aze amo teko i'i nehe, a'e teko wereko Tupàn upy'a pe nehe. Wiko putar Tupàn pyr nehe no. 16 Tupàn zaneamutar katu a'e. Xikwaw zaneamutar katu haw zane. Zazeruzar hehe no. Tupàn upuruamutar katu iko. Aze amo upuruamutar katu iko nehe, wiko putar Tupàn pyr nehe no. Tupàn wiko putar ipy'a pe a'e nehe no. 17 Nezewe zanepuruamutar haw uhua'u zanepy'a pe kury. Aze zaha Tupàn huwa rupi nehe, nazakyze kwaw izuwi nehe. Ta'e zanereko haw ko ywy rehe har nuzawy kwaw Zaneruwihawete heko awer a'e xe. 18 Puramutar haw rehe, naheta kwaw kyze haw a'e. Puramutar haw uhua'u haw, umunyryk kyze haw a'e. Aze teko ukyze nehe, ipuruamutar haw pixika'i a'e. Ta'e kyze haw wexak kar zepykaw a'e xe.

19 Zapuruamutar katu zane, ta'e Tupàn ràgypy zaneamutar katu a'e xe. 20 — Azamutar katu Tupàn ihe, aze i'i awa nehe, aze na'iakatuwawahy kwaw amogwer uzeruzar ma'e wanehe a'e 'ar mehe nehe, hemu'em ma'e romo hekon a'e nehe. Wexak amogwer uzeruzar ma'e tuweharupi a'e wà. Nuzamutar kwaw wà. A'e rupi nuzamutar kwaw Tupàn a'e no, ta'e nupuner kwaw hexakaw rehe xe. Aze teko nuzamutar katu kwaw wemixak uzeake har wà nehe, nuzamutar katu kwaw wemixak 'ym muite har wà nehe. 21 Ko ze'eg Zaneruwihawete umume'u zanewe a'e. — Aze amo uzamutar katu Tupàn a'e nehe, uzamutar katu putar amogwer uzeruzar ma'e a'e wà nehe no, i'i zanewe.

5

Zapytu'u Tupàn iàmàtyry'ymar hemiruze'eg romo zanereko re

1 — Zezuz a'e, Zaneruwihawete
Zanepyro har romo hekon a'e, aze i'i amo
teko nehe, a'e mehe a'e teko wiko Tupàn
ipurumuzàg ài nehe. Aze amo uzamutar
katu Zaneru Tupàn nehe, uzamutar katu
ta'yr wà nehe no. 2 Aze xiamutar katu
Tupàn nehe, aze xiruzar ize'eg nehe, zaiko
tuwe ipurumuzàmuzàg wamutar katu har
romo nehe. 3 Aze xiamutar katu Tupàn
nehe, tuwe xiruzar ize'eg nehe. Nazawaiw
katu kwaw ize'eg heruzar haw a'e. 4 Ta'e
Tupàn ipurumuzàmuzàg paw rupi a'e wà
xe, nuzeruzar kwaw iàmàtyry'ymar ize'eg
rehe a'e wà xe. A'e rupi iàmàtyry'ymar
nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo kar
haw rehe zanewe a'e. Zazeruzar tuwe
Zezuz rehe, a'e rupi iàmàtyry'ymar nuiko
kwaw Zanezar romo kury. 5 Aze amo
teko uzeruzar Zezuz rehe nehe, — Tupàn
ta'yr romo hekon Zezuz a'e, aze i'i a'e teko
a'e nehe, a'e mehe upytu'u putar Tupàn
iàmàtyry'ymar hemiruze'eg romo wiko re
a'e nehe.

Zuàw uze'eg Zezuz Zaneruwihawete heko awer rehe a'e kury

6 Uzypyrog ma'ereko haw 'y inuromo
a'e, uzemuzahazahak kar pà a'e. Iahykaw
rehe umumaw uma'ereko haw uwykwer
inuromo a'e, ikatu 'ym ma'e wi zanepyro
pà a'e. Tupàn Hekwe zanepy'a pe har
umume'u agwer ma'e iko zanewe a'e, ta'e
umume'u ze'eg azeharomoete har tuwe-
harupi a'e xe. 7-8 Xikwaw Zezuz Tupàn ta'yr
romo heko haw zane, ta'e Hekwe umume'u
heko haw zanepy'a pe a'e xe. Ko ywy
rehe wiko mehe Zezuz uzemuzahazahak
kar a'e. — Hera'yr a'e, i'i Tupàn izupe a'e
'ar mehe. Hehe zanema'enukwaw mehe
xikwaw ta'yr romo heko haw no. Umàno
zanerekuzaromo, uwykwer hakook pà.
Hehe zanema'enukwaw mehe xikwaw
ta'yr romo heko haw no. A'e na'iruz
zanema'enukwaw paw a'e wà, nuzawy
kwaw na'iruz teko zanewe uze'eg ma'e
a'e wà. Umume'u pitài ze'eg zanewe
wà. — Zezuz wiko Tupàn ta'yr romo
a'e, i'i zanewe wà. 9 Aze teko umume'u
ma'e zanewe wà nehe, zazeruzar wewer
waze'eg rehe nehe. Aze Tupàn umume'u
ma'e zanewe nehe, zazeruzar putar tuwe
ize'eg rehe nehe, ta'e nahemu'em kwaw
a'e xe. A'e rupi zazeruzar a'e Zezuz rehe
zanema'enukwaw mehe zane, ta'e Tupàn
umume'u zanepy'a pe a'e xe. 10 Tupàn
ta'yr rehe uzeruzar ma'e wereko a'e ze'eg
upy'a pe a'e wà. Tupàn rehe uzeruzar 'ym
ma'e a'e wà, wereko amo ae ze'eg upy'a
pe a'e wà. — Tupàn hemu'em a'e, u'e ma'e
ài wanekon a'e wà, ta'e nuzeruzar kwaw
ta'yr rehe ze'egaw rehe a'e wà xe. Tupàn
umume'u a'e ze'eg zanepy'a pe. 11 Nezewe
i'i a'e ze'eg a'e. — Tupàn umur zanereko
haw iahykaw 'ym ma'e zanewe a'e. A'e
zanereko haw a'e, ta'yr inuromo zanereko
haw a'e. 12 Aze amo uzeruzar ta'yr rehe
nehe, wikuwe wi putar nehe. Aze amo
nuzeruzar kwaw Tupàn ta'yr rehe nehe,
naheta kwaw hekuwe haw izupe nehe.

Zaiko putar Tupàn ipyr tuweharupi nehe

13 Pe Tupàn ta'yr rehe uzeruzar ma'e
pe, amono kar putar ko ze'eg pape rehe
imuapyk pyrer peme ihe kury. A'e rupi
pekwaw putar tuweharupi Tupàn pyr
peneko àwàm nehe. (Pekwaw putar tatahu
pe peho 'ym àwàm nehe no.) 14 A'e rupi
nazakyze kwaw Tupàn wi kury, izupe
zaneze'eg mehe kury. Aze xinoz ma'e
izupe nehe, aze ipurumur wer hehe
zanewe nehe, umur putar zanewe nehe.
Wenu putar zaneze'eg mehe nehe. 15 Aze
wyzài ma'e xinoz izupe nehe. Wenu
putar henoz mehe nehe. Umur putar
zanereminoz zanewe nehe, (aze ipurumur
wer hehe zanewe nehe).

16 Aze pexak amo uzeruzar ma'e nehe,
ikatu 'ym ma'e iapo mehe nehe, peze'eg
Tupàn pe nehe. — Epyro a'e awa ikatu
'ym ma'e wi nehe, Tupàn, peze izupe nehe.
A'e mehe Tupàn umuigo kar putar a'e
uzeruzar ma'e uzepyr tuweharupi nehe.
Aze amo uzapo tuwe ikatu 'ym ma'e oho
iko nehe, aze na'ipytu'u wer kwaw iapo re
nehe, a'e mehe Tupàn uzepyk putar hehe
nehe, tatahu wi ipyro 'ym pà nehe. —
Peze'eg Tupàn pe hehe nehe, ipyro haw
rehe nehe, na'e kwaw peme ihe.

17 Paw rupi ikatu 'ym ma'e iaiw Tupàn pe
a'e. Umunàn putar uzeruzar ma'e wane-
miapo kwer ikatu 'ym ma'e nehe, wanuwi
nehe. Nuzepyk kwaw wanehe nehe.
18 Tupàn hemiruze'eg wà, uzexak kar
wi ma'e kwer ài wanekon wà, wiko
ipurumuzàmuzàg ài wà. Upytu'u ikatu
'ym ma'e iapo re wà. Noho kwaw
tuweharupi a'e ikatu 'ym ma'e iapo pà
wà. Zezuz Tupàn ta'yr uzekaiw katu
ipurumuzàmuzàg wanehe. Ikatu 'ym ma'e
iapo har wanuwihaw nupuner kwaw
opokokaw rehe wanehe.
19 Zaiko tuwe Tupàn ima'e romo zane.
Tupàn iàmàtyry'ymar ywy rehe har paw
rupi a'e wà, weruzar ikatu 'ym ma'e iapo
har wanuwihaw ze'eg a'e wà. (Weruzar
Zurupari ze'eg wà.) Uzapo kar wemiapo
putar haw wanupe a'e.
20 Tupàn ta'yr ur ko ywy rehe a'e,
uzezuka kar pà zanerekuzaromo a'e.
Ukwaw kar ma'e tetea'u zanewe no. A'e
rupi xikwaw Tupàn zane kury, xikwaw
Zanezar azeharomoete har romo heko
haw zane kury. Zaiko ipyr kury. Zaiko
ta'yr Zezuz Zaneruwihawete ipyr no.
Tupànete romo hekon a'e. Zanemuigo kar
putar tuweharupi uzepyr nehe, tatahu wi
zanepyro pà nehe.
21 Hepurumuzàmuzàg heremiamutar
wà. Pemuwete zo tupàn a'ua'u pe wà nehe.
Upaw kwez kury. Zuàw.

2 ZUÀw

1 Ihe Zuàw ihe, uzeruzar ma'e waneruze'egar romo aiko ihe. Ne kuzà Tupàn hemixak kwer romo ereiko ne. Ko hepape amono kar putar newe ihe nehe zàkwà. Ko heze'eg amono kar putar nememyr wanupe no, zàkwà. Apuamutar katu paw rupi ihe. Amogwer ze'eg azeharomoete har ikwaw par paw peamutar katu a'e wà no. 2 Ta'e ze'eg azeharomoete har upyta zanepy'a pe tuweharupi a'e xe. Nuhem pixik kwaw zanepy'a wi nehe. 3 Tupàn zaneru a'e, ta'yr Zezuz Zaneruwihawete a'e no, tuwe uzapo ikatuahy ma'e zanewe a'e wà nehe. Tuwe zanepuhareko a'e wà nehe no, ma'e wi zanekyze re zanemupytu'u kar pà wà nehe no. A'e rupi zanerurywete putar tuweharupi zane nehe no. Tuwe ukwaw katu kar uze'eg azeharomoete har zanewe wà nehe no. Zaneamutar katu a'e wà. Tuwe uzamutar katu kar amogwer zanewe wà nehe no.

Zazeruzar ze'eg azeharomoete har rehe

4 Pitàità nememyr a'e wà, uzeruzar katu ze'eg azeharomoete har rehe a'e wà. Tuweharupi weruzar a'e ze'eg waiko wà no. Amo teko umume'u nememyr wazeruzar haw ihewe a'e wà. Herurywete henu mehe ihe. Ta'e nezewe zaneru uzapo kar zanewe a'e xe, ze'eg azeharomoete har heruzar kar pà zanewe a'e xe. 5 A'e rupi ainoz putar ma'e newe ihe kury zàkwà, hemyrypar. Na'ipyahu kwaw ko ze'eg heremimuapyk kwer ihe. Izypy mehe xiriko ko ze'eg zane. — Tuwe zazeamutamutar katu zane nehe, a'e wiwi newe kury, nememyr wanupe no. 6 Aze xiamutar katu Tupàn nehe, xiruzar putar ize'eg nehe. Izypy mehe peinu ize'eg. — Tuweharupi pezamutar katu teko peho peiko pe wà nehe, i'i Tupàn purupe. 7 Heta tetea'u awa hemu'em ma'e a'e wà. Ywy nànàn taw nànàn wata oho waiko wà. Uze'eg nezewe wà. — Zezuz nuiko kwaw tuwihawete awa romo uzeapo ma'e kwer romo a'e. Nuiko kwaw Tupàn hemimur kar ko ywy rehe ur ma'e kwer romo a'e, i'i a'e purumu'e ma'e oho waiko purupe wà. Agwer teko wiko hemu'em ma'e romo wà. Zaneruwihawete iàmàtyry'ymar romo wanekon wà. 8 Pema'emua'u katu pezehe nehe, nezewe mehe napepytu'u kwaw Tupàn ima'ereko haw iapo re nehe. A'e mehe umur putar hekuzar peme a'e nehe.

9 Aze amo teko upytu'u Zaneruwihawete ze'eg heruzar ire nehe, — Aha putar amo ae ze'eg ikatu wera'u ma'e rupi nehe, aze i'i nehe, a'e mehe a'e teko nuiko kwaw Tupàn hemiruze'eg romo nehe. Noho kwaw ipyr nehe. Zaneruwihawete ze'eg rupi oho tuwe ma'e a'e wà nehe, wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà nehe. Wiko putar ta'yr hemiruze'eg romo a'e wà nehe no. Wiko putar Tupàn imyrypar romo wà nehe, Zezuz imyrypar romo wà nehe no. 10 Aze amo purumu'e ma'e ur pepyr a'e nehe, aze napemu'e kwaw Zaneruwihawete ze'eg rehe a'e nehe, pemuixe kar zo penàpuz me nehe. — Zaneku'em, nekatu ty, peze zo izupe nehe. — Tuwe Tupàn uzapo ikatuahy ma'e newe nehe, peze zo izupe nehe. 11 Aze amo ipurumuigo kar wer a'e teko rehe zeàmàtyry'ymaw rehe a'e nehe, a'e teko wiko putar ikatu 'ygwer iapo har romo ipyr a'e nehe. Imyrypar romo hekon putar nehe no.

Upaw etea'i ko pape kury

12 Ma'e tetea'u rehe hepurumume'u wer peme ihe. Nahepurumuapyk wer kwaw pape rehe ihe, peme imono kar pà ihe. Ta'e heho wer pepyr ihe xe. Aha putar pepyr ihe nehe, peme heze'eg pà ihe nehe. A'e rupi zanerurywete wera'u putar tuwe zane nehe. 13 Nekypy'yr imemyr a'e wà no, omono kar uze'eg peme a'e wà no, — Nekatu pa, i'i peme wà. — Nekatu ma, i'i peme wà. Upaw kwez kury. Zuàw.

3 ZUÀw

1 Ihe Zuàw ihe, uzeruzar ma'e waneruze'egar romo aiko ihe. Ne Kaz ne. Ko heze'eg amuapyk pape rehe ihe, newe imono kar pà ihe. Uruamutar katu ihe, ta'e zazeruzar katu ze'eg azeharomoete har rehe zane xe.

Zuàw uze'eg Kaz ikatu haw rehe a'e kury

2 Hemyrypar heremiamutar. Aenoz ma'e Tupàn pe tuweharupi ihe. — Ezekaiw katu Kaz rehe nehe, a'e izupe. — Tuwe ikàg nehe, tuwe na'ima'eahy kwaw nehe, a'e izupe. — Tuwe heko haw ikatu nehe, a'e izupe. Ereho tuwe iko Tupàn hape rupi ne. A'e rupi wiko nepy'a pe a'e. 3 Amo uzeruzar ma'e a'e wà, nepyr har a'e wà, uhem wà xe hepyr a'e wà. Umume'u nereko haw ihewe wà. — Uzeruzar tuwe Kaz Tupàn ze'eg rehe a'e, i'i ihewe wà. — Weruzar tuwe oho iko tuweharupi no, ikatuahy ma'e iapo pà a'e no, i'i ihewe wà. Herurywete henu mehe ihe. 4 Aze ze'eg ikatu ma'e ainu nehe, herurywete putar nehe. — Nepurumuzàmuzàg a'e wà, oho tuwe waiko ze'eg azeharomoete har rupi a'e wà, aze amo i'i ihewe nehe, herurywete wera'u putar ihe nehe

5 Hemyrypar heremiamutar. Tuweharupi erema'ereko katu iko ne, ikatu ma'e iapo pà amogwer uzeruzar ma'e wanupe ne. Te neremigwaw 'ym wanupe ikatu ma'e erezapo iko. 6-7 — Kaz a'e, uzamutar katu uzeruzar ma'e uzepyr har iko a'e wà, i'i uzeruzar ma'e xe har wanupe wà, nerehe uze'eg pà wà. A'e awa a'e wà, Zaneruwihawete hemiruze'eg romo wanekon a'e wà. Umume'u putar Tupàn ze'eg oho waiko taw nànàn a'e wà nehe. Weraha putar ko pape newe a'e wà nehe no. — Aze uzeruzar 'ym ma'e umur temetarer peme wà nehe, pepyhyk zo wanuwi nehe, a'e wanupe ihe. A'e rupi nezewe a'e newe kury. — Pemono temetarer wanupe nehe, pemono wama'e ràm wanupe nehe no, aze uputar wà nehe, a'e newe kury. Ta'e Tupàn hemiruze'eg romo wanekon a'e wà xe. Aze pepytywà pe wà nehe, pekatu putar Tupàn pe nehe.

8 Zane Zezuz rehe uzeruzar ma'e zane, xipytywàgatu agwer awa zane wà nehe, ta'e ze'eg azeharomoete har imume'u har romo wanekon a'e wà xe. A'e rupi zaiko Tupàn ze'eg imume'u har ài zane nehe no, wainuromo zane nehe no.

Zuàw uze'eg Xio rehe a'e, Neme rehe a'e no

9 Amuapyk amo ae heze'eg pape rehe ihe, uzeruzar ma'e nepyr har wanupe imono kar pà ihe. Xio a'e, waneruze'egar romo heko wer a'e. Nuzekaiw kwaw hepape rehe a'e. — Zuàw a'e, nuiko kwaw Tupàn ze'eg imume'u har romo a'e, i'i mua'u iko nepyr har wanupe a'e, herehe uze'eg pà a'e. (A'e rupi uzeruzar ma'e a'e pe har nuzekaiw kwaw heze'eg rehe a'e wà.) 10 A'e rupi aze aha nepyr nehe, aze'eg putar a'e pe har wanupe nehe. Amume'u putar a'e awa ze'eg awer paw teko wanuwa rupi ihe nehe. Amume'u putar hemiapo kwer nehe no. Uze'eg zemueteahy herehe a'e, a'e pe har wanupe a'e. Hemu'em tuwe. Nezewe haw nuhyk kwaw izupe. Amo ae ikatu 'ym ma'e rehe ipurapo wer. Numuixe katu kar kwaw Tupàn ze'eg imume'u har wàpuz me a'e wà, a'e pe ihem mehe a'e wà. Amo uzeruzar ma'e a'e pe har a'e wà no, ipurumuixe katu kar wer zepe Tupàn ze'eg imume'u har wanehe a'e wà. A'e awa uze'eg ahyahy wanupe. — Nan, i'i iko wanupe. — Aze pemuixe katu kar a'e Tupàn ze'eg imume'u har penàpuz me nehe, a'e mehe napepuner kwaw pezemono'ogaw rehe urepyr nehe, i'i iko wanupe, uze'eg ahyahy pà wanupe.

11 Kaz hemyrypar heremiamutar. Aze amo uzapo ikatu 'ym ma'e oho iko a'e nehe, eiko zo izàwe nehe. Aze amo uzapo ikatuahy ma'e oho iko a'e nehe, eiko izàwe nehe. Aze amo uzapo ikatuahy ma'e oho iko a'e nehe, a'e mehe a'e awa wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo a'e nehe. Ikatu 'ym ma'e iapo har wà, nukwaw kwaw Tupàn wà, nuiko kwaw hemiruze'eg romo wà.

12 Teko paw rupi uze'egatu waiko Neme rehe a'e wà. — Ikatuahy a'e, i'i oho waiko hehe wà. Aze ty, ikatuahy a'e. Oho katu iko ze'eg azeharomoete har rupi no. Ure ure no, — Ikatuahy a'e, uru'e newe ure no.

Erekwaw katu ureze'eg azeharomoete har ne ty.

Upaw etea'i ko pape a'e kury

13 Ma'e tetea'u rehe hepurumume'u wer newe ihe. Nahepurumuapyk wer kwaw pape rehe ihe. 14 Ta'e hepurexak wer nerehe ihe xe. Tuwe na'ià*rew* kwaw nehe. Nerexak mehe zapuner zanezeupe-upe zaneze'eze'egaw rehe nehe. 15 Tuwe nerurywete nehe. Ekyze zo ma'e wi nehe. Nemyrypar xe har a'e wà, paw rupi katete omono kar uze'eg peme a'e wà. — Nekatu pa, i'i newe wà. — Nekatu ma, i'i newe wà. — Zuà*w* umur kar uze'eg peme a'e, ere hemyrypar nepyr har nà*n*à*n* nehe no ty. Upaw kwez kury. Zuà*w*.

ZUT

1 Ihe Zut ihe, Zezuz Zaneruwihawete
hemiruze'eg romo aiko ihe. Aiko Xiak ty-
wyr romo no. Amono kar putar ko hep-
ape peme ihe nehe kury. Pe Tupàn hemi-
nozgwer romo peiko pe. Tupàn zaneru
peamutar katu a'e. Zezuz Zaneruwi-
hawete uzekaiw katu iko penehe a'e no.
2 Tuwe Tupàn pepuhareko a'e nehe. Tuwe
pemupytu'u kar ma'e wi pekyze re a'e nehe
no. Tuwe peamutar katu tuwe a'e nehe no.

*Zut uze'eg Tupàn ze'eg 'ym rehe upu-
rumu'e ma'e wanehe a'e kury*

3 Hemyrypar heremiamutar wà. Tupàn
zanepyro putar tatahu wi a'e nehe, zane-
muigo kar pà uzepyr tuweharupi nehe.
Azypyrog pape iapo pà peme ihe, zanepyro
haw rehe ze'egaw imuapyk pà ihe. Na'e
hema'enukwaw a'e purumu'e mua'u ma'e
wanehe ihe. A'e rupi amono kar putar
ko hepape peme ihe kury, pemuzeruzar
katu wera'u kar pà ihe kury. Tupàn
umur Zezuz zanewe a'e. Zazeruzar hehe.
Zaiko hemiruze'eg romo. — Pepytu'u zo
pezeruzar ire nehe, a'e peme kury. —
Pepytu'u zo heruzar ire nehe, a'e peme
kury. 4 Amo awa ur zanepyr a'e wà. Tupàn
rehe uzeruzar 'ym ma'e romo wanekon
a'e wà. Amogwer nukwaw katu kwaw
wazeruzar 'ymaw a'e wà. A'e rupi a'e
awa numume'u kwaw Tupàn ze'eg aze-
haromoete har a'e wà. Hemu'em a'e wà.
— Tupàn umunàn zaneremiapo kwer ikatu
'ym ma'e a'e, a'e rupi zapuner wyzài ikatu
'ym ma'e iapo wiwi haw rehe zane nehe,
i'i mua'u purupe wà. — Pezeruzar zo
Zezuz Zaneruwihawete rehe nehe ty wà, i'i
mua'u waiko purupe wà. Hemu'em a'e wà.
Zezuz Zaneruwihawete a'e, Zanezar romo
hekon a'e, zanereruze'egar romo hekon a'e
no. Naheta kwaw amo. Tupàn uzepyk
putar a'e awa wanehe a'e nehe. Kwehe
mehe umume'u wanehe uzepyk àwàm a'e.

5 Pekwaw ko ma'e paw rupi. Amume'u
wiwi peme kury. Zanezar upyro
wemiruze'eg a'e wà, Ezit ywy wi wapyro
pà a'e wà. Amo nuzeruzar kwaw hehe
wà. A'e rupi Ezit wi wapyro pawire Tupàn
uzepyk a'e uzeruzar 'ym ma'e wanehe
a'e, wazuka pà a'e. 6 Pema'enukwaw
Tupàn heko haw pe har wanehe no. Amo
weruzar ize'eg a'e wà. Amo nuweruzar
kwaw ize'eg a'e wà. Heruzar 'ymar uhem
oho heko haw wi a'e wà. Tupàn uzàpixi
kar a'e wà. Omonokatu kar ipytunaw
pe wà. A'e pe wanekon ko 'ar rehe wà.
Tupàn numuhem kar kwaw a'e wi wà.
Amo 'ar mehe nehe, Tupàn uzepyk putar
wemiruze'eg 'ym wanehe nehe. A'e 'ar
mehe umume'u putar wanemiapo kwer
ikatu 'ym ma'e a'e nehe, wanehe uzepyk pà
a'e nehe. 7 Pema'enukwaw Xotom tawhu
rehe, Komor tawhu rehe no, amo ae taw
a'e taw wanuwake har rehe no. A'e taw
pe har a'e wà, uzapo ikatu 'ym ma'e a'e
wà, a'e Tupàn heko haw pe arer kwehe
arer wazàwe a'e wà no. Uzapo ikatu 'ym
ma'e wemireko 'ym wapuhe wà, umen 'ym
wapuhe wà no. Te awa uzapo ikatu 'ym
ma'e oho amo awa wapuhe wà no. Kuzà
uzapo iaiw ma'e oho amo kuzà wapuhe
wà no. Tupàn weityk tata wanehe a'e.
Ukaz paw wà. Ukaz tawhu. Ukaz tawhu
pe har wà no. A'e rupi teko ukwaw Tupàn
hemiapo kwer wà. Nezewegatete Tupàn
uzepyk putar ikatu 'ym ma'e iapo har
uzeruzar 'ym ma'e wanehe nehe, wamono
kar pà tatahu pupe paw rupi katete nehe.

8 Nezewegatete a'e purumu'e mua'u
ma'e ko 'ar rehe har a'e wà no, wexak ma'e
upuahu pe a'e wà no. — Kwa, xiapo ikatu
'ym ma'e nehe ty wà, ta'e amo uzapo kar
kwez ihewe hepuahu pe a'e no xe, i'i mua'u
waiko purupe wà. Na'iakatuwawahy
kwaw Tupàn rehe wà, na'ipureruzar wer
kwaw ize'eg rehe wà. Uze'eg zemueteahy
Tupàn hemiruze'eg ywate har wanehe
wà no. 9 Te Migew a'e no. Tupàn heko
haw pe har wanuwihaw romo hekon a'e.
Nuzapo pixik kwaw agwer ma'e. Kwehe
mehe uze'eg oho Zurupari pe a'e. Moizez
umàno a'e 'ar mehe a'e. Migew ipureraha
wer hetekwer rehe. Zurupari ipureraha
wer hetekwer rehe a'e no. Migew nuze'eg
zemueteahy kwaw Zurupari pe. — Tupàn
hezar uzepyk putar nerehe a'e nehe, i'i
izupe. Numume'u kwaw amo ma'e izupe.
Nuze'eg ahyahy kwaw izupe. Ize'eg awer
nuzawy kwaw tuwihaw ikàg ma'e pe

ize'egaw a'e. Nuze'eg zemueteahy kwaw hehe. 10 Purumu'e mua'u ma'e ko 'ar rehe har a'e wà, uze'eg zemueteahy wyzài ma'e wemigwaw 'ym rehe wà. Ukwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw wà, hehe ima'enukwaw 'ym pà wà. Nuzawy kwaw miar hehaite ma'e wà. Moz ukwaw puruxi'u haw a'e wà. Ni amo numu'e kwaw moz puruxi'u haw rehe a'e wà. Nezewegatete a'e purumu'e ma'e ukwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw wà. Ni amo numu'e kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe wà. Tupàn uzepyk putar wanehe nehe, ikatu 'ym ma'e iapo haw hekuzaromo nehe. 11 Azeharomoete Tupàn uzepyk putar wanehe nehe. Kain nuweruzar kwaw Tupàn a'e. A'e purumu'e mua'u ma'e a'e wà no, a'e rupi katete a'e wà no. Màrààw ipurumupytu'u kar wer Zutew wanehe Tupàn ze'eg heruzar ire a'e, ta'e amo umur temetarer izupe a'e xe, wamupytu'u kar haw hekuzaromo a'e xe. A'e purumu'e mua'u ma'e a'e wà no, a'e rupi katete a'e wà no. Kore a'e no, nuweruzar kwaw Tupàn ze'eg kwehe arer a'e no. Nuweruzar kwaw tuwihaw a'e no. A'e purumu'e mua'u ma'e a'e rupi katete a'e wà no. Tupàn uzepyk putar wanehe paw rupi katete a'e nehe no. 12 Tupàn pe mai'u haw rehe pezemono'og mehe, wiko a'e pe pepyr wà no. Na'ikatu kwaw nezewe haw, ta'e numuwete katu kwaw Zezuz a'e wà xe. U'u temi'u tetea'u wà, uka'u pà wà. Xo uzeupe zo upyhyk temi'u wà. Nuzekaiw kwaw amogwer wanehe wà. Ywàkun àmàn 'ym ma'e ài wanekon wà. Ywytu weraha ywàkun wemimutar rupi a'e. Ma'ywa 'yw i'a 'ym ma'e ài wanekon wà no. Te àmàkyr mehe na'i'a kwaw wà. Ma'ywa 'yw ywy wi i'ok pyrer ài wanekon wà. Hapo kwer uxinig tuwe. Nezewegatete a'e purumu'e ma'e wà no. Numume'u kwaw Tupàn ze'eg zanewe wà. Hemu'em zanewe wà. 13 Ykotok uhua'u ma'e ài wanekon wà. Teko nueruze'eg kwaw wà. Ytyzuiwer uzexak kar ykotok 'aromo. Nezewegatete a'e purumu'e mua'u ma'e uzapo ikatu 'ym ma'e oho waiko wà no. Aze mo zahytata wata e ywate, naxikwaw iwer mo zaneho àwàm pyhaw. A'e awa numume'u kwaw Tupàn ze'eg wà. A'e rupi teko nukwaw kwaw heruzar haw wà. Tupàn uzepyk putar a'e purumu'e ma'e wanehe tuweharupi nehe.

14 Ànàw upurumuzàg a'e. Ta'yr upurumuzàg a'e no. Hemimino upurumuzàg a'e no. 7 haw nezewe. A'e mehe Enok uzexak kar a'e. Tua'u mehe umume'u ko purumu'e mua'u ma'e wanehe zepyk àwàm a'e. Na'aw ize'eg xe kury. Pexak nehe. Zanezar ur putar nehe, weko haw pe har ikatuahy ma'e tetea'u wanerur pà wà nehe. 15 Umume'u putar teko wanemiapo kwer paw rupi a'e nehe. Uzepyk putar uzehe uzeruzar 'ym ma'e wanehe a'e nehe, ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e nehe. Ta'e ikatu 'ym ma'e tetea'u uzapo a'e wà xe. Ta'e uze'eg zemueteahy tetea'u Tupàn rehe a'e wà xe.

16 Tupàn nuzapo kwaw ikatu ma'e ihewe a'e, i'i mua'u waiko izupe wà. — Amogwer uzapo kar xo ikatu 'ym ma'e waiko ihewe a'e wà, a'e rupi azapo ihe, i'i mua'u wà. — Aiko wera'u amogwer wanuwi ihe, i'i waiko wanupe wà. — Nepuràg eteahy ne, nekatuahy ne, i'i waiko amo pe wà. A'e rupi upuner wemiapo putar haw iapo kar haw rehe umyrypar wanupe wà.

Zut uze'eg màràmàràn ma'e rehe a'e kury

17 Pema'enukwaw katu ko ma'e rehe nehe, hemyrypar wà. Zanezar Zezuz Zaneruwihawete hemimono karer a'e wà, umume'u ma'e peme a'e wà. Pema'enukwaw katu waze'eg rehe nehe. 18 Nezewe i'i peme a'e wà. — 'Ar iahykaw rehe har ihem etea'i mehe nehe, teko upuka putar penehe a'e wà nehe. Tupàn rehe uzeruzar 'ym ma'e a'e wà nehe, ipurapo wer putar ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà nehe. A'e rupi uzapo putar wà nehe, i'i peme wà. 19 A'e awa a'e wà, pemuzeàmàtyry'ym kar waiko a'e wà. Ipurapo wer ikatu 'ym ma'e rehe wà. A'e rupi uzapo wà. Nuwereko kwaw Tupàn Hekwe upy'a pe wà. 20 Hemyrypar heremiamutar wà. Napeiko kwaw wazàwe. Izypy mehe pezeruzar Zezuz rehe. Pezeruzar wiwi wera'u hehe nehe kury. Hehe zanezeruzar haw ikatuahy wera'u. Peze'eg Tupàn pe nehe. Tuwe Hekwe Puràg pepytywà peze'eg mehe a'e nehe. 21 Peiko wiwi Tupàn ipuruamutar

haw rehe nehe. Zanezar Zezuz Zaneruwihawete pepuhareko haw rupi, peàro teko haw iahyk 'ym ma'e imur àwàm pezeupe nehe.
22 Amo teko uzeruzar wewer zepe hehe. Pepuhareko pe wà nehe. Peze'eg ahyahy zo wanupe nehe. 23 Aze zaneràpuz ukaz nehe, xipyro putar zanepurumuzàmuzàg tata wi zane wà nehe. Nezewegatete pepytywàgatu a'e uzeruzar wewer ma'e pe wà nehe, tatahu wi wapyro pà pe wà nehe. Amo nutyryk kwaw ikatu 'ym ma'e wi wà. Pepuhareko pe wà nehe. Tuwe rihi. Pezapo zo ikatu 'ym ma'e wazàwe nehe. Peikwahy wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe nehe. A'e rupi napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e nehe, wazàwe nehe.

Zuàw uze'egatu Tupàn rehe a'e kury

24 Tupàn zanepyro har a'e, umur ukàgaw peme tuweharupi a'e, a'e rupi napezapo kwaw ikatu 'ym ma'e. Penerur putar uwa rupi a'e nehe, ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar romo pemuigo kar pà a'e nehe. Pemurywete kar putar a'e 'ar mehe nehe. Ikàg tuwe a'e, ipuràg eteahy no. 25 Pitài zo a'e. Zanepyro ikatu 'ym ma'e wi tatahu wi. Zanererur putar uwa rupi a'e nehe, ta'e Zezuz Zaneruwihawete Zanezar umàno zanerekuzaromo a'e xe. Tuwe teko umuwete katu Tupàn a'e wà nehe. Tuwihawete romo hekon a'e, ikàg wera'u ma'e romo hekon a'e no. Weruze'eg amogwer paw rupi a'e wà. Izypy mehe arer we, ko 'ar rehe no, tuweharupi nehe no, awyzeharupi nehe no. Nupaw pixik kwaw ipureruze'egaw a'e nehe. Azeharomoete. Upaw kwez kury. Zut.

APOKARIP

1 Tupàn a'e, umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm tetea'u Zezuz Zaneruwihawete pe a'e. Na'e Zezuz Zaneruwihawete umume'u a'e ma'e ihewe a'e no. — Ne Zuàw ne ty, i'i ihewe. — Heremiruze'eg romo ereiko ne ty, i'i ihewe. — A'e rupi amume'u putar ma'e tetea'u newe ihe nehe kury, ma'e uzeapo ma'e ràm newe ihe nehe kury, i'i ihewe. — A'e mehe ne nehe no ty, emume'u a'e ma'e amogwer heremiruze'eg wanupe nehe no ty, i'i ihewe. — Na'iàrew kwaw ko ma'e izeapo àwàm a'e wà nehe, i'i ihewe. Zaneruwihawete a'e, umume'u ko ma'e paw weko haw pe har pe a'e. — Emume'u eho Zuàw pe nehe, i'i weko haw pe har pe. Umume'u ihewe.

2 Na'e ihe Zuàw ihe kury, a'e ma'e paw amume'u putar peme ko pape rehe imuapyk pà ihe nehe kury. Aexak ma'e ihe. Tupàn umume'u ma'e Zezuz pe a'e. Na'e Zezuz wexak kar a'e ma'e ihewe a'e no. Azeharomoete ko ze'eg pape rehe imuapyk pyrer a'e. 3 Aze teko umugeta ko pape a'e wà nehe, hurywete putar a'e wà nehe. Aze teko wenu imugeta mehe wà nehe, hurywete putar wà nehe. Tupàn umume'u putar wemiapo ràm purupe a'e nehe, uze'eg ko pape rehe imuapyk kar pà a'e nehe. Uzapo kar putar ma'e zanewe a'e nehe no. Aze teko weruzar ko ze'eg ko pape rehe imuapyk pyrer wà nehe, hurywete putar wà nehe. Nan kwehe tete a'e ma'e uzeapo putar nehe.

Zuàw omono kar uze'eg uzeruzar ma'e 7 tawhu pe har wanupe a'e kury

4 Ihe Zuàw ihe, ko heze'eg amono kar putar peme ihe nehe kury. Pe Zezuz rehe uzeruzar ma'e Az ywy rehe har pe. 7 taw pe har romo peiko pe. A'e rupi heta 7 pezemono'ogaw Az ywy rehe. Tupàn a'e, izypy mehe kwehe mehe hekon a'e. Wiko putar tuweharupi nehe no, ukàzym 'ym pà no. Wikuwe weko haw pe kury. Amo heko haw pe har wiko ipyr a'e wà no. 7 heko haw pe har wiko iapykaw henataromo wà. 5 Zezuz Zaneruwihawete a'e no, umume'u Tupàn ze'eg oho iko purupe a'e no, ko ywy rehe wiko mehe a'e no, iawy 'ym pà a'e no. Umàno, ukweraw wi umàno re no. A'e ràgypy ukweraw umàno re, umàno wi 'ym ma'e romo uzeapo pà zanerenataromo. Zakweraw putar zane nehe no. Ko ywy rehe har waneruze'egar romo hekon putar nehe, wanuwihaw romo hekon putar nehe. Tupàn a'e, a'e 7 heko haw pe har a'e wà no, Zezuz Zaneruwihawete a'e no, tuwe ikatuahy ma'e uzapo peme a'e wà nehe, ikatu 'ym ma'e iapo re pemupytu'u kar pà a'e wà nehe no, ma'erahy ipuraraw pàwàm wi pemunyryk kar pà a'e wà nehe no. Zezuz zaneamutar katu a'e. Umàno zanerekuzaromo. A'e rupi zanepyro zaneremiapo kwer ikatu 'ym ma'e wi. 6 A'e rupi zanemuigo kar Tupàn hemiruze'eg romo a'e, u hemiruze'eg romo a'e. A'e rupi Xaxeto ài zaiko zane kury, ta'e zapuner zaneho haw rehe huwa rupi zane kury xe. Zapuner teko wanehe zaneze'egaw rehe zaneru pe kury. Zapuner Tupàn hemiapo putar haw imume'u haw rehe teko wanupe no. Tuwe teko paw weruzar Zezuz Zaneruwihawete a'e wà nehe, ikàgaw ipuràg eteahy haw imume'u pà izupe a'e wà nehe, tuweharupi a'e wà nehe, awyze har rupi a'e wà nehe no. Azeharomoete.

7 Peme'e nehe ty wà. Ur putar Zaneruwihawete ywàkun rehe a'e nehe. Teko paw wexak putar a'e wà nehe. Te izuka arer a'e wà nehe no, wexak putar a'e wà nehe no. Teko ko ywy rehe har paw rupi katete a'e wà nehe, uzemumikahy putar uzai'o pà a'e wà nehe, tur mehe hexak mehe a'e wà nehe. Azeharomoete ko ma'e uzeapo putar nezewegatete nehe.

8 Uze'eg Tupàn iko zanewe a'e kury. Zanezar romo hekon a'e, ikàg wera'u ma'e romo hekon a'e. — Izypy mehe arer romo aiko ihe. Iahykaw rehe àràm romo aiko ihe. Aiko ko 'ar rehe kury. Izypy mehe kwehe mehe aiko ihe no, aiko putar tuweharupi ihe nehe no, i'i iko zanewe.

Zuàw wexak Zaneruwihawete a'e kury, upuahu zàwenugar pe a'e kury

9 Ihe Zuàw ihe, penyky'yr ài zanezeruzar haw rehe aiko ihe. Zezuz upuraraw ma'erahy a'e. Apuraraw ma'erahy teko ko 'ar rehe ihe no. Pepuraraw ma'erahy

peiko no. A'e rupi zazemono'ono'og zaiko Zezuz inuromo ma'erahy ipuraraw pà zane kury. Zaiko hemiruze'eg romo. Zanekàg ma'erahy ipuraraw mehe. Nazapytu'u kwaw Zezuz rehe zanezeruzar ire. Amume'u Tupàn ze'eg aha teko wanupe ihe. Azeharomoete a'e ze'eg. Naheremu'em kwaw ihe. Zezuz wexak kar a'e ze'eg ihewe a'e. A'e rupi nahekatu kwaw tuwihaw wanupe ihe kury, ta'e na'iakatuwawahy kwaw Zezuz rehe a'e wà xe. A'e rupi hepyhyk kar a'e wà, hemur kar xe ko yrypypo'o Paximu her ma'e rehe a'e wà.

10 Na'e amo 'ar mehe Tupàn 'ar mehe Tupàn Hekwe ur herehe a'e kury. Uzeapo ma'e ihewe hepuahu zàwenugar a'e. Na'e ainu ma'e ize'eg mehe ihe. Wahyhaw rupia'u uze'eg ihewe a'e. A'e ze'eg nuzawy kwaw xi'àm a'e. Hekupekutyr ize'eg mehe a'e. 11 — Emume'u ma'e neremixak ràm nehe ty, neze'eg pape rehe imuapyk pà nehe ty, i'i ihewe. — A'e re emono kar nepape uzeruzar ma'e wanupe nehe ty, a'e 7 zemono'ogaw pe har wanupe nehe ty, i'i ihewe. — Emono kar nepape Ew tawhu pe har wanupe nehe, Ezimir tawhu pe har wanupe nehe no, Pegàmu tawhu pe har wanupe nehe no, Xiaxir tawhu pe har wanupe nehe no, Xar tawhu pe har wanupe nehe no, Piratew tawhu pe har wanupe nehe no, Araorixez tawhu pe har wanupe nehe no, i'i ihewe.

12 Na'e awak heraikwerupi har hexak pà ihe kury, ihewe uze'eg ma'e kwer hexak pà ihe kury. Na'e aexak 7 tatainy ihe wà kury.

13 Amo ma'e u'àm tatainy wamytepe a'e. Nuzawy kwaw awa a'e. Upu'àm a'e pe. Ukamir puku umunehew iko. Uzeku'apixi haw henyeny katu ma'e umunehew iko no, upuxi'a iwàn pà no.

14 I'aw xigatu. Nuzawy kwaw àràpuhàràn hawer. Heha henyeny katu tata reny kwer ài. 15 Ipy henyeny katu itazu imueny katu pyrer ài no. Ize'eg wànoànog yrypu uhua'u ma'e ài no. 16 Wereko 7 zahytata opo pe a'e wà. Takihe haimezewaz ma'e uhem iko izuru wi. Huwa heny katu kwarahy wapytepe hin mehe har ài.

17 Hexak mehe azemomor he'ar pà ipy huwake ihe kury, awa umàno ma'e kwer ài hezu pà ihe kury. Na'e opokok herehe a'e, opo awyze har pupe a'e. Uze'eg ihewe. — Ekyze zo ihewi nehe ty, i'i ihewe. — Izypy mehe arer romo aiko ihe. Iahykaw rehe àràm romo aiko putar ihe nehe no, i'i ihewe. 18 — Wikuwe ma'e romo aiko ihe. Amàno ihe, aikuwe ihe kury, i'i ihewe. — Eme'e herehe nehe kury ty, aiko putar tuweharupi nehe, awyze har rupi nehe, i'i ihewe. — Apuner teko wamumàno kar haw rehe ihe wà. Heta hekàgaw màno haw heruze'egaw rehe ihe kury. Heta hekàgaw umàno ma'e kwer wanekwe waneko haw heruze'egaw rehe ihe no, i'i ihewe. 19 — Na'e a'e newe ihe kury, emume'u ko ma'e teko wanupe nehe ty, ko ze'eg imuapyk pà pape rehe nehe ty, i'i ihewe. — Emume'u ma'e ko 'ar rehe har nehe, emume'u ma'e uzeapo ma'e ràm nehe no, i'i ihewe. 20 — Eme'e ko 7 zahytata hepo pe har wanehe nehe ty, i'i ihewe. — Ma'e romo wanekon a'e wà, i'i ihewe, herehe upuranu pà. — Nerekwaw kwaw ne, a'e rupi amume'u putar newe ihe nehe kury, i'i ihewe. — Ko 7 zahytata a'e wà, hereko haw pe har romo wanekon a'e wà. Uzekaiw katu a'e herehe uzeruzar ma'e 7 zemono'ogaw pe har wanehe a'e wà, i'i ihewe. — Ko 7 tatainy a'e wà no, a'e 7 zemono'ogaw pe har romo wanekon a'e wà no, i'i ihewe.

2

Zezuz omono kar uze'eg uzeruzar ma'e Ew tawhu pe har wanupe a'e kury

1 Na'e a'e zahytata wanereko har uze'eg ihewe a'e kury. — Emono kar heze'eg uzeruzar ma'e Ew tawhu pe har wanupe nehe ty, pape rehe imuapyk pà nehe ty, i'i ihewe. — Nezewe i'i a'e zahytata wanereko har a'e kury, a'e tatainy huwake wiko ma'e a'e kury, ere wanupe nehe ty, i'i ihewe. 2 Na'aw ize'eg Ew tawhu pe har wanupe nehe kury. — Akwaw penemiapo kwer ihe. Pema'ereko katu peiko ihewe. Akwaw pema'ereko katu haw. Hemu'em ma'e pepyr har a'e wà, ipurawy kar wer Tupàn hape rehe peme a'e wà. Nan kwaw pa. Napepytu'u kwaw herehe pezeruzar ire. Akwaw pepytu'u 'ymaw ihe. Heta amo ikatu 'ym ma'e iapo har pepyr a'e wà. Napezeruzar kwaw waze'eg

rehe. Akwaw waze'eg rehe pezeruzar 'ymaw ihe. — Uruiko Zezuz hemimur karer romo ure, i'i mua'u amo peme a'e wà no. Pezeapyaka katu peiko waze'eg rehe. Numume'u kwaw Tupàn ze'eg azeharomoete har a'e wà. A'e rupi, — Hemu'em ma'e romo peiko, peze wanupe. A'e rupi napezekaiw kwaw wanehe. Akwaw wanehe pezekaiw 'ymaw ihe. 3 Pepuraraw ma'erahy kwer peiko. Napezàn kwaw ipuraraw mehe. Napepytu'u kwaw ikatuahy ma'e iapo re. Napepytu'u kwaw herehe pezeruzar ire. Nan. Pekàg tuwe ma'erahy kwer ipuraraw mehe.

4 Pitài zo ma'e penemiapo kwer na'ikatu kwaw ihewe. Kwehe mehe heamutar katu pe. Naheamutar katu kwaw pe kury. Ko 'ar rehe heamutar katu haw uzawy heamutar katu awer izypy mehe arer a'e. 5 Petyryk muite ihewi. Muitea'u peiko ihewi ko 'ar rehe. A'e rupi a'e peme kury. — Petyryk ikatu 'ym ma'e wi nehe ty wà, a'e peme kury. — Peho Tupàn hape rupi nehe ty wà, peho awer izypy mehe arer zàwegatete nehe ty wà. Aze napepytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, a'e mehe azur putar pepyr ihe nehe, a'e tatainy i'ok pà henaw wi ihe nehe. 6 Amo ae ma'e penemiapo kwer ikatu ihewe. Napeakatuwawahy kwaw Nikuraw hemiruze'eg wanehe pe, ta'e ipurapo kar wer ikatu 'ym ma'e rehe peme a'e wà xe. Ihe ihe no, naheakatuwawahy kwaw wanehe ihe no.

7 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu Tekwe ze'eg rehe nehe, uzeruzar ma'e wanupe imume'u pyr rehe nehe. — Aze teko upytu'u ikatu 'ym ma'e iapo re nehe, aze uzapo ikatuahy ma'e oho iko nehe, aze nupytu'u kwaw Tupàn hemiapo putar haw iapo re nehe, a'e mehe a'e teko wiko putar Tupàn heko haw pe nehe, umàno 'ym pà nehe. Heta ma'ywa 'yw purumuigo kar ma'e a'e pe. A'e teko upuner putar i'a kwer i'u haw rehe nehe, i'i Tekwe peme, i'i Zezuz Ew tawhu pe har wanupe.

Zezuz omono kar uze'eg uzeruzar ma'e Ezimir tawhu pe har wanupe a'e kury

8 — Emono kar heze'eg uzeruzar ma'e Ezimir tawhu pe har wanupe nehe kury ty, pape rehe imuapyk pà nehe kury ty, i'i ihewe. Na'aw ize'eg awer kury. — Izypy mehe arer romo aiko ihe, iahykaw rehe àràm romo aiko ihe. Àmàno, akweraw wi no. Nako heze'eg xe nehe kury. 9 Pepuraraw ma'erahy kwer peiko kury. Akwaw ipuraraw paw ihe. Ma'e hereko 'ymar romo peiko. Akwaw ma'e hereko 'ymar romo peneko haw ihe. Nan kwaw pa. Hemetarer katu ma'e ài peiko, ta'e ma'e tetea'u pereko putar Tupàn heko haw pe peneko mehe nehe xe. Amo Zutew pepyr har a'e wà, Tupàn heruzar 'ymar a'e wà, uze'eg zemueteahy waiko penehe a'e wà. Akwaw waze'eg zemueteahy haw ihe. Zurupari hemiruze'eg romo wanekon wà. 10 Pepuraraw putar ma'erahy nehe. Pekyze zo nehe ty wà. Peinu katu heze'eg nehe ty wà. Zurupari penagaw putar a'e nehe, pemunehew kar pà a'e nehe. Pemumaw putar 10 'ar ma'erahy ipuraraw pà nehe. Pepytu'u zo herehe pezeruzar ire nehe. Pezeruzar wi wi herehe nehe. Aze pezuka kar wà nehe, pepytu'u zo herehe pezeruzar ire nehe. Aze peiko heremiruze'egete romo nehe, aze pezeruzar wiwi iahykaw pe pepytu'u 'ym pà nehe, peiko putar hereko haw pe tuweharupi nehe. 11 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu Tekwe ze'eg rehe nehe, uzeruzar ma'e wanupe imume'u pyr rehe nehe. — Aze awa nupytu'u kwaw Tupàn rehe uzeruzar ire nehe, ma'erahy ipuraraw mehe nehe, a'e mehe noho kwaw tatahu pe nehe, umàno re nehe. Numàno kwaw mokoz haw nehe, i'i Zezuz Ezimir tawhu pe har wanupe.

Zezuz omono kar uze'eg uzeruzar ma'e Pegàmu tawhu pe har wanupe a'e kury

12 — Emono kar heze'eg uzeruzar ma'e Pegàmu tawhu pe har wanupe nehe ty, pape rehe imuapyk pà nehe ty, i'i ihewe. Na'aw ize'eg awer kury. — Takihepuku haimezewaz hereko har romo aiko ihe, haime katu ma'e hereko har romo aiko ihe. Nako heze'eg xe kury. 13 Akwaw peneko haw ihe. Peiko Zurupari hemiruze'eg wapyr tuweharupi. Herehe uzeruzar ma'e romo peiko. Amo 'ar rehe a'e pe har uzuka kar amo awa Àxi her ma'e a'e wà.

Uzuka wà, ta'e umume'u katu Tupàn ta'yr romo hereko haw oho iko a'e xe, a'e pe har wanupe a'e xe. 14 Amo ma'e penemiapo kwer na'ikatu kwaw ihewe. Amo uzeruzar ma'e pepyr har a'e wà, uzeruzar amo ae ze'eg rehe a'e wà. Màrààw ze'eg weruzar oho waiko wà. Pema'enukwaw a'e ma'emume'u haw rehe. Kwehe mehe Màrààw uze'eg Marak pe a'e. — E'u temi'u tupàn a'ua'u wanupe imono pyrer nehe ty, E'u kar Izaew izuapyapyr wanupe nehe no. Nezewe mehe Tupàn wikwahy putar nehe, i'i izupe. — Emu'e ne wà nehe ty, wemireko 'ym wapuhe iaiw ma'e iapo haw rehe ne wà nehe ty, tupàn a'ua'u wamuwete katu pà nezewe mehe nehe ty, i'i Màrààw Marak pe. 15 Nezewegatete pe no. Amo pepyr har a'e wà, weruzar Nikuraw hemiruze'eg waze'eg waiko a'e wà. Na'ikatu kwaw waze'eg a'e wà, ta'e uzapo kar ikatu 'ym ma'e kwehe arer zàwenugar peme a'e wà xe. 16 Pepytu'u a'e ikatu 'ym ma'e iapo re nehe ty wà. Aze napepytu'u kwaw nehe, na'arewahy aha putar pepyr ihe nehe, hetakihe hezuru pe har heraha pà ihe nehe, a'e teko wàmàtyry'ym pà ihe nehe. 17 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu Tekwe ze'eg rehe nehe, uzeruzar ma'e wanupe imume'u pyr rehe nehe. — Aze teko nupytu'u kwaw herehe uzeruzar ire wà nehe, ma'erahy ipuraraw mehe wà nehe, a'e mehe amuigo kar putar a'e teko hepyr ihe nehe. Aze teko pepyr wanekon wà nehe, pemono putar temi'u wanupe nehe. Nezewegatete amono putar temi'u zàwenugar ikatuahy ma'e ikwaw pyr 'ym ihe nehe no, uzeruzar ire upytu'u 'ym ma'e wanupe ihe nehe no. Amono putar ita xig ma'e izupe nehe no. Amuapyk putar her ipyahu ma'e a'e ita rehe ihe nehe. Amogwer teko nukwaw kwaw a'e her a'e wà nehe. Ipyhykar zutyka'i izar zutyka'i ukwaw putar uwer ita rehe har imuapyk pyrer a'e nehe, i'i Zezuz Pegàmu tawhu pe har wanupe.

Zezuz omono kar uze'eg uzeruzar ma'e Xiaxir pe har wanupe a'e kury

18 — Emono kar heze'eg uzeruzar ma'e Xiaxir tawhu pe har wanupe nehe ty, pape rehe imuapyk pà nehe ty, i'i ihewe. — Tupàn ta'yr romo aiko ihe. Hereha heny katu tata ài ihe. Hepy heny katu ita heny katu ma'e ài ihe no. Na'aw heze'eg xe kury. 19 Akwaw katu penemiapo ihe. Pepuramutamutar katu peiko. Akwaw pepuruamutar katu haw ihe. Pezeruzar katu herehe. Akwaw pezeruzar katu haw. Pepytywàgatu amogwer uzeruzar ma'e pe wà. Akwaw pekatu haw ihe. Napepytu'u kwaw pezeruzar ire ma'erahy kwer ipuraraw mehe. Akwaw pepytu'u 'ymaw ihe no. Izypy mehe pema'ereko katu ihewe. Ko 'ar rehe pema'ereko katu wera'u peiko ihewe kury. 20 Xo pitài penemiapo kwer zo na'ikatu kwaw ihewe. Amo kuzà pepyr hekon a'e. — Tupàn ze'eg imume'u har romo aiko ihe, i'i mua'u iko peme. Zezapew ài hekon a'e. Kwehe mehe Zezapew uzapo kar ikatu 'ym ma'e Izaew izuapyapyr wanupe a'e. Nezewegatete a'e kuzà pepyr har a'e no. Uzapo kar ikatu 'ym ma'e iko peme a'e no. Upurumu'e iko amo ae ze'eg rehe. — Pezapo ma'e peho kuzàwyzài wapuhe nehe 'y wà, i'i mua'u a'e kuzà iko peme. — Pe'u temi'u tupàn a'ua'u wanupe imono pyrer peho nehe 'y wà, i'i mua'u iko peme.

21 — Epytu'u a'e ikatu 'ym ma'e iapo re nehe zàkwà, a'e izupe. Nazepyk kwaw hehe a'e 'ar mehe. Uzapo wi wi a'e ma'e iko a'e. 22 A'e rupi azepyk putar hehe ihe nehe, azepyk putar ipuhe oho ma'e wanehe ihe nehe no. Aze nupytu'u kwaw a'e ikatu 'ymaw iapo re tàrityka'i a'e wà nehe, aze nuzemumikahy kwaw wemiapo kwer ikatu 'ym ma'e rehe a'e wà nehe, upuraraw putar ma'erahy tetea'u a'e wà nehe. 23 Azuka putar a'e kuzà hemiruze'eg ihe wà nehe no. A'e rupi uzeruzar ma'e paw ukwaw putar hekàgaw a'e wà nehe. Amekuzar putar penemiapo kwer paw rupi ihe nehe. Ta'e akwaw teko wama'enukwaw paw ihe xe. Akwaw wanemiapo putar haw ihe no xe.

24 Aze'eg putar amogwer Xiaxir tawhu pe har wanupe ihe nehe kury. Naperuzar kwaw a'e kuzà ze'eg pe. — Pezemu'e Zurupari ze'eg rehe nehe 'y wà, ize'eg ikwaw pyr 'ym uzeàmim ma'e kwer rehe 'y wà, i'i mua'u peme. Napezemu'e kwaw ize'eg

rehe. A'e rupi nazapo kar kwaw amo ae ma'e peme ihe kury. — Pezapo ikatuahy ma'e peho peiko nehe ty wà, izypy mehe arer ài nehe ty wà, a'e peme kury. 25 Ikatuahy ma'e romo peiko heruwa rupi kury. Peiko wi wi nezewe nugar romo nehe no ty wà, te hezewyr mehe nehe no ty wà. 26 Aze awa nupytu'u kwaw uzeruzar ire herehe nehe, aze weruzar heze'eg iko nehe, te iahykaw rehe nehe, a'e mehe amuigo kar putar a'e awa teko tetea'u wanuwihaw romo ihe nehe. 27 Ikàg putar teko waneruze'eg mehe nehe. Ikàgaw nuzawy kwaw hekàgaw nehe. Heru umur ukàgaw ihewe a'e. Nezewegatete amono putar hekàgaw a'e tuwihaw pe ihe nehe no. 28 Zahytata uhyape katu a'e wà. Nezewegatete a'e awa a'e nehe, heze'eg heruzar har a'e nehe, ikàg putar tuwe a'e nehe no. 29 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu Tekwe ze'eg rehe nehe, uzeruzar ma'e wanupe imume'u pyr rehe nehe, i'i Zezuz Xiaxir pe har wanupe.

3

Zezuz omono kar uze'eg Xar tawhu pe har wanupe a'e kury

1 — Emono kar heze'eg uzeruzar ma'e Xar tawhu pe har wanupe nehe ty, pape rehe imuapyk pà nehe ty, i'i ihewe. Na'aw ize'eg awer xe kury. — Areko a'e 7 tekwe ihe wà, Tupàn huwake har ihe wà. Areko a'e zahytata ihe wà no. Akwaw penemiapo kwer ihe. — Peiko tuwe Zezuz rehe uzeruzar ma'e romo, i'i teko waiko peme a'e wà. Napekwaw kwaw a'e wà. Umàno ma'e kwer ài peiko. Akwaw katu pepy'a ihe.

2 Peme'e nehe ty wà. Pixika'i herehe pezeruzar haw. Pezemukàg wi wi pezeruzar haw rehe nehe ty wà. Aze napezemukàg kwaw nehe, pepytu'u putar herehe pezeruzar ire azeharomoete nehe. Ta'e penemiapo kwer na'ikatu kwaw Tupàn hezar huwa rupi a'e xe. Nuhyk kwaw penemiapo kwer ikatu haw. 3 Pema'enukwaw katu a'e ze'eg peme imume'u pyrer rehe nehe. Peinu katu imume'u mehe. A'e rupi — Peruzar a'e ze'eg nehe ty wà, a'e peme kury. Pepytu'u penemiapo kwer ikatu 'ym ma'e iapo re nehe no ty wà. Aze awa uker iko ume'e 'ym pà nehe, a'e mehe amo upuner putar hàpuz me wixe haw rehe nehe, ima'e rehe imunar pà izuwi nehe. Nezewegatete ihe nehe no, aze pezapo ikatu 'ym ma'e peho peiko nehe, napehyk kwaw hezewyr mehe nehe, naherexak kwaw pe hezur mehe ywy rehe nehe. 4 Heta we pepyr har ikatu 'ym ma'e iapo 'ymar a'e wà. Wiko putar hepyr a'e wà nehe, ta'e uzeruzar herehe a'e wà xe, ta'e weruzar heze'eg waiko a'e wà xe. Aze kuzà uputuka kamir xig ma'e a'e nehe, a'e kamir xigatu putar tuwe imen pe a'e nehe. Nezewegatete pekatu haw nuzawy kwaw kamir xigatu ma'e. Pekatuahy ihewe, a'e rupi peiko putar hepyr nehe. 5 Aze teko uzapo ikatuahy ma'e oho waiko upytu'u 'ym pà wà nehe, te iahykaw rehe wà nehe, aze nuweruzar kwaw Zurupari ze'eg wà nehe, kamir xigatu ma'e imunehew har ài wanekon putar wà nehe. Wiko putar hepyr wà nehe. Namunàn kwaw waner imuapyk pyrer hepape wi nehe. Aze teko uzeruzar katu herehe wà nehe, amuapyk putar waner hepape rehe ihe nehe, amogwer uzeruzar ma'e waner wanuwake ihe nehe. — Ko teko a'e wà, heremiruze'eg romo wanekon a'e wà, a'e putar heru pe ihe nehe, a'e uzeruzar ma'e waneko haw wamume'u pà huwa rupi ihe nehe, heko haw pe har wanuwa rupi ihe nehe. 6 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu Tekwe ze'eg rehe nehe, uzeruzar ma'e wanupe imume'u pyr rehe nehe, i'i Zezuz Xar tawhu pe har wanupe.

Omono kar Zezuz uze'eg uzeruzar ma'e Piratew pe har wanupe a'e kury

7 — Emono kar ko heze'eg uzeruzar ma'e Piratew tawhu pe har wanupe nehe kury ty, pape rehe imuapyk pà nehe kury ty, i'i Zezuz ihewe. Na'aw ize'eg xe kury. — Aiko ikatuahy ma'e romo ihe, ikatu 'ym ma'e wi uzemonokatu ma'e romo ihe. Azeharomoete heze'eg. Tawhu ipyahu ma'e azapo putar ihe nehe, iahykaw rehe ihe nehe. — Tawi heko haw, i'i putar teko a'e taw pe wà nehe. Aiko tuwe putar a'e taw pe ihe nehe. Aze teko heixe wer Tawi heko haw pe a'e

wà nehe, hereko haw pe a'e wà nehe, ur putar hepyr a'e wà nehe. Aze a'e teko ikatu ihewe wà nehe, wixe putar Tawi heko haw pe wà nehe. Aze na'ikatu kwaw ihewe wà nehe, nuixe kwaw a'e pe wà nehe. Nuiko kwaw hepyr wà nehe. Aze namuixe kar kwaw a'e teko ihe wà nehe, amo numuixe kar kwaw a'e wà nehe no. Aze amuixe kar ihe wà nehe, — Eixe zo nehe, ni'i kwaw amo wanupe a'e wà nehe. 8 Akwaw penemiapo kwer ihe. Apumuixe kar putar ihe nehe. Ni amo ni'i kwaw nezewe wà nehe. Awàpytymawok uken penenataromo peme ihe. Ni amo nupuner kwaw huwàpytymaw rehe a'e. Napeneta tetea'u kwaw. Name'e kwaw peneta 'ymaw rehe ihe, ta'e peruzar tuwe heze'eg peho peiko pe xe. - Nuruiko kwaw Zezuz hemiruze'eg romo ure, napeze kwaw teko wanupe. 9 Peinu katu heze'eg nehe ty wà. Amo pepyr har a'e wà, Zurupari hemiruze'eg romo wanekon a'e wà. — Zutew romo uruiko ure, i'i mua'u waiko peme wà. Nuiko kwaw wà. Amono kar putar a'e awa penuwa rupi ihe wà nehe. Uzeamumew putar upenàràg rehe wapyk pà penuwa rupi wà nehe. Ta'e amuzeamumew kar putar ihe wà nehe xe. A'e rupi ukwaw putar heremiamutar romo peneko haw a'e wà nehe. 10 — Aze teko upuraraw kar ma'erahy peme wà nehe, pepytu'u zo herehe pezeruzar ire nehe, pepytu'u zo heze'eg heruzar ire nehe, a'e peme. Peruzar heze'eg peiko kury. A'e rupi amo 'ar mehe apupyrogatu putar a'e ma'erahy kwer uhua'u ma'e wi ihe nehe. Ta'e amo 'ar mehe nehe xe, teko ko ywy rehe har upuraraw putar ma'erahy uhua'u ma'e a'e wà nehe xe. Napuraraw kar kwaw a'e ma'erahy kwer peme ihe nehe. 11 Aha putar ywy rehe ihe nehe. Na'iàrew kwaw heho àwàm ihe nehe. Pepytu'u zo ikatu ma'e iapo re nehe. Pepytu'u zo herehe pezeruzar ire nehe. A'e rupi ni amo nupuner kwaw penemiapo kwer hekuzar i'okaw rehe pewi a'e wà nehe, ta'e amono putar ma'e peme ihe nehe xe, penemiapo kwer ikatuahy ma'e kwer hekuzaromo ihe nehe xe.

12 Aze teko nupytu'u kwaw herehe uzeruzar ire wà nehe, aze nupytu'u kwaw ikatu ma'e iapo re wà nehe, te iahykaw rehe wà nehe, oho putar tuwe Tupàn hàpuzuhu pe wà nehe, heko haw pe wà nehe. Nuhem pixik kwaw a'e wi wà nehe. Wiko putar izyta ài hàpuzuhu pe wà nehe. Amuapyk putar Tupàn heru her a'e teko wanehe ihe nehe, amuapyk putar heru heko haw her wanehe ihe nehe no. Zeruzarez ipyahu ma'e a'e tawhu her romo a'e, a'e heko haw her romo a'e. A'e tawhu Tupàn heko àwàm ipyahu ma'e ràm wezyw putar ywak wi a'e nehe, ta'e Tupàn heru umuezyw kar putar a'e nehe xe. Amuapyk putar herer ipyahu ma'e wanehe ihe nehe, a'e teko wanehe ihe nehe.

13 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu Tekwe ze'eg rehe nehe, uzeruzar ma'e wanupe imume'u pyr rehe nehe, i'i Zezuz Piratew pe har wanupe.

Uze'eg Zezuz Araorixez tawhu pe har wanupe a'e kury

14 Uze'eg wi Zezuz ihewe kury. — Emono kar ko heze'eg uzeruzar ma'e Araorixez tawhu pe har wanupe nehe ty, pape rehe imuapyk pà nehe ty, i'i ihewe. Na'aw ize'eg xe kury. — Heta amo ae herer ihewe. — Azeharomoete har, herer romo ihe. Amume'u katu ze'eg azeharomoete har teko purupe ihe. Izypy mehe Tupàn uzapo kar ma'e paw rupi katete ihewe a'e. 15 Akwaw katu penemiapo kwer ihe. Napeiko kwaw herehe uzeruzar katu ma'e romo kury. Napeiko kwaw uzeruzar 'ym ma'eete romo. Uzeruzar wewer ma'e romo peiko. Aze mo uzeruzar katu ma'e romo peiko, ikatu mo ihewe. Aze mo uzeruzar 'ym ma'e romo peiko, a'e mehe mo amume'u mo penehe hezepykaw. Nan kwaw pa. 16 Ni uzeruzar katu ma'e romo napeiko kwaw, ni uzeruzar 'ym ma'e romo napeiko kwaw no. Aze 'y haku, ikatu ka'api'i ryàkwen tykwer iapo haw romo. Aze hakuir, na'ikatu kwaw. Aze 'y huwixàg, xo nezewe mehe zo ikatu i'u mehe. Aze ximuaku wewer, na'ikatu kwaw i'u mehe. Nezewegatete pe no. Peiko 'y hakuir ma'e ài, peiko 'y haku wewer ma'e ài. Teko omono 'y hakuir wewer ma'e uzuru wi wà. Nezewegatete napekatu kwaw ihewe no. Napeiko kwaw heremiruze'egete romo. 17 — Hemetarer katu ma'e romo uruiko ure, peze mua'u

peiko. — Ma'e paw urereko ure, peze mua'u peiko. Nan kwaw pa. — Ma'e hereko 'ymar ài peiko, ikamir 'ym ma'e ài peiko. Hehàpyhà 'ym ma'e ài peiko. — Ikatuahy ma'e romo uruiko ure, peze peiko. Ta'e napekwaw kwaw peneko haw xe. 18 A'e rupi nezewe a'e peme ihe kury. — Peme'eg kar ita hekuzar katu ma'e or her ma'e ihewi nehe, a'e rupi peiko putar hemetarer katu ma'e romo nehe, a'e peme kury. — Peme'eg kar kamir xigatu ma'e nehe no. A'e rupi pepuner imunehew paw rehe nehe, ta'e naheta kwaw kamir peme xe, ta'e pemaranugar amogwer wanuwa rupi pe xe, a'e peme kury. — Peme'eg kar muhàg nehe no, peneha rehe imono pà nehe no. A'e rupi pepuner ma'erexakaw rehe nehe no, a'e peme kury. (Heremiruze'eg 'ym romo peneko haw rehe aze'eg ihe.) 19 Aze azamutar katu teko ihe wà nehe, aze a'e teko uzapo ikatu 'ym ma'e a'e wà nehe, a'e mehe amume'u putar wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e wanupe ihe nehe. — Na'ikatu kwaw penemiapo kwer ihewe pa, a'e putar wanupe nehe. Apuraraw kar putar ma'erahy kwer wanupe ihe nehe no, ikatu 'ym ma'e wanemiapo kwer hekuzaromo ihe nehe no. 20 Peinu katu heze'eg nehe ty wà. Aiko katu pe ihe kury, neràpuz huwake ihe kury. Ahapukaz teko newe. Akwar uken rehe. Aze erewàpytymawok neruken ihewe nehe, aixe putar nepyr ihe nehe. Amai'u putar nepyr nehe no. Eremai'u putar hepyr ne nehe no.

21 Hekàg kury. Te iahykaw rehe hekàg wiwi putar nehe no. Akweraw hemàno re. Zurupari nupuner kwaw tywypaw pe hemupyta kar haw rehe a'e. Apyk tenà'àg heru huwake ihe kury, henawhu rehe ihe kury. Nezewegatete pe nehe no ty wà. Aze napepytu'u kwaw herehe pezeruzar ire nehe, aze peruzar wi wi heze'eg peho peiko nehe no, te iahykaw rehe nehe no, apumuapyk kar putar heruwake ihe nehe, tuwihaw henaw rehe ihe nehe.

22 Aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu Tekwe ze'eg rehe nehe, uzeruzar ma'e wanupe imume'u pyr rehe nehe, i'i Zezuz Araorixez pe har wanupe.

4

Ywak rehe har umuwete katu Tupàn a'e wà kury

1 A'e 'ar mehe we aexak ma'e hepuahu zàwenugar pe har ihe. Aexak uken uzewàpytymawok ma'e ywate. Aenu amo ze'eg ihe no. A'e ze'eg nuzawy kwaw xi'àm a'e. Amo 'ar mehe a'e 'ym mehe a'e ze'eg uze'eg ihewe a'e no. Uze'eg wi ihewe kury. — Ezeupir ezuwà xe ywate nehe, i'i ihewe kury. — Aexak kar putar ma'e uzeapo ma'e ràm newe ihe nehe kury, i'i ihewe.

2 A'e 'ar mehe we Tekwe hereraha a'e uken rupi a'e kury, ihewe ma'e hexak kar pà a'e kury. A'e pe ywate tuwihaw henawhu hin a'e. Amo awa wapyk in a'e tuwihaw henaw rehe a'e. 3 Huwa uhyape katu ita zaz her ma'e ài a'e, ita xaton her ma'e ài a'e no. Zanurape tuwihaw henaw huwake hin a'e. Zanurape heny katu ita huwyahy ma'e emeraw her ma'e ài a'e. 4 Amo 24 tuwihaw henaw a'e, tuwihawete henaw huwake wanuz a'e wà. Wapyk a'e 24 tuwihaw wenaw rehe pitàitàigatu a'e wà. Umunehew ukamir xigatu ma'e waiko wà no. Umunehew àkàgàpixi haw wàkàg rehe wà no, (tuwihaw ikàg ma'e ài wà no). Heta ita hekuzar katu ma'e or her ma'e a'e àkàgàpixi haw rehe a'e. 5 Àmàn uweraw tuwihaw henaw rehe. Wànoànog a'e pe no: tatainy uhyape katu a'e pe tuwihaw henaw henataromo wà no. A'e tatainy a'e wà, tekwe Tupàn huwake har romo wanekon a'e wà. 6 Ma'e waruwa uhua'u ma'e zàwenugar a'e, tuwihaw henaw henataromo tuz a'e. A'e waruwa nuzawy kwaw ita uzepyxakatu ma'e a'e. Amo 4 ma'e wikuwe ma'e wapyk in tuwihaw henaw huwake a'e wà no. Heta tetea'u waneha wà. 7 Wikuwe ma'e ipy nuzawy kwaw zawaruhu a'e. Amo wikuwe ma'e nuzawy kwaw tapi'aka'yr a'e. Amo wikuwe ma'e huwa nuzawy kwaw awa huwa a'e. Amo wikuwe ma'e nuzawy kwaw wiràhu uwewe ma'e a'e. 8 Pitàitàigatu a'e ma'e wereko 6 upepo a'e wà. Heta tetea'u waneha a'e wà no, te wanetekwer wanehe heta heha a'e wà no, te wapy'a pe a'e wà no. Uzegar waiko wà, upytu'u 'ym pà wà.

Ikatuahy, ikatuahy, ikatuahy,

Zanezar Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e a'e.
Izypy mehe hekon a'e.
Ko 'ar rehe hekon a'e no.
Wiko putar tuweharupi a'e nehe no, i'i waiko izupe wà, uzegar pà wà.

9 A'e 4 wikuwe ma'e a'e wà, uzegar tuwihaw henaw rehe har pe a'e wà, a'e tuweharupi wiko ma'e ràm pe a'e wà, ikatu haw rehe ipuràgaw rehe uzegar pà a'e wà. — Tuwe teko paw umume'u ikatu haw a'e wà nehe, i'i izupe wà. 10 Wazegar mehe a'e 24 tuwihaw a'e wà no, uzeamumew tuwihaw henaw rehe har huwa rupi a'e wà no. Umuwete katu a'e tuweharupi wiko ma'e ràm wà no. Omomor wàkàgàpixi haw ywy rehe wà no, tuwihaw henaw henataromo wà no. Na'e uze'eg izupe wà kury, uzegar pà wà kury.

11 Ne Urezar ne, ne Tupàn ne.
Nekatuahy ne,
A'e rupi teko paw umume'u putar nekàgaw nepuràg eteahy haw a'e wà nehe,
Ta'e nekàg wera'u amogwer paw wanuwi ne xe.
Ta'e erezapo ma'e paw rupi katete ne wà no xe, i'i izupe wà.

5

Àràpuhàràna'yr zàwenugar uwàpytymawok pape a'e kury

1 Na'e aexak amo pape ihe kury. A'e tuwihaw henaw rehe har upyhyk a'e pape opo awyze har pupe. Heta tetea'u ze'eg ikaikair pyrer a'e pape rehe a'e. Heta 7 hewàpytymaw hehe a'e wà no. (A'e rupi ni amo nupuner kwaw imugeta haw rehe a'e wà.) 2 Na'e aexak amo Tupàn heko haw pe har ikàg ma'e ihe kury. Uze'eg wahy haw rupi a'e. — Mo upuner ko pape hewàpytymawokaw rehe a'e, mo ikatu wera'u amogwer paw wanuwi a'e, i'i.

3 Wekar pape hewàpytymawok àràm oho. Wekar ywak rehe. Nuexak kwaw amo. Wekar ywy rehe no. Nuexak kwaw. Ni amo nupuner kwaw a'e pape hewàpytymawokaw rehe a'e wà. 4 Na'e azai'o ihe kury, ta'e nuexak kwaw a'e pape hewàpytymawok àràm a'e xe. Ni amo nupuner kwaw a'e pape imugeta haw rehe a'e wà. 5 Na'e amo tuwihaw i'i ihewe a'e kury. — Ezai'o zo ty, i'i ihewe. — Eme'e nehe ty. Zawaruhu zàwenugar a'e, Zuta hemimino a'e, Tuwihaw Tawi hemimino a'e no, ikàg wera'u amogwer wanuwi paw rupi katete a'e. A'e rupi upuner a'e pape hewàpytymawokaw rehe a'e nehe, upuner imugeta haw rehe a'e nehe, i'i a'e tuwihaw ihewe.

6 Na'e aexak Àràpuhàràna'yr zàwenugar a'e pe i'àz mehe ihe kury. Tuwihaw henaw mytepe i'àz a'e. A'e 4 wikuwe ma'e a'e wà no, a'e pe huwake wanekon a'e wà no. Tuwihaw a'e wà no, huwake wanekon a'e wà no. Tuwihaw henaw rehe har a'e, Àràpuhàràna'yr izuka pyrer ài hekon a'e. 7 i'ak wà. 7 heha wà no. A'e 7 heha a'e wà, Tupàn Hekwe ywy nànàn imono kar pyrer ài wanekon a'e wà. 7 Na'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar a'e kury, oho tuwihaw henaw rehe har ipyr a'e kury. Upyhyk a'e pape heruwà izuwi kury, ipo awyze har wi kury. 8 A'e 'ar mehe we a'e 4 wikuwe ma'e a'e wà, a'e 24 tuwihaw a'e wà no, uzeamumew ukwaw pà Àràpuhàràna'yr zàwenugar huwa rupi a'e wà kury. Pitàitàigatu wereko uxi'àm opo pe wà. Pitàitàigatu wereko kawaw hekuzar katu ma'e wà no. Tynehem wakawaw yhyk pupe. Tupàn hemiruze'eg uze'eg izupe a'e wà. Waze'eg nuzawy kwaw a'e yhyk izupe a'e. 9 Na'e umuzàg amo ae zegar haw ipyahu ma'e a'e pe a'e wà kury.

Ne zutyka'i ne,
Erepuner a'e pape ipyhykaw rehe ne,
Erepuner hewàpytymawokaw rehe ne.
Ta'e nezuka a'e wà xe.
Nemàno haw rupi eremekuzar teko
Tupàn pe ne wà, wapyro pà ne wà.
Erepyro amo tenetehar ne wà.
Erepyro amo àwà ne wà no,
Erepyro amo karaiw ne wà no.
Nezewegatete erepyro teko tetea'u ne wà no.
Erepyro amo ze'egete rupi uze'eg ma'e ne wà.
Erepyro amo àwà ze'eg rupi uze'eg ma'e ne wà no.
Erepyro amo karaiw ze'eg rupi uze'eg ma'e ne wà no.

Nezewegatete erepyro amo ae ze'eg rupi
uze'eg ma'e tetea'u ne wà no.
— Erepyro amo ko ywy rehe har ne wà.
Erepyro amo amo ae ywy rehe har ne wà
no.
Nezewegatete erepyro ywy nànàgatu har
tetea'u ne wà no.
— Erepyro amo pàrànà ne wà.
Erepyro amo izu ma'e ne wà no,
Erepyro amo ipihun wewer ma'e ne wà no.
Nezewegatete erepyro teko hexakaw
uzuawyawy ma'e tetea'u ne wà no.

10 A'e teko paw eremuigo kar Tupàn
hemiruze'eg romo ne wà,
Xaxeto ài wamuigo kar pà ne wà.
A'e rupi uzapo putar ikatuahy ma'e Tupàn
pe a'e wà nehe,
Izupe uma'ereko pà a'e wà nehe no.
Wiko putar ywy rehe har wanuwihaw
romo wà nehe no, i'i izupe wà.

11 Na'e ame'e wi hehe ihe no. Aenu Tupàn
heko haw pe har waze'eg mehe. Heta
tetea'u a'e pe wà. Tuwihaw henaw huwake
i'àz wà. A'e 4 wikuwe ma'e a'e wà, a'e
tuwihaw a'e wà no, upu'àm a'e pe a'e wà.
12 Uzegar wahyhaw rupi wà.

Àràpuhàràna'yr izuka pyrer zàwenugar a'e,
Ikatuahy a'e.
A'e rupi Zanezar romo hekon a'e.
Hemetarer katu ma'e romo hekon a'e.
Ukwaw katu ma'e paw rupi katete.
Ikàg wera'u.
Ximume'u ikatu haw izupe nehe.
Ikàg wera'u, ipuràg eteahy wera'u no.
Ximume'u ikàgaw ipuràg eteahy haw izupe
nehe, teko nànàn nehe no.

13 Na'e ma'e ywak rehe har paw rupi a'e
wà, ywy rehe har paw rupi a'e wà no, 'y pe
har paw rupi a'e wà no, uzegar waiko a'e
wà kury. Aenu wazegar mehe ihe.
Zazegar zaiko kury,
Tuwihaw henaw rehe har pe kury,
Àràpuhàràna'yr zàwenugar pe kury.
Ximume'u ikatu haw izupe nehe
Ximume'u ikàgaw izupe nehe
Ximume'u ipuràgaw izupe nehe
Tuweharupi nehe,
Awyze har rupi nehe, i'i waiko izupe wà,
uzegar pà wà.

14 Na'e a'e 4 wikuwe ma'e a'e wà no,
uze'eg wanupe a'e wà no. — Azeharo-
moete, i'i wanupe wà. Na'e tuwihaw a'e wà
kury, uzeamumew ukwaw pà upenàràg
rehe wapyk pà a'e wà kury, Àràpuhàràna'yr
zàwenugar imuwete katu pà a'e wà kury,
Tupàn imuwete katu pà a'e wà kury.

6

Àràpuhàràna'yr zàwenugar pape heta 7 ipegwer a'e wà

1 Na'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar uwàpytymawok
a'e pape a'e kury. 7 hewàpytymaw heta a'e
pape rehe a'e. Wexak kar amo ipehegwer
iwàpytymawok pà ihewe kury. Pitài haw
ma'erexak kar haw her romo a'e. Na'e
amo ma'e wikuwe ma'e a'e pe har uze'eg
ihewe a'e kury. Ize'eg nuzawy kwaw
àmànànogaw. -Ezur xe nehe ty, i'i ihewe.
2 Na'e ame'e a'e pape rehe ihe kury. A'e
ma'e hexakaw nuzawy kwaw hepuahu pe
ma'e hexakaw ihewe. Aexak kawaru xi-
gatu ma'e. Awa iku'az har wereko uwyra-
par opo pe a'e. Umunehew tuwihaw
àkàgàpixi haw wàkàg rehe no. Na'e uhem
oho urewi zauxiapekwer ài kury. Ywy
nànàn ihon kury, wàmàtyry'ymar wazuka
pà kury.
3 Na'e a'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar
wexak kar amo pape pehegwer ihewe
kury. Mokoz haw ma'erexak kar haw a'e
pehegwer her romo a'e. Aenu amo ma'e
ihewe uze'eg mehe ihe kury. — Ezur xe
nehe ty, i'i ihewe.
4 Na'e uhem kawaru ipiràg ma'e oho
urewi a'e kury. Tupàn omono ukàgaw
iku'az har pe, takihe uhua'u ma'e imono
pà izupe. Omono kar ywy nànàn, teko
wàmàtyry'ym kar pà izupe.
5 Na'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar wexak
kar amo pape pehegwer ihewe kury.
Na'iruz haw ma'erexak kar haw a'e
pehegwer her romo a'e. Aenu amo ma'e
ihewe uze'eg mehe. — Ezur xe nehe ty,
i'i ihewe. Na'e aexak kawaru ipihun ma'e
kury. Awa iku'az har wereko ma'e puhuz
taw hagapaw opo pe a'e. 6 Na'e a'e wikuwe

ma'e uze'eg ihewe a'e wà kury. — Teko tetea'u ima'uhez putar a'e wà nehe. Ni aroz nuhyk kwaw wanupe nehe. Ma'e kawer a'e nehe, win a'e nehe no, xo a'e zo uhyk putar wanupe nehe, i'i ihewe.
7 Na'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar wexak kar amo pape pehegwer ihewe kury. 4 haw ma'erexak kar haw a'e pehegwer her romo a'e. Aenu amo ma'e ize'eg mehe ihe. — Ezur xe nehe ty, i'i ihewe.
8 Na'e aexak kawaru itawa ma'e ihe kury. Amo awa iku'az hin a'e. Màno haw a'e awa her romo a'e. Amo ma'e oho haikweromo a'e no. Umàno ma'e kwer waneko haw a'e ma'e her romo a'e. Tupàn omono ukàgaw wanupe a'e no. A'e rupi oho amo ywy rehe a'e wà kury. Uzàmàtyry'ym kar teko a'e ywy rehe har amo ae teko a'e ywy rehe har wanupe wà kury. Umumaw wanemi'u oho wà no. A'e rupi teko a'e ywy rehe har ima'uhez wà. A'e kawaru ku'az har umuma'eahy kar a'e pe har a'e wà no. Omono kar miar hehaite ma'e a'e pe wà no. Miar u'u teko a'e pe har a'e wà.
9 Na'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar wexak kar amo pape pehegwer ihewe kury. 5 haw ma'erexak kar haw a'e pehegwer her romo a'e. Aexak Tupàn pe ma'ea'yr zuka haw a'e pe hin mehe ihe. Nuzawy kwaw ywyrapew a'e. Aexak teko izuka pyrer wanekwe a'e pe ihe wà no, ma'ea'yr zuka haw iwy pe ihe wà no. Kwehe mehe tuwihaw uzuka kar a'e teko a'e wà, ta'e umume'u Tupàn ze'eg oho waiko purupe a'e wà xe, ta'e nupytu'u kwaw imume'u re a'e wà xe. 10 Na'e wanekwe uhapukaz wahyhaw rupi a'e wà kury. — Urezar ikàg wera'u ma'e ne, nekatuahy ne, erezemonokatu ikatu 'ym ma'e wi netyryk pà ne. Nerezapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e ne, i'i izupe wà. — Erezapo ma'e neze'eg rupi tuweharupi ne, i'i izupe wà. — Ma'e 'ar mehe erezepyk putar urezuka arer wanehe nehe, i'i izupe wà. Iàrew tuwe wanehe nezepykaw, i'i izupe wà.
11 Na'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar omono kamir xigatu ma'e wanupe a'e kury, izuka pyrer wanupe pitàitàigatu a'e kury. — Pepytu'u nehe kury, i'i wanupe. — Ta'e heta we amo uzeruzar ma'e izuka pyràm a'e wà nehe no xe, i'i wanupe. — Heremiruze'eg romo wanekon a'e wà no, pezàwegatete a'e wà no, i'i wanupe. — Wiko penywyr romo herehe uzeruzar haw rehe a'e wà no, i'i wanupe. — Amo 'ar mehe uhyk putar peneta haw nehe, i'i wanupe.
12 Na'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar wexak kar amo pape pehegwer ihewe kury. 6 haw ma'erexak kar haw a'e pehegwer her romo a'e. Na'e ywy uryryryryz tuwe a'e kury. Kwarahy uwew a'e no. Ipytunahy pàn ipihun ma'e ài. Zahy ipiràg ma'eruwy kwer ài paw rupi a'e no. 13 Zahytata u'ar ywak wi wà. Nuzawy kwaw ma'ywa u'yw wi u'ar ma'e kwer ywytuàiw hemityk kwer a'e wà, u'ar mehe a'e wà. 14 Na'e ywak ukàzym a'e kury, pape imàimàn pyrer ài a'e kury. Ywytyr paw rupi a'e wà, yrypypo'o paw rupi a'e wà no, utyryk wenaw wi a'e wà no. 15 Na'e tuwihaw ywy rehe har a'e wà, teko waneruze'egar a'e wà no, zauxiapekwer wanuwihaw a'e wà no, awa hemetarer katu ma'e a'e wà no, awa ikàg ma'e a'e wà no, amogwer teko paw rupi a'e wà no, amo pe uma'ereko ma'e a'e wà, uzeupe uma'ereko ma'e a'e wà no, uzeàmim oho ita kwar pupe paw rupi a'e wà, uzeàmim ita iwy pe ywytyr rehe a'e wà no, a'e ma'erahy wi uzàn pà a'e wà. 16 Uhapukaz ywytyr wanupe uze'eg pà a'e wà, itahu wanupe a'e wà no. — Pe'ar pekwaw pà urerehe nehe, i'i wanupe wà. — Uremim pe nehe, a'e rupi tuwihaw henaw rehe har na'urerexak kwaw a'e nehe, a'e rupi Àràpuhàràna'yr zàwenugar nuzepyk kwaw urerehe a'e nehe, i'i ywytyr wanupe itahu wanupe wà. 17 — Ta'e Tupàn 'ar uhem kwez kury xe, ta'e urerehe izepykaw uhem kwez kury xe, i'i wanupe wà. — Mo upuner a'e ma'erahy ipuraraw paw rehe a'e wà nehe, i'i wanupe wà.

7

Izaew izuapyapyr tetea'u wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo a'e wà kury

1 Na'e aexak 4 Tupàn heko haw pe har ihe wà kury, 4 ywy heme'y rehe wiko ma'e ihe wà kury. Umupytu'u kar ywytu a'e wà. A'e rupi ywytu nupuner kwaw uhemaw rehe a'e kury, ni ywy rehe, ni yryhu rehe, ni ka'a rehe no. 2 Na'e aexak amo Tupàn heko

haw pe har ihe kury. Kwarahy ihemaw wi tur a'e. Werur Tupàn her ikaikair pyràm uzeupi a'e no. Uze'eg wahyhaw rupi, a'e 4 Tupàn heko haw pe har wanupe, a'e ywy imumaw par wanupe. 3 — Pemumaw zo ywy nehe ty wà, pemumaw zo yryhu nehe ty wà, pemumaw zo ka'a nehe ty wà, i'i wanupe. — Urumuapyapyk putar Tupàn her ure nehe, hemiruze'eg wanehàpykà rehe nehe, i'i wanupe. — A'e re pepuner ywy imumaw paw rehe nehe. Pemumaw yryhu a'e mehe nehe no. Pemumaw ka'a a'e mehe nehe no, i'i wanupe.

4 Na'e Tupàn heko haw pe har upapar hemiruze'eg a'e wà, ta'e ipurumuapyapyk wer waner rehe a'e wà xe, wanehàpykà rehe a'e wà xe. Umume'u waneta haw ihewe. — 144.000 waneta haw a'e wà, i'i ihewe. Kwehe mehe Izaew umuzàg 12 wa'yr a'e wà. Ta'yr umuzàg wa'yr tetea'u a'e wà no. A'e Tupàn heko haw pe har umuapyapyk her Izaew ta'yr wazuapyapyr wanehàpykà rehe a'e wà. Umume'u waneta haw ihewe wà.

5-8 Heta 12.000 Zuta izuapyapyr wà.
Heta 12.000 Hu izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Kaz izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Azer izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Natari izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Manaxe izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Ximeàw izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Erewi izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Ixakar izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Zepuru izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Zuze izuapyapyr wà no.
Heta 12.000 Mezàmi izuapyapyr wà no, i'i ihewe.

Teko tetea'u ywak rehe har umume'u Tupàn ikatu haw a'e wà kury

9 Na'e aexak teko tetea'u ihe wà kury. Ni amo nupuner kwaw wapapar haw rehe a'e wà. Amo tenetehar a'e pe wanekon wà, amo àwà a'e pe wanekon wà no, amo karaiw a'e pe wanekon wà no. Amo ze'egete rupi uze'eg ma'e a'e pe wanekon wà, amo àwà ze'eg rupi uze'eg ma'e a'e pe wanekon wà no, amo karaiw ze'eg rupi uze'eg ma'e a'e pe wanekon wà no, amo ae ze'eg rupi uze'eg ma'e tetea'u a'e pe wanekon wà no. Amo ko ywy rehe arer wiko a'e pe wà, amo amo ae ywy rehe arer wiko a'e pe wà no. Amo ywy nànàgatu har a'e pe wanekon wà no. Amo pàrànà wiko a'e pe wà, amo izu ma'e wiko a'e pe wà no, amo ipihun wewer ma'e wiko a'e pe wà no. Amo ae uzexak uzuawyawy ma'e a'e pe wanekon wà no. A'e teko paw rupi katete a'e wà, upu'àm tuwihaw henaw henataromo a'e wà, Àràpuhàràna'yr zàwenugar henataromo a'e wà. Umunehew ukamir xigatu ma'e wà. Upyhyk wàhu àkàgwer opo pe wà no. 10 Uhapukaz uze'eg pà wà. Tupàn zaneru a'e, Tuwihaw henaw rehe har a'e, Zanepyro a'e, i'i izupe uhapukaz pà wà.

11 Tupàn heko haw pe har paw rupi a'e wà no, upu'àm a'e pe tuwihaw henaw huwake a'e wà no. Tuwihaw a'e wà no, a'e 4 wikuwe ma'e a'e wà no, a'e pe i'àz a'e wà no. Na'e uzeamumew ukwaw pà wà, uwa ywy rehe tuwihaw henaw henataromo wà. Umuwete katu Tupàn a'e pe wà.

12 Uze'eg nezewe izupe wà. Azeharomoete. Tuwe teko paw umume'u nekatu haw a'e wà nehe. Nekàg wera'u ne, nepuràg eteahy wera'u ne. Erekwaw katu ma'e paw rupi katete ne. Urerurywete ure, ta'e urepyro pe ne xe, ta'e ikatuahy ma'e erezapo iko urewe ne xe. Tuwe teko uze'eg newe neremiruze'eg ài wà nehe, Tuwe weruzar neze'eg wà nehe. Ereiko ikàg wera'u ma'e romo ne. Tuwe nezewe ereiko tuweharupi nehe, Awyze har rupi nehe no. Azeharomoete, i'i izupe wà.

13 Na'e amo tuwihaw uze'eg ihewe kury, herehe upuranu pà kury. — Mo romo wanekon a'e teko a'e wà, a'e kamir xigatu ma'e imunehew par a'e wà, i'i ihewe. — Ma'e wi wanur wà, i'i ihewe.

14 — Heruwà, a'e izupe. — Nakwaw kwaw ihe, a'e izupe. — Ne ty, aipo erekwaw ne ty, a'e izupe. — A'e teko a'e wà. Ma'erahy kwer uhua'u ma'e ipuraraw paw pe har romo wanekon a'e wà, i'i ihewe. Teko uputuka ukamir 'y pupe wà, xigatu ma'e romo iapo pà wà. Àràpuhàràna'yr huwykwer a'e, nuzawy kwaw 'y purupe a'e. Ta'e uhez ikatu 'ym ma'e puruwi a'e xe. 15 — A'e rupi upu'àm Tupàn henaw henataromo a'e wà kury. Weruzar ize'eg

hàpuzuhu pupe wà, pyhaw wà, 'aromo wà no, i'i ihewe. — Tuwihaw henaw rehe har a'e nehe, umuigo kar putar a'e teko uzepyr a'e wà nehe, ikatu 'ymaw wi wapyro pà ukàgaw pupe a'e wà nehe, i'i ihewe. 16 — Na'ima'uhez pixik kwaw a'e wà nehe. Na'iziwez pixik kwaw wà nehe no, i'i ihewe. — Kwarahy nuwapy kwaw a'e wà nehe. Tata nuwapy kwaw a'e wà nehe, i'i ihewe. 17 — Ta'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar a'e nehe xe, tuwihaw henaw mytepe har a'e nehe xe, wiko putar wanehe uzekaiw ma'e romo a'e nehe xe, i'i ihewe. — Weraha putar wemiaihu ytyzuzàmaw pe a'e wà nehe, wamui'u kar pà a'e pe a'e wà nehe, 'y purumuigo kar har i'u kar pà wanupe a'e wà nehe, i'i ihewe. — Na'e Tupàn uhyuhyw putar wanehay kwer wanuwi a'e nehe, i'i ihewe.

8

Àràpuhàràna'yr uwàpytymawok pape iahykaw rehe har a'e kury

1 Na'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar wexak kar amo pape pehegwer ihewe a'e kury. 7 haw ma'erexak kar haw a'e pehegwer her romo a'e. Hexak kar mehe ni amo ywate har nuze'eg kwaw a'e wà. 2 Na'e aexak a'e 7 Tupàn heko haw pe har ihe wà, Tupàn huwa rupi wiko ma'e ihe wà. Na'e amo omono 7 xi'àm wanupe a'e kury.

3 Amo ae Tupàn heko haw pe har ur a'e pe tuwihaw henaw pe a'e kury, yhyk kawaw hekuzar katu ma'e por herur pà a'e kury. Ta'e Tupàn omono yhyk tetea'u izupe a'e xe. Na'e a'e Tupàn heko haw pe har omono Tupàn hemiruze'eg waze'eg izupe kury, yhyk inuromo hapy pà kury. 4 Na'e yhyk hàtàxiner uzeupir Tupàn pe, hemiruze'eg waze'eg inuromo, ta'e a'e Tupàn heko haw pe har wapy a'e xe. 5 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har upyhyk yhyk hyru kwer kury. Omono tata a'e pe har kawaw pupe kury, imynehem pà kury. Na'e omomor a'e tata kawaw por ywy rehe heityk pà kury. A'e 'ar mehe wànoànog àmàn ài kury. Uweraweraw no. Ywy uryryryryz no.

Tupàn heko haw pe har upy uxi'àm a'e wà kury

6 Na'e a'e 7 Tupàn heko haw pe har a'e wà, a'e xi'àm hereko har a'e wà, uzemuàgà'ym uxi'àm ipy haw rehe a'e wà.

7 Tupàn heko haw pe har ipy upy uxi'àm kury. Àmàn tàtà ma'e a'e, tata a'e no, u'ar kwaw pà ywy rehe ma'eruwy kwer inuromo a'e. Amo ywy pehegwer ukaz paw kury. Ywyra tetea'u ukaz a'e no. Ka'api'i tetea'u ukaz a'e no. (Heta we ukaz 'ym ma'e no.)

8 Na'e amo Tupàn heko haw pe har upy uxi'àm a'e kury. Na'e ywy pehegwer uhua'u ma'e ywytyr zàwenugar ukaz ma'e a'e kury, u'ar kwaw pà yryhu pupe a'e kury. Yryhu iaikwer uzeapo ma'e huwykwer romo kury. 9 Ipira yryhu pe har tetea'u umàno a'e wà. Aze heta na'iruz ipira pe pe wà, pitài umàno. Mokoz numàno kwaw wà. Aze heta na'iruz ipira 'a pe wà, nezewegatete no. Kanuhu tetea'u uzekazeka a'e wà no. Aze heta na'iruz kanuhu pe pe wà, a'e ywytyr zàwenugar umuaiw pitài kanu. Numuaiw kwaw inugwer wà.

10 Na'e amo Tupàn heko haw pe har upy uxi'àm a'e kury. Zahytata uhua'u ma'e ukaz ma'e u'ar kwaw pà ywak wi a'e kury, yrykaw pupe a'e kury, ytyzuzàmaw pupe a'e no. 11 (Iroahy haw a'e zahytata her romo a'e.) Na'e yrykaw iaikwer iroahy kury. Teko tetea'u umàno i'u re a'e wà, ta'e iroahy tuwe a'e xe.

12 Na'e amo Tupàn heko haw pe har upy uxi'àm a'e kury. Amo upei'àg kwarahy kury, ipehegwer i'ok pà izuwi kury. Upei'àg zahy pehegwer no. Umumaw zahytata tetea'u a'e wà no. A'e rupi nuhyape katu kwaw ma'e izypy mehe arer ài a'e wà. Ni 'aromo nuhyape katu kwaw. Ni pyhaw nuhyape katu kwaw.

13 A'e re ame'e ywate ihe kury. Na'e aexak wiràhu ywate uwewe ma'e ihe kury. Uze'eg wahyhawa'u a'e. — Az, Az, Az, i'i oho iko uwewe pà. — Heta we na'iruz xi'àm ipy har a'e wà nehe, i'i oho iko. — Ywy rehe har upuraraw putar ma'erahy uhua'u ma'e a'e wà nehe kury, xi'àm ipy re a'e wà nehe kury, i'i oho iko.

9

1 Na'e amo Tupàn heko haw pe har upy

uxi'àm a'e kury. Aexak a'e zahytata ywy rehe u'ar ma'e kwer ihe kury. Tupàn omono uken hewàpytymawokaw izupe a'e kury. A'e rupi upuner ywykwaruhu hewàpytymawokaw rehe kury. 2 Na'e zahytata uwàpytymawok ywykwaruhu kury. Uhem tàtàxin a'e wi a'e kury. Nuzawy kwaw tatahu. Tàtàxin umupihun kar kwarahy. Umupihun kar ywytu no. 3 Na'e tukuruhu wezyw ywy rehe wà, tàtàxin wi wà. Amo omono ukàgaw wanupe. Uzeapo zawazyr ài wà. 4 Na'e Tupàn i'i wanupe. — Pemumaw zo ka'api'i nehe, pemumaw zo ywyra nehe. Pemumaw zo ka'a nehe, i'i wanupe. — Xo teko zutyka'i pepuner wàmàtyry'ymaw rehe nehe. Aze amo nuwereko kwaw Tupàn her imuapyk pyrer wehàpykà rehe a'e wà nehe, pezàmàtyry'ym peho pe wà nehe, i'i wanupe.

5 — Pezuka zo a'e teko pe wà nehe, i'i wanupe. — Pepi pe wà nehe. Pepuraraw kar ma'erahy wanupe nehe. Umumaw putar 5 zahy ma'erahy ipuraraw pà wà nehe, i'i wanupe. A'e ma'erahy hahy putar wanupe zawazyr purupi haw ài nehe. 6 A'e 'ar rehe nehe, teko imàno wer zepe wà nehe. Nupuner kwaw umàno haw rehe wà nehe. — Tuwe urumàno nehe, i'i putar zepe wà nehe. Wamàno haw uhem putar oho wanuwi nehe. 7 A'e tukur kawaru ài wanekon a'e wà. Uzemuàgà'ym puràmàtyry'ymaw pe oho haw rehe wà. Umunehew tuwihaw àkàgàpixi haw wàkàg rehe wà. Heta ita hekuzar katu ma'e or her ma'e a'e àkàgàpixi haw rehe a'e. Wanuwa nuzawy kwaw awa wanuwa wà. 8 Wa'aw nuzawy kwaw kuzà wa'aw wà. Wanàz nuzawy kwaw zawaruhu wanàz wà. 9 Umunehew ukamir tàtàahy ma'e wà, uzeywà haw wi wà. Wapepo wànoànog wà. Wapepo iànoànogaw nuzawy kwaw ywyramawa tetea'u puràmàtyry'ymaw pe oho ma'e a'e wà. 10 Heta purupi haw zawazyr ài wanuwaz pe wà no. Umumaw putar 5 zahy upurumuahy pà wà nehe. 11 Heta wanuwihaw wanupe no. Ywykwaruhu pupe har wanuwihaw romo hekon a'e. — Apanon, i'i Zutew izupe wà. — Aporion, i'i Kere ywy rehe har izupe wà. — Purumumaw ma'e, za'e izupe zaneze'eg rupi.

12 Na'e upaw ma'erahy ipuraraw paw ipy kury. Heta we mokoz ma'erahy puraraw pàwàm.

13 Na'e amo Tupàn heko haw pe har upy uxi'àm a'e kury. Aenu amo ma'e ize'eg mehe ihe. Uze'eg 'àm ma'ea'yr zuka haw huwake a'e, heme'y rehe a'e. A'e ma'ea'yr zuka haw Tupàn henataromo hin a'e. 14 Na'e uze'eg a'e ma'e a'e Tupàn heko haw pe har pe a'e kury, a'e xi'àm hereko har pe a'e kury. — Emuhem kar a'e 4 Tupàn heko haw pe har ne wà nehe ty, yrykawhu huwake imunehew kar pyrer ne wà nehe ty, i'i izupe. Ewpara a'e yrykawhu her romo a'e.

15 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har umuhem kar a'e 4 Tupàn heko haw pe har oho a'e wà, wamunehew kar haw wi a'e wà. — Peho ywy nànàn nehe ty wà, i'i wanupe. — Pezuka teko tetea'u pe wà nehe ty wà, i'i wanupe. — Aze na'iruz teko pexak pe wà nehe, pezuka pitài nehe. Aze amo na'iruz teko pexak pe wà nehe, pezuka pitài nehe no. Nezewegatete pezuka teko peho peiko pe wà nehe, i'i wanupe. — Ta'e Tupàn pemuhyk kar a'e xe, ko ma'e iapo kar pà peme a'e xe, ko 'ar rehe tuwe a'e xe, i'i wanupe. 16 Na'e uze'eg ihewe kury. Umume'u zauxiapekwer waneta haw ihewe. Heta tetea'u wà. (200.000.000 waneta haw wà.) Kawaru ku'az har romo wanekon paw rupi wà. 17 Aexak kawaru ihe wà, waku'az har ihe wà no. Wakamir tàtà ma'e ipiràg ma'e nuzawy kwaw tata a'e wà. Ipihun ywak ài wà no. Itawa ma'eputyr ài wà no. Kawaru wàkàg nuzawy kwaw zawaruhu wàkàg a'e wà. Tata uhem wazuru wi no. Tàtàxin uhem wazuru wi a'e. Tàtàxin teha ko'oko'o har itawa ma'e uhem wazuru wi no. 18 A'e tata a'e, a'e tàtàxin a'e no, a'e tàtàxin teha ko'oko'o har a'e no, uzuka teko ywy rehe har tetea'u a'e wà. Aze heta na'iruz teko pe pe wà, uzuka pitài. Aze heta na'iruz teko 'a pe wà, uzuka pitài no. Nezewegatete uzuka teko tetea'u oho a'e wà. 19 Ta'e a'e kawaru wazuru ikàg a'e wà xe. Wanuwaz ikàg a'e wà no. Wanuwaz nuzawy kwaw mozaiw wà. Upurupi oho waiko uwaz pupe wà.

20 Amogwer teko a'e wà, umàno 'ym ma'e
kwer a'e wà, nupytu'u kwaw tupàn a'ua'u
wamuwete katu re a'e wà. Nupytu'u kwaw
wemiapo kwer wamuwete katu re wà.
Umuwete wi wi Zurupari heko haw pe har
waiko wà. Uzapo wi wi tupàn ua'u wà.
Uzapo ita hekuzar katu ma'e or her ma'e
tupàn ua'u romo uzeupe wà. Uma'ereko
ita parat her ma'e rehe wà no, ita poro
her ma'e wà no, wyzài ita rehe wà no,
tupàn ua'u iapo pà wà. Uzapo ywyra tupàn
ua'u romo uzeupe wà no. Umuwete katu
agwer wemiapo kwer wà. A'e tupàn a'ua'u
nupuner kwaw ma'e hexakaw rehe wà.
Nupuner kwaw ma'e henu haw rehe wà.
Nupuner kwaw wata haw rehe wà. 21 Teko
nupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re
wà. Nuzemumikahy kwaw ikatu 'ym ma'e
wemiapo kwer rehe wà. Nupytu'u kwaw
upuruzuka re wà. Paze ma'e nupytu'u
kwaw uma'ereko haw iapo re wà. Awa
nupytu'u kwaw kuzàwyzài wapuhe uker
ire wà. Oho wiwi wapuhe wà. Nupytu'u
kwaw ma'e rehe umunar ire wà.

10

Tupàn heko haw pe har wereko pape pixika'i ma'e a'e kury

1 Na'e aexak amo Tupàn heko haw pe har
ywak wi iwezyw mehe ihe. Umunehew
ywàkun uzehe a'e. Zanurape iàkà rehe
hin. Huwa nuzawy kwaw kwarahy. Het-
ymà nuzawy kwaw tata reny kwer upu'àm
ma'e. 2 Pape pixika'i ma'e upyhyk hereko
opo pe. Upyrog yryhu rehe upyk upy
pupe. Upyrog ywy rehe upy inugwer pupe
no. 3 Uze'eg uhapukaz pà. Ize'eg nuzawy
kwaw zawaruhu tetea'u waze'egaw a'e.
Ize'eg ire 7 àmànànog uze'eg izupe a'e
wà kury, wànoànogahy pà a'e wà kury.
4 Waze'eg ire azypyrog waze'eg imuapyk
pà pape rehe ihe. Nakaikair kwaw ihe,
ta'e ainu amo ae teko ize'eg mehe ihe kury
xe. Ywak rehe hekon uze'eg mehe. —
Emume'u zo àmànànog waze'eg nehe, teko
wanupe nehe. Emuapyk zo waze'eg pape
rehe nehe, i'i ihewe.

5 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har opoe'eg
ywak rehe a'e kury. 6 Umume'u ma'e
Tupàn her rehe a'e. (Tupàn wiko putar
tuweharupi nehe, awyze har rupi nehe
no. Izypy mehe uzapo ywak a'e. Uzapo
ywak rehe har paw rupi a'e wà no. Uzapo
ywy no, uzapo ywy rehe har paw rupi wà
no. Uzapo yryhu no, uzapo yryhu rehe
har paw rupi wà no.) — Na'iàrew kwaw
kury, i'i a'e Tupàn heko haw pe har. 7 —
Amo Tupàn heko haw pe har upy putar
uxi'àm a'e nehe kury, i'i ihewe. — Kwehe
mehe Tupàn umume'u wemiapo ràm awa
wanupe a'e. A'e awa umume'u a'e ze'eg
teko wanupe a'e wà, pape rehe imuapyk pà
a'e wà. Teko nuenu katu kwaw a'e ze'eg a'e
wà. Tupàn uzapo putar a'e ma'e a'e nehe
kury, i'i ihewe.

8 Na'e a'e ze'eg ywate har uze'eg wi ihewe
kury. — Epyhyk a'e pape Tupàn heko haw
pe har ipo pe har eho nehe ty, i'i ihewe. (—
A'e Tupàn heko haw pe har upu'àm iko ywy
rehe upyrog pà, yryhu rehe upyrog pà, i'i
ihewe.)

9 Aha ipyr. — Emur kwez pape pixika'i
ma'e ihewe nehe ty, a'e izupe. — Epyhyk
nehe ty, e'u nehe ty, i'i ihewe. — Nezuru
pe hete katu putar newe nehe, hàir ài nehe.
Imokon ire hazahy putar nepy'a pe nehe, i'i
ihewe.

10 Apyhyk izuwi. A'u. Hete katu hezuru
pe. Imokon ire hazahy hepy'a pe. 11 Na'e
uze'eg wi ihewe. — Emume'u wi wi Tupàn
ze'eg eho teko wanupe nehe ty, i'i ihewe. —
Tupàn umume'u teko tetea'u wanemiapo
ràm kwez newe. Umume'u wanupe wemi-
apo ràm kwez newe no. Umume'u ze'eg
tetea'u rupi uze'eg ma'e wanemiapo ràm
kwez newe. Umume'u tuwihaw tetea'u
wanemiapo ràm kwez newe. Emume'u a'e
ma'e eho teko wanupe nehe, i'i ihewe.

11

Zezuz wexak mokoz Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà kury

1 Na'e umur ma'e puku haw hagapaw
ihewe a'e kury. — Eagaw Tupàn hàpuzuhu
eho nehe ty, ipukua'u haw uhua'u haw
imume'u pà nehe ty, i'i ihewe. — Epapar
Tupàn imuwete har a'e pe har ne wà nehe
no, i'i ihewe. 2 — Eho zo katu pe nehe, ehem
zo tàpuzuhu wi nehe, ywy ipuku haw ha-
gaw pà nehe, ta'e tupàn a'ua'u wamuwete

har wiko a'e pe a'e wà xe, i'i ihewe. — Umumaw putar 42 zahy a'e pe wata pà wà nehe, i'i ihewe. 3 — Amono kar putar mokoz Tupàn ze'eg imume'u har ihe wà nehe, a'e pe har wapyr ihe wà nehe. Umunehew putar yrupuhu pàn a'e wà nehe, ukamir romo iapo pyr a'e wà nehe. (Izuhazuhar putar wanupe nehe.) — Umumaw putar 1.260 'ar Tupàn ze'eg imume'u pà wà nehe, teko wanupe wà nehe, i'i ihewe.

4 A'e mokoz Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, mokoz ma'ywa 'yw ài wanekon a'e wà, mokoz tatainy ài wanekon a'e wà. Upu'àm putar oho ywy rehe har wazar huwa rupi wà nehe. 5 Aze teko ipuruzuka wer wanehe wà nehe, uhem putar tata wazuru wi nehe, wàmàtyry'ymar wazuka pà nehe. Nezewe mehe aze amo uzeagaw wazuka pà a'e nehe, uzezuka putar a'e nehe. 6 A'e mokoz awa umupytu'u kar putar àmàn ikyr ire a'e wà nehe. Nukyr kwaw a'e 'ar mehe nehe, Tupàn ze'eg imume'u mehe nehe. Uzapo putar 'y ytyzuzàmaw pe har ma'eruwy kwer romo wà nehe. Umur kar putar ma'erahy haw tetea'u ywy rehe wà nehe, wemimutar rupi wà nehe.

7 Imume'u re, uhem putar àzàg hehaite ma'e ywykwaruhu wi a'e nehe, a'e mokoz awa wàmàtyry'ym pà a'e nehe, waneityk pà wazuka pà a'e nehe. 8 Wanetekwer umàno ma'e kwer upyta putar taw mytepe wà nehe, (Zezuz Zanezar zuka awer pe wà nehe). Namume'u kwaw tawhu herete peme kury. Amo ae her ua'u heta a'e pe kury. Xotom her romo a'e, Ezit amo her romo no. Namume'u kwaw herete peme. 9 Tenetehar a'e wà, àwà a'e wà no, Karaiw a'e wà no, ze'egete kwaw par a'e wà no, àwà ze'eg kwaw par a'e wà no, amogwer ze'eg kwaw par a'e wà no, ko ywy rehe har a'e wà no, amo ywy rehe har a'e wà no, pàràn à a'e wà no, izu ma'e a'e wà no, ipihun wewer ma'e a'e wà no, hexakaw uzuawyawy ma'e a'e wà no, a'e teko paw ume'e putar wanetekwer umàno ma'e kwer wanehe a'e wà nehe. Umumaw putar na'iruz 'ar wà nehe, umumaw putar amo pitài 'ar ku'aw har wà nehe no, a'e pe wanuz pà wà nehe. Nutym kar kwaw wà nehe. Aze awa ipurutym wer wanehe nehe, — Ezutym zo nehe, i'i putar teko izupe wà nehe. 10 Teko ywy rehe har hurywete putar wamàno awer rehe wà nehe. Uzapo putar mynykaw wà nehe, ma'e imono e pà uzeupeupe wà nehe, ta'e a'e mokoz Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà xe, upuraraw kar ma'erahy tetea'u teko wanupe a'e wà xe, ywy rehe har wanupe a'e wà xe. Umàno kwez wà kury, i'i putar uzeupeupe wà nehe. A'e rupi hurywete putar wà nehe. 11 Na'e a'e 'ar paw ire Tupàn umur kar upytuhemaw a'e awa wanupe a'e, wamugweraw kar pà a'e. Ipytuhemaw wixe wanetekwer rehe. Upu'àm wi wà kury. Teko a'e wà, a'e mokoz awa wanexak arer a'e wà, ukyze katu wanuwi a'e wà kury. Ukyze tuwe a'e ukweraw ma'e kwer wanuwi wà kury. 12 Na'e a'e mokoz Tupàn ze'eg imume'u har wenu amo ze'eg ywate har a'e wà. — Pezeupir pezuwà xe nehe ty wà, i'i wanupe. Uzeupir ywate ywàkun pupe wà. Wàmàtyry'ymar ume'e wanehe wazeupir mehe wà. 13 A'e 'ar mehe we ywy uryryryryz tuwe kury. Tawhu pehegwer u'ar a'e, teko tetea'u wazuka pà uryryz mehe a'e. (Uzuka 7.000 teko wà.) Teko wikuwe ma'e ukyze katu izuwi a'e wà kury, Tupàn ywate har ikàgaw imume'u ahyahy pà a'e wà kury. — Azeharomoete Tupàn ikàg a'e, i'i izupe wà. 14 Upaw a'e ma'erahy ipuraraw paw a'e kury. Mokoz haw her romo a'e. Pexak nehe. Na'iàrew kwaw na'iruz haw ma'erahy ipuraraw pàwàm uhem putar a'e nehe kury.

Tupàn heko haw pe har upy xi'àm iahykaw rehe har a'e kury

15 Na'e amo Tupàn heko haw pe har upy uxi'àm a'e kury. Amo uze'eze'eg wahyhaw rupi ywate a'e wà kury. — Zanezar Tupàn a'e, ta'yr Zanepyro har Zaneruwihawete a'e no, upureruze'eg putar a'e wà nehe, tuweharupi a'e wà nehe, awyze har rupi a'e wà nehe no, i'i wanupe wà.

16 Na'e a'e 24 tuwihaw henaw rehe har Tupàn huwa rupi har a'e wà, uzeamumew ywy rehe a'e wà, Tupàn imuwete katu pà a'e wà.

17 — Tupàn Urezar ikàg wera'u ma'e ne,
ereikuwe ko 'ar rehe ne, ereikuwe kwehe mehe no.
Nekatuahy ne,

ta'e erezypyrog pureruze'eg pà ne kury xe,
nekàg wera'u haw rupi ne kury xe,
i'i izupe wà.
18 — Tupàn ua'u imuwete katu har a'e wà kury, wikwahy a'e wà kury,
ta'e ko 'ar rehe erezepyk putar wanehe nehe xe,
ta'e ererur putar teko umàno ma'e kwer neruwa rupi ne wà nehe xe,
wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e imume'u pà wanupe ne wà nehe xe,
wanehe nezepyk pà ne wà nehe xe, i'i izupe wà.
— Eremono putar ikatuahy ma'e neremiruze'eg wanupe nehe, neze'eg imume'u har wanupe nehe no, nerehe uzeruzar ma'e wanupe nehe no,
newi ukyze ma'e wanupe nehe no, ikàg ma'e wanupe nehe, ikàg 'ym ma'e wanupe nehe no.
Emumaw ywy rehe har ikatu 'ym ma'e iapo har ne wà nehe kury,
ezuka ko ywy imuaiw kar har ne wà nehe kury,
i'i izupe wà.

19 Na'e Tupàn hàpuzuhu ywate har uzewàpytymawok kury. A'e rupi a'e teko a'e pe har wexak Tupàn ze'eg hyru a'e pe a'e wà. Uweraweraw àmàn ài, wànoànog no. Ywy uryryryryz no. Ukyr àmàn tàtàahy ma'e ipuhuz katu ma'e a'e pe no.

12

Zuàw wexak amo kuzà a'e kury, wexak amo mozuhu a'e no

1 Na'e uzexak kar amo ma'e hexak pixik pyr 'ym ywak rehe kury. Uhem kuzà a'e pe. Umunehew kwarahy opoz romo. Upyrog zahy rehe. Umunehew tuwihaw àkàgàpixi haw wàkàg rehe no. Heta 12 zahytata iàkàg rehe wà no. 2 Ipuru'a a'e. Uhem etea'i i'ar imemyr izexak kar àwàm a'e kury. Imemyrahy kury, imuzai'o kar pà kury.

3 Na'e amo ae ma'e uzexak kar ywak rehe a'e no. Mozuhu ipiràg ma'e uzexak kar a'e pe. Heta 7 iàkàg izupe, heta 10 i'ak no. Umunehew tuwihaw àkàgàpixi haw wàkàg rehe pitàitàigatu a'e no. 4 Na'e mozuhu upyhyk zahytata tetea'u uwaz pupe wà kury, wamutyk pà ywy rehe wà kury. Upu'àm wà a'e kuzà imemyrahy ma'e henataromo kury, ta'e ipuru'u wer imemyr rehe izexak kar ire a'e xe. 5 Imemyr uzexak kar kury. Kwarer a'e. Teko paw waneruze'egar romo hekon putar a'e nehe. Mozuhu ipuru'u wer zepe hehe. Nupuner kwaw, ta'e Tupàn werur kar uzepyr a'e xe, henaw pe a'e xe. 6 Kuzà uzàn oho teko heta haw 'ym me kury, ywyxig heta haw pe kury, ta'e Tupàn umuàgà'ym iho àwàm izupe a'e xe. Umuzekaiw kar kuzà rehe a'e pe. Umumaw putar 1.260 'ar a'e pe upyta pà nehe, teko heta haw 'ym me iho àwàm me nehe.

7 Na'e Migew a'e kury, amo Tupàn heko haw pe har Migew hemiruze'eg a'e wà no, uzàmàtyry'ym mozuhu oho a'e wà. Mozuhu werur wemiruze'eg a'e wà no, Migew hemiruze'eg wàmàtyry'ym pà a'e wà no. 8 Migew weityk mozuhu. A'e rupi Tupàn omono kar mozuhu a'e wi ywak wi a'e kury, hemiruze'eg wamono kar pà a'e wi a'e no. Nupuner pixik kwaw weko haw rehe a'e pe ywate a'e wà kury. 9 Tupàn weityk kar mozuhu imugwaw kar pà a'e wi. Zurupari a'e mozuhu her romo a'e. Hemu'em ma'e romo hekon. Ywy pe weityk kar, hemiruze'eg paw wamono kar pà hupi no.

10 Na'e ainu amo teko ize'eg mehe ywate. — Ko 'ar rehe kury, Tupàn upurupyro iko kury, i'i a'e ze'eg. — Ko 'ar rehe Tupàn wexak kar ukàgaw purupe kury. Wexak kar tuwihaw romo weko haw purupe no. Ta'yr a'e no, Zanezar Zanepyro har a'e, wexak kar ukàgaw iko purupe a'e no, i'i a'e ze'eg. — Ta'e weityk kar Zurupari imugwaw pà ywak wi a'e xe. A'e 'ym mehe Zurupari upu'àm iko Tupàn huwa rupi a'e, uzeruzar ma'e wanehe uze'eg zemueteahy pà a'e. Pyhaw hekon a'e pe. 'Aromo no. 11 Àràpuhàràna'yr zàwenugar umàno uzeruzar ma'e wanekuzaromo a'e. A'e rupi Zurupari nupuner kwaw ikatu 'ym ma'e iapo haw rehe wanupe a'e nehe. Nupuner kwaw waneraha haw rehe tatahu pe nehe. Uzeruzar ze'eg azeharomoete har rehe a'e wà, a'e

rupi Zurupari nupuner kwaw tatahu pe waneraha haw rehe a'e nehe. — Aze napepytu'u kwaw Zezuz rehe pezeruzar ire nehe, apuzuka putar ihe nehe, i'i tuwihaw uzeruzar ma'e wanupe wà, — Urezuka pe nehe, i'i tuwihaw wanupe wà. — Ta'e nurupytu'u pixik kwaw Zezuz rehe urezeruzar ire ure nehe xe, i'i izupe wà. 12 A'e rupi ihe Zuàw ihe kury, nezewe aze'eg ihe kury.

— Nerurywete nehe, ywak, a'e ywak rehe.

— Penurywete nehe, ywak rehe har, a'e ywak rehe har wanupe. — Pezemumikahy nehe, ywy rehe har, a'e ywy rehe har wanupe.

— Pezemumikahy nehe, yryhu pupe har, a'e yryhu pe har wanupe. Ta'e Zurupari wezyw pepyr a'e kury xe. Na'iàrew kwaw iahykaw nehe, a'e rupi wikwahy tuwe Zurupari a'e. Ta'e ukwaw iahykaw ihem etea'i haw a'e xe.

13 Ywy rehe u'ar mehe uzypyrog a'e kuzà hekar pà a'e, kuzà imemyrhem ma'e kwer hekar pà a'e. 14 Na'e Tupàn omono mokoz ipepo kuzà pe kury, wiràhu ài imuigo kar pà kury. A'e rupi upuner teko heta haw 'ym me oho àwàm me oho haw rehe uwewe pà a'e kury. Tupàn omonokatu putar a'e kuzà a'e pe a'e nehe. Umumai'u kar putar nehe. Uzekaiw katu putar hehe nehe no. Mozuhu nupuner kwaw hexakaw rehe a'e pe nehe. Umumaw putar na'iruz kwarahy iku'aw har a'e pe upyta pà nehe. 15 Na'e uhem yrykaw mozuhu zuru wi a'e kury, kuzà raikweromo oho pà kury, heraha pà kury. 16 Na'e ywy upytywà kuzà a'e kury. Uzepupeka ywy a'e 'y imokon pà. 17 Mozuhu wikwahy kuzà pe a'e kury. Uzàmàtyry'ym kuzà imemyr inugwer oho a'e wà kury. Aze amo teko weruzar Tupàn ze'eg wà nehe, aze uzeruzar katu Zezuz ze'eg rehe wà nehe, wiko putar a'e kuzà imemyr inugwer romo wà nehe. 18 Na'e mozuhu u'àm oho yryhu izywyr.

13

Zuàw wexak mokoz àzàguhu a'e wà kury

1 Na'e aexak amo àzàg hehaite ma'e uhua'u ma'e ihe kury, yryhu wi ihem mehe ihe kury. 10 i'ak waneta haw wà, 7 iàkàg wà no. Pitàitàigatu i'ak umunehew tuwihaw iàkàgàpixi haw a'e wà. Umuapyk uwer ikatu 'ym ma'e wàkàg wanehe pitàitàigatu a'e no. 2 Àzàguhu zawaruhu ereopar her ma'e ài hekon a'e. Ipy nuzawy kwaw amo ae zawaruhu ur her ma'e ipy a'e. Izuru nuzawy kwaw amo ae zawaruhu iriàw her ma'e izuru a'e. Na'e mozuhu omono ukàgaw a'e àzàguhu pe kury. Mozuhu umuapyk kar àzàguhu wenaw rehe. Omono wemiruze'eg izupe wà no. 3 A'e àzàguhu a'e, heta 7 iàkàg izupe a'e. Pitài iàkàg nuzawy kwaw imugaz pyrer a'e. Iàkàg imugaz pyrer nuzawy kwaw umàno ma'e kwer a'e. Na'e iàkàg imugaz pyrer uke'e kury. Ikatu kury. Teko ko ywy rehe har paw wexak imukatu mehe a'e wà. A'e rupi uzeruzar a'e àzàguhu rehe wà, uzemono pà izupe hemiruze'eg romo wà. 4 Na'e teko paw umuwete katu mozuhu a'e wà no, ta'e mozuhu omono ukàgaw àzàguhu pe a'e xe. Umuwete katu àzàguhu a'e wà no. — Naheta kwaw amo ikàg ma'e a'e àzàguhu zàwenugar a'e wà. Amogwer na'ikàg kwaw izàwe wà, i'i izupe wà.

5 Na'e àzàguhu umume'u ma'e ikatu pixik 'ym ma'e teko wanupe a'e kury. Tupàn numupytu'u kar kwaw ize'eg ire. Umumaw àzàguhu 42 'ar tuwihaw romo wiko pà a'e, ta'e Tupàn nueityk kwaw a'e 'ar mehe a'e xe. 6 Na'e àzàguhu uze'eg zemueteahy Tupàn rehe kury, uze'eg zemueteahy her rehe no, uze'eg zemueteahy heko haw rehe no, uze'eg zemueteahy heko haw pe har wanehe no. 7 Na'e uzàmàtyry'ym Tupàn hemiruze'eg a'e wà kury, wazuka pà a'e wà kury. Tupàn numupytu'u kar kwaw wàmàtyry'ym ire a'e. A'e mehe àzàguhu uzeapo tuwihaw romo kury, ta'e Tupàn numupytu'u kar kwaw a'e xe. Teko paw wanuwihaw romo hekon a'e 'ar mehe kury. Wiko tenetehar wanuwihaw romo. Wiko àwà wanuwihaw romo no. Wiko karaiw wanuwihaw romo no. Wiko amogwer teko wanuwihaw romo no. Ko ywy rehe har wanuwihaw romo hekon, amo ae ywy rehe har wanuwihaw romo hekon no, ywy nànàgatu har wanuwihaw romo hekon no. Wiko ze'egete rupi uze'eg ma'e wanuwihaw romo. Wiko àwà ze'eg rupi uze'eg ma'e wanuwihaw romo

no. Wiko karaiw ze'eg rupi uze'eg ma'e wanuwihaw romo no. Wiko amo ae ze'eg rupi uze'eg ma'e wanuwihaw romo no. Wiko pàràǹà wanuwihaw romo. Wiko izu ma'e wanuwihaw romo no. Wiko ipihun wewer ma'e wanuwihaw romo no. Wiko amo ae hexakaw zuawyawy ma'e wanuwihaw romo no. Teko paw wanuwihaw romo hekon a'e 'ar mehe. 8 Kwehe mehe ywy iapo 'ym mehe Tupàn ukwaw katu uzehe uzeruzar ma'e ràm a'e wà. Umuapyk waner pape rehe. Àràpuhàràna'yr zàwenugar izuka pyràm a'e, wiko a'e pape izar romo a'e. A'e uzeruzar ma'e a'e wà, numuwete katu kwaw a'e àzàguhu a'e wà. Nuweruzar kwaw ize'eg wà. Uzeruzar 'ym ma'e umuwete katu àzàguhu a'e 'ar mehe a'e wà. Tupàn numuapyk kwaw waner a'e pape rehe wà.

9 Pe ko pape imugeta har pe, aze peapyakwar heta henu haw nehe, pezeapyaka katu ko ze'eg rehe nehe. 10 Àzàguhu a'e nehe, hemiruze'eg a'e wà nehe no, uzàmàtyry'ym putar Tupàn hemiruze'eg a'e wà nehe. Aze umunehew kar amo wà nehe, tuwe umunehew kar wà nehe. Aze uzuka amo wà nehe, takihepuku pupe wà nehe, tuwe uzuka wà nehe, ta'e Tupàn uputar nezewe haw a'e 'ar mehe a'e nehe xe. Tuwe uzeruzar ma'e nuzàn kwaw a'e mehe wà nehe, tuwe nupytu'u kwaw uzeruzar ire wà nehe.

11 Na'e aexak amo ae àzàguhu hehaite ma'e ihe kury, ywy wi ihem mehe ihe kury. Mokoz i'ak a'e. I'ak nuzawy kwaw Àràpuhàràna'yr i'ak. Ize'eg nuzawy kwaw mozuhu ize'eg. 12 Na'e upureruze'eg iko kury, ta'e àzàguhu yryhu wi uhem ma'e kwer omono ukàgaw izupe a'e xe. — Pemuwete katu àzàguhu yryhu wi uhem ma'e kwer nehe ty wà, i'i teko ywy rehe har nànàn a'e, imuwete kar pà wanupe a'e. Pema'enukwaw a'e àzàguhu rehe. Iàkàg imugaz pyrer uke'e kury, ikatu kury. 13 Na'e àzàguhu ywy wi uhem ma'e kwer a'e kury, uzapo purumupytuhegatu kar haw tetea'u iko a'e, teko wanupe a'e. Umuezyw kar tata ywak wi ywy rehe, teko wanuwa rupi paw rupi. 14 Umuzeruzar kar teko ywy rehe har wemu'emaw rehe a'e wà, ta'e uzapo purumupytuhegatu kar haw iko a'e xe, ta'e àzàguhu yryhu wi uhem ma'e kwer omono ukàgaw izupe a'e xe. Na'e uze'eg teko ywy rehe har nànàn kury. — Pezapo àzàguhu yryhu wi uhem ma'e kwer hagapaw nehe ty wà, àzàguhu imugaz pyrer imukatu pyrer hagapaw nehe ty wà, i'i wanupe. 15 Na'e àzàguhu ywy wi uhem ma'e kwer a'e kury, ipytuhem àzàguhu yryhu wi uhem ma'e kwer hagapaw rehe. Hagapaw uzeapo wikuwe ma'e romo. Uze'eg wikuwe ma'e ài. Amo teko numuwete kwaw a'e àzàguhu hagapaw a'e wà. A'e àzàguhu hagapaw wikuwe ma'e uzuka a'e teko a'e wà kury. 16 Na'e àzàguhu ywy wi uhem ma'e kwer a'e kury, umuapyk kar uwer teko paw wapo rehe a'e kury, wanehàpykà rehe no. Umuapyk uwer teko ikàg ma'e wanehe. Umuapyk uwer ikàg 'ym ma'e wanehe no. Umuapyk uwer hemetarer katu ma'e wanehe. Umuapyk uwer hemetarer 'ym ma'e wanehe no. Umuapyk uwer amo pe uma'ereko ma'e wanehe. Umuapyk uwer uzeupe uma'ereko ma'e wanehe no. Paw rupi katete teko ywy rehe har oho àzàguhu pe a'e wà, her imuapyk kar pà wehàpykà rehe a'e wà, opo rehe a'e wà no. 17 Aze teko nuwereko kwaw àzàguhu her uzehe a'e wà nehe, nupuner kwaw ma'e me'eg kar haw rehe a'e wà nehe, nupuner kwaw ma'e me'egaw rehe a'e wà nehe no.

18 — 666, i'i her ua'u a'e. Aze pekwaw katu ma'e nehe, pekwaw katu putar herete nehe.

14

Teko ipyro pyrer uzegar a'e wà kury

1 Na'e aexak Xiàw tawhu ihe. Ywytyr rehe tuz a'e. Aexak Àràpuhàràna'yr zàwenugar i'àm mehe a'e ywytyr rehe ihe. 144.000 teko u'àm a'e pe huwake a'e wà no. A'e teko wereko Àràpuhàràna'yr zàwenugar her wehàpykà rehe a'e wà. Wereko tu her uzehe a'e wà no. 2 Na'e ainu amo ze'eg ywate har ihe kury. Ize'eg nuzawy kwaw yrypu ànoànogaw a'e. Nuzawy kwaw àmàn ànogaw no. Nuzawy kwaw xi'àm tetea'u ipy pyr no. 3 A'e 144.000 teko ume'e 'àm tuwihaw henaw rehe a'e wà. Ume'e a'e 4 wikuwe ma'e wanehe wà no, tuwihaw

wanehe wà no. Umuzàg zegar haw ipyahu ma'e waiko wà. Xo a'e zutyka'i upuner a'e zegar haw ikwaw paw rehe a'e wà, ta'e Zezuz umàno wanekuzar romo a'e xe. Xo ywy rehe har wanekuzaromo zo imànon a'e. 4 A'e 144.000 teko a'e wà, kuzà puhe oho 'ym ma'e romo wanekon a'e wà. Oho waiko Àràpuhàràna'yr zàwenugar rupi iho àwàm nànàn wà. Tatahu wi hemipyro kwer romo wanekon wà. A'e ràgypy uzemono Tupàn pe wà, Àràpuhàràna'yr zàwenugar pe wà, amogwer uzeruzar ma'e wanenataromo wà. 5 Nahemu'em pixik kwaw wà. Nuzapo pixik kwaw ikatu 'ym ma'e wà.

Na'iruz Tupàn heko haw pe har umume'u ma'e a'e wà kury

6 Na'e aexak amo Tupàn heko haw pe har ywate har ihe kury. Umume'u Tupàn ze'eg puràg izypy mehe arer oho iko a'e, teko nànàn a'e. Umume'u tenetehar wanupe. Umume'u àwà wanupe no. Umume'u karaiw nànàn no. Umume'u amogwer teko wanupe no, ko ywy rehe har wanupe no, amo ae ywy rehe har wanupe no. Umume'u ze'egete rupi uze'eg ma'e wanupe no. Umume'u àwà ze'eg rupi uze'eg ma'e wanupe no, karaiw ze'eg rupi uze'eg ma'e wanupe no, amo ae ze'eg rupi uze'eg ma'e wanupe no. Umume'u pàràn à wanupe no, izu ma'e wanupe no, ipihun wewer ma'e wanupe no, amo ae uzuawyawy ma'e wanupe no. 7 Na'e a'e Tupàn heko haw pe har uze'eg wahyhaw rupi kury. — Pemuwete katu Tupàn nehe ty wà, i'i oho iko. — Pemume'u ikàgaw izupe nehe, i'i oho iko. — Uhem i'ar kury. Umume'u putar teko wanemiapo kwer nehe kury. Pemuwete katu nehe ty wà, ta'e ywak iapo arer romo hekon a'e xe. Ywy iapo arer romo hekon a'e no. Yryhu iapo arer romo hekon a'e no. Ytyzuzàmaw iapo arer romo hekon a'e no, i'i oho iko.

8 Amo Tupàn heko haw pe har oho haikweromo no, uze'eg pà no. — Mawiron tawhu upaw a'e kury, i'i oho iko. — A'e pe har a'e wà, tuweharupi uzapo kar ikatu 'ym ma'e amo teko wanupe a'e wà, amo ae taw pe har wanupe a'e wà, i'i oho iko.

9 Amo Tupàn heko haw pe har uwewe oho wanaikweromo a'e no, uze'eg pà wahyhaw rupi a'e no.

— Aze amo umuwete katu àzàguhu yryhu wi uhem ma'e kwer a'e wà nehe, aze umuwete katu hagapaw a'e wà nehe no, aze umuapyk kar her wehàpykà rehe a'e wà nehe, opo rehe a'e wà nehe no, a'e mehe 10 Tupàn wikwahy putar a'e teko wanehe a'e nehe, i'i oho iko uwewe pà.

— Wikwahy tuwe putar wanupe nehe, wanehe uzepyk pà nehe, i'i oho iko uwewe pà. — Omono kar putar a'e teko tatahu pe wà nehe, weko haw pe har ikatuahy ma'e wanuwa rupi wà nehe, Àràpuhàràna'yr zàwenugar huwa rupi wà nehe no, i'i oho iko uwewe pà. 11 — Tàtàxin a'e nehe, a'e tata wi uhem ma'e ràm a'e nehe, uzeupir putar oho tuweharupi a'e nehe, awyze har rupi upaw 'ym pà a'e nehe, ta'e nuwew kwaw a'e tata a'e nehe xe, i'i oho iko uwewe pà.

— Àzàguhu imuwete katu har a'e wà nehe, hagapaw imuwete katu har a'e wà nehe, her wehàpykà rehe hereko har a'e wà nehe, nupytu'u kwaw a'e ma'erahy ipuraraw ire wà nehe, i'i oho iko uwewe pà.

12 Àzàguhu uzàmàtyry'ym putar Tupàn hemiruze'eg a'e wà nehe. Uzàmàtyry'ym putar ize'eg heruzar har a'e wà nehe no. Uzàmàtyry'ym putar Zezuz rehe uzeruzar ma'e a'e wà nehe no. Tuwe nuzàn kwaw àzàguhu wi wà nehe, tuwe nupytu'u kwaw Zezuz rehe uzeruzar ire wà nehe, wàmàtyry'ym mehe wà nehe.

13 Na'e ainu wi ze'eg ywate har ihe kury.

— Emuapyk ko heze'eg àwàm pape rehe nehe ty, i'i ihewe. — Aze teko umàno Zanezar pe uma'ereko mehe a'e wà nehe, a'e mehe hurywete putar a'e wà nehe, i'i ihewe, uze'eg imuapyk kar pà pape rehe. Na'e Tupàn Hekwe uze'eg kury.

— Azeharomoete. Ta'e a'e uma'ereko ma'e a'e wà nehe xe, upytu'u putar tuwe uma'ereko re a'e wà nehe xe. Ta'e amono putar ikatuahy ma'e wanupe ihe nehe xe, azapo putar ikatuahy ma'e wanupe ihe nehe xe, ihewe wama'ereko awer hekuzaromo ihe nehe xe, i'i ihewe.

Tupàn heko haw pe har werur utakiheapar ywy rehe a'e kury

14 Na'e aexak ywàkun ihe kury. Amo teko
wapyk in ywàkun rehe a'e. Nuzawy kwaw
awa a'e. Umunehew tuwihaw àkàgàpixi
haw wàkàg rehe. Upyhyk takiheapar opo
pe. 15 Na'e amo Tupàn heko haw pe har
uhem oho Tupàn hàpuzuhu wi a'e kury.
Uhapukaz a'e ywàkun rehe har pe. — Ma'e
tym myrer i'a katu kury, uhem ipo'o haw
'ar kury, i'i izupe. — Epo'o eho nehe ty,
netakiheapar pupe imonohok pà nehe ty,
i'i izupe, uhapukaz pà.
16 Na'e a'e ywàkun rehe wapyk ma'e
a'e kury, werupuzaz utakiheapar ywy re-
heahy kury, ywy rehe har wazuka pà kury.
17 Na'e aexak amo Tupàn heko haw pe
har ihe kury, tàpuzuhu ywate har wi ihem
mehe ihe kury. Wereko takiheapar a'e no.
18 Na'e amo Tupàn heko haw pe har a'e
no, ur ma'ea'yr zuka haw wi a'e kury. (Tata
rehe uzekaiw ma'e romo hekon a'e.) Uha-
pukaz takiheapar hereko har pe kury. —
Ma'ywa ywy rehe har tyàro kury. Emono-
hok eho netakihe pupe nehe ty, i'i izupe
uhapukaz pà.
19 A'e rupi werupuzaz utakiheapar ywy
reheahy imono pà kury, ma'ywa imono-
hok pà kury. Weityk iàmi haw pupe kury.
Tupàn ikwahy haw nuzawy kwaw ma'ywa
iàmi haw a'e. Teko nuzawy kwaw ma'ywa
a'e wà. Iàmi haw uzàmi ma'ywa. Nezewe-
gatete Tupàn uzepyk putar teko wanehe
a'e nehe. 20 Iàmi haw uzàmi ma'ywa a'e taw
heta 'ymaw pe a'e. Nezewegatete uhem
teko wanuwy kwer a'e wi yrykawhu romo
a'e kury. 300 kirom a'e yrykawhu ipuku
haw a'e. Pitài zanezywa hagapaw typy
haw no.

15

Amo 7 Tupàn heko haw pe har ma'erahy ipuraraw paw her har a'e wà kury, uhem ywak wi a'e wà kury

1 Na'e aexak amo ma'e hexak pyr 'ym
ywak rehe ihe kury. Purumupytuhegatu
kar haw a'e, wexak kar Tupàn ikàgaw a'e.
7 Tupàn heko haw pe har a'e pe wanekon
a'e wà, ma'erahy ipuraraw pyràm hereko
pà a'e wà. Ta'e Tupàn nezewe upuraraw
kar putar ma'erahy kwer a'e nehe xe, a'e
'ar rehe har wanupe a'e nehe xe, iahykaw
rehe a'e nehe xe. 2 Na'e aexak waruwahu
yryhu zàwenugar ihe kury. Tata ukaz
waruwahu inuromo a'e no. Aexak a'e
teko àzàguhu heruzar 'ymar ihe wà. Aexak
àzàguhu imuwete 'ymar ihe wà no. Aexak
hagapaw heityk arer ihe wà no. A'e teko
a'e 666 her hereko har imuwete 'ymar
romo wanekon a'e wà no. Upu'àm 'àm
waruwahu huwake wà, ta'e a'e waruwahu
nuzawy kwaw yryhu a'e xe. Wereko xi'àm
opo pe wà, ta'e Tupàn umur xi'àm wanupe
a'e xe. 3 Umuzàg Moizez zegar haw 'àm
wà. (Moizez Tupàn ze'eg imume'u har
kwehe arer romo hekon a'e.) Umuzàg
Àràpuhàràna'yr zàwenugar rehe zegar haw
'àm wà no.

Urezar ne, Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ne.
Uhua'u neremiapo kwer.
Ikatuahy neremiapo kwer.
Teko ywy rehe har wanuwihaw romo
ereiko paw rupi.
Aze erezapo kar ma'e nehe,
Ikatu putar a'e ma'e nehe.
Aze eremume'u ma'e neremiapo ràm nehe,
Erezapo putar tuwe a'e ma'e neremi-
mume'u kwer nehe,
4 Mo nukyze kwaw newi, urezar.
Mo numume'u kwaw nekàgaw newe nehe.
Ne zutyka'i nerezapo pixik kwaw ikatu 'ym
ma'e ne.
Ne zutyka'i eretyryk tuwe ikatu 'ym
ma'e wi paw rupi ne.
Teko paw rupi katete a'e wà nehe,
Nemuwete katu putar wà a'e wà nehe,
Neruwa rupi a'e wà nehe.
Ta'e a'e paw rupi katete a'e wà nehe xe,
Wexak neremiapo kwer ikatuahy ma'e a'e
wà nehe xe,
i'i izupe wà, uzegar pà wà.

5 A'e re aexak tàpuzuhu ywak rehe har
izewàpytymawok mehe ihe kury. Ma'e
pirer Tupàn hàpuzràn kwehe arer romo
iapo pyrer a'e, a'e tàpuzuhu pupe hin
a'e. 6 A'e 7 Tupàn heko haw pe har a'e
wà, ma'erahy ràm ipuraraw kar har a'e
wà, uhem wà tàpuzuhu wi a'e wà kury,
ukamir xigatu ma'e imunehew pà a'e wà
kury. Heny katu wakamir. Uzeku'apixi
haw hekuzar katu ma'e umunehew wà
no. 7 Na'e amo ma'e a'e wikuwe ma'e

wapyr har a'e kury, omono 7 kawaw a'e 7 Tupàn heko haw pe har wanupe a'e kury. Kawaw hekuzar katu wà. Tynehem Tupàn purehe izepykaw pupe wà. (Tupàn wiko putar tuweharupi a'e nehe, awyze har rupi a'e nehe, umàno pixik 'ym pà a'e nehe.) 8 Tàtàxin umynehem tàpuzuhu a'e kury, ta'e Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw a'e pe hekon a'e xe. Ni amo nupuner kwaw a'e pe wixe haw rehe a'e wà. Xo ma'erahy paw ipuraraw ire upuner wixe haw rehe a'e pe wà. A'e 7 Tupàn heko haw pe har wereko a'e 7 ma'erahy kwer opo pe wà.

16

Tupàn heko haw pe har uzakook ukawaw por ywy rehe a'e wà kury

1 Na'e ainu amo uze'eg mehe tàpuzuhu pupe ihe kury. Uhapukaz a'e 7 Tupàn heko haw pe har wanupe uze'eg pà a'e wà.

— Pezakook pekawaw por peho ywy rehe nehe ty wà, Tupàn purehe izepykaw ywy rehe nehe ty wà, i'i wanupe.

2 Na'e Tupàn heko haw pe har ipy uzakook ukawaw por oho 'y rehe a'e kury. Àzàguhu her hereko har a'e wà, hagapaw imuwete katu har a'e wà, ipereperew a'e wà kury. Hahy tuwe waperew wanupe wà.

3 Na'e amo Tupàn heko haw pe har uzakook ukawaw por oho ywy rehe. Na'e 'y ywy rehe har uzeapo umàno ma'e kwer huwykwer ài kury. Ma'e yryhu rehe har umàno paw rupi katete a'e wà kury.

4 Na'e amo Tupàn heko haw pe har uzakook ukawaw por oho yrykaw nànàn a'e kury, ytyzuzàmaw nànàn no. 'Y uzeapo ma'eruwy kwer romo a'e. 5 Na'e Tupàn heko haw pe har a'e, 'y izar a'e, uze'eg Tupàn pe a'e kury. -Ne ikatu wera'u ma'e ne, ereiko izypy mehe, ereiko putar tuweharupi nehe no. Ikatuahy neremiapo kwer yrykaw rehe har kury. Ikatuahy nezewe teko wanehe nezepyk awer, i'i izupe. 6 — Ta'e uzuka Tupàn hemiruze'eg a'e wà xe, uzuka ize'eg imume'u har a'e wà no xe, ta'e uzakook wanuwy kwer a'e wà xe. A'e rupi ikatuahy wanehe nezepyk awer kury, i'i izupe.

7 Na'e ainu ze'eg ma'ea'yr zuka haw pe har ihe kury. — Urezar, Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e ne. Neze'eg azeharomoete ne. Neze'eg ikatuahy no, i'i izupe.

8 Na'e amo Tupàn heko haw pe har uzakook ukawaw por oho kwarahy rehe kury. A'e rupi kwarahy heny kwer wapy teko a'e wà, ta'e hakuahy a'e xe. 9 Ukaz teko ywy rehe har wà, kwarahy hakuahy mehe wà. A'e rupi uze'eg zemueteahy Tupàn her rehe wà, ta'e Tupàn a'e ma'erahy kwer izar romo hekon a'e xe. Teko a'e 'ar mehe har nupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re wà. Nuzemumikahy kwaw wemiapo kwer rehe wà. Numume'u katu kwaw Tupàn ikàgaw wà.

10 Na'e amo Tupàn heko haw pe har uzakook ukawaw por oho àzàguhu henaw rehe a'e kury. Na'e ipytun a'e pe izupe kury, hemiruze'eg wanupe no. Teko uzeapekuxi'u a'e wà kury, ta'e ma'erahy uhua'u ma'e upuraraw waiko a'e wà xe. 11 Uze'eg zemueteahy Tupàn ywate har rehe wà, ta'e upuraraw ma'erahy waiko wà xe, ta'e ipereperew a'e wà no xe. Nupytu'u kwaw ikatu 'ym ma'e iapo re wà.

12 Na'e amo Tupàn heko haw pe har uzakook ukawaw por oho Ewpara yrykaw rehe a'e kury. Typaw kury. A'e rupi tuwihaw kwarahy hemaw rehe har upuner ur haw rehe a'e yrykaw typawer rupi a'e wà nehe, zauxiapekwer tetea'u wanerur pà a'e wà nehe, a'e pe har wàmàtyry'ym pà a'e wà nehe. 13 Na'e aexak na'iruz tekwe ikatu 'ym ma'e ihe wà kury. Zu'i ài wanekon wà. Amo uhem wà mozuhu zuru wi a'e. Amo ae uhem wà àzàguhu zuru wi a'e. Inugwer uhem wà Tupàn ze'eg imume'u mua'u har zuru wi a'e. 14 A'e tekwe ikatu 'ym ma'e a'e wà, Zurupari heko haw pe har romo wanekon a'e wà. Uzapo purumupytuhegatu kar haw wà. A'e tekwe ikatu 'ym ma'e oho putar tuwihaw ywy nànànar wapyr wà nehe. — Zaha puràmàtyry'ymaw uhua'u ma'e pe paw rupi zane nehe kury, i'i putar tuwihaw wanupe nehe. Ta'e amo 'ar mehe Tupàn Ikàg Wera'u Ma'e i'ar mehe nehe xe, teko paw uzeàmàtyry'ym putar a'e wà nehe xe. (Uhua'u putar a'e puràmàtyry'ymaw a'e nehe.)

15 — Pezeapyaka katu nehe. Azur putar ma'e rehe imunar ma'e ài nehe. Aze awa ume'e iko nehe, ukamir rehe uzekaiw pà

nehe, hurywete putar nehe, ta'e nuwata kwaw taw mytepe ukamir 'ym pà a'e nehe xe, uma'e 'ym pà a'e nehe xe. (Aze teko utyryk ikatu 'ym ma'e wi wà nehe, na'imaranugar kwaw a'e 'ar mehe wà nehe.)

16 Na'e tekwe ikatu 'ym ma'e omono'og tuwihaw waneruwà a'e wà kury, Amaze ywy rehe wanenoz pà a'e wà kury. 17 Na'e amo Tupàn heko haw pe har uzakook ukawaw por ywy i'ar romo a'e kury. Amo ae teko tuwihaw henaw pe har tàpuzuhu pe har a'e kury, uze'eg wahyhaw rupi a'e kury.

— Upaw kwez kury, uhyk kury, i'i ihewe.

18 Na'e àmàn uweraweraw kury, wànoànog no. Ywy uryryryryz a'e no. Kwez ywyryryz taw a'e, iaiw wera'u amo wanuwi paw rupi a'e, izypy mehe arer wi a'e. 19 Tawhu uzepei'àg na'iruz ipehegwer romo a'e kury. Amogwer taw amogwer ywy rehe har paw uzemumaw a'e wà. Tupàn ima'enukwaw Mawiron tawhu rehe. Uzepyk tuwe hehe kury. 20 Yrypypo'o ukàzym paw rupi. Ywytyruhu ukàzym paw rupi wà no. 21 Àmàn tàtàahy ma'e itahu zàwenugar ukyr teko wanehe a'e. Àmànita pitàitàigatu ipuhuz taw a'e, nuzawy kwaw awa ipuhuz taw a'e. Na'e teko uze'eg zemueteahy Tupàn rehe a'e wà, àmàn tàtàahy rehe a'e wà no, ta'e iaiw tuwe wanupe a'e xe.

17

Zuàw wexak kuzàwyzài iaiw ma'e a'e kury

1 Na'e amo Tupàn heko haw pe har kawaw hereko har uze'eg wà ihewe a'e kury. — Ezur herupi nehe ty, i'i ihewe. — Tupàn uzepyk putar kuzàwyzài rehe a'e nehe, kuzà ikàg ma'e rehe a'e nehe, i'i ihewe. — Erexak putar hehe izepykaw nehe kury, ta'e aexak kar putar newe ihe nehe xe, i'i ihewe. — A'e kuzà a'e, tawhu pe har romo hekon a'e. A'e tawhu yrykaw tetea'u wanuwake tuz a'e, i'i ihewe. 2 — Tuwihaw ywy rehe har uzapo ikatu 'ym ma'e oho ipuhe a'e wà. Ikatu 'ymaw nuzawy kwaw kàwiahy a'e. Teko uka'u kàwiahy i'u mehe wà, i'i ihewe. (-Nezewegatete ko ywy rehe har upuraraw putar ma'erahy a'e wà nehe no, ta'e uzapo ikatu 'ym ma'e a'e kuzà ipyr a'e wà xe, i'i ihewe.)

3 Na'e Tupàn Hekwe uhem herehe a'e kury, hereruze'eg pà a'e kury. A'e Tupàn heko haw pe har hereraha teko heta 'ymaw pe kury. Aexak amo kuzà a'e pe ihe. Àzàguhu piràg ku'az hin a'e. Heta tetea'u her iaiw ma'e a'e àzàguhu rehe imuapyk pyrer a'e wà. Àzàguhu a'e, heta 7 iàkàg a'e, heta 10 i'ak no. 4 A'e kuzà umunehew opoz ipiràg pihun wewer ma'e a'e. Heta tetea'u ita hekuzar katu ma'e or her ma'e hopoz rehe. Heta amo ae ita hekuzar ma'e hehe no. Heta ita per her ma'e hehe no. Wereko kawaw opo pe no. Kawaw tynehem iaiw ma'e iro ma'e pupe. Tynehem hemiapo kwer iaiw ma'e kwer pupe. 5 Heta amo her huwa rehe. A'e ze'eg hemimume'u i'i a'e. — Mawiron ikàg wera'u ma'e, i'i a'e her. — Kuzà wyzài paw wahy romo aiko ihe, tupàn a'ua'u wamuwete har paw wahy romo aiko ihe, i'i a'e ze'eg kuzà huwa rehe har. 6 Uka'u a'e kuzà, ta'e u'u Tupàn hemiruze'eg wanuwy kwer iko a'e xe, ta'e u'u Zezuz rehe uzeruzar ma'e wanuwy kwer iko a'e xe, ta'e uzuka a'e wà xe. Aexak ika'u mehe ihe. Hepytuhegatu hexak mehe. 7 — Màràzàwe tuwe nepytuhegatu ne, i'i Tupàn heko haw pe har ihewe. — Amume'u putar kuzà heko haw ikwaw pyr 'ym newe ihe nehe, Amume'u putar àzàguhu kuzà heraha har heko haw ikwaw pyr 'ym ihe nehe no, i'i ihewe. — A'e àzàguhu heta 7 iàkàg a'e, heta 10 i'ak no, i'i ihewe. 8 — A'e àzàguhu a'e, izypy mehe wikuwe a'e. Nuikuwe kwaw ywy rehe a'e kury. Ywykwaruhu pupe hekon a'e. Uhem putar wà ywykwaruhu wi na'arewahy nehe. Oho putar Tupàn huwa rupi nehe. Tupàn umumaw putar ikàgaw nehe, hehe uzepyk pà nehe, i'i ihewe. — Amo teko ywy rehe wanekon a'e wà. Tupàn numuapyk kwaw waner upape rehe a'e, izypy mehe ywy iapo 'ym mehe a'e. A'e teko ipytuhegatu putar àzàguhu rehe ume'e pà a'e wà nehe. Ta'e izypy mehe wikuwe a'e xe. Nuikuwe kwaw a'e kury. Wikuwe wi wi putar wà a'e nehe,

uzexak kar wi wi pà purupe a'e nehe, i'i ihewe.
9 — Aze erekwaw katu ma'e nehe, erekwaw putar ko ma'e heremimume'u ràm nehe kury, i'i ihewe. — A'e 7 iàkàg a'e wà, 7 ywytyr rehe zanemuma'enukwaw kar a'e wà. A'e kuzà wapyk a'e 7 ywytyr rehe a'e. — A'e 7 iàkàg a'e wà, 7 tuwihaw romo wanekon a'e wà, i'i ihewe. 10 — 5 tuwihaw umàno a'e wà. Pitài upureruze'eg iko ko 'ar rehe kury. Pitài ur putar a'e nehe. Pureruze'eg ma'e romo hekon putar a'e nehe. Tur mehe nehe, xo màràn 'ar zo umumaw putar ywy rehe upyta pà nehe, i'i ihewe. 11 A'e àzàguhu wikuwe ma'e kwer umàno ma'e kwer a'e nehe, tuwihaw romo hekon putar a'e nehe no, inugwer 7 tuwihaw wainuromo a'e nehe no. Amo 'ar mehe Tupàn umumaw putar ikàgaw a'e nehe no, i'i ihewe.
12 — A'e 10 i'ak neremixak kwer a'e wà, 10 tuwihaw romo wanekon a'e wà. Nuzypyrog kwaw upureruze'eg pà a'e wà. Àzàguhu omono putar ukàgaw a'e tuwihaw wanupe a'e nehe. Pitàitàigatu upureruze'eg putar àzàguhu huwake a'e wà nehe. Umumaw putar pitài 'ar upureruze'eg pà wà nehe, i'i ihewe. 13 A'e 10 tuwihaw a'e wà nehe, xo pitài zo wanemimutar a'e wà nehe. Omono putar ukàgaw àzàguhu pe wà nehe.
14 Uzàmàtyry'ym putar Àràpuhàràna'yr zàwenugar a'e wà nehe. Àràpuhàràna'yr zàwenugar weraha putar weminoz uzeupi a'e wà nehe, puràmàtyry'ymaw pe a'e wà nehe. Hemixamixak kwer a'e wà nehe, hemiruze'eg uzeruzar katu ma'e a'e wà nehe no, weityk putar àzàguhu a'e wà nehe, weityk putar hemiruze'eg a'e wà nehe no, ta'e Àràpuhàràna'yr zàwenugar wiko putar teko wazar wazar romo a'e nehe xe, wiko putar tuwihaw wanuwihaw romo a'e nehe no xe, i'i ihewe.
15 — A'e yrykaw neremixak kwer a'e wà, a'e kuzà henaw a'e wà, teko tetea'u romo wanekon a'e wà. Teko tetea'u wiko a'e kuzà hemiruze'eg romo a'e wà. Ko ywy rehe har tetea'u a'e wà, amo ae ywy rehe har tetea'u a'e wà no, tenetehar tetea'u a'e wà no, àwà tetea'u a'e wà no, karaiw tetea'u a'e wà no, pàrànà tetea'u a'e wà no, izu ma'e tetea'u a'e wà no, ipihun wewer ma'e tetea'u a'e wà no, amo ae uzexak uzuawyawy ma'e tetea'u a'e wà no, ze'egete kwaw par tetea'u a'e wà no, àwà ze'eg kwaw par tetea'u a'e wà no, karaiw ze'eg kwaw par a'e wà no, amogwer ze'eg kwaw par tetea'u a'e wà no, a'e kuzà hemiruze'eg romo wanekon a'e wà.
16 A'e 10 i'ak neremixak kwer a'e wà nehe no, àzàguhu a'e nehe no, na'iakatuwawahy kwaw a'e kuzàwyzài rehe a'e wà nehe no. Weraha putar ima'e izuwi paw rupi a'e wà nehe. Nupyta kwaw ma'e izupe nehe. Wiko putar hopoz 'ym ma'e romo a'e nehe. A'e 10 ma'e'ak a'e wà nehe, àzàguhu a'e nehe no, u'u putar a'e kuzà ro'o kwer a'e wà nehe no. Wapy putar tata pupe wà nehe no.
17 Ta'e Tupàn uzapo kar putar nezewe haw wanupe a'e nehe xe, wemiapo putar haw iapo kar pà wanupe a'e nehe xe. A'e 10 ma'e 'ak a'e wà, nezewe wanekon putar a'e wà nehe. Pitàitàigatu tuwihaw ma'e 'ak zàwenugar a'e wà nehe, uzapo kar putar wemiapo putar haw wemiruze'eg wanupe a'e wà nehe. Amo hemiapo putar haw nuzawy kwaw inugwer wanemiapo putar haw wà nehe. Pitài tuwihaw ài wanekon putar wà nehe, ta'e wanemiapo putar haw uzuawyawygatu a'e wà xe. Omono putar ukàgaw àzàguhu pe wà nehe. Na'e Tupàn 'ar a'e nehe, hemimume'u kwer a'e nehe, uhem putar a'e nehe. (O'ok putar Tupàn wakàgaw àzàguhu wi nehe), i'i ihewe.
18 — A'e kuzà neremixak kwer a'e, tawhu romo hekon a'e, tuwihaw ywy rehe har waneruze'egar romo hekon a'e, i'i ihewe.

18

Tupàn uzepyk Mawiron tawhu pe har wanehe a'e kury

1 Na'e aexak amo Tupàn heko haw pe har ywak wi tur mehe ihe kury. Ikàg ma'e romo hekon a'e, teko tetea'u waneruze'egar romo hekon a'e. Ipuràg eteahy haw uhyape katu ywy rehe paw rupi a'e no. 2 Uze'eg uhapukaz pà kury. — Mawiron tawhu upaw kwez kury, i'i ihewe. — Teko nuiko kwaw a'e pe a'e wà kury. Xo àzàg zo a'e wà, xo tekwe ikatu 'ym ma'e zo a'e wà, xo Zurupari hemiruze'eg zo wiko a'e pe a'e wà kury. Wiràmiri iaiw

ma'e inem ma'e zo wiko a'e pe a'e wà no,
i'i ihewe. 3 — Ta'e a'e kuzà omono wemi'u
ukàwiahy teko nànàn a'e xe, i'u kar pà
wanupe a'e xe, ikatu 'ym ma'e iapo kar
pà wanupe a'e xe, i'i ihewe. — Tuwihaw
ko ywy rehe har uzapo ma'e oho ipuhe a'e
wà kury. Ma'e me'egar ko ywy rehe har
hemetarer katu ma'e romo uzemuigo kar
a'e wà no, ma'e tetea'u ime'eg pà izupe a'e
wà no, i'i ihewe.
4 Na'e ainu amo ma'e ize'eg mehe ywate
ihe kury.

— Pehem pezuwà nehe, heremiruze'eg wà.
Pehem pezuwà izuwi nehe.
Peiko zo ipyr nehe, pezapo zo ikatu
'ym ma'e izàwe nehe.
Aze pepyta wi wi peiko ipyr nehe, izuwi
pehem 'ym pà nehe,
pepuraraw putar ma'erahy nehe,
ma'erahy ihem mehe a'e pe nehe.
5 Ta'e heta tetea'u ikatu 'ym ma'e hemiapo
kwer a'e xe.
Uhua'u ikatu 'ym ma'e. Uhua'u iaiw paw
no.
Tupàn ima'enukwaw hemiapo kwer rehe
a'e.
6 A'e kuzà upuraraw kar ma'erahy kwer
tetea'u Tupàn hemiruze'eg wanupe
a'e.
A'e rupi Tupàn upuraraw kar putar
ma'erahy izupe a'e nehe no,
nezewegatete a'e nehe no. Upuraraw
kar ma'erahy peme a'e.
Nezewegatete pepuraraw kar wera'u
putar ma'erahy kwer a'e kuzà pe
nehe no.
7 Umur ma'e tetea'u uzeupe a'e, hemetarer
katu ma'e romo hekon a'e.
Nezewegatete pepuraraw kar ma'erahy
tetea'u izupe nehe no.
Ta'e nezewe i'i uzeupe a'e xe,
— Aiko xe ihe, aiko tuwihaw kuzà
romo ihe.
Naiko kwaw kuzà imen umàno ma'e
kwer romo ihe.
Nazemumikahy pixik kwaw ihe nehe,
i'i mua'u iko uzeupe.
8 A'e rupi amo 'ar mehe ma'erahy u'ar
putar tàrityka'i hehe a'e nehe.
Ma'eahy haw uhem putar izupe nehe no.
Uzemumikahy putar nehe no. Ima'uhez
putar nehe no.
Tupàn umunyk putar tata hehe nehe,
ta'e Tupàn Zanezar a'e xe, a'e kuzà
hemiapo kwer ikwaw par a'e xe,
ikàg wera'u teko paw wanuwi a'e xe,
i'i ihewe.
9 Tuwihaw ko ywy rehe har a'e wà, ikatu
'ym ma'e a'e kuzà puhe iapo har a'e wà
nehe, uhapukaz putar uzai'o pà taw ikaz
mehe a'e wà nehe. 10 U'àm putar oho
muite izuwi wà nehe, ta'e ukyze putar
izuwi wà nehe xe. Ikaz taw hexak mehe
ma'erahy hemipuraraw hexak mehe oho
putar izuwi wà nehe. — Az, Az, i'i putar
izupe wà nehe. — Ne Mawiron tawhu ne,
nekàg tuwe ne. Tàrityka'i Tupàn uzepyk
nerehe a'e, i'i putar izupe wà nehe.
11 Ma'e me'egar ko ywy rehe har paw
rupi a'e wà nehe no, uzai'o putar hehe
uzemumikahy pà a'e wà nehe no, ta'e
naheta kwaw ma'e me'eg kar har a'e pe
a'e wà nehe xe. 12 Ni amo nume'eg kar
kwaw ita hekuzar katu ma'e or her ma'e
a'e pe wà nehe. Ni ita parat her ma'e, ni
ita per her ma'e, ni amo ae ita hekuzar
katu ma'e nume'eg kar kwaw wà nehe.
Ni kamir hekuzar katu ma'e nume'eg kar
kwaw wà nehe no. Ni ywyra hekuzar
katu ma'e ni amo ma'e hekuzar katu ma'e
nume'eg kar kwaw wà nehe no. 13 Ni ma'e
temi'u inuromo har, ni yhyk, ni kàpuhàg,
ni win, ni aroz, ni tapi'ak, ni Àràpuhàràn,
ni kawaru, ni ywyramawa, ni teko amo pe
uma'ereko e ma'e wà, ni teko wanekwe wà
nehe no. Teko nume'eg pixik kwaw agwer
ma'e a'e pe wà nehe, ta'e naheta kwaw
wame'egar wà nehe xe. 14 Na'e a'e ma'e
me'egar i'i putar kuzà pe wà nehe. — Ma'e
neremimutar ukàzym oho newi paw rupi
a'e, neremetarer ukàzym paw rupi newi a'e
no, nepuràg eteahy haw upaw newi a'e no,
nerexak wi pixik kwaw ne wà nehe no, i'i
putar izupe wà nehe.
15 Na'e a'e ma'e me'egar a'e wà nehe,
u'àm putar oho muitea'u taw wi a'e wà
nehe, ta'e ukyze putar ma'erahy ipuraraw
pyràm wi a'e wà nehe xe. Uzai'o putar
uzemumikahy pà hehe wà nehe.
16 — Azeharomoete Tupàn uzepyk iko
hehe kury, i'i putar izupe wà nehe. —
Izypy mehe umunehew wopoz hekuzar
katu ma'e waiko a'e wà, ita hekuzar katu

ma'e per her ma'e imunehew pà uzehe a'e wà, i'i putar izupe wà nehe. 17-18 — Na'arewahy amo 'ar mehe a'e ma'e uhem putar izuwi paw rupi katete wà nehe, hemetarer upaw putar izuwi nehe no, i'i putar izupe wà nehe. Kanuhu pupe wata ma'e a'e wà, wamuata kar har a'e wà no, yryhu rehe kanuhu pupe uma'ereko ma'e a'e wà no, u'àm oho muite taw wi paw rupi katete a'e wà, uzai'o pà tàtàxiner hexak mehe a'e wà. — Naheta pixik kwaw amo taw 'aw taw izàwenugar nehe, i'i izupe wà.

19 A'e teko tawhu rehe ume'e ma'e a'e wà, omono ywy iku'i kwer wàkàg rehe uzai'o pà uzemumikahy pà wà. — Az, Az, tawhu, i'i izupe wà. — Kanuhu imuata kar har paw hemetarer katu ma'e romo uzemuigo kar a'e wà, ma'e ime'eg pà a'e tawhu pe har wanupe a'e wà, i'i izupe wà. Tàrityka'i a'e ma'e paw uhem izuwi wà kury. Ikàzymaw umumaw xo pitài 'ar zo a'e, i'i izupe wà.

20 Pe ywak rehe har pe, penurywete nehe, ta'e Tupàn uzepyk hehe kury xe. Pe Tupàn hemiruze'eg pe, penurywete nehe no. Pe Tupàn hemimono karer pe, penurywete nehe no. Pe Tupàn ze'eg imume'u har pe, penurywete nehe no. Ta'e Tupàn uzepyk tawhu rehe kury xe, ta'e kwehe mehe a'e taw pe har upuraraw kar ma'erahy peme a'e wà xe. 21 Na'e Tupàn heko haw pe har ikàg ma'e a'e kury, upyhyk itahu hupir pà a'e kury. Weityk heraha yryhu pupe. — Nezewegatete aityk putar Mawiron tawhu imugwaw pà ihe nehe, i'i ihewe. — A'e mehe ni amo nuexak wi pixik kwaw tawhu a'e wà nehe, i'i ihewe. 22 — Teko nuenu pixik kwaw uzegar ma'e a'e pe a'e wà nehe. Nuexak pixik kwaw xi'àm ipy har a'e pe wà nehe no, i'i ihewe. — Ni pitài uma'ereko ma'e nuixe kwaw a'e pe wà nehe. Ni amo noxooxok kwaw aroz a'e pe wà nehe. 23 Ni amo nuexak kwaw tatainy a'e pe wà nehe. Ni amo awa nuze'eg kwaw wemireko pe a'e pe wà nehe. Ma'e me'egar a'e pe har a'e wà, hemetarer katu wera'u amo taw pe har wanuwi a'e wà. Paze ma'e a'e pe har uzapo purumupytuhegatu kar haw ua'u teko ywy nànànar wanupe wemu'em pà a'e wà no, i'i ihewe.

24 Tupàn wexak uze'eg imume'u har umàno ma'e kwer wanuwy kwer a'e taw pe har a'e, wexak wemiruze'eg umàno ma'e kwer wanuwy kwer a'e no. A'e pe har uzuka kar Tupàn hemiruze'eg amo taw pe har wanupe a'e wà no. A'e rupi Tupàn uzepyk a'e taw rehe a'e, a'e pe har wanehe a'e.

19

1 A'e re ainu amo ma'e ize'eg mehe ihe wà kury. Waze'eg nuzawy kwaw teko tetea'u waze'eg a'e wà. — Ikatuahy Tupàn, i'i waiko wà. — Zanepyro tatahu wi a'e, ipuràg eteahy a'e, ikàg tuwe a'e, i'i wà. 2 — Azeharomoete ize'eg no, ikatuahy no, i'i Tupàn rehe wà. — Umumaw kar kuzàwyzài ikàg ma'e a'e kury, ta'e a'e kuzà umuaiw ywy rehe har a'e wà xe, ikatu 'ym ma'e tetea'u iapo kar pà wanupe a'e wà xe. Uzepyk hehe, ta'e a'e kuzà uzuka kar hemiruze'eg a'e wà xe, i'i waiko wà.

3 Uhapukaz wi wi wà no.

— Ikatuahy Tupàn. Tàtàxin tawhu pe har uzeupir putar oho tuweharupi nehe, upaw 'ym pà nehe, i'i izupe wà.

4 Na'e a'e 24 tuwihaw a'e wà, a'e 4 wikuwe ma'e a'e wà no, uzeamumew Tupàn imuwete katu pà a'e wà. Tupàn wapyk a'e tuwihaw henaw rehe a'e. — Azeharomoete, i'i izupe wà.

— Nekatuahy Tupàn, i'i izupe wà.

Zuàw wexak Àràpuhàràna'yr hemireko haw a'e kury

5 Na'e amo tuwihaw henaw rehe har uze'eg ihewe a'e kury.

— Tupàn zaneru ikatuahy a'e, i'i ihewe.

— Hemiruze'eg paw rupi katete a'e wà no, ikatuahy a'e wà no. Imuwete katu har paw rupi katete a'e wà no, ikàg ma'e wà, ikàg 'ym ma'e wà no, ikatuahy a'e wà no, i'i ihewe. 6 Na'e ainu amo ma'e ize'eg mehe ihe wà kury. Waze'eg nuzawy kwaw teko tetea'u waze'eg a'e wà. Waze'eg nuzawy kwaw yrypu uhua'u ma'e a'e wà no. Nuzawy kwaw àmànànog wà no. Aenu waze'eg mehe ihe wà. — Tupàn ikatuahy a'e, i'i ihewe wà. — Ta'e Zanezar ikàg wera'u ma'e a'e xe, tuwihawete romo hekon a'e xe, i'i ihewe wà. 7 — Tuwe zanerurywete nehe, tuwe ximume'u ikàgaw nehe. Ta'e uhem etea'i

Àràpuhàràna'yr zàwenugar hemireko haw 'ar zanewe a'e kury xe. Hemireko ràm uzemuàgà'ym iko a'e wà kury, i'i ihewe wà. 8 — Amo omono pàn xigatu ma'e kuzà pe a'e, imunehew kar pà izupe a'e, i'i ihewe wà. (Tupàn hemiruze'eg wanemiapo kwer ikatuahy ma'e a'e, nuzawy kwaw pàn xigatu ma'e a'e.)

9 Na'e i'i Tupàn heko haw pe har ihewe kury. — Emuapyk ko ze'eg nepape rehe nehe ty, i'i ihewe. — Aze Tupàn wenoz kar amo teko mai'u haw pe a'e wà nehe, Àràpuhàràna'yr zàwenugar hemireko haw pe a'e wà nehe, hurywete putar a'e teko a'e wà nehe, i'i ihewe, uze'eg imuapyk kar pà hepape rehe. — Tupàn umume'u tuwe kwez ze'eg ihewe a'e, azeharomoete a'e, i'i ihewe.

10 Na'e azeamumew a'e Tupàn heko haw pe har ipy huwake ihe kury, imuwete katu pà ihe kury. Na'e uze'eg ihewe kury. — Nan kwaw ty, ezeamumew zo heruwa rupi nehe ty, i'i ihewe. — Aiko Tupàn hemiruze'eg romo ne ài ihe, aiko nemyry-par uzeruzar ma'e wazàwe ihe. Aiko ze'eg Zezuz hemixak karer rehe uzeruzar ma'e wazàwe ihe, i'i ihewe. — Xo Tupàn zutyka'i emuwete katu nehe ty, i'i ihewe. Tupàn ze'eg imume'u har kwehe arer a'e wà, umume'u ize'eg oho waiko purupe a'e wà, ta'e ukwaw Tupàn ta'yr Purupyro Ma'e tur àwàm a'e wà xe, ta'e ukwaw Zanezar romo heko àwàm a'e wà xe. Zezuz umume'u a'e ma'e paw teko wanupe a'e, ywy rehe wiko mehe a'e.

Zuàw wexak awa kawaru xig ma'e iku'az har a'e kury

11 Na'e aexak ywak izewàpytymawok mehe ihe kury. Kawaru xig ma'e u'àm a'e pe a'e. Awa iku'az hin. Uze'eg rupi ma'e iapo har a'e awa her romo a'e. Ze'eg azeharomoete har imume'u har amo ae her romo a'e no. Umume'u katu tuwe teko wanemiapo kwer a'e. Nahemu'em kwaw imume'u mehe. Uzàmàtyry'ym xo ikatu 'ym ma'e iapo har zo a'e wà nehe no. 12 Heha nuzawy kwaw tata heny kwer a'e. Umunehew tuwihaw àkàgàpixi haw tetea'u wàkàg rehe no. Heta amo her hehe imuapyk pyrer a'e. Ni amo nukwaw kwaw a'e ter wà. A'e zutyka'i ukwaw uwer uzehe imuapyk pyrer. 13 Heta tetea'u ma'e huwykwer ikamir puku rehe. Tupàn ze'eg, amo her romo no. 14 Zauxiapekwer tetea'u ywak rehe har a'e wà, oho hupi a'e wà. Wata kawaru xig ma'e ku'az wà, pàn xigatu ma'e imunehew pà wà. 15 Takihe haime katu ma'e uhem izuru wi. Uzuka putar teko tetea'u ywy nànànar a'e wà nehe, utakihe puku pupe a'e wà nehe. Weruze'eg putar wikuwe ma'e a'e wà nehe no, ukàgaw pupe a'e wà nehe no. Uzepyk putar tuwe wikuwe 'ym ma'e wanehe nehe, ta'e Tupàn wikwahy tuwe wanupe a'e xe. 16 Heta amo her ukamir rehe imuapyk pyrer a'e no, hetymà rehe a'e no. — Tuwihaw wanuwihaw, i'i a'e her a'e. — Teko wazar wazar, i'i amo her no.

17 Na'e aexak amo Tupàn heko haw pe har kwarahy iwy pe i'àm mehe ihe kury. Uhapukaz apitaw ywate uwewe ma'e nànàn a'e. — Pezemono'og pezuwà nehe, Tupàn uzapo putar mai'u haw uhua'u ma'e a'e nehe, i'i wanupe. 18 — Pe'u tuwihaw wano'o kwer pezuwà nehe, pe'u zauxiapekwer wano'o kwer nehe no, pe'u wanuwihaw wano'o kwer nehe no, pe'u waneimaw kawaru wano'o kwer nehe no, pe'u waku'az har wano'o kwer nehe no, pe'u teko paw wano'o kwer nehe no, pe'u uzeupe uma'ereko ma'e wano'o kwer nehe, pe'u amo pe uma'ereko e ma'e wano'o kwer nehe no, pe'u ikàg ma'e wano'o kwer nehe no, pe'u ikàg 'ym ma'e wano'o kwer wà nehe no, paw rupi katete pe'u nehe, i'i apitaw wanupe.

19 Na'e aexak àzàguhu ihe kury, aexak teko ywy nànànar wanuwihaw ihe wà no. Omono'og wemiruze'eg zauxiapekwer waiko wà. Uzàmàtyry'ym kawaru xig ma'e ku'az har oho wà, hemiruze'eg wàmàtyry'ym pà wà no. 20 Uzeàmàtyry'ym wà. Awa kawaru xig ma'e ku'az har upyhyk àzàguhu a'e kury, ize'eg imume'u har a'e no. Umunehew kar a'e wà kury. (A'e 'ym mehe àzàguhu ze'eg imume'u har uzapo purumupytuhegatu kar haw huwa rupi a'e, àzàguhu huwa rupi a'e. A'e rupi àzàguhu her hereko har a'e wà, hagapaw imuwete katu har a'e wà, uzeruzar katu ize'eg rehe hemu'em mehe a'e wà.) Na'e

kawaru xig ma'e ku'az har weityk àzàguhu imono tatahu pe a'e kury, ize'eg imume'u har a'e no. Hakuahy tatahu. 21 Na'e kawaru xig ku'az har uzuka zauxiapekwer àzàguhu hemiruze'eg a'e wà no, takihe uzuru pe har pupe a'e wà no. Apitaw u'u wano'o kwer oho paw rupi katete wà kury. Te uhyk wanupe. Hewykàtà wà. Nupuner kwaw amo i'u haw rehe wà.

20

Uzeruzar ma'e upureruze'eg putar Zezuz ipyr a'e wà nehe kury

1 Na'e aexak amo Tupàn heko haw pe har ywak wi wezyw mehe ihe kury. Wereko ywykwaruhu hewàpytymawokaw opo pe a'e. Wereko kyhàhàm tàtàahy ma'e opo pe no.

2-3 Upyhyk a'e mozuhu oho kury. Mozuhu a'e, a'e mozuhu kwehe arer romo hekon a'e. Zurupari her romo a'e. Na'e a'e Tupàn heko haw pe har uzàpixi àzàguhu kury, ywykwaruhu pupe heityk pà kury. Uwàpytym ywykwaruhu kury. A'e rupi àzàguhu nupuner pixik kwaw teko ywy rehe har wanupe wemu'emaw rehe a'e nehe kury. Umumaw putar 1.000 kwarahy a'e pe ywykwaruhu pupe upyta pà nehe. A'e re, Tupàn umuhem kar wi putar nehe. Tàrityka'i wata wi putar ywy rehe a'e re nehe.

4 Na'e aexak tuwihaw henaw ihe kury, huwake wapyk ma'e ihe wà no. Tupàn omono ukàgaw wanupe a'e, pureruze'eg ma'e romo wamuigo kar pà a'e. Kwehe mehe tuwihaw ywy rehe har uzuka kar Tupàn ze'eg imume'u har a'e wà, uzuka kar Zezuz ze'eg rehe uzeruzar ma'e a'e wà no. Aexak wanekwe a'e pe ihe wà kury, tuwihaw henaw huwake ihe wà kury. Ta'e numuwete katu kwaw àzàguhu a'e wà xe, numuwete kwaw hagapaw a'e wà no xe. Numuapyk kar kwaw àzàguhu her wehàpykà rehe wà, opo rehe wà. Ukweraw wi umàno re wà kury. Upureruze'eg waiko Zaneruwihawete ipyr wà kury. Umumaw 1.000 kwarahy pureruze'eg pà wà. A'e ràgypy ukweraw putar a'e wà nehe. 5 Amogwer umàno ma'e kwer a'e wà nehe, nukweraw wi kwaw a'e 'ar mehe wà nehe. Xo 1.000 kwarahy imumaw ire zo ukweraw wi putar wà nehe.

6 Ukweraw ma'e ràm a'e wà nehe, purumugweraw paw ipy pe har a'e wà nehe, hurywete putar a'e wà nehe. Tupàn uzapo putar ikatuahy ma'e wanupe nehe. Numàno wi kwaw wà nehe. Wiko putar Tupàn hemiruze'eg romo wà nehe. Wiko putar Zaneruwihawete hemiruze'eg romo wà nehe no, ma'e iapo pà amogwer teko wanekuzaromo wà nehe. Uze'eg putar izupe wà nehe, amogwer wanekuzaromo wà nehe. Wiko putar pureruze'eg ma'e romo Zaneruwihawete ipyr wà nehe no. Umumaw putar 1.000 kwarahy upureruze'eg pà ipyr wà nehe.

Zezuz weityk Zurupari tatahu pe a'e kury

7 A'e 1.000 kwarahy imumaw ire nehe, Tupàn umuhem kar putar Zurupari imunehew pawer wi a'e nehe. 8 Na'e Zurupari a'e nehe, uze'eg putar oho teko ywy rehe har nànàn a'e nehe. Hemu'em putar wanupe nehe. Omono'og putar Tupàn iàmàtyry'ymar a'e wà nehe, Zezuz iàmàtyry'ymar wamono'og pà a'e wà nehe no. Heta tetea'u putar iàmàtyry'ymar a'e 'ar mehe wà nehe. Waneta haw nuzawy kwaw ywyxig waneta haw wà nehe. (Mokoz waner wà. Kok, waner romo wà. Makok inugwer waner romo wà.)

9 Uhàuhàz putar ywy rehe paw rupi wà nehe. Upàrirog putar Tupàn hemiruze'eg waneko haw tawhu oho wà nehe. Uzàmàtyry'ym putar hemiruze'eg wà nehe. Na'e tata u'ar putar ukwaw pà ywak wi a'e nehe, wazuka pà wamumaw pà a'e nehe. 10 Na'e Zezuz weityk putar Zurupari imono tatahu pe a'e nehe kury. A'e 'ym mehe weityk putar àzàguhu a'e pe nehe. Weityk putar ize'eg imume'u har a'e pe nehe no. Upuraraw putar ma'erahy tetea'u a'e pe a'e wà nehe, 'aromo wà nehe, pyhaw wà nehe no. Tuweharupi wà nehe, awyze har rupi wà nehe no. Nupytu'u pixik kwaw ma'erahy ipuraraw ire wà nehe.

Zuàw wexak tuwihaw henaw uhua'u ma'e a'e kury

11 Na'e aexak tuwihaw henaw uhua'u ma'e xig ma'e ihe kury. Aexak hehe

wapyk ma'e ihe no. Na'e ywy a'e, ywak a'e no, ukàzym oho a'e wi izuwi a'e wà. Ni amo nuexak pixik kwaw waho haw wà. Ni amo nuexak kwaw a'e re wà. 12 Aexak teko umàno ma'e kwer ihe wà, tuwihaw henaw henataromo wa'àm mehe ihe wà. Aexak ikàg ma'e ihe wà. Aexak ikàg 'ym ma'e ihe wà no. Na'e Zezuz uwàpytymawok kar upape a'e kury. Na'e uwàpytymawok kar amo ae pape no. Ta'e a'e pape rehe heta wikuwe ma'e waner a'e wà xe. Na'e Zezuz umume'u umàno ma'e kwer wanemiapo kwer teko wanuwa rupi. Uzepyk ikatu 'ym ma'e iapo har wanehe a'e, wanemiapo kwer hekuzaromo a'e. Ta'e umuapyk wanemiapo kwer a'e pape rehe a'e xe. 13 Na'e yryhu upir teko wanetekwer umàno ma'e kwer wamono a'e wà kury. Teko wanetekwer umàno ma'e kwer paw uzeupir ywy wi a'e wà no. Wanekwe a'e wà no, ur weko haw wi a'e wà no. Zezuz umume'u wanemiapo kwer paw teko wanuwa rupi. Uzepyk wanehe a'e, wanemiapo kwer ikatu 'ym ma'e hekuzaromo a'e. 14-15 Weityk umàno ma'e kwer ywy rehe arer tatahu pe a'e wà. Weityk wanekwe tekwe waneko haw pe har a'e wà no. Màno haw mokoz haw, za'e a'e tatahu pe zane. Aze Tupàn numuapyk kwaw amo teko her a'e pape rehe a'e nehe, wikuwe ma'e waner wanuwake nehe, a'e mehe weityk putar a'e teko wamono tatahu pe nehe.

21

Tupàn uzapo putar ywy ipyahu ma'e a'e kury

1 Na'e aexak ywak ipyahu ma'e ywy ipyahu ma'e ihe kury. Ywak kwehe arer ywy kwehe arer ukàzym a'e wà, ukàzym yryhu no. 2 Na'e aexak tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer ihe kury. Zeruzarez pyahu ma'e a'e taw her romo a'e. Wezyw wà ywak wi Tupàn wi a'e. Uzemuàgà'ym uhyk pà, awa hemireko haw pe oho ma'e àì. Nuzawy kwaw umen ràm rehe ipurexak wer ma'e. 3 Aenu amo ma'e uze'eg mehe uhapukaz mehe tuwihaw henaw pe ihe. — Tupàn heko haw a'e kury, teko wapyr tuz a'e kury, i'i iko. — Tupàn wiko putar wapyr a'e nehe. Hemiruze'eg romo wanekon putar a'e wà nehe no. Tupàn a'e ae wiko putar wapyr nehe, wainuromo nehe. Wiko putar wazar romo nehe. Wiko putar wanuwihaw romo nehe. 4 Uhyuhyw putar wanehay kwer wanuwi nehe. Numàno pixik kwaw a'e teko wà nehe. Nuzemumikahy pixik kwaw wà nehe. Nuzai'o pixik kwaw wà nehe. Ma'e kwehe arer paw ukàzym a'e kury. 5 Na'e a'e tenawhu rehe har uze'eg in a'e kury. — Ma'e kwehe arer azapo ma'e ipyahu ma'e romo ihe kury, i'i wanupe. Uze'eg ihewe a'e no. — Emuapyk ko heze'eg pape rehe nehe ty, ta'e ko heze'eg azeharomoete a'e xe, teko upuner hehe uzeruzar haw rehe a'e wà nehe, i'i ihewe.

6 — Upaw kwez kury, uhyk kwez kury, i'i ihewe. — Izypy mehe arer romo aiko ihe. Iahykaw rehe har romo aiko ihe no, i'i ihewe. — Aze teko iziwez wà nehe, amono e putar 'y wanupe nehe, 'y purumuigo kar ma'e purumugweraw kar ma'e amono e putar wanupe nehe. 7 — Aze teko nupytu'u kwaw herehe uzeruzar ire wà nehe, aze weruzar heze'eg upytu'u 'ym pà iahykaw rehe wà nehe, a'e mehe aiko putar wazar romo ihe nehe. Wiko putar hera'yr romo herazyr romo a'e wà nehe no, i'i ihewe. 8 — Aze teko upytu'u herehe uzeruzar ire wà nehe, ma'erahy wi ukyze mehe wà nehe, amono kar putar a'e teko tatahu pe ihe wà nehe, i'i ihewe. Aze amo teko nuzeruzar pixik kwaw herehe wà nehe, amono kar putar a'e teko tatahu pe ihe wà nehe. Aze teko uzapo iaiw ma'e wà nehe, tupàn ua'u imuwete katu pà wà nehe, amono kar putar a'e teko tatahu pe ihe wà nehe. Aze teko upuruzuka wà nehe, nezewegatete nehe no. Aze awa uzapo ikatu 'ym ma'e oho wemireko 'ym wapuhe wà nehe, amono kar putar tatahu pe ihe wà nehe. Aze kuzà ikatu 'ym ma'e uzapo oho umen 'ym wapuhe wà nehe, nezewegatete nehe no. Aze teko umuwete katu tupàn ua'u wà nehe, amono kar putar a'e teko tatahu pe ihe wà nehe. Aze teko hemu'em oho iko purupe wà nehe, nezewegatete nehe no. A'e tatahu a'e, màno haw mokoz haw her romo a'e.

Zuàw wexak Zeruzarez tawhu ipyahu ma'e a'e kury

9 Na'e amo Tupàn heko haw pe har a'e, kawaw hereko har a'e, uze'eg wà ihewe a'e kury. — Ezur herupi nehe ty, aexak kar putar Àràpuhàràna'yr zàwenugar hemireko ràm newe ihe nehe, i'i ihewe.

10-11 Na'e Tupàn Hekwe uhem herehe a'e kury. Tupàn heko haw pe har hereraha ywytyruhu apyr kury. Wexak kar Zeruzarez ihewe, tawhu Tupàn pe imonokatu pyrer ihewe. Ywak wi Tupàn wi wezyw a'e. Heny katu wezyw mehe. Ta'e Tupàn ikàgaw ipuràg eteahy haw a'e xe, umuhyape katu kar a'e xe. Uhyape katu ita hekuzar katu ma'e zaz her ma'e ài. 12 Amo umuapyk Àràpuhàràna'yr zàwenugar hemimono karer waner itahu wanehe a'e. Uhua'u ipàrirogaw. Heta 12 uken ipàrirogaw rehe. 2 Tupàn heko haw pe har uzekaiw katu uken rehe a'e wà. Umuapyk 12 Izaew ta'yr waner a'e uken rehe wà. 13 Heta na'iruz uken pitài pàrirogaw pehegwer rehe wà. Heta na'iruz uken kwarahy hemaw rehe wà. Heta na'iruz uken kwarahy hemaw awyze har rehe wà no. Heta na'iruz uken kwarahy heixe haw rehe wà no. Heta na'iruz uken kwarahy hemaw ahurehe wà no. 14 Ipàrirogaw 12 itahu rehe hin. A'e ita rehe heta 12 Zezuz hemimono karer waner a'e wà.

15 Tupàn heko haw pe har ihewe uze'eg ma'e a'e, wereko ma'e ipuku haw hagapaw opo pe a'e. Hekuzar katu a'e ma'e puku haw hagapaw a'e. Wagaw taw uhua'u haw oho kury. Wagaw uken uhua'u haw no. Wagaw pàrirogaw uhua'u haw no. 16 Tawhu a'e, heta 4 pàrirogaw a'e. Ipuku haw ko rupi har nuzawy kwaw ipuku haw kwe rupi har. Zuawyawygatu wapuku haw. A'e Tupàn heko haw pe har wagaw tawhu uhua'u haw oho kury. 22.000 kirom ipuku haw a'e, 22.000 kirom iaiha haw no. 22.000 kirom iànàmaw no. 17 Wagaw pàrirogaw no. 64 zywa iaiha haw. 18 Uzapo ita hekuzar katu ma'e tetea'u zaz her ma'e a'e pàrirogaw romo a'e wà. Uzapo ita hekuzar katu ma'e tetea'u or her ma'e a'e tawhu romo wà no. 19-20 Ita pàrirogaw iwy pe har ipuràg eteahy wà no, ta'e heta tetea'u ita hekuzar katu ma'e wanehe a'e wà no xe. Heta zaz, heta xapir no, heta ag no, heta emeraw no, heta xaton no, heta xar no, heta kirizor no, heta weriw no, heta tupaz no, heta kirizo no, heta zaxin no, heta amexi no. Hekuzar katu ita ipàrirogaw iwy pe har. 21 Hekuzar katu ita per her ma'e uken romo iapo pyrer a'e no. Ita hekuzar katu ma'e or her ma'e teko wanape tawhu rupi har romo no. Wanape nuzawy kwaw waruwahu.

22 Naexak kwaw Tupàn hàpuzuhu a'e pe ihe, ta'e naheta kwaw a'e xe. Tupàn Zanezar a'e, wàpuzuhu ài hekon a'e pe a'e. Ikàg wera'u a'e. Àràpuhàràna'yr zàwenugar a'e no, tàpuzuhu ài hekon teko wanupe a'e no. 23 Naheta kwaw kwarahy a'e pe, ni zahy. Ta'e Tupàn ipuràg eteahy haw uhyape katu a'e pe har a'e wà xe. Àràpuhàràna'yr zàwenugar wiko tatainy romo a'e pe har wanupe. 24 Teko ywy rehe har a'e wà nehe, wata putar a'e tatainy huwake a'e wà nehe. Tuwihaw ywy rehe har a'e wà nehe no, werur putar wemetarer a'e pe a'e wà nehe no, werur putar uma'e a'e pe a'e wà nehe no. 25 Uken uzewàpytymawok putar 'aromo nehe, tuweharupi nehe no. Nuzewàpytym kwaw nehe, ta'e na'ipytun pixik kwaw a'e pe xe. 26 Teko ywy nànànar werur putar wemetarer a'e pe wà nehe. Werur putar uma'e a'e pe wà nehe no, ukàgaw herur pà wà nehe no. 27 Ni ikatu 'ym ma'e ni iaiw ma'e nuixe pixik kwaw tawhu pe a'e wà nehe. Ni ikatu 'ym ma'e iapo har ni hemu'em ma'e nuixe kwaw a'e pe wà nehe. Aze Tupàn umuapyk amo teko her Àràpuhàràna'yr zàwenugar pape rehe nehe, xo a'e mehe zo a'e teko wixe putar a'e tawhu pupe wà nehe.

22

1 Na'e Tupàn heko haw pe har a'e kury, wexak kar yrykaw purumugweraw kar ma'e ihewe kury. Heny haw nuzawy kwaw ita uzepyxakatu ma'e a'e. Uhem a'e 'y Tupàn henaw wi a'e, Àràpuhàràna'yr zàwenugar henaw wi a'e. 2 Uwyryk oho taw myteromo No. Yrykaw huwake ma'ywa'yw purumugweraw kar ma'e i'àz a'e wà no. Amo zahy mehe amo ma'ywa'yw i'a a'e wà. Amo ae zahy mehe amo ae ma'ywa 'yw i'a a'e wà

no. Zahy nànàn heta amo ma'ywa purupe. Wanuwer upurumukatu a'e wà no. Nuzawy kwaw muhàg a'e wà. 3 Aze ma'e na'ikatu kwaw Tupàn pe nehe, Tupàn umume'u putar ikatu 'ymaw izupe nehe. A'e ma'e nupyta kwaw a'e tawhu pupe nehe. Tupàn henaw a'e, Àràpuhàràna'yr zàwenugar henaw a'e nehe no, tawhu pe hin a'e wà nehe no. Wanemiruze'eg umuwete katu putar a'e wà nehe. 4 Wexak putar huwa a'e wà nehe. Ukaikair putar uwer wanehàpykà rehe a'e nehe no. 5 Na'ipytun pixik kwaw a'e pe nehe. Teko nuputar kwaw tatainy wà nehe, ni kwarahy wà nehe, ta'e na'ipytun kwaw a'e pe wanupe a'e nehe xe. Ta'e Tupàn Zanezar wiko putar tatainy romo wanupe a'e nehe xe. Teko a'e pe har a'e wà nehe, tuwihaw ài wanekon putar tuweharupi a'e wà nehe, awyze har rupi a'e wà nehe.

— Nan kwehe tetea'u heho àwàm pepyr, i'i Zezuz a'e kury

6 Na'e uze'eg a'e Tupàn heko haw pe har ihewe a'e kury. — Ko heze'eg azeharomoete har romo ihe. Erepuner hehe nezeruzar haw rehe nehe, i'i ihewe. — Tupàn Zanezar a'e, umur Wekwe uze'eg imume'u har wanupe a'e, umur kar weko haw pe har wemiruze'eg wapyr a'e, ma'e uzeapo ma'e ràm hexak kar pà wanupe a'e. Na'arewahy uzeapo putar a'e ma'e nehe kury, i'i ihewe.

7 — Pezeapyaka katu nehe, i'i Zezuz iko zanewe, i'i ihewe. — Na'iàrew kwaw ywy rehe pepyr hezewyr àwàm. Aze teko weruzar heze'eg ko pape rehe imuapyk pyrer wà nehe, hurywete putar wà nehe, i'i iko zanewe, i'i ihewe.

8 Ihe Zuàw ihe, aexak ko ma'e paw ihe, ainu ko ma'e paw ihe no. Hexak ire henu re azeamumew hexak kar har ipy huwake ihe, imuwete katu pà ihe. 9 Na'e i'i ihewe. — Nan kwaw ty, hemuwete katu zo pe nehe ty, i'i ihewe. — Aiko Tupàn hemiruze'eg romo ne ài ihe, nemyrypar uzeruzar ma'e wazàwe ihe, Tupàn ze'eg imume'u har wazàwe ihe, ko pape heruzar har wazàwe ihe. Xo Tupàn zo emuwete katu nehe, i'i ihewe.

10 — Ezumim zo ko pape nehe. Ta'e umume'u ma'e uzeapo ma'e ràm a'e xe, i'i ihewe. — Ta'e uhem etea'i i'ar nehe xe, i'i ihewe. 11 — Ikatu 'ym ma'e iapo har a'e wà, uzapo wi wi putar ikatu 'ym ma'e oho waiko a'e wà nehe. Iaiw ma'e wiko wi wi putar iaiw ma'e romo a'e wà nehe no. Teko ikatuahy ma'e uzapo wi wi putar ikatuahy ma'e oho waiko a'e wà nehe. Tupàn pe uzemonokatu ma'e a'e wà nehe, nezewegatete wiko wi wi putar a'e wà nehe, i'i ihewe.

12 — Pezeapyaka katu nehe, i'i Zezuz iko zanewe. — Nan kwehe kwaw hezewyr àwàm nehe. Arur putar ma'e ikatuahy ma'e herupi ihe nehe. Amono putar a'e ma'e teko ikatuahy ma'e wanupe nehe, wanemiapo kwer hekuzaromo nehe, i'i iko zanewe. 13 — Aiko izypy mehe arer romo ihe. — Aiko iahykaw rehe har romo no, i'i iko zanewe.

14 — Aze teko upuez ukamir nehe, xigatu putar ikamir nehe. Hurywete putar a'e teko a'e wà nehe. Ta'e upuner ma'ywa purumugweraw kar ma'e i'u haw rehe wà nehe xe. Upuner oho haw rehe tawhu uken rupi wà nehe no xe. 15 Teko iaiw ma'e a'e wà, paze ma'e a'e wà no, wemireko 'ym wapuhe oho ma'e wà no, upuruzuka e ma'e a'e wà no, tupàn ua'u imuwete katu har a'e wà no, hemu'em ma'e a'e wà no, uze'eg rupi hemu'em ma'e a'e wà no, wemiapo rupi hemu'em ma'e a'e wà no, a'e paw rupi katete a'e wà, nuixe pixik kwaw a'e tawhu pupe a'e wà nehe.

16 — Ihe Zezuz ihe, amono kar heze'eg heraha har kwez peme ihe kury, uzeruzar ma'e wanupe ihe kury. Tawi hemimino Tawi zuapyr romo aiko ihe. Zahytata uhyape katu ma'e izi'itahy har romo aiko ihe, i'i Zezuz iko zanewe.

17 Tupàn Hekwe a'e, Zezuz hemireko ràm zàwenugar a'e no, uze'eg nezewe a'e wà. — Ezur nehe, i'i waiko wà. Ko ze'eg henu har paw rupi katete uze'eg putar nezewe wà nehe no, — Ezur nehe, i'i putar izupe wà nehe. Aze teko iziwez wà nehe, tuwe ur wà nehe, 'y purumugweraw kar ma'e i'u pà wà nehe. Ta'e Tupàn umur e wanupe a'e xe.

Zuàw umume'u ze'eg iahykaw rehe har zanewe a'e kury

18 Ihe, Zuàw, ihe. Amume'u putar amo
ma'e peme ihe nehe kury, ze'eg ko pape
rehe har henu har wanupe ihe nehe kury.
Aze awa umuapyk amo ae ze'eg ko pape
rehe nehe, Tupàn uzepyk putar hehe nehe.
19 Aze awa o'ok amo ze'eg ko pape wi
nehe, imunàn pà nehe, Tupàn o'ok putar
ma'ywa purumugweraw kar ma'e izuwi
nehe. Numuixe kar kwaw tawhu pe nehe
no. Ko pape umume'u a'e ma'ywa peme
a'e, umume'u a'e tawhu peme a'e no.
20 Zezuz a'e, umume'u kar ko ze'eg paw
ihewe a'e, imuapyk kar pà pape rehe a'e.
Uze'eg iko zanewe no. — Azeharomoete,
nan kwehe tete azewyr putar pepyr nehe,
i'i iko zanewe. Tuwe uzeapo nezewe nehe.
— Ezur nehe, Zezuz urezar, a'e izupe.
21 Tuwe Zanezar Zezuz pepuhareko katu
tuwe paw rupi katete nehe. Upaw kwez
kury. Zuàw.